~~79~~
22
Bi

Bibel (103)

61

4115-B.1

BIBLIA SACRA
GRÆCE, LATINE & GERMANICE
PSAL. LXVIII. V. 27.
IN ECCLESIIS BENEDICITE DEO DOMINO DE FONTE ISRAEL
LVTH
Septuaginta
Hieronymus
ANNO DOMINI
OPERA DAVIDIS WOLDERI
M. D XCVI.
IN USUM ECCLESIARUM GERMANICARUM PRÆSERTIM EARUM QUÆ SUNT IN DITIONIBUS ILLUSTRISSIMORUM DUCUM HOLSATIÆ.
ASTRA ROSÆQ. CADUNT
DURAT AMATA FIDES
HAMBURGI
JACOBUS LUCIUS IUN. EXCUDEBAT.

INSIGNIA

SERENISSIMI ET POTENTISSIMI PRINCIPIS ET DOMINI, DOMINI CHRISTIANI IIII. REGIS DANIÆ, VANDALORUM ET GOTHORUM: DUCIS SLESWICENSIS, HOLSATIÆ, Stormariæ & Dithmarsiæ: Comitis in Oldenborch & Delmenhorst.

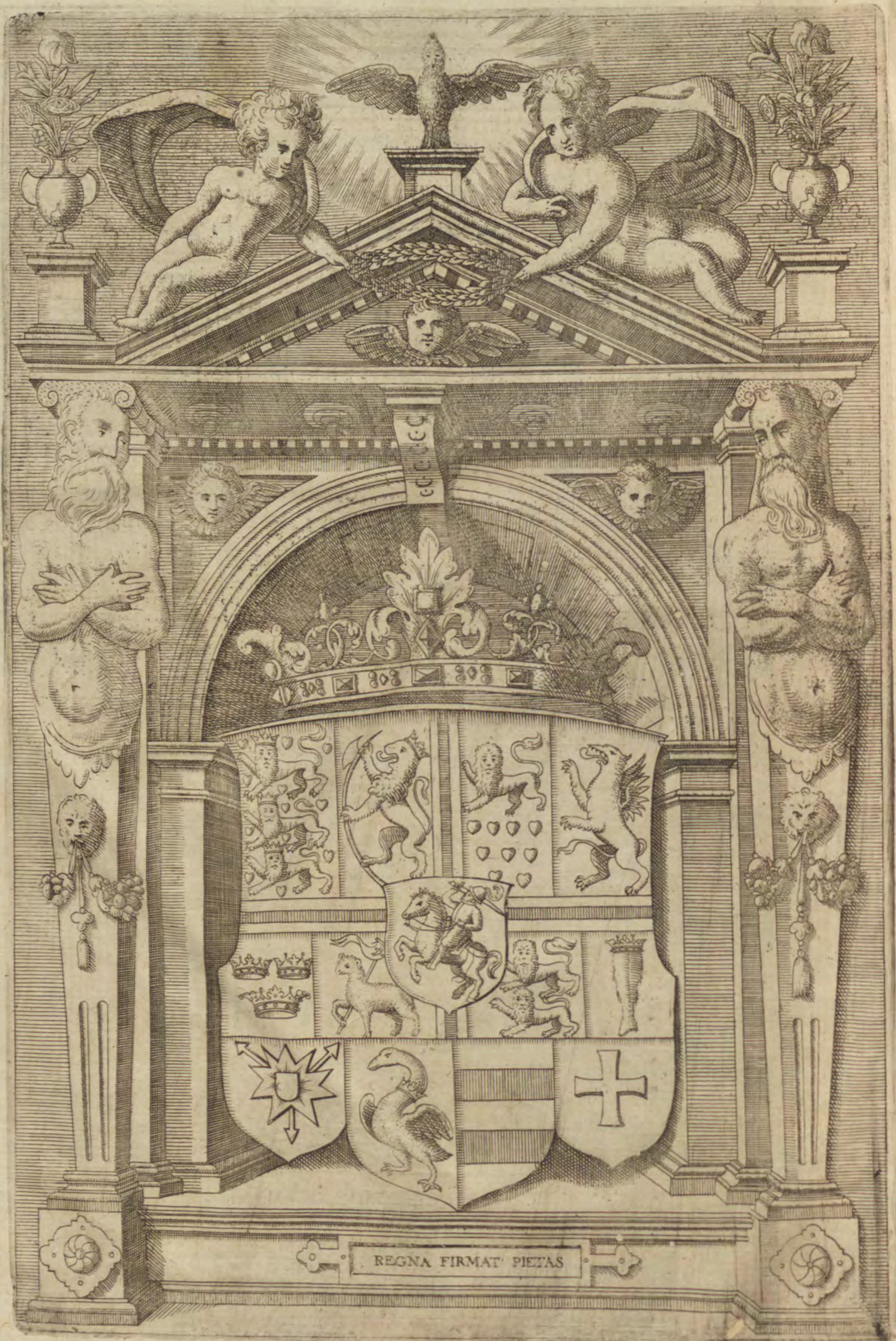

INSIGNIA

REVERENDISSIMI ET ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS ET DOMINI, DOMINI JOHANNIS ADOLPHI, ARCHIEPISCOPI BREMENSIS, PRÆSULIS LUBECENSIS, HÆREDIS NORWEGIÆ, DUCIS Slesvicensis, Holsatiæ, Stormariæ & Dithmarsiæ: Comitis in Oldenborch & Delmenhorst.

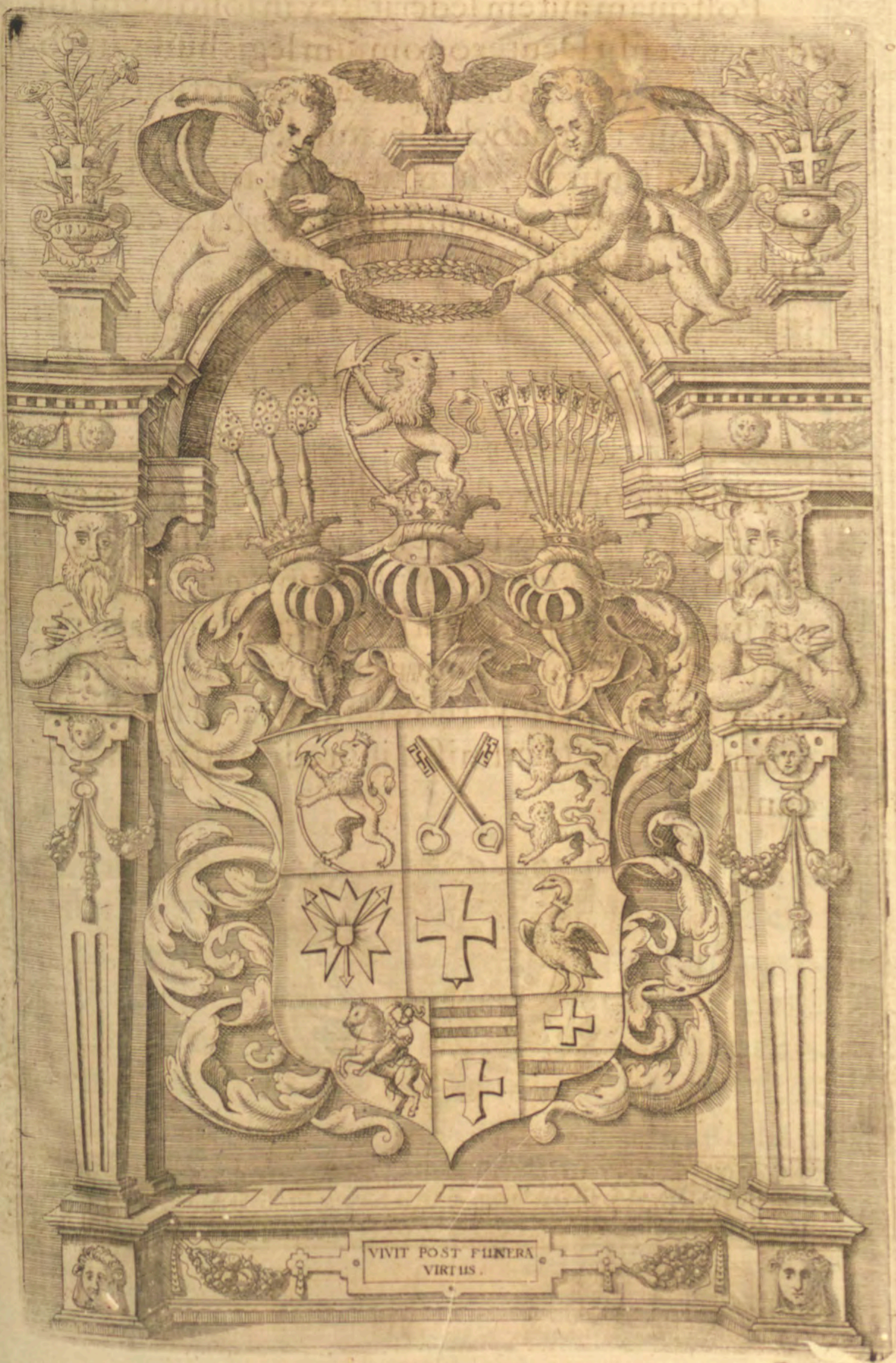

Deuteronomii
Cap. 17. verſ. 18. 19. 20.

Poſtquam autem ſederit Rex in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à ſacerdotibus Leviticæ tribus: Et habebit ſecum, legetquè illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt.

Deuteronomii
Cap. 31. verſ. 46. 47.

Ponite corda veſtra in omnia verba, quæ ego teſtificor vobis hodie, ut mandetis ea filiis veſtris cuſtodire & facere, & implere univerſa quæ ſcripta ſunt legis hujus. Quia non incaſſum præcepta ſunt vobis, ſed ut ſinguli in eis viverent, quæ facientes longo perſeveretis tempore in terra, ad quam Iordane tranſmiſſo ingredimini poſsidendam.

ILLUSTRISSIMIS PRINCIPIBUS
& Dominis

DN. CHRISTIANO IIII.
DANIÆ, NORVEGIÆ, GOTHORUM ET
Vandalorum Regi serenissimo:

Nec non

DN. IOHANNI ADOLPHO, NORVEGIÆ HÆREDI INCLYTO: ARCHIEPISCOPO BREMENSI, AC PRÆSULI LUBECENSI
Reverendissimo:

DUCIBUS SLESVICI, HOLSATIÆ STORMARIÆ & Dithmarsiæ:

Comitibus in Oldenborch & Delmenhorst:

Dominis suis clementissimis.

EX omnibus, qui de Christiana religione rectè sentiunt, neminem existere posse arbitror, qui negare audeat: majorē esse verbi divini,&, quibus illud cōsignatum est, sacrarū literarum dignitatem, præstantiam, majestatem, utilitatem deniq;: quàm ut cogitatione comprehendi, nedum verbis explicari queat. Quemadmodum enim statim in ipso Paradiso Deus opt. max. primis nostris parentibus, viva voce ac verbo, sese patefecit, ne ignorarent, quis esset, quibusq; ipsum reverentiæ pietatisquè officiis prosequerentur & colerent: sic, elapso post tristissimū lapsum aliquot annorum spacio, quę ipse non minus sæpe quàm scitè & disertè proloquutus fuerat, (quòd suam illam Gen.3.15. Ioh.1.18

cum hominum in peius ruentium genere vivam colloquutionem perpetuam esse nollet) literarum monumentis, Enochi, Mosis & aliorum ministerii operæquè interventu, consignari voluit: ne pura sanè religionis doctrina è memoria hominum paulatim efflueret: utq; esset, quo obsisteretur iis, qui, ut verbum de ipsius & essentia & voluntate interverteretur, omnem lapidem essent moturi.

Vt verò mortalibus scriptura hæc nō prophana, sed sacra haberetur: essetq; asylum quoddam tutissimum, in quo se adversus nequissimi Satanæ, sectarum & carnis insultus tutari possent: certè erga Deum fiduciæ ratione sic ferente, & optatissimæ salutis necessitate postulante, de religione scripturos minimè profectò à natura ad hoc impelli, duci, doceri: sed à Spiritu sancto instrui, foveri, juvariquè oportuit. Sensit hoc peculiari quodam ipsius Spiritus instinctu David, regius vates, & quidem ad miraculum sic sensit: ut, affecta ætate, lucis huius usuram mox amissurus, postquam suis viva voce multa de Deo tradidisset, scripsisset non pauca, continere se nequiverit, sed eruperit in hanc vo-
2. Sam. 23. 2. Matth. 22. 43. cem: Spiritus Iehovah loquutus est (& scripsit) per me: & sermo eius per linguam meam prolatus est. Senserunt idem, qui ipsum & antecesserunt & sequuti sunt Prophetæ & Apostoli omnes. Prophetas quidem non propria voluntate ductos,
2. Pet. 1. 21. 2. Tim. 3. 16. sed divina inspiratione ad scribendum impulsos esse, post Christum sanctissimi duo chori Apostolici duces & lumina clarissima, Petrus pariter

&

&Paulus pronunciant. De his verò ipſis quoque &aliis Chriſti Apoſtolis, nemo, opinor, quod dixi, in dubium vocabit: niſi fortè à doctrina & fide Chriſtiana ſit alieniſsimus. Illi enim per Spiritum ſanctum, quo magiſtro & duce ad omnia ſunt uſi, cùm voce viva, tùm ſcriptis, quicquid è re & ſalute mortalium fuit, in medium attulerunt. Quæ cum ita ſint: cauſæ, ni fallor, plus ſatis eſt, qua adduci poſsint, qui Chriſto nomen dederunt: ut eas literas, quibus de Deo doctrina comprehenſa eſt, cognoſcant: & non verbis modò, ſed reapſe profiteantur: &, quacunque etiam id fieri poſsit ratione & modo, exornent. Non enim eſt, quòd verearis, ne, quod dici ſolet, laterem laves, id ſi feceris. Maximum profectò huius operæ diligentiæquè tuæ facturus es pretium, cum non humani ingenii penicillo leviter adumbratis, ſed benigna ſcientiſsimi ſanctiſsimiquè Spiritus efficientia conformatis literis occuperis. Luc. 12. 11 & 22, 16.

Quid enim? peccati ſordibus animum conſpurcatum circumfers? in hac auguſtiſsima Spiritus ſancti apotheca, nitentes literarum ac linguarum pyxides, ſalutaria ſerię ac fidelis reſipiſcentię pharmaca ſuppeditabunt: quorũ adminiculo repurgari ille poſsit, & peccatorum ſordes abſtergi. In denſis errorum & ignorantię tenebris verſaris, vię ad cœlum ducentis, & ab inferni barathro abducentis ignarus? lucerna hæc viam arctam quidem illam, & ſentibus Satanicis utrinq; obſitã, attamen liberam & expeditam, ad cœleſtem patriã commonſtrabit. Pſal. 119. 105. 2. Pet. 2. 29.

Ani-

Anima ob ſapientiæ & juſtitiæ Deo placentis, æter-
næquè beatitatis penuriam ægra eſt, fame ſitiquè
Pſal. 119. 56.72.111. propemodum confecta? liber hic theſaurus preti-
oſiſsimus, adeoque promus condus erit: qui locu-
pletiſsimo copiæ cornu inſtructus, ſuum illi ſalutis
Mat.4. 4 Ioh.4.35. 48. Syr.15. 3. pabulum ſubminiſtrabit: & panem vitæ è linguarũ
cophinis, quibus aſſervatur, depromet: aquam ve-
rò multò ſaluberrimam, auguſto ac perenni ſapi-
entiæ omnisq; boni fonte & oceano aperto, è lite-
rarum, quibus continetur, poculis propinabit. An-
Zachar. 13.1. Pſal.68. 27. guſtijs, calamitatibus, & ærumnis variis conflicta-
ris: & morbus languentem, egeſtas abjectum, libe-
rorum infelicitas miſerum, calumnia denique æ-
gerrimum tuum reddit animum? paradiſus hic a-
mœniſsimus eſſe poterit, è cujus areolis omnis ge-
neris conſolationum floſculos decerpas, ſenſu per-
gratos, uſu longè jucundiſsimos. Telis te ſuis pe-
tunt Satanas, mundus, caro? armamentarium hoc
Eph.6.17 Heb.4.12 ſacrum, gladium tibi ancipitem è literarum lingua-
rumq; vagina exeret, & in manum tradet: quo tru-
culentos illos hoſtes non reprimere tantum, ſed fe-
rire, ſed ſternere, ſed confodere poſsis.

Atque hæc quidem & alia, cùm numero infinita, tùm põdere graviſsima, ex accurata ſacrorũ librorũ lectione commoda promanant: contrà vero dictu incredibile eſt, quàm longa omnis generis malorũ ſeries illum maneat: qui ſuarum duntaxat rerũ ad carnis in hoc ſeculo explendã voluptatem ſatagens, ſcripturam ſacram nihili planè æſtimat: neq; dignam putat, in qua perluſtranda laboris & operæ

mul-

multum collocet. Chrysostomus ut piè ita verè affirmat: omnium malorum causam existere, ignorare scripturas.

Atenim cum his, quæ attuli, ita comparatum est: ut non, quod vulgus putat, ad eos tantum, quibus in ministerio Evangelij versantibus docendi populi munus commissum est, sed alios quoque, cujuscunq; sint conditionis, homines pertineant. Omnium omninò interest accuratè cognoscere, quæ sacrosanctæ paginæ de Deo & cultu ab hominum genere ipsi debito, dequè salute in Mediatore unico certò obtinenda continent. nisi quis bonis omnibus, quæ quidem cœlestia sunt, inquè omne duratura ævum, malit privari.

Et quidem ne de singulis prolixior instituatur sermo: eos certè, qui cum potestate sunt, Deus, à quo ad illam dignitatem sunt evecti, nominatim sacros libros jussit evolvere. Quod in hanc sententiam edictum à DEO promulgatum est, in Deuteronomio legere est. Et verò, si hujusmodi legis & Deut. 17 18. scripturæ divinæ amantes & studiosi Gubernatores Rebuspub. obtingant, næ, illæ immenso beneficio à Deo Opt. Max. se affectas esse statuant: & non nisi sui conservationem, adeoquè bona omnia ab illis confidenter exspectent. Si enim divinus ille Philosophus tum demum beatas Respublicas fore putavit: si aut docti aut sapientes homines regere eas cœpissent: aut, qui regerent, omne suum studium in doctrina & sapientia collocassent: quanto id nos rectius dixerimus, qui Christi

reli-

religionem profitemur? si, qui sedent ad gubernacula Rerumpublicarum, non tantum civili illa, Platoni nota, rerum divinarum & humanarum, etsi præclara, manca tamen & mutila scientia præditi, sed augustissima veri Dei & religionis sinceræ noticia sint imbuti.

Tales in Iudęorum politia fuerunt Iosua, Samuel, David, Salomon, Ezechias, Iosias: quibus unicè id curæ fuit: ut libri sacri cum vera religione conservarentur, & incorrupti ad posteros transmitterentur. Fuêre etiam in Christianorum Republica, qui ad horum exempla sanè illustria totos sese composuerunt, similemquè moderandæ illius viam ingressi, sic clavum tenuerunt: ut & Deo grati extiterint, & veræ pietatis ac sapientiæ, quæquè ex his promanarunt, animi magnitudinis, justiciæ, inquè toto imperio moderationis immensis fructibus non tantum, quos vivi vixerunt, sed posteros quoque mortui beârint.

Nihil dicam de laudatissimis Imperatoribus, Valentiniano, Gratiano, Iustiniano: qui & studiosè res religionis Christianæ è Prophetarum & Apostolorum scriptis cognoverunt: & de scripturis, earum lectione & usu leges non paucas conscripserunt. Certè Constantinus ille verè Magnus, postquam ad Christianam religionem animũ applicuisset: libros veteris & novi Testamenti, ardentissimis semper precibus adhibitis, legit avidissimè. Eius verò lectionis utilitatẽ expertus, de Biblijs sacris non modo conservandis, sed & exornandis, tanto in Repub.

Chri-

Christianorum principe dignas cogitationes, susce-pit: & Eusebio suo in mandatis dedit: ut divinas literas, ad Ecclesiæ usum gratiorem commodioremq́; , quinquaginta membranis, per librarios, diligentia singulari, eleganter in plurima exemplaria transcribi, & operculis artificiosè compingi, & ad se mitti, curaret. Theodosius secundus, eximia doctrinæ, pietatis aliarumq́; virtutum laude excellens Princeps, suam diligentiæ operam non tantum in evolvendis Philosophorum libris, (in his autem exercitatissimus erat) sed etiam in Prophetarum & Apostolorum scriptis versandis tantam posuit: ut, lectione vulgarium codicum minimè contentus, Novi testamenti libros, quantumvis in gubernanda Repub. occupatissimus, sua ipsius manu descripserit, indeq́; partem aliquam legerit: è Testamento autem Veteri Psalmos cum uxore Eudocia & sororibus decantarit. In Carolo Magno tanta discendi sacra aviditas, tantus ardor fuit: ut cœnam quidem nullam præterire sit passus, quæ hoc Bibliorum & Augustini sacræ lectiunculæ, quam anagnostes administrabat, veluti condimento quodam saluberrimo non prolixè esset instructa, ne cuticula bellè curata, animula inediâ conficeretur, sed suum illi integrum esset maneretq́; pabulum. Quid verò Alphonsus Aragonum & Neapolis Rex sapientissimus? Literas hic præsertim divinas, non dedecori, sed magno ornamento sibi esse putavit. Quinimo, quaterdecies ordine à se perlecta esse sacræ scripturæ Biblia, & quidem cum Lyræ glossis

& additionibus Burgenſis, aſsiduè eſt gloriatus. Neq; verò legit tantùm, ſed & vitam, conſilia & actiones in regno omnes ad eorum normam inſtituit, conſiliarios ſuos eſſe aſſeverans Mortuos. Intellexit autem rex optimus hoc nomine Prophetas & Apoſtolos: qui, quæ amici dicere vel non auderent vel non cuperent, ſcire tamen ſua maximè intereſſet, ſine metu, ſineq; aſſentationis fuco proferrent. Ex eo nimirum pietatis & reverentiæ, ſtudijq; erga legem divinam & doctrinam in ſacris libris comprehenſam, fonte iſtud præclarum eius profluxit Symbolum, libro aperto & pelecano ad pullos paſcendos ſanguinem roſtro è proprio pectore elicienti appictum: PRO LEGE ET PRO GREGE.

officium concionatoris

Sed enim illorum præcipuè, qui Eccleſiæ ſuum docendi miniſterium & operam deſtinarunt, officij & curæ eſt, doctrinam libris divinitus traditam cognoſcere: cognitam exoſculari, fovere, ornare: ornatam ad poſteros propagare. His enim præ alijs omnibus ſacri illius depoſiti cuſtodia à Deo mandata eſt: quò ſuo munere ſedulò & providè defungātur. Malachias

Malach. 2. verſ. 7.

ſanè capite 2 inquit: Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius. Ex quo intelligitur, verbi divini miniſtro cum primis opus eſſe: ut oculis illud perluſtret non corporis, ſed animi, & ſcrutinio non rationis, ſed fidei accuratè expenſum, tanquam theſaurum pretioſiſsimum in cordis ſcrinio reponat & ſervet: cumq; uſus populi tulerit, vel ore proferat, vel manu literis committat: idq; cùm

decorè, tùm verò etiam ad eorum, qui doctrinæ & conſolationis indigi ſunt, rationem accommodatè. Quî enim fieri quæſo poteſt, ut is, vel de rebus fidei & ſalute ad plebem ſcienter & appoſitè verba faciat: vel tranquillam & illæſam conſcientiam in docendi miniſterio aſsiduè circumferat, cui ſacræ literæ ſordent? quiq; neglectis illis ſui magis genij & ingenij, quàm illarum ductũ in munere tam arduo ſibi commiſſo ſequitur? neq; ſtudio ſibi habet, depoſitum hoc ſanctiſsimum & pretioſiſsimum pro ſuarum virium modulo ſartum tectum ſervare, & cohoneſtatum à ſe ad ſeros nepotes tranſmittere?

Sacerdotum & Levitarum hæ partes non poſtremæ olim fuerunt, unde etiam non Prophetæ tantum & præcones, ſed & Scribæ vocabantur: quòd libros ſacros à ſe deſcriptos & aſſervatos, et explicarent publicè, & Regibus Reipublicæ gubernacula capeſſentibus mandato Dei deſcribere, ſolenniq; ritu tradere tenerentur. Hoc divino præcepto permoti Helcias ſummus ſacerdos & Saphan Scriba, ex libri Legis codice, qui ſub Manaſſe & Amon impiis Regibus 2. Reg 23: 10. & 24. 2.
neglectus, et ex ipſorum quoq; Scribarum manibus excuſſus iam fuerat, reperto & è pulvere ac ſitu eruto, coniunctiſq; ſtudiis et operis Ioſiæ piiſsimo Regi & populo univerſo prælecto, exemplar à ſe deſcriptum, novo Regi, ex officio obtulerunt. Et Eſdras ſcriba velox in lege Moſeh, populo è Babylonia in Esdræ 7. 6. Nehem. 8. 1,2.
Iudæam reducto, nihil ſibi prius faciendum putavit, quàm ut librum Legis legeret et explicaret populo,

qui custodem eius ipsum esse non ignorare se profitebatur: cum legem ab ipso afferri postularet.

Quæ profectò ipsa quoties ego quoque reputare mecum sum solitus: reputavi autem sæpissimè: statui facturũ me, quod officij, quo in Eccelsia fungor, facere me minimè prohibet, sed suadet, sed postulat ratio & necessitas: si sacram scripturam non modo plebi, cui pręsum, fideliter pro viribus explicarẽ: sed studij quoq; nonnihil in eo ponerem: quò, mea quoq; industrię opera, sacrosanctũ sanioris doctrinę, Biblijs divinitus traditis comprehensæ, depositum ad posteros purum putum, &, quantum fieri posset, ornatum trasmitteretur. Hunc animum erga sacras literas ut verè & libenter fateor, nullo unquam tempore defuisse mihi, quamdiu in docendi sum ministerio versatus: ita non vereor, quin eundem, qui æqua recti iudicij lance res ponderant, sint probaturi. Publica enim commoda si quis iuvare recta ratione conatur in civium Republica: quis quæso, nisi planè improbus, tam honestum improbet conatum? In re autem literaria, pręsertim sacra, ad animarum pertinente salutem, si quis ex officio, si consilio bono, si ratione honesta, si denique via legitima quid ausit: quid? isne duro præiudicij verbere, diro invidiæ flagello, virulentis calumniæ, ne quid gravius dicam, non telis, sed morsibus idcirco impetendus, multandus, lædendus viro bono possit videri? non opinor. Quinimò sic animum induxi meum, si, quæ rectè cogitassem, in lucem proferre aliquando aggrederer, divino favente

numine, neutiquam mihi defuturos, qui ſtudium & operam ſuam ad ea promovenda & ipſi eſſent collaturi. Et verò, ut dicam, quod verum eſſe comperi, quodq; expertus ſentio: ea mihi ſpes non modò currenti calcar addidit, ſed neq; me fefellit unquam. In huius certè Biblici linguarum operis, quod iuris publici nunc facio editione neutiquam fefellit. Etſi enim difficili in loco ſæpius inter has curas mea verſata eſt induſtria: nunquam tamen non vidi, & quidem evidenter vidi, eos mortalium conatus, mirandum in modum, à Deo Opt. Max. iuvari, fortunari, ad felicẽ exitum perduci: qui ad ipſius amplificandum nominis ſplendorem & gloriam immortalem referuntur. Nam, ut dicam, quod res eſt: quemadmodum ad meam gloriolam, in Dei hac cauſa, nihil, ita ad Deum profectò in ſalutis hominum negocio, quo de agitur, iure merito omnino retuli omnia, quò eum, quem ipſi debemus honoris fructum, ſuaviſsimum is inde perciperet. Hunc vero longè uberrimum, ex huiuſmodi linguarum in ſacræ ſcripturæ libris adhibita collatione, rediturum eſſe, ſpem equidem concepi maximam. Non enim dubitare potui, quin omni ætati, omni ordini, interis exteris, nec Germanis tantum, ſed aliĳs quoq; fortaſſe nationibus, talis editio utilis eſſet futura, &, ni fallor, maiorem ad ſacrarum literarum intelligentiam allatura lucem; quàm prolixi multorum commentariĳ. Id verò ipſum ſi accidat: laboris quoq; mei fructum optatiſsimum aſſecutum me eſſe putabo. Labor autem, quem totum ferè

Tempus laboris

triennium nomine hoc ſuſtinui, dictu incredibile eſt, quàm fuerit varius, quàm gravis, quàm etiam cum periculo coniunctus. Et fuere in eo omnia mihi tantò moleſtiora: quantò mihi inter editionis operas plura præter exſpectationem evenêre. Quæ quidem talia fuerunt pleraque, ut me non deterrere modò, ſed & à cepto revocare gradu facilè potuerint: niſi eum, quem dixi, induſtriæ & laboris mei fructum, ſpe fretus minimè dubia, propoſitum mihi habuiſſem. Quamobrem, re omni, quantum fieri potuit, apud animum meum deliberata & librata: quò meum quoq; ſi non talentum, ſaltem unciolam donorum à Deo mihi creditam, ad piorum uſum elocarem: ſtudio ſimplici, ac animo quàm plurimis inſerviendi cupidiſsimo, eas tàm operoſæ editionis operas, non modò ultrò aggreſſus, ſed intrepidè quoq; & conſtanter, aſsidendo, inſiſtendo, urgendo ſum, Deo me bene iuvante, uſq; huc proſequutus.

Huius verò operæ quicquid eſt, totum id Ræ Mti. & inclytæ Celsni. Vræ. CHRISTIANE potentiſsime, & IOHANNES ADOLPHE Illuſtriſsime, dicatum devotumq; conſecro. Convenienter id à me fieri, quin prudentiores mecum ſint faſſuri, nihil dubito. Cum enim Bibliorum hoc opus Cimbricis maximè Eccleſiis ſit deſtinatum: uti non immerito Cimbricum illud Bibliorum opus idcirco dixerimus: ita iure quodam vendicare id vobis videmini, qui Cimbrorum imperio, locis quidem diſiuncto, animis verò coniunctiſsimo, Duces Sereniſsimi

& Illustrissimi, à Deo Opt. Max. hæreditaria successione estis præfecti. Et sanè ego quoque ab eo quidem tempore, quo primùm ad hoc opus perficiendum parare omnia cepi, ad Ecclesiarum vestris in ditionibus statum, animi oculos referens, spem mihi haud parvam feci, fore: ut illud, ubi in lucem emitteretur, haud invitè, clementissimo V^{rum} Cels^{num} consensu interveniente, ab eisdem reciperetur. Status autem illarum, uti multis annis fuit antea, ita etiam nunc Dei beneficio florens, lætus ac tranquillus existit. Annus iam agitur septuagesimus secundus, quo sinceram & incorruptam Euangelii doctrinam, per electum Dei organum M. Lutherum repurgatam, Tuæ Ma$^{tis.}$ CHRISTIANE, proavus, Tuæ vero Cels$^{nis.}$ IOHANNES ADOLPHE, avus, FRIDERICVS I. in Cimbriam vestram invexit: invectam dein CHRISTIANVS III. filius, pro patre Regnum in Dania tenente, Ducatum administrans, fideliter est tutatus, & diligentissimæ Ecclesiarum inspectionis visitationisque suscepta cura conservavit. Inde verò Daniæ tuæ, Christiane, Rex Serenissime, serena Euangelii lux in Scania mox affulsit: postquam totos iam annos 561 in densis ignorantiæ & superstitionis Pontificiæ tenebris cœcutiens quasi hæsisset. Pretiosissimum verò illud sani ac vivifici verbi, & sinceræ fidei ac religionis depositum, quod semel amplexi sunt Cimbri, toto illo tompore, quamtumvis fremente Satana, & duriter exteras Ecclesias per hæreticos & tyrannos premente, constanter retinue-

Anno Christi 1524.

Anno Christi 1527.

Dania conversa est Anno Christi 966.

 runt.

runt. Ingens profectò bonum, quod divina favente gratia hisce populis obtigit, tantoq; iudicandum excellentius: quantò pauciores apud exteros sesè offerunt Ecclesiæ, quæ gaudium hoc solidum possint gaudere. Ex ea Ecclesiarum felicitate nemo pius dubitare potest, quin ad civilem Cimbricæ vestræ gentis societatem, & ad nullum non vitæ ordinem fructus redundarint amplissimi. Hinc nimirum agros fertiles, pascua lacte & melle fluentia, nemora feris repleta, aquas piscibus affluentissimas, urbes & pagos populis frequentes, domos verò omnis generis benedictione cumulatissimas hactenus conspexerunt. Mira videri hæc multis possint, quæ adfero: sunt tamen vera. Certè enim, siquidem dicendum est, quod verum esse experientia testatur: non tàm Politiis Ecclesiæ, quàm Ecclesiis Politiæ, suam, si qua lætæ fruuntur, pacem, & rerum omnium iure debent affluentiam. Vtut sit: Parœciarum quòd salva Cimbris sit maneatq; incolumitas: & paci externæ, & multò magis, unde illa proficiscitur, verbi & Ecclesiarum prosperitati tribuenda est. Eas Cimbria complures habet, non annuis tantum reditibus pietate maiorum liberaliter dotatas, firmatas, locupletatas: sed etiam, quod & donum illo longè est præstantius, & decus excellentius, Parochis doctis, & literarum linguarumq;, quibus sacra Bibliorum scriptura, quam profitentur, comprehensa exstat, amantibus & studiosis, passim largissima Dei benignitate & Præsidum provida cura instructas, ornatas, fultas.

Nec

Necverò minor est Daniæ tuæ, CHRISTIANE, Rex potentissime, felicitas. Nam hæc quoque, uti civiles dissensiones & bella, quibus pleraque Europæ regna, in hac temporum perturbatione, miserè lacerantur, à multis iam annis ignorat: ita veræ de Deo doctrinæ & religionis, quæque ex hac emanat, iustitiæ, adeoque omnium virtutum & artium ingenuarum domicilium existit longè pulcherrimum. De hoc tanto bono, facere non possum, quin T^{æ} M$^{ti.}$ ea, qua par est, animi affectione, gratuler, totoque pectore ardentibus Deum votis orem: ut id illi sit maneatque perpetuum. Futurum autem esse, ut optatissima hac felicitate Dania, quæque adiuncta illi sunt regna & provinciæ, perpetuò fruantur, pia coniectura providere mihi videor, si sanioris doctrinæ Bibliis comprehensæ scripturam, si literas & linguas, si denique artium liberalium studia, deinceps quoque in pretio habuerint, foverint, ornarint. Neque verò metuendum puto, ne secus accidat: quamdiu illa à Regibus piis, sapientibus, iustis & bonis regetur. Eiusmodi autem continua serie plures hactenus vidit. Ne altius exempla repetam: Proavus T. R^{æ} M$^{tis.}$ Christiane Serenissime, FRIDERICVS I. pietate, iusticia, moderatione ac humanitate, sic sui seculi Principes & Reges alios longo pòst se intervallo reliquit: ut Pacifici & Humani nomen suis à subditis reportarit. Pietatis certè studiosissimus fuit: id quod mandato, de religione reformanda publicè apud suos proposito, non Daniæ tantum, sed Christiano orbi universo lu-

culentissimè demonstravit. Avus T^æ M^tis Christianus III. cuius pietatis, iusticiæ ac sanctitatis memoriam nulla unquam temporis delebit oblivio, nugas Monachorũ & sacrificulorum, quæ reliquæ adhuc supererant, funditus è domo Dei profligavit: nec ceremonias tantum Christianas, sed sacros etiam libros in Danicum idioma, D. Petri Palladii Theologi præstantisꝫimi aliorumq́; quos illi adiunxerat, industria translatos in Ecclesias intulit. Eam curam pater FRIDERICVS Heros magnanimus ad se quoq; pertinere arbitratus, sanam de Deo & salute hominum doctrinam in Ecclesiis & Scholis fideliter professos, & amore prosequebatur incredibili, & liberalitate fovebat planè regia. Quumq́; intelligeret, quantum viro Principi decus esset, literarum cognitionem habere: mentem T^æ Cels^nis, quam solii & diadematis Regii hæredem futurum providit, à teneris, quod aiunt unguiculis, non præceptis modò ad vitæ ac morum honestatem, rectamq; Regni administrandi rationem comparatis, imbui, sed literarum quoque & linguarum studiis, unde illa hauriuntur, studiosissimè excoli curavit. Et quidem, uti in prima ætate partim indoles Cel^nis T^æ generosa, partim educatio liberalis, & ad omnis generis virtutes assuefactio sedula, tantam futuræ salutaris gubernationis expectationem bonis omnibus concitavit: ita nunc quoq;, nequedum spei ipsos conceptæ pœnitet, neque post animarum salutem prius quicquam habent, quod precibus à Deo contendant: quàm ut concitatam in animis suis

spem

ſpem egregiè ſuſtinere tueriq; M^tas Tua nunquam deſiſtat. Hæc bonorum omnium pro R^a M^te Tua vota, hæc exſpectatio, hæc perſuaſio, mihi quoque, ne quid diffitear, animum addiderunt, ut ſperarem: meum hunc conatum & laborem, quem ad divini numinis & nominis gloriam, ad publica Eccleſiarum commoda iuvanda omnem retuli, á R^a M^te Tua, pro ingenita ab illuſtriſsimis Progenitoribus pietate, haud improbatum iri.

Vt autem Tuam quoq; Cels^nem, IOHANNES ADOLPHE, Princeps inclyte, ſeorſim paucis compellem: cùm ordinis ſuadet ratio, tùm verò ipſius æqui à me flagitat neceſsitas. Non autem in hoc mihi valde laborandum puto, ut cauſas acuratè conquiram: quibus adductus Cels^ni Tuæ ſacrum hoc Bibliorum opus nominatim inſcribendum eſſe duxerim. Dicam tamen paucis, quod ſine ſcelere ſilentio præterire haud poſsum: & iure & merito officium inſcriptionis hoc Cels^ni Tuæ à me deberi. Cimbris enim prçeſſe T^m Cels^nem Deus opt. max. voluit: at ego Cimbrorum præcipuè Eccleſiis editione hac inſervire volui. Sic autem ditionibus & provinciјs ampliſsimis ipſa præeſt: ut nihil magis in votis habeat, quam ut ad propoſitam ſibi à parente ADOLPHO, Principe, dum viveret, magnanimo, & armis ac pace claro, deinde ab iis, quos ante dixi, avo & patruo, pietatis ac honeſtatis metam, in regiminis curriculo gnaviter ſtrenueq; contendat. Non enim ignorat, ſe hanc præcipuè ob cauſam in celſam illam

honoris sedem collocatam esse: ut Deo, cuius vices gerit, grata efficiat, & subditis non nisi salutaria procuret. Et hæc pietatis erga Deum studia tanto diligentius urgenda esse Cels^do Tua iudicat, quanto plus dignitatis, quàm alij Principes, divina benignitate est adepta. Præter enim patrij Ducatus administrationem, Episcopas quoq; fama per universum Christianorum orbem celebratissimas, prudenti electionis consilio, regendas accepit: Bremensem & Lubecensem. Illius primordia ad Carolum Magnum & Ludovicum Pium: huius ad Ottonem I. referuntur. Bremensem Ecclesiam anno à nato Christo 788 fundatam, Ludovicus postea Germanicus è Coloniensis iurisdictione exemptam cum metropolitana Hamburgensi coniunxit: eiq; Ansgarium, primum Holsatorum aliarumque gentium ad septentrionem remotarum Archiepiscopum præfecit: cuius, uti & successorum illius aliquot in hac urbe Hamburga, in qua etiamnunc de Ansgarij nomine templum est reliquum, seculis illis sedes fuit. At quæ in urbe Lubeca, tunc ad VVagriam pertinente, nunc Episcopi sedes est, eò ab Henrico Leone Anno Christi 1164 translata: antea in VVagriæ urbe Oldenborch ab Ottone constituta, ad annos fermè ducentos perdurarat. Tantarum, in urbibus tàm magnificis, tàm populosis, tàm per totum Christianorum orbem fama pervulgatis summã Ecclesiarum curam sustinere, si quid gloriosum esse est existimandum, hoc profectò, ipsum est. Sed veræ gloriæ fontem ac fomitem

Cels^do

Cels^do Tua rectiſsimè intelligit pietatem eſſe, virtutem, laborem & induſtriam eſſe. Abſque enim his, ſi quid geſſerit, qui cum imperio eſt, uti Deo adverſa, & Reipub. exitioſa omnia geſſerit: ita nihil fecerit è ſua dignitate: cum laude omnino nihil. Quia ergo hæc pro ea, qua pollet, genij & ingenij felicitate, Cels^do Tua ignorare non poteſt, ſummo ſibi ſtudio habet, ut ex officio fiant, & ad Deum, ſupremum Eccleſiarum & Rerumpub. cuſtodem, in gubernationis curriculo referantur omnia. Et, quò divinus ille & ſanctus impetus ſua habeat fomenta, ac fulcris innitatur firmis & immotis: quod Principis, quod præſertim Præſulis munus eſt proprium, ultrò ſubis: & ſacræ Scripturæ lectione animum informas, confirmas, foves. Literas quoq; & linguas, quarum monumentis verbum cœleſte eſt conſignatum, non modo non negligis, ſed impenſè etiam amas, colis, imbibis. Quinimò Hebræam linguam, quantumvis auribus Europæis inſolens & barbara vulgò putetur: tamen quòd divina eſt, quòdq; inde tanquam ex auguſto & perenni fonte, omnis de Deo doctrina profluens, in alias eſt linguas transfuſa: eam non leviter à te deguſtandam, ſed accuratè cognoſcendam eſſe iudicaſti. In eum enim uſum, Hebraicorum Bibliorum codices aliquot, uti partim mandaras, partim non nolle te intellexeram, tranſmiſſos à me Cels^do Tua accepit. Liberale profectò, & tanto Principe ac Præſule digniſsimum ſtudium & pietas: unde fieri non poteſt, quin fructus aliquando in ſubditos redundent

longè

longè uberrimi. Ad me quidem ij redierunt, qui à bono & pio Principe exspectari solent maximi. Quum enim, operis huius Biblici nimis operosas operas aggressurus, Cels^{nis} T. approbationem & subsidia peterem: pro ea, qua prædita illa est pietate, & erga literas præsertim sacras benevolentia, promptißimam sese ad omnia præstitit: &, quò mihi magis de damno caveretur, pro singulis suarum ditionum Ecclesiis codices imprimi clementißimè voluit. Hinc verò in eam mihi spem animus erigebatur: ut nunquam non persuasißimum haberem, sanctum hoc opus Tuæ Cels^{nis} pietate & liberalitate promotum iri. Quæ certè spes nisi me, bonorum præterea votis fretum, fovisset: iamdudum, tot curis & laboribus, tantis difficultatibus & molestijs, tàm cum periculo coniunctis impensis valere iußis, quicquid horum fuit, abiecissem. Sed fovit me ea hactenus: fotum confirmavit: confirmatum reapse beavit. Neque enim me post illud tempus in difficultatibus nonnullis hærentem Cels^{do} Tua destituit, sed & summa illius in decernendis subsidijs promptitudo & humanitas recreavit, & in conferendis cum alacritate coniuncta adiuvit liberalitas. Hac autem ipsâ non modò operis editionem Cels^{do} Tua antevertit, sed sic etiam antevertit: ut quæ mihi mutui erat ad ipsam instituta petitio, ea mox in gratiarum actionem pro munere dato amplißimo commutaretur. Cum ergo tot tamq; illustres pietatis, clementiæ ac munificentiæ Cels^{nis} T^{æ} significationes erga me exstent: uti memoriam illarum grata

men-

mente & voce, quoad vivam, conſervabo: ita facere non poſſum, qüin gratitudinis meæ publicum hoc edam teſtimonium. Tantum oro Celſitudinem Tuam, ut, quem animum ad publica Eccleſiarum & Scholarum commoda hac editione iuvanda attulit, eam deinceps quoq; ne deponat.

Quod supereſt, CHRISTIANE, Rex Sereniſsime, & IOHANNES ADOLPHE, Præſul Illuſtriſsime, Domini clementiſsimi: ut & laborem ac ſtudium meum, in editione hac poſitum, clementer accipiatis: & veſtrum hoc Bibliorum Cimbricum opus, veſtris præſertim Eccleſiis à me deſtinatum, ea, qua excellitis, pietate, clementia, humanitate ac beneficentia, foveatis & exornetis: me quoque deinceps favore ac clementia proſequamini: ſubmiſſè oro atque obteſtor. Deum Optimum Maximum bonorum Principum datorem & cuſtodem oro: ut inclytas Celſitudines Veſtras Spiritu ſancto ſuo regat: & in iſta ætate, qua ferè pares eſtis, ingenijs vigere, & dignis natura veſtra, in pietate, ſapientia ac virtute progreſſibus florere faciat: omnique benedictionum genere cumulatiſsimè exornet: neque hoc tantum anno (cuius initium fœlix, progreſſum fœliciorem, exitum fœliciſsimum toto pectore VV^ris Celſitudinibus precor) ſed deinceps quoque annis quam plurimis, incolumes & florentes, ad ſalutem patriæ multarumque gentium, protegat, tueatur, conſer-

vet.

vet. Valete in Christo Immanuele & Servatore mortalium unico, Regum Rege & Dominantium Domino supremo: Rex Serenissime & Princeps Illustrissime. Hamburgi: Anno à verbi incarnatione M. D. XCVI. Calendis Ianuarij: quo die Christianus III, Rex pius & sanctus, avus & patruus vester, placidissima morte ex hac vita, anno nati Christi 1559 decedens magnum pijs omnibus sui reliquit desiderium.

Ræ Matis
&
Incl. Cels.
Vestrarum
Addictiss.

DAVID VVOLDERUS,
verbi divini in Ecclesia, quæ est Hamburgi,
ad D. Petrum, minister.

AD PIUM ET BENEVOlum Lectorem Præfatio

DAVIDIS VVOLDERI.

EN tibi, Christiane Lector, Biblia sacra, tribus linguis à me, utinam tanto cum fructu tuo, quanto cum labore meo edita. Venio tamen in spem maximam, fore, ut & probes studium meum, & nonnullum inde commodum utilitatemq; percipias. Linguas, in quas sacra scriptura è fonte Hebraico transfusa est, & quidem eas in hoc codice conferre volui: quas inter omnes totius orbis nationum linguas, post sanctam illam Hebræam, præcipuas esse judicavi, dignasq; in quibus cognoscendis operæ studiiq; plurimum poneretur: Græcam dico, Latinam & Germanicam. Harum enim adminiculo, locupletissimum verbi & scripturæ divinæ thesaurum, non modò Græci avidè arripuerunt, Latini benignè foverunt, Germani autem ardenter amplexi & suaviter deosculati, à pulvere situq; Romano repurgatum ac mundum hactenus, Dei beneficio, custodierunt: sed aliæ quoq; gentes quamplurimæ eminus quasi admirabundæ conspexerunt, conspectum appetiverunt, appetitum, indagatum, repertum deniq; in honore & pretio summo habuerunt. Tam nimirum benè, tàm feliciter pœna illa hominum generi cessit: quam illis, bellum cœlo ipsi impiè inferentibus, justissima divini numinis ultio, sermonis & dirempta unitate & sublata similitudine, inflixerat. Malum id profectò fuit, quo pejus nullum ne cogitari quidem possit. Linguarum enim diversitas (ut Augustinus ait) hominem alienat ab homine. Mali autem, quod ex linguarum confusione orbi invectum est, non tanta existit atrocitas, quanta boni inde profluentis amplitudo & majestas. Gentes certè per hoc medium in unitate fidei Spiritus sanctus congregat, informat, alit, sustentat. Eundem verò etjam nec tibi defuturum, Lector pie, putabis: si in hac Spiritus sancti officina nonnihil substiteris: & ad sanctas hasce linguas animi corporisq; cùm oculos conjeceris tùm aures arrexeris, hoc est, linguarum opus hoc, ea qua par est pietate, attentione & cura perlustraris.

Sed enim fortasse miraris, quidnam causæ sit, quòd textum Hebraicum editioni huic non adjunxerim. Dicam, & quidem paucis. Primæ adolescentiæ & simpliciorum juvare studia, is verò animus mihi fuit. Faciendum ergo putavi, ut, quæ linguæ ad eorum maximè essent captum idoneæ, eas insererem. Hebraicam verò omisi: non quòd non esse necessariam vel utilem ejus cum aliis linguis collationem putavi: (quî enim sic insanire possim?) sed quod non ignoravi repertum iri quàm plurimos, qui eam neque dum percepissent, neque cognoscere deinceps vel cuperent vel possent. His nimirum,

linguarum, quæ majori quasi orbis theatro propositæ sunt, collatione ejusmodi inserviendum duxi. Adhæc fons ille Hebraici textus jam ante civium hujus Reipub. Hamburgensis munificentia ac liberalitate erectus, ornatus, fultus: & S. Hebræa Biblia sic eleganter, sic luculentè, sic denique ad omnis ætatis usum accommodatè edita erant, ut sperare haud possem, ornatius quidpiam, etjamsi maximè vellem, eo quidem in genere, in medium me posse proferre. Neque præter decorum committi aliquid putandum est, quum fons seorsim extructus ornatur, & ab eo profluentibus rivulis sui tribuuntur, sejuncti à fonte, canales & alvei.

De LXX. Interpretum Græca, deque Latina Hieronymi, ut putatur, versione nihil moneo: nisi, quod scire tua non parum, opinor, interest: in iis Plantinianam editionem me esse sequutum: quòd, correctior quidem quæ esset, nulla sese mihi offerret.

Novæ Pagnini illius Magni translationi notas in margine addidi: quo iis quoque opera à me navaretur, qui Hebræam linguam cupiunt cognoscere. Non enim peritos docere, sed tyrones manu quasi ducere volui. Ergo curæ & studio unicè id mihi fuit, ut, quæ loca Pagninus ad verbum de Hebræo non expressit: expressit autem pleraq; ea verbotenus à me reddita ad marginem sejungerentur: & sicubi necessum esse putarem, monitiuncula additâ brevißimè explicarentur. Mirum enim, quàm hæc, quantumvis simplicissima sit, inepta quoque nonnullis videatur, ad Hebraicantium tamen profectum accommodata sit docendi ratio. Vidêre hoc Pagninus, Vatablus, Arias, Junius, alii: quorum ego vestigia haud trepidè sum sequutus. Neque verò hîc te barbarismi, Lector, offendent: qui, quò sua maneret idiotismo salva natura & integritas, fieri non potuit, quin interdum obreperent: cujusmodi sunt: insontare Exo. 20. 6. bonificare Exod. 30. 7. cornire Exo. 34. manicare & vesperare 1. Sam. 16. 16. & qui ejus farinæ sunt alii. Hos enim non ad vocum in latini sermonis usu imitationem, sed ad rerum, quæ subsunt illis, accuratam considerationem propositos à me esse memineris. Neque judicii me putabis esse tam inopis, ut statuam: in lingua sancta voces deficere, abundare, inverti: si quidem ellipseos, pleonasmi & hypallages mentionem fieri à me videris. In fonte hoc augustißimo salutare nihil desiderare, superfluum verò atque inversum nihil fastidire queas. Si quid autem deesse, redundare, inverti dicatur, secundum Latinorum id dici sensum & consuetudinem est intelligendum. Quanquam Germanis, Gallis, Danis, Italis, aliisque gentibus figuratæ hæ loquutiones haud semper figuratæ, sed sæpius genuinæ sunt & propriæ. Comprobari hoc exemplis poterat, si epistolæ id ratio pateretur. Saxonismos certè ego infinitos non nisi Hebraismos esse comperi. Quod ipsum quoque facit ut non dubitem, quin simplex, &, ut videri sciolis poßit, puerilis illa Hebraicæ proprietatis connotatio non nullis utilis sit futura.

Germanicam versionem de exemplari, Anno à nato Christo 1545. vivo adhuc Luthero Viteberga edito, expreßi. Quanquam sua ipse manu postea in epistolis Paulinis loca nonnulla, paulò ante mortem correxit: quæ ipsa quoque de exemplaribus fide dignis huc transtuli.

Locos sacræ scripturæ concordantes, ut vocant, & ipsos lineolis ad marginem codicis interiorem fideliter interserui: in quibus pro Ecæ. Ecclesiastæ, pro Eci. Ecclesiastici, intelliges.

Sum-

Summulas quoque summis paginis, quæ quidem convenire illis mihi sunt visæ, sæpe etjam ipsis capitum initiis imposui.

Numerus, quem in margine conspicis, cui in versione Pagniniana crux opposita est, ad primum te Tomum remittit; in quo textus habetur Hebraicus: ne te paginarum Hebraicarum initia, hisce tanquam statuis Mercurialibus monstrata latere possint. Cum verò Biblia ipsa Hebraica quatuor in partes sint tributa: puncta numeris adjuncta partium tibi ordinem indicabunt. Et hæc ferè sunt, Lector benevole, de quibus paucis te commonendum duxi.

Quod si inde fructus aliquis ad te redierit: spero autem rediturum, nec injucundum, nec parcum: Deo Opt. Maximo, cui accepta ferenda sunt meritò omnia, gratias eo nomine mecum ages maximas. Is enim conatus & labores hosce meos, tam arduos & graves, benignè hactenus fortunavit. Principio Reverendissimo Præsuli Dn. JOHANNI ADOLPHO, Principi pio, bono, & ad linguarum pietatisq; studia alenda nato, animum cum indidit: ut pietatis suæ cura singulari, clementiæq; liberalibus auspiciis, opus hoc, quum primùm natum parte aliqua prodiisset, comiter exciperet, benignè foveret, promoveret studiosissimè. Hunc instituti mei autorem esse, facere non possum, quin & recorder libenter, & gaudeam magnopere. In ipso etjam operarum fervore & cursu, cum febris me pestilens mense ab hinc decimo, corripuisset, in ipsis diræ mortis faucibus hærentem jamq; ferè exanimem me restituere, & superstitem esse operi huic Deus Opt Max. voluit. Neq; in difficultatibus, si quæ mihi inter operas obvenerunt, (eas autem vidi miras, subii varias, sensi molestissimas) desertum me, in deserto positum idem destituit: sed in urbe, quæ patria mihi est, præter cives non nullos, exteros quoq; Belgas, ad bene de me merendum, permovit, animavit, impulit.

Ex his Johannem & Cornelium, De-Mejere fratres, intermittere non possum, quin honoris causa nominem. Hi enim, quòd intelligerent, Deo se gratissimum facturos, si ad promovendam pietatem, & sacrarum literarum ac linguarum studium, sua & ipsi studia conferrent: etsi vestigia quædam, quæ erant ob oculos, terrere ipsos poterant, non tamen rem suam familiarem idcirco mihi præcluserunt. Quin imo sua eam benignitate mihi libentissimè aperuerunt: & quidem sic aperuerunt: ut toto editionis tempore, sicubi difficultatum in me sumptibus exhaustum, tempestas ingruit, semper mihi illa prompte patuerit. Nempe non fortuna tantummodo illis hoc dedit, ut benefacere possint: sed natura etjam, sed pietas, sed doctrina, ut velint. Neque Tullianum hoc ignorant: Majus est certeque gratius prodesse omnibus, quâm opes magnas habere. *Et*, Nihil honestius magnificentiusq; quam pecuniam contemnere, si non habeas; si habeas, ad beneficentiam liberalitatemq; convertere. *Et ea illis beneficentia tantum non obfuit hactenus, ut etjam nullus dubitem, quin ejus virtutis fructum, Deo benedicente, magnum jam ceperint, & deinceps quoq; percepturi sint multò majorem.*

Sed tu, mi Lector, quicquid hujus est, quod Illustrissimi Principis JOHANNIS ADOLPHI, Domini mei Clementissimi, autoritate & liberalitate incoatum fultumq;, bonorum verò votis officiisq; ac studiis adjutum, in lucem nunc emitti vides: lege, lustra, cognosce: maximumq; in pietate profectum te facturum puta, si sacra tibi scriptura maximè placuerit. Vale & his fruere.

CONSTANTINUS MAGNUS APUD THEODORETUM Historiæ Ecclesiasticæ libro I. cap. 7.

Εὐαγγελικαὶ καὶ Ἀποστολικαὶ βίβλοι, καὶ τῶν παλαιῶν προφητῶν τὰ θεσπίσματα, σαφῶς ἡμᾶς, ἃ χρὴ περὶ τοῦ θείου φρονεῖν, ἐκπαιδεύουσι. Τὴν πολέμιον οὖν ἀπελάσαντες ἔριν, ἐκ τῶν θεοπνεύστων λόγων λάβωμεν τῶν ζητουμένων τὴν λύσιν.

Euangelici & Apoſtolici libri, & antiquorum Prophetarum oracula, plane inſtruunt nos, quid de rebus diuinis ſentiendum ſit. Proinde hoſtili poſita diſcordia, ex dictis diuinitus inſpiratis, quæſtionum explicationes ſumamus.

Chryſoſtomus.

Κτᾶσθε βιβλία, φάρμακα τῆς ψυχῆς. Τοῦτο πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, τὸ μὴ εἰδέναι τὰς γραφάς.

Biblia, animæ pharmaca, vobis comparate. Nam ſcripturas ignorare, hoc verò ipſum omnium malorum cauſa exſiſtit.

SUM-

SUMMA TOTIUS SACRÆ
SCRIPTURAE, LIBRORUM VIDELICET
Veteris & Novi Testamenti.

Collecta per

JOHANNEM BRENTIUM.

I. Exod. 3. & 5. 1. Tim. 2. Daniel. 7 Deuter. 6. Genes. 17 Exo. 15. Gen. 1. Psal. 103. Jerem. 9. Psal. 10. Rom. 9. 1. Cor. 12 Esa. 45. Jerem. 18

DEUS. Docent nos libri Veteris Testamenti, Deum illum, quem coluerunt Abraham, Isaac, & Jacob, Hebræi, solum verum esse Deum, eumque omnipotentem & æternum: qui propter bonitatem suam Verbo suo cœlum & terram, & quæ in eis sunt, creavit: à quo omnia procedunt, sine quo nihil quicquam est: justum & misericordem: quique omnia operetur in omnibus, secundum voluntatem suam: cui non liceat dicere, quare sic vel sic faciat.

II. Genes. 1. Sapien. 2 Rom. 5. Ephes. 2.

Creatio hominis. Peccatū. II. Adhæc, ipsum hunc Deum creasse Adam, primum hominem, ad imaginem & similitudinem suam, dominumque eum constituisse omnium creatorum in terra. Qui quidem Adam, invidia & fraude diaboli, creatoris sui præcepto non obediens, suo peccato, peccatum in hunc mundum invexit tale, tantumque, ut nos secundùm carnem ab ipso progeniti, natura filii iræ simus, & ob id morti, damnationi, jugo & tyrannidi diaboli obnoxii reddamur.

III. Genes. 3. 12. 26. & 28. Hebr 2.

Promissus Christus. III. Porrò autem, promissum fuisse à Deo Patre semen illud benedictum, Jesum Christum, filium suum, Salvatorem nostrum, ipsi Adæ, Abrahæ, Isaac, Jacob, Davidi, & reliquis patribus, qui à peccatis & tyrannide diaboli liberaret eos, qui viva fide huic promissioni crederent, ipsique Jesu Christo fiderent, liberationem hanc ab ipso & per ipsum sperantes. Est autem hæc promissio sæpissimè repetita in libris veteris Testamenti.

IIII. 1. Cor. 1. Hebr. 7. Rom. 3. Galat. 3 Exo. 19. 20. Hebr. 10. Johan. 1.

Lex, sive decalogus. IIII. Interea autem, dum à patribus exspectabatur promissa salus & liberatio, quòd ea est hominum natura, tam superba, atque adeò corrupta, ut non libenter ipsi velint se agnoscere peccatores, quibus promisso Salutari sit opus: legem, scriptam in tabulis lapideis, datam fuisse à Deo per Mosen, ut per eam agnito peccato, & cordis humani malitia, ardentius sitirent homines Christi adventum, qui ipsos à peccatis redimeret, quòd sacrificia & hostiæ non præstabant: erant enim umbræ & figuræ veræ oblationis Christi, qua peccata omnia obliteranda erant & abolenda.

V. Rom. 9. Luc. 2. Galat. 4. Ephes. 2. Rom. 5 Tit. 3. Ephes. 2. Rom. 15. Tit. 3.

Christus Deus salvator venit. V. Novi autem Testamenti libris docemur, Christum illum promissum (qui est super omnia Deus benedictus in secula) & in libris veteris Testamenti adumbratum sacrificiis, ac figuratum, missum tandem à Patre fuisse eo tempore, quod apud se constituerat, eo, inquam, tempore, quo abundabat omnis iniquitas. Missum autem & incarnatum, non ex bonis cujusquam operibus, (nam omnes erant peccatores) sed ut verax, abundantes gratiæ suæ divitias, quas promiserat, exhiberet, & secundùm misericordiam suam salvos nos faceret.

VI. Johan. 1. Esaia. 53. 1. Johan. 2. Eph. 2. 1. Pet. 2. Luc. 1. Heb. 2. Apoc. 1. Ephes. 1. Rom. 8. Ephes. 3.

Agnus. Hostia. Pax. Adoptio. VI. In Novo igitur Testamento planissimè ostenditur, quòd Jesus Christus verus agnus, & vera mundi hostia, venit, ut nobis pacem cum Patre conciliaret, (ipse est enim pax nostra) lavando nos à peccatis nostris, in sanguine suo: & liberaret à servitute diaboli, (cui peccando serviebamus) in filiosque Dei adoptaremur per ipsum: cohæredesque ejus efficeremur.

VII. Galat. 4. Galat. 5. Ephes. 1. 1. Cor. 12. Rom. 8. Rom. 5. 1. Cor. 13. Tit. 1. & 3. Ephes. 1. Galat. 5. Galat. 2. Ephes. 5. Hebr. 13. 1. Cor. 1. Hebr. 2. 2. Cor. 5.

Spiritus sanctus. Fides. Charitas. Spes. Justificatio & sanctificatio. VII. Ut autem singulare hoc & maximum Dei beneficium erga nos agnoscamus, dat nobis Deus Spiritum suum sanctum, cujus fructus & donum est fides in Deum, & Christum ejus. Nam sine Spiritu sancto, quo signamur, neque credere possumus, Deum Patrem misisse Messiam, neque Jesum esse Christum: nullus enim (inquit Paulus) dicere potest, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto. Idem Spiritus testatur spiritui nostro, quòd sumus filii Dei, & diffundit in viscera nostra eam charitatem, quam describit Paulus Corinthiis. Præterea spem, quæ est certa vitæ æternæ exspectatio, cujus idem ipse arrhabo est & pignus, nobis impertitur, & alia spiritualia dona, de quibus Paulus ad Galatas. Per hanc itaque in Christum fiduciam, & fidem, quæ per charitatem operatur, & se charitatis operibus exserit, ad ea hominem movens, justificamur & sanctificamur: id est, Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, (qui & Pater noster effectus est per ipsum fratrem nostrum,) nos pro justis & sanctis habet, sua gratia non imputans nobis ad gehennam delicta nostra.

VIII. Tit. 2.

Bona opera. VIII. Venit denique Christus ipse, ut nos per ipsum sanctificati & purificati à peccatis, volun-

tatem ejus operibus bonis sectantes, quæ carnis sunt, abnegemus, ac liberè serviamus ei, in justitia & sanctitate, omnibus diebus nostris: & ut per bona opera (quæ præparavit Deus, ut ambularemus in illis) nos ostendamus ad hanc gratiam vocatos: quæ quidem bona opera, qui non habet, testatur, se fidem in Christum non habere, qualem ille in nobis requirit.

Luc. 1. Ephes. 2. 2. Pet. 1.

IX. Ad eum oportet nos accedere, & alacri animo ipsum sequi, ut nos doceat: Est enim magister noster, mitis & humilis corde. Exemplar nostrum, à quo discere oportet normam rectè vivendi. Noster præterea Episcopus, & summus Pontifex, unus Mediator Dei & hominum, qui nunc ad dexteram Dei Patris sedet, nobis advocatus factus, orans, interpellansque pro nobis: qui procul dubio impetrabit, quod vel ab ipso, vel ipsius nomine à Patre petierimus: si modò petentes, ita illum facturum esse crediderimus: sic enim promisit. Ne igitur dubitemus, si quando peccaverimus, cum pœnitentia (ad quam nos initio statim suæ prædicationis invitat & incitat) cumque fiducia accedere ad thronum gratiæ ejus: credentes, quòd misericordiam consequuturi sumus: nam ideo venit, ut peccatores sua gratia salvos faceret.

Christus Magister, Pontifex, Mediator, Advocatus.

IX. *Matth. 11. & 23. Johan. 13 Ephes. 5. 1. Pet. 2. Heb. 4. 1. Tim. 2. Hebr. 12. 1. Johan. 2. Rom. 8. Johan, 14. Hebr. 4. Mar. 1. 1. Tim. 1.*

X. Hic nimirum est Christus Jesus, qui post interfectum spiritu oris sui hominem peccati, sedebit in majestate sua, omnes judicaturus, & redditurus unicuique propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum: dicturusque est iis, qui à dextris erunt, qui in hoc mundo futura bona expectaverint: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Iis autem, qui à sinistris: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus. Tunc verò finis erit, cùm regnum Deo & Patri tradiderit.

Judiciū.

Vita æterna. Ignis æternus.

X. *2. Thes. 2 2. Cor. 5. Matth. 25. 1. Cor. 15. 24.*

XI. Hæc ut cognoscamus, bonitate Dei per Spiritum ejus sanctum tradita sunt nobis sacra Biblia: ut cognoscamus, inquam, & credamus, unum solum esse Deum verum, &, quem misit, Jesum Christum: utque credentes, vitam habeamus in nomine ejus.

XI. *2. Pet. 1. 10. Joh. 17. 3. Joh. 20. 31.*

XII. Præter hoc fundamentum nemo aliud potest ponere. Optatque Paulus eum anathema esse, qui aliam fidem & salutem annunciaverit, quam per Jesum Christum: etiamsi fuerit angelus de cœlo. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: cui cum Patre & Spiritu sancto honor, & gloria, in secula seculorum. Amen.

XII. *1. Cor. 3. 11. Galat. 1. 8. Rom. 11. 36.*

ARGUMENTA
LIBRORUM VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

Autore

JOHANNE BRENTIO.

Sola hæc scriptura, quæ canonicis libris veteris ac novi Testamenti continetur, rectam nobis & certam seu artem seu viam demonstrat, qua ad veram eamq; perpetuam salutem, & quam gentium Philosophi, humana ratione semper quæsiverunt, nunquam autem invenerunt, felicitatem perveniamus. Nam hoc unum & solum huic scripturæ propositum est, ut cognitionem filii Dei, DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI *doceat, & gloriam ejus illustret, ac humano generi commendet. Hæc est hujus scripturæ prora, quod ajunt, & puppis. Hoc spectant, hoc volunt, eò tendunt, id agunt, ad eum exitum properant omnia, quæ in his literis comprehensa sunt. Sed quid cunctor, hoc vel paucissimis singulos hujus scripturæ libros percurrendo demonstrare?*

GENESIS *(sic primum librum Mosis vocant) etsi ad hunc usum scripta esse videtur, ut posteritas cognoscat initium hujus mundi, progressum humani generis, diluvium, incendium Sodomiticum, & res gestas patriarcharum, maximè tamen omnium docet* CHRISTUM, *filium Dei. Postquam enim descriptus est lapsus hominis, & interitus ejus propter peccatum, additur promissio de semine mulieris, quod est* IESUS CHRISTUS, *quæ promissio deinde renovata est, & in Abrahami semen, autore Spiritu sancto, quasi derivata, ac paulo post ad familiam Iudæ, filii Iacob traducta. Hæc promissio, non margarita tantum est libri Geneseos, sed totus thesaurus ejus. Hanc promissionem patriarchæ tam prædicando, quam sacrificando in familiis suis urserunt: hac coram Deo justificati sunt per fidem: hac conservati sunt in maximis adversis, in morte deniq; ipsa.*

EXODUS, *habet insignem concionem de Christo venturo & prædicaturo in populo Israel, quæ scripta est in capite tricesimo tertio, & tricesimo quarto, In aliis partibus, in quibus describitur liberatio Israelitarum ex Aegypto, promulgatio Decalogi, & institutio Reipublicæ Ecclesiasticæ & Politicæ in Israel, videtur longè aliud hujus libri propositum, quàm ut describatur Christus: sed si rem diligenter perpendas, tota Exodus hoc præcipuè spectat, ut commendet Christum Ecclesiæ Dei. Israelitæ enim vindicati sunt in libertatem, & redacti legibus in unum corpus Rei-*

publicæ, (id quod in Exodo scribitur) ut esset populus, in quo promissiones de Christo, publicis concionibus & sacris conservarentur, & familia, è qua Christus venturus erat, certò constaret. Quid Decalogus? Profectò, non aliò quàm in Christum respicit. Conclusit (inquit Paulus) scriptura omnia sub peccatum (hoc autem maximè omnium fit per Decalogum) ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Et mox: Lex Pædagogus noster fuit ad Christum, ut ex fide justificaremur. Sed quid dicam, de agno Paschali, de sacerdotio Levitico, tabernaculo & propitiatorio, ac de reliquis sacris in Exodo institutis? Hæc ad docendum & illustrandum Christum pertinere, notius est, quàm ut hoc loco pluribus indicari debeat. Hic ergo finis est Exodi, ut Christus cognoscatur.

Idem sentiendum est de LEVITICO libro, in quo cum describantur Levitica sacrificia, Leviticæ sanctificationes & immunditiæ, & aliæ id genus observationes, non est dubium, quin & is liber maximè de Christo concionetur. Omnia enim Levitica sacrificia sunt conciones de Christo, & quæ de sanctificatione ab immundicia traduntur, Christum verum sanctificatorem adumbrant.

In NUMERIS extat illustre vaticinium Balaam de regno Christi. Non solum autem hac in parte prædicatur de Christo, sed totus liber intuetur Christum & ad Christum proposito suo tendit. Numerantur Israelitæ, ordinantur castra, recensentur mansiones, quas ita vocant, Israelitarum, mittuntur exploratores ad terram Chanäan, commemorantur varia discrimina, quæ acciderunt Israelitis in deserto, & interponuntur quædam Levitica & politica. Hæc omnia, quia pertinent ad constitutionem Israeliticæ Reipub. in Christum respiciunt Nam Israelitica Respub. fuit in hunc usum instituta, ut promissiones & conciones de Christo in ea conservarentur.

DEUTERONOMIUM manifestè continet promissionem de Propheta post Mosen venturo, in cujus ore Deus se verba sua positurum dicit, qui Propheta non alius est, quàm Christus. Etsi autem Moses videtur casu quodam in mentionem hujus promissionis incidisse, tamen si probè observes, non est hoc ὁδοῦ πάρεργον, sed totius libri caput. Repetitur in eo libro, & explicatur lex: finis autem legis (inquit Paulus) est Christus ad justificationem omni credenti. Majora enim & graviora exigit lex, quam homo peccato corruptus perficere queat. Promittitur ergo Propheta, videlicet CHRISTUS, qui fungatur quidem doctoris officio, sicut & Moses fungebatur: non autem qui terreat & occidat, sed qui consoletur & vivificet auditores. Itaque quò rectius & copiosius explicatur lex, eò magis homines à lege ad Christum ablegantur.

Sunt, qui sentiunt, Mosen esse autorem libri IOB. Visum est igitur nobis, ut de hoc libro post Pentateuchum Mosis dicamus. Maluimus enim in dicenda sententia de libris sacræ scripturæ, eum ordinem servare, quo initio conscripti videntur, & quem res gestæ indicant, quàm quem vulgatæ editiones sequuntur. Hic liber tractat præcipuè hanc quæstionem: Num Deus affligat hominem justum. Ac nihil minus videtur, quàm ut aliquid de Christo dicat: sed quemadmodum lex ipsa, ita exemplum Iobis, & status disputationis ejus, in solum Christum respiciunt. Iob enim, etsi præfertur justicia ipsius omnibus hominibus in terra, tamen objectus severo judicio Dei, tantum abest, ut natura sua justus inveniatur, ut etiam in Deum ipsum contumeliosus fit, & blasphemus. Unde ergo & antè consecutus est justitiam, & postea amissam iterum recuperavit? Certè non aliunde quam ex eo semine, quod promissione Dei contriturum erat caput serpentis, & in quo benedicendæ erant omnes gentes. Hoc probant holocausta, quæ Iob pro filiis & amicis obtulit. Holocausta enim fuerunt inter patriarchas doctrina fidei in Christum venturum. Disputatio autem, num Deus affligat justum, tota ex Christo pendet. Nullus enim hominum justus est, nisi Christus, & quem Christus justificaverit. Quare quemadmodum Deus immisit afflictiones Christo filio suo, non propter ipsius injustitiam, à qua alienissimus erat, sed propter aliam causam, videlicet, ut his afflictionibus alienam injustitiam expiaret: ita immittit aliquoties afflictiones credentibus in Christum, non propter peccata ipsorum, quia jam sunt propter Christum remissa, sed propter alias quasdam causas, nimirum, ut vel fides eorum probetur, vel ipsi in officio contineantur, vel, exemplo sint: quanta severitate Deus puniturus sit impios, vel ut majorem mercedem in cœlo consequantur. Vides igitur etjam Iobis libellum, cujus Moses scriptor esse dicitur, Christum docere.

IOSUA, trajicit Iordanem, expugnat urbem Iericho, vincit reges Chananæos, accipit regna terræ Chanaan, & distribuit ea in familias Israelis. Hoc publicum est testimonium, quod Deus servaverit promissionem suam, qua recepit se posteris patriarcharum daturum terram Chanaan. Sed quam ob causam promisit & dedit eis hanc terram? Num ut ociosi & ignavi fruerentur alienis urbibus & agris, & caperent ex eis externam tantum & corporalem voluptatem? Nihil minus, sed ut conservarent in sua πολιτείᾳ prædicationem de semine Abrahæ promisso, qui est IESUS CHRISTUS, servator noster, & propagarent eam ad posteros suos, donec veniret ipse, & promissam salutem absolveret. Quare cum legis librum Iosuæ, non existimes te terrenas tantum victorias, sed multo magis cælestem institutionem concionis de Christo legere.

In libro IUDICUM, describitur progressus Israeliticæ Reipub. sub iis principibus, qui post Iosua dominati sunt in Israel, autoritate magis, quàm imperio, quos in principatum extulerat, non humana electio, sed divina miracula. In qua descriptione, etsi nulla fit manifesta mentio promissionis de Christo, tamen cum recitatur quam misericorditer & mirabiliter Israelitæ, internecionem potius, propter impietatem suam, quam salutem meriti, è manibus & tyrannide hostium suorum liberentur & serventur, non obscurè significat spiritus, Deum conservare Rempub. Israeliticam eadem causa, qua instituerat eam, videlicet propter Christum filium suum, ut esset certa gens, in qua promissiones de ipso prædicarentur, donec hominem assumeret, & prædicaret ipse Euangelion suum.

Libellus RUTH, continet partem Genealogiæ Davidis, quæ ab Euangelista translata est in Genelagiam Christi, ut perspicuè videas etjam hunc libellum quamvis parvum, in Christum respicere.

In libris REGUM & PARALIPOMENON, instituitur regnum in Israel. Aristocratia mutatur in Monarchiam. Regnum transfertur à familia Saulis, in familiam Davidis, ædificatur templum Hierosolymitanum.

Regnum dividitur in duas partes, quarum altera vocatur, regnum Iuda, altera regnum Israel: recensentur successiones & res gestæ regum utriusq; regni usq; ad devastationes eorum, Assyriacam & Babylonicam. Sed in hac tot & tantarum rerum turba involutum continetur, quod est caput & summa, videlicet promissio de Christo, quæ ad Davidem dicta est. Cum enim initio promissio de semine mulieris, hoc est, de Christo, translata sit ad familiam Abrahæ, circumscribitur paulo post familia Iudæ. In libris autem Regum circumscribitur ea promissio in familia Davidis, nec Christus deinceps in alia familia, quam Davidis quærendus est. Suscitabo, inquit Dominus, semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus. Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni ejus, usq; in sempiternum. Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium. Hoc maximum, hoc præstantissimum, hoc summum est, è quo instauratio regni in Israel, ædificatio templi Hierosolymitani, successio regum, victoriæ regum, & reliqua omnia in imperio Israelitico pendent. Hæc promissio fuit gnomon & canon omnium, quæ sequuntur prophetarum. Et hac promissione texuerunt prophetæ conciones suas, quas habuerunt optimas & præstantissimas. Ex hac promissione consecuti sunt perpetuam justitiam & salutem, quotquot pii eam fide acceperunt. Quare hæc promissio meritò tenet in lectione librorum Regum & Paralipomenon, primas, medias, & postremas.

Porro inter Prophetas, qui promissionem de Christo, quæ ad Davidem dicta est, concionibus & scriptis suis illustrarunt, principem locum tenet David ipse, in Psalterio suo, cujus carminibus divinitas, humanitas, passio, mors, resurrectio, dominatio, regnum & majestas Christi, sic celebrantur, ut cum publica carmina passim cantari soleant, fieri non potuerit, quin in universo Israelitico orbe nihil fuerit pervulgatius Christo. Etsi enim non omnes Psalmi eodem argumento constant, nec omnes expresse de Christo canunt, præcipuum tamen & eximium, in toto Psalmorum libro est CHRISTVS DOMINVS noster.

Salomoni tres libelli adscribuntur: PROVERBIA, ECCLESIASTES, & CANTICVM Canticorum. In proverbiis primum extat clarissima concio, nomine sapientiæ, de verbo Dei æterno, quo omnia condita sunt, & gubernantur, quod est IESVS CHRISTVS, Dominus & servator noster, Deinde hic liber continet egregias γνώμας quibus docet partim timorem Dei & fidem in Deum, partim honestos mores in humana vita. At quam habebis fidem Deo? & quos honestos mores, Deo acceptos, sectaberis absq; Christo.

ECCLESIASTES quærit in quovis vitæ genere & hominum instituto firmam in hoc seculo felicitatem, sed non invenit nisi vanitatem. Itaq; huc tandē pervenit, ut pronunciet, homini nihil melius esse, quam Deum timere, & mandata ejus observare, ut quicquid in hoc seculo acciderit, homo tamen in judicio Dei constet. Sed quomodo Deum timebis, quomodo mandata ejus observabis, quomodo in judicio Dei constabis, ut veram, firmam & perpetuam felicitatem consequaris, absq; Christo? Quare nisi te hic libellus ad Christum amandaverit, non video, quem cœlestem fructum ex eo capere queas.

CANTICVM Canticorum, carmen est eucharisticon, quo aguntur gratiæ Deo, quod ornaverit Israeliticam Πολιτείαν maximis beneficiis, Regno & sacerdotio, hoc est, optimis legibus, quibus externa Respub. administratur, & divinissimis sacris, quibus verbum Dei, ac præcipue promissiones de Christo, annunciantur, ut homines sciant, unde debeant petere veram justitiam & salutem. Quibus beneficiis nihil potest homini, nec majus nec præstantius contingere. Sed quid putasne Spiritum sanctum in encomio corporalis & caduci regni Israelis oblivisci spiritualis & perpetui regni Christi? Magna quidem ornamenti habuit externum regnum Israelis, sed multo majora habet regnum Christi, quod in fine hujus carminis munitur muro & propugnaculis, ornatur tabulis cedrinis, & donatur ei pax & tranquillitas. Hoc est ministerium Euangelii in totum orbem vulgati, & varietas donorum Spiritus sancti, ac perpetua felicitas propter Christum. Vide, in parvo libello quàm præclara sunt præconia de Christo & regno ejus?

Sed sume mihi in manus Prophetas, quorum maxima omnium cura in hoc versatur, ut promissionem de Christo, quæ ad Davidem dicta est, doceant, explicent, amplificent & urgeant. Etsi enim vaticinantur, alii de exilio Assyriaco, alii de exilio Babylonico, & aliis de rebus: solus tamen CHRISTVS scopus est, ad quem omnes conciones eorum intentæ sunt. Non enim sentiendum est, quod cum aliquoties paucissimis verbis de Christo, pluribus autem vel de impietate populi, vel de venturo interitu regni Israelitici concionantur, faciant mentionem Christi tantum per occasionem, & quasi ἐν παρόδῳ: sed sive arguunt impietatem populi, ad cognoscendum Christum hortantur, ut populus ab impietate resipiscat, & quærat in Christo remissionem impietatis & justitiam: sive vaticinantur de ventura Israelitici regni vastitate, consolantur pios prædicatione Christi & regni ejus, quod perpetuò permanens nunquam interibit.

Porro inter Prophetas, quorum scripta post Davidem extant, ESAIAS jure & merito regnat. Primum enim conjunctus est Christo, non tantum fide, sed etiam propinquitate sanguinis. Vocat enim CHRISTVM patruelem suum. Putant autem Amos patrem Esaiæ fuisse, fratrem regis Amaziæ, è cujus linea Christus natus est. Deinde Esaias scripsit de Christo, & regno ejus, non solum plures conciones quam alii Prophetæ, sed etiam clariores ferè & illustriores, quam Euangelistæ, ideoq; magis Euangelista quàm Propheta dicendus esset. Hunc igitur legamus, hunc ediscamus. Ille se profecisse sciat, cui Esaias valde placebit.

Paulo ante Esaiæ tempus, fuit Propheta IONAS, quemadmodum in ultimo libro Regum, capite decimo quarto scriptum est. In quo Propheta, non solum hoc quod missus est ad Ninivem, significavit divulgationem Euangelii Christi inter gentes, verumetiam quod fuit tribus diebus & tribus noctibus in ventre Ceti, adumbravit mortem & resurrectionem Christi: id quod ex concione Christi notius est, quam ut pluribus hic commemorari debeat.

Non longe post Ionam videtur fuisse Propheta NAHVM, qui consolatur afflictos Israelitas duobus argumentis: altero quod Deus dejecturus sit potentiam Assyriorum, qui erant hostes Israelis: altero quod Deus daturus sit

regno

regno Iudæ prædicatores pacis (sicut & Esaias concionatus est) & restiturus dies festos. Quod non tam respicit ad tempus Ezechiæ, quam ad tempus Christi & Apostolorum ejus, quo vera pax & læticia annunciata est per Evangelion toti orbi terrarum.

Esaiæ autem σύγχρονοι fuerunt Oseas, Amos, & Micheas, quorum unum hoc propositum fuisse, ut docerent Christum & regnum ejus, libelli eorum perspicuè testantur.

OSEAS initio concionum suarum respondet Israelitas Domino Deo nostro in justitia & judicio, in misericordia & miserationibus, ac reconciliat eos Davidi regi suo. In fine autem minatur morti magna severitate interitum. Ero inquiens, mors tua, ô mors, ero morsus tuus inferne. Hæc cum de Christo & regno ejus intelligenda sint, manifestum est spiritum Christi primas & novissimas partes in Osea tenere.

AMOS concludit Prophetiam suam insigni vaticinio de regno Christi, ut clarè appareat, quod etsi alioqui totus est severissimus reprehensor, tamen hoc unum agat, ut Christus cognoscatur.

Quid vero dicam de MICHEA? Dignissimus est, cui omnes assurgamus. Non solum enim promittit Christum venturum, nec exponit tantum beneficia regni ejus, sed etjam indicat nobis locum nativitatis eius, Tu Bethlehem, inquiens, Ephrata, parvula es in millenariis, seu præfecturis Iuda: Ex te mihi egredietur, qui sit Dominator in Israel, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.

Iisdem temporibus putant etiam IOELEM fuisse, quem de regno Christi vaticinantem Apostolus Petrus tanti fecit, ut ex eo primam suam concionem in die Pentecostes texuerit.

Post hos Prophetas sequuntur ABACVC, SOPHONIAS, ABDIAS, IEREMIAS, & Ezechiel. Ac inter hos Abdias invehitur adversus Edomitas, quibus afflictio Israelitarum magnæ erat voluptati. Alii autem vaticinantur de Babylonica vastitate urbus Hierusalem. Sed quid? Num hoc tantum volebant? Num in hoc tantum intuebantur? Minime omnium, sed reprehendunt impios & minantur eis captivitates & devastationes, ut territi suppliciis resipiscant, & Christum agnoscant. Consolantur autem pios, ut in tot adversis omnem spem suam in Christo certissime venturo ponant. Nam singuli horum Prophetarum, sua habent vaticinia de Christo, quæ longum esset hic recensere.

Ad DANIELEM venio, quem magis miraculum quam Prophetam dixeris. Is enim tam insigni spiritu præditus fuit, ut non solum viderit venturum regnum Christi, quod & perpetuò constet, & omnia alia regna destruat, verumetjam numeravit hebdomadas annorum, quibus Christus venturus erat. Et quemadmodum ante Micheas indicavit locum nativitatis Christi, ita Daniel indicat tempus ejus, quod ut maxima fuit consolatio piorum, qui fuerunt tunc oppressi variis calamitatibus, ita nobis certissimum est testimonium, quod, in quem credimus, IESVM filium Mariæ, is verus sit CHRISTVS servator noster.

ESDRAS & NEHEMIAS reducunt populum è Babylonica captivitate, ac instaurant civitatem Hierusalem & templum, Politica videlicet & Ecclesiastica, quibus adjutores & hortatores sunt Prophetæ AGGAEVS & ZACHARIAS. Hæc autem beneficia contigerunt Iudæis divina clementia, non ad eum finem, ut Iudæi externa tranquillitate fruerentur, sed ut appropinquante adventu Christi, Bethlehē staret, in qua Christus nasceretur, & Zion ac Hierusalem ædificata essent, in quibus Christus Evangelion suum prædicaret, & è quibus Evangelion in totum orbem divulgaretur, juxta vaticinia Esaiæ, Micheæ, & aliorum Prophetarum. Nam quòd instauratio Iudaicæ Politiæ eò tendat, haud obscurè testant Aggæus & Zacharias, quorum ille manifestè dicit, brevi fore, ut veniat Christus: hic adducit Christum insidentem in asina & pullo asinæ, ac vendit ipsum triginta argenteis, præterea percutit ac configit eum, sed mox extollit eum in victorem & dominatorem omnium gentium.

Quæ in Historia ESTER scribuntur, contigerunt in Monarchia Persica, post reditum Iudæorum è Babylone, sed ante completam instaurationem templi. Hic libellus, etsi nihil de Christo verbus loquitur, finis tamen ejus historiæ in Christum respicit, Deus enim admirabiliter propulsavit periculum, quod in omnes Iudæos, qui reliqui adhuc erant in Persia, intendebatur, ut hoc exemplo consolaretur eos, qui domum redierunt, & excitaret eos, quò fidenter & alacriter pergerent in restauranda ea Politia, in qua Christus prædicaturus esset Evangelion, & inchoaturus regnum suum.

MALACHIAS recensetur ultimus inter Prophetas, qui non solum ducit Dominatorem Christum ad templum suum, sed præmittit etjam Angelum, qui est Iohannes Baptista, & divulgat Evangelion ejus inter omnes gentes, Magnum, inquiens, nomen meum in gentibus, dicit Dominus Zebaoth. Quid plura? Solus CHRISTVS est omnium Prophetarum cura, cogitatio, propositum & finis. Et, ut Petrus ait, omnes Prophetæ à Samuele ac deinceps, quotquot locuti sunt, annunciaverunt dies Christi.

Quæ cum ita se in libris Veteris Testamenti habeant, quid attinet nunc de singulis Novi Testamenti libris dicere? Hi enim omnes quemadmodum apertè & verè, ea quæ ante de Christo promissa & præmonstrata fuerunt, in IESVM filium Mariæ, natum de familia Abrahæ & Davidis referunt, ita tam perspicuè de Christo prædicant, ut qui in eis non videat Christum, nihil videat. Quare manifestum est, hunc unum & solum esse totius sacræ scripturæ finem, ut doceat & illustret Christum, ac proponat eum nobis fide accipiendum.

Amabo autem te, quid est Christus, & quem nobis fructum affert? Malo hoc Pauli quàm meis verbis dicere: Christus, inquit, factus est nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio & redemtio Si enim verè de Christo existimare voluerimus, nequaquam putandum est, Christum esse aut terrestrem Monarcham, qualem Iudæi Messiam suum somniant, aut novæ legislatorem, qualem non tam Mahumetes, quàm turba Monachorum & hypocritarum finxerunt. Non dubium quidem est, quin Christus legem Pharisaicis delirationibus obscuratam, perspicuè interpretatus sit, sed ea lex ante erat lata, & à Mose quoque ipso ac Prophetis exposita. Alii sentiunt Christum

Modus iudicandi in extremo iudicio.

esse spectatorem & iudicem humanorum meritorum, Ac Christus verè quidem est iudex vivorum & mortuorum: non iudicat autem secundum legem vel Mosaicam vel Romanam, sed secundum Euangelion suum, ut qui crediderit Euangelio, servetur, qui autem non crediderit condemnetur. Alii de officio Christi multò abjectius sentiunt, Putant enim Christum de cælo missum, ut quod lex pluribus verbis explicat, Christus in pauciora conferret. Hi non habent CHRISTVM sublimiorem, quàm brevem concionatorem. Sunt qui docent, eum venisse, ut religionem sancti Dei transferret ad gentes: qui etsi aliquid dicunt, non tamen disertè exponunt, quid sit CHRISTVS, quod præcipuum eius officium, & quem fructum ex ipso capere possimus. Non enim descendit è cælo, ut vel terrenas opes afferret, vel præcepta politicæ & monasticæ vitæ daret. Maiora & excellentiora in Christo requirenda sunt, Postquam enim homo peccato corruptus, amisit veram cognitionem Dei & salutem suam proposuit Deus humano generi CHRISTVM filium suum, primum, promissionibus, quemadmodum antè pluribus indicavimus. deinde incarnatione, sic enim loquuntur, ut in ipso patefieret, ac per ipsum homini reconciliaretur. Etsi enim maiestas Dei intelligitur aliquo modo ex hac conditarum rerum magnitudine, motu, dispositione, constantia, utilitate, pulchritudine & temperatione: potentia tamen Satanæ propter peccatum tanta est, ut hanc cognitionem homini facile excutiat. Promissus igitur & missus est filius Dei in hunc usum, ut morte sua expiaret peccata nostra, & resurrectione sua restitueret nos vitæ ac saluti nostræ, ex quo agnosceremus propitiam Dei patris voluntatem erga nos: nimirum quod Deus non velit nos condemnare, sed servare propter Christum filium suum. Quotquot enim fide accipiunt filium Dei, hi accipiunt unà cum ipso thesaurum omnium cælestium bonorum. Nam redeunt cum Deo in gratiam, iudicantur coram Deo iusti, adoptantur in filios Dei, & conscribuntur in hæredes cælestis regni. Hic est usus, hoc est officium Christi, quo nihil potuit humano generi magis salutare contingere,

Cum igitur universa, tam veteri quam novi testamenti scriptura sit certissimæ veritatis, & præcipuè doceat, explicet, illustret IESVM CHRISTVM filium Dei, qui solus est iusticia, vita & felicitas nostra, agite dum, expergiscamur, consulamus utilitati nostræ, incumbamus toto pectore in hanc scripturam.

Hic portus, hoc perfugium nostrum sit, ut quam nulla humana, nec potentia, nec sapientia, nec industria, nec justicia dare potest salutem, in IESV CHRISTO filio Dei, quem hæc scriptura docet per fidem reportemus, Amen.

PRAEFATIO D. MARTINI LUTHERI IN VETUS TESTAMENTUM.

Christi & Apostolorū preconia scripturæ veteris Testamenti

MUlti sunt qui veteris Testamenti libros, non satis magni faciunt, quòd putent illos Judæis tantum scriptos esse, nec porro aliquem eorum esse usum, cum nihil contineant, præter quasdam veterum historias: sic enim sentiunt, sufficere sibi novum Testamentum, in veteri nihil quærendum præter Allegorias. Atque hæc ferè Origenis & Hieronymi sententia est, & aliorum multorum. Verum Christus Matth. 5. aliter sentit, Sic enim inquit: Scrutamini scripturas, illæ enim de me testantur. Et Paulus monet Timotheum, ut sit sedulus sacrarum literarum lector. Et ad Rom. 1. gloriatur Euangelium in scripturis à Deo promissum esse. Item 1. Cor. 15. dicit, Christum, sicut in scriptura prædictum est, ex semine Davidis natum, mortuum esse & resurrexisse. Et Petrus quoque sæpius lectorem ad scripturam remittit.

Docent autem nos omnes hi loci, quàm non contemnendi sint veteris Testamenti libri, sed quòd summo studio sint legendi, cum ipsi Apostoli testimonia suæ doctrinæ ex veteri Testamento accersant, illiusque autoritate Euangelion confirment. Sicut S. Lucas quoque scribit Act. 17. quòd Thessalonicenses quotidiè scrutabantur scripturas, num cum Pauli doctrina convenirent. Magni igitur æstimandi sunt veteris Testamenti libri, quòd sint ceu fundamentum quoddam quo novum Testamentum nititur, unde certa argumenta novi Testamenti peti possint. Et novum Testamentum quid quæso aliud est, quàm aperta quædam prædicatio sententiarum & promissionum veteris Testamenti, quæ per Christum sunt completæ?

Dei verba et opera in scriptura proposita.

Volui igitur breviter in libros veteris Testamenti præfari, ut simplicioribus viam quandam aperirem, quam secuti, majore cum fructu hos libros legerent. Ac principio quidem omnes pios diligenter admonitos volo, ne offendantur simplicitate orationis, item absurdis in speciem historiis, quæ sæpius lectori occurrent. Sint enim quantumvis simplicia & stulta, quæ hic scribuntur, tamen sunt divinæ majestatis, potentiæ & sapientiæ divinæ verba, opera, judicia & facta. Hæ enim illæ sunt literæ, quæ ex sapientibus & prudentibus stultos faciunt, quas non nisi parvuli & stulti assequuntur, sicut Christus quoque dicit Matth. 11.

Ergo cum hos libros legis, non tuum judicium nec rationem tuam sequeris, sed sic senties, te omnium maximas ac preciosissimas res tractare, te in possessionem amplissimi cujusdam thesauri venisse, cujus precium nemo unquam æstimare queat, ex quo divina sapientia hauriatur. Ideo autem simplicius & stultius sapientiam suam nobis in his libris proposuit Deus, ut superbiam & arrogantiam nostram penitus retunderet. Hæ enim sunt illæ fasciæ, hoc præsepe illud est. in quo Christus jacet, ad quod pastores remittit Angelus. Tenues quidem & viles sunt fasciæ, verum thesaurus involutus maximi est precii, Christus scilicet.

Hoc igitur primum scias, hunc librum esse librum legis, in quo docemur, quid faciendum, quid non sit faciendum, Præter hæc adduntur quoque exempla & historiæ servatæ & non servatæ, legis. Et quemadmodum Euangelium gratiæ est liber, qui docet, unde ea facultas petenda sit, ut legi satisfaciamus, Sunt autem præter illam gratiæ doctrinam, multa alia præcepta, de mortificando vetere homine addita (illis enim præceptis opus est, cum semper

in nobis hæreant reliquiæ peccati neque quisquam hominum perfectus sit) Sic in veteri Testamento legibus quædam promissiones & sententiæ de Christo intertextæ sunt, quibus servati sunt sancti patres, qui sub lege ante revelatum Christum, in fide tamen promissi liberatoris vixerunt, Et quemadmodum novum Testamentum hoc præcipuè agit, ut gratiam & pacem per remissionem peccatorum in Christo nobis annunciet, Sic vetus Testamentum hoc præcipuè agit, ut proponat leges, peccata ostendat & arguat, exigat quoque à nobis bona opera. Atque hunc veteris Testamenti scias esse scopum.

I. Summa doctrinæ in primo libro Mosi.

UT autem principium à Mosi libris sumamus. Is in primo suo libro docet creationem omnium rerum quæ sunt, & unde peccatum, unde mors suam originem duxerint, nempe ex Adæ, per Satanam decepti lapsu, atque hæc quidem potissimum causa fuit scribendi primi hujus libri. Statim autem priusquam leges condat, docet unde ventura esset salus, qua peccatum ac mors tolleretur, non legibus (neque enim tum datæ erant leges) nec operibus, sed per Christum, per Semen illud mulieris, Adæ & Abrahamo promissum, Ut ita fides in Christum per totam scripturam à principio ad finem usque omnibus operibus, legibus, ac meritis humanis præferatur, In primo igitur Mosis libro haud fere aliud videbis, quam exempla fidei & incredulitatis, item fructum fidei & incredulitatis, Est igitur primus hic liber valde Euangelicus.

II. Promulgatio legis in secundo libro.

IN secundo autem libro Deus Mosen cum lege scripta mittit, seligit sibi proprium populum, ut essent in mundo, qui haberent lucem aliquam, qui per legem peccatum cognoscerent, Sic enim tum in mundo agebatur, omnia erant plena erroribus, adeoque tum homines erant excœcati, ut fere nemo amplius sciret, quid peccatum esset, & unde mors in mundum venisset. Illum igitur populum variis legibus circumscribit, discernit eum ab omnibus aliis populis, jubet ut tabernaculum extruant, certum quoddam religionis genus instituit, duces & judices præficit, ut tam legibus quàm magistratu omnia optimè essent constituta, nequid deesset tum ad hanc externam vitam inter homines, tum ad spiritualem illam coram Deo.

III. Sacerdotii institutio.

IN tertio libro, sacerdotium præcipuè constituitur, una cum jure suo & certis suis legibus, quas sequi sacerdotes oportebat, & docere populum. Videbis autem sacerdotii instituendi, nullam aliam fuisse causam, quàm peccatum, ut sacerdotes & ostenderent populo peccata, & apud Deum pro populo intercederent. Sacerdotis igitur officium non est aliud, quàm peccata & peccatores curare. Atque ob eam rem constitutum est, ut nullas certas haberent possessiones, neque etiam ad politiam admissi sunt, hoc enim ipsorum unicum officium erat, agere curam populi in peccata prolapsi.

IIII. Usus & experientia constitutarum legum.

QUoniam autem leges jam conditæ, sacerdotes & magistratus constituti, tabernaculum extructum, certa præscripta religio, jam quoque perfecta & absoluta omnia erant, quæ ad populum Dei pertinebant, Incipit in quarto libro illorum omnium quidam usus, & fit periculum, qualem optimè constitutæ leges sint habituræ fortunam & successum. Continet igitur ille liber multas historias eorum, qui non paruerunt legibus & magistratui, præterea pœnas quoque populi continet. Adduntur etiam aliæ leges, aliæ latius explicantur. Sic enim plerunque fit, facilè quidem conduntur leges, verum cum jam in usum sunt producendæ, nihil minus fit, quàm ut eas sequatur vulgus, & diversa potius omnes faciunt. Est igitur hic liber insigne exemplum, quòd legibus non reddamur meliores, sed quod, sicut Paulus ait, lex peccatum potius & iram operetur.

Deuteronomii repetitio legum.

CUm ergo populus pœnas peccati dedisset, cumque jam Deus gratia sua invitasset, ut beneficiis adducti amarent legem (jam enim duo regna eis donaverat) repetit Moses in quinto libro totam legem, cum omnibus quæ interim erant acta, & denuò leges explicat tam morales quàm politicas. Eam tantum partem obmittens, quæ ad sacerdotium pertinebat. Vides igitur Mosen perfectum legislatorem esse, qui suum officium, summa cum diligentia facit, neque enim hoc tantum agit, ut optimus condat leges, sed ubique præsens, monet & hortatur, Sicubi autem minus servari leges videt, exponit & instaurat eas. Porro illa legum latior expositio in quinto libro, nihil docet, præter fidem in Deum, & amorem proximi. Atque is est scopus omnium divinarum legum. Usque ad 20. ergo caput, omnia illa prohibet Moses, quæ fidem erga Deum impediunt, Reliqua autem libri pars, ea prohibet, quæ caritatem impediunt.

Quartam varias leges Moses præscripserit populo.

PRæter hæc autem hoc quoque observandum est, Mosen adeò diligenter hunc populum legibus circumscripsisse, ut prorsus nullum locum relinqueret, aut novi cujusdam operis, aut alterius religionis excogitandæ, Neque enim hoc tantum docet, quomodo Deo fidendum, quomodo is metuendus ac diligendus sit, Sed addit quoque ceremonias sacrificiorum, votorum, jejunii & similium, ut prorsus nihil necesse sit, novos alios ritus, alia opera excogitare; Præter hoc etiam tradit rationem plantandi, ædificandi, & militandi, Item œconomica illa, quomodo educandi liberi, regenda familia, & res familiaris administranda sit. Item, politica, rationem vendendi & emendi, oppignorandi, & redimendi pignoris. Adeò ut exactam quandam formam præscribat omnium illorum, quorum usus est, tum ad politicam, tum ad spiritualem vitam rectè agendam. Tanta autem diligentia ista tractat, ut multa stulta & vana lectori videantur. Cujus rei si quis rationem quærat, illi paucis sic respondeo.

Acceperat jam Deus hunc populum in suam tutelam & curam, & promiserat hunc populum Dei populum, se autem hujus populi Deum fore. Sic igitur omnia instituit, ut certum verbum haberent, Deum omnia ipsorum opera probare. Non enim Deus illa opera probat, quæ sine certo suo verbo & mandato à nobis fiunt. Nam in 4. & 13. Deuteronomii capite sic inquit, Vos nihil neque addetis neque detrahetis legi meæ, Et in 12. monet eos, ne faciant, quæ ipsis recta videntur. David præterea in Psal. Item Prophetæ omnes de hac una re quæruntur, quòd populus se talibus operibus Deo commendare studeat, quæ ipsi excogitassent, non quæ Dei verbum præscripsisset, Neque enim ferre hoc Deus potest, ut quidquam instituamus, quantumvis bonum in speciem, quod ipse non ante mandaverit. Nam opera nihil æquè commendat atque obedientia, quæ verbum Dei sequitur.

Quia ergo hæc vita sine externis ceremoniis transigi non potest, ideò tam multos certos ritus constituit & mandavit Deus, ut si omnino vellent ceremoniis Deum colere, non novas aliquas excogitarent, sed iis uterentur, quas præscripsisset Deus, ut certi essent se omnia ex præscripto divino facere. Diligenter igitur ab omni parte cautum fuit, ne vel rationem suam, vel liberum arbitrium in deligendis bonis operibus, aut sanctiore vita instituenda sequerentur, Rursus satis quoque operum eis præscriptum fuit, & fuit constitutus certus locus, certa opera, certæ personæ, & modus quoque certus, ut nulla de re possent conqueri, neque gentium religiones necesse esset sectari.

Divisio legum.

SEcundo, Sunt autem tres legum ordines. Aliæ enim sunt mortales & politicæ, quales ferè apud nos sunt imperiales leges, Eas autem potissimum condidit Deus, ad reprimendos flagitiosos & improbos homines, Neque enim aliud faciunt illæ leges, quàm ut prohibeant peccata, Talis illa est de libello repudii, Item illa de sacrificio zeloty-

piæ. Hujuſmodi igitur leges ad politiam pertinent. Aliæ ſunt ceremoniales, de quibus paulò ante diximus. Præter hos duos legum ordines, ſunt quæ fidem & caritatem docent. Porrò ex his fidei & caritatis legibus omnes aliæ ſunt impetrandæ & corrigendæ. Sic enim aliis legibus obtemperandum eſt, ne has fidei & caritatis violemus, & omnes aliæ leges potius violandæ ſunt, quam in has aliquid committamus.

Hinc illud eſt, quod David, Joab illum, qui ob admiſſam cædem mortem meritus erat, non occiderit. Et 2. Reg. 4. promittebat Thecoenſi illi mulierculæ, dimiſſurum ſe filium ejus incolumem, quamvis ob interfectum fratrem, morte puniri eum leges juberent, dimittebat quoque incolumem Abſalom. Et ipſe David comedebat contra leges panes propoſitionis, 1. Reg. 21. Thamar quoque putabat licere, ut Amnoni novercæ filio in uxorem à rege collocaretur. Ex his atque aliis ſimilibus exemplis patet, reges & ſacerdotes, ſæpè cum id poſtularet fides & caritas, liberrimè legibus eſſe uſos. Et ſanè ſic fieri oportet, fides & caritas interpretes omnium aliarum legum eſſe debent, & ceu Magiſtræ in reliquas leges, tanquam in ſubditos jus habeant. Nam cum omnes aliæ leges fidem & caritatem inprimis urgeant, meritò pro legibus illæ non erunt habendæ, quæ diverſum à fide & caritate poſtulant.

Fides & caritas, regula aliarum legum.

Longè igitur errant judæi, qui tàm rigidè pleraſque Moſis leges exigunt, ut in caritatem peccare, & publicam pacem turbare multò magis velint, quàm nobiſcum vel comedere vel bibere, vel ſimile aliud facere. Non enim ea legum eſt voluntas. Et ſic omnes leges accipiendæ ſunt tàm Judæorum, quàm aliarum gentium, ut nihil peccetur in communem hominum ſocietatem. Sic enim & Chriſtus dicit Matth. 12. quod liceat violare Sabbatum, & bovem in puteum delapſum Sabbato extrahere, ob parvum ſcilicet incommodum vitandum. Quanto autem liberiùs aliæ quoque leges violandæ ſunt, cum id præſens aliquod vitæ diſcrimen exigit? ſi modò nihil in fidem & caritatem peccetur, Quemadmonum Chriſtus Davidem feciſſe ait, cum propoſitionis panes ederet, Mar. 12.

Quare ſæpe ſine ordine leges confundantur.

QUærat autem aliquis, quænam ratio ſit, quod Moſes ita confuſe, nullo certo ordine leges tradiderit, Cur non politicas & morales, cur non ceremoniales, cur non illas fidei & caritatis leges redegerit in ſuum ordinem? Præterea hoc quoque nonnunquam facit, ſubinde unam aliquam legem repetit, etjam iiſdem verbis ad faſtidium uſque. Reſpondeo. Moſis liber eſt ceu forma & imago politicæ vitæ. Sic enim omnia deſcribit, ut plerunque in politia geri ſolent. Sic autem in rebus publicis fieri ſolet, jam hoc, jam illud opus urgetur, neque quiſquam hominum ita ſuam vitam inſtituere poteſt, ut certo conſtituat, ſe hoc die nihil niſi ſpiritualia, alio nihil niſi politica tractaturum. Quemadmodum enim ſtellæ cœli, & flores in agris nullo certo ordine ſunt diſpoſiti, ſic quoque cum legibus agitur, & oportet hominem ſingulis horis paratum eſſe ad quodcunque opus, ut hoc quod ſeſe primum obtulerit, exequatur. Ad hunc igitur modum & Moſes ſuas leges nullo certo ordine propoſuit.

Cur eædem leges ſæpe inculcētur.

Hoc autem propriè officii ſui eſt, quod unam legem ſæpius repetit & urget, Qui enim legibus multitudinem vult regere, illum nunquam ceſſare, nunquam interquieſcere oportet, & ſunt homines cogendi ad ſuum officium faciendum, non ſecus atque jumenta ad ferendos labores. Neque enim ullum legis opus ſpontè noſtra facimus. Et omnia quæ præcipiunt leges, coacta atque vi expreſſa ſunt. Cum igitur Moſes ſit Legislator, ſignificat illa aſſiduitate, qua legem exigit, legis opera non ſpontanea ſed coacta eſſe, & defatigat populum eo uſque donec morbum & inobedientiam ſuam intelligat, & gratiam Dei imploret, qua legi poſſit ſatisfacere, ſicut jam oſtendemus.

Precipuus finis miniſterii legis.

TErtiò, Eſt autem hæc potiſſ. ratio, quare tot leges condiderit Moſes, ut per legem peccata ſua hominibus aperiret & præſumtionem humanarum virium confunderet. Hinc eſt quod Paulus Galat. 1. Miniſtrum peccati eum vocat, & miniſterium ejus, miniſterium mortis: 2. Cor. 3. Et Rom. 5. & 7. dicit, Per legem tantum peccata cognoſci. Et Rom. 3. Per opera legis nemo juſtificatur coram Deo. Neque enim Moſes aliud poteſt, quam ut ſignificet hominibus, quid faciendum, quid non faciendum ſit, facultatem autem faciendæ legis non præſtat, ſed deſerit peccatis oppreſſos homines, neque affert aliquod remedium. Porrò peccatis oppreſſis mors imminet, ceu pœna peccati divinitus decreta. Hinc eſt quod Paulus peccatum vocat aculeum mortis, quod ſcilicet mors propter peccatum jus in nos habeat. Si igitur nulla lex eſſet, nullum quoque eſſet peccatum. Et Moſes facit, ut ſentiamus peccata, cum per legem ea commovet, & oſtendet nobis. Sequitur igitur certa pœna peccati, mors, Et Paulus meritò miniſterium Moſis mortis miniſterium appellavit, neque enim aliud ſuis legibus facit, quàm ut indicet nobis noſtra peccata, eaque morte puniat.

Neceſſitas miniſterii legis.

Porrò hoc mortis & peccati miniſterium non ſolum non malum, ſed maximè etjam neceſſarium eſt. Abſque enim lege Dei ratio noſtra prorſus nullã peccati cognitionem haberet. Hoc enim prorſus ignorat ratio, quod Deo non credere & deſperare, ſint peccata. Imò hoc quoque ignorat, quod Deus exigat illa à nobis. Secura igitur & excœcata obambulat, neque graviſſ. illa peccata agnoſcit, & tamen deligit quædam bona in ſpeciem opera, quibus ſe exercet, honeſtam & civilem agit vitam, atque hæc ſatis eſſe putat ad juſtitiam conſequendam, id quod videmus in pleriſque gentilium, & in hypocritis cum ſanctiſſ. vivunt. Præterea hoc quoque ignorat ratio, quod concupiſcentia carnis, odium inimicorum & ſimilia, ſint peccata, verùm judicat illa licere, neque damnari poſſe, cum omnes homines natura ſic ſint, ut idem faciant. Ea enim tantum peccata eſſe judicat, quæ foris fiunt. Secura igitur morbum pro fortitudine, peccatum pro juſtitia, malum pro bono interpretatur, neque enim aliud poteſt.

Ad hanc cœcitatem & induratam præſumptionem tollendam, Moſis miniſterio opus eſt. Non poteſt autem tolli, niſi prius oſtenſa agnoſcatur. Principio igitur per legem eam oſtendit. Sic enim docet, Deum timendum, eique credendum eſſe, reponendam in ipſum omnem fiduciam cordis, amandum eum eſſe, præterea concupiſcentiam & odium prorſus ejicienda eſſe ex animo. Quæ cum audit ratio, graviter terretur. Hic enim videt, quàm non amet Deum, quàm illi non credat, quàm non timeat eum. Item, quòd non amet proximum, quòd concupiſcentia ardeat, videt quoque incredulitatem, deſperationem, contemptum, & odium Dei, item odium erga homines. Statim igitur mortis facies animo objicitur, quæ peccatori minatur interitum & æternam damnationem.

Aculeus mortis peccatū etc.

Atque hoc quidem eſt, quòd peccatum aculeus mortis dicitur, & quòd mors propter peccatum in nos jus habet, hoc item eſt quòd Lex peccata arguit & ſubjicit ea oculis, ut ita præſumptio & ſuperbia in deſperationem & metum vertantur, Is enim peccati ſenſus efficit, ut homo cum Propheta exclamet, ſe à Deo abjectum, ſe in Satanæ poteſtate eſſe, neque ullam ſpem ſalutis apparere, Hoc demum verè eſt in infernum præcipitari, Id quod Paulus breviter ſignificavit, cum peccatum aculeum mortis eſſe dicit, & legem potentiam peccati, 1. Cor. 15. q. d. Quòd mors jus habet pungendi & occidendi nos, peccatum efficit, affert enim ſecum mortem ceu pœnam, Quod autem peccatum in nobis eſt, & nos morti tradit, id legi debemus, Lex enim peccata oſtendit, quæ, ſi nulla lex eſſet, prorſus neſcirentur.

Moſi lex peccata facit, etjam quæ natura non ſunt peccata.

JAm autem hoc videamus, quàm potenter hoc ſuum officium Moſes exequatur. Nam ut confundat rationem, & peccatis homines obruat, non ſolum leges fert de iis, quæ verè & ſua natura peccata ſunt (qualia ſunt illa in Decalago)

verum

verum de iis quoque, quæ revera & propriè non erant peccata, Nam diffidentia, item concupiscentia, revera & propriè sunt peccata, morte punienda. Illa autem in Paschate non vesci fermentato pane, non comedere immunda, non inurere notam corpori, & alia his similia, quæ Leviticum sacerdotium peccata esse judicat, propriè non sunt peccata, nec sunt sua natura mala. Ideò autem mala & peccata fiunt, quia legibus erant prohibita, quamvis illæ leges tolli & abrogari aliquando possent, Alia autem Decalogi ratio est, qui ita tolli non potest, Qui enim in Decalogum delinquit, peccat, etjam si scriptam legem non habeat, neque se peccasse sciat, Sicut quoque infidelitas in gentibus est peccatum, quamvis id ignorent, neque peccatum esse judicent.

Videmus igitur non ideò solum tam varias leges à Mose esse conditas, nequid ipsi invenirent & deligerent ad placandum Deum, & ad benè operandum. Verum ob hanc potissimum rationem, ut crescerent & augerentur peccata, & conscientia peccatorum multitudine magis gravaretur. Ita enim futurum erat, ut agnoscerent suam infirmitatem, & sentirent, quàm non possent aliquid boni facere, ut tandem per legem congerentur majus aliud, quàm vel Mosi leges, vel propriæ vires essent, quærere, nempe gratiam Dei in venturo Christo promissam. Hoc enim omnino verum est, quòd omnes leges Dei, tum bonæ, tum etjam justæ sint, etiamsi is vel stipulam ex agro evellere præcipiat. Jam si quis Dei leges, aut prorsus non, aut invitus servet, is judicandus est malus & improbus. Cum igitur nostra natura non posit legi Dei subjici, & faciat invita, quæcunque tandem facit, necesse est, ut in bonis Dei legibus maliciam suam agnoscat ac sentiat, atque adeò, ut gratiam in Christo promissam, ex animo desideret & exoptet.

Liberatio per Christũ à lege.

LEx igitur tùm necessariò cessat, cum Christus accedit: Præsertim autem ea legis pars, quæ Levitica dicitur, quæ peccata judicabat, ubi proprie peccata non erant, Cessat quoque tum Decalogus, non quod præstari à nobis amplius non debeat, sed quod officium & ministerium Mosis cesset, Neque enim tum peccato vim per Decalogum addit, & ipsum peccatum non amplius mortis est aculeus. Nam per Christum peccatum jam remissum est, & Deus nobis placatus, & cor jam purificatur, ut porrò amemus legem, eamque inchoemus, ut Moses nihil juris habeat accusandi & damnandi nos, Moses enim eos tantum damnat, qui legem non præstiterunt, & qui meruerunt mortem, quales omnes nos sumus, antequam Christus sua gratia nos dignatur.

Collatio gloriæ Christi & vultus Mosi.

ATque hoc S. Paulus monet 2. Cor. 3. Ubi inquit, quòd gloria vultus Mosis cessat, propter gloriam, quæ est in vultu Jesu Christi, hoc est, ministerium Mose, quod nos confundit, & suo splendore nostra nobis aperit peccata, illud jam nos non amplius lædit, neque etjam terret nos per mortem, Habemus enim aliam gloriam in vultu Christi, hoc est, habemus ministerium gratiæ, per quod Christum cognoscimus, cuius justicia, vita & morte, legi satisfacimus, peccatum & mortem superamus, Sicut quoque tres illi Apostoli in monte Thabor, Mosen quidem & Eliam videbant, non tamen metuebant eos. Erat enim in vultu Christi gloria, quæ omnem metum animis adimebat, Contra filii Israel, ferre illam gloriam in vultu Mose non poterant, sed cogebatur Moses prætendere velamen, neque enim tum aderat Christus, Exo. 34.

Tria genera auditorum legis.

Habet enim Lex tria discipulorum genera, Primi sunt, qui legem quidem audiunt, verum contemnunt eam, & turpem absque omni metu agunt vitam, & ad hos Lex non pervenit. Illi enim vituli cultores in Exodo, horum figuram gerunt, ad quos Moses non perferebat legem, sed commotus ira, legum tabulas frangebat.

Secundi sunt, qui tentant suis viribus præstare legem, sine gratia Dei, Horum figuram hi gerunt, qui gloriam in vultu Mosis ferre non poterant, cum denuò referret leges. Atque ad hos quidem pervenit Lex, verum ipsi non possunt eam ferre. Obducunt igitur eam velamine & hypocriticam vitam simulatione externorum operum legis agunt. Verum Lex etjam illa ipsa opera judicat esse peccata, ubi velamen amotum fuerit. Convincit enim nos, quòd nostræ vires nihil sint, sed tantum Christi gratia nobis sit opus.

Tertii jam sunt, qui in Mosis faciem, sine velamine possunt defigere oculos, hoc est, qui verè intelligunt Legem & vident quàm sit imposibile humanis viribus, eam præstare, Atque hic quidem sese exerit illa peccati vis, & potentia mortis. hæc est illa hasta Goliath immensæ magnitudinis, cujus cuspis sexcentos æris Siclos pendet. Fugiunt igitur eum, omnes Israelitæ, præter unicum Davidem, id est, Christum nostrum Dominum, qui nos ab omnibus illis monstris liberavit, Nisi enim gloriam vultus Mosis Christus majore gloria obscuraret, nemo illum legis fulgorem, hoc est, peccati ac mortis terrores perferre posset. Hi igitur omnia opera, omnem præsumptionem de suis viribus abjiciunt, neque alium legis norunt usum, quàm ut per eam peccata sua agnoscant, & miserè desiderent Christum, quòd Mosis propriè officium est, & germanus legis usus.

Mosi testimoniũ de Christo.

SIc & Moses ipse testatus est suum officium & doctrinam suam non diutiùs duraturam, quàm ad Christi adventum, Nam Deut. 18. sic ait: Deus ex fratribus tuis Prophetam tibi excitabit, sicut me, illum audies. Atque ea quidem sententia omnium in Mose est præstantisima, qua & Apostoli usi sunt gravisimi testimonii loco, ad confirmandum Euangelium, & ad legem abrogandam. Et sanè si quis diligentius eam introspiciat, is videbit, quàm multa inde Prophetæ hauserint. Nam cum Deus promittat alium Mosen, quem audiant, certò colligitur, quòd is aliam quandam doctrinam sit allaturus, & Moses quoque cædit illi, suamque autoritatem & officium suum in illum transfert, quem vult ut audiant. Deinde hoc quoque hinc colligitur, illum Prophetam non leges aliquas traditurum, Nihil enim iis, quæ à Mose erant traditæ, addi poterat, adeò omnia diligenter constituerat. Necessariò ergo intelligitur illa sententia de Christo, & de doctrina gratiæ & Euangelii, cum ad ferendas leges nullo alio Propheta esset opus.

Discrimen veteris & novi Testamenti

Atque eam ob rem appellat Paulus, Mosis legem vetus Testamentum, id quod Christus quoque facit cum novum Testamentum instituit. Ideò autem Testamentum appellatur, quòd Deus terram Canaan populo Israel in eo promiserit & ceu legaverit, si modò nihil contra quàm præcepisset, facerent. Neque fefellit eos, sed dedit eis promissam terram, & confirmavit quoque illud pactum, per sanguinem agnorum & hircorum. Verum quoniam Testamentum illud non divina gratia, sed operibus humanis nitebatur, necesse erat ut aliquando abrogaretur, & occupata terra rursus eriperetur. Neque enim operibus legi satisfit, & necesse quoque erat, aliud quoddam Testamentum condi, quod nunquam abrogaretur, item quod non nostris operibus, sed verbo & operibus Dei niteretur, ut ita perpetuò durare posset, quare etjam filii Dei morte & sanguine est confirmatum, & promissa quoque & exhibita perpetua hæreditas.

De libris Propheticis & historiis

ATque hæc quidem de officio Mosi ejusque libris, sunt dicta. Quærat autem aliquis jam, quid de libris Prophetarum, & historiis sacrarum literarum sit sentiendum? Respondeo, Omnes tum Prophetarum, tum historiarum libros nihil aliud agere, quàm hoc quod Moses agit. Cavent ne Pseudoprophetæ à vero legis usu ad propria opera populum reducant, & in hoc unicè incumbunt, ut verus legis intellectus maneat, ut homines per legem, suam infirmitatem agnoscant, quòd eam præstare prorsus non posint, atque ita ad Christum recurrant, id quod Moses quo-

quæ facit. Latius igitur & copiosius promissiones de Christo, quæ in Mose sunt, explicant, & addunt quoque exempla, tam illorum, qui verum legis intellectum habent, quàm illorum, qui non habent, tum præmia & pœnas utrorumque. Nihil igitur aliud sunt, quàm testes Mosis, & ministerii quod gessit, ut ita homines per legem ad Christum reducant.

De allegoriis recte tractandis.

ESsent autem postremo attingendæ quoque Allegoriæ legum Leviticarum, item Sacerdotii. Verum ea res in immensum excresceret, & volunt Allegoriæ in ocio copiosius viva voce tractari. Neque enim dubium est, quin ex Mose, ceu ex fonte & scaturigine quadam omnis sapientia manarit, & quidquid Prophetæ tum noverunt, tum docuerunt, id totum ex Mose hauserint. Præterea Novum Testamentum quoque, sicut principio ostendimus, ex Mose profluxit, neque aliunde plura argumenta peti possunt, quibus Euangelium confirmetur, quàm ex veteri Testamento. Ut tamen & hanc partem attingamus, brevem juxta ac utilem rationem tractandi Allegorias præscribam, quæ juvare potest diligentiùs ea de re cogitaturos.

Qui benè & sine periculo Allegoriis ludere volent, illi Christum sibi proponant, Christus enim ille est, in quem omnia sunt referenda. Aaron igitur Christi typum gerit, quemadmodum quoque Epistola ad Ebræos monet, quæ vel sola satis erat ad omnes Mosi Allegorias commode tractandas. Manifestum jam & hoc est, quòd Christus sit sacrificium, imò altare quoque. Ipse enim se una cum suo sanguine sacrificavit, id quòd eadem ad Ebræos Epistola testatur. Quemadmodum igitur summus sacerdos in lege peccata, quæ propriè peccata non erant, suis sacrificiis expiabat. Sic summus noster sacerdos Christus, cum ipse se sacrificasset, ea peccata, quæ nobiscum una nata erant, abstulit, & semel in Sancta sanctorum ad Deum accessit: ut placaret eum nobis. Atque hunc in modum omnia quæ de summo sacerdote dicuntur, ad Christi personam tantum referes.

Christus summus sacerdos

Filii summi sacerdotis.

Filii summi sacerdotis, qui quotidiana & leviora sacra curabant, nos Christiani sumus, qui apud Christum patrem nostrum in cœlis sedemus. Nam quod ad corpus attinet, adhuc super terram vivimus, fide autem cum ipso sumus. Illorum quoque officia mactare & offerre, nihil aliud sunt, quàm prædicatio Euangelii, illud enim veterem nostrum hominem occidit, & igne caritatis in sancto Spiritu combustum & absumptum, Deo offert. Est autem hoc sacrificium grati odoris apud Deum, hoc est, serenat & exhilarat conscientias erga Deum. Atq; ad hanc Allegoriam Paulus Rom. 12. alludit, ubi monet, ut nostra corpora Deo offeramus hostiam, vivam, sanctam, & gratam quod per assiduum Euangelii usum fit, (sicut indicavimus) tùm prædicando, tùm credendo. Atque hæc breviter de veteris Testamenti Allegoriis, in quibus præter Christum & Euangelium nihil est spectandum.

TABV-

TABULA CONTINENS LIBRORUM VETERIS ET NOVI Testamenti partitionem & ordinem.

Sacra scriptura dividitur in libros, Testamenti

- **Veteris. Hi sunt partim**
  - **Canonici, id est, regulares, qui piis instar regulę & normæ sūt in rebus fidei: iiq;**
    - **Legales: quibus continentur quinque libri Mosi. PARS PRIMA.**
      - Genesis.
      - Exodus.
      - Leviticus.
      - Numeri.
      - Deuteronomium.
    - **Prophetici**
      - **Priores**
        - **Historici, PARS II.**
          - Iosue.
          - Iudices.
          - Ruth.
          - Samuelis II.
          - Regum II.
          - Paralip. II.
          - Esdras.
          - Nehemias.
          - Esther.
        - **Hagiographi, id est scripta vel poemata sacra. PARS III.**
          - Iob.
          - Psalterium.
          - Proverbia.
          - Ecclesiastes.
          - Canticum.
      - **Posteriores. PARS IIII.**
        - **Majores quatuor**
          - Esaias.
          - Ieremias.
          - Ezechiel.
          - Daniel.
        - **Minores duodecim**
          - Oseas.
          - Ioel.
          - Amos.
          - Abdias.
          - Ionas.
          - Micheas.
          - Nahum.
          - Habacuc.
          - Sophonias.
          - Aggæus.
          - Zacharias.
          - Malachias.
  - **Nō canonici vel extraregulares: qui ad confirmanda dogmata in rebus fidei publice non proferebantur, sed domi ad alium pietatis usum asservati occultabantur. Hinc Apocryphi, id est, occulti dicuntur. Ex his alii**
    - **Magis recepti sunt: ut PARS V.**
      - Iudith.
      - Sapientia.
      - Tobias.
      - Ecclesiasticus.
      - Baruch.
      - Machabæorum II.
      - Fragmentorum III.
    - **Minus recepti sunt APPENDIX.**
      - Esdræ III. & IV.
      - Machabæorum III.
- **Novi. Ex his alii itidē sunt**
  - **Canonici**
    - **Historici PARS VI.**
      - **Euangelici: de Christo: veluti**
        - Matthæus.
        - Marcus.
        - Lucas.
        - Iohannes.
      - **Apostolicus: continens**
        - Acta Apostolorum.
    - **Doctrinales: continentes epistolas Apostolorū: ex quibus PARS VII.**
      - **Post ascensionem Christi vocatus est Paulus: qui scripsit Epistolas tredecim ad**
        - Romanos.
        - Corinthios II.
        - Galatas.
        - Ephesios.
        - Philippenses.
        - Colossenses.
        - Thessalonicenses II
        - Timotheum. II.
        - Titum.
        - Philemonem.
      - **Ante ascensionem Christi vocati sunt Petrus & Iohannes. Et extant quidem epistolæ**
        - Petri II.
        - Iohannis III.
  - **Non Canonici**
    - **Doctrinales: continentes Epistolas**
      - **Incerti autoris unam ad**
        - Hebræos.
      - **Certorum autorum duas**
        - 1. Iacobi.
        - 2. Iudæ.
    - **Propheticus de Ecclesiæ futuro statu. Is dicitur**
      - Apocalypsis.
    - *De horum enim autoritate in primæva quoque ecclesia semper esse dubitatum, testis est Eusebius: id quod etiā de Petri 2. & Iohannis 2. & 3. refert. Eam tamen, quæ est ad Hebræos, inter Canonicas recenset.*

ORDO PARTIUM ET LIBRORUM VETERIS ET NOVI TESTAMENTI: cum capitum & versuum annotatione.

IN PRIMA PARTE continentur

Quinq. libri MOSIS.

Liber	Cap.	Vers.	Summæ.
1. Genesis	Cap. L	Vers. 1528	
2. Exodus	XL	1213	Cap. 187.
3. Leviticus	XXVII	859	vers.
4. Numeri	XXXVI	1328	5887.
5. Deuteronomium	XXXIIII	959	

IN SECUNDA PARTE continentur

Duodecim libri Historici.

Liber	Cap.	Vers.	Summæ.
1. Josue	XXIIII	658	
2. Judices	XXI	647	
3. Ruth	IIII	85	
4. Samuelis primus	XXXI	811	
5. Samuelis secundus	XXIIII	695	
6. Regum primus	XXII	817	
7. Regum secundus	XXV	719	
8. Paralipom. primus	XXIX	942	Cap.
9. Paralipom. secundus	XXXVI	822	249.
10. Esdras	X	280	vers.
11. Nehemias	XIII	406	7049.
12. Esther	X	167	

IN TERTIA PARTE continentur

Quinq. libri Hagiographi.

Liber	Cap.	Vers.	Summæ.
1. Job	XLII	1060	
2. Psalmi	CL	2526	Cap.
3. Proverbia	XXXI	915	243.
4. Ecclesiastes	XII	222	vers.
5. Canticum Cant.	VIII	127	4850.

IN QUARTA PARTE continentur

Prophetæ Majores quatuor.

Liber	Cap.	Vers.	Summæ.
1. Esaias	LXVI	1292	
2. Jeremias	LII	1364	
Threni	V	154	
3. Ezechiel	XLVIII	1274	
4. Daniel	XII	357	

Minores duodecim.

Liber	Cap.	Vers.	Summæ.
1. Oseas	XIIII	196	
2. Joel	III	73	
3. Amos	IX	146	
4. Abdias	I	21	
5. Jonas	IIII	48	
6. Micheas	VII	105	
7. Nahum	III	47	
8. Habacuc	III	56	
9. Sophonias	III	53	Cap.
10. Aggæus	II	38	399.
11. Zacharias	XIIII	208	vers.
12. Malachias	IIII	55	5487.

IN QUINTA PARTE continentur

Apocryphi libri decem, cum trium Appendice.

Liber	Cap.	Vers.	Summæ.
1. Judith	Cap. XVI	Vers. 321	
2. Sapientia	XIX	144	
3. Tobias	XIIII	288	
4. Ecclesiasticus	LI	1591	
5. Baruch	VI	213	
6. Machab. primus	XVI	929	
7. Machab. secundus	XV	558	
8. Fragmenta Esthere	IX	77	
9. Fragmenta Daniel.	V	137	
10. Fragmenta Paralipom. sive Oratio Manassis.	I	1	

APPENDIX

Liber	Cap.	Vers.	Summæ.
1. Esdræ tertius	IX	451	Cap. 184.
2. Esdræ quartus	XVI	874	vers.
3. Machab. tertius	VII	230	6147.

IN SEXTA PARTE, QUÆ N. Testamenti prima est, continentur

Quinq. libri Historici.

Liber	Cap.	Vers.	Summæ.
1. Matthæus	XXVIII	1058	
2. Marcus	XVI	678	Cap.
3. Lucas	XXIIII	1131	117.
4. Johannes	XXI	888	vers.
5. Acta Apostolor.	XXVIII	1006	4761.

IN SEPTIMA PARTE, QUÆ N. Testamenti secunda est, continentur

Libri epistolares XXI. & Propheticus unus.

Liber	Cap.	Vers.	Summæ.
1. Paulus ad Roman.	XVI	433	
2. Ad Corinth. prima	XVI	437	
3. Ad Corinth. secun.	XIII	256	
4. Ad Galatas	VI	149	
5. Ad Ephesios	VI	105	
6. Ad Philippenses	IIII	104	
7. Ad Colossenses	IIII	95	
8. Ad Thessal. prima	V	89	
9. Ad Thessal. secun.	III	47	
10. Ad Timoth. pri.	VI	113	
11. Ad Timoth. secun.	IIII	83	
12. Ad Titum	III	46	
13. Ad Philemonem	I	25	
14. Petri primi	V	105	
15. Petri secunda.	III	61	
16. Johannis prima	V	105	
17. Johannis secunda	I	13	
18. Johannis tertia	I	15	
19. Paulus ad Hebræ.	XIII	303	Cap.
20. Jacobi epistola	V	108	142.
21. Judæ epistola	I	25	vers.
22. Apocalypsis	XXI	384	3101.

SUMMA BIBLICORUM S. SCRIPTURAE

Librorum.	Capitum.	Versuum.
LXXIX.	1521.	37282.

Si ergo singulis diebus profestis capita 4, Dominicis 5, festis tribus solennibus (*Natali, Paschate, Pentecoste*) octo perlegeris: intra anni spacium Biblia universa absolvere poteris.

BIBLIORUM

V. TESTAMENTI

PARS PRIMA

CONTINENS

PENTATEUCHUM

SIVE

Quinque libros Mosis:

Genesin.
Exodum.
Leviticum.
Numeros.
Deuteronomium.

Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis. Deuteron. 4. vers. 2.

Cap. 13. verſ. 8.

Narrabis filio tuo in die illo dicens: Hoc eſt, quod fecit mihi Dominus, quando egreſſus ſum de Ægypto. Et erit quaſi ſignum in manu tua, & quaſi monimentum ante oculos tuos, & ut lex Domini ſemper ſit in ore tuo. In manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.

DEVTERON. 5. verſ. 32.

Cuſtodite & facite, quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis, neque ad dexteram, neq; ad ſiniſtram.

DEVT. 6. verſ. 7.

Narrabis verba hæc filijs tuis, & meditaberis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atq; conſurgens. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntq; & movebuntur inter oculos tuos, ſcribesq; ea in limine & oſtijs domus tuæ.

HIERONYMI PROLOGUS GALEATUS.

VIginti & duas literas esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. nam & ipsi viginti duo elementa habent eodem sono, sed diversis characteribus. Samaritani etiam Pontateuchum Moysi totidem literis scriptitant, figuris tantùm & apicibus discrepantes. Certumq; est Esdram scribam Legisque doctorem post captam Jerosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse, quibus nunc utimur: quum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio sub Levitarum ac Sacerdotum censu mysticè ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibusdam Græcis voluminibus, usque hodie antiquis expressum literis invenimus. Sed & psalmi tricesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus undecimus, & centesimus decimus octavus, & centesimus quadragesimus quartus, quanquam diverso scribantur metro, tamen ejusdem numeri texuntur alphabeto. Et Jeremiæ lamentationes, & oratio ejus, Salomonis quoque in fine proverbia, ab eo in loco quo ait, Mulierem fortem quis inveniet? iisdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porrò quinque literæ duplices apud Hebræos sunt, Caph, Mem, Nun, Pe, Sade. aliter enim scribuntur per has principia medietatesque verborum, aliter fines. Unde & quinque à plerisque libri, duplices existimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamin, Esdras, Jeremias, cum Cinoth, id est lamentationibus suis. Quomodo igitur viginti duo elementa sunt per quæ scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi literis & exordiis in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri justi eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur בְּרֵאשִׁית Beresith, quem nos Genesin dicimus. Secundus, וְאֵלֶּה שְׁמוֹת Veelle semoth: qui Exodus appellatur. Tertius, וַיִּקְרָא Vaiicra, id est Leviticus. Quartus, וַיְדַבֵּר Vaiedabber, quem Numeros vocamus. Quintus, אֵלֶּה הַדְּבָרִים Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur. Hi sunt quinq; libri Moysi, quos propriè תּוֹרָה id est, Legem appellant.

Secundum Prophetarum ordinem faciunt, & incipiunt ab Jesu filio Nave, qui apud eos יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן Josue bin Nun dicitur. Deinde subtexunt שׁוֹפְטִים Sophetim, id est: Judicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Judicum facta ejus narratur historia. Tertius sequitur שְׁמוּאֵל Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus. Quartus, מְלָכִים Melachim, id est Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur. Meliusq; multo est מְלָכִים id est Regum, quàm מַמְלְכוֹת id est regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed unius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur. Quintus est יְשַׁעְיָה Esaias. Sextus, יִרְמְיָה Jeremias. Septimus יְחֶזְקֵאל Ezechiel. Octavus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur תְּרֵי־עֲשַׂר There Asar.

Tertius ordo, הַכְּתוּבִים Hagiographa possidet. Et primus liber incipit à אִיּוֹב Job. Secundus à דָּוִיד David, quem quinque incisionibus & uno Psalmorum volumine comprehendunt. Tertius est שְׁלֹמֹה Salomon, tres libros habens, Proverbia, quæ illi מִשְׁלֵי Misle, id est Parabolas appellant. Quartus, Ecclesiastes, id est קֹהֶלֶת Coheleth. Quintus, Canticum canticorum, quem titulo שִׁיר הַשִּׁירִים Sir hassirim prænotant. Sextus, est דָּנִיאֵל Daniel. Septimus, דִּבְרֵי הַיָּמִים Dibre haiamim, id est verba dierum: quod significantius, Chronicon totius Divinæ historiæ possumus appellare: qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur. Octavus, עֶזְרָא Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos, in duos libros divisus est. Nonus, אֶסְתֵּר Esther. Atque ita fiunt pariter Veteris Legis libri viginti duo, id est Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum novem. Quanquam nonnulli רוּת & קִינוֹת Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos, ac per hoc esse priscæ Legis libros viginti quatuor: quos sub numero viginti quatuor Seniorum Apocalypsis Iohannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes, stantibus coram quatuor animalibus oculatis antè & retrò, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus sanctus sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, & qui venturus est Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, convenire potest ut scire valeamus quicquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Jesu filii Sirach liber, & Judith, & Tobias & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum Hebraicum reperi. Secundus Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ quum ita se habeant, obsecro te lector ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert unusquisque quod potest, alii aurum, argentum, & lapides pretiosos, alii byssum, & purpuram, & coccum offerunt, & hyacinthum: nobiscum benè agitur si obtulerimus pelles, & caprarum pillos. Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat: unde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræque distinctio, pellibus tegitur & ciliciis: ardoremq; solis & injuriam imbrium ea, quæ viliora sunt, prohibent. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor, Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam quum consisteret adversum me peccator. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis.

HIERONYMUS
PAULINO.

FRater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & sua-
vissimas literas, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ jam fidei & veteris amici-
tiæ, præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non
utilitas rei familiaris, non præsentia tantùm corporum, non subdola & palpans adulatio:
sed Dei timor, & Divinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus
historiis, quosdam lustrasse provincias, novos adiisse populos, maria transisse: ut eos quos
ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic
Plato AEgyptum & Architam Tarentinum, eamq; oram Italiæ, quæ quondam magna
Græcia dicebatur, laboriosissimè peragravit: ut qui Athenis magister erat, & potens, cu
iusque doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecundè
discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique quum literas quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à pira-
tis & venundatus, etiam Tyranno crudelissimo paruit, captivus, vinctus, & servus: tamen quia philosophus,
maior emente se fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentiæ fonte manentem, de ultimis Hispaniæ Galliarumq;
finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama
perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus seculis, celebrandúmque miraculum, ut urbem tantam ingressi,
aliud extra urbem quærerent. Apollonius, sive ille magus (ut vulgus loquitur) sive Philosophus (ut Pythagorici
tradunt) intravit Persas, pertransivit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna pe-
netravit: & ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, pervenit ad Brachmanas, ut Hiarcham in throno
sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, de motibus siderum, ac dierum
cursu audiret docentem. Inde per AElamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices,
Arabes, Palæsthinos, reversus Alexandriam, perrexit AEthiopiam, ut Gymnosophistas & famosissimam solis men-
sam videret in sabulo. Invenit ille vir ubiq; quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit
super hoc plenissimè octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de seculi hominibus, quum Apostolus Paulus, II.
vas electionis & magister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur, An experimentum quæritis Act. 9. 11.
ejus, qui in me loquitur Christus? post Damascum Arabiamq; lustratam, ascenderit Ierosolimam, ut videret Pe- 2. Corin. 13. 3.
trum, & manserit apud eum diebus quindecim? Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis futurus Gentium Galat. 1. 17.
prædicator instruendus erat. Rursumq; post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito, exposuerit Aposto- Galat. 2. 2.
lis Euangelium, ne fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis energiæ viva
vox, & in aures discipuli de authoris ore transfusa, fortius sonat. Vnde & AEschines quum Rhodi exularet, &
legeretur illa Demosthenis oratio, quam adversus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirans
ait, Quid si ipsam audissetis bestiam sua verba resonantem? Hæc non dico, quòd sit in me aliquid tale, quod vel
possis a me audire, vel velis discere: sed quòd ardor tuus & discendi studium etjam absque nobis per se probari de- III.
beat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est, Non quid invenias, sed quid quæras consideramus. Mollis Act. 22. 3.
cera, & ad formandum facilis, etiamsi artificis & plastæ cesset manus: tamen virtute totum est quicquid esse po- 2. Corin. 10. 4.
test. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis Legem Moysi & Prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spiritua- 2. Tim. 3. 15.
libus telis, postea diceret confidenter, Arma nostræ militiæ non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem
munitionum, consilia destruentes: & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & captivantem 1. Tim. 4. 13.
omnem intellectum ad obediendum Christo; & parati subjugare omnem inobedientiam. Ad Thimotheum scribit, Tit. 1. 9.
ab infantia Sacris literis eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam quæ data sit ei per impo-
sitionem manus presbyterii. Tito præcipit ut inter cæteras virtutes Episcopi, quem brevi sermone depinxit, scien-
tiam quoque in eo eligat Scripturarum, Obtinentem (inquit) eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem:
ut potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes revincere. Sancta quippe rusticitas solùm sibi prodest;
& quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat. Malachias IIII.
propheta, imò per Malachiam Dominus interrogavit Sacerdotes Legem: in tantum Sacerdotis officium est, inter- Malach. 2. 7.
rogatum respondere de Lege. Et in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores Deu. 32. 7.
tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimooctavo, Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco pe- Psalm. 1. 2.
regrinationis meæ. Et in descriptione justi viri, quum eum David arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet, Dani. 12. 3.
inter cæteras virtutes & hoc intulit. In Lege Domini voluntas ejus: & in Lege ejus meditabitur die ac nocte. Da- Act. 4. 13.
niel in fine sacratissimæ visionis ait, justos fulgere sicut stellas: & intelligentes, id est, doctos, quasi firmamentum.
Vides quantum inter se distent justa rusticitas & docta justitia? alii stellis, alii cælo comparantur. Quanquam
juxta Hebraicam veritatem utrunque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autem docti
fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æterni-
tates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? nempe quia Legis & Scripturarum sanctarum erat armarium.
Pharisæi stupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Iohanne quomodo Legem sciant: quum literas
non didicerint. Quicquid enim aliis exercitatio, & quotidiana, in Lege meditatio tribuere solet, illis hoc spiritus

Esa. 54. 13. *sanctus suggerebat, & erant juxta quod scripum est, θεοδίδακτοι. Duodecim annos salvator impleverat, & in*
templo senes de quæstionibus Legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Johan 6. 45. *Nisi fortè rusticum Pe-*
trum, rusticum dicimus Iohannem: quorum uterque dicere poterat, ~~Etsi imperitus sermone, non tamen scientia.~~
Luc 1. .6. *Iohannes rusticus, piscator, indoctus: & unde illa vox obsecro, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud De-*
2. Corin. 11. 6. *um, & Deus erat Verbum? λόγος enim Græcè multa significat: nam & verbum est, & ratio, & supputatio, &*
causa uniuscujusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ universa, rectè intelligimus in Christo. Hoc doctus
Johan. 1. 1. *Plato nescivit, hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam pru-*
V. *dentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam: & quanquam stultitia prædicationis in cruce sit,*
Abd. 8. *tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: sapientiam autem non seculi hujus, nec principum seculi istius,*
Esa. 19. 14. *quæ destruitur, sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinavit Deus ante secula. Dei*
1. Cor. 1. 16. *sapientia, Christus est. Christus enim Dei virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia in mysterio abscondita est: de*
Coloss. 2. 3. *qua & noni Psalmi titulus prænotatur, Pro occultis filii, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei abscon-*
diti. Et qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante secula: prædestinatus autem & præfiguratus in Lege
& Prophetis. Vnde & Prophetæ appellabantur Videntes: quia videbant eum quem cæteri non videbant. Abraham
Johan. 8. 65. *vidit diem ejus, & lætatus est. Aperiebantur cœli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant. Revela (inquit David)*
Ezech. 1. 1. *oculos meos, & considerabo mirabilia de Lege tua. Lex enim spiritualis est, & revelatione opus est, ut intelligatur,*
Psalm. 118. *ac revelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis*
Rom. 7. 1 *homini scienti literas ut legat, respondebit tibi, Non possum: signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse literas,*
2. Cor. 3. 18. *& tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille reseraverit qui habet clavem David: qui aperit, & nemo*
Apoc. 5. 1. *claudit: claudit, & nemo aperit? In Actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, imò vir (sic enim eum Scriptura cogno-*
minat) quum legeret Esaiam prophetam, interrogatus à Philippo, Putásne intelligis quæ legis? Respondit, Quomodo
Esa. 29. 11. *possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (ut de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunucho nec studiosior, qui de*
Apoc. 3. *AEthiopia, id est, de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator Legis,*
Act. 8. 32. *Divinæque scientiæ fuit, ut etjam in vehiculo legeret Literas sacras, Et tamen quum librum teneret, & verba Do-*
mini cogitatione conciperet, lingua volveret, labiis personaret, ignorabat eum quem in libro nesciens venerabatur.
Venit Philippus, ostendit ei Iesum qui clausus latebat in litera. O mira doctoris virtus: eadem hora credit Eunuchus,
baptizatur, & fidelis & sanctus factus est, ac magister de discipulo: plus in deserto fonte Ecclesiæ, quàm in aurato syn-
VI. *agogæ templo reperit. Hæc à me perstricta sunt breviter: neque enim epistolaris angustia evagari longius patieba-*
tur, ut intelligeres te in Scripturis sacris sine prævio & monstrante semitam, non posse ingredi. Taceo de grammaticis,
rhetoribus, philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis: quorum scientia mortalibus
vel utilissima est, & in tres partes scinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, &
quæ non tam lingua, quàm manu administrantur. Agricolæ, cæmentarii, fabri metallorum, lignorumque cæsores,
lanarii quoque & fullones, & cæteri qui variam suppellectilem & vilia opuscula fabricantur, absque doctore esse non
possunt quod cupiunt: quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola Scripturarum ars est
quam sibi passim omnes vendicant. Scribimus indocti, doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus
senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant. Alii adducto super-
cilio grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris literis philosophantur. Alii discunt (proh pudor) à
fœminis, quod viros doceant: & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò audacia edisserunt aliis quod
ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si fortè ad Scripturas sanctas post seculares literas venerint, & ser-
mone composito aures populi mulserint, quicquid dixerint, hoc legem Dei putant: nec scire dignantur quid Prophetæ,
quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum do-
cendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus
Homerocentonas & Vergiliocentonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere Christianum, quia
scripserit, Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna: Iam nova progenies cœlo demittitur alto. Et Patrem lo-
VII. *quentem ad Filium, Nate meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Salvatoris in cruce, Talia persta-*
Genesis. *bat memorans, fixusque manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia, docere quod ignores: imò (ut*
cum stomacho loquar) ne hoc quidem scire quòd nescias.

Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de divisione terræ,
Exodus. *de confusione linguarum & gentium, usque ad exitum scribitur Hebræorum,*

Leviticus. *Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis divinisque præceptis.*

In promptu est Leviticus liber, in quo singula sacrificia, imò singulæ penè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo
Numeri. *Leviticus spirant cœlestia sacramenta.*

Numeri verò, nonne totius arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansio-
Deuteronomium *num mysteria continent?*

1. Cor. 14. 29. *Deuteronomium quoque secunda Lex, & Evangelicæ legis præfiguratio, nonne sic ea habet, quæ priora sunt, ut*
tamen nova sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se-
velle Apostolus in Ecclesia gloriatur.

Iob. *Iob exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri ser-*
mone finitur: omnésque leges dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula
Job. 19. 26. *in eo verba plena sunt sensibus. Et ut de cæteris sileam, resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel*
manifestius, vel cautius scripserit. Scio, inquit, quòd redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surre-

cturus sum: & rursum circundabor pelle mea, in carne mea videbo Deum: quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Veniam ad Iesum Nave, qui typum Domini non solúm gestis, verúm etjam nomine præfert: transit Iordanem, hostium regna subvertit, dividit terram victori populo: & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiæ cœlestisque Ierusalem spiritualia regna describit. Josue, sive Jesus Nave.

In Iudicum libro quot principes populi, tot figuræ sunt. Liber Judicum.

Ruth Moabitis, Esaiæ explet vaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine, dominatorem terræ, de petra deserti, ad montem filiæ Sion. Ruth. Esa 16 1.

Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saul, veterem Legem abolitam monstrat. Porró in Sadoc atque David, novi sacerdotii, novique imperii sacramenta testatur. Sam. 1. & 11.

Melachim, id est tertius & quartus Regum liber, á Salomone usque ad Iechoniam, & á Ieroboam filio Nabat usque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in literis sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur. Regum. 1. & 11.

Duodecim Prophetæ in unius voluminis angustias coartati, multo aliud quam sonant in litera, præfigurant.

Osee crebró nominat Ephraim, Samariam, Ioseph, Iezrahel, & uxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum, præstolari, Osee.

Ioel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum eruca, brucho locusta, rubigine vastante consumptam, & post eversionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super servos Dei & ancillas id est, super, centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion Qui centum viginti ab uno usque ad quindecim paulatim & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mysticè continentur. Joel. Act. 1.17.

Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim dignè exprimat tria & quatuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon, & Moab: & in septimo & octavo gradu Iudæ & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum majorem, minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum vel adamantinum, & uncinum pomorum attrahentem supplicia peccatoribus: & famem in terram, non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Amos.

Abdias, qui interpretatur servus Dei, pertonat contra Edom sanguineum terrenumque hominem: fratris quoque Iacob semper æmulum, hasta percutit spiritali. Abdias.

Ionas pulcherrima columba naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam revocat: & sub nomine Ninive, Gentibus salutem nuntiat. Jonas.

Micheas de Morasthi cohæres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percusserit Iudicis Israel. Micheas

Nahum consolator orbis increpat civitatem sanguinum, & post eversionem illius loquitur, Ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem. Nahum.

Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, ut Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cœlos gloria ejus, & laudis ejus plena est terra. Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus: ibi abscondita est fortitudo ejus, Habacuc

Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à porta Piscium, & ejulatum à Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus Pylæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt universi qui involuti erant argento. Sophonias.

Aggæus festivus & lætus, qui seminavit in lachrymis, ut in gaudio meteret: destructum templum ædificat, Deumque patrem inducit loquentem, Adhuc unum modicum, & ego commovebo cœlum & terram, & mare, & aridam: & movebo omnes Gentes, & veniet Desideratus cunctis Gentibus. Aggæus.

Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem, candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque olivas à sinistris lampadis cernit & à dextris: ut post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ierusalem, pauperem Regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subjugalis. Zacharias.

Malachias apertè, & in fine omnium Prophetarum, de abjectione Israel, & vocatione Gentium, Non est mihi ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Malachias.

Esaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium. Esaias.

Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diversis metris nectit alphabetum. Jeremias

Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur. Ezechiel

Quartus verò qui & extremus inter quatuor Prophetas, temporum conscius, & totius mundi φιλοΐςωρ, lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subvertentem, claro sermone pronuntiat. Daniel.

David

David. *David Simonides noster, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.*

Proverbia. Ecclesiastes. Canticũ cant. *Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit, & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium.*

Esther. *Esther in Ecclesiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman (qui interpretatur iniquitas) partes convivii, & diem celebrem mittit in posteros.*

Paralipomenõ liber. *Paralipomenon liber, id est Instrumenti veteris epitome, tantus ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina juncturasque verborum, & prætermissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Evangelii quæstiones.*

Esdras. Nehemias. *Esdras & Nehemias, adjutor videlicet, & consolator à Domino, in unum volumen coartantur, instaurant templum, muros extruunt civitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio Sacerdotum, Levitarum Israelis, proselytorum, ac per singulas familias murorum, ac turrium opera divisa, aliud in cortice præferunt, aliud in medulla retinent. Cernis me Scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non implesse quod volui. Audivimus tantum quid nosse, quid cupere debeamus, ut & nos quoque*
Psal. 118. 20. *possimus dicere, Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. Cæterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantum scio quòd nescio.*

Tangam & novum breviter Testamentum.

Matthæus Marcus. Lucas Johannes *Matthæus, Marcus, Lucas & Iohannes quadriga Domini, & verum Cherubim quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes terga pennata & ubique volitantia, tenent se mutuò, sibique perplexi sunt. & quasi rota in rota volvuntur, & pergunt quocunque eos flatus Spiritus sancti perduxerit.*

Paulus Apostolus. *Paulus Apostolus ad septem scribit Ecclesias: octava enim ad Hebræos, à plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit, ac Titum & Philemonem pro fugitivo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto quam pauca scribere.*

Actus Apostolorum. *Actus Apostolorum nudam quidem videntur sonare historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere: sed si noverimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cujus laus est in Evangelio, animadvertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam.*

Jacobus Petrus. Johãnes Judas. *Iacobus, Petrus, Iohannes, Iudas, septem epistolas ediderunt, tam mysticas quam succinctas, & breves pariter ac longas: breves in verbis, longas in sententiis: ut rarus sit qui non in earum cæcutiat lectione.*

Apocalypsis. *Apocalypsis Iohannis tot habet sacramenta quot verba. Parum dixi, pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te frater charissime, inter hæc vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quærere: nonne tibi videtur jam hic in terris regni cœlestis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de industria sic prolata sunt, ut rusticam concionem facilius instruerent, & in una eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum*
Mat. 7. 7 Luc. 11. 9 *tam petulans & hebes, ut hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere quorum radices in cœlo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me præfero, magistrum renuens comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens invenit. Discamus in terris, quorum scientia nobis perseveret in cœlo. Obviis te manibus excipiam, & ut ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam, quicquid quæsieris, tecum scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium qui literarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum tuorum, contemptum seculi, fi-*
VIII. Matth 5. 40. *dem amicitiæ, amorem Christi. Nam prudentiam & eloquii venustatem etjam absque illo ipsa epistola præferebat. Festina, quæso te, & hærentis in salo naviculæ funem magis præscinde, quàm solve. Nemo renuntiaturus seculo, bene potest vendere quæ contemsit ut venderet. Quicquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est, Avaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus divitiarum est: infide-*
2. Cor. 6. 10. *lis autem etjam obolo indiget. Sic vivamus tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Victus & vestitus divitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende: si non habes, proijce. Tollenti tunicam & pallium relinquendum est. Scilicet nisi tu semper recrastinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim*
Matth. 4. 18. Marc. 12. 41. Luc. 21. 1 *tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus unde alat pauperes suos. Totum Deo dedit qui seipsum obtulit. Apostoli navem tantùm & retia reliquerunt, vidua duo æra misit in gazophylacium, & præfertur Crœsi divitiis. Facilè contemnit omnia qui se semper cogitat esse moriturum.*

HIERONYMI IN PENTATEUCHUM MOYSI PRÆFATIO.

DEsiderii mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præsagio futurorum, cum Daniele sortitus est nomen: obsecrantis ut translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certè, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta interpretum sugillationem nova pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: quum ego sæpissimè testatus sim me pro virili portione in Tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod ut auderem, Origenis me studium provocavit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo opus omne distinguens: dum aut illucescere facit quæ minus ante fuerant: aut superflua quæque jugulat & confodit maxime quæ Euangelistarum & Apostolorum authoritas promulgavit. In quibus multa de Veteri testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: ut est illud, Ex AEgypto vocavi filium meum: &, Quoniam Nazarenus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se: & multa alia, quæ proprium σύνταγμα desiderant. Interrogemus ergo eos ubi hæc scripta sint: & quum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osee: secundum in Esaia: tertium in Zacharia: quartum in Proverbiis: quintum æquè in Esaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur, & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt esse consilio, ne Ptolemæus unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem Divinitatem deprehenderet. Quod maximè idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicunque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: ut & Regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus author septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit, quibus divisi eadem scriptitarint: quum Aristæas ejusdem Ptolemæi ὑπερασπιστής, & multo pòst tempore Josephus, nihil tale retulerint, sed in una basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit, hîc eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Nisi fortè putandus est Tullius OEconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte, afflatus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: ut quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minimè: sed post priorum

ſtudia, in domo Domini quod poſſumus laboramus. Illi interpretati ſunt ante adventum Chriſti, & quod neſciebant, dubiis protulêre ſententiis: nos verô poſt paſsionem & reſurrectionem ejus, non tàm prophetiam quàm hiſtoriam ſcribimus, aliter enim audita, aliter viſa narrantur: quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator auſculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: ſed confidenter cunctis illis Apoſtolos præfero. Per iſtorum os mihi Chriſtus ſonat, quos ante Prophetas inter ſpiritalia chariſmata poſitos lego: in quibus ultimum penè gradum interpretes tenent. Quid livore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in tranſlatione tibi videor errare: interroga Hebræos, diverſarum urbium magiſtros conſule. Quod illi habent de Chriſto, tui codices non habent Aliud eſt ſi contra ſe poſtea ab Apoſtolis uſurpata teſtimonia probaverunt: & emendatiora ſunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebraica. Verum hæc contra invidos Nunc te precor Deſideri chariſsime, ut me, quia tantum opus ſubire feciſti, & à Geneſi exordium capere, orationibus juves: quo poſsim eodem Spiritu, quo ſcripti ſunt libri, in Latinum eos transferre ſermonem.

Κεφαλ. α.

ΕΝ ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
2. ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος, καὶ ἀκατασκεύαστος· καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου· καὶ Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος.
3. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς.
4. καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ὅτι καλόν· καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀναμέσον τοῦ φωτὸς, καὶ ἀναμέσον τοῦ σκότους.
5. καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ἡμέραν, καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα· καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία.
6. καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος· καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀναμέσον ὕδατος καὶ ὕδατος.
7. καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα, καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀναμέσον τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀναμέσον τοῦ ὕδατος, τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος.
8. καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα οὐρανόν. καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς, ὅτι καλόν. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα δευτέρα.
9. καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, συναχθήτω τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὀφθή-

Margin: * Eccl. 18. versu 1. — * Heb. 11 v. 3. — * Ps. 136. v. 5. — * Jer. 10. v. 12. — * Ps. 104. v. 4. 33 v. 7. 89. v. 12. 136. v. 6.

CAPUT PRIMUM.

IN principio * creavit Deus cælum & terram.
2. Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi, & Spiritus Dei ferebatur super aquas.
3. Dixitq; Deus, *fiat lux: & facta est lux.
4. Et vidit Deus lucem, quòd esset bona, & divisit lucem à tenebris.
5. Appellavitq; lucem diem, & tenebras noctem: factumq; est vespere & mane dies unus.
6. Dixit quoq; Deus: * Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis.
7. Et fecit Deus firmamentum, divisitq; aquas, quæ erant sub firmamento, ab his, * quæ erant super firmamentum. Et factum est ita.
8. Vocavitq; Deus firmamentum cœlum. Et factum est vespere & mane dies secundus.
9. Dixit verò Deus: * congregentur aquæ, quæ sub

IN principio creavit 1 Deus cœlum & terram.
2. Terra 2 autem erat 3 desolata & inanis: tenebræq; *erant* 4 in superficie voraginis: & Spiritus Dei 5 agitabat sese 6 in superficie aquarum.
3. Dixitq; Deus: 7 sit lux. Et fuit lux.
4. Viditq; Deus lucem, quod *esset* bona: & divisit Deus 8 lucem à tenebris.
5. Vocavitq; Deus lucem diem, & tenebras vocavit noctem. Fuitq; vespera, & fuit mane dies unus.
6. Dixit quoq; Deus: 9 sit expansio in medio aquarum, & 10 dividat 11 aquas ab aquis.
7. Et fecit Deus expansionem, divisitq; 12 aquas, quæ *erant* sub expansione, ab aquis, quæ *erant* super expansionem. Et fuit ita.
8. Vocavitq; Deus 13 firmamentum cœlum. Et fuit vespera & fuit mane dies secundus.
9. Dixit autē Deus: 14 congregentur aquæ, *quæ sunt* sub

Das I. Cap.

AM anfang schuff Gott Himel vnd Erden.
2. Vnd die Erde war wüst vnd leer / vnd es war finster auff der tieffe / vnd der Geist Gottes schwebet auff dem wasser.
3. Vnd Gott sprach: es werde liecht. Vnd es ward liecht.
4. Vnd Gott sahe / daß das liecht gut war. Da scheidet Gott das liecht vom finsterniß /
5. Vnd nennet das liecht tag / vnd die finsterniß nacht. Da ward aus abend vnd morgen der erste tag.
6. Vnd Gott sprach: Es werde eine feste zwischen den wassern / vnd die sey ein vnterscheid zwischen den wassern.
7. Da machet Gott die feste / vnd scheidet das wasser vnter der festen / von dem wasser vber der festen. Vnd es geschach also.
8. Vnd Gott nennet die festen Himel. Da ward aus abend vnd morgen der ander tag.
9. Vnd Gott sprach: Es samle sich das wasser vnter

1. *Dij, plu pro sing. Phrasis mystica Trinitatem designans, Hebræis frequens. Vide v. 4. & sequ.*
2. *Vau, quod valet, &, autem, insuper v. 11. enim v. 12. inquam 15. igitur 16. præterea v. 20. item 14. porro, Gen. 2. v. 6. tunc, Gen 3 v. 7. qui Gen 3 v. 10. 11. deinde, Gen 5 v. 19. tamen Gen 6 v. 3. deniq; Gen. 7 v. 14 &c.*
3. *Desolatio, & inanitas subst. pro adiect.*
4. *Super facies abyssi. i. super abyssum.*
5. *Agitans vel incubās. Præs. pro imperf.*
6. *Super facies aquarum, vide n. 4.*
7. *erit. i. durabit.*
8. *Inter lucem & inter tenebras.*
9. *Erit, vide n. 7.*
10. *Erit vel sit dividens.*
11. *Inter aquas aquas, vel, ad aquas*
12. *Inter aquas, quæ sub exp, & inter aquas quæ super exp. n. 8.*
13. *Expansum.*
14. *Congregabūtur. n. 7.*

dem Himel / an sondere örter / das man das trocken sehe / vnd es geschach also.
10. Vnd Gott nennet das trocken / Erde / vnd die samlung der wasser nennet er Meer. Vnd Gott sahe das es gut war.
11. Vnd Gott sprach / es lasse die Erde auffgehen graß vnd kraut / das sich besame / vnd fruchtbare bewme / da ein iglicher nach seiner art frucht trage / vnd habe seinen eigen samen bey jhm selbs / auff Erden / Vnd es geschach also.
12. Vnd die Erde lies auffgehen graß vnd kraut / das sichs besamet / ein iglichs nach seiner art / vnd bewme / die da frucht trugen / vnd jhren eigen samen bey sich selbs hatten ein iglicher nach seiner art. Vnd Gott sahe das es gut war.
13. Da ward aus abend vnd morgen der dritte tag.
14. Vnd Gott sprach / es werden liechter an der feste des Himels / vnd scheiden tag vnd nacht / vnd geben zeichen / zeiten / tage vnd jare.
15. Vnd seien liechter an der feste des Himels / das sie scheinen auff Erden / Vnd es geschach also.
16. Vnd Gott machet zwey grosse liechter / ein gros liecht / das den tag regiere / vnd ein klein liecht / das die nacht regiere / dazu auch sternen.
17. Vnd Gott setzt sie an die feste des Himels / das sie schienen auff die Erde.
18. Vnd den tag vnd die nacht regierten / vnd scheideten liecht vnd finsterniß. Vnd Gott sahe das es gut war.
19. Da wart aus abend vnd morgen der vierde tag.
20. Vnd Gott sprach / es errege sich das wasser mit webenden vnd lebendigen thieren / vnd mit gevögel / das auff erden vnter der feste des Himels fleuget.
21. Vnd Gott schuff grosse walfische vnd allerley thier / das da lebt vnd webt / vnd vom wasser erreget ward / ein iglichs nach seiner art / vnd allerley gefidderts gevögel / ein

cœlo in locum unum, [15]appareatq; arida. Et fuit ita.
10. Vocavitq; Deus aridam, terram; congregationem verò aquarum illarum appellavit maria. Et vidit Deus, quod *esset* bonum.
11. Dixit insuper Deus: [16]germinet terra [17]germen, herbam [18] producentem semen, arborem [19] fructiferam facientem fructum, juxta speciem suam, [20] cui *insit* semen suum super terram. Et fuit ita.
12. Produxit enim terra [21]germen, herbam [22]producentem semen juxta speciem suam, & arborem facientem fructum, [23]cui *inerat* semen suum juxta speciem suam. Viditq; Deus, quod *esset* bonum.
13. Et fuit vespera & fuit mane dies tertius.
14. † Dixit etjam Deus: sint luminaria in expansione cœli, [25] ut dividant diem à nocte, & [26] sint in signa & tempora, & dies & annos.
15. Sint inquam [27] luminaria in expansione cœli, [28] ut illuminent terram. Et fuit ita.
16. Fecit igitur Deus duo luminaria magna: luminare majus in dominium diei, & luminare minus ad dominium noctis, & stellas.
17. Et posuit ea Deus in expansione cœli, [29]ut illuminarent terram.
18. Utq; dominarentur diei ac nocti, ac dividerent lucem à tenebris. Et vidit Deus, quod *esset* bonum.
19. Et fuit vespera, & fuit mane dies quartus.
20. Dixit præterea Deus: [30]producant aquæ [31]reptile animæ viventis, & volatile volet super terram [32] in superficie expansionis cœli.
21. Creavit igitur Deus cetos magnos & omnem animam viventẽ reptantem quam [33]produxerũt aquæ juxta speciem suam, atq; omne volatile [34]alatum se-

cœlo sunt, in locum unum, & appareat arida. Et factum est ita.
10. Et vocavit Deus aridam, terram: * congregationesq; aquarum appellavit maria. Et vidit Deus, quòd esset bonum,
11. Et ait: germinet terra herbam virentem & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cujus semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita.
12. Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodq; sementem secundum speciem suam. Et vidit Deus quòd esset bonũ.
13. Et factum est vespere & mane dies tertius.
14. Dixit autem Deus, * Fiant luminaria in firmamento cœli, & dividant diem ac noctem: & sint in signa & tempora & dies & annos:
15. Ut luceant in firmamento cœli, & illuminent terram. Et factum est ita.
16. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare majus, ut præesset diei: & luminare minus, ut præesset nocti, & stellas.
17. Et posuit eas in firmamento cœli, ut lucerent super terram,
18. Et præessent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quòd esset bonum.
19. Et factum est vespere & mane dies quartus.
20. Dixit etiam Deus, Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile super terram sub firmamento cœli.
21. Creavitque Deus cete grandia, & omnem animam viventem atq; motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secun-

τω ἡ ξηρά. καὶ ἐγένετο οὕτως· καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτοῦ, καὶ ὤφθη ἡ ξηρά.
10. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν γῆν· καὶ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας. καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς, ὅτι καλόν.
11. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἐγένετο οὕτως.
12. Καὶ ἐξήνεγκεν ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν· οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν.
13. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τρίτη.
14. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦ διαχωρίζειν ἀναμέσον τῆς ἡμέρας καὶ ἀναμέσον τῆς νυκτός· καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα, καὶ εἰς καιροὺς, καὶ εἰς ἡμέρας, καὶ εἰς ἐνιαυτούς.
15. καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἐγένετο οὕτως.
16. καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας· καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσω εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός· καὶ τοὺς ἀστέρας.
17. καὶ ἔθετο αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ· ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς,
18. καὶ ἄρχειν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός· καὶ διαχωρίζειν ἀναμέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀναμέσον τοῦ σκότους· καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν.
19. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τετάρτη.
20. καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν, καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐγένετο οὕτως.
21. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ κήτη τὰ μεγάλα, καὶ πᾶσαν ψυχὴν ζώων ἑρπετῶν, ἃ ἐξήγαγε τὰ ὕδατα κατὰ γένη αὐτῶν. καὶ πᾶν πετεινὸν πτερωτὸν

15. *Et videbitur* i. *videatur appareat.* n. 7.
16. *Herbificabit* vel *herbificet.* n. 7.
17. *Herbulam, herbam prod. se. arborem* i. *herbulas &c. Enallage singularis pro plurali.*
18. vi. & 21. *Herbulam.* i. *herbulas herbas, arbores.* n. 17.
22. *Semnificantem.* n. 18
23. *Quo semẽ suum in eo.* n. 20.
24. *Erit* n. 16. vel *sit* i. *quasi vis stella existat. Enallage numeri & generis.*
25. vi. & 29. *ad lucem dandum super terram, & ad dominandum in diem & in noctem, & ad dividendum inter lucem et inter tenebras.* n. 28. Ge. 1. n. 12.
30 *Reptificabunt,* vel *reptilium modo, id est, copiosissime producent.* n. 26.
31. *Reptile &c.* i. *reptilia, volatilia* n. 21.
32. *Super facies.* n. 6.
33. *Reptificaverunt.* n. 30.
34. *Ala.* n. 19.

* Ps. 33. v. 7. 89. v. 12. 136. v. 6. Job. 38. v. 4.
18. *Semnificantem.*
19. *Fructus. Enallage subst. recti pro adiectivo.*
20. *Quo semen suum in eo. quo in eo* i. *in quo. Pleonasmus.*
* Ps. 136. v. 7. Deut. 4. v. 19.
25. *Ad dividendũ inter diem & inter noctẽ* n. 12.
26. *Erũt* n. 16.
27. *In luminaria* vel *pro luminaribus.*
28. *ad lucem dandum super terrã* n. 25.

κατὰ γένος. καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς, ὅτι καλά.

22. Καὶ εὐλόγησεν αὐτὰ ὁ Θεὸς, λέγων· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὰ ὕδατα ἐν ταῖς θαλάσσαις· καὶ τὰ πετεινὰ πληθυνέσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς.

23. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα πέμπτη.

24. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος, τετράποδα, καὶ ἑρπετὰ, καὶ θηρία τῆς γῆς, καὶ τὰ κτήνη, καὶ πάντα τὰ ἑρπετὰ τῆς γῆς κατὰ γένος αὐτῶν. καὶ ἐγένετο οὕτως.

25. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος, καὶ τὰ κτήνη καὶ πάντα τὰ ἑρπετὰ τῆς γῆς κατὰ γένος αὐτῶν· καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς, ὅτι καλά.

* Col. 3. v. 10. Infr. 5. v. 1. 9. v. 6.
26. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν· καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῶν κτηνῶν, καὶ πάντων τῆς γῆς, καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς.

* Sap. 2. v. 23.
27. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον· κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς·

* 1. Cor. 11. v. 7. Mat. 19. v. 4. Eci. 17. v. 1. Inf. 8. v. 17. 9. v. 1.
28. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς, λέγων· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς· καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάντων τῶν κτηνῶν, καὶ πάσης τῆς γῆς, καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς.

* Infrà 9. v. 3.
29. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἰδοὺ, δέδωκα ὑμῖν πάντα χόρτον σπόριμον σπεῖρον σπέρμα, ὅ ἐστιν ἐπάνω τῆς γῆς· καὶ πᾶν ξύλον, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπὸν σπέρματος σπορίμου, ὑμῖν ἔσται εἰς βρῶσιν,

30. Καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ παντὶ ἑρπετῷ ἕρποντι ἐπὶ τῆς γῆς, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ψυχὴν ζωῆς, καὶ πάντα χόρτον χλωρὸν εἰς βρῶσιν. καὶ ἐγένετο οὕτως.

Eci. 39. v. 21. Mar. 7. v. 37.
31. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησεν, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα ἕκτη.

dum genus ſuum. Et vidit Deus quod eſſet bonum.

22. Benedixitq; eis, dicens: Creſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris: avesq; multiplicentur ſuper terram.

23. Et factum eſt veſpere & mane dies quintus.

24. Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere ſuo, jumenta, & reptilia, & beſtias terræ ſecundùm ſpecies ſuas. Factumq; eſt ita.

25. Et fecit Deus beſtias terræ juxta ſpecies ſuas, & jumenta & omne reptile terræ in genere ſuo. Et vidit Deus quòd eſſet bonum.

26. Et ait: Faciamus hominem ad * imaginem & ſimilitudinem noſtram, et præſit piſcibus maris, & volatilibus cœli, & beſtiis, univerſæq; terræ, omniq; reptili, quod movetur in terra.

27. Et * creavit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, ad imaginem Dei creavit illum, * maſculum & fœminam creavit eos,

28. Benedixitq; illis Deus, & ait: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilib⁹ cœli & univerſis animantibus, quę moventur ſuper terram.

29. Dixitq; Deus; Ecce dedi vobis omnem herbam adferentem ſemen ſuper terram, & univerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, * ut ſint vobis in eſcam:

30. Et cunctis animantibus terræ, omniq; volucri cœli, & univerſis quę moventur in terra, & in quibus eſt anima vivens, ut habeant ad veſcendum. Et factum eſt ita.

31. * Viditq; Deus cuncta quæ fecerat: & erant valde bona. Et factum eſt veſpere & mane dies ſextus.

cundum ſpeciem ſuam. Viditq; Deus, quod *eſſet* bonum.

22. Benedixitq; illis Deus, dicendo: creſcite ac 35 multiplicamini, & replete aquas, *quæ ſunt* in maribus, & volatile 36 multiplicet ſeſe in terra.

23. Et fuit veſpera, fuitque mane dies quintus.

24. Dixit item Deus: producat terra animã viventem, *quæq;* ſecundum ſpeciem ſuam, 37 jumenta & reptilia atq; beſtias 38 terrę ſecundũ ſpeciem ſuã, Fuitq; ita.

25. Fecit ergo Deus 38 beſtias terræ ſecundum ſpeciem ſuam atq; omnia reptilia 39 terræ ſecundum ſpeciem ſuam Viditq; Deus, quòd *eſſet* bonum.

26. Dixit autem Deus: faciamus 40 hominem 41 ad imaginem noſtram, ſecundum ſimilitudinem noſtram, & dominentur 42 piſcibus maris, ac volatilibus cœli, atque jumentis & toti terræ, omnique reptili reptanti ſuper terram.

27. Creavit itaq; Deus † 43 hominem ad imaginem ſuam: ad imaginem 44 Dei creavit illum, maſculum & fœminam creavit illos.

28. Et benedixit eis Deus, dixitq; ad eos Deus: creſcite ac 45 multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, atq; dominamini 46 piſcibus maris, ac volatili cœli, & omni beſtiæ reptanti ſuper terram.

29. Dixitq; Deus, Ecce dedi vobis omnem herbam 47 producentem ſemen, quæ *eſt* 48 in ſuperficie totius terræ, & omne lignum, 49 in quo *eſt* fructus arboris 50 producentis ſemen: vobis *erit* in eſcam. 30. At omni beſtiæ terrę, 51 cunctisq; volucribus cœli, atq; omnibus reptantibus ſuper terram, 52 in quibus *eſt* anima vivẽs omne olus herbæ *erit* in eſcam. Et fuit ita. 31. Viditq; Deus omne, quod fecerat, & ecce bonum erat valde. Et fuit veſpera, fuitq; mane dies ſextus.

jglichs nach ſeiner art / Vnd Gott ſahe das es gut war.

22. Vnd Gott ſegenet ſie / vnd ſprach / ſeid fruchtbar vnd mehret euch vnd erfüllet das waſſer im Meer / vnd das gevögel mehre ſich auff erden.

23. Da ward aus abend vnd morgen der fünffte tag.

24. Vnd Gott ſprach / die Erde bringe erfür lebendige thier / ein jglichs nach ſeiner art / vieh / gewürm vnd thier auff erden / ein jglichs nach ſeiner art / Vnd es geſchach alſo.

25. Vñ Gott machet die thier auff erden / ein jglichs nach ſeiner art / vnd dz viehe nach ſeiner art / vnd allerley gewürm auff erden / nach ſeiner art. Vñ Gott ſahe dz es gut war.

26. Vnd Gott ſprach / Laſſt vns Menſchen machen / ein bild / das vns gleich ſey / die da herſchen vber die Fiſch im Meer / vnd vber die vogel vnter dem Himel / vnd vber das viehe / vnd vber die gantze Erde / vnd vber alles gewürm das auff Erden freucht.

27. Vnd Gott ſchuff den Menſchen Jm zum bilde / zum bilde Gottes ſchuff er jn / vnd ſchuff ſie ein Menlin vnd frewlin.

28. Vnd Gott ſegenet ſie / vnd ſprach zu jhnen / ſeid fruchtbar vnd mehret euch vnd füllet die Erden / vnd machet ſie euch vnterthan. Vnd herſchet vber fiſche im Meer / vnd vber vögel vnter dem Himel / vnd vber alles thier das auff Erden freucht.

29. Vnd Gott ſprach: ſehet da / ich habe euch gegeben allerley kraut / das ſich beſamet auff der gantzen Erden / vnd allerley fruchtbare bewme / vnd bewme die ſich beſamen / zu ewer ſpeiſe /

30. Vnd aller thiere auff Erden / vnd allen vögeln vnter dem Himel / vnd allem gewürm / das das leben hat auff erdẽ / dz ſie allerley grün kraut eſſen / Vnd es geſchach alſo.

31. Vnd Gott ſahe an alles was er gemacht hatte / Vnd ſiehe da / es war ſehr gut. Da ward aus abend vnd morgen der ſechſte tag.

35. augeſcite. 36. Augeſcet n: 7. 31. 37. jumẽtum & reptile atq; beſtiam. n. 31. 38. Beſtiam, jumentum reptile. n. 37. 39. Humi i. humilia, vel humi repentia. n. 34. 40. Adã i. hominẽ ex humo factũ .i. homines. Sing. pro plur. Sequitur enim dominentur. n. 38. 41. In imagine. 42. In piſcem maris, & in volatile cælorum & in jumẽtum, & in omnẽ terram, & in omne reptile, &c, n. 38. 17. 43. Adã. n. 40. 44. Dei. i. ſuam Enallage antecedẽtis pro relativo. 45. augeſcite n. 36 46. In piſcem m, ac volatile c, & omnem b. r. ſ. t. vid. n. 42 47. Semi nantem. 48. Superfacies, n. 32. 49. Quo in eo n. 23 50. Seminantis. n. 47. 51. Et omni volucri cæliatq; õni reptili ſ. t n. 46. 17. 52. quo in eo n. 49.

Das II. Cap.

Also ward volendet
Himel vnd erden mit
jhrem gantzen heer.
2. Vnd also volendet Gott
am siebenden tage seine werck
die er machte/ vnd rugete am
siebenden tage/ von allen sei-
nen wercken die er machet.
3. Vnd segenete dē siebenden
tag/ vnd heiliget jn/ darumb/
das er an demselben geruget
hatte/ vō allen seinen wercken/
die Gott schuff vnd machte.
4. Also ist Himel vnd Erden
wordē/ da sie geschaffen sind/
zu der zeit da Gott der HErr
Erden vnd Himel machte.
5. Vnd allerley bewme auff
dem felde/ die zuvor nie gewest
waren auff erden/ vnd aller-
ley kraut auff dem felde/ das
zuvor nie gewachsen war.
Den Gott der HERR hatte
noch nicht regnen lassen auff
erden/ vnd war kein Mensch
der das land bawete.
6. Aber ein nebel ging auff
von der Erden/ vnd feuchtet
alles land.
7. Vnd Gott der HERR
machte den Menschen aus
dem erdenklos/ vnd er blies
jm ein den lebendigen odem
in seine nasen/ vnd also
ward der Mensch ein leben-
dige seele.
8. Vnd Gott der HERR
4. pflantzet einē garten in Eden/
gegen den morgen/ vnd setzet
den Menschen drein/ den er
gemacht hatte.
9. Vnd Gott der HERR lies
auffwachsen aus der erden al-
lerley bewme/ lustig anzusehē/
vnd gut zu essen/ Vnd den
Bawm des Lebens mitten im
garten/ vnd den bawm des
Erkentnis gutes vnd böses.
10. Vnd es gieng aus von
Eden ein strom zu wessern
den garten/ vnd teilet sich da
selbs in vier heuptwasser.
11. Das erste heist Pison/
das fleust vmb das gantze
land Heuila/ vnd daselbs fin-
det man goldt.
12. Vnd das gold des landes
ist köstlich/ vnd da findet man
Bedellion vnd den edelstein
Onyx.
13. Das ander wasser heist

Gihon/

1. In die. 2. Diem. 3. Adfaciendū, Gen. 1. n. 29. 4. In creari ea. 5. In die facere jehovam. 6. Germinaret. 7. Quia non pluere fecit vel fecerat. 8. Et Adam .i. homo nō ad colendam humum. n. 3. Gen. 1. n. 43. 9. Ascendet Enallage fut. pro praterito. 10. Omnes facies humi Gen. 1. n. 48. 11. Adamum .i. hominem n. 8: 12. Pulverem de humo, Anastrophe elegans. 13. Nares ejus .i. in corpus ejus. Synechdoche partis pro toto. 14. Vitæ .i. vitale vel spiritū vitalem, Gen. 1, n. 19. 15. Ad visum. 16. Egrediens. Ge. 1. n. 5. 17. Dividetur e- ritq;. en al. n. 9. vel, divi di & esse posset. 18. unius .i. primi card. pro ordinali sic Ge. 1. v. 5. 19. Circuiens. n. 16. 20. Quod ibi .i. ubi. 21. Bonū.

GENESIS. CAPUT II.

Perfecti sunt i-
taque cœli &
terra, & omnis
exercitus eorum.
2. Et perfecit Deus
die septimo opus
suum, quod fecerat,
quievitq; 1 die septi-
mo ab omni opere
suo, quod fecerat.
3. Et benedixit De-
us 2 diei septimo, &
sanctificavit illum;
quia in illo quieve-
rat ab omni opere
suo, quod creaverat
Deus, 3 ut faceret.
4. Istæ sunt genera-
tiones cœli & terrę,
4 quādo creata sunt,
5 die qua fecit Je-
hova Deus cœlum
& terram,
5. Et omne virgul-
tum agri, antequam
esset in terra: & o-
mnem herbam a-
gri, antequam 6 ori-
retur. 7 Necdū enim
pluerat jehova Deus
super terram, 8 neq;
quisquam *erat*, qui
coleret terram.
6. Porro vapor 9 a-
scendebat è terra, ir-
rigabatq; 10 univer-
sam superficiem ter-
ræ.
7. Formaverat igi-
tur jehova Deus 11
hominem 12 è pul-
vere terræ, inspira-
veratq; in 13 faciem
ejus spiraculum 14
vitæ, & fuit homo
in animam viven-
tem.
8. Plantaverat au-
tem jehova Deus
hortum in Eden ab
Oriente, † & posuit
illic hominem,
quem formaverat.
9. Germinare præ-
terea fecerat jehova
Deus è terra omnē
arborem concupi-
scibilem 15 visu, &
bonam ad vescen-
dum, arborem quo-
que vitæ in medio
horti, & arborem
scientię boni & ma-
li,
10. Fluviusq́ue 16
egrediebatur ex E-
den, ad irrigandum
hortum illum, &
inde 17 dividebatur,
eratq́ue in quatuor
capita.
11. Nomen 18 unius
Pison: ipse *est*, 19
qui circuit totam
terram Havilah: 20
ubi *est* aurum.
12 Et aurum terræ
illius 21 optimum:
ibi *est* bdelium, &
lapis onychinus.
13 Nomen verò flu-

vij-

Igitur perfecti sunt
cœli & terra, & o-
mnis ornatus eorū.
2. Complevitq; Deus die
septimo opus suum, quod
fecerat: & *requievit die
septimo ab universo ope-
re, quod patrarat.
3. Et benedixit diei septi-
mo, & sanctificavit illum:
quia in ipso cessaverat ab
omni opere suo, quod cre
avit Deus ut faceret.
4. Istæ sunt generationes
cœli & terræ, quādo cre-
ata sunt, in die quo fecit
Dominus Deus cœlum &
terram:
5. Et omne virgultum a-
gri, antequam oriretur in
terra, omnemq; herbam
regionis, priusquam ger-
minaret: non enim plue-
rat Dominus Deus super
terram, & homo non erat
qui operaretur terram:
6. Sed fons ascendebat é
terra, irrigans universam
superficiem terræ.
7. Formavit igitur Do-
minus Deus hominem de
limo terræ, & inspiravit
in faciem ejus spiraculum
vitæ, & *factus est homo
in animam viventem.
8. Plantaverat autem Do-
minus Deus paradisum
voluptatis à principio: in
quo posuit hominē, quem
formaverat.
9. Produxitq; Dominus
Deus de humo omne li-
gnum pulchrum visu, &
ad vescendum suave: li-
gnum etiam vitæ in me-
dio paradisi, lignumq́ue
scientiæ boni & mali.
10. Et fluvius egredieba-
tur de loco voluptatis ad
irrigandū paradisum, qui
inde dividitur in quatuor
capita.
11. Nomen uni *Phison:
ipse est qui circuit omnē
terram Hevilath, ubi na-
scitur aurum;
12. Et aurum terræ illius
optimum est, ibiq; inve-
nitur bdellium, & lapis o-
nychinus.
13. Et nomen fluuij secun-

di

ΓΕΝΕΣΙΣ.

Κεφαλ. β.

Καὶ συνετελέσθησαν ὁ
οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ πᾶς
ὁ κόσμος αὐτῶν.
2. Καὶ συνετέλεσεν ὁ Θεὸς ἐν
τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ τὰ ἔργα αὐτοῦ,
ἃ ἐποίησεν· καὶ κατέπαυσεν ὁ Θε-
ὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ
πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἐ-
ποίησεν.
3. Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡ-
μέραν τὴν ἑβδόμην, καὶ ἡγίασεν
αὐτήν· ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν
ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν
ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιεῖν.
4. Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως
οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο· ᾗ
ἡμέρᾳ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν
καὶ τὴν γῆν.
5. Καὶ πᾶν χλωρὸν ἀγροῦ πρὸ
τοῦ γενέσθαι ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ πάν-
τα χόρτον ἀγροῦ πρὸ τοῦ ἀνα-
τεῖλαι· οὐ γὰρ ἔβρεξε Κύριος ὁ
Θεὸς ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἄνθρωπος
οὐκ ἦν ἐργάζεσθαι αὐτήν.
6. Πηγὴ δὲ ἀνέβαινεν ἐκ τῆς
γῆς, καὶ ἐπότιζε πᾶν τὸ πρόσω-
πον τῆς γῆς.
7. Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄν-
θρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς.
καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ
ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.
8. Καὶ ἐφύτευσεν Κύριος ὁ
Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲν κατὰ ἀνα-
τολάς· καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρω-
πον, ὃν ἔπλασεν.
9. Καὶ ἐξανέτειλεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ
τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὡραῖον εἰς ὅρα-
σιν, καὶ καλὸν εἰς βρῶσιν, καὶ τὸ
ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ πα-
ραδείσου, καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι
γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ.
10. Ποταμὸς δὲ ἐκπορεύεται ἐξ
Ἐδὲν ποτίζειν τὸν παράδεισον. ἐκεῖ-
θεν ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας
ἀρχάς.
11. Ὄνομα τῷ ἑνὶ Φισών, οὗτος
ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Εὐιλάτ.
ἐκεῖ οὗ ἐστι τὸ χρυσίον·
12. Καὶ τὸ χρυσίον τῆς γῆς ἐκεί-
νης καλόν· ἐκεῖ ἐστιν ὁ ἄνθραξ
καὶ ὁ λίθος ὁ πράσινος.
13. Καὶ ὄνομα τῷ ποταμῷ τῷ

δευτέ-

* Exod. 20. v. 11. Heb. 4. v. 4.

* 1. Co. 15. v. 45.

* Eci. 24. v. 35.

δευτέρῳ, Γεών· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Αἰθιοπίας,

14. Καὶ ὁ ποταμὸς ὁ τρίτος, Τίγρις· οὗτος ὁ πορευόμενος κατέναντι Ἀσσυρίων· ὁ δὲ ποταμὸς ὁ τέταρτος, οὗτος Εὐφράτης·

15. Καὶ ἔλαβεν Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασεν, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν·

16. Καὶ ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ, λέγων· ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῇ.

17. Ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ φάγεσθε ἀπ᾽ αὐτοῦ· ᾗ δ᾽ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ᾽ αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε.

18. Καὶ εἶπεν Κύριος ὁ Θεὸς, οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ᾽ αὐτόν.

19. Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἤγαγεν αὐτὰ πρὸς τὸν Ἀδὰμ, ἰδεῖν τί καλέσει αὐτά. καὶ πᾶν ὃ ἂν ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἀδὰμ ψυχὴν ζῶσαν, τοῦτο ὄνομα αὐτῷ.

20. Καὶ ἐκάλεσεν Ἀδὰμ ὀνόματα πᾶσι τοῖς κτήνεσι, καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς· τῷ δὲ Ἀδὰμ οὐχ εὑρέθη βοηθὸς ὅμοιος αὐτῷ.

21. Καὶ ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς ἔκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδὰμ, καὶ ὕπνωσεν· καὶ ἔλαβεν μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, καὶ ἀνεπλήρωσε σάρκα ἀντ᾽ αὐτῆς.

22. Καὶ ᾠκοδόμησεν Κύριος ὁ Θεὸς τὴν πλευρὰν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ εἰς γυναῖκα. καὶ ἤγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀδάμ.

23. Καὶ εἶπεν Ἀδὰμ, τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνὴ, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη.

24. Ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.

39. Kenegdo. n. 30. 40. Ad hanc vel hoc. i. pro hoc vel propterea. 41. Vir. 42. In uxore sua. 43. In carnem unam.

* 1. Cor. 11. v. 9.

† Mat. 19. v. 5. Mar. 10. v. 7. Eph. 5. v. 31. 1. Cor. 6. v. 16.

di Gehon. ipse est qui circumit omnem terram Æthiopiæ.

14. Nomen verò fluminis tertii, Tigris: ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus, ipse est Euphrates.

15. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradisum voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum.

16. Præcepitq; ei, dicens: Ex omni ligno paradisi comede:

17. De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.

18. Dixit quoq; Dominus Deus, Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adjutorium simile sibi.

19. Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea. omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus.

20. Appellavitq; Adam nominibus suis cuncta animantia, & universa volatilia cœli, & omnes bestias terræ: Adæ verò non inveniebatur adjutor similis ejus.

12. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumq; obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnē pro ea.

22. Et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam.

23. Dixitq; Adam: * Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est.

24. * Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una.

vij secundi, Gihon: ipse [22] circuit omnem terram Chus.

14. Porro nomen fluvii tertii, Hiddecel: ipse *est*, [23] qui pergit ad oriētalem plagam ante Assur. Et flumen quartum [24] est Perath.

15. Tulit itaq; jehova Deus ipsum hominem, & posuit eum in horto Eden, [25] ut coleret eum, & custodiret eum.

16. Præcepitque jehova Deus [26] homini, dicendo: Ex omni arbore horti comedendo comedes.

17. At de arbore scientiæ boni & mali, non comedes [27] ex ea, Nam [28] in die, quo comederis ex ea, [29] moriendo morieris.

18. Dixerat autem jehovah Deus, Non *est* bonum, [30] hominem esse solum, *propterea* faciam ei adjutorium, [31] quod *sit* coram eo.

19. Formaverat ergo jehovah Deus è terra omnem bestiam [32] agri, & omne volatile cœli, & adduxerat ad Adam, [32] ut videret, [33] quid vocaret [34] illa: & quicquid [35] vocaret illi homo, *illi inquam* animæ viventi, [36] esset nomen ejus.

20. [37] Indidit itaque homo nomina cuique jumento & volatili cœli, omniq; bestiæ agri: at [38] homini non invenit adjutorium, [39] quod *esset* coram eo.

21. Cadere igitur fecit jehova soporem super hominem, & obdormivit; tulitque unam è costis ejus, & clausit carnem pro ea.

22. Et ædificavit jehova Deus costam illam, quam tulerat ex homine, in mulierem, & adduxit eam ad hominem.

23. Dixitque homo: Hac vice os ex ossibus meis, & caro ex carne mea: [40] propterea vocabitur virissa, quia ex viro sumpta est illa.

24. † Idcirco derelinquet [41] unusquisque patrem suum ac matrem suam, & adhærebit [42] uxori suæ, eruntq; [43] caro una.

Gihon / das fleust vmb das gantze Morenland.

14. Das dritte wasser heist Hidekel / das fleust für Assyrien. Das vierde wasser ist der Phrath.

15. Vnd Gott der HERR nam den Menschen vnd satzt jn in den garten Eden / das er jn bawet vnd bewaret.

16. Vnd Gott der HERR gebot dem Menschen / vnd sprach / Du solt essen von allerley bewme im garten.

17. Aber von dem baum des erkentnis gutes vnd böses soltu nicht essen / Denn welches tages du davon issest / wirstu des todes sterben.

18. Vnd Gott der HERR sprach / es ist nicht gut das der Mensch allein sey / Ich wil jm ein gehülffen machen / die vmb jn sey.

19. Den als Gott der HERR gemacht hatte von der erden allerley thier auff dem felde / vnd allerley vögel vnter den Himel / bracht er sie zu dem Menschen / das er sehe / wie er sie nennet / Denn wie der Mensch allerley lebendige thier nennen würde / so solten sie heissen.

20. Vnd der Mensch gab einē iglichen vieh / vnd vogel vnter dem Himel / vnd thier auff dē felde / seinen namen / aber für den Menschen ward kein gehülffe funden / die vmb jn were.

21. Da lies Gott der HERR einen tieffen schlaff fallen auff den Menschen / vnd er entschlieff. Vnd nam seiner rieben eine / vnd schlos die stet zu mit fleisch.

22. Vnd Gott der HERR bawet ein weib aus der riebe / die er von dem Menschen nam / vnd bracht sie zu jm.

23. Da sprach der Mensch / das ist doch bein von meinen beinen / vnd fleisch von meinem fleisch / man wird sie Mennin heissen / darumb / das sie vom Manne genomen ist.

24. Darumb wird ein Man seinen vater vnd seine mutter verlassen / vnd an seinem weibe hangen / vnd sie werden sein ein fleisch.

22. Circuiet. n. 19. 23. Vadēs ante Assur. n. 22. 24. Ipse. pronomen pro verbo subst. elegans enallage. 25. ad colendum eum, & ad custodiendum eum. n. 3. 26. Super hominē. 27. ex ea: qui pleonasmus emphaticus est. 28. In die comederete. n. 5. 29. Hoc hebraismo mors corporis & animæ significatur. 30. Esse hominem solum ipsum. 31. kenegdo. i. tanquam coram eo, vel tanquam è regione ipsius vel juxta illum, vel quasi ipse coram se sit. 32. agri. i. agrestem vel feram Ge. 1. n. 39. 32. ad videndum. n. 24. 33. Quid vocabit vel vocaturus esset. 34. Illi sc. bestiæ & volatili i. illis bestiis & volatilibus. Gen. 1. n. 31. 17. 35. Vocabit. n. 33. 36. Hoc nomen ejus n. 2. 37. Vocavit. 38 homini. i. sibi. Enallage Gen. 1. n. 44. 39. Vi. ...

44, ambo illi.

25. Vnd sie waren beide nackét / der Mensch vnd sein weib/vnd schemeten sich nicht.

25. Erant autem 44 ambo nudi, Adam & uxor ejus, nec pudebat eos.

25. Erat autem uterq; nudus, Adam scilicet & uxor ejus: & non erubescebant.

25. Καὶ ἦσαν οἱ δύο γυμνοὶ, ὅτε Ἀδὰμ ϗ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ϗ οὐκ ᾐσχύνοντο.

Cap. 3.

1. Callidus præ omnib.
2. Etiamne, quod dixit Deus. Etiamne sc. verũ est. Ellipsis.
3. Arboris, Gen. 2. n. 21.
4. Vescemur .i. vesci nobis liceat. Gen. 2. n. 17.
5. in eam.
6. Noscens, sciens. Gen. 2. n. 22.
7. In die comedere vos. Gen. 2. n. 27.
8. Et aperientur. Hebraismus, quem Germanica versio exprimit.
9. Cibũ.
10. Desiderium. i. maxime desiderabilis, vel gratissima. Enallage substantivi pro adjectivo superlativo.
11. Ipsa Gen. 2. n. 36.

Das III. Cap.

VND die Schlange war listiger denn alle thier auff dem felde / die Gott der HERR gemacht hatte / vnd sprach zu dem weibe/ja/solt Gott gesagt haben/ ihr solt nicht essen von allerley bewme im garten?
2. Da sprach das weib zu der schlangen/ Wir essen von den früchten der bewme im garten/
3. Aber von den früchten des bawms mitten im garten hat Gott gesagt / esset nicht davon/ rüret s auch nicht an/ das jr nicht sterbet.
4. Da sprach die schlang zum weibe / ihr werdet mit nichte des tods sterben.
5. Sondern Gott weis/ das/ welchs tags jr da von esset/ so werden ewre augen auffgethan / vnd werdet sein wie Gott / vnd wissen was gut vnd böse ist.
6. Vnd das weib schawet an / das von dem bawm gut zu essen were/ vnd lieblich an

zusehen

SErpens vero erat 1 callidior omni bestia agri, quam fecerat Jehova Deus, & dixit ad mulierem: 2 Etiamne dixit Deus, non comedetis ex ulla arbore horti?

2. Dixit autem mulier ad serpentem: De fructu 3 arborum horti 4 vescimur:

3. At de fructu arboris, quæ est in medio horti, dixit Deus, non comedetis ex ea, neq; contingetis 5 eam, ne forte moriamini.

4. Et dixit serpens ad mulierem: Non moriendo moriemini.

5. Sed 6 novit Deus, quod 7 in die, qua comedetis ex ea, 8 aperientur oculi vestri: eritisq; sicut Dii, scientes bonum & malum.

6. Vidit igitur mulier, quod bona *esset* arbor ad 9 vescendum, quodq; 10 desiderabilis 11 esset o-

culis,

CAPUT III.

SEd & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem, Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis ex omni ligno paradisi?
2. Cui respondit mulier; De fructu lignorum, quæ sũt in paradiso vescimur:
3. De fructu verò ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forté moriamur.
4. Dixit autem serpens ad mulierem: * Nequaquam morte moriemini.
5. Scit enim Deus, quòd in quocunq; die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: & eritis sicut Dii scientes bonũ & malum.
6. Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendũ, & pulchrum

oculis

Κεφαλ. γ.

Ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός. ϗ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί· τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεὸς, οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ.

2. Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ τῷ ὄφει· ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ παραδείσου φαγόμεθα·
3. Ἀπὸ δὲ τοῦ καρποῦ τοῦ ξύλου, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, εἶπεν ὁ Θεὸς, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ, οὐδὲ μὴ ἅψησθε αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνητε.

4. Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί· οὐ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε· * Ioh. 8. v. 44. 2. Cor. 11, v. 3.

5. Ἤδει γὰρ ὁ Θεὸς, ὅτι ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἔσεσθε ὡς Θεοὶ, γινώσκοντες καλὸν ϗ πονηρόν.
6. Καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν, ϗ ὅτι ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν, ϗ ὡ-

ραῖόν

* Ec. 25. v. 33. 1. Tim. 2 v. 14.

ραῖόν ἐςι τοῦ κατανοῆσαι. καὶ λαβοῦσα ἡ γυνὴ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ, ἔφαγε· καὶ ἔδωκε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς μετ' αὐτῆς, καὶ ἔφαγον.

7. Καὶ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο, καὶ ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν. καὶ ἔρραψαν φύλλα συκῆς, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς περιζώματα.

8. Καὶ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινόν. καὶ ἐκρύβησαν, ὅ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου.

9. Καὶ ἐκάλεσεν Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ποῦ εἶ;

10. Καὶ εἶπεν Ἀδὰμ, τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐφοβήθην, ὅτι γυμνός εἰμι, καὶ ἐκρύβην.

11. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, τίς ἀνήγγειλέ σοι, ὅτι γυμνὸς εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετειλάμην σοι τούτου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες;

12. Καὶ εἶπεν Ἀδὰμ, ἡ γυνὴ, ἣν δέδωκας μετ' ἐμοῦ, αὕτη μοι ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ ἔφαγον.

13 Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς τῇ γυναικί· τί τοῦτο ἐποίησας; καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ, ὁ ὄφις ἠπάτησέν με, καὶ ἔφαγον.

14. Καὶ εἶπεν Κύριος ὁ Θεὸς τῷ ὄφει· ὅτι ἐποίησας τοῦτο, ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ, καὶ γῆν φαγῇ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.

15. Καὶ ἔχθραν θήσω ἀναμέσον σου, καὶ ἀναμέσον τῆς γυναικὸς, καὶ ἀναμέσον τοῦ σπέρματός σου, καὶ ἀναμέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς. αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν.

16. Καὶ τῇ γυναικὶ εἶπε· πληθύνων πληθυνῶ τὰς λύπας σου, καὶ τὸν στεναγμόν σου. ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου. καὶ αὐτός σου κυριεύσει.

[Margin:] vel 30. percuties, perfringes, perfodies illi calcaneum: id quod Christo crucifixo accidit, Psal. 22. v. 17. Joh. 20. v. 25. & 27. 31. Dolorem tuũ & conceptum tuum. sing. pro plur. 32. In dolore. 33. In te. Gen. 1. n. 42. * 1. Cor. 14. v. 34.

oculis, aspectuq; delectabile: & tulit de fructu illius, & * comedit: deditq; viro suo, qui comedit.

7. Et aperti sunt oculi amborum: cumq; cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata.

8. Et cùm audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam & vxor ejus a facie Domini Dei in medio ligni paradisi.

9. Vocavitq; Dominus Deus Adam, & dixit ei: Ubi es?

10. Qui ait: Vocem tuam audivi in paradiso: & timui, eò quòd nudus essem, & abscondi me.

11. Cui dixit Dominus: Quis enim indicavit tibi quòd nudus esses, nisi quòd ex ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti:

12. Dixitq; Adam: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.

13. Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc fecisti? Quæ respondit, Serpens decepit me, & comedi.

14. Et ait Dominus Deus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.

15. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius: ipsum conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus.

16. Mulieri quoq; dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & * ipse dominabitur tui.

culis, & concupiscibilis arbor 12 ad intelligendum: & tulit de fructu ipsius ac comedit, deditq; etiam viro suo secum, & comedit.

7. Tunc aperti sunt oculi 13 amborum, cognoverunt que quod nudi 14 essent, & consuerunt 15 folia ficus, fecerunt q; sibi cingulos.

8. Et *mox* audierunt 16 vocē Jehovæ Dei deambulantis in eo horto ad 17 auram diei: absconditque se homo & uxor ejus à facie Jehovæ Dei, in medio 18 arborum horti.

9. Vocavitque Jehovah Deus 19 hominem, & dixit ei, Ubi *es* tu?

10. Qui ait, 20 vocem tuam audivi in horto, & timui quòd nudus essem, & abscondi me.

11. Cui dixit, Quis indicavit tibi quòd nudus 21 esses? nonne de arbore illa, 22 de qua præceperam tibi 23 ne comederes, comedisti?

12. Et ait 24 homo: mulier quam dedisti *ut esset* mecum, ipsa dedit mihi de arbore ipsa, & comedi.

13. Dixitque Jehovah Deus ad mulierem, 25 Cur hoc fecisti? Et ait mulier, Serpens ille seduxit me, & comedi.

14. Tunc dixit Jehovah Deus ad serpentem illum, Quia fecisti hoc, maledictus 26 eris præ omni bestia, & præ omni animali agri: super ventrem tuum gradieris, & pulverem comedes cunctis diebus vitæ tuæ.

15. Præterea inimicitias ponam inter te & 27 ipsam mulierem, & inter semen tuum & 28 semen ejus: 29 ipsum conteret tibi caput, & tu 30 conteres ei calcaneum.

16. Ad mulierem dixit, Multiplicando multiplicabo 31 dolores tuos, & conceptus tuos, 32 cum dolore paries filios: & ad virum tuum *erit* desiderium tuum, ipseque dominabitur 33 tibi.

zusehen / das ein lüstiger bawm were / weil er klug machte / vnd nam von der frucht / vnd aß / vnd gab irem Man auch dauon / vnd er aß.

7. Da wurden jr beider augen auffgethan / vnd wurden gewar / das sie nacket waren / vnd flochten feigenbletter zusamen / vnd machten jhnen schürtzen.

8. Vnd sie höreten die stimme Gottes des HERRn / der im garten gieng / da der tag küle worden war. Vnd Adam versteckt sich mit seinem weibe / für dem angesicht Gottes des HERRN vnter die bewme im garten.

9. Vnd Gott der HERR rieff Adam vnd sprach zu jm / wo bistu?

10. Vnd er sprach / ich hörete deine stimme im garten / vnd furchtet mich / denn ich bin nacket / darumb versteckt ich mich.

11. Vnd er sprach / wer hat dirs gesagt / das du nacket bist? Hastu nicht gessen von dem bawm / dauon ich dir gebot / du soltest nicht dauon essen?

12. Da sprach Adam / das weib / das du mir zugesellet hast / gab mir von dem bawm / vnd ich aß.

13. Da sprach Gott der HERR zum weibe / warumb hastu das gethan? Das weib sprach / Die schlang betrog mich also / das ich aß.

14. Da sprach Gott der HERR zu der schlangen / weil du solches gethan hast / seistu verflucht für allem vieh vnd für allen thieren auff dem felde / auff deinem bauch soltu gehen / vnd erden essen dein lebelang.

15. Vnd ich wil feindschafft setzen zwischen dir vnd dem weibe / vnd zwischen deinem samen vnd jhrem samen / derselbe sol dir den kopff zutretten / vnd du wirst jn in die verschen stechen.

16. Vnd zum weibe sprach er / ich wil dir viel schmertzen schaffen / wenn du schwanger wirst / du solt mit schmertzen kinder geberen / vnd dein wille sol deinem Man vnterworffen sein / vnd er sol dein Herr sein.

[Margin:] 12. ad faciendum intelligere. 13. amborum ipsorum. Gen. 2. n. 44. 14. ipsi n. 11. 15. folium i. folia, vel frondem. Ge. 1. n. 17. 16. Chaldaicè: vocem VERBI Domini Dei. 17. Ventum i. ventose attollente, quod subvesperam fit. 18. Arboris n. 15. 19 ad Adam. 20. chald. vocem VERBI tui audivi in Paradiso. n. 16. 21. Tu. 22. Qua præcepi tibi ad non comedendum ex ea. Qua ex ea. i. de qua Ge. 2. n. 51. 23. Ad nō comed. 24 Adam sic Gen. 1. v. 9 & infra v. 20. 21. 24. 25. Quid hoc fecisti. 26. Tu n. 27. 27. Inter ipsam mulierē. 28. Inter semen Gen. 1. n. 22. 29. Hu. i. ipsum sc. semē, vel ipse, ut vertit Græcus, non Hi. ipsa, ut corrupta versio latina habet. 30. Vi. ū 6.

34. *Qua præcepi tibi, dicendo, nō comedes ex ea. n. 22.*
35. *eam. i. ejus proventum. Metonym.*
36. *Spinamq; & tribulū g. t. & c. herbam a. n. 3.*
37. *Vsq; reverti te.*
38. *Tu. n. 26.*
39. *Fuit vel, esset, scilicet, futura.*
40. *omnis viventis.*
41. *Pellis Gen. 1. n. 19.*
42. *Fuit vel est.*
43. *Ellipsis membri vel Anapodotō scil. ejiciemus eum ex paradiso*
44. *Qua sumptus est inde. qua inde .i. ex qua vel unde*
45. *Ad hortum.*
46. *Vertentis se.*

Cap. 4.
1. *Adam. Gen. 3. n. 24.*
2. *Virum vel hominem Jehovam, vel, hominem cum Jehova, scilicet, unitum, id est, Hominem & Deum, Immanuelem.*
7. 3. *Et addidit ad pariendum.*
4. *Videtur*

17. Vnd zu Adam ſprach er/ dieweil du haſt gehorchet der ſtimme deines weibes / vnd geſſen von dem bawm/davon ich dir gebot/ vnd ſprach/ du ſolt nicht davon eſſen / verflucht ſey der acker vmb deinen willen/mit kummer ſoltu dich drauff nehren dein lebenlang.
18. Dorn vnd diſteln ſol er dir tragen/ vnd ſolt das kraut auff dem felde eſſen.
19. Im ſchweis deines angeſichts ſoltu dein brot eſſen/bis das du wider zu erden werdeſt / davon du genomen biſt/ Denn du biſt erde/ vnd ſolt zu erden werden.
20. Vnd Adam hies ſein weib Heua/darumb das ſie eine mutter iſt aller lebendigen.
21. Vnd Gott der HERR machet Adam vnd ſeinem weibe röcke von fellen / vnd zog ſie an.
22. Vnd Gott der HERR ſprach / Sihe/ Adam iſt worden als vnſer einer / vnd weis was gut vnd böſe iſt. Nu aber/ das er nicht ausſtrecke ſeine hand / vnd breche auch von dem bawm des lebens/vnd eſſe vnd lebe ewiglich.
23. Da lies jhn Gott der HERR aus dem garten Eden/ das er das feld bawet/ davon er genomen iſt.
24. Vnd treib Adam aus/ vnd lagert für den garten Eden den Cherubim mit einem bloſſen hawenden ſchwert/ zu bewaren den weg zu dem bawm des Lebens.

Das IIII. Cap.

VNd Adam erkante ſein weib Heua/ vnd ſie ward ſchwanger/ vnd gebar den Kain / vnd ſprach. Ich habe den Man den HERRN.
2. Vnd ſie fuhr fort/vnd gebar Habel ſeinen bruder/ vnd Habel ward ein ſchefer/Kain aber ward ein ackerman.
3. Es begab ſich aber nach etlichen tagen/ das Kain dem HERRN opffer bracht von den früchten des feldes.
4. Vnd Habel bracht auch

17. Adæ verò ait, Quia paruiſti voci uxoris tuæ, & comediſti de arbore illa, 34 de qua præceperam tibi, dicendo, non comedes ex ea: maledicta terra propter te: in labore comedes 35 ex ea cūctis diebus vitę tuæ.
18. 36 Spinasq; ac tribulos germinabit tibi, & comedes herbas agri.
19. In ſudore vultus tui veſcêris pane, 37 donec revertaris in terram: nam ex ea ſumptus es: quia pulvis 38 es, & in pulverem revertêris.
20. Et vocavit homo nomen uxoris ſuæ Havah, quod ipſa 39 ſit mater 40 omnium viventium.
21. Fecitque Jehovah Deus Adæ & uxori ejus tunicas 41 pelliceas, & induit eos,
22. Dixit autem Jehovah Deus, En homo iſte 42 factus eſt quaſi unus ex nobis, ſciendo bonum & malum. Nunc ergo ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de arbore vitæ, & comedat, vivatque in ſeculū 43.
23. Et miſit eum Jehovah de horto Eden ad colendum terram, 44 ex qua ſumptus fuerat.
24. Ejecit inquam hominem, & collocavit ab Oriente 45 ipſius horti Eden Cherubim, & aciem gladij 46 verſatilem, ad cuſtodiendum viam arboris vitæ.

CAP. IIII.

Porro 1 homo cognovit Havah uxorem ſuam: quę concepit, & peperit Cain. tunc dixit, Acquiſivi 2 virum à Jehovah.
2. 3 Rurſumq; peperit fratrem ejus Hebel. & fuit Hebel 4 paſtor 5 ovium: Cain vero 6 fuit 7 agricola.
3. Fuit autem 8 in fine dierum, 9 ut adduceret Cain † de fructu terræ oblationem ipſi Jehovæ.
4. 10 Hebel quoq;

17. Adæ verò dixit: Quia audiſti vocem uxoris tuę, & comediſti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.
18. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ.
19. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua ſumptus es: quia pulvis es, & in pulverem reverteris.
20. Et vocavit Adam nomen uxoris ſuæ, Heva: eò quòd mater eſſet cunctorum viventium.
21. Fecit quoq; Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos,
22. Et ait: ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum. Nunc ergo ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etjam de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.
23. Emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis, ut operaretur terram, de qua ſumptus eſt.
24. Ejecitque Adam: & collocavit ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeū gladium atq; verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitę.

CAP. IIII.

ADam verò cognovit uxorem ſuam Hevam: quæ concepit, & peperit Cain, dicens: Poſſedi hominem per Deum.
2. Rurſumq; peperit frātrem ejus Abel. Fuit autem Abel paſtor ovium, & Cain agricola.
3. Factum eſt autem poſt multos dies, ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.
4. Abel quoq; * obtulit

17. Καὶ τῷ Αδὰμ εἶπεν· ὅτι ἤκουσας τῆς φωνῆς τῆς γυναικός σου, καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου. ἐν λύπαις φαγῇ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.
18. Ακάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι, καὶ φαγῇ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ.
19. Εν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης· ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ.
20 Καὶ ἐκάλεσεν Αδὰμ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ζωή, ὅτι αὕτη ἦν μήτηρ πάντων τῶν ζώντων.
21. Καὶ ἐποίησεν Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Αδὰμ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ χιτῶνας δερματίνους, καὶ ἐνέδυσεν αὐτούς.
22. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἰδοὺ Αδὰμ γέγονεν, ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν· καὶ νῦν μή ποτε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ λάβῃ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, καὶ φάγῃ, καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.
23. Καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη.
24. Καὶ ἐξέβαλε τὸν Αδὰμ, καὶ κατῴκισεν αὐτὸν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς, καὶ ἔταξε τὰ Χερουβίμ, καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τὴν στρεφομένην φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς.

Κεφαλ. δ.

ΑΔὰμ δὲ ἔγνω Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν Κάϊν, καὶ εἶπεν· ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ.
2. Καὶ προσέθετο τεκεῖν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Αβελ. καὶ ἐγένετο Αβελ ποιμὴν προβάτων· Κάϊν δὲ ἦν ἐργαζόμενος τὴν γῆν.
3. Καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας, ἤνεγκε Κάϊν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ Κυρίῳ.
4. Καὶ Αβελ ἤνεγκεν καὶ αὐτὸς

4. *pascēs vel pastor.*
5. *Gregis.*
6. *Fuit colens. i. coluit. Gen. 1. n. 10.*
7. *Colens terram.*
8. *A fine .i. post multos dies.*
9. *Et adduxit .i. obtulit.*
10. *Et Hebel adduxit etjam ipse.*
* *Heb. 11. v. 4.*

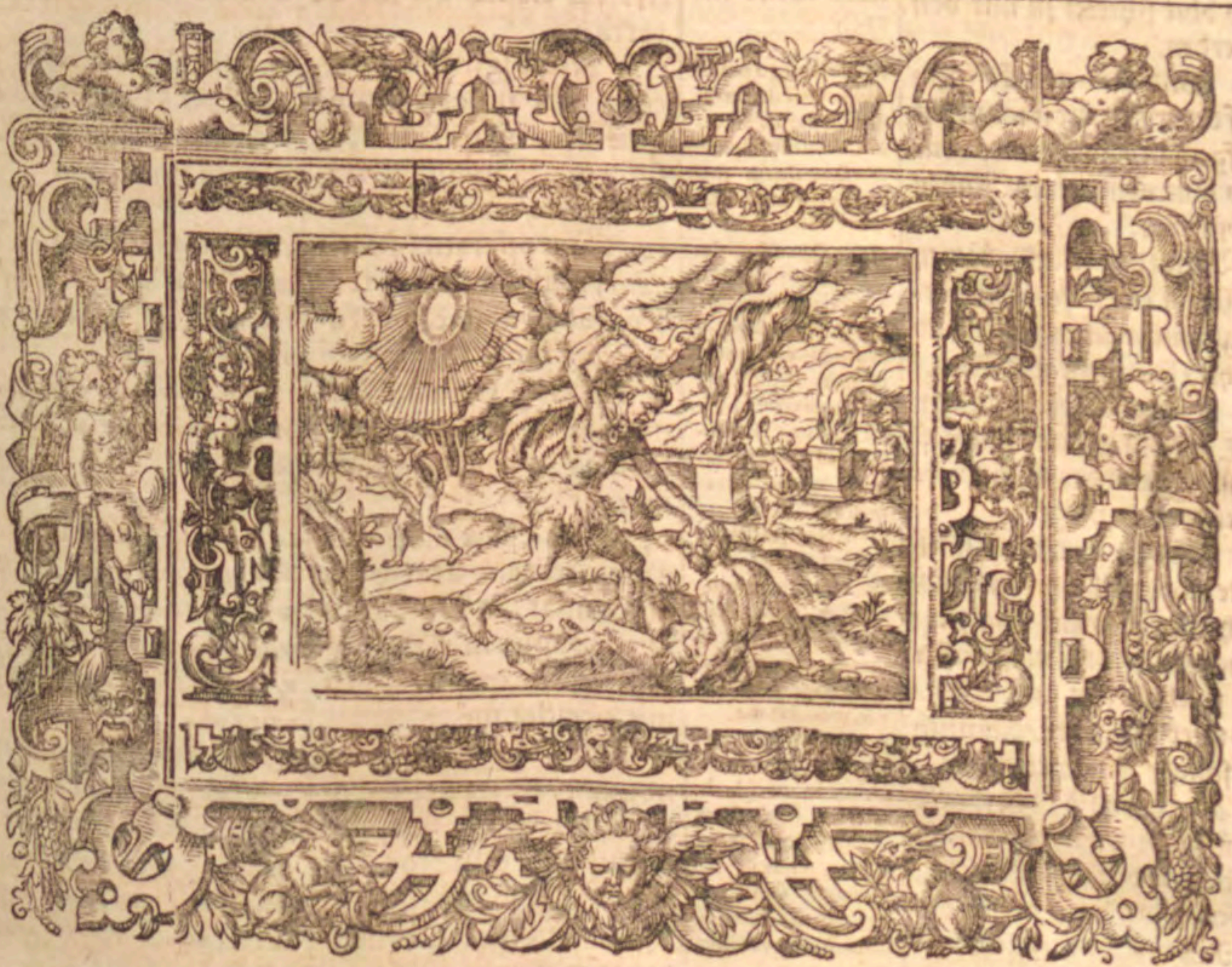

ἀπὸ τ͂ πρωτοτόκων τ͂ προβάτων αὐτ͂, κ͵ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν. κ͵ ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἄβελ, κ͵ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτ͂.

5. Ἐπὶ ϳ Κάιν κ͵ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτ͂ ἐ προσέσχε. κ͵ ἐλύπησε τὸν Κάιν λίαν, κ͵ συνέπεσε τὸ πρόσωπον αὐτ͂.

6. Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Κάιν, Ἱνατί περίλυπος ἐγένου, κ͵ ἱνατί συνέπεσε τὸ πρόσωπόν σ͂.

7. Οὐκ αὖ ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς ϳ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; ἡσύχασον· πρὸς σὲ ἡ ἀποστροφὴ αὐτ͂, κ͵ σὺ αὐτ͂ ἄρξεις,

8. Καὶ εἶπεν Κάιν πρὸς Ἄβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτ͂· Διέλθωμεν εἰς τὸ πεδίον. κ͵ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτ͂ς ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνέστη Κάιν ἐπὶ Ἄβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτ͂, κ͵ ἀπέκτεινεν αὐτόν.

9. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Κάιν, Ποῦ ἐστιν Ἄβελ ὁ ἀδελφός σ͂; κ͵ εἶπεν, Οὐ γινώσκω. μὴ φύλαξ τ͂ ἀδελφ͂ μ͂ εἰμὶ ἐγώ;

10. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, τί ἐποίησας τ͂το; φωνὴ αἵματος τ͂

ἀδελ-

*Sap. 10. v 3. Mat. 23. v 35. 1. Joh. 3. v 12. Iuda v 11.

de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum. Et respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus,

5. Ad Cain autem, & ad munera illius non respexit: iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus ejus.

6. Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es? & cur concidit facies tua?

7. Nonnè si benè egeris, recipies: sin autem malè, statim in foribus peccatum tuum aderit? sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.

8. Dixitq; Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumq; essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & *interfecit eum.

9. Et ait Dominus ad Cain, Ubi est Abel frater tuus? Qui respondit, Nescio: nunquid custos fratris mei sum ego?

10. Dixitq; ad eum, Quid fecisti? vox sanguinis fra-

tris,

etjam ipse adduxit de primogenitis [11] pecudum suarum, & de adipe earum. Respexit autem Jehovah ad Hebel & ad oblationem ejus.

5. Ad Cain vero & ad oblationem ejus non respexit, & [12] iratus est Cain valde, [13] conciditque vultus ejus.

6. Et dixit Jehovah ad Cain, [14] Ut quid succensa est ira tibi? & ut quid [15] concidit vultus tuus?

7. Nonne si bene feceris, *erit* acceptatio? [16] quòd si non benefeceris, [17] in foribus peccatum [18] cubat, & ad te *erit* appetitus ejus, & tu dominaberis [19] ei.

8. Et dixit Cain ad Hebel fratrem suum. Fuit autem, [20] quum essent in agro, [21] insurrexit Cain [22] contra Hebel fratrem suum, & occidit eum.

9. Et dixit Jehovah ad Cain Ubinam *est* Hebel frater tuus? [23] Qui respondit, Nescio: nunquid custos fratris mei ego?

10. Dixitque. Quid fecisti? Vox [24] sanguinis fratris tui [25]

cla-

von den erstlingen seiner herde/ vnd von jrem feiten. Vnd der HERR sahe gnediglich an Habel vnd sein opffer.

5. Aber Kain vnd sein opffer sahe er nicht gnediglich an/ Da ergrimmet Kain sehr/ vnd sein geberde verstellet sich.

6. Da sprach der HERR zu Kain/ Warumb ergrimmestu? vnd warumb verstellet sich dein geberde?

7. Ists nicht also? Wenn du from bist/ so bistu angeneme/ bistu aber nicht from/ so ruhet die sünde für der thür/ aber laß du jr nicht jren willen/ sondern hersche vber sie.

8. Da redet Kain mit seinem bruder Habel. Vnd es begab sich/ da sie auff dem felde waren/ erhub sich Kain wider seinen bruder Habel / vnd schlug jn todt.

9. Da sprach der HERR zu Kain/ Wo ist dein bruder Habel? Er sprach/ Jch weiß nicht/ sol ich meines bruders hüter sein?

10. Er aber sprach/ Was hastu gethan? Die stim deines bru-

ders

11. *gregis sui. n. 5.* 12. *ira accensa est Caino.* 13. *conciderunt facies ejus.* 14. *ad quid, vel quàm obrem.* 15 *conciderunt facies tua.* 16. *Van. .i. &* 17. *ad fores.* 18. *cubans: Gen. 3. n. 6.* 19. *in eum Gen. 3. n. 31* 20. *in esse ipsos.* 21. *& insurrexit. n. 9.* 22. *ad*

23. *& dixit.* 24. *sanguinum.* 25. *clamantium. n. 1, clamant n. 18,*

26. *Tu. Genes. 3 n. 31.*
27. *ad suscipiendum. Gen. 2. 31.*
28. *sanguines.*
29. *quod, vel, quando.*
30. *non addet dare (Gen. 4. n. 3.) vim suam.*
31. *Magna iniquitas mea præ remittere vel parcere.*
32. *omnis inveniens me, occidet me.*
33. *omnis occidens Cain.*
34. *ad non percutiendum eum omnis inveniens eum Gen. 3. n. 23.*
35. *Sedit. consedit.*
36. *& fuit ædificans, Gen. 4. n. 6.*
37. *Sedentis, inhabitantis tentorium sing. pro. plur.*
38. *gregis, pecoris. i. pecuaria pater vel autor.*
39. *omnis apprehendentis vel contrectantis, n. 37.*
40. *acuentem i, erudientem.*
41. *omnẽ opificem a. & f. vel fabrum ærariũ & ferrarium.*

ders blut schreiet zu mir von
der erden.
11. Vnd nu verflucht seistu
auff der erden/ die jr maul hat
auffgethan / vnd deines bru-
ders blut von deinen henden
empfangen.
12. Wenn du den acker bawen
wirst/ sol er dir fort sein ver-
mügen nicht geben/ vnstet vnd
flüchtig soltu sein auff erden.
13. Kain aber sprach zu dem
HERRN/ Meine sünde ist
grösser / denn das sie mir ver-
geben werden müge.
14. Sihe / du treibest mich
heute aus dem lande/ vnd muß
mich für deinem angesicht
verbergen / vnd muß vnstet
vnd flüchtig sein auff erden/
So wird mirs gehẽ/ das mich
todtschlahe wer mich findet.
15. Aber der HERR sprach
zu jm/ Nein/ sondern wer Kain
todschlegt/ das sol siebenfeltig
gerochen werden. Vnd der
HERR machet ein zeichen an
Kain / das jn niemand er-
schlüge/ wer jn fünde.
16. Also gieng Kain von dem
angesicht des HERRN/ vnd
wohnet im lande Nod/ jenseid
Eden gegen dem morgen.
17. Vnd Kain erkandte sein
weib/ die ward schwanger vnd
gebar den Hanoch. Vnd er
bawete eine stadt / die nennet
er nach seines sons namen
Hanoch.
18. Hanoch aber zeugete I-
rad. Irad zeugete Mahviael.
Mahviael zeugete Methusa-
el. Methusael zeugete Lamech.
19. Lamech aber nam zwey
weiber/ eine hieß Ada/ die an-
der Zilla.
20. Vnd Ada gebar Jabal/
von dem sind herkomen die in
hütten wohneten vnd vieh
zogen.
21. Vnd sein bruder hieß
Jubal/ von dem sind herko-
men die geiger vnd pfeiffer.
22. Die Zilla aber gebar auch/
nemlich/ den Thubalkain den
meister in allerley ertz vnd ei-
senwerck/ vnd die schwester des
Thubalkain war Naema.
25. Vnd Lamech sprach zu sei-
nen weibern Ada vnd Zilla/ jr

weiber

clamat ad me è terra.
11. Nunc ergo maledictus [26] es de terra, quæ aperuit os suum, [27] ut susciperet [28] sanguinem fratris tui è manu tua.
12. [29] Quando coles terram, [30] non dabit ultrà fructum suum tibi: vagus & profugus eris in terra ipsa.
13. Et dixit Cain ipsi jehovæ, [31] Major *est* iniquitas mea, quàm ut remittat.
14. Ecce ejecisti me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, eroque vagus & profugus in terra: eritque [32] ut quicunq; invenerit me, occidat me.
15. Et dixit ei jehovah, propterea [33] quisquis occiderit Cain, septuplum vindicabitur, posuitque jehovah signum in Cain, [34] ne percuteret eum ullus, qui invenisset illum.
16. Egressus est itaq; Cain à facie jehovæ, & [35] habitavit in terra Nod ad Orientem Eden.
17. Et cognovit Cain uxorem suam quæ concepit, & peperit Hanoch: [36] ædificavitq; urbem, & vocavit nomen urbis illius nomine filii sui Hanoch.
18. Et natus est ipsi Hanoch Irad, & Irad genuit Mehujael, Mehujael autem genuit Methusael, & Methusael genuit Lemech.
19. Accepit autem sibi Lemech duas uxores, nomen unius Adah, & nomen secundæ Sillah.
20. Peperitq; Adah ipsum Jabal: ipse fuit pater [37] inhabitantium tentoria, & *pascentium* [38] gregem.
21. Et nomen fratris ejus Jubal: ipse fuit pater [39] omnium contrectantium citharam & organum
22. Et Sillah etjam ipsa peperit Thubal cain [40] acuentem [41] omne opificium æris & ferri, soror verò Thubalcain *fuit* Naamah.
23. Et dixit Lemech uxoribus suis Adah

&

tris tui clamat ad me de
terra.
11. Nunc igitur maledi-
ctus eris super terram:
quæ aperuit os suum, &
suscepit sanguinem fra-
tris tui de manu tua.
12. Cùm operatus fueris
eam, non dabit tibi fru-
ctus suos: vagus & profu-
gus eris super terram.
13. Dixitq; Cain ad Do-
minum: Major est iniqui-
tas mea, quàm ut veniam
merear.
14. Ecce ejicis me hodie
à facie terrę, & à facie tua
abscondar, & ero vagus
& profugus in terra: o-
mnis igitur qui invenerit
me, occidet me.
15. Dixitq; ei Dominus:
nequaquam ita fiet: sed o-
mnis, qui occiderit Cain,
septuplum punietur. Po-
suitque Dominus in Cain
signum, ut non interfice-
ret eum omnis qui inve-
nisset eum.
16. Egressusq; Cain à fa-
cie Domini, habitavit pro
fugus in terra ad orienta-
lem plagam Eden.
17. Cognovit autem Ca-
in uxorem suam, quæ cõ-
cepit, & peperit Henoch:
& ædificavit civitatem,
vocavitq; nomen ejus ex
nomine filii sui, Henoch.
18. Porrò Henoch genuit
Irad, & Irad genuit Ma-
viael, & Maviael genuit
Mathusael, & Mathusael
genuit Lamech.
19. Qui accepit duas u-
xores; nomen uni, Ada,
& nomen alteri, Sella.
20. Genuitq; Ada Jabel,
qui fuit pater habitanti-
um in tentoriis, atque pa-
storum.
21. Et nomen fratris ejus
Jubal, ipse fuit pater ca-
nentium cithara & orga-
no.
22. Sella quoque genuit
Tabulcain, qui fuit mal-
leator & faber in cuncta
opera æris & ferri. Soror
verò Tubalcain, Noêma.
23. Dixitque Lamech u-
xoribus suis Adæ & Sel-

læ:

ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρός με ἐκ τῆς
γῆς.
11. Καὶ νῦν ἐπικατάρατος σὺ
ἀπὸ τῆς γῆς, ἣ ἔχανε τὸ στόμα αὐ-
τῆς δέξασθαι τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ
σου ἐκ τῆς χειρός σου.
12. Ὅτι ἐργᾷ τὴν γῆν, καὶ οὐ
προσθήσει τὴν ἰσχὺν αὐτῆς δοῦ-
ναί σοι, στένων καὶ τρέμων ἔσῃ ἐπὶ
τῆς γῆς.
13. Καὶ εἶπε Κάϊν πρὸς Κύριον.
Μείζων ἡ αἰτία μου τοῦ ἀφεθῆναί
με.
14. Καὶ ἐκβάλῃς με σήμερον
ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ
προσώπου σου κρυβήσομαι· καὶ ἔ-
σομαι στένων καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς,
καὶ ἔσται πᾶς ὁ εὑρίσκων με ἀπο-
κτενεῖ με.
15. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Κύριος ὁ
Θεός· οὐχ οὕτως, πᾶς ὁ ἀποκτεί-
νας Κάϊν, ἑπτὰ ἐκδικούμενα πα-
ραλύσει. καὶ ἔθετο Κύριος ὁ Θεὸς
σημεῖον τῷ Κάϊν, τοῦ μὴ ἀνελεῖν
αὐτὸν, πάντα τὸν εὑρίσκοντα
αὐτόν.
16. Καὶ ἐξῆλθε Κάϊν ἀπὸ προ-
σώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ ᾤκησεν ἐν γῇ
Ναὶδ, κατέναντι Ἐδέν.
17. Καὶ ἔγνω Κάϊν τὴν γυναῖ-
κα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε
τὸν Ἐνώχ· καὶ ἦν οἰκοδομῶν πό-
λιν. καὶ ἐπωνόμασε τὴν πόλιν
ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐ-
νώχ.
18. Ἐγεννήθη δὲ τῷ Ἐνὼχ Γαϊ-
δάδ· καὶ Γαϊδὰδ ἐγέννησε τὸν
Μαιήλ· καὶ Μαιὴλ ἐγέννησε τὸν
Μαθουσαλά· καὶ Μαθουσαλὰ
ἐγέννησε τὸν Λαμέχ.
19. Καὶ ἔλαβεν αὐτῷ Λάμεχ
δύο γυναῖκας, ὄνομα τῇ μιᾷ
Ἀδδά· καὶ ὄνομα τῇ δευτέρᾳ,
Σελλά.
20. Καὶ ἔτεκεν Ἀδδὰ τὸν Ἰω-
βήλ· οὗτος ἦν πατὴρ οἰκούντων
ἐν σκηναῖς κτηνοτρόφων.
21. Καὶ ὄνομα τῷ ἀδελφῷ
αὐτοῦ, Ἰουβάλ. οὗτος ἦν ὁ κα-
ταδείξας ψαλτήριον καὶ κιθά-
ραν.
22. Σελλὰ δὲ ἔτεκεν καὶ αὐτὴ
τὸν Θοβέλ· καὶ ἦν σφυροκόπος
χαλκεὺς χαλκοῦ καὶ σιδήρου.
ἀδελφὴ δὲ Θοβέλ, Νοεμά.
23. Εἶπε δὲ Λάμεχ ταῖς γυναι-
ξὶν αὐτοῦ Ἀδδὰ καὶ Σελλά, ἀκού-

σατε

Adami pia posteritas.

ζατέ μου τῆς φωνῆς γυναῖκες Λάμεχ, ἐνωτίσασθέ μου τοὺς λόγους· ὅτι ἄνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα ἐμοὶ, καὶ νεανίσκον εἰς μώλωπα ἐμοί.

24. Ὅτι ἑπτάκις ἐκδεδίκηται Κάϊν, ἐκ δὲ Λάμεχ, ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.

25. Ἔγνω δὲ Ἀδὰμ Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ συλλαβοῦσα, ἔτεκεν υἱόν· καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σήθ λέγουσα· ἐξανέστησε γάρ μοι ὁ Θεὸς σπέρμα ἕτερον ἀντὶ Ἄβελ, ὃν ἀπέκτεινε Κάϊν.

26. Καὶ τῷ Σὴθ ἐγένετο υἱός. ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἐνώς. οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ.

Κεφαλ. ε.

Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων. ἡ ἡμέρα ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν.

* Sap. 2. v. 23. Eccl. 17. * v. 1. Sup. 1. v. 27. Infr. 9. v. 6.

2. Ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· καὶ ηὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἀδὰμ, ἡ ἡμέρα ἐποίησεν αὐτούς.

3. Ἔζησε δὲ Ἀδὰμ ἔτη διακόσια τριάκοντα. καὶ ἐγέννησε κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Σήθ.

* Pa. 1. v. 1.

4. Ἐγένοντο δὲ αἱ ἡμέραι Ἀδὰμ, ἃς ἔζησε μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Σήθ, ἔτη ἑπτακόσια· καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας.

5. Καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Ἀδὰμ, ἃς ἔζησεν, ἔτη ἐννακόσια τριάκοντα, καὶ ἀπέθανεν.

6. Ἔζησε δὲ Σὴθ ἔτη διακόσια πέντε. καὶ ἐγέννησε τὸν Ἐνώς.

7. Καὶ ἔζησε Σὴθ μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Ἐνώς, ἔτη ἑπτακόσια ἑπτά· καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας.

8. Καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Σήθ, ἔτη ἐννακόσια δεκαδύο, καὶ ἀπέθανεν.

9. Καὶ ἔζησεν Ἐνὼς ἔτη ἑκατὸν ἐννενήκοντα· καὶ ἐγέννησε τὸν Καϊνάν.

10. Καὶ ἔζησεν Ἐνὼς μετὰ τὸ

γεννή-

læ: Audite vocem meam uxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in livorem meum.

24. Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech vero septuagies septies.

25. Cognovit quoq; adhuc Adam uxorem suam: & peperit filium, vocavitq; nomen ejus Seth: dicens, posuit mihi Deus semē aliud pro Abel, quem occidit Cain.

26. Sed & Seth natus est filius, quem vocavit Enos, iste cœpit invocare nomen Domini.

CAP. V.

Hic est liber generationis Adam. In die qua creavit Deus hominem, *ad similitudinem Dei fecit illum.

2. Masculum & fœminam creavit eos: & benedixit illis: & vocavit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt.

3. Vixit autem Adam centum triginta annis: & genuit filium ad imaginem & similitudinem suam, vocavitq; nomen ejus Seth.

4. Et facti sunt dies * Adam postquā genuit Seth, octingenti anni: genuitq; filios & filias.

5. Et factum est omne tempus, quod vixit Adam anni nongenti triginta, & mortuus est.

6. Vixit quoq; Seth centum quinque annis, & genuit Enos.

7. Vixitque Seth postquam genuit Enos, octingentis septem annis, genuitq; filios & filias.

8. Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est.

9. Vixit verò Enos nonaginta annis, & genuit Cainan.

10. Post cujus ortum vixit

octin-

& Sillah, Audite vocem meam uxores 42 Lemech, auscultate sermonem meum, quòd virum 43 occidero in vulnere meo, & puerum in livore meo.

24. Quod septuplum vindicabitur Cain, & Lemech septuagies septies.

25. Cognovit autem Adam adhuc uxorem suam, & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth: quia *inquit* posuit mihi Deus semen alterum pro Hebel, 44 quem occidit Cain.

26. Et ipsi 45 Seth etjam natus est filius, & vocavit nomen ejus Enos; tunc cœptum est 46 invocari nomen Jehovæ.

CAP. V.

Iste *est* liber generationum Adam 1 In die quo creavit Deus hominem, ad similitudinem 2 Dei fecit illum.

2. Masculum & fœminam creavit eos, & benedixit eis: vocavitque nomen eorum Adam, 3 in die qua creati sunt.

3. Vixit autem Adam triginta & centum annos: genuitque 4 ad similitudinem suam, ad imaginem suam *filium*, & vocavit nomen ejus Seth.

4. Fueruntque dies Adam 5 postquam genuit Seth, 6 octingenti anni: & genuit filios & filias.

5. Fuerunt itaq; cuncti dies Adam quibus vixit, 7 nongenti & triginta anni, & mortuus est.

6. Et vixit Seth quinque & centum annos, & genuit Enos.

7. Vixitq; Seth postquam genuit Enos, septem & octingentos annos: & genuit filios & filias.

8. Fuerunt autem cuncti dies Seth duodecim & nongenti anni, & mortuus est.

9. Vixitq; Enos nonaginta annos, 1 & genuit Cenan.

10. Et vixit Enos

post-

weiber Lamech hört meine rede vnd merckt was ich sage. Ich hab einen man erschlagen mir zur wunden/vnd einen jüngling mir zur beulen.

24. Kain sol sieben mal gerochen werden / aber Lamech sieben vnd siebentzig mal.

25. Adam erkandte abermal sein weib / vnd sie gebar einen son den hies sie Seth / denn Gott hat mir (sprach sie) einen andern samen gesetzt für Habel den Kain erwürget hat.

26. Vnd Seth zeuget auch einen son / vnd hies jn Enos / zu derselbigen zeit fieng man an zu predigen von des HERREN namen.

Das V. Cap.

Dis ist das Buch von des Menschen geschlecht / da Gott den menschen schuff / machet er jn nach dem gleichnis Gottes.

2. Vnd schuff sie ein menlin vnd frewlin / vnd segenet sie / vnd hies jren namen mensch / zur zeit da sie geschaffen wurden.

3. Vnd Adam war hundert vnd dreissig jar alt / vnd zeuget einen son / der seinem bild ehnlich war / vnd hies jn Seth.

4. Vnd lebet darnach acht hundert jar / vnd zeuget söhne vnd töchtere.

5. Das sein gantzes alter ward neunhundert vnd dreissig jar / vnd starb.

6. Seth war hundert vnd fünff jar alt / vnd zeuget Enos.

7. Vnd lebet darnach acht hundert vnd sieben jar / vnd zeuget söne vnd töchtere.

8. Das sein gantzes alter ward neunhundert vnd zwelff jar / vnd starb.

9. Enos war neuntzig jar alt / vnd zeuget Kenan.

10. Vnd lebet darnach acht

hun-

42. Lemech i. mea persona 3. pro 1.
43. occidi ad vulnus & p. ad livorem m.
44. quoniam occidit ipsum Cajin.
45. Et Seth etiam ipsi.
46. ad invocandū in nomine n. 27.
Cap. 5.
1. in die creare Deum hominem. Ge. 4. n. 7.
2. Suam. Gen. 2. n. 38.
3. in die creari eos n. 1.
4. in similitudine sua, iuxta imaginem suam.
5. post gignere ipsum Seth. Sic v. 7. 10. 13. 16. 19. 22. 26. 30.
6. Octo centum (centuria, hecatontades) anni.
7. novem centum (centuria) anni, & triginta (tres decades) anni. Numeralium Hebraismi, toto hoc capite frequentes.

Adami pia posteritas.

hundert vnnd funffzehen jar/ vnd zeuget söne vnd töchtere/

11. Das sein gantzes alter ward neun hundert vnd fünff jar/vnd starb.

12. Kenan war siebentzig jar alt/vnd zeuget Mahalaleel/

13. Vnd lebet darnach acht hundert vnd viertzig jar/ vnd zeuget söne vnd töchtere/

14. Das sein gantzes alter ward/neun hundert vnd zehen jar/ vnd starb.

15. Mahalaleel war fünff vnd sechtzig jar alt/ vnd zeuget Jared/

16. Vnd lebet darnach acht hundert vnd dreissig jar / vnd zeuget söne vnd töchtere/

17. Das sein gantzes alter ward /acht hundert fünff vnd neuntzig jar/vnd starb.

18. Jared war hundert vnd zwey vnd sechtzig jar alt/ vnd zeuget Henoch/

19. Vnd lebet darnach acht hundert jar/ vnd zeuget söne vnd töchtere/

20. Das sein gantzes alter ward/neunhundert zwey vnd sechtzig jar/vnd starb.

21. Henoch war fünff vnd sechtzig jar alt/vnd zeuget Methusalah/

22. Vnd nach dem er Methusalah gezeuget hatte/bleib er in eim göttlichen leben drey hundert jar /vnd zeuget söne vnd töchtere/

23. Das sein gantzes alter ward/drey hundert fünff vnd sechtzig jar.

24. Vnd dieweil er ein göttlich leben führet/nam in Gott hinweg/ vnd ward nicht mehr gesehen.

25. Methusalah war hundert sieben vnd achtzig jar alt/ vnd zeuget Lamech/

26. Vnd lebet darnach sieben-

8. Cum Deo, id est, corā Deo, Ge. 17. v. 1, vel post Deum, Deut. 13. v. 3. quasi diceret, unius Dei respectum habuit & divinam .i. piam & inculpatam vitam vixit. Sic v. 24. 9. & non ipse, scil. comparuit amplius. 10. Tulit .i. in cœlum trās tulit Hebr: 5.

---

postquam genuit Cenan, quindecim & octingentos annos, genuitq; filios & filias.

11. Fueruntq; cuncti dies Enos quinq; & nongenti anni, & mortuus est.

12. Vixit autem Cenan septuaginta annos, & genuit Mahalaleel.

13. Vixit deinde Cenan, postquam genuit Mahalaleel, quadraginta & octingentos annos: genuitq; filios & filias.

14. Fueruntq; cuncti dies Cenan decem & nongenti anni, mortuusque est.

15. Vixit verò Mahalaleel quinq; & sexaginta annos, & genuit Jered.

16. Vixitq; Mahalaleel postquam genuit Jered, triginta & octingentos annos, genuitq; filios & filias.

17. Fuerunt autem cuncti dies Mahalaleel quinq; & nonaginta anni atque octingenti, & mortuus est.

18. Vixit verò Jered duos & sexaginta annos, atq; centum annos, & genuit Hanoch.

19. Vixit deinde Jered postquam genuit Hanoch, octingentos annos, genuitq; filios & filias.

20. Fueruntq; cuncti dies Jered duo & sexaginta anni atq; nongenti & mortuus est.

21. Vixit autem Hanoch quinq; & sexaginta annos, & genuit Methuselah.

22. Ambulavit autem Hanoch 8 cum Deo, postquam genuit Methuselah, trecentos annos, genuitq; filios & filias.

23. Fueruntq; cuncti dies Hanoch quinq; & sexaginta anni atq; trecenti.

24. Ambulavit inquam Hanoch cum Deo: 9 postea esse desiit, quia 10 tulit eum Deus.

25. Vixit autem Methuselah septem & octoginta annos atque centum annos, & genuit Lemech.

26. Et vixit Methuselah postquam genuit Lemech, duos &

---

octingentis quindecim annis, & genuit filios & filias.

11. Factiq; sunt omnes dies Enos nongenti quinq; anni, & mortuus est.

12. Vixit quoque Cainan septuaginta annis, & genuit Malaleel.

13. Et vixit Cainan postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitq; filios & filias.

14. Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, & mortuus est.

15. Vixit autem Malaleel sexagintaquinq; annis, & genuit Jared.

16. Et vixit Malaleel postquam genuit Jared, octingentis triginta annis, & genuit filios & filias,

17. Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonaginta quinque anni, & mortuus est.

18. Vixitq; Jared centum sexaginta duobus annis, & genuit Henoch.

19. Et vixit Jared postquā genuit Henoch octingētis annis, & genuit filios & filias.

20. Et facti sunt omnes dies Jared nongenti sexaginta duo anni, & mortuus est.

21. Porrò Henoch vixit sexaginta quinque annis, & genuit Mathusalam.

22. et ambulavit Henoch cum Deo: & vixit Henoch postquā genuit Mathusalam, trecentis annis, & genuit filios & filias.

23. Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinq; anni.

24. Ambulavitque cum Deo, & * non apparuit: quia tulit eum Deus.

25. Vixit quoque Mathusala centum octoginta septem annis, & genuit Lamech.

26. Et vixit Mathusala postquā genuit Lamech, septin-

γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Καϊνάν, ἔτη ἑπτακόσια δεκαπέντε· καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας.

11. Καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Ενὼς ἔτη ἐννακόσια πέντε, καὶ ἀπέθανεν.

12. Καὶ ἔζησε Καϊνὰν ἔτη ἑκατὸν ἑβδομήκοντα· καὶ ἐγέννησε τὸν Μελελεήλ.

13. Καὶ ἔζησε Καϊνὰν μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Μελελεήλ, ἔτη ἑπτακόσια τεσσαράκοντα· καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας.

14. Καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Καϊνάν, ἔτη ἐννακόσια δέκα· καὶ ἀπέθανεν·

15. Καὶ ἔζησε Μελελεὴλ ἔτη ἑκατὸν ἑξηκονταπέντε· καὶ ἐγέννησε τὸν Ιαρέδ.

16. Καὶ ἔζησε Μελελεὴλ μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Ιαρέδ, ἔτη ἑπτακόσια τριάκοντα· καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας.

17. Καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Μελελεὴλ ἔτη ὀκτακόσια ἐνενηκονταπέντε· καὶ ἀπέθανεν.

18. Καὶ ἔζησεν Ιαρὲδ ἔτη ἑκατὸν ἑξηκονταδύο· καὶ ἐγέννησε τὸν Ενώχ.

19. Καὶ ἔζησεν Ιαρὲδ μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Ενώχ, ἔτη ὀκτακόσια· καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας.

20. Καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Ιαρὲδ ἔτη ἐννακόσια ἑξηκονταδύο· καὶ ἀπέθανεν.

21. Καὶ ἔζησεν Ενὼχ ἔτη ἑκατὸν ἑξηκονταπέντε· καὶ ἐγέννησε τὸν Μαθουσαλά.

22. Ευηρέστησε δὲ Ενὼχ τῷ Θεῷ· καὶ ἔζησεν Ενὼχ μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Μαθουσαλά, ἔτη διακόσια· καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας. * Eci. 44. v. 16.

23. Καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Ενὼχ ἔτη τριακόσια ἑξηκονταπέντε.

24. Καὶ εὐηρέστησεν Ενὼχ τῷ Θεῷ· καὶ οὐχ ηὑρίσκετο, διότι μετατέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός. * Heb. 11. v. 5. 4. Reg. 2. v. 1.

25. Καὶ ἔζησε Μαθουσαλὰ ἔτη ἑκατὸν ἑξηκονταπέντε· καὶ ἐγέννησε τὸν Λάμεχ.

26. Καὶ ἔζησε Μαθουσαλὰ μετὰ τὸν γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Λάμεχ.

11. Cui maledixit ei. Gen. 3. n. 34. Ge. 1. n. 20.
13. Et fuit Noach filius quinque centum (centuriarum n. 7.) anni. i. natus quingentos annos.
14. Et genuit Noach. Pleonasmus in Hebræa lingua elegans.

λεμεχ, ἔτη ὀκτακόσια δύο· καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας.

27. Καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Μαθουσαλὰ, ἃς ἔζησεν, ἔτη ἐννακόσια ἑξηκονταεννέα· καὶ ἀπέθανεν.

28. Καὶ ἔζησε Λάμεχ ἔτη ἑκατὸν ὀγδοηκονταοκτώ· καὶ ἐγέννησεν υἱόν.

29. Καὶ ἐπωνόμασεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Νῶε· λέγων, οὗτος διαναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἔργων ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τῶν λυπῶν τῶν χειρῶν ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς, ἧς κατηράσατο Κύριος ὁ Θεός.

30. Καὶ ἔζησε Λάμεχ μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Νῶε, ἔτη πεντακόσια ἑξηκονταπέντε· καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας.

31. Καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Λάμεχ, ἔτη ἑπτακόσια πεντηκοντατρία· καὶ ἀπέθανεν.

32. Καὶ Νῶε ἦν ἐτῶν πεντακοσίων· καὶ ἐγέννησε Νῶε τρεῖς υἱοὺς, τὸν Σὴμ, τὸν Χὰμ, τὸν Ἰάφεθ.

septingentis octoginta duobus annis, & genuit filios & filias.

27. Et facti sunt omnes dies Mathusalæ nongenti sexaginta novem anni, & mortuus est.

28. Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium.

29. Vocavitque nomen ejus Noë, dicens: Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus.

30. Vixitque Lamech, postquam genuit Noë, quingentis nonaginta quinque annis, & genuit filios & filias.

31. Et facti sunt omnes dies Lamech, septingenti septuaginta septem anni, & mortuus est.

32. Noe verò cùm quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Japheth.

& octoginta annos atq; septingentos: & genuitque filios & filias.

27. Fuerunt itaque cuncti dies Methuselah novem & sexaginta anni atque nongenti, & mortuus est.

28. Vixit verò Lemech duos & octoginta annos, atque centum, & genuit filium.

29. Appellavitq; nomen ejus Noah, dicendo: Iste consolabitur nos [11] ab opere nostro, & à dolore manuum nostrarum de terra [12] cui maledixit Jehovah.

30. Vixitq; Lemech posteaquam genuit Noah, quinq; & nonaginta annos, atq; quingentos annos: & genuit filios & filias.

31. Fuerunt itaq; omnes dies Lemech septem & septuaginta anni atq; septingenti, & mortuus est.

32. [13] Quum verò esset Noah quingentorum annorum [14] genuit Sem, Ham, & Jepheth.

ben hundert zwey vnd achtzig jar/vnd zeuget söne vnd töchtere.

27. Das sein gantzes alter ward/neunhundert neun vnd sechtzig jar/vnd starb.

28. Lamech war hundert zwey vnd achtzig jar alt/vnd zeuget einen son.

29. Vnd hies jn Noah/vnd sprach/ Der wird vns trösten in vnser mühe vnd erbeit auff erden/die der HERR verflucht hat.

30. Darnach lebet er fünff hundert fünff vnnd neuntzig jar/vnd zeuget söne vnd töchtere.

31. Das sein gantzes alter ward/ sieben hundert sieben vnd siebentzig jar/vnd starb.

32. Noah war fünff hundert jar alt/vnd zeuget Sem/Ham vnd Japhet.

11. ab opere, vel præ opere, i. magis quam opus nostrum & dolor manuum nostrarum consolabitur nos iste Noach. Sperabat scil. Lemech, Noachum illum esse Heroem futurū, qui contriturus esset caput serpentis, & firmū ac solidum adversus peccatū ejusq; pœnam solatium daturus. Pius profecto error, qui in Hevam quoq; ceciderat. Ge. 4. v. 1.

Κεφαλ. ς.

9. in quo etiam ipse caro.
10. Ipse n. 6.
11. Centum (centuria) & viginti (duæ decades) anni Gen. 5. n. 13.
12. post sic quod. i. posteaquam.
13. nominis. i. nominati, famosi. Gen. 1. n. 19.
14. & omne figmentum.
* Inf. 8. v. 21. Mat. 15. v. 19.

ΚΑὶ ἐγένετο ἡνίκα ἤρξαντο οἱ ἄνθρωποι πολλοὶ γίνεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θυγατέρες ἐγεννήθησαν αὐτοῖς.

2. Εἰδότες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καλαί εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν, ὧν ἐξελέξαντο.

3. Καὶ εἶπεν Κύριος ὁ Θεὸς, οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας. ἔσονται δὲ αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη.

4. Οἱ δὲ Γίγαντες ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ μετ' ἐκεῖνο, ὡς ἂν εἰσεπορεύοντο οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐγέννησαν ἑαυτοῖς. ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ Γίγαντες οἱ ἀπ' αἰῶνος οἱ ἄνθρωποι οἱ ὀνομαστοί.

5. Ἰδὼν δὲ Κύριος ὁ Θεὸς, ὅτι ἐπληθύνθησαν αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶς τις διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ

CAP. VI.

CUmq; cœpissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent,

2. Videntes filii Dei filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.

3. Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: eruntq; dies illius centum viginti annorum.

4. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Postquā enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt potentes a seculo viri famosi.

5. Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & * cūcta cogitatio cordis inten-

CAP. VI.

FIlii autem, quū [1] cœpissent homines [2] multiplicari [3] in superficie terræ, filiæq; natæ essent illis:

2. [4] Viderunt filii Dei filias hominum quòd [5] pulchræ [6] essent, & acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant.

3. Et dixit Jehovah: Non [7] disceptabit spiritus meus [8] cum homine in seculum, [9] eo quod [10] sit etiam caro: erunt tamen dies ejus [11] centum & viginti anni.

4. Gigantes erant in terra in diebus illis: atq; etiam [12] ex quo ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, genuerunt illis, isti *sunt* potentes qui à seculo fuerunt, viri [13] nominis.

5. Viditque Jehovah quod multa *esset* malitia hominum in terra, [14]. *quodq;* omnis imaginatio cogitationum cor-

Das VI. Cap.

DA sich aber die Menschen begunden zu mehren auff erden/vnd zeugeten jnen töchtere.

2. Da sahen die kinder Gottes nach den töchtern der Menschen/ wie sie schön waren/ vnd namen zu weibern/ welche sie wolten.

3. Da sprach der HERR/ Die Menschen wöllen sich meinen Geist nicht mehr straffen lassen/denn sie sind fleisch/ ich wil jhnen noch frist geben hundert vnd zwentzig jar.

4. Es waren auch zu den zeiten tyrannen auff erden/ Denn da die kinder Gottes die töchter der Menschen beschlieffen vnd jnen kinder zeugeten/wurden daraus gewaltige in der welt vnd berühmbte leute.

5. Da aber der HERR sahe/das der Menschen boßheit groß war auff erden/vnd alles

Cap. 6.

1. Capit. Adam (homo) Gen. 1. n. 43. Sic deinceps v. 2. 4. 5. 6. 7.
2. Ad augescendum. Ge. 1. n. 48.
3. Super facies humi vel terræ.
4. Et viderunt, Ge. 3. n. 8.
5. Bonæ scil. formâ.
6. ipsæ Ge. 3. n. 14.
7. Disceptabit, i. disceptare poterit. Homo enim pervicax id non feret amplius.
8. In homine, vel in. i. adversus hominē.

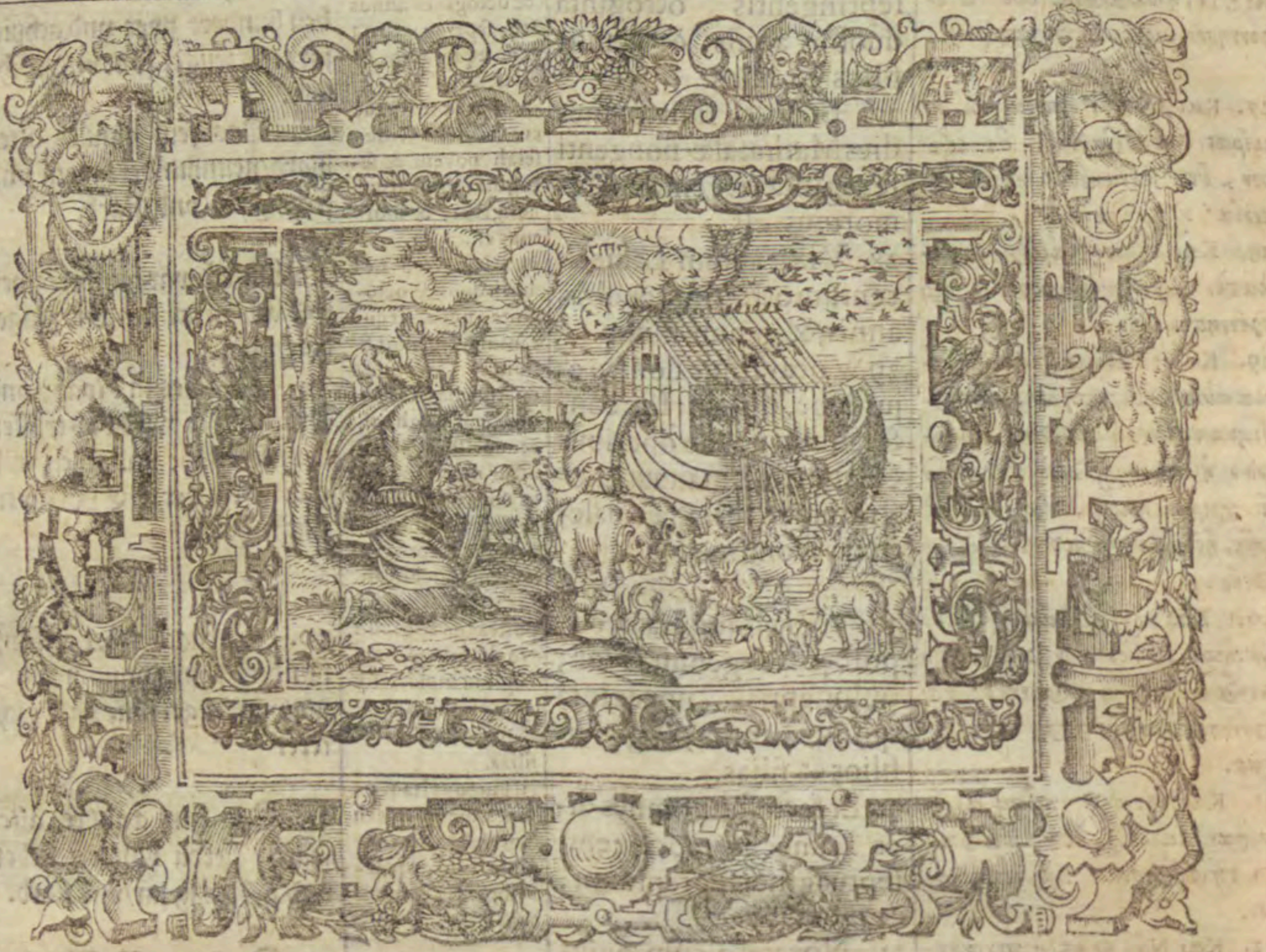

14. *ejus. scil. Adami: vel hominis. n. i.*

15. *ad cor suum. Chald. pœnituit Dominũ cum VERBO suo. Gen. 3. n. 6.*

16. *de superficie humi.*

31

17. *Cum Deo ambulavit Noah, Gen. 5. n. 21.*

tichten vnd trachten jres her-
tzen nur böse war jmer dar.

6. Da rewet es jn / das er die
menschen gemacht hatte auff
erden / vnd es bekümmert jn in
seinem hertzen /

7. Vnd sprach / Jch wil die
menschen / die ich geschaffen
habe vertilgen von der erden /
von den menschen an biß auff
das vieh / vnd biß auff das ge-
würme / vnd biß auff die vogel
vnter dem himel / deñ es rewet
mich / das ich sie gemacht habe.
8. Aber Noah fand gnade
für dem HERRN.
9. Diß ist das geschlechte No-
ah. Noah war ein from man
vnd on wandel / vnd füret ein
göttlich leben zu seinen zeiten.

10. Vnd zeuget drey söne /
Sem / Ham / Japheth.

11. Aber die erde war ver-
derbet für Gottes augen / vnd
vol freuels.

12. Da sahe Gott auff
erden / vnd sihe / sie war ver-
derbet / Denn alles fleisch hat-
te seinen weg verderbet auff
erden.

Da

dis 14 eorum tantummodo *esset* malum omni die.

6. Et pœnituit Jehovam quod fecisset homines in terra, & doluit 15 in corde suo.

7. Dixitq; Jehovah: delebo homines quos creavi, 16 a superficie terræ, ab hominibus usq; ad jumentum, usq; ad reptile, & usque ad volatile cœli: pœnitet enim me quod fecerim ea.

8. At Noah invenit gratiam in oculis Jehovæ.

9. † Istæ *sunt* generationes Noah: Noah vir justus, perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo 17 ipse ambulavit.

10. Et genuit Noah tres filios, Sem, Ham, & Jepheth.

11. Corrupta autem erat terra coram Deo, & repleta erat ipsa terra iniquitate.

12. Vidit itaque Deus terram, & ecce corrupta erat: nam corruperat omnis caro viam suam super terram.

Di-

ta esset ad malum omni
tempore,

6. Pœnituit eum quòd ho-
minem fecisset in terra.
Et præcavens in futurum,
& tactus dolore cordis in-
trinsecus,
7. Delebo, inquit, homi-
nem quem creavi à facie
terræ, ab homine vsq; ad
animantia, à reptili vsque
ad volucres cœli. pœni-
tet enim me fecisse eos.

8. Noë verò invenit gra-
tiam coram Domino.
9. Hæ sunt generationes
Noë. * Noë vir iustus at-
que perfectus fuit in ge-
nerationib' suis, cum Deo
ambulavit.
10. Et genuit tres filios,
Sem, Cham, & Japheth.

11. Corrupta est autem
terra coram Deo, & reple-
ta est iniquitate.

12. Cumque vidisset Deus
terram esse corruptam (o-
mnis quippe caro corru-
perat viam suam super
terram)

Dixit

αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονη-
ρὰ πάσας τὰς ἡμέρας.

6. Καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς, ὅτι ἐ-
ποίησεν τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς·
καὶ διενοήθη.

7. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, ἀπαλεί-
ψω τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἐποίησα
ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ἀπὸ
ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ ἀπὸ
ἑρπετῶν ἕως πετεινῶν τοῦ οὐ-
ρανοῦ· ὅτι ἐνεθυμήθην ὅτι ἐποί-
ησα αὐτόν.

8. Νῶε δὲ εὗρε χάριν ἐναντι
Κυρίου τοῦ Θεοῦ.
9. Αὗται δὲ αἱ γενέσεις Νῶε. Νῶε
ἄνθρωπος δίκαιος, τέλειος
ὢν ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ, τῷ Θεῷ
εὐηρέστησε Νῶε. * Eci. 44. v. 17.

10. Ἐγέννησε δὲ Νῶε τρεῖς υἱούς,
τὸν Σὴμ, τὸν Χὰμ, τὸν Ἰάφεθ.

11. Ἐφθάρη δὲ ἡ γῆ ἐναντίον
τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐπλήσθη ἡ γῆ ἀ-
δικίας.

12. Καὶ εἶδεν Κύριος ὁ Θεὸς
τὴν γῆν· καὶ ἦν κατεφθαρμένη·
ὅτι κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν
ὁδὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

Καὶ

13. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Νῶε· καιρὸς παντὸς ἀνθρώπου ἥκει ἐναντίον ἐμοῦ. ὅτι ἐπλήσθη ἡ γῆ ἀδικίας ἀπ' αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ καταφθείρω αὐτοὺς, καὶ τὴν γῆν.

14. Ποίησον οὖν σεαυτῷ κιβωτὸν ἐκ ξύλων τετραγώνων, νοσσιὰς ποιήσεις ἐπ' αὐτῇ· καὶ ἀσφαλτώσεις αὐτὴν ἔσωθεν, καὶ ἔξωθεν τῇ ἀσφάλτῳ.

15. Καὶ οὕτως ποιήσεις τὴν κιβωτόν· τριακοσίων πηχέων τὸ μῆκος τῆς κιβωτοῦ, καὶ πεντήκοντα πηχέων τὸ πλάτος, καὶ τριάκοντα πηχέων τὸ ὕψος.

16. Ἐπισυνάγων ποιήσεις τὴν κιβωτὸν, καὶ εἰς πῆχυν συντελέσεις αὐτὴν ἄνωθεν· τὴν δὲ θύραν ποιήσεις ἐκ πλαγίων· κατάγεια διώροφα καὶ τριώροφα ποιήσεις αὐτήν.

17. Ἐγὼ δὲ ἰδοὺ ἐπάγω τὸν κατακλυσμὸν, ὕδωρ ἐπὶ τὴν γῆν, καταφθεῖραι πᾶσαν σάρκα, ἐν ἧ ἐστὶ πνεῦμα ζωῆς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ὅσα ἂν ᾖ ἐπὶ τῆς γῆς, τελευτήσει.

18. Καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου μετὰ σοῦ· εἰσελεύσῃ δὲ εἰς τὴν κιβωτὸν σὺ, καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ ἡ γυνή σου, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου μετὰ σοῦ.

19. Καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων, καὶ ἀπὸ πάσης σαρκὸς δύο δύο, ἀπὸ πάντων εἰσάξεις εἰς τὴν κιβωτόν, ἵνα τρέφῃς μετὰ σεαυτοῦ· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἔσονται.

20. Ἀπὸ πάντων τῶν ὀρνέων τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ γένος, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν κατὰ γένος, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ γένος αὐτῶν, δύο δύο ἀπὸ πάντων εἰσελεύσονται πρός σε, τρέφεσθαι μετὰ σοῦ ἄρσεν καὶ θῆλυ.

21. Σὺ δὲ λήψῃ μετὰ σεαυτοῦ ἀπὸ πάντων τῶν βρωμάτων ἃ ἔδεσθε, καὶ συνάξεις πρὸς σεαυτόν· καὶ ἔσται σοὶ καὶ ἐκείνοις φαγεῖν.

*Heb. 11. v.7. & 41. ad te. 41. & erit.

22. Καὶ ἐποίησε Νῶε πάντα ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ ὁ Θεὸς· οὕτως ἐποίησεν.

Κεφαλ.

13. Dixit ad Noë: Finis universæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate a facie eorum, & ego disperdã eos cum terra.

14. Fac tibi arcam de lignis levigatis: mansiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus.

15. Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius.

16. Fenestram in arca facies, & in cubito consummabis summitatem ejus: ostium autem arcæ pones ex latere: deorsum, cœnacula, & tristega facies in ea.

17. Ecce ego adducam aquas diluvii super terram, ut interficiam omnẽ carnem, in qua spiritus vitæ est subter cœlum, & universa, quæ in terra sunt, consumentur.

18. Ponamque fœdus meum tecum: & ingredieris arcam tu & filii tui, uxor tua, & uxores filiorum tuorum tecum.

19. Et ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum: masculini sexus & fœminini.

20. De volucribus juxta genus suum, & de jumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundum genus suum: bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere.

21. Tolles igitur tecum ex omnibus escis, quæ mandi possunt, & comportabis apud te: & erunt tam tibi, quam illis in escam.

22. *Fecit igitur Noë omnia, quæ præceperat illi Deus.

CAP.

13. Dixitq; Deus ad Noah: Finis omnis carnis venit coram me: quia repleta est terra iniquitate à facie eorum, 18 itaque ego paratus sum disperdere eos cum terra.

14. Fac tibi arcam 19 è lignis gopher: nidos facies 20 *in* ea arca, bituminabisq; eam 21 intrinsecus & extrinsecus bitumine.

15. Et 22 hoc *modo* 23 facies eam: 24 Trecentorum cubitorum *erit* longitudo ipsius arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo ejus, & triginta cubitorum 25 altitudo ipsius.

16. Fenestram facies ipsi arcæ, & 26 in cubito consummabis eam superne: ostium quoq; arcæ ipsius, in latere ejus pones: inferiora, secunda & tertia facies *in* ea.

17. Ego vero ecce ego 27 adduco diluvium aquarum super terram, 28 ut disperdam omnem carnem 29 in qua *sit* spiritus vitæ 30 sub cœlo, quicquid *fuerit* in terra 31 morietur.

18. 32 Statuam tamen pactum meum tecum: itaq; ingredieris 33 arcam ipsam, tu, & filii tui, uxorq; tua, & uxores filiorum tuorum tecum.

19. Et ex omni vivente 34 universæ carnis, bina ex singulis introduces in arcam 35 ut vivifices tecum, masculus & fœmina erunt.

20. Ex 36 volatilibus juxta speciem suam, & ex 37 jumentis juxta speciem suam: ex omnibus *quoq;* 38 reptilibus terræ juxta speciem suam, bina ex singulis ingredientur ad te, 39 ut vivant.

21. Tu vero accipe tibi ex omni esca quæ 40 comeditur, & collige 41 tibi, 41 ut sit tibi & illis in escam.

22. Et fecit Noah juxta omnia quæ preceperat ei Deus, sic fecit.

CA-

13. Da sprach Gott zu Noah/ Alles fleisches ende ist für mich komen / denn die erde ist vol freuels von jnen/ vnd sihe da / ich wil sie verderben mit der erden.

14. Mache dir einen Kasten von tennen holtz / vnd mache kammern drinnen / vnd verpiche sie mit bech inwendig vnd auswendig.

15. Vnd mache jn also/ Drey hundert ellen sey die lenge/ funfftzig ellen die weite / vnd dreissig ellen die höhe.

16. Ein fenster soltu dran machen oben an/einer ellen groß. Die thür soltu mitten in seine seiten setzen. Vnd sol drey boden haben/einen vnten/ den andern in der mitte / den dritten in der höhe.

17. Denn sihe/ Jch wil eine Sindflut mit wasser komen lassen auff erden/zu verderben alles fleisch/darin ein lebendiger odem ist / vnter dem Himel/ alles was auff erden ist/ sol vntergehen.

18. Aber mit dir wil ich einen bund auffrichten / vnd du solt in den kasten gehen/mit deinen sönen/mit deinem weibe/ vnd mit deiner söne weibern.

19. Vnd du solt in den kasten thun allerley thier von allem fleisch/ja ein par / menlin vnd frewlein/ das sie lebendig bleiben bey dir.

20. Von den vogeln nach jrer art/ von dem vieh nach seiner art / vnd von allerley gewürm auff erden nach seiner art. Von den allen sol je ein par zu dir hinein gehen/ das sie leben bleiben.

21. Vnd du solt allerley speise zu dir nemen / die man isset/ vnd solt sie bey dir samlen/das sie dir vnd jnen zur narung da seien.

22. Vnd Noah thet alles was jm Gott gebot.

18. & ecce ego disperdens eos cum terra. Disperdens .i. perdo vel perditurio, vel perdam. Part. pro fut.
19. lignorum .i. ligneam. Gen. 3. n. 41.
20. arcam .i. totam nidu distributam.
21. e domo & a foris.
22. Hæc scil. mensura est.
23. qua facies e.
24 Trium centum (centenariarum) cubiti. n. 11.
25. altitudo.
26. ad cubitum.
27. adducens. n. 18.
28. ad disperdendum. Ge. 4. n. 46.
29. quo in eo. Ge. 3. n. 12.
30. de sub.
31. exspirabit.
32. Surgere vel stare faciam.
33. in arcam.
34. Ex omni carne.
35. ad vivificandum. n. 28.
36. Volatili.
37. jumento.
38. reptili humi. i. humili. Gen. 1. n. 39.
39. ad vivendum n. 35.
40. comedetur, vel qua vesci liceat.

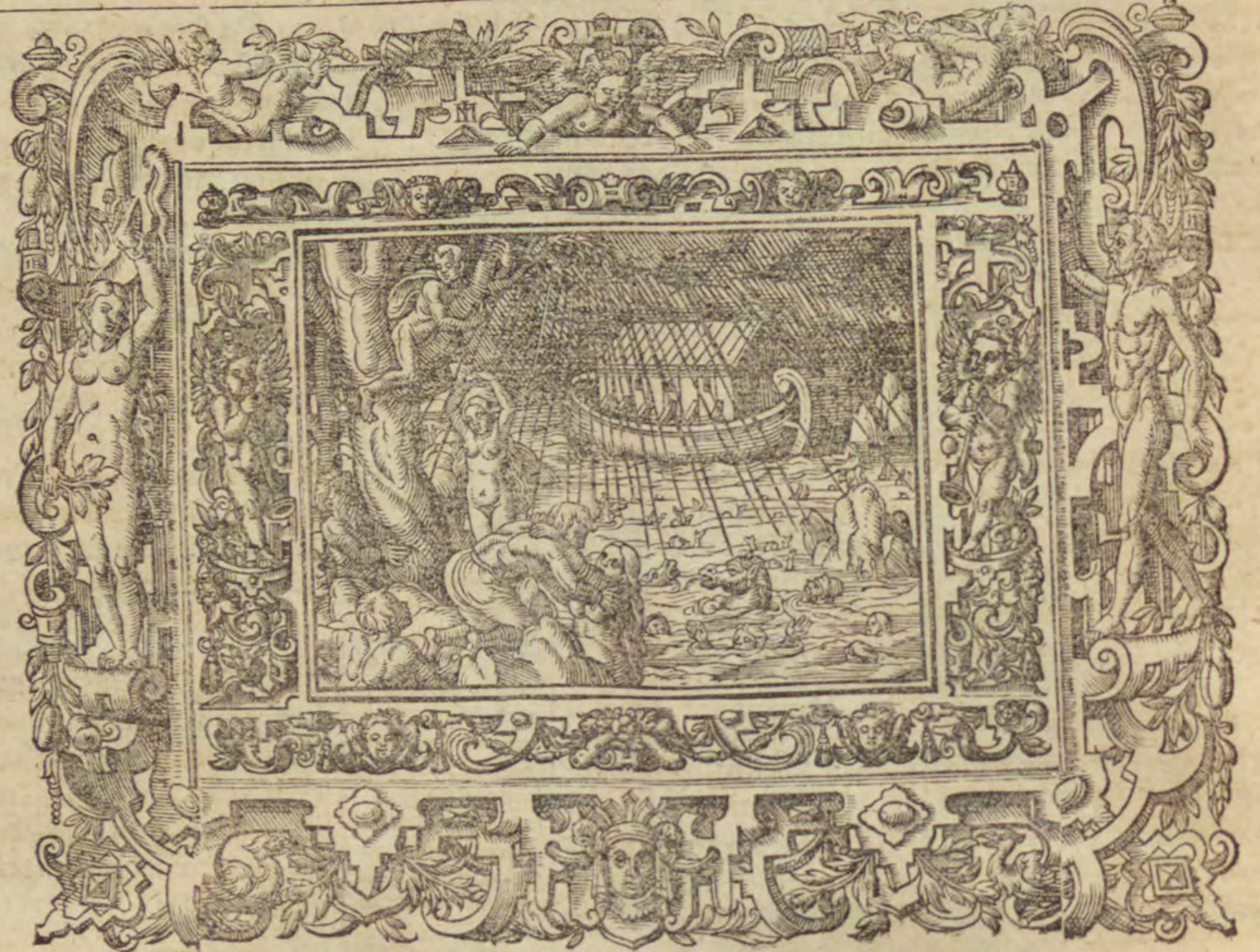

Cap. 7.

Das VII. Cap.

11. VND der HERR sprach zu Noah/ Gehe in den kasten/ du vnd dein gantz haus/ denn dich hab ich gerecht ersehen für mir zu dieser zeit.
2. Aus allerley reinem vieh nim zu dir/ ja sieben vnd sieben/ das menlin vnd sein frewlin. Von dem vnreinen vieh aber je ein par / das menlin vnd sein frewlein.
3. Desselben gleichen von den vogeln vnter dem Himel/ ja sieben vnd sieben/ das menlin vnd sein frewlin / auff das same lebendig bleibe auff dem gantzen erdboden.
4. Denn noch vber sieben tage wil ich regen lassen auff erden / viertzig tag vnd viertzig nacht / vnd vertilgen von dem erdboden alles was das wesen hat/ das ich gemacht habe.
5. Vnd Noah thet alles was jm der HERR gebot.
6. Er war aber sechshundert jar alt/ da das wasser der sindflut auff erden kam.
7. Vnd er gieng in den kasten mit seinen sönen / weibe/

vnd

1. Septem septem. Sic & 3. Cardinales repetiti distributivi fiunt. 2. ex jumento, quod non mundum ipsum, Gen. 1. n. 51. Ge. 6. n. 10. 3. etiam ex, vol. cœli.

4. ad dies. 5. faciens pluere. Gen. 6. n. 27. 6. desuper facies humi. Gen. 6. n. 16. 7. & Noah filius (scil. erat) sex centum (centuriarum Gen. 6. n. 24) anni. (Ge. 5. n. 13) & diluvium.

CAPUT VII.

DIxit[1] ergo Jehovah ad Noah, ingredere tu & tota domus tua arcam: quia te vidi justum coram me in generatione ista.
2. Ex omni jumento mundo accipies tibi[1] septena, masculum & fœmellam ejus: at[2] ex jumentis, quæ munda non sunt, bina, masculum & fœmellam ejus.
3. 3 Ex volatili quoq; cœli septena, masculum & fœmellam, ad vivificandum semen in superficie totius terræ.
4. Quia 4 post dies adhuc septem ego 5 pluam super terram quadraginta dies & quadraginta noctes: deleboque omnem substantiam quam feci, 6 à superficie terræ.
5. Fecit igitur Noah juxta omnia quæ præceperat ei Jehovah.
6. Quum autem 7 Noah esset sexcentorum annorum, diluvium illud fuit aquarum super terram.
7. Venit itaque Noah, & filii ejus, uxorque ipsius, atq; uxo-

res

DIxitque Dominus ad eum: Ingredere tu & omnis domus tua in arcam: * te enim vidi justum coram me in generatione hac.
2. Ex omnibus animantibus mundis tolles septena & septena, masculum & fœminam: de animantibus verò immundis duo & duo, masculum & fœminam.
3. Sed & de volatilibus cœli septena & septena, masculum & fœminam: ut salvetur semen super faciem universæ terræ.
4. Adhuc enim, & post dies septem ego pluam super terram quadraginta dieb⁹, & quadraginta noctibus: & delebo omnem substantiam, quam feci, de superficie terræ.
5. Fecit ergo Noë omnia quæ mandaverat ei Dominus.
6. Eratque sexcentorum annorum quando diluvii aquę inundaverunt super terram.
7. Et * ingressus est Noë & filii ejus, uxor ejus, & u-

xores

Κεφαλ. ζ.

ΚΑὶ εἶπεν Κύριος ὁ Θεὸς πρὸς Νῶε· εἴσελθε σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου εἰς τὴν κιβωτόν· ὅτι σὲ εἶδον δίκαιον ἐναντίον ἐμοῦ ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ. * 2. Pet. 2. v. 5.
2. Ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν εἰσάγαγε πρὸς σὲ ἑπτὰ ἑπτὰ ἄρσεν καὶ θῆλυ, καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν τῶν μὴ καθαρῶν, δύο δύο, ἄρσεν καὶ θῆλυ·
3. Καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ ἑπτὰ ἑπτὰ ἄρσεν καὶ θῆλυ, διαθρέψαι σπέρμα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.
4. Ἔτι γὰρ ἡμερῶν ἑπτὰ ἐγὼ ἐπάγω ὑετὸν ἐπὶ τῆς γῆς, τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας· καὶ ἐξαλείψω πᾶσαν τὴν ἐξανάστασιν, ἣν ἐποίησα, ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους.
5. Καὶ ἐποίησε Νῶε πάντα, ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος ὁ Θεός.
6. Νῶε δὲ ἦν ἐτῶν ἑξακοσίων, καὶ ὁ κατακλυσμὸς τοῦ ὕδατος ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς. * Mat. 24. v. 38. Luc. 17. v. 26. 1. Pet. 3. v. 20.
7. Εἰσῆλθε δὲ Νῶε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ γυναῖ-

κες

κες τῶν υἱῶν αὐτοῦ, μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν κιβωτὸν, διὰ τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλυσμοῦ.

8. Καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν τῶν μὴ καθαρῶν· καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς·

9. Δύο δύο, ἀπὸ πάντων εἰσῆλθε πρὸς Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν ἄρσεν καὶ θῆλυ· καθὰ ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Νῶε.

10. Καὶ ἐγένετο μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς.

11. Εν τῷ ἑξακοσιοστῷ ἔτει, ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Νῶε, τοῦ δευτέρου μηνὸς, ἑβδόμῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνός· ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐρράγησαν πᾶσαι αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου, καὶ οἱ καταράκται τοῦ οὐρανοῦ ἠνεῴχθησαν.

12. Καὶ ἐγένετο ὑετὸς ἐπὶ τῆς γῆς τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας.

13. Εν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ εἰσῆλθε Νῶε, Σὴμ, Χὰμ, Ιάφεθ οἱ υἱοὶ Νῶε, καὶ ἡ γυνὴ Νῶε, καὶ αἱ τρεῖς γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ' αὐτῶν εἰς τὴν κιβωτόν.

14. Καὶ πάντα τὰ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος, καὶ πάντα τὰ κτήνη τῆς γῆς κατὰ γένος, καὶ πᾶν ὄρνεον πετεινὸν κατὰ γένος, καὶ πᾶν ἑρπετὸν κινούμενον ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ γένος.

15. Εισῆλθε πρὸς Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, δύο δύο ἀπὸ πάσης σαρκὸς, ἐν ᾗ ἐστι πνεῦμα ζωῆς.

16. Καὶ τὰ εἰσπορευόμενα ἄρσεν καὶ θῆλυ ἀπὸ πάσης σαρκὸς, εἰσῆλθε πρὸς Νῶε, εἰς τὴν κιβωτόν· καθὰ ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Νῶε. Καὶ ἔκλεισε Κύριος ὁ Θεὸς ἔξωθεν αὐτοῦ τὴν κιβωτόν.

17. Καὶ ἐγένετο ὁ κατακλυσμὸς τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας· καὶ ἐπληθύνθη τὸ ὕδωρ· καὶ ἐπῆρε τὴν κιβωτὸν, καὶ ὑψώθη ἀπὸ τῆς γῆς.

18. Καὶ ἐπεκράτει τὸ ὕδωρ, καὶ ἐπληθύνθη σφόδρα ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἐπεφέρετο ἡ κιβωτὸς ἐπάνω τοῦ ὕδατος.

xores filiorum ejus cum eo in arcam propter aquas diluvii

8. De animantibus quoq; mundis & immundis, & de volucribus, & ex omni quod movetur super terram,

9. Duo & duo ingressa sunt ad Noë in arcã, masculus & fœmina, sicut præceperat Domin⁹ Noë.

10. Cumq; transissent septem dies, aquæ diluvii inundaverunt super terram.

11. Anno sexcentesimo vitę Noë, mense secundo, septimodecimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cœli apertæ sunt,

12. Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

13. In articulo diei illius ingressus est Noë, & Sem, & Cham, & Japheth filii ejus: & uxor illius, & uxores filiorum ejus cum eis in arcam.

14. Ipsi & omne animal secundùm genus suum, universaq; jumenta in genere suo, & omne quod movetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundùm genus suum, universæ aves omnesque volucres

15. Ingressæ sunt ad Noë in arcam, bina & bina ex omni carne, in qua erat spiritus vitæ.

16. Et quæ ingressa sunt, masculus & fœmina ex omni carne introierunt, sicut præceperat ei Deus: & inclusit eum Dominus de foris.

17. Factumque est diluvium quadraginta diebus super terram: & multiplicatæ sunt aquæ, & elevaverunt arcam in sublime á terra.

18. Vehementer enim inundaverunt, & omnia repleverunt in superficie terræ: porrò arca ferebatur super aquas.

res filiorum ejus secum ad arcam, 8 propter aquas diluvii.

8. Ex jumento mundo, & ex jumento quod non 9 erat mundum, & ex volatili, atq; ex omni, quod 10 reptat super terram,

9. 11 Bina ingressa sunt ad Noah in arcam, masculus & fœmina, quemadmodum præceperat Deus ipsi Noah.

10. Fuit autem 12 ut septimo die 13 aquæ diluvii 14 inundarent super terram.

11. 15 Anno 16 sexcentesimo vitæ Noah, mense secundo, decimo septimo die mensis, ipso die rupti sunt omnes fontes voraginis 17 magnæ, & fenestræ cœli aperti sunt.

12. Fuitq; pluvia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

13. 18 In ipsomet die ingressus fuerat Noah & Sem, & Ham, & Jepheth filii Noah, uxor ipsius Noah, & tres uxores filiorum ejus secum in arcam.

14. Ipsi & omnis 19 bestia juxta speciem suam, omneque jumentum juxta speciem suam, atque omne reptile 20 quod reptat super terram juxta speciem suam, omne deniq; volatile juxta speciem suam, *hoc est* 21 omnes aves, omne alatum.

15. 1 Venerunt ergo ad Noah in arcam bina ex omni carne, 22 in qua *erat* spiritus vitæ.

16. 23 Quæ autem ingressa sunt masculus & fœmina ex omni carne ingressa sunt, quemadmodum præceperat ei Deus: & clausit Jehovah 24 super eum.

17. Fuitq; diluvium quadraginta dies super terram, & 25 multiplicatæ sunt aquę, & elevaverunt arcam, 26 quæ elevata est á terra.

18. Et 27 roboraverunt se aquæ, ac 28 multiplicatæ sunt valdè super terram: & 29 ferebatur arca super faciem aquarum.

vnd seiner söne weibern/ zur dem gewesser der sindflut.

8. Von dem reinen vieh vnd von dem vnreinen/ von den vogeln/ vnd von allem gewürm auff erden/

9. Giengen zu jm in den kasten bey paren/ ja ein menlin vnd frewlin/ wie jm der HERR geboten hatte.

10. Vnd da die sieben tage vergangen waren/ kam das gewesser der sindflut auff erden.

11. In dem sechshunderte jar des alters Noah/ am siebenzehenden tag des andern monden/ das ist der tag/ da auffbrachen alle brünne der grossen tieffen/ vnd theten sich auff die fenster des himels/

12. Vnd kam ein regen auff erden viertzig tag vnd viertzig nacht.

13. Eben amselben tage gieng Noah in den kasten mit Sem/ Ham vnd Japheth seinen sönen/ vnd mit seinem weibe vnd seiner söne dreien weibern.

14. Dazu allerley thier nach seiner art/ allerley vieh nach seiner art/ allerley gewürm das auff erden kreucht/ nach seiner art/ vnd allerley vogel nach jhrer art/ Alles was fliegen kund/ vnd alles was fittich hatte/

15. Das gieng alles zu Noah in den kasten bey paren/ von allem fleisch/ da ein lebendiger geist innen war.

16. Vnd das waren menlin vnd frewlin von allerley fleisch/ vnd giengen hinein/ wie denn Gott jm geboten hatte. Vnd der HERR schlos hinder jm zu.

17. Da kam die sindflut viertzig tage auff erden/ vnd die wasser wuchsen/ vnd huben den kasten auff/ vnd trugen jn empor vber der erden.

18. Also nam das gewesser vberhand/ vnd wuchs sehr auff erden/ das der kaste auff dem gewesser fuhr.

8. *a faciebus aquarum.*
9. *ipsum.* Ge. 7. n. 2. Gen. 2. n. 23.
10. *reptans.* Gen. 4. n. 25.
11. *duo & duo.* n. 2. Sic V. 15.
12. *ad septem dies.*
13. *& aqua d.* Gen. 4. n. 21.
14. *fuerunt.*
15. *In anno, in mense, in septimo, &c.*
16. *Sex centuriarum anni Vitæ* n. 7.
17. *multa.*
18. *in corpore Vel articulo .i. hoc ipso die.*
19. *Vivens, animans.*
20. *Reptans.*
21. *omnis avis cujuscunq; ala.* Gen. 1. n. 34.
22. *qua in ea* Ge. 6. n. 29. Gen. 1. 20.
23. *& ingredientia.*
24. *post eum Vel procs.*
25. *creverunt.* Ge. 6 n. 2.
26. *elevavit se de super terram.*
27. *Prævaluerunt.*
28. *creverunt.* n. 25.
29. *ambulavit .i. natare fecit.* 18

30. prævaluerunt.
31. valde valde.
32. quinq; decem (decades n.16.) cubits desursum prævaluerunt.
33. exspiravit Gen. 6. n. 1.
34. reptans.
35. in volatili, & in jumento, & in bestia & in omni reptili reptante s. terrâ.
36. omne, cuius fla tus spiritus vita in naribus ejus. cujus in ejus .i. in cujus narib. n. 22. Gen. 1. n. 20.

19. Vnd das gewesser nam vberhand vnd wuchs so sehr auff erden/das alle hohe berge vnter dem gantzen Himel bedeckt wurden.
20. Funffzehen ellen hoch gieng das gewesser vber die berge/die bedeckt wurden.
21. Da gieng alles fleisch vnter/ das auff erden kreucht/ an vogeln/an vieh/an thieren/ vnd an allem das sich reget auff erden/vnd an allen Menschen.
22. Alles was einen lebendigen odem hatte im trocken/ das starb.
23. Also ward vertilget alles was auff dem erdboden war/ vom Menschen an biß auff das vieh / vnd auff das gewürm/vnd auff die vogel vnter dem Himel / das ward alles von der erden vertilget/ allein Noah/ bleib vber/ vnd was mit jm in dem Kasten war.
24. Vnd das gewesser stund auff erden hundert vnd funfftzig tage.

19. Aquæ inquam 30 roboraverunt se 31 mirum in modum super terram, & operti sunt omnes montes excelsi, qui *erāt* sub toto cœlo.
20. 32 Quindecim cubitis supernè roboraverunt se aquę, & operti sunt montes.
21. Et 33 mortua est omnis caro 34 quæ reptat super terram, 35 tam de volatili quam de jumento, & bestia, omniq; reptili, quod reptat super terram, & omni homine.
22. 36 Omnia in quorum naribus *erat* halitus spiritus vitæ ex omnibus quæ *erant* in sicco, mortua sunt.
23. 37 Delevit itaq; *Deus* omnem substantiam, quæ *erat* super faciem terræ, ab homine usq; ad jumentum, usq; ad reptile, ac usque ad volatile cœli, deleta inquam sunt è terra, & relictus est tantummodo Noah & qui cum eo erant, in arca.
24. Et 38 roboraverunt se aquæ super terram 39 centum quinquaginta dieb.

19 Et aquæ prævaluerunt nimis super terram: opertiq; sunt omnes montes excelsi sub universo cœlo.
20. Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat.
21. * Consumptaq; est omnis caro, quæ movebatur super terrā, volucrum, animantium, bestiarum, omniumq; reptilium quæ reptant super terram. Universi homines,
22. Et cuncta, in quibus spiraculum vitę est in terra, mortua sunt.
23. Et delevit omnem substantiam, quæ erat super terram, ab homine vsque ad pec⁹, tam reptile quam volucres cœli, & deleta sunt de terra: remansit autem solus Noe, & qui cum eo erant in arca.
24. Obtinueruntq; aquæ terram centum quinquaginta diebus.

19. Τὸ δὲ ὕδωρ ἐπεκράτει σφόδρα σφοδρῶς ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἐπεκάλυψε πάντα τὰ ὄρη τὰ ὑψηλὰ, ἃ ἦν ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ.
20. Δεκαπέντε πήχεις ἐπάνω ὑψώθη τὸ ὕδωρ, καὶ ἐπεκάλυψε πάντα τὰ ὄρη.
21. Καὶ ἀπέθανε πᾶσα σὰρξ κινουμένη ἐπὶ τῆς γῆς, τῶν πετεινῶν, καὶ τῶν κτηνῶν, καὶ τῶν θηρίων· καὶ πᾶν ἑρπετὸν κινούμενον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶς ἄνθρωπος·
22. Καὶ πάντα ὅσα ἔχει πνοὴν ζωῆς, καὶ πᾶς ὃς ἦν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἀπέθανεν.
23. Καὶ ἐξήλειψε πᾶν τὸ ἀνάστημα, ὃ ἦν ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ ἑρπετῶν, καὶ πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐξηλείφθησαν ἀπὸ τῆς γῆς. καὶ κατελείφθη Νῶε μόνος, καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ἐν τῇ κιβωτῷ.
24. Καὶ ὑψώθη τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς γῆς ἡμέρας ἑκατὸν πεντήκοντα.

* Sap. 10. v. 4. Eci. 39. v. 28.
37 et deleta est omnis.
38. prævaluerunt.
39. quinquaginta (quinq; decuriis) & centum (centuria) diei. n 32.

Cap. 8.

Das VIII. Cap.

1. transire fecit.
2. a fine. i. post 150. dies. Ge. 4. n. 8
3. quinquaginta & centum diei. Ge. 7. n. 39.
4. fuerunt eundo & deficiendo.
5. in una mensis huius Ge. 2. n. 17.
6 capita.

14

DA gedachte Gott an Noah/ vnd an alle thier / vnd an alles vieh /das mit jm in dem kasten war/vnd lies wind auff erden komen/vnd die wasser fielen.
2. Vnd die Brünne der tieffen wurden verstopffet sampt den fenstern des Himels / vnd dem regen vom Himel ward gewehret.
3. Vnd das gewesser verlieff sich von der erden jmer hin/ vnd nam abe / nach hundert vnd funfftzig tagen.
4. Am siebenzehenden tag des siebenden monden / lies sich der kaste nider auff das gebirge Ararat.
5. Es verlieff aber das gewesser fort an vnd nam abe / biß auff den zehenden mond / am ersten tag des zehenden mondes / sahen der berge spitzen erfür.

CAP. VIII.

Recordatus est autem Deus Noah, & omnis bestiæ, omnisque jumenti, quæ *erant* cum eo in arca, 1 immisitq; Deus ventum super terram, & quieverunt aquæ.
2. Et clausi sunt fontes abyssi, atq; fenestræ cœli: & prohibita est pluvia è cœlo.
3. Et reversæ sunt aquæ de terra, eundo, & redeundo, decreveruntq; aquæ 2 in fine 3 centum quinquaginta dierum.
4. Et requievit arca mense septimo, decima septima die mensis super montes Ararat.
5. Aquæ autem 4 abibant & decrescebant usque ad mensem decimum: 5 decimo verò, 5 prima mensis visa sunt 6 cacumina montium.

CAP. VIII.

Recordatus autem Deus Noe, cunctorumque animantium & omnium jumentorum quę erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, & imminutæ sunt aquæ.
2. Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ cœli: & prohibitæ sunt pluvię de cœlo.
3. Reversæq; sunt aquæ de terra euntes & redeuntes: & cœperunt minui post centū quinquaginta dies.
4. Requievitq; arca mense septimo, vicesimo septimo die mensis super montes Armeniæ.
5. At verò aquæ ibant & decrescebant usq; ad decimum mensem: decimo enim mense, prima die mensis apparuerunt cacumina montium.

Κεφαλ. η.

Καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Θεὸς τοῦ Νῶε, καὶ πάντων τῶν θηρίων, καὶ πάντων τῶν κτηνῶν, καὶ πάντων τῶν πετεινῶν, καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων, ὅσα ἦν μετ᾽ αὐτοῦ εἰς τὴν κιβωτόν. καὶ ἐπήγαγεν ὁ Θεὸς πνεῦμα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐκόπασεν τὸ ὕδωρ.
2. Καὶ ἐπεκαλύφθησαν αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου, καὶ οἱ καταῤῥάκται τοῦ οὐρανοῦ.
3. Καὶ ἐνεδίδου τὸ ὕδωρ πορευόμενον ἀπὸ τῆς γῆς· καὶ ἠλαττονοῦτο τὸ ὕδωρ, μετὰ ἑκατὸν πεντήκοντα ἡμέρας.
4. Καὶ ἐκάθισεν ἡ κιβωτὸς ἐν τῷ ἑβδόμῳ μηνὶ, ἑβδόμῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνὸς, ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Ἀραράτ.
5. Τὸ ὕδωρ ἠλαττονοῦτο ἕως τοῦ δεκάτου μηνός. ὤφθησαν δὲ αἱ κεφαλαὶ τῶν ὀρέων ἐν τῷ δεκάτῳ μηνὶ, τῇ πρώτῃ τοῦ μηνός.

6. Καὶ ἐγένετο μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας· καὶ ἀνέῳξε Νῶε τὴν θυρίδα τῆς κιβωτοῦ, ἣν ἐποίησε.

7. Καὶ ἀπέστειλε τὸν κόρακα ἰδεῖν, εἰ κεκόπακε τὸ ὕδωρ. καὶ ἐξελθὼν, οὐκ ἀνέστρεψεν, ἕως τοῦ ξηρανθῆναι τὸ ὕδωρ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

8. Καὶ ἐξαπέστειλε τὴν περιστερὰν ὀπίσω αὐτοῦ, ἰδεῖν, εἰ κεκόπακε τὸ ὕδωρ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

9. Καὶ μὴ εὑροῦσα ἡ περιστερὰ ἀνάπαυσιν τοῖς ποσὶν αὐτῆς, ὑπέστρεψεν πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν κιβωτὸν, ὅτι ὕδωρ ἦν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς· καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἔλαβεν αὐτὴν καὶ εἰσήγαγεν αὐτὴν πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν κιβωτόν.

10. Καὶ ἐπισχὼν ἔτι ἑπτὰ ἡμέρας, ἐξαπέστειλε τὴν περιστερὰν ἐκ τῆς κιβωτοῦ.

11. Καὶ ἀνέστρεψε πρὸς αὐτὸν ἡ περιστερά· καὶ εἶχεν φύλλον ἐλαίας κάρφος ἐν τῷ στόματι αὐτῆς. καὶ ἔγνω Νῶε, ὅτι κεκόπακε τὸ ὕδωρ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

12. Καὶ ἐπισχὼν ἔτι ἑπτὰ ἡμέρας, ἐξαπέστειλε τὴν περιστερὰν, καὶ οὐ προσέθετο τοῦ ἐπιστρέψαι πρὸς αὐτὸν ἔτι.

13. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑνὶ καὶ ἑξακοσιοστῷ ἔτει, ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Νῶε, τοῦ πρώτου μηνὸς ἐξέλιπε τὸ ὕδωρ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. καὶ ἀπεκάλυψε Νῶε τὴν στέγην τῆς κιβωτοῦ, ἣν ἐποίησεν. καὶ εἶδεν, ὅτι ἐξέλιπε τὸ ὕδωρ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

14. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μηνὶ ἑπτὰ καὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ ἐξηράνθη ἡ γῆ. καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνὸς ἀνέῳξε τὴν κιβωτόν.

15. Καὶ εἶπεν Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Νῶε, λέγων·

16. Ἔξελθε ἐκ τῆς κιβωτοῦ σὺ καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ ἡ γυνή σου, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου μετὰ σοῦ.

17. Καὶ πάντα τὰ θηρία ὅσα ἐστὶ μετὰ σοῦ, καὶ πᾶσα σὰρξ ἀπὸ πετεινῶν ἕως κτηνῶν, καὶ πᾶν ἑρπετὸν κινούμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐξάγαγε μετὰ σεαυτοῦ· καὶ αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν.

* Sup. 1. v. 28. Inf. 9. v. 1.

6. Cumq; transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestrã arcæ, quam fecerat,

7. Dimisit corvum, qui egrediebatur, & non revertebatur, donec siccarentur aquę super terram.

8. Emisit quoque columbam post eum, ut videret si jam cessassent aquæ super faciem terræ.

9. Quæ cùm non invenisset ubi requiesceret pes ejus, reversa est ad eum in arcam: aquæ enim erant super universam terram: extenditq; manum suam & apprehensam intulit in arcam.

10. Expectatis autem ultra septem diebus aliis, rursum dimisit columbam ex arca.

11. At illa venit ad eum ad vesperã, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo. Intellexit ergo Noë quòd cessassent aquę super terram.

12. Expectavitque nihilominus septem alios dies, & emisit columbam, quæ non est reversa vltrà ad eum.

13. Igitur sexcentesimo primo anno primo mense prima die mensis imminutæ sunt aquæ super terram, & aperiens Noe tectum arcæ, aspexit, viditque quòd exiccata esset superficies terræ.

14. Mense secundo, septimo & vicesimo die mensis arefacta est terra.

15. Locutus est autem Deus ad Noe, dicens:

16. Egredere de arca tu & uxor tua, filii tui & uxores filiorum tuorũ tecum.

17. Cuncta animantia quæ sunt apud te, ex omni carne, tam in volatilib[9] quam in bestiis & universis reptilibus quæ reptant super terram, educ tecum, & ingredimini super terram: * crescite & multiplicamini super eam.

6. 7. Elapsis itaque quadraginta diebus aperuit Nóah fenestram arcæ, quam fecerat.

7. Et emisit corvum, qui egressus est egrediendo & redeundo, 8 donec siccarentur aquæ super terram.

8. Emisit quoque columbam á se, 9 ut videret an allevatę essent aquæ 10 á terra.

9. 11 Quæ quum nõ invenisset requiem plantę pedis sui, 12 reversa est ad eum in arcam: quia aquæ *erant* in superficie totius terræ. 13 ille veró extendit manum suam, & accepit eam, introduxitq; eam ad se in arcam.

10. Expectavit autem adhuc septem dies alios, 14 & rursum emisit columbam ex arca:

11. Venitque ad eum columba 15 tempore vespertino, & ecce 16 folium olivæ raptum *erat* in ore ejus, cognovit ergo Nóah, quod allevatæ essent aquæ super terram.

12. Expectavit 17 nihilominus septem dies alios, & emisit columbam, 18. quæ non addidit ut reverteretur ad eum 19 amplius.

13. Et fuit 20 sexcentesimo primo anno, primo *mense* prima *die* mensis illius, exiccatæ sunt aquæ 21 super terram, & amovit Noah operimentum arcæ: viditque, & ecce 22 exiccata erat superficies terrę.

14. 23 Mense autem secundo, vicesima septima die mensis aruit terra.

15. Et locutus est Deus ad Noah, dicendo,

16. Egredere ex arca tu, & uxor tua, ac filii tui, & uxores filiorum tuorum tecum.

17. Omnem bestiam quæ est tecum, ex omni carne, 24 tam de volatili quàm de jumento, & omni reptili quod reptat super terram, educ tecum: & repant in terra, & crescant, & 25 multiplicentur super terram.

6. Nach viertzig tagen/ thet Noah das fenster auff an dem kasten/ das er gemacht hatte/

7. Vnd lies einen raben auß fliegen/ der flog jmer hin vnd wider her / biß das gewesser vertrocket auff erden.

8. Darnach lies er eine tauben von sich außfliegen/ auff das er erfüre/ ob das gewesser gefallen were auff erden.

9. Da aber die taube nicht fand / da jr fuß rugen kund/ kam sie wider zu jm in den kasten/ denn das gewesser war noch auff dem gantzen erdbodẽ/ Da thet er die hand eraus/ vnd nam sie zu sich in den kasten.

10. Da harret er noch ander sieben tage / vnd lies abermal eine taube fliegen aus dem kasten/

11. Die kam zu jm vmb vesperzeit/ vnd sihe/ ein ölebląt hatte sie abgebrochen/ vnd truges in jrem munde / Da vernam Noah/ daß das gewesser gefallen were auff erden.

12. Aber er harret noch ander sieben tage/ vnd lies eine taube ausfliegen / die kam nicht wider zu jm.

13. Im sechshunderstẽ vnd einem jar des alters Noah/ am ersten tage des ersten monden/ vertrockte das gewesser auff erden. Da thet Noah das dach von dem kasten/ vnd sahe/ das der erdboden trocken war.

14. Also ward die erde gantz trocken am sieben vnd zwentzigsten tage des andern monden.

15. Da redet Gott mit Noah/ vnd sprach/

16. Gehe aus dem kasten du vnd dein weib/ deine söne vnd deiner söne weiber mit dir.

17. Allerley thier das bey dir ist/ von allerley fleisch/ an vogeln/ an vieh / vnd an allerley gewürm / das auff erden freucht / das gehe eraus mit dir/ vnd reget euch auff erden/ vnd seid fruchtbar vnd mehret euch auff erden.

7. & fuit a fine 40 diei & aperuit, n. 2. Gen. 7. n. 13.
8. usq; ad exarescere aquas. Gen. 3. n. 37.
9. ad videndum. Gen. 6. n. 39.
10. desuper faciem terræ. Ge. 7. n. 6.
11. & non invenit columba.
12. & reversa est.
13. & extensionem f.
14. & addidit emittere. Gen. 4. n. 30.
15. ad tempus vesperæ.
16. folium .i. frons vel ramus. Ge. 3. n. 13.
17. adhuc.
18. & non addidit reverti. n. 14. Ge. 1. n. 2.
19. Adhuc.
20. in uno (monade) & sexcentum (centuriæ) anni (n. 3.) in primo, in una mensis. n. 5.
21. desuper terram. n. 10.
22. exsiccatæ erant facies humi.
23. In mense sec. septẽ (heptade) & viginti (duabus decuriis) diei. n. 20.
24. in volatili, & in jumento. & Ge. 7. n. 35.
25. augeantur Ge. 7. n. 28.

26. Repentans. 27. Sec. familias .i. generasua.s. non confuse. 28. ascendere fecit ascensiones. 29. quietis .s. quietum (reddens Deum) gratum, suavem. Gen. 2. n. 14. Ge. 1. n. 19. 30. ad cor suum. Chald. & dixit Dominus ad VERBUM suum. Gen. 6. n. 15. 31. ad maledicendum. n. 9. 32. figmentum. Ge. 5. n. 15. 33. adhuc ad percutiendum. n. 31.

18. Also gieng Noah er aus mit seinen sönen vnd mit seinem weib vnd seiner sönen weibern.
19. Dazu allerley thier / allerley gewürm / allerley vogel / vnd alles was auff erden freucht / das gieng aus dem kasten / ein jglichs zu seines gleichen.
20. Noah aber bawet dem HERRN einen altar / vnd nam von allerley reinem vieh / vnd von allerley reinem gevogel / vnd opffert brandopffer auff dem altar.
21. Vnd der HERR roch den lieblichen geruch / vnd sprach in seinem hertzen / Ich wil hinfurt nicht mehr die erde verfluchen vmb der Menschen willen / Denn das tichten des menschlichen hertzen ist böse von jugent auff / vnd ich wil hinfurt nicht mehr schlahen alles was da lebet / wie ich gethan habe.
22. So lange die erden stehet / sol nicht auffhören / samen vnd ernd / frost vnd hitz / sommer vnd winter / tag vnd nacht.

18. Egressus est itaq Noah & filii ejus, uxorq; ejus, & uxores filiorum ejus secum.
19. *Sed & omnis bestia, omne reptile, & omne volatile, atq;* omne 26 quod movetur super terram 27 secundum species suas, egressa sunt ex arca.
20. Et ædificavit Noah altare ipsi Jehovæ, tulitque ex omni animali mundo, & ex omni volatili mundo, 28 obtulitq; holocausta in altari illo.
21. Odoratusque est Jehovah odorem 29 quietis. Dixitque Jehovah 30 in corde suo, non addam 31 ut maledicam ultrà terræ propter hominem: quia 32 cogitatio cordis hominis mala est à pueritia sua: neque addam 33 ultrà ut percutiam omne vivens quemadmodum feci.
22. Adhuc omnes dies terræ, sementis & messis, frigusq; & æstus, nec non æstas & hyems, dies quoque & nox non cessabunt.

18. Egressus est ergo Noe, & filii ejus: uxor illius, & uxores filiorum ejus cum eo.
19. Sed & omnia animantia, jumenta, & reptilia quæ reptant super terram secundum genus suum, egressa sunt de arca.
20. Ædificavit autem Noë altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare.
21. Odoratusq; est Dominus odorem suavitatis, & ait ad eum: Nequaquam ultrà maledicā terræ propter homines: * sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: non igitur ultrà percutiam omnem animam viventem sicut feci.
22. Cunctis diebus terræ, sementis & messis, frigus & æstus, æstas & hyems, nox & dies non requiescent.

18. Καὶ ἐξῆλθε Νῶε, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ.
19. Καὶ πάντα τὰ θηρία, καὶ πάντα τὰ κτήνη, καὶ πᾶν πετεινὸν, καὶ πᾶν ἑρπετὸν κινούμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κιβωτοῦ.
20. Καὶ ᾠκοδόμησε Νῶε θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ· καὶ ἔλαβε ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν πετεινῶν τῶν καθαρῶν, καὶ ἀνήνεγκεν ὁλοκαύτωσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον
21. Καὶ ὠσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὀσμὴν εὐωδίας· καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς, διανοηθεὶς, οὐ μὴ προσθήσω ἔτι καταράσασθαι τὴν γῆν, διὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων· ὅτι ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ, ἐκ νεότητος αὐτοῦ. οὐ προσθήσω οὖν πατάξαι πᾶσαν σάρκα ζῶσαν, καθὼς ἐποίησα πάσας τὰς ἡμέρας τῆς γῆς.
22. Σπέρμα καὶ θερισμὸς, ψύχος καὶ καῦμα, θέρος καὶ ἔαρ, ἡμέραν καὶ νύκτα, οὐ καταπαύσουσιν.

* S. p. 6. v. 5. Mat. 15. v. 19.

Cap. 9.

1. Augescite. Ge. 8. v. 15. 2. erit. Gen. 1. n. 7. 3. In omni, quod per repet vel calcabit humum, & in omn. p. m 4. in manum vestram. 5. ipsum Ge. 7. n. 2. 6. Olus herba Gen. 1. v. 30. 7. tantum. 8. in anima ejus, in sanguine ejus. 9. Animabus vestris. 10. de manu omnis bestiæ.

Das IX. Cap.

VNd Gott segenet Noah vnd seine söne / vnd sprach / Seid fruchtbar vnd mehret euch / vnd erfüllet die erde.

2. Ewer furcht vnd schrecken sey vber alle thier auff erden / vber alle vogel vnter dem Himel / vnd vber alles was auff dem erdboden freucht / vnd alle fisch im Meer seien in ewer hende gegeben.

3. Alles was sich reget vnd lebet / das sey ewre speise / wie das grüne kraut / hab ichs euch alles gegeben.

4. Alleine esset das fleisch nicht / das noch lebet in seinem blut.
5. Denn ich wil auch ewers leibs blut rechen / vnd wils an allen thieren rechen / vnd wil des Menschen leben rechen an

CAP. IX.

ET benedixit Deus Noah, atq; filiis ejus, dixitq; ad eos, crescite & 1 multiplicamini, ac replete terram.
2. Timorq; vester, & pavor vester 2 sit super omnem bestiam terræ, & super omne volatile cœli: 3 cum omnibus, quę gradiuntur in terra, & omnibus piscibus maris, 4 manui vestræ tradita sunt.
3. Omne reptile, quod 5 est vivens, vobis erit in escam: sicut 6 germen herbæ, dedi vobis omnia:
4. 7 Veruntamen carnem 8 cum anima ejus *quæ est* sanguinis ejus, non comedetis.
5. Et profectò sanguinem vestrum, *sedem* 9 animarum vestrarum, requiram: de 10 manu cunctorum animalium requiram il-

CAP. IX.

BEnedixitq; Deus Noe & filiis ejus. Et dixit ad eos, * Crescite, & multiplicamini, & replete terram.

2. Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cœli, cum universis quæ moventur super terram: omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt.

3. Et omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia.

4. Excepto, quòd carnem cum sanguine non comedetis.
5. Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum: & de manu

Κεφαλ. θ.

ΚΑὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς Νῶε, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς.
2. Καὶ ὁ τρόμος ὑμῶν, καὶ ὁ φόβος ὑμῶν ἔσται ἐπὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ κινούμενα ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ πάντας τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης ὑπὸ χεῖρας ὑμῖν δέδωκα.
3. Καὶ πᾶν πετεινὸν, ὅ ἐστι ζῶν, ὑμῖν ἔσται εἰς βρῶσιν· ὡς λάχανα χόρτου δέδωκα ὑμῖν τὰ πάντα.
4. Πλὴν κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς οὐ φάγεσθε.
5. Καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων ἐκζητήσω αὐ-

* Sup. 1. v. 28. & 8. v. 17.

τὸ ἐκ χειρὸς ἀνθρώπου ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐκζητήσω τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου.
*Mat.26. v. 52.
6. Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος ἀνθρώπου, τὸ αὐτοῦ ἐκχυθήσεται· ὅτι ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον.
*Apoc.13. v.10. Sup.1. v.27.& v.17.

7. Ὑμεῖς δὲ αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν· καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς.

8. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Νῶε, καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, λέγων,

9. Ἰδοὺ ἐγὼ ἀνίστημι τὴν διαθήκην μου ὑμῖν, καὶ τῷ σπέρματι ὑμῶν μεθ' ὑμᾶς.

10. Καὶ πάσῃ ψυχῇ τῇ ζώσῃ μεθ' ὑμῶν, εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπὸ ὀρνέων καὶ ἀπὸ κτηνῶν, καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, ὅσα ἐστὶ μεθ' ὑμῶν, ἀπὸ πάντων τῶν ἐξελθόντων ἐκ τῆς κιβωτοῦ.
*Isa.54. v.9.

11. Καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς ὑμᾶς· καὶ οὐκ ἀποθανεῖται πᾶσα σὰρξ ἔτι ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ κατακλυσμοῦ. καὶ οὐκ ἔτι ἔσται κατακλυσμὸς ὕδατος, καταφθεῖραι πᾶσαν τὴν γῆν.

12. Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς πρὸς

hominis, de manu viri, & de manu fratris ejus requiram animam hominis.
6. Quicunq; * effuderit humanũ sanguinem, fundetur sanguis illius: * ad imaginem quippe Dei factus est homo.

7. Vos autem crescite & multiplicamini, & ingredimini super terram, & implete eam.
8. Hæc quoq; dixit Deus ad Noë, & ad filios ejus cum eo:
9. Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos:
10. Et ad omnem animam viventem quæ est vobiscum, tam in volucribus quàm in jumentis & pecudibus terræ, cunctisque quæ egressa sunt de arca, & universis bestiis terræ.
11. * Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium dissipans terram.

12. Dixitq; Deus: Hoc est

lum, & de manu hominis, de manu *inquam* viri fratris ejus requiram animam hominis.
6. 12 Qui effuderit sanguinem hominis, 13 in homine, sanguis ejus effundetur; quia 14 ad imaginem Dei fecit hominem.
7. Vos autem crescite & 15 multiplicamini, 16 generate in terra, & multiplicamini in ea.
8. Dixitque Deus ad Noah & ad filios ejus *qui* cum eo *erant*, 17 hunc in modum,
9. 18 Equidem ego 19 statuo pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos,

10. Et cum omni anima vivente, quæ *est* vobiscum, 20 tam de volatili, quàm de jumento, & omni bestia terræ, *quæ sunt* vobiscum, ab omnibus egressis 21 ex arca, usq; ad omnem bestiam terræ.
11. 22 Statuam inquam pactum meum, quod *pepigi* vobiscum, neque excidetur omnis caro ultrà ab aquis diluvij, neque erit ultrà diluvium ad disperdendam terram.

12. † Et dixit Deus,

einem jglichen menschen/ als der sein bruder ist.

6. Wer menschen blut vergeusset/ des blut sol auch durch menschen vergossen werden/ Denn Gott hat den menschen zu seinem bilde gemacht.

7. Seid fruchtbar vnd mehret euch / vnd reget euch auff erden / das ewer viel drauff werden.
8. Vnd Gott sagt zu Noah vnd seinen sönen mit jm/

9. Sihe/ich richte mit euch einen bund auff/vnd mit ewrem samen nach euch/

10. Vnd mit allem lebendigen thier bey euch / an vogel/ an vieh / vnd an allen thieren auff erden bey euch/ von allem das aus dem kasten gegangen ist/ waserley thier es sind auff erden.
11. Vnd richte meinen bund also mit euch auff/ das hinfurt nicht mehr alles fleisch verderbet sol werden/ mit dem wasser der sindflut / vnd sol hinfurt keine sindflut mehr komen / die die erde verderbe.
12. Vnd Gott sprach/ Das ist

12. effundens.
13. in h, vel per hominem.
14. in imaginem Dei (i. meã) fecit (i. feci) hominem. Enallage personæ.
15. augescite. Sic infra. n.1.
16. generate. i. copiosissime progignite. Gen. 1. n.22.
17. dicendo.
18. & ego, ecce ego Gen. 6. v.17.
19. faciens stare, vel statuens i. statuam. præs. pro fut.
20. in volatili, in iumento, & in omnibus t.
21. Arcã.
22 stare faciam. Gen. 6. n.32.

23. *Chald. quod ponam inter VERBVM meum, & inter vos Gen. 6. n. 15.* 24. *dans.* 25. *dedi, vel posui. prat. pro fut.* 26. *in obnubilando, vel nubificando me nubem.* 27. *& videbitur. Gen. 8. n. 7.* 28. *inter VERBVM meum & inter vos.* 29. *Erit Gen. 1. n. 24.* 30. *ad perdendum. Gen. 8. n. 31.* 31. *ad recordandum.* 32. *seculi vel perpetuitatis. Ge. 1. n. 19.* 33. *Chald. inter VERBVM Dei. n. 23.* 34. *in.* 35. *stare feci. n. 22.* 36. *inter VERBVM meum & omnem carnem.* 37. *egredientes.* 38. *ipse. n. 5.* 39. *Vir terræ. i. terricola.* 40. *& cœpit & plantavit. i. cœpit plantare.* 41. *nuditatem. Sic infra.* 42. *foris.* 43. *& accepit.* 44. *&. Ge. 1. n. 2.* 45. *amborum ipsorum.*

das zeichen des bunds/ den ich gemacht habe zwischen mir vnd euch/ vnd allem lebendigen thier bey euch hinfurt ewiglich.

13. Meinen bogen hab ich gesetzt in die wolcken/ der sol das zeichen sein des bunds/ zwischen mir vnd der erden.

14. Vnd wenn es kömpt/ das ich wolcken vber die erden füre/ so sol man meinen bogen sehen/ in den wolcken.

15. Als denn wil ich gedencken an meinen bund/ zwischen mir vnd euch/ vnd allem lebendigen thier/ in allerley fleisch/ das nicht mehr hinfurt eine sindflut kome/ die alles fleisch verderbe.

16. Darumb sol mein bogen in den wolcken sein/ das ich jn ansehe/ vnd gedencke an den ewigen bund zwischen Gott vnd allem lebendigen thier in allem fleisch/ das auff erden ist.

17. Dasselb saget Gott auch zu Noah/ Diß sey das zeichen des bunds/ den ich auffgerichtet habe zwischen mir vnd allem fleisch auff erden.

18. Die söne Noah/ die aus dem kasten giengen/ sind diese/ Sem/ Ham/ Japhet/ Ham aber ist der vater Canaan.

19. Das sind die drey söne Noah/ von denen ist alles land besetzt.

20. Noah aber fieng an vnd ward ein ackerman/ vnd pflantzete weinberge.

21. Vnd da er des weins tranck/ ward er truncken/ vnd lag in der hütten auffgedeckt.

22. Da nu Ham/ Canaans vater/ sahe seines vaters scham/ sagt ers seinen beiden brüdern draussen.

23. Da nam Sem vnd Japheth ein kleid/ vnd legten es auff jre beyde schulder/ vnd giengen rücklings hinzu/ vnd deckten jres vaters scham zu/ vnd jr angesicht war abgewand/ das sie jres vaters scham nicht sahen.

Als

23 istud *erit* signum fœderis, quod ego 24 do inter me & inter vos, interq; omnem animam viventem quæ *est* vobiscum, in generationes seculi.

13 Arcum meum 25 ponam in nube, eritq; in signum fœderis inter me & inter terram.

14 Eritq; 26 cum obnubilavero nubem super terram, 27 tum apparebit arcus in nube ipsa.

15. Et recordabor fœderis mei 28 quod *est* inter me & inter vos, & inter omnem animam viventem in omni carne: neq; 29 erunt ultra aquę in diluvium, 30 ut disperdant omnem carnem.

16. Eritque arcus ille in nube, & videbo illum, 31 ut recorder pacti, 32 perpetui 33 inter Deum & inter omnem animam viventem 34 cum omni carne, quæ *est* super terram.

17. Et dixit Deus ad Noah, hoc *est* signum fœderis quod 35 statui 36 inter me & inter omnem carnem quæ *est* super terram.

18. Fuerunt autem filii Noah, 37 qui egressi sunt de arca, Sem, Ham, & Iepheth. porro Ham 38 est pater Chenaan.

19. Tres isti *sunt* filij Noah: & ab istis sparsa est universa terra.

20. Cœpit autem Noah 39 agricola 40 plantare vineam.

21. Bibitq; de vino, ac inebriatus est, & discooperuit se in medio tabernaculi sui.

22. Vidit autem Ham pater Chenaan, 41 turpitudinem patris sui, & renunciavit duobus fratribus suis 42 in platea.

23. 43 Tunc acceperunt Sem & Iephet vestimentum, 44 quod posuerunt super humerum 45 suum, & 46 euntes retrorsum, 47 operuerunt turpitudinem patris sui, facies autem eorum *erant* 48 auersæ, & turpitudinem patris sui non viderunt.

Ex-

signum fœderis, quod do inter me & vos, & ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas.

13. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram.

14. * Cumque obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus:

15. Et recordabor fœderis mei vobiscum, & cum omni anima vivente, quæ carnem vegetat: & non erunt ultra aquæ diluvii ad delendam universam carnem.

16. Eritque arcus meus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni, quod pactum est inter Deum, & omnem animam viventem universæ carnis, quæ est super terram.

17. Dixitq; Deus ad Noë: Hoc est signum fœderis quod constitui inter me & omnem carnem super terram.

18. Erant ergo filii Noë qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, Japheth: porrò Cham ipse est pater Chanaan.

19. Tres isti filii sunt Noë: & ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram.

20. Cœpitq; * Noë vir agricola exercere terram, & plantavit vineam.

21. Bibensque vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo.

22. Quod cùm vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras.

23. At verò Sem & Japheth pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui: faciesq; eorum aversæ erant, & patris virilia non viderunt.

Evigi-

Νῶε, τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς διαθήκης, ὃ ἐγὼ δίδωμι ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν, καὶ ἀναμέσον πάσης ψυχῆς, ἥ ἐστι μεθ' ὑμῶν εἰς γενεὰς αἰωνίους·

13. Τὸ τόξον μου τίθημι ἐν τῇ νεφέλῃ· καὶ ἔσται εἰς σημεῖον διαθήκης, ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ τῆς γῆς.

14. Καὶ ἔσται ἐν τῷ συννεφεῖν με νεφέλας ἐπὶ τὴν γῆν, ὀφθήσεται τὸ τόξον μου ἐν τῇ νεφέλῃ.

15. Καὶ μνησθήσομαι τῆς διαθήκης μου, ἥ ἐστιν ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν, καὶ ἀναμέσον πάσης ψυχῆς ἐν πάσῃ σαρκί· καὶ οὐκ ἔσται ὕδωρ εἰς κατακλυσμὸν, ὥστε ἐξαλεῖψαι πᾶσαν σάρκα.

16. Καὶ ἔσται τὸ τόξον μου ἐν τῇ νεφέλῃ· καὶ ὄψομαι αὐτὸ, τοῦ μνησθῆναι διαθήκην αἰώνιον, ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν, καὶ ἀναμέσον ψυχῆς ζώσης ἐν πάσῃ σαρκὶ, ἥ ἐστιν ἐπὶ τῆς γῆς.

17. Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Νῶε, τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς διαθήκης, ἧς διεθέμην ἀναμέσον ἐμοῦ, καὶ ἀναμέσον πάσης σαρκὸς, ἥ ἐστιν ἐπὶ τῆς γῆς.

18. Ἦσαν δὲ οἱ υἱοὶ Νῶε, οἱ ἐξελθόντες ἐκ τῆς κιβωτοῦ, Σὴμ, Χὰμ, Ἰάφεθ· Χὰμ δὲ ἦν πατὴρ Χαναάν.

19. Τρεῖς οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ Νῶε· ἀπὸ τούτων διεσπάρησαν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

20. Καὶ ἤρξατο Νῶε ἄνθρωπος γεωργὸς γῆς· καὶ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα.

21. Καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου, καὶ ἐμεθύσθη, καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.

22. Καὶ εἶδεν Χὰμ ὁ πατὴρ Χαναὰν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐξελθὼν ἀπήγγειλε τοῖς δυσὶν ἀδελφοῖς αὐτοῦ ἔξω.

23. Καὶ λαβόντες Σὴμ καὶ Ἰάφεθ τὸ ἱμάτιον, ἐπέθεντο ἐπὶ τὰ δύο νῶτα αὐτῶν, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπισθοφανῶς, καὶ ἐκάλυψαν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὀπισθοφανῶς, καὶ τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν οὐκ εἶδον.

Ἐξέ-

* *Eci. 43. v. 1.*

* *Esa. 5. 2.*

46. *iverunt.* 47. *& operuerunt.* 48. *Retrorsum.*

24. Ἐξένηψε δὲ Νῶε ἀπὸ τοῦ οἴνου, καὶ ἔγνω ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος.

25. Καὶ εἶπεν· ἐπικατάρατος Χαναάν, παῖς οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

26. Καὶ εἶπεν, εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σὴμ· καὶ ἔσται Χαναὰν παῖς οἰκέτης αὐτοῦ.

27. Πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ, καὶ κατοικησάτω ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ Σήμ· καὶ ἔσται Χαναὰν παῖς αὐτῶν.

28. Ἔζησε δὲ Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, ἔτη τριακόσια πεντήκοντα.

29. Καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Νῶε, ἐννακόσια πεντήκοντα ἔτη· καὶ ἀπέθανεν.

Κεφαλ. ι.

Αὗται αἱ γενέσεις τῶν υἱῶν Νῶε, Σὴμ, Χὰμ, Ἰάφεθ· καὶ ἐγεννήθησαν αὐτοῖς υἱοὶ μετὰ τὸν κατακλυσμόν.

*1.Par.1.v.5.

2. Υἱοὶ Ἰάφεθ, Γάμερ, καὶ Μαγὼγ, καὶ Μαδαΐ, καὶ Ἰωϊὰν, καὶ Δοβὲλ, καὶ Μοσὸχ, καὶ Θειρᾶς.

3. Καὶ υἱοὶ Γάμερ, Ἀσχανὰζ, καὶ Ῥιφὰθ, καὶ Θογορμά.

4. Καὶ υἱοὶ Ἰωϊὰν, Ἐλισὰ, καὶ Θαρσεῖς, Κίτιοι, οἱ Ῥόδιοι.

5. Ἐκ τούτων ἀφωρίσθησαν νῆσοι τῶν ἐθνῶν ἐν τῇ γῇ αὐτῶν· ἕκαστος κατὰ γλῶσσαν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν, καὶ τοῖς ἔθνεσιν αὐτῶν.

6. Υἱοὶ δὲ Χάμ· Χοὺς, καὶ Μεσραΐμ, Φοὺθ, καὶ Χαναάν.

7. Υἱοὶ δὲ Χοὺς, Σαβὰ, καὶ Εὐιλὰ, καὶ Σαβαθὰ, καὶ Ῥεγμὰ, καὶ Σαβαθακά. υἱοὶ δὲ Ῥεγμὰ, Σέβα, καὶ Δαδάν.

8. Χοὺς δὲ ἐγέννησε τὸν Νεμβρώδ. οὗτος ἤρξατο εἶναι γίγας ἐπὶ τῆς γῆς.

9. Οὗτος ἦν γίγας κυνηγὸς ἐναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο ἐροῦσιν, ὡς Νεμβρὼδ γίγας κυνηγὸς ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ.

10. Καὶ ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς βα-

---

24. Evigilans autem Noë ex vino, cùm didicisset quæ fecerat ei filius suus minor,

25. Ait: Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis.

26. Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan servus ejus.

27. Dilatet Deus Japheth, & habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan servus ejus.

28. Vixit autem Noë post diluvium trecentis quinquaginta annis.

29. Et impleti sunt omnes dies ejus nongentorum quinquaginta annorum, & mortuus est.

CAP. X.

Hæc sunt generationes filiorum Noë, Sem, Cham, & Japheth: natiq; sunt eis filii post diluvium.

2. * Filii Japheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, & Thubal, & Mosoch, & Thiras.

3. Porrò filii Gomer: Ascenez, & Riphath, & Thogorma.

4. Filii autem Javan: Elisa & Tharsis, Cethim, & Dodanim.

5. Ab his divisæ sunt insulæ gentium in regionibus suis, unusquisque secundùm lingvam suam, & familias suas in nationibus suis.

6. Filii autẽ Cham: Chus, & Mesraim, & Phut, & Chanaan.

7. Filii autem Chus: Saba, Hevila, & Sabatha, & Regma, & Sabathacha. Filii Regma: Saba, & Dadan.

8. Porrò Chus genuit Nemrod: ipse cœpit esse potens in terra,

9. Et erat robustus venator coram Domino. Ab hoc exivit proverbium, Quasi Nemrod robustus venator coram Domino.

10. Fuit autem principi-

---

24. 49 Expergefactus verò Nôah à vino suo, rescivitquod fecisset sibi filius suus 50 minor natu.

25. Et dixit: Maledictus Chenáan, servus servorum erit fratribus suis.

26. Dixit præterea: Benedictus Jehovah Deus Sem: 51 & sit Chenáan servus eis.

27. Dilatet Deus Jepheth, & habitet in tabernaculis Sẽ, sitq; Chenaan servus eis.

28. Vixit vero Nôah post diluvium 52 trecentos quinquaginta annos:

29. Fuerunt itaq; omnes dies Nôah nongenti quinquaginta anni, & mortuus est.

CAP. X.

Istæ autem *sunt* generationes filiorum Noah, Sem, Ham, & Jepheth: nati sunt autem eis filii post diluvium.

2. Filii Jepheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, & Thubal, & Mesech, & Thiras.

3. Filii autem Gomer Aschenaz, & Riphat, & Thogarmah.

4. Filii vero Javan: Elisah, & Tharsis, Citthim, & Dodanim.

5. Ab istis separatæ sunt insulę Gentium in terris suis, 1 singulæ 2 juxta linguam suam, secundum familias suas, in gentibus suis.

6. Porrò filii Ham: Chus & Misráim, & Put, & Chenaan.

7. Filii autem Chus, Seba, Havilah, & Sabthah, & Raamah, & Sabtheca. filii autem Raamah: Seba, & Dedan.

8. Chus quoque genuit Nimrôd: iste cœpit esse potens in terra.

9. Is fuit 3 potens venator 4 coram Jehovah: 5 idcirco dicitur, Sicut Nimrod potens venator coram Jehovah.

10. Fuitq; principi-

---

24. Als nu Noah erwacht von seinem wein / vnd erfur / was jm sein kleiner son gethan hatte.

25. Sprach er / Verflucht sey Canaan / vñ sey ein knecht aller knecht vnter seinen brüdern.

26. Vnd sprach weiter / Gelobet sey Gott der HERR des Sems / vnd Canaan sey sein knecht.

27. Gott breite Japhet aus / vnd las jn wonen in den hütten des Sems / vnd Canaan sey sein knecht.

28. Noah aber lebet nach der sindflut drey hundert vnd funffzig jar /

29. Das sein gantzes alter ward / neunhundert vnd funffzig jar / vnd starb.

Das X. Cap.

Dis ist das geschlecht der kinder Noah / Sem / Ham / Japheth / vnd sie zeugeten kinder nach der sindflut.

2. Die kinder Japheth sind diese / Gomer / Magog / Madai / Javan / Thubal / Mesech / vnd Thiras.

3. Aber die kinder von Gomer sind diese / Ascenas / Riphath / vnd Thogarma.

4. Die kinder von Javan sind diese / Elisa / Tarsis / Kithim / vnd Dodanim.

5. Von diesen sind ausgebreitet die Insulen der heiden in iren lendern / igliche nach irer sprach / geschlecht vnd leuten.

6. Die kinder von Ham sind diese / Chus / Mizraim / Put / vnd Canaan.

7. Aber die kinder von Chus / sind diese / Seba / Hevila / Sabtha / Raema / vnd Sabtecha. Aber die kinder von Raema sind diese / Scheba vñ Dedan.

8. Chus aber zeuget den Nimrod / der fieng an ein gewaltiger herr zu sein auff erden.

9. Vnd war ein gewaltiger jeger für dem HERRN / daher spricht man / Das ist ein gewaltiger jeger für dem HERRN / wie Nimrod.

10. Vnd der anfang seins

---

49. & expergefactus est N. à v. s. & rescivit.
50. parvus.
51. & erit.
52. tres centurias anni, & quinq; decades anni. Gen. 8. n. 20.

Cap. 10.

1. vir, id est, unaquaque Gen. 2. n. 41.
2. ad linguam suam, ad familias suas. Sic infra v. 20. & 31.
3. fortis venatione.
4. ad facies Jehova.
5. Super sic dicetur, i. dicere liceat vel solent. Ge. 6. n. 44.

reichs war/ Babel/ Erech/ Acad vnd Chalne im land Sinear.

11. Von dem land ist darnach komen der Assur/ vnd bawete Niniue vnd Rehoboth Jr vnd Calah/

12. Dazu Ressen zwischen Niniue vnd Calah/ diß ist eine grosse stad.

13. Mizraim zeuget Ludim/ Anamim/ Leabim/ Naphtuhim/

14. Pathrusim/ vnd Casluhim/ von dannen sind komen die Philistim vnd Caphthorim.

15. Canaan aber zeuget Zidon seinen ersten son/ vnd Heth/

16. Jebusi/ Emori/ Girgosi/

17. Hiui/ Arki/ Sini/

18. Aruadi/ Zemari/ vnd Hamathi. Daher sind ausgebreitet die geschlecht der Cananiter.

19. Vnd jre grentze waren von Zidon an/ durch Gerar/ biß gen Gasa/ biß man kömpt gen Sodoma Gomorra/ Adama/ Zeboim/ vnd biß gen Lasa.

20. Das sind die kinder Ham in jren geschlechten/ sprachen/ lendern/ vnd leuten.

21. Sem aber/ Japheths des grössern bruder/ zeuget auch kinder/ der ein vater ist aller kinder von Eber.

22. Vnd diß sind seine kinder/ Elam/ Assur/ Arphachsad/ Lud vnd Aram.

23. Die kinder aber von Aram sind diese/ Vz/ Hul/ Gether vnd Mas.

24. Arphachsad aber zeuget Salah. Salah zeuget Eber.

25. Eber zeuget zween söne/ einer hies Peleg/ darumb/ das zu seiner zeit/ die welt zurteilet ward/ des bruder hies Jaketan.

Vnd

---

um regni ejus Babel & Erech, & Achad, atque Calneh in terra Sinár.

11. E terra hac egreſſus eſt Aſſur, & ædificavit Ninevéh, & Rehobòth civitatem, & Chalah.

12. Reſen quoque inter Ninevéh & Chalah: ea *eſt* civitas magna.

13. Miſraim autem genuit Ludim, & Anamim, & Lehabim, & Naphthuhim.

14. Pathruſim quoque & Chasluhim (6 Unde egreſſi ſunt Peliſthim) & Cophthorim.

15. Chenaan vero genuit Sidon, primogentium ſuum, & Heth.

16. Et Jebuſi, & Emori, & Girgaſi,

17. Et Hivi, & Arci, & Sini,

18. Et Arvadi, & Semari, & Hamathi: & poſtea ſparſæ ſunt familiæ Chenaanæorum.

19. Fuitque terminus 7 Chenaanæorum á Sidon, 8 dum vadis Gerar uſque ad Azah, donec ingrediaris Sedom, & Amorah, Admah, & Seboim uſque ad Leſa.

20. Iſti ſunt filii Ham ſecundum familias ſuas † juxta linguas ſuas, in terris ſuis, in gentibus ſuis.

21. Ipſi quoque Sem natus eſt: etiam ipſe *eſt* pater omnium filiorum Eber frater Jépheth 9 major.

22. Filii ergo Sem: Elam, & Aſſur, & Arpachſad, & Lud, & Aran.

23. Filii autem Aran, Us, & Hul, & Gether, & Mas.

24. Porro Arpachſad genuit Selah: Selah autem genuit Eber.

25. Ipſi quoq; Eber 10 nati ſunt duo filii: nomen unius Peleg, quia in diebus ejus diviſa fuit terra: & nomen fratris ejus Joctan.

Jo-

---

um regni ejus Babylon, & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra Sennaar.

11. De terra illa egreſſus eſt Aſſur, & ædificavit Niniven, & plateas civitatis, & Chale.

12. Reſen quoq; inter Niniven & Chale: * hæc eſt civitas magna.

13. At verò Meſraim genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, & Nephthuim,

14. Et Phetruſim, & Chaſluim: de quibus egreſſi ſunt Philiſthiim, & Caphtorim.

15. Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum ſuum, Hethæum,

16. Et Jebuſæum, & Amorrhæum, & Gergeſæum,

17. Et Hevæum, & Aracæum, Sinæum,

18. Et Aradium, Samaræum & Hamathæum: & per hos diſſeminati ſunt populi Chananæorum.

19. Factique ſunt termini Chanaan venientibus a Sidone Gerarum uſq; ad Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, & Adamam & Seboim uſq; Laſa.

20. Hi ſunt filii Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terriſque & gentibus ſuis.

21. De Sem quoque nati ſunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Japheth majore.

22. * Filii Sem: Ælam & Aſſur, & Arphaxad, & Lud, & Aram.

23. Filii Aram: Hus & Hul, & Gether, & Mes.

24. At verò Arphaxad genuit Sale, de quo ortus eſt Heber.

25. Natique ſunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eò quòd in diebus ejus diviſa ſit terra: & nomen fratris ejus Jectan.

Qui

πλείας αὐτοῦ, Βαβυλὼν, καὶ Ορεχ, καὶ Αρχὰδ, καὶ Χαλάννη, ἐν τῇ γῇ Σενααρ.

11. Ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης ἐξῆλθεν Ασσουρ· καὶ ᾠκοδόμησε τὴν Νινευὶ, καὶ τὴν Ροωβὼθ πόλιν, καὶ τὴν Χαλάχ·

12. Καὶ τὴν Δασὲμ, ἀναμέσον Νινευὶ, καὶ ἀναμέσον Χαλάχ· αὕτη ἡ πόλις ἡ μεγάλη.

13. Καὶ Μεσραεὶμ ἐγέννησε τοὺς Λουδιεὶμ, καὶ τοὺς Αἰνεμετιεὶμ, καὶ τοὺς Λαβιεὶμ, καὶ τοὺς Νεφθαλιεὶμ.

14. Καὶ τοὺς Πατροσωνιεὶμ, καὶ τοὺς Χασλωνιεὶμ, ὅθεν ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν Φυλιστιεὶμ, καὶ τοὺς Καφθοριεὶμ.

15. Χαναὰν δὲ ἐγέννησε τὸν Σιδῶνα πρωτότοκον αὐτοῦ, καὶ τὸν Χετταῖον·

16. Καὶ τὸν Ιεβουσαῖον, καὶ τὸν Αμοῤῥαῖον, καὶ τὸν Γεργεσαῖον.

17. Καὶ τὸν Εὐαῖον, καὶ τὸν Αρουκαῖον, καὶ τὸν Ασενναῖον,

18. Καὶ τὸν Αράδιον, καὶ τὸν Σαμαραῖον, καὶ τὸν Αμαθί. καὶ μετὰ ταῦτα διεσπάρησαν αἱ φυλαὶ τῶν Χαναναίων.

19. Καὶ ἐγένετο τὰ ὅρια τῶν Χαναναίων ἀπὸ Σιδῶνος ἕως ἐλθεῖν εἰς Γέραρα καὶ Γάζαν, ἕως ἐλθεῖν Σοδόμων καὶ Γομόῤῥας· Αδαμα καὶ Σεβωεὶμ ἕως Λασά.

20. Οὗτοι οἱ υἱοὶ Χὰμ, ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν, κατὰ γλώσσας αὐτῶν ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν αὐτῶν.

21. Καὶ τῷ Σὴμ ἐγεννήθη καὶ αὐτῷ πατρὶ πάντων τῶν υἱῶν Εβερ, ἀδελφῷ Ιάφεθ τοῦ μείζονος.

22. Υἱοὶ Σὴμ, Αἰλὰμ, καὶ Ασσουρ, καὶ Αρφαξὰδ, καὶ Λοὺδ, καὶ Αρὰμ, καὶ Καϊνάν.

23. Καὶ υἱοὶ Αρὰμ, Ως καὶ Ουλ, καὶ Γαθὲρ, καὶ Μοσόχ.

24. Καὶ Αρφαξὰδ ἐγέννησε τὸν Καϊνάν· Καϊνὰν δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλά. Σαλὰς δὲ ἐγέννησε τὸν Εβερ.

25. Καὶ τῷ Εβερ ἐγεννήθησαν δύο υἱοί. ὄνομα τῷ ἑνί, Φαλέκ· ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ, διεμερίσθη ἡ γῆ. καὶ ὄνομα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Ιεκτάν.

Ιεκτα

Marginal notes:

6. quo egeſſi ſunt inde. Ge. 1. n. 44.

7. Canaan. Gen. 4. n. 37.

8. ingrediendo te. Sic infra.

9. magni vel majoru ſcil. natu. Nõ enim Japheth, ſed Chã natu minimus erat. Gen. 9. v. 24. Et Semũ non eſſe maximũ natu Chronologia oſtendit Gen. 5. v. 32. 7. v. 1. 11 v. 10.

10. natus eſt, (vel nata eſt ſcil. proles, nempe) duo filii. v. 21.

* Jon. 1. v. 2.

* 1. Par. 1. v. 17.

26. Ιεκτὰν δὲ ἐγέννησε τὸν Ιελμόδαδ, καὶ τὸν Σαλὲφ, καὶ τὸν Ἀσαρμὼθ, καὶ Ιεράχ.
27. Καὶ τὸν Οδορρὰμ, καὶ Αἰζὴλ, καὶ Δεκλά.
28. Καὶ Γεβὰλ, καὶ τὸν Αβιμεὴλ, καὶ Σαβάν.
29. Καὶ Οὐφεὶρ, καὶ τὸν Ευιλὰτ, καὶ Ιωβάβ. πάντες οὗτοι υἱοὶ Ιεκτάν.
30. Καὶ ἐγένετο ἡ κατοίκησις αὐτῶν, ἀπὸ Μασσῆ ἕως εἰς Σωφηρὰ ὄρους ἀνατολῶν.
31. Οὗτοι υἱοὶ Σὴμ ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν, κατὰ γλώσσας αὐτῶν, ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν αὐτῶν.
32. Αὗται αἱ φυλαὶ υἱῶν Νῶε κατὰ συγγενείας αὐτῶν, κατὰ ἔθνη αὐτῶν. ἀπὸ τούτων διεσπάρησαν νῆσοι τῶν ἐθνῶν ἐπὶ τῆς γῆς, μετὰ τὸν κατακλυσμόν.

Κεφαλ. ια΄.

Καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἕν, καὶ φωνὴ μία πᾶσι.
2. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κινῆσαι αὐτοὺς ἀπὸ ἀνατολῶν, εὗρον πεδίον ἐν γῇ Σενναὰρ, καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ.
3. Καὶ εἶπεν ἄνθρωπος τῷ πλησίον αὐτοῦ, δεῦτε πλινθεύσωμεν πλίνθους, καὶ ὀπτήσωμεν αὐτοὺς πυρί. καὶ ἐγένετο αὐτοῖς ἡ πλίνθος εἰς λίθον, καὶ ἄσφαλτος ἦν αὐτοῖς ὁ πηλός.
4. Καὶ εἶπον, δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ποιήσωμεν ἑαυτοῖς ὄνομα, πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου πάσης τῆς γῆς.
5. Καὶ κατέβη Κύριος ὁ Θεὸς ἰδεῖν τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον, ὃν ᾠκοδόμησαν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων.
6. Καὶ εἶπε Κύριος, ἰδοὺ γένος ἓν καὶ χεῖλος ἓν ἁπάντων. καὶ τοῦτο ἤρξαντο ποιῆσαι. καὶ νῦν οὐκ ἐκλείψει ἀπ' αὐτῶν πάντα, ὅσα ἂν ἐπιθῶνται ποιεῖν.
7. Δεῦτε καὶ καταβάντες συγχέωμεν αὐτῶν γλῶσσαν ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἕκαστος τῆς φωνῆς τοῦ πλησίον.

26. Qui Jectan genuit Elmodad & Saleph, & Asarmoth, & Jare,
27. Et Adoram, & Uzal, & Decla,
28. Et Hebal, & Abimaël, Saba,
29. Et Ophir, & Hevila & Jobab. omnes isti, filii Jectan.
30. Et facta est habitatio eorum de Messa pergentibus usque Sephar montem orientalem.
31. Isti sunt filii Sem secundùm cognationes & lingvas, & regiones in gentibus suis.
32. Hæ familiæ Noë juxta populos & nationes suas. Ab his divisæ sunt gentes in terra post diluvium.

CAP. XI.

Erat * autem terra labii unius, & sermonũ eorundem.
2. Cumque proficiscerentur de oriente, invenerũt campum in terra Sennaar, & habitaverunt in eo.
3. Dixitque alter ad proximum suum; Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igni. Habueruntque lateres pro saxis, & bitumen pro cæmento.
4. Et dixerunt: Venite, faciamus nobis civitatem & turrim, cujus culmen pertingat ad cœlum: & celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras.
5. Descendit autem Dominus, ut videret civitatem & turrem, quam ædificabant filii Adam.
6. Et dixit: Ecce, unus est populus, & unum est labium omnibus, cœperũtque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant.
7. Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui.

26. Joctan vero genuit Almodad, & Seleph, & Hasarmaveth, & Jerah.
27. Et Hadoram, & Uzal, & Diclah.
28. Et Obal, & Abimael: & Seba.
29. Et [1]Ophir, & Havilah, & Jobab, omnes isti filii Joctan.
30. Fuitq; habitatio eorum à Mesa, 11 dum pergis ad Sephar montem Orientis.
31. Isti *sunt* filii Sem secundum familias suas, in terris suis, in gentibus suis.
32. Istę *itaque sunt* familæ filiorum Noah per generationes suas, in gentibus suis: & ab istis divisæ sunt gentes in terra post diluvium.

CAP. XI.

Erat autem universa terra 1 labii unius, & verborum eorundẽ.
2. Et fuit 2 quum proficiscerentur ipsi ab Oriente, 3 invenerunt campum in terra Sinar, & habitaverunt ibi.
3 Dixeruntque 4 alter ad alterum, 5 Agite, faciamus lateres, & 6 igni coquamus *illos*. 7 Fuerũtq; eis lateres vice lapidum, & bitumen fuit eis vice 8 cæmenti.
4. Dixerunt itaq; agite, 9 ædificemus nobis civitatem & turrim, 10 cujus caput *contingat* cœlum, atque *ita* faciamus nobis nomen: ne forte dispergamur super faciem universæ terræ.
5. Descendit autem Jehovah, 11 ut videret civitatem illam & turrim quam ædificabant filii 12 hominum.
6. Dixitque Jehovah, En, populus unus, & labium unum *est* omnibus istis, & *hoc est* incipere eorum 13 ut faciant, nunc autem nõ prohibebitur ab eis quicquid cogitaverunt facere.
7. 14 Age descendamus, & confundamus ibi † labium eorum, ut non 15 exaudiant singuli labium proximi sui.

26. Vnd Jaketan zeuget Almodad/ Saleph/ Hazarmaueth/ Jarah/
27. Hadoram/ Vsal/ Dikela/
28. Obal/ Abimael/ Seba/
29. Ophir/ Heuila/ vnd Jobab/ das sind alle kinder von Jaketan.
30. Vnd jre wonung war von Mesa an/ biß man kömpt gen Sephar/ an den berg gegen dem morgen.
31. Das sind die kinder von Sem/ in iren geschlechten/ sprachen/ lendern vnd leuten.
32. Das sind nu die nachkomen der kinder Noah/ in jren geschlechten vnd leuten/ von denen sind ausgebreitet die leute auff erden nach der sindflut.

Das XI. Cap.

Es hatte aber alle welt einerley zungen vnd sprache.
2. Da sie nu zogen gen morgen/ funden sie ein eben land/ im lande Sinear/ vnd woneten daselbs/
3. Vnd sprachen vnternander/ wolauff/ lasst vns ziegel streichen vnd brennen/ vnd namen ziegel zu stein/ vnd thon zu kalck/
4. Vnd sprachen/ wolauff/ lasst vns eine stad vnd thurn bawen/ des spitze biß an den himel reiche/ das wir vns einen namen machen/ denn wir werden vieleicht zerstrewet in alle lender.
5. Da fur der HERR ernider/ das er sehe die stad vnd thurn/ die die menschen kinder baweten.
6. Vnd der HERR sprach/ Sihe/ es ist einerley volck vnd einerley sprach vnter jnen allen/ vnd haben das angefangen zu thun/ sie werden nicht ablassen von allem das sie fürgenomen haben zu thun.
7. Wolauff/ lasst vns ernider faren/ vnd jre sprache daselbs verwirren/ das keiner des andern sprache verneme.

* Sap. 10. v. 5

12. Adam .i. hominis vel hominũ. Ge. 6. n. 1.
13. ad faciendum vel, facere.
14. da, descendemus & confundemus. n. 5.
15. exaudiat vir .i. unusquisque n. 4.

11. ingrediendo, te. n. 8.

Cap. 11.
1. labium unum, & verba una.
2. in proficiscendo eos.
3. & invenerunt: Ge. 9. n. 27.
4. Vir (.i. unusquisque Gen. 10. n. 1.) ad amicum vel proximum suum.
5. Eja, lateres faciamus. Imperativus pro adverbio. Sic v. 4.
6. comburemus ad combustionem.
7. & fuit eis later in lapidem. Ge. 1. n. 17.
8. in cæmentum.
9. ædificabimus.
10. & caput eius in cælo.
11. ad videndum. Gen. 9. n. 30.

8. Also zerstrewet sie der HERR von dannen in alle lender/das sie musten auffhören die stad zu bawen.

16. super sit: Gen. 10. n. 5. 9. Daher heisst jr name Babel/das der HERR daselbs verwirret hatte aller lender sprache/vnd sie zerstrewet von dannen in alle lender.

17. filius centum (centuriæ) anni. Ge. 7. n. 7. Gen. 9. n. 51. 18. & genuit. 19. post gignere ipsum. Gen. 6. n. 12. Sic infra v. 13. 15. & sequ.

10. Diß sind die geschlecht Sem/Sem war hundert jar alt / vnd zeuget Arphachsad/ zwey jar nach der sindflut/

11. Vnd lebet darnach fünff hundert jar / vnd zeuget söne vnd töchter.

12. Arphachsad ward fünff vnd dreissig jar alt/vnd zeugete Salah/

13. Vnd lebet darnach vierhundert vnd drey jar / vnd zeuget söne vnd töchter.

8. Dispersit itaque Jehovah eos inde super faciem universæ terræ, cessaveruntque ædificare urbem illam.

9. 16 Propterea vocavit nomen ejus Babel: quia illic confudisset Jehovah labium universæ terræ, & inde dispersisset eos Jehovah super faciem universæ terræ.

10. Istę generationes Sem. Sem, 17 quum natus esset centum annos, 18 genuit Arpachsad duobus annis post diluvium.

11. Vixitque Sem, 19 postquam genuit Arpachsad, quingentos annos, & genuit filios ac filias.

12. Arpachsad veró vixit quinque & triginta annos, & genuit Selah.

13. Vixitque Arpachsad postquam genuit Selah tres & quadringentos annos, & genuit filios ac filias.

8. Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco in universas terras, & cessaverunt ædificare civitatem.

9. Et idcirco vocatum est nomen ejus Babel, quia ibi confusum est labium universæ terræ: & inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.

10. Hæ sunt generationes Sem: * Sem erat centum annorum, quando genuit Arphaxad, biennio post diluvium.

11. Vixitque Sem postquam genuit Arphaxad, quingentis annis, & genuit filios & filias.

12. Porrò Arphaxad vixit triginta quinque annis, & genuit Sale.

13. Vixitque Arphaxad postquam genuit Sale, trecentis tribus annis, & genuit filios & filias.

8. Καὶ διέσπειρε Κύριος αὐτοὺς ἐκεῖθεν ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. καὶ ἐπαύσαντο οἰκοδομοῦντες τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον.

9. Διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτῆς, σύγχυσις· ὅτι ἐκεῖ συνέχεε Κύριος τὰ χείλη πάσης τῆς γῆς, καὶ ἐκεῖθεν διέσπειρεν αὐτοὺς ὁ Κύριος ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς.

10. Καὶ αὗται αἱ γενέσεις Σήμ· Σὴμ ἦν υἱὸς ἑκατὸν ἐτῶν, ὅτε ἐγέννησε τὸν Ἀρφαξάδ, δευτέρου ἔτους μετὰ τὸν κατακλυσμόν. *1. Par. 1. v. 17.

11. Καὶ ἔζησε Σὴμ, μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Ἀρφαξὰδ, ἔτη πεντακόσια· καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας· καὶ ἀπέθανεν.

12. Καὶ ἔζησεν Ἀρφαξὰδ ἔτη ἑκατὸν τριακονταπέντε, καὶ ἐγέννησε τὸν Καϊνάν.

13. Καὶ ἔζησεν Ἀρφαξὰδ, μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Καϊνὰν, ἔτη τετρακόσια τριάκοντα· καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας· καὶ ἀπέθανεν. καὶ ἔζησε Καϊνὰν ἔτη ἑκατὸν τριάκοντα. καὶ ἐγέννησε τὸν Σαλά. καὶ ἔζησε Καϊνάν, μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Σαλὰ, ἔτη τριακόσια τριάκοντα· καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας· καὶ ἀπέθανεν.

14. Καὶ ἔζησε Σαλὰ ἔτη ἑκατὸν τριάκοντα, ϗ ἐγέννησε τὸν Ἐβερ.
15. Καὶ ἔζησε Σαλὰ, μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Ἐβερ, ἔτη τριακόσια τριάκοντα· ϗ ἀπέθανεν.
16. Καὶ ἔζησεν Ἐβερ ἔτη ἑκατὸν τριακοντατέσσαρα, ϗ ἐγέννησε τὸν Φαλέκ.
17. Καὶ ἔζησεν Ἐβερ, μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Φαλὲκ, ἔτη τριακόσια ἑβδομήκοντα, ϗ ἐγέννησεν υἱοὺς ϗ θυγατέρας· ϗ ἀπέθανεν.
18. Καὶ ἔζησε Φαλὲκ ἔτη ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρα, ϗ ἐγέννησε τὸν Ῥαγαῦ.
19. Καὶ ἔζησε Φαλὲκ μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Ῥαγαῦ, ἔτη διακόσια ἐννέα, ϗ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας· ϗ ἀπέθανεν.
20. Καὶ ἔζησε Ῥαγαῦ ἔτη ἑκατὸν τριακονταδύο, ϗ ἐγέννησε τὸν Σερούχ.
21. Καὶ ἔζησε Ῥαγαῦ, μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Σερούχ, ἔτη διακόσια ἑπτά, ϗ ἐγέννησεν υἱοὺς ϗ θυγατέρας· ϗ ἀπέθανεν.
22. Καὶ ἔζησε Σερούχ ἔτη ἑκατὸν τριάκοντα, ϗ ἐγέννησε τὸν Ναχώρ.
23. Καὶ ἔζησε Σερούχ, μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Ναχὼρ, ἔτη διακόσια, ϗ ἐγέννησεν υἱοὺς ϗ θυγατέρας· ϗ ἀπέθανεν.
24. Καὶ ἔζησε Ναχὼρ ἔτη ἑκατὸν ἑβδομηκονταεννέα, ϗ ἐγέννησε τὸν Θαρά.
25. Καὶ ἔζησε Ναχὼρ, μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Θαρὰ, ἔτη ἑκατὸν εἰκοσιπέντε, ϗ ἐγέννησεν υἱοὺς ϗ θυγατέρας· ϗ ἀπέθανεν.
26. Καὶ ἔζησε Θαρὰ ἔτη ἑβδομήκοντα, ϗ ἐγέννησε τὸν Ἀβραμ, ϗ τὸν Ναχὼρ, ϗ τὸν Ἀράν.
27. Αὗται αἱ γενέσεις Θαρά· Θαρὰ ἐγέννησε τὸν Ἀβραμ, ϗ τὸν Ναχὼρ, ϗ τὸν Ἀράν. Ἀρὰν ἐγέννησε τὸν Λώτ.
28. Καὶ ἀπέθανεν Ἀρὰν ἐνώπιον Θαρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ γῇ ᾗ ἐγεννήθη, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Χαλδαίων.
29. Καὶ ἔλαβον Ἀβραμ ϗ Ναχὼρ ἑαυτοῖς γυναῖκας· ὄνομα τῇ γυναικὶ Ἀβραμ, Σάρα· καὶ ὄνομα τῇ γυναικὶ Ναχὼρ, Μελ-

14. Sale quoque vixit triginta annis, & genuit Heber.
15. Vixitq; Sale postquam genuit Heber, quadringentis tribus annis, & genuit filios & filias.
16. Vixit autem Heber triginta quatuor annis, & genuit Phaleg.
17. Et vixit Heber postquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis, & genuit filios & filias.
18. Vixit quoque Phaleg triginta annis, & genuit Reu.
19. Vixitq; Phaleg postquam genuit Reu, ducentis novem annis, & genuit filios & filias.
20. Vixit autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug.
21. Vixit quoq; Reu postquam genuit Sarug, ducentis septem annis, & genuit filios & filias.
22. Vixit verò Sarug triginta annis, & genuit Nachor.
23. Vixitque Sarug postquam genuit Nachor, ducentis annis, & genuit filios & filias.
24. Vixit autem Nachor viginti novem annis, & genuit Thare.
25. Vixitq; Nachor postquam genuit Thare, centum decem & novem annis, & genuit filios & filias.
26. Vixitq; Thare septuaginta annis, * & genuit Abram & Nachor & Aran.
27. Hæ sunt autem generationes Thare: Thare genuit Abram, Nachor et Aran. Porrò Aran genuit Loth.
28. Mortuusque est Aran ante Thare patrem suum, in terra nativitatis suæ in Ur Chaldæorum.
29. Duxerunt autem Abram & Nachor uxores: nomen uxoris Abram, Sarai: & nomen uxoris Nachor, Melcha filia Aran

14. Porrò Sélah vixit triginta annos, & genuit Eber.
15. Vixitque Sélah postquam genuit Eber tres & quadringentos annos, & genuit filios ac filias.
16. Vixit autem Eber quatuor & triginta annos, & genuit Peleg.
17. Vixitque Eber postquam genuit Peleg, triginta & quadringentos annos, & genuit filios ac filias.
18. Vixit verò Peleg triginta annos, & genuit Reu.
19. Vixitque Peleg postquam genuit Reu novem & ducentos annos, & genuit filios & filias.
20. Porrò Reu vixit duos & triginta annos, & genuit Serug.
21. Vixitque Reu postquam genuit Serug, septem & ducentos annos, & genuit filios & filias.
22. Vixit autem Serug triginta annos, & genuit Nahor.
23. Vixitque Serug postquã genuit Nahor, ducentos annos, & genuit filios ac filias.
24. Vixit autem Nahor novem & viginti annos, & genuit Thèrah.
25. Vixitque Nahor postquam genuit ipse Therah, centum novendecim annos, & genuit filios ac filias.
26. Vixit autem Therah septuaginta annos, & genuit Abram, Nahor, & Haran:
27. Istę itaque sunt generationes Thèrah: Therah genuit Abram, Nahor, & Harán. Haran verò genuit Lot.
28. Mortuus est autem Harán [20] coram Thérah patre suo in terra nativitatis suæ nempe in Ur Chasdim.
29. [21] Duxerunt autem Abram & Nahór sibi uxores: nomen uxoris Abram, Sarái: & nomen uxoris Nahor,

14. Salah war dreissig jar alt/ vnd zeuget Eber/
15. Vnd lebet darnach vier hundert vnd drey jar/ vnd zeugete söne vnd töchter.
16. Eber war vier vnd dreissig jar alt/ vnd zeuget Peleg/
17. Vnd lebet darnach vier hundert vnd dreissig jar / vnd zeuget söne vnd töchter.
18. Peleg war dreissig jar alt/ vnd zeuget Regu/
19. Vnd lebet darnach zwey hundert vnd neun jar / vnd zeuget söne vnd töchter.
20. Regu war zwey vnd dreissig jar alt/ vnd zeuget Serug/
21. Vnd lebet darnach zwey hundert vnd sieben jar / vnd zeuget söne vnd töchter.
22. Serug war dreissig jar alt/ vnd zeuget Nahor/
23. Vnd lebet darnach zwey hundert jar / vnd zeuget söne vnd töchter.
24. Nahor war neun vnd zwentzig jar alt / vnd zeuget Tharah/
25. Vnd lebet darnach hundert vnd neunzehen jar / vnd zeuget söne vnd töchter.
26. Tharah war siebentzig jar alt / vnd zeuget / Abram/ Nahor/ vnd Haran.
27. Diß sind die geschlecht Tharah/ Tharah zeuget Abram/ Nahor / vnd Haran/ Aber Haran zeuget Lot.
28. Haran aber starb vor seinem vater Tharah in seinem vaterland zu Vr in Chaldea.
29. Da namen Abram vnd Nahor weiber/ Abrams weib hies Sarai/ vnd Nahors weib Milca Harans tochter/ der ein

*1.Par.1. v.26. Iosu.24. v.2.

20. ad, vel super facies.

21. & accepit Abram.

vater war der Milca/ vnd der Jisca.
30. Aber Sarai war vnfruchtbar/vnd hatte kein kind.
31. Da nam Tharah seinen son Abram / vnd Lot seines sons Harans son / vnd seine schnur Sarai / seines sons Abrams weib/vnd füret sie von Vr aus Chaldea / das er ins land Canaan zöge/ vnd sie kamen gen Haran/vnd woneten daselbs.
32. Vnd Tharah ward zwey hundert vnd fünff jar alt/ vnd starb in Haran.

Das XII. Cap.

Vnd der HERR sprach zu Abram/ Gehe aus deinem vaterland / vnd von deiner freundschafft / vnd aus deines vaters hause / in ein land/ das ich dir zeigen wil.
2. Vnd ich wil dich zum grossen volck machen/vnd wil dich segenen/vnd dir einen grossen namen machen / vnd solt ein segen sein.
3. Ich wil segenen die dich segenen/vnd verfluchen die dich verfluchen. Vnd in dir sollen gesegenet werden alle geschlecht auff erden.
4. Da zoch Abram aus / wie der HErr zu jm gesagt hatte/ vnd Lot zoch mit jm/ Abram aber war fünff vnd siebenzig jar alt/da er aus Haran zoch.
5. Also nam Abram sein weib Sarai/vnd Lot seines bruders son / mit aller jrer habe/die sie gewonnen hatten / vnd seelen die sie gezeuget hatten in Haran/vnd zogen aus zu reisen in das land Canaan. Vnd als sie komen waren in dasselbige land/
6. Zog Abram durch / biß an die stet Sichem / vnd an den Hayn More/den es woneten zu der zeit die Cananiter im lande.
7. Da erschein der HERR Abram/vnd sprach/ Deinem samen wil ich diß land geben. Vnd er bawet daselbs dem HERRN einen altar/ der jm erschienen war.

Dar-

Cap. 12.
1. *Vade tibi. Pleon. pronom.*
2. *nativitate, i. natali solo.*
3. *Videre faciam te.*
4. *esto.*
5. *maledicentis tibi. Ge. 4. n. 29.*
6. *filius.*
7. *5. annorum. Ge. 11. n. 17. Ge. 5. n. 7.*
7. *in exire suo. Gen. 11. n. 3.*
8. *animam quam fecerant i. emptione acquisierant. Prima servitutis mentio.*
9. *ad eundum. Gen. 11. n. 13.*
10. *& venerunt in terram Canaan.*
11. *ad Abram.*
12. *conspecto ad eum. n. 11.*

Milchah filia Haran patris Milchah & patris Ischah.
30. Fuit autem Sarai sterilis, nec *erat* ei gnatus.
31. Tulitque Thérah Abram filium suum, & Lot filium Haran, filium filii sui, & Sarai nurum suam, uxorem Abram filii sui: egressique sunt cum eis de Ur Chasdim, ut pergerent in terram Chenaan, & venerunt usque ad Haran, habitaveruntque ibi.
32. Fuerunt autem dies Therah quinque & ducenti anni, mortuusque est Thérah in Haran.

CAP. XII.

Dixerat autem Jehovah ad Abram, 1 Abi è terra tua, & è 2 cognatione tua, & è domo patris tui, ad terram, quam 3 ostendam tibi:
2. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, ac magnificabo nomen tuum, & 4 eris benedictio.
3. Benedicam quoque benedicentibus tibi, & 5 maledicentibus tibi maledicam: & benedicentur in te omnes familiæ terræ.
4. Abiit itaque Abram sicut dixerat ei Jehovah, & perrexit cum eo Lot. porro Abram 6 natus *erat* septuaginta quinque annos; 7 quando egressus est de Haran.
5. Tulitque Abram Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui, ac omnem substantiam suam, quam acquisierant, 8 animas quas *sibi* acquisierant in Haran, egressique sunt, 9 ut pergerent in terram Chenáan, 10 ad quam tandem pervenerunt.
6. Et transivit Abram per terram illam usque ad locum Sechem, *nempe* usque ad Quercum Moreh. porro Chenaanæus tunc *erat* in terra.
7. † Et visus est Jehovah 11 ipsi Abram, dixitque, semini tuo dabo terram istam: & ædificavit ibi altare Jehovæ, 12 qui apparuerat ei.

Tran-

patris Melchæ, & patris Jeschæ.
30. Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos.
31. * Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Lot filium Aran, filium filii sui, & Sarai nurum suam, uxorem Abram filii sui, & eduxit eos de Ur Chaldeorum, ut irent in terram Chanaan: veneruntque usque Haran, & habitaverunt ibi.
32. Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran.

CAP. XII.

Dixit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstravero tibi,
2. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus.
3. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque * in te benedicentur universæ cognationes terræ.
4. Egressus est itaque Abram, sicut præceperat ei Dominus, & ivit cum eo Lot: septuaginta quinque annorum erat Abram cùm egrederetur de Haran.
5. Tulitque Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui, universamque substantiam quam possederant, & animas quas fecerant in Haran: & egressi sunt ut irent in terram Chanaan. Cumque venissent in eam,
6. Pertransivit Abram terram usque ad locum Sichem, & usque ad convallem illustrem: Chananeus autem tunc erat in terra.
7. Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: * Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.

Et

χά, θυγάτηρ Αρὰν, καὶ πατὴρ Μελχά, καὶ πατὴρ Ιεσχά.
30. Καὶ ἦν Σάρα στεῖρα, καὶ οὐκ ἐτεκνοποίει.
31. Καὶ ἔλαβε Θαρὰ τὸν Αβραμ υἱὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν Λὼτ υἱὸν Αρὰν, υἱὸν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τὴν Σάραν τὴν νύμφην αὐτοῦ, γυναῖκα Αβραμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκ τῆς χώρας τῶν Χαλδαίων, πορευθῆναι εἰς γῆν Χαναάν. καὶ ἦλθον ἕως Χαράν· καὶ ᾤκησαν ἐκεῖ.
32. Καὶ ἐγένοντο αἱ ἡμέραι Θαρὰ ἐν γῇ Χαρὰν, ἔτη διακόσια πέντε· καὶ ἀπέθανε Θαρὰ ἐν Χαρὰν.

Κεφαλ. ιβ.

Καὶ εἶπε Κύριος τῷ Αβραμ, ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου· καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω.
2. Καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα· καὶ εὐλογήσω σε, καὶ μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σου, καὶ ἔσῃ εὐλογημένος.
3. Καὶ εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε, καὶ τοὺς καταρωμένους σε, καταράσομαι. καὶ εὐλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς.
4. Καὶ ἐπορεύθη Αβραμ καθὰ ἐλάλησεν αὐτῷ Κύριος· καὶ ᾤχετο μετ' αὐτοῦ Λώτ. Αβραμ δὲ ἦν ἐτῶν ἑβδομηκονταπέντε, ὅτε ἐξῆλθεν ἐκ Χαράν·
5. Καὶ ἔλαβεν Αβραμ Σάραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὸν Λὼτ υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν, ὅσα ἐκτήσαντο, καὶ πᾶσαν ψυχὴν, ἣν ἐκτήσαντο ἐν Χαράν. καὶ ἐξῆλθε πορευθῆναι εἰς γῆν Χαναάν.
6. Καὶ διώδευσεν Αβραμ τὴν γῆν ἕως τοῦ τόπου Συχέμ, ἐπὶ τὴν δρῦν τὴν ὑψηλήν. οἱ δὲ Χαναναῖοι τότε κατῴκουν τὴν γῆν.
7. Καὶ ὤφθη Κύριος τῷ Αβραμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην· καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ Αβραμ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ τῷ ὀφθέντι αὐτῷ.

Καὶ

* Iosu. 24. v. 2. Nehe. 9. v. 7. Iudit. 5. v. 6.
* Act. 7. v. 3. 4.
* Gal. 3. v. 8. Inf. 18. v. 18. 22. v. 18. 26. v. 4. Heb. 11. v. 8.
* Inf. 13. v. 14. 15. v. 18. 26. v. 3. Deu. 34. v. 4.

8. Καὶ ἀπέστη ἐκεῖθεν εἰς τὸ ὄρος κατ' ἀνατολὰς Βαιθήλ. καὶ ἔστησε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐν Βαιθὴλ κατὰ θάλασσαν, καὶ Αγγὴ κατ' ἀνατολάς· καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ. καὶ ἐπεκαλέσατο ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου.

9. Καὶ ἀπῆρεν Αβραμ, καὶ πορευθεὶς ἐστρατοπέδευσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ.

10. Καὶ ἐγένετο λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ κατέβη Αβραμ εἰς Αἴγυπτον παροικῆσαι ἐκεῖ· ὅτι ἐνίσχυεν ὁ λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς.

11. Εγένετο δὲ ἡνίκα ἤγγισεν Αβραμ εἰσελθεῖν εἰς Αἴγυπτον, εἶπεν Αβραμ Σάρᾳ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, γινώσκω ἐγὼ, ὅτι γυνὴ εὐπρόσωπος εἶ.

12. Εσται οὖν ὡς ἂν ἴδωσί σε οἱ Αἰγύπτιοι, ἐροῦσιν ὅτι γυνὴ αὐτοῦ ἐστιν αὕτη, καὶ ἀποκτενοῦσί με, σὲ δὲ περιποιήσονται.

13. Εἰπὲ οὖν ὅτι ἀδελφὴ αὐτοῦ εἰμι, ὅπως ἂν εὖ μοι γένηται διὰ σὲ, καὶ ζήσεται ἡ ψυχή μου ἕνεκά σου.

14. Εγένετο δὲ ἡνίκα εἰσῆλθεν Αβραμ εἰς Αἴγυπτον, ἰδόντες οἱ Αἰγύπτιοι τὴν γυναῖκα, ὅτι καλὴ ἦν σφόδρα.

15. Καὶ εἶδον αὐτὴν οἱ ἄρχοντες Φαραὼ, καὶ ἐπῄνεσαν αὐτὴν πρὸς Φαραὼ, καὶ εἰσήγαγον αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον Φαραώ.

16. Καὶ τῷ Αβραμ εὖ ἐχρήσαντο δι' αὐτήν. καὶ ἐγένοντο αὐτῷ πρόβατα, καὶ μόσχοι, καὶ ὄνοι, καὶ παῖδες, καὶ παιδίσκαι, καὶ ἡμίονοι, καὶ κάμηλοι.

17. Καὶ ἤτασε Κύριος τὸν Φαραὼ ἐτασμοῖς μεγάλοις καὶ πονηροῖς, καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ περὶ Σάρας τῆς γυναικὸς Αβραμ.

18. Καλέσας δὲ Φαραὼ τὸν Αβραμ, εἶπε, τί τοῦτο ἐποίησάς μοι, ὅτι οὐκ ἀπήγγειλάς μοι, ὅτι γυνή σου ἐστί;

19. Καὶ ἱνατί εἶπας ὅτι ἀδελφή μου ἐστὶ; καὶ ἔλαβον αὐτὴν ἐμαυτῷ γυναῖκα. καὶ νῦν ἰδοὺ ἡ γυνή σου ἐναντίον σου, λαβὼν ἀπότρεχε.

---

8. Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai: ædificavit quoq; ibi altare Domino, & invocavit nomen ejus.

9. Perrexitq; Abram vadens, & vltrà progrediens ad meridiem.

10. Facta est autem fames in terra: descenditq; Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi: prævaluerat enim fames in terra.

11. Cumque propè esset ut ingrederetur Ægyptũ, dixit Sarai uxori suæ: Novi quòd pulchra sis mulier,

12. Et quòd cùm viderint te Ægyptii, dicturi sunt, uxor illius est, & interficient me, & te reservabunt.

13. *Dic ergo, obsecro te, quòd soror mea sis: ut benè sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui.

* Inf. 20. v. 11.

14. Cùm itaque ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptii mulierem, quòd esset pulchra nimis.

15. Et nuntiaverunt principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum: & sublata est mulier in domum Pharaonis.

16. Abram verò bene usi sunt propter illam. Fueruntque ei oves & boves, & asini & servi, & famulę & asinæ & cameli.

17. Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum ejus propter Sarai uxorem Abram.

18. Vocavitq; Pharao Abram, & dixit ei: Quidnam est hoc quod fecisti mihi? quare non indicasti mihi quòd uxor tua esset?

19. Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem: Nunc igitur ecce conjunx tua, accipe eam, & vade.

---

8. 13 Transtulit autem *se* inde ad montem ab Oriente ipsi Beth-el, tetenditque *illic* tabernaculum suum: Beth-el *erat* 14 ab Occidente, & Ai ab Oriente, & ædificavit ibi altare ipsi Jehovæ, invocavitque 15 nomen Jehovæ:

9. Et profectus est Abram eundo ac proficiscendo ad Meridiem.

10. Fuit autem fames in terra: & descendit Abram in Misraim, 16 ut peregrinaretur ibi: quia gravis *erat* fames in terra.

11. Et fuit, quando appropinquavit, 17 ut ingrederetur Misraim, 18 dixit ad Sarai uxorem suam: Ecce nunc novi quod mulier pulchra aspectu 19 sis:

12. 20 Unde accidet, quum contemplati te fuerint Ægyptij, 21 ut dicant, uxor ejus 22 est: & occident me, te vero 23 servabunt incolumen.

13. Dic quæso *quòd* soror mea 24 sis: ut benè sit mihi propter te, vivatq; anima mea propter te.

14. Fuitque 25 quum ingrederetur Abram Misraim, 26 ut contemplarentur AEgyptij mulierem quod pulchra 27 esset valde.

15. Et contemplati sunt eam principes Paroh, laudaveruntque eam 28 Paróni: & abducta fuit mulier *in* domum Paroh.

16. Et ipsi Abram benefecit propter eam: 29 fueruntque ei oves, & boues, & asini, & servi, & ancillæ, & asinæ, & cameli.

17. Percussit autem Jehovah Paroh percussionibus magnis, & domum ejus 30 causa Sarai uxoris Abram.

18. Vocavit igitur Paroh Abram, & dixit, 32 Cur hoc fecisti mihi? ut quid non indicasti mihi quod uxor tua 33 esset?

19. Ut quid dixisti, Soror mea 34 est? & accepi eam mihi in uxorem: nunc autem en *tibi* uxor tua, cape & abi.

---

8. Darnach brach er auff von dannen an einen berg/ der lag gegen dem morgen der stad BethEl/ vnd richtet seine hütten auff/ das er BethEl gegen abend / vnd Ai gegen dem morgen hatte. Vnd bawet daselbs dem HERRN einen altar / vnd predigte von dem namen des HERRN.

9. Darnach weich Abram ferner / vnd zoch aus gegen dem mittag.

10. Es kam aber eine tewrung in das land. Da zoch Abram hinab in Egypten/ das er sich daselbs/ als ein frembdling/ enthielte / denn die tewrung war gros im lande.

11. Vnd da er nahe bey Egypten kam / sprach er zu seinem weibe Sarai / Sihe / ich weis / das du ein schön weib von angesicht bist.

12. Wenn dich nu die Egypter sehen werden / so werden sie sagen / das ist sein weib/ vnd werden mich erwürgen vnd dich behalten.

13. Lieber so sage doch/du seist meine schwester/auff das mirs deste baß gehe vmb deinen willen/vnd meine seele bey dem leben bleibe vmb deinen willen.

14. Als nu Abram in Egypten kam / sahen die Egypter das weib / das sie fast schön war.

15. Vnd die fürsten des Pharao sahen sie/ vnd preiseten sie für jm. Da ward sie in des Pharao haus bracht.

16. Vnd er thet Abram guts/ vmb jren willen / vnd er hatte schafe/rinder/esel / knecht vnd megde / eselin vnd kameel.

17. Aber der HERR plaget den Pharao mit grossen plagen vnd sein haus / vmb Sarai Abrams weibs willen.

18. Da rieff Pharao Abram zu sich/vnd sprach zu jm/ warumb hastu mir das gethan? Warumb sagestu mirs nicht/ das dein weib were?

19. Warumb sprachstu denn/ sie were deine schwester? Derhalben ich sie mir zum weibe nemen wolt. Vnd nu sihe/da hastu dein weib / nim sie vnd zeuch hin.

---

13. euulsit se. 14. a mari. Id enim terra Canaan ad occidentem fuit. 15. in nomine Ge. 4. n. 46.

16. ad peregrinandum.

17. ad ingrediendum. n. 9. 18. & dixit. Gen. 11. n. 2. 19. tu. Gen. 4. n. 26. 20. & erit, quũ videbunt. 21. & dicent. n. 18. 22. hac. Gen. 9. n. 38. 23. viuere facient. 24. tu. n. 19. 25. secundum ingredi. 26. & viderunt n. 20. 27. ipsa. n. 22.

28. ad Pharaonem.

29. & fuit ei pecus & bos. Gen. 4. n. 11. 30. Super verbo, vel, re Sarai. n. Ab. 32. quid (scil. est) hoc (quod) fecisti mihi. 33. ipsa. 34. ipsa. n. 27. Ge. 2. n. 24.

35. Omne quod ei.

Cap. 13.

1. Omne quod ei. 2. gravis valde in pecore. 3. ad. 4. & usq;. 5. quo fuit ibi Ge. 2. n. 20. 6. & inter Ai. Gen. 1. n. 12. 7. in nomine. Gen. 12. n. 25. 8. & etiam Lot. 9. fuit pecus & bos. 10. ad sedendum vel habitandum. 11. Simul e .i. alter cũ altero. 12. & fuit rixa. 13. sedens vel habitans. Ge. 4. n. 25. 1. n. 5. 14. Ne quaso. 15. Inter past. t. n. 6. 16. nos. Gen. 12. n. 19. 17. ad facies tuas vel ad conspectum tuum. 18. Separare. 19. desuper me. 20. & dextrabo .i. ad dextram vel meridem proficiscar. 21. Et sinistrabo .i. ad sinistram vel septẽtrionem ibo. &

20. Vnd Pharao befahl seinen leuten vber jm/ das sie jn geleiten/ vnd sein weib/ vnd alles was er hatte.

20. Pręcepitq; de illo Paroh viris, & dimiserunt eum, & uxorem ejus, & 35 omnia quæ *erant* ei.

20. Præcepitque Pharao super Abram viris: & deduxerunt eum, & uxorem illius, & omnia quæ habebat.

20. Καὶ ἐνετείλατο Φαραὼ ἀνδράσι περὶ Ἀβραμ συμπροπέμψαι αὐτὸν, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ πάντα ὅσα ἦν αὐτῷ, καὶ Λὼτ μετ᾽ αὐτοῦ.

Das XIII. Cap.

ALso zoch Abram erauff aus Egypten/ mit seinem weibe vnd mit allem das er hatte/ vnd Lot auch mit jm/ gegen dem mittag.

2. Abram aber war sehr reich von vieh/ silber/ vnd gold.

3. Vnd er zoch jmer fort von mittag/ biß gen BethEl/ an die stet/ da am ersten seine hütten war/ zwischen BethEl vnd Ai/

4. Eben an den ort/ da er vorhin den altar gemacht hatte/ vnd er predigt alda den Namen des HERRN.

5. Lot aber der mit Abram zoch/ der hatte auch schaff vnd rinder vnd hütten.

6. Vnd das land mochts nicht ertragen/ das sie bey einander woneten/ denn jr habe war gros/ vnd kundten nicht bey einander wonen.

7. Vnd war jmer zanck zwischen den hirten vber Abrams vieh/ vnd zwischen den hirten vber Lots vieh/ so woneten auch zu der zeit die Cananiter vnd Phereſiter im lande.

8. Da sprach Abram zu Lot/ Lieber las nicht zanck sein zwischen mir vnd dir/ vnd zwischen meinen vnd deinen hirten/ denn wir sind gebrüder.

9. Stehet dir nicht alles land offen? Lieber scheide dich von mir/ wiltu zur lincken/ so wil ich zur rechten/ oder wiltu zur rechten/ so wil ich zur lincken.

10. Da hub Lot seine augen auff/ vnd besahe die gantze gegend am Jordan/ Denn ehe der HERR Sodoma vnd Go-

CAP. XIII.

AScendit itaq; Abram ex Misraim, ipse, & uxor ejus, & 1 omnia quæ *erant* ei, atque Lot cum eo, ad meridiem.

2. *Erat* autem Abram 2 dives valde in pecoribus, in argento & auro.

3. Perrexitque † 3 per profectiones suas á Meridie 4 usque ad Beth-el, usque ad locum, ubi 5 fuerat tabernaculum ejus in principio, *nempe* inter Bethel & 6 Ai:

4. Ad locum *scilicet* altaris, quod fecerat illic in principio, & invocavit illic Abram 7 nomen Jehovæ.

5. 8 Quin & ipsi Lot ambulanti cum Abram 9 erant oves ac boves & tabernacula.

6. Neque *jam* ferebat eos terra, 10 ut inhabitarent pariter, quia erat substantia eorum multa, nec poterant habitare 11 pariter.

7. 12. Unde exorta est contentio inter pastores pecoris Abram, & inter pastores pecoris Lot: porro Chenaanæus & Perizæus tunc 13 habitabat in terra illa.

8. Dixit itaque Abram ad Lot, 14 Ne nunc sit contentio inter me & te, & inter pastores meos, atque 15 pastores tuos: quia viri fratres 16 sumus.

9. Annon universa terra 17 coram te *est*? 18 Separa te quæso 19 à me. si *ieris ad* sinistram, 20 dextram tenebo: & si *ad* dextram *ieris*, 21 sinistram tenebo.

10. 22. Sublatis igitur Lot oculis suis, vidit omnem planitiem Jarden, quód 23 tota *esset* irrigua: *nam* 24 antequam disperdidisset Jehovah Sedom & Amorah, *e-*

CAP. XIII.

AScendit ergo Abram de Ægypto, ipse, & uxor ejus, & omnia quæ habebat, & Lot cum eo, ad australem plagam.

2. Erat autem dives valde in possessione auri & argenti.

3. Reversusq; est per iter quò venerat, à meridie in Bethel usq; ad locum, ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai:

4. In loco altaris * quod fecerat prius, & invocavit ibi nomen Domini.

5. Sed & Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium, & armenta, & tabernacula.

6. Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul: * erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter.

7. Unde facta est rixa inter pastores gregum Abram & Lot. Eo autem tempore Chananæus & Phærezæus habitabant in terra illa.

8. Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæso sit jurgium inter me & te, & inter pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus.

9. * Ecce universa terra coram te est: recede à me, obsecro, si ad sinistram ieris, ego dextram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.

10. Elevatis itaq; Lot oculis, vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ universa irrigabatur antequam subverteret Domi-

Κεφαλ. ιγ.

ΑΝέβη δὲ Ἀβραμ ἐξ Αἰγύπτου αὐτὸς, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ, καὶ Λὼτ μετ᾽ αὐτοῦ εἰς τὴν ἔρημον.

2. Ἀβραμ δὲ ἦν πλούσιος σφόδρα, ἐν κτήνεσι, καὶ ἀργυρίῳ, καὶ χρυσίῳ.

3. Καὶ ἐπορεύθη ὅθεν ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον, ἕως Βαιθὴλ, ἕως τοῦ τόπου οὗ ἦν ἡ σκηνὴ αὐτοῦ πρότερον, ἀναμέσον Βαιθὴλ καὶ ἀναμέσον Ἀγγαί·

4. Εἰς τὸν τόπον τοῦ θυσιαστηρίου, οὗ ἐποίησεν ἐκεῖ τὴν ἀρχήν. καὶ ἐπεκαλέσατο Ἀβραμ τὸ ὄνομα Κυρίου.

5. Καὶ Λὼτ τῷ συμπορευομένῳ μετὰ Ἀβραμ, ἦν πρόβατα, καὶ βόες, καὶ σκηναί.

6. Καὶ οὐκ ἐχώρει αὐτοὺς ἡ γῆ κατοικεῖν ἅμα· ὅτι ἦν τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν πολλά· καὶ οὐκ ἠδύναντο κατοικεῖν ἅμα·

7. Καὶ ἐγένετο μάχη ἀναμέσον τῶν ποιμένων τῶν κτηνῶν τοῦ Ἀβραμ, καὶ ἀναμέσον τῶν ποιμένων τοῦ Λώτ. οἱ δὲ Χαναναῖοι καὶ οἱ Φερεζαῖοι τότε κατῴκουν τὴν γῆν.

8. Εἶπε δὲ Ἀβραμ τῷ Λώτ· μὴ ἔστω μάχη ἀναμέσον ἐμοῦ, καὶ σοῦ, καὶ ἀναμέσον τῶν ποιμένων μου, καὶ ἀναμέσον τῶν ποιμένων σου· ὅτι ἄνθρωποι ἀδελφοὶ ἐσμὲν ἡμεῖς.

9. Οὐκ ἰδοὺ πᾶσα ἡ γῆ ἐναντίον σου ἐστί; διαχωρίσθητι ἀπ᾽ ἐμοῦ· εἰ σὺ εἰς ἀριστερὰ, ἐγὼ εἰς δεξιά· εἰ σὺ εἰς δεξιὰ, ἐγὼ εἰς ἀριστερά.

10. Καὶ ἐπάρας Λὼτ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ἐπεῖδε πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, ὅτι ποτιζομένη ἦν πρὸ τοῦ καταστρέψαι τὸν Θεὸν Σόδομα καὶ Γό-

* Sup. 12. v. 8.

* Inf. 36. v. 7.

* Jer. 40. v. 5.

22. & sustulit Lot oculos suos, & vidit. 23. tota ipsa irrigatio Ge. 12. n. 34. Gen. 3. n. 10. 24. ante perdere Jehovam.

μορρα, ὡς ὁ παράδεισος, τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς ἡ γῆ Αἰγύπτου, ἕως ἐλθεῖν εἰς Ζόγορα.

* Deut. 2. v. 9.

11. Καὶ ἐξελέξατο Λὼτ ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἀπῆρε Λὼτ ἀπὸ ἀνατολῶν· καὶ διεχωρίσθησαν ἕκαστος ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

12. Ἀβραμ δὲ κατῴκησεν εἰς γῆν Χαναάν· Λὼτ δὲ κατῴκησεν ἐν γῇ τῶν περιχώρων, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν Σοδόμοις.

13. Οἱ δὲ ἄνθρωποι οἱ ἐν Σοδόμοις πονηροὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ σφόδρα.

14. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς πρὸς Ἀβραμ μετὰ τὸ διαχωρισθῆναι τὸν Λὼτ ἀπ' αὐτοῦ· ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, ἴδε ἀπὸ τοῦ τόπου οὗ σὺ νῦν εἶ, πρὸς βορρᾶν καὶ λίβα, καὶ ἀνατολὴν, καὶ θάλασσαν·

15. Ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν ἣν σὺ ὁρᾷς, σοὶ δώσω αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρματί σου ἕως αἰῶνος.

* Sup. 12. v. 7. Inf. 15. v. 18.

16. Καὶ ποιήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τῆς γῆς· εἰ δύναταί τις ἐξαριθμῆσαι τὴν ἄμμον τῆς γῆς, καὶ τὸ σπέρμα σου ἐξαριθμήσεται.

17. Ἀναστὰς διόδευσον τὴν γῆν εἴς τε τὸ μῆκος αὐτῆς καὶ εἰς τὸ πλάτος· ὅτι σοὶ δώσω αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματί σου εἰς τὸν αἰῶνα.

18. Καὶ ἀποσκηνώσας Ἀβραμ, ἐλθὼν κατῴκησε παρὰ τὴν δρῦν τὴν Μαμβρῆ· ἣ ἦν ἐν Χεβρών. καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ.

nus Sodomam & Gomorrham, sicut paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor.

11. Elegitq; sibi Lot regionem circa Jordanem, & recessit ab oriente: divisiq; sunt alterutrum à fratre suo.

12. Abram habitavit in terra Chanaan: Lot verò moratus est in oppidis, quæ erant circa Jordanem, & habitavit in Sodomis.

13. Homines autem Sodomitæ pessimi erāt, & peccatores coram Domino nimis.

14. Dixitque Dominus ad Abram, postquā divisus est ab eo Lot: Leva oculos tuos in directum, & vide à loco in quo nunc es ad aquilonem & meridiem, ad orientem & occidentem.

15. Omnem terram quam conspicis, tibi dabo, & semini tuo usque in sempiternum.

16. * Faciamq; semen tuum sicut pulverem terræ: si quis potest hominum numerare pulverem terræ, semen quoque tuum numerare poterit.

17. Surge ergo, & perambula terram in longitudine, & in latitudine sua: quia tibi daturus sum eam.

18. Movens igitur tabernaculum suum Abram, venit, & habitavit juxta convallem Mambre, quæ est in Hebron: ædificavitq; ibi altare Domino.

rat sicut hortus Jehovæ, & sicut terra Misraim, 25 ingrediente te in Sóar)

11. Delegitque sibi Lot totam planitiem Jarden, & profectus est Lot ab Oriente, ac *ita* 26 separaverunt se alter ab altero.

12. Abram habitavit in terra Chenaan, & Lot habitavit in urbibus planitiei, & tetendit tabernaculum usque ad Sedóm.

13. Porro homines Sedom erant mali, & peccatores ipsi Jehovæ admodum.

14. Jehovah autem dixit ad Abram, 27 posteaquam separavit se Lot ab eo: Attolle nunc oculos tuos, & vide á loco 28 in quo tu es, ad Aquilonem & Meridiem, & ad Orientem, & ad 29 Occidentem.

15. Nam omnem terram quam tu 30 vides tibi 31 dabo, & semini tuo usque in seculum.

16. Ponam quoque semen tuum sicut pulverem terræ: quia si poterit 32 quisquam numerare pulverem terræ, etiam semen tuum numerabitur.

17. Surge ambula per terram, per longitudinem ejus: & per latitudinem ejus nam tibi daturus sum eam.

18. 1 Tetendit igitur tabernaculum Abram, & venit 33 ut habitaret in 34 Quercubus Mamre, quæ *sunt* in Hebron, ædificavitque illic altare ipsi Jehovæ.

morra verderbet/ war sie wasserreich/ biß man gen Zoar kompt/ als ein garten des HERRN/ gleich wie Egyptenland.

11. Da erwelet jm Lot/ die gantze gegend am Jordan/ vnd zoch gegen morgen. Also scheidet sich ein bruder von dem andern/

12. Das Abram wonet im lande Canaan/ vnd Lot in den stedten derselben gegend/ vnd setzt seine hütten gen Sodom/

13. Aber die leute zu Sodom waren böse/ vnd sündigeten sehr wider den HERRN.

14. Da nu Lot sich von Abram gescheiden hatte/ sprach der HERR zu Abram/ Heb deine augen auff/ vnd sihe von der stet an da du wonest/ gegen mitternacht/ gegen dem mittag/ gegen dem morgen/ vnd gegen dem abend/

15. Denn alle das land/ das du sihest/ wil ich dir geben vnd deinem samen ewiglich.

16. Vnd wil deinen samen machen wie den staub auff erden/ kan ein mensch den staub auff erden zelen/ der wird auch deinen samen zelen.

17. Darumb so mach dich auff/ vnd zeuch durch das land/ in die lenge vnd breite/ denn dir wil ichs geben.

81. Also erhub Abram seine hütten / kam vnd wonet im Hayn Mamre/ der zu Hebron ist / vnd bawet daselbs dem HERRN einen altar. 23

25. ingrediendo te. i. quando itur.

26. separati sunt vir desuper fratre suo.

27. post separari Loth de cum eo.

28. quo tu ibi. quo ibi. i. ubi. Gen. 2. n. 29.

29 Mare. Gen. 12. n. 14.

30. Videns. Ge. 7. n. 10.

31. Dabo eam.

32. Vir. Gen. 11. n. 15.

33. & habitavit.

34. quercubus. i. querceto.

Κεφαλ. ιδ.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῇ Ἀμαρφὰλ βασιλέως Σενναάρ, Ἀριὼχ βασιλεὺς Ἐλασὰρ, Χοδολλογομὼρ βασιλεὺς Αἰλὰμ, καὶ Θαργὰλ βασιλεὺς ἐθνῶν·

2. Ἐποίησε πόλεμον μετὰ Βαλ-

CAP. XIIII.

Factum est autem in illo tempore, ut Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, & Thadal rex gentium,

2. Inirent bellum contra Bara regem Sodomorum,

CAP. XIIII.

Fuit autem in diebus Amraphel regis Sinar, Arioch regis Elasar, Chedorlaomer regis Elam, & Thidal regis Gentium.

1. Fecerunt bellum 1 contra Bêra regem

Das XIIII. Cap.

Cap. 14.

VNd es begab sich zu der zeit des königes Amraphel von Sinear/ Arioch des königes von Elassar/ Kedor Laomor des königes von Elam/ vnd Thideal des königes der Heiden.

2. Das sie kriegten mit Bera dem könige von

1. cum.

Sodom/vnd mit Birsa dem könige von Gomorra/ vnd mit Sineab dem könige von Adama/ vnd mit Semeber dem könige von Zeboim/ vnd mit dem könige von Bela/die heisst Zoar.

3. Diese kamen alle zusamen in das tal Siddim/ da nu das Saltzmeer ist.

4. Denn sie waren zwelff jar vnter dem könige Kedor Laomor gewesen / vnd im dreyzehenden jar waren sie von jm abgefallen.

5. Darumb kam Kedor Laomor vnd die könige die mit jm waren / im vierzehenden jar/ vnd schlugen die Risen zu Astaroth Karnaim / vnd die Susim zu Ham/vnd die Emim in dem felde Kiriathaim.

6. Vnd die Horiter auff jrem gebirge Seir/ biß an die breite Pharan/ welche an die wüsten stösst.

7. Darnach wandten sie vmb/vnd kamen an den born Mispat / das ist Kades / vnd schlugen das gantze land der Amalekiter/ dazu die Amoriter/ die zu Hazezon Thamar woneten.

8. Da zogen aus der könig von Sodom/ der könig von Gomorra/ der könig von Adama/der könig von Zeboim/ vnd der könig von Bela/ die Zoar heisst/vñ rüsteten sich zu streiten/im tal Siddim.

9. Mit Kedor Laomor/ dem könige von Elam/ vnd mit Thideal dem könige der heiden/ vnd mit Amraphel dem könige von Sinear / vnd mit Arioch dem könige von Elassar/vier könige mit fünffen.

10. Vnd das tal Siddim hatte viel thongruben. Aber der könig von Sodom vnd Gomorra wurden daselbs in die flucht geschlagen vnd nidergelegt /vnd was vberbleib/ flohe auff das gebirge.

11. Da namen sie alle habe zu Sodom vnd Gomorra vnd alle speise/vnd zogen davon.

12. Sie namen auch mit sich Lot Abrams bruder son vnd

seine

2. Conjunxerunt. scil. copias.

3. duodecem (dyadem & decadem) anni. Sic infra. Gen. 12. n. 6.

4. Choraeum.

5. cum illis. Sic v. 9. n. 1.

6. putei putei bituminis.

7. omnem cibum eorum. Gen. 11. n. 7.

Sedom, & Birsa regem Amorah, Sinab regem Admah, & Semeber regem Sebojim; & regem Bela ipsa *est* Soar.

3. Omnes isti 2 conjuncti sunt in valle 3 Siddim, ipsa *est* Mare salis.

4. 3 Duodecim annos servierant ipsi Chedor-laomer, tertiodecimo vero anno defecerunt.

5. Quatuordecimo igitur anno venit Chedorloamer, & Reges qui *erant* cum eo, percusseruntque Rephaim in Altheroth-carnaim & Zuzim in Hã, atque Emim in Saveh Ciriathaim.

6. Et 4 Horæos in monte eorum, Seir: usque ad planitiem Paran, quæ *est* super desertum.

7. Et reversi sunt, veneruntque ad Enmispat, ipsa *est* Cades, & percusserunt omnem agrum Amalecitæ, atque etiam Emoræum habitantem in Hasesontamar.

8. Itaque egressus est Rex Sedom, & Rex Amorah, & Rex Admah, & Rex Sebojim, & Rex Bela, ipsa *est* Soar, & ordinaverunt 5 contra illos bellum in valle Siddim.

9. Contra Chedorlaomer regem Elam & Thidal regem Gentium & Amraphel regem Sina, & Arioch regem Elasar, quatuor Reges adversus quinque.

10. Porro vallis Siddim 6 plena erat puteis cęmenti: fugerunt autem Rex Sedom, & Amorah, & ceciderunt ibi: residui vero in montem fugerunt.

11. Ceperuntque omnem substantiam Sedom & Amorah, ac 7 omnes cibos eorum, & abierunt.

12. Ceperunt etiam Lot, & substantiam ejus, filium fratris

Ab-

& contra Bersa regem Gomorrhæ, & contra Senaab regem Adamæ, & contra Semeber regem Seboim, contraq; regem Balæ, ipsa est Segor.

3. Omnes hi convenerunt in vallem sylvestrem, quæ nunc est mare salis.

4. Duodecim enim annis servierant Chodorlahomor, & tertiodecimo anno recesserunt ab eo.

5. Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo: percusseruntque Raphaim in Astaroth & Carnaim, & Zuzim cum eis, & Emim in Save Cariathaim,

6. Et Corrhæos in montibus Seir, usq; ad campestria Pharan, quæ est in solitudine.

7. Reversiq; sunt, & veneruntusq; ad fontem Misphat, ipsa est Cades: & percusserunt omnem regionem Amalecitarum & Amorrhęorum, qui habitabant in Asasonthamar.

8. Et egressi sunt rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ rexq; Adamæ, & rex Seboim, nec non & rex Balæ, quæ est Segor: & direxerunt aciem contra eos in valle sylvestri,

9. Scilicet adversus Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem gentium, & Amraphel regem Senaar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges aduersus quinque.

10. Vallis autem sylvestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ terga verterunt, cecideruntque ibi: & qui remanserant, fugerunt ad montem.

11. Tulerunt autẽ omnem substantiam Sodomorum & Gomorrhæorum, & universa quæ ad cibum pertinent, & abierunt,

12. Nec non & Lot & substantiam ejus, filium fra-

tris

λα βασιλέως Σοδόμων, ϗ μετὰ Βαρσὰ βασιλέως Γομόῤῥας, ϗ Σενναὰρ βασιλέως Αδαμὰ ϗ Συμὸρ βασιλέως Σεϐωεὶμ, ϗ βασιλέως Βαλάκ· αὕτη ἐστὶ Σηγώρ.

3. Πάντες οὗτοι συνεφώνησαν ἐπὶ τὴν φάραγγα τὴν ἁλικήν. αὕτη θάλασσα τῶν ἁλῶν.

4. Δώδεκα ἔτη αὐτοὶ ἐδούλευσαν τῷ Χοδολλογομὼρ· ϗ τῷ τρισκαιδεκάτῳ ἔτει ἀπέστησαν.

5. Εν δὲ τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει ἦλθε Χοδολλογομὼρ ϗ οἱ βασιλεῖς μετ' αὐτοῦ, ϗ κατέκοψαν τοὺς γίγαντας τοὺς ἐν Ασταρὼθ, Καρναὶν, ϗ ἔθνη ἰσχυρὰ ἅμα αὐτοῖς· ϗ τοὺς Ἐμμαίους ἐν Σαυῆ τῇ πόλει,

6. Καὶ τοὺς Χοῤῥαίους τοὺς ἐν τοῖς ὄρεσι Σηὶρ ἕως τερεϐίνθου τῆς Φαράμ· ἥ ἐστιν ἐν τῇ ἐρήμῳ.

7. Καὶ ἀναστρέψαντες ἦλθον ἐπὶ τὴν πηγὴν τῆς κρίσεως· αὕτη ἐστὶ Κάδης· ϗ κατέκοψαν πάντας τοὺς ἄρχοντας Αμαλὴκ, ϗ τοὺς Αμοῤῥαίους, ϗ τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ασασονθαμάρ.

8. Εξῆλθε δὲ βασιλεὺς Σοδόμων ϗ βασιλεὺς Γομόῤῥας, ϗ βασιλεὺς Αδαμὰ, ϗ βασιλεὺς Σεϐωεὶμ, ϗ βασιλεὺς Βαλάκ· αὕτη ἐστὶ Σηγώρ· ϗ παρετάξαντο αὐτοῖς εἰς πόλεμον ἐπὶ τῇ κοιλάδι τῇ ἁλικῇ,

9. Πρὸς Χοδολλογομὼρ βασιλέα Αιλὰμ, ϗ Θαργὰλ βασιλέα ἐθνῶν, ϗ Αμαρφὰλ βασιλέα Σενναὰρ, ϗ Αριὼχ βασιλέα Ελασὰρ, ϗ οἱ τέσσαρες βασιλεῖς πρὸς τοὺς πέντε.

10. Η δὲ κοιλὰς ἡ ἁλικὴ φρέατα φρέατα ἀσφάλτου. ἔφυγε δὲ βασιλεὺς Σοδόμων, ϗ βασιλεὺς Γομόῤῥας, ϗ ἐνέπεσον ἐκεῖ. οἱ δὲ καταλειφθέντες, ἔφυγον εἰς τὴν ὀρεινήν·

11. Ελαϐον δὲ τὴν ἵππον πᾶσαν τὴν Σοδόμων ϗ Γομόῤῥας, ϗ πάντα τὰ βρώματα αὐτῶν, ϗ ἀπῆλθον.

12. Ελαϐον δὲ ϗ τὸν Λὼτ υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ Αϐραμ, καὶ

τὴν

* Iosu. 10. v. 12.
1. Reg. 30. v. 5.

τὴν ἀποσκευὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπῴχοντο· ἦν γὰρ κατοικῶν ἐν Σοδόμοις,

13. Παραγενόμενος δέ τις τῶν ἀνασωθέντων, ἀπήγγειλε τῷ Ἀβρὰμ τῷ περάτῃ· αὐτὸς δὲ κατῴκει παρὰ τῇ δρυῒ τῇ Μαμβρῇ ὁ Ἀμμωρ τοῦ ἀδελφοῦ Ἐσχὼλ, καὶ ἀδελφοῦ Αὐνάν· οἳ ἦσαν συνωμόται τοῦ Ἀβράμ.

14. Ἀκούσας δὲ Ἀβρὰμ, ὅτι ᾐχμαλώτευται Λὼτ ὁ ἀδελφιδοῦς αὐτοῦ, ἠρίθμησε τοὺς ἰδίους οἰκογενεῖς αὐτοῦ, τριακοσίους δέκα καὶ ὀκτώ· καὶ κατεδίωξεν ἕως Δάν.

15. Καὶ ἐπέπεσεν ἐπ᾽ αὐτοὺς τὴν νύκτα αὐτὸς, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ· καὶ ἐπάταξεν αὐτούς· καὶ κατεδίωξεν ἕως Χοβάλ· ἥ ἐστιν ἐν ἀριστερᾷ Δαμασκοῦ.

16. Καὶ ἀπέστρεψε πᾶσαν τὴν ἵππον Σοδόμων· καὶ τὸν Λὼτ τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ ἀπέστρεψε, καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὸν λαόν.

17. Ἐξῆλθε δὲ βασιλεὺς Σοδόμων, καὶ βασιλεὺς Γομόρρας εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, μετὰ τὸ ἀποστρέψαι ἀπὸ τῆς κοπῆς τοῦ Χοδολλογομὼρ, καὶ τῶν βασιλέων τῶν μετ᾽ αὐτοῦ εἰς τὴν κοιλάδα τὴν Σαυή. τοῦτο ἦν πεδίον βασιλέως Μελχισεδέκ.

* Heb. 7. v. 1.

18. Καὶ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλὴμ ἐξήνεγκεν αὐτῷ ἄρτους καὶ οἶνον· ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου.

19. Καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν Μελχισεδέκ· καὶ εἶπεν, εὐλογημένος Ἀβρὰμ τῷ Θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

20. Καὶ εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος, ὃς παρέδωκε τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σοι. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Ἀβρὰμ δεκάτην ἀπὸ πάντων.

21. Εἶπε δὲ ὁ βασιλεὺς Σοδόμων πρὸς Ἀβρὰμ, δός μοι τοὺς ἄνδρας, τὴν δὲ ἵππον λάβε σεαυτῷ.

22. Εἶπε δὲ Ἀβρὰμ πρὸς τὸν βασιλέα Σοδόμων, ἐκτενῶ τὴν χεῖρα

μου

---

tris Abram, qui habitabat in Sodomis.

13. Et ecce unus qui evaserat, nuntiavit Abram Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre * Amorrhæi fratris Eschol, & fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram.

14. Quod cùm audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo: & persecutus est eos usque Dan.

15. Et divisis sociis, irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos usq; Hoba & Phœnicen, quæ est ad lævam Damasci.

16. Reduxitque omnem substantiam, & Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoq; & populum.

17. Egressus est autem rex Sodomorum in occursum ejus, postquam reversus est a cæde Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant in valle Save, quæ est vallis regis.

18. * At verò Melchisedec rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim sacerdos Dei altissimi)

19. Benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelso qui creavit cœlum & terram.

20. Et benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

21. Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cætera tolle tibi.

22. Qui respondit: Levo manum meam ad Domi-

num

Abram, & abierunt. hic autem habitabat in Sedom.

13. venit autem [8] quidam qui evaserat, & nuntiavit Abram Ebræo, [9] qui *tum* habitabat in Quercubus Mamrê: Emoræi fratris Eschol & fratris Anêr: [10] hi enim *erant* fœderati cum Abram.

14. Audivit itaque Abram, quod [11] captus esset frater suus, & [12] armavit pueros suos, [13] pueros domus suæ, *nempe* octodecim & trecentos: & persecutus est usque ad Dan.

15. Et divisit sese in eos nocte, ipse & servi ejus, & percussit eos, persecutusq; est eos usque ad Hobah, quę *est* à læva Dammesec.

16. Reduxitque omnem substantiam, ac etiam Lot fratrem suum, substantiamque ejus reduxit, atque etiam mulieres & populum.

17. Egressus est itaque Rex Sedom in occursum ejus, [14] posteaquam reversus est ipse à cædendo Chedor-laomer, & Reges qui *erant* cum eo, ad vallem Savêh, ipsa *est* vallis regis.

18. *Porro* Malchisedec Rex Salem protulit panem & vinum: & ipse *quum esset* sacerdos Deo altissimo,

19. [15] Benedixit ei, & dixit: Benedictus Abram Deo altissimo possessori cœli & terræ.

20. Et benedictus Deus altissimus, qui tradidit hostes tuos in manum tuam. dedit itaque ei [16] decimas de omnibus.

21. Et dixit Rex Sedôm ad Abram, Da mihi [17] animas, & substantiam tolle tibi.

22. Et dixit Abram ad Regem Sedom: Levavi manum me-

am

---

seine habe/ denn er wonete zu Sodom/ vnd zogen davon.

13. Da kam einer der entrunnen war/ vnd sagets Abram an dem auslender/ der da wonet im Hayn Mamre des Amoriter/ welcher ein bruder war Escol vnd Aner/ diese waren mit Abram im bund.

14. Als nu Abram höret/ das sein bruder gefangen war/ wapnet er seine knechte/ drey hundert vnd achzehen/ in seinem hause geborn/ vnd jaget jnen nach biß gen Dan/

15. Vnd teilet sich/ fiel des nachts vber sie mit seinen knechten/ vnd schlug sie/ vnd jaget sie biß gen Hoba/ die zur lincken der stad Damascus ligt.

16. Vnd bracht alle habe wider/ dazu auch Lot seinen bruder mit seiner habe/ auch die weiber vnd das volck.

17. Als er nu wider kam von der schlacht des Kedor Laomor vnd der könige mit im/ gieng jm entgegen der könig von Sodom/ in das feld/ das Königstal heisst.

18. Aber Melchisedech der könig von Salem/ trug brot vnd wein erfür. Vnd er war ein priester Gottes des höhesten.

19. Vnd segnet jn/ vnd sprach/ Gesegnet seistu Abram dem höhesten Gott/ der himel vnd erden besitzt/

20. Vnd gelobet sey Gott der höhest/ der deine feinde in deine hand beschlossen hat. Vnd demselben gab Abram den zehenden von allerley.

21. Da sprach der könig von Sodom zu Abram/ Gib mir die leute/ die güter behalt dir.

22. Aber Abram sprach zu dem könige von Sodom/

Jch

---

8. evasor
9. & ipse habitās. Gen. 13. n. 13.
10. & hi Domini (viri) fœderis Abram.
11. captivatus est, vel esset.
12. evacuare (evaginare) fecit (scil. arma sua) initiatos suos. i. fecit, ut arma nudarent.
13. natos domus suæ. s. vernas suos.
14. post reverti ipsum. Ge. 5. n. 5.
15. & benedixit ei.
16. decimam n. 7.
17. animān. 16.

14.

ich hebe meine hende auff zu dem HERRN/dem höhesten Gott/der himel vnd erden besitzt/
23. Das ich von allem das dein ist/nicht einen faden noch einẽ schuchriemen nemen wil/ das du nicht sagest/ du habest Abram reich gemacht.
24. Außgenomen was die jünglinge verzehret haben/ vnd die menner Aner/ Escol vnd Mamre/ die mit mir gezogen sind/ die las jr teil nemen.

am ad Jehovam Deum altissimum, possessorem cœli & terræ.
23. Si à filo 18 usq; ad corrigiam calceamẽti 19 accepero ex omnibus, quæ *sunt* 20 tibi: 21 ne dicas, Ego ditavi Abrám:
24. Præter ea tantum, quæ comederunt pueri, & 22 *præter* partem virorum qui perrexerunt mecum, Anêr, Eschól, & Mamre: 23 ipsi accipiant partem suam.

num Deum excelsum possessorem cœli & terræ.
23. Quòd à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas, ego ditavi Abram.
24. Exceptis his quæ comederunt juvenes, & partibus virorum qui venerunt mecum, Aner, Eschol, & Mambre: isti accipient partes suas.

μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν,
23. Εἰ ἀπὸ σπαρτίου ἕως σφαιρωτῆρος ὑποδήματος λήψομαι ἀπὸ πάντων τῶν σῶν, ἵνα μὴ εἴπῃς, ὅτι ἐγὼ ἐπλούτησα τὸν Ἀβραμ.
24. Πλὴν ὧν ἔφαγον οἱ νεανίσκοι, καὶ τῆς μερίδος τῶν ἀνδρῶν τῶν συμπορευθέντων μετ᾽ ἐμοῦ, Εσχὼλ, Ανὲρ, Μαμβρή. οὗτοι λήψονται μερίδα.

18. *& usque.* 19. *& si accepero ex omn.* 20. *tibi. scil. hanc vel illam pœnam mihi imprecor. Elliptica jurandi forma: quæ plena est. 1. Sam. 14. v. 44.* 21. *& non dices.*

22. *præter (excepto) me, tantum quæ comederunt pueri.* 23. *accipient.*

Das XV. Cap.

Nach diesen geschichten begab sichs/ das zu Abram geschach das wort des HERRN im gesicht/vñ sprach/Fürchte dich nicht Abram/ ich bin dein schilt/ vnd dein sehr grosser lohn.
2. Abram sprach aber/ HERR HERR/ was wiltu mir geben? Ich gehe dahin on kinder/ vnd mein haußvogt hat einen son/ dieser Elieser von Damasco.
3. Vnd Abram sprach weiter/mir hastu keinen samen gegeben/vnd sihe/der son meines gesinds/sol mein erbe sein.
4. Vnd sihe/der HERR sprach zu jm/Er sol nicht dein erbe sein/sondern der von deinem leibe komen wird/ der sol dein erbe sein.
5. Vnd er hies jn hinaus gehen/vnd sprach/ Sihe gen himel/vnd zele die sterne/ kanstu sie zelen? Vnd sprach zu jm/ Also sol dein same werden.
6. Abram gleubte dem HERRN/ vnd das rechent er jm zur gerechtigkeit.
7. Vnd er sprach zu jm/ Ich bin der HERR/ der dich von Vr aus Chaldea gefurt hat/ das ich dir dis land zu besitzen gebe.
8. Abram aber sprach HERR HERR/ wo bey sol ichs mercken/ das ichs besitzen werde?

CAP. XV.

Post 1 hæc fuit verbum Jehovæ ad Abrám in visione, dicendo, Ne timeas Abrám, 2 ego scutum *ero* tibi, merces tua multa valde.
2. Et dixit Abrám: Domine Jehovah, quid dabis mihi, 3 quum ego incedam 4 absque liberis, & filius 5 procuratoris domus meæ 6 est Damméśec Eliezer?
3. Præterea dixit Abram, en mihi non dedisti semen, & ecce filius domus meæ 7 hæres meus est.
4. Et ecce verbum Jehovæ ad eum, dicendo: 8 Hic non *erit* hæres tuus: sed qui egredietur de visceribus tuis, ipse hæres tuus *erit*.
5. Eduxitque eum foras, & dixit. Suspice nunc 9 cœlum, & numera stellas, si *tamen* poteris numerare eas, 10 addiditque ei, sic erit semen tuum.
6. Credititque 11 Jehovæ, 12 & inputatum est illud ei *ad* justitiam.
7. Et dixit ad eum, Ego Jehovah qui eduxi te de Ur Chasdim, 13 ut darem tibi terram istam, 14 ut possideas eam.
8. Dixit autem, Domine Jehovah, in quo cognoscam quod possidebo eam?

CAP. XV.

His itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere Abram ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.
2. Dixitq; Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam absq; liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliezer.
3. Addiditq; Abram: Mihi autem non dedisti semen: & ecce vernaculus meus, hæres meus erit.
4. Statimq; sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem.
5. Eduxitq; eum foras, & ait illi, * suspice cœlum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum.
6. *Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad justitiam.
7. Dixitque ad eum: Ego Dominus, * qui eduxi te de Ur Chaldæorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam.
8. At ille ait, Domine Deus, unde scire possum, quòd possessurus sim eam.

Κεφαλ. ιε'.

Μετὰ δὲ τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐγενήθη ῥῆμα Κυρίου πρὸς Αβραμ ἐν ὁράματι, λέγων, μὴ φοβοῦ Αβραμ, ἐγὼ ὑπερασπίζω σου. ὁ μισθός σου πολὺς ἔσται σφόδρα.
2. Λέγει δὲ Αβραμ. δέσποτα τί μοι δώσεις; ἐγὼ δὲ ἀπολύομαι ἄτεκνος. ὁ δὲ υἱὸς Μασὲκ τῆς οἰκογενοῦς μου, οὗτος Δαμασκὸς Ελιέζερ.
3. Καὶ εἶπεν Αβραμ, ἐπειδὴ ἐμοὶ οὐκ ἔδωκας τέκνον, ὁ δὲ οἰκογενής μου κληρονομήσει με.
4. Καὶ εὐθὺς φωνὴ Θεοῦ ἐγένετο πρὸς αὐτὸν, λέγων, οὐ κληρονομήσει σε οὗτος, ἀλλ᾽ ὃς ἐξελεύσεται ἐκ σοῦ, οὗτος κληρονομήσει σε.
5. Εξήγαγε δὲ αὐτὸν ἔξω καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀνάβλεψον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς. καὶ εἶπεν, οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου.
6. Επίστευσε δὲ Αβραμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.
7. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν, ἐγὼ ὁ Θεὸς ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ χώρας Χαλδαίων, ὥς τε δοῦναί σοι τὴν γῆν ταύτην κληρονομῆσαι.
8. Εἶπε δὲ, δέσποτα Κύριε Θεὲ κατὰ τί γνώσομαι, ὅτι κληρονομήσω αὐτήν;

Cap. 15.
1. *Verba ista, vel res istas .i. rebus his gestis.* 2. *Chald. VERBUM meum fortitudo tua. Ge. 9. n. 33.* 3. *& ego incedens Gen. 13. n. 30.* 4. *orbus .i. sine liberis.* 5. *procuratoris, vel derelictionis .d. m. i. hæres extraneus,*
25 *non suus.* 6. *ipse Gen. 12. n. 34. 1. n. 14.* 7. *hæreditans. me. i. hæreditabit me. i. bona mea.* 8. *non hæreditabit te iste. n. 7.* 9. *cælum versus.* 10. *& dixit ei.* 11. *in Jehovam. Chald. credidit in VERBUM. n. 2.* 12. *& imputavit (scil. Deus) eam (sc. fidē) illi.*

* *Rom. 4. v. 18.*
* *Rom. 4. v. 3. Gal. 3. v. 6. Iacl. 2. v. 23.*
* *Sup. 11. v. 31.*
13. *ad dandum.* 14. *ad hæreditandum eam.*

9. Εἶπε δὲ αὐτῷ, λάβε μοι δάμαλιν τριετίζουσαν, καὶ αἶγα τριετίζουσαν, καὶ κριὸν τριετίζοντα, καὶ τρυγόνα, καὶ περιστεράν.

*Ier. 34. v. 18.
10. Καὶ ἔλαβεν αὐτῷ πάντα ταῦτα· καὶ διεῖλεν αὐτὰ μέσα· καὶ ἔθηκεν αὐτὰ ἀντιπρόσωπα ἀλλήλοις· τὰ δὲ ὄρνεα οὐ διεῖλε.

11. Κατέβη δὲ τὰ ὄρνεα ἐπὶ τὰ σώματα, καὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν, καὶ συνεκάθισεν αὐτοῖς Ἀβραμ.

12. Περὶ δὲ ἡλίου δυσμὰς ἔκστασις ἐπέπεσε τῷ Ἀβραμ, καὶ ἰδοὺ γνόφος σκοτεινὸς ἐπιπίπτει αὐτῷ.

*Act. 7. v. 6.
13. Καὶ ἐρρέθη πρὸς Ἀβραμ, γινώσκων γνώσῃ, ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ· καὶ δουλώσουσιν αὐτοὺς, καὶ κακώσουσι, καὶ ταπεινώσουσιν ἔτη τετρακόσια.

14. Καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἂν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς.

15. Σὺ δὲ ἀπελεύσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου μετ' εἰρήνης, ταφεὶς ἐν γήρᾳ καλῷ.

*Exo. 12. v. 36.
16. Τετάρτη δὲ γενεᾷ ἀποστραφήσονται ὧδε. οὔπω γὰρ ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων ἕως τοῦ νῦν.

17. Ἐπεὶ δὲ ἤδη ἐγένετο ὁ ἥλιος πρὸς δυσμαῖς, φλὸξ ἐγένετο· καὶ ἰδοὺ κλίβανος καπνιζόμενος, καὶ ἦλθον λαμπάδες πυρὸς, αἳ διῆλθον ἀναμέσον τῶν διχοτομημάτων τούτων.

*Sup. 12. v. 7. 13. v. 15. Inf. 26. v. 4. Deu. 34. v. 4. 2. Pa. 9. v. 16. 3. Rg. 4. v. 21.
18. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ διέθετο Κύριος διαθήκην τῷ Ἀβραμ, λέγων, τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου Εὐφράτου,

19. Τοὺς Κεναίους, καὶ τοὺς Κενεζαίους, καὶ τοὺς Κεδμωναίους,
20. Καὶ τοὺς Χετταίους, καὶ τοὺς Φερεζαίους, καὶ τοὺς Ῥαφαειμ,

21. Καὶ τοὺς Ἀμορραίους, καὶ τοὺς Χαναναίους, καὶ τοὺς Γεργεσαίους, καὶ τοὺς Ἰεβουσαίους.

9. Et respondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque, & columbam.
10. Qui tollens universa hæc, *divisit ea, per medium, & utrasque partes contra se altrinsecus posuit: aves autem non divisit.
11. Descenderuntque volucres super cadavera, & abigebat eas Abram.
12. Cumque sol occumberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus invasit eum.
13. Dictumque est ad eum, Scito prænoscens, quod* peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua: & subjicient eos servituti, & affligent quadringentis annis.
14. Veruntamen gentem cui servituri sunt, ego judicabo: & post hæc egredientur cum magna substantia.
15. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona.
16. *Generatione autem quarta revertentur huc: necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus.
17. Cùm ergo occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter divisiones illas.

18. In illo die *pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc a fluvio Ægypti usq; ad fluvium magnum Euphraten,

19. Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos,
20. Et Hethæos, & Pheresæos, Rhaphaim quoque,
21. Et Amorrhæos, & Chananæos, & Gergesæos, & Jebusæos.

9. Et 15 respondit ei, Tolle mihi vitulam triennem, & capram triennem, turturem quoque & 16 pullum columbarum.

10. 17 Accipiens itaque omnia illa, divisit ea per medium, & posuit, 18 unamquanq; partem è regione partis correspondentis: sed 19 aves non divisit.

11. 20 Descenderuntque aves super cadavera illa, & 21 abigebat eos Abram.

12. Quumque prope esset ut 22 occumberet sol, sopor irruit super Abram, & ecce terror, 23 tenebrosus ac magnus cadens super eum.

13. Et dixit ad Abraham, Sciendo scias quod peregrinum erit semen tuum in terra non 24 sua: & servient illis, affligentque eos 25 quadringentis annis.

14. Et etiam gentem cui servient, 26 judico ego: & 27 postea egredientur cum substantia magna.

15. Tu vero ingredieris ad patres tuos in pace, sepelierisque in senectute bona.

16. Et generatione quarta revertentur huc, quia necdum completa est iniquitas Emoræi usque adhuc.

17. Fuit præterea, 28 quum sol occumberet 29 caligo exorta est, & ecce 30 furnus fumans, & lampas ignea quæ transibat inter divisiones ipsas.

18. Die ipso pepigit Jehovah fœdus cum Abram, dicendo, Semini tuo 31 dabo terram hanc à flumine Misraim usque ad flumen illud magnum, flumen Perath.

19. Cenæum, & Cenizæum, & Cadmonæum.
20. Et Hitthæum, & Perizæum, & Rephaim.

21. 1 Emorœum quoque, & Chenaanæum, & Girgasæum, & Jebusæum.

9. Vnd er sprach zu jm/ Bringe mir eine dreyjerige kue/ vnd eine dreyjerige zigen/ vnd ein dreyjerigen wider/ vnd eine dorteltauben/ vnd eine jungetauben.
10. Vnd er bracht jm solchs alles / vnd zurteilet es mitten von einander/ vnd leget ein teil gegen das ander vber/ aber die vogel zurteilet er nicht.
11. Vnd das geuogel fiel auff die aß/ aber Abram scheuchet sie dauon.

12. Da nu die sonne vntergangen war / fiel ein tieffer schlaff auff Abram / vnd sihe/ schrecken vnd grosse finsternis vberfiel jn.
13. Da sprach er zu Abram/ Das soltu wissen/ das dein same wird frembd sein in einem lande das nicht sein ist / vnd da wird man sie zu dienen zwingen vnd plagen vier hundert jar.
14. Aber ich wil richten das volck / dem sie dienen müssen. Darnach sollen sie ausziehen mit grossem gut.
15. Vnd du solt faren zu deinen vetern mit frieden/ vnd in gutem alter begraben werden.
16. Sie aber sollen nach vier mansleben wider hieher komen/ denn die missethat der Amoriter ist noch nicht alle.

17. Als nu die sonne vntergangen/ vnd finster worden war/ sihe/ da rauchete ein ofen/ vnd ein fewerflammen fuhr zwischen den stücken hin.

18. An dem tage machte der HERR einen bund mit Abram / vnd sprach/ Deinem samen wil ich diß land geben / von dem wasser Egypti an/ biß an das grosse wasser Phrat/
19. Die Keniter/ die Kinisiter/ die Kadmoniter/
20. Die Hithiter/ die Pheresiter/ die Risen/

21. Die Amoriter / die Cananiter / die Gergesiter / die Jebusiter. 26

15. dixit. 16. pipionem. 17. & accepit ei omnia illa, & dissecuit ea in medio. 18. Virū (unumquodque Gen. 13. n. 32.) partis suæ e regione amici vel sociæ suæ. 19. avem Ge. 7. n. 2. 1. n. 31. 20. descenditq; volatile. 21. difflabat. i. flatu oris abigebat. 22. & fuit Sol ad intrandum. & 13. obscuritas magna. 24. ipsorum. 25. quatuor centum (centuriæ) anni. Gen. 14. n. 4. 5. n. 7. 26. judicans. n. 3. Ge. 7. n. 5 27. post sic. 28. Sole ingrediente n. 22. 29. & caligo. 30. Clibanus fumi. & fax (lampas) ignis. Ge. 7. n. 22. 31. dedi.

Cap. 16.
1. & ei ancilla Ægyptia, & nomen ejus Hagar.
2. à pariendo.
3. filiabor, vel, ædificabor.
4. audivit Ab. ad vocem. i. auscultavit.
5. à fine. Ge. 8. n. 7
6. ad habitandum. i. quibus habitabat.
7. ipsi in uxorem
8. & vidit, quod concepisset. & viluit hera &c.
9. mei. i. quæ mihi infertur.
10. & vidit.
11. & vilus, vel, vilis sum.
12. judicabit.
13. inter te.
14. & dixit Abram ad Sarai.
15. Super.
16. ubi (scil. locus est) é quo venisti, & quo ibis.
17. & dixit.
18. fugiens Gen. 15. n. 26. 7. n. 10.
19. affligete. i. patere te affligi.
20. dixit ei. Sic v. seq.

Das XVI. Cap.

SArai Abrams weib gebar jm nichts / sie hatte aber eine Egyptische magd / die hies Hagar.

2. Vnd sie sprach zu Abram/Sihe/der HERR hat mich verschlossen / das ich nichts geberen kan/lieber/lege dich zu meiner magd / ob ich doch vieleicht aus jr mich bawen müge. Abram der gehorcht der stimme Sarai.

3. Da nam Sarai Abrams weib jre Egyptische magd Hagar/ vnd gab sie Abram jrem man zum weibe/ nach dem sie zehen jar im lande Canaan gewonet hatten.

4. Vnd er legt sich zu Hagar/die ward schwanger. Als sie nu sahe / das sie schwanger war/ achtet sie jre fraw geringe gegen sich.

5. Da sprach Sarai zu Abram / Du thust vnrecht an mir/ ich hab meine magd dir beygelegt / nu sie aber sihet/ das sie schwanger worden ist/ mus ich geringe geachtet sein gegen jr / der HERR sey richter zwischen mir vnd dir.

6. Abram aber sprach zu Sarai / Sihe deine magd ist vnter deiner gewalt / thue mit jr wie dirs gefelt. Da sie nu Sarai wolt demütigen/flohe sie von jr.

7. Aber der engel des HERRN fand sie bey einem wasserbrunn in der wüsten/ nemlich/bey dem brun am wege zu Sur/

8. Der sprach zu jr / Hagar Sarai magd/wo komstu her? vnd wo wiltu hin? Sie sprach/ Jch bin von meiner frawen Sarai geflohen.

9. Vnd der engel des HERRN sprach zu jr / Kere vmb wider zu deiner frawen/ vnd demütige dich vnter jre hand.

10. Vnd der engel des HERRN sprach zu jr / Jch wil deinen samen also mehren/ das er für grosser menge nicht sol gezelet werden.

Wei-

CAP. XVI.

POrrò Sarai uxor Abràm nondum pepererat: 1 habebat autē ancillam AEgyptiam, cujus nomen *erat* Hagar.

2. Dixit ergo Sarai ad Abram, En nunc conclusit me Jehovah 2 ne parerem : Ingredere quæso ad ancillam meam , si fòrte 3 filios suscipiam ex ea, & 4 paruit Abràm voci Sarai.

3. Tulit itaque Sarai uxor Abram Hagár AEgyptiam ancillam suam, 5 in fine decem annorū, 6 ex quo habitare cœperat Abram in terra Chenáan : & dedit eam Abræ viro suo 7 in uxorem.

4. Et ingressus est ad Hagar, quæ concepit. 8 Videns autem illa se concepisse, despectui fuit domina ipsius in oculis ejus.

5. Dixit autem Sarai ad Abram, Injuria 9 mea super te : ego dedi ancillam meam in sinum tuum : 10 ea videns quòd concepit , 11 despectui sum in oculis ejus: 12 judicet Jehovah inter me & 13 te.

6. 14 Cui respondit Abram, Ecce ancilla tua in manu tua, fac illi quòd bonum *est* in oculis tuis : Afflixit itaque eam Sarai : & fugit à facie ejus.

7. Invenit autem eam angelus Jehovæ 15 juxta fontem aquæ, in deserto, juxta fontem *inquam* illum, *qui est* in via Sur :

8. Dixitque Hagár ancilla Sarai 16 undenam venis? & quo vadis? 17 illa dixit, A facie Sarai dominæ meæ ego 18 fugio.

9. Tunc dixit ei angelus Jehovæ , Revertere ad dominam tuam, & 19 humilia te sub manibus ejus

10. Et 20 adjecit angelus Jehovæ , multiplicando multiplicabo semen tuum, neque numerari poterit præ multitudine.

Ad-

CAP. XVI.

IGitur Sarai, uxor Abram, non genuerat sibi liberos: sed habens ancillam Ægyptiam nomine Agar,

2. Dixit marito suo: Ecce, conclusit me Dominus, ne parerem: ingredere ad ancillam meam, si fortè saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille acquiesceret deprecanti,

3. Tulit Agar Ægyptiam ancillam suam post annos decem, quàm habitare cœperant in terra Chanaan : & dedit eam viro suo uxorem.

4. Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse se videns , despexit dominam suam.

5. Dixitque Sarai ad Abram : Inique agis contra me : ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quę videns quod conceperit, despectui me habet. Judicet Dominus inter me & te.

6. Cui respondens Abram : Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai, fugam iniit.

7. Cumq; invenisset eam angelus Domini juxta fontem aquæ in solitudine, quæ est in via Sur in deserto,

8. Dixit ad illam: Agar, ancilla Sarai, unde venis? & quo vadis? Quæ respōdit: A facie Sarai dominæ meæ ego fugio.

9. Dixitque ei angelus Domini : Revertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius.

10. Et rursum : Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudine.

Ac

Κεφαλ. ιϛ´.

ΣΑρα δὲ ἡ γυνὴ Αβραμ οὐκ ἔτικτεν αὐτῷ· ἦν δὲ αὐτῇ παιδίσκη Αἰγυπτία, ᾗ ὄνομα Αγαρ.

2. Εἶπε δὲ Σάρα πρὸς Αβραμ, ἰδοὺ δὴ συνέκλεισέ μοι Κύριος τοῦ μὴ τίκτειν. εἴσελθε οὖν πρὸς τὴν παιδίσκην μου, ἵνα τεκνοποιήσωμαι ἐξ αὐτῆς· ἐπήκουσε δὲ Αβραμ τῆς φωνῆς Σάρας.

3. Καὶ λαβοῦσα Σάρα ἡ γυνὴ Αβραμ Αγαρ τὴν Αἰγυπτίαν τὴν ἑαυτῆς παιδίσκην, μετὰ δέκα ἔτη τοῦ οἰκῆσαι Αβραμ ἐν γῇ Χαναὰν, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Αβραμ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς αὐτῷ γυναῖκα.

4. Καὶ εἰσῆλθε πρὸς Αγαρ, καὶ συνέλαβε· καὶ εἶδεν, ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει, καὶ ἠτιμάσθη ἡ κυρία ἐναντίον αὐτῆς.

5. Εἶπε δὲ Σάρα πρὸς Αβραμ, ἀδικοῦμαι ἐκ σοῦ· ἐγὼ δέδωκα τὴν παιδίσκην μου εἰς τὸν κόλπον σου· ἰδοῦσα δὲ ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει, ἠτιμάσθην ἐναντίον αὐτῆς· κρίναι ὁ Θεὸς ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ.

6. Εἶπε δὲ Αβραμ πρὸς Σάραν, ἰδοὺ ἡ παιδίσκη σου ἐν ταῖς χερσί σου, χρῶ αὐτῇ ὡς ἄν σοι ἀρεστὸν ᾖ. καὶ ἐκάκωσεν αὐτὴν Σάρα· καὶ ἀπέδρα ἀπὸ προσώπου αὐτῆς.

7. Εὗρε δὲ αὐτὴν ἄγγελος Κυρίου ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος.

8. Καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος κυρίου, Αγαρ παιδίσκη Σάρας, πόθεν ἔρχῃ; καὶ ποῦ πορεύῃ; καὶ εἶπεν, ἀπὸ προσώπου Σάρας τῆς κυρίας μου ἐγὼ ἀποδιδράσκω.

9. Εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ ἄγγελος, ἀποστράφηθι πρὸς τὴν κυρίαν σου, καὶ ταπεινώθητι ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς.

10. Καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἄγγελος Κυρίου, πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, καὶ οὐκ ἀριθμηθήσεται ἀπὸ τοῦ πλήθους.

Καὶ

11. Καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος Κυρίου, ἰδοὺ σὺ ἐν γαστρὶ ἔχεις, καὶ τέξῃ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ισμαήλ. ὅτι ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς τῇ ταπεινώσει σου.

12. Οὗτος ἔσται ἄγροικος ἄνθρωπος· αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπὶ πάντας, καὶ αἱ χεῖρες πάντων ἐπ' αὐτόν. καὶ κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ κατοικήσει.

13. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ λαλοῦντος πρὸς αὐτήν· σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ ἐπιδών με· ὅτι εἶπε, καὶ γὰρ ἐνώπιον εἶδον ὀφθέντα μοι·

14. Ἕνεκα τούτου ἐκάλεσε τὸ φρέαρ, φρέαρ οὗ ἐνώπιον εἶδον· ἰδοὺ ἀναμέσον Κάδης καὶ ἀναμέσον Βαράδ.

15. Καὶ ἔτεκεν Αγαρ τῷ Αβραμ υἱὸν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὃν ἔτεκεν αὐτῷ Αγαρ, Ισμαήλ.

16. Αβραμ δὲ ἦν ἐτῶν ὀγδοηκονταὲξ, ἡνίκα ἔτεκεν Αγαρ τὸν Ισμαὴλ τῷ Αβραμ.

11. Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, & paries filium: vocabisq; nomen ejus Ismahel, eo quòd audierit Dominus afflictionem tuam,

12. Hic erit ferus homo: manus ejus contra omnes & manus omnium contra eum: & è regione universorum fratrum suorum figet tabernacula.

13. Vocavit autem nomen Domini qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim, profectò hic vidi posteriora videntis me.

* Inf. 24. v. 62.

14. Propterea appellavit puteum illum, * Puteum viventis & videntis me. Ipse est inter Cades & Barad.

* Gal. 4. v. 22.

15. Peperitque * Agar Abræ filium, qui vocavit nomen ejus Ismahel.

16. Octoginta & sex annorum erat Abram, quando peperit ei Agar Ismahelem.

11. Adjecit quoque Angelus Jehovæ, Ecce 21 prægnans es, pariesque filium, & vocabis nomen ejus Ismael: quia audivit Jehovah 22 afflictionem tuam.

12. Is autem erit 23 ferus homo: manus ejus *erit* contra omnes, & manus omnium contra eum: & 24 coram omnibus fratribus suis habitabit.

13. Vocavitque *Hagar* nomen Jehovæ 25 qui loquebatur sibi, Tu Deus videns me: quia dixit, Nonne etiam hic vidi post videntem me?

14. Idcirco vocavit puteum Puteum 26 viventis videntis me: ecce *est* inter Cades & Bered.

15. 17 Peperit autem Hagar Abræ, filium: & vocavit Abram nomen filii sui quem peperit Hagar, Ismael.

16. Abram vero *erat* 27 octoginta sex annorum, quando peperit Hagar Ismael ipsi Abram.

11. Weiter sprach der engel des HERRN zu jr / Sihe du bist schwanger worden / vnd wirst einen son geberen / des namen soltu Jsmael heissen / darumb / das der HERR dein elend erhöret hat.

12. Er wird ein wilder mensch sein / seine hand wider jderman / vnd jedermans hand wider jn / vnd wird gegen allen seinen brüdern wonen.

13. Vnd sie hies den namen des HERRN / der mit jr redet / du Gott sihest mich / denn sie sprach / Gewißlich hie hab ich gesehen den / der mich hernach angesehen hat.

14. Darumb hies sie den brunnen / ein brunnen des lebendigen / der mich angesehen hat / welcher brun ist zwischen Kades vnd Bared.

15. Vnd Hagar gebar Abram einē son / vnd Abram hies den son / den jm Hagar gebar Jsmael. 17

16. Vnd Abram war sechs vnd achtzig jar alt / da jm Hagar den Jsmael gebar.

21. *tu prægnās n. 18. & pariens (scil. prope diem.)* 22. *ad affl. jud.* 13. v. 7. 23. *onager homo, vel, onager hominum.* 24. *Super facies omnium f. s. h.* 25. *loquentis ad se.* 26. *Lachai Roi i. viventis vid. me.*

27. *filius 80. annorum & sex an. Gen. 15. n. 25. 5. n. 16.*

Κεφαλ. ιζ.

Ἐγένετο δὲ Αβραμ ἐτῶν ἐνενηκονταεννέα· καὶ ὤφθη Κύριος τῷ Αβραμ· καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐγώ εἰμι ὁ Θεός σου· εὐαρέστει ἐνώπιόν μου, καὶ γίνου ἄμεμπτος·

2. Καὶ θήσομαι τὴν διαθήκην μου ἀναμέσον ἐμοῦ, καὶ ἀναμέσον σου. καὶ πληθυνῶ σε σφόδρα.

3. Καὶ ἔπεσεν Αβραμ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, λέγων·

* Eccl. 44. v. 20. Ro. 4. v. 17.

4. Καὶ ἰδοὺ ἡ διαθήκη μου μετὰ σοῦ. καὶ ἔσῃ πατὴρ πλήθους ἐθνῶν.

5. Καὶ οὐ κληθήσεται ἔτι τὸ ὄνομά σου Αβραμ, ἀλλ' ἔσται τὸ ὄνομά σου Αβραάμ· ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε.

CAP. XVII.

Postquàm verò nonaginta & novem annorum esse cœperat, apparuit ei Dominus: dixitque ad eum, Ego Dominus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus.

2. Ponamque fœdus meum inter me & te: & multiplicabo te vehementer nimis.

3. Cecidit Abram pronus in faciem. Dixitque ei Deus:

4. Ego sum, & pactum meum tecum, * erisque pater multarum gentium.

5. Nec ultrà vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium constitui te.

CAP. XVII.

Quum 1 autem Abraham esset nonaginta novem annorū, 2 apparuit ei Jehovah, dixitque ad eum, Ego deus 3 omnipotens ambula coram me, & esto 4 perfectus.

2. Ponamque pactum meum inter me & 5 te, & multiplicabo te 6 vehementissime

3. Et cecidit Abram super faciem suam, loquutusque est cum eo Deus, dicendo.

4. Ego, ecce pactum meum tecum, erisque 7 pater multarum gentium.

5. Neque vocabitur ultra nomen tuum Abram, sed erit nomen tuum Abraham, quia patrem multitudinis gentium posui te.

Das XVII. Cap.

Als nu Abram neun vnd neuntzig jar alt war / erschein jm der HERR / vnd sprach zu jm / Jch bin der allmechtige Gott / wandele für mir / vnd sey from.

2. Vnd ich wil meinen bund zwischen mir vnd dir machen / vnd wil dich fast sehr mehren.

3. Da fiel Abram auff sein angesicht. Vnd Gott redet weiter mit jm / vnd sprach /

4. Sihe / ich bins / vnd hab meinen bund mit dir / vnd du solt ein vater vieler völcker werden /

5. Darumb soltu nicht mehr Abram heissen / sondern Abraham sol dein name sein / denn ich hab dich gemacht / vieler völcker vater.

Cap. 17.

1. *& fuit Abram filius nonaginta (novem decadū) anni & novem annorū Gen. 16. n. 17.* 2. *& visus est Jehova ad Abram.* 3. *Schaddai, i. qui sum sufficiēs.* 4. *integer.* 5. *inter te. Chald inter VERBUM meum & inter te. Ge. 15. n. 11.* 6. *in val de valde.* 7. *n. patre multitudinis gentium.*

8. *fructificari faciam te in valde valde. n.* 6.
9. *faciam surgere.*
10. *inter te. Chald inter VERBVM meum & inter te. n.* 5.
11. *perpetuitatis vel seculi. Gen.* 1. *n.* 19.
12. *ad existendū.*
13. *seculi. n.* 11.
14. *inter vos. Chald. inter VERBVM meum & inter vos. n.* 10.
15. *circumcidi vobis omnem masculum.*
16. *in signum.*
17. *inter vos.*
18. *& filius octo dierum (Gen.* 11. *n.* 17.) *circumcidetur vobis, omnis masculus.*
19 *comparatio argenti (pecuniæ) ab omni filio alienigena*
20. *qui non de semine tuo ipse.*
21. *circūcidendo circumcidetur n.d.t, & comparatio argenti. v. præced.*
22. *seculi. n.* 11.
23. *præputiatus.*
24. *&. Ge.* 1. *n.* 1.

6. Vnd wil dich fast sehr fruchtbar machen / vnd wil von dir völcker machen / vnd sollen auch könige von dir komen.

7. Vnd ich wil auffrichten meinen bund / zwischen mir vnd dir / vnd deinem samen nach dir / bey jren nachkomen / das es ein ewiger bund sey / also das ich dein Gott sey / vnd deines samens nach dir.

8. Vnd wil dir vnd deinem samen nach dir geben das land da du ein frembdling innen bist / nemlich / das gantze land Canaan / zu ewiger besitzung / vnd wil jr Gott sein.

9. Vnd Gott sprach zu Abraham / So halt nu meinen bund / du vnd dein same nach dir / bey jren nachkomen.

10. Das ist aber mein bund den jr halten solt zwischen mir vnd euch / vnd deinem samen nach dir / Alles was menlich ist vnter euch / sol beschnitten werden.

11. Jr solt aber die vorhaut an ewrem fleisch beschneiten / dasselb sol ein zeichen sein des bunds / zwischen mir vnd euch.

12. Ein igliches kneblin wens acht tag alt ist / solt jr beschneiten bey ewern nachkomen. Desselbengleichen auch alles was gesinds daheim geborn / oder erkaufft ist von allerley frembden / die nicht ewers samens sind.

13. Also sol mein bund an ewrem fleisch sein zum ewigen bund.

14. Vnd wo ein kneblin nicht wird beschnitten / an der vorhaut seines fleischs / des seele sol ausgerottet werden aus seinem volck / darumb / das es meinen bund vnterlassen hat.

15. Vnd Gott sprach abermal zu Abraham / Du solt dein weib Sarai / nicht mehr Sarai heissen / sondern Sara sol jr name sein.

6. Et 8 multiplicabo te vehementissimè, ponamque te in Gentes, & Reges ex te egredientur.

7. Et 9 statuam pactum meum inter me & 10 te: interque semen tuum post te in generationibus suis, fœdere 11 perpetuo: 12 ut sim *scilicet* tibi in Deum, & semini tuo post te.

8. Daboque tibi & semini tuo post te terram peregrinationum tuarum, *nempe* totam terram Chenáan in possessionem 13 perpetuam: eroque eis in Deum.

9. Præterea dixit Deus ad Abraham, Tu autem pactum meum custodies tu *inquam*, & semen tuum post te in generationibus suis.

10. Hoc *est autem* pactum meum quod observabitis inter me & 14 vos, atque inter semen tuum post te, 15 ut circuncidatur in vobis omnis masculus.

11. Circuncidetis verò carnem præputii vestri, eritque 16 signum pacti inter me & 17 vos.

12. 18 Omnis itaque masculus octo dies natus circuncidetur vobis in generationes vestras: *etiam si fuerit* natus domus, & 19 emptus argento à quoque alienigena 20 qui non est de semine tuo.

13. 21 Omnino *igitur* circuncidetur natus domus tuæ, & emptus argento tuo: eritque pactum meum in carne vestra in fœdus 22 perpetuum

14. 23 Incircuncisus autem masculus qui non circuncíderit carnem præputii sui, 24 utique exterminabitur anima illa de populis suis: *nam* pactum meum irritum fecit.

15. Dixit quoque Deus ad Abraham. Sarai uxoris tuæ non vocabis nomen Sarai, sed Sarah *erit* nomen ejus.

6. Faciamque te crescere vehementissimè, & ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur.

7. Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno: ut sim Deus tuus, & seminis tui post te.

8. Daboque tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in possessionem æternam, eroque Deus eorum.

9. Dixit iterum Deus ad Abraham, *Et tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis.

10. Hoc est pactum meum, quod observabitis inter me & vos & semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum:

11. Et circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit * in signum fœderis inter me & vos.

12. * Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus quam emptitius circumcidetur, & qui cunque non fuerit de stirpe vestra:

13. Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.

14. Masculus cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.

15. Dixit quoque Deus ad Abraham, Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram.

6. Καὶ αὐξανῶ σε σφόδρα σφόδρα· καὶ θήσω σε εἰς ἔθνη· καὶ βασιλεῖς ἐθνῶν ἐκ σοῦ ἔσονται.

7. Καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ ἀναμέσον σου, καὶ ἀναμέσον τοῦ σπέρματός σου μετὰ σὲ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν, εἰς διαθήκην αἰώνιον εἶναί σου ὁ Θεὸς, καὶ τοῦ σπέρματός σου μετὰ σέ.

8. Καὶ δώσω σοι καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σὲ τὴν γῆν, ἣν παροικεῖς, πᾶσαν τὴν γῆν χαναὰν εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον· καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεόν.

9. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἀβραάμ. σὺ δὲ τὴν διαθήκην μου διατηρήσεις, καὶ τὸ σπέρμα σου μετὰ σὲ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. * Act. 7. v. 8.

10. Καὶ αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διατηρήσεις ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν, καὶ ἀναμέσον τοῦ σπέρματός σου μετὰ σέ· περιτμηθήσεται ὑμῖν πᾶν ἀρσενικόν·

11. Καὶ περιτμηθήσεσθε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν, καὶ ἔσται εἰς σημεῖον διαθήκης ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν. * Rom. 4. v. 11.

12. Καὶ παιδίον ὀκτὼ ἡμερῶν περιτμηθήσεται ὑμῖν, πᾶν ἀρσενικὸν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ὁ οἰκογενὴς τῆς οἰκίας σου, καὶ ὁ ἀργυρώνητος ἀπὸ παντὸς υἱοῦ ἀλλοτρίου ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σπέρματός σου, περιτομῇ περιτμηθήσεται· * Leu. 12. v. 3. Luc. 2. v. 21.

13. Καὶ ἔσται ἡ διαθήκη μου ἐπὶ τῆς σαρκὸς ὑμῶν εἰς διαθήκην αἰώνιον.

14. Καὶ ἀπερίτμητος ἄρσην, ὃς οὐ περιτμηθήσεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἐξολοθρευθήσεται, καὶ ἀφανισθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ γένους αὐτῆς· ὅτι τὴν διαθήκην μου διεσκέδασε·

15. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ, Σάρα ἡ γυνή σου οὐ κληθήσεται τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔτι Σάρα, ἀλλὰ Σάρρα ἔσται τὸ ὄνομα αὐτῆς.

16. Ευλογήσω δὲ αὐτήν· καὶ δώσω σοι ἐξ αὐτῆς τέκνον· καὶ εὐλογήσω αὐτό· καὶ ἔσται εἰς ἔθνη. καὶ βασιλεῖς ἐθνῶν ἐξ αὐτοῦ ἔσονται.

17. Καὶ ἔπεσεν Αβραὰμ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐγέλασε· καὶ εἶπε τῇ διανοίᾳ, λέγων· εἰ τῷ ἑκατονταετεῖ γενήσεται υἱός; καὶ εἰ ἡ Σάῤῥα ἐννενήκοντα ἐτῶν τέξεται;

18. Εἶπε δὲ Αβραὰμ πρὸς Θεὸν, Ισμαὴλ οὗτος ζήτω ἐνώπιόν σου.

19. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς πρὸς Αβραὰμ, ἰδοὺ, Σάῤῥα ἡ γυνή σου τέξεταί σοι υἱόν· καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ισαάκ. καὶ θήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτὸν, εἰς διαθήκην αἰώνιον, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν.

20. Περὶ δὲ Ισμαὴλ ἰδοὺ ἐπήκουσά σου· ἰδοὺ εὐλογήσω αὐτὸν, καὶ αὐξανῶ αὐτὸν, καὶ πληθυνῶ αὐτὸν σφόδρα. δώδεκα ἔθνη γεννήσει· καὶ δώσω αὐτὸν εἰς ἔθνος μέγα.

21. Τὴν δὲ διαθήκην μου στήσω πρὸς Ισαὰκ, ὃν τέξεταί σοι Σάῤῥα εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ ἑτέρῳ.

22. Συνετέλεσε δὲ λαλῶν πρὸς αὐτόν· καὶ ἀνέβη ὁ Θεὸς ἀπὸ Αβραάμ.

23. Ελαβε δὲ Αβραὰμ Ισμαὴλ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς οἰκογενεῖς αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς ἀργυρωνήτους, καὶ πᾶν ἄρσεν τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐν τῷ οἴκῳ Αβραὰμ, καὶ περιέτεμε τὰς ἀκροβυστίας αὐτῶν, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθὰ ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ Θεός.

24. Αβραὰμ δὲ ἦν ἐτῶν ἐννενήκοντα ἐννέα, ἡνίκα περιέτεμε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ.

25. Ισμαὴλ δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐτῶν δεκατριῶν ἦν, ἡνίκα περιετέμητο τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ.

Εν

16. Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, eritq; in nationes, & reges populorum orientur ex eo.

17. Cecidit Abraham in faciem suam, & risit, in corde suo dicens: Putasne centenario nascetur filius? & Sara nonagenaria pariet?

18. Dixitque ad Deum: Utinam Ismahel vivat coram te.

19. Et ait Deus ad Abraham, * Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaac, & constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, & semini ejus post eum.

* Inf. 18. v. 10. & 21. 2.

20. Super Ismahel quoq; exaudivi te. Ecce, benedicam ei, & augebo, & multiplicabo eum valde: duodecim duces generabit, & faciam illum in gentem magnam.

21. Pactum verò meũ statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara, tempore isto in anno altero.

22. Cumque finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit Deus ab Abraham.

23. Tulit autem Abraham Ismahel filium suum, & omnes vernaculos domus suæ: universosque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus suę: & circumcidit carnem præputii eorum statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus.

24. Abraham nonaginta & novem erat annorum quando circumcidit carnem præputii sui.

25. Et Ismahel filius suus tredecim annos impleverat tempore circumcisionis suæ.

Eadem

16. Et benedicam ei, ac etiam dabo ex ea tibi filium, benedicam ei inquam, eritque in gentes, Reges populorum ex ea erunt.

17. Tunc cecidit Abraham super faciem suam, & risit dixitque in corde suo: Nunquid 25 centenario nascetur *proles*? 26 & an Sarah nonagenaria pariet?

18. Dixitque Abraham ad Deum: Utinam Ismael vivat coram te.

19. 27 Cui dixit Deus, verè Sarah uxor tua 28 pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Ishac: & 29 confirmabo pactum meum cum eo in pactum 30 perpetuum semini ejus post eum.

20. Pro Ismael quoque audivi te: ecce 31 benedicam ei, & crescere faciam eum, multiplicaboque eum 32 vehementissime: duodecim principes generabit, ponamque illum in gentem magnam.

21. Pactum vero meum 33 statuam cum Ishac quem pariet tibi Sarah 34 hoc statuto tempore, anno altero.

22. Et 35 finivit loqui cum eo, ascenditque Deus 36 ab Abraham.

23. Tulit itaque Abraham Ismael filium suum, & omnes natos domus suæ, & omnem 37 emptum argento suo, omnem masculum *scilicet* 38 ex domesticis suis: & circuncidit carnem præputij eorum 39 eo ipso die, sicut loquutus fuerat cum eo Deus.

24. Porò Abraham *erat* 40 nonaginta novem annorum 41 quando circuncidit ipse carnem præputij sui.

25. Ismael vero filius ejus *erat* 42 tredecim annorum quando circuncisa fuit caro præputii sui.

Ip-

16. Denn ich wil sie segenen. Vnd von jr wil ich dir einen son geben / denn ich wil sie segenen / vnd völcker sollen aus ir werden / vnd könige vber viel völcker.

17. Da fiel Abraham auff sein angesicht vnd lachet / vnd sprach in seinem hertzen / sol mir hundert jar alt ein kind geboren werden / vnd Sara neuntzig jar alt geberen?

18. Vnd Abraham sprach zu Gott / Ah das Jsmael leben solt für dir.

19. Da sprach Gott / Ja / Sara dein weib sol dir einen son geberen / den soltu Jsaac heissen / denn mit jm wil ich meinen ewigen bund auffrichten / vnd mit seinem samen nach jm.

20. Dazu vmb Jsmael habe ich dich auch erhöret / sihe / ich habe jn gesegenet / vnd wil jn fruchtbar machen / vnd mehren fast sehr / zwelff fürsten wird er zeugen / vnd wil jn zum grossen volck machen.

21. Aber meinen bund wil ich auffrichten mit Jsaac / den dir Sara geberen sol / vmb diese zeit im andern jar.

22. Vnd er höret auff mit jm zu reden / vnd Gott fuhr auff von Abraham.

23. Da nam Abraham seinen son Jsmael / vnd alle knechte die da heim geboren / vnd alle die erkaufft / vnd alles was mans namen war in seinem hause / vnd beschneit die vorhaut an jrem fleisch eben desselbigen tages / wie jm Gott gesagt hatte.

24. Vnd Abraham war neun vnd neuntzig jar alt / da er die vorhaut an seinem fleisch beschneit.

25. Jsmael aber sein son war dreyzehen jar alt / da seines fleischs vorhaut beschnitten ward.

25. *filio centum (centuria) anni* n. 1.
26. *& si (i. an) Sara, an (inquã) filia nonaginta (novem decadũ) anni pariet?* n. 25.
27. *Vau.* Ge. 1. n. 2.
28. *pariens* Gen. 7. n. 5.
29. *Surgere faciam.*
30. *seculi.* n. 22.
31. *benedixi ei. i. certe benedicã.*
32. *in valde valde.* n. 8.
33. *surgere faciam.*
34. *tempore (statuto) hoc, in anno altero. i. sequente.*
35. *absolvit ad loquendum.*
36. *desuper vel de juxta Abrahã.*
37. *comparationem argẽti sui.* n. 21.
38. *in viris domus Abrahæ.*
39. *in corpore diei ipsius.* Gen. 7. n. 18.
40. *filius nonaginta (novẽ decadũ) & novẽ (enneados) anni* n. 26. 1.
41. *in circumcidi carnem præputii ipsius.*
42. *filius trium decem (triados & decados) anni.* n. 40.

43. *in corpore dies illius.* n. 39.
44. *comparatio argenti.*

26. Eben auff einen tag worden sie alle beschnitten/Abraham/sein son Ismael/

27. Vnd was mans namen in seinem hause war/ daheim geborn / vnd erkaufft von frembden / es ward alles mit jm beschnitten.

26. 43 Ipso eodem die circuncisus est Abraham, & Ismael filius ejus.

27. Atq; omnes viri domus ejus, natus domus, & 44 emptus argento á filio alienigenæ, circuncisi sunt cum ipso.

26. Eadem die circumcisus est Abraham & Ismahel filius ejus.

27. Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quam emptitii & alienigenæ pariter circumcisi sunt.

26. Εν τῷ καιρῷ τῆς ἡμέρας ἐκείνης περιετμήθη Αβρααμ καὶ Ισμαὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ·

27. Καὶ πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ οἱ οἰκογενεῖς αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀργυρώνητοι ἐξ ἀλλογενῶν ἐθνῶν.

Cap. 18.

1. *& visus est ad illum.*
2. *sedens ostio tab: circa incalescere diem.*
3. *& elevavit.*
4. *stantes. Gen. 16. n. 18. 7. n. 10.*
5. *& vidit, & cucurrit.*
6. *ad terram usque.*
7. *fulcite vos.*
8. *filium bovis. sic v. seq.*
9. *& festinavit ad faciendum illum.*
10. *fecerat*
11. *& dedit ad conspectum eorum.*

Das XVIII. Cap.

19
Vnd der HERR erschein jm im Hayn Mamre/da er sas an der thur seiner hütten / da der tag am heissesten war.

2. Vnd als er seine augen auffhub/vnd sahe/da stunden drey menner gegen jm. Vnd da er sie sahe/lieff er jnen entgegen/von der thür seiner hütten/vnd bücket sich nider auff die erden/

3. Vnd sprach/ HERR hab ich gnade funden für deinen augen / so gehe nicht für deinem knecht vber.

4. Man sol euch ein wenig wassers bringen/vnd ewre füsse waschen/vnd lehnet euch vnter den bawm.

5. Vnd ich wil euch ein bissen brots bringen/ das jr ewer hertz labet/darnach solt jr fort gehen/ denn darumb seid jr zu ewrem knecht komen. Sie sprachen/Thu/wie du gesagt hast.

6. Abraham eilet in die hütten zu Sara/vnd sprach/Eile vnd menge drey mas Semelmehl/ knete/ vnd backe kuchen.

7. Er aber lieff zu den rindern / vnd holet ein zart gut kalb/ vnd gabs dem knaben/ der eilet vnd bereitets zu.

8. Vnd er trug auff butter vnd milch/vnd von dem kalbe das er zubereit hatte / vnd satzts jnen für/vnd trat für sie vnter dem bawm / vnd sie assen.

CAP. XVIII.

Apparuit [1] autem illi jehovah in Quercubus Mamre; & ipse [2] sedebat ad ostium tabernaculi dum calere inciperet dies.

2. 3 Quumque elevasset oculos suos, vidit, & ecce tres viri 4 stabant juxta eum: 5 quos ut vidit, curcurrit in occursum eorum ab ostio tabernaculi & incurvavit se 6 super terram:

3. Dixitque, Domine, si nunc inveni gratiam in oculis tuis, ne quæso transeas á servo tuo:

4. Capiatur obsecro parum aquæ, & lavate pedes vestros, & 7 innitimini sub arbore.

5. Interim accipiam buccellam panis, & fulcite cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim transistis ad servum vestrum, Et dixerunt, Sic facias ut loquutus es.

6. Festinavit itaque Abraham ad tabernaculum ad Sarah, & dixit: Festina tria sata farinæ similæ, ac misce, & fac subcineritios panes.

7. Ad boves autem cucurrit Abraham, & tulit 8 vitulum tenerum & bonum, deditque puero: 9 qui festinavit parare illum.

8. Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum quem 10 paraverat, 11 & posuit coram eis: ipse vero stabat juxta eos sub arbore & comederunt.

CAP. XVIII.

Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei.

2. Cumque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri, stantes prope eum, quos cùm vidisset, *cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adoravit in terram.

3. Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum:

4. Sed afferam pauxillum aquæ, & laventur pedes vestri, & requiescite sub arbore.

5. Ponamque buccellam panis, & confortetur cor vestrum, posteà transibitis: idcirco enim declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt: Fac ut loquutus es.

6. Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria sata similæ commisce, & fac subcinericios panes.

7. Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum, deditque puero, qui festinavit & coxit illum.

8. Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat juxta eos sub arbore. Cumque comedissent,

Κεφαλ. ιη.

Ὤφθη δὲ αὐτῷ ὁ Θεὸς πρὸς τῇ δρυῒ τῇ Μαμβρῇ, καθημένου αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ μεσημβρίας.

2. Αναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, εἶδε· καὶ ἰδοὺ τρεῖς ἄνδρες εἱστήκεισαν ἐπάνω αὐτοῦ· καὶ ἰδὼν, προσέδραμεν εἰς συνάντησιν αὐτοῖς, ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ. καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὴν γῆν. * Heb. 13. v. 2.

3. Καὶ εἶπεν, Κύριε εἰ ἄρα εὗρον χάριν ἐναντίον σου, μὴ παρέλθῃς τὸν παῖδά σου.

4. Ληφθήτω δὴ ὕδωρ, καὶ νιψάτωσαν τοὺς πόδας ὑμῶν· καὶ καταψύξατε ὑπὸ τὸ δένδρον.

5. Καὶ λήψομαι ἄρτον, καὶ φάγεσθε· καὶ μετὰ τοῦτο παρελεύσεσθε εἰς τὴν ὁδόν ὑμῶν, οὗ ἕνεκα ἐξεκλίνατε πρὸς τὸν παῖδα ὑμῶν. καὶ εἶπεν, οὕτως ποίησον, καθὰ εἴρηκας.

6. Καὶ ἔσπευσεν Αβραὰμ ἐπὶ τὴν σκηνὴν πρὸς Σάῤῥαν, καὶ εἶπεν αὐτῇ· σπεῦσον, καὶ φύρασον τρία μέτρα σεμιδάλεως, καὶ ποίησον ἐγκρυφίας.

7. Καὶ εἰς τὰς βόας ἔδραμεν Αβραὰμ καὶ ἔλαβε μοσχάριον ἁπαλὸν καὶ καλὸν, καὶ ἔδωκε τῷ παιδὶ, καὶ ἐτάχυνε τοῦ ποιῆσαι αὐτό.

8. Ελαβε δὲ βούτυρον, καὶ γάλα, καὶ τὸ μοσχάριον ὃ ἐποίησε· καὶ παρέθηκεν αὐτοῖς, καὶ ἔφαγον. αὐτὸς δὲ παρειστήκει αὐτοῖς ὑπὸ τὸ δένδρον.

9. Ειπε δὲ πρὸς αὐτ, ποῦ Σάῤῥα ἡ γυνή σου; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἰδοὺ ἐν τῇ σκηνῇ.

* Sup. 17. v. 19. Inf. 21. v. 1. Rom. 9. v. 9. 1. Pet. 3. v. 6.

10. Ειπε δὲ, ἐπαναςρέφων ἥξω πρός σε κατὰ τ καιρὸν τοῦτον εἰς ὥρας, καὶ ἕξει υἱὸν Σάῤῥα ἡ γυνή σου. Σάῤῥα δὲ ἤκουσε πρὸς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς οὖσα ὄπισθεν αὐτοῦ.

11. Αβραὰμ δὲ καὶ Σάῤῥα πρεσβεβηκότες ἦσαν ἡμερῶν. ἐξέλιπε δὲ Σάῤῥα γίνεσθαι τὰ γυναικεῖα.

12. Εγέλασε δὲ Σάῤῥα ἐν ἑαυτῇ λέγουσα, οὔπω μέν μοι γέγονεν ἕως τοῦ νῦν· ὁ δὲ Κύριός μου πρεσβύτης.

13. Ειπε δὲ Κύριος πρὸς Αβραάμ, λέγων· τί ὅτι ἐγέλασε Σάῤῥα ἐν ἑαυτῇ λέγουσα· ἆρά γε ἀληθῶς τέξομαι; ἐγὼ γεγήρακα.

14. Μὴ ἀδυνατήσει παρὰ Κυρίῳ ῥῆμα; εἰς τ καιρὸν τοῦτον εἰς ὥρας ἀναςρέψω πρός σε· καὶ ἔσται τῇ Σάῤῥᾳ υἱός.

15. Ηρνήσατο δὲ Σάῤῥα, λέγουσα· οὐκ ἐγέλασα· ἐφοβήθη γάρ. καὶ εἶπεν αὐτῇ, οὐχὶ, ἀλλ' ἐγέλασας.

16. Εξαναςάντες δὲ οἱ ἄνδρες ἐκεῖθεν κατέβλεψαν ἐπὶ πρόσωπον Σοδόμων καὶ Γομόῤῥας. Αβραὰμ δὲ συνεπορεύετο μετ' αὐτῶν συμπροπέμπων αὐτούς.

17. Ο δὲ Κύριος εἶπεν· οὐ μὴ κρύψω ἀπὸ Αβραὰμ τοῦ παιδός μου, ἃ ἐγὼ ποιῶ.

* Sup. 12. v. 3. Inf. 32. v. 17.

18. Αβραὰμ δὲ γινόμενος ἔσται εἰς ἔθνος μέγα καὶ πολύ· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πάντα τὰ ἔθνη τ γῆς.

19. Ηδειν γὰρ ὅτι συντάξει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετ' αὐτόν· καὶ φυλάξουσι τὰς ὁδοὺς Κυρίου τοῦ ποιεῖν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν, ὅπως ἂν ἐπαγάγῃ Κύριος ἐπὶ Αβραὰμ πάντα ὅσα ἐλάλησε πρὸς αὐτόν.

20. Ειπε δὲ Κύριος, κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόῤῥας πεπλήθυνται

---

9. Dixerunt ad eum: Ubi est Sara uxor tua? ille respondit: Ecce in tabernaculo est.

10. Cui dixit: *Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara uxor tua. Quo audito Sara risit post ostium tabernaculi.

11. Erant autem ambo senes, provectæque ætatis, & desierant Saræ fieri muliebria,

12. Quæ risit occultè dicens: Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?

13. Dixit autem Dominus ad Abraham: Quare risit Sara, dicens: Num verè paritura sum anus?

14. Nunquid Deo quicquam est difficile? juxta condictum revertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, & habebit Sara filium.

15. Negavit Sara, dicens: Non risi, timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit, ita: sed risisti.

16. Cùm ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiebatur, deducens eos.

17. Dixitque Dominus: Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum?

18. Cùm futurus sit in gentem magnam, ac robustissimam, & * benedicendæ sint in illo omnes nationes terræ?

19. Scio enim quòd præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant judicium & justitiam: ut adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum.

20. Dixit itaq; Dominus: Clamor Sodomorum & Gomor-

---

9. Dixerunt autem ad eum, ubi est Sarah uxor tua? 12 Qui respondit, Ecce in tabernaculo.

10. Et dixit: Revertendo revertar ad te secundum tempus vitæ, & ecce filius *erit* Saræ uxori tuæ. porro Sarah 13 auscultabat ad ostium tabernaculi, & ipsum *erat* post eum.

11. Abraham autem & Sarah *erant* senes *ac* 14 progressi in dies: *&* desierat esse ipsi Sarah 15 consuetudo ut mulieribus.

12. Risit itaque Sarah 16 intra sese, dicendo, 17 Posteaquam senui, 18 erit mihi voluptas? præterea dominus meus senuit.

13. Tunc Dixit Jehovah ad Abraham, 19 ut quid risit Sarah, dicendo, Nunquid etiam vere pariam, & ego senui?

14. An *ergo* abscondetur à Jehovah 20 quicquam? ad condictum tempus revertar ad te secundum tempus vitæ, & ipsi Saræ *erit* filius.

15. Negavit autem Sarah dicendo, Non risi: quia timuit, & dixit *Angelus*, Nequaquam, risisti enim.

16. Consurrexerunt igitur inde viri, & respexerunt contra faciem Sedom: Abraham vero 21 ibat cum eis ut deduceret eos.

17. Et Jehovah dixit, Nunquid 22 celabo ego Abraham quod ego 23 facturus sum,

18. 24 Quum Abraham omnino futurus sit in gentem magnam, & fortem, 25 benedicendæque sint in eo omnes gentes terræ?

19. Novi enim eum, 26 propterea præcipiet filiis suis, & domui suæ post se, 27 ut custodiant viam Jehovæ, 28 faciantq; Justitiam & Judiciam, ut venire 29 faciat Jehovah super Abraham, quod loquutus est super eum.

20. Ait itaque Jehovah, Clamor Sedom & Amoroh, quia mul-

---

9. Da sprachen sie zu jm/ Wo ist dein weib Sara? Er antwortet/ drinnen in der hütten.

10. Da sprach er/ Jch wil wider zu dir komen/ so ich lebe/ sihe/ so sol Sara dein weib einen son haben. Das höret Sara/ hinder im/ hinder der thür der hütten.

11. Vnd sie waren beide Abraham vnd Sara alt vnd wol betaget/ also das es Sara nicht mehr gieng/ nach der weiber weise.

12. Darumb lachet sie bey sich selbs/ vnd sprach/ Nu ich alt bin/ sol ich noch wollust pflegen/ vnd mein Herr auch alt ist.

13. Da sprach der HERR zu Abraham/ Warumb lachet des Sara/ vnd spricht/ Meinestu das war sey/ das ich noch geberen werde/ so ich doch alt bin?

14. Solt dem HERRN etwas vnmüglich sein? Vmb diese zeit wil ich wider zu dir komen so ich lebe/ so sol Sara einen son haben.

15. Da leugnete Sara/ vnd sprach/ Jch habe nicht gelachet/ denn sie furchtet sich/ aber er sprach/ Es ist nicht also/ du hast gelacht.

16. Da stunden die menner auff von dannen/ vnd wandten sich gegen Sodom/ vnd Abraham gieng mit jnen/ das er sie geleitet.

17. Da sprach der HERR/ wie kan ich Abraham verbergen/ was ich thu?

18. Sintemal er ein gros vnd mechtiges volck sol werden/ vnd alle völcker auff erden in im gesegenet werden sollen.

19. Denn ich weis/ er wird befehlen seinen kindern/ vnd seinem hause nach jm/ das sie des HERRN wege halten/ vnd thun was recht vnd gut ist/ auff das der HERR auff Abraham komen lasse/ was er jm verheissen hat.

20. Vnd der HERR sprach/ Es ist ein geschrey zu So-

---

12. *& dixit. Ge. 3. n. 2.*
13. *auscultans ostio. Ge. 14. n. 9.*
14. *venientes.*
15. *Via secundum mulieres.*
16. *in medio sui.*
17. *post veterascere me.*
18. *fuit. i. est vel futura est.*
19. *ad quid hoc.*
20. *Verbum (i. res. Gen. 15. n. 1.) ad indictionem i. tempus dictum vel præfixū.*
21. *ambulans cum eis ad dimittendum eos. n. 13.*
22. *celans ego ab Abraham.*
23. *faciens. Gen. 17. n. 28.*
24. *& Abraham essendo erit.*
25. *& benedicentur.*
26. *propterea quod præcipiet. i. quod præcepturus sit.*
27. *& custodient.*
28. *ad faciendū.*
29. *facere.*

Sodom vnd Gomorra / das iſt gros / vnd jre ſünde ſind faſt ſchwere.
21. Darumb wil ich hinabfaren / vnd ſehen / ob ſie alles gethan haben / nach dem geſchrey das für mich komen iſt / oder obs nicht alſo ſey / das ichs wiſſe.
22. Vnd die menner wandten jr angeſicht / vnd giengen gen Sodom. Aber Abraham bleib ſtehen für dem HERRN /
23. Vñ trat zu jm / vnd ſprach / Wiltu denn den gerechten mit dem gottloſen vmbbringẽ?
24. Es möchten vieleicht funfftzig gerechten in der ſtad ſein / wolteſtu die vmbbringen / vnd dem ort nicht vergeben vmb funfftzig gerechter willen / die drinnen weren?
25. Das ſey ferne von dir / das du das thuſt / vnd tödteſt den gerechten mit dem gottloſen / das der gerechte ſey gleich wie der gottloſe / das ſey ferne von dir / der du aller welt richter biſt / du wirſt ſo nicht richten.
26. Der HERR ſprach / finde ich funfftzig gerechten zu Sodom in der ſtad / ſo wil ich vmb jrer willen allẽ den orten vergeben.
27. Abraham antwortet / vnd ſprach / Ah ſihe / ich hab mich vnterwunden / zu reden mit dem HERRN / wiewol ich erde vnd aſchen bin.
28. Es möchten vieleicht fünff weniger / denn funfftzig gerechten drinnen ſein / wolteſtu deñ die gantze ſtad verderben vmb der fünffe willen? Er ſprach / finde ich drinnen fünff vnd viertzig / ſo wil ich ſie nicht verderben.
29. Vnd er fuhr weiter mit im zu reden / vnd ſprach / man möcht vieleicht viertzig drinnen finden. Er aber ſprach / ich wil jnen nichts thun / vmb viertziger willen.
30. Abraham ſprach / zürne nicht HERR / das ich noch mehr rede / man möcht vieleicht dreiſſig drinnen finden. Er aber ſprach / finde ich dreiſſig drinnen / ſo wil ich jnen nichts thun.

Vnd

30. Venientem.
31. Stans ad conſpectum Jehovæ. n. 13, 11.
32. in medio civitatis.
33. in medio ejus.
34. prophanatio tibi a faciendo ſecũdum verbum (rem n. 20.) tale, ad mori faciẽdum.
35. & erit ſicut juſtus, ſicut impius.
36. in medio urbis.
37. & parcam.
38. & reſpondit Abrahã & dixit.
39. & ego.
40. in quinq;.
41. & addidit ultra loqui ad eum.
42. accẽdatur (ſcil. ira) Domino meo, & loquar. F. i. i. tr. & dixit: non f.

31

multiplicatus eſt, & peccatum eorum quia aggravatum eſt valde:
21. Deſcendam nunc, & videbo an juxta clamorem ejus, 30 qui pervenit ad me, fecerint conſummationem: & ſi non, ſciam.
22. Et diverterunt inde viri, perrexeruntque in Sedóm: Abraham autem adhuc 31 ſtabat coram Jehovah.
23. Et accedens Abraham dixit, Nunquid etiã diſperdes juſtum cum impio?
24. Fortaſsis ſunt quinquaginta juſti 32 intra eam civitatem, nunquid etiam diſperdes, neq; parces loco propter quinquaginta *illos* juſtos, qui ſunt 33 intra eam?
25. 34 Abſit à te ut facias rem talem, ut mori facias juſtum cum impio, 35 ſitque Juſtus ſicut impius, abſit *inquam* a te: nunquid Judex univerſæ terræ non faciet judicium?
26. Et dixit Jehovah, Si invenero in Sedom quinquaginta juſtos 36 intra urbem ipſam, 37 parcam univerſo huic loco propter eos.
27. 38 Reſpondensque Abraham, dixit: Ecce nunc cœpi loqui ad Dominum meum, 39 qui ſum pulvis & cinis:
28. Forſitan defuerint ex quinquaginta juſtis, quinque: nunquid diſperdes 40 propter illos quinque totam urbem? Et dixit, Non diſperdam ſi invenero illic quadraginta quinque.
29. 41 Rurſus loquutus eſt *Abraham*, & dixit: Fortè invenientur ibi quadraginta. Et dixit, Non faciam propter quadraginta.
30. Et dixit *Abraham*, Ne quæſo, 42 excandeſcat Dominus meus, ſi loquar: Forſitan invenientur illic triginta. † Reſpondit *Dominus*, Non faciam ſi invenero illic triginta.

Di-

Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggravatum eſt nimis.
21. Deſcendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint: an non eſt ita, ut ſciam.
22. Converteruntq; ſe inde, & abierunt Sodomam: Abraham verò adhuc ſtabat coram Domino.
23. Et appropinquans ait: Nunquid perdes juſtum cum impio?
24. Si fuerint quinquaginta juſti in civitate, peribunt ſimul? & non parces loco illi propter quinquaginta juſtos, ſi fuerint in eo?
25. Abſit à te, ut rem hanc facias, & occidas juſtum cum impio, fiatque juſtus ſicut impius. non eſt hoc tuum, qui judicas omnem terram: nequaquam facies judicium hoc.
26. Dixitque Dominus ad eum: Si invenero Sodomis quinquaginta juſtos in medio civitatis, dimittam omni loco propter eos.
27. Reſpondensq; Abraham, ait: Quia ſemel cœpi, loquar ad Dominum meum, cùm ſim pulvis & cinis.
28. Quid ſi minus quinquaginta juſtis quinq; fuerint: delebis propter quadraginta quinq; univerſam urbẽ? Et ait: Non delebo, ſi invenero ibi quadraginta quinq;.
29. Rurſumq; locutus eſt ad eum: Sin autem quadraginta ibi inventi fuerint, quid facies? Ait: Non percutiam propter quadraginta.
30. Ne quæſo, inquit, indigneris Domine, ſi loquar: Quid ſi ibi inventi fuerint triginta? Reſpondit, Non faciam, ſi invenero ibi triginta.

Quia

πεπλήθυνται πρός με· καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγάλαι σφόδρα.
21. Καὶ καταβὰς οὖν ὄψομαι, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρός με συντελοῦνται· εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ.
22. Καὶ ἀποστρέψαντες οἱ ἄνδρες ἐκεῖθεν, ἦλθον εἰς Σόδομα. Ἀβραὰμ δὲ ἦν ἑστηκὼς ἐναντι Κυρίου.
23. Καὶ ἐγγίσας Ἀβραάμ, εἶπε· μὴ συναπολέσῃς δίκαιον μετ' ἀσεβοῦς· καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής;
24. Ἐὰν ὦσι πεντήκοντα δίκαιοι ἐν τῇ πόλει, ἀπολέσεις αὐτούς· οὐκ ἀνήσεις πάντα τὸν τόπον ἕνεκα τῶν πεντήκοντα δικαίων, ἐὰν ὦσιν ἐν αὐτῇ;
25. Μηδαμῶς ποιήσῃς τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἀποκτεῖναι δίκαιον μετ' ἀσεβοῦς· καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής· μηδαμῶς· ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν, οὐ ποιήσεις κρίσιν;
26. Εἶπε δὲ Κύριος, ἐὰν ὦσιν ἐν Σοδόμοις πεντήκοντα δίκαιοι, ἀνήσω ὅλην τὴν πόλιν καὶ πάντα τὸν τόπον δι' αὐτούς.
27. Καὶ ἀποκριθεὶς Ἀβραάμ, εἶπε· νῦν ἠρξάμην λαλῆσαι πρὸς τὸν Κύριον· ἐγὼ δὲ εἰμὶ γῆ καὶ σποδός.
28. Ἐὰν δὲ ἐλαττονωθῶσιν οἱ πεντήκοντα δίκαιοι εἰς τεσσαράκοντα πέντε, ἀπολεῖς ἕνεκεν τῶν τεσσαράκοντα πέντε πᾶσαν τὴν πόλιν; καὶ εἶπεν, οὐ μὴ ἀπολέσω, ἐὰν εὕρω ἐκεῖ τεσσαράκοντα πέντε.
29. Καὶ προσέθηκεν ἔτι λαλῆσαι πρὸς αὐτόν, καὶ εἶπεν· ἐὰν εὑρεθῶσιν ἐκεῖ τεσσαράκοντα· καὶ εἶπεν, οὐ μὴ ἀπολέσω ἕνεκεν τῶν τεσσαράκοντα.
30. Καὶ εἶπε, μή τι ἐὰν λαλήσω Κύριε; ἐὰν δὲ εὑρεθῶσιν ἐκεῖ τριάκοντα. καὶ εἶπεν, οὐ μὴ ἀπολέσω ἕνεκεν τῶν τριάκοντα.

Καὶ

31. Καὶ εἶπεν, ἐπειδὴ ἔχω λαλῆσαι πρὸς τὸν Κύριον, ἐὰν δὲ εὑρεθῶσιν ἐκεῖ εἴκοσι. καὶ εἶπεν, οὐ μὴ ἀπολέσω, ἐὰν εὕρω ἐκεῖ εἴκοσι.

32. Καὶ εἶπε, μή τι Κύριε ἐὰν λαλήσω ἔτι ἅπαξ· ἐὰν δὲ εὑρεθῶσιν ἐκεῖ δέκα. καὶ εἶπεν, οὐ μὴ ἀπολέσω ἕνεκεν τῶν δέκα.

33. Ἀπῆλθε δὲ ὁ Κύριος, ὡς ἐπαύσατο λαλῶν τῷ Ἀβραάμ. καὶ Ἀβραὰμ ἀπέστρεψεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.

Κεφαλ. ιθ.

* Heb.13. v.2.

Ἦλθον δὲ οἱ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδομα ἑσπέρας. Λὼτ δὲ ἐκάθητο παρὰ τὴν πύλην Σοδόμων. ἰδὼν δὲ Λὼτ, ἀνέστη εἰς συνάντησιν αὐτοῖς· καὶ προσεκύνησε τῷ προσώπῳ ἐπὶ τὴν γῆν.

2. Καὶ εἶπεν, ἰδοὺ Κύριοι ἐκκλίνατε εἰς τὸν οἶκον τοῦ παιδὸς ὑμῶν, καὶ καταλύσατε, καὶ νίψασθε τοὺς πόδας ὑμῶν, καὶ ὀρθρίσαντες, ἀπελεύσεσθε τὴν ὁδὸν ὑμῶν· εἶπον δέ, οὐχί, ἀλλ' ἐν τῇ πλατείᾳ καταλύσομεν.

3. Καὶ κατεβιάσατο αὐτούς, καὶ ἐξέκλιναν πρὸς αὐτόν· καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς πότον, καὶ ἀζύμους ἔπεψεν αὐτοῖς, καὶ ἔφαγον.

4. Πρὸ τοῦ κοιμηθῆναι δὲ, οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως οἱ Σοδομῖται, ἐκύκλωσαν τὴν οἰκίαν ἀπὸ νεανίσκου ἕως πρεσβυτέρου, πᾶς ὁ λαὸς ἅμα.

5. Καὶ προσεκαλοῦντο τὸν Λὼτ· καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. ποῦ εἰσιν οἱ ἄνδρες οἱ εἰσελθόντες πρός σε τὴν νύκτα. ἐξάγαγε αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς, ἵνα συγγενώμεθα αὐτοῖς.
6. Ἐξῆλθε δὲ Λὼτ πρὸς τὸ πρόθυρον, τὴν δὲ θύραν προσέωξεν ὀπίσω αὐτοῦ.

7. Εἶπε δὲ αὐτοῖς, μηδαμῶς ἄν-

31. Quia semel, ait, cœpi, loquar ad Dominum meum. Quid si ibi inventi fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter viginti.

32. Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel: Quid si inventi fuerint ibi decem? Et dixit: Non delebo propter decem.
33. Abiitq; Dominus postquam cessavit loqui ad Abraham: & ille reversus est in locum suum.

CAP. XIX.

Veneruntque duo angeli Sodomam vespere, sedente Lot in foribus civitatis. Qui cùm vidisset eos, surrexit, & ivit obviam eis, adoravitq; pronus in terram,
2. Et dixit: Obsecro domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi: lavate pedes vestros, & mane proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt: Minimè, sed in platea manebimus.
3. Compulit illos oppido ut diverterent ad eum: ingressisque domum illius, fecit convivium, & coxit azyma: & comederunt.

4. Prius autem quam irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum à puero usque ad senem, omnis populus simul.

5. Vocaveruntque Lot, & dixerunt ei: Ubi sunt viri qui introierunt ad te nocte? educ illos huc, ut cognoscamus eos.
6. Egressus ad eos Lot, post tergum occludens ostium,

7. Ait: Nolite, quæso, fra-

31. Dixitque *iterum*, Ecce nunc cœpi loqui ad Dominum meum, Fortasse invenientur ibi viginti, 43 Respondit *Dominus*, Non disperdam propter viginti.

32. 44 Rursum dixit, Ne quæso 45 irascatur Dominus meus si loquar tantummodo hac vice, Forsitan invenientur ibi decem, Respondit, Non disperdam propter decem:
33. Abiitque Jehovah posteaquam finivit loqui ad Abraham: Abraham vero reversus est ad locum suum.

CAP. XIX.

Venerunt itaque duo illi Angeli in Sedom 1 vesperi, & Lot 2 sedebat in porta Sedom: vidensque Lot, 3 surrexit in occursum eorum, & incurvavit sese *in* 4 faciem super terram.
2. Et dixit, En quæso, domini mei declinate obsecro ad domum servi vestri, & pernoctate, lavate etiam pedes vestros, & 5 mane surgentes, pergetis in viam vestram. 6 At illi responderunt, Nequaquam, 7 sed in platea per noctabimus.
3. 8 Ille vero compulit eos valde: qui divertentes ad eum, ingressi sunt ad domum ejus: & fecit eis convivium, infermentata quoque coxit, & comederunt.
4. 9 Prius autem quam irent cubitum, & viri urbis, viri *scilicet* Sedom gyro 10 cinxerunt domum à puero usque ad senem, omnis populus ab extremo.
5. Et vocaverunt 11 Lot, dixeruntque ei, Ubinam *sunt* viri illi qui venerunt ad te 12 nocte? educ illos ad nos, 13 ut cognoscamus eos.
6. Tunc egressus est ad eos Lot ad ostium, & fores clausit post se.
7. Et dixit, Ne quæ-

31. Vnd er sprach/ Ah sihe/ ich habe mich vnterwundẽ mit dem HERRN zu reden/man möcht vieleicht zwentzig drinnen finden. Er antwortet/ Ich wil sie nicht verderben vmb der zwentzig willen.
32. Vnd er sprach/ Ah zürne nicht HERR/ das ich nur noch ein mal rede/man möchte vieleicht zehen drinnen finden. Er aber sprach / Ich wil sie nicht verderben / vmb der zehen willen.
33. Vnd der HERR gieng hin/da er mit Abraham ausgeredt hatte/ vnd Abraham keret wider hin an seinen ort.

Das XIX. Cap.

DJe zween engel kamen gen Sodom des abends. Lot aber saß zu Sodom vnter dem thor/ vnd da er sie sahe/stund er auff jnen entgegen/vnd bücket sich mit seinem angesicht auff die erden/
2. Vnd sprach / Sihe / HERR/ keret doch ein zum hause ewers knechts/vnd bleibet vber nacht/lasset ewer füsse waschen/so stehet jr morgens frue auff/ vñ ziehet ewer strasse. Aber sie sprachen/ Nein/ sondern wir wollen vber nacht auff der gassen bleiben.
3. Da nötiget er sie fast/vnd sie fereten zu jm ein/vnd kamen in sein haus. Vnd er macht jnen ein mal/vnd buch vngeseurte kuchen/vnd sie assen.
4. Aber ehe sie sich legten/ kamen die leute der stad Sodom / vnd vmbgaben das haus/jung vnd alt/das gantze volck aus allen enden.
5. Vnd fodderten Lot/ vnd sprachen zu jm/Wo sind die menner/die zu dir komen sind diese nacht? Füre sie eraus zu vns/das wir sie erkennen.
6. Lot gieng eraus zu jnen für die thür / vnd schlos die thür hinder jm zu/

7. Vnd sprach/ Ah lieben

43. & dixit.
44. & dixit. Ge. 1. n. 2.
45. accẽdatur &c. n. 42.
Cap. 19.
1. in vespera.
2. Sedẽs. Gen. 18. n. 31. 3. n. 6.
3. & surrexit.
4. nares.
5. manicabitis (.i. mane surgetis) & ambulabitis.
6. & dixerunt.
7. quia.
8. & vim fecit in eos valde, & diverterũt ad eum, & venerunt ad. d. e.
9. antequam cubarẽt.
10. circundati sunt super d. m.
11. ad Lot.
12. hac nocte.
13. & cognoscemus.

brůder/thut nicht so vbel.
8. Sihe/ich habe zwo tőchter/ die haben noch keinen man erkennet/die wil ich eraus geben vnter euch/vnd thut mit jnen/ was euch gefellet/alleine diesen mennern thut nichts/ denn darumb sind sie vnter die schatten meines dachs eingegangen.
9. Sie aber sprachen/Kom hieher/ Da sprachen sie/ Du bist der einiger frembdling hie/ vnd wilt regieren/ wolan wir wollen dich baß plagen denn jene. Vnd sie drungen hart auff den man Lot/ vnd da sie hinzu lieffen /vnd wolten die thůr auffbrechen/
10. Griffen die menner hinaus/ vnd zogen Lot hinein zu jnen ins haus / vnd schlossen die thůr zu.
11. Vnd die menner fůr der thůr am hause / worden mit blindheit geschlagen / beide klein vnd gros / biß sie můde wurden/vnd die thůr nicht finden kundten.
12. Vnd die menner sprachen zu Lot/Hastu noch jrgend hie einen eidam vnd sőne vnd tőchter/vnd wer dich angehőret in der stad / den fůre aus dieser stet.

Denn

14. Verbum. i. rem. Ge. 18. n. 34. 15. & dixerunt: accede ultra (illuc,) & dixerũt, unicus &c. 16. malefaciemus tibi pro illis. 17. ad frangendum.

18. ad inveniendum ostium.

19. quis.

so tr[a]tres mei malefaciatis.
8. Et nunc mihi *sunt* duæ filiæ, quæ nondum cognoverunt virum, educam nunc eas ad vos, & facite eis sicut bonum *est* in oculis vestris: tantum viris istis ne faciatis 14 quicquam: quia idcirco venerunt ad umbram tigni mei.
9. 15 Responderunt autẽ, Facesse hinc. adjeceruntque, junicus venit ad peregrinandum, & judicabit judicando? nunc *magis* 16 affligemus te quam ipsos. Vim igitur fecerunt in virum, *nempe* in Lot valde: & accesserunt, 17 ut effringerẽt ostium.
10. Miserunt autem viri manum suam & introduxerunt Lot ad se in domum, & fores occluserunt.
11. † Præterea viri qui erant ad ostium domus percusserunt cæcitat bus à minimo usque ad maximum: & defatigati sunt, 18 ut in venirent illud.
12. Dixeruntque viri ad Lot, Adhuc *est* 19 aliquis tibi hic? generum, & filios tuos, & filias tuas, & omnia quæ *sunt* tibi in civitate, educ de loco hoc:

Quia

tres mei, nolite malum hoc facere.
8. Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum: educam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei.

9. At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus: Ingressus es, inquiunt, ut advena, nunquid ut judices? te ergo ipsum magis quam hos affligemus. * Vimq; faciebant Lot vehementissimé: jamque prope erat ut effringerent fores.
10. Et ecce miserunt manum viri, & introduxerunt ad se Lot, clauseruntque ostium.
11. Et eos qui foris erant, * percusserunt cæcitate a minuto usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent.

12. Dixerunt autem ad Lot: Habes hic quempiam tuorum? generum, aut filios, aut filias, omnes qui tui sunt, educ de urbe hac.

dele-

δρες ἀδελφοί, μὴ πονηρεύσησθε.

8. Εἰσὶ δέ μοι δύο θυγατέρες, αἳ οὐκ ἔγνωσαν ἄνδρα· ἐξάξω αὐτὰς πρὸς ὑμᾶς, καὶ χρᾶσθε αὐταῖς, καθ' ὃ ἂν ἀρέσκοι ὑμῖν· μόνον εἰς τοὺς ἄνδρας τούτους μὴ ποιήσητε ἄδικον, οὗ ἕνεκεν εἰσῆλθον ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν δοκῶν μου.

9. Εἶπαν δὲ αὐτῷ, ἀπόστα ἐκεῖ· εἰσῆλθες παροικεῖν, μὴ καὶ κρίσιν κρίνειν; νῦν οὖν σὲ κακώσομεν μᾶλλον ἢ ἐκείνους· καὶ παρεβιάζοντο τὸν ἄνδρα τὸν Λὼτ σφόδρα. καὶ ἤγγισαν συντρῖψαι τὴν θύραν. *2. Pet. 2. v. 8.

10. Ἐκτείναντες δὲ οἱ ἄνδρες τὰς χεῖρας, εἰσεσπάσαντο τὸν Λὼτ εἰς τὸν οἶκον πρὸς ἑαυτούς, καὶ τὴν θύραν τοῦ οἴκου ἀπέκλεισαν.

11. Τοὺς δὲ ἄνδρας τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς θύρας ἐπάταξαν ἐν ἀορασίᾳ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου· καὶ παρελύθησαν ζητοῦντες τὴν θύραν. *Sap. 19. v. 16.

12. Εἶπον δὲ οἱ ἄνδρες πρὸς τὸν Λὼτ, εἰσί σοι ὧδε γαμβροὶ ἢ υἱοὶ ἢ θυγατέρες; ἢ εἴ τις σοι ἄλλος ἐστὶν ἐν τῇ πόλει; ἐξάγαγε ἐκ τοῦ τόπου τούτου.

οὐ

13. Ὅτι ἀπόλλυμεν ἡμεῖς τὸν τόπον τοῦτον· ὅτι ὑψώθη ἡ κραυγὴ αὐτῶν ἐνώπιον Κυρίου· καὶ ἀπέστειλεν ἡμᾶς Κύριος ἐκτρῖψαι αὐτήν.

14. Ἐξῆλθε δὲ Λώτ, καὶ ἐλάλησε πρὸς τοὺς γαμβροὺς αὐτοῦ, τοὺς εἰληφότας τὰς θυγατέρας αὐτοῦ· καὶ εἶπεν, ἀνάστητε, καὶ ἐξέλθετε ἐκ τοῦ τόπου τούτου, ὅτι ἐκτρίψει Κύριος τὴν πόλιν. ἔδοξε δὲ γελοιάζειν ἐνώπιον τῶν γαμβρῶν αὐτοῦ.

15. Ὡς δὲ ὄρθρος ἐγένετο, ἐσπούδαζον οἱ ἄγγελοι τὸν Λώτ, λέγοντες· ἀναστὰς παράλαβε τὴν γυναῖκά σου, καὶ τὰς θυγατέρας ἃς ἔχεις, καὶ ἔξελθε, ἵνα μὴ συναπόλῃ ταῖς ἀνομίαις τῆς πόλεως.

16. Καὶ ἐταράχθησαν· καὶ ἐκράτησαν οἱ ἄγγελοι τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ τῆς χειρὸς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν χειρῶν τῶν δύο θυγατέρων αὐτοῦ, ἐν τῷ φείσασθαι Κύριον αὐτοῦ.

* Sap. 10. v. 6.

17. Καὶ ἐγένετο, ἡνίκα ἐξήγαγον αὐτοὺς ἔξω, καὶ εἶπον, Σῴζων σῷζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν· μὴ περιβλέψῃς εἰς τὰ ὀπίσω, μὴ δὲ στῇς ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ· εἰς τὸ ὄρος σῴζου, μή ποτε συμπαραληφθῇς.

18. Εἶπε δὲ Λὼτ πρὸς αὐτούς, δέομαι Κύριε·

19. Ἐπειδὴ εὗρον ὁ παῖς σου χάριν ἐναντίον σου, καὶ ἐμεγάλυνας τὴν δικαιοσύνην σου, ὃ ποιεῖς ἐπ' ἐμὲ τοῦ ζῆσαι τὴν ψυχήν μου· ἐγὼ δὲ οὐ δυνήσομαι σωθῆναι εἰς τὸ ὄρος, μὴ καταλάβῃ με τὰ κακὰ καὶ ἀποθάνω.

20. Ἰδοὺ πόλις αὕτη, ἐγγὺς τοῦ καταφυγεῖν με ἐκεῖ, ἥ ἐστι μικρά, καὶ σωθήσομαι· οὐ μικρά ἐστι, καὶ ζήσεται ἡ ψυχή μου, ἕνεκέν σου;

21. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἰδοὺ ἐθαύμασά σου τὸ πρόσωπον· καὶ ἐπὶ τῷ ῥήματι τούτῳ τοῦ μὴ καταστρέψαι τὴν πόλιν, περὶ ἧς ἐλάλησας.

* Sap. 10. v. 6.

22. Σπεῦσον οὖν τοῦ σωθῆναι ἐκεῖ· οὐ γὰρ δυνήσομαι ποιῆσαι πρᾶγμα, ἕως τοῦ ἐλθεῖν σε ἐκεῖ.

διὰ

13. Delebimus enim locum istum, eò quòd increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, ut perdamus illos.

14. Egressus itaque Lot, locutus est ad generos suos, qui accepturi erant filias ejus, & dixit: Surgite, & egredimini de loco isto: quia delebit Dominus civitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui.

15. Cumque esset mane, cogebant eum angeli, dicentes: Surge, tolle uxorem tuam, & duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in scelere civitatis.

16. Dissimulante illo, apprehenderunt manum ejus, & manum uxoris, ac duarum filiarum ejus, eò quòd parceret Dominus illi.

17. * Eduxeruntque eum, & posuerunt extra civitatem. Ibique locuti sunt ad eum, dicentes: Salva animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione: sed in monte salvum te fac, ne & tu simul pereas.

18. Dixitque Lot ad eos: Quæso, Domine mi,

19. Quia invenit servus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam, quam fecisti mecum, ut salvares animam meam, nec possum in monte salvari, ne forte apprehendat me malum, & moriar:

20. Est civitas hæc juxta, ad quam possum fugere, parva, & salvabor in ea: nunquid non modica est, & vivet anima mea?

21. Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem, pro qua locutus es.

22. * Festina, & salvare ibi: quia non potero facere quicquam, donec ingredia-

13. Quia 20 perdituri sumus locum hunc, eo 21 quod creverit clamor eorum coram Jehovah. misit enim nos Jehovah, 22 ut perdamus eum.

14. Egressus est itaque Lot, & loquutus est ad generos suos, 23 qui acceperant filias ejus, & dixit, Surgite, egredimini de loco isto: quia 24 perditurus est Jehovah istam civitatem. fuit autem sicut ludens in oculis generorum suorum.

15. Quum autem aurora ascendisset, vim faciebant angeli in Lot, dicendo, Surge, cape uxorem tuam, & duas filias tuas, 25 quæ inveniuntur: ne forte pereas in 26 punitione civitatis.

16. 27 Quumq; tardaret, apprehenderunt viri manū ejus, manumq; uxoris ejus, ac manum duarum filiarum ejus, 28 eo quod parceret Jehovah ei. eduxeruntque eum, & posuerunt eum extra urbem ipsam.

17. Fuit autem, 29 dum educerent eos foras, 30 dixit, Erue teipsum pro anima tua, ne respicias post te, neque stes in tota hac planitie: in montem erue te, ne forte pereas.

18. Et dixit Lot ad eos, Ne quæso, Domini mei.

19. En nunc invenit servus tuus gratiam in oculis tuis, & magnificasti 31 misericordiam tuam, quam fecisti mecum, ad 32 conservandam animam meam: at ego non potero eruere me in montem, ne forte adhæreat mihi malum, & moriar

20. En nunc civitas ista propinqua, 33 ut fugiam illuc, & ipsa *est* parva: eruam me quæso illuc: nunquid non parva est, & vivet anima mea?

21. Et dixit ad eum, En suscepi faciem tuam etiam 34 hac in re, 35 ut non subvertam urbem hanc *de* qua loquutus es.

22. Festina, erue teipsum illuc: quia non potero facere qnicquam, 36 donec

per-

13. Denn wir werden diese stet verderben / darumb das ir geschrey gros ist für dem HERRN / der hat vns gesand sie zuverderben.

14. Da gieng Lot hinaus / vnd redet mit seinen eidam / die seine töchter nemen solten / Machet euch auff / vnd gehet aus diesem ort / denn der HERR wird diese stad verderben / Aber es war jnen lecherlich.

15. Da nu die morgenröte auffgieng / hiessen die engel den Lot eilen / vnd sprachen / Mache dich auff / nim dein weib vnd deine zwo töchter / die fürhanden sind / das du nicht auch vmbkomest in der missethat dieser stad.

16. Da er aber verzog / ergriffen die menner in / vnd sein weib / vnd seine zwo töchter bey der hand / darumb das der HERR sein verschonet /

17. Vnd füreten jn hinaus vnd liessen jn aussen für der stad. Vnd als er jn hatte hinaus gebracht / sprach er / Errette deine seele / vnd sihe nicht hinder dich / auch stehe nicht in dieser gantzen gegend / auff dem berge errette dich / das du nicht vmbkomest.

18. Aber Lot sprach zu jnen / Ah nein HERR /

19. Sihe / dieweil dein knecht gnade funden hat für deinen augen / so woltestu deine barmhertzigkeit gros machen / die du an mir gethan hast / das du meine seele bey dem leben erhieltest / ich kan mich nicht auff dem berge erretten / es möcht mich ein vnfal ankomen / das ich stürbe.

20. Sihe / da ist eine stad / nahe / darein ich fliehen mag / vnd ist klein / daselbs wil ich mich erretten / ist sie doch klein / das meine seele lebendig bleibe.

21. Da sprach er zu im / Sihe / ich hab auch in diesem stück dich angesehen / das ich die stad nicht vmbkere / davon du geredt hast.

22. Eile vnd errette dich daselbs / denn ich kan nichts thun / bis das du hinein

komest

20 perdentes nos Gen. 18. n. 23.
21. quia magnus est.
22. ad perdendum.
23. accipientes.
24. perdens. n. 20.
25. inventas.
26. iniquitate.
27. & tardavit, & apprehenderunt.
28. in misericordia Jehovæ super eum.
29. secundum educere ipsos (angelos) eos.
30. & dixit: eripere. scil. a te ipso.
31. benignitatē.
32. vivificandum.
33 ad fugiendum.
34. ad verbum hoc. i. rem hanc. n. 14.
35. ad non subvertere me.
36. usq; ad ingredi tuum.

komeſt/daher iſt dieſe ſtad genennet/ Zoar.

23. Vnd die ſonne war auffgegangen auff erden / da Lot gen Zoar einkam.

24. Da lies der HERR ſchwebel vñ fewer regnen von dem HERRN vom himel erab / auff Sodom vnd Gomorra/
25. Vnd keret die ſtedte vmb/ die gantze gegend/vnd alle einwoner der ſtedte / vnd was auff dem lande gewachſen war.
26. Vnd ſein weib ſahe hinder ſich/ vnd ward zur ſaltzſeule.

27. Abraham aber macht ſich des morgens frůe auff an den ort/da er geſtanden war/ fůr dem HERRN/
28. Vnd wand ſein angeſicht gegen Sodom vnd Gomorra/ vnd alles land der gegend/vnd ſchawet/vnd ſihe/da gieng ein rauch auff vom lande/wie ein rauch vom ofen.
29. Denn da Gott die ſtedte in der gegend verderbet/ gedachte er an Abraham/ vnd geleitet Lot aus den ſtedten die er vmbkeret/ darin Lot wonete.

30. Vnd Lot zoch aus Zoar/ vnd bleib auff dem berge mit ſeinen beiden tőchtern/ denn er furchtet ſich zu Zoar zu bleiben/vnd bleib alſo in einer hőle mit ſeinen beiden tőchtern.
81. Da ſprach die elteſte zu der jůngſten / vnſer vater iſt alt/vnd iſt kein man mehr auff erden/der vns beſchlaffen můge/nach aller welt weiſe.

32. So kom/las vns vnſerm vater wein zu trincken geben/ vnd bey jm ſchlaffen/ das wir ſamen von vnſerm vater erhalten.
33. Alſo gaben ſie jrem vater wein zu trincken in derſelben nacht. Vnd die erſte gieng hin ein / vnd legt ſich zu jrem va-

ter

per veneris illuc Idcirco vocavit nomen civitatis Soar.

23. Sol egreſſus erat ſuper terram 37 quum Lot pervenit in Segor.

24. Et 38 Jehovah † pluit ſuper Sedom & ſuper Amorah ſulphur, & ignem à Jehovah è cœlis.

25. Subvertitque urbes illas, & omnem planitiem illam, omnes quoque habitatores urbium illarum, & germen terræ.

26. Reſpexit autem uxor ejus 39 retro eum, & 40 effecta eſt ſtatua ſalis.

27. Et 41 ſurrexit Abraham mane, & ivit ad locum ubi ſteterat coram Jehovah:

28. Proſpexitque 42 verſus Sedom & Amorah, & verſus univerſam faciem terræ planitiei, aſpexit inquam, & en aſcendebat fumus terræ ſicut fumus fornacis.
29. Et fuit, 43 quum diſperderet Deus urbes illius planitiei, 44 recordatus eſt Deus Abraham: & emiſit Lot è medio ſubverſionis, 45 quum ſubverteret urbes, 46 in quibus habitabat Lot.

30. Aſcendit autem Lot è Soár, & habitavit in monte, ac duæ filiæ ejus cum eo: quia timebat habitare in Soár, habitavitque in ſpelunca, ipſe & duæ filiæ ejus.

31. Dixitque primogenita ad minorem *natu*: pater noſter ſenuit, 47 neque vir *ſupereſt* in terra hac, ut ingrediatur ad nos ſecundum morem univerſæ terræ.

32. Veni, 48 potum demus patri noſtro vinũ, & 49 dormiamus cum eo, & 50 ſuſcitemus de patre noſtro ſemen.

33. Potum igitur dederunt patri ſuo vinum nocte illa. & ingreſſa eſt primogenita, dormivitq;

cum

grediaris illuc. Idcirco vocatum eſt nomen vrbis illius Segor.
23. Sol egreſſus eſt ſuper terram, & Lot ingreſſus eſt Segor.

24.*Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem à Domino de cœlo,
25. Et ſubvertit civitates has, & omnem circa regionem, univerſos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia.

26. * Reſpiciensque uxor ejus poſt ſe, verſa eſt in ſtatuam ſalis.

27. Abraham autem conſurgens mane, ubi ſteterat prius cum Domino,

28. Intuitus eſt Sodomam & Gomorrham, & univerſam terram regionis illius: viditque aſcendentem favillam de terra quaſi fornacis fumum.
29. Cum enim ſubverteret Deus civitates regionis illius, recordatus eſt Abrahæ: & liberavit Lot de ſubverſione urbium in quibus habitaverat.

30. Aſcenditque Lot de Segor, & manſit in monte, duæ quoque filiæ ejus cum eo, (timuerat enim manere in Segor) & manſit in ſpelunca ipſe, & duę filiæ ejus cum eo:
31. Dixitque major ad minorem: Pater noſter ſenex eſt, & nullus virorum remanſit in terra, qui poſsit ingredi ad nos juxta morem univerſæ terræ.
32. Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, ut ſeruare poſsimus ex patre noſtro ſemen.
33. Dederunt itaque patri ſuo bibere vinum nocte illa. Et ingreſſa eſt major, dormivitque cum pa-

tre

διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἐκείνης Σηγώρ.

23. Ὁ ἥλιος ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ Λὼτ εἰσῆλθεν εἰς Σηγώρ.

24. Καὶ Κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορῤῥα θεῖον, καὶ πῦρ παρὰ Κυρίου ἐξ οὐρανοῦ.

25. Καὶ κατέστρεψε τὰς πόλεις ταύτας, καὶ πᾶσαν τὴν περίχωρον, καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν ταῖς πόλεσιν, καὶ τὰ ἀνατέλλοντα ἐπὶ τῆς γῆς.

26. Καὶ ἐπέβλεψεν ἡ γυνὴ αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἐγένετο στήλη ἁλός.

27. Ὤρθρισε δὲ Ἀβραὰμ τὸ πρωῒ εἰς τὸν τόπον οὗ εἱστήκει ἔναντι Κυρίου.

28. Καὶ ἐπέβλεψεν ἐπὶ πρόσωπον Σοδόμων καὶ Γομόῤῥων, καὶ ἐπὶ πρόσωπον τῆς περιχώρου, καὶ εἶδε· καὶ ἰδοὺ φλὸξ ἐκ τῆς γῆς, ὡς ἀτμὶς καμίνου.

29. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐκτρίψαι τὸν Θεὸν πάσας τὰς πόλεις τῆς περιοίκου· ἐμνήσθη δὲ ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ. καὶ ἐξαπέστειλε τὸν Λὼτ ἐκ μέσου τῆς καταστροφῆς ἐν τῷ καταστρέψαι τὰς πόλεις ἐν αἷς κατῴκει ἐν αὐταῖς Λώτ.

30. Ἐξῆλθε δὲ Λὼτ ἐκ Σηγώρ· καὶ ἐκάθητο ἐν τῷ ὄρει αὐτὸς, καὶ αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ. ἐφοβήθη γὰρ κατοικῆσαι ἐν Σηγώρ· καὶ κατῴκησεν ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτὸς· καὶ αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ.
31. Εἶπε δὲ ἡ πρεσβυτέρα πρὸς τὴν νεωτέραν· ὁ πατὴρ ἡμῶν πρεσβύτερος, καὶ οὐδείς ἐστιν ἐπὶ τῆς γῆς, ὃς εἰσελεύσεται πρὸς ἡμᾶς, ὡς καθήκει πάσῃ τῇ γῇ.

32. Δεῦρο καὶ ποτίσωμεν τὸν πατέρα ἡμῶν οἶνον, καὶ κοιμηθῶμεν μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσωμεν ἐκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν σπέρμα.

33. Ἐπότισαν δὲ τὸν πατέρα αὐτῶν οἶνον ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ· καὶ εἰσελθοῦσα ἡ πρεσβυτέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐν τῇ

νυκτὶ

37. & Lot venit.
38. Jehova pluere fecit ſup. S. & ſ. A. ſ. & ign. à Jehovah. Perſonarum in diuinitate pluralitas hic notatur.
39. de poſt eum.
40. fuit.
41. manicavit (mane ſurrexit) Abraham mane, ad locũ, quo ſteterat ibi. n. 5. Gen. 13. n. 28.
42 ſuper faciem Sedom. & A. & ſuper uni.
43. in perdendo Deum.
44 & recordatus eſt.
45. in ſubvertendo.
46 quibus habitabat in illis Lot.
47. & vir non in hac terra. ad veniendum ſuper nos ſecundam viam un. t.
48. biben dum demus. Sic v. 32. 33. & deinceps.
49. cubemus. ſic infra
50. vivificemus. v. 34.

33

* Deu. 29. v. 23.
Iſa. 13. v. 19.
Ier. 50. v. 40.
Eze. 16. v. 49.
Oſe. 11. v. 8.
Am. 4. v. 11.
Luc. 17. v. 29.
Iude. 1. v. 7.
Sup. 18. v. 1.
* Luc. 17. v. 23.

νυκτὶ ἐκείνῃ· καὶ οὐκ ᾔδει ἐν τῷ κοιμηθῆναι αὐτὴν καὶ ἀναστῆναι.

34. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐπαύριον, καὶ εἶπεν ἡ πρεσβυτέρα πρὸς τὴν νεωτέραν· ἰδοὺ ἐκοιμήθην χθὲς μετὰ τοῦ πατρός ἡμῶν· ποτίσωμεν αὐτὸν οἶνον καὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, καὶ εἰσελθοῦσα κοιμήθητι μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσωμεν ἐκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν σπέρμα. *Lev. 18. v. 7.

35. Ἐπότισαν δὲ ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ τὸν πατέρα αὐτῶν οἶνον· καὶ εἰσελθοῦσα ἡ νεωτέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς· καὶ οὐκ ᾔδει ἐν τῷ κοιμηθῆναι αὐτὴν καὶ ἀναστῆναι.

36. Καὶ συνέλαβον ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτῶν αἱ δύο θυγατέρες Λώτ.

37. Καὶ ἔτεκεν ἡ πρεσβυτέρα υἱόν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωάβ, λέγουσα· ἐκ τοῦ πατρός μου. οὗτος πατὴρ Μωαβιτῶν ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.

38. Ἔτεκεν δὲ καὶ ἡ νεωτέρα υἱόν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἀμμάν, υἱὸς γένους μου. οὗτος πατὴρ Ἀμμονιτῶν ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.

Κεφαλ. κ΄.

ΚΑὶ ἐκίνησεν Ἀβραὰμ ἐκεῖθεν πρὸς λίβα· καὶ ᾤκησεν ἀναμέσον Κάδης, καὶ ἀναμέσον Σοὺρ· καὶ παρῴκησεν ἐν Γεράροις.

2. Εἶπε δὲ Ἀβραὰμ περὶ Σάῤῥας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι ἀδελφή μου ἐστίν· ἐφοβήθη γὰρ εἰπεῖν, ὅτι γυνή μου ἐστί· μή ποτε ἀποκτείνωσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως δι᾽ αὐτήν. ἀπέστειλε δὲ Ἀβιμέλεχ βασιλεὺς Γεράρων, καὶ ἔλαβε τὴν Σάῤῥαν.

3. Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἀβιμέλεχ τὴν νύκτα, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἀποθνήσκεις σὺ περὶ τῆς γυναικὸς, ἧς ἔλαβες· αὕτη δέ ἐστι συνῳκηκυῖα ἀνδρί.

4. Ἀβιμέλεχ δὲ οὐχ ἥψατο αὐτῆς. καὶ εἶπε, Κύριε, ἔθνος ἀγνοοῦν καὶ δίκαιον σὺ ἀποκτενεῖς.

Ουκ

---

tre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.

34. Altera quoque die dixit major ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, * demus ei bibere vinum etiam hac nocte, & dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro.

35. Dederuntque etiam & illa nocte patri suo bibere vinum, ingressaq; minor filia, dormivit cum eo: & nec tunc quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexit.

36. Conceperunt ergo duę filię Lot de patre suo.

37. Peperitque major filium, & vocavit nomen ejus Moab: ipse est pater Moabitarum usq; in præsentem diem.

38. Minor quoque peperit filium, & vocavit nomen ejus Ammon, id est filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usque hodie.

CAP. XX.

PRofectus inde Abraham in terram australem, habitavit inter Cades & Sur: & peregrinatus est in Geraris.

2. Dixitque de Sara uxore sua, Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam.

3. Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem quam tulisti: habet enim virum.

4. Abimelech verò non tetigerat eam, & ait: Domine, num gentem ignorantem & justam interficies.

Non-

---

cum patre suo: *ille* vero non percepit, 51 *sive* quum illa accubaret, *sive* quum surgeret ipsa.

34. 52 Postera autem die dixit primogenita ad minorem *natu*, Ecce dormivi nocte præcedente cum patre meo: potum demus ei vinum etiam hac nocte: & ingredere, dormi cum eo, ac suscitemus de patre nostro semen.

35. Potum ergo dederunt etjam illa nocte patri suo vinum. surrexitque illa minor *natu*, & dormivit cum eo: ille vero non percepit *sive* quum illa recubaret, *sive* quum surgeret ipsa.

36. Et conceperunt duæ filiæ Lot de patre suo.

37. Peperitque primogenita filium, & vocavit nomen ejus Moab: ipse *est* pater Moab usque hodie.

38. 53 Ipsa quoque minor *natu* peperit filium, & vocavit nomen ejus Ben-ammi: ipse *est* pater filiorum Ammon usque hodie.

CAP. XX.

ET profectus est 1 inde Abraham ad terram 1 meridianam, habitavitq; inter Cades & 2 ad Sur, & peregrinatus est in Gerar.

2. Dixitque Abraham 3 de Sarah uxore sua, Soror mea 4 est. misit ergo Abimelech Rex Gerar, & accepit Saram.

3. Venit autem 5 Deus ad Abimelech in somno 6 noctu, & dixit ei, 7 En mortuus es propter uxorem, quam accepisti: 8 quum ipsa maritata *sit* marito.

4. Abimelech verò non appropinquaverat 9 illi: & dixit. Domine nunquid gentem etjam justam occides?

An-

---

ter/vnd er wards nicht gewar/ da sie sich leget / noch da sie auffstund.

34. Des morgens sprach die elteste zu der jüngsten/ Sihe/ich hab gestern bey meinem vater gelegen/las vns jm diese nacht auch wein zu trincken geben/ das du hineingehest/ vnd legest dich zu jm/ das wir samen von vnserm vater erhalten.

35. Also gaben sie jrem vater die nacht auch wein zutrincken. Vnd die jüngste macht sich auch auff/vnd leget sich zu jm/vnd er wards nicht gewar/ da sie sich leget / noch da sie auffstund.

36. Also wurden die beide töchter Lots schwanger von jrem vater /

37. Vnd die elteste gebar einen son/den hies sie Moab/ von dem komen her die Moabiter/biß auff diesen heutigen tag.

38. Vnd die jüngste gebar auch einen son / den hies sie/ Das kind Ammi/von dem komen die kinder Ammon / bis auff den heutigen tag.

Das XX. Cap.

ABraham aber zoch von dannen ins land gegen mittag / vnd wonete zwischen Kades vnd Sur/ vnd ward ein frembdling zu Gerar.

2. Vnd sprach von seinem weibe Sara / Es ist meine schwester. Da sandte Abimelech der König zu Gerar nach jr/vnd lies sie holen.

3. Aber Gott kam zu Abimelech des nachts im trawm/ vnd sprach zu jm/ Sihe da/du bist des tods / vmb des weibs willen/das du genomen hast/ denn sie ist eines mannes eheweib.

4. Abimelech aber hatte sie nicht berüret / vnd sprach/ HERR/wiltu denn auch ein gerecht volck erwürgen?

E

Hat

---

51. *in cubare eam, & in surgere eam.*
52. *& fuit in crastino & dixit.*

53. *& parva etjam ipsa.*

Cap. 20.

43

1. *meridies Gen. 1. n. 19.*
2. *inter Sur.*

3. *ad Saram.*
4. *ipsa. Gen. 17. n. 20. 2. n. 24.*
5. *VERBUM à facie Domini ad Abim. Chaldaicè.*
6. *noctis i. nocturno. n. 1.*
7. *en tu mortuus. i. certò morieris. Gen. 18. n. 38.*
8. *& ipsa maritata est.*
9. *ad eam.*

CAPUT XX.

5. Hat er nicht zu mir gesagt/ sie ist meine schwester? Vnd sie hat auch gesagt/er ist mein bruder? Hab ich doch das gethan mit einfeltigem hertzen vnd vnschüldigen henden.

6. Vnd Gott sprach zu jm im traum/ Ich weis auch/ das du mit einfeltigen hertzen das gethan hast/ darumb hab ich dich auch behütet/das du nicht wider mich sündigetest/ vnd habs dir nicht zugegeben/ das du sie berürtest.

7. So gib nu dem man sein weib wider / denn er ist ein Prophet/ vnd las in für dich bitten/so wirstu lebendig bleiben. Wo du aber sie nicht wider gibst/so wisse/das du des todes sterben must/ vnd alles was dein ist.

8. Da stund Abimelech des morgens frue auff/ vnd rieff allen seinen knechten/ vnd saget jnen dieses alles für jren ohren/vnd die leute furchten sich sehr.

9. Vnd Abimelech rieff Abraham auch/vnd sprach zu jm/ Warumb hastu vns das gethan? Vnd was habe ich an dir gesündiget/ das du so eine grosse sünde woltest auff mich vnd mein reich bringen? Du hast mit mir gehandelt/ nicht wie man handeln sol.

10. Vnd Abimelech sprach weiter zu Abraham/ Was hastu gesehen/ das du solchs gethan hast?

11. Abraham sprach/ Ich dacht/vieleicht ist kein Gottes furcht an diesen orten/ vnd werden mich vmb meines weibs willen erwürgen?

12. Auch ist sie warhafftig meine schwester/ denn sie ist meines vaters tochter / aber nicht meiner mutter tochter/ vnd ist mein weib worden.

13. Da mich aber Gott ausser meines vaters hause wandern hies/sprach ich zu jr/ Die barmhertzigkeit thu an mir/ das/wo wir hin komen/du von mir sagest / ich sey dein bruder.

14. Da nam Abimelech schafe vnd rinder/ knechte vnd megde/vnd gab sie Abraham/

10. *ipsa. n.4.* 11. *& ipsa etjam ipsa dixit.* 12. *ipse n.10.* 13. *integritate.* 14. *etjam ego.* 15. *a peccando mihi. Ge.* 16. *n.2.* 16. *dedi (tradidi) te ad tangendum ad eam.* 17. *fac reverti.* 18. *ipse. n.12.* 19. *& vive. Imperat. pro futuro.* 20. *& si non tu reverti faciens (n.7.) scito, quod moriendo morieris tu, & omne quod tibi.* 21. *& manicavit Abimelech in mane. Gen.19. n.41.* 22. *loquutus est.* 23. *fient .i. facere liceat. Gen.6. n.40.* 24. *dixit.* 25. *vidisti.* 26. *verbum hoc. Gen.19. n.34.* 27. *& dixit.* 28. *tantum.* 29. *super verbo (.i. re) uxoris meæ. super re, id est, propter. Gen.12. n.31.*
35
30. *fuit autem quando errare fecerunt me Dii. Sic infra 35. v.7. & 2. Sam.7. v.23. No-* *&*

5. Annon ipse dixit mihi, Soror mea [10] est: [11] sed & ipsa dixit, Frater meus [12] est. in [13] perfectione cordis mei, & in munditia manuum mearum feci hoc.

6. Dixitque ad eum Deus in somnio. [14] Ego quoque novi, quod in perfectione cordis tui fecisti hoc: prohibui itaque etiam ego te, [15] ne peccares mihi, idcirco non [16] permisi te ut tangeres eam.

7. Nunc igitur [17] redde uxorem viri illius: quia Propheta [18] est, & orabit pro te, [19] & vives. [20] quod si tu non reddideris, scito te moriendo moriturum, & quicquid *est* tuum.

8. [21] Surrexit itaq; Abimelech mane, & convocavit omnes servos suos, & [22] narravit omnia verba ista in aurib. eorum: timeruntq; homines illi valde.

9. Deinde vocavit Abimelech Abraham, & dixit ei, Quid fecisti nobis? & quid peccavi in te, quod induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? opera quæ non [23] sunt facienda fecisti mecum.

10. Et [24] adjecit Abimelech ad Abraham, Quid [25] spectasti, quod fecisti [26] rem hanc?

11. [27] Respondit Abraham, Quia dixi, [28] vere non *est* timor Dei in loco isto: & occident me [29] propter uxorem meam.

12. Et etiam vere soror mea *est*, filia patris mei ipsa: veruntamen non *est* filia matris meæ, & fuit mihi in uxorem.

13. [30] Evenit autem, quando errare fecit me Deus de domo patris mei, tunc dixit ei, Hæc *est* [31] misericordia tua, quam facies mecum, In omni loco ad quem veniemus, dic de me: frater meus [32] est.

14. Tulit itaque Abimelech [33] oves & boves, servos quoq; & ancillas, & dedit

5. Nonne ipse dixit mihi, Soror mea est? & ipsa ait, Frater meus est? in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc.

6. Dixitque ad eum Deus: Et ego scio quòd simplici corde feceris: & ideo custodivi te ne peccares in me, & non dimisi ut tangeres eam.

7. Nunc ergo redde viro suo uxorem, & orabit pro te: quia propheta est, & vives. Si autem nolueris reddere, scito quòd morte morieris tu & omnia quæ tua sunt.

8. Statimq; de nocte consurgens Abimelech, vocavit omnes servos suos: & loquutus est universa verba hæc in auribus eorum, timueruntq; omnes viri valde.

9. Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis: quid peccavimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? quæ non debuisti facere, fecisti nobis.

10. Rursumque expostulans, ait: Quid vidisti, ut hoc faceres?

11. Respondit Abraham: Cogitavi mecum dicens: Forsitan nõ est timor Dei in loco isto, & interficient me propter uxorem meam:

12. Alias autem * & verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in uxorem.

13. Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies mecum. In omni loco ad quem ingrediemur, dices quòd frater tuus sim.

14. Tulit igitur Abimelech oves & boves & servos, & ancillas, & dedit

5. Ουκ αὐτός μοι εἶπεν, ἀδελφή μου ἐστίν; καὶ αὐτή μοι εἶπεν, ἀδελφός μου ἐστίν; ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, καὶ δικαιοσύνῃ χειρῶν ἐποίησα τοῦτο.

6. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Θεὸς καθ' ὕπνον· κἀγὼ ἔγνων, ὅτι ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ ἐποίησας τοῦτο, καὶ ἐφεισάμην σου τοῦ μὴ ἁμαρτῆσαί εἰς ἐμέ. ἕνεκα τούτου οὐκ ἀφῆκά σε τοῦ ἅψασθαι αὐτῆς.

7. Νῦν δὲ ἀπόδος τὴν γυναῖκα τῷ ἀνθρώπῳ· ὅτι προφήτης ἐστὶ, καὶ προσεύξεται περὶ σοῦ, καὶ ζήσεις. εἰ δὲ μὴ ἀποδῷς, γνῶθι ὅτι ἀποθανῇ σὺ καὶ πάντα τὰ σά.

8. Καὶ ὤρθρισεν Αβιμέλεχ τὸ πρωὶ, καὶ ἐκάλεσε πάντας τοὺς παῖδας αὐτοῦ· καὶ ἐλάλησε κατὰ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα εἰς τὰ ὦτα αὐτῶν. ἐφοβήθησαν δὲ πάντες οἱ ἄνδρες σφόδρα.

9. Καὶ ἐκάλεσεν Αβιμέλεχ τὸν Αβραάμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, τί τοῦτο ἐποιησάς μοι, μήτι ἥμαρτον εἰς σὲ, ὅτι ἐποίησας ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν μου ἁμαρτίαν μεγάλην; ἔργον ὃ οὐδεὶς πεποίηκεν, πεποίηκάς μοι.

10. Εἶπε δὲ Αβιμέλεχ τῷ Αβραὰμ, τί ἐνιδὼν ἐποίησας τοῦτο;

11. Εἶπε δὲ Αβραάμ· εἶπα γὰρ, ἄρα οὐκ ἔστι θεοσέβεια ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ· ἐμέ τε ἀποκτενοῦσιν ἕνεκεν τῆς γυναικός μου.

12. Καὶ γὰρ ἀληθῶς ἀδελφή μου ἐστὶν ἐκ πατρὸς, ἀλλ' οὐκ ἐκ μητρός· ἐγενήθη δέ μοι εἰς γυναῖκα. *. Sup. 12. v. 13. Inf. 21. v. 23.

13. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἐξήγαγέ με ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου· καὶ εἶπα αὐτῇ, ταύτην τὴν δικαιοσύνην ποιήσεις εἰς ἐμὲ, εἰς πάντα τόπον, οὗ ἂν εἰσέλθωμεν ἐκεῖ· εἶπον ἐμὲ, ὅτι ἀδελφός μου ἐστίν.

14. Ἔλαβε δὲ Αβιμέλεχ χίλια δίδραχμα, καὶ πρόβατα, καὶ μόσχους, καὶ παῖδας, καὶ παιδίσκας, καὶ ἔδωκε τῷ Αβραάμ·

-tatur hic locu personarum divinitatis pluralitas. *31. benignitas.* *32. ipse.* *33. greges & armentum Gen. 18. n.7.*

ϗ ἀπέδωκεν αὐτῷ Σάῤῥαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

15. Καὶ εἶπεν Ἀβιμέλεχ τῷ Ἀβραὰμ, ἰδοὺ ἡ γῆ μου ἐναντίον σου. οὗ ἐάν σοι ἀρέσκῃ κατοίκει.

16. Καὶ τῇ Σάῤῥᾳ εἶπεν, ἰδοὺ δέδωκα τῷ ἀδελφῷ σου χίλια δίδραχμα· ταῦτά σοι ἔσται εἰς τιμὴν τοῦ προσώπου σου, ϗ πάσαις ταῖς μετὰ σοῦ· ϗ πάντα ἀλήθευσον.

17. Προσηύξατο δὲ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν Θεόν· ϗ ἰάσατο ὁ Θεὸς τὸν Ἀβιμέλεχ, ϗ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ϗ πάσας τὰς παιδίσκας αὐτοῦ, ϗ πάντα τὰ κλήνη αὐτῶν, ϗ ἔτεκον.

18 Ὅτι συγκλείων συνέκλεισεν ὁ Θεὸς ἔξωθεν πᾶσαν μήτραν ἐν τῷ οἴκῳ Ἀβιμέλεχ, ἕνεκεν Σάῤῥας τῆς γυναικὸς Ἀβραάμ.

Abraham, reddiditq; illi Saram uxorem suam,

15. Et ait: Terra coram vobis est, ubicunq; tibi placuerit, habita.

16. Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit ι᷑bi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum sunt: & quocunq; perrexeris, memento te deprehensam.

17. Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech & uxorem, ancillasque ejus: & pepererunt.

18. Concluserat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech, propter Saram uxorem Abrahæ.

ea Abraham, restituitque ei Saram uxorem ejus.

15. Dixitque Abimelech, Ecce terra mea coram te, 34 ubi tibi commodum visum fuerit, habita.

16. Ad Sarah autem dixit, Ecce dedi 35 mille argenteos fratri tuo: 36 profecto est tibi velamen oculorum, *ac* omnibus qui *sunt* tecum, 37 & i. omnibus erudita fui.

17. Oravit itaque Abraham ad Deum: & sanavit Deus ipsum Abimelech, uxoremq; ejus: atque ancillas ejus, & pepererunt.

18. Quia claudendo clauserat Jehovah super omnem vulvam domus Abimelech 38 propter Sarah uxorem Abraham.

vnd gab jm wider sein weib Sara/

15. Vnd sprach/ Sihe da/ mein land stehet dir offen/ wone wo dirs wolgefellet.

16. Vnd sprach zu Sara/ Sihe da/ich habe deinem bruder tausent silberlinge gegeben/sihe/ das sol dir eine decke der augen sein / für allen die bey dir sind/vnd allenthalben/ vnd das war jre straffe.

17. Abraham aber betet zu Gott/da heilete Gott Abimelech vnd sein weib vnd seine megde / das sie kinder gebaren.

18. Denn der HERR hatte zuvor hart verschlossen alle mütter des hauses Abimelech/ vmb Sara Abrahams weibs willen.

34. *in (scil. loco) bono in oculis tuis habita.* 35. *mille argenti Gen. 1. n. 19. vel, chiliadē argenti, ut, centuriam anni. Ge. 1. n. 7. i. mille argenteos.* 36. *ecce ipse tibi.* 37. *& cum omnibus (scil. his,) & corripuit se.* 38. *super verbum Sara. n. 29.*

Κεφαλ. κά.

ΚΑὶ Κύριος ἐπεσκέψατο τὴν Σάῤῥαν, καθὰ εἶπε, ϗ ἐποίησε Κύριος τὴν Σάῤῥαν καθὰ ἐλάλησε.

* Su. 17. v. 19. 18. v. 10. Gal. 4. v. 23.

2. Καὶ συλλαβοῦσα, ἔτεκε τῷ Ἀβραὰμ υἱὸν εἰς τὸ γῆρας, εἰς τὸν καιρὸν καθὰ ἐλάλησεν αὐτῷ Κύριος.

* He. 11. v. 11. Act. 7. v. 8.

3. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γινομένου αὐτῷ, ὃν ἔτεκεν αὐτῷ Σάῤῥα, Ἰσαάκ.

4. Περιέτεμε δὲ Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ· καθὰ ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος.

* Su. 17. v. 21.

5. Καὶ Ἀβραὰμ ἦν ἐτῶν ἑκατὸν, ἡνίκα γέγονεν αὐτῷ Ἰσαὰκ ὁ υἱὸς αὐτοῦ.

* Mat. 1. v. 2.

6. Εἶπε δὲ Σάῤῥα, γέλωτά μοι ἐποίησε Κύριος. ὃς γὰρ ἂν ἀκούσῃ συγχαρεῖταί μοι.

7. Καὶ εἶπε, τίς ἀναγγελεῖ τῷ Ἀβραὰμ, ὅτι θηλάζει παιδίον Σάῤῥα, ὅτι ἔτεκον υἱὸν ἐν τῷ γήρᾳ μου.

8. Καὶ ηὐξήθη τὸ παιδίον, καὶ

CAP. XXI.

VIsitavit autem Dominus Saram, sicut * promiserat: & implevit quæ locutus est.

2. * Concepitque, & peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei Deus.

3. Vocavitque Abraham nomen filii sui quem genuit ei Sara, Isaac.

4. Et circumcidit eum octavo die, sicut * præceperat ei Deus,

5. Cùm centum esset annorum: hac quippe ætate patris, natus est * Isaac.

6. Dixitque Sara: Risum fecit mihi Deus: quicunque audierit, corridebit mihi.

7. Rursumque ait. Quis auditurus crederet Abraham, quod Sara lactaret filium, quem peperit ei jam seni.

8. Crevit igitur puer,

CAP. XXI.

POrro Jehovah visitavit Sarah quemadmodū dixerat, fecitq; Jehovah ipsi Sarah quemadmodum locutus fuerat.

2. Concepit enim ac peperit Sarah ipsi Abraham filium 1 in senectute ejus, 2 tempore quod dixerat Deus.

3. Et vocavit Abraham nomen filii sui, 3 qui natus erat ipsi, quem pepererat ei Sarah, *vocavit inquam*, Ishac.

4. Circunciditque Abraham filium suum Ishac, 4 quum natus esset octo dies, quemadmodum præceperat ei Deus.

5. Abraham autem *erat* 5 centum annorum, 6 quando natus fuit ei Ishac filius suus.

6. Dixitque Sarah, Risum fecit mihi Deus: 7 quicunque audierit, corridebit mihi.

7. Et 8 adjecit. Quis dixisset Abrahæ *quod* lactatura esset filios Sarah? quia peperi filium 9 in senectute ejus.

8. 10 Quum autem crevisset puer, abla-

Das XXI. Cap.

VNd der HERR sucht heim Sara / wie er geredt hatte/ vnd thet mit jr/wie er geredt hatte.

2. Vnd Sara ward schwanger / vnd gebar Abraham einen son in seinem alter / vmb die zeit/ die jm Gott geredt hatte.

3. Vnd Abraham hies seinen son / der jm geborn war/ Isaac/den im Sara gebar.

4. Vnd beschneit in am achten tage / wie jm Gott geboten hatte/

5. Hundert jar war Abraham alt/ da jm sein son Isaac geborn ward.

6. Vnd Sara sprach/ Gott hat mir ein lachen zugericht/ denn wer es hören wird / der wird mein lachen.

7. Vnd sprach/Wer dürfft von Abraham sagen/das Sara kinder seuget/vnd hette jm einen son geborn in seinem alter?

8. Vnd das kind wuchs vnd

Cap. 21.

1. *pro senectute ejus* 2. *ad indictionē, (Gen. 18. n. 10.) quam dixerat ei Deus.* 3. *natus ipsi.* 4. *filium octo dierum. Ge. 17. n. 18.* 5. *filius centum (centuria) anni.* 6. *in nascendo eo.* 7. *omnis audiens.* 8. *dixit: quis dixit? (dicturus fuisset.) Abrahæ: lactavit i. certo lactabit. Gen. 20. n. 7.* 9. *pro senectute ejus. n. 2.* 10. *& crevit puer, & ablactatus est.*

ward entwenet/vnd Abraham
macht ein gros mal am tage/
da Isaac entwenet ward.

9. Vnd Sara sahe den son
Hagar der Egyptischen/den
sie Abraham geborn hatte/
das er ein spötter war/
10. Vnd sprach zu Abra=
ham/ Treibe diese magd aus
mit jrem son/ denn dieser
magd son sol nicht erben mit
meinem son Isaac.

11. Das wort gefiel Abra=
ham sehr vbel/vmb seines sons
willen.
12. Aber Gott sprach zu jm/
Las dirs nicht vbel gefallen
des knaben vnd der magd hal=
ben/alles was Sara dir gesagt
hat/dem gehorche. Denn in
Isaac sol dir der same genen=
net werden.

13. Auch wil ich der magd
son zum volck machen/ dar=
umb das er deines samens
ist.
14. Da stund Abraham
des morgens frue auff/ vnd
nam brot vnd eine flasche
mit wasser/ vnd legts

11. in die ablactari Jitschacum. Ge. 3. n. 3.
12. & malum fuit hoc verbum.
13. super causis (i. causa vel propter) filii sui.
14. malum sit n. 12.
15. omne quod dicet ad te, audi in vocem ejus.
16. Vau. Ge. 1. n. 2.
36
17. ponam eum.
18. ipse. Gen. 20. n. 32. 2. n. 24.
19. & manica it Ab. in mane. Gen. 20. n. 21.
20. ad Hagar, ponens super humerū ejus.

ctatus fuit: fecitque
Abraham convivi-
um magnum, 11 die
quo ablactatus fuit
Ishac.

9. Vidit autem Sa-
rah filium Hagar
AEgyptię, quem pe-
pererat ipsi Abra-
ham, ludentem.
10. Dixitque Abra-
hæ, Ejice ancillam
hanc, & filium ejus:
quia non hæredita-
bit filius ancillæ hu-
jus cum filio meo,
nempe cum Ishac.

11. 12 Displicuit au-
tem hic sermo valde
in oculis Abraham
13 propter filium su-
um.
12. Et dixit Deus ad
Abraham, Ne 14 di-
spliceat in oculis
tuis propter pue-
rum, & propter an-
cillam tuam: † 15
quicquid dixerit ti-
bi Sarah, acquiesce
voci ejus: quia in Is-
hac vocabitur tibi
semen.

13. 16 Quin & fili-
um ancillæ in gen-
tem 17 ponam: quia
semen tuum 18 est.

14. 19 Surrexit ita-
que Abraham sum-
mo mane, & tulit
panem, ac utrem a-
quę, 20 deditque Ha-

& ablactatus est: fecitque
Abraham grande convi-
vium in die ablactationis
ejus.

9. Cumque vidisset Sara
filium Agar Ægyptiæ lu-
dentem cum Isaac filio
suo,
10. Dixit ad Abraham: *
Ejice ancillam hanc, & fi-
lium ejus: non enim erit
hæres filius ancillæ cum
filio meo Isaac.

11. Duré accepit hoc Ab-
raham pro filio suo.

12. Cui dixit Deus: Non
tibi videatur asperum su-
per puero, & super an-
cilla tua: omnia quæ di-
xerit tibi Sara, audi vo-
cem ejus: quia * in Isaac
vocabitur tibi semen.

13. Sed & filium ancillæ
faciam in gentē magnam,
quia semen tuum est.

14. Surrexit itaque Abra-
ham mane, & tollens pa-
nem & utrem aquæ, im-
posuit scapulæ ejus, tradi-

ἀπεγαλακτίσθη. καὶ ἐποίησεν Ἀ-
βραὰμ δοχὴν μεγάλην, ᾗ ἡμέ-
ρᾳ ἀπεγαλακτίσθη Ισαὰκ ὁ υἱὸς
αὐτοῦ.

9. Ἰδοῦσα δὲ Σάῤῥα τὸν υἱὸν Ἀγαρ
τῆς Αἰγυπτίας, ὃς ἐγένετο τῷ Ἀβρα-
ὰμ, παίζοντα μετὰ Ισαὰκ τοῦ υἱοῦ
αὐτῆς.
10. Καὶ εἶπε τῷ Ἀβραὰμ, ἔκβα-
λε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς. *Gal. 4. v. 30.*
οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς
παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ισα-
άκ.

11. Σκληρὸν δὲ ἐφάνη τὸ ῥῆμα
σφόδρα ἐναντίον Ἀβραὰμ περὶ
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ισμαήλ.
12. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ·
μὴ σκληρὸν ἔστω ἐναντίον σου
περὶ τοῦ παιδίου, καὶ περὶ τῆς παιδί-
σκης. πάντα ὅσα ἂν εἴπῃ σοι
Σάῤῥα, ἄκουε τῆς φωνῆς αὐτῆς·
ὅτι ἐν Ισαὰκ κληθήσεταί σοι *Rom. 9. v. 7. He. 11. v. 18.*
σπέρμα.

13. Καὶ τὸν υἱὸν δὲ τῆς παιδίσκης
εἰς ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτὸν, ὅτι
σπέρμα σοῦ ἐστιν.

14. Ἀνέστη δὲ Ἀβραὰμ τὸ πρωῒ,
καὶ ἔλαβεν ἄρτους καὶ ἀσκὸν ὕ-
δατος, καὶ ἔδωκε τῇ Ἀγαρ.
καὶ ἐπέθηκε τὸ παιδίον ἐπὶ τῶν

ὤμων αὐτῆς, καὶ ἀπέστειλεν αὐτήν. ἀπελθοῦσα δὲ ἐπλανᾶτο κατὰ τὴν ἔρημον, κατὰ τὸ φρέαρ τοῦ ὅρκου.

15. Ἐξέλιπε δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ ἀσκοῦ. καὶ ἔρριψε τὸ παιδίον ὑποκάτω μιᾶς ἐλάτης.

16. Καὶ ἀπελθοῦσα ἐκάθητο ἀπέναντι αὐτοῦ μακρόθεν, ὡσεὶ τόξου βολήν. εἶπε γὰρ, οὐ μὴ ἴδω τὸν θάνατον τοῦ παιδίου μου, καὶ ἐκάθισεν ἀπέναντι. ἀναβοῆσαν δὲ τὸ παιδίον ἔκλαυσεν.

17. Ἐπήκουσε δὲ ὁ Θεὸς τοῦ παιδίου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἦν. καὶ ἐκάλεσεν ἄγγελος Κυρίου τὴν Ἀγὰρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῇ. τί ἐστιν Ἀγάρ; μὴ φοβοῦ. ἐπακήκοε γὰρ ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἐστιν.

* Esa. 41. v. 9. 18. Ἀνάστηθι λάβε τὸ παιδίον καὶ κράτησον τῆς χειρὸς αὐτοῦ. εἰς γὰρ ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτό.

19. Καὶ ἀνέῳξεν ὁ Θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς. καὶ εἶδε φρέαρ ὕδατος ζῶντος. καὶ ἐπορεύθη, καὶ ἔπλησε τὸν ἀσκόν. καὶ ἐπότισε τὸ παιδίον αὐτῆς.

20. Καὶ ἦν ὁ Θεὸς μετὰ τοῦ παιδίου. καὶ ηὐξήθη, καὶ κατῴκησεν ἐν τῇ ἐρήμῳ. ἐγένετο δὲ τοξότης.

21. Καὶ κατῴκησεν ἐν τῇ ἐρήμῳ Φαράν. καὶ ἔλαβεν αὐτῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ γυναῖκα ἐκ τῆς Αἰγύπτου.

22. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. καὶ εἶπεν Ἀβιμέλεχ, καὶ Ὀχοζὰθ ὁ νυμφαγωγὸς αὐτοῦ, καὶ Φιχὼλ ὁ ἀρχιστράτηγος δυνάμεως αὐτοῦ πρὸς Ἀβραὰμ, λέγων. ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ ἐν πᾶσιν οἷς ἂν ποιῇς.

* Sup. 20. v. 13. 23. Νῦν οὖν ὄμοσόν μοι τὸν Θεὸν μὴ ἀδικήσειν με, μὴ δὲ τὸ σπέρμα μου, μὴ δὲ τὸ ὄνομά μου. ἀλλὰ κατὰ τὴν δικαιοσύνην ἣν ἐποίησα μετὰ σοῦ, ποιήσεις μετ᾽ ἐμοῦ, καὶ τῇ γῇ ᾗ παρῴκησας ἐν αὐτῇ.

24. Καὶ εἶπεν Ἀβραὰμ, ἐγὼ ὀμοῦμαι.

25. Καὶ ἤλεγξεν Ἀβραὰμ τὸν Ἀβιμέλεχ περὶ τῶν φρεάτων τοῦ

ὕδατος

& 38. Vide supra Gen. 14. n. 19. 39. quia peregrinatus es in ea. Ge. 7. n. 36. 1. n. 20.

ditque puerum, & dimisit eam. Quæ cum abiisset, errabat in solitudine Bersabee.

15. Cumq; consumpta esset aqua in utre, abjecit puerum subter unam arborem, quæ ibi erat.

16. Et abiit, seditque è regione procul, quantū potest arcus jacere. Dixit enim: Non videbo morientem puerum, & sedens contra, levavit vocem suam, & flevit,

17. Exaudivit autem Deus vocem pueri: vocavitque angelus Dei Agar de cœlo, dicens: Quid agis Agar? noli timere: exaudivit enim Deus vocem pueri de loco in quo est.

18. Surge, tolle puerum, & tene manum illius: * quia in gentem magnam faciam eum.

19. Aperuitque oculos ejus Deus: quæ videns puteum aquæ, abiit, & implevit utrem, deditq; puero bibere.

20. Et fuit cum eo: qui crevit, & moratus est in solitudine, factusque est juvenis sagittarius.

21. Habitavitque in deserto Pharan, & accepit illi mater sua uxorem de terra Ægypti.

22. Eodem tempore dixit Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus ad Abraham: Deus tecum est in universis quæ agis.

23. Jura ergo per Deum, ne noceas mihi, & posteris meis, stirpique meæ: sed juxta misericordiam: * quam feci tibi, facies mihi, & terræ, in qua versatus es advena.

24. Dixitque Abraham. Ego jurabo.

25. Et increpavit Abimelech propter puteum aquæ

gar, imponens humero ejus, puerum quoque *tulit*, & emisit eam. quæ abiit, & erravit in deserto Beer-seba.

15. Defeceruntq; aquæ ex utre, & projecit puerum 21 subter unam ex arboribus.

16. Et 22 discessit, seditque e regione, elongando se quantum *est* 23 jactus arcus: dicebat enim, 24 Non videbo, quando morietur puer. sedit inquam è regione, & 25 sublata voce sua flevit.

17. Audivit autem Deus vocem pueri: vocavitq; Angelus Dei 26 Hagar de cœlis, & dixit ei, Quid tibi *est* Hagar? ne metuas: quoniam 27 exaudivit Deus vocem pueri 28 in *loco* ubi est.

18. Surge, tolle puerum, & apprehende manu tua 29 illum: quia in gentem magnam ponam eum.

19. Aperuitque Deus oculos ejus, & vidit puteum aquæ: 30 perrexit ergo, & implevit utrem aqua, 31 potumque dedit puero.

20. Et fuit 32 Deus cum puero: & crevit habitavitque in deserto: & fuit 33 jaculator sagittarius.

21. Habitavit autem in deserto Paran: & accepit illi mater sua uxorem de terra Misraim.

22. Fuit vero 34 ipso in tempore, loquutus est Abimelech & Picol princeps exercitus ejus ad Abraham, 35 his verbis, 36 Deus tecum *est* in omnibus quæ tu facis:

23. Nunc ergo jura mihi 37 hic per Deum; Si mentieris mihi & filio meo, & nepoti meo 38: juxta misericordiam quam feci tecum, facies mecum & cum terra 39 in qua peregrinatus es.

24. Et dixit Abraham, Ego jurabo.

25. Increpavit autem Abraham ipsum Abimelech

pro-

Hagar auff jre schulder / vnd den knaben mit / vnd lies sie aus. Da zog sie hin / vnd gieng in der wüsten jrre bey Bersaba.

15. Da nu das wasser in der flaschen aus war/ warff sie den knaben vnter einen bawm/

16. Vnd gieng hin vnd satzte sich gegen vber von ferns eins bogenschos weit / denn sie sprach/ Jch kan nicht zusehen/ des knaben sterben. Vnd sie satzte sich gegen vber/ vnd hub jre stimme auff vnd weinet.

17. Da erhöret Gott die stimme des knabens. Vnd der engel Gottes rieff vom himel der Hagar / vnd sprach zu jr/ Was ist dir Hagar? Fürchte dich nicht / denn Gott hat erhöret die stim des knabens / da er ligt.

18. Stehe auff/ nim den knaben / vnd füre jn an deiner hand / denn ich wil jn zum grossen volck machen.

15. Vnd Gott thet jr die augen auff/ das sie einen wasserbrun sahe / da gieng sie hin/ vnd füllet die flasche mit wasser/ vnd trencket den knaben.

20. Vnd Gott war mit dem knaben/ der wuchs vnd wonet in der wüsten / vnd ward ein guter schütze.

21. Vnd wonet in der wüsten Pharan. Vnd seine mutter nam jm ein weib aus Egyptenland.

22. Zu derselbigen zeit redet Abimelech vnd Phichol sein feldheuptman mit Abraham/ vnd sprach/ Gott ist mit dir in allem das du thust/

23. So schwere mir nu bey Gott/ das du mir / noch meinen kindern/ noch meinen neffen / keine vntrewe erzeigen wollest/ sondern die barmhertzigkeit/ die ich an dir gethan habe/ an mir auch thust / vnd an dem lande / da du ein frembdling innen bist/

24. Da sprach Abraham/ Jch wil schweren.

25. Vnd Abraham straffte Abimelech vmb des wassers/

21. sub una arborum. 22. abiit & sedit sibi. Gen. 12. n. 1. 23. jactores arcus .i. arcuarii vel sagittarii. substant. rictum pro adjectivo. Ge. 1. n. 29. vel etiam jactus, pluraliter. .i. quantum est unus jactus arcus. 24. ne videam in mortem pueri. 25. sustulit vocem suam & flevit .i. cœpit flere. 26. ad Hagar. 27. audivit Deus ad vocem. 28. in (scil. loco) quo ipse ibi. 29. in illum. 30. & ivit. 31. potare fecit. 32. Chald VERBUM Domini in adjutorium pueri. Gen. 17. n. 14. 33. jaculans arcu. 34. in tēpore illo, & dixit Abim. 35. dicendo. 36. Chald VERBUM Domini est in adjutoriū tuum. n. 32. 37. in Deo hic. (.i. in hoc loco) vel, ecce. ☞

40. *super causis putei* n.13.
41. *non novi q. f. hoc verbum* (Ge. 20.n.26.) *atq; etiam tu non.ind. m.*
37
42. *gregem & armentum.* Ge. 20.n.33.
43. *solas ipsas. sic. v. sequ.*
44. *& dixit.*
45. *ambo ipsi.* Ge. 3.n.13.
46. *in nomine.*
47. *peregrinatus est.*

brunnen willen / den Abimelechs knechte hatten mit gewalt genomen.
26. Da antwortet Abimelech / Jch habs nicht gewust / wer das gethan hat / auch hastu mirs nicht angesagt / dazu hab ichs nicht gehöret / denn heute.
27. Da nam Abraham schafe vnd rinder / vnd gab sie Abimelech / vnd machten beide einen bund mit einander /
28. Vnd Abraham stellet dar sieben lemmer besonders.
29. Da sprach Abimelech zu Abraham / Was sollen die sieben lemmer / die du besonders dar gestellet hast?
30. Er antwortet / Sieben lemmer soltu von meiner hand nemen / das sie mir zum zeugnis seien / das ich diesen brun gegraben habe.
31. Daher heisst die stet BerSaba / das sie beide miteinander da geschworen haben /
32. Vnd also machten sie den bund zu BerSaba. Da machten sich auff Abimelech vnd Phichol sein feldheubtman / vnd zogen wider in der Philister land.
33. Abram aber pflantzt bewme zu BerSaba / vnd predigt daselbs von dem namen des HERRN des ewigen Gottes /
34. Vnd war ein frembdling in der Philister lande eine lange zeit.

40 propter puteum aquæ, quem rapuerant servi Abimelech.
26. Et dixit Abimelech, 41 nescio quis † fecerit hanc rem: neque etiam tu indicasti mihi, neque etiam ego audivi *quicquam* præter quam hodie.
27. Accepit ergo Abraham 42 oves & boves, deditque ipsi Abimelech: & percusserunt ambo fœdus.
28. Statuitq; Abraham septem agnas gregis 43 seorsum.
29. Dixitq; Abimelech ad Abraham, Quid sunt septem agnæ istæ, quas statuisti seorsum?
30. 44 Respondit, Quia septem *istas* agnas accipies de manu mea, ut sit mihi in testimonium, quód fodi puteum istum.
31. Idcirco vocavit locum ipsum Beer-seba: quia ibi juraverant 45 ambo.
32. Percusserunt itaque fœdus in Beer-seba. Surrexit autem Abimelech & Pichol princeps exercitus ejus, ac reversi sunt in terram Pelisthim.
33. Plantavitque nemus in Beer-seba, & invocavit ibi 46 nomen Jehovæ Dei seculi.
34. Et 47 habitavit Abraham in terra Pelisthim dies multos.

quæ, quem vi abstulerant servi ejus.
26. Responditque Abimelech: Nescivi quis fecerit hanc rem: sed & tu non indicasti mihi, & ego non audivi præter hodie.
27. Tulit itaq; Abraham oves & boves, & dedit Abimelech: percusseruntque ambo fœdus.
28. Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum.
29. Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum?
30. At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea, ut sint mihi in testimonium, quoniam ego fodi puteum istum.
31. Idcirco vocatus est locus ille Bersabee: quia ibi uterque juravit.
32. Et inierunt fœdus pro puteo juramenti. Surrexit autem Abimelech, & Phichol princeps exercitus ejus, reversique sunt in terram Palæsthinorum.
33. Abraham verò plantavit nemus in Bersabee, & invocavit ibi nomen Domini Dei æterni.
34. Et fuit colonus terræ Palæsthinorum diebus multis.

ὕδατος, ὧν ἀφείλοντο οἱ παῖδες Ἀβιμέλεχ.
26. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, οὐκ ἔγνων τίς ἐποίησε τὸ ῥῆμα τοῦτο· οὐδὲ σύ μοι ἀπήγγειλας, οὐδὲ ἐγὼ ἤκουσα, ἀλλ' ἢ σήμερον.
27. Καὶ ἔλαβεν Ἀβραὰμ πρόβατα καὶ μόσχους, καὶ ἔδωκεν Ἀβιμέλεχ, καὶ διέθεντο ἀμφότεροι διαθήκην.
28. Καὶ ἔστησεν Ἀβραὰμ ἑπτὰ ἀμνάδας προβάτων μόνας.
29. Καὶ εἶπεν Ἀβιμέλεχ τῷ Ἀβραάμ· τί εἰσιν αἱ ἑπτὰ ἀμνάδες τῶν προβάτων τούτων, ἃς ἔστησας μόνας;
30. Καὶ εἶπεν, ὅτι τὰς ἑπτὰ ἀμνάδας λήψῃ παρ' ἐμοῦ, ἵνα ὦσί μοι εἰς μαρτύριον, ὅτι ἐγὼ ὤρυξα τὸ φρέαρ τοῦτο.
31. Διὰ τοῦτο ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Φρέαρ ὁρκισμοῦ· ὅτι ἐκεῖ ὤμοσαν ἀμφότεροι.
32. Καὶ ἔθηκαν διαθήκην ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὁρκισμοῦ. ἀνέστη δὲ Ἀβιμέλεχ, καὶ Ὀχοζὰθ ὁ νυμφαγωγὸς αὐτοῦ, καὶ ὁ Φιχὼλ ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ ἀπέστρεψαν εἰς τὴν γῆν τῶν Φυλιστιείμ.
33. Καὶ ἐφύτευσεν Ἀβραὰμ ἄρουραν ἐπὶ τῷ φρέατι τοῦ ὅρκου. καὶ ἐπεκαλέσατο ἐκεῖ τὸ ὄνομα Κυρίου, Θεὸς αἰώνιος.
34. Παρῴκησε δὲ Ἀβραὰμ ἐν τῇ γῇ τῶν Φυλιστιείμ ἡμέρας πολλάς.

Cap. 22.
1. *post verba ista. i. post res istas, vel, istis rebus gestis.* Gen. 21.n.36.
2. *& Deus.*
3. *& dixit.*
4. *dilexisti. scil. ab ineunte ætate, vel, diligis. præt. pro præs.*
5. *Vade tibi.* Ge. 21.n.22.
&

Das XXII. Cap.

NAch diesen geschichten / versuchte Gott Abraham / vnd sprach zu im / Abraham / vnd er antwortet / Hie bin ich.
2. Vnd er sprach / Nim Jsaac deinen einigen son / den du lieb hast / vnd gehe hin jn das land Morija / vnd opffere jn daselbs zum brandopffer auff einem berge / den ich dir sagen werde.

Da

CAP. XXII.

ET fuit 1 post hæc, 2 Deus tentavit Abraham, & dixit ad eum Abraham. 3 Qui respondit, Ecce ego.
2. Et ait, Cape nunc filium tuum, unicum illum tuum, 4 quem diligis, *nempe* Ishac, & 5 vade ad terram Morijah, & 6 offer eum illic in holocaustum super unum è montibus, quem dixero tibi.

Sur-

CAP. XXII.

QUæ postquam gesta sunt, * tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum, Abraham, Abraham. At ille respondit, Adsum.
2. Ait illi: * Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atq; ibi offeres eum in holocaustum super unum montium, quem monstravero tibi.

Igi-

Κεφαλ. κβ.

ΚΑὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐπείρασε τὸν Ἀβραάμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. καὶ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγώ.
2. Καὶ εἶπεν, λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας τὸν Ἰσαάκ. καὶ πορεύθητι εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλήν· καὶ ἀνένεγκε αὐτὸν ἐκεῖ εἰς ὁλοκάρπωσιν ἐφ' ἓν τῶν ὀρέων, ὧν ἄν σοι εἴπω.

* Judit. 8. v. 22.
* Heb. 11. v. 17.
6. *ascendere fac eum illic in ascensionem, su montium, q. d. i.*

Ἀναστὰς

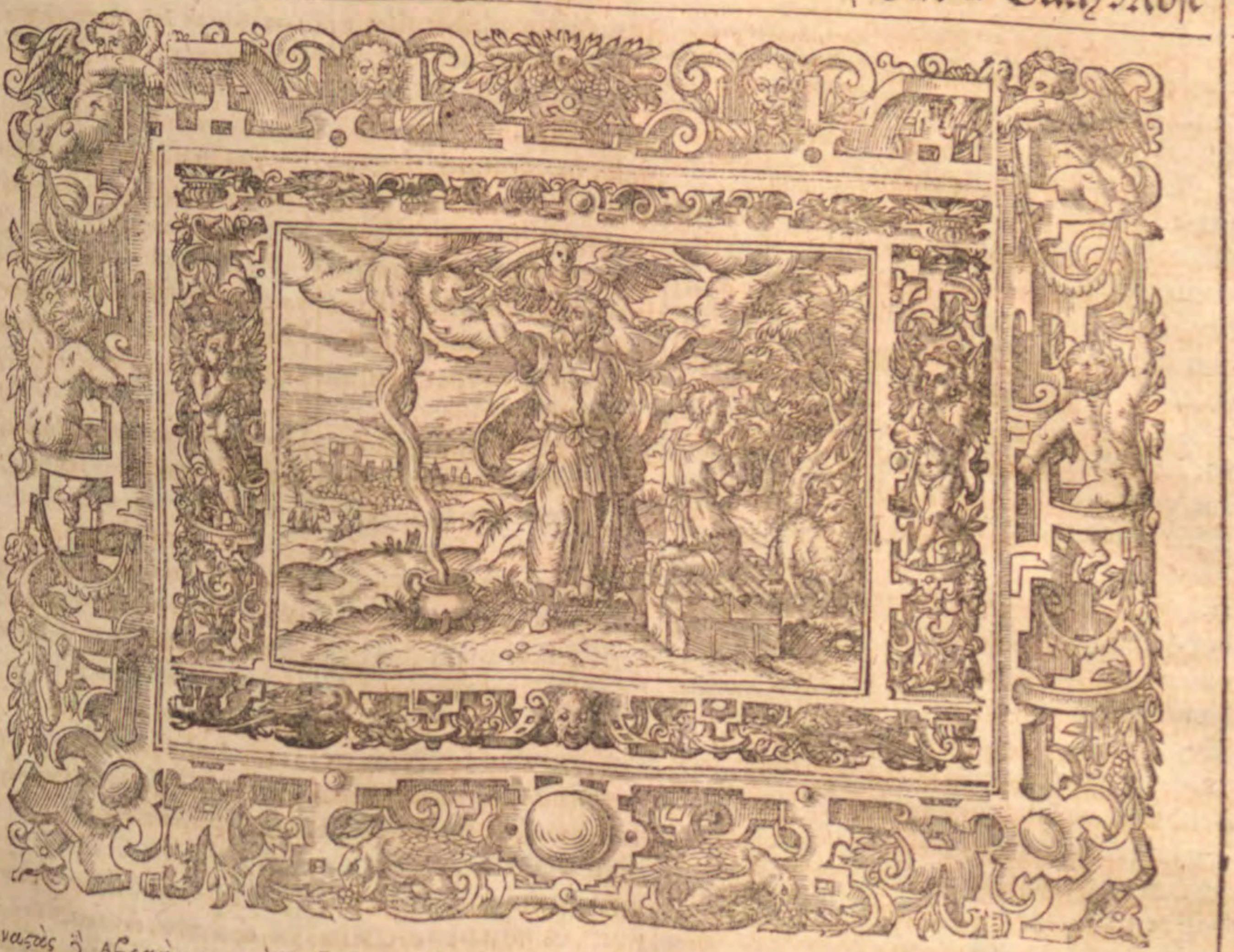

3. Ἀναστὰς δὲ Ἀβραὰμ τὸ πρωὶ ἐπέσαξεν τὴν ὄνον αὐτοῦ. παρέλαβε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ δύο παῖδας, καὶ Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ· καὶ σχίσας ξύλα εἰς ὁλοκάρπωσιν, ἀναστὰς ἐπορεύθη· καὶ ἦλθον εἰς τὸν τόπον ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός.

4. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ ἀναβλέψας Ἀβραὰμ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, εἶδε τὸν τόπον ἀπὸ μακρόθεν.

5. Καὶ εἶπεν Ἀβραὰμ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, καθίσατε αὐτοῦ μετὰ τῆς ὄνου· ἐγὼ δὲ καὶ τὸ παιδάριον διελευσόμεθα ἕως ὧδε. καὶ προσκυνήσαντες, ἀναστρέψομεν πρὸς ὑμᾶς.

6. Ἔλαβε δὲ Ἀβραὰμ τὰ ξύλα τῆς ὁλοκαρπώσεως, καὶ ἐπέθηκεν Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ καὶ τὸ πῦρ μετὰ χεῖρας, καὶ τὴν μάχαιραν· καὶ ἐπορεύθησαν οἱ δύο ἅμα.

7. Εἶπε δὲ Ἰσαὰκ πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα αὐτοῦ, εἴπας· πάτερ. ὁ δὲ εἶπεν, τί ἐστι τέκνον; εἶπε δέ, ἰδοὺ τὸ πῦρ καὶ τὰ ξύλα, ποῦ ἐστι τὸ πρόβατον τὸ εἰς ὁλοκάρπωσιν;

8. Εἶπε δὲ Ἀβραάμ, ὁ Θεὸς ὄψε-

ται

3. Igitur Abraham de nocte consurgens, stravit asinum suum, ducens secum duos juvenes, & Isaac filium suum: cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum, quem præceperat ei Deus.

4. Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul.

5. Dixitque ad pueros suos: Expectate hic cum asino: ego autem & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos.

6. Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum: ipse verò portabat in manibus ignem & gladium. Cumque duo pergerent simul,

7. Dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis & ligna: ubi est victima holocausti?

8. Dixit autem Abraham:

Deus

3. 7 Surrexit itaque Abraham summo mane, & stravit asinum suum: accepitque duos pueros suos secum, & Ishac filium suum: 8 quumque concidisset ligna holocausti, surrexit & perrexit ad locum, quem dixerat ei Deus.

4. 9 Die tertio levavit Abraham oculos suos, & vidit locum 10 procul:

5. Dixitque Abraham 11 pueris suis, Manete hic cum asino: ego vero & puer pergemus illuc usque & adorabimus, ac revertemur ad vos.

6. Accepit itaque Abraham ligna holocausti, & posuit *illa* super Ishac filium suum: 12 ipse vero tulit in manu sua ignem & gladium: & perrexerunt 13 ambo pariter.

7. Dixit autem Ishac ad Abraham patrem suum, dixit inquam, pater mi. Qui respondit, Ecce ego, fili mi. Et dixit, Ecce ignis & ligna: sed ubi pecus in holocaustum?

8. 14 Respondit Abra-

ham,

3. Da stund Abraham des morgens frűe auff/ vnd gűrtet seinen esel/ vnd nam mit sich zween knaben/ vnd seinen son Isaac/ vnd spaltet holtz zum brandopffer/ macht sich auff/ vnd gieng hin an den ort/ davon jm Gott gesagt hatte.

4. Am dritten tage hub Abraham seine augen auff/ vnd sahe die stet von ferne/

5. Vnd sprach zu seinen knaben/ Bleibt jr hie mit dem esel/ ich vnd der knabe wollen dort hin gehen/ vnd wenn wir angebetet haben/ wollen wir wider zu euch komen.

6. Vnd Abraham nam das holtz zum Brandopffer/ vnd legets auff seinen son Isaac/ er aber nam das fewer vnd messer in seine hand/ vnd giengen die beide mit einander.

7. Da sprach Isaac zu seinem vater Abraham/ mein vater. Abraham antwortet/ Hie bin ich/ mein son. Vnd er sprach/ Sihe/ Hie ist fewer vnd holtz/ wo ist aber das schaf zum brandopffer?

8. Abraham antwortet/ mein

son/

7. & manicavit Ab. in mane. Gen. 21. n. 19.
8. & concidit l. h. & surrexit, & ivit ad l.
9. in die tertio & levavit.
10. e longinquo.
11. ad pueros s. sedete vobis. n. 5.
12. & tulit Abraham in m. s.
13. ambo ipsi (Ge. 21. n. 45.) simul et sic v. 8.
14. & dixit.

Son/ Gott wird jm ersehen ein schaf zum brandopffer. Vnd giengen die beide mit einander.

9. Vnd als sie kamen an die stet/ die jm Gott saget/ bawet Abraham daselbs einen altar vnd leget das holtz drauff/ vnd band seinen son Jsaac/ leget jn auff den altar oben auff das holtz/

10. Vnd recket seine hand aus/ vnd fasset das messer/ das er seinen son schlachtet.

11. Da rieff jm der engel des HERRN vom himel/ vnd sprach/ Abraham/ Abraham/ Er antwortet/ Hie bin ich.

12. Er sprach/ Lege deine hand nicht an den knaben/ vnd thu jm nichts/ denn nu weis ich/ das du Gott fürchtest vnd hast deines einigen sons nicht verschonet/ vmb meinen willen.

13. Da hub Abraham seine augen auff/ vnd sahe einen widder hinder jm/ in der hecken mit seinen hörnern hangen/ vnd gieng hin/ vnd nam den widder/ vnd opffert jn zum brandopffer an seines sons stat.

14. Vnd Abraham hies die stet/ Der HERR sihet/ daher man noch heutiges tages sagt/ auff dem berge/ da der HERR sihet.

15. Vnd der engel des HERRN rieff Abraham abermal vom himel/

16 Vnd sprach/ Jch habe bey mir selbs geschworen/ spricht der HERR/ Dieweil du solchs gethan hast/ vnd hast deines einigen sons nicht verschonet/

17. Das ich deinen samen segenen vnd mehren wil/ wie die stern am himel/ vnd wie den sand am vfer des meers/ vnd dein same sol besitzen die thor seiner feinde/

18. Vnd durch deinen samen sollen alle völcker auff erden gesegnet werden/ darumb/ das du meiner stimme gehorcht hast.

Also

ham, Deus [15] providebit sibi pecus in holocaustum, fili mi. pergebantque ambo pariter.

9. [16] Quum autem pervenissent ad locum, quem dixerat ei deus, ædificavit ibi Abraham altare, ordinavitq; ligna, & ligavit Ishac filium suum, & [17] imposuit eum altari super ligna.

10. Misitque Abraham manum suam, & accepit gladium [18] ut jugularet filium suum.

11. Tunc clamavit ad eum Angelus Jehovæ è cœlo. & dixit, Abraham, Abraham. Qui respondit, Ecce ego.

12 Et Dixit, Ne [19] extendas manum tuam in puerum, neq; facias ei quicquam: nunc enim cognovi quod timens Dei [20] es, quod non peperceris filio tuo, unico tuo propter me.

13. [21] Quum autem elevasset Abraham oculos suos, vidit, & en aries *stabat* post, detentus in [22] dumo cornibus suis: perrexitque Abraham, tulitque arietem illum, & [23] obtulit eum in holocaustum pro filio suo.

14. Vocavitque Abraham nomen loci illius, Jehovah videbit. [24] Idcirco dicitur hodie, In monte Jehovah videbitur

15. Clamavit autem Angelus Jehovæ ad Abraham secundo è cœlo,

16. Et dixit, [25] Per memetipsum juravi, [26] dixit Jehovah, quandoquidem fecisti rem hanc, quod non peperceris filio tuo, unico tuo.

17. Quod *inquam* benedicendo benedicam tibi, ac multiplicando multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & sicut arenam, quæ *est* [27] ad litus maris possidebitq; semen tuum [28] portas inimicorum suorum.

18. Et [29] benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, [30] eò quod obedivisti voci meæ.

Re-

Deus providebit sibi victimam * holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter:

9. Et venerunt ad locum, quem ostenderat ei Deus, in quo ædificavit altare, & desuper ligna composuit: cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum.

10. Extenditque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum.

11. Et ecce angelus Domini de cœlo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit, * Ad sum.

12. Dixitque ei, Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quicquam, nunc cognovi quòd timeas Dominum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me.

13. Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.

14. Appellavitq; nomen loci illius, Dominus videt. Unde usq; hodie dicitur, in monte, Dominus videbit.

15. Vocavit autem angelus Domini Abraham secundò de cœlo

16. Dicens: * Per memetipsum juravi, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me:

17. Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & velut arenam quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum,

18. * Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.

Rever-

τῳ ἑαυτῷ πρόβατον εἰς ὁλοκάρπωσιν τέκνον. πορευθέντες δὲ ἀμφότεροι ἅμα·

9. Ἦλθον ἐπὶ τὸν τόπον, ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός· καὶ ᾠκοδόμησεν Ἀβραὰμ θυσιαστήριον· καὶ ἐπέθηκε τὰ ξύλα. καὶ συμποδήσας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐπέθηκεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐπάνω τῶν ξύλων.

10. Καὶ ἐξέτεινεν Ἀβραὰμ τὴν χεῖρα αὐτοῦ λαβεῖν τὴν μάχαιραν, σφάξαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

11. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν ἄγγελος Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀβραάμ, Ἀβραάμ· ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγώ.

12. Καὶ εἶπεν, μὴ ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον, μηδὲ ποιήσῃς αὐτῷ μηδέν. νῦν γὰρ ἔγνων, ὅτι φοβῇ σὺ τὸν Θεόν· καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ.

13. Καὶ ἀναβλέψας Ἀβραὰμ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, εἶδε· καὶ ἰδοὺ κριὸς εἷς κατεχόμενος ἐν φυτῷ σαβὲκ ἐκ τῶν κεράτων· καὶ ἐπορεύθη Ἀβραάμ, καὶ ἔλαβε τὸν κριόν, καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὸν εἰς ὁλοκάρπωσιν, ἀντὶ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

14. Καὶ ἐκάλεσεν Ἀβραὰμ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Κύριος εἶδεν· ἵνα εἴπωσι σήμερον, ἐν τῷ ὄρει Κύριος ὤφθη.

15. Καὶ ἐκάλεσεν ἄγγελος Κυρίου τὸν Ἀβραὰμ δεύτερον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ·

16. Λέγων, κατ' ἐμαυτοῦ ὤμοσα, λέγει Κύριος. οὗ ἕνεκεν ἐποίησας τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ.

17. Ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης. καὶ κληρονομήσει τὸ σπέρμα σου τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων.

18. Καὶ εὐλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς· ἀνθ' ὧν ὑπήκουσας τῆς ἐμῆς φωνῆς.

Ἀπεστρά-

15. v. debit. 16. & venerunt ad l.q.d. e.d. & ædificavit, 17. posuit eum super altare desuper ligna. 18. ad jugulandum. 19. mittas. 20. tu, (Gen. 13. n. 15.) & non prohibuisti (subtraxisti) filium tuum, unicum tuum à me. 21. & elevavit A. o. s. & vidit. 22. perplexitate in cornibus s. & ivit A. 23. ascendere fecit. 24 quo (scil. modo) dicetur (dici solet) hodie. 25. in me. Chald. per VERVM meum. Ge. 21 n. 41. 26. dictū Jehovæ: quia propterea quod (Pleon. elegans) fecisti verbum hoc (Ge. 21. n. 41.) & non prohibuisti (n. 20.) filiū t. un. t. 27. super labium maris. 28. portā. Gen. 1. n. 17. 29. benedicent sibi. &

* Jac. 2. v. 21.

* Rom. 8. v. 24.

* Ps. 104. v. 9. Luc. 1. v. 73. Eci. 44. v. 21. Heb. 6. v. 13. 1. Mach. 2. v. 52. Luc. 1. v. 73.

* Sap. 12. v. 3. 18. v. 18. Inf. 26. v. 4. Act. 3. v. 25. Eci. 44. v. 25.

30. pro eo quod audivisti ad vocē meam. Chald. obedivisti VERBO meo. n. 21.

19. Ἀπεςράφη δὲ Ἀβραὰμ πρὸς τοὺς παῖδας αὐτοῦ· καὶ ἀναςάντες, ἐπορεύθησαν ἅμα ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὅρκου· καὶ κατῴκησεν Ἀβραὰμ ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὅρκου.

20. Ἐγένετο δὲ μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἀνηγγέλη τῷ Ἀβραὰμ, λέγοντες, ἰδοὺ τέτοκε Μελχὰ καὶ αὐτὴ υἱοὺς τῷ Ναχὼρ τῷ ἀδελφῷ σου,

21 Τὸν Ὢξ πρωτότοκον, καὶ τὸν Βαὺξ ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν Καμουὴλ πατέρα Σύρων,

22. Καὶ τὸν Χαζὰθ, καὶ τὸν Ἀζαῦ καὶ τὸν Φαλδὰς καὶ τὸν Ιελδὰθ, καὶ τὸν Βαθουήλ·

23. Καὶ Βαθουὴλ ἐγέννησε τὴν Ῥεβέκκαν. ὀκτὼ οὗτοι υἱοὶ, οὓς ἔτεκε Μελχὰ τῷ Ναχὼρ τῷ ἀδελφῷ Ἀβραάμ.

24. Καὶ ἡ παλλακὴ αὐτοῦ, ᾗ ὄνομα Ῥεμὰν, ἔτεκεν καὶ αὐτὴ τὸν Ταὰβ, καὶ τὸν Γαὲν, καὶ τὸν Τοχὸς, καὶ τὸν Χωμᾶ.

Κεφαλ. κγ΄.

Ἐγένετο δὲ ἡ ζωὴ Σάῤῥας ἔτη ἑκατὸν εἰκοσιεπτά.

2. Καὶ ἀπέθανε Σάῤῥα ἐν τῇ πόλει Ἀρβὸκ, ἥ ἐστιν ἐν τῷ κοιλώματι· αὕτη ἐστὶ Χεβρὼν ἐν τῇ γῇ Χαναάν. ἦλθε δὲ Ἀβραὰμ κόψασθαι Σάῤῥαν καὶ πενθῆσαι.

3. Καὶ ἀνέστη Ἀβραὰμ ἀπὸ τοῦ νεκροῦ· καὶ εἶπε τοῖς υἱοῖς Χὲτ, λέγων·

* Act. 7. v. 3. 4. Πάροικος καὶ παρεπίδημος ἐγώ εἰμι μεθ᾽ ὑμῶν. δότε οὖν μοι κτῆσιν μεθ᾽ ὑμῶν· καὶ θάψω τὸν νεκρόν μου ἀπ᾽ ἐμοῦ.

5. Ἀπεκρίθησαν δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Χὲτ πρὸς Ἀβραὰμ, λέγοντες· μὴ κύριε·

6. Ἄκουσον δὲ ἡμῶν· βασιλεὺς παρὰ Θεοῦ εἶ σὺ ἐν ἡμῖν· ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς μνημείοις ἡμῶν θάψον τὸν νεκρόν σου. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν οὐ μὴ κωλύσει τὸ μνημεῖον αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ, τοῦ θάψαι τὸν νεκρόν σου ἐκεῖ.

19. Reversus est Abraham ad pueros suos, abieruntque Bersabee simul, & habitavit ibi.

20. His itaque gestis nuntiatum est Abrahæ, quòd Melcha quoque genuisset filios Nachor fratri suo,

21. Hus primogenitum, & Buz fratrem ejus, & Camuel patrem Syrorum,

22. Et Cased, & Azau, Pheldas quoque & Jedlaph,

23. Ac Bathuel, de quo nata est Rebecca. Octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahæ.

24. Concubina verò illius, nomine Roma, peperit Tabee & Gaham, & Tahas, & Maacha.

CAP. XXIII.

Vixit autem Sara centum viginti septem annis.

2. Et mortua est in civitate Arbee, quæ est Hebron, in terra Chanaan: venitq; Abraham, ut plangeret & fleret eam.

3. Cumque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens:

4. * Advena sum & peregrinus apud vos: date mihi jus sepulchri vobiscum, ut sepeliam mortuum meum.

5. Responderũt filii Heth, dicentes:

6. Audi nos domine, princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusque te prohibere poterit, quin in monumento ejus sepelias mortuum tuum.

19. † Reversus est itaque Abraham ad pueros suos: qui surrexerunt, & 31 perrexerunt pariter in Beer-seba, habitavitque Abraham in Beersеba.

20. Et fuit, 32 post hæc renuntiatum est ipsi Abraham hunc in modum, Ecce peperit etjam ipsa Milchah filios Nahor fratri tuo,

21. Us primogenitum suum, & Buz fratrem ejus, & Cemuel patrem Aram.

22. Et Chesed, & Hazo & Pildas, & Jidlaph, atque Bethuel.

23. Porro Bethuel genuit Ribcah. octo istos peperit Milchah ipsi Nahor fratri Abraham.

24. 33 Sed & concubina ejus, cujus nomen erat Reumah, peperit etjam ipsa Tebah & Gaham; & Thahas & Maachah.

CAPUT XXIII.

Fuit 1 autem vita Sarah centum viginti septem anni: *tot* fuerunt anni vitæ Sarah.

2. Et mortua est Sarah in Ciriath-arba: ipsa *est* Hebron in terra Chenaan: Venitq; Abraham 2 ut plangeret Sarah & fleret eam.

3. Surrexit itaq; Abraham 3 à conspectu mortui sui, & loquutus est ad filios Heth, dicendo,

4. Peregrinus & advena sum 4 apud vos: date mihi 5 hæreditatem sepulchri vobiscum, & sepeliam mortuum meum à facie mea.

5. Responderunt autem filii Heth ad Abraham, 6 dicentes ei,

6. Audi nos, Domine mi, princeps Dei es in medio nostri, in 7 electissimis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum: 8 nemo nostrũ sepulchrum suum prohibebit à te, ne sepelias mortuum tuum.

19. Also keret Abraham wider zu seinen knaben / vnd machten sich auff / vnd zogen miteinander gen BerSaba / vnd wonet daselbs.

20. Nach diesen geschichten begab sichs / das Abraham angesagt ward / Sihe / Milca hat auch kinder geborn deinem bruder Nahor /

21. Nemlich / Vz den erstgebornen / vñ Bus seinen bruder / vnd Kemuel / von dem die Syrer komen /

22. Vnd Chesed / vnd Haso / vnd Pildas / vnd Jedlaph /

23. Vnd Bethuel. Bethuel aber zeuget Rebecca. Diese acht gebar Milca dem Nahor Abrahams bruder.

24. Vnd sein kebsweib mit namen Rehuma gebar auch / nemlich den Thebah / Gaham / Thahas vnd Maacha.

Das XXIII. Cap.

Sara ward hundert sieben vnd zwenzig jar alt /

2. Vnd starb in der heuptstad die heisst Hebron im lande Canaan. Da kam Abraham / das er sie klaget vnd beweinet.

3. Darnach stund er auff von seiner leich / vnd redet mit den kindern Heth / vnd sprach /

4. Ich bin ein frembder vnd einwoner bey euch / gebt mir ein erbbegrebnis bey euch / das ich meinen todten begrabe der für mir ligt.

5. Da antworten Abraham die kinder Heth / vnd sprachen zu jm /

6. Höre vns / lieber Herr / du bist ein fürst Gottes vnter vns / begrabe deinen todten in vnser ehrlichsten grebern / kein mensch sol dir vnter vns wehren / das du in seinem grabe nicht begrabest deinen todten.

31. iverunt simul et.

32. post verba illa (n. 1.) & nuntiatum est A. dicendo: ecce &c.

33. & concubina ejus, & nomen ejus Reumah, & peperit etjam ipsa.

Cap. 23.

1. & fuerunt vita Sarah centum (centuria) anni, & viginti (duæ decades) anni, & septem anni: anni vitæ Sarah.

2. ad plangendum propter Saram, & ad deflendum eam.

3. desuper facies mort. s.

4. Vobiscum.

5. possessionem.

6. dicendo.

7. delectu sepulchrorum nostrorũ.

8. vir ex nobis sepulchrũ suum nõ prohibebit à te, a sepeliendo m. t.

7. Da stund Abraham auff vnd bücket sich für dem volck des lands / nemlich / für den kindern Heth /
8. Vnd er redet mit jnen / vnd sprach / Gefellet es euch / das ich meinen todten / der für mir ligt / begrabe / so höret mich / vnd bittet für mich gegen Ephron dem son Zohar /
9. Das er mir gebe seine zwifache höle / die er hat am ende seines ackers / er gebe mir sie vmb geld / so viel sie werd ist / vnter euch zum erbbegrebnis /
10. Denn Ephron wonete vnter den kindern Heth. Da antwortet Ephron der Hethiter Abraham / das zuhöreten die kinder Heth / für allen die zu seiner stad thor aus vnd eingiengen / vnd sprach /
11. Nein / mein Herr / sondern höre mir zu / ich schencke dir den acker / vnd die höle drinnen dazu / vnd vbergebe dirs für den augen der kinder meines volcks / zu begraben deinen todten.
12. Da bücket sich Abraham für dem volck des lands /
13. Vnd redet mit Ephron / das zuhörete das volck des lands / vnd sprach / Wiltu mir jn lassen / so bitte ich / nim von mir das geld für den acker / das ich dir gebe / so wil ich meinen todten daselbs begraben.
14. Ephron antwortet Abraham vnd sprach zu jm /
15. Mein Herr / höre doch mich / das feld ist vierhundert sekel silbers werd / was ist das aber zwischen mir vnd dir ? Begrab nur deinen todten.
16. Abraham gehorche Ephron / vnd wug jm das geld dar / das er gesagt hatte / das zuhöreten die kinder Heth / nemlich / vierhundert sekel silbers / das im kauff geng vnd gebe war.
17. Also ward Ephrons acker / darin die zwifache höle ist gegen Mamre vber / Abra-

7. Surrexit itaque Abraham, & incurravit se populo terræ, *nempe* filiis Heth.
8. Loquutusque est cum eis, dicendo, 9 si vobis cordi est ut sepeliam mortuum meum à facie mea, audite me, & 10 intercedite pro me apud Ephron filium Sohar.
9. 11 Ut det mihi speluncam Machpelah, quæ *est* ei 12 in extremo agri sui: 12 argento pleno det eam mihi in medio vestri in 13 hæreditatem sepulchri.
10. (Is autem Ephron 14 habitabat in medio filiorum Heth,) Respondit ergo Ephron Hithæus ad Abraham in auribus filiorum Heth, omnium *scilicet* ingredientium portam civitatis suæ, dicendo,
11. Nequaquam domine mi, audi me, Agrum ipsum 15 do tibi, & speluncam quæ *est* in eo, 16 tibi, quoque do in oculis filiorum populi mei, do eam tibi *propterea* sepeli mortuum tuum.
12. Tunc incurvavit sese Abraham populo terræ.
13. Loquutusq; est ad Ephron in auribus populi terræ, dicendo, 17 veruntamen si tu, quæso audias me, dabo argentum agri, accipe à me: & sepeliam mortuum meum ibi.
14. 18 Rursum respondit Ephron ipsi Abraham, dicendo ei,
15. Domine mi, audi me: terra 19 quadringentorum seclorum argenteorum *est* inter me & 20 te, quid hoc? itaq; mortuum tuum sepeli.
16. 21 Obedivit igitur Abraham ipsi Ephron, & appendit Abraham ipsi Ephron argentum, quod dixerat, in auribus filiorū Heth, 22 quadringentos seclos argenteos transeuntes per mercatores.
17. 23 Confirmatus est itaque ager Ephron qui *erat* in Macphelah, qui *erat* 24 è regione Mamre: ager *inquā*

7. Surrexit Abraham, & adoravit populum terræ, filios videlicet Heth.
8. Dixitque ad eos: Si placet animæ vestræ, ut sepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro me apud Ephron filium Seor:
9. Ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri.
10. Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Respondítque Ephron ad Abraham cunctis audientibus. qui ingrediebantur portam civitatis illius, dicens:
11. Nequaquam ita fiet, domine mi, sed tu magis ausculta, quod loquor: Agrum trado tibi, & speluncam quę in eo est, pręsentibus filiis populi mei, sepeli mortuum tuum.
12. Adoravit Abraham coram populo terræ,
13. Et locutus est ad Ephron circumstante plebe ejus? Quæso, ut audias me: Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam mortuum meum in agro.
14. Respondítq; Ephron,
15. Domine mi, audi me: Terra quam postulas, quadringentos siclos argenti valet: istud est pretium inter me & te: sed quantum est hoc? sepeli mortuum tuum.
16. Quod cum audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postulaverat, audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argenti probatæ monetæ publicæ.
17. Confirmatusque est ager, quondā Ephronis, in quo erat spelunca duplex, respiciens Mambre, tam

7. Ἀναστὰς δὲ Ἀβραὰμ προσεκύνησε τῷ λαῷ τῆς γῆς, τοῖς υἱοῖς τοῦ Χέτ.
8. Καὶ ἐλάλησε πρὸς αὐτοὺς Ἀβραὰμ, λέγων· εἰ ἔχετε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, ὥς τε θάψαι τὸν νεκρόν μου ἀπὸ προσώπου μου, ἀκούσατέ μου, λαλήσατε περὶ ἐμοῦ Ἐφρὼν τῷ τοῦ Σαάρ·
9. Καὶ δότω μοι τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν, ὅ ἐστιν αὐτοῦ, τὸ ὂν ἐν μέρει τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ. ἀργυρίου τοῦ ἀξίου δότω μοι αὐτὸ ἐν ὑμῖν εἰς κτῆσιν μνημείου.
10. Ἐφρὼν δὲ ἐκάθητο ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν Χέτ· ἀποκριθεὶς δὲ Ἐφρὼν ὁ Χετταῖος πρὸς Ἀβραάμ, εἶπεν, ἀκουόντων τῶν υἱῶν Χέτ, καὶ πάντων εἰσπορευομένων εἰς τὴν πόλιν, λέγων·
11. Παρ' ἐμοὶ γενοῦ κύριε· καὶ ἄκουσόν μου. τὸν ἀγρὸν καὶ τὸ σπήλαιον τὸ ἐν αὐτῷ, σοὶ δίδωμι· ἐναντίον πάντων τῶν πολιτῶν μου δέδωκά σοι· θάψον τὸν νεκρόν σου.
12. Καὶ προσεκύνησεν Ἀβραὰμ ἐναντίον τοῦ λαοῦ τῆς γῆς.
13. Καὶ εἶπε τῷ Ἐφρὼν εἰς τὰ ὦτα ἐναντίον τοῦ λαοῦ τῆς γῆς. ἐπειδὴ πρὸς ἐμοῦ εἶ, ἄκουσόν μου· τὸ ἀργύριον τοῦ ἀγροῦ λάβε παρ' ἐμοῦ, καὶ θάψω τὸν νεκρόν μου ἐκεῖ.
14. Ἀπεκρίθη δὲ Ἐφρὼν τῷ Ἀβραὰμ, λέγων·
15. Οὐχὶ κύριε. ἀκήκοα γὰρ τετρακοσίων διδράχμων ἀργυρίου· ἀλλὰ τί ἂν εἴη τοῦτο ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ; σὺ δὲ τὸν νεκρόν σου θάψον.
16. Καὶ ἤκουσεν Ἀβραὰμ τοῦ Ἐφρών· καὶ ἀποκατέστησεν Ἀβραὰμ τῷ Ἐφρὼν τὸ ἀργύριον, ὃ ἐλάλησεν εἰς τὰ ὦτα τῶν υἱῶν Χέτ, τετρακόσια δίδραχμα ἀργυρίου δοκίμου ἐμπόροις.
17. Καὶ ἔστη ὁ ἀγρὸς Ἐφρών, ὃς ἦν ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ διπλῷ, ὅ ἐστι κατὰ πρόσωπον Μαμβρῆ, ὁ

9. est cum anima vestra ad sepeliendum mort. meum.
10. orate mihi (pro me) in (erga) Ephron.
11. & dabit.
12. quæ in extremitate a.
12. in arg. pl. dabit e. m.
13. possessione. n.
14. sedens, vel habitans. n. 4.
15. dedi. Gen. 2. n. 4.
16. tibi dedi eam in o. f. p. m, dedi eam tibi.
17. verum (scil. non accipiam agrum illum gratis) si tu (scil. daturus es agrum) utinam audias me: dedi (.i. dabo) argentū a. &c.
18. Vau. Ge. 1. n. 2.
19. quatuor centum (centuriarū Gen. 21. n. 5.) sicli argenti .i. argentes. Ge. 1. n. 19.
20. inter te.
21. & audivit A. ad Hephron.
22. quatuor centum siclos argenti transeuntis mercatorib. n. 19.
23. & surrexit .i. cessit.
24. ad facies.

ἀγρὸς καὶ τὸ σπήλαιον ὃ ἦν ἐν αὐτῷ, καὶ πᾶν δένδρον, ὃ ἦν ἐν τῷ ἀγρῷ, ὅ ἐστιν ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτοῦ κύκλῳ,

18. Τῷ Ἀβραὰμ εἰς κτῆσιν ἐναντίον τῶν υἱῶν τοῦ Χὲτ, καὶ πάντων τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὴν πόλιν.

19. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔθαψεν Ἀβραὰμ Σάῤῥαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ ἀγροῦ τῷ διπλῷ, ὅ ἐστιν ἀπέναντι Μαμβρῆ. αὕτη ἐστὶ Χεβρὼν ἐν τῇ γῇ Χαναάν.

20. Καὶ ἐκυρώθη ὁ ἀγρὸς καὶ τὸ σπήλαιον τὸ ἐν αὐτῷ τῷ Ἀβραὰμ εἰς κτῆσιν τάφου, παρὰ τῶν υἱῶν τοῦ Χέτ.

Κεφαλ. κδ΄.

ΚΑὶ Ἀβραὰμ ἦν πρεσβύτερος προβεβηκὼς ἡμερῶν. καὶ Κύριος εὐλόγησε τὸν Ἀβραὰμ κατὰ πάντα.

2. Καὶ εἶπεν Ἀβραὰμ τῷ παιδὶ αὐτοῦ τῷ πρεσβυτέρῳ τῆς οἰκίας αὐτοῦ τῷ ἄρχοντι τῶν αὐτοῦ πάντων· θὲς τὴν χεῖρά σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου.

* Inf. 47. v. 29.

3. Καὶ ἐξορκιῶ σε Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν Θεὸν τῆς γῆς, ἵνα μὴ λάβῃς γυναῖκα Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ μου ἐκ τῶν θυγατέρων τῶν Χαναναίων, μεθ' ὧν ἐγὼ οἰκῶ ἐν αὐτοῖς.

4. Ἀλλ' εἰς τὴν γῆν μου οὗ ἐγὼ ἐγενόμην πορεύσῃ, καὶ εἰς τὴν φυλήν μου. καὶ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαὰκ ἐκεῖθεν.

5. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ παῖς, ἐὰν οὖν μὴ βούληται ἡ γυνὴ πορευθῆναι μετ' ἐμοῦ ὀπίσω εἰς τὴν γῆν ταύτην, ἀποστρέψω τὸν υἱόν σου εἰς τὴν γῆν, ὅθεν ἐξῆλθες ἐκεῖθεν;

6. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν Ἀβραάμ· πρόσεχε σεαυτῷ μὴ ἀποστρέψῃς τὸν υἱόν μου ἐκεῖ.

7. Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ Θεὸς τῆς γῆς, ὃς ἔλαβέ με ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου,

ipse, quàm spelunca, & omnes arbores ejus in cunctis terminis ejus per circuitum,

18. Abrahæ in possessionẽ, videntibus filiis Heth, & cunctis, qui intrabant portam civitatis illius.

19. Atque ita sepelivit Abraham Saram uxorem suam in spelunca agri duplici, quæ respiciebat Mambre, hęc est Hebron in terra Chanaan.

20. Et confirmatus est ager, & antrum, quod erat in eo, Abrahæ in possessionem monumenti à filiis Heth.

CAP. XXIIII.

ERat autem Abraham senex, dierumq; multorum, & Dominus in cunctis benedixerat ei.

2. Dixitque ad servum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus, quę habebat: * Pone manum tuam subter femur meum:

3. Ut adjurem te per Dominum, Deum cœli & terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorũ, inter quos habito:

4. Sed ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias uxorem filio meo Isaac.

5. Respondit servus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egressus es?

6. Dixitque Abraham: Cave nequando reducas filium meum illuc.

7. Dominus Deus cœli, qui tulit me de domo patris mei, & de terra nati-

& spelunca quę *erat* in eo, omnesq; arbores, quæ *erant* in eo agro, quæ *scilicet erant* in toto termino ejus 25 per circuitum.

18 *Confirmatus est inquam* ipsi Abraham in 26 possessionem, in oculis filiorum Heth, in *oculis inquam* omnium ingredientium portam civitatis ejus.

19. Et postea sepelivit Abraham Sarah uxorem suam, in spelunca agri Machpelah, 27 è regione Mamré, hæc est Hebron in terra Chenáan.

20 28 Confirmatus est ergo ager ille & spelunca quæ *erat* in eo, ipsi Abraham in hæreditatem sepulchri à filiis Heth.

CAP. XXIIII.

ABraham autem *jam* senex *erat*, & venerat in dies: ac Jehovah benedixerat 1 ei in omnibus.

2. Dixit ergo Abraham servo suo seniori domus suæ, 2 qui præerat omnibus quæ *erant* ei, Pone nunc manum tuam sub femore meo:

3. 3 Ut adjurem te per Jehovam cœli & Deum terræ, ut non capias uxorem filio meo de filiabus 4 Chenaanæorum in quorum medio ego habito:

4. Sed ad ! terram meam, & ad cognationem meam perges, & capies uxorem filio meo Ishac.

5. Dixit autem ad eum servus ille, Forsitan non volet mulier illa 5 me sequi ad terram hanc, reducendone reducam filium tuum ad terram 6 unde egressus es?

6. 7 Qui respondit, Cave ne reducas filium meum illuc.

7. Jehovah Deus cœli, qui tulit me è domo patris mei, & è terra cognationis

ham zum eigengut bestetiget/ mit der höle darinnen/ vnd mit allen bewmen auff dem acker vmbher/

18. Das die kinder Heth zusahen/vnd alle die zu seiner stadthor aus vnd eingiengen.

19. Darnach begrub Abraham Sara sein weib / in der höle des ackers/ die zwifach ist/ gegen Mamre vber / das ist Hebron/im lande Canaan.

20. Also ward bestetiget der acker vnd die höle darinnen/ Abraham zum erbbegrebnis von den kindern Heth

Das XXIIII. Cap.

ABraham war alt vnd wol betaget/ vnd der HERR hatte jn gesegnet allenthalben.

2. Vnd sprach zu seinem eltesten knecht seines hauses/ der allen seinen gütern fürstund/ Lege deine hand vnter meine hüffte/

3. Vnd schwere mir bey dem HERRN dem Gott des himels vnd der erden/ das du meinem son kein weib nemest von den töchtern der Cananiter/ vnter welchen ich wone/

4. Sondern das du ziehest in mein vaterland / vnd zu meiner freundschafft/ vnd nemest meinem son Isaac ein weib.

5. Der knecht sprach/ Wie wenn das weib mir nicht wolt folgen in dis land/ sol ich denn deinen son widerbringen in jenes land/ daraus du gezogen bist?

6. Abraham sprach zu jm/ Da hüt dich für / das du meinen son nicht wider dahin bringest.

7. Der HERR der Gott des himels / der mich von meines vaters hause

25. *circum.*

26. *acquisitionem.*

27. *super facies.*

28. *& surrexit. n. 23.*

Cap. 24.

1. *Abraha.*

2. *dominanti in omnibus.*

3. *& adjurabo te in Jehova. Chald. per VERBUM Domini. Ge. 22. n. 30.*

4. *Cananai (Ge. 10. n. 7.) cujus ego habitans (Ge 18. n. 4.) in medio ejus. cujus in ejus. i. in cujus. Gen. 21. n. 39.*

5. *ire post me.*

6. *qua egressus es inde. Ge. 19. n. 41.*

7. *& dixit ad illum Ab. custodire tibi.*

8. & qui loquutus est m.
9. ad facies tuas.
10. & si non volet m. ire post te, (n.5.) & mundus eris. i. absolveris.
11. dominorum suorum. Sic v. seq. Enallage pluralis utpote dignioris pro singulari.
12. verbo isto. Gen. 21. n. 32.
13. accepit.
14. & abiit: & omne bonum herorum suorum in m. e.
15. cadere fecit in genua. Cameli enim qui eturi genua flectunt.
16. ad tempus vespere (i. vespertino Gen. 1. n. 19.) ad tempus exeundi haurientes.
17. benignitatē.

genomen hat / vnd von meiner
heimat/der mir geredt hat/vnd
mir auch geschworen hat / vnd
gesagt / Dis land wil ich dei-
nem samen geben/ der wird sei-
nen engel für dir her senden/
das du meinem son daselbs ein
weib nemest.
8. So aber das weib dir
nicht folgen wil/so bistu dieses
eides quit/ alleine bringe mei-
nen son nicht wider dorthin.
9. Da legt der knecht seine
hand vnter die hüffte Abra-
ham seines Herrn/vnd schwur
jm solchs.
10. Also nam der knecht ze-
hen kamel / von den kamelen
seines Herrn/vnd zoch hin/vnd
hatte mit sich allerley güter/
seines Herrn / vnd macht sich
auff vnd zoch gen Mesopota-
mian zu der stad Nahor.
11. Da lies er die kamel
sich lagern/aussen für der stad/
bey einem wasserbrun / des a-
bends vmb die zeit/ wenn die
weiber pflegten eraus zu ge-
hen/vnd wasser zuschepffen/
12. Vnd sprach/ HERR
du Gott meines herrn Abra-
hams/begegen mir heute/ vnd
thu barmhertzigkeit an mei-
nem herrn Abraham.

meæ, [8] loquutusque est mihi: quique juravit mihi, dicendo, Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet Angelum suum [9] ante te, & accipies uxorem filio meo inde.
8. [10] Quod si noluerit mulier te sequi, mundus eris à juramento meo isto: duntaxat filium meum ne reducas illuc
9. Posuit itaque servus ille manum suam sub femore Abraham [11] domini sui, & juravit ei super [12] hac re.
10. Et [13] accipiens servus decem camelos è camelis domini sui, [14] abiit, (erant autem pretiosa quæque domini sui in manu ejus:) surrexit, inquam, & abiit in Aram-naharaim ad civitatem Nahor.
11. Et [15] accumbere fecit camelos extra urbem ad puteum aquæ, [16] tempore vespertino, quo *scilicet* tempore egrediuntur *puellæ* quæ hauriunt.
12. Dixitque, o Jehovah Deus heri mei Abraham, occurrere fac quæso coram me hodie *quod volo*: & fac [17] misericordiam cum domino meo Abraham.

vitatis meæ, qui locutus
est mihi, & juravit mihi,
dicens: * Semini tuo dabo
terram hanc: ipse mittet
angelum suum coram te,
& accipies inde uxorem
filio meo.
8. Sin autem mulier no-
luerit sequi te, non tene-
beris juramento: filium
meum tantum ne reducas
illuc.
9. Posuit ergo servus ma-
num sub femore Abra-
ham domini sui, & juravit
illi super sermone hoc.
10. Tulitque decem ca-
melos de grege domini
sui, & abiit, ex omnibus
bonis ejus portans secum,
profectusque perrexit in
Mesopotamiam ad ur-
bem Nachor.
11. Cumque camelos fe-
cisset accumbere extra
oppidum, juxta puteum a-
quæ vespere, eo tempore
quo solent mulieres egre-
di ad hauriendam aquam,
12. Dixit *: Domine Deus
domini mei Abraham, oc-
curre, obsecro, mihi ho-
die, & fac misericordiam
cum domino meo Abra-
ham.

καὶ ἐκ τῆς γῆς ἧς ἐγεννήθην, ὃς
ἐλάλησέ μοι, καὶ ὤμοσέ μοι, λέ-
γων· Σοὶ δώσω τὴν γῆν ταύτην
καὶ τῷ σπέρματί σου· αὐτὸς
ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ ἔμ-
προσθέν σου· καὶ λήψῃ γυναῖ-
κα τῷ υἱῷ μου ἐκεῖθεν.
8. Ἐὰν δὲ μὴ θέλῃ ἡ γυνὴ πο-
ρευθῆναι μετὰ σοῦ εἰς τὴν γῆν
ταύτην, καθαρὸς ἔσῃ ἀπὸ τοῦ
ὅρκου μου τούτου. μόνον τὸν υἱόν
μου μὴ ἀποστρέψῃς ἐκεῖ.
9. Καὶ ἔθηκεν ὁ παῖς τὴν χεῖ-
ρα αὐτοῦ ὑπὸ τὸν μηρὸν Ἀβραὰμ
τοῦ κυρίου αὐτοῦ· καὶ ὤμοσεν αὐ-
τῷ περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.
10. Καὶ ἔλαβεν ὁ παῖς δέκα κα-
μήλους ἀπὸ τῶν καμήλων τοῦ κυ-
ρίου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἀ-
γαθῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ μεθ᾽ ἑ-
αυτοῦ· καὶ ἀναστὰς, ἐπορεύθη εἰς
Μεσοποταμίαν εἰς τὴν πόλιν Να-
χώρ.
11. Καὶ ἐκοίμισε τὰς καμή-
λους ἔξω τῆς πόλεως παρὰ τὸ
φρέαρ τοῦ ὕδατος τὸ πρὸς ὀ-
ψέ· ἡνίκα ἐκπορεύονται αἱ ὑ-
δρευόμεναι.
12. Καὶ εἶπε, Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ
κυρίου μου Ἀβραὰμ, εὐόδωσον
ἐναντίον ἐμοῦ σήμερον, καὶ ποίησον
ἔλεος μετὰ τοῦ κυρίου μου Ἀ-
βραάμ.

* Sup. 12. v. 7. 13. v. 15. & 15. v. 18. Inf. 26. v. 4.
* Judith. 9. v. 2.

13. Ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος, αἱ δὲ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων τῶν οἰκούντων τὴν πόλιν ἐκπορεύονται ἀντλῆσαι ὕδωρ.

14. Καὶ ἔσται ἡ παρθένος ᾗ ἂν ἐγὼ εἴπω, ἐπίκλινον τὴν ὑδρίαν σου ἵνα πίω· καὶ εἴπῃ μοι, πίε, καὶ τὰς καμήλους σου ποτιῶ, ἕως ἂν παύσωνται πίνουσαι, ταύτην ἡτοίμασας τῷ παιδί σου Ἰσαάκ· καὶ ἐν τούτῳ γνώσομαι, ὅτι ἐποίησας ἔλεος μετὰ τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ.

15. Καὶ ἐγένετο πρὸ τοῦ συντελέσαι αὐτὸν λαλοῦντα ἐν τῇ διανοίᾳ. καὶ ἰδοὺ Ῥεβέκκα ἐξεπορεύετο ἡ τεχθεῖσα Βαθουήλ, υἱῷ Μελχᾶς, τῆς γυναικὸς Ναχὼρ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀβραάμ, ἔχουσα τὴν ὑδρίαν ἐπὶ τῶν ὤμων.

61. Ἡ δὲ παρθένος ἦν καλὴ τῇ ὄψει σφόδρα. παρθένος ἦν· ἀνὴρ οὐκ ἔγνω αὐτήν. καταβᾶσα δὲ ἐπὶ τὴν πηγὴν, ἔπλησε τὴν ὑδρίαν, καὶ ἀνέβη.

17. Ἔδραμε δὲ ὁ παῖς εἰς συνάντησιν αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ, πότισόν με μικρὸν ὕδωρ ἐκ τῆς ὑδρίας σου.

18. Ἡ δὲ εἶπε, πίε κύριε· καὶ ἔσπευσε, καὶ καθεῖλε τὴν ὑδρίαν ἐπὶ τὸν βραχίονα αὐτῆς, καὶ ἐπότισεν αὐτόν.

19. Ἕως οὗ ἐπαύσατο πίνων· καὶ εἶπε, καὶ ταῖς καμήλοις σου ὑδρεύσομαι, ἕως ἂν πᾶσαι πίωσι.

20. Καὶ ἔσπευσε, καὶ ἐξεκένωσε τὴν ὑδρίαν ἐπὶ τὸ ποτιστήριον· καὶ ἔδραμε πάλιν ἐπὶ τὸ φρέαρ ἀντλῆσαι· καὶ ὑδρεύσατο πάσαις ταῖς καμήλοις.

21. Ὁ δὲ ἄνθρωπος κατεμάνθανεν αὐτήν· καὶ παρεσιώπα τοῦ γνῶναι εἰ εὐόδωκε Κύριος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, ἢ οὔ.

22. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἐπαύσαντο πᾶσαι αἱ κάμηλοι πίνουσαι,

13. Ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum hujus civitatis egredientur ad hauriendam aquam.

14. Igitur puella cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam, & illa responderit, Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est quam præparasti servo tuo Isaac, & per hoc intelligam, quòd feceris misericordiam cum domino meo.

15. Necdum intra se verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur filia Bathuel, filii Melchæ uxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in scapula sua:

16. Puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro. descenderat autem ad fontem, & impleverat hydriam, ac revertebatur.

17. Occurritque ei servus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad bibendum præbe de hydria tua.

18. Quæ respondit: Bibe domine mi. Celeriterque deposuit hydriam super ulnam suam, & dedit ei potum.

19. Cumque ille bibisset, adjecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20. Effundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum, ut hauriret aquam: & haustam omnibus camelis dedit.

21. Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens utrum prosperum iter suum fecisset Deus, an non.

22. Postquam autem biberunt cameli, protulit

13. En ego 18 sto juxta fontem aquæ, & filiæ virorum hujus urbis 19 egrediuntur ad hauriendum aquam.

14. Sit ergo *ut* puella 20 cui dixero, inclina nunc hydriam tuam, & bibam: illaque dixerit, Bibe, & etjam camelis tuis potum dabo: 21 ipsa *sit quam* præparasti servo tuo Ishac: & in 22 hoc cognoscam quod feceris misericordiam cum domino meo.

15. 23 Fuit autem, antequam ipse finisset loqui, ecce Ribcah 24 egrediebatur, quæ nata erat Bethueli filio Milchah uxoris Nahor fratris Abraham: & 25 hydria ejus *erat* super scapulam suam.

16. Porro puella *erat* 26 pulchra aspectu valde, virgo, & vir non cognoverat eam: quę descendit ad fontem illum, implevitque hydriam suam, & ascendit.

17. Tunc cucurrit servus in occursum ejus, & dixit, 27 potum da mihi quæso parum aquæ de hydria tua.

18. Quæ dixit, Bibe domine mi. & festinavit 28 descendere hydriam suam super manum suam, 29 potumque dedit ei.

19. 30 Quumque potum dedisset illi, dixit, Etjam camelis tuis hauriam, 31 donec finierint bibere.

20. 32 Festinanter igitur effudit hydriam suam in canalem: & cucurrit adhuc ad puteum ipsum 33 ut hauriret *aquam*, & hausit omnibus camelis illius.

21. Porro vir ille 34 stupebat in ea, tacens: 35 ut sciret an prosperam fecisset Jehovah viam suam, 36 nec ne.

22. Fuit autem, quum finissent cameli bibere, 37 pro-

13. Sihe/ Ich stehe hie bey dem wasserbrun/ vnd der leute töchter in dieser stad werden eraus komen wasser zu schepffen.

14. Wenn nu eine dirne kömpt/ zu der ich spreche/ Neige deinen krug/ vnd las mich trincken/ vnd sie sprechen wird/ Trincke/ ich wil deine kamel auch trencken/ das sie die sey/ die du deinem diener Isaac bescheret habst/ vnd ich daran erkenne/ das du barmhertzigkeit an meinem Herrn gethan hast.

15. Vnd ehe er aus geredt hatte/ Sihe/ da kam eraus Rebecca Bethuels tochter/ der ein son der Milca war/ welche Nahors Abrahams bruder weib war/ vnd trug einen krug auff jrer achseln/

16. Vnd sie war ein sehr schöne dirne von angesicht/ noch eine jungfraw/ vnd kein man hatte sie erkand/ die steig hinab zum Brunnen vnd füllet den krug/ vnd steig erauff.

17. Da lieff jr der knecht entgegen/ vnd sprach/ Las mich ein wenig wassers aus deinem kruge trincken.

18. Vnd sie sprach/ Trinck mein Herr/ vnd eilend lies sie den krug ernider auff jre hand/ vnd gab jm zu trincken/

19. Vnd da sie jm trincken gegeben hatte/ sprach sie/ Ich wil deinen kamelen auch scheppfen/ biß sie alle getrincken/

20. Vnd eilet vnd goss den krug aus in die trencke/ vnd lieff aber zum brun zu schepffen/ vnd scheppffete allen seinen kamelen.

21. Der man aber wundert sich jr/ vnd schweig stille/ biß er erkennete/ ob der HERR zu seiner reise gnad gegeben hette/ oder nicht.

22. Da nu die kamel alle getruncken hatten/ nam er eine

18. constitutus vel stans super fontem a.
19. egredientes. n. 14.
20. quam dicam ad eam.
21. ipsam arguisti.
22. ea.
23. & fuit, ipse antequã complevisset loqui.
24. egrediens. n, 20.
25. & cadus ejus. sic infra.
26. bona.

42

27. refrigera me quaso pauxillo aqua.
28. & descendere fecit hydriam suam.
29. potavit eum.
30. & finivit potare illum, & dixit.
31. usq; si compleverunt bibere.
32. & festinavit & deplevit. n. 28.
33. ad hauriendum.
34. stupens n. 24.
35. ad sciendum.
36. si non.
37. & tulit.

ὕδωρ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, καὶ τοῖς ποσὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν μετ᾽ αὐτοῦ.

33. Καὶ παρέθηκεν αὐτοῖς ἄρτους φαγεῖν· καὶ εἶπεν, οὐ μὴ φάγω, ἕως τοῦ λαλῆσαί με τὰ ῥήματά μου· καὶ εἶπε, λάλησον.

34. Καὶ εἶπε· παῖς Ἀβραὰμ εἰμὶ ἐγώ·

35. Κύριος δὲ εὐλόγησε τὸν κύριόν μου σφόδρα. καὶ ὑψώθη· καὶ ἔδωκεν αὐτῷ πρόβατα καὶ μόσχους, χρυσίον καὶ ἀργύριον, καὶ παῖδας καὶ παιδίσκας, καμήλους καὶ ὄνους.

36. Καὶ ἔτεκε Σάῤῥα ἡ γυνὴ τοῦ κυρίου μου υἱὸν ἕνα τῷ κυρίῳ μου, μετὰ τὸ γηράσαι αὐτόν. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὅσα ἦν αὐτῷ.

37. Καὶ ὥρκισέ με ὁ κύριός μου, λέγων· οὐ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῶν Χαναναίων, ἐν οἷς ἐγὼ παροικῶ ἐν τῇ γῇ αὐτῶν.

38. Ἀλλ᾽ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου πορεύσῃ καὶ εἰς τὴν φυλήν μου, καὶ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου.

39. Καὶ εἶπα τῷ κυρίῳ μου, μή ποτε οὐ πορευθῇ ἡ γυνὴ μετ᾽ ἐμοῦ.

40. Καὶ εἶπέ μοι, Κύριος ὁ Θεὸς, ᾧ εὐηρέστησα ἐναντίον αὐτοῦ, αὐτὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ μετὰ σοῦ, καὶ εὐοδώσει τὴν ὁδόν σου, καὶ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου ἐκ τῆς φυλῆς μου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου.

41. Τότε ἀθῶος ἔσῃ ἀπὸ τῆς ἀρᾶς μου. ἡνίκα γὰρ ἐὰν ἔλθῃς εἰς τὴν ἐμὴν φυλὴν, καὶ μή σοι δῶσι, ἔσῃ ἀθῶος ἀπὸ τοῦ ὁρκισμοῦ σου.

42. Καὶ ἐλθὼν σήμερον ἐπὶ τὴν πηγὴν, εἶπον, Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἀβραὰμ, εἰ σὺ εὐοδοῖς τὴν ὁδόν μου, ἐν ᾗ νῦν ἐγὼ πορεύομαι ἐν αὐτῇ.

43. Ἰδοὺ ἐφέστηκα ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος, καὶ αἱ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων τῆς πόλεως ἐκπορεύονται ἀντλῆσαι ὕδωρ·

lavandos pedes camelorum, & virorum qui venerant cum eo.

33. Et appoſitus eſt in conſpectu ejus panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar ſermones meos. Reſpondit ei: Loquere.

34. At ille: Servus, inquit, Abraham ſum,

35. Et Dominus benedixit domino meo valde, magnificatusque eſt: & dedit ei oves & boves, argentum & aurum, ſervos & ancillas, camelos & aſinos.

36. Et peperit Sara uxor domini mei filium domino meo in ſenectute ſua, deditque illi omnia, quæ habuerat.

37. Et adjuravit me dominus meus dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in quorum terra habito:

28. Sed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies uxorem filio meo.

39. Ego verò reſpondi domino meo: Quid ſi noluerit venire mecum mulier?

40. Dominus, ait, in cujus conſpectu ambulo, mittet angelum ſuum tecum, & diriget viam tuam: accipiesq; uxorem filio meo de cognatione mea, & de domo patris mei.

41. Innocens eris à maledictione mea, cùm veneris ad proximos meos, & non dederint tibi.

42. Veni ergo ad fontem aquæ, & dixi: Domine Deus domini mei Abraham, ſi direxiſti viam meam, in qua nunc ambulo,

43. Ecce ſto juxta fontem aquæ, & virgo quæ egredietur ad hauriendam aquam audierit à me:

ejus, ac pedes virorum, qui *erant* cum eo.

33. Deinde appoſitum fuit 57 coram eo, quod comederet. at ille dixit, Non comedam, 58 donec loquutus fuero verba mea. Et dixit, loquere.

34. Dixit ergo, Servus Abraham 59 ſum.

35. 60 Cui Jehovah benedixit mirum in modum, & crevit: nam dedit ei 61 oves & boves, argentum & aurum, ſervos & ancillas, camelos & aſinos.

36. Peperitque Sarah uxor domini mei filium domino meo, poſt ſenium ejus: & dedit ei, quicquid *eſt* ei.

37. Et jurare fecit me dominus meus dicendo, Non accipies uxorem filio meo de filiabus 62 Chenaanæorum, in quorum terra ego habito.

38. Sed ad domum patris mei perges, & ad 63 cognationem meam, accipiesque *illinc* uxorem filio meo.

39. 64 Dixi autem domino meo, Forſitan nolet ſequi mulier illa me.

40. Et ait ad me, Jehovah 65 in cujus cōſpectu ambulavi, mittet angelum ſuum tecum, & proſperam reddet viam tuam: & accipies uxorem filio meo de familia mea, & de domo patris mei.

41. Tunc mundus eris à juramento meo, quum perveneris ad familiam meam: & ſi non dederint tibi, 66 eris mundus à juramento meo.

42. Veni itaque hodie ad fontem, & dixi, O Jehovah Deus heri mei Abraham 67 ſi tu nunc ſecundas viam meam, per quam ego ambulo,

43. En ego ſto juxta fontem aquæ: ſit ergo *ut* virgo 69 quæ egredietur ad hauriendam *aquam*,

zu waſchen ſeine füſſe/ vnd der menner die mit jm waren /

33. Vnd ſatzte jm eſſen für. Er ſprach aber/ Jch wil nicht eſſen/ biß das ich zuvor meine ſache geworben habe. Sie antworten/ Sage her.

34. Er ſprach/ Jch bin Abrahams knecht/

35. Vnd der HERR hat meinen herrn reichlich geſegenet/ vnd iſt gros worden/ vnd hat jm ſchaf vnd ochſen/ ſilber vnd gold/ knecht vnd megde/ kamel vnd eſel gegeben/

36. Dazu hat Sara meines Herrn weib einen ſon geborn meinem Herrn in ſeinem alter/ dem hat er alles gegeben was er hat.

37. Vnd mein Herr hat einen eid von mir genomen/ vnd geſagt/ Du ſolt meinem ſon kein weib nemen von den töchtern der Cananiter/ in der land ich wone.

38. Sondern zeuch hin zu meines vaters hauſe vnd zu meinem geſchlecht / daſelbs nim meinem ſon ein weib.

39. Jch ſprach aber zu meinem Herrn/ Wie/ wenn mir das weib nicht folgen wil? Da ſprach er zu mir /

40. Der HERR für dem ich wandele/ wird ſeinen engel mit dir ſenden/ vnd gnad zu deiner reiſe geben/ das du meinem ſon ein weib nemeſt von meiner freundſchafft/ vnd meines vaters hauſe.

41. Als denn ſoltu meines eides quit ſein/ wenn du zu meiner freundſchafft komſt/ geben ſie dir nicht/ ſo biſtu meines eides quit.

42. Alſo kam ich heute zum brun/ vnd ſprach / HERR Gott meines herrn Abraham/ haſtu gnad zu meiner reiſe gegeben / daher ich gereiſet bin /

43. Sihe/ ſo ſtehe ich hie bey dem waſſerbrun/ wenn nu eine jungfraw eraus kömpt zu ſcheppfen/ vnd ich zu jr ſpreche/

57. *ad faces ejus ad comedendum, & dixit.*
58. *usq; ſi loquutus ſum.*
59. *ego.*
60. *& Jehova benedixit hero meo valde.*
61. *gregem & armentum (Ge. 21. n. 41.) & argentum & a, & ſer. & a, & cam. & aſ.*

62. *Cananæi (n. 4) cujus ego habitans (n. 49.) in terra ejus. n. 4.*
63. *familiam.*
64. *& dixi ad herum meum: forte non ibit illa vir poſt me. n. 10.*
65. *cujus ambulavi ad faces ejus. n. 62.*
66. *& eris mundus. n. 10.*
67. *ſi es tu nunc ſecundans (Gen. 4. n. 36.) v. m. quam ego ambulans ſuper eam. i. ſuper quā. n. 65.*
68. *ſtans, n. 18.*
69. *egrediens ad h. & dicam ad eam: pota me quæſo pauxillo aquæ d. h. t. & illa dixerit ad me*

gib mir ein wenig wasser zu trincken aus deinem krug/

44. Vnd sie wird sagen/ trincke du/ ich wil deinen kamelen auch schepffen/ Das die sey das weib/ das der HERR meines Herrn son bescheret hat.

45. Ehe ich nu solche wort ausgeredt hatte in meinem hertzen/ Sihe/ da kómpt Rebecca eraus mit einem krug auff jrer achseln/ vnd gehet hinab zum brun vnd schepffet. Da sprach ich zu jr/ gib mir zu trincken.

46. Vnd sie nam eilend den krug von jrer achseln/ vnd sprach/ Trincke/ vnd deine kamel wil ich auch trencken/ also tranck ich/ vnd sie trencket die kamel auch.

44 47. Vnd ich fraget sie/ vnd sprach/ Wes tochter bistu? Sie antwortet/ Ich bin Bethuels tochter des sons Nahor/ den jm Milca geborn hat. Da henget ich ein spangen an jre stirn/ vnd armringe an jre hende.

48. Vnd neiget mich vnd betet den HERRN an/ vnd lobet den HERRN den Gott mejnes Herrn Abraham/ der mich den rechten weg gefüret hat/ das ich seinem son/ meines Herrn bruder tochter neme.

49. Seid jr nu die/ so an meinem Herrn freundschafft vnd trewe beweisen wolt/ so sagt mirs/ wo nicht/ so sagt mirs aber/ das ich mich wende zur rechten oder zur lincken.

50. Da antwortet Laban vnd Bethuel/ vnd sprachen/ Das kómpt vom HERRN/ darumb kónnen wir nichts wider dich reden/ weder bóses noch guts.

51. Da ist Rebecca für dir/ nim sie/ vnd zeuch hin/ das

cui dixero, Da mihi potum nunc parum aquæ de hydria tua:

44. Illaque responderit mihi, Et tu bibe, etiam camelis tuis hauriam: ipsa *sit* uxor, quam 70 præparavit Jehovah filio domini mei.

45. 71 Antequam autem finissem loqui in corde meo, ecce Ribcah egrediebaturhabens hydriam suam super scapulam suam, quæ descendit ad fontem ipsum, hausitque: & dixi ad eam, 72 Potum præbe mihi rogo.

46. 73 Illa vero confestim deposuit hydriam suam a se, & dixit, Bibe, & etjam camelis tuis potum dabo. bibi itaque, & etjam camelis dedit potum.

47. Interogavi autem eam, & dixi, Filia cujus es? Illa respondit, Filia Bethuel filii Nahor, quem peperit ei Milchah. tum posui inaurem super nares ejus, & armillas super manus ejus.

48. 74 Inclinans ergo me, adoravi Jehovam & benedixi Jehovæ Deo heri mei Abraham, qui duxit me per viam veritatis, 75 ut acciperem filiam fratris domini mei filio ejus.

49. Nunc igitur 76 si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi: 77 sin minus, indicate *etiam* mihi: & 78 divertam ad dexteram vel ad sinistram.

50. 79 Tunc responderunt Laban & Bethuel, ac dixerunt, A Jehovah egressa est 80 res *ista*: non possumus loqui 81 tibi malum vel bonum.

51. En Ribcah, coram te *est*. accipe, &

70. argu-it. n. 21.
71. ego ante-quam finiam l. ad c. m, & ecce R. egrediens, & cadus ejus super s. ejus, & descendit, n. 23. 24. 25.
72. pota me quæso.
73. & festinavit, & descenderefecit h. s. desuper te.
74. & caput inclinavi, & incurvavi me n. 46.
75. ad accipiendum.
76. si estis vos facientes.
77. & si non.
78. respiciam super dexteram vel super sinistrã.
79. & respondit Laban.
80. istud verbum.
81. ad te.

Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum de hydria tua:

44. Et dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam præparavit Dominus filio domini mei.

45. Dumque hæc tacitus mecum volverem, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in scapula: descenditque ad fontem, & hausit aquam. Et ajo ad eam: Da mihi paululum bibere.

46. Quæ festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquavit camelos.

47. Interrogavique eam, & dixi: Cujus es filia? Quæ respondit: Filia Bathuelis sum filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque in aures ad ornandam faciem ejus, & armillas posui in manibus ejus.

48. Pronusque adoravi Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, ut * sumerem filiam fratris domini mei filio ejus.

49. Quamobrem si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi: Sin autem aliud placet, & hoc dicite mihi, ut vadam ad dexteram, sive ad sinistram.

50. Responderuntque Laban & Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum ejus quicquam aliud loqui tecum.

51. En Rebecca coram te est, tolle eam, & profici-

ϗ ἔσται ἡ παρθένος, ἣ ἂν ἐγὼ εἴπω, πότισόν με μικρὸν ὕδωρ ἀπὸ τῆς ὑδρίας σου,

44. Καὶ εἴπῃ μοι, πίε σὺ, ϗ ταῖς καμήλοις σου ὑδρεύσομαι· αὕτη ἡ γυνὴ, ἣν ἡτοίμασε Κύριος τῷ ἑαυτοῦ θεράποντι Ἰσαάκ· ϗ ἐν τούτῳ γνώσομαι ὅτι ἐποίησας ἔλεος τῷ κυρίῳ μου Ἀβραάμ.

45. Καὶ ἐγένετο πρὸ τοῦ με συντελέσαι λαλοῦντα τῇ διανοίᾳ μου· ϗ ἰδοὺ εὐθὺς Ῥεβέκκα ἐξεπορεύετο ἔχουσα τὴν ὑδρίαν ἐπὶ τῶν ὤμων, ϗ κατέβη ἐπὶ πηγὴν, ϗ ὑδρεύσατο. ϗ εἶπα αὐτῇ, πότισόν με μικρὸν ὕδωρ.

46. Καὶ σπεύσασα καθεῖλε τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἀφ᾽ ἑαυτῆς· ϗ εἶπε, πίε σὺ, ϗ τὰς καμήλους σου ποτιῶ. ϗ ἔπιον, ϗ τὰς καμήλους μου ἐπότισε.

47. Καὶ ἠρώτησα αὐτὴν, ϗ εἶπα, τίνος θυγάτηρ εἶ, ἀνάγγειλόν μοι. ἡ δὲ εἶπε, θυγάτηρ Βαθουὴλ εἰμὶ ἐγὼ τοῦ Ναχὼρ, ὃν ἔτεκεν αὐτῷ Μελχά. ϗ περιέθηκα αὐτῇ τὰ ἐνώτια ϗ τὰ ψέλια περὶ τὰς χεῖρας αὐτῆς.

48. Καὶ εὐδοκήσας προσεκύνησα τῷ Κυρίῳ· ϗ εὐλόγησα Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ· ὃς εὐόδωσέ με ἐν ὁδῷ ἀληθείας λαβεῖν τὴν θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου μου τῷ υἱῷ αὐτοῦ. * Sup. 20. v. 12.

49. Εἰ οὖν ποιεῖτε ὑμεῖς ἔλεος ϗ δικαιοσύνην πρὸς τὸν κύριόν μου, ἀπαγγείλατέ μοι. εἰ δὲ μὴ, ἀπαγγείλατέ μοι, ἵνα ἐπιστρέψω εἰς δεξιὰ ἢ εἰς ἀριστερά.

50. Ἀποκριθέντες δὲ Λάβαν ϗ Βαθουὴλ, εἶπον· παρὰ κυρίου ἐξῆλθε τὸ πρᾶγμα τοῦτο· οὐ δυνησόμεθά σοι ἀντειπεῖν κακὸν ἢ καλόν.

51. Ἰδοὺ Ῥεβέκκα ἐναντίον σου, λαβὼν ἀπότρεχε· ϗ ἔσω γυνὴ

τῷ υἱῷ τοῦ κυρίου σου, καθὰ ἐλάλησε Κύριος.

52. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἀκοῦσαι τὸν παῖδα τοῦ Ἀβραὰμ τῶν ῥημάτων αὐτῶν, προσεκύνησεν ἐπὶ τὴν γῆν τῷ Κυρίῳ.

53. Καὶ προσενέγκας ὁ παῖς σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, καὶ ἱματισμὸν, ἔδωκε τῇ Ρεβέκκα. καὶ δῶρα ἔδωκε τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς, καὶ τῇ μητρὶ αὐτῆς.

54. Καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον αὐτὸς καὶ οἱ ἄνδρες οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες, καὶ ἐκοιμήθησαν. καὶ ἀναστὰς ὁ παῖς τοπρωὶ, εἶπεν· ἐκπέμψατέ με ἵνα ἀπέλθω πρὸς τὸν κύριόν μου.

55. Εἶπον δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς καὶ ἡ μήτηρ, μεινάτω ἡ παρθένος μεθ' ἡμῶν ἡμέρας ὡσεὶ δέκα· καὶ μετὰ τοῦτο ἀπελεύσεται.

56. Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, μὴ κατέχετέ με. καὶ Κύριος εὐώδωσε τὴν ὁδόν μου, ἐκπέμψατέ με· ἵνα ἀπέλθω πρὸς τὸν κύριόν μου.

57. Εἶπον δὲ, καλέσωμεν τὴν παῖδα, ἐρωτήσωμεν τὸ στόμα αὐτῆς.

59. Καὶ ἐκάλεσαν τὴν Ρεβέκκαν, καὶ εἶπον αὐτῇ. πορεύσῃ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἡ δὲ εἶπε, πορεύσομαι.

59. Καὶ ἐξέπεμψαν τὴν Ρεβέκκαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν, καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς, καὶ τὸν παῖδα τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ.

60. Καὶ εὐλόγησαν Ρεβέκκαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν, καὶ εἶπον αὐτῇ· ἀδελφὴ ἡμῶν εἶ. γίνου εἰς χιλιάδας μυριάδων καὶ κληρονομησάτω τὸ σπέρμα σου τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων.

61. Ἀναστᾶσα δὲ ἡ Ρεβέκκα, καὶ αἱ ἅβραι αὐτῆς, ἐπέβησαν ἐπὶ τὰς καμήλους, καὶ ἐπορεύθησαν μετὰ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἀναλαβὼν ὁ παῖς τὴν Ρεβέκκαν ἀπῆλθεν.

62. Ἰσαὰκ δὲ ἐπορεύετο διὰ τῆς ἐρήμου κατὰ τὸ φρέαρ τῆς ὁράσεως. αὐτὸς δὲ κατῴκει ἐν τῇ γῇ πρὸς λίβα.

* Sup. 16. v. 14.

Ἐξῆλ-

---

sceret, & sit uxor filii domini tui, sicut locutus est Dominus.

52. Quod cùm audisset puer Abraham procidēs: adoravit in terram Dominum.

53. Prolatisq; vasis argenteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Rebeccę pro munere: fratribus quoque ejus, & matri dona obtulit.

54. Inito convivio, vescentes pariter & bibentes, manserunt ibi. Surgens autem mane, locutus est puer: Dimitte me, ut vadam ad dominum meum.

55. Responderuntque fratres ejus & mater: Maneat puella saltem decem dies apud nos, & postea proficiscetur.

56. Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimittite me ut pergam ad dominum meum.

57. Et dixerunt: Vocemus puellam, & quæramus ipsius voluntatem.

58. Cumque vocata venisset, sciscitati sunt: Vis ire cum homine isto? Quæ ait: Vadam.

59. Dimiserunt ergo eam, & nutricem illius, servumque Abraham, & comites ejus.

60. Imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum suorum.

61. Igitur Rebecca, & puellæ illius ascensis camelis, secutæ sunt virum: qui festinus revertebatur ad dominum suum.

62. Eo autem tempore de ambulabat Isaac per viam, quæ ducit ad puteum, * cujus nomen est viventis & videntis: habitabat enim in terra australi.

Et

---

abi, sitque uxor filio heri tui, quemadmodum dixit Jehovah.

52. Fuit autem, ut audivit servus Abraham verba eorum, 82 incurvavit se super terram ipsi Jehovæ.

53. Protulit itaque servus ille vasa 83 argentea, & vasa, aurea atque vestes, deditque *ipsi* Ribcah: pretiosa quoq; *munera* dedit fratri ejus, ac matri ejus.

54. Comederunt ergo & biberunt, ipse & viri qui erant cum eo, ac pernoctaverunt. 84 Mane autem quum surrexissent, dixit, Dimittite me, *ut revertar* ad dominum meum.

55. Dixit autem frater ejus, & 85 mater, Maneat puella nobiscum dies *aliquot*, 86 saltem decem, postea abibis.

56. 87 Ille vero dixit ad eos, Ne retardetis me, quum Jehovah secundaverit viam meam: dimittite *ergo* me, ut vadam ad dominum meum.

57. Dixerunt autem, 88 vocemus puellā, & interrogemus os ejus.

58. Vocaverunt ergo Ribcah, & dixerunt ad eam, 89 visne ire cum viro isto? Et dixit, Ibo.

59. Dimiserunt itaque Ribcah sororem suam, atque nutricem ejus, servum quoq; Abraham, & viros ejus.

60. Et benedixerunt Ribcah, dixeruntq; ei, Soror nostra 90 es, sis in milia millium: possideatque semen tuum portam inimicorum suorum.

61. Surrexit itaque Ribcah & puellæ ejus, 91 & conscensis camelis sequutæ sunt virum illum: tulitque servus ille Ribcah, & abiit.

62. Porro Ishac 92 revertebatur à veniendo à puteo 93 viventis videntis me: ipse autem 94 habitabat in terra meridiana.

Egres-

---

sie deines Herrn son weib sey/ wie der HERR geredt hat.

52. Da diese wort höret Abrahams knecht / bücket er sich dem HERRN zu der erden /

53. Vnd zoch erfür silber vnd gülden kleinod vnd kleider/vnd gab sie Rebecca / aber irem bruder vnd der mutter gab er würtze.

54. Da ass vnd tranck er/ sampt den mennern die mit im waren / vnd bleib vber nacht alda. Des morgens aber stund er auff/vnd sprach/ Lasst mich ziehen zu meinem Herrn.

55. Aber ir bruder vnd mutter sprachen/ Las doch die dirne einen tag oder zehen bey vns bleiben/darnach soltu ziehen.

56. Da sprach er zu jnen/ Haltet mich nicht auff/ denn der HERR hat gnade zu meiner reise gegeben / lasst mich/ das ich zu meinem Herrn ziehe.

57. Da sprachen sie / Lasst vns die dirne ruffen / vnd fragen/Was sie dazu sagt.

58. Vnd rieffen der Rebecca/vnd sprachen zu jr / Wiltu mit diesem man ziehen? Sie antwortet/ Ja / ich wil mit jm.

59. Also liessen sie Rebecca jre schwester ziehen mit jrer ammen sampt Abrahams knecht/ vnd seinen leuten.

60. Vnd sie segneten Rebecca/vnd sprachen zu jr/ Du bist vnser schwester / wachse in viel tausent mal tausent/ vnd dein same besitze die thor seiner feinde.

61. Also macht sich Rebecca auff mit iren dirnen / vnd setzt sich auff die kamel / vnd zogen dem manne nach. Vnd der knecht nam Rebecca an vnd zoch hin.

62. Isaac aber kam vom Brunnen des lebendigen vnd sehenden/denn er wonete im lande/gegen mittag/

Vnd

---

82. & incurvavit se ad terram.

83. argenti, & v. auri. Gen. 23. n. 19. 1. n. 19.

84. & surrexerunt in mane. & d.

85. mater ejus: sedebit vel manebit.

86. vel decem.

87. & dixit ad eos, n. r. m. & Jehovah secundavit v. m. dim. me & vadam.

88. vocabimus p. & interrogabimus o. e.

89. nunquid ibis.

90. tu, sis in mille myriades, & hæreditabit s. t. p. osorum s.

91. & equitaverunt super camelos, & iverunt post illum virum.

92. venit a veniendo.

93. vide supra Ge. 16. n. 26.

94. habitans (Ge. 19. n. 2.) in terra meridiei. Ge. 20. n. 1.

45

95. ad aspiciendum vespera. i. dum aspiceret (appeteret) vespera. 96. & elevavit o. s. & vid. & ecce cameli venientes. i. veniebant. n. 94. 97. decidit. sc. sponte desuper eam. 95. veniens per a. i. o. n. & dixit, i. e. d. m. & accepit velũ, seu peplum. 96. omnia verba quæ fecerat. 97. consolatus est. passive.

63\. Vnd war ausgegangen zu beten auff dem felde vmb den abend. Vnd hub seine augen auff / vnd sahe das kamel daher kamen.

46\. Vnd Rebecca hub jre augen auff / vnd sahe Isaac / da fiel sie vom kamel.

65\. Vnd sprach zu dem knecht / Wer ist der man / der vns entgegen kömpt auff dem felde? Der knecht sprach / Das ist mein Herr / Da nam sie den mantel / vnd verhüllet sich.

66\. Vnd der knecht erzelet Isaac alle sache / die er ausgerichtet hatte.

67\. Da füret sie Isaac in die hütten seiner mutter Sara / vnd nam die Rebecca / vnd sie ward sein weib / vnd gewan sie lieb / also ward Isaac getröstet vber seiner mutter.

63\. Egressus enim erat Ishac ad orandum in agro, 95 dum appeteret vespera. 96 qui quum attolleret oculos suos, vidit adventantes camelos.

64\. Sustulit quoque Ribcah oculos suos, viditque Ishac, & 97 descendit de camelo.

65\. (Dixerat enim ad servum, Quis *est* vir iste, 95 qui venit per agrum in occursum nobis? Responderat servus, Is *est* dominus meus:) accepitque pallium, & operuit se:

66\. Narravit itaque servus ipsi Ishac, 96 quæcunq; gesserat.

67\. Introduxit autem eam Ishac in tentorium Sarah matris suæ, & accepit Ribcah, fuitq; ei in uxorem, ac dilexit eam: & 97 consolationem accepit Ishac post matrem suam.

63\. Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata jam die: cumque elevasset oculos, vidit camelos venientes procul.

64\. Rebecca quoq; conspecto Isaac, descendit de camelo.

65\. Et ait ad puerum: Quis est ille homo, qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei, Ipse est dominus meus. At illa tollens citò pallium suum, operuit se.

66\. Servus autem cuncta, quæ gesserat, narravit domino suo Isaac.

67\. Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam uxorem: & in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris ejus acciderat, temperaret.

63\. Ἐξῆλθε δὲ Ἰσαὰκ ἀδολεσχῆσαι ἐν τῷ πεδίῳ πρὸς δείλην. καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς, εἶδε καμήλους ἐρχομένας.

64\. Καὶ ἀναβλέψασα Ῥεβέκκα τοῖς ὀφθαλμοῖς, εἶδε τὸν Ἰσαάκ. καὶ κατεπήδησεν ἀπὸ τοῦ καμήλου.

65\. Καὶ εἶπε τῷ παιδί· τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ προσπορευόμενος ἐν τῷ πεδίῳ εἰς συνάντησιν ἡμῶν; εἶπε δὲ ὁ παῖς, οὗτος ὁ κύριός μου. ἡ δὲ λαβοῦσα τὸ θέριστρον περιεβάλετο.

66\. Καὶ διηγήσατο ὁ παῖς τῷ Ἰσαὰκ πάντα τὰ ῥήματα ἃ ἐποίησεν.

67\. Εἰσῆλθε δὲ Ἰσαὰκ εἰς τὸν οἶκον τῆς μητρὸς αὐτοῦ. καὶ ἔλαβε τὴν Ῥεβέκκαν· καὶ ἐγένετο αὐτοῦ γυνή, καὶ ἠγάπησεν αὐτήν· καὶ παρεκλήθη Ἰσαὰκ περὶ Σάῤῥας τῆς μητρὸς αὐτοῦ.

Cap. 25.

Das XXV. Cap.

CAP. XXV.

CAP. XXV.

Κεφαλ. κέ.

1. & addidit Ab. & accepit uxorem, & nomen ejus Cet. & pep. ei Zimran. 2. omnia quæ illi, Jitschaco. 3. quæ Abraha (sc. erant) dedit munera. 4. desuper Jitschac f. s. in adhuc ipso viv.

Abraham nam wider ein weib / die hies Ketura /

2\. Die gebar jm Simron vnd Jaksan / Medan vnd Midian / Jesbak vnd Suah.

3\. JakSan aber zeuget Seba vnd Dedan. Die kinder aber von Dedan waren / Assurim / Latusim vnd Leumim.

4\. Die kinder Midian waren / Epha / Epher / Hanoch / Abida / vnd Eldaa. Diese sind alle kinder der Ketura.

5\. Vnd Abraham gab alle sein gut Isaac /

6\. Aber den kindern / die er von den kebsweibern hatte / gab er geschencke / vnd lies sie von seinem son Isaac ziehen / weil er noch lebet / gegen dem auffgang in das morgenland.

Abraham 1 vero aliam duxit uxorem nomine Ceturah,

2\. Quæ peperit ei Zimran, & Jocsan, & Medan, & Midian, Ishac, & Suah.

3\. Porro Jocsan genuit Seba, & Dedan. Filii autem Dedan fuerunt Assurim, & Letusim, & Leummim.

4\. Porro filii Midiã, Epha, et Epher, & Hanoch, & Abida, & Eldaa, omnes isti filii Ceturah.

5\. Deditque Abraham 2 quæcunque habebat, ipsi Ishac.

6\. Filiis vero concubinarum 3 suarum dedit dona: & emisit eos 4 ab Ishac filio suo, ipso adhuc vivente, ad orientem, ad terram orientalem.

Abraham verò aliam duxit uxorem nomine Ceturam:

2\. *Quæ peperit ei Zamram, & Jecsan, & Madan, & Madian, & Jesboc, & Sue.

3\. Jecsan quoque genuit Saba & Dadan. Filii Dadan fuerunt Assurim, & Latussim, & Laomim.

4\. At verò ex Madian ortus est Epha, & Epher, & Henoch, & Abida, & Eldaa. Omnes hi filii Ceturæ.

5\. Deditque Abraham cuncta, quæ possederat, Isaac:

6\. Filiis autem concubinarum largitus est munera, & seperavit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viueret, ad plagam orientalem.

Προσθέμενος δὲ Ἀβραάμ, ἔλαβε γυναῖκα, ᾗ ὄνομα Χετούρα.

2\. Ἔτεκε δὲ αὐτῷ τὸν Ζεμβρᾶν, καὶ τὸν Ἰεκτὰν, καὶ τὸν Μαδὰλ καὶ τὸν Μαδιὰν, καὶ τὸν Ἰεσβὸκ, καὶ τὸν Σωβέ. *1. Par. 1. v. 32.

3\. Ἰεκτὰν δὲ ἐγέννησε τὸν Σαβὰ, καὶ τὸν Δεδάν. υἱοὶ Δεδὰν ἐγένοντο Ἀσουριείμ, καὶ Λατουσιείμ, καὶ Λαωμιείμ.

4\. Υἱοὶ δὲ Μαδιὰν, Γεφὰρ, καὶ Ἀφείρ, καὶ Ἐνὼχ, καὶ Ἀβιδὰ, καὶ Ῥαγαά. πάντες οὗτοι ἦσαν υἱοὶ Χετούρας.

5\. Ἔδωκε δὲ Ἀβραὰμ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ αὐτοῦ.

6\. Καὶ τοῖς υἱοῖς τῶν παλλακῶν αὐτοῦ, ἔδωκεν Ἀβραὰμ δόματα. καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς ἀπὸ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, πρὸς ἀνατολὰς εἰς γῆν ἀνατολῶν.

7. Ταῦτα δὲ τὰ ἔτη ἡμερῶν τῆς ζωῆς Ἀβραὰμ ὅσα ἔζησεν, ἑκατὸν ἑβδομηκονταπέντε ἔτη.

8. Καὶ ἐκλιπὼν ἀπέθανεν Ἀβραὰμ ἐν γήρᾳ καλῷ πρεσβύτης, καὶ πλήρης ἡμερῶν· καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.

9. Καὶ ἔθαψαν αὐτὸν Ἰσαὰκ καὶ Ἰσμαὴλ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, εἰς τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν, εἰς τὸν ἀγρὸν Ἐφρὼν τοῦ Σαὰρ τοῦ Χετταίου, ὅς ἐστιν ἀπέναντι Μαμβρῆ.

10. Τὸν ἀγρὸν καὶ τὸ σπήλαιον, ὃ ἐκτήσατο Ἀβραὰμ παρὰ τῶν υἱῶν τοῦ Χέτ· ἐκεῖ ἔθαψαν Ἀβραὰμ καὶ Σάῤῥαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

11. Ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν Ἀβραὰμ, εὐλόγησεν ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καὶ κατῴκησεν Ἰσαὰκ παρὰ τὸ φρέαρ τῆς ὁράσεως.

12. Αὗται δὲ αἱ γενέσεις Ἰσμαὴλ τοῦ υἱοῦ Ἀβραὰμ, ὃν ἔτεκεν Ἄγαρ ἡ Αἰγυπτία, ἡ παιδίσκη Σάῤῥας, τῷ Ἀβραάμ.

13 Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ἰσμαὴλ, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν γενεῶν αὐτοῦ· κατ᾽ ὄνομα τῶν

γενεῶν

7. Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, centum septuaginta quinque anni.

8. Et deficiens mortuus est in senectute bona, provectæque ætatis, & plenus dierum: congregatusque est ad populum suum.

9. Et sepelierunt eum Isaac & Ismahel filii sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron filii Seor Hethæi, è regione Mambre,

* Su. 23. v. 15.

10. Quam * emerat à filiis Heth. Ibi sepultus est ipse & Sara uxor ejus.

* Su. 16. v. 14.

11. Et post obitum illius benedixit Deus Isaac filio ejus, qui habitabat * juxta puteum nomine viventis & videntis.

12. Hæ sunt generationes Ismahel filii Abrahæ, quem peperit ei Agar Ægyptia, famula Saræ:

13. Et hæc nomina filiorum ejus in vocabulis & generationibus suis.

Pri-

7. Isti autem *sunt* dies annorum vitæ Abraham, quos vixit, 5 centum septuaginta quinque anni.

8. Et 6 defecit, ac mortuus est Abraham in senectute bona, senex, & saturus, & aggregatus est ad populos suos.

9. Sepelierunt ergo eum Ishac & Ismael filii ejus 7 in spelunca Machpelah in agro Ephron filii Sohar Hithæi, qui *erat* 8 è regione Mamre.

10. *In* agro *inquam* quem emerat Abraham à filiis Heth: ibi sepultus est Abraham, & Sarah uxor ejus.

11. 9 Posteaquam vero mortuus est Abraham, benedixit Deus Ishac filio ejus, qui habitavit apud puteum viventis videntis me.

12. † Istæ autem *sunt* generationes Ismael filii Abraham, quem pepererat Hagar Ægyptia ancilla Sarah ipsi Abraham.

13. Hæc *sunt* itaque nomina filiorum Ismael 10 per nomina sua, per generatio-

nes

7. Das ist aber Abrahams alter/ das er gelebet hat/ hundert vnd fünff vnd siebenzig jar/

8. Vnd nam ab/ vnd starb/ in einem rügigem alter/ da er alt vnd lebens sat war/ vnd ward zu seinem volck gesamlet.

9. Vnd es begruben jn seine söne Jsaac vnd Jsmael/ in der zwifachen höle auff dem acker Ephron/ des sons Zohar des Hethiters/ die da ligt gegen Mamre/

10. Jn dem felde/ das Abraham von den kindern Heth gekaufft hatte/ da ist Abraham begraben mit Sara seinem weibe.

11. Vnd nach dem tod Abraham segenete Gott Jsaac seinen son/ vnd er wonete bey dem brun des lebendigen vnd schenden.

12. Dis ist das geschlecht Jsmaels Abrahams son/ den jm Hagar gebar/ die magd Sara aus Egypten/

13. Vnd das sind die namen der kinder Jsmael/ davon jre geschlecht genennet sind.

5. centum (centuria) anni, & septuaginta (septē decades) anni & quinque anni. Ge. 21. n. 5. 17. n. 1.

6. exspiravit.

7. ad speluncam.

8. super facies.

9. & fuit post mortem Abraha, & benedixit D. I. f. e. & habitavit Jitschac cum puteo &c. me. Gen. 24. n. 93.

46

10. in nominibus suis, in generationes suas.

Der

Der erstgeborn son Jsmaels/ Nebaioth/ Kedar/ Adbeel/ Mibsam/

14. Misma/ Duma/ Masa/

15. Hadar/Thema/ Jetur/ Naphis/vnd Kedma.

16. Dis sind die kinder Jsmael mit jren namen in jren höfen vnd stedten / zwelff fürsten vber jre leute.

17. Vnd das ist das alter Jsmaels/ hundert vnd sieben vnd dreissig jar/ vnd nam ab/ vnd starb/vnd ward gesamlet zu seinem volck/

18. Vnd sie woneten von Hevila an/biß gen Sur gegen Egypten/ wenn man gen Assyria gehet/Er fiel aber für allen seinen brüdern.

19. Dis ist das geschlechte Jsaacs Abrahams son/ Abraham zeuget Jsaac.

20. Jsaac aber war viertzig jar alt/da er Rebecca zum weibe nam/ die tochter Bethuel des Syrers von Mesopotamia / Labans des Syrers schwester.

21. Jsaac aber bat den HERRN für sein weib/denn sie war vnfruchtbar / vnd der HERR lies sich erbitten / vnd Rebecca sein weib ward schwanger/

22. Vnd die kinder stiessen sich miteinander in jrem leibe. Da sprach sie / Da mirs also solt gehen/ warumb bin ich schwanger worden? Vnd sie gieng hin den HERRN zu fragen.

23. Vnd der HERR sprach zu jr / Zwey volck sind in deinem leibe/vnd zweierley leute werden sich scheiden aus deinem leibe/vnd ein volck wird dem andern vberlegen sein/ vnd der grösser wird dem kleinen dienen.

24. Da nu die zeit kam/ das sie geberen solt/sihe/da waren zwilling in jrem leibe.

25. Der erst der eraus kam/ war rötlicht/ gantz rauch wie ein fell/ vnd sie nenneten jn Esau.

26. Zuhand darnach kam eraus sein bruder / der hielt

mit

nes suas. primogenitus Ismael Nebajoth, & Cedar, & Adbeel, & Mibsam.

14. Et Misma, & Dumah, & Massa,
15. Hadar, & Thema, Jetur, Naphis, & Cedmah.

16. [11] Hi sunt filii Ismael, & hæc nomina eorum [12] per villas suas, & per palatia sua, duodecim principes *sunt* per familias suas.

17. Hi vero sunt anni vitæ Ismael, [13] centum triginta septem anni. defecitque, & mortuus est, aggregatusq; est ad populos suos,

18. Habitaverunt autem ab Havilah usque ad Sur, quæ *est* [14] è regione Misraim, [15] dum pergis in Assur, in conspectu omnium fratrum suorum mortuus est.

19. Hæ vero *sunt* generationes Ishac filii Abraham: Abraham genuit Ishac

20. Erat autem Ishac [16] quadragenarius, quando accepit Ribcah filiam Bethuel, Aramæi de Padan Aram, sororem Laban Aramæi, sibi in uxorem

21. Et oravit Ishac Jehovam [17] pro uxore sua, quia sterilis [18] erat: & [19] complacuit ei Jehovah, concepit itaque Ribcah uxor ejus.

22. Collidebant autem sese filii [20] in utero ejus: propterea dixit, Si ita, [21] ut quid ego? Perrexit igitur ad interrogandum Jehovam.

23. Dixitque Jehovah ad eam, Duæ gentes *sunt* in utero tuo, & duo populi de visceribus tuis dividentur: populus autem [22] populo robustior erit, & major serviet minori.

24. Quum autem impleti essent dies ejus, [23] ut pareret, inventi sunt gemini in utero ejus.

25. Et egressus est prior rufus, totus ipse veluti pallium [24] pilosum: vocaveruntque nomen ejus Esau.

26. Postea autem egressus est frater ejus, & manus ejus

te-

*Primogenitus Ismahelis Nabajoth, deinde Cedar, & Adbeel, & Mabsam.

14. Masma quoq; & Duma, & Massa,

15. Hadad, & Thema, & Jetur, & Naphis, & Cedma.

16. Isti sunt filii Ismahelis: & hæc nomina per castella & oppida eorum, duodecim principes tribuum suarum.

17. Et facti sunt anni vitæ Ismahelis centum triginta septem, deficiensque mortuus est, & appositus ad populum suum.

18. Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quæ respicit Ægyptum introeuntibus Assyrios. Coram cunctis fratribus suis obiit.

19. Hæ quoque sunt generationes Isaac filii Abraham. Abraham genuit Isaac:

20. Qui cùm quadraginta esset annorum, duxit uxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri de Mesopotamia, sororem Laban.

21. Deprecatusque est Isaac Dominum pro uxore sua, eò quòd esset sterilis: qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.

22. Sed collidebantur in utero ejus parvuli: quæ ait, Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? Perrexitq; ut consuleret Dominum.

23. Qui respondens: ait, Duæ gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividentur, populusq; populum superabit, *& major serviet minori.

24. Iam tempus pariendi advenerat, & ecce gemini in utero ejus reperti sunt.

25. *Qui primus egressus est, ruffus erat, & totus in morem pellis hispidus: vocatumque est nomen ejus Esau.

26. *Protinus alter egrediens plantam fratris te-

nebat

γενεῶν αὐτοῦ πρωτότοκος Ισμαήλ· Ναβεώθ, καὶ Κηδάρ, καὶ Ναβδεήλ, καὶ Μασσάν,

14. Καὶ Μασμὰν, καὶ Ιδουμὰ, καὶ Μασσῆ,

15. Καὶ Χολδὰδ, καὶ Θεμὰν, καὶ Θητοὺρ, καὶ Ναφὲς, καὶ Κεδεμά.

16. Οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ Ισμαήλ· καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν ταῖς ἐπαύλεσιν αὐτῶν καὶ ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτῶν· δώδεκα ἄρχοντες κατὰ ἔθνη αὐτῶν.

17. Καὶ ταῦτα τὰ ἔτη τῆς ζωῆς Ισμαήλ, ἑκατὸν τριακονταεπτὰ ἔτη. καὶ ἐκλιπὼν ἀπέθανεν. καὶ προσετέθη πρὸς τὸ γένος αὐτοῦ.

18. Κατῴκησε δὲ ἀπὸ Ευιλὰτ ἕως Σοὺρ, ἥ ἐστι κατὰ πρόσωπον Αἰγύπτου ἕως ἐλθεῖν πρὸς Ασσυρίους· κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ κατῴκησεν.

19. Καὶ αὗται αἱ γενέσεις Ισαὰκ τοῦ υἱοῦ Αβραάμ. Αβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ισαάκ.

20. Ην δὲ Ισαὰκ ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὅτε ἔλαβε τὴν Ρεβέκκαν, θυγατέρα Βαθουὴλ τοῦ Σύρου ἑαυτῷ γυναῖκα.

21. Εδέετο δὲ Ισαὰκ περὶ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ὅτι ἦν στεῖρα. ἐπήκουσε δὲ αὐτοῦ ὁ Θεὸς· καὶ συνέλαβε Ρεβέκκα ἐν γαστρὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ.

22. Εσκίρτων δὲ τὰ παιδία ἐν αὐτῇ. εἶπε δὲ, εἰ οὕτω μοι μέλλει γίνεσθαι, ἵνα τί μοι τοῦτο; ἐπορεύθη δὲ πυθέσθαι παρὰ Κυρίου.

23. Καὶ εἶπε Κύριος αὐτῇ· δύο ἔθνη ἐν τῇ γαστρί σου εἰσί· καὶ δύο λαοὶ ἐκ τῆς κοιλίας σου διαστελοῦνται. καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει· καὶ ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι.

24. Καὶ ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν. καὶ τῇδε ἦν δίδυμα ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς.

25. Εξῆλθε δὲ ὁ πρωτότοκος πυῤῥάκης ὅλος, ὡσεὶ δορὰ δασύς. ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ησαῦ.

26. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐ-

πειλημ-

11. *hi ipsi Gen. 21. n. 8.*
12. *in villas ipsorum, & in castella ipsorum.*
13. *centum (centuria) anni, & triginta (tres decades) anni, & septem anni: & exspiravit. n. 5. 6.*
14. *super facies.*
15. *ingrediendo te Assur (Gen. 4. n. 20.) super facies o. fr. s. cecidit.*
16. *filius quadraginta (quatuor decadum) anni, in accipere ipsum R. f. B. n. 13.*
17. *è regione uxoris suæ.*
18. *ipsa. n. 11.*
19. *exoratus est ei, vel, ab eo J.*
20. *in interiore ejus.*
21. *ad quid hoc ego.*
22. *præ populo robustius erit, & multus (i. magnus) ser. parvo.*
23. *ad pariendum & ecce gemini in u. e.*
24. *pili Gen. 3. n. 41.*

* 1. Par. 1. v. 29.
* Rom. 9. v. 12.
* Ose. 12. v. 3.
* Mat. 1. v. 2.

πειλημμένη τῆς πτέρνης Ησαύ. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ιακώβ. Ισαὰκ δὲ ἦν ἐτῶν ἑξήκοντα, ὅτε ἔτεκεν αὐτοὺς Ρεβέκκα.

27. Ηὐξήνθησαν δὲ οἱ νεανίσκοι. καὶ ἦν Ησαὺ ἄνθρωπος εἰδὼς κυνηγεῖν ἄγροικος. Ιακὼβ δὲ ἦν ἄνθρωπος ἄπλαστος, οἰκῶν οἰκίαν.

28. Ηγάπησε δὲ Ισαὰκ τὸν Ησαύ, ὅτι θήρα αὐτοῦ βρῶσις αὐτῷ, Ρεβέκκα δὲ ἠγάπα τὸν Ιακώβ.

29. Ηψησε δὲ Ιακὼβ ἕψημα φακοῦ· ἦλθε δὲ Ησαὺ ἐκ τοῦ πεδίου ἐκλείπων.

30. Εἶπε δὲ Ησαὺ τῷ Ιακώβ, γεῦσόν με ἐκ τοῦ ἑψήματός σου τοῦ πυρροῦ τούτου· ὅτι ἐκλείπω. διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Εδώμ.

* Abdia v. 1.

31. Εἶπε δὲ Ιακὼβ τῷ Ησαύ, ἀπόδου μοι σήμερον τὰ πρωτοτόκιά σου.

32. Εἶπε δὲ Ησαύ, ἰδοὺ ἐγὼ πορεύομαι τελευτᾶν· καὶ ἵνα τί μοι ταῦτα τὰ πρωτοτόκια;

33. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ιακώβ. ὄμοσόν μοι σήμερον. καὶ ὤμοσεν αὐτῷ. ἀπέδοτο δὲ Ησαῦ τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ.

34. Ιακὼβ δὲ ἔδωκε τῷ Ησαὺ ἄρτον καὶ ἕψημα φακοῦ· καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιε· καὶ ἀναστὰς ἀπῴχετο. καὶ ἐφαύλισεν Ησαὺ τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ.

Κεφαλ. κϛ΄.

Εγένετο δὲ λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς τοῦ λιμοῦ τοῦ πρότερον, ὃς ἐγένετο ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ Αβραάμ. καὶ ἐπορεύθη Ισαὰκ πρὸς Αβιμέλεχ βασιλέα Φυλιστιεὶμ εἰς Γέραρα.

2. Ωφθη δὲ αὐτῷ Κύριος, καὶ εἶπε, μὴ καταβῇς εἰς Αἴγυπτον. κατοίκησον δὲ ἐν τῇ γῇ, ᾗ ἄν σοι εἴπω.

3. Καὶ παροίκει ἐν τῇ γῇ ταύτῃ. καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ, καὶ εὐλογήσω σε. σοὶ γὰρ καὶ τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην. καὶ στήσω τὸν ὅρκον μου, ὃν ὤμοσα Αβραὰμ τῷ πατρί σου.

* Sup. 12. v. 7. 13. v. 15. & 15. v. 18.

nebat manu: & idcirco appellavit eum Jacob, sexagenari⁹ erat Isaac quando nati sunt ei parvuli.

27. Quibus adultis factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis.

28. Isaac amabat Esau, eo quòd de venationibus illius vesceretur: & Rebecca diligebat Jacob.

29. Coxit autem Jacob pulmentum: ad quem cum venisset Esau de agro lassus,

30. Ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppido lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen ejus * Edom.

31. Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenita tua.

32. Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita?

33. Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit ei Esau, & vendidit primogenita.

34. Et sic accepto pane & lentis edulio comedit, & bibit, & abiit, parvipendens quòd primogenita vendidisset.

CAP. XXVI.

Erat autem fame super terram post eam sterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham, abiit Isaac ad Abimelech regem Palæsthinorum in Gerara.

2. Apparuitque ei Dominus, & ait: Ne descendas in Ægyptum, sed quiesce in terra quam dixero tibi.

3. Et perigrinare in ea, eroque tecum & benedicam tibi: tibi enim & semini tuo dabo universas regiones has, * complens juramentum quod spospondi Abraham patri tuo.

25 tenebat calcaneum Esau: ideo vocatum est nomen ejus Jaacob. porro Ishac *erat* 26 sexagenarius, quando ipsa peperit eos.

27. Creverunt itaq; pueri illi, & fuit Esau 27 peritus venationis, agrestis: Jaacob vero *erat* vir simplex habitans *in* tabernaculis.

28. † Dilexitq; Ishac ipsum Esau, quia venatio in ore ejus: Ribcah vero 28 diligebat Jaacob.

29. Coxit autem Jaacob 29 pulmentum: & regressus est Esau ex agro, eratq; lassus,

30. Et dixit Esau ad Jaacob, 30 Da mihi ut comedam quæso de rufo, rufo isto: quia lassus 31 sum. Idcirco vocavit nomen ejus Edom.

31. Respondit Jaacob, 32 vende hodie hóc tempore primogenituram tuam mihi.

32. Et dixit Esau, En ego 33 vado ut moriar, ad quid ergo mihi primogenitura?

33. Et ait Jaacob, jura mihi hodie. Et juravit ei, vendiditque primogenituram suam ipsi Jaacob.

34. Jaacob ergo dedit Esau panem, & pulmentum lenticularum, qui comedit ac bibit, 34 surgensque abiit: ac *ita* contempsit Esau primogenituram.

CAP. XXVI.

Fuit autem fames in terra, præter famem priorem, quæ fuerat in diebus Abraham: perrexit itaq; Ishac ad Abimelech regem Pelisthim *in* Gerar.

2. Visus enim fuerat 1 ei Jehovah, & dixerat, Ne descendas in Mitsraim, *sed* habita in terra quam dixero 2 tibi.

3. Inhabita *ergo* terram hanc, & ero tecum, benedicamque tibi: quia tibi & semini tuo dabo omnes terras istas, statuamque juramentum, quod juravi ad Abraham patrem tuum.

mit seiner hand die fersen des Esau / vnd hiessen in Jacob. Sechtzig jar alt war Isaac da sie geborn wurden.

27. Vnd da nu die knaben gros wurden / ward Esau ein jeger vnd ein ackerman / Jacob aber ein from man / vnd bleib in den hütten.

28. Vnd Isaac hatte Esau lieb / vnd as gerne von seinem weidwerg / Rebecca aber hatte Jacob lieb.

29. Vnd Jacob kocht ein gerichte / da kam Esau vom feld / vnd war müde /

30. Vnd sprach zu Jacob / Las mich kosten das rote gericht / denn ich bin müde / daher heisst er Edom.

31. Aber Jacob sprach / Verkeuffe mir heute dein erstgeburt.

32. Esau antwortet / Sihe / ich mus doch sterben / was sol mir denn die erstgeburt?

33. Jacob sprach / So schwere mir heute / vnd er schwur jm / vnd verkaufft also Jacob seine erstgeburt.

34. Da gab jm Jacob brot vnd das linsengericht / vnd er as vnd tranck / vnd stund auff vnd gieng davon / Also verachtet Esau seine erstgeburt.

Das XXVI. Cap.

Es kam aber eine thewrung ins land / vber die vorige / so zu Abrahams zeiten war. Vnd Isaac zoch zu Abimelech der Philister könig gen Gerar.

2. Da erschein jm der HERR / vnd sprach / Zeuch nicht hinab in Egypten / sondern bleibe im dem lande / das ich dir sage /

3. Sey ein frembdling in diesem lande / vnd ich wil mit dir sein / vnd dich segenen / denn dir vnd deinem samen wil ich alle diese lender geben / vnd wil meinen eid bestetigen / den ich deinem vater Abraham geschworen habe.

25. apprehendens (Gen. 24. n. 94. 1. n. 5.) in calcaneo Esau. & vocavit n. e.
26. filius sexaginta (sex decadū) anni, in gignendo eos. n. 16.
27. Vir sciens venationē, vir agri. Gen. 9. n. 39. 47
28. diligens. n. 25.
29. coctionem, & venit E. e. a. & ipse lassus n. 18.
30. fac comedere me quæso.
31. ego (Gen. 22. n. 20) super sic voc. n. e. E. & dixit 3.
32. juxta hunc diem sic v. 33.
33. Vadens ad moriendum (Gen. 24. n. 34.) & ad quid hoc mihi pr.
34. & surrexit & abiit.

Cap. 26.

1. ad eum.
2. ad te. peregrinare in terra hac.

4. Vnd wil deinen samen mehren/wie die sterne am himel/ vnd wil deinem samen alle diese lender geben / vnd durch deinen samen sollen alle völcker auff erden gesegenet werden.
5. Darumb das Abraham meiner stimme gehorsam gewesen ist / vnd hat gehalten meine rechte/ meine gebot/ meine weise/vnd mein gesetz.

6. Also wonet Jsaac zu Gerar.
7. Vnd wenn die leute am selben ort fragten von seinem weibe/ so sprach er/ Sie ist meine schwester/denn er fürchtet sich zu sagen / sie ist mein weib/sie möchten mich erwürgen/vmb Rebecca willen/denn sie war schön von angesicht.

8. Als er nu eine zeitlang da war / sahe Abimelech der Philister könig durchs fenster/ vnd ward gewar / das Jsaac schertzet mit seinem weibe Rebecca.
9. Da rieff Abimelech dem Jsaac/vnd sprach/Sihe/es ist dein weib/Wie hastu denn gesagt / sie ist meine schwester? Jsaac antwortet jm/ Jch gedacht/ich möchte vieleicht sterben müssen vmb jren willen.
10. Abimelech sprach/ Warumb hastu denn vns das gethan? Es were leicht geschehen / das jemand vom volck sich zu deinem weibe geleget hette / vnd hettest also eine schuld auff vns bracht.
11. Da gebot Abimelech allem volck/vnd sprach/ Wer diesen man oder sein weib antastet/der sol des tods sterben.
12. Vnd Jsaac seete im dem lande / vnd kriegt desselben jars hundertfeltig/Denn der HERR segenet jn.

13. Vnd er ward ein grosser man / gieng vnd nam zu/ biß er fast gros ward/
14. Das er viel guts hatte an kleinem vnd grossem vieh/ vnd ein gros gesinde. Darumb neideten jn die Philister.
15. Vnd verstopfften alle brün-

4. Multiplicabo quoque semen tuum sicut stellas cœli, daboque semini tuo, omnes terras istas: & 3 benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.

5. 4 Eó quód obediverit Abraham voci meæ, & custodierit custodiam meam, præcepta mea, statuta mea, & leges meas.

6. Habitavit itaque Ishac in Gerar.

7. Interrogaverunt autem viri loci illius de uxore sua. Qui respondit, Soror mea 5 est. timuit enim 6 dicere, uxor mea *est*: ne forte occidant me viri loci illius propter Ribcah, quia 7 pulchra aspectu erat.

8. 8 Acciditque quum aliquandiu illic immoratus esset, ut aspiceret Abimelech Rex Pelisthim per fenestrã, 9 videretque Ishac ludentem cum Ribcah uxore sua.
9. 1 Vocavit ergo Abimelech Jishac, & dixit, 10 En vere uxor tua est: quomodo ergo dixisti, Soror mea est? Et respondit ad eum Ishac, Quia dixi, Ne fortè moriar propter eam.
10. Dixitque Abimelech, 11 Quid hoc *est quod* fecisti nobis? paulum abfuit, quin dormierit unus é populo cum uxore tua, & induxisses super nos delictum.
11. Præcepit itaque Abimelech universo populo, dicens, 12 Qui tetigerit hominem istum, aut uxorem ejus, moriendo morietur.
12. Sevit autem Ishac in terra illa, invenitque 13 eo anno centum modios: & benedixit ei Jehovah.
13. Crevit itaque vir ille, 14 & promovit promovendo & crescendo, donec creverit valde.
14. Fuitque illi possessio 15 pecudum & possessio boum, & famulitium multum: inviderunt ergo ei Pelisthim.
15. Et omnes puteos, quos

4. Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli: dabóque posteris tuis universas regiones has: & * benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ,

5. Eò quòd obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea, & ceremonias legesque servaverit.

6. Mansit itaque Isaac in Geraris.
7. Qui cùm interrogaretur à viris loci illius super uxore sua, respondit: Soror mea est. Timuerat enim confiteri quòd sibi esset sociata conjugio: reputans, ne forte interficerent eum propter illius pulchritudinem.
8. Cumque pertransissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciens Abimelech rex Palæsthinorum per fenestram, vidit eum jocantem cum Rebecca uxore sua,
9. Et accersito eo, ait: Perspicuum, est quòd uxor tua sit: cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respondit: Timui ne morerer propter eam.
10. Dixitque Abimelech: Quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, & induxeras super nos grande peccatum.
11. Præcepitque omni populo, dicens: Qui tetigerit hominis huj⁹ uxorem, morte morietur.
12. Sevit autem Isaac in terra illa, & invenit in ipso anno centuplum: benedixitque ei Dominus.
13. Et locupletatus est homo, & ibat proficiens atque succrescens: donec magnus vehementer effectus est,
14. Habuitque possessiones ovium & armentorum, & familiæ plurimũ. Ob hoc invidentes ei Palæsthini,
15. Omnes puteos, quos fode-

4. Καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ· καὶ δώσω τῷ σπέρματί σου πᾶσαν τὴν γῆν ταύτην· καὶ εὐλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς.

5. Ανθ' ὧν ὑπήκουσεν Αβραὰμ ὁ πατήρ σου τῆς ἐμῆς φωνῆς, καὶ ἐφύλαξε πάντα τὰ προστάγματά μου, καὶ τὰς ἐντολάς μου, καὶ τὰ δικαιώματά μου, καὶ πάντα τὰ νόμιμά μου.
6. Κατῴκησε δὲ Ισαὰκ ἐν Γεράροις.
7. Καὶ ἐπηρώτησαν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου περὶ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. καὶ εἶπεν, ἀδελφή μου ἐστίν. ἐφοβήθη γὰρ εἰπεῖν, ὅτι γυνή μου ἐστί· μήποτε ἀποκτείνωσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου περὶ Ρεβέκκας· ὅτι ὡραία τῇ ὄψει.

8. Εγένετο δὲ πολυχρόνιος ἐκεῖ. παρακύψας δὲ Αβιμέλεχ ὁ βασιλεὺς διὰ τῆς θυρίδος, εἶδε τὸν Ισαὰκ παίζοντα μετὰ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ.

9. Εκάλεσε δὲ Αβιμέλεχ τὸν Ισαὰκ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἄραγε γυνή σου ἐστί. τί, ὅτι εἶπας, ὅτι ἀδελφή μου ἐστίν; εἶπε δὲ αὐτῷ Ισαάκ· εἶπα γὰρ, μήποτε ἀποθάνω δι' αὐτήν.
10. Εἶπε δὲ αὐτῷ Αβιμέλεχ, τί τοῦτο ἐποίησας ἡμῖν; μικροῦ τις ἐκοιμήθη ἐκ τοῦ γένους μου μετὰ τῆς γυναικός σου, καὶ ἐπήγαγες ἐφ' ἡμᾶς ἄγνοιαν.

11. Συνέταξε δὲ Αβιμέλεχ παντὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ, λέγων, πᾶς ὁ ἁψάμενος τοῦ ἀνθρώπου τούτου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, θανάτου ἔνοχος ἔσται.
12. Εσπειρε δὲ Ισαὰκ ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ. καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ ἑκατοστεύουσαν κριθήν. εὐλόγησε δὲ αὐτὸν Κύριος.
13. Καὶ ὑψώθη ὁ ἄνθρωπος· καὶ προβαίνων, μείζων ἐγένετο, ἕως οὗ μέγας ἐγένετο σφόδρα.

14. Εγένετο δὲ αὐτῷ κτήνη προβάτων, καὶ κτήνη βοῶν, καὶ γεώργια πολλά. ἐζήλωσαν δὲ αὐτὸν οἱ Φυλιστιείμ.

15. Καὶ πάντα τὰ φρέατα, ἃ ὤρυξαν

3. *benedicent se. Gen. 22. n. 29.*
4. *eo quod audivit in vocem meam & cust. Ge. 22. n. 30.*
5. *ipsa. Gen. 24. n. 29.*
6. *ad dicendum.*
7. *bona aspectu ipsa.*
8. *& fuit, quando prorogati sunt ei ibi dies, & aspexit.*
9. *& vidit, & ecce Jitzchac ridens. vel jocãs. Gen. 25. n. 28.*
10. *Veré, ecce u. t. ipsa. q. e. d. s. m. ipsa. & dixit. n. 5.*
11. *quid hoc fecisti nobis (Gen. 18. n. 32.) ut parum (fere) jacuit unus populi.*
12. *tangens in virum istum, & in u. e.*
13. *in anno illo.*
14. *& ivit eundo & cr. usq; quo crevit v.*
15. *pecoris & p. armenti. Gen. 21. n. 42.*

48

* *Sup. 12. v. 3. & 18. v. 18. & 22. v. 18.*

30. & vos odio habuiſtis me. 31. a vobis. 32. VERBUM Domini in adjutorium tuum. n.28. 33. exſecratio. 34. ſi facies nobiscum, malum. ſcilicet, dira tibi imprecare, Gen. 14.n.19. 35. tecum. 36. & manicarunt in mane, & juraverunt vir fratri ſuo, e.d.e.j. & abierunt. a. e.1.p.Ge. 22.n.7. 37. & fuit in die illo & venerunt. 38. ſuper cauſis putei Gen. 21.n.40. 39. & fuit Eſau filius quadraginta (quatuor decadum) anni, & accepit. Ge. 21.n.4. 25.n.26. 40. & fuerunt amaritudo ſpiritus (animi) ipſi Jitſchac & Ribkah. amaritudo. i. ſupra modum a- &

26. Vnd Abimelech gieng zu jm von Gerar/ vnd Ahuſath ſein freund/vnd Phichol ſein feldheubtman.
27. Aber Iſaac ſprach zu jnen / Warumb kompt jr zu mir? Haſſet jr mich doch/ vnd habt mich von euch getrieben.
28. Sie ſprachen / Wir ſehen mit ſehenden augen / das der HERR mit dir iſt / darumb ſprachen wir/ Es ſol ein eid zwiſchen vns vnd dir ſein/ vnd wollen einen bund mit dir machen/
29. Das du vns keinen ſchaden thuſt / gleich wie wir dich nicht angetaſtet haben/ vnd wie wir dir nichts denn alles guts gethan haben / vnd dich mit frieden ziehen laſſen/ du aber biſt nu der geſegnete des HERRN.
30. Da macht er jnen ein mal/ vnd ſie aſſen vnd truncken.
31. Vnd des morgens frůe ſtunden ſie auff/vnd ſchwur einer dem andern/ vnd Iſaac lies ſie gehen / vnd ſie zogen von jm mit frieden.
32. Deſſelben tages kamen Iſaacs knechte/vnd ſagten jm an von dem brun/ den ſie gegraben hatten/ vnd ſprachen zu jm/Wir haben waſſer funden.
33. Vnd er nant jn/Saba/ Daher heiſſt die ſtad BerSaba / biß auff den heutigen tag.
34. Da Eſau viertzig jar alt war/ nam er zum weibe / Judith/ die tochter Beri des Hethiters / vnd Baſmath die tochter Elon des Hethiters/
35. Die machten beide Iſaac vnd Rebecca eitel hertzeleid.

26. Abimelech autem perrexit ad eum ex Gerar, & Ahuzath *qui erat* ex amicis ejus, & Pichol princeps exercitus ejus.
27. Et dixit ad eos Ishac, Cur veniſtis ad me, 30 quum vos odio habeatis me, & emiſeritis me 31 ne *eſſem* vobiſcum?
28. Qui reſponderunt, videndo vidimus quod eſſet 32 Jehovah tecum, & diximus, Sit nunc 33 juramentum inter nos, inter nos *inquam* & inter te, percutiemusq; fœdus tecum.
29. 34 Ut non facias nobis malum: quemadmodum nõ tetigimus te, & quẽadmodum fecimus 35 tibi tantummodo bonum, atq; dimiſimus te in pace: tu nunc *es* benedictus Jehovæ.
30. Fecit itaque eis convivium, & ederunt atque biberunt
31. 36 Surgenteſque ſummo mane, juraverunt alter alteri: & dimiſit eos Ishac, qui abierunt ab eo in pace.
32. 37 Eo ipſo die venerunt ſervi Iſhac, & nuntiaverunt ei 38 de puteo, quem foderant: dixeruntque ei, Invenimus aquam.
33. Et vocavit eum Sibàh: idcirco nomen urbis illius *eſt* Beer-ſeba uſque ad diem hanc.
34. 39 Quum autem Eſau eſſet quadragenarius, accepit uxorem Jehudith filiam Beeri Hitthæi, & Foſmath filiam Elon Hitthæi.
35. Et 40 irritabant ſpiritum Ishac & Ribcah.

26. Ad quem locum cùm veniſſent de Geraris Abimelech, & Ochozath amicus illius, & Phicol dux militum,
27. Locutus eſt eis Iſaac: Quid veniſtis ad me hominem, quem odiſtis, & expuliſtis à vobis?
28. Qui reſponderunt: Vidimus tecum eſſe Dominum, & idcirco nos diximus: Sit juramentum inter nos, & ineamus fœdus:
29. Ut non facias nobis quicquam mali, ſicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet; ſed cum pace dimiſimus auctum benedictione Domini.
30. Fecit ergo eis convivium, & poſt cibum & potum
31. Surgentes manè, juraverunt ſibi mutuò: dimiſitq; eos Iſaac pacificè in locum ſuum.
32. Ecce autem venerunt in ipſo die ſervi Iſaac annuntiantes ei de puteo quem foderant, atque dicentes: Invenimus aquam.
33. Unde appellavit eum, Abundantiam: & nomen urbi impoſitum eſt Berſabee, uſque in præſentem diem.
34. Eſau verò quadragenarius duxit uxores duas Judith filiam Beeri Hethæi, & Baſemath filiam Elon ejuſdem loci:
35. * Quæ ambæ offenderant animum Iſaac & Rebeccæ.

26. Καὶ Ἀβιμέλεχ ἐπορεύθη πρὸς αὐτὸν ἀπὸ Γεράρων, καὶ Ὀχοζὰθ ὁ νυμφαγωγὸς αὐτοῦ, καὶ Φιχὼλ ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ·
27. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἰσαὰκ, ἵνα τί ἤλθετε πρός με; ὑμεῖς δὲ ἐμισήσατέ με, καὶ ἐξαπεστείλατέ με ἀφ' ὑμῶν.
28. Καὶ εἶπον αὐτῷ, ἰδόντες ἑωράκαμεν, ὅτι Κύριος ἦν μετὰ σοῦ. καὶ εἴπαμεν, γενέσθω ἀρὰ ἀναμέσον σοῦ καὶ ἀναμέσον ἡμῶν· καὶ διαθησόμεθα μετὰ σοῦ διαθήκην·
29. Μὴ ποιήσαι μεθ' ἡμῶν κακὸν, καθότι οὐκ ἐβδελυξάμεθά σε ἡμεῖς. καὶ ὃν τρόπον ἐχρησάμεθά σοι καλῶς. καὶ ἐξαπεστείλαμέν σε μετ' εἰρήνης. καὶ νῦν εὐλογημένος σὺ ὑπὸ Κυρίου.
30. Καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς δοχήν. καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον.
31. Καὶ ἀναστάντες τοπρωῒ, ὤμοσεν ἕκαστος τῷ πλησίον. καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς Ἰσαάκ. καὶ ἀπῴχοντο ἀπ' αὐτοῦ μετὰ σωτηρίας.
32. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ παραγενόμενοι οἱ παῖδες Ἰσαὰκ ἀπήγγειλαν αὐτῷ περὶ τοῦ φρέατος οὗ ὤρυξαν. καὶ εἶπον αὐτῷ, εὕρομεν ὕδωρ.
33. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸ ὅρκος. διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τῇ πόλει ἐκείνῃ Φρέαρ ὅρκου ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.
34. Ἦν δὲ Ἠσαῦ ἐτῶν τεσσαράκοντα· καὶ ἔλαβε γυναῖκα τὴν Ἰουδὶθ, θυγατέρα Βεὼρ τοῦ Χετταίου· καὶ τὴν Βασεμὰθ, θυγατέρα Ἐλὼμ Χετταίου.
35. Καὶ ἦσαν ἐρίζουσαι τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῇ Ῥεβέκκᾳ.

מ mara, amariſſima. Gen. 3.n.10.l. n.3.
** Inf. 27. v. 46.*

Cap. 27. 1. à videndo, & vocavit E.f. ſ. magnũ & d. ad illum, f. m. & d. ad eum, e.m. Ge. 20.n.15.

Das XXVII. Cap.

VNd es begab ſich / da Iſaac alt war wordẽ/ das ſeine augen tunckel worden zu ſehen / rieff er Eſau ſeinem gröſſern ſon/ vnd ſprach zu jm/ Mein ſon/ Er aber antwortet jm / Hie bin ich.

CAP. XXVII.

FUit autem quum ſenuiſſet Ishac, & caligaſſent oculi ejus, 1 ita ut non videret, vocavit Eſau filium ſuum majorem *natu*, & dixit ei, Fili mi? Qui reſpondit, Ecce me.

CAP. XXVII.

SEnuit autem Iſaac, & caligaverunt oculi ejus, & videre non poterat: vocavitque Eſau filium ſuum majorem, & dixit ei, Fili mi? Qui reſpondit: Adſum.

Κεφαλ. κζ.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ γηρᾶσαι Ἰσαὰκ, ἠμβλύνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τοῦ ὁρᾶν. καὶ ἐκάλεσεν Ἠσαῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρεσβύτερον, καὶ εἶπεν, υἱέ. καὶ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγώ.

2. Καὶ εἶπεν, ἰδὲ γεγήρακα, καὶ ἐ γινώσκω τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς μου.

3. Νῦν οὖν λάβε τὸ σκεῦός σου, τήν τε φαρέτραν, καὶ τὸ τόξον, καὶ ἔξελθε εἰς τὸ πεδίον, καὶ θήρευσόν μοι θήραν.

4. Καὶ ποίησόν μοι ἐδέσματα, ὡς φιλῶ ἐγώ· καὶ ἔνεγκέ μοι, ἵνα φάγω· καὶ εὐλογήσῃ σε ἡ ψυχή μου, πρὶν ἢ ἀποθανεῖν με.

5. Ῥεβέκκα δὲ ἤκουσε λαλοῦντος Ισαὰκ πρὸς Ησαῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. ἐπορεύθη δὲ Ησαῦ εἰς τὸ πεδίον θηρεῦσαι θήραν τῷ πατρὶ αὐτοῦ.

6. Καὶ Ῥεβέκκα εἶπε πρὸς Ιακὼβ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν νεώτερον· ἴδε, ἐγὼ ἤκουσα λαλοῦντος τοῦ πατρός σου πρὸς Ησαῦ τὸν ἀδελφόν σου, λέγοντος.

7. Θήρευσόν μοι θήραν, καὶ ποίησόν μοι ἐδέσματα, καὶ φαγὼν εὐλογήσω σε ἐναντίον Κυρίου.

8. Νῦν οὖν υἱέ μου ἄκουσόν μου, καθὰ ἐγώ σοι ἐντέλλομαι·

9. Καὶ πορευθεὶς εἰς τὰ πρόβατα, λάβε μοι ἐκεῖθεν δύο ἐρίφους ἁπαλοὺς καὶ καλούς· καὶ ποιήσω ἐδέσματα τῷ πατρί σου, ὡς φιλεῖ.

10. Καὶ εἰσοίσεις τῷ πατρί σου, καὶ φάγεται, ὅπως εὐλογήσῃ σε ὁ πατήρ σου πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν.

11. Εἶπε δὲ Ιακὼβ πρὸς Ῥεβέκκαν τὴν μητέρα αὐτοῦ· ἔστιν ὁ ἀδελφός μου ἀνὴρ δασύς, ἐγὼ δὲ ἀνὴρ λεῖος.

12. Μή ποτε οὖν ψηλαφήσῃ με ὁ πατήρ μου, καὶ ἔσομαι ἐναντίον αὐτοῦ ὡς καταφρονῶν· καὶ ἐπάξω ἐπ' ἐμαυτὸν κατάραν, καὶ οὐκ εὐλογίαν.

13. Εἶπε δὲ αὐτῷ ἡ μήτηρ, ἐπ' ἐμὲ ἡ κατάρα σου τέκνον· μόνον ἐπάκουσον τῆς φωνῆς μου· καὶ πορευθεὶς ἔνεγκέ μοι.

14. Πορευθεὶς δὲ ἔλαβε καὶ ἤνεγκε τῇ μητρί· καὶ ἐποίησεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐδέσματα, καθὰ ἐφίλει ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

Καὶ

2. Cui pater: Vides, inquit, quòd ſenuerim, & ignorem diem mortis meæ.

3. Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras. Cumque venatu aliquid apprehenderis,

4. Fac mihi inde pulmentum, ſicut velle me noſti, & affer ut comedam: & benedicat tibi anima mea antequam moriar.

5. Quod cùm audiſſet Rebecca, & ille abiiſſet in agrum, ut juſſionem patris impleret,

6. Dixit filio ſuo Jacob: Audivi patrem tuum loquentem cum Eſau fratre tuo, & dicentem ei:

7. Affer mihi de venatione tua, & fac cibos ut comedam, & benedicam tibi coram Domino antequam moriar.

8. Nunc ergo, fili mi, acquieſce conſiliis meis,

9. Et pergens ad gregem affer mihi duos hœdos optimos, ut faciam ex eis eſcas patri tuo, quibus libenter veſcitur:

10. Quas cùm intuleris, & comederit, benedicat tibi priuſquam moriatur.

11. Cui ille reſpondit: Noſti quòd Eſau frater meus homo piloſus ſit, & ego levis:

12. Si attrectaverit me pater meus, & ſenſerit, timeo ne putet me ſibi voluiſſe illudere, & inducat ſuper me maledictionem pro benedictione.

13. Ad quem mater: In me ſit, ait, iſta maledictio, fili mi: tantùm audi vocem meam, & pergens affer quæ dixi.

14. Abiit, & attulit, deditque matri. Paravit illa cibos, ſicut velle noverat patrem illius.

Et

2. Et dixit, Ecce jam ſenui, neque ſcio diem mortis meæ.

3. Nunc igitur 2 cape quæſo inſtrumenta tua, pharetram tuam & arcum tuum atque egredere *in* agrum, & venare mihi venationem.

4. Facque mihi 3 cibos, quemadmodum diligo, & affer mihi, ac comedam, ut benedicat tibi anima mea antequam moriar.

5. Ribcah verò 4 audierat, 5 dum loqueretur Ishac ad Eſau filium ſuum: diſceſſerat que Eſau in agrum, 5 ut venaretur venationem, quam afferret.

6. Ribcah igitur dixit ad Jacob filium ſuum 6 in hunc modum, En audivi patrem tuum, loquentem ad Eſau fratrem tuum, *ac* dicentem,

7. Affer mihi venationem, & fac mihi cibos, 7 ut comedam & benedicam tibi coram Jehovah antequam moriar.

8. Nunc ergo fili mi, 8 obedi voci meæ, in eo quod præcipio tibi.

9. Vade quæſo ad gregem, & cape mihi illinc duos hœdos caprarum 9 optimos, ut faciam ex eis eſcas patri tuo, quemadmodum diligit.

10. Offeresque patri tuo, & comedet, 10 *in hoc* ut benedicat tibi antequam moriatur.

11. Dixit autem Jacob ad Ribcah matrem ſuam, Ecce Eſau frater meus 11 homo piloſus *eſt*, & ego homo levis:

12. Fortè attrectabit me pater meus, 12 & putabit me velle ſibi illudere: atq; *ita* inducam ſuper me maledictionem & non benedictionem.

13. 13 Cui reſpondit mater ſua, Super me *ſit* maledictio tua fili mi: 14 veruntamen obedi voci meæ, & vade, cape mihi.

14. 15 Abiens itaque, tulit, atque attulit matri ſuæ: & 16 præparavit mater ejus cibos, quemadmodum diligebat pater ejus.

Ac-

2. Vnd er ſprach / Sihe / ich bin alt worden / vnd weis nicht wenn ich ſterben ſol.

3. So nim nu deinen zeug / köcher vnd bogen / vnd gehe auffs feld / vnd fahe mir ein wilbret /

4. Vnd mach mir ein eſſen / wie ichs gern habe / vnd bring mirs erein das ich eſſe / das dich meine ſeele ſegene / ehe ich ſterbe.

5. Rebecca aber höret ſolche wort / die Jſaac zu ſeinem ſon Eſau ſagt / Vnd Eſau gieng hin auffs feld / das er ein wilbret jaget vnd heim brechte.

6. Da ſprach Rebecca zu Jacob jrem ſon / Sihe / ich hab gehöret deinen vater reden mit Eſau deinem bruder / vnd ſagen /

7. Bringe mir ein wildbret / vnd mach mir eſſen / das ich eſſe / vnd dich ſegene für dem HERRN ehe ich ſterbe /

9. So höre nu mein ſon meine ſtimme / was ich dich heiſſe.

8. Gehe hin zu der herd / vnd hole mir zwey gute böcklin / das ich deinem vater ein eſſen davon mache / wie ers gerne hat.

10. Das ſoltu deinem vater hinein tragen / das er eſſe / auff das er dich ſegene für ſeinem tod.

11. Jacob aber ſprach zu ſeiner mutter Rebecca / Sihe / mein bruder Eſau iſt rauch / vnd ich glat /

12. So möchte vieleicht mein vater mich begreiffen / vnd ich würde für jm geacht / als ich jn betriegen wolt / vnd brechte vber mich einen fluch / vnd nicht einen ſegen.

13. Da ſprach ſeine mutter zu jm / Der fluch ſey auff mir / mein ſon / gehorche nur meiner ſtimme / gehe vnd hole mir.

14. Da gieng er hin vnd holet / vnd bracht ſeiner mutter / da machet ſeine mutter ein eſſen / wie ſein vater gerne hatte.

G Vnd

2. tolle quæſo vaſa tua. 3. ſapidos & delicatos cibos, qu. dilexi. & v. 7. 9. 14. 17. 31. 4. audiens in loquendo Jitſchac. Enallage partic. pro plusquamperf. 5. ad venandū v. advenire faciendum. i. ad ferendum. 6. dicendo. 7. & comedam, & b. t. ad facies Jehovah, ad facies mortis meæ. 8. audi in vocem meam, ad (ſcil. illud) quod ego præcipiens tibi. v. 14. 43. Gen. 26. n. 9. 9. bonos, & faciam eos. 10. propterea ut b. t. ad facies mortis ſuæ. n. 7. 11. Vir pili, & ego vir glaber. i. leviculus. Gen. 25. n. 24. 12. ero in oculis illius ſicut illudens. & venire faciam ſ. m. m. 13. & dixit ei mater ſua. 14. tantum audi in vocem m. 15. & abiit. 16. fecit v. 31.

15. Vnd nam Esaus jres grössern sons köstliche kleider/ die sie bey sich im hause hatte/ vnd zoch sie Jacob an/ jrem kleinern son.

16. Aber die fell von den Böcklin thet sie jm vmb seine hende/vnd wo er glat war am halse/

17. Vnd gab also das essen mit brot/ wie sie es gemacht hatte/in Jacobs hand jres sons.

18. Vnd er gieng hinein zu seinem vater/ vnd sprach/ Mein vater/ er antwortet/ Hie bin ich. Wer bistu mein son?

19. Jacob sprach zu seinem vater/Ich bin Esau dein erstgeborner son/ ich hab gethan/ wie du mir gesagt hast/ Stehe auff / setze dich/ vnd iss von meinẽ wildbret/ auff das mich deine seele segene.

20. Isaac aber sprach zu seinem son/Mein son/wie hastu so bald funden? Er antwortet/ Der HERR dein Gott bescheret mirs.

21. Da sprach Isaac zu Jacob/Trit erzu/mein son/ das ich dich begreiffe/ ob du seiest mein son Esau oder nicht.

22. Also trat Jacob zu seinem vater Isaac/vnd da er jn begriffen hatte/sprach er/ Die stim ist Jacobs stim/ Aber die hende sind Esaus hende.

23. Vnd er kandte jn nicht/ denn seine hende waren rauch/ wie Esaus seins bruders hende/vnd segenet jn.

24. Vnd sprach zu jm/Bistu mein son Esau? Er antwortet/ Ja ich bins.

25. Da sprach er/ So bringe mir her/ mein son/ zu essen von deinem wildbret/das dich meine seele segene/ Da bracht ers jm/vnd er ass/vnd trug jm auch wein hinein / vnd er tranck.

26. Vnd Isaac sein vater sprach zu jm/ Kom her vnd küsse mich/mein son.

27. Er trat hin zu vnd küsset

17. *desiratas vel desideriorum. i. desideratissimas. Gen 26 n 40.*
18. *secū.*
19. *vestivit super manus ejus, & super levitatem cervicum ejus.*
20. *quis tu f. m.*
21. *ad p. s. v 20. 38.*
22 *loquutus fuisti ad me.*
23. *quid istud? festinasti, f. m. & dixit.*
24. *tu Gen 25 n. 31. 2 n 24.*
25. *tu iste f. m. Et resp. ego.*
26. *appropinquare fac mihi, & comedam.*

15. Accepitque Ribcah vestes Esau filii sui majoris *natu* 17 elegantiores, quæ *erant* 18 apud se in domo, & induit *illis* Jaacob filium suum minorem:

16. Et pelles hœdorum caprarum 19 circumposuit manibus ejus & lenitati colli ejus.

17. Ac tradidit cibos & panem, quos paraverat in manu Jaacob filii sui.

18. Venit itaq; ad patrem suum, & dixit, Pater mi? Qui respondit, Ecce me. 20 Quisnam es fili mi?

19. Dixitq; Jaacob 21 patri suo, Ego *sum* Esau primogenitus tuus, feci quemadmodum 22 dixisti mihi: Surge quæso, sede, & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

20. Dixit autem Ishac filio suo, 23 Quid hoc, quòd tam cito invenisti, fili mi? Qui ait, Quia occurrere fecit Jehovah Deus tuus coram me.

21. Dixitq; Ishac ad Jaacob, Accede nunc, & palbabo te, fili mi, nunquid 24 sis ipse filius meus Esau, an non.

22. † Accessit itaque Jaacob ad Ishac patrem suum, & palpavit eum: tunc dixit, vox, vox Jaacob: & manus, manus Esau.

23. Et nō agnovit eum: quia erant manus ejus sicut manus Esau fratris sui, pilosæ: & benedixit ei.

24. Dixitq;, 25 Tune es ipse filius meus Esau? Respondit, Ego.

25. Et dixit, 26 Admove mihi, ut comedam de venatione filii mei, ut benedicat tibi anima mea. Admovit itaque ei, & comedit. attulit quoq; ei vinum, & bibit.

26. Dixitque ad eum Ishac pater ejus, Accede quæso nunc, & osculare me, fili mi.

27. Accessit itaq; & osculatus est eum: odo-

15. Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum:

16. Pelliculasque hœdorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit.

17. Deditque pulmentum, & panes quos coxerat, tradidit.

18. Quibus illatis dixit: Pater mi? At ille respondit: Audio: Quis es tu, fili mi?

19. Dixitque Jacob: Ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede, & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

20. Rursumque Isaac ad filium suum: Quomodo, inquit, tàm citò invenire potuisti, fili mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit, ut citò occurreret mihi, quod volebam.

21. Dixitque Isaac: Accede ad me, ut tangam te, fili mi, & probem utrum tu sis filius meus Esau, an non.

22. Accessit ille ad patrem: & palpato eo, dixit Isaac: Vox quidem, vox Jacob est: sed manus, manus sunt Esau.

23. Et non cognovit eum, quia pilosæ manus similitudinem majoris expresserant. Benedicens ergo illi,

24. Ait, Tu es filius meus Esau? Respondit, Ego sum.

25. At ille, * Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quos cùm oblatos comedisset, obtulit ei etiam vinum, quo hausto,

26. Dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi.

27. Accessit, & osculatus est

15. Καὶ λαβοῦσα Ῥεβέκκα τὴν στολὴν Ησαῦ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τοῦ πρεσβυτέρου τὴν καλὴν, ἣ ἦν παρ' αὐτῇ ἐν τῷ οἴκῳ, ἐνέδυσεν αὐτὴν Ιακὼβ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν νεώτερον·

16. Καὶ τὰ δέρματα τῶν ἐρίφων περιέθηκε περὶ τοὺς βραχίονας αὐτοῦ, καὶ περὶ τὰ γυμνὰ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ.

17. Καὶ ἔδωκε τὰ ἐδέσματα καὶ τοὺς ἄρτους, οὓς ἐποίησεν εἰς τὰς χεῖρας Ιακὼβ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς.

18. Καὶ εἰσήνεγκε τῷ πατρὶ αὐτοῦ. καὶ εἶπε, πάτερ· ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγώ. τίς εἶ σὺ τέκνον;

19. Καὶ εἶπεν Ιακὼβ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἐγὼ Ησαῦ ὁ πρωτότοκός σου. πεποίηκα καθὼς λελάληκάς μοι· ἀναστὰς κάθισον, καὶ φάγε ἀπὸ τῆς θήρας μου, ὅπως εὐλογήσῃ με ἡ ψυχή σου.

20. Εἶπε δὲ Ισαὰκ τῷ υἱῷ αὐτοῦ· τί τοῦτο ὃ ταχὺ εὗρες ὦ τέκνον; ὁ δὲ εἶπεν, ὃ παρέδωκε Κύριος ὁ Θεός σου ἐναντίον ἐμοῦ.

21. Εἶπε δὲ Ισαὰκ τῷ Ιακὼβ, ἔγγισόν μοι, καὶ ψηλαφήσω σε τέκνον, εἰ σὺ εἶ ὁ υἱός μου Ησαῦ ἢ οὔ.

22. Ἤγγισε δὲ Ιακὼβ πρὸς Ισαὰκ τὸν πατέρα αὐτοῦ. καὶ ἐψηλάφησεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν· ἡ μὲν φωνὴ, φωνὴ Ιακὼβ, αἱ δὲ χεῖρες, χεῖρες Ησαῦ.

23. Καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτόν. Ησαν γὰρ αἱ χεῖρες αὐτοῦ, ὡς αἱ χεῖρες Ησαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δασεῖαι. καὶ εὐλόγησεν αὐτόν.

24. Καὶ εἶπεν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου Ησαῦ, ὁ δὲ εἶπεν, ἐγώ.

25. Καὶ εἶπε, προσάγαγέ μοι, καὶ φάγομαι ἀπὸ τῆς θήρας σου τέκνον, ἵνα εὐλογήσῃ σε ἡ ψυχή μου· καὶ προσήνεγκεν αὐτῷ, καὶ ἔφαγεν. καὶ εἰσήνεγκεν αὐτῷ οἶνον, καὶ ἔπιεν. *Heb. 11 v 20. Ecc. 3 v 11.*

26. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ισαάκ· ἔγγισόν μοι, καὶ φίλησόν με τέκνον.

27. Καὶ ἐγγίσας ἐφίλησεν αὐτόν. καὶ

τόν· καὶ ὠσφράνθη τὴν ὀσμὴν τῶν ἱματίων αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ὀσμὴ τοῦ υἱοῦ μου, ὡς ὀσμὴ ἀγροῦ πλήρους, ὃν εὐλόγησε Κύριος.

28. Καὶ δώσει σοι ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς πλῆθος σίτου καὶ οἴνου.

29. Καὶ δουλευσάτωσάν σοι ἔθνη. καὶ προσκυνήσουσί σοι ἄρχοντες. καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου. καὶ προσκυνήσουσί σοι υἱοὶ τοῦ πατρός σου. ὁ καταρώμενός σοι, ἐπικατάρατος· ὁ δὲ εὐλογῶν σε, εὐλογημένος.

30. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ παύσασθαι Ισαὰκ εὐλογοῦντα Ιακὼβ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο ὡς ἐξῆλθεν Ιακὼβ ἀπὸ προσώπου Ισαὰκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ Ησαῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἦλθεν ἀπὸ τῆς θήρας.

31. Καὶ ἐποίησε καὶ αὐτὸς ἐδέσματα, καὶ προσήνεγκε τῷ πατρὶ αὐτοῦ· καὶ εἶπεν. ἀναστήτω ὁ πατήρ μου, καὶ φαγέτω ἀπὸ τῆς θήρας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· ὅπως εὐλογήσῃ με ἡ ψυχή σου.

32. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ισαὰκ ὁ πατὴρ αὐτοῦ· τίς εἶ σύ; ὁ δὲ εἶπεν, ἐγώ εἰμι ὁ υἱός σου ὁ πρωτότοκος Ησαῦ.

33. Εξέστη δὲ Ισαὰκ ἔκστασιν μεγάλην σφόδρα, καὶ εἶπεν· τίς οὖν ὁ θηρεύσας μοι θήραν, καὶ εἰσενέγκας μοι, καὶ ἔφαγον ἀπὸ πάντων πρὸ τοῦ σε ἐλθεῖν· καὶ εὐλόγησα αὐτόν, καὶ εὐλογημένος ἔστω.

34. Εγένετο δέ, ἡνίκα ἤκουσεν Ησαῦ τὰ ῥήματα Ισαὰκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ ἐβόησε φωνὴν μεγάλην καὶ πικρὰν σφόδρα. καὶ εἶπεν, εὐλόγησον δὴ κἀμέ πάτερ.

35. Εἶπε δὲ αὐτῷ. ἐλθὼν ὁ ἀδελφός σου μετὰ δόλου, ἔλαβε τὴν εὐλογίαν σου.

36. Καὶ εἶπε, δικαίως ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ιακώβ. ἐπτέρνικε γάρ με ἤδη δεύτερον, τά τε πρωτοτόκιά μου εἴληφε· καὶ νῦν ἔλαβε τὴν εὐλογίαν μου. καὶ εἶπεν Ησαῦ τῷ πατρὶ αὐτοῦ· οὐχ ὑπολέλειπτό μοι εὐλογία πάτερ;

37. Αποκριθεὶς δὲ Ισαὰκ εἶπε τῷ

Ησαῦ·

est eum. Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus:

28. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini.

29. Et serviant tibi populi, & adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ. qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.

30. Vix Isaac sermonem impleverat: Et egresso Jacob foras, venit Esau,

31. Coctosque de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge pater mi, & comede de venatione filii tui: ut benedicat mihi anima tua.

32. Dixitque illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum filius tuus primogenitus Esau.

33. Expavit Isaac stupore vehementi: & ultrà, quam credi potest, admirans, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus prius quàm tu venires? benedixique ei, & erit benedictus.

34. Auditis Esau sermonibus patris, irrugiit clamore magno: & consternatus, ait: Benedic etiam & mihi, pater mi.

35. Qui ait: Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.

36. At ille subjunxit: Justè vocatum est nomen ejus Jacob: supplantavit enim me en altera vice: * primogenita mea antè tulit, & nunc secundò surripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem, Nunquid non reservasti, ait, & mihi benedictionem?

37. Respondit Isaac: Do-

minum

odoratusq; est odorem vestimentorum ejus, & benedixit ei, dixitq;. Vide, odor filii mei *est* sicut odor agri, [27] cui benedixit Jehovah.

28. Det igitur tibi Deus de rore cœli, & [28] de pinguedinibus terræ, atq; abundantiam frumenti & vini novi.

29. [29] Serviāt tibi populi, & incurvent se tibi nationes: esto dominus fratribus tuis, incurventq; sese tibi filii matris tuæ. [30] qui maledixerint tibi, *sint* maledicti: & qui benedixerint tibi, benedicti.

30. [31] quumq; complesset Ishac benedicere ipsi Jaacob, vixq; egressus fuisset Jaacob à conspectu Ishac patris sui, Esau frater ejus venit à venatione sua.

31. Et [32] præparavit ipse quoque cibos, quos attulit patri suo: dixitq; ei, Surgat pater meus, & comedat de venatione filii sui, ut benedicat mihi anima tua.

32. Dixit autem ei Ishac pater suus: quis [33] es? Ait ille: ego *sum* filius tuus, primogenitus tuus Esau.

33. Et [34] expavit Ishac pavore magno vehementissime, & dixit, Quis *est*? & ubinam est ille, qui venatus est venationem, & attulit mihi, comedique ex omnibus, antequam venires? & benedixi ei, etjam benedictus erit.

34. [35] Quum audisset Esau verba patris sui, clamavit clamore magno, [36] & amaritudine affectus est vehementissimé: dixitq; patri suo, Benedic mihi etjam, ego *filius tuus sum*, pater mi.

35. Qui ait, venit frater tuus [37] dolosè, & accepit benedictionem tuam.

36. Et dixit, [38] verè vocatum est nomen ejus Jaacob: supplantavit enim me jam duab. vicibus: [39] jus primogenituræ meæ accepit, & ecce nūc accepit benedictionē meā. Dixit quoq;: annon reservasti mihi benedictionē?

37. Respondit Ishac,

&

küsset jn/ da roch er den geruch seiner kleider / vnd segnet jn/ vnd sprach. Sihe/ der geruch meins sons ist wie ein geruch des feldes / das der HERR gesegenet hat.

28. Gott gebe dir vom taw des himels/ vnd von der fettigkeit der erden / vnd korn vnd weins die fülle.

29. Völcker müssen dir dienen / vnd leute müssen dir zu fusse fallen. Sey ein Herr vber deine brüder/ vnd deiner mutter kinder müssen dir zu fusse fallen. Verflucht sey/ wer dir flucht / gesegnet sey/ wer dich segnet.

30. Als nu Isaac volendet hatte den segen vber Jacob/ vnd Jacob kaum hinaus gegangen war von seinem vater Isaac/ da kam Esau sein bruder von seiner jaget /

31. Vnd macht auch ein essen / vnd trugs hinein zu seinem vater/ vnd sprach zu jm/ Stehe auff mein vater / vnd iss von dem wildbret deines sons/ das mich deine seele segene.

32. Da antwortet jm Isaac sein vater/ Wer bistu? Er sprach/ Ich bin Esau dein erstgeborner son.

33. Da entsatzt sich Isaac vber die mas sehr / vnd sprach/ Wer? Wo ist denn der jeger/ der mir bracht hat/ vnd ich hab von allem gessen / ehe du kamest/ vnd hab jn gesegenet? Er wird auch gesegenet bleiben.

34. Als Esau diese rede seines vaters höret / schrey er laut/ vnd ward vber die mas sehr betrübt/ vnd sprach zu seinem vater/ Segene mich auch mein vater.

35. Er aber sprach/ Dein bruder ist komen mit list/ vnd hat deinen segen hinweg.

36. Da sprach er/ Er heisst wol Jacob / denn er hat mich nu zwey mal vntertreten/ meine erstgeburt hat er dahin/ vnd sihe/ nu nimpt er auch meinen segen. Vnd sprach/ Hastu mir denn keinen segen vorbehalten?

37. Isaac antwortet / vnd

sprach

* Sup. 25. v. 30.

& quis ubi ille venatus venationem.

35. ut audire E. v. p. s.

36. & amare usq; valde n. 34.

37. in dolo, & tulit b. t.

38. num quod vocavit n. e. Jacob? & supplant. m. iste d. v.

39. primogenituram m.

27. cui benedixit ei.

28. pinguedines t. & multitudinem f. & mustum.

29. servient t. p. & incurvabunt se t. n. enallage futuri pro imperativo, servitutis durationem prophetice significans. Oe. 1. n. 7.

30. maledicentes tibi maledictus, & benedicentes tibi benedictus. Pluralia singularibus enallage partitiva junguntur. i. maledicentium, benedicentium unusquisq. Gen. 1. v. 14. n. 24.

31. & fuit, quando complevit Jitschac b. i. J. & fuit, tantum egrediendo egressus erat J. de cum faciebus Jitschp. s. & E. &c.

32. fecit etjam ipse cibos (n. 3.) & venire fecit (attulit) patri suo, & dixit patri suo: surget p. m. &c. n. 29.

33. tu. n. 24.

34. tremuit, J. tremore magno usq; valde, & d.

sprach zu im / Ich habe jn zum Herrn vber dich gesetzt / vnd alle seine brüder hab ich jm zu knechte gemacht / mit korn vnd wein hab ich jn versehen / was sol ich doch dir nu thun / mein son?

38. Esau sprach zu seinem vater / Hastu denn nur einen segen mein vater? Segene mich auch / mein vater / Vnd hub auff seine stimme / vnd weinet?

39. Da antwortet Isaac sein vater / vnd sprach zu jm / Sihe da / du wirst eine fette wonung haben auff erden / vnd vom taw des himels von oben her.

40. Deins schwerts wirstu dich neeren / vnd deinem bruder dienen. Vnd es wird geschehen / das du auch ein Herr / vnd sein Joch von deinem halse reissen wirst.

41. Vnd Esau war Jacob gram vmb des segens willen / damit jn sein vater gesegnet hatte / vnd sprach in seinem hertzen / Es wird die zeit bald komen / das mein vater leide tragen mus / denn ich wil meinen bruder Jacob erwürgen.

42. Da wurden Rebeca angesagt diese wort jres grössern sons Esau / vnd schickt hin / vnd lies Jacob jren kleinern son ruffen / vnd sprach zu jm / Sihe / dein bruder Esau drewet dir / das er dich erwürgen wil.

43. Vnd nu höre meine stim / mein son / mach dich auff vnd fleuch zu meinem bruder Laban in Haran /

44. Vnd bleib eine weile bey jm / biß sich der grim deines bruders wende /

45. Vnd biß sich sein zorn wider dich von dir wende / vnd vergesse was du an jm gethan hast / so wil ich darnach schicke / vnd dich von dannen holen lassen / warumb solt ich ewer beider beraubt werden einen tag?

46. Vnd Rebecca sprach zu Isaac / Mich verdreusst zu leben für den töchtern Heth / wo Jacob ein weib nimpt von den töchtern Heth / die da sind wie die töchter dieses lands / was sol mir das leben?

32. 40. *mu-sto. n. 18.*
41. pinguedines. t. e. h t. i. pinguiß. n. 28.
42. Super gladio.
43. & erit, quãdo dominaberis, & franges.
44. & indicatum est Ribka verba E. i. verborum unũquodque indicatum e T. n. 30.
43. consolans se tibi ac occidendum te.
44. fuge tibi. Gen 22. n. 5.
45. habitabis c. e. dies unos (.i. paucissimos.) usq; quo revertatur (.i. avertatur) f. f. t. usq; ad reverti furorem etc.
46. nauseam habui in v. mea .i. tadet me v. m. a. faciebus f. H.
47. sicut istas, d. f. h. t. ad quid in v.

& 1 dixit ipsi Esau, Ecce dominũ posui eum tibi, omnesque fratres ejus dedi ei in servos: frumento quoque & 40 vino stabilivi eum: tibi ergo nunc quid faciam, fili mi?

38. Dixit autem Esau patri suo, Num benedictio unica est tibi, pater mi? benedic mihi, etjam ego *filius tuus*, pater mi. Sustulitq; Esau vocem suam, & flevit.

39. Respondit itaq; Ishac pater ejus, & dixit ad eum, Ecce 41 in pinguedinibus terræ erit habitatio tua, & de rore cœli desuper.

40. Et 42 gladio tuo vives, & fratri tuo servies: 43 quum autem incipies dominari, franges jugum ejus á collo tuo.

41. Odio itaq; habuit Esau ipsum Jaacob, propter benedictionem, qua benedixerat ei pater ejus: dixitq; Esau in corde suo, Appropinquabunt dies luctus patris mei, & occidam Jaacob fratrem meum.

42. 44 Nuntiata vero sunt ipsi Ribcah verba Esau filii sui majoris *natu*: quæ misit, & vocavit Jaacob filium suum minorem, dixitque ad eum, Ecce Esau frater tuus 43 solatur sese propter te ad occidendum te.

43. Nunc ergo, fili mi, obedi voci meæ, & surge, 44 fuge ad Laban fratrem meum in Haran:

44. Et 45 habita cum eo dies aliquot, donec quiescat furor fratris tui:

45. Donec *inquam* quiescat furor fratris tui á te, & obliviscatur *eorum* quæ fecisti ei: tum mittam, & accipiam te inde. quare orbabor etjam ambobus vobis die una?

46. Et dixit Ribcah ad Ishac, 46 Angustiis affecta sum in vita mea propter filias Heth: si acceperit Jaacob uxorem de filiabus Heth, 47 similibus istis, de filiabus hujus terræ, ut quid mihi vita?

minum tuum illum constitui, & omnes fratres ejus servituti illius subjugavi: frumento & vino stabilivi eum, & tibi post hæc, fili mi, ultrà quid faciam?

38. Cui Esau, Num unam, inquit, tantùm benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro ut benedicas. Cùmque ejulatu magno fleret,

39. Motus Isaac, dixit ad eum.* In pinguedine terræ, & in rore cœli desuper

40. Erit benedictio tua. Vives in gladio, & fratri tuo servies: tempusque veniet, cum excutias & solvas jugum ejus de cervicibus tuis.

41. Oderat ergo semper Esau Jacob pro benedictione, qua benedixerat ei pater: dixitque in còrde suo:* Venient dies luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum.

42. Nuntiata sunt hæc Rebeccæ: quæ mittens, & vocans Jacob filium suum, dixit ad eum, Ecce Esau frater tuus minatur, ut occidat te.

43. Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, & consurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran:

44. Habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui,

45. Et cesset indignatio ejus, obliviscaturque eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, & adducam te inde huc, cur utroque orbabor filio in uno die?

46. * Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Jacob uxorem de stirpe hujus terræ, nolo vivere.

Ησαῦ· εἰ κύριον αὐτὸν ἐποίησά σου, καὶ πάντας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ οἰκέτας. σίτῳ καὶ οἴνῳ ἐστερέωσα αὐτόν. σοὶ δὲ τί ποιήσω τέκνον;

38. Εἶπε δὲ Ησαῦ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ· μὴ εὐλογία μία σοί ἐστι πάτερ; εὐλόγησον δὴ κἀμὲ πάτερ. κατανυχθέντος δὲ Ισαὰκ, ἀνεβόησε φωνῇ Ησαῦ, καὶ ἔκλαυσεν.

39. Αποκριθεὶς δὲ Ισαὰκ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς ἔσται ἡ κατοίκησίς σου, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ ἄνωθεν. * He. 11. v. 20.

40. Καὶ ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ σου ζήσῃ· καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δουλεύσεις. ἔσται δὲ ἡνίκα ἂν καθέλῃς καὶ ἐκλύσῃς τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τραχήλου σου.

41. Καὶ ἐνεκότει Ησαῦ τῷ Ιακὼβ περὶ τῆς εὐλογίας, ἧς εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ. εἶπε δὲ Ησαῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ· ἐγγισάτωσαν αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους τοῦ πατρός μου, ἵνα ἀποκτείνω Ιακὼβ τὸν ἀδελφόν μου. * Abd. 1. v. 10.

42. Απηγγέλη δὲ Ρεβέκκᾳ τὰ ῥήματα Ησαῦ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τοῦ πρεσβυτέρου. καὶ πέμψασα, ἐκάλεσεν Ιακὼβ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν νεώτερον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἰδοὺ Ησαῦ ὁ ἀδελφός σου ἀπειλεῖταί σοι τοῦ ἀποκτεῖναί σε.

43. Νῦν οὖν ὦ τέκνον ἄκουσόν μου τῆς φωνῆς, καὶ ἀναστὰς ἀπόδραθι εἰς τὴν Μεσοποταμίαν πρὸς Λάβαν τὸν ἀδελφόν μου εἰς Χαρράν·

44. Καὶ οἴκησον μετ᾽ αὐτοῦ ἡμέρας τινὰς, ἕως τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμόν.

45. Καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου ἀπὸ σοῦ, καὶ ἐπιλάθηται ἃ πεποίηκας αὐτῷ· καὶ ἀποστείλας μεταπέμψομαί σε ἐκεῖθεν, μήποτε ἀποτεκνωθῶ ἀπὸ τῶν δύο ὑμῶν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ.

46. Εἶπε δὲ Ρεβέκκα πρὸς Ισαὰκ, προσώχθικα τῇ ζωῇ μου διὰ τὰς θυγατέρας τῶν υἱῶν Χέτ. εἰ λήψεται Ιακὼβ γυναῖκα ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῆς γῆς ταύτης, ἵνα τί μοι τὸ ζῆν; * Su. 26. v. 35.

Κεφαλ. κή.

Προσκαλεσάμενος δὲ Ισαὰκ τὸν Ιακὼβ, εὐλόγησεν αὐτὸν, καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ, λέγων, οὐ λήψῃ γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τῶν χαναναίων.
2. Αναστὰς ἀπόδραθι εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, εἰς τὸν οἶκον Βαθουὴλ πατρὸς τῆς μητρός σου· καὶ λάβε σεαυτῷ γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρός σου.

3. Ο δὲ Θεός μου εὐλογήσαι σε τέκνον, καὶ πληθύναι σε, καὶ ἔσῃ εἰς συναγωγὰς ἐθνῶν.

4. Καὶ δώσει σοι εὐλογίαν Αβραὰμ τοῦ πατρός μου σοὶ, καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σὲ, κληρονομῆσαι τὴν γῆν τῆς παροικήσεώς σου· ἣν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ Αβραάμ.

* Osee 12. v. 12.

5. Καὶ ἀπέστειλεν Ισαὰκ τὸν Ιακώβ. καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, πρὸς Λάβαν υἱὸν Βαθουὴλ τοῦ Σύρου, ἀδελφὸν Ρεβέκκας τῆς μητρὸς Ιακὼβ καὶ Ησαύ.

6. Εἶδε δὲ Ησαῦ ὅτι εὐλόγησεν Ισαὰκ τὸν Ιακὼβ, καὶ ἀπέστειλεν εἰς

τὴν

CAP. XXVIII.

Vocavit itaque Isaac Jacob, & benedixit eum, præcepitque ei dicens: Noli accipere conjugem de genere Chanaan:
2. Sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban avunculi tui.
3. Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat atque multiplicet: ut sis in turbas populorum.
4. Et det tibi benedictiones Abrahæ, & semini tuo post te: ut possideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus est avo tuo.
5. * Cumque dimisisset eum Isaac, profectus pervenit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebeccæ matris suæ.
6. Videns autem Esau quòd benedixisset pater

suus

CAP. XXVIII.

Vocavit itaque Ishac 1 Jaacob, & *iterum* benedixit ei, præcepitque ei, 2 dicens, Ne accipias uxorem de filiabus Chenaan.

2. Surge, vade in Padan Aram ad domum Bethuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban fratris matris tuæ.

3. Deus autem omnipotens 3 benedicat tibi, & crescefaciat te, & multiplicet te, sisque in cœtum populorum:

4. Det quoque tibi benedictionem Abraham, tibi, & semini tuo † tecum, 4 ut hæreditate accipias terram peregrinationum tuarum, quam dedit deus ipsi Abraham.
5. Misit igitur Ishac Jaacob, 5 qui perrexit in Padan Aram ad Laban filium Bethuel Aramæi fratris Ribcah matris Jaacob & Esau.

6. Vidit autem Esau quod benedixis-

set

Das XXVIII. Cap.

Da rieff Isaac seinem Son Jacob / vnd segenet jn / vnd gebot jm / vnd sprach zu jm / Nim nicht ein weib von den töchtern Canaan /
2. Sondern mach dich auff / vnd zeuch in Mesopotamian zu Bethuel / deiner mutter vater haus / vnd nim dir ein weib daselbs von den töchtern Laban deiner mutter bruder.

3. Aber der allmechtige Gott segne dich / vnd mache dich fruchtbar / vnd mehre dich / das du werdest ein hauffen völcker /
4. Vnd gebe dir den segen Abraham / dir vnd deinem samen mit dir / das du besitzest das land da du frembdling innen bist / das Gott Abraham gegeben hat.
5. Also fertiget Isaac den Jacob / das er in Mesopotamian zog / zu Laban Bethuels son in Syrien / dem bruder Rebecca seiner vnd Esau mutter.
6. Als nu Esau sahe / das Isaac Jacob gesegenet hatte /

Cap. 28.
1. *ad Jacob.*
2. *& dixit illi.*
3. *benedicet t. & fructificare faciet t. e multiplicabit t. & eris in congregationem p. Gen. 27. n. 29.*
4. *ad hæreditandum te. ter. p. t.*
5. *& ivit Ge. 1. n. 2.*

vnd

vnd abgefertiget in Mesopotamian/ das er daselbs ein weib neme/vnd das/in dem er jn gesegenet/jm gebot/vnd sprach/ Du solt nicht ein weib nemen von den töchtern Canaan/

7. Vnd das Jacob seinem vater vnd seiner mutter gehorchet/vnd in Mesopotamian zoch/

8. Sahe auch / das Isaac sein vater nicht gern sahe die töchter Canaan/

9. Gieng er hin zu Ismael/ vnd nam vber die weiber / die er zuvor hatte/Mahalath/ die tochter Ismael / des sons Abrahams/ die schwester Nebaioth/ zum weibe.

10. Aber Jacob zog aus von BerSaba / vnd reiset gen Haran.

11. Vnd kam an einen ort/ da bleib er vber nacht/denn die sonne war vntergegangen / vnd er nam einen stein des orts/vnd legt jn zu seinen heubten/vnd leget sich an demselbigen ort schlaffen.

12. Vnd jm trewmet/ vnd sihe/ eine leiter stund auff erden/ die rüret mit der spitzen an den himel/vnd sihe/ die engel Gottes stiegen dran auff vnd nider.

13. Vnd der HERR stund oben drauff/vnd sprach/ Ich bin der HERR/ Abrahams deines vaters Gott/ vnd Isaacs Gott / das land da du auff ligest/wil ich dir/vnd deinem samen geben.

14. Vnd dein same sol werden wie der staub auff der erden/vnd du solt ausgebreitet werden/ gegen dem abend/ morgen/mitternacht vnd mittag. Vnd durch dich vnd deinen samen sollen alle geschlecht auff erden gesegenet werden.

15. Vnd sihe/ich bin mit dir/ vnd wil dich behüten / wo du hin zeuchst/vnd wil dich wider her bringen in dis land / denn ich wil dich nicht lassen/biß das ich thu alles was ich dir geredt habe.

16. Da nu Jacob von seinem schlaff auffwachte / sprach er/ Gewißlich ist der HERR an diesem ort/vnd ich wusts nicht.

Vnd

---

set Ishac ipsi Jaacob: & misisset eum in Padan Aram, 6 ut acciperet sibi inde uxorem : *quodque* 7 benedixisset ei , quũ præcepisset ei, dicendo, Non accipies uxorem de filiabus Chenaan.

7. Et *quod* 8 obtemperasset Jaacob patri suo, & matri suę, abiissetque in Padan Aram.

8. Videns etjam Esau, quód displicerent filiæ Chenaan in oculis Ishac patris sui.

9. 9 Tum abiit Esau ad Ismael , & accepit Mahalath filiam Ismael filii Abraham, sororem Nebajoth ultra uxores suas, sibi in uxorem.

10. Egressus est itaque Jaacob è Beerseba, & perrexit in Haran.

11. Incurrit autem in locum *quendam*, & pernoctavit ibi, quia 10 occubuerat Sol: & tollens de lapidibus illius loci, posuit *sub* capite suo, & dormivit in eodem loco.

12. Et somniavit, & ecce scala 11 erecta *erat* super terram, & caput ejus tangebat cœlum : ecce præterea angeli Dei ascendebant: & descendebant per eam

13. Ecce Jehovah stabat super illam, dixitque, Ego Jehovah Deus Abraham patris tui, & Deus Ishac, terram , 12 in qua tu dormis, tibi dabo & semini tuo.

14. Eritque semen tuum sicut pulvis terræ 13 Multiplicaberis enim ad occidentem , & ad orientem, & ad aquilonem , & ad meridiem: & benedicentur in te omnes familiæ terræ, & in semine tuo.

15. Et ecce 14 ego tecum, & servabo te 15 quocunque perrexeris, & reducam te ad terram istam : quia non deseram te, 16 donec fecero quod loquutus sum tibi.

16. 17 Quum autem expergefactus esset Jaacob á somno suo, dixit, vere est Jehovah in loco isto, ego vero non noveram.

Ti-

---

suus Jacob, & misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, ut inde uxorem duceret: & quòd post benedictionem præcepisset ei, dicens : Non accipies uxorem de filiabus Chanaan:

7. Quódque obediens Jacob parentibus suis isset in Syriam:

8. Probans quoque quòd non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus:

9. Ivit ad Ismahelem, & duxit uxorem absque iis quas prius habebat, Maheleth filiam Ismahel filii Abraham, sororem Nabajoth.

10. Igitur egressus Jacob de Bersabee , pergebat Haran.

11. Cumque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, & supponens capiti suo, dormivit in eodem loco.

12. Viditque in somnis scalam stantem super terram , & cacumen illius tangens cœlum: angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam:

13. Et Dominum innixum scalæ dicentem sibi, *Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac. Terram in qua dormis, tibi dabo & semini tuo.

14. Eritque semen tuum quasi pulvis terræ: * dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & Septentrionem, & Meridiem: & * benedicentur in te & in semine tuo cunctæ tribus terræ.

15. *Et ero custos tuus quocunque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimitttam nisi complevero universa, quæ dixi.

16. Cumque evigilasset Jacob de somno, ait: Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam.

Pavens-

τὴν Μεσοποταμίαν τῆς Συρίας, λαβεῖν ἑαυτῷ γυναῖκα ἐκεῖθεν ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτόν. καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ, λέγων, οὐ λήψῃ γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τῶν Χαναναίων.

7. Καὶ ἤκουσεν Ἰακὼβ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. καὶ ἐπορεύθη εἰς Μεσοποταμίαν.

8. Καὶ εἶδεν Ἡσαῦ, ὅτι πονηραί εἰσιν αἱ θυγατέρες Χαναὰν ἐναντίον Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ·

9. Καὶ ἐπορεύθη Ἡσαῦ πρὸς Ἰσμαήλ. καὶ ἔλαβε τὴν Μαελὲθ θυγατέρα Ἰσμαὴλ τοῦ υἱοῦ Ἀβραάμ, ἀδελφὴν Ναβεὼθ πρὸς ταῖς γυναιξὶν αὐτοῦ γυναῖκα.

10. Καὶ ἐξῆλθεν Ἰακὼβ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ὅρκου· καὶ ἐπορεύθη εἰς Χαρράν.

11. Καὶ ἀπήντησε τόπῳ· καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ. ἔδυ γὰρ ὁ ἥλιος. καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν λίθων τοῦ τόπου, καὶ ἔθηκεν πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ. καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ.

12. Καὶ ἐνυπνιάσθη· καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῇ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ᾽ αὐτήν.

13. Ὁ δὲ Κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ᾽ αὐτῆς. καὶ εἶπεν, ἐγὼ ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ. μὴ φοβοῦ. ἡ γῆ ἐφ᾽ ἧς σὺ καθεύδεις ἐπ᾽ αὐτῆς, σοὶ δώσω αὐτήν, καὶ τῷ σπέρματί σου.

14. Καὶ ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς ἡ ἄμμος τῆς γῆς. καὶ πλατυνθήσεται ἐπὶ θάλασσαν, καὶ λίβα, καὶ ἐπὶ βορρᾶν, καὶ ἐπὶ ἀνατολάς, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου.

15. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετὰ σοῦ διαφυλάσσων σε ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ, οὗ ἐὰν πορευθῇς. καὶ ἀποστρέψω σε εἰς τὴν γῆν ταύτην· ὅτι οὐ μή σε ἐγκαταλείπω, ἕως τοῦ ποιῆσαί με πάντα ὅσα ἐλάλησά σοι.

16. Καὶ ἐξηγέρθη Ἰακὼβ ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ. καὶ εἶπεν, ὅτι ἔστι Κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν.

Καὶ

---

6. ad accipiendũ sibi. 7. in benedicendo eum ei, & præcepit (præcepisset) super eum. Gen. 2. n. 23. 8. audivit. 3. ad p. s. & ad m. s. & ivit in P. A. & vidit E, quod mala (i. molestæ scil. essent.) 9. & abiit E. ad Jismaelem. i. Jismaelitas. Jismaelem enim jam ante mortuum esse, Gen. 25. v. 17. ostenditur. proprii enallage pro gentili. 10. Venerat, (ingressus fuerat) sol, & tulit d. l. i. l. & posuit cervicalia sua. i. vice cervicalium (v. 18.) & jacuit. 11. erecta ad t. & c. e. tangens ad cœ. & ecce a. d. ascendentes & descendentes in ea. & ecce 3. constitutus (stãs) s. i. 12. quam tu jacens super eam, tibi dabo illam Gn. 24. n. 67. 13. & erumpes, ad mare Gen. 13. n. 29. 14. Chald VERBUM me[...]

* Inf. 35. v. 1. 48. v. 3.

* Deu. 12. v. 20. & 19. v. 15. 1. Par. 17. v. 31.

* Sup. 26. v. 4.

* Esai. 41. v. 3.

[...] umin adjutorium tuum erit. Gen. 26. n. 32. 15. in omni (scil. loco ad) quem iveris. 16. [...] quod feci. 17. & expergefactus [...]

* Inf. 31. v. 13.

17. Καὶ ἐφοβήθη· καὶ εἶπεν, ὡς φοβερὸς ὁ τόπος οὗτος· οὐκ ἔστι τοῦτο ἀλλ᾽ ἢ οἶκος Θεοῦ, καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ.

18. Καὶ ἀνέστη Ιακὼβ τοπρωΐ, καὶ ἔλαβε τὸν λίθον, ὃν ὑπέθηκεν ἐκεῖ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ. καὶ ἔστησεν αὐτὸν στήλην, καὶ ἐπέχεεν ἔλαιον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς.

19. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, οἶκος Θεοῦ. καὶ Λαμμαοὺς ἦν ὄνομα τῇ πόλει τοπρότερον.

20. Καὶ ηὔξατο Ιακὼβ εὐχὴν, λέγων, ἐὰν ᾖ Κύριος ὁ Θεὸς μετ᾽ ἐμοῦ, καὶ φυλάξῃ με ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ ᾗ ἐγὼ πορεύομαι, καὶ δώῃ μοι ἄρτον φαγεῖν, καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι·

☞ VERBUM Domini in adjutorium meum. v. 21.

21. Καὶ ἀποστρέψομαι μετὰ σωτηρίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, καὶ ἔσται μοι Κύριος εἰς Θεόν.

24. & omne quod dátis mihi, decimando decimabo illud tibi.

22. Καὶ ὁ λίθος οὗτος, ὃν ἔστησα στήλην, ἔσται μοι οἶκος Θεοῦ. καὶ πάντων ὧν ἐάν μοι δῷς, δεκάτην ἀποδεκατώσω αὐτά σοι.

Κεφαλ. κθ΄.

Καὶ ἐξάρας Ιακὼβ τοὺς πόδας, ἐπορεύθη εἰς γῆν ἀνατολῶν, πρὸς Λάβαν τὸν ἐκ Βαθουὴλ τοῦ Σύρου, ἀδελφὸν Ρεβέκκας μητρὸς Ιακὼβ καὶ Ησαῦ.

2. Καὶ ὁρᾷ· καὶ ἰδοὺ φρέαρ ἐν τῷ πεδίῳ, ἦσαν δὲ ἐκεῖ τρία ποίμνια προβάτων ἀναπαυόμενα ἐπ᾽ αὐτοῦ. ἐκ γὰρ τοῦ φρέατος ἐκείνου ἐπότιζον τὰ ποίμνια· λίθος δὲ ἦν μέγας ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ φρέατος.

3. Καὶ συνήγοντο ἐκεῖ πάντα τὰ ποίμνια καὶ οἱ ποιμένες. καὶ ἀπεκύλιον τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ φρέατος, καὶ ἐπότιζον τὰ πρόβατα, καὶ πάλιν ἀποκαθίστων τὸν λίθον ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ φρέατος εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.

4. Εἶπε δὲ αὐτοῖς Ιακὼβ, ἀδελφοὶ πόθεν ἐστὲ ὑμεῖς; οἱ δὲ εἶπαν, ἐκ Χαῤῥάν.

5. Εἶπε δὲ αὐτοῖς, μὴ γινώσκετε

Λάβαν

17. Pavenſque, * Quam terribilis eſt, inquit, locus iſte, non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cœli.

18. Surgens ergo Jacob manè tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum fundens oleum deſuper.

19. Appellavitq; nomen urbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur.

20. Vovit etiam votum, dicens: Si fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum,

21. Reverſuſque fuero proſperé ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum,

22. Et lapis iſte, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei: cunctorumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

CAP. XXIX.

Profectus ergo Jacob venit in terram orientalem.

2. Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ovium accubantes juxta eum: nam ex illo adaquabantur pecora, & os ejus grandi lapide claudebatur.

3. Moriſque erat ut cunctis ovibus congregatis devoluerent lapidem, & refectis gregibus rurſum ſuper os putei ponerent.

4. Dixitque ad paſtores: Fratres unde eſtis? Qui reſponderunt, De Haran.

5. Quos interrogans, Nunquid, ait, noſtis

Laban

17. Timuit itaque ac dixit, † Quam terribilis *eſt* locus iſte: non *eſt locus* iſte 18 aliud quam domus Dei, & iſte *eſt* porta cœli.

18. 19 Surrexit autem Jaacob mane, & tulit lapidem, quem poſuerat *ſub* capite ſuo, & poſuit eum *in* titulum, & effudit oleum ſupra ſummitatem ejus.

19. Vocavit igitur nomen loci illius Beth-el: & ſane Luza *erat* nomen civitatis 20 prius.

20. Vovitque Jaacob votum, dicendo, Si fuerit 21 Deus mecum, & cuſtodierit me in via iſta, 22 per quam ego ambulo, dederitque mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum.

21. Reverſus quoq; fuero in pace ad domum patris mei, 23 erit Jehovah mihi in Deum.

22. Et lapis iſte, quem poſui *in* titulum, erit domus Dei: 24 prætereà ex omnibus, quę dederis mihi, decimas prorſus dabo tibi.

CAP. XXIX.

Levavit itaq; Jaacob pedes ſuos, & abiit ad terram 1 orientalium.

2. Et vidit, & ecce puteus *erat* in agro: ecce quoque illic tres greges ovium accubantes juxta illum: nam ex puteo illo 2 potum dabant gregibus: & lapis magnus *erat* ſuper os putei.

3. Congregabantur enim illuc omnes greges, & devolvebant lapidem illum 3 ab ore illius putei, potumque dabant pecudibus: 4 dein reducebant lapidem ſuper os putei in locum ſuum.

4. Dixitque ad eos Jaacob, Fratres mei, undenam 5 eſtis? Qui reſponderunt, De Haran ſumus.

5. Et dixit ad eos,

No-

17. Vnd furchte ſich/ vnd ſprach/ Wie heilig iſt dieſe ſtet/ hie iſt nichts anders denn Gottes haus/ vnd hie iſt die pforte des himels.

18. Vnd Jacob ſtund des morgens frůe auff/ vnd nam den ſtein/ den er zu ſeinen heubten geleget hatte/ vnd richtet jn auff zu einem mal/ vnd gos óle oben drauff/

19. Vnd hies die ſtet Beth-El/, vorhin hies ſonſt die ſtad Lus.

20. Vnd Jacob thet ein gelůbd/ vnd ſprach/ So Gott wird mit mir ſein/ vnd mich behůten auff dem wege/ den ich reiſe/ vnd brot zu eſſen geben/ vnd kleider an zu ziehen/

21. Vnd mich mit frieden wider heim zu meinem vater bringen/ ſo ſol der HERR mein Gott ſein.

22. Vnd dieſer ſtein/ den ich auffgerichtet habe zu einem mal/ ſol ein Gotteshaus werden/ vnd alles was du mir gibſt/ des wil ich dir den zehenden geben.

Das XXIX. Cap.

Da hub Jacob ſeine fůſſe auff/ vnd gieng in das land das gegen morgen ligt.

2. Vnd ſahe ſich vmb/ vnd ſihe/ da war ein brun auff dem felde/ vnd ſihe/ drey herde ſchafe lagen da bey/ denn von dem brunne pflegten ſie die herde zu trencken/ vnd lag ein groſſer ſtein fůr dem loch des bruns.

3. Vnd ſie pflegten die herde alle daſelbs zuuerſamlen/ vnd den ſtein von dem brunloch zu weltzen/ vnd die ſchafe trencken/ vnd thaten als denn den ſtein wider fůr das loch an ſeine ſtet.

4. Vnd Jacob ſprach zu jnen/ Lieben brůder/ wo ſeid jr her? Sie antworten/ Wir ſind von Haran.

5. Er ſprach zu jnen/ Kennet jr auch Laban den ſon/

Na-

18. *niſi*
19. *& manicavit* 3. *in mane (Gen. 26. n. 36.) & tulit lapidem* i. *lapides, vel ſtruem lapidum (v. 11.) q. p. cervicalia ſua (n. 10.) & p. e. ſtatuam (v. 22.) & e. o. ſ. caput ejus.*
20. *ad prius.*
21. *VERBUM Domini in adjutorium meum n. 14.*
22. *quam, ego ambulans. Gen. 25. n. 33.*
23. *& erit. copula pleonaſmus & frequens & elegans. Chald. erit mihi* מ

Cap. 29.

1. *filiorum orientis.*

2. *potabunt Ge. 3. n. 4.*

3. *deſuper os. v. 8. 10.*
4. *& Ge. 1. n. 2.*

5. *Vos? & dixerunt, de H. nos. Gen. 27. n. 33.*

6. & dixerunt.
7. Veniens cum pecude. part. pro praterito.
8. congregari acquisitionem: potate pecudem.
9. & dixerunt: non poterimus, usq; quo cong.
10. & p. d. pecudi.
11. & Rachel. Veniens cum g. qui patri suo (sc. erat) quia pascens ipsa. Gen. 28. n. 11.
55
12. & accessit.
13. & ren.
14. ipse.
15. ipse: & cucurrit & nuntiavit p. s.
16. sicut audire L. auditionem (i. nuntium) J. filii s. s. & cucurrit in occursum ejus, & a. e. e. a. o. e. eum.
17. Verba ista. & dixit L. p. o. m. e. c. m. tu. Gen. 24. n. 12. n. 5.
18. dierum.
19. tu, & servies m. g? n. 17.

Nahor? Sie antworten / Wir kennen jn wol.

6. Er sprach / Gehet es jm auch wol? Sie antworten / Es gehet jm wol / vnd sihe / da kömpt seine tochter Rahel mit den schafen.

7. Er sprach / Es ist noch hoch tag / vnd ist noch nicht zeit das vieh ein zutreiben / trencket die schafe / vnd gehet hin vnd weidet sie.

8. Sie antworten / Wir können nicht / biß das alle herde zusamen gebracht werden / vnd wir den stein von des brunnen loch waltzen / vnd also die schafe trencken.

9. Als er noch mit jnen redet / kam Rahel mit den schafen jres vaters / denn sie hütet der schafe.

10. Da aber Jacob sahe Rahel die tochter Labans seiner mutter bruder / vnd die schafe Labans seiner mutter bruder / trat er hinzu / vnd waltzet den stein von dem loch des brunnen /

11. Vnd trencket die schafe Labans seiner mutter bruder / vnd küsset Rahel vnd weinet laut /

12. Vnd saget jr an / das er jres vaters bruder were / vnd Rebecca son / da lieff sie / vnd sagets jrem vater an.

13. Da aber Laban höret von Jacob seiner schwester son / lieff er jm entgegen / vnd hertzet vnd küsset jn / vnd füret jn in sein haus / Da erzelet er dem Laban alle diese sache.

14. Da sprach Laban zu jm / Wolan / du bist mein bein vnd fleisch. Vnd da er nu ein mond lang bey jm gewest war /

15. Sprach Laban zu Jacob / Wiewol du mein bruder bist / soltestu mir darumb vmb sonst dienen? Sage an / Was sol dein lohn sein?

Nostisne Laban filium Nahor? Qui dixerunt, Novimus.

6. Et dixit *rursus* ad eos, Nunquid *est* pax illi? [6] responderunt: Pax: & ecce Rahel filia ejus [7] venit cum grege.

7. Dixitque, Ecce adhuc dies magnus, nondum *est* tempus, [8] ut congregetur grex: potum *ergo* date ovibus, & abite, *ac* pascite.

8. [9] Qui responderunt, Non possumus, donec congregati fuerint omnes greges, & devolverint lapidem ab ore putei [10] ut potum demus ovibus.

9. Adhuc eo loquente cum eis, [11] Rahel supervenit cum grege patris sui: nam illa pascebat gregem.

10. [1] Fuit autem, quum vidisset Jaacob ipsam Rahel filiam Laban fratris matris suæ, & gregem Laban fratris matris suæ, [12] accessit Jaacob, & devolvit lapidem illum ab ore putei, potumque dedit gregi Laban fratris matris suæ.

11. Et osculatus est Jaacob ipsam Rahel: levavitque vocem suam, & flevit.

12. [13] Jam vero renuntiaverat Jaacob ipsi Rahel, quod frater patris sui [14] esset, quodque filius Ribcah [15] esset: at illa currens, nuntiavit patri suo.

13. Fuit igitur, [16] quum audisset Laban rumorem de Jaacob filio sororis suæ, currens ei obviam, amplexatus est eũ atq; osculatus est: & deduxit eum in domum suam. at ille narravit ipsi Laban omnia [17] hæc.

14. Cui ait Laban, profecto os meum & caro mea es. Et habitavit cum eo mensem [18] totum.

15. Dixitque Laban ad Jaacob, An quia frater meus [19] es, servies mihi gratis? indica mihi, quid *erit* merces tua.

Laban filium Nachor? Dixerunt: Novimus.

6. Sanúsne est? inquit. Valet, inquiunt: & ecce Rachel filia ejus venit cum grege suo.

7. Dixitque Jacob: Adhuc multum diei superest, nec est tempus ut reducantur ad caulas greges: date antè potum ovibus, & sic eas ad pastum reducite.

8. Qui responderunt: Non possumus, donec omnia pecora congregentur, & amoveamus lapidem de ore putei, ut adaquemus greges.

9. Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui: nam gregem ipsa pascebat.

10. Quam cùm vidisset Jacob, & sciret consobrinam suam, ovesq; Laban avunculi sui: amovit lapidem, quo puteus claudebatur.

11. Et adaquato grege osculatus est eam: & elevata voce flevit.

12. Et indicavit ei quòd frater esset patris sui, & filius Rebeccæ: at illa festinans nuntiavit patri suo.

13. Qui cùm audisset venisse Jacob filium sororis suæ, occurrit obviam ei: complexúsque eum, & in oscula ruens, duxit in domum suam. Auditis autem causis itineris,

14. Respondit: Os meum es, & caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis unius,

15. Dixit ei: Num quia frater meus es, gratis servies mihi? dic quid mercedis accipias.

Λάβαν τὸν υἱὸν Αχώρ; οἱ δὲ εἶπαν, γινώσκομεν.

6. Εἶπε δὲ αὐτοῖς, ὑγιαίνει; οἱ δὲ εἶπον, ὑγιαίνει. καὶ ἰδοὺ Ραχὴλ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἤρχετο μετὰ τῶν προβάτων τοῦ πατρὸς αὐτῆς.

7. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἰακώβ. ἔτι ἐστὶν ἡμέρα πολλή, οὔπω συναχθῆναι τὰ ποίμνια. ποτίσαντες τὰ πρόβατα, ἀπελθόντες βόσκετε.

8. Οἱ δὲ εἶπον, οὐ δυνάμεθα, ἕως τοῦ συναχθῆναι πάντας τοὺς ποιμένας, καὶ ἀποκυλίσωσι τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ φρέατος, καὶ ποτιοῦμεν τὰ πρόβατα.

9. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, καὶ ἰδοὺ Ραχὴλ θυγάτηρ Λάβαν ἤρχετο μετὰ τῶν προβάτων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. αὕτη γὰρ ἔβοσκε τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

10. Ἐγένετο δὲ ὡς εἶδεν Ἰακὼβ Ραχὴλ θυγατέρα Λάβαν ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ τὰ πρόβατα Λάβαν ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. καὶ προσελθὼν Ἰακὼβ, ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ φρέατος. καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ.

11. Καὶ ἐφίλησεν Ἰακὼβ τὴν Ραχήλ. καὶ βοήσας τῇ φωνῇ αὐτοῦ ἔκλαυσε.

12. Καὶ ἀπήγγειλε τῇ Ραχήλ, ὅτι ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐστι, καὶ ὅτι υἱὸς Ρεβέκκας ἐστί. καὶ δραμοῦσα ἀπήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτῆς, κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα.

13. Ἐγένετο δὲ ὡς ἤκουσε Λάβαν τὸ ὄνομα Ἰακὼβ τοῦ υἱοῦ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, ἔδραμεν εἰς συνάντησιν αὐτοῦ. καὶ περιλαβὼν αὐτὸν, ἐφίλησεν. καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ διηγήσατο τῷ Λάβαν πάντας τοὺς λόγους αὐτοῦ.

14. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Λάβαν, ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ ἐκ τῆς σαρκός μου εἶ σύ. καὶ ἦν μετ᾽ αὐτοῦ μῆνα ἡμερῶν.

15. Εἶπε δὲ Λάβαν τῷ Ἰακώβ. ὅτι γὰρ ἀδελφός μου εἶ, οὐ δουλεύσεις μοι δωρεάν; ἀπάγγειλόν μοι, τί σου ὁ μισθός ἐστι.

16. Τῷ δὲ Λάβαν δύο θυγατέρες ἦσαν. ὄνομα τῇ μείζονι, Λεία. καὶ ὄνομα τῇ δευτέρᾳ, Ραχήλ.
17. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ Λείας ἀσθενεῖς· Ραχὴλ δὲ καλὴ τῷ εἴδει, καὶ ὡραία τῇ ὄψει σφόδρα.

18. Ηγάπησε δὲ τὴν Ραχὴλ ὁ Ιακὼβ, καὶ εἶπε· δουλεύσω σοι ἑπτὰ ἔτη περὶ Ραχὴλ τῆς θυγατρός σου τῆς νεωτέρας.
19. Ειπε δὲ Λάβαν, βέλτιόν σοι δοῦναί με αὐτὴν, ἢ δοῦναί με αὐτὴν ἀνδρὶ ἑτέρῳ. οἴκησον μετ' ἐμοῦ.

20. Καὶ ἐδούλευσεν Ιακὼβ περὶ Ραχὴλ ἔτη ἑπτά. καὶ ἦσαν ἐναντίον αὐτοῦ ὡς ἡμέραι ὀλίγαι, παρὰ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν αὐτήν.
21. Ειπε δὲ Ιακὼβ πρὸς Λάβαν, δός μοι τὴν γυναῖκά μου, πεπλήρωνται γὰρ αἱ ἡμέραι, ὅπως εἰσέλθω πρὸς αὐτήν.

22. Συνήγαγε δὲ Λάβαν πάντας τοὺς ἄνδρας τοῦ τόπου, καὶ ἐποίησε γάμον.
23. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα. καὶ λαβὼν Λείαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, εἰσήγαγε πρὸς Ιακώβ. καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτὴν Ιακώβ.
24. Εδωκε δὲ Λάβαν Λείᾳ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Ζελφὰν τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, αὐτῇ παιδίσκην.
25. Καὶ ἐγένετο δὲ τοπρωΐ, καὶ ἰδοὺ ἦν Λεία. εἶπε δὲ Ιακὼβ πρὸς τὸν Λάβαν· τί τοῦτο ἐποίησάς μοι; οὐ περὶ Ραχὴλ ἐδούλευσά σοι; καὶ ἱνατί παρελογίσω με;

26. Ειπε δὲ Λάβαν· οὐκ ἔστιν οὕτως ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, δοῦναι τὴν νεωτέραν πρὶν τῆς πρεσβυτέρας.

27. Συντέλεσον οὖν τὰ ἕβδομα ταύτης, καὶ δώσω σοι καὶ ταύτην ἀντὶ τῆς ἐργασίας ἧς ἐργᾷ παρ' ἐμοὶ, ἔτη ἑπτὰ ἕτερα.

28. Εποίησε δὲ Ιακὼβ οὕτως. καὶ ἀνεπλήρωσε τὰ ἕβδομα αὐτῆς. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Λάβαν Ραχὴλ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, αὐτῷ γυναῖκα.
29. Εδωκε δὲ Λάβαν Ραχὴλ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Βαλλὰν τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, αὐτῇ παιδίσκην.

Καὶ

16. Habebat verò duas filias, nomen majoris Lia: minor verò appellabatur Rachel.
17. Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie, & venusto aspectu.

18. Quam diligens Jacob, ait: Serviam tibi pro Rachel filia tua minore septem annis.
19. Respondit Laban: Meli⁹ est ut tibi eam dem, quam alteri viro: mane apud me.

20. Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis: & videbantur illi pauci dies, præ amoris magnitudine.
21. Dixitque ad Laban: Da mihi uxorem meam: quia jam tempus impletum est, ut ingrediar ad illam.
22. Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit nuptias.
23. Et vespere Liam filiam suam introduxit ad eum,

24. Dans ancillam filiæ, Zelpham nomine. Ad quam cùm ex more Jacob fuisset ingressus,
25. Facto mane vidit Liam: & dixit ad socerum suum, Quid est quod facere voluisti? nónne pro Rachel servivi tibi? quare imposuisti mihi?
26. Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores antè tradamus ad nuptias.
27. Imple hebdomadam dierum hujus copulæ: & hanc quoque dabo tibi pro opere, quo servitur es mihi septem annis aliis.

28. Acquievit placito: & hebdomada transacta, Rachel duxit uxorem:
29. Cui pater servam Balam tradiderat.

Tan-

16. Ipsi autem Laban *erant* duæ filiæ: nomen majoris, Leah: & nomen minoris, Rahel.
17. Porrò oculi Leah *erant* teneri: Rahel verò erat pulchra 20 forma & pulchra aspectu.
18. Dilexit autem Jaacob ipsam Rahel, & ait, serviam tibi septem annos 21 pro Rahel filia tua minore.
19. 22 Respondit Laban, Melius est, ut dem eam tibi, quam ut dem eam viro alteri: mane mecum.

20. Servivit itaq; Jaacob pro Rahel septem annos, 23 qui visi sunt ei dies pauci, eò quòd diligeret eam.

21. Et dixit Jaacob ad Laban, Da *mihi* uxorem meam: quia completi sunt dies mei. 24 ut ingrediar ad eam.

22. Congregavit ergo Laban omnes viros illius loci, & fecit convivium.
23. Fuit autem vesperi, 25 accepit Leah filiam suam, & adduxit eam ad illum, & ingressus est ad eam.
24. Deditque Laban ei Zilpah ancillam suam, *nempe* Leah filiæ suæ ancillam.

25. 26 Mane autem facto cognovit esse Leah: & dixit ad Laban, Quid hoc fecisti mihi? annon pro Rahel servivi apud te? cur ergo decepisti me?
26. Respondit Laban, 27 Non ita fit in loco nostro, ut detur minor ante primogenitam.

27. 1 Exple hebdomadam hujus, 28 postea dabimus tibi etjam hanc 29 pro servitute, quam servies apud me adhuc septem annos alios.
28. Et fecit Jaacob sic, Explevit enim hebdomadam illius: deinde dedit ei Rahel filiam suam 30 in uxorem.
29. Deditque Laban Rahel filiæ suæ Bilhah ancillam suam, *dedit inquam* illi in ancillam.

In_

16. Laban aber hatte zwo töchter/ die elteste hies Lea/ vnd die jüngste Rahel/

17 Aber Lea hatte ein blöde gesichte/ Rahel war hübsch vnd schön.

18. Vnd Jacob gewan die Rahel lieb/ vnd sprach/ Ich wil dir sieben jar vmb Rahel deine jüngeste tochter dienen.
19. Laban antwortet/ Es ist besser/ ich gebe dir sie/ denn einem andern/ bleib bey mir.

20. Also dienete Jacob vmb Rahel sieben jar/ vnd dauchten jn als werens einzele tage/ so lieb hatte er sie.

21. Vnd Jacob sprach zu Laban/ Gib mir nu mein weib/ denn die zeit ist hie/ das ich beylige.

22. Da lud Laban alle leute des orts/ vnd machte ein hochzeit mal.
23. Des abends aber nam er seine tochter Lea/ vnd bracht sie zu jm hinein/ vnd er lag bey jr.
24. Vnd Laban gab seiner tochter Lea seine magd Silpā zur magd.

25. Des morgens aber/ sihe/ da war es Lea/ vnd er sprach zu Laban/ Warumb hastu mir das gethan? Hab ich dir nicht vmb Rahel gedienet? warumb hastu mich denn betrogen?
26. Laban antwortet/ Es ist nicht sitte in vnserm lande/ das man die jüngste ausgebe vor der eltesten.
27. Halte mit dieser die wochen aus/ so wil ich dir diese auch geben/ vmb den dienst/ den du bey mir noch ander sieben iar dienen solt. 56.

28. Jacob thet also/ vnd hielt die wochen aus/ da gab jm Laban Rahel seine tochter zum weibe.
29. Vnd gab seiner tochter Rahel seine magd Bilha zur magd.

Also

20. forma & p. aspectus.
21. in Rachel. v 20. 25.
22. & dixit: bonum dare me eam tibi præ dare me eam &c. a. Gen 26 n. 18.
23. & fuerunt in oculis ejus, sicut dies uni. (Gen 27. n. 45) in diligendo se eam.
24. &.
25. & accepit.
26. & fuit in mane, & ecce ipsa Leah. e. d. a. L. q. h. f? a. p. R. s. tecum.
27. non fiet (fieri solet) ita in l. n. ad dandum (scil. nuptum) minorem ad facies primogenitæ.
28. Et n. 4.
29. in s. q. s. mecum.
30. illi in ux.

31. præ Leah.
32. & vidit. i. q. exosa L. (25. n. 33) & aperuit.
33. in afflictionem m. quia nunc dil. m. v. m.
34. exosa ego, & dedit.
35. sociabitur, v. m. s. unice me diliget.
36. & stetit (destitit) a pariendo.

30. Also lag er auch bey mit Rahel/vnd hatte Rahel lieber denn Lea/ vnd dienet bey jm förder die andern sieben jar.

31. Da aber der HERR sahe/ das Lea vnwerd war/ macht er sie fruchtbar/vnd Rahel vnfruchtbar.

32. Vnd Lea ward schwanger/vnd gebar einen son/den hies sie Ruben vnd sprach/ Der HERR hat angesehen mein elende/ Nu wird mich mein man lieb haben.

33. Vnd ward abermal schwanger/ vnd gebar einen son/vnd sprach/ Der HERR hat gehöret/ das ich vnwerd bin/ vnd hat mir diesen auch gegeben/vnd hies jn Simeon.

34. Abermal ward sie schwanger/vnd gebar einen son/ vnd sprach / Nu wird sich mein man wider zu mir thun / denn ich hab jm drey söne geborn/ darumb hies sie jn Levi.

35. Zum vierden ward sie schwanger / vnd gebar einen son/ vnd sprach/ Nu wil ich dem HERRN dancken/ darumb hies sie jn Juda/vnd höret auff kinder zugeberen.

Cap. 30.
1. & vidit R. q. n. p. i. 3. & invidit Rachel in sororem s.
2. & si non, mortua ego. & accensus est.
3. ego.
4. & dixit.
5. filiabor vel ædificabor etjam ego ex ea. Gen. 16. n. 2.

Das XXX. Cap.

DA Rahel sahe/ das sie dem Jacob nichts gebar / neidet sie jre schwester/ vnd sprach zu Jacob/ Schaffe mir kinder/wo nicht/so sterbe ich.

2. Jacob aber ward sehr zornig auff Rahel / vnd sprach/ Bin ich doch nicht Gott/ der dir deines leibes früchte nicht geben wil.

3. Sie aber sprach/ Sihe/da ist meine magd Bilha / lege dich zu jr/ das sie auff meinem schos gebere/ vnd ich doch durch sie erbawet werde.

4. Vnd sie gab jm also Bilha jre magd zum weibe. Vnd Jacob leget sich zu jr /

5. Also ward Bilha schwanger/ vnd gebar Jacob einen son.

Da

30. Ingressus est ergò etjam ad Rahel, dilexitq; etjam Rahel, 31 magis quàm Leah: & servivit apud eum adhuc septem annos alios.

31. 32 Videns autem Jehovah, quòd odio haberetur Leah, aperuit vulvam ejus: & Rahel *erat* sterilis.

32. Concepit igitur Leah, & peperit filium, vocavitq; nomen ejus Reuben: dixit enim, Quia vidit Jehovah, 33 afflictionem meam: nunc igitur diliget me vir meus.

33. Concepitq; iterum, ac peperit filium, & dixit, Quia audivit Jehovah, quod 34 odio haberer, dedit mihi etjam hunc, vocavitque nomen ejus Simon.

34. Et concepit rursum, peperitq; filium: & dixit, jam hac vice 35 copulabitur vir meus mihi: peperi enim ei tres filios. Idcirco vocavit nomen ejus Levi.

35. Rursus quoque concepit, ac peperit filium, & dixit, vice hac confitebor Jehovæ: Idcirco vocavit nomen ejus Jehudah: 36 & desiit parere.

CAP. XXX.

VIdens autem Rahel, quod non peperisset ipsi Jaacob, invidit sorori suæ, dixitq; ad Jaacob, Da mihi filios: 2 sin minus, mortua sum.

2. Iratus est itaq; furor Jaacob in Rahel, & dixit, Nunquid pro Deo 3 sum, qui prohibuit á te fructum ventris?

3. 4 Dixit illa, Ecce ancilla mea Bilhah: ingredere ad eam, parietque super genua mea, & 5 habebo filios ego quoq; ex ea.

4. Dedit itaq; ei Bilhah ancillam suam in uxorem: & ingressus est ad eam Jaacob.

5. Concepitque Bilhah, & peperit ipsi Jaacob filium.

Et

30. Tandemque potitus optatis nuptiis, amorem sequentis priori prætulit, serviens apud eum septem annis aliis.

31. Videns autem Dominus, qvod despiceret Liam, aperuit vulvam ejus, sorore sterili permanente.

32. Quæ conceptum genuit filium, vocavitq; nomen ejus Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus.

33. Rursumque concepit & peperit filium, & ait: Quoniam audivit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi. vocavitque nomen ejus Simeon.

34. Concepitque tertiò, & genuit alium filium, dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eò quòd pepererim ei tres filios: & idcirco appellavit nomen ejus Levi.

35. Quartò concepit, & peperit filium, & ait: Modò confitebor Domino. * & ob hoc vocavit eum Judam: cessavitque parere.

CAP. XXX.

CERnens autem Rachel quòd infœcunda esset, invidit sorori suæ, & ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar.

2. Cui iratus respondit Jacob, Num pro Deo ego sum, qui privavit te fructu ventris tui?

3. At illa, Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, ut pariat super genua mea, & habeam ex illa filios.

4. Deditque illi Balam in conjugium: quæ, ingresso ad se viro,

5. Concepit, & peperit filium.

Dixitq;

30. Καὶ εἰσῆλθε πρὸς τὴν Ραχὴλ. ἠγάπησε δὲ Ραχὴλ μᾶλλον ἢ Λείαν. καὶ ἐδούλευσεν αὐτῷ ἑπτὰ ἔτη ἕτερα.

31. Ιδὼν δὲ Κύριος, ὅτι μισεῖται Λεία, ἤνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς. Ραχὴλ δὲ ἦν στεῖρα.

32. Καὶ συνέλαβε Λεία καὶ ἔτεκεν υἱὸν τῷ Ιακώβ. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ρουβήν, λέγουσα· διότι εἶδε Κύριος τὴν ταπείνωσίν μου, νῦν με ἀγαπήσει ὁ ἀνήρ μου.

33. Καὶ συνέλαβε πάλιν Λεία, καὶ ἔτεκεν υἱὸν δεύτερον τῷ Ιακώβ, καὶ εἶπεν· ὅτι ἤκουσε Κύριος ὅτι μισοῦμαι, καὶ προσέδωκέ μοι καὶ τοῦτον. ἐκάλεσε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Συμεών.

34. Καὶ συνέλαβεν ἔτι, καὶ ἔτεκεν υἱόν· καὶ εἶπεν, ἐν τῷ νῦν καιρῷ πρὸς ἐμοῦ ἔσται ὁ ἀνήρ μου. ἔτεκον γὰρ αὐτῷ τρεῖς υἱούς. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Λευί.

35. Καὶ συλλαβοῦσα ἔτι, ἔτεκεν υἱόν, καὶ εἶπε· νῦν ἔτι τοῦτο ἐξομολογήσομαι Κυρίῳ. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ιούδαν. καὶ ἔστη τοῦ τεκεῖν.

* Mat. 1. v. 2.

Κεφαλ. λ΄.

Ιδοῦσα δὲ Ραχὴλ, ὅτι οὐ τέτοκε τῷ Ιακώβ· καὶ ἐζήλωσε Ραχὴλ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς. καὶ εἶπε τῷ Ιακώβ, δός μοι τέκνον· εἰ δὲ μὴ, τελευτήσω ἐγώ.

2. Εθυμώθη δὲ Ιακὼβ τῇ Ραχήλ· καὶ εἶπεν αὐτῇ, μὴ ἀντὶ Θεοῦ ἐγώ εἰμι, ὃ ἐστέρησέ σε καρπὸν κοιλίας;

3. Εἶπε δὲ Ραχὴλ τῷ Ιακώβ· ἰδοὺ ἡ παιδίσκη μου Βαλλά. εἴσελθε πρὸς αὐτήν· καὶ τέξεται ἐπὶ τῶν γονάτων μου καὶ τεκνοποιηθήσομαι ἐξ αὐτῆς·

4. Καὶ ἔδωκε Βαλλὰν τὴν παιδίσκην αὐτῆς αὐτῷ γυναῖκα. εἰσῆλθε δὲ πρὸς αὐτὴν Ιακώβ.

5. Καὶ συνέλαβε Βαλλὰ ἡ παιδίσκη Ραχὴλ, καὶ ἔτεκε τῷ Ιακὼβ υἱόν.

Καὶ

6. Καὶ εἶπε Ραχὴλ, ἔκρινέ μοι ὁ Θεός· καὶ ἐπήκουσε τῆς φωνῆς μου. καὶ ἔδωκέ μοι υἱόν. διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Δάν.

7. Καὶ συνέλαβεν ἔτι Βαλλὰ ἡ παιδίσκη Ραχὴλ, καὶ ἔτεκεν υἱὸν δεύτερον τῷ Ιακώβ.

8. Καὶ εἶπε, συνελάβετό μοι ὁ Θεός· καὶ συνανεστράφην τῇ ἀδελφῇ μου, καὶ ἐδυνάσθην. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Νεφθαλείμ.

9. Εἶδε δὲ Λεία, ὅτι ἀπέστη τοῦ τίκτειν· καὶ ἔλαβε τὴν παιδίσκην αὐτῆς, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ Ιακὼβ γυναῖκα.

10. Συνέλαβε δὲ Ζελφὰ ἡ παιδίσκη Λείας. καὶ ἔτεκε τῷ Ιακὼβ υἱόν.

11. Καὶ εἶπε Λεία, εὐτύχηκα. καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Γάδ.

12. Καὶ συνέλαβεν ἔτι Ζελφὰ ἡ παιδίσκη Λείας. καὶ ἔτεκε τῷ Ιακὼβ υἱὸν δεύτερον.

13. Καὶ εἶπε Λεία, μακαρία ἐγώ. ὅτι μακαρίζουσί με αἱ γυναῖκες. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ασήρ.

14. Επορεύθη δὲ Ρουβὴν ἐν ἡμέρᾳ θερισμοῦ πυρῶν. καὶ εὗρε μῆλα μανδραγορῶν ἐν τῷ ἀγρῷ. καὶ ἤνεγκεν αὐτὰ πρὸς Λείαν τὴν μητέρα αὐτοῦ. εἶπε δὲ Ραχὴλ Λείᾳ τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς, δός μοι τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ σου.

15. Εἶπε δὲ Λεία, οὐχ ἱκανόν σοι, ὅτι ἔλαβες τὸν ἄνδρα μου; μὴ καὶ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ μου λήψῃ; εἶπε δὲ Ραχὴλ, οὐχ οὕτως, κοιμηθήτω μετὰ σοῦ τὴν νύκτα ταύτην ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ σου.

16. Εἰσῆλθε δὲ Ιακὼβ ἐξ ἀγροῦ ἑσπέρας. καὶ ἐξῆλθε Λεία εἰς συνάντησιν αὐτῷ· καὶ εἶπε, πρὸς με εἰσελεύσῃ σήμερον. μεμίσθωμαι γάρ σε ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ μου. καὶ ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς τὴν νύκτα ἐκείνην.

17. Καὶ ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς Λείας. καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκεν υἱὸν πέμπτον τῷ Ιακώβ.

6. Dixitque Rachel: Judicavit mihi Dominus, & exaudivit vocem meam, dans mihi filium, & idcirco appellavit nomen ejus Dan.

7. Rursumque Bala concipiens, peperit alterum.

8. Pro quo, ait Rachel: comparavit me Dominus cum sorore mea, & invalui: vocavitque eum Nephthali.

9. Sentiens Lia quòd parere desiisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit.

10. Qua post conceptum edente filium,

11. Dixit: Feliciter. & idcirco vocavit nomen ejus Gad.

12. Peperit quoque Zelpha alterum:

13. Dixitque Lia; Hoc pro beatitudine mea: Beatam quippe me dicent mulieres. propterea appellavit eum Aser.

14. Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit mandragoras, quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel, Da mihi partem de mandragoris filii tui.

15. Illa respondit: Parúmne tibi videtur, quòd præripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui.

16. Redeuntique ad vesperam Jacob de agro, egressa est in occursum ejus Lia, & ait, Ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxi te pro mandragoris filii mei. Dormivitque cum ea, nocte illa.

17. Et exaudivit Deus preces ejus, concepitque, & peperit filium quintum.

6. & ait Rahel, judicavit me Deus, ac etjam 6 exaudivit vocem meam, deditq; mihi filium. Idcirco vocavit nomen ejus Dan.

7. Concepitque adhuc, ac peperit Bilhah ancilla Rahel filium secundum ipsi Jaacob.

8. Et dixit Rahel, † Luctationibus 7 vehementibus luctata sum cum sorore mea, etjam prævalui. Vocavitque nomen ejus Naphthali.

9. Vidit autem Leah, quòd 8 destitisset parere: & accepit Zilpah ancillam suam, & dedit eam Jaacob in uxorem.

10. Peperitq; Zilpah ancilla Leah ipsi Jaacob filium.

11. Et dixit Leah, 9 venit prosperitas. Et vocavit nomen ejus Gad.

12. Peperit quoque Zilpah ancilla Leah filium alterum ipsi Jaacob.

13. Et dixit Leah, 10 ut beata dicar: quia beatam me dicent filiæ: vocavitq; nomen illius Aser.

14. 11 Perrexit autem Reuben in diebus messis triticeæ, & reperit mandragoras in agro, attulitque eas ad Leah matrem suam. Et dixit Rahel ad Leah, Da quæso mihi de mandragoris filii tui.

15. 12 Cui illa respondit, Parumne *est tibi quòd* 13 acceperis virum meum, nisi etjam auferre velis mandragoras filii mei? Et ait Rahel, Idcircò 14 dormiet tecum hac nocte pro mandragoris filii tui.

16. 15 Quum ergo rediret Jaacob ex agro vesperi, egressa est Leah in occursum ejus, & dixit, Ad me ingredieris: quia 16 mercede conduxi te mandragoris filii mei. Et dormivit cum ea nocte illa.

17. Et 17 exaudivit Deus Leah: quæ concepit, ac peperit ipsi Jaacob filium quintum.

6. Da sprach Rahel/ Gott hat meine sache gerichtet/ vnd meine stim erhöret/ vnd mir einen son gegeben/ darumb hies sie jn Dan.

7. Abermal ward Bilha Rahels magd schwanger/ vnd gebar Jacob den andern son.

8. Da sprach Rahel/ Gott hat es gewand mit mir vnd meiner schwester/ vnd ich werds jr zuuor thun/ vnd hies jn Naphthali.

9. Da nu Lea sahe/ das sie auffgehöret hatte zu geberen/ nam sie jre magd Silpa/ vnd gab sie Jacob zum weibe.

10. Also gebar Silpa Lea magd/ Jacob einen son.

11. Da sprach Lea/ Rüstig/ vnd hies jn Gad.

12. Darnach gebar Silpa Lea magd/ Jacob den andern son.

13. Da sprach Lea/ Wol mir/ denn mich werden selig preisen die töchter vnd hies jn Asser.

14. Ruben gieng aus zur zeit der weitzenernd/ vnd fand Dudaim auff dem felde/ vnd bracht sie heim seiner mutter Lea. Da sprach Rahel zu Lea/ Gib mir der Dudaim deines sons ein teil.

15. Sie antwortet/ Hastu nicht gnug/ das du mir meinen man genomen hast/ vnd wilt auch die Dudaim meines sons nemen? Rahel sprach/ Wolan/ las jn diese nacht bey dir schlaffen vmb die Dudaim deines sons.

16. Da nu Jacob des abends vom felde kam/ gieng jm Lea hinaus entgegen vnd sprach/ Bey mir soltu ligen/ denn ich habe dich erkaufft vmb die Dudaim meines sons. Vnd er schlieff die nacht bey jr/

17. Vnd Gott erhöret Lea/ vnd sie ward schwanger/ vnd gebar Jacob den fünfften son.

6. audivit in v. m.

7. Dei .i. divinis vel vehementibus. Ion 3 v 3. Psal 36 v 7. 57.

8. Stetit (destitit) a pariendo. n. 36.

9. in fortuna, vel in turma, vel venit fortuna, vel venit turma .i. turmatim venient mihi liberi.

10. in beatitate mea. q. beatificabunt me filiæ.

11. & ivit R. i. d. m. triticorum, Gē 1. n 19.

12. & dixit ei.

13. accipere te v. m. & ad accipiendum etjam mādrag.

14. cubabit. v 16.

15. & venit Iacob e. a. in vespera, & egr.

16. conducendo conduxi.

17. & audivit Deus ad Leah, & concepit.

18. Vnd sprach/ Gott hat mir gelohnet/ das ich meine magd meinem manne gegeben habe/ vnd hies in Isaschar.
19. Abermal ward Lea schwanger/vnd gebar Jacob den sechsten son/
20. Vnd sprach/ Gott hat mich wol beraten/ nu wird mein man wider bey mir wonen/denn ich habe jm sechs söne geboren/vnd hies jn Sebulon.

21. Darnach gebar sie eine tochter/die hies sie Dina.
22. Der HERR gedacht aber an Rahel/ vnd erhöret sie/vnd macht sie fruchtbar.

23. Da ward sie schwanger/vnd gebar einen son/ vnd sprach/ Gott hat meine schmach von mir genomen/
24. Vnd hies jn Joseph/ vnd sprach/ Der HERR wolte mir noch einen son dazu geben.
25. Da nu Rahel den Joseph geborn hatte/ sprach Jacob zu Laban/Las mich ziehen vnd reisen an meinen ort vnd in mein land/
26. Gib mir meine weiber vnd

18. dotavit me Deus, me (inquam dotavit) dote bona.
19. & postea. Gen 1n. 2.
20. collegit, .i. do, vel, carptim abstulit.
21. addet Gen 28 n. 23.
22. & dixit.
23. & ibo.

18. Dixitque Leah, Dedit Deus mercedem meam: eo quod dederim ancillam meam viro meo. Ideo vocavit nomen ejus Issaschar.
19. Et concepit rursum Leah, ac peperit filium sextum ipsi Jaacob.
20. Dixitque Leah, 18 Donavit me Deus, dono bono: hac vice habitabit mecum vir meus, quia peperi ei sex filios. Et vocavit nomen ejus Zebulun.
21. 19 Deinde peperit filiam, & vocavit nomen ejus Dinah.
22. Recordatus est autem Deus Rahel, exaudivitque eam Deus, & aperuit vulvam illius.
23. Concepit itaq;, ac peperit filium: dixitque, 20 Sustulit Deus opprobrium meum.
24. Vocavitque nomen ejus Joseph, dicendo 21 Addat Jehovah mihi filium alium.
25. Fuit autem quum peperisset Rahel † Joseph, 22 dixit Jaacob ad Laban, Dimitte me, 23 ut abeam ad locum meum, & ad terram meam.
26. Da *mihi uxores* me-

18. Et ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo. appellavitque nomen ejus Issachar.
19. Rursum Lia concipiens peperit sextum filium,
20. Et ait: Dotavit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eò quòd genuerim ei sex filios: & idcirco appellavit nomen ejus Zabulon.
21. Post quem peperit filiam, nomine Dinam.
22. Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, & aperuit vúlvam ejus.
23. Quæ concepit, & peperit filium, dicens: Abstulit Deus opprobrium meum.
24. Et vocavit nomen ejus Joseph, dicens: Addat mihi Dominus filium alterum.
25. Nato autem Joseph, dixit Jacob socero suo: Dimitte me, ut revertar in patriam meam, & ad terram meam.
26. Da mihi uxores, & liberos

18. Καὶ εἶπε Λεία· δέδωκέ μοι ὁ Θεὸς τὸν μισθόν μου, ἀνθ' ὧν ἔδωκα τὴν παιδίσκην μου τῷ ἀνδρί μου. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ισσάχαρ, ὅ ἐστι μισθός.
19. Καὶ συνέλαβεν ἔτι Λεία· καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἕκτον τῷ Ιακώβ.
20. Καὶ εἶπε Λεία· δεδώρηταί μοι ὁ Θεὸς δῶρον καλὸν ἐν τῷ νῦν καιρῷ. αἱρετιεῖ με ὁ ἀνήρ μου, ἔτεκον γὰρ αὐτῷ ἓξ υἱούς. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ζαβουλών.
21. Καὶ μετὰ τοῦτο ἔτεκεν θυγατέρα. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτῆς, Δῖνα.
22. Εμνήσθη δὲ ὁ Θεὸς Ραχὴλ, καὶ ἐπήκουσεν αὐτῆς ὁ Θεός. καὶ ἀνέῳξεν αὐτῆς τὴν μήτραν.
23. Καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκεν υἱὸν τῷ Ιακώβ. εἶπε δὲ Ραχὴλ, ἀφεῖλέ μου ὁ Θεὸς τὸ ὄνειδος.
24. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ιωσήφ, λέγουσα· προσθέτω μοι ὁ Θεὸς υἱὸν ἕτερον.
25. Εγένετο δὲ ὡς ἔτεκεν Ραχὴλ τὸν Ιωσήφ, εἶπεν Ιακὼβ τῷ Λάβαν, ἀπόστειλόν με, ἵνα ἀπέλθω εἰς τὸν τόπον μου καὶ εἰς τὴν γῆν μου.
26. Απόδος μοι τὰς γυναῖκάς μου

μου καὶ τὰ παιδία μου, περὶ ὧν δεδούλευκά σοι, καὶ ἀπέλθω. σὺ γὰρ γινώσκεις τὴν δουλείαν ἣν δεδούλευκά σοι.
27. Εἶπε δὲ αὐτῷ Λάβαν, εἰ εὗρον χάριν ἐναντίον σου, οἰωνισάμην ἄν. εὐλόγησέ με ὁ Θεὸς τῇ σῇ εἰσόδῳ.

28. Διάστειλον τὸν μισθόν σου πρὸς με, καὶ δώσω.
29. Εἶπε δὲ αὐτῷ Ιακὼβ, σὺ γινώσκεις τὴν δουλείαν, ἣν δεδούλευκά σοι. καὶ ὅσα ἦν κτήνη σου μετ᾽ ἐμοῦ.

30. Μικρὰ γὰρ ἦν, ὅσα σοι ἦν ἐναντίον μου. καὶ ηὐξήθη εἰς πλῆθος. καὶ εὐλόγησε Κύριος ἐπὶ τῷ ποδί μου. νῦν οὖν πότε ποιήσω κἀγὼ ἐμαυτῷ οἶκον.

31. Καὶ εἶπε Λάβαν αὐτῷ, τί σοι δώσω; εἶπε δὲ αὐτῷ Ιακὼβ, οὐ δώσεις μοι οὐθέν. ἐὰν ποιήσῃς μοι τὸ ῥῆμα τοῦτο, πάλιν ποιμανῶ τὰ πρόβατά σου, καὶ φυλάξω.

32. Παρελθέτω πάντα τὰ πρόβατά σου σήμερον, καὶ διαχώρισον ἐκεῖθεν πᾶν πρόβατον φαιὸν ἐν τοῖς ἀρνάσι, καὶ πᾶν διάλευκον καὶ ῥαντὸν ἐν ταῖς αἰξὶν, ἔσται μοι μισθός.

33. Καὶ ἐπακούσεταί μου ἡ δικαιοσύνη μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ αὔριον. ὅτι ἐστὶν ὁ μισθός μου ἐνώπιόν σου. πᾶν ὃ ἂν μὴ ᾖ ῥαντὸν ἢ διάλευκον ἐν ταῖς αἰξὶ, καὶ φαιὸν ἐν τοῖς ἀρνάσι, κεκλεμμένον ἔσται παρ᾽ ἐμοί.
34. Εἶπε δὲ αὐτῷ Λάβαν, ἔστω κατὰ τὸ ῥῆμά σου.
35. Καὶ διέστειλεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τοὺς τράγους τοὺς ῥαντοὺς καὶ τοὺς διαλεύκους, καὶ πάσας τὰς αἶγας τὰς ῥαντὰς, καὶ τὰς διαλεύκους, καὶ πᾶν φαιὸν, ὃ ἦν ἐν τοῖς ἀρνάσι, καὶ πᾶν, ὃ ἦν λευκὸν ἐν αὐτοῖς. καὶ ἔδωκε διὰ χειρὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ποίμνιον καταμόνας.
36. Καὶ ἀπέστησεν ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν, ἀναμέσον αὐτῶν καὶ ἀναμέσον Ιακὼβ. Ιακὼβ δὲ ἐποίμαινε τὰ πρόβατα Λάβαν τὰ ὑπολειφθέντα.
37. Ἔλαβε δὲ ἑαυτῷ Ιακὼβ ῥάβδον στυρακίνην χλωρὰν, καὶ καρυΐνην, καὶ πλατάνου. καὶ ἐλέπισεν

er tos (i. habentes varii coloris circulos circa crura in locis. ubi colligari solent) & maculosos, & omnes capras punctatas & maculosas, omne, quo album in eo. & omne nigrum in agnis.
37. & inter i. & i. pascens (11 n. 11.) gregem L. r.

beros meos, pro quibus servivi tibi, ut abeam: tu vero nosti servitutem qua servivi tibi.
27. At illi Laban: Inveniam gratiam in conspectu tuo: experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te:
28. Constitue mercedem tuam, quam dem tibi.
29. At ille respondit: Tu nosti quomodo servierim tibi, & quanta in manibus meis fuerit possessio tua.
30. Modicum habuisti antequam venirem ad te, & nunc dives effectus es: benedixitque tibi Deus ad introitum meum. justum est igitur ut aliquando provideam domui meæ.
31. Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait, Nihil volo: sed si feceris quod postulo, iterum pascam, & custodiam pecora tua.
32. Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas oves varias, & sparso vellere: & quodcunque furvum & maculosum, variumque fuerit, tam in ovibus quàm in capris, erit merces mea.
33. Respondebitque mihi cras justitia mea, quando placiti tempus advenerit coram te: & omnia quæ non fuerint varia, & maculosa, & furva, tam in ovibus quam in capris, furti me argues.
34. Dixitq; Laban: Gratum habeo quod petis.
35. Et separavit in die illa capras, & oves, & hircos, & arietes varios, atq; maculosos: cunctum autem gregem unicolorem, id est albi & nigri velleris, tradidit in manu filiorum suorum.
36. Et posuit spatium itineris trium dierum inter se & generum, qui pascebat reliquos greges ejus.
37. Tollens ergo Jacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex pla-

meas & liberos meos, 24 pro quibus servivi apud te: tu enim nosti servitutem meam, quam servivi tibi.
27. Et dixit 25 ei Laban, Si nunc inveni gratiam in oculis tuis (26 expertus sum, quòd benedixit mihi Jehovah propter te.)
28. Dixit inquam, Constitue mercedem tuam 27 mihi, & dabo eam.
29. 28 Cui ait, Tu nosti, qualiter servierim tibi, & quantus fuerit grex tuus mecum:
30. Nam paucum *erat* quod 29 habebas ante me, & crevit vehementer: benedixitque Jehovah tibi 30 ad *ingressum* pedis mei: nunc autem quando operabor etjam ego pro domo mea?
31. 31 Et dixit, Quid dabo tibi? Respondit Jaacob. Non dabis mihi quicquam. si feceris mihi 32 istud rursum, pascam pecudes tuas, custodiam:
32. Transibo per omnes oves tuas hodie, removendo inde omne pecus 33 maculis parvis respersum, & maculis latis, omne quoque pecus rufum inter oves, atque respersum maculis latis, respersumq; maculis parvis in capris, & erit merces mea.
33. Et 34 testificabitur de me justitia mea die crastina, quum veneris super mercedem meam, coram te. quicquid non fuerit 35 maculis parvis respersum, aut maculis latis in capris, & rufum in pecudibus, furto ablatum erit apud me.
34. Dixitq; Laban, Ecce utinam fit secundũ verbum tuũ.
35. 36 Abstulit itaq; eo die hircos lineis distinctos, & maculis magnis respersos, omnesq; capras punctis respersas, & maculis magnis: omne *inquam* in quo *erat* aliquid albi, omne etjã rufũ in pecudib9, & posuit in manu filiorũ suorũ.
36. Posuit verò iter triũ dierum inter se 37 & Jaacob: & Jaacob pascebat pecudes Laban residuas
37. Tulit autem sibi

vnd meine kinder/ darumb ich dir gedienet habe / das ich ziehe/ denn du weissest/ wie ich dir gedienet habe.
27. Laban sprach zu jm/ Las mich gnade für deinen augen finden/ ich spüre/ das mich der HERR segenet vmb deinen willen/
28. Stimme das lohn das ich dir geben sol.
29. Er aber sprach zu jm/ Du weissest/ wie ich dir gedienet habe/ vnd was du für vieh hast vnter mir.
30. Du hattest wenig ehe ich her kam/ nu aber ists ausgebreitet in die menge / vnd der HERR hat dich gesegenet durch meinen fus/ vnd nu wenn sol ich auch mein haus versorgen?
31. Er aber sprach/ Was sol ich dir den gebē? Jacob sprach/ Du solt mir nichts vberal geben / sondern so du mir thun wilt/ das ich sage / so wil ich widerumb weiden vnd hüten deiner schafe.
32. Ich wil heute durch alle deine herde gehen / vnd aussondern alle fleckete vnd bundte schafe / vnd alle schwartze schafe vnter den lemmern/ vnd die bundten vnd flecketen ziegen/ was nu bund vnd flecket fallen wird/ das sol mein lohn sein.
33. So wird mir mein gerechtigkeit zeugen heute oder morgen / wenn es kömpt / das ich meinen lohn von dir nemen sol/ also/ das/ was nicht flecket oder bund/ oder nicht schwartz sein wird vnter den lemmern/ vnd ziegen/ das sey ein diebstal bey mir.
34. Da sprach Laban/ Sihe da/ es sey wie du gesagt hast.
35. Vnd sonderte des tages die sprenckliche vnd bundte böcke/ vnd alle fleckete vnd bundte ziegen/ wo nur was weisses daran war / vnd alles was schwartz war vnter den lemmern / vnd thats vnter die hand seiner kinder/
36. Vnd macht raum dreyer tagreise weit zwischen im vnd Jacob/ also weidet Jacob die vbrigen herde Laban.
37. Jacob aber nam stebe von

24. quib. s. tibi in (pro) eis & abibo.
25. ad eum.
26. divinatione (vel etjam, experimento) didici, & bened.
27. Super me.
28. & dixit ad eum: t. n. quod servivi tibi, & qua fuit acquisitio tua mecum.
29. fuit tibi in cõspectum. & crevit in multitudinẽ.
30. ad pedem meum. i. ad ventum meum.
31. & dixit.
32. verbum hoc (29. n. 17) revertar pascam gregem tuum custodiam. tr. in omnem gregem t. h.
33. Punctatum & maculosum, & o. p. nigrum in agnis, & maculosum, & punctatum in c.
34. Respondebit in (pro) me.
35. Punctatum & (aut. Gen. 1. n. 2) maculosum in c, & nigrum in agnis, f. a. ipsum mecum. n. 33.
36. & removere fecit (separavit) in die illo h. colliga-

38. *Virgam populi viridem, & coryli, & castanea & incidit i. i. incisuras albas, denudationem candoris, q. super virgis. Gen. 1. n. 17.*
39. *in potatoriis a. quæ venict. i. venire solet grex ad bibendũ e regione gregis, & inc. in veniendo eum a. b. & incaluit grex ad illas virgas (scil. aspiciens) & pariebant grex colligatos, punctitos & maculosos. n. 56.*
40. *pecudem versus colligatam, & omne nigrum i. g. L. e. p. s. g. soli sibi, e. n. p. e. j. pecudem L.*
41. *In omni incalescere pecudũ, colligatarum, & ...*
Cap. 31.
1. *dicendo.*
2. *non ipse secum.*
3. *& dixit ɜ. ad Jacob.*

grünen papelnbawm/ haseln/ vnd castaneen/ vnd schelet weisse streiffe daran / das an den steben das weisse blos ward/

38. Vnd legt die stebe/ die er geschelet hatte / in die trenckrinnen/ für die herde/ die da komen musten zutrincken / das sie empfangen solten/ wenn sie zu trincken kemen.

39. Also empfiengen die herde vber den steben/ vnd brachten sprenckliche/ fleckete/ vnd bundte.

40. Da scheidet Jacob die lemmer/ vnd thet die abgesonderte herde zu den flecketen vnd schwartzen in der herde Labans/ vnd macht jm ein eigen herde/ die thet er nicht zu der herde Labans.

41. Wenn aber der laufft der früelinge herde war / legte er diese stebe in die rinnen für die augen der herde / das sie vber den steben empfiengen/

42. Aber in der spetlinger laufft leget er sie nicht hinein. Also wurden die spetlinge des Labans/ aber die früelinge des Jacobs/

43. Daher ward der man vber die mas reich / das er viel schafe/ megde vnd knechte / kamel vnd esel hatte.

Das XXXI. Cap.

Vnd es kamen für jn die rede der kinder Laban / das sie sprachen/ Jacob hat alle vnsers vaters gut zu sich gebracht. Vnd von vnsers vaters gut / hat er solche reichthum zu wegen gebracht.

2. Vnd Jacob sahe an das angesicht Laban / vnd sihe / es war nicht gegen jm / wie gestern vnd ehegestern.

3. Vnd der HERR sprach zu Jacob/ Zeuch wider in deiner veter land/ vñ zu deiner freundschafft / ich wil mit dir sein.

4. Da sandte Jacob hin/

vnd

Jaacob 38 virgas populeas virides, & amygdalinas, & *ex* castanea, & decorticavit in illis decorticationes albas, denudans candorẽ qui *erat* in virgis.
38. Statuitq; virgas quas decorticavit in canalibus, *id est*, 39 in adaquatoriis aquarum, ad quæ veniebant pecudes, ut biberent: *statuit inquam* in conspectu pecudum, & incalescebant, dum venirent ad bibendum.
39. † Incalueruntq; oves ipsę in conspectu virgarum illarum, & *postea* pariebãt ipsę oves *agnos & hædos* maculis respersos in locis ubi colligari solẽt, & pũctis parvis respersos, & maculis latis.
40. Agnos autem separavit Jaacob, posuitq; facies 40 pecudum versus *fœtus* lineis distinctos, & *versus* omne rufum in grege Laban: & posuit sibi greges seorsum, & non posuit eos juxta pecudes Laban.
41. Fuitq;, 41 ut quãdocunq; incalescebant fortiores, poneret Jaacob virgas illas in oculis oviũ in canalibus, ut incalescerent ad virgarum aspectum.
42. Quando autem 42 serotina faciebant pecudes, non ponebat: ac *ita* erant serotinæ, ipsius Laban, & 43 fortiores ipsius Jaacob.
43. Crevit itaq; vir 44 vehementiss. fueruntq; ei oves multę, & ancillæ, & servi, & cameli, & asini.

CAP. XXXI.

ET audivit verba filiorũ Laban: 1 dicentium, Abstulit Jaacob, quicquid *erat* patri nostro, & ex *his* quę *erant* patris nostri, fecit omnem gloriam istam.
2. Vidit quoq; Jaacob faciem Laban, & ecce 2 non erat erga ipsum sicut heri & nudiustertius.
3. Et *quod* dixisset ei Jehovah, Revertere ad terram patrum tuorum, & ad cognationem tuam, & ero tecum.
4. Misit igitur Jaacob, & evocavit Ra-

hel

tanis, ex parte decorticavit eas: detractisque corticibus, in his quæ spoliata fuerant, candor apparuit: illa verò quæ integra fuerãt, viridia permanserunt: atq; in hunc modum color effectus est varius.
38. Posuitq; eas in canalib⁹, ubi effundebatur aqua: ut cùm venissent greges ad bibendum, ante oculos haberẽt virgas, & in aspectu earum conciperent.
39. Factumq; est, ut in ipso calore coitus, oves intuerentur virgas, & parerent maculosa, & varia, & diverso colore respersa.
40. Divisitque gregem Jacob, & posuit virgas in canalibus ante oculos arietum: erant autem alba & nigra quæque, Laban: cætera verò, Jacob, separatis inter se gregibus.
41. Igitur quando primo tempore ascendebantur oves, ponebat Jacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum & ovium, ut in earum contemplatione cõciperent.
42. Quãdo verò serotina admissura erat, & concept⁹ extrem⁹, non ponebat eas. Factaq; sunt ea quæ erant serotina, Laban: & quæ primi tẽporis, Jacob.
43. Ditatusq; est homo ultra modum, & habuit greges multos, ancillas & servos, camelos & asinos.

CAP. XXXI.

POstquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium: Tulit Jacob omnia quę fuerũt patris nostri, & de illius facultate ditatus, fact⁹ est inclytus:
2. Animadvertit quoque faciem Laban, quòd non esset erga se sicut heri & nudiustertius,
3. Maximè dicente sibi Domino: Revertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, eroque tecum:
4. Misit, & vocavit Ra-

chel

αὐτὰς Ἰακὼβ λεπίσματα λευκά, περισύρων τὸ χλωρόν. ἐφαίνετο δὲ ἐπὶ ταῖς ῥάβδοις τὸ λευκὸν, ὃ ἐλέπισε, ποικίλον.

38. Καὶ παρέθηκε τὰς ῥάβδους, ἃς ἐλέπισεν, ἐν τοῖς ληνοῖς τῶν ποτιστηρίων τοῦ ὕδατος· ἵνα ὡς ἂν ἔλθωσι τὰ πρόβατα πιεῖν, ἐνώπιον τῶν ῥάβδων ἐλθόντων αὐτῶν εἰς τὸ πιεῖν·

39. Ἐγκισσήσωσι τὰ πρόβατα εἰς τὰς ῥάβδους. καὶ ἔτικτον τὰ πρόβατα διάλευκα καὶ ποικίλα καὶ σποδοειδῆ ῥαντά.

40. Τοὺς δὲ ἀμνοὺς διέστειλεν Ἰακὼβ, καὶ ἔθηκεν ἐναντίον τῶν προβάτων κριὸν διάλευκον, καὶ πᾶν ποικίλον ἐν τοῖς ἀμνοῖς καὶ διεχώρισεν ἑαυτῷ ποίμνια καθ᾽ ἑαυτόν, καὶ οὐκ ἔμιξεν αὐτὰ εἰς τὰ πρόβατα Λάβαν.

41. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἐνεκίσσων τὰ πρόβατα ἐν γαστρὶ λαμβάνοντα, ἔθηκεν Ἰακὼβ τὰς ῥάβδους ἐναντίον τῶν προβάτων ἐν τοῖς ληνοῖς, τοῦ ἐγκισσῆσαι αὐτὰ κατὰ τὰς ῥάβδους.

42. Ἡνίκα δ᾽ ἂν ἔτεκον τὰ πρόβατα οὐκ ἐτίθει· ἐγένετο δὲ τὰ ἄσημα τοῦ Λάβαν, τὰ δὲ ἐπίσημα τοῦ Ἰακώβ.

43. Καὶ ἐπλούτησεν ὁ ἄνθρωπος σφόδρα σφόδρα. καὶ ἐγένετο αὐτῷ κτήνη πολλὰ, καὶ βόες, καὶ παῖδες, καὶ παιδίσκαι, καὶ κάμηλοι, καὶ ὄνοι, καὶ ἡμίονοι.

Κεφαλ. λα᾽.

ΗΚουσε δὲ Ἰακὼβ τὰ ῥήματα τῶν υἱῶν Λάβαν, λεγόντων· εἴληφεν Ἰακὼβ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς ἡμῶν, πεποίηκε πᾶσαν τὴν δόξαν ταύτην.

2. Καὶ εἶδεν Ἰακὼβ τὸ πρόσωπον τοῦ Λάβαν, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν πρὸς αὐτὸν, ὡς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν.

3. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Ἰακὼβ, ἀποστρέφου εἰς τὴν γῆν τοῦ πατρός σου, καὶ εἰς τὴν γενεάν σου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ.

4. Ἀποστείλας δὲ Ἰακὼβ, ἐκάλεσε

Λείαν

ʋ posuit j. v. i. i. e, gregis. i. c. ad incalefaciendum eum in virgis.
42. *& in serotinando pecudem non ponet. Gen. 19. n. 2.*
43. *colligata. n. 36.*
44. *Valde valde. Gen. 17. n. 32. & fuit ei pecus multa.*

Λείαν κ Ραχὴλ εἰς τὸ πεδίον ȣ ἦν τὰ ποίμνια.

5. Καὶ εἶπεν αὐτ. ὁρῶ ἐγὼ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν, ὅτι οὐκ ἔστι πρὸς ἐμοῦ, ὡς χθὲς κ τρίτην ἡμέραν. ὁ δὲ Θεὸς τοῦ πατρός μȣ ἦν μετ' ἐμοῦ.

6. Καὶ αὐταὶ δὲ οἴδατε, ὅτι ἐν πάσῃ ἰσχύϊ μου δεδȣλευκα τῷ πατρὶ ὑμῶν.

7. Ο δὲ πατὴρ ὑμῶν παρεκρούσατό με, κ ἤλλαξε τ μισθόν μȣ τ δέκα ἀμνῶν. κ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς κακοποιῆσαί με.

8. Εὰν οὕτως εἴπῃ, τὰ ποικίλα ἔσται σου μισθός. κ τέξεται πάντα τὰ πρόβατα ποικίλα. ἐὰν δὲ εἴπῃ, τὰ λευκὰ ἔσται σου μισθός. κ τέξε) πάντα τὰ πρόβατα λευκά.

9. Καὶ ἀφεῖλεν ὁ Θεὸς πάντα τὰ κτήνη τοῦ πατρὸς ὑμῶν, κ ἔδωκέ μοι αὐτά.

10. Καὶ ἐγένετο, ἡνίκα ἐνεκίσσων τὰ πρόβατα, ἐν γαστρὶ λαμβάνοντα. κ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μȣ αὐτὰ ἐν τῷ ὕπνῳ. κ ἰδοὺ οἱ τράγοι κ οἱ κριοὶ ἀναβαίνοντες ἐπὶ τὰ πρόβατα κ τὰς αἶγας, διάλευκοι κ ποικίλοι κ σποδοειδεῖς ῥαντοί.

11. Καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος τȣ Θεοῦ καθ' ὕπνον, Ιακὼβ Ιακώβ. ἐγὼ δὲ εἶπον, τί ἐστι;

12. Καὶ εἶπέ μοι, ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, κ ἴδε τοὺς τράγους κ τοὺς κριοὺς ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὰ πρόβατα κ τὰς αἶγας διαλεύκους κ ποικίλους κ σποδοειδεῖς ῥαντούς. ἑώρακα γδ ὅσα σοι Λάβαν ποιεῖ.

13. Εγώ εἰμι ὁ Θεὸς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τόπῳ Θεοῦ ȣ ἤλειψάς μοι ἐκεῖ στήλην, κ ηὔξω μοι εὐχήν. νῦν ȣν ἀνάστηθι, κ ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς ταύτης, κ ἄπελθε εἰς τὴν γῆν τ γενέσεώς σου.

14. Καὶ ἀποκριθεῖσαι Λεία κ Ραχὴλ, εἶπον αὐτῷ, μὴ ἔστιν ἡμῖν ἔτι μερὶς κληρονομίας ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς ἡμῶν;

15. Ουχ ὡς αἱ ἀλλότριαι λελογίσμεθα αὐτῷ; πέπρακε γδ ἡμᾶς

chel & Liam in agrum, ubi pascebat greges,

5. Dixitque eis: Video faciem patris vestri, quòd non sit erga me sicut heri & nudiustertius: Deus autem patris mei fuit mecum.

6. Et ipse nostis, quod totis viribus meis servierim patri vestro.

7. Sed & pater vester circumvenit me, & mutavit mercedem meam decem vicibus? & tamen non dimisit eum Deus ut noceret mihi.

8. Si quando dixit: Variæ erunt mercedes tuæ: pariebant omnes oves varios fœtus. quando verò è contrario ait: Alba quæque accipies pro mercede: omnes greges alba pepererunt.

9. Tulitq; Deus substantiam patris vestri, & dedit mihi.

10. Postquam enim conceptus ovium tempus advenerat, levavi oculos meos, & vidi in somnis ascendentes mares super fœminas, varios & maculosos, & diversorum colorum.

11. Dixitque angelus Dei ad me in somnis, Jacob? Et ego respondi, Adsum.

12. Qui ait: Leva oculos tuos, & vide universos masculos, ascendentes super fœminas, varios, maculosos, atq; respersos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban.

13. Ego sum Deus Bethel, *ubi unxisti lapidem, & votum vovisti mihi. Nũc ergo surge, & egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuæ.

14. Responderuntque Rachel & Lia; Nunquid habemus residui quicquam in facultatibus, & hæreditate domus patris nostri?

15. Nonne quasi alienas reputavit nos, & vendidit, com-

hel & Leah *ad se in* agrum ad 4 pecudes suas:

5. Dixitq; eis, 5 video ego faciem patris vestri, quod non sit erga me sicut heri & nudiustertius: & 6 Deus patris mei fuit mecum.

6. Et vos nostis, quód 7 totis viribus meis servivi patri vestro.

7. Pater autem vester 8 mentitus est mihi, & mutavit mercedem meam 9 decem vicibus: non tamen 10 permisit ei Deus ut malefaceret mihi.

8. Si ita 11 dicebat; Punctis parvis respersa, erunt merces tua: tunc pariebant omnes pecudes respersa parvis punctis. quod si ita dicebat, Lineis distincta, erunt merces tua: tunc pariebant omnes pecudes lineis distincta.

9. Itaq; abstulit Deus 12 gregem patris vestri, & dedit mihi.

10. Fuit enim 13 tempore quo incalescebant oves, levavi oculos meos, & vidi in somnio, & ecce hirci, 14 qui ascendebant super pecudes, maculis respersi *erant* circa pedes punctis parvis respersi, & maculis albis.

11. Tum dixit ad me Angelus Dei in somnio, Jaacob? 15 Et respondi, Adsum.

12. Ille veró dixit, Leva † nunc oculos tuos, & vide omnes hircos ascendentes super oves lineis distinctos, punctis parvis respersos, & maculis albis: vidi enim, quæcunq; Laban 16 facit tibi.

13. Ego Deus Bethel, 17 ubi unxisti statuam, ubi vovisti mihi votum: nunc *igitur* surge, egredere de terra hac, & revertere ad terram 18 cognationis tuæ.

14. Et respondit Rahel, & Leah, & dixerunt ei, An adhuc *est* nobis pars & hæreditas in domo patris nostri?

15. Nunquid non extraneæ reputatæ sumus 19 ab eo? vendidit enim nos *tibi*, & con-

vnd lies ruffen Rahel vnd Lea auffs feld bey seine herde/

5. Vnd sprach zu jnen / Jch sehe ewers vaters angesicht/ das es nicht gegen mir ist/ wie gestern vnd ehegestern / aber der Gott meines vaters ist mit mir gewesen.

6. Vnd jr wisset/ das ich aus allen meinen krefften ewrem vater gedienet habe/

7. Vnd er hat mich geteuscht/ vnd nu zehen mal mein lohn verendert / aber Gott hat jm nicht gestattet/ das er mir schaden thet.

8. Wenn er sprach/ die bundten sollen dein lohn sein/ so trug die gantze herd bundte/ Wenn er aber sprach / die sprenckliche sollen dein lohn sein / so trug die gantze herd sprengliche.

9. Also hat Gott die güter ewers vaters jm entwand/ vnd mir gegeben.

10. Denn wenn die zeit des lauffs kam/ hub ich meine augen auff/ vnd sahe im trawm/ vnd sihe/ die böcke springen auff die sprenckliche / fleckete/ vnd bundte herde.

11. Vnd der engel Gottes sprach zu mir im trawm/ Jacob / vnd ich antwortet/ Hie bin ich.

12. Er aber sprach/ heb auff deine augen/ vnd sihe/ die böcke springen auff die sprenckliche/ fleckete vnd bundte herde/ denn ich habe alles gesehen/ was dir Laban thut.

13. Jch bin der Gott zu Beth-El/ da du den stein gesalbet hast/ vnd mir daselbs ein gelübde gethan. Nu mach dich auff / vnd zeuch aus diesem lande/ vnd zeuch wider in das land deiner freundschafft.

14. Da antwortet Rahel vnd Lea / vnd sprachen zu jm/ Wir haben doch kein teil noch erbe mehr in vnsers vaters hause/

15. Hat er vns doch gehalten als die frembden / denn er hat

4. Gregem suum. v 19
5. Videns ego f. p. v. q. non ipse ad me. s. heri nudiustertius.
6. Chald. VERBUM Dei patris mei. Gen. 26. n. 28.
7. In omni vi mea.
8. fefellit in me.
9. Decadem vicium. i. multis vicibus. Numerus certus pro incerto. v 41.
10. dedit ei D. ad malefaciendum mecum.
11. Dicet punctati erit m. t. & p. omnis grex punctatos: & si sic dicet, colligati erit m. t. & p. omnis grex colligatos.
12. acquisitionem.
13. in tempore incalescere gregem, & levavi Gen. 21. n. 11.
14. ascendentes super gregem (scil. erant) colligati, punctati & grandinati. i. maculis albis, instar grandinis, aspersas. Sic v seq.
15. Et dixi, ecce ego.
16. Faciens. Gen. 19. n. 32.

* Su. 28. v 18.
17. Quo unxisti, ibi &c. Gen. 14. n. 6. v. 19.
18. Nativitatis v. 3.
19. Ei,

60.

20. comedit etiã comedendo argentum nostrum. 21. omnis opulentia, q. a. D. a patre n. nobis ipsa & filiis n. 22. ad te, f. & fur. 7. & posuit f. s. & u. super camelos. 23. Omnem acquisitionem, s. 24. acquisitionem (peculium) acq. s. quod acq. i. P. A. adveniendum a. j. 25. Vau Gen. 1. n. 2. 26. Theraphim .i. imagines ad hominis similitudinem factas, ad quas oraturus se verterat Laban. 27. quod fugiens ipse. Gen 30. n. 37. 28. fugit. vel fugisset. 29. & accepit fratres (cognatos v. 25. 32) suos s. & sequutus est post eum itin. 30. VERBUM à facie Domini ad eum in somnio. n. 6. 32. custodire tibi Gen. 24. n. 7 v. 29. 33. Ad quid absconditus es (i. abscondisti te) ad fugiendum.

61.

hat vns verkaufft / vnd vnser lohn verzehret.

16. Darumb hat Gott vnserm vater entwand seinen reichthum zu vns vnd vnsern kindern / Alles nu was Gott dir gesagt hat/das thu.

17. Also machet sich Jacob auff/vnd lud seine kinder vnd weiber auff kamelen/

18. Vnd füret weg alle sein vieh/vnd alle seine habe/die er zu Mesopotamia erworben hatte/das er keme zu Jsaac seinem vater ins land Canaan

19. (Laban aber war gangen seine herde zu scheren)vnd Rahel stal jres vaters götzen.

20. Also stal Jacob dem Laban zu Syrien das hertz / da mit/ das er jm nicht ansaget/ das er flohe.

21. Also flohe er/ vnd alles was sein war/machte sich auff/ vnd fuhr vber das wasser/ vnd richt sich nach dem berge Gilead.

22. Am dritten tage wards Laban angesagt / das Jacob flöhe.

23. Vnd er nam seine brüder zu sich/ vnd jaget jm nach sieben tagreise/ vnd ereilet jn auff dem berge Gilead.

24. Aber Gott kam zu Laban dem Syrer im traum des nachts/vnd sprach zu jm/ Hüte dich/das du mit Jacob nicht anders redest denn freundlich.

25. Vnd Laban nahet zu Jacob/Jacob aber hatte seine hütten auffgeschlagen auff dem berge/vnd Laban mit seinen brüdern schlug seine hütten auch auff/ auff dem berge Gilead.

26. Da sprach Laban zu Jacob/Was hastu gethan / das du mein hertz gestolen hast vnd hast meine töchter entfüret/als die durchs schwert gefangen weren?

27. Warumb hastu heimlich geflohen/ vnd hast dich weggestolen / vnd hast mirs nicht angesagt/das ich dich hette geleitet mit freuden/mit singen/mit pauckenvnd harffen?

28. Vnd hast mich nicht

lassen

20 consumpsit etjam consumendo pecuniam nostram.
16. Quia 21 omnes divitiæ, quas abstulit Deus patri nostro, nostræ sunt ac filiorum nostrorum: nunc igitur omnia, quæ dixit Deus 22 tibi, facito.
17. Surrexit Jaacob, & imposuit filios suos & uxores suas camelis.
18. Duxitq; 23 omnes pecudes suas, & omnem substantiam suam, quam acquisierat, 24 pecudes acquisitionis suæ quas acquisierat in Padan Aram, ut reverteretur ad Ishac patrem suum in terram Chenaan.
19. Laban autem abierat ad tondendum oves suas: 25 interim furata est Rahel 16 idola, quæ *erant* patri suo.
20. Furatus est etjam Jaacob cor Laban Aramæi, eo quod non indicavit ei, 27 quód fugeret.
21. Fugit itaq; ipse, & omnia quæ *erant* ei: surrexitque, & transivit flumen, posuitq; faciem suam *ad* montem Gilad.
22. Et renuntiatum fuit ipsi Laban die tertia quod 28 fugeret Jaacob.
23. 29 Assumptis itaque fratribus suis secum, persequutus est eum itinere septem dierum: & assequutus est eum in monte Gilad.
24. Venit autem 30 Deus ad Laban Aramæum in somnio nocte illa, & dixit ei, 32 Cave tibi ne loquaris cum Jaacob à bono usq; ad malũ.
25. Assequutus est ergo Laban ipsum Jaacob: Jaacob autem fixerat tabernaculum suum in eo mõte, & Laban *similiter* fixit cum fratribus suis in *eodem* monte Gilad.
26. Dixitq; Laban ipsi Jaacob, Quid fecisti? furatus es enim cor meum, & abduxisti filias meas tanquam captivas gladio.
27. † 33 Ut quid abscondisti te ut fugeres, & furatus es me, nec indicasti mihi, & dimisissem te cum lætitia, & canticis, cum tympano, & cithara?
28. Et *quare* non

per-

comeditque pretium nostrum?

16. Sed Deus tulit opes patris nostri, & eas tradidit nobis, ac filiis nostris: unde omnia, quæ præcepit tibi Deus, fac.

17. Surrexit itaque Jacob: & impositis liberis, ac conjugibus suis super camelos, abiit.

18. Tulitque omnem substantiam suam, & greges, & quicquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum in terram Chanaan.

19. * Eo tempore ierat Laban ad tondendas oves, & Rachel furata est idola patris sui.

20. Noluitque Jacob confiteri socero suo, quòd fugeret.

21. Cumque abiisset tam ipse quàm omnia quæ juris sui erãt, & amne transmisso pergeret contra montem Galaad,

22. Nuntiatum est Laban die tertio quòd fugeret Jacob.

23. Qui assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem: & comprehendit eum in monte Galaad.

24. Viditque in somnis dicentem sibi Dominum: Cave ne quicquam asperè loquaris contra Jacob.

25. Jamque Jacob extenderat in monte tabernaculum: cumque ille consecutus fuisset eum cum fratribus suis, in eodem monte Galaad fixit tentorium.

26. Et dixit ad Jacob: Quare ita egisti, ut clam me abigeres filias meas quasi captivas gladio?

27. Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi: ut prosequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis?

28. Non es passus, ut oscu-

larer

μᾶς, καὶ κατέφαγε καταβρώσει τὸ ἀργύριον ἡμῶν.

16. Πάντα τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν, ἣν ἀφείλετο ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς ἡμῶν, ἡμῖν ἔσται καὶ τοῖς τέκνοις ἡμῶν· νῦν οὖν, ὅσα σοι εἴρηκεν ὁ Θεὸς, ποίει.

17. Αναστὰς δὲ Ιακὼβ, ἔλαβε τὰς γυναῖκας αὐτοῦ, καὶ τὰ παιδία αὐτοῦ ἐπὶ τὰς καμήλους.

18. Καὶ ἀπήγαγε πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτοῦ, ἣν περιεποιήσατο ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ ἀπελθεῖν πρὸς Ισαὰκ τὸν πατέρα αὐτοῦ, εἰς γῆν Χαναάν.

19. Λάβαν δὲ ᾤχετο κεῖραι τὰ πρόβατα αὐτοῦ. ἔκλεψε δὲ Ραχὴλ τὰ εἴδωλα τοῦ πατρὸς αὐτῆς.

20. Εκρυψε δὲ Ιακὼβ Λάβαν τὸν Σύρον, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι αὐτῷ, ὅτι ἀποδιδράσκει.

21. Καὶ ἀπέδρα αὐτὸς, καὶ τὰ αὐτοῦ πάντα, καὶ διέβη τὸν ποταμὸν, καὶ ὥρμησεν εἰς τὸ ὄρος Γαλαάδ.

22. Ανηγγέλη δὲ Λάβαν τῷ Σύρῳ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ὅτι ἀπέδρα Ιακώβ.

23. Καὶ παραλαβὼν τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, κατεδίωξεν ὀπίσω αὐτοῦ ὁδὸν ἡμερῶν ἑπτά. καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει Γαλαάδ.

24. Ηλθε δὲ ὁ Θεὸς πρὸς Λάβαν τὸν Σύρον καθ' ὕπνον τὴν νύκτα, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Φύλαξαι μή ποτε λαλήσῃς πρὸς Ιακὼβ πονηρά. καὶ κατέλαβε Λάβαν τὸν Ιακώβ.

25. Ιακὼβ δὲ ἔπηξε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει. Λάβαν δὲ ἔστησε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει Γαλαάδ.

26. Εἶπε δὲ Λάβαν τῷ Ιακὼβ, τί ἐποίησας; ἵνα τί ἀπέδρας κρυφῆ, καὶ ἐκλοποφόρησάς με, καὶ ἀπήγαγες τὰς θυγατέρας μου, ὡς αἰχμαλωτίδας μαχαίρᾳ;

27. Καὶ εἰ ἀνήγγειλάς μοι, ἐξαπέστειλα ἄν σε μετ' εὐφροσύνης, καὶ μετὰ μουσικῶν, καὶ τυμπάνων, καὶ κιθάρας.

28. Ου κατηξιώθην φιλῆσαι

τὰ παι-

* 1. Reg. 13

τὰ παιδία μου, καὶ τὰς θυγατέρας μου. νῦν δὲ ἀφρόνως ἔπραξας.

29. Καὶ νῦν δὲ ἰσχύει ἡ χείρ μου κακοποιῆσαί σε. ὁ δὲ Θεὸς τοῦ πατρός σου χθὲς εἶπε πρός με, λέγων, Φύλαξον σεαυτὸν, μή ποτε λαλήσῃς μετὰ Ἰακὼβ πονηρά.

30. Νῦν οὖν πεπόρευσαι, ἐπιθυμίαν γὰρ ἐπεθύμησας, εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου ἀπελθεῖν, ἵνα τί ἔκλεψας τοὺς θεούς μου;

31. Ἀπεκρίθη Ἰακὼβ, καὶ εἶπε τῷ Λάβαν. εἶπα γὰρ, μή ποτε ἀφέλῃς τὰς θυγατέρας σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ πάντα τὰ ἐμά.

32. Ἐπίγνωθι οὖν τί ἐστι τῶν σῶν παρ' ἐμοί, καὶ λάβε. καὶ οὐκ ἐπέγνω παρ' αὐτῷ οὐδέν. καὶ εἶπεν Ἰακὼβ· παρ' ᾧ ἂν εὑρεθῶσιν οἱ θεοί σου, οὐ ζήσεται ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν. οὐκ ᾔδει δὲ Ἰακὼβ, ὅτι Ῥαχὴλ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἔκλεψεν αὐτούς.

33. Εἰσελθὼν δὲ Λάβαν ἠρεύνησε τὸν οἶκον Λείας, καὶ οὐχ εὗρεν. καὶ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ οἴκου Λείας, ἠρεύνησε τὸν οἶκον Ἰακὼβ. καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τῶν δύο παιδισκῶν, καὶ οὐχ εὗρεν. εἰσῆλθε δὲ καὶ εἰς τὸν οἶκον Ῥαχήλ.

34. Ῥαχὴλ δὲ ἔλαβε τὰ εἴδωλα, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὰ εἰς τὰ σάγματα τῆς καμήλου, καὶ ἐπεκάθισεν αὐτοῖς.

35. Καὶ εἶπε τῷ πατρὶ αὐτῆς, μὴ βαρέως φέρε κύριε, οὐ δύναμαι ἀναστῆναι ἐνώπιόν σου· ὅτι τὰ κατ' ἐθισμὸν τῶν γυναικείων μοί ἐστιν. ἠρεύνησε δὲ Λάβαν ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ, καὶ οὐχ εὗρε τὰ εἴδωλα.

36. Ὠργίσθη δὲ Ἰακὼβ, καὶ ἐμαχέσατο τῷ Λάβαν. καὶ ἀποκριθεὶς Ἰακὼβ, εἶπε τῷ Λάβαν, τί τὸ ἀδίκημά μου; καὶ τί τὸ ἁμάρτημά μου· ὅτι κατεδίωξας ὀπίσω μου;

37. Καὶ ὅτι ἠρεύνηκας πάντα τὰ σκεύη τοῦ οἴκου μου; τί εὗρες ἀπὸ πάντων τῶν σκευῶν σου; θὲς ὧδε ἐνώπιον τῶν ἀδελφῶν σου καὶ τῶν ἀδελφῶν μου, καὶ ἐλεγξάτωσαν ἀναμέσον τῶν δύο ἡμῶν.

ταῦτά

larer filios meos & filias: ſtultè operatus es & nunc quidem.

29. Valet manus mea reddere tibi malum: Sed Deus patris tui heri dixit mihi: Cave ne loquaris contra Jacob quicquam durius.

30. Eſto, ad tuos ire cupiebas, & deſiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos?

31. Reſpondit Jacob: Quòd inſcio te profectus ſum, timui ne violenter auferres filias tuas.

32. Quòd autem furti me arguis: apud quencunq; inveneris deos tuos, necetur coram fratribus noſtris, ſcrutare, quicquid tuorum apud me inveneris, aufer. Hæc dicens ignorabat, quod Rachel furata eſſet idola.

33. Ingreſſus itaque Laban tabernaculum Jacob, & Liæ, & utriuſque famulæ, non invenit. Cumque intraſſet tentorium Rachelis,

34. Illa feſtinans abſcondit idola ſubter ſtramenta cameli, & ſedit deſuper: ſcrutantiq; omne tentorium, & nihil invenienti,

35. Ait: Ne iraſcatur dominus meus, quòd coram te aſſurgere nequeo: quia juxta conſvetudinem fœminarum nunc accidit mihi. ſic deluſa ſolicitudo quærentis eſt.

36. Tumenſque Jacob cum jurgio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum ſic exarſiſti poſt me,

37. Et ſcrutatus es omnem ſuppellectilem meam? Quid inveniſti de cuncta ſubſtantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis, & fratribus tuis, & judicent inter me & te.

Id-

permiſiſti mihi 34 ut oſcularer filios meos & filias meas? nunc ſtultè egiſti faciendo *hoc*.

29. 35 Eſt fortitudo in manu mea ad faciendum vobis malum: Sed Deus patris veſtri nocte præterita dixit mihi, dicendo, 36 Cave tibi ne loquaris cum Jacob à bono usq; ad malum.

30. Nunc autem *ſi* abeundo abiiſti, quòd deſiderando deſiderabas *ire* ad domum patris tui, ut quid furatus es deos meos?

31. Et 37 reſpondens Jaacob, dixit ipſi Laban, Quia timui: dixi enim, *quod* 38 forté raperes filias tuas mihi.

32. Is apud quem inveneris deos tuos, non vivat: coram fratribus noſtris 39 agnoſce, *ſi* quid *eſt rerum tuarum* apud me, & cape tibi. neſciebat *autem* Jaacob, quód Rahel furata eſſet eos.

33. 40 Ingreſſus eſt ergo Laban tabernaculum Jaacob & tabernaculum Leah, atq; tabernaculum ambarum ancillarum. & non invenit. 41 egreſſus autem tabernaculum Leah, venit in tabernaculum Rahel.

34. Porrò Rahel acceperat 42 idola, & poſuerat ea 43 in clitellis cameli, & ſedit ſuper ea: contrectavit autem Laban totum tabernaculum, & non invenit.

35. Dixitque illa ad patrem ſuum, Ne ſit ira in oculis Domini mei, 44 quod non poſſum ſurgere á facie tua: quia conſuetudo mulierum *eſt* mihi. ſcrutatus eſt itaq;, & non invenit idola.

36. 45 Iratus eſt ergo Jaacob, & jurgatus eſt 46 cum Laban, loquutusq; eſt ipſe, & dixit ipſi Laban, Quænam *eſt* prævaricatio mea, quod nam peccatum meum, quod 47 perſequutus es me?

37. Quando contrectaſti 48 omnem ſupellectilem meam, quid inveniſti ex omni ſupellectili domus tuæ? pone hic coram fratribus meis & fratribus tuis, & 49 declarent inter nos duos.

Jam

laſſen meine kinder vnd tochter küſſen/nu du haſt thörlich gethan.

29. Vnd ich hette/mit Gotes hülffe/wol ſo viel macht/ das ich euch künd vbels thun/ aber ewers vaters Gott hat geſtern zu mir geſagt / Hüte dich/ das du mit Jacob nicht anders denn freundlich redeſt.

30. Vnd weil du denn ja wolteſt ziehen / vnd ſehneteſt dich ſo faſt nach deines vaters hauſe/warumb haſtu mir meine Götter geſtolen?

31. Jacob antwortet / vnd ſprach zu Laban / Jch furchte mich vnd dachte / du würdeſt deine töchter von mir reiſſen.

32. Bey welchem aber du deine Götter findeſt/ der ſterbe hie für vnſern brüdern/ ſüche das deine bey mir/ vnd nims hin (Jacob wuſte aber nicht/ das ſie Rahel geſtolen hette)

33. Da gieng Laban in die hütten Jacob vnd Lea/ vnd der beide megde/ vnd fand nichts. Vnd gieng aus der hütten Lea in die hütten Rahel/

34. Da nam Rahel die götzen vnd legt ſie vnter die ſtrew der kamel / vnd ſatzte ſich drauff. Laban aber betaſtet die gantze hütte/ vnd fand nichts.

35. Da ſprach ſie zu irem vater/ Mein Herr / zürne nicht/denn ich kan nicht auffſtehen gegen dir/denn es gehet mir nach der frawen weiſe. Alſo fand er die götzen nicht/ wie faſt er ſucht.

36. Vnd Jacob ward zornig/vnd ſchalt Laban / vnd ſprach zu jm / Was hab ich misgehandelt oder geſündiget/das du ſo auff mich erhitzt biſt?

37. Du haſt alle mein hausrat betaſtet/ was haſtu deines hausrats funden? Lege das dar / für meinen vnd deinen brüdern/das ſie zwiſchen vns beiden richten.

H 3 Die-

34. *Ad oſculandum.*

35. *Eſt potentia manus mea a. f. vobiſcum m.*

36. *Cave tibi á loquendo. Gen. 27. n. 1.*

37. *Reſpondit & dixit.*

38. *Ne forte rapies (raperes) f. t. á mecum. Cum quo inveneris d. t. non vivet.*

39. *Explora tibi.*

40. *Et venit L. in tab.*

41. *Et egreſſus eſt de t. L. & venit i. t. R.*

42. *Theraphim. n. 26. v. 35.*

43. *In clitella, vel, ſtramento.*

44. *Quia non potero ad ſurgendum. a f. t. (i. aſſurgere tibi)*

45. *Et ira fuit Jacobo.*

v. *præced.*

46. *In L. & reſpondit Jacob, & dixit Labano.*

47. *exarſiſti poſt me?*

48. *Omnia vaſa mea q. i. e. omnibus vaſis d. t.*

49. *Arguent. Gen. 30. n. 21.*

50. Iste duas (.i. jam v 41) decades anni (26 n. 34) ego (29. n. 19) tecum. 51. Gregis tui. 52. ad te, ego luam (luebam illud Gen. 30. n. 42) d. m. m. requires (requirebas) illud, furto ablatum die, & furto ablatum nocte. 53. fui, in die, comedit m. a. e, glacies in nocte, & fugit s. m. a. o. m. 54. Vig. i. duæ. decades anni i. d. i. s. t. q. decades anni (n. 50) in du ab. f. t. e. s. a. in grege t. 55. mihi, (scil. certò scio) quòd nunc v. dimisisti m. 56. arguit. t. n. p. & respondit L. & dixit. 57. Et grex, grex meus. 58. Et omne, quod tu videns, illud mihi: & filiabus meis quid faciam istis hodie? 59. inter te. v 48. & deinceps. 60. acervus testimonii. (Idenim valent duæ hæ voces Syriacæ) &

62

38. Diese zwentzig jar bin ich bey dir gewesen/ deine schafe vnd ziegen sind nicht vnfruchtbar gewesen/ die wider deiner herde hab ich nie gessen.

39. Was die thier zurissen/ bracht ich dir nicht/ ich must es bezalen/ Du fodderst es von meiner hand/ es were mir des tages oder des nachts gestolen.

40. Des tages verschmacht ich für hitze/ vnd des nachts für frost/ vnd kam kein schlaff in meine augen.

41. Also habe ich diese zwentzig jar in deinem hause gedienet/ vierzehen vmb deine töchter/ vnd sechs vmb deine herde/ vnd hast mir mein lohn zehen mal verendert.

42. Wo nicht der Gott meines vaters/ der Gott Abraham/ vnd die furcht Isaac/ auff meiner seiten gewesen were/ du hettest mich leer lassen ziehen. Aber Gott hat mein elend vnd mühe angesehen/ vnd hat dich gestern gestrafft.

43. Laban antwortet/ vnd sprach zu Jacob/ Die töchter sind meine töchter/ vnd die kinder sind meine kinder/ vnd die herde sind meine herde/ vnd alles was du sihest/ ist mein/ was kan ich meinen töchtern heut/ oder jren kindern thun/ die sie geboren haben?

44. So kome nu/ vnd las vns einen bund machen/ ich vnd du/ der ein zeugnis sey zwischen mir vnd dir.

45. Da nam Jacob einen stein/ vnd richtet jn auff zu einem mal/

46. Vnd sprach zu seinen brüdern/ Leset steine auff. Vnd sie namen steine/ vnd machten einen hauffen/ vnd assen auff demselben hauffen/

47. Vnd Laban hies jn Jegar Sahadutha/ Jacob aber hies jn Gilead.

48. Da sprach Laban/ Der hauffe sey heute zeuge zwischen mir vnd dir (Daher heisst man jn Gilead)

Vnd

38. 50 Jam viginti annos fui tecum: oves tuæ & capræ tuæ non abortiverunt: præterea arietes 51 pecudum tuarum non comedi.

39. Raptum non attuli 52 tibi, ego pœnas luebam pro eo: de manu mea requirebas illud, *quod* furto ablatum *fuerat*, tàm diu quàm noctu.

40. 53 *Ita* fui, *ut* interdiu absumeret me æstus, & gelu noctu: recedebatq; somnus meus ab oculis meis.

41. † Jam mihi *sunt* 54 viginti anni in domo tua: servivi tibi quatuordecim annis pro duabus filiabus tuis, & sex annis pro pecudibus tuis: mutasti autem mercedem meam decem vicibus.

42. Nisi Deus patris mei, Deus Abraham, & pavor Ishac affuisset 55 mihi, certè nunc vacuum dimisisses me: *sed* afflictionem meam & laborem manuum mearum vidit Deus, & 56 increpavit *te* nocte præterita.

43. Respondens autem Laban, dixit ad Jaacob, Filiæ ipsæ, filiæ meæ *sunt*: &, filii, filii mei *sunt*: 57 pecudesq; pecudes meæ *sunt*, 58 imò quicquid tu vides, meum est: sed filiabus *istis* meis quid faciam hodie, vel filiis earum quos pepererunt?

44 Nunc ergo veni, Percutiamus fœdus ego & tu, & sit in testimonium inter me & 59 te.

45. Tulit itaq; Jaacob lapidem, & erexit illum, *in* statuam.

46. Dixitq; Jaacob fratribus suis, Colligite lapides. Et tulerunt lapides, feceruntq; tumulum: & comederunt ibi super tumulum illum.

47. Vocavitq; illum Laban 60 Jegar Sahadutha, & Jaacob vocavit eum Galed.

48. Dixerat enim Labã, Tumulus iste *sit* testis inter me & te hodie. Idcirco vocavit nomen ejus 61 Galed,

Et

38. Idcirco viginti annis fui tecum: oves tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi:

39. Nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam: * quicquid furtim peribat, à me exigebas:

40. Die noctuque æstu urebar, & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.

41. Sicque per viginti annos in domo tua servivi tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedem meam decem vicibus.

42. Nisi Deus patris mei Abraham & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modò nudum me dimisisses: afflictionem meam & laborem manuum mearum respexit Deus, & arguit te heri.

43. Respondit ei Laban: Filiæ meæ & filii, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea sunt: quid possum facere filiis, & nepotibus meis?

44. Veni ergo, & ineamus fœdus: ut sit in testimonium inter me & te.

45. Tulit itaque Jacob lapidem, & erexit illum in titulum.

46. Dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntq; super eum.

47. Quem vocavit Laban * Tumulum testis, & Jacob, Acervum testimonii, uterque juxta proprietatem lingvæ suæ.

48. Dixitque Laban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie, & idcircò appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis.

In-

38. Ταῦτά μοι εἴκοσι ἔτη ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ. τὰ πρόβατά σου, καὶ αἶγές σου οὐκ ἠτεκνώθησαν· κριοὺς τῶν προβάτων σου οὐ κατέφαγον.

39. Θηριάλωτον οὐκ ἐνήνοχά σοι. ἐγὼ ἀπετίννυον παρ᾽ ἐμαυτοῦ κλέμματα ἡμέρας, καὶ κλέμματα νυκτός.

40. Ἐγινόμην συγκαιόμενος τῷ καύματι τῆς ἡμέρας, καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτός. καὶ ἀφίστατο ὁ ὕπνος ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου.

41. Ταῦτά μοι εἴκοσι ἔτη ἐγώ εἰμι ἐν τῇ οἰκίᾳ σου. ἐδούλευσά σοι δεκατέσσαρα ἔτη ἀντὶ τῶν θυγατέρων σου, καὶ ἓξ ἔτη ἐν τοῖς προβάτοις σου. καὶ παρελογίσω τὸν μισθόν μου δέκα ἀμνάσιν.

42. Εἰ μὴ ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἀβραὰμ ἦν μοι, καὶ ὁ φόβος Ἰσαάκ, νῦν ἂν κενόν με ἐξαπέστειλας. τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον τῶν χειρῶν μου εἶδεν ὁ Θεός. καὶ ἤλεγξέ σε χθές.

43. Ἀποκριθεὶς δὲ Λάβαν, εἶπε τῷ Ἰακώβ. αἱ θυγατέρες, θυγατέρες μου. καὶ οἱ υἱοί, υἱοί μου. καὶ τὰ κτήνη, κτήνη μου. καὶ πάντα ὅσα σὺ ὁρᾷς, ἐμά ἐστι, καὶ τῶν θυγατέρων μου. τί ποιήσω ταύταις σήμερον, ἢ τοῖς τέκνοις αὐτῶν, οἷς ἔτεκον;

44. Νῦν οὖν δεῦρο διαθώμεθα διαθήκην ἐγὼ καὶ σύ. καὶ ἔσται εἰς μαρτύριον ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ.

45. Λαβὼν δὲ Ἰακὼβ λίθον, ἔστησεν αὐτὸν στήλην.

46. Εἶπε δὲ Ἰακὼβ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, συλλέγετε λίθους, καὶ συνέλεξαν λίθους, καὶ ἐποίησαν βουνόν. καὶ ἔφαγον ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ βουνοῦ, καὶ ἔπιον.

47. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Λάβαν, βουνὸς τῆς μαρτυρίας. ὁ δὲ Ἰακὼβ ἐκάλεσεν αὐτόν, βουνὸς μάρτυς.

48. Εἶπε δὲ Λάβαν, ὁ βουνὸς οὗτος μαρτυρεῖ ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ σήμερον. διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, βουνὸς μαρτυρεῖ.

Καὶ

* Exo. 22. v. 12.

* Jos. 22. v. 27.

& Jacob (scil. Hebraa voce idem notatum) v. c. G. 61. tumulus & specula q.d. aspiciet. n. 52.

49. Καὶ ἡ ὅρασις ἣν εἶπεν. ἐπίδοι ὁ Θεὸς ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ· ὅτι ἀποστησόμεθα ἕτερος ἀπὸ τοῦ ἑτέρου.

50. Εἰ ταπεινώσῃς τὰς θυγατέρας μου, εἰ λάβῃς γυναῖκας ἐπὶ ταῖς θυγατράσι μου, ὅρα, οὐθεὶς μεθ' ἡμῶν ἐστιν· ὁ Θεὸς μάρτυς ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ.

51. Καὶ εἶπε Λάβαν τῷ Ιακὼβ, ἰδοὺ ὁ βουνὸς οὗτος καὶ ἡ στήλη, ἣν ἔστησα ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ, μαρτυρεῖ.

52. Ο βουνὸς οὗτος καὶ ἡ στήλη, ἣν ἔστησα, αὕτη μαρτυρεῖ. ἐάν τε γὰρ διαβῶ ἐγὼ πρός σε, μὴ δὲ σὺ διαβῇς πρός με τὸν βουνὸν τοῦτον καὶ τὴν στήλην ταύτην ἐπὶ κακίᾳ.

53. Ο Θεὸς Αβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς Ναχὼρ κρινεῖ ἀναμέσον ἡμῶν· καὶ ὤμοσεν Ιακὼβ κατὰ τοῦ φόβου Ισαὰκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

54. Καὶ ἔθυσε θυσίαν ἐν τῷ ὄρει. καὶ ἐκάλεσε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, καὶ ἔφαγον, καὶ ἔπιον, καὶ ἐκοιμήθησαν ἐν τῷ ὄρει.

55. Αναστὰς δὲ Λάβαν τὸ πρωῒ, κατεφίλησε τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἀποστραφεὶς Λάβαν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.

Κεφαλ. λβ'.

ΚΑὶ Ιακὼβ ἀπῆλθε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. καὶ ἀναβλέψας, εἶδε παρεμβολὴν Θεοῦ παρεμβεβληκυῖαν. καὶ συνήντησαν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ.

2. Εἶπε δὲ Ιακὼβ, ἡνίκα εἶδεν αὐτούς· παρεμβολὴ Θεοῦ αὕτη. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, παρεμβολαί.

3. Απέστειλε δὲ Ιακὼβ ἔμπροσθεν πρὸς Ησαῦ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ εἰς γῆν Σηείρ, εἰς χώραν Εδώμ.

4. Καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς, λέγων, οὕτως ἐρεῖτε τῷ κυρίῳ μου Ησαῦ, οὕτως λέγει ὁ παῖς σου Ιακὼβ, μετὰ Λάβαν παρῴκησα, καὶ ἐχρόνισα ἕως τοῦ νῦν.

49. Intueatur & judicet Dominus inter nos, quando recesserimus à nobis,

50. Si afflixeris filias meas, & si introduxeris alias uxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui præsens respicit.

51. Dixitque rursus ad Jacob: En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te,

52. Testis erit: tumulus, inquam, iste & lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te: aut tu præterieris, malum mihi cogitans.

53. Deus Abraham, & Deus Nachor judicet inter nos, Deus patris eorum. Juravit ergo Jacob per timorem patris sui Isaac:

54. Immolatisque victimis in monte, vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cùm comedissent, manserunt ibi.

55. Laban verò de nocte consurgens, osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis: reversusque est in locum suum.

CAP. XXXII.

JAcob * autem abiit in itinere quod cœperat: fueruntque ei obviam angeli Dei.

2. Quos cùm vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc. & appellavit nomen loci illius Mahanáim, id est, Castra.

3. Misit autem & nuntios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir, in regionem Edom:

4. Præcepitq; eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Hæc dicit frater tuus Jacob: Apud Laban peregrinatus sum, & fui usque in præsentem diem.

49. Et Misphah: quia dixerat, speculetur 62 Jehovah inter me & te, quando abscondemur 63 alter alteri.

50. Si afflixeris filias meas, & si acceperis uxores præter filias meas: 64 nemo *est* nobiscum, *sed vide quod* 65 Deus *est* testis inter me & te.

51. 66 Adjecitq; Laban ad Jaacob, En tumulus iste, & en statua, quam jeci inter me & te,

52. Testis *sit* tumulus iste, testis quoq; statua ista, 67 quód ego non transibo *eundo* ad te tumulum istum, & quod tu non transibis *veniens* ad me tumulum istum & statuam istam ad malum.

53. Deus Abraham, & dii Nahor 68 judicent jnter nos, Deus *inquam* patris eorum. Juravit itaq; Jaacob per pavorem patris sui Ishac.

54. 69 Immolavit quoq; Jaacob victimam in monte, & invitavit fratres suos ut comederent, comederuntq; panem, & pernoctaverunt in monte.

55. Surrexitq; t Labā summo mane, & osculatus est filios suos ac filias suas, benedixitq; eis: 70 abiensque reversus est ad locum suum.

CAP. XXXII.

IAacob vero abiit in viam suam, & occurrerunt 1 ei Angeli Dei.

2. Dixitq; Jaacob, quando vidit eos, castra Dei *sunt* hæc. Et vocavit nomen loci illius Mahanaim.

3. Et misit Jaacob nuntios 2 ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir. 3 regionis Edom.

4. Præcepitque eis, dicendo, Sic dicetis domino meo Esau, Sic dicit servus tuus Jaacob, 4 Apud Laban habitavi & moratus sum usque ad hoc tempus.

49. Vnd sey ein warte/ denn er sprach/ Der HERR sehe darein zwischen mir vnd dir/ wenn wir von einander komen/

50. Wo du meine töchter beleidigest/ oder andere weiber dazu nimpst vber meine töchter/ Es ist hie kein mensch mit vns/ sihe aber/ Gott ist der zeuge/ zwischen mir vnd dir.

51. Vnd Laban sprach weiter zu Jacob/ Sihe/ das ist der hauff/ vnd das ist das mal/ das ich auffgerichtet hab zwischen mir vnd dir.

52. Derselb hauff sey zeuge/ vnd das mal sey auch zeuge/ wo ich herüber fare zu dir/ oder du herüber ferest zu mir vber diesen hauffen vnd mal zu beschedigen.

53. Der Gott Abraham/ vnd der Gott Nahor/ vnd der Gott jrer veter sey richter zwischen vns. Vnd Jacob schwur jm bey der furcht seines vaters Isaac.

54. Vnd Jacob opffert auff dem berge/ vnd lud seine brüder zum essen/ vnd da sie gessen hatten / blieben sie auff dem berge vber nacht.

55. Des morgens aber stund Laban frue auff / küsset seine kinder vnd töchter / vnd segenete sie/ vnd zoch hin/ vnd kam wider an seinen ort.

Das XXXII. Cap.

JAcob aber zoch seinen weg/ vnd es begegneten jm die engel Gottes.

2. Vnd da er sie sahe/ sprach er/ Es sind Gottes heere/ vnd hies dieselbige stet Mahanaim.

3. Jacob aber schicket boten für jm her / zu seinem bruder Esau ins land Seir/ in der gegend Edom/

4. Vnd befahl jnen / vnd sprach/ Also sagt meinem Herrn Esau/ Dein knecht Jacob lesst dir sagen/ Ich bin bis daher bey Laban lange aussen gewest/

Margin notes (left): ✝ comedendum panem: & com. p. e. p. i. m. Et manicavit L. in mane. Gen. 28. n. 9. 70. & abiit, & reversus est L. a. l. s. — * Inf. 48. v. 16.

Margin notes (right): 62. VERBUM Domini. n. 31. 63. Vir à socio suo. i. discedemus alter ab altero. Gen. 13. n. 26. 64. non (sc. est) vir nobiscum. 65. VERBUM Domini. n. 62. 66. & dixit L. 67. si (sive) ego: (scil. transeam, vel præteream) non præteribo ad te t. i. & si (sive) tu (scil. prætereas) non præteribis ad me t. i. e. s. i. ad ma. 68. iudicabunt. n. 49 69. Et mactavit j. mactationem (victimam) i. m. & vocavit f. s. ad ✝ — 63 — Cap. 32. 1. in eum 2. ad faciem suam. 3. ✝ Agri Edom. 4. Cum L. hospitatus sum e. m. s. u. a. h. t

& fuit (est) mihi bos & asinus, pecus, & servus & ancilla, (1. n. 17) & misi (mitto) ad nuntiandum d. m. ad inveniendum. g. i. o. t. 5. Dicendo. 6. Et etiam pergens. s o. t. & quatuor centum (centuria) viri cum eo. centuria viri, ut centuria anni, Gens. n. 7. Et viri pro virorum 1. n. 17. 7. Angustia fuit ei. 8. Gregem & arment. e. c. in duo castra. 9. Reliqua. 10. Dicens, vel, qui dicens. 11. Nativitatem. t. & b. tecum. 12. Parvus sum præ omnibus misericordiis & præ o. v. 13. Fui (i. sum vel factus sum) in duo castra. n. 8. 14. quia timens ego eum. 15. Super filios. 16. Tecum. 17. Non numerabitur. i. numerari poterit. 18. de veniente in man. s. 19. filios

94

5. Vñ habe rinder vnd esel/schafe knechte vnd megde/vnd habe ausgesand dir meinem Herrn anzusagen/ das ich gnade für deinen augen fünde.

6. Die boten kamen wider zu Jacob / vnd sprachen/Wir kamen zu deinem bruder Esau/ vnd er zeucht dir auch entgegen mit vier hundert man.

7. Da furcht sich Jacob sehr/vnd jm ward bange/ vnd teilet das volck das bey jm war/vnd die schafe / vnd die rinder/vnd die kamel/in zwey heere/

8. Vnd sprach / So Esau kömpt auff das eine heer / vnd schlegt es/ so wird das vbrige entrinnen.

9. Weiter sprach Jacob. Gott meines vaters Abraham/vnd Gott meines vaters Isaac/HERR/der du zu mir gesagt hast / Zeuch wider in dein land / vnd zu deiner freundschafft/ich wil dir wolthun/

10. Jch bin zu geringe aller barmhertzigkeit vnd aller trewe/die du an deinem knechte gethan hast(Denn ich hatte nicht mehr weder diesen stab/ da ich vber diesen Jordan gieng/ vnd nu bin ich zwey heere worden)

11. Errette mich von der hand meines bruders/von der hand Esau/ denn ich fürchte mich für jm/das er nicht kome/ vnd schlage mich/die mutter sampt den kindern.

12. Du hast gesagt/Jch wil dir wolthun / vnd deinen samen machen/wie den sand am meer/den man nicht zelen kan für der menge.

13. Vnd er bleib die nacht da/vnd nam von dem das er fürhanden hatte / geschenck seinem bruder Esau/

14. Zwey hundert ziegen/ zwentzig böcke/ zweyhundert schafe/zwentzig wider/

15. Vnd dreissig seugende kamel mit jren füllen / viertzig küe/vnd zehen farren/zwentzig eselin mit zehen füllen.

16. Vnd thet sie vnter die

hand

5. Et sunt mihi boves & asini, pecudes, & servi & ancillæ: mittoq; ut nuntiem domino meo, ut inveniam gratiam in oculis tuis.

6. Reversiq; sunt nuntii ad Jaacob, 5 dicentes, venimus ad fratrem tuum, ad Esau, 6 qui etjam pergit in occursum tui cum quadringentis viris secum:

7. Timuit autem Jaacob valdè, & 7 angustiis affectus est: divisit itaq; populum qui *erat* secum, 8 pecudes quoq; & boves & camelos in duas turmas.

8. Dixitq;, Si venerit Esau ad turmam unam, & percusserit eam, tunc erit turma 9 quæ remanserit, in evasionem.

9. Et dixit Jaacob, O Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Ishac, ô Jehovah, 10 qui dixisti ad me, Revertere ad terram tuam, & ad 11 cognationem tuam, & benefaciam tibi.

10. 12 Inferior sum cunctis misericordiis & omni veritate, quam fecisti cum servo tuo, quoniam cum baculo meo transivi Jarden istum, nunc autem 13 habeo duas turmas.

11. Erue me quæso de manu fratris mei, de manu Esau: 14 timeo enim eum, ne forté veniat, & percutiat me, *atq;* matrem 15 cum filiis.

12. Et tu *quidem* dixisti, Benefaciendo benefaciam 16 tibi, & ponam semen tuum ut arenam maris, quæ 17 numerari non potest præ multitudine.

13. Et pernoctavit ibi nocte illa, & tulit 18 ex iis quæ occurrebant ad manum suam, munus *mittendum* ad Esau fratrem suum:

14. † *Nempe* capras ducentas, & hircos viginti, oves ducentas, & arietes viginti.

15. Camelos lactantes & 19 pullos earum triginta: vaccas quadraginta, & iuvencos decem, asinas viginti, & pullos decem.

16. Tradiditque in manum servorum

su-

5. Habeo boves, & asinos, & oves, & servos, & ancillas: mittoque nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in conspectu tuo.

6. Reversique sunt nuntii ad Jacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, & ecce properat in occursum tuum cum quadringentis viris.

7. Timuit Jacob valdé: & perterritus divisit populum qui secum erat, greges quoque & oves & boves & camelos in duas turmas,

8. Dicens: Si venerit Esau ad unam turmam, & percusserit eam, alia turma quæ reliqua est salvabitur.

9. Dixitque Jacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac: Domine qui dixisti mihi, Revertere in terram tuam, & in locum nativitatis tuæ, & benefaciam tibi,

10. Minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua quam explevisti servo tuo. In baculo meo transivi Jordanem istum: & nunc cum duabus turmis regredior.

11. Erue me de manu fratris mei Esau, quia valde eum timeo: ne forté veniens percutiat matrem cum filiis.

12. Tu locutus es quòd benefaceres mihi, & dilatares semen meum sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari nõ potest.

13. *Cumque dormisset ibi nocte illa, separavit de his quæ habebat, munera Esau fratri suo,

14. Capras ducentas, hircos viginti, oves ducentas, & arietes viginti,

15. Camelos fœtas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earum decem.

16. Et misit per manus ser-

vorum

5. Καὶ ἐγένοντό μοι βόες, καὶ ὄνοι, καὶ πρόβατα, καὶ παῖδες, καὶ παιδίσκαι. καὶ ἀπέστειλα τῷ κυρίῳ μου Ησαῦ ἀπαγγεῖλαι, ἵνα εὕρῃ ὁ παῖς σου χάριν ἐναντίον σου.

6. Καὶ ἀπέστρεψαν οἱ ἄγγελοι πρὸς Ιακὼβ, λέγοντες, ἤλθομεν πρὸς τὸν ἀδελφόν σου Ησαῦ· καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἔρχεται εἰς συνάντησίν σου, καὶ τετρακόσιοι ἄνδρες μετ' αὐτοῦ.

7. Ἐφοβήθη δὲ Ιακὼβ σφόδρα, καὶ ἠπορεῖτο. καὶ διεῖλε τὸν λαὸν τὸν μετ' αὐτοῦ, καὶ τοὺς βόας, καὶ τὰ πρόβατα εἰς δύο παρεμβολάς.

8. Καὶ εἶπεν Ιακὼβ, ἐὰν ἔλθῃ Ησαῦ εἰς παρεμβολὴν μίαν, καὶ κόψῃ αὐτὴν, ἔσται ἡ παρεμβολὴ ἡ δευτέρα εἰς τὸ σώζεσθαι.

9. Εἶπε δὲ Ιακὼβ, ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Αβραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ισαὰκ, Κύριε ὁ εἰπών μοι, ἀπότρεχε εἰς τὴν γῆν τῆς γενέσεώς σου, καὶ εὖ σοι ποιήσω.

10. Ἱκανούσθω μοι ἀπὸ πάσης δικαιοσύνης, καὶ ἀπὸ πάσης ἀληθείας, ἧς ἐποίησας τῷ παιδί σου. ἐν γὰρ τῇ ῥάβδῳ μου ταύτῃ διέβην τὸν Ιορδάνην τοῦτον. νυνὶ δὲ γέγονα εἰς δύο παρεμβολάς.

11. Ἐξελοῦ με ἐκ χειρὸς τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἐκ χειρὸς Ησαῦ. ὅτι φοβοῦμαι αὐτὸν ἐγὼ, μήποτε ἐλθὼν πατάξῃ με, καὶ μητέρα ἐπὶ τέκνοις.

12. Σὺ δὲ εἶπας, εὖ σοι ποιήσω· καὶ θήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, ἣ οὐκ ἀριθμηθήσεται ἀπὸ τοῦ πλήθους.

13. Καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ τὴν νύκτα ἐκείνην. καὶ ἔλαβεν ὧν ἔφερε δῶρα, καὶ ἐξαπέστειλεν Ησαῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ· 1 Reg. 25. v 18.

14. Αἶγας διακοσίας, τράγους εἴκοσι, πρόβατα διακόσια, κριοὺς εἴκοσι.

15. Καμήλους θηλαζούσας, καὶ τὰ παιδία αὐτῶν τριάκοντα, βόας τεσσαράκοντα, ταύρους εἴκοσι, ὄνους εἴκοσι καὶ πώλους δέκα.

16. Καὶ ἔδωκεν αὐτὰ διὰ χειρὸς

τοῖς

τοῖς παισὶν αὐτοῦ ποίμνια κατὰ μόνας. καὶ εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ, προπορεύεσθε ἔμπροσθέν μου, καὶ διάστημα ποιεῖτε ἀναμέσον ποίμνης καὶ ποίμνης.

17. Καὶ ἐνετείλατο τῷ πρώτῳ, λέγων, ἐάν σοι συναντήσῃ Ἠσαῦ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἐρωτᾷ σε, λέγων, τίνος εἶ; καὶ ποῦ πορεύῃ; καὶ τίνος ταῦτα τὰ προπορευόμενά σου;

18. Ἐρεῖς· τοῦ παιδός σου Ἰακὼβ δῶρα ἀπέσταλκε τῷ κυρίῳ μου Ἠσαῦ· καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ὀπίσω ἡμῶν.

19. Καὶ ἐνετείλατο τῷ πρώτῳ, καὶ τῷ δευτέρῳ, καὶ τῷ τρίτῳ, καὶ πᾶσι τοῖς προπορευομένοις ὀπίσω τῶν ποιμνίων τούτων, λέγων, κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο λαλήσατε Ἠσαῦ ἐν τῷ εὑρεῖν αὐτὸν ἡμᾶς.

20. Καὶ ἐρεῖτε· ἰδοὺ ὁ παῖς σου παραγίνεται ὀπίσω ἡμῶν. εἶπε γὰρ, ἐξιλάσομαι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν τοῖς δώροις τοῖς προπορευομένοις, καὶ μετὰ τοῦτο ὄψομαι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· ἴσως γὰρ προσδέξεται τὸ πρόσωπόν μου.

21. Καὶ παρεπορεύετο τὰ δῶρα κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ.

22. Αὐτὸς δὲ ἐκοιμήθη τὴν νύκτα ἐκείνην ἐν τῇ παρεμβολῇ. ἀναστὰς δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην, ἔλαβε τὰς δύο γυναῖκας, καὶ τὰς δύο παιδίσκας, καὶ τὰ ἕνδεκα παιδία αὐτοῦ, καὶ διέβη τὴν διάβασιν τοῦ Ἰαβώχ.

23. Καὶ ἔλαβεν αὐτοὺς, καὶ διέβη τὸν χειμάῤῥουν. καὶ διεβίβασε πάντα τὰ αὐτοῦ.

* Osc. 12. v. 3.

24. Ὑπελείφθη δὲ Ἰακὼβ μόνος. καὶ ἐπάλαιεν ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ ἕως πρωΐ.

25. Εἶδε δὲ, ὅτι οὐ δύναται πρὸς αὐτόν. καὶ ἥψατο τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ αὐτοῦ, καὶ ἐνάρκησε τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ Ἰακὼβ ἐν τῷ παλαίειν αὐτὸν μετ' αὐτοῦ.

26. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀπόστειλόν με. ἀνέβη γὰρ ὁ ὄρθρος. ὁ δὲ εἶπεν, οὐ μή σε ἀποστείλω, ἐὰν μή με εὐλογήσῃς.

27. Εἶπε δὲ αὐτῷ, τί ὄνομά σοι; εἶπε δὲ Ἰακὼβ.

Εἶπε

vorum suorum singulos seorsum greges, dixitque pueris suis: Antecedite me, & sit spatium inter gregem & gregem.

17. Et præcepit priori, dicens: Si obvium habueris fratrem meum Esau, & interrogaverit te, Cujus es? aut, quò vadis? aut, cujus sunt ista, quæ sequeris?

18. Respondebis: Servi tui Jacob munera misit domino suo Esau: ipse quoque post nos venit.

19. Similiter dedit mandata secundo, & tertio, & cunctis qui sequebantur greges dicens: Iisdem verbis loquimini ad Esau, cùm inveneritis eum.

20. Et addetis: Ipse quoque servus tuus Jacob iter nostrum insequitur. dixit enim: Placabo illum muneribus quæ præcedunt, & postea videbo illum, forsitan propitiabitur mihi.

21. Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse verò mansit nocte illa in castris.

22. Cumque maturè surrexisset, tulit duas uxores suas, & totidem famulas cum undecim filiis, & transivit uadum, Jaboc.

23. Traductisque omnibus quæ ad se pertinebant,

24. Mansit solus: * & ecce vir luctabatur cum eo usque manè.

25. Qui cum videret, quòd eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, & statim emarcuit.

26. Dixitque ad eum: Dimitte me, jam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

27. Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Jacob.

At

suorum, 20 singulos greges seorsum, dixitque servis suis, Transite ante me, atque interstitium ponite inter gregem & 21 gregem.

17. Et præcepit primo, dicendo, Si occurrerit tibi Esau frater meus, & interrogaverit te, dicendo, 22 Cujus es? &, quo pergis? & cujus *sunt* ista ante te?

18. Tunc dices, 23 Servi tui Jaacob munus est, missum ad dominum meum Esau: & en etjam ipse *est* post nos.

19. Et præcepit etjam secundo, etjam tertio, cunctis deniq; pergentibus post illos greges, dicendo: juxta verbum hoc loquimini ad Esau, 24 quum inveneritis eum.

20. Et 25 adjicietis, Ecce servus tuus Jaacob *est* post nos. dixit enim, 26 Placabo faciem ejus munere quod me antecedit, & postea videbo faciem ejus, fortè suscipiet faciem meam.

21. Transivit itaque munus 27 ante eum: ipse verò pernoctavit nocte ipsa cum turma.

22. 28 Consurgens autem nocte ipsa, accepit duas uxores suas, duasq; ancillas suas, & undecim liberos suos, transivitq; vadum Jaboc.

23. 29 Accipiens ergo eos, transire fecit illos flumen ipsum, transire quoque fecit, quæ *erant* sibi.

24. Relictus est itaque Jaacob 30 solus: & luctatus est vir cum eo, 31 donec ascenderet aurora.

25. 32 Quum autem videret, quod non prævaleret ei, tetigit 33 palam femoris ejus, & movit se pala femoris Jaacob, cum luctaretur cum eo.

26. Dixitq;, Dimitte me, quia ascendit aurora. Et dixit, Non dimittam te, 34 nisi benedixeris mihi.

27. Et dixit ei *Angelus*, Quod est nomen tuum? Respondit, Jaacob.

Ait

hand seiner knechte/ ja ein herde sonderlich/ vnd sprach zu jnen/ Gehet vor mir hin/ vnd lasset raum zwischen einer herde nach der andern/

17. Vnd gebot dem ersten/ vnd sprach. Wenn dir mein bruder Esau begegnet vnd dich fraget/ Wen gehörestu an/ vnd wo wiltu hin/ vnd wes ists/ das du für dir treibest?

18. Soltu sagen/ Es gehöret deinem knechte Jacob zu/ der sendet geschenck seinem Herrn Esau/ vnd zeucht hinder vns hernach.

19. Also gebot er auch dem andern/ vnd dem dritten/ vnd allen die den herden nach giengen/ vnd sprach/ Wie ich euch gesagt habe/ so saget zu Esau/ wenn jr jm begegnet.

20. Vnd saget ja auch/ sihe/ dein knecht Jacob ist hinder vns/ denn er gedacht/ ich wil jn versünen mit dem geschenck/ das vor mir her gehet/ darnach wil ich jn sehen/ vieleicht wird er mich annemen.

21. Also gieng das geschenck vor jm her/ aber er bleib dieselbe nacht beim heer.

22. Vnd stund auff in der nacht/ vnd nam seine zwey weiber/ vnd die zwo megde/ vnd seine eilff kinder/ vnd zoch an den furt Jaboc/

23. Nam sie vnd füret sie vber das wasser/ das hinüber kam was er hatte/

24. Vnd bleib allein. Da rang ein man mit jm bis die morgenröte anbrach.

25. Vnd da er sahe/ das er nicht vbermocht/ rüret er das gelenck seiner hüfft an/ vnd das gelenck seiner hüfft ward vber dem ringen mit jm/ verrenckt.

26. Vnd er sprach/ Las mich gehen/ denn die morgenröte bricht an/ Aber er antwortet/ Jch las dich nicht/ du segenest mich denn.

27. Er sprach/ Wie heissestu? Er antwortet/ Jacob.

Er

20 Gregem gregem solum ipsum. i. quenque gregem seorsum, vel singulis servis singulos greges tradidit. Pleonasmus substant. distributionem significans.
21. Inter greg.
22. cui tu (sc. es, vel quis te servo ntitur) & quo ibis? & cui ista ad facies tuas. n. 2.
23. Servo tuo 7. munus ipsum. Gen. 2. n. 24.
24. in inveniendo vos eum.
25. dicetis etiam
26. expiabo f. e. in mun. eunte ante me, & post sic vid.
27. super facies ejus.
28. & surrexit n. i. & accepit.
29. & accepit eos & tr. f. t.
30. Solus ipse.
31. usque ad ascendere auroræ.
32. & vidit, q. n. posset illi
33. In curvaturam vel coxendicem f. e. & luxata est p. f. 3. in luctando illo secum.
34. quin b. m. e. d. ad eum q. e. n. t.

35. & prævaluisti. 36. Ad quid istud. i. d. n. m. 37. Facies ad facies, & liberata est anima mea. 38. & ipse claudicans. 31. n. 27. 39. comedent (i. comedere solent. Gen. 20. n. 23) f. i. n. contractionis (i. contractum) qui supra curvaturam f. u. a. d. h. q. t. in curvaturam f. & c.

65.

28. Er sprach/ Du solt nicht mehr Jacob heissen/ sondern IsraEl / denn du hast mit Gott vnd mit menschen gekempfft/vnd bist obgelegen.

29. Vnd Jacob fraget jn/ vnd sprach / Sage doch/ wie heissestu? Er aber sprach/warumb fragestu/ wie ich heisse? Vnd er segnete jn daselbs.

30. Vnd Jacob hies die stet Pniel/denn ich habe Gott von angesicht gesehen/ vnd meine seele ist genesen.

31. Vnd als er für Pnuel vber kam/ gieng jm die sonne auff/ vnd er hincket an seiner hüfft/

32. Daher essen die kinder Israel keine spanader auff dem gelenck der hüfft/ bis auff den heutigen tag/darumb/das die spanader an dem gelenck der hüfft Jacob gerüret ward.

Das XXXIII. Cap.

Cap. 33. 1. & elevavit. 7 oculos s. e. v. e. c. E venient. & &

Jacob hub seine augen auff/ vnd sahe seinen bruder Esau komen mit vier hundert man. Vnd

tei-

28. Ait autem, Non Jaacob dicetur ultrà nomen tuum, sed Israel: quia princeps fuisti cum Deo, & cum hominibus 35 prævalebis.

29. Interrogavitque Jaacob, & dixit, Indica quæso nomen tuum. Qui respondit, 36 ut quid interrogas de nomine meo? Et benedixit ei ibidem.

30. Et appellavit Jaacob nomen loci illius Peniel, quia vidi, *inquit*, Deum 37 facie ad faciem, & evasit anima mea.

31. Exortusq; est ei Sol, quum præteriisset Penuel, 38 & claudicabat super femur suum.

32. Idcirco non 39 comedunt filii Israel nervum contractionis, qui *est* in pala femoris, usque ad diem hanc: quia tetigit palam femoris Jaacob, & nervum contractionis.

CAP. XXXIII.

Porro elevatis Jaacob oculis suis vidit, & ecce Esau veniebat, quadringentiq; viri

cum

28. At ille, Nequaquam, inquit, Jacob appellabitur nomē tuū, sed Israel: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis cō tra homines prævalebis?

29. Interrogavit eum Jacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.

30. Vocavitque Jacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.

31. Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel: ipse verò claudicabat pede.

32. Quam ob causam non comedunt nervum filii Israel, qui emarcuit in femore Jacob usque in præsentem diem: eò quod tetigerit nervum femoris ejus, & obstupuerit.

CAP. XXXIII.

Levans autem Jacob oculos suos, vidit venientem Esau, & cum eo quadrin-

gentos

28. Εἶπε δὲ αὐτῷ, οὐ κληθήσεται ἔτι τὸ ὄνομά σου Ιακὼβ, ἀλλ' Ισραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου. ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός.

29. Ηρώτησε δὲ Ιακὼβ, καὶ εἶπεν, ἀνάγγειλόν μοι τὸ ὄνομά σου. καὶ εἶπεν, ἱνατί τοῦτο ἐρωτᾷς σὺ τὸ ὄνομά μου; καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν ἐκεῖ.

30. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, εἶδος Θεοῦ. εἶδον γὰρ τὸν Θεὸν, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη ἡ ψυχή μου.

31. Ανέτειλε δὲ αὐτῷ ὁ ἥλιος, ἡνίκα παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ. αὐτὸς δὲ ἐπέσκαζε τῷ μηρῷ αὐτοῦ.

32. Ενεκεν τούτου οὐ μὴ φάγωσιν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ τὸ νεῦρον, ὃ ἐνάρκησεν, ὅ ἐστιν ἐπὶ τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· ὅτι ἥψατο τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ Ιακὼβ τοῦ νεύρου, ὃ ἐνάρκησεν.

Κεφαλ. λγ'.

Αναβλέψας δὲ Ιακὼβ, εἶδε· καὶ ἰδοὺ Ησαῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐρχόμενος, καὶ τετρακόσιοι ἄνδρες

μετ'

1. cum eo quatuor centum (centuria) viri. Gen. 32 n. 6.

μετ᾽ αὐτοῦ. καὶ διεῖλεν Ιακὼβ τὰ παιδία ἐπὶ Λείαν, καὶ ἐπὶ Ραχὴλ, καὶ τὰς δύο παιδίσκας.

2. Καὶ ἐποίησε τὰς δύο παιδίσκας, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἐν πρώτοις, καὶ Λείαν, καὶ τὰ παιδία αὐτῆς ὀπίσω· Ραχὴλ δὲ καὶ Ιωσὴφ ἐσχάτους.

3. Αὐτὸς δὲ προῆλθεν ἔμπροσθεν αὐτῶν. καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὴν γῆν ἑπτάκις, ἕως ἤγγισαι τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

4. Καὶ προσέδραμεν Ησαῦ εἰς συνάντησιν αὐτῷ. καὶ περιλαβὼν αὐτὸν, ἐφίλησε. καὶ ἔπεσε ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ. καὶ ἔκλαυσαν ἀμφότεροι.

5. Καὶ ἀναβλέψας Ησαῦ, εἶδε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία. καὶ εἶπε, τί ταῦτά σοι ἐστί; καὶ εἶπε, τὰ παιδία, οἷς ἠλέησεν ὁ Θεὸς τὸν παῖδά σου.

6. Καὶ προσήγγισαν αἱ παιδίσκαι καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν.

7. Καὶ ἤγγισε Λεία, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ προσεκύνησαν. καὶ μετὰ τοῦτο προσήγγισε Ραχὴλ καὶ Ιωσὴφ, καὶ προσεκύνησαν.

8. Καὶ εἶπε, τί ταῦτά σοι ἐστί; πᾶσαι αἱ παρεμβολαὶ αὗται, αἷς ἀπήντηκα; ὁ δὲ εἶπεν, ἵνα εὕρῃ ὁ παῖς σου χάριν ἐναντίον σου κύριε.

9. Εἶπε δὲ Ησαῦ, ἔστι μοι πολλὰ ἀδελφέ. ἔστω σοι τὰ σά.

10. Εἶπε δὲ Ιακὼβ, εἰ εὗρον χάριν ἐναντίον σου, δέξαι τὰ δῶρα διὰ τῶν ἐμῶν χειρῶν· ἕνεκεν τούτου εἶδον τὸ πρόσωπόν σου, ὡς ἄν τις ἴδοι πρόσωπον Θεοῦ· καὶ εὐλογήσεις με.

*2. Re. 19. v. 27.

11. Λάβε τὰς εὐλογίας μου, ἃς ἤνεγκά σοι. ὅτι ἠλέησέ με ὁ Θεὸς, καὶ ἔστι μοι πάντα. καὶ ἐβιάσατο αὐτὸν, καὶ ἔλαβε.

12. Καὶ εἶπεν, ἀπάραντες, πορευθῶμεν εἰς εὐθεῖαν.

13. Εἶπε δὲ αὐτῷ, ὁ κύριός μου γινώσκει, ὅτι ἁπαλώτερα τὰ παιδία, καὶ τὰ πρόβατα καὶ οἱ βό-

ες λα-

gentos viros: divisitque filios Liæ & Rachel, ambarumque famularum:

2. Et posuit utramq; ancillam, & liberos earum in principio: Liam verò, & filios ejus in secundo loco: Rachel autem, & Joseph novissimos.

3. Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater ejus.

4. Currens itaque Esau obviam fratri suo, amplexatus est eum: stringensque collum ejus, & osculans flevit.

5. Levatisque oculis vidit mulieres & parvulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti? & si ad te pertinent? Respondit: Parvuli sunt, quos donavit mihi Deus servo tuo.

6. Et appropinquantes ancillæ & filii earum, incurvati sunt.

7. Accessit quoque Lia cum pueris suis: & cùm similiter adorassent, extremi Joseph & Rachel adoraverunt.

8. Dixitque Esau: Quænam sunt istæ turmæ, quas obviam habui? Respondit: Vt invenirem gratiam coram domino meo.

9. At ille ait: Habeo plurima frater mi, sint tua tibi.

10. Dixitque Jacob: Noli ita obsecro: sed si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis, sic enim vidi faciem tuam, * quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius,

11. Et suscipe benedictionem quam attuli tibi, & quam donavit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente suscipiens,

12. Ait: Gradiamur simul, eroque socius itineris tui.

13. Dixitque Jacob: Nosti domine mi quòd parvulos habeam teneros, & oves & boves fœtas me-

cum:

cum eo: & partitus est 2 liberos cum Leah & cum Rahel, & cum ambabus ancillis.

2. Posuitq; ancillas & 3 liberos earum 3 primo loco: deinde Leah ac liberos ejus posteriores: Rahel autem & Joseph postremos.

3. Ipse autem transivit ante eos, & inclinavit sese in terram usq; septem vicibus, 4 donec accederet usque ad fratrem suum.

4. Accurrit autem Esau in occursum ejus, & amplexatus est eum, 5 jactavitq; se super collum ejus, atque osculatus est eum, & fleverunt.

5. 6 Elevatisq; oculis suis vidit uxores & liberos dixitq;, Qui *sunt* isti? *suntne* tui? Qui respondit: Liberi *sunt* quos donavit Deus servo tuo.

6. Accesserunt itaq; *propius* ancillæ ipsæ, & liberi earum, & incurvaverunt se.

7. Accessit quoque Leah cum liberis suis, & incurvaverunt se: & postea 7 accessit Joseph & Rahel, qui & incurvaverunt se.

8. Et dixit, 8 Estne tua tota turma illa quam obviam habui? Respondit, ut inveniam gratiam in oculis Domini mei.

9. Dixitq; Esau, Est mihi multum, frater mi! 9 sit tibi quod tuum est.

10. Dixit autem Jaacob, Ne quæso: si nunc inveni gratiam in oculis tuis, 10 accipe munus meum è manu mea: nam idcirco vidi faciem tuam 11 ac si viderem faciem angeli, & 12 places mihi.

11. Cape quæso benedictionem meam quæ ablata est tibi: quoniam 14 donavit mihi Deus, suntque mihi omnia. Coegit igitur eum, & accepit.

12. Aitq;, Proficiscamur, & eamus, ambulaboq; 15 ante te.

13. Et dixit † ad eum: Dominus meus 16 novit, quod pueri isti teneri *sunt*, *quodq;* pecu-

des

teilet seine kinder zu Lea/ vnd zu Rahel/vnd zu beiden megden/

2. Vnd stellet die megde mit jren kindern forne an/ vnd Lea mit jren kindern hernach/ vnd Rahel mit Joseph zu letzt.

3. Vnd er gieng für jnen her/vnd neigete sich sieben mal auff die erden/biß er zu seinem bruder kam.

4. Esau aber lieff jm entgegen/vnd hertzet jn/vnd fiel jm vmb den hals/ vnd küsset jn/ vnd sie weineten.

5. Vnd hub seine augen auff/ vnd sahe die weiber mit den kindern/vnd sprach/Wer sind diese bey dir? Er antwortet/ Es sind kinder/ die Gott deinem knecht bescheret hat.

6. Vnd die megde traten erzu mit iren kindern/vnd neigeten sich für jm.

7. Lea trat auch erzu mit jren kindern/ vnd neigeten sich für jm. Darnach trat Joseph vnd Rahel erzu/vnd neigeten sich auch für jm.

8. Vnd er sprach/Was wiltu mit alle dem heere/ dem ich begegnet bin? Er antwortet/ Das ich gnade fünde für meinem Herrn.

9. Esau sprach/ Ich habe gnug/mein bruder/behalt was du hast.

10. Jacob antwortet/ Ah nicht/hab ich gnad funden für dir/ so nim mein geschencke von meiner hand/ denn ich sahe dein angesicht/ als sehe ich Gottes angesicht/vnd las dirs wolgefallen von mir/

11. Nim doch den segen von mir an/ den ich dir zubracht habe/ Denn Gott hat mirs bescheret / vnd ich habe alles gnug/Also nötiget er jn/das ers nam.

12. Vnd er sprach/Las vns fort ziehen vnd reisen/ich wil mit dir ziehen.

13. Er aber sprach zu jm/ Mein Herr/ du erkennest das ich zarte kinder bey mir habe / dazu vieh vnd

seu-

1. *natos super (juxta) Leah, & juxta R. & juxta duas ancillas.*
2. *natos earum*
3. *primo (in principio) & Leah ac natos e. p. & R. & J. posteriores.*
4. *usq; ap propinquare se.*
5. *& cecidit.*
6. *& elevavit oculos s. & vidit u. & natos, & d. qui isti tui? & dixit: nati, quos gratuito largitus est D. s. t. n. 14.*
7. *adductus est, (appropinquare est jussus)* 7. *& R.*
8. *quis (scil. es tu?) tibi ne (scil. est) omnis turma ista, cui occurri? & dixit: ad inveniendum gr.*
9. *erit tibi, quod tibi. scil. est.*
10. *& accipies.*
11. *ut videre faciē Dei.*
12. *complacuisti vel complare mihi.*
14. *m ser tus mei est (n. 6) D, & quia sunt mihi. o.*
15. *e regione tui.*

66

16. *sciens (32.n.14) q. p. i. t. f. & pecus & bos lactantes super me (.i. in mea cura) & pulsabunt e. d. n. &, morientur omnis grex, Gen. 30. n, 44.*
17. *deducam me sensim ad pedē, (gressum) hujus operis (.i. gregis) qui ante faciem m.*
18. *Stare faciam (relinquam) nunc.*
19. *acquisitioni (peculio) s.*
20. *in veniendo ille.*
21. *castra metatus est ad facies (aspectum) urbis.*
22. *quo tetendit ibi.*

seugende Küe / wenn sie einen tag vbertrieben würden / würde mir die gantze herde sterben.

14. Mein Herr ziehe vor seinem knechte hin / ich wil meilich hernach treiben / darnach das vieh vnd die kinder gehen können / bis das ich kome zu meinem Herrn in Seir.

15. Esau sprach / So wil ich doch bey dir lassen etliche vom volck / das mit mir ist. Er antwortet / Was ists von nöten? Las mich nur gnade für meinem Herrn finden.

16. Also zoch des tages Esau widerumb seines weges gen Seir.

17. Vnd Jacob zoch gen Suchoth / vnd bawet jm ein haus / vnd machet seinem vieh hütten / daher heisst die stet Suchoth.

18. Darnach zoch Jacob gegen Salem / zu der stad des Sichem / die im lande Canaan ligt / nach dem er aus Mesopotamia komen war / vnd machet sein lager für der stad.

19. Vnd kauffte ein stück ackers / von den kindern Hemor des vaters Sichem / vmb hundert groschen / daselbs richtet er seine hütten auff.

20. Vnd richtet daselbs einen altar zu / vnd rieff an den namen des starcken Gottes Israel.

des & boves fœtæ sunt mihi: & si impellant eas die uno, morientur omnes pecudes.

14. Transeat quæso dominus meus ante servum suum: ego veró 17 incedam pedetentim ad pedem gregis, qui est ante me, & ad pedem puerorum, donec veniam ad dominum meum in Seir.

15. Dixit ergo Esau, 18 Dimittam quæso tecum de populo, qui mecum est, Et dixit, Ad quid hoc? Inveniam gratiam in oculis Domini mei.

16. Reversus est itaque eo die Esau per viam suam in Seir.

17. Jaacob autem profectus est in Suchoth, & ædificavit sibi domum, & 19 gregi suo fecit tabernacula: idcirco vocavit nomen loci illius Suchoth.

18. Venit itaq; Jaacob incolumis in urbem Sechem, quę erat in terra Chenaan, 20 quum veniret ipse de Padan Aram: & 21 mansit ante urben.

19. Et emit partem agri, 22 in quo tenderat tabernaculum suum, de manu filiorum Hamor patris Sechem, 23 centum agnis.

20. Statuitq; illic altare: & 24 appellavit illud, fortis Deus Israel.

cum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges.

14. Præcedat dominus meus ante servum suum: & ego sequar paulatim vestigia ejus, sicut videro parvulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir.

15. Respondit Esau: Oro te, ut de populo qui mecum est, saltem socii remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc uno tantum indigeo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo domine mi.

16. Reversus est itaque illo die Esau itinere, quo venerat in Seir.

17. Et Jacob venit in Socoth: ubi ædificata domo & fixis tentoriis appellavit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.

18. Transivitq; in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ: & habitavit juxta oppidum.

19. Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula * à filiis Hemor patris Sichem centum agnis.

20. Et erecto ibi altari, invocavit super illud fortissimum Deum Israel.

ες λοχεύονται ἐπ' ἐμέ. ἐὰν οὖν καταδιώξω αὐτοὺς ἡμέραν μίαν, ἀποθανοῦνται πάντα τὰ κτήνη.

14. Προελθέτω ὁ κύριός μου ἔμπροσθεν τοῦ παιδός αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ἐνισχύσω ἐν τῇ ὁδῷ κατὰ σχολὴν τῆς πορεύσεως τῆς ἐναντίον μου καὶ κατὰ πόδα τῶν παιδαρίων μου, ἕως ἔλθω πρὸς τὸν κύριόν μου εἰς Σηείρ.

15. Εἶπε δὲ Ἡσαῦ, καταλείψω μετὰ σοῦ, ἀπὸ τοῦ λαοῦ τοῦ μετ' ἐμοῦ. ὁ δὲ εἶπε, ἵνα τί τοῦτο, ἱκανὸν, ὅτι εὗρον χάριν ἐναντίον σου κύριε.

16. Ἀπέστρεψε δὲ Ἡσαῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ εἰς Σηείρ.

17. Καὶ Ἰακὼβ ἀπαίρει εἰς σκηνάς· καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ οἰκίας, καὶ τοῖς κτήνεσιν αὐτοῦ ἐποίησε σκηνάς. διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, σκηναί.

18. Καὶ ἦλθεν Ἰακὼβ εἰς Σαλὴμ πόλιν Σηκήμων, ἥ ἐστιν ἐν γῇ Χαναάν. ὅτε ἦλθεν ἐκ τῆς Μεσοποταμίας Συρίας. καὶ παρενέβαλεν κατὰ πρόσωπον τῆς πόλεως.

19. Καὶ ἐκτήσατο τὴν μερίδα τοῦ ἀγροῦ, οὗ ἔστησεν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, παρὰ Ἐμὼρ πατρὸς Συχὲμ, ἑκατὸν ἀμνῶν.

20. Καὶ ἔστησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον· καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν Θεὸν Ἰσραήλ.

23. *centum (centuria) agni .i. grossi agnorum vel pecudum nota signati: unde & pecunia nomen est.*
24. *vocavit, vel, invocavit super (juxta) illud fortem Deum Israel.*

* Jos. 24. ✝ 32.

Cap. 34.
1. *ad videndum in filias (mulieres) illius terræ (regionis) & vidit illam S. f. H. H. p. e. r. & tulit e.*
2. *et, & afflixit (vitiavit) eam.*
3. *in Dina.*
4. *Super, vel secundum cor puellæ.*
5. *dicendo, a. m. natam h. in u.*

Das XXXIIII. Cap.

DIna aber Lea tochter / die sie Jacob geborn hatte / gieng heraus / die töchter des landes zu sehen.

2. Da die sahe Sichem Hemors son des Heuiters / der des landes Herr war / nam er sie / vnd beschlieff sie / vnd schwechet sie /

3. Vnd sein hertz hieng an jr / vnd hatte die dirne lieb / vnd redet freundlich mit jr.

4. Vnd Sichem sprach zu seinem vater Hemor / Nim mir das meidlin zum weibe.

Vnd

CAP. XXXIIII.

EGressa est autem Dinah filia Leah, quā pepererat ipsi Jaacob, 1 ut videret filias terræ.

2. Quam quum vidisset Sechem, filius Hamor Hivæi principis ejus regionis, tulit eam: & concubuit 2 cum ea, oppressitq; eam.

3. Et adhæsit anima ejus 3 ipsi Dinah filiæ Jaacob, adamavitque puellam ipsam, & loquutus est 4 ad cor ejus puellæ.

4. Dixit autem Sechem ad Hamor patrē suū, 5 his verbis, Accipe mihi puellā hanc in uxorem.

Ja-

CAP. XXXIIII.

EGressa est autem Dina filia Liæ ut videret mulieres regionis illius.

2. Quam cum vidisset Sichem filius Hemor Hevæi, princeps terræ illius, adamavit eam: & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens virginem.

3. Et conglutinata est anima ejus cum ea, tristemque delinivit blanditiis.

4. Et pergens ad Hemor patrem suum, Accipe, inquit, mihi puellam hanc conjugem.

Quod

Κεφαλ. λδ'.

Ἐξῆλθε δὲ Δῖνα, ἡ θυγάτηρ Λείας, ἣν ἔτεκεν τῷ Ἰακὼβ, καταμαθεῖν τὰς θυγατέρας τῶν ἐγχωρίων.

2. Καὶ εἶδεν αὐτὴν Συχὲμ υἱὸς Ἐμμὼρ ὁ Εὐαῖος, ὁ ἄρχων τῆς γῆς. καὶ λαβὼν αὐτὴν, ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς, καὶ ἐταπείνωσεν αὐτήν.

3. Καὶ προσέσχε τῇ ψυχῇ Δίνας τῆς θυγατρὸς Ἰακώβ. καὶ ἠγάπησε τὴν παρθένον, καὶ ἐλάλησε κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς παρθένου αὐτῇ.

4. Εἶπε δὲ Συχὲμ πρὸς Ἐμμὼρ τὸν πατέρα αὐτοῦ, λέγων, λάβε μοι τὴν παῖδα ταύτην εἰς γυναῖκα.

Ια-

5. Ιακὼβ δὲ ἤκουσεν, ὅτι ἐμίανε Συχὲμ ὁ υἱὸς Εμμὼρ Δῖναν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ. οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ ἦσαν μετὰ τῶν κτηνῶν ἐν τῷ πεδίῳ. παρεσιώπησε δὲ Ιακὼβ, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτούς.

6. Εξῆλθε δὲ Εμμὼρ ὁ πατὴρ Συχὲμ πρὸς Ιακὼβ, λαλῆσαι αὐτῷ.

7. Οἱ δὲ υἱοὶ Ιακὼβ ἦλθον ἐκ τοῦ πεδίου. ὡς δὲ ἤκουσαν, κατενύχθησαν οἱ ἄνδρες, καὶ λυπηρὸν ἦν αὐτοῖς σφόδρα· ὅτι ἄσχημον ἐποίησεν ἐν Ισραὴλ Συχὲμ, κοιμηθεὶς μετὰ τῆς θυγατρὸς Ιακὼβ. καὶ οὐχ οὕτως ἔσται.

8. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς Εμμὼρ, λέγων· Συχὲμ ὁ υἱός μου προείλετο τῇ ψυχῇ τὴν θυγατέρα ὑμῶν· δότε αὐτὴν αὐτῷ γυναῖκα.

9. Καὶ ἐπιγαμβρεύσασθε ἡμῖν. τὰς θυγατέρας ὑμῶν δότε ἡμῖν, καὶ τὰς θυγατέρας ὑμῶν λάβετε τοῖς υἱοῖς ὑμῶν.

10. Καὶ ἐν ἡμῖν κατοικεῖτε. καὶ ἡ γῆ ἰδοὺ πλατεῖα ἐναντίον ὑμῶν, κατοικεῖτε καὶ ἐμπορεύεσθε ἐν αὐτῇ, καὶ κτᾶσθε ἐν αὐτῇ.

11. Εἶπε δὲ Συχὲμ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, λέγων· εὕροιμι χάριν ἐναντίον ὑμῶν. καὶ ὃ ἂν εἴπητε, δώσομεν.

12. Πληθύνατε τὴν φερνὴν σφόδρα, καὶ δώσω καθὸ ἂν εἴπητέ μοι, καὶ δώσετέ μοι τὴν παῖδα ταύτην εἰς γυναῖκα.

13. Απεκρίθησαν δὲ οἱ υἱοὶ Ιακὼβ τῷ Συχὲμ καὶ Εμμὼρ τῷ πατρὶ αὐτοῦ μετὰ δόλου, καὶ ἐλάλησαν αὐτοῖς· ὅτι ἐμίαναν Δῖναν τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν.

14. Καὶ εἶπον αὐτοῖς Συμεὼν καὶ Λευὶ οἱ ἀδελφοὶ Δίνας· οὐ δυνησόμεθα ποιῆσαι τὸ ῥῆμα τοῦτο, δοῦναι τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν ἀνθρώπῳ ἔχοντι ἀκροβυστίαν. ἔστι γὰρ ὄνειδος ἡμῖν.

15. Μόνον ἐν τούτῳ ὁμοιωθησόμεθα ὑμῖν, καὶ οἰκήσομεν ἐν ὑμῖν, ἐὰν γένησθε ὡς ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς, ἐν τῷ περιτμηθῆναι ὑμῶν πᾶν ἀρσενικόν.

Καὶ

5. Quòd cum audisset Jacob absentibus filiis, & in pastu pecorum occupatus, siluit donec redirent.

6. Egresso autem Hemor patre Sichem, ut loqueretur ad Jacob,

7. Ecce filii ejus veniebant de agro: auditoque quod acciderat, irati sunt valde, eò quòd fœdam rem operatus esset in Israel, & violatâ filiâ Jacob rem illicitam perpetrasset.

8. Loquutus est itaq; Hemor ad eos: Sichem filii mei adhæsit anima filiæ vestræ: date eam illi uxorem.

9. Et jungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite.

10. Et habitate nobiscum: terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & possidete eam.

11. Sed & Sichem ad patrem & ad fratres ejus ait: Inveniam gratiam coram vobis: & quæcunque statueritis, dabo,

12. Augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam, quod petieritis: tantum date mihi puellam hanc uxorem.

13. Responderunt filii Jacob Sichem & patri ejus in dolo, sævientes ob stuprum sororis.

14. Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: quod illicitum & nepharium est apud nos.

15. Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, & circũcidatur in vobis omnis masculini sexus.

Tunc

5. Jaacob autem audivit, quod violasset Dinah filiam suam, (filii veró ejus erant cum [6] grege ipsius in agro,) & siluit Jaacob, [7] donec venirent ipsi.

6. Egressus est iaque Hamor pater Sechem ad Jaacob, [8] ut loqueretur cum eo.

7. Porrò filii Jaacob venerant de agro: *qui* [9] quum audierunt ipsi, dolore affecti sunt viri illi, iratique sunt valde, quod pravitatem fecisset in Jsrael cõcumbendo cum filia Jaacob, & sic non [10] debebat fieri.

8. Loquutus est ergo Hamor cum eis [11] in hunc modum: Sechem filii mei adhæsit anima † cum filia vestra: date quæso eam illi in uxorem.

9. Et [12] connubia jungite nobiscum: filias vestras [13] date nobis, & filias nostras [14] accipite vobis.

10. Et nobiscum [15] habitate: terra enim erit coram vobis: habitate *igitur*, & [16] negotiemini *in* ea, possideteq; eam.

11. Dixit quoq; Sechem [17] patri ejus, & fratribus ejus, Inveniam gratiam in oculis vestris, & quod dixeritis mihi dabo.

12. [18] Augete mihi valde dotem, ac donum, & dabo quemadmodum dixeritis [19] mihi, [20] modó detis mihi puellam ipsam in uxorem.

13. Responderunt autem filii Jacob ipsi Sechem & ipsi Hamor patri ejus in dolo, & loquuti sunt: eo quód violasset Dinah sororem ipsorum.

14. Et dixerunt [21] eis, Non possumus facere rem istam, ut demus sororem nostram viro, [22] cui *est* præputium: quia abominatio est nobis.

15. Verùm in hoc complacebimus vobis si fueritis [23] similes nobis, ut circumcidatur in vobis omnis masculus.

Tunc

5. Vnd Jacob erfur / das seine tochter Dina geschendet war/vnd seine söne waren mit dem vieh auff dem felde / vnd Jacob schweig bis das sie kamen.

6. Da gieng Hemor Sichems vater heraus zu Jacob/ mit jm zu reden/

7. Jn des kamen die söne Jacob vom felde/vnd da sie es höreten/verdros die menner/ vnd wurden sehr zornig / das er ein narrheit an Jsrael begangen / vnd Jacobs tochter beschlaffen hatte/denn so solts nicht sein.

8. Da redet Hemor mit jnen/vnd sprach / Meins sons Sichems hertz sehnet sich nach ewer tochter/lieber/gebt sie jm zum weibe.

9. Befreundet euch mit vns/ gebt vns ewre tochter/ vnd nemet jr vnsere töchter/

10. Vnd wonet bey vns/ das land sol euch offen sein/ wonet vnd werbet vnd gewinnet drinnen.

11. Vnd Sichem sprach zu jrem vater vnd brüdern / Lasst mich gnade bey euch finden/ was jr mir sagt/ das wil ich geben/

12. Fordert nur getrost von mir morgengabe vnd geschenck/ich wils geben / wie jr heischet/gebt mir nur die dirne zum weibe/

13. Da antworten Jacobs söne dem Sichem vnd seinem vater Hemor betrieglich / darumb / das jre schwester Dina geschendet war/ vnd sprachen zu jnen/

14. Wir können das nicht thun/das wir vnser schwester einem vnbeschnitten man geben/ denn das were vns eine schande.

15. Doch denn wollen wir euch zu willen sein/ so jr vns gleich werdet / vnd alles was menlich vnter euch ist/beschnitten werde/

I Denn

6. *acquisitione (peculio) f.*
7. *usque ad venire eorum.*
8. *ad loquendum.*
9. *ut audire ipsos & dolore se affecerunt illi viri. & incaluit (sc. furor, vel, ira fuit) illis.*
10. *fiet.*
11. *dicendo: S. filius meus, complacet illi anima ejus in fil. v.*
12. *affinitatem contrahetis.* 67
13. *dabitis.*
14. *accipietis.*
15. *habitabitis.*
16. *circuite eam, & possessionem facite (acquirite) in ea.*
17. *ad p. e. & ad fr. e.*
18. *ampliate super me.*
19. *ad me.*
20. *& date.*
21. *ad eos non poterimus f. r. i. ad dandũ.*
22. *cui est prep. i. a. ipse n.*
23. *Sicut nos, ad circumcidi vob. omnem m.*

24. *& si non audieritis ad nos ad circumcidi, & capiemus f. n. & ibimus.*
25. *bona fuerunt v. e. in oculis Chamor, & in oculis S. filii Chamor. n. tardavit p. ad faciendum illud verbum (Gen. 30. n. 32.) quia voluptatem capiebat in f. J. & ipse honoratus præ t. d. p. s.*
26. *Ipsi.*
27. *circuibunt eam. & terra ecce lata manibus ante eos.*
28. *consentient. n. v. ad habitandum n. ad essendum in p. unum: in circumcidendo nobis.*
29. *nobis ipsa. t. consentiamus. e.*
30. *& audierunt ad Chamor. & S. f. e. o. egressores portæ u. i. e. circumcisi sunt o. m.*
68 *omnes egressores p. u. i.*
31. *& fuit in die t. in existendo ipsos dolentes &*
32. *vir g. s. & v. super, vel, contra ipsam urbem fiducia, & o. o. m. & (quin) C. & S. f. e. o. in ore gladii, & tul.*

16. Denn wollen wir vnser töchter euch geben / vnd ewer töchter vns nemen / vnd bey euch wonen vnd ein volck sein.

17. Wo jr aber nicht willigen wollet euch zubeschneiten / so wollen wir vnsere töchter nemen vnd davon ziehen.
18. Die rede gefiel Hemor vnd seinem son wol /

19. Vnd der jüngling verzoch nicht solchs zu thun / Denn er hatte lust zu der tochter Jacob / vnd er war herrlich gehalten vber allen in seines vaters hause.
20. Da kamen sie nu / Hemor vnd sein son Sichem vnter der stad thor / vnd redten mit den bürgern der stad / vnd sprachen /

21. Diese leute sind friedsam bey vns / vnd wollen im lande wonen vnd werben / so ist nu das land weit gnug für sie / wir wollen vns jre töchter zu weiber nemen / vnd jnen vnser töchter geben.

22. Aber denn wollen sie vns zu willen sein / das sie bey vns wonen / vnd ein volck mit vns werden / wo wir alles was menlich vnter vns ist / beschneiten / gleich wie sie beschnitten sind.
23. Jr vieh vnd güter vnd alles was sie haben / wird vnser sein / so wir nur jnen zu willen werden / das sie bey vns wonen.
24. Vnd sie gehorchten dem Hemor vnd Sichem seinem son / alle die zu seiner stad thor aus vnd eingiengen / vnd beschnitten alles was menlich war / das zu seiner stad aus vnd eingieng.
25. Vnd am dritten tage / da sie es schmertzet / namen die zween söne Jacob / Simeon vnd Levi / der Dina brüder / ein jglicher sein schwert / vnd giengen in die stad thürstiglich / vnd erwürgeten alles was menlich war /

Vnd

16. Tunc dabimus filias nostras vobis, & filias vestras capiemus nobis: & habitabimus vobiscum, & erimus in populum unum.

17. 24 Quod si non obedietis nobis, ut circuncidamini, recipiemus filiam nostram & recedemus.

18. Et 25 placuerunt verba eorum ipsi Hamor & ipsi Sichem filio Hamor.

19. Neq; distulit puer facere rem illam: quia complacuerat ei filia Jaacob: ipseq; *erat* honorabilior præ tota domo patris sui.

20. Venit itaq; Hamor & Sechem filius ejus ad portam urbis suæ, loquutiq; sunt ad viros urbis suæ, dicendo,

21. Viri isti pacifici 26 sunt nobiscum, & habitabunt in hac regione, & 27 negotiabuntur in ea, (nam terra sané lata est locis ante eos,) filias eorum accipiemus nobis in uxores, & filias nostras dabimus eis.

22. Verûm in hoc 28 complacebunt nobis viri habitare nobiscum, ut simus populus unus, Si circuncidatur in nobis omnis masculus, quemadmodum ipsi *sunt* circuncisi.
23. Greges eorum & substantiam eorum, & omnia jumenta eorum, nonne 29 nostra erunt? tantum complaceamus eis, & habitabunt nobiscum.
24. 30 Obedieruntq; Hamor & Sechem, filio ejus omnes egredientes per portam urbis illius: & circunciderunt se omnis masculus, quotquot egrediebantur per portam civitatis ejus.
25. 31 Tertio itaq; die quum essent in dolore, acceperunt duo filii Jaacob Simon & Levi fratres Dinah, 32 quisq; gladium suum, veneruntq; in urbem ipsam confidenter, & occiderunt omnem masculum.

Quin

16. Tunc dabimus & accipiemus mutuò filias vestras, ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimusque unus populus,

17. Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus.

18. Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio ejus.

19. Nec distulit adolescens, quin statim quod petebatur expleret: amabat enim puellam valde, & ipse erat inclytus in omni domo patris sui.
20. Ingressique portam urbis, locuti sunt ad populum:

21. Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus uxores, & nostras illis dabimus.

22. Unum est quo differtur tantum bonum: Si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes.

23. Et substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt: tantum in hoc acquiescamus, & habitantes simul, unum efficiamus populum.
24. Assensique sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.

25. Et ecce, * die tertio quando gravissimus vulnerum dolor est, arreptis, duo filii Jacob Simeon & Levi fratres Dinæ, gladiis, ingressi sunt urbem confidenter: * interfectisque omnibus masculis,

He-

16. Καὶ δώσομεν τὰς θυγατέρας ἡμῶν ὑμῖν, καὶ ἀπὸ τῶν θυγατέρων ὑμῶν ληψόμεθα ἡμῖν καὶ οἰκήσομεν παρ᾽ ὑμῖν, καὶ ἐσόμεθα γένος ἕν.

17. Ἐὰν δὲ μὴ εἰσακούσητε ἡμῶν, καὶ περιτέμνησθε, λαβόντες τὴν θυγατέρα ἡμῶν, ἀπελευσόμεθα.

18. Καὶ ἤρεσαν οἱ λόγοι ἐναντίον Ἐμμὼρ, καὶ ἐναντίον Συχὲμ τοῦ υἱοῦ Ἐμμώρ.

19. Καὶ οὐκ ἐχρόνισεν ὁ νεανίσκος ποιῆσαι τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἐνέκειτο γὰρ τῇ θυγατρὶ Ἰακώβ. αὐτὸς δὲ ἐνδοξότατος πάντων τῶν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

20. Ἦλθε δὲ Ἐμμὼρ καὶ Συχὲμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ πρὸς τὴν πύλην τῆς πόλεως αὐτῶν, καὶ ἐλάλησαν πρὸς τοὺς ἄνδρας τῆς πόλεως αὐτῶν, λέγοντες.

21. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἰρηνικοί εἰσι, μεθ᾽ ἡμῶν οἰκείτωσαν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐμπορευέσθωσαν ἐν αὐτῇ. ἡ δὲ γῆ ἰδοὺ πλατεῖα ἐναντίον αὐτῶν. τὰς θυγατέρας αὐτῶν ληψόμεθα ἡμῖν γυναῖκας, καὶ τὰς θυγατέρας ἡμῶν δώσομεν αὐτοῖς.

22. Μόνον ἐν τούτῳ ὁμοιωθήσονται ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τοῦ οἰκεῖν μεθ᾽ ἡμῶν, ὥστε εἶναι λαὸν ἕνα, ἐν τῷ περιτέμνεσθαι ἡμῶν πᾶν ἀρσενικὸν, καθὰ καὶ αὐτοὶ περιτέτμηνται.

23. Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν καὶ τὰ τετράποδα αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα οὐχ ἡμῶν ἔσται; μόνον ἐν τούτῳ ὁμοιωθῶμεν αὐτοῖς, καὶ οἰκήσουσι μεθ᾽ ἡμῶν.

24. Καὶ εἰσήκουσαν Ἐμμὼρ καὶ Συχὲμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ πάντες οἱ ἐκπορευόμενοι τὴν πύλην τῆς πόλεως αὐτῶν. καὶ περιέτεμον τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτῶν πᾶν ἄρσεν.
25. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ὅτε ἦσαν ἐν τῷ πόνῳ, λαβόντες οἱ δύο υἱοὶ Ἰακὼβ Συμεὼν καὶ Λευὶ, οἱ ἀδελφοὶ Δίνας, ἕκαστος τὴν μάχαιραν αὐτῶν, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἀσφαλῶς, καὶ ἀπέκτειναν πᾶν ἀρσενικόν.

Τὸν

* Jud. 9. v. 1.
* Inf. 46. v. 6.

26. Τόν τε Ἐμμὼρ καὶ Συχὲμ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπέκτειναν ἐν στόματι μαχαίρας. καὶ ἔλαβον τὴν Δίναν ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Συχὲμ, καὶ ἐξῆλθον.

27. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰακὼβ εἰσῆλθον ἐπὶ τοὺς τραυματίας, καὶ διήρπασαν τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἐμίαναν Δίναν τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν.

28. Καὶ τὰ πρόβατα αὐτῶν, καὶ τοὺς βόας αὐτῶν, καὶ τοὺς ὄνους αὐτῶν, ὅσα ἦν ἐν τῇ πόλει, καὶ ὅσα ἦν ἐν τῷ πεδίῳ, ἔλαβον.

29. Καὶ πάντα τὰ σώματα αὐτῶν, καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν, καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ᾐχμαλώτευσαν. καὶ διήρπασαν ὅσα ἦν ἐν τῇ πόλει, καὶ ὅσα ἦν ἐν ταῖς οἰκίαις.

30. Εἶπε δὲ Ἰακὼβ Συμεὼν καὶ Λευῒ, μισητόν με πεποιήκατε, ὥστε πονηρόν με εἶναι πᾶσι τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν, ἔν τε τοῖς Χαναναίοις, καὶ ἐν τοῖς Φερεζαίοις. ἐγὼ δὲ ὀλιγοστός εἰμι ἐν ἀριθμῷ. καὶ συναχθέντες ἐπ' ἐμέ, συγκόψουσί με, καὶ ἐκτριβήσομαι ἐγὼ, καὶ ὁ οἶκός μου.

31. Οἱ δὲ εἶπον· ἀλλ' ὡσεὶ πόρνῃ χρήσονται τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν.

Κεφαλ. λέ.

Su. 28. v. 13.

Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς πρὸς Ἰακὼβ, ἀναστὰς ἀνάβηθι εἰς τὸν τόπον Βαιθήλ. καὶ οἴκει ἐκεῖ, καὶ ποίησον ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Θεῷ τῷ ὀφθέντι σοι, ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώπου Ἠσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

2. Εἶπε δὲ Ἰακὼβ, τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς μετ' αὐτοῦ, ἄρατε τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους ἐκ μέσου ὑμῶν, καὶ καθαρίσθητε, καὶ ἀλλάξατε τὰς στολὰς ὑμῶν.

3. Καὶ ἀναστάντες ἀναβῶμεν εἰς Βαιθήλ, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Θεῷ, τῷ ἐπακούσαντί μου ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, ὃς ἦν μετ' ἐμοῦ, καὶ διέσωσέ με ἐν τῇ ὁδῷ, ᾗ ἐπορεύθην.

4. Καὶ ἔδωκαν τῷ Ἰακὼβ τοὺς

Θεοὺς

---

26. Hemor & Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.

27. Quibus egressis, irruerunt super occisos, ceteri filii Jacob: & depopulati sunt urbem in ultionem stupri.

28. Oves eorum, & armenta, & asinos, cunctaque vastantes, quæ in domibus, & in agris erant,

29. Parvulos quoque eorum & uxores duxerunt captivas.

30. Quibus perpetratis audacter, Jacob dixit ad Simeon & Levi: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis & Phærezæis habitatoribus terræ hujus. nos pauci sumus; illi congregati percutient me, & delebor ego & domus mea.

31. Responderunt: Nunquid ut scorto abuti debuere sorore nostra?

CAP. XXXV.

Interea locutus est Deus ad Jacob: Surge, & ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo, qui * apparuit tibi, quando fugiebas Esau fratrem tuum.

2. Jacob verò convocata omni domo sua, ait: Abjicite deos alienos, qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3. Surgite, & ascendamus in Betheel, ut faciamus ibi altare Deo, qui exaudivit me in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei.

4. Dederunt ergo ei omnes

---

26. Quin & Hamor & Sechem filium ejus occiderunt acie gladii, tuleruntque Dinah è domo Sechem, & egressi sunt.

27. Filii verò *alii* Jacob venerunt 33 ad occisos: & deprædati sunt urbem, eo quòd violaverant sororem suam.

28. 34 Pecudes *quoq;* eorum, & boves, atque asinos eorum, quæq; *erant* in urbe & 35 in agro, acceperunt.

29. Sed & omnem substantiam eorum, 36 omnesque parvulos eorum, atque uxores illorum captivas abduxerunt, ac prædati sunt, & quicquid *erat* in domo.

30. Dixit autem Jaacob ad Simon & 37 Levi, Turbastis me, ut fœtere faceretis me apud habitatores hujus regionis, *nempe* Chenaanœū & Perizæum, quum habeam paucos homines mecum, congregabuntq; se adversum me, & percutient me, & disperdar ego & domus mea.

31. Et 38 responderunt, Nunquid tanquam 39 scorto abuti debuerunt sorore nostra.

CAP. XXXV.

Dixit autem Deus ad Jaacob, Surge, ascende *in* Beth-el, & mane ibi: facque ibi altare Deo, 1 qui apparuit tibi, dum fugeres à facie Esau fratris tui.

2. Tunc dixit Jaacob 2 familię suę, omnibusq; qui cum ipso *erant*, Auferte Deos 3 alienos, qui *sunt* in medio vestri, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3. 4 Surgamusq;, & ascēdamus *in* Beth-el, & faciam ibi altare Deo, qui exaudivit me in die angustiæ meæ, & fuit 5 mecum in via, qua ambulavi.

4. Dederunt itaq; 6 ipsi Jaacob omnes

de-

---

26. Vnd erwürgeten auch Hemor vnd seinen son Sichem mit der scherffe des schwerts. Vnd namen jre schwester Dina aus dem hause Sichem / vnd giengen davon.

27. Da kamen die söne Jacob vber die erschlagene/ vnd plünderten die stad/ darumb/ das sie hatten jre schwester geschendet.

28. Vnd namen jre schafe/ rinder/esel vnd was in der stad vnd auff dem felde war/

29. Vnd alle jre habe / alle kinder vnd weiber namen sie gefangen/vnd plünderten alles was in den heusern war.

30. Vnd Jacob sprach zu Simeon vnd Levi / Jr habt mir vnglück zugericht / das ich stincke für den einwonern dieses lands/den Cananitern vnd Pheresitern/vnd ich bin ein geringer hauffe/Wenn sie sich nu versamlen vber mich/so werden sie mich schlahen / Also werde ich vertilget sampt meinem hause.

31. Sie antworteten aber/ Solten sie denn mit vnser schwester/als mit einer huren/ handeln?

Das XXXV. Cap.

VND Gott sprach zu Jacob/ Mach dich auff / vnd zeuch gen BethEl/ vnd wone daselbs/ vnd mache daselbs einen altar dem Gott/der dir erschein/ da du flohest für deinem bruder Esau.

2. Da sprach Jacob zu seinem hause vnd zu allen die mit jm waren/ Thut von euch die frembden götter/so vnter euch sind/vnd reiniget euch/vnd endert ewre kleider/

3. Vnd lasst vns auff sein/ vnd gen BethEl ziehen/ das ich daselbs einen altar mache dem Gott/ der mich erhöret hat/zur zeit meines trübsals/ vnd ist mit mir gewesen auff dem wege den ich gezogen bin.

4. Da gaben sie jm alle

fremb-

---

33. *Super*
34. *Pecudem & armentum e.*
35. *quæ in a.*
36. *Omnem parvulum.*
37. *Ad Levi: i. m. ad fœtere faciendum me in habitatore h. terræ, in Chanan & P. & (at) ego (sc. qualis sum?) viri numeri i. facile numerabiles scil. sunt mihi.*
38. *dixerunt.*
39. *scortum facere debebat sororem nostram.*

Cap. 35.

1. *Viso ad te. in fugiendo te.*
2. *ad domum s. & ad omnes qui secum.*
3. *alieni sc. populi v. 4.*
4. *& surgemus & ascendemus B. e. f. i. a. d. exaudienti me.*
5. *VERBUM Dei in adjutorium meum in via.*
6. *ad Jac.*

frembde götter/die vnter jren henden waren/vnd jre ohren spangen. Vnd er vergrub sie vnter eine eiche/die neben Sichem stund/vnd sie zogen aus.

5. Vnd es kam die furcht Gottes vber die stedte die vmb sie her lagen/das sie den sönen Jacob nicht nachjagten.

69. 6. Also kam Jacob gen Lus im lande Canaan / die da BethEl heisst/sampt alle dem volck/das mit jm war/

7. Vnd bawet daselbs einen altar / vnd hies die stet El-BethEl/darumb / das jm daselbs Gott offenbart war / da er flohe für seinem bruder.

8. Da starb Debora der Rebecca amme/vnd ward begraben vnter BethEl / vnter der eichen/vnd ward genennet die klag eiche.

9. Vnd Gott erschein Jacob abermal/nach dem er aus Mesopotamia komen war/ vnd segenet jn/

10. Vnd sprach zu jm/ Du heissest Jacob / aber du solt nicht mehr Jacob heissen/ sondern Jsrael soltu heissen / vnd also heisst man jn Jsrael.

11. Vnd Gott sprach zu jm/ Jch bin der allmechtige Gott/ sey fruchtbar vnd mehre dich/ völcker vnd völcker hauffen sollen von dir komen / vnd könige sollen aus deinen lenden komen.

12. Vnd das land / das ich Abraham vnd Jsaac gegeben habe/wil ich dir geben / vnd wils deinem samen nach dir geben.

13. Also fuhr Gott auff von jm/von dem ort/da er mit jm geredt hatte/

14. Jacob aber richtet ein steinern mal auff an dem ort/ da er mit jm geredt hatte/vnd gos tranckopffer drauff / vnd begos jn mit öle /

7. cum.

8 sequuti sunt post f. 7.

9. revelati sunt ad eum Dii. Gen. 20. n. 30.

10. & visus est Deus ad Jacob ad huc in redeundo ipsum.

11. & dixit ei D. ego Deus Schaddai Gen. 17. n. 3.

12. dabo eam.

13. & ascendit desuper eum Deus in locum, quo locutus f. c. e.

14 & statuit 7. statuam in loco, quo l. f. c. e. statuam lapidis, & inspersit super i. inspersionem. i. liquorem, qui spargitur

deos alienos qui *erant* in manu sua, in aures quoq;, quæ *erant* in auribus ipsorum, & abscondit eos Jaacob subter illam quercum, quæ *erat* 7 apud Sechem.

5. Et profecti sunt, fuitq; terror Dei super urbes, quę *erant in* circuitibus eorum, & non 8 persequuti sunt filios Jaacob.

6. † Venit igitur Jaacob in Luz, quæ *est* in terra Chenaan (hæc est Beth-el:) ipse & universus populus, qui *erat* secum,

7. Aedificavitq; illic altare, vocavitq; locum El-Beth-el: quia ibi 9 apparuerat ei Deus dum fugeret à facie fratris sui.

8. Et mortua est Deborah nutrix Ribcah, & sepulta fuit subter Beth-el, sub illa quercu: vocavitq; nomen ejus Allon Bachuth. *id est quercus fletus.*

9. 10 Apparuit autem iterum Deus ipsi Jaacob, quando redibat ipse de Padan Aram, ac benedixit ei.

10. Dixitq; illi Deus, Nomen tuum *est* Jaacob: non vocabitur nomen tuum ultrà Jaacob, sed Israel erit nomen tuum: vocavit ergo nomen ejus Israel.

11. 11 Adjecitq; illi Deus, Ego *sum* Deus omnipotens, cresce & multiplicare: gens & cœtus gentium erit ex te, & Reges è lumbis tuis egredientur.

12. Terramq; hanc quam dedi Abraham & Ishac, tibi 12 dabo, semini quoq; tuo post te dabo ipsam terram.

13. 13 Et discessit ab eo Deus è loco ubi loquutus fuerat cum eo.

14. 14 Erexit autẽ Jaacob titulum in eo loco, in quo loquutus fuerat cum eo, titulum *inquam* lapideum: & libavit super illum libamen, & fudit super illum oleum.

mnes deos alienos, quos habebant, & inaures, quæ erant in auribus eorum. at ille infodit eas subter terebinthum. quæ est post urbem Sichem.

5. Cumque profecti essent, terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, & non sunt ausi persequi recedentes.

6. Venit igitur Jacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse & omnis populus cum eo.

7. Ædificavitque ibi altare, & appellavit nomen loci illius domus Dei: ibi enim * apparuit ei Deus cùm fugeret fratrem suum.

8. Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatumq; est nomen loci illius, Quercus fletus.

9. Apparuit autem iterum Deus Jacob postquã reversus est de Mesopotamia Syriæ, benedixitque ei,

10. Dicens: * Non vocaberis ultrà Jacob, sed Israël erit nomen tuum. Et appellavit eum Israël,

11. Dixitq; ei: Ego Deus omnipotens, cresce, & multiplicare: gentes, & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur.

12. Terramque quam dedi Abraham & Isaac dabo tibi & semini tuo post te.

13. Et recessit ab eo.

14. Ille verò erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, & effundens oleum:

θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους, οἳ ἦσαν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ τὰ ἐνώτια τὰ ἐν τοῖς ὠσὶν αὐτῶν. καὶ κατέκρυψεν αὐτὰ Ιακὼβ ὑπὸ τὴν τερέβινθον τὴν ἐν Σικίμοις. καὶ ἀπώλεσεν αὐτὰ, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.

5. Καὶ ἐξῆρεν Ισραὴλ ἐκ Σικίμων. καὶ ἐγένετο φόβος Θεοῦ ἐπὶ τὰς πόλεις τὰς κύκλῳ αὐτῶν. καὶ οὐ κατεδίωξαν ὀπίσω τῶν υἱῶν Ισραήλ.

6. Ηλθε δὲ Ιακὼβ εἰς Λουζᾶ ἐν γῇ Χαναὰν, ἥ ἐστι Βαιθὴλ, αὐτὸς καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὃς ἦν μετ᾽ αὐτοῦ.

7. Καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, Βαιθήλ. ἐκεῖ γὰρ ἐφάνη αὐτῷ ὁ Θεὸς, ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν αὐτὸν ἀπὸ προσώπου Ησαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. * Su. 28. v. 18.

8. Απέθανε δὲ Δεβόῤῥα ἡ τροφὸς Ρεβέκκας, καὶ ἐτάφη κατώτερον Βαιθὴλ ὑπὸ τὴν βάλανον. καὶ ἐκάλεσεν Ιακὼβ τὸ ὄνομα αὐτῆς, βάλανος πένθους.

9. Ωφθη δὲ ὁ Θεὸς Ιακὼβ ἔτι ἐν Λουζᾶ, ὅτε παρεγένετο ἐκ Μεσοποταμίας τῆς Συρίας. καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ Θεός.

10. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς. τὸ ὄνομά σου οὐ κληθήσεται ἔτι Ιακὼβ, ἀλλὰ Ισραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου. * Su. 32. v. 28.

11. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Θεὸς, ἐγὼ ὁ Θεός σου, αὐξάνου καὶ πληθύνου, ἔθνη καὶ συναγωγαὶ ἐθνῶν ἔσονται ἐκ σοῦ, καὶ βασιλεῖς ἐκ τῆς ὀσφύος σου ἐξελεύσονται.

12. Καὶ τὴν γῆν, ἣν ἔδωκα Αβραὰμ καὶ Ισαὰκ, σοὶ δέδωκα αὐτήν· σοὶ ἔσται, καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σὲ δώσω τὴν γῆν ταύτην.

13. Ανέβη δὲ ὁ Θεὸς ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐκ τοῦ τόπου, οὗ ἐλάλησε μετ᾽ αὐτοῦ.

14. Καὶ ἔστησεν Ιακὼβ στήλην ἐν τῷ τόπῳ, ᾧ ἐλάλησε μετ᾽ αὐτοῦ ὁ Θεὸς, στήλην λιθίνην, καὶ ἐποίησεν ἐπ᾽ αὐτὴν σπονδὴν, καὶ ἐπέχεεν ἐπ᾽ αὐτὴν ἔλαιον.

15. Καὶ ἐκάλεσεν Ιακὼβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐλάλησεν μετ᾽ αὐτοῦ ἐκεῖ ὁ Θεὸς, Βαιθήλ.

16. Απάρας δὲ Ιακὼβ ἐκ Βαιθὴλ, ἔπηξε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, ἐπέκεινα τοῦ πύργου Γαδέρ. ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἤγγισε Χαβραθὰ τοῦ ἐλθεῖν εἰς τὴν Εφραθὰ, ἔτεκε Ραχήλ. καὶ ἐν τῷ τίκτειν, ἐδυστόκησεν.

17. Εγένετο δὲ ἐν τῷ σκληρῶς αὐτὴν τίκτειν, εἶπεν αὐτῇ ἡ μαῖα, θάρσει, καὶ γὰρ οὗτός σοι υἱός ἐστιν.

18. Εγένετο δὲ ἐν τῷ ἀφιέναι αὐτὴν τὴν ψυχὴν, ἀπέθνησκε γὰρ, ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, υἱὸς ὀδύνης μου. ὁ δὲ πατὴρ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Βενιαμίν.

19. Απέθανε δὲ Ραχὴλ, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ὁδῷ Εφραθᾶ. αὕτη ἐστὶ Βηθλεέμ.

20. Καὶ ἔστησεν Ιακὼβ στήλην ἐπὶ τοῦ μνημείου αὐτῆς. αὕτη ἐστὶ στήλη ἐπὶ τοῦ μνημείου Ραχὴλ, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

22. Εγένετο δὲ ἡνίκα κατῴκησεν Ισραὴλ ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ, ἐπορεύθη Ρουβὴμ, καὶ ἐκοιμήθη μετὰ Βαλλᾶς τῆς παλλακῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ιακώβ. καὶ ἤκουσεν Ισραὴλ, καὶ πονηρὸν ἐφάνη ἐνώπιον αὐτοῦ. ἦσαν δὲ οἱ υἱοὶ Ιακὼβ δώδεκα.

23. Υἱοὶ Λείας, πρωτότοκος Ιακὼβ, Ρουβὴν, καὶ Συμεὼν, Λευὶ, Ιούδας, Ισσάχαρ, Ζαβουλών.

24. Υἱοὶ δὲ Ραχὴλ, Ιωσὴφ, καὶ Βενιαμίν.

25. Υἱοὶ δὲ Βαλλᾶς παιδίσκης Ραχὴλ, Δὰν, καὶ Νεφθαλείμ.

26. Υἱοὶ δὲ Ζελφᾶς παιδίσκης Λείας, Γὰδ, καὶ Ασήρ. οὗτοι υἱοὶ Ιακὼβ, οἱ ἐγένοντο αὐτῷ ἐν Μεσοποταμίᾳ τῆς Συρίας.

27. Ηλθε δὲ Ιακὼβ πρὸς Ισαὰκ τὸν πατέρα αὐτοῦ, εἰς Μαμβρῆ, εἰς πόλιν τοῦ πεδίου. αὕτη ἐστὶ Χεβρὼν ἐν γῇ Χαναὰν, οὗ παρῴκησεν Αβραὰμ καὶ Ισαάκ.

Εγένον-

15. Vocansq; nomen loci illius Bethel:

16. Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram, quæ ducit Ephratam: in qua cùm parturiret Rachel,

17. Ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.

18. Egrediente autem anima præ dolore, & imminente jam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est filius doloris mei: pater verò appellavit eum Beniamin, id est filius dextræ.

19. *Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quæ ducit Ephratam; Hęc est Bethlehem.

20. Erexitque Jacob titulum super sepulchrum ejus: Hic est titulus monumenti Rachel, usque in præsentem diem.

21. Egressus inde, fixit tabernaculum trans turrem gregis,

22. *Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormivit cum Bala concubina patris sui: quod illum minime latuit. Erant autem filii Jacob duodecim.

23. Filii Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Levi, & Judas, & Issachar, & Zabulon.

24. Filii Rachel: Joseph & Benjamin.

25. Filii Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephthali.

26. Filii Zelphæ ancillæ Liæ: Gad & Aser. hi sunt filii Jacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ.

27. Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, civitatem Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & Isaac.

Et

15. Et vocavit Jaacob nomen ipsius loci, in quo loquutus fuerat cum eo Deus, Beth-el.

16. Profectique sunt de Beth-el, eratque adhuc fermè milliare terræ, 15 ut venirent in Ephrath, & parturivit Rahel, 16 difficultatemq; passa est dum pareret:

17. Quumq; difficultatem pateretur in pariendo, dixit ei obstetrix, Ne timeas, quia etjam iste tibi filius.

18. Fuit autem 17 egrediente anima ejus (nam mortua est) vocavit nomen illius Benoni: at pater ejus vocavit eum Ben-jamin.

19. Mortua itaq; est Rahel, & sepulta fuit in via, *qua itur* Ephrath: hæc *est* Beth-lehem.

20. Et statuit Jaacob 18 ad sepulchrum ejus: ea *est* statua sepulchri Rahel usq; ad diem hunc.

21. Profectusque est Israel, & tetendit tabernaculum suum 19 trans Migdal-eder.

22. † Fuit præterea, 20 cum habitaret Israel in ea regione, perrexit Reuben, & concubuit cum Bilhah concubina patris sui: 21 quod audivit Israel. fuerunt autem filii Jaacob duodecim.

23. Filii Leah: primogenitus Jaacob, Reubē, & Simon, & Levi, & Jehudah, & Issachar, & Zebulun.

24. Filii Rahel: Joseph & Binjamin.

25. Et Filii Bilhah ancillę Rahel: Dan, & Naphthali.

26. Et filiæ Zilpah ancillæ Leah: Gad & Aser. Isti *sunt* filii Jaacob, qui 22 nati sunt ei in Padan Aram.

27. Venit itaq; Jaacob ad Ishac patrem suum *in* Mamre civitate Arba, hæc *est* Hebron, 23 ubi habitavit Abraham & Ishac.

Fue-

15. Vnd Jacob hies den ort/ da Gott mit jm geredt hatte/ BethEl.

16. Vnd sie zogen von BethEl/ vnd da noch ein feldweges war von Ephrath/ da gebar Rahel/

17. Vnd es kam sie hart an vber der geburt. Da es jr aber so sawr ward in der geburt/ sprach die wehmutter zu jr/ Fürchte dich nicht/ denn diesen son wirstu auch haben.

18. Da jr aber die seele ausgieng/ das sie sterben muste/ hies sie jn BenOni/ aber sein vater hies jn BenJamin.

19. Also starb Rahel/ vnd ward begraben an dem wege gen Ephrath / die nu heisst BethLehem.

20. Vnd Jacob richtet ein mal auff vber irem grab/ dasselb ist das grabmal Rahel biß auff diesen tag.

21. Vnd Jsrael zoch aus/ vnd richtet eine hütten auff jenseid dem thurn Eder.

22. Vnd es begab sich/ da Jsrael im lande wonet/ gieng Ruben hin / vnd schlieff bey Bilha seines vaters kebsweib / vnd das kam für Jsrael. Es hatte aber Jacob zwelff söne.

23. Die söne Lea waren diese/ Ruben der erstgeboren son Jacob/ Simeon/ Leui/ Juda/ Jsaschar/ vnd Sebulon.

24. Die söne Rahel waren Joseph vnd BenJamin.

25. Die söne Bilha Rahels magd/ Dan vnd Naphthali.

26. Die söne Silpa Lea magd/ Gad vnd Asser. Das sind die söne Jacob/ die jm geboren sind in Mesopotamia.

27. Vnd Jacob kam zu seinem vater Jsaac gen Mamre in die heubtstad/ die da heisst Hebron / da Abraham vnd Jsaac frembdlinge innen gewesen sind.

*Inf. 48. v. 7.

*Inf. 49. v. 4.

15. *ad veniendum.* 16. *& dura fuit in pariendo ipsam.* (v. *seq.*) *& fuit in indurando illam in pariendo ipsam, & dixit.* 17. *in exeundo a. e. n. m. e. & voc.*

18. *Super*

19. *Ab ultra.* 20 *in habitando. i. in terra illa, & ivit R.* 21. *& audivit.*

70.

22. *natus est. Gen. 9. n. 29.*

23. *quo peregrinatus est ibi. Gen. 31. n. 17.*

24. centum (centuria) anni, & octoginta (octo decades) anni & exspiravit, vel, defecit. Gen. 31. n. 50. 7. n. 33.

Cap. 36.

28. Vnd Isaac ward hundert vnd achzig jar alt/

29. Vnd nam ab/vnd starb/ vnd ward versamlet zu seinem volck/alt vnd des lebens sat/ vnd seine söne Esau vnd Jacob begruben jn.

Das XXXVI. Cap.

DJs ist das geschlecht Esau/der da heisst Edom.

2. Esau nam weiber von den töchtern Canaan/Ada die tochter Elon des Hethiters/ vnd Ahalibama die tochter des Ana/die neffe Zibeons des Heviters/

3. Vnd Basmath Jsmaels tochter/ Nebaioths schwester.

4. Vnd Ada gebar dem Esau/Eliphas/ Aber Basmath gebar Reguel.

5. Ahalibama gebar Jehus/ Jaelam vnd Korah/ das sind Esaus kinder/die jm geboren sind im lande Canaan.

6. Vnd Esau nam seine weiber/söne vnd töchter / vnd alle seelen seines hauses / seine habe vnd alles vieh mit allen gütern/ so er im lande Canaan erworben hatte/vnd zoch in ein land von seinem bruder Jacob/

7. Denn jre habe war zu gros/das sie nicht kundten bey einander wonen / vnd das land / darin sie frembdlinge waren / mocht sie nicht ertragen für der menge jres viehs.

8. Also wonet Esau auff dem gebirge Seir/vnd Esau ist der Edom.

9. Dis ist das geschlechte Esau/von dem die Edomiter her komen auff dem gebirge Seir/

10. Vnd so heissen die kinder Esau. Eliphas der son Ada Esaus weib. Reguel der son Basmath Esaus weib.

11. Eliphas söne aber waren diese/ Theman / Omar/ Zepho/ Gaetham / vnd Kenas.

2. Vnd Thimna war ejn

kebs-

1. acquisitionem (pecus) s. & omne jumentum s. & o. acquisitionem s.

2. prahabitare p. (31. n. 36) & non p. t. p. e. ad ferendum eos à facie pecorum eorum.

3. ipse. Gen. 2. n. 24.

71.

28. Fuerunt autem dies Ishac 24 centum octoginta anni.

29. Et obiit Ishac, ac mortuus est, & collectus est ad populos suos senex, & satur dierum: & sepelierunt eum Esau & Jaacob filii ejus.

CAP. XXXVI.

ISTæ autem sunt generationes Esau, ipse *est* Edom.

2. Esau accepit uxores suas è filiabus Chenaan: Adah filiam Elon Hitthæi, & Aholibamah filiam Anah filiæ Sibon Hivæi:

3. Et Bosmath filiam Ismael, sororem Nebajoth.

4. Peperit autem Adah ipsi Esau Eliphaz: & Bosmath peperit Reuel.

5. At Aholibamah peperit Jeus, & Jalam, & Corah. isti filii Esau, qui nati sunt ei in terra Chenaan,

6. Tulitq; Esau uxores suas & filios suos, & filias suas, & omnes animas domus suæ, & [1] greges suos, omnia quoque jumenta sua, & omnem substantiam suam, quam acquisierat in terra Chenaan: & ivit ad *aliam* terram á facie Jaacob fratris sui.

7. Erat enim substantia eorum multa, [2] ut non quirent habitare pariter: neque poterat terra peregrinationum eorum sustinere eos propter greges eorum.

8. Et habitavit Esau in monte Seir: Esau [3] est Edom.

9. Istæ ergo *sunt* generationes Esau patris Edom in monte Seir.

10. † Ista *sunt* nomina filiorum Esau: Eliphaz filius Adah uxoris Esau: Reuel filius Bosmath uxoris *quoq;* ejus.

11. Fueruntque filii Eliphaz: Theman, Omar, Sepho, & Gatham, & Cenaz.

12. Porrò Thimna

erat

28. Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

29. Consumptusque ætate mortuus est: & appositus est populo suo senex & plenus dierum: & sepelierunt eum Esau & Jacob filii sui.

CAP. XXXVI.

HÆ sunt autem generationes Esau, ipse est Edom.

2. Esau accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi, & Olibama filiam Anæ, filiæ Sebeon Hevæi:

3. Basemath quoque filiam Ismahel sororem Nabajoth.

4. *Peperit autem Ada, Eliphaz: Basemath genuit Rahuel:

5. Oolibama genuit Jehus & Jhelon & Core. Hi filii Esau, qui nati sunt ei in terra Chanaan.

6. Tulit autem Esau uxores suas & filios & filias, & omnem animam domus suæ, & substantiam, & pecora, & cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan: & abiit in alteram regionem recessitq; à fratre suo Jacob.

7. *Divites enim erant valde, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum.

8. *Habitavitque Esau in monte Seir, ipse est Edom.

9. Hæ autem sunt generationes Esau patris Edom in monte Seir,

10. Et hæc nomina filiorum ejus: *Eliphaz filius Ada uxoris Esau: Rahuel quoque filius Basemath uxoris ejus.

11. Fueruntque Eliphaz filii: Theman, Omar, Sepho, & Gatham, & Cenez.

12. Erat autem Thamna,

con-

28. Εγένοντο δὲ αἱ ἡμέραι Ισαὰκ, ἃς ἔζησεν, ἔτη ἑκατὸν ὀγδοήκοντα.

29. Καὶ ἐκλιπὼν Ισαὰκ ἀπέθανεν· καὶ προσετέθη πρὸς τὸ γένος αὐτοῦ πρεσβύτερος, καὶ πλήρης ἡμερῶν. καὶ ἔθαψαν αὐτὸν Ησαῦ καὶ Ιακὼβ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ.

Κεφαλ. λϛ´.

ΑΥται δὲ αἱ γενέσεις Ησαῦ· αὐτός ἐστιν Εδώμ.

2. Ησαῦ δὲ ἔλαβε τὰς γυναῖκας αὐτοῦ ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῶν Χαναναίων· τὴν Αδὰ, θυγατέρα Ελὼμ τοῦ Χετταίου· καὶ τὴν Ελιβᾶ, θυγατέρα Ενὰν τοῦ υἱοῦ Σεβεγὼν τοῦ Ευαίου.

3. Καὶ τὴν Βασεμμὰθ, θυγατέρα Ισμαὴλ, ἀδελφὴν Ναβαιώθ.

4. Ετεκε δὲ αὐτῷ Αδὰ τὸν Ελιφάζ. καὶ Βασεμμὰθ ἔτεκε τὸν Ραγουήλ.

5. Καὶ Ελιβαμὰ ἔτεκε τὸν Ιεοὺλ, καὶ τὸν Ιεγλὸμ, καὶ τὸν Κορέ. οὗτοι υἱοὶ Ησαῦ, οἳ ἐγένοντο αὐτῷ ἐν γῇ Χαναάν.

6. Ελαβε δὲ Ησαῦ τὰς γυναῖκας αὐτοῦ, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας, καὶ πάντα τὰ σώματα τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα, καὶ πάντα τὰ κτήνη, καὶ πάντα ὅσα ἐκτήσατο, καὶ πάντα ὅσα περιεποιήσατο ἐν γῇ Χαναὰν, καὶ ἐπορεύθη Ησαῦ ἐκ τῆς γῆς Χαναὰν, ἀπὸ προσώπου Ιακὼβ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

7. Ην γὰρ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν πολλὰ, τοῦ οἰκεῖν ἅμα· καὶ οὐκ ἠδύνατο ἡ γῆ τῆς παροικήσεως αὐτῶν φέρειν αὐτοὺς, ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν.

8. Ωκησε δὲ Ησαῦ ἐν τῷ ὄρει Σηείρ. Ησαῦ, αὐτός ἐστιν Εδώμ. κατῴκει δὲ Ιακὼβ ἐν τῇ γῇ, ᾗ παρῴκησεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐν γῇ Χαναάν.

9. Αὗται δὲ αἱ γενέσεις Ησαῦ τοῦ πατρὸς Εδὼμ ἐν τῷ ὄρει Σηείρ.

10. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ησαῦ. Ελιφὰς, υἱὸς Αδὰ γυναικὸς Ησαῦ. καὶ Ραγουὴλ, υἱὸς Βασεμμὰθ γυναικὸς Ησαῦ.

11. Εγένοντο δὲ υἱοὶ Ελιφᾶς, Θεμὰν, Ωμὰρ, Σωφὰρ, Γοθὸμ, Καινέζ.

12. Θαμνὰ δὲ ἦν παλλακὴ Ελιφὰς

* 1. Par. 1 v. 29.

* Sup. 33. v. 16.

* Jos. 24. v. 4.

* 1. Par. 1. v. 35.

φᾶς τȣ̃ ὑιοῦ Ησαῦ, ἔτεκε τῷ Ελιφᾶς τὸν ἀμαλήκ. ȣ̃τοι ὑιοὶ Αδὰ, γυναικὸς Ησαῦ.

13. Ουτοι δὲ ὑιοὶ Ραγȣὴλ, Ναζὲθ, Ζαρεσομαὶ, καὶ Μοζέ. ȣ̃τοι ἦσαν ὑιοὶ Βαστεμὰθ, γυναικὸς Ησαῦ.

14. Ουτοι δὲ ἦσαν ὑιοὶ Λιβεμὰς θυγατρὸς Ενὰν, τȣ̃ ὑιȣ̃ Σεβεγὼν γυναικὸς Ησαῦ. ἔτεκε δὲ τῷ Ησαῦ τὸν Ιεȣ̀λ, καὶ τὸν Ιεγλὸμ, καὶ τὸν Κορέ.

15. Ουτοι ἡγεμόνες ὑιοὶ Ησαῦ· ὑιοὶ Ελιφὰς, πρωτοτόκȣ Ησαῦ, ἡγεμὼν Θεμὰν, ἡγεμὼν Ωμαρ, ἡγεμὼν Σωφὰρ, ἡγεμὼν Κενέζ.

16. Ηγεμὼν Κορὲ, ἡγεμὼν Γοθὰ, ἡγεμὼν Αμαλήκ. ȣ̃τοι ἡγεμόνες Ελιφᾶς ἐν γῇ Ιδȣμαίας. ȣ̃τοι ὑιοὶ Αδάς.

17. Καὶ οὗτοι ὑιοὶ Ραγουὴλ, ὑιοὶ Ησαῦ, ἡγεμὼν Ναχὼθ, ἡγεμὼν Ζαρὲ, ἡγεμὼν Σομὲ, ἡγεμὼν Μοζέ. ȣ̃τοι ἡγεμόνες Ραγȣὴλ ἐν τῇ Αιδώμ. ȣ̃τοι ὑιοὶ Βασεμᾶς γυναικὸς Ησαῦ.

18. Ουτοι δὲ ὑιοὶ Ελιβεμᾶς, γυναικὸς Ησαῦ, ἡγεμὼν Ιεȣ̀λ, ἡγεμὼν Ιεγλὸμ, ἡγεμὼν Κορέ. οὗτοι ἡγεμόνες Ελιβεμᾶς. ȣ̃τοι ὑιοὶ Ησαῦ.

19. Καὶ ȣ̃τοι ἡγεμόνες αὐτῶν. ȣ̃τοί εἰσιν ὑιοὶ Αιδών.

* Deu. 2. v. 12. 1. Par. 1. v. 38.

20. Ουτοι δὲ ὑιοὶ Σηεὶρ τȣ̃ Χορραίου, τȣ̃ κατοικȣ̃ντος τὴν γῆν, Λωτὰν, Σωβὰλ, Σεβεγὼν, Ανά.

21. Καὶ Δησὼν, καὶ Ασαρ, καὶ Ρισών. οὗτοι ἡγεμόνες τοῦ Χορραίου, τοῦ ὑιȣ̃ Σηεὶρ ἐν τῇ γῇ Εδώμ.

22. Εγένοντο δὲ ὑιοὶ Λωτὰν, Χορρὶ, καὶ Εμάν. ἀδελφὴ δὲ Λωτὰν, Θεμνά.

23. Ουτοι δὲ ὑιοὶ Σωβὰλ, Τωλὰμ, καὶ Μαναχὰθ, καὶ Γεβὴλ, Σωφὰν, καὶ Ωμάν.

24. Καὶ ȣ̃τοι ὑιοὶ Σεβεγὼν Αιαὶ,

καὶ

concubina Eliphaz filii Esau, quæ peperit ei Amalec. hi sunt filii Ada uxoris Esau.

13. Filii autem Rahuel: Nahath & Zara, Samma, & Meza. Hi filii Basemath uxoris Esau.

14. Isti quoque erant filii Oolibama filii Anæ filiæ Sebeon uxoris Esau, quos genuit ei, Jehus & Jhelom & Core,

15. Hi duces filiorum Esau: Filii Eliphaz primogeniti Esau: dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez.

16. Dux Core, dux Gatham, dux Amalec. hi filii Eliphaz in terra Edom, & hi filii Ada.

17. Hi quoque filii Rahuel filii Esau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza. Hi autem duces Rahuel in terra Edom: isti filii Basemath uxoris Esau.

18. Hi autem filii Oolibama uxoris Esau: dux Jehus, dux Jhelom, dux Core. Hi duces Oolibama filiæ Anæ uxoris Esau,

19. Isti sunt filii Esau, & hi duces eorum; ipse est Edom.

20. * Isti sunt filii Seir Horræi, habitatores terræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon, & Ana,

21. Et Dison, & Aser, & Disan. Hi duces Horræi filii Seir in terra Edom.

22. Facti sunt autem filii Lotan: Hori & Hemam. erat autem soror Lotan, Thamna.

23. Et isti filii Sobal; Alvan & Manahat & Ebal, & Sepho, & Onam.

24. Et hi filii Sebeon: Aja

&

erat concubina Eliphaz filii Esau: 4 quæ peperit ipsi Eliphaz, Amalec. hi *sunt* filii Adah uxoris Esau.

13. Isti autem *sunt* filii Reuel, Nahath, & Zerah, Sammah, & Mizzah. hi fuerunt filii Bosmath uxoris Esau.

14. Isti veró fuerunt filii Aholibamah filiæ Anah filiæ Sibon uxoris Esau: quæ peperit ipsi Esau: Jeus, & Jalam, & Corah.

15. Isti *sunt* duces filiorum Esau. Filii Eliphaz primogeniti Esau: dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenaz.

16. Dux Corah, dux Gathan, dux Amalec. isti sunt *inquam* duces Eliphaz in terra Edom, isti *sunt* filii Adah.

17. Isti autem *sunt* filii Reuel filii Esau: dux Nahath, dux Zerah, dux Sammah, dux Mizzah. isti *sunt* duces Reuel in terra Edom: isti *inquam sunt* filii Bosmath uxoris Esau.

18. Hi veró *sunt* filii Aholibamah uxoris Esau: dux Jeus, dux Jalam, dux Corah. isti *sunt* duces ex Aholibamah filia Anah uxore Esau.

19. Hi *sunt* filii Esau, & hi duces eorum: ipse *est* Edom.

20. Isti *autem sunt* filii Seir Horæi, habitatores terræ, Lotan, & Sobal, & Sibon, & Anah.

21. Et Dison, & Eser, & Disan. isti *sunt* duces 5 Horæorum, filii Seir in terra Edom.

22. Fueruntque filii Lotan: Hori, Hemam: & soror Lotam Thimna.

23. Isti autem *sunt* filii Sobal: Alvan, & Manahath, & Ebal, Sepho, & Onam.

24. Et isti *sunt* filii

Si-

kebsweib Eliphas Esaus son/ die gebar jm Amalek. Das sind die kinder von Ada Esaus weib.

4. & Gen. n. 2

13. Die kinder aber Reguel sind diese/ Nahath/ Serah/ Samma/ Misa. Das sind die kinder von Basmath Esaus weib.

14. Die kinder aber von Ahalibama Esaus weib/ der tochter des Ana/ der neffe Zibeons/ sind diese/ die sie dem Esau gebar: Jeus/ Jaelam/ vnd Korah.

15. Das sind die fürsten vnter den kindern Esau. Die kinder Eliphas/ des ersten sons Esau waren diese/ der fürst Theman/ der fürst Omar/ der fürst Zepho/ der fürst Kenas/

16. Der fürst Korah/ der fürst Gaetham/ der fürst Amalek. Das sind die fürsten von Eliphas im lande Edom/ vnd sind kinder von der Ada.

17. Vñ das sind die kinder Reguel Esaus son/ der fürst Nahath/ der fürst Serah/ der fürst Samma/ der fürst Misa. Das sind die fürsten von Reguel im lande der Edomiter/ vnd sind kinder von der Basmath Esaus weib.

18. Das sind die kinder der Ahalibama Esaus weib/ der fürst Jeus/ der fürst Jaelam/ der fürst Korah. Das sind die fürsten von Ahalibama der tochter des Ana Esaus weib.

19. Das sind die kinder vnd jre fürsten/ Er ist der Edom.

20. Die kinder aber von Seir des Horiten/ der im lande wonete/ sind diese/ Lothan/ Sobal/ Zibeon/ Ana/

21. Dison/ Ezer vnd Disan/ Das sind die fürsten der Horiten/ kinder des Seir im lande Edom.

5. Choræi Gen 14. n. 61.

22. Aber des Lothans kinder waren diese/ Hori vnd Hemam/ Vnd Lothans schwester hies Thimna.

23. Die kinder von Sobal waren diese/ Alwan/ Manahath/ Ebal/ Sepho vnd Onam.

24. Die kinder võn Zibeon

wa-

waren/ Aia/ und Ana/ das ist der Ana / der in der wüsten maulpferde erfand / da er seines vaters Zibeon esel hütet.
25. Die kinder aber Ana waren / Dison und Ahalibama / das ist die tochter Ana.
26. Die kinder Dison waren / Hemdan / Esban / Jethran / und Charan.
27. Die kinder Ezer waren / Bilhan / Sawan / und Akan.
28. Die kinder Disan waren / Uz und Aran.
29. Dis sind die fürsten der Horiten / der fürst Lothan / der fürst Sobal / der fürst Zibeon / der fürst Ana /
30. Der fürst Dison / der fürst Ezer / der fürst Disan / das sind die fürsten der Horiten / die regiert haben im lande Seir.
31. Die könige aber / die im lande Edom regiert haben / ehe den die kinder Israel könige hatten / sind diese.
32. Bela war könig in Edom ein son Beor / und seine stad hies Dinhaba.
33. Und da Bela starb / ward könig an seine stat Jobab ein son Serah von Bazra.
34. Da Jobab starb / ward an seine stat könig Husam / aus der Themaniter lande.
35. Da Husam starb / ward könig an seine stat Hadad / ein son Bedad / der die Midianiter schlug auff der Moabiter felde / und seine stad hies Awith.
36. Da Hadad starb / regiert Samla von Masrek.
37. Da Samla starb / ward Saul könig von Rehoboth am wasser.
38. Da Saul starb / ward an seine stat könig Baal Hanan / der son Achbor.
39. Da Baal Hanan Achbors son starb / ward an seine stat könig Hadar / und seine stad hies Pagu / und sein weib hies Mehetabeel eine tochter Matred die Mesahab tochter war.
40. Also heissen die fürsten von Esau / in iren geschlechten / ortern und namen / der fürst

Thi-

6. *Et Aijah.*
7. *in pascendo illum.*
72.
8. *Chorai n. 5. Sic v. seq.*
9. *ante regnare regem filiis I.*
10. *percutiens.*
11. *Fluminis .i. juxta flumen (scil. Euphratem) sita.*
12. *Et mortuus est Baal chanan, filius Achbor, & regnavit p. e. H.*
13. *in nominibus suis.*

Sibon: 6 Ajah, & Anah. hic *est* Anah qui adinvenit mulos in deserto, 7 quũ pasceret asinos Sibon patris sui.
25. Isti verò *sunt* filii Anah, Dison, & Aholibamah filia Anah.
26. † Et isti *sunt* filii Disan, Hemdan, & Esban, & Ithran, & Cheran.
27. Isti *sunt* filii Eser: Bilhan, & Zavan, & Acan.
28. Isti *sunt* filii Disan, Us, & Aran.
29. Isti sunt duces 8 Horæorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sibon, dux Anah.
30. Dux Dison, dux Eser, dux Disan. Isti *sunt* duces Horæorum, in ducibus suis, in terra Seir.
31. Isti verò *sunt* Reges qui regnaverunt in terra Edom, 9 antequam regnaret rex super filios Israel.
32. Regnavit ergo in Edom Bila filius Beor: & nomen urbis ejus Dinhabah.
33. Et mortuus est Bela, regnavitque pro eo Jobab filius Zerah de Bosrah.
34. Mortuusq; est Jobab, & regnavit pro eo Husam è terra australi.
35. Mortuusque est Husam, & regnavit pro eo Hadad filius Bedad, 10 qui percussit Midian in agro Moab: & nomen urbis ejus, Avith.
36. Quumq; mortuus esset Hadad, regnavit pro eo Samlah de Masrecah.
37. Mortuo autem Samlah, regnavit pro eo Saul, de Rehoboth 11 fluminis,
38. Mortuus est & Saul, & regnavit pro eo Baal-hanan filius Achbor.
39. 12 Mortuo autem Baal-hanã filio Achbor, regnavit pro eo Hadar: & nomen urbis ejus Pau: nomen autem uxoris ejus Mehetabel filia Matred filiæ Me-zahab.
40. Hæc ergo *sunt* nomina ducum Esau, per familias suas, per loca sua, 13

se-

& Ana. Iste est Ana, qui invenit aquas calidas in solitudine, cùm pasceret asinas Sebeon patris sui.
25. Habuitque filium Dison, & filiam Olibama,
26. Et isti filii Dison: Hamdam, & Esban, Jethran, & Charan.
27. Hi quoque filii Eser: Balaan, & Zavan, & Acan.
28. Habuit autem filios Disan: Hus, & Aran.
29. Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,
30. Dux Dison, dux Eser, dux Disan: Isti duces Horræorum, qui imperaverunt in terra Seir.
31. Reges autem qui regnaverunt in terra Edom, antequam haberent regem filii Israel, fuerunt hi:
32. Bela filius Beor, nomenq; urbis ejus Denaba.
33. Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo Jobab filius Zaræ de Bosra.
34. Cumque mortuus esset Jobab, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum.
35. Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab: & nomen urbis ejus Avith.
36. Cumque mortuus esset Adad, regnavit pro eo Semla de Masreca.
37. Hoc quoque mortuo regnavit pro eo Saul de fluvio Rohoboth.
38. Cumque & hic obiisset, successit in regnum Balanam filius Achobor.
39. Isto quoque mortuo regnavit pro eo Adar, nomenque urbis ejus Phau: & appellabatur uxor ejus Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab.
40. Hæc ergo nomina ducum Esau in cognationibus, & locis, & vocabu-

lis

καὶ Ευαν. οὗτος Εvὰν, ὃς εὗρε τὸν Ιαμὶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτε εὗρε τὰ ὑποζύγια Σεβεγὼν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.
25. Οὗτοι δὲ υἱοὶ Ευὰν, Δαισῶν καὶ Ελιβεμὰθ, θυγάτηρ Ευάν.
26. Οὗτοι δὲ υἱοὶ Δησὼν, Βαδὰ καὶ Ασβὰ, καὶ Ιθρὰν, καὶ Χαῤῥάν.
27. Οὗτοι δὲ υἱοὶ Ασὰρ, Βαλαάμ, καὶ Ζουκὰμ καὶ Ιουκάμ.
28. Οὗτοι δὲ υἱοὶ Ρυσὼν, Ως, καὶ Αῤῥάν.
29. Οὗτοι ἡγεμόνες Χοῤῥί. ἡγεμὼν Λωτὰν, ἡγεμὼν Σωβὰλ, ἡγεμὼν Σεβεγὼν, ἡγεμὼν Ανά.
30. Ηγεμὼν Δησὼν, ἡγεμὼν Ασὰρ, ἡγεμὼν Ρησών. οὗτοι ἡγεμόνες Χοῤῥὶ, ἐν ταῖς ἡγεμονίαις αὐτῶν ἐν γῇ Εδώμ.
31. Καὶ οὗτοι οἱ βασιλεύσαντες ἐν Εδὼμ, πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι βασιλέα ἐν Ισραήλ.
32. Καὶ ἐβασίλευσεν ἐν Εδὼμ, Βαλὰκ υἱὸς Βεώρ. καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ, Δενναβά.
33. Απέθανε δὲ Βαλὰκ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ, Ιωβὰβ υἱὸς Ζαρὰ ἐκ Βοσόῤῥας.
34. Απέθανε δὲ Ιωβὰβ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ, Ασὸμ, ἐκ τῆς γῆς Θεμανῶν.
35. Απέθανε δὲ Ασὸμ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ, Αδὰδ, υἱὸς Βαρὰδ, ὁ ἐκκόψας Μαδιὰμ ἐν τῷ πεδίῳ Μωάβ. καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ, Γεθέμ;
36. Απέθανε δὲ Αδὰδ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ, Σαμαὰ ἐκ Μασεκκᾶς.
37. Απέθανε δὲ Σαμαὰ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ Σαοὺλ, ἐκ Ροωβὼθ τῆς παρὰ ποταμόν.
38. Απέθανε δὲ Σαοὺλ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ Βαλενὼν, υἱὸς Αχοβώρ.
39. Απέθανε δὲ Βαλενὼν, υἱὸς Αχοβὼρ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ Αρὰθ, υἱὸς Βαράδ. καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Φογώρ. ὄνομα τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Μετεβεὴλ, θυγάτηρ Ματραὶθ, υἱοῦ Μεζοόβ.
40. Ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν ἡγεμόνων Ησαῦ ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν, κατὰ τόπον αὐτῶν, ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς ἔθνε-

σιν

σιν αὐτῶν. ἡγεμὼν Θαμνὰ, ἡγεμὼν Γῶλα, ἡγεμὼν Ιεθὲρ.

41. Ηγεμὼν Ελιβεμὰς, ἡγεμὼν Ολὰς, ἡγεμὼν Φινών·

42. Ηγεμὼν Κενὲς, ἡγεμὼν Θεμὰν, ἡγεμὼν Μαζὰρ.

43. Ηγεμὼν Μαγεδιὴλ, ἡγεμὼν Ζαφωίν. οὗτοι ἡγεμόνες Εδὼμ, ἐν ταῖς κατῳκοδομημέναις ἐν τῇ γῇ τῆς κτήσεως αὐτῶν. οὗτος Ησαῦ πατὴρ Εδώμ.

Κεφαλ. λζ'.

ΚΑτῴκει δὲ Ιακὼβ ἐν τῇ γῇ, οὗ παρῴκησεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐν γῇ Χαναάν.

2. Αὗται αἱ γενέσεις Ιακώβ. Ιωσὴφ δεκαεπτὰ ἐτῶν ἦν ποιμαίνων μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὢν νέος μετὰ τῶν υἱῶν Βαλλᾶς, καὶ μετὰ τῶν υἱῶν Ζελφᾶς, τῶν γυναικῶν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. κατήνεγκε δὲ Ιωσὴφ ψόγον πονηρὸν πρὸς Ισραὴλ τὸν πατέρα αὐτοῦ.

3. Ιακὼβ δὲ ἠγάπα τὸν Ιωσὴφ παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. ὅτι υἱὸς γήρους ἦν αὐτῷ. ἐποίησε δὲ αὐτῷ χιτῶνα ποικίλον.

4. Ιδόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸν φιλεῖ ὁ πατὴρ ἐκ πάντων τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐμίσησαν αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο λαλεῖν αὐτῷ οὐδὲν εἰρηνικόν.

5. Ενυπνιασθεὶς δὲ Ιωσὴφ ἐνύπνιον, ἀπήγγειλεν αὐτὸ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

6. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἀκούσατε τοῦ ἐνυπνίου τούτου, οὗ ἐνυπνιάσθην.

7. Ωμην ἡμᾶς δεσμεύειν δράγματα ἐν μέσῳ τοῦ πεδίου, καὶ ἀνέστη τὸ ἐμὸν δράγμα, καὶ ὠρθώθη. περιστραφέντα δὲ τὰ δράγματα ὑμῶν, προσεκύνησαν τὸ ἐμὸν δράγμα.

8. Εἶπον δὲ αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, μὴ βασιλεύων βασιλεύσῃς ἐφ' ἡμᾶς, ἢ κυριεύων κυριεύσῃς ἡμῶν; καὶ προσέθεντο ἔτι μι-

σεῖν

lis suis: dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,

41. Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

42. Dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar,

43. Dux Magdiel, dux Hiram. Hi duces Edom habitantes in terra imperii sui. Ipse est Esau pater Idumæorum.

CAP. XXXVII.

HAbitavit autẽ Jacob in terra Chanaan, in qua pater suus peregrinatus est.

2. Et hæ sunt generationes ejus: Joseph cùm sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer, & erat cum filiis Balę, & Zelphæ uxorum patris sui, accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.

3. Israel autem diligebat Joseph super omnes filios, eò quòd in senectute genuisset eum: fecitque ei tunicam polymitam.

4. Videntes autem fratres ejus quòd à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.

5. Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis, quæ causa majoris odii seminarium fuit.

6. Dixitque ad eos, Audite somnium meum quod vidi:

7. Putabam nos ligare manipulos in agro, & quasi consurgere manipulum meum & stare, vestrosq; manipulos circumstantes adorare manipulum meum.

8. Responderunt fratres ejus, Nunquid rex noster eris? aut subjiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo

causa

secundum nomina sua: dux Timna, dux Alvah, dux Jetheth.

41. Dux Aholibamah, dux Elah, dux Pinon.

42. Dux Cenaz, dux Theman, dux Mibsar.

43. Dux Magdiel, dux Iran. Isti *sunt* duces Edom, per habitationes suas, in terra hæreditatis eorum, ipse *est* Esau pater Edom.

CAP. XXXVII.

HAbitavit autem Jaacob in terra peregrinationum patris sui, in terra Chenaan.

2. Hæ *sunt* † generationes Jaacob: Joseph 1 quum esset natus septendecim annos, pascebat cum fratribus suis pecudes, & erat puer cum filiis Bilhah & cum filiis Zilpah uxorum patris sui: 2 retulitq; Joseph infamiam eorum malam patri suo.

3. Porrò Israel diligebat Joseph præ cunctis filiis suis, quia filius 3 senectutis erat ei: fecitq; ei tunicam 4 polymitam.

4. Quum autem animadverterent fratres ejus, quod eum diligeret pater ipsorum præ cunctis fratribus ejus, 5 odio habuerunt eum, nec poterant alloqui eum pacificè.

5. Somniavit autem Joseph somnium: quod quum narrasset fratribus suis, majore odio eum prosequuti sunt.

6. Dixit enim ad eos, Audite quæso somnium istud quod somniavi,

7. 6 En ligabamus manipulos, in medio agri, & ecce surrexit manipulus meus, ac etjam stetit, 7 circunstabant quoque manipuli vestri, & incurvabant sese manipulo meo.

8. 8 Cui responderunt fratres ipsius, Nunquid regnando regnabis 9 super nos? an dominando dominaberis nobis? Hinc majus odiũ 10

con-

Thimna/ der fürst Elwa/ der fürst Jetheth.

41. Der fürst Ahalibama/ der fürst Ela/ der fürst Pinon.

42. Der fürst Knas/ der fürst Theman/ der fürst Mibzar.

43. Der fürst Magdiel/ der fürst Jram. Das sind die fürsten in Edom/ wie sie gewonet haben in jrem erblande/ vnd Esau ist der vater der Edomiter.

Das XXXVII Cap.

JAcob aber wonet im lande/ da sein vater ein frembdling innen gewest war/ nemlich/ im lande Canaan.

2. Vnd das sind die geschlechte Jacob. Joseph war siebenzehen jar alt/ da er ein hirte des viehes ward mit seinen brüdern/ vnd der knabe war bey den kindern Bilha vnd Silpa seines vaters weibern/ vnd bracht für jren vater wo ein böse geschrey wider sie war.

3. Jsrael aber hatte Joseph lieber/ denn alle seine kinder/ darumb/ das er jn im alter gezeuget hatte/ vnd machet jm einen bundten rock/

4. Da nu seine brüder sahen/ das jn jr vater lieber hatte/ denn alle seine brüder/ waren sie jm feind/ vnd kundten jm kein freundlich wort zusprechen.

5. Dazu hatte Joseph ein mal einen traum/ vnd saget seinen brüdern davon/ da wurden sie jm noch feinder.

6. Denn er sprach zu jnen/ Höret lieber/ was mir doch getreumet hat.

7. Mich dauchte/ wir bünden garben auff dem felde/ vnd meine garbe richtet sich auff/ vnd stund/ vnd ewre garben vmbher neigeten sich gegen meiner garben.

8. Da sprachen seine brüder zu jm/ Soltestu vnser könig werden/ vnd vber vns herr-

schen?

Cap. 37.

1. *filius septem decem (i. heptados & decados) anni (Gen. 26. n. 39. 35. n. 24.) fuit pascens (24. n. 67.) c. f. s. in grege, vel apud gr. & ipse p.*
2. *& adduxit* 3. *i. e. m. ad p. s.*
3. *Senectutum ipse.*
4. *Versicolorem.* *& viderunt fi*
5. *& o[de]runt, [e]um. n[ec] p. a. e. pace & somniavit 3. f. & indicavit f. s. & addiderunt adhuc odisse eum.*
6. *& ecce nos manipulantes manipulos.*
7. *& ecce circuibunt (Gen. 31. n. 61) man. v.*
8. *& dixerunt ei f. i.*
9. *in nos.*

71.

10. & addiderunt adhuc odisse eum super s. e. & super v. e. n. 5.
11. & dixit.
12. incurvantes se mihi. Gen, 31. n. 27.
13. ad patrem s. & ad f. s.
14. In eum.
15. ad incurvandum nos tibi.
16. in eo f. s.
17. verbum. Gen. 34. n. 25.
18. Ad pascendum gregem p. s.
19. pascentes. Gen. 33. n. 13.
20. & dixit ei. ecce ego.
21. pecorus, & fac reverti mihi verbum. n. 17.
21 errans
22. quæres? fut. pro præsenti enallage.
23. & di[illegible]t. f. m[illegible] p quæ[illegible]s. i. [illegible]æso [illegible]ibi. n. i [illegible]sien[illegible]s n. 19.
24. ibimus. Gen. 27, n. 29.
25. Et viderunt eum e remoto, (s. loco) & antequam appropinquasset ad e. & machinati s. eum ad interimendum eum.
26. Vir ad fratr. s. e. dominum &

schen? Vnd wurden jm noch feinder vmb seines traums vnd seiner rede willen.

9. Vnd er hatte noch einen andern traum/ den erzelet er seinen brüdern / vnd sprach/ Sihe/ ich habe noch einen traum gehabt / Mich dauchte die sonne vnd der mond / vnd eilff sternen neigten sich für mir.

10. Vnd da das seinem vater vnd seinen brüdern gesagt ward / straffet jn sein vater/ vnd sprach zu jm/ Was ist das für ein traum/ der dir getrewmet hat? Sol ich vnd deine mutter vnd deine brüder komen/vnd dich anbeten?

11 Vnd seine brüder neideten jn/aber sein vater behielt diese wort.

12. Da nu seine brüder hin giengen zu weiden das vieh jres vaters in Sichem / sprach Israel zu Joseph.

13. Hüten nicht deine brüder des viehs in Sichem? Kom/ich wil dich zu jnen senden. Er aber sprach/Hie bin ich. Vnd er sprach.

14. Gehe hin vnd sihe/ obs wol stehe vmb deine brüder/vñ vmb das vieh / vnd säge mir wider/wie sichs helt. Vnd er sandte jn aus dem tal Hebron/ das er gen Sichem gienge.

15. Da fand jn ein man/ das er jrre gieng auff dem felde/ der fraget jn/vnd sprach/Wen suchestu?

16. Er antwortet/ ich suche meine brüder / lieber sage mir an/wo sie hüten.

17. Der man sprach/ Sie sind von dannen gezogen/ denn ich hörte das sie sagten/ Last vns gen Dothan gehen. Da folget Joseph seinen brüdern nach / vnd fand sie jn Dothan.

18. Als sie jn nu sahen von ferne/ehe denn er nahe bey sie kam/schlugen sie an/das sie jn tödten.

19. Vnd sprachen vnternander/Sehet der trewmer kömpt daher.

conceperunt adversus eum propter somnia ejus, & propter verba ejus.

9. Somniavitq; adhuc somnium alterum, & narravit illud fratribus suis, 11 dicens, Ecce somniavi somnium adhuc, & ecce sol, & luna, & undecim stellæ 12 incurvabant sese mihi.

10. Et narravit 13 patri suo, & fratribus suis: & increpavit 14 eum pater suus, dixitq; ei, Quid *sibi vult* somnium istud quod somniasti? nũquid veniendo veniemus ego & mater tua, fratresq; tui, 15 ut incurvemus nos tibi terram usq;?

11. Inviderunt ergo 16 fratres sui: at pater ejus observabat 17 rem ipsam.

12. Abierant autem fratres ejus, 18 ut pascerent pecudes patris sui in Sechem.

13. Dixitq; Israel ad Joseph, Nonne fratres tui 19 pascunt in Sechem? veni, & mittam te ad eos. 20 Qui respondit, En adsum.

14. Et dixit ei, vade nunc, vide pacem fratrem tuorum, & pacem 21 pecorum, & refer mihi rem ipsam. Misit itaque eum ex valle Hebron, & venit in Sechem.

15. Reperit autem eum vir, & ecce 21 errabat in agro, interrogavitque eum vir ille, dicendo, Quid 22 quæris?

16. †23 Respondit, Fratres meos quæro: indica oro mihi ubi ipsi pascant.

17. Et dixit vir ille, Profecti sunt hinc: quoniam audivi *eos* dicentes, 24 Eamus in Dothan. Abiit itaq; Joseph post fratres suos, & invenit eos in Dothan.

18. 25 Qui quuum vidissent eum eminus, antequam propius accessisset ad eos, machinati sunt contra eum ut interimerent eum,

19. Dixeruntq; 26 alter alteri, Ecce somniator ille venit.

causa somniorum atque sermonum, invidiæ & odii fomitem ministravit.

9. Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait, Vidi per somnium, quasi solem, & lunam, & stellas undecim adorare me.

10. Quod cùm patri suo, & fratribus retulisset, increpavit eum pater suus, & dixit, Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram?

11. Invidebant ei igitur fratres sui: pater verò rem tacitus considerabat.

12. Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichem,

13. Dixit ad eum Israel, Fratres tui pascunt oues in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo respondente,

14. Præsto sum: ait ei, Vade, & vide, si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora: & renũtia mihi quid agatur. Missus de valle Hebron, venit in Sichem:

15. Invenitque eum vir errantem in agro, & interrogavit quid quæreret.

16. At ille respondit, fratres meos quæro, indica mihi ubi pascant greges.

17. Dixitque ei vir, Recesserunt de loco isto: audivi autem eos dicentes, Eamus in Dothain. Perrexit itaque Joseph post fratres suos, & invenit eos in Dothain.

18. Qui cum vidissent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitaverunt illum occidere.

19. Et mutuò loquebantur: Ecce somniator venit.

σεῖν αὐτὸν ἕνεκεν τῶν ἐνυπνίων αὐτοῦ, καὶ ἕνεκεν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ.

9. Εἶδεν δὲ ἐνύπνιον ἕτερον, καὶ διηγήσατο αὐτὸ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐνυπνιασάμην ἐνύπνιον ἕτερον. ὥσπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ἕνδεκα ἀστέρες προσεκύνουν με.

10. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, τί τὸ ἐνύπνιον τοῦτο, ὃ ἐνυπνιάσθης; ἆρά γε ἐλθόντες ἐλευσόμεθα ἐγώ τε καὶ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου προσκυνῆσαί σοι ἐπὶ τὴν γῆν;

11. Ἐζήλωσαν δὲ αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ διετήρησε τὸ ῥῆμα.

12. Ἐπορεύθησαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ βόσκειν τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν εἰς Συχέμ.

13. Καὶ εἶπεν Ἰσραὴλ πρὸς Ἰωσήφ, οὐχ οἱ ἀδελφοί σου ποιμαίνουσιν εἰς Συχέμ; δεῦρο ἀποστείλω σε πρὸς αὐτούς. εἶπε δὲ αὐτῷ, ἰδοὺ ἐγώ.

14. Εἶπε δὲ αὐτῷ Ἰσραήλ, πορευθεὶς ἴδε, εἰ ὑγιαίνουσιν οἱ ἀδελφοί σου, καὶ τὰ πρόβατα· καὶ ἀπάγγειλόν μοι. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐκ τῆς κοιλάδος τῆς Χεβρών. καὶ ἦλθεν εἰς Συχέμ.

15. Καὶ εὗρεν αὐτὸν ἄνθρωπος πλανώμενον ἐν τῷ πεδίῳ. ἠρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος, τί ζητεῖς;

16. Ὁ δὲ εἶπε, τοὺς ἀδελφούς μου ζητῶ· ἀνάγγειλόν μοι ποῦ βόσκουσιν:

17. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος, ἀπήρκασιν ἐντεῦθεν. ἤκουσα γὰρ αὐτῶν λεγόντων, πορευθῶμεν εἰς Δωθαείμ. καὶ ἐπορεύθη Ἰωσὴφ κατόπισθεν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἐν Δωθαείμ.

18. Προεῖδον δὲ αὐτὸν μακρόθεν, πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν πρὸς αὐτούς. καὶ ἐπονηρεύοντο τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτόν.

19. Εἶπε δὲ ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἰδοὺ ὁ ἐνυπνιαστὴς ἐκεῖνος ἔρχεται.

(magister) somniorum ille (i. minimi magister. Ironia) veniens. n. 32.

20. Νῦν οὖν δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ ῥίψωμεν αὐτὸν εἰς ἕνα τῶν λάκκων. καὶ ἐροῦμεν, θηρίον πονηρὸν κατέφαγεν αὐτόν. καὶ ὀψόμεθα, τί ἔσται τὰ ἐνύπνια αὐτοῦ.

* Inf. 42. v. 22.

21 Ἀκούσας δὲ Ῥουβὴν, ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν.

22. Καὶ εἶπεν, οὐ πατάξωμεν αὐτὸν εἰς ψυχήν. εἶπε δὲ αὐτοῖς Ῥουβὴν, μὴ ἐκχέητε αἷμα, ἐμβάλετε δὲ αὐτὸν εἰς ἕνα τῶν λάκκων τούτων, τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, χεῖρα δὲ μὴ ἐπενέγκητε αὐτῷ· ὅπως ἐξέληται αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἀποδῷ αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ.

23. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἦλθεν Ἰωσὴφ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐξέδυσαν Ἰωσὴφ τὸν χιτῶνα τὸν ποικίλον τὸν περὶ αὐτόν.

24. Καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἔρριψαν εἰς τὸν λάκκον. ὁ δὲ λάκκος κενὸς, ὕδωρ οὐκ εἶχεν.

25. Ἐκάθισαν δὲ φαγεῖν ἄρτον. καὶ ἀναβλέψαντες τοῖς ὀφθαλμοῖς, εἶδον. καὶ ἰδοὺ ὁδοιπόροι Ἰσμαηλῖται ἤρχοντο ἐκ Γαλαάδ. καὶ αἱ κάμηλοι αὐτῶν

ἔγεμον

20. Venite, occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem: dicemusque, Fera pessima devoravit eum, & tunc apparebit quid illi prosint somnia sua.

21. * Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat,

22. Non interficiatis animam ejus, nec effundatis sanguinem: sed projicite eum in cisternā hanc, quæ est in solitudine, manusq́; vestras servate innoxias. Hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & redderet patri suo.

23. Confestim igitur ut pervenit ad fratres suos, nudaverunt eum tunica talari, & polymita:

24. Miseruntque eum in cisternā veterem, quæ non habebat aquam,

25. Et sedentes ut comederent panem, viderunt Ismahelitas viatores venire de Galaad, & came-

los

20. Nunc ergo venite & occidamus illum, projiciamusq́; eum in unam 27 è cisternis, & dicemus, Fera mala devoravit eum: & videbimus quid erunt somnia ejus.

21. 28 Audiens *hoc* Reuben, conatus est eripere eum è manu eorum, & dixit, Ne percutiamus *in* anima.

22. Adjecitque illis Reuben, Ne effundatis sanguinem, projicite eum in cisternam hanc quæ *est* in deserto: & manum ne mittatis in eum. *Hoc autem dicebat* ut 29 erueret eum è manu eorum, & ut redderet eum patri suo.

23. Quumq́; venisset Joseph ad fratres suos, expoliaverunt eum tunica sua, tunica polymita quæ *erat* super eum.

24. Et arreptum projecerunt eum in cisternam: porro cisterna illa *erat* vacua, *id est* non *erat* in ea aqua.

25. Consederunt autem 30 ut comederent panem: & quū attollerent oculos suos, viderunt, & ecce turba Ismaelitarum veniebat de Gilad: & cameli e-

orum

20. So kompt nu/ vnd last vns jn erwürgen/ vnd in eine gruben werffen/ vnd sagen/ Ein böses thier habe jn gefressen/ so wird man sehen/ was seine treume sind.

21. Da das Ruben höret/ wolt er jn aus jren henden erretten/ vnd sprach/ Lasset vns jn nicht tödten. Vnd weiter sprach Ruben zu jnen.

22. Vergiesset nicht blut/ sondern werffet jn in die gruben/ die in der wüsten ist/ vnd legt die hand nicht an jn. Er wolt jn aber aus jrer hand erretten/ das er jn seinem vater widerbrechte.

23. Als nu Joseph zu seinen brüdern kam/ zogen sie jm seinen rock mit dem bundtenrock aus/ den er an hatte.

24. Vnd namen jn / vnd worffen jn in eine gruben / aber dieselbige grube war leer vnd kein wasser drinnen.

25. Vnd satzten sich nider zu essen. In des huben sie jre augen auff / vnd sahen einen hauffen Ismaeliter komen von Gilead mit jren kamelen

len

27. cisternarum. 28. & audivit R. & eripuit ipsum è manu e. & dixit ne perc. eum animá. & dixit ad eos R. 29. eripere. e. e. m. e. ad reverti faciendum eum ad patrem s. & fuit, quando venit Joseph ad fratres s. & exuere fecerunt Joseph (i. jusserunt vel coegerunt eum, ut tunicam illam exuere) t. s. t. versicolorem q. s. e. & acceperunt & projec. 30. ad comedendum. p. & sustulerunt o. s. & viderunt, & e. t. I. veniens de G. e. c. e. portantes.

31. *ad descendere faciendum.*
32. *Ad fratres s.*
33. *Venite & vendemus.* v. 20.
34. *ipse, & audiverunt fr. e. & transivecrunt v. Midianitæ m. & extr. & ascendere fecerunt j. e. c. & v. Joseph Ismaelitis in viginti argentum (i. argenteos) & duxerunt j. i. M.*
35. *& reversus est R. a. c. & e. non j. in c. & scidit. v, s.*
& reversus est ad f, s. & dixit p. non ipse,
75. 36. *Veniens.*
37. *& venire fecerunt i. miserũt.*
38. *hanc scil. vestem.*
39. *ipsa.*
40. *discerpendo (i. omnino) disceptus est.*
41. *Super (propter) fil. s.*

en die trugen würtz/ balsam vnd myrrhen/vnd zogen hinab in Egypten.

26. Da sprach Juda zu seinen brüdern / Was hilffts vns/das wir vnsern bruder erwürgen vnd sein blut verbergen?
27. Kompt/lasst vns jn den Jsmaeliten verkeuffen/ Das sich vnser hende nicht an jm vergreiffen/ denn er ist vnser bruder/vnser fleisch vnd blut. Vnd sie gehorchten jm.

28. Vnd da die Midianiter die kauffleute fürüber reiseten/ zogen sie jn eraus aus der gruben/ vnd verkaufften jn den Jsmaeliten vmb zwentzig silberling/die brachten jn in Egypten/

29. Als nu Ruben wider zur gruben kam/vnd fand Joseph nicht darinnen /zureis er sein kleid.

30. Vnd kam wider zu seinen brüdern/vnd sprach/ Der knab ist nicht da / wo sol ich hin?
31. Da namen sie Josephs rock/vnd schlachten ein ziegenbock/vnd duncken den rock im blut.
32. Vnd schickten den bundtenrock hin / vnd liessen in jrem vater bringen/ vnd sagen / Diesen haben wir funden/ Sihe/ obs deines sons rock sey oder nicht.
33. Erkennet jn aber / vnd sprach / Es ist meines sons rock/ ein böses thier hat jn gefressen/ ein reissend thier hat Joseph zurissen.

34. Vnd Jacob zureis seine kleider / vnd leget einen sack vmb seine lenden/vnd trug leide vmb seinen son lange zeit.

35. Vnd alle seine söne vnd töchter traten auff/ das sie jn trösten/ aber er wolt sich nicht trösten lassen/ vnd sprach/ Jch werde mit leide hinunter faren in die gruben / zu meinem son. Vnd sein vater beweinet jn.

Aber

orum portabant aromata, & resinam & stacten, euntes 31 ut deferrent in Misraim.

26. Et dixit Jehudah 32 fratribus suis, Quæ utilitas si occiderimus fratrem nostrum & celaverimus sangvinem ejus?
27. 33 Agite vendamus eum Ismaelitis & manus nostra ne sit in eum: quia frater noster, & caro nostra 34 est, & paruerunt *ei* fratres ejus.

28. Quum ergo transirent viri *illi* Midianitæ mercatores, extraxerunt ac eduxerunt Joseph è cisterna, & vendiderunt illum Ismaelitis illis, viginti argenteis: qui abduxerunt Joseph in Misraim.
29. 35 Quum autem reversus esset Reuben ad cisternam, & amplius non *esset* Joseph in cisterna: scidit vestimenta sua.
30. Et reversus ad fratres suos, dixit, Puer non est, & ego quo, ego *quò* 36 ibo?

31. † Acceperunt itaq; tunicam Joseph, & jugulaverunt hœdum caprarum, tinxeruntque tunicam illam in sanguine.
32. Et miserunt tunicam illam polymitam, 37 attuleruntq; ad patrem eorum, & dixerunt, 38 Hanc invenimus, Agnosce nunc utrum tunica filii tui 39 sit, an non.
33. Qui agnovit eam, dixitq;, Tunica filii mei *est*, fera mala devoravit eum, 40 rapiendo raptus est Joseph.
34. Et scidit Jaacob vestimenta sua, posuitque saccum in lumbis suis, & luxit 41 filium suum diebus multis.
35. Surrexerunt verò omnes filii ejus, & omnes filiæ ejus ut consolarentur eum, qui renuit consolationem accipere: & dixit, Quia descendam ad filium meum lugens ad sepulchrum. Et flevit eum pater suus.

In-

los eorum portantes aromata, & resinam, & stacten, in Ægyptum.

26. Dixit ergo Judas fratribus suis, Quid nobis prodest, si occiderimus fratrem nostrum, & celaverimus sanguinem ipsius?
27. Melius est ut venundetur Ismahelitis, & manus nostræ non polluantur: frater enim, & caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus illius.
28. * Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismahelitis, viginti argenteis, qui duxerunt eum in Ægyptum,

29. Reversusque Ruben ad cisternam, non invenit puerum: & scissis vestibus

30. Pergens ad fratres suos, ait, Puer non comparet, & ego quò ibo?

31. Tulerunt autem tunicam ejus, & in sanguinem hœdi, quem occiderant, tinxerunt:
32. Mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent, * Hanc invenimus: vide utrum tunica filii tui sit, an non.

33. Quam cum agnovisset pater, ait, Tunica filii mei est, fera pessima comedit eum, bestia devoravit Joseph.

34. Scissisque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore.

35. Congregatis autem cunctis liberis ejus, ut lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseverante in fletu,

Ma-

ἔγεμον θυμιαμάτων καὶ ῥυτίνης καὶ στακτῆς. ἐπορεύοντο δὲ καταγαγεῖν εἰς Αἴγυπτον.

26. Εἶπε δὲ Ἰούδας πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τί χρήσιμον, ἐὰν ἀποκτείνωμεν τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ κρύψωμεν τὸ αἷμα αὐτοῦ;
27. Δεῦτε ἀποδώμεθα αὐτὸν τοῖς Ἰσμαηλίταις τούτοις, αἱ δὲ χεῖρες ἡμῶν μὴ ἔστωσαν ἐπ' αὐτόν, ὅτι ἀδελφὸς καὶ σὰρξ ἡμῶν ἐστιν. ἤκουσαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ.

28. Καὶ παρεπορεύοντο οἱ ἄνθρωποι οἱ Μαδιηναῖοι οἱ ἔμποροι, καὶ ἐξείλκυσαν καὶ ἀνεβίβασαν τὸν Ἰωσὴφ ἐκ τοῦ λάκκου. καὶ ἀπέδοντο τὸν Ἰωσὴφ τοῖς Ἰσμαηλίταις εἴκοσι χρυσῶν. καὶ κατήγαγον τὸν Ἰωσὴφ εἰς Αἴγυπτον. *Sap. 10. v. 13. Ps. 105. v. 17.*

29. Ἀνέστρεψε δὲ Ῥουβὴν ἐπὶ τὸν λάκκον, καὶ οὐχ εὗρε τὸν Ἰωσὴφ ἐν τῷ λάκκῳ· καὶ διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ·

30. Καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· τὸ παιδάριον οὐκ ἔστιν ἐν τῷ λάκκῳ. ἐγὼ δὲ ποῦ πορεύσομαι ἔτι;
31. Λαβόντες δὲ τὸν χιτῶνα τοῦ Ἰωσὴφ, ἔσφαξαν ἔριφον αἰγῶν.

32. Καὶ ἐμόλυναν τὸν χιτῶνα τὸν ποικίλον. καὶ εἰσήνεγκαν τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπον, τοῦτον εὕρομεν, ἐπίγνωθι εἰ χιτὼν τοῦ υἱοῦ σου ἐστὶν ἢ οὔ. *Inf. 44. v. 28.*

33. Καὶ ἐπέγνω αὐτόν, καὶ εἶπεν· χιτὼν τοῦ υἱοῦ μου ἐστί. θηρίον πονηρὸν κατέφαγεν αὐτόν· θηρίον ἥρπασε τὸν Ἰωσήφ.

34. Διέῤῥηξε δὲ Ἰακὼβ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐπέθετο σάκκον ἐπὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐπένθει τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἡμέρας πολλάς.

35. Συνήχθησαν δὲ πάντες οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ θυγατέρες, καὶ ἦλθον, παρακαλέσαι αὐτόν, καὶ οὐκ ἤθελε παρακαλεῖσθαι, λέγων, ὅτι καταβήσομαι πρὸς τὸν υἱόν μου πενθῶν εἰς ᾅδου. καὶ ἔκλαυσεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

Oi

36. Οἱ δὲ Μαδιναῖοι ἀπέδοντο τὸν Ἰωσὴφ εἰς Αἴγυπτον Πετεφρῇ τῷ σπάδοντι Φαραὼ ἀρχιμαγείρῳ.

Κεφαλ. λή.

ΕΓένετο δὲ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, κατέβη Ἰούδας ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ ἀφίκετο ἕως πρὸς ἄνθρωπόν τινα Οδολλαμίτην, ᾧ ὄνομα Εἰράς.

*1 Par. 2. v. 3. 2. Καὶ εἶδεν ἐκεῖ Ἰούδας θυγατέρα ἀνθρώπου Χαναναίου, ᾗ ὄνομα Σαυά. καὶ ἔλαβεν αὐτήν, καὶ εἰσῆλθεν πρὸς αὐτήν.

3. Καὶ συλλαβοῦσα, ἔτεκεν υἱόν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἤρ.

4. Καὶ συλλαβοῦσα ἔτι, ἔτεκεν υἱόν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Αὐνάν.

5. Καὶ προσθεῖσα ἔτεκεν υἱόν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Σιλώμ. αὕτη δὲ ἦν ἐν Χασβὶ, ἡνίκα ἔτεκεν αὐτούς.

6. Καὶ ἔλαβεν Ἰούδας γυναῖκα Ἢρ τῷ πρωτοτόκῳ αὐτοῦ, ᾗ ὄνομα Θάμαρ.

*Nu. 26. v. 19. 7. Ἐγένετο δὲ Ἢρ πρωτότοκος Ἰούδα πονηρὸς ἐναντίον Κυρίου, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτὸν ὁ Θεός.

8. Εἶπε δὲ Ἰούδας τῷ Αὐνάν, εἴσελθε πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ ἐπιγάμβρευσαι αὐτήν, καὶ ἀνάστησον σπέρμα τῷ ἀδελφῷ σου.

9. Γνοὺς δὲ Αὐνάν, ὅτι οὐκ αὐτῷ ἔσται τὸ σπέρμα, ἐγίνετο ὅταν εἰσῆλθε πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐξέχεεν ἐπὶ τὴν γῆν, τοῦ μὴ δοῦναι σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

10. Πονηρὸν δὲ ἐφάνη ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐποίησε τοῦτο, καὶ ἐθανάτωσε καὶ τοῦτον.

11. Εἶπε δὲ Ἰούδας Θάμαρ τῇ νύμφῃ αὐτοῦ· κάθου χήρα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός σου, ἕως μέγας γένηται Σιλὼν ὁ υἱός μου. εἶπε γὰρ μή ποτε ἀποθάνῃ καὶ οὗτος, ὥσπερ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. ἀπελθοῦσα δὲ Θάμαρ, ἐκάθητο ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτῆς.

Επλη-

---

36. Madianitæ vendiderunt Joseph in Ægypto Phutiphari eunucho Pharaonis magistro militum.

CAP. XXXVIII.

EOdem tempore descendens Judas à fratribus suis, divertit ad virum Odollamiten, nomine Hiram.

2. *Viditque ibi filiam hominis Chananęi, vocabulo Sua: & accepta uxore, ingressus est ad eam,

3. Quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Her.

4. Rursumque concepto fœtu, natum filium vocavit Onan.

5. Tertium quoque peperit: quem appellavit Sela. quo nato, parere ultra cessavit.

6. Dedit autem Judas uxorem primogenito suo Her, nomine Thamar.

7. *Fuit quoque Her primogenitus Judæ nequam in conspectu Domini: & ab eo occisus est.

8. Dixit ergo Judas ad Onam filium suum, Ingredere ad uxorem fratris tui, & sociare illi, ut suscites semen fratri tuo.

9. Ille sciens non nasci sibi filios, introjens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram: ne liberi, fratris nomine nascerentur.

10. Et idcirco percussit eum Dominus, eò quòd rem detestabilem faceret.

11. Quam ob rem dixit Judas Thamar nurui suæ, Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim ne & ipse moreretur sicut fratres ejus. Quæ abiit, & habitavit in domo patris sui.

Evo-

---

36. [42] Interim Midianitæ illi vendiderunt eum in Misra'im, Potiphari Principi Paroh, principi laniorum.

CAP. XXXVIII.

FUit autem [1] eo tempore ut descenderet Jehudah á fratribus suis, & diverteret ad virum Adulamiten, cujus nomen erat Hirah.

2. Viditq; illic Jehudah filiam viri Chenaanæi, [2] nomine Sua: & accipiens eam, ingressus est ad ipsam.

3. Quæ concepit, & peperit filium: vocavitq; nomen ejus Er.

4. Et illa concipiens rursum, peperit filium, vocavitque nomen ejus Onan.

5. [3] Addidit præterea parere filium, cujus nomen vocavit Selah: & erat in Chezib, quando peperit ipsa eum.

6. Accepit autem Jehudah uxorem ipsi Er primogenito suo, [4] nomine Thamar.

7. Fuitq; Er primogenitus Jehudah malus in oculis Jehovę: & interemit eum Jehovah.

8. Dixit ergo Jehudah ipsi Onan, Ingredere ad uxorem fratris tui, & [5] affinitatem contrahe cum ea, & suscita semen fratri tuo.

9. Sciebat autem Onan, quòd non [6] suum futurum erat semen: unde factum est, ut quandocunq; ingrediebatur ad uxorem fratris sui, corrumperet *semen* super terram, ne poneret semen fratri suo.

10. Et [7] displicuit in oculis Jehovæ, *id* quod faciebat: idcirco interfecit etjam illum.

11. Et dixit Jehudah ad Thamar nurum suam, [8] Mane vidua *in* domo patris tui, donec creverit Selah filius meus. (Dixit enim, Ne forté moriatur etjam ipse sicut & fratres ejus.) [9] Discessit itaque Thamar, & mansit *in* [1] domo patris sui.

Quum-

---

36. Aber die Midianiter verkaufften jn in Egypten / dem Potiphar / des Pharao kamerer vnd hofemeister.

Das XXXVIII. Cap.

VNd es begab sich vmb dieselbige zeit / das Juda hinab zoch von seinen brüdern / vnd thet sich zu einem man / von Odollam / der hies Hira.

2. Vnd Juda sahe daselbs eines Cananiters mans tochter / der hies Suha / vnd nam sie.

3. Vnd da er sie beschlieff / ward sie schwanger / vnd gebar einen son / den hies er Ger.

4. Vnd sie ward aber schwanger / vnd gebar einen son / den hies sie Onan.

5. Sie gebar abermal einen son / den hies sie Sela / vnd sie war zu Chesib / da sie jn gebar.

6. Vnd Juda gab seinem ersten son Ger ein weib / die hies Thamar.

7. Aber er war böse für dem HERRN / darumb tödtet jn der HERR.

8. Da sprach Juda zu Onan / Lege dich zu deines bruders weib / vnd nim sie zur ehe / das du deinem bruder samen erweckest.

9. Aber da Onan wuste / das der same nicht sein eigen sein solt / wenn er sich zu seines bruders weib leget / lies ers auff die erden fallen / vnd verderbets / auff das er seinem bruder nicht samen gebe.

10. Da gefiel dem HERRN vbel das er thet / vnd tödtet jn auch.

11. Da sprach Juda zu seiner schnur Thamar / Bleibe eine widwe in deines vaters hause / bis mein son Sela gros wird / Denn er gedachte / vieleicht möcht er auch sterben / wie seine brüder. Also gieng Thamar hin / vnd bleib in jres vaters hause.

---

42. & M. vend. e. in Mitsrajim.

Cap. 38.

1. In tempore illo, & descendit I. à cum f. s. & declinavit ad v. A. & nomen ejus Chirah.

2. & nomen ejus S. & accepit eam, & ing.

3. & addidit adhuc, & peperit. f. & vocavit n. e. S. & e. i. C. in pariendo illam.

4. & nomen ejus Thamar

5. levira eam. i. fratriam tuam in uxorem duc.

6. Sibi foret s. & fuit, si quando ingrediebatur ad ux. f. s. & corrumpebat in terram, ad non dandum s. f. s.

7. malum fuit.

8. habita

9. & ivit T. & habitavit.

10. *& multi fuerunt dies, & mort. e. B. u. J. & consolationem accepit Jehudah & asc. a. t. gregis sui.*
11. *dicendo. e. s. t. ascendens i. T. a. t. gregem suum. & removit vestes v. s. desuper se, & op. se in velam.*
12. *sedit.*
13. *in meretricem.*
14. *in viam.*
15. *ipsa & dixit.*
16. *e grege.*
17. *usque ad mittere te.*
18. *ei.*
19 *ad capiendum.*
20. *ipsa.*

12. Da nu viel tage verlauffen waren / starb des Suha tochter Juda weib. Vnd nach dem Juda ausgetrauret hatte / gieng er hinauff / seine schafe zuscheren / gen Thimnath / mit seinem hirten Hira von Odollam.
13. Da ward der Thamar angesagt / Sihe / dein schweher gehet hinauff gen Thimnath seine schafe zu scheren.

14. Da leget sie die widwen kleider von sich / die sie trug / decket sich mit einem mantel / vnd verhüllet sich / vnd satzte sich für die thür heraus an dem wege gen Thimnath / denn sie sahe / das Sela war gros worden / vnd sie war jm nicht zum weibe gegeben.
15. Da sie nu Juda sahe / meinet er / es were eine hure / denn sie hatte jr angesicht verdecket.

16. Vnd macht sich zu jr am wege / vnd sprach / Lieber / las mich bey dir ligen / Denn er wuste nicht / das seine schnur were. Sie antwortet / Was wiltu mir geben / das du bey mir ligest?
17. Er sprach / Jch wil dir einen ziegenbock von der herde senden. Sie antwortet / So gib mir ein pfand / bis das du mirs sendest.

18. Er sprach / Was wiltu für ein pfand / das ich dir gebe? Sie antwortet / Deinen ring / vnd deine schnur / vnd deinen stab / den du in den henden hast. Da gab ers jr / vnd lag bey jr / vnd sie ward von jm schwanger.
19. Vnd sie macht sich auff / vnd gieng hin / vnd leget den mantel ab / vnd zoch jre widwen kleider wider an.
20. Juda aber sandte den ziegenbock durch seinen hirten von Odollam / das er das pfand wider holet von dem weibe / vnd er fand sie nicht.

21. Da fraget er die leute desselbigen orts / vnd sprach / Wo ist die hure / die aussen am

12.10 Quumq; multi dies præteriissent, mortua est Bath-sua uxor Jehudah: qui consolatione accepta ascendit ad tonsores ovium suarum, ipse & Hirah amicus ejus Adulamita, in Thimnath.

13. Renuntiatum est autem ipsi Thamar, 11 his verbis, Ecce socer tuus ascendit in Thimnath ad tondendum oves suas.

14. Illa ergo positis vestibus viduitatis suæ á se, operuit se velamine: celavitq; & 12 mansit in ostio Enaim, quod *erat* juxta viam *qua itur* in Thimnath: videbat enim quòd crevisset Selah & ipsa non dabatur ei in uxorem.

15. Vidit autem eam Jehudah, & reputavit eam esse 13 meretricem: quia operuerat faciem suam:

16. Declinavit ergo ad eam 14 é via: dixitq;, Age queso, ingrediar ad te. (Nesciebat enim quod nurus sua 15 esset.) Quæ dixit: Quid dabis mihi, si ingrediaris ad me?

17. Respondit, Ego mittam hœdum caprarum 16 de pecudibus. Illa dixit, *Faciam quod vis*, si dederis pignus, 17 donec miseris.

18. Dixit ergo, Quod *est* pignus, quod dem tibi? Illa respondit, Sigillum tuum, & pallium tuum, & virga tua quæ *est* in manu tua. Dedit ergo illi, & ingressus est ad eam, concepitq; 18 ex eo.

19. Surrexit autem *illa*, & abiit: & abstulit velamen suum á se, induitq; se vestibus viduitatis suæ.

20. Et misit Jehudah hœdum caprarum per manum amici sui Adullamitæ, 19 ut reciperet pignus é manu mulieris: & non invenit eam.
21. Et interrogavit viros loci illius, dicendo, ubinam meretrix illa 20 est *qua*

12. Evolutis autem multis diebus mortua est Sua uxor Judæ: qui post luctum consolatione susceptа, ascendebat ad tonsores ovium suarum, ipse & Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamnas.
13. Nuntiatumque est Thamar quòd socer illius ascenderet in Thamnas ad tondendas oves.

14. Quæ depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum: & mutato habitu sedit in bivio itineris, quod ducit Thamnam: eò quòd crevisset Sela, & non eum accepisset maritum.

15. Quam cum vidisset Judas, suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur.
16. Ingrediensque ad eam, ait, Dimitte me ut coeam tecum: nesciebat enim* quod nurus sua esset. Qua respondente, Quid dabis mihi, ut fruaris concubitu meo?
17. Dixit, Mittam tibi hœdum de gregibus. Rursumque illa dicente, Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris.
18. Ait Judas, Quid tibi vis pro arrhabone dari? Respondit, Annulum tuum, & armillam, & baculum, quem manu tenes. Ad unum igitur coitum mulier concepit.

19. Et surgens abiit: depositoque habitu, quem sumpserat, induta est viduitatis vestibus.

20. Misit autem Judas hœdum per pastorem suum Odollamitem, ut reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cùm non invenisset eam,
21. Interrogavit homines loci illius, Ubi est mulier quæ sedebat in bivio?

12. Ἐπληθύνθησαν δὲ αἱ ἡμέραι, καὶ ἀπέθανε Σαυὰ ἡ γυνὴ Ἰούδα. καὶ παρακληθεὶς Ἰούδας, ἀνέβη ἐπὶ τοὺς κείροντας τὰ πρόβατα αὐτοῦ, αὐτὸς καὶ Ἡρὰς ὁ ποιμὴν αὐτοῦ ὁ Ὀδολλαμίτης εἰς Θαμνά.

13. Καὶ ἀπηγγέλη Θάμαρ τῇ νύμφῃ αὐτοῦ, λέγοντες, ἰδοὺ ὁ πενθερός σου ἀνέβη εἰς Θαμνὰ, κεῖραι τὰ πρόβατα αὐτοῦ.

14. Καὶ περιελομένη τὰ ἱμάτια τῆς χηρεύσεως ἀφ' ἑαυτῆς, περιέβαλε τὸ θέριστρον, καὶ ἐκαλλωπίσατο πρὸς τὰς πύλας Ἐνὰν, ἥ ἐστιν ἐν παρόδῳ Θαμνὰν, εἶδε γὰρ ὅτι μέγας ἐγένετο Σιλώμ· αὐτὸς δὲ οὐκ ἔδωκεν αὐτὴν αὐτῷ γυναῖκα.

15. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν Ἰούδας, ἔδοξεν αὐτὴν πόρνην εἶναι. κατεκαλύψατο γὰρ τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτήν.

16. Ἐξέκλινε δὲ πρὸς αὐτὴν τὴν ὁδόν. καὶ εἶπεν αὐτῇ, ἔασόν με εἰσελθεῖν πρός σε. οὐ γὰρ ἔγνω, ὅτι νύμφη αὐτοῦ ἐστιν. •Lev. 18. v. 15.

17. Ἡ δὲ εἶπε, τί μοι δώσεις, ἐὰν εἰσέλθῃς πρός με; καὶ εἶπεν, ἐγώ σοι ἀποστελῶ ἔριφον αἰγῶν ἐκ τῶν προβάτων μου.

18. Ἡ δὲ εἶπεν, ἐὰν δῷς μοι ἀρραβῶνα, ἕως τοῦ ἀποστεῖλαί σε. ὁ δὲ εἶπεν, τίνα τὸν ἀρραβῶνά σοι δώσω; ἡ δὲ εἶπε, τὸν δακτύλιόν σου, καὶ τὸν ὁρμίσκον, καὶ τὴν ῥάβδον τὴν ἐν τῇ χειρί σου. καὶ ἔδωκεν αὐτῇ, καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν· καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ.
19. Καὶ ἀναστᾶσα ἀπῆλθε. καὶ περιείλετο τὸ θέριστρον αὐτῆς, ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ ἐνεδύσατο τὰ ἱμάτια τῆς χηρεύσεως αὐτῆς.

20. Ἀπέστειλε δὲ Ἰούδας τὸν ἔριφον ἐξ αἰγῶν ἐν χειρὶ τοῦ ποιμένος αὐτοῦ τοῦ Ὀδολλαμίτου, κομίσασθαι τὸν ἀρραβῶνα παρὰ τῆς γυναικός· καὶ οὐχ εὗρεν αὐτήν.

21. Ἐπηρώτησε δὲ τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐκ τοῦ τόπου, ποῦ ἐστιν ἡ πόρνη ἡ γενομένη ἐν Ἐνὰν ἐπὶ

τ̃ ὁδοῦ; καὶ εἶπαν, οὐκ ἦν ἐνταῦθα πόρνη.

22. Καὶ ἀπεστράφη πρὸς Ἰούδαν· καὶ εἶπεν, οὐχ εὗρον. καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐκ τόπου λέγουσι, μὴ εἶναι ὧδε πόρνην.

23. Εἶπε δὲ Ἰούδας, ἐχέτω αὐτά· ἀλλὰ μή ποτε καταγελασθῶμεν, ἐγὼ μὲν ἀπέσταλκα τὸν ἔριφον τοῦτον, σὺ δὲ οὐχ εὕρηκας.

24. Ἐγένετο δὲ μετὰ τρίμηνον, ἀπηγγέλη τῷ Ἰούδᾳ, λέγοντες, ἐκπεπόρνευκε Θάμαρ ἡ νύμφη σου, καὶ ἰδοὺ ἐν γαστρὶ ἔχει ἐκ πορνείας. εἶπε δὲ Ἰούδας· ἐξαγάγετε αὐτήν, καὶ κατακαυθήτω.

25. Αὐτὴ δὲ ἀγομένης, ἀπέστειλε πρὸς τὸν πενθερὸν αὐτῆς, λέγουσα, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, οὗτινος ταῦτά ἐστιν, ἐγὼ ἐν γαστρὶ ἔχω. καὶ εἶπεν, ἐπίγνωθι, τίνος ὁ δακτύλιος καὶ ὁ ὁρμίσκος καὶ ἡ ῥάβδος αὕτη.

26. Ἐπέγνω δὲ Ἰούδας, καὶ εἶπε, δεδικαίωται Θάμαρ ἢ ἐγώ. οὗ εἵνεκεν οὐκ ἔδωκα αὐτὴν Σηλὼν τῷ υἱῷ μου. καὶ οὐ προσέθετο ἔτι τοῦ γνῶναι αὐτήν.

* Mat. 1. v. 3. 27. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἔτικτεν, καὶ τῇδε ἦν δίδυμα ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς.

28. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τίκτειν αὐτήν, ὁ εἷς προεξήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ. λαβοῦσα δὲ ἡ μαῖα, ἔδησεν ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ κόκκινον, λέγουσα, οὗτος ἐξελεύσεται πρότερος.

29. Ὡς δὲ ἐπισυνήγαγε τὴν χεῖρα, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. ἡ δὲ εἶπε, τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Φαρές.

*1 Par. 22 v. 4. 30. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ ἦν ἐπὶ τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ κόκκινον· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ζαρά.

Κεφαλ. λθ.

Ἰωσὴφ δὲ κατήχθη εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἐκτήσατο αὐτὸν Πετεφρῆς ὁ εὐνοῦχος

Respondentibus cunctis, Non fuit in loco isto meretrix,

22. Reversus est ad Judam, & dixit ei, Non inveni eam: sed & homines loci illius dixerunt mihi, nunquam sedisse ibi scortum.

23. Ait Judas, Habeat sibi, certè mendacii arguere nos non potest, ego misi hœdum quem promiseram: & tu non invenisti eam.

24. Ecce autem post tres menses nuntiaverunt Judæ, dicentes, Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur uterus illius intumescere. Dixitque Judas, Producite eam ut comburatur.

25. Quæ cùm duceretur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens: De viro cujus hæc sunt, concepi: cognosce cujus sit annulus, & armilla, & baculus.

26. Qui agnitis muneribus ait, Justior me est: quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultra non cognovit eam.

27. *Instante autem partu, apparuerunt gemini in utero:

28. Atq; in ipsa effusione infantium unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum, dicens, Iste egredietur prior.

29. Illo verò retrahente manum, egressus est alter: dixitque mulier, Quare divisa est propter te maceria? & ob hanc causam vocavit nomen ejus Phares.

30. *Postea egressus est frater ejus, in cujus manu erat coccinum, quem appellavit Zara.

CAP. XXXIX.

Igitur Joseph ductus est in Ægyptum, emitq; eum Phu-

---

erat in Enaim juxta viam? 21 Illi dixerunt, Non fuit hîc meretrix.

22. Reversus est autem ad Jehudah, & dixit, Non inveni eam: & etjam viri loci dixerunt, Non fuit hîc meretrix.

23. Et dixit Jehudah, Accipiat sibi, ne forté simus in contemptum: ecce misi hœdum hunc: tu autem non invenisti eam:

24. Fuit autē 22 circiter tres menses renuntiatum fuit ipsi Jehudah, hunc in modum, Fornicata est Thamar nurus tua, & etjam 23 utique *est* gravida ex fornicationibus, Et dixit Jehudah, Educite eam, & comburatur.

25. 24 Illa quum educeretur, misit ad socerum suum dicendo, De viro cujus hæc *sunt*, sum gravida. Adjecitq;, 1 Agnosce quæso cujus *sint* isthæc, sigillum & pallium, & virga.

26. Agnovit ergo Jehudah, & dixit, 25 justior me est: idcirco enim *hoc fecit, quód* non dederim eam Selah filio meo. Neq; addidit ultrà cognoscere illam.

27. Fuit autem tempore, 26 quo pariebat ipsa, (ecce gemini *erant* in utero ejus.)

28. Fuit inquam, 27 ea pariente, dedit manum: quam accepit obstetrix, ligavitq; ad manum ejus coccinum, dicendo, Iste egressus est prior.

29. Fuit præterea, 28 quum retraxisset manum suam, ecce egressus est frater ejus, dixitq;, Cur perrupisti? super te *sit* perruptio: Et vocavit nomen ejus Peres.

30. Et postea egressus est frater ejus, 29 ad cujus manum *erat* coccinum: vocavitque nomen ejus Zerah.

CAP. XXXIX.

Porró Joseph 1 deductus fuit in Misraim, emitque eum Poti-

phar

---

wege saß? Sie antworten/ Es ist keine Hure da gewesen.

22. Vnd er kam wider zu Juda/ vnd sprach/ Ich habe sie nicht funden/ dazu sagen die leute desselben orts/ es sey keine Hure da gewesen.

23. Juda sprach/ Sie habs jr/ sie kan vns doch ja nicht schande nachsagen/ Denn ich hab den bock gesand/ so hastu sie nicht funden.

24. Vber drey monden ward Juda angesagt/ Deine schnur Thamar hat gehuret/ dazu sihe/ sie ist von hurerey schwanger worden. Juda sprach/ Bringet sie erfür/ das sie verbrand werde.

25. Vnd da man sie herfür bracht/ schicket sie zu jrem schweher/ vnd sprach/ Von dem man bin ich schwanger/ des diß ist. Vnd sprach/ Kennestu auch wes dieser ring/ vnd diese schnur/ vnd dieser stab ist?

26. Juda erkands/ vnd sprach/ Sie ist gerechter denn ich/ denn ich habe sie nicht gegeben meinem son Sela. Doch beschlieff er sie nicht mehr.

27. Vnd da sie geberen solt/ worden zwilling in jrem leibe erfunden.

28. Vnd als sie jtzt gebar/ thät sich eine hand eraus. Da nam die wehmutter vnd band einen roten faden darumb/ vnd sprach/ Der wird der erst eraus komen.

29. Da aber der seine hand wider hinein zoch/ kam sein bruder eraus/ vnd sie sprach/ Warumb hastu vmb deinen willen solchen riß gerissen? Vnd man hies jn Perez.

30. Darnach kam sein bruder heraus/ der den roten faden vmb seine hand hatte. Vnd man hies jn Serah.

Das XXXIX. Cap.

Joseph ward hinab in Egypten gefüret/ vnd Potiphar ein Egypti-

---

21. & dixerunt. n. f. in hoc (scil. loco.) mer.

22. quasi tertiatio mensium (i. cum quasi tertius mensis ageretur) & nunc. f. jehudæ dicendo.

23. ecce gr. ad fornicationes.

24. ipsa educta, & ipsa misit a. s. s. d. d. viro, cui hæc ei, ego gravida. & dixit a. q. cui sig. & p. & v. hæc scil. sint. 77

25. Justa est præ me. quia super sic non dedi Gen. 5. n. 11.

26. pariendi ejus & ecce.

27. in pariendo illam, & d. m. (sc. alter gemellorum) & acc.

28. ut convertens m. s. & ecce.

29. cujus super manum ejus .i. super cujus m. Gen. 1. n. 29.

Cap. 39.

1. factus est descendere.

1. descendere fecerunt, eum illuc.
3. VERBUM Domini in auxiliū Joseph. sic v. 21. & 23. Gen. 35. n. 5.
4. Prosperans s. & fuit i. d. dominorum s. (24. n. 11) Ægyptii.
5. faciens 3. prosperare faciens i. m. e. & invenit.
6. Super domum s..
7. & fuit ex tunc p. e. d. s & super e,
8. in domo & in agro.
9. & non novit cum illo quicquā, nisi p. q. i. comedens.
10. Verba hac.
11. & renuit & dixit.
12. & omnia.
13. non ipse magnus in domo hac præ me. Gen. 29. n. 22.
14. & peccabo Deo.
15. ut loqui eam.
16. die die (Gen. 32. n. 10) & non audivit ad eam, ad cubandum apud illam ad essendum cum ea.

scher man/ des Pharao kemerer vnd hofemeister / kaufft jn von den Jsmaeliten / die jn hinab brachten.

2. Vnd der HERR war mit Joseph/ das er ein glückseliger man ward/ vnd war in seines Herrn des Egypters hause.

3. Vnd sein Herr sahe/ das der HERR mit jm war/ Denn alles was er thet/ da gab der HERR glück zu durch jn/

4. Also das er gnade fand für seinem Herrn / vnd sein Diener ward/ der setzt jn vber sein haus / vnd alles was er hatte/ thet er vnter seine hende.

5. Vnd von der zeit an / da er jn vber sein haus vnd alle seine güter gesetzt hatte / segenete der HERR des Egypters haus vmb Josephs willen / vnd war eitel segen des HERRN in allem/ was er hatte zu hause vnd zu felde.

6. Darumb lies ers alles vnter Josephs henden/ was er hatte. Vnd er nam sich keins dings an/ weil er jn hatte/ Denn das er aß vnd tranck. Vnd Joseph war schön vnd hübsch von angesicht.

7. Vnd es begab sich nach diesem geschicht / das seines Herrn weib jre augen auff Joseph warff / vnd sprach/ Schlaffe bey mir.

8. Er wegert sichs aber vnd sprach zu jr/ Sihe/ mein Herr nimpt sich nichts an für mir/ was im hause ist/ vnd alles was er hat/ das hat er vnter meine hende gethan.

9. Vnd hat nichts so gros in dem hause/ das er für mir verholen habe/ on dich/ in dem du sein weib bist. Wie solt ich denn nu ein solch gros vbel thun/ vnd wider Gott sündigen?

10. Vnd sie treib solche wort gegen Joseph teglich/ aber er gehorcht jr nicht/ das er nahe bey jr schlieff / noch vmb sie were.

---

phar princeps Paroh, princeps laniorum, vir Aegyptius, é manu Ismaelitarum qui 2 deduxerant eum illuc.

2. Fuit autem 3 Jehovah cum Joseph, & erat vir: prospere agens 4 habitabatque in domo domini sui Aegyptii.

3. Vidit autem dominus ejus quòd Jehovah *esset* cum eo, & omnia quæ ipse 5 faciebat, Jehovah fortunaret in manu ejus.

4. Invenit igitur Joseph gratiam in oculis ejus, & ministrabat ei: præfecitq; eum 6 domui suę, atque omnia *quæ* erant ei, tradidit in manu ejus.

5. 7 Unde factum est ut ex quo præfecit eum domui suæ, & omnibus *quæ* erant ei, benediceret Jehovah domui Aegyptii propter Joseph: fuitq; benedictio Jehovæ in omnibus quæ erant ei, 8 sive domi sive ruri.

6. Reliquit igitur omnia quę *erant* sibi, in manu Joseph, 9 neq; quicquam cum illo noverat, nisi panem quem ipse comedebat. erat autem Joseph pulcher forma, & pulcher aspectu.

7. Fuit autem post 10 hæc, levavit uxor domini ejus oculos suos in Joseph, & dixit, Concumbe mecum.

8. 11 Qui renuens dixit uxori domini sui, Ecce dominus meus non novit mecum quid *sit* in domo: 12 quin omnia quæ erant ei, dedit in manu mea.

9. 13 Non *est* major me quisquam in domo hac, neq; prohibuit á me quicquam nisi te, eó quod tu *sis* uxor ejus: quomodo igitur facerem grāde malum hoc; 14 peccando contra Deum:

10. † Fuit autem, 15 quum loqueretur ipsa ad Joseph 16 quotidie, & non pareret ei ut dormiret juxta illam, ut esset cum ea:

Phutiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus sui, vir Ægyptius, de manu Ismahelitarum, à quibus perductus erat.

2. Fuitq; Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prospere agens: habitavitque in domo domini sui,

3. Qui optimè noverat Dominum esse cum eo, & omnia quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius.

4. Invenitq; Joseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei: à quo præpositus omnibus gubernabat creditam sibi domum, & universa quæ ei tradita fuerant:

5. Benedixitque Dominus domui Ægyptii propter Joseph, & multiplicavit tam in ædibus quam in agris cunctam ejus substantiam.

6. Nec quidquam aliud noverat, nisi panem quo vescebatur. Erat autem Joseph pulchra facie, & decorus aspectu.

7. Post multos itaq; dies injecit domina sua oculos suos in Joseph, & ait: Dormi mecum.

8. Qui nequaquam acquiescens operi nephario, dixit ad eam: Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo sua:

9. Nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Dominum meum?

10. Hujuscemodi verbis per singulos dies & mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum.

χος Φαραὼ, ἀρχιμάγειρος, ἀνὴρ Αἰγύπτιος, ἐκ χειρὸς Ἰσμαηλιτῶν, οἳ κατήγαγον αὐτὸν ἐκεῖ.

2. Καὶ ἦν κύριος μετὰ Ἰωσήφ· καὶ ἦν ἀνὴρ ἐπιτυγχάνων. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ οἴκῳ παρὰ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ τῷ Αἰγυπτίῳ.

3. Ηδει δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, ὅτι Κύριος ἦν μετ' αὐτοῦ, καὶ ὅσα ἂν ποιῇ, Κύριος εὐωδοῖ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. καὶ εὗρεν χάριν Ἰωσὴφ ἐναντίον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

4. Εὐηρέστησε δὲ αὐτῷ, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ πάντα ὅσα ἦν αὐτῷ, ἔδωκε διὰ χειρὸς Ἰωσήφ.

5. Ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ κατασταθῆναι αὐτὸν ἐπὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ πάντα ὅσα ἦν αὐτῷ. καὶ εὐλόγησεν Κύριος τὸν οἶκον τοῦ Αἰγυπτίου διὰ Ἰωσήφ. καὶ ἐγενήθη εὐλογία Κυρίου ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ ἐν τῷ οἴκῳ, καὶ ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ.

6. Καὶ ἐπέτρεψε πάντα ὅσα ἦν αὐτῷ, εἰς χεῖρας Ἰωσήφ. καὶ οὐκ ᾔδει τῶν καθ' ἑαυτοῦ οὐδὲν, πλὴν τοῦ ἄρτου, οὗ κατήσθιεν αὐτός. καὶ ἦν Ἰωσὴφ καλὸς τῷ εἴδει, καὶ ὡραῖος τῇ ὄψει σφόδρα.

7. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἐπέβαλεν ἡ γυνὴ τοῦ κυρίου αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς ἐπὶ Ἰωσήφ, καὶ εἶπε, κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ.

8. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν. εἶπε δὲ τῇ γυναικὶ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, εἰ ὁ κύριός μου οὐ γινώσκει δι' ἐμὲ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτῷ, ἔδωκεν εἰς τὰς χεῖράς μου.

9. Καὶ οὐχ ὑπάρχει ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ. οὐδὲ ὑπεξαιρεῖται ἀπ' ἐμοῦ οὐδὲν, πλὴν σοῦ, διὰ τὸ σὲ γυναῖκα αὐτοῦ εἶναι, καὶ πῶς ποιήσω τὸ ῥῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο, καὶ ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ;

10. Ἡνίκα δὲ ἐλάλει τῷ Ἰωσὴφ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ οὐχ ὑπήκουσεν αὐτῇ καθεύδειν μετ' αὐτῆς, τοῦ συγγενέσθαι αὐτῇ.

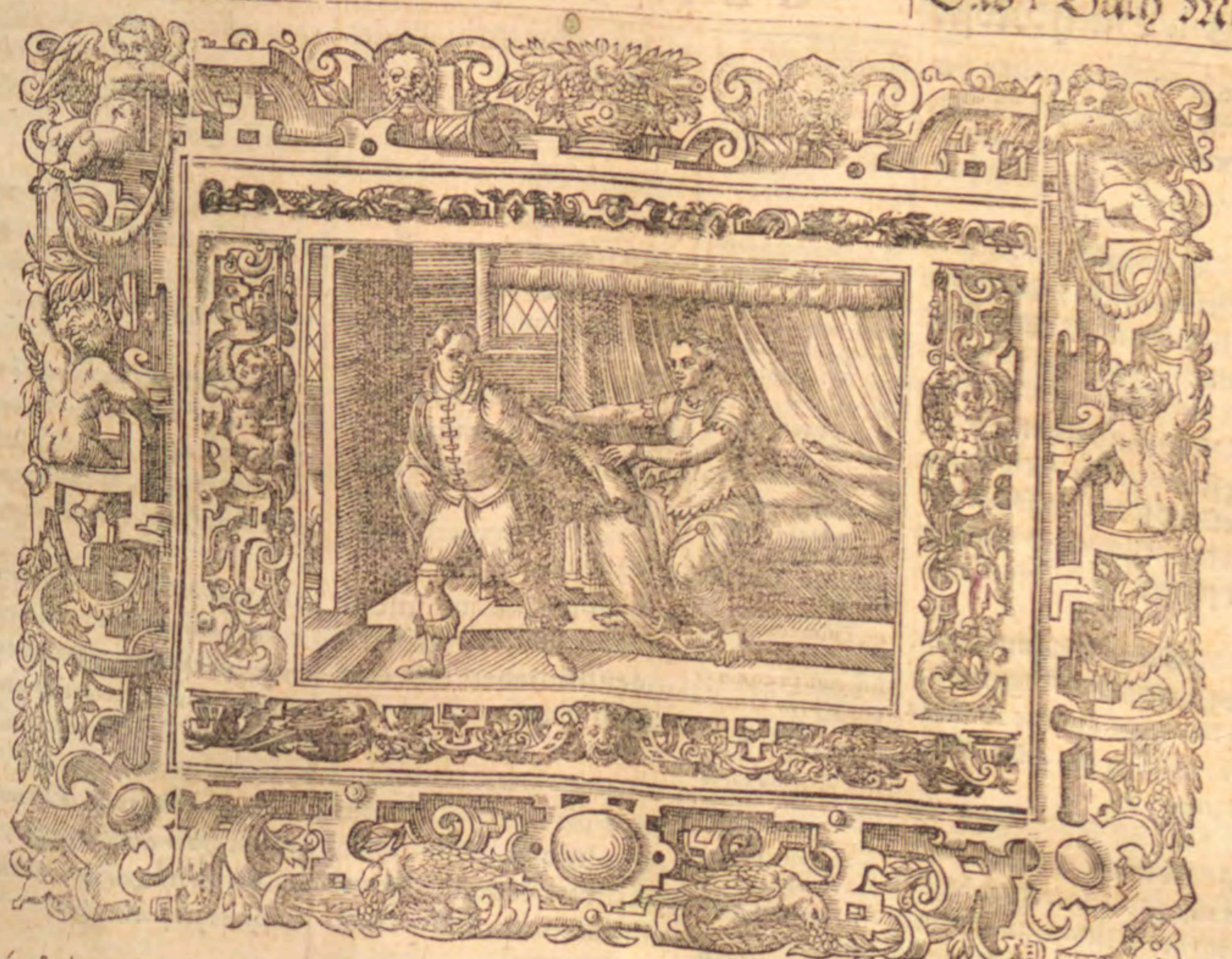

11. Ἐγένετο δὲ τοιαύτη τις ἡμέρα, καὶ εἰσῆλθεν Ἰωσὴφ εἰς τὴν οἰκίαν ποιεῖν τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς ἦν τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἔσω.

12. Καὶ ἐπεσπάσατο αὐτὸν τῶν ἱματίων, λέγουσα, κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ, καὶ καταλιπὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς, ἔφυγεν, καὶ ἐξῆλθεν ἔξω.

13. Καὶ ἐγένετο, ὡς εἶδεν ὅτι καταλιπὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς, ἔφυγεν, καὶ ἐξῆλθεν ἔξω.

14. Καὶ ἐκάλεσε τοὺς ὄντας ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, λέγουσα· ἴδετε, εἰσήγαγεν ἡμῖν παῖδα Ἑβραῖον ἐμπαίζειν ἡμῖν. εἰσῆλθε πρός με, λέγων, κοιμηθήσομαι μετὰ σοῦ. καὶ ἐβόησα φωνῇ μεγάλῃ.

15. Ἐν δὲ τῷ ἀκοῦσαι αὐτὸν, ὅτι ὕψωσα τὴν φωνήν μου, καὶ ἐβόησα, καταλιπὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ παρ' ἐμοὶ, ἔφυγεν, καὶ ἐξῆλθεν ἔξω.

16. Καὶ καταλιμπάνει τὰ ἱμάτια παρ' ἑαυτῇ, ἕως ἦλθεν ὁ κύριος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

17. Καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα, λέγουσα· εἰσ-

ῆλθε

11. Accidit autem quadam die, ut intraret Joseph domum, & operis quippiam absque arbitris faceret,

12. Et illa, apprehensa lacinia vestimenti ejus, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu ejus pallio, fugit, & egressus est foras.

13. Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis, & se esse contemptam,

14. Vocavit ad se homines domus suæ, & ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, ut illuderet nobis: ingressus est ad me ut coiret mecum: cumque ego succlamassem,

15. Et audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

16. In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum,

17. Et ait: Ingressus est ad me servus Hebræus,

quem

11. Fuit inquam secundum diem hác, 17 ut veniret domū ad faciendum opus suum: 18 nec esset quisquam ex domesticis ibi in domo:

12. Illa apprehendit eum in vestimento ejus, dicendo, Concumbe mecum. Reliquit autem vestimentum suum in manu ejus, & aufugit, egressusque est foras.

13. Et fuit, 19 quum illa vidisset, quòd reliquisset vestimentum suum in manu sua, & fugisset foras.

14. 20 Vocavit domesticos suos, dixitq; ad eos in hunc modum, videte, adduxit nobis virum Ebræum, 21 ut illuderet nobis: *nam* venit ad me ut concumberet mecum: & clamavi voce magna.

15. 22 Quumque ille audisset, quod elevassem vocem meam, & clamassem, 23 reliquit vestimentum suum apud me, & aufugit, egressusque est foras.

16. 24 Retinuit ergo vestimentum ejus apud se, donec veniret dominus ejus ad domum suam.

17. Quem alloquuta est his ferè verbis

di-

11. Es begab sich der tage einen/ das Joseph in das haus gieng/ sein geschefft zu thun/ vnd war kein mensch vom gesinde des hauses dabey.

12. Vnd sie erwischt in bey seinem kleid / vnd sprach/ Schlafe bey mir. Aber er lies das kleid in jrer hand/ vnd flohe/ vnd lieff zum hause heraus.

13. Da sie nu sahe / das er sein kleid in jrer hand lies/ vnd hinaus entflohe/

14. Rieff sie dem gesinde im hause/ vnd sprach zu jnen/ Sehet/ er hat vns den Ebreischen man herein gebracht/ das er vns zuschanden mache/ er kam zu mir herein/ vnd wolt bey mir schlaffen. Jch rieff aber mit lauter stim.

15. Vnd da er höret/ das ich ein geschrey machte vnd rieff/ da lies er sein kleid bey mir/ vnd flohe/ vnd lieff hinaus.

16. Vnd sie leget sein kleid neben sich/ biß sein Herr heim kam/ vnd saget zu jm eben dieselben wort.

17. Vnd sprach/ Der Ebreisch knecht/ den du vns herein

ge-

17. *& venit.*
18. *& non vir ex viris domus i. i. d. & apprehendit. Gen. 31. n. 64.*
19. *ut videre eam.*
20. *& clamavit ad viros domus s. & dixit a. e. dicendo n. 18.*
21. *ad ludendum in nos. v. a. m. ad cubandum mecum.*
22. *& fuit, ut audire eum*
23. *& rel.*
24. *& deposuit v. e. a. s. usq; ad venire dominorum (n. 4.) ejus à d. s. & loquuta est ad eum juxta verba hæc d.*

25. ad illudendum me. & fuit, & levare me v. m. & clamavi & reliquit. 26. ut audire heri (s. herus n. 24) ejus. 27. ad ipsum. d. juxta verba hæc. f. m. 28. exarsit f. e. & tulit heri (n. 26) ?. s. & p. e. s. d. 29. rotundi carceris. s. turris. sic infra. 30. extendit. 31. omne quod facientes (37. n. 12) illic, ipse erat faciens. Gen. 37. n. 1. 32 videns omne quicquã in m. e. in (sc. eo) quod ?. c. e. & q. s. faciens ?. secundans. Gen. 37. n. 12.

gebracht hast/kam zu mir her ein/vnd wolt mich zu schanden machen.

18. Da ich aber ein geschrey machte/vnd rieff / da lies er sein kleid bey mir / vnd flohe hinaus.

19. Als sein Herr höret die rede seines weibs / die sie jm saget/vnd sprach/ also hat mir dein knecht gethan / ward er sehr zornig.

20. Da nam jn sein Herr/ vnd legt jn ins gefengnis / da des königs gefangene inne lagen / vnd er lag alda im gefengnis /

21. Aber der HERR war mit jm/vnd neiget seine hulde zu jm/vnd lies jn gnade finden für dem amptman vber das gefengnis.

22. Das er jm vnter seine hand befahl alle gefangenen im gefengnis/ auff das alles was da geschach/ durch jn geschehen muste.

23. Denn der amptman vber das gefengnis / nam sich keines dinges an/ Denn der HERR war mit Joseph/vnd was er thet / da gab der HERR glück zu.

dicendo, venit ad me servus Ebręus, quem adduxisti nobis, 25 ut illuderet mihi.

18. Quum verò sustulissem vocem meam, & clamassem, tum reliquit vestimentum suum apud me, & fugit foras.

19. Fuit autē, 26 quū audisset dominus ejus verba uxoris suę, quæ dixerat 27 ipsi, dicendo, talia fecit mihi servus tuus: 28 iratus est furor ejus.

20. Tulit ergo herus Joseph ipsum, posuitq; eum in domo 29 carceris, *in* loco, *in* quo vincti regis *erant* vincti, & fuit illic in domo carceris.

21. Fuit autem Jehovah cum Joseph, & 30 inclinavit ad eum misericordiam: deditq; gratiam illius in oculis principis domus carceris.

22. Et tradidit princeps domus carceris in manu Joseph omnes vinctos qui *erant* in domo carceris: & 31 quicquid faciebant illic, ipse faciebat.

23. Neq; princeps domus carceris 32 videbat quicquã *ex iis quæ erant* in manu ejus: eo quòd Jehovah *esset* cum eo, & quod ipse faciebat, Jehovah secundabat.

quem adduxisti ut illuderet mihi.

18. Cumque audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

19. His auditis dominus, & nimium credulus verbis conjugis, iratus est valde,

20. Tradiditque Joseph in carcerem, ubi vincti regis custodiebantur,* & erat ibi clausus.

21. Fuit autem Dominus cum Joseph, & misertus est illius: & dedit ei gratiam in conspectu principis carceris.

22. Qui tradidit in manu illius universos vinctos, qui in custodia tenebantur: & quidquid fiebat, sub ipso erat.

23. Nec noverat aliquid cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, & omnia opera ejus dirigebat.

ἦλθε πρός με ὁ παῖς ὁ Ἑβραῖος, ὃν εἰσήγαγες πρὸς ἡμᾶς, ἐμπαῖξαι μοι· καὶ εἶπε, κοιμηθήσομαι μετὰ σοῦ.

18. Ὡς δὲ ἤκουσεν, ὅτι ὕψωσα τὴν φωνήν μου, καὶ ἐβόησα, καταλιπὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ παρ' ἐμοί, ἔφυγε καὶ ἐξῆλθεν.

19. Ἐγένετο δὲ ὡς ἤκουσεν ὁ κύριος αὐτοῦ τὰ ῥήματα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅσα ἐλάλησε πρὸς αὐτόν, λέγουσα, οὕτως ἐποίησέ μοι ὁ παῖς σου. καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ.

20. Καὶ λαβὼν ὁ κύριος Ἰωσήφ, ἐνέβαλεν αὐτὸν εἰς τὸ ὀχύρωμα, καὶ εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ οἱ δεσμῶται τοῦ βασιλέως κατέχονται ἐκεῖ ἐν τῷ ὀχυρώματι. * Psal. 105 v. 18.

21. Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰωσήφ, καὶ κατέχεεν αὐτοῦ ἔλεος, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν ἐναντίον τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος.

22. Καὶ ἔδωκεν ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ τὸ δεσμωτήριον διὰ χειρὸς Ἰωσήφ, καὶ πάντας τοὺς ἀπηγμένους ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ πάντα ὅσα ποιοῦσιν ἐκεῖ, αὐτὸς ἦν ποιῶν.

23. Οὐκ ἦν ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ τοῦ δεσμωτηρίου γινώσκων δι' αὐτὸν οὐδέν. πάντα γὰρ ἦν διὰ χειρὸς Ἰωσήφ, διὰ τὸ τὸν Κύριον μετ' αὐτοῦ εἶναι· καὶ ὅσα αὐτὸς ἐποίει, Κύριος εὐώδου ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ,

Cap. 40.

1. & fuit post verba illa, peccaverunt in heros s. Gen. 39. n. 28. 2. & dedit eos in custodiam d. p. l. ad domũ rotundi carceris. (i. turr.) loco q. ?. v. ibi. quo ibi, i. ubi. 35. n. 23.

79.

Das XL. Cap.

Vnd es begab sich darnach / das sich der schencke des königes in Egypten vnd der becker versündigten an jrem Herrn/dem könige in Egypten.

2. Vnd Pharao ward zornig vber seine beide kemerer/vber den amptman vber die schencken/vnd vber den amptman vber die becker.

3. Vnd lies sie setzen in des hofemeisters haus ins gefengnis/ da Joseph gefangen lag.

Vnd

CAP. XL.

Accidit 1 autem his gestis, ut peccarent pincerna regis Misraim, & pistor in dominum suum regem Misraim.

2. Iratus est ergo Paroh contra ambos principes suos, *nempe* contra principem pincernarum, & contra principem pistorum.

3. 2 Posuitq; illos in carcere domus principis laniorum, in domo carceris, *hoc est*, *in* loco *in* quo Joseph vinctus *erat*.

Et

CAP. XL.

His itaque gestis, accidit, ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Ægypti, & pistor, domino suo.

2. Iratusque contra eos Pharao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus)

3. Misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus & Joseph.

At

Κεφαλ. μ'.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα, ἥμαρτεν ὁ ἀρχιοινοχόος τοῦ βασιλέως Αἰγύπτου, καὶ ὁ ἀρχισιτοποιὸς τῷ κυρίῳ αὐτῶν βασιλεῖ Αἰγύπτου.

2. Καὶ ὠργίσθη Φαραὼ ἐπὶ τοῖς δυσὶν εὐνούχοις αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ ἀρχιοινοχόῳ ἐπὶ καὶ ἀρχισιτοποιῷ.

3. Καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ εἰς τὸ δεσμωτήριον εἰς τὸν τόπον, οὗ Ἰωσὴφ ἀπέκειτο ἐκεῖ.

Καὶ

4. Καὶ συνέστησεν ὁ ἀρχιδεσμώτης τῷ Ἰωσὴφ αὐτούς· καὶ παρέστη αὐτοῖς. ἦσαν δὲ ἡμέρας ἐν τῇ φυλακῇ.

5. Καὶ εἶδον ἀμφότεροι ἐνύπνιον ἐν μιᾷ νυκτὶ ἕν. ὧν αἱ ὁράσεις τοῦ ἐνυπνίου αὐτῶν. ὁ οἰνοχόος καὶ ὁ σιτοποιὸς ἦσαν τοῦ βασιλέως Αἰγύπτου ὄντες ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ.

6. Εἰσῆλθε δὲ πρὸς αὐτοὺς Ἰωσὴφ πρωΐ, καὶ εἶδεν αὐτούς, καὶ ἦσαν τεταραγμένοι.

7. Καὶ ἠρώτα τοὺς εὐνούχους Φαραώ, οἳ ἦσαν μετ' αὐτοῦ, λέγων, τί ὅτι τὰ πρόσωπα ὑμῶν σκυθρωπὰ σήμερον;

8. Οἱ δὲ εἶπαν, ἐνύπνιον εἴδομεν, καὶ ὁ συγκρίνων αὐτὸ, οὐκ ἔστιν. εἶπε δὲ αὐτοῖς Ἰωσήφ, οὐχὶ διὰ τοῦ Θεοῦ ἡ διασάφησις αὐτῶν ἐστί; διηγήσασθε οὖν μοι.

9. Καὶ διηγήσατο ὁ ἀρχιοινοχόος τὸ ἐνύπνιον αὐτοῦ τῷ Ἰωσήφ, καὶ εἶπεν αὐτῷ οὕτως· ἐν τῷ ὕπνῳ μου ἦν ἄμπελος ἐναντίον μου.

10. Ἐν δὲ τῇ ἀμπέλῳ τρεῖς πυθμένες, καὶ αὐτὴ θάλλουσα ἀνενηνοχυῖα βλαστοὺς πέπειρους βότρυας σταφυλῆς.

11. Καὶ τὸ ποτήριον Φαραὼ ἐν τῇ χειρί μου, καὶ ἔλαβον τὴν σταφυλὴν, καὶ ἐξέθλιψα αὐτὴν εἰς τὸ ποτήριον, καὶ ἔδωκα τὸ ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα Φαραώ.

12. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἰωσήφ, τοῦτο ἡ σύγκρισις αὐτοῦ· οἱ τρεῖς πυθμένες, τρεῖς ἡμέραι εἰσίν.

13. Ἔτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ μνησθήσεται Φαραὼ τῆς ἀρχῆς σου, καὶ ἀποκαταστήσει σε ἐπὶ τὴν ἀρχιοινοχοΐαν σου, καὶ δώσεις τὸ ποτήριον Φαραὼ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρχήν σου τὴν προτέραν, ὡς ἦσθα οἰνοχοῶν.

14. Ἀλλὰ μνήσθητί μου διὰ σεαυτοῦ, ὅταν εὖ σοι γένηται. καὶ ποιήσεις μετ' ἐμοῦ ἔλεος. καὶ μνησθήσῃ περὶ ἐμοῦ πρὸς Φαραώ, καὶ ἐξάξεις με ἐκ τοῦ ὀχυρώματος τούτου.

& ad Ph. & educes me e.d.h. quia furtim aufe rendo furtim ablatus sum e.t. E. & etiam hic non feci quicq. ut ponerent m. i. c.

4. At custos carceris tradidit eos Joseph, qui & ministrabat eis: aliquantulum temporis fluxerat, & illi in custodia tenebantur.

5. Videruntq; ambo somnium nocte una, juxta interpretationem congruam sibi.

6. Ad quos cùm introisset Joseph mané, & vidisset eos tristes,

7. Sciscitatus est eos, dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra?

8. Qui responderunt: somnium vidimus, & non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Joseph: Nunquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis.

9. Narravit prior, præpositus pincernarum somnium suum: Videbam coram me vitem,

10. In qua erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas, & post flores uvas maturescere:

11. Calicemque Pharaonis in manu mea. tuli ergo uvas, & expressi in calicem quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni.

12. Respondit Joseph: Hæc est interpretatio somnii, tres propagines, tres adhuc dies sunt:

13. Post quos recordabitur Pharao ministerii tui, & restituet te in gradum pristinum: dabisque ei calicem juxta officium tuum, sicut antè facere consveveras.

14. Tantum memento mei, cum tibi bene fuerit & facias mecum misericordiam: ut suggeras Pharaoni, ut educat me de isto carcere:

4. Et præposuit princeps laniorum Joseph [3] eis, & ministrabat eis fueruntq; *per* [4] annum in custodia.
5. Et somniaverunt somnium uterq; ipsorum, [5] unusquisque somnium suum, nocte eadem, quisq; juxta interpretationem somnii sui, *nempe* pincerna & pistor [6] regis Misraim, qui *erant* vincti in domo carceris.
6. Venit itaq; ad eos Joseph [7] mane, & contemplatus est eos, & [8] en *erant* dolore affecti.
7. Interrogavitq; illos principes Paroh qui *erant* secum in custodia domus [9] domini sui, dicendo, Cur facies vestræ, [10] tristiores *sunt* hodie?
8. [11] Qui responderunt ei, Somnium somniavimus, & non *est* qui interpretetur illud. Et dixit ad eos Joseph, Nonnè Dei *sunt* interpretationes? narrate quæso mihi.
9. Narravit ergo princeps pincernarum somnium suum ipsi Joseph, dixitq; ei, [12] Me somniante, videre videbar vitem coram me.
10. Et in vite *erant* tres rami, & ea *erat* tanquam florescens, [13] erumpebatq; flos ejus, & ad maturitatem perduxerunt botri ejus uvas.
11. Calix autem Paroh *erat* in manu mea: accipiebam ergo uvas, & exprimebam eos in calicem Paroh, dabamq; calicem [14] in manu Paroh.
12. Dixitq; ei Joseph, Hæc *est* interpretatio ejus, Tres rami, tres dies [15] sunt.
13. In fine trium dierum exaltabit Paroh caput tuum, & [16] restituet te ad locum tuum, & dabis calicem Paroh in manu ejus secundum [17] consuetudinem priorem quando eras pincerna ejus.
14. [18] Sed memento mei apud te, quum tibi benè fuerit: & facias quæso mecum misericordiam, ut mentionem mei facias Paroni, & educas me è domo hac:

4. Vnd der Hofemeister setzet Joseph vber sie/das er jnen dienete/vnd sassen etliche tage im gefengnis.

5. Vnd es treumet jnen beiden/dem Schencken vnd Becker des Königs in Egypten/in einer nacht/einem iglichen ein eigen traum/ vnd eines iglichen traum hatte seine bedeutung.

6. Da nu des morgens Joseph zu jnen hinein kam / vnd sahe/das sie trawrig waren/

7. Fraget er sie/vnd sprach/ Warumb seid jr heute so trawrig?

8. Sie antworten / Es hat vns getreumet/vnd haben niemand/der es vns auslege. Joseph sprach. Auslegen gehöret Gott zu/Doch erzelet mirs.

9. Da erzelet der öberste Schenck seinen traum Joseph/ vnd sprach zu jm/Mir hat getreumet/das ein Weinstock für mir were /

10. Der hatte drey reben/ vnd er grünete wuchs vnd blüete/ vnd seine drauben worden reiff.

11. Vnd ich hatte den becher Pharao in meiner hand/vnd nam die beer vnd zudruckt sie in den becher/vnd gab den becher Pharao in die hand.

12. Joseph sprach zu jm/ Das ist seine deutung / Drey reben/sind drey tage.

13. Vber drey tage wird Pharao dein heupt erheben/ vnd dich wider an dein ampt stellen / das du jm den becher in die hand gebest/nach der vorigen weise/da du sein Schenck warest.

14. Aber gedenck meiner wen dirs wolgehet/ vnd thue barmhertzigkeit an mir/das du Pharao erinnerst/das er mich aus diesem hause füre.

3. cum eis. 4. dies (scil. perfectos i. annum) vel potius, dies scil. aliquot. 5. vir. s. s. in nocte una; vir. i. quisque Gen. 15. n. 18. 6. qui Regi. scil. erat. 7. in manè. 8. ecce illi conturbati. 9. herorum suorum n. 1. 10. malæ. 11. & dixerunt ad illum s s & interpretans non (scil. est) illud. 12. in somnio meo, & ecce vitis coram me. 13. & ascendit flos ejus percoxerunt botri ejus. uvas. Joel. 3. v. 13. 14. super volam P. 15. ipsi. In adhuc tribus diebus. i. intra vel post 3. dies. 16. & redire faciet te super gradum, vel basin t. 17. judicium, vel rationē, qua eras p. e. 18. quod si memnisti mei tecum, c. b. e. t. & fecisti nunc (. i. memineris, & feceris) mecum m: & memineris mei

15. Denn ich bin aus dem lande der Ebreer heimlich gestolen/dazu hab ich auch alhie nichts gethan/das sie mich eingesetzt haben.

16. Da der öberst becker sahe / das die deutung gut war/ sprach er zu Joseph / Mir hat auch getreumet/ich trüge drey weisse körbe auff meinem heupt/

17. Vnd im öbersten korbe allerley gebacken speise dem Pharao / vnd die vogel assen aus dem korbe auff meinem heupt.

18. Joseph antwortet / vnd sprach/ Das ist seine deutung. Drey körbe sind drey tage.

19. Vnd nach dreyen tagen wird dir Pharao dein heupt erheben/vnd dich an den galgen hencken / vnd die vogel werden dein fleisch von dir essen.

20. Vnd es geschach des dritten tages/da begieng Pharao seinen jarstag / vnd er machte eine malzeit allen seinen knechten. Vnd erhub das heupt des öbersten schencken / vnd das heupt des öbersten beckers vnter seinen knechten /

21. Vnd setzet den öbersten schencken wider zu seinem schenckampt/das er den becher reichet in Pharao hand.

22. Aber den öbersten becker lies er hencken/ wie jnen Joseph gedeutet hatte.

23. Aber der öberste schenck gedacht nicht an Joseph / sondern vergas sein.

19. etiam ego, in somnio meo, & ecce (n. 12) tria c. albedinis vel foraminosi scil. operis. 20. omni cibo Ph. opere pistoris, & volatile comedens eos e. c. desuper c. m. 21. ipsi. in adhuc tribus diebus (n. 15.) a. P. c. t. desuper te. 22. Super lignum. scil patibuli. & comedet volatile c. t. d. t. 23. Die nasci Pharaonem, & fecit. 24. in medio servorum suorum. 25. redire fecit. 26 Super. 27. eis.

15. Quia furto ablatus sum é terra Ebræorum: neq; feci hîc quicquam, ut conjicerent me in carcerem.

16. Vid:t autem princeps pistorum, quòd bené interpretatus esset, & dixit ad Joseph, 19 Etjam me somniante videre videbar tria canistra alba super caput meum.

17. Porró in canistro superiori *erant* ex 20 omnibus cibis Paroh opere pistorio *factis*, & aves comedebant eos é canistro, *quod erat* super caput meum.

18. Responditq; Joseph, & dixit, Hæc *est* interpretatio ejus; Tr a canistra tres dies 21 sunt:

19. In fine trium dierum auferet Paroh caput tuum à te, & suspendet te 22 in ligno, comedentq; aves carnem tuam desuper te.

20. Fuit itaq; die tertio, 23 die quo natus fuerat Paroh, ut faceret convivium omnibus servis suis: & recensuit caput principis pincernarum, & caput principis pistorum 24 inter servos suos.

21. Et 25 restituit principem pincernarum ad propinationem suam, & dedit calicem 26 in manu Paroh:

22. At principem pistorum suspendit, quemadmodum interpretatus fuerat 27 ei Joseph.

23. Et non est recordatus princeps pincernarum ipsius Joseph, sed oblitus est ejus.

15. Quia furtim sublatus sum de terra Hebręorum, & hîc innocens in lacum missus sum.

16. Videns pistorum magister quòd prudenter somnium dissolvisset, ait: Et ego vidi somnium, quòd tria canistra farinæ haberem super caput meum,

17. Et in uno canistro quod erat excelsius, portare me omnes cibos, qui fiunt arte pistoria, avesq; comedere ex eo.

18. Respondit Joseph: Hæc est interpretatio somnii, tria canistra, tres adhuc dies sunt:

19. Post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas.

20. Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis.

21. Restituitque alterum in locum suum, ut porrigeret ei poculum:

22. Alterum suspendit in patibulo, ut conjectoris veritas probaretur.

23. Et tamen succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

15. Ὅτι κλοπῇ ἐκλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων, καὶ ὧδε οὐκ ἐποίησα οὐδέν, ἀλλ᾽ ἐνέβαλόν με εἰς τὸ οἶκον τοῦ λάκκου τούτου.

16. Καὶ εἶδεν ὁ ἀρχισιτοποιὸς, ὅτι ὀρθῶς συνέκρινε, καὶ εἶπε τῷ Ἰωσήφ, κἀγὼ εἶδον ἐνύπνιον· ᾤμην τρία κανᾶ χονδριτῶν αἴρειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου·

17. Ἐν δὲ κανῷ τῷ ἐπάνω ἀπὸ πάντων τῶν γενῶν, ὧν ἐσθίει Φαραὼ ἔργῳ σιτοποιοῦ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατήσθιον αὐτὰ ἀπὸ τοῦ κανοῦ τῆς κεφαλῆς μου.

18. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰωσὴφ, εἶπεν αὐτῷ, αὕτη ἡ σύγκρισις αὐτοῦ, τὰ τρία κανᾶ, τρεῖς ἡμέραι εἰσίν·

19. Ἔτι τριῶν ἡμερῶν, καὶ ἀφελεῖται Φαραὼ τὴν κεφαλήν σου ἀπὸ σοῦ, καὶ κρεμάσει σε ἐπὶ ξύλου. καὶ φάγονται τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ τὰς σάρκας σου ἀπὸ σοῦ.

20. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, γενέσεως ἡμέρα ἦν Φαραώ, καὶ ἐποίει πότον πᾶσι τοῖς παισὶν αὐτοῦ, καὶ ἐμνήσθη τοῦ ἀρχιοινοχόου, καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀρχισιτοποιοῦ ἐν μέσῳ τῶν παίδων αὐτοῦ.

21. Καὶ ἀποκατέστησε τὸν ἀρχιοινοχόον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, καὶ ἔδωκε τὸ ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα Φαραώ.

22. Τὸν δὲ ἀρχισιτοποιὸν ἐκρέμασε, καθὰ συνέκρινεν αὐτοῖς Ἰωσήφ.

23. Καὶ οὐκ ἐμνήσθη ὁ ἀρχιοινοχόος τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ᾽ ἐπελάθετο αὐτοῦ.

Das XLI. Cap.

Cap. 41.

VNd nach zweyen jaren hatte Pharao einen traum/ wie er stünde am wasser/

2. Vnd sehe aus dem wasser steigen sieben schöne fette küe/vnd giengen an der weide im grase.

3. Nach diesen/ sahe er ander sieben küe aus dem wasser

auff-

1. & fuit, a fine duorum annorũ (biennii) dierum, & Pharao somnians, & ecce stans super fl. &

CAP. XLI.

FUit 1 preterea, exactis duobus annis, Paroh somniavit, Putabat se stare juxta flumen.

2. Et ecce, é flumine 2 ascendebant septem vaccæ pulchræ aspectu, & pingues carne, 3 quæ pascebantur in carecto.

3. Ecce item septem vaccæ aliæ ascen-

de-

CAP. XLI.

POst duos annos vidit Pharao somnium. Putabat se stare super fluvium,

2. De quo ascendebant septem boves pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis palustribus.

3. Aliæ quoque septem emergebant de flumine,

fœdæ,

Κεφαλ. μά.

Ἐγένετο δὲ μετὰ δύο ἔτη ἡμερῶν, Φαραὼ εἶδεν ἐνύπνιον. ᾤετο ἑστάναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ.

2. Καὶ ἰδοὺ ὥσπερ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀνέβαινον ἑπτὰ βόες. καλαὶ τῷ εἴδει, καὶ ἐκλεκταὶ ταῖς σαρξὶν, καὶ ἐνέμοντο ἐν τῷ ἄχει.

3. Ἄλλαι δὲ βόες ἑπτὰ ἀνέβαινον μετ᾽ αὐτὰς ἐκ τοῦ ποταμοῦ,

αἰσχραὶ

2. ascendentes. v. 3. 4. 3. & pascentur. i. pascebant. Gen. 1. n. 12.

αἰσχραὶ τῷ εἴδει, καὶ λεπταὶ ταῖς σαρξὶν, καὶ ἐνέμοντο παρὰ τὰς βόας, παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ.

4. Καὶ κατέφαγον αἱ ἑπτὰ βόες αἱ αἰσχραὶ καὶ λεπταὶ ταῖς σαρξὶν, τὰς ἑπτὰ βόας τὰς καλὰς τῷ εἴδει καὶ τὰς ἐκλεκτάς. ἠγέρθη δὲ Φαραώ.

5. Καὶ ἐνυπνιάσθη τὸ δεύτερον· καὶ ἰδοὺ ἑπτὰ στάχυες ἀνέβαινον ἐν πυθμένι ἑνὶ ἐκλεκτοὶ καὶ καλοί.

6. Καὶ ἰδοὺ ἑπτὰ στάχυες λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι ἀνεφύοντο μετ' αὐτούς·

7. Καὶ κατέπιον οἱ ἑπτὰ στάχυες οἱ λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι, τοὺς ἑπτὰ στάχυας τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ τοὺς πλήρεις. ἠγέρθη δὲ Φαραώ, καὶ ἦν ἐνύπνιον.

8. Ἐγένετο δὲ πρωῒ, καὶ ἐταράχθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. καὶ ἀποστείλας, ἐκάλεσε πάντας τοὺς ἐξηγητὰς Αἰγύπτου, καὶ πάντας τοὺς σοφοὺς αὐτῆς, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς Φαραὼ τὸ ἐνύπνιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀπαγγέλλων αὐτὸ τῷ Φαραώ.

9. Καὶ ἐλάλησεν ὁ ἀρχιοινοχόος πρὸς Φαραὼ, λέγων· τὴν ἁμαρτίαν μου ἀναμιμνήσκω σήμερον·

10. Φαραὼ ὠργίσθη τοῖς παισὶν αὐτοῦ, καὶ ἔθετο ἡμᾶς ἐν φυλακῇ, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀρχιμαγείρου, ἐμέ τε καὶ τὸν ἀρχισιτοποιόν.

11. Καὶ εἴδομεν ἐνύπνιον ἐν νυκτὶ μιᾷ ἐγώ τε καὶ αὐτὸς, ἕκαστος κατὰ τὸ ἑαυτοῦ ἐνύπνιον εἴδομεν.

12. Ἦν δὲ ἐκεῖ μεθ' ἡμῶν νεανίσκος παῖς Ἑβραῖος τοῦ ἀρχιμαγείρου, καὶ διηγησάμεθα αὐτῷ, καὶ συνέκρινεν ἡμῖν.

13. Ἐγενήθη δὲ, καθὼς συνέκρινεν ἡμῖν, οὕτως καὶ συνέβη, ἐμέ τε ἀποκατασταθῆναι ἐπὶ τὴν ἀρχήν μου, ἐκεῖνον δὲ κρεμασθῆναι.

14. Ἀποστείλας δὲ Φαραὼ, ἐκάλεσε τὸν Ἰωσήφ· καὶ ἐξήγαγον

* Psal. 105 v. 24.

αὐτ

fœdæ, confectæque macie: & paſcebantur in ipſa amnis ripa in locis virentibus,

4. Devoraveruntque eas, quarum mira ſpecies & habitudo corporum erat. Expergefactus Pharao,

5. Rurſum dormivit, & vidit alterum ſomnium. Septem ſpicæ pullulabant in culmo uno plenæ atq; formoſæ:

6. Aliæ quoque totidem ſpicæ tenues, & percuſſæ uredine oriebantur,

7. Devorantes omnem priorũ pulchritudinem. Evigilans Pharao poſt quietem,

8. Et facto manè, pavore perterritus, miſit ad omnes conjectores Ægypti, cunctoſque ſapientes: & accerſitis narravit ſomnium, nec erat qui interpretaretur.

9. Tunc demum reminiſcens pincernarum magiſter, ait: Confiteor peccatum meum:

10. Iratus rex ſervis ſuis, me & magiſtrum piſtorum retrudi juſſit in carcerem principis militum:

11. Ubi una nocte uterque vidimus ſomnium, præſagium futurorum.

12. Erat ibi puer Hebræus, ejuſdem ducis militum famulus: cui narrantes ſomnia,

13. Audivimus quicquid poſtea rei probavit eventus. Ego enim redditus ſum officio meo: & ille ſuſpenſus eſt in cruce.

14. Protinus ad regis imperium eductum de car-

cere

debant poſt eas è flumine, 4 turpes aſpectu, & tenues carne, 5 quæ ſtabant juxta vaccas illas, *quæ erant* 6 juxta ripam fluminis.

4. Et devoraverunt vaccæ illæ turpes aſpectu & tenues carne, 7 ſeptem vaccas pulchras aſpectu & pingues. & expergefactus eſt Paroh.

5. 7 Rurſum dormiens ſomniavit ſecundo. Et ecce ſeptem ſpicæ aſcendebant in culmo uno pingues, & 8 pulchræ.

6. Ecce 9 item ſeptem ſpicæ tenues, & arefactæ Euro, 10 oriebantur poſt eas.

7. Et devoraverunt ſpicæ illæ tenues, ſeptem ſpicas pingues & plenas. expergefactusq; eſt Paroh, & ecce ſomnium *erat*.

8. 11 Mane autem facto, conſternatus eſt ſpiritus ejus: mitteníq;, convocavit omnes 12 magos Miſraim, & omnes ſapientes ejus: narravitque Paroh illis ſomnium ſuum, 13 & non *erat* qui interpretaretur ea ipſi Paroh.

9. Loquutus eſt itaque Princeps pincernarum ipſi Paroh 14 in hunc modum, Peccatum meum ego reduco in memoriam hodie.

10. Paroh iratus fuerat contra ſervos ſuos, & 15 conjecerat me in cuſtodiam domus principis laniorum, me & principem piſtorum.

11. Somniavimus autem ſomnium 16 nocte eadem ego & ipſe, ſinguli ſecundum interpretationem ſomnii ſui ſomniavimus.

12. Et illic *erat* nobiſcum puer Ebræus ſervus principis laniorum: 17 cui quum narraſſemus, interpretatus eſt nobis ſomnia noſtra, ſingulis ſecundum ſomnium ſuum interpretatus eſt.

13. Accidítq;, quemadmodum interpretatus eſt nobis, ſic fuit: 18 me reſtituit in locum meum, illum verò ſuſpendit.

14. Miſit ergo Paroh, & vocavit Jo-

ſeph

auffſteigen/ die waren heßlich vnd mager/ vnd traten neben die kůe an das vfer am waſſer.

4. Vnd die heßlichen vnd magere fraſſen die ſieben ſchöne fette kůe/ da erwachet Pharao.

5. Vnd er ſchlieff wider ein/ vnd jm treumet abermal/ vnd ſahe/ das ſieben ehern wuchſen aus einem halm / vol vnd dicke.

6. Darnach ſahe er ſieben dünne vnd verſenget ehern auffgehen.

7. Vnd die ſieben mager ehern verſchlungen die ſieben dicke vnd volle ehern. Da erwachet Pharao/ vnd merckt das ein traum war.

8. Vnd da es morgen ward/ war ſein geiſt bekümmert/ vnd ſchicket aus/ vnd lies ruffen alle warſager in Egypten/ vnd alle weiſen / vnd erzelet jnen ſeine treume / aber da war keiner/ der ſie dem Pharao deuten kundte.

9. Da redet der öberſte ſchenck zu Pharao/ vnd ſprach/ Jch gedencke heute an meine ſünde.

10. Da Pharao zornig ward vber ſeine knechte / vnd mich mit dem öberſten becker ins gefengnis legt/ ins hofemeiſters hauſe/

11. Da treumet vns beiden in einer nacht einem jeglichen ſein traum/ des deutung jn betraff.

12. Da war bey vns ein Ebreiſcher jüngling / des hofemeiſters knecht / dem erzeleten wirs.

13. Vnd er deutet vns vnſere treume / einem jglichen nach ſeinem traum. Vnd wie er vns deutet ſo iſts ergangen / Denn ich bin wider an mein ampt geſetzt/ vnd jener iſt gehenckt.

14. Da ſandte Pharao hin/ vnd lies Joſeph ruffen / vnd

lieſſen

4. *mala.* 7 4. 19. *&c.* 5. *& ſtabunt n.* 3. 6. *ſuper labium fl. Gen.* 22. *n.* 27. *ſic infra.* 7. *&* (23. *n.* 18.) *dormivit & ſomn.* 8. *bonæ ſic deinceps.* 9. *Vau. Gen.* 1. *n.* 2. 10. *germinantes vel pullulantes.* 11. *& fuit in mane, & conſt. ſ. e. & miſit & vocavit.* 12. *geneth liacos. i. ex hora natali futura pronuntiantes* 13. *& non ſolvens ea Pharaoni. ſc. erat.* 14. *dicendo: peccata mea in memoriam revocans* (*Gen.* 39 *n.* 31.) *hod.* 15. *Dedit me.* 16. *in nocte una e. e. i. vir* (40. *n.* 5) *ſ. i. ſ. ſ.* 17. *& narravimus ei. & i. e. n. ſ. n. viro* (*n.* 11.) *ſ. ſ. ſ. i. e. & fuit.* 18. *redire fecit ſuper gradum, vel, baſin m.*

81.

19. currere fecerunt eum è fovea.
20. & solvens non illud. scil est.
21. Audies.
22. in somnio meo, ecce ego stans (.i. stabam) super labium fl. n. 6.
22. ascendentes n. 3. sic infra.
23. & pascent, i. pascebant. n. 3
24. mala formâ valde, & vacua carne: non vid. sic. illas.
25. malitia.

liessen jn eilend aus dem loch/ vnd er lies sich bescheren/ vnd zoch andere kleider an / vnd kam hinein zu Pharao.
15. Da sprach Pharao zu jm/ Mir hat ein traum getreumet/ vnd ist niemand der jn deuten kan. Ich hab aber gehöret von dir sagen/ wenn du einen traum hörest/ so kanstu jn deuten.
16. Joseph antwortet Pharao/ vnd sprach / Das stehet bey mir nicht/ Gott wird doch Pharao guts weissagen.
17. Pharao saget an zu Joseph/ Mir treumete/ ich stünde am vfer bey dem wasser/
18. Vnd sahe aus dem wasser steigen sieben schöne fette küe/ vnd giengen an der weide im grase.
19. Vnd nach jnen sahe ich andere sieben dürre sehr heßliche vnd magere küe heraus steigen/ ich hab in gantz Egyptenland nicht so heslsiche gesehen.
20. Vnd die sieben magere vnd heßliche küe/ frassen auff die sieben ersten fette küe.

Vnd

seph & 19 festinanter eduxerunt eum è carcere; totonditque, & mutavit vestes suas, ac venit ad Paroh.
15. Et dixit Paroh ad Joseph, Somnium somniavi, 20 & non est qui interpretetur illud: ego veró audivi de te dicere *quod* 21 audias somnium ad interpretandum illud.
16. Et respondit Joseph ad Paroh, dicendo, Præter me *est* Deus, *qui* respondebit pacem Paronis.
17. Dixit ergo Paroh ad Joseph, 22 Me somniante putabam me stare juxta ripam fluminis:
18. Ecce è flumine 22 ascendebant septem vaccæ pingues carne, & pulchræ forma, 23 quæ pascebant in carecto.
19. Ecce item septem vaccæ aliæ ascendebant postea, tenues & 24 turpes forma valde, & graciles carne: non vidi similes in tota terra Misraim in 25 turpitudine.
20. Et devoraverunt vaccæ graciles & turpes, septem vaccas priores pingues.

Et

cere Joseph totonderunt: ac veste mutata obtulerunt ei.
15. Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat, quæ audivi te sapientissimè conjicere.
16. Respondit Joseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.
17. Narravit ergo Pharao, quod viderat: Putabam me stare super ripam fluminis,
18. Et septem boves de amne conscendere, pulchras nimis, & obesis carnibus: quæ in pastu paludis virecta carpebant.
19. Et ecce, has sequebantur aliæ septem boves, in tantum deformes & macilentæ, ut nunquam tales in terra Ægypti viderim.
20. Quæ devoratis & consumptis prioribus,

Nul-

αὐτὸν ἐκ τοῦ ὀχυρώματος, καὶ ἐξύρησαν αὐτὸν, καὶ ἤλλαξαν τὴν στολὴν αὐτοῦ· καὶ ἦλθε πρὸς Φαραώ.
15. Εἶπε δὲ Φαραὼ τῷ Ἰωσὴφ, ἐνύπνιον ἑώρακα, καὶ ὁ συγκρίνων οὐκ ἔστιν αὐτό. ἐγὼ δὲ ἀκήκοα περὶ σοῦ λεγόντων, ἀκούσαντά σε ἐνύπνια συγκρῖναι αὐτά.
16. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰωσὴφ, εἶπε τῷ Φαραώ· ἄνευ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀποκριθήσεται τὸ σωτήριον Φαραώ.
17. Ἐλάλησε δὲ Φαραὼ τῷ Ἰωσὴφ, λέγων· ἐν τῷ ὕπνῳ μου ᾤμην ἑστάναι παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ.
18. Καὶ ὥσπερ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀνέβαινον ἑπτὰ βόες ἐκλεκταὶ ταῖς σαρξὶν, καὶ καλαὶ τῷ εἴδει, καὶ ἐνέμοντο ἐν τῷ ἄχει.
19. Καὶ ἰδοὺ ἑπτὰ βόες ἕτεραι ἀνέβαινον ὀπίσω αὐτῶν ἐκ τοῦ ποταμοῦ, πονηραὶ καὶ αἰσχραὶ τῷ εἴδει, καὶ λεπταὶ ταῖς σαρξὶν, οἵας οὐκ εἶδον τοιαύτας ἐν ὅλῃ γῇ Αἰγύπτου αἰσχροτέρας.
20. Καὶ κατέφαγον αἱ ἑπτὰ βόες αἱ λεπταὶ καὶ αἰσχραὶ τὰς ἑπτὰ βόας τὰς πρώτας τὰς καλὰς καὶ τὰς ἐκλεκτάς·

Καὶ

21. Καὶ εἰσῆλθον εἰς τὰς κοιλίας αὐτῶν, καὶ οὐ διάδηλοι ἐγένοντο, ὅτι εἰσῆλθον εἰς τὰς κοιλίας αὐτῶν· καὶ αἱ ὄψεις αὐτῶν αἰσχραὶ, καθάπερ καὶ τὴν ἀρχήν. ἐξεγερθεὶς δὲ,

22. Ἐκοιμήθην· καὶ εἶδον πάλιν ἐν τῷ ὕπνῳ μου, καὶ ὥσπερ ἑπτὰ στάχυες ἀνέβαινον ἐν πυθμένι ἑνὶ πλήρεις καὶ καλοί·

23. Ἄλλοι δὲ ἑπτὰ στάχυες λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι ἀνεφύοντο, ἐχόμενοι αὐτῶν.

24. Καὶ κατέπιον οἱ ἑπτὰ στάχυες οἱ λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι τοὺς ἑπτὰ στάχυας τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς πλήρεις. εἶπα οὖν τοῖς ἐξηγηταῖς, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀπαγγέλλων μοι αὐτό.

25. Καὶ εἶπεν Ἰωσὴφ τῷ Φαραὼ, τὸ ἐνύπνιον Φαραὼ ἕν ἐστιν. ὅσα ὁ Θεὸς ποιεῖ, ἔδειξε τῷ Φαραώ.

26. Αἱ ἑπτὰ βόες αἱ καλαὶ, ἑπτὰ ἔτη ἐστίν· καὶ οἱ ἑπτὰ στάχυες οἱ καλοὶ, ἑπτὰ ἔτη ἐστίν. τὸ ἐνύπνιον Φαραὼ ἕν ἐστιν.

27. Καὶ αἱ ἑπτὰ βόες αἱ λεπταὶ αἱ ἀναβαίνουσαι ὀπίσω αὐτῶν, ἑπτὰ ἔτη ἐστίν· καὶ οἱ ἑπτὰ στάχυες οἱ λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι, ἑπτὰ ἔτη ἐστίν. ἔσονται ἑπτὰ ἔτη λιμοῦ.

28. Τὸ δὲ ῥῆμα ὃ εἴρηκα Φαραὼ, ὅσα ὁ Θεὸς ποιεῖ, ἔδειξε τῷ Φαραώ.

29. Ἰδοὺ ἑπτὰ ἔτη ἔρχεται εὐθηνία πολλὴ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου.

30. Ἥξει δὲ ἑπτὰ ἔτη λιμοῦ μετὰ ταῦτα· καὶ ἐπιλήσονται τῆς πλησμονῆς ἐν ὅλῃ γῇ Αἰγύπτου. καὶ ἀναλώσει ὁ λιμὸς τὴν γῆν.

31. Καὶ οὐκ ἐπιγνωσθήσεται ἡ εὐθηνία ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ λιμοῦ τοῦ ἐσομένου μετὰ ταῦτα. ἰσχυρὸς γὰρ ἔσται σφόδρα.

32. Περὶ δὲ τοῦ δευτερῶσαι τὸ ἐνύπνιον Φαραὼ δὶς, ὅτι ἀληθὲς ἔσται τὸ ῥῆμα παρὰ τοῦ Θεοῦ· καὶ ταχυνεῖ ὁ Θεὸς τοῦ ποιῆσαι αὐτό.

33. Νῦν οὖν σκέψαι ἄνθρωπον

Φρό-

21. Nullum saturitatis dedere vestigium: sed simili macie & squalore torpebant. Evigilans rursus, sopore depressus,

22. Vidi somnium: septem spicę pullulabant in culmo uno plenæ atque pulcherrimæ.

23. Aliæ quoq septem tenues & percussæ uredine, oriebantur é stipula:

24. Quæ priorum pulchritudinem devoraverunt. Narravi conjectoribus somnium, & nemo est qui edisserat.

25. Respondit Joseph: somnium regis unum est: quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni.
26. Septem boves pulchræ, & septem spicæ plenæ: septem hubertatis anni sunt: eandemq; vim somnii comprehendunt.
27. Septem quoque boves tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tenues, & vento urente percussæ: septem anni venturæ sunt famis.
28. Qui hoc ordine complentur.

29. Ecce, septem anni venient fertilitatis magnæ in universa terra Ægypti:
30. Quos sequentur septem anni alii tantæ sterilitatis, ut oblivioni tradatur cuncta retrò abundantia: consumptura est enim fames omnem terram.
31. Et hubertatis magnitudinem perditura est inopiæ magnitudo.

32. Quod autem vidisti secundò ad eandem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eo quód fiat sermo Dei, & velocius impleatur.
33. Nunc ergo provide-

at

Et devenerunt in 26 interiora earum, neq; cognitum est quód venissent in interiora earum: nam aspectus earum turpis *erat* quemadmodum in principio. & expergefactus sum.
22. Vidi etjam 27 dum somniarem, & ecce septem spicæ ascendebant in culmo uno, plenæ & pulchræ.
23. † Ecce item septem, spicæ parvæ, tenues, & arefactæ Euro, 28 germinabant post eas.
24. Et deglutiverunt spicæ tenues, septem spicas pulchras. dixi autem 29 Magis: & non 30 fuit qui indicaret mihi.

25. Et dixit Joseph ad Paroh, Somnium Paronis 31 idem est: quód Deus facturus est indicávit Paroni.
26. Septem vaccæ pulchræ, septem anni 32 sunt: & septem spicæ pulchræ, septem *itidem* anni sunt: somnium 33 idem est.
27 Septem vero vaccæ graciles & turpes ascendentes post illas, septem anni 34 sunt: & septem spicæ graciles arefactę Euro, erunt *itidem* septem anni famis.
28. Hoc 35 est quòd loquutus sum Paroni: quód Deus facturus est, ostendit Paroni.
29. Ecce septem anni 36 veniunt abundantiæ magnæ in universa terra Misraim.
30. Surgent autem septem anni famis post eas, & *tunc* tradetur oblivioni omnis abundantia *quæ fuerat* in terra Misraim: & consumet fames terram.
31. Neq; cognoscetur *ultrà* abundantia illa in terra 37 propter famem ipsam *quæ erit* postea, quia 38 gravissima erit.
32. Quod autem iteratum est somnium ipsi Paroh duabus vicibus: *significat* quód firma *sit* res á Deo, & festinat Deus facere eam.
33. Nunc igitur provideat Paroh virum

pru-

21. Vnd da sie die hienein gefressen hatten / mercket mans nicht an jnen / das sie die gefressen hatten / vnd waren heßlich gleich wie vorhin. Da wachet ich auff.
22. Vnd sahe abermal in meinem traum / sieben ehern auff einem halm wachsen / vol vnd dicke.

23. Darnach giengen auff sieben dürre ehern / dünne vnd versenget.

24. Vnd die sieben dünne ehern verschlungen die sieben dicke ehern. Vnd ich habs den warsagern gesagt / aber die können mir nicht deuten.

25. Joseph antwortet Pharao / Beide treume Pharao / sind einerley / denn Gott verkündiget Pharao / was er für hat.
26. Die sieben schöne küe / sind sieben jar / vnd die sieben gute ehern sind auch die sieben jar / es ist einerley traum.
27. Die sieben magere vnd heßliche küe / die nach jnen auff gestiegen sind / das sind sieben jar / vnd die sieben magere vnd versengete ehern / sind sieben jar thewre zeit.
28. Das ist nu / das ich gesagt habe zu Pharao / Das Gott Pharao zeiget / was er für hat.
29. Sihe / sieben reiche jar werden komen in gantz Egyptenlande.
30. Vnd nach denselben werden sieben jar thewre zeit komen / das man vergessen wird aller solcher fülle in Egyptenlande / vnd die thewre zeit wird das land verzehren.
31. Das man nichts wissen wird von der fülle im lande / für der thewren zeit / die hernach kompt / denn sie wird fast schweer sein.
32. Das aber dem Pharao zum andern mal getreumet hat / bedeut / das solchs Gott gewißlich vnd eilend thun wird.
33. Nu sehe Pharao nach

ei-

26. *interius.*

27. *in somnio meo, & e. s. s. ascendentes.*

28. *germinantes.*

29. *ad genethliacos. n. 11.*
30. *indicans (exponens) mihi.*
31. *unum illud q. D. faciens.*

32. *ipsa.*

33. *unum ipsum.*

34. *ipsa.*

35. *Verbum, q. l. s. ad Phar. q. D. faciens.*

36. *Venientes, saturitas magna. sic infra*
37. *a facie famis ipsius.*
38. *gravis ipsa valde & super (propter) iterari somnium ad Phar. d. V. q. paratum verbum a cum Deo, & festinans D. ad faciendum illud.*

39. & ponet eum super terram & sic deinceps.
40. & quintavit terram M. in s. a. saturitatis
41. & succidetur.
42. & bonum fuit verbum.
43. ad s. s. i. sicut istum virum, quo spiritus D. in eo.
44. post notum facere Deum.
45. eris.
46. & super os tuum osculabitur. u. p. m.
47. magnus ero præ te. Gen. 39. n. 25.
48. vide, dedi te.
49. detraxit.
50. & dedit illum super manum 3.
51. byssi, & p. t. auri auri super c. e.
52. qui sibi. scil. erat.
53. dare Infinit. proprat.
54. & dixit P. ad 3.
55. vir. in Gen. 40. n. 5.

Das I. Buch Mose.

einem verstendigen vnd weisen man/den er vber Egyptenland setze/
34. Vnd schaffe / das er amptleute verordne im lande/ vnd neme den fünfften in Egyptenlande/in den sieben reichen jaren/vnd samle alle speise der guten jare / die komen werden/
35. Das sie getreide auffschütten in Pharao kornheuser zum vorrat in den stedten/ vnd verwarens.
36. Auff das man speise verordnet finde dem lande in den sieben thewren jaren / die vber Egyptenland komen werden/das nicht das land für hunger verderbe.
37. Die rede gefiel Pharao vnd allen seinen knechten wol.
38. Vnd Pharao sprach zu seinen knechten/ Wie fünden wir einen solchen man/ in den/in dem der Geist Gottes sey?
39. Vnd sprach zu Joseph/ Weil dir Gott solchs alles hat kund gethan/ist keiner so verstendig vnd weise als du.
40. Du solt vber mein haus sein/vnd deinem wort sol alle mein volck gehorsam sein / allein des königlichen stuels wil ich höher sein denn du.
41. Vnd weiter sprach Pharao zu Joseph/Sihe/ich habe dich vber gantz Egyptenland gesetzt.
42. Vnd thet seinen ring von seiner hand / vnd gab jn Joseph an seine hand / vnd kleidet jn mit weiser seiden/ vnd hieng jm ein gülden ketten an seinen hals.
43. Vnd lies jn auff seinem andern wagen faren/ vnd lies vor jm her ausruffen/ Der ist des landes vater. Vnd setzt jn vber gantz Egyptenland.
44. Vnd Pharao sprach zu Joseph/ Ich bin Pharao/ on deinen willen sol niemand seine hand oder seinen fuß regen in gantz Egyptenland.

GENESIS.

prudentem, & sapientem, 39 quem præficiat terræ Misraim.
34. Faciat Paroh, & constituat præfectos super regioné, 40 & quintam partem accipiat ab incolis Misraim in septem annis abundantiæ.
35. Et congregent omnem cibum annorum bonorum venturorum istorum: & congregent frumentum sub manu Paroh, *in* cibum in urbibus, & servent.
36. Et sit cibus ille in depositum terræ pro septem annis famis, qui erunt in terra Misraim, 41 ne succidatur terra fame.
37. Et 42 placuit sermo in oculis Paroh, in oculisque servorum ejus.
38. Dixit ergo Paroh 43 servis suis, Inveniemusné † similem virum in quo *sit* spiritus Dei?
39. Dixitque Paroh ad Joseph, 44 Posteaquam notum fecit Deus tibi totum hoc, non *est* intelligens & sapiens sicut tu.
40. Tu *igitur* 45 sis super domum meam, & 46 ad sermonem tuum armabitur universus populus meus: tantum solio 47 major ero te.
41. Dixit præterea Paroh ad Joseph, 48 En constitui te super omnem terram Misraim.
42. Et 49 detrahens Paroh annulum suum é manu sua, 50 posuit illum in manu Joseph: induitq; eum vestibus 51 byssinis, & posuit torquem auream in collo ejus.
43. Equitare quoq; fecit eum in curru secundi. 52 quem habebat: clamabant autem ante eum, Abrech, *id est, pater tener*, & 53 constituit eum super omnem terram Misraim.
44. 54 Adjecitq; Paroh ipsi Joseph, Ego Paroh, & præter te non levavit 55 quisquam manum suam & pedem suum in tota terra Misraim.

at rex virum sapientem & industrium, & præficiat eum terræ Ægypti.
34. Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis, qui jam nunc futuri sunt,
35. Congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus.
36. Et præparetur futuræ septem annorum fami, quæ oppressura est Ægyptum, & non consumetur terra inopia.
37. Placuit Pharaoni consilium & cunctis ministris ejus:
38. Locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?
39. Dixit ergo ad Joseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, nunquid sapientiorem & consimilem tui invenire potero?
40. *Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: uno tantum regni solio te præcedam.
41. Dixitq; rursum Pharao ad Joseph: Ecce, constitui te super universam terram Ægypti.
42. Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu ejus: vestivitque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit.
43. Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, ut omnes coram eo genu flecterent, & præpositum esse scirent universæ terræ Ægypti.
44. Dixit quoque rex Ægypti ad Joseph: Ego sum Pharao: absque tuo imperio non movebit quisquam manum aut pedem in omni terra Ægypti.

ΓΕΝΕΣΙΣ.

φρόνιμον καὶ συνετὸν, καὶ καταστησον αὐτὸν ἐπὶ γῆς Αἰγύπτου.
34. Καὶ ποιησάτω Φαραὼ, καὶ καταστησάτω τοπάρχας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀποπεμπτωσάτωσαν πάντα τὰ γεννήματα τῆς γῆς Αἰγύπτου τῶν ἑπτὰ ἐτῶν τῆς εὐθηνίας.
35. Καὶ συναγαγέτωσαν πάντα τὰ βρώματα τῶν ἑπτὰ ἐτῶν τῶν ἐρχομένων τῶν καλῶν τούτων, καὶ συναχθήτω ὁ σῖτος ὑπὸ χεῖρα Φαραὼ, βρώματα ἐν ταῖς πόλεσι φυλαχθήτω.
36. Καὶ ἔσται τὰ βρώματα πεφυλαγμένα τῇ γῇ εἰς τὰ ἑπτὰ ἔτη τοῦ λιμοῦ, ἃ ἔσονται ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ οὐκ ἐκτριβήσεται ἡ γῆ ἐν τῷ λιμῷ.
37. Ηρεσε δὲ τὰ ῥήματα ἐναντίον Φαραὼ, καὶ ἐναντίον πάντων τῶν παίδων αὐτοῦ.
38. Καὶ εἶπε Φαραὼ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, μὴ εὑρήσομεν ἄνθρωπον τοιοῦτον, ὃς ἔχει πνεῦμα Θεοῦ ἐν αὐτῷ;
39. Εἶπε δὲ Φαραὼ τῷ Ιωσὴφ, ἐπειδὴ ἔδειξεν ὁ Θεὸς σοι πάντα ταῦτα, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος φρονιμώτερος καὶ συνετώτερός σου.
40. Σὺ ἔσῃ ἐπὶ τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἐπὶ τῷ στόματί σου ὑπακούσεται πᾶς ὁ λαός μου. πλὴν τὸν θρόνον ὑπερέξω σου ἐγώ.
41. Εἶπε δὲ Φαραὼ τῷ Ιωσὴφ, ἰδοὺ καθίστημί σε σήμερον ἐπὶ πάσης τῆς γῆς Αἰγύπτου.
42. Καὶ περιελόμενος Φαραὼ τὸν δακτύλιον ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, περιέθηκεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν χεῖρα Ιωσὴφ, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν στολὴν βυσσίνην, καὶ περιέθηκεν κλοιὸν χρυσοῦν περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ.
43. Καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἅρμα τὸ δευτερεῦον τῶν αὐτοῦ. καὶ ἐκήρυξεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ κῆρυξ· καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐφ' ὅλης γῆς Αἰγύπτου.
44. Εἶπε δὲ Φαραὼ τῷ Ιωσὴφ, ἐγὼ Φαραώ· ἄνευ σου οὐκ ἐξαρεῖ οὐδεὶς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ πάσῃ γῇ Αἰγύπτου.

* Psal. 105. v. 21. 1. Mach. 2. v. 53. Act. 7. v. 10.

45. Καὶ ἐκάλεσε Φαραὼ τὸ ὄνομα Ιωσὴφ, Ψονθομφανήχ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν Ασενὲθ, θυγατέρα Πετεφρῆ ἱερέως Ηλιουπόλεως αὐτῷ γυναῖκα.

46. Ιωσὴφ δὲ ἦν ἐτῶν τριάκοντα, ὅτε ἔστη ἐναντίον Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου. ἐξῆλθε δὲ Ιωσὴφ ἐκ προσώπου Φαραὼ, καὶ διῆλθε πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου.

47. Καὶ ἐποίησεν ἡ γῆ ἐν τοῖς ἑπτὰ ἔτεσι τῆς εὐθηνίας δράγματα.

48. Καὶ συνήγαγε πάντα τὰ βρώματα τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, ἐν οἷς ἦν ἡ εὐθηνία ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ ἔθηκε τὰ βρώματα ἐν ταῖς πόλεσιν. βρώματα τῶν πεδίων τῆς πόλεως τῶν κύκλῳ αὐτῆς ἔθηκεν ἐν αὐτῇ.

49. Καὶ συνήγαγεν Ιωσὴφ σῖτον ὡσεὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης πολλὴν σφόδρα, ἕως οὐκ ἠδύνατο ἀριθμῆσαι· οὐ γὰρ ἦν ἀριθμός.

*Inf. 48. v. 20. 46. v. 5.

50. Τῷ δὲ Ιωσὴφ ἐγένοντο υἱοὶ δύο πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὰ ἑπτὰ ἔτη τοῦ λιμοῦ, οὓς ἔτεκεν αὐτῷ Ασενὲθ, θυγάτηρ Πετεφρῆ ἱερέως Ηλιουπόλεως.

51. Εκάλεσε δὲ Ιωσὴφ τὸ ὄνομα τοῦ πρωτοτόκου, Μανασσῆ· ὅτι ἐπιλαθέσθαι με ἐποίησεν ὁ Θεὸς πάντων τῶν πόνων μου, καὶ πάντων τῶν τοῦ πατρός μου.

52. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ δευτέρου ἐκάλεσεν, Εφραΐμ· ὅτι ηὔξησέ με ὁ Θεὸς ἐν γῇ ταπεινώσεώς μου.

53. Παρῆλθε δὲ τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς εὐθηνίας, ἃ ἐγένοντο ἐν γῇ Αἰγύπτου.

*Pſal. 105 v. 16.

54. Καὶ ἤρξατο τὰ ἑπτὰ ἔτη τοῦ λιμοῦ ἔρχεσθαι, καθὰ εἶπεν Ιωσήφ. καὶ ἐγένετο λιμὸς ἐν πάσῃ γῇ. ἐν δὲ πάσῃ γῇ Αἰγύπτου ἦσαν ἄρτοι.

55. Καὶ ἐπείνασε πᾶσα ἡ γῆ Αἰγύπτου. ἔκραξε δὲ ὁ λαὸς πρὸς Φαραὼ περὶ ἄρτων. εἶπε δὲ Φαραὼ πᾶσι τοῖς Αἰγυπτίοις· πορεύεσθε πρὸς Ιωσήφ, καὶ ὃ ἂν εἴπῃ ὑμῖν, ποιήσατε.

Και

45. Vertitque nomen ejus, & vocavit eum (lingva Ægyptiaca,) Salvatorem mundi. Deditq; illi uxorem Aſeneth filiam Phutipharis ſacerdotis Heliopoleos. Egreſſus eſt itaque Joſeph ad terram Ægypti

46. (Triginta autem annorum erat, quando ſtetit in conſpectu regis Pharaonis) & circuivit omnes regiones Ægypti.

47. Venitque fertilitas ſeptem annorum: & in manipulos redactæ ſegetes

48. Congregatæ ſunt in horrea Ægypti, omnis etiam frugum abundantia iu ſingulis urbibus condita eſt.

49. Tantaque fuit abundantia tritici, ut arenę maris coæquaretur, & copia menſuram excederet.

50. *Natique ſunt Joſeph filii duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aſeneth filia Phutipharis ſacerdotis Heliopoleos.

51. Vocavitque nomen primogeniti, Manaſſes, dicens: Obliviſci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.

52. Nomen quoque ſecundi appellavit Ephraim, dicens: Creſcere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.

53. Igitur tranſactis ſeptem hubertatis annis, qui fuerant in Ægypto,

54. *Cœperunt venire ſeptem anni inopiæ, quos prædixerat Joſeph: & in univerſo orbe fames prævaluit, in cuncta autem terra Ægypti panis erat.

55. Qua eſuriente clamavit popul⁹ ad Pharaonem alimenta petens. Quibus ille reſpondit: Ite ad Joſeph: & quicquid ipſe vobis dixerit, facite.

Cre-

45. Et vocavit Paroh nomen Joſeph Saphenath-Paneah, *id eſt, abſconditorum interpretem*: deditq; ei Aſenath filiam Poti-pera 56 principis On in uxorem. Et egreſſus eſt Joſeph ſuper terram Miſraim.

46. (Joſeph autem 57 trigenarius *erat* quum ſtaret coram Paroh rege Miſraim) egreſſus inquam eſt Joſeph à facie Paroh, tranſivitq; per totam terram Miſraim.

47. Et 58 produxit terra ipſa in ſeptem annis illis ſaturitatis *frumenta* in acervos.

48. Congregavitque omnem cibum ſeptem annorum, qui fuerant in terra Miſraim, 59 & repoſuit cibum *illum* in urbibus: cibum *inquam cujuslibet* agri convexit in eam urbem, quam ambiebat *ipſe ager*.

49. Et congregavit Joſeph frumentum tanquam arenam maris multum valde, 60 adeò ut deſierit numerari, quia non *erat* numerus.

50. Ipſi autem Joſeph 61 nati ſunt duo filii, antequam veniret annus famis: quos peperit ei Aſenath filia Potipera principis On.

51. Et appellavit Joſeph nomen primogeniti Menaſſeh, *dicens*, Quia obliviſci fecit me Deus omnis laboris mei, & univerſæ 62 familię patris mei.

52. Nomen verò ſecundi appellavit Ephraim, *dicēs*, Quia creſcere fecit me Deus in terra afflictionis meæ.

53. Completi ſunt igitur ſeptem anni ſaturitatis, quæ fuit in terra Miſraim.

54. Et cœperunt ſeptem anni famis 63 venire, quemadmodum dixerat Joſeph: fuitque fames in omnibus regionibus: at in univerſa terra Miſraim erat panis.

55. 64 Tandem eſuriit *etjam* tota terra Miſraim, & clamavit populus ad Paroh pro pane, Dixit autem Paroh omnibus Aegyptiis, Ite ad Joſeph: quod dixerit vobis, facietis.

Et

45. Vnd nennet jn den Heimlichen rat. Vnd gab jm ein weib Aſnath die tochter Potiphera des prieſters zu On. Alſo zoch Joſeph aus/ das land Egypten zu beſehen.

46. Vnd er war dreiſſig jar alt/ da er für Pharao ſtund/ dem könige in Egypten/ vnd fuhr aus von Pharao / vnd zoch durch gantz Egyptenland.

47. Vnd das land thet alſo die ſieben reiche jar /

48. Vnd ſamleten alle ſpeiſe der ſieben jar/ ſo im lande Egypten waren/ vnd theten ſie in die ſtedte. Was fürſpeiſe auff dem felde einer iglichen ſtad vmbher wuchs/ das theten ſie hinein.

49. Alſo ſchüttet Joſeph das getreide auff/ vber die mas viel/ wie ſand am meer/ alſo das er auffhöret zu zelen/ denn man kunds nicht zelen.

50. Vnd Joſeph wurden zween ſöne geborn / ehe denn die thewre zeit kam/ welche gebar jm Aſnath Potiphera des prieſters zu On tochter.

51. Vnd hies den erſten Manaſſe/ denn Gott (ſprach er) hat mich laſſen vergeſſen alles meines vnglücks/ vnd alle meines vaters hauſes.

52. Den andern hies er Ephraim/ Denn Gott (ſprach er) hat mich laſſen wachſen in dem lande meines elends.

53. Da nu die ſieben reiche jar vmb waren im lande Egypten.

54. Da fiengen an die ſieben thewre jar zu komen/ da Joſeph von geſagt hatte. Vnd es ward eine thewrung in allen landen/ aber in gantz Egyptenland war brot.

55. Da nu das gantz Egyptenland auch hunger leid/ ſchrey das volck zu Pharao vmb brot. Aber Pharao ſprach zu allen Egyptern / gehet hin zu Joſeph / was euch der ſaget/ das thut.

56. *Sacerdotis.* v. 50.
57. *filius triginta (trium decadū) annis,* (Gen. 37. n. 1.) *in ſtando in ipſum c. P. r. M. & egr.*
58. *& fecit t. in ſ. a. ſaturitatis (ſc. tantum, ut eſſet) in collectiones.*
59. *& dedit cib. (ſ. annonā) in c. agri urbes, qui (ſc. erat) circuitus ejus; dedit in medio ejus.*
60. *uſq; quo ceſſavit ad numerandum.*
61. *natus eſt.* Gen. 35. n. 11. 10. n. 104
62. *domus.*
84
63. *ad veniendum.*
64. *Vau.* Gen. 1. n. 2.

65. quibus in eis (Gen. 1. n. 20) & fregit. 66. omnis terra (i. omnes terræ. i. incolæ t. Methon) veniebāt i. M. ad frangendum ad Jos.

56. Als nu im gantzen land thewrung war/ thet Joseph allenthalben kornheuser auff/ vnd verkaufft den Egyptern. Denn die thewrung ward je lenger je grösser im lande.

57. Vnd alle land kamen in Egypten zu keuffen bey Joseph. Denn die thewrung war gros in allen landen.

56. Et fames *erat* super universam faciem terræ: aperuit igitur Joseph omnia *horrea*, 65 in quibus *erat triticum*, & vendidit Aegyptiis: invaluerat enim fames in terra Misraim.
57. Et 66 omnes *habitatores* terræ veniebant in Misraim ut emerent à Joseph, quia invaluerat fames per totam terram.

56. Crescebat autem quotidie fames in omni terra aperuitq; Joseph universa horrea, & vendebat Ægyptiis: nam & illos oppresserat fames.

57. Omnesque provinciæ veniebant in Ægyptum, ut emerent escas, & malum inopiæ temperarent.

56. Καὶ ὁ λιμὸς ἦν ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς. ἀνέῳξε δὲ Ἰωσὴφ πάντας τοὺς σιτοβολῶνας, καὶ ἐπώλει πᾶσι τοῖς Αἰγυπτίοις.

57. Καὶ πᾶσαι αἱ χῶραι ἀνῆλθον εἰς Αἴγυπτον, ἀγοράζειν πρὸς Ἰωσήφ. ἐπεκράτησε γὰρ ὁ λιμὸς ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Cap. 42.

1. & vidit 7. q. e. fractio (i. frumēti emtio, distributio. (Gen. 41. n. 65 & 66 v. seq.) i. M. & dix. Jacob ad f. s. ad quid aspicietis vos ipsos? & dixit. 2. & vivemus, & non moriemur. 3. ad frangendum. a. 1. Gen. 41. n. 66. sic infra. 4. periculum. 5. ipse Sultanus (imperator) super terram, ipse frangere faciens. Gen. 41. n. 65. 41. n. 3. 6. extraneum (alienum) se fecit, vel, simulavit. 7. & dixerunt. 8. ad eos. e. vos.

Das XLII. Cap.

DA aber Jacob sahe/ das getreide in Egypten veil war/ sprach er zu seinen sönen/ was sehet jr euch lang vmb?
2. Sihe/ich höre/ es sey in Egypten getreide veil/ zihet hinab/vnd keufft vns getreide/ das wir leben/ vnd nicht sterben.

3. Also zogen hinab zehen brüder Joseph/das sie in Egypten getreide keufften.
4. Aber BenJamin Josephs bruder lies Jacob nicht mit seinen brüdern ziehen/ denn er sprach/Es möchte jm ein vnfal begegnen.

5. Also kamen die kinder Israel getreide zu keuffen/ sampt andern/die mit jnen zogen/denn es war im lande Canaan auch thewer.
6. Aber Joseph war der regent im lande/ vnd verkaufft getreide allem volck im lande. Da nu seine brüder zu jm kamen/fielen sie für jm nider zur erden auff jr antlitz.
7. Vnd er sahe sie an/ vnd kandte sie / vnd stellet sich frembd gegen sie/ vnd redet hart mit jnen/ vnd sprach zu jnen/ Woher kompt jr? Sie sprachen/Aus dem lande Canaan/speise zu keuffen.
8. Aber wiewol er sie kennet/kandten sie jn doch nicht.
9. Vnd Joseph gedachte an die treume/die jm von jnen getreumet hatten/ vnd sprach zu jnen/ Jr seid kundschaffer/ vnd seid komen zu sehen/ wo das land offen ist.

Sie

CAP. XLII.

VIdens 1 autē Jaacob quód esset frumentum in Misraim, dixit filiis suis, ut quid aspicitis vos ipsos?

2. Addiditq;, Ecce audivi quód est frumentum in Misraim: descendite illuc, & emite nobis inde, 2 ut vivamus, & non moriamur.

3. Descenderunt ergo fratres Joseph decem, 3 ut emerent frumentum in Misraim.
4. At Binjamin fratrem Joseph non misit Jaacob cum fratribus suis: Dixit enim, Ne fortè accidat illi 4 mors.
5. Et venerunt filii Israel, ut emerent in medio venientium: erat enim fames in terra Chenaan.
6. Porró Joseph 5 erat dominus regionis, ipse *erat* qui vendebat *triticum* universo populo regionis. Devenerunt ergo fratres Joseph, & incurvaverunt se ei *in* faciem super terram.
7. Et vidit Joseph fratres suos, agnovitq; eos, & 6 alienum se ostendit eis, loquutusq; est cum eis dura: ac dixit eis: Unde venistis? 7 Responderunt, De terra Chenaan ad emendum cibum.
8. Agnovit autem Joseph fratres suos, ipsi veró non agnoverunt eum.
9. Itaq; recordatus est Joseph somniorum, quæ somniaverat de eis, dixitq; 8 eis, Exploratores estis: ad videndum nuditatem terræ venistis.

Qui

CAP. XLII.

AUdiens autem Jacob, quod alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis?
2. * Audivi quod triticum venundetur in Ægypto: descendite, & emite nobis necessaria, ut possimus vivere, & non consumamur inopia.
3. Descendentes igitur fratres Joseph decem, ut emerent frumenta in Ægypto,
4. Benjamin domi retento à Jacob, qui dixerat fratribus ejus: Ne fortè in itinere quicquam patiatur mali:
5. Ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan.
6. Et Joseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad ejus nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui,
7. Et agnovisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos, unde venistis? Qui responderūt: De terra Chanaan, ut emamus victui necessaria.
8. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis.
9. Recordatusque somniorum, quæ aliquando viderat, ait ad eos, Exploratores estis: ut videatis infirmiora terræ venistis.

Qui

Κεφαλ. μβ΄.

ΙΔὼν δὲ Ἰακὼβ, ὅτι ἐστὶ πρᾶσις σίτου ἐν Αἰγύπτῳ, εἶπε πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ἵνα τί ῥαθυμεῖτε;

2. Ἰδοὺ ἀκήκοα, ὅτι ἐστὶ σῖτος ἐν Αἰγύπτῳ, κατάβητε ἐκεῖ, καὶ ἀγοράσατε ἡμῖν μικρὰ βρώματα, ἵνα ζῶμεν, καὶ μὴ ἀποθάνωμεν. * Act. 7. v. 12.

3. Κατέβησαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ Ἰωσὴφ οἱ δέκα πριάσασθαι σῖτον ἐξ Αἰγύπτου.

4. Τὸν δὲ Βενιαμὶν τὸν ἀδελφὸν Ἰωσὴφ, οὐκ ἀπέστειλε μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. εἶπε γάρ, μήποτε συμβῇ αὐτῷ μαλακία.

5. Ἦλθον δὲ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον ἀγοράζειν σῖτον μετὰ τῶν ἐρχομένων. ἦν γὰρ ὁ λιμὸς ἐν γῇ Χαναάν.

6. Ἰωσὴφ δὲ ἦν ὁ ἄρχων τῆς γῆς. οὗτος ἐπώλει παντὶ τῷ λαῷ τῆς γῆς. ἐλθόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ Ἰωσὴφ, προσεκύνησαν αὐτῷ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν.

7. Ἰδὼν δὲ Ἰωσὴφ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπέγνω· καὶ ἠλλοτριοῦτο ἐπ᾽ αὐτῶν, καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς σκληρά. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πόθεν ἥκατε. οἱ δὲ εἶπον, ἐκ γῆς Χαναὰν, ἀγοράσαι βρώματα.

8. Ἐπέγνω δὲ Ἰωσὴφ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν.
9. Καὶ ἐμνήσθη Ἰωσὴφ τῶν ἐνυπνίων, ὧν εἶδεν αὐτός. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, κατάσκοποί ἐστε, κατανοῆσαι τὰ ἴχνη τῆς χώρας ἥκατε.

Οἱ

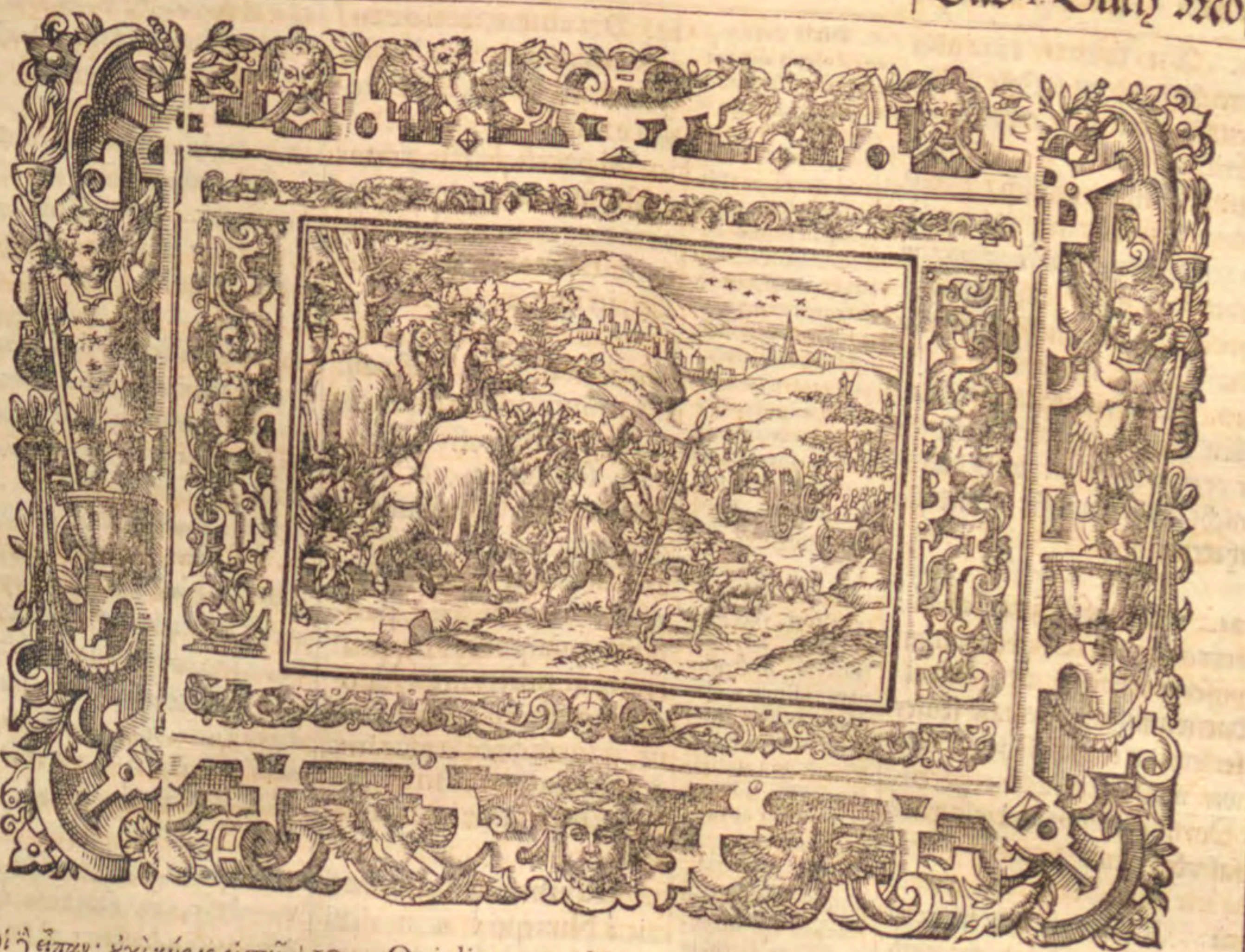

10. Οἱ δὲ εἶπαν· οὐχὶ κύριε, οἱ παῖδές σου ἤλθομεν πρίασθαι βρώματα.

11. Πάντες ἐσμὲν υἱοὶ ἑνὸς ἀνθρώπου, εἰρηνικοί ἐσμεν, οὐκ εἰσὶν οἱ παῖδές σου κατάσκοποι.

12. Εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὐχὶ, ἀλλὰ τὰ ἴχνη τῆς γῆς ἤλθετε ἰδεῖν.

13. Οἱ δὲ εἶπαν· δώδεκα ἐσμὲν οἱ παῖδές σου ἀδελφοὶ ἐν γῇ Χαναὰν, καὶ ἰδοὺ ὁ νεώτερος μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν σήμερον· ὁ δὲ ἕτερος οὐχ ὑπάρχει.

14. Εἶπε δὲ αὐτοῖς Ιωσὴφ. τοῦτό ἐστιν, ὃ εἴρηκα ὑμῖν, λέγων, ὅτι κατάσκοποι ἐστέ.

15. Ἐν τούτῳ φανεῖσθε, μὰ τὴν ὑγίαν Φαραὼ, οὐ μὴ ἐξέλθητε ἐντεῦθεν, ἐὰν μὴ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν ὁ νεώτερος ἔλθῃ ὧδε.

16. Ἀποστείλατε ἐξ ὑμῶν ἕνα, καὶ λάβετε τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν. ὑμεῖς δὲ ἀπάχθητε, ἕως τοῦ φανερὰ γενέσθαι τὰ ῥήματα ὑμῶν, εἰ ἀληθεύετε, ἢ οὔ. εἰ δὲ μὴ, νὴ τὴν ὑγίαν Φαραὼ, ἦ μὴν κατάσκοποι ἐστέ.

17. Καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν φυλακῇ ἡμέρας τρεῖς.

Εἶπε

10. Qui dixerunt: Non est ita domine, sed servi tui venerunt, ut emerent cibos.
11. Omnes filii unius viri sumus: pacifici venimus, nec quicquam famuli tui machinantur mali.
12. Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terræ hujus considerare venistis.
13. At illi dixerunt, Duodecim, inquiunt, servi tui, fratres sumus, filii viri unius in terra Chanaan, minimus cum patre nostro est, alius non est super.
14. Hoc est, ait, quod locutus sum, Exploratores estis.
15. Jam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis nõ egrediemini hinc, donec veni at frater vester minimus.
16. Mittite ex vobis unũ, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur, quæ dixistis utrũ vera an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.
17. Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus.

Die

10. 9 Qui responderunt illi, Nequaquã domine mi, sed servi tui venerunt ad emendum cibum.
11. Omnes nos filii 10 ejusdem viri sumus: veraces sumus, non sunt servi tui exploratores.

12. † Quibus rursum ait, Nequaquam: sed venistis ad videndum nuditatem terræ.
13. Illi dixerunt, Duodecim servi tui fratres 11 sumus, filii viri ejusdem in terra Chenaan: & ecce minor *natu est* cum patre nostro hodie, unus veró 12 non superest.
14. Joseph veró dixit eis, Hoc *est* quod dixi 13 vobis cum dicerem, Exploratores estis.
15. Hac re probabimini, vivit Paroh, si egressi fueritis hinc, nisi 14 quum venerit frater vester minor huc.
16. Mittite ex vobis unum, & accipiat fratrem vestrum: vos autem vincti estote *interim*, & probabuntur verba vestra an veritas *sit* vobiscum: & si non, vivit Paroh quod exploratores 15 estis.
17. Itaq; aggregavit eos in custodiam tribus diebus.

Di-

10. Sie antworten jm/ Nein/ mein Herr/ deine knechte sind komen speise zu keuffen.
11. Wir sind alle eines mans söne/ wir sind redlich/ vnd deine knechte sind nie kundschaffer gewesen.
12. Er sprach zu jnen/ Nein/ sondern jr seid komen zubesehen/ wo das land offen ist.
13. Sie antworten jm/ Wir deine knechte/ sind zwelff brüder eins mans söne im lande Canaan/ vnd der jüngste ist noch bey vnserm vater/ aber der eine ist nicht mehr fürhanden.
14. Joseph sprach zu jnen/ Das ist/ das ich euch gesagt habe/ kundschaffer seid jr.
15. Daran wil ich euch prüfen bey dem leben Pharaonis/ jr solt nicht von dannen komen/ es kome denn her ewer jüngster bruder/
16. Sendet einen vnter euch hin/ der ewern bruder hole/ jr aber solt gefangen sein. Also wil ich prüfen ewer rede/ ob jr mit warheit vmbgehet oder nicht/ denn wo nicht/ so seid jr bey dem leben Pharaonis/ kundschaffer.
17. Vnd lies sie beysamen verwaren drey tag lang.

9. & dixerunt ad eum.
10. Viri unius nos, recti nos, non fuerunt s. t. e, & dixit ad eos: non. quia nud. t. Ven. Videre. 85.
11. Nos Gen. 2. n. 24. sic supra, & infra.
12. non ipse. & dixit ad eos 7.
13. ad Vos dicendo, expl. Vos in eo prob Vita, (per Vitam) Pharaonis. jurandi formula Ægyptiis usitata. v. 16.
14. in Veniendo.
15. Vos.

18. Am dritten tage aber sprach er zu jnen/ Wolt jhr leben/ so thut also / denn ich fürchte Gott.

19. Seid jr redlich/ so last ewer brůder einen gebunden ligen in ewrem gefengnis/ jr aber zihet hin / vnd bringet heim was jr gekaufft habt für den hunger.

20. Vnd bringet ewren jüngsten bruder zu mir/ so wil ich ewren worten gleuben/ das jr nicht sterben můsset / vnd sie theten also.

21. Sie aber sprachen vnternander/ Das haben wir an vnserm bruder verschuldet/ das wir sahen die angst seiner seelen/ da er vns flehet / vnd wir wolten jn nicht erhören. Darumb kompt nu diese trübsal vber vns.

22. Ruben antwortet jnen/ vnd sprach / Sagt ichs euch nicht/ da ich sprach/ versündiget euch nicht an dem knaben/ vnd jr woltet nicht hören? Nu wird sein blut gefoddert.

23. Sie wusten aber nicht das Joseph verstundt/ denn er redet mit jnen durch einen Dolmetscher.

24. Vnd er wand sich von jnen vnd weinet. Da er nu sich wider zu jnen wand / vnd mit jnen redet / nam er aus jnen Simeon vnd band jn für jren augen.

25. Vnd Joseph thet befehl/ das man jre secke mit getreide füllet/ vnd jr geld wider gebe/ einem jglichem in seinen sack/ dazu auch zehrung auff den weg/ vnd man thet jnen also.

26. Vnd sie luden jre wahr auff jre esel / vnd zogen von dannen.

27. Da aber einer seinen sack auffthet/ das er seinem esel futter gebe in der herberge/ ward er gewar seines gelds/ das oben im sack lag.

86. 28. Vnd sprach zu seinen brůdern/ Mein geld ist mir wider worden/ sihe/ in meinem sack ist es. Da entfiel jnen

jr hertz

16. *Timens.* 17. *Recti vos.* 18. *fracturam (n. 1) famis domuum vestrarum.* 19. *dixerunt vir ad fratrem suum, vere delinquentes nos. Gen. 29. n. 4. super fr. n. cujus vid. a. a. ejus (41. n. 65.) in deprecando ipsum ad nos.* 20. *ad vos dicendo.* 21. *& etiam sanguis ejus ecce requisitus.* 22. *non sciebant, quòd audiens. sc. esset, vel, quod audiret. enallage part. pro prat. frequens & elegans. vide supra & infra.* 23. *& circundatus est. i. convertit se.* 24. *& loq. e. ad eos.* 25. *& impleverunt.* 26. *ad redire faciendum argentū eorum, viri (Gen 41. n. 55.) ad sac. s. & ad dandū.* 27. *& tulerunt fracturā (n. 18.) s. a. s.* 28. *ad dandū.* 29. *& ecce ipsa in o. s. s.*

18. Dixit autem ad eos Joseph die tertio, Hoc facite, & vivite: Deum ego 16 timeo.

19. Si 17 veraces estis, frater vester unus ligetur in domo custodiæ vestræ: vos autem ite, asportate 18 frumentum *ad expellendam* famem é domibus vestris.

20. Fratrem verò vestrum minorem *natu* adducetis ad me, & verificabuntur verba vestra, & non moriemini. Fecerunt ergo ita.

21. Et 19 dicebat alter alteri, verè peccavimus adversus fratrem nostrum: nam vidimus angustiam animæ ejus, dum deprecaretur nos, & non audivimus *eum:* idcirco venit super nos angustia hæc.

22. Respondit autem Reuben eis, dicendo, Nonne dicebam 20 vobis hoc modo, Ne peccetis in puerum, & non audistis? 21 en jam sanguis ejus requiritur.

23. At illi 22 ignorabant, quód intelligeret Joseph: quia interpres *fuerat* inter eos.

24. Et 23 avertit se ab eis, & flevit: dein reversus ad illos, 24 loquutus est eis: & accepit ab eis Simon, ligavitq; eum in oculis eorum.

25. Præcepit autem Joseph, 25 ut implerent vasa eorum frumento, & 26 restituerent pecuniam eorum, *pecuniam inquam*, singulorum in saccum suum, darentq; eis escam pro via, & fecit eis sic.

26. 27 Imposueruntque frumentum suum super asinos suos, & abierunt illinc.

27. Et aperuit unus saccum suum ut daret pabulum asino suo, in hospitio: qui vidit pecuniam suam, 29 quæ erat in ore sacci sui:

28. † Dixitq; ad fratres suos, Reddita est pecunia mea, & etjam ecce *est* in sacco meo. Tum egressum est cor eo-

rum,

18. Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi, & vivetis: Deum enim timeo.

19. Si pacifici estis, frater vester unus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta, quæ emistis, in domos vestras.

20. Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, ut possim vestros probare sermones, & non moriamini. Fecerunt ut dixerat,

21. Et locuti sunt ad invicem, Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos & non audivimus: idcirco venit super nos ista tribulatio.

22. E quibus unus Ruben ait: Nunquid non dixi vobis, * Nolite peccare in puerum: & non audistis me? en sanguis ejus exquiritur.

23. Nesciebant autem quòd intelligeret Joseph: eo quòd per interpretem loqueretur ad eos.

24. Avertitque se parumper, & flevit: & reversus locutus est ad eos: Tollensque Simeon & ligans, illis præsentibus

25. Jussit ministris ut implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis suprà cibariis in via: qui fecerunt ita.

26. At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt,

27. Apertoq; unus sacco, ut daret jumento pabulum in diversorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi,

28. Dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia, en habetur in sacco. Et obstupefacti, turbatiq;

mu-

18. Εἶπε δὲ αὐτοῖς τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, τοῦτο ποιήσατε, καὶ ζήσεσθε. τὸν γὰρ Θεὸν ἐγὼ φοβοῦμαι.

19. Εἰ εἰρηνικοί ἐστε, ἀδελφὸς ὑμῶν εἷς κατασχεθήτω ἐν τῇ φυλακῇ· αὐτοὶ δὲ βαδίσατε, καὶ ἀπαγάγετε τὸν ἀγορασμὸν τῆς σιτοδοσίας ὑμῶν.

20. Καὶ τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν νεώτερον ἀγάγετε πρός με, καὶ πιστευθήσονται τὰ ῥήματα ὑμῶν. εἰ δὲ μή, ἀποθανεῖσθε. ἐποίησαν δὲ οὕτως. • *Inf. 43. v. 5.*

21. Καὶ εἶπεν ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· ναί, ἐν ἁμαρτίαις γάρ ἐσμεν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν, ὅτι ὑπερείδομεν τὴν θλῖψιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὅτε κατεδέετο ἡμῶν, καὶ οὐκ εἰσηκούσαμεν αὐτοῦ. καὶ ἕνεκεν τούτου ἐπῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ θλῖψις αὕτη.

22. Ἀποκριθεὶς δὲ Ῥουβὴν, εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἐλάλησα ὑμῖν, λέγων· μὴ ἀδικήσητε τὸ παιδάριον, καὶ οὐκ εἰσηκούσατέ μου; ἰδοὺ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκζητεῖται • *Sup. 37.*

23. Αὐτοὶ δὲ οὐκ ᾔδεισαν, ὅτι ἀκούει Ἰωσήφ· ὁ γὰρ ἑρμηνευτὴς ἀναμέσον αὐτῶν ἦν.

24. Ἀποστραφεὶς δὲ ἀπ' αὐτῶν, ἔκλαυσεν Ἰωσήφ. καὶ πάλιν προσῆλθε πρὸς αὐτούς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. καὶ ἔλαβε τὸν Συμεὼν ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐναντίον αὐτῶν.

25. Ἐνετείλατο δὲ Ἰωσὴφ ἐμπλῆσαι τὰ ἀγγεῖα αὐτῶν σίτου, καὶ ἀποδοῦναι τὸ ἀργύριον ἑκάστῳ εἰς τὸν σάκκον αὐτοῦ, καὶ δοῦναι αὐτοῖς ἐπισιτισμὸν εἰς τὴν ὁδόν. καὶ ἐγενήθη αὐτοῖς οὕτως.

26. Καὶ ἐπιθέντες τὸν σῖτον ἐπὶ τοὺς ὄνους αὐτῶν, ἀπῆλθον ἐκεῖθεν.

27. Λύσας δὲ εἷς τὸν μάρσιππον αὐτοῦ, δοῦναι χορτάσματα τοῖς ὄνοις αὐτοῦ οὗ κατέλυσαν, καὶ εἶδε τὸν δεσμὸν τοῦ ἀργυρίου αὐτοῦ· καὶ ἦν ἐπάνω τοῦ στόματος τοῦ μαρσίππου.

28. Καὶ εἶπε τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ· ἀπεδόθη μοι τὸ ἀργύριον, καὶ ἰδοὺ τοῦτο ἐν τῷ μαρσίππῳ μου. καὶ ἐξέστη ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ ἐτα-

ράχθη-

ῥάχθησαν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τί τοῦτο ἐποίησεν ὁ θεὸς ἡμῖν;

29. Ἦλθον δὲ πρὸς Ἰακὼβ τὸν πατέρα αὐτῶν, εἰς γῆν Χαναάν· καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα τὰ συμβάντα αὐτοῖς, λέγοντες·

30. Λελάληκεν ὁ ἄνθρωπος ὁ κύριος τῆς γῆς πρὸς ἡμᾶς σκληρά, καὶ ἔθετο ἡμᾶς ἐν φυλακῇ, ὡς κατασκοπεύοντας τὴν γῆν.

31. Εἴπαμεν δὲ αὐτῷ, εἰρηνικοὶ ἐσμέν, οὐκ ἐσμὲν κατάσκοποι.

32. Δώδεκα ἀδελφοὶ ἐσμέν, υἱοὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν· ὁ εἷς οὐχ ὑπάρχει, ὁ δὲ μικρότερος μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν σήμερόν ἐστιν ἐν γῇ Χαναάν.

33. Εἶπε δὲ ἡμῖν ὁ ἄνθρωπος ὁ κύριος τῆς γῆς, ἐν τούτῳ γνώσομαι, ὅτι εἰρηνικοί ἐστε· ἀδελφὸν ὑμῶν ἕνα ἄφετε ὧδε μετ' ἐμοῦ. τὸν δὲ ἀγορασμὸν τῆς σιτοδοσίας τοῦ οἴκου ὑμῶν λαβόντες, ἀπέλθετε.

34. Καὶ ἀγάγετε πρός με τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν νεώτερον, καὶ γνώσομαι, ὅτι οὐ κατάσκοποί ἐστε, ἀλλ' ὅτι εἰρηνικοί ἐστε. καὶ τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν ἀποδώσω ὑμῖν, καὶ τῇ γῇ ἐμπορεύεσθε.

35. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ κατακενοῦν αὐτοὺς τοὺς σάκκους αὐτῶν, καὶ ἦν ἑκάστου ὁ δεσμὸς τοῦ ἀργυρίου ἐν τῷ σάκκῳ αὐτῶν. καὶ εἶδον τοὺς δεσμοὺς τοῦ ἀργυρίου αὐτῶν αὐτοί, καὶ ὁ πατὴρ αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν.

36. Εἶπε δὲ αὐτοῖς Ἰακὼβ ὁ πατὴρ αὐτῶν, ἐμὲ ἠτεκνώσατε, Ἰωσὴφ οὐκ ἔστι, Συμεὼν οὐκ ἔστι, καὶ τὸν Βενιαμὶν λήψεσθε, ἐπ' ἐμὲ ἐγένετο ταῦτα πάντα.

37. Εἶπε δὲ Ῥουβὴν τῷ πατρὶ αὐτοῦ, λέγων. τοὺς δύο υἱούς μου ἀπόκτεινον, ἐὰν μὴ ἀγάγω αὐτὸν πρός σε. δὸς αὐτὸν εἰς τὴν χεῖρά μου, κἀγὼ ἄξω αὐτὸν πρός σε.

38. Ὁ δὲ εἶπεν, οὐ καταβήσεται ὁ υἱός μου μεθ' ὑμῶν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπέθανε, καὶ αὐτὸς

μόνος.

mutuò dixerunt: Quidnam est hoc, quod fecit nobis Deus?

29. Veneruntque ad Jacob patrem suum in terram Chanaan, & narraverunt ei omnia, quæ accidissent sibi, dicentes:

30. Locutus est nobis dominus terræ durè, & putavit nos exploratores esse provinciæ.

31. Cui respondimus: Pacifici sumus, nec ullas molimur insidias.

32. Duodecim fratres uno patre geniti sumus: unus non est super, minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.

33. Qui ait nobis: Sic probabo quòd pacifici sitis: Fratrem vestrum unum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite:

34. Fratremq; vestrum minimum adducite ad me ut sciam quòd non sitis exploratores: & istum qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.

35. His dictis cùm frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias: exterritisque simul omnibus,

36. Dixit pater Jacob: Absque liberis me esse fecistis, Joseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Benjamin auferetis: in me hæc omnia mala reciderunt.

37. Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi restituam.

38. At ille. Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater ejus mortuus

tuus

rum, & [30] obstupuerunt alter alteri dicendo, Quid hoc *est quod* fecit Deus nobis?

29. [31] Tandem devenerunt ad Jaacob patrem suum in terram Chenaan, [32] renuntiaveruntque ei omnia, quæ acciderant eis, dicendo.

30. Loquutus est vir ille dominus regionis nobiscum dura: & dedit nos tanquam [33] exploratores terræ.

31. Et diximus illi, veraces sumus, non fuimus exploratores.

32. Duodecim [34] sumus fratres filii patris nostri: unus [35] non extat, & minor *natu* hodie *est* cum patre nostro in terra Chenaan.

33. Et dixit ad nos vir ille dominus terræ, [36] Hac re cognoscam quòd veraces sitis, fratrem vestrum unum [37] relinquite mecum, & *frumentum ad expellendam* famem domorum vestrarum accipite, & discedite.

34. Adduciteq; fratrem vestrum minimum ad me, [38] ut cognoscam, quòd non sitis exploratores, sed veraces: *tum* fratrem vestrum dabo vobis, & [39] in hac terra negotiabimini.

35. Fuit autem [40] ipsis evacuantibus saccos suos, ecce uniuscujusq; ligatura pecuniæ suæ *erat* in sacco suo: videntes autem ipsi & pater illorum, ligaturas pecuniarum suarum, timuerunt.

36. Dixitq; ad eos Jaacob pater illorum, Me orbastis: Joseph [41] non extat, Simon non extat, & Binjamin accipietis: super me [42] reciderunt omnia hæc.

37. Dixit ergo Reuben ad patrem suum [43] his verbis, Duos filios meos mori facias, nisi reduxero illum ad te: da illum [44] in manu mea, & ego reducam eum ad te.

38. Et dixit, Non descendet filiius meus vobiscum: nam frater ejus mortuus

est,

jr hertz/vnd erschracken vntereinander/vnd sprachen/ Warumb hat vns Gott das gethan?

29. Da sie nu heim kamen zu jrem vater Jacob in das land Canaan/ sagten sie jm alles/was jnen begegnet war/ vnd sprachen.

30. Der man/der im lande Herr ist/ redet hart mit vns/ vnd hielt vns für kundschaffer des lands.

31. Vnd da wir jm antworten / Wir sind redlich / vnd nie kundschaffer gewesen.

32. Sondern zwelff brüder vnsers vaters söne / einer ist nicht mehr fürhanden/vnd der iüngst ist noch bey vnserm vater im lande Canaan/

33. Sprach der Herr im lande zu vns / daran wil ich mercken/ob jr redlich seid/ Einen ewer brüder lasset bey mir/vnd nemet die notturfft für ewer haus/vnd ziehet hin/

34. Vnd bringet ewern jüngsten bruder zu mir / so mercke ich/das jr nicht kundschaffer/ sondern redlich seid/ So wil ich euch auch ewern bruder geben vnd mügt im lande werben.

35. Vnd da sie die secke ausschutten/fand ein iglicher sein bündlin gelds in seinem sack. Vnd da sie sahen / das es bündlin jres gelds waren / sampt jrem vater/ erschracken sie.

36 Da sprach Jacob jr vater zu jnen / jr beraubt mich meiner kinder. Joseph ist nicht mehr fürhanden/ Simeon ist nicht mehr fürhanden / Benjamin wolt jr hinnemen / es gehet alles vber mich.

37. Ruben antwortet seinem vater/vnd sprach. Wenn ich dir jn nicht widerbringe/ so erwürge meine zween söne / gib mir jn nur in meine hand / ich wil jn dir widerbringen.

38. Er sprach/Mein son sol nicht mit euch hinab ziehen/ denn sein bruder ist tod / vnd

er ist

30. *& intremuerunt vir ad fratr. suum (n. 19) dicendo.*
31. *Vau. Gen. 41. n. 64.*
32. *& indicarunt e. o. contingentia e. d.*
33. *explorantes terram, & d. ad illum: Recti nos.*
34. *nos.*
35. *non ipse.*
36. *in hoc c. q. recti vos.*
37. *dimittite.*
38. *& c. q. n. expl. vos, quia recti vos.*
39. *terran. (negotiando) circumibitis.*
40. *ipsi evacuantes (n. 21) s. s. & ecce viro (n. 26) l. argenti sui (sc. erat) in s. s. & viderunt l. s. s. ipsi & pat. il. & tim.*
41. *non ipse & S. non ipse. n. 31.*
42. *fuerunt*
43. *dicendo, d. f. m. mori facies, si non adduxero.*
44. *super m. m. & e. adducam.*

CAPUT XLII.

45. *solus ipse r. e. & accidit illi periculum (n. 4) in ipsa via, qua ibitis in ea, &*

Cap. 43.

1. *fracturam Gen. 42. n. 26.*
2. *frangite. v. 3. Gen. 42. n. 3.*

3. *in nobis.*

87 4. *si tu mittens.*

5. *non tu mittens.*

6. *ad nos.*

7. *an adh vobis frater. & dixerunt.*

8. *dicendo, a. a. p. v. vivens. Gen. 42. n. 22.*
9. *super os verborum istorum. n. sciendo sciemus, qu. d. e. descendere facite.*
10. *ad Israel p. s.*
11. *& vivemus.*
12. *etiam nos, etiam tu, etiam p. n.*

er ist allein vberblieben. Wenn jm ein vnfal auff dem wege begegnete/da jr auff reiset/würdet jr meine grawe haar mit hertzeleid in die gruben bringen.

Das XLIII. Cap.

Die thewrung aber druckte das land.

2. Vnd da es verzehret war/ was sie für getreide aus Egypten gebracht hatten/sprach jr vater zu jnen/Zihet wider hin / vnd keufft vns ein wenig speise.

3. Da antwortet jm Juda/ vnd sprach / Der man band vns das hart ein / vnd sprach/ Jr solt mein angesicht nicht sehen/es sey denn ewer bruder mit euch.

4. Ists nu / das du vnsern bruder mit vns sendest/so wollen wir hinab zihen/ vnd dir zu essen keuffen.

5. Ists aber/das du jn nicht sendest/so zihen wir nicht hinab/denn der man hat gesagt zu vns/Jr solt mein angesicht nicht sehen / ewer bruder sey denn mit euch.

6. Israel sprach/ Warumb habt jhr so vbel an mir gethan/ das jr dem man ansaget / wie jr noch einen bruder habt?

7. Sie antworten/der man forschet so genaw nach vns vnd vnser freundschafft / vnd sprach/Lebet ewer vater noch? Habt jr auch noch einen bruder? Da sagten wir jm / wie er vns fragte. Wie kundten wir so eben wissen/das er sagē würde/Bringet ewren bruder mit hernider?

8. Da sprach Juda zu Israel seinem vater/las den knaben mit mir zihen/das wir vns auffmachen vnd reisen / vnd leben/vnd nicht sterben/ beide wir vnd du / vnd vnser kindlin.

9. Jch wil bürge für jn sein/ von meinen henden soltu jn

fod-

est, & ipse 45 solus relictus est: si accideret illum mori in via per quam ibitis, descendere facietis canitiem meam cum dolore ad sepulchrum.

CAP. XLIII.

Porro fames gravis *erat* in ea regione.

2. Fuit igitur, quum finissent edere 1 triticum, quod attulerat ex Misraim, tum dixit ad eos pater eorum, Revertimini, 2 comparate nobis pusillum cibi.

3. Et dixit illi Jehudah his verbis, contestando contestatus est 3 nos vir ille, dicendo, Non videbitis faciem meam sine fratre vestro vobiscum.

4. †4 Si *igitur* miseris fratrem nostrum nobiscum, descendemus, & ememus tibi cibum.

5. Quód si 5 non miseris, non descendemus: vir enim ille dixit 6 nobis, Non videbitis faciem meam sine fratre vestro vobiscum.

6. Et dixit Israel, quare *hoc* malo affecistis me, renuntiando viro illi, 7 quód adhuc frater esset vobis?

7. Responderunt, Interrogando interrogavit vir ille de nobis, de cognatione nostra, 8 dicens, An adhuc pater vester vivit? an est vobis frater? Et renuntiavimus ei 9 juxta verba ista. nunquid cognoscendo cognoscere poteramus, quod dicturus esset, Adducite fratrem vestrum?

8. Et dixit Jehudah 10 Israeli patri suo, Mitte puerum illum mecum, tum surgemus & pergemus, 11 ut vivamus, & non moriamur 12 & nos, & tu, & parvuli nostri.

9. Ego 13 fidejubeo pro illo, de manu mea requiras eum:

nisi

tuus est, & ipse solus remansit. Si quid ei adversitatis acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

CAP. XLIII.

Interim fames omnem terram vehementer premebat.

2. Consumptisque cibis quos ex Ægypto detulerant, dixit Jacob ad filios suos: Revertimini, & emite nobis pauxillum escarum.

3. Respondit Judas: Denuntiavit nobis vir ille sub attestatione jurisjurandi, dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.

4. Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, & ememus tibi necessaria.

5. Si autem non vis, non ibimus: vir enim (ut sæpe diximus) denuntiavit nobis, dicens: * Non videbitis faciem meam absq; fratre vestro minimo.

6. Dixit eis Israel: In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei & alium habere vos fratrem.

7. At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem, nostram progeniem: si pater viveret: si haberemus fratrem: & nos respondimus ei cōsequenter juxta id, quod fuerat sciscitatus: nunquid scire poteramus quód dicturus esset, Adducite fratrem vestrum vobiscum?

8. Judas quoque dixit patri suo, Mitte puerum mecum, ut proficiscamur, & possimus vivere, ne moriamur nos & parvuli nostri.

9. * Ego suscipio puerum: de manu mea require il-

lum,

μόνος καταλέλειπται, καὶ συμβήσεται αὐτὸν μαλακισθῆναι ἐν τῇ ὁδῷ, ᾗ ἂν πορεύησθε, καὶ κατάξετέ μου τὸ γῆρας μετὰ λύπης εἰς ᾅδου.

Κεφαλ. μγ΄.

Ο δὲ λιμὸς ἐνίσχυσεν ἐπὶ τῆς γῆς.

2. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα συνετέλεσαν καταφαγεῖν τὸν σῖτον, ὃν ἤνεγκαν ἐξ Αἰγύπτου. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ πατὴρ αὐτῶν, πάλιν πορευθέντες πρίασθε ἡμῖν μικρὰ βρώματα.

3. Εἶπε δὲ αὐτῷ Ἰούδας, λέγων, διαμαρτυρίᾳ διαμεμαρτύρηται ἡμῖν ὁ ἄνθρωπος, λέγων, οὐκ ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, ἐὰν μὴ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν ὁ νεώτερος μεθ᾽ ὑμῶν ᾖ.

4. Εἰ μὲν οὖν ἀποστέλλῃς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν μεθ᾽ ἡμῶν, καταβησόμεθα, καὶ ἀγοράσομέν σοι βρώματα.

5. Εἰ δὲ μὴ ἀποστέλλῃς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν μεθ᾽ ἡμῶν, οὐ πορευσόμεθα. ὁ γὰρ ἄνθρωπος εἶπεν ἡμῖν, λέγων, οὐκ ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, ἐὰν μὴ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν ὁ νεώτερος μεθ᾽ ὑμῶν ᾖ.

6. Εἶπε δὲ Ἰσραὴλ, τί ἐκακοποιήσατέ με, ἀναγγείλαντες τῷ ἀνθρώπῳ· ὅτι ἐστὶν ὑμῖν ἀδελφός;

7. Οἱ δὲ εἶπαν, ἐρωτῶν ἐπηρώτησεν ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὴν γενεὰν ἡμῶν, λέγων, εἰ ἔτι ὁ πατὴρ ὑμῶν ζῇ, καὶ εἰ ἔστιν ὑμῖν ἀδελφός. καὶ ἀνηγγείλαμεν αὐτῷ, κατὰ τὴν ἐπερώτησιν ταύτην. μὴ ᾔδειμεν, ὅτι ἐρεῖ ἡμῖν, ἀγάγετε τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν;

8. Εἶπε δὲ Ἰούδας πρὸς Ἰσραὴλ τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἀπόστειλον τὸ παιδάριον μετ᾽ ἐμοῦ, καὶ ἀναστάντες πορευσόμεθα· ἵνα ζῶμεν καὶ μὴ ἀποθάνωμεν, καὶ ἡμεῖς καὶ σὺ καὶ ἡ ἀποσκευὴ ἡμῶν.

9. Ἐγὼ ἐκδέχομαι αὐτόν· ἐκ χειρός μου ζήτησον αὐτόν. ἐὰν

μὴ

(Gen. 42. n. 19) & *descendere facietis c. m. in d. a. s.*

* Sup. 42. v. 20.

* Inf. 44. v. 32.

μὴ ἀγάγω αὐτ πρός σε, καὶ στήσω αὐτὸν ἐναντίον σου, ἡμαρτηκὼς ἔσομαι εἰς σὲ πάσας τὰς ἡμέρας.

10. Εἰ μὴ γὰρ ἐβραδύναμεν, ἤδη ἂν ὑπεστρέψαμεν δίς.

11. Εἶπε δὲ αὐτοῖς Ἰσραὴλ ὁ πατὴρ αὐτῶν, εἰ οὕτως ἐστὶ, τοῦτο ποιήσατε· λάβετε ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς ἐν τοῖς ἀγγείοις ὑμῶν, καὶ καταγάγετε τῷ ἀνθρώπῳ δῶρα τῆς ῥητίνης, καὶ τοῦ μέλιτος, καὶ θυμίαμα, καὶ στακτὴν, καὶ τερέβινθον, καὶ κάρυα·

12. Καὶ τὸ ἀργύριον διπλοῦν λάβετε ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν· καὶ τὸ ἀργύριον τὸ ἀποστραφὲν ἐν τοῖς μαρσίπποις ὑμῶν, ἀποστρέψατε μεθ' ὑμῶν. μή ποτε ἀγνόημά ἐστιν.

13. Καὶ τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν λάβετε, καὶ ἀναστάντες κατάβητε πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

14. Ὁ δὲ Θεός μου δῴη ὑμῖν χάριν ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀποστείλαι τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν ἕνα, καὶ τὸν Βενιαμίν· ἐγὼ μὲν γὰρ καθάπερ ἠτέκνωμαι, ἠτέκνωμαι.

15. Λαβόντες δὲ οἱ ἄνδρες τὰ δῶρα ταῦτα, καὶ τὸ ἀργύριον διπλοῦν ἔλαβον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ τὸν Βενιαμίν. καὶ ἀναστάντες, κατέβησαν εἰς Αἴγυπτον. καὶ ἔστησαν ἐναντίον Ἰωσήφ.

16. Εἶδε δὲ Ἰωσὴφ αὐτοὺς, καὶ τὸν Βενιαμὶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν ὁμομήτριον. καὶ εἶπε τῷ ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, εἰσάγαγε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ σφάξον θύματα, καὶ ἑτοίμασον· μετ' ἐμοῦ γὰρ φάγονται οἱ ἄνθρωποι ἄρτους τὴν μεσημβρίαν.

17. Ἐποίησε δὲ ὁ ἄνθρωπος, καθὰ εἶπεν Ἰωσήφ. καὶ εἰσήγαγε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰωσήφ.

18. Ἰδόντες δὲ οἱ ἄνδρες, ὅτι εἰσηνέχθησαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰωσήφ, εἶπαν, διὰ τὸ ἀργύριον τὸ ἀποστραφὲν ἐν τοῖς μαρσίπποις ἡμῶν τὴν ἀρχὴν, ἡμεῖς εἰσαγόμεθα, τοῦ συκοφαντῆσαι ἡμᾶς, καὶ ἐπιθέσθαι ἡμῖν, τοῦ

lum, nisi reduxero & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore.

10. Si non intercessisset dilatio, jam vice altera venissemus.
11. Igitur Israel pater eorum dixit ad eos, Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ frugibus in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinæ, & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, & amygdalarum.
12. Pecuniam quoq; duplicem ferte vobiscum: & illam quam invenistis in sacculis, reportate, ne forte errore factum sit.
13. Sed & fratrem vestrum tollite, & ite ad virum.

14. Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiscum fratrem vestrum, quem tenet in vinculis, & hunc Benjamin: ego autem quasi orbatus absque liberis ero.
15. Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Benjamin: descenderuntque in Ægyptum, & steterunt coram Joseph.
16. Quos cùm ille vidisset, & Benjamin simul, præcepit dispensatori domus suæ, dicens: Introduc viros domum, & occide victimas, & instrue convivium: quoniam mecum sunt comesturi meridie.
17. Fecit ille sicut fuerat imperatum, & introduxit viros domum,

18. Ibique exterriti, dixerunt mutuò: Propter pecuniam quam retulimus prius in saccis nostris, introducti sumus: ut devolvat in nos calumniam, & violenter subjiciat

nisi reduxero eum ad te, & statuero eum ante te, pœnæ obnoxius ero tibi omnibus diebus.

10. Sanè nisi tardavissemus, certè nunc reversi fuissemus jam bis.
11. Et dixit illis Israel pater eorum, Si ita nunc *oportet*, istud facite: tollite de [14] optimis fructibus terræ in vasis vestris, & deferte viro illi munus, pusillum resinæ, & pusillum mellis, aromata, & stacten, pineas, & amygdala.

12. Pecuniam quoq; duplicem accipite in manibus vestris, & pecuniam reductam in ore saccorum vestrorum referte in manu vestra, forte error [15] fuit.
13. Fratrem præterea vestrum capite, & surgite, revertimini ad virum illum,
14. Deus autem omnipotens [16] det vobis misericordias ante virum: & remittat vobis fratrem vestrum alium, & hunc Binjamin: ego verò quemadmodum orbatus sum, orbatus sum.
15. Acceperunt itaq viri illi munus illud, & duplicem pecuniam acceperunt in manu sua, ac Binjamin: & surrexerunt, atq; descenderunt *in* Misraim, steteruntq; coram Joseph.
16. [17] Videns autē Joseph cum illis Binjamin, dixit ei qui præerat domui suæ, Introduc viros illos in domum, & macta [18] victimam, & appara: quia mecum comedent viri isti in meridie.
17. [†] Et fecit vir ille quemadmodum dixerat Joseph, introduxitq; vir ille homines illos in domum Joseph.
18. Timuerunt autem viri illi, quando introducti fuerunt *in* domum Joseph, & dixerunt, [19] Propter pecuniam illam quæ reposita fuit in saccis nostris in principio, [20] sumus introducti: [21] ut devolvat sese supra nos: & irru

foddern. Wenn ich dir jn nicht wider bringe / vnd für deine augen stelle / so wil ich mein lebenlang die schuld tragen.

10. Denn wo wir nicht hetten verzogen / weren wir schön wol zwey mal wider komen.
11. Da sprach Jsrael jr vater zu jnen / Mus es denn ja also sein / so thuts. Vnd nemet von des landes besten früchten in ewer secke / vnd bringet dem manne geschencke hinab / ein wenig balsam / vnd honig / vnd würtze / vnd myrrhen vnd datteln / vnd mandeln.
12. Nemet auch ander geld mit euch / vnd das geld / das euch oben in ewren secken wider worden ist / bringet auch wider mit euch / vieleicht ist ein jrrthumb da geschehen.
13. Dazu nemet ewren bruder / macht euch auff / vnd kompt wider zu dem manne.
14. Aber der allmechtige Gott / gebe euch barmhertzigkeit für dem manne / das er euch lasse ewren andern bruder / vnd BenJamin / Jch aber mus sein / wie einer der seiner kinder gar beraubt ist.
15. Da namen sie diese geschencke vnd das geld zwiefeltig mit sich / vnd BenJamin machten sich auff / zogen in Egypten / vnd traten für Joseph.
16. Da sahe sie Joseph mit BenJamin / vnd sprach zu seinem haushalter / Füre diese menner zu hause / vnd schlachte vnd richte zu / denn sie sollen zu mittag mit mir essen.

17. Vnd der man thet / wie im Joseph gesagt hatte / vnd füret die menner in Josephs haus.
18. Sie furchten sich aber / das sie in Josephs haus gefurt worden / vnd sprachen / Wir sind herein gefurt vmb des gelds willen / das wir in vnsern secken vorhin wider funden haben / das ers auff vns bringe / vnd felle ein vrteil vber vns / damit er vns neme

13. *Subarrhabo eum. d. m. m. requires e. si non r. e. a. t. & s. e. ante facies tuas, & peccabo tibi o. d. quia n. tard. quia n. r. his duabus vicibus.*
14. *cantatione t. in v. v. & descendere facile v. i. m.*

15. *hoc.*

16. *dabit v. m. a. v. & remittet.*

17. *& vidit J. c. i. B. & dixit e. q. super domum s. duc.*
18. *mactationem.*
19. *super v. rbum argenti redditi. i. s. n. Gen. 12. n. 31.* 88.
20. *nos. int.*
21. *ad volvendum se s. n. & ad dejiciendum se s. n. & ad tollendum.*

zu eigen knechten/ sampt unsern eseln.
19. Darumb traten sie zu Josephs haushalter / vnd redten mit jm für der hausthür/
20. Vnd sprachen / Mein Herr/ wir sind vorhin herab gezogen/speise zu keuffen.

21. Vnd da wir in die herberge kamen/vnd vnsere secke aufftheten/ Sihe / da war eines jglichen gelt oben in seinem sack mit volligem gewicht/darumb haben wirs wider mit vns bracht.
22. Haben auch ander geld mit vns herab bracht/ speise zu keuffen/ Wir wissen aber nicht/ wer vns vnser geld in vnser secke gesteckt hat.

23. Er aber sprach/ Gehabt euch wol/ fürchtet euch nicht/ ewer Gott vnd ewers vaters Gott hat euch einen schatz gegeben in ewer secke / ewer gelt ist mir worden. Vnd er füret Simeon zu jnen heraus.

24. Vnd füret sie in Josephs haus/ gab jnen wasser/ das sie jre füsse wuschen / vnd gab jren eseln futter.

25. Sie aber bereiten das geschencke zu / bis das Joseph kam auff den mittag/ denn sie hatten gehöret/ das sie daselbs das brot essen solten.
26. Da nu Joseph zum hause eingieng/ brachten sie jm zu hause das geschencke in jren henden/ vnd fielen für jm nider zur erden.

27. Er aber grüsset sie freundlich/vnd sprach / Gehet es ewerm vater dem alten wol/von dem jr mir saget? Lebet er noch?

28. Sie antworten/Es gehet deinem knechte vnserm vater wol/vnd lebet noch / vnd neigeten sich/vnd fielen für jm nider.
29. Vnd er hub seine augen auff/vnd sahe seinen bruder BenJamin seiner mutter son/vnd sprach / Ist das ewer

22. *super dom.*
23. *in (per) me. deprecantis particula.*
24. *frangendum n. 2. v. 21.*
25. *& ecce argentum viri (42. n. 26) i. o. s. s. argentum n. in pondere s.*
26. *& arg. aliud descendere fecimus.*
27. *& dixit.*
28. *absconditum.*
29. *usque ad venire 7.*
30. *de pace, & dixit, an pax patri vestro seni, quem dixistis? num adhuc ille vivens? & dixerunt. pax.*
31. *adhuc ille vivens, & inclinavit verticem & incurvaverunt se. & sustulit o. s. & vid.*
32. *an iste fr. v. parvus, quē dixeratis ad me & dixit.*

at in nos: & tollat nos in servos, & asinos nostros.
19. Et accesserunt ad virum illum, qui [22] præerat domui Joseph, loquutiq; sunt ad eum *in* ostio domus,
20. Et dixerunt, [23] Quæsumus domine mi, descendendo descend mus in principio ad [24] emendum escam.
21 Accidit autem, *ut* quum venissemus ad hospitium, & aperuissemus saccos nostros, [25] ecce pecunia uniuscujusq; *erat* in ore sacci sui, pecunia *inquam* nostra juxta pondus suum: & retulimus eam in manu nostra.
22. [26] Aliam præterea pecuniam attulimus in manu nostra ad emendum escam: nescimus quisnam reposuerit pecuniam nostram in saccis nostris.
23. [27] Et respondit, Pax vobis, ne timeatis: Deus vester & Deus patris vestri dedit vobis [28] thesaurum in saccis vestris: pecunia vestra pervenit ad me. Et eduxit ad eos Simon.
24. Introduxit ergo vir ille homines ipsos ad domum Joseph: deditq; *illis* aquam & laverunt pedes suos, dedit quoq; pabulum asinis eorum.
25. Et apparaverant munus illud interim [29] dum veniret Joseph in meridie. audierant enim quod illic comesturi essent panem.
26. Venit ergo Joseph domum, & attulerunt ei munus quod *erat* in manu ipsorum ad domum: & incurvaverunt se ei in terram *usq;*.
27. Et interrogavit eos [30] de sanitate, addiditq;, Num sanus est pater vester senex, *de* quo dixistis, vivitne adhuc?
28. Qui responderunt, Sanitas *est* servo tuo patri nostro, & [31] adhuc vivit. Et incurvaverunt se, & adoraverunt.
29. Sublatis autem oculis suis, vidit Binjamin fratrem suum filium matris suæ, & dixit, [32] Est-

servituti & nos, & asinos nostros.
19. Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem,
20. Locuti sunt: Oramus domine ut audias nos. * Jam ante descendimus ut emeremus escas.
21. Quibus emptis, cùm venissemus ad diversorium, aperuimus saccos nostros, & invenimus pecuniam in ore saccorum: quam nunc eodem pondere reportavimus.
22. Sed & aliud attulimus argentum, ut emamus, quę nobis necessaria sunt: non est in nostra conscientia, quis posuerit eam in marsupiis nostris.
23. At ille respondit, Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesauros in saccis vestris. pecuniam quam dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon.
24. Et introductis domum attulit aquam, & laverunt pedes suos, deditque pabulum asinis eorum.
25. Illi verò parabant munera, donec ingrederetur Joseph meridie. audierant enim quòd ibi comesturi essent panem.
26. Igitur ingressus est Joseph domum suam, obtuleruntq; ei munera, tenentes in manibus suis: & adoraverunt proni in terram.
27. At ille clementer resalutatis eis, interrogavit eos, dicens: Sanusne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit?
28. Qui responderunt: Sospes est servus tuus pater noster, adhuc vivit. Et incurvati, adoraverunt eum.
29. Attollens autem Joseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum uterinum, & ait: Iste est frater

λαβεῖν ἡμᾶς εἰς παῖδας, καὶ τοὺς ὄνους ἡμῶν.
19. Προσελθόντες δὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον τὸν ἐπὶ τοῦ οἴκου τοῦ Ιωσήφ, ἐλάλησαν αὐτῷ ἐν τῷ πυλῶνι τοῦ οἴκου,
20. Λέγοντες· δεόμεθα κύριε, κατέβημεν τὴν ἀρχὴν πρίασθαι βρώματα.
21. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἤλθομεν εἰς τὸ καταλῦσαι, καὶ ἠνοίξαμεν τοὺς μαρσίππους ἡμῶν, καὶ τόδε τὸ ἀργύριον ἑκάστου ἐν τῷ μαρσίππῳ αὐτοῦ· τὸ ἀργύριον ἡμῶν ἐν σταθμῷ ἀπεστρέψαμεν νῦν ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν.
22. Καὶ ἀργύριον ἕτερον ἠνέγκαμεν μεθ᾽ ἑαυτῶν, ἀγοράσαι βρώματα· οὐκ οἴδαμεν τίς ἐνέβαλεν τὸ ἀργύριον εἰς τοὺς μαρσίππους ἡμῶν.

23. Εἶπε δὲ αὐτοῖς, ἵλεως ὑμῖν, μὴ φοβεῖσθε. ὁ Θεὸς ὑμῶν, καὶ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ὑμῶν ἔδωκεν ὑμῖν θησαυροὺς ἐν τοῖς μαρσίπποις ὑμῶν· τὸ δὲ ἀργύριον ὑμῶν, εὐδοκιμοῦν ἀπέχω. καὶ ἐξήγαγε πρὸς αὐτοὺς τὸν Συμεών.

24. Καὶ ἤνεγκεν ὕδωρ νίψαι τοὺς πόδας αὐτῶν· καὶ ἔδωκε χορτάσματα τοῖς ὄνοις αὐτῶν.

25. Ἡτοίμασαν δὲ τὰ δῶρα, ἕως τοῦ εἰσελθεῖν Ιωσὴφ μεσημβρίας. ἤκουσαν γὰρ ὅτι ἐκεῖ μέλλει ἀριστᾶν.

26. Εἰσῆλθε δὲ Ιωσὴφ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ τὰ δῶρα, ἃ εἶχον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν εἰς τὸν οἶκον. καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν.
27. Ἠρώτησε δὲ αὐτούς, πῶς ἔχετε; καὶ εἶπεν, εἰ ὑγιαίνει ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ πρεσβύτερος, ὃν εἴπατε, ἔτι ζῇ;

28. Οἱ δὲ εἶπαν, ὑγιαίνει ὁ παῖς σου ὁ πατὴρ ἡμῶν, ἔτι ζῇ. καὶ εἶπεν, εὐλογητὸς ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τῷ Θεῷ. καὶ κύψαντες προσεκύνησαν αὐτῷ.
29. Ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, ἶδεν Βενιαμὶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν ὁμομή-

* Sup. 42. v. 5.

τριον· καὶ εἶπεν, οὗτος ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν ὁ νεώτερος, ὃν εἴπατε πρός με ἀγαγεῖν; καὶ εἶπεν, ὁ Θεὸς ἐλεήσαι σε τέκνον.

30. Εταράχθη δὲ Ιωσὴφ· συνεστρέφετο γὰρ τὰ ἔντερα αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, καὶ ἐζήτει κλαῦσαι· εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸ ταμεῖον αὐτοῦ, ἔκλαυσεν.

31. Καὶ νιψάμενος τὸ πρόσωπον, ἐξελθὼν, ἐνεκρατεύσατο. καὶ εἶπεν, παράθετε ἄρτους.

32. Καὶ παρέθηκαν αὐτῷ μόνῳ, καὶ αὐτοῖς καθ' ἑαυτοὺς, καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις, τοῖς συνδειπνοῦσιν μετ' αὐτοῦ καθ' ἑαυτούς· οὐ γὰρ ἠδύναντο οἱ Αἰγύπτιοι συνεσθίειν μετὰ τῶν Εβραίων ἄρτους· βδέλυγμα γάρ ἐστι τοῖς Αἰγυπτίοις.

33. Εκάθισαν δὲ ἐναντίον αὐτοῦ, ὁ πρωτότοκος κατὰ τὰ πρεσβεῖα αὐτοῦ, καὶ ὁ νεώτερος κατὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ. ἐξίσταντο δὲ οἱ ἄνθρωποι ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

34. Ηραν δὲ μερίδας παρ' αὐτοῦ πρὸς αὐτούς· ἐμεγαλύνθη δὲ ἡ μερὶς Βενιαμὶν παρὰ τὰς μερίδας πάντων πενταπλασίως πρὸς τὰς ἐκείνων. ἔπιον δὲ, καὶ ἐμεθύσθησαν μεθ' αὐτοῦ.

Κεφαλ. μδ'.

ΚΑὶ ἐνετείλατο Ιωσὴφ τῷ ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, λέγων· πλήσατε τοὺς μαρσίππους τῶν ἀνθρώπων βρωμάτων, ὅσα ἂν δύνωνται ἆραι· καὶ ἐμβάλετε ἑκάστου τὸ ἀργύριον ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ μαρσίππου.

2. Καὶ τὸ κόνδυ μου τὸ ἀργυροῦν ἐμβάλετε εἰς τὸν μάρσιππον τοῦ νεωτέρου, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ σίτου αὐτοῦ. ἐγενήθη δὲ κατὰ τὸ ῥῆμα Ιωσὴφ, καθὼς εἶπε.

3. Τοπρωὶ διέφαυσεν, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀπεστάλησαν αὐτοὶ καὶ οἱ ὄνοι αὐτῶν.

Ἐξελ-

vester parvulus, de quo dixeratis mihi: Et rursum, Deus, inquit, misereatur tui, fili mi.

30. Festinavitque, quia commota fuerant viscera ejus super fratre suo, & erumpebant lachrimæ: & introjens cubiculum flevit.

31. Rursumque lota facie egressus, continuit se, & ait: Ponite panes.

32. Quibus appositis, seorsum Joseph, & seorsum fratribus, Ægyptiis quoque, qui vescebantur simul, seorsum, (illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebræis, & prophanum putant hujuscemodi convivium)

33. Sederunt coram eo, primogenitus juxta primogenita sua, & minimus juxta ætatem suam. Et mirabantur nimis,

34. Sumptis partib' quas ab eo acceperant: majorque pars venit Benjamin, ita ut quinq; partibus excederet. Biberuntque, & inebriati sunt cum eo.

CAP. XLIIII.

PRæcepit autē Joseph dispensatori domus suæ, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: & pone pecuniam singulorū in summitate sacci.

2. Scyphum autem meum argenteum, & pretium, quod dedit, tritici, pone in ore sacci junioris, factumque est ita.

3. Et orto mane, dimissi sunt cum asinis suis.

Jam-

ne iste frater vester minor, de quo dixeratis mihi? Et adjecit, Deus, misereatur tui, fili mi.

30. Tum festinavit Joseph (quia incalescebant miserationes ejus super fratrem suum) & quærebat flere: ingressus est igitur cubiculum, & flevit ibi

31. †33 Lota postea facie sua, rursum egressus est, & continuit sese, & dixit. Apponite panem.

32. Et apposuerunt 34 illi seorsum, & illis seorsum, Aegyptiis quoq; qui comedere solebant cum eo, seorsum: non enim possunt Aegyptii comedere cum Ebræis panem, quia illud abominatio est Aegyptiis.

33. Sederunt itaque coram illo, primogenitus secundum primogenituram suam, & 35 minor juxta minorem ætatem suam: admirati sunt viri illi, alter ad alterum.

34. Et accepit partes à cōspectu suo ad illos, & multiplicavit partem Binjamin supra partes omnium, quinq; partibus: biberuntque & inebriaverunt se cum eo.

CAP. XLIIII.

PRæcepit autem 1 præfecto domus suæ dicendo, Imple saccos virorum istorum cibo, 2 quantum potuerint ferre, & repone cujusq; pecuniam in ore sacci sui.

2. Scyphum præterea meum, scyphum 3 argenteum pone in ore sacci junioris, & pecuniam tritici sui. Et fecit juxta verbum Joseph quod dixerat.

3. Mane illuxit, & viri illi dimissi sunt, & ipsi asini eorum.

Ipsi

jüngster bruder/da jr mir von sagetet? Vnd sprach weiter/ Gott sey dir gnedig mein son.

30. Vnd Joseph eilete/ denn sein hertz entbrand jm gegen seinem bruder/vnd suchte wo er weinete/vnd gieng in seine kamer/ vnd weinete daselbs.

31. Vnd da er sein angesicht gewaschen hatte/gieng er heraus / vnd hielt sich fest/ vnd sprach/Leget brot auff.

32. Vnd man trug jm besonders auff/ vnd jenen auch besonders/vnd den Egyptern/ die mit jm assen auch besonders. Deñ die Egypter thüren nicht brot essen mit den Ebreern/denn es ist ein grewel für nen.

33. Vnd man satzt sie gegen im/den erstgebornen nach seiner erstengeburt / vnd den jüngsten nach seiner jugent.

34. Des verwunderten sie sich vnternander. Vnd man trug jnen essen für/ von seinem tisch/ aber dem BenJamin ward fünff mal mehr/ deñ den andern. Vnd sie truncken/vud wurden truncken mit jm.

Das XLIIII. Cap.

VNd Joseph befahl seinem haushalter/ vnd sprach/ Fülle den mennern jre secke mit speise/so viel sie füren mügen/vnd lege iglichem sein geld oben in seinen sack.

2. Vnd meinen silbern becher lege oben in des jüngsten sack/mit dem gelde für das getreide. Der thet/ wie jm Joseph hatte gesagt.

3. Des morgens / da es liecht ward/liessen sie die menner zihen mit iren eseln.

Da

33. & lavit facies suas, & (rurs.) egreß. Gen. 23. n. 18.
34. ei soli ei, & eis sol. eis, & Æ. comedentibus cum e. solis ipsis quia non poterūt.
35. parvus juxta parvitatem suam. & a. s. illi homines, vir ad socium s. (Gen. 31. n. 63.) & tulit dona (scil. ferculorum) à facieb. s. & multum fuit donum B prę donis (magis quam dona) omnium illorum, quinq; manib.

Cap. 44.

1. ei qui super d. s. Gen. 43. n. 22. v. 4.
2. sicut quod poterunt s. & p. argentum viri. Gen. 43. n. 25.
3. argenti pones i. o. s. parv. & argentum frumenti s. Gen. 43. n. 21.

4. urbem non elongaverât se.
5. sequere post viros illos, (35. m. 8) & attinges eos, & dices ad e.
6. quo bibet (.i. solet bibere) dominus m. in eo. & ipse aug. augurabitur (.i. tentando tentat) in eo.
7. & attigit eos, & dix. ad ill. v. i. & dixerunt ad eum: ad quid loquetur d. m. secundum verba ista. a. ser vis t. â faciendo secundû verbum istud.
8. reverti fecimus.
9. furabimur.
10. quo invenietur cum eo (i. cum quo inv) e. f. t. & moritur v. 12.
11. in servos.

4. Da sie aber zur stad hin-
aus waren/vnd nicht ferne ko-
men/sprach Joseph zu seinem
haushalter/Auff vnd jage den
mennern nach /vnd wenn du
sie ergreiffest/so sprich zu jnen/
Warumb habt jr gutes mit
bösem vergolten?

5. Ists nicht das / da mein
Herr austrincket/ vnd damit
er weissaget? jr habt vbel ge-
than.

6. Vnd als er sie ergreiff/
redet er mit jnen solche wort.
7. Sie antworten jm/War-
umb redet mein Herr solche
wort? Es sey ferne von dei-
nen knechten ein solches zu
thun.
8. Sihe/das geld / das wir
funden oben in vnsern secken/
haben wir widerbracht zu dir
aus dem lande Canaan / vnd
wie solten wir denn aus deines
Herrn hause gestolen haben
silber oder gold?

9. Bey welchem er funden
wird vnter deinen knechten/
der sey des tods/ dazu wollen
wir auch meines Herrn knech-
te sein.

4. Ipsi egressi erant 4 ex urbe, neq; procul aberant, tunc Ioseph dixit ei qui *erat* super domum suam, Surge, 5 persequere viros: quum autem apprehenderis eos, dic ad eos, Quare reddidistis malum pro bono?

5. Nonnè iste *est* in 6 quo bibit dominus meus? iste inquam in quo tentando tentat: malè fecistis quod fecistis.

6. 7 Assequutus ergo illos, dixit illis verba ista.

7. Qui responderunt ei, ut quid dicit dominus meus talia? absit à servis tuis ut faciant tale.

8. Ecce pecuniam, quam invenimus in ore saccorum nostrorum, 8 retulimus ad te è terra Chenaan: quomodo ergo 9 furati essemus è domo domini tui argentum, vel aurum?

9. 10 Apud quem invenietur è servis tuis, moriatur: & etiam nos erimus domino meo 11 servi.

4. Jamque urbem exierant, & processerant paululum: tunc Joseph accersito dispensatore domus, ait, Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono?

5. Scyphus quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem fecistis.

6. Fecit ille ut jusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est.
7. Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, ut servi tui tantum flagitii commiserint?
8. Pecuniam quam invenimus in summitate saccorum, reportavimus ad te de terra Chanaan: & quomodo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum vel argentum?
9. Apud quemcunq; fuerit inventum servorum tuorum, quod quæris, moriatur, & nos erimus servi domini nostri.

4. Ἐξελθόντων δὲ αὐτῶν τὴν πόλιν, οὐκ ἀπέσχον μακράν. καὶ Ἰωσὴφ εἶπε τῷ ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ἀναστὰς ἐπιδίωξον ὀπίσω τῶν ἀνθρώπων, καὶ καταλήψῃ αὐτούς, καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς, τί ὅτι ἀνταπεδώκατε πονηρὰ ἀντὶ καλῶν.

5. Ἵνα τί ἐκλέψατέ μου τὸ κόνδυ τὸ ἀργυροῦν; οὐ τοῦτό ἐστιν ἐν ᾧ πίνει ὁ κύριός μου; αὐτὸς δὲ οἰωνισμῷ οἰωνίζεται ἐν αὐτῷ. πονηρὰ συντετελέσασθε ἃ πεποιήκατε.
6. Εὑρὼν δὲ αὐτούς, εἶπεν αὐτοῖς κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα.

7. Οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ, ἵνα τί λαλεῖ ὁ κύριος κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα; μὴ γένοιτο τοῖς παισί σου ποιῆσαι κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο.

8. Εἰ τὸ μὲν ἀργύριον, ὃ εὕρομεν ἐν τοῖς μαρσίπποις ἡμῶν, ἀπεστρέψαμεν πρός σε ἐκ Χαναάν, πῶς ἂν κλέψαιμεν ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ κυρίου σου ἀργύριον ἢ χρυσίον;

9. Παρ' ᾧ ἂν εὑρεθῇ τὸ κόνδυ τῶν παίδων σου, ἀποθνησκέτω· καὶ ἡμεῖς δὲ ἐσόμεθα τῷ κυρίῳ ἡμῶν παῖδες.

Er | Et | Qui | ὁ δὲ

10. Ὁ δὲ εἶπεν, καὶ νῦν ὡς λέγετε, οὕτως ἔσται· παρ' ᾧ ἂν εὑρεθῇ τὸ κόνδυ, ἔσται μου παῖς, ὑμεῖς δὲ ἔσεσθε καθαροί.

11. Καὶ ἔσπευσαν, καὶ καθεῖλαν ἕκαστος τὸν μάρσιππον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἤνοιξεν ἕκαστος τὸν μάρσιππον αὐτοῦ.

12. Ἠρεύνησε δὲ ἀπὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἀρξάμενος, ἕως ἦλθεν ἐπὶ τὸν νεώτερον· καὶ εὗρε τὸ κόνδυ ἐν τῷ μαρσίππῳ τοῦ Βενιαμίν.

13. Καὶ διέρρηξαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπέθηκαν ἕκαστος τὸν μάρσιππον αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ὄνον αὐτοῦ, καὶ ἀπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν.

14. Εἰσῆλθε δὲ Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ πρὸς Ἰωσήφ, ἔτι αὐτοῦ ὄντος ἐκεῖ. καὶ ἔπεσον ἐναντίον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν.

15. Εἶπε δὲ αὐτοῖς Ἰωσήφ, τί τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἐποιήσατε; οὐκ οἴδατε, ὅτι οἰωνισμῷ οἰωνιεῖται ὁ ἄνθρωπος, οἷος ἐγώ.

16. Εἶπε δὲ Ἰούδας, τί ἀντεροῦμεν τῷ κυρίῳ, ἢ τί λαλήσωμεν, ἢ τί δικαιωθῶμεν; ὁ δὲ Θεὸς εὗρεν τὴν ἀδικίαν τῶν παίδων σου. ἰδοὺ ἐσμὲν οἰκέται τῷ κυρίῳ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς, καὶ παρ' ᾧ εὑρέθη τὸ κόνδυ.

17. Εἶπε δὲ Ἰωσήφ, μή μοι γένοιτο ποιῆσαι τὸ ῥῆμα τοῦτο. ὁ ἄνθρωπος παρ' ᾧ εὑρέθη τὸ κόνδυ, αὐτὸς ἔσται μου παῖς. ὑμεῖς δὲ ἀνάβητε μετὰ σωτηρίας πρὸς τὸν πατέρα ὑμῶν.

18. Ἐγγίσας δὲ αὐτῷ Ἰούδας, εἶπεν. δέομαι κύριε, λαλησάτω ὁ παῖς σου, καὶ μὴ θυμωθῇς τῷ παιδί σου, ῥήματα ἐναντίον σου ὅτι σὺ εἶ μετὰ Φαραὼ κύριε.

*Sup. 42. v. 11. 19. Σὺ ἠρώτησας τοὺς παῖδάς σου, λέγων. εἰ ἔχετε πατέρα, ἢ ἀδελφόν.

20. Καὶ εἴπαμεν τῷ κυρίῳ, ἔστιν ἡμῖν πατὴρ πρεσβύτερος, καὶ παιδίον γήρως νεώτερον αὐτῷ, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπέθανεν

αὐτὸς

10. Qui dixit eis: Fiat juxta veſtram ſententiam: apud quencunque fuerit inventum, ipſe ſit ſervus meus, vos autem eritis innoxii.

11. Itaque feſtinatò deponentes in terram ſaccos, aperuerunt ſinguli.

12. Quos ſcrutatus, incipiens a majore uſque ad minimum, invenit ſcyphum in ſacco Benjamin.

13. At illi ſciſſis veſtibus, oneratiſque rurſum aſinis, reverſi ſunt in oppidum.

14. Primuſque Judas cum fratribus ingreſſus eſt ad Joſeph (necdum enim de loco abierat) omneſque ante eum pariter in terram corruerunt.

15. Quibus ille ait: Cur ſic agere voluiſtis? an ignoratis, quòd non ſit ſimilis mei in augurandi ſcientia?

16. Cui Judas, Quid reſpondebimus, inquit, domino meo? vel, quid loquemur, aut juſtè poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem ſervorum tuorum: en omnes ſervi ſumus domini mei, & nos, & apud quem inventus eſt ſcyphus.

17. Reſpondit Joſeph: Abſit à me ut ſic agam: qui furatus eſt ſcyphum, ipſe ſit ſervus meus, vos autem abite liberi ad patrem veſtrum.

18. Accedens autem propius Judas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur ſervus tuus verbum in auribus tuis, & ne iraſcaris famulo tuo: tu es enim poſt Pharaonem.

19. Dominus meus, *Interrogaſti prius ſervos tuos, Habetis patrem aut fratrem?

20. Et nos reſpondimus tibi domino meo: Eſt nobis pater ſenex, & puer parvulus, qui in ſenectute

illius

10. Et dixit, Etjam nunc,[12] prout dixiſtis ita erit: apud quem inventus fuerit, erit mihi ſervus: vos autem eritis innocentes.

11. [13] Feſtinantes igitur dejecerunt unusquisq; † ſaccum ſuum ſuper terram: & aperuerunt ſinguli ſaccum ſuum.

12. Et ſcrutatus eſt: [14] à majore *natu* cœpit, & in minore finivit: & inventus eſt ſcyphus in ſacco Binjamin.

13. [15] At illi ſciſsis veſtibus ſuis, oneravit quisque aſinum ſuum, & reverſi ſunt in civitatem.

14. Pervenit igitur Jehudah, & fratres ejus ad domum Joſeph (ille verò [16] erat adhuc illic,) & corruerunt ante ipſum ſuper terram.

15. Et dixit illis Joſeph, Quale *eſt* opus hoc quod feciſtis? annon noſtis quòd divinando [17] divinat vir qui *eſt* ſimilis mei?

16. Et dixit Jehudah, Quid dicemus domino meo? quid loquemur, & quo juſtificabimus nos? Deus invenit iniquitatem ſervorum tuorum: ecce nos *ſumus* ſervi domini mei, etjam nos, [18] etjam *ille* in cujus manu inventus eſt ſcyphus.

17. Qui reſpondit, Abſit à me ut faciam hoc: *ſed* vir in cujus manu inventus eſt ſcyphus, ipſe erit mihi ſervus: vos autem aſcendite in pace ad patrem veſtrum.

18. Et acceſſit ad eum Jehudah, & dixit, [19] Quæſo domine mi, loquatur quæſo ſervus tuus verbum in auribus Domini mei, & ne iraſcatur furor tuus in ſervum tuum: quia ſicut tu, ſic Paroh.

19. Dominus meus interrogaverat ſervos ſuos, dicendo, Eſtnè vobis pater, aut frater?

20. [20] Tunc reſpondimus domino meo, Eſt nobis pater ſenex, & puer ſenectutum parvus, [21] cujus

fra-

10. Er ſprach/ Ja/ es ſey wie jr geredt habt/ bey welchem er funden wird / der ſey mein knecht/ jr aber ſolt ledig ſein.

11. Vnd ſie eileten/ vnd leget ein iglicher ſeinen ſack abe/ auff die erden/ vnd ein iglicher thet ſeinen ſack auff.

12. Vnd er ſuchte / vnd hub am gröſten an bis auff den jüngſten/ da fand ſich der becher in BenJamins ſack.

13. Da zuriſſen ſie jre kleider/ vnd lud ein iglicher auff ſeinen eſel/ vnd zogen wider in die ſtad.

14. Vnd Juda gieng mit ſeinen brüdern in Joſephs haus / denn er war noch daſelbs/ vnd ſie fielen für jm nieder auff die erden.

15. Joſeph aber ſprach zu jnen / Wie habt jr das thun dürffen? Wiſſet jr nicht/ das ein ſolcher man / wie ich bin/ erraten künde?

16. Juda ſprach/ Was ſollen wir ſagen meinem Herrn/ oder wie ſollen wir reden? Vnd was können wir vns rechtfertigen? Gott hat die miſſethat deiner knechte funden. Sihe da / wir vnd der/ bey dem der becher funden iſt/ ſind meines Herrn knechte.

17. Er aber ſprach / Das ſey ferne von mir ſolches zu thun/ Der man/ bey dē der becher funden iſt/ ſol mein knecht ſein/ jr aber zihet hinauff mit frieden zu ewrem vater.

18. Da trat Juda zu jm/ vnd ſprach/ Mein Herr/ las deinen knecht ein wort reden für deinen ohren/ mein Herr/ vnd dein zorn ergrimme nicht vber deinen knecht / denn du biſt wie Pharao.

19. Mein Herr fraget ſeine knechte/ vnd ſprach / Habt jr auch einen vater oder bruder?

20. Da antworten wir/ Wir haben einen vater/ der iſt alt / vnd einen jungen knaben in ſeinem alter geborn/

vnd

12. ſecundum verba veſtra ſic ipſum.

13. & feſtinaverunt, & (i. feſtinanter) dejecerunt vir (n. 2. inf.) ſ. ſ.

14. in magno cœpit.

15. & ruperunt v. ſ. & oner. vir. (n. 13) ſuper a. ſ.

16. adhuc ipſe i. & c. ad facies ejus ad terram.

17. divinabit (augurabitur i. aug. poter.) vir, qui ſicut ego.

18. etiam cujus inventus eſt ſcyphus in m. ejus (i. in cujus man. v. ſeq.) & dixit. a. mihi à faciendo

19. in (per) me. Gen. 43. n. 23.

20. & diximus ad dom. meum.

21. & fr. e. mort. eſt, & relictus eſt ipſe ſolus ipſe m. ſ. & p. ſ. dilexit eum.

9a.

vnd ſein bruder iſt tod/ vnd er iſt allein vberblieben von ſeiner mutter/vnd ſein vater hat jn lieb.

21. Da ſprachſtu zu deinen knechten/ bringet jn herab zu mir/ ich wil jm gnad erzeigen.

22. Wir aber antworten meinem Herrn/der knab kan nicht von ſeinem vater komen/ wo er von jm keme/ würde er ſterben.

23. Da ſprachſtu zu deinen knechten/ Wo ewer jüngſter bruder nicht mit euch herkömpt/ ſolt jr mein angeſicht nicht mehr ſehen.

24. Da zogen wir hinauff zu deinem knecht/ meinem vater vnd ſagten jm an meines Herrn rede.

25. Da ſprach vnſer vater/ Ziehet wider hin/ vnd keufft vns ein wenig ſpeiſe.

91. 26. Wir aber ſprachen/ Wir können nicht hinab ziehen/es ſey denn vnſer jüngſter bruder mit vns/ ſo wollen wir hinab ziehen/denn wir können des mans angeſicht nicht ſehen/wo vnſer jüngſter bruder nicht mit vns iſt.

27. Da ſprach dein knecht/ mein vater/zu vns/ Jr wiſſet das mir mein weib zween geborn hat.

28. Einer gieng hinaus von mir/vnd man ſaget/er iſt zuriſſen/ vnd hab jn nicht geſehen bisher.

29. Werdet jr dieſen auch von mir nemen / vnd jm ein vnfal widerferet/ ſo werdet jr meine grawe haar mit jamer hinunter in die gruben bringen.

30. Nu ſo ich heim keme zu deinem knecht/meinem vater/ vnd der knabe were nicht mit vns/weil ſeine ſeele an dieſes ſeele hanget/

31. So wirds geſchehen/ wenn er ſihet/ das der knabe nicht da iſt/das er ſtirbet/ So würden wir deine knechte die grawen haar deines knechts/ vnſers vaters/mit hertzenleide in die gruben bringen.

Denn

22. deſcendere facite eum.

23. ad d. m. non poterit p. r. p. ſ. & relinquet p. ſ. & morietur.

24. non addetis

25. ſtangite (43. n. 24.) n. p. cibi. & diximus, non poterimus deſcend.

26. & deſcend. quia non poterimus v. f. v. & (ſi) frater n. parvus non ipſe (ſit vel eat) nobiſcum.

27. ad nos.

28. & dixi.

29. & accipietis etiam iſtum a. f. m. & a. e. periculum, & ded. c. m. in malo ad ſ.

30, ut venire me ad ſ. t. p. m. & p. non ipſe nobiſc.

31. in anima ipſius, & erit, ut videre ipſum, q. n. p. & m. & deſcendere facient.

frater mortuus eſt, *& ita* remanſit ſolus matri ſuę, quem pater ſuus diligit.

21. Et dixiſti ſervis tuis, 22 Adducite eum ad me, & ponam oculum meum ſuper eum.

22. Diximus verò 23 domino meo, Non poteſt puer relinquere patrem ſuum: nam ſi reliquerit patrem ſuum, morietur.

23. Et dixiſti ſervis tuis, Niſi deſcendat frater veſter minor vobiſcum: 24 ne addatis videre faciem meam.

24. Fuit igitur, quando aſcendimus ad ſervum tuum patrem meum, & narravimus ei verba domini mei:

25. Tunc dixit pater noſter, Revertimini, 25 emite nobis pufillum alimenti.

26. Et reſpondimus, Non poſſumus deſcendere: ſi *verò* fuerit frater noſter minor nobiſcum, 26 deſcendemus: nam non poſſemus videre faciem viri, fratre noſtro minimo non exiſtente nobiſcum.

27. Et dixit ſervus tuus pater meus 27 nobis: vos noſtis quòd duos *tantum* peperit mihi uxor mea.

28. Et egreſſus eſt unus à me, 28 de quo dixi, Profectò rapiendo raptus eſt: neque vidi eum hactenus.

29. 29 Quod ſi tuleritis etjam hunc à facie mea, & acciderit ei mors, tunc deducetis canitiem meam cum afflictione ad ſepulchrum.

30. Nunc ergo, 30 quum venero ad ſervum tuum patrem meum: & puer non fuerit nobiſcum, (& anima ejus ligata eſt 31 cum anima ipſius.)

31. Accidet tum, quum viderit ipſe, quòd non *aderit* puer, morietur: & deducent ſervi tui canitiem ſervi tui patris noſtri cum dolore ad ſepulchrum.

Ser-

illius natus eſt; cujus uterinus frater mortuus eſt: & ipſum ſolum habet mater ſua, pater verò tenerè diligit eum.

21. Dixiſtique ſervis tuis: Adducite eum ad me, & ponam oculos meos ſuper illum.

22. Suggeſsimus domino meo: Non poteſt puer relinquere patrem ſuum: ſi enim illum dimiſerit, morietur.

23. * Et dixiſti ſervis tuis, Niſi venerit frater veſter minimus vobiſcum, non videbitis amplius faciem meam.

24. Cùm ergo aſcendiſſemus ad famulum tuum patrem noſtrum, narravimus ei omnia, quę locutus eſt dominus meus.

25. Et dixit pater noſter, Revertimini, & emite nobis parum tritici.

26. Cui diximus, Ire non poſſumus: ſi frater noſter minimus deſcenderit nobiſcum, proficiſcemur ſimul: alioquin illo abſente, non audemus videre faciem viri.

27. Ad quæ ille reſpondit: * Vos ſcitis quòd duos genuerit mihi uxor mea.

28. Egreſſus eſt unus, & dixiſtis: Beſtia devoravit eum: & huc uſq; nō comparet.

29. Si tuleritis & iſtum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos.

30. Igitur ſi intravero ad ſervum tuum patrem noſtrum, & puer defuerit, (cùm anima illius ex hujus anima dependeat)

31. Videritque eum non eſſe nobiſcum, morietur, & deducent famuli tui canos ejus cum dolore ad inferos.

Ego

αὐτὸς δὲ μόνος ὑπελείφθη τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ὁ δὲ πατὴρ αὐτὸν ἠγάπησεν.

21. Εἶπας δὲ τοῖς παισί σου, καταγάγετε αὐτὸν πρός με, καὶ ἐπιμελοῦμαι αὐτοῦ.

22. Καὶ εἴπαμεν τῷ κυρίῳ μου· οὐ δυνήσεται τὸ παιδίον καταλιπεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ. ἐὰν δὲ καταλίπῃ τὸν πατέρα, ἀποθανεῖται.

23. Σὺ δὲ εἶπας τοῖς παισί σου, ἐὰν μὴ καταβῇ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν ὁ νεώτερος μεθ' ὑμῶν, οὐ προσθήσεσθε ἰδεῖν τὸ πρόσωπόν μου. * Sup. 43. v. 6. & 5.

24. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἀνέβημεν πρὸς τὸν παῖδά σου πατέρα ἡμῶν, ἀπηγγείλαμεν αὐτῷ τὰ ῥήματα τοῦ κυρίου ἡμῶν.

25. Εἶπε δὲ ὁ πατὴρ ἡμῶν, βαδίσατε πάλιν, ἀγοράσατε ἡμῖν μικρὰ βρώματα.

26. Ἡμεῖς δὲ εἴπαμεν. οὐ δυνησόμεθα καταβῆναι. ἀλλ' εἰ μὲν ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ νεώτερος καταβαίνῃ μεθ' ἡμῶν, καταβησόμεθα. οὐ γὰρ δυνησόμεθα ἰδεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν τοῦ νεωτέρου μὴ ὄντος μεθ' ἡμῶν.

27. Εἶπε δὲ ὁ παῖς ὁ σου, ὁ πατὴρ ἡμῶν πρὸς ἡμᾶς. ὑμεῖς γινώσκετε, ὅτι δύο ἔτεκέ μοι ἡ γυνή. * Sup. 37. v. 33.

28. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ εἷς ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἴπατε, ὅτι θηριόβρωτος γέγονεν, καὶ οὐκ εἶδον αὐτὸν ἄχρι νῦν.

29. Ἐὰν οὖν λάβητε καὶ τοῦτον ἐκ προσώπου μου, καὶ συμβῇ αὐτῷ μαλακία ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ κατάξετέ μου τὸ γῆρας μετὰ λύπης εἰς ᾅδου.

30. Νῦν οὖν ἐὰν εἰσπορεύωμαι εἰς τὸν παῖδά σου, πατέρα δὲ ἡμῶν, καὶ τὸ παιδίον μὴ ᾖ μεθ' ἡμῶν· ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ ἐκκρέμαται ἐκ τῆς ψυχῆς τούτου.

31. Καὶ ἔσται ἐν τῷ ἰδεῖν αὐτὸν μὴ ὂν τὸ παιδίον μεθ' ἡμῶν, τελευτήσει. καὶ κατάξουσιν οἱ παῖδές σου τὸ γῆρας τοῦ παιδός σου, πατρὸς δὲ ἡμῶν, μετὰ λύπης εἰς ᾅδου.

32. Ὁ γὰρ παῖς σου ἐκδέδεκται τὸ παιδίον παρὰ τοῦ πατρός μου, λέγων, ἐὰν μὴ ἀγάγω αὐτὸν πρός σε, ἡμαρτηκὼς ἔσομαι πρὸς τὸν πατέρα πάσας τὰς ἡμέρας.

*Sup. 43. v. 9.

33. Νῦν οὖν παραμενῶ σοι παῖς ἀντὶ τοῦ παιδίου, οἰκέτης τοῦ κυρίου μου. τὸ δὲ παιδίον ἀναβήτω μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ.

34. Πῶς γὰρ ἀναβήσομαι πρὸς τὸν πατέρα, τοῦ παιδίου μὴ ὄντος μεθ' ἡμῶν; ἵνα μὴ ἴδω τὰ κακά, ἃ εὑρήσει τὸν πατέρα μου.

Κεφαλ. με΄.

ΚΑὶ οὐκ ἠδύνατο Ἰωσὴφ ἀνέχεσθαι πάντων τῶν παρεστηκότων αὐτῷ, ἀλλ' εἶπεν, ἐξαποστείλατε πάντας ἀπ' ἐμοῦ. καὶ οὐ παρειστήκει οὐδεὶς τῷ Ἰωσήφ, ἡνίκα ἀνεγνωρίζετο τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

2. Καὶ ἀφῆκε φωνὴν μετὰ κλαυθμοῦ. ἤκουσαν δὲ πάντες οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ ἀκουστὸν ἐγένετο εἰς τὸν οἶκον Φαραώ.

3. Εἶπε δὲ Ἰωσὴφ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· ἐγώ εἰμι Ἰωσήφ, ἔτι ὁ πατήρ μου ζῇ; καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἀποκριθῆναι αὐτῷ, ἐταράχθησαν γάρ.

4. Εἶπε δὲ Ἰωσὴφ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· ἐγγίσατε πρός με· καὶ ἤγγισαν· καὶ εἶπεν, ἐγώ εἰμι Ἰωσὴφ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν, ὃν ἀπέδοσθε εἰς Αἴγυπτον.

*Act. 7. v. 13.

5. Νῦν οὖν μὴ λυπεῖσθε, μηδὲ σκληρὸν φανήτω ὑμῖν, ὅτι ἀπέδοσθέ με ὧδε· εἰς γὰρ ζωὴν ἀπέστειλέ με ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ὑμῶν.

*Inf. 50. v. 20.

6. Τοῦτο γὰρ δεύτερον ἔτος λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἔτι λοιπὰ πέντε ἔτη, ἐν οἷς οὐκ ἔσται ἀροτρίασις, οὐδὲ ἀμητός.

7. Ἀπέστειλε γάρ με ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ὑμῶν, ὑπολείπεσθαι ὑμῖν κατάλειμμα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐκθρέψαι ὑμῖν κατάλειψιν μεγάλην.

Νῦν

32. Ego propriè servus tuus sim, qui in meam hunc recepi fidem, & spopondi dicens: * Nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore.

33. Manebo itaq; servus tuus pro puero in ministerio domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis.

34. Non enim possum redire ad patrem meum absente puero: ne calamitatis, quę oppressura est patrem meum, testis assistam.

CAP. XLV.

NOn se poterat ultrà cohibere Joseph multis coràm astantibus: unde præcepit ut egrederentur cun cti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mutuæ.

2. Elevavitq; vocem cum fletu: quam audierunt Ægyptii, omnisque domus Pharaonis.

3. Et dixit fratribus suis, Ego sum Joseph: adhuc pater meus vivit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti.

4. Ad quos ille clementer, Accedite, inquit, ad me. Et cùm accessissent propè, * Ego sum, ait, Joseph frater vester, quem vendidistis in Ægyptum.

5. Nolite pavere, neque vobis durum esse videatur, quòd vendidistis me in his regionibus * pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum.

6. Biennium est enim quòd cœpit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant: quibus nec arari poterit, nec meti.

7. Præmisitq; me Deus ut reservemini super terram, & escas ad vivendum habere possitis.

Non

32. Servus enim tuus 32 fide jussit pro puero apud patrem meum dicendo, Si non reduxero eum ad te, 33 tunc obnoxius ero pœnæ patri meo omnibus diebus.

33 Nunc ergo 34 remaneat quæso servus tuus pro puero, servus domino meo, & puer 35 ascendat cum fratribus suis.

34. Quomodo enim ascendam ad patrem meum, & puer 36 non sit mecum? Ne forte videam 37 afflictionem, quæ inveniet patrem meum.

CAP. XLV.

NOn potuit autem Joseph *ultrà* continere sese, omnibus 1 sibi astantibus, quin clamaret, Educite omnem virum a me. Et non 2 remansit quisquã cum eo, dum se agnoscendum præbuit Joseph fratribus suis.

2. Deditq; vocem suam 3 cum fletu: & audierunt *hoc* AEgyptii, audivit etjam domus Paroh.

3. Et dixit Joseph 4 fratribus suis, Ego *sum* Joseph, adhuc nè vivit pater meus? Neq; potuerunt fratres ejus respondere ei, quia territi e ant à facie ejus.

4. Dixit ergo Joseph 5 fratribus suis, Accedite quęso ad me. Qui accesserunt. Et dixit, Ego sum Joseph frater vester, quem 6 vendidistis in Misraim.

5. Nunc igitur, ne dolore afficiamini, neq; sit ira in oculis vestris quod vendideritis me huc: quia 7 propter vitam misit me Deus ante vos.

6. 8 Jam enim duo anni *fuerunt* famis in medio terræ: & adhuc quinque 1 anni *supersunt in* quibus non *erit* aratio & messis.

7. Misitq; me Deus ante vos, 9 ut ponerem vobis reliquias in terra: utque præberem vitam vobis in liberationem magnam.

Nunc

32. Denn ich dein knecht/ bin bürge worden für den knaben gegen meinem vater/ vnd sprach/ Bringe ich jn dir nicht wider/ so wil ich mein lebenlang die schuld tragen.

33. Darumb las deinen knecht hie bleiben an des knabens stat/ zum knecht meines Herrn/ vnd den knaben mit seinen brüdern hinauff zihen.

34. Denn wie sol ich hinauff zihen zu meinem vater/ wenn der knabe nicht mit mir ist? Ich würde den jamer sehen müssen/ der meinem vater begegen würde.

Das XLV. Cap.

DA kundte sich Joseph nicht lenger enthalten für allen die vmb jn her stunden/ vñ er rieff/ Last jederman von mir hinaus gehen/ vnd stund kein mensch bey jm/ da sich Joseph mit seinen brüdern bekennete.

2. Vnd er weinet laut/ das es die Egypter vnd das gesind Pharao höreten.

3. Vnd sprach zu seinen brüdern/ Ich bin Joseph/ lebet mein vater noch? Vnd seine brüder kundten jm nicht antworten/ so erschracken sie für seinem angesicht.

4. Er sprach aber zu seinen brüdern/ Tret doch erzu. Vnd sie traten erzu vnd er sprach/ Ich bin Joseph ewer bruder/ den jr in Egypten verkaufft habt.

5. Vnd nu bekümmert euch nicht/ vnd denckt nicht/ das ich darumb zürne/ das jr mich hieher verkaufft habt/ Denn vmb ewers lebens willen/ hat mich Gott für euch her gesand.

6. Denn dis sind zwey jar das thewer im lande ist/ vnd sind noch fünff jar/ das kein pflügen noch erndten sein wird.

7. Aber Gott hat mich für euch her gesand/ das er euch vbrig behalte auff erden/ vnd ewer leben errette durch eine grosse errettunge.

M Vnd

32. *subarrhavit puerum a cum (apud) p. m.*
33. *& peccabo (i. reus ero peccati) p. m.*
34. *manebit.*
35. *ascendet.*
36. *non ipse.*
37. *in malo, quod.*

Cap. 45.

1. *constitutis juxta se, & clamavit.*
2. *Stetit vir (44. n. 13.) c. e. in notificando se Josephum ad fr. s.*
3. *in.*
4. *ad fr. s. e. 3. a. p. m. vivens? Gen. 42. n. 22.*
5. *ad fr. s.*
6. *vendidis me.*
7. *pro vita.*
8. *quia isti (jam 31. n. 50) d. a. fames.*
9. *ad ponendum v. residuum in terra & ad vitam dandum.*

10. & posuit me.
11. domui ejus.
12. dicetis ad eum.
13. ad me
14. & grex tuus, & armentum tuum, & omne quod tibi.
15. sustentabo.
16. fames (n. 8.) ne f. possidearis, i. e possessione tua ejiciaris.
17. videntes.
18. loquens (scil. est) n. 4.
19. & festinabitis, & descendere facietis. Gen. 44. n. 13.
20. ruit.
21. vox illa.
22. & bonum fuit scil. visum, vel placuit. Gen. 41. n. 41. 34. n. 25.
23. ad f. t.
24. venite.

8. Vnd nu/ jr habt mich nicht hergesand/ sondern Gott/ der hat mich Pharao zum vater gesetzt/ vnd zum Herrn vber alle sein haus/ vnd einen Fürsten in gantz Egyptenland.

9. Eilet nu vnd zihet hinauff zu meinem vater/ vnd saget jm/ Das lest dir Joseph dein son sagen/ Gott hat mich zum Herrn in gantz Egypten gesetzt/ kom herab zu mir/ seume dich nicht.

10. Du solt im lande Gosen wonen/ vnd nahe bey mir sein/ du vnd deine kinder/ vnd deine kindskinder/ dein klein vnd gros vieh/ vnd alles was du hast.

11. Ich wil dich daselbs versorgen. Denn es sind noch fünff jar der thewrung/ auff das du nicht verderbest mit deinem hause/ vnd allem das du hast.

12. Sihe ewer augen sehen/ vnd die augen meines bruders BenJamin/ das ich mündlich mit euch rede.

13. Verkündigt meinem vater alle meine herrligkeit in Egypten/ vnd alles was jr gesehen habt/ eilet vnd kompt hernider mit meinem vater hieher.

14. Vnd er fiel seinem bruder BenJamin vmb den hals/ vnd weinet/ vnd BenJamin weinet auch an seinem halse/

15. Vnd küsset alle seine brüder/ vnd weinet vber sie. Darnach redten seine brüder mit jn.

16. Vnd da das geschrey kam in Pharao haus/ das Josephs brüder komen weren/ gefiel es Pharao wol/ vnd allen seinen knechten.

17. Vnd Pharao sprach zu Joseph/ Sage deinē brüdern/ Thut jm also/ beladet ewre thiere/ zihet hin/

18. Vnd wenn jr kompt

---

8. Nunc itaque non vos misistis me huc, sed Deus,[10] qui & posuit me in patrem ipsi Paroh, & in dominum universæ[11] familiæ ejus, & dominatorem in tota terra Misraim.

9. Festinate, & ascendite ad patrem meum: &[12] dicite ei, Sic dicit filius tuus Joseph: posuit me Deus in Dominum totius Misraim, descende ad me, ne subsistas,

10. Et habitabis in terra Gosen: erisque propinquus[13] mihi, tu & filii tui, & filii filiorum tuorum,[14] greges tui, & boves tui, & quicquid *est* tibi.

11. Et[15] alam te ibi, (quia adhuc quinq; anni[16] famis *sunt*) ne fortè inopia conficiaris tu, & domus tua, & quicquid *est* tibi.

12. Et ecce, oculi vestri[17] vident, oculi quoque fratris mei Binjamin, quòd os meum[18] loquitur ad vos.

13. Porrò enuntiabitis patri meo omnem gloriam meam in Misraim, & quæcunq; vidistis:[19] festinate ergo & adducite patrem meum huc.

14. Et[20] jactavit se super collum Binjamin fratris sui, flevitque: Binjamin quoque flevit super collum illius.

15. Et osculatus est omnes fratres suo, flevitq; super eos: & postea loquuti sunt fratres ejus cum eo.

16. Et[21] fama illa audita est *in* domo Paroh, dicendo, venerunt fratres Joseph. Et[22] placuit in oculis Paroh, & in oculis servorum ejus.

17. Dixitque Paroh ad Joseph, Dic[23] fratribus tuis, Hoc facite, onerate jumenta vestra, & ite,[24] regredimini in terram Chenaan:

18. Et tollite patrem

---

8. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum universæ domus ejus, ac principem in omni terra Ægypti.

9. Festinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Joseph: Deus fecit me dominum universæ terræ Ægypti: descende ad me, ne moreris,

10. Et habitabis in terra Gessen: erisque juxta me tu, & filii tui, & filii filiorum tuorum, oves tuæ, & armenta tua, & universa quæ possides.

11. Ibiq; te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ possides.

12. En, oculi vestri, & oculi fratris mei Benjamin, vident quòd os meum loquatur ad vos.

13. Nuntiate patri meo universam gloriam meam, & cuncta quę vidistis, in Ægypto: festinate, & adducite eum ad me.

14. Cumque amplexatus recidisset in collum Benjamin fratris sui, flevit: illo quoque similiter flente super collum ejus.

15. Osculatusque est Joseph omnes fratres suos, & ploravit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.

16. Auditumque est, & celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Joseph. Et gavisus est Pharao, atque omnis familia ejus.

17. Dixitque ad Joseph ut imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes jumenta, ite in terram Chanaan:

18. Et tollite inde patrem

---

8. Νῦν οὖν οὐχ ὑμεῖς με ἀπεστάλκατε ὧδε, ἀλλ' ὁ Θεός. καὶ ἐποίησέ με ὡς πατέρα Φαραώ, καὶ κύριον παντὸς τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἄρχοντα πάσης γῆς Αἰγύπτου.

9. Σπεύσαντες οὖν ἀνάβητε πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ εἴπατε αὐτῷ· τάδε λέγει ὁ υἱός σου Ἰωσήφ· ἐποίησέ με ὁ Θεὸς κύριον πάσης τῆς γῆς Αἰγύπτου, κατάβηθι οὖν πρός με, καὶ μὴ μείνῃς.

10 Καὶ κατοικήσεις ἐν γῇ Γεσὲμ· καὶ ἔσῃ ἐγγύς μου σὺ καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ υἱοὶ τῶν υἱῶν σου, τὰ πρόβατά σου, καὶ οἱ βόες σου, καὶ ὅσα σοι ἐστίν.

11. Καὶ ἐκθρέψω σε ἐκεῖ. ἔτι γὰρ πέντε ἔτη λιμός· ἵνα μὴ ἐκτριβῇς σὺ καὶ υἱοί σου, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντά σου, ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν βλέπουσιν.

12. Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ Βενιαμὶν τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὅτι τὸ στόμα μου τὸ λαλοῦν πρὸς ὑμᾶς.

13. Ἀπαγγείλατε οὖν τῷ πατρί μου πᾶσαν τὴν δόξαν μου τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ὅσα εἴδετε. καὶ ταχύναντες καταγάγετε τὸν πατέρα μου ὧδε.

14. Καὶ ἐπιπεσὼν ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Βενιαμὶν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῷ· καὶ Βενιαμὶν ἔκλαυσεν ἐπὶ τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ.

15. Καὶ καταφιλήσας πάντας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτοῖς. καὶ μετὰ ταῦτα ἐλάλησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ πρὸς αὐτόν.

16. Καὶ διεβοήθη ἡ φωνὴ εἰς τὸν οἶκον Φαραώ, λέγοντες. ἥκασιν οἱ ἀδελφοὶ Ἰωσήφ. ἐχάρη δὲ Φαραώ, καὶ ἡ θεραπεία αὐτοῦ.

17. Εἶπε δὲ Φαραὼ τῷ Ἰωσήφ· εἶπον τοῖς ἀδελφοῖς σου· τοῦτο ποιήσατε, γεμίσατε τὰ φορεῖα ὑμῶν σίτου, καὶ ἀπέλθετε εἰς γῆν Χαναάν.

18. Καὶ παραλαβόντες τὸν πατέρα

ὑμῶν, καὶ τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, ἥκατε πρός με. καὶ δώσω ὑμῖν πάντων τῶν ἀγαθῶν Αἰγύπτου· καὶ φάγεσθε τὸν μυελὸν τῆς γῆς.

19. Σὺ δὲ ἔντειλαι ταῦτα, λαβεῖν αὐτοῖς ἁμάξας ἐκ τῆς γῆς Αἰγύπτου τοῖς παιδίοις ὑμῶν, καὶ ταῖς γυναιξίν. καὶ ἀναλαβόντες τὸν πατέρα ὑμῶν, παραγίνεσθε.

20. Καὶ μὴ φείσεσθε τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἀποσκευῶν ὑμῶν, τὰ γὰρ πάντα ἀγαθὰ Αἰγύπτου ὑμῖν ἔσται.

21. Ἐποίησαν δὲ οὕτως οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. ἔδωκε δὲ Ἰωσὴφ αὐτοῖς ἁμάξας κατὰ τὰ εἰρημένα ὑπὸ Φαραὼ τοῦ βασιλέως. καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐπισιτισμὸν εἰς τὴν ὁδόν.

22. Καὶ πᾶσιν ἔδωκε δισσὰς στολάς. τῷ δὲ Βενιαμὶν ἔδωκε τριακοσίους χρυσοῦς, καὶ πέντε ἐξαλλασσούσας στολάς.

23. Καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀπέστειλε κατὰ τὰ αὐτά, καὶ δέκα ὄνους αἴροντας ἀπὸ πάντων τῶν ἀγαθῶν Αἰγύπτου, καὶ δέκα ἡμιόνους αἰρούσας ἄρτους τῷ πατρὶ αὐτοῦ εἰς ὁδόν.

24. Ἐξαπέστειλε δὲ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· καὶ ἐπορεύθησαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, μὴ ὀργίζεσθε ἐν τῇ ὁδῷ.

25. Καὶ ἀνέβησαν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἦλθον εἰς γῆν Χαναὰν πρὸς Ἰακὼβ τὸν πατέρα αὐτῶν.

26. Καὶ ἀνήγγειλαν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι ὁ υἱός σου Ἰωσὴφ ζῇ· καὶ αὐτὸς ἄρχει πάσης γῆς Αἰγύπτου. καὶ ἐξέστη τῇ διανοίᾳ Ἰακώβ. οὐ γὰρ ἐπίστευσεν αὐτοῖς.

27. Ἐλάλησαν δὲ αὐτῷ πάντα τὰ ῥηθέντα ὑπὸ Ἰωσήφ, ὅσα εἶπεν αὐτοῖς, ἰδὼν δὲ τὰς ἁμάξας, ἃς ἀπέστειλεν Ἰωσήφ, ὥστε ἀναλαβεῖν αὐτόν, ἀνεζωπύρησε τὸ πνεῦμα Ἰακὼβ τοῦ πατρὸς αὐτῶν.

28. Εἶπε δὲ Ἰσραήλ· μέγα μοί ἐστιν εἰ ἔτι ὁ υἱός μου Ἰωσὴφ ζῇ. πορευθεὶς ὄψομαι αὐτὸν πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν.

Κεφαλ

vestrum & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Ægypti, ut comedatis me dullam terræ.

19. Præcipe etiam ut tollant plaustra de terra Ægypti, ad subvectionem parvulorum suorum ac conjugum, & dicito: tollite patrem vestrum, & properate quantocyus venientes.

20. Nec dimittatis quicquam de suppellectili vestra: quia omnes opes Ægypti vestræ erunt.

21. Feceruntque filii Israel ut eis mandatum fuerat. Quibus dedit Joseph plaustra, secundum Pharaonis imperium: & cibaria in itinere.

22. Singulis quoq; proferri jussit binas stolas: Benjamin verò dedit trecentos argēteos cum quinque stolis optimis:

23. Tantundem pecuniæ & vestium mittens patri suo, addens eis asinos decem, qui subveherent ex omnibus divitiis Ægypti, & totidem asinas, triticum in itinere, panesque portantes.

24. Dimisit ergo fratres suos: & proficiscentibus ait, Ne irascamini in via.

25. Qui ascendentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem suum Jacob.

26. Et nuntiaverunt ei, dicentes, Joseph filius tuus vivit: & ipse dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Jacob, quasi de gravi somno evigilans, tamen non credebat eis.

27. Illi è contra referebāt omnem ordinem rei. Cumq́ vidisset plaustra & universa quæ miserat, revixit spiritus ejus,

28. Et ait: Sufficit mihi si adhuc Joseph filius meus vivit: vadam, & videbo illum antequam moriar.

Cap.

vestrum, atq; 25 familias vestras, & venite ad me: & dabo vobis bonum terræ Misraim, 26 comedetisque pinguedinem terræ.

19. Tu autem jussus es: Hoc facite, capite vobis de terra Misraim currus 27 pro parvulis, & uxoribus vestris: & accipite patrem vestrum ac venite.

20. Neq: oculus vester parcat supellectili vestræ: quia bonum universæ terræ Misraim 28 vestrum erit.

21. Fecerunt autem sic filii Israel: deditque eis Joseph currus juxta 29 mandatum Paroh: dedit quoq; eis escam pro itinere.

22. Omnibus ipsis dedit, 30 unicuique mutatorias vestes: at ipsi Binjamin dedit 31 trecentos argenteos, & quinque mutatorias vestes.

23. Patri autem suo misit 32 tantundem, & decem asinos ferentes ex optimo bono Misraim, & decem asinas ferentes frumentum, & panem, & escam patri suo, pro itinere.

24. Dimisitq; fratres suos, & abierunt, 33 quibus dixerat, Ne tumultuemini in via.

25. Ascenderunt itaque ex Misraim, & venerunt in terram Chenaan ad Jaacob patrem suum.

26. Et renuntiaverunt ei, dicēdo, Adhuc Joseph vivit: 34 quin ipse dominatur in universa terra Misraim. Et 35 debilitatum fuit cor ejus, quia non credebat eis.

27. 36 Narraverunt ei omnia verba Joseph, quæ loquutus fuerat illis: cernensque currus quos miserat Joseph ad deportandum eum, revixit spiritus Jaacob patris eorum.

28. Dixitq; Israel, 37 Sufficit, adhuc Joseph filius meus vivit: ibo, & videbo eum antequam moriar.

CAP.

ins land Canaan / so nemet ewren vater/vnd ewer gesinde/vnd kompt zu mir / ich wil euch guter geben in Egyptenland/das jr essen solt das marck im lande.

19. Vnd gebeut jnen / thut jm also: nemet zu euch aus Egyptenland wagen zu ewern kindern vnd weibern/ vnd füret ewren vater/vnd kompt.

20. Vnd sehet ewren haußrat nicht an/denn die güter des gantzen landes Egypten sollen ewer sein.

21. Die kinder Jsrael theten also. Vnd Joseph gab jnen wagen / nach dem befehl Pharao/vnd zherung auff den weg.

22. Vnd gab jnen allen/ einem iglichen ein feierkleid / aber BenJamin gab er drey hundert silberling/ vnd fünff feierkleider.

23. Vnd seinem vater sandte er dabey zehen esel aus Egypten beladen/vnd zehen eselin mit getreide/vnd brot vnd speise seinem vater auff den weg.

24. Also lies er seine brüder/ vnd sie zogen hin. Vnd sprach zu jnen / Zancket nicht auff dem wege.

25. Also zogen sie hinauff von Egypten/ vnd kamen ins land Canaan zu jrem vater Jacob.

26. Vnd verkündigten jm/ vnd sprachen / Joseph lebet noch/vnd ist ein Herr im gantzen Egyptenlande. Aber sein hertz dacht gar viel anders/ denn er gleubet jnen nicht.

27. Da sagten sie jm alle wort Joseph/ die er zu jnen gesagt hatte. Vnd da er sahe die wagen / die jm Joseph gesand hatte jn zu füren/ ward der geist Jacobs jres vaters lebendig.

28. Vnd Jsrael sprach/ Ich hab gnug/ das mein son Joseph noch lebet/ich wil hin/vnd jn sehen/ehe ich sterbe.

25. domus vestras. 26. & comedite. Gen. 20. n. 19.

27. pro. p. vestris & pronux. v. & ferretis p. v. & ventetis. & o. v. ne parc. super vas. vest.

28. vobis ipsum.

29 Os i. sermonem. 93.

30. viro (n. 2.) mutationes vestium. i. vestes mutationum. Hypallage, infra.

31. tres centuriæ argenti. i. argenteorum. Meton. Gen. 32. n. 6.

32 sicut istud. d. a. f. ex bono M. & d. a.

33. & dixit ad eos.

34. vivens & (quin. n. 1.) quòd ipse dominans n. 18.

35. cessatio fuit cordis ejus i. defecit illum animus.

36. & loquuti sunt ad eum o. v. 7. q. l. f. ad eos, & vidit c.

37. multum est. a. 7. f. m. vivens. n. 34.

Cap. 46.

Das XLVI. Cap.

JSrael zoch hin mit allem das er hatte. Vnd da er gen Ber-Saba kam/ opfferte er opffer dem Gott seines vaters Jsaac.

1. omne quod.

2. Vnd Gott sprach zu im des nachts im gesicht/ Jacob/ Jacob. Er sprach/ Hie bin ich.

2. & dixit, ecce ego.

3. Vnd er sprach/ Jch bin Gott/ der Gott deines vaters/ fürchte dich nicht in Egypten hinab zuzihen/ Denn daselbs wil ich dich zum grossen volck machen.

3. à descendendo.

4. Jch wil mit dir hinab in Egypten zihen/ vnd wil auch dich erauff füren/ vnd Joseph sol seine hende auff deine augen legen.

5. Da macht sich Jacob auff von BerSaba/ vnd die kinder Jsrael füreten Jacob iren vater mit iren kindlin vnd weibern auff den wagen/ die Pharao gesand hatte jn zu füren.

4 comparatione (pecus) s. & acquisitionem s. q. acq.

6. Vnd namen ir vieh vnd habe/ die sie im lande Canaan

er-

CAP. XLVI.

PRofectusq; est Israel, & 1 quicquid *erat* illi, & venit in Beer-seba, sacrificavitq; sacrificia Deo patris sui Ishac.

2 Loquutusq; est Deus Israel in visionibus noctis, & dixit, Jaacob, Jaacob. 2 Qui respondit, Ecce adsum.

3. Et dixit, Ego *sum* Deus, Deus patris tui: ne metuas 3 descendere in Misraim: quia in gentem magnam ponam te ibi.

4. Ego descendam tecum in Misraim, & ego ascendere faciam te etjam ascendendo: & Joseph ponet manum suam super oculos tuos.

5. Surrexit ergo Jaacob de Beer-seba, tuleruntq; filii Israel Jaacob patrem suum, & parvulos suos atq; uxores suas, in curribus quos miserat Paroh ad ferendum eum.

6. Tuleruntq; 4 greges suos, & substantiam suam quam acquisierant, in terra

Che-

CAP. XLVI.

PRofectusq; Israel cum omnib⁹ quæ habebat, venit ad Puteum juramenti: & mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac,

2. Audivit eum per visionem nocte vocantem se, & dicentem sibi: Jacob, Jacob. Cui respondit, Ecce adsum.

3. Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Ægyptum, quia in gentem magnam faciã te ibi.

4. Ego descendam tecum illuc, & ego inde adducam te revertentem: Joseph quoque ponet man⁹ suas super oculos tuos.

5. Surrexit autem Jacob á puteo juramenti: * tuleruntq; eum filii, cum parvulis & uxoribus suis in plaustris, quæ miserat Pharao ad portandum senem.

6. Et omnia quæ possederat in terra Chanaan:

venit-

Κεφαλ. μϛ´.

Ἀπάρας δὲ Ισραὴλ, καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ, ἦλθεν ἐπὶ φρέαρ τοῦ ὅρκου. καὶ ἔθυσε θυσίαν τῷ Θεῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ισαάκ.

2. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τῷ Ισραὴλ ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς, λέγων· Ιακὼβ, Ιακώβ· ὁ δὲ εἶπε, τί ἐστιν;

3. Εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, λέγων, ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου· μὴ φοβοῦ καταβῆναι εἰς Αἴγυπτον. εἰς γὰρ ἔθνος μέγα ποιήσω σε ἐκεῖ.

4. Καὶ ἐγὼ καταβήσομαι μετὰ σοῦ εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἐγὼ ἀναβιβάσω σε εἰς τέλος· καὶ Ιωσὴφ ἐπιβαλεῖ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς σου.

5. Ἀνέστη δὲ Ιακὼβ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ὅρκου. καὶ ἀνέλαβον οἱ υἱοὶ Ισραὴλ Ιακὼβ τὸν πατέρα αὐτῶν, καὶ τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἐπὶ τὰς ἁμάξας, ἃς ἀπέστειλεν Ιωσὴφ ἆραι αὐτόν. * Act. 7. 15.

6. Καὶ ἀνέλαβον τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν, καὶ πᾶσαν τὴν κτῆσιν, ἣν ἐκτήσαντο ἐν γῇ Χαναὰν, καὶ εἰσῆλ-

θον

* Jos. 24. v. 4. Psal. 105. v. 22. Isa. 52. v. 4.

θον εἰς Αἴγυπτον, Ιακὼβ καὶ πᾶν τὸ σπέρμα αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ.

7. Υἱοὶ, καὶ υἱοὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ, θυγατέρες καὶ θυγατέρες τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, καὶ πᾶν τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἤγαγεν εἰς Αἴγυπτον.

8. Ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ισραὴλ, τῶν εἰσελθόντων εἰς Αἴγυπτον ἅμα Ιακὼβ τῷ πατρὶ αὐτῶν· Ιακὼβ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ. πρωτότοκος Ιακὼβ Ρουβίμ.

* Exod. 1. v. 2. 6. v. 14. Nu. 26. v. 5. 1. Par. 5. v. 1. & 3.

9. Υἱοὶ δὲ Ρουβὶμ, Ενὼχ, καὶ Φαλλοὺ, Ασρὼν, καὶ Χαρμί.

* 1. Par. 4. v. 24.

10. Υἱοὶ δὲ Συμεὼν, Ιεμουὴλ, καὶ Ιαμὶν, καὶ Αὼδ, καὶ Αχὶν, καὶ Σαὰρ, καὶ Σαοὺλ υἱὸς τῆς Χαναναίτιδος.

* 1. Par. 6. 4. 1. 1. Par. 2. v. 3. 4. v. 21.

11. Υἱοὶ δὲ Λευὶ, Γηρσὼν, καὶ Καὰθ, καὶ Μεραρί.

* Sup. 38. v. 3. 2. Par. 7. v. 1.

12. Υἱοὶ δὲ Ιούδα, Ηρ, καὶ Αὐνὰν, καὶ Σηλὼν, καὶ Φαρὲς, καὶ Ζαρά. ἀπέθανε δὲ Ηρ, καὶ Αὐνὰν ἐν γῇ Χαναάν. ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Φαρὲς, Εσρὼμ, καὶ Ιεμουήλ.

* 1. Par. 7. v. 3.

13. Υἱοὶ δὲ Ισσάχαρ, Θωλὰ, καὶ Φουὰ, καὶ Ιασοὺμ, καὶ Σαμβράμ.

14. Υἱοὶ δὲ Ζαβουλὼν, Σερὲδ, καὶ Αλλὼν, καὶ Αχοήλ.

15. Οὗτοι υἱοὶ Λείας, οὓς ἔτεκε τῷ Ιακὼβ ἐν Μεσοποταμίᾳ τῆς Συρίας, καὶ Δίναν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ. πᾶσαι αἱ ψυχαὶ υἱοὶ καὶ θυγατέρες, τριακοντατρεῖς.

16. Υἱοὶ δὲ Γὰδ, Σαφὼν, καὶ Αγγὶς, καὶ Σαυνὶς, καὶ Θασοβὰν, καὶ Αηδὶς, καὶ Αροηδὶς, καὶ Αροηλίς.

17. Υἱοὶ δὲ Ασὴρ, Ιεμνὰ, καὶ Εσουὰ, καὶ Ιεσουλ, καὶ Βαρία, καὶ Σαρὰ, ἀδελφὴ αὐτῶν· υἱοὶ δὲ Βαρία, Χοβὼρ, καὶ Μελχιήλ.

18. Οὗτοι υἱοὶ Ζελφὰς ἣν ἔδωκε Λάβαν Λείᾳ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ. ἣ ἔτεκε τούτους τῷ Ιακὼβ, δέκα καὶ ἓξ ψυχάς.

19. Υἱοὶ δὲ Ραχὴλ γυναικὸς Ιακὼβ, Ιωσὴφ καὶ Βενιαμίν.

* Sup. 41. v. 50.

20. Εγένοντο δὲ υἱοὶ Ιωσὴφ ἐν γῇ Αἰγύπτου, οὓς ἔτεκεν αὐτῷ Ασενὲθ,

θυγα-

---

* venitque in Ægyptum cum omni semine suo.

7. Filii ejus, & nepotes, filiæ, & cuncta simul progenies.

8. Hæc sunt autem nomina filiorum Israël, qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum liberis suis. * Primogenitus Ruben.

9. Filii Ruben: Henoch & Phallu, & Hesron, & Charmi,

10. * Filii Simeon: Jamuel, & Jamin, & Ahod, & Jachin, & Sohar, & Saul filius Chananitidis.

11. * Filii Levi: Gerson, & Cahath, & Merari.

12. * Filii Juda: Her & Onan, & Sela, & Phares, & Zara. mortui sunt autem Her, & Onan in terra Chanaan. Natique sunt filii Phares Hesron, & Hamul.

13. * Filii Issachar: Thola, & Phua, & Job, & Simeron,

14. Filii Zabulon Sared, & Elon, & Jahelel.

15. Hi filii Liæ quos genuit in Mesopotamia Syriæ cum Dina filia sua. Omnes animæ filiorum ejus & filiarum, triginta tres.

16. Filii Gad: Sephon, & Aggi, & Esebon, & Suni, & Heri, & Arodi, & Areli.

17. Filii Aser: Jamna, & Jesua, & Jessui, & Beria, Sara quoq; soror eorum. Filii Beria: Heber & Melchiel.

18. Hi filii Zelphæ, quam dedit Laban Liæ filiæ suæ. & hos genuit Jacob, sedecim animas.

19. Filii Rachel uxoris Jacob: Joseph & Benjamin.

20. * Natique sunt Joseph filii in terra Ægypti,

quos

Chenaan, devenerunt; in Misraim, Jaacob & omne semen ejus secum.

7. Filios suos, & filios † filiorum suorum secum, filias suas, & filias filiorum suorum, atq; universum semen suum 5 deduxit secum in Misraim.

8. Et hæc sunt nomina filiorum Israel, 6 qui ingressi sunt in Misraim, Jaacob & filii ejus. Primogenitus Jaacob, Reuben.

9. Filii autem Reuben, Hanoch, & Phallu, & Hesron, & Charmi.

10. Filii verò Simon, Jemuel, & Jamin, & Ohad, & Jachin, & Sohar, & Saul filius Chenaanitidis.

11. Porrò filii Levi. Gerson, Cehath & Merari.

12. Filii autem Jehudah, Er, & Onan, & Selah, & Peres, & Zerah. sed mortuus erat Er, & Onan in terra Chenaan. Fueruntq; filii Peres, Hesron, & Hamul.

13. Filii vero Issachar, Thola, & Puvah, & Job, & Simron.

14. Et filii Zebulun, Sered, & Elon, & Jahleel.

15. Isti sunt filii Leah, quos peperit ipsi Jaacob in Padan Aram, & Dinah filiam ejus, 7 omnes animæ filiorum & filiarum ejus *fuerunt* triginta & tres.

16. Filii autem Gad: Siphion, & Haggi, Suni, & Esbon, Eri, 8 Arodi, Areli.

17. Filii verò Aser, Imnah, & Isuah, & Isui, & Beriah, & Serah soror eorum. Porrò filii Beriah, Heber, & Malchiel.

18. Isti *sunt* filii Zilpah quam dedit Laban Leah filiæ suæ: & peperit istos ipsi Jaacob, 9 sedecim animas.

19. Filii Rahel uxoris Jaacob: Joseph & Binjamin.

20. Et 10 nati sunt ipsi in terra Misraim, quos peperit ei Ase-

nath

---

erworben hatten/ vnd kamen also in Egypten/ Jacob vnd alle sein same mit jm.

7. Seine kinder vnd seine kindskinder mit jm/ seine tochter vnd seiner kinds töchter/ vnd alle sein same/ die bracht er mit sich in Egypten.

8. Dis sind die namen der kinder Jsrael die in Egypten kamen Jacob vnd seine söne. Der erstgeborne Jacobs son/ Ruben.

9. Die kinder Ruben/ Hanoch/ Pallu/ Hezron vnd Charmi.

10. Die kinder Simeon/ Jemuel/ Jamin/ Ohad/ Jachin/ Zohar/ vnd Saul der son von dem Cananischen weibe.

11. Die kinder Leui/ Gerson/ Chahath/ vnd Merari.

12. Die kinder Juda/ Ger/ Onan/ Sela/ Perez vnd Serah. Aber Ger vnd Onan waren gestorben im lande Canaan. Die kinder aber Perez/ Hezron/ vnd Hamul.

13. Die kinder Jsaschar/ Thola/ Phua/ Job vnd Semron.

14. Die kinder Sebulon/ Sered/ Elon vnd Jahleel.

15. Das sind die kinder von Lea/ die sie Jacob gebar in Mesopotamia/ mit seiner tochter Dina/ die machen allesampt mit sönen vnd töchtern/ drey vnd dreissig seelen.

16. Die kinder Gad/ Ziphion/ Haggi/ Suni/ Ezbon/ Eri/ Arodi vnd Areli.

17. Die kinder Asser/ Jemna/ Jesua/ Jesui/ Bria/ vnd Serah jre schwester. Aber die kinder Bria/ Heber vnd Malchiel.

18. Das sind die kinder von Silpa/ die Laban gab Lea seiner tochter/ vnd gebar Jacob diese sechtzehen seelen.

19. Die kinder Rahel Jacobs weib/ Joseph vnd Benjamin.

20. Vnd Joseph worden geborn in Egyptenland/ Ma-

nasse

94.

5. Venire fecit.

6. Venientium, vel ingressorum.

7. omnis anima. sing. pro plur. v. 22. 25.

8. & Arodi, & Areli.

9. Sex decem (decades) animæ. Gen. 45. n. 31.

10. & natus est. Gen. 41. n. 61.

11. *Sacerdotis* Gen. 41. v. 45. 50.

12. *qui (sc. filii) natus est* n. 10. v. 27.

13. *omnis anima* (n. 7. *sic infra*) *veniens Jacobo in M egressa femur e.* Gen. 33. n. 16.

91.

14. *& Judam misit ante faciem s. ad Joseph ad proruendum (praeparandum) ante faciem. s.*

15. *& ligavit.*
16. *& conspectus est ad ipsum, & cecidit super cervices ejus. e. f. s. cervicese. adhuc.*
17. *ad J. (sic infra) m. hac vice post videre me. fac. t. quia adhuc tu vivis. sc. es.*

nasse vnd Ephraim/die jm gebar Asnath die tochter Potiphera/des priesters On.

21. Die kinder BenJamin/ Bela/Becher/Asbel/ Gera/ Nahaman/Ehi/ Ros / Mupim/Hupim vnd Ard.

22. Das sind kinder von Rahel/die Jacob geborn sind/ alle sampt vierzehen seelen.
23. Die kinder Dan / Husim.
24. Die kinder Naphthali/ Jahzeel/ Guni/ Jezer vnd Sillem.
25. Das sind die kinder Bilha/die Laban seiner tochter Rahel gab/vnd gebar Jacob die sieben seelen.
26. Alle seelen die mit Jacob in Egypten kamen/die aus seinen lenden komen waren (ausgenomen die weiber seiner kinder) sind alle zusamen sechs vnd sechtzig seelen.

27. Vnd die kinder Joseph/ die in Egypten geborn sind/ waren zwo seelen/also das alle seelen des hauses Jacob/die in Egypten kamen/ waren siebentzig.
28. Vnd er sandte Juda für jm hin zu Joseph/das er jn anweiset zu Gosen / vnd kamen in das land Gosen.

29. Da spannet Joseph seinen wagen an/ vnd zoch hinauff seinem vater Israel entgegen gen Gosen. Vnd da er jn sahe/fiel er vmb seinen hals/ vnd weinet lange an seinem halse.
30. Da sprach Israel zu Joseph/Ich wil nu gerne sterben/nach dem ich dein angesicht gesehen habe/das du noch lebest.
31. Joseph sprach zu seinen brüdern vnd seines vaters hause/Ich wil hinauff zihen / vnd Pharao ansagen/ vnd zu jm

nath filia Poti-pera 11 principis On: Menasseh & Ephraim.

21. Porrò filii Binjamin, Bela, & Becher, & Asbel, Gera & Naaman, Ehi, & Ros, Muppim, & Huppim, & Ared.

22. Isti *sunt* filii Rahel, 12 qui nati sunt ipsi Jaacob: omnes animæ quatuordecim.
23. Et filii Dan, Husim.
24. Filii autem Naphthali, Jahseel, & Guni & Jeser, & Sillem.
25. Isti *sunt* filii Bilhah, quam dedit Laban ipsi Rahel filiæ suæ: & peperit istos ipsi Jaacob: omnes animæ, septem.
26. 13 Omnes animæ *quæ* venerunt cum Jaacob in Misraim, quæ egressæ sunt de femore ejus, præter uxores filiorum Jaacob, omnes *inquam* animæ *erant* sexaginta sex.
27. 1 Porrò filii Joseph qui nati sunt ei in Misraim, animę duę. Omnes *igitur* animæ domus Jaacob, quæ ingressæ sunt in Misraim, fuerunt septuaginta.
28. 14 Præmisit autem Jehudah ante se ad Joseph ad præparandum ante se in Gosen, devenerunt ergo in terram Gosen.
29. 15 Junxit autem Joseph currum suum, & ascendit in occursum Israel patris sui in Gosen, & 16 visus est ei: jactavit autem se super collum ejus, & flevit super collum ejus aliquantisper.
30. Et dixit Israel 17 ipsi Joseph, Moriar modò, postquam ego vidi faciem tuam: adhuc enim tu vivis.
31. Dixitque Joseph fratribus suis & domui patris sui, Ascendam, & renuntiabo Paroh, dicamque illi, Fratres mei, & domus patris

quos genuit ei Aseneth filia Phutipharis sacerdotis Heliopoleos: Manasses & Ephraim.

21. *Filii Benjamin: Bela & Bechor, & Asbel, & Gera, & Naaman, & Echi, & Ros, & Mophim, & Ophim, & Ared.

22. Hi filii Rachel, quos genuit Jacob: omnes animæ, quatuordecim.
23. Filii Dan, Husim.

24. Filii Nephthali: Jasiel & Guni & Jeser & Sallem.
25. Hi filii Balę, quam dedit Laban Racheli filiæ suæ: & hos genuit Jacob. omnes animæ, septem.

26. Cunctæque animæ, quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum, & egressæ sunt de femore illius, absque uxoribus filiorum ejus: * sexaginta sex.
27. Filii autem Joseph, qui nati sunt ei in terra Ægypti, animæ duæ. Omnes animæ domus Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptũ, fuêre septuaginta.
28. Misit autem Judam ante se ad Joseph, ut nuntiaret ei, & ille occurreret in Gessen.
29. Quò cum pervenisset, juncto Joseph curru suo, ascendit obviam patri suo ad eundem locum: vidensque eum, irruit super collum ejus, & inter amplexus flevit.
30. Dixitque pater ad Joseph: Jam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo.
31. At ille locutus est ad fratres suos, & ad omnem domum patris sui, Ascendam, & nuntiabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres mei, & domus patris mei,

θυγάτηρ Πετεφρὴ ἱερέως Ἡλιουπόλεως, τὸν Μανασσῆ, καὶ τὸν Ἐφραίμ. ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Μανασσῆ, οὓς ἔτεκεν αὐτῷ ἡ παλλακὴ ἡ Σύρα, τὸν Μαχίρ. Μαχὶρ δὲ ἐγέννησε τὸν Γαλαάδ. υἱοὶ δὲ Ἐφραὶμ ἀδελφοῦ Μανασσῆ, Σουταλαὰμ, καὶ Ταάμ. υἱοὶ δὲ Σουταλαὰμ, Ἐδέμ.
21. Υἱοὶ δὲ Βενιαμὶν, Βαλὰ, Βοχὼρ, καὶ Ἀσβὴλ, Γηρὰ, καὶ Νοεμὰν, καὶ Ἀγχὶς, Ῥὼς, καὶ Μανφὶν, καὶ Ὀφιμίν. Γηρὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράδ.

22. Οὗτοι υἱοὶ Ῥαχὴλ, οὓς ἔτεκε τῷ Ἰακώβ. πᾶσαι αἱ ψυχαὶ δεκαοκτώ.
23. Υἱοὶ δὲ Δάν, Ἀσώμ.

24. Καὶ Υἱοὶ Νεφθαλὶμ, Ἀσιὴλ, καὶ Γωυνὶ, καὶ Ἰσσαὰρ, καὶ Σελλήμ.
25. Οὗτοι υἱοὶ Βαλλὰς, ἣν ἔδωκε Λάβαν Ῥαχὴλ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ. ἣ ἔτεκε τούτους τῷ Ἰακώβ· πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἑπτά.

26. Πᾶσαι δὲ αἱ ψυχαὶ αἱ εἰσελθοῦσαι μετὰ Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον, οἱ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, χωρὶς τῶν γυναικῶν τῶν υἱῶν Ἰακὼβ, πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἑξηκονταέξ.

27. Υἱοὶ δὲ Ἰωσὴφ, οἱ γενόμενοι αὐτῷ ἐν Αἰγύπτῳ, ψυχαὶ ἐννέα. πᾶσαι αἱ ψυχαὶ οἴκου Ἰακὼβ αἱ εἰσελθοῦσαι εἰς Αἴγυπτον, ἑβδομηκονταπέντε.

28. Τὸν δὲ Ἰούδαν ἀπέστειλεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ πρὸς Ἰωσὴφ, συναντῆσαι αὐτῷ καθ' Ἡρώων πόλιν, εἰς γῆν Ῥαμεσσῆ.
29. Ζεύξας δὲ Ἰωσὴφ τὰ ἅρματα αὐτοῦ, ἀνέβη εἰς συνάντησιν Ἰσραὴλ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καθ' Ἡρώων πόλιν. καὶ ὀφθεὶς αὐτῷ, ἔπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ. καὶ ἔκλαυσεν κλαυθμῷ πλείονι·
30. Καὶ εἶπεν Ἰσραὴλ πρὸς Ἰωσὴφ, ἀποθανοῦμαι ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπεὶ ἑώρακα τὸ πρόσωπόν σου· ἔτι γὰρ σὺ ζῇς·

31. Εἶπε δὲ Ἰωσὴφ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· ἀναβὰς ἀπαγγελῶ τῷ Φαραώ· καὶ ἐρῶ αὐτῷ οἱ ἀδελφοί μου, καὶ ὁ οἶκος τοῦ

* 1 Par. 7 v. 6. 8. v. 1.

* Deut. 10 v. 22.

πατρός μου, οἱ ἦσαν ἐν γῇ Χαναὰν, ἥκασι πρός με.

32. Οἱ δὲ ἄνδρες εἰσὶ ποιμένες· ἄνδρες γὰρ κτηνοτρόφοι εἰσί· καὶ τὰ κτήνη, καὶ τοὺς βόας, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν ἀγηόχασιν.

33. Ἐὰν οὖν καλέσῃ ὑμᾶς Φαραὼ, καὶ εἴπῃ, τί τὸ ἔργον ὑμῶν ἐστίν;

34. Ἐρεῖτε, ἄνδρες κτηνοτρόφοι ἐσμὲν οἱ παῖδές σου ἐκ παιδὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ ἡμεῖς, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν· ἵνα κατοικήσητε ἐν γῇ Γεσὲμ Ἀραβίας. βδέλυγμα γὰρ Αἰγυπτίοις πᾶς ποιμὴν προβάτων.

Κεφαλ. μζ.

Ἐλθὼν δὲ Ἰωσὴφ ἀπήγγειλε τῷ Φαραὼ, λέγων· ὁ πατήρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου καὶ τὰ κτήνη, καὶ οἱ βόες αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ αὐτῶν ἥκασιν ἐκ γῆς Χαναὰν, καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἐν γῇ Γεσέμ.

2. Ἀπὸ δὲ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ παρέλαβε πέντε ἄνδρας, καὶ ἔστησεν αὐτοὺς ἐναντίον Φαραώ.

3. Καὶ εἶπε Φαραὼ τοῖς ἀδελφοῖς Ἰωσὴφ, τί τὸ ἔργον ὑμῶν; οἱ δὲ εἶπαν τῷ Φαραὼ, ποιμένες προβάτων οἱ παῖδές σου, καὶ ἡμεῖς, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν.

4. Εἴπαν δὲ Φαραὼ, παροικεῖν ἐν τῇ γῇ ἥκομεν. οὐ γάρ ἐστι νομὴ τοῖς κτήνεσι τῶν παίδων σου. ἐνίσχυσε γὰρ ὁ λιμὸς ἐν γῇ Χαναάν. νῦν οὖν κατοικήσομεν οἱ παῖδές σου ἐν γῇ Γεσέμ.

5. Καὶ εἶπε Φαραὼ πρὸς Ἰωσὴφ, λέγων· ὁ πατήρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἥκασι πρός σε.

6. Ἰδοὺ ἡ γῆ Αἰγύπτου ἐναντίον σου ἐστὶν, ἐν τῇ βελτίστῃ γῇ κατοίκησον τὸν πατέρα σου, καὶ τοὺς ἀδελφούς σου. κατοικήτωσαν ἐν γῇ Γεσέμ. εἰ δὲ ἐπίστῃ, ὅτι εἰσὶν ἐν αὐτοῖς ἄνδρες δυνατοὶ, κατάστησον αὐτοὺς ἄρχοντας τῶν ἐμῶν κτηνῶν.

7. Εἰσήγαγε δὲ Ἰωσὴφ Ἰακὼβ

qui erant in terra Chanaan venerunt ad me:

32. Et sunt viri pastores ovium, curamque habent alendorum gregum: pecora sua, & armenta, & omnia quæ habere potuerunt, adduxerunt secum.

33. Cumque vocaverit vos, & dixerit, Quod est opus vestrum?

34. Respondebitis: Viri pastores sumus servi tui, ab infantia nostra usq; in præsens, & nos & patres nostri. Hæc autem dicetis, ut habitare possitis in terra Gessen: quia detestantur Ægyptii omnes pastores ovium.

CAP. XLVII.

Ingressus ergo Ioseph nuntiavit Pharaoni, dicens: Pater meus & fratres, oves eorum & armenta, & cuncta quæ possident, venerunt de terra Chanaan: & ecce consistunt in terra Gessen.

2. Extremos quoq; fratrum suorum quinque viros constituit coram rege:

3. Quos ille interrogavit: quid habetis operis? Responderunt: Pastores ovium sumus servi tui, & nos, & patres nostri.

4. Ad peregrinandum in terram tuam venimus: quoniam non est herba gregibus servorum tuorum, ingrauescente fame in terra Chanaan: petimusque ut esse nos jubeas seruos tuos in terra Gessen.

5. Dixit itaque rex ad Ioseph: Pater tuus & fratres tui venerunt ad te.

6. Terra Ægypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis terram Gessen. Quòd si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.

7. Post hæc introduxit Io-

mei, qui *erant* in terra Chenaan, venerunt ad me.

32. Illi autem homines pastores *sunt* ovium, nam homines pecuarii sunt: greges quoq; suos, & armenta sua, & quicquid habebant, adduxerunt.

33. Quum autem vocaverit vos Paroh, & dixerit, Quæ *sunt* opera vestra:

34. Tum dicetis, Homines 19 pecuarii fuerunt servi tui à pueritia nostra & usq; nunc, 20 & nos, & patres nostri. ut habitetis in terra Gosen: quia abominatio Aegyptiis *est* omnis pastor 21 ovium.

CAP. XLVII.

Venit ergo Joseph, & renuntiavit Paroh, dixitq;, Pater meus & fratres mei, 1 pecudes quoq; eorum, & armenta eorum, & omnia quæ *erant* eis, venerunt *huc* è terra Chenaan: & ecce *sunt* in terra Gosen.

2. Et de 2 extremis fratribus suis cepit quinq; viros, quos statuit ante Paroh.

3. Et dixit Paroh fratribus illius, Quæ *sunt* opera vestra? 3 Qui responderunt Paroni: Pastores ovium *sunt* servi tui, etjam nos, etjam patres nostri.

4. Dixeruntq; 4 Paroni, Ut peregrinemur in terra ista venimus: quia non *est* pastus pecudibus quæ *sunt* servis tuis: gravis enim fames *est* in terra Chenaan: nunc igitur habitent quæso servi tui in terra Gosen.

5. Et loquutus est Paroh ipsi Joseph, dicendo, Pater tuus & fratres tui venerunt ad te.

6. Terra Misraim coram te 5 est: in optimo hujus regionis habitare fac patrem tuum 1 & fratres tuos, habitent in terra Gosen. 6 & si cognoveris quod sint inter eos viri robusti, pones eos principes super *ea* quæ *sunt* mihi.

7. Introduxit quoq;

sprechen/ Meine brüder vnd meines vaters haus/ ist zu mir komen aus dem lande Canaan.

32. Vnd sind viehhirten/ Denn es sind leute die mit vieh vmbgehen/ Jre klein vnd gros vieh / vnd alles was sie haben/ haben sie mit bracht.

33. Wenn euch nu Pharao wird ruffen/ vnd sagen/ Was ist ewer narung?

34. So solt jr sagen/ Deine knechte sind leute/ die mit vieh vmbgehen/ von vnser jugend auff bis her / beide wir vnd vnsere veter/ auff das jr wonen mügt im lande Gosen/ Denn was viehhirten sind/ das ist den Egyptern ein grewel.

Das XLVII. Cap.

Da kam Joseph / vnd saget es Pharao an/ vnd sprach/ Mein vater vnd meine brüder / jr klein vnd gros vieh / vnd alles was sie haben/ sind komen aus dem lande Canaan / vnd sihe / sie sind im lande Gosen.

2. Vnd er nam seiner jüngsten brüder fünff/ vnd stellet sie für Pharao.

3. Da sprach Pharao zu seinen brüdern / Was ist ewer narung? Sie antworten/ Deine knechte sind viehhirten/ wir vnd vnsere veter. Vnd sagten weiter zu Pharao.

4. Wir sind komen bey euch zu wonen im lande/ denn deine knechte haben nicht weide für jr vieh / so hart drückt die thewrung das land Canaan/ So las doch nu deine knechte im lande Gosen wonen.

5. Pharao sprach zu Joseph / Es ist dein vater/ vnd sind deine brüder/ die sind zu dir komen.

6. Das land Egypten stehet dir offen/ Las sie am besten ort des landes wonen / las sie im lande Gosen wonen. Vnd so du weissest / das leut vnter jnen sind/ die tüchtig sind / so setze sie vber mein vieh.

7. Joseph brachte auch sei-

18. *pecorum (Gen. 9. n. 39) fuerunt (Gen. 24. n. 15) & gregem & armentum (32. n. 4) & omne quod (n. 1.) eis (scil. est) addux. & erit, quum vocaverit vobis P. 19. acquisitionis. 20. etiam nos, etjam p. n. 21. gregis.*

Cap. 47.

1. & grex e. & armentum e.

2. extremitate fratrum s. c. q. v. & statuit eos a. P.

3. & dixerunt ad P. p. gregis.

4. ad P. ad peregrinandum s. t. i. q. n. p. gregi.

5. ipsa. 6 si cognovisti, & sint in eis viri virtutis, (roboris) & pones eos p. acquisitionis, super quæ mihi.

7. *benedixit.* v. 10.

8. *ad P. d. a. peregrinationum m. triginta (tres decades) & centum (centuria) anni (Gen. 41. n. 57.) pusillum & m.*

9. *& habitare fecit 3. p. f.*

10. *susten tabat.* 11. *secundum (.i, respectu) os parvuli.* 12. *à facie famis.* 13. *in fractura, (44. n. 3) quam ipsi frangentes (44. n. 25) scil. erãt. Gen. 45. n. 34.* 14. *& consumptũ est argentum. e. t. M. e. e. t. C. & venit.* 15. *acquisitionem v. e. d. v. in (i. pro) acquisitione v. sic infra.* 16 *panem in (pro) equis & in acquisitione gregis, & in acquisitione armenti, & in asinis, & duxit e. p. in v. acquisitione in a.*

nen vater Jacob hinein / vnd stellet jhn für Pharao. Vnd Jacob segenet den Pharao.

8. Pharao aber fraget Jacob / wie alt bistu?

9. Jacob sprach zu Pharao / Die zeit meiner walfart ist hundert vnd dreissig jar / Wenig vnd böse ist die zeit meines lebens / vnd langet nicht an die zeit meiner veter in jrer walfart.

10. Vnd Jacob segenet den Pharao / vnd gieng eraus von jm.

11. Aber Joseph schaffte seinem vater vnd seinen brüdern wonung vnd gab jnen ein gut in Egyptenlande / am besten ort des lands / nemlich / im lande Raemses / wie Pharao geboten hatte.

12. Vnd er versorget seinen vater vnd seine brüder / vnd das gantze haus seines vaters / einen jglichen nach dem er kinder hatte.

13. Es war aber kein brot in allen landen / Den die thewrung war fast schweer / das das land Egypten vnd Canaan verschmachten für der thewrung.

14. Vnd Joseph bracht alles geld zusamen / das in Egypten vnd Canaan funden ward / vmb das getreide das sie kaufften / vnd er thet alles geld in das haus Pharao.

15. Da nu geld gebrach im lande Egypten vnd Canaan / kamen alle Egypter zu Joseph / vnd sprachen / Schaffe vns brot / warumb lessestu vns für dir sterben / darumb / das wir on geld sind?

16. Joseph sprach / Schafft ewer vieh her so wil ich euch vmb das vieh geben / weil jr on geld seid.

17. Da brachten sie Joseph jr vieh / vnd er gab jnen brot vmb jre pferd / schafe / rinder / vnd esel. Also erneeret er sie

mit

Joseph Jaacob patrem suum, & statuit eum coram Paroh, & 7 salutavit Jaacob ipsum Paroh.

8. Tum dixit Paroh ad Jaacob, Quot *sunt* dies annorum vitæ tuæ?

9. Dixit autem Jaacob 8 Paroni, Dies annorum peregrinationis meæ *sunt* triginta & centum anni, parvi & mali fuerunt dies annorum vitæ meæ, nec attigerunt dies annorum vitę patrum meorum in diebus peregrinationum suarum.

10. Et salutavit Jaacob ipsum Paroh, & egressus est à conspectu Paroh.

11. 9 Statuit igitur Joseph habitationem patri suo, & fratribus suis, deditq; eis possessionem in terra Misraim in optimo regionis, in terra Rameses, quemadmodum præceperat Paroh.

12. Et 10 alebat Joseph patrem suum, & fratres suos, & omnem domum patris sui pane, 11 usq; ad os parvuli.

13. Et panis non *erat* in tota terra: gravis enim fames *erat* admodum, & defecit terra Misraim, & terra Chenaan 12 præ fame.

14. Collegit autem Joseph omnem pecuniam, quæ inventa est in terra Misraim, & in terra Chenaan 13 pro alimento quod ipsi emebant: & intulit Joseph pecuniam in domum Paroh.

15. 14 Quumq; consumpta esset pecunia è terra Misraim, & è terra Chenaan, venit tota Misraim, ad Joseph, dicendo, Da nobis panem: cur enim moriemur coram te, quum defecerit pecunia?

16. Et dixit Joseph, Date 15 pecora vestra, & dabo vobis *panem* pro pecoribus vestris, si deficiat pecunia?

17. Adduxerunt igitur pecora sua ad Joseph, & dedit eis Joseph 16 alimentũ pro equis, & pro pecore, & armento boum, & pro asinis: &

fu-

seph patrem suum ad regem, & statuit eum coram eo: qui benedicens illi,

8. Et interrogatus ab eo, Quot sunt dies annorum vitæ tuæ?

9. Respondit, Dies peregrinationis vitæ meæ centum triginta annorum sunt, parvi & mali, & non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.

10. Et benedicto rege egressus est foras.

11. Joseph verò patri & fratribus suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terræ loco, Ramesses, ut præceperat Pharao.

12. Et alebat eos, omnemque domum patris sui, præbens cibaria singulis.

13. In toto enim orbe panis deerat, & oppresserat fames terram, maximè Ægypti & Chanaan.

14. E quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis.

15. Cumque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Joseph, dicens: Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia:

16. Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, & dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis.

17. Quæ cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, & ovibus, & bobus, & asinis: sustenta-

vit-

τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐναντίον Φαραώ. καὶ εὐλόγησεν Ιακὼβ τὸν Φαραώ.

8. Εἶπε δὲ Φαραὼ τῷ Ιακὼβ, πόσα ἔτη ἡμερῶν τῆς ζωῆς σου;

9. Καὶ εἶπεν Ιακὼβ τῷ Φαραὼ, αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς μου, ἃς παροικῶ, ἑκατὸν τριάκοντα ἔτη. μικραὶ καὶ πονηραὶ γεγόνασιν αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς μου. οὐκ ἀφίκοντο εἰς τὰς ἡμέρας τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς τῶν πατέρων μου, ἃς ἡμέρας παρῴκησαν.

10. Καὶ εὐλογήσας Ιακὼβ τὸν Φαραὼ, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.

11. Καὶ κατῴκισεν Ιωσὴφ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς κατάσχεσιν ἐν γῇ Αἰγύπτου. ἐν τῇ βελτίστῃ γῇ ἐν τῇ γῇ Ραμεσσῆ, καθὰ συνέταξε Φαραώ.

12. Καὶ ἐσιτομέτρει Ιωσὴφ τῷ πατρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, σῖτον κατὰ σῶμα.

13. Σῖτος δὲ οὐκ ἦν ἐν πάσῃ τῇ γῇ. ἐνίσχυσεν γὰρ ὁ λιμὸς σφόδρα. ἐξέλιπε δὲ ἡ γῆ Αἰγύπτου, καὶ ἡ γῆ Χαναὰν ἀπὸ τοῦ λιμοῦ.

14. Συνήγαγε δὲ Ιωσὴφ πᾶν τὸ ἀργύριον τὸ εὑρεθὲν ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ ἐν γῇ Χαναὰν ἀπὸ τοῦ σίτου, οὗ ἠγόραζον, καὶ ἐσιτομέτρει αὐτοῖς, καὶ εἰσήγαγεν Ιωσὴφ πᾶν τὸ ἀργύριον εἰς τὸν οἶκον Φαραώ.

15. Καὶ ἐξέλιπε πᾶν τὸ ἀργύριον ἐκ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐκ γῆς Χαναάν. ἦλθον δὲ πάντες οἱ Αἰγύπτιοι πρὸς Ιωσὴφ, λέγοντες; δὸς ἡμῖν ἄρτους, καὶ ἵνα τί ἀποθνήσκομεν ἐναντίον σου; ἐκλέλοιπε γὰρ τὸ ἀργύριον ἡμῶν.

16. Εἶπε δὲ αὐτοῖς Ιωσὴφ, φέρετε τὰ κτήνη ὑμῶν, καὶ δώσω ὑμῖν ἄρτους ἀντὶ τῶν κτηνῶν ὑμῶν, εἰ ἐκλέλοιπε τὸ ἀργύριον.

17. Ἤγαγον δὲ τὰ κτήνη αὐτῶν πρὸς Ιωσήφ· καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς Ιωσὴφ ἄρτους, ἀντὶ τῶν ἵππων, καὶ ἀντὶ τῶν προβάτων, καὶ ἀντὶ τῶν βοῶν, καὶ ἀντὶ τῶν ὄνων. καὶ ἐξέθρεψεν

αὐτοὺς

αὐτοὺς ἐν ἄρτοις ἀντὶ πάντων τῶν κτηνῶν αὐτῶν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ.

18. Ἐξῆλθε δὲ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, καὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἔτει τῷ δευτέρῳ, καὶ εἶπαν αὐτῷ· μή ποτε ἐκτριβῶμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν. εἰ γὰρ ἐκλέλοιπε τὸ ἀργύριον, καὶ τὰ ὑπάρχοντα, καὶ τὰ κτήνη πρὸς σὲ τὸν κύριον ἡμῶν, καὶ οὐχ ὑπολέλειπται ἡμῖν ἐναντίον τοῦ κυρίου ἡμῶν, ἀλλ' ἢ τὸ ἴδιον σῶμα καὶ ἡ γῆ ἡμῶν.

19. Ἵνα οὖν μὴ ἀποθάνωμεν ἐναντίον σου, καὶ ἡ γῆ ἐρημωθῇ, κτῆσαι ἡμᾶς καὶ τὴν γῆν ἡμῶν ἀντὶ ἄρτων, καὶ ἐσόμεθα καὶ ἡμεῖς καὶ ἡ γῆ ἡμῶν παῖδες τῷ Φαραώ. δὸς σπέρμα ἵνα σπείρωμεν, καὶ ζῶμεν, καὶ μὴ ἀποθάνωμεν, καὶ ἡ γῆ οὐκ ἐρημωθήσεται.

20. Καὶ ἐκτήσατο Ἰωσὴφ πᾶσαν τὴν γῆν τῶν Αἰγυπτίων τῷ Φαραώ. ἀπέδοντο γὰρ οἱ Αἰγύπτιοι τὴν γῆν αὐτῶν τῷ Φαραώ. ἐπεκράτησεν αὐτῶν ὁ λιμός. καὶ ἐγένετο ἡ γῆ τῷ Φαραώ.

21. Καὶ τὸν λαὸν κατεδουλώσατο ἑαυτῷ εἰς παῖδας, ἀπ' ἄκρων ὁρίων Αἰγύπτου, καὶ ἕως τῶν ἄκρων·

22. Χωρὶς τῆς γῆς τῶν ἱερέων μόνον. οὐκ ἐκτήσατο ταύτην Ἰωσήφ, ἐν δόσει γὰρ ἔδωκε δόματα τοῖς ἱερεῦσι Φαραώ. καὶ ἤσθιον τὴν δόσιν, ἣν δέδωκεν αὐτοῖς Φαραώ· διὰ τοῦτο οὐκ ἀπέδοντο τὴν γῆν αὐτῶν.

23. Εἶπε δὲ Ἰωσὴφ τοῖς Αἰγυπτίοις, ἰδοὺ κέκτημαι ὑμᾶς, καὶ τὴν γῆν ὑμῶν σήμερον τῷ Φαραώ. λάβετε ἑαυτοῖς σπέρματα, καὶ σπείρατε τὴν γῆν.

24. Καὶ ἔσται τὰ γεννήματα αὐτῆς, καὶ δώσετε τὸ πέμπτον μέρος τῷ Φαραώ· τὰ δὲ τέσσαρα μέρη ἔσται ὑμῖν αὐτοῖς εἰς σπέρμα τῇ γῇ, καὶ εἰς βρῶσιν ὑμῖν, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τοῖς οἴκοις ὑμῶν.

25. Καὶ εἶπαν, σέσωκας ἡμᾶς, εὕρομεν χάριν ἐναντίον τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ ἐσόμεθα παῖδες τῷ Φαραώ.

Καὶ

vitque eos illo anno pro commutatione pecorum.

18. Veneruntque quoq; anno secundo, & dixerunt ei: Non celamus domino nostro, quòd deficiente pecunia, pecora simul defecerunt: nec clam te est, quòd absque corporibus & terra nihil habeamus,

19. Cur ergo moriemur te vidente? & nos & terra nostra tui erimus: eme nos in servitutem regiam, & præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem.

20. Emit igitur Joseph omnem terram Ægypti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis, subjecitque eam Pharaoni,

21. Et cunctos populos ejus à novissimis terminis Ægypti usque ad extremos fines ejus:

22. Præter terram sacerdotum, quæ à rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas.

23. Dixit ergo Joseph ad populos: En ut cernitis, & vos & terram vestram Pharao possidet: accipite semina, & serite agros,

24. Ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familiis & liberis vestris.

25. Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantum dominus noster, & læti serviemus regi.

sustentavit eos pane pro omnibus pecoribus illorum anno ipso.

18. 17 Exacto autē illo anno, venerunt ad eum anno secundo, & dixerunt ei, Non abscondemus à domino meo, 18 quòd verè consumptum est argentum, & grex jumentorum est apud dominum meum: non remansit 1 coram domino meo prætérquam corpus nostrum, & terra nostra.

19. Quare moriemur ante oculos tuos, etiam nos, etiam terra nostra? 19 eme nos & terram nostram pro pane, erimusq; nos & terra nostra servi Paroh, & da semen, 20 ut vivamus & non moriamur, & terra non desoletur.

20. 21 Emit ergò Joseph omnem terram Misraim ipsi Paroh: vendiderunt enim Aegyptii 22 quisque agrum suum, eo quòd invaluisset super eos fames, facta que est terra Paroni.

21. Populum verò transire fecit 23 ad urbes ab una extremitate termini Misra'im usq; ad extremitatem ejus.

22. Tantummodo terram sacerdotum non 24 emit, quoniam portio sacerdotibus erat à Parone: & comedebant portionem suam, quam dabat eis Paroh: idcirco non vendiderunt terram suam.

23. Et dixit Joseph 25 populo, Ecce emi vos hodie, & terram vestram ipsi Paroh: en vobis semen, 26 seminate ergo illā.

24. Et erit 27 è frugibus, dabitis quintam partem ipsi Paroh: quatuor autem partes erunt vobis pro semente agri, & pro cibo vestro, 28 eorumq; qui sunt in domibus vestris, & ut comedant parvuli vestri.

25. Tum dixerunt, vivificasti nos: inveniamus gratiam in oculis domini mei, & erimus servi Paroh.

Et

mit brot das jar umb alle jr vieh.

18. Da das jar umb war/ kamen sie zu jm im andern jar/ und sprachen zu jm/ Wir wöllen unserm Herrn nicht verbergen/ das nicht allein das geld/ sondern auch alles vieh dahin ist/ zu unserm Herrn/ und ist nichts mehr ubrigs für unserm Herrn/ denn nur unsere leibe/ und unser feld.

19. Warumb lessestu uns für dir sterben und unser feld? Keuffe uns und unser land umb brot/ das wir und unser land leibeigen sein dem Pharao/ gib uns samen / das wir leben und nicht sterben/ und das feld nicht verwüste.

20. Also kaufft Joseph dem Pharao das gantz Egypten/ Denn die Egypter verkaufften/ ein iglicher seinen acker/ denn die thewrung war zu starck uber sie.

21. Und ward also das land Pharao eigen. Und er teilet das volck aus in die stedte/ von einem ort Egypten bis ans andere.

22. Ausgenomen der priester feld/ das kaufft er nicht/ Denn es war von Pharao für die priester verordnet/ das sie sich neeren solten/ von dem benanten/ das er jnen gegeben hatte/ darumb durfften sie jr feld nicht verkeuffen.

23. Da sprach Joseph zu dem volck Sihe/ ich hab heut gekeufft/ euch und ewer feld dem Pharao/ Sihe/ da habt jr samen und besehet das feld.

24. Und von dem getreide solt jr den fünfften Pharao geben / vier teil sollen ewer sein/ zu beseen das feld/ zu ewer speise/ und für ewer haus und kinder.

25. Sie sprachen/ Las uns nur leben und gnade für dir unserm Herrn finden/ wir wollen gerne Pharao leib eigen sein.

Also

17. & finitus est a. 1. & Ven.

18. quin imo finit. est a. & acquisitio jumenti.

97.

19. acquire. n. in pane. n.

20. & vivemus, & non moriemur, &c. non desolabitur.

21. & comparavit sibi.

22. quisque.

23. cum Pleon. pron. elegans.

24. comparavit sibi, quia statutum, vel, dimensum. sic infra.

25. ad pop. e. acquisivi.

26. & seretis.

27. in proventibus & dabitis quintam Ph. & quatuor manus (portio, erit. s. erunt sing. pro plur.

28. & pro (eo) qui (sunt) in d. v. & ad comedendum parvulis vestris.

29. *solorum ipsorum.*
30. *detenti sunt i. e. & fructificarunt, & creverūt valde.*
31. *septem (heptadem &) decem (decadem) anni. f. d. J. a. v. e. septem anni, & quadraginta (4 decades) & centum (centuria) anni. n. 8.*
32. *ad moriendum, & voc. ad f. s.*
98. 33. *& cubabo c. p. m. & tollam me e. M.*

26. Also macht Joseph jnen ein gesetz bis auff diesen tag/ vber der Egypter feld/ den fünfften Pharao zu geben/ ausgenommen der priester feld/ das ward nicht eigen Pharao.

27. Also wonete Jsrael in Egypten / im lande Gosen/ vnd hattens innen/ vnd wuchsen vnd mehreten sich sehr.

28. Vnd Jacob lebet siebenzehen jar in Egyptenland/ das sein gantz alter ward hundert vnd sieben vnd viertzig jar.

29. Da nu die zeit erbey kam/ das Jsrael sterben solt/ rieff er seinem son Joseph/ vnd sprach zu im/ Hab ich gnade für dir funden/ So lege deine hand vnter meine hüfften/ das du die liebe vnd trew an mir thust/ vnd begrabest mich nicht in Egypten.

30. Sondern ich wil ligen bey meinen vetern/ vnd du solt mich aus Egypten füren/ vnd in jrem begrebnis begraben. Er sprach/ Jch wil thun / wie du gesagt hast.

31. Er aber sprach/ So schwere mir. Vnd er schwur jm/ Da neiget sich Jsrael auff dem Bette zun heupten.

26. Et posuit ipsum Joseph in statutum, usq; ad diem hanc super terram Misraim ipsi Paroh ad quintam *partem*, duntaxat terra sacerdotum [29] solummodo non fuit Paroni.

27. Habitavit igitur Israel in terra Misraim, in terra Gosen: & [30] possessiones habuerunt in ea, auctiq; sunt, & multiplicati sunt plurimum.

28. Vixit autem Jaacob in terra Misraim, [31] septendecim annos: fueruntq; dies Jaacob & anni vitæ ejus, centum quadraginta septem anni.

29. Et appropinquaverunt dies Israel, [32] ut moreretur, vocavitq; filium suum Joseph, & dixit ei, Si nunc inveni gratiam in oculis tuis, pone quæso manum tuam sub femore meo: & facies mecum † misericordiam & veritatem, Ne quæso sepelias me in Misraim.

30. [33] Quum dormiero cum patribus meis, tolles me ex Misraim, & sepelies me in sepulchro eorum. Dixit ergo *ille*, Ego faciam secundum verbum tuum.

31. Et dixit, Jura mihi. Et juravit ei, & incurvavit se Israel ad caput lecti.

26. Ex eo tempore usque in præsentem diem in universa terra Ægypti regibus quinta pars solvitur, & factum est quasi in legem, absq; terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

27. Habitavit ergo Israel in Ægypto, id est, in terra Gessen, & possedit eam: auctusque est, & multiplicatus nimis.

28. Et vixit in ea decem & septem annis: factiq; sunt omnes dies vitæ illius, centum quadraginta septem annorum.

29. Cumque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocavit filium suum Joseph, & dixit ad eum: Si inveni gratiam in conspectu tuo, * pone manum tuā sub femore meo: & facies mihi misericordiam & veritatem, ut non sepelias me in Ægypto:

30. Sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condasq; in sepulchro majorum meorum. Cui respondit Joseph: Ego faciam quod jussisti.

31. Et ille, Jura ergo, inquit, mihi. Quo jurante, adoravit Israel Dominum, cōversus ad lectuli caput.

26. Καὶ ἔθετο αὐτοῖς Ιωσὴφ εἰς πρόσταγμα, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης ἐπὶ τὴν γῆν Αἰγύπτου τῷ Φαραὼ ἀποπεμπτοῦν, χωρὶς τῆς γῆς τῶν ἱερέων μόνον, ἣ οὐκ ἦν τῷ Φαραώ.

27. Κατῴκησε δὲ Ισραὴλ ἐν γῇ Αἰγύπτου ἐπὶ γῆς Γεσεμ. καὶ ἐκληρονόμησαν ἐπ' αὐτῆς· καὶ ηὐξήθησαν καὶ ἐπληθύνθησαν σφόδρα.

28. Ἐπέζησε δὲ Ιακὼβ ἐν γῇ Αἰγύπτου δεκαεπτὰ ἔτη. καὶ ἐγένοντο αἱ ἡμέραι Ιακὼβ ἐνιαυτῶν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἑκατὸν τεσσαρακονταεπτὰ ἔτη.

29. Ἤγγισαν δὲ αἱ ἡμέραι Ισραὴλ τοῦ ἀποθανεῖν, καὶ ἐκάλεσεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ιωσὴφ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, εἰ εὕρηκα χάριν ἐναντίον σου, ὑπόθες τὴν χεῖρά σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου, καὶ ποιήσεις ἐπ' ἐμὲ ἐλεημοσύνην καὶ ἀλήθειαν τοῦ μὴ θάψαι με ἐν Αἰγύπτῳ. *Sup. 24. v. 2.*

30. Ἀλλὰ κοιμηθήσομαι μετὰ τῶν πατέρων μου, καὶ ἀρεῖς με ἐξ Αἰγύπτου, καὶ θάψεις με ἐν τῷ τάφῳ αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπεν, ἐγὼ ποιήσω κατὰ τὸ ῥῆμά σου.

31. Εἶπε δὲ αὐτῷ, ὄμοσόν μοι. καὶ ὤμοσεν αὐτῷ. καὶ προσεκύνησεν Ισραὴλ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ.

Cap. 48.

1. *post verba ista (Gen. 40 n. 1.) & dixit Josepho e. p. t. ægrotans. sc. est. 45. n. 34. sic infra.*
2. *& renuntiavit Jacobo, & dixit, e. f. t. veniens.*
3. *ad me.*
4. *ad me e. crescere faciens (sc. sum. n. 1) te.*

Das XLVIII. Cap.

DArnach ward Joseph gesagt/ Sihe dein vater ist kranck. Vnd er nam mit sich seine beide söne/ Manasse vnd Ephraim.

2. Da wards Jacob angesagt/ Sihe/ dein son Joseph kompt zu dir. Vnd Jsrael macht sich starck/ vnd satzte sich im bette / vnd sprach zu Joseph.

3. Der allmechtige Gott erschein mir zu Lus im lande Canaan/ vnd segnet mich.

4. Vnd sprach zu mir/ Sihe ich wil dich wachsen lassen vnd mehren / vnd wil dich zum

CAP. XLVIII.

ET fuit [1] post hæc, dictum fuit ipsi Joseph, Ecce pater tuus ægrotat: tulitque duos filios suos secum, Menasseh & Ephraim.

2. [2] Renuntiatum est autem ipsi Jaacob tale nuntium, Ecce filius tuus Joseph venit ad te. Et confortatus est Israel, & sedit super lectum.

3. Dixitq; Jaacob ad Joseph, Deus omnipotens visus est [3] mihi in Luz in terra Chenaan: & benedixit mihi.

4. Dixitq; [4] mihi, Ecce crescere faciā te, & multiplicabo te, daboq; te in cœ-

CAP. XLVIII.

HIs itaq; transactis nuntiatum est Joseph quòd ægrotaret pater suus: qui assumptis duobus filiis Manasse & Ephraim, ire perrexit.

2. Dictumq; est seni: Ecce filius tuus Joseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo,

3. Et ingresso ad se Joseph ait: Deus omnipotens * apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan: benedixitque mihi.

4. Et ait: Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum:

Κεφαλ. μή.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἀπηγγέλη τῷ Ιωσὴφ, ὅτι ὁ πατήρ σου ἐνοχλεῖται. καὶ ἀναλαβὼν τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ μεθ' ἑαυτοῦ, τὸν Μανασσῆ καὶ τὸν Ἐφραὶμ, ἦλθε πρὸς Ιακώβ.

2. Ἀπηγγέλη δὲ τῷ Ιακὼβ, λέγοντες, ἰδοὺ ὁ υἱός σου Ιωσὴφ ἔρχεται πρὸς σε. καὶ ἐνισχύσας Ισραὴλ ἐκάθισεν ἐπὶ τὴν κλίνην.

3. Καὶ εἶπεν Ιακὼβ τῷ Ιωσὴφ, ὁ Θεὸς ὤφθη μοι ἐν Λούζα ἐν γῇ Χαναὰν, καὶ εὐλόγησέ με. *Sup. 28. v. 13.*

4. Καὶ εἶπέ μοι, ἰδοὺ ἐγὼ αὐξανῶ σε καὶ πληθυνῶ σε, καὶ ποιήσω σε εἰς συναγωγὰς ἐθνῶν, καὶ δώσω

σοι τὴν γῆν ταύτην, καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σέ, εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον.

*Sup. 41. v. 50.
*Josu. 13. v. 7. v. 29. 61. v. 1. & 17. v. 1.

5. Νῦν οὖν οἱ δύο υἱοί σου, γενόμενοί σοι ἐν γῇ Αἰγύπτου, πρὸ τοῦ με ἐλθεῖν πρός σε εἰς Αἴγυπτον, ἐμοί εἰσιν, Ἐφραὶμ καὶ Μανασσῆ, ὡς Ῥουβὴν καὶ Συμεὼν ἔσονταί μοι.

6. Τὰ δὲ ἔκγονα, ἃ ἂν γεννήσῃς μετὰ ταῦτα, σοὶ ἔσονται. ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν κληθήσονται ἐν τοῖς ἐκείνων κλήροις.

*Sup. 35. v. 19.

7. Ἐγὼ δὲ ἡνίκα ἠρχόμην ἐκ Μεσοποταμίας τῆς Συρίας, ἀπέθανε Ῥαχὴλ ἡ μήτηρ σου ἐν γῇ Χαναάν, ἐγγίζοντός μου κατὰ τὸν Ἱππόδρομον Χαβραθὰ τῆς γῆς, τοῦ ἐλθεῖν Ἐφραθά. καὶ κατώρυξα αὐτὴν ἐκεῖ, ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Ἱπποδρόμου. αὕτη ἐστὶ Βηθλεέμ.

8. Ἰδὼν δὲ Ἰσραὴλ τοὺς υἱοὺς Ἰωσήφ, εἶπε, τίνες οὗτοι;

9. Εἶπε δὲ Ἰωσὴφ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, υἱοί μου εἰσίν, οὓς ἔδωκέ μοι ὁ Θεὸς ἐνταῦθα. καὶ εἶπεν Ἰακώβ, προσάγαγέ μοι αὐτούς, ἵνα εὐλογήσω αὐτούς.

10. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ Ἰσραὴλ ἐβαρυώθησαν ἀπὸ τοῦ γήρους, καὶ οὐκ ἠδύνατο βλέπειν. καὶ ἤγγισεν αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· καὶ ἐφίλησεν αὐτούς, καὶ περιέλαβεν αὐτούς.

11. Καὶ εἶπεν Ἰσραὴλ πρὸς Ἰωσήφ· ἰδοὺ τοῦ προσώπου σου οὐκ ἐστερήθην, καὶ ἰδοὺ ἔδειξέ μοι ὁ Θεὸς καὶ τὸ σπέρμα σου.

12. Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς Ἰωσὴφ ἀπὸ τῶν γονάτων αὐτοῦ, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τῆς γῆς.

13. Λαβὼν δὲ Ἰωσὴφ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ, τὸν μὲν Ἐφραὶμ ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ἐξ ἀριστερῶν δὲ Ἰσραήλ, τὸν δὲ Μανασσῆ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ἐκ δεξιῶν δὲ Ἰσραήλ, καὶ ἤγγισεν αὐτοὺς αὐτῷ.

14. Ἐκτείνας δὲ Ἰσραὴλ τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν, ἐπέθηκεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἐφραίμ, οὗτος δὲ ἦν ὁ νεώτερος, καὶ τὴν ἀριστερὰν

ἐπὶ

daboq; tibi terram hanc, & semini tuo post te in possessionem sempiternam.

5. Duo ergo filii tui qui * nati sunt tibi in terra Ægypti, antequam huc venirem ad te, mei erunt. * Ephraim & Manasses, sicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi.

6. Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, & nomine fratrum suorũ vocabuntur in possessionibus suis.

7. Mihi enim quando veniebam de Mesopotamia, * mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere, eratque vernum tempus: & ingrediebar Ephratam, & sepelivi eam juxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem.

8. Videns autem filios ejus dixit ad eum: Qui sunt isti?

9. Respondit: Filii mei sunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis.

10. Oculi enim Israel caligabant præ nimia senectute, & clarè videre non poterat. Applicitosq; ad se, deosculatus & circumplexus eos,

11. Dixit ad filium suum: Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus semen tuum.

12. Cumque tulisset eos Joseph de gremio patris, adoravit pronus in terram.

13. Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id est, ad sinistram Israel; Manassen verò in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad eum.

14. Qui extendens manũ dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris: sinistram autẽ, su-

per

tum populorum: dabo quoq; terram hanc semini tuo post te *in* hæreditatem 5 perpetuam.

5. Nunc ergo duo filii tui, *qui* nati *sunt* tibi in terra Misraim, 6 antequam venirem ad te in Misraim, mei sunt: Ephraim & Menasseh, sicut Reuben & Simon erunt 7 mei.

6. Liberi autem tui, quos genuisti post eos, tui erunt: de nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.

7. 8 Equidem quum venirem ex Padan Aram, mortua est mihi Rahel in terra Chenaan, in ipso itinere, 9 quum adhuc esset milliare terræ, ut venirem in Ephrath: & sepelivi eam illic in via Ephrath, ipsa *est* Beth-lehem.

8. Et vidit Israel filios Joseph, & dixit, Cujus *sunt* isti?

9. 10 Qui respondit patri suo, Filii mei sunt quos dedit mihi Deus 11 hîc: Et dixit, Admove eos quæso mihi, & benedicam eis.

10. (Oculi autem Israel graves erant præ senio, nec 12 poterat videre) & accedere fecit eos ad illum, osculatusq; est illos, & 13 amplexatus.

11. Et dixit Israel 14 ipsi Joseph: videre faciem tuam non putabam: & ecce videre fecit me Deus etjam semen tuum.

12. Eduxit itaq; Joseph eos è genibus suis, & incurvavit se 15 in faciem † super terram.

13. Tulit autem Joseph 16 ambos, Ephraim à dextera sua, *quem posuit* ad sinistram Israel: & Menasseh in sinistra sua, ad dextram Israel: & accedere fecit *illos* ad eum.

14. 17 Extendens autem Israel dexteram suam, posuit super caput Ephraim qui erat minor *natu*: sinistram verò suam super caput Menasseh: 18 intelli-

gere

hauffen volcks machen / vnd wil dis land zu eigen geben deinem samen nach dir ewiglich.

5. So sollen nu deine zween söne Ephraim vnd Manasse/ die dir geboren sind in Egyptenland/ehe ich here n komen bin zu dir/mein sein/gleich wie Ruben vnd Simeon.

6. Welche du aber nach jnen zeugest/sollen dein sein / vnd genennet werden/wie jre brüder in jrem erbteil.

7. Vnd da ich aus Mesopotamia kam/starb mir Rahel im lande Canaan auff dem weg/ da noch ein feldwegs war gen Ephrath/ vnd ich begrub sie daselbs an dem wege Ephrath / die nu Bethlehem heist.

8. Vnd Jsrael sahe die söne Joseph/vnd sprach/ Wer sind die?

9. Joseph antwortet seinem vater/ Es sind meine söne/die mir Gott hie gegeben hat. Er sprach/ Bringe sie her zu mir/das ich sie segene.

10. Denn die augen Jsrael waren tunckel worden für alter/vnd kund nicht wol sehen. Vnd er bracht sie zu im. Er aber küsset sie vnd hertzet sie.

11. Vnd sprach zu Joseph/ Sihe/Jch habe dein angesicht gesehen/ des ich nicht gedacht hette/vnd sihe/ Gott hat mich auch deinen samen sehen lassen.

12. Vnd Joseph nam sie von seinem schos / vnd neiget sich zur erden / gegen sein angesicht.

13. Da nam sie Joseph beide Ephraim in seine rechte hand/ gegen Jsraels lincke hand/vnd Manasse in seine lincke hand / gegen Jsraels rechte hand /vnd bracht sie zu jm.

14. Aber Jsrael streckt seine rechte hand aus/vnd legte sie auff Ephraim des jüngsten heupt/ vñ seine lincke hand auff Ma-

nasses

5. secul. Gen. 17. n. 11.
6. usq; ad venire me in M. mihi (sc. sunt) ipsi.
7. mihi, & generatio tua quam g. p. e. tibi er. super nomen f. s.
8. & ego, in veniendo me ex P. mort. est super me R.
9. in adhuc quasi tractus terræ ad veniendum.
10. & dixit 7. ad p. s. f. m. ipsi.
11. hic & d. cape e. q. a a me.
12. poterit. Gen. 41. n. 23.
13. amplexatus est illos.
14. ad Jos.
15. in faciem suam ad terram.
99.
16 ambos ipsos, E. in dextra sua: a sinistra I. & M. i. s. s a dextra I.
17. & misit I. d. s. & pos. s. c. E. & ipse m.
18. prudenter direxit m. s. quod M. p.

nasses heupt/vnd thet wissend also mit seinen henden / denn Manasse war der erstgeborne.

15. Vnd er segenet Joseph/ vnd sprach/Gott/für dem meine veter Abraham vnd Isaac/ gewandelt haben / Gott der mich mein lebenlang erneeret hat/bis auff diesen tag.

16. Der engel der mich erlöset hat von allem vbel/der segene die knaben / das sie nach meinem/ vnd nach meiner veter/Abraham vnd Isaac/ namen genennet werden/ das sie wachsen/vnd viel werden auff erden.

17. Da aber Joseph sahe/ das sein vater die rechte hand auff Ephraim heupt legt/ gefiels jm vbel/vnd fasset seines vaters hand/das er sie von Ephraims heupt auff Manasses heupt wendet.

18. Vnd sprach zu jm/Nicht so/mein vater / dieser ist der erstgeborner/lege deine rechte hand auff sein heupt.

19. Aber sein vater wegert sich/vnd sprach / Ich weis wol mein son/ ich weis wol. Dieser sol auch ein volck werden/ vnd wird gros sein / aber sein jüngster bruder wird grösser denn er werden/vnd sein same wird ein gros volck werden.

20. Also segenet er sie des tages/vnd sprach/ Wer in Israel wil jemand segenen / der sage / Gott setze dich wie Ephraim vnd Manasse. Vnd setzte also Ephraim Manasse vor.

21. Vnd Israel sprach zu Joseph/ Sihe/ ich sterbe/vnd Gott wird mit euch sein/ vnd wird euch wider bringen in das land ewer veter.

22. Ich habe dir ein stück landes gegeben ausser deinen brüdern/ das ich mit meinem schwert vnd bogen aus der hand der Amoriter genomen habe.

Das

---

gere fecit manus suas, quamvis Menasseh, *esset* primogenitus.

15. Et benedixit ipsi Joseph, & dixit: Deus, 19 in cujus conspectu ambulaverunt patres mei Abraham & Ishac, Deus *inquam*, 20 qui pavit me à tempore meo usque ad diem hanc.

16. Angelus ille, 21 qui eripuit me ab omni malo, benedicat pueris istis: & vocetur in eis nomen meum, & nomen Patrum meorum Abraham & Ishac, & 22 multiplicentur plurimum in medio terræ.

17. 23 Videns autem Joseph quod poneret pater suus manum dexteram suam super caput Ephraim, 24 displicuit in oculis ejus: & apprehendit manum patris sui, 25 ut transferret eam à capite Ephraim super caput Menasseh.

18. Dixitque Joseph patri suo, Non sic, pater mi: nam *est* primogenitus, pone dexteram tuam super caput ejus.

19. Renuit autem pater ejus, & dixit, Novi fili mi, novi: etjam ipse erit in populum, atq; etjam ipse crescet: 26 veruntamen frater ejus minor *natu* crescet 27 magis quàm ipse: & semen ejus erit plenitudo gentium.

20. Et benedixit eis die illo, dicendo, In te benedicet Israel, 28 his verbis, Ponat te Deus sicut Ephraim & sicut Menasseh. Et posuit Ephraim ante Menasseh.

21. Dixit quoq; Israel ad Joseph, Ecce ego 29 morior & erit Deus vobiscum, reducetq; vos ad terram Patrum vestrorum.

22. Ego vero dedi tibi 30 portionem unam ultra fratres tuos, quam accepi è manu Emoræ gladio meo & arcu meo.

CA-

---

per caput Manasse, qui major natu erat, commutans manus.

15. * Benedixitque Jacob filiis Joseph, & ait: Deus in cujus conspectu ambulaverunt patres mei Abraham & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in præsentem diem:

16. * Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: & invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Ahraham, & Isaac, & crescant in multitudinem super terram.

17. Videns autem Joseph quòd posuisset pater suus dexteram manum super caput Ephraim, graviter accepit: & apprehensam manum patris levare conatus est de capite Ephraim, & transferre super caput Manasse.

18. Dixitque ad patrem: Non ita convenit pater: quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput ejus.

19. Qui renuens ait: Scio filii mi, scio: & iste quidem erit in populos, & multiplicabitur: sed frater ejus minor, major erit illo, & semen illius crescet in Gentes.

20. Benedixitque eis in tempore illo, dicens: In te benedicetur Israel, atque dicetur: Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse. Constituitq; Ephraim ante Manassen.

21. Et ait ad Ioseph filium suum: En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum.

22. * Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.

Cap.

ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Μανασσῆ, ἐναλλάξας τὰς χεῖρας·

15. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπεν· ὁ Θεὸς ᾧ εὐηρέστησαν οἱ πατέρες μου ἐνώπιον αὐτοῦ, Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ, ὁ Θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

16. Ὁ ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν, εὐλογήσαι τὰ παιδία ταῦτα· καὶ ἐπικληθήσεται ἐπ' αὐτοῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ τὸ ὄνομα τῶν πατέρων μου, Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ, καὶ πληθυνθείησαν εἰς πλῆθος πολὺ ἐπὶ τῆς γῆς.

17. Ἰδὼν δὲ Ἰωσὴφ, ὅτι ἐπέβαλεν ὁ πατὴρ τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἐφραίμ, βαρὺ αὐτῷ κατεφάνη· καὶ ἀντελάβετο Ἰωσὴφ τῆς χειρὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀφελεῖν αὐτὴν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς Ἐφραὶμ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Μανασσῆ.

18. Εἶπε δὲ Ἰωσὴφ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, οὐχ οὕτως πάτερ, οὗτος γὰρ ὁ πρωτότοκος· ἐπίθες τὴν δεξιάν σου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

19. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' εἶπεν· οἶδα τέκνον, οἶδα. αὐτὸς ἔσται εἰς λαὸν, καὶ αὐτὸς ὑψωθήσεται· ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος μείζων αὐτοῦ ἔσται, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἔσται εἰς πλῆθος ἐθνῶν.

20. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγων, ἐν ὑμῖν εὐλογηθήσεται Ἰσραὴλ, λέγοντες, ποιήσαι σε ὁ Θεὸς, ὡς Ἐφραὶμ καὶ ὡς Μανασσῆ· καὶ ἔθηκε τὸν Ἐφραὶμ ἔμπροσθεν τοῦ Μανασσῆ.

21. Εἶπε δὲ Ἰσραὴλ τῷ Ἰωσὴφ, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποθνήσκω, καὶ ἔσται ὁ Θεὸς μεθ' ὑμῶν, καὶ ἀποστρέψει ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων ὑμῶν.

22. Ἐγὼ δὲ δίδωμί σοι Σίκιμα ἐξαίρετον ὑπὲρ τοὺς ἀδελφούς σου· ὃν ἔλαβον ἐκ χειρὸς Ἀμορραίων ἐν μαχαίρᾳ μου καὶ τόξῳ.

Εκά-

---

19. cujus amb. p. m. ad faciem ejus, i. ad cujus fac. Gen. 1. n. 20.
20. pascēs (præs. pro præt.) me ab adhuc me (i. ex quo sum) usq; ad d. h.
21. eripiens m. a. o. m. benedicet, & vocabitur.
22. piscium instar augescent in multitudinē.
23. & vidit i. quod ponet. fut. pro imperfect. Subj.
24. & malum fuit scil. visum. Gen. 21. n. 14.
25. ad removendū eam.
26. & vere.
27. præ illo.
28. dicendo:
29. moriens, & erit Deus vobiscū. Chald. & erit VERBUM Domini in adjutorium vestrum. Gen. 39. n. 3.
30. Sechē i. humerum vel portionē agri Sichimæ vicini, Josepho a patre donati. Joh 4. v. 5. Jos. 24. v. 32.

* Heb. 11. v. 21. Sup. 32. v. 9.

* Sup. 31. v. 29. 32. v. 1. Mat. 18. v. 10.

* Josue [illegible] v. 7. 16. v. 1. Jos. 24. v. 8.

Κεφαλ. μθ΄.

Ἐκάλεσε δὲ Ἰακὼβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· συνάχθητε, ἵνα ἀναγγείλω ὑμῖν, τί ἀπαντήσει ὑμῖν, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν.

2. Ἀθροίσθητε καὶ ἀκούσατε υἱοὶ Ἰακώβ, ἀκούσατε Ἰσραὴλ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.

3. Ῥουβὴν πρωτότοκός μου, σὺ ἰσχύς μου, καὶ ἀρχὴ τῶν τέκνων μου, σκληρὸς φέρεσθαι, καὶ σκληρὸς, αὐθάδης·

*Sup. 35. v. 22. 1. Par. 5. v. 1.

4. Ἐξύβρισας ὡς ὕδωρ μὴ ἐκζέσῃς. ἀνέβης γὰρ ἐπὶ τὴν κοίτην τοῦ πατρός σου. τότε ἐμίανας τὴν στρωμνὴν, οὗ ἀνέβης.

5. Συμεὼν καὶ Λευὶ ἀδελφοὶ συνετέλεσαν ἀδικίαν ἐξαιρέσεως αὐτῶν.

*Sup. 34. v. 25.

6. Εἰς βουλὴν αὐτῶν μὴ ἔλθοι ψυχή μου, καὶ ἐπὶ τῇ συστάσει αὐτῶν μὴ ἐρείσαι τὰ ἧπατά μου. ὅτι ἐν τῷ θυμῷ αὐτῶν ἀπέκτειναν ἀνθρώπους, καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν ἐνευροκόπησαν ταῦρον.

*Josu. 19 v. 1. 21.

7. Ἐπικατάρατος ὁ θυμὸς αὐτῶν, ὅτι αὐθάδης· καὶ ἡ μῆνις αὐτῶν, ὅτι ἐσκληρύνθη. διαμεριῶ αὐτοὺς ἐν Ἰακὼβ, καὶ διασπερῶ αὐτοὺς ἐν Ἰσραήλ.

8. Ἰούδα, σὲ αἰνέσουσιν οἱ ἀδελφοί σου. αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου. προσκυνήσουσί σε οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου.

*1. Par. 5 v. 2.

9. Σκύμνος λέοντος Ἰούδα. ἐκ βλαστοῦ υἱέ μου ἀνέβης. ἀναπεσὼν ἐκοιμήθης ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος. τίς ἐγερεῖ αὐτόν;

*Joh. 1. v. 45. Mat 2. v. 6.

10. Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ. καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν.

11. Δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ, καὶ τῇ ἕλικι τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ. πλυνεῖ ἐν οἴνῳ

τὴν

CAP. XLIX.

Vocavit autem Jacob filios suos, & ait eis: Congregamini, ut annuntiem quę ventura sunt vobis in diebus novissimis.

2. Congregamini, & audite filii Jacob, audite Israel patrem vestrum.

3. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principiũ doloris mei: prior in donis, major in imperio.

4. Effusus es sicut aqua, non crescas: * quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum ejus.

5. Simeon & Levi fratres: vasa iniquitatis bellantia.

6. In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea.* quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.

7. Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura.* dividam eos in Jacob, & dispergam eos in Israel.

8. Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui.

9. * Catulus leonis Juda: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna, quis suscitabit eum?

10. * Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.

11. Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ô fili mi, asinam suam. Laua

bit

CAP. XLIX.

Vocavit ergo Jaacob [1] filios suos, & dixit, congregamini, & renuntiabo vobis, quod eventurum est vobis in [2] novissimis diebus.

2. Congregamini, & audite filii Jaacob, & audite inquã Israel patrem vestrum.

3. Reuben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium roboris mei: excellentia dignitatis & excellentia roboris.

4. [3] Levitas *fuit tibi* instar aquæ, non excelles, quia ascendisti cubile patris tui: [4] ex quo polluisti stratum meum, [5] evanuit.

5. Simon & Levi fratres, [6] arma iniquitatis *in* habitationibus eorum.

6. In secretum eorũ non eas, ô anima mea, in cœtu eorum non [7] uniatur gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum, & [8] voluntate sua eradicaverunt murum.

7. Maledictus furor eorum, quia [9] pertinax: & ira eorum, quia indurata est: dividam eos in Jaacob, & dispergam eos in Israel.

8. Jehudah tu, laudabunt te fratres tui: manus tua *erit* in cervice inimicorum tuorum, incurvabunt se tibi filii patris tui.

9. Ut catulus leonis Jehudah: è præda, fili mi, ascendisti: [10] incurvavit se, accubuit sicut leo, & sicut [11] leæna quis suscitabit eum?

10. Non recedet sceptrum ex Jehudah, & [12] Legislator è pedibus ejus: donec veniat [13] Siloh, & ei *erit* aggregatio populorum.

11. Ligans ad vitem pullum suum, & ad vitem optimam filium asinæ suæ: lavit

in

Das XLIX. Cap.

Und Jacob berieff seine söne / vnd sprach / Versamlet euch das ich euch verkündige / was euch begegnen wird in künfftigen zeiten.

2. Kompt zu hauff / vnd höret zu / jr kinder Jacob / vnd höret ewren vater Jsrael.

3. Ruben mein erster son / du bist meine krafft vnd meine erste macht / der öberst im opffer / vnd der öberst im reich.

4. Er fuhr leichtfertig dahin wie wasser. Du solt nicht der öberst sein / Denn du bist auff deines vaters lager gestiegen / daselbs hastu mein bette besudelt mit dem aufsteigen.

5. Die brüder Simeon vnd Levi / jre schwerter sind mördrische waffen.

6. Meine seele kome nicht in jren rat / vnd meine ehre sey nicht in jrer kirchen / Denn in jrem zorn haben sie den man erwürget / vnd in jrem mutwillen haben sie den ochsen verderbet.

7. Verflucht sey jr zorn / das er so hefftig ist / vnd jr grim das er so störrig ist. Jch wil sie zerteilen in Jacob / vnd zerstrewen in Jsrael.

8. Juda du bists / dich werden deine brüder loben / deine hand wird deinen feinden auff dem halse sein / für dir werden deines vaters kinder sich neigen.

9. Juda ist ein junger lewe / du bist hoch komen / mein son / durch grosse sieg / Er hat nider gekniet / vnd sich gelagert wie ein lewe / vnd wie ein Lewin / wer wil sich wider in aufflehnen?

10. Es wird das scepter von Juda nicht entwendet werden / noch ein meister von seinen füssen / biß das der helt kome / vnd demselben werden die völcker anhangen.

11. Er wird sein füllen an den weinstock binden / vnd seiner eselin son an den edlen re-

Cap. 49.

1. *ad f. f. sic infra.*
2. *extremitate (consequentia) dierum.*
3. *Velox, (levis) i. a. ne excellas.*
4. *tunc p. st. m.*
5. *ascendit. scil. fumi instar.*
6. *Vasa violentia.*
7. *uniat se.*
8. *in vol.*
9. *fortis.*
10. *incurva se demisit.*
11. *labbi. i. leo senex vel major.*
12. *scribet (vel ferens leges & statuta) de inter pedes e. usquequo v.*
13. *Silo. i. felicitas (felicitatis autor Meton.) vel, secunda ejus. i. secundarius, hoc est, virginis filius, vel, filius ejus. scil. Juda, ex cujus tribu descensurus erat salvator. Chald. donec veniat MESSIAS cujus est regnum, & ei obedient populi.*

100.

ben·

ben. Er wird sein kleid in wein
waschen/ vnd seinen mantel in
weinbeer blut.
12. Seine augen sind rötlicher denn wein/ vnd seine zeene weisser denn milch.

13. Sebulon wird am anfurt des meers wonen/ vnd am anfurt der schiffe/ vnd reichen an Sidon.
14. Isaschar wird ein beinern esel sein/ vnd sich lagern zwischen die grentzen.

15. Vnd er sahe die ruge/ das sie gut ist/ vnd das land das es lustig ist/ er hat aber seine schuldern geneigt zu tragen/ vnd ist ein zinsbar knecht worden.
16. Dan wird richter sein in seinem volck/ wie ein ander geschlecht in Israel.
17. Dan wird eine schlange werden auff dem wege/ vnd ein otter auff dem steige/ vnd das pferd in die fersen beissen/ das sein reuter zurücke falle.
18. HERR ich warte auff dein heil.
19. Gad gerüst/ wird das heer füren/ vnd wider herumb füren.
101. 20. Von Asser kompt sein fett brot/ vnd er wird den königen zu gefallen thun.
21. Naphthali ist ein schneller hirs/ vnd gibt schöne rede.

22. Joseph wird wachsen/ er wird wachsen/ wie an einer quelle. Die töchter tretten einher im regiment.
23. Vnd wiewol jn die schützen erzürnen/ vnd wider jn kriegen/ vnd verfolgen.

24. So bleibt doch sein boge fest/ vnd die arm seiner hende starck/ durch die hende des mechtigen in Jacob. Aus jnen sind komen hirten/ vnd steine in Israel.

25. Von deines vaters Gott ist dir geholffen/ vnd von dem allmechtigen bistu gesegenet/ mit segen oben vom himel herab/

14. rubicundus oculos præ vino, & albus dentib. præ lacte Gen. 49. n. 13.
15. ad portum marium h. & ipse ad port. n. & latus ejus super S.
16. ossu. i. ossio. valens, vel fortiss.
17 amæna.
18. tributum.
19 Chald Paraphr Onkelosii.
Salut. t. exsp. D. dixit pater n. Jac Non expecto salut. Gedeon fil. ?, quæ est salus temp. nec salut. Samson ; M. qu. ? sal. tr insitoria, sed ex pecto redemtionem MESSIæ filii David, qui venturus est, ad accersendū fil. Israel. Hujus redemtionem desiderat anima mea. Sic Paraphr. Jerosol. Animam respirit ad redemtionē VERBI, quod tu dixisti, de morte & passionibus pro populo tuo, filiis Israel
20 turma expugnabit (turmatim) eum, & &

in vino vestimentum suum, & in sanguine uvarum operimentum suum.
12. 14 Rubicundior oculis præ vino, & candidior dentibus lacte.

13. Zebulun 15 in portu maris habitabit, & erit in portum navium: terminusq; ejus usq; ad Sidon.
14. Issachar ut asinus 16 fortis, recubans inter duas sarcinas.

15. Viditq; requiem quòd sit bona, & terram quod sit 17 pulchra. propterea inclinavit humerū suum ad portandum, & fuit tributo serviens.
16. Dan judicabit populum suum sicut una 18 è tribubus Israel.
17. Erit Dan ut serpens juxta viam, ut cerastes juxta semitam, mordens calcaneos equi, & cadet sessor ejus retrorsum.
18. 19 Salutem tuam expectavi ô Jehovah.
19. Gad, 20 exercitus superabit eum: at ipse superabit tandem.

20. De terra Aser pinguis panis ejus: & ipse dabit delicias Regis.
21. Naphthali ut cerva dimissa, dans eloquia pulchritudinis.

22. Ut 21 ramus crescens, Joseph, ramus inquam crescens juxta fontem: 22 filiæ incedunt super murum.
23. Et amaritudine affecerunt eum, & jaculati sunt in eum, odioq; habuerunt eum 23 sagittarii.
24. Et habitavit in loco forti arcus ejus, roboraveruntq; sese brachia manuum ejus, 24 in manibus potentis Jaacob, 25 unde pascens lapidem Israel.

25. 26 A Deo patris tui, & adiurabit te: & ab omnipotente, & benedicet tibi benedictionibus cœli 27 sursum, benedictionibus abyssi ja-

bit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum.
12. Pulchriores sunt oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.

13. Zabulon in littore maris habitabit, & in statione navium pertingens usque ad Sidonem.
14. Issachar asinus fortis accubans inter terminos.

15. Vidit requiem quòd esset bona: & terrā, quòd optima: & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens.
16. Dan judicabit populum suum, sicut & alia tribus in Israel.
17. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro.
18. Salutare tuum expectabo Domine.

19. Gad, accinctus præliabitur ante eum: & ipse accingetur retrorsum.

20. Aser, pingvis panis ejus, & præbebit delicias regibus.
21. Nephthali cervus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.

22. * Filius accrescens Joseph, filius accrescens & decorus aspectu: filiæ discurrerunt super murum.
23. Sed exasperaverunt eum, & jurgati sunt, inviderùntque illi habentes jacula.
24. Sedit in forti arcus ejus, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Jacob: inde * pastor egressus est, lapis Israel.
25. Deus patris tui erit adjutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cœli desuper, benedictionibus a-

τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ.

12. Χαροποιοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ οἴνου. καὶ λευκοὶ οἱ ὀδόντες αὐτοῦ ἢ γάλα.

13. Ζαβουλὼν παράλιος κατοικήσει, καὶ αὐτὸς παρ' ὅρμον πλοίων, καὶ παρατενεῖ ἕως Σιδῶνος.
14. Ισάχαρ τὸ καλὸν ἐπεθύμησεν, ἀναπαυόμενος ἀναμέσον τῶν κλήρων·

15. Καὶ ἰδὼν τὴν ἀνάπαυσιν, ὅτι καλή, καὶ τὴν γῆν, ὅτι πίων, ὑπέθηκε τὸν ὦμον αὐτοῦ εἰς τὸ πονεῖν. καὶ ἐγενήθη ἀνὴρ γεωργός.

16. Δὰν κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὡσεὶ καὶ μία φυλὴ ἐν Ισραήλ.

17. Καὶ γενηθήτω Δὰν ὄφις ἐφ' ὁδοῦ, ἐγκαθήμενος ἐπὶ τρίβου, δάκνων πτέρναν ἵππου· καὶ πεσεῖται ὁ ἱππεὺς εἰς τὰ ὀπίσω.
18. Τὴν σωτηρίαν περιμένων Κυρίου.

19. Γὰδ πειρατήριον πειρατεύσει αὐτόν· αὐτὸς δὲ πειρατεύσει αὐτὸν κατὰ πόδας·

20. Ἀσὴρ πίων αὐτοῦ ὁ ἄρτος. καὶ αὐτὸς δώσει τροφὴν ἄρχουσι.
21. Νεφθαλὶ στέλεχος ἀνειμένον, ἐπιδιδοὺς ἐν τῷ γεννήματι κάλλος.

22. Υἱὸς ηὐξημένος Ιωσήφ, υἱὸς ηὐξημένος ζηλωτός. υἱός μου νεώτερος πρός με ἀνάστρεψον.

23. Εἰς ὃν διαβουλευόμενοι ἐλοιδόρουν. καὶ ἐνεῖχον αὐτῷ κύριοι τοξευμάτων.

24. Καὶ συνετρίβη μετὰ κράτους τὰ τόξα αὐτῶν. καὶ ἐξελύθη τὰ νεῦρα βραχιόνων χειρῶν αὐτῶν, διὰ χεῖρα δυνάστου Ιακώβ. ἐκεῖθεν ὁ κατισχύσας Ισραὴλ παρὰ Θεοῦ τοῦ πατρός σου.

25. Καὶ ἐβοήθησέ σοι ὁ Θεὸς ὁ ἐμός· καὶ εὐλόγησέ σε εὐλογίαν οὐρανοῦ ἄνωθεν, καὶ εὐλογίαν γῆς

26 (nihilominus) expugnabit (scil. illā, turmatim) tand.
21. filius fructificationis. i. fæcundus, vel, ramus. i. instar arboris ramosæ & fertilis.
22. filiæ deambulavit. Gen. 31. n. 21.
23 magistri sagittarum. Gen. 37. n. 16.
24. A.

* 1. Par. 5. v. 1.

* Sup. 37. v. 21. Ps. 80. v. 2.

ἐχούσης πάντα. ἕνεκεν εὐλογίας μαστῶν καὶ μήτρας·

26. Εὐλογίας πατρός σου καὶ μητρός σου. ὑπερίσχυσεν ὑπὲρ εὐλογίας ὀρέων μονίμων, καὶ ἐπ᾽ εὐλογίαις θινῶν αἰωνίων, ἔσονται ἐπὶ κεφαλῆς Ἰωσήφ, καὶ ἐπὶ κορυφῆς ὧν ἡγήσατο ἀδελφῶν.

27. Βενιαμὶν λύκος ἅρπαξ, τὸ πρωϊνὸν ἔδεται ἔτι, καὶ εἰς τὸ ἑσπέρας διαδώσει τροφήν.

* Phil. 3. v. 5.

28. Πάντες οὗτοι υἱοὶ Ἰακὼβ, δώδεκα. καὶ ταῦτα ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ πατὴρ αὐτῶν. καὶ εὐλόγησεν ὁ πατὴρ αὐτῶν, καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ἕκαστον κατὰ τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ.

29. Εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἐγὼ προστίθεμαι πρὸς τὸν λαόν μου· θάψετέ με μετὰ τῶν πατέρων μου ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὅ ἐστιν ἐν τῷ ἀγρῷ Ἐφρὼν τοῦ Χετταίου,

30. Ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ διπλῷ, τῷ ἀπέναντι Μαμβρῆ, ἐν γῇ Χαναάν· ὃ ἐκτήσατο Ἀβραὰμ τὸ σπήλαιον παρὰ Ἐφρὼν τοῦ Χετταίου ἐν κτήσει μνημείου.

* Sup. 23. v. 9.

31. Ἐκεῖ ἔθαψαν Ἀβραὰμ καὶ Σάῤῥαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. ἐκεῖ ἔθαψαν Ἰσαὰκ καὶ Ῥεβέκκαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. καὶ ἐκεῖ ἔθαψαν Λείαν,

32. Ἐν κτήσει τοῦ ἀγροῦ καὶ τοῦ σπηλαίου τοῦ ὄντος ἐν αὐτῷ, τὸ παρὰ τῶν υἱῶν Χέτ.

33. Καὶ κατέπαυσεν Ἰακὼβ ἐπιτάσσων τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ. καὶ ἐξάρας τοὺς πόδας ἐπὶ τὴν κλίνην, ἐξέλιπεν. καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.

Κεφαλ. ν΄.

ΚΑὶ ἐπιπεσὼν Ἰωσὴφ ἐπὶ πρόσωπον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔκλαυσεν ἐπ᾽ αὐτόν· καὶ ἐφίλησεν αὐτόν.

2. Καὶ προσέταξεν Ἰωσὴφ τοῖς παισὶν αὐτοῦ τοῖς ἐνταφιασταῖς, ἐνταφιάσαι τὸν πατέρα αὐτοῦ. καὶ ἐνεταφίασαν οἱ ἐνταφιασταὶ τὸν Ἰσραήλ.

---

byssi jacentis deorsum, benedictionibus uberum & vulvæ.

26. Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum ejus: donec veniret desiderium collium æternorum: fiant in capite Joseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.

27. * Benjamin lupus rapax, manè comedet prædam, & vespere dividet spolia.

28. Omnes hi in tribubus Israel duodecim: hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis benedictionibus propriis.

29. Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici, quæ est in agro Ephron Hethæi,

30. Contra Mambre in terra Chanaan, * quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo, in possessionem sepulchri.

31. Ibi sepelierunt eum, & Saram uxorem ejus: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca conjuge sua: ibi & Lia condita jacet.

33. Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obiit: appositusque est ad populum suum.

CAP. L.

QUod cernens Joseph, ruit super faciē patris flens & deosculans eum.

2. Præcepitq; servis suis medicis, ut aromatibus condirent patrem.

---

centis deorsum, benedictionibus uberum & vulvæ.

26. Benedictiones patris tui [28] fortiores erūt benedictionibus primogenitorum meorum, usq; ad terminum collium [29] perpetuorum: erunt super caput Joseph, & super verticem Nazaræi fratrum suorum.

27. Binjamin *ut* lupus rapiet, [30] manè comedet prædam, & vesperi dividet spolia.

28. Omnes istæ tribus Israel duodecim: & hoc *est* quòd dixit illis pater eorum: benedixit quoque illis, [31] unicuiq; juxta benedictionem suam benedixit,

29. Præcepitq; eis, & dixit [32] illis, Ego aggregor ad populum meum: sepelite me [33] cum patribus meis in spelunca illa, quæ *est* in agro Ephron Hitthæi.

30. In spelunca quæ *est* in agro Machpelah, quæ *est* [34] è regione Mamre, in terra Chenaan, quam emit Abraham *una* cum agro ipso ab Ephron Hitthæo in possessionem sepulchri.

31. Illic sepelierunt Abraham & Saram uxorē ejus: illic sepelierunt Ishac & Ribcah uxorem ejus: ibi quoq; sepelivi Leah.

32. Emptio *autem* agri & speluncę quę *est* in eo, *fuit* à filiis Heth.

33. [35] Quumq; finem fecisset Jaacob præcipiendi filiis suis collegit pedes suos, in lectum, & obiit: aggregatusq; est ad populos suos.

CAP. L.

ET cecidit Joseph super faciem patris sui, ac flevit super eum, osculatusq; est eum.

2. [1] Præcepit ergo Joseph servis suis medicis, [1] ut aromatibus condirent patrem suum: & aromatibus condiverunt medici ipsum Israel.

---

mit segen von der tieffe die hunden ligt/ mit segen an den brüsten vnd beuchen.

26. Die segen deines vaters gehen stercker/ denn die segen meiner voreltern/ (nach wundsch der hohen in der welt) vnd sollen komen auff das heupt Joseph/ vnd auff die scheitel des Nasir vnter seinen brüdern.

27. BenJamin ist ein reissender wolff/ Des morgens wird er raub fressen/ aber des abends wird er den raub austeilen.

28. Das sind die zwelff stemme Israel alle/ vnd das ists/ das jr vater mit jnen geredt hat/ das er sie segenet/ einen iglichen mit eim sondern segen.

29. Vnd er gebot jnen/ vnd sprach zu jnen/ Ich werde versamlet zu meinem volck/ begrabet mich bey meine veter/ in der höle auff dem acker/ Ephron des Hethiters.

30. In der zwifachen höle die gegen Mamre ligt/ im lande Canaan/ die Abraham kauffte sampt dem acker/ von Ephron dem Hethiter zum erbbegrebnis.

31. Daselbs haben sie Abraham begraben/ vnd Sara sein weib. Daselbs haben sie auch Isaac begraben/ vnd Rebecca sein weib. Daselbs habe ich auch Lea begraben.

32. In dem acker vnd der höle/ die von den kindern Heth gekaufft ist.

32. Vnd da Jacob volendet hatte die gebot an seine kinder/ thet er seine füsse zusamen auffs bette/ vnd verschied/ vnd ward versamlet zu seinem volck.

Das L. Cap.

DA fiel Joseph auff seines vaters angesicht/ vnd weinet vber im/ vnd küsset jn.

2. Vnd Joseph befahl seinen knechten/ den Ertzten/ das sie seinen vater salbeten.

---

25. inde P. (&) lapis Isr.
26. a. D. p. t. & a. t. (scil. omnia hæc proveniunt) Chald. VERBUM Dei p. t. erit in adjutorium tuum. Gen. 48. n. 19. eum.
27. desuper.
28. prævaluerunt sup. ben.
29. seculi (48. n. 5) c. ad c. 9. & in v. nazaræi (i. coronati, vel, separati) fr. s.
30. in mane c. p. & in vespera d. spolium.
31. viro, (Gen. 45. n. 30.) quibus j. b. s. benedixit eis. Gen. 48. n. 19.
32. ad illos: ego aggregatus. partic. pro præs.
33. ad (juxta) p. m. ad sp.
34. super facies.
35. & finivit J. ad præcipiendum f. s. & c. p. s. ad l. & exspiravit.

Cap. 50.

1. ad balsamandum p. s. & balsamaverunt.

102.

2. pleni fuerunt illi 40 (i. quatuor decades) dies. Gen. 47. n. 8. 3 pleni erunt vel, complebuntur. i. compleri solent. Gen. 44. n. 6. 4. balsamatorũ. & s. e. Æ. 70 (septẽ decadẽs) dies (n. 1) & transierunt d. fletus e. & l. e. 7. ad domum P. 5. dicendo. 6. moriens Gen. 48. n. 1. 7. ibi sep. m. 8. ad sepeliendum.

3. Vnd die Ertzte salbeten Israel / bis das viertzig tage vmb waren / Denn so lange weren die salbetage / vnd die Egypter beweineten jn siebentzig tage.

4. Da nu die leidetage aus waren / redet Joseph mit Pharao gesinde / vnd sprach / Hab ich gnade für euch funden / so redet mit Pharao / vnd sprecht /

5. Mein vater hat einen eid von mir genomen / vnd gesagt / Sihe / ich sterbe / begrabe mich in meinem grabe / das ich mir im lande Canaan gegraben habe. So wil ich nu hinauff zihen / vnd meinen vater begraben / vnd wider komen.

6. Pharao sprach / Zeuch hinauff / vnd begrabe deinen vater / wie du jm geschworen hast.

7. Also zoch Joseph hinauff / seinen vater zu begraben / vnd es zogen mit jm alle knechte Pharao / die eltesten seines hauses / vnd alle eltesten des lands Egypten.

8. Dazu das gantze gesinde Josephs / vnd seine brüder / vnd das gesinde seines vaters / Allein jre kinder /

schafe

3. Et 2 completi sunt ei quadraginta dies: (sic enim 3 complẽtur dies 4 eorum qui condiuntur aromatibus) & fleverunt eum Aegyptii septuaginta diebus.

4. Quumq; transissent dies luctus ejus, loquutus est Joseph cum familia Paroh dicendo, Si nunc inveni gratiam in oculis vestris, loquimini quæso in auribus Paroh, 5 his verbis.

5. Pater meus adjuravit me, dicendo, Ecce ego 6 morior, in sepulchro meo quod fodi mihi in terra Chenaan, 7 sepelies me. Nunc igitur ascendam obsecro, & sepeliam patrem meum & revertar.

6. Et dixit Paroh, Ascende, & sepeli patrem tuum, quẽadmodum adjuravit te.

7. Ascendit itaq; Joseph, 8 ut sepeliret patrem suum, & ascenderunt cum eo omnes servi Paroh, seniores domus ejus atq; universi seniores terræ Misraim.

8. Universa quoque domus Joseph & fratres ejus, atque domus patris ejus: tantummodò parvulos

su-

3. Quibus jussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadaverum conditorum. flevitque eum Ægyptus septuaginta diebus.

4. Et expleto planctus tempore, loquutus est Joseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in cõspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis.

5. Eò quòd pater meus adjuraverit me, dicens: En morior, in sepulchro meo* quod fodi mihi in terra Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, & sepeliam patrem meum, ac revertar.

6. Dixitque ei Pharao: Ascende, & sepeli patrem tuum sicut adjuratus es.

7. Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique majores natu terræ Ægypti:

8. Domus Joseph cum fratribus suis, absque parvulis & gregibus, atque armentis, quæ de-

reli-

3. Καὶ ἐνεπλήρωσαν αὐτοῦ τεσσαράκοντα ἡμέρας· οὕτως γὰρ ἀριθμοῦνται αἱ ἡμέραι τῆς ταφῆς· καὶ ἐπένθησεν αὐτὸν Αἴγυπτος ἑβδομήκοντα ἡμέρας.

4. Ἐπεὶ δὲ παρῆλθοσαν αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους, ἐλάλησεν Ἰωσὴφ πρὸς τοὺς δυνάστας Φαραὼ, λέγων· εἰ εὗρον χάριν ἐναντίον ὑμῶν, λαλήσατε εἰς τὰ ὦτα Φαραὼ, λέγοντες·

5. Ὁ πατήρ μου ὥρκισέ με πρὸ τοῦ τελευτῆσαι, λέγων· ἐν τῷ μνημείῳ, ᾧ ὤρυξα ἐμαυτῷ ἐν γῇ Χαναὰν, ἐκεῖ με θάψεις. νῦν οὖν ἀναβὰς, θάψω τὸν πατέρα μου, καὶ ἐπανελεύσομαι. * sup. 47. v. 29.

6. Καὶ εἶπε Φαραὼ τῷ Ἰωσήφ. ἀνάβηθι, θάψον τὸν πατέρα σου, καθάπερ ὥρκισέ σε. καὶ ἀνέβη Ἰωσὴφ θάψαι τὸν πατέρα αὐτοῦ.

7. Καὶ συνανέβησαν μετ᾽ αὐτοῦ πάντες οἱ παῖδες Φαραὼ, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ πρεσβύτεροι τῆς γῆς Αἰγύπτου.

8. Καὶ πᾶσα ἡ πανοικία Ἰωσὴφ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ πᾶσα ἡ οἰκία ἡ πατρικὴ αὐτοῦ· καὶ τὴν συγγένειαν, καὶ τὰ πρόβατα

καὶ

ϗ τὰς βόας ὑπελίποντο ἐν γῇ Γεσέμ.

9. Καὶ συνανέβησαν μετ᾽ αὐτοῦ ϗ ἅρματα ϗ ἱππεῖς, ϗ ἐγένετο ἡ παρεμβολὴ μεγάλη σφόδρα.

10. Καὶ παρεγένοντο ἐφ᾽ ἅλωνα Ἀτὰδ· ὅ ἐστι πέραν τοῦ Ἰορδάνου· ϗ ἐκόψαντο αὐτὸν ἐκεῖ κοπετὸν μέγαν ϗ ἰσχυρὸν σφόδρα. ϗ ἐποίησε τὸ πένθος τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἑπτὰ ἡμέρας.

11. Καὶ ἴδον οἱ κάτοικοι τῆς γῆς Χαναὰν τὸ πένθος ἐν ἅλωνι Ἀτὰδ, ϗ εἶπαν· πένθος μέγα ἐστὶ τοῦτο τοῖς Αἰγυπτίοις. διὰ τοῦτο ἐκάλεσαν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Πένθος Αἰγύπτου, ὅ ἐστι πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

12. Καὶ ἐποίησαν αὐτῷ οὕτως οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καθὼς ἐνετείλατο αὐτοῖς.

13. Καὶ ἀνέλαβον αὐτὸν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰς γῆν Χαναὰν. ϗ ἔθαψαν αὐτὸν εἰς τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν· ὃ ἐκτήσατο Ἀβραὰμ τὸ σπήλαιον ἐν κτήσει μνημείου παρὰ Ἐφρὼν τοῦ Χετταίου, κατέναντι Μαμβρή.

14. Καὶ ὑπέστρεψεν Ἰωσὴφ εἰς Αἴγυπτον, αὐτὸς ϗ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ϗ πάντες οἱ συναναβάντες θάψαι τὸν πατέρα αὐτοῦ.

15. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ Ἰωσὴφ, ὅτι τέθνηκεν ὁ πατὴρ αὐτῶν, εἶπαν, μήποτε μνησικακήσῃ ἡμῖν Ἰωσὴφ, ϗ ἀνταπόδωμα ἀνταποδώσῃ ἡμῖν πάντα τὰ κακὰ, ἃ ἐνεδειξάμεθα αὐτῷ.

16. Καὶ παραγενόμενοι πρὸς Ἰωσὴφ, εἶπαν, ὁ πατήρ σου ὥρκισε πρὸς τοῦ τελευτῆσαι αὐτὸν, λέγων·

17. Οὕτως εἴπατε Ἰωσὴφ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἀδικίαν, ϗ τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, ὅτι πονηρά σοι ἐνεδείξαντο. ϗ νῦν δέξαι τὴν ἀδικίαν τῶν θεραπόντων τοῦ Θεοῦ τοῦ πατρός σου. ϗ ἔκλαυσεν Ἰωσὴφ, λαλούντων αὐτῶν πρὸς αὐτόν.

18. Καὶ ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν, εἶπαν, ἰδὲ ἡμεῖς σοι οἰκέται.

reliquerunt in terra Gessen.

9. Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta est turba non modica.

10. Veneruntque ad aream Atad, quæ sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi impleverunt septem dies.

11. Quod cum vidissent habitatores terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Ægyptiis. Et idcirco vocatum est nomen loci illius, Planctus Ægypti.

12. Fecerunt ergo filii Jacob sicut præceperat eis.

13. Et portantes eum in terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici, * quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre.

14. Reversusque est Joseph in Ægyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre.

15. Quo mortuo, timentes fratres ejus, & mutuò colloquentes: Ne forte memor sit injuriæ quam passus est, & reddat nobis omne malum quod fecimus:

16. Mandaverunt ei dicentes, Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur,

17. Ut hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro, ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerũt in te. nos quoque oramus, ut servo Dei patri tuo dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Joseph.

18. Veneruntque ad eum fratres sui: & proni adorantes in terram, dixerunt, Servi tui sumus.

suos, & 9 greges suos, & armenta sua reliquerunt in terra Gosen.

9. 10 Ascenderunt præterea cum eo & currus, & equites: fuitque turma *illa* magna valde.

10. Et venerunt usq; ad Goren Atad, quæ *est* 11 trans Jarden: planxeruntque ibi planctu magno & gravi valde fecitq́, patri suo luctum septem diebus.

11. 12 Videntes autem habitatores terræ illius, *nempe* Chenaanæi, luctum in Goren Atad, dixerunt, Luctus gravis *est* iste AEgyptiis. Idcirco vocavit nomen ejus Abel Misraim, *id est luctus Ægyptiorum*. qui est trans Jarden.

12. Fecerunt ergo illi sic filii ejus, quemadmodum præceperat eis.

13. Et tulerunt eum filii ejus in terram Chenaan, & sepelierunt eum in spelunca agri Machpelah, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri, ab Ephron, Hitthæo 13 è regione Mamre.

14. Reversusq; est Joseph in Misraim, ipse & fratres ejus, atq; universi, 14 qui ascenderant cum eo, ut sepelirent patrem ejus, postquam sepelivit patrẽ suũ.

15. Videntes autem fratres Joseph, quod mortuus esset pater ipsorum, dixerunt, Fortasse odio prosequetur nos Joseph, & reddendo reddet nobis universum malum, quod retribuimus illi.

16. Mandaverunt ergo 15 ipsi Joseph, dicentes, Pater tuus præcepit antequam moreretur, dicendo.

17. Sic dicetis Joseph, Obsecro parce nunc prævaricationi fratrum tuorum, & peccato eorum: quia malum retribuerunt tibi. nunc ergo parce quæso prævaricationi servorum Dei patris tui. Flevit vero Joseph, 16 dum loquerentur sibi.

18. 17 Accesserunt autem etiam fratres ejus & corruerunt coram eo, atq; dixerunt, Ecce nos tibi in servos.

schafe vnd ochsen liessen sie im lande Gosen.

9. Vnd zogen auch mit jm hinauff wagen vnd reisigen/ vnd war ein fast grosses heer.

10. Da sie nu an die tennen Atad kamen/ die jenseid dem Jordan ligt/ da hielten sie ein sehr grosse vnd bittere klage/ vnd er trug vber seinem vater leide sieben tage.

11. Vnd da die leute im lande/ die Cananiter/ die klage bey der tennen Atad sahen/ sprachen sie/ Die Egypter halten da grosse klage/ Daher heist man den ort/ der Egypter klage/ welcher ligt jenseid dem Jordan.

12. Vnd seine kinder theten/ wie er jnen befohlen hatte.

13. Vnd füreten jn ins land Canaan/ vnd begruben jn in der zwifachen höle des ackers/ die Abraham erkaufft hatte/ mit dem acker zum erbbegrebnis/ von Ephron dem Hethiter gegen Mamre.

14. Als sie jn nu begraben hatten/ zoch Joseph wider in Egypten mit seinen brüdern/ vnd mit allen die mit jm hinauff gezogen waren/ seinen vater zu begraben.

15. Die brüder aber Joseph furchten sich/ da jr vater gestorben war/ vnd sprachen/ Joseph möcht vns gram sein/ vnd vergelten alle boßheit/ die wir an jm gethan haben/

16. Darumb liessen sie jm sagen. Dein vater befahl vor seinem tod/ vnd sprach/

17. Also solt jr Joseph sagen/ Lieber/ vergib deinen brüdern die missethat vnd jre sünde/ das sie so vbel an dir gethan haben. Lieber/ so vergib nu diese missethat vns den dienern des Gottes deines vaters. Aber Joseph weinet/ da sie solchs mit jm redten.

18. Vnd seine brüder giengen hin/ vnd fielen für jm nider/ vnd sprachen/ Sihe/ wir sind deine knechte.

*Act. 7. v. 16. *Sup. 23. v. 16.

9 gregem s. & armentum s.
10. & ascendit c. e. etiam currus & e. & f. exercitus ille gravis, v. Gen. 1. n. 17.
11. in transitum Jardenis i. cis Jard. v 11.
12. & vidit habitator terræ illius, Cananæus. (n. 10) l. 1. G. A. & dixerunt.
13. Super facies.
14 ascendentes c. e. ad sepeliendũ p. e. post sepelire eum p. s. & viderunt f. J.
15. ad Joseph, dicendo. p. t. p. ante mori se d.
16. in loquendo ipsos ad eum.
17. & iverunt e. f. e. & preciderunt ad faciem ejus.

18. & d. ad eos 7. n.t. quia an pro Deo ego. scil. sum? (par illi, ut in perniciem vestram convertere possim, quod ille in salutem) vel, annon sub D. sum? q.d. hunc me sequi par est. 19. propter facere s. d. h. ad vivificandum. 20. susten tabo. 21. & (.i. sic Gen. 1. n. 2) c.e. o. & l. e. juxta c.e. 22. nati sunt (scil. qui educarentur) super g. (.i. in gremio) Jos. 23. ad fr. s. ego moriens (s. sum) & D.v.v.v. e. a. f. v. e. t. illa. 24. visitando visitabit Deus vos & ascendere facietis o. m. ex hoc. 25. filius centum & decem annorũ, & balsamaverunt illum.

Das I. Buch Mose.

19. Joseph sprach zu jnen Fürchtet euch nicht / Denn ich bin vnter Gott.

20. Jr gedachtets böse mit mir zu machen / Aber Gott gedachts gut zu machen / das er thet / wie es itzt am tage ist / zu erhalten viel volcks.

21. So fürchtet euch nu nicht / ich wil euch versorgen vnd ewre kinder. Vnd er tröstet sie / vnd redet freundlich mit jnen.

22. Also wonete Joseph in Egypten mit seines vaters hause / vnd lebete hundert vnd zehen jar /

23. Vnd sahe Ephraims kinder bis ins dritte glied. Desselbigen gleichen die kinder Machir / Manasses son / zeugeten auch kinder auff Josephs schos.

24. Vnd Joseph sprach zu seinen brüdern / Jch sterbe / vnd Gott wird euch heimsuchen / vnd aus diesem lande füren / in das land / das er Abraham / Jsaac vnd Jacob geschworen hat.

25. Darumb nam er einen eid von den kindern Jsrael / vnd sprach / Wenn euch Got heimsuchen wird / so füret mein gebeine von dannen.

26. Also starb Joseph / da er war hundert vnd zehen jar alt / vnd sie salbeten jn / vnd legten jn in eine lade in Egypten.

GENESIS.

19. 18 Quibus dixit Joseph, Ne timeatis: num enim loco Dei sum?

20. Et vos cogitastis adversum me malum, Deus *autem* cogitavit illud in bonum, 19 ut faceret secundum diem hanc, ut vivificaret populum meum.

21. Nunc ergo ne timeatis: ego 20 alam vos & parvulos vestros: 21 ita consolatus est eos, loquutusq; est ad cor eorum.

22. Habitavit autem Joseph in Misraim, ipse & domus patris sui: vixitq; Joseph centum & decem annos.

23. Et vidit Joseph ipsi Ephraim filios tertiorum: etiam filii Machir filii Menasseh 22 educati sunt ad genua Joseph.

24. Dixit vero Joseph 23 fratribus suis, Ego morior: Deus autem visitando visitabit vos, & ascendere faciet vos è terra ad terram: quam juravit Abraham, Ishac, & Jacob.

25. Adjuravit igitur Joseph filios Israel, dicendo, 24 Quum visitando visitaverit vos Deus, ascendere facite ossa mea hinc.

26. Mortuus est itaque Joseph 25 natus centum & decem annos: quem aromatibus condiverunt, & positus est in arca in Misraim.

19. Quibus ille respondit: Nolite timere; num Dei possumus resistere voluntati?

20. * Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum; ut exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & salvos faceret multos populos.

21. Nolite timere: ego * pascam vos & parvulos vestros. consolatusq; est eos, & blandè ac leniter est locutus.

22. Et habitavit in Ægypto cum omni domo patris sui: vixitque centum decem annis.

23. Et vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem. * Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in genibus Joseph.

24. Quibus transactis * loquutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram, quam juravit Abraham, Isaac, & Jacob.

25. Cumque adjurasset eos, atque dixisset: Deus visitabit vos, * asportate ossa mea vobiscum de loco isto:

26. Mortuus est expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto.

ΓΕΝΕΣΙΣ.

19. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ιωσὴφ, μὴ φοβεῖσθε, τοῦ γὰρ Θεοῦ εἰμὶ ἐγώ.

20. Υμεῖς ἐβουλεύσασθε κατ' ἐμοῦ πονηρὰ, ὁ δὲ Θεὸς ἐβουλεύσατο περὶ ἐμοῦ εἰς ἀγαθὰ, ὅπως ἂν γένηται ὡς σήμερον, ἵνα διατραφῇ λαὸς πολύς. • Sup. 45. v. 5.

21. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, μὴ φοβεῖσθε. ἐγὼ διαθρέψω ὑμᾶς, καὶ τὰς οἰκίας ὑμῶν. καὶ παρεκάλεσεν αὐτοὺς, καὶ ἐλάλησεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν. • Sup. 49. v. 26.

22. Καὶ κατῴκησεν Ιωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ, αὐτὸς καὶ πᾶσα ἡ πανοικία τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ ἔζησεν Ιωσὴφ ἔτη ἑκατὸν δέκα.

23. Καὶ ἴδεν Ιωσὴφ Εφραὶμ παιδία, ἕως τρίτης γενεᾶς. καὶ υἱοὶ Μαχεὶρ τοῦ υἱοῦ Μανασσῆ ἐτέχθησαν ἐπὶ μηρῶν Ιωσήφ. • Nu. 32. v. 39.

24. Καὶ εἶπεν Ιωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, λέγων, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποθνήσκω, ἐπισκοπῇ δὲ ἐπισκέψεται ὑμᾶς ὁ Θεὸς, καὶ ἀνάξει ὑμᾶς ἐκ τῆς γῆς ταύτης εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσεν ὁ Θεὸς τοῖς πατράσιν ἡμῶν, Αβραὰμ, Ισαὰκ, καὶ Ιακώβ. • Heb. 11. v. 22.

25. Καὶ ὥρκισεν Ιωσὴφ τοὺς υἱοὺς Ισραὴλ, λέγων· ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ᾗ ἐπισκέψεται ὑμᾶς ὁ Θεὸς, καὶ συνανοίσετε τὰ ὀστᾶ μου ἐντεῦθεν μεθ' ὑμῶν. • Exo. 13. v. 19. • Josu. 24. v. 32.

26. Καὶ ἐτελεύτησεν Ιωσὴφ, ἐτῶν ἑκατὸν δέκα. καὶ ἔθαψαν αὐτὸν, καὶ ἔθηκαν ἐν τῇ σορῷ ἐν Αἰγύπτῳ.

Κεφαλ. ά.

Ταῦτα τὰ ὀνόματα τ̃ υἱῶν Ισραὴλ, τ̃ εἰσπεπορευμένων εἰς Αἴγυπτον ἅμα Ιακὼβ τῷ πατρὶ αὐτῶν, ἕκαστος πανοικὶ αὐτῶν εἰσήλθοσαν·

*Gen. 46. v. 8.

2. Ρυβὼν, Συμεὼν, Λευὶ, Ιούδας,

3. Ισσάχαρ, Ζαβουλὼν, κ̀ Βενιαμὶν,

4. Δὰν, κ̀ Νεφθαλὶ, Γὰδ, καὶ Ασήρ. Ιωσὴφ δ' ἦν ἐν Αἰγύπτῳ.

5. Ησαν δ' πᾶσαι ψυχαὶ αἱ ἐξελθοῦσαι ἐξ Ιακὼβ, πέντε καὶ ἑβδομήκοντα.

6. Ετελεύτησε δ' Ιωσὴφ κ̀ πάντες οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, κ̀ πᾶσα ἡ γενεὰ ἐκείνη.

*Act. 7. v. 17.

7. Οἱ δ' υἱοὶ Ισραὴλ ηὐξήθησαν, κ̀ ἐπληθύνθησαν, κ̀ χυδαῖοι ἐγένοντο, κ̀ κατίσχυον σφόδρα σφόδρα. ἐπλήθυνε δ' ἡ γῆ αὐτούς.

8. Ανέστη δὲ βασιλεὺς ἕτερος ἐπ' Αἴγυπτον, ὃς οὐκ ᾔδει τ̃ Ιωσήφ.

9. Εἶπε δὲ τῷ ἔθνει αὐτοῦ, ἰδοὺ τὸ ἔθνος τ̃ υἱῶν Ισραὴλ μέγα πολὺ πλῆθος, κ̀ ἰσχύει ὑπὲρ ἡμᾶς.

CAPUT PRIMUM.

HÆc sunt nomina filiorũ Israel, qui ingressi sunt in Ægyptum * cum Jacob: singuli cum domibus suis introierunt:

2. Ruben, Simeon, Levi, Judas,

3. Issachar, Zabulon, & Benjamin,

4. Dan, & Nephthali, Gad, & Aser.

5. Erant igitur omnes animæ eorum, qui egressi sunt de femore Jacob, septuaginta: Joseph autem in Ægypto erat.

6. Quo mortuo, & universis fratribus ejus, omnique cognatione sua:

7. * Filii Israel creverunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis, impleverunt terram.

8. Surrexit interea rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Joseph:

9. Et ait ad populum suum, Ecce, populus filiorum Israel multus, & fortior nobis est.

ET [1] hæc *sunt* nomina filiorum Israel [1] qui venerunt in Misraim cum Jacob: singuli cum familia sua ingressi sunt:

2. Reuben, Simon, Levi & Jehudah-

3. Issachar, Zebulun, & Binjamin.

4. Dan, & Naphthali, Gad, & Aser.

5. [2] Fuerunt autem omnes animæ *eorum qui* egressi sunt è femore Jaacob septuaginta animæ: Joseph verò erat in Misraim.

6. Mortuusq; est Joseph, & omnes fratres ejus, atq; universa [3] generatio illa.

7. Porrò filii Israel creverunt, & nati sunt in multitudine, multiplicatique sunt ac roborati copiosissimè. & repleta est terra illis.

8. Surrexit interim Rex novus super Misraim, qui non noverat Joseph.

9. Qui dixit ad populum suum, En populus filiorum Israel multus, & [4] fortior nobis *est*.

Das I. Cap.

DJs sind die namen der kinder Jsrael/ die mit Jacob in Egypten kamen/ ein jglicher kam mit seinem hause hinein:

2. Ruben/ Simeon/ Leui/ Juda/

3. Jsaschar/ Sebulon/ Benjamin/

4. Dan/ Naphthali/ Gad/ Asser.

5. Vnd aller seelen die aus den lenden Jacob komen waren/ der waren siebentzig/ Joseph aber war zuvor in Egypten.

6. Da nu Joseph gestorben war/ vnd alle seine brüder/ vnd alle die zu der zeit gelebt hatten/

7. Wuchsen die kinder Jsrael/ vnd zeugten kinder/ vnd mehreten sich/ vnd wurden jr sehr viel/ das jr das land voll ward.

8. Da kam ein newer könig auff in Egypten/ der wuste nichts von Joseph.

9. Vnd sprach zu seinem volck/ Sihe/ des volcks der kinder Jsrael/ ist viel vnd mehr denn wir.

Cap. 1. 104.

1. Venientium i. M. c. 3. vir (Gen. 49. n. 31) & familia sua venerunt.
2. & fuit omnis anima (sing. pro plu. enallage. Gen 46. n. 7) egressorum femoris 3. septuaginta (septem decades) anima Gen. 46. n. 2.
3. ætas illa. & f. l. fructificaverunt & progenuerunt (in morem reptiliũ Gen. 1. n. 30.) & mult & r. f. in valde valde.
4. fortis præ nobis.

5. *sapientes nos (sc. faciamus) illi, ne forte m. & sit, quum accident bellum (46 n. 13) & addetur e. i. super inim. n. & pugn. in nos.*
6. *& pos. super ill. p. t. propter affligere eum in on. s.*
7. *& secund. quod affligebant eum, sic crescebat & sic erumpebat; & fastidiũ concipiebant.*
8. *servire fecerũt.*
9. *in duritia.*
10. *in servitute aspera. i. l. & in l. & i. o. servitute s. a. cum o. servitute sua, qua serviebãt (scil. filii Isr.) in eis in duritia.*
11. *in obstetricando vos.*
12. *ipse, & interficietis e. & si f. ipsa, & vivet.*
13. *& vivificaverunt.*
14. *verbum hoc (Gen. 37 n. 21) & vivificastis p. & dixerunt obs.*
15. *Chajoth .i. vivaces, vel etiã, obstetrices.*
16. *& pepererunt.*

10. Wolan / wir wollen sie mit listen dempffen / das jr nicht so viel werden. Denn wo sich ein krieg erhübe / möchten sie sich auch zu vnsern feinden schlahen / vnd wider vns streiten / vnd zum lande auszihen.
11. Vnd man setzte fronvögte vber sie / die sie mit schweren diensten drücken solten. Denn man bavete dem Pharao die stedte Pithon vnd Raemses zu schatzheusern.
12. Aber je mehr sie das volck druckten / je mehr sich es mehret vnd ausbreitet. Vñ sie hielten die kinder Jsrael wie ein grewel.
13. Vnd die Egypter zwungen die kinder Jsrael zu dienst mit vnbarmhertzigkeit.
14. Vnd machten jnen jr leben sawr / mit schwerer erbeit im thon vnd ziegeln / vnd mit allerley frönen auff dem felde / vnd mit allerley erbeit / die sie jnen aufflegten mit vnbarmhertzigkeit.
15. Vnd der könig in Egypten sprach zu den Ebreischen wehmüttern / derer eine hies Siphra / vnd die ander Pua.
16. Wenn jr den Ebreischen weibern helfft / vnd auff dem stuel sehet / das ein son ist / so töotet jn / Jsts aber eine tochter / so lasst sie leben.
105. 17. Aber die wehmutter furchten Gott / vnd theten nicht wie der könig zu Egypten jnen gesagt hatte / sondern liessen die kinder leben.
18. Da rieff der könig in Egypten den wehmüttern / vnd sprach zu jnen / Warumb thut jr das / das jr die kinder leben lasset?
19. Die wehmütter antworten Pharao / Die Ebreischen weiber sind nicht wie die Egyptischen / denn sie sind harte weiber / ehe die wehmütter zu jnen kompt / haben sie geborn.
20. Darumb thet Gott den wehmüttern guts / vnd das volck mehret sich / vnd ward sehr viel.

10. Agite, 5 sapientiores simus illo: ne multiplicetur, & accidat, ut quum evenerit bellum, addatur etjam ipse inimicis nostris, atq; oppugnet nos, & ascendat è terra.
11. 6 Præposuerunt ergo ei principes tributorum, ut affligerent eos oneribus suis: ædificavitq; urbes thesaurorum ipsi Paroh, Pithom, & Raamses.
12. 7 At quò magis affligebant eum, eo magis crescebat, eoque magis multiplicabatur: & angustiis afficiebantur propter filios Israel.
13. Itaque 8 redegerunt in servitutem Aegyptii filios Israel 9 durè.
14. Et amaritudinibus affecerunt vitam illorum 10 opere duro, in luto, & lateribus, & in omni opere in agro, cum omni opere suo, in quo opera illorum abutebantur durè.
15. Dixitq; Rex Misraim obstetricibus Ebræorum: quarum nomen unius *quidem* Siphrah, alterius verò Puah.
16. Dixit inquam, 11 Quum obstetricabitis Ebræas, & videbitis super sedem: si filius 12 est, interficite eum: si verò filia est, tum vivat.
17. Timuerunt verò obstetrices illæ [1] Deum, & non fecerunt quemadmodum dixerat eis rex Misraim, 13 sed vivos servarunt pueros.
18. Accersivit igitur rex Misraim obstetrices, & dixit illis, cur fecistis 14 rem hãc, ut vivos servaretis pueros?
19. Responderunt autem obstetrices ad Paroh, Quia nõ, sicut mulieres Aegyptiæ, Ebrææ *sunt*: nam 15 vivaciores *sunt* ipsæ, antequã veniat ad eas obstetrix, 16 pepererunt.
20. Benè fecit ergo Deus obstetricibus, & multiplicatus est populus & roborati sunt valdè.

10. Venite, sapienter opprimamus eum, ne fortè multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis egrediatur de terra.
11. Præposuit itaque eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus: urbesque tabernaculorum Pharaoni, Phithom, & Ramesses.
12. Quantoque opprimebant eos, tantò magis multiplicabantur, & crescebant: oderantque filios Israel Ægyptii,
13. Et affligebant illudentes eis.
14. Atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti, & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur.
15. Dixit autem Rex Ægypti obstetricib⁹ Hebræorum; quarum una vocabatur Sephora, altera Phua,
16. Præcipiens eis * Quando obstetricabitis Hebręas, & partus tempus advenerit: si masculus fuerit interficite eum: si fœmina, reservate.
17. Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt juxta præceptum regis Ægypti, sed conservabant mares.
18. Quibus accersitis ad se rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut pueros servaretis?
19. Quæ responderunt, Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas, pariunt.
20. Bene ergo fecit Deus obstetricibus: & crevit populus, confortatusque est nimis.

10. Δεῦτε οὖν κατασοφισώμεθα αὐτοὺς, μή ποτε πληθυνθῇ, καὶ ἡνίκα ἂν συμβῇ ἡμῖν πόλεμος, προστεθήσονται καὶ αὐτοὶ πρὸς τοὺς ὑπεναντίους· καὶ ἐκπολεμήσαντες ἡμᾶς, ἐξελεύσονται ἐκ τῆς γῆς.
11. Καὶ ἐπέστησεν αὐτοῖς ἐπιστάτας τῶν ἔργων, ἵνα κακώσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ἔργοις. καὶ ᾠκοδόμησαν πόλεις ὀχυρὰς τῷ Φαραὼ, τήν τε Φιθὼμ καὶ Ραμεσσῆ, καὶ Ων, ἥ ἐστιν Ηλιούπολις.
12. Καθ᾽ ὅτι δὲ αὐτοὺς ἐταπείνουν, τοσούτῳ πλείους ἐγίνοντο. καὶ ἴσχυον σφόδρα. καὶ ἐβδελύσσοντο οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν υἱῶν Ισραήλ.
13. Καὶ κατεδυνάστευον οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς υἱοὺς Ισραὴλ βίᾳ.
14. Καὶ κατωδύνων αὐτῶν τὴν ζωὴν ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς σκληροῖς, ἐν τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις τοῖς ἐν τοῖς πεδίοις, κατὰ πάντα τὰ ἔργα, ὧν κατεδουλοῦντο αὐτοὺς μετὰ βίας.
15. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων ταῖς μαίαις τῶν Εβραίων, τῇ μιᾷ αὐτῶν ἦν ὄνομα Σεφώρα, καὶ τὸ ὄνομα τῆς δευτέρας, Φουά.
16. Καὶ εἶπεν αὐταῖς, ὅταν μαιοῦσθε τὰς Εβραίας, καὶ ὦσι πρὸς τὸ τίκτειν, ἐὰν μὲν ἄρσεν ᾖ, ἀποκτείνατε αὐτό· ἐὰν δὲ θῆλυ, περιποιήσασθε αὐτό. * Sap. 15. †. 5.
17. Εφοβήθησαν δὲ αἱ μαῖαι τὸν Θεὸν, καὶ οὐκ ἐποίησαν καθότι συνέταξεν αὐταῖς ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου. καὶ ἐζωογόνουν τὰ ἄρσενα.
18. Εκάλεσε δὲ ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου τὰς μαίας, καὶ εἶπεν αὐταῖς, τί ὅτι ἐποιήσατε τὸ πρᾶγμα τοῦτο, καὶ ἐζωογονεῖτε τὰ ἄρσενα;
19. Εἶπον δὲ αἱ μαῖαι τῷ Φαραὼ οὐχ ὡς αἱ γυναῖκες Αἰγύπτου· αἱ Εβραῖαι· τίκτουσι γὰρ πρὶν ἢ εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὰς τὰς μαίας, καὶ ἔτικτον.
20. Εὖ δὲ ἐποίει ὁ Θεὸς ταῖς μαίαις· καὶ ἐπλήθυνεν ὁ λαὸς, καὶ ἴσχυεν σφόδρα.

21. Επειδὴ ἐφοβοῦντο αἱ μαῖαι τὸν Θεὸν, ἐποίησεν ἑαυταῖς οἰκίας.

22. Συνέταξε δὲ Φαραὼ παντὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ, λέγων· πᾶν ἄρσεν ὃ ἂν τεχθῇ τοῖς Εβραίοις, εἰς τὸν ποταμὸν ῥίψατε, καὶ πᾶν θῆλυ ζωογονεῖτε αὐτό.

Κεφαλ. β.

Ην δέ τις ἐκ τῆς φυλῆς Λευὶ, καὶ ἔλαβεν ἐκ τῶν θυγατέρων Λευὶ, καὶ ἔσχεν αὐτήν.

* Inf. 6. v. 20. Nu. 23. v. 59. 1 Par. 23. v. 13.

2. Καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβεν, καὶ ἔτεκεν ἄρσεν· ἰδόντες δὲ αὐτὸ ἀστεῖον, ἐσκέπασαν αὐτὸ μῆνας τρεῖς.

3. Επειδὴ δὲ οὐκ ἠδύναντο ἔτι κρύπτειν αὐτὸ, ἔλαβεν αὐτῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θῖβιν, καὶ κατέχρισεν αὐτὴν ἀσφάλτῳ καὶ πίσσῃ, καὶ ἐνέβαλε τὸ παιδίον εἰς αὐτὴν, καὶ ἔθηκεν αὐτὴν εἰς τὸ ἕλος παρὰ τὸν ποταμόν.

4. Καὶ κατεσκόπευεν ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ μακρόθεν, μαθεῖν, τί τὸ ἀποβησόμενον αὐτῷ.

* Act. 7. v. 21. H. b. 11. v. 23.

5. Κατέβη δὲ ἡ θυγάτηρ Φαραὼ λούσασθαι ἐπὶ τὸν ποταμόν. καὶ αἱ ἅβραι αὐτῆς παρεπορεύοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν· καὶ ἰδοῦσα τὴν θῖβιν ἐν τῷ ἕλει, ἀποστείλασα τὴν ἅβραν, ἀνείλετο αὐτήν.

6. Ανοίξασα δὲ ὁρᾷ παιδίον κλαῖον ἐν τῇ θίβῃ. καὶ ἐφείσατο αὐτοῦ ἡ θυγάτηρ Φαραώ. καὶ ἔφη, ἀπὸ τῶν παιδίων τῶν Εβραίων τοῦτο.

7. Καὶ εἶπεν ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ τῇ θυγατρὶ Φαραώ· θέλεις καλέσω σοι γυναῖκα τροφεύουσαν ἐκ τῶν Εβραίων, καὶ θηλάσει σοι τὸ παιδίον;

8. Εἶπε δὲ αὐτῇ ἡ θυγάτηρ Φαραὼ, πορεύου· ἐλθοῦσα δὲ ἡ νεᾶνις, ἐκάλεσε τὴν μητέρα τοῦ παιδίου.

9. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὴν ἡ θυγάτηρ Φαραὼ, διατήρησόν μοι τὸ παιδίον τοῦτο, καὶ θήλασόν μοι

αὐτό·

21. Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit eis domos.

22. Præcepit ergo Pharao omni populo suo, dicens: Quicquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite: quicquid fœminini, reservate.

CAP. II.

Egressus est post hæc vir de domo Levi. *Et accepit uxorem stirpis suæ.

2. Quæ concepit, & peperit filium, & videns eum elegantem abscondit tribus mensibus.

3. Cumq; jam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & linivit eam bitumine ac pice: posuitq; intus infantulum, & exposuit eum in carecto ripæ fluminis,

4. Stante procul sorore ejus, & considerante eventum rei.

5. *Ecce autem descendebat filia Pharaonis ut lavaretur in flumine: & puellæ ejus gradiebantur per crepidinē alvei. Quæ cùm vidisset fiscellam in papyrione, misit unam è famulabus suis: & allatam

6. Aperiens, cernensq; in ea parvulum vagientem, miserta ejus, ait: De infantibus Hebræorum est hic.

7. Cui soror pueri, Vis, inquit, ut vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire possit infantulum:

8. Respondit: Vade. Perrexit puella, & vocavit matrem suam.

9. Ad quam loquuta filia Pharaonis, Accipe, ait, puerum istum, & nutri

mihi:

21. Fuit autem, quia timuerunt obstetrices Deum, 17 fecit eis domos.

22. Præcepit itaque Paroh omni populo suo, dicendo, Omnē filium, 18 qui nascetur, in flumen projicite: omnem verò filiam servate incolumem.

CAP. II.

Perrexit autem vir de domo Levi, & accepit filiam de tribu Levi.

2. Concepit autem mulier illa, pepcritque filium, 1 quæ videns eum esse elegātem, abscondit eum tribus mensibus.

3. Et 2 quum non posset ultrà abscondere eum, accepit illi arcam junceā, quam linivit bitumine & pice: posuitq; in ea puerum, atq; exposuit in 3 junceto juxta ripam fluminis.

4. Stabat autem soror ejus procul, 4 ut sciret quid fieret de illo.

5. Porrò descendit filia Paroh, 5 ut lavaret sese in flumine, & puellæ ejus deambulabant ad ripam fluminis: & visa arcula in medio junceti, misit ancillam suam, & accepit eam.

6. 6 Quumq; aperuisset, vidit ipsum infantem: & ecce infans 7 flebat: & miserta illius, dixit, De pueris Ebræorum est iste.

7. Et dixit soror ejus ad filiam Paroh, Ibòne & accersam tibi mulierem lactantem ex Ebræis, & lactabit tibi puerum?

8. 8 Respondit filia Paroh, Vade. Perrexit ergo puella, & accersivit matrem pueri.

9. Et dixit ei filia Paroh, 9 Tolle puerum istum, & lacta eum mihi: & ego dabo ti-

bi

21. Vnd weil die wehmütter Gott furchten/ bawet er jnen heuser.

22. Da gebot Pharao alle seinem volck/ vnd sprach/ Alle söne die geboren werden/ werfft ins wasser/ vnd alle töchter last leben.

Das II. Cap.

Vnd es gieng hin ein man vom hause Leui/ vnd nam eine tochter Leui.

2. Vnd das weib ward schwanger/ vnd gebar einen son/ vnd da sie sahe/ das ein fein kind war/ verbarg sie jn drey monden.

3. Vnd da sie in nicht lenger verbergen kund/ macht sie ein kestlin von rhor/ vnd verkleibets mit thon vnd pech/ vnd legt das kind drein/ vnd legt jn in den schilff am vfer des wassers.

4. Aber seine schwester stund von ferne/ das sie erfaren wolt/ wie es jm gehen würde.

5. Vnd die töchter Pharao gieng ernider/ vnd wolt baden im wasser/ vnd jre jungfrawen giengen an dem rande des wassers. Vnd da sie das kestlin im schilff sahe/ sand sie jre magd hin/ vnd lies es holen/

6. Vnd da sie es auffthet/ sahe sie das kind/ vnd sihe/ das kneblin weinet/ da jamert es sie/ vnd sprach/ Es ist der Ebreischen kindlin eins.

7. Da sprach seine schwester zu der tochter Pharao/ sol ich hingehen/ vnd der Ebreischen weiber eine ruffen/ die da senget/ das sie dir das kindlin seuge?

8. Die tochter Pharao sprach zu jr/ Gehe hin. Die jungfraw gieng hin/ vnd rieff des kindes mutter.

9. Da sprach Pharao tochter zu jr/ Nim hin das kindlin

vnd

17. & fecit.

18. natum, in fl. projicietis eum, & o. f. vivificabitis,

Cap. 2.

1. & vidit eum, quod bonus ipse, & absc.
2. non potuit u. a. e. & ac.
5. a. junci & bituminavit eam in bit. & in p.
3. alga super labium (Gen. 41. n. 17.) fl. & constiterat se s. e. è remoto.
4. ad scientiam, vel, ad sciendū) quid f. illi.
5. ad lavandum super fl. & p. e. ambulantes (sc. erant Gen. 10. n. 6.) super manum fl. & vidit a. in m. junci, & misit.
6. & aperuit & v.
7. flens (sc. erat n. 5.) & mis. est super ill. & dix.

8. & dixit ei.
9. ire fac s. ab duc. (sc. in domum t.) p. i.

206\. vnd seuge mirs/ich wil dir lohnen. Das weib nam das kind vnd seuget es.

10\. Vnd da das kind gros ward/bracht sie es der tochter Pharao / vnd es ward jr son/ vnd hies jn Mose / denn sie sprach / Ich hab jn aus dem wasser gezogen.

10. in onera eorum.

11\. Zu den zeiten / da Mose war gros worden/ gieng er aus zu seinen brüdern/vnd sahe jre last / vnd ward gewar/ das ein Egypter schlug seiner brüder der Ebreischen einen.

11. & respexit h. e. i. & vidit quod non vir (Gen. 38. n. 18.) & perc.

12. & exiit in d. s. & ecce d. v. E. l. litigantes sc. erant n. 7.

13. ad quid percuties p. t. & dixit. q. p. t. in virum principem.

12\. Vnd er wand sich hin vnd her/vnd da er sahe / das kein mensch da war / erschlug er den Egypter / vñ bescharret jn in den sand.

13\. Auff einen andern tag gieng er auch aus / vnd sahe zween Ebreische menner sich mit einander zancken / vnd sprach zu dem vngerechten: Warumb schlegestu deinen nehesten?

14\. Er aber sprach / Wer hat dich zum obersten oder richter vber vns gesetzt? Wiltu

mich

b mercedem tuam. Et accepit mulier puerum, atq; lactavit eum.

10\. Crevit autem puer, & adduxit eum ad filiam Paroh, fuitq; ei in filium: & vocavit nomen ejus Moseh, dixit enim, Quia ex aquis extraxi eum.

11\. Fuit autem in diebus illis, & crevit Moseh, egressusq; est ad fratres suos: & vidit 10 onera eorum. Vidit præterea virum Aegyptium percutientem virum Ebræum è fratribus suis.

12\. 11 Quumq; respexisset huc & illuc, vidissetq; quod nemo adesset, percussit Aegyptium, & abscondit eum in arena.

13\. 12 Egressus dein die secundo, ecce duo viri Ebræi 13 litigabant: & dixit impio: utquid percutis proximum tuum?

14\. Qui respondit, Quis posuit te principem & judicem super nos? 14 Nun-

quid

mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, & nutrivit puerum:

10\. Adultumque tradidit filiæ Pharaonis. Quem illa adoptavit in locum filii, vocavitq; nomen ejus Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.

11\. In diebus illis postquam creverat Moyses, * egressus est ad fratres suos: viditque afflictionem eorum, & virum Ægyptium percutientem quendam de Hebræis fratribus suis.

12\. Cumq; circumspexissent huc atque illuc, & nullum adesse vidisset, percussum Ægyptium abscondit sabulo.

13\. Et egressus die altero conspexit duos Hebræos rixantes: dixitque ei qui faciebat injuriā: Quare percutis proximum tuum.

14\. Qui respondit: Quis constituit te principem & judicem super nos?

num

αὐτό. ἐγὼ δὲ δώσω σοι τὸν μισθόν. ἔλαβε δὲ ἡ γυνὴ τὸ παιδίον, καὶ ἐθήλαζεν αὐτό.

10\. Ἀνδρωθέντος δὲ τοῦ παιδίου, εἰσήγαγεν αὐτὸ πρὸς τὴν θυγατέρα Φαραώ. καὶ ἐγενήθη αὐτῇ εἰς υἱόν. ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωυσῆν, λέγουσα· ὅτι ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτὸν ἀνειλόμην.

11\. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πολλαῖς ἐκείναις, μέγας γενόμενος Μωυσῆς, ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ· κατανοήσας δὲ τὸν πόνον αὐτῶν, ὁρᾷ ἄνθρωπον Αἰγύπτιον τύπτοντά τινα Ἑβραῖον τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. * Heb. 11. v. 24.

12\. Περιβλεψάμενος δὲ ὧδε καὶ ὧδε, οὐχ ὁρᾷ οὐδένα, καὶ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον, ἔκρυψεν αὐτὸν ἐν τῇ ἄμμῳ.

13\. Ἐξελθὼν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ, ὁρᾷ δύο ἄνδρας Ἑβραίους διαπληκτιζομένους. καὶ λέγει τῷ ἀδικοῦντι, διατί σὺ τύπτεις τὸν πλησίον;

14\. Ὁ δὲ εἶπεν, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα, καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις,

ὃν τρό-

ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον; ἐφοβήθη δὲ Μωυσῆς, καὶ εἶπεν· εἰ οὕτως ἐμφανὲς γέγονε τὸ ῥῆμα τοῦτο.

15. Ἤκουσε δὲ Φαραὼ τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἐζήτει ἀνελεῖν τὸν Μωυσῆν. ἀνεχώρησε δὲ Μωυσῆς ἀπὸ προσώπου Φαραὼ, καὶ κατῴκησεν ἐν γῇ Μαδιάν. ἐλθὼν δὲ εἰς γῆν Μαδιάν, ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ φρέατος.

16. Τῷ δὲ ἱερεῖ Μαδιὰν, ἦσαν ἑπτὰ θυγατέρες, ποιμαίνουσαι τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἰοθόρ. παραγενόμεναι δὲ ἤντλουν ἕως ἔπλησαν τὰς δεξαμενὰς, ποτίσαι τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἰοθόρ.

17. Παραγενόμενοι δὲ οἱ ποιμένες ἐξέβαλον αὐτάς. ἀναστὰς δὲ Μωυσῆς, ἐρρύσατο αὐτὰς, καὶ ἐπότισεν τὰ πρόβατα αὐτῶν.

18. Παρεγένοντο δὲ πρὸς Ραγουὴλ τὸν πατέρα αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπεν αὐταῖς, πόθεν ἐταχύνατε τοῦ παραγενέσθαι σήμερον;

19. Αἱ δὲ εἶπαν, ἄνθρωπος Αἰγύπτιος ἐρρύσατο ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ποιμένων, καὶ ἤντλησεν ἡμῖν, καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα ἡμῶν.

20. Ὁ δὲ εἶπεν ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ, καὶ ποῦ ἐστιν; καὶ ἱνατί οὕτως καταλελοίπατε τὸν ἄνθρωπον; καλέσατε οὖν αὐτὸν, ὅπως φάγῃ ἄρτον.

21. Κατῳκίσθη δὲ Μωυσῆς παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ· καὶ ἐξέδοτο Σεπφώραν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μωυσῇ γυναῖκα.

22. Ἐν γαστρὶ δὲ λαβοῦσα ἡ γυνὴ, ἔτεκεν υἱόν· καὶ ἐπωνόμασε Μωυσῆς τὸ ὄνομα αὐτοῦ Γηρσάμ, λέγων· ὅτι πάροικός εἰμι ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ. τὸ δὲ ὄνομα τοῦ δευτέρου ἐκάλεσεν Ἐλιέζερ. ὁ γὰρ Θεὸς τοῦ πατρός μου βοηθός μου, καὶ ἐρρύσατό με ἐκ χειρὸς Φαραώ.

23. Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας τὰς πολλὰς ἐκείνας, ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου· καὶ κατεστέναξαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων, καὶ

ἀνε-

---

num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium? Timuit Moyses, & ait: Quomodo palàm factum est verbum istud?

15. Audivitque Pharao sermonem hunc, & quærebat occidere Moysen: qui fugiens de conspectu ejus moratus est in terra Madian, & sedit juxta puteum.

16. Erant autem sacerdoti Madian septem filię, quæ venerant ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui.

17. Supervenere pastores, & ejecerunt eas: surrexitque Moyses, & defensis puellis, adaquavit oves earum.

18. Quæ cum revertissent ad Raguel patrem suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis solito?

19. Responderunt: Vir Ægyptius liberavit nos de manu pastorum: insuper & hausit aquam nobiscum, potumque dedit ovibus.

20. At ille, Ubi est? inquit. Quare dimisistis hominem? vocate eum, ut comedat panem.

21. Juravit ergo Moyses quòd habitaret cum eo. * Accepitque Sephoram filiam ejus uxorem:

22. * Quæ peperit ei filium, quem vocavit Gersam, dicens: Advena fui in terra aliena. Alterum verò peperit: quem vocavit Eliezer, dicens: Deus enim patris mei adjutor meus, & eripuit me de manu Pharaonis.

23. Post multum verò temporis mortuus est rex Ægypti: & ingemiscentes filii Israel, propter opera vociferati sunt: ascè-

ditque

---

quid occide e tu me cogitas, sicut occidisti Aegyptium? Timuit verò Moseh, & dixit, verè 15 nota est res illa.

15. Audivitque Paroh rem hanc, & quæsivit occidere Moseh: fugit autem Moseh à facie Paroh, & habitavit in terra Midian, seditque juxta puteum.

16. Sacerdoti autem Midian *erant* septē filiæ: quæ venerant & hauserant, impleverantque canales, 16 ut potum darent pecudibus patris sui.

17. Et venerūt pastores, & expulerunt eas, tum surrexit Moseh, & servavit eas, potumque dedit pecudibus earum.

18. 17 Quumque venissent ad Reuel avum suum, dixit, Cur festinastis venire hodie?

19. Et dixerunt, vir Aegyptius eruit nos è manu pastorum: & etjam hauriendo hausit nobis, potumque dedit pecudibus.

20. Et dixit 18 ad neptes suas, Ubinam est? utquid dimisistis virum? vocate eum ut comedat panem.

21. Et voluit Moseh habitare cum viro. Deditque Sipporah neptem suam ipsi Moseh.

22. Et peperit filium, vocavitque nomen ejus Gersom: quia dixit, Peregrinus fui in terra aliena.

23. Fuit autem 19 post dies multos illos, mortuus est rex Misraim: & suspiraverunt filii Israel propter opus, & vociferati sunt: ascer-

ditque;

---

mich auch erwürgen / wie du den Egypter erwürget hast? Da furcht sich Mose / vnd sprach / Wie ist das laut worden?

15. Vnd es kam für Pharao / der trachtet nach Mose / das er jn erwürget. Aber Mose flohe für Pharao / vnd hielt sich im lande Midian / vnd wonet bey einem brunnen.

16. Der priester aber in Midian hatte sieben töchter / die kamen wasser zu schepffen / vnd fülleten die rinnen / das sie jres vaters schafe trencketen.

17. Da kamen die hirten vnd stiessen sie davon. Aber Mose macht sich auff vnd halff jnen / vnd trencket jre schafe.

18. Vnd da sie zu jrem vater Reguel kamen / sprach er / Wie seid jr heute so bald komen?

19. Sie sprachen / Ein Egyptischer man errettet vns von den hirten / vnd schepffete vns / vnd trencket die schafe.

20. Er sprach zu seinen töchtern / Wo ist er? Warumb habt jr den man gelassen / das jr jn nicht ludet mit vns zu essen?

21. Vnd Mose bewilliget bey dem manne zu bleiben / vnd er gab Mose seine tochter Zipora.

22. Die gebar einen son / vnd er hies jn Gersom / Denn er sprach / Ich bin ein frembdling worden in frembdem lande (Vnd sie gebar noch einen son / den hies er Elieser / vnd sprach / Der Gott meines vaters ist mein helffer / vnd hat mich von der hand Pharao errettet.)

23. Lange zeit aber darnach starb der könig in Egypten. Vnd die kinder Israel seufftzeten

vber

Marginal notes:

* Inf. 18. v. 2. 3.

* 1. Par. 23 v. 15.

14. num ad occidendum me tu dicens (sc. es v. 12.) 15 scitum est (scitur) verbum istud. Gen. 49. n. 26. v 15.

16. ad potandum gregem. v 17. 19.

17. & venerunt ad R. patrem (i. avum) s. & dixit.

18. ad filias s. (v 21) & ubinam? ad quid hoc dimisistis e. & comedet panem.

19. in diebus m. illis, & m. e. r. M & s. f. I. pra servitute.

107.

20. gemitum.
21. Chald. dixit ad VERBUM suum, ut liberaret eos. n. 15.

Cap. 3.

1. fuit (erat) pascens (Gen. 39. n. 31.) gregem.

2. & vis. est a. 7. ad eum.

3. ardens (2. n. 12) in igne, & rubus non ipse comedebatur.

4. & vidit 7. q. d. a. v. & voc.

5. & dixit ecce ego.

6. quem tu stans (n. 3.) super eum (i. super quem Gen. 41. n 65.) terra sanctitatis. (Gen. 24. n. 94) ipsa. Gen. 42. n. 11.
7 a respiciendo.
8. a faciebus exactorum e.
9. ad liberandum e. e. m. M. & ad ascendere faciendum e.

vber jre erbeit / vnd schrien / vnd jr schreien vber jre erbeit kam für Gott.
24. Vnd Gott erhöret jr wehklagen / vnd gedacht an seinen bund mit Abraham / Isaac / vnd Jacob.
25. Vnd er sahe drein / vnd nam sich jrer an.

Das III. Cap.

Mose aber hütet der schafe Jethro seines schwehers / des priesters in Midian / vnd treib die schaff enhinder in die wüsten / vnd kam an den berg Gottes Horeb.
2. Vnd der engel des HERRN erschein jm in einer fewrigen flammen aus dem pusch / vnd er sahe / das der pusch mit fewer brandte / vnd ward doch nicht verzehret /
3. Vnd sprach / Ich wil dahin / vnd besehen dis gros gesicht / warumb der pusch nicht verbrennet.
4. Da aber der HERR sahe / das er hingieng zu sehen / rieff jm Gott aus dem pusch / vnd sprach / Mose / Mose / Er antwortet / Hie bin ich.
5. Er sprach / Trit nicht herzu / zeuch deine schuch aus von deinen füssen / Denn der ort / da du auffstehest / ist ein heilig land.
6. Vnd sprach weiter / Ich bin der Gott deines vaters / der Gott Abraham / vnd der Gott Isaac / vnd der Gott Jacob. Vnd Mose verhüllet sein angesicht / denn er furchte sich Gott anzuschawen.
7. Vnd der HERR sprach / Ich hab gesehen das elend meines volcks in Egypten / vnd hab jr geschrey gehöret vber die / so sie treiben. Ich hab jr leid erkand /

8. Vnd bin ernider gefaren / das ich sie errette von der Egypter hand / vnd sie ausfüre aus diesem lande / in ein gut vnd weit land / in ein land / darinnen milch vnd honig fleust / nemlich an den ort der Cananiter /

He-

ditq; clamor eorum ad Deum propter opus.
24. Et audivit [1] Deus [20] clamorem eorum, recordatusque est Deus pacti sui cum Abraham, Ishac, & Jaacob.
25. Viditq; Deus filios Israel, & [21] cognovit Deus.

CAP. III.

Moseh [1] pascebat pecora Ithro soceri sui sacerdotis Midian: & duxit pecora post desertum, devenitq; ad montem Dei in Horeb.
2. [2] Apparuit autem ei angelus Jehovæ in flamma ignis è medio rubi: & respexit, & ecce rubus [3] ardebat igne, nec tamen rubus consumebatur.
3. Dixit ergo Moseh, Declinabo nunc, & videbo visionem magnam hanc, cur non comburatur rubus.
4. [4] Videns autem Jehovah, quod declinaret ad videndum vocavit eum Deus è medio rubi: & dixit, Moseh, Moseh! [5] Qui respondit, Ecce adsum.
5. Et dixit, Ne appropinques huc: solve calceamenta tua è pedibus tuis, quia locus, [6] in quo tu stas, terra sancta est.
6. Et dixit, Ego Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Ishac, & Deus Jaacob. Et abscondit Moseh faciem suam: timebat enim [7] aspicere in Deum.

7. Et dixit Jehovah, videndo vidi afflictionē populi mei, qui *est* in Misraim, & clamorem eorum audivi [8] propter exactores ejus. novi enim dolores ejus.

8. Descendi itaq;, [9] ut liberem eum è manu Misraim, & educam eum è terra illa ad terram bonam & latam, ad terram *inquam* fluentem lacte & melle, ad locum Che-

na-

ditque clamor eorum ad Deum ab operibus.
24. Et audivit gemitum eorum, ac recordatus est fœderis, quòd pepigit cum Abraham, Isaac, & Jacob.
25. Et respexit Dominus filios Israel, & liberavit eos.

CAP. III.

Moyses autem pascebat oves Jethro soceri sui sacerdotis Madian: cumq; minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb.
2. * Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat quòd rubus arderet, & nō combureretur.
3. Dixit ergo Moyses: Vadam, & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.
4. Cernens autem Dominus, quòd pergeret ad videndum, vocavit eum de medio rubi, & ait: Moyses, Moyses? Qui respondit: Adsum.
5. At ille, Ne appropies, inquit, huc: solve calceamentum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est.
6. Et ait: * Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob. Abscondit Moyses faciem suam: non enim audebat aspicere contra Deum.
7. Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem ejus audivi propter duritiam eorum, qui præsunt operibus: Et sciens dolorem ejus,
8. Descendi ut liberem eum de manibus Ægyptiorum, & educam de terra illa in terram bonam & spatiosam, in terram quæ fluit lacte & melle, ad

loca

ἀνεβόησαν· καὶ ἀνέβη ἡ βοὴ αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν ἔργων.
24. Καὶ εἰσήκουσεν ὁ Θεὸς τὸν στεναγμὸν αὐτῶν, καὶ ἐμνήσθη ὁ Θεὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ τῆς πρὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ.

25. Καὶ ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, καὶ ἐπεγνώσθη αὐτοῖς.

Κεφαλ. γ΄.

Καὶ Μωυσῆς ἦν ποιμαίνων τὰ πρόβατα Ἰοθὸρ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ τοῦ ἱερέως Μαδιάν. καὶ ἤγαγε τὰ πρόβατα εἰς ἔρημον· καὶ ἦλθεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ Χωρήβ.

2. Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς ἐκ τοῦ βάτου, καὶ ὁρᾷ, ὅτι ἡ βάτος καίεται πυρί, ἡ δὲ βάτος οὐ κατεκαίετο.
3. Εἶπε δὲ Μωυσῆς· παρελθὼν ὄψομαι τὸ ὅραμα τὸ μέγα τοῦτο, τί ὅτι οὐ κατακαίεται ἡ βάτος.
4. Ὡς δὲ ἴδε Κύριος ὅτι προσάγει ἰδεῖν, ἐκάλεσεν αὐτὸν Κύριος ἐκ τοῦ βάτου καὶ εἶπεν· Μωυσῆ, Μωυσῆ. ὁ δὲ εἶπεν, τί ἐστι;

5. Ὁ δὲ εἶπεν, μὴ ἐγγίσῃς ὧδε. λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν.

6. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου, ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ· ἀπέστρεψε δὲ Μωυσῆς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. εὐλαβεῖτο γὰρ καταβλέψαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.
7. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, ἰδὼν ἴδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκήκοα ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν. οἶδα γὰρ τὴν ὀδύνην αὐτῶν.

8. Καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς Αἰγυπτίων, καὶ ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης, καὶ εἰσαγαγεῖν αὐτοὺς εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν, εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι, εἰς τὸν τόπον τῶν

Χανα-

* Act. 7. v. 30.

* Matt. 22. v. 32. Mar. 12. v. 26. Luc. 20. v. 37.

Χαναναίων, καὶ Χετταίων, καὶ Ἀμορραίων, καὶ Φερεζαίων, καὶ Εὐαίων, καὶ Γεργεσαίων, καὶ Ἰεβουσαίων.

9. Καὶ νῦν ἰδοὺ ἡ κραυγὴ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἥκει πρός με. κἀγὼ ἑώρακα τὸν θλιμμὸν, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς.

10. Καὶ νῦν δεῦρο, ἀποστείλω σε πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου· καὶ ἐξάξεις τὸν λαόν μου τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

11. Καὶ εἶπεν Μωυσῆς πρὸς τὸν Θεόν· τίς εἰμι ἐγὼ, ὅτι πορεύσομαι πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ὅτι ἐξάξω τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

12. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς πρὸς Μωυσῆν, λέγων· ὅτι ἔσομαι μετὰ σοῦ. καὶ τοῦτό σοι τὸ σημεῖον, ὅτι ἐγώ σε ἀποστέλλω ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν σε τὸν λαόν μου ἐξ Αἰγύπτου, καὶ λατρεύσετε τῷ Θεῷ ἐν τῷ ὄρει τούτῳ.

13. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς τὸν Θεόν· ἰδοὺ ἐγὼ ἐλεύσομαι πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτούς· ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ὑμῶν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐὰν ἐρωτήσωσί με, τί τὸ ὄνομα αὐτῷ; τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς;

Καὶ

loca Chananæi, & Hethæi, & Amorrhęi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi.

9. Clamor ergo filiorum Israel venit ad me: vidique afflictionem eorum qua ab Ægyptiis opprimuntur.

10. Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum filios Israel de Ægypto.

11. Dixitque Moyse ad Deum, Quis sum ego, ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Ægypto?

12. Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc habebis signum, quòd miserim te: Cum eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo super montem istum.

13. Ait Moyses ad Deum, Ecce ego vadam ad filios Israel, & dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi, Quod est nomen ejus? quid dicam eis?

Dixit

naanæi, & Hitthæi, & Emoræi, & Perizæi, & Hivæi, & Jebusæi.

9. Nunc autem ecce clamor filiorum Israel venit ad me: & etiam vidi oppressionem, qua Aegyptii 10 opprimunt eos:

10. Nunc ergo veni, & mittam te ad Paroh, & 11 educes populum meum filios Israel ex Misraim.

11 Et dixit Moseh ad Deum, 12 Quis sum ut vadam ad Paroh, & ut educam filios Israel ! ex Misraim.

12. 10 Respondit autem, Profecto tecum ero: & hoc tibi signum quòd ego miserim te, 11 Quum eduxeris populum istum ex Misraim, coletis Deum super montem istum.

13. Et dixit Moseh ad Deum, Ecce 12 ego ibo ad filios Israel, & dicam eis, Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Et dicent mihi, Quod est nomen ejus? quid *tum* 13 respondebo eis?

Et

Hethiter / Amoriter Pheresiter / Heuiter vnd Jebusiter.

9. Weil denn nu das geschrey der kinder Jsrael für mich komen ist / vnd hab auch dazu gesehen jre angst / wie sie die Egypter engsten.

10. So gehe nu hin / ich wil dich zu Pharao senden / das du mein volck / die kinder Jsrael aus Egypten fürest.

11. Mose sprach zu Gott / Wer bin ich / das ich zu Pharao gehe / vnd füre die kinder Jsrael aus Egypten?

12. Er sprach / Jch wil mit dir sein. Vnd das sol dir das zeichen sein / das ich dich gesand habe / Wenn du mein volck aus Egypten gefüret hast / werdet jr Gott opffern auff diesem berge.

13. Mose sprach zu Gott / Sihe / wenn ich zu den kindern Jsrael kome / vnd spreche zu jnen / Der Gott ewer veter hat mich zu euch gesand / Vnd sie mir sagen werden / wie heist sein name? Was sol ich jnen sagen?

D Gott

10. opprimentes.

11. educ.

12. quis ego? quod vadam ad.

108.

10. & dixit: quia ero tec. Chald. VERBUM meum erit in adjutorium tuum Ex. 2. n. 15.

11. in educendo te p.

12. ego veniens. s. sum.

13. dicam ad eos.

14. Gott sprach zu Mose/ Ich werde sein / der ich sein werde. Vnd sprach/Also soltu zu den kindern Jsrael sagen/Ich werds sein / der hat mich zu euch gesand.

15. Vnd Gott sprach weiter zu Mose/ Also soltu zu den kindern Jsrael sagen / Der HERR ewer veter Gott / der Gott Abraham / der Gott Jsaac/der Gott Jacob / hat mich zu euch gesand/ Das ist mein name ewiglich / dabey man mich nennen sol für vnd für.

16. Darumb so gehe hin/ vnd versamle die eltesten in Jsrael / vnd sprich zu jnen/ Der HERR ewer veter Gott ist mir erschienen / der Gott Abraham/der Gott Jsaac/der Gott Jacob/ vnd hat gesagt/ Ich hab euch heimgesucht/vnd gesehen was euch in Egypten widerfaren ist.

17. Vnd hab gesagt/ Ich wil euch aus dem elende Egypti füren/ in das land der Cananiter /Hethiter/Amoriter/ Pheresiter / Heuiter/vnd Jebusiter / in das land/darinnen milch vnd honig fleust.

18. Vnd wenn sie deine stimme hören / so solt du vnd die eltesten in Jsrael hinein gehen zum könige in Egypten/ vnd zu im sagen / Der HERR der Ebreer Gott hat vns geruffen / So las vns nu gehen drey tagreise in die wüsten / das wir opffern dem HERRN vnserm Gott.

19. Aber ich weis / das euch der könig in Egypten nicht wird ziehen lassen/on durch eine starcke hand.

20. Denn ich werde meine hand ausstrecken / vnd Egypten schlagen mit allerley wunder/die ich drinnen thun werde / darnach wird er euch ziehen lassen.

21. Vnd ich wil diesem volck gnade geben für den Egyptern/das/wenn jr ausziehet/ nicht leer ausziehet/

22. Sondern ein iglich weib

14. ehejeh .i. ab æterno existens ero, q. d. qui fui, sum, & ero, ut Joh. Apoc 1. v. 4. expreßit. Futurũ .n. tempus tria continet: præteritum, præsens & futurum Hinc Jehova deducitur, i. sempiternus. 15. ascher ehejeh .i. qui ero, vel, quia (certißime) ero .i. & vobis ad futurus sum, & in omnia secula ero. 16. & dixit. 17. atatem atatis. 18. congregabis s. l. & dices ad eos: J. D. p. v. conspectus est ad me. 19. visitando visitavi vos & factum v. i. M. & d. ascendere faciam v. 20. & audient in voc. t. 21. Ad eum. 22. invocatur super nos (.i vocavit nos, vel, occurrit super nos) & nunc ibimus qu. v. t. d. i. d. & sacrificabimus 23. dabit v. r. M. ad eundum, & (certe) non (scil. permittet, nisi) &

109.

14. Et dixit Deus ad Moseh, 14 Ero 15 qui ero. Dixit præterea, Sic dices filiis Israel, Ero misit me ad vos.

15. 16 Adjecitq; adhuc Deus ad Moseh, Sic dices filiis Israel, Jehova Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Ishac, & Deus Jaacob misit me ad vos: hoc *est* nomen meum in seculum, & hoc *est* memoriale meum in 17 generationem & generationem.

16. Vade & 18 congrega seniores Israel, & dic eis, Jehovah Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus *inquam* Abraham, Ishac, & Jaacob, dicendo, 19 Recordando recordatus sum vestri, & ejus quod factum fuit vobis in Misraim.

17. Propterea dixi: educam vos ex afflictione Misraim, ad terram Chananæi, & Hithæi, & Emoræi, & Perizæi, & Hivæi, & Jebusæi, ad terram fluentem lacte & melle.

18. Et 20 obedient voci tuæ: ibis autem tu, & seniores Israel ad regem Misraim, dicetisq; 21 ei, Jehovah Deus Ebræorum 22 occurrit nobis: nunc igitur eamus quæso viam trium dierum in desertum, ut sacrificemus Jehovę Deo nostro.

19. Ego verò novi quòd non 23 permittet vos rex Misraim ut pergatis, nisi in manu forti.

20. Mittam igitur manum meam, & percutiam Misraim omnibus mirabilibus meis quæ faciam in medio ejus: & postea dimittet vos.

21. Daboq; gratiam 24 populo huic in oculis Misraim: & erit, quando abibitis, non abibitis vacui,

22. Sed postulabit mulier à vicina sua,

14. Dixit Dominus ad Moysen, Ego sum qui sum. Ait: Sic dices filiis Israël: Qui est, misit me ad vos.

15. Dixitque iterum Deus ad Moysen: Hæc dices filiis Israël: Dominus, Deus patrum vestrorum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob misit me ad vos: hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum in generatione & generationem.

16. Vade, & congrega seniores Israël, & dices ad eos: Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, dicens: Visitans visitavi vos: & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Ægypto:

17. Et dixi ut educam vos de afflictione Ægypti in terram Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi, ad terram fluentem lacte & melle.

18. Et audient vocem tuam: ingredierisque tu & seniores Israel ad regem Ægypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræorum vocavit nos: ibimus viam trium dierum in solitudinem, ut immolemus Domino Deo nostro.

19. Sed ego scio, quòd non dimittet vos rex Ægypti, ut eatis, nisi per manum validam.

20. Extendamque manum meam, & percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum: post hoc dimittet vos.

21. Daboq; gratiam populo huic coram Ægyptiis: * & cum egrediemini, non exibitis vacui.

22. Sed postulabit mulier à vicina

14. Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἐγώ εἰμι ὁ ὤν. καὶ εἶπεν οὕτως ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ισραήλ. ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς.

15. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πάλιν πρὸς Μωυσῆν, οὕτως ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ισραήλ, Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ὑμῶν, ὁ Θεὸς Αβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ισαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ιακώβ, ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ ὄνομα αἰώνιον, καὶ μνημόσυνον γενεῶν γενεαῖς.

16. Ελθὼν οὖν συνάγαγε τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν Ισραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ὑμῶν ὦπταί μοι, ὁ Θεὸς Αβραάμ, καὶ Θεὸς Ισαάκ, καὶ Θεὸς Ιακώβ, λέγων, ἐπισκοπῇ ἐπέσκεμμαι ὑμᾶς. καὶ ὅσα συμβέβηκεν ὑμῖν ἐν Αἰγύπτῳ, ἑώρακα.

17. Καὶ εἶπα, ἀναβιβάσω ὑμᾶς ἐκ τῆς κακώσεως τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν γῆν Χαναναίων, καὶ Χετταίων, καὶ Αμορραίων, καὶ Φερεζαίων, καὶ Γεργεσαίων, καὶ Ευαίων, καὶ Ιεβουσαίων, εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.

18. Καὶ εἰσακούσονταί σου τῆς φωνῆς. καὶ εἰσελεύσῃ σύ, καὶ ἡ γερουσία Ισραὴλ πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν· Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Εβραίων προσκέκληται ἡμᾶς. πορευσόμεθα οὖν ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα θύσωμεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν.

19. Εγὼ δὲ οἶδα, ὅτι οὐ προήσεται ὑμᾶς βασιλεὺς Αἰγύπτου πορευθῆναι, ἐὰν μὴ μετὰ χειρὸς κραταιᾶς.

20. Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρά μου, πατάξω τοὺς Αἰγυπτίους ἐν πᾶσι τοῖς θαυμασίοις μου, οἷς ποιήσω ἐν αὐτοῖς. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξαποστελεῖ ὑμᾶς.

21. Καὶ δώσω χάριν τῷ λαῷ τούτῳ ἐνώπιον τῶν Αἰγυπτίων. ὅταν δὲ ἀποτρέχητε, οὐκ ἀπελεύσεσθε κενοί.

22. Αλλὰ αἰτήσει γυνὴ παρὰ γείτο-

i. m. f. mittam. 24. populi hujus

* Inf. 11. v. 2. & 12. v. 31.

γείτονος καὶ συσκήνου αὐτῆς σκεύη ἀργυρᾶ, καὶ χρυσᾶ, καὶ ἱματισμόν. καὶ ἐπιθήσετε ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς θυγατέρας ὑμῶν, καὶ σκυλεύσατε τοὺς Αἰγυπτίους.

à vicina ſua & ab hoſpita ſua, vaſa argentea & aurea, ac veſtes: ponetiſq; eas ſuper filios & filias veſtras, & ſpoliabitis Ægyptum.

& ab hoſpita domus ſuæ vaſa 25 argentea & vaſa aurea, & veſtes: quæ ponetis ſuper filios veſtros & ſuper filias veſtras, & ſpoliabitis Miſraim.

ſol von jrer nachbarin vnd hausgenoſſen foddern/ſilbern vnd gülden geſeß/vnd kleider/ die ſolt jr auff ewer ſöne vnd töchter legen/ vnd den Egyptern entwenden.

5. argenti & 6. auri. Gen. 24. n. 83.

Κεφαλ. δ'

Ἀπεκρίθη δὲ Μωυσῆς, καὶ εἶπεν, ἐὰν οὖν μὴ πιστεύσωσί μοι, μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς μου· ἐροῦσι γὰρ, ὅτι οὐκ ὦπταί σοι ὁ Θεὸς, τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς;

2. Εἶπε δὲ αὐτῷ Κύριος, τί τοῦτό ἐστι τὸ ἐν χειρί σου; ὁ δὲ εἶπεν, ῥάβδος.

3. Καὶ εἶπε, ῥίψον αὐτὴν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ὄφις. καὶ ἔφυγε Μωυσῆς ἀπ' αὐτοῦ.

4. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐπιλαβοῦ τῆς κέρκου. ἐκτείνας οὖν τὴν χεῖρα ἐπελάβετο τῆς κέρκου. καὶ ἐγένετο ῥάβδος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.

5. Ἵνα πιστεύσωσί σοι, ὅτι ὦπταί σοι Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων αὐτῶν, ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ.

6. Εἶπε δὲ αὐτῷ Κύριος πάλιν, εἰσένεγκε τὴν χεῖρά σου εἰς τὸν κόλπον σου. καὶ εἰσήνεγκε τὴν χεῖρα εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ, καὶ ἐξήνεγκεν αὐτὴν ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ, καὶ ἐγενήθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ λεπρὸς ὡσεὶ χιών.

7. Καὶ εἶπε πάλιν, εἰσένεγκε τὴν χεῖρά σου, εἰς τὸν κόλπον σου. καὶ εἰσήνεγκε τὴν χεῖρα εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ, καὶ ἐξήνεγκεν αὐτὴν ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἀπεκατεστάθη εἰς τὴν χρόαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ.

8. Ἐὰν δὲ μὴ πιστεύσωσί σοι, μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς τοῦ σημείου τοῦ πρώτου, πιστεύσωσί σοι τῆς φωνῆς τοῦ σημείου τοῦ δευτέρου.

9. Καὶ ἔσται ἐὰν μὴ πιστεύσωσί σοι τοῖς δυσὶ σημείοις τούτοις, μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς σου,

λήψη

CAP. IIII.

Reſpondens Moyſes ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam: ſed dicent, Non apparuit tibi Dominus.

2. Dixit ergo ad eum: Quid eſt quod tenes in manu tua? Reſpondit: Virga.

3. Dixitque Dominus: Projice eam in terram. Projecit, & verſa eſt in colubrũ, ita ut fugeret Moyſes.

4. Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam ejus. Extendit, & tenuit, verſaque eſt in virgam.

5. Ut credant, inquit, quòd apparuerit tibi Dominus Deus patrum tuorum, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob.

6. Dixitque Dominus rurſum, Mitte manum tuam in ſinum tuũ. Quam cùm miſiſſet in ſinum, protulit leproſam inſtar nivis.

7. Retrahe, ait, manum tuam in ſinum tuum. Retraxit, & protulit iterum, & erat ſimilis carni reliquæ.

8. Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint ſermonem ſigni prioris, credent verbo ſigni ſequentis.

9. Quòd ſi nec duobus quidem his ſignis crediderint, neque audierint

vo-

CAP. IIII.

Reſpondit autem Moſeh, & dixit, 1 Ecce non credent mihi, neq; parebunt voci meæ: nam dicent, Non apparuit tibi Jehovah.

2. Dixit ergo illi Jehovah, Quid hoc *quod eſt* in manu tua? 2 Reſpondit, virga.

3. Et dixit, Projice eam in terram. Et projecit eam in terram, 3 verſaq; eſt in ſerpentem: & fugit Moſeh á facie ejus.

4. Dixit autem Jehovah ad Moſeh, 4 Extende manum tuam, & apprehende caudam ejus. Qui extendens manum ſuam, apprehendit eam, & verſus eſt in virgam in manu ejus.

5. Ut credant quòd apparuerit tibi Jehovah Deus Patrum eoru, Deus Abraham, Deus Iſhac, & Deus Jaacob.

6 Dixit autem ei Jehovah rurſum: 5 Introduc nunc manum tuam in ſinum tuum. Et introduxit manum ſuam in ſinum ſuum: atq; eduxit eam, & ecce manus ejus leproſa *erat* ſicut nix.

7. Dixit præterea, Reduc manum tuam in ſinum tuum Qui reduxit manum ſuam in ſinum ſuum, atq; eduxit eam é ſinu ſuo, & ecce reverſa erat ſicut caro ejus,

8. Erit autem, ſi non crediderint tibi, nec obedierint voci ſigni prioris, 6 credent voci ſigni poſterioris.

9. Erit præterea, ſi non crediderint etjam duobus ſignis iſtis, nec obedierint

vo-

Das IIII. Cap.

MOſe antwortet/ vnd ſprach/Sihe/ſie werden mir nicht gleuben/noch meine ſtime hören/ ſondern werden ſagen/ Der HERR iſt dir nicht erſchienen.

2. Der HERR ſprach zu jm/Was iſt/ das du in deiner hand haſt?

3. Er ſprach/ Ein ſtab. Er ſprach/ Wirff jn von dir auff die erden. Vnd er warff jn von ſich/ Da ward er zur ſchlangen/vnd Moſe flog für jr.

4. Aber der HERR ſprach zu jm/ Strecke deine hand aus/vnd erhaſche ſie bey dem ſchwantz/ Da ſtrecket er ſeine hand aus/vnd hielt ſie/vnd ſie ward zum ſtab in ſeiner hand.

5. Darumb werden ſie gleuben/das dir erſchienen ſey der HERR/der Gott jrer veter/ der Gott Abraham/der Gott Jſaac/der Gott Jacob.

6. Vnd der HERR ſprach weiter zu jm / Stecke deine hand in deinen boſen. Vnd er ſteckt ſie in ſeinen boſen/ vnd zoch ſie eraus / ſihe/ da war ſie auſſetzig/wie ſchnee.

7. Vnd er ſprach/ Thu ſie wider jn den boſen/Vñ er thet ſie wider in den boſen/vnd zoch ſie eraus/ Sihe/da ward ſie wider wie ſein ander fleiſch.

8. Wenn ſie dir nu nicht werden gleuben / noch deine ſtim hören bey einem zeichen/ So werden ſie doch gleuben deiner ſtim bey dem andern zeichen.

9. Wenn ſie aber dieſen zweyen zeichen nicht gleuben werden/noch deine ſtimme hö-

Cap. 4.

1. & (i. ſed Gen. 1. n. 2.) ecce n. c. m. & non audient in vocem m (v 8. 9) quia d. n. conſpectus eſt ad te 7. v 5.

2. & dixit.

3. & fuit.

4. mitte m. t. & a. in cauda e. & miſit m. ſ. & a. e. & fuit i. v. in vola e.

5. Venire fac.

6. & credent.

ren/

ren/ So nim des wassers aus dem strom / vnd geus es auff das trocken land/ so wird dasselb wasser / das du aus dem strom genomen hast/ blut werden/ auff dem trocken land.

10. Mose aber sprach zu dem HERRN/ Ah mein HERR/ ich bin je vnd je nicht wol beredt gewest / sint der zeit du mit deinem knecht geredt hast/ Denn ich hab eine schwere sprache / vnd eine schwere zungen.

11. Der HERR sprach zu jm / Wer hat dem menschen den mund geschaffen? Oder wer hat den stummen / oder tauben/ oder sehenden / oder blinden gemacht? Hab ichs nicht gethan/ der HERR?

12. So gehe nu hin/ Ich wil mit deinem mund sein / vnd dich leren/ was du sagen solt.

13. Mose sprach aber/ Mein HERR/ sende welchen du senden wilt.

14. Da ward der HERR sehr zornig vber Mose/ vnd sprach/ Weis ich denn nicht/ das dein bruder Aaron / aus dem stam Leui/ beredt ist. Vnd sihe/ er wird eraus gehen / dir entgegen/ vnd wenn er dich sihet/ wird er sich von hertzen frewen.

15. Du solt zu jm reden/ vnd die wort in seinen mund legen / vnd ich wil mit deinem vnd seinem munde sein/ vnd euch leren / was jr thun solt.

16. Vnd er sol für dich zum volck reden/ Er sol dein mund sein / vnd du solt sein Gott sein.

17. Vnd diesen stab nim in deine hand / damit du zeichen thun solt.

18. Mose gieng hin/ vnd kam wider zu Jethro seinem schweher/ vnd sprach zu jm / Lieber las mich gehen / das ich wider zu meinen brüdern komme/ die in Egypten sind / vnd

sehe/

---

voci tuæ: tum accipies ex aqua fluminis, & effundes in terram, 7 vertenturq; aquæ, quas acceperis é flumine, vertentur inquam in sanguinem in terra.

10. Et dixit Moseh ad Jehovam, 8 Obsecro Domine, non sum vir verborum etjam ab heri, & á nudiustertius, etjam 9 ex quo loquutus es cum servo tuo: quia gravis ore & gravis lingua 10 sum.

11. Cui respondit Jehovah, Quis posuit os in homine? vel quis ponit mutum, vel surdum, vel videntem, vel cęcum? nonnè ego Jehovah.

12. Nunc igitur vade, & ego ero cum ore tuo: & docebo te quid loquaris.

13. † Et dixit, 11 Obsecro Domine, mitte quæso per manum *illius quem* missurus es.

14. Et accensus est furor Jehovæ in Moseh, dixitque, Nonne Aharon fratrem tuum Levitam novi, quòd loquendo loquetur ipse? & etjam ecce ipse 12 egreditur in occursum tui: qui videbit te, & lætabitur in corde suo:

15. 13 Tu loqueris ad eum, & pones verba in ore ejus, & ego ero cum ore tuo & cum ore ejus: doceboq; vos quæ facturi sitis.

16. Et loquetur ipse pro te ad populum, *sic* inquam erit ipse, erit tibi pro ore, & tu eris ei pro Deo.

17. Virgam autem istam 14 accipias in manu tua, qua facies signa.

18. Perrexit itaque Moseh, & reversus est ad Jether socerum suum: & dixit ei, Eam quæso & revertar ad fratres meos, qui *sunt* in Misraim, & videam

an

---

vocem tuam: sume aquam fluminis, & effunde eam super aridam, & quicquid hauseris de fluvio, vertetur in sanguinem.

10. Ait Moyses: Obsecro, Domine,* non sum eloquens ab heri & nudiustertius: & ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum.

11. Dixit Dominus ad eum, Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum & surdum, videntem & cæcum? nonné ego?

12. Perge igitur,* & ego ero in ore tuo: doceboq; te quid loquaris.

13. At ille: Obsecro Domine, inquit, mitte quem missurus es.

14. Iratus Dominus in Moysen, ait,* Aaron frater tu⁹ Levites, scio quòd eloquens sit: ecce ipse egredietur in occursum tuum, vidensque te lætabitur corde.

15. Loquere ad eum, & pone verba mea in ore ejus: & ego ero in ore tuo, & in ore illius.* Et ostendam vobis quid agere debeatis.

16. Et ipse loquetur pro te ad populum, & erit os tuum: tu autem eris ei in his quæ ad Deum pertinent.

17. Virgam quoq; hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa.

18. Abiit Moyses, & reversus est ad Jethro socerum suum: dixitque ei, Vadam & revertar ad fratres meos in Ægyptum, ut videam si adhuc vi-

vant.

λήψῃ ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐκχεεῖς ἐπὶ τὸ ξηρόν. καὶ ἔσται τὸ ὕδωρ ὃ ἂν λάβῃς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ αἷμα ἐπὶ τοῦ ξηροῦ.

10. Εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς Κύριον, δέομαι Κύριε, οὐχ εὔλαλός εἰμι πρὸ τῆς ἐχθὲς, οὐδὲ πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας, οὐδὲ ἀφ᾽ οὗ ἤρξω λαλεῖν τῷ θεράποντί σου· ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος ἐγώ εἰμι.

11. Εἶπε δὲ Κύριος τῷ Μωυσῇ, τίς ἔδωκε στόμα ἀνθρώπῳ, καὶ τίς ἐποίησε δύσκωφον καὶ κωφὸν, βλέποντα καὶ τυφλόν; οὐκ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός;

12. Καὶ νῦν πορεύου, καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου, καὶ συμβιβάσω σε ἃ μέλλεις λαλῆσαι.

13. Καὶ εἶπε Μωυσῆς· δέομαι Κύριε, προχείρισαι δυνάμενον ἄλλον, ὃν ἀποστελεῖς.

14. Καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ Κύριος ἐπὶ Μωυσῆν, εἶπεν. οὐκ ἰδοὺ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ὁ Λευίτης, ἐπίσταμαι, ὅτι λαλῶν λαλήσει αὐτός σοι. καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐξελεύσεται εἰς συνάντησίν σοι. καὶ ἰδών σε χαρήσεται ἐν ἑαυτῷ.

15. Καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτὸν, καὶ δώσεις τὰ ῥήματά μου εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ συμβιβάσω ὑμᾶς, ἃ ποιήσετε.

16. Καὶ αὐτός σοι λαλήσει τὰ πρὸς λαὸν, καὶ αὐτὸς ἔσται σου στόμα. σὺ δὲ αὐτῷ ἔσῃ τὰ πρὸς τὸν Θεόν.

17. Καὶ τὴν ῥάβδον ταύτην τὴν στραφεῖσαν εἰς ὄφιν, λήψῃ ἐν τῇ χειρί σου, ἐν ᾗ ποιήσεις ἐν αὐτῇ τὰ σημεῖα.

18. Ἐπορεύθη δὲ Μωυσῆς, καὶ ἀπέστρεψε πρὸς Ἰοθὸρ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ. καὶ λέγει, πορεύσομαι, καὶ ἀποστρέψω πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ὄψομαι, εἰ ἔτι ζῶσιν. καὶ εἶπεν Ἰοθὸρ τῷ Μωυσῇ, βάδιζε ὑγιαίνων. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας τὰς

πολ-

Marginal notes (left):

7. *& erunt. sic mox.*

8. *in (per) me (Gen. 44. n. 19) non vir verborũ ego sc. existens. Exod. 3. n. 12.*

9. *ex tunc loqui te ad servum t.*

10. *ego (n. 8.) & dixit 3. ad eum. q. p. o. homini? v. q. ponet m. v. s. v. sensibus (visus & auditus) valentẽ, vel cæc. n. e. j. & n. v. & ego ero cum ore tuo. Child. VERBUM meum erit cum ore tuo. Ex. 3. n. 10.*

110.

11. *in me n. 8.*

12. *egrediens n. 10.*

13. *& loqueris.*

14. *accipies i. m. t. qua facies in ea .i. in qua, vel quà. Ex. 3. n. 6.*

Marginal notes (right):

* *Jere. 1. v. 6. Act. 9. v. 15.*

* *Mat. 10. v. 19.*

* *Eci. 45. v. 7.*

* *Inf. 7. v. 2.*

πολλὰς ἐκείνας, ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου.

19. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν ἐν γῇ Μαδιαν· βάδιζε, ἄπελθε εἰς Αἴγυπτον. τεθνήκασι γὰρ πάντες οἱ ζητοῦντές τὴν ψυχήν σου.

20. Ἀναλαβὼν δὲ Μωυσῆς τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία, ἀνεβίβασεν αὐτὰ ἐπὶ τὰ ὑποζύγια, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον. ἔλαβε δὲ Μωυσῆς τὴν ῥάβδον τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐν χειρὶ αὐτοῦ.

21. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, πορευομένου σου, καὶ ἀποστρέφοντος εἰς Αἴγυπτον, ὅρα πάντα τὰ τέρατα, ἃ ἔδωκα ἐν τῇ χειρί σου, ποιήσεις αὐτὰ ἐναντίον Φαραώ. ἐγὼ δὲ σκληρυνῶ αὐτοῦ τὴν καρδίαν, καὶ οὐ μὴ ἐξαποστείλῃ τὸν λαόν.

22. Σὺ δὲ ἐρεῖς τῷ Φαραώ· Τάδε λέγει Κύριος, υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραήλ.

23. Εἶπα δέ σοι, ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα μοι λατρεύσῃ. εἰ μὲν οὖν μὴ βούλῃ ἐξαποστεῖλαι αὐτούς, ὅρα οὖν ἐγὼ ἀποκτενῶ τὸν υἱόν σου τὸν πρωτότοκον.

24. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἐν τῷ καταλύματι, συνήντησεν αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἐζήτει ἀποκτεῖναι αὐτόν.

25. Καὶ λαβοῦσα Σεπφώρα ψῆφον, περιέτεμε τὴν ἀκροβυστίαν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς. καὶ προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου.

26. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ ὁ ἄγγελος. διότι εἶπεν· ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου.

27. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Ἀαρών· πορεύθητι εἰς συνάντησιν Μωυσῆν εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἐπορεύθη, καὶ συνήντησεν αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει τοῦ Θεοῦ, καὶ κατεφίλησαν ἀλλήλους.

28. Καὶ ἀνήγγειλε Μωυσῆς Ἀαρὼν, πάντας τοὺς λόγους Κυρίου, οὓς ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν, καὶ πάντα τὰ σημεῖα ἃ ἐνετείλατο αὐτῷ.

Ἐπ-

---

vant. Cui ait Jethro, Vade in pace.

19. Dixit ergo Dominus ad Moysen in Madian, Vade, & revertere in Ægyptum: mortui sunt enim omnes, qui quærebãt animam tuam.

20. Tulit ergo Moyses uxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum: reversusque est in Ægyptum, portans virgam Dei in manu sua.

21. Dixitq; ei Dominus revertenti in Ægyptum, Vide ut omnia ostenta quæ posui in manu tua, facias coram Pharaone: ego indurabo cor ejus, & non dimittet populum.

22. Dicesque ad eum, Hæc dicit Dominus, Filius meus primogenitus Israel.

23. Dixi tibi, Dimitte filium meum ut serviat mihi: & noluisti dimittere eum, ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.

24. Cumque esset in itinere in diversorio, occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.

25. Tulit ilicò Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filii sui, tetigitque pedes ejus, & ait, Spõsus sanguinum tu mihi es.

26. Et dimisit eum postquam dixerat, Sponsus sanguinum tu mihi es, ob circumcisionem.

27. Dixit autem Dominus ad Aaron, Vade in occursum Moysi in desertum. Qui perrexit obviam ei in montem Dei, & osculatus est eum.

28. Narravitque Moyses Aaron omnia verba Domini pro quibus miserat eum, & signa quæ mandaverat.

Vene-

---

15 an adhuc vivant. Et dixit Ithro ad Moseh, vade in pace.

19. Dixerat enim Jehovah ad Moseh in Midian: vade, revertere *in* Misraim: mortui sunt enim omnes viri, 16 qui quærebant animam tuam:

20. Tulitq; Moseh uxorem suam, & filios suos, 17 & imposuit eos asino. reversusque est in terra Misraim: tulit quoque Moseh virgam Dei in manu sua.

21. Et dixit Jehovah ad Moseh, 18 Quum perrexeris ut revertaris in Misraim, vide*ut* omnia portenta quæ posui in manu tua, 19 facias coram Paroh: & ego indurabo cor ejus, ut non dimittat populum.

22. Dices ergo ad Paroh, Sic dixit Jehovah: Filius meus, primogenitus meus *est* Israel.

23. Et dixi 20 tibi, Dimitte filium meum, ut serviat mihi: & renuisti dimittere illum: ecce ego 21 occido filium tuum, primogenitum tuum.

24. Et fuit, in via, in diversorio, 22 occurrit illi Jehovah, & quærebat interficere eum.

25. Tulit ergo Sipporah 23 acutum *gladium*, & circumcidit præputium filii sui, 24 & tetigit pedes ejus, dixitque, Quia sponsus sanguinum es mihi.

26. Et recessit ab eo: tunc dixit, Sponsus sanguinum: 25 propter circumcisionem.

27. Et dixit Jehovah ad Aharon, vade in occursum Moseh 1 in desertum. Et perrexit & occurrit ei in monte Dei, osculatusq; est eum.

28. Et renuntiavit Moseh ipsi Aharon omnia verba Domini, qui 26 mittebat eum, & omnia signa quæ præceperat ei.

Per-

---

sehe/ob sie noch leben. Jethro sprach zu jm / Gehe hin mit frieden.

19. Auch sprach der HERR zu im in Midian/ Gehe hin vnd zeuch wider in Egypten/ Denn die leute sind tod/ die nach deinem leben stunden.

20. Also nam Mose sein weib/vnd seine söne/vnd füret sie auff einem esel / vnd zoch wider in Egyptenland / vnd nam den stab Gottes in seine hand.

21. Vnd der HERR sprach zu Mose/ Sihe zu / wenn du wider in Egypten kompst/ das du alle die wunder thust für Pharao / die ich dir in deine hand gegeben habe / Ich aber wil sein hertz verstocken/ das er das volck nicht lassen wird.

22. Vnd solt zu jm sagen/ So saget der HERR/ Jsrael ist mein erstgeborner son.

23. Vnd ich gebiete dir/das du meinen son ziehen lassest/ das er mir diene. Wirstu dich des wegern / so wil ich deinen erstgebornen son erwürgen.

24. Vnd als er vnterwegen in der herberge war / kam jm der HERR entgegen/vnd wolt jn tödten.

25. Da nam Zipora einen stein/vnd beschneit jrem son die vorhaut/vnd rüret jm seine füsse an/ vnd sprach/ Du bist mir ein blutbreutigam.

26. Da lies er von jm ab/Sie sprach aber blutbreutigam/ vmb der beschneidung willen.

27. Vnd der HERR sprach zu Aaron/ Gehe hin Mose entgegen in die wüsten. Vnd er gieng hin vnd begegnet jm am berge Gottes/ vnd küsset jn.

28. Vnd Mose sagt Aaron alle wort des HERRN/ der jn gesand hatte/ vnd alle zeichen/ die er jm befohlen hatte.

---

15. *an adhuc ipsi viventes n. 12.*

16. *quærentes.*

17. *& equitare fecit eos super a.*

18. *in eundo te ad redeundum.*

19. *& facies ea.*

20. *ad te. d. f. m. & serviet (colet) mihi.*

21. *occidens. sc. sum. n. 15*

22. *& oc.*

23. *acutam Jos. 5. v. 2. 3. & Ps. 89. v. 44. vel etiam petram. i. cultellum e petra factum.*

24. *& tangere fecit (s. illud præp.) pedes ejus (scil. mariti) [illegible] indignabunda projecit ad pedes illius.*

25. *ad (propter) circumcisiones.*

26. *misit (v. m. ferat) eum.*

29. Vnd sie giengen hin/ vnd versamleten alle eltesten von den kindern Jsrael.

30. Vnd Aaron redet alle wort/ die der HERR mit Mose geredt hat/ vnd thet die zeichen für dem volck.

31. Vnd das volck gleubete. Vnd da sie höreten/ das der HERR die kinder Jsrael heimgesucht/ vnd ir elend angesehen hatte/ neigeten sie sich/ vnd beteten an.

Das V. Cap.

DArnach gieng Mose vnd Aaron hinein/ vnd sprachen zu Pharao/ So sagt der HERR/ der Gott Jsrael/ Las mein volck ziehen/ das mirs ein fest halte in der wüsten.

2. Pharao antwortet/ Wer ist der HERR/ des stimme ich hören müsse/ vnd Jsrael ziehen lassen? Jch weis nichts von dem HERRN/ wil auch Jsrael nicht lassen ziehen.

3. Sie sprachen/ Der Ebreer Gott hat vns geruffẽ/ So laß vns nu hinziehen drey tagreise in die wüsten / vnd dem HERRN vnserm Gott opffern/ das vns nicht widerfare pestilentz oder schwert.

4. Da sprach der könig in Egypten zu jnen/ Du Mose vnd Aaron/ warumb wolt jr das volck von seiner erbeit frey machen? Gehet hin an ewre dienst.

5. Weiter sprach Pharao/ Sihe/ des volcks ist schon zu viel im lande/ vnd jr wolt sie noch feiren heissen von irem dienst.

6. Darumb befahl Pharao desselbigen tages den vögten des volcks/ vnd jren amptleuten/ vnd sprach.

7. Jr solt dem volck nicht mehr stroh samlen/ vnd geben/ das sie ziegel brennen/ wie biß anher/ last sie selbs hingehen/ vnd stroh zusamen lesen.

Vnd

---

29. Perrexit igitur Moseh & Aharon, congregaveruntque omnes seniores filiorum Israel.

30. Et loquutus est Aharon omnia verba quæ loquutus fuerat Jehovah ad Moseh: fecitq; signa [17] in oculis populi.

31. Et credidit populus, postquam audierunt quòd visitasset Jehovah filios Israel, & quod vidisset afflictionem eorum: & [18] incurvaverunt se, & adoraverunt.

CAP. V.

POstea autem venerunt Moseh & Aharon, & dixerunt ad Paroh, Sic dixit Jehovah Deus Israel, Dimitte populum meum, [1] ut festa celebrent mihi in deserto.

2. Et dixit Paroh, quis *est* Jehovah, ut [2] pareã voci ejus dimittendo Israel? neque novi Jehovam, [3] sed nec dimittam Israel.

3. Et dixerunt, Deus Ebræorum [4] occurrit nobis, Eamus quæso viam trium dierum in desertum, [5] ut sacrificemus Jehovæ Deo nostro, ne fortè occurrat nobis [6] peste vel gladio.

4. Et dixit illis rex Misraim, ut quid ô Moseh & Aharon, cessare facitis [7] populum ab operibus suis? ite ad onera vestra.

5. Dixit quoq; Paroh, En [8] multus *est* nunc populus terræ hujus, & cessare facitis eos ab oneribus suis.

6. Præcepitq; Paroh in die illa [9] exactoribus populi, & præfectis ejus, [10] hoc modo.

7. [11] Non dabitis posthac paleam populo [12] ad conficiendos lateres sicut heri & nudiustertius: ipsi pergant, & colligant sibi paleam.

Sum-

---

29. Veneruntque simul & congregaverunt cunctos seniores filiorum Israel.

30. Locutusque est Aaron omnia verba, quæ dixerat Dominus ad Moysen: & fecit signa coram populo,

31. Et credidit populus. Audieruntque quòd visitasset Dominus filios Israel, & quòd respexisset afflictionem illorum: & proni adoraverunt.

CAP. V.

POst hæc ingressi sunt Moyses & Aaron, & dixerunt Pharaoni. Hæc dicit Dominus Deus Israel, dimitte populum meum, ut sacrificet mihi in deserto.

2. At ille respondit, Quis est Dominus, ut audiam vocem ejus, & dimittam Israel? nescio Dominum, & Israel non dimittam.

3. Dixeruntque: Deus Hebreorum vocavit nos, ut eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro: ne forte accidat nobis pestis aut gladius.

4. Ait ad eos rex Ægypti, Quare Moyses & Aaron solicitatis populum ab operibus suis? ite ad onera vestra.

5. Dixitq; Pharao, Multus est populus terræ: videtis quòd turba succreverit: quantò magis si dederitis eis requiem ab operibus?

6. Præcepit ergo in die illo præfectis operum & exactoribus populi, dicens:

7. Nequaquam ultrà dabitis paleas populo ad conficiendos lateres, sicut prius: sed ipsi vadant, & colligant stipulas.

Et

---

29. Επορεύθη δὲ Μωυσῆς καὶ Ααρὼν, καὶ συνήγαγον τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν Ισραήλ.

30. Καὶ ἐλάλησεν Ααρὼν πάντα τὰ ῥήματα, ἃ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς πρὸς Μωυσῆν. καὶ ἐποίησε τὰ σημεῖα ἐναντίον τοῦ λαοῦ.

31. Καὶ ἐπίστευσεν ὁ λαὸς καὶ ἐχάρη, ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ Κύριος τοὺς υἱοὺς Ισραὴλ, καὶ ὅτι εἶδεν αὐτῶν τὴν θλῖψιν. κύψας δὲ ὁ λαὸς προσεκύνησαν.

Κεφαλ. ε.

ΚΑὶ μετὰ ταῦτα εἰσῆλθε Μωυσῆς καὶ Ααρὼν πρὸς Φαραὼ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ισραὴλ. ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα ἑορτάσωσι ἐν τῇ ἐρήμῳ.

2. Καὶ εἶπε Φαραὼ· τίς ἐστιν, οὗ εἰσακούσομαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ, ὥστε ἐξαποστεῖλαι τοὺς υἱοὺς Ισραὴλ, οὐκ οἶδα τὸν Κύριον, καὶ τὸν Ισραὴλ οὐκ ἐξαποστελῶ.

3. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ὁ Θεὸς τῶν Εβραίων προσκέκληται ἡμᾶς. πορευσόμεθα οὖν ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπως θύσωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν, μή ποτε συναντήσῃ ἡμῖν θάνατος ἢ φόνος.

4. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς βασιλεὺς Αἰγύπτου, ἱνατί Μωυσῆ καὶ Ααρὼν διαστρέφετε τὸν λαὸν τῶν ἔργων; ἀπέλθετε ἕκαστος ὑμῶν πρὸς τὰ ἔργα αὐτοῦ.

5. Καὶ εἶπεν Φαραὼ, ἰδοὺ νῦν πολυπλήθει ὁ λαὸς τῆς γῆς, μὴ οὖν καταπαύσωμεν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἔργων.

6. Συνέταξε δὲ Φαραὼ τοῖς ἐργοδιώκταις τοῦ λαοῦ καὶ τοῖς γραμματεῦσι, λέγων·

7. Οὐκ ἔτι προσθήσετε διδόναι ἄχυρον τῷ λαῷ εἰς τὴν πλινθουργίαν, καθάπερ ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. αὐτοὶ πορευέσθωσαν καὶ συναγαγέτωσαν ἑαυτοῖς τὰ ἄχυρα.

Καὶ

Marginal notes:

17. *ad oculos p.e. c. p, & andiverunt.*

18. *inclinarunt verticem & incurvaverũt se.*

Cap. 5.

1. *& festa celebrabunt mihi.*

2. *audiam in vocem ejus. Chald. Nomen Domini non est revelatũ mihi, ut accipiam per VERBUM ejus. Ex. 4 n. 10.*

3. *& etiam Isr. non dim.*

4. *invocatur super nos. Ex. 3. n. 12.*

5. *& sacrificabimus.*

6. *in p. v. in gl.*

7. *facietis v. 5*

8. *multi.*

9. *exigentibus in populo v. 10. 13.*

10. *dicendo.*

11. *non addetis ad dandũ.*

12. *ad latericandum lateres.*

8. Καὶ τὴν σύνταξιν τῆς πλινθείας, ἧς αὐτοὶ ποιοῦσι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἐπιβαλεῖτε αὐτοῖς. οὐκ ἀφελεῖτε ἀπ' αὐτῆς οὐδέν. σχολάζουσι γάρ· διὰ τοῦτο κεκράγασι, λέγοντες, πορευθῶμεν, καὶ θύσωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν.

9. Βαρυνέσθωσαν τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ μεριμνάτωσαν ταῦτα, καὶ μὴ μεριμνάτωσαν ἐν λόγοις κενοῖς.

10. Κατέσπευδον δὲ αὐτοὺς οἱ ἐργοδιῶκται, καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, καὶ ἔλεγον πρὸς τὸν λαὸν, λέγοντες· τάδε λέγει Φαραὼ, οὐκ ἔτι δίδωμι ὑμῖν ἄχυρα.

11. Αὐτοὶ ὑμεῖς πορευόμενοι συλλέγετε ἑαυτοῖς ἄχυρα, ὅθεν ἂν εὕρητε. οὐ γὰρ ἀφαιρεῖται ἀπὸ τῆς συντάξεως ὑμῶν οὐθέν.

12. Καὶ διεσπάρη ὁ λαὸς ἐν ὅλῃ γῇ Αἰγύπτου συναγαγεῖν καλάμην εἰς ἄχυρα.

13. Οἱ δὲ ἐργοδιῶκται κατέσπευδον αὐτοὺς, λέγοντες, συντελεῖτε τὰ ἔργα τὰ καθήκοντα καθ' ἡμέραν, καθάπερ καὶ ὅτε τὸ ἄχυρον ἐδίδοτο ὑμῖν.

14. Καὶ ἐμαστιγώθησαν οἱ γραμματεῖς τοῦ γένους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, οἱ κατασταθέντες ἐπ' αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ἐπιστατῶν τοῦ Φαραὼ, λέγοντες, διατί οὐ συνετελέσατε τὰς συντάξεις ὑμῶν τῆς πλινθείας, καθάπερ καὶ χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν, καὶ τὸ τῆς σήμερον;

15. Εἰσελθόντες δὲ οἱ γραμματεῖς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, κατεβόησαν πρὸς Φαραὼ, λέγοντες, ἵνα τί οὕτω ποιεῖς τοῖς σοῖς οἰκέταις;

16. Ἄχυρον οὐ δίδοται τοῖς οἰκέταις σου. καὶ τὴν πλινθείαν λέγουσιν ἡμῖν, ποιεῖτε. ἰδοὺ οἱ παῖδές σου μεμαστίγωνται. ἀδικήσεις οὖν τὸν λαόν σου.

17. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· σχολάζετε, σχολασταί ἐστε· διὰ τοῦτο λέγετε, πορευθῶμεν, θύσωμεν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

18. Νῦν οὖν πορευθέντες ἐργάζεσθε.

8. Et mensuram laterum, quam prius faciebant, imponetis super eos, nec minuetis quicquam: vacant enim, & idcirco vociferantur, dicentes, Eamus, & sacrificemus Deo nostro.

9. Opprimantur operibus, & expleant ea: ut nō acquiescant verbis mendacibus.

10. Igitur egressi præfecti operum & exactores, ad populum dixerunt, Sic dicit Pharao, Non do vobis paleas,

11. Ite, & colligite sicubi invenire poteritis: nec minuetur quicquam de opere vestro.

12. Dispersusque est populus per omnem terram Ægypti ad colligendas paleas.

13. Præfecti quoque operum instabant, dicentes, Complete opus vestrum quotidie, ut prius facere solebatis, quando dabantur vobis paleæ.

14. Flagellatique sunt qui præerant operibus filiorum Israël, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus, Quare non implestis mensuram laterum sicut prius, nec heri, nec hodie?

15. Veneruntque præpositi filiorum Israël, & vociferati sunt ad Pharaonem dicentes, Cur ita agis contra servos tuos?

16. Paleæ non dantur nobis, & lateres similiter imperantur: en famuli tui flagellis cædimur, & injuste agitur contra populum tuum.

17. Qui ait, Vacatis otio, & idcirco dicitis, Eamus, & sacrificemus Domino.

18. Ite ergo, & operamini:

8. Summam [13] tamen laterum, quam ipsi [14] faciebāt heri & nudiustertius, [15] imponetis illis, non minuetis ex ea: quia otiosi sunt, idcirco ipsi clamant dicendo, Eamus, sacrificemus Deo nostro.

9. Aggravetur opus super viros illos, & occupentur in eo, & ne confidant in verbis mendacii.

10. † Egressi sunt itaque exactores populi, & præfecti ejus, & dixerunt [16] populo, his verbis, Sic dicit Paroh, [17] Ego non sum daturus vobis paleam.

11. Vos ite, capite vobis paleam [18] ubicunque repereritis: non enim minuetur de opere vestro [19] quicquam.

12. Et dispersus est populus per totam terram Misraim, [20] ut colligeret stipulam pro palea.

13. Et exactores [21] urgebant, dicendo, Perficite opera vestra, [22] pensum diurnum tempore suo, quemadmodum cuum esset vobis palea.

14. Et cæsi sunt præfecti filiorum Israel, [23] quos præposuerant illis exactores Paroh, dicēdo, Cur non perfecistis [24] statutum vobis, conficiendo lateres ut prius, & heri & hodie?

15. Propterea venerunt præfecti filiorum Israel, & vociferati sunt ad Paroh, dicendo, Quare [25] facis sic servis tuis?

16. Palea non [26] datur servis tuis, & dicunt nobis; Lateres facite: & ecce servi tui cæduntur, & peccat populus tuus.

17. Et dixit, [27] Vacatis, vacatis: idcirco dicitis, Eamus, sacrificemus Jehovæ.

18. Nunc ergo ite, [28] operamini: neque pa-

8. Vnd die zal der ziegel/ die sie bißher gemacht haben/ solt jr jnen gleichwol aufflegen/ vnd nichts mindern/ Denn sie gehen müssig / darumb schreien sie vnd sprechen/ Wir wollen hinziehen/ vnd vnserm Gott opffern.

9. Man drücke die leute mit arbeit/ das sie zu schaffen haben/ vnd sich nicht keren an falsche rede.

10. Da giengen die vögte des volcks/ vnd jre amptleute aus/ vnd sprachen zum volck/ So spricht Pharao/ Man wird euch kein stroh geben.

11. Gehet jr selbs hin/ vnd samlet euch stroh/ wo jrs findet/ aber von ewer erbeit sol nichts gemindert werden.

12. Da zustrewet sich das volck ins gantze land Egypten/ das es stoppeln samlet/ damit sie stroh hetten.

13. Vnd die vögte trieben sie/ vnd sprachen / Erfüllet ewer tagwerck gleich als da jr stroh hattet.

14. Vnd die amptleute der kinder Jsrael/ welche die vögte Pharao vber sie gesatzt hatten/ wurden geschlagen / vnd ward zu jnen gesagt/ Warumb habt jr weder heute noch gestern ewer gesatzt tagwerck gethan/ wie vorhin?

15. Da giengen hinein die amptleute der kinder Jsrael/ vnd schrien zu Pharao/ Warumb wiltu mit deinen knechten also faren?

16. Man gibt deinen knechten kein stroh/ vnd sollen die ziegel machen / die vns bestimpt sind / vnd sihe/ deine knechte werden geschlagen/ vnd dein volck mus sünder sein.

17. Pharao sprach / Jr seid müssig/ müssig seid jr / darumb sprecht jr / Wir wollen hinziehen/ vnd dem HERRN opffern.

18. So gehet nu hin vnd

13. Vau. Gen. 1. n. 2. 14. facientes. sc. erant. Ex. 4 n. 23 15. ponetis super eos, n. m. e. e. q. remissiores facti ipsi. i. i. clamantes (n. 14) d. ibimus, sacrificabimus D. n. aggravabitur servitus s. v. i. & facient in ea, & ne respiciant. 16. ad pop. dicendo. 17. non ego dans n. 15. præs. pro fut. 18. a quo vel, quocunq. 19. verbum. 20. ad stipulandū stipulam. 21. properabant. 22. verbum (i. rem, Ex. 1. n. 14. vel pensum inf. v. 19) diei (i. diurni, Gen. 1. n. 19) in die suo, q. in essendo p. 23. quos pos super illos. i. super quos. Ex. 3. n. 6 24. stat. (vel, pensum) vestrum, laterificando, ut heri nudiustertius etiam heri, etiam hodie? 25 facies. 26. data est s. t. & lateres, dicentes (s. sunt) nobis, facite, & e. s. t. cæsi & 112.

& (i. cæduntur) (Gen. 22. n. 4) & peccabit (i. peccat Gen. 37. n. 22. vel peccare dicitur. vel potius, & peccatum vel, peccator, metonym. scilicet habetur) pop. t. 27. remissi facti vos, remissi (n. 15.) idc. vos dicentes sc. estis 28. servite & p. non d. v.

CAPUT V.

29. & vi- derunt.

30. dicen- do.

31. & oc- curre- runt.

32. in e- grediendo ipsos a. P.

33. ad il. videbit J. &c.

34. ad dandum

35. ad quid hoc m. m? & ex tunc veni ad P. ad loquendũ.

36. & e. non er.

frönet/stroh sol man euch nicht geben/aber die anzal ziegel solt jr reichen.

19. Da sahen die amptleute der kinder Jsrael/ das erger ward/weil man sagt/ Jr solt nichts mindern von dem tagwerck an den ziegeln.

20. Vnd da sie von Pharao giengen / begegneten sie Mose vnd Aaron/ vnd traten gegen sie/

21. Vnd sprachen zu jnen/ Der HERR sehe auff euch/ vnd richte es/ das jr vnsern geruch habt stinckend gemacht für Pharao/vnd seinen knechten/vnd habt jnen das schwert in jre hende gegeben / vns zu tödten.

22. Mose aber kam wider zu dem HERRN vnd/ sprach/ HERR/ Warumb thustu so vbel an diesem volck? Warumb hastu mich her gesand?

23. Denn sint dem/ das ich hinein bin gangen zu Pharao/ mit jm zu reden in deinem namen/hat er das noch volck hertergeplagt / vnd du hast dein volck nicht errettet.

lea dabitur vobis,& summam laterum dabitis.

19. 29 Videntes præfecti filiorum Israel seipsos *esse* in malo, 30 quum diceretur, Non minuetis de lateribus vestris, *de* penso diurno in die suo.

20. 31 Occurrunt ipsi Moseh & Aharon stantibus in occursum eorum, 32 quando egrederentur à Paroh.

21. Et dixerunt 33 illis, videat Jehovah super vos & judicet: quia fœtere fecistis odorem nostrum in oculis Paroh, & in oculis servorum ejus, 34 ut daretis gladium in manu eorum, ad occidendum nos.

22. Et reversus est Moseh ad Jehovam, & dixit: Domine, ut quid afflixisti populum istum? 35 utquid misisti me?

23. Nam ab eo tempore, quo ingressus sum ad Paroh ut loquerer in nomine tuo, afflixit 36 populum istum, nec eruendo eruisti populum tuum.

ni: paleæ non dabuntur vobis,& reddetis consuetum numerum laterum.

19. Videbantque se præpositi filiorum Israel in malum, eò quòd diceretur eis : Non minuetur quicquam de lateribus per singulos dies.

20. Occurreruntq; Moysi & Aaron, qui stabant ex adverso, egredientes à Pharaone:

21. Et dixerunt ad eos, Videat Dominus & judicet. quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & servis ejus,& præbuistis ei gladium, ut occideret nos.

22. Reversusq; est Moyses ad Dominum, & ait, Domine, cur afflixisti populum istum? quare misisti me?

23. Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem ut loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum:& non liberasti eos.

ζεσθε. τὸ γὰρ ἄχυρον ὑμῖν οὐ δοθήσεται, καὶ τὴν σύνταξιν τῆς πλινθείας ἀποδώσετε.

19. Ἑώρων δὲ οἱ γραμματεῖς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἑαυτοὺς ἐν κακοῖς, λέγοντες· οὐκ ἀπολείψετε ἀπὸ τῆς πλινθείας τὸ καθῆκον τῇ ἡμέρᾳ.

20. Συνήντησαν δὲ Μωυσῇ καὶ Ἀαρὼν ἐρχομένοις εἰς συνάντησιν αὐτοῖς, ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Φαραώ.

21. Καὶ εἶπον αὐτοῖς, ἴδοι ὁ Θεὸς ὑμᾶς καὶ κρίναι, ὅτι ἐβδελύξατε τὴν ὀσμὴν ἡμῶν ἐναντίον Φαραώ, καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, δοῦναι ῥομφαίαν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, τοῦ ἀποκτεῖναι ἡμᾶς.

22. Ἐπέστρεψε δὲ Μωυσῆς πρὸς τὸν Θεόν, καὶ εἶπε, Κύριε, διὰ τί ἐκάκωσας τὸν λαὸν τοῦτον; καὶ ἵνα τί ἀπέσταλκάς με;

23. Καὶ ἀφ' οὗ πεπόρευμαι πρὸς Φαραὼ λαλῆσαι ἐπὶ τῷ σῷ ὀνόματι, ἐκάκωσε τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ οὐκ ἐρρύσω τὸν λαόν σου.

Cap. 6.

1. & dixit.

2. & loquutus est.

3. & conspectus sum ad A. ad J. & ad J. i. d. o. & n. m.

113\. J. n. c. s. eis. Ch. nomen VERBI mei non notum feci eis. Ex. 5. n. 2.

4. & etiam.

5. ad dandum.

6. qua peregrinati sunt in ea .i. in qua Ex. 5 n. 23.

7. gemitum f. I. quod Ae. servire facientes eos.

Das VI. Cap.

DEr HERR sprach zu Mose / Nu soltu sehen/ was ich Pharao thun werde / Denn durch eine starcke hand mus er sie lassen ziehen/Er mus sie noch durch eine starcke hand aus seinem lande von sich treiben.

2. Vnd Gott redet mit Mose/vnd sprach zu jm/ Jch bin der HERR.

3. Vnd bin erschienen Abraham/Jsaac/vnd Jacob/das ich jr allmechtiger Gott sein wolt / Aber mein name/ HERR/ist jnen nicht offenbart worden.

4. Auch hab ich meinen bund mit jnen auffgericht/das ich jnen geben wil das land Canaan/ das land jrer walfart/ darinnen sie frembdling gewesen sind.

5. Auch hab ich gehöret die wehklage der kinder Jsrael/ welche die Egypter mit frönen beschweren /vnd hab an meinem bund gedacht.

6. Darumb sage den kindern

CAP. VI.

DIxit 1 Jehovah ad Moseh, Nunc videbis, quæ facturus sum Paroni: nam in manu forti dimittet eos, & in manu forti expellet eos è terra sua,

2. 12 Adjecitq; Deus ad Moseh, & dixit ad eum, Ego Jehovah.

3. 3 Apparuiq; *ipsi* Abraham, Ishac, & Jaacob in Deo omni potente: at *in* nomine meo Jehova non sum cognitus eis.

4. 4 Etenim statui pactum meum cum eis, 5 quod darem eis terram Chenaan, terram peregrinationum eorum, 6 in qua peregrinati sunt.

5. Præterea ego audivi 7 clamorem filiorum Israel, quos Aegyptii servire faciunt: & recordatus sum pacti mei.

6. Idcirco dic filiis Israel

CAP. VI.

DIxitque Dominus ad Moysen: Nũc videbis, quæ facturus sum Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, & in manu robusta ejiciet illos de terra sua.

2. Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Ego Dominus,

3. Qui apparui Abraham, Isaac, & Jacob in Deo omnipotente : & nomen meum Adonai non indicavi eis.

4. Pepigique fœdus cum eis, ut darem eis terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenæ.

5. Ego audivi gemitum filiorum Israel, quo Ægyptii oppresserunt eos: & recordatus sum pacti mei.

6. Ideo dic filiis Israel, Ego

Κεφαλ. ϛ΄.

ΚΑὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἤδη ὄψει ἃ ποιήσω τῷ Φαραώ. ἐν γὰρ χειρὶ κραταιᾷ ἐξαποστελεῖ αὐτούς, καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ ἐκβαλεῖ αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ.

2. Ἐλάλησε δὲ ὁ Θεὸς πρὸς Μωυσῆν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, ἐγὼ Κύριος.

3. Καὶ ὤφθην πρὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, Θεὸς ὢν αὐτῶν. καὶ τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς.

4. Καὶ ἔστησα τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτούς, ὥστε δοῦναι αὐτοῖς τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, τὴν γῆν ἣν παρῳκήκασιν, ἐν ᾗ καὶ παρῴκησαν ἐπ' αὐτῆς.

5. Καὶ ἐγὼ εἰσήκουσα τὸν στεναγμὸν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ὃν οἱ Αἰγύπτιοι καταδουλοῦνται αὐτούς. καὶ ἐμνήσθην τῆς διαθήκης μου.

6. Βάδιζε, εἰπὸν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, λέγων,

λέγων· ἐγὼ Κύριος, καὶ ἐξάξω ὑμᾶς ἀπὸ δουλείας τῶν Αἰγυπτίων. καὶ ῥύσομαι ὑμᾶς ἐκ τῆς δυναστείας αὐτῶν, καὶ λυτρώσομαι ὑμᾶς ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, καὶ κρίσει μεγάλῃ.

7. Καὶ λήψομαι ὑμᾶς ἐμαυτῷ εἰς λαόν· καὶ ἔσομαι ὑμῶν Θεός. καὶ γνώσεσθε, ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὁ ἐξαγαγὼν ὑμᾶς ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Αἰγυπτίων.

8. Καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν, ἐφ' ἣν ἐξέτεινα τὴν χεῖρά μου, δοῦναι αὐτὴν τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ Ἰσαὰκ, καὶ τῷ Ἰακώβ. καὶ δώσω αὐτὴν ὑμῖν ἐν κλήρῳ· ἐγὼ Κύριος.

9. Ἐλάλησε δὲ Μωυσῆς οὕτως τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ εἰσήκουσαν Μωυσῆ ἀπὸ τῆς ὀλιγοψυχίας, καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν σκληρῶν.

10. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

11. Εἴσελθε, λάλησον πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, ἵνα ἐξαποστείλῃ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ.

12. Ἐλάλησε δὲ Μωυσῆς ἔναντι Κυρίου, λέγων· ἰδοὺ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ οὐκ εἰσήκουσάν μου, καὶ πῶς Φαραὼ εἰσακούσεταί μου, ἐγὼ δὲ ἄλογός εἰμι.

13. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν, καὶ συνέταξεν αὐτοῖς πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, ἵνα ἐξαγάγῃ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ τῆς γῆς Αἰγύπτου.

*Nu. 26. v. 5. 1 Par. 5. v. 1.

14. Καὶ οὗτοι οἱ ἀρχηγοὶ οἴκων πατριῶν αὐτῶν. υἱοὶ Ῥουβὴν πρωτοτόκου Ἰσραὴλ, Ἐνὼχ, καὶ Φαλλοὺ, Ἀσρὼμ καὶ Χαρμὶ, αὕτη ἡ συγγένεια Ῥουβήν.

*1 Par. 4. v. 24.

15. Καὶ υἱοὶ Συμεὼν, Ἰεμουὴλ, καὶ Ἰαμὶν, καὶ Ἀὼδ, καὶ Ἰαχεὶν, καὶ Σαὰρ, καὶ Σαοὺλ, ὁ ἐκ τῆς Φοινίσσης. αὗται αἱ πατριαὶ τῶν υἱῶν Συμεών.

16. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Λευὶ κατὰ συγγενείας αὐτῶν, Γεδσὼν, Καὰθ, καὶ Μεραρί. καὶ τὰ ἔτη τῆς ζωῆς Λευὶ, ἑκατὸν τριακονταεπτὰ ἔτη.

Και

Ego Dominus qui educam vos de ergastulo Ægyptiorum, & eruam de servitute: ac redimam in brachio excelso & judiciis magnis.

7. Et assumam vos mihi in populum, & ero vester Deus: & scietis quòd ego sum Dominus Deus vester, qui eduxerim vos de ergastulo Ægyptiorum.

8. Et induxerim vos in terram, super quam levavi manum meam, ut darem eam Abraham, Isaac, & Jacob: daboque illam vobis possidendam, ego Dominus.

9. Narravit ergo Moyses omnia filiis Israel: qui non acquieverunt ei propter angustiam spiritus, & opus durissimum.

10. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens:

11. Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem Ægypti, ut dimittat filios Israel de terra sua.

12. Respondit Moyses coram Domino: Ecce filii Israel non audiunt me, & quomodo audiet Pharao, presertim cùm incircumcisus sim labiis?

13. Locutusq; est Dominus ad Moysen & Aaron: & dedit mandatum ad filios Israel & ad Pharonem regem Ægypti, ut educerent filios Israel de terra Ægypti.

14. *Isti sunt principes domorum per familias suas. Filii Ruben primogeniti Israelis: Henoch & Phallu, Hesron & Charmi. Hæ cognationes Ruben.

15. *Filii Simeon: Jamuel, & Jamin, & Ahod, & Jachin, & Sohar, & Saul filius Chananitidis. Hæ progenies Simeon.

16. Et hæc nomina filiorum Levi per cognationes suas: Gerson & Caath & Merari. Anni autem vitę Levi fuerunt centum triginta septem.

Filii

Israel, Ego Jehovah, & educam vos ab oneribus Misraim: eruam inquam vos à servitute eorum, & redimam vos brachio extenso, & judiciis magnis.

7. Accipiamque vos mihi in populum, & ero vobis in Deum: ac scietis quod [8] sum Jehovah Deus vester qui educo vos ab oneribus Misraim.

8. Introducam quoq; vos in terram *pro* qua levavi manum meam [9] me daturum illam Abraham, Ishac, & Jaacob: daboq; eam vobis *in* hæreditatem: ego Jehovah.

9. Loquutus est autem Moseh sic [10] filiis Israel: & non audierunt ipsum Moseh præ angustia spiritus, & servitute dura.

10. Propterea loquutus est Jehovah ad Moseh dicendo,

11. Ingredere, loquere ad Paroh regem Misraim, [11] ut dimittat filios Israel è terra sua.

12. Et loquutus est Moseh coram Jehovah, dicendo, Ecce filii Israel non audierunt [12] me: quomodo ergo audiet me Paroh, & ego sum [13] incircuncisus labiis?

13. Et loquutus est Jehovah ad Moseh & Aharon, & præcepit eis *ut irent* ad filios Israel, & ad Paroh regem Misraim, [14] ut educerent filios Israel è terra Misraim.

14. Ista *sunt* capita domus Patrum eorum: Filii Reuben primogeniti Israel, Hanoch, & Phallu, Hesron, & Charmi. Istæ familiæ Reuben.

15. Filii autem Simon: Jemuel, & Jamin & Ohad, & Jachin, & Sohar, & Saul filius Chenaanitidis. istæ familię Simon.

16. Hæc verè *sunt* nomina filiorum Levi per generationes suas, Gerson, & Cehath, & Merari. porrò anni vitæ Levi *fuerunt* [15] centum triginta septem anni.

Filii

---

dern Israel / Ich bin der HERR/ vnd wil euch ausfüren von ewren lasten in Egypten/ vnd wil euch erretten von ewrem frönen / vnd wil euch erlösen durch einen ausgereckten arm/ vnd grosse gerichte.

7. Vnd wil euch annemen zum volck/ vnd wil ewer Gott sein/ das jrs erfaren solt/ das ich der HERR bin ewer Gott der euch ausgefüret hab von der last Egypti/

8. Vnd euch bracht in das land/ darüber ich habe meine hand gehaben / das ichs gebe Abraham/ Isaac vnd Jacob/ das wil ich euch geben zu eigen. Ich der HERR.

9. Mose sagt solchs den kindern Israel/ Aber sie höreten in nicht für seuffzen vnd angst/ vnd für harter erbeit.

10. Da redet der HERR mit Mose/ vnd sprach.

11. Gehe hinein vnd rede mit Pharao dem könige in Egypten/ das er die kinder Israel aus seinem lande lasse.

12. Mose aber redet für dem HERRN/ vnd sprach/ Sihe/ die kinder Israel hören mich nicht/ wie solt mich denn Pharao hören? Dazu bin ich von vnbeschnitten lippen.

13. Also redet der HERR mit Mose vnd Aaron/ vnd thet jnen befehl an die kinder Israel vnd Pharao den könig in Egypten/ das sie die kinder Israel aus Egypten füreten.

14. Dis sind die heupter in iglichem geschlecht der veter. Die kinder Ruben des ersten sons Israel/ sind diese/ Hanoch / Pallu / Hezron/ Charmi. Das sind die geschlechte von Ruben.

15. Die kinder Simeon sind diese / Jemuel / Jamin/ Ohad/ Jachin/ Zohar/ vnd Saul / der son des Cananischen weibs. Das sind Simeons geschlechte.

16. Dis sind die namen der kinder Leui / in jren geschlechten/ Gerson / Kahath/ Merari. Aber Leui ward hundert vnd sieben vnd dreissig jar alt.

Die

---

8. *ego 3. D.V. educens vos de sub (v 6) on. M. & ducam v.i. r. cui levavi m. m. Chald pro qua juravi per VERBUM meum. n. 3.*
9. ad dandum.

10. *ad f. I. & n. a. ad M. p. a. f. & pra f. d.*

11. *& dimittet .i. dimittere tandē cogetur.*

12. *ad me.*

13. *praputiatus. v. 30.*

14. *ad educendum.*

114.

15. *septem triginta & centū (heptas, tres decades & centuria) anni Gen. 47. n. 31. 1. n. 7. Infra v. 18. 20.*

17. Die kinder Gerson sind diese/Libni vnd Simei in jren geschlechten.
18. Die kinder Kahath sind diese/ Amram/ Jezear/ Hebron/ Vsiel. Kahath aber ward hundert vnd drey vnd dreissig jar alt.
19. Die kinder Merari sind diese/Maheli vnd Musi/ das sind die geschlechte Leui in jren stemmen.
16. amitam suam sibi in ux. & p. e A.
20. Vnd Amram nam seine mume Jochebed zum weibe/ die gebar jm Aaron vnd Mose. Aber Amram ward hundert vnd sieben vnd dreissig jar alt.
21. Die kinder Jezear sind diese/ Korah/ Nepheg/ Sichri.
22. Die kinder Vsiel sind diese/ Misael/ Elzaphan/ Sithri.
17. Chorita. Gen. 10. n. 7.
23. Aaron nam zum weibe Eliseba die tochter Aminadab/ Nahassons schwester/ die gebar jm Nadab/ Abihu/ Eleasar/ Ithamar.
24. Die kinder Korah sind diese. Assir / Elkana/ Abiasaph. Das sind die geschlechte der Koriter.
18. acc. sibi e fil. P. sibi in ux.
25. Eleasar aber Aarons son/ der nam von den tochtern Puthiel ein weib/ die gebar jm den Pinehas. Das sind die heupter vnter den vetern der Leuiter geschlechten.
19. quos dixit J. ad eos. e. f. I. e. t. M. super (secundū) exc. s.
26. Das ist der Aaron vnd Mose/ zu den der HERR sprach/ Füret die kinder Jsrael aus Egyptenland mit jrem heer.
20. loquentes ad P. r. M. ad educendum.
27. Sie sinds/ die mit Pharao dem könige in Egypten redten/ das sie die kinder Jsrael aus Egypten füreten/ nemlich Mose vnd Aaron.
28. Vnd des tages redet der HERR mit Mose in Egyptenland.
29. Vnd sprach zu jm/ Jch bin der HERR/ rede mit Pharao/ dem könige in Egypten/ alles was ich mit dir rede.
21. loquens.
115. 22. ad me.
30. Vnd er antwortet für dem HERRN/ Sihe/ ich bin von vnbeschnitten lippen/ wie wird mich denn Pharao hören?

7 Filii Gerson: Lioni & Simi per familias suas.

18 Et filii Cehath: Amran, & Ishar, & Hebron, & Uziel. anni autem vitæ Cehat, *fuerunt* centum triginta tres anni.
19. Et filii Merari: Mahli, & Musi. istæ familiæ Levi per generationes suas.
20. Accepit autem Amram Jochebed [16] sororem patris sui sibi in uxorem: quæ peperit ei Aharon, & Moseh. & anni vitæ Amram *fuerunt* centum & triginta septem anni.
21. Porrò filii Ishar: Corah, & Nepheg, & Zichri.
22. Et filii Uziel: Misael, & Elsaphan, & Sichri.
23. Accepitq; Aharon, Eliseba filiam Amminadab, sororem Nahason sibi in uxorem, quæ peperit ei Nadab, & Abihu, & Eleazar & Ithamar.
24. Filii vero Corah: Asir, & Elcanah, & Abiasaph. istæ familiæ [17] Choritarum.

25. Eleazar filius Aharon [18] accepit *unam* è filiabus Putiel sibi in uxorem: quæ peperit ei Pinhas. ista sunt capita Patrum Levitarum per familias suas.

26. Hic *est* Aharon & Moseh, [19] quibus dixit Jehovah, Educite filios Israel è terra Misraim, per exercitus suos.

27. Isti, *isti sunt inquam* [20] qui loquuti sunt ipsi Paroh regi Misraim, ut educerent filios Israel ex Misraim: iste *est inquam* Moseh & Aharon.
28. Fuit autem in ipsa die, dixit Jehovah ad Moseh, in terra Misraim.
29. Loquutus est inquam Jehovah ad Moseh dicendo: Ego Jehovah, loquere ad Paroh regem Misraim omnia quę ego [21] loquor ad te.
30. † Dixitq; Moseh coram Jehovah, Ecce ego incircuncisus labiis, & quomodo audiet [22] me Paroh?

17. * Filii Gerson: Lobni & Semei, per cognationes suas.
18. * Filii Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, & Oziel. Anni quoq; vitæ Caath, centum triginta tres.
19. Filii * Merari: Moholi & Musi. hæ cognationes Levi per familias suas.
20. Accepit autem Amram uxorem Jochabed patruelem suam, quæ peperit ei Aaron & Moysen. Fueruntq; anni vitæ Amram, centum triginta septem.
21. Filii quoq; Isaar: Core, & Nepheg, & Zechri.
22. Filii quoque Oziel: Misael, & Elisaphan, & Sethri.
23. Accepit autem Aaron uxorem Elizabeth filiam Aminadab, sororem Nahason, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.
24. * Filii quoque Core: Aser, & Elcana, & Abiasaph. hę sunt cognationes Coritarum.
25. At verò Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. hi sunt principes familiarum Leviticarum per cognationes suas.
26. Iste est Aaron & Moyses quibus præcepit Dominus, ut educerent filios Israel de terra Ægypti per turmas suas.
27. Hi sunt qui loquuntur ad Pharaonem regem Ægypti, ut educant filios Israel de Ægypto: iste est Moyses & Aaron,
28. In die qua loquutus est Dominus ad Moysen, in terra Ægypti.
29. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Ægypti, omnia quæ loquor tibi.
30. Et ait Moyses coram Domino, En incircumcisus labiis sum, quomodo audiet me Pharao:

17. Καὶ οὗτοι υἱοὶ Γεδσὼν, Λοβενὶ, καὶ Σεμεῒ· οἶκοι πατριῶν αὐτῶν. *1. Par. 6. v. 1. & 23. v. 7.
18. Καὶ οἱ υἱοὶ Καὰθ, Ἀβραὰμ, καὶ Ισαὰρ, καὶ Χεβρὼν, καὶ Οζιήλ. καὶ τὰ ἔτη τῆς ζωῆς Καὰθ, ἑκατὸν τριακοντατρία ἔτη. *Nu. 3. v. 17. Nu. 26. v. 58.
19. Καὶ υἱοὶ Μεραρὶ, Μοολὶ, καὶ ὁμουσί. οὗτοι οἶκοι πατριῶν Λευὶ, κατὰ συγγενείας αὐτῶν. *1. Par. 6. v. 2. 23. v. 21.
20. Καὶ ἔλαβεν Ἀμβρὰμ τὴν Ἰωχαβὲδ θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἑαυτῷ εἰς γυναῖκα. καὶ ἐγέννησεν αὐτῷ τόν τε Ἀαρὼν καὶ Μωυσῆν καὶ Μαριὰμ τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν. τὰ δὲ ἔτη τῆς ζωῆς Ἀμβρὰμ ἑκατὸν τριακονταεπτὰ ἔτη.
21. Καὶ υἱοὶ Ισαὰρ, Κορὲ, καὶ Ναφὲκ, καὶ Ζεχρί.
22. Καὶ υἱοὶ Οζιὴλ, Μισαὴλ, καὶ Ἐλισαφὰν, καὶ Ζεχρί.
23. Ἔλαβε δὲ Ἀαρὼν τὴν Ἐλισάβεθ θυγατέρα Ἀμιναδὰβ ἀδελφὴν Ναασσὼν ἑαυτῷ γυναῖκα. καὶ ἔτεκεν αὐτῷ τόν τε Ναδὰβ, καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ Ἐλεάζαρ, καὶ Ἰθάμαρ.
24. Υἱοὶ δὲ Κορὲ, Ἀσεὶρ, καὶ Ἐλκανὰ, καὶ Ἀβιάσαρ. αὗται αἱ γενέσεις Κορέ. *Num. 4. 2.

25. Καὶ Ἐλεάζαρ ὁ τοῦ Ἀαρὼν, ἔλαβε τὴν θυγατέρα Φουτιὴλ αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἔτεκεν αὐτῷ τὸν Φινεές. αὗται αἱ ἀρχαὶ πατριᾶς Λευιτῶν, κατὰ γενέσεις αὐτῶν.

26. Οὗτος Ἀαρὼν καὶ Μωυσῆς, οἷς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐξαγαγεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου, σὺν δυνάμει αὐτῶν.

27. Οὗτοί εἰσιν οἱ διαλεγόμενοι πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, ὡς ἐξαγαγεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου. αὐτὸς Μωυσῆς καὶ Ἀαρών.
28. Ἡ ἡμέρα ἐλάλησε Κύριος Μωυσῇ ἐν γῇ Αἰγύπτου.

29. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων· ἐγὼ Κύριος· λάλησον πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, ὅσα ἐγὼ λέγω πρὸς σέ.

30. Καὶ εἶπεν Μωυσῆς ἐναντίον Κυρίου, ἰδοὺ ἐγὼ ἰσχνόφωνός εἰμι, καὶ πῶς εἰσακούσεταί μου Φαραώ;

Κεφαλ. ζʹ.

Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων· ἰδοὺ δέδωκά σε θεὸν Φαραώ. καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἔσται σου προφήτης.

* Sup. 4. v. 15.

2. Σὺ δὲ λαλήσεις αὐτῷ πάντα ὅσα σοι ἐντέλλομαι. ὁ δὲ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου λαλήσει πρὸς Φαραώ, ὥστε ἐξαποστεῖλαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ.

3. Ἐγὼ δὲ σκληρυνῶ τὴν καρδίαν Φαραώ, καὶ πληθυνῶ τὰ σημεῖά μου, καὶ τὰ τέρατά μου ἐν γῇ Αἰγύπτου.

4. Καὶ οὐκ εἰσακούσεται ὑμῶν Φαραώ, καὶ ἐπιβαλῶ τὴν χεῖρά μου ἐπ' Αἴγυπτον, καὶ ἐξάξω σὺν δυνάμει μου τὸν λαόν μου τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου, σὺν ἐκδικήσει μεγάλῃ.

5. Καὶ γνώσονται οἱ Αἰγύπτιοι, ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος, ἐκτείνων τὴν χεῖρά μου ἐπ' Αἴγυπτον, καὶ ἐξάξω τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ μέσου αὐτῶν.

6. Ἐποίησε δὲ Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν καθάπερ ἐνετείλατο αὐτοῖς Κύριος, οὕτως ἐποίησαν.

7. Μωυσῆς δὲ ἦν ἐτῶν ὀγδοήκοντα, Ἀαρὼν δὲ ὀγδοηκοντατριῶν ἐτῶν, ἡνίκα ἐλάλησαν πρὸς Φαραώ.

8. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρών, λέγων·

9. Καὶ ἐὰν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς Φαραώ, λέγων, δότε ἡμῖν σημεῖον ἢ τέρας, καὶ ἐρεῖς Ἀαρὼν τῷ ἀδελφῷ σου, λάβε τὴν ῥάβδον, καὶ ῥίψον αὐτὴν ἐναντίον Φαραώ, καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ ἔσται δράκων.

10. Εἰσῆλθε δὲ Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐναντίον Φαραώ, καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ· καὶ ἐποίησαν οὕτως, καθάπερ ἐνετείλατο αὐτοῖς Κύριος. καὶ ἔρριψεν Ἀαρὼν τὴν ῥάβδον ἐναντίον Φαραώ, καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ· καὶ ἐγένετο δράκων.

CAP. VII.

Dixitque Dominus ad Moysen, Ecce constitui te deum Pharaonis: & Aaron frater tuus erit propheta tuus.

2. *Tu loqueris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, ut dimittat filios Israel de terra sua.

3. Sed ego indurabo cor ejus, & multiplicabo signa & ostenta mea in terra Ægypti,

4. Et non audiet vos, immittamque manum meam super Ægyptum, & educam exercitum & populum meum filios Israel de terra Ægypti per judicia maxima.

5. Et scient Ægyptii, quia ego sum Dominus, qui extenderim manum meam super Ægyptum, & eduxerim filios Israel de medio eorum.

6. Fecit itaque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus: ita egerunt.

7. Erat autem Moyses octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharaonem.

8. Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron.

9. Cùm dixerit vobis Pharao, Ostendite signa: dices ad Aaron, Tolle virgam tuam, & projice eam coram Pharaone, ac vertatur in colubrum.

10. Ingressi itaq; Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus. Tulitque Aaron virgam coram Pharaone & servis ejus, quæ versa est in colubrum.

CAP. VII.

Et dixit Jehovah ad Moscheh, vide, dedi te 1 pro deo ipsi Paroh: Aharon autem frater tuus erit propheta tuus.

2. Tu loquêris omnia quæ præcepero tibi, Aharon autem frater tuus loquetur ad Paroh, 2 ut dimittat filios Israel è terra sua.

3. Ego verò indurabo cor Paroh, & multiplicabo signa mea, & portenta mea in terra Misraim.

4. Neq; audiet 3 vos Paroh: & dabo manum meam in Misraim, atq; educam exercitus meos, *nempe* populum meum, filios Israel è terra Misraim in judiciis magnis.

5. Et scient Aegyptii quod ego Jehovah, 4 quum extendero manum meam super Misraim, & eduxero filios Israel è medio eorum.

6. Fecit itaq; Moscheh & Aharon *sic*: quemadmodum præceperat Jehovah eis, sic fecerunt.

7. Porrò Moscheh *erat* 5 octogenarius, Aharon verò trium & octoginta annorum quando loquuti sunt cum Paroh.

8. Dixitq; Jehovah ad Moscheh, & ad Aharon 6 his verbis.

9. Quando loquetur ad vos Paroh, dicendo, 7 Date portentum: tunc dices ad Aharon, Tolle virgam tuam, & projice coram Paroh, *&* 8 vertetur in draconem,

10. Ingressus est autem Moscheh & Aharon ad Paroh, & fecerunt ita ut præceperat Jehovah: projecitque Aharon virgam suam coram Paroh, & coram servis ejus, & versa est in draconem.

Das VII. Cap.

Der HERR sprach zu Mose / Sihe / ich hab dich einen Gott gesetzt vber Pharao / vnd Aaron dein bruder / sol dein prophet sein.

2. Du solt reden alles was ich dir gebieten werde / Aber Aaron dein bruder sols für Pharao reden / das er die kinder Jsrael aus seinem lande lasse.

3. Aber ich wil Pharao hertz verherten / das ich meiner zeichen vnd wunder viel thu in Egyptenland.

4. Vnd Pharao wird euch nicht hören / auff das ich meine hand in Egypten beweise / vnd füre mein heer / mein volck / die kinder Jsrael aus Egyptenland / durch grosse gerichte.

5. Vnd die Egypter sollens innen werden / das ich der HERR bin / wenn ich nu meine hand ausstrecken vber Egypten / vnd die kinder Jsrael von jnen wegfüren werde.

6. Mose vnd Aaron thaten / wie jnen der HERR geboten hatte.

7. Vnd Mose war achtzig jar alt / vnd Aaron drey vnd achtzig jar alt / da sie mit Pharao redten.

8. Vnd der HERR sprach zu Mose vnd Aaron / Wenn Pharao zu euch sagen wird / beweiset ewre wunder / so soltu zu Aaron sagen.

9. Nim deinen stab / vnd wirff jn für Pharao / das er zur schlangen werde.

10. Da giengen Mose vnd Aaron hinein zu Pharao / vnd theten / wie jnen der HERR geboten hatte. Vnd Aaron warff seinen stab für Pharao vnd für seinen knechten / vnd er ward zur schlangen.

Cap. 7.

1. *Deum.*

2. *& dimittet. Ex. 6. n. 11.*

3. *ad vos.*

4. *in extendere me.*

5. *filius octoginta (octo decadum) anni, & A. filius trium & octoginta (triados & octo decadum) anni (Gen. 5. n. 13. 37. n. 1.)*

6. *in loquendo ipsos ad Ph. 6. dicendo.*

7. *date vobis port. Gen. 27. n. 44. Gen. 12. n. 1.*

8. *erit sic v. 10. 12.*

11. Da foddert Pharao die weisen vnd zeuberer. Vnd die Egyptischen zeuberer theten auch also mit jrem beschweren.

12. Ein iglicher warff seinen stab von sich/da wurden schlangen draus/Aber Aarons stab verschlang jre stebe.

13. Also ward das hertz Pharao verstockt / vnd höret sie nicht/wie denn der HERR geredt hatte.

14. Vnd der HERR sprach zu Mose/ Das hertz Pharao ist hart/er wegert sich das volck zu lassen.

15. Gehe hin zu Pharao morgen/ Sihe/ er wird ans wasser gehen / so trit gegen jm an das vfer des wassers/vnd nim den stab in deine hand/der zur schlangen ward/

16. Vnd sprich zu jm/ Der HERR der Ebreer Gott/ hat mich zu dir gesand/ vnd lassen sagen/ Las mein volck/ das mirs diene in der wüsten/ Aber du hast bißher nicht wollen hören.

17. Darumb spricht der HERR

11. Vocavit autem etjam Paroh 9 sapientes, & maleficos: & fecerunt etjam ipsi 10 magi *nempe* Misraim incantationibus suis sic.

12. Projecerũt namque singuli virgam suam, & versæ sunt in serpentes: at deglutivit virga Aharon virgas eorum.

13. Et 11 roboravit se cor Paroh, neque 12 paruit eis quemadmodum dixerat Jehovah.

14. Dixit ergo Jehovah ad Moseh, Aggravatum est 1 cor Paroh, renuit dimittere populum istum.

15. Vade ad Paroh 13 mane: ecce egredietur ad aquas, & stes in occursum ejus juxta 14 ripam fluminis: ac virgam, quæ versa fuit in serpentem, tolles in manu tua:

16. Et dices 15 illi, Jehovah Deus Ebræorum misit me ad te 16 hisce mandatis, Dimitte populum meum, 17 ut serviant mihi in deserto: & ecce non 18 obtemperasti hactenus.

17. Sic *igitur* dixit Je-

11. *Vocavit autem Pharao sapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas & arcana quędam similiter.

12. Projeceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed devoravit virga Aaron virgas eorum.

13. Induratumq; est cor Pharaonis, & non audivit eos, sicut præceperat Dominus.

14. Dixit autem Dominus ad Moysen, Ingravatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum.

15. Vade ad eum manè: ecce, egredietur ad aquas: & stabis in occursum ejus super ripam fluminis: & virgam, quæ conversa est in draconem, tolles in manu tua,

16. Dicesque ad eum, Dominus Deus Hebræorum misit me ad te, dicens: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi in deserto: & usque ad præsens audire noluisti.

17. Hæc igitur dicit Dominus,

11. Συνεκάλεσε δὲ Φαραὼ τοὺς σοφιστὰς, καὶ τοὺς φαρμακοὺς, καὶ ἐποίησαν καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ τῶν Αἰγυπτίων ταῖς φαρμακείαις αὐτῶν ὡσαύτως.

12. Καὶ ἔρριψαν ἕκαστος τὴν ῥάβδον αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο δράκοντες. καὶ κατέπιεν ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν τὰς ἐκείνων ῥάβδους.

13. Καὶ κατίσχυσεν ἡ καρδία Φαραώ. καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν, καθάπερ ἐλάλησεν αὐτοῖς Κύριος.

14. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, βεβάρυται ἡ καρδία Φαραὼ, τοῦ μὴ ἐξαποστεῖλαι τὸν λαόν.

15. Βάδισον πρὸς Φαραὼ τοπρωὶ, ἰδοὺ αὐτὸς ἐκπορεύεται ἐπὶ τὸ ὕδωρ· καὶ στήσῃ συναντῶν αὐτῷ ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὴν ῥάβδον τὴν στραφεῖσαν εἰς ὄφιν, λήψῃ ἐν τῇ χειρί σου.

16. Καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν· Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων ἀπέσταλκέ με πρός σε, λέγων· ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα λατρεύσωσί μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἰδοὺ οὐκ εἰσήκουσας ἕως τούτου.

17. Τάδε λέγει Κύριος, ἐν τούτῳ

Margin notes: 9. *ad sap. & ad præstigiatores.* 10. *genethliaci.* Gen. 41. n. 29. 11. *obduruit.* 12. *audivit ad eos.* 116. 13. *in mane. ecce egrediens (scil. erit. Gen 19. n. 24. 6. n. 18.) & stabis.* 14. *labium.* Ex. 2 n. 3. 15. *ad eum.* 16. *dicendo.* 17. *& servient m.* 18. *audivisti usq; sic.* * 2 Tim. 3. v. 8.

τῷ γνώσῃ, ὅτι ἐγὼ Κύριος, ἰδοὺ ἐγὼ τύπτω τῇ ῥάβδῳ τῇ ἐν τῇ χειρί μου ἐπὶ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ μεταβαλεῖ εἰς αἷμα.

18. Καὶ οἱ ἰχθύες οἱ ἐν τῷ ποταμῷ τελευτήσουσι· καὶ ἐποζέσει ὁ ποταμὸς, καὶ οὐ δυνήσονται οἱ Αἰγύπτιοι πιεῖν ὕδωρ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ.

19. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· εἰπὸν Ἀαρὼν τῷ ἀδελφῷ σου, λάβε τὴν ῥάβδον σου καὶ ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὰ ὕδατα Αἰγύπτου, καὶ ἐπὶ τοὺς ποταμοὺς αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς διώρυχας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰ ἕλη αὐτῶν, καὶ ἐπὶ πᾶν συνεστηκὸς ὕδωρ αὐτῶν, καὶ ἔσται αἷμα· καὶ ἐγένετο αἷμα ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου, ἔν τε τοῖς ξύλοις καὶ τοῖς λίθοις.

*Psal. 78. v. 44. 20. Καὶ ἐποίησαν οὕτως Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν, καθάπερ ἐνετείλατο αὐτοῖς Κύριος· καὶ ἐπάρας Ἀαρὼν τὴν ῥάβδον αὐτοῦ, ἐπάταξε τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῷ ποταμῷ ἐναντίον Φαραὼ, καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ μετέβαλε πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῷ ποταμῷ εἰς αἷμα.

21. Καὶ οἱ ἰχθύες οἱ ἐν τῷ ποταμῷ, ἐτελεύτησαν. καὶ ἐπώζεσεν ὁ

πο-

minus, in hoc scies quod sim Dominus: ecce percutiam virga, quæ in manu mea est, aquam fluminis, & vertetur in sanguinem.

18. Pisces quoq; qui sunt in fluvio morientur, & computrescent aquæ, & affligentur Ægyptii bibentes aquam fluminis.

19. Dixit quoq; Dominus ad Moysen, dic ad Aaron, tolle virgam tuam, & extende manum tuam super aquas Ægypti, & super fluvios eorum, & rivos ac paludes, & omnes lacus aquarum, ut vertantur in sanguinem: & sit cruor in omni terra Ægypti, tam in ligneis vasis quam in saxeis.

20. Feceruntque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus: *& elevans virgam percussit aquam fluminis coram Pharaone & servis ejus: quæ versa est in sanguinem.

21. Et pisces qui erant in flumine, mortui sunt:

com-

Jehovah, In hoc scies quòd ego *sum* Jehovah, ecce ego [19] percussurus sum virga quæ *est* in manu mea, aquas quæ *sunt* in flumine, & vertentur in sanguinem.

18. Et [20] pisces qui *sunt* in flumine, morientur: & fœtebit fluvius, & [21] laborabunt Aegyptii ut bibant aquas è flumine.

19. Dixit ergo Jehovah ad Moseh, Dic ad Aharon, Tolle virgam tuam, & extende manum tuam super aquas Misraim, super flumina eorum, super rivos eorum, & super paludes eorum, & super omnem congregationem aquarum eorum, & [22] efficietur sanguis, eritque sanguis in universa terra Misraim, & in lignis & lapidibus.

20. Et fecerunt sic Moseh & Aharon ut preceperat Jehovah: & [23] elevata virga percussit aquas, quæ *erant* in flumine in oculis Paroh, [24] in oculisq; servorum ejus: & versæ sunt omnes aquæ, quæ *erant* in flumine, in sanguinem.

21. Pisces verò, qui *erant* in flumine, mortui sunt: & fœ-

tuit

HERR also/ Daran soltu erfaren/ das ich der HERR bin/ Sihe/ ich wil mit dem stabe/ den ich in meiner hand habe/ das wasser schlahen/ das in dem strom ist/ Vnd es sol in blut verwandelt werden.

18. Das die fisch im strom sterben sollen/ vnd der strom stincken/ vnd den Egyptern wird ekeln zu trincken des wassers aus dem strom.

19. Vnd der HERR sprach zu Mose/ Sage Aaron/ Nim deinen stab vnd recke deine hand aus vber die wasser in Egypten/ vber jre beche vnd ströme vnd see/ vnd vber alle wassersümpffe/ das sie blut werden/ vnd sey blut in gantz Egyptenland/ beide in hültzern vnd steinern gefessen.

20. Mose vnd Aaron thaten/ wie jnen der HERR geboten hatte/ vnd hub den stab auff/ vnd schlug ins wasser/ das im strom war/ für Pharao vnd seinen knechten/ Vnd alles wasser im strom ward in blut verwandelt.

21. Vnd die fische im strom sturben/ vnd der strom ward

P stin-

19. percutiens. (sc. sum Ex. 6. n. 13.) in v. q. i. m. m. super aquas. 20. piscis, q. i. f. morietur. Gen. 15. n. 19. sic infra v. 21. 21. delassabuntur Æ. bibendo aquas e. f. 22. erunt. 23. elevavit in virga & perc. 24 oculis, vel, ad oculos.

24. & non potuerunt.
21. genethliaci. Ex. 6. n. 10.
26. ad eos.
27. respexit, vel, conversus est.
28. ad bibendum.
29. impletum est. Gen. 49. n. 12. 1. n. 24.

stinckend / das die Egypter nicht trincken kundten des wassers aus dem strom/ vnd ward blut in gantz Egyptenland.

22. Vnd die Egyptischen zeuberer theten auch also mit jrem beschweren. Also ward das hertz Pharao verstockt/ vnd höret sie nicht/ wie denn der HERR geredt hatte.

23. Vnd Pharao wand sich/ vnd gieng heim / vnd nams nicht zu hertzen.

24. Aber alle Egypter gruben nach wasser / vmb den strom her/ zu trincken/ Denn des wassers aus dem strom kundten sie nicht trincken.

25. Vnd das weret sieben tage lang/ das der HERR den strom schlug.

tuit fluvius, 24 ut non potuerint Aegyptii bibere aquam è flumine: & fuit sanguis in tota terra Misraim.

22. Fecerunt quoque sic 25 magi Misraim incantationibus suis: & roboravit se cor Paroh, ut non audierit 26 illos, quémadmodum loquutus fuerat Jehovah.

23. Et 27 vertit se Paroh, & venit in domum suam, nec apposuit cor suum etjam ad hoc.

24. Foderunt autem omnes Agyptii *per* circuitus fluminis aquas, 28 ut biberent: quia non poterant bibere ex aquis fluminis,

25. Et 29 completi sunt septem dies postquam percusit Jehovah flumen.

computruitque fluvius, & non poterant Ægyptii bibere aquam fluminis, & fuit sanguis in tota terra Ægypti.

22. *Feceruntque similiter malefici Ægyptiorum incantationibus suis, & induratum est cor Pharaonis, nec audivit eos, sicut præceperat Dominus.

23. Avertitque se, & ingressus est domum suam, nec apposuit cor etiam hac vice.

24. Foderunt autem omnes Ægyptii per circuitum fluminis aquam ut biberent: non enim poterant bibere de aqua fluminis.

25. Impletique sunt septem dies, postquam percussit Dominus fluvium.

μός. καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ Αἰγύπτιοι πιεῖν ὕδωρ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἦν τὸ αἷμα ἐν πάσῃ τῇ γῇ Αἰγύπτου.

22. Ἐποίησαν δὲ ὡσαύτως καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ τῶν Αἰγυπτίων ταῖς φαρμακείαις αὐτῶν. καὶ ἐσκληρύνθη ἡ καρδία Φαραώ, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν, καθάπερ εἶπε Κύριος.

23. Ἐπιστραφεὶς δὲ Φαραώ, εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐπέστησε τὸν νοῦν αὐτοῦ οὐδὲ ἐπὶ τούτῳ.

24. Ὤρυξαν δὲ πάντες οἱ Αἰγύπτιοι κύκλῳ τοῦ ποταμοῦ, ὥστε πιεῖν ὕδωρ. καὶ οὐκ ἠδύναντο πιεῖν ὕδωρ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ.

25. Καὶ ἀνεπληρώθησαν ἑπτὰ ἡμέραι, μετὰ τὸ πατάξαι Κύριον τὸν ποταμόν.

* Sap. 17. v. 7.

Cap. 8.

117.

1. & servient (sc. populus. post collectivum plu. pro sing. enallage. Gen. 46. n. 13.)
m. & si renuens tu (scil. fueris) ad dimittendum, e. e. percutiens (sc. ero) o. t. t. in ranis.
2. reptificabit. i. copiosissime producet.
3. penetrale.
4. pastas vel, loca in quib. panis massa subigitur.
5. in v. t. v. 17.

Das VIII. Cap.

DEr HERR sprach zu Mose / Gehe hinein zu Pharao vnd sprich zu jm/ So sagt der HERR/ Las mein volck/ das mirs diene.

2. Wo du dich des wegerst/ Sihe/ so wil ich alle deine grentze mit fröschen plagen.

3. Das der strom sol von fröschen wimmeln/ Die sollen erauff kriechen/ vnd komen in dein haus/ in deine kamer/ auff dein lager / auff dein bete/ auch in die heuser deiner knechte / vnter dein volck/ in deine backöfen/ vnd in deine teige.

4. Vnd sollen die frösche auff dich/ vnd auff dein volck/ vnd auff alle deine knechte kriechen.

5. Vnd der HERR sprach zu Mose/ Sage Aaron/ Recke deine hand aus/ mit deinem stabe / vber die beche vnd ströme/ vnd see/ vnd las frösche vber Egyptenland komen.

CAP. VIII.

DIxitq; Jehovah ad Mosch, Ingredere ad Paroh, & dicas illi, Sic 1 dixit Jehovah, Dimitte populum meum, 1 ut serviat mihi.

2. Quod si renueris dimittere, ecce ego percutio omnem terminum tuum ranis.

3. Et 2 producet fluvius ranas, & ascendent & venient in domum tuam, & in 3 cubiculum lecti tui, & super lectum tuum, & in domum servorum tuorum, & in populum tuum & in furnos tuos, & in 4 consperisiones tuas.

4. *Sed* & in te, atque in populum tuum, & in omnes servos tuos ascendent ranæ.

5. Dixitq; Jehovah ad Moseh, Dic ad Aharon, Extende manum tuam 5 cum virga tua super flumina, super rivos, & super paludes: & ascendere fac ranas super terram Misraim.

CAP. VIII.

DIxit quoq; Dominus ad Moysen, Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum, Hæc dicit Dominus, Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

2. Si autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis.

3. Et ebulliet fluvius ranas: quæ ascendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & super stratum tuum, & in domos servorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum.

4. Et ad te & ad populum tuum, & ad omnes servos tuos intrabunt ranæ.

5. Dixitque Dominus ad Moysen, Dic ad Aaron, Extende manum tuam super fluvios ac super rivos & paludes, & educ ranas super terram Ægypti.

Κεφαλ. η'.

ΕΙπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, εἴσελθε πρὸς Φαραώ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν· τάδε λέγει Κύριος, ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα μοι λατρεύσωσιν.

2. Εἰ δὲ μὴ βούλῃ σὺ ἐξαποστεῖλαι, ἰδοὺ ἐγὼ τύπτω πάντα τὰ ὅριά σου βατράχοις·

3. Καὶ ἐξερεύξεται ὁ ποταμὸς τοὺς βατράχους. καὶ ἀναβάντες, εἰσελεύσονται εἰς τοὺς οἴκους σου, καὶ εἰς τὰ ταμεῖα τῶν κοιτώνων σου, καὶ ἐπὶ τῶν κλινῶν σου, καὶ εἰς τοὺς οἴκους τῶν θεραπόντων σου, καὶ τοῦ λαοῦ σου, καὶ ἐν τοῖς φυράμασί σου, καὶ ἐν τοῖς κλιβάνοις σου.

4. Καὶ ἐπὶ σὲ, καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου, καὶ ἐπὶ τοὺς θεράποντάς σου ἀναβήσονται οἱ βάτραχοι.

5. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· εἰπὸν Ααρὼν τῷ ἀδελφῷ σου, ἔκτεινον τῇ χειρί σου τὴν ῥάβδον ἐπὶ τοὺς ποταμοὺς, καὶ ἐπὶ τὰς διώρυγας, καὶ ἐπὶ τὰ ἕλη, καὶ ἀνάγαγε τοὺς βατράχους.

6. Καὶ ἐξέτεινεν Ἀαρὼν τὴν χεῖρα ἐπὶ τὰ ὕδατα Αἰγύπτου, καὶ ἀνήγαγε τοὺς βατράχους. καὶ ἀνεβιβάσθη ὁ βάτραχος, καὶ ἐκάλυψε πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου.

*Sap. 17. v. 7. 7. Ἐποίησαν δὲ ὡσαύτως καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ τῶν Αἰγυπτίων ταῖς φαρμακείαις αὐτῶν, καὶ ἀνήγαγον τοὺς βατράχους ἐπὶ τὴν γῆν Αἰγύπτου.

8. Καὶ ἐκάλεσε Φαραὼ Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν, καὶ εἶπεν, εὔξασθε πρὸς τὸν Κύριον, καὶ περιελέτω τοὺς βατράχους ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ λαοῦ μου, καὶ ἐξαποστελῶ τὸν λαὸν, καὶ θύσουσι Κυρίῳ.

9. Εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς Φαραὼ· τάξαι πρός με, πότε εὔξομαι περὶ σοῦ, καὶ περὶ τῶν θεραπόντων σου, καὶ περὶ τοῦ λαοῦ σου, ἀφανίσαι τοὺς βατράχους ἀπὸ σοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ λαοῦ σου, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν, πλὴν ἐν τῷ ποταμῷ ὑπολειφθήσονται.

10. Ὁ δὲ εἶπεν, εἰς αὔριον. εἶπεν οὖν, ὡς εἴρηκας. ἵνα ἴδῃς ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν Κυρίου.

11. Καὶ περιαιρεθήσονται οἱ βάτραχοι ἀπὸ σοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν, καὶ ἀπὸ τῶν θεραπόντων σου, καὶ ἀπὸ τοῦ λαοῦ σου. πλὴν ἐν τῷ ποταμῷ ὑπολειφθήσονται.

12. Ἐξῆλθε δὲ Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν ἀπὸ Φαραώ. καὶ ἀνεβόησε Μωυσῆς πρὸς Κύριον περὶ τοῦ ὁρισμοῦ τῶν βατράχων, ὡς ἐτάξατο Φαραώ.

13. Ἐποίησε δὲ Κύριος καθάπερ εἶπε Μωυσῆς. καὶ ἐτελεύτησαν οἱ βάτραχοι ἐκ τῶν οἰκιῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐπαύλεων, καὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν.

14. Καὶ συνήγαγον αὐτοὺς θημωνίας θημωνίας. καὶ ἐπώζεσεν ἡ γῆ.

15. Ἰδὼν δὲ Φαραὼ ὅτι γέγονεν ἀνάψυξις, ἐβαρύνθη ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν, καθάπερ ἐλάλησε Κύριος.

16. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· εἰπὸν Ἀαρὼν, ἔκτεινον τῇ

χειρ-

6. Et extendit Aaron manum super aquas Ægypti, & ascenderunt ranæ, operueruntq; terram Ægypti.

7. *Fecerunt autem & malefici per incantationes suas similiter, eduxeruntque ranas super terram Ægypti.

8. Vocavit autem Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum ut auferat ranas à me & à populo meo: & dimittam populum ut sacrificet Domino.

9. Dixitque Moyses ad Pharaonem, Constitue mihi quando deprecer pro te & pro servis tuis, & pro populo tuo, ut abigantur ranæ à te & à domo tua, & à servis tuis, & à populo tuo: & tantum in flumine remaneant.

10. Qui respondit, Cras. At ille, juxta, inquit, verbum tuum faciam: ut scias quoniam non est sicut Dominus Deus noster.

11. Et recedent ranæ à te & à domo tua, & à servis tuis, & à populo tuo: & tantùm in flumine remanebunt.

12. Egressiq; sunt Moyses & Aaron à Pharaone: & clamavit Moyses ad Dominum pro sponsione ranarum, quam condixerat Pharaoni.

13. Fecitque Dominus juxta verbum Moysi: & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris.

14. Congregaveruntque eas in immensos aggeres, & computruit terra.

15. Videns autem Pharao quòd data esset requies, ingravavit cor suum, & non audivit eos, sicut præceperat Dominus.

16. Dixitque Dominus ad Moysen, Loquere ad

Aaron,

6. Et extendit Aharon manum super aquas Misraim, & 6 ascenderunt ranæ, & operuerunt terram Misraim.

7. Feceruntq; sic 7 magi incantationibus suis, & ascendere fecerunt ranas super terram Misraim.

8. Et 8 vocans Paroh Mosch & Aharon, dixit, Orate Jehovam, ut auferat ranas à me, & à populo meo, & dimittam populum, & sacrificabunt Jehovæ.

9. Dixitq; Mosch ad Paroh, Gloriare super me, & *dic* 9 quãdo deprecer pro te, & pro servis tuis, & pro populo tuo, 10 ut excidere faciam ranas à te & à domibus tuis: duntaxat in flumine 11 remanebunt.

10. Qui respondit, Cras. Et *ille* dixit, juxta verbum tuum *fiat*: ut scias quòd non *est* sicut Jehovah Deus noster.

11. Et recedent ranæ à te, & à domibus tuis, & à servis tuis, & à populo tuo: duntaxat in flumine remanebunt.

12. Egressus est itaq; Mosch & Aharon à Parone, & clamavit Mose ad Jehovam 12 propter ranas quas posuerat Paroni.

13. Et fecit Jehovah juxta verbum Mosch, & mortuæ sunt ranæ è domibus, è villis, & ex agris.

14. Et congregaverunt eas 13 acervatim, & fœtuit terra illa.

15. 14 Videns verò Paroh quod esset respiratio, aggravavit cor suum, & non obtemperavit eis, quẽadmodum dixerat Jehovah.

16. Dixitq; [1] Jehovah ad Mosch, Dic ad Aharon, Extende

vir-

6. Vnd Aaron recket seine hand vber die wasser in Egypten/ vnd kamen frösche erauff/ das Egyptenland bedeckt ward.

7. Da theten die zeuberer auch also/ mit jrem beschweren/ vnd liessen frösche vber Egyptenland komen.

8. Da foddert Pharao Mose vnd Aaron / vnd sprach/ Bittet den HERRN für mich/ daß er die frösche von mir/ vnd von meinem volck neme/ so wil ich das volck lassen/ das es dem HERRN opffere.

9. Mose sprach/ Hab du die ehre für mir/ vnd stimme mir/ wenn ich für dich/ für deine knechte/ vnd für dein volck bitten sol/ das die frösche von dir/ vnd von deinem hause vertrieben werden / vnd allein im strom bleiben.

10. Er sprach/ Morgen. Er sprach/ Wie du gesagt hast/ Auff das du erfarest/ das niemand ist/ wie der HERR vnser Gott.

11. So sollen die frösche von dir/ von deinem hause/ von deinen knechten/ vnd von deinem volck genommen werden/ vnd allein im strom bleiben.

12. Also gieng Mose vnd Aaron von Pharao / vnd Mose schrey zu dem HERRN/ der frösche halben/ wie er Pharao hatte zugesaget.

13. Vnd der HERR that wie Moses gesagt hatte. Vnd die frösche sturben in den heusern/ in den höfen / vnd auff dem felde.

14. Vnd sie heufften sie zusamen/ hie einen hauffen/ vnd da einen hauffen/ vnd das land stanck davon.

15. Da aber Pharao sahe/ das er lufft kriegt hatte/ ward sein hertz verhertet / vnd höret sie nicht/ wie denn der HERR geredt hatte.

16. Vnd der HERR sprach zu Mose/ Sage Aaron/ Recke

Dei-

6. ascendit rana & operuit. Ex. 7. n. 20.

7. genethliaci. Ex. 7. n. 25. infra v. 18. 19. Ex. 9. v. 11.

8. Vocavit P. M. & A. & dixit: o. ad j. & auferet.

9. Ad quando. 10. ad excidere faciendũ.

11. relinquentur (v. 11.) & dixit: ad cras (tinum diem, scil.) v. 23. & dixit.

12 super verbo ranarum. Gen. 43. n. 19.

*13. *acervos acervos. per acervos. 14. & vidit P. q. e. r. & aggr. c. s. & non audivit ad eos.*

118.

deinen stab aus/ vnd schlag in den staub auff erden/ das leuse werden in gantz Egyptenland. Sie theten also.

17. Vnd Aaron reckte seine hand aus mit seinem stabe/ vnd schlug in den staub auff erden/ vnd es wurden leuse an den menschen vnd an dem vieh/ Aller staub des landes ward leuse in gantz Egyptenlande.

18. Die zeuberer theten auch also mit jrem beschweren/ das sie leuse eraus brechten/ Aber sie kunden nicht. Vnd die leuse waren beide an menschen vnd an vieh.

19. Da sprachen die zeuberer zu Pharao/ Das ist Gottes finger. Aber das hertz Pharao ward verstockt/ vnd höret sie nicht/ wie denn der HERR gesagt hatte.

20. Vnd der HERR sprach zu Mose/ Mach dich morgen frue auff/ vnd trit für Pharao/ Sihe/ er wird ans wasser gehen/ vnd sprich zu jm/ So sagt der HERR/ Laß mein volck/ das mir es diene.

16 *fuit pediculatio (i. pediculorũ multitudo inf. v. seq.) in homine & iumento. o. p. t. fuit pediculi .i. in pediculos. ellipsis præfixi. sup. v. 16.*

17. *ad educendum.*

18. *ipsi.*

19. *ad eos.*

20. *manica in mane, & stato te.*

21. *egrediens (scil. erit.)*

22. *& servient mihi. nam si non tu dimittens (sc. fueris) p. m. e. e. mittens. scil ero.*

virgam tuam, & percute pulverem terræ, & convertetur in pediculos in tota terra Misraim.

17. Qui fecerunt sic. extendit namq; Aharon manum suam cum virga sua, percusſitque pulverem terræ, & 16 fuerunt pediculi in hominibus & iumentis: omnis pulvis terræ versus est in pediculos in tota terra Misraim.

18 Fecerunt quoque sic magi incantationibus suis, 17 ut educerent pediculos, sed non potuerunt fuerunt itaq; pediculi in hominibus & iumentis.

19. Dixerunt ergo magi ad Paroh: Digitus Dei 18 est. Et roboravit se cor Paroh, nec audivit 19 eos, quemadmodum dixerat Iehovah.

20. Dixit autem Iehovah ad Moseh, 20 Surge mane & sta coram Paroh, ecce 21 egreditur ad aquas: & dices ad eum: Sic dixit Iehovah, Dimitte populum meum, 22 ut serviat mihi.

Aaron, Extende virgam tuam, & percute pulverem terræ: & sint ciniphes in universa terra Ægypti.

17. Feceruntque ita. Et extendit Aaron manum, virgam tenens: percusſitque pulverem terræ, & facti sunt ciniphes in hominibus, & in iumentis: omnis pulvis terræ versus est in ciniphes per totam terram Ægypti.

18. Feceruntque similiter malefici incantationibus suis, ut educerent ciniphes, & non potuerunt: erantque ciniphes tam in hominibus quam in iumentis.

19. Et dixerunt malefici ad Pharaonem, Digitus Dei est hic. induratumq; est cor Pharaonis, & non audivit eos, sicut præceperat Dominus.

20. Dixit quoq; Dominus ad Moysen, Consurge diluculo, & sta coram Pharaone, egredietur enim ad aquas: & dices ad eum, Hæc dicit Dominus, Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

χειρὶ τὴν ῥάβδον σου, καὶ πάταξον τὸ χῶμα τῆς γῆς, καὶ ἔσονται σκνῖπες ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου.

17. Ἐξέτεινεν οὖν Ἀαρὼν τῇ χειρὶ τὴν ῥάβδον, καὶ ἐπάταξε τὸ χῶμα τῆς γῆς, καὶ ἐγένοντο οἱ σκνῖπες ἔν τε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν τοῖς τετράποσι, καὶ ἐν παντὶ χώματι τῆς γῆς ἐγένοντο οἱ σκνῖπες ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου.

18. Ἐποίησαν δὲ ὡσαύτως καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ ταῖς φαρμακείαις αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν τὸν σκνῖπα, καὶ οὐκ ἠδύναντο. καὶ ἐγένοντο σκνῖπες ἔν τε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν τοῖς τετράποσιν.

19. Εἶπαν οὖν οἱ ἐπαοιδοὶ τῷ Φαραώ· δάκτυλος θεοῦ ἐστι τοῦτο. καὶ ἐσκληρύνθη ἡ καρδία Φαραώ, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν, καθάπερ ἐλάλησε Κύριος.

20. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, ὄρθρισον τοπρωΐ, καὶ στῆθι ἐναντίον Φαραώ, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐξελεύσεται ἐπὶ τὸ ὕδωρ· καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν, τάδε λέγει Κύριος, ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα μοι λατρεύσωσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ.

21. Ἐὰν δὲ μὴ βούλῃ ἐξαποστεῖλαι τὸν λαόν μου, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστελῶ ἐπί σε, καὶ ἐπὶ τοὺς θεράποντάς σου, καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου, καὶ ἐπὶ τοὺς οἴκους ὑμῶν κυνόμυιαν. καὶ πλησθήσονται αἱ οἰκίαι τῶν Αἰγυπτίων τῆς κυνομυίας, καὶ ἡ γῆ ἐφ᾽ ἧς εἰσιν ἐπ᾽ αὐτῆς.

22. Καὶ παραδοξάσω ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τὴν γῆν Γεσὲν, ἐφ᾽ ἧς ὁ λαός μου ἐστὶν ἐπ᾽ αὐτῆς, ἐφ᾽ ἧς οὐκ ἔσται ἐκεῖ κυνόμυια· ἵνα ἴδῃς, ὅτι ἐγὼ Κύριος πάσης τῆς γῆς.

23. Καὶ δώσω διαστολὴν ἀναμέσον τοῦ ἐμοῦ λαοῦ, καὶ ἀναμέσον τοῦ σοῦ λαοῦ. ἐν δὲ τῇ ἐπαύριον ἔσται τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς.

24. Ἐποίησε δὲ Κύριος οὕτως. καὶ παρεγένετο ἡ κυνόμυια πλῆθος εἰς τοὺς οἴκους Φαραὼ, καὶ εἰς τοὺς οἴκους τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ εἰς πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου. καὶ ἐξολοθρεύθη ἡ γῆ ἀπὸ τῆς κυνομυίας.

25. Ἐκάλεσε δὲ Φαραὼ Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν, λέγων· ἀπελθόντες θύσατε τῷ Θεῷ ὑμῶν ἐν τῇ γῇ.

26. Καὶ εἶπε Μωυσῆς· οὐ δυνατὸν γενέσθαι οὕτως. τὰ γὰρ βδελύγματα τῶν Αἰγυπτίων θύσομεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν. ἐὰν γὰρ θύσωμεν τὰ βδελύγματα τῶν Αἰγυπτίων ἐναντίον αὐτῶν, λιθοβοληθησόμεθα.

27. Ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν πορευσόμεθα εἰς τὴν ἔρημον. καὶ θύσομεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, καθάπερ εἶπεν ἡμῖν.

28. Καὶ εἶπε Φαραὼ, ἐγὼ ἀποστελῶ ὑμᾶς, καὶ θύσατε τῷ Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἀλλ᾽ οὐ μακρὰν ἀποτενεῖτε πορευθῆναι. εὔξασθε οὖν περὶ ἐμοῦ πρὸς Κύριον.

29. Εἶπε δὲ Μωυσῆς· ὅδε ἐγὼ ἐξελεύσομαι, καὶ εὔξομαι πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ἀπελεύσεται ἡ κυνόμυια ἀπὸ σοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν θεραπόντων σου, καὶ ἀπὸ τοῦ λαοῦ σου αὔριον. μὴ προσθῇς ἔτι Φαραὼ ἐξαπατῆσαι, τοῦ μὴ ἐξαποστεῖλαι τὸν λαὸν θῦσαι Κυρίῳ.

Ἐξῆλ-

21. Quòd si non dimiseris eum, ecce ego immittam in te, & in servos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas omne genus muscarum: & implebuntur domus Ægyptiorum muscis diversi generis, & universa terra in qua fuerint.

22. Faciamq; mirabilem in die illa terram Gessen, in qua populus meus est, ut non sint ibi muscæ: & scias quoniam ego Dominus in medio terræ.

23. Ponamque divisionem inter populum meum, & populum tuum: cras erit signum istud.

24. Fecitque Dominus ita. * Et venit musca gravissima in domos Pharaonis & servorum ejus, & in omnem terram Ægypti: corruptaque est terra ab hujuscemodi muscis.

* Sap. 16. v. 9.

25. Vocavitque Pharao Moysen & Aaron, & ait eis, ite & sacrificate Deo vestro in terra hac.

26. Et ait Moyses, Non potest ita fieri: abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro? quòd si mactaverimus ea quæ colunt Ægyptii coram eis, lapidibus nos obruent.

27. Viam trium dierum pergemus in solitudinem: & sacrificabimus Domino Deo nostro, *sicut præcepit nobis.

* Sup. 3. v. 18

28. Dixitque Pharao, Ego dimittam vos, ut sacrificetis Domino Deo vestro in deserto: veruntamen longius ne abeatis: rogate pro me.

29. Et ait Moyses, Egressus à te, orabo Dominum: & recedet musca à Pharaone, & à servis suis, & à populo ejus cras: veruntamen noli ultrà fallere, ut non dimittas populum sacrificare Domino.

Egres-

21. Quòd si non dimiseris populum meum, en ego mitto in te, & in servos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas 23 omne insectorum noxiorum genus, & replebuntur domus AEgyptiorum omni insectorum genere, insuper & terra ipsa, super quam ipsi *sunt*.

22. Et separabo in die illa ipsam terram Gosen, 24 in qua populus meus manet, ut non sit ibi ullum insectorum noxiorum genus: ut scias, quod ego Jehovah in medio terræ:

23. Et ponam redemptionem inter populum meum & 25 populum tuum: cras erit signũ hoc.

24. Et fecit Jehovah sic: venit enim omne insectorum noxiorum genus grave in domum Paroh, & *in* domum servorum ejus, & in omnem terram Misraim: *&* 26 corrumpebatur terra propter omne insectorum noxiorũ genus.

25. Vocavit autem Paroh Moseh & Aharon, & dixit, Ite, sacrificate Deo vestro in terra.

26. Et dixit Moseh, Non *est* rectum, 27 ut sic faciamus: quia, abominationem Misraim 28 sacrificaremus Jehovæ Deo nostro. ecce sacrificabimus abominationem Misraim in oculis eorum, & non lapidabunt nos?

27. Viam trium dierum pergemus in desertum, & sacrificabimus Jehovæ Deo nostro, quemadmodum 29 dixit nobis.

28. Dixitq; Paroh, Ego 30 dimittam vos, ut sacrificetis Jehovæ Deo vestro in deserto, veruntamen elongando non elongabitis vos pergẽdo: orate pro me.

29. Respondit Moseh, Ecce ego 31 egredior à te, & orabo Jehovam, 32 ut recedat omne insectorum noxiorum genus à Paroh, & à servis ejus, & à populo ejus cras: veruntamen ne addat Paroh 33 mentiri, non dimittendo populum *istum*, ut sacrificet Jehovæ.

Et

21. Wo nicht/ Sihe/ so wil ich allerley vnzifer lassen komen vber dich/ deine knechte/ dein volck/ vnd dein haus/ das aller Egypter heuser/ vnd das feld/ vnd was drauff ist/ vol vnzifers werden sollen.

22. Vnd wil des tages ein sonders thun/ mit dem lande Gosen/ da sich mein volck enthelt/ das kein vnzifer da sey. Auff das du innen werdest/ das ich der HERR bin auff erden allenthalben.

23. Vnd wil eine erlösung setzen zwischen meinem vnd deinem volck. Morgen sol das zeichen geschehen.

24. Vnd der HERR that also. Vnd es kam viel vnzifers in Pharao haus/ in seiner knechte heuser/ vnd vber gantz Egyptenland. Vnd das land ward verderbet von dem vnzifer.

25. Da foddert Pharao Mose vnd Aaron/ vnd sprach/ Gehet hin/ vnd opffert ewrem Gotte/ hie im lande.

26. Mose sprach/ Das taug nicht/ das wir also thun/ Denn wir würden der Egypter grewel opffern/ vnserm Gotte dem HERRN. Sihe/ wenn wir denn der Egypter grewel für jren augen opfferten/ würden sie vns nicht steinigen?

27. Drey tagreise wollen wir gehen in die wüsten/ vnd dem HERRN vnserm Gott opffern/ wie er vns gesagt hat.

28. Pharao sprach/ Ich wil euch lassen/ das jr dem HERRN ewrem Gott opffert in der wüsten/ alleine das jr nicht ferner ziehet/ vnd bittet für mich.

29. Mose sprach/ Sihe/ wenn ich hinaus von dir kome/ so wil ich den HERRN bitten/ das dis vnzifer von Pharao vnd seinen knechten/ vnd seinem volck genommen werde/ morgen des tages/ alleine teusche mich nicht mehr/ das du das volck nicht lassest dem HERRN zu opffern.

23. mixtionem; & plena erunt d. M. mixtione (v. 22. 24. 29. 31) & etiam terra, quam ipsi super eam. i. super quã Ex. 6. n. 6.

24. quam p. m. stãs (sc. est) super eam (v. 23.) ad non essendum.

25. inter p. t.

26. corrumpetur (Gen. 48. n. 11) s. à facie mixtionis. & Sec. P. ad Mose

27. adfaciendum sic.

28. sacrificabimus?

29. dicet ad nos.

30. dimittens (scil. ero) v. & sacrificabitis.

31. egrediens. scil. sum.

32. & recedet.

33. dolose agere (Gen. 31. n. 8) ad non dimittendum.

30. Vnd Mose gieng hin-aus von Pharao/ vnd bat den HERRN.

31. Vnd der that wie Mose gesaget hatte/ vnd schaffet das vnzifer weg von Pharao/ von seinen knechten / vnd von seinem volck/ das nicht eines vberbleib.

34. amovit mixtionem.

32. Aber Pharao verhertet sein hertz auch dasselbe mal/ vnd lies das volck nicht.

35. in vice hac.

Das IX. Cap.

Cap. 9.

DEr HERR sprach zu Mose / Gehe hinein zu Pharao/ vnd sprich zu jm/ Also sagt der HERR der Gott der Ebreer/ Las mein volck/ das sie mir dienen.

1. & servient m. (v. 13) quia si renuens (scil. fueris) tu ad dimittendum, & adhuc tu retinens (sc. fueris) eos.

2. Wo du dich des wegerst/ vnd sie weiter auffheltest/

3. Sihe/ so wird die hand des HERRN sein vber dein vieh auff dem felde/ vber pferde/ vber esel/ vber kamel / vber ochsen/ vber schafe / mit einer fast schweren pestilentz.

2. existēs (scil. erit) in acquisitione tua. v. 4. 6. 7.
3. in armento, & in grege.
4. verbū .i. res. Ex. 5. n. 19.

4. Vnd der HERR wird ein besonders thun/ zwischen dem vieh der Jsraeliter/ vnd der Egypter/ das nichts sterbe aus allem das die kinder Jsrael haben.

5. Vnd der HERR bestimpte eine zeit/ vnd sprach/ Morgen wird der HERR solchs auff erden thun.

5. verbū Ex. 5. n. 22. v seq.

6. Vnd der HERR that solchs des morgens/ vnd starb allerley vieh der Egypter / Aber des viehs der kinder Jsrael starb nicht eins.

6. non mortuum est unum.

7. Vnd Pharao sandte darnach/ vnd sihe/ es war des viehs Jsrael nicht eins gestorben. Aber das hertz Pharao ward verstockt/ vnd lies das volck nicht.

7. usque ad unum.

8. Da sprach der HERR zu Mose vnd Aaron/ Nemet

---

30. Et egressus est Moseh à Paroh, & oravit Jehovam:

31. Fecitq; Jehovah juxta verbum Moseh, & 34 abstulit omne insectorum noxiorum genus à Paroh, & à servis ejus, & á populo ejus: ne unum *quidem* remansit.

32. Et aggravavit Paroh cor suum etjam 35 hac vice, neq; dimisit populum.

CAP. IX.

DIxitq; Jehovah ad Moseh, Ingredere ad Paroh, & loquere ad eum, Sic dixit Jehovah Deus Ebræorum, Dimitte populum meum, 1 ut serviat mihi.

2. Quòd si renueris dimittere, & adhuc retinueris eos,

3. Ecce manus Jehovæ 2 erit in pecoribus tuis, quæ *sunt* in agro, in equis, in asinis, in camelis, 3 in bobus, & in ovibus, pestis gravis valdè.

4. Et dividet Jehovah inter pecora Israel & inter pecora Misraim, & non morietur ex omnibus quæ *sunt* filiis Israel 4 quicquam.

5. Et posuit Jehovah tempus, dicendo, Cras faciet Jehovah 5 rem hanc in terra.

6. Fecit ergo Jehovah rem hanc postridie, & mortuum est omne pecus Misraim: at de pecoribus filiorum Israel 6 ne unum quidem mortuum est.

7. Et misit Paroh, & & ecce non erat mortuum è pecoribus Israel 7 ne unum quidem. & aggravavit se cor Paroh, & non dimisit populum.

8. Dixitq; Jehovah ad Moseh & Aha-

---

30. Egressusque Moyses à Pharaone, oravit Dominum.

31. Qui fecit juxta verbum illius, & abstulit muscas à Pharaone, & à servis suis, & à populo ejus: non superfuit ne una quidem.

32. Et ingravatum est cor Pharaonis, ita ut nec hac quidem vice dimitteret populum.

CAP. IX.

DIxit autem Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & loquere ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

2. Quod si adhuc renuis, & retines eos.

3. Ecce manus mea erit super agros tuos: & super equos & asinos, & camelos, & oves, & boves, pestis valde gravis.

4. Et faciet Dominus mirabile inter possessiones Israël, & possessiones Ægyptiorum, ut nil omnino pereat ex his, quæ pertinent ad filios Israël.

5. Constituitque Dominus tempus, dicens: Cras faciet Dominus verbum istud in terra.

6. Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die: mortuaque sunt omnia animantia Ægyptiorum: de animalibus verò filiorum Israël nihil omnino periit.

7. Et misit Pharao ad videndum: nec erat quidquam mortuũ de his quæ possidebat Israël. Ingravatumque est cor Pharaonis, & non dimisit populum.

8. Et dixit Dominus ad Moysen, & Aaron: Tol-

---

30. Εξῆλθε δὲ Μωυσῆς ἀπὸ Φαραὼ, καὶ προσηύξατο πρὸς τὸν Θεόν.

31. Εποίησε δὲ Κύριος καθάπερ εἶπε Μωυσῆς, καὶ περιεῖλε τὴν κυνόμυιαν ἀπὸ Φαραὼ, καὶ ἀπὸ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ οὐ κατελείφθη οὐδεμία.

32. Καὶ ἐβάρυνε Φαραὼ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ καιροῦ τούτου, καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐξαποστεῖλαι τὸν λαόν.

Κεφαλ. θ.

ΕΙπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· εἴσελθε πρὸς Φαραὼ, καὶ ἐρεῖς αὐτῷ· τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Εβραίων, ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα μοι λατρεύσωσιν.

2. Ει μὲν οὖν μὴ βούλῃ ἐξαποστεῖλαι τὸν λαόν μου, ἀλλ᾽ ἔτι ἐγκρατεῖς αὐτοῦ,

3. Ιδοὺ χεὶρ Κυρίου ἔσται ἐν τοῖς κτήνεσί σου τοῖς ἐν τοῖς πεδίοις, ἔν τε τοῖς ἵπποις καὶ τοῖς ὑποζυγίοις, καὶ τῶν καμήλοις, καὶ βουσὶ, καὶ προβάτοις θάνατος μέγας σφόδρα.

4. Καὶ παραδοξάσω ἐγὼ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀναμέσον τῶν κτηνῶν τῶν Αιγυπτίων, καὶ ἀναμέσον τῶν κτηνῶν υἱῶν Ισραὴλ. καὶ οὐ τελευτήσει ἀπὸ πάντων τῶν Ισραὴλ υἱῶν ῥητόν.

5. Καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς ὅρον, λέγων· ἐν τῇ αὔριον ποιήσει Κύριος τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς.

6. Καὶ ἐποίησε Κύριος τὸ ῥῆμα τοῦτο τῇ ἐπαύριον. καὶ ἐτελεύτησε πάντα τὰ κτήνη τῶν Αιγυπτίων. ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν Ισραὴλ οὐκ ἐτελεύτησεν οὐδέν.

7. Ιδὼν δὲ Φαραὼ, ὅτι οὐκ ἐτελεύτησεν ἀπὸ τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν Ισραὴλ οὐδὲν, ἐβαρύνθη ἡ καρδία Φαραὼ, καὶ οὐκ ἀπέστειλε τὸν λαόν.

8. Ειπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ααρὼν, λέγων· λάβετε

ὑμῖν πλήρεις τὰς χεῖρας αἰθάλης καμιναίας, καὶ πασάτω Μουσῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐναντίον Φαραὼ, καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ γενηθήτω κονιορτὸς ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου.

9. Καὶ ἔσται ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐπὶ τὰ τετράποδα ἕλκη φλυκτίδες ἀναζέουσαι ἔν τε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν τοῖς τετράποσι, καὶ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου.

10. Καὶ ἔλαβε τὴν αἰθάλην τῆς καμιναίας ἐναντίον Φαραὼ, καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ ἔπασεν αὐτὴν Μωυσῆς εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐγένετο ἕλκη φλυκτίδες ἀναζέουσαι ἔν τε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν τοῖς τετράποσι.

11. Καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ φαρμακοὶ στῆναι ἐναντίον Μωυσῆ διὰ τὰ ἕλκη. ἐγένετο γὰρ τὰ ἕλκη ἐν τοῖς φαρμακοῖς, καὶ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου.

12. Ἐσκλήρυνε δὲ Κύριος τὴν καρδίαν Φαραὼ, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

13. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μουσῆν, ὄρθρισον τοπρωῒ, καὶ στῆθι ἐναντίον Φαραὼ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν· τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων, ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα λατρεύσωσί μοι.

14. Ἐν τῷ γὰρ νῦν καιρῷ ἐγὼ ἀποστέλλω πάντα τὰ συναντήματά μου εἰς τὴν καρδίαν σου, καὶ τῶν θεραπόντων σου, καὶ τοῦ λαοῦ σου· ἵνα ἴδῃς, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος, ὡς ἐγὼ ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

15. Νῦν γὰρ ἀποστείλας τὴν χεῖρά μου πατάξω σε, καὶ τὸν λαόν σου θανατώσω, καὶ ἐκτριβήσῃ ἀπὸ τῆς γῆς.

*Rom. 9. v. 17.

16. Καὶ ἕνεκα τούτου διετηρήθης, ἵνα ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν ἰσχύν μου. καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

17. Ἔτι οὖν σὺ ἐμποιῇ τοῦ λαοῦ μου, τοῦ μὴ ἐξαποστεῖλαι αὐτούς.

lite plenas manus cineris de camino, & spargat illum Moyses in cœlum coram Pharaone.

9. Sitque pulvis super omnem terram Ægypti: erunt enim in hominibus, & jumentis ulcera, & vesicæ turgentes in universa terra Ægypti.

10. Tuleruntque cinerem de camino, & steterunt coram Pharaone, & sparsit illum Moyses in cœlum: factaque sunt ulcera vesicarum turgentium in hominibus & jumentis:

11. Nec poterant malefici stare coram Moyse propter ulcera, quæ in illis erant, & in omni terra Ægypti.

12. Induravitque Dominus cor Pharaonis: & non audivit eos: sicut locutus est Dominus ad Moysen.

13. Dixitque Dominus ad Moysen: mane consurge, & sta coram Pharaone, & dices ad eum, Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

14. Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum, & super servos tuos, & super populum tuũ: ut scias quòd non sit similis mei in omni terra.

15. Nunc enim extendens manum percutiam te, & populum tuum peste, peribisque de terra.

16. *Idcirco autem posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra.

17. Adhuc retines populum meum: & non vis dimittere eum?

ron, Tollite vobis 8 plenas volas vestras è cinere fornacis, & spargat eum Moseh in cœlum in oculis Paroh.

9. Et 9 vertetur in pulverem super universam terram Misraim, eritq; super 10 homines & super animalia in ulcus germinans 11 inflationes in universa terra Misraim.

10. Tulerunt ergo 12 cinerem è fornace, & steterunt coram Paroh: tum sparsit eum Moseh in cœlum, & fuit ulcus inflationum germinans in hominibus & in animalibus:

11. Neq; poterant magi consistere coram Moseh 13 propter ulcera: erat enim ulcus in magis & in omnibus Aegyptiis.

12. Et roboravit Jehovah cor Paroh, neque obedivit eis, quemadmodum loquutus fuerat Jehovah ad Moseh.

13. Et dixit Jehovah ad Moseh, 14 Surge mane, & sta coram Paroh: dicq; ad eum, Sic dixit Jehovah Deus Hebræorum, Dimitte populum meum, ut serviat mihi:

14. Quoniam 15 hac vice ego mittam omnes plagas meas in cor tuum: & in servos tuos, & in populum tuum: ut scias quòd non *sit* 16 similis mei in universa terra:

15. Nunc enim 17 missurus sum manum meam, & percutiam te & populum tuum peste, & succidêris è terra.

16. Et profectò ob id constitui te, *nempe* 18 ut ostenderem tibi potentiam meam, utque narrent nomen meum in universa terra.

17. 19 Adhuc elevas te in populum meum, non dimittendo eum?

ewre feuste vol rus aus dem ofen/vnd Mose sprenge jn gegen himel für Pharao.

9. Das vber gantz Egyptenland steube / vnd böse schwartze blattern auffahren/ beide an menschen vnd an vieh/in gantz Egyptenland.

10. Vnd sie namen rus aus dem ofen/vnd traten für Pharao / Vnd Mose sprenget in gen himel/ Da furen auff böse schwartze blattern/ beide an menschen vnd an vieh.

11. Also das die zeuberer nicht kundten für Mose stehen/für den bösen blattern/ Denn es waren an den zeuberern eben so wol böse blattern/ als an allen Egyptern.

12. Aber der HERR verstocket das hertz Pharao / das er sie nicht höret/wie denn der HERR zu Mose gesagt hatte.

13. Da sprach der HERR zu Mose/Mach dich morgen früe auff/vnd trit für Pharao/ vnd sprich zu jm/ So saget der HERR der Ebreer Gott/ Las mein volck / das mirs diene.

14. Ich wil anders dißmal alle meine plage vber dich selbs senden/vber deine knechte/vnd vber dein volck/ das du innen werden solt/ das meines gleichen nicht ist in allen landen.

15. Denn ich wil jtzt meine hand ausrecken/vnd dich vnd dein volck mit pestilentz schlahen/das du von der erden solt vertilget werden.

16. Vnd zwar darumb hab ich dich erweckt / das meine krafft an dir erscheine / vnd mein name verkündigt werde in allen landen.

17. Du trittest mein volck noch vnter dich/vnd wils nicht lassen.

8. *plenitudinem pugillorum vestrorum favillæ fornacis.*

9. *erit.*

10. *Adam .i. hominem. (Gen. 11. n. 12) & super jumentum v 10. 19. 22*

11. *pustulas, vel, vesicas turgentes. v seq.*

12. *favillam fornacis.*

13. *à facie ulceris (Gen. 1. n. 17) quia erat u. in m. & in omni Ægypto.*

14. *manica su mane, & statue te (Ex. 8. n. 20.) c. P. & dices.*

15. *in vice hac ego mittens (sc. ero) o. p. m. ad cor t.*

16. *sicut ego.*

17. *misi. Gen. 21. n. 8.*

18. *propter ostendere tibi p. m. & propter narrare.*

19. *adhuc tu elevans te. scil. es!*

103.

20. pluere faciens (scil. ero) juxta tempus crastinū. g. g. a. q. n. f. sicut ipsa in M. à die fundari eam & usque nunc. 21. acquisitionem t. & omne quod tibi i. a. omnē hominem, & jumentū, quod invenietur. i. a. n. congregabitur i. d. & descendet. 22. timens. 23. acqu. s. ad domus. v. seq.

24. Voces (sic inf. v. 28. 33. 34.) c. g. & ambulavit i. s. t. e. pluere fecit. 25. sese accipiens in medio grandinis. gr. v. qua n. f. sicut ipsa in t. t. M. ex tunc. fuit i. g. 26. omne quod.

27. qua ibi. Gen. 40. n. 2.

18. Siehe/ich wil morgen vmb diese zeit einen sehr grossen hagel regen lassen/desgleichen in Egypten nicht gewesen ist/sint der zeit sie gegründet ist/bisher.

19. Vnd nu sende hin/vnd verware dein vieh vnd alles was du auff dem felde hast/ Denn alle menschen vnd vieh/das auff dem felde funden wird/vnd nicht in die heuser versamlet ist/so der hagel auff sie fellet/werden sterben.

20. Wer nu vnter den knechten Pharao des HERRN Wort fürchtet/der lies seine knechte vnd vieh in die heuser fliehen.

21. Welcher hertz aber sich nicht keret an des HERRN Wort/liessen jre knechte vnd vieh auff dem felde.

22. Da sprach der HERR zu Mose/Recke deine hand auff gen himel/das es hagele vber gantz Egyptenland/vber menschen/vber vieh/vnd vber alles kraut auff dem felde in Egyptenland.

23. Also recket Mose seinen stab gen himel/vnd der HERR lies donnern vnd hageln/das das fewer auff die erden schos.

24. Also lies der HERR hagel regen vber Egyptenland/das hagel vnd fewer vnternander furen so grawsam/das desgleichen in gantz Egyptenland nie gewesen war/sint der zeit leute drinnen gewesen sind.

25. Vnd der hagel schlug in gantz Egyptenland/alles was auff dem felde war/beide menschen vnd vieh/vnd schlug alles kraut auff dem felde/vnd zubrach alle beume auff dem felde.

26. On allein im lande Gosen/da die kinder Jsrael waren/da hagelts nicht.

27. Da schickt Pharao hin/vnd lies Mose vnd Aaron ruffen/vnd sprach zu jnen/

18. Ecce ego 20 pluam cras hoc ipso tempore grandinem gravem admodum: qualis non fuit in Misraim à die, quo fundata est usq; ad hoc tempus.

19. Nunc igitur mitte, congrega 21 pecus tuum, & quæcunq; habes in agro: omnes homines & pecora quæ inventa fuerint in agro, neque congregata fuerint in domum, descendet super ea grando, & morientur.

20. 22 Qui *itaq;* timuit verbum Jehovæ è servis Paroh, fugere fecit servos suos & 23 pecus suum in domum.

21. † At qui non apposuit cor suum ad verbum Jehovæ, dereliquit servos suos & pecus suum in agro.

22. Et dixit Jehovah ad Moseh, Extende manum tuam in cœlum, & erit grando in universa terra Misraim super homines & super bestias, & super omnem herbam agri in terra Misraim.

23. Extendit ergo Moseh virgam suam ad cœlum, & Jehovah dedit 24 tonitrua, & grandinem, descenditq; ignis super terram, & pluit Jehovah grandinem super terram Misraim.

24. Et fuit grando, & ignis 25 mistus grandini gravis valdè: qualis non fuit in tota terra Misraim, ex quo facta est in gentem.

25. Et percussit grando in universa terra Misraim 26 quicquid *erat* in agro, ab homine usq; ad bestiam: omnem quoq; herbam agri percussit grando, & omnem arborem agri confregit.

26. Tantum in terra Gosen, 27 in qua *erant* filii Israel, non fuit grando.

27. Misit ergo Paroh, & accersivit Moseh & Aharon, & dixit illis, Peccavi

18. En pluam cras hac ipsa hora grandinem multam nimis: qualis non fuit in Ægypto a die qua fundata est, usque in præsens tempus.

19. Mitte ergo jam nunc, & congrega iumenta tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim & jumenta, & universa quæ inventa fuerint foris, nec congregata de agris, cecideritque super ea grando, morientur.

20. Qui timuit verbum Domini de servis Pharaonis, fecit confugere servos suos, & jumenta in domos:

21. Qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit servos suos, & jumenta in agris.

22. Et dixit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cœlum, ut fiat grando in universa terra Ægypti super homines, & super jumenta, & super omnem herbam agri in terra Ægypti.

23. * Extenditque Moyses virgam in cœlum, & Dominus dedit tonitrua, & grandinem, ac discurrentia fulgura super terram: pluitque Dominus grandinem super terram Ægypti.

24. Et grando, & ignis mista pariter ferebantur: tantæque fuit magnitudinis, quanta antè nunquam apparuit in universa terra Ægypti, ex quo gens illa condita est.

25. Et percussit grando in omni terra Ægypti cunꝯta quæ fuerunt in agris, ab homine usque ad jumentum: cunꝯtamq; herbam agri percussit grando, & omne lignum regionis confregit.

26. Tantùm in terra Gessen, ubi erant filii Israël, grando non cecidit.

27. Misitque Pharao, & vocavit Moysen & Aaron, dicens ad eos: Pecca-

18. Ἰδοὺ ἐγὼ βρέχω ταύτην τὴν ὥραν αὔριον χάλαζαν πολλὴν σφόδρα, ἥτις τοιαύτη οὐ γέγονεν ἐν Αἰγύπτῳ, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἔκτισαι, καὶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

19. Νῦν οὖν κατάσπευσον συναγαγεῖν τὰ κτήνη σου, καὶ ὅσα σοί ἐστιν ἐν τῷ πεδίῳ. πάντες γὰρ οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὰ κτήνη, ὅσα ἂν εὑρεθῇ ἐν τοῖς πεδίοις, καὶ μὴ εἰσέλθῃ εἰς οἰκίαν, πέσῃ δὲ ἐπ' αὐτὰ ἡ χάλαζα, τελευτήσει.

20. Ὁ φοβούμενος τὸ ῥῆμα Κυρίου τῶν θεραπόντων Φαραὼ, συνήγαγε τὰ κτήνη αὐτοῦ εἰς τοὺς οἴκους.

21. Ὃς δὲ μὴ προσέσχεν τῇ διανοίᾳ εἰς τὸ ῥῆμα Κυρίου, ἀφῆκε τὰ κτήνη ἐν τοῖς πεδίοις.

22. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἔσται χάλαζα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου, ἐπί τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ κτήνη, καὶ ἐπὶ πᾶσαν βοτάνην τὴν ἐπὶ τῆς γῆς.

23. Ἐξέτεινε δὲ Μωυσῆς τὴν χεῖρα εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ Κύριος ἔδωκε φωνὰς καὶ χάλαζαν· καὶ διέτρεχε τὸ πῦρ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἔβρεξε Κύριος χάλαζαν ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου. * Sap. 16. v. 16. & 19. v. 19.

24. Ἦν δὲ ἡ χάλαζα καὶ τὸ πῦρ φλογίζον ἐν τῇ χαλάζῃ. ἡ δὲ χάλαζα πολλὴ σφόδρα, ἥτις τοιαύτη οὐ γέγονεν ἐν Αἰγύπτῳ, ἀφ' ἧς γεγένηται ἐπ' αὐτῆς ἔθνος.

25. Ἐπάταξε δὲ ἡ χάλαζα ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου πάντα ὅσα ἦν ἐν τῷ πεδίῳ, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους. καὶ πᾶσαν βοτάνην ἐν τῷ πεδίῳ ἐπάταξεν ἡ χάλαζα. καὶ πάντα τὰ ξύλα τὰ ἐν τοῖς πεδίοις συνέτριψεν.

26. Πλὴν ἐν γῇ Γεσὲμ, οὗ ἦσαν υἱοὶ Ἰσραὴλ, οὐκ ἐγένετο ἡ χάλαζα.

27. Ἀποστείλας δὲ Φαραὼ, ἐκάλεσε τὸν Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἡμάρτηκα τὸ

νεν, ὁ Κύριος δίκαιος, ἐγὼ καὶ ὁ λαός μου ἀσεβεῖς.

28. Προσεύξασθε οὖν πρὸς Κύριον, καὶ παυσάσθω τοῦ γενηθῆναι φωνὰς Θεοῦ, καὶ χάλαζαν, καὶ πῦρ, καὶ ἐξαποστελῶ ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἔτι προστεθήσεσθε μένειν.

29. Εἶπε δὲ αὐτῷ Μωυσῆς· ὡς ἂν ἐξέλθω τὴν πόλιν, ἐκπετάσω τὰς χεῖράς μου πρὸς Κύριον. καὶ αἱ φωναὶ παύσονται, καὶ ἡ χάλαζα, καὶ ὁ ὑετὸς οὐκ ἔσται ἔτι. ἵνα γνῷς, ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ γῆ.

30. Καὶ σὺ καὶ οἱ θεράποντές σου ἐπίσταμαι, ὅτι οὐδέ πω πεφόβησθε τὸν Κύριον.

31. Τὸ δὲ λίνον καὶ ἡ κριθὴ ἐπλήγη. ἡ γὰρ κριθὴ παρεστηκυῖα, τὸ δὲ λίνον σπερματίζον.

32. Ὁ δὲ πυρὸς καὶ ἡ ὀλύρα οὐκ ἐπλήγη, ὄψιμα γὰρ ἦν.

33. Ἐξῆλθε Μωυσῆς ἀπὸ Φαραὼ ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐξεπέτασε τὰς χεῖρας πρὸς Κύριον, καὶ αἱ φωναὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἡ χάλαζα, καὶ ὁ ὑετὸς οὐκ ἔσταξεν ἐπὶ τὴν γῆν.

34. Ἰδὼν δὲ Φαραὼ, ὅτι πέπαυται ὁ ὑετὸς, καὶ ἡ χάλαζα, καὶ

αἱ Φω-

vi etiam nunc, Dominus justus: & ego & populus meus impii.

28. Orate Dominum ut desinant tonitrua Dei, & grando: ut dimittam vos, & nequaquam hic ultra maneatis.

29. Ait Moyses: Cùm egressus fuero de urbe, extendam palmas meas ad Dominum, & cessabunt tonitrua, & grando non erit, ut scias quia Domini est terra.

30. Novi autem quòd & tu, & servi tui necdum timeatis Dominum Deum.

31. * Linum ergo, & hordeum læsum est, eò quòd hordeum esset virens, & linum jam folliculos germinaret:

32. Triticum autem, & far non sunt læsa, quia serotina erant.

33. Egressúsque Moyses a Pharaone ex urbe, tetendit manus ad Dominum: & cessaverunt tonitrua & grando, nec ultra stillavit pluvia super terram.

34. Videns autem Pharao quòd cessasset pluvia,

&

hac vice: Jehovah justus est, at ego & populus meus impii.

28. Orate 28 Jehovam, & sufficiat *illi*, ita ut non sint *posthac* tonitrua Dei, & grando: & dimittam vos, & 29 amplius non manebitis.

29. Et dixit illi Moseh, 30 Quum egressus fuero ex urbe, extendam palmas meas ad Jehovam & tonitrua cessabunt, & grando non erit ultra: ut scias, quòd Jehovæ *est* terra.

30. 31 Scio quod & tu & servi tui antequam *orem* timeatis à facie Jehovæ Dei.

31. Et linum & hordeum 32 fuerunt percussa: quia hordeum viride *erat*, & linum *in* calamo:

32. At triticum & Zea non sunt percussa, quód 33 serotina essent.

33. Egressus est ergo Moseh à Paroh 34 de urbe, & extendit palmas suas ad Jehovam: cessaveruntq; tonitrua, & grando & pluvia non est effusa super terram.

34. 35 Videns autem Paroh quód cessasset pluvia, & g ando,

Ich hab das mal mich versündiget/ Der HERR ist gerecht Ich aber vnd mein volck sind Gottlose.

28. Bittet aber den HERRN/ das auffhöre solch donnern vnd hageln Gottes/ So wil ich euch lassen/ das jr nicht lenger hie bleibet.

29. Mose sprach zu jm/ Wenn ich zur stad hinaus kome/ wil ich meine hende ausbreiten gegen dem HERRN/ so wird der donner auffhören/ vnd kein hagel mehr sein/ auff das du innen werdest/ das die erde des HERRN sey.

30. Ich weis aber/ das du vnd deine knechte euch noch nicht fürchtet für Gott dem Herrn.

31. Also ward geschlagen der flachs vnd die gersten/ Denn die gersten hatte geschosset/ vnd der flachs knoten gewonnen.

32. Aber der weitze vnd rocken ward nicht geschlagen/ denn es war spat getreide.

33. So gieng nu Mose von Pharao zur stad hin aus/ vnd breitet seine hende gegen dem HERRN/ vnd der donner vnd hagel höreten auff/ vnd der regen troff nicht mehr auff erden.

34. Da aber Pharao sahe/ daz der regen vnd donner vnd ha-

gel

*Psal. 78 v. 47. & 105. v. 33.

28. *ad 3. & multū ab essendo voces Dei.*

29. *& non adderis stare, vel, manere.* 30 *sicut egredi me urbē.*

31. *& tu & servi tui. (scil. sciatis) Novi antequam timeatis a f. J. D. quidvis scil. vos potius perpessuros.*

32. *fuit percussum. quia h. Abib (.i. culmus. sc. erat) & linum calamus.*

33. *caliginosa ipsa.*

34. *civitatem*

35. *& vidit P,*

gel auffhöret/versündiget er sich weiter/vnd verhertet sein hertz/er vnd seine knechte.
35. Also ward des Pharao hertz verstockt/das er die kinder Jsrael nicht lies/wie denn der HERR geredt hatte durch Mose.

Das X. Cap.

Vnd der HERR sprach zu Mose/Gehe hinein zu Pharao/ Denn ich hab sein vnd seiner knechte hertz verhertet / auff das ich diese meine zeichen vnter jnen thu.
2. Vnd das du verkündigest für den ohren deiner kinder/ vnd deiner kindskinder / was ich in Egypten ausgericht habe/vnd wie ich meine zeichen vnter jnen beweiset habe/Das jr wisset/Jch bin der HERR.
3. Also giengen Mose vnd Aaron hinein zu Pharao/ vnd sprachen zu jm / so spricht der HERR/der Ebreer Gott/ Wie lange wegerstu dich für mir zu demütigen / das du mein volck lassest mir zu dienen?
4. Wegerstu dich mein volck zu lassen/Sihe/so wil ich morgen hewschrecken komen lassen an allen örten.
5. Das sie das land bedecken/Also/das man das land nicht sehen könne. Vnd sollen fressen was euch vberig vnd errettet ist für dem hagel/ vnd sollen alle ewre grünende bewme fressen auff dem felde.
6. Vnd sollen erfüllen dein haus/aller deiner knechte heuser/vnd aller Egypter heuser/ Desgleichen nicht gesehen haben deine veter/vnd deiner veter veter / sint der zeit sie auff erden gewesen/biß auff diesen tag. Vnd er wand sich / vnd gieng von Pharao hinaus.
7. Da sprachen die knechte Pharao zu jm / Wie lange sollen wir damit geplagt sein? Las die leute ziehen / das sie dem HERRN jrem Gott dienen/Wiltu zuvor erfaren/ das Egypten vntergangen sey?

Mose

---

do, & tonitrua, 36 rursum peccavit, & aggravavit cor suum ipse & servi ejus:
35. Et roboratum est cor Paroh, nec dimisit filios Israel, quemadmodum dixerat Jehovah per manum Moseh.

CAP. X.

Dixitq; Jehovah ad Moseh, Ingredere ad Paroh: quia ego aggravavi cor ejus, & cor servorum ejus, 1 ut ponam signa mea hæc in medio ejus,
2. Et ut narres in auribus filii tui, & filii filii tui, quæ fecerim in Misraim, & signa mea quæ posui in eis: sciatisque quód ego Jehovah.
3. Et ingressus est Moseh & Aharon ad Paroh, dixeruntque illi, Sic dixit Jehovah Deus Ebræorum, 2 Quousque renues humiliari coram me? dimitte populum meum, 3 ut serviat mihi.
4. Quod si 4 renuas dimittere populum meum, ecce ego 5 inducam cras locustas in regionem tuam:
5. Et operient superficiem terræ, neque poterit *quisquam* videre terram: 6 depascentq; residuum quod evasit, quod relictum est vobis á grandine: comedent quoque omnem arborem germinantem vobis in agro.
6. Et 7 replebunt domos tuas, & domos omnium servorum tuorum, & domos omnium Aegyptiorum: quales non viderunt patres tui, & patres patrum tuorum 8 á die qua fuerunt super terram usque ad diem hanc. Et vertit sese, egressusq; est, á Paroh.
7. Dixerunt autem servi Paroh ad eum, Quousque erit iste nobis in laqueum? dimitte viros, 9 ut serviant Jehovæ Deo suo: num ante vis scire, quod periit Misraim?

Et

& grando & tonitrua, auxit peccatum.
35. Et ingravatum est cor ejus, & servorum illius, & induratum nimis: nec dimisit filios Israel, sicut præceperat Dominus per manum Moysi.

CAP. X.

Et dixit Dominus ad Moysen, Ingredere ad Pharaonem: ego enim induravi cor ejus, & servorum illius, ut faciam signa mea hæc in eo.
2. Et narres in auribus filii tui, & nepotum tuorum, quoties contriverim Ægyptios, & signa mea fecerim in eis: & sciatis quia ego Dominus.
3. Introierunt ergo Moyses & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei, Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: usque quo non vis subjici mihi? dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.
4. *Sin autem resistis, & non vis dimittere eum: ecce ego inducam cras locustam in fines tuos:
5. Quæ operiet superficiem terræ, ne quicquam ejus appareat, sed comedatur quod residuum fuerit grandini. corrodet enim omnia ligna, quæ germinant in agris.
6. Et implebunt domos tuas, & servorum tuorum, & omnium Ægyptiorum: quantam non viderunt patres tui, & avi, ex quo orti sunt super terram, usque in præsentem diem. Avertitque se, & egressus est á Pharaone.
7. Dixerunt autem servi Pharaonis ad eum: usquequo patiemur hoc scandalum? dimitte homines, ut sacrificent Domino Deo suo. nonne vides quód perierit Ægyptus?

Revo-

αἱ φωναὶ, προσέθετο τοῦ ἁμαρτάνειν. καὶ ἐβάρυνεν αὐτοῦ τὴν καρδίαν, καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ.
35. Καὶ ἐσκληρύνθη ἡ καρδία φαραὼ· καὶ οὐκ ἐξαπέστειλε τοὺς υἱοὺς Ισραὴλ, καθάπερ ἐλάλησε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

Κεφαλ. ι.

Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων· εἴσελθε πρὸς φαραώ· ἐγὼ γὰρ ἐσκλήρυνα αὐτοῦ τὴν καρδίαν, καὶ τὴν καρδίαν τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, ἵνα ἑξῆς ἐπέλθῃ τὰ σημεῖα μου ταῦτα ἐπ' αὐτοὺς.
2. Ὅπως διηγήσησθε εἰς τὰ ὦτα τῶν τέκνων ὑμῶν, καὶ τοῖς τέκνοις τῶν τέκνων ὑμῶν, ὅσα ἐμπέπαιχα τοῖς Αἰγυπτίοις, καὶ τὰ σημεῖά μου, ἃ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς· καὶ γνώσεσθε, ὅτι ἐγὼ Κύριος.
3. Εἰσῆλθε δὲ Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐναντίον φαραὼ, καὶ εἶπαν αὐτῷ· τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων, ἕως τίνος οὐ βούλει ἐντραπῆναί με, ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου ἵνα λατρεύσωσί μοι.
4. Ἐὰν δὲ μὴ θέλῃς σὺ ἐξαποστεῖλαι τὸν λαόν μου, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάγω ταύτῃ τῇ ὥρᾳ αὔριον ἀκρίδα πολλὴν ἐπὶ πάντα τὰ ὅριά σου.
5. Καὶ καλύψει τὴν ὄψιν τῆς γῆς, καὶ οὐ δυνήσῃ κατιδεῖν τὴν γῆν, καὶ κατέδεται πᾶν τὸ περισσὸν τὸ καταλειφθὲν, ὃ κατέλιπεν ὑμῖν ἡ χάλαζα, καὶ κατέδεται πᾶν τὸ ξύλον τὸ φυόμενον ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς.
6. Καὶ πλησθήσονταί σου αἱ οἰκίαι, καὶ αἱ οἰκίαι τῶν θεραπόντων σου, καὶ πᾶσαι αἱ οἰκίαι αἱ ἐν πάσῃ τῇ γῇ τῶν Αἰγυπτίων· ἃ οὐδέποτε ἑωράκασιν οἱ πατέρες σου, οὐδὲ οἱ πρόπαπποι αὐτῶν, ἀφ' ἧς ἡμέρας γεγόνασιν ἐπὶ τῆς γῆς ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. καὶ ἐκκλίνας Μωυσῆς ἐξῆλθεν ἀπὸ φαραώ.
7. Καὶ λέγουσιν οἱ θεράποντες φαραὼ πρὸς αὐτόν· ἕως τίνος ἔσται τοῦτο ἡμῖν σκῶλον; ἐξαπόστειλον τοὺς ἀνθρώπους· ὅπως λατρεύσωσι Κυρίῳ τῷ Θεῷ αὐτῶν· ἢ εἰδέναι βούλει, ὅτι ἀπόλωλεν Αἴγυπτος.

Καὶ

---

36. & addidit ad peccandum.

Cap. 10.

1. propter ponere me.

2. usquequo renuisti (.i. renuis. Ex. 5. n. 16.) h. c. m. d. p. m.
3. & servient m. Ex. 9. n. 1.
4. renuens tu scis.
5. venire faciens locustam (Ex. 7. n. 10. infra v. 13) in terminum tuum & operiet oculum.t (v. 15. Num. 11. v. 7. metonym)
6. & comedet residuum evasionis relictum vob. ex a.
7. plenæ erunt domus tuæ &c.
8. á die esse eos s. t.
9. & servient D. s. n. a. scies q. p. M.

* Sap. 16. v. 9.

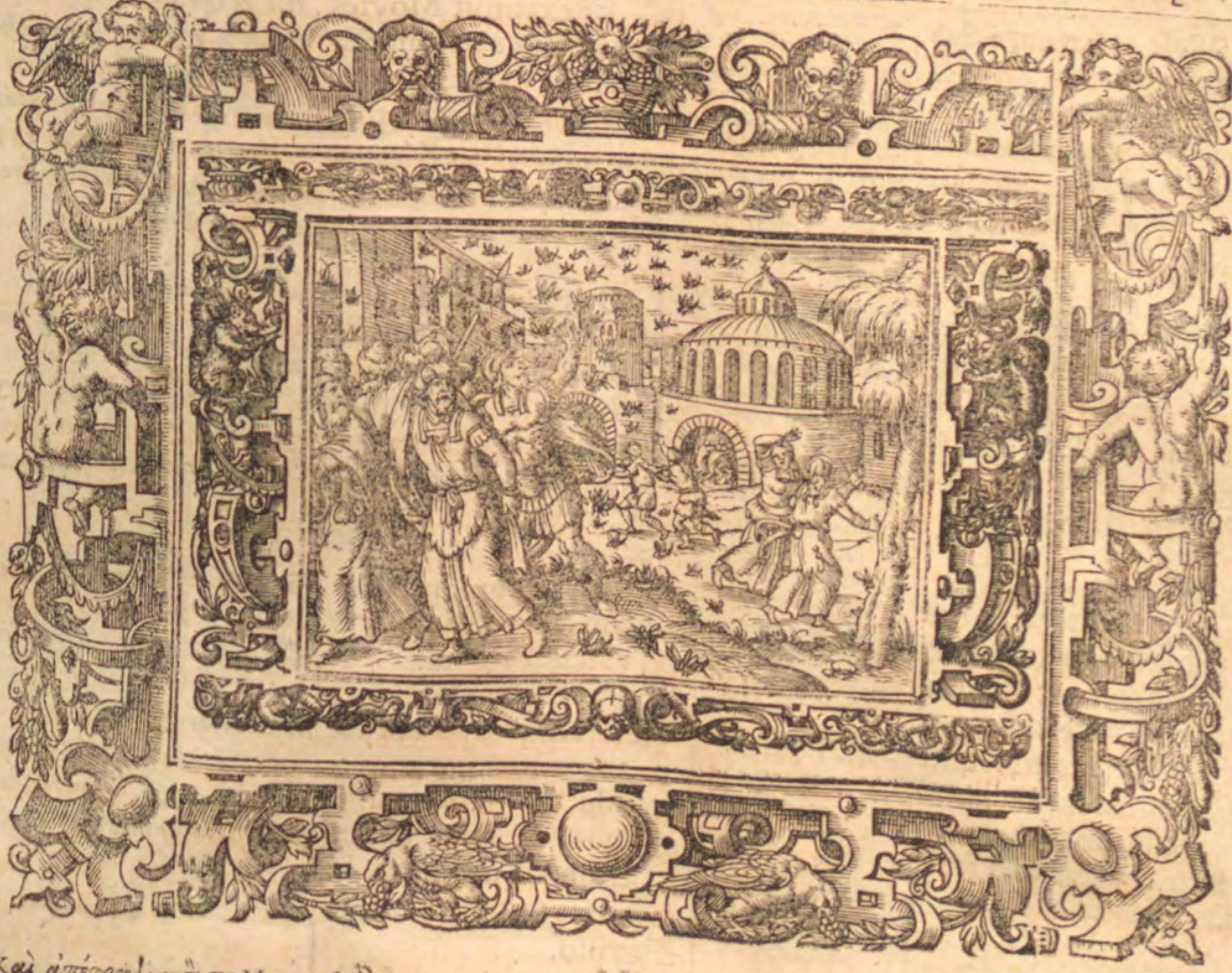

8. Καὶ ἀπέστρεψαν τέ τε Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν πρὸς Φαραώ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πορεύεσθε καὶ λατρεύσατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν. τίνες δὲ καὶ τίνες εἰσὶν οἱ πορευόμενοι;

9. Καὶ λέγει Μωυσῆς, σὺν τοῖς νεανίσκοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις πορευσόμεθα, σὺν τοῖς υἱοῖς, καὶ θυγατράσι, καὶ προβάτοις, καὶ βουσὶν ἡμῶν. ἔστι γὰρ ἑορτὴ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

10. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ἔστω οὕτως, Κύριος μεθ' ἡμῶν, καθότι ἀποστέλλω ὑμᾶς. μὴ καὶ τὴν ἀποσκευὴν ὑμῶν; ἴδετε, ὅτι πονηρία πρόκειται ὑμῖν

11. Μὴ οὕτως, πορευέσθωσαν δὲ οἱ ἄνδρες, καὶ λατρευσάτε τῷ Θεῷ, τοῦτο γὰρ αὐτοὶ ἐκζητεῖτε. ἐξέβαλον δὲ αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου Φαραώ.

12. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὴν γῆν Αἰγύπτου, καὶ ἀναβήτω ἀκρὶς ἐπὶ τὴν γῆν Αἰγύπτου, καὶ κατέδεται πᾶσαν τὴν βοτάνην τῆς γῆς καὶ πάντα τὸν καρπὸν τῶν ξύλων, ὃν ὑπελίπετο ἡ χάλαζα.

* Ioel. 1 v. 4.

8. Revocaveruntq; Moysen, & Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis: Ite, sacrificate Domino Deo vestro: quinam sunt qui ituri sunt?

9. Ait Moyses, Cum parvulis nostris, & senioribus pergemus, cum filiis & filiabus, cum ovibus & armentis: est enim solennitas Domini Dei nostri.

10. Et respondit Pharao: Sic Dominus sit vobiscum, quomodo ego dimittam vos, & parvulos vestros: cui dubium est quòd pessime cogitetis?

11. Non fiet ita, sed ite tantùm viri, & sacrificate Domino: hoc enim & ipsi petistis. Statimq; ejecti sunt de conspectu Pharaonis.

12. Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super terram Ægypti ad locustam, ut ascendat super terram, * & devoret omnem herbam, quæ residua fuerit grandini.

8. Et [10] revocatus est Mosch & Aharon ad Paroh: [11] quibus dixit, Ite, servite Jehovæ Deo vestro: quinam sunt, [12] qui ituri sunt?

9. Et dixit Mosch, [13] Cum parvulis nostris, & cum senibus nostris ibimus: cum filiis nostris, atq; filiabus nostris cum pecoribus nostris, & armentis nostris ibimus: quia solennitas Jehovæ *est* nobis.

10. Dixit ergo illis, [14] Sit ita, Jehovah! vobiscum ut dimittam vos & parvulos vestros: videte quòd malum *est* contra faciem vestram.

11. Non sic, ite nunc viri, & servite Jehovæ: nam hoc ipsum vos [15] quæritis. Et expulit eos à facie [16] sua.

12. Dixitq; Jehovah ipsi Mosch, Extende manum tuam super terram Misraim [17] pro locusta: & ascēdat super terram Misraim, & depascat omnem herbam terræ, *nempe* quicquid reliquit grando.

8. Mose vnd Aaron wurden wider zu Pharao bracht/ der sprach zu jnen/ Gehet hin/ vnd dienet dem HERRN ewrem Gott. Welche sind sie aber/ die hinziehen sollen?

9. Mose sprach/ Wir wollen ziehen/ mit jung vnd alt/ mit sönen vnd töchtern/ mit schafen vnd rindern/ Denn wir haben ein fest des HERRN.

10. Er sprach zu jnen/ Awe ja/ der HERR sey mit euch/ Solt ich euch vnd ewre kinder dazu ziehen lassen? Sehet da/ ob jr nicht böses fürhabt?

11. Nicht also/ sondern jr menner ziehet hin/ vnd dienet dem HERRN/ denn das habt jr auch gesucht/ Vñ man sties sie heraus von Pharao.

12. Da sprach der HERR zu Mose/ Recke deine hand vber Egyptenland/ vmb die hewschrecken/ das sie auff Egyptenland komen/ vnd fressen alles kraut im lande auff/ sampt alle dem/ das dem hagel vberblieben ist.

10. redire factus, vel reductus est. 11. & dixit ad eos. 12. quis & quis euntes. sc. erunt? 13. in (i. cum. sic infra) pueris n. e. c. s. n. i. c. f. n. & cum filiabus n. c. grege n. & cum armento n. i. 14. erit ita, ? v. sicut d. v. Chald. sit VERBUM Domini in adjutorium vestrum, Ex. 6. n. 8 15. quærentes. scil. estis. 16. Pharaonis. Enall. Subst. pro relat. 17. in (pro) l. & ascendet.

1231

18. *mane fuit, & & vent.*

19. *ascendit locusta.*
20. *requiescere fecit .i.o.t. M. gravem v. a. illam n. fuit sic locusta sicut hæc & post eam non erit sic. & operuit oculũ t. r. & obscura fuit t. & comedit &c. arboris &c. arbore & in herba sing. pro pl. n. 5. sic v 19.*
21. *omnis viror.*
22. *tolle.*
23. *auferet.*
24. *ad Jehovam.*
25. *mariũ i. marinum. (Gen. 24. n. 94) .i. occident. Nam mare mediterraneum Ægypto & Palæstinæ ad occidentem fuit. Gen. 28. n. 13.*
26. *defixit eam (loc.) in mare junci (vel algæ .i. algosum) non r. l. una.*
27. *super c. & erit obscuritas s. t. M. & palpabit sc. Ægyptius.*
28. *fuit obscuritas caliginis .i. caliginosa.*

13. Mose recket seinen stab vber Egyptenland/ Vnd der HERR treib einen ostwind ins land den gantzen tag vnd die gantze nacht/ vnd des morgens füret der ostwind die hewschrecken her.

14. Vnd sie kamen vber gantz Egyptenland/ vnd liessen sich nider an allen örten in Egypten/ so sehr viel/ das zuvor desgleichen nie gewesen ist/ noch hinfurt sein wird.

15. Denn sie bedeckten das land vnd verfinsterten es. Vnd sie frassen alles kraut im lande auff/ vnd alle früchte auff den beumen/ die dem hagel waren vberblieben/ vnd liessen nichts grünes vberig an den beumen/ vnd am kraut auff dem felde in gantz Egyptenland.

16. Da foddert Pharao eilend Mose vnd Aaron/ vnd sprach/ Ich hab mich versündigt an dem HERRN/ ewrem Gott/ vnd an euch.
17. Vergib mir meine sünde diszmal auch/ vnd bittet den HERRN ewren Gott/ das er doch nur diesen tod von mir wegneme.
18. Vnd er gieng aus von Pharao / vnd bat den HERRN.
19. Da wendet der HERR einen sehr starcken westwind/ vnd hub die hewschrecken auff/ vnd warff sie ins schilffmeer/ das nicht eine vberig bleib/ an allen orten Egypti.

20. Aber der HERR verstockt Pharao hertz/ das er die kinder Israel nicht lies.
21. Der HERR sprach zu Mose/ Recke deine hand gen himel/ das so finster werde in Egyptenland/ das mans greifen mag.

22. Vnd Mose recket seine hand gen himel/ Da ward ein dick finsternis in gantz Egyptenland drey tage.

Das

13. Extendit itaque Moseh virgam suam super terram Misraim, & Jehovah adduxit ventum orientalem in terram tota die illa, & tota nocte: 18 mane facto, ventus orientalis elevavit locustas.

14. Et 19 ascenderunt locustæ super totam terram Misraim, & 20 demisit in omnem terminum Misraim graves valde: ante illas non fuerunt tales locustæ, nec post illas futuræ sunt tales.
15. Operueruntq; superficiem totius regionis, & obscurata fuit terra, comederuntq; omnem herbam terræ, atq; omnem fructum arborum, quem reliquerat grando: neq; remansit 21 quicquã viride in arboribus & in herbis agri in tota terra Misraim.

16. Tunc festinavit Paroh vocare Moseh & Aharon, & dixit: Peccavi in Jehovam Deum vestrum & vos,
17. Nunc ergo 22 remitte quæso peccatum meum duntaxat vice hac, & orate Jehovam Deum vestrũ, & 23 auferat à me tantum mortem istam.
18. Et egressus est à Parone, & oravit 24 Jehovam.
19. Et convertit Jehovah ventum 25 occidentalem fortem valde, & sustulit locustas, & 26 dejecit eas in mare Suph: non remansit locusta ulla in tota regione Misraim.

20. Et roboravit Jehovah cor Paroh neque demisit filios Israel.
21. Dixitq; Jehovah ad Moseh, extende manum tuam 27 ad cœlum, & erunt tenebræ super terram Misraim, & palpabit tenebras.

22. Et extendit Moseh manum suam in cœlum, & 28 fuerunt tenebræ caliginosæ in tota terra Misraim tribus diebus.

Non

13. Et extendit Moyses virgam super terram Ægypti: & Dominus induxit ventum urentem tota die illa, & nocte: & manè facto, ventus urens levavit locustas,

14. Quæ ascenderunt super universam terram Ægypti: & sederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec postea futuræ sunt.
15. Operueruntque universam superficiem terræ, vastantes omnia. Devorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat: nihil quoque omnino virens relictum est in lignis, & in herbis terræ, in cuncta Ægypto.
16. Quam ob rem festinus Pharao vocavit Moysen & Aaron, & dixit eis: Peccavi in Dominum Deum vestrum, & in vos.
17. Sed nunc dimitte peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deum vestrum, ut auferat à me mortem istam.
18. Egressusq; est Moyses de conspectu Pharaonis, & oravit Dominum.
19. Qui flare fecit ventum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam projecit in mare rubrum: non remansit ne una quidem in cunctis finibus Ægypti.
20. Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israël.
21. Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cœlum: & sint tenebræ super terram Ægypti tam densæ, ut palpari queant.
22. Extenditque Moyses manum in cœlum, & factæ sunt tenebræ horribiles in universa terra Ægypti tribus diebus.

Nemo

13. Καὶ ἐξέτεινε Μωυσῆς τὴν ῥάβδον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ Κύριος ἐπήγαγεν ἄνεμον νότον ἐπὶ τὴν γῆν, ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ ὅλην τὴν νύκτα, τὸ πρωῒ ἐγενήθη, καὶ ὁ ἄνεμος ὁ νότος ἀνέλαβε τὴν ἀκρίδα.

14. Καὶ ἀνήγαγεν αὐτὴν ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου, καὶ κατέπαυσεν ἐπὶ πάντα τὰ ὅρια Αἰγύπτου πολλὴ σφόδρα. προτέρα αὐτῆς οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀκρὶς, καὶ μετὰ ταύτην οὐκ ἔσται οὕτως.

15. Καὶ ἐκάλυψε τὴν ὄψιν τῆς γῆς, καὶ ἐφθάρη ἡ γῆ. καὶ κατέφαγε πᾶσαν τὴν βοτάνην τῆς γῆς, καὶ πάντα τὸν καρπὸν τῶν ξύλων, ὃς ὑπελείφθη ἀπὸ τῆς χαλάζης. οὐχ ὑπελείφθη χλωρὸν οὐδὲν ἐν τοῖς ξύλοις, καὶ ἐν πάσῃ βοτάνῃ τοῦ πεδίου, ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου.

16. Κατέσπευδεν δὲ Φαραὼ καλέσαι Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν, λέγων. ἡμάρτηκα ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ εἰς ὑμᾶς.

17. Προσδέξασθε οὖν μου τὴν ἁμαρτίαν ἔτι καὶ νῦν, καὶ προσεύξασθε πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, καὶ περιελέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸν θάνατον τοῦτον.
18. Ἐξῆλθε δὲ Μωυσῆς ἀπὸ Φαραὼ, καὶ ηὔξατο πρὸς τὸν Θεόν.

19. Καὶ μετέβαλεν Κύριος ἄνεμον ἀπὸ θαλάσσης σφοδρὸν, καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀκρίδα, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὴν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν. καὶ οὐχ ὑπελείφθη ἀκρὶς μία ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου.

20. Καὶ ἐσκλήρυνε Κύριος τὴν καρδίαν Φαραὼ, καὶ οὐκ ἐξαπέστειλε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ.
21. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ γενηθήτω σκότος ἐπὶ τὴν γῆν Αἰγύπτου, ψηλαφητὸν σκότος.

22. Ἐξέτεινε δὲ Μωυσῆς τὴν χεῖρα εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐγένετο σκότος, γνόφος, καὶ θύελλα ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου τρεῖς ἡμέρας.

Καὶ

*Sap. 17. v. 2. Sap. 18. v. 1.

23. Καὶ οὐκ εἶδεν οὐδεὶς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἐξανέστη οὐδεὶς ἐκ τῆς κοίτης αὐτοῦ τρεῖς ἡμέρας· πᾶσι δὲ τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ ἦν φῶς ἐν πᾶσιν οἷς κατεγίνοντο.

24. Καὶ ἐκάλεσε Φαραὼ Μωυσῆν καὶ Ααρὼν, λέγων· βαδίζετε, λατρεύετε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν, πλὴν τῶν προβάτων καὶ τῶν βοῶν ὑπολείπεσθε· καὶ ἡ ἀποσκευὴ ὑμῶν ἀποτρεχέτω μεθ' ὑμῶν.

25. Καὶ εἶπε Μωυσῆς· ἀλλὰ καὶ σὺ δώσεις ἡμῖν ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίας, ἃς ποιήσομεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν.

26. Καὶ τὰ κτήνη ἡμῶν, πορεύσεται μεθ' ἡμῶν, καὶ οὐχ ὑπολειψόμεθα ὁπλήν· ἀπ' αὐτῶν γὰρ ληψόμεθα λατρεῦσαι Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ οὐκ οἴδαμεν τί λατρεύσομεν Κυρίῳ, ἕως τοῦ ἐλθεῖν ἡμᾶς ἐκεῖ.

27. Ἐσκλήρυνε δὲ Κύριος τὴν καρδίαν Φαραὼ, καὶ οὐκ ἐβουλήθη ἐξαποστεῖλαι αὐτούς.

28. Καὶ λέγει Φαραώ· ἄπελθε ἀπ' ἐμοῦ, πρόσεχε σεαυτῷ ἔπι

μὴ

23. * Nemo vidit fratrem suum, nec movit se de loco in quo erat: ubicunque autem habitabant filii Israel, lux erat.

24. Vocavitque Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis: Itē, sacrificate Domino: oves tantum vestræ, & armenta remaneant, parvuli vestri eant vobiscum.

25. Ait Moyses: Hostias quoque & holocausta dabis nobis, quæ offeramus Domino Deo nostro.

26 Cuncti greges pergent nobiscum: non remanebit ex eis ungula: quæ necessaria sunt in cultum Domini Dei nostri: præsertim cúm ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipsum locum perveniamus.

27. Induravit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos.

28. Dixitque Pharao ad Moysen: Recede à me, &

cave

23. † Non videbat 29 alter alterum, neq; surrexerunt quisq; è loco suo tribus diebus, at omnibus filiis Israel erat lux in habitaculis tuis.

24. 30 Tunc accersivit Paroh Moseh, & dixit: ite, servite Jehovæ: tantum pecus vestrum & armentum vestrum 31 remanebit, etjam parvuli vestri ibunt vobiscum.

25. Dixitq; Moseh. Tu quoque dabis in manu nostra sacrificia & 32 holocausta ut faciamus Jehovæ Deo nostro.

26. 33 Insuper pecudes nostræ ibunt nobiscum: non remanebit ungula: quia ex eo accipiemus ad colendum Jehovam Deum nostrum: nos autem 34 nescimus, quo colemus Jehovam, donec pervenerimus illuc.

27. Et roboravit Jehovah cor Paroh, neq; voluit dimittere illos.

28. Et dixit illi Paroh, Recede á me, cave tibi, ne amplius

vi-

23. Das niemand den andern sahe/ noch auffstund von dem ort/ da er war/in dreien tagen. Aber bey allen kindern Israel war es liecht in jren wonungen.

24. Da foddert Pharao Mosen/ vnd sprach/ Ziehet hin/vnd dienet dem HERRN/Allein ewer schafe vnd rinder last hie/ last auch ewre kindlin mit euch ziehen.

25. Mose sprach/ Du must vns auch opffer vnd brandopffer geben / das wir vnserm Gott dem HERRN thun mügen.

26. Vnser vieh sol mit vns gehen/vnd nicht eine klawe dahinden bleiben / Denn von dem vnsern werden wir nemen zum dienst vnsers Gottes des HERRN. Denn wir wissen nicht/womit wir dem HERRN dienen sollen / biß das wir dahin komen.

27. Aber der HERR verstockt das hertz Pharao/das er sie nicht lassen wolt.

28. Vnd Pharao sprach zu jm/Gehe von mir / vnd hüte

Q dich/

29. vir fratrem suum, n. s. vir de sub se t. d. 124.

30. & vocavit Mose ad Paroh.

31. constituetur, etiam parvulus vester (s. pro pl.) ibit v.

32. ascensiones, (Gen. 8. n. 28) & faciemus .i. sacrificabimus.

33. & etiam pecuaria acquisitio nostra ibit n.

34. non sciemus (.i. nescire poterimus. Gen 32. n. 17) usq; venire nos illuc.

35. *abi a me, custodire tibi (Gen. 31. v. 32) ne addas videre f. m. quia* cu.

dich/das du nicht mehr für meine augen komest/ Denn welches tages du für meine augen kompst/solt du sterben.
29. Mose antwortet/ Wie du gesagt hast/ Ich wil nicht mehr für deine augen kommen.

videas faciem mea : Qua enim die videbis faciem meam, morieris.

29. Respondit Moseh: rectum dixisti, non videbo ultra faciem tuam.

cave ne ultrà videas faciem meam: quocunq; die apparueris mihi, morieris.
29. Respondit Moyses: Ita fiat ut locutus es, non videbo ultrà faciem tuam.

μὴ προσθῆναι ἰδεῖν μου τὸ πρόσωπον. ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ ὀφθῇς μοι, ἀποθανῇ.

29. Λέγει δὲ Μωυσῆς· οὕτως εἴρηκας· οὐκ ἔτι ὀφθήσομαί σοι εἰς πρόσωπον.

in die videre te f. m. m. & dixit M. r. d. n. addam videre u. f. t.

Cap. 11.

Das XI. Cap.

Vnd der HERR sprach zu Mose/ Ich wil noch eine plage vber Pharao vnd Egypten komen lassen / Darnach wird er euch lassen von hinnen / vnd wird nicht allein alles lassen/ sondern euch auch von hinnen treiben.
2. So sage nu für dem volck/ das ein iglicher von seinem nehesten/vnd ein igliche von jrer nehestin / silbern vnd gülden gefeß fordere.
3. Denn der HERR wird dem volck gnade geben für den Egyptern. Vnd Mose war sehr ein grosser man in Egyptenland / für den knechten Pharao/vnd für dem volck.

4. Vnd Mose sprach/ So sagt der HERR / Ich wil zu mitternacht ausgehen in Egyptenland.

5. Vnd alle erstegeburt in Egyptenland sol sterben/ von dem ersten son Pharao an/der auff seinem stuel sitzt / biß an den ersten son der magd / die hinder der müle ist / vnd alle erstegeburt vnter dem vieh.

6. Vnd wird ein gros geschrey sein in gantz Egyptenland/desgleichen nie gewesen ist/noch werden wird.

7. Aber bey allen kindern Israel sol nicht ein hund mucken/ beide vnter menschen vnd vieh. Auff das jr erfaret/ wie der HERR Egypten vnd Israel scheide.

8. Denn werden zu mir erab komen alle diese deine knechte/ vnd mir zu füssen fallen / vnd

sagen/

1. *ut dimittere eum fine (.i. finaliter) expellendo e. v. h.*
2. *petent vir à socio suo & fœmina à socia sua. Gen. 43. v. 35.*
3. *populi in o. Ægypti.*

4. *ut mediare noctem, e. exiens sic. ero.*

5. *sedente .i. sessuro.*

6. *jumenti.*

7. *qui sicut ille non factus est, & sicut ille non addet .i. non erit ultra.*
8. *inter Isr.*

CAP. XI.

Dixit preterea Jehovah ad Moseh: Adhuc plagam unam adducam super Paroh & super Misraim, postea dimittet vos hinc: ¹ quum dimiserit omnino, expellendo expellet vos hinc.
2. Loquere nunc in auribus populi, & ² petant singuli à proximo suo, & quæq; à proxima sua, vasa argentea & vasa aurea.
3. Et dedit Jehovah gratiam ³ populo in oculis Aegyptiorū. etjam vir Moseh magnus *erat*, valde in terra Misraim in oculis servorum Paroh & in oculis populi.

4. Dixitq; Moseh, sic dixit Jehovah, ⁴ Quū media *fuerit* nox, ego egrediar & *transibo* per medium Misraim,

5. Et morietur omne primogenitum in terra Misraim, ⁵ primogenito Paroh, ⁵ qui sedet super solium ejus, usq; ad primogenitum ancillæ, quæ *est* post molas, atque omne primogenitum ⁶ animalium.

6. Et erit clamor magnus in universa terra Misraim, ⁷ qualis non fuit nec futurus est.

7. At omnibus filiis Israel † non movebit canis linguam suam, à viro usq; ad animal: ut sciatis quod diviserit Jehovah inter Misraim & ⁸ Israel.

8. Et descendent omnes servi tui isti ad me, & incurvabunt se mihi dicendo, E-

gre-

CAP. XI.

Et dixit Dominus ad Moysen: Adhuc una plaga tangam Pharaonem & Ægyptum, & post hæc dimittet vos, & exire compellet.
2. * Dices ergo omni plebi, ut postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua vasa argentea, & aurea.

3. Dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Ægyptiis. * Fuitque Moyses vir magnus valde in terra Ægypti coram servis Pharaonis, & omni populo,

4. Et ait, Hæc dicit Dominus: Media nocte ingrediar in Ægyptum:

5. * Et morietur omne primogenitum in terra Ægyptiorum, à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio ejus, usque ad primogenitū ancillæ, quæ est ad molam, & omnia primogenita jumentorum.
6. Eritq; clamor magnus in universa terra Ægypti, qualis nec ante fuit, nec postea futurus est.
7. Apud omnes autem filios Israel non mutiet canis ab homine usque ad pecus: ut sciatis quanto miraculo dividat Dominus Ægyptios & Israel.

8. Descendentq; omnes servi tui isti ad me, & adorabunt me, dicentes: E-

gre-

Κεφαλ. ια'.

Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἔτι μίαν πληγὴν ἐπάξω ἐπὶ Φαραὼ καὶ ἐπ' Αἴγυπτον, καὶ μετὰ ταῦτα ἐξαποστελεῖ ὑμᾶς ἐντεῦθεν, ὅταν δὲ ἐξαποστέλλῃ ὑμᾶς, σὺν πάσῃ ἐκβολῇ ἐκβαλεῖ ὑμᾶς.
2. Λάλησον οὖν κρυφῇ εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ, καὶ αἰτησάτω ἕκαστος παρὰ τοῦ πλησίον, καὶ γυνὴ παρὰ τῆς πλησίον σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ καὶ ἱματισμόν.

3. Κύριος δὲ ἔδωκε χάριν τῷ λαῷ ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων. καὶ ἔχρησαν αὐτοῖς. καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωυσῆς μέγας ἐγενήθη σφόδρα, ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐναντίον Φαραὼ, καὶ ἐναντίον πάντων τῶν θεραπόντων αὐτοῦ.

4. Καὶ εἶπε Μωυσῆς· τάδε λέγει Κύριος· περὶ μέσας νύκτας ἐγὼ εἰσπορεύομαι εἰς μέσον Αἰγύπτου.

5. Καὶ τελευτήσει πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτου, ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραὼ, ὃς κάθηται ἐπὶ θρόνου, καὶ ἕως τοῦ πρωτοτόκου τῆς θεραπαίνης τῆς παρὰ τὸ μύλον, καὶ ἕως πρωτοτόκου παντὸς κτήνους.

6. Καὶ ἔσται κραυγὴ μεγάλη κατὰ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου, ἥτις τοιαύτη οὐ γέγονεν, καὶ τοιαύτη οὐκ ἔτι προστεθήσεται.
7. Καὶ ἐν πᾶσι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ οὐ γρύξει κύων τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, ὅπως εἰδῇς, ὅσα παραδοξάσει Κύριος ἀναμέσον τῶν Αἰγυπτίων καὶ τοῦ Ἰσραήλ.

8. Καὶ καταβήσονται πάντες οἱ παῖδές σου οὗτοι πρός με, καὶ προσκυνήσουσί με, λέγοντες·

ἐξελ-

* *Sup. 3. v. 22. Inf. 12. v. 35.*

* *Eccl. 45. v. 1.*

* *Sap. 18. v. 11.*

123.

ἔξελθε σὺ, καὶ πᾶς ὁ λαός σου οὗ σὺ ἀφηγῇ. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσομαι. ἐξῆλθε δὲ Μωυσῆς ἀπὸ Φαραὼ μετὰ θυμοῦ.

9. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· οὐκ εἰσακούσεται ὑμῶν Φαραὼ, ἵνα πληθύνω τὰ σημεῖά μου, καὶ τὰ τέρατά μου ἐν τῇ γῇ Αἰγύπτου.

10. Μωυσῆς δὲ καὶ Ἀαρὼν ἐποίησαν πάντα τὰ τέρατα ταῦτα ἐν γῇ Αἰγύπτου ἐναντίον Φαραώ. ἐσκλήρυνε δὲ Κύριος τὴν καρδίαν Φαραὼ, καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐξαποστεῖλαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς αὐτοῦ.

Κεφαλ. ιβ'.

Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν ἐν γῇ Αἰγύπτου, λέγων·

2. Ὁ μὴν οὗτος ὑμῖν ἀρχὴ μηνῶν, πρῶτός ἐστιν ὑμῖν ἐν τοῖς μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ.

3. Λάλησον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, λέγων. τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ' οἴκους πατριῶν, πρόβατον κατ' οἰκίαν.

4. Ἐὰν δὲ ὀλιγοστοὶ ὦσιν οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὥστε μὴ ἱκανοὺς εἶναι εἰς τὸ πρόβατον, προσλήψεται μεθ' ἑαυτοῦ τὸν γείτονα τὸν πλησίον αὐτοῦ κατὰ ἀριθμὸν ψυχῶν, ἕκαστος τὸ ἀρκοῦν αὐτῷ συναριθμηθήσεται εἰς πρόβατον.

5. Πρόβατον τέλειον, ἄρσεν, ἄμωμον, ἐνιαύσιον ἔσται ὑμῖν· ἀπὸ τῶν ἀρνῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἐρίφων λήψεσθε.

6. Καὶ ἔσται ὑμῖν διατετηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς τούτου. καὶ σφάξουσιν αὐτὸ πᾶν τὸ πλῆθος συναγωγῆς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ πρὸς ἑσπέραν.

7. Καὶ λήψονται ἀπὸ τοῦ αἵματος, καὶ θήσουσιν ἐπὶ τῶν δύο σταθμῶν, καὶ ἐπὶ τὴν φλιὰν, ἐν

τοῖς

---

gredere tu & omnis populus, qui subjectus est tibi: post hæc egrediemur. Et exivit a Pharaone iratus nimis.

9. Dixit autem Dominus ad Moysen: Non audiet vos Pharao ut multa signa fiant in terra Ægypti.

10. Moyses autem & Aaron fecerunt omnia signa & ostẽta quæ, scripta sunt, coram Pharaone: & induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel de terra sua.

CAP. XII.

Dixit quoque Dominus ad Moysen & Aaron in terra Ægypti:

2. Mensis iste, vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni.

3. Loquimini ad universum cœtum filiorum Israel, & dicite eis: Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias & domos suas.

4. Sin autem minor est numerus, ut sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum qui conjunctus est domui suæ, juxta numerum animarum, quę sufficere possunt ad esum agni.

5. Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: juxta quem ritum tolletis & hœdum.

6. Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus: immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam.

7. Et sument de sanguine ejus, ac ponent super utrunque postem, & in

super-

---

gredere tu & universus populus, qui est 9 in pedibus tuis: & postea egrediar, & egressus est á Parone in ira furoris.

9. Dixitq; Jehovah ad Moseh, non audiet vos Paroh, 10 ut multiplicem portenta mea in terra Misraim.

10. Porro Moseh & Aharon fecerunt omnia portenta ista coram Parone. Roboravit autem Jehovah cor Paroh, neq; dimisit filios Israel é terra sua.

CAP. XII.

Dixit autem Jehovah ad Moseh & Aharon in terra Misraim 1 in hunc modum.

2. Mensis iste vobis *erit* caput mensium: primus 2 erit vobis in mensibus anni.

3. Loquimini ad omnem cœtum Israel, dicendo, in decimo mensis hujus, 3 tollent sibi singuli agnum per domum patrum, agnum per domum.

4. Quód si 4 minor fuerit familia, quám ut agnum *comedere* possit, accipiet ipse etjam vicinum suum, proximum domui suæ, pro numero animarum, singuli secundum edere suum numerabitis *animas* propter agnũ.

5. Agnus perfectus, masculus, 5 anniculus erit vobis, 6 quẽ ex ovibus aut ẽ capris accipietis.

6. Eritq; vobis in custodiam usque ad quartum decimum diem mensis hujus: & 7 immolabit eum universa congregatio cœtus Israel inter duas vesperas.

7. Accipientque ẽ sanguine, & 8 ponent super ambos postes, & super li-

mi-

---

sagen/ Zeuch aus du vnd alles volck/ das vnter dir ist/ Darnach wil ich ausziehen. Vnd er gieng von Pharao mit grimmigen zorn.

9. Der HERR aber sprach zu Mose/ Pharao höret euch nicht/ auff das viel wunder geschehen in Egyptenland.

10. Vnd Mose vnd Aaron haben diese wunder alle gethan für Pharao/ Aber der HERR verstockt im sein hertz/ das er die kinder Israel nicht lassen wolt aus seinem lande.

Das XII. Cap.

Der HERR aber sprach zu Mose vnd Aaron in Egyptenland.

2. Dieser mond sol bey euch der erste mond sein/ vñ von im solt jr die mond des jars anheben.

3. Sagt der gantzen gemeine Israel/ vnd sprecht/ Am zehenden tage dieses monden/ neme ein iglicher ein lamb/ wo ein hausvater ist/ ja ein lamb zu einem hause.

4. Wo jr aber in einem hause zum lamb zu wenig sind/ So neme ers/ vnd sein nehester nachbar an seinem hause/ biß jr so viel wird/ das sie das lamb auffessen mögen.

5. Jr solt aber ein solch lamb nemen/ da kein feil an ist/ ein menlin/ vnd eins jars alt/ von den lemmern vnd ziegen solt jrs nemen.

6. Vnd solts behalten/ biß auff den viertzehenden tag des monden/ vnd ein iglichs heufflin im gantzen Israel sols schlachten zwischen abends.

7. Vnd solt seins bluts nemen/ vnd beide pfosten an der thur/ vnd die oberste schwelle

 damit

---

9. in ped. .i. vestigiis tuis scilicet insistens. Pes pro vestigiis Jud. 4. v 10. Meton. 10 propter multiplicare.

Cap. 12.

1. dicendo.

2. ipse. 3. & tollent s. vir .i. quisq;. 4. parva sit domus, præ esse (.i. quam ut sit, scil. sufficiens comedere) ab agno, & ac. i.e. v. p. ad domum s. in n. a. vir (n. 3.) ad os (.i. secundũ) comedere suum n. super ag. 5. filius anni. Gen. 5. n. 13. 6. & Gen. 1. n. 2.) e. o. & (Gen. 30. n. 35.) e. c. a. 7. mactabunt e. 8. dabunt s. e. 9. & super liminare s. cr domus, quibus c. i. in eis. i. in quib. Ex. 8. n. 23.

damit beſtreichen/an den heuſern/da ſie es innen eſſen.
8. Vnd ſolt alſo fleiſch eſſen in derſelben nacht/am fewr gebraten/vnd vngeſewrt brot/
9. *ſuper amaritudines.* vnd ſolt es mit bitter ſalſen eſſen.
9. Jr ſolts nicht roh eſſen/ noch mit waſſer geſotten/ſondern am fewer gebraten/ſein heupt mit ſeinen ſchenckeln vnd eingeweide.

10. elixū elixatum a. ſ. a. i. c. e. ſuper cr. e. & ſuper interius ejus. 11. & relictum ex e.

10. Vnd ſolt nichts davon vberlaſſen biß morgen/ Wo aber etwas vberbleibt biß morgen/ſolt jrs mit fewr verbrennen.

11. Alſo ſolt jrs aber eſſen/ Vmb ewer lendē ſolt jr gegürtet ſein/ vnd ewre ſchuch an ewren füſſen haben/ vnd ſtebe in ewren henden/vnd ſolts eſſen/als die hinweg eilen.

12. ipſum in feſtinatione. P. ipſum J.

12. Denn es iſt des HERREN Paſſah. Denn ich wil in derſelben nacht durch Egyptenland gehen/vnd alle erſtegeburt ſchlagen in Egyptenland / beide vnter menſchen vnd vieh / Vnd wil meine ſtraffe beweiſen an allen Göttern der Egypter / Jch der HERR.

13. ſuper domos, quo vos ibi. i. ubi, vel, in quibus (Ex. 9. n. 27.) fueritis. Ex. 3. n. 6. 14. & videbo ſ. & pr. ſuper vos. 15. impercutiendo me. 16. feſtū agetis il. feſtum (inquā) J. ad g. v. ſt. ſeculi, v 17 17. quia omnis comedens f. & excidetur a. i. e. I. a. d. p. u. a. d. ſ. 18. ſanctitatis.

13. Vnd das blut ſol ewer zeichen ſein / an den heuſern darin jr ſeid/das/wenn ich das blut ſehe/für euch vbergehe/vnd euch nicht die plage widerfare / die euch verderbe/ wenn ich Egyptenland ſchlahe.
14. Vnd ſolt dieſen tag haben/zum gedechtnis / vnd ſolt jn feiren dem HERRN/zum feſt/jr vnd alle ewer nachkomen/zur ewigen weiſe.
15. Sieben tage ſolt jr vngeſewrt brot eſſen / nemlich/ am erſten tag/ ſolt jr auffhören mit geſewrtem brot in ewren heuſern. Wer geſewrt brot iſſet/ vom erſten tag an/ biß auff den ſiebenden/des ſeele ſol ausgerottet werden von Jſrael.
16. Der erſte tag ſol heilig ſein/das jr zuſamen kompt/ vnd der ſiebend ſol auch heilig ſein/ das jr zuſamen kompt/ Kein erbeit ſolt jr drinnen

thun/

---

minari, in domibus in quibus comedent eum.

8. Comedent autem carnem nocte ipſa, aſſam igni, & infermentata. 9 cum amaroribus comedent eum.
9. Ne comedatis ex eo crudum, & 10 elixatum aqua, ſed aſſum igni: caput ejus una cum cruribus ejus, & cum interioribus ejus.
10. Neq; relinquetis ex eo usq; mane: 11 quod ſi quid relictum fuerit ex eo usq; mane, igni comburetis.

11. Sic autem comedetis eum, Lumbi veſtri accincti *erunt*, calceamenta veſtra in pedibus veſtris, & baculus veſter in manu veſtra, comedetisq; 12 feſtinanter: *nam* Peſah eſt Jehovæ.

12. Nam tranſibo per terram Miſraim nocte iſta & percutiam omne primogenitum in terra Miſraim ab homine usq; ad beſtiam: & in cunctis diis Miſraim faciā judicia. ego Jehovah.

13. Et erit ſanguis ille vobis in ſignum 13 in domibus in quibus vos fueritis: 14 quumq; videro ſanguinem, præteribo vos, & non erit in vobis plaga ad perditionem, 15 quando percutiam in terra Miſraim:
14. Et erit dies iſte vobis in memoriam: 16 celebrabitisque illum feſtum ipſi Jehovæ in generationibus veſtris, ſtatuto perpetuo celebrabitis eum.

15. Septem diebus infermentata comedetis: veruntamen die primo ceſſare facietis fermentum è domibus veſtris: 17 quicunque enim comederit fermentatum à die primo usq; ad diem ſeptimum, excidetur anima ipſa ex Iſrael.
16. Et in die primo convocatio 18 ſancta: die quoq; ſeptima, convocatio ſancta erit vobis: omne opus non fiet in eis: veruntamen quod

com-

ſuperliminaribus domorum in quibus comedent illum.
8. Et edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes, cum lactucis agreſtibus.
9. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed aſſum tantùm igni: caput cum pedibus ejus & inteſtinis vorabitis.
10. Nec remanebit quicquam ex eo uſque mane. ſi quid reſiduum fuerit, igne comburetis.

11. Sic autem comedetis illum, Renes veſtros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinantes: eſt enim Phaſe (id eſt tranſitus) Domini.
12. Et tranſibo per terram Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine uſq; ad pecus: & in cunctis diis Ægypti faciam judicia, ego Dominus.
13. Erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus in quibus eritis: & videbo ſanguinem, & tranſibo vos: nec erit in vobis plaga diſperdens quando percuſſero terram Ægypti.
14. Habebitis autem hunc diem in monimentum: & celebrabitis eam ſolennem Domino in generationib⁹ veſtris cultu ſempiterno.
15. Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus veſtris: quicunq; comederit fermentum, peribit anima illa de Iſrael, à primo die uſque ad diem ſeptimum.

16. Dies prima erit ſancta atque ſolennis, & dies ſeptima eadem feſtivitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exce-

ptis

τοῖς οἴκοις ἐν οἷς ἂν φάγωσιν αὐτὰ ἐν αὐτοῖς.

8. Καὶ φάγονται τὰ κρέα ταύτῃ τῇ νυκτὶ ὀπτὰ πυρὶ, ϗ ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων ἔδονται.

9. Οὐκ ἔδεσθε ἀπ' αὐτῶν ὠμὸν οὐδὲ ἡψημένον ἐν ὕδατι, ἀλλ' ἢ ὀπτὰ πυρὶ, κεφαλὴν σὺν τοῖς ποσὶ ϗ τοῖς ἐνδοσθίοις.

10. Οὐ καταλείψετε ἀπ' αὐτῶν ἕως πρωΐ· ϗ ὀστοῦν οὐ συντρίψετε ἀπ' αὐτοῦ. τὰ δὲ καταλειπόμενα ἀπ' αὐτοῦ ἕως πρωΐ, ἐν πυρὶ κατακαύσετε.

11. Οὕτως δὲ φάγεσθε αὐτό· αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι ϗ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ϗ αἱ βακτηρίαι ὑμῶν ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν. ϗ ἔδεσθε αὐτὸ μετὰ σπουδῆς, Πάσχα ἐστὶ Κυρίου.

12. Καὶ διελεύσομαι ἐν γῇ Αἰγύπτου ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ϗ πατάξω πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, ϗ ἐν πᾶσι τοῖς θεοῖς τῶν Αἰγυπτίων ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν· ἐγὼ Κύριος.

13. Καὶ ἔσται τὸ αἷμα ὑμῖν ἐν σημείῳ ἐπὶ τῶν οἰκιῶν, ἐν αἷς ὑμεῖς ἔσεσθε ἐκεῖ, ϗ ὄψομαι τὸ αἷμα, ϗ σκεπάσω ὑμᾶς, ϗ οὐκ ἔσται ἐν ὑμῖν πληγὴ τοῦ ἐκτριβῆναι, ὅταν παίω ἐν γῇ Αἰγύπτου.

14. Καὶ ἔσται ἡ ἡμέρα αὕτη ὑμῖν εἰς μνημόσυνον, ϗ ἑορτάσετε αὐτὴν ἑορτὴν Κυρίῳ εἰς γενεὰς ὑμῶν, νόμιμον αἰώνιον·

15. Ἑορτάσετε αὐτὴν ἑπτὰ ἡμέρας ἄζυμα φάγεσθε· ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης ἀφανιεῖτε ζύμην ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν. πᾶς ὃς ἂν φάγῃ ζύμην, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐξ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ἡμέρας πρώτης, ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ἑβδόμης.

16. Καὶ ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη κεκλήσεται ἁγία. ϗ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν. πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐταῖς, πλὴν ὅσα ποιηθήσεται

πάσῃ

πάσῃ ψυχῇ, τοῦτο μόνον ποιηθήσεται ὑμῖν.

17. Καὶ φυλάξασθε τὴν ἐντολὴν ταύτην. ἐν γὰρ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐξάξω τὴν δύναμιν ὑμῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου. καὶ ποιήσετε τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς γενεὰς ὑμῶν νόμιμον αἰώνιον.

*Lev. 23. v. 5. Num. 28. v. 16.

18. Ἐναρχομένου τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου ἀφ' ἑσπέρας ἔδεσθε ἄζυμα ἕως ἡμέρας μιᾶς καὶ εἰκάδος τοῦ μηνὸς, ἕως ἑσπέρας.

19. Ἑπτὰ ἡμέρας ζύμη οὐχ εὑρεθήσεται ἐν ταῖς οἰκίαις ὑμῶν. πᾶς ὃς ἂν φάγῃ ζυμωτὸν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ συναγωγῆς Ἰσραὴλ, ἔν τε τοῖς γειώραις καὶ ἐν τοῖς αὐτόχθοσι τῆς γῆς.

20. Πᾶν ζυμωτὸν οὐκ ἔδεσθε. ἐν παντὶ κατοικητηρίῳ ὑμῶν ἔδεσθε ἄζυμα.

21. Ἐκάλεσε δὲ Μωυσῆς πᾶσαν τὴν γερουσίαν Ἰσραὴλ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ἀπελθόντες λάβετε ὑμῖν αὐτοῖς πρόβατον κατὰ συγγενείας ὑμῶν, καὶ θύσατε τὸ Πάσχα.

*Heb. 11. v. 28.

22. Λήψεσθε δὲ δέσμην ὑσσώπου, καὶ βάψαντες ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ παρὰ τὴν θύραν, καὶ θίξετε τῆς φλιᾶς, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σταθμῶν ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ παρὰ τὴν θύραν. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθε ἕκαστος τὴν θύραν τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἕως πρωΐ.

23. Καὶ παρελεύσεται Κύριος πατάξαι τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ὄψεται τὸ αἷμα ἐπὶ τῆς φλιᾶς, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σταθμῶν. καὶ παρελεύσεται Κύριος τὴν θύραν, καὶ οὐκ ἀφήσει τὸν ὀλοθρεύοντα εἰσελθεῖν εἰς τὰς οἰκίας ὑμῶν πατάξαι.

24. Καὶ φυλάξεσθε τὸ ῥῆμα τοῦτο νόμιμον σεαυτῷ, καὶ τοῖς υἱοῖς σου ἕως αἰῶνος.

25. Ἐὰν δὲ εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἂν δῷ Κύριος ὑμῖν, καθότι ἐλάλησε, φυλάξεσθε τὴν λατρείαν ταύτην.

ptis, his quæ ad vescendum pertinent.

17. Et observabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de terra Ægypti, & custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo.

18. *Primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma usque ad diem vicesimam primam ejusdem mensis ad vesperam.

19. Septem diebus fermentatum non invenietur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israël, tam de advenis quàm de indigenis terræ.

20. Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma.

21. Vocavit autem Moyses omnes seniores filiorum Israël, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phase.

22. *Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo super liminare, & utrunque postem: nullus vestrum egrediatur o-stium domus suæ usque mane.

23. Transibit enim Dominus percutiens Ægyptios: cumque viderit sanguinem in superliminari & in utroque poste, transcendet ostium domus, & sinet percussorem ingredi domos vestras & lædere.

24. Custodi verbum istud legitimum tibi & filiis tuis usque in æternum.

25. Cumque introieritis terram, quam Dominus daturus est vobis, ut pollicitus est, observabitis ceremonias istas.

comedetur 19 ab omni anima, illud tantummodo fiet à vobis.

17. Observabitisque infermentata: quia 20 hac ipsa die eduxi exercitus vestros è terra Misraim: observabitis inquam diem istum in generationibus vestris, statuto perpetuo.

18 In primo mense 21 decimo quarto die mensis, in vespera comedetis infermentata, us; ad diem 22 vicesimum primum mensis in vespera.

19. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris: 23 quicunq; enim comederit fermentatum, exterminabitur anima illa è cœtu Israel, 24 tam peregrini quàm indigenæ terræ.

20. Omne fermentatum non comedetis: in omnibus habitaculis vestris cōedetis infermentata.

21. Vocavit ergo Mosch omnes seniores Israel, dixitque illis, Trahite, & accipite vob 25 pecora per familias vestras & immolate Pesah.

22 Accipietis quoque fasciculum Hyssopi, & intingetis in sanguine, qui erit in 26 vase: & applicabitis super liminari & ambobus postibus de sanguine qui fuerit in vase: vos vero non egrediemini 27 quisq; ex ostio domus suæ usq; mane.

23. Et transibit Jehovah ad percutiendum Misraim: 28 quumq; viderit sanguinem in superliminari & in ambobus postibus, transiliet Jehovah juxta ostium, neq; permittet vastatorem ingredi domos vestras ad percutiendum.

24. 29 Observabis itaq; rem istam pro statuto tibi, & filiis tuis usque in seculum.

25. 30 Quumque ingressi fueritis terram, quam dabit Jehovah vobis, quemadmodum 31 pollicitus est, tunc observabitis cultum hunc

thun/on was zur speise gehöret für allerley seelen/ dasselb allein möget jr für euch thun.

17. Vnd haltet ob dem vngeseurten brot. Denn eben an demselben tage/hab ich ewer heer/ aus Egyptenland gefüret/ darumb solt jr diesen tag halten/ vnd alle ewre nachkomen zur ewigen weise.

18. Am vierzehenden tage des monden/ des abends solt jr vngeseurt brot essen/ biß an den ein vnd zwenzigsten tag des monden an den abend.

19. Das man sieben tage kein geseurt brot finde in ewren heusern. Denn wer geseurt brot isset/ des seele sol ausgerottet werden von der gemeine Israel/ es sey ein frembdlinger oder einheimischer im lande.

20. Darumb so esset kein geseurt brot/ sondern eitel vngeseurt brot/ in allen ewren wonungen.

21. Vnd Mose foddert alle eltesten in Israel/ vnd sprach zu jnen/ Leset aus/ vnd nemet schafe/ jederman für sein gesinde/ vnd schlachtet das Passah.

22. Vnd nemet ein püschel Isopen/ vnd tuncket in das blut in dem becken/ vnd berüret damit die vberschwelle/ vnd die zween pfosten/ vnd gehe kein mensch zu seiner hausthür eraus/ biß an den morgen.

23. Denn der HERR wird vmbher gehen/ vnd die Egypter plagen. Vnd wenn er das blut sehen wird an der vberschwelle/ vnd an den zween pfosten/ wird er für der thür vbergehen/ vnd den verderber nicht in ewer heuser kommen lassen zu plagen.

24. Darumb so halt diese weise für dich vnd deine kinder ewiglich.

25. Vnd wenn jr ins land komet/ das euch der HERR geben wird/ wie er geredt hat/ so haltet diesen dienst.

19. omni animæ, ipsum solum fiet vobis.
20. in corpore diei hujus. Gen. 17. n. 43.
21. in quatuor (tessarade &) decem (i. decade) dies.
22. unum & viginti. i. vicesimum card. pro ordinali. Gen. 8. v. 20.
23. quia omnis comedens f. & ext.
24. in peregrino, & in indigena t.
25. gregem.
26. pelvi. & pertingere facietis ad liminare & ad 2. p.
27. vir. n. 3.
28. & videbit s. super liminare & super duos p. & tr. 3. super o. & non dabit.
29. & observabitis verbū istud. Exo. 9. n. 5.
30 & erit quando venietis ad terram.
31. loquutus est.

127.

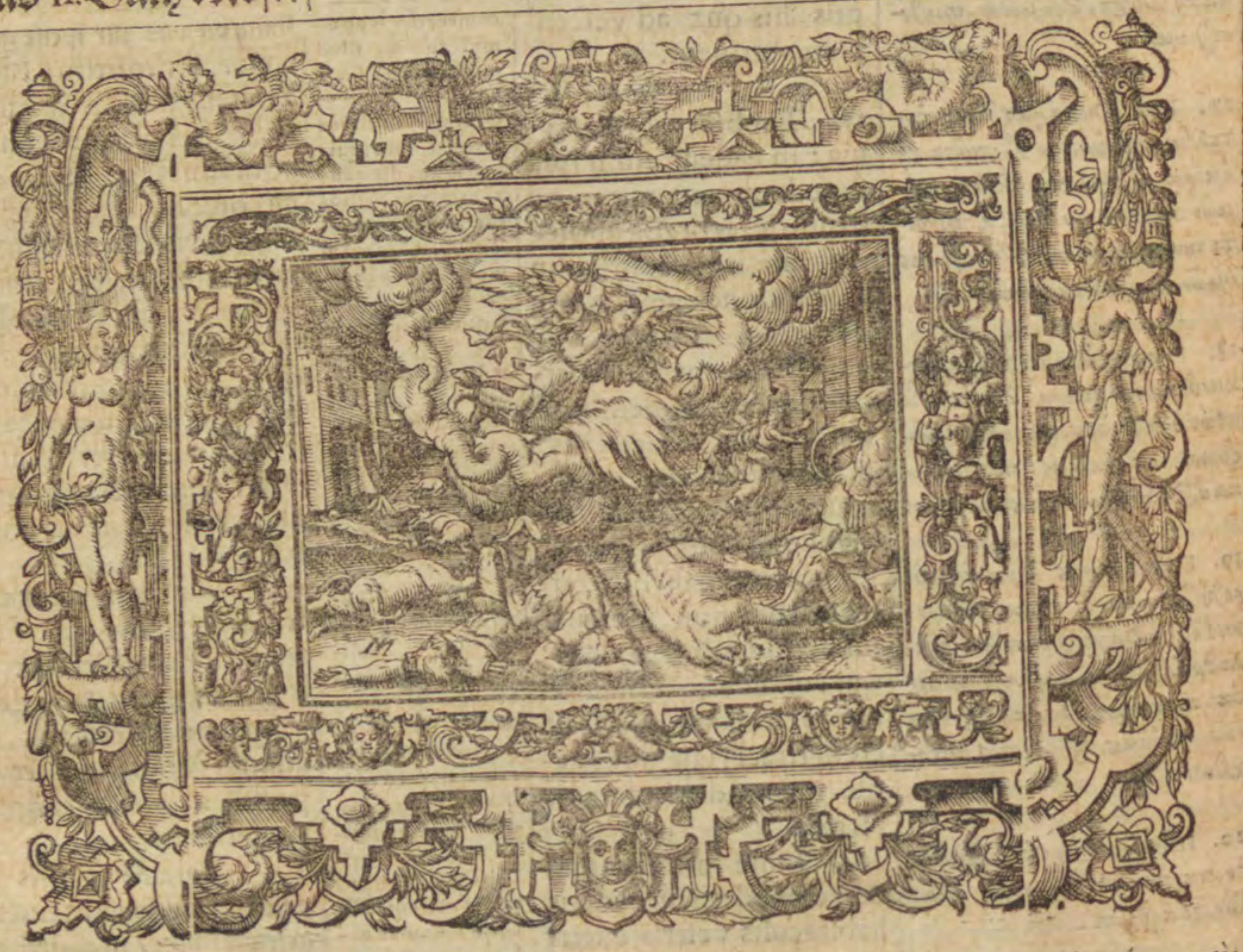

32. Et erit quum dicent ad vos.
33. ipsum Gen. 2. n. 24.
34. in percutiendo illum.
35. vertitcem inclinavit p. & incurvaverunt se.
36. et Jeh.
37. foveæ.
38. & fuit.
39. qui non domus, qua non ibi (s. ubi, vel, in quam 13. non scil. esset) mortuus.

26. Vnd wenn ewre kinder werden zu euch sagen / Was habt jr da für einen dienst?

27. Solt jr sagen / Es ist das Passahopffer des HERREN / der für den kindern Israel vbergieng in Egypten / da er die Egypter plaget / vnd vnser heuser errettet. Da neiget sich das volck vnd bücket sich.

28. Vnd die kinder Israel giengen hin / vnd theten wie der HERR Mose vnd Aaron geboten hatte.

29. Vnd zur mitternacht schlug der HERR alle erstegeburt in Egyptenland / von dem ersten son Pharao an / der auff seinen stuel saß / biß auff den ersten son des gefangenen im gefengnis / vnd alle erstegeburt des viehs.

30. Da stund Pharao auff / vnd alle seine knechte in derselben nacht / vnd alle Egypter / vnd ward ein gros geschrey in Egypten / Denn es war kein haus / da nicht ein todter innen were.

31. Vnd er foddert Mose vnd Aaron in der nacht / vnd

sprach/

26. 32 Quum autem dixerint vobis filii vestri, Quid *est* cultus iste vobis:

27. Tunc dicetis, sacrificium Pesah 33 est ipsi Jehovæ, qui transiliit domos filiorum Israel in Misraim, 34 quando percussit Misraim, & domos nostras eruit. Et 35 incurvavit sese populus & adoravit.

28 Itaq; abierunt & fecerunt filii Israel quemadmodum præceperat Jehovah. Moseh & Aharoni, sic fecerunt.

29. Fuit ergo in medio noctis, 36 Jehovah percussit omne primogenitum in terra Misraim à primogenito Paroh sedente super solium ejus, usq; ad primogenitum captivi, qui *erat* in domo 37 carceris, & omne primogenitum animalis.

30. Surrexit ergo Paroh nocte ipsa, & omnes servi ejus totaq; Misraim: 38 exortusq; est clamor magnus in Misraim: 39 nulla enim *erat* domus, in qua non esset mortuus.

31. Et vacavit Moseh & Aharon noctu, & dixit, Surgite, egre-

di-

26. Et cùm dixerint vobis filii vestri: Quæ est ista religio?

27. Dicetis eis: victima transitus Domini est, quādo transivit super domos filiorum Israel in Ægypto percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans. Incurvatusque populus adoravit.

28. Et egressi filii Israel fecerunt, sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

29. Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in solio ejus sedebat, * usque ad primogenitum captivæ, quæ erat in carcere, & omne primogenitum jumentorum.

30. Surrexitque Pharao nocte & omnes servi ejus, cunctaque Ægyptus: & ortus est clamor magnus in Ægypto: neque enim erat domus, in qua non jaceret mortuus.

31. Vocatisque Pharao, Moyse, & Aaron nocte,

ait:

26. Καὶ ἔσται ἐὰν λέγωσι πρὸς ὑμᾶς οἱ υἱοὶ ὑμῶν· τίς ἡ λατρεία αὕτη.

27. Καὶ ἐρεῖτε αὐτοῖς· θυσία τὸ πάσχα τοῦτο Κυρίῳ, ὃς ἐσκέπασε τοὺς οἴκους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ, ἡνίκα ἐπάταξε τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς δὲ οἴκους ἡμῶν ἐρρύσατο. καὶ κύψας ὁ λαὸς προσεκύνησε.

28. Καὶ ἀπελθόντες ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καθὰ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ καὶ Ἀαρὼν, οὕτως ἐποίησαν.

29. Ἐγενήθη δὲ μεσούσης τῆς νυκτὸς, καὶ Κύριος ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτου, ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραὼ, τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἕως πρωτοτόκου τῆς αἰχμαλωτίδος τῆς ἐν τῷ λάκκῳ, καὶ πᾶν πρωτότοκον κτήνους. * Sap. 18. v. 1. & 11. v. 11.

30. Καὶ ἀνέστη Φαραὼ νυκτὸς, καὶ πάντες οἱ θεράποντες αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ ἐγενήθη κραυγὴ μεγάλη ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου. οὐ γὰρ ἦν οἰκία, ἐν ᾗ οὐκ ἦν ἐν αὐτῇ τεθνηκώς.

31. Καὶ ἐκάλεσε Φαραὼ Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν νυκτὸς, καὶ εἶπεν

αὐτοῖς,

αὐτοῖς, ἀνάστητε, καὶ ἐξέλθετε ἐκ τοῦ λαοῦ μου, καὶ ὑμεῖς καὶ υἱοὶ Ἰσραὴλ, βαδίζετε καὶ λατρεύετε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν, καθὰ λέγετε.

32. Καὶ τὰ πρόβατα, καὶ τοὺς βόας ὑμῶν ἀναλαβόντες πορεύεσθε, καθάπερ εἰρήκατε, εὐλογήσατε δὲ κἀμέ.

33. Καὶ κατεβιάζοντο οἱ Αἰγύπτιοι τὸν λαὸν σπουδῇ ἐκβαλεῖν αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς. εἶπον γὰρ ὅτι πάντες ἡμεῖς ἀποθνήσκομεν.

34. Ἀνέλαβε δὲ ὁ λαὸς τὸ σταῖς αὐτῶν πρὸ τοῦ ζυμωθῆναι τὰ φυράματα αὐτῶν, ἐνδεδεμένα ἐν τοῖς ἱματίοις αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὤμων.

* Sup. 11. v. 1.

35. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐποίησαν καθὰ συνέταξεν αὐτοῖς Μωυσῆς. καὶ ᾔτησαν παρὰ τῶν Αἰγυπτίων σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, καὶ ἱματισμόν.

36. Καὶ Κύριος ἔδωκε χάριν τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἔχρησαν αὐτοῖς, καὶ ἐσκύλευσαν τοὺς Αἰγυπτίους.

37. Ἀπάραντες δὲ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐκ Ραμεσσῆ εἰς Σοχὼθ εἰς ἑξακοσίας χιλιάδας πεζῶν, οἱ ἄνδρες, πλὴν τῆς ἀποσκευῆς.

38. Καὶ ἐπίμικτος πολὺς συνανέβη αὐτοῖς, καὶ πρόβατα, καὶ βόες, καὶ κτήνη πολλὰ σφόδρα.

39. Καὶ ἔπεψαν τὸ σταῖς, ὃ ἐξήνεγκαν ἐξ Αἰγύπτου, ἐγκρυφίας ἀζύμους. οὐ γὰρ ἐζυμώθη. ἐξέβαλον γὰρ αὐτοὺς οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ οὐκ ἠδυνάσθησαν ὑπομεῖναι, οὐδὲ ἐπισιτισμὸν ἐποίησαν ἑαυτοῖς εἰς τὴν ὁδόν.

40. Ἡ δὲ κατοίκησις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἣν κατῴκησαν αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν ἐν γῇ Αἰγύπτου καὶ ἐν γῇ Χαναὰν αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν, τετρακόσια τριάκοντα ἔτη.

41. Καὶ ἐγένετο μετὰ τετρακόσια καὶ τριάκοντα ἔτη, ἐξῆλθε πᾶσα στρατιὰ Κυρίου ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

ait: Surgite & egredimini à populo meo, vos & filii Israel: ite, immolate Domino sicut dicitis.

32. Oves vestras & armenta assumite ut petieratis, & abeuntes benedicite mihi.

33. Urgebantque Ægyptii populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes moriemur.

34. Tulit igitur populus conspersam farinam, antequam fermentaretur: & ligans in palliis, posuit super humeros suos.

35. Feceruntque filii Israel * sicut præceperat Dominus Moysi: & petierunt ab Ægyptiis vasa argentea & aurea, vestemque plurimam.

36. Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis, ut commodarent eis: & spoliaverunt Ægyptios.

37. Profectique sunt filii Israel de Ramesse in Socoth, sexcenta fere millia peditum virorum absque parvulis & mulieribus.

38. Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oves & armenta, & animantia diversi generis multa nimis.

39. Coxeruntq; farinam quam dudum de Ægypto conspersam tulerant: & fecerunt subcineritios panes azymos: neque enim poterat fermentari cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere sinentibus moram: nec pulmenti quicquam occurrerat præparare.

40. Habitatio autem filiorum Israel, qua manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.

41. Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de terra Ægypti.

dimini è medio populi mei 40 & vos & filii Israel: atq; abite, servite Jehovæ, 41 ut dicitis.

32. Quin & greges vestros & armenta vestra accipite quemadmodum postulastis: & abite, & benedicite etjam mihi.

33. † Et invalescebat Misraim super populum, festinando dimittere eos è terra: dicebant enim omnes, 42 sumus mortui.

34. Tulitq; populus conspersionem suam antequam fermentaretur: conspersiones *inquam* suas involutas vestimentis suis super humerum suum.

35. Porro filii Israel fecerunt juxta verbum Mosch: nam 43 mutuo acceperunt ab Aegyptiis vasa argentea, & vasa aurea, & vestes.

36. Jehovah autem dedit gratiam 44 populo in oculis Aegyptiorum, & commodaverunt eis: ac *ita* spoliaverunt 45 Aegyptios.

37. Profectique sunt filii Israel de Rames in Suchoth 46 circiter sexcenta millia virorum tantum, præter parvulos.

38. Et etjam mistio multa ascendit cum eis, 47 pecudes quoque & boves, pecora multa admodum.

39. Et coxerunt conspersionem quam extulerant ex Misraim, *facientes* placentas infermentatas: quia non *erat* fermentata, quod ejecti fuissent ex Misraim, nec potuissent immorari & etjam 48 viaticum non apparuerant sibi.

40. Habitatio verò filiorum Israel qua habitaverant in Misraim, *fuit* 49 quadringentorum triginta annorum.

41. Fuit autem 50 in fine quadringentorum triginta annorum, fuit inquam hac ipsa die, egressi sunt omnes exercitus Jehovæ è terra Misraim.

sprach/Macht euch auff/ vnd ziehet aus von meinem volck/ jr vnd die kinder Jsrael / Gehet hin/vnd dienet dem HERRN/wie jr gesaget habt.

32. Nemet auch mit euch ewer schaff vnd rinder / wie jr gesagt habt/Gehet hin vnd segenet mich auch.

33. Vnd die Egypter drungen das volck/das sie es eilend aus dem lande treiben/ Denn sie sprachen/ Wir sind alle des tods.

34. Vnd das volck trug den rohen teig/ehe denn er versewert war/zu jrer speise/ gebunden in jren kleidern/ auff jren achseln.

35. Vnd die kinder Jsrael hatten gethan/wie Moses gesagt hatte/ vnd von den Egyptern gefoddert silbern vnd gülden gerete/vnd kleider.

36. Dazu hatte der HERR dem volck gnad gegeben für den Egyptern/das sie jnen leiheten/ vnd entwandtens den Egyptern.

37. Also zogen aus die kinder Jsrael von Raemses gen Suchoth/ sechshundert tausent man zu fus/ on die kinder.

38. Vnd zoch auch mit jnen viel pöbelvolck/vnd schaff/vnd rinder/vnd fast viel viehs.

39. Vnd sie buchen aus dem rohen teige den sie aus Egypten brachten/ vngesewrte kuchen/ Denn es war nicht gesewrt/weil sie aus Egypten gestossen wurden/vnd kundten nicht verziehen/ vnd hatten jnen sonst keine zerung zubereitet.

40. Die zeit aber / die die kinder Jsrael in Egypten gewonet haben / ist vier hundert vnd dreissig jar.

41. Da dieselben vmb waren gieng das gantze heer des HERRN auff einen tag aus Egyptenland.

40. etiam v. etiam f. I.
41. juxta loqui vestrumet iam grex gem. v. etiam armentum v. a. q. loquuti estis & a. & benedicetis e. m.

128.

42. nos n. 13.

43. postularūt ab Ægypto vasa argenti & v. auri.
44. populi.
45. Ægyptum.
46. in (s. circiter) sex centum (centurias &) mille (chiliadem) peditis tantum, pre (præter) parvulo.

47. & pecus & armentum acquisitio gravis valde.

48. escam

49. triginta (triū decadum) anni, & quatuor centum (centuriarū) anni. Gen. 15 n. 7.
50. à fine (Gen. 16. n. 5) triginta (3. decadū) anni &c. (n. 49) & fuit in corp. diei ipsi. (n. 20.)

42. Darumb wird diese nacht dem HERRN gehalten / das er sie aus Egyptenland gefüret hat / Vnd die kinder Israel sollen sie dem HERRN halten / sie vnd jre nachkomen.

43. Vnd der HERR sprach zu Mose vñ Aaron / Diß ist die weise Passah zu halten / kein frembder sol davon essen.

44. Aber wer ein erkauffter knecht ist / den beschneite man / vnd denn esse er davon.

45. Ein hausgenos vnd miedling sollen nicht davon essen.

46. Jn einem hause sol mans essen / Jr solt nichts von seinem fleisch hinaus für das haus tragen / vnd solt kein bein an jm zubrechen.

47. Die gantze gemeine Jsrael sol solchs thun.

139. 48. So aber ein frembdling bey dir wonet / vnd dem HERRN das Passah halten wil / der beschneite alles was menlich ist / Als denn mache er sich erzu / das er solches thu / vnd sey wie ein einheimischer des lands / Denn kein vnbeschnittener sol davon essen.

49. Einerley gesetz sey dem einheimischen / vñ dem frembdlingen / der vnter euch wonet.

50. Vnd alle kinder Jsrael theten / wie der HERR Mose vnd Aaron hatte geboten.

51. Also füret der HERR auff einen tag die kinder Jsrael aus Egyptenland mit jrem heer.

51. ipsa 3. ad educendum e. e. t. M. s. n. ipsa 3. observantiarum.
52. filius alienigenæ.
53. viri acquisitionem (emptionem) argentis, & circumcides. tunc comedet in illo.
54. domo una.
55. circumcidetur omnem m. Infin. prefut.
56. & omnis præputiatus non comedet in eo n. 53.
57. in corpor. diei ipsi. n. 50.

Das XIII. Cap.

Cap. 13.

VNd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

2. Heilige mir alle erstegeburt / die allerley mutter bricht bey den kindern Jsrael / beide vnter den menschen vnd dem vieh / den sie sind mein.

3. Da sprach Mose zum volck / Gedencket an diesen

1. dicendo.
2. apertionem omnis vulvæ.

42. Nox custodiarum [51] est Jehovæ, ut educeret eos é terra Misraim: ipsa *ergo* nox *erit* Jehovæ observantiæ, omnibus filiis Israel per generationes suas.

43. Et dixit Jehovah ad Moseh & Aharon, Hoc statutum Pesah, omnis [52] alienigena non comedet ex eo.

44. Et omnem servum [53] hominis emptum argento, circuncides, tunc comedet ex eo.

45. Advena & mercenarius non comedet ex eo.

46. In [54] eadem domo comedetur, non educes é domo de carne foras, & os non confringetis in eo.

47. Universus cœtus Israel facient ipsum.

48. Quum autem peregrinabitur [1] apud te peregrinus, & faciet Pesah ipsi Jehovæ, [55] circuncidetur ei omnis masculus, & tunc accedet ad faciendum illud: eritq; sicut indigena terræ: [56] nullus enim habens præputium, comedet ex eo.

49. Lex una erit indigenæ & peregrino, qui peregrinatur in medio vestri.

50. Fecerunt ergo omnes filii Israel: quemadmodũ præcepit Jehovah Moseh, & Aharon, sic fecerunt.

51. Et fuit [57] hoc ipso die, eduxit Jehovah filios Israel é terra Misraim per exercitus eorum.

CAP. XIII.

DIxitq; Jehovah ad Moseh, [1] his verbis,

2. Sanctifica mihi omne primogenitum: [2] quicquid aperit vulvam in filiis Israel *tam* in hominibus [3] quàm in jumentis: meum *enim* est.

3. Dixit ergo Moseh ad populum, Mementote diei hujus

42. Nox ista est observabilis Domini, quando eduxit eos de terra Ægypti: hanc observare debent omnes filii Israel in generationibus suis.

43. Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron: Hęc est religio Phase, Omnis alienigena non comedet ex eo.

44. Omnis autem servus emptitius circumcidetur, & sic comedet.

45. Advena & mercenarius non edent ex eo.

46. *In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras, nec os illius confringetis.

47. Omnis cœtus filiorum Israel faciet illud.

48. Quòd si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum eius, & tunc ritè celebrabit: eritq; sicut indigena terræ, si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo.

49. Eadem lex erit indigenæ & colono, qui peregrinatur apud vos.

50. Feceruntque omnes filij Israel, sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

51. Et eadem die eduxit Dominus filios Israel de terra Aegypti per turmas suas.

CAP. XIII.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens:

2. *Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Israel, tam de hominibus quam de jumentis: mea sunt enim omnia.

3. Et ait Moyses ad populum: Mementote diei hujus

42. Νὺξ προφυλακῆς ἐστὶ τῷ Κυρίῳ, ὥστε ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου. ἐκείνη ἡ νὺξ αὕτη προφυλακὴ Κυρίῳ, ὥστε πᾶσι υἱοῖς Ἰσραὴλ εἶναι εἰς γενεὰς αὐτῶν.

43. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν· οὗτος ὁ νόμος τοῦ Πάσχα· πᾶς ἀλλογενὴς οὐκ ἔδεται ἀπ' αὐτοῦ.

44. Καὶ πάντα οἰκέτην τινὸς ἢ ἀργυρώνητον περιτεμεῖς αὐτόν. καὶ τότε φάγεται ἀπ' αὐτοῦ.

45. Πάροικος ἢ μισθωτὸς οὐκ ἔδεται ἀπ' αὐτοῦ.

46. Ἐν οἰκίᾳ μιᾷ βρωθήσεται, καὶ οὐκ ἐξοίσετε ἐκ τῆς οἰκίας τῶν κρεῶν ἔξω, καὶ ὀστοῦν οὐ συντρίψετε ἀπ' αὐτοῦ.

47. Πᾶσα συναγωγὴ Ἰσραὴλ ποιήσει αὐτό.

48. Ἐὰν δέ τις προσέλθῃ ἐν ὑμῖν προσήλυτος, καὶ ποιῇ τὸ Πάσχα Κυρίῳ, περιτεμεῖς αὐτοῦ πᾶν ἀρσενικόν. καὶ τότε προσελεύσεται ποιῆσαι αὐτό. καὶ ἔσται ὥσπερ καὶ ὁ αὐτόχθων τῆς γῆς. πᾶς ὁ ἀπερίτμητος οὐκ ἔδεται ἀπ' αὐτοῦ.

49. Νόμος εἷς ἔσται τῷ ἐγχωρίῳ καὶ τῷ προσελθόντι προσηλύτῳ ἐν ὑμῖν.

50. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καθὰ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ καὶ Ἀαρὼν πρὸς αὐτοὺς, οὕτως ἐποίησαν.

51. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐξήγαγε Κύριος τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου σὺν δυνάμει αὐτῶν.

Κεφαλ. ιγ'.

ΕΙπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Ἁγίασόν μοι πᾶν πρωτότοκον πρωτογενὲς, διανοῖγον πᾶσαν μήτραν ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, ἐμόν ἐστιν.

3. Εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς τὸν λαόν· μνημονεύετε τὴν ἡμέραν ταύτην.

*Nu. 9. v. 12. Joh. 19. v. 36.
*Inf. 34 v. 19. Num. 3. v. 13. Luc. 2 v. 23.

ταύτην, ἐν ᾗ ἐξήλθετε ἐξ Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας. ἐν γὰρ χειρὶ κραταιᾷ ἐξήγαγε Κύριος ὑμᾶς ἐντεῦθεν. καὶ οὐ βρωθήσεται ζύμη.

4. Ἐν γὰρ τῇ σήμερον ὑμεῖς ἐκπορεύεσθε ἐν μηνὶ τῶν νέων.

5. Καὶ ἔσται ἡνίκα ἂν εἰσαγάγῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, καὶ Χετταίων, καὶ Εὐαίων, καὶ Γεργεσαίων, καὶ Ἀμορραίων, καὶ Φερεζαίων, καὶ Ἰεβουσαίων, ἣν ὤμοσε τοῖς πατράσι σου δοῦναί σοι γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. καὶ ποιήσεις τὴν λατρείαν ταύτην ἐν τῷ μηνὶ τούτῳ.

6. Ἐξ ἡμέρας ἔδεσθε ἄζυμα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἑορτὴ Κυρίου.

7. Ἄζυμα ἔδεσθε ἑπτὰ ἡμέρας. οὐκ ὀφθήσεταί σοι ζυμωτὸν, οὐδὲ ἔσται σοι ζύμη πᾶσι τοῖς ὁρίοις σου.

8. Καὶ ἀναγγελεῖς τῷ υἱῷ σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγων· διὰ τοῦτο ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός μου, ὡς ἐξεπορευόμην ἐξ Αἰγύπτου.

9. Καὶ ἔσται σοι εἰς σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρός σου, καὶ μνημόσυνον πρὸ ὀφθαλμῶν σου, ὅπως ἂν γένηται ὁ νόμος Κυρίου ἐν τῷ στόματί σου. ἐν γὰρ χειρὶ κραταιᾷ ἐξήγαγέ σε Κύριος ἐξ Αἰγύπτου.

10. Καὶ φυλάξασθε τὸν νόμον τοῦτον κατὰ καιροὺς ὡρῶν, ἀφ' ἡμερῶν εἰς ἡμέρας.

11. Καὶ ἔσται ὡς ἂν εἰσαγάγῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, ὃν τρόπον ὤμοσε τοῖς πατράσι σου, καὶ δώσει σοι αὐτήν.

12. Καὶ ἀφελεῖς πᾶν διανοῖγον μήτραν, τὰ ἀρσενικὰ τῷ Κυρίῳ, καὶ πᾶν διανοῖγον μήτραν ἐκ τῶν βουκολίων ἐν τοῖς κτήνεσί σου. ὅσα ἂν γένηταί σοι, τὰ ἀρσενικὰ τῷ Κυρίῳ.

13. Πᾶν διανοῖγον μήτραν ὄνου ἀλλάξεις προβάτῳ. ἐὰν δὲ μὴ

ἀλλά-

* Inf. 22. v. 29. & 34. v. 19. Eze. 34. v. 30.

jus in qua egressi estis de Ægypto & de domo servitutis. quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco isto: ut non comedatis fermentatum panem.

4. Hodie egredimini mense novarum frugum.

5. Cumque introduxerit te Dominus in terram Chananæi & Hethæi, & Amorrhæi, & Hevæi, & Jebusæi, quam juravit patribus tuis ut daret tibi, terram fluentem lacte & melle, celebrabitis hunc morem sacrorum mense isto.

6. Septem diebus vesceris azymis: & in die septimo erit solennitas Domini.

7. Azyma comedetis septem diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis,

8. Narrabisque filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Dominus, quando egressus sum de Ægypto.

9. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monimentum ante oculos tuos: & ut lex Domini semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.

10. Custodies hujuscemodi cultum statuto tempore á diebus in dies.

11. Cumque introduxerit te Dominus in terram Chananæi, sicut juravit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam:

12. * Separabis omne quod aperit vulvam Domino, & quod primitivum est in pecoribus tuis: quicquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino.

13. Primogenitum asini mutabis ove: quòd si non

rede-

quo egressi estis ex Misraim è domo servorum: quoniam in fortitudine manus eduxit Jehovah vos hinc: neq; comedatur fermentatum.

4. Hodie vos 5 egredimini menseAbib.

5. Quum autem introduxerit te Jehovah in terram Chenaanæorum, Hitthæorum, & Emoræorum, & Hivæorum, & Jebusæorũ, 6 *de* qua juravit patribus tuis se daturum tibi, terram fluentem lacte & melle, tunc coles cultum istum in mense isto.

6. Septem diebus comedes infermentata, die autem septimo solennitas *erit* Jehovæ.

7. Infermentata 7 comedētur septem diebus, nec cōspicietur 8 apud te fermentatum, neq; apparebit apud te fermentum in universo termino tuo.

8. Annuntiabisq; filio tuo eo die, dicendo, Propter hoc *quod* fecit Jehovah mihi, 9 quum exirem de Misraim.

9. Et erit tibi in signum super manum tuam, & in memoriale inter oculos tuos, ut sit lex Jehovæ in ore tuo, quia in manu forti eduxit te Jehovah ex Aegypto.

10. Observabisque statutum hoc in tempore suo 10 quotannis.

11. † Quumq; introduxerit te Jehovah in terram Chenaanæorum, quemadmodum juravit tibi & patribus tuis, & dederit eam tibi:

12. Tunc transferes omnem apertionem vulvæ ad Jehovam, omnem item apertionem, emissionem jumēti, quod 11 tuum erit, mascula, Jehovæ *erunt*.

13. 12 Omne autem primogenitum asini redimes hœdo: quod si non redime-

ri,

tag/an dem jr aus Egypten/ aus dem diensthause gegangen seid/das der HERR euch mit mechtiger hand von hinnen hat ausgefüret/ darumb soltu nicht sawrteig essen.

4. Heute seid jr ausgangen in dem mond Abib.

5. Wenn dich nu der HERR bringen wird in das land der Cananiter/Hethiter/Amoriter/ Heuiter vnd Jebusiter/ das er deinen vetern geschworen hat/dir zugeben ein land/ da milch vnd honig jnnen fleusst / so soltu diesen dienst halten in diesem mond.

6. Sieben tage soltu vngesewrt brot essen/ vnd am siebenden tage ist des HERRN fest.

7. Darumb soltu sieben tage vngesewrt brot essen / das bey dir kein sawrteig noch gesewrt brot gesehen werde / an allen deinen orten.

8. Vnd solt ewren sönen sagen / an demselbigen tage/ Solchs halten wir vmb des willen/das vns der HERR gethan hat / da wir aus Egypten zogen.

9. Darumb sol dirs sein ein zeichen in deiner hand/ vnd ein denckmal für deinen augen/ Auff das des HERRN gesetz sey in deinem munde / das der HERR dich mit mechtiger hand aus Egypten gefüret hat.

10. Darumb halt diese weise zu seiner zeit jerlich.

11. Wenn dich nu der HERR ins land der Cananiter bracht hat/wie er dir vnd deinen vetern geschworen hat/ vnd dirs gegeben /

12. So soltu aussondern dem HERRN/ alles was die mutter bricht/vnd erstegeburt vnter dem vieh / das ein menlin ist.

13. Die erste geburt vom esel/soltu lösen mit einē schaf/ Wo du es aber nicht lösest

so

3. & (Gen. 1. n. 2.) in j. milz ipsum scil. est. 4. meminisse, infinit. pro imperat. 5. egredientes (sc. estis. Gen. 42. n. 22.) in m. A. & erit, quando venire faciet te. 3. ad t. Chananæi. &c. Ex. 6 n. 17. infra v. 11. 6. quam j. p. t. ad dandum tibi.

7. comedetur. 8. tibi.

9. in exeundo me.

10. á diebus in dies.

1301

11. erit tibi.

12. & omnem aperitionem a. r. h. & sin r. decervicabis illud.

so brich jm das genick/ Aber alle erste menschen geburt vnter deinen kindern soltu lösen.

14. Vnd wenn dich heute oder morgen dein kind wird fragen/ was ist das? soltu jm sagen/ Der HERR hat vns mit mechtiger hand aus Egypten von dem diensthause gefüret.

15. Denn da Pharao hart war vns los zu lassen/ erschlug der HERR alle erstegeburt in Egyptenland/ von der menschen erstegeburt an/ biß an die erstegeburt des viehs. Darumb opffer ich dem HERRN alles was die mutter bricht/ das ein menlin ist/ vnd die erstegeburt meiner kinder löse ich.

16. Vnd das sol dir ein zeichen in deiner hand sein/ vnd ein denckmal für deinen augen/ Das vns der HERR hat mit mechtiger hand aus Egypten gefüret.

17. Da nu Pharao das volck gelassen hatte/ füret sie Gott nicht auff der strasse/ durch der Philister land/ die am nehesten war/ Denn Gott gedacht/ es möcht das volck gerewen/ wenn sie den streit sehen/ vnd wider in Egypten vmbkeren.

18. Darumb füret er das volck vmb auff die strasse durch die wüste am schilffmeer. Vnd die kinder Israel zogen gerüstet aus Egyptenland.

19. Vnd Moses nam mit sich das gebeine Joseph/ Denn er hatte einen eid von den kindern Israel genommen/ vnd gesprochen/ Gott wird euch heimsuchen/ So füret meine gebeine mit euch von hinnen.

20. Also zogen sie aus von Suchoth/ vnd lagerten sich in Etham/ forn an der wüsten.

21. Vnd der HERR zoch für jnen her/ Des tages in einer wolckenseulen/ das er sie den rechten weg füret/ vnd des nachts in einer fewrseulen/ das er jnen leuchtet/ zu reisen tag vnd nacht.

22. Die wolckenseule weich nimer von dem volck des tages/ noch die fewrseule des nachts.

13. & erit quando interrogabit te.
14. ad dimittendum nos.
15. sacrificans (scil. sum n. 5.) ?. o. a. 6. marium.
16. redimam i. redimere soleo. Gen. 50. n. 3.
17. & fuit in emittendo P. p. & non d.
18. ipsa.
19. in videndo eos.
20. quintati, id est, quini.

Dvs

---

ris, cervicem franges ei: omne quoque primogenitum hominis in filiis tuis, redimes.

14. 13 Quum autem interrogaverit te filius tuus cras, dicendo, Quid hoc? tum dices ad eum, In fortitudine manus eduxit nos Jehovah ex Misraim è domo servorum.

15. Et fuit, cum indurasset se Paroh, 14 quo minus dimitteret nos, occidit Jehovah omne primogenitum in terra Misraim á primogenito hominis usq; ad primogenitum animalis: idcirco ego 15 sacrifico Jehovæ omnem apertionem vulvæ sexus masculini: omne autem primogenitum filiorum meorum 16 redimo.

16. Et erit in signum super manum tuam, & in frontalia inter oculos tuos: quia in fortitudine manus eduxit nos Dominus ex Misraim.

17. 17 Factũ est autẽ cum emisisset Paroh populum, non eduxit eos Deus *per* viam terræ Pelisthim, quód propinqua 18 esset: dicebat enim Deus, Ne forte pœniteat populum, 19 cum viderint bellum, & revertantur in Misraim.

18. Circunduxit ergo Deus populum *per* viam deserti maris Suph, & 20 accincti ascenderũt, filii Israel é terra Misraim.

19. Tulit quoq; Moseh ossa Joseph secum: nam adjurando adjuraverat filios Israel, dicendo, Visitando visitabit Deus vos, & ascendere facietis ossa mea hinc vobiscũ.

20. Profecti sunt itaque é Suchoth, & castrametati sunt in Etham in fine deserti.

21. Et Jehovah præcedebat eos interdiu in columna nubis, ut deduceret eos per viã: noctu veró in columna ignis, ut luceret eis, ut ambularent diu † & noctu.

22. Non abstulit columnam nubis interdiu, neq; columnam ignis noctu ante populum.

CAP-

---

redemeris, interficies. Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes.

14. Cumq; interrogaverit te filius tuus cras, dicens: Quid est hoc? respõdebis ei: In manu forti eduxit nos Dominus de terra Ægypti, de domo servitutis.

15. Nam cum induratus esset Pharao, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti à primogenito hominis usque ad primogenitum jumentorum: idcirco immolo Domino omne quod aperit vulvam masculini sexus, & omnia primogenita filiorum meorum redimo.

16. Erit igitur quasi signũ in manu tua, & quasi appensum, quod ob recordationẽ ante oculos tuos: eo quód in manu forti eduxit nos Dominus de Ægypto.

17. Igitur cum emisisset Pharao populum, non eos duxit Dominus per viam terræ Philisthiim quæ vicina est: reputans ne forte pœniteret eum, si vidisset adversum se bella consurgere, & reverteretur in Ægyptum.

18. Sed circumduxit per viam deserti, quæ est juxta mare rubrum: & armati ascenderunt filii Israel de terra Ægypti.

19. Tulit quoque Moyses ossa Joseph secum: eo quód adjurasset filios Israel, dicens: * Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum.

20. *Profectiq; de Socoth castrametati sunt in Etham in extremis finibus solitudinis.

21. *Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viã per diẽ in columna nubis, & per noctem in columna ignis: ut dux esset itineris utroq; tẽpore.

22. Nunquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem coram populo.

Cap.

ἀλλάξῃς, λυτρώσῃ αὐτό. πᾶν πρωτότοκον ἀνθρώπου τῶν υἱῶν σου λυτρώσῃ.

14. Ἐὰν δὲ ἐρωτήσῃ σε ὁ υἱός σου μετὰ ταῦτα, λέγων· τί τοῦτο; καὶ ἐρεῖς αὐτῷ, ὅτι ἐν χειρὶ κραταιᾷ ἐξήγαγεν ἡμᾶς Κύριος ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας.

15. Ἡνίκα δὲ ἐσκλήρυνε Φαραὼ ἐξαποστεῖλαι ἡμᾶς, ἀπέκτεινε Κύριος πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτου, ἀπὸ πρωτοτόκων ἀνθρώπων ἕως πρωτοτόκων κτηνῶν· διὰ τοῦτο ἐγὼ θύω τῷ Κυρίῳ πᾶν διανοῖγον μήτραν, τὰ ἀρσενικά, καὶ πᾶν πρωτότοκον τῶν υἱῶν μου λυτρώσομαι·

16. Καὶ ἔσται εἰς σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρός σου, καὶ ἀσάλευτον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου. ἐν γὰρ χειρὶ κραταιᾷ ἐξήγαγέ σε Κύριος ἐξ Αἰγύπτου.

17. Ὡς δὲ ἐξαπέστειλε Φαραὼ τὸν λαόν, οὐχ ὡδήγησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὁδὸν γῆς Φιλιστιείμ, ὅτι ἐγγὺς ἦν. εἶπε γὰρ ὁ Θεός· μή ποτε μεταμελήσῃ τῷ λαῷ ἰδόντι πόλεμον, καὶ ἀποστρέψῃ εἰς Αἴγυπτον.

18. Καὶ ἐκύκλωσεν ὁ Θεὸς τὸν λαὸν ὁδὸν τὴν εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν. πέμπτη δὲ γενεᾷ ἀνέβησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

19. Καὶ ἔλαβε Μωυσῆς τὰ ὀστᾶ Ἰωσὴφ μεθ᾽ ἑαυτοῦ, ὅρκῳ γὰρ ὥρκισεν Ἰωσὴφ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, λέγων· ἐπισκοπῇ ἐπισκέψεται ὑμᾶς Κύριος, καὶ συνανοίσετε τὰ ὀστᾶ μου ἐντεῦθεν μεθ᾽ ὑμῶν.

20. Ἐξάραντες δὲ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐκ Σοχώθ, ἐστρατοπέδευσαν ἐν Ὀθὼμ παρὰ τὴν ἔρημον.

21. Ὁ δὲ Θεὸς ἡγεῖτο αὐτῶν, ἡμέρας μὲν ἐν στύλῳ νεφέλης, δεῖξαι αὐτοῖς τὴν ὁδόν· τὴν δὲ νύκτα, ἐν στύλῳ πυρός.

22. Καὶ οὐκ ἐξέλιπεν ὁ στύλος τῆς νεφέλης ἡμέρας, καὶ ὁ στύλος τοῦ πυρὸς νυκτὸς ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ.

* Gen. 50. v. 24.
* Num. 14. v. 14.
* 1. Cor. 10. v. 1. Nehe. 9. v. 12. & 19.

Κεφαλ.

Κεφαλ. ιδʹ.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ισραήλ, καὶ ἀποστρέψαντες στρατοπεδευσάτωσαν ἀπέναντι τῆς ἐπαύλεως, ἀναμέσον Μαγδώλου καὶ ἀναμέσον τῆς θαλάσσης, ἐξεναντίας Βεελσεφῶν. ἐνώπιον αὐτῶν στρατοπεδεύσεις ἐπὶ τῆς θαλάσσης.

3. Καὶ ἐρεῖ Φαραὼ περὶ τῶν υἱῶν Ισραήλ, πλανῶνται οὗτοι ἐν τῇ γῇ. συγκέκλεικε γὰρ αὐτοὺς ἡ ἔρημος.

4. Εγὼ δὲ σκληρυνῶ τὴν καρδίαν Φαραὼ, καὶ καταδιώξεται ὀπίσω αὐτῶν, καὶ ἐνδοξασθήσομαι ἐν Φαραὼ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ στρατιᾷ αὐτοῦ. καὶ γνώσονται πάντες οἱ Αιγύπτιοι, ὅτι ἐγὼ Κύριος. καὶ ἐποίησαν οὕτως.

5. Καὶ ἀνηγγέλη τῷ βασιλεῖ τῶν Αιγυπτίων, ὅτι πέφευγεν ὁ λαός. καὶ μετεστράφη ἡ καρδία Φαραὼ, καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ ἐπὶ τὸν λαόν. καὶ εἶπαν, τί τοῦτο πεποιήκαμεν, τοῦ ἐξαποστεῖλαι τοὺς υἱοὺς Ισραήλ, τοῦ μὴ δουλεύειν ἡμῖν.

6. Εζευξεν οὖν Φαραὼ τὰ ἅρματα αὐτοῦ, καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ συναπήγαγε μεθ' ἑαυτοῦ.

7. Καὶ ἔλαβεν ἑξακόσια ἅρματα ἐκλεκτὰ, καὶ πᾶσαν τὴν ἵππον τῶν Αιγυπτίων, καὶ τριστάτας ἐπὶ πάντων.

8. Καὶ ἐσκλήρυνε Κύριος τὴν καρδίαν Φαραὼ βασιλέως Αιγύπτου, καὶ κατεδίωξεν ὀπίσω τῶν υἱῶν Ισραήλ. οἱ δὲ υἱοὶ Ισραὴλ ἐξεπορεύοντο ἐν χειρὶ ὑψηλῇ.

9. Καὶ κατεδίωξαν οἱ Αιγύπτιοι ὀπίσω αὐτῶν. καὶ εὗρον αὐτοὺς παρεμβεβληκότας παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ πᾶσα ἡ ἵππος καὶ τὰ ἅρματα Φαραὼ, καὶ ἡ στρατιὰ αὐτοῦ. καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτοῦ, ἀπέναντι τῆς ἐπαύλεως, ἐξεναντίας Βεελσεφῶν.

10. Καὶ Φαραὼ προσῆγεν. καὶ

ἀναβλέ-

CAP. XIIII.

Loquut⁹ est autem Domin⁹ ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel, Reversi castrametentur e regione Phihahiroth, quę est inter Magdalum & mare contra Beelsephon: in conspectu ejus castra ponetis super mare.

3. Dicturusque est Pharao super filiis Israel: Coarctati sunt in terra, conclusit eos desertum.

4. Et indurabo cor ejus, ac persequetur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, scientque Ægyptii quia ego sum Dominus. Feceruntque ita.

5. Et nuntiatum est regi Ægyptiorum, quód fugisset populus immutatumque est cor Pharaonis & servorum ejus super populum, & dixerunt: Quid voluimus facere ut dimitteremus Israel, ne serviret nobis?

6. Junxit ergo currum, & omnem populum suum assumpsit secum.

7. Tulitque sexcentos currus electos, & quicquid in Ægypto curruum fuit: & duces totius exercitus.

8. Induravitque Dominus cor Pharaonis regis Ægypti, & persecutus est filios Israel: at illi egressi erant in manu excelsa.

9. *Cumque persequerentur Ægyptii vestigia præcedentium, repererunt eos in castris super mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & universus exercitus erant in Phihahiroth contra Beelsephon.

10. Cumq; appropinquas-

set

CAP. XIIII.

Loquutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. Loquere ad filios Israel, [1] ut revertantur & castramentur ante Pihahiroth inter Migdol & mare é regione Baal Sephon [2] in conspectu ejus castrametabimini juxta mare.

3. Dicetq; Paroh, de filiis Israel, [3] confusi *sunt* ipsi in terra, clausit *viam* illis desertum.

4. Et roborabo cor Paroh, & [4] persequetur eos, & glorificabor in Paroh, & in omni exercitu ejus: scientq; [5] Aegyptii quod ego Jehovah. Et fecerunt sic.

5 Nuntiatum est autem regi Misraim quod fugeret populus: & versum est cor Paroh. & servorum ejus [6] in populum, & dixerunt, Quid hoc *est quod* fecimus, quod dimisimus Israel, [7] ne serviret nobis?

6 Junxit autem currum suum, & populum suum assumpsit secum.

7. Tulitq; [8] sexcentos currus electos, & omnes currus Misraim, & duces super omnes illos.

8 Et roboravit Jehovah cor Paroh, regis Misraim, persecutusq; est filios Israel: Porro filii Israel [9] egrediebantur in manu excelsa.

9. Persecutiq; sunt eos Aegyptii, assecutiq; sunt eos castrametantes juxta mare: [10] omnes equi currus Paroh. & equites ejus, & exercitus ejus juxta Pihahiroth ante Baal Sephon.

10. [11] Quumq; Paroh applicuisset, e-

le-

Das XIIII. Cap.

VNd der HERR redet mit Mose vnd sprach.

2. Rede mit den kindern Israel/vnd sprich/das sie sich rumb lencken/vnd sich lagern gegen dem tal Hiroth/zwischen Migdol vnd dem meer/gegen Baal Zephon/vnd daselbs gegen vber sich lagern ans meer.

3. Denn Pharao wird sagen von den kindern Israel/Sie sind verirret im lande/die wüste hat sie beschlossen.

4. Vnd ich wil sein hertz verstocken/Das er jnen nachjage/vnd wil an Pharao vnd an alle seiner macht ehre einlegen/Vnd die Egypter sollen innen werden/das ich der HERR bin. Vnd sie theten also.

5. Vnd da es dem könige in Egypten ward angesagt/daß das volck war geflohen/ward sein hertz verwandelt vnd seiner knechte gegen dem volck/vnd sprachen/Warumb haben wir das gethan/das wir Israel haben gelassen/das sie vns nicht dieneten?

6. Vnd er spannet seinen wagen an/vnd nam sein volck mit jm.

7. Vnd nam sechs hundert auserlesen wagen/vnd was sonst von wagen in Egypten war/vnd die heuptleute vber alle sein heer.

8. Denn der HERR verstockt das hertz Pharao des königes in Egypten/das er den kindern Israel nachjaget. Aber die kinder Israel waren durch eine hohe hand ausgegangen.

9. Vnd die Egypter jagten jnen nach/vnd ereileten sie (da sie sich gelagert hatten am meer) mit rossen vnd wagen vnd reutern/vnd allem heer des Pharao/im tal Hiroth gegen Baal Zephon.

10. Vnd da Pharao nahe

zu

Cap. 14.

1. *& revertetur & castrametabuntur ante os (.i. fauces, scil. montiū, .i. valles) Chirotarum.*

2. *rectitudine, (e regione) ejus.*

3. *perplexi ipsi i. t.c. super eos d.*

4. *insequetur post eos. v 8 9.*

5. *Ægyptus. sic infra.*

6. *ad.*

7. *præ servire nobis. Gen. 36. n. 2.*

8. *sex centum (centurias) currus electi, & omnem currum M. & d. super omnem illum. sing pro pl.*

9. *egredientes fc. erant.*

10. *omnis equus currus P. n. 8.*

*1. Mac. 4 v 9. Jos. 24. v 6.

11. & P. accedere fecit (.i. admovit scil. castra) & e. f. I. o. f. & e. Ægyptus proficiscens (sc. erat) post e.
12. an ab (eo quod) nequaquam, non (inquam essent.)
13. ad moriendum nos.
14. adeducendũ nos.
15. an non hoc verbum?
132. q. d. t. i. M. dicendo c. a. n. & colemus (serviendo) Ægyptũ. n. bonum nobis colere Ægyptum præ mori nos in deserto. Gen 49. n. 14.
16. quam vidistis Ægyptũ (.i. Ægyptios) hodie, non addetis ad videndum eos.
17. clamabis a. m. loquere ad f. I. & proficiscentur.
18. in medium maris.
19. roborans sc. sum.
20. curru n. 10.
21. in glorificari me.
22. pergens ante turmam I. sic inf.
23. a facie eorum.

zu jnen kam/ huben die kinder Ifrael jre augen auff/ Vnd sihe die Egypter zogen hinder jnen her/ vnd sie furchten sich sehr/ vnd schrien zu dem HERRN.

11. Vnd sprachen zu Mose/ Waren nicht greber in Egypten/ das du vns musstest wegfüren/ das wir in der wüsten sterben? Warumb hastu vns das gethan/ das du vns aus Egypten gefüret hast?

12. Ist nicht das/ das wir dir sagten in Egypten/ Höre auff/ vnd lass vns den Egyptern dienen? Denn es were vns je besser den Egyptern dienen/ denn in der wüsten sterben.

13. Mose sprach zum volck/ Fürchtet euch nicht/ stehet fest/ vnd sehet zu/ was für ein heil der HERR heute an euch thun wird. Denn diese Egypter/ die jr heute sehet/ werdet jr nimermehr sehen ewiglich.

14. Der HERR wird für euch streiten/ vnd jr werdet stille sein.

15. Der HERR sprach zu Mose/ Was schreiestu zu mir? Sage den kindern Israel/ das sie ziehen.

16. Du aber heb deinen stab auff/ vnd recke deine hand vber das meer/ vnd teile es von einander/ das die kinder Israel hinein gehen/ mitten hindurch auff dem trocken.

17. Sihe/ ich wil das hertz der Egypter verstocken/ das sie euch nachfolgen/ So wil ich ehre einlegen an dem Pharao/ vnd an aller seiner macht/ an seinen wagen vnd reutern.

18. Vnd die Egypter sollens innen werden/ das ich der HERR bin/ wenn ich ehre eingelegt habe an Pharao/ vnd an seinen wagen vnd reutern.

19. Da erhub sich der engel Gottes/ der für dem heer Israel her zoch/ vnd macht sich hinder sie/ Vnd die wolckenseule macht sich auch von jrem angesicht/ vnd trat hinder sie.

Vnd

levarunt filii Ifrael oculos suos, & ecce Aegyptii insequebantur eos, timueruntq; vehementer, & clamaverunt filii Ifrael ad Jehovam.

11. Dixeruntque ad Moseh, 12 An quod non *essent* sepulchra in Misraim, tulisti nos, 13 ut moreremur in deserto? quid hoc fecisti nobis, 14 ut educeres nos ex Misraim.

12. 15 Nonne hoc ipsum est quod dicebamus tibi in Misraim, dicentes, cessa à nobis ut serviamus Aegyptiis? nam melius erat nobis servire Aegyptiis, quam mori in deserto.

13. † Dixitq; Moseh populo, Ne timeatis: state, & videte salutem Jehovæ quã facturus est vobis hodie: nam 16 quos vidistis Aegyptios hodie, nos estis visuri ultra usq; in seculum.

14. Jehovah pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.

15. Dixitq; Jehovah ad Moseh, quid 17 clamas ad me? alloquere filios Israel ut proficiscantur.

16. Tu vero eleva virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & scinde illud ut ingrediantur filii Israel 18 intra mare per aridam.

17. Ego vero ecce ego 19 roboro cor Aegyptiorum & ingredientur post eos: & glorificabor in Paroh & in universo exercitu ejus, in 20 curribus ejus & in equitibus ejus.

18. Et scient Aegyptii quod ego Jehovah, 21 quum glorificatus fuero in Paroh, in curribus ejus, & in equitibus ejus.

19. Profectus est itaque angelus Dei. 22 qui præcedebat castra Israel, ‡ & ivit à tergo ipsorum: & profecta est columna nubis *quæ erat* 23 ante eos, & stetit à tergo ipsorum.

Et

set Pharao, levantes filii Israel oculos, viderunt Ægyptios post se: & timuerunt valde, clamaveruntque ad Dominum,

11. Et dixerunt ad Moysen: Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideò tulisti nos ut moreremur in solitudine: quid hoc facere voluisti, ut educeres nos ex Ægypto?

12. Nonne iste est sermo quem loquebamur ad te in Ægypto, dicentes, Recede à nobis, ut serviamus Ægyptiis? multo enim melius erat servire eis, quam mori in solitudine.

13. Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: state, & videte magnalia Domini quæ facturus est hodie: Ægyptios enim quos nunc videtis, nequaquam ultrà videbitis usque in sempiternum.

14. Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.

15. Dixitque Dominus ad Moysen, Quid clamas ad me: Loquere filiis Israel ut proficiscantur.

16. Tu autem eleva virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & divide illud: ut gradiantur filii Israël in medio mari per siccum.

17. Ego autem indurabo cor Ægyptiorum, ut persequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, & in curribus & in equitibus illius.

18. Et scient Ægyptii, quia ego sum Dominus: cùm glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus atq; in equitibus ejus.

19. Tollensque se angelus Domini, qui præcedebat castra Israël, abiit post eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergum stetit,

Inter

ἀναβλέψαντες υἱοὶ Ισραὴλ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὁρῶσι· καὶ ἰδοὺ οἱ Αἰγύπτιοι ἐστρατοπέδευσαν ὀπίσω αὐτῶν. καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. ἀνεβόησαν δὲ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ πρὸς Κύριον.

11. Καὶ εἶπαν πρὸς Μωυσῆν, παρὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξήγαγες ἡμᾶς θανατῶσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ; τί τοῦτο ἐποίησας ἡμῖν ἐξαγαγὼν ἐξ Αἰγύπτου;

12. Οὐ τοῦτο ἦν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλαλήσαμεν πρός σε ἐν Αἰγύπτῳ, λέγοντες, πάρες ἡμᾶς, ὅπως δουλεύσωμεν τοῖς Αἰγυπτίοις· κρεῖσσον γὰρ ἦν ἡμᾶς δουλεύειν τοῖς Αἰγυπτίοις, ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ.

13. Εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς τὸν λαόν, θαρσεῖτε, στήκετε, καὶ ὁρᾶτε τὴν σωτηρίαν τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου, ἣν ποιήσει ἡμῖν σήμερον. ὃν τρόπον γὰρ ἑωράκατε τοὺς Αἰγυπτίους σήμερον, οὐ προσθήσεσθε ἔτι ἰδεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.

14. Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς σιγήσεσθε.

15. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, τί βοᾷς πρός με; λάλησον τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, καὶ ἀναζευξάτωσαν.

16. Καὶ σὺ ἔπαρον τὴν ῥάβδον σου, καὶ ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ῥῆξον αὐτήν, καὶ εἰσελθέτωσαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ εἰς μέσον τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ ξηρόν.

17. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ σκληρυνῶ τὴν καρδίαν Φαραώ, καὶ τῶν Αἰγυπτίων πάντων, καὶ εἰσελεύσονται ὀπίσω αὐτῶν, καὶ ἐνδοξασθήσομαι ἐν Φαραώ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ στρατιᾷ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἅρμασι, καὶ ἐν τοῖς ἵπποις αὐτοῦ.

18. Καὶ γνώσονται πάντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὅτι ἐγὼ Κύριος. ἐνδοξαζομένου μου ἐν Φαραώ, καὶ ἐν τοῖς ἅρμασι, καὶ ἐν τοῖς ἵπποις αὐτοῦ.

19. Ἐξῆρε δὲ ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ὁ προπορευόμενος τῆς παρεμβολῆς τῶν υἱῶν Ισραὴλ, καὶ ἐπορεύθη ἐκ τῶν ὄπισθεν. ἐξῆρε δὲ καὶ ὁ στῦλος τῆς νεφέλης ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ ἔστη ἐκ τῶν ὀπίσω αὐτῶν.

Psal. 105.

Καὶ

20. Καὶ εἰσῆλθεν ἀναμέσον τῆς παρεμβολῆς τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἀναμέσον τῆς παρεμβολῆς Ισραὴλ, καὶ ἔστη. καὶ ἐγένετο γνόφος καὶ σκότος. καὶ διῆλθεν ἡ νύξ. καὶ οὐ συνέμιξαν ἀλλήλοις ὅλην τὴν νύκτα.

21. Ἐξέτεινε δὲ Μωυσῆς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν θάλασσαν. καὶ ἐπήγαγε Κύριος τὴν θάλασσαν ἐν ἀνέμῳ νότῳ βιαίῳ ὅλην τὴν νύκτα, καὶ ἐποίησε τὴν θάλασσαν ξηρὰν, καὶ διεσχίσθη τὸ ὕδωρ.

22. Καὶ εἰσῆλθον οἱ υἱοὶ Ισραὴλ εἰς μέσον τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ ξηρόν. καὶ τὸ ὕδωρ αὐτοῖς τεῖχος ἐκ δεξιῶν, καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων.

23. Κατεδίωξαν δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ εἰσῆλθον ὀπίσω αὐτῶν πᾶσα ἡ ἵππος Φαραὼ, καὶ τὰ ἅρματα, καὶ οἱ ἀναβάται εἰς μέσον τῆς θαλάσσης.

24. Ἐγενήθη δὲ ἐν τῇ φυλακῇ τῇ ἑωθινῇ, καὶ ἐπέβλεψε Κύριος ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐν στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης, καὶ συνετάραξε τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων.

25. Καὶ συνέδησε τοὺς ἄξονας τῶν ἁρμάτων αὐτῶν, καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς μετὰ βίας. καὶ εἶπον οἱ Αἰγύ-

20. Inter castra Ægyptiorum & castra Israel: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem ita, ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non valerent.

21. Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus, flante vento vehementi & urente tota nocte, & vertit in siccum: * divisaque est aqua.

* Psal. 78. v. 13. & 114. v. 3. & 105. v. 41.

22. Et ingressi sunt filii Israel per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus à dextra eorum & læva.

23. * Persequentesq; Ægyptii ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus ejus & equites per medium maris.

* Heb. 11. v. 29.

24. Iamque advenerat vigilia matutina * & ecce respiciẽs Dominus super castra Ægyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum.

* Sap. 18. v. 6.

25. Et subvertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. Dixerunt er-

20. Et venit 24 inter castra Aegyptiorum & castra Israel: fuitque nubes & tenebræ, & illuminavit noctem: nec appropinquavit 25 alter alteri tota nocte.

21. Et extendit Moseh manum suam super mare, & recedere fecit Jehovah mare vento orientali vehementi tota nocte, posuitq; mare in siccum, & *jam* scissæ erant aquæ.

22. Ingressi sunt igitur filii Israel 26 intra mare, per aridam: & aquæ eis *erant* murus 27 à dextera & à sinistra eorum.

23. Et 28 secuti Aegyptii ingressi sunt post eos, omnes equi Paroh, currus ejus, & equites ejus intra mare.

24. Fuit autem in 29 vigilia matutina, respexit Jehovah super castra Aegyptiorum è columna ignis & nubis, & contrivit castra Aegyptiorum.

25. Et abstulit 30 rotas curruum ejus, & deduxit eos graviter. tum dixit 1 AE-

20. Vnd kam zwischen das heer der Egypter vnd das heer Israel. Es war aber ein finster wolcken/ vnd erleuchtet die nacht/ das sie die gantze nacht/ diese vnd jene nicht zusammen komen kundten.

21. Da nu Mose seine hand ausreckt vber das meer/ lies es der HERR hinweg faren/ durch einen starcken ostwind/ die gantze nacht/ vnd macht das meer trocken/ vnd die wasser teileten sich von einander.

22. Vnd die kinder Israel giengen hinein / mitten ins meer auffm trucken/ vnd das wasser war jnen für mauren/ zur rechten vnd zur lincken.

23. Vnd die Egypter folgeten/ vnd giengen hinein jnen nach alle roß Pharao/ vnd wagen vnd reuter mitten ins meer.

24. Als nu die morgenwache kam/ schawet der HERR auff der Egypter heer/ aus der fewrseulen vnd wolcken/ Vnd macht ein schreckẽ in jrem heer.

25. Vnd sties die reder von jren wagen/ stürtzet sie mit vngestüm. Da sprachen die Egy-

24. *inter turmam Ægypti & inter turm. Is.*

25. *iste ad istum.*

26. *in medium maris.*

27. *à dextra eorum.* v. 29.

28. *sequuti sunt Æ. & ing. s. p. e. omnis equus P.* n. 20.

29. *custodia diluculi, & r.* 3. *ad turmam Ægypti in c. i. e. n. & tumultuari fecit (subito tumultu excitato) turmam Æ.*

30. *rotam t. e. & d. e. in gravitate. & d. Ægyptus.*

pter/ Last vns fliehen von Israel/ Der HERR streitet für sie/ wider die Egypter.

26. Aber der HERR sprach zu Mose / Recke deine hand aus vber das meer / daß das wasser wider her falle vber die Egypter/ vber jre wagen vnd reuter.

27. Da recket Mose seine hand aus vber das meer / vnd das meer kam wider für morgens in seinen strom / vnd die Egypter flohen jm entgegen. Also stürtzet sie der HERR mitten ins meer/

28. Das das wasser wider kam / vnd bedeckt wagen vnd reuter/ vnd alle macht des Pharao/ die jnen nachgefolget waren ins meer/ das nicht einer aus jnen vberbleib.

29. Aber die kinder Israel giengen trocken mitten durchs meer/ vnd das wasser war jnen für mauren zur rechten vnd zur lincken.

30. Also halff der HERR Israel an dem tage von der Egypter hand. Vnd sie sahen die Egypter tod am vfer des meers/

31. Vnd die grosse hand/ die der HERR an den Egyptern erzeigt hatte. Vnd das volck furchtet den HERRN/ vnd gleubten jm/ vnd seinem knecht Mose.

31. & revertentur a. s. Ægyptũ s. currum e.
32. ad respiciendum.
33. Ægyptus fugientes sc. erant.
34. exercitum P. venientes p. e. i. m. .n. relictus est in eis u. a. u.
35. Ægyptum .i. Ægyptium Meton. (vel Ægyptios, sing. pro plur) mortuum ad labium m.
36. in Jeh & in M. s. e. Chald. in VERBUM Domini & prophetia Mosi servi ejus.

gyptius, Fugiam à facie Israel: quia Jehovah pugnavit pro eis contra Aegyptios.

26. Dixitq; Jehovah ad Moseh: Extende manum tuam super mare, 31 ut revertantur aquæ super Aegyptios, super currus ejus & super equites ejus.

27. Et extendit Moseh manum suam super mare, reversumq; est mare, 32 respiciente mane, ad fortitudinem suam: at 33 Aegyptii fugiebant in occursum ejus, & excussit Jehovah Aegyptios intra mare.

28. Reversæ sunt itaq; aquæ, & operuerunt currus & equites, universum 34 exercitum Paroh qui ingressus fuerat post eos in mare: non remansit ex eis usq; ad unum.

29. At filii Israel ambulaverunt per siccum intra mare: & aquæ eis *erant* murus à dextera & à sinistra eorum.

30. Et servavit Jehovah die illo Israelem è manu Aegyptiorum: viditq; Israel 35 Aegyptios mortuos ad littus maris.

31. Vidit præterea Israel manum magnam, quam fecit Jehovah in Aegyptios, timuitq; populus Jehovam: crediderunt autem 36 Jehovæ & Moseh servo ejus.

go Ægyptii, Fugiamus Israelem: Dominus enim pugnat pro eis cõtra nos.

26. Et ait Dominus ad Moysen, Extende manum tuam super mare, ut revertantur aquæ ad Ægyptios super currus & equites eorum.

27. Cumque extendisset Moyses manum contra mare, reversum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusq; Ægyptiis occurrerũt aquæ, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus.

28. Reversæque sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec unus quidem superfuit ex eis.

29. Filii autem Israel perrexerunt per medium sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro à dextris & à sinistris:

30. Liberavitque Dominus in die illa Israel de manu Ægyptiorum, & viderunt Ægyptios mortuos super littus maris.

31. Et manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitq; populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi servo ejus.

πτιοι, Φύγωμεν ἀπὸ προσώπου Ισραήλ. ὁ γὰρ Κύριος πολεμεῖ ὑπὲρ αὐτῶν τοὺς Αἰγυπτίους.

26. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἀποκαταστήτω τὸ ὕδωρ, καὶ ἐπικαλυψάτω τοὺς Αἰγυπτίους, ἐπί τε τὰ ἅρματα, καὶ ἐπὶ τοὺς ἀναβάτας.

27. Ἐξέτεινε δὲ Μωυσῆς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπεκατεστάθη τὸ ὕδωρ πρὸς ἡμέραν ἐπὶ χώρας. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἔφυγον ἐπὶ τὸ ὕδωρ. καὶ ἐξετίναξε Κύριος τοὺς Αἰγυπτίους εἰς μέσον τῆς θαλάσσης.

28. Καὶ ἐπαναστραφὲν τὸ ὕδωρ ἐκάλυψε τὰ ἅρματα καὶ τοὺς ἀναβάτας, καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν Φαραὼ, τοὺς εἰσπορευομένους ὀπίσω αὐτῶν εἰς τὴν θάλασσαν. καὶ οὐ κατελείφθη ἐξ αὐτῶν οὐδείς.

29. Οἱ δὲ υἱοὶ Ισραὴλ ἐπορεύθησαν διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης. τὸ δὲ ὕδωρ αὐτοῖς τεῖχος ἐκ δεξιῶν, καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων.

30. Καὶ ἐρρύσατο Κύριος τὸν Ισραὴλ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων. καὶ ἴδεν Ισραὴλ τοὺς Αἰγυπτίους τεθνηκότας παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης.

31. Καὶ ἴδεν Ισραὴλ τὴν χεῖρα τὴν μεγάλην, ἃ ἐποίησε Κύριος τοῖς Αἰγυπτίοις· ἐφοβήθη δὲ ὁ λαὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐπίστευσαν τῷ Θεῷ, καὶ Μωυσῇ τῷ θεράποντι αὐτοῦ.

Cap. 15.

1. canet .i. canebat.
2. dicendo.
3. Jah .i. Jehovah, Dominum.

Das XV. Cap.

DA sang Mose vnd die kinder Israel dis lied dem HERRN/ vnd sprachen: Ich wil dem HERRN singen/ Denn er hat eine herrliche that gethan/ ros vnd wagen hat er ins meer gestürtzt.

2. Der HERR ist meine stercke vnd lobsang / vnd ist mein heil. Das ist mein Gott/ Ich wil jn preisen/ Er ist meines vaters Gott/ Ich wil jn erheben.

3. Der HERR ist der rechte kriegsman/ HERR ist sein name.

CAP. XV.

TUnc 1 cecinit Moseh & filii Israel canticum istud Jehovæ, & dixerunt 2 in hunc modum, cantabo Jehovæ, quia magnificando magnificatus est, equum & sessorem ejus projecit in mare.

2. Fortitudo mea & laus mea *est* 3 Jah: fuit enim mihi in salutem: iste Deus meus, propterea tabernaculum faciam ei: *iste* Deus patris mei, propterea exaltabo eum.

3. Jehovah vir belli, Jehovah nomen ejus.

CAP. XV.

TUnc cecinit Moyses & filii Israel carmen hoc Domino, & dixerunt: *Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit in mare.

2. *Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem: iste Deus meus, & glorificabo eum, Deus patris mei & exaltabo eum.

3. Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen ejus.

Κεφαλ. ιέ.

ΤΟτε ᾖσεν Μωυσῆς καὶ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ τὴν ᾠδὴν ταύτην τῷ Κυρίῳ, καὶ εἶπαν· ᾄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται. ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν.

2. Βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν. οὗτός μου Θεὸς καὶ δοξάσω αὐτὸν, Θεὸς τοῦ πατρός μου, καὶ ὑψώσω αὐτόν.

3. Κύριος συντρίβων πολέμους, Κύριος ὄνομα αὐτῷ.

* Sap. 10. v. 20.
* Psal. 118. v. 14.

4. Ἅρματα Φαραὼ, καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἔρριψεν εἰς θάλασσαν. ἐπιλέκτους ἀναβάτας τριστάτας κατεπόντισεν ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ.

5. Πόντῳ ἐκάλυψεν αὐτούς· κατέδυσαν εἰς βυθὸν ὡσεὶ λίθος.

6. Ἡ δεξιά σου Κύριε δεδόξασται ἐν ἰσχύι. ἡ δεξιά σου χεὶρ Κύριε ἔθραυσεν ἐχθρούς·

7. Καὶ τῷ πλήθει τῆς δόξης σου συνέτριψας τοὺς ὑπεναντίους. ἀπέστειλας τὴν ὀργήν σου καὶ κατέφαγεν αὐτοὺς ὡσεὶ καλάμην.

8. Καὶ διὰ πνεύματος τοῦ θυμοῦ σου διέστη τὸ ὕδωρ. ἐπάγη ὡσεὶ τεῖχος τὰ ὕδατα, ἐπάγη καὶ τὰ κύματα ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης.

9. Εἶπεν ὁ ἐχθρὸς, διώξας καταλήψομαι, μεριῶ σκῦλα, ἐμπλήσω ψυχήν μου, ἀνελῶ τῇ μαχαίρᾳ μου, κυριεύσει ἡ χείρ μου.

10. Ἀπέστειλας τὸ πνεῦμά σου, ἐκάλυψεν αὐτοὺς θάλασσα, ἔδυσαν ὡσεὶ μόλιβδος ἐν ὕδατι σφοδρῷ.

11. Τίς ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς Κύριε; τίς ὅμοιός σοι δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις, θαυμαστὸς ἐνδόξως ποιῶν τέρατα;

12. Ἐξέτεινας τὴν δεξιάν σου, κατέπιεν αὐτοὺς γῆ.

13. Ὡδήγησας τῇ δικαιοσύνῃ σου τὸν λαόν σου τοῦτον, ὃν ἐλυτρώσω. παρεκάλεσας τῇ ἰσχύι σου εἰς κατάλυμα ἅγιόν σου.

14. Ἤκουσαν ἔθνη καὶ ὠργίσθησαν, ὠδῖνες ἔλαβον κατοικοῦντας Φυλιστιείμ.

15. Τότε ἔσπευσαν ἡγεμόνες Ἐδὼμ, καὶ ἄρχοντες Μωαβιτῶν, ἔλαβεν αὐτοὺς τρόμος. ἐτάκησαν πάντες οἱ κατοικοῦντες Χαναάν.

16. Ἐπιπέσοι ἐπ' αὐτοὺς φόβος καὶ τρόμος. μεγέθει βραχίονός σου ἀπολιθωθήτωσαν, ἕως ἂν

πα-

4. Currus Pharaonis & exercitum ejus projecit in mare: electi principes ejus ſubmerſi ſunt in mari rubro.

5. Abyſsi operuerunt eos, deſcenderunt in profundum quaſi lapis.

6. Dextera tua Domine magnificata eſt in fortitudine: dextera tua Domine percuſsit inimicum.

7. Et in multitudine gloriæ tuæ depoſuiſti adverſarios meos: miſiſti iram tuam quæ devoravit eos ſicut ſtipulam.

8. Et in ſpiritu furoris tui congregatæ ſunt aquę: ſtetit unda fluens, congregatæ ſunt abyſsi in medio mari.

9. Dixit inimicus: Perſequar & comprehendam, dividam ſpolia, implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

10. Flavit ſpiritus tuus, & operuit eos mare: ſubmerſi ſunt quaſi plumbū in aquis vehementibus.

11. Quis ſimilis tui in fortibus Domine? quis ſimilis tui, magnificus in ſanctitate, terribilis atq; laudabilis, faciens mirabilia?

12. Extendiſti manum tuam, & devoravit eos terra.

13. Dux fuiſti in miſericordia tua populo quem redemiſti: & portaſti eum in fortitudine tua, ad habitaculum ſanctum tuum.

14. Aſcenderunt populi, & irati ſunt: dolores obtinuerunt habitatores Philiſthiim.

15. Tunc conturbati ſunt principes Edom, robuſtos Moab obtinuit tremor: obriguerunt omnes habitatores Chanaan.

16. Irruat ſuper eos formido & pavor: in magnitudine brachii tui, fiant

im-

4. Currus Paroh & exercitum ejus projecit in mare, & 4 electi principes ejus ſubmerſi ſunt in mari Suph.

5. Voragines operuerunt eos, deſcenderunt in profunda tanquam lapis.

6. Dextera tua Jehovah 5 magnificata eſt fortitudine: dextera tua ô Jehovah, confregit inimicum.

7. Et in multitudine magnificentiæ tuæ deſtruxiſti inimicos tuos: immiſiſti iram tuam, devoravit eos ſicut ſtipulam.

8. Et ſpiritu naris tuæ coacervatæ ſunt aquæ, ſteterunt ſicuti acervus fluenta, coagulatæ ſunt voragines in corde maris.

9. Dixit inimicus, Perſequar, comprehendam, dividam 6 ſpolia, explebitur eis anima mea, 7 evaginabo gladium meum, perdet eos manus mea.

10. Flaviſti vento tuo & operuit eos mare, 8 abſorpti ſunt tanquam plūbum in aquis vehementibus.

11. Quis ſicut tu in Diis ô Jehovah? quis ſicut tu, 9 magnificus in ſanctitate, terribilis laudibus, faciens 10 mirabilia?

12. Extendiſti dexteram tuam, 11 deglutivit eos terra.

13. 12 Duces per miſericordiam tuam populum hunc, *quem* redimiſti, duces in fortitudine tua, ad habitaculum ſanctitatis tuę.

14. 13 Audiēt populi, iraſcentur, dolor apprehendet habitatores Paleſthinæ.

15. Tunc turbabuntur principes Edom, robuſtos Moab apprehendet tremor, diſſolventur omnes habitatores Chenaan.

16. Cadet ſuper eos terror & pavor: ad magnitudinem brachii tui tace-

bunt

4. Die wagen Pharao vnd ſeine macht warff er ins meer. Seine auserwelten heuptleute verſuncken im ſchilffmeer.

5. Die tieffe hat ſie bedeckt/ ſie fielen zu grund wie die ſteine.

6. HERR deine rechte hand thut groſſe wunder/ HERR deine rechte hand hat die feinde zuſchlagen.

7. Vnd mit deiner groſſen herrligkeit haſtu deine widerwertigen geſtürtzet/ Denn da du deinen grim aus lieſſeſt/ 134
verzeret er ſie wie ſtoppeln.

8. Durch dein blaſen theten ſich die waſſer auff/ vnd die flut ſtunden auff hauffen/ Die tieffe wallet von einander mitten im meer.

9. Der feind gedacht/ Ich wil jnen nachjagen vnd erhaſchen/ vnd den raub austeilen/ vnd meinen mut an jnen külen. Ich wil mein ſchwert ausziehen/ vnd meine hand ſol ſie verderben.

10. Da lieſſeſtu deinen wind blaſen/ vnd das meer bedecket ſie/ vnd ſuncken vnter wie bley im mechtigen waſſer.

11. HERR/ wer iſt dir gleich vnter den Göttern? Wer iſt dir gleich/ der ſo mechtig/ heilig ſchrecklich/ löblich/ vnd wunderthetig ſey?

12. Da du deine rechte hand ausreckteſt/ verſchlang ſie die erde.

13. Du haſt geleitet durch deine barmhertzigkeit dein volck/ das du erlöſet haſt/ Vnd haſt ſie gefürt durch deine ſtercke zu deiner heiligen wonung.

14. Da das die völcker höreten/ erbebeten ſie/ angſt kam die Philiſter an.

15. Da erſchracken die fürſten Edom/ Zittern kam die gewaltigen Moab an/ alle einwoner Canaan wurden feig.

16. Las vber ſie fallen erſchrecken vnd furcht durch deinen groſſen arm/ das ſie erſtarren

wie

4. *electio principum ejus.*

5. *illuſtrata eſt in f. d. t. 3. franges &c. diruet inſurgentes (contra) te, mittes i. t. devorabit e. ſ. ſ. Ex. 8. n. 25.*

6. *ſpolium.*

7. *evacuabo g. m. depauperabit e. m. m.*

8. *in profundum deſcenderunt.*

9. *illuſtratus eſt.*

10. *mirabile.*

11. *deglutiet. n. 5.*

12. *duxiſti. ſic inf.*

13. *audierunt p. commovebuntur. d. apprehendit t. territi ſunt p. E. r. M. apprehendet eos t.*

wie die steine / biß dein volck HERR hindurch kome / biß das volck hindurch kome / das du erworben hast.

16. base adsedendum tibi operatus es 3. 17. firmaverunt m. t. 3. r. &c.

17. Bringe sie hinein vnd pflantze sie auff dem berge deines erbteils / den du HERR dir zur wonung gemacht hast / Zu deinem heiligthumb HERR / das deine hand bereitet hat.

18. Der HERR wird könig sein jmer vnd ewig.

18. ingressus est equus P. cum curru e. s. m. & redire fecit 3.

19. Denn Pharao zoch hinein ins meer mit rossen vnd wagen vnd reutern / vnd der HERR lies das meer wider vber sie fallen. Aber die kinder Jsrael giengen trucken mitten durchs meer.

20. Vnd MirJam die Prophetin / Aarons schwester / nam eine paucken in jre hand / vnd alle weiber folgeten jr nach hinaus mit paucken am reigen.

21. Vnd MirJam sang jnen für / Last vns dem HERRN singen / denn er hat eine herrliche that gethan / man vnd roß hat er ins meer gestürtzet.

22. Mose lies die kinder Jsrael ziehen vom schilffmeer hinaus zu der wüsten Sur / vnd sie wanderten drey tage in der wüsten / das sie kein wasser funden.

19. & venerunt.

23. Da kamen sie gen Mara / aber sie kundten des wassers zu Mara nicht trincken / denn es war fast bitter / Daher hies man den ort Mara.

20. ipsa.

21. & immisit.

24. Da murret das volck wider Mose vnd sprach.

21. audiendo (attendendo) audietur voci, vel, ad vocem 3. obediens obedieris VERBO Domini Dei tui. Ex. 14. n. 31.

25. Was sollen wir trincken? Er schrey zu dem HERRN / vnd der HERR weiset jm einen baum / den thet er ins wasser / da ward es süß.

26. Daselbs stellet er jnen ein gesetz vnd ein recht / vnd versucht sie vnd sprach / Wirstu der stim des HERRN deines Gottes gehorchen / vnd thun was recht

bunt tanquam lapis: donec transierit populus tuus, ô Jehovah, donec transierit populus iste *quem* acquisisti.

17. Introduces eos, & plantabis eos in monte hæreditatis tuæ, [16] loco *quem* parasti, ô Jehovah, ut *illic* sedeas: *nam* sanctuarium Domine [17] firmabunt manus tuæ.

18. *Tunc* Jehovah regnabit in seculum & *in* perpetuum.

19. [18] Quia ingressi sunt equi Paroh cum curribus ejus & equitibus ejus in mare, & reduxit Jehovah super eos aquas maris: filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio maris

20. Tulitq; Mirjam prophetissa, soror Aaron tympanum in manu sua, & egressæ sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris.

21. Et respondit eis Mirjam: Cantate Jehovæ, quoniam magnificando magnificatus est, equum & ascensorem ejus projecit in mare.

22. Et proficisci fecit Mosch Israelem à mari Suph, egressiq; sunt in desertũ Sur, atq; perrexerũt tribus diebus per desertum, & non repererunt aquas.

23. [19] Quum autem devenissent in Marah, non poterant bibere aquas de Marah, quia amaræ [20] erant: idcirco vocavit nomen ejus Marah.

24. Propterea murmurabat populus contra Mosch, dicendo, Quid bibemus?

25. Clamavit autem ad Jehovam, & docuit illum Jehovah lignum, quod projecit in aquas, & dulcuerunt aquę. ibi posuit ei statutum & judicium, ibiq; tentavit eum,

26. Et dixit, Si [22] obediendo obedieris voci Jehovæ Dei tui, & rectum in oculis ejus feceris, & aures prębueris pręceptis ejus, custodiensque

immobiles quasi lapis: donec pertranseat populus tuus Domine, donec pertranseat populus tuus iste quem possedisti.

17. Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmissimo habitaculo tuo, quod operatus es Domine: sanctuarium tuum Domine, quod firmaverunt manus tuæ.

18. Dominus regnabit in æternum & ultra.

19. Ingressus est enim eques Pharao cum curribus & equitibus ejus in mare: & reduxit super eos Dominus aquas maris: filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio ejus.

20. Sumpsit ergo Marja prophetissa soror Aaron tympanum in manu sua: egressæq; sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris,

21. Quibus præcinebat, dicens: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equũ & ascensorẽ ejus dejecit in mare.

22. Tulit autem Moyses Israel de mari rubro, & egressi sunt in desertum Sur: ambulaveruntq; tribus diebus per solitudinem, & non inveniebant aquam.

23. Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eò quòd essent amaræ, unde & congruum loco nomen imposuit, vocans illum Mara, id est, amaritudinem.

24. Et murmuravit populus contra Moysen, dicens, Quid bibemus?

25. At ille clamavit ad Dominum, qui ostendit ei lignum: quod cùm misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt.* Ibi constituit ei pręcepta, atq; judicia, & ibi tentavit eum,

26. Dicens, Si audieris vocem Domini Dei tui, & quod rectum est coram eo feceris, & obedieris mandatis ejus, custodierisq; o-

παρέλθῃ ὁ λαός σου Κύριε, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ λαός σου οὗτος, ὃν ἐκτήσω.

17. Εἰσαγαγὼν καταφύτευσον αὐτοὺς εἰς ὄρος κληρονομίας σου εἰς ἕτοιμον κατοικητήριόν σου. ὃ κατειργάσω Κύριε, ἁγίασμα Κύριε, ὃ ἡτοίμασαν αἱ χεῖρές σου.

18. Κύριος βασιλεύων εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐπ᾽ αἰῶνα, καὶ ἔτι.

19. Ὅτι εἰσῆλθεν ἵππος Φαραὼ σὺν ἅρμασι καὶ ἀναβάταις εἰς θάλασσαν, καὶ ἐπήγαγεν ἐπ᾽ αὐτοὺς Κύριος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης. οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπορεύθησαν διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης.

20. Ἔλαβε δὲ Μαριὰμ ἡ προφῆτις ἡ ἀδελφὴ Ἀαρὼν τὸ τύμπανον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς· καὶ ἐξήλθοσαν πᾶσαι αἱ γυναῖκες ὀπίσω αὐτῆς μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν.

21. Ἐξῆρχε δὲ αὐτῶν Μαριὰμ, λέγουσα· ᾄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως δεδόξασται. ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν.

22. Ἐξῆρε δὲ Μωυσῆς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἀπὸ θαλάσσης ἐρυθρᾶς, καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἔρημον Σούρ. καὶ ἐπορεύοντο τρεῖς ἡμέρας ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ οὐχ εὕρισκον ὕδωρ, ὥστε πιεῖν.

23. Ἦλθον δὲ εἰς Μερρὰν, καὶ οὐκ ἠδύναντο πιεῖν ὕδωρ ἐκ Μερρᾶς· πικρὸν γὰρ ἦν. διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Πικρία.

24. Καὶ διεγόγγυζεν ὁ λαὸς ἐπὶ Μωυσῆν, λέγοντες· τί πιώμεθα;

25. Ἐβόησε δὲ Μωυσῆς πρὸς Κύριον. καὶ ἔδειξεν αὐτῷ ὁ Κύριος ξύλον, καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ. ἐκεῖ ἔθετο αὐτῷ δικαιώματα καὶ κρίσεις, καὶ ἐκεῖ αὐτὸν ἐπείρασεν.

26. Καὶ εἶπεν, ἐὰν ἀκούσῃς τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐναντίον αὐτοῦ ποιήσῃς, καὶ ἐνωτίσῃς ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ, καὶ φυλάξῃς πάντα τὰ δι-

καιώματα αὐτοῦ, πᾶσαν νόσον ἣν ἐπήγαγον τοῖς Αἰγυπτίοις, οὐκ ἐπάξω ἐπί σε. ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ ἰώμενός σε.

*Nu. 33. v. 9.

27. Καὶ γὰρ ἦλθον εἰς Ελεὶμ, καὶ ἦσαν ἐκεῖ δώδεκα πηγαὶ ὑδάτων, καὶ ἑβδομήκοντα στελέχη φοινίκων. παρενέβαλον δὲ ἐκεῖ παρὰ τὰ ὕδατα.

Κεφαλ. ιϛ´.

Απῆραν δὲ ἐξ Ελεὶμ, καὶ ἦλθε πᾶσα συναγωγὴ υἱῶν Ισραὴλ εἰς τὴν ἔρημον Σιν, ὅ ἐστιν ἀναμέσον Ελεὶμ, καὶ ἀναμέσον Σινά. τῇ δὲ πέντε καὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ, τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ ἐξεληλυθότων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

2. Διεγόγγυζε πᾶσα ἡ συναγωγὴ τῶν υἱῶν Ισραὴλ ἐπὶ Μωυσῆν καὶ Ααρών.

3. Καὶ εἶπαν πρὸς αὐτοὺς οἱ υἱοὶ Ισραὴλ· ὄφελον ἀπεθάνομεν πληγέντες ὑπὸ Κυρίου ἐν γῇ Αἰγύπτου, ὅταν ἐκαθίσαμεν ἐπὶ τῶν λεβήτων τῶν κρεῶν, καὶ ἠσθίομεν ἄρτους εἰς πλησμονήν, ὅτι ἐξηγάγετε ἡμᾶς εἰς τὴν ἔρημον ταύτην, ἀποκτεῖναι πᾶσαν τὴν συναγωγὴν ταύτην ἐν λιμῷ.

4. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἰδοὺ ἐγὼ ὕω ὑμῖν ἄρτους ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐξελεύσεται ὁ λαὸς, καὶ συλλέξουσι τὸ τῆς ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ὅπως πειράσω αὐτοὺς εἰ πορεύσονται τῷ νόμῳ μου ἢ οὔ.

5. Καὶ ἔσται τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ, καὶ ἑτοιμάσουσιν ὃ ἂν εἰσενέγκωσιν. καὶ ἔσται διπλοῦν ὃ ἂν συναγάγωσι τὸ καθ' ἡμέραν εἰς ἡμέραν.

6. Εἶπε δὲ Μωυσῆς καὶ Ααρὼν πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ισραὴλ· ἑσπέρας γνώσεσθε, ὅτι Κύριος ἐξήγαγεν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

7. Καὶ πρωῒ ὄψεσθε τὴν δόξαν Κυρίου ἐν τῷ εἰσακοῦσαι τὸν γογγυσμὸν ὑμῶν ἐπὶ τῷ Θεῷ. ἡμεῖς δὲ τί ἐσμεν, ὅτι διαγογγύζετε καθ' ἡμῶν;

Καὶ

mnia præcepta illius: cunctum languorem, quem posui in Ægypto, non inducam super te: ego enim sum Dominus Deus sanator tuus.

27. * Venerunt autem in Elim filii Israel, ubi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ, & castrametati sunt juxta aquas.

CAP. XVI.

Profectique sunt de Elim, & venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Elim, & Sinai: quinto decimo die mensis secundi, postquam egressi sunt de terra Ægypti.

2. Et murmuravit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen & Aaron in solitudine.

3. Dixeruntque filii Israel ad eos: Utinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate: cur induxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame?

4. Dixit autem Dominus ad Moysen, Ecce ego pluam vobis panes de cœlo: egrediatur populus, & colligat, quæ sufficiunt per singulos dies: ut tentem eum utrum ambulet in lege mea, an non.

5. Die autem sexto parent quod inferant: & sit duplum quam colligere solebãt per singulos dies.

6. Dixeruntque Moyses & Aaron ad omnes filios Israel, Vespere scietis quòd Dominus eduxerit vos de terra Ægypti:

7. Et manè videbitis gloriam Domini: audivi enim murmur vestrũ contra Dominum: nos verò quid sumus, quia mussitastis contra nos?

Et

omnia statuta ejus: universum morbum, quem posui in Aegypto, non ponam super te: quia ego Jehovah sanans te.

27. Venerunt autem in Elim, ibiq; *erant* duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ: castrametatiq; sunt illic juxta aquas.

CAP. XVI.

Profecti [1] autem de Elim, venerunt omnis cœtus filiorum Israel in desertum Sin, quod *est* inter Elim & Sinai, quintadecima die mensis secundi, [2] ex quo egressi fuerant è terra Aegypti.

2. Et murmuraverunt omnis congregatio filiorum Israel contra Moseh, & contra Aaron in deserto.

3. [3] Quibus dixerunt filii Israel, Utinam mortui fuissemus per manum Jehovæ in terra Aegypti, quando sedebamus juxta ollas carnium, & quando comedebamus panẽ ad saturitatem: quod eduxeritis nos in desertum hoc, ut interficeretis omnẽ cœtum hunc fame.

4. Dixitq; Jehovah ad Moseh, Ecce ego [4] pluo vobis panem è cœlo: & egredietur populus, [5] colligetq; quantum satis est eo die, ut tentem eum, utrum ambulaturus sit in lege mea, an non.

5. [6] Die vero sexta parabunt, quod inferant *in domos*, eritq; duplum supra *illud* quod colligent [7] quotidie.

6. Dixit ergo Moseh & Aharon [8] omnibus filiis Israel: vesperi scietis, quod Jehovah eduxerit vos è terra Aegypti.

7. Et mane [9] videbitis gloriam Jehovæ: audivit enim murmurationes vestras contra se: & nos quid *sumus*, quod murmuratis contra nos?

Di-

fet für jm / vnd zu ohren fasset seine gebot / vnd halten alle seine gesetz / So wil ich der kranckheit keine auff dich legen / die ich auff Egypten gelegt habe / Denn ich bin der HERR dein artzt.

27. Vnd sie kamen in Elim / da waren zwelff wasserbrunnen / vnd siebentzig palmbeume / vnd lagerten sich daselbs ans wasser.

Das XVI. Cap.

Von Elim zogen sie / vnd kam die gantze gemeine der kinder Israel in die wüsten Sin / die da ligt zwischen Elim vnd Sinai / am funffzehenden tage des andern monden / nach dem sie aus Egypten gezogen waren.

2. Vnd es murret die gantze gemein der kinder Israel wider Mosen vnd Aaron in der wüsten /

3. Vnd sprachen / Wolt Gott / wir weren in Egypten gestorben / durch des HERREN hand / da wir bey den fleischtöpffen sassen / vnd hatten die fülle brot zu essen / Denn jr habt vns darumb ausgefurt in diese wüsten / das jr diese gantze gemeine hunger sterben lasset.

4. Da sprach der HERR zu Mose / Sihe / ich wil euch brot vom himel regnen lassen / vnd das volck sol hinaus gehen / vnd samlen teglich was es des tages darff / das ichs versuche / obs in meinem gesetze wandele oder nicht.

5. Des sechsten tages aber sollen sie sich schicken / das sie zwifeltig eintragen / weder sie sonst teglich samlen.

6. Mose vnd Aaron sprachen zu allen kindern Israel / Am abend solt jr innen werden / das euch der HERR aus Egyptenland gefüret hat.

7. Vnd des morgens werdet jr des HERRN herrligkeit sehen / Denn er hat ewer murren wider den HERRN gehöret. Was sind wir / das jr wider vns murret?

Cap. 16.

1. & profecti sunt d. E. & ven. 2. ad exire eorũ. 3. & dixerunt ad eos f. I. quis dabit mori (mortuos esse) nos. p. m. 7. (Chald. per VERBUM Domini. Ex. 15. n. 22; i. t. Æ. in sedendo nos super ollam carnis & in edendo nos q. e. n. s. d. h. ad interficiendum o. c. h. in fame. 4. pluere faciens. 5. sum. i. instar pluvia demissurus sum. Ex. 7. n. 19. 5. colliget (Ex. 8. n. 1.) verbum (i. rem) diei in die suo. i. demensum cujusq; diei quotidie Ex. 5. n. 19. 6. & erit in die s. & parab. 9. venire facient. 7. die die Gen. 39. n. 16.

& 8. ad omnes f. I. 6. & scietis. 9. & vid. gl. 7. in audiendo eum (i. eo quod vel. (v. 9.) quia audivit) m. 6. super (contra) Jehovam & n. q. q. murmurare faciatis (facitis. Ex. 5. n. 26.) c. n?

10. in dando Jehovam vobis in vespera &c. in mane a. f. in audiendo Jehovam (n. 9.) m. v. q. v. murmurantes (scil. estis) c. t. e. n. q? n. c. n. m. v. f. contra Jehovam. Chald. contra VERBUM Domini. n. 3. 11. ad universam c. f. I. a. ad facies 3. 12. ut loqui A. a. u. c. f. I. & resp. 13. dicendo a. m. f. I. loquere ad e. 14. ego. 15. & ascendit coturnix (sing. pro pl.) & operuit castra metationem, & in mane f. cubatio (stratū) r. c. c. 16. ascendit cubatio r. & e. super facies d.

8. Weiter sprach Mose/ Der HERR wird euch am abend fleisch zu essen geben/ vnd ammorgen brots die fülle/ Darumb/ das der HERR ewer murren gehöret hat/ das jr wider jn gemurret habt/ Denn was sind wir? Ewer murren ist nicht wider vns/ sondern wider den HERRN.

9. Vnd Mose sprach zu Aaron/ Sage der gantzen gemeine der kinder Israel/ Komet erbey für den HERRN/ den er hat ewr murrē gehöret.

10. Vnd da Aaron also redet zu der gantzen gemeine der kinder Israel/ wandten sie sich gegen der wüsten/ vnd sihe/ die herrligkeit des HERRN erschien in einer wolcken.

11. Vnd der HERR sprach zu Mose.

12. Ich hab der kinder Israel murren gehöret/ Sage jnen/ zwischen abend solt jr fleisch zu essen haben/ vnd am morgen brots sat werden/ vnd innen werden/ das ich der HERR ewer Gott bin.

13. Vnd am abend kamen wachteln erauff/ vnd bedeckten das heer. Vnd am morgen lag der taw vmb das heer her.

14. Vnd als der taw weg war/ Sihe/ da lags in der wü-

sten

8. Dixit inquam Moseh, 10 Quum dederit vobis Jehovah vesperi carnem ad edendum, & panem mane ad saturandum: audivit enim Jehovah murmurationes vestras, quibus vos murmuratis contra illum: & nos quid *sumus*? non contra nos *sunt* murmurationes vestræ, sed cōtra Jehovam.

9. Dixitq; Moseh ad Aharon, Dic 11 universo cœtui filiorū Israel, accedite in conspectum Jehovę: quia audivit murmurationes vestras.

10. Fuit autē, 12 cum loqueretur Aharon ad universum cœtum filiorum Israel, respexerunt ad desertum, & ecce gloria Jehovæ conspecta est in nube.

11. *Jam* autē dixerat Jehovah ad Moseh 13 in hunc modum:

12. Audivi murmurationes filiorum Israel: alloquere eos, dicendo: inter duas vesperas comedetis carnē, & mane saturabimini pane: & scietis quod 14 sim Jehovah Deus vester.

13. Fuit igitur in vespera, 15 ascenderunt coturnices, & operuerūt castra: mane vero fuit descensio roris circum castra.

14. Et 16 cessavit descensio roris, & ecce

in

8. Et ait Moyses, Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, & mane panes in saturitate: eo quòd audierit murmurationes vestras, quibus murmurati estis contra eum; nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrū, sed contra Dominum.

9. Dixit quoq; Moyses ad Aarō, Dic universę cōgregationi filiorū Israel, Accedite corā Domino: audivit enim murmur vestrū.

10. Cumq; loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorū Israel, respexerunt ad solitudinē: & ecce gloria Domini apparuit in nube.

11. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicēs,

12. * Audivi murmurationes filiorum Israel, loquere ad eos: Vespere comedetis carnes, & manè saturabimini panibus: scietisque quòd ego sum Dominus Deus vester.

13. Factum est ergo vespere, & ascendēs coturnix, cooperuit castra: manè quoq; ros jacuit per circuitum castrorum.

14. Cūq; operuisset superficiem terræ, * apparuit in

soli-

8. Καὶ εἶπε Μωυσῆς· ἐν τῷ διδόναι Κύριον ὑμῖν ἑσπέρας κρέα φαγεῖν, καὶ ἄρτους τοπρωῒ εἰς πλησμονὴν, διὰ τὸ εἰσακοῦσαι Κύριον τὸν γογγυσμὸν ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς διαγογγύζετε καθ' ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ τί ἐσμεν; οὐ γὰρ καθ' ἡμῶν ὁ γογγυσμὸς ὑμῶν ἐστιν, ἀλλ' ἢ κατὰ τοῦ Θεοῦ.

9. Εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς Ααρὼν· εἰπὸν πάσῃ συναγωγῇ υἱῶν Ισραὴλ, προσέλθετε ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. εἰσακήκοε γὰρ ὑμῶν τὸν γογγυσμόν.

10. Ηνίκα δὲ ἐλάλει Ααρὼν πάσῃ συναγωγῇ υἱῶν Ισραὴλ, καὶ ἐπεστράφησαν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ὤφθη ἐν νεφέλῃ.

11. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

12. Εἰσακήκοα τὸν γογγυσμὸν τῶν υἱῶν Ισραὴλ· λάλησον πρὸς αὐτοὺς, λέγων· τὸ πρὸς ἑσπέραν ἔδεσθε κρέα, καὶ τοπρωῒ πλησθήσεσθε ἄρτων. καὶ γνώσεσθε, ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

13. Εγένετο δὲ ἑσπέρα· καὶ ἀνέβη ἡ ὀρτυγομήτρα, καὶ ἐκάλυψε τὴν παρεμβολήν. τοπρωῒ δὲ ἐγένετο καταπαυομένης τῆς δρόσου κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς.

14. Καὶ ἰδοὺ ἐπὶ πρόσωπον τῆς ἐρήμου λεπτὸν ὡσεὶ κόριον λευ-

κὸν

* Ezi. 45. 4. (12.)

* Nu. 11. 7. Psal. 78. 24. Sap. 16. 20. Joh. 6. 31. (14.)

ΕΞΟΔΟΣ.

κὸν, ὡσεὶ πάγος ἐπὶ τῆς γῆς.

15. Ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, εἶπον ἕτερος τῷ ἑτέρῳ, τί ἐστι τοῦτο; οὐ γὰρ ᾔδεισαν τί ἦν. εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς αὐτοὺς· οὗτος ὁ ἄρτος, ὃν ἔδωκε Κύριος ὑμῖν φαγεῖν.

*1.Cor.10 ✠ 3.

16. Τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ συνέταξε Κύριος. συναγάγετε ἀπ' αὐτοῦ ἕκαστος εἰς τοὺς καθήκοντας γόμορ, κατὰ κεφαλὴν κατὰ ἀριθμὸν ψυχῶν ὑμῶν, ἕκαστος ἐν ταῖς σκηναῖς ὑμῶν συλλέξατε.

17. Ἐποίησαν δὲ οὕτως οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ συνέλεξαν, ὁ τὸ πολὺ καὶ ὁ τὸ ἔλαττον.

*2.Cor.8. ✠ 15.

18. Καὶ μετρήσαντες τὸ γόμορ, οὐκ ἐπλεόνασεν ὁ τὸ πολὺ, καὶ ὁ τὸ ἔλαττον. οὐκ ἠλαττόνησεν ἕκαστος, εἰς τοὺς καθήκοντας παρ' ἑαυτῷ συνέλεξαν.

19. Εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς αὐτοὺς, μηθεὶς καταλιπέτω ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωΐ.

20. Καὶ οὐκ ἤκουσαν Μωυσῆν, ἀλλὰ κατέλιπόν τινες ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωΐ. καὶ ἐξέζεσεν σκώληκας, καὶ ἐπώζεσεν, καὶ ἐπικράνθη ἐπ' αὐτοῖς Μωυσῆς.

21. Καὶ συνέλεξαν αὐτὸ πρωῒ πρωΐ, ἕκαστος τὸ καθῆκον αὐτῷ. ἡνίκα δὲ διεθέρμανεν ὁ ἥλιος, ἐτήκετο.

22. Ἐγένετο δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ, συνέλεξαν τὰ δέοντα διπλᾶ, δύο γόμορ τῷ ἑνί. εἰσήλθοσαν δὲ πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς, καὶ ἀνήγγειλαν Μωυσῇ.

23. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· τοῦτο τὸ ῥῆμά ἐστιν, ὃ ἐλάλησε Κύριος. σάββατα ἀνάπαυσις ἁγία τῷ Κυρίῳ. αὔριον ὅσα ἐὰν πέσητε, πέσσετε. καὶ ὅσα ἐὰν ἕψητε, ἕψετε. καὶ πᾶν πλεονάζον καταλείπετε αὐτὸ εἰς ἀποθήκην εἰς τὸ πρωΐ.

24. Καὶ κατέλιπον ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωΐ, καθάπερ συνέταξεν αὐτοῖς Μωυσῆς. καὶ οὐκ ἐπώζεσεν, οὐδὲ σκώληξ ἐγένετο αὐτῷ.

Εἶπε

EXODUS.

solitudine minutũ, & qua si pilo tusum in similitudinem pruinę super terram.

15. Quod cum vidissent filii Israel, dixerunt ad invicem, Man hu? (quod significat, Quid est hoc?) ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses, * Iste est panis quem Dominus dedit vobis ad vescendũ.

16. Hic est sermo quẽ pręcepit Dominus: Colligat unusquisq; ex eo quantũ sufficit ad vescendum: gomor per singula capita, juxta numerum animarũ vestrarum quę habitant in tabernaculo, sic tolletis.

17. Feceruntq; ita filii Israel: & collegerunt, alius plus, alius minus.

18. Et mensi sunt ad mensuram gomor: * nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus paraverat, reperit minus: sed singuli juxta id quod edere poterant cõgregaverunt.

19. Dixitque Moyses ad eos, Nullus relinquat ex eo in mané.

20. Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis usque mané, & scatere cœpit vermibus, atq; computruit, & iratus est contra eos Moyses.

21. Colligebant autẽ mané singuli, quantum sufficere poterat ad vescendũ: cũq; incaluisset sol liquefiebat.

22. In die autem sexta collegerunt cibos duplices, id est, duo gomor per singulos homines: venerunt autem omnes principes multitudinis, & narraverunt Moysi.

23. Qui ait eis, Hoc est quod loquutus est Dominus: Requies sabbathi sanctificata est Domino cras. quodcunq; operandũ est, facite: & quæ coquenda sunt, coquite: quicquid autem reliquũ fuerit, reponite usque in mané.

24. Feceruntq; ita ut pręceperat Moyses, & non computruit, neq; vermis inventus est in eo.

Dixit-

in superficie deserti *erat* minutum rotundum, minutum *inquam* ut pruina super terram.

15. *Quod* 17 quum vidissent filii Israel, dixerunt alter alteri Man est: ignorabant enim quid esset. tum dixit Moseh illis, Hic *est* panis, quem dedit Jehovah vobis ad vescendum.

16. Hoc *est* 18 quod præcepit Jehovah, colligite ex eo quisque quantum comedere possit, Homer 19 per capita, *secundum* numerum animarum vestrarum: singuli pro *iis* qui *sunt in* tabernaculo suo, accipietis.

17. Fecerunt autem sic filii Israel, collegeruntque 20 alii plus, alii minus.

18. Postea mẽsi sunt *in* Homer: 21 ita ut non superfuerit *ei qui* plus, neq; defuerit *ei qui* minus *collegerat, sed* singuli quantum comedere poterant collegerunt.

19. Dixitq; Moseh ad eos, 22 Nemo relinquat ex eo usque mane.

20. Et nõ 23 obedive runt Moseh: nã reliquerunt quidam ex eo usq; mane, & scatere cœpit vermibus, & fœtuit: unde iratus est contra eos Moseh.

21. Collegerũt ergo illud 24 singulis diebus mane, quisque quantum comedere poterat: quumq; incaluisset sol, liquefactum est.

22. Fuit autem die sexto collegerũt panem duplicem, duo Homer 25 pro singulis: venerunt ergo omnes principes cõgregationis, & renũciaverũt ipsi Moseh.

23. Et dixit illis, Hoc *est* quod locutus est Jehovah, 26 cessatiuncula, cessatio *inquam* sancta Jehovę *erit* cras: quod cocturi eratis, coquite: & quod elixaturi eratis, elixate *hodie*: quicquid vero superfuerit, reservate vobis in custodiam usq; mane.

24. Et reservarũt illud usq; mane, quẽadmodum præceperat Moseh: neque fœtuit, 27 neq; vermis fuit in eo.

Di-

Das II. Buch Mose.

sten rund vnd klein / wie der reiff auff dem lande.

15. Vnd da es die kinder Israel sahen / sprachen sie vnternander / Das ist Man / Denn sie wusten nicht was es war. Mose aber sprach zu jnen / Es ist das brot / das euch der HERR zu essen gegeben hat.

16. Das ists aber / das der HERR geboten hat / Ein iglicher samle des / so viel er für sich essen mag / vnd neme einen Gomor auff ein iglich heupt / nach der zal der seelen in seiner hütten.

17. Vnd die kinder Israel theten also / vnd samleten / einer viel / der ander wenig.

18. Aber da mans mit dem Gomor mas / fand der nicht drüber der viel gesamlet hatte / vnd der nicht drunter der wenig gesamlet hatte / sondern ein iglicher hatte gesamlet / so viel er für sich essen möcht.

19. Vnd Mose sprach zu inen / Niemand lasse etwas davon vber biß morgen.

20. Aber sie gehorchten Mose nicht / vnd etliche liessen davon vber biß morgẽ / Da wuchsen würme drinnen / vnd ward stinckend / vnd Mose ward zornig auff sie.

21. Sie samleten aber desselben alle morgen / so viel ein iglicher für sich essen möcht / Wenn aber die sonne heis schien / verschmeltzt es.

22. Vnd des sechsten tags samleten sie des brots zwifeltig / ja zwey Gomor für einen / Vnd alle obersten der gemeine kamen hinein / vnd verkündigetens Mose.

23. Vnd er sprach zu jnen / Das ists / das der HERR gesagt hat / Morgen ist der Sabbath / der heiligen ruge des HERRN / Was jr backen wolt / das backet / vnd was jr kochen wolt / das kochet / Was aber vbrig ist / das lasset bleiben / das es behalten werde biß morgen.

24. Vnd sie lisens bleiben biß morgen / wie Mose geboten hatte / da wards nicht stinckend vnd war auch kein wurm drinnen.

R 4 | Da

17. & viderunt f. I. & d. vir ad fratrẽ s. (Ge. 42 n. 30.) Man. (i. donum, vel, cibus praeparatus) ipsum. quia non sciebant, quid ipsum. 18. verbũ q. p. J. c. e. e. vir (Ex. 22. n. 27.) ad os edere sui, vel, secundum edere suum. 19. in cranium (Synechd.) n. a. v. vir n. 18. 20. multiplicans & diminuens. 21. & non abundare fecit multum agens & parum agens (sc. colligendo) non minoravit. vir ad os edere sui col. n. 18. 22. vir ne (i. nemo Ex. 2. n. 11) rel. 23. audierunt ad M. & r. viri e. e. n. m. & vermiculavit vermes, & f. & ir. 24. in mane, in mane (n. 7.) vir sicut os (secundum) edere suum. & incaluit s. & l. e. 25. pro uno. i. uno quoq;. 26. requies Sabbathi sanctitatis J. c: q.

137.

& cocturi estis, c. & q. elixaturi estis c. & omne superabundans qui escere facite. i. reponite. 27. & v. non fuit i. e.

28. & fu-
it in die
ſ.

29. uſque
quo renu
iſtis. Ex.
15. n. 15.

30. dans
ſc. eſt.
31. ſedete
vir ſub ſe
(.i. in
loco ſuo.
ut mox)
ne egr.
vir (n.
18.) e l. ſ.

32. & i-
pſum.
33. laga-
ni vel pla
centa.

34. hæc
verbum
q. p. 3.
plenitu-
do H. e. e.
(ſc erit.)
ad cu-
ſtod.
35. panem
quem co-
medere
feci vos
d. in edu
cendo me
vos e t.
Æ.
36. da il.
plenitu-
dinem
H.

37. & re-
poſ.
38. qua-
draginta
(.i. qua-
tuor de-
cadibus)
anni, uſ-
que ad
venire
eorum
(ſic inſr.)

25. Da ſprach Moſe/Eſſet das heute/denn es iſt heute der Sabbath des HERRN/ jr werdets heute nicht finden auff dem felde.
26. Sechs tage ſolt jr ſamlen/aber der ſiebend tag iſt der Sabbath / darinnen wirds nicht ſein.
27. Aber am ſiebenden tage giengen etliche vom volck hinaus zu ſamlen/vnd funden nichts.
28. Da ſprach der HERR zu Moſe/ Wie lange wegert jr euch/zu halten mein gebot vnd geſetz.
29. Sehet der HERR hat euch den Sabbath gegeben/ darumb gibt er euch am ſechſten tage zweier tage brot. So bleibe nu ein iglicher in dem ſeinen/vnd niemand gehe eraus von ſeinem ort des ſiebenden tages.
30. Alſo feierte das volck des ſiebenden tags.
31. Vnd das haus Iſrael hies es Man/Vnd es war wie Coriander ſamen / vnd weis/ vnd hatte einen ſchmack / wie ſemel mit honig.
32. Vnd Moſe ſprach / das iſts/das der HERR geboten hat/Fülle ein Gomer davon zu behalten auff ewer nachkomen auff das man ſehe das brot/ damit ich euch geſpeiſet habe in der wüſten/da ich euch aus Egyptenlande füret.
33. Vnd Moſe ſprach zu Aaron/Nim ein krüglin/vnd thu ein Gomor vol Mã drein/ vnd las es für dem HERRN zu behalten auff ewre nachkomen.
34. Wie der HERR Moſe geboten hat / Alſo lies es Aaron daſelbs für dem zeugnis zu behalten.
35. Vnd die kinder Iſrael aſſen Man vierzig jar/biß das ſie zu dem lande kamen/ da ſie wonen ſolten / Biß an die grentze des lands Canaan aſſen ſie Man.
36. Ein Gomor aber / iſt das zehende teil eins Epha.

25. Dixitq; Moſeh, comedite illud hodie, quia Sabbathũ *eſt* hodie ipſi Jehovæ: hodie non invenietis illud in agro.
26. Sex diebus colligetis illud: die autem ſeptimo *eſt* Sabbathum, non erit in eo.
27. Accidit vero 28 die ſeptimo, egreſſi ſunt *quidã* è populo ad colligendum, & non repererunt.
28. Dixitq; Jehovah ad Moſeh, 29 quousque renuetis cuſtodire præcepta mea, & leges meas?
29. Videte quod Jehovah dedit vobis Sabbathum, *& quod* propterea ipſe 30 dat vobis die ſexto panem duorum dierum: 31 manete quisq; apud ſe, neq; egrediatur quisquam è loco ſuo die ſeptimo.
30. Et ceſſaverunt populus die ſeptimo.
31. Vocaverunt autem domus Iſrael nomen ejus Man: 32 quod erat tanquam ſemen coriandri album: guſtusq; ejus tanquam 33 conſperſionis cum melle.
32. Dixitq; Moſeh, 34 hoc *eſt* quod præcepit Jehovah: Imple Homer ex eo ad cuſtodiam in generationibus veſtris, ut videãt 35 cibum, quo alui vos in deſerto, poſteaquam eduxi vobis è terra Aegypti.
33. Dixitq; Moſeh ad Aharon: Tolle urnam unam, & 36 pone illuc plenum Homer Man, ac repone illud coram Jehovah in cuſtodiam in generationes veſtras.
34. Quemadmodum præceperat Jehovah Moſeh, 37 repoſuit illud Aharon coram teſtimonio in cuſtodiam.
35. Porro filii Iſrael comederunt Man quadraginta annis, donec ingrederentur terram habitatam: Man comederunt, donec venirent ad extremitatem terræ Chenaan.
36. Homer autem decima *pars* eſt Ephah.

25. Dixitque Moyſes, Comedite illud hodie, quia ſabbathum eſt Domini: non invenietur hodie in agro.
26. Sex diebus colligite: in die autem ſeptimo ſabbathum eſt Domini, idcirco non invenietur.
27. Venitq; ſeptima dies: & egreſſi de populo ut colligerent, non invenerunt.
28. Dixit autem Dominus ad Moyſen: uſquequo non vultis cuſtodire mandata mea, & legem meam?
29. Videte quòd Dominus dederit vobis ſabbathum, & propter hoc die ſexta tribuit vobis cibos duplices: maneat unuſquiſq; apud ſemetipſum, nullus egrediatur de loco ſuo die ſeptimo.
30. Et ſabbathizavit populus die ſeptimo.
31. Appellavitque domus Iſrael nomen ejus Man: quod erat quaſi ſemen coriandri album, guſtusque ejus quaſi ſimilæ cum melle.
32. Dixit autem Moyſes, Iſte eſt ſermo quem præcepit Dominus, Imple gomor ex eo, & cuſtodiatur in futuras retrò generationes: ut noverint panem quo alui vos in ſolitudine, quando educti eſtis de terra Ægypti.
33. Dixitque Moyſes ad Aaron, Sume vas unum, & mitte ibi Man, quantum poteſt capere gomor: & repone coram Domino ad ſervandum in generationes veſtras,
34. Sicut præcepit Dominus Moyſi. Poſuitque illud Aaron in tabernaculo reſervandum.
35. * Filii autem Iſrael comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti ſunt, uſquequo tangerent fines terræ Chanaan.
36. Gomor autem decima pars eſt Ephi.

25. Εἶπε δὲ Μωυσῆς, Φάγετε σήμερον αὐτό. ἔστι γὰρ σάββατον τῷ Κυρίῳ, σήμερον οὐχ εὑρεθήσεται ἐν πεδίῳ.
26. Ἓξ ἡμέρας συλλέξετε. τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατον, ὅτι οὐκ ἔσται ἐν αὐτῇ.
27. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, ἐξήλθοσάν τινες ἐκ τοῦ λαοῦ συλλέξαι, καὶ οὐχ εὗρον.
28. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, ἕως τίνος οὐ βούλεσθε εἰσακούειν τὰς ἐντολάς μου, καὶ τὸν νόμον μου;
29. Ἴδετε, ὁ γὰρ Κύριος ἔδωκεν ὑμῖν τὴν ἡμέραν ταύτην σάββατα, διὰ τοῦτο αὐτὸς ἔδωκεν ὑμῖν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ ἄρτους δύο ἡμερῶν· καθίσεσθε ἕκαστος εἰς τοὺς οἴκους ὑμῶν παρ᾽ ἑαυτῷ, μήτις ὑμῶν ἐκπορευέσθω ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ.
30. Καὶ ἐσαββάτισεν ὁ λαὸς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ.
31. Καὶ ἐπωνόμασαν αὐτὸ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μάν. ἦν δὲ ὡς σπέρμα κορίου λευκόν. τὸ δὲ γεῦμα αὐτοῦ ὡς ἐγκρὶς ἐν μέλιτι.
32. Εἶπε δὲ Μωυσῆς· τοῦτο τὸ ῥῆμα, ὃ συνέταξε Κύριος· πλήσατε τὸ γόμορ τοῦ Μάν, εἰς ἀποθήκην εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἵνα εἴδωσι τὸν ἄρτον, ὃν ἐφάγετε ὑμεῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὡς ἐξήγαγεν ὑμᾶς Κύριος ἐκ γῆς Αἰγύπτου.
33. Καὶ εἶπε Μωυσῆς τῷ Ἀαρών· λάβε στάμνον χρυσοῦν ἕνα, καὶ ἔμβαλε εἰς αὐτὸν πλῆρες τὸ γόμορ τοῦ Μάν, καὶ ἀποθήσεις αὐτὸ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ εἰς διατήρησιν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν·
34. Ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ· καὶ ἀπέθηκεν αὐτὸ Ἀαρὼν ἐναντίον τοῦ μαρτυρίου εἰς διατήρησιν.
35. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἔφαγον τὸ Μὰν ἔτη τεσσαράκοντα, ἕως ἦλθον εἰς τὴν οἰκουμένην· τὸ Μὰν ἔφαγον, ἕως παρεγένοντο εἰς μέρος τῆς Φοινίκης.
36. Τὸ δὲ γόμορ τὸ δέκατον τῶν τριῶν μέτρων ἦν.

* Nu. 9. v. 15. Judith. 5. 15.

Κεφαλ. ιζ.

ΚΑὶ ἀπῆρε πᾶσα ἡ συναγωγὴ υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ τῆς ἐρήμου Σὶν κατὰ παρεμβολὰς αὐτῶν, διὰ ῥήματος Κυρίου· καὶ παρενέβαλον ἐν Ῥαφιδείν· οὐκ ἦν δὲ ὕδωρ τῷ λαῷ ὥστε πιεῖν.

*Nu. 20. v. 4.

2. Καὶ ἐλοιδορεῖτο ὁ λαὸς πρὸς Μωυσῆν, λέγοντες· δὸς ἡμῖν ὕδωρ, ἵνα πίωμεν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς Μωυσῆς· τί λοιδορεῖσθέ μοι; καὶ τί πειράζετε Κύριον;

3. Ἐδίψησε δὲ ἐκεῖ ὁ λαὸς ὕδατι, καὶ ἐγόγγυζεν ὁ λαὸς ἐπὶ Μωυσῆν, λέγοντες· τί τοῦτο, ὅτι ἀνεβίβασας ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου ἀποκτεῖναι ἡμᾶς, καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν, καὶ τὰ κτήνη τῷ δίψει;

4. Ἐβόησε δὲ Μωυσῆς πρὸς Κύριον, λέγων· τί ποιήσω τῷ λαῷ τούτῳ; ἔτι μικρόν, καὶ καταλιθοβολήσουσί με;

5. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· προπορεύου τοῦ λαοῦ τούτου, λάβε δὲ μετὰ σεαυτοῦ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν

ῥάβδον

CAP. XVII.

IGitur profecta omnis multitudo filiorum Iſrael de deſerto Sin, per manſiones ſuas, juxta ſermonem Domini, caſtrametati ſunt in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo.

2. *Qui jurgatus contra Moyſen, ait, Da nobis aquam, ut bibamus. Quibus reſpondit Moyſes, Quid jurgamini contra me? cur tentatis Dominum?

3. Sitivit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmuravit contra Moyſen, dicens, Cur feciſti nos exire de Ægypto, ut occideres nos, & liberos noſtros, ac jumenta ſiti?

4. Clamavit autem Moyſes ad Dominum, dicens, Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me.

5. Et ait Dominus ad Moyſen, Antecede populum, & ſume tecum de ſenioribus Iſrael: &

virgam

CAP. XVII.

PRofectus 1 itaque univerſus cætus filiorum Iſrael è deſerto Sin, per profectiones ſuas 2 ad præceptum Jehovæ caſtrametati ſunt in Rephidim, ubi non *erant* aquę, ut biberet populus,

2. Unde jurgatus eſt populus cum Moſeh, & dixerunt, date nobis aquas, 3 ut bibamus. Dixitq; illis Moſeh, cur jurgamini mecum? quare tentatis Jehovam.

3. Sitivit ergo ibi populus 4 propter aquas, & murmuravit ipſe contra Moſeh, atq; dixit, Utquid aſcendere feciſti nos ex Aegypto, ut interficeres me, filiosve meos & pecora mea ſiti.

4. Et clamavit Moſeh ad Jehovam, dicendo, Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabunt me.

5. Dixit ergo Jehovah ipſi Moſeh, tranſi ante populũ, & tolle tecum *aliquot* è ſenioribus I-

ſra-

Das XVII. Cap.

VNd die gantze gemeine der kinder Jſrael/ zog aus der wüſten Sin/ jre tagereiſe/ wie jnen der HERR befahl/ vnd lagerten ſich in Raphidim / da hatte das volck kein waſſer zu trincken.

2. Vnd ſie zanckten mit Moſe/ vnd ſprachen / Gebt vns waſſer/ das wir trincken. Moſe ſprach zu jnen / Was zancket jr mit mir? Warumb verſucht jr den HERRN?

3. Da aber das volck daſelbs dürſtet nach waſſer/ murreten ſie wider Moſe/ vnd ſprachen/ Warumb haſtu vns laſſen auß Egypten zihen / das du vns / vnſer kinder vnd vieh/ durſt ſterben lieſeſt?

4. Moſe ſchrey zum HERREN/ vñ ſprach/ Wie ſol ich mit dem volck thun? Es feilet nicht weit / ſie werden mich noch ſteinigen.

5. Der HERR ſprach zu jm/ Gehe vorhin vor dẽ volck/ vnd nim etliche elteſten von Jſrael mit dir/ vnd nim deinen

ſtab

Cap. 17.

1. & profecti ſunt u. c.
2. ſuper (juxta) os ℨ. (Meton) & caſtr. i. R. & non aqua ad bibendũ populo, & rixatus eſt p.

3. & bibemus, & d. i. m. quid jurgabimini m? quid tentatibitis ℨ?

4. ad aquas, & m. populus c. M. & d. ad quid hoc a. f. n. e. Æ. ad interficiendum.

stab in deine hand / damit du das wasser schlugest / vnd gehe hin.

srael: virgam quoq; tuam, 5 qua percussisti fluvium, tolle manu tua & abi.

virgam qua * percussisti fluvium, tolle in manu tua & vade.

ῥάβδον, ἐν ᾗ ἐπάταξας τὸν ποταμὸν, λάβε ἐν τῇ χειρί σου καὶ πορεύου.

*Sup. 14. v. 21.

5. qua p. fl. in ea. i. in qua vel, qua. Ex. 11. n. 7.
6. stans scil. ero. Ex. 16. n. 4.
7. in petram, & e. e. e. a. & bib. p.

6. Sihe / ich wil daselbs stehen für dir auff einem fels in Horeb / da soltu den fels schlagen / so wird wasser eraus lauffen / daß das volck trincke. Mose thet also für den eltesten von Israel.

6. En ego 6 stabo coram te ibi supra petram, in Horeb, & percuties 7 petram, egredienturq; ex ea aquæ, quas bibet populus. Et fecit sic Moseh in oculis seniorum Israel.

6. * En ego stabo ibi coram te, supra petram Horeb: percutiesque petram, & exibit ex ea aqua, ut bibat populus. Fecit Moyses ita coram senioribus Israel.

6. Ἰδοὺ ἐγὼ ἕστηκα ἐκεῖ, πρὸ τοῦ σε ἐλθεῖν ἐπὶ τῆς πέτρας ἐν Χωρήβ· καὶ πατάξεις τὴν πέτραν, καὶ ἐξελεύσεται ἐξ αὐτῆς ὕδωρ, καὶ πίεται ὁ λαός. ἐποίησε δὲ Μωυσῆς οὕτως ἐναντίον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

*Psal. 78 v. 15. 1. Cor. 10 v. 4.

8. super i. f. I. & super tentasse eos 3. d. e. 7. in interiori n. a. n?

7. Da hies man den ort Massa vnd Meriba / vmb des zancks willen der kinder Israel / vnd das sie den HERRN versucht vnd gesagt hatten / Ist der HERR vnter vns oder nicht?

7. Vocavitq; nomen loci *illius* Massah & Meribah, 8 propter jurgium filiorum Israel. quod tentassent Jehovam dicendo, Estne Jehovah in medio nostri, an non?

7. Et vocavit nomen loci illius tentatio, propter jurgium filiorum Israel, & quia tentaverunt Dominum, dicentes: Est ne Dominus in nobis, an non?

7. Καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου πειρασμὸς καὶ λοιδόρησις διὰ τὴν λοιδορίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ διὰ τὸ πειράζειν Κύριον, λέγοντας· εἰ ἔστι Κύριος ἐν ἡμῖν ἢ οὔ.

139. 8. Da kam Amalek / vnd streit wider Israel in Raphidim.

8. 1 Venit autem Amalec, & pugnavit cum Israel in Rhephidim.

8. Venit autem Amalec, & pugnabat contra Israel in Raphidim.

8. Ἦλθε δὲ Ἀμαλὴκ, καὶ ἐπολέμει τὸν Ἰσραὴλ ἐν Ῥαφιδίν.

9. in (i. adversus) A. c. ego stans (n. 6.) s. caput. sic infra.

9. Vnd Mose sprach zu Josua / erwele vns menner / zeuch aus vnd streit wider Amalek / Morgen wil ich auff des hügels spitzen stehen / vnd den stab Gottes in meiner hand haben.

9. Dixitq; Moseh ad Jehosua: Selige nobis viros & egredere, pugna 9 cum Amalec: cras stabo super verticem collis. & virga Dei *erit* in manu mea.

9. Dixitque Moyses ad Josue, Elige viros, & egressus pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea.

9. Εἶπε δὲ Μωυσῆς τῷ Ἰησοῦ, ἐπίλεξον σεαυτῷ ἄνδρας δυνατούς, καὶ ἐξελθὼν παράταξαι τῷ Ἀμαλὴκ αὔριον· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἕστηκα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ χειρί μου.

10. Vnd Josua thet wie Mose jm saget / das er wider Amalek stritte. Mose aber vñ

10. Fecitq; Jehosua quemadmodum dixerat ei Moseh, pugnando cum Amalec: Moseh autem &

10. Fecit Josue ut locutus erat Moyses, & pugnavit contra Amalec: Moyses autem, & Aaron

10. Καὶ ἐποίησεν Ἰησοῦς καθάπερ εἶπεν αὐτῷ Μωυσῆς, καὶ ἐξελθὼν παρετάξατο τῷ Ἀμαλήκ. καὶ Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Ὤρ,

ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ.

11. Καὶ ἐγένετο, ὅταν ἐπῆρε Μωυσῆς τὰς χεῖρας, κατίσχυεν Ισραήλ. ὅταν δὲ καθῆκεν τὰς χεῖρας, κατίσχυεν Αμαλήκ.

*Judit. 4 ♥ 13. Sap. 11. ♥. 3. Deu. 25. ♥ 17.

12. Αἱ δὲ χεῖρες Μωυσῆ βαρεῖαι· καὶ λαβόντες λίθον ὑπέθηκαν ὑπ' αὐτόν. καὶ ἐκάθητο ἐπ' αὐτοῦ· καὶ Ααρὼν καὶ Ωρ ἐστήριζον τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐντεῦθεν εἷς καὶ ἐντεῦθεν εἷς· καὶ ἐγένοντο αἱ χεῖρες Μωυσῆ ἐστηριγμέναι ἕως δυσμῶν τοῦ ἡλίου.

13. Καὶ ἐτρέψατο Ισραὴλ τὸν Αμαλὴκ, καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν φόνῳ μαχαίρας.

14. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· κατάγραψον τοῦτο εἰς μνημόσυνον ἐν βιβλίῳ. καὶ δὸς εἰς τὰ ὦτα Ιησοῦ, ὅτι ἀλοιφῇ ἐξαλείψω τὸ μνημόσυνον Αμαλὴκ ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανόν.

15. Καὶ ᾠκοδόμησε Μωυσῆς θυσιαστήριον Κυρίῳ, καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ· Κύριος καταφυγή μου.

16. Ὅτι ἐν χειρὶ κρυφαίᾳ πολεμεῖ Κύριος ἐπὶ Αμαλὴκ ἀπὸ γενεῶν εἰς γενεάς.

Κεφαλ. ιη΄

Ἤκουσε δὲ Ιοθὼρ ὁ ἱερεὺς Μαδιὰν ὁ γαμβρὸς Μωυσῆ πάντα ὅσα ἐποίησε Κύριος Ισραὴλ τῷ ἑαυτοῦ λαῷ. ἐξήγαγε γὰρ Κύριος τὸν Ισραὴλ ἐξ Αἰγύπτου.

2. Ἔλαβε δὲ Ιοθὼρ ὁ γαμβρὸς Μωυσῆ Σεπφώραν τὴν γυναῖκα Μωυσῆ μετὰ τὴν ἄφεσιν αὐτῆς.

*Sup. 2. ♥ 22.

3. Καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ, ὄνομα τῷ ἑνὶ αὐτῶν Γηρσάμ, λέγων, πάροικος ἤμην ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ.

4. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δευτέρου Ελιέζερ, λέγων, ὁ γὰρ Θεὸς τοῦ πατρός μου βοηθός μου, καὶ ἐξείλατό με ἐκ χειρὸς Φαραώ.

5. Καὶ ἦλθεν Ιοθὼρ ὁ γαμβρὸς Μωυσῆ, καὶ οἱ υἱοὶ καὶ ἡ γυνὴ πρὸς

& Hur ascenderunt super verticem collis.

11. Cumq; levaret Moyses manus, vincebat Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Amalec.

12.* Manus autem Moysi erant graves: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabant manus ejus ex utraque parte. Et factum est, ut manus illius non lassarentur usque ad occasum solis.

13. Fugavitque Josue Amalec, & populum ejus in ore gladii.

14. Dixit autem Dominus ad Moysen: Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Josue: delebo enim memoriam Amalec sub cœlo.

15. Ædificavitq; Moyses altare: & vocavit nomen ejus, Dominus exaltatio mea, dicens,

16. Quia manus solii Domini, & bellum Domini erit contra Amalec, à generatione in generationem.

CAP. XVIII.

Cumque audisset Jethro sacerdos Madian, cognatus Moysi, omnia quæ fecerat Deus Moysi, & Israeli populo suo, & quod eduxisset Dominus Israel de Ægypto:

2. Tulit Sephoram uxorem Moysi quam remiserat:

3. Et duos filios ejus, quorum unus vocabatur Gersam, dicente patre, * Advena fui in terra aliena.

4. Alter verò Eliezer: Deus enim, ait, patris mei adjutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.

5. Venit ergo Jethro cognatus Moysi, & filii e-

Aharon. & Hur ascenderunt *in* verticem collis.

11. Et fuit, quum 10 elevaret Moseh manum suam, prævalebat Israel: quando vero demittebat manum suam, prævalebat Amalec.

12. Porro manus Moseh graves *erant*: tulerunt ergo lapidem & posuerunt subter eum seditq; super illum: Aharon vero & Hur 11 sustentabant manus ejus, hinc unus & inde alter: & fuit utraq; manus ejus firma donec occubuit sol.

13. Et 12 contrivit Jehosua Amalec & populum ejus in ore gladii.

14. Dixitq; Jehovah ad Moseh, Scribe istud *pro* memoriali in libro, & pone in auribus Jehosua, quod delendo delebo mentionem Amalec de sub cœlo.

15. Et ædificavit Moseh altare: vocavitq; nomen ejus Jehovah vexillum meum.

16. Et dixit quòd 13 manus super thronum Jah bellum Jehovæ cum Amalec à generatione *in* generationem.

CAP. XVIII.

Audivit autem Ithro sacerdos Midian socer Moseh omnia quæ fecerat Deus ipsi Moseh, & Israel populo ejus, quod eduxisset Jehovah Israelem ex Ægypto.

2. Tulitq; Ithro socer Moseh Sipporam uxorem Moseh post 1 dimissionem ejus:

3. Et duos filios ejus: nomen unius, Gersom: dixerat enim peregrinus fui in terra aliena.

4. Nomen vero 2 alterius, Eliezer: quia *dixerat* Deus patris mei auxilio mihi fuit, & eruit me à gladio Paroh.

5 Pervenit autem Ithro socer Moseh, & filii ejus & uxor

Aaron vnd Hur giengen auff die spitzen des hügels.

11. Vnd dieweil Mose seine hende empor hielt / siegte Israel / Wenn er aber seine hende nider lies / siegte Amalek.

12. Aber die hende Mose waren schweer / Darumb namen sie einen stein / vnd legten jn vnter jn / das er sich drauff satzt. Aaron aber vnd Hur vnterhielten jm seine hende / auff iglicher seiten einer / Also blieben seine hende steiff / biß die sonne vntergieng.

13. Vnd Josua dempffet den Amalek vnd sein volck / durch des schwerts scherffe.

14. Vnd der HERR sprach zu Mose / Schreibe das zum gedechtnis in ein Buch / vnd befihls in die ohren Josua / Denn ich wil den Amalek vnter dem himel austilgen / das man sein nicht mehr gedencke.

15. Vnd Mose bawet einen altar / vnd hies jn der HERR Nissi

16. Denn er sprach / Es ist ein malzeichen bey dem stuel / des HERRN / das der HERR streiten wird wider Amalek von kind zu kinds kind /

Das XVIII. Cap.

Vnd da Jethro der Priester in Midian Moses schweher höret alles / was Gott gethan hatte mit Mose / vnd seinem volck Israel / das der HERR Israel hette aus Egypten gefürt /

2. Nam er Zipora Moses weib / die er hatte zu rück gesand / sampt iren zween sönen.

3. Der einer hies Gersom / denn er sprach / Jch bin ein gast worden in frembdem lande.

4. Vnd der ander Eliezer / denn er sprach / Gott meines vaters ist mein hülffe gewesen / vnd hat mich errettet von dem schwert Pharao.

5. Da nu Jethro Moses schweher / vnd seine söne /

10. elevabit M. m. s. & pr. I. q. v. quiescere faciet (i. faciebat (Ex. 8. n. 25.) m. s.
11. fulcierunt in m. e. h. u. & hinc unus. & fuit manibus ejus, fidelitas (firmitas) usque ad occumbere solem.
12. debilitavit.
13. manus, super thronum, Jah (vel, manus Jah super thronum. i. juravit Jah. i. Dominus per thronum suum, ch. (i. sibi. antecedens pro relat. Gen. 2. n. 18) in Amalec. sc. futurum esse.

Cap. 18.

1. missiones. e. & d. f. e. quorum n. u.
2. unius E. q. Deus patris mei in auxilio meo. Chald. VERBUM Dei patris mei in adjutorium meum.

3. *ad desertum, quo ipse (Ex. 16. n. 3.) castrametans (sc. erat) ibi (quo ibi .i. ubi Ex. 12. n. 39.) mont. D.*
140.
4. venientis. scil. sum.
5. vir ad socium suum (Ex. 11. n. 2.) ad pacem .i. pacificè alter alterum salutaverunt.
6. omnia quæ f. 7. Pharaoni, & Ægypto (sic infra) super causis (Gen. 26. n. 38) Israelis. f. 0. defatigationem, quæ.
7. de sub manu Ægypti.
8. in verbo (re. Ex. 12. n. 29) quo superbierunt e. e.
9. in crastino, & sedit.
10. omnia quæ ipse faciens. (sc. erat) p. & d. quòd verbum (res. n. 8) hoc, q. tu faciens (sc. es) p. c. tu sedens (sc. es) solus tu, & u. p. stans (sc. est) j. t.
11. veniet .i. sic venire solet Ex. 13. n. 16.

vnd sein weib zu jm kamen in die wüsten/ an den berg Gottes/ da er sich gelagert hatte/ lies er Mose sagen.
6. Ich Jethro dein schweher bin zu dir komen/ vnd dein weib/ vnd jre beide söne mit jr.
7. Da gieng jm Mose entgegen hinaus/ vnd neiget sich für jm/ vnd küsset jn. Vnd da sie sich vnternander gegrüsset hatten/ giengen sie in die hütten.
8. Da erzelet Moses seinem schweher alles was der HERR Pharao vnd den Egyptern gethan hatte Jsraels halben/ vnd alle die mühe/ die jnen auff dem wege begegnet war/ vnd das sie der HERR errettet hette.
9. Jethro aber frewet sich alle des guten das der HERR Jsrael gethan hatte/ das er sie errettet hatte von der Egypter hand.
10. Vnd Jethro sprach/ Gelobet sey der HERR/ der euch errettet hat von der Egypter vnd Pharao hand/ der weis sein volck von Egypten hand zu erretten.
11. Nu weis ich/ das der HERR grösser ist denn alle Götter/ darumb/ das sie hohmut an jnen geübt haben.
12. Vnd Jethro Moses schweher/ nam brandopffer/ vnd opfferte Gott. Da kam Aaron vnd alle eltesten in Jsrael mit Moses schweher das brot zu essen für Gott.
13. Des andern morgens satzt sich Mose/ das volck zu richten/ Vnd das volck stund vmb Mose her/ von morgen an bis zu abend.
14. Da aber sein schweher sahe alles was er mit dem volck thet/ sprach er/ Was ist das du thust mit dem volck? Warumb sitzestu allein/ vnd alles volck stehet vmb dich her von morgen an biß zu abend?
15. Mose antwortet jm/ Das volck kompt zu mir/ vnd fragen Gott vmb rat.

Denn

ejus ad Moseh. 3 in desertum in quo castrametabatur *ad* montem Dei.
6. Et dixit ad Moseh, † ego socer tuus Ithro 4 venio ad te, & uxor tua, duo filii ejus cum illa.
7. Et egressus est Moseh in occursum soceri *sui*, & incurvavit se, osculatusq; est eum: & interrogaverunt 5 alter alterum de pace: postea venerunt ad tabernaculum.
8. Et narravit Moseh socero suo, 6 quæcunque fecerat Jehovah ipsi Paroh & Aegyptiis propter Israelem, omnem *etiam* laborem, qui invenisset eos in via, & eripuisset eos Jehovah.
9. Et lætatus est Ithro super omni bono, quod fecerat Jehovah Israeli, quem eripuit è manu Aegyptiorum.
10. Dixitq; Ithro, Benedictus Jehovah, qui eripuit vos è manu Aegyptiorum, & è manu Paroh, qui *item* eripuit populum 7 è manu Aegyptiorum.
11. Nunc cognovi quod magnus *est* Jehovah præ omnibus diis: quia 8 eàdem re, quam superbe egerunt contra eos, *perdidit eos*.
12. Et accepit Ithro socer Moseh holocaustum & sacrificia Deo: postea venit Aharon & omnes seniores Israel ad comedendum panem cum socero Moseh coram Deo.
13. Et fuit 9 postero die, sedit Moseh ad judicandum populum: stabatq; populus juxta Moseh, à mane usq; ad vesperam.
14. Videns autem socer Moseh 10 quæcunq; ipse faciebat populo, dixit, Quid *est* hoc quod facis populo? cur tu sedes solus, & universus populus stat juxta te à mane usque ad vesperam?
15. Responditq; Moseh socero suo: quia 11 venit ad me populus ad quærendum Deum.

Quum

jus, & uxor ejus ad Moysen in desertum, ubi erat castrametatus juxta montem Dei.
6. Et mandavit Moysi, dicens, Ego Jethro cognatus tuus venio ad te, & uxor tua, & duo filii tui cum ea.
7. Qui egressus in occursum cognati sui, adoravit, & osculatus est eum: salutaveruntq; se mutuò verbis pacificis. Cumque intrasset tabernaculum,
8. Narravit Moyses cognato suo cuncta quæ fecerat Dominus Pharaoni & Ægyptiis propter Israel: universumq; laborem qui accidisset eis in itinere, & quòd liberaverat eos Dominus.
9. Lætatusque est Jethro super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Israeli, eò quod eruisset eum de manu Ægyptiorum,
10. Et ait: Benedictus Dominus, qui liberavit vos de manu Ægyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Ægypti.
11. Nunc cognovi, quia magnus Dominus super omnes deos: eò quòd * superbè egerint contra illos.
12. Obtulit ergo Jethro cognatus Moysi holocausta & hostias Domino: veneruntq; Aaron & omnes seniores Israel, ut comederent panem cum eo coram Deo,
13. Altera autem die sedit Moyses, ut judicaret populum, qui assistebat Moysi à mane usque ad vesperam.
14. Quod cum vidisset cognatus ejus, omnia scilicet quæ agebant in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de mane usq; ad vesperam?
15. Cui respondit Moyses: Venit ad me populus quærens sententiam Dei.

Cum-

Μωυσῆν εἰς τὴν ἔρημον, οὗ παρενέβαλεν ἐπ' ὄρους τοῦ Θεοῦ.
6. Ἀνηγγέλη δὲ Μωυσῇ λέγοντες· ἰδοὺ ὁ γαμβρός σου Ιοθὼρ παραγίνεται πρός σε, καὶ ἡ γυνή σου καὶ οἱ υἱοί σου μετ' αὐτοῦ.
7. Ἐξῆλθε δὲ Μωυσῆς εἰς συνάντησιν τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ ἐφίλησεν αὐτὸν, καὶ ἠσπάσαντο ἀλλήλους, καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν σκηνήν.
8. Καὶ διηγήσατο Μωυσῆς τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ πάντα ὅσα ἐποίησε Κύριος τῷ Φαραὼ καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ἕνεκεν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ πάντα τὸν μόχθον τὸν γενόμενον αὐτοῖς ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὅτι ἐξείλατο αὐτοὺς Κύριος ἐκ χειρὸς Φαραὼ, καὶ ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων.
9. Ἐξέστη δὲ Ιοθὼρ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς οἷς ἐποίησεν αὐτοῖς Κύριος, καὶ ὅτι ἐξείλατο αὐτοὺς Κύριος ἐκ χειρὸς Αἰγυπτίων καὶ ἐκ χειρὸς Φαραώ.
10. Καὶ εἶπεν Ιοθώρ· εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι ἐξείλατο τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἐκ χειρὸς Φαραώ.
11. Νῦν ἔγνων, ὅτι μέγας Κύριος παρὰ πάντας τοὺς θεοὺς, ἕνεκεν τούτου, ὅτι ἐπέθεντο αὐτοῖς. * Sup. 1. 10. 16. 11. & 1. 9. 7. 18.
12. Καὶ ἔλαβεν Ιοθὼρ ὁ γαμβρὸς Μωυσῆ ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίας τῷ Θεῷ. παρεγένετο δὲ Ἀαρὼν καὶ πάντες οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραὴλ συμφαγεῖν ἄρτον μετὰ τοῦ γαμβροῦ Μωυσῆ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ.
13. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν ἐπαύριον συνεκάθισε Μωυσῆς κρίνειν τὸν λαόν, παρειστήκει δὲ πᾶς ὁ λαὸς Μωυσῇ ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ἑσπέρας.
14. Καὶ ἰδὼν Ιοθὼρ πάντα ὅσα ἐποίει τῷ λαῷ, λέγει αὐτῷ, τί τοῦτο ὃ σὺ ποιεῖς τῷ λαῷ; διατί σὺ κάθησαι μόνος, πᾶς δὲ ὁ λαὸς παρέστηκέ σοι ἀπὸ πρωῒ ἕως δείλης;
15. Καὶ λέγει Μωυσῆς τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ, ὅτι παραγίνεται πρός με ὁ λαὸς ἐκζητῆσαι κρίσιν παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν

16. Ὅταν γὰρ γένηται αὐτοῖς ἀντιλογία, καὶ ἔλθωσι πρός με, διακρίνω ἕκαστον, καὶ συμβιβάζω αὐτοὺς τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ.

17. Εἶπε δὲ ὁ γαμβρὸς τοῦ Μωυσῆ πρὸς αὐτόν, Οὐκ ὀρθῶς σὺ ποιεῖς τὸ ῥῆμα τοῦτο.

* Deu. 1. v. 9.

18. Φθορᾷ καταφθαρήσῃ ἀνυπομονήτῳ καὶ σύ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς οὗτος, ὅς ἐστι μετὰ σοῦ. Βαρύ σοι τὸ ῥῆμα τοῦτο, οὐ δυνήσῃ ποιεῖν σὺ μόνος.

19. Νῦν οὖν ἄκουσόν μου καὶ συμβουλεύσω σοι, καὶ ἔσται ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ. γίνου σὺ τῷ λαῷ τὰ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἀνοίσεις τοὺς λόγους αὐτῶν πρὸς τὸν Θεόν.

20. Καὶ διαμαρτύρει αὐτοῖς τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ, καὶ σημανεῖς αὐτοῖς τὰς ὁδούς, ἐν αἷς πορεύσονται ἐν αὐταῖς, καὶ τὰ ἔργα ἃ ποιήσουσιν;

12. Καὶ σὺ σεαυτῷ σκέψαι ἀπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ ἄνδρας δυνατοὺς καὶ θεοσεβεῖς, ἄνδρας δικαίους μισοῦντας ὑπερηφανίαν, καὶ καταστήσεις αὐτοὺς ἐπ' αὐτοῖς χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους καὶ πεντηκοντάρχους καὶ δεκάρχους.

22. Καὶ κρινοῦσι τὸν λαὸν πᾶσαν ὥραν. τὸ δὲ ῥῆμα τὸ ὑπέρογκον ἀνοίσουσιν ἐπί σε, τὰ δὲ βραχέα τῶν κριμάτων κρινοῦσιν αὐτοί, καὶ κουφιοῦσιν ἀπὸ σοῦ, καὶ συναντιλήψονταί σοι.

23. Ἐὰν δὲ τὸ ῥῆμα τοῦτο ποιήσῃς, κατισχύσει σε ὁ Θεός, καὶ δυνήσῃ παραστῆναι, καὶ πᾶς ὁ λαὸς οὗτος ἥξει εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον μετ' εἰρήνης.

24. Ἤκουσε δὲ Μωυσῆς τῆς φωνῆς τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ὅσα εἶπεν αὐτῷ.

25. Καὶ ἐπέλεξεν Μωυσῆς ἄνδρας δυνατοὺς ἀπὸ παντὸς Ἰσραήλ, καὶ ἐποίησεν αὐτοὺς ἐπ' αὐτῶν χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους καὶ πεντηκοντάρχους, καὶ δεκάρχους, καὶ γραμματοεισαγωγεῖς.

Καὶ

---

16. Cumq; acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me ut judicem inter eos, & ostendam præcepta Dei, & leges ejus.

17. At ille, Non bonam, inquit, rem facis:

18. Stulto labore consumeris & tu, & populus iste qui tecum est: ultra vires tuas est negotium, * solus illud non poteris sustinere.

19. Sed audi verba mea atque consilia, & erit Dominus tecum. Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, ut referas, quæ dicuntur, ad eum:

20. Ostendasque populo ceremonias & ritum colendi, viamq; per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant.

21. Provide autem de omni plebe viros sapientes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos.

22. Qui judicent populum omni tempore: quicquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodo judicent: leviusque sit tibi, partito in alios onere.

23. Si hoc feceris, implebis imperium Dei, & præcepta ejus poteris sustentare: & omnis hic populus revertetur ad loca sua cum pace.

24. Quibus auditis Moyses fecit omnia, quæ ille suggesserat.

25. Et electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos.

Qui

---

16. Quum [11] est illis negocium *aliquod*, veniunt ad me, & judico inter virum & socium suum, notaq; facio statuta Dei, & leges ejus.

17. Dixitq; socer Moseh ad eum, non *est* bonum, quod tu [12] facis.

18. Succumbendo succumbes, etjam tu, etjam populus iste, qui *est* tecum, Quia [13] supra vires tuas est res, non poteris facere eam [14] solus.

19. Nunc *ergo*, audi [15] vocē meam, consulam tibi, & erit Deus tecum: esto tu pro populo coram Deo, [16] & refer res *difficiles* ad Deum.

20. Et doce eos statuta & leges, & indica eis viam, [17] per quam ambulent, & opus quod faciant.

21. Tu autem [18] considera ex omni populo viros [19] fortes, timentes Deum, viros veridicos, odio habentes avaritiam, & præfice illis principes *super* mille, centuriones, quinquagenarios, & decanos.

22. Qui judicabunt populum omni tempore, [20] omnem vero rem magnam referent ad te, & omnem rem parvam judicabunt ipsi, [21] atq; *ita* leviorem reddent tibi *sarcinam*, quum tulerint tecum.

23. Si hoc feceris, & præceperit tibi Deus, poteris stare, & etjam totus populus iste [22] revertetur ad locum suum pacificè:

24. Paruit ergo Moseh voci soceri sui, fecitq; omnia quæ dixerat.

25. Et delegit Moseh viros fortes ex omni Israele, & [23] constituit eos capita super populum, principes *super* mille, centuriones, quinquagenarios ac decanos.

Qui

---

16. Denn wo sie was zu schaffen haben / komen sie zu mir/das ich richte zwischen einem iglichen vnd seinem nehesten / vnd zeige jnen Gottes recht vnd seine gesetz.

17. Sein schweher sprach zu jm/ Es ist nicht gut das du thust.

18. Du machest dich zu müde/dazu das volck auch/ das mit dir ist / das geschaffte ist dir zu schweer/du kansts allein nicht ausrichten.

19. Aber gehorche meiner stim/ich wil dir raten / vnd Gott wird mit dir sein. Pflege du des volcks für Gott / vnd bringe die geschaffte für Gott.

20. Vnd stelle jnen rechte vñ gesetze/das du sie lerest den weg darin sie wandeln / vnd die wercke/die sie thun sollen.

21. Sihe dich aber vmb vnter allem volck nach redlichen leuten/die Gott fürchten/warhafftig/vnd dem geitz feind sind/die setze vber sie / etliche vber tausent/vber hundert/ vber funfftzig/vnd vber zehen/

22. Das sie das volck allezeit richten. Wo aber eine grosse sache ist/ das sie dieselb an dich bringen/vnd sie alle geringe sachen richten / so wird dirs leichter werden / vnd sie mit dir tragen.

23. Wirstu das thun/so kanstu ausrichten was dir Gott gebeut/vnd alle dis volck kan mit frieden an seinen ort komen.

24. Mose gehorcht seines schwehers wort/vnd thet alles was er saget.

25. Vnd erwelet redliche leute aus gantzem Israel / vnd macht sie zu heupter vber das volck/ etliche vber tausent/ vber hundert/vber funfftzig/vnd vber zehen.

Das

---

11. erit il. verbum (.i. res n. 9) veniens (sc. est pop.) & a. m. judicabo (Ex. 16. n. 9) i. v. inter & s. s. 12. faciēs (scil. es) conciden do concides. 13. grave præ te verbum illud .i. res ista. n. 11. 14. solus tu. 15. in voc. m. c. t. & erit Deus tecum. Chald. erit VERBUM Domini in adjutorium tui n. 2. 16. & venire facies verba (.i. res n. 13) a. d. & præmonebis e. s. e. l. & notā facies. 17. ibunt in ea, & o. quod facient. 18. videbis .i. pro videbis. 19. roboris vel, virtutis (.i. virtute præditos) tim. Dei. v. veritatis, osores quæstus, & pones super eos p. m. principes centum principes quinquaginta, & principes decem (sic v 25) & jud. 20. & erit omne verbū (rem n. 16. sic infra) m. venire facient ad te. 21. & alleviare (.i. sublevabunt

141:

& Infinit. pro præt. in fut. converso enallage) te, & ferent t. q. t. t. si verbum (rem) h. f. & p. t. D. & por. 22. super loc. s. veniet in pace. & audivit M. ad voc. 23. dedit.

24. Verbũ (rem d.) durum venire facient a. M. & omne verbũ (rem) parvum judicabunt. (Ex. 17. n. 10) ipsi. &c

26. Das sie das volck alle zeit richten / was aber schwere sachen weren / zu Mose brechten / vnd die kleinen sachen sie richten.

27. Also lies Mose seinen schweher in sein land ziehen.

Cap. 19.

Das XIX. Cap.

1. in m. t. exire (.i. egressionis) f. I.

DEn dritten mond nach dem ausgang der kinder Jsrael aus Egyptenland / kamen sie dieses tages in die wüsten Sinai.

2. Denn sie waren ausgezogen von Raphidim / vnd wolten in die wüsten Sinai / vnd lagerten sich in der wüsten daselbs gegen dem berg.

2. ad Deum. (Chald.: in conspectum VERBI Dei. Ex. 18. n. 15.) & clamavit ad eum.

3. Vnd Mose steig hinauff zu Gott. Vñ der HERR rieff jm vom berge / vnd sprach / So soltu sagen zu dem hause Jacob / vnd verkündigen den kindern Jsrael.

4. Jr habt gesehen / was ich den Egyptern gethan habe / vnd wie ich euch getragen habe auff adeler flügeln / vnd hab euch zu mir bracht.

3. audiendo (attendendo att.) audieritis in v. m. (Chald. obedieritis VERBO meo) & c. p. m. & eritis.
4. mihi scil. est.
5. sacerdotum. subst. pro adject. Gen. 1. n. 19.
6. ad fil. I.
7. & posuit ad facies eorum.
8. & responderunt.
9. redire fecit.
10. veniens scil. ero.

142.

5. Werdet jr nu meiner stimme gehorchen / vnd meinen bund halten / So solt jr mein eigenthumb sein für allen völckern / Denn die gantze erde ist mein.

6. Vnd jr solt mir ein priesterlich königreich / vnd ein heiliges volck sein. Das sind die wort / die du den kindern Jsrael sagen solt.

7. Mose kam vnd foddert die eltesten im volck / vnd legt jnen alle diese wort für / die der HERR geboten hatte.

8. Vnd alles volck antwortet zu gleich vnd sprachen / Alles was der HERR geredt hat / wollen wir thun. Vnd Mose sagt die rede des volcks dem HERRN wider.

9. Vnd der HERR sprach zu Mose / Sihe / ich wil zu dir komen in einer dicken wolcken /

Auff

26. Qui judicabant populum omni tempore: 24 ardua referebant ad Moseh, omnem vero rem parvam judicabant ipsi.

27. Dimisit autem Moseh socerum suum, & 25 abiit ad terram suam.

CAP. XIX.

MEnse 1 tertio, ex quo egressi sunt filii Israel è terra Aegypti, die ipso venerunt *in* desertum Sinai.

2. Profecti autem erant de Rephidim & venerunt *in* desertum Sinai, castrametatiq; sunt in ipso deserto, castrametatus est inquam ibi Israel è regione montis.

3. Moseh autem ascendit 2 ad Deum, vocaverat enim eum Jehovah è monte dicendo, sic dices domui Jaacob, & annuntiabis filiis Israel.

4. Vos vidistis quæ fecerim Aegyptiis & *quomodo* tulerim super alas aquilarum & adduxerim vos ad me.

5. Nunc ergo si 3 obediendo obedieritis voci meæ, & custodieritis pactum meum, eritis mihi *tanquam* thesaurus dilectus præ omnibus populis; quia 4 mea *est* universa terra.

6. Vos autem eritis mihi regnum 5 sacerdotale, & gens sancta. hæc *sunt* verba, quæ dices 6 filiis Israel.

7. Venit itaq; Moseh. & vocavit seniores populi, 7 proposuitq; eis omnia verba ista quæ præceperat ei Jehovah.

8. 8 Respõdit autem omnis populus pariter, & dixerunt, quicquid dixit Jehovah, faciemus. & 9 retulit Moseh. verba populi ad Jehovam.

9. Dixitq; Jehovah ad Moseh, ecce ego 10 venio ad te in densitate nubis, ut

au-

26. Qui judicabant plebem omni tempore: quicquid autem gravius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo judicantes.

27. Dimisitq; cognatum suum: qui reversus abiit in terram suam.

CAP. XIX.

MEnse tertio egressionis Israel de terra Ægypti, in die hac venerunt in solitudinem Sinai.

2. Nam * profecti de Rhaphidim, & pervenientes usque in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibique Israel fixit tentoria è regione montis.

3. Moyses autem ascendit ad Deum: vocavitque eum Dominus de monte, & ait, Hæc dices domui Jacob, & annuntiabis filiis Israel:

4. * Vos ipsi vidistis quæ fecerim Ægyptiis, quomodo portaverim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi.

5. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: * mea est enim omnis terra.

6. * Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israel.

7. Venit Moyses: & convocatis majoribus natu populi, exposuit omnes sermones quos mandaverat Dominus.

8. Responditque omnis populus simul, Cũcta quæ locutus est Dominus, faciemus. Cumque retulisset Moyses verba populi ad Dominum,

9. Ait ei Dominus: Jam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat

me

26. Καὶ ἔκρινον τὸν λαὸν πᾶσαν ὥραν· τὸ δὲ ῥῆμα τὸ ὑπέρογκον, ἀνέφερον πρὸς Μωυσῆν, πᾶν δὲ ῥῆμα ἐλαφρὸν ἔκρινον αὐτοί.

27. Ἐξαπέστειλε δὲ Μωυσῆς τὸν ἑαυτοῦ γαμβρὸν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ.

25. abiit sibi. Gen. 12. n. 1.

Κεφαλ. ιθ΄.

ΤΟῦ δὲ μηνὸς τοῦ τρίτου τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἤλθοσαν εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σινά.

*Nu. 33. † 15.

2. Καὶ ἐξῆραν ἐξ Ραφιδεὶμ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σινὰ, καὶ παρενέβαλεν ἐκεῖ Ἰσραὴλ κατέναντι τοῦ ὄρους.

3. Καὶ Μωυσῆς ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ. καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ ὄρους, λέγων· τάδε ἐρεῖς τῷ οἴκῳ Ἰακὼβ, καὶ ἀναγγελεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ·

*Deu. 32. † 11.

4. Αὐτοὶ ἑωράκατε ὅσα ἐποίησα τοῖς Αἰγυπτίοις, καὶ ἀνέλαβον ὑμᾶς ὡσεὶ ἐπὶ πτερύγων ἀετῶν, καὶ προσήγαγον ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν.

5. Καὶ νῦν ἐὰν ἀκούσητε τῆς ἐμῆς φωνῆς, καὶ φυλάξητε τὴν διαθήκην μου, ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν· ἐμὴ γάρ ἐστι πᾶσα ἡ γῆ.

*Psal. † 1.

6. Ὑμεῖς δὲ ἔσεσθέ μοι βασίλειον ἱεράτευμα, καὶ ἔθνος ἅγιον. ταῦτα τὰ ῥήματα ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ.

*1. Pet. 2. † 9.

7. Ἦλθε δὲ Μωυσῆς, καὶ ἐκάλεσε τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ, καὶ παρέθηκεν αὐτοῖς πάντας τοὺς λόγους τούτους, οὓς συνέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός.

8. Ἀπεκρίθη δὲ πᾶς ὁ λαὸς ὁμοθυμαδὸν, καὶ εἶπαν· πάντα ὅσα εἶπεν ὁ Θεὸς, ποιήσομεν, καὶ ἀκουσόμεθα. ἀνήνεγκε δὲ Μωυσῆς τοὺς λόγους τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν Θεόν.

9. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, ἰδοὺ ἐγὼ παραγίνομαι πρὸς σὲ ἐν στύλῳ νεφέλης, ἵνα ἀκούσῃ

ὁ λαὸς

ὁ λαὸς λαλοῦντός μου πρὸς σε, καὶ σοὶ πιστεύσωσιν εἰς τὸν αἰῶνα. ἀνήγγειλε δὲ Μωυσῆς τὰ ῥήματα τοῦ λαοῦ πρὸς Κύριον.

10. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, καταβὰς διαμάρτυραι τῷ λαῷ, καὶ ἅγνισον αὐτοὺς σήμερον καὶ αὔριον, καὶ πλυνάτωσαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν·

11. Καὶ ἔστωσαν ἕτοιμοι εἰς τὴν ἡμέραν τὴν τρίτην. τῇ γὰρ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ καταβήσεται Κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινὰ, ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ.

12. Καὶ ἀφοριεῖς τὸν λαὸν κύκλῳ, λέγων· προσέχετε ὑμῖν ἑαυτοῖς τοῦ ἀναβῆναι εἰς τὸ ὄρος, καὶ θιγεῖν τι αὐτοῦ. πᾶς ὁ ἁψάμενος τοῦ ὄρους, θανάτῳ τελευτήσει.

* Heb. 12. v. 20.

13. Οὐχ ἅψεται αὐτοῦ χείρ. ἐν γὰρ λίθοις λιθοβοληθήσεται ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται, ἐάν τε ἄνθρωπος ἐάν τε κτῆνος, οὐ ζήσεται. ὅτ' ἂν δὲ αἱ φωναὶ καὶ αἱ σάλπιγγες ἀπέλθῃ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἐκεῖνοι ἀναβήσονται ἐπὶ τὸ ὄρος.

14. Καὶ κατέβη Μωυσῆς ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς τὸν λαὸν, καὶ ἡγίασεν αὐτοὺς, καὶ ἔπλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν.

15. Καὶ εἶπεν τῷ λαῷ· γίνεσθε ἕτοιμοι, τρεῖς ἡμέρας μὴ προσέλθητε γυναικί.

16. Ἐγένετο δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γενηθέντος πρὸς ὄρθρον, καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ νεφέλαι γνοφώδεις ἐπ' ὄρους Σινά. φωνὴ τῆς σάλπιγγος ἤχει μέγα. καὶ ἐπτοήθη πᾶς ὁ λαὸς, ὁς ἦν ἐν τῇ παρεμβολῇ.

17. Καὶ ἐξήγαγε Μωυσῆς τὸν λαὸν εἰς τὴν συνάντησιν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς παρεμβολῆς. καὶ παρέστησαν ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινά.

18. Τὸ δὲ ὄρος τὸ Σινὰ ἐκαπνίζετο ὅλον, διὰ τὸ καταβεβηκέναι τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτὸ ἐν πυρί. ἀνέβαινε δὲ ὁ καπνὸς ὡσεὶ καπνὸς καμίνου. καὶ ἐξέστη πᾶς ὁ λαὸς σφόδρα.

* Deu. 4. v. 11.

19. Ἐγένοντο δὲ αἱ φωναὶ τῆς σάλ-

πιγγος.

---

me populus loquentem ad te,& credat tibi in perpetuum. Nuntiavit ergo Moyses verba populi ad Dominum.

10. Qui dixit ei, Vade ad populum,& sanctifica illos hodie & cras, laventque vestimenta sua.

11. Et sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai.

12. Constituesque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cavete ne ascendatis in mōtem, * nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit montem, morte morietur.

13. Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur jaculis: sive jumentum fuerit, sive homo, non vivet. cùm cœperit clangere buccina, tunc ascendāt in montem.

14. Descenditque Moyses de monte ad populum, & sanctificavit eum. Cumque lavissent vestimenta sua,

15. Ait ad eos, Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus vestris.

16. Jamque advenerat tertius dies & mane inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perstrepebat: & timuit populus qui erat in castris.

17. Cumque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.

18. * Totus autem mons Sinai fumabat: eò quòd descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis.

19. Et sonitus buccinæ

pau-

---

audiat populus [11] dum loquar tecum, & etjam tibi credant in seculum. Renuntiaverat enim Moseh verba populi [12] Jehovæ.

10. Addiditque Jehovah ad Moseh, Vade ad populum & sanctifica eos hodie & cras, laventque vestimenta sua.

11. Et sint parati ad diem tertium, quia die tertia descendet Jehovah in oculis totius populi super montem Sinai.

12. [13] Constitues autem terminum populo per circuitum, dicendo, cavete vobis ne ascendatis in ipsum montem, neque contingatis terminum ejus: quicunque tetigerit montem, moriendo morietur.

13. Non tanget [14] eum manus, sed lapidando lapidabitur, & jaculando jaculabitur: sive animal, sive vir *fuerit*, non vivet. [15] quum protraxerit buccina, ipsi ascendent in montem.

14. Descendit autem Moseh é monte ad populum, & sanctificavit populum, & laverunt vestimenta sua.

15. Dixitque ad populum, estote parati in tertium diem: ne appropinquetis [16] uxoribus.

16. Et fuit die tertia, quum factum esset mane, factæ sunt tonitrua, & fulgura, & nubes densissima super montem, & clangor buccinæ intentissimus: expavitque universus populus qui *erat* in castris.

17. Et eduxit Moseh populum in occursum [17] Dei é castris: qui steterunt in inferiore parte montis.

18. Mons autem Sinai fumabat [18] totus, eo quod descendisset super eum Jehovah in igne: ascendebatque fumus ejus sicut fumus fornacis, & [19] commotus est universus mons vehementer.

19. Erat præterea [20] clangor buccinæ

pro-

Auff das dis volck meine wort höre/ die ich mit dir rede/ vnd gleube dir ewiglich. Vnd Mose verkündigt dem HERRN die rede des volcks.

10. Der HERR sprach zu Mose/ Gehe hin zum volck/ vnd heilige sie heute vnd morgen/ das sie jre kleider waschen/

11. Vnd bereit sein auff den dritten tag/ Denn am dritten tage wird der HERR für allem volck erab faren/ auff den berg Sinai.

12. Vnd mache dem volck ein gehege vmbher/ vnd sprich zu jnen/ Hütet euch/ das jr nicht auff den berg steiget/ noch sein ende anrüret/ Denn wer den berg anrüret/ sol des todes sterben.

13. Keine hand sol jn anrüren/ sondern er sol gesteinigt oder mit geschoß erschossen werden/ es sey ein thier oder mensch/ so sol er nicht leben. Wenn es aber lange dohnen wird/ denn sollen sie an den berg gehen.

14. Mose steig vom berge zum volck/ vnd heiliget sie/ vnd sie wuschen jre kleider.

15. Vnd er sprach zu jnen/ Seid bereit auff den dritten tag/ vnd keiner nahe sich zum weibe.

16. Als nu der dritte tag kam/ vnd morgen war/ Da hub sich ein donnern vnd blitzen/ vnd ein dicke wolcken auff dem berge/ vnd ein dohn einer sehr starcken posaunen/ Das gantze volck aber/ das im lager war/ erschrack.

17. Vnd Mose füret das volck aus dem lager/ Gott entgegen/ vnd sie traten vnten an den berg.

18. Der gantze berg aber Sinai rauchet/ darumb/ das der HERR erab auff den berg fuhr mit fewer/ vnd sein rauch gieng auff/ wie ein rauch vom ofen/ das der gantze berg sehr bebete.

19. Vnd der posaunen dohn

ward

---

11. in loquendo me t. & in te tredent.

12. ad J. & dixit J. ad M. V. a. p. & sanctificabis e. h. & c. & lavabūt v. s. & erunt.

13. & terminabis (sic v 23) populum circum. d. custodimini vobis (Ex. 10 n. 35.) ascendere in t. m. & tangere in t. e. omnis tangens in m.

14. in eum.

15. in protrahendo b.

16. ad uxorem. & f. in d. t. in existendo m. & fuit voces (Ex. 7. n. 27.) & f. & n. gravis s. m. & vox b. fortis valde

17. Dei (Chald. VERBI Domini n. 2.) é castris & statuerunt se.

18. totus ipse.

143.

19. expavit.

20. vox b. p. & robo-

rans s. V. M. loquetur. & D. responde bit in V. Ex. 18, n. 14.

21. in pop. (sic v 23.) ne destruant (sc. ordines, ut ascendant) ad J. ad videndum (sc. eum) & cadet e.e. multus & etiam sac. accedentes. ad J. 22. dividat, vel, divisionem faciat. sic v 24.

23. ascendes. fut. pro imp.

24. dixit ad eos.

Cap. 10.

1. erit tibi Dii a. super facies meas.
2. & omnem s. q. i. c. de super. & quæ i. t. desub. & quæ i. a. de sub terra.
3. servies eis.

ward imer stercker. Mose redet/ vnd Gott antwortet jm laut.

20. Als nu der HERR ernider komen war auff den berg Sinai / oben auff seine spitzen/foddert er Mose oben auff die spitze des bergs / vnd Mose steig hinauff.

21. Da sprach der HERR zu jm/Steig hinab/vnd zeuge dem volck / das sie nicht erzu brechen zum HERRN/ das sie jn sehen/vnd viel aus jnen fallen.

22. Dazu die priester die zum HERRN nahen/ sollen sich heiligen / das sie der HERR nicht zuschmettere.

23. Mose aber sprach zum HERRN / Das volck kan nicht auff den berg Sinai steigē. Deñ du hast vns bezeuget/ vnd gesagt/Mache ein gehege vmb den berg/vnd heilige jn.

24. Vnd der HERR sprach zu jm/ Gehe hin/ steige hinab/ Du vnd Aaron mit dir solt erauff steigen / Aber die priester vnd das volck sollen nicht erzu brechen/das sie hinauff steigen zu dem HERRN das er sie nicht zuschmettere.

25. Vnd Mose steig herunter zum volck/ vnd sagets jnen.

Das XX. Cap.

VNd Gott redete alle diese wort.

2. Ich bin der HERR dein Gott/der ich dich aus Egyptenland/aus dem diensthause gefüret habe.

3. Du solt kein ander Götter neben mir haben.

4. Du solt dir kein bildnis noch irgent ein gleichnis machen/ weder des das oben im himel/noch des das vnten auff erden/oder des das im wasser vnter der erden ist.

5. Bete sie nicht an/vnd diene jnen nicht. Denn ich der HERR dein Gott/ bin ein

procedens, & invalescebat valde: Moseh loquebatur, & Deus respondebat ei in voce.

20. Descenderat autem Jehovah super montem Sinai super verticem montis, & vocavit Jehovah Moseh ad verticem montis, ascenditq; Moseh.

21. Dixitq; Jehovah ad Moseh, Descende, contestare [21] populum, ne deserant stationem, ut ascendant ad Jehovam, ut videant & corruant ex eo multitudo.

22. Quin & sacerdotes, qui accedunt ad Jehovam, sanctificent sese, ne forte [22] dissipet eos Jehovah.

23. Et dixit Moseh ad Jehovam non poterit populus ascendere ad montem Sinai, quia tu contestatus es nos dicendo, constitue terminos monti & sanctifica eum.

24. Et dixit ad eum Jehovah, Vade, descende, & *postea* [23] ascende tu & Aharon tecum, sacerdotes autem & populus ne diruant *terminum*, ut ascendant ad Jehovam, ne forte dissipet eos.

25. Descendit Moseh ad populum & [24] locutus est cum eis.

CAP. XX.

LOcutusq; est Deus omnia verba ista, dicendo,

2. Ego Jehovah Deus tuus qui eduxi te é terra Misraim, é domo servorum.

3. Non [1] erunt tibi dii alieni coram me.

4. Non facies tibi sculptile, [2] neq; ullam similitudinem *eorum* quæ *sunt* in cœlo sursum, neq; *eorum* quæ in terra deorsum, neq; eorum quæ in aquis subter terram.

5. Non incurvabis te eis, neq; [3] coles ea: ego enim Jehovah Deus tuus, Deus Zelotes visitans iniquitatem patrum

paulatim crescebat in majus, & prolixius tendebatur: Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei.

20. Descenditq; Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice, & vocavit Moysen in cacumen ejus. Quò cùm ascendisset,

21. Dixit ad eum: Descende, & contestare populum: ne forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo.

22. Sacerdotes quoq; qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos.

23. Dixitque Moyses ad Dominum: Non poterit vulgus ascendere in monte Sinai: tu enim testificatus es & jussisti, dicens: Pone terminos circa montem, & sanctifica illum.

24. Cui ait Dominus, Vade, descende: ascendesq; tu, & Aaron tecum: sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, nec ascendant ad Dominum, ne forte interficiat illos.

25. Descenditq; Moyses ad populum, & omnia narravit eis.

CAP. XX.

LOcutusq; est Dominus cūctos sermones hos:

2. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis.

3. * Non habebis deos alienos coram me.

4. * Non facies tibi sculptile, neque omne similitudinem quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra.

5. Non adorabis ea, neq; coles: * ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem

πιγγος προβαίνουσαι ἰσχυρότεραι σφόδρα. Μωυσῆς ἐλάλει· ὁ δὲ Θεὸς ἀπεκρίνατο αὐτῷ φωνῇ.

20. Κατέβη δὲ ὁ Κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινὰ ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, καὶ ἐκάλεσεν Κύριος Μωυσῆν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄρους. καὶ ἀνέβη Μουσῆς.

21. Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων· καταβὰς διαμάρτυραι τῷ λαῷ, μή ποτε ἐγγίσωσι πρὸς τὸν Θεὸν κατανοῆσαι, καὶ πέσωσιν ἀπ᾽ αὐτῶν πλῆθος.

22. Καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ ἐγγίζοντες τῷ Κυρίῳ ἁγιασθήσωσαν, μή ποτε ἀπαλλάξῃ ἀπ᾽ αὐτῶν Κύριος.

23. Καὶ εἶπεν Μωυσῆς πρὸς τὸν Θεόν· οὐ δυνήσεται ὁ λαὸς ἀναβῆναι εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινά, σὺ γὰρ διαμεμαρτύρησαι ὑμῖν, λέγων, ἀφόρισαι τὸ ὄρος καὶ ἁγίασαι αὐτό.

24. Εἶπε δὲ αὐτῷ Κύριος· βάδιζε, κατάβηθι, καὶ ἀνάβηθι σύ, καὶ Ααρὼν μετὰ σοῦ, οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ ὁ λαὸς μὴ βιαζέσθωσαν ἀναβῆναι πρὸς τὸν Θεόν, μή ποτε ἀπολέσῃ ἀπ᾽ αὐτῶν Κύριος.

25. Κατέβη δὲ Μωυσῆς πρὸς τὸν λαόν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς·

Κεφαλ. κ΄.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πάντας τοὺς λόγους τούτους, λέγων·

2. Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὅστις ἐξήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐξ οἴκου δουλείας·

3. Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.

4. Οὐ ποιήσεις ἑαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς.

5. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς. οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς· ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτής, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων

Deut. 5. v. 6. Psal. 81. v. 11. 97. v 7. & 115. v 4

Levit. 26. v 1. Deut. 4. v 16.

Jud. 6. v 10. Jos. 24. v 14. Deut. 5. v 33.

τέρων ἐπὶ τέκνα, ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεὰν τοῖς μισοῦσί με.

6. Καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου.

*Deu. 5. ✝ 11. Lev. 19. ✝ 12. Mat. 5. ✝ 34.

7. Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· οὐ γὰρ μὴ καθαρίσῃ Κύριος τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.

*Ex. 20. ✝ 12. Deut. 5. ✝ 15. Inf. 31. ✝. 14.

8. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν.

9. Ἓξ ἡμέρας ἐργᾷ, καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου.

10. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου. οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον σὺ καὶ ὁ υἱός σου, καὶ ἡ θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου καὶ ἡ παιδίσκη σου, ὁ βοῦς σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου, καὶ πᾶν κτῆνός σου, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ παροικῶν ἐν σοί.

*Gen. 2. ✝ 2.

11. Ἐν γὰρ ἓξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ κατέπαυσεν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ. διὰ τοῦτο ηὐλόγησε Κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, καὶ ἡγίασεν αὐτήν.

*Deu. 5. ✝ 16. Mat. 15. ✝ 4. Eph. 6. ✝ 2.

12. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.

*Mat. 5. ✝ 22. *Mat. 5. ✝ 27.

13. Οὐ φονεύσεις.

14. Οὐ μοιχεύσεις.

15. Οὐ κλέψεις.

16. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

*Rom. 7. ✝ 7. & 13. ✝ 9.

17. Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου. οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον σου, οὔτε τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὐδὲ τὸν παῖδα αὐτοῦ, οὐδὲ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὔτε τοῦ βοὸς αὐτοῦ, οὔτε τοῦ ὑποζυγίου αὐτοῦ, οὔτε παντὸς κτήνους αὐτοῦ, οὔτε ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί.

18. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἑώρα τὴν φωνὴν, καὶ τὰς λαμπάδας, καὶ τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγος, καὶ τὸ ὄρος τὸ καπνίζον. φοβηθέντες δὲ πᾶς ὁ λαὸς ἔστησαν μακρόθεν.

Καὶ

---

patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me:

6. Et faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.

7. *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. nec enim habebit insontem Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

8. *Memento ut diem sabbathi sanctifices.

9. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

10. Septimo autem die sabbathum Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua, servus tuus & ancilla tua, jumentum tuum, & advena qui est intra portas tuas.

11. *Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requievit in die septimo. Idcirco benedixit Dominus diei sabbathi, & sanctificavit eum.

12. *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

13. *Non occides.

14. *Non mœchaberis.

15. Non furtum facies.

16. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

17. *Non concupisces domum proximi tui: nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

18. Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemque fumantem: & perterriti ac pavore concussi, steterunt procul,

Di-

---

super filios, 4 in tertiam & quartam *generationem* odio habentibus me.

6. Et faciens misericordiam millibus diligentibus me, & custodientibus præcepta mea.

7. Non 5 assumes nomen Jehovæ Dei tui in vanum, quia non 6 insontem habebit Jehovah eum, qui assumpserit nomen ejus in vanum.

8. Recordare diei Sabbathi, 7 ut sanctifices illum.

9. Sex diebus operaberis 1 & facies omne opus tuum.

10. At die septimo Sabbathum *erit* Jehovæ Deo tuo: non facies 8 ullum opus neq; tu, neque filius tuus neque filia tua, neq; servus tuus, neque ancilla tua, neq: animal tuum, neq; peregrinus tuus, qui *est* in portis tuis.

11. Sex diebus fecit Jehovah cœlum & terram, mare & quæcunq; *sunt* eis, & requievit die septimo: idcirco benedixit Jehovah diei 9 Sabbathi, & sanctificavit eum.

12. Honora patrem tuum & matrem tuam: ut 10 prolongentur dies tui super terram, quam Jehovah Deus tuus 11 dat tibi.

13. Non occides.

14. Non 12 comittes adulterium.

15. Non furaberis.

16. Non 13 loqueris adversus proximum tuum testimonium mendacii.

17. Non concupisces domum proximi tui, non concupisces uxorem proximi tui, neque servum ejus, neq; ancillam ejus, neq; bovem ejus, neq; asinum ejus, 14 neque quicquam *eorum quæ sunt* proximi tui.

18. 15 Omnis populus videbant tonitrua & lampades, & clamorem buccinæ & montem fumantem: vidit inquam populus, & commoti sunt, steteruntq; 16 procul.

Atq;

---

eiueriger Gott/ Der da heimsucht der veter missethat an den kindern/ biß in das dritte vnd vierde glied/ die mich hassen.

6. Vnd thu barmhertzigkeit an vielen tausenten/ die mich lieb haben/ vnd meine gebot halten.

7. Du solt den namen des HERRN deines Gottes nicht mißbrauchen/ Denn der HERR wird den nicht vngestrafft lassen/ der seinen namen mißbraucht.

8. Gedenck des Sabbaths tags/ das du jn heiligest.

9. Sechs tage soltu erbeiten/ vnd alle dein ding beschicken.

10. Aber am siebenden tage ist der Sabbath des HERRN deines Gottes/ Da soltu kein werck thun/ noch dein son/ noch deine töchter/ noch dein knecht noch dein magd/ noch dein vieh/ noch dein frembdlinger/ der in deinen thoren ist.

11. Denn sechs tage hat der HERR himel vnd erden gemacht/ vnd das meer/ vnd alles was drinnen ist/ vnd rugete am siebenden tage/ Darumb segenet der HERR den Sabbath tag/ vnd heiliget jn.

12. Du solt deinen vater vnd deine mutter ehren/ Auff das du lange lebest im lande/ das dir der HERR dein Gott gibt.

13. Du solt nicht tödten.

14. Du solt nicht Ehebrechen.

15. Du solt nicht stelen.

16. Du solt kein falsch zeugnis reden wider deinen nehesten.

17. Las dich nicht gelüsten deines nehesten haus. Las dich nicht gelüsten deines nehesten weibs/ noch seines knechts/ noch seiner magd/ noch seines ochsen/ noch seines esels/ noch alles das dein nehester hat.

18. Vnd alles volck sahe den donner vnd blitz/ vnd den dohn der posaunen/ vnd den berg rauchen. Da sie aber solches sahen/ flohen sie vnd tratten von ferne.

S 3 Vnd

---

4. *super tertianos (.i. nepotes) & super quartanos .i. abnepotes.*

5. *feres.*

6. *insontabit (.i. non insontem, sed sontem declarabit, vel puniet) Jeh. (sc. eum) qui feret.* 144.

7. *ad sanctificandum il.*

8. *omne opus (.i. ne unum quidem ex omnibus op. t.) tu, & fil. t. & fil. t. &c. sic* ✝ 17.

9. *quietis.*

10. *longi sint.*

11. *dans sc. est.*

12. *adulterabis.*

13. *respondebis in socium tuum.*

14. *& omne quod socii tui. & omnis p.*

15. *& populus videntes (sc. erãt) voces (Symach) & l. & vocem.*

16. *a longinquo. sic infra* ✝ 21.

17. audiemus, & n. l. n. Deus. Chald. VERBUM à facie Domini. 18. propter tentare vos. 19 super facies vestras.

20. qua ibi. i. ubi, vel, in qua.

21. argenti & deos auri. 22. terræ. 23. pecus tuum & bovem t. i. o. l. quo memorare faciam nomen meum. 24. et si. 25. excisione quia gladium (cultrũ) t. agitasti s. i. & (Pleon) pollues ill. 26. in ascensionibus super a. m. ut non revelatur nuditas (scil. pudendorum) tua super illud.

145.

19. Vnd sprachen zu Mose/Rede du mit vns/wir wollen gehorchen/vnd laß Gott nicht mit vns reden/ wir möchten sonst sterben.
20. Mose aber sprach zum volck/ Fürchtet euch nicht/ denn Gott ist komen/ das er euch versuchte/ vnd das seine furcht euch für augẽ were/ das jr nicht sündiget.
21. Also trat das volck von ferne/ Aber Mose macht sich hinzu ins tunckel/ da Gott innen war.
22. Vnd der HERR sprach zu jm/ Also soltu den kindern Israel sagen/ Jr habt gesehen/das ich mit euch vom himel geredt habe.

23. Darumb solt jr nichts neben mir machen/silbern vnd güldene Götter solt jr nicht machen.
24. Einen altar von erden mache mir / darauff du dein brandopffer vnd danckopffer deine schaffe vnd rinder opffersst. Denn an welchem ort ich meines namens gedechtnis stifften werde/ da wil ich zu dir komen/vnd dich segenen.

25. Vnd so du mir einen steinern altar wilt machen/ soltu jn nicht von gehawen steinern bawen/ Denn wo du mit deinem messer drüber ferest/so wirstu jn entweihen.
26. Du solt auch nicht auff stuffen zu meinem altar steigen / das nicht deine schame auffgedeckt werde für jm.

19. Atq; dixerunt ipsi Moseh, loquere tu nobiscum & 17 obsequemur: & ne loquatur nobiscum Deus, ne forte moriamur.
20. Respondit autem Moseh populo, Ne timeatis: quia 18 ut tentaret vos venit Deus, & ut sit timor ejus 19 ante conspectum vestrum, ut non peccetis.
21. Stetit igitur populus procul: Moseh autem appropinquavit ad caliginem, 20 in qua *erat* Deus.
22. Dixitq; Jehovah ad Moseh, Sic dices filiis Israel, vos vidistis, quod é cœlo locutus sum vobiscum.

23. Ne *ergo* faciatis mecum deos 21 argenteos, neq; deos aureos: non facietis *inquam* vobis.

24. Altare 22 terreum facies mihi, & sacrificabis super illud holocausta tua & pacifica tua, 23 pecudes tuas, & boves tuos: in omni loco *in* quo meminisse fecero nominis mei, veniam ad te & benedicam tibi.
25. 24 Quod si altare lapidum feceris mihi, non ædificabis eos 25 excisos: quia *si* gladium tuum elevaveris super illum, pollues illum.

26. Neq; ascendes 26 per gradus ad altare meum, ne detegatur turpitudo tua juxta illud.

19. Dicentes Moysi, * Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.
20. Et ait Moyses ad populum, Nolite timere: ut enim probaret vos venit Deus, * & ut terror illius esset in vobis, & non peccaretis.
21. Stetitque populus de longe. Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus.
22. Dixit præterea Dominus ad Moysen, Hæc dices filiis Israel: Vos vidistis, quòd de cœlo locutus sim vobis.

23. Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis.

24. * Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra, oves vestras & boves: in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei, veniam ad te, & benedicam tibi.

25. * Quod si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim levaveris cultrum super eum, polluetur.
26. Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reveletur turpitudo tua.

19. Καὶ εἶπαν πρὸς Μωυσῆν· λάλησον σύ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, μήποτε ἀποθάνωμεν.

20. Καὶ λέγει αὐτοῖς Μωυσῆς, θαρσεῖτε. ἕνεκεν γὰρ τοῦ πειράσαι ὑμᾶς, παρεγενήθη ὁ Θεὸς πρὸς ὑμᾶς, ὅπως ἂν γένηται ὁ φόβος αὐτοῦ ἐν ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμαρτάνητε.
21. Εἱστήκει δὲ πᾶς ὁ λαὸς μακρόθεν, Μωυσῆς δὲ ἦλθεν εἰς τὸν γνόφον, οὗ ἦν ὁ Θεός.

22. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· τάδε ἐρεῖς τῷ οἴκῳ Ιακὼβ, καὶ ἀναγγελεῖς τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ· ὑμεῖς ἑωράκατε, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λελάληκα πρὸς ὑμᾶς.

23. Ου ποιήσετε ἑαυτοῖς θεοὺς ἀργυροῦς, καὶ θεοὺς χρυσοῦς, οὐ ποιήσετε ὑμῖν αὐτοῖς θυσιαστήριον.

24. Εκ γῆς ποιήσετέ μοι, καὶ θύσετε ἐπ' αὐτοῦ τὰ ὁλοκαυτώματα, καὶ τὰ σωτήρια ὑμῶν, τὰ πρόβατα καὶ τοὺς μόσχους ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ, οὗ ἐὰν ἐπονομάσω τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ. καὶ ἥξω πρὸς σε, καὶ εὐλογήσω σε.

25. Εὰν δὲ θυσιαστήριον ἐκ λίθων ποιήσῃς μοι, οὐκ οἰκοδομήσεις αὐτοὺς τμητούς. τὸ γὰρ ἐγχειρίδιόν σου ἐπιβέβληκας ἐπ' αὐτοὺς, καὶ μεμίανται.

26. Ουκ ἀναβήσῃ ἐν ἀναβαθμῖσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν μου, ὅπως ἂν μὴ ἀνακαλύψῃς τὴν ἀσχημοσύνην σου ἐπ' αὐτοῦ.

•Deu. 18. v 16. •Heb. 12. v 18. •Inf. 27 v 5. 38. v 7. •Deu. 27 v 5. Jos. 8. v 31.

Cap. 21.

1. ad facies eorum. 2. in liberum: vel, ad liberum, sc. locum. 3. in corpore suo .i. solus sine uxore. sic infra. 4. ipse.

Das XXI. Cap.

DIs sind die rechte / die du jnen solt fürlegen.

2. So du einen Ebreischen knecht keuffest/der sol dir sechs jar dienen/im siebenden jar sol er frey ledig ausghen.

3. Ist er on weib komen/ so sol er auch on weib ausgehen/ Ist er aber mit weib komen/ so sol sein weib mit jm ausgehen.

CAP. XXI.

HAec autem *sunt* judicia, quæ pones 1 coram eis.

2. Si emeris servum Hebræum, sex annis serviet, at septimo egredietur 2 liber, gratis.

3. Si 3 cum corpore suo ingressus fuerit: cum corpore suo egredietur: si *vero* maritus mulieris 4 erat, egredietur & uxor ejus secum.

CAP. XXI.

HÆc sunt judicia quæ propones eis:

2. * Si emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi: in septimo egredietur liber gratis.

3. Cum quali veste intraverit, cum tali exeat. si habens uxorem, & uxor egredietur simul.

Κεφαλ. κά.

ΚΑὶ ταῦτα τὰ δικαιώματα, ἃ παραθήσεις ἐνώπιον αὐτῶν.

2. Εὰν κτήσῃ παῖδα Εβραῖον, ἓξ ἔτη δουλεύσει σοι, τῷ δὲ ἑβδόμῳ ἀπελεύσεται ἐλεύθερος δωρεάν.

3. Εὰν αὐτὸς μόνος εἰσέλθῃ, καὶ μόνος ἐξελεύσεται. ἐὰν δὲ γυνὴ συνεισέλθῃ μετ' αὐτοῦ, καὶ γυνὴ ἐξελεύσεται μετ' αὐτοῦ.

•Deu. 15. v 12. •Jere. 34. v 14.

4. Ἐὰν δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ δῷ αὐτῷ γυναῖκα, καὶ τέκῃ αὐτῷ υἱοὺς ἢ θυγατέρας, ἡ γυνὴ καὶ τὰ παιδία ἔσονται τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ μόνος ἐξελεύσεται.

5. Ἐὰν δὲ ἀποκριθεὶς εἴπῃ ὁ παῖς, ἠγάπηκα τὸν κύριόν μου, καὶ τὴν γυναῖκά μου καὶ τὰ παιδία, οὐκ ἀποτρέχω ἐλεύθερος.

6. Προσάξει αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πρὸς τὸ κριτήριον τοῦ Θεοῦ, καὶ τότε προσάξει αὐτὸν πρὸς τὴν θύραν ἐπὶ τὸν σταθμόν, καὶ τρυπήσει αὐτοῦ ὁ κύριος τὸ οὖς τῷ ὀπητίῳ, καὶ δουλεύσει αὐτῷ εἰς τὸν αἰῶνα.

7. Ἐὰν δέ τις ἀποδῶται τὴν θυγατέρα αὐτοῦ οἰκέτιν, οὐκ ἀπελεύσεται, ὥσπερ ἀποτρέχουσιν αἱ δοῦλαι.

8. Ἐὰν μὴ εὐαρεστήσῃ τῷ κυρίῳ ἑαυτοῦ, ἣν αὐτὸς καθωμολογήσατο αὐτήν, ἀπολυτρώσει αὐτήν, ἔθνει δὲ ἀλλοτρίῳ οὐ κύριός ἐστι πωλεῖν αὐτήν, ὅτι ἠθέτησεν ἐν αὐτῇ.

9. Ἐὰν δὲ τῷ υἱῷ αὐτοῦ καθομολογήσηται αὐτήν, κατὰ τὸ δικαίωμα τῶν θυγατέρων ποιήσει αὐτῇ.

10. Ἐὰν δὲ ἄλλην λάβῃ ἑαυτῷ, τὰ δέοντα καὶ τὸν ἱματισμὸν καὶ τὴν ὁμιλίαν αὐτῆς οὐκ ἀποστερήσει.

11. Ἐὰν δὲ τὰ τρία ταῦτα μὴ ποιήσῃ αὐτῇ, ἐξελεύσεται δωρεὰν ἄνευ ἀργυρίου.

*Lev. 14. v. 17. 12. Ἐὰν πατάξῃ τίς τινα, καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω.

*Deu. 19. v. 2. 13. Ἐὰν δὲ οὐχ ἑκών, ἀλλὰ ὁ Θεὸς παρέδωκεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, δώσω σοι τόπον, οὗ φεύξεται ἐκεῖ ὁ φονεύσας.

14. Ἐὰν δέ τις ἐπιθῆται τῷ πλησίον ἀποκτεῖναι αὐτὸν δόλῳ, καὶ καταφύγῃ, ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου μου λήψῃ αὐτὸν θανατῶσαι.

15. Ὃς τύπτει πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω.

Ὁ κα-

4. Sin autem dominus dederit illi uxorem, & pepererit filios & filias: mulier & liberi ejus erunt domini sui; ipse vero exibit cum vestitu suo.

5. Quòd si dixerit servus, Diligo Dominum meum & uxorem ac liberos, non egrediar liber:

6. Offeret eum dominus diis, & applicabitur ad ostium & postes, perforabitque aurem ejus subula, & erit ei servus in seculum.

7. Si quis vendiderit filiam suam in famulam: non egredietur sicut ancillæ exire consueverunt.

8. Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerat, dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreverit eam.

9. Sin autem filio suo desponderit eam, juxta morem filiarum faciet illi.

10. Quod si alteram ei acceperit, providebit puellæ nuptias, & vestimenta, & pretium pudicitiæ non negabit.

11. Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia.

12. *Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.

13. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus ejus: * constituam tibi locum in quem fugere debeat.

14. Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

15. Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur.

Qui

4. Si herus ejus dederit ei uxorē, & pepererit ei filios vel filias, uxor & 5 filii ejus erunt heri sui, ipse vero egredietur cum corpore suo.

5. Quod si dicendo dixerit servus, 6 diligo herum meum, uxorem meam & filios meos, non egrediar liber.

6. 7 Tunc adducet eum herus suus ad judices, & adducet eum *præterea* ad ostium, vel ad postem, perforabitq; herus ejus aurem ejus subula, & serviet ei in seculum.

7. Quum autem vendiderit 8 quispiam filiam suam in ancillam, non egredietur quemadmodum egredi solent servi.

8. Si 9 displicuerit hero suo, qui *jam* sibi desponsavit eam, redimere faciet eam: Populo alieno non habebit potestatem vendendi eam, quum spreverit eam.

9. 10 Quod si filio suo desponderit eam, secundum morem filiarum faciet ei.

10. Si aliam acceperit illi, 11 alimentum ejus, operimentum ejus, & tempus ejus non diminuet.

11. Et si tria hæc non fecerit ei, 12 egredietur gratis absq; argento.

12. Qui percusserit virum, & mortuus fuerit, moriendo morietur.

13. At qui non 13 insidiatus fuerit ei, sed Deus fuit causa *ut veniret* ad manum ejus, tunc ponam tibi locum, 14 ad quem fugiet.

14. † Sin vero superbè egerit quispiam in proximum suum, ita ut occidat eum dolo, ab altari meo tolles eum, ut moriatur.

15. Et qui percusserit patrem suum aut matrem suam, moriendo moriatur.

Qui

4. Hat jm aber sein Herr ein weib gegeben / vnd hat söne vnd töchter gezeuget / so sol das weib vnd die kinder seines Herrn sein / er aber sol on weib ausgehen.

5. Spricht aber der knecht / Jch hab meinen Herrn lieb / vnd mein weib vnd kind / ich wil nicht frey werden /

6. So bringe jn sein Herr für die Götter / vnd halt jn an die thür oder pfosten / vnd bore jm mit einer pfriemen durch sein ohre / vnd er sey sein knecht ewig.

7. Verkaufft jemand seine tochter zur magd / so sol sie nicht ausgehen wie die knechte.

8. Gefellet sie aber jrem Herrn nicht / vnd wil jr nicht zur Ehe helffen / so sol er sie zu lösen geben. Aber vnter ein frembd volck sie zu verkeuffen hat er nicht macht / weil er sie verschmehet hat.

9. Vertrawet er sie aber seinem son / so sol er tochter recht an jr thun.

10. Gibt er jm aber ein andere / so sol er jr an jrem futter / decke / vnd eheschuld nicht abbrechen.

11. Thut er diese drey nicht / so sol sie frey ausgehen / on löse geld.

12. Wer einen menschen schlegt das er stirbt / der sol des tods sterben.

13. Hat er jm aber nicht nach gestellet / sondern Gott hat jn lassen on gefehr in seine hende fallen / so wil ich dir einen ort bestimmen / dahin er flihen sol.

14. Wo aber jemand an seinem nehesten freuelet / vnd jn mit list erwürget / so soltu denselben von meinem altar nemen / das man jn tödte.

15. Wer seinen vater vnd mutter schlegt / der sol des tods sterben.

5. *nati e. erit Ex. 29. n. 16.*

6. *dilexi Ex. 10. n. 2.*

7. *& accedere faciet e. h. s. ad deos.*

8. *vir f. s. i. a. n. e. secundum exire servorum.*

9. *mala (Gen. 48. n. 24.) in oculis heri s. qui non despondit eam, & redimere faciet e. p. a. n. dominabitur ad vendendum e. in spernendo ipsum eam.*

10. *judicium.*

11. *carnem e. o. e. & habitationem e.*

12. *& egr. gr. (sc. in) non argento.* *percutiens v.*

13. *insidiatus est, & D. occurrere fecit.*

14. *quo f. illuc. (i. quo) & si superbierit vir (n. 8) contra p. s. ad occidendum eum in astutia, a. a. m. t. e. ad moriendū. & percutiens. &c v. 19.* 146.

15. & furans virum. v 10 & deinceps.
16. maledicens.
17. Viri Ex. 16. n. 24.
18. cubile.
19. in platea.
20. ipse.
21. & egressi fuerint.
22. periculum, (exitiũ) p. p. q. ponet super eum. m. m. & dabit in judicibus .i. interventu judicum.
23 in liberum n. 1. sic v. seq.
24. cadere fecerit.
25. & mortuus fuerit.

Das II. Buch Mose.

16. Wer einen menschen stilet vnd verkeufft/ das man jn bey jm findet / der sol des tods sterben.

17. Wer vater vnd mutter flucht / der sol des tods sterben.

18. Wenn sich menner mit einander haddern / vnd einer schlegt den andern mit einem stein oder mit einer faust/ das er nicht stirbt/sondern zu bette ligt.

19. Kompt er auff/ das er ausgehet an seinem stabe / so sol der jn schlug / vnschüldig sein/on das er jm bezale/ was er verseumet hat / vnd das artztgeld gebe.

20. Wer seinen knecht oder magd schlegt mit einem stabe/ das er stirbt vnter seinen henden / der sol darumb gestrafft werden.

21. Bleibt er aber einen oder zween tage/ so sol er nicht darumb gestrafft werden / denn es ist sein geld.

22. Wenn sich menner haddern/vnd verletzen ein schwanger weib / das jr die frucht abgehet/vnd jr kein schade widerferet / so sol man jn vmb geld straffẽ/ wie viel des weibs man jm aufflegt/ vnd sols geben nach der teidingsleute erkennen.

23. Kompt jr aber ein schaden draus / so sol er lassen/ seele vmb seele.

24. Auge vmb auge/ zan vmb zan/hand vmb hand.

25. Fuß vmb fuß / brand vmb brand / wund vmb wunde/beule vmb beule.

26. Wenn jemand seinen knecht oder seine magd in ein auge schlegt / vnd verderbts/ der sol sie frey loß lassen vmb das auge.

27. Desselbigen gleichen/ wenn er seinem knecht oder magd ein zan ausschlegt / solt er sie frey loß lassen vmb den zan.

28. Wenn ein ochse einen man oder weib stösset/ das er stirbt/ So sol man denochsen steinigen/vnd sein fleisch nicht

essen/

EXODUS.

16. 15 Qui autem furatus fuerit aliquem, vendideritq; illum, & inventus fuerit in manu ejus, moriendo moriatur.

17. Et 16 qui maledixerit patri ſuo vel matri ſuæ, moriendo moriatur.

18. Quum autem rixati fuerint 17 aliqui, & percuſſerit aliquis proximum ſuum lapide vel pugno, & non fuerit mortuus, ſed deciderit in 18 lectum:

19. Si ſurrexerit & ambulaverit 19 foris ſuper baculum ſuum, tum innocens erit, qui percuſsit: tantum ceſſationem ejus dabit, & medendo mederi faciet.

20. Quum autem percuſſerit quiſpiam ſervum ſuum vel ancillam ſuam bacillo, & mortuus fuerit ſub manu ejus, vindicando vindicabitur.

21. Veruntamen ſi *per* diem vel *per* duos dies perſtiterit, non vindicabitur quia pecunia ejus 20 eſt.

22. Quum autem rixati fuerint viri & percuſſerint mulierem prægnantem: 21 ita ut egrediantur nati ejus, nec *tamen* fuerit 22 mors: puniendo punietur, quemadmodum imposuerit ei maritus mulieris, & dabit ſecundum judices.

23. Quod ſi mors fuerit, tunc dabis animam pro anima,

24. Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede,

25. Aduſtionem pro aduſtione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore.

26. Quum autem percuſſerit quiſpiam oculum ſervi ſui vel oculum ancillæ ſuæ & corruperit eum, 23 liberum dimittet eum pro oculo ejus.

27. Quod ſi dentem ſervi ſui vel dentem ancillæ ſuæ 24 excuſſerit, liberum dimittet eum pro dente ejus.

28. Et ſi cornu petierit bos virum vel mulierem, 25 ita ut moriatur, lapidando lapidabitur bos, neq; comedetur ca-

ro

16. Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ, morte moriatur.

17. *Qui maledixerit patri ſuo vel matri, morte moriatur.

18. Si rixati fuerint viri, & percuſſerit alter proximum ſuum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, ſed jacuerit in lectulo:

19. Si ſurrexit & ambulaverit foris ſuper baculum ſuum, innocens erit qui percuſſerit, ita tamen ut operas ejus, & impenſas in medicos, reſtituat.

20. Qui percuſſerit ſervum ſuum, vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit.

21. Sin autem uno die vel duobus ſupervixerit, non ſubjacebit pœnæ, quia pecunia illius eſt.

22. Si rixati fuerint viri, & percuſſerit quis mulierem prægnantem, & abortivum quidem fecerit ſed ipſa vixerit: ſubjacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri indicaverint.

23. Sin autem mors ejus fuerit ſubſecuta, reddet animam pro anima.

24. * Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede,

25. Aduſtionem pro aduſtione, vulnus pro vulnenere, livorem pro livore.

26. Si percuſſerit quiſpiam oculum ſervi ſui aut ancillæ, & luſcos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit.

27. Dentem quoque ſi excuſſerit ſervo vel ancillæ ſuæ, ſimiliter dimittet eos liberos.

28. Si bos cornu percuſſerit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non cõ-

eden-

ΕΞΟΔΟΣ.

16. Ὃς ἐὰν κλέψῃ τινὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ καταδυναστεύσας αὐτὸν ἀποδῶται, καὶ εὑρεθῇ ἐν αὐτῷ, θανάτῳ τελευτήσει.

17. Ὁ κακολογῶν πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ τελευτάτω.

18. Ἐὰν διαμάχωνται δύο ἄνδρες, καὶ πατάξῃ τις τὸν πλησίον λίθῳ ἢ πυγμῇ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ, κατακλιθῇ δὲ ἐπὶ τὴν κοίτην.

19. Ἐὰν ἐξαναστὰς ὁ ἄνθρωπος περιπατήσῃ ἔξω ἐπὶ ῥάβδου αὐτοῦ, ἀθῷος ἔσται ὁ πατάξας, πλὴν τῆς ἀργίας αὐτοῦ, ἀποτίσει καὶ τὰ ἰατρεῖα.

20. Ἐὰν δέ τις πατάξῃ τὸν παῖδα αὐτοῦ ἢ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ ἐν ῥάβδῳ, καὶ ἀποθάνῃ ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, δίκῃ ἐκδικηθήτω.

21. Ἐὰν δὲ διαβιώσῃ ἡμέραν μίαν ἢ δύο, οὐκ ἐκδικηθήσεται, τὸ γὰρ ἀργύριον αὐτοῦ ἐστι.

22. Ἐὰν δὲ μάχωνται δύο ἄνδρες, καὶ πατάξωσι γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, καὶ ἐξέλθῃ τὸ παιδίον αὐτῆς μὴ ἐξεικονισμένον, ἐπιζήμιον ζημιωθήσεται, καθ᾽ ὅτι ἂν ἐπιβάλῃ ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς, καὶ δώσει μετὰ ἀξιώματος.

23. Ἐὰν δὲ ἐξεικονισμένον ᾖ, δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς.

24. Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, χεῖρα ἀντὶ χειρὸς, πόδα ἀντὶ ποδός,

25. Κατάκαυμα ἀντὶ κατακαύματος, τραῦμα ἀντὶ τραύματος, μώλωπα ἀντὶ μώλωπος.

26. Ἐὰν δέ τις πατάξῃ τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ οἰκέτου αὐτοῦ, ἢ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς θεραπαίνης αὐτοῦ, καὶ ἐκτυφλώσῃ, ἐλευθέρους ἐξαποστελεῖ αὐτοὺς ἀντὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτῶν.

27. Ἐὰν δέ τις τὸν ὀδόντα τοῦ οἰκέτου αὐτοῦ, ἢ τὸν ὀδόντα τῆς θεραπαίνης αὐτοῦ ἐκκόψῃ, ἐλευθέρους ἐξαποστελεῖ αὐτοὺς ἀντὶ τοῦ ὀδόντος αὐτῶν.

28. Ἐὰν δὲ κερατίσῃ ταῦρος ἄνδρα ἢ γυναῖκα, καὶ ἀποθάνῃ, λίθοις λιθοβοληθήσεται ὁ ταῦρος, καὶ οὐ βρωθήσεται τὰ κρέα αὐτοῦ.

ὁ δὲ

*Lev. 20. v 9. Prov. 20. v 20. Mat. 15. v 4. Mar. 7. v 10.

*Mat. 5. v 38. Lev. 24. v 20. Deut. 19. v 21.

ὁ δὲ κύριος τοῦ ταύρου ἀθῷος ἔσται.

29. Ἐὰν δὲ ὁ ταῦρος κερατιστὴς ᾖ πρὸ τῆς ἐχθὲς καὶ πρὸ τῆς τρίτης, καὶ διαμαρτύρωνται τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, καὶ μὴ ἀφανίσῃ αὐτὸν, ἀνέλῃ δὲ ἄνδρα ἢ γυναῖκα, ὁ ταῦρος λιθοβοληθήσεται, καὶ ὁ κύριος αὐτοῦ προσαποθανεῖται.

30. Ἐὰν δὲ λύτρα ἐπιβληθῇ αὐτῷ, δώσει λύτρα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὅσα ἂν ἐπιβάλωσιν αὐτῷ.

31. Ἐὰν δὲ υἱὸν κερατίσῃ ἢ θυγατέρα, κατὰ τὸ δικαίωμα τοῦτο ποιήσουσιν αὐτῷ.

32. Ἐὰν δὲ παῖδα κερατίσῃ ὁ ταῦρος ἢ παιδίσκην, ἀργυρίου τριάκοντα δίδραχμα δώσει τῷ κυρίῳ αὐτῶν, καὶ ὁ ταῦρος λιθοβοληθήσεται.

33. Ἐὰν δέ τις ἀνοίξῃ λάκκον ἢ λατομήσῃ λάκκον, καὶ μὴ καλύψῃ αὐτὸν, καὶ ἐμπέσῃ ἐκεῖ μόσχος ἢ ὄνος.

34. Ὁ κύριος τοῦ λάκκου ἀποτίσει ἀργύριον δώσει τῷ κυρίῳ αὐτῶν, τὸ δὲ τετελευτηκὸς αὐτῷ ἔσται.

35. Ἐὰν δὲ κερατίσῃ τινὸς ταῦρος τὸν ταῦρον τοῦ πλησίον, καὶ τελευτήσῃ, ἀποδώσονται τὸν ταῦρον τὸν ζῶντα, καὶ διελοῦνται τὸ ἀργύριον αὐτοῦ, καὶ τὸν ταῦρον τὸν τεθνηκότα διελοῦνται.

36. Ἐὰν δὲ γνωρίζηται ὁ ταῦρος ὅτι κερατιστής ἐστι πρὸ τῆς ἐχθὲς καὶ πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας, καὶ διαμεμαρτυρημένοι ὦσι τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, καὶ μὴ ἀφανίσῃ αὐτὸν, ἀποτίσει ταῦρον ἀντὶ ταύρου, ὁ δὲ τετελευτηκὼς αὐτῷ ἔσται.

Κεφαλ. κβʹ.

Ἐὰν δὲ τις κλέψῃ μόσχον ἢ πρόβατον, καὶ σφάξῃ αὐτὸ, ἢ ἀποδῶται· πέντε μόσχους ἀποτίσει ἀντὶ τοῦ μόσχου, καὶ τέσσαρα πρόβατα ἀντὶ τοῦ προβάτου.

2. Ἐὰν δὲ ἐν τῷ διορύγματι εὑρεθῇ ὁ κλέπτης, καὶ πληγεὶς ἀποθάνῃ· οὐκ ἔστιν αὐτῷ φόνος.

*1. Reg. 12 v. 6.

& quatuor (tessarada) oves pro agno illo.

2. non illi sanguines. sc. erunt. i. non erit reus sanguinis. sic v. seq.

edentur carnes ejus, dominus quoq; bovis innocens erit.

29. Quòd si bos cornupeta fuerit ab heri & nudius tertius, & contestati sunt dominum ejus, nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dominum ejus occident.

30. Quòd si pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatus.

31. Filium quoque & filiam si cornu percusserit, simili sentētiæ subjacebit.

32. Si servum ancillamq; invaserit, triginta siclos argenti domino dabit, bos verò lapidibus opprimetur.

33. Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & nō operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam,

34. Reddet dominus cisternæ pretium jumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

35. Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, & ille mortuus fuerit: vendēt bovem vivum, & dividēt pretium, cadaver autem mortui inter se dispertiēt.

36. Si autem sciebat quòd bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius, & non custodivit eum dominus suus: reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

CAP. XXII.

Si quis furatus fuerit bovem aut ovem, aut occiderit, vel vendiderit: quinque boves pro uno bove restituet, * & quatuor oves pro una ove.

2. Si effringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percussor non erit reus sanguinis.

ro ejus, at dominus bovis *erit* innocens.

29. Quod si bos cornupeta 26 fuerit ab heri & nudiustertius, & contestatio facta fuerit 27 domino ejus, & non custodierit eum, occiderit autem virum vel mulierem, bos ille lapidabitur, & etjam dominus ejus morietur.

30. Si 28 pretium redemptionis impositum fuerit ei, tunc dabit redemptionem animæ suæ quantum impositum fuerit ei.

31. Sive filium cornupetierit, sive filiam cornupetierit, secundum judicium hoc, fiet ei.

32. † Si servum cornupetierit bos, vel ancillam, argenti triginta siclos dabit domino ejus, & bos ille lapidabitur.

33. Quum autem aperuerit aliquis cisternam, vel si foderit aliquis cisternam, & non cooperuerit eam, cecideritq; illuc bos vel asinus:

34. Dominus illius cisternæ reddet argentum, & restituet domino ejus: & 29 quod mortuum est, erit illius.

35. Et si percusserit bos alicujus, bovem proximi sui, mortuusq; fuerit: tunc vendent bovem illum vivum & 30 partientur *inter se* argentum ejus, & etjam mortuum partientur:

36. Vel *si* notum fuerit, quod bos cornupeta 31 sit ab heri & nudiustertius, & non custodierit eum dominus ejus: reddendo reddet bovem pro bove, & mortuus erit illius.

CAP. XXII.

Quum furatus fuerit 1 quis bovem aut pecudem, & jugulaverit eum, aut vendiderit illum, quinq; boves reddet pro illo bove, & quatuor pecudes pro pecude illa.

2. Sin in effossione inventus fuerit fur & percussus fuerit, mortuusq; fuerit: 2 non erit *percussor* morti obnoxius.

essen/so ist der Herr des ochsen vnschüldig.

29. Ist aber der ochß vorhin stössig gewesen / vnd seinem Herrn ists angesagt/vnd er jn nicht verwaret hat/ vnd tödtet darüber einen man oder weib/ So sol man den ochsen steinigen/ vnd sein Herr sol sterben.

30. Wird man aber ein gelt auff jn legen / so sol er geben sein leben zu lösen/ was man jm aufflegt.

31. Desselbigen gleichen sol man mit jm handeln/ wenn er son oder tochter stösset.

32. Stösset er aber einen knecht oder magd/ so sol er jrem Herrn dreissig silbern sekel geben / vnd den ochsen sol man steinigen.

33. So jemand eine gruben auffthut/ oder grebt eine grube/vnd decket sie nicht zu/ vnd fellet darüber ein ochß oder esel hinein/

34. So sols der Herr der gruben mit geld dem andern wider bezalen/das aß aber sol sein sein.

35. Wenn jemands ochse eins andern ochsen stösset das er stirbt/so sollen sie den lebendigen ochsen verkeuffen/ vnd das geld teilen/ vnd das aß auch teilen.

36. Ists aber kund gewesen/ das der ochse stössig vorhin gewesen ist/vnd sein Herr hat jn nicht verwaret/ So sol er einen ochsen vmb den andern vergelten/vnd das aß haben.

Das XXII Cap.

Wenn jemand einen ochsen oder schaff stilet / vnd schlachts/oder verkeuffts/ der sol fünff ochsen für einen ochsen wider geben/vnd vier schaf für ein schaff.

2. Wenn ein dieb ergrieffen wird das er einbricht vnd wird drob geschlagen/ das er stirbt/ So sol man kein blutgericht vber jnen lassen gehen.

26. ipse.

27. in dominum ejus.

28. expiatio, posita f. super eum, & d. r. a. s. secundum omne quod positum fuerit super eum.

147.

29. mortuum erit ei.

30. dimidiabunt.

31. ipse.

Cap. 22.

1. Vir (Ex. 21. n. 15. sic inf.) b. a. agnum (sic inf.) & mactaverit e. a. v. i. quinq; (pentadem) boves (Ex. 12 n. 46.) r. p. i. b. & ...

3. Vel vendetur in furto suo.

4. invenienda inventũ fuerit.

5. vel (id est) pascendo absumpserit.

6. vel comestus f.

7. incendens incendium.

8. Vir ad socium suum. sic infra.

9. appropinquare fiet d. d. ad deos (Ex. 21 n. 7.) a. n. m. m. s. in opus socii sui. sic v 11.

10. Verbo.

148.

11. amissione: qui dixerit, quod ipsum hoc u. a. deos V. Verbũ amborum ipsorum: q. impium pronuntiaverint dii. n. 9.

12. vel (Ex. 12. n. 6.) omne jumentũ.

13. captivum ductum, non (sc. aliquo) Vidente.

14. ambos eos.

15. à cum eo.

3. Ist aber die sonne vber jn auffgangen / so sol man das blutgericht gehen lassen. Es sol aber ein dieb widerstatten/ Hat er nichts / so verkeuffe man jn vmb seinen diebstal.

4. Findet man aber bey jm den diebstal lebendig/ es sey ochse/esel/oder schaff/so sol ers zwifeltig wider geben.

5. Wenn jemand einen acker oder weinberg beschedigt/ das er sein vieh lesset schaden thun in eines andern acker/ der sol von dem besten auff seinem acker vnd weinberg widerstatten.

6. Wenn ein fewer auskömpt / vnd ergreifft die dornen/vnd verbrend die garben oder getreide das noch stehet/ oder den acker/ sol der widerstatten / der das fewer angezündet hat.

7. Wenn jemand seinem nehesten gelt oder gerete zu behalten thut/ vnd wird demselbigen aus seinem hause gestolen. Findet man den dieb/ so sol ers zwifeltig widergeben/

8. Findet man aber den dieb nicht/so sol man den hauswirt für die Götter bringen/ ob er nicht seine hand hab an seines nehesten habe gelegt.

9. Wo einer den andern schüldigt vmb einigerley vnrecht/ es sey vmb ochsen oder esel/oder schaff/ oder kleider/ oder allerley das verlorn ist/ So sollen beider sache für die Götter komen/ Welchen die Götter verdamnen/ der sols zwifeltig seinem nehesten widergeben.

10. Wenn jemand seinem nehesten ein esel oder ochsen/ oder schaff/ oder jrgend ein vieh zu behalten thut / vnd stirbt jm/oder wird beschedigt/ oder wird jm weggetrieben/ das niemand sihet.

11. So sol mans vnter jnen auff einen eid bey dem HERREN komen lassen/ ob er nicht habe seine hand an seines nehesten habe gelegt/ Vnd des guts Herr sols annemen/ das jener nicht bezalen müsse.

12. Stilets jm aber ein dieb/ so sol ers seinem Herrn bezalē.

3. Si ortus fuerit sol super eum, erit morti obnoxius, reddendo reddet: si nõ *sit* ei 3 vendetur propter furtum suum.

4. Si 4 deprehendatur in manu ejus furtum, à bove usq; ad asinum, usq; ad pecus: viva duo reddet.

5. Si depasci fecerit aliquis agrum vel vineam, & immiserit jumentum suum, 5 paveritq; in agro alterius: bonitatem agri sui & bonitatem vineæ suæ reddet.

6. Quum egressus fuerit ignis, & invenerit spinas, 6 absumptusq; fuerit acervus vel seges, vel ager: reddendo reddet 7 qui ignem accenderit combustionem.

7. Quum dederit 8 quispiam proximo suo argentum vel vasa ad custodiendum, & furto ablatum fuerit è domo viri illius: si inventus fuerit fur, reddet duplum:

8. Si non inventus fuerit fur 9 tunc applicabitur dominus domus ad judices, *juraturus* an non miserit manum suam in substantiam proximi sui.

9. Super omni 10 re prævaricationis, super bove, super asino, super pecude, super vestimento, super omni 11 re amissa: quum dixerit *quispiam* hoc esse: usq; ad judices veniet causa utriusq;: *is* quem condemnaverint judices, reddet duplum proximo suo.

10. Si dederit quis proximo suo asinum, vel bovem, vel pecus, 12 aut quodcunq; *aliud* animal ad custodiendum, & mortuum fuerit aut confractum, aut 13 ab hostibus abductum nemine vidente:

11. Juramentum Jehovæ erit inter 14 utrunq;, an non miserit manum suam in substantiam proximi sui: & suscipiet *juramentum* dominus ejus, & non reddet.

12. Quod si furando furto ablatum fuerit 15 ei, reddet domino ejus.

3. Quòd si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur.

4. Si inventum fuerit apud eum, quod furatus est, vivens, sive bos, sive asinus, sive ovis: duplum restituet.

5. Si læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit jumentum suum ut depascatur aliena: quicquid optimum habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni æstimatione restituet.

6. Si egressus ignis invenerit spicas, & comprehẽderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris: reddet damnum qui ignem succenderit.

7. Si quis commendaverit amico pecuniam, aut vas in custodiam, & ab eo, qui susceperat, furto ablata fuerint: si invenietur fur, duplum reddet.

8. Si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, & jurabit quòd non extenderit manum in rem proximi sui,

9. Ad perpetrandam fraudem, tam in bove quam in asino, & ove ac vestimento, & quicquid damnum inferre potest: ad deos utriusque causa perveniet: & si illi judicaverint, duplum restituet proximo suo.

10. Si quis commendaverit proximo suo asinum, bovem, ovem, & omne jumentum ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit:

11. Jusjurandum erit in medio, quòd non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietq; dominus juramentum, & ille reddere nõn cogetur.

12. * Quòd si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino.

3. Ἐὰν δὲ ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτῷ, ἔνοχός ἐστιν, ἀνταποθανεῖται. ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ αὐτῷ, πραθήτω ἀντὶ τοῦ κλέμματος αὐτοῦ.

4. Ἐὰν δὲ καταληφθῇ καὶ εὑρεθῇ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ κλέμμα ἀπό τε ὄνου ἕως προβάτου ζῶντα, διπλᾶ αὐτὰ ἀποτίσει.

5. Ἐὰν δὲ καταβοσκήσῃ τις ἀγρὸν ἢ ἀμπελῶνα, καὶ ἀφῇ τὸ κτῆνος αὐτοῦ καταβοσκῆσαι ἀγρὸν ἕτερον, ἀποτίσει ἐκ τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ κατὰ τὸ γέννημα αὐτοῦ. ἐὰν δὲ πάντα τὸν ἀγρὸν καταβοσκήσῃ, τὰ βέλτιστα τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ ἢ τὰ βέλτιστα τοῦ ἀμπελῶνος αὐτοῦ ἀποτίσει.

6. Ἐὰν δὲ ἐξελθὸν πῦρ εὕρῃ ἀκάνθας, καὶ προσεμπρήσῃ ἅλωνας ἢ στάχυας ἢ πεδίον, ἀποτίσει ὁ τὸ πῦρ ἐκκαύσας.

7. Ἐὰν δέ τις δῷ τῷ πλησίον ἀργύριον ἢ σκεύη φυλάξαι, καὶ κλαπῇ ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν εὑρεθῇ ὁ κλέψας, ἀποτίσει διπλοῦν.

8. Ἐὰν δὲ μὴ εὑρεθῇ ὁ κλέψας, προσελεύσεται ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὀμεῖται ἦ μὴν μὴ αὐτὸν πεπονηρεῦσθαι ἐφ' ὅλης τῆς παρακαταθήκης τοῦ πλησίον.

9. Κατὰ πᾶν ῥητὸν ἀδίκημα, περί τε μόσχου, καὶ ὑποζυγίου, καὶ προβάτου, καὶ ἱματίου, καὶ πάσης ἀπωλείας τῆς ἐγκαλουμένης· ὅτι οὖν ἂν ᾖ, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐλεύσεται ἡ κρίσις ἀμφοτέρων. καὶ ὁ ἁλοὺς διὰ τοῦ Θεοῦ, ἀποτίσει διπλοῦν τῷ πλησίον αὐτοῦ.

10. Ἐὰν δέ τις δῷ τῷ πλησίον ὑποζύγιον ἢ πρόβατον ἢ μόσχον ἢ πᾶν κτῆνος φυλάξαι, καὶ συντριβῇ, ἢ τελευτήσῃ, ἢ αἰχμάλωτον γένηται, καὶ μηδεὶς γνῷ.

11. Ὅρκος ἔσται τοῦ Θεοῦ ἀναμέσον ἀμφοτέρων, ἦ μὴν μὴ αὐτὸν πεπονηρεῦσθαι ἐπὶ τῆς παρακαταθήκης τοῦ πλησίον· καὶ οὕτως προσδέξεται ὁ κύριος αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ ἀποτίσει.

12. Ἐὰν δὲ κλαπῇ παρ' αὐτοῦ, ἀποτίσει τῷ κυρίῳ αὐτοῦ. * Gen. 31. v. 39.

*Gen. 31. v. 39.

13. Ἐὰν δὲ θηριάλωτον γένηται, ἄξει αὐτὸ ἐπὶ τὴν θήραν, καὶ οὐκ ἀποτίσει.

14. Ἐὰν δέ αἰτήσῃ τις παρὰ τοῦ πλησίον, καὶ συντριβῇ ἢ ἀποθάνῃ ἢ αἰχμάλωτον γένηται, ὁ δὲ κύριος αὐτοῦ μὴ ᾖ μετ᾽ αὐτοῦ, ἀποτιννύων ἀποτίσει.

15. Ἐὰν δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ ᾖ μετ᾽ αὐτοῦ, οὐκ ἀποτίσει. ἐὰν δὲ μισθωτὸς ᾖ, ἔσται αὐτῷ ἀντὶ τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ.

*Deu. 22. v. 29.

16. Ἐὰν δὲ ἀπατήσῃ τις παρθένον ἀμνήστευτον, καὶ κοιμηθῇ μετ᾽ αὐτῆς, φερνῇ φερνιεῖ αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα.

17. Ἐὰν δὲ ἀνανεύων ἀνανεύσῃ, καὶ μὴ βούληται ὁ πατὴρ αὐτῆς δοῦναι αὐτὴν αὐτῷ γυναῖκα, ἀργύριον ἀποτίσει τῷ πατρὶ καθ᾽ ὅσον ἐστὶν ἡ φερνὴ τῶν παρθένων.

18. Φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε.

19. Πᾶν κοιμώμενον μετὰ κτήνους, θανάτῳ ἀποκτενεῖτε αὐτούς.

*Lev. 19. v. 4.

20. Ὁ θυσιάζων θεοῖς ἑτέροις ἐξολοθρευθήσεται, πλὴν κυρίῳ μόνῳ.

*Lev. 19. v. 33.

21. Καὶ προσήλυτον οὐ κακώσετε, οὐδὲ μὴ θλίψετε αὐτόν. ἦτε γὰρ προσήλυτοι ἐν γῇ Αἰγύπτου.

*Zach. 7. v. 10.

22. Πᾶσαν χήραν καὶ ὀρφανὸν οὐ κακώσετε αὐτούς.

23. Ἐὰν δὲ κακώσητε αὐτοὺς, καὶ κεκράξαντες καταβοήσωσι πρός με, ἀκοῇ εἰσακούσομαι τῆς βοῆς αὐτῶν.

24. Καὶ ὀργισθήσομαι θυμῷ, καὶ ἀποκτενῶ ὑμᾶς μαχαίρᾳ, καὶ ἔσονται αἱ γυναῖκες ὑμῶν χῆραι, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ὀρφανά.

25. Ἐὰν δὲ ἀργύριον ἐκδανείσῃς ἀδελφῷ τῷ πενιχρῷ, παρὰ σοῦ οὐκ ἔσῃ αὐτὸν κατεπείγων, οὐκ ἐπιθήσεις αὐτῷ τόκον.

26. Ἐὰν δὲ ἐνεχύρασμα ἐνεχυράσῃς τὸ ἱμάτιον τοῦ πλησίον, πρὸ δυσμῶν ἡλίου ἀποδώσεις αὐτὸ αὐτῷ.

13. *Si comestum à bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restituet.

14. Qui à proximo suo quicquam horum mutuò postulaverit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino nõ præsente: reddere compelletur.

15. Quod si impræsentiarum dominus fuerit, non restituet, maximè si conductum venerat pro mercede operis sui.

16. *Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam uxorem.

17. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consveverunt.

18. Maleficos non patieris vivere.

19. Qui coierit cum jumento, morte moriatur.

20. *Qui immolat diis, occidetur, præterquam Domino soli.

21. *Advenam non contristabis, neque affliges eum: advenæ enim & ipsi fuistis in terra Ægypti.

22. *Viduæ & pupillo non nocebitis.

23. Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum:

24. Et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio & erũt uxores vestræ viduæ, & filii vestri pupilli.

25. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.

26. Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei.

13. Si verò rapiendo raptum fuerit, afferet illi testem, raptum non reddet.

14. Quumq; 16 commodatò acceperit quispiam à proximo suo, & confractum fuerit, aut mortuum, domino ejus 17 absente: reddendo reddet.

15. Si verò dominus ejus *fuerit* cum eo, non reddet: & si 18 conductum fuerit, veniens pro mercede sua.

16. Quum autem seduxerit quispiam virginem, quæ non est desponsata, & 19 coierit cum ea, dotando dotabit eam sibi in uxorem.

17. Si renuendo renuerit pater ejus dare eam illi, argentum appendet juxta dotem virginum.

18. 20 Maleficam non sines vivere.

19. Quicunq; concubuerit cum animali, moriendo morietur.

20. Immolans 21 Diis, præterquam Jehovæ soli, occidetur.

21. Et peregrino non inferes 22 vim, nec opprimes eum: quia peregrini fuistis in terra Aegypti.

22. 23 Nullam viduam aut pupillum affligetis.

23. Si affligendo afflixeris eum: quia si clamando ad me, audiendo audiam clamorem ejus.

24. Irasceturq; 24 furor meus, & occidam vos gladio, eruntq; uxores vestræ viduæ, & filii vestri pupilli.

25. Si 25 pecuniam mutuam dederis populo meo, pauperi *quiest* tecum, non eris ei sicut 26 usurarius, non imponetis ei usuram.

26. Si 27 in pignus acceperis vestimentum proximi tui, antequam occubuerit sol, restitues illud ei.

13. Wird es aber zurissen/ sol er zeugnis davon bringen/ vnd nicht bezalen.

14. Wenn jemand von seinem nehesten entlehnet/ vnd wird beschedigt/oder stirbt/das sein Herr nicht dabey ist/so sol ers bezalen.

15. Ist aber sein Herr dabey/sol ers nicht bezalen/ weil ers vmb sein gelt gedingt hat.

16. Wenn jemand eine jungfraw beredt/die noch nicht vertrawet ist / vnd beschlefft sie/ der sol jr geben jre morgengab/vnd sie zum weibe haben.

17. Wegert sich aber jr vater sie jm zu geben/sol er geld darwegen/wie viel einer jungfrawen zur morgengabe gebüret.

18. Die zeuberinnen soltu nicht leben lassen.

19. Wer ein vieh beschlefft/ der sol des tods sterben.

20. Wer den Göttern opffert/on dem HERRN allein/ der sey verbannet.

21. Die frembdlingen soltu nicht schinden noch vnterdrücken / Denn jr seid auch frembdlinge in Egyptenland gewesen.

22. Jr solt keine widwen vnd waisen beleidigen.

23. Wirstu sie beleidigen/so werden sie zu mir schreien/vnd ich werde jr schreien erhören.

24. So wird mein zorn ergrimmen/das ich euch mit dem schwert tödte/ vnd ewer weiber widwen/vnd ewre kinder waisen werden.

25. Wenn du geld leihest meinem volck das arm ist bey dir/soltu jn nicht zu schaden dringen / vnd keinen wucher auff jn treiben.

26. Wenn du von deinem nehesten ein kleid zum pfande nimpst/ Soltu es jm widergeben/ ehe die sonne vntergehet.

16. *perierit vir a cum p. s.*
17. *non cum eo. sc. existente.*
18. *mercenarium ipsum v. in m. illius.*
19. *cubaverit c. e. accelerando accelerabit.*
20. *magam (incantatricem) non vivificabis. õnis cubans c. a.*
21. *diis, excindetur, prat. Jeh. soli.*
22. *afflictionem.*
23. *omnẽ vid. & orbum non affl.*
24. *nasus meus.*
25. *argentum.*
26. *fœnerator. n. ponetis super eum morsum.*
27. *pignerando (in pignus accipiendo) pigneratus fueris .i. in p. a. v. p. t. us[que] venire (occidere. Gen. 28 n. 10.) solem.*

18. *ipſ. oper. e. ſolum ipſum.*
149. 19. *cubabit. i. cub. poterit. Ex. 10, n. 34.*
30. *quia miſ. ego. Dus (n. 11) n. m. & pr. i. p. t. non m.*
31. *bovit. & gregi t.*
32. *ſanctitatis.*

27. Denn ſein kleid iſt ſein einige decke ſeiner haut / darin er ſchlefft. Wird er aber zu mir ſchreien / ſo werde ich jn erhören / Denn ich bin gnedig.

28. Den Göttern ſoltu nicht fluchen / vnd den oberſten in deinem volck ſoltu nicht leſtern.

29. Deine fülle vnd thrénen ſoltu nicht verzihen. Deinen erſten ſon ſoltu mir geben.

30. So ſoltu auch thun mit deinem ochſen vñ ſchaffe / Sieben tage laß es bey ſeiner mutter ſein / am achten tage ſoltu mirs geben.

31. Jr ſolt heilige leute für mir ſein / Darumb ſolt jr kein fleiſch eſſen / das auff dem felde von thieren zuriſſen iſt / ſondern für die hunde werffen.

27. Quia [28] ipſum † ſolum eſt operimentum ejus, illud veſtimentum ejus *eſt* cuti ſuæ, in quo [29] dormiat: & erit, quum clamaverit ad me, tunc exaudiam: [30] ſum enim miſericors.
28. Judicibus non maledices: neq; principi in populo tuo maledices.
29. Plenitudinem tuam & lachrymam tuam non tardabis *offerre*: primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.
30. Sic facies [31] de bove tuo, & de pecore tuo: ſeptem dies erit cum matre ſua, die autem octavo dabis eum mihi.
31. Et homines [32] ſancti eritis mihi, & carnem in agro raptam non comedetis, cani projicietis illam.

27. Ipſum enim eſt ſolum quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud in quo dormiat: ſi clamaverit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum.
28. Diis non detrahes, & * principi populi tui non maledices.
29. Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere. * primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.
30. De bobus quoque, & ovibus ſimiliter facies: ſeptem diebus ſit cum matre ſua, die octava reddes illum mihi.
31. Viri ſancti eritis mihi: * carnem quæ à beſtiis fuerit prægustata, non comedetis, ſed projicietis canibus.

27. Ἐστι γὰρ τοῦτο περιβόλαιον αὐτοῦ μόνον, τοῦτο τὸ ἱμάτιον ἀσχημοσύνης αὐτοῦ, ἐν τίνι κοιμηθήσεται; ἐὰν οὖν καταβοήσῃ πρός με, εἰσακούσομαι αὐτοῦ· ἐλεήμων γάρ εἰμι.

28. Θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.
29. Ἀπαρχὰς ἅλωνος καὶ ληνοῦ σου οὐ καθυστερήσεις. τὰ πρωτότοκα τῶν υἱῶν σου δώσεις ἐμοί.

30. Οὕτω ποιήσεις τὸν μόσχον σου, καὶ τὸ πρόβατόν σου καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου. ἑπτὰ ἡμέρας ἔσται ὑπὸ τὴν μητέρα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἀποδώσεις μοι αὐτό.
31. Καὶ ἄνδρες ἅγιοι ἔσεσθέ μοι. καὶ κρέας ἐν ἀγρῷ θηριάλωτον οὐκ ἔδεσθε, τῷ κυνὶ ἀπορρίψετε αὐτό.

Act. 23. v 5. *Ezek. 44 v 30.* *Levit. 17. v. 16. & 11.*

Cap. 23.

1. *feres auditionem mendacii.* 2. *exiſtendo teſtis injur. a. n. e. p. multos. i. multorũ vel potentum veſtigiis ne inſiſtas.* 3. *ſuper lite (ſic infra) ad declinandum p. m. ad declinare faciendũ ſic v 6.* 4. *tenuem.* 5. *inimicantis tibi.* 6. *ceſſabis a relinquendo eis (i. cave ne relinquas ei. ſc. onus, ſed) relinquendo relinques cum illo.* &

Das XXIII Cap.

Du ſolt falſcher anklage nicht gleuben / das du einem Gottloſen beyſtand thuſt / vnd ein falſcher zeuge ſeieſt.
2. Du ſolt nicht folgen der menge zum böſen / vnd nicht antworten für gericht / das du der menge nach vom rechten weicheſt.
3. Du ſolt den geringen nicht ſchmücken in ſeiner ſache.
4. Wenn du deines feindes ochſen oder eſel begegneſt / das er irret / ſo ſoltu jm denſelben wider zufüren.
5. Wenn du des / der dich haſſet / eſel ſiheſt vnter ſeiner laſt ligen / hüt dich vnd laß jn nicht / ſondern verſeume gerne das deine vmb ſeinen willen.
6. Du ſolt das recht deines armen nit beugen in ſeiner ſache.
7. Sey ferne von falſchen ſachen. Den vnſchüldigen vnd gerechten ſoltu nicht erwürgen / Denn ich laß den Gottloſen nicht recht haben.
8. Du ſolt nicht geſchencke nemen / Denn geſchencke machen die ſehenden blind / vnd verkeren die ſachen der gerechten.

CAP. XXIII.

NOn [1] aſſumes rumorem falſum mendacii: ne ponas manum tuam cum impio. [2] ut ſis teſtis mendax.
2. Non eris poſt multos ad mala, neq; reſpondebis [3] in cauſa, ut declines poſt multos ad pervertendum *judicium*.
3. Et [4] pauperem non honorabis in cauſa ſua.
4. Si occurreris bovi [5] ejus qui eſt inimicus tibi, aut aſino ejus erranti, reducendo reduces eum illi.
5. Si videris aſinum odio habentis te decumbentem ſub onere ſuo, & [6] deſines auxiliari ei, auxiliando auxiliaberis una cum illo.
6. Non pervertes judicium pauperis tui in lite ejus.
7. A ſermone [7] falſo recedes, neq; innocentem & juſtum occides: quia non juſtificabo impium.
8. [8] Nec munus accipies: quia munus excæcat videntes, & pervertit verba juſtorum.

CAP. XXIII.

NOn ſuſcipies vocem mēdacii: nec junges manum tuam ut pro impio dicas falſum teſtimonium.
2. Non ſequeris turbam ad faciendum malum: nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ, ut à vero devies.
3. Pauperis quoque non miſereberis in judicio.
4. * Si occurreris bovi inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eum.
5. Si videris aſinum odientis te jacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſublevabis cum eo.
6. Non declinabis in judicium pauperis.
7. Mendacium fugies. * Inſontem & juſtum non occides: quia averſor impium.
8. * Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & ſubvertunt verba juſtorum.

Κεφαλ. κγ΄.

Οὐ παραδέξῃ ἀκοὴν ματαίαν· οὐ συγκαθίσῃ μετὰ ἀδίκου γενέσθαι μάρτυς ἄδικος.
2. Οὐκ ἔσῃ μετὰ πλειόνων ἐπὶ κακίᾳ. οὐ προστεθήσῃ μετὰ πλήθους ἐκκλῖναι κρίσιν.
3. Καὶ πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει.
4. Ἐὰν δὲ συναντήσῃς τῷ βοὶ τοῦ ἐχθροῦ σου, ἢ τῷ ὑποζυγίῳ αὐτοῦ πλανωμένοις, ἀποστρέψας ἀποδώσεις αὐτῷ.
5. Ἐὰν δὲ ἴδῃς τὸ ὑποζύγιον τοῦ ἐχθροῦ σου πεπτωκὸς ὑπὸ τὸν γόμον αὐτοῦ, οὐ παρελεύσῃ αὐτό, ἀλλὰ συνεγερεῖς αὐτὸ μετ' αὐτοῦ.
6. Οὐ διαστρέψεις κρίμα πένητος ἐν κρίσει αὐτοῦ.
7. Ἀπὸ παντὸς κρίματος ἀδίκου ἀποστήσῃ. ἀθῷον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς. καὶ οὐ δικαιώσεις τὸν ἀσεβῆ ἕνεκεν δώρων.
8. Καὶ δῶρα οὐ λήψῃ· τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς βλεπόντων, καὶ λυμαίνεται ῥήματα δίκαια.

Deut. 22 v 1. *Deut. 16 v 19.* *Eccl. 20 v 31.*

9. Καὶ προσήλυτον οὐ κακώσετε, οὐδὲ μὴ θλίψετε. ὑμεῖς γὰρ οἴδατε τὴν ψυχὴν τοῦ προσηλύτου. αὐτοὶ γὰρ προσήλυτοι ἦτε ἐν γῇ Αἰγύπτου.

10. Ἓξ ἔτη σπερεῖς τὴν γῆν σου, καὶ συνάξεις τὰ γεννήματα αὐτῆς.

11. Τῷ δὲ ἑβδόμῳ ἄφεσιν ποιήσεις, καὶ ἀνήσεις αὐτήν, καὶ ἔδονται οἱ πτωχοὶ τοῦ ἔθνους σου. τὰ δὲ ὑπολειπόμενα αὐτῶν ἔδεται τὰ θηρία τὰ ἄγρια. οὕτω ποιήσεις τὸν ἀμπελῶνά σου, καὶ τὸν ἐλαιῶνά σου.

12. Ἓξ ἡμέρας ποιήσεις τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀναπαύσῃ, ἵνα ἀναπαύσηται ὁ βοῦς σου καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου, καὶ ἀναψύξῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου καὶ ὁ προσήλυτος.

13. Πάντα ὅσα εἴρηκα πρὸς ὑμᾶς, φυλάξεσθε. καὶ ὄνομα θεῶν ἑτέρων οὐκ ἀναμνήσεσθε, οὐδ' οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν.

14. Τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑορτάζετέ μοι.

15. Τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων φυλάξεσθε ποιεῖν. ἑπτὰ ἡμέρας ἔδεσθε ἄζυμα, καθάπερ ἐνετειλάμην σοι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μηνὸς τῶν νέων. ἐν γὰρ αὐτῷ ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου. οὐκ ὀφθήσῃ ἐνώπιόν μου κενός.

* Sup: 13. v. 3. Inf. 34. v 18. Deu. 16. v. 16. Eci. 35. v. 6.

16. Καὶ ἑορτὴν τοῦ θερισμοῦ πρωτογεννημάτων ποιήσεις τῶν ἔργων σου, ὧν ἐὰν σπερεῖς ἐν τῷ ἀγρῷ σου. καὶ ἑορτὴν συντελείας ἐπ' ἐξόδου τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἔργων σου τῶν ἐκ τοῦ ἀγροῦ σου.

17. Τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀφθήσεται πᾶν ἀρσενικόν σου ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

18. Ὅταν γὰρ ἐκβάλω ἔθνη ἀπὸ προσώπου σου, καὶ πλατύνω τὰ ὅριά σου, οὐ θύσεις ἐπὶ ζύμῃ

αἷμα

---

9. Peregrino molestus non eris. scitis enim advenarum animas: quia & ipsi peregrini fuistis in terra Ægypti.

10 Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus.

11. Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui: & quicquid reliquum fuerit, edant bestiæ agri. ita facies in vinea, & in oliveto tuo.

12. Sex diebus operaberis: septimo die cessabis, ut requiescat bos & asinus tuus: & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & advena.

13. Omnia quæ dixi vobis custodite. Et per nomen externorum deorum non jurabitis, neq; audietur ex ore vestro.

14. Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis.

15. Solennitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma,* sicut præcepi tibi, tempore mensis novorum, quando egressus es de Ægypto: non apparebis in conspectu meo vacuus.

16. Et solennitatem messis primitivorum operis tui, quæcunque seminaveris in agro. solennitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.

17. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo.

18. Non immolabis super fermento sanguinem victimæ tuæ, nec remanebit

adeps

---

9. 9 Peregrinum non afficies angustiis: vos enim nostis affectus peregrini, quandoquidē peregrini fuistis in terra Aegypti.

10. Sex annis seres terram tuam, & congregabis proventum ejus.

11. In septimo veró relinques eam, atq; 10 deseres, & comedent pauperes populi tui: residuum autem eorum comedet bestia agri. sic facies vineæ tuæ & 11 oliveto tuo.

12. Sex diebus facies opera tua, die autem septimo quiesces: ut conquiescat bos tuus, & asinus tuus, & 12 respiret filius ancillæ tuæ, & peregrinus.

13. Et in omnibus quæ † dixi 13 vobis cauti eritis. Neq; nomen deorum aliorum memorabitis, non audietur in ore tuo.

14. Tribus vicibus festum ages mihi in unoquoq; anno.

15. Solennitatem infermentatorum custodies: septem diebus comedes infermentata, quemadmodum præcepi tibi, tempore mensis Abib: quia in eo egressus es ex Aegypto, neq; conspicientur 14 coram me vacui.

16. Et solennitatem messis, *messis inquam* 15 primitivorum, operum tuorum quæ seminaveris in agro: & solennitatem collectionis *quæ fit* 16 in exitu anni, quando collegeris opera tua ex agro.

17. Tribus *illis* vicibus in *unoquoq;* anno conspicietur omnis masculus tuus 17 coram Domino Jehovah.

18. Non immolabis 18 cum fermento sanguinem victimæ

meæ,

---

9. Die frembdlingen solt jr nicht vnterdrücken / Denn jr wisset vmb der frembdlingen hertz / dieweil jr auch seid frembdlinge in Egyptenland gewesen.

10. Sechs jar soltu dein land beseen / vnd seine früchte einsamlen.

11. Im siebenden jar soltu es rugen vnd ligen lassen / das die armen vnter deinem volck davon essen / vnd was vberbleibt / laß das wild auff dem felde essen. Also soltu auch thun mit deinem weinberge vnd ölberge.

12. Sechs tage soltu dein erbeit thun / aber des siebenden tags soltu feiren / auff das dein ochß vnd esel rugen / vnd deiner magd son vnd frembdling sich erquicken.

13. Alles was ich euch gesagt habe / das haltet. Vnd anderer Götter namen solt jr nicht gedencken / vnd aus ewrem munde sollen sie nicht gehöret werden.

14. Drey mal solt jr mir fest halten im jar.

15. Nemlich / das fest der vngesewrten brot soltu halten / Das du sieben tage vngesewrt brot essest (wie ich dir geboten habe) vmb die zeit des monden Abib / Denn in demselbigen bistu aus Egypten gezogen / erscheinet aber nicht leer für mir.

16. Vnd das fest der ersten erndten / der früchte die du auff dem felde geseet hast / Vnd das fest der einsamlung im ausgang des jars / wenn du deine erbeit eingesamlet hast vom felde.

17. Drey mal im jar sollen erscheinen für dem HERRN dein herrscher / alle deine mansbilde.

18. Du solt das blut meines opffers nicht neben dem saurteig opffern / vnd das fet-

T | te von

---

9. *& pereg. n. opprimes. & vos n. animam p. etc. & sex an.*

10. *deseres eam.*

11. *oliva tua.*

12. *refrigerabitur.*

13 *ad vos, custodiemini, & nom. d. a. non. m. n. a. superos s.* 150.

14. *facies mea inanes.*

15. *primitiarum.*

16. *in excundo annum, in colligendo te.*

17. *ad facies Domini 3.*

18. *super ferm.*

19. *festi* (*vel, sacrificii festi*) *m. u. m. initium primitiarum t* 20. *mittens* (*sc. sum.*) *a. ad facies tuas, ad custodiendum te i. v. & ad ducend. te i. l. q. p. custodire* (*n.13.*) *a. f. e. & audi in voc. e. ne sis rebellis in e. n. e. p. p. v. nomen meum* (*sc. Michael*) *in medio ejus, scil. nominis Malach. i. angelus, transpositis scil. literis.* Chald. *acquiesce VERBO ejus ne sis rebellis in conspectu ejus, quia non dimittet peccata vestra: quia in nomine m. est VERBUM ejus. Ex. 19. n. 16.* 21. *quia n. m.* 22 *inimicabor inimicantib tibi, & coarctabo coarctantes te.* 23. *incurvabis te Diis e. & non servies e. sic infra.* 24 *Abortivũ facies* 25. *turbabo* (*vel, frangã*) *o. pop. quos venies in* (*i. ad*) *eos* (*i. ad quos*) *& d. o. i. t. ad te &*

151.

te von meinem Fest/ sol nicht bleiben biß auff morgen.

19. Das erstling von der ersten frucht auff deinem felde/ soltu bringen in das haus des HERRN deines Gottes Vnd solt das böcklin nicht kochen/ dieweil es an seiner mutter milch ist.

20. Sihe/ Ich sende einen engel für dir her / der dich behüte auff dem wege/ vnd bringe dich an den ort/ den ich bereit habe.

21. Darumb hüte dich für seinem angesicht / vnd gehorche seiner stimme/ vnd erbittere jn nicht/ Denn er wird ewer vbertretten nicht vergeben/ vnd mein name ist in jm.

22. Wirstu aber seine stimme hören/ vnd thun alles was ich dir sagen werde / So wil ich deiner feinde feind/ vnd deiner widerwertigen widerwertiger sein.

23. Wenn nu mein engel für dir her gehet/ vnd dich bringet an die Amoriter/ Hethiter/ Pheresiter/ Cananiter/ Heniter/ vnd Jebusiter / vnd ich sie vertilge.

24. So soltu jre Götter nicht anbeten / noch jnen dienen/ vnd nicht thun / wie sie thun/ Sondern du solt jre götzen vmbreissen vnd zubrechen.

25. Aber dem HERRN ewrem Gott solt jr dienen/ So wird er dein brot vnd wasser segenen. Vnd ich wil alle kranckheit von dir wenden.

26. Vnd sol nichts vntrechtiges/ noch vnfruchtbars sein in deinem lande / vnd wil dich lassen alt werden.

27. Ich wil mein schrecken für dir her senden / vnd alles volck verzagt machen / dahin du kompst/ vnd wil dir geben alle deine feinde in die flucht.

28. Ich wil hornissen für dir her senden/ die für dir her-

aus

meæ, neq; pernoctabit adeps 19 agni mei usq; manè.

19. Primitias primitivorum terræ tuæ adduces *in* domum Jehovæ Dei tui. non coques hœdum in lacte matris suæ.

20. Ecce ego 20 mitto angelum coram te, ut custodiat te in via, & introducat te in locum quem præparavi.

21. Cave à facie ejus, & obtempera voci ejus, ne exacerbes eum: neq; enim parcet prævaricationi vestræ, 21 nomen meum in medio ejus.

22. Nam si audiendo audieris vocem ejus, & feceris quæcunq; dixero, tunc 22 odio habebo illos qui te oderunt, & affligam affligentes te.

23. Nam ibit Angelus meus ante te, & introducet te ad Emoræum & Hitthæum, & Perizæum, & Chenaanæum, Hivæum, atq; Jebusæum, & succidam eum.

24. 23 Non adorabis Deos eorum, neq; coles eos, neq; facies secundum opera eorum: sed destruendo destrues eos, & confringendo confringes statuas eorum;

25. Sed coletis Jehovam Deum vestrum, & benedicet pani tuo, & aquis tuis: auferamq; infirmitatem è medio tui.

26. Non erit 24 abortiens & sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum complebo.

27. Terrorem meum mittam ante te, & 25 interficiam omnem populum ad quem ingredieris, † daboq; omnes inimicos tuos tibi cervicem *vertentes.*

28. Mittam prætera 26 crabronem an-

te

adeps solennitatis meæ usque manè.

19. * Primitias frugum terræ tuæ deferes in domũ Domini Dei tui. Non coques hœdum in lacte matris suæ.

20. Ecce ego mittam angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem præparavi.

21. Observa eum, & audi vocem ejus, nec contemnendum putes: quia non dimittet cum peccaveris, & est nomen meum in illo.

22. Quòd si audieris vocem ejus, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te.

23. * Præcedetq; te angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Chananæumque, & Hevæum, & Jebusæum, quos ego conteram.

24. Non adorabis deos eorum, nec coles eos: non facies opera eorum, sed destrues eos, & confringes statuas eorum.

25. Servietisque Domino Deo vestro, ut benedicam panibus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui.

26. * Non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua. numerum dierum tuorum implebo.

27. Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris: cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam:

28. Emittẽs crabrones pri⁹

qui

αἷμα τοῦ θύματός μου, οὐδὲ μὴ κοιμηθῇ στέαρ τῆς ἑορτῆς μου ἕως πρωΐ.

19. Τὰς ἀπαρχὰς τῶν πρωτογεννημάτων τῆς γῆς σου εἰσοίσεις εἰς τὸν οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. οὐκ ἑψήσεις ἄρνα ἐν γάλακτι μητρὸς αὐτοῦ.

20. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ἵνα φυλάξῃ σε ἐν τῇ ὁδῷ, ὅπως εἰσαγάγῃ σε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἡτοίμασά σοι.

21. Πρόσεχε σεαυτῷ, καὶ εἰσάκουε αὐτοῦ, μὴ ἀπείθει αὐτῷ, οὐ γὰρ μὴ ὑποστείληταί σε. τὸ γὰρ ὄνομά μου ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ.

22. Ἐὰν ἀκοῇ ἀκούσῃς τῆς ἐμῆς φωνῆς, καὶ ποιήσῃς πάντα ὅσα ἐντέλλομαί σοι, ἐχθρεύσω τοῖς ἐχθροῖς σου, καὶ ἀντικείσομαι τοῖς ἀντικειμένοις σου.

23. Πορεύσεται γὰρ ὁ ἄγγελός μου ἡγούμενός σου, καὶ εἰσάξει σε πρὸς τὸν Ἀμορραῖον, καὶ Χετταῖον, καὶ Φερεζαῖον, καὶ Χαναναῖον, καὶ Γεργεσαῖον, καὶ Εὐαῖον, καὶ Ἰεβουσαῖον, καὶ ἐκτρίψω αὐτούς.

24. Οὐ προσκυνήσεις τοῖς θεοῖς αὐτῶν, οὐδ' οὐ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς. οὐ ποιήσεις κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, ἀλλὰ καθαιρέσει καθελεῖς αὐτούς, καὶ συντρίβων συντρίψεις τὰς στήλας αὐτῶν.

25. Καὶ λατρεύσεις Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, καὶ εὐλογήσω τὸν ἄρτον σου καὶ τὸν οἶνόν σου, καὶ τὸ ὕδωρ σου, καὶ ἀποστρέψω μαλακίαν ἀφ' ὑμῶν.

26. Οὐκ ἔσται ἐν ὑμῖν ἄτεκνος, οὐδὲ ἄγονος, οὐδὲ στεῖρα ἐπὶ τῆς γῆς σου. τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν σου ἀναπληρώσω.

27. Καὶ τὸν φόβον μου ἀποστελῶ ἡγούμενόν σου, καὶ ἐκστήσω πάντα τὰ ἔθνη, εἰς οὓς σὺ ἐκπορεύσῃ εἰς αὐτούς. καὶ δώσω πάντας τοὺς ὑπεναντίους σου φυγάδας.

28. Καὶ ἀποστελῶ τὰς σφηκίας

προτέ-

*Deu. 14. v. 23. Inf. 34. c. v. 26.

*Inf. 33. v. 2. Josue 24. v. 11. Deu. 7. v. 21.

*Deu. 7. v. 14.

(sc. vers. illorum cervici.

26. ... fluam ... t. & ... pellet.

προτέρας σου· καὶ ἐκβαλῶ τοὺς Ἀμορραίους, καὶ Εὐαίους, καὶ Χαναναίους, καὶ Χετταίους ἀπὸ σοῦ.

29. Οὐκ ἐκβαλῶ αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου σου ἐν ἐνιαυτῷ ἑνὶ, ἵνα μὴ γένηται ἡ γῆ ἔρημος, καὶ πολλὰ γένηται ἐπὶ σὲ τὰ θηρία τῆς γῆς.

30. Κατὰ μικρὸν μικρὸν ἐκβαλῶ αὐτοὺς ἀπὸ σοῦ, ἕως ἂν αὐξηθῇς καὶ κληρονομήσῃς τὴν γῆν.

31. Καὶ θήσω τὰ ὅριά σου ἀπὸ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἕως τῆς θαλάσσης τῆς Φυλιστιείμ. καὶ ἀπὸ τῆς ἐρήμου καὶ ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου Εὐφράτου. καὶ παραδώσω εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν τοὺς ἐγκαθημένους ἐν τῇ γῇ. καὶ ἐκβαλῶ αὐτοὺς ἀπὸ σοῦ.

*Deut. 7. v. 2. Inf. 34. v. 15.

32. Οὐ συγκαθήσῃ αὐτοῖς. καὶ τοῖς θεοῖς αὐτῶν οὐ θήσεις διαθήκην.

33. Καὶ οὐκ ἐγκαθήσονται ἐν τῇ γῇ σου, ἵνα μὴ ἁμαρτάνειν σε ποιήσωσι πρός με. ἐὰν γὰρ δουλεύσῃς τοῖς θεοῖς αὐτῶν, οὗτοι ἔσονταί σοι πρόσκομμα.

Κεφαλ. κδʹ.

Καὶ Μωυσῇ εἶπεν, ἀνάβηθι πρὸς Κύριον σὺ καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ναδὰβ, καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ ἑβδομήκοντα τῶν πρεσβυτέρων Ἰσραὴλ, καὶ προσκυνήσουσι μακρόθεν τῷ Κυρίῳ.

2. Καὶ ἐγγιεῖ Μωυσῆς μόνος πρὸς τὸν Θεὸν, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐγγιοῦσιν, ὁ δὲ λαὸς οὐ συναναβήσεται μετ᾽ αὐτῶν.

3. Εἰσῆλθε δὲ Μωυσῆς, καὶ διηγήσατο τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ δικαιώματα. ἀπεκρίθη δὲ πᾶς ὁ λαὸς φωνῇ μιᾷ, λέγοντες· πάντας τοὺς λόγους, οὓς ἐλάλησε Κύριος, ποιήσομεν, καὶ ἀκουσόμεθα.

4. Καὶ ἔγραψε Μωυσῆς πάντα τὰ ῥήματα. ὀρθρίσας δὲ Μωυσῆς τοπρωὶ ᾠκοδόμησε θυσιαστήριον ὑπὸ τὸ ὄρος, καὶ δώδεκα λίθους εἰς τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.

qui fugabunt Hevæum, & Chananeum, & Hethæum, antequam introeas.

29. Non ejiciam eos à facie tua anno uno: ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestiæ.

30. Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, & possideas terram.

31. Ponam autem terminos tuos à mari rubro usque ad mare Palæsthinorum, & à deserto usque ad fluvium: tradam in manibus vestris habitatores terræ, & ejiciam eos de conspectu vestro.

32. *Non inibis cum eis fœdus, nec cum diis eorum.

33. Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, si servieris diis eorum: quod tibi certè erit in scandalum.

CAP. XXIIII.

Moysi quoque dixit, Ascende ad Dominum tu & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta senes ex Israel, & adorabitis procul.

2. Solusque Moyses ascendet ad Dominum, & illi nō appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo.

3. Venit ergo Moyses & narravit plebi omnia verba Domini, atque judicia, respondítq; omnis populus una voce, Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus.

4. Scripsit autem Moyses universos sermones Domini: & manè consurgens ædificavit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israel.

te te, qui expellat Hivæum, & Chenaanæum & Hithæum à facie tua.

29. Non ejiciam illum à facie tua anno uno, ne sit terra desolatio, & multiplicetur contra te bestia agri.

30. 27 Paulatim paulatim ejiciam illum à facie tua, donec 28 crescas, & hereditate accipias terram.

31. Ponam autem terminum tuum à mari Suph usq; ad mare Pelisthim, & à deserto usq; ad fluvium: nam dabo in manum vestram habitatores terræ, & expelles illos à facie tua.

32. Non percuties *cum* eis & diis illorum fœdus.

33. Non habitabunt in terra tua, ne fortè peccare faciant te contra me, quando colueris Deos eorum: nam 29 esset tibi in laqueum.

CAP. XXIIII.

Et ad Moseh dixit, Ascende ad Jehovam, tu & Aaron, Nadab & Abihu, & septuaginta è Senioribus Israel, & 1 adorabitis procul.

2. Accedat verò Moseh 2 tantum ad Jehovam: & illi non appropinquent, neq; populus ascendet cum eo.

3. Venit ergo Moseh, & narravit populo omnia verba Jehovæ, omniaq; judicia: & respondit totus populus voce una, ac dixerunt, Omnia verba quæ locutus est Jehova, faciemus.

4. Et scripsit Moseh omnia verba Jehovæ: 3 surgensq; mane, ædificavit altare sub monte, & duodecim statuas secundum duodecim tribus Israel.

aus jagen die Heviter/ Cananiter vnd Hethiter.

29. Ich wil sie nicht auff ein jar ausstossen für dir/ auff das nicht das land wüst werde/ vnd sich wilde thier wider dich mehren.

30. Einzelen nach einander wil ich sie für dir eraus stossen/ biß das du wachsest/ vnd das land besitzest.

31. Vnd wil deine grentze setzen/ das schilffmeer/ vnd das Philistermeer/ vnd die wüsten biß an das wasser. Denn ich wil dir in deine hand geben die einwoner des lands/ das du sie solt ausstossen für dir her.

32. Du solt mit jnen oder mit jren Göttern keinen bund machen.

33. Sondern las sie nicht wonen in deinem lande/ das sie dich nicht verfüren wider mich/ Denn wo du jren Göttern dienest/ wird dirs zum ergernis geraten.

Das XXIIII. Cap.

Vnd zu Mose sprach Er/ Steigt erauff zum HERRN/ du vnd Aaron/ Nadab vnd Abihu/ vnd die siebentzig eltesten Israel/ vnd betet an von ferne.

2/ Aber Mose alleine nahe sich zum HERRN/ vnd las jene sich nicht erzu nahen/ vnd das volck kome auch nicht mit jm erauff.

3. Mose kam vnd erzelet dem volck alle wort des HERRN/ vnd alle rechte. Da antwortet alles volck mit einer stim/ vnd sprachen/ Alle wort/ die der HERR gesagt hat/ wollen wir thun.

4. Da schreib Mose alle wort des HERRN/ vnd macht sich des morgens frue auff/ vnd bawet einen altar vnten am berge/ mit zwelff seulen/ nach den zwelff stemmen Israel.

27. parum parum. 28. fructifices.

29. erit (futurū fuerit) tibi in offendiculum.

Cap. 24.

1. incurvabitis vos de longinquo. 2. solus ipse.

3. manicavit in mane, (Ex. 9. n. 13.) & e. a. s. m. & duodecim (s. dyadem & decadem) statua. Gen. 14. n. 3.

4. *pueros f. I. & aſcendere fecerunt aſcenſiones.*

5. *audiemus.*

132\. 6. *Verbis .i. rebus illis jam dictis. Ex. 18. n. 16.*

7. *lateris (.i. laterem repræſentans) Sappiri (.i. opus pavimentatum Sapphiro) & ſicut eſſentia (corpus) cæli in puritate.*
8. *ſeparatos.*
9. *lapidis.*
10. *& ad ſeniores d. ſedete nobis. (Ex. 18. n. 25.) in hoc ſc. loco. minus verborum.*
11. *quis (.i. ſi quis fuerit) dominus verborum. (cauſarum.) id eſt, ſi cui lites, loquendi cauſas præbuerint.*

5. Vnd ſandte hin jüngling aus den kindern Iſrael/ Das ſie brandopffer drauff opfferten/ vnd danckopffer dem HERRN von farren.

6. Vnd Moſe nam die helffte des bluts/ vnd thets in ein becken/ die ander helffte ſprenget er auff den altar.

7. Vnd nam das buch des bunds/ vnd laß es für den ohren des volcks. Vnd da ſie ſprachen/ Alles was der HERR geſagt hat/ wollen wir thun vnd gehorchen/

8. Da nam Moſe das blut/ vnd ſprenget das volck damit/ vnd ſprach/ Sehet/ das iſt blut des bunds/ den der HERR mit euch macht/ vber allen dieſen worten.

9. Da ſtiegen Moſe/ Aaron/ Nadab vnd Abihu/ vnd die ſiebentzig elteſten Iſrael hinauff.

10. Vnd ſahen den Gott Iſrael. Vnter ſeinen füſſen war es wie ein ſchöner Saphir/ vnd wie die geſtalt des himels/ wens klar iſt.

11. Vnd er lies ſeine hand nicht vber dieſelben oberſten in Iſrael/ vnd da ſie Gott geſchawet hatten/ aſſen vnd truncken ſie.

12. Vnd der HERR ſprach zu Moſe/ Kom herauff zu mir auff den berg/ vnd bleib daſelbs/ das ich dir gebe ſteinern taffeln/ vnd geſetz/ vnd gebot/ die ich geſchrieben habe/ die du ſie leren ſolt.

13. Da macht ſich Moſe auff/ vnd ſein diener Joſua/ vnd ſteig auff den berg Gottes/

14. Vnd ſprach zu den elteſten/ Bleibt hie/ biß wir wider zu euch komen/ Sihe/ Aaron vnd Hur ſind bey euch/ hat jemand eine ſache/ der kome für dieſelben.

15. Da nun Moſe auff den berg kam/ bedecket eine wolcke den berg/

16. Vnd die herrligkeit des

HERRN

5. Miſitq; 4 juniores filiorum Iſrael, qui immolaverũt holocauſta, & ſacrificaverunt ſacrificia pacifica ipſi Jehovæ, juvencos.

6. Et tulit Moſeh dimidium ſanguinis, & poſuit in crateribus: dimidium verò ſanguinis ſparſit ſuper altare.

7. Tulit præterea librum fœderis, & legit in auribus populi: qui dixerunt, Quæcunq; dixit Jehovah faciemus, & 5 obediemus.

8. Tulit quoq; Moſeh ſangvinem, & ſparſit ſuper populum, & dixit, En ſanguis fœderis, quod pepigit Jehovah vobiſcum ſuper omnibus 6 rebus illis.

9. Aſcenderat inquam Moſeh, & Aharon, Nadab, & Abihu, & ſeptuaginta è ſenioribus Iſrael.

10. Et viderunt Deum Iſrael: & ſub pedibus ejus *erat* velut opus 7 lapidis ſapphirini, & ſicut aſpectus cœli in ſerenitate.

11. Ad 8 principes autem filiorum Iſrael non miſit manum ſuam: & viderunt Deum, & comederunt atq; biberunt.

12. Dixitq; Jehovah ad Moſeh, Aſcende ad me in montem, & eſto ibi, daboq; tibi tabulas 9 lapideas, & legem atq; præceptum, quæ ſcripſi ad docendum eos.

13. Surrexit itaq; Moſeh & Jehoſua miniſter ejus, & aſcendit Moſeh in montem Dei:

14. 10 Senioribusq; dixit, Manete hic donec revertamur ad vos: & ecce Aharon & Hur *ſunt* vobiſcum, 11 quisquis habuerit cauſas, accedat ad eos.

15. Tunc aſcendit Moſeh in montem, & operuit nubes montem.

16. Habitavitq; gloria Jehovæ ſuper

mon-

5. Miſitque juvenes de filiis Iſrael, & obtulerunt holocauſta, immolaveruntque victimas pacificas Domino, vitulos duodecim.

6. Tulit itaq; Moyſes dimidiam partem ſanguinis, & miſit in crateras: partem autem reſiduam fudit ſuper altare.

7. Aſſumensque volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerũt, Omnia quæ locutus eſt Dominus faciemus, & erimus obedientes.

8. Ille verò ſumptum ſanguinem reſperſit in populum, & ait,* Hic eſt ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his.

9. Aſcenderuntq; Moyſes & Aaron, Nadab & Abiu, & ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael:

10. Et viderunt Deum Iſrael: & ſub pedibus ejus quaſi opus lapidis Saphirini, & quaſi cœlum cum ſerenum eſt,

11. Nec ſuper eos qui procul receſſerant de filiis Iſrael, miſit manum ſuam: videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.

12. Dixit autem Dominus ad Moyſen, Aſcende ad me in montem, & eſto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem, ac mandata quæ ſcripſi, ut doceas eos.

13. Surrexerunt Moyſes, & Joſue miniſter ejus: aſcendensque Moyſes in montem Dei,

14. Senioribus ait: Expectate hic donec revertamur ad vos. habetis Aaron, & Hur vobiſcum: ſi quid natum fuerit quæſtionis, referetis ad eos.

15. Cumque aſcendiſſet Moyſes, operuit nubes montem,

16. Et habitavit gloria Domini

5. Καὶ ἐξαπέστειλε τοὺς νεανίσκους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀνήνεγκαν ὁλοκαυτώματα, καὶ ἔθυσαν θυσίαν σωτηρίου τῷ Θεῷ μοσχάρια.

6. Λαβὼν δὲ Μωυσῆς τὸ ἥμισυ τοῦ αἵματος ἐνέχεεν εἰς κρατῆρα, τὸ δὲ ἥμισυ τοῦ αἵματος προσέχεεν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

7. Καὶ λαβὼν τὸ βιβλίον τῆς διαθήκης, ἀνέγνω εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ. καὶ εἶπεν, πάντα, ὅσα ἐλάλησε Κύριος, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα.

8. Λαβὼν δὲ Μωυσῆς τὸ αἷμα, κατεσκέδασε τοῦ λαοῦ, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο Κύριος πρὸς ὑμᾶς περὶ πάντων τῶν λόγων τούτων.

9. Καὶ ἀνέβη Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ναδὰβ, καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ ἑβδομήκοντα τῶν πρεσβυτέρων Ἰσραήλ.

10. Καὶ ἴδον τὸν τόπον οὗ εἱστήκει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡσεὶ ἔργον πλίνθου σαπφείρου, καὶ ὥσπερ εἶδος στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ τῇ καθαριότητι.

11. Καὶ τῶν ἐπιλέκτων τοῦ Ἰσραὴλ οὐ διεφώνησεν οὐδὲ εἷς. καὶ ὤφθησαν ἐν τῷ τόπῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον.

12. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, ἀνάβηθι πρός με εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἴσθι ἐκεῖ, καὶ δώσω σοι τὰ πύξια τὰ λίθινα τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς, ἃς ἔγραψα νομοθετῆσαι αὐτοῖς.

13. Καὶ ἀναστὰς Μωυσῆς καὶ Ἰησοῦς ὁ παρεστηκὼς αὐτῷ, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ.

14. Καὶ τοῖς πρεσβυτέροις εἶπον, ἡσυχάζετε αὐτοῦ, ἕως ἂν ἐπιστρέψωμεν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἰδοὺ Ἀαρὼν καὶ Ὢρ μεθ᾽ ὑμῶν. ἐάν τινι συμβῇ κρίσις, προσπορευέσθωσαν αὐτοῖς.

15. Καὶ ἀνέβη Μωυσῆς εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἐκάλυψε ἡ νεφέλη τὸ ὄρος.

16. Καὶ κατέβη ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ

ἐπὶ

* Heb. 9. v. 20.

ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, καὶ ἐκάλυψεν αὐτὸ ἡ νεφέλη ἓξ ἡμέρας. καὶ ἐκάλεσε Κύριος τὸν Μωυσῆν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἐκ μέσου τῆς νεφέλης.

17. Τὸ δὲ εἶδος τῆς δόξης Κυρίου ὡσεὶ πῦρ φλέγον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἐναντίον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

*Inf. 34. ✝ 28. Deu. 9. ✝ 9.

18. Καὶ εἰσῆλθε Μωυσῆς εἰς τὸ μέσον τῆς νεφέλης, καὶ ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῷ ὄρει τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας.

Κεφαλ. κέ.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

*Inf. 35. ✝ 5.

2. Εἰπὸν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ λαβέτωσάν μοι ἀπαρχὰς παρὰ πάντων, οἷς ἂν δόξῃ τῇ καρδίᾳ. λήψεσθε τὰς ἀπαρχάς μου.

3. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀπαρχὴ, ἣν λήψεσθε παρ' αὐτῶν, χρυσίον, ἀργύριον, χαλκὸν,

4. Ὑάκινθον, πορφύραν, κόκκινον διπλοῦν, καὶ βύσσον κεκλωσμένην, καὶ τρίχας αἰγείας·

5. Καὶ δέρματα κριῶν ἠρυθροδανωμένα, καὶ δέρματα ὑακίνθινα, καὶ ξύλα ἄσηπτα, καὶ λίθους σαρδίους·

6. Καὶ ἔλαιον εἰς τὴν φαῦσιν, θυμιάματα εἰς τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ θυμιάματος.

7. Καὶ λίθους εἰς τὴν γλυφὴν εἰς τὴν ἐπωμίδα, καὶ τὸν ποδήρη.

8. Καὶ ποιήσεις μοι ἁγίασμα, καὶ ὀφθήσομαι ἐν ὑμῖν.

*Heb. 9. ✝ 2.

9. Καὶ ποιήσεις μοι κατὰ πάντα, ὅσα ἐγὼ δεικνύω σοι ἐν τῷ ὄρει, τὸ παράδειγμα τῆς σκηνῆς, καὶ τὸ παράδειγμα πάντων τῶν σκευῶν αὐτῆς, καὶ οὕτω ποιήσεις.

10. Καὶ ποιήσεις κιβωτὸν μαρτυρίου ἐκ ξύλων ἀσήπτων, δύο πήχεων καὶ ἡμίσους τὸ μῆκος,

καὶ

---

ni super Sinai, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocavit eum de medio caliginis.

17. Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israel.

18. Ingressusque Moyses medium nebulæ, ascendit in montem * & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

CAP. XXV.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens.

2. Loquere filiis Israel, ut tollant mihi primitias: ab *omni homine, qui offert ultroneus, accipietis eas.

3. Hæc sunt autem quæ accipere debetis, Aurum, & argentum, & æs,

4. Hyacinthum & purpuram, coccumq; bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,

5. Et pelles arietum rubricatas, pellesque janthinas, & ligna Setim:

6. Oleum ad luminaria concinnanda, aromata in ungventum, & thymiamata boni odoris:

7. Lapides onychinos, & gemmas ad ornandum Ephod, ac rationale.

8. Facientque mihi sanctuarium, & habitabo in medio eorum:

9. *Juxta omnem similitudinem, tabernaculi, quod ostendam tibi, & omnium vasorum in cultum ejus; sicque facietis illud.

10. Arcam de lignis Setim compingite, cujus longitudo habeat duos & semis cubitos, latitudo cubitum

&

---

montem Sinai, & operuit eum nubes sex diebus, [12] vocavitq; ipsum Moseh die septimo è medio nubis.

17. Et aspectus gloriæ Jehovæ *erat* tanquam ignis [13] comburens, in vertice montis, in oculis filiorum Israel.

18. Et ingressus est Moseh in medium nubis, ascenditq; in montem: & fuit Moseh in monte [14] quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

CAP. XXV.

ET loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo:

2. Loquere ad filios Israel [1] ut accipiat mihi oblationem: ab omni viro cujus cor voluntarie dederit illam, accipietis oblationem meam.

3. Ista autem *est* oblatio, quam capietis ab eis, Aurum & argentum, & æs.

4. Et hyacinthum, & purpuram, & vermiculum cocci, & byssum, [2] & *pilos* caprarum.

5. Et pelles arietum rubricatas, & pelles taxorum, & ligna Sittim.

6. Oleum pro luminari, aromata pro oleo unctionis, & pro thymiamate aromatum:

7. †Lapides [3] onychinos, & lapides plenitudinum pro Ephod & pro pectorali.

8. Et facient mihi sanctuarium [4] ut habitem in medio eorum.

9. [5] Omnino ut ego ostendam tibi similitudinem habitaculi & similitudinem omnium vasorum ejus, [6] sic facietis.

10. Facient etjam arcam [7] è lignis Sittim: duorum cubitorum & semis *erit*

lon-

HERRN wonete auff dem berge Sinai/vnd decket jn mit der wolcken sechs tage/ vnd rieff Mose am siebenden tage aus der wolcken.

17. Vnd das ansehen der herrligkeit des HERRN war wie ein verzerend fewer/ auff der spitze des bergs/ für den kindern Jsrael.

18. Vnd Mose gieng mitten in die wolcken/ vnd steig auff den berg/ vnd bleib auff dem berge viertzig tage vnd viertzig nacht.

Das XXV. Cap.

VNd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

2. Sage den kindern Jsrael/das sie mir ein hebopffer geben/vnd nemet dieselben von jederman/ der es williglich gibt.

3. Das ist aber das hebopffer/ das jr von jnen nemen solt.

4. Golt/silber/ertz/gele seiden/scharlacken/rosinrot/weisse seiden/ zigenhar.

5. Rötlicht widerfel/ dachsfel/ föernholtz.

6. Ole zur lampen/specerey zur salben vnd gutem reuchwerck.

7. Onichstein/vnd eingefaste steine zum leibrock/ vnd zum schiltlin.

8. Vnd sie sollen mir ein heiligthumb machen/ das ich vnter jnen wone.

9. Wie ich dir ein fürbilde der wonunge/vnd alles seines gerets zeigen werde/ so solt jrs machen.

10. Machet eine lade von foernholtz/ dritthalb ellen sol die lenge sein/anderthalb ellen

---

12. & clamavit ad Mose.

13. comedens in capite.

14. quadraginta (quatuor decadibus) diei, & quad. (4. decadib. Gen. 50. n. 4) noctis.

Cap. 25.

1. & accipiet m. elevationem (sic infra) a. o. v. quẽ spontaneum fecerit eum (quem eum. i. quem) cor ejus.

2. caprai.

3. onychis. 153.

4. & habitabo.

5. secundum omnia, quæ ego videre faciens (sc. ero) te.

6. & sic f.

7. ligna Sittim. sic ✝ 13. & deinc.

8. *statura ejus.* 9. *a domo & a foris.* 10. *limbum (Vel loricam v 11) auri circum.*

11. *auri, & dabis super q. a. e. & (Gem.n. 2.) d. an. super latus ejus Sic v 14.*

12. *& cooperies eos a.*

13. *ad portandum arcam in eis.*

14. *recedent ab e. & dabis ad arcam.*

15. *opertorium.*

die breite/vnd anderthalb ellen die höhe.

11. Vnd solt sie mit feinem gold vberziehen/inwendig vnd auswendig/ vnd mache einen gülden krantz oben vmbher.

12. Vnd geus vier gülden rincken/vnd mache sie an jre vier ecken/also/das zween rincken seien auff einer seiten/ vnd zween auff der andern seiten.

13. Vnd mache stangen von foernholtz/ vnd vberzeuch sie mit golde.

14. Vnd steck sie in die rincken an der laden seiten / das man sie dabey trage.

15. Vnd sollen in den rincken bleiben / vnd nicht heraus gethan werden.

16. Vnd solt in die lade das zeugnis legen/ das ich dir geben werde.

17. Du solt auch einen gnadenstuel machen / von feinem

gol-

longitudo ejus cubitus verò & semis, latitudo ejus cub. ti item & sem. 1, 8 altitudo ejus.

11. Operiesq; eam auro puro, 9 intrinsecus & extrinsecus, operies *inquam* eam, faciesq; super eam 10 coronam auream in circuitu.

12. Fundes quoq; ei quatuor annulos 11 aureos, quos pones ad quatuor angulos ejus: duos videlicet annulos in latere ejus uno, & duos annulos in latere ejus altero.

13. Facies præterea vectes ex lignis Sitim, 12 quos cooperies auro.

14. Inducesq; vectes in annulos *qui sunt* in lateribus illius arcæ, 13 ut illis deferatur arca.

15. In annulis illius arcæ erunt vectes, non 14 removebuntur ab ea.

16. Ponesq; in arca testimonium, quod dabo tibi.

17. Facies & 15 propitiatorium *ex* auro mundo: duorum

cu-

& dimidium, altitudo cubitum similiter ac semissem.

11. Et deaurabis eam auro mundissimo intus & foris: faciesque suprà coronam auream per circuitum:

12. Et quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos. duo circuli sint in latere uno, & duo in altero.

13. Facies quoque vectes de lignis Setim, & operies eos auro.

14. Inducesque per circulos, qui sunt in arcæ lateribus, ut portetur in eis:

15. Qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis.

16. Ponesque in arca testificationem quam dabo tibi.

17. Facies & propitiatorium de auro mundissi-

mo

καὶ πῆχυς καὶ ἡμίσους τὸ πλάτος, καὶ πῆχυς καὶ ἡμίσους τὸ ὕψος.

11. Καὶ καταχρυσώσεις αὐτὴν χρυσίῳ καθαρῷ, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν χρυσώσεις αὐτήν, καὶ ποιήσεις αὐτῇ κυμάτια χρυσᾶ στρεπτὰ κύκλῳ.

12. Καὶ ἐλάσεις αὐτῇ τέσσαρας δακτυλίους χρυσοῦς, καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὰ τέσσαρα κλίτη, δύο δακτυλίους ἐπὶ τὸ κλίτος τὸ ἕν, καὶ δύο δακτυλίους ἐπὶ τὸ κλίτος τὸ δεύτερον.

13. Ποιήσεις δὲ ἀναφορεῖς ἐκ ξύλων ἀσήπτων, καὶ καταχρυσώσεις αὐτοὺς χρυσίῳ.

14. Καὶ εἰσάξεις τοὺς ἀναφορεῖς εἰς τοὺς δακτυλίους τοὺς ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς κιβωτοῦ, αἴρειν τὴν κιβωτὸν ἐν αὐτοῖς.

15. Ἐν τοῖς δακτυλίοις τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης ἔσονται οἱ ἀναφορεῖς ἀκίνητοι.

16. Καὶ ἐμβαλεῖς εἰς τὴν κιβωτὸν τὰ μαρτύρια, ἃ ἂν δῶ σοι.

17. Καὶ ποιήσεις ἱλαστήριον ἐπίθεμα χρυσίου καθαροῦ, δύο πή-

χεων

χεων καὶ ἡμίσους τὸ μῆκος, καὶ πήχεος καὶ ἡμίσους τὸ πλάτος.

3. Reg. 6. v. 28.

18. Καὶ ποιήσεις δύο Χερουβὶμ χρυσοῦ τορευτά, καὶ ἐπιθήσεις αὐτὰ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κλιτῶν τοῦ ἱλαστηρίου.

19. Ποιηθήσονται Χερουβὶμ εἷς ἐκ τοῦ κλίτους τούτου, καὶ Χερουβὶμ εἷς ἐκ τοῦ κλίτους τοῦ δευτέρου τοῦ ἱλαστηρίου. καὶ ποιήσεις τοὺς δύο Χερουβὶμ ἐπὶ τὰ δύο κλίτη.

20. Ἔσονται οἱ δύο Χερουβὶμ, ἐκτείνοντες τὰς πτέρυγας ἐπάνωθεν, συσκιάζοντες ταῖς πτέρυξιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἱλαστηρίου, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν εἰς ἄλληλα, εἰς τὸ ἱλαστήριον ἔσονται τὰ πρόσωπα τῶν Χερουβίμ.

21. Καὶ ἐπιθήσεις τὸ ἱλαστήριον ἐπὶ τὴν κιβωτὸν ἄνωθεν. καὶ εἰς κιβωτὸν ἐμβαλεῖς τὰ μαρτύρια, ἃ δώσω σοι.

22. Καὶ γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖθεν, καὶ λαλήσω σοι ἄνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου ἀναμέσον τῶν δύο Χερουβὶμ, τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου, καὶ κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντέλλωμαί σοι πρὸς τοὺς υἱοὺς Ισραήλ.

23. Καὶ ποιήσεις τράπεζαν ἐκ ξύλων ἀσήπτων, δύο πήχεων τὸ μῆκος, καὶ πήχεος τὸ εὖρος, καὶ πήχεος καὶ ἡμίσους τὸ ὕψος.

24. Καὶ καταχρυσώσεις αὐτὴν χρυσίῳ καθαρῷ. καὶ ποιήσεις αὐτῇ στρεπτὰ κυμάτια χρυσᾶ κύκλῳ.

25. Καὶ ποιήσεις αὐτῇ στεφάνην παλαιστοῦ κύκλῳ. καὶ ποιήσεις στρεπτὸν κυμάτιον κύκλῳ τῇ στεφάνῃ.

26. Καὶ ποιήσεις αὐτῇ τέσσαρας δακτυλίους χρυσοῦς. καὶ ἐπιθήσεις τοὺς τέσσαρας δακτυλίους ἐπὶ τὰ τέσσαρα μέρη τῶν ποδῶν αὐτῆς,

27. Ὑπὸ τὴν στεφάνην. καὶ ἔσονται οἱ δακτύλιοι εἰς θήκας τοῖς ἀναφορεῦσιν, ὥστε αἴρειν τὴν τράπεζαν.

Καὶ

mo, duos cubitos & dimidium tenebit longitudo ejus, & cubitum ac semissem latitudo.

18. *Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies, ex utraque parte oraculi.

19. Cherub unus sit in latere uno, & alter in altero.

20. Utrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas & operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiatorium, quo operienda est arca.

21. In qua pones testimonium, quod dabo tibi.

22. Inde præcipiam, & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erũt super arcam testimonii, cuncta quæ mandabo per te filiis Israel.

23. Facies & mensam de lignis Setim, habentem duos cubitos lõgitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitum, ac semissem.

24. Et inaurabis eam auro purissimo: faciesque illi labium aureum per circuitum,

25. Et ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis: & super illam, alteram coronam aureolam.

26. Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis ejusdem mensæ per singulos pedes.

27. Subter coronam erũt circuli aurei, ut mittantur vectes per eos, & possit mensa portari.

Ipsos

cubitorum & dimidii erit longitudo ejus, cubiti verò & dimidii latitudo ejus.

18. Facies etjam duos Cherubim [16] aureos: ductiles facies eos in duabus extremitatibus propitiatorii.

19. Facies autem Cherub unum in extremo hinc, & Cherub alterum in extremo inde: ex propitiatorio facietis Cherubim, [17] in duabus extremitatibus ejus.

20. [18] Expandent que Cherubim duas alas supernè, tegentes alis suis propitiatorium, & se mutuo aspicient: ad propitiatorium erunt facies Cherubim.

21. [19] Pones autem propitiatorium supernè, & [20] in arca pone testimonium quod dabo tibi.

22. [21] Conveniamque tecum illuc, & loquar tecum è propitiatorio inter duos Cherubim quod est super arcam testimonii, quæcunque præcipiam tibi [22] *dicenda* filiis Israel.

23. Facies præterea mensam è lignis Sittim: duorum cubitorum *erit* longitudo ejus, & cubiti *unius* latitudo ejus: cubiti verò & dimidii altitudo ejus.

24. Et teges eam auro puro: faciesq; ei coronam auream in circuitu.

25. Facies quoq; ei clausuram [23] latam quatuor digitos in circuitu: faciesque coronam auream clausuræ illi in circuitu.

26. Facies insuper ei quatuor annulos aureos, [24] quos pones in quatuor angulis, qui *sunt* in quatuor pedibus ejus.

27. E regione illius clausuræ erunt annuli, [25] per quos trajicientur vectes ad portandum mensam.

Fa-

golde/Drithalb ellen sol seine lenge sein/vnd anderhalb ellen seine breite.

18. Vnd solt zween Cherubim machen von tichtem gold/ zu beiden enden des gnadenstuels/

19. Das ein Cherub sey an diesem ende/der ander an dem andern ende/ vnd also zween Cherubim seien an des gnadenstuels enden.

20. Vnd die Cherubim sollen jre flügel ausbreiten oben vber her/ das sie mit jren flügeln den gnadenstuel bedecken/ vnd eins iglichen andlitz gegen dem andern stehe/Vnd jre andlitz sollen auff den gnadenstuel sehen.

21. Vnd solt den gnadenstuel oben auff die lade thun/ vnd in die lade das zeugnis legen/das ich dir geben werde.

22. Von dem ort wil ich dir zeugen vnd mit dir reden/ nemlich/von dem gnadenstuel zwischen den zween Cherubim / der auff der laden des zeugnis ist/alles was ich dir gebieten wil an die kinder Israel.

23. Du solt auch einen tisch machen von föernholtz/Zwo ellen sol seine lenge sein/ vnd ein ellen seine breite/ vnd anderthalb ellen seine höhe.

24. Vnd solt jn vberziehen mit feinem golde / vnd einen gülden krantz vmbher machen.

25. Vnd eine leisten vmbher/einer handbreit hoch/vnd einen gülden krantz vmb die leisten her.

26. Vnd solt vier gülden ringe dran machen/an die vier ort an seinen vier füssen.

27. Hart vnter der leisten sollen die ringe sein/das man stangen drein thu / vnd den tisch trage.

Vnd

16. auri, (sic infra) soliditatem (.i. solidos, vel ductiles) facies eos a. d. e. p. & fac Ch. u. ex extremitate h. & ch. unum ex extr. hinc.
17. Super d. e. e.
18. & erunt ch. extendẽtes d. a. s. t. in alis s. super prop. & facies eorum viri ad fratrem suum (.i. unius ad alterum. Ex 18 n. s)
19. & dabis.
20. ad arcam dabit. q. d. ad te.
21. & indicar (.i. vocabor) tibi (.i. ad te.) illuc (.i. ad locum indictum) & l. t. e. propitiatorio. Chald. Statuam ibi VERBUM meum tibi, & loquar tecum. Ex 23. v. 20. 114
22. ad fil. I.
23. palma circum.
24. & pones annulos super quatuor angulis.
25. in domos (.i. loca) vectibus.

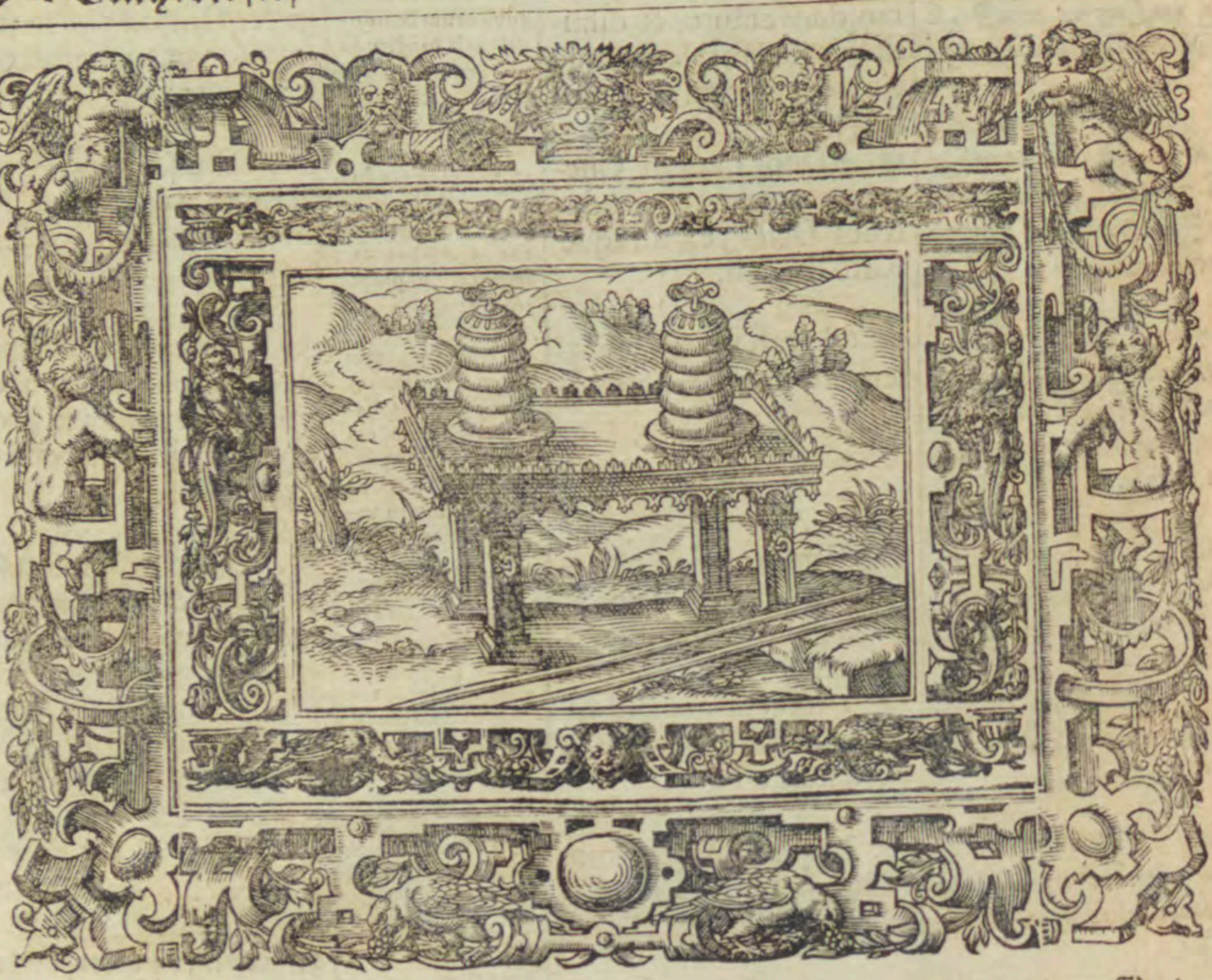

28. Vnd solt die stangen von foernholtz machen / vnd sie mit golde vberzihen/das der tisch damit getragen werde.

29. Du solt auch seine schüsseln/becher/kannen/schalen/aus feinem golde machen/ damit man aus vnd einschencke.

30. Vnd solt auff den tisch allezeit schawbrot legen für mir.

31. Du solt auch einen leuchter von feinem tichten golde machen / daran sol der schafft mit röhren/ schalen / kneuffen vnd blumen sein.

32. Sechs röhren sollen aus dem leuchter zun seiten ausgehen/ aus jglicher seiten drey röhren.

33. Ein jgliche röhre sol drey offen schalen/ kneuffe vnd blumen haben/ Das sollen sein

die

26. in illis.

27. quibus tegetur in eis (.i. in quibus, vel quib) aurum mund. facies ea.

28. aurum purum.

29. femur ejus.

30 poma ejus.

31. calami (.i. rami, vel brachia) egredientes. sc. erunt.

32. secundo.

33. amygdalati (sc. erūt. sic infr.) in cal. uno.

28. Faciesq; vectes illos è lignis Sittim, & operies eos auro, & feretur 26 illis mensa.

29. Facies etjam scutellas ejus, & cochlearia ejus, & opercula ejus, & crateres ejus, 27 quibus tegetur: ex auro mundo facies ea.

30. Et pones super mensam illam panem facierum coram me jugiter.

31. Facies item candelabrum 28 ex auro puro: ductile fiet candelabrum illud: 29 hastile ejus, & calamus ejus, scyphi ejus, 30 spherulæ ejus, & flores ejus ex ipso erunt.

32. Et sex 31 calami egredientur è lateribus ejus: tres calami candelabri ex latere ejus uno, & tres calami *alii* candelabri ex latere ejus 32 altero.

33. Tres calyces 33 in speciem nucis amygdalinę deformati *erunt* in calamo uno, sphęrula, & flos: & tres calyces in speciem nucis amygdalinæ deformati

in

28. Ipsos quoque vectes facies de lignis Setim, & circumdabis auro ad subvehendam mensam.

29. Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo.

30. Et pones super mensam panes propositionis in cōspectu meo semper.

31. Facies & candelabrum ductile de auro mūdissimo, hastile ejus, & calamos, scyphos & sphærulas, ac lilia ex ipso procedentia.

32. Sex calami egredientur de lateribus, tres ex uno latere, & tres ex altero.

33. Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos, sphærulæque simul, & lilia: & tres similiter scyphi instar nucis in calamo altero,

sphe-

28. Καὶ ποιήσεις τοὺς ἀναφορεῖς ἐκ ξύλων ἀσήπτων. καὶ καταχρυσώσεις αὐτοὺς χρυσίῳ καθαρῷ. καὶ ἀρθήσεται ἐν αὐτοῖς ἡ τράπεζα.

29. Καὶ ποιήσεις τὰ τρύβλια αὐτῆς, καὶ τὰς θυίσκας, καὶ τὰ σπόνδια, καὶ τοὺς κυάθους, ἐν οἷς σπείσεις ἐν αὐτοῖς, χρυσίου καθαροῦ ποιήσεις αὐτά.

30. Καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἄρτους ἐνώπιόν μου διαπαντός.

31. Καὶ ποιήσεις λυχνίαν, ἐκ χρυσίου καθαροῦ τορευτὴν ποιήσεις τὴν λυχνίαν. ὁ καυλὸς αὐτῆς, καὶ οἱ καλαμίσκοι, καὶ οἱ κρατῆρες, καὶ οἱ σφαιρωτῆρες, καὶ τὰ κρίνα ἐξ αὐτῆς ἔσται.

32. Ἓξ δὲ καλαμίσκοι ἐκπορευόμενοι ἐκ πλαγίων, τρεῖς καλαμίσκοι τῆς λυχνίας ἐκ τοῦ κλίτους αὐτῆς τοῦ ἑνός. καὶ τρεῖς καλαμίσκοι τῆς λυχνίας ἐκ τοῦ κλίτους τοῦ δευτέρου.

33. Καὶ τρεῖς κρατῆρες ἐκτετυπωμένοι καρυίσκους. ἐν τῷ ἑνὶ καλαμίσκῳ, σφαιρωτὴρ καὶ κρίνον. καὶ τρεῖς κρατῆρες ἐκτετυπωμένοι καρυίσκους ἐν τῷ ἑνὶ καλαμίσκῳ σφαιρωτὴρ καὶ κρίνον.

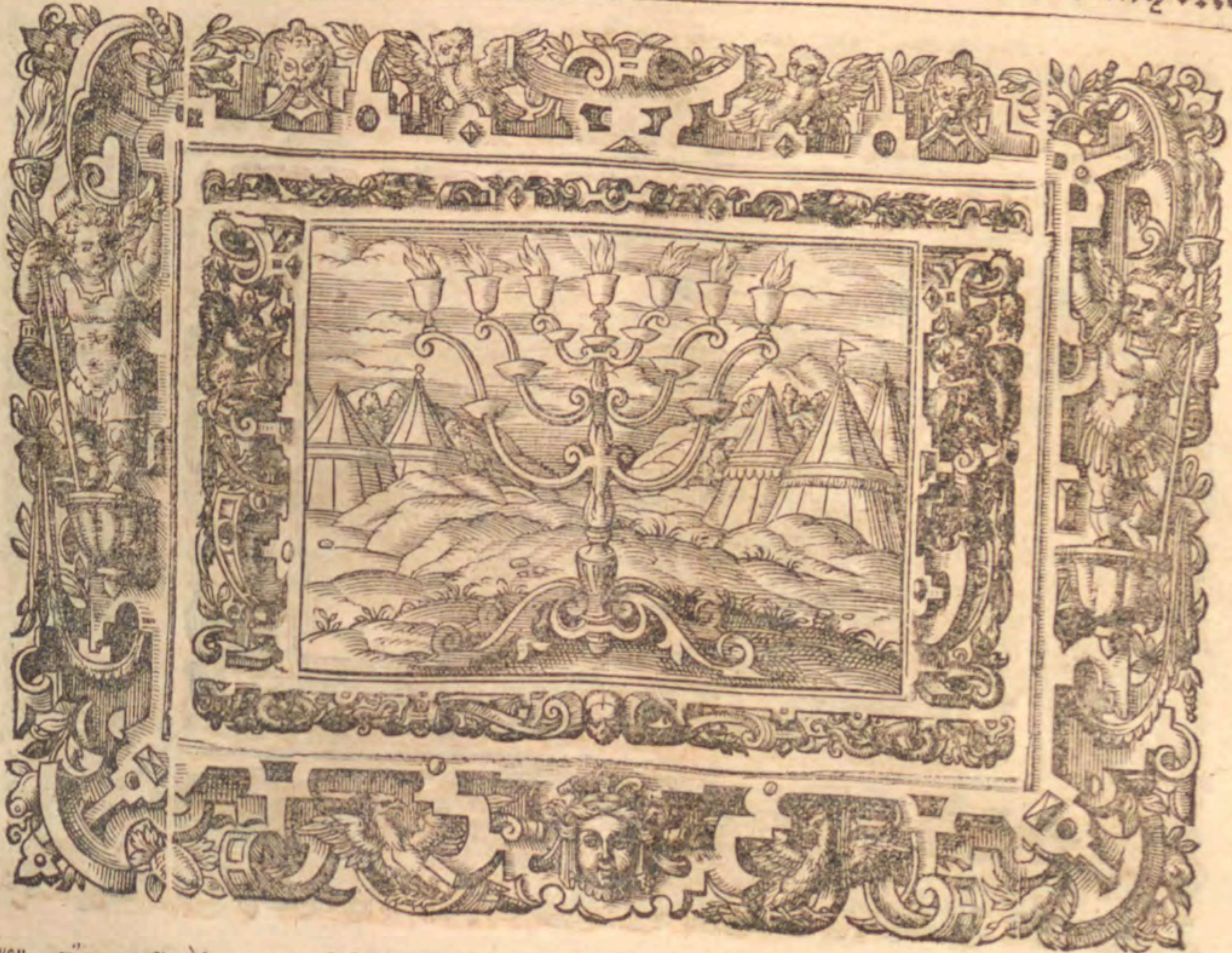

κρίνον. οὕτω τοῖς ἓξ καλαμίσκοις τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τῆς λυχνίας.

34. Καὶ ἐν τῇ λυχνίᾳ τέσσαρες κρατῆρες ἐκτετυπωμένοι καρυΐσκους. ἐν τῷ ἑνὶ καλαμίσκῳ οἱ σφαιρωτῆρες, καὶ τὰ κρίνα αὐτῆς.

35. Ὡς σφαιρωτὴρ ὑπὸ τοὺς δύο καλαμίσκους ἐξ αὐτῆς. καὶ σφαιρωτὴρ ὑπὸ τοὺς δύο καλαμίσκους ἐξ αὐτῆς, οὕτω τοῖς ἓξ καλαμίσκοις τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τῆς λυχνίας.

36. Καὶ οἱ καλαμίσκοι καὶ οἱ σφαιρωτῆρες ἐξ αὐτῆς ἔστωσαν ὅλοι τορευτοὶ ἐξ ἑνὸς χρυσίου καθαροῦ.

37. Καὶ ποιήσεις τοὺς λύχνους αὐτῆς ἑπτά. καὶ ἐπιθήσεις τοὺς λύχνους αὐτῆς, καὶ φανοῦσιν ἐκ τοῦ ἑνὸς προσώπου αὐτῆς.

38. Καὶ τὸν ἐπαρυστῆρα αὐτῆς, καὶ τὰ ὑποθέματα αὐτῆς ἐκ χρυσίου καθαροῦ.

39. Τάλαντον χρυσίου καθαροῦ ποιήσεις πάντα τὰ σκεύη ταῦτα.

*Act. 7. v. 44. Heb. 8. v. 5.

40. Ὅρα, ποιήσεις κατὰ τὸν τύπον τὸν δεδειγμένον σοι ἐν τῷ ὄρει.

---

sphærulæque simul & lilia. hoc erit opus sex calamorum, qui producendi sunt de hastili.

34. In ipso autem candelabro erunt quatuor scyphi in nucis modū, sphærulæque per singulos, & lilia.

35. Sphærulæ sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt procedentes de hastili uno.

36. Et sphærulæ igitur & calami ex ipso erunt, universa ductilia de auro purissimo.

37. Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, ut luceant ex adverso.

38. Emunctoria quoque, & ubi quæ emuncta sunt extinguantur, fiant auro purissimo.

39. Omne pondus candelabri cum universis vasis suis habebit talentum auri purissimi.

40. *Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte mōstratum est.

---

in calamo 34 altero. sphærula, & flos: sic de sex calamis egredientibus é candelabro.

34. Et in candelabro *erunt* quatuor calyces in speciem nucis amygdalinæ deformati, spherulæ ejus, & flores ejus.

35 *Erit*q; sphærula sub duobus calamis ex ipso, sphærula 35 item sub duobus calamis ex ipso, & sphærula sub duobus calamis ex ipso: *sic* sex calamis egredientibus é candelabro.

36. Spherulæ eorum & calami eorum ex ipso erunt: totum ipsum ductile unum, *ex* auro puro.

37. Facies quoq; lucernas ejus septem, 36 quas collocabis in sublimi, ut luceant ad latus faciei ejus.

38. Et forcipes ipsius, & receptacula ejus *ex* auro puro.

39. Talento auri puri, faciet illud, *&* omnia vasa ista.

40. Vide autem 37 ut facias juxta similitudinem suam, quæ tibi ostensa est in monte.

---

die sechs röhren aus dem leuchter. 34. uno.

34. Aber der schafft am leuchter/ sol vier offen schalen mit kneuffen vnd blumen haben.

35. Vnd ja ein knauff vnter zwo röhren/ welcher sechs aus dem leuchter gehen. 35. *& Gen. 1. n. 2.*

36. Denn beide jre kneuffe vnd röhren/ sollen aus jm gehen / alles ein ticht lauter gold. 36. *& ascendere facies lucernas ejus, & lucere facies ad transitum faciei earum ejus .i. ultra citraq; se, vel ab omni parte ejus.*

37. Vnd solt sieben lampen machen oben auff / das sie gegenander leuchten. 37. *& fac in similitudinem eorum, quam tu videre factus (es) in monte.*

38. Vnd liechtschneutzen/ vnd leschnepffe von feinem golde.

39. Aus einem centner feines golds soltu das machen/ mit allem diesem geret. 155.

40. Vnd sihe zu/ das du es machest nach jrem bilde/ das du auff dem berge gesehē hast.

Cap. 26.

Das XXVI. Cap.

Die wonung soltu machen von zehen teppichen/von weisser gezwirnter seiden / von geler seiden/von scharlacken vnd rosinrot/Cherubim soltu daran machen künstlich.

2. Die lenge eines teppichs sol acht vnd zwantzig ellen sein/die breite vier ellen / vnd sollen alle zehen gleich sein.

3. Vnd sollen ja fünff zusamen gefüget sein / eine an die andern.

4. Vnd solt schleufflin machen von geler seiden an jglichs teppichs orten/da sie sollen zusamen gefügt sein/ das ja zween vnd zween an jren orten zusamen geheft werden.

5. Funfftzig schleufflin an

1. decem cortinas, byssum r. h. & p. 2. cogitantis (.i. artificis ingeniosi & industrii) facies ea. 3. in cubito (.i. ratione cubiti) & lat. quat. in cubito cortina unius. ✝ 8. 4. fœmina ad sororem suam. ut, vir ad fratrem s. Ex. 16. n. 5. sic deinceps. 5. hyacinthi super labium c. u. ab extremo.

CAP. XXVI.

Tabernaculũ vero facies [1] é decem cortinis é bysso retorta, & hyacintho & purpura, & vermiculo cocci: Cherubim opere [2] phrygionico facies.

2. Longitudo cortinæ unius *erit* octo & viginti [3] cubitorum: & latitudo cortinæ unius: quatuor cubitorum: mensura una *erit* omnibus cortinis. [+]

3. Quinq; cortinæ erunt conjunctæ [4] altera cum altera, & quinq; *aliæ* cortinæ conjunctæ altera cum altera.

4. Facies quoq; laqueolos [5] hyacinthinos in ora cortinæ unius in extremo in conjunctione: & sic facies in ora cortinæ extremæ, in conjunctione secunda.

5. Quinquaginta laqueolos facies in cortina una, & quinquaginta laqueolos

CAP. XXVI.

Tabernaculum vero ita facies, Decem cortinas de bysso retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoq; bis tincto, variatas opere plumario facies.

2. Longitudo cortinæ unius habebit viginti octo cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit. unius mensuræ fient universa tentoria.

3. Quinque cortinæ sibi jungentur mutuo, & aliæ quinque nexu simili cohærebunt.

4. Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari.

5. Quinquagenas ansulas cortina habebit in utraq; parte, ita insertas, ut ansa

Κεφαλ. ϛ΄.

Καὶ τὴν σκηνὴν ποιήσεις, δέκα αὐλαίας ἐκ βύσσου κεκλωσμένης, καὶ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου Χερουβίμ. ἐργασίᾳ ὑφάντου ποιήσεις αὐτάς.

2. Μῆκος τῆς αὐλαίας τῆς μιᾶς ὀκτὼ καὶ εἴκοσι πηχῶν, καὶ εὖρος τεσσάρων πήχεων ἡ αὐλαία ἡ μία ἔσται. μέτρον τὸ αὐτὸ ἔσται πάσαις ταῖς αὐλαίαις. πέντε δὲ αὐλαῖαι ἔσονται ἐξ ἀλλήλων συνεχόμεναι ἡ ἑτέρα ἐκ τῆς ἑτέρας.

3. Καὶ πέντε αὐλαῖαι ἔσονται ἐξ ἀλλήλων συνεχόμεναι, ἡ ἑτέρα ἐκ τῆς ἑτέρας.

4. Καὶ ποιήσεις ἀγκύλας ὑακινθίνας ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς αὐλαίας τῆς μιᾶς, ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους εἰς τὴν συμβολήν. καὶ οὕτω ποιήσεις ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς αὐλαίας τῆς ἐξωτέρας πρὸς τῇ συμβολῇ τῇ δευτέρᾳ.

5. Πεντήκοντα δὲ ἀγκύλας ποιήσεις τῇ αὐλαίᾳ τῇ μιᾷ, καὶ πεντήκοντα ἀγκύλας ποιήσεις ἐκ τοῦ

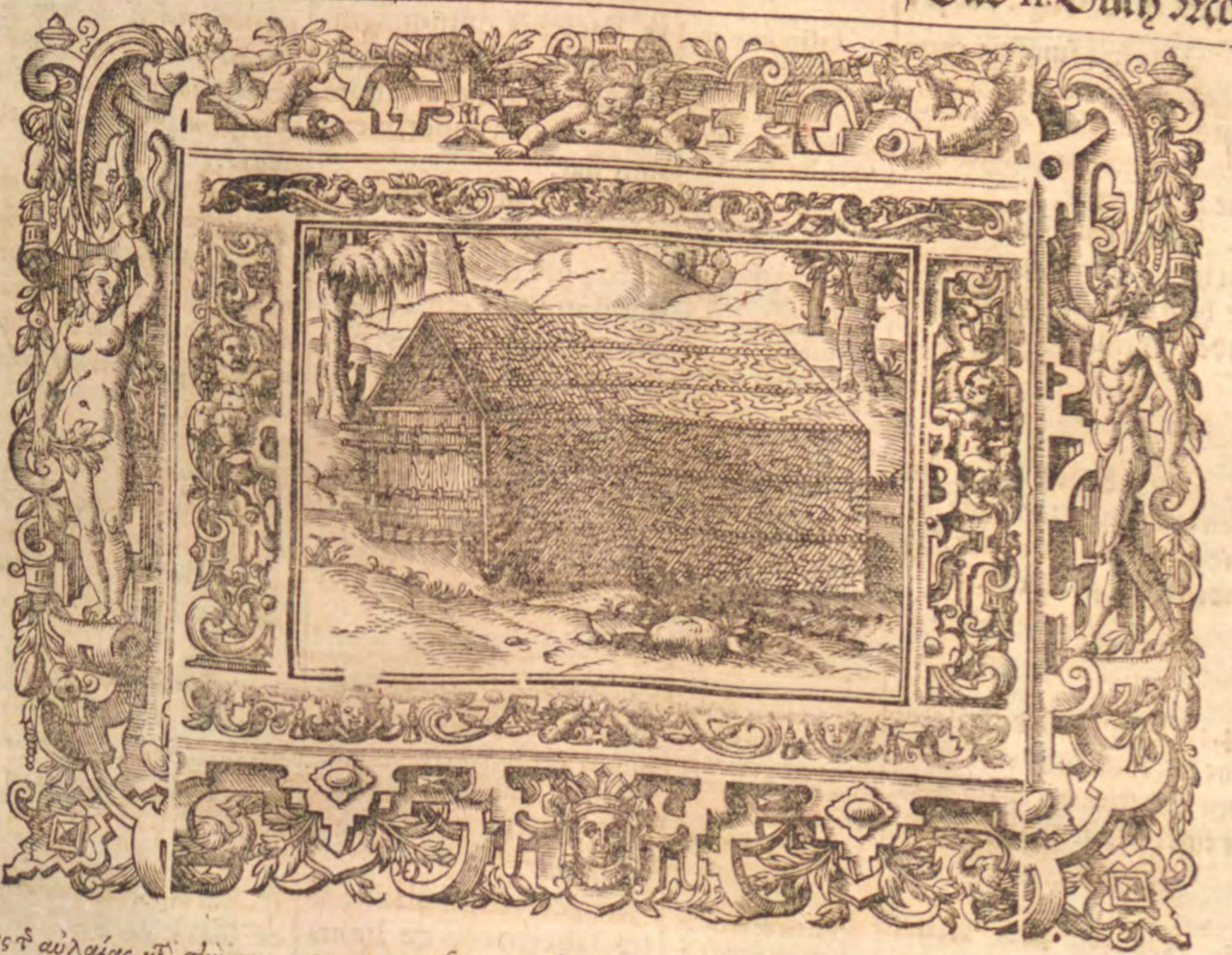

μέρους τῆς αὐλαίας κατὰ τὴν συμβολὴν τῆς δευτέρας, ἀντιπρόσωποι ἀντιπίπτουσαι εἰς ἀλλήλας ἑκάστῃ.

6. Ποιήσεις κρίκους πεντήκοντα χρυσοῦς. καὶ συνάψεις τὰς αὐλαίας ἑτέραν τῇ ἑτέρᾳ τοῖς κρίκοις. καὶ ἔσται ἡ σκηνὴ μία.

7. Καὶ ποιήσεις δέῤῥεις τριχίνας σκέπην ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἕνδεκα δέῤῥεις ποιήσεις αὐτάς.

8. Τὸ μῆκος τῆς δέῤῥεως τῆς μιᾶς ἔσται τριάκοντα πήχεων, καὶ τεσσάρων πήχεων τὸ εὖρος τῆς δέῤῥεως τῆς μιᾶς, μέτρον τὸ αὐτὸ ἔσται ταῖς ἕνδεκα δέῤῥεσι.

9. Καὶ συνάψεις τὰς πέντε δέῤῥεις ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ τὰς ἓξ δέῤῥεις ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ ἐπιδιπλώσεις τὴν δέῤῥιν τὴν ἕκτην κατὰ πρόσωπον τῆς σκηνῆς.

10. Καὶ ποιήσεις ἀγκύλας πεντήκοντα ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς δέῤῥεως τῆς μιᾶς, τῆς ἀναμέσον κατὰ τὴν συμβολήν. καὶ πεντήκοντα ἀγκύλας ποιήσεις ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς δέῤῥεως τῆς συναπτούσης τῆς δευτέρας.

contra ansam veniat, & altera alteri possit adaptari.

6. Facies & quinquaginta circulos aureos, quibus cortinarum vela jungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat.

7. Facies & saga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi.

8. Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos, & latitudo, quatuor: æqua erit mensura sagorum omnium.

9. E quibus quinque junges seorsum, & sex sibi mutuò copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices.

10. Facies & quinquaginta ansas in ora sagi unius, ut conjungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, ut cum altero copuletur.

facies in extremo cortinæ, quæ *est* in conjunctione secunda: [6] oppositi *erunt* laqueoli alter alteri.

6. Facies item quinquaginta uncinos aureos, & *ita* conjunges cortinas alteram cum altera per uncinos: [7] atq; *ita* fiet tabernaculum unum.

7. Facies insuper cortinas [8] è pilis caprarum in tentorium super tabernaculū: undecim cortinas facies eas.

8. Longitudo cortinæ unius, triginta cubitorum: & latitudo cortinę unius, quatuor cubitorum: mensura una *erit* undecim cortinis.

9. Et conjunges quinq; cortinas seorsum, & sex cortinas seorsum, & conduplicabis cortinam sextam è regione faciei tentorii.

10. Facies autem quinquaginta laqueolos [9] in ora cortinæ unius in extremo in conjunctione, & quinquaginta laqueolos in ora cortinæ conjunctionis secundæ.

iglichem teppich/das einer den andern zusamen fasse.

6. Vnd solt funfftzig güldene hefftte machen/ damit man die teppich zusamen hefftte/ einen an den andern/ auff das es eine wonung werde.

7. Du solt auch eine decke aus zigenhar machen/ zur hütten vber die wonunge / von eilff teppichen.

8. Die lenge eins teppichs sol dreissig ellen sein / die breite aber vier ellen / vnd sollen alle eilffe gleich gros sein.

9. Fünffe soltu an einander fügen/ vnd sechse auch aneinander/ das du den sechsten teppich zwifeltig machst forn an der hütten.

10. Vnd solt an einem iglichen teppich funfftzig schleufflin machen an iren orten/ das sie an einander bey den enden gefüget werden.

6. *Suscipientes (sc. erūt) ansulæ mulier (.i. quæque) ad sor. s. n. 4. sic infra*

7. *& erit habitaculum u.*

8. *caprarum.*

9. *super labio. e. u. extrema.*

10. *æris qu. & induces.*

11. *abundans.*

12. *Super posteriora t.*

156. 13. *in redundante.*

14. *erit superfluum.*

15. *ad tegendum illud.*

16. *asseres.*

17 *cubiti.*

18. *duæ manus (.i. cardines, vel clavi, .i. denticuli) insculptæ (vel, scalari forma compositæ sc. erunt) mulier ad sororem s.n. 4.*

19. *vig. (.i. duas decades) asseris (tabulæ. Ex 26. n. 9. Sic infra) ad angulum meridiei.*

20 *argenti. Sic infra.*

21 *manibus. n. 18.*

22. *una duabus manib. e.*

& costæ habitaculi secunda, ad angulum aqu.

23. *una.*

24. *& ad femora habitaculi ad mare: Ex. 10. n.*

25. *Sic.*

v 27.

11. Vnd solt funfftzig eherne hefften machen/ vnd die hefften in die schleufflin thun/ das die hutte zusamen gefüget/ vnd eine hütte werde.

12. Aber das vberlenge an den teppichen der hütten/ soltu die helfft lassen vberhangen an der hütten.

13. Auff beiden seiten eine ellen lang/ Das das vbrige sey an der hütten seiten/ vnd auff beiden seiten sie bedecke.

14. Vber diese decke soltu eine decke machen/ von rötlichen widerfellen/ dazu vber sie eine decke von dachsfellen.

15. Du solt auch bretter machen zu der wonung von föernholtz/ die stehen sollen.

16. Zehen ellen lang sol ein bret sein/ vnd anderthalb ellen breit.

17. Zween zapffen sol ein bret haben / das eins an das ander möge gesetzt werden. Also soltu alle breter der wonunge machen.

18. Zwentzig sollen jr stehen gegen dem mittag.

19. Die sollen viertzig silbern füsse vnten haben / ja zween füsse vnter iglichem bret an seine zween zapffen.

20. Also auff der andern seiten/ gegen mitternacht / sollen auch zwentzig bret stehen.

21. Vnd viertzig silbern füsse/ ja zween füsse vnter iglichem bret.

22. Aber hinden an der wonung/ gegen dem abend / soltu sechs bret machen.

Dazu

11. Facies item uncinos 10 æreos quinquaginta, quos induces in laqueolos, & conjunges tentorium, & erit unum.

12. Superfluitas autem, 11 quæ redundat in cortinis tentorii, *nempe* dimidium cortinæ redundantis, superfluet 12 tergo tabernaculi.

13. Cubitusq; hinc & cubitus illinc, 13 qui redundat in longitudine cortinarum tentorii, 14 redundabit super latera tabernacul. hinc & inde, 15 ut tegat illud.

14. Facies etjam operimentum tentorio *e* pellibus arietum rubefactis: operimentum item *e* pellibus taxorum supernè.

15. Facies & 16 tabulas tabernaculo *e* lignis Sittim stantes.

16. Decem cubitorum longitudo tabulæ: cubiti veró & dimidii 17 latitudo tabulæ unius.

17. 18 Duo cardines *erunt* tabulæ uni, instar graduum scala dispositi, alter e regione alterius: sic facies omnibus tabulis tabernaculi.

18. Facies autem tabulas tabernaculo 19 viginti tabulas ad latus meridianum ad austrum.

19. Et quadraginta bases 20 argenteas facies sub viginti tabulis, duas bases sub una tabula, *pro* duobus 21 cardinibus ejus: & duas bases sub tabula 22 altera *pro* duobus cardinibus ejus.

20. In latere veró tabernacul secũdo ad plagam aquilonis, viginti tabulas.

21. Et quadraginta bases earum argenteas, duas bases sub tabula una, & duas bases sub tabula 23 altera.

22. 24 Porró in latere tabernaculi ad occidentem, facies sex tabulas.

Et

11. Facies & quinquaginta fibulas æneas quibus jungantur ansæ, ut unum ex omnibus operimentum fiat.

12. Quod autem superfuerit in sagis quæ parantur tecto, id est unum sagum quod amplius est, ex medietate ejus operies posteriora tabernaculi.

13. Et cubitus ex una parte pendebit, & alter ex altera qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens.

14. Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis: & super hoc rursum aliud operimentum de janthinis pellibus.

15. Facies & tabulas stantes tabernaculi de lignis Setim,

16. Quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine singulos ac semissem.

17. In lateribus tabulæ, duæ incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur: atque in hunc modum cunctæ tabulæ parabuntur.

18. Quarum viginti erunt in latere meridiano quod vergit ad austrum.

19. Quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binæ bases singulis tabulis per duos angulos subjiciantur.

20. In latere quoque secundo tabernaculi, quod vergit ad aquilonem, viginti tabulæ erunt,

21. Quadraginta habentes bases argenteas, binæ bases singulis tabulis supponentur.

22. Ad occidentalem vero plagam tabernaculi facies sex tabulas,

Et

11. Καὶ ποιήσεις κρίκους χαλκοῦς πεντήκοντα· καὶ συνάψεις τοὺς κρίκους ἐκ τῶν ἀγκύλων, καὶ συνάψεις τὰς δέρρεις, καὶ ἔσται ἕν.

12. Καὶ ὑποθήσεις τὸ πλεονάζον ἐν ταῖς δέρρεσι τῆς σκηνῆς· τὸ ἥμισυ τῆς δέρρεως τὸ ὑπολειπόμενον ὑποκαλύψεις τὸ πλεονάζον τῶν δέρρεων τῆς σκηνῆς· ἐπικαλύψεις ὀπίσω τῆς σκηνῆς.

13. Πῆχυν ἐκ τούτου, καὶ πῆχυν ἐκ τούτου, τοῦ ἐκ ὑπερέχοντος τῶν δέρρεων ἐκ τοῦ μήκους τῶν δέρρεων τῆς σκηνῆς. καὶ ἔσται συγκαλύπτων ἐπὶ τὰ πλάγια τῆς σκηνῆς ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἵνα καλύπτῃ.

14. Καὶ ποιήσεις κατακάλυμμα τῆς σκηνῆς δέρματα κριῶν ἠρυθροδανωμένα, καὶ ἐπικαλύμματα δέρματα ὑακίνθινα ἐπάνωθεν.

15. Καὶ ποιήσεις στύλους τῆς σκηνῆς ἐκ ξύλων ἀσήπτων.

16. Δέκα πηχέων ποιήσεις τὸν στῦλον τὸν ἕνα, καὶ πήχεως ἑνὸς καὶ ἡμίσους τὸ πλάτος τοῦ στύλου τοῦ ἑνός.

17. Δύο ἀγκωνίσκους τῷ στύλῳ τῷ ἑνὶ, ἀντιπίπτοντας ἕτερον τῷ ἑτέρῳ. οὕτω ποιήσεις πᾶσι τοῖς στύλοις τῆς σκηνῆς.

18. Καὶ ποιήσεις τοὺς στύλους τῆς σκηνῆς εἴκοσι στύλους ἐκ τοῦ κλίτους τοῦ πρὸς νότον.

19. Καὶ τεσσαράκοντα βάσεις ἀργυρᾶς ποιήσεις τοῖς εἴκοσι στύλοις. δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνὶ εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνὶ εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη αὐτοῦ.

20. Καὶ τὸ κλίτος τὸ δεύτερον πρὸς Βορρᾶν, εἴκοσι στύλους·

21. Καὶ τεσσαράκοντα βάσεις αὐτῶν ἀργυρᾶς· δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνὶ εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνὶ εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη αὐτοῦ.

22. Καὶ ἐκ τῶν ὀπίσω τῆς σκηνῆς κατὰ τὸ μέρος τὸ πρὸς θάλασσαν ποιήσεις ἓξ στύλους.

Καὶ

23. Καὶ δύο στύλους ποιήσεις ἐπὶ τῶν γωνιῶν τῆς σκηνῆς ἐκ τῶν ὀπισθίων.

24. Καὶ ἔσονται ἐξ ἴσου κάτωθεν. κατὰ τὸ αὐτὸ ἔσονται ἴσοι ἐκ τῶν κεφαλῶν εἰς σύμβλησιν μίαν. οὕτω ποιήσεις ἀμφοτέραις ταῖς γωνίαις ταῖς δυσίν· ἴσαι ἔστωσαν.

25. Καὶ ἔσονται ὀκτὼ στῦλοι· καὶ βάσεις αὐτῶν ἀργυραῖ δεκαέξ. καὶ δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνὶ, καὶ δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνὶ, καὶ δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνὶ εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη αὐτοῦ.

26. Καὶ ποιήσεις μοχλοὺς ἐκ ξύλων ἀσήπτων πέντε τοῖς στύλοις ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους τῆς σκηνῆς.

27. Καὶ πέντε μοχλοὺς τοῖς στύλοις τῷ κλίτει τῆς σκηνῆς τῷ δευτέρῳ, καὶ πέντε μοχλοὺς τοῖς στύλοις τῷ ὀπισθίῳ κλίτει τῆς σκηνῆς τὸ πρὸς θάλασσαν.

28. Καὶ ὁ μοχλὸς ὁ μέσος ἀναμέσον τῶν στύλων διικνείσθω ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κλίτους εἰς τὸ ἕτερον κλίτος.

29. Καὶ τοὺς στύλους καταχρυσώσεις χρυσίῳ. καὶ τοὺς δακτυλίους ποιήσεις χρυσοῦς, εἰς οὓς εἰσάξεις τοὺς μοχλούς. καὶ καταχρυσώσεις τοὺς μοχλοὺς χρυσίῳ.

*Sup. 25. v. 9. 30. Καὶ ἀναστήσεις τὴν σκηνὴν κατὰ τὸ εἶδος τὸ δεδειγμένον σοι ἐν τῷ ὄρει.

31. Καὶ ποιήσεις καταπέτασμα ἐξ ὑακίνθου καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου, καὶ βύσσου νενησμένης. ἔργον ὑφαντὸν ποιήσεις αὐτὸ Χερουβίμ.

32. Καὶ ἐπιθήσεις αὐτὸ ἐπὶ τεσσάρων στύλων ἀσήπτων κεχρυσωμένων χρυσίῳ. καὶ αἱ κεφαλίδες αὐτῶν χρυσαῖ. καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν τέσσαρες ἀργυραῖ.

33. Καὶ θήσεις τὸ καταπέτασμα ἐπὶ τοὺς στύλους. καὶ εἰσοίσεις ἐκεῖ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου. καὶ διοριεῖ τὸ καταπέ-

23. Et rursum alias duas quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi.

24. Eruntque conjunctæ à deorsum usque sursum, & una omnes compago retinebit. Duabus quoq; tabulis, quę in angulis ponendæ sunt, similis junctura servabitur.

25. Et erunt simul tabulæ octo, bases earum argenteæ sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis.

26. Facies & vectes de lignis Setim quinque, ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi.

27. Et quinque alios in altero, & ejusdem numeri ad occidentalem plagam.

28. Qui mittentur per medias tabulas à summo usque ad summum.

29. Ipsas quoque tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, per quos vectes tabulata contineant; quos operies laminis aureis.

30. Et eriges tabernaculum juxta exemplar quod tibi * in monte monstratum est.

31. Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso tetorta, opere plumario & pulchra varietate contextum:

32. Quod appendes ante quatuor columnas de lignis Setim, quę ipsę quidem deauratæ erunt, & habebunt capita aurea, sed bases argenteas.

33. Inseretur autem velum per circulos, intra quod pones arcam testimonii, quo & Sanctuari-

23. Et duas tabulas facies angulis tabernaculi 25 in latere *occidentali:*

24. Quę erunt *quasi* gemellæ infernè, simul erunt *quasi* gemellæ in fastigio ejus in circulum unum: sic erit de duabus illis: in duobus angulis erunt.

25. Erunt igitur octo tabulæ, & bases earum argenteæ, sexdecim bases: duę bases *erunt* sub tabula una, & duæ bases sub tabula altera.

26. Facies etjam vectes e lignis Sittim, quinq, tabulis *pro* latere tabernaculi uno:

27. Et quinq; vectes tabulis *pro* 26 latere tabernaculi altero; & quinq; vectes tabulis *pro* latere tabernaculi, pro latere *inquam* vergente ad occidentem.

28. Vectis autem medius per medium tabularum 27 transibit ab extremo † ad extremum.

29. Tabulas verò teges auro, atq; annulos earum facies *ex* auro 28 per quos trajicientur vectes, cooperiesq; vectes ipsos auro.

30. Et *ita* eriges tabernaculum secundum 29 dispositionem ejus, quæ tibi ostensa est in monte.

31. Facies & velum *ex* hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & bysso retorta: opere 30 phrygionico facies illud *cum figuris* Cherubim.

32. Et pones illud super quatuor columnas Sittim obductas auro (uncini earum 31 aurei) super quatuor bases argenteas.

33. Ponesq; velum sub uncinis, & introduces illuc 32 intra velum arcam testimonii: dividetq; velum illud vobis

23. Dazu zwey bret hinden an die zwo ecken der wonung.

24. Das ein iglichs der beider sich mit seinem ortbret von vnten auff geselle / vnd oben am heupt gleich zusamen kome / mit einem klammer.

25. Das acht breter seien mit jren silbern füssen / der sechzehen sein / ja zween vnter einem bret.

26. Vnd solt rigel machen von föernholtz / fünffe zu den breten auff einer seiten der wonunge.

27. Vnd fünffe zu den breten auff der ander seiten der wonung / vnd fünff zu den breten hinden an der wonunge gegen dem abend.

28. Vnd solt die rigel mitten an den breten durch hin stossen / vnd alles zusamen fassen / von einem ort zu dem andern.

29. Vnd solt die bret mit golde vberzihen / vnd jre rincken von gold machen / das man die riegel drein thu.

30. Vnd die riegel soltu mit gold vberzihen. Vnd also soltu denn die wonung auffrichten / nach der weise wie du gesehen hast auff dem berge.

31. Vnd solt einen fürhang machen von geler seiden / scharlacken vnd rosinrot / vnd gezwirnter weisser seiden / vnd solt Cherubim dran machen künstlich.

32. Vnd solt jn hengen an vier seulen von föernholtz / die mit gold vberzogen sind / vnd güldene kneuffe / vnd vier silberne füsse haben.

33. Vnd solt den fürhang mit hefften anhefften / vnd die lade des zeugnis inwendig des fürhangs setzen / das er euch ein vnterscheid sey zwischen dem

25. *in duobus semoribus (,i. in altero duorum laterum. Dualis pro sing. enallage. Sic v. 27.) & erunt geminata de infra; & erunt gem. super capite e. ad annulū unum.*

26. *costa habitaculi secunda n. 22.*

27. *fugiens sc. erit.* 157.

28. *domos vectibus. Ex. 25. n. 25.*

29. *judicium .e. quod factus es videre in m.*

30. *cogitantis. n. 2.*

31. *aurum (.i. toti ex auro. v. 37.) s. q. b. argenti & dabis.*

32. *a demo veli.*

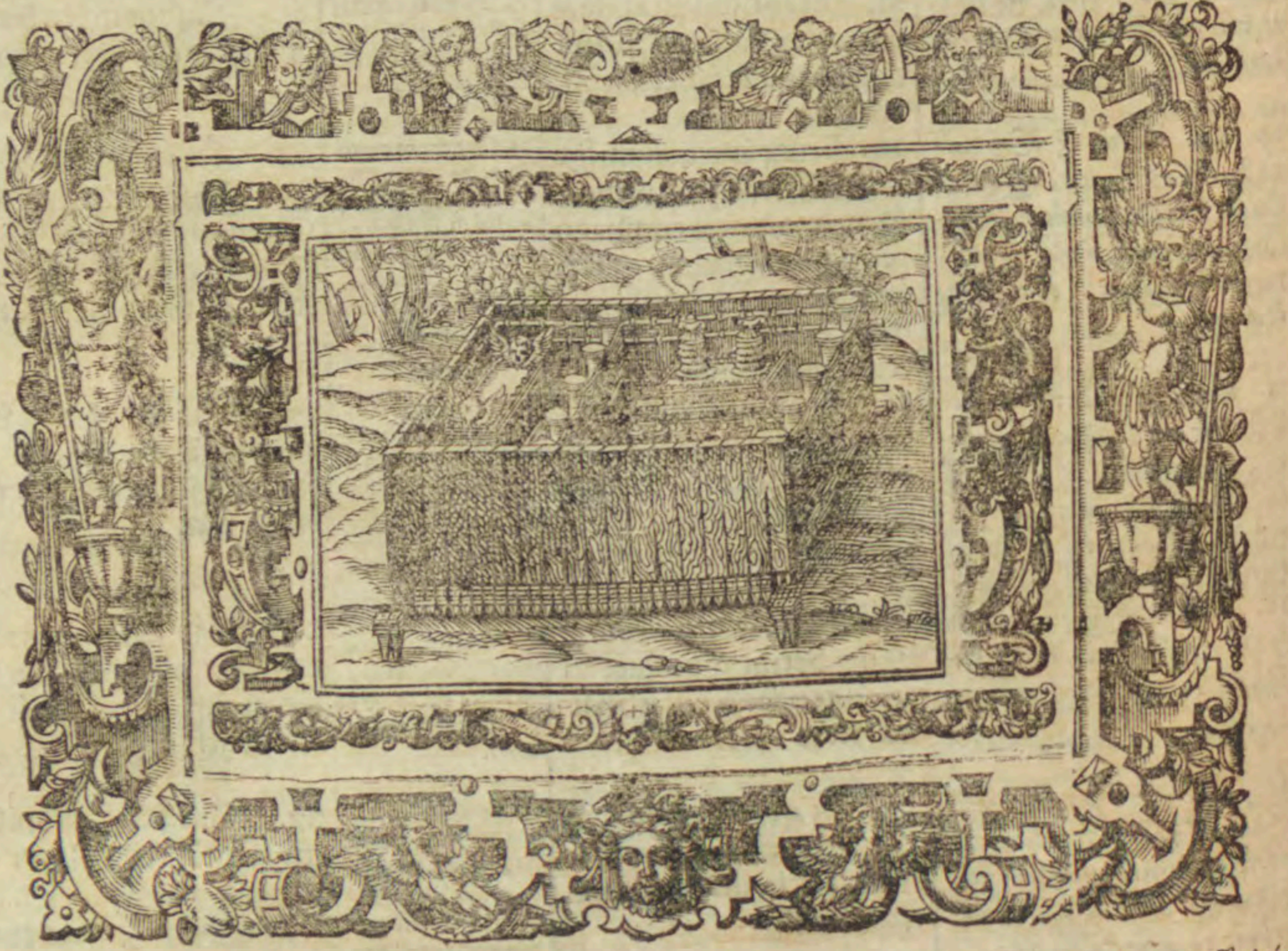

heiligen vnd dem Allerheilig-
sten.

33. & po-nes.

34. Vnd solt den gnaden-
stuel thun auff die lade des
zeugnis in dem Allerheilig-
sten.

35. Den tisch aber setze auß-
ser dem fürhang / vnd den
leuchter gegen dem tisch vber/
zu mittag werts der wonunge/
das der tisch stehe gegen mit-
ternacht.

34. super costam t. a. m. & m. dabis super costam a.

35. operimentum

36. Vnd solt ein tuch ma-
chen in die thür der hütten/
gewirckt von geler seiden / ro-
sinrot/ scharlacken/ vnd ge-
zwirnter weisser seiden.

36. & facies velo q. c. S. & teges eas

37. arie.

37. Vnd solt demselben
tuch fünff seulen machen von
föernholtz / mit gold vberzo-
gen/mit gülden kneuffen/vnd
solt jnen fünff ehrnen füsse
giessen.

Cap. 27.

Das XXVII. Cap.

VNd solt einen altar
machen von föern-
holtz / fünff ellen lang
vnd

---

inter Sanctum, &
Sanctum sancto-
rum.

34. 33 Pones insuper
propitiatorium su-
per arcam testimo-
nii in sancto sancto-
rum.

35. Pones quoq;
mensam illam extra
velum, & candela-
brum è regione mé-
sæ 34 in latere ta-
bernaculi ad meri-
diem, & mensam
pones *in* latere a-
quilonis.

36. Et facies 35 ve-
lum ad ostium ta-
bernaculi *ex* hya-
cintho, & purpura,
& vermiculo cocci,
& bysso retorta o-
pere acupictoris.

37. 36 Velo autem fa-
cies quinq; colum-
nas *ex* Sittim, quas
teges auro, & unci-
ni earum aurei: fun-
desq; eis quinq; ba-
ses 37 æreas.

CAP. XXVII.

FAcies & alta-
re e lignis Sit-
tim: quinq;
cubitorum *erit* lon-
gi-

---

um, & Sanctuarii sanctua-
ria dividentur.

34. Pones & propitiato-
rium super arcam testi-
monii in Sancta sancto-
rum.

35. Mensamque extra ve-
lum: & contra mensam
candelabrum in latere ta-
bernaculi meridiano:
mensa enim stabit in par-
te aquilonis.

36. Facies & tentorium
in introitu tabernaculi de
hyacintho, & purpura,
coccoque bis tincto, &
bysso retorta, opere plu-
marii.

37. Et quinque colum-
nas deaurabis lignorum
Setim, ante quas ducetur
tentorium, quarum erunt
capita aurea, & bases æ-
neæ.

CAP. XXVII.

FAcies & * altare
de lignis Setim,
quod habebit
quin-

τασμα ὑμῖν ἀναμέσον τοῦ ἁγίου
καὶ ἀναμέσον τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων.

34. Καὶ κατακαλύψεις τῷ κα-
ταπετάσματι τὴν κιβωτὸν τοῦ
μαρτυρίου ἐν τῷ ἁγίῳ τῶν ἁ-
γίων.

35. Καὶ θήσεις τὴν τράπεζαν
ἔξωθεν τοῦ καταπετάσματος,
καὶ τὴν λυχνίαν ἀπέναντι τῆς
τραπέζης ἐπὶ μέρους τῆς σκηνῆς
τὸ πρὸς νότον. καὶ τὴν τράπεζαν
θήσεις ἐπὶ μέρους τῆς σκηνῆς τὸ
πρὸς βορρᾶν.

36. Καὶ ποιήσεις ἐπίσπαστρον
ἐξ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ
κοκκίνου κεκλωσμένου, καὶ βύσ-
σου κεκλωσμένης, ἔργον ποι-
κιλτοῦ.

37. Καὶ ποιήσεις τῷ καταπε-
τάσματι πέντε στύλους, καὶ
χρυσώσεις αὐτοὺς χρυσίῳ. καὶ
αἱ κεφαλίδες αὐτῶν χρυσαῖ. καὶ
χωνεύσεις αὐτοῖς πέντε βάσεις
χαλκᾶς.

Κεφαλ. κζ.

ΚΑὶ ποιήσεις θυσιαστήριον
ἐκ ξύλων ἀσήπτων,
πέντε πηχῶν τὸ μῆ-

*Infr.

κος

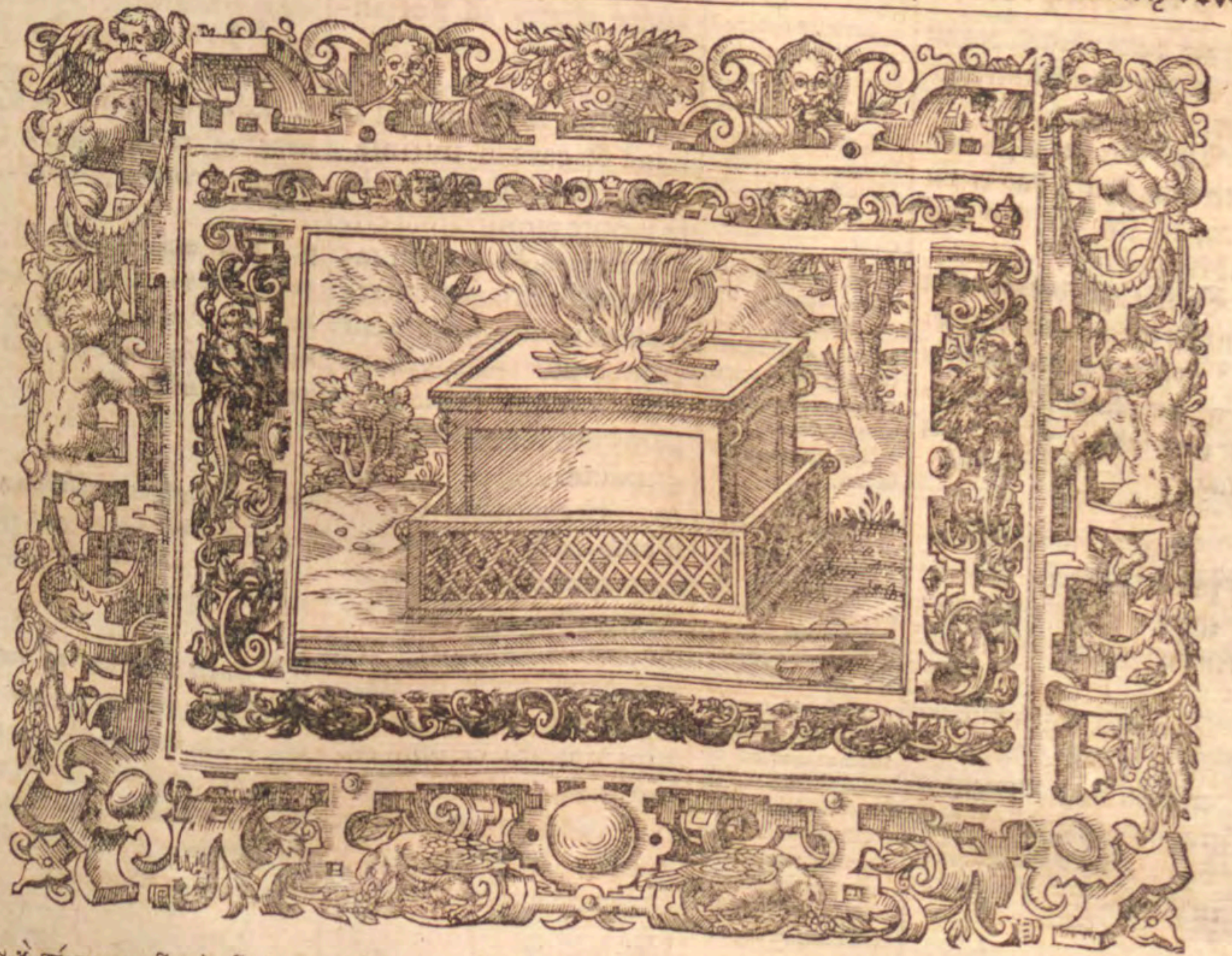

κος, καὶ πέντε πηχῶν τὸ εὖρος. τετράγωνον ἔσται τὸ θυσιαστήριον, καὶ τριῶν πήχεων τὸ ὕψος αὐτοῦ.

2. Καὶ ποιήσεις τὰ κέρατα ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν. ἐξ αὐτοῦ ἔσται τὰ κέρατα. καὶ καλύψεις αὐτὰ χαλκῷ.

3. Καὶ ποιήσεις στεφάνην τῷ θυσιαστηρίῳ. καὶ τὸν καλυπτῆρα αὐτοῦ, καὶ τὰς φιάλας αὐτοῦ, καὶ τὰς κρεάγρας αὐτοῦ, καὶ τὸ πύρειον αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ ποιήσεις χαλκᾶ.

4. Καὶ ποιήσεις αὐτῷ ἐσχάραν ἔργῳ δικτυωτῷ χαλκῆν. καὶ ποιήσεις τῇ ἐσχάρᾳ τέσσαρας δακτυλίους χαλκοῦς ἐπὶ τὰ τέσσαρα κλίτη.

5. Καὶ ὑποθήσεις αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ἐσχάραν τοῦ θυσιαστηρίου κάτωθεν. ἔσται δὲ ἡ ἐσχάρα ἕως τοῦ ἡμίσους τοῦ θυσιαστηρίου.

6. Καὶ ποιήσεις ἀναφορεῖς τῷ θυσιαστηρίῳ ἐκ ξύλων ἀσήπτων, καὶ περιχαλκώσεις αὐτοὺς χαλκῷ.

7. Καὶ εἰσάξεις τοὺς ἀναφορεῖς εἰς τοὺς δακτυλίους. καὶ ἔσω-

σαν

quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id est, quadrum, & tres cubitos in altitudine.

2. Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erunt: & operies illud ære.

3. Faciesque in usus ejus lebetes ad suscipiendos cineres, & forcipes atque fuscinulas, & ignium receptacula. Omnia vasa ex ære fabricabis.

4. Craticulamque in modum retis æneam: per cujus quatuor angulos erunt quatuor annuli ænei,

5. Quos pones subter arulam altaris: eritque craticula usq; ad altaris medium.

6. Facies & vectes altaris de lignis Setim duos, quos operies laminis æneis:

7. Et induces per circulos, eruntque ex utroque

latere

gitudo, & quinq; cubitorum latitudo, quadratum erit altare: & trium cubitorum altitudo ejus.

2. [1] Huic facies cornua in quatuor angulos ejus: ex ipso erunt cornua ejus, tegesq; illud ære.

3. Facies præterea [2] lebetes ejus ad repurgandum cinerem ejus, & scopas ejus, & crateras ejus, & tridentes ejus, & receptacula ejus: omnia vasa ejus facies ex ære.

4. Facies illi & cribrum opere retis [3] æreum: & in illo reti quatuor annulos æreos in quatuor extremitatibus ejus.

5. Ponesq; illud sub ambitu altaris [4] inferné, & erit rete illud usq; ad medium altaris.

6. † Facies præterea vectes altari, vectes *inquam* è lignis Sittim, & cooperies eos ære,

7. [5] Inducenturq; vectes ejus in illos annulos: & erunt

ve-

vnd breit / das er gleich viereckt sey / vnd drey ellen hoch.

2. Hörner soltu auff seinen vier ecken machen / vnd solt jn mit ertz vberzihen.

3. Mache auch aschentöpffe / schauffeln / becken / krewel / kolpfannen / alle sein gerete soltu von ertz machen.

4. Du solt auch ein ehern gitter machen / wie ein netz / vnd vier ehern ringe an seine vier ort.

5. Du solts aber von vnten auff vmb den altar machen / das das gitter reiche biß mitten an den altar.

6. Vnd solt auch stangen machen zu dem altar von föernholtz / mit ertz vberzogen.

7. Vnd solt die stangen in die ringe thun / das die stangen

sein

1. *& facies c. ejus super q.*
2. *ollas e.*
a. excinerandum illud & sc. (.i. forcipes) e. & aspersoria e. & fuscinulas e. & r. e. ad omnia vasa (.i. instrumenta) eius facies as.
3. *aris, & facies super rete qu. an. aris, super q. e. e. & dabis i.*
4. *de infra.*

5. *& inducetur vectes. Gen 1 n. 14.* 158.

6. *Super duabus costis al. in ferendo i.*
7. *tabularum.i. tabulatum farctura vacuum.*
8. *angulum (latus) meridiei (.i. meridionalem.) ad austrum.*
funda (i. cortinæ, in quib. picta sūt funda) sic v. 11 & deinc.
9. *in cubito.i. ratione cubiti sup. cap. 26.*
10. *as.uncini c. & circuli (v. 11. 17. & deinceps) e. argentum. sc. erunt .i. tota area & tota argentea. Gen 3. 10. Sic v. 3. & supra item. v. 11 & infra.*
11. *ad angulum aquilonis i. l. c. centum longitudine &c.*
12. *angulum maris, (Ex 26 n. 14) c.q. cubito quinquag. (.i. quinq; decad.ū. Ex. 26 n. 9) cubiti. sic v. 13. 14. 16.*
13. *ad angulum anteriorem.*
14. *humero sic v 15*
15. *operimentum*
16 *circum*

sein an beiden seiten des altars / damit man jn tragen möge.

8. Vnd solt jn also von brettern machen / das er inwendig hol sey wie dir auff dem berge gezeigt ist.

9. Du solt auch der wonung einen hoff machen / einen vmbhang von gezwirnter weisser seiden / auff einer seiten hundert ellen lang / gegen dem mittag.

10. Vnd zwentzig seulen / auff zwentzig ehern füssen / vnd eherne kneuffe mit jren reiffen von silber.

11. Also auch gegen mitternacht sol sein ein vmbhang / hundert ellen lang / zwentzig seulen auff zwentzig ehern füssen / vnd jre kneuffe mit jren reiffen von silber.

12. Aber gegen dem abend sol die breite des hoffs haben einen vmbhang funfftzig ellen lang / zehen seulen auff zehen füssen.

13. Gegen dem morgen aber sol die breite des hoffs haben funfftzig ellen.

14. Also / das der vmbhang habe auff einer seiten funfftzehen ellen / dazu drey seulen auff dreien füssen.

15. Vnd aber funfftzehen ellen auff der andern seiten / dazu drey seulen auff dreien füssen.

16. Aber in dem thor des hoffs / sol ein tuch sein zwentzig ellen breit gewircket von geler seiden / scharlacken / rosinrot / vnd gezwirnter weisser seiden / dazu vier seulen auff jren vier füssen.

17. Alle seulen vmb den hof her / sollen silbern reiffe vnd silbern kneuffe vnd eherne füsse haben.

vectes illi 6 in utroque latere altaris, dum portabitur illud.

8. Cavum 7 tabulis facies illud, quemadmodum ostendit tibi in monte, sic facient.

9. Facies insuper atrium tabernaculi ad 8 plagam meridianam australem. cortinæ *erunt* atrio e bysso retorta: centum 9 cubitorum *erit* longitudo angulo uni.

10. Columnæ autem ejus *erunt* viginti, & bases earum viginti 10 æreæ: capitella columnarum, & fila earum argentea.

11. Et sic 11 lateri aquilonari in longitudine *erunt* cortinæ centum cubitorum longitudine, & columnæ ejus viginti, basesq; earum viginti æreæ: capitella columnarum & fila earum argentea.

12. Porro *in* latitudine atrii ad 12 latus occidentale, *erunt* cortinæ quinquaginta cubitorum, & columnæ earum *erunt* decem, & bases earum decem.

13. In latitudine verò atrii 13 in latere orientali ad orientem, quinquaginta cubiti *erunt*.

14. Quindecim autem cubitorum *erunt* cortinæ 14 lateri *uni*, columnæ earum tres, basesq; earum tres.

15. Lateri vero secundo quindecim cortinæ: columnæ earum tres, & bases earum tres.

16. Et portæ atrii *disponetur* 15 aulæum viginti cubitorum *ex* hyacintho & purpura & vermiculo cocci, & bysso retorta, opere acupictoris: columnæ earum quatuor, basesque earum quatuor.

17. Omnes columnæ atrii 16 in circuitu cinctæ *erunt* argento: capitella verò earum *erunt* argentea, & bases earum æreæ.

latere altaris ad portandum.

8. *Non solidum, sed inane & cavum intrinsecus facies illud, sicut tibi in monte monstratum est.

9. Facies & atrium tabernaculi, in cujus australi plaga contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta: centum cubitos unum latus tenebit in longitudine.

10. Et columnas viginti cum basibus totidem æneis, quæ capita cum cælaturis suis habebunt argentea.

11. Similiter & in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & bases æneæ ejusdem numeri, & capita earum cum cælaturis suis argentea.

12. In latitudine verò atrii, quod respicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ decem, basesque totidem.

13. In ea quoque atrii latitudine, quæ respicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt.

14. In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnæque tres, & bases totidem:

15. Et in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ tres, & bases totidem.

16. In introitu verò atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoq; bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii: columnas habebit quatuor, cum basibus totidem.

17. Omnes columnæ atrii per circuitum vestitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & basibus æneis.

σαν οἱ ἀναφορεῖς κατὰ τὰ πλευρὰ τοῦ θυσιαστηρίου ἐν τῷ αἴρειν αὐτό.

8. Κοῖλον σανιδωτὸν ποιήσεις αὐτό. κατὰ τὸ παραδειχθέν σοι ἐν ὄρει, οὕτω ποιήσεις αὐτό.

9. Καὶ ποιήσεις αὐλὴν τῇ σκηνῇ. εἰς τὸ κλίτος τὸ πρὸς λίβα ἱστία τῆς αὐλῆς ἐκ βύσσου κεκλωσμένης. μῆκος ἑκατὸν πηχῶν τῷ ἑνὶ κλίτει.

10. Καὶ οἱ στῦλοι αὐτῶν εἴκοσι, καὶ βάσεις αὐτῶν εἴκοσι χαλκαῖ. καὶ οἱ κρίκοι αὐτῶν καὶ αἱ ψαλίδες αὐτῶν ἀργυραῖ.

11. Οὕτω τῷ κλίτει τῷ πρὸς βορρᾶν ἱστία ἑκατὸν πήχεων τὸ μῆκος. καὶ οἱ στῦλοι εἴκοσι, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν εἴκοσι χαλκαῖ. καὶ οἱ κρίκοι αὐτῶν καὶ αἱ ψαλίδες τῶν στύλων, καὶ αἱ βάσεις περιηργυρωμέναι ἀργυρίῳ.

12. Τὸ δὲ εὖρος τῆς αὐλῆς τὸ κατὰ θάλασσαν ἱστία πεντήκοντα πήχεων. στῦλοι αὐτῶν δέκα, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν δέκα.

13. Καὶ εὖρος τῆς αὐλῆς τῆς πρὸς ἀνατολὰς ἱστία πεντήκοντα πήχεων.

14. Στῦλοι αὐτῶν δέκα, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν δέκα. καὶ πεντεκαίδεκα πήχεων τῶν ἱστίων τὸ ὕψος τῷ κλίτει τῷ ἑνί. στῦλοι αὐτῶν τρεῖς, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν τρεῖς.

15. Καὶ τὸ κλίτος τὸ δεύτερον δεκαπέντε πήχεων τῶν ἱστίων τὸ ὕψος. στῦλοι αὐτῶν τρεῖς, καὶ βάσεις αὐτῶν τρεῖς.

16. Καὶ τῇ πύλῃ τῆς αὐλῆς κάλυμμα εἴκοσι πήχεων τὸ ὕψος ἐξ ὑακίνθου καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης τῇ ποικιλίᾳ τοῦ ῥαφιδευτοῦ. καὶ στῦλοι αὐτῶν τέσσαρες, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν τέσσαρες.

17. Πάντες οἱ στῦλοι τῆς αὐλῆς κύκλῳ κατηργυρωμένοι ἀργυρίῳ. καὶ αἱ κεφαλίδες αὐτῶν ἀργυραῖ, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν χαλκαῖ.

*Sup. 26. v. 24.

Oleum lucernæ.

18. Τὸ δὲ μῆκος τῆς αὐλῆς ἑκατὸν ἐφ᾽ ἑκατόν· καὶ τὸ εὖρος πεντήκοντα ἐπὶ πεντήκοντα. καὶ ὕψος πέντε πήχεων ἐν βύσσου κεκλωσμένης, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν χαλκαῖ.

19. Πᾶσα ἡ κατασκευὴ καὶ πάντα τὰ ἐργαλεῖα καὶ οἱ πάσσαλοι τῆς αὐλῆς χαλκοῖ.

20. Καὶ σὺ σύνταξον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ λαβέτωσάν σοι ἔλαιον ἐξ ἐλαιῶν ἄτρυγον καθαρὸν κεκομμένον εἰς φῶς, ἵνα καίηται λύχνος διαπαντός.

21. Ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἔξωθεν τοῦ καταπετάσματος τοῦ ἐπὶ τῆς διαθήκης καύσει αὐτὸ Ἀαρὼν καὶ υἱοὶ αὐτοῦ ἀφ᾽ ἑσπέρας ἕως πρωῒ, ἐναντίον Κυρίου, νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

18. In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit, fietq; de bysso retorta, & habebit bases æneas.
19. Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus & ceremonias, tam paxillos ejus quam atrii, ex ære facies.
20. Præcipe filiis Israel ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum, piloque contusum: ut ardeat lucerna semper
21. In tabernaculo testimonii, extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron & filii ejus, ut usque mane luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum coram filiis Israel.

18. Longitudo atrii *erit* centum [18] cubitorum: & latitudo quinquaginta in quinquaginta: altitudo autem, quinq; cubitorum: *ex* bysso retorta, & bases earum æneæ.

19. [19] Omnia vasa tabernaculi in omni ministerio ejus, & omnes paxilli ejus, & omnes paxilli atrii ex ære.

20. Tu quoq; [20] præcipe filiis Israel, ut accipiant tibi oleum olivæ purum, contusum, pro luminari, ut ardere faciant lucernas semper.
21. In tabernaculo [21] ecclesiæ extra velum quod *est* super testimonium, disponet illas Aharon & filii ejus á vespera usq; mane coram Jehovah: statutum [22] perpetuum generationibus eorum á filiis Israel.

18. Vnd die lenge des hoffs sol hundert ellen sein/ die breite funffzig ellen/ die höhe fünff ellen/ von gezwirnter weisser seiten/ vnd seine füsse sollen ehern sein.

19. Auch alle gerete der wonung zu allerley ampt/ vnd alle seine negel/ vnd alle negel des hoffs sollen ehern sein.
20. Gebeut den kindern Israel/ das sie zu dir bringen das aller reinest lauter öle von ölebeumen gestossen zur leuchten/ das man allzeit oben in die lampen thue
21. In der hütten des stiffts/ ausser dem vorhang/ der für dem zeugnis hangt. Vnd Aaron vnd seine söne sollen sie zurichten/ beide des morgens vnd des abends für dem HERRN. Das sol euch ein ewige weise sein auff ewre nachkomen vnter den kindern Israel.

18 in cubito (n. 9) & l. quinquag. in quinquag. i. erit in utroq; latere æqualis. 19. omnibus vasis tab. 20. præcipies f. I. & capies ad te o. o. p. c. p. l. ad ascendere (ardere) faciendum lucernam. f. 21. congregationis (sic deinceps) e. s. q. s. t. d. eam. sc. lucernam. 22. seculi 159

Κεφαλ. κη΄.

Καὶ σὺ προσαγάγου πρὸς ἑαυτὸν, τόν τε Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἱερατεύειν μοι, Ἀαρὼν καὶ Ναδὰβ, καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ Ἐλεάζαρ, καὶ θάμαρ, υἱοὺς Ἀαρών.
Inf. 39. v. 1.
2. Καὶ ποιήσεις στολὴν ἁγίαν Ἀαρὼν τῷ ἀδελφῷ σου εἰς τιμὴν καὶ δόξαν.
3. Καὶ σὺ λάλησον πᾶσι τοῖς σοφοῖς τῇ διανοίᾳ, οὓς ἐνέπλησα πνεύματος σοφίας καὶ αἰσθήσεως. καὶ ποιήσουσι τὴν στολὴν τὴν ἁγίαν Ἀαρὼν εἰς τὸ ἅγιον, ἐν ᾗ ἱερατεύσει μοι.
4. Καὶ αὗται αἱ στολαὶ, ἃς ποιήσουσι· περιστήθιον, καὶ τὴν ἐπωμίδα, καὶ τὴν ποδήρη, καὶ χιτῶνα κοσυμβωτὸν, καὶ κίδαριν, καὶ ζώνην. καὶ ποιήσουσι στολὰς ἁγίας Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ εἰς τὸ ἱερατεύειν μοι.

5. Καὶ αὐτοὶ λήψονται τὸ χρυσίον, καὶ τὴν ὑάκινθον, καὶ τὴν πορφύραν, καὶ τὸ κόκκινον, καὶ τὴν βύσσον.

6. Καὶ ποιήσουσι τὴν ἐπωμίδα

CAP. XXVIII.

Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum cũ filiis suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.
2. * Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem.
3. Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiæ, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi.
4. Hæc autem erunt vestimenta quæ facient, Rationale & superhumerale, tunicam & lineam strictam, cidarim & balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron & filiis ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.
5. Accipientque aurum & hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum.

6. Facient autem super-

CAP. XXVIII.

Tu autem [1] accerse ad te Aharonem fratrem tuum, & filios ejus secum é medio filiorum Israel: [2] ut sacerdotio fungatur mihi Aharon, Nadab, & Abihu, Elasar & Ithamar filii Aharon.
2. Et facies vestes [3] sacras Aharoni fratri tuo, in gloriam & decorem.
3. Tu itaq; [4] alloquêris omnes sapientes corde, quos replevi spiritu sapientiæ, [5] ut faciant vestes Aharon, ad sanctificandum eum, ut sacerdotio fungatur mihi.
4. Hæ sunt autem vestes quas facient, pectorale, & ephod, & pallium, & tunicam [6] ocellatam, mitram & balteum: facient inquam vestes *has* sacras Aharoni fratri tuo & filiis ejus, ut sacerdotio fungátur mihi.
5. [7] Et accipient aurum, & hyacinthũ, & purpuram, & vermiculum cocci, & byssum.

6. Facient autem ephod *ex* auro, hya-

Das XXVIII Cap.

Vnd solt Aaron deinen bruder vnd seine söne zu dir nemen/ aus den kindern Israel/ das er mein priester sey/ nemlich/ Aaron vnd seine söne/ Nadab/ Abihu/ Eleasar vnd Ithamar.
2. Vnd solt Aaron deinem bruder heilige kleider machen/ die herrlich vnd schön seien.
3. Vnd solt reden mit allen die eines weisen hertzen sind/ die ich mit dem geist der weißheit erfüllet habe/ das sie Aaron kleider machen zu seiner weihe/ das er mein priester sey.
4. Das sind aber die kleider/ die sie machen sollen/ das schiltlin/ leibrock/ seidenrock/ engenrock/ hut vnd gürtel. Also sollen sie heilige kleider machen deinem bruder Aaron/ vnd seinen sönen/ das er mein priester sey.
5. Dazu sollen sie nemen gold/ gele seiden/ scharlacken/ rosinroth/ vnd weisse seiden.

6. Den leibrock sollen sie

Cap. 28.

1. appropinquare fac. 2. ad sacerdotio fungendum. Sic infra. 3. sanctitatis. sic v. 6. & deinceps. 4. loqueris ad o. s. c. quem, replevi eum. i. quem, vel quorum unumquenque Gen 27 n. 30. 5. & facient. 6. oculationis (vel, tessellæ. i. tessellatam.) Cidarim. 7. & ipsi accipient

8. *cogitantis .i. artificis ingeniosi. sic v. 15*
9. *scapulæ, (vel, humeri) i. erit. (Ex 27. n. 5.) ei ad d. e. e.*
10. *& artificium (s. zona artificiosa) Ephod ejus, q. super eo, sicut opus ejus.*
11. *onychis, & aperies super eis.*
12. *Super sc. supra & infra sæpius.*
13. *apertionibus sigilli (v. 21) aperies (insculpes) d. s. l. super n. Hypallage latinis.*
14 *ocellaturis auri. sic infra.*
15. *super humeros*

160.

16. *fac. eos op. funis & dabis c. funium super p. v. 22.*
17. *retorta facies illud. Pleonasmus latinus, repetitio elegans Hebræis.*
18. *plenitudinem (implementũ) lapidis. q. o. lapidis. sing. pro pl.*

machen von gold/ geler seiden/scharlacken/ rosinrot vnd gezwirnter weisser seiden/ künstlich.

7. Das er auff beiden achseln zusamen gefügt/ vnd an beiden seiten zusamen gebunden werde.

8. Vnd sein gurt drauff/ sol derselben kunst; vnd wercks sein/ von gold/ geler seiden/ scharlacken/ rosinrot/ vnd gezwirnter weisser seiden.

9. Vnd solt zween Onicherstein nemen/ vnd drauff graben die namen der kinder Israel.

10. Auff iglichen sechs namen/ nach dem orden jres alters.

11. Das soltu thun durch die steinschneiter/ die da siegel graben/ also/ das sie mit gold vmbher gefasset werden.

12. Vnd solt sie auff die schultern des leibrocks hefften/ das es steine seien zum gedechtnis für die kinder Israel/ Das Aaron jre namen auff seinen beiden schultern trage für dem HERRN zum gedechtnis.

13. Vnd solt güldene spangen machen.

14 Vnd zwo keten von feinem golde mit zwey enden/ aber die glied in einander hengend/ vnd solt sie an die spangen thun.

15. Das amptschiltlin soltu machen nach der kunst/ wie den leibrock/ von gold/ geler seiden/ scharlacken/ rosinrot vnd gezwirnter weisser seiden.

16. Viereckt sol es sein vnd zwifach/ eine handbreit sol seine lenge sein/ vnd eine handbreit seine breite.

17. Vnd solts füllen mit vier rigen vol steine/ Die erste

rige

cintho, & purpura, vermiculo cocci, & bysso retorta, opere [8] phrygionico.

7. Duæ [9] oræ junctæ erunt in duabus extremitatibus ejus, & *ita* conjungetur.

8. [10] Cingulum autem ipsius ephod ejus, quod in eo *erit*, simile erit texturæ ipsius, ex ipso erit, *nempe ex* auro, hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & bysso retorta.

9. Accipies quoq; duos lapides [11] onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel.

10. Sex è nominibus eorum [12] in lapide uno, & nomina sex reliqua, in lapide altero, secundum generationes eorum.

11. Opere artificis lapidum & [13] sculpturis annuli sculpes duos illos lapides nominibus filiorum Israel: circundatos [14] palis aureis facies eos.

12. Ponesq; duos illos lapides [15] in lateribus ephod, lapides memoriæ *pro* filiis Israel: & feret Aharon nomina eorum coram Jehovah in duobus humeris suis ad memoriam.

13. Facies itaq; palas aureas:

14. † Et duas catenas *ex* auro puro terminatas, [16] facies opere plectili, inseresq; catenas plectiles palis illis.

15. Facies deinde pectorale judicii, opere phrygionico: sicut opus ephod facies illud, *ex* auro, & hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & bysso [17] retorta.

16. Quadratum erit & duplicatum: palmus *erit* longitudo ejus, & palmus latitudo ejus.

17. Et implebis in eo [18] impletione lapidum quatuor ordi-

nes

humerale de auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta opere polymito.

7. Duas oras junctas habebit in utroq; latere summitatum, ut in unum redeant.

8. Ipsa quoque textura & cuncta operis varietas erit ex auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

9. Sumesque duos lapides Onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel:

10. Sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero, juxta ordinem nativitatis eorum.

11. * Opere sculptoris & cælatura gemmarii, sculpes eos nominibus filiorum Israel, inclusos auro atque circundatos.

12. Et pones in utroque latere superhumeralis, memoriale filiis Israel. Portabitq; Aaron nomina eorum coram Domino super utrunq; humerum, ob recordationem.

13. Facies & uncinos ex auro,

14. Et duas catenulas auri purissimi sibi invicem cohærentes, quas inseres uncinis.

15. Rationale quoque judicii facies opere polymito juxta texturam superhumeralis ex auro, hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & bysso retorta.

16. Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine quàm in latitudine.

17. Ponesque in eo quatuor ordines lapidum. in

primo

ἐκ βύσσου κεκλωσμένης, ἔργον ὑφαντὸν ποικιλτοῦ.

7. Δύο ἐπωμίδες ἔσονται αὐτῷ συνέχουσαι ἑτέρα τὴν ἑτέραν, ἐπὶ τοῖς δυσὶ μέρεσιν ἐξηρτισμέναι.

8. Καὶ τὸ ὕφασμα τῶν ἐπωμίδων ὅ ἐστιν ἐπ' αὐτῷ κατὰ τὴν ποίησιν ἐξ αὐτοῦ ἔσται ἐκ χρυσίου, καὶ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου διανενησμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης.

9. Καὶ λήψῃ δύο λίθους σμαράγδους, καὶ γλύψεις ἐν αὐτοῖς τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

10. Ἓξ ὀνόματα ἐπὶ τὸν λίθον ἕνα· καὶ ἓξ ὀνόματα τὰ λοιπὰ ἐπὶ τὸν λίθον τὸν δεύτερον κατὰ τὰς γενέσεις αὐτῶν·

11. Ἔργον λιθουργικῆς τέχνης. γλύμμα σφραγῖδος διαγλύψεις τοὺς δύο λίθους ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Sap. 18. v. 24.

12. Καὶ θήσεις τοὺς δύο λίθους ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς ἐπωμίδος. λίθοι μνημόσυνόν εἰσι τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. καὶ ἀναλήψεται Ἀαρὼν τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐναντίον Κυρίου ἐπὶ τῶν δύο ὤμων αὐτοῦ, μνημόσυνον περὶ αὐτῶν.

13. Καὶ ποιήσεις ἀσπιδίσκας ἐκ χρυσίου καθαροῦ.

14. Καὶ ποιήσεις δύο κροσσωτὰ ἐκ χρυσίου καθαροῦ, καταμεμιγμένα ἐν ἄνθεσιν ἔργον πλοκῆς. καὶ ἐπιθήσεις τὰ κροσσωτὰ πεπλεγμένα ἐπὶ τὰς ἀσπιδίσκας, κατὰ τὰς παρωμίδας αὐτῶν ἐκ τῶν ἐμπροσθίων.

15. Καὶ ποιήσεις λόγιον τῶν κρίσεων ἔργον ποικιλτοῦ. κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς ἐπωμίδος ποιήσεις αὐτὸ ἐκ χρυσίου, καὶ ὑακίνθου καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου νενησμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης ποιήσεις αὐτό.

16. Τετράγωνον ἔσται διπλοῦν, σπιθαμῆς τὸ μῆκος, καὶ σπιθαμῆς τὸ εὖρος.

17. Καὶ καθυφανεῖς ἐν αὐτῷ ὕφασμα κατάλιθον τετράστιχον.

στίχος

στίχ⊕ λίθων ἔσται Σάρδιον, Τοπάζιον, ϗ Σμάραγδ⊕, ὁ στίχος ὁ εἷς.
18. Καὶ ὁ στίχ⊕ ὁ δεύτερ⊕, Ἄνθραξ, ϗ Σάπφειρ⊕, ϗ Ἴασπις.
19. Καὶ ὁ στίχ⊕ ὁ τρίτ⊕, Λιγύριον, ϗ Ἀχάτης, ϗ Ἀμέθυστ⊕.
20. Καὶ ὁ στίχ⊕ ὁ τέταρτ⊕, Χρυσόλιθος, ϗ Βήρυλλ⊕, καὶ Ονύχιον, περικεκαλυμμένα χρυσίῳ, ϗ συνδεδεμένα ἐν χρυσίῳ. ἔστωσαν κατὰ στίχον αὐτῶν.

21. Καὶ οἱ λίθοι ἔστωσαν ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν υἱῶν Ισραὴλ, δεκαδύο κατὰ τὰ ὀνόματα αὐτῶν. γλυφαὶ σφραγίδων ἑκάστου κατ' ὄνομα ἔστωσαν εἰς τὰς δώδεκα φυλάς.

22. Καὶ ποιήσεις ἐπὶ τὸ λογεῖον κρωσσοὺς συμπεπλεγμένους, ἔργον ἁλυσιδωτὸν ἐκ χρυσίου καθαροῦ.

23. Καὶ ποιήσεις ἐπὶ τὸ λογεῖον δύο δακτυλίους χρυσοῦς. καὶ ἐπιθήσεις τοὺς δύο δακτυλίους τοὺς χρυσοῦς ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς ἀρχὰς τοῦ λογείου.

24. Καὶ ἐπιθήσεις τοὺς κρωσσοὺς ϗ τὰ ἁλυσιδωτὰ χρυσίου ἐπὶ τοὺς δύο δακτυλίους ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν κλιτῶν τοῦ λογείου.
25. Καὶ δύο κλίτη τῶν δύο κρωσσῶν ἐπιθήσεις ἐπὶ τὰ δύο ἐμπλόκια. ϗ ἐπιθήσεις ἐπὶ τοὺς ὤμους τῆς ἐπωμίδ⊕ ἐξ ἐναντίας κατὰ πρόσωπον.

26. Καὶ ποιήσεις δύο δακτυλίους χρυσοῦς, ϗ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὰ δύο πτερύγια τοῦ λογείου, ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀπ' ἄκρου τοῦ ὀπισθίου τῆς ἐπωμίδ⊕ ἔσωθεν.

27. Καὶ ποιήσεις δύο δακτυλίους χρυσοῦς, ϗ ἐπιθήσεις ἐπ' ἀμφοτέρους τοὺς ὤμους τῆς ἐπωμίδ⊕ κάτωθεν αὐτοῦ, κατὰ πρόσωπον κατὰ τὴν συμβολὴν ἄνωθεν τῆς συνυφῆς τῆς ἐπωμίδ⊕.

28. Καὶ σφίγξεις τὸ λογεῖον ἀπὸ τῶν δακτυλίων τῶν ἐπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς δακτυλίους τῆς ἐπωμίδος συνεχομένους ἐκ τοῦ ὑακίνθου, συμπεπλεγμένους εἰς τὸ ὕφα-

σμα

primo versu erit lapis Sardius, & Topazius, & Smaragdus.
18. In secundo: Carbunculus, Sapphirus, & Jaspis.
19. In tertio: Ligurius, Achates, & Amethystus.
20. In quarto: Chrysolithus, Onychinus, & Beryllus, inclusi auro erunt per ordines suos.

21. Habebuntque nomina filiorum Israel: duodecim nominibus cælabuntur, singuli lapides nominib⁹ singulorum per duodecim tribus.

22. Facies in rationali catenas sibi invicem cohærentes ex auro purissimo:

23. Et duos annulos aureos, quos pones in utraque rationalis summitate:

24. Catenasque aureas junges annulis, qui sunt in marginibus ejus:

25. Et ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumeralis, quod rationale respicit.
26. Facies & duos annulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis, in oris quæ è regione sunt superhumeralis, & posteriora ejus aspiciunt.
27. Nec non & alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in utroque latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem juncturæ inferioris, ut aptari possit cum superhumerali,
28. Et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat junctura fabrefacta, & à se

invi-

nes lapidum: ordo *erit talis*: Sardius, Topazius, & Carbunculus, ordo primus:
18. Ordo verò secundus: Smaragdus, Sapphirus, & Jaspis.
19. Ordo præterea tertius: Lyncurius, Achates, & Amethystus.
20. Postremo ordo quartus: Chrysolithus, Onychinus, & Beryllus. Constricti auro erunt in plenitudinibus suis.

21. Porro lapides illi erunt juxta nomina filiorum Israel, duodecim, secundum nomina ipsorum, sculpturis annuli [19] singuli juxta nomen suum, erant duodecim tribus.

22. Facies & in pectorali catenas termini opere plectili *ex* auro puro.

23. Facies etjam in pectorali duos annulos [20] aureos, & pones illos duos annulos in duabus extremitatibus pectoralis.

24. Pones item [21] duas catenas aureas in duobus annulis in extremitatibus pectoralis.
25. Et duas extremitates duarum catenarum [22] inseres duabus palis, & pones in lateribus ephod à fronte ipsius.

26. Facies & duos annulos [23] aureos, quos pones in duabus extremitatibus ipsius pectoralis in ora ejus, quæ *est* in latere ipsius ephod intrinsecus.
27. Facies item duos *alios* annulos aureos, quos pones in duobus lateribus ipsius ephod, [24] infernè à fronte ejus, è regione cōjunctionis ejus supra baltheum ephod.

28. Ita jungent pectorale [25] annulis suis ad annulos ipsius ephod filo hyacinthino, ut sit supra baltheum ipsius

ephod,

rigesey/ein Sarder/Topaser/ Smaragd.

18. Die ander/ein Rubin/ Saphir/Demand.

19. Die dritte/ein Lyncurer/ Achat/Amethist.

20. Die vierde/ein Turkis/ Onich/Jaspis. In gold sollen sie gefasset sein in allen rigen.

21. Vnd sollen nach den zwelff namen der kinder Israel stehen/gegraben vom steinschneider/ein iglicher seines namens nach den zwelff stemmen.

22. Vnd solt keten zu dem schiltlin machen/mit zwey enden/Aber die glied in einander hengend/von feinem golde.
23. Vnd zween gülden ringe an das schiltlin/also/das du dieselben zween ringe heffteſt an zwo ecken des schiltlins.

24. Vnd die zwo gülden keten/in dieselben zween ringe an den beiden ecken des schiltlins thust.
25. Aber die zwey ende der zwo keten/soltu in zwo spangen thun/vnd sie hefften auff die schultern am leibrock gegenander vber.

26. Vnd solt zween andere gülden ringe machen/vnd an die zwo ander ecken des schiltlins hefften an seinem ort/inwendig gegen dem leibrock.

27. Vnd solt aber zween gülden ringe machen/vnd an die zwo ecken vnten am leibrock gegenander hefften/da der leibrock zusamen gehet/oben an den leibrock künstlich.

28. Vnd man sol das schiltlin mit seinen ringen/mit einer gelen schnur an die ringe des leibrocks knüpffen/das es auff dem künstlich

ge-

19. Vir (i. quisq;) super (.i. juxta. sic supra & infra sæpius) nomine s.e. duodecem. (.i. dyas & decas) tribus (Ex. 1 n.2.) & f. i. p. c. æquabilitatis .i. æquabiles.
20. auri sic infra.

21. duos funiculos (sic v. seq) auri

22. dabis super duabus ocellaturis, (fibulis) & dabis super scapulas E. è regione faciei ejus.
23. auri & pones eos super (v. seq.) d. e. p. super labio ejus, q. ad latus E. in domum.
24. de infra (.i. in parte, quæ pectorali subest) e regione faciei ejus (.i. in parte anteriore) contra conjunctionem e. supra artificium (n. 10.) E.
25. ab annulis ejus, ad annulos E. f. hyacinthi, ad existendum supra artificium E. & non tolletur p. a. E.

gemachtem leibrock hart anlige/ vnd das schiltlin sich nicht von dem leibrock loß mache.

161. 29. Also sol Aaron die namen der kinder Jsrael tragen in dem amptschiltlin / auff seinem hertzen / wenn er in das heilige gehet/ zum gedechtnis für dem HERRN allezeit.

30. Vnd solt in das amptschiltlin thun Liecht vnd Recht/ das sie auff dem hertzen Aarons seien / wenn er eingehet für dem HERRN/vnd trage das ampt der kinder Jsrael auff seinem hertzen für dem HERRN allwege.

31. Du solt auch den seidenrock vnter dem leibrock machen/gantz von geler seiden.

32. Vnd oben mitten in/ sol ein loch sein/vnd ein borte vmb das loch her zusamen gefalten/das nicht zureisse.

33. Vnd vnten an seinem saum soltu granatepffel machen von geler seiden / scharlacken/rosinrot/ vmb vnd vmb/ vnd zwischen dieselben gülden schellen auch vmb vnd vmb.

34. Das ein gülden schelle sey/darnach ein granatapffel/ vnd aber ein gülden schelle/ vnd wider ein granatapffel/ vmb vnd vmb / an dem saum desselben seidenrocks.

35. Vnd Aaron sol jn anhaben wenn er dienet / das man seinen klang höre / wenn er aus vnd eingehet in das heilige für dem HERRN/ auff das er nicht sterbe.

36. Du solt auch ein stirnblat machen von feinem golde/vnd ausgraben/ wie man die siegel ausgrebt/ die heiligkeit des HERRN.

37. Vnd solts hefften an eine gele schnur/ fornen an den hut

38. Auff der stirn Aaron/ Das also Aaron trage die missethat des heiligen/ das die kinder Jsrael heiligen in allen gaben jrer heiligung/ vnd es sol allweg an seiner stirn sein / das er sie versüne für dem HERRN.

rock

26. in ingrediendo ipsum sanctitatem.

27. & erunt s.c. A. in ponendo ipsum c. 7.

28. Os (sic infra) capitis ejus.

29 non rumpetur.

30. Vox ejus in ingrediendo ipsum ad sanctitatem c. 7. & in exeundo ipsum

31. aperies super eam apertionibus sigilli Ex. 27. n. 13.

32. & pones eam super (Ex 27 n. 12) filum hyacinthi.

ephod, neq; separetur pectorale ab ephod.

29. Itaq; feret Aharon nomina filiorum Israel in pectorali judicii supra cor suum, 26 quando ingredietur in sanctarium in memoriam coram Jehovah jugiter.

30. Pones autem in pectorali judicii Urim & Thummim, 27 ut sint super cor Aharon, quando ingredietur coram Jehovah: gestabitq; Aharon judicium filiorum Israel super cor suum coram Jehovah semper.

31. Facies & pallium ipsius ephod totum *ex* hyacintho.

32. Et erit 28 foramen summæ partis ejus in medio ejus: labrum erit foramini illius *in* circuitu opere textoris, sicut foramen loricæ erit ei, 29 ne rumpatur.

33. Facies & in fimbriis ejus malogranata *ex* hyacintho & purpura & vermiculo cocci: in fimbriis *inquam* ejus *per* circuitum, & tintinnabula aurea in medio illorum *per* circuitum.

34. Tintinnabulum aureum *unum* & malogranatum, tintinnabulum aureum *alterum* & malogranatum in fimbriis pallii *per* circuitum.

35. Erit autem super Aharon ad ministrandum, & audietur 30 sonus ejus quando ingredietur sanctuarium coram Jehovah, & quando egredietur: & non morietur.

36. Facies insuper laminam *ex* auro puro, & 31 sculpes in ea sculpturis annuli, sanctitas ipsi Jehovæ.

37. 32 Quam pones in filo hyacinthino, eritq; super cidarim, exadverso faciei cidaris erit.

38. Et erit supra frontem Aharon, feretq; Aharon iniquitatem sanctificationum quas sanctificabunt filii Israel in omnibus muneribus sanctificationum suarum: erit inquam supra frontem ejus jugiter, in beneplacitũ eis coram Jehovah.

Et

invicem rationale & superhumerale nequeant separari.

29. Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali judicii super pectus suum, quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum.

30. Pones autem in rationali judicii Doctrinam & Veritatẽ, quæ erunt in pectore Aaron, quãdo ingredietur coram Domino: & gestabit judiciũ filiorum Israel in pectore suo, in cõspectu Domini semper.

31. Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam.

32. In cujus medio suprà erit capitium, & ora per gyrum ejus textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facilè rumpatur.

33. Deorsum verò, ad pedes ejusdem tunicæ, per circuitum, quasi mala punica facies, ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, mistis in medio tintinnabulis,

34. Ita ut tintinnabulum sit aureum & malum punicum: rursumque tintinnabulum aliud aureum & malum punicum.

35. *Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiatur sonitus quando ingreditur & egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.

36. Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cælatoris, Sanctum Domino.

37. Ligabisq; eam vitta hyacinthina, & erit super tiaram.

38. Imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificaverunt filii Israel, in cunctis muneribus & donariis suis. Erit autem lamina semper in fronte ejus, ut placatus sit ei Dominus.

Strin-

* Eccl. 45. v. 10.

μα τῆς ἐπωμίδος, ἵνα μὴ χαλᾶται τὸ λογεῖον ἀπὸ τῆς ἐπωμίδος.

29. Καὶ λήψεται Ἀαρὼν τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῦ λογείου τῆς κρίσεως ἐπὶ τοῦ στήθους, εἰσιὼν εἰς τὸ ἅγιον μνημόσυνον ἐναντίον τοῦ Θεοῦ.

30. Καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὸ λογεῖον τῆς κρίσεως τὴν Δήλωσιν καὶ τὴν Ἀλήθειαν. καὶ ἔσται ἐπὶ τοῦ στήθους Ἀαρὼν, ὅταν εἰσπορεύηται εἰς τὸ ἅγιον ἐναντίον Κυρίου. καὶ οἴσει Ἀαρὼν τὰς κρίσεις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῦ στήθους ἐναντίον Κυρίου διαπαντός.

31. Καὶ ποιήσεις ὑποδύτην ποδήρη, ὅλον ὑακίνθινον.

32. Καὶ ἔσται τὸ περιστόμιον ἐξ αὐτοῦ μέσον, ᾤαν ἔχον κύκλῳ τοῦ περιστομίου ἔργον ὑφαντοῦ, τὴν συμβολὴν συνυφασμένην ἐξ αὐτοῦ, ἵνα μὴ ῥαγῇ.

33. Καὶ ποιήσεις ἐπὶ τὸ λῶμα τοῦ ὑποδύτου κάτωθεν, ὡς ἐξανθούσης ῥόας ῥοΐσκους ἐξ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου διανενησμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης, ἐπὶ τοῦ λώματος τοῦ ὑποδύτου κύκλῳ. τὸ δὲ αὐτὸ εἶδος ῥοΐσκους χρυσοῦς, καὶ κώδωνας ἀναμέσον τούτων περικύκλῳ,

34. Παρὰ ῥοΐσκον χρυσοῦν κώδωνα, καὶ ἄνθινον ἐπὶ τοῦ λώματος τοῦ ὑποδύτου κύκλῳ.

35. Καὶ ἔσται Ἀαρὼν ἐν τῷ λειτουργεῖν ἀκουστὴ ἡ φωνὴ αὐτοῦ, εἰσιόντι εἰς τὸ ἅγιον ἔναντι Κυρίου, καὶ ἐξιόντι, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ.

36. Καὶ ποιήσεις πέταλον χρυσοῦν καθαρόν. καὶ ἐκτυπώσεις ἐν αὐτῷ ἐκτύπωμα σφραγῖδος ἁγίασμα Κυρίου.

37. Καὶ ἐπιθήσεις αὐτὸ ἐπὶ ὑακίνθου κεκλωσμένης. καὶ ἔσται ἐπὶ τῆς μίτρας, κατὰ πρόσωπον τῆς μίτρας ἔσται.

38. Καὶ ἔσται ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀαρών. καὶ ἐξαρεῖ Ἀαρὼν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἁγίων, ὅσα ἂν ἁγιάσωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ παντὸς δόματος τῶν ἁγίων αὐτῶν. καὶ ἔσται ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀαρὼν διαπαντὸς δεκτὸν αὐτοῖς ἔναντι Κυρίου.

Καὶ

39. Καὶ οἱ κοσύμβοι τῶν χιτώνων ἐκ βύσσου. καὶ ποιήσεις κίδαριν βύσσινον. καὶ ζώνην ποιήσεις, ἔργον ποικιλτοῦ.

40. Καὶ τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν ποιήσεις χιτῶνας καὶ ζώνας, καὶ κιδάρεις ποιήσεις αὐτοῖς εἰς τιμὴν καὶ δόξαν.

41. Καὶ ἐνδύσεις αὐτὰ Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. καὶ χρίσεις αὐτούς, καὶ ἐμπλήσεις αὐτῶν τὰς χεῖρας. καὶ ἁγιάσεις αὐτούς, ἵνα ἱερατεύωσί μοι.

42. Καὶ ποιήσεις αὐτοῖς περισκελῆ λινᾶ, καλύψαι ἀσχημοσύνην χρωτὸς αὐτῶν, ἀπὸ ὀσφύος ἕως μηρῶν ἔσται.

43. Καὶ ἕξει Ἀαρὼν αὐτὰ καὶ υἱοὶ αὐτοῦ, ὅταν εἰσπορεύωνται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἢ ὅταν προσπορεύωνται λειτουργεῖν πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ ἁγίου. καὶ οὐκ ἐπάξονται πρὸς ἑαυτοὺς ἁμαρτίαν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. νόμιμον αἰώνιον αὐτῷ, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν.

Κεφαλ. κθ'.

Καὶ ταῦτά ἐστιν ἃ ποιήσεις αὐτοῖς, ἁγιάσαι αὐτούς, ὥστε ἱερατεύειν μοι. λήψῃ μοσχάριον ἐκ βοῶν ἕν, καὶ κριοὺς δύο ἀμώμους.

Lev. 8. & 9. v. 3.

2. Καὶ ἄρτους ἀζύμους πεφυραμένους ἐν ἐλαίῳ, καὶ λάγανα ἄζυμα κεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ. σεμίδαλιν ἐκ πυρῶν ποιήσεις αὐτά.

3. Καὶ ἐπιθήσεις αὐτὰ ἐπὶ κανοῦν ἕν, καὶ προσοίσεις αὐτὰ ἐπὶ τῷ κανῷ, καὶ τὸ μοσχάριον, καὶ τοὺς δύο κριούς.

4. Καὶ Ἀαρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ προσάξεις ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ λούσεις αὐτοὺς ἐν ὕδατι.

5. Καὶ λαβὼν τὰς στολὰς ἐνδύσεις Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ποδήρη

39. Stringesque tunicam bysso,& tiaram byssinam facies & balteum opere plumarii.

40. Porrò filiis Aaron tunicas lineas parabis & balteos ac tiaras in gloriam & decorem:

41. Vestiesq; his omnibus Aaron fratrem tuum & filios ejus cum eo. Et cunctorum consecrabis manus , sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi.

42. Facies & fœminalia linea, ut operiant carnem turpidinis suæ, à renibus usque ad femora:

43. Et utentur eis Aaron & filii ejus quando ingrediuntur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquant ad altare ut ministrent in Sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini ejus post eum.

CAP. XXIX.

Sed & hoc facies, ut mihi in sacerdotio consecrentur.*Tolle vitulum de armento,& arietes duos immaculatos,

2. Panesque azymos,& crustulam absq; fermento,quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita : de simila triticea cuncta facies.

3. Et posita in canistro offeres: vitulum autem & duos arietes.

4. Et Aaron, ac filios ejus applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cumque laveris patrem cum filiis suis aqua,

5. Indues Aaron vestimentis suis, id est, linea & tunica, & superhume-

39. Et 33 facies opere ocellato tunicam byssinam, facies item cidarim byssinam , cingulum quoq; facies opere phrygionico.

40. Filiis autem Aharon facies tunicas,facies quoq; illis cingula,34 & pileos ad gloriam & decorem.

41. Et vesties illis Aharon fratrem tuum, & filios ejus cum illo:atq; unges illos:implebisq; manum eorum,& sanctificabis eos, 35 ut sacerdotio fungantur mihi.

42. Faceis 36 & fœminalia linea ad tegendam carnem turpitudinis : † à lumbis usq; ad femora erunt.

43. Eruntq; super Aharon & super filios ejus 37 quando ingredientur tabernaculum ecclesiæ, aut 38 cum accedent ad altare, ut ministrent in sanctitate: & non ferent iniquitatem, 39 neq; morientur. Statutum perpetuum illi, & semini ejus post eum.

CAP. XXIX.

Hoc 1 quoq; facies eis ad sanctificandum eos, ut sacerdotio fungantur mihi. Tolle juvencum unum 2 filium bovis, & arietes duos immaculatos:

2. Panes præterea infermentatos, & placentas infermentatas mistas oleo, & lagana infermentata uncta oleo: *ex* simila 3 triticea facies ea.

3. Ponesq; ea in canistrum unum, & 4 offeres ea in canistro, una cum juvenco & duobus arietibus.

4. Tum Aharonem & filios ejus accedere facies ad ostium tabernaculi ecclesiæ, & lavabis eos aqua.

5. Et accipies vestes, induesq; Aharon tunicam & palli-

39. Du solt auch den engen rock machen von weisser seiden/vnd einen hut von weisser seiden machen / vnd einen gestickten gürtel.

40. Vnd den sönen Aaron soltu röcke/gürtel vnd hauben machen/die herrlich vnd schön seien. Vnd solt sie deinem bruder Aaron sampt seinen sönen anziehen.

41. Vnd solt sie salben/vnd jre hende füllen/ vnd sie weihen/das sie meine priester seien.

42. Vnd solt jnen leinen niderkleid machen/ zubedecken das fleisch der scham/ von den lenden biß an die hüfften.

43. Vnd Aaron vnd seine söne sollen sie anhaben / wenn sie in die hütten des stiffts gehen/ oder hinzu tretten zum altar / das sie dienen in dem heiligthumb / das sie nicht jre missethat tragen / vnd sterben müssen/Das sol jm vnd seinem samen nach jm ein ewige weise sein.

Das XXIX. Cap.

Das ists auch / das du jnen thun solt / das sie mir zu priester geweihet werden: Nim einen jungen farren/vnd zween wider on wandel.

2. Vngeseurt brot vnd vngeseurte kuchen mit öle gemenget/vnd vngeseurte fladen mit öle gesalbet / Von weitzen mehl soltu solchs alles machen.

3. Vnd solts in einen korb legen/vnd in dem korbe erzu bringen / sampt dem farren vnd den zween widern.

4. Vnd solt Aaron vnd seine söne für die thür der hütten des stiffts füren/vnd mit wasser waschen.

5. Vnd die kleider nemen vnd Aaron anziehen den en-

33. *stringes t. byssi & facies c. byssi & c. f. o. phrygionis.*
34. *& pileos facies illis.*
35. *& sacerdotio fungentur mihi*
36. *subligacula lini, ad. t. c. n. uditatis.*
37. *in ingrediendo ipsos.* 262.
38. *in accedendo ipsos.*
39. *& morientur. st. seculi.*

Cap. 29.
1. *& hoc (sc. est) verbum (i. res. Ex 24 n. 6.) q. f. e. a. s. ad sacedotio fungendum m.*
2. *filium bovis (i. nondum depulsum a lacte) & a. d. integros. & panem azymorum.*
3. *triticorum.*
4. *appropinquare facies. e. i. c. & juvencum & d. a.*

genrock/ vnd den seidenrock/ vnd den leibrock / vnd das schiltlin zu dem leibrock. Vnd solt jn gürten aussen auff den leibrock/

6. Vnd den hut auff sein heubt setzen / vnd die heilige kron an den hut.

7. Vnd solt nemen das salböle/ vnd auff sein heupt schütten/ vnd jn salben.

8. Vnd seine söne soltu auch erzu füren/ vnd den engenrock jnen anziehen.

9. Vnd beide Aaron vnd auch sie mit gürteln gürten/ vnd jnen die hauben auffbinden/ das sie das priesterthumb haben zu ewiger weise. Vnd solt Aaron vnd seinen sönen die hende füllen.

10. Vnd den farren erzu füren/ für die hütte des stiffts. Vnd Aaron sampt seinen sönen sollen jre hende auff des farren heupt legen.

11. Vnd solt den farren schlachten für dem HERRN/ für der thür der hütten des stiffts.

Vnd

5. artificio. Ex. 28. 24.

6. Et dabis cor. sanct. s. cid.

7. Et. Gen. 1. n. 2.

8. Vincies (alligabis) eis mitras.

9. seculi. sic infra.

10. Et fulciet.

um ephod, ac ephod & pectorale, cingesque eum 5 balteo ephod.

6. Pones præterea cidarim super caput ejus: 6 coronam autem sanctitatis, pones super cidarim.

7. 7 Postremo accipies oleum unctionis, & fundes super caput ejus, & unges eum.

8. 7 Posthæc filios ejus accedere facies, & indues eos tunicas,

9. Cingesq; illos balteo, Aharon & filios ejus, & 8 aptabis eis pileos, & erit eis sacerdotium in statutum 9 perpetuum, implebisq; manum Aharon, & manum filiorum ejus.

10. Et offeres juvencum coram tabernaculo ecclesiæ, 10 imponentq; Aharon, & filii ejus manus suas, super caput juvenci.

11. Tunc mactabis juvencam coram Jehovah ad ostium tabernaculi ecclesiæ.

Ac-

rali & rationali, quod cōstringes balteo.

6. Et pones tiaram in capite ejus, & laminam sanctam super tiaram.

7. Et oleum unctionis fundes super caput ejus, atque hoc ritu consecrabitur.

8. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis.

9. Cingésque balteo, Aaron scilicet & liberos ejus, & impones eis mitras: eruntque sacerdotes mihi religione perpetua. Postquam initiaveris manus eorum.

10. *Applicabis & vitulum coram tabernaculo testimonii. Imponentque Aaron & filii ejus manus super caput illius.

11. Et mactabis eum in conspectu Domini, juxta ostium tabernaculi testimonii.

Sum-

καὶ τὴν ἐπωμίδα, καὶ τὸ λόγιον· καὶ συνάψεις αὐτὸ τὸ λόγιον πρὸς τὴν ἐπωμίδα.

6. Καὶ ἐπιθήσεις τὴν μίτραν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσεις τὸ πέταλον τὸ ἁγίασμα ἐπὶ τὴν μίτραν.

7. Καὶ λήψῃ τοῦ ἐλαίου τοῦ χρίσματος, καὶ ἐπιχεεῖς αὐτὸ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ χρίσεις αὐτόν.

8. Καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ προσάξεις, καὶ ἐνδύσεις αὐτοὺς χιτῶνας.

9. Καὶ ζώσεις αὐτοὺς ταῖς ζώναις, καὶ περιθήσεις αὐτοῖς τὰς κιδάρεις, καὶ ἔσται αὐτοῖς ἱερατεία ἱερεῖς μοι εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ τελειώσεις τὰς χεῖρας Ααρὼν καὶ τὰς χεῖρας τῶν υἱῶν αὐτοῦ.

10. Καὶ προσάξεις τὸν μόσχον ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἐπιθήσουσιν Ααρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μόσχου, ἔναντι Κυρίου, παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

11. Καὶ σφάξεις τὸν μόσχον ἔναντι Κυρίου παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

Καὶ

* Levit. 1. 4.

Sacerdotum consecratio.

12. Καὶ λήψῃ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, καὶ θήσεις ἐπὶ τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τῷ δακτύλῳ σου. τὸ δὲ λοιπὸν πᾶν αἷμα ἐγχεεῖς παρὰ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου.

Lev. 3. v. 3.

13. Καὶ λήψῃ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας, καὶ τὸν λοβὸν τοῦ ἥπατος, καὶ τοὺς δύο νεφροὺς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

14. Τὰ δὲ κρέα τοῦ μόσχου, καὶ τὸ δέρμα, καὶ τὴν κόπρον κατακαύσεις ἐν πυρὶ ἔξω τῆς παρεμβολῆς· ἁμαρτία γάρ ἐστιν.

15. Καὶ τὸν κριὸν λήψῃ τὸν ἕνα, καὶ ἐπιθήσουσιν Ἀαρὼν, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ κριοῦ.

16. Καὶ σφάξεις τὸν κριὸν, καὶ λαβὼν τὸ αἷμα προσχεεῖς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ·

17. Καὶ τὸν κριὸν διχοτομήσεις κατὰ μέλη. καὶ πλυνεῖς τὰ ἐνδόσθια καὶ τοὺς πόδας ὕδατι, καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὰ διχοτομήματα, σὺν τῇ κεφαλῇ.

18. Καὶ ἀνοίσεις ὅλον τὸν κριὸν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ὁλοκαύτωμα, Κυρίῳ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίασμα Κυρίῳ ἐστίν.

19. Καὶ λήψῃ τὸν κριὸν τὸν δεύτερον, καὶ ἐπιθήσει Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ κριοῦ.

20. Καὶ σφάξεις αὐτὸν, καὶ λήψῃ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτὸς Ἀαρὼν τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ ποδὸς τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς λοβοὺς τῶν ὤτων τῶν υἱῶν αὐτοῦ τῶν δεξιῶν, καὶ ἐπὶ τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν αὐτῶν τῶν δεξιῶν, καὶ ἐπὶ τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν αὐτῶν τῶν δεξιῶν.

21. Καὶ λήψῃ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ ἀπὸ θυσιαστηρίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τῆς χρίσεως, καὶ ῥανεῖς ἐπὶ τὸν Ἀαρὼν καὶ ἐπὶ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὰς στολὰς τῶν υἱῶν

αὐτ-

12. Sumptumque de sanguine vituli, pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes juxta basim ejus.

13. * Sumes & adipem totum qui operit intestina, & reticulum jecoris, ac duos renes, & adipem qui super eos est, & offeres incensum super altare:

14. Carnes verò vituli & corium & fimum combures foris extra castra, eò quòd pro peccato sit.

15. Unum quoque arietem sumes, super cujus caput ponent Aaron & filii ejus manus.

16. Quem cùm mactaveris, tolles de sanguine ejus, & fundes circa altare.

17. Ipsum autem arietem secabis in frusta: lotaque intestina ejus ac pedes pones super concisas carnes, & super caput illius.

18. Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est Domino, odor suavissimus victimę Domini.

19. Tolles quoque arietem alterum, super cujus caput Aaron & filii ejus ponent manus.

20. Quem cum immolaveris, sumes de sanguine ejus, & pones super extremum auriculæ dextræ Aaron & filiorum ejus, & super pollices manus eorum ac pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum.

21. Cumq; tuleris de sanguine qui est super altare, & de oleo unctionis,

asper-

12. Accipiesq; è sanguine juvenci, & pones super cornua altaris digito tuo: [11] reliquum autem sanguinem fundes ad fundamentum altaris.

13. Tollesq; omnem adipem operientem [12] intestina, & reticulum *quod est* super jecur, & duos renes, & adipem qui *est* super illos, & incendes ea super altare.

14. † At carnem juvenci, & pellem ejus, fimumq; ejus combures igni extra castra, [13] sacrificium pro peccato est.

15. Arietem quoq; [14] alterum accipies, & imponent Aharon & filii ejus manus suas super caput arietis.

16. Tunc mactabis arietem, accipiesq; sanguinem ejus, & asperges super altare *per* circuitum.

17. Arietem autem concides in frusta sua: & lavabis intestina ejus, cruraq; ejus, & pones super frusta ejus, & super caput ejus.

18. Incendes præterea totum arietem *super* altare: *nam* holocaustum [15] *est* Jehovæ *in* odorem quietis, oblatio ignita Jehovæ est.

19. Accipies insuper arietem secundum, [16] imponentq; Aharon & filii ejus manus suas super caput arietis.

20. Tunc mactabis arietem, accipiesq; de sanguine ejus, & pones super tenerum auris Aharon, & super tenerum auris filiorum ejus dexteræ, & super pollicem manus eorum dexteræ, & super pollicem pedis eorum dextri: aspergesq; sanguinem super altare *per* circuitum.

21. Tollesq; de sanguine qui *erit* super altare, & de oleo unctionis, atq; a-

sper

12. Vnd solt seines bluts nemen / vnd auff des altars hörner thun / mit deinem finger / vnd alles ander blut an des altars boden schütten.

13. Vnd solt alles fett nemen am eingeweide / vnd das netze vber der leber / vnd die zwo nieren / mit dem fett das drüber ligt / vnd solts auff dem altar anzünden.

14. Aber des farren fleisch / fell vnd mist soltu aussen für dem lager mit fewer verbrennen / Denn es ist ein sündopffer.

15. Aber den einen wider soltu nemen / vnd Aaron sampt seinen sönen sollen jre hende auff sein heupt legen.

16. Denn soltu jn schlachten / vnd seines bluts nemen / vnd auff den altar sprengen rings rumb.

17. Aber den wider soltu zulegen in stück / vnd sein eingeweide vnd schenckel waschen / vnd solts auff seine stück vnd heupt legen.

18. Vnd den gantzen wider anzünden auff dem altar / Denn es ist dem HERRN ein brandopffer / ein süsser geruch / ein fewer des HERRN.

19. Den andern wider aber soltu nemen / vnd Aaron sampt seinen sönen sollen jre hende auff sein heupt legen.

20. Vnd solt jn schlachten / vnd seines bluts nemen / vnd Aaron vnd seinen sönen auff den rechten ohrknörbel thun / vnd auff den daumen jrer rechten hand / vnd auff den grossen zehe jres rechten fusses / vnd solt das blut auff den altar sprengen rings rumb.

21. Vnd solt das blut auff dem altar nemen / vnd salböle vnd Aaron vnd seine klei-

sei-

11. *& omnem sanguinem.*

12. *intestinum. sing. pro pl. sic v. 17. & deinceps.*

13. *peccatum (i. sacrificium expiatorium. 2. Cor. 5. v. 21: eum, qui non noverat peccatum, pro nobis fecit peccatum. Metonymia) ipsum.*

14. *unum*

15. *ipse 7. odor quietis (Gen 8. v. 29) ignitio (sic infra) 7. ipse.*

16. *& fulciet. v. 10*

seine söne vnd jre kleider besprengen/ so wird er vnd seine kleider/ seine söne vnd jre kleider geweihet.

22. Darnach soltu nemen das fett von dem wider / den schwantz/ vnd das fett am eingeweide / das netz vber der leber/ vñ die zwo nieren mit dem fett drüber / vnd die rechte schulter (denn es ist ein wider der fülle)

23. Vnd ein brot / vnd ein ölkuchen/ vnd einen fladen aus dem korbe des vngeseurten brots/ der für dem HERRN stehet.

24. Vnd legs alles auff die hende Aarons vnd seiner söne / vnd webe es dem HERRN.

25. Darnach nims von jren henden/ vnd zünde es an auff dem altar/ zum brandopffer/ zum süssen geruch für dem HERRN/ Denn das ist ein fewer des HERRN.

26. Vnd solt die brust nemen vom wider der fülle Aarons / vnd solts für dem HERRN weben/ das sol dein teil sein.

27. Vnd solt also heiligen die webebrust vnd die hebeschulter die gewebet vnd gehebet sind von dem wider der fülle Aarons vnd seiner söne.

28. Vnd sol Aarons vnd seiner söne sein/ ewiger weise/ von den kindern Jsrael/ Deñ es ist ein hebopffer/ vnd die heb opffer sollen des HERRN sein/ von den kindern Jsrael an jren danckopffern vnd hebopffern.

29. Aber die heiligen kleider Aaron sollen seine söne haben nach jm/ das sie darinnen gesalbet/ vnd jre hende gefüllet werden.

30. Welcher vnter seinen sönen/ an seine stat priester wird/ der sol sie sieben tage an ziehen/ das er gehe in die hütten

des

17 impletionum (ut v. 9 & Ex. 28 v. 41 manus Aaronis implere jussit) ipse.

18. frustulum.

19. super volas A, & super volas f. e. & agitabis i. agitatione. sic infra.

20. ad altare, super holocausto &c. n. 15.

164.

21. ab ariete impletionum. n. 17.

22. agitationis, quod agitatum est.

23. de quo Aaroni, & de quo filiis ejus

24. ipse.

25. jehovæ

26. sanctitatis.

27. in eis, & ad implendum in eis manum suam. n. 21. 17.

28. sub, (pro) eo.

sperges super Aharon, & super vestes ejus, & super filios ejus, & super vestes filiorum ejus cum eo, & sanctificabitur ipse, vestesq; ejus, & filii ejus, vestesq; filiorum ejus cum eo.

22. Dein tolles de ariete adipem & caudam, & adipem operientem intestina, & reticulum jecoris, duosque renes, atque adipem, qui *est* super eos, & armum dextrum: quia aries 17 consecrationum est.

23. Et 18 tortam panis unam & placentam panis *ex* oleo unam, & laganum unum è canistro infermentatorum qui *est* coram Jehovah.

24. Ponesq; omnia *illa*: 19 in manibus Aharon, & in manibus filiorum ejus exaltabisq; illa exaltationem coram Jehovah.

25. Accipies autem illa è manu eorum, & incendes 20 super altare ultra holocaustum inodorem quietis coram Jehovah: oblatio ignita est Jehovæ.

26. Accipies item pectus 21 arietis consecrationum quod *est* † ipsi Aharon, & exaltabis illud exaltationem coram Jehovah, eritq; tibi in partem.

27. Sanctificabis itaque pectus 22 exaltationis, & armum elevationis, quod exaltatum est, & qui elevatus est de ariete consecrationum 23 ipsius Aharon & filiorum ejus.

28. Et erit ipsi Aharon & filiis ejus in statutum perpetuum à filiis Israel, quia exaltatio 24 est: & exaltatio erit à filiis Israel de sacrificiis pacificorum suorum exaltatio *inquam* eorum *erit* 25 Jehovah.

29. Porro vestes 26 sanctæ, quæ *sunt* ipsius Aharon, erunt filiis ejus post eum ad ungendum *eos* 27 cum eis, & ad consecrandum cum eis manum eorum.

30. Septem diebus induet eas sacerdos, *qui fuerit* 28 loco ipsius de filiis ejus. qui ingredietur tabernaculum eccle-

siæ

asperges Aaron & vestes ejus, filios & vestimenta eorum. Consecratisque ipsis & vestibus,

22. Tolles adipem de ariete, & caudam & arvinam, quę operit vitalia, ac reticulum jecoris, & duos renes, atque adipem qui super eos est, armumque dextrum, eò quòd sit aries consecrationis:

23. Tortamque panis unius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum est in conspectu Domini:

24. Ponesq; omnia super manus Aaron & filiorum ejus, & sanctificabis eos elevans coram Domino:

25. Suscipiesq; universa de manibus eorum: & incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu Domini, quia oblatio ejus est.

26. Sumes quoque pectusculum de ariete, quo initiatus est Aaron, sanctificabisq; illud elevatum coram Domino, & cedet in partem tuam.

27. Sanctificabisq; & pectusculum consecratum, & armum quem de ariete separasti,

28. Quo initiatus est Aaron & filii ejus, cedentq; in partem Aaron & filiorum ejus jure perpetuo à filiis Israel, quia primitiva sunt & initia de victimis eorum pacificis, quæ offerunt Domino.

29. Vestem autem sanctam qua utetur Aaron, habebunt filii ejus post eum, ut ungantur in ea, & consecrentur manus eorum.

30. Septem diebus utetur illa, qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis ejus, & qui ingredietur

taber-

αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἁγιασθήσεται αὐτὸς, καὶ ἡ στολὴ αὐτοῦ, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ αἱ στολαὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. τὸ δὲ αἷμα τοῦ κριοῦ προσχεεῖς πρὸς τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ.

22. Καὶ λήψῃ ἀπὸ τοῦ κριοῦ τὸ στέαρ αὐτοῦ, καὶ τὸ στέαρ τὸ καλύπτον τὴν κοιλίαν, καὶ τὸν λοβὸν τοῦ ἥπατος, καὶ τοὺς δύο νεφροὺς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν, καὶ τὸν βραχίονα τὸν δεξιόν. ἔστι γὰρ τελείωσις αὕτη.

23. Καὶ ἄρτον ἕνα ἐξ ἐλαίου, καὶ λάγανον ἓν ἀπὸ τοῦ κανοῦ τῶν ἀζύμων τῶν προτεθειμένων ἔναντι Κυρίου.

24. Καὶ ἐπιθήσεις τὰ πάντα ἐπὶ τὰς χεῖρας Ἀαρὼν, καὶ ἐπὶ τὰς χεῖρας τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἀφοριεῖς αὐτὰ ἀφόρισμα ἔναντι Κυρίου.

25. Καὶ λήψῃ αὐτὰ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἀνοίσεις ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς ὁλοκαυτώσεως εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἔναντι Κυρίου, κάρπωμά ἐστι Κυρίῳ.

26. Καὶ λήψῃ τὸ στηθύνιον ἀπὸ τοῦ κριοῦ τῆς τελειώσεως, ὅ ἐστιν Ἀαρὼν, καὶ ἀφοριεῖς αὐτὸ ἀφόρισμα ἔναντι Κυρίου, καὶ ἔσται σοι ἐν μερίδι.

27. Καὶ ἁγιάσεις τὸ στηθύνιον τὸ ἀφόρισμα, καὶ τὸν βραχίονα τοῦ ἀφαιρέματος, ὃς ἀφώρισται καὶ ὃς ἀφῄρηται ἀπὸ τοῦ κριοῦ τῆς τελειώσεως ἀπὸ τοῦ Ἀαρὼν, καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ.

28. Καὶ ἔσται Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ νόμιμον αἰώνιον παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ἔστι γὰρ ἀφαίρεμα τοῦτο. καὶ ἀφαίρεμα ἔσται παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν θυμάτων τῶν σωτηρίων ἀφαίρεμα Κυρίῳ.

29. Καὶ ἡ στολὴ τοῦ ἁγίου, ἥ ἐστιν Ἀαρὼν, ἔσται τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ μετ' αὐτὸν, χρισθῆναι αὐτοὺς ἐν αὐταῖς, καὶ τελειῶσαι τὰς χεῖρας αὐτῶν.

30. Ἑπτὰ ἡμέρας ἐνδύσεται αὐτὰ ὁ ἱερεὺς ἀντ' αὐτοῦ ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ὃς εἰσελεύσεται εἰς τὴν

σκηνὴν

σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου λειτουργεῖν ἐν τῷ ἁγίῳ.

31. Καὶ τὸν κριὸν τῆς τελειώσεως λήψῃ, καὶ ἑψήσεις τὰ κρέα ἐν τόπῳ ἁγίῳ.

*Levi. 8. v. 31. 24. v. 9.

32. Καὶ ἔδονται Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰ κρέα τοῦ κριοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τοὺς ἐν τῷ κανῷ παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

33. Ἔδονται αὐτὰ ἐν οἷς ἡγιάσθησαν ἐν αὐτοῖς τελειῶσαι τὰς χεῖρας αὐτῶν ἁγιάσαι αὐτούς. ἀλλογενὴς οὐκ ἔδεται ἀπ' αὐτῶν, ἔστι γὰρ ἅγια.

34. Ἐὰν δὲ καταλειφθῇ ἀπὸ τῶν κρεῶν τῆς θυσίας τῆς τελειώσεως καὶ τῶν ἄρτων ἕως πρωΐ, κατακαύσεις τὰ λοιπὰ πυρί, οὐ βρωθήσεται. ἁγίασμα γάρ ἐστι.

35. Καὶ ποιήσεις Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ οὕτω κατὰ πάντα ὅσα ἐνετειλάμην σοι. ἑπτὰ ἡμέρας τελειώσεις αὐτῶν τὰς χεῖρας.

36. Καὶ τὸ μοσχάριον τὸ τῆς ἁμαρτίας, ποιήσεις τῇ ἡμέρᾳ τοῦ καθαρισμοῦ. καὶ καθαριεῖς τὸ θυσιαστήριον ἐν τῷ ἁγιάζειν σε ἐπ' αὐτῷ. καὶ χρίσεις αὐτὸ ὥστε ἁγιάσαι αὐτό.

37. Ἑπτὰ ἡμέρας καθαριεῖς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἁγιάσεις αὐτό. καὶ ἔσται τὸ θυσιαστήριον ἅγιον ἁγίων. πᾶς ὁ ἁπτόμενος τοῦ θυσιαστηρίου ἁγιασθήσεται.

*Nu. 28. v. 3.

38. Καὶ ταῦτά ἐστιν ἃ ποιήσεις ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἀμώμους δύο τὴν ἡμέραν ἐνδελεχῶς, κάρπωμα ἐνδελεχισμοῦ.

39. Τὸν ἀμνὸν τὸν ἕνα ποιήσεις τὸ πρωΐ, καὶ τὸν ἀμνὸν τὸν δεύτερον ποιήσεις τὸ δειλινόν.

40. Καὶ δέκατον σεμιδάλεως πεφυραμένης ἐν ἐλαίῳ κεκομμένῳ τετάρτῳ τοῦ ἴν. καὶ σπονδὴν τὸ τέταρτον τοῦ ἴν οἴνου τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί.

41. Καὶ τὸν ἀμνὸν τὸν δεύτερον ποιήσεις τὸ δειλινόν, κατὰ τὴν θυσίαν τὴν πρωϊνήν, καὶ κατὰ τὴν σπον-

δὴν αὐτοῦ.

tabernaculum testimonii, ut ministret in Sanctuario.

31. Arietem autem consecrationis tolles, & coques carnes ejus in loco sancto.

32. Quibus vescetur Aaron & filii ejus. * Panes quoque qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonii

33. Comedent, ut sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt.

34. Quòd si remanserit de carnibus consecratis sive de panibus usq; manè, combures reliquias igni: nō comedentur, quia sanctificata sunt.

35. Omnia quæ præcepi tibi, facies super Aaron & filiis ejus. Septem diebus consecrabis manus eorum:

36. Et vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare cùm immolaveris expiationis hostiam, & unges illud in sanctificationem.

37. Septem diebus expiabis altare & sanctificabis, & erit Sanctum sanctorum. omnis qui tetigerit illud, sanctificabitur.

38. Hoc est quod facies in altari, * Agnos anniculos duos per singulos dies jugiter.

39. Unum agnum manè, & alterum vesperè,

40. Decimam partem similæ conspersæ oleo tuso, quod habeat mensuram quartā partem Hin, & vinum ad libandum ejusdem mensuræ in agno uno.

41. Alterum verò agnum offeres ad vesperam juxta ritum matutinæ oblatio-

nis,

siæ ad ministrandum in 29 sanctificatione.

31. Arietem autem cōsecrationum tolles, & coques carnem ejus in loco sanctitatis.

32. Comedetq; Aharon & filii ejus carnem arietis, & panem qui *est* in canistro *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ.

33. Comedent inquam illa, 30 quibus expiatus fuit ad cōsecrandum manum eorum, ad sanctificandum eos: & alienigena non comedet, quia 31 sanctificatio sunt.

34 Quod si superfuerit de carne consecrationum, & de pane usq; mane, 32 combures quod superest igni: non comedetur, quia sanctitas 33 est.

35. Facies igitur ipsi Aharon & filiis ejus sic, juxta omnia quæ precepi tibi, septem diebus consecrabis manum eorum.

36. Et juvencum 34 pro peccato facies per diem pro expiationibus: & expiabis altare expiando illud, ungesq; illud ad sanctificandum ipsum.

37. Septem diebus expiabis altare, & sanctificabis illud, eritq. altare sanctitas sanctitatū: quicquid tetigerit altare, sanctificabitur.

38. Hoc *est* autem quod 35 facies altari, Agnos anniculos duos in dies jugiter:

39. Agnum unum facies mane & agnum alterum facies inter duas vesperas.

40. Et 36 decimam partem similæ † mistæ oleo contuso, quartam partem Hin: & libamen, quartam partem Hin vini in agnum unum.

41. Agnum vero alterum facies inter duas vesperas: sicut 37 Minhæ matutino, & sicut libamini

ejus

des stiffts/ zu dienen im heiligen.

31. Du solt aber nemen den wider der füllung / vnd sein fleisch an eim heiligen ort kochen.

32. Vnd Aaron mit seinen sönen sol desselben widers fleisch essen / sampt dem brot im korbe/für der thür der hütten des stiffts.

33. Denn es ist versünung damit geschehen / zu füllen jre hende/ das sie geweihet werden / kein ander sol es essen/ Denn es ist heilig.

34. Wo aber etwas vberbleibt von dem fleisch der füllung/vnd von dem brot / biß an den morgen/das soltu mit fewer verbrennen / vnd nicht essen lassen/Denn es ist heilig.

35. Vnd solt also mit Aaron vnd seinen sönen thun alles was ich dir geboten habe/ Sieben tage soltu jre hende füllen.

36. Vnd teglich einen farren zum sündopffer schlachten zur versünunge. Vnd solt den altar entsündigen/wenn du jn versünest/ vnd solt jn salben/ das er geweihet werde.

37. Sieben tage soltu den altar versünen/vnd jn weihen/ das er sey ein altar das Allerheiligste/Wer den altar anrüren wil/der sol geweihet sein.

38. Vnd das soltu mit dem altar thun. Zweyjerige lemmer soltu allewege des tages drauff opffern.

39. Ein lamb des morgens/ das ander zwischen abends.

40. Vnd zu einem lamb ein zehenden semelmehls/ gemenget mit eim viertel von eim Hin gestossen óles/vnd ein vierteil vom Hin weins / zum tranckopffer.

41. Mit dem andern lamb zwischen abends soltu thun wie mit dem speißopffer vnd

29: *sanctitate.*

30. *quib. e.f. in eis (.i. in quibus Pleon. pronon.) ad implendū. sic v. 35.*
31 *sanctitas ea. & si superf.*
32 *& combures (Pleon. copula Hebræis, elegans & frequens) relictum in igni.*
33 *ipsum.*
34 *peccatum (n. 13.) facies (.i. offeres Ex. 10 v. 25. sic deinceps) diei (scil. unicuiq. v. seq.) super exp. & mundabis super (sic infra) a. in expiando te super eo.*
35. *facies (.i. offeres) super alt. a. filios anni. (Ex 12 n. 15) duos diei j.*
36. *decimationem sim. o. c. quartum Hin. & l. quartum H. v.* 164

37. *munus matutini & s libamē*

e.f.e.1.o. q.i gnitionem J. 38. quo congregabor vobis illuc (quo il. i. quo) ad loquendũ ad te. Chald. constituam VERBUM meum vobis ut loquar ibi tecum & constituã VERBUM meum ibi filiis Israel. Ex. 23. v. 20. 39. ad sacerdotio fungendum. m. 40. ego J. D. i. 41. ad habitandũ me.

tranckopffer des morgens/ zu süssem geruch/ ein fewer dem HERRN.
42. Das ist das tegliche brandopffer bey ewren nachkomen/ für der thür der hütten des stiffts für dem HERRN/ da ich euch zeugen / vnd mit dir reden wil.
43. Daselbs wil ich den kindern Israel erkand vnd geheiliget werden in meiner herrligkeit.
44. Vnd wil die hütten des stiffts mit dem altar heiligen/ vnd Aaron vnd seine söne mir zu priester weihen.
45. Vnd wil vnter den kindern Israel wonen / vnd jr Gott sein.
46. Das sie wissen sollen/ Ich sey der HERR jr Gott / der sie aus Egyptenland füret / das ich vnter jnen wone / Ich der HERR jr Gott.

ejus facies ei in odorem quietis oblationem ignitam Jehovæ.
42. Holocaustum juge in generationes vestras *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ coram Jehovah, 38 quo conveniam vobiscum ut alloquar te ibi.
43. Et conveniam illuc, *cum* filiis Israel, & sanctificabitur *locus* in gloria mea.
44. Sanctificabo inquam tabernaculum ecclesiæ & altare: Aharonem quoq; & filios ejus sanctificabo, 39 ut sacerdotio fungantur mihi.
45. Habitaboq; in medio filiorum Israel, & ero eis in Deum.
46. Et scient, quod 40 sum Jehovah Deus eorum, qui eduxi eos è terra Aegypti, 41 ut habitarem in medio eorum. Ego Jehovah Deus eorum.

nis, & juxta ea quæ diximus, in odorem suavitatis.
42. Sacrificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ubi constituam ut loquar ad te.
43. Ibique præcipiam filiis Israel, & sanctificabitur altare in gloria mea.
44. Sanctificabo & tabernaculum testimonii cum altari, & Aaron cum filiis suis, ut sacerdotio fungantur mihi.
45. Et habitabo in medio filiorum Israel, eroq; eis Deus,
46. Et scient quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de terra Ægypti, ut manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

δὴν αὐτοῦ. ποιήσεις εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κάρπωμα Κυρίῳ·
42. Θυσίαν ἐνδελεχισμοῦ εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἔναντι Κυρίου, ἐν οἷς γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖ, ὥστε λαλῆσαί σοι.
43. Καὶ τάξομαι ἐκεῖ τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, καὶ ἁγιασθήσομαι ἐν δόξῃ μου.
44. Καὶ ἁγιάσω τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ Ααρὼν, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἁγιάσω, ἱερατεύειν μοι.
45. Καὶ ἐπικληθήσομαι ἐν τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός.
46. Καὶ γνώσονται, ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς αὐτῶν, ὁ ἐξαγαγὼν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐπικληθῆναι αὐτοῖς, καὶ Θεὸς εἶναι αὐτῶν.

Cap. 30.

1. suffimenti suffitus.

2. auri. sic infra. 3. super duabus costis ejus, facies super duobus lateribus ejus, & erit in domus vectibus. Ex. 25 v. 27.

4. in eis.

5. expiatorium. q. s. t. quo congregaber tibi illuc v. 36. & Ex. 29. n. 38. Chald. ibi constituam, VERBUM meum tibi sic v. 36. Ex. 19 n. 38.

Das XXX. Cap.

DV solt auch einen Reuchaltar machen zu reuchern von föernholtz.
2. Einer ellen lang vnd breit/ gleich viereckt/ vnd zwo ellen hoch mit seinen hörnern.
3. Vnd solt jn mit feinem golde vberzihen/ sein dach vnd seine wende rings vmbher vnd seine hörner.
4. Vnd solt einen krantz von gold vmbher machen/ vnd zween gülden ring vnter den krantz zu beiden seiten / das man stangen drein thue / vnd jn damit trage.
5. Die stangen soltu auch von föernholtz machen / vnd mit gold vberzihen.
6. Vnd solt jn setzen für den fürhang / der für der laden des zeugnis hangt / vnd für

CAP. XXX.

FAcies & altare 1 incensi thymiamatis *ex* lignis Sittim facies illud.
2. Cubitus longitudo ejus, & cubitus latitudo ejus, quadratum erit: & duo cubiti altitudo ejus: ex ipso cornua ejus.
3. Teges autem illud auro puro, tectum ejus & parietes ejus *per* circuitum, & cornua ejus: faciesque illi coronam 2 auream *per* circuitum.
4. Duos præterea annulos aureos facies ei infra coronam ejus, 3 in duobus angulis ejus, in utroq; latere ejus, & per illos trajicientur vectes ad portandum illud 4 cum eis.
5. Facies autem illos vectes *ex* lignis Sittim, & teges eos auro.
6. Et pones illud ante velum, quod *est*

CAP. XXX.

FAcies quoque altare ad adolēdum thymiama, de lignis Setim,
2. Habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent.
3. Vestiesque illud auro purissimo, tam craticulam ejus, quàm parietes per circuitum, & cornua. Faciesque ei coronam aureolam per gyrum,
4. Et duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vectes, & altare portetur.
5. Ipsos quoque vectes facies de lignis Setim, & inaurabis.
6. Ponesque altare con-

Κεφαλ. λ'.

ΚΑὶ ποιήσεις θυσιαστήριον θυμιάματος, ἐκ ξύλων ἀσήπτων ποιήσεις αὐτό.
2. Πήχεος τὸ μῆκος, καὶ πήχεος τὸ εὖρος, τετράγωνον ἔσται, καὶ δύο πήχεων τὸ ὕψος. ἐξ αὐτοῦ ἔσται τὰ κέρατα αὐτοῦ.
3. Καὶ καταχρυσώσεις αὐτὸ χρυσίῳ καθαρῷ τὴν ἐσχάραν αὐτοῦ, καὶ τοὺς τοίχους αὐτοῦ κύκλῳ, καὶ τὰ κέρατα αὐτοῦ. καὶ ποιήσεις αὐτῷ στρεπτὴν στεφάνην χρυσῆν κύκλῳ·
4. Καὶ δύο δακτυλίους χρυσοῦς καθαροὺς ποιήσεις αὐτῷ ὑπὸ τὴν στεφάνην τὴν στρεπτὴν αὐτοῦ, εἰς τὰ δύο κλίτη ποιήσεις ἐν δυσὶ πλευροῖς· καὶ ἔσονται ψαλίδες ταῖς σκυτάλαις, ὥστε αἴρειν αὐτὸ ἐν αὐταῖς.
5. Καὶ ποιήσεις σκυτάλας ἐκ ξύλων ἀσήπτων. καὶ καταχρυσώσεις αὐτὰς χρυσίῳ.
6. Καὶ θήσεις αὐτὸ ἀπέναντι τοῦ

καταπετάσματος, τοῦ ὄντος ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου. ἐν οἷς γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖ.

7. Καὶ θυμιάσει ἐπ' αὐτοῦ Ἀαρὼν θυμίαμα σύνθετον λεπτὸν τὸ πρωῒ πρωΐ.

8. Ὅταν ἐπισκευάσῃ τοὺς λύχνους, θυμιάσει ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ὅταν ἐξάπτῃ Ἀαρὼν τοὺς λύχνους ὀψὲ, θυμιάσει ἐπ' αὐτοῦ θυμίαμα ἐνδελεχισμοῦ, διαπαντὸς ἔναντι Κυρίου εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν.

9. Καὶ οὐκ ἀνοίσετε ἐπ' αὐτοῦ θυμίαμα ἕτερον, κάρπωμα καὶ θυσίαν, καὶ σπονδὴν οὐ σπείσετε ἐπ' αὐτοῦ.

10. Καὶ ἐξιλάσεται Ἀαρὼν ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ. ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ καθαρισμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ ἐξιλασμοῦ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ καθαριεῖ αὐτὸ εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἅγιον τῶν ἁγίων ἐστὶ τῷ Κυρίῳ.

11. Καὶ ἐλάλησεν Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων.

Num: 1. v. 2. 12. Ἐὰν λάβῃς συλλογισμὸν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτῶν, καὶ δώσουσιν ἕκαστος λύτρα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ,

καὶ

tra velum, quod ante arcam pendet testimonii coram propitiatorio, quo tegitur testimonium, ubi loquar tibi.

7. Et adolebit incensum super eo Aaron, suave fragrans manè. Quando componet lucernas, incendet illud:

8. Et quando collocabit eas ad vesperum, uret thymiama sempiternum coram Domino in generationes vestras.

9. Non offeretis super eo thymiama compositionis alterius, nec oblationem & victimam, nec libabitis libamina.

10. Et deprecabitur Aaron super cornua ejus semel per annum, in sanguine quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit Domino.

11. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,

12. * Quando tuleris summam filiorum Israel juxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Do-

juxta arcam testimonii, ante 5 propitiatorium, quod est super testimonium, ubi conveniam tecum.

7. Et 6 adolebit super illud Aharon suffimentum aromatum singulis matutinis: 7 quando aptabit lucernas, adolebit illud.

8. 1 Quando inquam incendet Aharon lucernas inter duas vesperas, adolebit illud suffimentum jugiter coram Domino in generationibus vestris.

9 Non 8 offeretis super illud suffimentum alienum, 9 neq; holocaustum, neq; Minham sed nec libamen libabitis super illud.

10. Et expiabit Aharon super cornua ejus 10 semel in anno: sanguine oblationis pro peccato expiationum, semel in anno expiabit super illud in generationibus vestris. Sanctitas sanctitatum 11 est Jehovæ.

11. Locutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo.

12. Quando capies 12 summam filiorum Israel per numeratos eorum, dabunt singuli redemptionem animæ suæ Je-

ho-

dem gnadenstuel / der auff dem zeugnis ist / von dannen ich werde zeugen.

7. Vnd Aaron sol drauff reuchern gut reuchwerck alle morgen / wenn er die lampen zuricht.

8. Desselben gleichen wenn er die lampen anzündet zwischen abends / sol er solch geruch auch reuchern / das sol das teglich gereuch sein für dem HERRN bey ewren nachkomen.

9. Jr solt kein frembd gereuch drauff thun / auch kein brandopffer / noch speisopffer / vnd kein tranckopffer drauff opffern.

10. Vnd Aaron sol auff seinen hörnern versünen ein mal im jar / mit dem blut des sündopffers zur versünung / solch versünung sol jerlich ein mal geschehen bey ewren nachkomen / Denn das ist dem HERRN das aller heiligst.

11. Vnd der HERR redet mit Mose vnd sprach.

12. Wenn du die heupt der kinder Jsrael zelest / so sol ein iglicher dem HERRN geben die versünung seiner seele /

6. suffire faciet (sic infra) s. i. A. s. a. in mane, in mane Ex 16. n. 24. 7. inbonificando (i. repurgando) ipsu l. a. i. & in ascendere faciendo Aaronem. 8. ascendere facietis. 9. & h. & m. & l. non l. s. i. 10. unam (scil. vicem. sic infra) i. a. de s. peccati (Ex 29 n. 34) exp. 11. illud. 12. caput f. l. ad visitatos eorum, & dabunt vir (i. quisq;) expiationem a. s. 3. in visitando (sic inf.) eos.

166.

auff

auff das jnen nicht eine plage widerfare / wenn sie gezelet werden.

13. Es sol aber ein iglicher/ der mit in der zal ist/ ein halben sekel geben/ nach dem sekel des heiligthumbs / Ein sekel gilt zwentzig Gera/ Solcher halber sekel sol das hebopffer des HERRN sein/

14. Wer in der zal ist von zwentzig jaren vnd drüber/ der sol solch hebopffer dem HERRN geben.

15. Der reiche sol nicht mehr geben / vnd der arme nicht weniger an dem halben sekel/ den man dem HERRN zur hebe gibt/ für die versünung jrer seelen.

16. Vnd du solt solch gelt der versünung nemen von den kindern Jsrael / vnd an den Gottesdienst der hütten des stiffts legen/ das es sey den kindern Jsrael ein gedechtnis für dem HERRN/ das er sich vber jre seele versünen lasse.

17. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach/

18. Du solt auch ein ehern handfas machen mit eim ehern fus/ zu waschen. Vnd solts setzen zwischen der hütten des stiffts vnd dem altar/ vnd wasser drein thun.

19. Das Aaron vnd seine söne jre hende vnd füsse draus waschen.

20. Wenn sie in die hütten des stiffts gehen oder zum altar / das sie dienen mit reuchern / einem fewer des HERRN/

21. Auff das sie nicht sterben. Das sol ein ewige weise sein. jm vnd seinem samen bey jren nachkomen.

22. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

13. in seclo (pondere) s. viginti (s. duarum decadum) oboli. s. d. s. elevatio 3. omnis transiens ad visitatos a filio 20. an. Gen 5. n. 13. 14 tennis n. d. d. s. ad dandum elevationem 7. ad expiandum super animabus vestris. sic infra. 15 super servitio.

16. aris. sic inf.

17. & inter a. & p. ibi a.

18. in ingredien do eos. 19 in appropinquando eos a. a. ad ministrandum, ad suffiendum ignitionem? 20. & non morientur. & erit in s. seculs.

167.

hovæ, quando numeraveris eos, & non erit in eis plaga, cum numerabis eos.

13. Hoc *autem* dabunt omnis transiens ad numeratos dimidium secli 13 secundum seclum sanctitatis. viginti obolorum *est* seclus: Dimidium secli oblatio Jehovæ.

14. Quicunq; transit ad numeratos à viro viginti annorum & supra, dabit oblationem Jehovæ.

15. Dives non augebit & 14 pauper non diminuet, de dimidio seclo, quum dederint oblationem Jehovæ ad expiandas animas vestras,

16. Accipiesq; argentum expiationum à filiis Israel, & dabis illud 15 in opus tabernaculi ecclesiæ: eritq; filiis Israel ad memoriam coram Jehovah ad expiandum animas vestras.

17. Locutus est præterea Jehovah ad Moseh, dicendo:

18. Facies item concham 16 æneam, & basim ejus æneam ad lavandum: ponesq; illam inter tabernaculum ecclesiæ 17 & altare: ac pones in ea aquam.

19. Lavabunt Aharon & filii ejus ex ea manus suas & pedes suos.

20. 18 Quando ingredientur tabernaculum ecclesiæ, lavabunt se aqua, † & non morientur, aut 19 quum appropinquaverint ad altare ut ministrent, ut incendant oblationem ignitam Jehovæ.

21. Lavabunt inquam manus suas & pedes suos, 20 ne moriantur, eritq; illis statutum perpetuum, illi & semini ejus per generationes suas.

22. Locutus est & Jehovah ad Moseh, dicendo:

is Domino, & non erit plaga in eis, cùm fuerint recensiti.

13. Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli juxta mensuram templi. * Siclus, viginti obolos habet. Media pars sicli offeretur Domino.

14. Qui habetur in numero, à viginti annis & supra, dabit pretium.

15. Dives non addet ad medium sicli, & pauper nihil minuet.

16. Susceptamque pecuniam, quæ collata est à filiis Israel, trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit monimentum eorum coram Domino, & propitietur animabus eorum.

17. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

18. Facies & labium æneum cum basi sua ad lavandum: ponesque illud inter tabernaculum testimonii & altare. Et missa aqua

19. Lavabunt in ea Aaron, & filii ejus manus suas ac pedes,

20. Quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad altare, ut offerant in eo thymiama Domino,

21. Ne fortè moriantur. legitimum sempiternum erit ipsi, & semini ejus per successiones.

22. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,

καὶ οὐκ ἔσται ἐν αὐτοῖς πτῶσις ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτῶν.

13. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ δώσουσιν ὅσοι ἂν παραπορεύωνται ἐπὶ τὴν ἐπίσκεψιν, τὸ ἥμισυ τοῦ διδράχμου, ὅ ἐστι κατὰ τὸ δίδραχμον τὸ ἅγιον, εἴκοσι ὀβολοὶ τὸ δίδραχμον, τὸ δὲ ἥμισυ τοῦ διδράχμου εἰσφορὰ Κυρίῳ.

14. Πᾶς ὁ παραπορευόμενος ἐπὶ τὴν ἐπίσκεψιν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, δώσουσι τὴν εἰσφορὰν τῷ Κυρίῳ.

15. Ὁ πλουτῶν οὐ προσθήσει, καὶ ὁ πενόμενος οὐκ ἐλαττονήσει ἀπὸ τοῦ ἡμίσους τοῦ διδράχμου ἐν τῷ διδόναι τὴν εἰσφορὰν Κυρίῳ ἐξιλάσασθαι περὶ τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

16. Καὶ λήψῃ τὸ ἀργύριον τῆς εἰσφορᾶς παρὰ τῶν υἱῶν Ισραήλ, καὶ δώσεις αὐτὸ εἰς τὸ κάτεργον τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἔσται τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ μνημόσυνον ἔναντι Κυρίου ἐξιλάσασθαι περὶ τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

17. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

18. Ποίησον λουτῆρα χαλκοῦν, καὶ βάσιν αὐτῷ χαλκῆν, ὥστε νίπτεσθαι. καὶ θήσεις αὐτὸν ἀνὰ μέσον τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἀνὰ μέσον θυσιαστηρίου. καὶ ἐκχεεῖς εἰς αὐτὸν ὕδωρ.

19. Καὶ νίψεται Ααρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐξ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν.

20. Ὅταν εἰσπορεύωνται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου νίψονται ὕδατι, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνωσιν. ἢ ὅταν προσπορεύωνται πρὸς τὸ θυσιαστήριον λειτουργεῖν καὶ ἀναφέρειν τὰ ὁλοκαυτώματα Κυρίῳ.

21. Νίψονται τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ὕδατι, ἵνα μὴ ἀποθάνωσιν. καὶ ἔσται αὐτοῖς νόμιμον αἰώνιον αὐτῷ καὶ τῇ γενεᾷ αὐτοῦ μετ' αὐτόν.

22. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

Labium æneum

* Lev. 27. v. 25. Num. 3. v. 47. Eze. 45. v. 12.

Nim Tu Sume Και

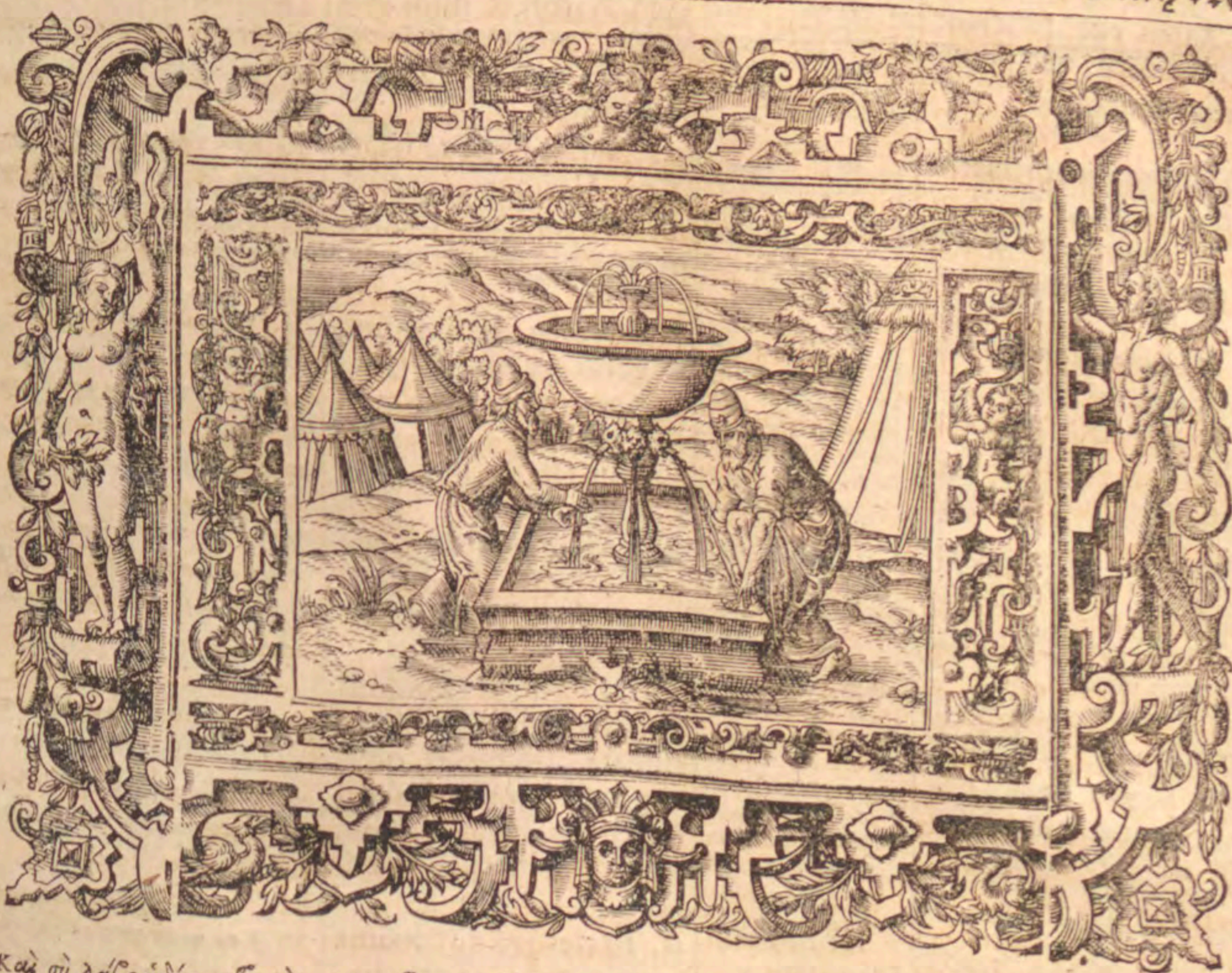

23. Καὶ σὺ λάβε ἡδύσματα τὸ ἄνθος σμύρνης ἐκλεκτῆς πεντακοσίους σίκλους, καὶ κινναμώμου εὐώδους τὸ ἥμισυ τούτου διακοσίους καὶ πεντήκοντα σίκλους, καὶ καλάμου εὐώδους διακοσίους πεντήκοντα.

24. Καὶ ἴρεως πεντακοσίους σίκλους τοῦ ἁγίου, καὶ ἔλαιον ἐξ ἐλαιῶν ἕν.

Inf. 39. v. 1.

25. Καὶ ποιήσεις αὐτὸ ἔλαιον χρίσμα ἅγιον μύρον μυρεψικὸν τέχνῃ μυρεψοῦ. ἔλαιον χρίσμα ἅγιον ἔσται.

26. Καὶ χρίσεις ἐξ αὐτοῦ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου,

27. Καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὴν λυχνίαν, καὶ τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος.

28. Καὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ τὴν τράπεζαν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὸν λουτῆρα, καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ.

29. Καὶ ἁγιάσεις αὐτά. καὶ ἔσται ἅγια τῶν ἁγίων. πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῶν, ἁγιασθήσεται.

Καὶ

23. Sume tibi aromata, primæ myrrhæ & electæ quingentos siclos, & cinnamomi medium, id est, ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta.

24. Casiæ autem quingentos siclos in pondere sanctuarii, olei de olivetis mensuram Hin:

25. Faciesque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum opere unguentarii.

26. Et unges ex eo tabernaculum testimonii, & arcam testamenti,

27. Mensamq; cum vasis suis, candelabrum, & utensilia ejus, altaria thymiamatis,

28. Et holocausti, & universam supellectilem quæ ad cultum eorum pertinet.

29. Sanctificabisque omnia, & erunt Sancta sanctorum: qui tetigerit ea, sanctificabitur.

Aaron

23. Tu autem accipe tibi 21 aromata optima: myrrhæ liberè *fluentis* quingentos *seclos*, & cinnami aromatici dimidium ipsius, ducentos & quinquaginta: & calami aromatici ducentos & quinquaginta.

24. Casiæ verò 22 quingentos seclos pondere sanctitatis: & olei olivæ Hin.

25. Et facies 23 ex eo oleum unctionis sanctitatis, unguentum unguenti, opus unguentarii: oleum unctionis sanctitatis erit.

26. 24 Unges eo tabernaculum ecclesiæ & arcam testimonii.

27. Et mensam omniaq; vasa ipsius & candelabrum *omniaq;* vasa ipsius & altare suffimenti.

28. Altare quoq; holocausti & omnia vasa ipsius, & concham & basim ejus.

29. Ita sanctificabis ea, 25 erunt sanctitas sanctitatum: quicquid tetigerit ea, sanctificabitur.

Aha-

23. Nim zu dir die besten specerey / die edlesten Myrrhen/ fünff hundert (sekel) vnd Cynamet die helfft so viel/ zwey hundert vnd funfftzig/ vnd kalmes auch zwey hundert vnd funfftzig.

24. Vnd Casien fünff hundert/ nach dem sekel des heiligthumbs/ vnd öle von ölbaum/ ein Hin.

25. Vnd mache ein heiliges salböle / nach der apotecker kunst.

26. Vnd solt damit salben/ die hütten des stiffts/ vnd die laden des zeugnis/

27. Den tisch mit allen seinem gerete/ den leuchter mit seinem gerete / den reuchaltar.

28. Den brandopffers altar mit alle seinem gerete/ vnd das handfaß mit seinem fuß.

29. Vnd solt sie also weihen/ das sie das allerheiligst sein/ Denn wer sie anrüren wil/ der sol geweihet sein.

X 3 Aaron

21. ar: mata capitis (.i. capitalia vel præcipua) m: libertatis (.i. ingenua) quinq; centum (scil pondo) & c. aromatis d. i. 50 & 200. & c. aromatis 50. & 20.
22. quinque centum in seclo s.
23. illud. oleum. appositio sic v. 35.
24. & unges in eo. i. eo.

25. & erunt s. s. omne tãgens in (ad) ea i. attingẽs. e.

26. ad sacerdotio fungendum mihi.
27. & in compositione (v. 37.) ejus non facietis sicut illud, sanctum ipsum etc.
28. vir qui pigmentaveris, sicut illud, & qui p. e. e. s. e. & suc. e. p. s.
29. guttam, vel gummi, sive etiam balsamum.
30. pondus in pondere, vel, tantum in tanto.
31. illud s. pigmentum, opere pigmentarii, salitum, mundum, sanctitatus.
32. & suffim.
33. vir qui facieret sicut ipsum ad o. ineo. & etc.

168.

30. Aaron vnd seine söne soltu auch salben / vnd sie mir zu priester weihen.

31. Vnd solt mit den kindern Jsrael reden / vnd sprechen / Diß öle sol mir eine heilige salbe sein bey ewren nachkomen.

32. Auff menschen leib sols nicht gegossen werden / Solt auch seines gleichen nicht machen / denn es ist heilig / darumb sols euch heilig sein.

33. Wer ein solchs macht / oder einem andern davon gibt / der sol von seinem volck ausgerottet werden.

34. Vnd der HERR sprach zu Mose / Nim zu dir specerey / balsam / stacten / galben vnd reinen weyrauch / eins so viel als des andern /

35. Vnd mache reuchwerck draus / nach apotecker kunst / gemenget / das es rein vnd heilig sey.

36. Vnd solts zu pulver stossen / vnd solt desselben thun für das zeugnis in der hütten des stiffts / von dannen ich dir zeugen werde / Das sol euch das Allerheiligst sein.

37. Vnd dis gleichen reuchwerck solt jr euch nicht machen / sondern es sol dir heilig sein dem HERRN.

38. Wer ein solchs machen wird / das er damit reuche / der wird ausgerottet werden von seinem volck.

Das XXXI. Cap.

Cap. 31.

1. in nomine. i. nominatim.
2. dei (i. meo. Ex. 17. n. 15) in s & in s & in s. & in o. o. pere.

VND der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

2. Sihe / Ich hab mit namen beruffen Bezaleel / den son Vri / des sons Hur / vom stam Juda.

3. Vnd hab jn erfüllet mit dem geist Gottes / mit weißheit vnd verstand / vnd erkentnis / vnd mit allerley werck.

Künst-

30. Aharon præterea & filios ejus unges, & sanctificabis eos, 26 ut sacerdotio fungantur mihi.

31. Ad filios autem Israel loqueris, dicendo, Oleum uncti onis sanctitatis erit hoc mihi per generationes vestras.

32. Super carnem hominis non unget, 27 neq; secundum compositionem ejus facietis similes: sanctum est: sanctum erit vobis.

33. 28 Quisquis confecerit unguentum simile, & qui posuerit ex eo super extraneum, succidetur è populis suis.

34. Et dixit Jehovah ad Mosch, Accipe tibi aromata, 29 stacten & onycham & galbanum aromata, & thus purum: 30 æquale pondus erit.

35. Et facies 31 ex eo suffimentum aromaticum, opus aromatarii, mistum purum & sanctum.

36. Et contundes ex eo, comminuendo, pones q; ex eo coram testimonio in tabernaculo † ecclesiæ, in quo conveniam tecum illic, sanctitas sanctitatum erit vobis.

37. 32 Suffimentum quod facies, secundum compositionem ejus non facietis vobis: sanctitas erit tibi Jehovæ.

38. 33 Quisquis fecerit simile ad odorandum illud, excidetur è populis suis.

CAP. XXXI.

ET loquutus est Jehovah ad Mosch, dicendo.

2. Vide vocavi [1] ex nomine Besalel filium Uri filii Hur è tribu Jehudah,

3. Et replevi eum spiritu [2] Dei, sapientia & intelligentia, scientia, & omni arte,

Ad

30. Aaron & filios ejus unges, sanctificabisque eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

31. Filiis quoque Israel dices, Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras.

32. Caro hominis non ungetur ex eo, & juxta compositionem ejus non facietis aliud, quia sanctificatum est, & sanctum erit vobis.

33. Homo, quicunq; tale composuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.

34. Dixitque Dominus ad Moysen, Sume tibi aromata, stacten & onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia.

35. Faciesque thymiama compositum opere unguentarii, mistum diligenter, & purum, & sanctificatione dignissimum.

36. Cumque in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo testimonii, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thymiama.

37. Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino.

38. Homo quicunq; fecerit simile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

CAP. XXXI.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Ecce, vocavi ex nomine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Juda.

3. Et implevi eum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia in omni opere,

Ad

30. Καὶ Ααρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ χρίσεις, καὶ ἁγιάσεις αὐτοὺς ἱερατεύειν μοι.

31. Καὶ τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ λαλήσεις, λέγων· ἔλαιον ἄλειμμα χρίσεως ἅγιον ἔσται τοῦτο ὑμῖν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν.

32. Ἐπὶ σάρκα ἀνθρώπου οὐ χρισθήσεται. καὶ κατὰ τὴν σύνθεσιν ταύτην οὐ ποιήσετε ὑμῖν ἑαυτοῖς ὡσαύτως, ἅγιόν ἐστι καὶ ἁγίασμα ἔσται ὑμῖν.

33. Ὃς ἂν ποιήσῃ ὡσαύτως, καὶ ὃς ἂν δῷ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἀλλογενεῖ, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

34. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· λάβε σεαυτῷ ἡδύσματα, στακτήν, ὄνυχα, καὶ χαλβάνην ἡδυσμοῦ, καὶ λίβανον διαφανῆ, ἴσον ἴσῳ ἔσται.

35. Καὶ ποιήσουσιν αὐτὸ θυμίαμα μυρεψικὸν ἔργον μυρεψοῦ, μεμιγμένον καθαρὸν ἔργον ἅγιον.

36. Καὶ συγκόψεις ἐκ τούτων λεπτόν, καὶ θήσεις ἀπέναντι τοῦ μαρτυρίου ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ὅθεν γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖ. ἅγιον τῶν ἁγίων ἔσται ὑμῖν θυμίαμα.

37. Κατὰ τὴν σύνθεσιν ταύτην οὐ ποιήσετε ὑμῖν ἑαυτοῖς. ἁγίασμα ἔσται ὑμῖν Κυρίῳ.

38. Ὃς ἂν ποιήσῃ ὡσαύτως ὥστε ὀσφραίνεσθαι ἐν αὐτῷ, ἀπολεῖται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

Κεφαλ. λα΄.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Ἰδοὺ ἀνακέκλημαι ἐξ ὀνόματος τὸν Βεσελεὴλ τὸν τοῦ Οὐρὶ υἱὸν Ὤρ, τῆς φυλῆς Ἰούδα.

3. Καὶ ἐνέπλησα αὐτὸν πνεῦμα θεῖον σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἐπιστήμης ἐν παντὶ ἔργῳ.

Διανο-

4. Διανοεῖσθαι, καὶ ἀρχιτεκτονεῖν ἐργάζεσθαι τὸ χρυσίον, καὶ τὸ ἀργύριον, καὶ τὸν χαλκὸν.

5. Καὶ τὴν ὑάκινθον, καὶ τὴν πορφύραν, καὶ τὸ κόκκινον τὸ νηστὸν, καὶ τὴν βύσσον τὴν κεκλωσμένην, καὶ εἰς τὰ λιθουργικὰ ἔργα, καὶ εἰς τὰ τεκτονικὰ τῶν ξύλων, ἐργάζεσθαι κατὰ πάντα τὰ ἔργα.

6 Καὶ ἐγὼ δέδωκα αὐτὸν καὶ τὸν Ἐλιὰβ τὸν τοῦ Ἀχισαμὰκ ἐκ φυλῆς Δάν. καὶ παντὶ συνετῷ καρδίᾳ δέδωκα σύνεσιν. καὶ ποιήσουσι πάντα ὅσα συνέταξά σοι.

7. Τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, καὶ τὸ ἱλαστήριον τὸ ἐπ' αὐτῆς καὶ καὶ τὴν διασκευὴν τῆς σκηνῆς.

8. Καὶ τὰ θυσιαστήρια, καὶ τὴν τράπεζαν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς.

9. Καὶ τὴν λυχνίαν τὴν καθαρὰν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὸν λουτῆρα, καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ.

10. Καὶ τὰς στολὰς τὰς λειτουργικὰς Ἀαρὼν, καὶ στολὰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ εἰς τὸ ἱερατεύειν μοι.

11. Καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως τοῦ ἁγίου, κατὰ πάντα ὅσα ἐνετειλάμην σοι, ποιήσουσιν.

12. Καὶ ἐλάλησεν Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

13. Καὶ σὺ λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγων· ὁρᾶτε, καὶ τὰ σάββατά μου φυλάξεσθε· ἔστι γὰρ σημεῖον παρ' ἐμοὶ καὶ ἐν ὑμῖν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ ἁγιάζων ὑμᾶς.

*Sup. 20, v. 8. Eze. 20, v. 12.

14. Καὶ φυλάξεσθε τὸ σάββατον, ὅτι ἅγιόν ἐστιν ὑμῖν. ὁ βεβηλῶν αὐτὸ, θανάτῳ θανατωθήσεται. πᾶς ὅστις ποιήσει ἐν αὐτῷ ἔργον, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ αὐτῆς.

15. Ἓξ ἡμέρας ποιήσεις ἔργα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα ἀνάπαυσις ἁγία τῷ Κυρίῳ.

πᾶς

---

4. Ad excogitandum quicquid fabrefieri potest ex auro, & argento, & ære,

5. Marmore, & gemmis, & diversitate lignorum.

6. Dediq; ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam: ut faciant cuncta, quæ præcepi tibi,

7. Tabernaculum fœderis, & arcam testimonii, & propitiatorium quod super eam est, & cuncta vasa tabernaculi,

8. Mensamq; & vasa ejus, candelabrum purissimum cum vasis suis, & altaria thymiamatis

9. Et holocausti, & omnia vasa eorum, labium cum basi sua,

10. Vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti, & filiis ejus, ut fungantur officio suo in sacris,

11. Oleum unctionis, & thymiama aromatum in sanctuario. Omnia quæ præcepi tibi, facient.

12. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens,

13. Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Videte ut sabbathum meum custodiatis: * quia signum est inter me & vos in generationibus vestris: ut sciatis, quia ego Dominus qui sanctifico vos.

14. Custodite sabbathum meum, sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui.

15. Sex diebus facietis opus: in die septimo sabbathum est, requies sancta

Do-

---

4. Ad excogitandum, 3 quicquid fabrefieri potest ex auro & argento & ære,

5. Et in 4 arte gemmaria, ad replendum: & in arte 5 lignaria, ut operetur in omni opere.

6. Ego quoq; 6 sane dedi cum eo Aholiab filium Ahisamach è tribu Dan: & in corde omnis sapientis corde, dedi sapientiam, 7 ut faciant quæcunq; præcepi tibi,

7. *Nempe* Tabernaculum ecclesiæ, & arcam 8 testimonii, & propitiatorium quod *est* super eam, & omnia vasa tabernaculi.

8. Et mensam & vasa ejus, & candelabrum mundum & omnia vasa ejus, & altare suffimenti,

9. Et altare holocausti, & omnia vasa ejus, & concham, & basim ejus.

10. Et vestes ministerii, & vestes sanctitatis ipsi Aharon sacerdoti, & vestes filiorum ejus, 9 ut sacerdotio fungantur.

11. Et oleum unctionis, & suffimentum 10 aromaticum pro sanctuario, juxta omnia quæ præcepi tibi, facient.

12. Dixit præterea Jehovah ad Moseh, dicendo.

13. Et tu loquere ad filios Israel, dicendo, veruntamen sabbatha mea custodietis: quia signum 11 est inter me & vos in generationibus vestris: 12 ut sciatis quod sum Jehovah sanctificans vos.

14. Custodietis igitur sabbathum, quia sanctitas 13 est vobis: quisquis profanaverit illud, moriendo, morietur: quia omnis faciens in eo opus, 14 excidetur anima ipsa è medio populorum suorum.

15. Sex diebus fiet opus, at die septimo Sabbatum cessationis *est* sanctitas Jehovæ: 15 quicunq;

se-

---

4. Künstlich zu erbeiten am gold/silber/ertz,

5. Künstlich stein zu schneiten/vnd einzusetzen/vnd künstlich zimmern am holtz/ zu machen allerley werck.

6. Vnd sihe/ich hab im zugegeben Ahaliab den son Ahisamach vom stam Dan / vnd hab allerley weisen die weisheit ins hertz gegeben/ das sie machen sollen alles/was ich dir geboten habe.

7. Die hütte des stiffts/die lade des zeugnis/den gnadenstuel darauff/ vnd alle gerete der hütten.

8. Den tisch vnd sein gerete/den feinen leuchter vnd alle sein gerete/ Den reuchaltar.

9. Den brandopffers altar/ mit alle seinem gerete / das handfaß mit seinem fuß.

10. Die amptskleider / vnd die heiligen kleider des priesters Aarons / vnd die kleider seiner söne zum priesterthumb.

11. Das salböle / vnd das reuchwerck von specerey zum heiligthumb. Alles was ich dir geboten habe/ werden sie machen.

12. Vnd der HERR redet mit Mose/vnd sprach/

13. Sage den kindern Israel/ vnd sprich / Haltet meinen Sabbath / Denn derselb ist ein zeichen zwischen mir vnd euch/ auff ewre nachkomen/ das ir wisset / das ich der HERR bin / der euch heiliget.

14. Darumb so haltet meinen Sabbath/denn er sol euch heilig sein. Wer jn entheiliget/der sol des tods sterben/ Denn wer ein erbeit drinnen thut/des seel sol ausgerottet werden von seinem volck.

15. Sechs tage sol man erbeiten/Aber am siebenden tag ist Sabbath/die heilige ruge des HERRN/ Wer ein

erbeit

---

3. cognationes, ad faciendum in a, & in a, & in a.

4. fabrefactura (sic mox) lapidis.

5. ligni, ad operandum

6. ecce.

7. & facient omnia. quæ p. t.

8. pro testimonio.

9. ad fungendum sacerdotio,

10. aromatum pro sanctitate.

11. istud .i. m. & inter v. Chald inter VERBUM meum & vos. Ex. 30 n. 5.

12. ad sciendum, q. ego Jeh

13. ipsa v. prophanans illud m. morti tradetur sic infra.

14. & exc. a. i. ab interiori p. s.

15. omnis faciens o. in die s.

169.

16. ad faciendum sabbatum. 17. & inter f. I. s. istud in seculum Chald. inter VERBUM meum & inter f. I. n. 13. 18. respiravit & d. ad Moseh, ut complere eum ad loquendum r. e. 19. lapidus.

erbeit thut am Sabbath tage/ sol des tods sterben.
16. Darumb sollen die kinder Israel den Sabbath halten / das sie jn auch bey jren nachkomen halten zum ewigen bund.
17. Er ist ein ewig zeichen zwischen mir vnd den kindern Israel. Denn sechs tage machte der HERR himel vnd erden/Aber am siebenden tage ruget er / vnd erquicket sich.
18. Vnd da der HERR ausgeredt hatte mit Mose auff dem berge Sinai/ gab er jm zwo taffeln des zeugnis/ die waren steinern / vnd geschrieben mit dem finger Gottes.

fecerit opus die Sabbathi, moriendo morietur.
16. Observabunt itaq; filii Israel Sabbathum, 16 observando ipsum in generationibus suis: pactum *est* perpetuum.
17. Inter me 17 & filios Israel signum est in perpetuum: quia sex diebus fecit Jehovah cœlos & terram, die autem septimo cessavit & 18 requievit.
18. Et dedit ipsi Moseh, quum finem fecisset loquendi cum eo in monte Sinai, duas tabulas testimonii, tabulas *inquam* 19 lapideas scriptas digito Dei.

Domino. omnis qui fecerit opus in hac die, morietur.
16. Custodiant filii Israel sabbathum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum.
17. Inter me & filios Israel, signumq; perpetuum. * Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & in septimo ab opere cessavit.
18. Deditque Dominus Moysi, completis hujuscemodi sermonibus in monte Sinai, duas tabulas testimonii lapideas, scriptas digito Dei.

πᾶς ὅστις ποιήσει ἔργον τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, θανατωθήσεται.
16. Καὶ φυλάξουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰ σάββατα ποιεῖν αὐτὰ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. διαθήκη αἰώνιος.
17. Ἐν ἐμοὶ καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, σημεῖόν ἐστιν αἰώνιον· ὅτι ἐν ἓξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἐπαύσατο καὶ κατέπαυσε.
18. Καὶ ἔδωκε Μωυσῇ ἡνίκα κατέπαυσε λαλῶν αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει τῷ Σινὰ τὰς δύο πλάκας τοῦ μαρτυρίου, πλάκας λιθίνας γεγραμμένας τῷ δακτύλῳ τοῦ Θεοῦ.

* Gen. 2. v. 1. Deut. 5. v. 10.

Cap. 32. 1. & vidit p. q. t. M. ad descendendum e. m. & c. e. super A. & d. ad eum. 2. ibunt ante nos. 3. quia iste Moses vir ille (i. istı Enallage casus) qui ascēdere fecit (sic infra) n. non novimus, quid fuerit illi. 4. defricate (abrumpite) i. auri. sic infra 5. & accepit. 6. illud v. fusionis. 7. & vidit A. & a. 8. & manicarūt (Ex. 14 n. 3.) de crastino, & ascendere fecerunt ascensiones, & accedere fecerunt pacifica, & s. p. ar mandu candum, & biben dum, & s. adridendum

Das XXXII. Cap.

DA aber das volck sahe/ das Mose verzog von dem berge zu komen/ samlet sichs wider Aaron/vnd sprach zu jm/Auff/ vnd mache vns Götter/die für vns hergehen/ Denn wir wissen nicht/ was diesem man Mose widerfaren ist / der vns aus Egyptenland gefüret hat.
2. Aaron sprach zu jnen. Reisset ab die gülden ohrenringe an den ohren ewer weiber ewer sönen/ vnd ewer töchter/ vnd bringet sie zu mir.
3. Da reiß alles volck seine gülden ohrenringe von jren ohren/vnd brachten sie zu Aaron.
4. Vnd er nam sie von iren henden / vnd entwarffs mit eim griffe/vnd machte ein gegossen kalb/vnd sie sprachen/ Das sind deine Götter Israel / die dich aus Egyptenlande gefüret haben.
5. Da das Aaron sahe/ bawet er einen altar für jm/ vnd lies ausruffen / vnd sprach / Morgen ist des HERRN fest.
6. Vnd stunden des morgens frůe auff/ vnd opfferten brandopffer/vnd brachten da-

CAP. XXXII.

VIdens 1 vero populus, quod tardaret Moseh descendere è monte, tunc congregatus est cōtra Aharon, & dixerunt ei. Surge: fac nobis Deos, qui 2 præcedāt nos: 3 huic enim Moseh viro illi qui eduxit nos è terra Aegypti, nescimus quid acciderit.
2. Et dixit illis Aharon, 4 Separate inaures aureas quæ *sunt* in auribus uxorum vestrarum, filiorum vestrorum, & filiarum vestrarum: atq; afferte ad me.
3. Separaverunt se igitur omnis populus ab inauribus aureis, quæ *erant* in auribus eorum, & attulerunt ad Aharon.
4. 5 Quas accepit de manu eorum, formavitq; illud stylo, & fecit 6 ex illo vitulum fusilem: & dixerunt, isti *sunt* dii tui ô Israel, qui eduxerunt te de terra Aegypti.
5. 7 Quod videns Aharon, tunc ædificavit altare coram eo: & clamavit Aharon, dixitq;, solennitas *erit* Jehovæ cras.
6. Et 8 summo mane surrexerunt sequenti die, atq; obtulerunt holocausta, & admoverunt hosti-

CAP. XXXII.

VIdens autem populus, quòd moram faceret descendendi de mōte Moyses, congregatus adversus Aaron, dixit, * Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant: Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus quid acciderit.
2. Dixitque ad eos Aaron, tollite inaures aureas de uxorum, filiorumque, & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me.
3. Fecitq; populus, quæ jusserat, deferens inaures ad Aaron.
4. * Quas cum ille accepisset, formavit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque, Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti.
5. Quòd cum vidisset Aaron, ædificavit altare coram eo, & præconis voce clamavit, dicens, Cras solennitas Domini est.
6. Surgentesque manè, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & * sedit

Κεφαλ. λβ.

ΚΑὶ ἰδὼν ὁ λαὸς, ὅτι κεχρόνικε Μωυσῆς καταβῆναι ἐκ τοῦ ὄρους, συνέστη ὁ λαὸς ἐπὶ Ἀαρὼν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἀνάστηθι, καὶ ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν. ὁ γὰρ Μωυσῆς οὗτος ὁ ἄνθρωπος ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ.
2. Καὶ λέγει αὐτοῖς Ἀαρὼν, περιέλεσθε τὰ ἐνώτια τὰ χρυσᾶ τὰ ἐν τοῖς ὠσὶ τῶν γυναικῶν ὑμῶν καὶ θυγατέρων, καὶ ἐνέγκατε πρός με.
3. Καὶ περιείλαντο πᾶς ὁ λαὸς τὰ ἐνώτια τὰ χρυσᾶ τὰ ἐν τοῖς ὠσὶν αὐτῶν, καὶ ἤνεγκαν πρὸς Ἀαρών.
4. Καὶ ἐδέξατο ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἔπλασεν αὐτὸ ἐν τῷ γραφίδι. καὶ ἐποίησεν αὐτὸ μόσχον χωνευτόν· καὶ εἶπαν, οὗτοι οἱ θεοί σου Ἰσραὴλ, οἵτινες ἀνεβίβασάν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.
5. Καὶ ἰδὼν Ἀαρὼν ᾠκοδόμησεν θυσιαστήριον κατέναντι αὐτοῦ. καὶ ἐκήρυξεν Ἀαρὼν, λέγων· ἑορτὴ Κυρίου αὔριον.
6. Καὶ ὀρθρίσας τῇ ἐπαύριον καὶ ἀνεβίβασεν ὁλοκαυτώματα· καὶ προσήνεγκεν θυσίαν σωτηρίου,

* Act. 7. v. 40. * Psal. 106. v. 19. * 1. Cor. 10. v. 7.

ϗ ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, ϗ ἀνέστησαν παίζειν.

7. Καὶ ἐλάλησεν ὁ Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων· Βάδιζε τοτάχος κατάβηθι, ἠνόμησε γὰρ ὁ λαός σου, οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

*Deu. 9. v. 12.

8. Παρέβησαν ταχὺ ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἧς ἐνετειλα αὐτοῖς, ἐποίησαν ἑαυτοῖς μόσχον ϗ προσκεκυνήκασιν αὐτῷ, ϗ τεθύκασιν αὐτῷ, καὶ εἶπαν· οὗτοι θεοί σου Ἰσραὴλ, οἵτινες ἀνεβίβασάν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

*3. Re. 12. v. 28.

*Inf. 33. v. 3.

10. Καὶ νῦν ἔασόν με, καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ εἰς αὐτοὺς, ἐκτρίψω αὐτούς· ϗ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα.

11. Καὶ ἐδεήθη Μωυσῆς ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ϗ εἶπεν· ἱνατί Κύριε θυμῇ ὀργῇ εἰς τὸν λαόν σου, οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐν ἰσχύι μεγάλῃ καὶ ἐν τῷ βραχίονι τῷ ὑψηλῷ;

*Deu. 9. v. 13. Psal. 106. v. 23.

12. Μήποτε εἴπωσιν οἱ Αἰγύπτιοι, λέγοντες· μετὰ πονηρίας ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἀποκτεῖναι ἐν τοῖς ὄρεσιν, ϗ ἐξαναλῶσαι αὐτοὺς ἀπὸ τῆς γῆς· παῦσαι τῆς ὀργῆς τοῦ θυμοῦ σου, ϗ ἵλεως γίνου ἐπὶ τῇ κακίᾳ τοῦ λαοῦ σου.

*Nu. 14. v. 15.

13. Μνησθεὶς Ἀβραὰμ ϗ Ἰσαὰκ ϗ Ἰακὼβ τῶν σῶν οἰκετῶν, οἷς ὤμοσας αὐτοῖς κατὰ σεαυτοῦ, ϗ ἐλάλησας πρὸς αὐτοὺς, λέγων· πολυπληθυνῶ τὸ σπέρμα ὑμῶν ὡσεὶ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει. ϗ πᾶσαν τὴν γῆν ταύτην ἣν εἶπας δοῦναι τῷ σπέρματι αὐτῶν, ϗ καθέξουσιν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα.

*Gen. 12. v. 7. & 15. v. 5. & 48. v. 16.

14. Καὶ ἱλάσθη Κύριος περὶ τῆς κακίας, ἧς εἶπεν ποιῆσαι πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.

15. Καὶ ἀποστρέψας Μωυσῆς, κατέβη ἀπὸ τοῦ ὄρους. ϗ αἱ δύο πλάκες τοῦ μαρτυρίου ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, πλάκες λίθιναι καταγεγραμμέναι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν αὐτῶν, ἔνθεν ϗ ἔνθεν ἦσαν γεγραμμέναι.

Καὶ

---

populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.

7. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicẽs, Vade, descende* peccavit populus tuus quem eduxisti de terra Ægypti.

8. Recesserunt citò de via, quam ostendisti eis: feceruntque sibi vitulum conflatilem, & adoraverunt, atque immolantes ei hostias, dixerunt, * Isti sunt Dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti.

9. Rursumque ait Dominus ad Moysen, * Cerno quòd populus iste, duræ cervicis sit:

10. Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentẽ magnam.

11. Moyses autem orabat Dominum Deum suum, dicens, * Cur Domine irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de terra Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robusta?

12. * Ne quæso dicant Ægyptii, Callidè eduxit eos, ut interficeret in montibus, & deleret è terra: quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui.

13. Recordare Abraham, Isaac, & Israel servorum tuorum, quibus jurasti per temetipsum, dicẽs, * Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cœli: & universam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam semper.

14. Placatusque est Dominus ne faceret malum, quod locutus fuerat adversus populum suum.

15. Et reversus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonii in manu sua, scriptas ex utraque parte,

Et

---

as pacificas: seditq; populus ut manducaret & biberet, postea surrexerunt ut luderent.

7. Locutus est autem Jehovah ad Moseh, vade, descende: quia *viam suam* corrupit populus tuus quem eduxisti è terra Aegypti.

8. Recesserunt 9 cito de via quam præcepi eis, † fecerunt sibi vitulum 10 fusilem, adoraveruntq; illum: & sacrificaverunt ei, dixeruntq;, Isti dii tui Israel, qui eduxerunt te è terra Aegypti.

9. Dixit præterea Jehovah, ad Moseh, vidi populum hunc, & ecce populus 11 duræ cervicis est.

10. Nunc igitur dimitte me, 12 ut excandescat furor meus in eos, consumãque eos: te autem faciam ingentem magnam.

11. Et precatus Moseh faciem Jehovæ Dei sui, & dixit, Ut quid, ô Jehovah, exardescet furor tuus in populum tuum, quem eduxisti è terra Aegypti in fortitudine magna & manu forti?

12. Ut quid dicent Aegyptii dicendo: 13 Malitiosè eduxit eos ut occideret eos in montibus, utq; consumeret eos è superficie terræ? convertere ab 14 ira furoris tui, & pœniteat te super malo populi tui.

13. Recordare Abraham, Isaac & Israel servorum tuorum, 15 quibus jurasti per teipsum, & dixisti eis, Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cœli: & totã terrã istã, quam dixi, dabo semini vestro, & hæreditate accipient *illam* in seculum.

14. Et pœnituit Jehovam super malo, quod dixerat 16 se facturum populo suo.

15. Et conversus est descenditq; Moseh è monte, & duæ tabulæ testimonii *erant* in manu ejus tabulę *inquam* scriptæ 17 ex utroq; latere earum hinc & inde erant scriptæ

Et

---

zu danckopffer. Darnach satzt sich das volck zu essen vnd zu trincken/ vnd stunden auff zu spielen.

7. Der HERR sprach aber zu Mose/ Gehe/ steig hinab/ Deñ dein volck/ das du aus Egyptenland gefüret hast/ hats verderbt.

8. Sie sind schnell von dem wege getretten/ den ich jnen geboten habe/ sie haben jnen ein gegossen kalb gemacht/ vnd habens angebetet/ vnd jm geopffert/ vnd gesagt/ Das sind deine Götter Israel/ die dich aus Egyptenland gefüret haben.

9. Vnd der HERR sprach zu Mose/ Ich sehe das ein halsstarrig volck ist.

10. Vnd nu las mich/ das mein zorn vber sie ergrimme/ vnd sie auff fresse/ So wil ich dich zum grossen volck machen.

11. Mose aber flehet für dem HERRN seinem Gott/ vnd sprach/ Ah HERR/ Warumb wil dein zorn ergrimmen vber dein volck/ das du mit grosser krafft vnd starcker hand hast aus Egyptenland gefüret?

12. Warumb sollen die Egypter sagen/ vnd sprechen/ Er hat sie zu jrem vnglück ausgefürt/ Das er sie erwürget im gebirge/ vnd vertilget sie von dem erdboden? Kere dich von dem grim deines zorns/ vñ sey gnedig vber die boßheit deines volcks.

13. Gedenck an deine diener/ Abraham/ Isaac/ vnd Israel/ denen du bey dir selbs geschworen/ vnd jnen verheissen hast/ Ich wil ewren samen mehren/ wie die stern am himel/ vnd alles land das ich verheissen habe/ wil ich ewrem samen geben/ vnd sollens besitzen ewiglich.

14. Also gerewet den HERRN das vbel/ das er drewete seinem volck zu thun.

15. Mose wand sich/ vnd steig von berge/ vnd hatte zwo taffeln des zeugnis in seiner hand/ die waren geschrieben auff beiden seiten.

Vnd

---

9. *festinando.* 170.

10. *fusionis (n. 6.) & incurvaverunt se illi.*

11. *durus cervice ipse.*

12. *& exardebit nasus meus (sic inf.) i. e. & c. e. & f. te in g. m.*

13. *in malitia e. e. ad occidendum e. i m. & ad consumendum e.*

14 *ardore nasi t. & p. t. s. m populo tuo.*

15 *quibus jurasti eis (Gen. 1. n. 20.) in te & loquutus es ad eos. In te.) Chald. In VERBO tuo Ex. 31. n. 17.*

16 *ad faciendum*

17 *à duobus lateribus suis h. & hinc ipsa scripta.*

16. Vnd Gott hatte sie selbs gemacht/vnd selber die schrifft drein gegraben.
17. Da nu Josua höret des volcks geschrey/ das sie jauchzeten/sprach er zu Mose/ Es ist ein geschrey im lager / wie im streit.
18. Er antwortet / Es ist nicht ein geschrey gegenander/dere die obligen vnd vnterligen / sondern ich höre ein geschrey eines singetantzs.

19. Als er aber nahe zum lager kam/vnd das kalb vnd den reigen sahe/ ergrimmet er mit zorn / vnd warff die taffel aus seiner hand / vnd zubrach sie vnten am berge.
20. Vnd nam das kalb/ das sie gemacht hatten/ vnd verbrants mit fewer/ vnd zumalmets zu puluer/vñ steubts auffs wasser / vnd gabs den kindern Israel zu trincken.
21. Vnd sprach zu Aaron/ Was hat dir das volck gethan/das du so eine grosse sünde vber sie bracht hast?
22. Aaron sprach/ Mein Herr laß seinen zorn nicht ergrimmen. Du weist das diß volck böse ist.

Sie

16. Et tabulæ opus Dei [18] erant: scriptura quoq; scriptura Dei erat sculpta super tabulis.
17. [19] Audiens autem Jehosua vocem populi in vociferatione ejus, dixit ad Moseh: strepitus pugnæ in castris.
18. Qui respoodit, Non *est* clamor vociferationis fortitudinis, *neq;* clamor vociferationis imbecillitatis, *sed* vocem cantus ego audio.
19. Fuit autem, quũ appropinquasset ad castra, tum vidit vitulum & choros: & excanduit furor Moseh, abjecitq; è manibus suis tabulas illas, & fregit eas sub monte.
20. Tulit præterea vitulum quem fecerant, & cumbussit igni, [20] contrivitq;, donec in pulverem redegit, postea sparsit in superficiem aquarum, & potavit filios Israel.
21. Et dixit Moseh ad Aharon, Quid fecit tibi populus iste, quod induxisti super eum peccatum *tam* grande?
22. Respondit Aharon, Ne irascatur furor domini mei: tu nosti populũ, quod in malo [21] sit.

Di-

16. Et factas opere Domini: scriptura quoq; Dei erat sculpta in tabulis.
17. Audiens autem Iosue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moysen, Ululatus pugnæ auditur in castris.
18. Qui respondit, Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: sed vocem cantantium ego audio.
19. Cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum, & choros, iratusq; valde, projecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis.
20. Arripiensque vitulum quem fecerant, combussit, & contrivit usq; ad pulverem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Israel.
21. Dixitque ad Aaron, Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximum?
22. Cui ille respondit, Ne indignetur dominus meus: tu enim nosti populum istum, quòd pronus sit ad malum.

Dixe-

16. Καὶ πλάκες ἔργον Θεοῦ ἦσαν, καὶ ἡ γραφὴ γραφὴ Θεοῦ ἐστι κεκολαμμένη ἐν ταῖς πλαξίν.
17. Καὶ ἀκούσας Ἰησοῦς τῆς φωνῆς τοῦ λαοῦ κραζόντων, λέγει πρὸς Μωυσῆν· Φωνὴ πολέμου ἐν τῇ παρεμβολῇ.

18. Καὶ λέγει, οὐκ ἔστι φωνὴ ἐξαρχόντων κατ᾽ ἰσχὺν, οὐδὲ φωνὴ ἐξαρχόντων τροπῆς, ἀλλὰ φωνὴν ἐξαρχόντων οἴνου ἐγὼ ἀκούω.

19. Καὶ ἡνίκα ἤγγιζε τῇ παρεμβολῇ, ὁρᾷ τὸν μόσχον καὶ τοὺς χορούς. καὶ ὀργισθεὶς θυμῷ Μωυσῆς, ἔρριψεν ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὰς δύο πλάκας, καὶ συνέτριψεν αὐτὰς ὑπὸ τὸ ὄρος.
20. Καὶ λαβὼν τὸν μόσχον ὃν ἐποίησαν, κατέκαυσεν αὐτὸν πυρὶ, καὶ κατήλασεν αὐτὸν λεπτὸν, καὶ ἔσπειρεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ ὕδωρ, καὶ ἐπότισεν αὐτὸ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ.

21. Καὶ εἶπεν Μωυσῆς τῷ Ἀαρὼν, τί ἐποίησέ σοι ὁ λαὸς οὗτος, ὅτι ἐπήγαγες ἐπ᾽ αὐτοὺς ἁμαρτίαν μεγάλην;
22. Καὶ εἶπεν Ἀαρὼν πρὸς Μωυσῆν, μὴ ὀργίζου κύριε, σὺ οἶδας τὸ ὅρμημα τοῦ λαοῦ τούτου.

λέγουσι

18. *ipsæ. & s. s. D. ipsa.*
19. *& audivit etc. & dixit a. M. vox prælii in castrametatione. & dixit: non vocem clamandi strenuitatẽ, vocem clamandi debilitatem: (sc. sed) vocem cantandi ego audiens. sc. sum.*
171.
20. *& moluit, usq; quo comminueret, & sparsit super facies aq.*
21. *ipse.*

23. Λέγουσι γάρ μοι, ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἳ προπορεύσονται ἡμῶν. ὁ γὰρ Μωυσῆς οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ.

24. Καὶ εἶπα αὐτοῖς, τίνι ὑπάρχει χρυσίον, περιέλεσθε. καὶ ἔδωκάν μοι· καὶ ἔρριψα εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἐξῆλθεν ὁ μόσχος οὗτος.

25. Καὶ ἰδὼν Μωυσῆς τὸν λαὸν ὅτι διεσκέδασται, διεσκέδασε γὰρ αὐτοὺς Ἀαρὼν ἐπίχαρμα τοῖς ὑπεναντίοις αὐτῶν·

26. Ἔστη Μωυσῆς ἐπὶ τῆς πύλης τῆς παρεμβολῆς, καὶ εἶπεν· εἴ τις πρὸς Κύριον, ἴτω πρός με. συνῆλθον οὖν πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ υἱοὶ Λευί.

27. Καὶ λέγει αὐτοῖς· τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, θέτε ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ῥομφαίαν ἐπὶ τὸν μηρὸν, καὶ διέλθετε καὶ ἀνακάμψατε ἀπὸ πύλης εἰς πύλην διὰ τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἀποκτείνατε ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἔγγιστα αὐτοῦ.

28. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Λευί καθὰ ἐλάλησεν αὐτοῖς Μωυσῆς. καὶ ἔπεσον ἐκ τοῦ λαοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τρεῖς χιλιάδες ἀνδρῶν.

29. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Μωυσῆς, ἐπληρώσατε τὰς χεῖρας ὑμῶν σήμερον Κυρίῳ ἕκαστος ἐν τῷ υἱῷ ἢ ἐν τῷ ἀδελφῷ, δοθῆναι ἐφ' ὑμᾶς εὐλογίαν.

30. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν αὔριον, εἶπε Μωυσῆς πρὸς τὸν λαόν· ὑμεῖς ἡμαρτήκατε ἁμαρτίαν μεγάλην· καὶ νῦν ἀναβήσομαι πρὸς τὸν Θεὸν, ἵνα ἐξιλάσωμαι περὶ τῆς ἁμαρτίας ὑμῶν.

31. Ἐπέστρεψε δὲ Μωυσῆς πρὸς Κύριον, καὶ εἶπε· δέομαι Κύριε, ἡμάρτηκεν ὁ λαὸς οὗτος ἁμαρτίαν μεγάλην, καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς θεοὺς χρυσοῦς.

23. Dixerunt mihi, Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moysi qui nos eduxit de terra Ægypti, nescimus quid acciderit.

24. Quibus ego dixi, Quis vestrum habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: & projeci illud in ignem, egressusq; est hic vitulus.

25. Videns ergo Moyses populum quòd esset nudatus (spoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, & inter hostes nudum constituerat)

26. Et stans in porta castrorum, ait, Si quis est Domini, jungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filii Levi.

27. Quibus ait, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Ponat vir gladium super femur suum: ite, & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum.

28. Feceruntque filii Levi juxta sermonem Moysi, cecideruntque in die illa quasi triginta tria millia hominum.

29. Et ait Moyses, Consecrastis manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio, & in fratre suo, ut detur vobis benedictio.

30. Facto autem altero die, locutus est Moyses ad populum, Peccastis peccatum maximum: ascendam ad Dominum, si quo modo quivero eum deprecari pro scelere vestro.

31. Reversusque ad Dominum, ait, Obsecro, peccavit populus iste peccatum maximum, feceruntque sibi deos aureos:

23. Dixerunt enim mihi, Fac nobis deos, qui [22] præcedant nos: quia isti Moseh, viro *illi* qui eduxit nos è terra Aegypti, nescimus quid factum sit.

24. [23] Quibus respondi, Cui *est* aurum? separate vos *ab illo*. Et *illico* dederunt mihi, & projeci illud in ignem, egressusq; est vitulus iste.

25. Vidit itaq; Moseh populum, quod [24] discoopertus esset (discooperuerat enim eum Aharon ad ignominiam [25] inter hostes eorum)

26. Tunc stetit Moseh in porta castrorum, & dixit, quis *est* Jehovæ? ad me *veniat*. & congregati sunt ad eum omnes filii Levi.

27. [26] Quibus dixit, Sic dixit Jehovah Deus Israel, ponite [27] quisq; gladium suum super femur suum: transite & revertimini de porta ad portam in castris: & occidite [27] quisq; fratrem suum.

28. Fecerunt autem filii Levi juxta verbum Moseh: & [28] ceciderunt è populo in die illa ferè tria millia virorum;

29. Et dixit Moseh, [29] consecrastis manum vestram hodie Jehovæ: nam quisq; *consecravit manum suam* in filio suo & in fratre suo, ut det vobis hodie benedictionem.

30. Et fuit in crastino, [30] ut diceret Moseh populo, vos peccastis peccatum grande: nunc ergo ascendam ad Jehovam, forte [31] placabo illum super peccato vestro.

31. Reversus est itaque Moseh ad Jehovam, & dixit, obsecro, peccavit populus iste peccatum grande: fecerunt enim sibi deos [32] aureos.

23. Sie sprachen zu mir/ Mache vns Götter / die für vns hergehen/ Denn wir wissen nicht / wie es diesem man Mose gehet/der vns aus Egyptenland gefüret hat.

24. Ich sprach zu jnen/Wer hat gold/ der reiß es ab / vnd gebs mir / vnd ich warffs ins fewr / daraus ist das kalb worden.

25. Da nu Mose sahe/ das das volck loß worden war/ (Denn Aaron hatte sie loß gemacht durch ein geschwetz/ damit er sie fein wolt anrichten)

26. Trat er in das thor des lagers / vnd sprach/ Her zu mir/wer den HERRN angehöret. Da samleten sich zu jm alle kinder Leui.

27. Vnd er sprach zu jnen/ So spricht der HERR der Gott Israel/ Gürte ein jglicher sein schwert auff seine lenden / vnd durch gehet hin vnd wider / von einem thor zum andern im lager / vnd erwürge ein jglicher seinen bruder/freund vnd nehesten.

28. Die kinder Leui theten/ wie jnen Mose gesagt hatte/ Vnd fiel des tages vom volck drey tausent man.

29. Da sprach Mose/ Füllet heute ewre hende dem HERRN/ein jglicher an seinem son vnd bruder/das heute vber euch der segen gegeben werde.

39. Des morgens sprach Mose zum volck/Jr habt eine grosse sünde gethan / nu wil ich hinauff steigen zu dem HERRN/ ob ich vieleicht ewre sünde versünen müge.

31. Als nu Mose wider zu dem HERRN kam/ sprach er/Ah/das volck hat eine grosse sünde gethan / vnd haben jnen güldene Götter gemacht.

22. *ibunt* (*i. eant*) *ante eos &c. supr. n.* 2. & 3.

23. & *dixi eis.*

24. *denudatus esset. ejus scilicet cum malitia detecta, tum ornamentis ablatis.*

25. *insurgentibus eis.*

26. & *dixit ad eos.*

27. *vir sic infra.*

28. *cecidit e. p. i. d. i. circiter tria millia* (*i. tres chyliades*) *viri. Ex.* 12. *n.* 46.

29. *implete m. v. h.* 3. *n. vir in f. s.* & *in f. s. ad dandum super vos*

30. & *dixit M. ad pop.*

31. *expiabo pro peccato vestro.*

32. *auri*

Peccatū & Luctus populi.

33. *auferes.*
34. *quis? qui peccavit m.*
35. *ad quod loq.*
36. *visitare me. & vis. super eos p. s.*
37. *super quod.*

32. Nu vergib jnen jre sünde/ wo nicht / so tilge mich auch aus deinem buch/ das du geschrieben hast.

33. Der HERR sprach zu Mose/ Was? Ich wil den aus meinem buch tilgen/ der an mir sündiget.

172. 34. So gehe nu hin / vnd füre das volck/ dahin ich dir gesagt habe/ Sihe / mein engel sol für dir hergehen. Ich werde jre sünde wol heimsuchen/ wenn meine zeit kömpt heim zusuchen.

35. Also straffte der HERR das volck/ das sie das kalb hatten gemacht/ welchs Aaron gemacht hatte.

32. Nunc autem si 33 remittas peccatum eorum: aut si non, dele me precor de libro tuo, quem scripsisti.

33. Et dixit Jehovah ad Moseh, 34 Qui peccavit mihi, delebo illū è libro meo.

34. 1 Nunc ergo vade, duc populum 35 ad *locum de* quo locutus sum tibi, ecce angelus meus ibit ante te: in die autem 36 visitationis meæ tunc visitabo in eis peccatum ipsorum.

35. Percussit ergo Jehovah populum, 37 eò quod fecissent vitulum, quem fecerat Aharon.

32. Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quē scripsisti.

33. Cui respondit Dominus, qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo:

34. Tu autem vade, & duc populum istum quó locutus sum tibi: angelus meus pręcedet te. Ego autem in die ultionis visitabo & hoc peccatum eorum.

35. Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

32. Καὶ νῦν εἰ μὲν ἀφίης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, ἄφες· εἰ δὲ μή, ἐξάλειψόν με ἐκ τοῦ βίβλου σου ἧς ἔγραψας.

33. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Μωυσῆν· εἴ τις ἡμάρτηκεν ἐνώπιόν μου, ἐξαλείψω αὐτὸν ἐκ τοῦ βίβλου μου.

34. Νῦν δὲ βάδιζε, καὶ ὁδήγησον τὸν λαὸν τοῦτον εἰς τὸν τόπον, ὃν εἶπά σοι, ἰδοὺ ἄγγελός μου προπορεύσεται πρὸ προσώπου σου. ᾗ δ᾽ ἂν ἡμέρᾳ ἐπισκέπτωμαι, καὶ ἐπάξω ἐπ᾽ αὐτοὺς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν.

35. Καὶ ἐπάταξε Κύριος τὸν λαὸν περὶ τῆς ποιήσεως τοῦ μόσχου, οὗ ἐποίησεν Ἀαρών.

Cap. 33.

Das XXXIII. Cap.

DEr HERR sprach zu Mose/ Gehe/ zeuch von dannen / du vnd das volck/ das du aus Egyptenland gefüret hast / ins land/ das ich Abraham/ Isaac vnd Jacob geschworen habe/ vnd gesagt/ Deinem samen wil ichs geben.

1. *quam juravi.*

2. Vnd wil für dir her senden einen engel/ vnd ausstossen die Cananiter/ Amoriter/ Hethiter/ Pheresiter/ Heuiter/ vnd Jebusiter/

3. Ins land/ da milch vnd honig innen fleust. Ich wil nicht mit dir hinauff ziehen/ Denn du bist ein halsstarrig volck / ich möchte dich vnter wegen aufffressen.

4. Da das volck diese böse rede höret / trugen sie leide/ vnd niemand trug seinen schmuck an jm.

5. Vnd der HERR sprach zu Mose/ Sage zu den kindern Israel / Jr seid ein halsstarrig volck/ Ich werde ein mal plötzlich vber dich komen/ vnd dich vertilgen. Vnd nu lege deinen schmuck von dir/ das ich wisse/ was ich dir thun sol.

6. Also theten die kinder Israel

2. *in interiorum tuum (sic infra) n. p. durus cervice tu. scil. es*
3. *& audivit p. v. malum istud, & l. & non p. vir. sic supra.*
4. *ad filies l. vos (scil. estis) p. durus cervice.*
5. *descendere fac.*

CAP. XXXIII.

ET loquutus est Jehovah ad Moseh, Vade ascende hinc tu & populus quem eduxisti è terra Aegypti in terram 1 de qua juravi ipsi Abraham Ishac & Jaacob dicendo, Semini tuo dabo eam.

2. Et mittam ante te angelum & ejiciam Chenaanæum, & Emoræum, & Hittæum, & Perizæum, Hivæum & Jebusæum.

3 Ad terram *scilicet* fluentem lacte & melle. Non enim ascendam 2 in medio tui: nam populus duræ cervicis es, ne forté consumam te in via.

4. 3 Audiens autem populus verbum hoc malum, luxerunt, nec posuit quisquam ornamentum suum super se.

5. Dixit præterea Jehovah ad Moseh, Dic 4 filiis Israel, vos estis populus duræ cervicis: momento uno ascendam in medium tui, & consumam te, nunc ergo 5 depone ornamentum tuum á te, & sciam quid faciam tibi.

6. Et spoliaverunt se

CAP. XXXIII.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens, vade, ascende de loco isto tu & populus tuus quem eduxisti de terra Ægypti, in terram quam juravi Abraham, Isaac, & Jacob, dicens, Semini tuo dabo eam.

2. Et * mittam præcursorem tui angelum, ut ejiciam Chananæum, & Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Hevæum, & Jebusæum.

3. Et intres in terram fluentem lacte & melle. Non enim ascendam tecum, * quia populus duræ cervicis es: ne forte disperdam te in via.

4. Audiensque populus sermonē hunc pessimum, luxit: & nullus ex more indutus est cultu suo.

5. Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere filiis Israel, Populus duræ cervicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te. Jam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi.

6. Deposuerunt ergo filii Israel

Κεφαλ. λγ΄.

ΚΑὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· πορεύου καὶ ἀνάβηθι ἐντεῦθεν σύ, καὶ ὁ λαός σου, οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τῷ Ἀβραάμ, καὶ τῷ Ἰσαάκ, καὶ τῷ Ἰακώβ, λέγων· τῷ σπέρματι ὑμῶν δώσω αὐτήν.

2. Καὶ συναποστελῶ τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, καὶ ἐκβαλεῖ τὸν Ἀμορραῖον, καὶ Χετταῖον, καὶ Φερεζαῖον, καὶ Γεργεσαῖον, καὶ Εὐαῖον καὶ Ἰεβουσαῖον, καὶ Χαναναῖον.

*Sup. 23. v. 23. Jos. 24. v. 11. Deut. 7. v. 20.

3. Καὶ εἰσάξω σε εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. οὐ γὰρ μὴ συναναβῶ μετὰ σοῦ, διὰ τὸ λαὸν σκληροτράχηλόν σε εἶναι, ἵνα μὴ ἐξαναλώσω σε ἐν τῇ ὁδῷ.

*Sup. v. 9.

4. Καὶ ἀκούσας ὁ λαὸς τὸ ῥῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο, κατεπένθησεν ἐν πενθικοῖς.

5. Καὶ εἶπε Κύριος τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· ὑμεῖς λαὸς σκληροτράχηλος, ὁρᾶτε μὴ πληγὴν ἄλλην ἐπάγω ἐφ᾽ ὑμᾶς, καὶ ἐξαναλώσω ὑμᾶς· νῦν οὖν ἀφέλεσθε τὰς στολὰς τῶν δοξῶν ὑμῶν, καὶ τὸν κόσμον, καὶ δείξω σοι ἃ ποιήσω σοι.

6. Καὶ περιείλαντο οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸν

τὸν κόσμον αὐτῶν, καὶ τὴν στολὴν ἀπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Χωρήβ.

7. Καὶ λαβὼν Μωυσῆς τὴν σκηνὴν, ἔπηξεν ἔξω τῆς παρεμβολῆς μακρὰν ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς· καὶ ἐκλήθη σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου· καὶ ἐγένετο, πᾶς ὁ ζητῶν τὸν Κύριον, καὶ ἐξεπορεύετο εἰς τὴν σκηνὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς.

8. Ἡνίκα δ' ἂν εἰσεπορεύετο Μωυσῆς εἰς τὴν σκηνὴν τὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, εἱστήκει πᾶς ὁ λαὸς σκοπεύοντες ἕκαστος παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ. καὶ κατενοοῦσαν ἀπιόντος Μωυσῆ ἕως τοῦ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν σκηνήν.

9. Ὡς δὲ εἰσῆλθε Μωυσῆς εἰς τὴν σκηνὴν, κατέβαινεν ὁ στῦλος τῆς νεφέλης, καὶ ἵστατο ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς· καὶ ἐλάλει Μωυσῇ.

10. Καὶ ἑώρα πᾶς ὁ λαὸς τὸν στῦλον τῆς νεφέλης ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς· καὶ ἱστάμενοι πᾶς ὁ λαός.

11. Καὶ προσεκύνησαν ἕκαστος ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, ἐνώπιος ἐνωπίῳ, ὡσεί τις λαλήσει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον. καὶ ἀπελύετο εἰς τὴν παρεμβολήν· ὁ δὲ θεράπων Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ναυὴ νέος οὐκ ἐξεπορεύετο ἐκ τῆς σκηνῆς.

12. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Κύριον· ἰδοὺ σύ μοι λέγεις, ἀνάγαγε τὸν λαὸν τοῦτον, σὺ δὲ οὐκ ἐδήλωσάς μοι, ὃν συναποστελεῖς μετ' ἐμοῦ· σὺ δέ μοι εἶπας, οἶδά σε παρὰ πάντας, καὶ χάριν ἔχεις παρ' ἐμοί.

13. Εἰ οὖν εὕρηκα χάριν ἐναντίον σου, ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν γνωστῶς, ἵνα ἴδω σε, ὅπως ἂν ὦ εὑρηκὼς χάριν ἐναντίον σου, καὶ ἵνα γνῶ, ὅτι λαός σου τὸ ἔθνος τὸ μέγα τοῦτο.

14. Καὶ λέγει αὐτὸς προπορεύσομαί σου, καὶ καταπαύσω σε.

Israel ornatū suum à monte Horeb.

7. Moyses quoque tollens tabernaculum, tetendit extra castra procul, vocavitque nomen ejus tabernaculum fœderis. Et omnis populus qui habebat aliquam quæstionem, egrediebatur ad tabernaculum fœderis, extra castra

8. Cumque egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat universa plebs, & stabat unusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebantq; tergum Moysi, donec ingrederetur tentorium.

9. Ingresso autem illo tabernaculum fœderis, descendebat columna nubis, & stabat ad ostium, loquebaturq; cum Moyse,

10. Cernentibus universis, quòd columna nubis staret ad ostium tabernaculi. Stabantq; ipsi, & adorabant per fores tabernaculorum suorum.

11. Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. Cumque ille reverteretur in castra, minister ejus Josue filius Nun, puer, non recedebat de tabernaculo.

12. Dixit autem Moyses ad Dominum: præcipis ut educam populum istum: & non indicas mihi quem missurus es mecum, præsertim cùm dixeris, Novi te ex nomine, & invenisti gratiam coram me.

13. Si ergo inveni gratiam in cōspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, ut sciam te, & inveniam gratiam ante oculos tuos: respice populum tuum gentem hanc.

14. Dixitque Dominus, Facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi.

se filii Israel ornamentis suis à monte Horeb.

7. Moseh autem [6] accepit tabernaculum, & extendit *illud* sibi extra castra [7] procul à castris: & vocavit illud tabernaculum ecclesiæ: [8] & quicunq; requirebat Jehovam, egrediebatur ad tabernaculum ecclesiæ, quod *erat* extra castra.

8. [9] Præterea quando egrediebatur Moseh ad tabernaculum, assurgebat universus populus, stabantq; singuli *ad* ostium tentorii sui & aspiciebant post Moseh, [10] donec ingrederetur tabernaculum.

9. Erat autem, [11] quando ingrediebatur Moseh tabernaculum, descendebat columna nubis, stabatq; *ad* ostium tabernaculi, & loquebatur cum Moseh.

10. [12] Videns vero universus populus columnam nubis stantem *ad* ostium tabernaculi, assurgebat universus *ille* populus, & adorabat quisq; *ad* ostium tentorii sui.

11. † Et loquebatur Jehovah ad Moseh facie ad faciem, quemadmodum [13] alloquitur quispiam amicum suum, postea revertebatur ad castra: at minister ejus Jehosua filius Nun juvenis, non recedebat è medio tabernaculi.

12. Et dixit Moseh ad Jehovam, vide, tu [14] dicis mihi, Educ populum hunc: tu autem non indicasti mihi quem missurus sis mecum: & *tamen* tu dixisti, novi te [15] ex nomine, & etiam invenisti gratiam in oculis meis.

13. Nunc ergo, si [16] modo inveni gratiam in oculis tuis, ostende quæso mihi viam tuam, ut cognoscam te, utq; inveniam gratiam in oculis tuis, & vide quod populus tuus *sit* gens ista.

14 Et dixit, [17] facies mea præcedet, & requiescere faciam te.

rael jren schmuck von sich für dem berge Horeb.

7. Mose aber nam die hütten/ vnd schlug sie auff/ aussen ferne für dem lager/ vnd hies sie eine hütten des stiffts/ vnd wer den HERRN fragen wolt/ muste eraus gehen zur hütten des stiffts für das lager.

8. Vnd wenn Mose ausgieng zur hütten/ so stund alles volck auff/ vnd trat ein iglicher in seiner hütten thür/ vnd sahen jm nach/ biß er in die hütte kam.

9. Vnd wenn Mose in die hütten kam/ so kam die wolckenseule ernider/ vnd stund in der hütten thür/ vnd redet mit Mose.

10. Vnd alles volck sahe die wolckenseule in der hütten thür stehen/ vnd stunden auff/ vnd neigeten sich ein iglicher in seiner hütten thür.

11. Der HERR aber redet mit Mose/ von angesicht zu angesicht/ wie ein man mit seinem freunde redet/ Vnd wenn er widerkeret zum lager/ so weich sein diener Josua/ der son Nun/ der jüngling nicht aus der hütten.

12. Vnd Mose sprach zu dem HERRN/ Sihe/ du sprichst zu mir/ Füre das volck hinauff/ vnd lest mich nicht wissen/ wen du mit mir senden wilt. So du doch gesagt hast/ Ich kenne dich mit namen/ vnd hast gnade für meinen augen funden/

13. Hab ich denn gnade für deinen augen funden/ so las mich deinē weg wissen/ damit ich dich kenne vnd gnade für deinen augen finde/ Vnd sihe doch/ das diß volck dein volck ist.

14. Er sprach/ Mein angesicht sol gehen/ damit wil ich dich leiten.

6. & M. accipiet & extendet &c. Futuri pro præterito enallage; hoc loco frequens Ex. 19 n. 20.
7. elongando. scil. illud
8. & erit (.i. erat) omnis requirens & egr
9. & erit (.i. erat) circiter exire Mosen a. t. surgent (.i. surgebant) u. p. & s. vir .i. quisq;.
10. usq; ad ingredi eum t.
11. circiter venire in tab
12. & videbit (.i. vidit) &c & surget (.i. surrexit n 6.) u p & c in curv. se vir.

173:

13. loquetur (.i. loqui solet. Ex. 23 n. 8) vir ad a. s. & r. ad c. & m. e. J f N. puer, scilicet; ministerio.
14. dicēs (sc. es) ad me, fac. (sine) ascendere p. h. & tu non scire fecisti me.
15. in nomine .i. nominatim te præ ceteris elegi. sic v. 17.
16. quaso s. g. i. o. t. notifica q. m. v. t. & cognoscam te.
17. facies meæ ibūt .i. ego ipse vobiscum ibo.

18. & dixit ad ipsum: Si non f. tua euntes (scil. erunt) ne fac (sine) ascendere nos hinc.
19. in quo cognoscetur hic.
20. in eundo te n. & (pleon. copula) mirificabimur .i. ad miraculum usq; eximii erimus.
21. Verbum. Ex. 19. n. 1.
22. & dixit: Videre fac me q. g. t. & dixit.
23. super f. t. & clamabo (sc. per præcones verbi mei) in n. (i. nomen) 7. id est, meo. personæ enallage. Gen. 4. n. 42.
24. & (Ex 29. n. 7.) dixit 7. ec. l. mecum.
25. in transeundo gloriam meam, & (pleon) ponam t. in foramine p. & tegam &

Cap. 34.

174.

1. lapidũ sicut priores. sic infra.
2. ad mane, & ascendes in mane ad m. S. & stabis m. i. s. caput s. m.

15. Er aber sprach zu jm/ Wo nicht dein angesicht gehet/ so füre vns nicht von dannen hinauff.
16. Denn wo bey sol doch erkand werden / das ich vnd dein volck für deinen augen gnade funden haben / on wenn du mit vns gehest? Auff das ich vnd dein volck gerümet werde für allem volck/ das auff dem erdboden ist?
17. Der HERR sprach zu Mose / Was du jtzt geredt hast/ wil ich auch thun/ Denn du hast gnade für meinen augen funden/ vnd ich kenne dich mit namen.
18. Er aber sprach / So laß mich deine herrligkeit sehen.
19. Vnd er sprach/ Ich wil für deinem angesicht her alle meine güte gehen lassen/ vnd wil lassen predigen des HERRN namen für dir. Wem ich aber gnedig bin/ dem bin ich gnedig / vnd wes ich mich erbarme/ des erbarme ich mich.
20. Vnd sprach weiter/ Mein angesicht kanstu nicht sehen / Denn kein mensch wird leben / der mich sihet.
21. Vnd der HERR sprach weiter/ Sihe/ es ist ein raum bey mir/ da soltu auff dem felß stehen.
22. Wenn denn nu meine herrligkeit fürüber gehet / wil ich dich in der felßklufft lassen stehen / Vnd meine hand sol ob dir halten/ biß ich fürüber gehe.
23. Vnd wenn ich meine hand von dir thue/ wirstu mir hinden nach sehen / aber mein angesicht kan man nicht sehen.

Das XXXIIII. Cap.

Vnd der HERR sprach zu Mose / Hawe dir zwo steinern taffeln / wie die ersten waren dz ich die wort drauff schreibe/ die in den ersten taffeln waren/ welche du zubrochen hast.

2. Vnd sey morgen bereit/ das du frue auff den berg

15. 18 Cui respondit, nisi facies tua præcedat, ne educas nos hinc.
16. Et 19 qua in re notum erit hic, quod invenerim gratiam in oculis tuis ego & populus tuus? nonne, 20 quum ambulaveris nobiscum, & separabimur ego & populus tuus ab omni populo, qui est super faciem terræ?
17. Et dixit Jehovah ad Moseh, Etjam 21 rem hanc quam dixisti faciam, quia invenisti gratiam in oculis meis, & novi te ex nomine.
18. 22 Adjecitq;, Ostende mihi quæso gloriam tuam.
19. Qui respondit, Ego præterire faciam omne bonum meum 23 ante faciem tuam, & vocabo ex nomine Jehovæ coram te: & miserebor cujus miserebor, & clemens ero, in quem clemens ero.
20. Dixit præterea, Non poteris videre faciem meam: quia non videbit me homo, & vivet.
21. 24 Dixit postremo Jehovah, Ecce locus apud me, & stabis supra petram.
22. Erit autem 25 cum pertransibit gloria mea, ponam te in spelunca petræ, & protegam te manu mea donec transiero.
23. Postea removebo manum meam, & videbis posteriora mea, 26 facies vero mea non videbitur.

CAP. XXXIIII.

ET † dixit Jehovah ad Moseh, Dola tibi duas tabulas 1 lapideas similes prioribus: & scribam super tabulas illas verba quæ erant super tabulas priores quas fregisti.

2. Esto ergo paratus 2 mane, & ascende mane in montem

15. Et ait Moyses, Si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto.
16. In quo enim scire poterimus ego & populus tuus invenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaveris nobiscum, ut glorificemur ab omnibus populis, qui habitant super terram?
17. Dixit autem Dominus ad Moysen, Et verbum istud quod locutus es, faciam: invenisti enim gratiam coram me, & teipsum novi ex nomine.
18. Qui ait, Ostende mihi gloriam tuam.
19. Respondit, Ego ostendam omne bonum tibi, & vocabo in nomine Domini coram te: & * miserebor cui voluero, & clemens ero, in quem mihi placuerit.
20. Rursumque ait, Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet.
21. Et iterum, Ecce, inquit, est locus apud me, & stabis supra petram.
22. Cumq; transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec transeam.
23. Tollamque manum meam, & videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.

CAP. XXXIIII.

Ac deinceps* præcide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar priorum, & scribam super eas verba, quæ habuerunt tabulæ quas fregisti.

2. Esto paratus manè, ut ascendas statim in mon-

15. Καὶ λέγει πρὸς αὐτόν, εἰ μὴ σὺ αὐτὸς προπορεύῃ μεθ' ἡμῶν, μή με ἀναγάγῃς ἐντεῦθεν.
16. Καὶ πῶς γνωστὸν ἔσται ἀληθῶς, ὅτι εὕρηκα χάριν παρὰ σοὶ ἐγώ τε καὶ ὁ λαός σου; ἀλλ' ἢ συμπορευομένου σου μεθ' ἡμῶν, καὶ ἐνδοξασθησόμεθα ἐγώ τε καὶ ὁ λαός σου παρὰ πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς ἐστιν.
17. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· καὶ τοῦτόν σοι τὸν λόγον, ὃν εἴρηκας, ποιήσω· εὕρηκας γὰρ χάριν ἐνώπιόν μου, καὶ οἶδά σε παρὰ πάντας.
18. Καὶ λέγει, δεῖξόν μοι τὴν σεαυτοῦ δόξαν.
19. Καὶ εἶπεν, ἐγὼ παρελεύσομαι πρότερός σου τῇ δόξῃ μου, καὶ καλέσω ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, Κύριος ἐναντίον σου· καὶ ἐλεήσω, ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω.
20. Καὶ εἶπεν, οὐ δυνήσῃ ἰδεῖν τὸ πρόσωπόν μου· οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται.
21. Καὶ εἶπε Κύριος· ἰδοὺ τόπος παρ' ἐμοί, καὶ στήσεις ἐπὶ τῆς πέτρας.
22. Ἡνίκα δ' ἂν παρέλθῃ ἡ δόξα μου, καὶ θήσω σε εἰς ὀπὴν τῆς πέτρας, καὶ σκεπάσω τῇ χειρί μου, ἐπὶ σέ, ἕως ἂν παρέλθω.
23. Καὶ ἀφελῶ τὴν χεῖρά μου, καὶ τότε ὄψει τὰ ὀπίσω μου, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ὀφθήσεταί σοι.

Κεφαλ. λδ.

Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· λάξευσον σεαυτῷ δύο πλάκας λιθίνας, καθάπερ καὶ αἱ πρῶται, καὶ ἀνάβηθι πρός με εἰς τὸ ὄρος, καὶ γράψω ἐπὶ τῶν πλακῶν τὰ ῥήματα, ἃ ἦν ἐν ταῖς πλαξὶν ταῖς πρώταις ἃς συνέτριψας.

2. Καὶ γίνου ἕτοιμος εἰς τὸ πρωΐ, καὶ ἀναβήσῃ ἐπὶ τὸ ὄρος

Rom. 9 v. 15.

τὸ Σινά, κὴ ςήςῃ μοι ἐκεῖ ἐπ' ἄκρου τοῦ ὄρους.

3. Καὶ μηδεὶς ἀναβήτω μετὰ σοῦ, μὴ δὲ ὀφθήτω ἐν παντὶ τῷ ὄρει· κὴ τὰ πρόβατα κὴ οἱ βόες μὴ νεμέσθωσαν πλησίον τοῦ ὄρους ἐκείνου.

4. Καὶ ἐλάξευσε δύο πλάκας λιθίνας, καθάπερ καὶ αἱ πρῶται· κὴ ὀρθρίσας Μωυσῆς τοπρωΐ, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινά, καθότι συνέταξεν αὐτῷ Κύριος· κὴ ἔλαβε Μωυσῆς μεθ' ἑαυτοῦ τὰς δύο πλάκας τὰς λιθίνας.

5. Καὶ κατέβη Κύριος ἐν νεφέλῃ, καὶ παρέστη αὐτῷ ἐκεῖ, κὴ ἐκάλεσε τῷ ὀνόματι Κυρίου.

6. Καὶ παρῆλθε Κύριος πρὸ προσώπου αὐτοῦ, κὴ ἐκάλεσε· Κύριος ὁ Θεὸς οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμος κὴ πολυέλεος κὴ ἀληθινός.

7. Καὶ δικαιοσύνην διατηρῶν, καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας, ἀφαιρῶν ἀνομίας, κὴ ἁμαρτίας, καὶ ἀδικίας, καὶ τὸν ἔνοχον οὐ καθαριεῖ, ἐπάγων ἀνομίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, κὴ ἐπὶ τέκνα τέκνων, ἐπὶ τρίτην κὴ τετάρτην γενεάν.

8. Καὶ σπεύσας Μωυσῆς κύψας ἐπὶ τὴν γῆν προσεκύνησε τῷ Κυρίῳ.

9. Καὶ εἶπεν· εἰ εὕρηκα χάριν ἐναντίον σου, συμπορευθήτω ὁ Κύριός μου μεθ' ἡμῶν· ὁ λαὸς γὰρ σκληροτράχηλός ἐστιν· καὶ ἀφελεῖς σὺ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, κὴ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, κὴ ἐσόμεθά σοι.

10. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἰδοὺ ἐγὼ τίθημί σοι διαθήκην ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ σου, κὴ ποιήσω ἔνδοξα, ἃ οὐ γέγονεν ἐν πάσῃ τῇ γῇ, κὴ ἐν παντὶ ἔθνει· κὴ ὄψεται πᾶς ὁ λαὸς, ἐν οἷς εἶ σύ, τὰ ἔργα Κυρίου, ὅτι θαυμαστά ἐστιν, ἃ ἐγὼ ποιήσω σοι ἐκεῖ.

11. Πρόσεχε σὺ πάντα ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι· ἰδοὺ ἐγὼ ἐκβαλῶ πρὸ προσώπου ὑμῶν τὸν Ἀμορραῖον, κὴ τὸν Χαναναῖον,

κὴ τ

tem Sinai, stabisque mecum super verticem montis.

3. Nullus ascendat tecum, nec videatur quispiam per totum montem, boves quoque & oves non pascantur è contra.

4. Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte consurgens ascendit in montem Sinai, sicut præceperat ei Dominus, portans secum tabulas.

5. Cumque descendisset Dominus per nubem, stetit Moyses cum eo, invocans nomen Domini.

6. Quo transeunte coram eo, ait, Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiēs, & multæ miserationis, ac verax,

7. Qui custodis misericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, & scelera atq; peccata,* nullusq; apud te per se innocens est.*Qui reddis iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus in tertiā & quartam progeniem.

8. Festinusq; Moyses, curvatus est pronus in terram, & adorans

9. Ait: Si inveni gratiam in conspectu tuo Domine, obsecro ut gradiaris nobiscum: populus enim duræ cervicis est, & auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas.

10. Respondit Dominus, Ego inibo pactum videntibus cunctis, signa faciam quæ nunquā visa sunt super terram, nec in ullis gentibus: ut cernat populus iste, in cujus es medio, opus Domini terribile quod facturus sum.

11. Observa cuncta quæ hodie mandavi tibi: ego ipse ejiciam ante faciem tuam Amorrhæum, &

Cha-

Sinai, stesq; mihi illic super verticem ipsius montis.

3. 3 Nemo autem ascendat tecum, neq; ullus etjam videatur in toto *illo*, monte, *sed* nec pecus, nec bos pascant è regione montis hujus.

4. Dolavit igitur duas tabulas lapideas similes prioribus: & 4 surrexit Mosch mane, ascenditq; in montem Sinai, quēadmodum præceperat *ei* Jehovah, & accepit in manu sua duas tabulas lapideas.

5. Tunc descendit Jehovah in nube & stetit cum eo illic: & 5 vocavit ex nomine Jehovæ.

6. Et 6 transiens Jehovah ante eum clamavit, Jehovah Jehovah, fortis, misericors & miserator, tardus ad iram & multus misericordia & veritate,

7. Servans misericordiam millibus, auferens iniquitatem, & prævaricationem, & peccatum, 7 & qui absolvendo non absolvat, visitans iniquitatem patrum super filios, & super filios filiorum, super 8 tertiam & quartam generationem,

8. Et festinans Mosch, demisit caput in terram & inclinavit se,

9. Atq; dixit, Si quæso inveni gratiam in oculis tuis, Domine, gradiatur quæso Dominus in medio nostri: quia populus 9 duræ cervicis est: & parce iniquitati nostræ, & peccato nostro, & 10 possideas nos.

10. Et dixit, 11 Ego percussurus sum fœdus *tecum* coram universo populo tuo: faciam mirabilia, quæ non 12 facta sunt in tota terra, & in omnibus gentibus: videbitq; universus populus, 13 (in cujus medio es) opus Jehovæ: quia terribile erit, quod ego facturus sum tecum.

11. Custodi tibi, quod ego 14 præcipio tibi hodie: ecce ego ejiciam à facie tua Emoræum & Chenaanæum &

Hit-

Sinai steigest / vnd daselbs zu mir trettest auff des berges spitzen.

3. Vnd laß niemand mit dir hinauff steigen / das niemand gesehen werde vmb den gantzen berg her / auch kein schaff noch rind laß weiden gegen diesem berg.

4. Vnd Moses hieb zwo steinern taffeln / wie die ersten waren. Vnd stund des morgens frůe auff / vnd steig auff den berg Sinai / wie jm der HERR geboten hatte / vnd nam die zwo steinern tafeln in seine hand.

5. Da kam der HERR ernider in einer wolcken / vnd trat daselbs bey jn / vnd prediget von des HERRN namen.

6. Vnd da der HERR für seinem angesicht vber gieng / rieff er / HERR / HERR Gott barmhertzig / vnd gnedig / vnd gedůltig / vnd von grosser gnad vnd trew.

7. Der du beweisest gnade in tausent glied / vnd vergibst missethat / vbertrettung vnd sünde / vnd für welchem niemand vnschůldig ist / Der du die missethat der veter heimsuchest auff kinder vnd kindskinder / biß ins dritte vnd vierde glied.

8. Vnd Mose neiget sich eilend zu der erden / vnd betet jn an /

9. Vnd sprach. Hab ich HErr gnade für deinē augen fundē / so gehe der HERR mit vns / Denn es ist ein halsstarrig volck / das du vnser missethat vnd sünden gnedig seist / vnd lassest vns dein erbe sein.

10. Vnd er sprach / Sihe / ich wil einen bund machen für alle deinem volck / vnd wil wunder thun / dergleichen nicht geschaffen sind in allen landen / vnd vnter allen völckern / Vnd alles volck / darunter du bist / sol sehen des HERRN werck / Denn wunderbarlich sols sein / das ich bey dir thun werde.

11. Halt / was ich dir heute gebiete / Sihe / ich wil für dir her ausstossen die Amoriter /

T 2 Ca-

*Psa. 143. v. 2.

*Jer. 32. v. 18. Deu. 5. v. 9.

& 14. præcipiens (sc. sum) t. h. e. e. ejiciens (sc. ero.

3. & vir non (i. nemo) ascendet t. & etjam vir ne (i. nemo Ex. 2. n. 11) videatur in t. m. etjam pec. & armentum ne pas.

4. manicavit.

5. clam. &c. Ex. 33. n. 23.

6. transivit 3. super facies ejus, & cl. 7. 7. Deus, m. & gratiosus (clemens) longus irarum, & m. benignitate (sic infra) & v.

7. & (sc. qui) innocentem faciendo non faciet innocentem. scil. quēquam, vel, etjā eum qui non est innocens

8. tertios & quartos & festinavit M, & caput inclinavit i. t. & incurvavit se.

9. durus cervice ipse.

10. hæreditès (i. hæreditate possideas nos)

11. ecce ego feriens (scil. ero) fæd.

12. creata sunt.

13. cujus tu in medio ejus (scil. es. pleon. pronom. & ellips. verbi subst.) 10. 3. q. t. ipsum, quod ego faciens (sc. ero) tecum

15. *custodire tibi (Ex. 23. n.20) ne p.f. habitants (sic inf.) terram, quam tu ingrediens (sc. eris) super eam (i. super quam) ne sit (sc. habitator) in l. in interiori tuo.* 16. *ejus.* 17. *ipse.* 18. *& clamet ad te. sic v. 31.*

19. *fusionis.* 20. *qua.* 21. *apertio matricis mihi (sc. est) & o. acquisitio tua memorabitur apertio bovis & agni. & apertionem a. r. o. & si non r. & (i. tunc) excervicabis illum.* 22. *facies mea vacue.* 23. *servies.* 24. *primitias me is triticorum, & f. c. revolutionem a.*

Cananiter/ Hethiter/ Pheresiter/ Heuiter/ vnd Jebusiter.

12. Hüt dich/ das du nicht einen bund machest / mit den einwonern des lands / da du einkompst/das sie dir nicht ein ergernis vnter dir werden.

13. Sondern jre altar soltu vmbstürtzen/vnd jre götzen zubrechen/vnd jre haine ausrotten.

14. Denn du solt kein andern Gott anbeten/ Denn der HERR heist ein Eiuerer/ darumb / das er ein eiueriger Gott ist/

15. Auff das / wo du einen bund mit des landes einwonern machest / vnd wenn sie huren jren Göttern nach/ vnd opffern jren Göttern/ das sie dich nicht laden / vnd du von jrem opffer essest/

16. Vnd nemest deinen sönen jre töchter zu weibern/vnd dieselben den huren jren Göttern nach/ vnd machen deine söne auch jren Göttern nach huren.

17. Du solt dir keine gegossen Götter machen.

18. Das fest der vngeseurten brot soltu halten / Sieben tage soltu vngeseurt brot essen/wie ich dir geboten habe/ vmb die zeit des monds Abib/ Denn in dem mond Abib bistu aus Egypten gezogen.

19. Alles was seine mutter am ersten bricht/ ist mein/ Was menlich sein wird in deinem vieh / das seine mutter bricht/es sey ochsen oder schaf.

20. Aber den erstling des esels soltu mit einem schaff lösen/wo du es aber nicht lösest/ so brich im das genick. Alle erstegeburt deiner söne soltu lösen. Vnd das niemand für mir leer erscheine.

21. Sechs tage soltu erbeiten/ am siebenden tage soltu feiren/beide/ mit pflügen vnd mit erndten.

22. Das fest der wochen soltu halten mit den erstlingen der weitzen erndte / vnd das

fest

Hitthæum, & Perizæum & Hivæum, & Jebusæum.

12. 15 Cave tibi ne forte percutias fœdus cum habitatoribus ejus regionis, ad quam ingressurus es: ne forte sint in laqueum in medio tui.

13. Sed aras eorum diruetis, & statuas eorum confringetis, lucosq; 16 eorum succidetis.

14. Non enim incurvabis te deo alteri: nam Jehovah, zelotes nomen ejus, Deus zelotes 17 est.

15. Ne forte percutias fœdus cum habitatoribus ejus regionis, & fornicentur post deos suos, & sacrificent diis suis, 18 vocet autem te *aliquis*, & comedas de sacrificio ejus,

16. Et *ne forte* accipias de filiabus ejus filiis tuis, & fornicentur filię ejus post deos ipsarum, & fornicari faciant filios tuos post deos earum.

17. Deos 19 conflatiles non facies tibi.

18. Solennitatem infermentatorum observabis: septem diebus comedes infermentata, 20 quemadmodum præcepi tibi, tempore mensis Abib: quia mense Abib egressus es de Aegypto.

19. 21 Quicquid aperit vulvã, meum est, & omne pecus tuum *quod* memorabitur *inter* primogenita boum & ovium.

20. At primogenitum asini redimes ove, quod si non redemeris, tum cervicem præcides illi: omne primogenitum filiorum tuorum redimes, neq; conspicientur 22 coram me vacui.

21. Sex diebus 23 operaberis, at die septimo cessabis, in aratione & in messe cessabis.

22. Et solennitatem hebdomadarum facies tibi *in* 24 primitiis messis triti-

ceæ:

Chananæum, & Hethæum, Pherezæum quoque, & Hevęum, & Jebusæum.

12. Cave ne unquam cum habitatoribus terræ illius jungas amicitias, quæ sint tibi in ruinam.

13. Sed aras eorum destrue, confringe statuas, lucosque succide.

14. Noli adorare Deum alienum. Dominus zelotes nomen ejus, Deus est æmulator.

15. * Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum: ne cùm fornicati fuerint cum diis suis, & adoraverint simulachra eorum, vocet te quispiam, ut comedas de immolatis.

16. * Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis: ne postquam ipsę fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in deos suos.

17. Deos conflatiles non facies tibi.

18. Solennitatem azymorum custodies. Septem diebus vesceris azymis, sicut præcepi tibi, in tempore mensis novorum. mense enim verni tempo ris egressus es de Ægypto.

19. * Omne quod aperit vulvam generis masculini, meum erit. De cunctis animantibus tam de bobus, quàm de ovibus, meum erit.

20. Primogenitum asini redimes ove. Sin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: nec apparebis in conspectu meo vacuus.

21. * Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare & metere.

22. * Solennitatem hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum

messis

καὶ τὸν Χετταῖον καὶ τὸν Φερεζαῖον, καὶ τὸν Εὐαῖον, καὶ τὸν Γεργεσαῖον, καὶ τὸν Ἰεβουσαῖον.

12. Πρόσεχε αὐτῷ, μή ποτε διαθῇς διαθήκην τοῖς ἐγκαθημένοις ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ἣν εἰσπορεύῃ ἐν αὐτῇ, μή ποτε γένηται πρόσκομμα ἐν ὑμῖν.

13. Τοὺς βωμοὺς αὐτῶν καθελεῖτε, καὶ τὰς στήλας αὐτῶν συντρίψετε, καὶ τὰ ἄλση αὐτῶν ἐκκόψετε, καὶ τὰ γλυπτὰ τῶν θεῶν αὐτῶν κατακαύσετε πυρί.

14. Οὐ γὰρ μὴ προσκυνήσετε θεῷ ἑτέρῳ· ὁ γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ζηλωτὸν ὄνομα, Θεὸς ζηλωτής ἐστιν.

15. Μή ποτε θῇς διαθήκην τοῖς ἐγκαθημένοις ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐκπορνεύσωσιν ὀπίσω τῶν θεῶν αὐτῶν, καὶ θύσωσι τοῖς θεοῖς αὐτῶν, καὶ καλέσωσί σε, καὶ φάγῃς τῶν θυσιῶν αὐτῶν.

16. Καὶ λάβῃς τῶν θυγατέρων αὐτῶν τοῖς υἱοῖς σου καὶ τῶν θυγατέρων σου δῷς τοῖς υἱοῖς αὐτῶν, καὶ ἐκπορνεύσωσιν αἱ θυγατέρες σου ὀπίσω τῶν θεῶν αὐτῶν, καὶ ἐκπορνεύσωσι τοὺς υἱούς σου ὀπίσω τῶν θεῶν αὐτῶν.

17. Καὶ θεοὺς χωνευτοὺς οὐ ποιήσεις σεαυτῷ.

18. Τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων φυλάξῃ, ἑπτὰ ἡμέρας φάγῃ ἄζυμα, καθάπερ ἐντέταλμαί σοι, εἰς τὸν καιρὸν ἐν μηνὶ τῶν νέων· ἐν γὰρ τῷ μηνὶ τῶν νέων ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου.

19. Πᾶν διανοῖγον μήτραν, ἐμοὶ τὰ ἀρσενικά, πρωτότοκον μόσχου καὶ προβάτου.

20. Καὶ πρωτότοκον ὑποζυγίου λυτρώσῃ προβάτῳ· ἐὰν δὲ μὴ λυτρώσῃ, τιμὴν δώσεις αὐτοῦ. πᾶν πρωτότοκον τῶν υἱῶν σου λυτρώσῃ. οὐκ ὀφθήσῃ ἐνώπιόν μου κενός.

21. Ἓξ ἡμέρας ἐργᾷ, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ καταπαύσεις, τῷ σπόρῳ καὶ τῷ ἀμητῷ καταπαύσεις.

22. Καὶ ἑορτὴν ἑβδομάδων ποιήσεις μοι, ἀρχὴν θερισμοῦ πυ-

ρῶν

Idolatriæ prohibitio.

ρῶν, καὶ ἑορτὴν συναγωγῆς μεσοῦντος τοῦ ἐνιαυτοῦ.

*Sup. 23. v. 14.
23. τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀφθήσεται πᾶν ἀρσενικόν σου ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ.

24. Ὅταν γὰρ ἐκβάλω τὰ ἔθνη ἀπὸ προσώπου σου, καὶ πλατυνῶ τὰ ὅριά σου, οὐκ ἐπιθυμήσει οὐδεὶς τῆς γῆς σου, ἡνίκα ἂν ἀναβαίνῃς ὀφθῆναι ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ.

25. Οὐ σφάξεις ἐπὶ ζύμῃ αἷμα θυσιάσματός μου, καὶ οὐ κοιμηθήσεται εἰς τὸ πρωῒ θυσίασμα τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα.

*Sup. 23. v. 17.
Deu. 14. v. 19.
26. Τὰ πρωτογεννήματα τῆς γῆς σου εἰσοίσεις εἰς τὸν οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. οὐχ ἑψήσεις ἄρνα ἐν γάλακτι μητρὸς αὐτοῦ.

Supr. 24. v. 18.
27. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· γράψον σεαυτῷ τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπὶ γὰρ τῶν λόγων τούτων τέθειμαί σοι διαθήκην, καὶ τῷ Ἰσραήλ.

*Deu. 4. v. 13.
28. Καὶ ἦν ἐκεῖ Μωυσῆς ἔναντι Κυρίου τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ τεσσαράκοντα νύκτας· ἄρτον οὐκ ἔφαγεν, καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιεν, καὶ ἔγραψε τὰ ῥήματα ταῦτα ἐπὶ τῶν πλακῶν τῆς διαθήκης, τοὺς δέκα λόγους.

29. Ὡς δὲ κατέβαινε Μωυσῆς ἐκ τοῦ ὄρους Σινά, καὶ αἱ δύο πλάκες ἐπὶ τῶν χειρῶν Μωυσῆ. καταβαίνοντος δὲ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ Μωυσῆς οὐκ ᾔδει, ὅτι δεδόξασται ἡ ὄψις τοῦ χρωτὸς τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐν τῷ λαλεῖν αὐτὸν αὐτῷ.

30. Καὶ ἴδεν Ἀαρὼν καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸν Μωυσῆν, καὶ ἦν δεδοξασμένη ἡ ὄψις τοῦ χρωτὸς τοῦ προσώπου αὐτοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν ἐγγίσαι αὐτῷ.

31. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτοὺς Μωυσῆς, καὶ ἐπεστράφησαν πρὸς αὐτὸν Ἀαρὼν καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς· καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς Μωυσῆς.

32. Καὶ μετὰ ταῦτα προσῆλθον πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ υἱοὶ

Ἰσραήλ,

et spargit; quæ fuit gloria vultus ejus, cujus meminit versio Græca hoc loco, et Pau. 2. Cor. 3. v. 7. Sic infra v. 35) c. f. e. et. in loquendo eum cum eo. 31. ab accedendo ad eum. 32. in congregatione (sic Ex 35. v. 1. & deinceps) scil. qui erant 33. et præcepit eis.

messis tuæ triticeæ, & solennitatem quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.

23. * Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu omnipotentis Domini Dei Israel.

24. Cùm enim tulero gentes à facie tua, & dilatavero terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ, ascendente te, & apparente in conspectu Domini Dei tui, ter in anno.

25. Non immolabis super fermento sanguinem hostiæ meæ: neque residebit mane de victima solennitatis Phase.

26. * Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo Domini Dei tui. * Non coques hœdum in lacte matris suæ.

27. Dixitque Dominus ad Moysen, Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israel * pepigi fœdus.

28. Fuit ergo ibi cum Domino quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis * verba fœderis, decem.

29. Cumque descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonii, & ignorabat quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.

30. Videntes autem Aaron & filii Israel cornutam Moysi faciem, timuerunt propè accedere.

31. Vocatique ab eo, reversi sunt tam Aaron quàm principes synagogæ. Et postquam locutus est ad eos,

32. Venerunt ad eum etiam omnes filii Israel: qui-

bus

ceę: & festum collectionis *in* revolutione anni.

23. Tribus vicibus in anno 25 conspicietur omnis masculus tuus coram dominatore Jehovah Deo Israel.

24. Expellam enim gentes à facie tua, & dilatabo terminum tuum, neq; concupiscet 26 quisquam terram tuam quando ascendes ut conspiciaris coram Jehovah Deo tuo tribus vicibus in anno.

25. Non immolabis super fermentatum sanguinem sarificii mei, neq; pernoctabit usq; mane sacrificium solennitatis Pesah.

26. Principium 27 primitivorum terrę tuæ inferes *in* domum Jehovæ Dei tui, Non coques hœdum in lacte matris suæ.

27. Et dixit Jehovah ad Moseh, scribe tibi verba hæc, 1 quia 28 secundum verba ista pepigi fœdus tecum & cum Israel.

28. Fuit autem ibi cum Jehovah 29 quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non edit, & aquam non bibit. & 30 scripsit in tabulis verba fœderis, *id est* decem verba.

29. 31 Factumq; est, quum descenderet Moseh è monte Sinai habens tabulas testimonii in manu sua: quum descenderet *inquam* è monte, nesciebat, quod resplenderet cutis faciei suæ, quum loqueretur cum eo.

30. Viditq; Aharon & omnes filii Israel, ipsum Moseh, & ecce resplendebat cutis faciei ejus, timueruntq; 31 appropinquare ei.

31. Et vocavit illos Moseh, reversiq; sunt ad eum Aharon & omnes principes 32 synagogæ: & loquutus est Moseh ad eos.

32. Postea quoq; appropinquaverũt omnes filii Israel 33 quibus præcepit

cun-

fest der einsamlung / wenn das jar umb ist.

23. Drey mal im jar sol alle mans namen erscheinen / für dem herrscher / dem HERRN und Gott Israel.

24. Wenn ich die heiden für dir ausstossen / und deine grentze weitern werde / sol niemand deines landes begeren / dieweil du hinauff gehest / drey mal im jar zu erscheinen für dem HERRN deinem Gott.

25. Du solt das blut meines opffers nicht opffern auff dem gesewrten brot / und das opffer des osterfests sol nicht uber nacht bleiben biß an den morgen.

26. Das erstling von den ersten früchten deines ackers solt u in das haus des HERRN deines Gottes bringen. Du solt das böcklin nicht kochen / wenns noch an seiner mutter milch ist.

27. Und der HERR sprach zu Mose / Schreib diese wort / Denn nach diesen diesen worten hab ich mit dir und mit Israel einen bund gemacht.

28. Und er war alda bey dem HERRN viertzig tage und viertzig nacht / und aß kein brot / und tranck kein wasser. Und er schreib auff die tafeln solchen bund / die zehen wort.

29. Da nu Mose vom berge Sinai gieng / hatte er die zwo tafeln des zeugnis in seiner hand / und wuste nicht das die haut seines angesichts glentzet / davon das er mit jm geredt hatte.

30. Und da Aaron und alle kinder Israel sahen / das die haut seines angesichts glentzet / furchten sie sich zu jm zu nahen.

31. Da rieff jnen Mose / und sie wandten sich zu jm / beide Aaron und alle obersten der gemeine / und er redet mit jnen.

32. * Darnach naheten alle kinder Israel zu jm / und er

25. comparebit o. m. t. (sc. ante) faciem domini 3. dei 3. 26. vir t. t. in ascendendo te ad comparendum. (sc. ante) faciem 3. 27. primitiarum. 28. super os verborum istorum (Ge. 43 v. 29) p. tecum f. & c. I. 29. quadraginta (i. quatuor decades) dies, & 40. (i. 4 decades) noctes. Ex 24. v. 14. 30. scripsit (sc. decus super tabulas. 31. & fuit in descendendo Mosen e. m. S. & duæ tab. t. in m. illius (sc. erant.) in descendendo illum e. m. & Moseh non sciebat, quod Karan (karan autem non significat, cornuta esset, id est, vulgi quidē opinione, cornua haberet; quæ summa faciei illius deformitas fuisset futura; Sed, radios emitteret reflexos, cornuum habentes formam, quales et tam purum & resplendens cornu de se

176.

gebot

gebot jnen alles / was der HERR mit jm geredt hatte auff dem berge Sinai.

33. Vnd wenn er solchs alles mit jnen redte / legte er eine decke auff sein angesicht.

34. Vnd wenn er hinein gieng für den HERRN / mit jm zu reden / thet er die decke abe / biß er wider eraus gieng / Vnd wenn er eraus kam / vnd redet mit den kindern Jsrael / was jm geboten war /

35. So sahen denn die kinder Jsrael sein angesicht an / wie das die haut seines angesichts glenket / So thet er die decke wider auff sein angesicht / biß er wider hinein gieng mit jm zu reden.

34. *Et finivit à loquendo c. e. & posuit.* 35. *Et inveniendo Mosen ad faciem 7. a. l. c. 1. removebit (Ex. 33 n. 6 sic infra) v. usq; ad egredi se. & eg. est, & loquutus est ad f. I.* 36. *usque venire se ad loquendũ cum eo.*

cuncta quæ locutus fuerat Jehovah cum eo in monte Sinai,

33. 34 Quumq; finivisset Moseh loqui cum eis, posuit super faciem suam velamen.

34. 35 Rursum quum ingrederetur Moseh in conspectum Jehovæ ad loquendum cum illo, auferebat velamen, donec egrederetur, egressus autem, alloquebatur filios Israel quod jussus erat.

35. Videbant igitur filii Israel faciem Moseh quod resplenderet cutis faciei Moseh: & reducebat Moseh velamen super faciem suam, 36 donec ingrederetur ut alloqueretur illum.

bus præcepit cuncta, quæ audierat à Domino in monte Sinai.

33. Impletisque sermonibus, * posuit velamen super faciem suam.

34. Quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo, auferebat donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Israel omnia, quæ sibi fuerant imperata.

35. Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

Ισραὴλ, καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς πάντα, ὅσα ἐλάλησε Κύριος πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ.

33. Καὶ ἐπεὶ κατέπαυσε λαλῶν πρὸς αὐτοὺς, ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ κάλυμμα. *2. Cor. 3. 13.

34. Ἡνίκα δ᾽ ἂν εἰσεπορεύετο Μουσῆς ἔναντι Κυρίου λαλεῖν αὐτῷ, περιῃρεῖτο τὸ κάλυμμα, ἕως τοῦ ἐκπορεύεσθαι· καὶ ἐξελθὼν ἐλάλει πᾶσι τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος.

35. Καὶ ἴδον οἱ υἱοὶ Ισραὴλ τὸ πρόσωπον Μωυσῆ, ὅτι δεδόξασται· καὶ περιέθηκε Μωυσῆς κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἕως ἂν εἰσέλθῃ λαλεῖν αὐτῷ.

Cap. 35.

Das XXXV. Cap.

VNd Mose versamlet die gantze gemeine der kinder Jsrael / vnd sprach zu jnen / Das ists / das der HERR geboten hat / das jr thun solt.

2. Sechs tage solt jr erbeiten / den siebenden tag aber solt jr heilig halten / ein Sab-

1. *ad faciendum e.* 2 *fiet o. & in d. s. erit v. s. s. c. 3. omnis fa-*

CAP. XXXV.

DEin congregavit Moseh universam synagogam filiorum Israel, & dixit illis: Hæc *sunt* verba quę præcepit Jehovah [1] ut faciatis ea.

2. Sex diebus [2] facies opus: at die septima sit vobis sanctitas, Sabbathum cessati-

CAP. XXXV.

IGitur congregata omni turba filiorum Israel, dixit ad eos: Hæc sunt quæ jussit Dominus fieri.

2. Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbathum, &

Κεφαλ. λε΄.

ΚΑὶ συνήθροισε Μωυσῆς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ισραὴλ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς εἶπε Κύριος ποιῆσαι αὐτούς.

2. Ἓξ ἡμέρας ποιήσεις ἔργα· τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ κατάπαυσις, ἀνάπαυσις ἅγιον σάββατον,

τοῦ Κυρίου. πᾶς ὁ ποιῶν ἐν αὐτῇ ἔργον, τελευτάτω.

3. Οὐ καύσετε πῦρ ἐν πάσῃ τῇ κατοικίᾳ ὑμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων. ἐγὼ Κύριος.

4. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ισραὴλ, λέγων. τοῦτο τὸ ῥῆμα, ὃ συνέταξε Κύριος, λέγων·

*Sup. 25. v. 2.

5. Λάβετε παρ' ὑμῶν αὐτῶν ἀφαίρεμα Κυρίῳ. πᾶς ὁ καταδεχόμενος τῇ καρδίᾳ οἴσουσι τὰς ἀπαρχὰς Κυρίῳ, χρυσίον, ἀργύριον, χαλκόν·

6. Υάκινθον, πορφύραν, κόκκινον διπλοῦν διανενησμένον, καὶ βύσσον κεκλωσμένην, καὶ τρίχας αἰγείας·

7. Καὶ δέρματα κριῶν ἠρυθροδανωμένα, καὶ δέρματα ὑακίνθινα, καὶ ξύλα ἄσηπτα.

8. Καὶ ἔλαιον εἰς τὴν φαῦσιν, καὶ θυμίαμα εἰς τὸ ἔλαιον τοῦ χρίσεως καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ θυμιάματος,

9. Καὶ λίθους σαρδίους καὶ λίθους εἰς τὴν γλυφήν, εἰς τὴν ἐπωμίδα, καὶ εἰς τὸ λογεῖον.

10. Καὶ πᾶς ὁ σοφὸς τῇ διανοίᾳ ἐν ὑμῖν, ἐλθὼν ἐργαζέσθω πάντα ὅσα συνέταξε Κύριος.

11. Τὴν σκηνὴν, τὰ παραρύματα, καὶ τὰ καταλύμματα, καὶ τὰ διατόνια, καὶ τοὺς στύλους, καὶ τοὺς μοχλοὺς, καὶ τοὺς πασσάλους, καὶ τὰς βάσεις.

12. Τὴν κιβωτόν, καὶ τοὺς ἀναφορεῖς αὐτοῦ, καὶ τὸ ἱλαστήριον, καὶ τὸ καταπέτασμα·

13. Καὶ τὴν τράπεζαν, καὶ τοὺς ἀναφορεῖς αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τοῦ προθέσεως.

14. Καὶ τὴν λυχνίαν τοῦ φωτός, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ τοὺς λύχνους αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλαιον τοῦ φωτός.

15. Καὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος, καὶ τοὺς ἀναφορεῖς αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ θυμίαμα τῆς συνθέσεως,

requies Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur.

3. Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbathi.

4. Et ait Moyses ad omnem catervam filiorum Israel: Iste est sermo quem præcepit Dominus, dicens,

5. Separate apud vos primitias Domino. *Omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domino: aurum, & argentum, & æs,

6. Hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,

7. Pellesque arietum rubricatas, & janthinas, ligna Setim,

8. Et oleum ad luminaria concinnanda, & ut conficiatur unguentum, & thymiama suavissimũ,

9. Lapides onychinos, & gemmas ad ornatum superhumeralis & rationalis.

10. Quisquis vestrum sapiens est, veniat, & faciat quod Dominus imperavit,

11. Tabernaculum scilicet, & tectum ejus, atque operimentum, annulos & tabulata cum vectibus, paxillos & bases:

12. Arcam & vectes, propitiatorium, & velum quod ante illud oppanditur:

13. Mensam cum vectibus & vasis, & propositionis panibus:

14. Candelabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius & lucernas, & oleum ad nutrimẽta ignium:

15. Altare thymiamatis, & vectes, & oleum unctionis & thymiama ex

onis Jehovæ: quicunq; fecerit in eo opus, morietur.

3. Non accendetis ignem in omnibus habitaculis vestris die Sabbathi.

4. † Dixitq; Moseh ad universam synagogam filiorum Israel, 3 his verbis, Hoc *est* verbum quod præcepit Jehovah, dicendo.

5. Accipite à vobis 4 oblationem Jehovæ: omnis spontaneus corde suo, afferet eam oblationem Jehovæ, aurum, 5 argentum, & æs,

6. Et hyacinthum, & purpuram, & vermiculum cocci, & byssum, & 6 caprarum *pilos*.

7. Et pelles arietum rubricatas, & pelles taxorum, & ligna Sittim.

8. Et oleum pro luminari, & aromata pro oleo unctionis, & ad suffimentum 7 aromaticum.

9. Et lapides Onychinos, & lapides 8 plenitudinum pro ephod & pro pectorali.

10. Et 9 omnes sapientes corde in vobis venient, & facient quæcunq; præcepit Jehovah.

11. Tabernaculum tentorium ejus, & operimentum ejus, & 10 circulos ejus, & tabulas ejus, vectes ejus, columnas ejus, & bases ejus.

12. Arcam & vectes ejus, 11 propitiatorium, & velum tentori.

13. Mensam & vectes ipsius, & omnia vasa ejus, & panem facierum.

14. Et candelabrum luminaris & vasa ejus, & lucernas ejus, & oleum luminaris.

15. Et altare suffimenti & vectes ejus, & oleum unctionis, & suffimentum a-

bath der ruge des HERRN/ Wer drinnen erbeit/ sol sterben.

3. Jr solt kein fewer anzünden am Sabbath tag/ in allen ewren wonungen.

4. Vnd Mose sprach zu der gantzen gemeine der kinder Jsrael/ Das ists/ das der HERR geboten hat.

5. Gebt vnter euch hebopffer dem HERRN/ also/ daß das hebopffer des HERRN ein jglicher williglich bringe/ gold/ silber/ ertz.

6. Gele seiden/ scharlacken/ rosinrot/ weisse seiden/ vnd ziegenhar/

7. Rötlicht widerfell/ dachsfell/ vnd föernholtz.

8. Öle zur lampen/ vnd specerey zur salben/ vnd zu gutem reuchwerck.

9. Onych vnd eingefaste steine zum leibrock/ vnd zum schiltlin.

10. Vnd wer vnter euch verstendig ist/ der kom vnd mache/ was der HERR geboten hat.

11. Nemlich die wonung mit jrer hütten vnd decken/ rincken/ breter/ riegel/ seulen/ vnd füssen.

12. Die lade mit jren stangen/ den gnadenstuel vnd fürhang.

13. Den tisch mit seinen stangen vnd alle seinem gerete/ vnd die schawbrot.

14. Den leuchter zu leuchten/ vnd sein gerete/ vnd seine lampen/ vnd das öle zum liecht.

15. Den reuchaltar mit seinen stangen/ die salbe vnd specerey zum reuch-

ciens i. e. o. occidetur.

177

3. dicendo.

4. elevationem. sic infra.

5. & arg.

6. capras sic v. 23. 26. & deinceps.

7. aromatum.

8. impletionum.

9 omnem sapientĕ.

10. fibulas.

11. operculum (sic infra) & velum tegminis.

12. *tegmẽ sic infra.* 13. *æris, quod (sc. erit) ei.* 14. *fundas. i. tapetes in morem funda factos. Ex. 27. v. 9.* 15. *sanctitate (sic deinceps pro sanctuario) v. sanctitatis.* 16. *quem extulit (excitavit) eum cor suum & o. quẽ spontaneum fecit spiritus suus eum. Hic eum latinè abundat Ex. 31 n. 15.* 17. *servitium.* 18. *Super i. cum.* 19. *fibulam, & inaurem & annulum, & subligaculum, o. v. auri, & omnis vir, qui agitavit agitationem a. 7.* 20 *& o. v. quo inventus est cum eo i. cum quo, vel, apud quem. n. 16.* 21. *elevans elevationem.* 22. *quo inventũ est cum eo (n. 20) ligna (i. lignorũ genus quodcumque) Sittim.* 23 *netum* 24. *quas extulit cor suum eas. n. 20. 16.*

werck/ Das tuch für der wonunge thür.

16. Den brandopffers altar mit seinem ehernẽ gitter/ stangen vnd alle seinem gerete/ das handfaß mit seinem fusse.

17. Den vmbhang des vorhoffs / mit seinen seulen vnd füssen/ vnd das tuch des thors am vorhoffe.

18. Die negel der wonung vnd des vorhoffs mit jren seulen.

19. Die kleider des ampts zum dienst im heiligen/ die heiligen kleider Aarons des priesters/ mit den kleidern seiner söne zum priesterthumb.

20. Da gieng die gantze gemeine der kinder Jsrael aus von Mose.

178\. 21. Vnd alle die es gerne vnd williglich gaben / kamen vnd brachten das hebopffer dem HERRN/ zum werck der hütten des stiffts / vnd zu alle seinem dienst / vnd zu den heiligen kleidern.

22. Es brachten aber beide man vnd weib/ wers williglich thet/ hefftе / ohrrincken/ ringe/ vnd spangen/ vnd allerley güldеn gerete/ Dazu bracht jederman gold zur webe dem HERRN.

23. Vnd wer bey jm fand gele seiden/ scharlacken/ rosinrot/ weisse seiden / zigenhar/ rötlich widerfell vnd dachsfell/ der bracht es.

24. Vnd wer silber vnd ertz hub/ der brachts zur hebe dem HERRN. Vnd wer födernholtz bey jm fand / der brachts zu allerley werck des Gottesdiensts.

25. Vnd welche verstendige weiber waren / die wirckten mit jren henden / vnd brachten jr werck von geler seiden/ scharlacken / rosinrot / vnd weisser seiden/

26. Vnd welche weiber solch

er-

romaticum, & 12 aulæum ostii pro ostio tabernaculi.

16. Altare holocausti, & cribrum 13 ejus æneum, & vectes ejus, & omnia vasa ejus, & concham, & basim ejus.

17. 14 Cortinas ipsius atrii, columnas ejus & bases ejus, & aulæum portę atrii.

18. Paxillos tabernaculi & paxillos atrii & funiculos eorum.

19. Vestes ministerii ad ministrandum in 15 sanctuario, & vestes sanctas Aharonis sacerdotis, & vestes filiorum ejus, ad fungendum sacerdotio.

20. Egressi sunt itaq; universa synagoga filiorum Israel à facie Moseh.

21. Veneruntq; omnis vir, 16 cujus cor elevavit ipsum, & omnis cujus spiritus erat spontaneus, apud ipsum, attuleruntq; oblationem Jehovæ ad opus tabernaculi ecclesiæ, & ad omne 17 opus ejus, atq; ad vestes sanctitatis.

22. Venerunt inquam viri 18 cum mulieribus, omnis spontaneus corde, attulerunt 19 fibulas, & inaures, & annulos, & dextralia, omne vas aureum, & quicunq; obtulerat oblationem auri Jehovæ.

23. 20 Omnis vir apud quem inveniebatur hyacinthus, & purpura, & vermiculus cocci, & byssus, & caprarum pili & pelles arietum rubricatæ & pelles taxorum, attulerunt.

24. 21 Quicunq; offerebat oblationem argenti & æris, attulerunt oblationem Jehovæ: omnis item, 22 apud quem inveniebantur ligna Sittim, ad omne opus ministerii attulerunt.

25. Omnis præterea mulier sapiens corde, manibus suis neverunt, & attulerunt 23 quod neverant, hyacinthum, & purpuram, & vermiculum cocci, & byssum.

26. Omnes autem mulieres, 24 quarum cor extulit il-

las

aromatibus: Tentorium ad ostium tabernaculi:

16. Altare holocausti, & craticulam ejus æneam cum vectibus & vasis suis: Labrum & bases ejus:

17. Cortinas atrii cum columnis & basibus, tentoriũ in foribus vestibuli,

18. Paxillos tabernaculi & atrii cum funiculis suis:

19. Vestimenta quorum usus est in ministerio sanctuarii, vestes Aaron pontificis ac filiorum ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.

20. Egressaq; omnis multitudo filiorum Israel de conspectu Moysi,

21. Obtulerunt mente promptissima atque devota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi testimonii. Quicquid ad cultum & ad vestes sanctas necessarium erat,

22. Viri cum mulieribus præbuerunt, armillas & inaures, annulos & dextralia: omne vas aureum in donaria Domini separatum est.

23. Si quis habebat hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, byssum & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & hyacinthinas,

24. Argenti ærisq; metalla obtulerunt Domino, lignaque Setim in varios usus.

25. Sed & mulieres doctæ, quæ neverant, dederunt hyacinthum, purpuram, & vermiculum ac byssum,

26. Et pilos caprarum,

sponte

ϗ τὸ ἐπίσπαστρον τῆς θύρας τῆς σκηνῆς.

16. Καὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ ὁλοκαυτώματος, ϗ τὴν ἐσχάραν αὐτοῦ τὴν χαλκῆν, ϗ τοὺς ἀναφορεῖς αὐτοῦ, ϗ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, ϗ τὸν λουτῆρα ϗ τὴν βάσιν αὐτοῦ.

17. Καὶ τὰ ἱστία τῆς αὐλῆς, ϗ τοὺς στύλους αὐτῆς, ϗ τὰς βάσεις αὐτῆς, ϗ τὸ ἐπίσπαστρον τῆς θύρας τῆς αὐλῆς.

18. Καὶ τοὺς πασσάλους τῆς σκηνῆς, ϗ τοὺς πασσάλους τῆς αὐλῆς, ϗ τὰ σχοινία αὐτῶν, ϗ τὰς στολὰς τὰς ἁγίας Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως.

19. Καὶ τὰς στολὰς, ἐν αἷς λειτουργήσουσιν ἐν αὐτῇ ἐν τῷ ἁγίῳ, ϗ τοὺς χιτῶνας τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν τῆς ἱερατείας, ϗ τὸ ἔλαιον τοῦ χρίσματος, ϗ τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως.

20. Καὶ ἐξῆλθε πᾶσα συναγωγὴ υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ Μωυσῆ.

21. Καὶ ἤνεγκεν ἕκαστος ὧν ἔφερεν αὐτῶν ἡ καρδία, ϗ οἷς ἔδοξε τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ἤνεγκαν ἀφαίρεμα Κυρίῳ εἰς πάντα τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, ϗ εἰς πάντα τὰ κάτεργα αὐτῆς, ϗ εἰς πάσας τὰς στολὰς τοῦ ἁγίου.

22. Καὶ ἤνεγκαν οἱ ἄνδρες παρὰ τῶν γυναικῶν πάντων, ὧν ἔδοξε τῇ διανοίᾳ, ἤνεγκαν σφραγῖδας, ϗ ἐνώτια, ϗ δακτυλίους, ϗ ἐμπλόκια, ϗ περιδέξια, ϗ πᾶν σκεῦος χρυσοῦν.

23. Καὶ πάντες ὅσοι ἤνεγκαν ἀφαίρεμα χρυσίου Κυρίῳ, ϗ παρ' ᾧ εὑρέθη παρ' αὐτῷ ὑάκινθος, ϗ πορφύρα, ϗ κόκκινον, ϗ βύσσος, ϗ δέρματα κριῶν ἠρυθροδανωμένα, ϗ δέρματα ὑακίνθινα, ἤνεγκαν.

24. Καὶ πᾶς ὁ ἀφαιρῶν τὸ ἀφαίρεμα, ἀργύριον ϗ χαλκὸν ἤνεγκαν τὰ ἀφαιρέματα τῷ Κυρίῳ. ϗ παρ' οἷς εὑρέθη ξύλα ἄσηπτα εἰς πάντα τὰ ἔργα τῆς κατασκευῆς, ἤνεγκαν.

25. Καὶ πᾶσα γυνὴ σοφὴ τῇ διανοίᾳ ταῖς χερσὶν νήθειν, ἤνεγκαν νενησμένα τὴν ὑάκινθον, ϗ τὴν πορφύραν, ϗ τὸ κόκκινον, καὶ τὴν βύσσον.

26. Καὶ πᾶσαι αἱ γυναῖκες, αἷς ἔδοξε τῇ διανοίᾳ αὐτῶν ἐν σοφίᾳ,

φία, ἔνησαν τὰς τρίχας τὰς αἰγείας.

27. Καὶ οἱ ἄρχοντες ἤνεγκαν τοὺς λίθους τῆς Σμαράγδου, καὶ τοὺς λίθους τῆς πληρώσεως εἰς τὴν ἐπωμίδα, καὶ εἰς τὸ λόγιον·

28. Καὶ τὰς συνθέσεις, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ θυμιάματος.

29. Καὶ πᾶς ἀνὴρ καὶ γυνὴ ὧν ἔφερεν ἡ διάνοια αὐτῶν, εἰσελθόντες ποιεῖν πάντα τὰ ἔργα, ὅσα συνέταξε Κύριος ποιῆσαι αὐτὰ διὰ Μωυσῆν, ἤνεγκαν ἀφαίρεμα οἱ υἱοὶ Ισραὴλ Κυρίῳ.

*Sup. 31. v. 2.

30. Καὶ εἶπε Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ· ἰδοὺ ἀνακέκληκεν ὁ Θεὸς ἐξ ὀνόματος τὸν Βεσελεὴλ τὸν τοῦ Ουρὶ υἱοῦ Ωρ, ἐκ φυλῆς Ιούδα.

31. Καὶ ἐνέπλησεν αὐτὸν πνεῦμα θεῖον σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἐπιστήμης,

32. Πάντα ἀρχιτεκτονεῖν κατὰ πάντα τὰ ἔργα τῆς ἀρχιτεκτονίας ποιεῖν τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον, καὶ τὸν χαλκόν.

33. Καὶ λιθουργῆσαι τὸν λίθον, καὶ κατεργάζεσθαι τὰ ξύλα, καὶ ποιεῖν ἐν παντὶ ἔργῳ σοφίας.

34. Καὶ προβιβάσαι γε ἔδωκεν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῷ τε καὶ Ελιὰβ τῷ τοῦ Αχισαμὰχ ἐκ τῆς φυλῆς Δάν.

✝ excogitatores cogitationum. Ex. 26 v. 36.

35. Καὶ ἐνέπλησεν αὐτοὺς σοφίας καὶ συνέσεως καὶ διανοίας, συνιέναι ποιῆσαι πάντα τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου, τὰ ὑφαντὰ τὰ ποικιλτά, ὑφάναι τῷ κοκκίνῳ, καὶ τῇ βύσσῳ, καὶ ποιεῖν πᾶν ἔργον ἀρχιτεκτονίας καὶ ποικιλίας.

De his omnibus vide sup. cap. 26.

Κεφαλ. λϛ΄.

ΚΑὶ ἐποίησε Βεσελεὴλ καὶ Ελιὰβ, καὶ πᾶς σοφὸς τῇ διανοίᾳ, ᾧ ἐδόθη σοφία καὶ ἐπιστήμη ἐν αὐτοῖς, συνιέναι ποιεῖν πάντα τὰ ἔργα τὰ κατὰ τὰ ἅγια καθήκοντα, κατὰ πάντα ὅσα συνέταξε Κύριος.

Καὶ

sponte propria cuncta tribuentes.

27. Principes verò obtulerunt lapides onychinos, & gemmas ad superhumerale & rationale.

28. Aromataque, & oleum ad luminaria concinnanda, & ad præparandum unguentum, ac thymiama odoris suavissimi componendum.

29. Omnes viri & mulieres mente devota obtulerunt donaria, ut fierent opera quæ jusserat Dominus per manum Moysi. Cuncti filii Israel voluntaria Domino dedicaverunt.

30. Dixitque Moyses ad filios Israel, * Ecce vocavit Dominus ex nomine Beseleel filiū Uri filii Hur de tribu Juda:

31. Implevitq; eum spiritu Dei, sapientia & intelligentia, & scientia, & omni doctrina ad excogitandum,

32. Et faciendum opus in auro & argento, & ære,

33. Sculpendisque lapidibus, & opere carpentario. quicquid fabre adinveniri potest,

34. Dedit in corde ejus: Ooliab quoque filium Achisamech de tribu Dan:

35. Ambos erudivit sapientia, ut faciant opera abietarii, polymitarii, ac plumarii de hyacintho ac purpura, coccoque bis tincto, & bysso, & texant omnia, ac nova quæque reperiant.

CAP. XXXVI.

FEcit ergo Beseleel, & Ooliab, & omnis vir sapiens, quibus dedit Dominus sapientiam & intellectum, ut scirent fabre operari, quę in usus sanctuarii necessaria sunt, & quę præcepit Dominus.

Cum-

las in sapientia, neverunt caprarum *pilos.*

27. Principes vero attulerunt lapides [25] onychinos, & lapides plenitudinum pro ephod & pectorali.

28. Aroma quoq;, & oleum pro luminari, & pro oleo unctionis, & pro suffitu [26] aromatico.

29. Omnis vir & mulier, [27] quorum spontaneum erat cor apud eos, ad afferendum pro omni opere quod præceperat Jehovah, [28] ut facerent, per manum Moseh, attulerūt filii Israel oblationem spontaneam Jehovæ.

30. Et dixit Moseh ad filios Israel, videte, vocavit Jehovah [29] ex nominè Besalel filium Uri filii Hur [30] è tribu Jehudah.

31. Et replevit illum spiritu Dei, [31] sapientia, intelligentia, & scientia, & omni arte,

32. Ad cogitandas cogitationes ad operandum in auro, & argento, & ære:

33. Et in [32] arte lapidaria ad replendas *palas*, & in arte lignaria ut operetur in omni arte cogitationis.

34. Dedit insuper in corde ejus ut docere possit, ipsi & Aholiab filio Ahisamach è tribu Dan.

35. Replevit eos sapientia cordis, [33] ut faciant omne opus artificis, & phrygionis, & acupictoris ex hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & bysso, & *in opere* textorio, facientes omne opus, & cogitantes cogitationes.

CAP. XXXVI.

FEcit ergo Besalel & Aholiab, & omnis vir sapiens corde, [1] quibus dederat Jehovah sapientiam & intelligentiam ut scirent facere omne opus ministerii sanctuarii: *fecit inquā* omnia quæ præceperat Jehovah.

Vo-

erbeit kundten/ vnd willig dazu waren / die wercken ziegenhar.

27. Die fürsten aber brachten Onych vnd eingefaste steine zum leibrock / vnd zum schiltlin.

28. Vnd specerey vnd öle zun liechtern vnd zur salbe/ vnd zu gutem reuchwerck.

29. Also brachten die kinder Jsrael williglich/ beide man vnd weib/ zu allerley werck/ das der HERR geboten hatte durch Mose/ das mans machen solt.

30. Vnd Mose sprach zu den kindern Jsrael / Sehet/ der HERR hat mit namen beruffen den Bezaleel / den son Vri/ des sons Hur/ vom stam Juda/

31. Vnd hat jn erfüllet mit dem Geist Gottes/ das er weise/ verstendig/ geschickt sey zu allerley werck/

32. Künstlich zu erbeiten am gold/ silber/ vnd ertz/

33. Edelstein schneiden vnd einsetzen/ holtz zimmern/ zu machen allerley künstlich erbeit.

34. Vnd hat jm sein hertz vnterweiset / sampt Ahaliab dem son Ahisamach vom stam Dan.

35. Er hat jr hertz mit weisheit erfüllet/ zu machen allerley werck / zu schneiten/ wircken/ vnd zu sticken/ mit geler seiden/ scharlacken/ rosinrot/ vnd weisser seiden/ vnd mit weben/ das sie machen allerley werck/ vnd künstliche erbeit erfinden.

Das XXXVI. Cap.

DA erbeiten Bezaleel vnd Ahaliab vnd alle weise menner/ denen der HERR weisheit vnd verstand gegeben hatte zu wissen/ wie sie allerley werck machen solten zum dienst des heiligthumbs/ nach allem das der HERR geboten hatte.

Vnd

25. *onychū, & l. impletionum.* 26. *aromatum.* 27. *quos voluntarios fecerat cor suum eos. n. 24.* 28. *ad faciendum in manu M. a. f. I. devotionem Jeh.* 29. *in nomine .i. nominatim.* 30 *tribui J. sic inf.* 31. *in sap. in int. & in sc. & in o. a. & ad c. c.* 32. *fabricatione (artificio) lapidis ad implendum, & in fabricatione ligni, ad faciendum in o. opere cogitationis. & ad docendum dedit in corde ejus. ipse (inquam, prædstus est hoc docendi dono) & A. filius A. e. t. D.* 33. *ad faciendum o. o. fabri, & cogitantis, & a. in h. & in p. in V. c. & in b. & texentis: facteres omnis operis, &* ✝

Cap. 36.

1. *quibus d. J. s. & i. in illis (i. in quibus dederat, vel, quibus indiderat Ex 31. n. 27.) ad sciendum.*

1. & clamavit M. ad B. 3. cujus dederat 3. sap. in corde ejus (.i. in cujus corde) omnē quem extulerat eum cor ejus (n. 1) ad accedendum ad o. ad faciendum illud. 4. elevationem. 5. votum in mane, in mane. Ex. 30. n. 6. 6. facientes o. o. sanctitatis vir, vir, ab o. s. quod ipsi facientes. sc. erant. 7. dicendo: multiplicantes (sc. sunt) populus (Ex 8. n. 1.) præ sufficientia (.i. plus quam sufficiat ministeriis ad opus, quod prae. 3 ad faciendū illud. 8. & transire fecerunt vocem. 9. elevationem 10 adducendo. 11. illud opus erat sufficientia illorū (.i. illa operis faciendi materia sufficiebat artificibus) pro t. o. ad f. i. & superabundare. Infinit. pro præ. Gen 41. n. 52. 12. in factoribus operis. &

180.

Das II. Buch Mose.

2. Vnd Mose rieff dem Bezaleel vnd Ahaliab/ vnd allen weisen mennern / denen der HERR weißheit gegeben hatte in jr hertz/ nemlich / alle die sich willig dar erboten / vnd hinzu traten/ zu erbeiten an dem wercke.

3. Vnd sie namen zu sich von Mose alle Hebe / die die kinder Jsrael brachten zu dem wercke des diensts des heiligthumbs/ das es gemacht würde/ Denn sie brachten alle morgen jre willige gabe zu jm.

4. Da kamen alle weisen/ die am werck des heiligthumbs erbeiten / ein jglicher seines wercks/ das sie machten/

5. Vnd sprachen zu Mose. Das volck bringt zu viel/ mehr denn zum werck dieses diensts not ist/ das der HERR zu machen geboten hat.

6. Da gebot Mose/ das man ruffen lies durchs lager/ Niemand thue mehr zur Hebe des heiligthumbs. Da höret das volck auff zu bringen/

7. Denn des dings war gnug zu allerley werck/ das zu machen war/ vnd noch vbrig.

8. Also machten alle weise menner vnter den erbeitern am werck/ Die wonung/ zehen teppiche von gezwirnter weisser seiden/ geler seiden/ scharlacken/ rosinrot/ Cherubim künstlich.

9. Die lenge eines teppichs war acht vnd zwentzig ellen/ vnd die breite vier ellen / vnd waren alle in einer maß.

10. Vnd er hefftet ja fünff teppich zusamen/ einen an den andern.

11. Vnd machet gele schleufflin an eines jglichen teppichs

ort/

EXODUS.

1. 2 Vocaverat autem Moseh Besalel, & Aholiab, omnemq; virum sapientem corde 3 in cujus corde dederat Jehovah sapientiam: omnem *quoq;* cujus cor elevaverat ipsum, ut accederet ad opus ut faceret illud.

3. Tuleruntq; à facie Moseh omnem 4 oblationem, quam attulerant filii Israel ad opus ministerii sanctuarii, ad faciendum illud: porro illi afferebant ad eum adhuc 5 oblationem spontaneam quotidie.

4. Venerunt itaq; omnes sapientes, 6 qui faciebant omne opus sanctuarii singuli ab opere suo quod faciebant:

5. Et dixerunt ad Moseh 7 his verbis, Plus affert populus afferendo, quàm opus sit ad ministerium pro opere faciendo, quod præcepit Jehovah fieri.

6. Præcepit igitur Moseh, 8 ut proclamarent in castris, dicendo, Vir & mulier ne faciant ultrà opus ad 9 oblationem sanctitatis. Itaque prohibitus est populus ab 10 offerendo.

7. Et 11 substantia erat sufficiens eis pro toto opere, ad faciendum illud, & superabundabat.

8. Et fecerunt omnis sapiens corde 12 inter facientes opus tabernaculum è decem cortinis, *quæ erant ex* bysso retorta, & hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, ex Cherubim opere 13 phrygionico fecit illas.

9 Longitudo cortinæ unius *erat* octo & viginti 14 cubitorum, & quatuor cubitorum latitudo cortinæ unius. mensura una *erat* omnibus cortinis.

10. Postea conjunxit quinq; cortinas 15 alteram cum altera, & quinq; *alias* cortinas conjunxit alteram cum altera.

11 Fecit & laqueolos 16 hyacinthinos in ora cortinæ unius, in extremo in conjunctione: sic fecit in ora cortinæ

ex-

2. Cumque vocasset eos Moyses, & omnem eruditum virum, cui dederat Dominus sapientiam, & qui sponte sua obtulerant se ad faciendum opus,

3. Tradidit eis universa donaria filiorum Israel. Qui cum instarent operi, quotidie manè vota populus offerebat,

4. Unde artifices venire compulsi,

5. Dixerunt Moysi, Plus offert populus quàm necessarium est.

6. Jussit ergo Moyses præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quicquam offerat ultra in opere sanctuarii. Sicque cessatum est à muneribus offerendis,

7. Eo quòd oblata sufficerent & superabundarent.

8. Feceruntq; omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de bysso retorta, & hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, opere vario, & arte polymita:

9. Quarum una habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudine quatuor. una mensura erat omnium cortinarum.

10. Conjunxitque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque sibi invicem copulavit.

11. Fecit & ansas hyacinthinas in ora cortinæ unius ex utroque latere, & in

ora

ΕΞΟΔΟΣ.

Tabernaculum.

2. Καὶ ἐκάλεσε Μωυσῆς τὸν Βεσελεὴλ καὶ Ἐλιαβ, καὶ πάντας τοὺς ἔχοντας τὴν σοφίαν, οἷς ἔδωκεν ὁ Θεὸς ἐπιστήμην ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ πάντας τοὺς ἑκουσίως βουλομένους προσπορεύεσθαι πρὸς τὰ ἔργα, ὥστε συντελεῖν αὐτά.

3. Καὶ ἔλαβον παρὰ Μωυσῆ πάντα τὰ ἀφαιρέματα, ἃ ἤνεγκαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ εἰς πάντα τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου ποιεῖν αὐτά. καὶ αὐτοὶ προσεδέχοντο ἔτι τὰ προσφερόμενα παρὰ τῶν φερόντων πρωῒ πρωΐ.

4. Καὶ παρεγίνοντο πάντες οἱ σοφοὶ οἱ ποιοῦντες πάντα τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου· ἕκαστος κατὰ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον, ὃ αὐτοὶ εἰργάζοντο.

5. Καὶ εἶπον πρὸς Μωυσῆν· ὅτι πλῆθος φέρει ὁ λαὸς παρὰ τὰ ἔργα ὅσα συνέταξε Κύριος ποιῆσαι.

6. Καὶ προσέταξε Μωυσῆς, καὶ ἐκήρυξεν ἐν τῇ παρεμβολῇ, λέγων· ἀνὴρ καὶ γυνὴ μηκέτι ἐργαζέσθωσαν εἰς τὰς ἀπαρχὰς τοῦ ἁγίου. καὶ ἐκωλύθη ὁ λαὸς ἔτι προσφέρειν.

7. Καὶ τὰ ἔργα ἦν αὐτοῖς ἱκανά, εἰς τὴν κατασκευὴν ποιῆσαι αὐτά, καὶ προσκατέλιπον.

8. Καὶ ἐποίησε πᾶς σοφὸς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἐργαζομένοις τὴν σκηνὴν δέκα αὐλαίας ἐκ βύσσου κεκλωσμένης, καὶ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου, Χερουβὶμ ἐργασίᾳ ὑφαντοῦ ἐποίησεν αὐτάς.

9. Τὸ μῆκος τῆς αὐλαίας τῆς μιᾶς ὀκτὼ καὶ εἴκοσι πηχέων, καὶ τὸ εὖρος τεσσάρων πηχέων ἡ αὐλαία ἡ μία ἦν· μέτρον τὸ αὐτὸ ἦν πάσαις ταῖς αὐλαίαις.

10. Πέντε δὲ αὐλαῖαι ἦσαν ἐξ ἀλλήλων συνεχόμεναι ἡ ἑτέρα ἐκ τῆς ἑτέρας. καὶ πέντε αὐλαῖαι ἦσαν ἐξ ἀλλήλων συνεχόμεναι ἡ ἑτέρα ἐκ τῆς ἑτέρας.

11. Καὶ ἐποίησεν ἀγκύλας ὑακινθίνας ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς αὐλαίας τῆς μιᾶς, ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους εἰς τὴν συμβολήν. καὶ οὕτως ἐποίησε ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς αὐλαίας τῆς

ἐξωτέ-

ἐξωτέρας πρὸς τῇ συμβολῇ τῇ δευτέρᾳ.

12. Πεντήκοντα δὲ ἀγκύλας ἐποίησε τῇ αὐλαίᾳ τῇ μιᾷ, καὶ πεντήκοντα ἀγκύλας ἐποίησε ἐκ τοῦ μέρους τῆς αὐλαίας κατὰ τὴν συμβολὴν τῆς δευτέρας, ἀντιπρόσωποι ἀντιπίπτουσαι εἰς ἀλλήλας ἑκάστῃ.

13. Καὶ ἐποίησε κρίκους πεντήκοντα χρυσοῦς· καὶ συνῆψε τὰς αὐλαίας ἑτέραν τῇ ἑτέρᾳ τοῖς κρίκοις, καὶ ἐγένετο ἡ σκηνὴ μία.

14. Καὶ ἐποίησε δέῤῥεις τριχίνας σκέπειν ἐπὶ τὴν σκηνήν. ἕνδεκα δέῤῥεις ἐποίησεν αὐτάς.

15. Τὸ μῆκος τῆς δέῤῥεως τῆς μιᾶς ἦν τριάκοντα πηχέων, καὶ τεσσάρων πηχέων τὸ εὖρος τῆς δέῤῥεως τῆς μιᾶς· μέτρον τὸ αὐτὸ ἦν ταῖς ἕνδεκα δέῤῥεσι.

16. Καὶ συνῆψε τὰς πέντε δέῤῥεις ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ τὰς ἓξ δέῤῥεις ἐπὶ τὸ αὐτό.

17. Καὶ ἐποίησεν ἀγκύλας πεντήκοντα ἐπὶ χείλους τῆς δέῤῥεως τῆς μιᾶς, τῆς ἀναμέσον κατὰ τὴν συμβολήν· καὶ πεντήκοντα ἀγκύλας ἐποίησεν ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς δέῤῥεως τῆς συναπτούσης τῆς δευτέρας.

18. Καὶ ἐποίησε κρίκους χαλκοῦς πεντήκοντα, καὶ συνῆψε τοὺς κρίκους, ἐκ τῶν ἀγκυλῶν, καὶ συνῆψε τὰς δέῤῥεις, καὶ ἐγένετο ἕν.

19. Καὶ ἐποίησε κατακάλυμμα τῆς σκηνῆς δέρματα κριῶν ἠρυθροδανωμένα, καὶ ἐπικαλύμματα δέρματα ὑακίνθινα ἐπάνωθεν.

20. Καὶ ἐποίησε στύλους τῆς σκηνῆς ἐκ ξύλων ἀσήπτων.

21. Δέκα πηχέων τὸν στῦλον τὸν ἕνα, καὶ πήχεως ἑνὸς καὶ ἡμίσους τὸ πλάτος τοῦ στύλου τοῦ ἑνός.

22. Δύο ἀγκωνίσκοι τῷ στύλῳ τῷ ἑνὶ ἀντιπίπτοντες ἕτερος τῷ ἑτέρῳ, οὕτως ἐποίησε πᾶσι τοῖς στύλοις τῆς σκηνῆς.

Καὶ

---

ora cortinæ alterius similiter.

12. Ut contra se invicem venirent ansæ, & mutuò jungerentur.

13. Unde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum ansas, & fieret unum tabernaculum.

14. Fecit & saga undecim de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi:

15. Unum sagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor. unius mensuræ erant omnia saga:

16. Quorum quinq; junxit seorsum, & sex alia separatim.

17. Fecitque ansas quinquaginta in ora sagi unius, & quinquaginta in ora sagi alterius, ut sibi invicem jungerentur.

18. Et fibulas æneas quinquaginta, quibus necteretur tectum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret.

19. Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudque desuper velamentum de pellibus janthinis.

20. Fecit & tabulas tabernaculi de lignis Setim stantes.

21. Decem cubitorum erat longitudo tabulæ unius: & unum ac semis cubitum latitudo retinebat.

22. Binæ incastraturæ erant per singulas tabulas, ut altera alteri jungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.

Equi-

---

extremam in conjunctione secund .

12. Quinquaginta laqueolos fecit in cortina una & quinquaginta laqueolos fecit in extremo cortinæ *secundæ* quæ *erat* in conjunctione secunda: oppositi *erant* laqueoli 17 alter alteri.

13. Fecit & quinquaginta uncinos 18 aureos, & conjunxit cortinas alteram cum altera uncinis: & *ita* factum est tabernaculum unum.

14. Fecit insuper cortinas *è* caprarum *pilis* 19 in tentorium, super tabernaculum, undecim 20 cortinas.

15. Longitudo cortinæ unius, triginta cubitorum, & quatuor cubitorum latitudo cortinæ unius. mensura una *erat* undecim cortinis.

16. Conjunxitq; quinq; cortinas seorsum, & sex cortinas seorsum.

17. Fecit etjam laqueolos quinquaginta in ora cortinę extrema in conjunctione: quinquaginta item laqueolos fecit in ora cortinę, in conjunctione secunda.

18. Fecit præterea uncinos 21 æreos quinquaginta ad conjungendum tentorium, 22 ut esset unum.

19. Fecit insuper operimentum tentorio *è* pellibus arietum rubricatis, & operimentum *è* pellibus taxorum supernè.

20. Fecit & tabulas tabernaculo *è* lignis Sittim stantes.

21. Decem cubitorum *erat* longitudo tabulæ *unius*, cubiti verò & 23 dimidii latitudo tabulæ alterius.

22. 24 Duo cardines *erant* tabulę uni instar scalarũ gradus dispositi, alter *è* regione alterius: sic fecit omnibus tabulis tabernaculi.

Fe-

---

ort / da sie zusamen gefüget werden.

12. Ja funfftzig schleufflin an einem teppich / damit einer den andern fasset.

13. Vnd machet funfftzig gülden hecklin / vnd füget die teppich mit den hecklin einen an den andern zusamen / das eine wonung würde.

14. Vnd er machet eilff teppich von zigenharen / zur hütten vber die wonung /

15. Dreissig ellen lang / vnd vier ellen breit / alle in einer maß.

16. Vnd füget jr fünff zusamen auff ein teil / vnd sechs zusamen auffs ander teil.

17. Vnd macht ja funfftzig schleufflin an iglichen teppich am ort / damit sie zusamen geheff tet würden.

18. Vnd macht ja funfftzig eherne hecklin / damit die hütte zusamen in eins gefüget würde.

19. Vnd macht eine decke vber die hütten von rötlichen widerfellen / vnd vber die noch eine decke von dachsfellen.

20. Vnd machet bretter zur wonung von föernholtz / die stehen sollen.

21. Ein igliches zehen ellen lang / vnd anderthalb ellen breit.

22. Vnd an iglichem zween zapffen / damit eins an das ander gesetzt würde.

Also

---

17. *unum ad unum*
18. *auri & c. c. unam ad unam in uncinum. & fuit t. u.*
19. *tentorio.*
20. *cortinas fecit illas.*
21. *æris.*
22. *adexistendum unum.*
23. *dimidii cubiti.*
24. *duæ manus in uno incastrata una ad unam.*

25. *angulum. sic infr.*
26. *argenti. sic inf.*
27 *manibus. n.* 24
28. *una. sic infr.*
29. *& costa t. s. ad angulum aquilonis.*
30. *& femoribus (s. lateribus, vel, alteri laterum. Ex. 26 n. 25 sic infr) tab. ad mare Ex. 27 n. 12.*
31. *geminata ab infra, & pariter erunt (s. erant Ex. 34 n. 35) consummata ad caput ejus, ad annulum unum. s. f. ambabus ipsis, duob. an.*
32. *duæ bases, duæ bases sub tab. una: unaquaq.*
33. *costæ tab. unius.*
34. *costæ tab. secundæ.*
35 *ad mare n. 30.*
36. *ad penetrandum in medio tab.*
37. *domus (s. loca. sic supra) vectibus. Ex. 26 n. 28.*

23. Also macht er alle bretter zur wonung/ das derselben breter zwentzig gegen mittag stunden.
24. Vnd macht viertzig silbern füsse drunter vnter iglich bret zween füsse/ an seine zwen zapffen.
25. Also zur andern seiten der wonung / gegen mitternacht/ macht er auch zwentzig bretter/
26. Mit viertzig silbern füssen/ vnter iglich bret zween füsse.
27. Aber hinden an der wonung gegen dem abend/ macht er sechs breter/
28. Vnd zwey ander hinden an den zwo ecken der wonung.
29. Das ein iglichs der beider / sich mit seinem ortbret/ von vnten auff gesellet/ vnd oben am heupt zusamen keme/ mit einer klammer.
30. Das der bret acht würden/ vnd sechtzehen silbern füsse/ vnter iglichem zween füsse.
31. Vnd er machet riegel von föernholtz / fünffe zu den brettern auff der einen seiten der wonung.
32. Vnd fünffe auff der andern seiten / vnd fünff hinden an gegen dem abend.
33. Vnd machet die riegel/ das sie mitten an den brettern durch hin gestossen würden/ von einem ende zum andern.
34. Vnd vberzog die bretter mit gold / aber jre rincken macht er von golde zu den riegeln/ vnd vberzog die riegel mit gold.
35. Vnd machte den für-

23. [24] Fecit inquam tabulas tabernaculo, viginti tabulas ad [25] latus austri ad meridiem.
24. Et quadraginta bases [26] argenteas fecit sub viginti tabulis: duas bases sub tabula una pro duabus [27] incastraturis ejus, & duas bases sub tabula [28] altera pro duabus incastraturis ejus.
25. [29] In latere vero tabernaculi secundo, *nempe* in latere aquilonari, fecit viginti tabulas.
26. Et quadraginta bases earum argenteas, duas bases sub tabula una, & duas bases sub tabula altera.
27. [30] In latere autẽ tabernaculi ad occidentem fecit sex tabulas.
28 Duas tabulas fecit angulis tabernaculi in duobus lateribus.
29. Et erant *quasi* [31] gemellæ inferne, & pariter quasi gemellæ in summitate ejus, in circulum unum. sic fecit utriq; in duobus angulis.
30. Fuerunt itaq; octo tabulæ, & bases earum argenteæ sedecim bases: [32] bases binæ sub qualibet tabula.
31. Fecit & vectes é lignis Sittim, quinque pro tabulis [33] unius lateris tabernaculi,
32. Et quinq; vectes pro tabulis alterius lateris tabernaculi, & quinq; vectes pro tabulis [34] lateris tabernaculi in lateribus duobus [35] ad occidentem.
33. Fecit item vectem medium, [36] ut transiret per medium tabularum, ab extremo ad extremum.
34. Tabulas autem texit auro, & annulos earum fecit *ex* auro, [37] per quos trajicerentur vectes, & texit vectes auro.
35. Fecit etiam velum *ex* hyacintho,

23. E quibus viginti ad plagam meridianam erant contra austrum
24. Cum quadraginta basibus argenteis. Duæ bases sub una tabula ponebantur ex utraque parte angulorum, ubi in castraturæ laterum in angulis terminantur.
25. Ad plagam quoque tabernaculi quæ respicit ad aquilonem, fecit viginti tabulas.
26. Cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas.
27. Contra occidentem verò, id est, ad eam partem tabernaculi quę mare respicit, fecit sex tabulas.
28. Et duas alias per singulos angulos tabernaculi retrò:
29. Quæ junctæ erant à deorsum usque sursum, & in unam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos:
30. Ut octo essent simul tabulæ, & haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub singulis tabulis.
31. Fecit & vectes de lignis Setim quinque, ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi,
32. Et quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos, quinque alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare.
33. Fecit quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret.
34. Ipsa autem tabulata deauravit, fusis basibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci possent: quos & ipsos laminis aureis operuit.
35. Fecit & velum de hy-

23. Καὶ ἐποίησε τοὺς στύλους τῆς σκηνῆς εἴκοσι στύλους ἐκ τοῦ κλίτους τοῦ πρὸς νότον.
24. Καὶ τεσσαράκοντα βάσεις ἀργυρᾶς ἐποίησε τοῖς εἴκοσι στύλοις, δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνί, εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνί, εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη αὐτοῦ.
25. Καὶ τὸ κλίτος τὸ δεύτερον τὸ πρὸς βορρᾶν εἴκοσι στύλους.
26. Καὶ τεσσαράκοντα βάσεις αὐτῶν ἀργυρᾶς, δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνί, εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνί, εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη αὐτοῦ.
27. Καὶ ἐκ τῶν ὀπίσω τῆς σκηνῆς κατὰ τὸ μέρος τὸ πρὸς θάλασσαν, ἐποίησεν ἓξ στύλους.
28. Καὶ δύο στύλους ἐποίησεν ἐπὶ τῶν γωνιῶν τῆς σκηνῆς ἐκ τῶν ὀπισθίων· καὶ ἦσαν ἐξ ἴσου κάτωθεν.
29. Καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἦσαν ἴσοι ἐκ τῶν κεφαλῶν εἰς σύμβλησιν μίαν, οὕτως ἐποίησεν ἀμφοτέραις ταῖς γωνίαις ταῖς δυσί.
30. Καὶ ἦσαν ὀκτὼ στύλοι, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν ἀργυραῖ δεκαέξ. δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνί, καὶ δύο βάσεις τῷ στύλῳ τῷ ἑνί, εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη αὐτοῦ.
31. Καὶ ἐποίησε μοχλοὺς ἐκ ξύλων ἀσήπτων πέντε τοῖς στύλοις ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους τῆς σκηνῆς.
32. Καὶ πέντε μοχλοὺς τοῖς στύλοις τοῦ κλίτους τῆς σκηνῆς τοῦ δευτέρου, καὶ πέντε μοχλοὺς τοῖς στύλοις τοῦ ὀπισθίου κλίτους τῆς σκηνῆς, τοῦ πρὸς θάλασσαν.
33. Καὶ ὁ μοχλὸς ὁ μέσος ἀναμέσον τῶν στύλων διικνεῖτο ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κλίτους εἰς τὸ ἕτερον κλίτος.
34. Καὶ τοὺς στύλους κατεχρύσωσεν χρυσίῳ, καὶ τοὺς δακτυλίους αὐτῶν ἐποίησε χρυσοῦς εἰς θήκας τοῖς ἀναφορεῦσι· καὶ κατεχρύσωσε τοὺς μοχλοὺς χρυσίῳ.
35. Καὶ ἐποίησε καταπέτασμα

ἐξ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου, καὶ βύσσου νενησμένης. ἔργον ὑφαντὸν ἐποίησεν αὐτὸ Χερουβίμ.

36. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτὸ ἐπὶ τεσσάρων στύλων ἀσήπτων κεχρυσωμένων χρυσίῳ· καὶ αἱ κεφαλίδες αὐτῶν χρυσαῖ, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν τέσσαρες ἀργυραῖ.

37. Καὶ ἐποίησεν ἐπίσπαστρον τῇ θύρᾳ τῆς σκηνῆς ἐξ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης, ἔργον ποικιλτοῦ.

38. Καὶ τοὺς στύλους αὐτοῦ πέντε, καὶ τὰς κεφαλίδας αὐτῶν, καὶ κατεχρύσωσε τὰς κεφαλίδας αὐτῶν χρυσίῳ, καὶ ἐχώνευσεν αὐτοῖς πέντε βάσεις χαλκᾶς.

Vide supra cap. 25.

Κεφαλ. λζ.

Καὶ ἐποίησε Βεσελεὴλ τὴν κιβωτὸν ἐκ ξύλων ἀσήπτων, δύο πηχέων καὶ ἡμίσους τὸ μῆκος, καὶ πήχεος καὶ ἡμίσους τὸ πλάτος, καὶ πήχεος καὶ ἡμίσους τὸ ὕψος.

2. Καὶ κατεχρύσωσεν αὐτὴν χρυσίῳ καθαρῷ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν· καὶ ἐποίησεν αὐτῇ κυμάτιον στρεπτὸν χρυσοῦν κύκλῳ.

3. Καὶ ἐχώνευσεν αὐτῇ τέσσαρας δακτυλίους χρυσοῦς ἐπὶ τὰ τέσσαρα κλίτη αὐτῆς· δύο δακτυλίους ἐπὶ τὸ κλίτος τὸ ἕν, καὶ δύο δακτυλίους ἐπὶ τὸ κλίτος τὸ δεύτερον.

4. Καὶ ἐποίησεν ἀναφορεῖς ἐκ ξύλων ἀσήπτων, καὶ κατεχρύσωσε αὐτοὺς χρυσίῳ.

5. Καὶ εἰσήγαγε τοὺς ἀναφορεῖς εἰς τοὺς δακτυλίους τοὺς ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς κιβωτοῦ, αἴρειν τὴν κιβωτὸν ἐν αὐτοῖς.

6. Καὶ ἐποίησε τὸ ἱλαστήριον ἐπίθεμα χρυσίου καθαροῦ δύο πηχέων καὶ ἡμίσους τὸ μῆκος, καὶ πήχεος, καὶ ἡμίσους τὸ πλάτος.

7. Καὶ ἐποίησε δύο Χερουβὶμ χρυσοῦ τορευτά, καὶ ἐπέθηκεν αὐτὰ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κλιτῶν τοῦ ἱλαστηρίου.

Χερουβ

---

acintho, & purpura, vermiculo, ac bysso retorta, opere polymitario, varium atque distinctum:

36. Et quatuor columnas de lignis Setim, quas cum capitibus deauravit, fusis basibus earum argenteis.

37. Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byssoque retorta, opere plumarii:

38. Et columnas quinq; cum capitibus suis, quas operuit auro, basesque earum fudit æneas.

CAP. XXXVII.

Fecit autem Beseleel & arcam de lignis Setim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoq; unius cubiti fuit & dimidii.

2. Vestivitque eam auro purissimo intus ac foris. Et fecit illi coronam auream per gyrum,

3. Conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos ejus: duos annulos in latere uno, & duos in altero.

4. Vectes quoque fecit de lignis Setim, quos vestivit auro,

5. Et quos misit in annulos, qui erant in lateribus arcæ, ad portandum eam,

6. Fecit & propitiatorium, id est, oraculum, de auro mundissimo, duorum cubitorum & dimidii in longitudine, & cubiti ac semis in latitudine.

7. Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex utraque parte propitiatorii.

Che-

& purpura, & vermiculo cocci, & bysso retorta, [38] opere phrygionico fecit illud *cum figuris* Cherubim.

36. Et fecit illi quatuor columnas *de lignis* Sittim, & texit eas [39] auro: uncini autem earum *erant* aurei: & fudit eis quatuor bases argenteas.

37. Fecit quoq; velum ad ostium tabernaculi *ex* hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & bysso retorta, opere [40] phrygionico.

38. † Et columnas ejus quinq;, & uncinos earum: texitq; capita earum, & [41] fila eas cingentia auro, [42] bases autem earum quinq; æreas.

CAP. XXXVII.

Fecit præterea Besalel arcam *é* lignis Sittim: duorum cubitorum & dimidii longitudo ejus, & cubiti & dimidii latitudo ejus, cubiti quoq; & dimidii [1] altitudo ejus.

2. Et texit eam auro mundo [2] intrinsecus & extrinsecus fecitq; illi coronam auream *in* circuitu.

3. Et fudit illi quatuor annulos aureos [3] ad quatuor angulos ejus: duos videlicet annulos in latere ipsius uno, & duos annulos in latere ipsius altero.

4. Fecit & vectes *e* lignis Sittim, & texit eos auro.

5. Induxitq; vectes in annulos in lateribus arcæ ad portandam arcam.

6. Fecit etjam propitiatorium *ex* auro mundo, duorum cubitorum & dimidii longitudo ejus, cubiti quoq; & dimidii latitudo ejus.

7. Fecit & duos Cherubim *ex* auro, [4] ductiles fecit eos, in duabus extremitatibus propitiatorii.

Che-

---

hang mit den Cherubim dran künstlich mit geler seiden/scharlacken/rosinrot/vnd gezwirnter weisser seiden.

36. Vnd machte zu demselben vier seulen von föernholtz/ vnd vberzog sie mit gold/ vnd jre köpffe von gold/ vnd goß dazu vier silberne füsse.

37. Vnd machte ein tuch in der thür der hütten von geler seiden/ scharlacken/ rosinrot/ vnd gezwirnter weisser seiden gestickt.

38. Vnd fünff seulen dazu mit jren köpffen/vnd vberzog jre köpffe vnd reiffe mit gold/ vnd fünff eherne füsse dran.

Das XXXVII. Cap.

Vnd Bezaleel machet die lade von föernholtz / drithalb ellen lang / anderthalb ellen breit vnd hoch.

2. Vnd vberzog sie mit feinem golde/inwendig vnd auswendig / vnd macht jr einen gülden krantz vmbher.

3. Vnd goß vier gülden rincken an jre vier ecken/auff igli cher seiten zween.

4. Vnd machet stangen von föernholtz/vnd vberzog sie mit gold/

5. Vnd thet sie in die rincken an der laden seiten / das man sie tragen kund.

6. Vnd machte den gnadenstuel von feinem gold/ drithalb ellen lang / vnd anderthalb ellen breit.

7. Vnd machte zween Cherubim von tichtem gold an die zwey ende des gnadenstuels.

Z Einen

---

38. cogitantis. Ex. 26. n. 30. 39. aurũ. i. toti ex auro. Ex 26. n. 31. sic infra.

40. acupictoris. 41. cincturus earum. 42. & bases e. q. (sc. fecit) as, id est, totas ex are. 182.

Cap. 37.

1. statura ejus. 2. à domo & ab extra, & f. s. c. auri circũ. 3. super (i. in sic infra) quatuor angulis e.

4. soliditatem (i. solidos, ductiles) fecit eos à duabus ext. pr.

5. *unum.*

6. *& erant Ch. extendentes.*
7. *in aliis f. super prop.*
8. *Vir ad fratrem suum .i. altera ad alteram.*

9. *& dedit annulos illos super quatuor angulis.*
10. *e regione clausurae e. 4, domus Vectibus n. 37. sic v. 27.*

183.

11. *quibus libabitur (.i. libari solet Ex. 33. n. 13.) 4. m.*
12. *soliditatem (n. 4.) f. c. femur ejus & c. e. f. e. pomae. sic infra.*
13. *egredientes, s. erant.*

Das II. Buch Mose

8. Einen Cherub an diesem ende / den andern an jenem ende.

9. Vnd die Cherubim breiten jre flügel aus / von oben her / vnd deckten damit den gnadenstuel. Vnd jre andlitz stunden gegenander / vnd sahen auff den gnadenstuel.

10. Vnd er macht den tisch von förnholtz / zwo ellen lang / eine ellen breit / vñ anderthalb ellen hoch.

11. Vnd vberzog in mit seinem golde.

12. Vnd macht jm ein gülden krantz vmbher / vnd macht jm eine leisten vmbher einer handbreit hoch / vnd macht einen gülden krantz vmb die leisten her.

13. Vnd goß dazu vier gülden rincken / vnd thet sie an die vier ort / an seinen vier füssen /

14. Hart an der leisten / das die stangen drinnen weren / damit man den tisch trüge.

15. Vnd macht die stangen von förnholtz / vnd vberzog sie mit gold / das man den tisch damit trüge.

19. Vnd macht auch von feinem golde das gerete auff den tisch / schüsseln / becher / kannen vnd schalen / damit man aus vnd einschencket.

17. Vnd macht den leuchter von feinem tichtem golde / daran waren / der schafft mit röhren / schalen / kneuffen vnd blumen.

18. Sechs röhren giengen

zu

EXODUS.

8. Cherub unum ab extremo hinc, & Cherub 5 alterum ab extremo inde: ex propitiatorio fecit Cherubim in duabus extremitatibus ejus.

9. 6 Cherubim autem extendebant alas sursum versus, tegentes 7 alis suis propitiatorium: & facies eorum 8 altera ad alteram, ad propitiatorium erant facies Cherubim.

10. Fecit praeterea mensam *e* lignis Sittim: duorum cubitorum *erat* longitudo ejus, & cubiti latitudo ejus, cubiti autem & dimidii altitudo ejus.

11. Et texit eam auro puro, fecitq; ei coronam auream *in* circuitu.

12. Fecit quoq; ei clausuram palmi *per* circuitum: & fecit coronam auream clausurae illi *per* circuitum.

13. Fudit etjam ei quatuor annulos aureos, 9 quos posuit in quatuor angulis, qui erant in quatuor pedibus ejus.

14. 10 Contra clausuram illam erant annuli, per quos traducerentur vectes ad portandum mensam.

15. † Fecit item vectes *e* lignis Sittim, quos texit auro ad portandum mensam.

16. Et fecit vasa quae *erant* super mensam, scutellas ejus, & cochlearia ejus, & crateras ejus, & opercula 11 quibus libabatur, *ex* auro mundo.

17. Fecit & candelabrũ *ex* auro puro, 12 ductile fecit candelabrum: hastile ejus, & calamus ejus, scyphi ejus, sphaerulę ejus, & flores ejus ex ipso erant.

18. Porrò sex calami 13 egrediebantur *è*

la-

8. Cherub unum in summitate unius partis, & Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatorii.

9. Extendentes alas, & tegentes propitiatorium, seq; mutuò & illud respicientes.

10. Fecit & mensam de lignis Setim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine unius cubiti, quae habebat in altitudine cubitum ac semissem.

11. Circundeditque eam auro mundissimo, & fecit illi labium aureum per gyrum,

12. Ipsiq; labio coronam auream interrasilem quatuor digitorum, & super eandem alteram coronam auream.

13. Fudit & quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor angulis per singulos pedes mensae,

14. Contra coronam: misitque in eos vectes, ut posset mensa portari.

15. Ipsos quoque vectes fecit de lignis Setim, & circundedit eos auro.

16. Et vasa ad diversos usus mensae, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina.

17. Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo. De cujus vecte calami, scyphi, sphaerulaeque ac lilia procedebant:

18. Sex in utroque la-

tere,

ΕΞΟΔΟΣ.

8. Χερουβ εἷς ἐκ τοῦ κλίτους τούτου, καὶ Χερουβ εἷς ἐκ τοῦ κλίτους τοῦ δευτέρου τοῦ ἱλαστηρίου· καὶ ἐποίησε τοὺς δύο Χερουβὶμ ἐπὶ τὰ δύο κλίτη αὐτοῦ.

9. Καὶ ἦσαν οἱ δύο Χερουβὶμ ἐκτείνοντες τὰς πτέρυγας ἐπάνωθεν, συσκιάζοντες ταῖς πτέρυξιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἱλαστηρίου, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν εἰς ἄλληλα εἰς τὸ ἱλαστήριον ἦσαν τὰ πρόσωπα τῶν Χερουβίμ.

10. Καὶ ἐποίησε τράπεζαν ἐκ ξύλων ἀσήπτων, δύο πηχέων τὸ μῆκος, καὶ πήχεος τὸ εὖρος, καὶ πήχεος καὶ ἡμίσεος τὸ ὕψος.

11. Καὶ κατεχρύσωσεν αὐτὴν χρυσίῳ καθαρῷ καὶ ἐποίησεν αὐτῇ στρεπτὸν κυμάτιον χρυσοῦν κύκλῳ.

12. Καὶ ἐποίησεν αὐτῇ στεφάνην παλαιστοῦ κύκλῳ· καὶ ἐποίησε στρεπτὸν κυμάτιον κύκλῳ τῇ στεφάνῃ.

13. Καὶ ἐχώνευσεν αὐτῇ τέσσαρας δακτυλίους χρυσοῦς· καὶ ἐπέθηκε τοὺς τέσσαρας δακτυλίους ἐπὶ τὰ τέσσαρα μέρη τῶν ποδῶν αὐτοῦ

14. Ὑπὸ τὴν στρεπτὴν στεφάνην· ἦσαν οἱ δακτύλιοι εἰς θήκας τοῖς ἀναφορεῦσιν, ὥστε αἴρειν τὴν τράπεζαν.

15. Καὶ ἐποίησε τοὺς ἀναφορεῖς ἐκ ξύλων ἀσήπτων, καὶ κατεχρύσωσεν αὐτοὺς χρυσίῳ, ὥστε αἴρειν τὴν τράπεζαν.

16. Καὶ ἐποίησε τὰ σκεύη τῆς τραπέζης, τά τρυβλία αὐτοῦ καὶ τὰς θυίσκας καὶ τοὺς κυάθους καὶ τὰ σπονδεῖα ἐν οἷς σπείσει ἐν αὐτοῖς χρυσίου καθαροῦ.

17. Καὶ ἐποίησε τὴν λυχνίαν ἐκ χρυσίου καθαροῦ, στερεὰν ἐποίησε τὴν λυχνίαν· ὁ καυλὸς αὐτοῦ καὶ οἱ καλαμίσκοι, καὶ οἱ κρατῆρες, καὶ οἱ σφαιρωτῆρες, καὶ τὰ κρίνα ἐξ αὐτοῦ ἦσαν.

18. Ἐξ δὲ καλαμίσκοι ἐκπορευόμενοι ἐκ πλαγίων· τρεῖς καλα-

μίσκοι

μίσκοι τοῦ λυχνίας ἐκ τοῦ κλίτους αὐτοῦ τοῦ ἑνός· καὶ τρεῖς καλαμίσκοι τοῦ λυχνίας ἐκ τοῦ κλίτους τοῦ δευτέρου.

19. Καὶ τρεῖς κρατῆρες ἐκτετυπωμένοι καρυΐσκους· ἐν τῷ ἑνὶ καλαμίσκῳ σφαιρωτὴρ καὶ κρίνον, καὶ τρεῖς κρατῆρες ἐκτετυπωμένοι καρυΐσκους, ἐν τῷ ἑνὶ καλαμίσκῳ σφαιρωτὴρ, καὶ κρίνον· οὕτω τοῖς ἐξ καλαμίσκοις τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ λυχνίας.

20. Καὶ ἐν τῇ λυχνίᾳ τέσσαρες κρατῆρες ἐκτετυπωμένοι καρυΐσκους. ἐν τῷ ἑνὶ καλαμίσκῳ οἱ σφαιρωτῆρες καὶ τὰ κρίνα αὐτοῦ.

21. Ὁ σφαιρωτὴρ ὑπὸ τοὺς δύο καλαμίσκους ἐξ αὐτοῦ, καὶ σφαιρωτὴρ ὑπὸ τοὺς δύο καλαμίσκους ἐξ αὐτοῦ· οὕτω τοῖς ἐξ καλαμίσκοις τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ λυχνίας.

22. Καὶ οἱ καλαμίσκοι καὶ οἱ σφαιρωτῆρες ἐξ αὐτοῦ ἦσαν ὅλοι τορευτοὶ ἐξ ἑνὸς χρυσίου καθαροῦ.

23. Καὶ ἐποίησε τοὺς λύχνους αὐτοῦ ἑπτά· καὶ τὰς λαβίδας αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπαρυστρίδας αὐτοῦ χρυσίου καθαροῦ.

24. Τάλαντον χρυσίου καθαροῦ ἐποίησεν αὐτήν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ.

25. Καὶ ἐποίησε θυσιαστήριον θυμιάματος ἐξ ξύλων ἀσήπτων, πήχεος τὸ μῆκος αὐτοῦ, καὶ πήχεος τὸ εὖρος αὐτοῦ τετράγωνον, καὶ δύο πηχέων τὸ ὕψος αὐτοῦ· ἐξ αὐτοῦ ἦσαν τὰ κέρατα αὐτοῦ.

26. Καὶ κατεχρύσωσεν αὐτὸ χρυσίῳ καθαρῷ, τὴν ἐσχάραν αὐτοῦ, καὶ τοὺς τοίχους αὐτοῦ, καὶ τὰ κέρατα αὐτοῦ· καὶ ἐποίησεν αὐτῷ στρεπτὴν στεφάνην χρυσῆν κύκλῳ.

27. Καὶ δύο δακτυλίους χρυσοῦς καθαροὺς ἐποίησεν αὐτῷ ὑπὸ τὴν στεφάνην τὴν στρεπτὴν αὐτοῦ εἰς τὰ δύο κλίτη αὐτοῦ ἐν τοῖς δυσὶ πλευροῖς αὐτοῦ εἰς θήκας τοῖς ἀναφορεῦσιν, αἴρειν αὐτὸ ἐν αὐτοῖς.

28. Καὶ ἐποίησε τοὺς μοχλοὺς ἐκ ξύλων

---

tere, tres calami ex parte una, & tres ex altera:

19. Tres ſcyphi in nucis modum per calamos ſingulos, ſphærulæq; ſimul & lilia: & tres ſchyphi inſtar nucis in calamo altero, ſphærulæque ſimul & lilia. Æquum erat opus ſex calamorum, qui procedebant de ſtipite candelabri.

20. In ipſo autem vecte erant quatuor ſcyphi in nucis modum, ſphærulæque per ſingulos ſimul & lilia:

21. Et ſphærulæ ſub duobus calamis per loca tria, qui ſimul ſex fiunt calami procedentes de vecte uno.

22. Et ſpærulæ igitur, & calami ex ipſo erant, univerſa ductilia ax auro puriſsimo.

23. Fecit & lucernas ſeptem cum emunctoriis ſuis, & vaſa ubi ea quæ emuncta ſunt, extinguantur, de auro mundiſsimo.

24. Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vaſis ſuis.

25. Fecit & altare thymiamatis de lignis Setim, per quadrum ſingulos habens cubitos, & in altitudine duos, è cujus angulis procedebant cornua.

26. Veſtivitq; illud auro puriſsimo cum craticula ac parietibus & cornibus, fecitque ei coronam aureolam per gyrum.

27. Et duos annulos aureos ſub corona per ſingula latera, ut mittantur in eos vectes, & poſsit altare portari.

28. Ipſos autem vectes fecit

---

lateribus ejus: tres calami candelabri, ex latere ipſius uno & tres calami candelabri ex latere ejus altero.

19. Tres calices [14] in ſpeciem nucis amygdalinæ deformati *erant* in calamo uno, ſphærula & flos: & tres calices in ſpeciem nucis amygdalinæ deformati in calamo altero, ſphærula & flos: ſic ſex calamis *aliis* egredientibus è candelabro.

20. Et in candelabro *erant* quatuor calices in ſpeciem nucis amygdalinæ deformati, ſphærulæ ejus, & flores ejus.

21. Et *erat* ſphærula ſub duobus calamis ex ipſo, & ſphærula *altera* ſub duobus calamis ex ipſo, & ſphærula *tertia* ſub duobus calamis ex ipſo, *ſic* ſex calamis egredientibus ex ipſo.

22. Sphærulæ eorum & calami eorum ex ipſo fuerunt: [15] totum *erat* ductile unum *ex* auro puro.

23. Fecit & lucernas ejus ſeptem, & forcipes ejus, & receptacula ipſius, *ex* auro puro.

24. *E* talento auri puri fecit ipſum & omnia vaſa ejus.

25. Fecit etjam altare incenſi *e* lignis Sittim: cubitus longitudo ejus, & cubitus latitudo ejus, quadratum: duo autem cubiti altitudo ejus: ex ipſo erant cornua ejus.

26. Et texit illud auro puro, tectum ejus *ſcilicet*, & parietes ejus *in* circuitu, & cornua ejus: fecitq; ei coronam auream *per* circuitum.

27. Duos ſimiliter annulos aureos fecit ei [16] ſub corona ejus in duobus angulis ejus, in duobus lateribus ejus, [17] per quos trajicerentur vectes ad portandum illud ipſis.

28. Et fecit vectes ipſos

---

zu ſeinen ſeiten aus/zu jglicher ſeiten drey röhren

19. Drey ſchalen waren an jglichem rohr/mit kneuffen vnd blumen.

20. An dem leuchter aber waren vier ſchalen mit kneuffen vnd blumen.

21. Ja vnter zwo röhren ein knauff/Das alſo ſechs röhren aus jm giengen.

22. Vnd ire kneuffe vnd röhren daran/Vnd war alles aus tichtem feinem gold.

23. Vnd macht die ſieben lampen/mit jren liechtſchneutzen/vnd leſchnepffen von feinem gold.

24. Aus einem centner feines golds macht er jn/vnd alle ſein gerete.

25. Er macht auch den reuchaltar von föernholtz/ein ellen lang vnd breit / gleich viereckt/vnd zwo ellen hoch/ mit ſeinen hörnern.

26. Vnd vberzog jn mit feinem gold/ ſein dach vnd ſeine wende rings vmbher/ vnd ſeine hörner. Vnd macht jm einen krantz vmbher von gold.

27. Vnd zween gülden rincken vnter dem krantz zu beiden ſeiten/ das man ſtangen drein thet/ vnd jn damit trüge.

28. Aber die ſtangen macht er

---

14. *amygdalati. Ex. 25 v. 33. ſic infra v. ſeq.*

15. *totum illud ſoliditas (n. 12) una, aurum purum.*

16. *ſub duabus coſtis e.*

17. *in domos vectibus ad p. i. in ipſis.*

184.

18. *aromatum.*

Cap. 38.

1. *statura ejus.*

2. *pelves ista so ias.*
3. *as .i. tota ex ære. Ex. 37. n. 39*
4. *retis, aris. Gen 1. n 19 sic infra sæpius.*
5. *domus (.i. loca) vectibus. Ex. 37. n. 17.*
6. *& texit eos ære.*
7. *super costis a. a. f. i. in illis. cavum.*
8. *labrū (pelvim) æris. & b. æris in speculis militantium (vel exercentium. sc. mulierum) q. militabant.*
9. *ad angulum. sic infra.*
10. *in cubito. Ex. 36. n 14. sic infra.*

er von föernholtz/vnd vberzog sie mit golde.

29. Vnd macht die heilige salbe vnd reuchwerck/ von reiner specerey / nach apoteker kunst.

Das XXXVIII. Cap.

Vnd machte den brandopffers altar von föernholtz/ fünff ellen lang vnd breit/ gleich viereckt/vnd drey ellen hoch.

2. Vnd machte vier hörner die aus jm giengen/auff seinen vier ecken/vnd vberzog jn mit ertz.

3. Vnd macht allerley gerete zu dem altar/aschentöpfe/schaufeln/becken / krewel/kolpfannen/alles von ertz/

4. Vnd macht am altar ein gitter wie ein netze / von ertz vmbher/von vnten auff biß an die helffte des altars.

5. Vnd goß vier rincken an die vier ort des ehernen gitters zu stangen.

6. Dieselben macht er von föernholtz/vnd vberzog sie mit ertz/

7. Vnd thet sie in die rincken an den seiten des altars/ das man jn damit trüge. Vnd machte jn inwendig hol.

8. Vnd macht das handfaß von ertz / vnd seinen fuß auch von ertz / gegen den weibern/die für der thür der hütten des stiffts dieneten.

9. Vnd er machte einen vorhoff gegen mittag mit einem vmbhang/hundert ellen lang/ von gezwirnter weisser seiden.

Mit

---

ipsos è lignis Sittim, & texit eos auro.

29. Fecit & oleum unctionis, sanctitatem, & suffimentum 18 aromaticum purum opere ungentarii.

CAP. XXXVIII.

Fecit quoq; altare holocausti è lignis Sittim: quinq; cubitorum longitudo ejus, & quinq; cubitorum latitudo ejus, quadratum: & trium cubitorum 1 altitudo ejus.

2. Et fecit cornua ejus in quatuor angulis ejus: ex ipso erant cornua ejus: & texit illud ære.

3. Fecit insuper omnia vasa altaris, lebetes *scilicet*, & scopas, & 2 crateras, & tridentes & receptacula: omnia vasa ejus fecit 3 ærea.

4. Fecit præterea altari cribrum opere 4 reticulato æneum sub ambitu ejus infernè usq; ad medium ejus.

5. Fudit item quatuor annulos in quatuor extremitatibus cribro æneo, in 5 quos inducerentur vectes.

6. Et fecit vectes e lignis Sittim, 6 quos texit ære.

7. Introduxitq; vectes ipsos in annulos illos 7 per latera altaris ad ferendum illud illis: vacuum tabularum fecit illud.

8. Fecit similiter 8 concham æneam, & basin ejus æneam ex speculis *mulierum* convenientium, quæ conveniebant *ad* ostium tabernaculi Ecclesiæ.

9. Fecit postremo atrium 9 ad plagam austri ad meridiem: cortinæ atrii è bysso retorta centum 10 cubitorum.

Co-

---

fecit de lignis Setim, & operuit laminis aureis.

29. Composuit & oleum ad sanctificationis unguentum, & thymiamata de aromatibus mundissimis opere pigmentarii.

CAP. XXXVIII.

Fecit & altare holocausti de lignis Setim, quinq; cubitorum per quadrum, & trium in altitudine:

2. Cujus cornua de angulis procedebant, operuitque illud laminis æneis.

3. Et in usus ejus paravit ex ære vasa diversa, lebetes, forcipes, fuscinulas, uncinos, & ignium receptacula.

4. Craticulamque ejus in modum retis fecit æneam, & subter eam in altaris medio arulam,

5. Fusis quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad portandum:

6. Quos & ipsos fecit de lignis Setim, & operuit laminis æneis:

7. Induxitque in circulos qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem altare non erat solidum, sed cavum ex tabulatis, & intus vacuum.

8. Fecit & labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi.

9. Fecit & atrium, in cujus australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum centum,

Co-

ξύλων ἀσήπτων, καὶ κατεχρύσωσεν αὐτοὺς χρυσίῳ.

29. Καὶ ἐποίησε τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως τὸ ἅγιον, καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ θυμιάματος καθαρὸν ἔργον μυρεψοῦ.

Κεφαλ. λή.

Καὶ ἐποίησε θυσιαστήριον ὁλοκαυτώματος ἐκ ξύλων ἀσήπτων, πέντε πηχέων τὸ μῆκος, καὶ πέντε πηχέων τὸ εὖρος, τετράγωνον ἴσον τὸ θυσιαστήριον, καὶ τριῶν πηχέων τὸ ὕψος αὐτοῦ.

2. Καὶ ἐποίησε τὰ κέρατα ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν, ἐξ αὐτοῦ ἦσαν τὰ κέρατα· καὶ ἐκάλυψεν αὐτὰ χαλκῷ.

3. Καὶ ἐποίησε στεφάνην τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ τὸν καλυπτῆρα αὐτοῦ, καὶ τὰς φιάλας αὐτοῦ, καὶ τὰς κρεάγρας αὐτοῦ, καὶ τὸ πυρεῖον αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐποίησε χαλκᾶ.

4. Καὶ ἐποίησεν αὐτῷ ἐσχάραν ἔργῳ δικτυωτῷ χαλκῆν.

5. Καὶ ἐποίησε τῇ ἐσχάρᾳ τέσσαρας δακτυλίους χαλκοῦς ἐπὶ τὰ τέσσαρα κλίτη· καὶ ὑπέθηκεν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ἐσχάραν τοῦ θυσιαστηρίου κάτωθεν· καὶ ἦν ἡ ἐσχάρα ἕως ἡμίσους τοῦ θυσιαστηρίου.

6. Καὶ ἐποίησε τοὺς ἀναφορεῖς τοῦ θυσιαστηρίου ἐκ ξύλων ἀσήπτων, καὶ περιεχάλκωσεν αὐτοὺς χαλκῷ.

7. Καὶ εἰσήγαγε τοὺς ἀναφορεῖς εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ θυσιαστηρίου ἐν τῷ αἴρειν αὐτό· κοῖλον σανιδωτὸν ἐποίησεν αὐτό.

8. Καὶ ἐποίησε τὸν λουτῆρα τὸν χαλκοῦν, καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ χαλκῆν ἐκ τῶν κατόπτρων τῶν νηστευουσῶν, αἳ ἐνήστευσαν παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

9. Καὶ ἐποίησε τὴν αὐλὴν τὰ πρὸς λίβα, ἱστία τῆς αὐλῆς ἐκ βύσσου κεκλωσμένης ἑκατὸν ἐφ' ἑκατόν.

Καὶ

10. Καὶ οἱ ςύλοι αὐτῆ εἴκοσι, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν εἴκοσι χαλκαῖ. καὶ οἱ κρίκοι αὐτῶν καὶ αἱ ψαλίδες αὐτῶν ἀργυραῖ.

11. Καὶ τὸ κλίτος τὸ πρὸς βορρᾶν ἑκατὸν ἐφ' ἑκατόν, καὶ οἱ ςύλοι αὐτῶν εἴκοσι, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν εἴκοσι χαλκαῖ· καὶ οἱ κρίκοι αὐτῶν καὶ αἱ ψαλίδες ἀργυραῖ.

12. Καὶ τὸ κλίτος τὸ πρὸς θάλασσαν αὐλαῖαι πεντήκοντα πηχέων, ςύλοι αὐτῶν δέκα, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν δέκα, καὶ οἱ κρίκοι αὐτῶν καὶ αἱ ψαλίδες αὐτῶν ἀργυραῖ.

13. Καὶ τὸ κλίτος τὸ πρὸς ἀνατολὰς πεντήκοντα πηχέων ἱςία.

14. Πέντε καὶ δέκα πηχέων τὸ κατὰ νώτου, καὶ οἱ ςύλοι αὐτῶν τρεῖς, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν τρεῖς.

15. Καὶ ἐπὶ τοῦ νώτου τοῦ δευτέρου ἔνθεν καὶ ἔνθεν κατὰ τὴν πύλην τῆς αὐλῆς, αὐλαῖαι πέντε καὶ δέκα πηχέων· καὶ οἱ ςύλοι αὐτῶν τρεῖς, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν τρεῖς.

16. Πᾶσαι αἱ αὐλαῖαι τῆς σκηνῆς ἐκ βύσσου κεκλωσμένης.

17. Καὶ αἱ βάσεις τῶν ςύλων αὐτῶν χαλκαῖ, καὶ αἱ ἀγκύλαι αὐτῶν ἀργυραῖ, καὶ αἱ κεφαλίδες αὐτῶν περιηργυρωμέναι ἀργυρίῳ, καὶ οἱ ςύλοι περιηργυρωμένοι ἀργυρίῳ πάντες οἱ ςύλοι τῆς αὐλῆς.

18. Καὶ τὸ καταπέτασμα τῆς πύλης τῆς αὐλῆς ἔργον ποικιλτοῦ ἐξ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου νενησμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης εἴκοσι πηχέων τὸ μῆκος, καὶ τὸ ὕψος καὶ τὸ εὖρος πέντε πηχέων ἐξισούμενον τοῖς ἱςίοις τῆς αὐλῆς.

19. Καὶ οἱ ςύλοι αὐτῶν τέσσαρες, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν τέσσαρες χαλκαῖ, καὶ αἱ ἀγκύλαι αὐτῶν ἀργυραῖ, καὶ αἱ κεφαλίδες αὐτῶν περιηργυρωμέναι ἀργυρίῳ.

20. Καὶ πάντες οἱ πάσσαλοι τῆς αὐλῆς κύκλῳ χαλκοῖ.

10. Columnæ æneæ viginti cum baſibus ſuis, capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.

11. Æquè ad ſeptentrionalem plagam tentoria, columnæ, baſeſque, & capita columnarū ejuſdem menſuræ, & operis ac metalli, erant.

12. In ea verò plaga quæ ad occidentem reſpicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cum baſibus ſuis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.

13. Porrò contra orientem quinquaginta cubitorum paravit tentoria.

14. E quibus, quindecim cubitos, columnarum trium, cum baſibus ſuis unum tenebat latus:

15. Et in parte altera (quia inter utraque introitum tabernaculi fecit) quindecim æque cubitorum erant tentoria, columnæq; tres, & baſes totidem.

16. Cuncta atrii tentoria byſſus retorta texuerat.

17. Baſes columnarum fuere æneæ, capita autem earum cum cunctis cælaturis ſuis argentea: ſed & ipſas columnas atrii veſtivit argento.

18. Et in introitu ejus opepere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, quod habebat viginti cubitos in lōgitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat juxta menſuram quam cuncta atrii tentoria habebant.

19. Columnæ autem in ingreſſu fuere quatuor cum baſibus æneis, capitaque earum, & cælaturæ argenteæ.

20. Paxillos quoque tabernaculi & atrii per gyrum fecit æneos.

10. Columnæ earum viginti, & baſes earum viginti *ex* ære: capitella columnarum, & [11] fila eas cingentia, *ex* argento.

11. Et ad plagam aquilonis *cortinæ* centum cubitorum: columnæ earum viginti, & baſes earū viginti *ex* ære: capitella columnarum, & fila eas cingentia ex argento.

12. Ad plagam vero [12] occidentis cortinæ quinquaginta cubitorum: columnæ earum decem, & baſes earum decem: capitella columnarum, & fila eas cingentia *ex* argento.

13. [1] Et ad plagam orientis ad ortum *cortinæ*, [13] quinquaginta cubitorum.

14. Cortinæ quindecim cubitorum *erant* in *uno* latere: columnæ earum tres, & baſes earum tres.

15. Et in latere altero hinc & inde portæ atrii, cortinæ quindecim cubitorum: columnæ earum tres, & baſes earum tres.

16. Omnes cortinæ atrii *per* circuitum, *erant ex* byſſo tetorta:

17. Baſes vero columnarum *ex* ære: capitella columnarum & [14] fila eas cingentia, *ex* argento: & operimenta capitellorum earum *ex* argento: ipſę etjam omnes columnæ atrii cinctæ *erant* argento.

18. Velum autem portæ atrii opere phrygionis *ex* hyacintho, & purpura & vermiculo cocci, & byſſo retorta: [15] *cujus* longitudo *erat* viginti cubitorum, altitudo vero in latitudine, quinque cubitorum *ad* cortinas atrii.

19. Et columnæ earum quatuor, baſesq; earum quatuor *ex* ære, uncini earum *ex* argento: & operimenta capitellorum earum & [16] fila eas cingentia, *ex* argento.

20. Omnes vero clavi tabernaculi & *atrii* in circuitu, *erant ex* ære.

10. Mit jren zwentzig ſeulen/vnd zwentzig füſſen von ertz/aber jre kneuffe vnd reiffe von ſilber.

11. Deſſelben gleichen gegen mitternacht hundert ellen/ mit zwentzig ſeulen/vnd zwentzig füſſen von ertz / aber jre kneuffe vnd reiffe von ſilber.

12. Gegen dem abend aber funfftzig ellen/ mit zehen ſeulen/vnd zehen füſſen/ aber jre kneuffe vnd reiffe von ſilber.

13. Gegen dem morgen aber funfftzig ellen.

14. 15. Funffzehen ellen auff jglicher ſeiten des thors am vorhoff / ja mit drey ſeulen/ vnd dreien füſſen.

16. Das alle vmbheng des vorhoffs waren von gezwirnter weiſſer ſeiden.

17. Vnd die füſſe der ſeulen von ertz / vnd jre kneuffe vnd reiffe von ſilber / alſo/das jre köpffe vberzogen waren mit ſilber. Aber jre reiffe waren ſilbern an allen ſeulen des vorhoffs.

18. Vnd das tuch in dem thor des vorhoffs / macht er geſtickt von geler ſeiden/ ſcharlacken/roſinrot/ vnd gezwirnter weiſſer ſeiden / zwentzig ellen lang / vnd fünff ellen hoch/ nach der maß der vmbhenge des vorhoffs.

19. Dazu vier ſeulen / vnd vier füſſe/ von ertz / vnd jre kneuffe von ſilber/ vnd jre köpffe vberzogen / vnd jre reiffe ſilbern.

20. Vnd alle negel der wonung vnd des vorhoffs rings rumb waren von ertz.

11. *cinctura earum. Ex. 36. n. 41.*

12. *maris (Ex. 36. n. 35.)*

13. *quinquag. (i. quinque decadum) cubiti. c. quinque decem (i. pentados & decados) cubiti ad humerū. i. latus. ſic infra*

14. *cinctura earū (n. 11.) argentum, & operimētum capitum eorum (v. 19) argentum. & ipſæ cinctæ argento, omnes columnæ atrij.*

15. *& viginti (duæ decades) cubiti longitudo, & ſtatura in lat. q. c. è regione fundarum atrii.*

16. *cinctura earum. n. 14.*

185.

Das II. Buch Mose.

21. Das ist nu die summa zu der wonung des zeugnis/ die erzelet ist / wie Mose gesagt hat/ zum Gottesdienst der Leuiten vnter der hand Ithamar Aarons des priesters son.

22. Die Bezaleel der son Vri/ des sons Hur/ vom stam Juda machte / alles wie der HERR Mose geboten hatte.

23. Vnd mit im Ahaliab/ der son Ahisamach/ vom stam Dan/ ein meister zu schneiten/ zu wircken/ vnd zusticken / mit geler seiden/ scharlacken/ rosinrot/ vnd weisser seiden.

24. Alles gold / das verarbeit ist in diesem gantzen werck des heiligthumbs/ das zur webe gegeben ward/ ist neun vnd zwentzig centner / sieben hundert vnd dreissig sekel / nach dem sekel des heiligthumbs.

25. Des silbers aber / das von der gemeine kam / war hundert centner / tausent/ sieben hundert/ fünff vnd sechtzig sekel des heiligthumbs.

186. 26. So manch heupt / so manch halber sekel / nach dem sekel des heiligthumbs / von allen die gezelet wurden / von zwentzig jaren an vnd drüber/ sechs hundert mal tausent drey tausent/ fünff hundert vnd funfftzig.

27. Aus den hundert centnern silbers/ goß man die füsse des heiligthumbs/ vnd die füsse des fürhangs / hundert füsse aus hundert centner/ ja einen centner zum fuß.

28. Aber aus den tausent/ sieben hundert/ vnd fünff vnd siebentzig sekel / wurden gemacht der seulen kneuffe / vnd jre köpffe vberzogen / vnd jre reiffe.

2. Die webe des ertzs war/ siebentzig centner / zwey tausent vnd vier hundert sekel.

30. Daraus wurden gemacht die füsse/ in der thür der hütten

des

---

21. Ista *sunt* numerata tabernaculi, tabernaculi *inquam* testimonii, [17] quæ numerata sunt ad jussum Mosch per manum Ithamar filii Aharon sacerdotis *in* ministerium Levitarum.

22. Besalel autem filius Uri filii Hur [18] de tribu Jehudah fecit omnia *illa* quæ præceperat Jehovah Mosch.

23. Et cum eo Aholiab filius Ahisamach de tribu Dan [19] artifex, & phrygio, & plumarius in hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & bysso.

24. Universum aurum [20] insumptum in ipso opere, *id est* in toto opere sanctitatis (fuit autem aurum oblationis) *fuit* novem & viginti talentorum, & septingentorum triginta seclorum, secundum seclum sanctitatis.

25. Et argentum numeratorum synagogæ, *erat* centum talenta, & mille septingenti septuaginta quinq; [1]secli, secundum seclum sanctitatis.

26. [21] Semissis in singula capita, *id est* dimidium secli, secundum seclum sanctitatis omnibus transeuntibus [22] ad numeratos, ab eo qui natus erat viginti annos & suprà, in sexcentis tribus millibus quingentis & quinquaginta.

27. [23] Fueruntq; centum talenta argenti ad fundendas bases sanctitatis, & bases veli: centum bases *ex* centum talentis, talentum pro basi.

28. Et *ex* mille septingentis septuaginta quinq; *siclis* fecit [24] epistylia columnis, & texit capita ipsarum, & cinxit eas.

29. Aes autē oblationis *fuit* septuaginta talentorum & duorum millium, & quadragintorum seclorum.

30. Et fecit [25] ex eo bases ostii tabernaculi ecclesiæ, & al-

ta-

---

21. Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimonii, quæ enumerata sunt juxta præceptum Moysi, in ceremoniis Levitarum, per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis:

22. Quæ Beseleel filius Uri filii Hur de tribu Juda, Domino per Moysen jubente, compleverat,

23. Juncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorum egregius fuit, & polymitarius atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo, & bysso.

24. Omne aurum quod expensum est in opere sanctuarii, & quod oblatum est in donariis, viginti novem talentorum fuit, & septingentorum triginta siclorum ad mensuram sanctuarii.

26. Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum à viginti annis & suprà, de sexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta, armatorum.

27. Fuerunt præterea centum talenta argenti é quibus conflatæ sunt bases sanctuarii, & introitus ubi velum pendet. Centum bases factæ sunt de talentis centum, singulis talentis per bases singulas supputatis.

28. De mille autem septingentis, & septuagintaquinq; fecit capita columnarum, quas & ipsas vestivit argento.

29. Aeris quoque oblata sunt talenta septuaginta duo millia, & quadringēti supra sicli.

30. Ex quibus fusæ sunt bases in introitu taberna-

culi

---

21. Καὶ αὕτη ἡ σύνταξις τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καθὰ συνετάγη Μωυσῇ, τὴν λειτουργίαν εἶναι τῶν Λευιτῶν διὰ Ἰθάμαρ τοῦ υἱοῦ Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως·

22. Καὶ Βεσελεὴλ ὁ τοῦ Οὐρὶ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα ἐποίησε καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

23. Καὶ Ἐλιὰβ ὁ τοῦ Ἀχισαμὲχ ἐκ τῆς φυλῆς Δάν, ὃς ἠρχιτεκτόνησεν τὰ ὑφαντὰ καὶ τὰ ῥαφιδευτὰ καὶ τὰ ποικιλτά, ὑφᾶναι τῷ ὑακίνθῳ καὶ πορφύρᾳ, καὶ κοκκίνῳ νενησμένῳ καὶ βύσσῳ.

24. Πᾶν τὸ χρυσίον ὃ κατειργάσθη εἰς τὰ ἔργα κατὰ πᾶσαν τὴν ἐργασίαν τῶν ἁγίων, ἐγένετο χρυσίου τοῦ τῆς ἀπαρχῆς, ἐννέα καὶ εἴκοσι τάλαντα, καὶ ἑπτακόσιοι καὶ τριάκοντα σίκλοι κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον.

25. Καὶ ἀργυρίου καὶ ἀφαίρεμα παρὰ τῶν ἐπεσκεμμένων ἀνδρῶν τῆς συναγωγῆς ἑκατὸν τάλαντα, καὶ χίλιοι ἑπτακόσιοι ἑβδομηκονταπέντε σίκλοι· δραχμὴ μία τῇ κεφαλῇ τὸ ἥμισυ τοῦ σίκλου, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον.

26. Πᾶς ὁ παραπορευόμενος εἰς τὴν ἐπίσκεψιν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω εἰς τὰς ἑξήκοντα μυριάδας καὶ τρισχιλίους καὶ πεντακοσίους πεντήκοντα.

27. Καὶ ἐγενήθη τὰ ἑκατὸν τάλαντα τοῦ ἀργυρίου εἰς τὴν χώνευσιν τῶν κεφαλίδων τῆς σκηνῆς, καὶ εἰς τὰς κεφαλίδας τοῦ καταπετάσματος, ἑκατὸν κεφαλίδες εἰς τὰ ἑκατὸν τάλαντα, τάλαντον τῇ κεφαλίδι.

28. Καὶ τοὺς χιλίους ἑπτακοσίους ἑβδομηκονταπέντε σίκλους ἐποίησεν εἰς τὰς ἀγκύλας τῶν στύλων· καὶ κατεχρύσωσε τὰς κεφαλίδας αὐτῶν, καὶ κατεκόσμησεν αὐτούς.

29. Καὶ ὁ χαλκὸς τοῦ ἀφαιρέματος τριακόσια ἑβδομήκοντα τάλαντα, καὶ δισχίλιοι, καὶ τετρακόσιοι σίκλοι.

30. Καὶ ἐποίησαν ἐξ αὐτοῦ τὰς βάσεις τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὸ θυσιαστήριον

τὸ

---

17. quod (.i. quorum unumquodq;. Exod. 28.n. 4.) numeratum est super os. (Ex. 17. n.2.) Mosch, (sc. in) ministerium Levitarum, in manu Ith. f. A. s.
18 tribui, vel trib⁹ sic infra.
19. faber & cogitans (.i. ingeniosus artifex) & acupictor in hyacintho.
20. factū ad opus in t. op. s. & f. a. agitationis. novē & 20 (.i. e meas & duas decades) talenti, & septem centum & 30 (.i. septem, centuria, & tres decades) sicls. Ex. 27.n.12. similia exempla erunt infra.
21. fragmentum in cranium.
22. super num. a filio 20 (i. duarum decadum) anni & s. sex centum mille, & tribus millibus &c.
23. & fuit centuria talenti ad fundendum
24. uncinos.
25. in eo.

τὸ χαλκοῦν σὺν τῇ ἐσχάρᾳ αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ σκεύη τοῦ θυσιαστηρίου.

ꝛ cortinæ ad terram defigebantur, ne a vento disjicerentur.

31. Καὶ τὰς βάσεις τῆς αὐλῆς κύκλῳ, καὶ τὰς βάσεις τῆς πύλης τῆς αὐλῆς, καὶ τοὺς πασσάλους τῆς σκηνῆς, καὶ τοὺς πασσάλους τῆς αὐλῆς κύκλῳ.

Κεφαλ. λθʹ.

Hæc eadem habes supra cap. 28.

ΚΑὶ τὴν καταλειφθεῖσαν ὑάκινθον, καὶ πορφύραν, καὶ τὸ κόκκινον ἐποίησαν στολὰς λειτουργικὰς Ἀαρών, εἰς τὸ λειτουργεῖν ἐν αὐταῖς ἐν τῷ ἁγίῳ, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

2. Καὶ ἐποίησαν τὴν ἐπωμίδα ἐκ χρυσίου, καὶ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου, νενησμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης.

3. Καὶ ἐτμήθη τὰ πέταλα τοῦ χρυσίου τρίχες, ὥστε συνυφάναι σὺν τῇ ὑακίνθῳ, καὶ τῇ πορφύρᾳ, καὶ σὺν τῷ κοκκίνῳ τῷ διανενησμένῳ, καὶ σὺν βύσσῳ τῇ κεκλωσμένῃ, ἔργον ὑφαντὸν ἐποίησαν αὐτό.

4. Ἐπωμίδας συνεχούσας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἔργον ὑφαντὸν εἰς ἄλληλα συμπεπλεγμένον καθ᾽ ἑαυτό.

5. Ἐξ αὐτοῦ ἐποίησαν κατὰ τὴν αὐτοῦ ποίησιν ἐκ χρυσίου, καὶ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου διανενησμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

6. Καὶ ἐποίησαν ἀμφοτέρους τοὺς λίθους τῆς σμαράγδου συμπεπορπημένους καὶ περισιαλωμένους χρυσίῳ, γεγλυμμένους καὶ κεκολαμμένους ἐκκόλαμμα σφραγῖδος ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

7. Καὶ ἐπέθηκαν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς ὤμους τῆς ἐπωμίδος· λίθοι μνημοσύνου εἰσὶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

8. Καὶ ἐποίησαν λόγιον, ἔργον ὑφαντὸν τῇ ποικιλίᾳ, κατὰ τὸ

ἔργον

culi testimonii, & altare æneum cum craticula sua, omniaque vasa quæ ad usum ejus pertinent,

31. Et bases atrii tam in circuitu, quàm in ingressu ejus, & paxilli tabernaculi atque atrii, per gyrum.

CAP. XXXIX.

DE hyacintho verò & purpura, vermiculo ac bysso fecit vestes, quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut præcepit Dominus Moysi.

2. Fecit igitur superhumerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & bysso retorta,

3. Opere polymitario, inciditque bracteas aureas, & extenuavit in fila, ut possent torqueri cum priorum colorum subtegmine,

4. Duasque oras sibi invicem copulatas in utroque latere summitatum,

5. Et balteum ex eisdem coloribus, sicut præceperat Dominus Moysi.

6. Paravit & duos lapides onychynos, astrictos & inclusos auro, sculptos arte gemmaria, nominibus filiorum Israel.

7. Posuitque eos in lateribus superhumeralis in monimentum filiorum Israel, sicut præceperat Dominus Moysi.

8. Fecit & rationale opere polymito juxta opus

super-

tare æreum, & [26] cribrum ejus æreum, omniaq; vasa altaris.

31. Et bases atrii *per* circuitum, & bases portæ atrii, præterea omnes [27] palos tabernaculi, omnesque palos atrii *per* circuitum.

CAP. XXXIX.

EX hyacintho autem, & purpura, & vermiculo cocci fecerunt vestes ministerii ad ministrandum in sanctitate: fecerunt item vestes sanctitatis quæ *erant* Aharonis, quemadmodum præceperat Jehovah ipsi Moseh.

2. Fecit & ephod [1] ex auro, hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci & bysso retorta.

3. Extenderuntq; [2] bracteas aureas, & inciderunt fila, ut texerent in medio hyacinthi, & in medio purpuræ, & in medio vermiculi cocci, & in medio byssi, opere phrygionico.

4. [4] Oras fecerunt ei copulantes sese, in duabus extremitatibus suis conjungebatur.

5. Et [5] cingulum ephod, quod *erat* super illud, ex ipso [6] erat juxta opus suum, *ex* auro, hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & bysso retorta, quemadmodum præceperat Jehovah Moseh.

6. Et [7] aptaverunt lapides Onychinos circundatos palis aureis, sculptos sculpturis annuli † cum nominibus filiorum Israel.

7. Posuitq; illos in lateribus ephod, *ut essent* lapides memoriæ filiis Israel, quemadmodum præceperat Jehovah Moseh.

8. Fecit & pectorale opere [8] phrygionis, sicut opus ephod, *ex*

au-

des stiffts/ vnd das eherne gitter dran/ vnd alles gerete des altars.

31. Dazu die füsse des vorhoffs rings rumb/ vnd die füsse des thors/ am vorhoffe/ alle negel der wonung / vnd alle negel des vorhoffs rings rumb.

Das XXXIX. Cap.

ABer von der gelen seiden / scharlacken/ vnd rosinrot/ machten sie Aaron amptkleider / zu dienen im heiligthumb/ wie der HERR Mose geboten hatte.

2. Vnd er macht den leibrock mit golde/ geler seiden/ scharlacken / rosinrot/ vnd gezwirnter weisser seiden.

3. Vnd schlug das gold/ vnd schneits zu faden / das mans künstlich wircken kundte/ vnter die gele seiden/ scharlacken/ rosinrot/ vnd weisse seiden.

4. Das mans auff beiden achseln/ zusamen fügt/ vnd an beiden seiten zusamen bünde.

5. Vnd sein gurt war nach derselben kunst vnd werck/ von gold/ geler seiden/ scharlacken/ rosinrot/ vnd gezwirnter weisser seiden / wie der HERR Mose geboten hatte.

6. Vnd sie machten zween Onycherstein/ vmbher gefasset mit gold / gegraben durch die steinschneiter/ mit den namen der kinder Israel.

7. Vnd hefftet sie auff die schultern des leibrocks / das es steine seien/ zum gedechtnis der kinder Israel/ wie der HERR Mose geboten hatte.

8. Vnd sie machten das schiltlin nach der kunst vnd werck des leibrocks / von

gold/

26. craticulam æris, quæ (sc. erat) ei.

27. clavos, vel, paxillos, quibus scilicet ꝛ

Cap. 39.

1. aurum &c. i. totum ex auro, h. & p.

2. laqueos auri, & incidit fila, ad faciendum.

3. cogitantis. Ex. 38. n. 19.

4. humeros (i. latera) f. e. conjungentes super d. e. s. e.

5. artificium superhumeralis ejus.

6. ipsum.

7. fecerunt. l. onychis c. ocellaturis (inclusoriis) auri, apertos apertos apertioni-bus sigilli super n. f. I. & p. i. & p. s. super humeris ep.

8. cogitantis. n. 3.

187.

gold/geler seiden/scharlacken/ rosinrot/vnd gezwirnter weisser seiden.

9. Das es viereckt vnd zwifach war/einer hand lang vnd breit.

10. Vnd fülleten es mit vier riegen steinen / Die erste riege war ein Sarder/ Topaser/vnd Smaragd.

11. Die ander/ ein Rubin/ Saphir/vnd Demant.

12. Die dritte/ ein Lyncurer/ Achat vnd Amethist.

13. Die vierde/ein Turckis/ Onycher/vnd Jaspis/vmbher gefasset mit gold in allen riegen.

14. Vnd die steine stunden nach den zwelff namen der kinder Israel/ gegraben durch die steinschneiter/ ein iglicher seines namens/nach den zwelff stemmen.

15. Vnd sie machten am schiltlin keten mit zwey enden von feinem gold.

16. Vnd zwo gülden spangen/vnd zween gülden ringe/ vnd hefften die zween ringe auff die zwo ecken des schiltlins.

17. Vnd die zwo gülden keten theten sie in die zween ringe auff den ecken des schiltlins.

18. Aber die zwey ende der keten/ theten sie an die zwo spangen/ vnd hefften sie auff die ecken des leibrocks gegen ander vber.

19. Vnd machten zween ander gülden ringe/vnd hefften sie an die zwo ander ecken des schiltlins an seinem ort/ das es fein anlege auff dem leibrock.

20. Vnd machten zween ander gülden ringe/die theten sie an die zwo ecken/ vnten am leibrock/gegen ander vber/ da der leibrock vnten zusamen gehet.

Das

9. lapidis

10. ipsi, d. super n. e. apertiones. sigills (sic infra v. 30) vir (s. unusquisq;) super n. s. etc.
11. complicationis.
12. dederunt duos funes auri (sic infra) super duos il. a. sic inf.
13. super humeris e. è regione faciei ipsius .s. in parte ephod anteriori.
14. super labium e. quod ad latus e. in domum.
15. & dederunt eos super duos humeros (humeralia) ep. ab infra è regione faciei ejus, e. c. e. de super artificium e. & elevaverunt &c.

auro, hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & bysso retorta,

9. Quadratum erat, duplicatum fecerunt pectorale: palmus longitudo ejus, palmusq; latitudo ejus: duplicatum.

10. Impleverunt autem in eo quatuor ordines 9 lapidum: ordo *autem talis erat*, Sardius, Topazius, & Carbunculus, *erat* ordo primus.

11. Ordo vero secundus, Smaragdus, Saphirus, & Jaspis.

12. Ordo præterea tertius, Lyncurius, Achates, & Amethystus.

13. Postremo quartus ordo, Chrysolythus, Onychinus, & Beryllus, circundati palis aureis in plenitudinibus suis.

14. Porrò lapides illi juxta nomina filiorum Israel 10 erāt, duodecim juxta nomina eorum, sculpturæ sigilli, quilibet juxta nomen suum, secundum duodecim tribus,

15. Fecerunt & super pectorale catenas terminationis opere 11 plectili *ex* auro puro.

16. Fecerunt etjam duas palas aureas, & duos annulos aureos: posueruntq; duos illos annulos in duabus extremitatibus pectoralis.

17. Et 12 inseruerunt duas catenas aureas duobus illis annulis *qui erant* in extremitatibus pectoralis.

18. Duas autem extremitates duarum catenarum inseruerunt duabus illis palis, posueruntq; eas 13 in oris ephod à fronte ipsius.

19. Fecerunt item duos annulos aureos, quos posuerūt in duabus extremitatibus pectoralis, 14 in ora ejus quæ *erat* in latere ephod intrinsecus.

20. Fecerunt præterea duos *alios* annulos aureos, 15 quos posuerunt in duabus oris ephod infernè à fronte ipsius, è regione conjunctionis ejus, supra balteum ephod.

Et

superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta:

9. Quadrangulum, duplex, mensuræ palmi.

10. Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor. in primo versu erat Sardius, Topazius, Smaragdus.

11. In secundo, Carbunculus, Sapphirus & Jaspis.

12. In tertiò, Ligyrius, Achates & Amethystus.

13. In quarto Chrysolytus, Onychinus, & Beryllus, circundati & inclusi auro per ordines suos.

14. Ipsique lapides duodecim, sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israel, singuli per nomina singulorum.

15. Fecerunt in rationali & catenulas sibi invicem cohærentes, de auro purissimo:

16. Et duos uncinos, totidemq; annulos aureos. Porrò annulos posuerunt in utroque latere rationalis.

17. E quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inseruerunt uncinis qui in superhumeralis angulis eminebant.

18. Hæc & antè & retrò ita conveniebant sibi, ut superhumerale & rationale mutuò necterentur.

Stri-

ἔργον τῆς ἐπωμίδος, ἐκ χρυσίου, καὶ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου διανενησμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης·

9. Τετράγωνον διπλοῦν ἐποίησαν τὸ λόγιον· σπιθαμῆς τὸ μῆκος, καὶ σπιθαμῆς τὸ εὖρος διπλοῦν.

10. Καὶ συνυφάνθη ἐν αὐτῷ ὕφασμα κατὰ λίθον τετράστιχον· στίχος λίθων, Σάρδιον καὶ Τοπάζιον καὶ Σμάραγδος· ὁ στίχος ὁ εἷς.

11. Καὶ ὁ στίχος ὁ δεύτερος, Ἄνθραξ καὶ Σάπφειρος, καὶ Ἴασπις.

12. Καὶ ὁ στίχος ὁ τρίτος Λιγύριον, καὶ Ἀχάτης καὶ Ἀμέθυστος.

33. Καὶ ὁ στίχος ὁ τέταρτος Χρυσόλιθος, καὶ Βηρύλλιον, καὶ Ὀνύχινον περικεκυκλωμένα χρυσίῳ, καὶ συνδεδεμένα χρυσίῳ.

14. Καὶ οἱ λίθοι ἦσαν ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ δώδεκα, ἐκ τῶν δώδεκα ὀνομάτων αὐτῶν ἐγγεγλυμμένα σφραγῖδες, ἕκαστος ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ ὀνόματος εἰς τὰς δώδεκα φυλάς.

15. Καὶ ἐποίησαν ἐπὶ τὸ λόγιον κρωσσοὺς συμπεπλεγμένους, ἔργον ἐμπλοκίου, ἐκ χρυσίου καθαροῦ.

16. Καὶ ἐποίησαν δύο ἀσπιδίσκας χρυσᾶς, καὶ δύο δακτυλίους χρυσοῦς· καὶ ἐπέθηκαν τοὺς δύο δακτυλίους τοὺς χρυσοῦς ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς ἀρχὰς τοῦ λογίου.

17. Καὶ ἐπέθηκαν τὰ ἐμπλόκια ἐκ χρυσίου ἐπὶ τοὺς δύο δακτυλίους ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τοῦ λογίου.

18. Καὶ εἰς τὰς δύο συμβολὰς τὰ δύο ἐμπλόκια· καὶ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὰς δύο ἀσπιδίσκας τοὺς ὤμους τῆς ἐπωμίδος ἐξ ἐναντίας κατὰ πρόσωπον.

19. Καὶ ἐποίησαν δύο δακτυλίους χρυσοῦς· καὶ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὰ δύο πτερύγια ἀπ' ἄκρου τοῦ λογίου ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ ὀπισθίου τῆς ἐπωμίδος ἔσωθεν.

20. Καὶ ἐποίησαν δύο δακτυλίους χρυσοῦς, καὶ ἐπέθηκαν ἐπ' ἀμφοτέρους τοὺς ὤμους τῆς ἐπωμίδος κάτωθεν αὐτοῦ, κατὰ πρόσωπον κατὰ τὴν συμβολὴν ἄνωθεν τῆς συνυφῆς τῆς ἐπωμίδος.

Καὶ

In vetere translatione deest, 19. &

21. Καὶ συνέσφιξε τὸ λόγιον ἀπὸ τῶν δακτυλίων τῶν ἐπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς δακτυλίους τῆς ἐπωμίδος, συνεχομένους, ἐκ τῆς ὑακίνθου συμπεπλεγμένους εἰς τὸ ὕφασμα τῆς ἐπωμίδος, ἵνα μὴ χαλᾶται τὸ λόγιον ἀπὸ τῆς ἐπωμίδος, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

22. Καὶ ἐποίησαν τὴν ὑποδύτην ὑπὸ τὴν ἐπωμίδα, ἔργον ὑφαντόν, ὅλον ὑακίνθινον.

23. Τὸ δὲ περιστόμιον τοῦ ὑποδύτου ἐν τῷ μέσῳ διυφασμένον συμπλεκτόν, ᾧ ἀνέχον κύκλῳ τὸ περιστόμιον ἀδιάλυτον.

24. Καὶ ἐποίησαν ἐπὶ τοῦ λώματος τοῦ ὑποδύτου κάτωθεν ὡσεὶ ἐξανθούσης ῥόας ῥοΐσκους, ἐξ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου νενησμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης.

25. Καὶ ἐποίησαν κώδωνας χρυσοῦς, καὶ ἐπέθηκαν τοὺς κώδωνας ἐπὶ τὰ λώματα τοῦ ὑποδύτου κύκλῳ ἀναμέσον τῶν ῥοΐσκων.

26. Κώδωνας χρυσοῦς καὶ ῥοΐσκους ἐπὶ τοῦ λώματος τοῦ ὑποδύτου κύκλῳ εἰς τὸ λειτουργεῖν, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

27. Καὶ ἐποίησαν χιτῶνας βυσσίνους, ἔργον ὑφαντὸν Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ.

28. Καὶ τὰς κιδάρεις ἐκ βύσσου, καὶ τὴν μίτραν ἐκ βύσσου.

29. Καὶ τὰ περισκελῆ ἐκ βύσσου κεκλωσμένης, καὶ τὰς ζώνας αὐτῶν ἐκ βύσσου καὶ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου, ἔργον ποικιλτοῦ, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

30. Καὶ ἐποίησαν τὸ πέταλον τὸ χρυσοῦν ἀφόρισμα τοῦ ἁγίου χρυσίου καθαροῦ· καὶ ἔγραψαν ἐπ' αὐτοῦ γράμματα ἐκτετυπωμένα σφραγῖδος ἁγίασμα Κυρίῳ.

31. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτῷ λῶμα τὸ ὑακίνθινον, ὥστε ἐπικεῖσθαι ἐπὶ τὴν μίτραν ἄνωθεν, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

32. Καὶ συνετελέσθη πᾶν τὸ ἔργον

---

21. Stricta ad balteum & annulis fortius copulata, quos jungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & à se invicem moverentur, ſicut præcepit Dominus Moyſi.

22. Fecerunt quoq; tunicam ſuperhumeralis totam hyacinthinam,

23. Et capitium in ſuperiori parte contra medium, oramque per gyrum capitii textilem:

24. Deorſum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byſſo retorta:

25. Et tintinnabula de auro puriſsimo, quæ poſuerunt inter malogranata in extrema parte tunicæ per gyrum:

26. Tintinnabulum autem aureum & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex, quãdo miniſterio fungebatur, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

27. Fecerunt & tunicas byſsinas opere textili Aaron & filiis ejus:

28. Et mitras cum coronulis ſuis ex byſſo: feminalia quoque linea byſſina:

29. Cingulum verò de byſſo retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo diſtinctum arte plumaria, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

30. Fecerunt & laminam ſacræ venerationis de auro puriſsimo, ſcripſeruntque in ea opere gemmario, Sanctum Domini:

31. Et ſtrinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

32. Perfectum eſt igitur omne

---

21. Et ligaverunt pectorale ab annulis ſuis ad annulos ipſius ephod filo hyacinthino, [16] ut eſſet ſupra balteum ipſius ephod, neq; [17] ſepararetur pectorale ab ephod, quemadmodum præceperat Jehovah ipſi Moſeh.

22. Fecit inſuper pallium ipſius ephod opere textoris, totum hyacinthinum:

23. Et [18] foramen pallii in medio ejus, ſicut foramen loricæ: labrum *erat* in orificio ipſius *per* circuitũ, [19] ne frangeretur.

24. Feceruntq; in fimbriis pallii malogranata *ex* hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & *byſſo* retorta.

25. Fecerunt & tintinnabula *ex* auro puro, poſueruntq; tintinnabula illa in medio malogranatorum in fimbriis pallii *per* circuitum, in medio *inquam* malogranatorum:

26. Tintinnabulum & malogranatum, tintinnabulum & malogranatum in fimbriis pallii *in* circuitu, ad miniſtrandum, quemadmodum præceperat Jehovah ipſi Moſeh.

27. Poſthæc fecerũt tunicas *ex* byſſo opere [20] textorio ipſi Aharõ & filiis ejus:

28. [21] Mitram quoq; ex byſſo, & decora galerorum *ex* byſſo, & feminalia linea *ex* byſſo retorta:

29. Balteum præterea *ex* byſſo retorta, & hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, opere phrygionis, quemadmodũ præceperat Jehovah ipſi Moſeh.

30. Fecerunt poſtremo [22] laminam coronæ ſanctificationis *ex* auro puro, ſcripſeruntq; in ea ſcriptura cælaturarum annuli, SANCTITAS IPSI JEHOVAE.

31. Et [23] inſerverunt in eam filum hyacinthinum, ut poneretur ſuper tiaram ſupernè, quemadmodum præceperat Jehovah ipſi Moſeh.

32. Perfectum eſt igitur

---

21. Daß das ſchiltlin mit ſeinen ringen an die ringe des leibrocks geknüpfft würde/ mit einer gelen ſchnur/ das es auff dem leibrock hart anlag/ vnd nicht von dem leibrock loß würde/ Wie der HERR Moſe geboten hatte.

22. Vnd er macht den ſeidenrock zum leibrock gewirckt/ gantz von geler ſeiden.

23. Vnd ſein loch oben mitten inne/ vnd ein borte vmbs loch her gefalten/ das er nicht zuriſſe.

24. Vnd ſie machten an ſeinem ſaum granatepffel von geler ſeiden/ ſcharlacken/ roſinrot/ vnd gezwirnter weiſſer ſeiden.

25. Vnd machten ſchellen von feinem golde/ die theten ſie zwiſchen die granatepffel rings vmbher am ſaum des ſeidenrocks.

26. Ja ein granatapffel vnd eine ſchelle vmb vnd vmb am ſaum/ darin zu dienen/ Wie der HERR Moſe geboten hatte.

27. Vnd machten auch die engenröck/ von weiſſer ſeiden gewirckt/ Aaron vnd ſeinen ſönen.

28. Vnd den hut von weiſſer ſeiden/ vnd die ſchönen hauben von weiſſer ſeiden/ vnd niderkleid von gezwirntem weiſſem linwad.

29. Vnd den geſtickten gürtel von gezwirnter weiſſer ſeiden/ geler ſeiden/ ſcharlacken/ roſinrot/ Wie der HERR Moſe geboten hatte.

30. Sie machten auch das ſtirnblat/ nemlich/ die heilige krone von feinem golde/ vnd gruben ſchrifft drein/ Die heiligkeit des HERRN.

31. Vnd bunden eine gele ſchnur dran/ das ſie an den hut von oben her geheſſtet würde/ wie der HERR Moſe geboten hatte.

32. Alſo ward volendet das

---

16. *adexiſtendũ ſupra artificium.*
17. *dimoveretur.*
18. *os.*
19. *non (.i. ne) ſcinderetur.*
20. *texentis.*
21. *& cydarim byſſi.*
22 *florem c. ſanctitatis.*
23. *dederunt ſuper eam f. hyacinthi, ad dandum*

ganze werck der wonung/der hütten des stiffts. Vnd die kinder Jsrael theten alles/ was der HERR Mose geboten hatte/

24. habitaculi, tabernaculi Ecclesiæ. sic v. 33 & 40.

189. 33. Vnd brachten die wonung zu Mose/die hütten vnd alle jre gerete/ hecklin/ breter/ riegel/seulen/ füsse.

25. fibulas.

26. pellium a. rubricatarum.

34. Die decke von rötlichen widerfellen / die decke von dachsfellen/vnd den fürhang.

27. tegamenti.

35. Die lade des zeugnis mit jren stangen/den gnadenstuel.

36. Den tisch vnd alle sein gerete/vnd die schawbrot.

37. Den schönen leuchter mit den lampen zu bereit/vnd alle seinem gerete/ vnd öle zu liechten.

28. auri. 29. aromatum.

38. Den gülden altar/vnd die salbe vnd gut reuchwerck/ das tuch in der hütten thür.

30. æris & c. æris, quod (scilicet erat) ei.

39. Den ehernen altar/vnd sein eherne gitter mit seinen stangen/vnd alle seinem gerete/Das handfas mit seinem fus.

40. Die vmbhenge des vorhoffs mit seinen seulen vnd füssen/Das tuch im thor des vorhoffs mit seinē seulen vnd negeln/vnd allem gerete zum dienst der wonung der hütten des stiffts.

31. sanctitatis.

41. Die amptkleider des priesters Aaron/zu dienen im heiligthumb / vnd die kleider seiner söne/ das sie priesterampt theten.

32. ministerium. & vidit M, omne o, & ecce fecerunt q. p. ? sic fecerunt & b. s. M.

42. Alles wie der HERR Mose geboten hatte / theten die kinder Jsrael/an allem diesem dienst.

43. Vnd Mose sahe an alle dis werck/ das sie es gemacht hatten/wie der HERR geboten hatte/vnd segenet sie.

igitur totum opus[24] tabernaculi, tabernaculi ecclesiæ: & fecerunt filii Israel juxta omnia quæ præceperat Jehovah ipsi Moseh, sic fecerunt.

33. † Attuleruntq; tabernaculum illud ad Moseh, tabernaculum & omnia vasa ejus,[25] circulos ejus, tabulas ejus, vectes ejus, & columnas ejus, & bases ejus,

34. Opertorium quoq; [26] ex pellibus arietum rubricatis, & opertorium ex pellibus taxorum, & velum [27] tentorii.

35. Arcam testimonii, & vectes ejus, & propitiatorium.

36. Mensam, omnia vasa ejus, & panem facierum,

37. Candelabrum purum, lucernas ejus, lucernas *inquam* ordinationis, & omnia vasa ejus, & oleum luminaris:

38. Et altare [28] aureum, & oleum unctionis, & suffimentum [29] aromaticum, & aulæum *pro* ostio tabernaculi,

39. Altare [30] æreum, & cribrum ejus æreum, vectes ejus & omnia vasa ejus, & concham, & basim ejus.

40. Cortinas atrii & columnas ejus, & bases ejus, & aulæum pro porta atrii, & funem ejus, & palos ejus, & omnia vasa ministerii tabernaculi, tabernaculi ecclesiæ.

41. Vestes ministerii ad ministrandū in sanctitate: vestes [31] sanctas ipsi Aharon sacerdoti, & vestes filiorum ejus ad fungendum sacerdotio,

42. Juxta omnia quę præceperat Jehovah ipsi Moseh, sic fecerunt filii Israel universum [32] opus.

43. Videns verò Moseh universum opus, quod prorsus fecissent illud quemadmodum præceperat Jehovah, benedixit illis.

mne opus tabernaculi & tecti testimonii: feceruntque filii Israel cuncta quæ præceperat Dominus Moysi.

33. Et obtulerunt tabernaculum & tectum & universam suppellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas ac bases,

34. Opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de hyacinthinis pellibus, velum,

35. Arcam, vectes, propitiatorium,

36. Mensam cum vasis suis & propositionis panibus:

37. Candelabrum, lucernas, & utensilia earū cum oleo:

38. Altare aureum, & unguentum, & thymiama ex aromatibus, & tentorium in introitu tabernaculi:

39. Altare æneum, retiaculum, vectes, & vasa ejus omnia: labrum cum basi sua: tentoria atrii, & columnas cum basibus suis:

40. Tentorium in introitu atrii, funiculosque illius & paxillos. Nihil ex vasis defuit, quæ in ministerium tabernaculi, & in tectum fœderis jussa sunt fieri.

41. Vestes quoque quibus sacerdotes utuntur in sanctuario, Aaron scilicet & filii ejus,

42. Obtulerunt filii Israel, sicut præceperat Dominus.

43. Quæ postquam Moyses cuncta vidit completa, benedixit eis.

γον τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου· καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ κατὰ πάντα ὅσα συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

33. Καὶ ἤνεγκαν τὴν σκηνὴν πρὸς Μωυσῆν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ σὺν δακτυλίους αὐτῆς, καὶ σὺν στύλους αὐτῆς, καὶ σὺν μοχλοὺς αὐτῆς, καὶ σὺν πασσάλους αὐτῆς, καὶ τὰς βάσεις αὐτῆς·

34. Καὶ τὰς διφθέρας δέρματα κριῶν ἠρυθροδανωμένα καὶ τὰ καλύμματα δέρματα ὑακίνθινα, καὶ τὸ καταπέτασμα·

35. Καὶ τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου, καὶ σὺν διωστῆρας αὐτῆς, καὶ τὸ ἱλαστήριον.

36. Καὶ τὴν τράπεζαν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ σὺν ἄρτους τῆς προθέσεως·

37. Καὶ τὴν λυχνίαν τὴν καθαράν, καὶ σὺν λύχνους αὐτῆς λύχνους τῆς καύσεως, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὸ ἔλαιον τοῦ φωτός.

38. Καὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως, καὶ τὸ ἐπίσπαστρον τῆς θύρας τῆς σκηνῆς.

39. Καὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χαλκοῦν, καὶ τὴν ἐσχάραν αὐτοῦ τὴν χαλκῆν, καὶ σὺν ἀναφορεῖς αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ τὸν λουτῆρα, καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ.

40. Καὶ τὰ ἱστία τῆς αὐλῆς, καὶ σὺν στύλους, καὶ τὰς βάσεις αὐτῆς, καὶ τὸ ἐπίσπαστρον τῆς πύλης τῆς αὐλῆς, καὶ τὰ σχοινία αὐτῆς, καὶ σὺν πασσάλους αὐτῆς, καὶ πάντα τὰ ἐργαλεῖα τὰ εἰς τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

41. Καὶ τὰς στολὰς τὰς λειτουργικὰς εἰς τὸ λειτουργεῖν ἐν αὐταῖς ἐν τῷ ἁγίῳ, στολὰς τοῦ ἁγίου, αἵ εἰσιν Ἀαρών, καὶ τὰς στολὰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ εἰς τὴν ἱερατείαν.

42. Κατὰ πάντα ὅσα συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ, οὕτως ἐπλήρωσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πᾶσαν τὴν παρασκευήν.

43. Καὶ ἴδε Μωυσῆς πάντα τὰ ἔργα, καὶ ἦσαν πεποιηκότες αὐτὰ ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ, οὕτως ἐποίησαν αὐτὰ καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Μωυσῆς.

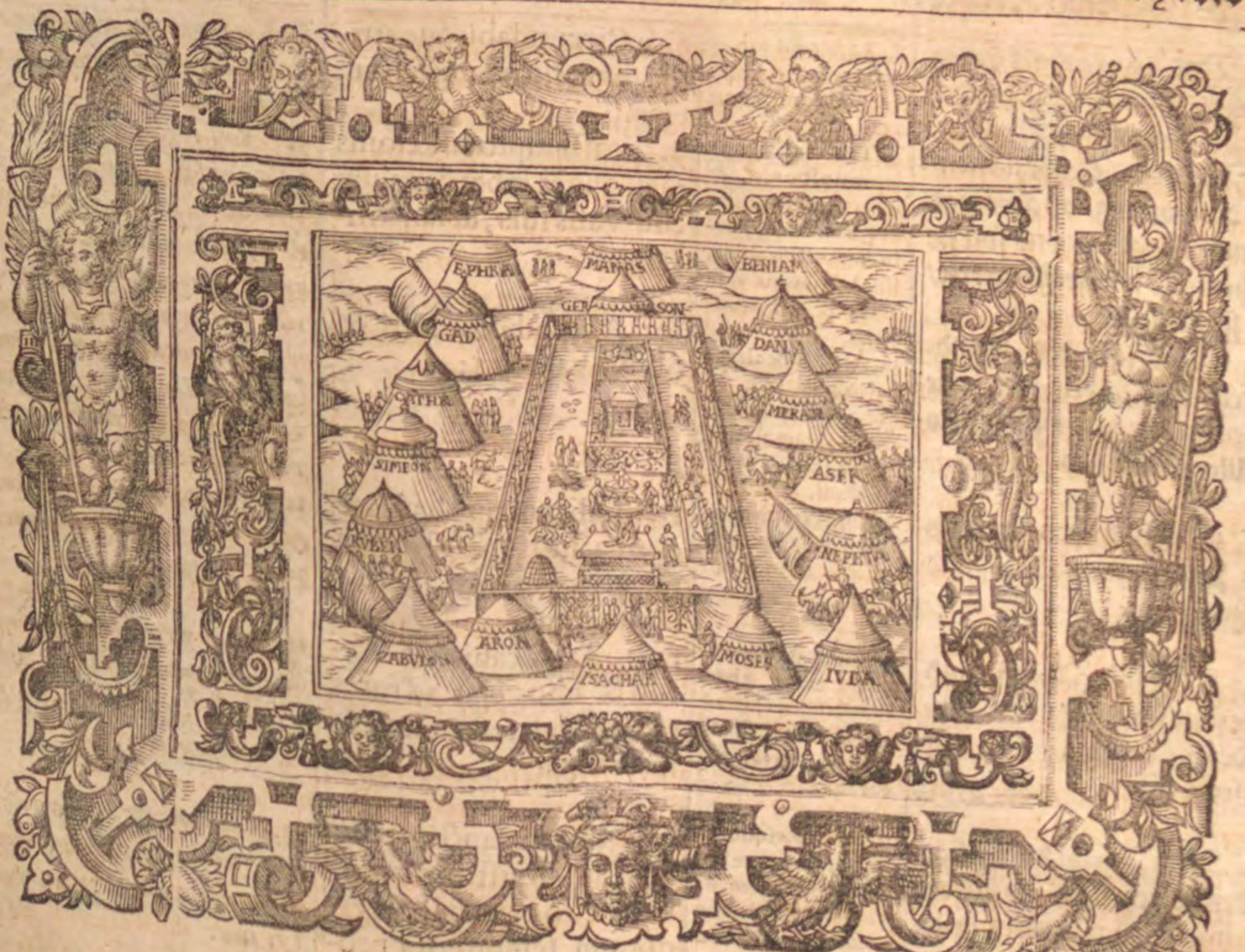

Κεφαλ. μ΄.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου νεομηνίᾳ, στήσεις τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου.

3. Καὶ θήσεις ἐκεῖ τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου, καὶ σκεπάσεις τὴν κιβωτὸν τῷ καταπετάσματι.

4. Καὶ εἰσοίσεις τὴν τράπεζαν, καὶ προθήσεις τὴν πρόθεσιν αὐτῆς· καὶ εἰσοίσεις τὴν λυχνίαν, καὶ ἐπιθήσεις τοὺς λύχνους αὐτῆς.

5. Καὶ θήσεις τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν εἰς τὸ θυμιᾶσαι ἐναντίον τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου.

6. Καὶ ἐπιθήσεις κάλυμμα τοῦ καταπετάσματος ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς, καὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν καρπωμάτων θήσεις παρὰ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

7. Καὶ θήσεις τὸν λουτῆρα ἀναμέσον τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ ἀναμέσον τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ θήσεις ἐν αὐτῷ ὕδωρ.

Καὶ

CAP. XL.

Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Mense primo, prima die mensis, eriges tabernaculum testimonii,

3. Et pones in eo arcam, demittesq; ante illam velum:

4. Et illata mensa pones super eam quæ rite præcepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis,

5. Et altare aureum in quo adoletur incensum, coram arca testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi testimonii pones:

6. Et ante illud, altare holocausti:

7. Labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua.

Cir-

CAP. XL.

Loquutus est autem Jehovah ad Moseh dicendo.

2. Die *quadam* mensis primi, *nempe* [1] prima ejusdem, curabis erigendum tabernaculum, tabernaculum ecclesiæ.

3. Et pones ibi arcã testimonii, [2] quam teges velo ipso:

4. Introducesq; mensam illam, & ordinabis ordinationem ejus, introduces insuper candelabrum, & [3] accendes lucernas ejus.

5. Pones præterea altare aureum ad suffimentum, è regione arcæ testimonii: & pones aulæum ostii tabernaculi.

6. Dein pones altare holocausti coram ostio tabernaculi, tabernaculi ecclesiæ.

7. Postea pones concham inter tabernaculum ecclesiæ & [4] altare, in qua pones aquam.

Po-

Das XL. Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

2. Du solt die wonung der hütten des stiffts auffrichten / am ersten tage / des ersten monden.

3. Vnd solt darein setzen die laden des zeugnis / vnd für die laden den fürhang hengen.

4. Vnd solt den tisch darbringen / vnd jn zubereiten / vnd den leuchter darstellen / vnd die lampen drauff setzen.

5. Vnd solt den gülden reuchaltar setzen für die lade des zeugnis / vnd das tuch in der thür der wonung auffhengen.

6. Den brandopffersaltar aber / soltu setzen heraus für die thür der wonung der hütten des stiffts.

7. Vnd das handfaß zwischen der hütten des stiffts vnd dem altar / vnd wasser drein thun.

Vnd

Cap. 40.

1. *in una (Ex. 12. n. 21) mensis, eriges habitaculum, tab. e. sic v. 5.*

2. *& teges super arcam velum.*

3. *ascendere facies l. e. & dabis altare auri pro suffitu ad facies a. t.*

4. *& inter a. & pones ibi aq.*

Das II. Buch Mose.

8. Vnd den vorhoff stellen vmbher/vnd das tuch in der thür des vorhoffs auffhengen.
9. Vnd solt die salbe nemen/ vnd die wonung/ vñ alles was drinnen ist/salben/ vnd solt sie weihen mit alle jrem gerete/ das sie heilig sey.
10. Vnd solt den brandopffers altar salben mit alle seinem gerete/vnd weihen/das er Allerheiligst sey.

11. Solt auch das handfas vnd seinen fus salben vnd weihen.

12. Vnd solt Aaron vnd seine söne für die thür der hütten des stiffts füren / vnd mit wasser waschen.

13. Vnd Aaron die heilige kleider anziehen / vnd salben vnd weihen/ das er mein priester sey.
14. Vnd seine söne auch erzu füren/ vnd jnen die engen röcke anziehen.

15. Vnd sie salben / wie du jren vater gesalbet hast/das sie meine priester seien. Vnd diese salbung sollen sie haben zum ewigen priesterthumb bey jren nachkomen.

16. Vnd Mose thet alles/ wie jm der HERR geboten hatte.

17. Also ward die wonung auffgerichtet im andern jar/ am ersten tage des ersten monds.

18. Vnd da Mose sie auffrichtet/setzet er die füsse vnd die bretter vnd riegel / vnd richtet die seulen auff.

19. Vnd breitet die hütten aus zur wonung/vnd leget die decken der hütten oben drauff/ wie der HERR jm geboten hatte.

20. Vnd nam das zeugnis/ vnd legts in die laden / vnd thet die stangen an die laden/ vnd thet den gnadenstuel oben auff die lade.

Vnd

Marginal notes: 5. & dabis a. p. a. — 6. sanctitas. — 7. sanctitas sanctitatum — 8. sanctitatis. 9. & sacerdotio fungetur mihi. — 10. & erit ad essendum eis unctionem suam in s. seculi. in g. s. — 11. in m. p. in a. s. in una (m. 1.) mensis. — 12. & dedit b. e. & posuit t. e. & dedit V. e. — 191. 13. tabernaculum super habitaculum, & p. o. tabernaculi &c. — 14. posuit pr.

EXODUS.

8. Postremó pones atrium *in* circuitu, 5 & aulæum portæ atrii.
9. Tunc accipies oleum unctionis, & unges tabernaculũ, atq; omnia quæ *sunt* in eo, sanctificabisq; illud & omnia vasa ejus, & erit 6 sanctum.
10. Unges & altare holocausti atq; omnia vasa ejus: sanctificabisque altare, & erit altare 7 sacro sanctum.
11. Unges etjam concham & basim ejus, sanctificabisq; illam.
12. Tunc appropinquare facies Aharon & filios ejus ad ostium tabernaculi ecclesiæ, lavabisq; eos aqua.
13. Et *postea* induere facies Aharon vestes 8 sanctas, ungesq; eum, & sanctificabis eum, 9 ut sacerdotio fungatur mihi.
14. Filios quoq; ejus appropinquare facies, & indues eos tunicis.
15. Ungesq; illos quemadmodum unxisti patrem eorum, & sacerdotio fungentur mihi: 10 eritq; unctio eorum ut sit eis in sacerdotium perpetuum per generationes suas.
16. Fecit ergo Moseh: juxta omnia quæ illi præceperat Jehovah, sic fecit.
17. Et factum est 11 mense primo, anno secundo, prima mensis, erectum fuit tabernaculum.
18. Erexit igitur Moseh tabernaculum, 12 posuitq; bases ejus, & tabulas ejus, & vectes ejus: atq; erexit columnas ejus.
19. Extendit præterea 13 tentorium super tabernaculum, & posuit † operimentum tentorii super illud supernè, quemadmodũ præceperat, Jehovah Moseh.
20. Tulitq; & posuit testimonium in arca ipsa, posuit quoque vectes super arcam, & 14 propitiatorium super arcam supernè.

In-

8. Circundabisque atrium tentoriis, & ingressum ejus.
9. Et assumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum vasis suis, ut sanctificentur.

10. Altare holocausti & omnia vasa ejus:

11. Labrum cum basi sua: omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint sancta sanctorum.
12. Applicabisque Aaron & filios ejus ad fores tabernaculi testimonii, & lotos aqua

13. Indues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, & unctio eorum in sacerdotium sempiternũ proficiat.

16. Fecitque Moyses omnia quæ præceperat Dominus.

17. Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis collocatum est tabernaculum.

18. *Erexitque Moyses illud, & posuit tabulas ac bases & vectes, statuitque columnas.

19. Et expandit tectum super tabernaculum, imposito desuper operimẽto, sicut Dominus imperaverat.

20. Posuit & testimonium in arca, subditis infra vectibus, & oraculum desuper.

Cum-

ΕΞΟΔΟΣ.

8. Καὶ θήσεις τὴν αὐλὴν κύκλῳ, καὶ θήσεις τὸ καταπέτασμα τῆς πύλης τῆς αὐλῆς.
9. Καὶ λήψῃ τὸ ἔλαιον τοῦ χρίσματος, καὶ χρίσεις τὴν σκηνήν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ ἁγιάσεις αὐτὴν καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ ἔσται ἁγία.
10. Καὶ χρίσεις τὸ θυσιαστήριον τῶν καρπωμάτων, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ χρίσεις τὸν λουτῆρα, καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ, καὶ ἁγιάσεις αὐτόν.
11. Καὶ ἁγιάσεις τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἔσται τὸ θυσιαστήριον ἅγιον τῶν ἁγίων.

12. Καὶ προσάξεις Ααρὼν καὶ τοὺς υἱούς αὐτοῦ ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ λούσεις αὐτοὺς ὕδατι.

13. Καὶ ἐνδύσεις Ααρὼν τὰς στολὰς τὰς ἁγίας, καὶ χρίσεις αὐτόν, καὶ ἁγιάσεις αὐτόν, καὶ ἱερατεύσει μοι.

14. Καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ προσάξεις, καὶ ἐνδύσεις αὐτοὺς χιτῶνας.
15. Καὶ ἀλείψεις αὐτοὺς ὃν τρόπον ἤλειψας τὸν πατέρα αὐτῶν, καὶ ἱερατεύσουσί μοι· καὶ ἔσται, ὥστε εἶναι αὐτοῖς χρίσμα ἱερατείας εἰς τὸν αἰῶνα, εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν.

16. Καὶ ἐποίησε Μωυσῆς πάντα ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος, οὕτως ἐποίησε.

17. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ τῷ δευτέρῳ ἔτει ἐκπορευομένων αὐτῶν ἐξ Αἰγύπτου νουμηνίᾳ, ἐστάθη ἡ σκηνή.

18. Καὶ ἔστησε Μωυσῆς τὴν σκηνήν, καὶ ἐπέθηκε τὰς κεφαλίδας, καὶ διενέβαλε τοὺς μοχλούς, καὶ ἔστησεν τοὺς στύλους αὐτῆς.

19. Καὶ ἐξέτεινε τὰς αὐλαίας ἐπὶ τὴν σκηνήν, καὶ ἐπέθηκαν τὸ κάλυμμα τῆς σκηνῆς ἐπ᾽ αὐτὴν ἄνωθεν, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

20. Καὶ λαβὼν τὰ μαρτύρια ἐνέβαλεν εἰς τὴν κιβωτόν· καὶ ὑπέθηκεν τοὺς διωστῆρας ὑπὸ τὴν κιβωτόν, καὶ ἐπέθηκεν τὸ ἱλαστήριον ἐπάνω τῆς κιβωτοῦ.

Καὶ

Marginal notes: In veteri translatione deest v. 14. & 15. — *Num. 9. 1.

21. Καὶ εἰσήνεγκε τὴν κιβωτὸν εἰς τὴν σκηνὴν, καὶ ἐπέθηκε τὸ κατακάλυμμα τοῦ καταπετάσματος, καὶ ἐσκέπασε τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

22. Καὶ ἐπέθηκε τὴν τράπεζαν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἐπὶ τὸ κλίτος τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου τὸ πρὸς βορρᾶν ἔξωθεν τοῦ καταπετάσματος τῆς σκηνῆς.

23. Καὶ προσέθηκεν ἐπ' αὐτῆς τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔναντι κυρίου, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

24. Καὶ ἔθηκε τὴν λυχνίαν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου ἐναντίον τῆς τραπέζης, εἰς τὸ κλίτος τῆς σκηνῆς τὸ πρὸς νότον.

25. Καὶ ἐπέθηκεν τοὺς λύχνους αὐτῆς ἔναντι Κυρίου, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

26. Καὶ ἔθηκε τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου ἀπέναντι τοῦ καταπετάσματος.

27. Καὶ ἐθυμίασεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως, καθάπερ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

28. Καὶ ἔθηκε τὸ ἐπίσπαστρον τῆς θύρας τῆς σκηνῆς.

29. Καὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν καρπωμάτων ἔθηκε παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἀνήνεγκεν ἐν αὐτῷ ὁλοκαύτωμα καὶ θυσίαν, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

30. Καὶ ἐποίησε τὸν λουτῆρα ἀναμέσον τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἀναμέσον τοῦ θυσιαστηρίου. καὶ ἐπέθηκεν ἐν αὐτῷ ὕδωρ.

31. Ἵνα νίπτωνται ἐξ αὐτοῦ Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ τοὺς πόδας, εἰσπορευομένων αὐτῶν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου.

32. Ἢ ὅταν προσπορεύωνται πρὸς τὸ θυσιαστήριον λειτουργεῖν, ἐνίπτοντο ἐξ αὐτοῦ, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

Καὶ

21. Cumque intulisset arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum ut expleret Domini jussionem.

22. Posuit & mensam in tabernaculo testimonii ad plagam septentrionalem extra velum,

23. Ordinatis coram propositionis panibus, sicut præceperat Dominus Moysi.

24. Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonii è regione mensæ in parte australi,

25. Locatis per ordinem lucernis, juxta præceptum Domini.

26. Posuit & altare aureum sub tecto testimonii contra velum,

27. Et adolevit super eo incensum aromatum, sicut jusserat Dominus Moysi.

28. Posuit & tentorium in introitu tabernaculi testimonii,

29. Et altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum & sacrificia, ut Dominus imperaverat.

30. Labrum quoque statuit inter tabernacum testimonii & altare, implēs illud aqua.

31. Laveruntque Moyses & Aaron, ac filii ejus manus suas & pedes,

32. Cùm ingrederentur tectum fœderis, & accederent ad altare, sicut præceperat Dominus Moysi.

Ere-

21. Induxitq; arcam [15] in tabernaculum, posuitq; velum tentorii, & texit arcam testimonii, quemadmodum præceperat Jehovah ipsi Moseh.

22. Posuit & mensam in tabernaculo ecclesiæ [16] ad latus tabernaculi ad aquilonem extra velum.

23. Et ordinavit super eam ordinationem panum coram Jehovah, quemadmodum præceperat Jehovah ipsi Moseh.

24. Posuitq; candelabrum in tabernaculo Ecclesiæ [17] ex adverso mensæ in latere tabernaculi ad meridiem.

25. Et [18] accendit lucernas coram Jehovah, quemadmodum præceperat ipsi Jehovah Moseh.

26. Posuit etjam altare aureum in tabernaculo ecclesiæ coram velo:

27. Et [19] incendit super illud suffimentum aromaticum, quemadmodũ præceperat Jehovah ipsi Moseh.

28. Posuit præterea aulęum ostii tabernaculi.

29. Et altare holocausti posuit *ad* ostium [20] tabernaculi, tabernaculi ecclesiæ: & obtulit super illo holocaustum & Minham, quemadmodũ præceperat Jehovah ipsi Moseh.

30. Et posuit concham inter tabernaculum ecclesię & [21] altare, in qua posuit aquam ad lavandum.

31. Et lavabant ex ea Moseh, Aharon, & filii ejus manus suas & pedes suos.

32. [22] Quando ingrediebantur tabernaculum ecclesiæ, & quando accedebant ad altare, lavabant se, sicut præceperat Jehovah ipsi Moseh.

Po-

21. Vnd bracht die lade in die wonung / vnd hieng den fürhang für die lade des zeugnis/ wie jm der HERR geboten hatte.

22. Vnd setzet den tisch in die hütte des stiffts / in den winckel der wonung gegen mitternacht / haussen für dem fürhang.

23. Vnd bereitet brot drauff für dem HERRN / Wie jm der HERR geboten hatte.

24. Vnd setzet den leuchter auch hinein gegen dem tisch vber / in den winckel der wonung gegen mittag.

25. Vnd thet lampen drauff für den HERRN / Wie jm der HERR geboten hatte.

26. Vnd setzet den gülden altar hinein / für den fürhang.

27. Vnd reucherte drauff mit gutem reuchwerck / Wie jm der HERR geboten hatte.

28. Vnd hieng das tuch in die thür der wonung.

29. Aber den brandopffers altar setzet er für die thür der wonung der hütten des stiffts / vnd opfferte drauff brandopffer vnd speißopffer / Wie jm der HERR geboten hatte.

30. Vnd das handfaß setzet er zwischen der hütten des stiffts vnd dem altar / vnd thet wasser drein zu waschen.

31. Vnd Mose / Aaron vnd seine söne wuschen jre hende vnd füsse draus.

32. Denn sie müssen sich waschen / wenn sie in die hütten des stiffts gehen / oder hinzu treten zum altar / Wie jm der HERR geboten hatte.

a Vnd

15. in habitaculum, & p. & tegumenti, & t. super a. t.

16. super femur habitaculi. sic infra.

17. contra mensam.

18. ascendere fecit.

19. suffire fecit s. ks. aromatum.

20. habitaculi (sic infra) t. e. & ascendere fecit s. h.

21. & inter a. & posuit ibi a. a. ad l. & lavabũt ex e. M. & A.

22. ingrediendo eos ad t. e. & in appropinquando eos ad a. lavabũt se. fut. pro imperf. Ex. 36. n. 31.

192.

23. *& in ascendendo nubē*

24. *& si (sic infra sæpius) non elevabitur n. & non proficiscentur (n 22) usq; ad diem elevari eā.*
25. *habitaculi die, & ignis erit (.i erat. n. 24.)*

33. Vnd er richtet den vorhoff auff / vmb die wonung vnd vmb den altar her / vnd hieng den fürhang in das thor des vorhoffs/ Also volendet Mose das gantze werck.

34. Da bedeckt eine wolcke die hütte des stiffts / vnd die herrligkeit des HERRN fület die wonung.

35. Vnd Mose kund nicht in die hütten des stiffts gehen/ weil die wolcken drauff bleib/ vnd die herrligkeit des HERRN die wonung fület.
36. Vnd wenn die wolcke sich auffhub von der wonung/ so zogen die kinder Israel / so offt sie reiseten.
37. Wenn sich aber die wolcke nicht auffhub/ so zogen sie nicht/ biß an den tag / das sie sich auffhub.
38. Denn die wolcke des HERRN war des tages auff der wonung / vnd des nachts war sie fewrig / für den augen des gantzen haus Israel / so lange sie reiseten.

33. Postemo erexit atrium, *in* circuitu tabernaculi & altaris, posuitq; aulæum portæ atrii, itaque absolvit Moseh opus suum.

34. † Et operuit nubes tabernaculum ecclesiæ, gloriaq; Jehovæ replevit tabernaculum.

33. Neq; poterat Moseh ingredi tabernaculum ecclesiæ, quia habitabat super illud nubes, & gloria Jehovæ replebat tabernaculum.
36. [23] Quumq; recedebat nubes à tabernaculo, proficiscebantur filii Israel in cunctis profectionibus suis.

37. [24] Quod si nō recedebat nubes, *tum* non proficiscebantur usq; ad diem, qua recedebat.
38. Quia nubes Jehovæ *erat* super [25] tabernaculū interdiu, ignis verò erat noctu in eo, in oculis totius domus Israel in cunctis profectionibus eorum

33 Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu ejus tentorio. Postquam omnia perfecta sunt,

34. * Operuit nubes tabernaculum testimonii, & gloria Domini implevit illud.

35. Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & majestate Domini coruscante: quia cuncta nubes operuerat.
36. Si quando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur filii Israel per turmas suas:

37. Si pendebat desuper, manebant in eodem loco.

38. Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israel per cunctas mansiones suas.

33. Καὶ ἔστησε τὴν αὐλὴν κύκλῳ τῆς σκηνῆς καὶ τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἔθηκε τὸ ἐπίσπαστρον τῆς θύρας τῆς αὐλῆς· καὶ συνετέλεσε Μωυσῆς πάντα τὰ ἔργα·

34. Καὶ ἐκάλυψε ἡ νεφέλη τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ δόξης Κυρίου ἐπλήσθη ἡ σκηνή.

35. Καὶ οὐκ ἠδυνήθη Μωυσῆς εἰσελθεῖν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ὅτι ἐπεσκίασεν ἐπ' αὐτὴν ἡ νεφέλη, καὶ δόξης Κυρίου ἐπλήσθη ἡ σκηνή.

36. Ηνίκα δ' ἂν ἀνέβη ἡ νεφέλη ἀπὸ τῆς σκηνῆς, ἀνεζεύγνυσαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ σὺν τῇ ἀπαρτίᾳ αὐτῶν·

37. Εἰ δὲ μὴ ἀνέβη ἡ νεφέλη, οὐκ ἀνεζεύγνυσαν ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνέβη ἡ νεφέλη·
38. Νεφέλη γὰρ ἦν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἡμέρας, καὶ πῦρ ἦν ἐπ' αὐτῆς νυκτὸς ἐναντίον παντὸς Ισραὴλ ἐν πάσαις ταῖς ἀναζυγαῖς αὐτῶν.

Nubes tabernaculi.

* Num. 9. v. 15. 3. Reg. 8. v. 10.

ΛΕΥΙΤΙΚΟΝ.

Μεθερμήνευσις τῶν ό.

Κεφαλ. ά.

ΚΑὶ ἀνεκάλεσε Μωυσῆν, καὶ ἐλάλησε Κύριος αὐτῷ ἐκ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, λέγων·

2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἄνθρωπος ἐὰν προσάγῃ ἐξ ὑμῶν δῶρα τῷ Κυρίῳ ἀπὸ τῶν κτηνῶν, καὶ ἀπὸ τῶν βοῶν, καὶ ἀπὸ τῶν προβάτων προσοίσετε δῶρα ὑμῶν.

*Exo. 29. v. 10.

3. Ἐὰν ὁλοκαύτωμα τὸ δῶρον αὐτοῦ, ἐκ τῶν βοῶν ἄρσεν ἄμωμον προσάξει αὐτὸ πρὸς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, προσοίσει αὐτὸ δεκτὸν ἐναντι Κυρίου.

4. Καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ καρπώματος δεκτὸν αὐτῷ, ἐξιλάσασθαι περὶ αὐτοῦ.

5. Καὶ σφάξουσι τὸν μόσχον ἔναντι Κυρίου· καὶ προσοίσουσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα· καὶ προσχεοῦσι τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ τὸ ἐπὶ τῶν θυρῶν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

6. Καὶ ἐκδείραντες τὸ ὁλοκαύτωμα, μελιοῦσι αὐτὸ κατὰ μέλη.

7. Καὶ ἐπιθήσουσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς πῦρ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· καὶ στοιβάσουσι ξύλα ἐπὶ τὸ πῦρ.

8. Καὶ ἐπιθήσουσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς τὰ διχοτομήματα, καὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ στέαρ ἐπὶ τὰ ξύλα, τὰ ἐπὶ τοῦ πυρός, τὰ ὄντα ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου·

Τὰ

LEVITICUS.

Verſio Vetus, Verſio Nova.

CAPUT PRIMUM.

Verſio Vetus

VOcavit autem Moyſen, & locutus eſt ei Dominus de tabernaculo teſtimonii, dicens,

2. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, Homo qui obtulerit ex vobis hoſtiam Domino: de pecoribus, id eſt, de bobus & ovibus offerens victimas,

3. *Si holocauſtum fuerit ejus oblatio, ac de armento, maſculum immaculatum offeret ad oſtium tabernaculi teſtimonii, ad placandum ſibi Dominum:

4. Ponetq; manus ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficiens.

5. Immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filii Aaron ſacerdotis ſanguinem ejus, fundentes per altaris circuitum, quod eſt ante oſtium tabernaculi:

6. Detractaq; pelle hoſtiæ, artus in fruſta concident,

7. Et ſubjicient in altari ignem, ſtrue lignorum ante compoſita:

8. Et membra quæ ſunt cæſa, deſuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent jecori,

Inte-

Verſio Nova

VOcavit 1 autē Moſeh, & locutus eſt Jehovah cum eo e tabernaculo Eccleſiæ, dicendo.

2. Loquere ad filios Iſrael, & 2 dic ad eos, Homo cum offeret ex vobis oblationem Jehovæ: de animalibus de bobus & de pecudibus offeretis oblationem veſtram.

3. Si 3 holocauſtum *fuerit* oblatio ejus, de bobus, maſculum immaculatum offeret eum ad oſtium tabernaculi Eccleſiæ offeret eum, 4 ſponte ſua in conſpectu Jehovæ.

4. Et admovebit manum ſuam ſuper caput holocauſti, & acceptabilis erit illi ad expiandum ipſum.

5. Tunc mactabit 5 juvencum in conſpectu Jehovæ: offerentq; filii Aharon ſacerdotes ſanguinem, ac ſpargent 6 illum ſuper altare *in* circuitu quod *erit ad* oſtium tabernaculi Eccleſiæ.

6. Et 7 excoriabit holocauſtum, concidetq; in fruſta ſua.

7. 8 Ponentq; filii Aharon ſacerdotes ignem ſuper altare: & diſponent ligna ſuper ignem.

8. Poſthæc diſponent filii Aharon ſacerdotes fruſta illa, caput & adipem ſuper ligna, 9 ſuperpoſita igni, qui *eſt* ſuper altare.

Et

Das dritte Buch

Moſe Luth.

Das I. Cap.

VNd der HERR rieff Moſe / vnd redet mit jm von der hütten des ſtiffts / vnd ſprach /

2. Rede mit den kindern Iſrael / vnd ſprich zu jnen / Welcher vnter euch dem HERRN ein opffer thun wil / der thue es von dem vieh / von rindern vnd ſchafen.

3. Wil er ein brandopffer thun von rindern / ſo opffer er ein menlin das on wandel ſey / für der thür der hütten des ſtiffts / das es dem HERRN angeneme ſey von jm.

4. Vnd lege ſeine hand auff des brandopffers heupt / ſo wird es angeneme ſein / vnd jn verſünen.

5. Vnd ſol das junge rind ſchlachten für dem HERRN / vnd die prieſter / Aarons ſöne / ſollen das blut erzu bringen / vnd auff den altar vmbher ſprengen / der für der thür der hütten des ſtiffts iſt.

6. Vnd man ſol dem brandopffer die haut abzihen / vnd es ſol in ſtück zuhawen werden.

7. Vnd die ſöne Aarons des prieſters ſollen ein fewer auff dem altar machen / vnd holtz oben drauff legen

8. Vnd ſollen die ſtück / nemlich / den kopff vnd das fett auff das holtz legen / das auff dem fewer auff dem altar ligt.

Das

Caput i.

1. & clamavit ad M. & l. e. ℨ. ad e. 193.
2. dices: homo (.i. quiſpiam, vel privatus aliquis) quando appropinquare faciet korban (i. appropinquationem. ſic infra ſæpius) ℨeh: e jumento ex armento & ex grege.
3. aſcenſio ſic infra) o. e. ex armēto, m. integrum (.i. ſine vitio. ſic inf.) o. e.
4. ad voluntatem ſuam, ad faciem ℨeh (ſic infra) & ſulciet.
5. filium bovis (i. vitulum Gen. 18) ad faciem ℨeh.
6. illum ſanguinem ſ. a. circum.
7. exſpoliabit.
8. & dabunt ſic infra.
9. quaſi ſuper ignē ſ. erant.

10. *intestinum e. sic v. 13. & deinceps.* 11. *ignitio vel, ustiõ. sc. sacrificium. sic v. 13. & deinceps.* 12 *grege.*

9. Das eingeweide aber vnd die schenckel sol man mit wasser waschen/ vnd der priester sol das alles anzünden auff dem altar zum brandopffer. Das ist ein fewr zum süssen geruch dem HERRN.

10. Wil er aber von schafen oder ziegen ein brandopffer thun/ so opffer er ein menlin/ das on wandel sey.

11. Vnd sol es schlachten zur seiten des altars gegen mitternacht für dẽ HERRN/ vnd die priester/ Aarons söne/ sollen sein blut auff dem altar vmbher sprengen.

12. Vnd man sol es in stücke zuhawen / vnd der priester sol den kopff vnd das fett auff das holtz vnd fewr / das auff dem altar ist/ legen.

13. Aber das eingeweide vnd die schenckel sol man mit wasser waschen/ vnd der priester sol es alles opffern / vnd anzünden auff dem altar zum brandopffer. Das ist ein fewr zum süssen geruch dem HERRN.

14. Wil er aber von vogeln dem HERRN ein brandopffer thun/ so thue ers von dorteltauben oder von jungentauben.

15. Vnd der priester sols zum altar bringen/ vnd jm den kopff abkneipen / das es auff dem altar angezündet werde/ vnd sein blut ausbluten lassen an der wand des altars.

16. Vnd seinen kropff mit seinen feddern sol man neben dem altar gegen dem morgen auff den aschenhauffen werffen.

17. Vnd sol seine flügel spalten / aber nicht abbrechen/ Vnd also sols der priester auff dem altar anzünden auff dem holtz auffm fewr zum brandopffer. Das ist ein fewr zum süssen geruch dem HERRN.

9. Et [10] intestina ejus & crura ejus lavabit aqua: & adolebit sacerdos omnia *super* altare: holocaustum *est*, [11] oblatio ignita odoris quietis Jehovæ.

10. Quod si de [12] pecoribus *fuerit* oblatio ejus, de ovibus, vel de capris in holocaustum, masculum immaculatum offeret eum.

11. Mactabitq; illum ad latus altaris ad aquilonem in conspectu Jehovæ: spargentq; filii Aharon sacerdotes sanguinẽ ejus super altare *in* circuitu.

12. Et concidet eum in frusta sua, & caput ejus & adipem ejus: [13] ordinabitq; ea sacerdos super ligna superposita igni qui *est* super altare.

13. Et intestina & crura lavabit aqua, offeretq; sacerdos omnia, adolebitq; super altare. holocaustum [14] est, oblatio ignita odoris quietis Jehovæ.

14. Si autem de avibus *fuerit* holocaustum, oblatio ipsius Jehovæ, tunc offeret de turturibus aut [15] de columbis oblationem suam.

15. Et offeret illam sacerdos [16] super altare, & ungue secabit caput ipsius, & adolebit super altare, exprimeturq; sanguis ejus super parietem altaris.

16. Et removebit vesiculam ejus cum pluma ipsius, projicietq; illam prope altare ad orientem, ad locum cineris.

17. Et findet illam [17] cum alis suis, neq; dividet, adolebitq; eam sacerdos *super* altare, super ligna quæ fuerunt super ignem: holocaustum est oblatio ignita odoris quietis Jehovæ.

13. *& o. sac. eas. l. quæ super ignẽ v. 9.* 174. 14 *ipsum. sic v. 17.* 15. *de filiis columbæ.* 16. *ad altare, & abrumpet. sc. digito a corpore.* 17. *in a. s. non d.*

9. Intestinis & pedibus lotis aqua: adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum & suavem odorem Domino.

10. Quòd si de pecoribus oblatio est, de ovibus sive de capris holocaustum: agnum anniculum & absque macula offeret:

11. Immolabitque ad latus altaris quod respicit aquilonem, coram Domino: sanguinem verò illius fundent super altare filii Aaron per circuitum:

12. Dividentque membra, caput, & omnia quæ adhærent jecori: & imponent super ligna, quibus subjiciendus est ignis:

13. Intestina verò & pedes lavabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum & odorem suavissimum Domino.

14. Si autem de avibus, holocausti oblatio fuerit Domino; de turturibus & pullis columbæ

15. Offeret eam sacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris:

16. Vesiculam verò gutturis & plumas projiciet prope altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent.

17. Confringetque ascellas ejus, & non secabit, neque ferro dividet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustũ est & oblatio suavissimi odoris Domino.

9. Τὰ δὲ ἐν τῇ κοιλίᾳ καὶ τοὺς πόδας πλυνοῦσιν ὕδατι· καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς τὰ πάντα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· κάρπωμά ἐστι θυσία ὀσμὴ εὐωδίας Κυρίῳ.

10. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τῶν προβάτων τὸ δῶρον αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ· ἀπό τε τῶν ἀρνῶν, καὶ τῶν ἐρίφων εἰς ὁλοκαύτωμα, ἄρσεν ἄμωμον προσάξει αὐτό· καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

11. Καὶ σφάξουσιν αὐτὸ ἐκ πλαγίων τοῦ θυσιαστηρίου, πρὸς βοῤῥᾶν ἐναντίον Κυρίου· καὶ προσχεοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ.

12. Καὶ διελοῦσιν αὐτὸ κατὰ μέλη, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ στέαρ αὐτοῦ· καὶ ἐπιστοιβάσουσιν οἱ ἱερεῖς αὐτὰ ἐπὶ τὰ ξύλα, τὰ ἐπὶ τοῦ πυρός, τὰ ὄντα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

13. Καὶ τὰ ἐν κοιλίᾳ, καὶ τοὺς πόδας πλυνοῦσιν ὕδατι· καὶ προσοίσει ὁ ἱερεὺς τὰ πάντα, καὶ ἐπιθήσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κάρπωμά ἐστι θυσίας ὀσμὴ εὐωδίας τῷ Κυρίῳ.

14. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τῶν πετεινῶν ὁλοκάρπωμα προσφέρῃ δῶρον αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ, καὶ προσοίσει ἀπὸ τῶν τρυγόνων, ἢ ἀπὸ τῶν περιστερῶν τὸ δῶρον αὐτοῦ.

15. Καὶ προσοίσει αὐτὸ ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀποκνίσει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ στραγγιεῖ τὸ αἷμα πρὸς τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου.

16. Καὶ ἀφελεῖ τὸν πρόλοβον σὺν τοῖς πτεροῖς, καὶ ἐκβαλεῖ αὐτὸ παρὰ τὸ θυσιαστήριον κατ' ἀνατολὰς εἰς τὸν τόπον τῆς σποδοῦ.

17. Καὶ ἐκκλάσει αὐτὸ ἐκ τῶν πτερύγων, καὶ οὐ διελεῖ· καὶ ἐπιθήσει αὐτὸ ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐπὶ τὰ ξύλα τὰ ἐπὶ τοῦ πυρός· κάρπωμά ἐστι θυσίας ὀσμὴ εὐωδίας τῷ Κυρίῳ.

Vescorū sacrificiorum mos.

Κεφαλ. β΄.

Ἐὰν δὲ ψυχὴ προσφέρῃ δῶρον θυσίαν τῷ Κυρίῳ, σεμίδαλις ἔσται τὸ δῶρον αὐτοῦ, καὶ ἐπιχεεῖ ἐπ᾽ αὐτὴν ἔλαιον, καὶ ἐπιθήσει ἐπ᾽ αὐτὸ λίβανον, θυσία ἐστίν.

2. Καὶ οἴσει αὐτὴν πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἀαρὼν τοὺς ἱερεῖς· καὶ δραξάμενος ἀπ᾽ αὐτῆς, πλήρη τὴν δράκα ἀπὸ τῆς σεμιδάλεως σὺν τῷ ἐλαίῳ, καὶ πάντα τὸν λίβανον αὐτῆς, καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς τὸ μνημόσυνον αὐτῆς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, θυσία ὀσμὴ εὐωδίας τῷ Κυρίῳ.

*Ecc. 7. v. 34. 3. Καὶ τὸ λοιπὸν τὸ ἀπὸ τῆς θυσίας Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, ἅγιον τῶν ἁγίων ἀπὸ τῶν θυσιῶν Κυρίου.

4. Ἐὰν δὲ προσφέρῃ δῶρον θυσίαν πεπεμμένην ἐν κλιβάνῳ ἐκ σεμιδάλεως, ἄρτους ἀζύμους πεφυραμένους ἐν ἐλαίῳ, καὶ λάγανα ἄζυμα κεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ.

5. Ἐὰν δὲ θυσία ἀπὸ τηγάνου τὸ δῶρόν σου, σεμίδαλις πεφυραμένη ἐν ἐλαίῳ, ἄζυμα ἔσται.

6. Καὶ διαθρύψεις αὐτὰ κλάσματα, καὶ ἐπιχεεῖς ἐπ᾽ αὐτὰ ἔλαιον, θυσία ἐστὶ Κυρίῳ.

7. Ἐὰν δὲ θυσία ἀπὸ ἐσχάρας τὸ δῶρόν σου, σεμίδαλις ἐν ἐλαίῳ ποιηθήσεται.

8. Καὶ προσοίσεις τὴν θυσίαν ἣν ἂν ποιήσῃ ἐκ τούτων τῷ Κυρίῳ, καὶ προσοίσεις πρὸς τὸν ἱερέα· καὶ προσεγγίσας πρὸς τὸ θυσιαστήριον,

9. Ἀφελεῖ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς θυσίας τὸ μνημόσυνον αὐτῆς, καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κάρπωμα ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Κυρίῳ.

10. Τὸ δὲ καταλειφθὲν ἀπὸ τῆς θυσίας, Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ· ἅγια τῶν ἁγίων ἀπὸ τῶν καρπωμάτων Κυρίου.

11. Πᾶσαν θυσίαν, ἣν ἂν προσφέρητε τῷ Κυρίῳ, οὐ ποιήσετε ζυμωτόν· πᾶσαν γὰρ ζύμην, καὶ πᾶν μέλι οὐ προσοίσετε ἀπ᾽ αὐτοῦ, καρπῶσαι τῷ Κυρίῳ δῶρον.

Ἀπαρ-

CAP. II.

Anima cùm obtulerit oblationem sacrificii Domino, simila erit ejus oblatio, fundetque super eam oleum, & ponet thus,

2. Ac deferet ad filios Aaron sacerdotis: quorum unus tollet pugillum plenum similæ & olei, ac totum thus, & ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino.

3.*Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron & filiorum ejus, sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

4. Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano: de simila, panes scilicet absque fermento, conspersos oleo, & lagana azyma oleo lita.

5. Si oblatio tua fuerit de sartagine, similæ conspersæ oleo & absque fermento,

6. Divides eam minutatim, & fundes super eam oleum.

7. Sin autem de craticula fuerit sacrificium, æquè simila oleo conspergetur:

8. Quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis.

9. Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, & adolebit super altare in odorem suavitatis Domino.

10. Quicquid autem reliquum est, erit Aaron, & filiorum ejus, sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

11. Omnis oblatio quæ offertur Domino, absq; fermento fiet, nec quicquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domini.

Pri-

CAP. II.

Anima autem cum offeret oblationem minham Jehovę, simila erit oblatio ejus: fundetq; super eam oleum ac ponet super eam thus.

2. Afferet autem eam ad filios Aharon sacerdotes, & [1]accipiet inde plenum pugillum suum de simila ejus & de oleo ipsius ultra totum thus ipsius, adolebitq; sacerdos [2]odorem ejus super altare: oblatio ignita est odoris quietis Jehovæ.

3. Et [3]quod superest de minha, ipsius Aharon *erit* & filiorum ejus, sanctum sanctorum *est*, de oblationibus ignitis Jehovæ.

4. Quum verò obtuleris oblationem Minha, coctionem clibani, *e* simila placentæ infermentatæ *erunt* [4]mistæ oleo, & lagana infermentatorum uncta oleo.

5. Si verò Minha [5]sartaginis oblatio tua, simila conspersa oleo infermentata erit.

6. [6]Concides eam *in* frusta & fundes super eam oleum: minha [7]est.

7. Quod si Minha [8]craticulæ [1] oblatio tua: simila *conspersa* oleo fiet.

8. Afferesq; minham, quæ fiet ex iis Jehovæ, & offeres illam [9]sacerdoti, qui admovebit illam altari.

9. Tolletq; sacerdos de Minha illa odorem ejus, & adolebit super altare: oblatio est ignita odoris quietis Jehovæ.

10. Et quod superfuerit de minha, ipsius Aharon erit, & filiorum ejus. Sanctum sanctorum *est* de oblationibus ignitis Jehovæ.

11. Omnis minha, quam offeretis Jehovæ, non fiet fermentata: quia [10]de nullo fermento, & de nullo melle adolebitis oblationem ignitam Jehovæ.

In

Das II. Cap.

Wenn eine seele dem HERRN ein speißopffer thun wil / So sol es von semelmehl sein / vnd sol öle drauff giessen / vnd weyrauch drauff legen.

2. Vnd also bringen zu den priestern / Aarons sönen. Da sol der priester seine hand voll nemen / von demselben semelmehl vnd öle / sampt dem gantzen weyrauch / vnd anzünden zum gedechtnis auff dem altar / Das ist ein fewr zum süssen geruch dem HERRN.

3. Das vbrige aber vom speißopffer / sol Aarons vnd seiner söne sein / das sol das Allerheiligst sein von den fewern des HERRN.

4. Wil er aber sein speißopffer thun vom gebacken im ofen / so neme er kuchen von semelmehl vngesewrt mit öle gemenget / vnd vngesewrte fladen mit öle bestrichen.

5. Ist aber dein speißopffer etwas vom gebacken in der pfannen / so sols von vngesewrtem semelmehl mit öle gemenget sein.

6. Vnd solts in stück zuteilen / vnd öle darauff giessen / so ists ein speißopffer.

7. Ist aber dein speißopffer etwas auff dem rost geröstet / So soltu es von semelmehl mit öle machen.

8. Vnd solt das speißopffer / das du von solcherley machen wilt dem HERRN / zu dem priester bringen / der sols zu dem altar bringen /

9. Vnd desselben speißopffer hebe zum gedechtnis / vnd anzünde auff dem altar / Das ist ein fewr zum süssen geruch dem HERRN.

10. Das vbrige aber sol Aarons vnd seiner söne sein / Das sol das Allerheiligst sein von dē fewern des HERRN.

11. Alle speißopffer / die ir dem HERRN opffern wolt / solt ir on sawrteig machen / Denn kein sawrteig noch honig sol drunter dē HERRN zum fewr angezündet werden.

Aber

Cap. 2.

1. *contrahet inde plenitudinem pugilli sui.*
2. *memoriale (v. 9.16) ejus s. a.*
3. *relictū Minhæ (.i. de Minha:) Aaroni (sc. erit) & filiis e. sanctitas sanctitatum, de ignitione (.i. ignito vel incenso.) Jeh. v. 10*
4. *versata (immersa) in oleo.*
5. *super sartaginem o. t. s. versata in o.*
6. *secare (.i. seca. Infin. pro imperativo. Ex. 13. n. 4.) eam.*
7. *ipsa. v. 15.*

195.

8. *frixiorū.*
9. *ad sacerdotē, & accedere faciet eam ad altare, & elevare faciet s.*
10. *omne fermenmentum & omne mel non adolebitis ex eo ignitum.*

11. *principis o.e.ʒ. & ad alt.*

12. *in sale*

13. *super*

14. *contusionem spicæ virentis .i. ex aristis grana torrefacta & tusa. sic v. 16.*

Cap. 3.

1. *retributionũ (vel, eucharistiarum .i. eucharisticum) o. e. si de bove ipse offerens sc. fuerit.*
2. *fulciet.*
3. *mactabit eam (sc. ad) ost. t. e. & spargent.*

4. *ignitũ Jeh. a. o. intestinum. & o.a.q. super intestinũ. sic v. 9.*
5. *reticulum super hepate super r. removebit eam sic v. 10.*
6. *super (.i. præter) hol. q. s. l. quæ super ignem.*

196.

12. Aber zum erstling solt jr sie dem HERRN bringen/ Aber auff keinen altar sollen sie komen zum süssen geruch.

13. Alle deine speißopffer soltu saltzen/ vnd dein speißopffer sol nimer on saltz des bunds deines Gottes sein/ Denn in alle deinem opffer soltu saltz opffern.
14. Wiltu aber ein speißopffer dem HERRN thun von den ersten früchten/ soltu die sangen am fewr gederret/ klein zustossen/ vnd also das speißopffer deiner ersten früchte opffern/
15. Vnd solt öle drauff thun/ vnd weyrauch drauff legen/ so ists ein speißopffer.
16. Vnd der priester sol von dem zustossen/ vnd vom öle mit dem gantzen weyrauch anzünden zum gedechtnis/ Das ist ein fewr dem HERRN.

Das III. Cap.

IST aber sein opffer ein danckopffer/ von rindern / es sey ein ochs oder kue/ sol ers opffern für dem HERRN/ das on wandel sey.

2. Vnd sol seine hand auff desselben heupt legen / vnd schlachten für der thür der hütten des stiffts. Vnd die priester Aarons söne / sollen das blut auff dem altar vmbher sprengen.

3. Vnd sol von dem danckopffer dem HERRN opffern/ nemlich/ alles fett am eingeweide.

4. Vnd die zwo nieren/ mit dem fett das dran ist an den lenden / vnd das netz vmb die leber / an den nieren abgerissen.

5. Vnd Aarons söne sollens anzünden auff dem altar zum

brand-

12. In oblatione [11] primitiarum offeretis ea Jehovæ, & super altare non ascendẽt in odorem quietis.

13. Et omnem oblationem Minhæ tuæ [12] sale salies, neq; cessare facies sal fœderis Dei tui à Minha tua: [13] in omni oblatione tua offeres sal.

14. Si verò obtuleris Minham primitiarum Jehovæ, spicam tostam igni, [14] triticum contusum spicæ plenæ offeres Minham primitiarum tuarum.

15. Et pones super eam oleum, pones item supra eam thus: Minha est.

16. Et adolebit sacerdos odorem ejus, de frumento ejus contuso, & de oleo ejus ultra totum thus ipsius: oblatio *est* ignita Jehovæ.

CAP. III.

QUòd si sacrificium [1] pacificorum *fuerit* oblatio ejus, si de bobus ipse offeret: sive masculum sive fœminam *offerat*, immaculatum offeret eum in conspectu Jehovæ,
2. Et [2] imponet manum suam super caput oblationis suæ, & [3] immolabit eam *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ: fundentq; filii Aharon sacerdotes sanguinẽ super altare *per* circuitum.

3. Postea offeret de sacrificio pacificorum, [4] oblationem ignitam Jehovæ, adipem operientem intestina, & omnem adipem, qui *est* super ilia.
4. Et duos renes, adipemq; qui *est* super ipsos, & qui *est* super ilia, & [5] fibram [?] cum jecore, cum renibus removebit.

5. Adolebunt autem *omne* illud filii Aharon [6] super altare u-

na

12. Primitias tantum eorum offeretis ac munera: super altare verò non imponentur in odorem suavitatis.
13. * Quicquid obtuleris sacrificii, sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal.

14. Si autem obtuleris munus primitiarum frugum tuarum Domino, de spicis adhuc virentibus torrebis igni, & confringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas Domino,
15. Fundens super ea oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini est.
16. De qua adolebit sacerdos in memoriam muneris partem farris fracti & olei, ac totum thus.

CAP. III.

QUòd si hostia pacificorum fuerit ejus oblatio, & de bobus voluerit offerre, marem sive fœminam, immaculata offeret coram Domino.
2. Ponetque manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonii. fundentque filii Aaron sacerdotis, sanguinem per altaris circuitum.

3. Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, * adipem qui operit vitalia, & quicquid pinguedinis est intrinsecus:
4. Duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum jecoris cum renunculis.

5. Adolebuntque ea super altare in holocaustũ,

lignis

12. Ἀπαρχῆς προσοίσετε αὐτὰ τῷ Κυρίῳ, ἐπὶ δὲ τὸ θυσιαστήριον οὐκ ἀναβιβασθήσεται εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Κυρίῳ.

13. Καὶ πᾶν δῶρον θυσίας ὑμῶν ἁλὶ ἁλισθήσεται· οὐ διαπαύσετε ἅλας διαθήκης Κυρίου, ἀπὸ θυσιασμάτων ὑμῶν· ἐπὶ παντὸς δώρου ὑμῶν προσοίσετε τῷ Κυρίῳ ἅλας.
14. Ἐὰν δὲ προσφέρῃς θυσίαν πρωτογεννημάτων τῷ Κυρίῳ, νέα πεφρυγμένα χίδρα ἐρικτὰ τῷ Κυρίῳ· καὶ προσοίσεις τὴν θυσίαν τῶν πρωτογεννημάτων σου.

15. Καὶ ἐπιχεεῖς ἐπ' αὐτὴν ἔλαιον, καὶ ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτὴν λίβανον, θυσία ἐστί.
16. Καὶ ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς τὸ μνημόσυνον αὐτῆς ἀπὸ τῶν χίδρων σὺν τῷ ἐλαίῳ, καὶ πάντα τὸν λίβανον αὐτῆς, κάρπωμά ἐστι Κυρίῳ.

Κεφαλ. γ'.

ΕΑν δὲ θυσία σωτηρίου τὸ δῶρον αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ, ἐὰν μὲν ἐκ τῶν βοῶν αὐτὸς προσαγάγῃ, ἐάν τε ἄρσεν, ἐάν τε θῆλυ, ἄμωμον προσάξει αὐτὸ ἐναντὶ Κυρίου.

2. Καὶ ἐπιθήσει τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δώρου, καὶ σφάξει αὐτὸ παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου· καὶ προσχεοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων κύκλῳ.

3. Καὶ προσάξουσιν ἀπὸ τῆς θυσίας σωτηρίου κάρπωμα Κυρίῳ, τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὴν κοιλίαν, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας.

4. Καὶ τοὺς δύο νεφρούς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν, τὸ ἐπὶ τῶν μηρῶν, καὶ τὸν λοβόν, τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς νεφροῖς περιελεῖ.

5. Καὶ ἀνοίσουσιν αὐτὰ οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον

ἐπὶ

Vescorũ sacrificiorum mos.

*Mar. 9 v. 49.

Exo. 29 v. 13.

ἐπὶ τὰ ὁλοκαυτώματα, ἐπὶ τὰ ξύλα, τὰ ἐπὶ τοῦ πυρὸς κάρπωμα ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Κυρίῳ.

6. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τῶν προβάτων τὸ δῶρον αὐτοῦ θυσίαν σωτηρίου τῷ Κυρίῳ, ἄρσεν ἢ θῆλυ, ἄμωμον προσοίσει αὐτό.

7. Ἐὰν ἄρνα προσαγάγῃ τὸ δῶρον αὐτοῦ, προσάξει αὐτὸ ἔναντι Κυρίου.

8. Καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δώρου αὐτοῦ, καὶ σφάξει αὐτὸ παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ προσχεοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ.

9. Καὶ προσοίσει ἀπὸ τῆς θυσίας σωτηρίου κάρπωμα τῷ Κυρίῳ τὸ στέαρ καὶ τὴν ὀσφὺν ἄμωμον σὺν ταῖς ψοίαις περιελεῖ αὐτό· καὶ τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὴν κοιλίαν, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας.

10. Καὶ ἀμφοτέρους τοὺς νεφρούς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ᾽ αὐτῶν τὸ ἐπὶ τῶν μηρίων, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς νεφροῖς περιελών,

11. Ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· ὀσμὴ εὐωδίας κάρπωμα τῷ Κυρίῳ.

12. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τῶν αἰγῶν τὸ δῶρον αὐτοῦ, καὶ προσάξει αὐτὸ ἐναντίον Κυρίου.

13. Καὶ ἐπιθήσει τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ σφάξουσιν αὐτὸ ἐναντίον Κυρίου παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου· καὶ προσχεοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ.

14. Καὶ ἀνοίσει ἀπ᾽ αὐτοῦ κάρπωμα τῷ Κυρίῳ τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὴν κοιλίαν, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας.

15. Καὶ τοὺς δύο νεφρούς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ᾽ αὐτῶν τὸ ἐπὶ τῶν μηρίων, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς νεφροῖς περιελεῖ.

16. Καὶ ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κάρπωμα ὀσμὴν

εὐωδίας

*Gen. 9. v. 4. Levi. 7. v. 23 & 26 17. v. 14. 19. v. 26. Deut. 12. v. 16 & 23 1. S. 23. Act. 15. v. 20.

---

lignis igne ſuppoſito: in oblationem ſuaviſsimi odoris Domino.

6. Si verò de ovibus fuerit ejus oblatio & pacificorum hoſtia, ſive maſculum obtulerit, ſive fœminam, immaculata erunt.

7. Si agnum obtulerit coram Domino,

8. Ponet manum ſuam ſuper caput victimæ ſuæ: quæ immolabitur in veſtibulo tabernaculi teſtimonii: fundentque filii Aaron ſanguinem ejus per circuitum altaris,

9. Et offerent de pacificorum hoſtia ſacrificium Domino: adipem & caudam totam

10. Cum renibus, & pinguedinẽ quæ operit ventrem atque univerſa vitalia, & utrunque renunculum cum adipe qui eſt juxta ilia, reticulumque jecoris cum renunculis.

11. Et adolebit ea ſacerdos ſuper altare in pabulum ignis & oblationis Domini.

12. Si capra fuerit ejus oblatio, & obtulerit eam Domino,

13. Ponet manum ſuam ſuper caput ejus, immolabitque eam in introitu tabernaculi teſtimonii. Et fundent filii Aaron ſanguinem ejus per altaris circuitum.

14. Tollentque ex ea in paſtum ignis dominici, adipem, qui operit ventrem, & qui tegit univerſa vitalia:

15 Duos renunculos cum reticulo quod eſt ſuper eos juxta ilia, & arvinam jecoris cum renunculis,

16. *Adolebitq; ea ſuper altare ſacerdos in alimo-

niam

---

na cum holocauſto, quod *erit* ſuper ligna ſuperpoſita igni: oblatio ignita *eſt* odoris quietis Jehovæ.

6. Quod ſi de 7 pecudibus *fuerit* oblatio ejus in ſacrificium pacificorum Jehovę: maſculum aut fœminam immaculatum offeret eum.

7. Si verò agnum 8 offerat oblationem ſuam, tum offeret illum in 9 conſpectu Jehovæ,

8. Imponetq; manum ſuam ſuper caput oblationis ſuæ: poſtea mactabit eum in conſpectu tabernaculi eccleſiæ: & ſpargẽt filii Aharon ſanguinem ejus ſuper altare *per* circuitum.

9. Et offeret de ſacrificio pacificorum oblationem ignitã Jehovæ, adipem ejus, caudam integram, è regione ſpinæ dorſi removebit eam: adipem quoq; operientem inteſtina, atq; omnem adipem, qui *eſt* ſuper ilia.

10. Et duos renes, & adipem, qui *eſt* ſuper illos, *&* qui *eſt* ſuper ilia, & fibram *quæ eſt* ſuper jecur cum renibus removebit.

11. Adolebitq; illud ſacerdos ſuper altare: 10 cibus oblationis ignitæ *eſt* Jehovæ.

12 Si verò capra *fuerit* oblatio ejus: tũc offeret eam in conſpectu Jehovæ.

13. 11 Ponetq; manũ ſuam ſuper caput ejus, & mactabit eam coram tabernaculo eccleſiæ, & ſpargent filii Aharon ſanguinem ejus ſuper altare *per* circuitum.

14. Poſtea offeret ex ea oblationem ſuã, oblationem ignitam Jehovę, adipem operientem inteſtina, & omnem adipem, qui *eſt* ſuper ilia.

15. Et duos renes & adipem, qui *eſt* ſuper illos, *&* qui *eſt* ſuper ilia, & fibram *quæ eſt* ſuper jecur cum renibus removebit.

16. Adolebitq; ea ſacerdos ſuper altare: cibus oblationis i-

gnitæ

---

brandopffer / auff dem holtz das auff dem fewr ligt/ Das iſt ein fewr zum ſüſſen geruch dem HERRN.

6. Wil er aber dem HERRN ein danckopffer von kleinem vieh thun / es ſey ein ſcheps oder ſchaff / ſo ſols on wandel ſein.

7. Iſts ein lemblin/ ſol ers für den HERRN bringen.

8. Vnd ſol ſeine hand auff deſſelben heupt legen / vnd ſchlachten für der hütten des ſtiffts / vnd die ſöne Aarons ſollen ſein blut auff den altar vmbher ſprengen.

9. Vnd ſol alſo von dem danckopffer dem HERRN opffern zum fewr / nemlich/ ſein fett/ den gantzen ſchwantz von dem rücken abgeriſſen/ vnd alles fett am eingeweide.

10. Die zwo nieren mit dem fett/ das dran iſt an den lenden/ vnd das netz vmb die leber/ an den nieren abgeriſſen.

11. Vnd der prieſter ſols anzünden auff dem altar/ zur ſpeiſe des fewers dem HERRN.

12. Iſt aber ſein opffer ein ziege / vnd bringts für den HERRN/

13. Sol er ſeine hand auff jr heupt legen/ vnd ſie ſchlachten für der hütten des ſtiffts/ vnd die ſöne Aarons ſollen das blut auff den altar vmbher ſprengen.

14. Vnd ſol davon opffern ein opffer dem HERRN / nemlich/ das fett am eingeweide/

15. Die zwo nieren mit dem fett das dran iſt an den lenden/ vnd das netz vber der leber/ an den nieren abgeriſſen.

16. Vnd der prieſter ſols an-

7. grege.

8. ipſe offerens ſc. fuerit.

9. ad facies .i. coram ſic infra.

10. panis ignit. onis Jeh.

11. & fulciet. De hoc & ſequentibus vide initium capitis.

197.

Cap. 4.

1. & loquutus est 7. ad M.
2. in ignorantia.
3. non fient .i. non fieri solent a piis. Ex. 37. n. 11.
4. & offeret super p. s. q. p. i. filium bovis integrum 7. in peccatum (i. hostiam pro peccato. Ex. 30. n. 10; vel, pro peccato.)
5. fulciet.
6. & tinget sacerdos.
7. cum facie vels. sic v. 17.
8. & dabit.
9. aromatum.
10. juvenci peccati .i. hostiæ pro peccato (n. 4.) levabit ex eo.
11. intestinum.
12. super renibus auf. eam q. levabitur (levari solet. n. 3.) a b. sacrificii eucharistiarum. Levi. 3. n. 1. sic v. 26. & deinceps.

zünden auff dem altar zur speise des fewers zum süssen geruch. Alles fett ist des HERRN.

17. Das sey ein ewiger sitte bey ewren nachkomen/in allen ewren wonungẽ/ das jr kein fett noch blut esset.

Das IIII. Cap.

Und der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

2. Rede mit den kindern Israel/vnd sprich / Wenn eine seele sündigen würde aus versehen/an jrgent einem Gebot des HERRN / das sie nicht thun solt.

3. Nemlich / so ein priester der gesalbet ist/ sündigen würde/das er das volck ergert/der sol für seine sünde/ die er gethan hat / einen jungen farren bringen / der on wandel sey. dem HERRN zum sündopffer.

4. Und sol den farren für der thür der hütten des stiffts bringen für dem HERRN/ vnd seine hand auff desselben heupt legen/vnd schlachten für dem HERRN.

5. Und der priester der gesalbet ist/ sol des farren bluts nemen vnd in die hütten des stiffts bringen.

6. Und sol seinen finger in das blut tuncken / vnd damit siebenmal sprengen für dem HERRN / für dem fürhang im heiligen.

7. Und sol desselben bluts thun auff die hörner des reuchaltars/der für dem HERRN in der hütten des stiffts stehet/ vnd alles blut giessen an den boden des brandopfferaltars/der für der hüttenthur des stiffts stehet.

8. Und alles fett des sündopffers sol er heben/

9. Nemlich/das fett am eingeweide/ die zwo nieren/ mit dem fett das dran ist an den lenden/vnd das netz vber der leber/ an den nieren abgerissen.

Gleich

gnitæ *est* odoris quietis. Omnis adeps Jehovæ est.

17. Statutum [1] perpetuum in generationibus vestris in cunctis habitaculis vestris, omnem adipem & omnem sanguinem non comedetis.

CAP. IIII.

Alloquutus [1] est præterea Jehovah Moseh, dicendo,

2. Loquere ad filios Israel, dicendo, Anima cum peccaverit [2] per errorem ex omnibus præceptis Jehovæ, quæ [3] non sunt facienda, feceritq; *quippiam* de uno ex illis.

3. Si sacerdos unctus peccaverit secundum delictum populi: [3] offeret sacrificiũ pro pecato suo quod peccavit, juvencum, vitulum immaculatum Jehovæ pro peccato.

4. Adducetq; juvencum illum ad ostium tabernaculi ecclesiæ, in conspectu Jehovæ, & [5] admovebit manum suam super caput juvenci, mactabitq; juvencum in conspectu Jehovæ.

5. Accipietq; sacerdos unctus de sanguine juvenci, & inferet eum in tabernaculum Ecclesiæ.

6. [6] Dein sacerdos tinget digitũ suũ in sanguine, aspergetq; de sanguine illo septem vicibus coram Jehovah, [7] ante velum sanctitatis.

7. [8] Ponetq; sacerdos de sanguine isto, super cornua altaris suffimenti [9] aromatici coram Jehovah, quod *est* in tabernaculo ecclesię: totũ autem sanguinem *reliquum* juvenci effundet ad basin altaris holocausti, quod *est ad* ostium tabernaculi ecclesiæ.

8. Totum præterea adipem [10] juvenci *oblati* pro peccato, tollet ab eo: *nempe* adipem operientem [11] intestina, & totũ adipem qui *est* super ea.

9. Duos quoq; renes & adipem qui *est* super eos, & qui *est* super ilia, & fibram *quæ est* super jecur, [12] cum renibus auferet.

Quem-

niam ignis, & suavissimi odoris. Omnis adeps, Domini erit

17. Jure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem nec adipem omnino comedetis.

CAP. IIII.

Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Loquere filiis Israel, Anima quum peccaverit per ignorantiam, & de universis mandatis Domini, quæ præcepit ut non fierent, quippiam fecerit:

3. Si sacerdos qui unctus est peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum, Domino.

4. Et adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ponetq; manum super caput ejus, & immolabit eum Domino.

5. Hauriet quoq; de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonii.

6. Cumq; intinxerit digitum in sanguinem, asperget eum septies coram Domino contra velum sanctuarii.

7. Ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonii. omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi.

8. Et adipem vituli offeret pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quã omnia quæ intrinsecus sunt:

9. Duos renunculos & reticulum quod est super eos juxta ilia, & adipem jecoris cum renunculis,

Sicut

ευωδίας τῷ Κυρίῳ. πᾶν στέαρ τῷ Κυρίῳ.

17. Νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἐν πάσῃ τῇ κατοικίᾳ ὑμῶν πᾶν στέαρ καὶ πᾶν αἷμα οὐκ ἔδεσθε.

Κεφαλ. δ΄.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων.

2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγων· ψυχὴ ἐὰν ἁμάρτῃ ἀκουσίως ἀπὸ πάντων τῶν προσταγμάτων Κυρίου, ὧν οὐ δεῖ ποιεῖν, καὶ ποιήσῃ ἕν τι ἀπ' αὐτῶν.

3. Ἐὰν μὲν ὁ ἀρχιερεὺς ὁ κεχρισμένος ἁμάρτῃ τοῦ τὸν λαὸν ἁμαρτεῖν, καὶ προσάξει περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτε, μόσχον ἐκ βοῶν ἄμωμον τῷ Κυρίῳ περὶ τῆς ἁμαρτίας.

4. Καὶ προσάξει τὸν μόσχον παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἔναντι Κυρίου, καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μόσχου ἔναντι Κυρίου, καὶ σφάξει τὸν μόσχον ἐνώπιον Κυρίου.

5. Καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς ὁ χριστὸς, ὁ τετελεσμένος τὰς χεῖρας, ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, καὶ εἰσοίσει αὐτὸ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου.

6. Καὶ βάψει ὁ ἱερεὺς τὸν δάκτυλον εἰς τὸ αἷμα, καὶ προσρανεῖ ἀπὸ τοῦ αἵματος ἑπτάκις τῷ δακτύλῳ ἔναντι Κυρίου, κατὰ τὸ καταπέτασμα τὸ ἅγιον.

7. Καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος τῆς συνθέσεως ἔναντι Κυρίου, ὅ ἐστιν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου· καὶ πᾶν τὸ αἷμα τοῦ μόσχου ἐκχεεῖ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου τῆς ὁλοκαυτώσεως, ὅ ἐστι παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

8. Καὶ πᾶν τὸ στέαρ τοῦ μόσχου, τοῦ τῆς ἁμαρτίας· καὶ περιελεῖ ἀπ' αὐτοῦ τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὰ ἐνδόσθια, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῶν ἐνδοσθίων.

9. Καὶ τοὺς δύο νεφροὺς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν, τὸ ἐπὶ τῶν μηρίων, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς νεφροῖς περιελεῖ αὐτό.

Οἱ

10. Ὃν τρόπον ἀφαιρεῖται ἀπὸ τοῦ μόσχου τοῦ θυσίας τοῦ σωτηρίου, καὶ ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς καρπώσεως.

11. Καὶ τὸ δέρμα τοῦ μόσχου, καὶ πᾶσαν τὴν σάρκα αὐτοῦ σὺν τῇ κεφαλῇ καὶ τοῖς ἀκρωτηρίοις καὶ τῇ κοιλίᾳ καὶ τῇ κόπρῳ.

12. Καὶ ἐξοίσουσιν ὅλον τὸν μόσχον ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τόπον καθαρόν, οὗ ἐκχεοῦσι τὴν σποδιάν. καὶ κατακαύσουσιν αὐτὸν ἐπὶ ξύλων ἐν πυρί, ἐπὶ τῆς ἐκχύσεως τῆς σποδιᾶς καυθήσεται.

13. Ἐὰν δὲ πᾶσα συναγωγὴ Ἰσραὴλ ἀγνοήσῃ ἀκουσίως, καὶ λάθῃ ῥῆμα ἐξ ὀφθαλμῶν τῆς συναγωγῆς, καὶ ποιήσωσι μίαν ἀπὸ πασῶν τῶν ἐντολῶν Κυρίου, ὧν οὐ δεῖ ποιεῖν, καὶ πλημμελήσωσι.

14. Καὶ γνωσθῇ αὐτοῖς ἡ ἁμαρτία, ἣν ἥμαρτον ἐν αὐτῇ, καὶ προσάξει ἡ συναγωγὴ μόσχον ἐκ βοῶν ἄμωμον περὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ προσάξει αὐτὸν παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

15. Καὶ ἐπιθήσουσιν οἱ πρεσβύτεροι τῆς συναγωγῆς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μόσχου ἔναντι Κυρίου· καὶ σφάξουσι τὸν μόσχον ἔναντι Κυρίου.

16. Καὶ εἰσοίσει ὁ ἀρχιερεὺς ὁ χριστὸς ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου.

17. Καὶ βάψει ὁ ἀρχιερεὺς τὸν δάκτυλον ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, καὶ ῥανεῖ ἑπτάκις ἔναντι Κυρίου, κατενώπιον τοῦ καταπετάσματος τοῦ ἁγίου.

18. Καὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου τῶν θυμιαμάτων τῆς συνθέσεως, ὅ ἐστιν ἐνώπιον Κυρίου, ὅ ἐστιν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου· καὶ τὸ πᾶν αἷμα ἐκχεεῖ πρὸς τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου τῶν καρπώσεων, τοῦ ὄντος πρὸς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

19. Καὶ τὸ πᾶν στέαρ αὐτοῦ περιελεῖ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀνοίσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

Καὶ

10. Sicut offertur de vitulo hostiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holocausti.

11. Pellem verò & omnes carnes cum capite & pedibus & intestinis & fimo,

12. Et reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum, ubi cineres effundi solent: incendetque ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur.

13. Quòd si omnis turba Israel ignoraverit, & per imperitiam fecerit, quod contra mandatum Domini est,

14. Et postea intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi.

15. Et ponent seniores populi manus super caput ejus coram Domino. Immolatoque vitulo in conspectu Domini,

16. Inferet sacerdos qui unctus est, de sanguine ejus in tabernaculum testimonii,

17. Tincto digito aspergens septies contra velum.

18. Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonii: reliquum autem sanguinem fundet juxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii.

19. Omnemque ejus adipem tollet, & adolebit super altare:

Sic

10. Quemadmodum tollitur à bove sacrificii pacificorũ: adolebitq; ea sacerdos super altare holocausti.

11. Pellem prӕterea juvenci, & omnem carnem ejus, 13 cum capite ejus & cruribus ejus, & intestina ejus & fimum ejus.

12. Educetq; totum juvencum 14 extra castra ad locum mundum, ad *locum* ubi effunditur cinis, & comburet eum super ligna igni: 15 in loco inquam ubi effunditur cinis, comburetur.

13. †Quod si tota synagoga Israel 16 erraverit, & latuerit res in oculis congregationis, & fecerint unum ex omnibus præceptis Jehovæ quæ non 17 sunt facienda, & deliquerint,

14. Notum autem fuerit peccatum, 18 quod peccaverunt: tunc offeret congregatio juvencum filium bovis in sacrificium pro peccato, adducentq; illum ante tabernaculum ecclesiæ.

15. 19 Ponentq; seniores synagogæ manus suas super caput juvenci coram Jehovah: tum mactabit juvencum coram Jehovah.

16. Inferetq; sacerdos ille unctus de sanguine juvenci in tabernaculum ecclesiæ.

17. Et intinget sacerdos ille digitum suum 20 in ipso sanguine, aspergetq; septem vicibus coram Jehovah ante velum.

18. De sanguine quoque illo ponet super cornua altaris, quod *est* coram Jehovah, quod *est inquam* in tabernaculo ecclesiæ: post hæc totum sanguinem *reliquũ* effundet ad basim altaris holocausti quod *est ad* ostium tabernaculi ecclesiæ.

19. Totum autem adipem ejus tollet ab eo, & adolebit super altare.

Iu-

10. Gleich wie ers hebt vom ochsen im danckopffer/ vnd sols anzünden auff dem brandopffers altar.

11. Aber das fell des farren/ mit allem fleisch sampt dem kopff/vnd schenckeln/ vnd das eingeweide/ vnd den mist/

12. Das sol er alles hinaus füren ausser dem lager/ an eine reine stete/ da man die aschen hinschüttet/ vnd sols verbrennen auff dem holtz mit fewr.

13. Wens ein gantze gemeine in Israel versehen würde/ vnd die that für jren augen verborgen were/ das sie jrgent wider ein gebot des HERRN gethan hetten/ das sie nicht thun solten/ vnd sich also verschuldeten.

14. Vnd darnach jrer sünde innen würden/ die sie gethan hetten/ Sollen sie einen jungen farren darbringen zum sündopffer/ vnd für die thür der hütten des stiffts stellen.

15. Vnd die eltesten von der gemeine sollen jre hende auff sein heupt legen für dem HERRN/ vnd den farren schlachten für dem HERRN.

16. Vnd der priester der gesalbet ist/ sol des bluts vom farren in die hütten des stiffts bringen/

17. Vnd mit seinem finger drein tuncken/ vnd siebenmal sprengen für dem HERRN/ für dem fürhang.

18. Vnd sol des bluts auff die hörner des altars thun/ der für dem HERRN stehet in der hütten des stiffts. Vnd alles ander blut an den boden des brandopffers altar giessen/ der für der thür der hütten des stiffts stehet.

19. Alles sein fett aber sol er heben/ vnd auff dem altar anzünden.

Vnd

13. super (præter) caput e. & super (præter) crura e. & intestinum e. & f. e.
14 ad extra, in castrametationẽ, ad l m. ad effusionem cineris
15. super effusione cineris comb.
16. erraverint, & absconditum sit verbum (.i. res) ab o. e.
17. fient. n. 3. 12.
18. quod peccaverunt super ipsũ (.i. super vel, in quo peccaverunt) & offerent c. j. f. b. in peccatũ. n. 10.
19. & fulcient. sic v. 24. & deinceps
20. de ipso sanguine.

198.

Sacrificia pro peccatis.

21. & faciet j. q. f. juvenco peccati (n. 10. 18) s. f. e. & expiabit super eos s.
22. & educet 3. ad extra c.
23. peccatum (n. 21) congregationis ipse. qui (i. quod si, vel, quando) pr. p.
24 fient (n. 17.) in ignorantia, & d. vel (i. & vel, si) notificatū fuerit ad ipsum p. s. quo peccavit in eo (i. in quo peccavit) & adferet. sic v. 27.
25. mactabit (i. mactare solet n. 24 sic v. 33) h. i. ẽ. peccatum (n. 23. sic v. 25. 29. 33. 34) ipse.

199.

26. super eum. sic infra.
27. una p. in ignorantia. de p. t. in faciendo ipsam unum.
28. & salciet.

20. Vnd sol mit dem farren thun/ wie er mit dem farren des sündopffers gethan hat.

21. Vnd sol also der priester sie versünen/ so wirds jnen vergeben. Vnd sol den farren ausser dem lager füren / vnd verbrennen/ wie er den vorigen farren verbrand hat/ das sol das sündopffer der gemeine sein.

22. Wenn aber ein fürst sündiget/vnd jrgent wider des HERRN/ seines Gottes gebot thut/ das er nicht thun solt/ vnd versihets/ das er sich verschuldet/

23. Vnd wird seiner sünde innen/ die er gethan hat/ Der sol zum opffer bringen einen ziegenbock on wandel/

24. Vnd seine hand auff des bocks heupt legen/ vnd jn schlachten an der stet/ da man die brandopffer schlachtet für dem HERRN/ Das sey sein sündopffer.

25. Da sol denn der priester des bluts von dem sündopffer nemen mit seinem finger/ vnd auff die hörner des brandopffers altar thun/ vnd das ander blut an den boden des brandopffers altar giessen.

26. Aber alles sein fett sol er auff dem altar anzünden/ gleich wie das fett des danckopffers/ vnd sol also der priester seine sünde versünen/ so wirds jm vergeben.

27. Wenns aber eine seele vom gemeinen volck versihet/ vnd sündiget/ das sie jrgend wider der gebot des HERRN eins thut/ das sie nicht thun solt / vnd sich also verschuldet/

28. Vnd jrer sünde innen wird/ die sie gethan hat/ Die sol zum opffer eine ziegen bringen on wandel/ für die sünde die sie gethan hat.

29. Vnd sol jre hand auff des sündopffers heupt legen/ vnd schlachten an der stete des brandopffers.

30. Vnd der priester sol des bluts mit seinem finger ne-

men

20. 21 Juvenco vero faciet, quemadmodum fecit juvenco oblato pro peccato, sic faciet ei: atq; ita expiabit eos sacerdos, & remittetur eis.

21. 22 Deinde juvencum educet extra castra, & comburet eum, quemadmodū combussit juvencū priorem, 23 oblatio pro peccato congregationis est.

22. Si princeps peccaverit, feceritq; unum ex omnibus præceptis Jehovæ Dei sui, quæ non 24 sunt facienda, *& id fecerit* per errorem & deliquerit.

23. Vel indicaverit ei quispiam peccatum suum quod peccavit: tunc afferet oblationem suam hircum caprarum masculum immaculatum.

24. Ponetq; manum suam supra caput hirci, & mactabit eum in loco, *in* quo 25 mactare solet holocaustum coram Jehovah. oblatio pro peccato est.

25. Tolletq; sacerdos de sanguine oblationis pro peccato digito suo, & ponet super cornua altaris holocausti; *reliquum* autem sanguinem ejus effundet ad basim altaris holocausti.

26. Totum vero adipem ejus adolebit super altare: sicut adipem sacrificii pacificorum, & *ita* expiabit 26 illum sacerdos à peccato ejus, & remittetur ei.

27. Quod si anima: 27 aliqua peccaverit per errorem, de populo terræ, faciendo unum ex præceptis Jehovæ quæ nō sunt facienda, & deliquerit.

28. Vel indicaverit ei *quispiam* peccatum suum quod peccavit: afferet oblationem suam capellam caprarum immaculatam fœminam pro peccato suo, quod peccavit.

29. 28 Admovebitq; manum suam super caput oblationis pro peccato, & mactabit oblationem illam pro peccato in loco holocausti.

30 Dein tollet sacerdos de sanguine ejus digito suo, po-

netq;

20. Sic faciens & de hoc vitulo, quomodo fecit & prius: & rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus.

21. Ipsum autem vitulum efferet extra castra, atque cōburet sicut & priorem vitulum: quia est pro peccato multitudinis.

22. Si peccaverit princeps, & fecerit unum è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur:

23. Et postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum.

24. Ponetq; manum suam super caput ejus: cumque immolaverit eum in loco ubi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est:

25. Tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundens ad basim ejus.

26. Adipem verò adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

27. Quòd si peccaverit anima per ignorantiam, de populo terræ, ut faciat quicquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat,

28. Et cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam.

29. Ponetq; manus super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti.

30. Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo:

&

20. Καὶ ποιήσει τὸν μόσχον, ὃν τρόπον ἐποίησε τὸν μόσχον τὸν τῆς ἁμαρτίας, οὕτως ποιηθήσεται· καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεύς, καὶ ἀφεθήσεται αὐτοῖς ἡ ἁμαρτία.

21. Καὶ ἐξοίσουσι τὸν μόσχον ὅλον ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ κατακαύσουσι τὸν μόσχον, ὃν τρόπον κατέκαυσαν τὸν μόσχον τὸν πρότερον· ἁμαρτία συναγωγῆς ἐστιν.

22. Ἐὰν δὲ ὁ ἄρχων ἁμάρτῃ, καὶ ποιήσῃ μίαν ἀπὸ πασῶν τῶν ἐντολῶν Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, ἣ οὐ ποιηθήσεται ἀκουσίως, καὶ ἁμάρτῃ καὶ πλημμελήσῃ.

23. Καὶ γνωσθῇ αὐτῷ ἡ ἁμαρτία, ἣν ἥμαρτεν ἐν αὐτῇ, καὶ προσοίσει τὸ δῶρον αὐτοῦ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἄρσεν ἄμωμον.

24. Καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χιμάρου, καὶ σφάξουσιν αὐτὸν ἐν τόπῳ, οὗ σφάζουσι τὰ ὁλοκαυτώματα ἐνώπιον Κυρίου, ἁμαρτία ἐστί.

25. Καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ τῆς ἁμαρτίας τῷ δακτύλῳ ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ τὸ πᾶν αἷμα αὐτοῦ ἐκχεεῖ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων.

26. Καὶ πᾶν τὸ στέαρ αὐτοῦ ἀνοίσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ὥσπερ καὶ τὸ στέαρ θυσίας σωτηρίου, καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ.

27. Ἐὰν δὲ ψυχὴ μία ἁμάρτῃ ἀκουσίως ἐκ τοῦ λαοῦ τῆς γῆς, ἐν τῷ ποιῆσαι μίαν ἀπὸ πασῶν τῶν ἐντολῶν Κυρίου, ἣ οὐ ποιηθήσεται, καὶ πλημμελήσῃ.

28. Καὶ γνωσθῇ αὐτῷ ἡ ἁμαρτία, ἣν ἥμαρτεν ἐν αὐτῇ, καὶ οἴσει τὸ δῶρον χίμαιραν ἐξ αἰγῶν ἄμωμον θήλειαν οἴσει περὶ τῆς ἁμαρτίας, ἧς ἥμαρτεν.

29. Καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἁμαρτήματος αὐτοῦ, καὶ σφάξουσι τὴν χίμαιραν τὴν τῆς ἁμαρτίας ἐν τῷ τόπῳ, οὗ σφάζουσι τὰ ὁλοκαυτώματα.

30. Καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῆς τῷ δακτύλῳ

αὐτοῦ,

αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσει ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων· καὶ πᾶν τὸ αἷμα αὐτῆς ἐκχεεῖ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου.

31. Καὶ πᾶν τὸ στέαρ περιελεῖ, ὃν τρόπον περιαιρεῖται τὸ στέαρ ἀπὸ τῆς θυσίας σωτηρίου· καὶ ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ· καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ.

32. Ἐὰν δὲ πρόβατον προσενέγκῃ τὸ δῶρον αὐτοῦ περὶ τῆς ἁμαρτίας, θῆλυ ἄμωμον προσοίσει αὐτό.

33. Καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ τῆς ἁμαρτίας· καὶ σφάξουσιν αὐτὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας ἐν τῷ τόπῳ οὗ σφάζουσι τὰ ὁλοκαυτώματα.

34. Καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ τῆς ἁμαρτίας τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ, ἐπιθήσει ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου τῆς ὁλοκαρπώσεως· καὶ πᾶν αὐτοῦ τὸ αἷμα ἐκχεεῖ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου τῆς ὁλοκαυτώσεως.

35. Καὶ πᾶν αὐτοῦ τὸ στέαρ περιελεῖ, ὃν τρόπον περιαιρεῖται στέαρ προβάτου ἀπὸ θυσίας σωτηρίου, καὶ ἐπιθήσει αὐτὸ ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐπὶ τὰ ὁλοκαυτώματα Κυρίου· καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ἁμαρτίας ἧς ἥμαρτεν, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ.

Κεφαλ. έ.

Ἐὰν δὲ ψυχὴ ἁμάρτῃ, καὶ ἀκούσῃ φωνὴν ὁρκισμοῦ, καὶ οὗτος μάρτυς, ἢ ἑώρακεν, ἢ συνοῖδεν, ἐὰν μὴ ἀπαγγείλῃ, λήψεται τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ.

2. Ἡ ψυχὴ ἥτις ἐὰν ἅψηται παντὸς πράγματος ἀκαθάρτου, ἢ θνησιμαίου, ἢ θηριαλώτου ἀκαθάρτου, ἢ τῶν θνησιμαίων βδελυγμάτων τῶν ἀκαθάρτων, ἢ τῶν θνησιμαίων κτηνῶν τῶν ἀκαθάρτων.

3. Ἢ ἅψηται ἀπὸ ἀκαθαρσίας ἀνθρώπου, ἀπὸ πάσης ἀκαθαρσίας αὐτοῦ, ἧς ἂν ἁψάμενος

& tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

31. Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suavitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei.

32. Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam.

33. Ponet manum super caput ejus, & immolabit eam in loco ubi solent cædi holocaustorum hostiæ.

34. Sumetque sacerdos de sanguine ejus digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ab basim ejus.

35. Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis; cremabit super altare incensum Domini: rogabitque pro eo & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

CAP. V.

Si peccaverit anima, & audierit vocem jurãtis, testisque fuerit quòd aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam.

2. Anima quæ tetigerit aliquid immundum, sive quod occisum à bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ suæ, rea est, & deliquit.

3. Et si tetigerit quicquam de immunditia hominis juxta omnem impu-

rita-

---

netq; super cornua altaris holocausti: totum verò *reliquũ* sanguinem ejus effundet ad basim altaris.

31. Totum præterea adipem ejus auferet, quemadmodum ablatus fuit adeps à sacrificio pacificorum: adolebitq; sacerdos super altare in odorem quietis Jehovæ: atq; *ita* expiabit eum sacerdos, & remittetur ei.

32. Quod si [29] pecudem attulerit oblationem suam pro peccato, fœminam immaculatam afferet.

33. Ponetq; manum suam super caput illius oblationis pro peccato, & mactabit illam pro sacrificio peccati in loco *in* quo mactare solet holocaustum.

34. Deinde accipiet sacerdos de sanguine oblationis pro peccato, [30] digito suo, ponetq; supra cornua altaris holocausti: totum verò *reliquum* sanguinem ejus effundet ab basim altaris.

35. Totum præterea adipem ejus auferet, quemadmodum [31] auferri solet adeps agni à sacrificio pacificorum, adolebitq; illa sacerdos super altare in oblationem ignitam Jehovæ, atq; ita expiabit eum sacerdos [32] à peccato suo, quod peccavit, & remittetur ei.

CAP. V.

Qllum [1] autem anima peccaverit, id est, audierit vocem juramenti, & ipse *sit* testis *quod* aut viderit, aut sciverit, nisi renunciaverit, [2] feret pœnam iniquitatis suæ.

2. Aut [3] *si* anima tetigerit [4] aliquam rẽ immundam sive cadaver feræ immundæ sive cadaver animalis immundi, sive cadaver reptilis immundi, *id*q; latuerit eum, tunc ipse immundus *erit* & deliquit.

3. Aut si tetigerit mmunditiam hominis [4] in immunditia ejus, qua polluitur, & latuerit

eum,

---

men/vnd auff die hörner des altars des brandopffers thun/ vnd alles blut an des altars boden giessen.

31. Alle sein fett aber sol er abreissen/ wie er das fett des danckopffers abgerissen hat/ vnd sols anzünden auff dem altar zum süssen geruch dem HERRN/ vnd sol also der priester sie versünen/ so wirds jr vergeben.

32. Wird er aber ein schaff zum sündopffer bringen / so bringe er das eine Sie ist on wandel.

33. Vnd lege seine hand auff des sündopffers heupt / vnd schlacht es zum sündopffer/an der stete/da man die brandopffer schlachtet.

34. Vnd der priester sol des bluts mit seinem finger nemen/vnd auff die hörner des brandopffers altar thun / vnd alles blut an den boden des altars giessen.

33. Aber alle sein fett sol er abreissen / wie er das fett vom schaff des danckopffers abgerissen hat/ vnd sols auff dem altar anzünden/zum fewr dem HERRN / vnd sol also der priester versünen seine sünde/ die er gethan hat/ so wirds jm vergeben.

Das V. Cap.

Wenn eine seele sündigen würde/ das er einen fluch höret / vnd des zeuge ist/oder gesehen oder erfaren hat /vnd nicht angesagt / der ist einer missethat schüldig.

2. Oder wenn eine seele etwas vnreines anrüret / es sey ein aß eines vnreinen thiers oder viehs/ oder gewürmes/ vnd wüste es nicht / der ist vnrein/vnd hat sich verschuldet.

3. Oder wenn er einen vnreinen menschen anrüret / in waserley vnreinigkeit der mensch vnrein werden kan/

vnd

Marginal notes (left): & etiam Deo daturus pœnas, etjã si perpetuo homines lateat. 3. anima (n.1) quæ t. in omne verbum (i. rem) im. sive inc. bestiæ im sive inc. r. i. & absconditũ fuerit (sic infra, ab eo & ipse i. & d. 4. ad omnem imm. e. qua polluetur (i. pollui possit. Ex. 10 n. 34) in ea (i. in qua, vel qua) &c. ut versu præced.

Marginal notes (right): 29. agnũ, vel, parvum pecus &c. integrã feminã adferet eam. 30. in digito s. & dabit. 31. auferetur (n. 25) a. a. á. s. retributionum (n. 12) & a. sac. illa. s. a. super ignitiones 3. 32. super p. s.

Cap. 5. 1. & anima (i. homo i. quispiam. Synecdoche.) quũ peccaverit & (id est. Gen. 1. n. 2.) a. v. jusjurandi, vel etjã execrationis. 2. & (pleon) feret iniquitatem suam. scil. semper sibi male conscius, & tandem 200.

5. ad proferendũ in lab. ad malefaciendum aut ad benefaciendum. s.o. q. proferet (.i. proferre solet) Levit. 4. n. 24) h. in jur. & abscondi tum fuerit ab eo. 6. quod peccaverit super eo (.i. super, vel, in quo pecca. n. 18.) & adducet delictum (.i. hostiam pro delicto, ut hostiam pro peccato. Ex. 29. n. 13. sic infra v. 7. 15. 16. 18.) Jeh. super peccato. 7. & si non attigerit manus ejus sufficientiam agni; & (.i. tunc) add. &c. filios (.i. pullos Levit 1. n. 15.) columbæ 7. u. in peccatum (Lev. 4. n. 23.) & unum in holocaustum. 8. offeret (sc. eum) qui in peccatũ (n. 7. sic v. 9. 11. 12.) p. & abrumpet c. i. 9. relictũ in sanguine. 10 ipse. 11. jus. 12. attigerit m. e. ad d. t. vel ad d. filios columbæ, & (.i. tunc) adferet

vnd wüste es nicht / vnd wirds innen / der hat sich verschuldet.

4. Oder wenn eine seele schweret / das jm aus dem mund entferet schaden oder guts zu thun / wie denn einem menschen ein schwur entfaren mag / ehe ers bedecht / vnd wirds innen / der hat sich an der einem verschuldet.

5. Wenns nu geschicht / das er sich der eines verschuldet / vnd erkennet sich / das er daran gesündiget hat /

6. So sol er für seine schuld dieser seiner sünde die er gethan hat / dem HERRN bringen von der herd / ein schaff oder zigen mutter / zum sündopffer / so sol jm der priester seine sünde versünen.

7. Vermag er aber nicht ein schaff / So bringe er dem HERRN für seine schuld die er gethan hat / zwo dorteltauben / oder zwo junge tauben / Die erste zum sündopffer / die ander zum brandopffer.

8. Vnd bringe sie dem priester / der sol die erste zum sündopffer machen / vnd jr den kopff abkneipen hinder dem genick / vnd nicht abbrechen.

9. Vnd sprenge mit dem blut des sündopffers / an die seite des altars / vnd lasse das vbrige blut ausbluten / an des altars boden / Das ist das sündopffer.

10. Die ander aber sol er zum brandopffer machen / nach seinem recht / Vnd sol also der priester jm seine sünde versünen / die er gethan hat / so wirds jm vergeben.

11. Vermag er aber nicht zwo dorteltauben oder zwo jungetauben / so bringe er für seine sünde sein opffer / ein zehenden theil Ephi semelmehl zum sündopffer / Er sol aber kein öle drauff legen noch weyrauch drauff thun / denn es ist ein sündopffer.

12. Vnd sols zum priester bringen / Der priester aber sol

ein

eum, & ipse cognoverit *posteà*, deliquit.
4. Aut anima si juraverit, [5] proferendo labiis se malefacturam, aut benefacturam secundum omne quod profert homo juramento, & *id* latuerit eum, & ipse postea cognoverit, tunc delinquet in uno ex istis.
5. Erit autem, cum deliquerit in uno ex istis, & confessus fuerit [6] id super quo peccavit.:
6. Adducet oblationem pro delicto suo Jehovæ pro peccato suo quod peccaverit, fœminam de grege agnam, aut capellam caprarum pro peccato: & expiabit eum sacerdos à peccato suo.
7. [7] Quod si facultas adferendæ pecudis defuerit ei, tunc adducet oblationem pro delicto suo quod peccavit, duos turtures aut duos pullos columbæ, Jehovæ: unum in hostiam pro peccato, & & alterum in hostiam holocausti.
8. Afferetq; illos ad sacerdotem, & [8] offeret eum qui *est* in hostiam pro peccato, priorem, & ungue secabit caput ipsius é regione cervicis ejus, & non separabit.
9. Aspergetq; de sanguine hostiæ pro peccato super parietem altaris: & [9] quod superest de sanguine, exprimetur in basim ipsius altaris, oblatio pro peccato [10] est.
10. Alterum autem faciet holocaustum juxta [11] morem: atq; *ita* expiabit eum sacerdos à peccato suo quod peccavit, & remittitur ei.
11. Si verò non [12] fuerit ei facultas *offerendi* duos turtures aut duos pullos columbæ, tunc afferet oblationem suam, qui peccaverit, decimam *partem* Ephah similæ in oblationem pro peccato: non ponet super eam oleum, neq; ponet super eam thus: quia oblatio pro peccato est.
12. Afferet illam inquam ad sacerdotem: tum sacerdo-

acs

ritatem qua pollui solet, oblitaque cognoverit postea, subjacebit delicto.

4. Anima quę juraverit, & protulerit labiis suis ut vel malè quid faceret, vel bene, & idipsum juramēto & sermone firmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum,

5. Agat pœnitentiam pro peccato,

6. Et offerat de gregibus agnam sive capram, orabitque pro ea sacerdos & pro peccato ejus:

7. Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum Domino, unum pro peccato, & alterum in holocaustum.

8. Dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput ejus ad pennulas, ita ut collo adhæreat, & non penitus abrumpatur.

9. Et asperget de sanguine ejus parietem altaris. quicquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum ejus, quia pro peccato est.

10. Alterum verò in holocaustum adolebit, ut fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

11. Quòd si non quiverit manus ejus duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similæ partem Ephi decimam. non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est.

12. Tradetque eam sacerdoti: qui plenum ex ea

pu-

νος μιανθῇ, καὶ ἔλαθεν αὐτόν, μετὰ δὲ τοῦτο γνῷ, καὶ πλημμελήσῃ

4. Ἡ ψυχὴ, ἣ ἂν ὀμόσῃ, διαστέλλουσα τοῖς χείλεσι κακοποιῆσαι ἢ καλῶς ποιῆσαι κατὰ πάντα ὅσα ἂν διαστείλῃ ὁ ἄνθρωπος καθ' ὅρκου, καὶ λάθῃ αὐτόν, καὶ οὗτος γνῷ, καὶ ἁμάρτῃ ἕν τι τούτων.

5. Καὶ ἐξαγορεύσῃ τὴν ἁμαρτίαν περὶ ἧς ἡμάρτηκεν κατ' αὐτῆς.

6. Καὶ οἴσει περὶ ὧν ἐπλημμέλησε τῷ Κυρίῳ, περὶ τῆς ἁμαρτίας ἧς ἥμαρτεν, θῆλυ ἀπὸ τῶν προβάτων ἀμνάδα ἢ χίμαιραν ἐξ αἰγῶν περὶ ἁμαρτίας· καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ἁμαρτίας· καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ ἡ ἁμαρτία.

7. Ἐὰν δὲ μὴ ἰσχύῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ τὸ ἱκανὸν εἰς πρόβατον, οἴσει περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτεν, δύο τρυγόνας, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν τῷ Κυρίῳ, ἕνα περὶ ἁμαρτίας, καὶ ἕνα εἰς ὁλοκαύτωμα.

8. Καὶ οἴσει αὐτὰ πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ προσάξει ὁ ἱερεὺς τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας πρότερον· καὶ ἀποκνίσει ὁ ἱερεὺς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ σφονδύλου, καὶ οὐ διελεῖ.

9. Καὶ ῥανεῖ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ περὶ τῆς ἁμαρτίας ἐπὶ τὸν τοῖχον τοῦ θυσιαστηρίου· τὸ δὲ κατάλοιπον τοῦ αἵματος καταστραγγιεῖ ἐπὶ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου· ἁμαρτίας γάρ ἐστι.

10. Καὶ τὸν δεύτερον ποιήσει ὁλοκάρπωμα ὡς καθήκει· καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτεν, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ.

11. Ἐὰν δὲ μὴ εὑρίσκῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν, καὶ οἴσει τὸ δῶρον αὐτοῦ περὶ οὗ ἥμαρτεν τὸ δέκατον τοῦ οἰφὶ σεμίδαλιν περὶ ἁμαρτίας, οὐκ ἐπιχεεῖ ἐπ' αὐτὸ ἔλαιον, οὐδὲ ἐπιθήσει ἐπ' αὐτὸ λίβανον, ὅτι περὶ ἁμαρτίας ἐστί.

12. Καὶ οἴσει αὐτὴν πρὸς τὸν ἱερέα· καὶ δραξάμενος ἀπ' αὐτῆς

ὁ ἱε-

Pejerantium victimæ.

ὁ ἱερεὺς πλήρη τὴν δράκα αὐτοῦ, τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐπιθήσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐπὶ τῶν ὁλοκαυτωμάτων τῷ Κυρίῳ· ἁμαρτίας γάρ ἐστι.
13. Καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτεν ἀφ' ἑνὸς τούτων· καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ. τὸ δὲ καταλειφθὲν ἔσται τῷ ἱερεῖ, ὡς ἡ θυσία τῆς σεμιδάλεως.
14. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
15. Ψυχὴ ἐὰν λάθῃ αὐτὴν λήθη, καὶ ἁμάρτῃ ἀκουσίως ἀπὸ τῶν ἁγίων Κυρίου, καὶ οἴσει τῆς πλημμελείας αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ κριὸν ἄμωμον ἐκ τῶν προβάτων, τιμῆς ἀργυρίου σίκλων, τῷ σίκλῳ τῷ ἁγίῳ, περὶ οὗ ἐπλημμέλησεν.
16. Καὶ ὃ ἥμαρτεν ἀπὸ τῶν ἁγίων ἀποτίσει καὶ τὸ ἐπίπεμπτον προσθήσει ἐπ' αὐτό· καὶ δώσει αὐτὸ τῷ ἱερεῖ. καὶ ὁ ἱερεὺς ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ κριῷ τῆς πλημμελείας. καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ.
17. Καὶ ψυχὴ ἣ ἂν ἁμάρτῃ, καὶ ποιήσῃ μίαν ἀπὸ πασῶν τῶν ἐντολῶν Κυρίου, ὧν οὐ δεῖ ποιεῖν, καὶ οὐκ ἔγνω, καὶ πλημμελήσῃ, καὶ λάβῃ τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ,
18. Καὶ οἴσει κριὸν ἄμωμον ἐκ τῶν προβάτων, τιμῆς ἀργυρίου εἰς πλημμέλειαν πρὸς τὸν ἱερέα· καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ἀγνοίας αὐτοῦ, ἧς ἠγνόησε καὶ αὐτὸς οὐκ ᾔδει· καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ.
19. Ἐπλημμέλησε γὰρ πλημμέλειαν, πλημμέλησιν ἔναντι Κυρίου.

Κεφαλ. ς'.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
2. Ψυχὴ ἐὰν ἁμάρτῃ, καὶ παριδὼν παρίδῃ τὰς ἐντολὰς Κυρίου, καὶ ψεύσηται πρὸς τὸν πλησίον ἐν παραθήκῃ, ἢ περὶ κοινωνίας, ἢ περὶ ἁρπαγῆς, ἢ ἠδίκησέ τι τὸν πλησίον.
3. Ἢ εὗρεν ἀπώλειαν, καὶ ψεύσηται περὶ αὐτῆς, καὶ ὀμόσῃ ἀδίκως περὶ

19. super ignorantia s. qua ignoravit, & ipse non intellexit.
20. ipsum

societate cum proximo initas. Hier. 10. v. 15. & Gal. 2. v. 9. dexteras jungendi ritus pro consociatione est) a. r. aut occupaverit (sc. vi aut fraude) proximũ s. a. t. amissionem. & mentitus fu. in eo, & j. super falso, super uno. c. o. q. faciet (Lev. 5. n. 31) p. s. s.

pugillum hauriens, cremabit super altare in monimentum ejus qui obtulerit,

13. Rogans pro illo & expians, reliquam verò partem ipse habebit in munere.

14. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,
15. Anima si prævaricans ceremonias, per errorem in his quæ Domino sunt sanctificata peccaverit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, juxta pondus sanctuarii:
16. Ipsumq; quod intulit damni restituet, & quintam partem ponet suprà, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei.

17. Anima si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam,
18. Offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, juxta mensuram æstimationemq; peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur ei,

19. Quia per errorem deliquit in Domino.

CAP. VI.

Locutus est Dominus ad Moysen, dicens,
2. Anima quæ peccaverit, & contempto Domino negaverit proximo suo depositum, quod fidei ejus creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit,

3. Sive rem perditam invenerit, & inficians insuper

[13] accipiet ex ea plenum pugillum sumum odorem ejus, & adolebit super altare ultra oblationes ignitas Jehovæ: oblatio pro peccato est.
13.[1] Et expiabit [14] cũ sacerdos á peccato suo quod peccavit in uno de istis, & remittetur ei, & erit sacerdoti sicut Minha.
14. Locutus est insuper Jehovah ad Moseh dicendo.
15. Anima quũ prævaricata fuerit prævaricationem, & peccaverit [15] per errorem *in unare* ex sanctificationibus Jehovæ adducet oblationem pro delicto suo Jehovæ, arietem perfectum de pecudibus secundum æstimationem tuam argenti seclorum secundum seclum sanctitatis pro delicto.
16. Et quod peccaverit in sanctificatione, reddet, & quintã *partem* ipsius addet ei, tradetq; illud sacerdoti: sacerdos verò expiabit eum in ariete oblationis pro delicto, & remittetur ei.
17.[16] Quod si anima peccaverit, & fecerit unum ex omnibus præceptis Jehovæ, quę nõ [17] sunt facienda, & non cognoverit, & deliquerit, & portaverit iniquitatem suam:
18. Tunc adducet arietem immaculatũ de [18] pecudibus secundum æstimationem tuam in oblationem pro delicto, ad sacerdotem. & expiabit eum sacerdos [19] ab errore suo, quem per errorem admisit. neq; intellexit: & remittetur ei.
19. Delictum [20] est, delinquendo deliquit Jehovæ.

CAP. VI.

Locutus est præterea Jehovah ipsi Moseh, dicendo,
2. Anima cum peccaverit, [1] & prævaricata fuerit prævaricationem contra Jehovam, mentitus nempe fuerit proximo suo in deposito, aut in depositione manus, aut raptum aut vim fecerit proximo suo.
3. Aut invenerit amissum, & negaverit illud: aut juraverit

ein hand voll davon nemen zum gedechtnis/ vnd anzünden auff dem altar/ zum fewr dem HERRN/ das ist ein sündopffer.
13. Vnd der priester sol also seine sünde/ die er gethan hat/ jm versünen/ so wirds jm vergeben/ Vnd sol des priesters sein/ wie ein speißopffer.
14. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.
15. Wenn sich eine seele vergreifft/ das sie es versihet/ vnd sich versündigt an dem / das dem HERRN geweihet ist/ Sol sie jr schuldopffer dem HERRN bringen/ einen wider on wandel von der herd/ der zween sekel silbers werd sey/ nach dem sekel des heiligthumbs/ zum schuldopffer.
16. Dazu was er gesündiget hat an dem geweiheten/ sol er wider geben/ vnd das fünffte theil darüber geben/ vnd sols dem priester geben/ Der sol jn versünen / mit dem wider des schuldopffers/ so wirds jm vergeben.
17. Wenn eine seele sündigt/ vnd thut wider jrgent ein gebot des HERRN/ das sie nicht thun solt/ vnd hats nicht gewust/ die hat sich verschuldet / vnd ist einer missethat schüldig.
18. Vnd sol bringen einen wider von der herd on wandel / der eines schuldopffers werd ist/ zum priester/ Der sol jm seine vnwissenheit versünen/ die er gethan hat/ vnd wuste es nit/ so wird jm vergeben.
19. Das ist das schuldopffer/ das er dẽ HErrn verfallen ist.

Das VI. Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.
2. Wenn eine seele sündigen würde / vnd sich an dem HERRN vergreiffen/ das er seinem neben menschen verleugnet / was er jm befohlen hat / oder das jm zu trewer hand gethan ist/ oder das er mit gewalt genomen / oder mit vnrecht zu sich bracht/
3. Oder das verloren ist/

13. contra her (s. ad prahender) sat. ex ea plenitudinẽ pugilli s. memoriale e. & a. s. a. supra (s. prater) ignitiones 3. pet catum (n. 8) ipsa
14. super enim (sic infra) superp. s. q. p. ex (s. in) uno.
15. in ignorantia ex s. 3. & (pleon. elegans) adducet delictum Jeh. a. p. de grege, in ordinatione t. a. s. in seclo s. in delictum (n. 6.) & q. peccaverit (s. peccando abstulerit) ex sanct. & reddet, & quintum i. a. super illud.
16. & si anima quum pec.
17. sicut Levit 14. n. 24.
18. grege, in ordinatione tua n 15. Levit 6. v. 6.

Cap. 6.

1. & (id est Lev. n. 1) e. p. s. p. c. 3. & mentitus fuerit in proximũ s. in commendatione (sc. depositi) aut in compositione manus (sc. stipulatione ejus

2. & erit sp. & d. & r. rapinam q. r. a. fraudem, qua fraudavit .i. rē dolo inter versam. 3. commendationem, quæ commendata est cū eo, vel amissionem q. i. 4. ex omni, quo juraverit super eo (.i. super quo) falso & r. i. in capite suo (.i. capitali summa vel sorte) & q. i. a. super ipsum, (ei scil) cui ipsum ei (.i. cuj. sc. erat) dabit illud in die de licti sui. Levit 5. n. 6. sic & seq. 5. super u e. o. q. faciet i. facere solet. sc. homo. Lev. 4. n. 31. 6. ipsum hol. super 7. & (pleon) induet (.i. amictus erit) veste lini. sic infra. 8. comederit i. h. super. i. ab. 9. ad extra castrametationē 10. curabitur ut ardeat (vel) i. e. n. e. & accendet super eo s. l. in mane, (Ex 36. n. 5) & o. s. i. ascensionē) .i. holocaustum) & c

funden hat/ vnd leugnet solchs mit einem falschen eid/ wie es der eines ist/ darin ein mensch wider seinē nehestē sünde thut.
4. Wens nu geschicht/ das er also sündiget / vnd sich verschuldet/ So sol er wider geben/ was er mit gewalt genomen / oder mit vnrecht zu sich bracht/ oder was jm befohlen ist/ oder was er funden hat.
5. Oder worüber er den falschen eid gethan hat/ das sol er alles gantz wider geben/ Dazu das fünffte theil drüber geben/
102. dem des gewest ist / des tages/ wenn er sein schuldopffer gibt.
6. Aber für seine schuld sol er dem HERRN zu dem priester einen wider/ von der herd on wandel bringen / der eines schuldopffers werd ist.
7. So sol jn der priester versünen für dem HERRN / so wirds jm vergeben / alles was er gethan hat / daran er sich verschuldet hat.
8. Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.
9. Gebeut Aaron vnd seinen sönen vnd sprich / Diß ist das gesetz des brandopffers. Das brandopffer sol brennen auff dem altar / die gantze nacht biß an den morgen/ Es sol aber allein des altars fewr drauff brennen.
10. Vnd der priester sol seinen leinen rock anziehen / vnd die leinen niderwad an seinen leib / vnd sol die aschen auffheben / die das fewr des brandopffers auff dem altar gemacht hat/ vnd sol sie neben den altar schütten.
11. Vnd sol seine kleider darnach ausziehen / vnd ander kleider anziehen/ vnd die aschē hinaus tragen/ ausser dem lager an eine reine stete.
12. Das fewr auff dem altar sol brennen / vnd nimer verleschen/ Der priester sol alle morgen holtz drauff an zünden / vnd oben drauff das brandopffer zurichten / vnd das fette der danckopffer drauff anzünden.
13. Ewig sol das fewr auff dem altar brennen/ vnd nimer verleschen.

rit falso in uno ex omnibus, quæ facere solet homo peccando in ipsis.
4. [2] Quum ergo peccaverit, & deliquerit, tunc reddet raptum quod rapuit, aut vi extortum, quod vi extorsit, aut [3] depositum, quod depositum fuerit apud illum, vel amissum quod invenerit.
5. Aut *quidpiam aliud* [4] ex omnibus, de quibus juraverit falso: tunc reddet illud in solidum, & quintum ipsius addet ei, *ei*que [5] cujus erat, reddet illud die oblationis pro delicto suo.
6. Oblationem verò pro delicto suo adducet Jehovæ arietē integrum è pecudibus, secundum æstimationem tuam ad faciendum sacrificium pro delicto ad sacerdotem.
7. Et expiabit eum sacerdos coram Jehova, & remittetur ei, *expiabit inquam* ab uno ex omnibus quæ facere solet *homo* delinquendo in eo.
8. Locutus est deinde Jehovah, ad Moseh his verbis.
9. Præcipe Aharon & filiis ejus, dicendo; hæc *est* lex holocausti ([6] est holocaustū propter adustionem super altare totâ nocte usq; mane: & ignis altaris succendetur in eo)
10. [7] Induet se sacerdos veste linea. fœminalibus item lineis induet se super carnem suam: tolletq; cinerem, quum [8] absumserit ignis holocaustum ab altari, & ponet illum apud altare.
11. Post exuet vestes suas, & induet se vestibus aliis, efferetq; cinerem [9] extra castra ad locum mundum.
12. Et ignis *qui erit* super altare, [10] succendetur in eo, non extinguetur: & succendet in eo sacerdos ligna quotidie mane, & ordinabit super illud victimā holocausti, adolebitq; super illud adipes pacificorum.
13. Ignis perpetuò ardebit in altari, nō extinguetur.

super pejeraverit, & * quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines,
4. Convicta delicti,
5. Reddet omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem Domino, cui damnum intulerat,
6. Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, juxta æstimationem mensuramque delicti:
7. Qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis, quæ faciendo peccavit.
8. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,
9. Præcipe Aaron & filiis ejus, Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usq; mane: ignis in eodem altari erit.
10. Vestietur tunica sacerdos & fœminalibus lineis: tolletque cineres, quos vorans ignis exussit, & ponens iuxta altare,
11. Spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque aliis, efferet eos extra castra, & in loco mundissimo usq; ad favillam consumi faciet.
12. Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies, & imposito holocausto, desuper adolebit adipes pacificorum.
13. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.

περὶ ἑνὸς ἀπὸ ἁπάντων, ὧν ἂν ποιήσει ἄνθρωπος, ὥστε ἁμαρτεῖν ἐν τούτοις.
4. Καὶ ἔσται ἡνίκα ἂν ἁμάρτῃ, καὶ πλημμελήσῃ, καὶ ἀποδῷ τὸ ἅρπαγμα, ὃ ἥρπασεν, ἢ τὸ ἀδίκημα, ὃ ἠδίκησεν, ἢ τὴν παραθήκην, ἥτις παρετέθη αὐτῷ, ἢ τὴν ἀπώλειαν, ἣν εὗρεν
5. Ἀπὸ παντὸς πράγματος, οὗ ὤμοσε περὶ αὐτοῦ ἀδίκως, καὶ ἀποτίσει αὐτὸ, τὸ κεφάλαιον, καὶ τὸ ἐπίπεμπτον αὐτοῦ προσθήσει ἐπ' αὐτό· τίνος ἐστὶν αὐτῷ ἀποδώσει ᾗ ἡμέρᾳ ἐλεγχθῇ.
6. Καὶ τῆς πλημμελείας αὐτοῦ οἴσει τῷ Κυρίῳ κριὸν ἄμωμον ἀπὸ τῶν προβάτων, τιμῆς, εἰς ὃ ἐπλημμέλησεν.
7. Καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἔναντι Κυρίου· καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ περὶ ἑνὸς ἀπὸ πάντων ὧν ἐποίησε καὶ ἐπλημμέλησεν ἐν αὐτῷ.
8. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
9. Ἔντειλαι τῷ Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, λέγων· οὗτος ὁ νόμος τῆς ὁλοκαυτώσεως, αὐτὴ ἡ ὁλοκαύτωσις ἐπὶ τῆς καύσεως αὐτῆς ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ὅλην τὴν νύκτα ἕως πρωΐ, καὶ τὸ πῦρ τοῦ θυσιαστηρίου καυθήσεται ἐπ' αὐτοῦ, καὶ οὐ σβεσθήσεται.
10. Καὶ ἐνδύσεται ὁ ἱερεὺς χιτῶνα λινοῦν, καὶ περισκελὲς λινοῦν ἐνδύσεται περὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ ἀφελεῖ τὴν κατακάρπωσιν, ἣν ἂν καταναλώσῃ τὸ πῦρ, τὴν ὁλοκάρπωσιν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου.
11. Καὶ παραθήσει αὐτὴν ἐχόμενα τοῦ θυσιαστηρίου· καὶ ἐκδύσεται τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐνδύσεται στολὴν ἄλλην· καὶ ἐξοίσει τὴν κατακάρπωσιν ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τόπον καθαρόν.
12. Καὶ πῦρ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καυθήσεται ἐπ' αὐτοῦ, οὐ σβεσθήσεται, καὶ καύσει ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ξύλα τὸ πρωῒ πρωΐ, καὶ στοιβάσει ἐπ' αὐτοῦ τὴν ὁλοκαύτωσιν· καὶ ἐπιθήσει ἐπ' αὐτοῦ τὸ στέαρ τοῦ σωτηρίου.
13. Καὶ πῦρ διαπαντὸς καυθήσεται, ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον οὐ σβεσθήσεται.

Lex holocausti.

* Num. 5. v. 6.

14. Οὗτος ὁ νόμος τῆς θυσίας, ἣν προσάξουσιν αὐτὴν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν ἐνώπιον Κυρίου ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου.

15. Καὶ ἀφελεῖ ἀπ' αὐτοῦ τῇ δρακὶ ἀπὸ τῆς σεμιδάλεως τῆς θυσίας σὺν τῷ ἐλαίῳ αὐτῆς, καὶ σὺν παντὶ τῷ λιβάνῳ αὐτῆς τὰ ὄντα ἐπὶ τῆς θυσίας· καὶ ἀνοίσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κάρπωμα, ὀσμὴν εὐωδίας, μνημόσυνον αὐτῆς τῷ Κυρίῳ.

16. Τὸ δὲ καταλειφθὲν ἀπ' αὐτῆς ἔδεται Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ· ἄζυμα βρωθήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ἐν αὐλῇ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἔδονται αὐτήν.

17. Οὐ πεφθήσεται ἐν ζυμωμένῃ· μερίδα αὐτὴν δέδωκα αὐτοῖς ἀπὸ τῶν καρπωμάτων Κυρίου. ἅγια ἁγίων ἐστὶν, ὥσπερ τὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὥσπερ τὸ τῆς πλημμελείας.

18. Πᾶν ἀρσενικὸν τῶν ἱερέων ἔδονται αὐτήν· νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν ἀπὸ τῶν καρπωμάτων Κυρίου· πᾶς ὃς ἂν ἅψηται αὐτῶν, ἁγιασθήσεται.

19. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

20. Τοῦτο τὸ δῶρον Ἀαρὼν καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ὃ προσοίσουσι τῷ Κυρίῳ· ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἂν χρίσῃς αὐτόν, τὸ δέκατον τοῦ οιφι σεμιδάλεως εἰς θυσίαν διαπαντός, τὸ ἥμισυ αὐτῆς τὸ πρωΐ, καὶ τὸ ἥμισυ αὐτῆς τὸ δειλινόν.

21. Ἐπὶ τηγάνου ἐν ἐλαίῳ ποιηθήσεται, πεφυραμένην οἴσει αὐτὴν ἑλικτά· θυσίαν ἐκ κλασμάτων προσοίσει εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ.

22. Καὶ ὁ ἱερεὺς ὁ χριστὸς ὁ ἀντ' αὐτοῦ ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ποιήσει αὐτήν· νόμιμον αἰώνιον τῷ Κυρίῳ·

23. Ἅπαν ἐπιτελεσθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἱερέως ὁλόκαυστος ἔσται, καὶ οὐ βρωθήσεται.

24. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

25. Λάλησον τῷ Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, λέγων· οὗτος ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας, ἐν τόπῳ οὗ σφάζουσι τὰ ὁλοκαυτώματα, σφαγήσεται καὶ τὸ τῆς ἁμαρτίας ἔναντι Κυρίου, ἅγια ἁγίων ἐστίν.

Οἱ ἱε-

---

14. Hæc eſt lex ſacrificii & libamentorum, quæ offerent filii Aaron coram Domino, & coram altari:

15. Tollet ſacerdos pugillum ſimilæ, quæ conſperſa eſt oleo, & totum thus quod ſuper ſimilam poſitum eſt: adolebitque illud in altari in monimentum odoris ſuaviſsimi Domino:

16. Reliquam autem partem ſimilæ comedet Aaron cum filiis ſuis, abſque fermẽto: & comedet in loco ſanctuarii tabernaculi.

17. Ideo autem non fermentabitur, quia pars ejus in Domini offertur incenſum. Sanctum ſanctorum erit, ſicut pro peccato atque delicto.

18. Mares tantum ſtirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac ſempiternũ erit in generationibus veſtris de ſacrificiis Domini. omnis qui tetigerit illa, ſanctificabitur.

19. Locutusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens,

20. Hæc eſt oblatio Aaron, & filiorum ejus, quam offerre debent Domino in die unctionis ſuæ. Decimam partem Ephi offerent ſimilæ in ſacrificio ſempiterno, medium ejus manè, & medium ejus veſperè:

21. Quæ in ſartagine oleo conſperſa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem ſuaviſsimum Domino

22. Sacerdos, qui jure patri ſucceſſerit, & tota cremabitur in altari.

23. Omne enim ſacrificium ſacerdotum igne cõſumetur, nec quiſquam comedet ex eo.

24. Locutus eſt autẽ Dominus ad Moyſen, dicẽs,

25. Loquere Aaron & filiis ejus: Iſta eſt lex hoſtiæ pro peccato, in loco ubi offertur holocauſtum, immolabitur, coram Domino. Sanctum ſanctorũ eſt.

Sacer-

---

14. Iſta autem *eſt* lex Minhæ; *quam* [11] offerent filii Aharon coram Jehova, coram altari.

15. Tolletque ab ea pugillo ſuo de ſimila Minhæ, & de oleo ejus, ac totum thus quod *erit* ſuper Minham: adolebitque *ſuper* altare *in* odorem quietis, [12] odorem ejus Jehovæ.

16. Quod autem ſuperfuerit ex ea, comedent Aharon & filii ejus, *in* azymis comedetur in loco ſancto, in atrio tabernaculi eccleſiæ comedent eam.

17. Non coquetur *in* fermentato: portionem eorum dedi illam ex [13] oblationibus meis ignitis: ſanctificatio ſanctificationum eſt, ſicut oblatio pro peccato, & ſicut oblatio pro delicto.

18. Omnis maſculus in filiis Aharon cõedet eam: ſtatutum [14] perpetuum *eſt* in generationibus veſtris de oblationibus ignitis Jehovæ: [15] quicquid tetigerit ea, ſanctificabitur,

19. Et locutus eſt Jehovah ad Moſeh, dicendo,

20. Iſta *eſt* oblatio Aharon & filiorum ejus, quam offerent Jehovæ [16] die qua ungetur ipſe. Decimam *partem* Ephah ſimilæ, *in* Minham jugiter: dimidium ejus mane, & dimidium ejus veſperi.

21. [17] In craticula in oleo fiet, frictam afferes eam, coctiones Minhæ fruſtorum offeres *in* odorem quietis Jehovæ.

22. Et ſacerdos unctus [18] in locum ejus è filiis ejus faciet illam: ſtatutum perpetuum Jehovæ, tota ſuffietur.

23. Et omnis Minha ſacerdotis tota [19] cremabitur, non comedetur.

24. Locutus eſt autem Jehovah ad Moſeh, dicendo.

25. [20] Alloquere Aharonem, & filios ejus, dicendo, Iſta *eſt* lex hoſtiæ pro peccato. In loco, *in* quo mactabitur *hoſtia* holocauſti, mactabitur hoſtia pro peccato coram Jehova, *quia* ſanctificatio ſanctificationum eſt.

Sa-

---

14. Vnd das iſt das geſetz des ſpeißopffers / das Aarons ſöne opffern ſollen / für dem HERRN / auff dem altar.

15. Es ſol einer heben ſeine hand vol ſemelmehls vom ſpeißopffer / vnd des öles / vnd den gantzen weyrauch / der auff dem ſpeißopffer ligt / vnd ſols anzünden auff dem altar zum ſüſſen geruch / ein gedechtnis dem HERRN.

16. Das vbrige aber ſollen Aaron vnd ſeine ſöne verzeren / vnd ſols vngeſewrt eſſen / an heiliger ſtete / im vorhoff der hütten des ſtiffts.

17. Sie ſollen nichts mit ſawrteig backen / Denn es iſt jr teil / das ich jnen gegeben habe von meinem opffer / es ſol jnen das Allerheiligſt ſein / gleich wie dz ſündopffer vnd ſchuldopffer.

18. Was menlich iſt vnter den kindern Aaron / ſollens eſſen. Das ſey ein ewiges Recht ewrẽ nachkomẽ / an dẽ opffern / des HErrn / Es ſol ſie niemãd anrüren / er ſey denn geweihet.

19. Vnd der HERR redet mit Moſe / vnd ſprach /

20. Das ſol das opffer ſein / Aarons vnd ſeiner ſöne / das ſie dem HERRN opffern ſollen am tage ſeiner ſalbunge / Das zehende theil Ephi von ſemelmehl des teglichen ſpeißopffers / eine helfft des morgẽs / die ander helfft des abẽds.

21. In der pfannen mit öle ſoltu es machen / vnd geröſtet darbringen / vnd in ſtücken gebacken / ſoltu ſolchs opffern / zũ ſüſſen geruch dem HERRN.

22. Vnd der prieſter / der vnter ſeinen ſönen an ſeine ſtat geſalbet wird / ſol ſolchs thun / Das iſt ein ewiges Recht dem HERRN / Es ſol gantz verbrand werden.

23. Denn alle ſpeißopffer eines prieſters ſol gantz verbrãd / vnd nicht geſſen werden.

24. Vnd der HERR redet mit Moſe / vnd ſprach.

25. Sage Aaron vnd ſeinen ſönen / vnd ſprich / Dis iſt das geſetz des ſündopffers. An der ſtet da du das brandopffer ſchlachteſt / ſoltu auch das ſünd opffer ſchlachten für dem HErrn / das iſt dz Allerheiligſt.

[11] *offerre eam f. A ad facies* [3] *ad facies a.*

[12] *memoriale ejus* [3] *& relictum ex e.*

[13] *ignitionibus m (ſic infra) ſanctitas ſanctitatum ipſa (ſic v. 25. 29) ſicut peccatum (Le. 5. n. 8. ſic v. 25. 30) & ſicut delictum n. 5.*

[14] *ſeculi gen. &. ſic v. 22.*

[15] *omne quod tanget in eis ſanctum erit. ſic v. 27.*

[16] *in die ungi eũ.*

[17] *ſuper craticula, vel etiam ſartagine.*

[18] *ſub (pro) eo.*

[19] *erit.*

[20] *loquere ad A. & ad f. e.*

Der

21. peccare faciens illud (sc. peccatum, vel, sacrificium pro peccato, id est contrario significatu, offerens oblationem illam pro peccato, vel, expians peccatum.
22 & cum asperserit.
23. testa, quo bullietur in eo. confr.
24. æris bullita fuerit, & (pleon) tergetur & innundabitur in aqua.
25. cujus inferetur de &

Cap. 7.

1. delicti (Lev. 6. n. 13. sic v. seq.) sanctitas sanctitatum ipsa (sic mox & v. 5. 6. 7.) in
204. *loco, quo mact. holocaustum (v. 8.) m. delictum.*
2. intestinum.
3. super renibus removebit illam
4. ignitionem.
5. sicut peccatũ, sic delictum (n. 1 Levit. 6. n. 13) Lex una illis sacerdos, qui expiabit in eo, illi erit.

26. Der priester der das sündopffer thut/ sols essen an heiliger stet/ im vorhoff der hütten des stiffts.

27. Niemand sol seines fleischs anrüren er sey denn geweihet. Vnd wer von seinem blut ein kleid besprenget/ der sol das besprengte stück waschen an heiliger stet.
28. Vnd das töpffen/ darin es gekocht ist/ sol man zubrechen/ Ists aber ein ehern topff/ so sol man jn schewren/ vnd mit wasser spülen.
29. Was menlich ist vnter den priestern/ sollen davon essen/ Denn es ist das Allerheiligste.
30. Aber alle das sündopffer/ des blut in die hütten des stiffts bracht wird/ zuuersünen im heiligen/ sol man nicht essen/ sondern mit fewr verbrennen.

Das VII. Cap.

VNd diß ist das gesetz des schuldoffers/ vnd das ist das Allerheiligst.
2. An der stet/ da man das brandopffer schlachtet/ sol man auch das schuldopffer schlachten/ vnd seines bluts auff den altar vmbher sprengen.
3. Vnd alle sein fett sol man opffern/ den schwantz vnd das fett am eingeweide.

4. Die zwo nieren/ mit dem fett das dran ist an den lenden/ vnd das netz vber der leber an den nieren abgerissen.
5. Vnd der priester sols auff dem altar anzünden zum fewr dem HERRN/ das ist ein schuldopffer.
6. Was menlich ist vnter den priestern/ sollen das essen/ an heiliger stet.
7 Denn es ist das Allerheiligst. Wie das sündopffer/ also sol auch das schuldopffer sein/ allerbeider sol einerley gesetz sein/ Vnd sol des priesters sein/ der dadurch versünet.

26. Sacerdos 21 offerens illam oblationem pro peccato, comedet illam, in loco sancto comedetur, in atrio tabernaculi Ecclesiæ.
27. Quicquid tetigerit carnem, ejus, sanctificabitur: 22 & si defluxerit de sanguine ejus super vestem, *illud* super quod defluxerit, lavabis in loco sancto.
28. Et vas 23 testaceum in quo coquetur, confringetur: quod si in vase 24 æneo cocta fuerit, defricabitur, & lavabitur aquâ.
29. Omnis masculus in sacerdotibus cõedet illam: sanctificatio sanctificationum est.
30. Et omnis hostia pro peccato, 25 de cujus sanguine inferetur *aliquid* in tabernaculum ecclesiæ, ad expiandum in sanctitate, non comedetur, igni comburetur.

CAP. VII.

ISta autem *est* lex 1 hostiæ pro delicto: sanctificatio sanctificationũ est.

2. Quo in loco mactabunt hostiam holocausti, mactabunt hostiam pro delicto, & sanguinem ejus sparget 1 super altare *per* circuitum.
3. Totum vero adipem ejus offeret ex eâ, caudam, & adipem operientem 2 intestina.
4. Duos quoq; renes, & adipem, qui *est* super illos, qui *est* prope ilia, & fibram super jecur, 3 cum renibus removebit.
5. Adolebitq; illa sacerdos super altare 4 oblationem ignitam Jehovæ: oblatio pro delicto est.
6. Omnis masculus in sacerdotibus cõedet eam: in loco sancto comedetur: sanctificatio sanctificationum est.
7. 5 Sicut hostia pro peccato, sic hostia pro delicto, lex eadem illis: sacerdotis erit qui expiabit eum.

26. Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi.

27. Quicquid tetigerit carnes ejus, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto.

28. Vas autem fictile, in quo cocta est, confringetur. quòd si vas æneum fuerit, defricabitur, & lavabitur aqua.
29. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus ejus, quia sanctum sanctorum est.
30. Hostia enim quæ cæditur pro peccato, * cujus sanguis infertur in tabernaculum testimonii ad expiandum in sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

CAP. VII.

HÆc quoq; est lex hostiæ pro delicto, Sancta sanctorum est:
2. Idcirco ubi immolabitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto: sanguis ejus per gyrum altaris fundetur.
3. Offerent ex ea caudam & adipem qui operit vitalia.
4. Duos renunculos, & pinguedinem quæ juxta ilia est, reticulumque jecoris cum renunculis.
5. Et adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto.
6. Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia sanctum sanctorum est.
7. Sicut pro peccato offertur hostia; ita & pro delicto: utriusque hostiæ lex una erit, ad sacerdotem qui eam obtulerit, pertinebit.

26. Ο ἱερεὺς ὁ ἀναφέρων αὐτὴν, ἔδεται αὐτήν, ἐν τόπῳ ἁγίῳ βρωθήσεται, ἐν αὐλῇ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

27. Πᾶς ὁ ἁπτόμενος τῶν κρεῶν αὐτῆς, ἁγιασθήσεται· καὶ ᾧ ἂν ἐπιῤῥανθῇ ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῆς, ἐπὶ τὸ ἱμάτιον ὃ ῥανθῇ ἐπ' αὐτό, πλυθήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ.
28. Καὶ σκεῦος ὀστράκινον οὗ ἂν ἑψηθῇ ἐν αὐτῷ, συντριβήσεται· ἐὰν δὲ ἐν σκεύει χαλκῷ ἑψηθῇ, ἐκτρίψει αὐτό, καὶ κλύσει ὕδατι.
29. Πᾶν ἄρσεν ἐν τοῖς ἱερεῦσι φάγεται αὐτό. ἅγια ἁγίων ἐστὶ Κυρίῳ.

30. Καὶ πάντα τὰ περὶ τῆς ἁμαρτίας ὧν ἂν εἰσενεχθῇ ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῶν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἐξιλάσασθαι ἐν τῷ ἁγίῳ, οὐ βρωθήσεται, ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται.

Κεφαλ. ζ.

ΚΑὶ οὗτος ὁ νόμος τοῦ κριοῦ τοῦ περὶ τῆς πλημμελίας· ἅγια ἁγίων ἐστίν.
2. Εν τόπῳ οὗ σφάζουσι τὸ ὁλοκαύτωμα, σφάξουσι τὸν κριὸν τῆς πλημμελίας ἔναντι Κυρίου. καὶ τὸ αἷμα προσχεεῖ ἐπὶ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου κύκλῳ.
3. Καὶ πᾶν τὸ στέαρ αὐτοῦ προσοίσει ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τὴν ὀσφὺν καὶ τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὰ ἐντόσθια, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῶν ἐνδοσθίων.
4. Καὶ τοὺς δύο νεφρούς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν τὸ ἐπὶ τῶν μηρῶν, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς νεφροῖς, περιελεῖ αὐτά.
5. Καὶ ἀνοίσει αὐτὰ ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κάρπωμα τῷ Κυρίῳ περὶ πλημμελίας ἐστί.
6. Πᾶς ἄρσην ἐκ τῶν ἱερέων ἔδεται αὐτά, ἐν τόπῳ ἁγίῳ βρωθήσεται· ἅγια ἁγίων ἐστίν.
7. Ωσπερ τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας· οὕτως καὶ τὸ τῆς πλημμελίας· νόμος εἷς αὐτῶν· ὁ ἱερεὺς ὅστις ἐξιλάσεται ἐν αὐτῷ, αὐτῷ ἔσται.

Hostia pro peccato, & pro delicto.

Heb. 13. v. 11. Supr. 4. v. 5.

de sanguine ejus, de cujus sanguine inf.

8. Καὶ ὁ ἱερεὺς ὁ προσάγων ὁλοκαύτωμα ἀνθρώπου, τὸ δέρμα τῆς ὁλοκαυτώσεως, ἧς προσφέρει αὐτός, αὐτῷ ἔσται.
9. Καὶ πᾶσα θυσία ἥτις ποιηθήσεται ἐν κλιβάνῳ, καὶ πᾶσα ἥτις ποιηθήσεται ἐπ' ἐσχάρας, ἢ ἐπὶ τηγάνου, τοῦ ἱερέως τοῦ προσφέροντος αὐτήν, αὐτοῦ ἔσται.

10. Καὶ πᾶσα θυσία ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ, καὶ μὴ ἀναπεποιημένη, πᾶσι τοῖς υἱοῖς Ααρὼν ἔσται, ἑκάστῳ τὸ ἴσον.

11. Οὗτος ὁ νόμος τῆς θυσίας τῶν εἰρηνικῶν, ἣν προσοίσουσι τῷ Κυρίῳ.
12. Ἐὰν μὲν περὶ αἰνέσεως προσφέρῃ αὐτήν, καὶ προσοίσει ἐπὶ τῆς θυσίας τῆς αἰνέσεως ἄρτους ἀζύμους ἐκ σεμιδάλεως ἀναπεποιημένους ἐν ἐλαίῳ, καὶ λάγανα ἄζυμα διακεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ, καὶ σεμίδαλιν πεφυραμένην ἐν ἐλαίῳ.
13. Ἐπ' ἄρτοις ζυμίταις προσοίσει τὸ δῶρον αὐτοῦ ἐπὶ θυσίᾳ αἰνέσεως σωτηρίου αὐτοῦ.
14. Καὶ προσάξει ἀπ' αὐτοῦ ἓν ἀπὸ πάντων τῶν δώρων αὐτοῦ, ἀφαίρεμα Κυρίῳ, τῷ ἱερεῖ τῷ προσχέοντι τὸ αἷμα τοῦ σωτηρίου, αὐτῷ ἔσται.
15. Καὶ τὰ κρέα θυσίας αἰνέσεως σωτηρίου, αὐτῷ ἔσται· καὶ ἐν ᾗ ἡμέρᾳ δωρεῖται, βρωθήσεται· οὐ καταλείψουσιν ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωΐ.
16. Καὶ ἐὰν εὐχὴ ᾖ, ἢ ἑκούσιον θυσιάζῃ τὸ δῶρον αὐτοῦ, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ προσαγάγῃ τὴν θυσίαν αὐτοῦ, βρωθήσεται καὶ τῇ αὔριον.

17. Καὶ τὸ καταλειφθὲν ἀπὸ τῶν κρεῶν τῆς θυσίας ἕως ἡμέρας τρίτης, ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται.
18. Ἐὰν δὲ φαγὼν φάγῃ ἀπὸ τῶν κρεῶν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ οὐ δεχθήσεται τῷ προσφέροντι αὐτό· οὐ λογισθήσεται αὐτῷ, μίασμά ἐστιν. ἡ δὲ ψυχή, ἥτις ἂν φάγῃ ἀπ' αὐτοῦ, τὴν ἁμαρτίαν λήψεται.

19. Καὶ κρέα ὅσα ἂν ἅψηται παντὸς ἀκαθάρτου, οὐ βρωθήσεται,

8. Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem ejus.

9. Et omne sacrificium simile, quod coquitur in clibano, & quicquid in craticula, vel in sartagine præparatur, ejus erit sacerdotis, a quo offertur:
10. Sive oleo conspersa, sive arida fuerint, cunctis filiis Aaron mensura æqua per singulos dividetur.
11. Hæc est lex hostiæ pacificorum quæ offertur Domino.
12. Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma uncta oleo, coctamque similam, & collyridas olei admistione conspersas,
13. Panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis:
14. Ex quibus, unus pro primitiis offertur Domino, & erit sacerdotis, qui fundet hostię sanguinem.
15. Cujus carnem eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam usque mané.
16. Si voto, vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed & si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est:
17. Quicquid autem tertius invenerit dies, ignis absumet.

18. Si quis de carnibus victimæ pacificorũ die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potiꝰ quæcunq; anima tali se edulio contaminaverit, prævaricationis rea erit.

19. Caro quæ aliquid tetigerit immundum, non come-

8. At sacerdos offerens hostiam holocausti 6 alicujus, pellis holocausti, quod obtulerit, sacerdotis ipsius erit.
9. Omnis præterea Minha quæ coquetur in clibano, & omne 7 præparatum in sartagine, & in craticula, erit sacerdotis offerentis illud.
10. Omnis item Minha mista oleo & arida, omnibus filiis Aharon erit: *erit* 8 unicuiq; sicut fratri suo.
11. Hęc autem *est* lex sacrificii pacificorum quod offeret Jehovæ.
12. Si 9 pro gratiarum actione obtulerit illud, tunc offeret pro sacrificio gratiarum actionis placentas infermentatas versatas in oleo, & lagana infermentata uncta oleo, & similam frictam, *una cum* placentis illis versatis in oleo.
13. 10 Cum placentis panis fermentati offeret oblationem suam pro sacrificio gratiarum actionis pacificorum suorũ.
14. Offeretq; ex eo unum *panem* ex omni oblatione, 11 oblationem Jehovę: sacerdotis spargentis sanguinem pacificorum erit.
15. Caro autem hostiæ gratiarum actionis pacificorum ejus, in die oblationis ejus comedetur: non dimittet ex eo usq; mané.
16. Quod si votum, vel spontaneum *fuerit* sacrificium oblationis ejus: 12 die quo ille obtulerit sacrificium suum, cõedetur, & sequenti die quod superfuerit ex eo comedetur.
17. Quod verò superfuerit de carne sacrificii die tertia, igni comburetur.
18. Si autem comedendo comedatur *aliquid* de carne sacrificii pacificorum ejus die tertiâ non 13 placebit offerens illud, neq; imputabitur illi: abominatio erit, & anima comedens ex eo, iniquitatem suam portabit.

19. Et caro quæ contigerit ullum immundum, non comedetur, *sed* igni combu-

8. Welcher priester jemands brandopffer opffert / des sol desselben brandopffers fell sein/das er geopffert hat.
9. Vnd alles speißopffer/ das im ofen / oder auff dem rost/oder in der pfannen gebacken ist/ sol des priesters sein/ der es opffert.
10. Vnd alle speißopffer das mit öle gemenget oder treuge ist/ sol aller Aarons kinder sein/eines wie das ander.
11. Vnd diß ist das gesetz des danckopffers/ das man dem HERRN opffert.
12. Wollen sie ein lobopffer thun/so sollen sie vngeseWrte kuchen opffern mit öle gemenget / vnd vngesewrte fladen mit öle bestrichen / vnd gerüstet semelkuchen mit öle gemenget.
13. Sie sollen aber solchs opffer thun/ auff einen kuchen vom gesewrtem brot/zum lobopffer seines danckopffers.
14. Vnd sol einen von den allen dem HERRN zur hebe opffern/vnd sol des priesters sein/der das blut des danckopffers sprenget.
15. Vnd das fleisch des lobopffers in seinem danckopffer sol desselben tages gessen werden/ da es geopffert ist / vnd nichts vbergelassen werden/ biß an den morgen.
16. Vnd es sey ein gelübd oder freywillig opffer/So soles desselben tags da es geopffert ist/gessen werden/ So aber etwas vberbleibt auff den andern tag/sol mans doch essen.
17. Aber was vön geopfferten fleisch vberbleibt am dritten tage/sol mit fewr verbrennet werden.
18. Vnd wo jemand am dritten tage wird essen von dem geopfferten fleisch seines danckopffers / so wird er nicht angeneme sein / der es geopffert hat/ es wird jm auch nicht zugerechnet werden / sondern es wird ein grewel sein / Vnd welche seele davon essen wird/ die ist einer missethat schüldig.

19. Vnd das fleisch / das etwas vnreins anrüret / Sol nicht gessen/sondern mit fewr ver-

6. *Vir, p. h. q. o. sacerdotis illi erit.*
7. *factũ in s. & in c. sacerdoti offerenti i. erit.*
8. *Vir ut frater ejus sc. erit.*
9. *super confessione (sive, laude & gratiarũ actione) o. i. & of. super (sic & seq.) fac.*
10. *super (i. præter) placentas.*
11. *elevationem & sacerdoti sparg. s. p. ipsi erit.*
12. *in die offerre illum sac. s. c. & á crastino, & (pleõ) relictum e. e. c. & relictum d. c. s.*
13. *acceptabitur (i. acceptus vel gratus erit) o. i. non reputabitur illi, ut scilicet oblatio illa ipsi prosit.*

14. & carnem (sing. pro plur. sic infra) omnis mundus comedet carnem.

15. in omni im mundo, in immunditia h. a. in animali &c. sic supra & infra sæpius.
16 loquere ad f. I.
17. & (Gē 1. n. a.) adeps c. & a. r. fiet.
18. omnis comedens a. de animali quo offeret ex eo (quo ex eo .i. ex quo) ignitionem (sic inf.) & (.i. tunc) excidetur anima comedens é p. s. & omnem sanguinem non (.i. nullum s.) comed. i. c. h. s. ad volatile & ad jumentum
19. omnē s. & (pleon) enc.

20. super (præter) pectusculum adducet illum.

verbrennet werden. Wer reines leibs ist/ sol des fleischs essen.
20. Vnd welche seele essen wird von dem fleisch des Danckopffers/ das dē HERRN zugehöret/ derselben vnreinigkeit sey auff jr / vnd sie wird ausgerottet werden von jrem volck.
21. Vnd wenn eine seele etwas vnreines anrüret/ es sey vnrein mensch/ vieh/ oder was sonst grewlich ist / vnd vom fleisch des Danckopffers isset/ das dem HERRN zugehöret/ die wird ausgerottet werden von jrem volck.
22. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.
23. Rede mit den kindern Jsrael/ vnd sprich/ Jr solt kein fett essen vom ochsen / lemmern/ vnd ziegen.
24. Aber das fett vom aß/ vnd was vom wild zurissen ist/ macht euch zu allerley nütz/ Aber essen solt jrs nichts.
25. Denn wer das fett isset vom vieh/ das dem HERRN zum opffer gegeben ist/ dieselb seel sol ausgerottet werden von jrem volck.
26. Jr solt auch kein blut essen / weder vom vieh noch von vogeln/ wo jr wonet.
27. Welche seele würde jrgend ein blut essen/ die sol ausgerottet werden von jrē volck.
28. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.
29. Rede mit den kindern Jsrael vnd sprich. Wer dem HERRN sein Danckopffer thun wil/ der sol auch mitbringen/ was zum Danckopffer dem HERRN gehört.
30. Er sols aber mit seiner hand erzubringen zum opffer des HERRN / nemlich/ das fett an der brust sol er bringen/ sampt der brust/ das sie ein webe werden für dem HERRN.
31. Vnd der priester sol das fett anzünden auff dem altar/ vnd die brust sol Aaron vnd seiner söne sein.

32. Vnd die rechte schuldern sollen sie dem priester geben/ zur hebe von jren Danckopffern.

Vnd

buretur: 14 at carnes illas omnis mundus comedet.
20. Nam anima quæ comederit carnes de sacrificio pacificorū quod *est* Jehovæ, & immunditia ejus *fuerit* super ipsum, tunc excidetur anima illa *e* populis suis.
21. Anima item quū tetigerit 15 quicquā immundum, nempe de immunditia hominis, aut animal immundum, aut omne reptile immundum, comederitq; de carnibus sacrificii pacificorū, quod *est* Jehovæ: tunc excidetur anima illa è populis suis.
22. Locutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,
23. 16 Alloquere filios Israel dicendo, omnem adipem bovis & agni & capræ non comedetis.
24. 17 Adeps quidē cadaveris & adeps rapti parabitur in omne opus, sed cōedendo non comedetis illum.
25. Nam 18 quicunq; comederit adipem animalis, ex quo offeret oblationem ignitam Jehovæ, tūc anima quę comederit, excidetur è populis suis.
26. Nullum etjam sanguinem comedetis in cunctis habitationibus vestris, tam de avibus quam de jumentis.
27. Omnis anima, quæ comederit 19 nullum sanguinem, excidetur anima illa è populis suis.
28. Locutus est insuper Jehovah ad Moseh, dicendo,
29. Loquere ad filios Israel, dicendo, Offerens sacrificium pacificorum suorū Jehovæ, afferet oblationem suam Jehovæ de hostia pacificorum suorum,
30. Manus ejus afferent oblationes ignitas Jehovæ, adipem 20 cum pectusculo afferet: pectusculum *quidem* ad agitandum illud agitatione coram Jehovā:
31. Adolebit verò sacerdos adipem super altare, & erit pectusculū illud Aharoni & filiis ejus.
32. Armum autem dextrum dabitis *ad* elevationem sacerdoti de sacrificiis pacificorū vestrorū.

Qui

comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit mundus, vescetur ex ea.
20. Anima polluta, quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis.

21. Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel jumēti, sive omnis rei quę polluere potest, & comederit de hujuscemodi carnibus, interibit de populis suis.

22. Locutusque est Domin⁹ ad Moysen, dicens,
23. Loquere filiis Israel, Adipem ovis, & bovis, & capræ non comedetis.
24. Adipem cadaveris morticini, & ejus animalis quod a bestia captum est, habebitis in varios usus.
25. Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo.
26. Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de avibus, quàm de pecoribus.
27. Omnis anima quæ ederit sanguinem, peribit de populis suis.
28. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,
29. Loquere filiis Israel, dicens, Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sacrificium, id est, libamenta ejus.
30. Tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum, cumque ambo oblata Domino consecraverit, tradet sacerdoti,
31. Qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron, & filiorum ejus.
32. Armus quoque dexter de pacificorum hostiis cedet in primitias sacerdotis.

Qui

ται, ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται. πᾶς καθαρὸς φάγεται κρέα.
20. Ἡ δὲ ψυχὴ ἥτις ἂν φάγῃ ἀπὸ τῶν κρεῶν τῆς θυσίας τοῦ σωτηρίου, ὅ ἐστι Κυρίῳ, καὶ ἡ ἀκαθαρσία αὐτοῦ ἐπ᾽ αὐτῷ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς.

21. Καὶ ἡ ψυχὴ, ἣ ἂν ἅψηται παντὸς πράγματος ἀκαθάρτου, ἢ ἀπὸ ἀκαθαρσίας ἀνθρώπου, ἢ τῶν τετραπόδων τῶν ἀκαθάρτων, ἢ παντὸς βδελύγματος ἀκαθάρτου, καὶ φάγῃ ἀπὸ τῶν κρεῶν τῆς θυσίας τῶν εἰρηνικῶν, ὅ ἐστι τοῦ Κυρίου, ἀπολεῖται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς.
22. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
23. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγων· πᾶν στέαρ βοῶν, καὶ προβάτων, καὶ αἰγῶν οὐκ ἔδεσθε.
24. Καὶ στέαρ θνησιμαίων, καὶ θηριαλώτων ποιηθήσεται εἰς πᾶν ἔργον, καὶ βρώσει οὐ βρωθήσεται.
25. Ὅτι πᾶς ὁ ἐσθίων στέαρ ἀπὸ τῶν κτηνῶν, ὧν προσάξει ἀπ᾽ αὐτῶν κάρπωμα Κυρίῳ, ἀπολεῖται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς.
26. Πᾶν αἷμα οὐκ ἔδεσθε ἐν πάσῃ κατοικίᾳ ὑμῶν ἀπό τε τῶν κτηνῶν καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν.

27. Πᾶσα ψυχὴ ἣ ἂν φάγῃ αἷμα, ἀπολεῖται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς.
28. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

29. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγων· ὁ προσφέρων θυσίαν τῶν εἰρηνικῶν αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ, οἴσει τὸ δῶρον αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ, ἀπὸ τῆς θυσίας τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ.
30. Αἱ χεῖρες αὐτοῦ προσοίσουσι τὰ καρπώματα τῷ Κυρίῳ· τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τοῦ στηθυνίου, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος προσοίσει αὐτά, ὥστε ἐπιθεῖναι δόμα ἔναντι Κυρίου.
31. Καὶ ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς τὸ στέαρ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· καὶ ἔσται τὸ στηθύνιον Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ.
32. Καὶ τὸν βραχίονα τὸν δεξιὸν δώσετε ἀφαίρεμα τῷ ἱερεῖ ἀπὸ τῶν θυσιῶν τοῦ σωτηρίου ὑμῶν.

Ὁ προσ-

Adeps & sanguis non comedenda.

33. Ὁ προσφέρων τὸ αἷμα τοῦ σωτηρίου καὶ τὸ στέαρ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἀαρών, αὐτῷ ἔσται ὁ βραχίων ὁ δεξιὸς ἐν μερίδι.

34. Τὸ γὰρ στηθύνιον τοῦ ἐπιθέματος καὶ τὸν βραχίονα τοῦ ἀφαιρέματος, εἴληφα παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν θυσιῶν τοῦ σωτηρίου ὑμῶν, καὶ ἔδωκα αὐτὰ Ἀαρὼν τῷ ἱερεῖ, καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, νόμιμον αἰώνιον παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

35. Αὕτη ἡ χρίσις Ἀαρών, καὶ ἡ χρίσις τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρπωμάτων Κυρίου, ἐν ᾗ ἡμέρᾳ προσηγάγετο αὐτοὺς εἰς τὸ ἱερατεύειν Κυρίῳ.

36. Καθότι ἐνετείλατο Κύριος δοῦναι αὐτοῖς ᾗ ἡμέρᾳ ἔχρισεν αὐτοὺς παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν.

37. Οὗτος ὁ νόμος τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ θυσίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας, καὶ τῆς πλημμελείας, καὶ τῆς τελειώσεως, καὶ τῆς θυσίας σωτηρίου.

38. Ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, ᾗ ἡμέρᾳ ἐνετείλατο τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, προσφέρειν τὰ δῶρα αὐτῶν ἔναντι Κυρίου ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινᾶ.

Κεφαλ. η΄.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Λάβε τὸν Ἀαρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὰς στολάς, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ τὸν μόσχον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοὺς δύο κριούς, καὶ τὸ κανοῦν τῶν ἀζύμων·

3. Καὶ πᾶσαν τὴν συναγωγὴν ἐκκλησίασον ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

4. Καὶ ἐποίησε Μωυσῆς ὃν τρόπον συνέταξεν αὐτῷ Κύριος· καὶ ἐξεκκλησίασε τὴν συναγωγὴν ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

5. Καὶ εἶπε Μωυσῆς τῇ συναγωγῇ, τοῦτό ἐστι τὸ ῥῆμα, ὃ ἐνετείλατο Κύριος ποιῆσαι.

6. Καὶ προσήγαγε Μωυσῆς τὸν Ἀαρών, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ ἔλουσεν αὐτοὺς ὕδατι.

33. Qui obtulerit sanguinem & adipem, filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextrum in portione sua.

34. Pectusculum enim elevationis, & armum separationis tuli à filiis Israel de hostiis eorum pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filiis ejus lege perpetua, ab omni populo Israel.

35. Hæc est unctio Aaron & filiorum ejus in ceremoniis Domini in die quo obtulit eos Moyses, ut sacerdotio fungerentur,

36. Et quæ præcepit eis dari Dominus à filiis Israel religione perpetua in generationibus suis.

37. Ista est lex holocausti, & sacrificii pro peccato atque delicto, & pro consecratione & pacificorum victimis:

38. Quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandavit filiis Israel, ut offerrēt oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAP. VIII.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, & unctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistrum cum azymis,

3. Et congregabis omnem cœtum ad ostium tabernaculi.

4. Fecitque Moyses ut Dominus imperaverat. Congregataq; omni turba ante fores tabernaculi,

5. Ait, Iste est sermo quem jussit Dominus fieri.

6. Statimq; obtulit Aaron & filios ejus. Cumq; lavisset eos,

33. [21] Qui offeret sanguinem pacificorū, & adipem è filiis Aharonis, [22] ipsius erit armus dexter in portionem:

34. Quia pectusculū agitationis, & armum elevationis tuli à filiis Israel de sacrificiis pacificorum suorum, & dedi illa Aharoni sacerdoti, & filiis ejus in statutum [22] perpetuum à filiis Israel,

35. Hæc est unctio Aharon, & unctio filiorum ejus ex oblationibus ignitis Jehovæ, [23] à die quâ accedere fecit eos ad sacerdotio fungendum Jehovæ.

36. Quas præcepit Jehovah, [24] ut darēt eis, à die, quâ unxit eos à filiis Israel statuto perpetuo in generationibus suis.

37. Hæc est lex [25] holocausti Minhæ & sacrificii pro peccato, & sacrificii pro delicto, & consecrationum, & sacrificii pacificorum:

38. Quam præcepit Jehovah Moseh in monte Sinai, [26] die quo præcepit filiis Israel, ut offerrent oblationes suas Jehovæ in deserto Sinai.

CAP. VIII.

LOcutus est præterea Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. Tolle Aharon & filios ejus cum illo, & vestes, & oleum unctionis, & juvencum [1] sacrificii pro peccato, & duos arietes, & canistrum infermentatorum.

3. Atq; omnem cœtum congrega ad ostium tabernaculi ecclesiæ.

4. Et fecit Moseh quemadmodū præceperat illi Jehovah: & congregatus est cœtus ad ostium tabernaculi ecclesiæ.

5. Tunc dixit Moseh ad congregationem, Hoc est verbū quod præcepit Jehovah, [2] ut faciatis.

6. Et accedere fecit Moseh Aharonem & filios ejus, quos lavit aquâ:

33. Vnd welcher vnter Aarons sönen das blut der danckopffer opffert/vnd das fett/des sol die rechte schulder sein zu seinem theil.

34. Denn die webebrust/vnd die hebeschuldern/ hab ich genomen von den kindern Israel von jren danckopffern/ vnd hab sie dem priester Aaron vnd seinen sönen gegeben/ zum ewigen Recht.

35. Diß ist die salbung Aarons vnd seiner söne/von den opffern des HERRN/des tages/da sie vberantwortet worden priester zu sein dem HERRN.

36. Da der HERR gebot am tage/da er sie salbet / das jm gegeben werden solt von den kindern Israel/ zum ewigen Recht/ allen jren nachkomen.

37. Vnd diß ist das gesetze des brandopffers/des speißopffers / des sündopffers / des schuldopffers / der fülleopffer/ vnd der danckopffer.

38. Das der HERR Mose gebot auff dem berg Sinai/ des tages / da er jm gebot an die kinder Israel/zu opffern jr opffer dem HERRN in der wüsten Sinai.

Das VIII. Cap.

VNd der HERR redet mit Mose vnd sprach.

2. Nim Aaron vnd seine söne mit im/sampt jren kleidern/ vnd das salböle vnd einen farren zum sündopffer/zween wider/vnd einen korb mit vngeseurtem brot.

3. Vnd versamle die gantze gemeine für die thür der hütten des stiffts.

4. Mose thet wie jm der HERR gebot/vnd versamlet die gemeine für die thür der hütten des stiffts.

5. Vnd sprach zu jnen/Das ists/das der HERR geboten hat zu thun.

6. Vnd nam Aaron vnd seine söne/vnd wusch sie mit wasser/

21. ipsi erit.
22. seculi sic infra.
23. in die (sc. qua) acc. f. e.
24. ad dandum eis in die ungere eum illos
25. holocausto, m. & peccato, & delicto, (m.s) & impletionibus (i. sacrificio in consecratione sacerdotum fieri solito) & retributionibus i. eucharistico.
26. in die præcipere eum. f. l. ad offerendū &c.

Cap. 8.

1. peccati Lev. 7. ✱ 25. sic infra v. 14.

2. ad faciendum.

3. & dedit super eum tunicam (sic mox) & &c. & dedit sup. e. ephod, & c. e. artificio (. opere ingenioso) ephod, & cinxit illi (sc. Vestes) in illo.

207.

4. posuit super eum pectorale, & dedit ad pectorale U. & T.

5. & posuit s. m. e regione faciei ejus florē auri, c. sanctitatis.

6. omnia quæ i. i. & sanctificavit ea

7. ad sanctificandum illam. sic infra v. 12.

8. & fulcivit A. & filii ejus m. s.

9. & dedit s. c. a. circum in digito suo.

10. peccato (. hostia pro peccato) affecit aram. Le. 6. n. 21.

11. intestinum. sic infra.

7. Vnd legt jm den leinen rock an/vnd gürtet jn mit dem gürtel/vnd zog jm den seiden rock an / vnd thet jm den leibrock an/vnd gürtet jn vber den leibrock her.

8. Vnd thet jm das schiltlin an/ vnd in das schiltlin Liecht vnd Recht.

9. Vnd setzt jm den hut auff sein heupt/vnd setzt an den hut oben an seiner stirn das gülden blat der heiligen kron/ Wie der HERR Mose geboten hatte.

10. Vnd Mose nam das salböle/vnd salbete die wonung/ vnd alles was drinnen war/vnd weihet es.

11. Vnd sprenget damit siebenmal auff den altar/vnd salbet den altar mit alle seinem gerete/ das handfaß vnd seinem fuß / das es geweihet würde.

12. Vnd goß des salböls auff Aarons heupt/vnd salbet jn/das er geweihet würde.

13. Vnd bracht erzu Aarons söne/vnd zog jnen leinen röcke an/ vnd gürtet sie mit dem gürtel/vnd band jnen hauben auff/Wie jm der HERR geboten hatte.

14. Vnd lies erzu füren einen farren zum sündopffer/ vnd Aaron mit seinen sönen legten jre hende auff sein heupt /

15. Da schlachtet man es. Vnd Mose nam des bluts/vnd thets auff die hörner des altars vmbher / mit seinem finger/vnd entsündigt den altar/vnd goß das blut an des altars boden/ vnd weihet jn/das er jn versünet.

16. Vnd nam alles fett am eingeweide/ das netz vber der leber/vnd die zwo nieren mit dem fett dran/vnd zündets an auff dem altar.

17. Aber den farren mit seinem fell/fleisch vnd mist/ verbrand er mit fewr ausser dem lager/wie jm der HERR geboten hatte.

Vnd

7. 3 Eumq; induit tunicam, & cinxit illum balteo: dein pallio induit eum, atq; super eum posuit ephod, cinxitq; eum cingulo ephod, cinxit inquam cum illo.

8. Et 4 superposuit eum pectorali, posuitq; in pectorali Urim & Thūmim.

9. † Deinde posuit mitram super caput ejus, 5 ponens super mitram ante faciem ejus laminam auream, coronam sanctam, quemadmodum præceperat Jehovah ipsi Moseh.

10. Accepit quoq; Moseh oleum unctionis, & unxit tabernaculum, & 6 quæcunq; *erant* in illo, & consecravit ea.

11. Et aspersit ex eo super altare septem vicibus, unxitq; altare, atq; omnia vasa ejus, & concham, & basim ejus, 7 ut consecraret ea.

12. Fudit etjam ex oleo unctionis super caput Aharon, unxitq; eum ut consecraret eum.

13. Fecit præterea Moseh accedere filios Aharon, induitq; illos tunicis: & cinxit illos balteo, atq; alligavit eis mitras, quemadmodū præceperat Jehovah ipsi Moseh.

14. Adduxit quoq; juvencum in hostiam pro peccato, 8 imposuitq; Aharon & filiis ejus manus suas super caput juvenci hostiæ pro peccato.

15. Et mactavit, tulitq; Moseh sanguinem, 9 posuitq; super cornua altaris *per* circuitum digito suo, & 10 expiavit altare, *reliquum* verò sanguinem fudit ad basim altaris, & sanctificavit illud ad expiandum illud.

16. Tulit præterea totū adipē qui *erat* super 11 intestina, & fibram jecoris, & duos renes, adipemq; eorum, adolevitque *ea* Moseh super altare.

17. Juvencum verò, & pellem ejus, & carnem ejus, & fimū ejus combussit igni extra castra, quemadmodum præceperat Jehovah ipsi Moseh.

Post-

7. Vestivit pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit,

8. Quod astringens cingulo aptavit rationali, in quo erat Doctrina & Veritas.

9. Cidari quoque texit caput: & super eam, contra frontem, posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus.

10. Tulit & unctionis oleum, quo linivit tabernaculum cum omni suppellectili sua.

11. Cumque sanctificans aspersisset altare septem vicibus, unxit illud, & omnia vasa ejus, labrumq; cum basi sua sanctificavit oleo.

12. *Quod fundens super caput Aaron, unxit eum, & consecravit:

13. Filios quoque ejus oblatos vestivit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, ut jusserat Dominus.

14. Obtulit & vitulum pro peccato. cumque super caput ejus posuisset Aaron & filii ejus manus suas,

15. Immolavit eum: hauriens sanguinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum. quo expiato & sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta ejus.

16. Adipem verò qui erat super vitalia, & reticulum jecoris, duosque renunculos cum arvinulis suis adolevit super altare:

17. Vitulum cum pelle, & carnibus, & fimo, cremans extra castra, sicut præceperat Dominus.

Obtu-

7. Καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν τὸν χιτῶνα, καὶ ἔζωσεν αὐτὸν τὴν ζώνην, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν τὸν ὑποδύτην, καὶ ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτὸν τὴν ἐπωμίδα, καὶ συνέζωσεν αὐτὸν κατὰ τὴν ποίησιν τῆς ἐπωμίδος, καὶ συνέσφιγξεν αὐτὴν ἐν αὐτῷ.

8. Καὶ ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτὸν τὸ λόγιον, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ λόγιον τὴν Δήλωσιν καὶ τὴν Ἀλήθειαν.

9. Καὶ ἐπέθηκε τὴν μίτραν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς μίτρας κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ τὸ πέταλον τὸ χρυσοῦν τὸ καθηγιασμένον ἅγιον, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

10. Καὶ ἔλαβε Μωυσῆς ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τῆς χρίσεως, καὶ ἔχρισε τὴν σκηνὴν καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ ἡγίασεν αὐτήν.

11. Καὶ ἔρρανεν ἀπ' αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἑπτάκις· καὶ ἔχρισε τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἡγίασεν αὐτό, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ τὸν λουτῆρα, καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ ἁγιάσαι αὐτά.

12. Καὶ ἐπέχεεν Μωυσῆς ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τῆς χρίσεως ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἀαρών· καὶ ἔχρισεν αὐτόν, καὶ ἡγίασεν αὐτόν. Exo. v. 7.

13. Καὶ προσήγαγε Μωυσῆς τοὺς υἱοὺς Ἀαρών, καὶ ἐνέδυσεν αὐτοὺς χιτῶνας, καὶ ἔζωσεν αὐτοὺς ζώνας, καὶ περιέθηκεν αὐτοῖς κιδάρεις, καθάπερ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

14. Καὶ προσήγαγε τὸν μόσχον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐπέθηκεν Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μόσχου τῆς ἁμαρτίας.

15. Καὶ ἔσφαξεν αὐτόν· καὶ ἔλαβε Μωυσῆς ἀπὸ τοῦ αἵματος, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου κύκλῳ τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ, καὶ ἐκαθάρισε τὸ θυσιαστήριον· καὶ τὸ αἷμα ἐξέχεεν ἐπὶ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἡγίασεν αὐτό, τοῦ ἐξιλάσασθαι ἐπ' αὐτοῦ.

16. Καὶ ἔλαβε Μωυσῆς πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῶν ἐνδοσθίων, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος, καὶ τοὺς ἀμφοτέρους νεφρούς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν· καὶ ἀνήνεγκε Μωυσῆς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

17. Καὶ τὸν μόσχον, καὶ τὴν βύρσαν αὐτοῦ, καὶ τὰ κρέα αὐτοῦ, καὶ τὴν κόπρον αὐτοῦ κατέκαυσεν πυρὶ ἔξω τῆς παρεμβολῆς, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

Καὶ

18. Καὶ προσήγαγε Μωυσῆς τὸν κριὸν τὸν εἰς ὁλοκαύτωμα· καὶ ἐπέθηκεν Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ κριοῦ.

19. Καὶ ἔσφαξε Μωυσῆς τὸν κριόν· καὶ προσέχεε Μωυσῆς τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ.

20. Καὶ τὸν κριὸν ἐκρεοτόμησε καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ, καὶ ἀνήνεγκε Μωυσῆς τὴν κεφαλὴν, καὶ τὰ μέλη, καὶ τὸ στέαρ.

21. Καὶ τὴν κοιλίαν καὶ τοὺς πόδας ἔπλυνεν ὕδατι· καὶ ἀνήνεγκε Μωυσῆς ὅλον τὸν κριὸν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· ὁλοκαύτωμά ἐστιν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας· κάρπωμά ἐστι Κυρίῳ, καθάπερ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ.

22. Καὶ προσήγαγε Μωυσῆς τὸν κριὸν τὸν δεύτερον τὸν τελειώσεως· καὶ ἐπέθηκεν Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ κριοῦ.

23. Καὶ ἔσφαξεν αὐτόν· καὶ ἔλαβε Μωυσῆς ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτὸς Ἀαρὼν τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς χειρὸς αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ ποδὸς αὐτοῦ τοῦ δεξιοῦ.

24. Καὶ προσήγαγε Μωυσῆς τοὺς υἱοὺς Ἀαρών· καὶ ἐπέθηκε Μωυσῆς ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐπὶ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτὸς αὐτῶν τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ ποδὸς αὐτῶν τοῦ δεξιοῦ. καὶ προσέχεε Μωυσῆς τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ.

25. Καὶ ἔλαβε τὸ στέαρ καὶ τὴν ὀσφύν, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας, καὶ τὸν λοβὸν τοῦ ἥπατος, καὶ τοὺς δύο νεφρούς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν, καὶ τὸν βραχίονα τὸν δεξιόν.

26. Καὶ ἀπὸ τοῦ κανοῦ τῆς τελειώσεως, τοῦ ὄντος ἐναντίον Κυρίου, ἔλαβε κολλύραν ἄζυμον μίαν, κολλύραν ἄρτου ἐξ ἐλαίου μίαν, καὶ λάγανον ἕν· καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὰ στέατα, καὶ ἐπὶ τὸν βραχίονα τὸν δεξιόν.

Και

18. Obtulit & arietem in holocaustum: super cujus caput cùm imposuissent Aaron & filii ejus manus suas,

19. Immolavit eum, & fudit sanguinẽ ejus per circuitum altaris.

20. Ipsumque arietem in frustra concidens, caput ejus, & artus, & adipem adolevit igni,

21. Lotis prius intestinis & pedibus. totumque simul arietem incendit super altare, eo quòd esset holocaustum suavissimi odoris Domino, sicut præceperat ei.

22. Obtulit & arietem secundum, in consecrationem sacerdotum: posueruntque super caput ejus Aaron & filii ejus manus suas.

23. Quem cùm immolasset Moyses, sumens de sanguine ejus, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus ejus dextræ, similiter & pedis.

24. Obtulit & filios Aaron. cumque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, & pollicẽ manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum:

25. Adipem verò, & caudam, omnemque pinguedinem quæ operit intestina, reticulumque jecoris, & duos renes cum adipibus suis, & armo dextro separavit.

26. Tollens autem de canistro azymorum, quod erat coram Domino, panem absque fermento, & collyridam conspersam oleo, laganumque, posuit super adipes, & armum dextrum.

Tra-

18. Posthæc adduxit arietem holocausti, & 12 admoverunt Aharon & filii ejus manus suas super caput arietis.

19. Et mactavit, sparsitq; Moseh sanguinem super altare *per* circuitum.

20. Arietem quoq; concidit in frusta sua, adolevitq; Moseh caput & frusta & adipem.

21. Intestina verò & crura lavit aquâ, & adolevit Moseh totum arietem super altare: holocaustum 13 † est in odorem quietis, oblatio ignita est Jehovæ, quemadmodũ præceperat Jehovah Moseh.

22. Accedere fecit & arietem secundum, arietem 14 consecrationum: posueruntq; Aharon & filii ejus manus suas super caput arietis.

23. Et mactavit, tulitq; Moseh de sanguine ejus, & posuit super 15 tenerum auris, Aharon dextræ, & super pollicem manus ejus dextræ, & super pollicem pedis ejus dextri.

24. Adduxit & filios Aharon, posuitq; Moseh de sanguine super tenerum auris eorum dextræ, & super pollicem manus eorũ dextræ, & super pollicem pedis eorum dextri: sparsitq; Moseh sanguinem *super* altare *per* circuitum.

25. Tulit deinde adipem, & caudam, totumq; adipem qui *erat* super intestina & fibram jecoris, duosq; renes, & adipem eorum & armum dextrum.

26. De canistro quoq; infermentatorũ, quæ *erant* coram Jehova, tulit 16 tortam infermentatam unam, & tortam panis oleati unam, & laganum, unum posuitq; 17 *cum* adipe & cum armo dextro.

Et

18. Vnd bracht erzu einen wider zum brandopffer/ Vnd Aaron mit seinen sönen legten jre hende auff sein heupt/ da schlacht man jn.

19. Vnd Mose sprenget des bluts auff dem altar vmbher/

20. Zerhieb den wider in stücke/ vnd zündet an das heupt/ die stücke vnd den strumpff.

21. Vnd wusch die eingeweide vnd schenckel mit wasser/ vnd zündet also den gantzen wider an auff dem altar. Das war ein brandopffer zum süssen geruch / ein fewr dem HERRN / wie jm der HERR geboten hatte.

22. Er bracht auch erzu den andern wider des füllopffers/ Vnd Aaron mit seinen sönen legten jre hende auff sein heupt.

23. Da schlachtet man jn. Vnd Mose nam seines bluts/ vnd thets Aaron auff den knörbel seines rechten ohrs/ vnd auff den daumen seiner rechten hand / vnd auff den grossen zehe seines rechten fusses.

24. Vnd bracht erzu Aarons söne/ vnd thet des bluts auff den knörbel jres rechten ohrs / vnd auff den daumen jrer rechten hand/ vnd auff den grossen zehe jres rechten fusses. Vnd sprenget das blut auff den altar vmbher.

25. Vnd nam das fett vnd den schwantz/ vnd alles fett am eingeweide/ vnd das netz vber der leber/ die zwo nieren mit dem fett dran / vnd die rechte schulder.

26. Dazu nam er von dem korbe des vngeseurten brots für dem HERRN/ einen vngeseurten kuchen / vnd einen kuchen geöltes brots/ vnd ein fladen/ vnd legets auff das fette/ vnd auff die rechten schulder.

Vnd

12. *fulciverunt.*

13. *ipse i. e. q. ignitio ipse Jeh.* 208.

14. *plenitudinũ, & fulciverunt A.*

15. *cartilaginem. sic infra.*

16. *placentam azymi u. & plac. panis olei u.*

17. *super adipem.*

Consecratio Aaronis & filiorũ

27. Vnd gab das allesampt auff die hende Aaron vnd seiner söne vnd webds zur webe für dem HERRN.

28. Vnd nams alles wider von jren henden / vnd zündets an auff dem altar / oben auff dem brandopffer / Denn es ist ein fülleopffer zum süssen geruch / ein fewr dem HERRN.

29. Vnd Mose nam die brust / vnd webd ein webe für dem HERRN von dem wider des fülleopffers / die ward Mose zu seinem teil / Wie jm der HERR geboten hatte.

30. Vnd Mose nam des salbdöles / vnd des bluts auff dem altar / vnd sprenget auff Aaron vnd seine kleider / auff seine söne / vnd auff jre kleider / vnd weihet also Aaron vnd seine kleider / seine söne vnd jre kleider mit jm.

31. Vnd sprach zu Aaron vnd seinen sönen / Kochet das fleisch für der thür der hütten des stiffts / vnd esset es daselbs. Dazu auch das brot im korbe des fülleopffers / wie mir geboten ist / vnd gesagt / das Aaron vnd seine söne sollens essen.

32. Was aber vberbleibt vom fleisch vnd brot / das solt jr mit fewr verbrennen.

33. Vnd solt in sieben tagen nicht ausgehen / von der thür der hütten des stiffts / biß an den tag / da die tage ewers fülleopffers aus sind / Denn sieben tage sind ewer hende gefüllet.

34. Wie es an diesem tage geschehen ist / Der HERR hats geboten zu thun / auff das jr versünet seiet.

35. Vnd solt für der hütten des stiffts tag vnd nacht bleiben sieben tage lang / Vnd solt

auff

18. super volas A. sic infra.

19. super holoc. plenitudines ipsæ. in od. q. ignitio ipsa Jeh.

20. sanctificavit.

209. *21. bullite carnem (sc. ad) o. t. e. & ibi comeditis e.*

22. & relictum in carne, & in pane, in igni combure tis.

23. usq; ad diem complendi dies plenitudinum vestrarũ quia s. d. implebit m. v.

27. Et posuit omnia hæc 18 in manibus Aharon, & in manibus filiorum ejus, & agitare fecit ea agitatione coram Jehova.

28. Dein accepit Moseh illa ex manibus eorum, adolevitq; super altare 19 in holocaustum: consecrationes *enim* sunt in odorem quietis, oblatio ignita est Jehovæ.

29. Tulitq; Moseh pectus, & agitavit illud agitatione coram Jehova: & ex ariete consecrationum, ipsi Moseh fuit in partem, quemadmodum præceperat Jehovah ipsi Moseh.

30. Tulit etjam Moseh ex oleo unctionis, & de sanguine qui *erat* super altare, aspersitq; super Aharon, super vestes ejs, & super filios ejus, & super vestes filiorum ejus cum eo: 20 consecravitq; Aharonem & vestes ejus, & filios ejus & vestes filiorum ejus cum eo.

31. Et dixit Moseh ad Aharon & ad filios ejus, 21 Coquite carnes *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ, ibi deniq; comedite eam, & panem, qui *est* in canistro consecrationum, quemadmodum præcepi dicendo, Aharon & filii ejus comedent eam.

32. 22 Quod vero superfuerit de carne & pane, igni comburetis.

33. Et ex ostio tabernaculi ecclesiæ non egrediemini septem diebus, 23 usq; ad diem quo completi fuerint dies consecrationum vestrarum: septem enim diebus consecrabit manum vestram.

34. Quemadmodum fecit in die hac, pręcepit Jehovah facere ad expiandum vos.

35. Et *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ manebitis die & nocte septem diebus, observabitisq; ob-

ser-

27. Tradens simul omnia Aaron & filiis ejus. Qui postquam levaverunt ea coram Domino,

28. Rursum suscepta de manibus eorum, adolevit super altare holocausti, eo quod cōsecrationis esset oblatio, in odorem suavitatis, sacrificii Domini.

29. Tulitque pectusculum elevans illud coram Domino, de ariete consecrationis in partem suam, sicut præceperat ei Dominus.

30. Assumensque unguentum, & sanguinem qui erat in altari, aspersit super Aaron & vestimenta ejus, & super filios illius ac vestes eorum.

31. Cùmque sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis, dicens, Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas, panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut pręcepit mihi Dominus, dicens, * Aaron & filii ejus comedent eos:

32. Quicquid autem reliquum fuerit de carne & panibus, ignis absumet.

33. De ostio quoque tabernaculi nō exhibitis septem diebus, usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestræ. septem enim diebus finitur consecratio:

34. Sicut impresentiarum factum est, ut ritus sacrificii compleretur.

35. Die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias Domini,

27. Καὶ ἐπέθηκε τὰ πάντα ἐπὶ τὰς χεῖρας Ἀαρὼν, καὶ ἐπὶ τὰς χεῖρας τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὰ ἀφαίρεμα ἔναντι Κυρίου.

28. Καὶ ἔλαβε Μωυσῆς ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὰ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἐπὶ τὸ ὁλοκαύτωμα τῆς τελειώσεως, ὅ ἐστιν ὀσμὴ εὐωδίας, κάρπωμά ἐστι Κυρίῳ.

29. Καὶ λαβὼν Μωυσῆς τὸ στηθύνιον ἀφεῖλεν αὐτὸ ἐπίθεμα ἔναντι Κυρίου, ἀπὸ τοῦ κριοῦ τῆς τελειώσεως· καὶ ἐγένετο Μωυσῇ ἐν μερίδι, καθὰ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ.

30. Καὶ ἔλαβε Μωυσῆς ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τῆς χρίσεως, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ προσέρρανεν ἐπὶ Ἀαρὼν, καὶ ἐπὶ τὰς στολὰς αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὰς στολὰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ. καὶ ἡγίασεν Ἀαρὼν, καὶ τὰς στολὰς αὐτοῦ, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ τὰς στολὰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ.

31. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Ἀαρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ· ἑψήσατε τὰ κρέα παρὰ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τόπῳ ἁγίῳ· καὶ ἐκεῖ φάγεσθε αὐτά, καὶ τοὺς ἄρτους τοὺς ἐν τῷ κανῷ τῆς τελειώσεως, ὃν τρόπον συντέτακταί μοι, λέγων· Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ φάγονται αὐτά.

Exod. 29. v. 32. Inf. 24. v. 9.

32. Καὶ τὸ καταλειφθὲν τῶν κρεῶν καὶ τῶν ἄρτων ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται.

33. Καὶ ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου οὐκ ἐξελεύσεσθε ἑπτὰ ἡμέρας, ἕως ἡμέρας πληρώσεως ἡμερῶν τελειώσεως ὑμῶν, ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας τελειώσει τὰς χεῖρας ὑμῶν.

34. Καθάπερ ἐποίησεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ἣ ἐνετείλατο Κύριος τοῦ ποιῆσαι, ὥστε ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν.

35. Καὶ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καθήσεσθε ἑπτὰ ἡμέρας, ἡμέραν καὶ νύκτα,

mini,

καὶ

καὶ φυλάξετε τὰ φυλάγματα Κυρίου, καὶ οὐκ ἀποθανεῖσθε· οὕτως γὰρ ἐνετείλατό μοι Κύριος.

36. Καὶ ἐποίησεν Ααρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ πάντας τοὺς λόγους, οὓς συνέταξε Κύριος ἐν χειρὶ Μωυσῆ.

Κεφαλ. θ'.

ΚΑὶ ἐγενήθη τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἐκάλεσε Μουσῆς Ααρὼν, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὴν γερουσίαν Ισραήλ.

*Exo. 29. v. 1.

2. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Ααρών, λάβε σεαυτῷ μοσχάριον ἐκ βοῶν περὶ ἁμαρτίας, καὶ κριὸν εἰς ὁλοκαύτωμα ἄμωμον, καὶ προσένεγκε αὐτὰ ἔναντι Κυρίου.

3. Καὶ τῇ γερουσίᾳ Ισραὴλ λαλήσεις, λέγων· λάβετε χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, καὶ μοσχάριον, καὶ ἀμνὸν ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκάρπωσιν, ἄμωμα.

4. Καὶ μόσχον, καὶ κριὸν εἰς θυσίαν σωτηρίου, ἔναντι Κυρίου, καὶ σεμίδαλιν ἀναπεφυραμένην ἐν ἐλαίῳ. ὅτι σήμερον Κύριος ὀφθήσεται ἐν ὑμῖν.

Exod. 40. v. 34. Infr. 16. v. 9.

5. Καὶ ἔλαβον καθότι ἐνετείλατο Μωυσῆς ἀπέναντι τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ προσῆλθε πᾶσα ἡ συναγωγή, καὶ ἔστησαν ἔναντι Κυρίου.

6. Καὶ εἶπε Μωυσῆς· τοῦτο τὸ ῥῆμα, ὃ συνέταξε Κύριος, ποιήσατε· καὶ ὀφθήσεται ἐν ὑμῖν ἡ δόξα Κυρίου.

7. Καὶ εἶπε Μωυσῆς τῷ Ααρών· πρόσελθε πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ποίησον τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας σου, καὶ τὸ ὁλοκαύτωμά σου. καὶ ἐξίλασαι περὶ σεαυτοῦ, καὶ περὶ τοῦ οἴκου σου. καὶ ποίησον τὸ δῶρον τοῦ λαοῦ, καὶ ἐξίλασαι περὶ αὐτῶν, καθάπερ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ.

8. Καὶ προσῆλθεν Ααρὼν πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἔσφαξε τὸ μοσχάριον τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ.

Καὶ

---

mini, ne moriamini: sic enim mihi præceptum est.

36. Feceruntque Aaron & filii ejus cuncta, quę locutus est Dominus per manum Moysi.

CAP. IX.

FActo autem octavo die, vocavit Moyses Aaron & filios ejus, ac majores natu Israel,

2. Dixitque ad Aaron: * Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum, utrumq; immaculatum, & offer illos coram Domino.

3. Et ad filios Israel loqueris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum, atq; agnum anniculum, & sine macula in holocaustum,

4. Bovem & arietem pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam conspersam oleo offerentes. hodie enim Dominus apparebit vobis.

5. Tulerunt ergo cuncta quæ jusserat Moyses ad ostium tabernaculi: ubi cum omnis multitudo astaret,

6. Ait Moyses, Iste est sermo, quem pręcepit Dominus: facite, & apparebit vobis gloria ejus.

7. Et dixit ad Aaron, Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustum, & deprecare pro te & pro populo. cumque mactaueris hostiam populi, ora pro eis, sicut præcepit Dominus.

8. Statimq; Aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato suo:

Cu-

---

servationem 24 coram Jehova, & non moriemini: sic enim jussus sum.

36. Fecit itaq; Aharon & filii ejus omnia verba, quæ præceperat Jehovah per manum Moseh.

CAP. IX.

FActum est autem, die octavo vocavit Moseh Aharon & filios ejus & seniores Israel.

2. Dixitq; ad Aharō, Tolle tibi vitulum filium bovis 1 in sacrificium pro peccato, & arietem in holocaustum integros, & offer coram Jehovâ.

3. Ad filios verò Israel loqueris, dicendo, Tollite hircum caprarum in sacrificium pro peccato, & vitulum & agnū 2 anniculos immaculatos in holocaustum:

4. Bovem item & arietem 3 pro sacrificio pacificorum, ut sacrificetis coram Jehova, & Minham conspersam oleo: quia hodie Jehovah apparebit vobis.

5. Tulerunt ergo quæ pręceperat Moseh 4 coram tabernaculo ecclesiæ: & accessit totus cœtus, steteruntq; coram Jehovâ.

6. Tum dixit Moseh, hoc est verbum quod præcepit Jehovah, 5 faciatis illud, & apparebit vobis gloria Jehovæ.

7. Ad Aharon verò dixit Moseh, Accede ad altare, & fac oblationem pro peccato tuo, & holocaustum tuum & expiationem fac pro te & pro populo: fac quoq; † oblationem populi, & expiationem fac pro eis, quemadmodum præcepit Jehovah.

8. Accessit itaq; Aharon ad altare, & mactavit vitulum 6 suum oblationem pro peccato.

Et

---

auff die hut des HERRN warten / das jr nicht sterbet / Denn also ist mirs geboten. 24. Jehova.

36. Vnd Aaron mit seinen sönen theten alles / das der HERR geboten hatte durch Mose.*

Das IX Cap. Cap. 9.

VNd am achten tage rieff Mose Aaron vnd seinen sönen / vnd den eltesten in Israel /

2. Vnd sprach zu Aaron. Nim zu dir ein jung kalb zum sündopffer / vnd einen wider zum brandopffer / beide on wandel / vnd bring sie für den HERRN.

3. Vnd rede mit den kindern Israel / vnd sprich / Nemet einen ziegenbock zum sündopffer / vnd ein kalb / vnd ein schaf / beide eines jars alt / vnd on wandel / zum brandopffer.

4. Vnd einen ochsen / vnd einen wider zum danckopffer / das wir für dem HERRN opffern / vnd ein speißopffer mit öle gemengt / Denn heute wird euch der HERR erscheinen.

5. Vnd sie namen was Mose geboten hatte / für der thür der hütten des stiffts / vnd trat erzu die gantze gemeine / vnd stund für dem HERRN.

6. Da sprach Mose / Das ists / das der HERR geboten hat / das jr thun solt / So wird euch des HERRN herrligkeit erscheinen.

7. Vnd Mose sprach zu Aaron / Trit zum altar / vnd mache dein sündopffer / vnd dein brandopffer / vnd versüne dich vnd das volck / Darnach mache des volcks opffer / vnd versüne sie auch / wie der HERR geboten hat. 210

8. Vnd Aaron trat zum altar / vnd schlachtet das kalb zu seinem sündopffer.

Vnd

---

1. in peccatum. Levit. 8. n. 1. sic infra v. 3. 7. 8. 9. 15. 22.
2. filios anni .i. natos annum unum. Ex. 29. n. 35.
3. in retributiones (vel, eucharistias .i. in eucharisticum sacrificiū v. 22) ad sacrificandum c. 7. & m. versatam in oleo. q. h.
† visus est ad vos
4. ad facies tabernaculi e. & accesserunt t. c.
5. facietis, & conspicietur ad vos g.
† & dixit M. ad A.
6. peccati (n. 1.) qui ipsi sc. erat.

7. ad eum.

9. Vnd seine söne brachten das blut zu jm/ vnd er tuncket mit seinem finger ins blut/ vnd thets auff die hörner des altars/ vnd goß das blut an des altars boden.

9. Et obtulerunt filii Aharon sanguinē 7 ei: qui tinxit digitum suum in sanguine, posuitq; super cornua altaris: *reliquum* veró sanguinem fudit ad basim altaris.

9. Cujus sanguinem obtulerunt ei filii sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuum ad basim ejus.

9. Καὶ προσήνεγκαν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν τὸ αἷμα πρὸς αὐτόν· καὶ ἔβαψε τὸν δάκτυλον αὐτοῦ εἰς τὸ αἷμα, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου· καὶ τὸ αἷμα ἐξέχεεν ἐπὶ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου.

8. de jecore, de peccato. n. i.

10. Aber das fett vnd die nieren / vnd das netz von der leber am sündopffer/ zündet er an auff dem altar / Wie der HERR Mose geboten hatte.

10. Adipem autem & renes & fibram 8 jecoris hostiæ pro peccato adolevit super altare, quemadmodum præceperat Jehovah Moseh.

10. Adipemque & renunculos, ac reticulum jecoris, quæ sunt pro peccato, adolevit super altare, sicut præceperat Dominus Moysi:

10. Καὶ τὸ στέαρ καὶ τοὺς νεφροὺς καὶ τὸν λοβὸν τοῦ ἥπατος τοῦ περὶ τῆς ἁμαρτίας ἀνήνεγκεν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ.

11. Vnd das fleisch vnd das fell verbrand er mit fewr aussen dem lager.

11. At carnem & pellem combussit igni extra castra.

11. Carnes verò & pellem ejus, extra castra combussit igni.

11. Καὶ τὰ κρέα καὶ τὴν βύρσαν κατέκαυσεν ἐν πυρί, ἔξω τῆς παρεμβολῆς.

9. ascensionem. i. holocaustum, & invenire fecerunt f. A. ad eum (. i. porrexerunt ei. sic infra v. 13) sanguinem, & sparsit eum.

12. Darnach schlachtet er das brandopffer / Vnd Aarons söne brachten das blut zu jm/vnd er sprenget es auff den altar vmbher.

12. Mactavit & 9 hostiam pro holocausto, & obtulerunt ei filii Aharon sanguinem, quem sparsit super altare *per* circuitum.

12. Immolavit & holocausti victimam: obtuleruntque ei filii sui sanguinem ejus, quem fudit per altaris circuitum.

12. Καὶ ἔσφαξε τὸ ὁλοκαύτωμα, καὶ προσήνεγκαν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν τὸ αἷμα πρὸς αὐτόν· καὶ προσέχεεν αὐτὸ πρὸς τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ.

13. Vnd sie brachten das brandopffer zu jm zustücket vnd den kopff/ Vnd er zündets an auff dem altar.

13. Holocaustum quoq; obtulerunt ei cum frustis suis & caput, & adolevit super altare.

13. Ipsam etiam hostiam in frusta concisam, cum capite & membris singulis obtulerunt: quæ omnia super altare cremavit igni,

13. Καὶ τὸ ὁλοκαύτωμα προσήνεγκαν αὐτὸ κατὰ μέλη, καὶ τὴν κεφαλήν· καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

10. intestinum & c. & a. super holocaustū ad alt.

14. Vnd er wusch das eingeweide vnd die schenckel/ vnd zündets an oben auff dem brandopffer auff dem altar.

14. Dein lavit 10 intestina, & crura, & adolevit cum holocausto super altare.

14. Lotis aqua prius intestinis & pedibus.

14. Καὶ ἔπλυνε τὴν κοιλίαν καὶ τοὺς πόδας ὕδατι· καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ ὁλοκαύτωμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

15. Darnach bracht er erzu des volcks opffer / vnd nam den bock/ das sündopffer des

15. Obtulit & oblationem populi, tulitque hircum oblationis pro peccato

15. Et pro peccato popu-

15. Καὶ προσήνεγκε τὸ δῶρον τοῦ λαοῦ· καὶ ἔλαβε τὸν χίμαρον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ.

λαοῦ· καὶ ἔσφαξεν αὐτόν, καὶ ἐκαθάρισεν αὐτόν, καθὰ καὶ τὸν πρῶτον.

16. Καὶ προσήνεγκε τὸ ὁλοκαύτωμα, καὶ ἐποίησεν αὐτὸ ὡς καθήκει.

17. Καὶ προσήνεγκε τὴν θυσίαν, καὶ ἔπλησε τὴν χεῖρα ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον χωρὶς τοῦ ὁλοκαυτώματος τοῦ πρωϊνοῦ.

18. Καὶ ἔσφαξε τὸν μόσχον καὶ τὸν κριὸν τῆς θυσίας σωτηρίου τῆς τοῦ λαοῦ· καὶ προσήνεγκαν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν τὸ αἷμα πρὸς αὐτόν, καὶ προσέχεεν αὐτὸ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ.

19. Καὶ τὸ στέαρ τὸ ἀπὸ τοῦ μόσχου, καὶ ἀπὸ τοῦ κριοῦ, καὶ τὴν ὀσφύν, καὶ τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον ἐπὶ τῆς κοιλίας, καὶ τοὺς δύο νεφροὺς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος.

20. Καὶ ἐπέθηκε τὰ στέατα ἐπὶ τὰ στηθύνια· καὶ ἀνήνεγκεν τὰ στέατα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

21. Καὶ τὸ στηθύνιον, καὶ τὸν βραχίονα τὸν δεξιὸν ἀφεῖλεν Ἀαρὼν ἀφαίρεμα ἔναντι Κυρίου, ὃν τρόπον συνέταξε Μωυσῆς.

22. Καὶ ἐξάρας Ἀαρὼν τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὸν λαόν, εὐλόγησεν αὐτούς· καὶ κατέβη ποιήσας τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα, καὶ τὸ τοῦ σωτηρίου.

23. Καὶ εἰσῆλθε Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἐξελθόντες ηὐλόγησαν τὸν λαόν, καὶ ὤφθη ἡ δόξα Κυρίου παντὶ τῷ λαῷ. *2. Macc. 2. 10.*

24. Καὶ ἐξῆλθε πῦρ παρὰ Κυρίου, καὶ κατέφαγε τὰ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, τά τε ὁλοκαυτώματα, καὶ τὰ στέατα· καὶ εἶδε πᾶς ὁ λαός, καὶ ἐξέστη· καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν.

Κεφαλ. ι'.

Num. 3. v. 4. 26. v. 61. 1. Par. 24. v. 2.

ΚΑὶ λαβόντες οἱ δύο υἱοὶ Ἀαρὼν Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ, ἕκαστος τὸ πυρεῖον αὐτοῦ, ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτὰ πῦρ

---

li offerens, mactavit hircum: expiatoque altari,

16. Fecit holocaustum,

17. Addens in sacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea super altare, absque ceremoniis holocausti matutini.

18. Immolavit & bovem atque arietem hostias pacificas populi: obtuleruntque ei filii sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitum.

19. Adipem autem bovis, & caudam arietis, renunculosque cum adipibus suis, & reticulum jecoris

20. Posuerunt super pectora. cumque cremati essent adipes super altare,

21. Pectora eorum, & armos dextros separavit Aaron, elevans coram Domino, sicut præceperat Moyses.

22. Et extendens manum ad populum, benedixit ei. Sicque completis hostiis pro peccato, & holocaustis, & pacificis, descendit.

23. Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonii, & deinceps egressi benedixerunt populo. * Apparuitque gloria Domini omni multitudini:

24. Et ecce egressus ignis à Domino, devoravit holocaustum, & adipes qui erant super altare. Quòd cum vidissent turbæ, laudaverunt Dominum, ruentes in facies suas.

CAP. X.

ARreptisque Nadab, & Abiu filii Aaron thuribulis*, imposuerunt ignem, &

---

qui *erat* populi, mactavitq; eum, & [11] pro peccato obtulit ipsum sicut primū,

16. Obtulit quoq; holocaustum, & [12] apparavit illud juxta morem.

17. Obtulit & Minham, implevitq; manum suam ex ipsa, & adolevit super altare, præter holocaustum [13] matutinum.

18. Mactavit insuper bovem & arietem, in sacrificium pacificorum, quod erat populi: & [14] obtulerunt filii Aharon sanguinem, quem sparsit super altare *per* circuitum:

19. Et adipes [15] bovis, & arietis caudā, & *adipem* qui operit *intestina*, & renes, & fibram jecoris.

20. Posueruntq; adipes super pectuscula, & adolevit adipes super altare.

21. Pectuscula veró & armum dextrum agitavit Aharon agitatione coram Jehova, quemadmodum præceperat Jehovah Moseh.

22. † Posthæc elevavit Aharon manum suam ad populum, benedixitq; eis, & descendit à faciendo oblationem pro peccato, & holocaustum & sacrificium pacificorum.

23. Et venit Moseh & Aharon ad tabernaculum ecclesiæ, & egressi sunt, & benedixerunt populo: & [16] apparuit gloria Jehovæ toti populo.

24. Egressusq; est ignis à facie Jehovæ, & consumpsit super altare holocaustum & adipes: [17] quod videns universus populus, laudaverunt, & ceciderunt super facies suas.

CAP. X.

ACceperūt autem filii Aharon, Nadab & Abihu, [1] quisq; acerram suam, & posuerunt in eis ignē, cui

---

volcks/ vnd schlachtet jn / vnd macht ein sündopffer draus/ wie das vorige.

16. Vnd bracht das brandopffer erzu / vnd that jm sein recht.

17. Vnd bracht erzu das speißopffer / vnd nam seine hand vol/ vnd zündets an auff dem altar/ ausser des morgens brandopffer.

18. Darnach schlachtet er den ochsen vnd wider zum danckopffer des volcks. Vnd seine söne brachten jm das blut/ das sprenget er auff den altar vmbher/

19. Aber das fett vom ochsen/ vnd vom wider den schwantz/ vnd das fett am eingeweide/ vnd die nieren/ vnd das netze vber der leber.

20. Alles solchs fett legten sie auff die brust / vnd zündet das fett an auff dem altar.

21. Aber die brust/ vnd die rechte schulder / webd Aaron zur webe für dem HERRN/ wie der HERR Mose geboten hatte.

22. Vnd Aaron hub seine hand auff zum volck/ vnd segenet sie/ vnd steig erab/ da er das sündopffer/ brandopffer / vnd danckopffer gemacht hatte.

23. Vnd Mose vnd Aaron giengen in die hütten des stiffts/ vnd da sie wider eraus giengen / segneten sie das volck. Da erschein die herrligkeit des HERRN allem volck.

24. Denn das fewr kam aus von dem HERRN / vnd verzehret auff dem altar das brandopffer vnd das fette/ Da das alles volck sahe/ frolockten sie vnd fielen auff jr andlitz.

Das X. Cap.

VNd die söne Aarons/ Nadab vnd Abihu/ namen ein iglicher seinen napff / vnd theten fewr drein/

---

11. peccare fecit ipsum .i. pro peccato obtulit Le. 6. n. 21.
12. fecit i. secundū jus.
13. matutini.
14. in vene nire fecerunt (.i. porrexerūt) f. A. ad ipsum s. & ß. n. 9
15. de bove & de ariete c. & operimentum &c.
† a.
16. compecta est g. 7. ad omnem populum.
17. & vidit p. & ovaverunt.

Cap. 10.

1. vir thuribulum suum & dederūt i. e. i. & posuerūt super ea f.

drein / vnd legten reuchwerck drauff / vnd brachten das frembd fewr für den HERRN / das er jnen nicht geboten hatte.
2. Da fuhr ein fewr aus von dem HERRN / vnd verzehret sie / das sie sturben für dem HERRN.
3. Da sprach Mose zu Aaron / Das ists / das der HERR gesagt hat / Ich werde geheiliget werden an denen / die zu mir nahen / vnd für allem volck werde ich herrlich werden Vnd Aaron schweig stille.
4. Mose aber rieff Misael vnd Elzaphan den sönen Vsiel / Aarons vettern / vnd sprach zu jnen / Tret hinzu / vnd traget ewre brüder von dem heiligthumb hinaus für das lager.
5. Vnd sie traten hinzu / vnd trugen sie hinaus mit jren leinen röcken für das lager / wie Mose gesagt hatte.
6. Da sprach Mose zu Aaron vnd seinen sönen Eleazar vnd Ithamar / Jr solt ewre heupter nicht blössen / noch ewre kleider zureissen / das

2. devoravit eos. scil. de vita tollendo.

3. super facies.

4. clamavit M. ad M. &c. & dixit ad illos a. portate f. v. a. facie s. ad extra castra.

5. non dissuetis, & n. m. & super omnem cœtum.

cui superposuerunt suffimentum, obtuleruntq; coram Jehova ignem alienum, quod non præceperat eis.

2. Tum egressus est ignis à facie Jehovę, & 2 consumpsit eos, mortuiq; sunt coram Jehova.

3. Et dixit Moseh ad Aharon: Hoc est quod dixit Jehovah, dicendo, In propinquis meis sacrificabor, & 3 in conspectu totius populi glorificabor. Et siluit Aharon.

4 Et 4 vocavit Moseh Misael & Elsaphan filios Uzziel patrui Aharon, & dixit illis, accedite, exportate fratres vestros à conspectu sanctitatis ad *locum* extra castra.

5. Accesserunt ergo & exportaverunt eos cum tunicis suis ad *locum* extra castra, quemadmodũ dixerat Moseh.

6. Et dixit Moseh ad Aharon & Elazar & Ithamar filios ejus, capita vestra ne nudetis, & vestimenta vestra 5 ne scindatis, & non mo-

& incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat.

2. Egressusque ignis à Domino, devoravit eos, & mortui sunt coram Domino.

3. Dixitq; Moyses ad Aaron, Hoc est quod locutus est Dominus, Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens, tacuit Aaron.

4. Vocatis autem Moyses Misaële, & Elisaphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite, & tollite fratres vestros de conspectu sanctuarii, & asportate extra castra.

5. Confestimq; pergentes, tulerunt eos sicut jacebant, vestitos lineis tunicis, & ejecerunt foras, ut sibi fuerat imperatum.

6. Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios ejus, Capita vestra nolite nudare, & vestimẽta nolite scindere,

πῦρ, καὶ ἐπέβαλον ἐπ᾽ αὐτὰ θυμίαμα, καὶ προσήνεγκαν ἔναντι Κυρίου πῦρ ἀλλότριον, ὃ οὐ προσέταξε Κύριος αὐτοῖς.

2. Καὶ ἐξῆλθε πῦρ παρὰ Κυρίου, καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ ἀπεθάνοσαν ἔναντι Κυρίου.

3. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Ἀαρών· τοῦτό ἐστιν ὃ ἐλάλησε Κύριος, λέγων· ἐν τοῖς ἐγγίζουσί μοι ἁγιασθήσομαι, καὶ ἐν πάσῃ συναγωγῇ δοξασθήσομαι· καὶ κατενύχθη Ἀαρών.

4. Καὶ ἐκάλεσε Μωυσῆς τὸν Μισαὴλ, καὶ τὸν Ἐλισαφάν, υἱοὺς Ὀζιὴλ ἀδελφοῦ τοῦ πατρὸς Ἀαρών, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· προσέλθατε καὶ ἄρατε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων ἔξω τῆς παρεμβολῆς.

5. Καὶ προσῆλθον, καὶ ἦραν αὐτοὺς ἐν τοῖς χιτῶσιν αὐτῶν ἔξωθεν τῆς παρεμβολῆς, ὃν τρόπον ἐλάλησε Μωυσῆς.

6. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Ἀαρών, καὶ Ἐλεάζαρ καὶ Ἰθάμαρ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ τοὺς καταλελειμμένους· τὰς κεφαλὰς ὑμῶν οὐκ ἀποκιδαρώσετε, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν οὐ

διαῤῥήξετε, ἵνα μὴ ἀποθάνητε, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν συναγωγὴν ἔσται θυμός· οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν πᾶς ὁ οἶκος Ἰσραὴλ κλαύσονται τὸν ἐμπυρισμόν, ὃν ἐνεπύρισεν Κύριος.

7. Καὶ ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου οὐκ ἐξελεύσεσθε, ἵνα μὴ ἀποθάνητε· τὸ ἔλαιον γὰρ τῆς χρίσεως τὸ παρὰ τοῦ Κυρίου ἐφ' ὑμῖν ἐστίν· καὶ ἐποίησαν κατὰ τὸ ῥῆμα Μωυσῆ.

8. Καὶ ἐλάλησε Κύριος τῷ Ἀαρών, λέγων·

9. Οἶνον καὶ σίκερα οὐ πίεσθε σὺ καὶ υἱοί σου μετὰ σοῦ, ἡνίκα ἂν εἰσπορεύησθε εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἢ προσπορευομένων ὑμῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνητε· νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν.

10. Διαστεῖλαι ἀναμέσον τῶν ἁγίων καὶ τῶν βεβήλων, καὶ ἀναμέσον τῶν ἀκαθάρτων καὶ τῶν καθαρῶν.

11. Καὶ συμβιβάζειν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ πάντα τὰ νόμιμα, ἃ ἐλάλησε Κύριος πρὸς αὐτοὺς διὰ χειρὸς Μωυσῆ.

12. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Ἀαρών, καὶ πρὸς Ἐλεάζαρ, καὶ πρὸς Ἰθάμαρ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ τοὺς καταλειφθέντας· λάβετε τὴν θυσίαν τὴν καταλειφθεῖσαν ἀπὸ τῶν καρπωμάτων Κυρίου, καὶ φάγετε αὐτὴν ἄζυμα παρὰ τὸ θυσιαστήριον, ὅτι ἅγια ἁγίων ἐστίν.

13. Καὶ φάγεσθε αὐτὴν ἐν τόπῳ ἁγίῳ· νόμιμον γάρ σοι ἐστί, καὶ νόμιμον τοῖς υἱοῖς σου τοῦτο ἀπὸ τῶν καρπωμάτων Κυρίου· οὕτως γὰρ ἐντέταλταί μοι.

14. Καὶ τὸ στηθύνιον τοῦ ἀφορίσματος, καὶ τὸν βραχίονα τοῦ ἀφαιρέματος φάγεσθε ἐν τόπῳ ἁγίῳ, σὺ καὶ οἱ υἱοί σου καὶ ὁ οἶκός σου μετὰ σοῦ· νόμιμόν σοι, καὶ νόμιμον τοῖς υἱοῖς σου ἐδόθη ἀπὸ τῶν θυσιῶν τῶν σωτηρίων τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

15. Τὸν βραχίονα τοῦ ἀφαιρέματος καὶ τὸ στηθύνιον τοῦ ἀφορίσματος ἐπὶ τῶν καρπωμάτων τῶν στεάτων προσοί-

σουσιν

dere, ne fortè moriamini, & super omnē cœtum oriatur indignatio. Fratres vestri, & omnis domus Israel plangant incēdium, quod Dominus suscitavit:

7. Vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctę unctionis est super vos. Qui fecerunt omnia juxta præceptum Moysi.

8. Dixitque Dominus ad Aaron:

9. Vinum, & omne quod inebriare potest, non bibetis tu & filii tui, quando intrabitis in tabernaculum testimonii, ne moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras:

10. Et ut habeatis scientiam discernēdi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum:

11. Doceatisque filios Israel omnia legitima mea quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi.

12. Locutusq; est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios ejus, qui erant residui: Tollite sacrificium quod remansit de oblatione Domini, & comedite illud absque fermēto juxta altare, quia sanctum sanctorum est.

13. Comedetis autem in loco sancto: quod datum est tibi, & filiis tuis de oblationibus Domini, sicut præceptum est mihi.

14. Pectusculum quoq;, quod oblatum est, & armum qui separatus est, edetis in loco mundissimo tu & filii tui, & filiæ tuæ tecum. tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum Israel:

15. Eo quòd armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari, elevaverunt coram Domino, &

per-

moriemini, *neq;* in totam synagogam irascetur: fratres autem vestri, tota *nempe* domus Israel, flebunt incendium, quod incendit Jehovah.

7.[6] Neq; ab ostio tabernaculi ecclesiæ egrediemini, ne moriamini: quia oleum unctionis Jehovę *est* super vos. Et fecerunt juxta verbum Moseh.

8. Locutus est præterea Jehovah ad Aharon, dicendo,

9. Vinum & sechar non bibes tu, & filii tui tecum, [7] cum intraturi estis t tabernaculum ecclesiæ, & non moriemini: statutum perpetuum *est* in generationes vestras:

10. Tum ut discernatis inter sanctum & prophanum, & inter immundum & mundum:

11. Tum ut doceatis filios Israel omnia statuta, quæ locutus est Jehovah ad eos per manum Moseh.

12. Locutus est autem Moseh ad Aharon & Elazar & Ithamar filios ejus, [8] qui relicti fuerant, Tollite Minham, quæ remansit ex oblationibus ignitis Jehovæ & comedite illam *cum* infermentatis juxta altare, quia sanctitas sanctitatum [9] est.

13. Comedetis inquam illam in loco sancto, quia *in* statutum tibi & *in* statutum filiis tuis [10] est de oblationibus ignitis Jehovæ: quia sic jussus sum.

14. Et pectusculum agitationis, & armū elevationis comedetis in loco mundo, tu & filii tui & filiæ tuæ tecum: quia *in* statutum tibi, & *in* statutum filiis tuis data sunt de sacrificiis pacificorum filiorum Israel.

15. Armum elevationis & pectusculum agitationis [11] cū oblationibus ignitis adipum afferent ut agites agitatione

co-

das jr nicht sterbet / vnd der zorn vber die gantze gemeine kome / last ewer brüder des gantzen hauses Israel weinen vber diesen brand / den der HERR gethan hat.

7. Jr aber solt nicht ausgehen von der thür der hütten des stiffts / jr möchtet sterben / Denn das salböle des HERRN ist auff euch. Vnd sie theten / wie Mose sagt.

8. Der HERR aber redet mit Aaron / vnd sprach.

9. Du vnd deine söne mit dir / solt keinen wein noch starck getrencke trincken / wenn jr in die hütten des stiffts gehet / auff das jr nicht sterbet. Das sey ein ewiges Recht / allen ewren nachkomen.

10. Auff das jr künd vnterscheiden was heilig vnd vnheilig / was vnrein vnd rein ist.

11. Vnd das jr die kinder Israel leret alle rechte / die der HERR zu euch geredt hat durch Mose.

12. Vnd Mose redet mit Aaron / vnd mit seinen vbrigen sönen / Eleazar vnd Ithamar. Nemet das vberblieben ist vom speisopffer / an den opffern des HERRN / vnd essets / vngeseurt bey dem altar / Denn es ist das Allerheiligst.

13. Jr solts aber an heiliger stete essen / Denn das ist dein recht / vnd deiner söne recht / an den opffern des HERRN / Denn so ist mirs geboten.

14. Aber die webebrust / vnd die hebeschulder / soltu vnd deine söne vnd deine töchter mit dir essen an reiner stete / Denn solch recht ist dir vnd deinen kindern gegeben / an den danckopffern der kinder Israel.

15. Denn die hebeschulder vnd die webebrust zu den opffern des fetts / werden gebracht / das sie zur webe ge-

6. & ab o. t. e. non egr.

7. in intrando vos ad t. e. & n. m. s. seculi in g. v. & ad discernendum i. s. & inter prof. & i. i. & inter mūdum. & ad docendum.

8. relictos t. m. relictam ex ignitionibus Jeh.

9. ipsa.

10. illud de ignitionibus Jeh.

11. super (.i. præter) ignitiones a. a. ad agitandum

webd werden für dem HERRN. Darumb ists dein vnd deiner kinder/ zum ewigen recht/wie der HERR geboten hat.

16. Vnd Mose suchte den bock des sündopffers/vnd fand jn verbrand/vnd er ward zornig vber Eleazar vnd Ithamar Aarons söne die noch vbrig waren.

17. Vnd sprach/Warumb/ habt jr das sündopffer nicht gessen an heiliger stete/denn es das Allerheiligste ist/ Vnd er hats euch gegeben / das jr die missethat der gemeine tragen solt/das jr sie versünet für dem HERRN?

18. Sihe sein blut ist nicht komen in das Heilige hinein/ jr soltsim heiligen gessen haben/wie mir geboten ist.

19. Aaron aber sprach zu Mose/ Sihe/ heute haben sie jr sündopfferv nd jr brandopffer für dem HERRN geopffert/ vnd es ist mir also gangen/wie du sihest / vnd ich solte essen heute vom sündopffer / solte das dem HERRN gefallen?

20. Da das Moses höret/ ließ ers jm gefallen.

Das XI Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose vnd Aaron/ vnd sprach zu jnen.

2. Redet mit den kindern Israel/vnd sprecht/Das sind die thier die jr essen solt vnter allen thieren auff erden.

3. Alles was die klawen spaltet/ vnd widerkewet vnter den thieren/das solt jr essen.

4. Was aber widerkewet/ vnd hat klawen / vnd spaltet

sie

---

coram Jehovâ: & hoc erit tibi & filiis tuis tecum in statutum 12 perpetuum, quem admodum præcepit Jehovah.

16. Et hircum 13 oblatum pro peccato, requirendo requisivit Moseh, & ecce combustus erat: tum iratus est contra Elazar & Ithamar filios Aharon relictos, dicendo,

17. Cur non comedistis oblationem pro peccato in loco sanctitatis? *est* enim sanctitas 14 sanctitatum, quum illam dederit vobis ad portandum iniquitatem congregationis, & ad expiandū eos coram Jehova.

18. Ecce nequaquam illatus est sanguis ejus in sanctitatem intrinsecus: comedendo 15 comedere debueratis illam in sanctitate, quemadmodū præcepi.

19. Locutus est autē Aharon ad Moseh, Ecce hodie obtulerunt oblationem suam pro peccato & holocaustum suum coram Jehovâ: at evenerunt mihi 16 talia, & *si* comedissem oblationem pro peccato hodie; nunquid placuisset in oculis Jehovæ?

20. Quod cum audisset Moseh, placuit in oculis ejus.

CAP. XI.

Et locutus est Jehovah ad Moseh & Aharon, dicendo ad eos,

2. Loquimini ad filios Israel dicendo, 1 Hæc sunt animalia quæ comedetis ex omnibus animalibus quæ *sunt* super terram.

3. Omne 2 dividens ungulam, & findens fissuram ungularū, & 3 ruminans inter animalia, illud comedetis.

4. Veruntamen hoc non comedetis 4 ex his quæ ruminant, & ex his quæ dividunt ungulam: camelum: quia 5 rumi-

nat

---

pertineant ad te, & ad filios tuos lege perpetua, sicut præcepit Dominus.

16. * Inter hæc hircum qui oblatus fuerat pro peccato cum quæreret Moyses, exustum reperit: iratusque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui remanserant, ait,

17. Cur nō comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ sancta sanctorum est, & data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini,

18. Præsertim cùm de sanguine illius nō sit illatum intra sancta, & comedere debueratis eam in sanctuario, sicut præceptum est mihi:

19. Respondit Aaron, Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino: mihi autem accidit quod vides. quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in ceremoniis mente lugubri?

20. Quòd cùm audisset Moyses, recepit satisfactionem.

CAP. XI.

Locutusq; est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens,

2. Dicite filiis Israel; * Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ:

3. Omne quod habet divisam ungulam, & ruminat in pecoribus comedetis.

4. Quicquid autem ruminat quidem, & habet ungulam, sed non dividit eam, sicut camelus

---

ζουσιν ἀφελοῦσι ἀφόρισμα ἔναντι Κυρίου· καὶ ἔσται σοι καὶ τοῖς υἱοῖς σου καὶ ταῖς θυγατράσι σου μετὰ σοῦ νόμιμον αἰώνιον, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

16. Καὶ τὸν χίμαρον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας ζητῶν ἐξεζήτησε Μωυσῆς· καὶ ὅδε ἐμπεπύριστο· καὶ ἐθυμώθη Μωυσῆς ἐπὶ Ἐλεάζαρ, καὶ Ἰθάμαρ τοὺς υἱοὺς Ἀαρὼν, τοὺς καταλελειμμένους, λέγων·

17. Διατί οὐκ ἐφάγετε τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας ἐν τόπῳ ἁγίῳ; ὅτι γὰρ ἅγια ἁγίων ἐστίν· τοῦτο ἔδωκεν ὑμῖν φαγεῖν, ἵνα ἀφέλητε τὴν ἁμαρτίαν τῆς συναγωγῆς, καὶ ἐξιλάσησθε περὶ αὐτῶν ἔναντι Κυρίου.

18. Οὐ γὰρ εἰσηνέχθη ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτοῦ εἰς τὸ ἅγιον· κατὰ πρόσωπον ἔσω φάγεσθε αὐτὸ ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὃν τρόπον συνέταγη μοι.

19. Καὶ ἐλάλησε Ἀαρὼν πρὸς Μωυσῆν, λέγων· εἰ σήμερον προσηνόχασι τὰ περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα αὐτῶν ἔναντι Κυρίου, καὶ συμβέβηκέ μοι ταῦτα, καὶ φάγομαι τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας σήμερον, μὴ ἀρεστὸν ἔσται τῷ Κυρίῳ;

20. Καὶ ἤκουσε Μωυσῆς, καὶ ἤρεσεν αὐτῷ.

Κεφαλ. ια'.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρών, λέγων·

2. Λαλήσατε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγοντες· ταῦτα τὰ κτήνη, ἃ φάγεσθε ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς.

3. Πᾶν κτῆνος διχηλοῦν ὁπλὴν καὶ ὀνυχιστῆρας ὀνυχίζον δύο χηλῶν, καὶ ἀνάγων μηρυκισμὸν ἐν τοῖς κτήνεσι, ταῦτα φάγεσθε.

4. Πλὴν ἀπὸ τούτων οὐ φάγεσθε ἀπὸ τῶν ἀναγόντων μηρυκισμὸν καὶ ἀπὸ τῶν διχηλούντων τὰς ὁπλὰς καὶ ὀνυχιζόντων

ὀνυ-

---

12. seculi. 13. peccati .i. hostia pro peccato. Levit. 9. n. 1. sic infra v. 17. & 19.

14. sancti tatum ipsa. & ipsam dedit vobis &c. expiandum super eos c. 7. 15. comedetis .i. comedere potueratis. Le. 5. n. 4. Enallage fut. pro præterito potentiali. 16. sicut hæc, & comedam peccatū (.i. hostiam pro pec. n. 13) h. an bonum erit (sc. visu) in oc. 7. & audivit M. & bonum erat in o. e

113.

Cap. 11.

1. hoc (sc. est) animal, quod comedetis (.i. quo vesci vobis licebit) ex omni jumento. 2. ungulā secans. sic infra 3. ascendere faciens ruminationem in animalibus. 4. ex ascendere facientibus ruminationem.

&

*1. Mac. 7. v. 11.

*Deu. 14. v. 4.

Animalia munda, & immunda.

ὀνυχιστῆρας· τὸν κάμηλον, ὅτι ἀνάγει μηρυκισμὸν τοῦτο, καὶ ὁπλὴν οὐ διχηλεῖ, ἀκάθαρτον τοῦτο ὑμῖν.

5. Καὶ τὸν χοιρογρύλλιον, ὅτι ἀνάγει μηρυκισμὸν τοῦτο καὶ ὁπλὴν οὐ διχηλεῖ, ἀκάθαρτον τοῦτο ὑμῖν.

6. Καὶ τὸν δασύποδα, ὅτι ἀνάγει μηρυκισμὸν τοῦτο καὶ ὁπλὴν οὐ διχηλεῖ, ἀκάθαρτον τοῦτο ὑμῖν.

*2 Mac. 6 v. 19.
7. Καὶ τὸν ὗν, ὅτι διχηλεῖ ὁπλὴν τοῦτο, καὶ ὀνυχίζει ὄνυχας ὁπλῆς, καὶ τοῦτο οὐκ ἀνάγει μηρυκισμόν· ἀκάθαρτον τοῦτο ὑμῖν.

8. Ἀπὸ κρεῶν αὐτῶν οὐ φάγεσθε· καὶ τῶν θνησιμαίων αὐτῶν οὐχ ἅψεσθε· ἀκάθαρτα ταῦτα ὑμῖν.

9. Καὶ ταῦτα φάγεσθε ἀπὸ πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασιν, πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν αὐτοῖς πτερύγια καὶ λεπίδες ἐν τοῖς ὕδασι, καὶ ἐν ταῖς θαλάσσαις, καὶ ἐν τοῖς χειμάρροις, ταῦτα φάγεσθε.

10. Καὶ πάντα ὅσα οὐκ ἔστιν αὐτοῖς πτερύγια, οὐδὲ λεπίδες ἐν τοῖς ὕδασι καὶ ἐν ταῖς θαλάσσαις, καὶ ἐν τοῖς χειμάρροις, ἀπὸ πάντων ὧν ἐρεύγεται τὰ ὕδατα, καὶ ἀπὸ πάσης ψυχῆς ζώσης τῆς ἐν τῷ ὕδατι, βδέλυγμά ἐστι, καὶ βδελύγματα ἔσονται ὑμῖν.

11. Ἀπὸ τῶν κρεῶν αὐτῶν οὐκ ἔδεσθε· καὶ τὰ θνησιμαῖα αὐτῶν βδελύξεσθε.

12. Καὶ πάντα ὅσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς πτερύγια, οὐδὲ λεπίδες τῶν ἐν τοῖς ὕδασι, βδέλυγμα τοῦτό ἐστιν ὑμῖν.

13. Καὶ ταῦτα βδελύξεσθε ἀπὸ τῶν πετεινῶν, καὶ οὐ βρωθήσεται, βδέλυγμά ἐστι· τὸν ἀετὸν, καὶ τὸν γρύπα, καὶ τὸν ἁλιάιετον,

14. Καὶ τὸν γύπα, καὶ ἰκτῖνα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ.

15. Καὶ πάντα τὰ κόρακα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ.

16. Καὶ στρουθὸν, καὶ γλαῦκα, καὶ λάρον, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῶν· καὶ ἱέρακα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ.

17. Καὶ νυκτικόρακα, καὶ καταρράκτην, καὶ ἶβιν.

18. Καὶ πορφυρίωνα, καὶ πελεκάνα, καὶ κύκνον.

19. Καὶ ἐρῳδιὸν, καὶ χαλάνδριον, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῶν, καὶ ἔποπα, καὶ νυκτερίδα.

Καὶ

---

lus & cætera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis.

5. Chœrogryllus qui ruminat, ungulamque non dividit, immundus est.

6. Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed ungulam non dividit.

7. Et * sus: qui cum ungulam dividat, non ruminat.

8. Horum carnibus non vescemini, nec cadavera contingetis, quia immunda sunt vobis.

9. Hæc sunt quæ gignuntur in aquis, & vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tam in mari quàm in fluminibus & stagnis, comedetis.

10. Quicquid autem pinnulas & squamas non habet eorum quæ in aquis moventur & vivunt, abominabile vobis

11. Execrandumque erit. carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis.

12. Cuncta quæ non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt.

13. Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis, aquilam, & gryphem, & haliæetum,

14. Et milvum ac vulturem juxta genus suum,

15. Et omne corvini generis in similitudinem suam:

16. Struthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem juxta genus suum:

17. Bubonem, & mergulum, & ibin,

18. Et cygnum, & onocrotalum, porphyrionem.

19. Herodionem & charadrion juxta genus suum, upupam quoque & vespertilionem.

Omne

---

nat, & ungulam ipse non dividit, immundus erit vobis.

5. Et cuniculum: quia ruminat, & ungulam non dividit, immundus erit vobis.

6. Et leporem: quia ruminat & ungulam non dividit, immundus erit vobis.

7. Suem quoq;: quia dividit ungulam, & findit fissuram ungulæ, ipse verò 6 nō ruminat, immundus erit vobis.

8. De carne eorum non cōedetis, 7 neq; cadaver eorum tangetis, immunda erunt vobis.

9. Hoc *autem* comedetis ex omnibus quæ *sunt* in aquis: 8 omnia quibus sunt pinnæ squamæ in aquis maris; & in fluminibus, illa comedetis.

10. Omnia verò quibus non *sunt* pinnæ & squamæ in mari & in fluminibus, *tā* de omni reptili 9 aquatili, quam de omni animâ vivente, quæ *est* in aquis, 10 abominatio erunt vobis.

11. Abominatio inquam erunt vobis: de carne eorum non comedetis, & cadaver eorum abominabimini.

12. Quicquid non habet pinnas & squamas in aquis, abominatio erit vobis.

13. Hæc autem abominabimini ex 11 volatilibus (non cōedentur, *quia* abominatio sunt) aquilam, & gryphum, & haliæetum,

14. † Et vulturem & milvum secundum speciem suam,

15. *Et* omnem corvum secundum speciem suam,

16. Et filiam struthionis & noctuam, & larum & accipitrem secundum speciem suam.

17. Et nycticoracem, & mergulum, & ibin,

18. Et porphyrionē, & pelicanum, & cygnum.

19. Et Ciconiam, Charadrium secundum speciem suam, & upupam, & vespertilionem.

Omne

---

sie doch nicht / als das Kamel / Das ist euch vnrein vnd solts nicht essen.

5. Die Caninichen widerkewen wol / aber sie spalten die klawen nicht / Darumb sind sie vnrein.

6. Der Hase widerkewet auch / aber er spaltet die klawen nicht / Darumb ist er euch vnrein.

7. Vnd ein schwein spaltet wol die klawen / aber es widerkewet nicht / Darumb sols euch vnrein sein.

8. Von dieser fleisch solt jr nicht essen / noch jr aß anrüren / Denn sie sind euch vnrein.

9. Diß solt jr essen vnter dem das in wassern ist. Alles was floßfeddern vnd schuppen hat in wassern / im meer vnd bechen / solt jr essen.

10. Alles aber was nicht floßfeddern vnd schuppen hat / im meer vnd bechen / vnter allem das sich reget in wassern / vnd allem was lebt im wasser / sol euch eine schew sein.

11. Das jr von jrem fleisch nicht esset / vnd für jrem aß euch schewet.

12. Denn alles was nicht floßfeddern vnd schuppen hat in wassern / solt jr schewen.

13. Vnd diß solt jr schewen vnter den vogeln / das jr nicht esset / den Adeler / den Habicht den Fischar.

14. Den Geier / den Weihe / vnd was seiner art ist.

15. Vnd alle raben mit jrer art.

16. Den Straus / die Nachteule / den Kuckuc / den Sperber mit seiner art.

17. Das Küzlin / den Schwan / den Huhu.

18. Die Fleddermaus / die Rordomel /

19. Den Storch / den Reiger / den Heher mit seiner art / die Widhop vnd die Schwalbe.

6. *ruminationē non trahet. i. re vocalit, vel, revocat, fut pro præs.*
7. *& in cadaver e. non tang. immunda ipsa vobis.*
8. *omne cui ei (. i. cui sc. est) pinnula & squama in a. in maribus sic v. 9. 12.*
9. *aquarum, & de o. a. v.*
10. *abominatio ipsa vobis. sic infra.*
11. *volatili. n. c. a. ipsa.*

214.

Alles

12. volucre a. s. q. a. illud vobis

13 cui crura ei desuper pedibus suis, ad saltandum in eis s. t.

14 reptile volatile, cui ei (i. cui sc. sunt) quatuor sc. pedes.

15. omnis attinges in ea. & sic v. 26. & deinceps. Et v. 25. 28. omnis portans cad. v. 27 omnis ambulans.

16. quod ipsum ungulisecans (sc. est) ung. & f. non ipsum findens (sc. est) & ruminationē non ipsū ascendere faciens (sc. est) im. ipsa v.

17. super volas (vel, manus. i. pedes, instar manuum digitatos) in omni vivente, ambulante s. q. im. ipsa v.

18. ipsa vobis.

19. hoc v. immundū in reptili (sic in-215. fra) reptante s. t.

20. Alles auch was sich reget vnter den vogeln / vnd gehet auff vier füssen / das sol euch eine schew sein.

21. Doch das solt jr essen von vogeln / das sich reget vnd gehet auff vier füssen / vnd nicht mit zweyen beinen auff erden hupffet.

22. Von denselben müget jr essen / als da ist Arbe mit seiner art / vnd Selaam mit seiner art / vnd Hargol mit seiner art / vnd Hagab mit jrer art.

23. Alles aber was sonst vier füsse hat vnter den vogeln / sol euch eine schew sein.

24. Vnd solt sie vnrein achten. Wer solcher aß anrüret / der wird vnrein sein biß auff den abend.

25. Vnd wer dieser aß eines tragen wird / sol seine kleider waschen / vnd wird vnrein sein biß auff den abend.

26. Darumb alles thier das klawen hat / vnd spaltet sie nicht / vnd widerkewet nicht / das sol euch vnrein sein / Wer es anrüret / wird vnrein sein.

27. Vnd alles was auff tappen gehet / vnter den thieren die auff vier füssen gehen / sol euch vnrein sein / wer jr aß anrüret / wird vnrein sein / biß auff den abend

28. Vnd wer jr aß tregt / sol seine kleider waschen / vnd vnrein sein biß auff den abend / Denn solche sind euch vnrein.

29. Diese sollen euch auch vnrein sein vnter den thieren / die auff erden kriechen / Die wisel / die mauß / die kröte / ein jglichs mit seiner art.

30. Der igel / der molch / die ayder / die blindschleich / vnd der maulworff.

31. Die sind euch vnrein vnter allem das da kreucht / Wer

jr

20. Omne reptile 12 alatum ambulans super quatuor *pedes*, abominatio erit vobis.

21. Veruntamen hoc comedetis ex omni reptili alato quod graditur super quatuor *pedes*, 13 cui *sunt* crura super pedes suos, quibus saliant super terram.

22. Hæc ex illis comedetis, locustam juxta speciem suam, & attacum juxta speciem suam, & ophiomachum secundum speciem suam, & bruchum secundum speciem suam.

23. Omne autem *reliquum* 14 reptile alatum: cui sunt quatuor *pedes*, abominatio erit vobis.

24. Et his polluetis vos: 15 quicunq; tetigerit cadaver eorum, immundus erit usq; ad vesperā.

25. Et quicunq; portaverit cadavera eorum, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usq; ad vesperam.

26. Omne animal, 16 quod dividit ungulam, at fissuram non findit, & non ruminat, immunda erunt vobis: quicunq; tetigerit ea, immundus erit.

27. Et quicquid graditur 17 super volas suas inter omnes feras, quæ gradiuntur super quatuor *pedes*, immunda erunt vobis: quicunq; tetigerit cadavera eorum, immundus erit usq; ad vesperā.

28. Et qui portaverit cadavera eorum, lavabit vestimenta sua, immundusq; erit usq; ad vesperā: immunda 18 erunt vobis.

29. Et 19 hæc vobis immunda *erunt* inter reptilia quæ reptant super terram, mustela, & mus, & rubeta secundum speciem suam:

30. Et mygale, & chameleon, & stellio, & lacerta, & talpa:

31. † Ista immunda *sunt* vobis inter omnia reptilia: quicunq; tetigerit illa,

post-

20. Omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis.

21. Quicquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quæ salit super terram,

22. Comedere debetis, ut est bruchus in genere suo, & attacus atq; ophiomachus, ac locusta, singula juxta genus suum.

23. Quicquid autem ex volucribus quatuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis:

24. Et quicunq; morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus usque ad vesperum:

25. Et si necesse fuerit ut portet quippiam horum mortuum, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usq; ad occasum solis.

26. Omne animal quod habet quidem ungulam, sed non dividit eam, nec ruminat, immundum erit: & quicquid tetigerit illud, contaminabitur.

27. Quod ambulat super manus ex cunctis animātibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, polluetur usq; ad vesperum.

28. Et qui portaverit hujuscemodi cadavera, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum: quia omnia hæc immunda sunt vobis.

29. Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ moventur in terra, mustela & mus & crocodilus singula juxta genus suum,

30. Mygale & chamæleon, & stellio, & lacerta, & talpa:

31. Omnia hæc immunda sunt. Qui tetigerit morti-

20. Καὶ πάντα τὰ ἑρπετὰ τῶν πετεινῶν, ἃ πορεύεται ἐπὶ τεσσάρων, βδέλυγμά ἐστιν ὑμῖν.

21. Ἀλλ' ἢ ταῦτα φάγεσθε ἀπὸ τῶν ἑρπετῶν τῶν πετεινῶν, ἃ πορεύεται ἐπὶ τεσσάρων, ἃ ἔχει σκέλη ἀνώτερον τῶν ποδῶν αὐτῶν, πηδᾶν ἐν αὐτοῖς ἐπὶ τῆς γῆς.

22. Καὶ ταῦτα φάγεσθε ἀπ' αὐτῶν, τὸν βροῦχον, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ· καὶ τὸν ἀττακόν, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ· καὶ τὸν ὀφιομάχην, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ· καὶ τὴν ἀκρίδα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῇ.

23. Καὶ πᾶν ἑρπετὸν ἀπὸ τῶν πετεινῶν, οἷς εἰσὶ τέσσαρες πόδες, βδέλυγμα ὑμῖν ἐστιν, καὶ ἐν τούτοις μιανθήσεσθε.

24. Πᾶς ὁ ἁπτόμενος τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

25. Καὶ πᾶς ὁ αἴρων τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

26. Καὶ ἐν πᾶσι τοῖς κτήνεσιν ὅ ἐστι διχηλεῦον ὁπλήν, καὶ ὀνυχιστῆρας ὀνυχίζει, καὶ μηρυκισμὸν οὐ μαρυκᾶται, ἀκάθαρτα ἔσονται ὑμῖν· πᾶς ὁ ἁπτόμενος τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

27. Καὶ πᾶν ὃ πορεύεται ἐπὶ χειρῶν αὐτοῦ ἐν πᾶσι τοῖς θηρίοις, ἃ πορεύεται ἐπὶ τεσσάρων, ἀκάθαρτα ἔσται ὑμῖν· πᾶς ὁ ἁπτόμενος τῶν θνησιμαίων αὐτῶν ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

28. Καὶ ὁ αἴρων τῶν θνησιμαίων αὐτῶν πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας· ἀκάθαρτα ταῦτα ἔσται ὑμῖν.

29. Καὶ ταῦτα ὑμῖν ἀκάθαρτα ἀπὸ τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ γαλῆ, καὶ ὁ μῦς, καὶ ὁ κροκόδειλος ὁ χερσαῖος. καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ.

30. Μυγαλῆ, καὶ χαμαιλέων, καὶ ἀσκαλαβώτης, καὶ σαύρα, καὶ ἀσπάλαξ.

31. Ταῦτα ἀκάθαρτα ἔσται ὑμῖν ἀπὸ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν

ἑρπόν-

ἑρπόντων ἐπὶ τὴν γῆν· πᾶς ὁ ἁπτόμενος τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

32. Καὶ πᾶν ἐφ᾽ ὃ ἂν ἐπιπέσῃ ἐπ᾽ αὐτὸ ἀπὸ τεθνηκότων αὐτῶν, ἀκάθαρτον ἔσται ἀπὸ παντὸς σκεύους ξυλίνου, ἢ ἱματίου, ἢ δέρματος, ἢ σάκκου· πᾶν σκεῦος ᾧ ἐὰν ποιηθῇ ἔργον ἐν αὐτῷ εἰς ὕδωρ βαφήσεται, καὶ ἀκάθαρτον ἔσται ἕως ἑσπέρας· καὶ καθαρὸν ἔσται.

33. Καὶ πᾶν σκεῦος ὀστράκινον, εἰς ὃ ἂν ἐμπέσῃ ἀπ᾽ αὐτῶν ἔνδον, ὅσα ἂν ἔνδον ᾖ ἀκάθαρτα ἔσται, καὶ αὐτὸ συντριβήσεται.

34. Καὶ πᾶν βρῶμα, ὃ ἐσθίεται, εἰς ὃ ἐὰν ἐπέλθῃ ἐπ᾽ αὐτὸ ὕδωρ, ἀκάθαρτον ἔσται ὑμῖν· καὶ πᾶν ποτόν, ὃ πίνεται ἐν παντὶ ἀγγείῳ, ἀκάθαρτον ἔσται.

35. Καὶ πᾶν ἐφ᾽ ᾧ ἂν ἐπιπέσῃ ἀπὸ τῶν θνησιμαίων αὐτῶν ἐπ᾽ αὐτό, ἀκάθαρτον ἔσται· κλίβανοι καὶ χυτρόποδες καθαιρεθήσονται· ἀκάθαρτα ταῦτά ἐστι· καὶ ἀκάθαρτα ἔσονται ὑμῖν.

36. Πλὴν πηγῶν ὑδάτων, καὶ λάκκου, καὶ συναγωγῆς ὕδατος, ἔσται καθαρόν· ὁ δὲ ἁπτόμενος τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, ἀκάθαρτος ἔσται.

37. Ἐὰν δὲ ἐπιπέσῃ τῶν θνησιμαίων αὐτῶν ἐπὶ πᾶν σπέρμα σπόριμον, ὃ σπαρήσεται, καθαρόν ἐστιν.

38. Ἐὰν δὲ ἐπιχυθῇ ὕδωρ ἐπὶ πᾶν σπέρμα, καὶ ἐπιπέσῃ τῶν θνησιμαίων αὐτῶν ἐπ᾽ αὐτό, ἀκάθαρτόν ἐστιν ὑμῖν.

39. Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ τῶν κτηνῶν, ὅ ἐστιν ὑμῖν φαγεῖν τοῦτο, ὁ ἁπτόμενος τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

40. Καὶ ὁ ἐσθίων ἀπὸ τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας· καὶ ὁ αἴρων τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

41. Καὶ πᾶν ἑρπετόν, ὃ ἕρπει ἐπὶ τῆς γῆς, βδέλυγμά ἐστι τοῦτο ὑμῖν, οὐ βρωθήσεται.

42. Καὶ πᾶν πορευόμενον ἐπὶ κοιλίας, καὶ πᾶν πορευόμενον ἐπὶ τεσσάρων διαπαντός, ὁ πλυ-

πληθει

ticina eorum, immundus erit usque ad vesperum:

32. Et super quod ceciderit quicquam de morticinis eorum, polluetur tam vas ligneum & vestimentum, quàm pelles & cilicia: in & quocunq; fit opus, tingentur aqua, & polluta erunt usq; ad vesperum, & sic postea mundabuntur.

33. Vas autem fictile in quod horum quicquam intrò ceciderit, polluetur, & idcirco frangendū est.

34. Omnis cibus quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de universo vase immundum erit.

35. Et quicquid de morticinis hujuscemodi ceciderit super illud, immundum erit: sive clibani, sive chytropodes, destruentur, & immundi erunt.

36. Fontes verò & cisternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur.

37. Si ceciderit super sementem, nō polluet eam.

38. Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & postea morticinis tacta fuerit, illico polluetur.

39. Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis comedere, qui cadaver ejus tetigerit, immundus erit usque ad vesperum.

40. Et qui comederit ex eo quippiam, sive portaverit: lavabit vestimenta sua, & immundus erit usq; ad vesperum.

41. Omne quod reptat super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum.

42. Quicquid super pectus quadrupes graditur & multos habet pedes, sive per

hu-

20 postquam mortua fuerint, immundus erit usq; ad vesperam.

32. Et omne 21 super quod ceciderit ex eis *aliquid* postquam mortua fuerint, immundum erit, tam vas ligneum quàm vestis, aut pellis, aut saccus: omne vas *in* 22 quo fieri solet opus, in aquam mittetur, & immundū erit usq; ad vesperā, & mundabitur.

33. Omne præterea vas 23 testaceum *intra* quod ceciderit *aliquid* ex eis, quicquid *erit* in illo, immundum erit, & ipsum confringetis.

34. 24 Omnis cibus qui comeditur, super quem venerit aqua, immundus erit: & omnis potus, qui 25 potatur in omni vase *impuro*, immundus erit.

35. Et omne 26 super quod ceciderit *quicquam* de cadavere eorum, immundum erit: clibanus, & chytropodes 27 diruentur: immunda sunt, & immunda erunt vobis.

36. Veruntamē fons & cisterna congregationis aquarum erit munda: at 28 quod tetigerit cadaver eorum, immundum erit.

37. Præterea si ceciderit *quicquam* de cadavere eorum super 29 aliquod semē satum, quod seminabitur, mundum erit.

38. 30 At quum fusa fuerit aqua super semen, & ceciderit *quicquam* de cadavere eorum super illud, immundum erit vobis.

39. Quum autem mortuum fuerit 31 aliquod animal quod sit vobis in cibum, qui tetigerit cadaver ejus, immundus erit usq; ad vesperā.

40. Et 32 qui comederit de cadavere ejus, lavabit vestimēta sua, immundusq; erit usq; ad vesperā: 33 is quoq; qui attulerit cadaver ejus, lavabit vestimenta sua, atq; immundus erit usq; ad vesperā.

41. Et omne reptile reptans super terrā, abominatio 34 est, non comedetur.

42. Quicquid *item* graditur super pectus, & quicquid incedit super quatuor

aut

jr aß anrüret/ der wird vnrein sein/ biß an den abend.

32. Vnd alles worauff ein solch tod aß fellet/ das wird vnrein/ Es sey allerley hültzern gefeß/ oder kleider/ oder fell/ oder sack/ vnd alles gerete / damit man etwas schaffet / sol man ins wasser thun / vnd ist vnrein/ biß auff den abend / als denn wirds rein.

33. Allerley erden gefeß/ wo solcher aß eines drein fellet/ wird alles vnrein was drinnen ist/ vnd solts zubrechen.

34. Alle speise die man isset/ so solch wasser drein kompt/ ist vnrein. Vnd aller tranck den man trinckt/ jn allerley solchem gefeß/ ist vnrein.

35. Vnd alles worauff ein solch aß fellet/ wird vnrein/ Es sey ofen oder kessel/ so sol mans zubrechen/ denn es ist vnrein/ vnd sol euch vnrein sein.

36. Doch die brünne vnd kölcke/ vnd teiche sind rein. Wer aber jr aß anrüret/ ist vnrein.

37. Vnd ob ein solch aß fiel auff samen den man geseet hat/ so ist er doch rein.

38. Wenn man aber wasser vber den samen gösse/ vnd fiele darnach ein solch aß drauff/ so würde er euch vnrein.

39. Wenn ein thier stirbt/ das jr essen müget/ wer das aß anrüret/ der ist vnrein biß an den abend.

40. Wer von solchem aß isset/ der sol sein kleid waschen/ vnd wird vnrein sein biß an den abend. Also/ wer auch tregt ein solch aß/ sol sein kleid waschen/ vnd wird vnrein sein biß an den abend.

41. Was auff erden schleicht/ das sol euch eine schew sein/ vnd man sols nicht essen.

42. Vnd alles was auff dem bauch kreucht / vnd alles was auff vier oder mehr füssen

ge-

20 in morte eorum. 21. quod ceciderit super illud (.i. super quod) ex e. in morte eorum i. e. ex omni vase ligni aut vestis. 22. quibus (sc. vasis) fiet (Levi. 6. n. 5.) opus in eis (.i. in quibus) in aq. ducetur. 23. testa, cujus ceciderit ex eis in medium ejus .i. in cujus med. 24. ex omni c. qui comedetur (.i. comedi solet n. 22) quem venerit super eum aqua .i. super quem. 25 bibetur. 26. quod ceciderit de cadavere super illud .i. super quod. 27. diruetur, im. ipsa. 28. tangens in cadaver eorum. 29. omne &c. mundum ipsum. 30. & si data fuerit aqua s. s. &c. im ipsum v. 31 de jumēto, q. ipsū v. ad vescēdum, tangens in cad. e. 32. comedens. 33. & portans c. e. 34. ipsa, n. e. omne ambulās s. p. & omne ambulans s.

q. mig. ad multiplicantem pedes omni reptili reptanti s. t. n. c. q. a. ipsa.

35. contaminetis a. v. in o. r. reptante. 36. & (sc. non) polluemini in eis. 37. & (pleon) sanctificabitis vos, & eritis s. q. s. ego, & n. p. a. v. in omni reptili s. t. 38. ascendere faciens vos e. t. Æ. ad existendum v. i. D. & eritis s. q. s. ego. 39. jumenti & volatilis & omnis animæ viventis reptantis in a. & omnis animæ reptantis s. t. 40. inter mundum & inter &

216.

gehet/vnter allem das auff erden schleicht/solt jr nicht essen/ Denn es sol euch eine schew sein.

43. Macht ewre seelen nicht zum schewsal/vnd verunreiniget euch nicht an jnen / das jr euch besuddelt.

44. Denn ich bin der HERR ewer Gott/ Darumb solt jr euch heiligen/das jr heilig seid / denn ich bin heilig. Vnd solt nicht ewer seelen verunreinigen an jrgend einem kriechenden thier / das auff erden schleicht/

45. Denn ich bin der HERR / der euch aus Egyptenland gefüret hat / das ich ewer Gott sey/ darumb solt jr heilig sein/denn ich bin heilig.

46. Diß ist das gesetz von den thieren vnd vogeln/ vnd allerley kriechenden thieren im wasser/vnd allerley thieren die auff erden schleichen.

47. Das jr vnterscheiden kündet / was vnrein vnd rein ist / vnd welchs thier man essen/vnd welches man nicht essen sol.

aut plures pedes inter omnia reptilia, quæ reptant super terram, non comedetis: quia abominatio sunt.

43. Ne 35 impuras reddatis animas vestras in omni reptili quod reptat, nec polluatis vos in eis, 36 neq; coinquinetis vos per ea.

44. Quia ego Jehovah Deus vester: 37 sanctificate ergo vos, & estote sancti, quia sanctus sum: & ne polluatis animas vestras per aliqua reptilia quæ reptãt super terram:

45. †Ego enim *sum* Jehovah, 38 qui eduxi vos è terra Aegyptii, ut essem vobis in Deum, & essetis sancti, quia sanctus sum.

46. Hæc est lex 39 animalium *terrestrium* & volatilium, atq; omnium animalium viventium, quæ reptãt in aquis, & omnium animantium reptantium super terram.

47. Ad distinguendum inter immundum & 40 mundũ, & inter bestias quæ comedi possunt, & bestias quæ comedi non possunt.

humum trahitur, nõ comedetis, quia abominabile est.

43. Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quicquam eorum, ne immundi sitis.

44. Ego enim sum Dominus Deus vester: ∗ sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili, quod movetur super terram.

45. Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de terra Ægypti, ut essem vobis in Deum. Sancti eritis, quia ego sanctus sum.

46. Ista est lex animantiũ ac volucrum, & omnis animæ viventis, quæ movetur in aqua, & reptat in terra.

47. Ut differentias noveritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respuere debeatis.

πληθεῖ ποσὶν ἐν πᾶσι τοῖς ἑρπετοῖς τοῖς ἕρπουσιν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ φάγεσθε αὐτό, ὅτι βδέλυγμα ὑμῖν ἐστιν.

43. Καὶ οὐ μὴ βδελύξητε τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἐν πᾶσι τοῖς ἑρπετοῖς τοῖς ἕρπουσιν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ οὐ μιανθήσεσθε ἐν τούτοις, καὶ οὐκ ἀκάθαρτοι ἔσεσθε ἐν αὐτοῖς·

44. Ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν· καὶ ἁγιασθήσεσθε, καὶ ἔσεσθε ἅγιοι· ὅτι ἅγιός εἰμι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν· καὶ οὐ μιανεῖτε τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἐν πᾶσι τοῖς ἑρπετοῖς τοῖς κινουμένοις ἐπὶ τῆς γῆς.

45. Ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ ἀναγαγὼν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, εἶναι ὑμῶν Θεός· καὶ ἔσεσθε ἅγιοι, ὅτι ἅγιός εἰμι ἐγὼ Κύριος.

46. Οὗτος ὁ νόμος περὶ τῶν κτηνῶν, καὶ τῶν πετεινῶν, καὶ πάσης ψυχῆς ζώσης τῆς κινουμένης ἐν τῷ ὕδατι, καὶ πάσης ψυχῆς ἑρπούσης ἐπὶ τῆς γῆς,

47. Διαστεῖλαι ἀναμέσον τῶν ἀκαθάρτων καὶ ἀναμέσον τῶν καθαρῶν καὶ ἀναμέσον τῶν ζωογονούντων τὰ ἐσθιόμενα, καὶ ἀναμέσον τῶν ζωογονούντων τὰ μὴ ἐσθιόμενα.

∗ 1. Pet. 1. v. 16.

v bestiam comestã (i. comedi solitam) & inter bestiam, quæ non comeditur.

Cap. 11.

1. quum seminificaverit & pep. m. & (pleon. sic infra. v. 5. & deinceps) im. e. s. d. j. d. s. languoris ejus i. e. 2. triginta (i. tres decades) diei & tres dies s. in sanguinibus purgationis (i. sanguinis purgatione. Hypallage. sic deinceps) in omnem sanctitatem non tanget, & ad s. n. v. usq; ad complendum d. p. s.

Das XII. Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

2. Rede mit den kindern Jsrael/vnd sprich / Wenn ein weib besamet wird/vnd gebirt ein kneblin / so sol sie sieben tage vnrein sein / so lange sie jre kranckheit leidet.

3. Vnd am achten tage sol man das fleisch seiner vorhaut beschneiten.

4. Vnd sie sol daheim bleiben drey vnd dreissig tage / im blut jrer reinigung. Kein heiliges sol sie anrüren/vñ zum heiligthumb sol sie nicht komen/ biß das die tage jrer reinigung aus sind.

5. Gebirt sie aber ein meidlin/So sol sie zwo wochen vnrein sein/so lange sie jre kranckheit leidet / vnd sol sechs vnd sechtzig tage daheim bleiben/in dem blut jrer reinigung.

CAP. XII.

Et loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. Loquere ad filios Israel, dicendo, mulier 1 si misso semine conceperit, & pepererit masculũ, immunda erit septẽ diebus: juxta dies separationis morbi sui immunda erit.

3. Porrò die octavo circumcidetur caro præputii ejus.

4. Et 2 triginta tribus diebus sedebit in sanguine purificationis: nullam rem sacram tanget, & ad sanctuarium non veniet, donec completi fuerint dies purificationis suæ.

5 Quod si fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus secundũ separationem suam, & sexaginta sex diebus sedebit in sanguine purificationis suæ.

CAP. XII.

Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos, ∗ Mulier si suscepto semine pepererit masculũ, immunda erit septem diebus, juxta dies separationis menstruæ.

3. ∗ Et die octavo circumcidetur infantulus:

4. Ipsa verò triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ: Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ.

5. Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus juxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ.

Κεφαλ. ιβ.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ισραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς, λέγων· γυνὴ ἥτις ἐὰν σπερματισθῇ καὶ τέκῃ ἄρσενα, ἀκάθαρτος ἔσται ἑπτὰ ἡμέρας, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἀφέδρου αὐτῆς, ἀκάθαρτος ἔσται.

3. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ περιτεμεῖ τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ.

4. Καὶ τριάκοντα καὶ τρεῖς ἡμέρας καθήσεται ἐν αἵματι καθαρισμοῦ αὐτῆς· παντὸς ἁγίου οὐχ ἅψεται, καὶ εἰς τὸ ἁγιαστήριον οὐκ εἰσελεύσεται, ἕως ἂν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι καθάρσεως αὐτῆς.

5. Ἐὰν δὲ θῆλυ τέκῃ, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται δὶς ἑπτὰ ἡμέρας, κατὰ τὴν ἄφεδρον αὐτῆς· καὶ ἑξήκοντα ἡμέρας καὶ ἓξ καθήσεται ἐν αἵματι ἀκαθάρτῳ αὐτῆς.

∗ Luc. 2. v. 22. Job. 7. v. 22.

∗ Luc. 2. v. 21.

Vnd | Post- | Cum- | Καὶ

6. Καὶ ὅταν ἀναπληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι καθάρσεως αὐτῆς ἐφ' υἱῷ ἢ ἐπὶ θυγατρί, προσοίσει ἀμνὸν ἐνιαύσιον εἰς τὸ ὁλοκαύτωμα, καὶ νεοσσὸν περιστερᾶς, ἢ τρυγόνα περὶ ἁμαρτίας ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου πρὸς τὸν ἱερέα.

7. Καὶ προσοίσει αὐτὸν ἔναντι Κυρίου, καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτῆς ὁ ἱερεύς, καὶ καθαριεῖ αὐτὴν ἀπὸ τῆς πηγῆς τοῦ αἵματος αὐτῆς· οὗτος ὁ νόμος τῆς τικτούσης ἄρσεν ἢ θῆλυ.

Lev. 1, v. 14.

8. Ἐὰν δὲ μὴ εὑρίσκῃ ἡ χεὶρ αὐτῆς τὸ ἱκανὸν εἰς ἀμνόν, καὶ λήψεται δύο τρυγόνας, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν, μίαν εἰς ὁλοκαύτωμα, καὶ μίαν περὶ ἁμαρτίας, καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτῆς ὁ ἱερεύς, καὶ καθαρισθήσεται.

Κεφαλ. ιγ'.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ααρών, λέγων·
2. Ἀνθρώπῳ ἐάν τινι γένηται ἐν δέρματι χρωτὸς αὐτοῦ οὐλὴ σημασίας ἢ τηλαυγής, καὶ γένηται ἐν δέρματι χρωτὸς αὐτοῦ ἁφὴ λέπρας, ἀχθήσεται πρὸς Ααρὼν τὸν ἱερέα, ἢ ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ τῶν ἱερέων.
3. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν ἐν δέρματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ θρὶξ ἐν τῇ ἁφῇ μεταβάλλῃ λευκήν, καὶ ἡ ὄψις τῆς ἁφῆς ταπεινὴ ἀπὸ τοῦ δέρματος τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, ἁφὴ λέπρας ἐστίν· καὶ ὄψεται ὁ ἱερεύς, καὶ μιανεῖ αὐτόν.
4. Ἐὰν δὲ τηλαυγὴς λευκὴ ᾖ ἐν τῷ δέρματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ ταπεινὴ μὴ ᾖ ἡ ὄψις αὐτῆς ἀπὸ τοῦ δέρματος, καὶ ἡ θρὶξ αὐτοῦ οὐ μετέβαλε τρίχα λευκήν, αὐτὴ δέ ἐστιν ἀμαυρά, καὶ ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν ἑπτὰ ἡμέρας.

5. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ ἰδοὺ ἡ ἁφὴ μένει ἐναντίον αὐτοῦ, οὐ μετέπεσεν ἡ ἁφὴ ἐν τῷ δέρματι, καὶ ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς αὐτὸν ἑπτὰ ἡμέρας τὸ δεύτερον.
6. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ τὸ δεύτερον· καὶ ἰδοὺ ἀμαυρὰ ἡ ἁφή, οὐ με-

τέπε-

6. Cumque expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, sive pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ sive turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, & tradet sacerdoti.
7. Qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur à profluvio sanguinis sui. Ista est lex parientis masculum aut fœminam,
8. * Quòd si non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures vel duos pullos columbarũ unum in holocaustum, & alterum pro peccato. orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

CAP. XIII.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens,
2. Homo in cujus cute & carne ortus fuerit diversus color sive pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotē, vel ad unum quemlibet filiorum ejus.
3. Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ est, & ad arbitrium ejus separabitur.
4. Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septem diebus.

5. Et considerabit die septimo: & siquidem lepra ultrà nō creverit, nec transierit in cute priores terminos, rursum recludet eum septem diebus aliis.
6. Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non cre-

verit

6. 3 Postquam autem impleti fuerint dies purificationis suæ pro filio vel pro filia, afferet agnum 4 anniculum in holocaustum, & pullum columbæ aut turturem 5 in oblationem pro peccato, *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ ad sacerdotem.
7. Et offeret ipsum coram Jehova, & expiabit 6 eam, & mũdabitur á vena sanguinis sui. Hæc *est* lex parientis masculum vel fœminam.

8. Quod si non 7 potuerit offerre agnũ, tunc accipiet duos turtures, aut duos 8 pullos columbæ, unum in holocaustũ, & alterum ad oblationem pro peccato, expiabitq; eam sacerdos, & mundabitur.

CAP. XIII.

LOquutus est præterea Jehovah ad Moseh & ad Aharon, dicendo,
2. 1 Quum in cute carnis hominis fuerit tumor, vel scabies, vel macula alba, fueritq; in cute carnis ejus in plagam lepræ, tunc adducetur ad Aharonem sacerdotem, vel † ad unum è filiis ejus sacerdotum,
3. Et aspiciet sacerdos plagam in cute carnis, 2 *si* pilus in plaga versus fuerit in alborem, & aspectus plagæ profundior fuerit cute carnis illius, plaga lepræ est, itaq; considerabit eam sacerdos, 3 tum judicabit illum contaminatum.
4. Quod si macula alba fuerit in cute carnis ejus, & profundior non fuerit aspectus ejus cute, 4 neq; pilus ejus versus fuerit in alborē, tum recludet sacerdos plagam septem diebus.
5. Postea contemplabitur eum sacerdos die septima: & 5 quidem *si* plaga steterit in oculis ejus, nec creverit plaga in cute, tum recludet eum sacerdos septem diebus.
6. Tunc perpendet sacerdos eam die septima secundò: & 6 quidem *si* subnigra

fu-

6. Vnd wenn die tage jrer reinigung aus sind / für den son oder für die tochter / Sol sie ein jerig lamb bringen zum brandopffer / vnd eine junge taube/ oder dorteltauben zum sündopffer / dem priester für die thür der hütten des stiffts.
7. Der sol es opffern für dem HERRN/vnd sie versünen / so wird sie rein von jrem blutgang. Das ist das gesetz für die / so ein kneblin oder meidlin gebirt.
8. Vermag aber jre hand nicht ein schaff / so neme sie zwo dorteltauben / oder zwo junge tauben/eine zum brandopffer/die ander zum sündopffer/So sol sie der priester versünen/das sie rein werde.

Das XIII. Cap.

VNd der HERR redet mit Mose vnd Aaron/vnd sprach.
2. Wenn einem menschen an der haut seines fleischs etwas aufffert/oder schebicht oder eiterweis wird/als wolt ein aussatz werden an der haut seines fleischs/ Sol man jn zum priester Aaron füren / oder zu seiner söne einem vnter den priestern.
3. Vnd wenn der priester das mal an der haut des fleischs sihet/ das die haar in weis verwandelt sind/vnd das ansehen an dem ort tieffer ist/ denn die ander haut seines fleischs/ so ists gewiß der aussatz/ Darumb sol jn der priester besehen / vnd für vnrein vrteilen.
4. Wenn aber etwas eiterweis ist an der haut seines fleisches/vnd doch das ansehen nicht tieffer / denn die ander haut des fleischs / vnd die haar nicht in weis verwandelt sind/ So sol der priester denselben verschliessen sieben tage/
5. Vnd am siebenden tage besehen. Ists/daß das mal bleibt/wie ers vor gesehen hat/ vnd hat nicht weiter gefressen an der haut/
6. So sol jn der priester abermal siebē tage verschliessen. Vnd wenn er jn zum andern

mal

3. *& in complendo.*
4. *filium anni sui.*
5. *in peccatum.* Levit. 10. n. 13.
6. *super eam, & m. a. v. sanguinum suorum.*
7. *invenerit manus ejus sufficientiam agni.* Lev. 5. n. 7.
8. *filios c. u. in h. & u. in peccatum* n. 5.

Cap. 13.

1. *homo quum fuerit in cute carnis ejus tumor, vel inhærentia (sive pustula) vel candor (i. macula alba v. 4. 19) & f. in c. c. e. in tactũ (sic infr.) lep.* 117.
2. *& pilus p. versus (i. redditus) fuerit albus & a. p. profundius præ cute (sic v. seq.) c. s. p. l. ipsa. sc. est. sic infra sæpissimè*
3. *contaminabit illum. sic v. 8. 11. & deinceps*
4. *& pilus non versus (i. redditus) f. albus, & r. s. plagam i. hominem plaga affectum.*
5. *ecce pl. stetit i. o. e. non diffudit se.*

6 ecce (sic infra) sub obscurus tactus, neq; diffuderit se (sic infra) tact9 in c. & mundabit.
7. post videri eum ad sacerdotem, ad purgationem i. & videbitur s. ad sacerdotem.
8. & (i. tunc) adducetur ad s. & videbit s. & ecce.
9 album, & vivacitas.
10. efflorescendo effloruerit.
11. ecce sic v. 17. & deinceps.
12. & mundabit tactum (sic v. 17. 23. 28.) omnis ipse vers9 (reddit9) est alb9 (sic v. 20. 25.) mund9 ipse & in die videri in eo.
13. album sic v. seq.

mal am siebenden tage besihet / vnd findet/ daß das mal verschwunden ist / vnd nicht weiter gefressen hat an der haut/ so sol er jn rein vrteilen/ denn es ist grind/ vnd er sol seine kleider waschen / so ist er rein.

7. Wenn aber der grind/ weiter frist in der haut / nach dem er vom priester besehen/ vnd rein gesprochen ist / vnd wird nu zum andern mal vom priester besehen/

8. Wenn denn da der priester sihet/ das der grind weiter gefressen hat in der haut/ So sol er jn vnrein vrteilen/ denn es ist gewiß aussatz.

9. Wenn ein mal des aussatz am menschen sein wird/ den sol man zum priester bringen.

10. Wenn derselbe sihet vnd findet/ das weis auffgefaren ist an der haut / vnd die haar weis verwandelt / vnd rho fleisch im geschwür ist.

11. So ists gewiß ein alter aussatz in der haut seines fleischs. Darumb sol jn der priester vnrein vrteilen/ vnd nicht verschliessen/ denn er ist schon vnrein.

12. Wenn aber der aussatz blühet in der haut/ vnd bedeckt die gantze haut/ von dem heupt an biß auff die füsse/ alles was dem priester für augen sein mag/

13. Wenn denn der priester besihet/ vnd findet/ das der aussatz das gantze fleisch bedeckt hat/ So sol er denselben rein vrteilen/ dieweil es alles an im in weis verwandelt ist/ denn er ist rein.

14. Ist aber rho fleisch da/ des tages wenn er besehen wird/ so ist er vnrein.

15. Vnd wenn der priester das rho fleisch besihet/ sol er jn vnrein vrteilen/ denn er ist vnrein/ vnd es ist gewiß aussatz.

16. Verkeret sich aber das rho fleisch wider/ vnd verwandelt sich in weiß/ so sol er zum priester komen.

17. Vnd wenn der priester besihet vnd findet / daß das mal ist in weis verwandelt/ sol er jn rein vrteilē/ deñ er ist rein.

fuerit plaga, nec creverit plaga in cute, tunc mundum declarabit eum sacerdos, *nam* scabies est: & lavabit vestimenta sua, & mundus erit.

7. Si vero crescendo creverit scabies in cute, 7 posteaquam ostensus fuerit sacerdoti in purificatione ipsius, ostendetur secundò sacerdoti.

8. Itaq; contemplabitur sacerdos: & quidem *si* creverit scabies illa in cute, immundum declarabit eum sacerdos: *nam* lepra est.

9. Plaga lepræ quum fuerit in homine, 8 adducetur ad sacerdotem.

10. Considerabit sacerdos: & quidem *si* tumor albus *fuerit* in cute, & is verterit pilum *in* 9 alborem, & sanitas carnis vivæ *est* in tumore:

11. Lepra inveterata est in cute carnis ejus, proinde immundum declarabit eum sacerdos, nec recludet eum, quia immundus est:

12. Sin autem 10 germinando germinaverit lepra in cute, & operuerit lepra totam cutem plagæ à capite ejus usq; ad pedes ejus, secundū omnem aspectum oculorum sacerdotis.

13. Tunc contemplabitur sacerdos: & *si* 11 quidem operuit lepra omnem carnē ejus, 12 tunc mundā declarabit plagam: *nam* tota versa est in 13 candorem, *propterea* munda est.

14. Et quo die cōspecta fuerit in ea caro viva, immunda erit.

15. Et contēplabitur sacerdos carnem *illam* vivam, immundam declarabit illam: caro 1 viva immunda est, lepra est.

16. Aut quum reversa fuerit caro viva, & conversa in candorem, tunc veniet ad sacerdotem:

17. Considerabitque sacerdos: & *si* quidē versa fuerit plaga in candorem, mundā declarabit sacerdos plagam illam, munda est.

verit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lavabitque homo vestimenta sua, & mundus erit.

7. Quod si postquam à sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterum lepra creverit: adducetur ad eum.

8. Et immunditiæ condemnabitur.

9. Plaga lepræ si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem,

10. Et videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit. & capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit:

11. Lepra vetustissima judicabitur, atque inolita cuti, Contaminabit itaq; eum sacerdos, & non recludet, quia perspicuæ immunditiæ est.

12. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem carnem à capite usque ad pedes, quicquid sub aspectum oculorum cadit,

13. Considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mundissima judicabit: eò quòd omnis in candorem versa sit, & idcirco homo mundus erit.

14. Quando verò caro vivens in eo apparuerit,

15. Tunc sacerdotis judicio polluetur, & inter immundos reputabitur. caro enim viva si lepra aspergitur, immunda est.

16. Quod si rursum versa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit,

17. Considerabit eum sacerdos, & mundum esse decernet.

τέπεσεν ἡ ἁφὴ ἐν τῷ δέρματι, καὶ καθαριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς, σημασία γάρ ἐστιν· καὶ πλυνάμενος τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καθαρὸς ἔσται.

7. Ἐὰν δὲ μεταβαλοῦσα μεταπέσῃ ἡ σημασία ἐν τῷ δέρματι, μετὰ τὸ ἰδεῖν αὐτὸν τὸν ἱερέα τοῦ καθαρίσαι αὐτόν, καὶ ὀφθήσεται τὸ δεύτερον τῷ ἱερεῖ.

8. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ μετέπεσεν ἡ σημασία ἐν τῷ δέρματι, καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς· λέπρα ἐστίν.

9. Καὶ ἁφὴ λέπρας ἐὰν γένηται ἐν ἀνθρώπῳ, καὶ ἐλεύσεται πρὸς τὸν ἱερέα,

10. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ οὐλὴ λευκὴ ἐν τῷ δέρματι, καὶ αὐτὴ μετέβαλε τρίχα λευκήν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑγιοῦς τῆς σαρκὸς τῆς ζώσης ἐν τῇ οὐλῇ·

11. Λέπρα παλαιουμένη ἐστὶν ἐν τῷ δέρματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς, οὐκ ἀφοριεῖ αὐτόν, ὅτι ἀκάθαρτός ἐστιν.

12. Ἐὰν δὲ ἐξανθοῦσα ἐξανθήσῃ λέπρα ἐν τῷ δέρματι, καὶ καλύψῃ ἡ λέπρα πᾶν τὸ δέρμα τῆς ἁφῆς, ἀπὸ κεφαλῆς αὐτοῦ ἕως ποδῶν αὐτοῦ, καθ' ὅλην τὴν ὅρασιν τοῦ ἱερέως.

13. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ ἐκάλυψεν ἡ λέπρα πᾶν τὸ δέρμα τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ καθαριεῖ τὴν ἁφήν, ὅτι πᾶν μετέβαλεν λευκόν, καθαρός ἐστιν.

14. Καὶ ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ὀφθῇ ἐν αὐτῷ χρὼς ζῶν, μιανθήσεται.

15. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὸν χρῶτα τὸν ὑγιῆ, καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ χρὼς ὁ ὑγιής, ἀκάθαρτός ἐστιν, λέπρα ἐστίν.

16. Ἐὰν δὲ ἀποκατασταθῇ ὁ χρὼς ὁ ὑγιής, καὶ μεταβάλῃ λευκόν, καὶ ἐλεύσεται πρὸς τὸν ἱερέα·

17. Καὶ ὄψεται αὐτὸν ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ μετέβαλεν ἡ ἁφὴ εἰς τὸ λευκόν, καὶ καθαριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφήν, καθαρός ἐστιν.

18. Καὶ σὰρξ ἐὰν γένηται ἐν τῷ δέρματι αὐτοῦ ἕλκος, καὶ ὑγιασθῇ,
19. Καὶ γένηται ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ἕλκους οὐλὴ λευκή, ἢ τηλαυγὴς λευκαίνουσα, ἢ πυῤῥίζουσα, καὶ ὀφθήσεται τῷ ἱερεῖ·

20. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ ἡ ὄψις αὐτῆς ταπεινοτέρα τοῦ δέρματος, καὶ ἡ θρὶξ αὐτῆς μετέβαλεν εἰς λευκήν, καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς, ὅτι λέπρα ἐστίν, ἐν τῷ ἕλκει ἐξήνθησεν.

21. Ἐὰν δὲ ἴδῃ αὐτὸν ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ θρὶξ λευκή, καὶ ταπεινὸν μὴ ᾖ ἀπὸ τοῦ δέρματος τοῦ χρωτός, καὶ αὐτὴ ᾖ ἀμαυρά, καὶ ἀφοριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς ἑπτὰ ἡμέρας.

22. Ἐὰν δὲ διαχύσει διαχέηται ἐν τῷ δέρματι, καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς, ἁφὴ λέπρας ἐστίν· ἐν τῷ ἕλκει ἐξήνθησεν.

23. Ἐὰν δὲ κατὰ χώραν αὐτοῦ μείνῃ τὸ τηλαύγημα, καὶ μὴ διαχέηται, οὐλὴ τοῦ ἕλκους ἐστίν, καὶ καθαριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς.

24. Καὶ σὰρξ ἐὰν γένηται ἐν τῷ δέρματι αὐτοῦ, κατάκαυμα πυρός, καὶ γένηται ἐν τῷ δέρματι αὐτοῦ τὸ ὑγιασθὲν τοῦ κατακαύματος αὐγάζον τηλαυγὲς ἢ ἐκλευκον πυῤῥίζον.
25. Καὶ ὄψεται αὐτὸν ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ μετέβαλεν θρὶξ λευκὴ εἰς τὸ αὐγάζον, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ταπεινὴ ἀπὸ τοῦ δέρματος, λέπρα ἐστίν, ἐν τῷ κατακαύματι ἐξήνθησεν, καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς, ἁφὴ λέπρας ἐστίν.
26. Ἐὰν δὲ ἴδῃ αὐτὴν ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ αὐγάζοντι θρὶξ λευκή, καὶ ταπεινὸν μὴ ᾖ ἀπὸ τοῦ δέρματος, καὶ αὐτὸ δὲ ἀμαυρόν, καὶ ἀφοριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς ἑπτὰ ἡμέρας.

27. Καὶ ὄψεται αὐτὸν ὁ ἱερεὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ· ἐὰν δὲ διαχύσει διαχέηται ἐν τῷ δέρματι, καὶ μιανεῖ ὁ ἱερεὺς αὐτόν, ἁφὴ λέπρας ἐστίν· ἐν τῷ ἕλκει ἐξήνθησεν.
28. Ἐὰν δὲ κατὰ χώραν μείνῃ τὸ αὐγάζον, καὶ μὴ διαχυθῇ ἐν τῷ δέρματι, αὐτὴ δὲ ἀμαυρὰ ᾖ, οὐλὴ τοῦ κατακαύματός ἐστιν, καὶ κα-

θαριεῖ

18. Caro autem & cutis in qua hulcus natum eſt, & ſanatum,
19. Et in loco hulceris cicatrix alba apparuerit, ſive ſubrufa: adducetur homo ad ſacerdotem:

20. Qui cùm viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos verſos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta eſt in hulcere.
21. Quòd ſi pilus, coloris eſt priſtini, & cicatrix ſubobſcura, & vicina carne non eſt humilior, recludet eum ſeptem diebus.

22. Et ſi quidem creverit, adjudicabit eum lepræ.

23. Sin autem ſteterit in loco ſuo, hulceris eſt cicatrix, & homo mundus erit.

24. Caro autem & cutis quam ignis exuſſerit, & ſanata albam ſive rufam habuerit cicatricem,

25. Conſiderabit eam ſacerdos, & ecce verſa eſt in alborem & locus ejus reliqua cute eſt humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta eſt.
26. Quòd ſi pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipſa lepræ ſpecies fuerit ſubobſcura, recludet eum ſeptem diebus,
27. Et die ſeptimo contemplabitur. ſi creverit in cute lepra, contaminabit eum.

28. Sin autem in loco ſuo candor ſteterit non ſatis clarus, plaga combuſtionis eſt, & idcirco mun-

dabi-

18. [14] Quum autem fuerit in cute carnis ejus ulcus, & ſanatum fuerit,
19. Fueritq; in loco ulceris tumor albus, aut macula alba ſubrufa, [15] oſtendetur ſacerdoti.

20. Tunc conſiderabit ſacerdos: & *ſi* quidem aſpectus ejus [16] humilior *fuerit* cute, & pilus ejus verſus fuerit in candorem, immundum declarabit illum ſacerdos, plaga lepræ eſt, *quæ* in ulcere germinavit.
21. Quod ſi conſideraverit illam ſacerdos, & ecce non *fuerit*, in ea pilus albus, [17] nec demiſſior cute *reliqua* ſed fuerit ſubobſcura: tunc recludet illum ſacerdos ſeptem diebus.
22. Si verò creſcendo creverit [18] per cutem, immundam declarabit ſacerdos illam, plaga *lepræ* eſt.
23. At ſi in loco ſuo ſteterit macula illa *alba*, nec creverit: aduſtio ulceris eſt, mundam declarabit illam ſacerdos.
24. Aut [20] quum fuerit in cute carnis ejus aduſt o ignis, & fuerit *in* ſanitate aduſtionis macula alba, ſubrufa, aut alba:
25. Conſiderabit eam ſacerdos: & *ſi* quidem verſus fuerit pilus in candorem in ea macula, & aſpectus ejus *ſit* profundior cute *reliqua*: lepra eſt, *quæ* in aduſtione germinavit, & immundum judicabit eum ſacerdos: plaga lepræ eſt.
26. Quod ſi inſpexerit eam ſacerdos, & *ſi* quidem non *fuerit* in macula pilus albus, nec demiſſior fuerit cute ipſa, ſed fuerit ſub obſcura, [21] recludet eum ſacerdos ſeptem diebus.
27. Et contemplabitur eam ſacerdos die ſeptimo: ſi creſcendo creverit in cute, tunc immundum eum declarabit ſacerdos, plaga lepræ eſt.
28. Si verò in loco ſuo, ſteterit macula illa, nec creverit in cute, ſed ſit ſub obſcura, tumor aduſti-

onis

18. Wenn in jemands fleiſch an der haut eine drůß wird/ vnd wider heilet/
19. Darnach an demſelben ort etwas weiß aufferet oder rötlicht eiterweis wird/ Sol er vom prieſter beſehen werden.

20. Wenn denn der prieſter ſihet/ daß das anſehen tieffer iſt / denn die ander haut/ vnd das haar in weiß verwandelt/ ſo ſol er jn vnrein vrteilen/ Deñ es iſt gewiß ein außſatz mal aus der drůß worden.
21. Sihet aber der prieſter vnd findet/ das die haar nicht weiß ſind/ vnd iſt nicht tieffer/ denn die ander haut / vnd iſt verſchwunden / ſo ſol er jn ſieben tage verſchlieſſen.
22. Friſſet es weiter in der haut/ ſo ſol er jn vnrein vrteilen / Denn es iſt gewiß ein auſſatz mal.
23. Bleibt aber das eiterweis alſo ſtehen / vnd friſſet nicht weiter/ So iſts die narbe von der drůß/ vnd der prieſter ſol jn rein vrteilen.
24. Wenn ſich jemands an der haut am fewr brennet/ vnd das brandmal rötlicht oder weis iſt.
25. Vnd der prieſter jn beſihet/ vnd findet das haar in weiß verwandelt / an dem brandmal / vnd das anſehen tieffer/ denn die ander haut/ So iſts gewiß auſſatz aus dem brandmal worden / Darumb ſol jn der prieſter vnrein vrteilen/ denn es iſt ein auſſatz mal.
26. Sihet aber der prieſter vnd findet / das die haar am brandmal nicht in weis verwandelt / vnd nicht tieffer iſt denn die ander haut/ vnd iſt dazu verſchwunden/ ſol er jn ſieben tage verſchlieſſen.
27. Vnd am ſiebenden tage ſol er jn beſehen / Hats weiter gefreſſen an der haut / ſo ſol er jn vnrein vrteilen/ denn es iſt auſſatz.

28. Iſts aber geſtanden an dem brandmal/ vnd nicht weiter gefreſſen an der haut/ vnd iſt dazu verſchwunden / ſo iſts ein geſchwůr des brand-

mals/

14. & caro, quum fuerit in ea, in cute ipſius
15. & conſpicietur ad ſacerdotem.

16. humilis præ cute. ſic v. 25. & deinceps.
17. & humilis nō ipſa præ cute, & ipſa ſubobſc.
18. in cute, & contaminabit (n. 3. ſic v. 25. & deinceps) ſ. i. tact9 ipſe n. 2. ſic infra v. 23. & deinceps.
19. pro ea (ſcil plaga, vel, ſub ſe .i. loco ſuo. ſic v. 28) ſ. candor (n. 1) non diffuderit ſe.
20. caro quum f. i. c. ejus.

21. & recl.

mals / Vnd der priester sol jn rein vrteilen / denn es ist eine narbe des brandmals.

219. *22. & Vir aut mulier. quũ fuerit in eo.*

29. Wenn ein man oder weib auff dem heupt oder am bart schebicht wird /

30. Vnd der priester das mal besihet / vnd findet / daß das ansehen tieffer ist denn die ander haut / vnd das haar daselbs gülden vnd dünne / so sol er jn vnrein vrteilen / Denn es ist aussetziger grind des heupts / oder des barts.

23. ruptura, vel corrosio ipsa. sic v. seq. & deinceps

31. Sihet aber der priester / das der grind nicht tieffer anzusehen ist / denn die haut / vnd das haar nicht falb ist / sol er denselben sieben tage verschliessen.

32. Vñ wenn er jn am siebenden tage besihet / vnd findet das der grind nicht weiter gefressen hat / vnd kein gülden haar da ist / vnd das ansehen des grinds nicht tieffer ist denn die ander haut.

24. & radet se.

33. Sol er sich bescheren / doch das er den grind nicht beschere. Vnd sol jn der priester abermal sieben tage verschliessen.

34. Vnd wenn er jn am siebenden tage besihet / vnd findet / das der grind nicht weiter gefressen hat in der haut / vnd das ansehen ist nicht tieffer denn die ander haut / So sol in der priester rein sprechen / vnd er sol seine kleider waschen / denn er ist rein.

25. & asp. ejus non ipse profundus præ cute (n. 16) & mundabit n. 12. sic infra v. 37.

35. Frisset aber der grind weiter an der haut / nach dem er rein gesprochen ist.

36. Vnd der priester besihet vnd findet / das der grind also weiter gefressen hat an der haut / So sol er nicht mehr darnach fragen / ob die haar gülden sind / denn er ist vnrein.

37. Ist aber für augen der grind still gestanden / vnd falb haar daselbs auffgangen ist / so ist der grind heil / vnd er rein / Darumb sol jn der priester rein sprechen.

26. & Vir aut mulier, quã fuerit in cute carnis eorũ m, m. a. & (.i. tunc) videbit.

38. Wenn einem man oder weib an der haut jres fleischs etwas eiterweis ist /

Vnd

---

onis est, mundum declarabit eum sacerdos, quia adustio ambusti est.

29. † 22 Quum autem viro aut mulieri exorta fuerit plaga in capite, aut in barba.

30. Tunc intuebitur sacerdos plagam ipsam: & *si* quidem aspectus ejus *fuerit* profundior cute *reliqua*, & in ea pilus flavus & subtilis, tunc immundum declarabit eum sacerdos: *nam* 23 macula nigra est, lepra capitis aut barbæ est.

31. Quum autem cõsideraverit sacerdos plagam maculæ nigræ, & *si* quidem aspectus ejus non fuerit profundior cute *reliqua*, & pilus niger non fuerit in ea, recludet sacerdos plagam maculæ nigræ septẽ diebus.

32. Et intuebitur sacerdos plagam die septima: & si quidẽ non creverit macula illa nigra, nec fuerit in ea pilus flavus, & aspectus maculæ nigræ non *fuerit* profundior cute.

33. 24 Tunc radetur, sed maculam nigrã non radet: recludetque sacerdos maculam nigram septem diebus secundò.

34. Et considerabit sacerdos maculam nigram die septima: & *si* quidem non creverit macula nigra in cute, 25 nec aspectus ejus fuerit profundior cute, mundum declarabit eum sacerdos: lavabitq; vestimenta sua, & mundus erit.

35. Si autem crescendo creverit macula illa nigra in cute post purificationem suam:

36. Tum inspiciet eum sacerdos: & *si* quidem creverit macula illa nigra in cute, non requiret sacerdos pilum flavũ, immundus est.

37. Quod si in oculis ejus steterit macula nigra, & pilus niger ortus fuerit in ea, sanata est macula illa nigra: mundus est, & mundum declarabit eum sacerdos.

38. 26 Porrò quum in cute carnis viri aut mulieris fuerint maculæ, maculæ *inquam* albæ:

In-

---

dabitur, quia cicatrix est combusturæ.

29. Vir sive mulier in cujus capite, vel barba germinaverit lepra,

30. Videbit eos sacerdos, & siquidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flavus solitoq; subtilior: contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ est.

31. Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eos septem diebus,

32. Et die septimo intuebitur. Si non creverit macula, & capillus sui coloris est, & locus plagæ carni reliquæ æqualis:

33. Radetur homo absq; loco maculæ, & includetur septem diebus aliis.

34. Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotisque vestibus suis mundus erit.

35. Sin autem post emundationem rursus creverit macula in cute,

36. Non quæret amplius, utrum capillus in flavum colorem sit commutatus, quia apertè immundus est.

37. Porrò si steterit macula, & capilli nigri fuerint, noverit hominem sanatum esse, & confidenter eum pronuntiet mundum.

38. Vir sive mulier in cujus cute candor apparuerit,

In-

θαριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς· ὁ γὰρ χαρακτὴρ τοῦ κατακαύματός ἐστιν.

29. Καὶ ἀνδρὶ ἢ γυναικί, ᾧ ἐὰν γένηται ἐν αὐτοῖς ἁφὴ λέπρας ἐν τῇ κεφαλῇ ἢ ἐν τῷ πώγωνι.

30. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφήν, καὶ ἰδοὺ ἡ ὄψις αὐτῆς κοιλοτέρα τοῦ δέρματος, ἐν αὐτῇ δὲ θρὶξ ξανθίζουσα λεπτή, καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς, θραῦσμά ἐστιν, λέπρα τῆς κεφαλῆς ἢ λέπρα τοῦ πώγωνός ἐστιν.

31. Καὶ ἐὰν ἴδῃ ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν τοῦ θραύσματος, καὶ ἰδοὺ οὐχ ἡ ὄψις ἐγκοιλοτέρα τοῦ δέρματος, καὶ θρὶξ ξανθίζουσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ, καὶ ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν τοῦ θραύσματος ἑπτὰ ἡμέρας.

32. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ ἰδοὺ οὐ διεχύθη τὸ θραῦσμα, καὶ θρὶξ ξανθίζουσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ, καὶ ἡ ὄψις τοῦ θραύσματος οὐκ ἔστι κοίλη ἀπὸ τοῦ δέρματος.

33. Καὶ ξυρηθήσεται τὸ δέρμα, τὸ δὲ θραῦσμα οὐ ξυρηθήσεται, καὶ ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τὸ θραῦσμα ἑπτὰ ἡμέρας τὸ δεύτερον.

34. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὸ θραῦσμα τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ ἰδοὺ οὐ διεχύθη τὸ θραῦσμα ἐν τῷ δέρματι μετὰ τὸ ξυρηθῆναι αὐτόν, καὶ ἡ ὄψις τοῦ θραύσματος οὐκ ἔστι κοίλη ἀπὸ τοῦ δέρματος, καὶ καθαριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς, καὶ πλυνάμενος τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καθαρὸς ἔσται.

35. Ἐὰν δὲ διαχύσει διαχέηται τὸ θραῦσμα ἐν τῷ δέρματι μετὰ τὸ καθαρισθῆναι αὐτόν.

36. Καὶ ὄψεται αὐτὸν ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ διακέχυται τὸ θραῦσμα ἐν τῷ δέρματι, οὐκ ἐπισκέψεται ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς τριχὸς τῆς ξανθιζούσης, ἀκάθαρτός ἐστιν.

37. Ἐὰν δὲ ἐνώπιον αὐτοῦ μείνῃ ἐπὶ χώρας τὸ θραῦσμα, καὶ θρὶξ μέλαινα ἀνατείλῃ ἐν αὐτῷ, ὑγίακεν τὸ θραῦσμα, καθαρός ἐστιν· καὶ καθαριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς.

38. Καὶ ἀνδρὶ ἢ γυναικί, ᾧ ἐὰν γένηται ἐν δέρματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ αὐγάσματα αὐγάζοντα λευκαθίζοντα.

Καὶ

39. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ ἐν δέρματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ αὐγάσματα αὐγάζοντα λευκαθίζοντα ἀλφός ἐστιν, ἐξανθεῖ ἐν τῷ δέρματι, καθαρός ἐστιν.

40. Ἐὰν δέ τινι μαδήσῃ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ φαλακρός ἐστι, καθαρός ἐστιν.

41. Ἐὰν δὲ κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ μαδήσῃ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀναφάλαντός ἐστι, καθαρός ἐστιν.

42. Ἐὰν δὲ γένηται ἐν τῷ φαλακρώματι αὐτοῦ, ἢ ἐν τῷ αναφαλαντώματι αὐτοῦ ἁφὴ λευκὴ ἢ πυρρίζουσα, λέπρα ἐξανθίζουσά ἐστιν ἐν τῷ φαλακρώματι αὐτοῦ, ἢ ἐν τῷ ἀναφαλαντώματι αὐτοῦ.

43. Καὶ ὄψεται αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ ἡ ὄψις τῆς ἁφῆς λευκὴ ἢ πυρρίζουσα ἐν τῷ φαλακρώματι αὐτοῦ, ἢ ἐν τῷ ἀναφαλαντώματι αὐτοῦ ὡς εἶδος λέπρας ἐν τῷ δέρματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ·

44. Ἄνθρωπος λεπρός ἐστιν, ἀκάθαρτός ἐστιν· μιάνσει μιανεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ἡ ἁφὴ αὐτοῦ.

45. Καὶ ὁ λεπρὸς ἐν ᾧ ἐστιν ἡ ἁφή, τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔσται παραλελυμένα, καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀκατακάλυπτος, καὶ περὶ τὸ στόμα αὐτοῦ περιβαλέσθω, καὶ ἀκάθαρτος κεκλήσεται.

46. Πάσας τὰς ἡμέρας, ὅσας ἐὰν ᾖ ἐπ' αὐτῷ ἡ ἁφή, ἀκάθαρτος ὢν ἀκάθαρτος ἔσται, κεχωρισμένος καθήσεται, ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἔσται αὐτοῦ ἡ διατριβή.

47. Καὶ ἱμάτιον ᾧ ἐὰν γένηται ἐν αὐτῷ ἁφὴ λέπρας ἐν ἱματίῳ ἐρεῷ, ἢ ἐν ἱματίῳ στυππίνῳ,

48. Ἢ ἐν στήμονι, ἢ ἐν κρόκῃ, ἢ ἐν τοῖς λινοῖς, ἢ ἐν τοῖς ἐρέοις, ἢ ἐν δέρματι, ἢ ἐν παντὶ ἐργασίμῳ δέρματι·

49. Καὶ γένηται ἡ ἁφὴ χλωρίζουσα ἢ πυρρίζουσα ἐν τῷ δέρματι, ἢ ἐν τῷ ἱματίῳ, ἢ ἐν τῷ στήμονι, ἢ ἐν τῇ κρόκῃ, ἢ ἐν παντὶ σκεύει ἐργασίμῳ δέρματος, ἁφὴ λέπρας ἐστιν· καὶ δείξει τῷ ἱερεῖ.

50. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφήν, καὶ ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν ἑπτὰ ἡμέρας.

Καὶ

39. Intuebitur eos sacerdos. si deprehenderit sub obscurum alborem lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, & hominem mundum.

40. Vir de cujus capite capilli fluunt, calvus & mundus est:

41. Et si à fronte ceciderint pili, recalvaster & mundus est.

42. Sin autem in calvitio sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus,

43. Et hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiè lepre, quæ orta est in calvitio.

44. Quicunque ergo maculatus fuerit lepra, & seperatus est ad arbitrium sacerdotis,

45. Habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatum ac sordidum se clamabit.

46. Omni tempore quo leprosus est, & immundus, solus habitabit extra castra.

47. Vestis lanea sive linea, quæ lepram habuerit,

48. In stamine atque subtegmine, aut certe pellis, vel quicquid ex pelle confectum est,

49. Si alba vel rufa macula fuerit, infecta lepra reputabitur, ostendeturq; sacerdoti.

50. Qui consideratam recludet septem diebus.

Et

39. Inspiciet sacerdos ipse: & *si* quidẽ in cute carnis eorũ *fuerint* 27 maculæ albæ, subobscuræ: macula alba est *quæ* floruit in cute, mundus est.

40. Vir autem quum depilatum fuerit caput ejus, 28 calvus est, mundus est.

41. Si verò 29 ex parte faciei ejus depilatum fuerit caput ejus, recalvaster est, & mundus est.

42. Quum autem fuerit in calvitio, aut in recalvatione plaga alba, rufa, lepra germinans est in calvitio ejus, vel in recalvatione ejus.

43. Tunc considerabit illum sacerdos: & *si* quidem tumor plagæ albus, & rufus in calvitio ejus, aut in recalvatione ejus, & sicut aspectus lepræ *in* cute carnis:

44. Vir leprosus est, immundus est, immundum declarando immundum declarabit illum sacerdos: in capite ejus *est* plaga ejus.

45. 30 Porrò leprosi in quo *fuerit* plaga illa, vestimenta ejus erunt scissa, & caput ejus erit 31 nudum, & pilum *superioris* labri operiet: & immundus, immundus sum, clamabit.

46. Omnibus diebus quibus *fuerit* plaga in eo, contaminatus erit, *est enim* 32 immundus: solus habitabit, extra castra *erit* habitatio ejus.

47. 33 Quum autem in veste fuerit plaga lepræ, in veste lanea, aut in veste linea,

48. Aut in stamine, aut in subtegmine *ex* lino, aut ex lana, aut in pelle, aut in quavis supellectile pellicea:

49. Et fuerit plaga illa viridis, aut rufa in veste, aut in pelle, aut in stamine, vel in subtegmine, vel in 34 quavis supellectile pellicea, plaga lepræ est, ostendetur sacerdoti.

50. Considerabitq; sacerdos plagam, recludetq; plagam illam septem diebus.

Et

39. Vnd der priester sihet daselbs / daß das eiterweis schwindet/ das ist ein weisser grind in der haut auffgangen/vnd er ist rein.

40. Wenn einem man die heupthar ausfallen/das es kahl wird/ der ist rein.

41. Fallen sie jm fornen am heupt aus/ vnd wird eine glatze/so ist er rein.

42. Wird aber an der glatzen oder da er kahl ist/ein weiß oder rötlicht mal/ so ist jm aussatz an der glatze oder am kahlkopff auffgangen. 210.

43. Darumb sol jn der priester besehen. Vnd wenn er findet/das weis oder rötlicht mal auffgelauffen an seiner glatze oder kahlkopff/ das es sihet/wie sonst der aussatz an der haut.

44. So ist er aussetzig vnd vnrein/Vnd der priester sol jn vnrein sprechen/ solchs mals halben auff seinem heupt.

45. Wer nu aussetzig ist/des kleider sollen zurissen sein/vnd das heupt bloß/ vnd die lippen verhüllet/vnd sol allerding vnrein genennet werden.

46. Vnd so lange das mal an jm ist/ sol er vnrein sein/ alleine wonen/ vnd seine wonung sol ausser dem lager sein.

47. Wenn an einem kleid eines aussatz mal sein wird / es sey wüllen oder leinen.

48. Am werfft oder am eintracht/es sey leinen oder wüllen/oder an einem fell/oder an allem das aus fellen gemacht wird.

49. Vnd wenn das mal bleich oder rötlicht ist/am kleid oder am fell/ oder am werfft/ oder am eintracht/oder an nicherley ding / das von fellen gemacht ist / das ist gewiß ein mal des aussatzs. Darumb sols der priester besehen.

50. Vnd wenn er das mal sihet/sol ers einschliessen sieben tage.

Vnd

27. macula subobscura, alba. splendor (vitiligo) ipse.

28. calvus ipse, mũdus ipse sc. est. sic infra sæpe.

29. ab angulo.

30. & leprosus, quo in eo (.i. in quo) plaga illa, vestimenta ejus.

31. privatum (.i. liberum pileo) & super labritium (mystacem sive barbam labri superioris) involvet sc. vestem

32. immũdus ipse.

33. & vestis, quũ fu. in ea tactus (i. affectio similis tactui) l. in v. lanea a.i. v. linorum, a. in filo ductili, aut in intertexto linis & lana. a. i. p. a. in omni opere pellis.

34. omni vase pellis, ta[illegible] ipse.

35. *omni, quod fiet (ſ. fieri ſolet) pellu (ſ. totum ex pelle) ad opificiũ: l. dolorificans, vel corrodens. ſic infra.* 36. *in l. v. in linis v. omne vas pellis (ſic infra) quo fuerit in eo (ſ. in quo) pl.* 37. *& ſi viderit ſ.*

38. *lavabunt) ſc. id) quo in eo (ſ. in quo) pl* 39. *poſt lavari plagam (ſic v. ſeq) & ecce non vertit plaga illa oculũ vel faciem. ſ. colorem, in quem aſpicitur) ſ. & pl. non c. ipſa.* 40. *rumpet illud*

221.

41. *qua in ea ſ. in qua.* 42. *lana vel linorum.* 43. *ad mundandum illud. (n. 25) vel polluendum illud. n. 3.*

51. Vnd wenn er am ſiebenden tage ſihet/daß das mal hat weiter gefreſſen/am kleid/am werfft/oder am eintracht/ am fell / oder an allem das man aus fellen macht/ ſo iſts ein freſſend mal des auſſatzs/ vnd iſt vnrein.

52. Vnd ſol das kleid verbrennen/oder den werfft/oder den eintracht/ es ſey wüllen oder leinen/ oder allerley fellwerck / darin ſolch mal iſt/ Denn es iſt ein mal des auſſatz / vnd ſolts mit fewr verbrennen.

53. Wird aber der prieſter ſehen/daß das mal nicht weiter gefreſſen hat am kleid/oder am werfft / oder am eintracht/ oder an allerley fellwerck.

54. So ſol er gebieten/das mans waſche/ darin das mal iſt/vnd ſols einſchlieſſen ander ſieben tage.

55. Vnd wenn der prieſter ſehen wird/nach dem das mal gewaſchen iſt/ daß das mql nicht verwandelt iſt für ſeinen augen/ vnd auch nicht weiter gefreſſen hat/ ſo iſts vnrein/ vñ ſolts mit fewr verbrennen/ Denn es iſt tieff eingefreſſen/ vnd hats beſchaben gemacht.

56. Wenn aber der prieſter ſihet/daß das mal verſchwunden iſt nach ſeinem waſchen/ So ſol ers abreiſſen vom kleid/vom fell/ vom werfft/oder vom eintracht.

57. Wirds aber noch geſehen am kleid/ am werfft / am eintracht / oder allerley fellwerck/ſo iſts ein fleck/vnd ſolts mit fewr verbrennen / darin ſolch mal iſt.

58. Das kleid aber / oder werfft/oder eintracht/ oder allerley fellwerck das gewaſchen iſt / vnd das mal von jm gelaſſen hat/ſol man zum andern mal waſchen / ſo iſts rein.

59. Das iſt das geſetz vber die mal des auſſatzs an kleidern/ſie ſein wüllen oder leinen / am werfft vnd am eintracht/vnd allerley fellwerck/ rein oder vnrein zuſprechen.

Das

51. Et conſiderabit plagam illam die ſeptimo: ſi creverit plaga in veſte, vel in ſtamine, vel in ſubtegmine, vel in pelle, *aut* 35 in omni opere quod fit ex pelle, lepra corrodens *eſt* plaga illa; immunda eſt.

52. Comburetq; veſtem, vel ſtamen, vel ſubtegmen 36 ex lana vel ex lino, vel omnem ſupellectilẽ pelliceam in qua fuerit plaga illa, quia lepra corrodens eſt, *propterea* igni comburetur.

53. 37 Si autem conſideraverit ſacerdos, & *ſi* quidem nõ creverit plaga illa in veſte, vel in ſtamine, vel in ſubtegmine, aut in omni ſupellectile pellicea:

54. Tum præcipiet ſacerdos, & 38 lavabunt id in quo eſt plaga: & recludet illud ſeptem diebus ſecundò.

55. Dein contemplabitur ſacerdos, 39 poſteaquam lota fuerit plaga: & quanvis non mutaverit plaga illa colorem ſuum, nec plaga creverit, immunda eſt *tamen*, igni combures eam: infoſſio eſt in calvitio ejus vel in recalvatione ejus.

56. Si autem inſpexerit ſacerdos, & *ſi* quidem ſubobſcura *fuerit* plaga, poſteaquam lota fuerit, 40 abſcindet eam de veſte, vel de pelle, vel de ſtamine, vel de ſubtegmine.

57. Quod ſi conſpecta fuerit ultrà in veſte, vel in ſtamine, vel in ſubtegmine, vel in omni ſupellectile pellicea: *lepra* germinans eſt, igni combures eam, 41 in qua *fuerit* plaga illa.

58. Veſtis autem, ſive ſtamen, ſive ſubtegmen, aut quævis ſupellex pellicea quã laverit, & receſſerit ab eis plaga: lavabitur ſecundò, & tunc munda erit.

59. Iſta *eſt* lex plagæ lepræ veſtimenti 42 lanei vel linei, vel ſtaminis vel ſubtegminis, aut cujusvis ſupellectilis pelliceæ, 43 ad declarandũ illud mundum, vel ad declarandum illud immundum.

CAP.

51. Et die ſeptimo rurſus aſpiciens ſi deprehenderit creviſſe, lepra perſeverans eſt: pollutum judicabit veſtimentum, & omne in quo fuerit inventa:

52. Et idcirco comburetur flammis.

53. Quòd ſi eam viderit non creviſſe:

54. Præcipiet, & lavabunt id in quo lepra eſt, recludetque illud ſeptem diebus aliis.

55. Et cùm viderit faciem quidem priſtinam nõ reverſam, nec tamen creviſſe lepram, immundum judicabit, & igne comburet, eò quòd infuſa ſit in ſuperficie veſtimenti vel per totum lepra.

56. Sin autem obſcurior fuerit locus lepræ poſtquam veſtis eſt lota, abrumpet eum, & à ſolido dividet.

57. Quòd ſi ultrà apparuerit in his locis, quę prius immaculata erant, lepra volatilis & vaga: debet igne comburi.

58. Si ceſſaverit, lavabit aqua ea, quę pura ſunt, ſecundò, & munda erunt.

59. Iſta eſt lex lepræ veſtimenti lanei & linei, ſtaminis atque ſubtegminis, omniſque ſupellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

Cap.

51. Καὶ ὄψεται τὴν ἁφὴν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ· ἐὰν δὲ διαχέηται ἡ ἁφὴ ἐν τῷ ἱματίῳ, ἢ ἐν τῷ στήμονι, ἢ ἐν τῇ κρόκῃ, ἢ ἐν τῷ δέρματι, κατὰ πάντα ὅσα ἐὰν ποιηθῇ δέρματα ἐν τῇ ἐργασίᾳ, λέπρα ἔμμονός ἐστιν ἡ ἁφή, ἀκάθαρτός ἐστι.

52. Κατακαύσει τὸ ἱμάτιον, ἢ τὸν στήμονα, ἢ τὴν κρόκην, ἢ ἐν τοῖς ἐρέοις, ἢ ἐν τοῖς λινοῖς, ἢ ἐν παντὶ σκεύει δερματίνῳ, ἐν ᾧ ἂν ᾖ ἐν αὐτῷ ἡ ἁφή, ὅτι λέπρα ἔμμονός ἐστιν, ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται.

53. Ἐὰν δὲ ἴδῃ ὁ ἱερεύς, καὶ μὴ διαχέηται ἡ ἁφὴ ἐν τῷ ἱματίῳ, ἢ ἐν τῷ στήμονι, ἢ ἐν τῇ κρόκῃ, ἢ ἐν παντὶ σκεύει δερματίνῳ.

54. Καὶ συντάξει ὁ ἱερεύς, καὶ πλυνεῖ ἐφ᾽ οὗ ἐὰν ᾖ ἐπ᾽ αὐτῷ ἡ ἁφή, καὶ ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν ἑπτὰ ἡμέρας τὸ δεύτερον.

55. Καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς μετὰ τὸ πλυθῆναι τὴν ἁφήν, καὶ εἰ δὲ μὴ μεταβάλῃ ἡ ἁφὴ τὴν ὄψιν αὐτῆς, καὶ ἡ ἁφὴ οὐ διαχεῖται, ἀκάθαρτόν ἐστιν, ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται· ἐστήρικται ἐν τῷ ἱματίῳ, ἢ ἐν τῷ στήμονι, ἢ ἐν τῇ κρόκῃ.

56. Καὶ ἐὰν ἴδῃ ὁ ἱερεύς, καὶ ᾖ ἀμαυρὰ ἡ ἁφὴ μετὰ τὸ πλυθῆναι αὐτό, ἀπορρήξει αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, ἢ ἀπὸ τοῦ στήμονος, ἢ ἀπὸ τῆς κρόκης, ἢ ἀπὸ τοῦ δέρματος.

57. Ἐὰν δὲ ὀφθῇ ἔτι ἐν τῷ ἱματίῳ, ἢ ἐν τῷ στήμονι, ἢ ἐν τῇ κρόκῃ, ἢ ἐν παντὶ σκεύει δερματίνῳ, λέπρα ἐξανθοῦσά ἐστιν, ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται ἐν ᾧ ἐστὶν ἡ ἁφή.

58. Καὶ τὸ ἱμάτιον, ἢ ὁ στήμων, ἢ ἡ κρόκη, ἢ πᾶν σκεῦος δερμάτινον, ὃ πλυθήσεται, καὶ ἀποστήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ ἁφή, καὶ πλυθήσεται τὸ δεύτερον, καὶ καθαρὸν ἔσται.

59. Οὗτος ὁ νόμος ἁφῆς λέπρας ἱματίου ἐρέου, ἢ στυππυΐνου, ἢ στήμονος, ἢ κρόκης, ἢ παντὸς σκεύους δερματίνου, εἰς τὸ καθαρίσαι αὐτὸ ἢ μιᾶναι.

Κεφαλ.

Κεφαλ. ιδ'.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Οὗτος ὁ νόμος τοῦ λεπροῦ· ᾗ ἂν ἡμέρα καθαρισθῇ, καὶ προσαχθήσεται πρὸς τὸν ἱερέα.

*Mat. 8. v. 4. Marc. 1. v. 44. Luc. 5. v. 14.

3. Καὶ ἐξελεύσεται ὁ ἱερεὺς ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ ἰᾶται ἡ ἀφὴ τῆς λέπρας ἀπὸ τοῦ λεπροῦ.

4. Καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς, καὶ λήψονται τῷ κεκαθαρισμένῳ δύο ὀρνίθια ζῶντα καθαρά, καὶ ξύλον κέδρινον, καὶ κεκλωσμένον κόκκινον, καὶ ὕσσωπον.

5. Καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς, καὶ σφάξουσι τὸ ὀρνίθιον τὸ ἓν εἰς ἀγγεῖον ὀστράκινον ἐφ' ὕδατι ζῶντι.

6. Καὶ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν λήψεται αὐτό, καὶ τὸ ξύλον τὸ κέδρινον, καὶ τὸ κεκλωσμένον κόκκινον, καὶ τὴν ὕσσωπον, καὶ βάψει αὐτὰ καὶ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν εἰς τὸ αἷμα τοῦ ὀρνιθίου τοῦ σφαγέντος ἐφ' ὕδατι ζῶντι.

7. Καὶ περιρρανεῖ ἐπὶ τὸν καθαρισθέντα ἀπὸ τῆς λέπρας ἑπτάκις, καὶ καθαρὸς ἔσται· καὶ ἐξαποστελεῖ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν εἰς πεδίον.

8. Καὶ πλυνεῖ ὁ καθαρισθεὶς τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ξυρήσεται πᾶσαν τὴν τρίχα αὐτοῦ, καὶ λούσεται ἐν ὕδατι, καὶ καθαρὸς ἔσται· καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται εἰς τὴν παρεμβολήν, καὶ διατρίψει ἔξω τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἑπτὰ ἡμέρας.

9. Καὶ ἔσται τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, ξυρήσεται πᾶσαν τὴν τρίχα αὐτοῦ, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τὸν πώγωνα, καὶ τὰς ὀφρῦς, καὶ πᾶσαν τὴν τρίχα αὐτοῦ ξυρήσεται· καὶ πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ καθαρισθήσεται.

10. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ λήψεται δύο ἀμνοὺς ἀμώμους ἐνιαυσίους, καὶ πρόβατον ἓν ἄμωμον ἐνιαύσιον, καὶ τρία δέκατα σεμιδάλεως εἰς θυσίαν πεφυραμένης ἐν ἐλαίῳ, καὶ κοτύλην ἐλαίου μίαν.

11. Καὶ στήσει ὁ ἱερεὺς ὁ καθαρί-

ζων

CAP. XIIII.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Hic est ritus leprosi quando mundandus est, *Adducetur ad sacerdotem:

3. Qui egressus de castris cùm invenerit lepram esse mundatam,

4. Præcipiet ei qui purificatur ut offerat duos passeres vivos pro se, quos vesci licitũ est, & lignum cedrinum, vermiculumq̃ue & hyssopum.

5. Et unum ex passeribus immolari jubebit in vase fictili super aquas viventes:

6. Alium autem vivum cum ligno cedrino, & cocco & hyssopo cinget in sanguine passeris immolati,

7. Quo asperget illum qui mundandus est, septies, ut jure purgetur, & dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet.

8. Cumq; laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lavabitur aqua: purificatusque ingredietur castra, ita duntaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus.

9. Et die septimo radet capillos capitis, barbamque & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum vestibus & corpore,

10. Die octavo assumet duos agnos immaculatos, & ovem anniculam absq; macula, & tres decimas similæ in sacrificium quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium.

11. Cumq; sacerdos puri-

fi-

CAP. XIIII.

ET loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. Ista erit lex leprosi in die mundationis suæ: 1 adducetur ad sacerdotem:

3. Et egredietur sacerdos 2 extra castra, contemplabiturq; *illum* sacerdos: 3 & *si* quidem sanata fuerit plaga lepræ á leproso,

4. Tunc præcipiet sacerdos, & tollet 4 ei qui mundatur, duos passeres vivos mundos, & lignum 5 cedrinum, & coccum vermiculi, & hyssopum.

5. Præcipietq; sacerdos, 6 ut mactet passerem unum super vas fictile super aquas vivas.

6. Passerem vivum 7 tollet, & lignum cedrinum, & coccum vermiculi, & hyssopum; & tinget illa, & passerem vivum in sanguine passeris mactabit super aquas viventes.

7. Et sparget super mundandum à lepra, septem vicibus, mundabitq; eum, atq; emittet passerẽ vivum super faciem † agri.

8. Lavabitq; qui emundabitur, vestimenta sua, ac radet omnem pilum suũ, lavabitq; se aqua, & purus erit: dein postea ingredietur 8 castra, habitabitq; extra tabernaculum suum septem diebus.

9. 9 Die autem septimo radet omnem pilum suum, caput suum, & barbam suam, & supercilia oculorum suorum, atq; omnem *reliquum* pilum suum radet: lavabit quoq; vestimenta sua, 10 postquam laverit carnem suam aqua, & purificabit se.

10. Die autem octavo tollet duos agnos immaculatos, & agnam unam 11 anniculam immaculatã, & tres decimas similæ *pro* Minha mistam oleo, & 12 sextarium unum olei.

11. Statuetq; sacerdos, 13 qui mundat

vi-

Das XIIII. Cap.

VNd der HERR redet mit Mose vnd sprach.

2. Das ist das gesetz vber den aussetzigen / wenn er sol gereiniget werden.

3. Er sol zum priester komen / vnd der priester sol aus dem lager gehen / vnd besehen / wie das mal des aussatzs am aussetzigen heil worden ist.

4. Vnd sol gebieten / dem / der zu reinigen ist / das er zwey lebendige vogel neme / die da rein sind / vnd cedern holtz / vnd rosinfarb wolle / vnd isop.

5. Vnd sol gebieten den einen vogel zu schlachten in einem erden gefeß am fliessenden wasser.

6. Vnd sol den lebendigen vogel nemen mit dem cedern holtz / rosinfarb wolle / vnd isop / vnd in des geschlachten vogels blut tuncken am fliessenden wasser.

7. Vnd besprengen den / der vom aussatz zu reinigen ist / siebenmal / Vnd reinige jn also / vnd lasse den lebendigen vogel ins frey feld fliegen.

8. Der gereinigte aber sol seine kleider waschen / vnd alle seine haar abscheren / vnd sich mit wasser baden / so ist er rein. Darnach gehe er ins lager / Doch sol er ausser seiner hütten sieben tage bleiben.

9. Vnd am siebenden tage sol er alle seine haar abscheren auff dem heupt / am bard / an den augbrunen / das alle haar abgeschoren seien / Vnd sol seine kleider waschen / vnd sein fleisch im wasser baden / so ist er rein.

10. Vnd am achten tage sol er zwey lemmer nemen on wandel / vnd ein jerig schaff on wandel / vnd drey zehenden semelmehl zum speisopffer / mit öle gemenget / vnd ein Log öles.

11. Da sol der priester den-

sel-

Cap. 14.

1. & add.

2. ad extra.

3. & ecce sanata fuit?

4. purificanti se (.i. mundum se judicanti. sic infra v. 7. 8. & deinceps) d. p.

5. cedri. sic infra.

6. & mactabit p. u. ad vas testa.

7. tollet eum.

222.

8. ad castra.

9. & erit in die septimo.

10. & lavabit.

11. filiam anni sui integrã.

12. & log. sic infra.

13. mundans.

selben gereinigten / vnd diese ding stellen für dē HERRN / für der thür der hütten des stiffts.

12. Vnd sol das eine lamb nemen / vnd zum schuldopffer opffern / mit dem Log öle / vnd sol solchs für dem HERRN weben /

13. Vnd darnach das lamb schlachten / da man das sündopffer vnd brandopffer schlachtet / nemlich / an heiliger stet / Denn wie das sündopffer / also ist auch das schuldopffer des priesters / Denn es ist das Allerheiligst.

14. Vnd der priester sol des bluts nemen vom schuldopffer / vnd dem gereinigten auff den knörbel des rechten ohrs thun / vnd auff den daumen seiner rechten hand / vnd auff den grossen zehe seines rechten fusses.

15. Darnach sol er des öles aus dem Log nemen / vnd in seine (des priesters) lincke hand giessen.

16. Vnd mit seinem rechten finger in das öle tuncken / das in seiner lincken hand ist / vnd sprengen mit seinem finger das öle sieben mal für dem HERRN.

17. Das vbrige öle aber in seiner hand / sol er dem gereinigten auff den knörbel des rechten ohrs thun / vnd auff den rechten daumen / vnd auff den grossen zehe seines rechten fusses / oben auff das blut des schuldopffers.

18. Das vbrige öle aber in seiner hand sol er auff des gereinigten heupt thun / vnd jn versünen für dem HERRN.

19. Vnd sol das sündopffer machen / vnd den gereinigten versünen seiner vnreinigkeit halben.

20. Vnd sol darnach das brandopffer schlachten / vnd sol es auff dem altar opffern sampt dem speißopffer / vnd jn versünen / so ist er rein.

21. Ist er aber arm / vnd mit sei-

---

virum mundandũ, & illa coram Jehova *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ.

12. Tolletq; sacerdos agnum unum, quem offeret [14] in sacrificium pro delicto, & sextarium olei, & agitabit ea agitatione coram Jehova.

13. Mactabitq; agnũ in loco in quo [15] mactare solet oblationem pro peccato, & holocaustum, *nempe* in loco sanctitatis: quia sicut hostia pro peccato, *ita* oblatio pro delicto est sacerdotis: sanctitas sanctitatum [16] est.

14. Accipietq; sacerdos de sanguine oblationis pro delicto, & ponet sacerdos super tenerum auris mundandi dextræ, & super pollicem manus ejus dextræ, & super pollicem pedis ejus dextri.

15. Accipiet præterea sacerdos de sextario olei, & fundet [17] in manum suam sinistram.

16. Tingetq; [18] ipse digitum suum dextrum in oleum quod *est* in manu sua sinistra, spargetq; de oleo digito suo septẽ vicibus coram Jehova.

17. De residuo vero olei, quod *est* in manu sua, ponet sacerdos super tenerum auris mũdandi dextræ, & super pollicẽ manus ejus dextræ, & super pollicem pedis ejus dextri, ultra sanguinem oblationis pro delicto

18. [19] Quod autem superest de oleo, quod est in manu ejus, ponet super caput mundandi: expiabitq; eum sacerdos coram Jehova.

19. Faciet item sacerdos oblationem pro peccato, [20] emundabitq; mundandum ab immunditia sua, & postea mactabit holocaustum.

20. Et ascendere faciet sacerdos holocaustum & Minham super altare: expiabitq; eum sacerdos, & mundus erit.

21. Si autem [21] pauper fuerit, & manus ejus

---

rificans hominem statuerit eum & hæc omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii,

12. Tollet agnum, & offeret eum pro delicto, oleique sextarium & oblatis ante Dominum omnibus,

13. Immolabit agnum ubi solet immolari hostia pro peccato & holocaustum, id est, in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: sancta sanctorum est.

14. Assumensque sacerdos de sanguine hostiæ quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus dextræ & pedis:

15. Et de olei sextario mittet in manum suam sinistram,

16. Tingetque digitum dextrum in eo, & asperget coram Domino, septies.

17. Quod autem reliquum est olei in læva manu, fundet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextri, & super sanguinem qui effusus est pro delicto.

18. Et super caput ejus, rogabitq; pro eo coram Domino,

19. Et faciet sacrificium pro peccato. tunc immolabit holocaustum,

20. Et ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo ritè mundabitur.

21. Quòd si pauper est, & non

ζων τὸν ἄνθρωπον τὸν καθαριζόμενον, καὶ ταῦτα ἔναντι Κυρίου, ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

12. Καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς τὸν ἀμνὸν τὸν ἕνα, καὶ προσάξει αὐτὸν τῆς πλημμελείας, καὶ τὴν κοτύλην τοῦ ἐλαίου, καὶ ἀφοριεῖ αὐτὰ ἀφόρισμα ἔναντι Κυρίου.

13. Καὶ σφάξουσι τὸν ἀμνὸν ἐν τόπῳ, οὗ σφάζουσι τὰ ὁλοκαυτώματα, καὶ τὰ περὶ τῆς ἁμαρτίας, ἐν τόπῳ ἁγίῳ· ἔστι γὰρ τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας, ὥσπερ τὸ τῆς πλημμελείας ἐστὶ τῷ ἱερεῖ· ἅγια ἁγίων ἐστίν.

14. Καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ τῆς πλημμελείας, καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτὸς τοῦ καθαριζομένου τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς χειρὸς αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ ποδὸς αὐτοῦ τοῦ δεξιοῦ.

15. Καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς κοτύλης τοῦ ἐλαίου ἐπιχεεῖ ἐπὶ τὴν χεῖρα τοῦ ἱερέως τὴν ἀριστεράν.

16. Καὶ βάψει ὁ ἱερεὺς τὸν δάκτυλον αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τοῦ ὄντος ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τῆς ἀριστερᾶς· καὶ ῥανεῖ ἑπτάκις ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τῷ δακτύλῳ αὐτῷ ἔναντι Κυρίου.

17. Τὸ δὲ καταλειφθὲν ἔλαιον τὸ ὂν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτὸς τοῦ καθαριζομένου τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς χειρὸς αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ ποδὸς αὐτοῦ τοῦ δεξιοῦ, ἐπὶ τὸν τόπον τοῦ αἵματος τοῦ τῆς πλημμελείας.

18. Τὸ δὲ καταλειφθὲν ἔλαιον τὸ ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως, ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ καθαρισθέντος, καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἔναντι Κυρίου.

19. Καὶ ποιήσει ὁ ἱερεὺς τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐξιλάσεται ὁ ἱερεὺς περὶ τοῦ καθαριζομένου ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ· καὶ μετὰ τοῦτο σφάξει ὁ ἱερεὺς τὸ ὁλοκαύτωμα.

20. Καὶ τὴν θυσίαν ἀνοίσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἔναντι Κυρίου, καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεύς, καὶ καθαρισθήσεται.

21. Ἐὰν δὲ πένηται, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ

---

14. *in delictum.* Levit. 7. n. 25. *sic inf.* v. 13. 14. 17. 21. 24. 25.

15. *mactabit* (.i. *mactare solet peccatum.* Levit. 1. n. 8. *sic inf.* v. 19 22.

16. *ipsa.*

17. *super volam* (*sic inf.*) *sacerdotis* (.i *suam enallage antecedentis pro relat. sic* v. 26) *sinistram.*

18. *sacerdos d. s. d. ex oleo*

19. *& relictum in oleo quod super volam sacerdotis, dabit s. c. m. & exp. super e. s. c.* 7.

20. *& expiabit super m. sic* v. 26.

21. *tenuis ipse, & non man e. attingens* (*sc. est, illa supra dicta*) *& acc.*

223.

αὐτοῦ μὴ εὑρίσκῃ, λήψεται ἀμνὸν ἕνα εἰς ὃ ἐπλημμέλησεν εἰς ἀφαίρεμα, ὥστε ἐξιλάσασθαι περὶ αὐτοῦ, καὶ δέκατον σεμιδάλεως ἓν πεφυραμένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν, καὶ κοτύλην ἐλαίου μίαν.

22. Καὶ δύο τρυγόνας, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν, ὅσα ἂν εὕρῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ, καὶ ἔσται ἡ μία περὶ ἁμαρτίας, καὶ ἡ μία εἰς ὁλοκαύτωμα.

23. Καὶ προσοίσει αὐτὰ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, εἰς τὸ καθαρίσαι αὐτὸν πρὸς τὸν ἱερέα, ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, ἔναντι Κυρίου.

24. Καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸν ἀμνὸν τὸν τῆς πλημμελείας, καὶ τὴν κοτύλην τοῦ ἐλαίου, ἐπιθήσει αὐτὰ ἐπίθεμα ἔναντι Κυρίου.

25. Καὶ σφάξει τὸν ἀμνὸν τὸν τῆς πλημμελείας, καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ τῆς πλημμελείας, καὶ ἐπιθήσει ἐπὶ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτὸς τοῦ καθαριζομένου τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς χειρὸς αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ ποδὸς αὐτοῦ τοῦ δεξιοῦ.

26. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἐλαίου ἐπιχεεῖ ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὴν χεῖρα τοῦ ἱερέως τὴν ἀριστεράν.

27. Καὶ ῥανεῖ ὁ ἱερεὺς τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ τῷ δεξιῷ ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τοῦ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῇ ἀριστερᾷ ἑπτάκις ἐναντίον Κυρίου.

28. Καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τοῦ ὄντος ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἐπὶ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτὸς τοῦ καθαριζομένου τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς χειρὸς αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ ποδὸς αὐτοῦ τοῦ δεξιοῦ, ἐπὶ τὸν τόπον τοῦ αἵματος τοῦ τῆς πλημμελείας.

29. Τὸ δὲ καταλειφθὲν ἔλαιον τὸ ὂν ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως, ἐπιθήσει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ καθαρισθέντος, καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἔναντι Κυρίου.

30. Καὶ ποιήσει μίαν ἀπὸ τῶν τρυγόνων ἢ ἀπὸ τῶν νεοσσῶν τῶν περιστερῶν, καθ' ὅτι εὗρεν αὐτοῦ ἡ χείρ.

31. Τὴν μίαν περὶ ἁμαρτίας, καὶ

τὴν

non poteſt manus ejus invenire quę dicta ſunt, pro delicto aſſumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo ſacerdos, decimamque partem ſimilæ conſperſę oleo in ſacrificium, & olei ſextarium,

22. Duosque turtures ſive duos pullos columbæ, quorum unus ſit pro peccato, & alter in holocauſtum:

23. Offeretque ea die octavo purificationis ſuæ ſacerdoti, ad oſtium tabernaculi teſtimonii coram Domino.

24. Qui ſuſcipiens agnum pro delicto & ſextarium olei, levabit ſimul:

25. Immolatoque agno, de ſanguine ejus ponet ſuper extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur, & ſuper pollices manus ejus ac pedis dextri:

26. Olei verò partem mittet in manum ſuam ſiniſtram,

27. In quo tingens digitum dextræ manus aſperget ſepties coram Domino:

28. Tangetq; extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pedis dextri in loco ſanguinis, qui effuſus eſt pro delicto:

29. Reliquam autem partem olei, quæ eſt in ſiniſtra manu, mittet ſuper caput purificati, ut placet pro eo Dominum:

30. Et turturem ſive pullum columbæ offeret,

31. Unum pro delicto,

&

ejus non poſsit aſſequi, tunc accipiet agnum unum in hoſtiam pro delicto in elevationem ad expiandum illum, & decimam partem ſimilæ unam permiſtam oleo pro Minha, ſextariumq; olei:

22. Duos præterea turtures, aut duos filios columbæ, 22 quodcunq; apprehendere poterit manus ejus: eritq; unus *in hoſtiam pro* peccato, & alter *pro* holocauſto.

23. Afferetq; ea octavo die purificationis ſuę ad ſacerdotē ad oſtium tabernaculi eccleſiæ coram Jehova.

24. Suſcipietq; ſacerdos agnum oblationis pro delicto, & ſextarium olei, atq; agitabit ea ſacerdos elevationem coram Jehova.

25. Mactabitq; agnū oblationis pro delicto, ac tollet ſacerdos de ſanguine oblationis pro delicto, ponetq; ſuper tenerum auris mundandi dextræ, & ſuper pollicem manus ejus dextræ, & ſuper pollicem pedis ejus dextri,

26. De oleo quoq; fundet ſacerdos in manum ſuam ſiniſtram:

27. Spargetq; ſacerdos digito ſuo dextro de oleo quod *eſt* 23 in manu ſua ſiniſtra, ſeptem vicibus coram Jehova.

28. Ponet quoq; ſacerdos de oleo, quod *eſt* in manu ſuo, ſuper tenerum auris emundandi dextræ, & ſuper pollicem manus ejus dextræ, & ſuper pollicem pedis ejus dextri 24 in loco ſanguinis oblationis pro delicto.

29. 25 Quod autem ſupereſt de oleo, quod *eſt* in manu ſacerdotis, ponet ſuper caput emundandi, ad emundandum illum coram Jehova.

30. Faciet item unū de turturibus, vel 26 ex pullis columbarum, ex *iis* quæ apprehenderit manus ejus:

31. † Quod *inquam* apprehenderit ma-

nus

ſeiner hand nicht ſo viel erwirbt/ ſo neme er ein lamb zum ſchuldopffer zu weben/ jn zu verſünen/ vnd ein zehenden ſemelmehl mit öle gemengt zum ſpeißopffer/ vnd ein Log öle.

22. Vnd zwo dorteltauben oder zwo junge tauben/ die er mit ſeiner hand erwerben kan/ das eine ſey ein ſündopffer/ die ander ein brandopffer.

23. Vnd bring ſie am achten tage ſeiner reinigung zum prieſter/ für der thür der hütten des ſtiffts/ für dem HERRN.

24. Da ſol der prieſter das lamb zum ſchuldopffer nemen/ vnd das Log öle/ vnd ſols alles weben für dē HERRN/

25. Vnd das lamb des ſchuldopffers ſchlachten/ Vnd des bluts nemen von demſelben ſchuldopffer/ vnd dem gereinigten thun auff den knorbel ſeines rechten ohrs/ vnd auff den daumen ſeiner rechten hand/ vnd auff den groſſen zehe ſeines rechten fuſſes.

26. Vnd des öles in ſeine (des prieſters) lincke hand gieſſen.

27. Vnd mit ſeinem rechten finger das öle/ das in ſeiner lincken hand iſt/ ſieben mal ſprengen für dem HERRN.

28. Des vbrigen aber in ſeiner hand/ ſol er dem gereinigten auff den knorbel ſeines rechten ohrs/ vnd auff den daumen ſeiner rechten hand/ vnd auff den groſſen zehe ſeines rechten fuſſes thun/ oben auff das blut des ſchuldopffers.

29. Das vbrige öle aber in ſeiner hand ſol er dem gereinigten auff das heupt thun/ jn zuverſünen für dē HERRN.

30. Vnd darnach aus der einen dorteltauben oder jungē tauben/ wie ſeine hand hat mügen erwerben/

31. Ein ſündopffer/ aus der

22. *quos attinget manus e.*

23. *ſuper volam ſ. ſin.*

24. *ſuper locum ſ. delicti* ℞ 24.

25. *& relictum.*

26. *de filiis colūbæ.*

124.

an=

Domus leprosa.

27. peccatum (n. 15.) & unum holocaustū super (præter) minha, & expiabit sac. super mund. 28. quo in eo. 29. cujus non apprehendet (.i. non poterit apprehendere) manus ejus (ejus latine abundat) in mundationē sui. 30. quum veneritis ad terram C. q. e. dans (sc. ero) & 31. & (.i. tunc) veniet, cui (sc. erit) ei (pleon) domus. 32. ad videndum p. & non polluetur omne quod in domo. & post sic veniet sac. 33. atris, subviridibus vel subrubris, & 4. e. humilior præ pariete. 34. & egr. 35. quib9 in eis .i. in quib. 36. ad extra civitati. sic infra. 37. & adducent ad pro lapidibus (.i. ut sint loco lapidem priorū) & pulverem (v. 45) alium c. & linet domum.

andern ein brandopffer machen/ sampt dem speißopffer/ Vnd sol der priester den gereinigten also versünen für dem HERRN.

32. Das sey das gesetz für den aussetzigen/ der mit seiner hand nicht erwerben kan/ was zu seiner reinigung gehöret.

33. Vnd der HERR redet mit Mose vnd Aaron/ vnd sprach.

34. Wenn jr ins land Canaan kompt/ das ich euch zur besitzung gebe/ vnd werde jrgend in einem hause ewr besitzung ein aussatzmal geben/

35. So sol der komen/ des das haus ist/ dem priester ansagen/ vnd sprechen/ Es sihet mich an/ als sey ein aussetzig mal an meinem hause.

36. Da sol der priester heissen/ das sie das haus ausreumen/ ehe denn der priester hinein gehet/ daß mal zu besehen/ auff das nicht vnrein werde alles was im hause ist/ Darnach sol der priester hinein gehen das haus zubesehen.

37. Wenn er nu das mal besihet/ vnd findet/ das an der wand des hauses/ gele oder rötliche grüblin sind/ vnd jr ansehen tieffer/ denn sonst die wand ist.

38. So sol er zum hause zur thür eraus gehen/ vnd das haus sieben tage verschliessen.

39. Vnd wenn er am siebenden tag widerkompt/ vnd sihet daß das mal weiter gefressen hat/ an des hauses wand/

40. So sol er die steine heissen ausbrechen/ darin das mal ist/ vnd hinaus für die stad/ an einen vnreinen ort werffen.

41. Vnd das haus sol man inwendig rings rumb schaben/ vnd sollen den abgeschabenen leimen hinaus für die stad/ an einen vnreinen ort schütten.

42. Vnd andere steine nemen vnd an jener stet thun/ vnd andern leimen nemen/ vnd das haus bewerffen.

nus ejus, *faciet* 27 unum pro peccato, & alterum in holocaustum cum Minha: emundabitq; sacerdos mundandum coram Jehova.

32. Ista *est* lex ejus, 28 in quo *fuerat* plaga lepræ, 29 cujus manus non poterat apprehendere mundationem sui.

33. Et loquutus est Jehovah ad Moseh & ad Aharon dicendo,

34. 30 Quum ingressi fueritis terram Chenaan, quam ego do vobis in possessionem, & posuero plagam lepræ in domo terræ possessionis vestræ:

35. 31 Veniet *ille* cujus *erit* domus, renunciabitq; sacerdoti, dicendo, Tanquam plaga *lepræ* visa est mihi in domo.

36. Tunc præcipiet sacerdos, & expurgabunt domum antequam ingrediatur sacerdos 32 ut dispiciat plagam, ne polluatur quicquam, quod *sit* in ea domo: & postea ingredietur sacerdos ad contemplandum domum,

37. Tunc considerabit plagam ipsam: & *si* quidem plaga *quæ est* in parietibus domus *fuerint* 33 nigredines, flavedines, vel rubedines: & aspectus eorum *fuerit* depressior *reliquo* pariete:

38. 34 Egredietur sacerdos è domo ad ostium domus, & claudet domum septem diebus.

39. Postea revertetur sacerdos die septimo, & contemplabitur: & *si* quidem creverit plaga in parietibus domus,

40. Tunc præcipiet sacerdos, & eruent lapides, 35 in quibus *fuerit* plaga illa, projicientq; illos 36 extra civitatem in locum immundum.

41. Domum autem radere jubebit intrinsecus *per* circuitum, & effundent pulverem quem abraserint, extra civitatem in locum immundum.

42. Et accipient lapides alios, 37 quos reponent loco lapidum *illorum*, & lutum aliud capiet, & complanabit domū.

& alterum in holocaustum cum libamentis suis.

32. Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.

33. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens,

34. Cum ingressi fueritis terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus,

35. Ibit cujus est domus, nuntians sacerdoti, & dicet, Quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea.

36. At ille præcipiet ut efferant universa de domo, priusquam ingrediatur eam, & videat utrum leprosa sit, ne immunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabitque postea ut consideret lepram domus:

37. Et cùm viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes, & humiliores superficie reliqua,

38. Egredietur ostium domus, & statim claudet illam septem diebus.

39. Reversusque die septimo, considerabit eam. si invenerit crevisse lepram,

40. Jubebit erui lapides in quibus lepra est, & projici eos extra civitatem in locum immundum:

41. Domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi pulverem rasuræ extra urbem in locum immundum,

42. Lapidesq; alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum.

τὴν μίαν εἰς ὁλοκαύτωμα σὺν τῇ θυσίᾳ· καὶ ἐξιλάσεται ὁ ἱερεὺς περὶ τοῦ καθαριζομένου ἔναντι Κυρίου.

32. Οὗτος ὁ νόμος ἐν ᾧ ἐστιν ἀφὴ τῆς λέπρας, καὶ τοῦ μὴ εὑρίσκοντος τῇ χειρὶ αὐτοῦ εἰς τὸν καθαρισμὸν αὐτοῦ.

33. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν, λέγων·

34. Ὡς ἂν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν ἐν κλήρῳ, καὶ δώσω ἀφὴν λέπρας ἐν ταῖς οἰκίαις τῆς γῆς τῆς ἐγκτήτου ὑμῶν.

35. Καὶ ἥξει τίνος αὐτοῦ ἡ οἰκία, καὶ ἀναγγελεῖ τῷ ἱερεῖ, λέγων· ὥσπερ ἀφὴ ἑώραταί μοι ἐν τῇ οἰκίᾳ.

36. Καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς ἀποσκευάσαι τὴν οἰκίαν, πρὸ τοῦ εἰσελθόντα τὸν ἱερέα ἰδεῖν τὴν ἀφὴν, καὶ οὐ μὴ ἀκάθαρτα γένηται ὅσα ἂν ᾖ ἐν τῇ οἰκίᾳ· καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται ὁ ἱερεὺς καταμαθεῖν τὴν οἰκίαν.

37. Καὶ ὄψεται τὴν ἀφὴν, καὶ ἰδοὺ ἡ ἀφὴ ἐν τοῖς τοίχοις τῆς οἰκίας κοιλάδας χλωριζούσας, ἢ πυρριζούσας, καὶ ἡ ὄψις αὐτῶν ταπεινοτέρα τῶν τοίχων.

38. Καὶ ἐξελθὼν ὁ ἱερεὺς ἐκ τῆς οἰκίας ἐπὶ τὴν θύραν τῆς οἰκίας, καὶ ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν οἰκίαν ἑπτὰ ἡμέρας.

39. Καὶ ἐπανήξει ὁ ἱερεὺς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ ὄψεται τὴν οἰκίαν, καὶ ἰδοὺ διεχύθη ἡ ἀφὴ ἐν τοῖς τοίχοις τῆς οἰκίας.

40. Καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς, καὶ ἐξελοῦσι τοὺς λίθους, ἐν οἷς ἐστιν ἡ ἀφή. καὶ ἐκβαλοῦσιν αὐτοὺς ἔξω τῆς πόλεως εἰς τόπον ἀκάθαρτον.

41. Καὶ τὴν οἰκίαν ἀποξύσουσιν ἔσωθεν κύκλῳ, καὶ ἐκχεοῦσι τὸν χοῦν τὸν ἀπεξυσμένον ἔξω τῆς πόλεως εἰς τόπον ἀκάθαρτον.

42. Καὶ λήψονται λίθους ἀπεξυσμένους ἑτέρους, καὶ ἀντιθήσουσιν ἀντὶ τῶν λίθων· καὶ χοῦν ἕτερον λήψονται, καὶ ἐξαλείψουσι τὴν οἰκίαν.

43. Ἐὰν δὲ ἐπέλθῃ πάλιν ἡ ἁφὴ, καὶ ἀνατείλῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ μετὰ τὸ ἐξελεῖν τοὺς λίθους, καὶ μετὰ τὸ ἀποξυσθῆναι τὴν οἰκίαν, καὶ μετὰ τὸ ἀπαλειφθῆναι.

44. Καὶ εἰσελεύσεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ὄψεται εἰ διακέχυται ἡ ἁφὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ, λέπρα ἔμμονός ἐστιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀκάθαρτός ἐστιν.

45. Καὶ καθελοῦσι τὴν οἰκίαν, καὶ τὰ ξύλα αὐτῆς, καὶ τοὺς λίθους αὐτῆς, καὶ πάντα τὸν χοῦν τῆς οἰκίας ἐξοίσουσιν ἔξω τῆς πόλεως εἰς τόπον ἀκάθαρτον.

46. Καὶ ὁ εἰσπορευόμενος εἰς τὴν οἰκίαν πάσας τὰς ἡμέρας, ἃς ἀφορισμένη ἐστὶν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

47. Καὶ ὁ κοιμώμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας· καὶ ὁ ἐσθίων ἐν τῇ οἰκίᾳ, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ.

48. Ἐὰν δὲ παραγινόμενος εἰσέλθῃ ὁ ἱερεὺς, καὶ ἴδῃ, καὶ ἰδοὺ οὐ διακέχυται ἡ ἁφὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ μετὰ τὸ ἀπαλειφθῆναι τὴν οἰκίαν, καὶ καθαριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν οἰκίαν, ὅτι ἰάθη ἡ ἁφή.

49. Καὶ λήψεται ἀφαγνίσαι τὴν οἰκίαν, δύο ὀρνίθια ζῶντα, καὶ ξύλον κέδρινον, καὶ κεκλωσμένον κόκκινον, καὶ ὕσσωπον.

50. Καὶ σφάξει τὸ ὀρνίθιον τὸ ἓν εἰς σκεῦος ὀστράκινον ἐφ᾽ ὕδατι ζῶντι.

51. Καὶ λήψεται τὸ ξύλον τὸ κέδρινον, καὶ τὸ κεκλωσμένον κόκκινον, καὶ τὴν ὕσσωπον, καὶ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν.

52. Καὶ βάψει αὐτὰ εἰς τὸ αἷμα τοῦ ὀρνιθίου τοῦ ἐσφαγμένου ἐφ᾽ ὕδατος ζῶντος· καὶ περιρρανεῖ ἐν αὐτοῖς ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἑπτάκις, καὶ ἀφαγνιεῖ τὴν οἰκίαν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ὀρνιθίου, καὶ ἐν τῷ ὕδατι τῷ ζῶντι, καὶ ἐν τῷ ὀρνιθίῳ τῷ ζῶντι, καὶ ἐν τῷ ξύλῳ τῷ κεδρίνῳ, καὶ ἐν τῇ ὑσσώπῳ, καὶ ἐν τῷ κεκλωσμένῳ κοκκίνῳ.

53. Καὶ ἐξαποστελεῖ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὸ πεδίον· καὶ ἐξιλάσεται περὶ τῆς οἰκίας, καὶ καθαρισθήσεται.

54. Οὗτος ὁ νόμος κατὰ πᾶσαν ἁφὴν λέπρας, καὶ θραύσματος.

Καὶ

43. Sin autem postquam eruti sunt lapides, & pulvis elatus, et alia terra lita,

44. Ingressus sacerdos viderit reversam lepram, & parietes respersos maculis, lepra est perseverans, & immunda domus:

45. Quam statim destruent, & lapides ejus ac ligna, atq; universum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum.

46. Qui intraverit domum quando clausa est, immundus erit usque ad vesperum:

47. Et qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lavabit vestimenta sua:

48. Quod si introiens sacerdos viderit lepram nõ crevisse in domo, postquàm denuò lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate:

49. Et in purificatione ejus sumet duos passeres, lignumque cedrinum, & vermiculum atque hyssopum.

50. Et immolato uno passere in vase fictili super aquas vivas,

51. Tollet lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum, & passerem vivum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atq; in aquis viventibus: & asperget domũ septies,

52. Purificabitque eam tam in sanguine passeris quàm in aquis viventib⁹, & in passere vivo, linoq; cedrino & hyssopo atque vermiculo.

53. Cumque dimiserit passerẽ avolare in agrum liberè, orabit pro domo, & jure mundabitur.

54. Ista est lex omnis lepræ & percussuræ,

Le-

43. Quod si reversa fuerit plaga, & effloreat in illa domo, 38 postquam erui fecit lapides & abradi domum, & posteaquam obducta fuit:

44. Tunc ingredietur sacerdos, & 39 considerabit, & si quidem creverit plaga in domo, lepra 40 corrodens est in ipsa domo immunda est.

45. Destruetq; domum & lapides ejus, & ligna ejus, atq; universum lutum domus: educetq; extra civitatem in locum immundum.

46. 41 Qui autem ingressus fuerit domũ illam omnibus diebus, 42 *quibus* jusserit eam claudi, immundus erit usq; ad vesperam:

47. Et 43 qui dormierit in ea domo, lavabit vestimenta sua: 44 quiq; comederit in domo, lavabit vestimenta sua.

48. Si autem ingrediendo ingressus fuerit sacerdos, contẽplatusq; viderit, 45 non crevisse plagam in ipsa domo postquam ipsa obducta fuit: mundam judicabit sacerdos domum, quia sanata sit plaga illa.

49. Tollet itaq; ad purificandum domum duos passeres, & lignum 46 cedrinum, & coccum vermiculi, & hyssopũ.

50. Mactabitq; passerem unum super vas 47 fictile, super aquas vivas.

51. Capietq; lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum vermiculi, & passerem vivum, & tinget illa in sanguine passeris mactati, & in 48 aqua vivente: aspergetq; domum septẽ vicibus.

52. Purificabitq; domum illam sanguine passeris, & aqua viva, & passere vivo, lignoq; cedrino, & hyssopo, & cocco vermiculi.

53. Postea dimittet passerem vivum extra civitatem super faciem agri, 49 purgabitq; domum, & munda erit.

54. Ista *est* lex omnis plagæ lepræ, & maculæ nigræ,

Et

43. Wenn denn das mal widerkompt / vnd ausbricht am hause / nach dem man die steine ausgerissen / vnd das haus anders beworffen hat.

44. So sol der priester hinein gehen. Vnd wenn er sihet / daß das mal weiter gefressen hat am hause / so ists gewiß ein fressender aussatz am hause / vnd ist vnrein.

45. Darumb sol man das haus abbrechen / stein vnd holtz / vnd allen leimen am hause / vnd sols hinaus füren für die stad an einen vnreinen ort.

46. Vnd wer in das haus gehet / so lang es verschlossen ist / der ist vnrein biß an den abend.

47. Vnd wer drinnen ligt oder drinnen isset / der sol seine kleider waschen.

48. Wo aber der priester / wenn er hinein gehet / sihet / das diß mal nicht weiter am hause gefressen hat / nach dem das haus beworffen ist / so sol ers rein sprechen / denn das mal ist heil worden.

49. Vnd sol zum sündopffer für das haus nemen zween vogel / cedern holtz / vnd rosinfarbe wolle / vnd isop.

50. Vnd den einen vogel schlachten in einem erden gefeß an einem fliessenden wasser.

51. Vnd sol nemen das cedern holtz / die rosinfarbe wolle / den isop vnd den lebendigen vogel / vnd in des geschlachten vogels blut tuncken / an dem fliessenden wasser / vnd das haus sieben mal besprengen.

52. Vnd sol also das haus entsündigen mit dem blut des vogels / vnd mit fliessendem wasser mit dem lebendigen vogel / mit dem cedern holtz / mit isopen vnd mit rosinfarbe wolle.

53. Vnd sol den lebendigen vogel lassen hinaus für die stad ins freie feld fliegen / vnd das haus versünen / so ists rein.

54. Das ist das gesetz vber allerley mal des aussatz vnd grinds.

38. *post eruere lapides, & post abradere domum, & post oblini.*
39. *videbit, & ecce. sic supra sæpius.*
40. *dolorificans (Levi. 3. n. 35) ipsa in i. d. im ipsa.*
41. *& ingrediens*
42. *claudere jussit eam.*
43 *jacens*
44. *& comedens.*
45. *& ecce non diffudit se plaga in i. d. post oblini ipsam domum, & (tunc) mundabit sac.*
46. *cedri.*
47. *testa.*
48. *aquis vivis, (sic mox) & sparget ad domum s. v. & peccatabit domum il. (Levi. 6. n. 21.) in s. p. & in aquis vivis. & in p. v. & in l. cedri, & in h. & in c. v.*
49. *& expiabit super domum.*

225.

50. docendum (sc. sacerdotem de agendis) in die immundi & in die mundi.

55. Vber den aussatz der kleider vnd der heuser/
56. Vber die beulen/ gnetz vnd eiterweis.
57. Auff das man wisse/ wenn etwas vnrein oder rein ist. Das ist das gesetz vom aussatz.

55. Et lepræ vestis, & domus,
56. Et tumoris, & scabiei, & candentis maculæ,
57. Ad 50 docendum *quid agendum*, quo die immundus, & quo die mundus *declarandus est*. Ista *est* lex lepræ.

55. Lepræ vestium & domorum,
56. Cicatricis & erumpentium papularum, lucentis maculæ, & in varias species coloribus immutatis,
57. Ut possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

55. Καὶ τῆς λέπρας ἱματίου, καὶ τῆς οἰκίας.
56. Καὶ οὐλῆς, καὶ σημασίας καὶ τοῦ αὐγάσματος.
57. Τοῦ ἐξηγήσασθαι ᾗ ἡμέρᾳ ἀκάθαρτον, καὶ ᾗ ἡμέρᾳ καθαρισθήσεται· οὗτος ὁ νόμος τῆς λέπρας.

Das XV. Cap.

Cap. 15.

1. dicetis ad eos. Vir vir, quum fuerit fluens de carne ejus fluxus ejus. im. ipse. 2. expuit c. e. fluxum suum, vel claudere fecit c. s. a. fluxu suo: i. e. ipsa. 3. cubile quod jac super illud (.i. super quod jac) fluens im. e. & o. vas, quod sed super illud i. e. & vir qui tanget in cubile e. l. v. s. & lavabit se in aq. sic infra. 4. sedens super vas quod sedit super illud (.i. super quod) fluens i. e. sic infr. 5. & tangens (sic v. 10) in carnem fluentis. 6. fluens in mundum. 7. omnis equitatura, quam equitaverit super eam. (.i. super quam) fluens.

VNd der HERR redet mit Mose/ vnd Aaron/ vnd sprach.

2. Redet mit den kindern Israel / vnd sprecht zu jnen. Wenn ein man an seinem fleisch einen fluß hat/ derselb ist vnrein.

226. 3. Denn aber ist er vnrein an diesem fluß / wenn sein fleisch vom fluß eitert / oder verstopfft ist.

4. Alle lager darauff er ligt/ vnd alles darauff er sitzt / wird vnrein werden.

5. Vnd wer sein lager anrüret/ der sol seine kleider waschen / vnd sich mit wasser baden / vnd vnrein sein biß auff den abend.

6. Vnd wer sich setzt/ da er gesessen ist / der sol seine kleider waschen/ vnd sich mit wasser baden / vnd vnrein sein biß auff den abend.

7. Wer sein fleisch anrüret/ der sol seine kleider waschen/ vnd sich mit wasser baden/ vnd vnreine sein biß auff den abend.

8. Wenn er seinen speichel wirfft auff den/ der rein ist/ der sol seine kleider waschen / vnd sich mit wasser baden/ vnd vnrein sein biß auff den abend.

9. Vnd der sattel/ darauff er reitet/ wird vnrein werden.

Vnd

CAP. XV.

LOquutus est autem Jehovah ad Moseh & ad Aharon, dicendo,
2. Loquimini ad filios Israel, & 1 dicite eis, unusquisq; quum semen ejus defluet de carne sua, immundus est.
3. Hæc verò erit immunditia ejus in semine ipsius, 2 *si* emittat caro ejus 1 semen suum, vel clauserit carnem suam semine suo, immunditia ejus est.
4. Omne 3 stratum, in quo jacuerit qui patitur fluxum seminis, immundum erit: & omne id, super quo sederit, immundum erit.
5. Quicunq; item tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua, posteaquam laverit sese aqua: eritque immundus usq; ad vesperam.
6. Et 4 qui sederit super aliquid, super quo sederit seminifluus, lavabit vestimenta sua, posteaquam laverit sese aqua: eritq; immundus usq; ad vesperam.
7. 5 Qui verò tetigerit carnem seminiflui, lavabit vestimenta sua, posteaquam laverit sese aqua: eritq; immundus usq; ad vesperā.
8. Et si despuerit 6 seminifluus super mundum, lavabit vestimenta sua, posteaquam laverit sese aqua: eritq; immundus usq; ad vesperā.
9. Et 7 omne sagma super quo equitaverit seminifluus, immundum erit.

At-

CAP. XV.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens,
2. Loquimini filiis Israel, & dicite eis, Vir qui patitur fluxum seminis, immundus erit.
3. Et tunc judicabitur huic vitio subjacere, cùm per singula momenta adhæserit carni ejus, atq; concreverit fœdus humor.
4. Omne stratum in quo dormierit, immundum erit, & ubicunque sederit.
5. Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.
6. Si sederit ubi ille sederat, & ipse lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usq; ad vesperum.
7. Qui tetigerit carnem ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsq; ad vesperum.
8. Si salivam hujuscemodi homo jecerit super eum qui mundus est, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.
9. Sagma super quod sederit, immundum erit:

Et

Κεφαλ. ιε΄.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρών, λέγων·
2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἀνδρὶ ἀνδρὶ ᾧ ἐὰν γένηται ῥύσις ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἡ ῥύσις αὐτοῦ ἀκάθαρτός ἐστιν.
3. Καὶ οὗτος ὁ νόμος τῆς ἀκαθαρσίας αὐτοῦ· ῥέων γόνον ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς ῥύσεως, ἣ συνέστηκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ, διὰ τῆς ῥύσεως αὐτοῦ αὕτη ἡ ἀκαθαρσία αὐτοῦ ἐν αὐτῷ.
4. Πᾶσα κοίτη ἐφ᾽ ᾗ ἂν κοιμηθῇ ἐπ᾽ αὐτῇ ὁ γονορρυής, ἀκάθαρτός ἐστιν, καὶ πᾶν σκεῦος ἐφ᾽ ᾧ ἂν καθίσῃ ἐπ᾽ αὐτὸ ὁ γονορρυής, ἀκάθαρτόν ἐστιν.
5. Καὶ ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν ἅψηται τῆς κοίτης αὐτοῦ, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.
6. Καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ σκεύους, ἐφ᾽ ᾧ ἂν καθίσῃ ἐπ᾽ αὐτὸ ὁ γονορρυής, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.
7. Καὶ ὁ ἁπτόμενος τοῦ χρωτὸς τοῦ γονορρυοῦς, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.
8. Ἐὰν δὲ προσσιαλίσῃ ὁ γονορρυὴς ἐπὶ τὸν καθαρόν, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.
9. Καὶ πᾶν ἐπίσαγμα ὄνου ἐφ᾽ ᾧ ἂν ἐπιβῇ ἐπ᾽ αὐτὸ ὁ γονορρυής, ἀκάθαρτον ἔσται ἕως ἑσπέρας.

Καὶ

Vir seminifluus.

10. Καὶ πᾶς ὁ ἁπτόμενος ἀπὸ πάντων ὅσα ἂν ᾖ ὑποκάτω αὐτοῦ, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. καὶ ὁ αἴρων αὐτά, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

11. Καὶ ὅσον ἂν ἅψηται ὁ γονορρυής, καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ οὐ νένιπται ὕδατι, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

12. Καὶ σκεῦος ὀστράκινον οὗ ἂν ἅψηται ὁ γονορρυής, συντριβήσεται· καὶ πᾶν σκεῦος ξύλινον πλυθήσεται ὕδατι, καὶ καθαρὸν ἔσται.

13. Ἐὰν δὲ καθαρισθῇ ὁ γονορρυὴς ἐκ τῆς ῥύσεως αὐτοῦ, καὶ ἐξαριθμήσεται ἑαυτῷ ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τὸν καθαρισμὸν αὐτοῦ, καὶ πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι ζῶντι, καὶ καθαρὸς ἔσται.

14. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ λήψεται ἑαυτῷ δύο τρυγόνας, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν, καὶ οἴσει αὐτὰ ἔναντι Κυρίου, ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ δώσει αὐτὰ τῷ ἱερεῖ.

15. Καὶ ποιήσει αὐτὰ ὁ ἱερεὺς μίαν περὶ ἁμαρτίας, καὶ μίαν εἰς ὁλοκαύτωμα· καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἔναντι Κυρίου ἀπὸ τῆς ῥύσεως αὐτοῦ.

16. Καὶ ἄνθρωπος ᾧ ἐὰν ἐξέλθῃ ἐξ αὐτοῦ κοίτη σπέρματος, καὶ λούσεται ὕδατι πᾶν τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

17. Καὶ πᾶν ἱμάτιον, καὶ πᾶν δέρμα, ἐφ᾽ ὃ ἂν ᾖ ἐπ᾽ αὐτὸ κοίτη σπέρματος, καὶ πλυθήσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

18. Καὶ γυνὴ ἐὰν κοιμηθῇ ἀνὴρ μετ᾽ αὐτῆς κοίτην σπέρματος, καὶ λούσονται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτοι ἔσονται ἕως ἑσπέρας.

19. Καὶ γυνὴ ἥτις ἂν ᾖ ῥέουσα αἵματι, καὶ ἔσται ἡ ῥύσις αὐτῆς ἐν τῷ σώματι αὐτῆς, ἑπτὰ ἡμέρας ἔσται ἐν τῇ ἀφέδρῳ αὐτῆς.

20. Πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῆς, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας· καὶ πᾶν ἐφ᾽ ὃ ἂν κοιτάζηται ἐπ᾽ αὐτὸ

ἐν

10. Et quicquid ſub eo fuerit qui fluxum ſeminis patitur, pollutum erit uſque ad veſperū. Qui portaverit horum aliquid, lavabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, immundus erit uſque ad veſperum.

11. Omnis quem tetigerit qui talis eſt, non lotis ante manibus, lavabit veſtimenta ſua: & lotus aqua, immundus erit uſque ad veſperum.

12. Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lavabitur aqua.

13. Si ſanatus fuerit, qui hujuſcemodi ſuſtinet paſſionē, numerabit ſeptem dies poſt emundationem ſui, & lotis veſtibus & toto corpore in aquis viventibus, erit mundus.

14. Die autem octavo ſumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conſpectum Domini ad oſtium tabernaculi teſtimonii, dabitque eos ſacerdoti.

15. Qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocauſtum: rogabitq; pro eo coram Domino vt emundetur à fluxu ſeminis ſui.

16. Vir de quo egreditur ſemen coitus, lavabit aqua omne corpus ſuum: & immundus erit uſque ad veſperum.

17. Veſtem & pellem quam habuerit, lavabit aqua, & immunda erit uſque ad veſperum.

18. Mulier cum qua coierit, lavabitur aqua, & immunda erit uſque ad veſperum.

19. Mulier quæ redeunte menſe patitur fluxum ſanguinis, ſeptem diebus ſeparabitur.

20. Omnis qui tetigerit eam,

10. Atq; omnis qui tetigerit omne quicquid fuerit ſubtereum, immundus erit uſq; ad veſperam: & 8 qui portaverit ea, lavabit veſtimenta ſua, poſteaquam laverit ſeſe aqua, eritque immundus usq; ad veſperam.

11. Omnis autem 9 quē tetigerit ſeminifluus, & manus ſuas non abluerat aqua, lavabit veſtimenta ſua, poſteaquam laverit ſeſe aqua: eritq; immundus usq; ad veſperam.

12. Et vas 10 fictile quod tetigerit ſeminifluus, confringetur: omne autē vas ligneum lavabitur aqua.

13. Quum autem mundatus fuerit ſeminifluus à fluxu ſuo, numerabit ſibi ſeptem dies, 11 ab emundatione ſua: lavabitq; veſtimenta ſua, 12 poſteaquam laverit quoq; carnem ſuam aqua viva & mundus erit.

14. Die vero octava capiet ſibi duos turtures, aut duos 13 pullos columbinos, venietq; coram Jehova ad oſtium tabernaculi eccleſiæ, & 14 tradet eos ſacerdoti.

15. Quos ſacrificabit ſacerdos, unum pro peccato, & alterum in holocauſtum: & emundabit illum ſacerdos coram Jehova à fluxu ipſius.

16. 15 Quum autem ex aliquo egreſſa fuerit effuſio ſeminis, lavabit aqua totam carnem ſuam, immundusq; erit usq; ad veſperam.

17. Et omnis veſtis, ōnisq; pellis 16 ſuper quam fuerit *aliquid* de effuſione ſeminis, lavabitur aqua, & immunda erit usq; ad veſperam.

18. Mulier quoq; 17 cum qua dormierit vir *patiens* effuſionem ſeminis, lavabunt ſe aqua, & immundi erunt usq; ad veſperam.

19. Mulier autem quum fuerit fluens ſanguine, & erit fluxus ejus per carnē ejus, ſeptē diebus erit in ſeparatione ſua: & omnis 18 qui tetigerit eā, immundus erit uſq; ad veſperā.

20. Et omne 19 ſuper quo jacuerit in ſeparatione ſua, immundum erit: omne

quo-

10. Vnd wer anrüret irgend etwas / das er vnter ſich gehabt hat / Der wird vnrein ſein biß auff den abend. Vnd wer ſolchs tregt / der ſol ſeine kleider waſchen / vnd ſich mit waſſer baden / vnd vnrein ſein biß auff den abend.

11. Vnd welchen er anrüret ehe er die hende weſcht / der ſol ſeine kleider waſchen / vnd ſich mit waſſer baden / vnd vnrein ſein biß auff den abend.

12. Wenn er ein erden gefeß anrüret / das ſol man zubrechen / Aber das hültzern faß ſol man mit waſſer ſpülen.

13. Vnd wenn er rein wird von ſeinem fluß / ſo ſol er ſieben tage zelen nach dem er rein worden iſt / vnd ſeine kleider waſchen / vnd ſein fleiſch mit flieſſenden waſſer baden / ſo iſt er rein.

14. Vnd am achten tage ſol er zwo dorteltauben oder zwo junge tauben nemen / vnd für den HERRN bringen für der thür der hütten des ſtiffts / vnd dem prieſter geben.

15. Vnd der prieſter ſol aus einer ein ſündopffer / aus der andern ein brandopffer machen / vnd jn verſünen für dem HERRN ſeines fluß halben.

16. Wenn einem man im ſchlaff der ſamen entgehet / Der ſol ſein gantzes fleiſch mit waſſer baden / vnd vnrein ſein biß auff den abend.

17. Vnd alles kleid vnd alles fell / das mit ſolchem ſamen befleckt iſt / ſol er waſchen mit waſſer / vnd vnrein ſein biß auff den abend.

18. Ein weib / bey welchem ein ſolcher ligt / die ſollen ſich mit waſſer baden / vnd vnrein ſein biß auff den abend.

19. Wenn ein weib jres leibs blutfluß hat / die ſol ſieben tage beſeit gethan werden / Wer ſie anrüret / der wird vnrein ſein biß auff den abend.

20. Vnd alles worauff ſie ligt / ſo lang ſie jre zeit hat / wird vn-

rein

28. portans.

9. quem tet in eum (.i. in quem) fluens (ſic infr.) & m. ſ. n. inundaverit in aqua, & (pleon. ſic infra) l. v. ſ. & lavabit in aq.

10. teſtæ etc. ligni.

11. ad e. ſuam.

12. & lavabit.

13. filios columbæ ſic v. 29.

14. & dabit eos ad ſac. & faciet eos ſac. u. peccatum (Lev. 14. n. 15) & unum hol. et expiationē faciet ſuper illum ſic infra. v. 30.

15. & vir, quum egr. f. ex illo concubitus ſeminis (i. ſemen concubitus hypallage.) & (pleon) lav.

16. quam fuerit ſuper illam (.i. ſuper quam) concubitus ſeminis (n. 15) & lav.

17. qua concubuerit vir cum ea (.i. cum qua) concubitu ſeminis.

18. tangens in eam.

19. quo jacuerit ſuper eo i. ſ. ſ. i. e. & o. quo ſ ſuper eo id eſt, ſuper quo.

227.

20. tangens in cubile e. 21. tangens in omne vas, quod sederit super illud. i. super quod. sic v. 26. 22. & lavabit se aq. 23. & si super cubile ipsũ (sc. vas fuerit) vel s. vas quo ipsa sedens (sc. fuerit) super eo, in tangendo ipsum in illud, im 24. cubando cubuerit (sic infra dormire pro concumbere) vir c. e. & f. separatio ejus s. e. & (pleõ) im. e s. d. & o. cubile, quod cubuerit super illud. i. super quod 25. in non tempore separationis suæ, v. q. fluet supra separationem s. 26. sicut d. separationis suæ erit. im. ipsa 27. cubile, quod cubabit super illud. o. d, f. s. sicut cubile separationis s. 28. & omnis tangens in ea im. e.

rein sein/vnd worauff sie sitzt/ wird vnrein sein.

21. Vnd wer jr lager anrüret/ der sol seine kleider waschen/ vnd sich mit wasser baden/ vnd vnrein sein biß auff den abend.
22. Vnd wer anrüret jrgend was/darauff sie gesessen hat/sol seine kleider waschen/ vnd sich mit wasser baden/vnd vnrein sein biß auff den abend.
23. Vnd wenn ein man bey jr ligt/vnd es kömpt sie jre zeit an bey jm/der wird sieben tage vnrein sein/ vnd das lager darauff er gelegen ist / wird vnrein sein.
24. Wenn aber ein weib jren blutfluß eine lange zeit hat/nicht allein zur gewönlichen zeit/sondern auch vber die gewönlichen zeit/
25. So wird sie vnrein sein/ so lang sie fleust/ Wie zur zeit jrer absonderung / so sol sie auch hie vnreine sein.
26. Alles lager darauff sie ligt/die gantze zeit jres fluß/ sol sein wie das lager jrer absonderung. Vnd alles worauff sie sitzt / wird vnrein sein/ gleich der vnreinigkeit jrer absonderung.
27. Wer der etwas anrüret/der wird vnrein sein/Vnd sol seine kleider waschen/ vnd sich mit wasser baden/vnd vnrein sein biß auff den abend.
28. Wird sie aber rein von jrem fluß/so sol sie sieben tage zelen / darnach sol sie rein sein.
29. Vnd am achten tage sol sie zwo dorteltauben oder zwo junge tauben nemen/vnd zum priester bringen / für die thür der hütten des stiffts.
30. Vnd der priester sol aus einer machen ein sündopffer/ aus der andern ein brandopffer/

quoq; super quo sederit, immundum erit.

21. Omnis præterea 20 qui tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua, & lavabit sese aqua: immundusq; erit usq; ad vesperam.
22. Omnis etjam 21 qui tetigerit quamcunq; sedem, super quam sederit, lavabit vestimenta sua, 22 posteaquam laverit sese aqua: immundusq; erit usq; ad vesperam.
23. 23 Quod si *instrumentum aliquod* fuerit super stratum ipsum, vel super sellam super quam sederit: quum tetigerit illud *aliquis*, immundus erit usq; ad vesperam.
24. Quod si 24 dormiendo dormierit quis cum ea, & fuerit immunditia ejus super eum, immundus erit septem diebus: & omne statum super quod dormierit, immundum erit.
25. Mulier autem, quum fluet fluxus sanguinis eju: diebus multis 25 præter tempus menstrui sui, vel quum patietur fluxum sanguinis ultra menses suos, cunctis diebus fluxus immunditiæ suæ erit 26 sicut diebus menstrui sui: immunda est:
26. Omne 27 stratum in quo dormierit cunctis diebus fluxus sui, sicut stratũ menstrui sui erit ei: & omnis sedes super qua sederit, immunda erit secundum immunditiam menstrui sui.
27. 28 Quicunq; tetigerit eam, immundus erit: lavabitq; vestimenta sua, & lavabit se aqua, immundusq; erit, usq; ad vesperam.
28. Quod si mundata fuerit á fluxu suo, tunc numerabit sibi septem dies, & postea mundabitur.
29. Die autem octavo tollet sibi duos turtures, aut duos pullos columbinos, afferetq; illos ad sacerdotem ad ostium tabernaculi ecclesiæ.
30. Et faciet sacerdos unum in hostiã pro peccato, & alterum in holocaustũ:

am immundus erit usque ad vesperum:

21. Et in quo dormierit vel sederit diebus separationis suæ, polluetur.
22. Qui tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.
23. Omne vas super quod illa sederit, quisquis attigerit, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit usque ad vesperum.
24. Si cojerit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: & omne stratum in quo dormierit, polluetur.
25. Mulier quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subjacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo.
26. Omne stratum in quo dormierit, & vas in quo sederit, pollutum erit.
27. Quicunque tetigerit eam, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.
28. Si steterit sanguis, & fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suæ.
29. Et die octavo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum ad ostium tabernaculi testimonii:
30. Qui unum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitq; pro

ἐν τῇ ἀφέδρῳ αὐτῆς, ἀκάθαρτον ἔσται· καὶ πᾶν ἐφ᾽ ὃ ἂν ἐπικαθίσῃ ἐπ᾽ αὐτό, ἀκάθαρτον ἔσται.
21. Καὶ πᾶς ὃς ἂν ἅψηται τῆς κοίτης αὐτῆς, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται τὸ σῶμα ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.
22. Καὶ πᾶς ὁ ἁπτόμενος παντὸς σκεύους ἐφ᾽ ὃ ἂν καθίσῃ ἐπ᾽ αὐτό, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.
23. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ κοίτῃ αὐτῆς οὔσης, ἢ ἐπὶ τοῦ σκεύους, οὗ ἂν αὐτὴ καθῆται ἐπ᾽ αὐτῷ. ἐν τῷ ἅπτεσθαι αὐτὸν αὐτῆς, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.
24. Ἐὰν δὲ κοίτῃ κοιμηθῇ τις μετ᾽ αὐτῆς, καὶ γένηται ἡ ἀκαθαρσία αὐτῆς ἐπ᾽ αὐτῷ, ἀκάθαρτος ἔσται ἑπτὰ ἡμέρας· καὶ πᾶσα κοίτη ἐφ᾽ ᾗ ἂν κοιμηθῇ ἐπ᾽ αὐτῆς, ἀκάθαρτος ἔσται.
25. Καὶ γυνὴ ἐὰν ῥέῃ ῥύσιν αἵματος αὐτῆς ἡμέρας πλείους, οὐκ ἐν καιρῷ τῆς ἀφέδρου αὐτῆς, ἐὰν καὶ ῥέῃ μετὰ τὴν ἄφεδρον αὐτῆς, πᾶσαι αἱ ἡμέραι ῥύσεως ἀκαθαρσίας αὐτῆς, καθάπερ αἱ ἡμέραι τῆς ἀφέδρου αὐτῆς, ἔσται ἀκάθαρτος.
26. Καὶ πᾶσα κοίτη ἐφ᾽ ἣν ἂν κοιμηθῇ ἐπ᾽ αὐτῆς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ῥύσεως αὐτῆς, κατὰ τὴν κοίτην τῆς ἀφέδρου αὐτῆς ἔσται αὐτῇ· καὶ πᾶν σκεῦος ἐφ᾽ ὃ ἂν καθίσῃ ἐπ᾽ αὐτό, ἀκάθαρτον ἔσται, κατὰ τὴν ἀκαθαρσίαν τῆς ἀφέδρου αὐτῆς.
27. Καὶ πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῆς, ἀκάθαρτος ἔσται, καὶ πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.
28. Ἐὰν δὲ καθαρισθῇ ἀπὸ τῆς ῥύσεως αὐτῆς, καὶ ἐξαριθμήσεται αὐτῇ ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ μετὰ ταῦτα καθαρισθήσεται.
39. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ λήψεται ἑαυτῇ δύο τρυγόνας, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν. καὶ οἴσει αὐτὰ πρὸς τὸν ἱερέα ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.
30. Καὶ ποιήσει ὁ ἱερεὺς τὴν μίαν περὶ ἁμαρτίας, καὶ τὴν μίαν

εἰς ὁλοκαύτωσιν· καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτῆς ὁ ἱερεὺς ἔναντι Κυρίου ἀπὸ ῥύσεως ἀκαθαρσίας αὐτῆς.

31. Καὶ εὐλαβεῖς ποιήσετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἀκαθαρσιῶν αὐτῶν· καὶ οὐκ ἀποθανοῦνται διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν αὐτῶν, ἐν τῷ μιαίνειν αὐτοὺς τὴν σκηνήν μου τὴν ἐν αὐτοῖς.

32. Οὗτος ὁ νόμος τοῦ γονοῤῥυοῦς· καὶ ἐάν τινι ἐξέλθῃ ἐξ αὐτοῦ κοίτη σπέρματος, ὥστε μιανθῆναι ἐν αὐτῇ.

33. Καὶ τῇ αἱμοῤῥούσῃ ἐν τῇ ἀφέδρῳ αὐτῆς, καὶ γονοῤῥυὴς ἐν τῇ ῥύσει αὐτοῦ τῷ ἄρσενι ἢ τῇ θηλείᾳ· καὶ τῷ ἀνδρί, ἐὰν κοιμηθῇ μετὰ ἀποκαθημένης.

Κεφαλ. ιε΄.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν μετὰ τὸ τελευτῆσαι τοὺς δύο υἱοὺς Ἀαρὼν ἐν τῷ προσφέρειν αὐτοὺς πῦρ ἀλλότριον ἔναντι Κυρίου, καὶ ἐτελεύτησαν.

2. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· λάλησον πρὸς Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου, καὶ μὴ εἰσπορευέσθω πᾶσαν ὥραν εἰς τὸ ἅγιον τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἱλαστηρίου, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου, καὶ οὐκ ἀποθανεῖτε· ἐν γὰρ νεφέλῃ ὀφθήσομαι ἐπὶ τοῦ ἱλαστηρίου.

3. Οὕτως εἰσελεύσεται Ἀαρὼν εἰς τὸ ἅγιον, ἐν μόσχῳ ἐκ βοῶν περὶ ἁμαρτίας καὶ κριῷ εἰς ὁλοκαύτωμα, καὶ χιτῶνα λινοῦν ἡγιασμένον ἐνδύσεται, καὶ περισκέλιον λινοῦν ἔσται ἐπὶ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ.

4. Καὶ ζώνῃ λινῇ ζώσεται, καὶ κίδαριν λινὴν περιθήσεται, ἱμάτια ἅγιά ἐστι· καὶ λούσεται ὕδατι πᾶν τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ ἐνδύσεται αὐτά.

5. Καὶ παρὰ τῆς συναγωγῆς τῶν

υἱῶν

---

ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ ejus,

31. Docebitis ergo filios Israel ut caveant immunditias, & non moriantur in sordibus suis, cùm polluerint tabernaculum meum, quod est inter eos.

32. Ista est lex ejus qui patitur fluxum seminis, & qui polluitur coitu,

33. Et quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ jugi fluit sanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.

CAP. XVI.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen post * mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt:

2. Et præcepit ei, dicens, Loquere ad Aaron fratrem tuũ, * ne omni tempore ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio, quo tegitur arca, ut non moriatur: (quia in nube apparebo super oraculum:)

3. Nisi hæc antè fecerit, vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum.

4. Tunica linea vestietur; feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cùm lotus fuerit, induetur.

5. Suscipietque ab universa

---

emundabitq; illa sacerdos coram Jehova á fluxu immunditiæ suæ.

31. 29 Separabitisq; filios Israel ab immunditiis suis, ne moriantur propter immunditias suas dum polluerint tabernaculum meum, quod est in medio eorum.

32. Ista est lex 30 patientis fluxum seminis, & ejus ex quo egreditur effusio seminis, ut sit immundus propter illam.

33. Et ægrotantis in fluxu suo, & ejus qui profundit fluxum suum, sive sit masculus, sive fœmina, & viri qui dormierit cum immunda.

CAP. XVI.

LOquutus est autem Jehovah ad Moseh, 1 postquam mortui sunt duo ex filiis Aharon: qui dum accederent coram Jehova, mortui sunt.

2. Dixitq; Jehovah ad Moseh, loquere ad Aharon fratrem tuum, 2 ut ne ingrediatur omni tempore sanctuarium intra velum coram propitiatorio, quod est supra arcam, ne moriatur: in nube enim apparebo supra propitiatorium.

3. Cum hoc ingredietur Aharon sanctuarium, cum juvenco filio bovis in hostiam pro peccato, & ariete in holocaustum.

4. Tunica 3 linea sancta induet se, & feminalia linea erunt super carnem ejus, balteoq; lineo accinget se, & 4 mitra linea velabit sese: vestes sanctitatis sunt: lavabitq; aqua carnem suam, & induet se illis.

5. A cœtu autem filiorum Israel accipiet

du-

---

fer/vnd sie versünen für dem HERRN vber dem fluß jrer vnreinigkeit.

31. So solt jr die kinder Israel warnen für jrer vnreinigkeit/das sie nicht sterben in jrer vnreinigkeit/ wenn sie meine wonunge verunreinigen/ die vnter euch ist.

32. Das ist das gesetz vber den/ der einen fluß hat / vnd dem der same im schlaff entgehet / das er vnreine dauon wird.

33. Vnd vber die/ die jren blutfluß hat. Vnd wer einen fluß hat/es sey man oder weib/ Vnd wenn ein man bey einer vnreinen ligt.

Das XVI. Cap.

VND der HERR redet mit Mose (nach dem die zween söne Aarons gestorben waren/ da sie für dem HERRN opfferten)vnd sprach.

2. Sage deinem bruder Aaron/ das er nicht allerley zeit in das inwendige heiligthumb gehe hinder dem fürhang/ für dem gnadenstuel/ der auff der laden ist/ das er nicht sterbe/ Denn ich wil in einer wolcken erscheinen auff dem gnadenstuel.

3. Sondern damit sol er hinein gehen/ Mit einem jungen farren zum sündopffer/ vnd mit einem wider zum brandopffer.

4. Vnd sol den heiligen leinen rock anlegen / vnd leinen niderwad an seinem fleisch haben/vnd sich mit einem leinen gürtel gürten / vnd den leinen hut auffhaben/ Denn das sind die heiligen kleider / Vnd sol sein fleisch mit wasser baden/ vnd sie anlegen.

5. Vnd sol von der gemeine

Marginal notes (left): & si in ea, & languentis in separatione sua & fluentis fluxu suo: masculo (scil. sancita lex) & fœmine, & viro, qui cubuerit c. i.

* Sup. 10. v. 3.

* Exo. 30. v. 10. Hebr. 9. v. 7.

Marginal notes (right): 29. & facietis separare (.i. dabitis operam, ut separent se) f. I. a. immunditia s. & non morientur in im. sua in polluendo eos habitaculum m. 30. fluentis, & (sc. ejus) quo egredietur ex eo (.i. ex quo) concubitus s. ad polluendũ

228.

Cap. 16.

1. post mori duos f. A. in appropinquando eos ad fac. J. & mortui sunt. 2. & ne i. o. t. ad sanctitatem (sic infra) a domo (.i. intrinsecus) velo ad facies: pr. q. e. s. a. & non morietur quia i. n. videbor s. p. in isto (sc. ritu) ing. A. s. in (.i. cũ) j. f. b. in peccatũ. Levit. 15. n. 13. sic infra v. 5 3. lini (sic infra) sanctitatis amictus erit. 4. in cidari lini involvet se, 5. s. ipse

5. *peccati (n. 1) qui sibi sc. erit. sic v. 11.*
6. *& statuet eos.*
7. *& dabit A.*
8. *unam pro Azazel (qui fuit mons in deserto prope montem Sinai situs, quo caper ille emittebatur. Vel etiam, pro capro soluto, & abeunte) &c.*
9. *quem ascendit super eum p. 3. & f. e. peccatum (n. 5. sic v. 12) & hircus, quem ascenderit super eum (i. super quem) s. p. A. statuetur vivus c. 3. ad faciendum expiationem super il.*
10. *plenitudinem thuribili carbonum (i. thuribulum plenum carbonibus) ignis d. a. a. c. 3. & plenitudinem pugillorum suorum incensi (i. pugillos plenos incenso) aromatum c. & i. a domo in velum, & dabit inc*
11. *in dig. s super f. p.*
12. *peccati (n. 9.) qui populo (sc. erit) & faciet s. e. ad e domo in velum, &c.*

229.

meine der kinder Jsrael zween ziegenbock nemen zum sündopffer/ vnd einen wider zum brandopffer.

6. Vnd Aaron sol den farren sein sündopffer erzu bringen / vnd sich vnd sein haus versünen.

7. Vnd darnach die zween böck nemen / vnd für den HERRN stellen/ für der thür der hütten des stiffts.

8. Vnd sol das loß werffen vber zween böck/ ein loß dem HERRN/ vnd das ander dem ledigen bock.

9. Vnd sol den bock/ auff welchen des HERRN loß fellet/ opffern zum sündopffer.

10. Aber den bock/ auff welchen das löß des ledigen fellet/ sol er lebendig für den HERRN stellen / das er jn versüne vnd lasse den ledigen bock in die wüste.

11. Vnd also sol er denn den farren seines sündopffers erzu bringen / vnd sich vnd sein haus versünen / vnd sol jn schlachten.

12. Vnd sol einen napff vol glut vom altar nemen/ der für dem HERRN stehet/ vnd die hand vol zustossens reuchwercks/ vnd hinein hinder den fürhang bringen.

13. Vnd das reuchwerck auffs fewr thun für dem HERRN/ das der nebel vom reuchwerck den gnadenstuel bedecke/ der auff dem zeugnis ist/ das er nicht sterbe.

14. Vnd sol des bluts vom farren nemen/ vnd mit seinem finger gegen dem gnadenstuel sprengen fornen an/ Siebenmal sol er also für dem gnadenstuel mit seinem finger vom blut sprengen.

15. Darnach sol er den bock/ des volcks sündopffer schlachten / vnd seines bluts hinein brin-

duos hircos caprarum in hostiam pro peccato, & arietem unum in holocaustum.

6. Offeretq; Aharon juvencum 5 sacrificii pro peccato suum, & expiationem faciet pro se & pro domo sua.

7. Postea capiet duos hircos, 6 quos statuet coram Jehova *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ.

8. 7 Mittetq; Aharon super duos illos hircos sortes, sortem unam Jehovæ, & sortem 8 alteram pro Azazel.

9. Offeret autem Aharon hircum, 9 super quem ceciderit sors pro Jehova, & faciet eum pro peccato.

10. Hircum verò super quem ceciderit sors pro Azazel, statuet vivum coram Jehova, ad emundandum per illum, ad emittendum illum in Azazel in desertum.

11. Offeret autem Aharon juvencum pro hostia peccati suum, & expiationem faciet pro se & pro domo sua: mactabitq; juvencum pro hostia peccati suum.

12. Assumet quoq; 10 plenum thuribulum prunis ignitis de altari à conspectu Jehovæ, & plenas volas suas *de* incenso aromatico comminuto, & inferet intra velum.

13. Ponetq; incensum super ignem coram Jehova: operietq; nubes incensi propitiatorium, quod *est* super testimonium, & non morietur.

14. Deinde accipiet de sanguine juvenci, & asperget digito suo contra faciem propitiatorii ad orientem: coram propitiatorio inquam asperget septem vicibus de sanguine illo, digito suo.

15. Mactabit præterea hircum 12 hostiam pro peccato, qui *fuerit* populi, & inferet sanguinem ejus intra velum: faci-

versa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, & unum arietem in holocaustum.

6. Cumque obtulerit vitulum, & oraverit pro se & pro domo sua,

7. Duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonii:

8. Mittensque super utrunq; sortem, unam Domino, & alteram capro emissario:

9. Cujus exierit sors Domino, offeret illum pro peccato:

10. Cujus autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces super eum, & emittat eum in solitudinem.

11. His ritè celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se & pro domo sua, immolabit eum:

12. Assumptoque thuribulo, quod de prunis altaris impleverit, & hauriens manu compositum thymiama in incensum, ultra velum intrabit in Sancta:

13. Ut positis super ignem aromatibus, nebula eorum & vapor operiat oraculum, quod est supra testimonium, & non moriatur.

14. * Tollet quoque de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatorium ad orientem.

15. Cumque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem ejus intra velum, sicut præce-

υἱῶν Ἰσραὴλ λήψεται δύο χιμάρους ἐξ αἰγῶν περὶ ἁμαρτίας, καὶ κριὸν ἕνα εἰς ὁλοκαύτωμα.

6. Καὶ προσάξει Ἀαρὼν τὸν μόσχον τὸν περὶ ἁμαρτίας, τὸν ἑαυτοῦ, καὶ ἐξιλάσεται περὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

7. Καὶ λήψεται τοὺς δύο χιμάρους, καὶ παραστήσει αὐτοὺς ἔναντι Κυρίου παρὰ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

8. Καὶ ἐπιθήσει Ἀαρὼν ἐπὶ τοὺς δύο χιμάρους κλήρους, κλῆρον ἕνα τῷ Κυρίῳ, καὶ κλῆρον ἕνα τῷ ἀποπομπαίῳ.

9. Καὶ προσάξει Ἀαρὼν τὸν χίμαρον, ἐφ' ὃν ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὸν ὁ κλῆρος τῷ Κυρίῳ· καὶ ποιήσει περὶ ἁμαρτίας.

10. Καὶ τὸν χίμαρον, ἐφ' ὃν ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὸν ὁ κλῆρος τοῦ ἀποπομπαίου, στήσει αὐτὸν ζῶντα ἔναντι Κυρίου, ὥστε ἐξιλάσασθαι ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε ἐξαποστεῖλαι αὐτὸν εἰς τὴν ἀποπομπήν, καὶ ἀφήσει αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον.

11. Καὶ προσάξει Ἀαρὼν τὸν μόσχον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας τὸν ἑαυτοῦ, καὶ ἐξιλάσεται περὶ ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ σφάξει τὸν μόσχον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας τὸν ἑαυτοῦ.

12. Καὶ λήψεται πλῆρες τὸ πυρεῖον ἀνθράκων πυρὸς ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, τοῦ ἀπέναντι Κυρίου· καὶ πλήσει τὰς χεῖρας αὐτοῦ θυμιάματος συνθέσεως λεπτῆς· καὶ εἰσοίσει ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος.

13. Καὶ ἐπιθήσει τὸ θυμίαμα ἐπὶ τὸ πῦρ ἔναντι Κυρίου· καὶ καλύψει ἡ ἀτμὶς τοῦ θυμιάματος τὸ ἱλαστήριον τὸ ἐπὶ τῶν μαρτυρίων, καὶ οὐκ ἀποθανεῖται.

14. Καὶ λήψεται ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, καὶ ῥανεῖ τῷ δακτύλῳ ἐπὶ τὸ ἱλαστήριον κατὰ ἀνατολάς, κατὰ πρόσωπον τοῦ ἱλαστηρίου ῥανεῖ ἑπτάκις ἀπὸ τοῦ αἵματος τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ.

15. Καὶ σφάξει τὸν χίμαρον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας, τὸν περὶ τοῦ λαοῦ ἔναντι Κυρίου· καὶ εἰσοίσει τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐσώτερον τοῦ

Duorum hircorum immolatio.

* Hebr. 9. v. 11. & 10. v. 4.

τοῦ καταπετάσματος, καὶ ποιήσει τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὃν τρόπον ἐποίησε τὸ αἷμα τοῦ μόσχου. καὶ ῥανεῖ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ἱλαστήριον, κατὰ πρόσωπον τοῦ ἱλαστηρίου.

16. Καὶ ἐξιλάσεται τὸ ἅγιον ἀπὸ τῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀδικημάτων αὐτῶν περὶ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. καὶ οὕτω ποιήσει τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου τῇ ἐκτισμένῃ ἐν τοῖς ἐν μέσῳ τῆς ἀκαθαρσίας αὐτῶν.

*Luc. 1. v. 10.

17. Καὶ πᾶς ἄνθρωπος οὐκ ἔσται ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, εἰσπορευομένου αὐτοῦ ἐξιλάσασθαι ἐν τῷ ἁγίῳ, ἕως ἂν ἐξέλθῃ. καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ περὶ πάσης συναγωγῆς Ἰσραήλ.

18. Καὶ ἐξελεύσεται ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἀπέναντι Κυρίου, καὶ ἐξιλάσεται ἐπ᾽ αὐτό. καὶ λήψεται ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ χιμάρου, καὶ ἐπιθήσει ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου κύκλῳ.

19. Καὶ ῥανεῖ ἐπ᾽ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ αἵματος τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ ἑπτάκις, καὶ καθαριεῖ αὐτό, καὶ ἁγιάσει αὐτὸ ἀπὸ τῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

20. Καὶ συντελέσει ἐξιλασκόμενος τὸ ἅγιον, καὶ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ περὶ τῶν ἱερέων, καὶ καθαριεῖ. καὶ προσάξει τὸν χίμαρον τὸν ζῶντα.

*Hebr. 9. v. 7.

21. Καὶ ἐπιθήσει Ἀαρὼν τὰς δύο χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χιμάρου τοῦ ζῶντος, καὶ ἐξαγορεύσει ἐπ᾽ αὐτοῦ πάσας τὰς ἀνομίας τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ πάσας τὰς ἀδικίας αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. καὶ ἐπιθήσει αὐτὰς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χιμάρου τοῦ ζῶντος. καὶ ἐξαποστελεῖ ἐν χειρὶ ἀνθρώπου ἑτοίμου εἰς τὴν ἔρημον.

22. Καὶ λήψεται ὁ χίμαρος ἐφ᾽ ἑαυτῷ τὰς ἀνομίας αὐτῶν εἰς γῆν ἄβατον. καὶ ἐξαποστελεῖ τὸν χίμαρον εἰς γῆν ἄβατον.

ceptum est de sanguine vituli, ut aspergat è regione oraculi,

16. Et expiet sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, & à prævaricationibus eorum, cunctisq; peccatis. Juxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii, quòd fixum est inter eos in medio sordium habitationis eorum.

17. *Nullus hominum sit in tabernaculo quando pontifex sanctuarium ingreditur, ut roget pro se & pro domo sua, & pro universo cœtu Israel, donec egrediatur.

18. Cùm autem exierit ad altare, quod coram Domino est, oret pro se, & sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua ejus per gyrum.

19. Aspergensque digito septies, expiet, & sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israel.

20. Postquam emundaverit sanctuarium & tabernaculum & altare, tunc offerat hircum viventem:

21. Et posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, & universa delicta atque peccata eorum: quæ imprecans capiti ejus, emittet illum per hominem paratum, in desertum.

22. Cùmque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto.

cietq; de sanguine ejus, quemadmodũ fecit de sanguine juvenci, aspergens scilicet illum supra propitiatorium, & coram propitiatorio.

16. Et [13] emundabit sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, & a prævaricationibus eorum, cunctisq; peccatis eorum: sic quoq; faciet tabernaculo ecclesiæ, [14] quod moratur cum eis in medio immunditiarũ eorum.

17. [15] Nullus autem homo erit in tabernaculo ecclesię dum ingredietur ipse ad emundandum in sanctuario, donec egrediatur ipse: & expiationem fecerit pro se & pro domo sua, & pro universo cœtu Israel.

18. Exibit autem ad altare, quod *est* coram Jehova, & expiabit [16] illud: tolletq; de sanguine juvenci, ac de sanguine hirci, & ponet super cornua altaris *per* circuitum.

19. Aspergetq; super illud de sanguine illo, digito suo, septẽ vicibus, ac mundabit illud, [17] sanctificabitq; ab immunditiis filiorum Israel.

20. [18] Cum autem finierit expiare sanctuarium tabernaculumq; ecclesiæ & altare, tunc offeret hircum vivum.

21. [19] Imponetq; Aharon ambas manus suas super caput hirci vivi, & cõfitebitur super illud omnes iniquitates filiorum Israel, & omnes prævaricationes eorum cum omnibus peccatis eorum: & ponet illa super caput hirci, ac emittet *illum* † per manum viri [20] præparati, in desertum.

22. Et portabit hircus ille super se omnes iniquitates eorum in terram [21] inhabitabilẽ, & abire sinet hircum illum in deserto.

bringen hinder den fürhang/ vnd sol mit seinem blut thun/ wie er mit des farren blut gethan hat / vnd damit auch sprengen forne gegen den gnadenstuel.

16. Vnd sol also versünen das heiligthumb von der vnreinigkeit der kinder Israel/ vnd von jrer vbertrettung/ in allen iren sünden/. Also sol er thun der hütten des stiffts/ denn sie sind vnrein die vmbher ligen.

17. Kein mensch sol in der hütten des stiffts sein/ wenn er hinein gehet zuversünen im heiligthumb / biß er eraus gehe / vnd sol also versünen sich vnd sein haus / vnd die gantze gemeine Israel.

18. Vnd wenn er eraus gehet zum altar der für dem HERRN stehet / sol er jn versünen/ Vnd sol des bluts vom farren / vnd des bluts vom bock nemen/ vnd auff des altars hörner vmbher thun.

19. Vnd sol mit seinem finger vom blut drauff sprengen siebenmal,

20. Vnd jn reinigen vnd heiligen von der vnreinigkeit der kinder Israel. Vnd wenn er volnbracht hat das versünen des heiligthumbs/ vnd der hütten des stiffts/ vnd des altars/ so sol er den lebendigen bock erzu bringen.

21. Da sol denn Aaron seine beide hende auff sein heupt legen/ vnd bekennen auff jn alle missethat der kinder Israel/ vnd alle jre vbertrettung / in alle jren sünden/ vnd sol sie dem bock auff das heupt legen/ vnd jn durch einen man der fürhanden ist / in die wüsten lauffen lassen.

22. Das also der bock alle jre missethat auff jm in eine wildnis trage/ vnd lasse jn in die wüste.

13. *expiationem faciet super sanctitatem*
14. *commoranti c. e. in medio immunditiarum ejus. scil. emundando eas.*
15. *& omnis homo non (i. nullus homo) erit in t. e. in veniendo illum ad expiandum in s. usq; ad egredi eum.*
16. *super illud.*
17. *& sanct. illud.*
18. *& complebit (cessabit) ab expiando.*
19. *& fulciet.*
20. *tempestivi, vel, opportuni.*
21. *decisionis (i. a parte habitabili velut decisam, vel separatam ab hominũ commercio) & dimittet h. i in d.*

130.

Jejunium mensis septimi.

22. *Vestes lini, q. i. s. in ingrediendo illum in sanct.*

23. *peccati. n. 12. sic v. 27.*

24. *& dimittens.*

25. *& lavabit. sic v. 23.*

26. *quorum il. s. s. eorum (eorum latine abundat) ad expiandum.*

27. *comburens ea.*

28. *seculi (sic infr.) in m. s. in d. m. affligetis. (scil. jejunio) a. v. & omne op. non (.i. nullum) fac. i. & p. peregrinans i. m. v.*

29. *expiationem faciet super vos ad mundandum vos.*

30. *mundi eritis s. q. ipsum v.*

23. Vnd Aaron sol in die hütten des stiffts gehen/ vnd auszihen die leinen kleider/ die er anzog/ da er in das heiligthumb gieng/ vnd sol sie daselbs lassen/

24. Vnd sol sein fleisch mit wasser baden an heiliger stete/ vnd sein eigen kleider anthun. vnd eraus gehen/ vnd sein brandopffer/ vnd des volcks brandopffer machen/ vnd beide sich vnd das volck versünen/

25. Vnd das fett vom sündopffer auff dem altar anzünden.

26. Der aber den ledigen bock hat ausgefürt/ sol seine kleider waschen/ vnd sein fleisch mit wasser baden/ vnd darnach ins lager komen.

27. Den farren des sündopffers/ vnd den bock des sündopffers/ welcher blut in das heiligthumb zu versünen gebracht wird/ sol man hinaus füren für das lager/ vnd mit fewr verbrennen/ beide jr haut/ fleisch vnd mist.

28. Vnd der sie verbrennet/ sol seine kleider waschen/ vnd sein fleisch mit wasser baden/ vnd darnach ins lager komen.

29. Auch sol euch das ein ewiges recht sein/ Am zehenden tage des siebenden monden solt jr ewern leib casteien/ vnd kein werck thun/ er sey einheimisch oder frembder vnter euch.

30. Denn an diesem tage geschicht ewer versünung/ das jr gereinigt werdet/ von allen ewren sünden werdet jr gereinigt für dem HERRN.

31. Darumb sols euch der gröste Sabbath sein/ vnd jr solt ewern leib demütigen/ Ein ewig recht sey das.

23. Veniet post hæc Aharon in tabernaculum ecclesiæ, & exuet 22 se vestibus lineis quibus induerat se dum ingrederetur sanctuarium, & ponet eas ibi.

24. Lavabitq; carnem suam aqua in loco sancto, & induet se vestibus suis. egredietur autem, & faciet holocaustum suum & holocaustum populi, & expiationem faciet pro se & pro populo.

25. Adipem verò 23 hostiæ pro peccato adolebit super altare.

26. 24 Qui verò deduxerit hircum in Azazel, lavabit vestimenta sua, 25 posteaquam laverit carnem suam aqua, & postea ingredietur castra ipsa.

27. Juvencum autem pro peccato, & hircum pro delicto, 26 quorum illatus fuerit sanguis ad emundandum in sanctuario, educet extra castra, & comburent igni pellem eorum, & carnes eorum, & fimum eorum.

28. Et 27 qui combusserit ea, lavabit vestimenta sua, posteaquam laverit carnem suam aqua, & postea ingredietur castra.

29. Eritq; vobis in statutum 28 perpetuum: mense septimo, decima mensis affligetis animas vestras, neq; opus ullum facietis, indigena & peregrinus, qui peregrinatur in medio vestri.

30. In hac enim die 29 expiabit vos, ut emundet vos: ab omnibus peccatis vestris coram Jehova 30 mundabimini.

31 Sabbathum quietis est vobis, & affligetis animas vestras statuto perpetuo.

23. Revertetur Aaron in tabernaculum testimonii, & depositis vestibus, quibus prius indutus erat, cùm intraret sanctuarium, relictisque ibi,

24. Lavabit carnem suam in loco sancto, indueturq; vestibus suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quàm pro populo:

25. Et adipem qui oblatus est pro peccatis, adolebit super altare.

26. Ille verò qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta sua & corpus aqua, & sic ingredietur in castra.

27. Vitulum autem & hircum, qui pro peccato fuerant immolati, & quorum sanguis illatus est in sanctuarium, ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, * & comburent igni tàm pelles quàm carnes eorum ac fimum.

28. Et quicunque combusserit ea, lavabit vestimenta sua, & carnem aqua, & sic ingredietur castra.

29. Eritque vobis hoc legitimum sempiternum: Mense septimo, decima die mensis affligetis animas vestras, nullumq; opus facietis, sive indigena, sive advena qui peregrinatur inter vos.

30. * In hac die expiatio erit vestri atque mundatio ab omnibus peccatis vestris: coram Domino mundabimini.

31. Sabbathum enim requietionis est, & affligetis animas vestras religione perpetua.

23. Καὶ εἰσελεύσεται Ααρὼν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐκδύσεται τὴν στολὴν τὴν λινῆν, ἣν δεδύκει εἰσπορευόμενος αὐτὸς εἰς τὸ ἅγιον· καὶ ἀποθήσει αὐτὴν ἐκεῖ.

24. Καὶ λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι ἐν τόπῳ ἁγίῳ, καὶ ἐνδύσεται τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐξελθὼν ποιήσει τὸ ὁλοκαύτωμα αὐτοῦ καὶ τὸ ὁλοκαύτωμα τοῦ λαοῦ, καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ, καὶ περὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ περὶ τοῦ λαοῦ· ὡς περὶ τῶν ἱερέων.

25. Καὶ τὸ στέαρ τὸ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἀνοίσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

26. Καὶ ὁ ἐξαποστέλλων τὸν χίμαρον τὸν διεσταλμένον εἰς ἄφεσιν, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται εἰς τὴν παρεμβολήν.

27. Καὶ τὸν μόσχον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸν χίμαρον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας ὧν τὸ αἷμα ἐξιλάσασθαι ἐν αὐτῶν εἰσηνέχθη ἐξιλάσασθαι ἐν τῷ ἁγίῳ, ἐξοίσουσιν αὐτὰ ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ κατακαύσουσιν αὐτὰ ἐν πυρί, καὶ τὰ δέρματα αὐτῶν καὶ τὰ κρέατα αὐτῶν καὶ τὴν κόπρον αὐτῶν.

*Sup. 4. v. 30. Heb. 9. v. 11.

28. Ὁ δὲ κατακαίων αὐτά, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται εἰς τὴν παρεμβολήν.

29. Καὶ ἔσται τοῦτο ὑμῖν νόμιμον αἰώνιον· ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, καὶ πᾶν ἔργον οὐ ποιήσετε, ὁ αὐτόχθων, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ προσκείμενος ἐν ὑμῖν.

30. Ἐν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐξιλάσεται περὶ ὑμῶν, καθαρίσαι ὑμᾶς ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν, ἔναντι Κυρίου καθαρισθήσεσθε.

*Inf. 23. v. 27.

31. Σάββατα σαββάτων ἔσται αὕτη ὑμῖν· καὶ ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, νόμιμον αἰώνιον.

Ad ostium tabernaculi sacrificandum.

32. Καὶ ἐξιλάσεται ὁ ἱερεὺς ὃν ἂν χρίσωσιν αὐτόν, καὶ ὃν ἂν τελειώσωσι τὰς χεῖρας αὐτοῦ, τοῦ ἱερατεύειν μετὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐνδύσεται τὴν στολὴν τὴν λινῆν στολὴν ἁγίαν.

33. Καὶ ἐξιλάσεται τὸ ἅγιον τοῦ ἁγίου, καὶ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὸ θυσιαστήριον ἐξιλάσεται, καὶ περὶ τῶν ἱερέων καὶ περὶ πάσης τῆς συναγωγῆς ἐξιλάσεται.

34. Καὶ ἔσται ὑμῖν νόμιμον τοῦτο αἰώνιον ἐξιλάσκεσθαι περὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν· ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ποιηθήσεται, καθάπερ συνέταξε Κύριος τῷ Μωσῇ.

Κεφαλ. ιζ΄.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Λάλησον πρὸς Ἀαρὼν καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ πρὸς πάντας τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ ἐνετείλατο Κύριος, λέγων·

3. Ἄνθρωπος ἄνθρωπος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὃς ἂν σφάξῃ μόσχον ἢ πρόβατον ἢ αἶγα ἐν τῇ παρεμβολῇ, καὶ ὃς ἂν σφάξῃ ἔξω τῆς παρεμβολῆς·

4. Καὶ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου μὴ ἐνέγκῃ, ὥστε προσενέγκαι δῶρον τῷ Κυρίῳ ἀπέναντι τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, αἷμα λογισθήσεται τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, αἷμα ἐξέχεεν· ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς.

5. Ὅπως ἂν φέρωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰς θυσίας αὐτῶν, ὅσας ἂν αὐτοὶ σφάξωσιν ἐν τοῖς πεδίοις, καὶ οἴσουσιν αὐτὰ τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, πρὸς τὸν ἱερέα· καὶ θύσουσι θυσίας σωτηρίου τῷ Κυρίῳ αὐτά.

6. Καὶ προσχεεῖ ὁ ἱερεὺς τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἀπέναντι Κυρίου παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου· καὶ ἀνοίσει τὸ στέαρ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Κυρίῳ.

Καὶ

---

32. Expiabit autem sacerdos qui unctus fuerit, & cujus manus initiatæ sunt ut sacerdotio fungatur pro patre suo: induetúrque stola linea & vestibus sanctis,

33. Et expiabit sanctuarium & tabernaculum testimonii atque altare, sacerdotes quoq; & universum populum.

34. Eritque vobis hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israel, & pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut præceperat Dominus Moysi.

CAP. XVII.

Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Loquere Aaron & filiis ejus, & cunctis filiis Israel, dicens ad eos, Iste est sermo quem mandavit Dominus, dicens,

3. Homo quilibet de domo Israel, si occiderit bovem aut ovem, sive capram in castris vel extra castra,

4. Et non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de medio populi sui.

5. Ideo sacerdoti offerre debent filii Israel hostias suas, quas occident in agro, ut sanctificentur Domino ante ostium tabernaculi testimonii, & immolent eas hostias pacificas Domino.

6. Fundetque sacerdos sanguinem super altare Domini ad ostium tabernaculi testimonii, & adolebit adipem in odorem suauitatis Domino.

Et

---

32. Expiabit autem sacerdos, 31 quem unxerit *ungens*, & cujus consecraverit manum ad fungendum sacerdotio, pro patre suo: induetq; se 32 vestibus lineis, vestibus sanctis.

33. Et expiabit sanctuarium sanctitatis & tabernaculum ecclesiæ, altare quoq; expiabit, & 33 sacerdotes, & cunctu populum congregationis expiabit.

34. Eritq; hoc vobis in statutum perpetuum ad emundandum filios Israel †ab omnibus peccatis suis 34 semel quotannis. Et 35 fecit Moseh secundum quod præceperat *ei* Jehovah.

CAP. XVII.

Loquutus est præterea Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. Loquere ad Aharon & ad filios ejus, & ad omnes filios Israel, 1 dicq; illis, Istud *est* verbum quod præcepit Jehovah, dicendo,

3. 2 Quicunq; de domo Israel mactaverit bovem, aut agnum, aut capram in castris, aut qui mactaverit extra castra:

4. Et ad ostium tabernaculi ecclesiæ non adduxerit eum, 3 ut offerat oblationem Jehovæ, coram tabernaculo Jehovæ: sanguis imputabitur viro illi: *nam* ipse sanguinem fudit, excideturq; vir ille è medio populi sui:

5. 4 Ut afferant filii Israel sacrificia sua quæ mactaturi sunt in superficie agri, ut afferant inquam illa Jehovæ ad ostium tabernaculi ecclesiæ ad sacerdotem, & sacrificent illa sacrificia pacificorum Jehovæ.

6. Spargetq; sacerdos sanguinem 5 ad altare Jehovæ, *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ, & adolebit adipem in odorem quietis Jehovæ.

Et

---

32. Es sol aber solche versünung thun ein priester / den man geweihet vnd des hand man gefüllet hat zum priester an seines vaters stat.

33. Vnd sol die leinen kleider anthun / nemlich / die heiligen kleider / vnd sol also versünen das heilige heiligthumb / vnd die hütten des stiffts / vnd den altar / vnd die priester / vnd alles volck der gemeine.

34. Das sol euch ein ewiges recht sein / das jr die kinder Israel versünet von allen jren sünden / im jar ein mal / Vnd Mose thet / wie jm der HERR geboten hatte.

Das XVII. Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose vnd sprach.

2. Sage Aaron vnd seinen sönen / vnd allen kindern Israel / vnd sprich zu jnen / Das ists / das der HERR geboten hat.

3. Welcher aus dem haus Israel / ein ochsen oder lamb / oder ziegen schlacht in dem lager / oder aussen für dem lager /

4. Vnd nicht für die thür der hütten des stiffts bringet / das dem HERRN zum opffer gebracht werde für der wonunge des HERRN / Der sol des bluts schüldig sein / als der blut vergossen hat / Vnd solcher mensch sol ausgerottet werden aus seinem volck.

5. Darumb sollen die kinder Israel jre opffer / die sie auff dem freien feld opffern wollen / für den HERRN bringen / für die thür der hütten des stiffts zum priester / vnd alda jre danckopffer dem HERRN opffern.

6. Vnd der priester sol das blut auff den altar des HERRN sprengen / für der thür der hütten des stiffts / vnd das fett anzünden zum süssen geruch dem HERRN.

Vnd

---

31. *quem u. eum. & c. impleverit manum ejus. Pleo.*
32. *Vest. lini v. sanctitatis.*
33. *super sacerd. & super c. p. c. expiationẽ faciet. sic v. seq.*
34. *una (sc. vice) in anno.*
35. *fecit sec. qu. pr. Jeh. Moseh.*

Cap. 17.

1. *& dices il.*
2. *Vir vir (.i. singuli. pleonasmus distributionem significãs) d. à [illegible] qui m. [illegible]*
3. *adferendum [illegible] o. J. ad faciem [illegible] bitaculi Jeh.*
4. *propter quod adferent [illegible] ipsi mactantes (sc. erũt) super faciem a. & adferent illa Jeh. &c. & sacrificabunt sacrificia retributionum (.i. eucharistica) Jeh. ipsi.*
5. *super alt.*

231.

6. pilosis (.i. satyris, vel etiam horrificis .i. incutientibus terrorem iis, quibus apparent) quos ipsi fornicantes (sc. sunt) post eos (.i. post quos) st. seculi.
7. & ad eos dices: Vir vir e. d. I. a. d. peregrino (sic infra) q. peregrinabitur in m. v. qui obt.
8. peregrinans in m. e. qui com. omnem s. & (pleon) dabo f. m.
9. ipsa.
10. super a v. q. s. i. in an. expiationē faciet.
11. omnis an. ex vobis non c. s. & p. peregrinās in m. v.
12. peregrino peregrinante in m. e. qui v. f. v. b. v. a. q. comedetur .i. comedi solet.
13. omnis (sic infr.) carnis s. e.
14. ejus ipse. omnis comedens illum exc.
15 in ind. & in peregr. & (pleon) l. v. s. & lavabit se aq.

232.

7. Vnd mit nicht jre opffer hinfurt den feldteuffeln opffern/ mit den sie huren. Das sol jnen ein ewiges recht sein bey jren nachkomen.

8. Darumb soltu zu jnen sagen/ Welcher Mensch aus dē hause Jsrael/ oder auch ein frembdlinger der vnter euch ist/ der ein opffer oder brandopffer thut/

9. Vnd bringts nicht für die thür der hütten des stifftes/ das ers dem HERRN thue/ Der sol ausgerottet werden von seinem volck.

10. Vnd welcher mensch/ er sey vom haus Jsrael oder ein frembdlinger vnter euch/ jrgēd blut isset/ wider den wil ich mein andlitz setzen/ vnd wil jn mitten aus seinem volck rotten.

11. Denn des leibs leben ist im blut/ vnd ich habs euch zum altar gegeben/ das ewre seelen damit versünet werden/ Denn das blut ist die versünung fürs leben.

12. Darumb hab ich gesagt den kindern Jsrael/ keine seele vnter euch sol blut essen/ auch kein frembdlinger der vnter euch wonet.

13. Vnd welcher mensch/ er sey vom haus Jsrael oder ein frembdlinger vnter euch/ der ein thier oder vogel fehet auff der jaget/ das man isset/ der sol desselben blut vergiessen/ vnd mit erden zuscharren.

14. Denn des leibs leben ist in seinem blut/ so lang es lebet/ Vnd ich hab den kindern Jsrael gesagt/ Jr solt keins leibs blut essen/ denn des leibs leben ist in seinem blut/ Wer es isset/ der sol ausgerottet werden.

15. Vnd welche seele ein aß/ oder was vom wild zurissen ist/ isset er sey ein einheimischer oder frembdlinger / der sol

sein

7. Et non sacrificabunt ultrà sacrificia sua 6 dæmonibus, cum quibus fornicantur : statutum perpetuum erit hoc illis in generationibus eorum.

8. 7 Dices præterea illis, Quicunq; è domo Israel, aut de peregrinis qu peregrinantur in medio vestri, obtulerit holocaustum aut sacrificium:

9. Et ad ostium tabernaculi ecclesiæ non adduxerit illud ad faciendum illud Jehovæ: tunc excidetur vir ille è populis suis.

10. Et quicunq; è domo Israel, & è peregrinis, 8 qui peregrinantur in medio eorum comederit ullum sanguinem, : onam faciem meam in animam comedentem sanguinem, & excidam eam è medio populi sui:

11. Quia anima carnis in sanguine 9 est: ego autem dedi illā vobis super altare ad expiandū 10 animas vestras : quia sanguis ipse animam expiabit.

12. ! Idcirco dixi filiis Israel, 11 Nulla anima ex vobis comedet sanguinem, & peregrinus qui peregrinatur in medio vestri, non comedet sanguinem.

13. Et quicunq; è filiis Israel, & è 12 peregrinis qui peregrinantur in medio eorum, venatus fuerit venationem bestiæ, vel avis quæ 13 comeditur, tunc effundet sanguinem ejus, & operiet illū pulvere.

14. Quia anima 13 cujuscunq; carnis *est* sanguis ejus, *qui est* in anima ipsa: dixiq; filiis Israel, sanguinem cujuscunq; carnis non comedetis, quia anima cujuscunq; carnis *est* sanguis 14 ejus: quicunq; comederit illum, excidetur:

15. Omnis autem anima quæ comederit cadaver, aut raptum 15 tam de indigenis quam de peregrinis, lavabit ve-

sti-

7. Et nequaquam ultrà immolabunt hostias suas dæmonibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternum erit illis & posteris eorum.

8. Et ad ipsos dices homo de domo Israel & de advenis qui peregrinantur apud vos , qui obtulerit holocaustum sive victimam,

9. Et ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam, ut offeratur Domino, interibit de populo suo.

10. Homo quilibet de domo Israel, & de advenis qui peregrinantur inter vos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam eam de populo suo,

11. Quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro animæ piaculo sit.

12. Idcirco dixi filiis Israel: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis qui peregrinantur apud vos.

13. Homo quicunq; de filiis Israel, & de advenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atq; aucupio ceperit feram vel avem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem ejus, & operiat illum terra.

14. *Anima enim omnis carnis in sanguine est: unde dixi filiis Israel, Sanguinem universæ carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: & quicunque comederit illum, interibit.

15. Anima quæ comederit morticinum vel captum à bestia, tam de indigenis quam de advenis,

la-

7. Καὶ οὐ θύσουσιν ἔτι τὰς θυσίας αὐτῶν τοῖς ματαίοις ἐν οἷς αὐτοὶ ἐκπορνεύουσιν ὀπίσω αὐτῶν· νόμιμον αἰώνιον ἔσται ὑμῖν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν.

8. Καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἄνθρωπος ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν υἱῶν Ισραήλ, καὶ ἀπὸ τῶν προσηλύτων τῶν προσκειμένων ἐν ὑμῖν, ὃς ἂν ποιήσῃ ὁλοκαύτωμα ἢ θυσίαν.

9. Καὶ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου μὴ ἐνέγκῃ, ποιῆσαι αὐτὸ τῷ Κυρίῳ, ἐξολοθρευθήσεται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

10. Καὶ ἄνθρωπος ἄνθρωπος τῶν υἱῶν Ισραήλ, ἢ τῶν προσηλύτων τῶν προσκειμένων ἐν ὑμῖν, ὃς ἂν φάγῃ πᾶν αἷμα, καὶ ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἐσθίουσαν τὸ αἷμα, καὶ ἀπολῶ αὐτὴν ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς.

11. Ἡ γὰρ ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμα αὐτοῦ ἐστίν· καὶ ἐγὼ ἔδωκα ὑμῖν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἐξιλάσκεσθαι περὶ τῶν ψυχῶν ὑμῶν· τὸ γὰρ αἷμα αὐτοῦ ἀντὶ ψυχῆς ἐξιλάσεται.

12. Διὰ τοῦτο εἴρηκα τοῖς υἱοῖς Ισραήλ· πᾶσα ψυχὴ ἐξ ὑμῶν οὐ φάγεται αἷμα· καὶ ὁ προσήλυτος ὁ προσκείμενος ἐν ὑμῖν οὐ φάγεται αἷμα.

13. Καὶ ἄνθρωπος ἄνθρωπος τῶν υἱῶν Ισραήλ, ἢ τῶν προσηλύτων τῶν προσκειμένων ἐν ὑμῖν, ὃς ἂν θηρεύσῃ θήρευμα θηρίον, ἢ πετεινόν, ὃ ἐσθίεται, καὶ ἐκχεεῖ τὸ αἷμα αὐτοῦ, καὶ καλύψει αὐτὸ τῇ γῇ.

14. Ἡ γὰρ ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμα αὐτοῦ ἐστίν· καὶ εἶπα τοῖς υἱοῖς Ισραήλ, αἷμα πάσης σαρκὸς οὐ φάγεσθε, ὅτι ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμα αὐτοῦ ἐστίν· πᾶς ὁ ἐσθίων αὐτὸ ἐξολοθρευθήσεται.

15. Καὶ πᾶσα ψυχή, ἥτις φάγεται θνησιμαῖον, ἢ θηριάλωτον ἐν τοῖς αὐτόχθοσιν, ἢ ἐν τοῖς προσηλύτοις, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐ-

τοῦ

Sanguine & morticino abstinendum

*Gen. 9. 4.

Agnationis gradus & cõcubitus illiciti.

τοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας, καὶ καθαρὸς ἔσται.

16. Ἐὰν δὲ μὴ πλύνῃ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ μὴ λούσηται ὕδατι, καὶ λήψεται ἀνόμημα αὐτοῦ.

Κεφαλ. ιή.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.
3. Κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς γῆς Αἰγύπτου, ἐν ᾗ παρῳκήσατε ἐν αὐτῇ, οὐ ποιήσετε, καὶ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς γῆς Χαναὰν, εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάγω ὑμᾶς ἐκεῖ, οὐ ποιήσετε, καὶ ἐν τοῖς νομίμοις αὐτῶν οὐ πορεύσεσθε.
4. Τὰ κρίματά μου ποιήσετε, καὶ τὰ προστάγματά μου φυλάξεσθε· καὶ πορεύεσθε ἐν αὐτοῖς, ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.
5. Καὶ φυλάξεσθε τὰ προστάγματά μου, καὶ πάντα τὰ κρίματά μου, καὶ ποιήσετε αὐτά· ὃ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.
6. Ἄνθρωπος ἄνθρωπος πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκὸς αὐτοῦ οὐ προσελεύσεται ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην· ἐγὼ Κύριος.
7. Ἀσχημοσύνην τοῦ πατρός σου, καὶ ἀσχημοσύνην τῆς μητρός σου οὐκ ἀποκαλύψεις· μήτηρ γάρ σου ἐστί· τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς οὐκ ἀποκαλύψεις.
8. Ἀσχημοσύνην γυναικὸς πατρός σου οὐκ ἀποκαλύψεις· ἀσχημοσύνη πατρός σου ἐστίν.
9. Ἀσχημοσύνην τῆς ἀδελφῆς σου ἐκ πατρός σου ἢ ἐκ μητρός σου, ἐνδογενοῦς ἢ γεγεννημένης ἔξω, οὐκ ἀποκαλύψεις τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῶν.
10. Ἀσχημοσύνην θυγατρὸς υἱοῦ σου ἢ θυγατρὸς θυγατρός σου οὐκ ἀποκαλύψεις τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῶν, ὅτι σὴ ἀσχημοσύνη ἐστίν.

*Rom. 10. v. 5. Eze. 20. v. 11. Gal. 3. v. 12.

8 aut genitæ foris. 9. non r. nuditatem earũ Latinis duarum vocum pleonasmus.

Ἀσχη-

---

lavabit vestimenta sua & semetipsum aqua, & contaminatus erit usq; ad vesperum: & hoc ordine mundus fiet.
16. Quòd si non laverit vestimenta sua vel corpus, portabit iniquitatem suam.

CAP. XVIII.

Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,
2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Ego Dominus Deus vester:
3. Juxta consuetudinem terræ Ægypti in qua habitastis, non facietis: & juxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis.
4. Facietis judicia mea, & præcepta mea servabitis, & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus vester.
5. *Custodite leges meas atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis. Ego Dominus.
6. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus.
7. Turpitudinem patris tui & turpitudinem matris tuæ non discooperies. mater tua est: non revelabis turpitudinem ejus.
8. Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies: turpitudo enim patris tui est.
9. Turpitudinem sororis tuæ ex patre sive ex matre quæ domi vel foris genita est, non revelabis.
10. Turpitudinem filiæ filii tui vel neptis ex filia non revelabis: quia turpitudo tua est.

Tur-

---

stimenta sua, posteaquam laverit se aqua: immundusq; erit usq; ad vesperam, postea mundus erit.

16. Quod si non laverit, & carnem suam non laverit, tunc portabit iniquitatem suam.

CAP. XVIII.

Loquutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,
2. [1] Alloquere filios Israel, & dic eis, Ego Jehovah Deus vester.
3. Secundum opus terræ Aegypti, [2] in qua habitâstis, ne feceritis: neq; secundum opus terræ Chenaan in quam ego introducturus sum vos, faciatis: & in statutis eorum ne ambuletis.
4. Judicia mea facite, & statuta mea observate, [3] ut ambuletis in eis: ego Jehovah Deus vester.
5. Custodite autem statuta mea, & judicia mea: [4] quæ faciet homo, & vivet in eis: ego Jehovah.
6. [5] Nemo ad ullam propinquam carnis suæ accedat ad revelandam turpitudinem: ego Jehovah.
7. Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuę non revelabis: mater tua [6] est, non revelabis turpitudinem ejus.
8. Turpitudinem uxoris patris tui non revelabis: turpitudo patris tui [7] est.
9. Turpitudinem sororis tuæ, filię patris tui, aut filię matris tuæ, [8] quæ genita est domi, vel genita est foris: non revelabis turpitudinem earum.
10. Turpitudinem filiæ filii tui, vel filię filiæ tuæ [9] non revelabis: quia turpitudo tua sunt.

Tur-

---

sein kleid waschen vnd sich mit wasser baden / vnd vnrein sein biß auff den abend / so wird er rein.

16. Wo er seine kleider nicht waschen noch sich baden wird / so sol er seiner missethat schüldig sein.

Das XVIII. Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.
2. Rede mit den kindern Israel / vnd sprich zu jnen / Ich bin der HERR ewer Gott.
3. Ir solt nicht thun nach den wercken des lands Egypten / darinnen jr gewonet habt / auch nicht nach den wercken des lands Canaan / darein ich euch füren wil.
4. Ir solt auch euch nach jrer weise nicht halten / sondern nach meinen rechten solt jr thun / vnd meine satzung solt jr halten / das jr drinnen wandelt / Denn ich bin der HERR ewer Gott.
5. Darumb solt jr meine satzunge halten / vnd meine rechte / Denn welcher mensch dieselben thut / der wird dadurch leben / Denn ich bin der HERR.
6. Niemand sol sich zu seiner nehesten blutfreundin thun / ire schambd zu blössen / Denn ich bin der HERR.
7. Du solt deines vaters vnd deiner mutter schambd nicht blössen / Es ist deine mutter / darumb soltu jre schambd nicht blössen.
8. Du solt deines vaters weibs schambd nicht blössen / denn es ist deines vaters schambd.
9. Du solt deiner schwestern schambd / die deines vaters oder deiner mutter tochter ist / daheim oder draussen geborn / nicht blössen.
10. Du solt deines sons / oder deiner tochter tochter schambd nicht blössen / denn es ist deine schambd.

Du

Cap. 18.

1. loquere ad f. I. & dices ad eos.
2. qua habitastis in ea (.i. in qua) non facietis, & sec. o. t. C. quo ego ducens (sc. ero) vos illuc (illuc latinè abundat) non facietis. & i. s. e. non ambulabitis fut. pro imper. sic infra.
3. ad ambulandũ
4. quæ faciet ea (pleon.) homo.
5. Vir vir ad omne reliquũ (.i. propinquitatem. sic v. 12. 13.) carnis suæ non accedet, ad r. nuditatem (.i. pudenda per antiphrasin sic dicta, quod denudari minimè debeant) e. Jeh. nuditatem patris tui scil. quã ipse nudavit sic infra.
6. ipsa.
7. ipsa sic infra.
8. genita domi,

10. nata p. t.

11. amita tua (id est hoc loco: uxor patris tui) ipsa.
12. reliquum (vel reliquia ad carnem tuam pertinentes. n. 5.) ipsa (sc. sunt mactinatio ipsa.
13. ad sororem suam (.i. sororem uxoris t. vel etiã, mulierem unam ad alteram. Exo. 26. n. 4. & 18. Monogamiæ institutio) ad lacessendum, ad r. t. e. super eam (.i. ea præsente) in vita ejus.
14. separatione pollutionis suæ.
15. & ad uxorem p. t.
16. ad polluendũ in ea.
17. non dabis ad transire faciendum, & non pollues.
18. ipsa. & in omni jumento nõ dabis concubitum t. ad polluẽdum in eo. & mul. non st. a. jumentum ad accumbendum ei.

11. Du solt der tochter deines vaters weibs / die deinem vater geborn ist / vnd deine schwester ist / schambd nicht blössen.
12. Du solt deines vatern schwester schambd nicht blössen / Denn es ist deines vatern neheste blutfreundin.
13. Du solt deiner mutter schwester schambd nicht blössen / Deñ es ist deiner mutter neheste blutfreundin.
14 Du solt deines vatern bruder schambd nicht blössen / das du sein weib nemest / Deñ sie ist deine wase.
15. Du solt deiner schnur schambd nicht blössen / denn es ist deines sons weib / darumb soltu jre schambd nicht blössen.
16. Du solt deines bruders weibs schambd nicht blössen / denn sie ist deines bruders schambd.
17. Du solt deines weibs sampt jr tochter schambd nicht blössen / noch jrs sons tochter oder tochter tochter nemen / jre schambd zu blössen / Denn es ist jre neheste blutfreundin / vnd ist ein laster.
18. Du solt auch deines weibes schwester nicht nemen neben jr / jre schambd zu blössen / jr zu wider / weil sie noch lebt.
19. Du solt nicht zum weib gehen / weil sie jre kranckheit hat / in jrer vnreinigkeit / jre schambd zu blössen.
20. Du solt auch nicht bey deines nehesten weib ligen / sie zu besamen / damit du dich an jr verunreinigst.
21. Du solt auch deines samens nicht geben / das es dem Molech verbrand werde / das du nicht entheiligst den namen deines Gottes / Denn ich bin der HERR.
22. Du solt nicht bey knaben ligen / wie beim weibe / denn es ist ein grewel.
23. Du solt auch bey keinem thier ligen / das du mit jm verunreinigt werdest. Vnd kein weib sol mit eim thier zuschaffen haben / denn es ist ein grewel.

11. Turpitudinem filię uxoris patris tui, 10 prolis patris tui, *quæ* soror tua est, nõ revelabis turpitudinem ejus.
12. Turpitudinem sororis patris tui nõ revelabis: *nam* consanguinea patris tui est.
13. Turpitudinem sororis matris tuæ non revelabis: quia consanguinea matris tuæ est.
14. Turpitudinem fratris patris tui nõ revelabis, ad uxorẽ ejus non accedes: 11 *nam* uxor fratris patris tui est.
15. Turpitudinem nurus tuæ non revelabis: uxor filii tui est, non revelabis turpitudinem ejus.
16. Turpitudinem uxoris fratris tui nõ revelabis *quia* turpitudo fratris tui est.
17. Turpitudinem mulieris & filię ejus non revelabis: filiam filii ejus, & filiam filię ejus non accipies ad revelandum turpitudinem ejus: 12 consanguineæ sunt, scelus est.
18. Mulierem quoq; 13 cum sorore sua non accipies, ad affligendum, ad revelandum turpitudinem ejus, ea vidente in vita sua.
19. Ad mulierem præterea in 14 menstruo immunditię suæ non accedes, revelando turpitudinem ejus.
20. 15 Uxori proximi tui non dabis concubitum tuum in semine, ut 16 polluaris cum ea.
21. Et è semine tuo 17 ne des ut transire facias *Idolo* Molech, neq; polluas nomen Dei tui: ego Jehovah.
22. Cum masculo autem ne concumbas concubitu mulieris, abominatio 18 est.
23. Et cum nullo animali dabis coitum tuum, ut polluaris cum eo: neq; mulier stabit ante animal, ut coeat cum eo, turpitudo est.

11. Turpitudinem filiæ uxoris patris tui quam peperit patri tuo, & est soror tua, non revelabis.
12. Turpitudinem sororis patris tui non discooperies, quia caro est patris tui.
13. Turpitudinem sororis matris tuæ non revelabis, eò quòd caro sit matris tuæ.
14. Turpitudinem patrui tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus quæ tibi affinitate conjungitur.
15. Turpitudinem nurus tuæ non revelabis: quia uxor filii tui est: nec discooperies ignominiam ejus.
16. Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis: quia turpitudo fratris tui est.
17. Turpitudinem uxoris tuæ & filiæ ejus non revelabis. Filiam filii ejus, & filiam filiæ illius non sumes, ut reveles ignominiam ejus: quia caro illius sunt, & talis coitus, incestus est.
18. Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus adhuc illa vivente.
19. Ad mulierem quæ patitur menstrua non accedes, nec revelabis fœditatem ejus.
20. Cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis commistione maculaberis.
21. De semine tuo non dabis ut consecretur * idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.
22. Cum masculo nõ commiscearis coitu fœmineo, quia abominatio est.
23. Cum omni pecore nõ coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier non succumbet jumento nec miscebitur ei: quia scelus est.

11. Ἀσχημοσύνην θυγατρὸς γυναικὸς πατρός σου, οὐκ ἀποκαλύψεις, ὁμοπατρία ἀδελφή σου ἐστίν, οὐκ ἀποκαλύψεις τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς.
12. Ἀσχημοσύνην ἀδελφῆς πατρός σου οὐκ ἀποκαλύψεις, οἰκεία γὰρ πατρός σου ἐστίν.
13. Ἀσχημοσύνην ἀδελφῆς μητρός σου οὐκ ἀποκαλύψεις, οἰκεία γὰρ μητρός σου ἐστίν.
14. Ἀσχημοσύνην ἀδελφοῦ τοῦ πατρός σου οὐκ ἀποκαλύψεις, καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ οὐκ εἰσελεύσῃ, συγγενὴς γάρ σου ἐστίν.
15. Ἀσχημοσύνην νύμφης σου οὐκ ἀποκαλύψεις, γυνὴ γὰρ υἱοῦ σου ἐστίν, οὐκ ἀποκαλύψεις τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς.
16. Ἀσχημοσύνην γυναικὸς ἀδελφοῦ σου οὐκ ἀποκαλύψεις, ἀσχημοσύνη ἀδελφοῦ σου ἐστίν.
17. Ἀσχημοσύνην γυναικὸς καὶ θυγατρὸς αὐτῆς οὐκ ἀποκαλύψεις· τὴν θυγατέρα τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ τὴν θυγατέρα τῆς θυγατρὸς αὐτῆς οὐ λήψῃ ἀποκαλύψαι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῶν, οἰκεῖαι σου εἰσίν, ἀσέβημά ἐστι.
18. Γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῇ αὐτῆς οὐ λήψῃ ἀντίζηλον, ἀποκαλύψαι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς, ἐπ' αὐτῇ ἔτι ζώσης αὐτῆς.
19. Καὶ πρὸς γυναῖκα ἐν χωρισμῷ τῆς ἀκαθαρσίας αὐτῆς οὐ προσελεύσῃ, ἀποκαλύψαι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς.
20. Καὶ πρὸς γυναῖκα τοῦ πλησίον σου οὐ δώσεις κοίτην σπέρματός σου, τοῦ ἐκμιανθῆναι πρὸς αὐτήν.
21. Καὶ ἀπὸ τοῦ σπέρματός σου οὐ δώσεις λατρεύειν ἄρχοντι, καὶ οὐ βεβηλώσεις τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον, ἐγὼ Κύριος.
22. Καὶ μετὰ ἄρσενος οὐ κοιμηθήσῃ κοίτην γυναικείαν, βδέλυγμα γάρ ἐστι.
23. Καὶ πρὸς πᾶν τετράποδον οὐ δώσεις κοίτην σου εἰς σπερματισμὸν ἐκμιανθῆναι πρὸς αὐτό. καὶ γυνὴ οὐ στήσεται πρὸς πᾶν τετράπουν βιβασθῆναι, μυσαρὸν γάρ ἐστι.

Agnationis gradus & concubitus.

Inf. 20. v. 2. 4. Reg. 23. v. 10.

24. Μὴ μιαίνεσθε ἐν πᾶσι τούτοις, ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις ἐμιάνθησαν τὰ ἔθνη, ἃ ἐγὼ ἐξαποστελῶ πρὸ προσώπου ὑμῶν,

25. Ἐξεμιάνθη ἡ γῆ, καὶ ἀνταπέδωκα ἀδικίαν αὐτοῖς δι᾽ αὐτήν, καὶ προσώχθισεν ἡ γῆ τοῖς ἐγκαθημένοις ἐπ᾽ αὐτῆς.

26. Καὶ φυλάξεσθε πάντα τὰ νόμιμά μου, καὶ τὰ προστάγματά μου, καὶ οὐ ποιήσετε ἀπὸ πάντων τῶν βδελυγμάτων τούτων, ὁ ἐγχώριος καὶ ὁ προσγινόμενος προσήλυτος ἐν ὑμῖν.

27. Πάντα γὰρ τὰ βδελύγματα ταῦτα ἐποίησαν οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς οἱ ὄντες πρότεροι ὑμῶν, καὶ ἐμιάνθη ἡ γῆ.

28. Καὶ ἵνα μὴ προσοχθίσῃ ὑμῖν ἡ γῆ ἐν τῷ μιαίνειν ὑμᾶς αὐτὴν ὃν τρόπον προσώχθισε τοῖς ἔθνεσι τοῖς πρὸ ὑμῶν.

29. Ὅτι πᾶς ὃς ἂν ποιήσει ἀπὸ πάντων τῶν βδελυγμάτων τούτων, ἐξολοθρευθήσονται αἱ ψυχαὶ αἱ ποιοῦσαι ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ αὐτῶν.

30. Καὶ φυλάξεσθε τὰ φυλάγματά μου, ὅπως μὴ ποιῆτε ἀπὸ πάντων τῶν νομίμων τῶν ἐβδελυγμένων, ἃ γέγονε πρὸ τοῦ ὑμᾶς· καὶ οὐ μιανθήσεσθε ἐν αὐτοῖς, ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

Κεφαλ. ιθ.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Λάλησον πάσῃ τῇ συναγωγῇ τῶν υἱῶν Ισραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

*Sup. 11, v. 44, 1. Pet. 1, v. 16.

3. Ἕκαστος πατέρα αὐτοῦ καὶ μητέρα αὐτοῦ φοβείσθω· καὶ τὰ σάββατά μου φυλάξεσθε· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

4. Οὐκ ἀκολουθήσετε εἰδώλοις, καὶ θεοὺς χωνευτοὺς οὐ ποιήσετε ὑμῖν· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

5. Καὶ ἐὰν θύσητε θυσίαν σωτηρίου τῷ Κυρίῳ, δεκτὴν ὑμῶν θύσετε, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ θύσεται, βρωθήσεται καὶ τῇ αὔριον.

6. Καὶ ἂν καταλειφθῇ ἕως

ἡμέ-

---

24. Nec polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt universę gentes, quas ego ejiciciam antè conspectum vestrum,

25. Et quibus polluta est terra: cujus ego scelera visitabo, ut evomat habitatores suos.

26. Custodite legitima mea atque judicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena, quàm colonus qui peregrinatur apud vos.

27. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.

28. Cavete ergo ne & vos similiter evomat, cum paria feceritis, sicut evomuit gentem, quæ fuit ante vos.

29. Omnis anima, quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui.

30. Custodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi, qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

CAP. XIX.

Locutus est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Loquere ad omnem cœtum filiorum Israel, & dices ad eos, *Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester.

3. Unusquisque patrem suum & matrem suam timeat. Sabbatha mea custodite. Ego Domin' Deus vester.

4. Nolite converti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester.

5. Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino ut sit placabilis:

6. Eo die quo fuerit immolata, comedetis eam,

&-

---

24. Ne polluamini in omnibus his: [19] per hęc enim omnia polluerunt se gentes, quas ego ejecturus sum à facie vestra.

25. Polluta namq; est terra, & visitavi iniquitatem ejus super eam, evomuitq; terra habitatores suos.

26. Custodite itaq; vos statuta mea, & judicia mea, & ne faciatis *aliquam* ex omnibus abominationibus istis, *tam* indigena, [20] quàm peregrinus qui peregrinatur in medio vestri:

27. (Omnes enim abominationes istas fecerunt homines terræ qui *fuerunt* ante vos, & polluta fuit terra.)

28. [†] Et non evomet vos terra, [21] quod contaminetis eam, quemadmodum evomuit gentem, quæ *fuit* ante vos.

29. [22] Quisquis enim fecerit *aliquam* ex omnibus abominationibus istis: tunc animæ, quæ fecerint *talia*, excidentur è medio populi sui.

30. Custodite inquam custodiam meam, [23] ne faciatis *aliqua* è statutis abominationum, quæ facta sunt ante vos, neq; polluatis vos in illis: ego Jehovah Deus vester.

CAP. XIX.

Loquutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. Loquere ad universum cœtum filiorum Israel, & [1] dic ad eos, sancti estote, quia sanctus *sum* ego Jehovah Deus vester.

3. [2] Quisq; matrem suam, & patrem suum timeatis: & sabbata mea servate: ego Jehovah Deus vester.

4. Ne [3] convertatis vos ad Idola, neq; Deos fusiles faciatis vobis: ego Jehovah Deus vester.

5. Et quando sacrificaveritis sacrificiũ pacificorum Jehovæ, secundum beneplacitum vestrum sacrificabitis illud.

6. [4] Die quo sacrifi-

ca-

---

24. Jr solt euch in dieser keinem verunreinigen/ Denn in diesem allen haben sich verunreiniget die heiden / die ich für euch her wil ausstossen.

25. Vnd das land dadurch verunreinigt ist. Vnd ich wil jre missethat an jnen heimsuchen / daß das land seine einwoner ausspeie.

26. Darumb haltet meine satzung vnd rechte / vnd thut dieser grewel keine / weder die einheimische noch der frembdling vnter euch.

27. Denn alle solche grewel haben die leute dieses lands gethan / die vor euch waren / vnd haben das land verunreinigt.

28. Auff das euch nicht auch das land ausspeie / wenn jr es verunreinigt / gleich wie es die heiden hat ausgespeiet / die vor euch waren.

29. Denn welche diese grewel thun / dere seelen sollen ausgerottet werden von jrem volck.

30. Darumb haltet meine satzunge / das jr nicht thut nach den grewlichen sitten / die vor euch waren / das jr nicht damit verunreiniget werdet / Denn ich bin der HERR ewer Gott.

Das XIX Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

2. Rede mit der gantzen gemeine der kinder Jsrael / vnd sprich zu jnen / Jr solt heilig sein / denn ich bin heilig / der HERR ewer Gott.

3. Ein iglicher fürchte seine mutter vnd seinen vater / Haltet meine feiertage / Denn ich bin der HERR ewer Gott.

4. Jr solt euch nicht zu den götzen wenden / vnd solt euch keine gegossene Götter machen / Denn ich bin der HERR ewer Gott.

5. Vnd wenn jr dem HERRN wolt danckopffer thun / so solt jr opffern das jm gefallen künde.

6. Aber jr solt es desselben tags essen / da jrs opffert / vnd

---

19. *quia in omnibus his poll. s. g. q. e. ejiciens (sc. ero) a f. v.*

20. *& peregrinus peregrinans. in m. v.*

21. *in polluendo vos eam.*

22. *quia omnis, qui faciet ex o. a. i. & excidentur anima facientes (sc. ista) e. m. p. s. & custodietis c. m.* 234.

Chald. *custodite custodiā VERBI mei. Ex. 32. n. 15.*

23. *ad nō faciendum.*

Cap. 19.

1. *dices ad e. s. eritis. fut. pro impe rat. sic infra.*

2. *vir.*

3. *respiciatis ad inutilia & deos fusura non facietis v.*

4. *in die sacrificandi vos, c. & a. crastino, & relictum usq; ad d. t. in ig. c.*

des

des andern tages / Was aber auff den dritten tag vberbleibt sol man mit fewr verbrennen.
7. Wird aber jemand am dritten tage davon essen / so ist er ein grewel / vnd wird nicht angeneme sein.
8. Vnd derselbe esser wird seine missethat tragen / Das er das heiligthumb des HErrn entheiliget / vnd solche seele wird ausgerottet werden von jrem volck.
9. Wenn du dein land einerndtest / soltu es nicht an den enden vmbher abschneiten / auch nit alles gnaw aufffamlē.
10. Also auch soltu deinen weinberg nicht gnaw lesen / noch die abgefallen beer auff.essen / Sondern dem armen vnd frembdlingen soltu es lassen / Denn ich bin der HERR ewer Gott.
11. Jr solt nicht stelen / noch liegen / noch felschlich handeln einer mit dem andern.
12. Jr solt nit falsch schweren bey meinem namen / vñ entheiligen den namen deines Gottes / Denn ich bin der HErr.
13. Du solt deinem nehesten nicht vnrecht thun / noch berauben. Es sol des taglöhners lohn nicht bey dir bleiben / biß an den morgen.
14. Du solt dem tauben nicht fluchen. Du solt für den blinden kein anstoß setzen / Denn du solt dich für deinem Gott fürchten / Denn ich bin der HERR.
15. Jr solt nicht vnrecht handeln am gericht / vnd solt nicht fürziehen den geringen / noch den grossen ehren / sondern du solt deinen nehestē recht richtē.
16. Du solt kein verleumbder sein vnter deinem volck. Du solt auch nicht stehen wider deines nehesten blut / Deñ ich bin der HERR.
17. Du solt deinen bruder nicht hassen in deinem hertzen / sondern du solt deinen nehestē straffen / Auff das du nit seinet halben schuld tragen müssest.
18. Du solt nit rachgirig sein / noch zorn halten / gegen die kinder deines volcks. Du solt deinen nehestē lieben / wie dich selbs / Deñ ich bin der HErr.

5. inquinatio. ipsum, nō erit acceptum. 6. comedens illud (.i. comedentium unusquisque) iniquitatē suam feret. 7. & in metendo vos messem terræ v. non f. ang(.i. latus) a. t. ad metendum. 8. & granum (sc. pauculum) v. t. non col. 9. & non fraudabitis vir in p. s. 10. in falsum, & (sc. non. Ellipsis negativa e priore membro repetenda, frequens) pollues. 11. de fraudabis pr. t. 12. tecum

135.

13. tenuis

14. detractor.

15. & non elevabis super illum peccatum. 16. observabis filios p. t.

caveritis, comedetur, & postridie: quod autem superfuerit usq; ad diem tertium, igni comburetur.
7. Quòd si comedendo comedatur die tertio, 5 profanum erit, neq; placebit.
8. Et 6 qui comederit illlud, pœnam iniquitatis suæ portabit: quia sanctitatem Jehovę polluit, & excidetur anima ipsa è populis suis.
9. 7 Quum messueritis messem regionis vestræ, non finies metere angulum agri tui, & collectionem messis tuæ non colliges.
10. Et vineam tuam nō racemabis, 8 neq; grana vineæ tuæ colliges, pauperi & peregrino relinques ea: ego Jehovah Deus vester.
11. Non furabimini, & non negabitis, 9 neq; mentiemini quisq; in proximum suum.
12. Et non jurabitis in nomine meo 10 mendaciter, neq; polluas nomen Dei tui: ego Jehovah.
13. Non 11 vim inferes proximo tuo, neq; rapies. Non morabitur opus mercenarii 12 apud te usq; manè.
14. 1 Non maledices surdo, & coram cæco non pones offendiculum: sed timebis *tibi* à Deo tuo: ego Jehovah.
15. Non facietis iniquitatem in judicio, non suscipies faciem 13 pauperis, neq; honorabis faciem magni: in justicia judicabis proximum tuum.
16. Non incedes 14 fraudulenter in populis tuis. Non stabis contra sanguinē proximi tui: ego Jehovah.
17. Ne odio habeas fratrem tuum in corde tuo: *sed* corripiendo corripies proximum tuum, 15 neq; impinges illi crimen.
18. Nō ulcisceris te, neq; 16 reservabis *odium* contra filios populi tui: sed diliges proximum tuum sicut teipsum: ego Jehovah.

& die altero: quicquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis.
7. Si quis post biduum comederit ex ea, prophanus erit, & impietatis reus:
8. Portabitq; iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, & peribit anima illa de populo suo.
9. * Cumq; messueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad solum superficiem terræ: nec remanentes spicas colliges.
10. Neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes, ego Dominus Deus vester.
11. * Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum.
12. Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.
13. * Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. * Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque manè
14. Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus.
15. * Non facies quod iniquum est, nec injustè judicabis. Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Justè judica proximo tuo.
16. Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus.
17. * Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, ne habeas super illo peccatum.
18. Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. * Diliges amicum tuum sicut teipsum. ego Domin'.

ἡμέρας τρίτης, ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται.
7. Ἐὰν δὲ βρώσει βρωθῇ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ἄθυτόν ἐστι, οὐ δεχθήσεται.
8. Οἱ δὲ ἐσθίοντες αὐτὸ ἁμαρτίαν λήψονται, ὅτι τὰ ἅγια Κυρίου ἐβεβήλωσεν· καὶ ἐξολοθρευθήσονται αἱ ψυχαὶ αἱ ἐσθίουσαι ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῶν.
9. Καὶ ἐκθεριζόντων ὑμῶν τὸν θερισμὸν τῆς γῆς ὑμῶν οὐ συντελέσετε τὸν θερισμὸν ὑμῶν τοῦ ἀγροῦ σου ἐκθερίσαι, καὶ τὰ ἀποπίπτοντα τοῦ θερισμοῦ σου οὐ συλλέξεις.
10. Καὶ τὸν ἀμπελῶνά σου οὐκ ἐπανατρυγήσεις, οὐδὲ τοὺς ῥῶγας τοῦ ἀμπελῶνός σου συλλέξεις, τῷ πτωχῷ καὶ τῷ προσηλύτῳ καταλείψεις αὐτά, ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.
11. Οὐ κλέψετε, οὐδὲ ψεύσεσθε, οὐδὲ συκοφαντήσει ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ.
12. Καὶ οὐκ ὀμεῖσθε τῷ ὀνόματί μου ἐπ᾽ ἀδίκῳ· καὶ οὐ βεβηλώσετε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ὑμῶν· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.
13. Οὐκ ἀδικήσεις τὸν πλησίον σου· καὶ οὐκ ἁρπάξεις· καὶ οὐ κοιμηθήσεται ὁ μισθὸς τοῦ μισθωτοῦ παρὰ σοὶ ἕως πρωΐ.
14. Οὐ κακῶς ἐρεῖς κωφόν, καὶ ἀπέναντι τυφλοῦ οὐ προσθήσεις σκάνδαλον, καὶ φοβηθήσῃ τὸν Θεόν σου, ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.
15. Οὐ ποιήσετε ἄδικον ἐν κρίσει. οὐ λήψῃ πρόσωπον πτωχοῦ, οὐδὲ μὴ θαυμάσῃς πρόσωπον δυνάστου· ἐν δικαιοσύνῃ κρινεῖς τὸν πλησίον σου.
16. Οὐ πορεύσῃ δόλῳ ἐν τῷ ἔθνει σου· οὐκ ἐπισυστήσῃ ἐφ᾽ αἷμα τοῦ πλησίον σου· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.
17. Οὐ μισήσεις τὸν ἀδελφόν σου τῇ διανοίᾳ σου· ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου, καὶ οὐ λήψῃ δι᾽ αὐτὸν ἁμαρτίαν.
18. Καὶ οὐκ ἐκδικᾶταί σου ἡ χείρ· καὶ οὐ μηνιεῖς τοῖς υἱοῖς τοῦ λαοῦ σου· καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

19. Τὸν νόμον μου φυλάξεσθε· τὰ κτήνη σου οὐκ ἀποχεύσεις ἑτεροζύγῳ· καὶ τὸν ἀμπελῶνά σου οὐ κατασπερεῖς διάφορον, καὶ ἱμάτιον ἐκ δύο ὑφασμένον κίβδηλον οὐκ ἐπιβαλεῖς σεαυτῷ.

20. Καὶ ἐάν τις κοιμηθῇ μετὰ γυναικὸς κοίτην σπέρματος, καὶ αὐτὴ ἡ οἰκέτις διαπεφυλαγμένη ἀνθρώπῳ, καὶ αὐτὴ λύτροις οὐ λελύτρωται, ἢ ἐλευθερία οὐκ ἐδόθη αὐτῇ, ἐπισκοπὴ ἔσται αὐτοῖς, οὐκ ἀποθανοῦνται, ὅτι οὐκ ἠλευθερώθη.

21. Καὶ προσάξει τῆς πλημμελείας αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ παρὰ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, κριὸν πλημμελείας

22. Καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ κριῷ τῆς πλημμελείας ἔναντι Κυρίου, καὶ περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτεν, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ ἡ ἁμαρτία, ἣν ἥμαρτεν.

23. Ὅταν δὲ εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν δίδωσιν ὑμῖν, καὶ καταφυτεύσετε πᾶν ξύλον βρώσιμον, καὶ περικαθαριεῖτε τὴν ἀκαθαρσίαν αὐτοῦ· ὁ καρπὸς αὐτοῦ τρία ἔτη ἔσται ὑμῖν ἀπερικάθαρτος, οὐ βρωθήσεται.

24. Καὶ τῷ ἔτει τῷ τετάρτῳ ἔσται πᾶς ὁ καρπὸς αὐτοῦ ἅγιος αἰνετὸς τῷ Κυρίῳ.

25. Ἐν δὲ τῷ ἔτει τῷ πέμπτῳ φάγεσθε τὸν καρπὸν αὐτοῦ, πρόσθεμα ὑμῖν τὰ γεννήματα αὐτοῦ· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

26. Μὴ ἔσθετε ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ οὐκ οἰωνιεῖσθε, οὐδὲ ὀρνιθοσκοπήσεσθε.

27. Οὐδὲ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς ὑμῶν· οὐδὲ φθερεῖτε τὴν ὄψιν τοῦ πώγωνος ὑμῶν.

28. Καὶ ἐντομίδας ἐπὶ ψυχῇ οὐ ποιήσετε ἐν τῷ σώματι ὑμῶν· καὶ γράμματα στικτὰ οὐ ποιήσετε ὑμῖν· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

29. Οὐ βεβηλώσεις τὴν θυγατέρα σου ἐκπορνεῦσαι αὐτήν· καὶ οὐκ ἐκπορνεύσει ἡ γῆ, καὶ πλησθήσεται ἡ γῆ ἀνομίας.

30. Καὶ σάββατά μου φυλάξεσθε· καὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων μου φοβηθήσεσθε· ἐγὼ Κύριος.

31. Οὐκ ἐπακολουθήσετε ἐγγαστριμύ-

---

19. Leges meas custodite. Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non feres diverso semine. Veste, quæ ex duobus texta est, non indueris.

20. Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quæ sit ancilla etiam nobilis, & tamen pretio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit libera.

21. Pro delicto autem suo offeret Domino ad ostiũ tabernaculi testimonii arietem.

22. Orabitq; pro eo sacerdos, & pro peccato ejus coram Domino, & repropitiabitur ei, dimitteturq; peccatum.

23. Quando ingressi fueritis terram, & plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum. Poma quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.

24. Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino.

25. Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt. Ego Dominus Deus vester.

26. Non comedetis cum sanguine. Non augurabimini, nec observabitis somnia.

27. Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbam.

28. Et super mortuo non incidetis carnes vestras, neque figuras aliquas aut stigmata facietis vobis. ego Dominus.

29. Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo.

30. Sabbatha mea custodite; & sanctuarium meum metuite. Ego Dominus.

31. Non declinetis ad magos,

---

19. Statuta mea observabitis. 17 Animal tuum non facies coire cum altero genere. Agrum tuum non seres diverso semine, & vestis diversarum specierum 18 ex lana & lino non ascendet super te.

20. Vir autem cum 19 coierit cum muliere coitu seminis, & fuerit ancilla desponsata viro, & redimendo non fuerit redemta, vel 20 manumissio non fuerit data ei, vapulabunt, non morientur, quia non est libertate donata.

21. Adducet autem 21 oblationem pro delicto suo Jehovæ ad ostium tabernaculi ecclesiæ, arietẽ *immolandum* pro delicto.

22. Et expiabit illũ sacerdos per arietẽ pro delicto coram Jehova, propter peccatum suũ quod peccavit, & 22 remittet ei peccatum suũ quod peccavit.

23. Cum autem ingressi fueritis terram, & plantaveritis omnis generis arborem fructiferã, tunc circumcidetis præputium ejus, fructum ejus: tribus ãnis erit vobis 23 incircũcisus, nõ comedetur *ejus fructus*.

24. Quarto autem anno erit omnis fructus ejus sanctitas laudum Jehovæ.

25. Anno veró quinto comedetis fructũ ejus, 24 ut multiplicet vobis fructum ejus: ego Jehovah Deus vester.

26. Non comedetis *carnes* 25 cum sanguine. Non augurabimini, neq; observabitis tempora.

27. Non 26 attondebitis in circuitum comam capitis vestri, neq; dissipabis extremitatem barbæ tuæ.

28. Incisionem autem pro 27 mortuo nõ facietis in carne vestra, & scripturã notæ nõ facietis in vobis: ego Jehovah.

29. Ne polluas filiã tuam 28 prostituendo eam, neq; fornicetur terra, & impleatur ipsa scelere.

30. Sabbatha mea observabitis, & sanctuarium meũ metueris: ego Jehovah.

31. Ne 29 vertatis vos ad pythones & ad ha-

---

19. Meine satzung solt jr halten/ das du dein vieh nicht lassest mit anderley thier zuschaffen haben. Vnd dein feld nicht beseest mit mancherley samen. Vnd kein kleid an dich kome/ das mit wolle vnd lein gemengt ist.

20. Wenn ein man bey einem weibe ligt / vnd sie beschlefft/die eine leibeigẽ magd/ vñ von dem man verschmecht ist/doch nicht erlöset/noch freiheit erlanget hat/ das sol gestrafft werden/ Aber sie sollen nicht sterben/ denn sie ist nicht frey gewesen.

21. Er sol aber für seine schuldt dem HERRN für die thür der hütten des stiffts einẽ wider zumschuldopffer bringẽ.

22. Vnd der priester sol jn versünen mit dem schuldopffer für dem HERRN/ vber der sünden die er gethan hat / so wird jm Gott gnedig sein vber seine sünde die er gethan hat.

23. Wenn jr ins land kompt/ vnd allerley beume pflantzet / davon man isset/ Solt jr derselben vorhaut beschneiten vñ jre früchte. Drey jar solt jr sie vnbeschnitten achten/das jr sie nicht esset.

24. Im vierden jar aber sollen alle jre früchte heilig vnd gepreiset sein dem HErrn.

25. Im fünfften jar aber solt jr die früchte essẽ vñ sie einsamlẽ/ deñ ich bin der Herr ewr Gott.

26. Jr solt nichts mit blut essen. Jr solt nicht auff vogel geschrey achten/noch tage welen.

27. Jr solt ewr haar am heupt nit rund vmbher abschneiten/ noch ewrn bart gar abscheren.

28. Jr solt kein mal vmb eines toden willẽ an ewrm leibe reissen/ Noch buchstaben an euch pfetzen/ Deñ ich bin der HErr.

29. Du solt deine töchter nicht zur hurerey haltẽ/ dz nicht das land hurerey treibe / vnd werde vol lasters.

30. Meine feire haltet vnd fürchtet euch für meinem heiligthumb/ deñ ich bin der Herr.

31. Jr solt euch nicht wenden zu den warsagern / vnd for-

schet

Marginal notes (right):

17. jumẽtum tuum non sines coire duob9 generibus. i. promiscué. sic infra.
18. lano-linea.
19. concubuerit c. m. concubitu s. & ipsa.
20. libertas ejus non f. d. e. Vapulatio erit
21. delictum 7c. h & c. arietem delicti, & expiationem faciet super illum sac. in ariete delicti. i. hostia pro delicto. Lev. 14. n. 24.
22. parcetur ei de pec. s. q. p. & quũ veneritis ad ter & pl. omnem arborem cibi, & preputiabis pr. e.
23. preputiatus, n. c. & in anno qu. erit.
24. ad addere faciendum vobis proventum ejus.
25. super s. n. a. n. nubiconjectores eritis.
26. circundabitis angulum (s. fines capillorum) cap v. neq; corrumpes angulũ b. t.
27. anima non dabitis sic inf.
28. faciendo ut scortetur ipsa. 236.

Marginal note (left):

29. vestiri ciatis ad p. & ad fi. ne quavatis ad polluendum vos ine.

schet nicht von den zeichendeutern/ das jr nicht an jnen verunreiniget werdet/ Denn ich bin der HERR ewer Gott.

32. Für eim grawen heupt solt u auffstehen/ vnd die alten ehren / Denn du solt dich fürchten für deinem Gott/ Denn ich bin der HERR.

30. a facie canities assurges, & h.f.s. & metues (sc. tibi) a. Deo t.

33. Wenn ein frembdling bey dir in ewrem lande wonen wird/ den solt jr nicht schinden.

31. affligetis il.

34. Er sol bey euch wonen/ wie ein einheimischer vnter euch/ Vnd solt jn lieben wie dich selbs. Denn jr seid auch frembdling gewesen in Egyptenland/ Ich bin der HERR ewer Gott.

32. peregrinans vobiscũ.

35. Jr solt nicht vngleich handeln am gericht mit der ellen/ mit gewichte/ mit maß.

36. Rechte wage / rechte pfundt/ rechte scheffel / rechte kanden sol bey euch sein. Denn ich bin der HERR ewer Gott/ der euch aus Egyptenland gefürt hat/

33. justitia, lapides justitia. sic infra. metonimya. Nam lapides vice ponderum illis erant.

37. Das jr alle meine satzung/ vnd alle meine rechte haltet vnd thut/ Denn ich bin der HERR.

Das XX. Cap.

Cap. 20.

VND der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

2. Sage den kindern Jsrael/ Welcher vnter den kindern Jsrael/ oder ein frembdlinger der in Jsrael wonet/ seines samens dem Molech gibt/ Der sol des tods sterben/ Das volck im lande sol jn steinigen.

1. vir vir e.f.I, & e peregrino peregrinante in I, qui ded. d. s. s.i. M. m. mortis supplicio afficietur (sic infra) p. t. l. e. in lapide.

3. Vnd ich wil mein andlitz setzen wider solchen menschen/ vnd wil jn aus seinem volck rotten/ Das er dem Molech seines samens gegeben / vnd mein heiligthumb verunreinigt/ vnd meinen heiligen namen entheiliget hat.

4. Vnd wo das volck im lande durch die finger sehen würde/ dem menschen/ der seines samens dem Molech gegeben hat/ das es jn nicht tödtet/

2. ad polluendũ.
3. abscondderunt.
4. in dando ipsum de s. s. i. M. ad nõ mori faciendum illum.

haruspices, ne consulatis *eos*, ut polluatis vos in eis: ego Jehovah Deus vester.

31. 30 Ante canitiem assurge, & honora faciem senis, metuasq; Deum tuum: ego Jehovah.

33. Si autem peregrinatus fuerit tecum peregrinus in terra vestra, non 31 opprimetis illum.

34. Tanquam indigena ex vobis, erit vobis peregrinus 32 qui peregrinatur apud vos, & dilige eum sicut teipsum: quia & *vos* peregrini fuistis in terra Aegypti: ego Jehovah Deus vester.

35. Non facietis iniquitatem in judicio, in mensura *magna*, in pondere, & in mensura *parva*.

36. Statera 33 justa, pondera justa Epha justum, & Hin justum erit vobis: ego Jehovah Deus vester qui eduxi vos è terra Aegypti.

37. Custodite igitur omnia statuta mea, & omnia judicia mea, & facite illa: ego Jehovah.

CAP. XX.

LOquutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. Filiis prӕterea Israel dices, 1 Quicunq, è filiis Israel, & è peregrinis qui peregrinantur in Israel, dederit de semine suo ipsi Molech, moriendo morietur: populus terrӕ lapidabit eum lapidibus..

3. Ego namq; ponã faciem meam in virum illum, & exterminabo illum è medio populi sui, quia de semine suo dederit ipsi Molech, ut contaminaret sanctuarium meum, & 2 pollueret nomen sanctitatis meӕ.

4. Quod si abscondendo 3 abscondat populus terrӕ oculos suos à viro illo, 4 quum dat de semine suo ipsi Molech, non interficiendo illum:

gos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. ego Dominus Deus vester.

32. Coram cano capite consurge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum, ego sum Dominus.

33. Si habitaverit advena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis ei:

34. Sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmetipsos: fuistis enim & vos advenӕ in terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

35. Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura.

36. Statera justa, & ӕqua sint pondera, justus modus, ӕquusq; sextarius. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti.

37. Custodite omnia prӕcepta mea, & universa judicia, & facite ea. Ego Dominus.

CAP. XX.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Hӕc loqueris filiis Israel, Homo de filiis Israel, & de advenis qui habitant in Israel, si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terrӕ lapidabit eum.

3. Et ego ponam faciem meam contra illum, succidamq; eum de medio populi sui, eò quòd dederit de semine suo, Moloch, & contaminaverit sanctuarium meum, ac polluerit nomen sanctũ meum.

4. Quòd si negligens populus terrӕ, & quasi parvipendens imperium meum, dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere:

ἐγγαστριμύθοις, καὶ τοῖς ἐπαοιδοῖς οὐ προσκολληθήσεσθε, ἐκμιανθῆναι ἐν αὐτοῖς· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

32. Ἀπὸ προσώπου πολιοῦ ἐξαναστήσῃ, καὶ τιμήσεις πρόσωπον πρεσβυτέρου, καὶ φοβηθήσῃ τὸν Θεόν σου· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

33. Ἐὰν δέ τις προσέλθῃ ὑμῖν προσήλυτος ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, οὐ θλίψετε αὐτόν.

34. Ὡς αὐτόχθων ἐν ὑμῖν ἔσται ὁ προσήλυτος ὁ προσπορευόμενος πρὸς ὑμᾶς· καὶ ἀγαπήσεις αὐτὸν ὡς σεαυτόν, ὅτι προσήλυτοι ἦτε ἐν γῇ Αἰγύπτου· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

35. Οὐ ποιήσετε ἀδικίαν ἐν κρίσει, ἐν μέτροις καὶ σταθμοῖς καὶ ἐν ζυγοῖς.

36. Ζύγια δίκαια καὶ στάθμια δίκαια καὶ μέτρα δίκαια καὶ χοῦς δίκαιος ἔσται ὑμῖν· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ὁ ἐξαγαγὼν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

37. Καὶ φυλάξεσθε πάντα τὰ νόμιμά μου καὶ τὰ προστάγματά μου, καὶ ποιήσετε αὐτά, ἐγὼ Κύριος.

Κεφαλ. κ΄.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ λέγων· ἐάν τις ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἢ τῶν προσγεγενημένων προσηλύτων ἐν Ἰσραὴλ, ὃς ἂν δῷ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἄρχοντι, θανάτῳ θανατούσθω· τὸ ἔθνος τὸ ἐπὶ τῆς γῆς λιθοβολήσουσιν αὐτὸν ἐν λίθοις.

3. Καὶ ἐγὼ ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, καὶ ἀπολῶ αὐτὸν ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὅτι τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἄρχοντι, ἵνα μιάνῃ τὰ ἅγιά μου, καὶ βεβηλώσῃ τὸ ὄνομα τὸ ἡγιασμένον μοι.

4. Ἐὰν δὲ ὑπερόψει ὑπερίδωσιν οἱ αὐτόχθονες τῆς γῆς τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ἐν τῷ δοῦναι αὐτὸν τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἄρχοντι, τοῦ μὴ ἀποκτεῖναι αὐτόν·

Moloch non sacrificandũ.

5. Καὶ ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, καὶ ἐπὶ τὴν συγγένειαν αὐτοῦ, καὶ ἀπολῶ αὐτόν, καὶ πάντας τοὺς ὁμονοοῦντας αὐτῷ, ὥστε ἐκπορνεύειν αὐτοὺς εἰς τοὺς ἄρχοντας ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῶν.

6. Καὶ ψυχὴ ἣ ἂν ἐπακολουθήσῃ ἐγγαστριμύθοις ἢ ἐπαοιδοῖς, ὥστε ἐκπορνεῦσαι ὀπίσω αὐτῶν, ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἐκείνην, καὶ ἀπολῶ αὐτὴν ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς.

7. Καὶ ἁγιασθήσεσθε, καὶ ἔσεσθέ μοι ἅγιοι, ὅτι ἅγιος ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

*1.Pet.1. v.16.

8. Καὶ φυλάξεσθε τὰ προστάγματά μου, καὶ ποιήσετε αὐτά. ἐγὼ Κύριος ὁ ἁγιάζων ὑμᾶς.

*Exo.21. v.17. Prov.20. v.20. Matt.15. v.4. Marc.7. v.10.

9. Ἄνθρωπος ἄνθρωπος, ὃς ἂν κακῶς εἴπῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω· πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ κακῶς εἶπεν, ἔνοχος ἔσται.

*Joh.8. v.5. Deut.22. v.22.

10. Καὶ ἄνθρωπος ἄνθρωπος ὃς ἂν μοιχεύσηται γυναῖκα ἀνδρός, ἢ ὃς ἂν μοιχεύσηται γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθωσαν, ὁ μοιχεύων καὶ ἡ μοιχευομένη.

11. Καὶ ἐάν τις κοιμηθῇ μετὰ γυναικὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀσχημοσύνην τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀπεκάλυψεν, θανάτῳ θανατούσθωσαν ἀμφότεροι, ἔνοχοί εἰσι.

12. Καὶ ἐάν τις κοιμηθῇ μετὰ νύμφης αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθωσαν, ἀμφότεροι ἠσεβήκασιν, ἔνοχοί εἰσι.

13. Καὶ ὃς ἂν κοιμηθῇ μετὰ ἄρσενος κοίτην γυναικός, βδέλυγμα ἐποίησαν ἀμφότεροι, θανάτῳ θανατούσθωσαν, ἔνοχοί εἰσιν.

14. Ὃς ἂν λάβῃ γυναῖκα καὶ τὴν μητέρα αὐτῆς, ἀνόμημά ἐστιν, ἐν πυρὶ κατακαύσουσιν αὐτὸν καὶ αὐτάς, καὶ οὐκ ἔσται ἀνόμημα ἐν ὑμῖν.

15. Καὶ ὃς ἂν δῷ κοιτασίαν αὐτοῦ ἐν τετράποδι, θανάτῳ θανατούσθω, καὶ τὸ τετράπουν ἀποκτενεῖτε.

16. Καὶ γυνή, ἥτις προσελεύ-

στεται

5. Ponam faciem meam super hominem illum, & cognationem ejus, succidamque & ipsum, & omnes qui consenserunt ei, ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

6. Anima quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.

7. Sanctificamini, & estote sancti, quia ego sum Dominus Deus vester.

8. Custodite præcepta mea, & facite ea: *Ego Dominus qui sanctifico vos.

9. *Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur. patri matrique qui malidixerit, sanguis ejus sit super eum.

10. *Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjuge proximi sui, morte moriantur & mœchus & adultera.

11. Qui dormierit cum noverca sua, & revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos.

12. Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos.

13. Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, uterq; operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.

14. Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, scelus operatus est: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.

15. Qui cum jumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite.

16. Mulier quæ succubue-

rit

5. Tunc ponam ego faciem meam in virum illum, & in familiam ejus, & succidam eum, & omnes 5 qui fornicantur post ipsum ut fornicentur post Molech, é medio populi sui.

6. † Anima autẽ quæ 6 verterit sese ad pythones & haruspices ad fornicandum post eos, ponam faciem meam in animam illam, exterminaboq; illam é medio populi sui.

7. Sanctificate ergo vos, & estote sancti: quia ego Jehovah Deus vester.

8. Et custodite statuta mea, & facite ea: ego Jehovah sanctificans vos.

9. Nam 7 quicunq; maledixerit patri suo aut matri suæ, moriendo morietur: patri suo & matri suæ maledixit, sanguis ejus in eum *erit*.

10. Vir autem qui adulterium commiserit cum uxore 8 alicujus, qui *inquam* adulterium commiserit cum uxore proximi sui, moriendo morietur adulter & adultera.

11. Et 9 quicunq; concubuerit cum uxore patris sui, turpitudinem patris sui revelavit: moriendo morientur 10 ambo, sanguis eorum super eos.

12. Vir autum qui 11 coierit cum nuru sua, moriendo morientur ambo, confusionem fecerunt: sanguis eorum super eos.

13. Quicunq; præterea coierit cum masculo coitibus mulieris, abominationem fecerunt ambo: moriendo morientur, sanguis eorum super eos.

14. 12 Qui verò acceperit mulierem & matrem ejus, scelus est: igni comburent illum & illas, ne sit scelus in medio vestri.

15. Si quis autem dederit coitum suum in brutum, moriendo morietur, & jumentum occidetis.

16. Mulier antẽ quę

ac-

5. So wil doch ich mein andlitz wider denselben menschen setzen/ vnd wider sein geschlecht/ vnd wil jn vnd alle die jm nachgehuret haben / mit dem Molech aus jrem volck rotten.

6. Wenn eine seele sich zu den warsagern vnd zeichendeutern wenden wird/ das sie jnen nachhuret/ So wil ich mein andlitz wider dieselben seele setzen / vnd wil sie aus jrem volck rotten.

7. Darumb heiliget euch vnd seid heilig/ Denn ich bin der HERR ewer Gott.

8. Vnd haltet meine satzung vnd thut sie/ Denn ich bin der HERR der euch heiliget.

9. Wer seinem vater oder seiner mutter fluchet/ der sol des todts sterben/ Sein blut sey auff jm/ das er seinem vater oder mutter geflucht hat.

10. Wer die ehe bricht mit jemands weibe / der sol des tods sterben / beide ehebrecher vnd ehebrecherin/ Darumb/ das er mit seines nehesten weib die ehe gebrochen hat.

11. Wenn jemand bey seines vaters weib schlefft/ das er seines vaters schambd geblösset hat/ die sollen beide des tods sterben/ jr blut sey auff jnen.

12. Wenn jemand bey seiner schnur schlefft/ so sollen sie beide des tods sterben/ denn sie haben eine schande begangen/ Jr blut sey auff jnen.

13. Wenn jemand beim knaben schlefft/ wie beim weibe/ die haben einen grewel gethan/ Vnd sollen beide des tods sterben/ Jr blut sey auff jnen.

14. Wenn jemand ein weib nimpt/ vnd jre mutter dazu/ der hat ein laster verwirckt/ Man sol jn mit fewr verbrennen/ vnd sie beide auch / das kein laster sey vnter euch.

15. Wenn jemand beim vieh ligt/ der sol des tods sterben/ Vnd das vieh sol man erwürgen.

16. Wenn ein weib sich jr-

gend

5. *scortantes p. 1 (.i. scortando sectantes ipsum. sic inf.) ad scortandum.* 237.

6. *respexerit ad p. & ad sciolos (i. divinos) a. f. p, e. & (pleõ) dabo f. m.*

7. *Vir vir qui mal. p. s. & (i. aut. Ex. 21. n. 12.) m. s. sic infra.*

8. *Viri.*

9. *Vir. sic infra.*

10. *ambo ipsi. sanguines eorum in eos. sic infra.*

11. *concubuerit. sic v. seq.*

12. *& vir, qui acc. (sic infra) m. & m. e. machinatio ipsa. in igne c. s. e. i. & non erit mach. i. m. v. & vir qui ded. concubitum s. in jumentum*

13. *omne jumentum ad quadrãdum illud (.i. ad concumbendũ quadrupedis instar cum qua drupide illo) & (pleon) oc.* 14. *pietas ne ipsa? (scil. à viro discenda fuerit, qua impulsus eas duxerit? minime. crimen exsecrabile est) & suc. ad oculos.* 15. *languente & r.t.e. venam e. &c. &. (pleon) succid.* 16. *& turp.* 17. *reliquum suum Lev. 18. n. 12.* 18. *atechni. .i. sine liberis. sic infra.* 19. *separatio ipsa .i. res separatione digna.* 20. *quo ego ducens (sc. ero) vos illuc (illuc latine abundat) ad hæreditandum illam. sic v. 24.* 21. *mittens (.i. expellens sc. ero) a faciebus vestris.* 22. *sum arctatus in eis. (Chald. abominatum est eos VERBUM meum. Lev. 18. n. 22) & dixi vobis: vos hæreditabitis. &*

gend zu einem vieh thut/ das sie mit jm zuschaffen hat/ Die soltu tödten / vnd das vieh auch / des tods sollen sie sterben/ Jr blut sey auff jnen.

17. Wenn jemand seine schwester nimpt/ seins vaters tochter / oder seiner mutter tochter / vnd jre schambd beschawet / vnd sie wider seine schambd / Das ist ein blutschande / Die sollen ausgerottet werden/ für den leuten jres volcks / Denn er hat seiner schwester schambd entblösset/ er sol seine missethat tragen.

18. Wenn ein man beim weibe schlefft zur zeit jrer kranckheit / vnd entblösset jre schambd/ vnd decket jren brun auff / vnd sie entblösset den brun jrs bluts/ Die söllẽ beide aus jrem volck gerottet werdẽ.

238. 19. Deiner mutter schwester schambd vnd deines vaters-schwester schambd soltu nicht blössen / Denn ein solcher hat seine neheste blutfreundin auffgedeckt / vnd sie sollen jre missethat tragen.

20. Wenn jemand bey seines vaters brudern weib schlefft/ der hat seines vettern schambd geblösset / Sie sollen jre sünde tragen/ on kinder sollen sie sterben.

21. Wenn jemand seines bruders weib nimpt/ das ist eine schendliche that/ Sie sollen on kinder sein/ darumb/ das er hat seines bruders schambd geblösset.

22. . So haltet nu alle meine satzung vnd meine rechte/ vnd thut darnach / auff das euch nicht das land ausspeie / darein ich euch füre/ das jr drinnen wonet.

23. Vnd wandelt nicht in den satzungen der heiden / die ich für euch her werde ausstossen/ Denn solchs alles haben sie gethan / vnd ich hab einen grewel an jnen gehabt.

24. Euch aber sage ich/ Jr solt jener land besitzen/ Denn ich wil euch ein land zum erbe geben/ darin milch vnd honig fleust. Jch bin der HERR ewr Gott/ der euch von den völckern abgesondert hat.

25. Das jr auch absondern

solt

accesserit ad [13] aliquod animal ad coeundum cum eo, occides mulierem & animal: moriendo morietur, sanguis eorum super eos.

17. Quisquis veró acceperit sororem suam, filiã patris sui, aut filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus, ipsaq; viderit turpitudine ejus, [14] opprobrium est, propterea succidentur in oculis filiorũ populi sui: turpitudinem sororis suæ revelavit, iniquitatem suam feret.

18. Et quicunq; dormierit cum muliere [15] laborante, & revelaverit, turpitudinẽ ejus, fontem ejus discooperuerit, ipsa quoq; revelaverit fontẽ sanguinis sui: succidentur ambo è medio populi sui.

19. † [16] Turpitudinẽ sororis matris tuæ & sororis patris tui non discooperies: quia [17] propinquã suam nudavit, iniquitatem suam portabunt.

20. Quisquis autem dormierit cum uxore fratris patris sui, turpitudinem fratris patris sui revelavit, iniquitatem suam portabunt, [18] orbati morientur.

21. Qui item acceperit uxorem fratris sui, [19] opprobrium est: turpitudinem fratris sui revelavit, orbati erunt.

22. Custodite itaq; omnia statuta mea, & omnia judicia mea, & facite illa: & non evomet vos terra, [20] in quam ego, introducturus sum vos, ut habitetis in ea.

23. Neq; ambuletis in statutis gentis, quam ego [21] ejecturus sum á facie vestra: omnia enim ista fecerunt, & [22] detestatus sum eas.

24. Vobis autem dixi: Posſidebitis terram eorum, & ego daturus sum eam vobis, ut hæreditate posſideatis illam terram, fluentem lacte & melle: ego Jehovah Deus vester qui separavi vos á populis.

25. [23] Vos igitur discrimen facite inter

ani-

rit cuilibet jumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos.

17. Qui acceperit sororem suam filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus, illaque conspexerit ignominiam: nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eò quòd turpitudinem suam mutuò revelaverint, & portabunt iniquitatem suam.

18. Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & revelaverit turpitudinem ejus, ipsaq; aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui.

19. Turpitudinem materteræ, & amitæ tuæ non discooperies, qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudavit, portabunt ambo iniquitatem suam.

20. Qui coierit cum uxore patrui, vel avunculi sui, & revelaverit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur.

21. Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui revelavit: absq; liberis erunt.

22. Custodite leges meas, atque judicia, & facite ea: ne & vos evomat terra quam intraturi estis & habitaturi.

23. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas.

24. Vobis autem loquor, Posſidete terram eorum, quam dabo vobis in hæreditatem, terram fluentam lacte & melle. Ego Dominus Deus vester, qui separavi vos à cæteris populis.

25. Separate ergo & vos

ju-

ζεται πρὸς πᾶν κτῆνος βιβασθῆναι αὐτὴν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἀποκτενεῖτε τὴν γυναῖκα καὶ τὸ κτῆνος, θανάτῳ θανατούσθωσαν, ἔνοχοί εἰσιν.

17. Ὃς ἂν λάβῃ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ ἐκ πατρὸς ἢ ἐκ μητρὸς αὐτοῦ, καὶ ἴδῃ τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς, καὶ αὕτη ἴδῃ τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ, ὄνειδός ἐστιν, ἐξολοθρευθήσονται ἐνώπιον υἱῶν γένους αὐτῶν, ἀσχημοσύνην ἀδελφῆς αὐτοῦ ἀπεκάλυψεν, ἁμαρτίαν αὐτοῦ λήψεται.

18. Καὶ ἀνὴρ ὃς ἂν κοιμηθῇ μετὰ γυναικὸς ἀποκαθημένης, καὶ ἀποκαλύψει τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς, τὴν πηγὴν αὐτῆς ἀπεκάλυψε, καὶ αὕτη ἀπεκάλυψε τὴν ῥύσιν τοῦ αἵματος αὐτῆς, ἐξολοθρευθήσονται ἀμφότεροι ἐκ τῆς γενεᾶς αὐτῶν.

19. Καὶ ἀσχημοσύνην ἀδελφῆς τοῦ πατρός σου, καὶ ἀδελφῆς τῆς μητρός σου οὐκ ἀποκαλύψεις· τὴν γὰρ οἰκειότητα ἀπεκάλυψαν, ἁμαρτίαν αὐτῶν ἀποίσονται.

20. Καὶ ὃς ἂν κοιμηθῇ μετὰ τῆς συγγενοῦς αὐτοῦ, ἀσχημοσύνην τῆς συγγενείας αὐτοῦ ἀπεκάλυψεν, ἄτεκνοι ἀποθανοῦνται.

21. Καὶ ἀνήρ, ὃς ἂν λάβῃ γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀκαθαρσία ἐστί· ἀσχημοσύνην τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἀπεκάλυψεν, ἄτεκνοι θανοῦνται.

22. Καὶ φυλάξεσθε τὰ προστάγματά μου, καὶ πάντα τὰ κρίματά μου, καὶ ποιήσετε αὐτά, καὶ οὐ μὴ προσοχθίσῃ ὑμῖν ἡ γῆ, εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάγω ὑμᾶς ἐκεῖ κατοικεῖν ἐπ' αὐτῆς.

23. Καὶ οὐχὶ πορεύεσθε ἐν τοῖς νομίμοις τῶν ἐθνῶν, οὓς ἐξαποστέλλω ἀφ' ὑμῶν, ὅτι ταῦτα πάντα ἐποίησαν, καὶ ἐβδελυξάμην αὐτούς.

24. Καὶ εἶπα ὑμῖν, ὑμεῖς κληρονομήσετε τὴν γῆν αὐτῶν· καὶ ἐγὼ δώσω ὑμῖν αὐτὴν ἐν κτήσει, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὃς διώρισα ὑμᾶς ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν.

25. Καὶ ἀφοριεῖτε ἑαυτοὺς ἀ-

ναμέσον

Scelera sanctis vitanda.

ναμέσον τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων, καὶ ἀναμέσον τῶν πετεινῶν τῶν καθαρῶν καὶ τῶν ἀκαθάρτων· καὶ οὐ βδελύξετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἐν τοῖς κτήνεσι, καὶ ἐν τοῖς πετεινοῖς, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἑρπετοῖς τῆς γῆς, ἃ ἀφώρισα ὑμῖν ἐν ἀκαθαρσίᾳ.

26. Καὶ ἔσεσθέ μοι ἅγιοι, ὅτι ἅγιος ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὁ ἀφορίσας ὑμᾶς ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν, εἶναί μοι.

*Deu. 18. v. 11. 1. Reg. 28. v. 7.

27. Καὶ ἀνὴρ ἢ γυνὴ ὃς ἂν γένηται αὐτῶν ἐγγαστρίμυθος ἢ ἐπαοιδὸς, θανάτῳ θανατούσθωσαν ἀμφότεροι, λίθοις λιθοβολήσετε αὐτοὺς, ἔνοχοί εἰσι.

Κεφαλ. κα΄.

ΚΑὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων· εἶπον τοῖς ἱερεῦσιν υἱοῖς Ααρὼν, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς, ἐν ταῖς ψυχαῖς οὐ μιανθήσονται ἐν τῷ ἔθνει αὐτῶν.

2. Ἀλλ' ἢ ἐν τῷ οἰκείῳ τῷ ἔγγιστα αὐτῶν ἐπὶ πατρὶ καὶ ἐπὶ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ υἱοῖς, καὶ ἐπὶ θυγατράσι, καὶ ἐπ' ἀδελφῷ.

3. Καὶ ἐπ' ἀδελφῇ αὐτοῦ παρθένῳ τῇ ἐγγιζούσῃ αὐτῷ τῇ μὴ ἐκδεδομένῃ ἀνδρί.

4. Ἐπὶ τούτοις οὐ μιανθήσεται ἐξάπινα ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ εἰς βεβήλωσιν αὐτοῦ· καὶ φαλάκρωμα οὐ ξυρηθήσεσθε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ νεκρῷ.

*Sup. 19. v. 27.

5. Καὶ τὴν ὄψιν τοῦ πώγωνος οὐ ξυρήσονται, καὶ ἐπὶ τὰς σάρκας αὐτῶν οὐ κατατεμοῦσιν ἐντομίδας.

6. Ἅγιοι ἔσονται τῷ Θεῷ αὐτῶν, καὶ οὐ βεβηλώσουσιν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ αὐτῶν· τὰς γὰρ θυσίας Κυρίου δῶρα τῷ Θεῷ αὐτῶν, αὐτοὶ προσφέρουσι, καὶ ἔσονται ἅγιοι.

7. Γυναῖκα πόρνην καὶ βεβηλωμένην οὐ λήψονται, καὶ γυναῖκα ἐκβεβλημένην ἀπὸ ἀνδρὸς αὐτῆς οὐ λήψονται, ὅτι ἅγιός ἐστι τῷ Κυρίῳ τῷ Θεῷ αὐτοῦ.

6. ipse offerens. sc. est.

8. Καὶ ἁγιάσεις αὐτόν· τὰ γὰρ δῶρα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, οὗτος

προσφέ-

jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore & avibus, & cunctis quæ moventur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta.

26. Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separavi vos à cæteris populis, ut essetis mei.

27. * Vir sive mulier, in quibus pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur: lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

CAP. XXI.

DIxit quoque Dominus ad Moysen, Loquere ad sacerdotes filios Aarõ, & dices ad eos, Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum,

2. Nisi tantùm in consanguineis, ac propinquis, id est, super patrem & matrem & filium, & filiam, fratrem quoque,

3. Et sororem virginem quæ non est nupta viro:

4. Sed nec in principe populi sui contaminabitur.

5. * Nec radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras.

6. Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen ejus: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt.

7. Scortum & vile prostibulum non ducet uxorem, nec eam quæ repudiata est à marito: quia consecratus est Deo suo,

8. Et panes propositionis offert. Sit ergo sanct[?]

quia

animal mundum & immundum, & inter avem immundam & mundam, & ne 24 abominabiles reddatis animas vestras in animalibus & volatilibus, atq; in omni quod reptat in terra: quę separavi vobis ad immunditiam. *

26. Eritis autem sancti mihi, quia sanctus *sum* ego Jehovah, & separavi vos à populis, 25 ut essetis mei.

27. Vir autem sive mulier cum fuerit in eis Pytho, vel 26 haruspicum spiritus, moriendo morientur: lapidibus lapidabunt eos, sanguis eorum super eos.

CAP. XXI.

ET dixit Jehovah ad Moseh, 1 Alloquere sacerdotes filios Aharõ, & dicito eis, Super animam non contaminabit se *quisquam vestrum* in populis suis.

2. Sed super propinquo suo, propinquo sibi, *nempe* super matre sua, & super patre suo, & super filio suo, & super filia sua, & super fratre suo,

3. Et super sorore sua virgine propinqua sibi, quæ non fuerit viro: super ea contaminabit se.

4. Non contaminabit se *in* principe in populis suis 2 ut polluat sese.

5. 1 Non decalvabunt calvitium in capite suo, & 3 extremitatem barbæ suæ non radent: & in carne sua non incident *ullam* incisuram.

6. Sancti erunt Deo suo, neq; polluent nomen Dei sui, 4 quia oblationes ignitas Jehovæ, & panem Dei sui offerunt, proinde erunt sancti.

7. Mulierem meretricem 5 aut profanam non accipient, neq; mulierem repulsam à viro suo accipient: quia sanctus est Deo suo.

8. Et sanctificabis eum, quia panem Dei tui 6 offert: san-

ctus

solt das reine vieh vom vnreinen/ vnd vnreine vogel von den reinen / vnd ewre seelen nicht verunreiniget am vieh/ an vogeln/ vñ an allem dz auff erden kreucht/ das ich euch abgesondert habe / das es vnrein sey.

26. Darumb solt jr mir heilig sein/ Denn ich der HERR bin heilig / der euch abgesondert hat von den völckern/ das jr mein weret.

27. Wenn ein man oder weib ein warsager oder zeichendeuter sein wird/ die sollen des tods sterben / man sol sie steinigen/ Jr blut sey auff jnen.

Das XXI Cap.

VNd der HERR sprach zu Mose/ Sage den priestern Aarons sonen/ vnd sprich zu jnen. Ein priester sol sich an keinem todten seins volcks verunreinigen/

2. On an seinem blutfreunde/ der jm am nehesten angehört / als an seiner mutter/ an seinem vater/ an seinem sone/ an seiner tochter / an seinem bruder/

3. Vnd an seiner schwester/ die noch eine jungfraw/ Vnd noch bey jm ist/ vnd keins mans weib gewesẽ ist/ an der mag er sich verunreinigen.

4. Sonst sol er sich nicht verunreinigẽ/ an jrgend einem der jm zugehört vnter seinem volck/ das er sich entheilige.

5. Er sol auch keine platten machen auff seinem heupt/ noch seinen bart abscheren/ vñ an jrem leibe kein mal pfetzen.

6. Sie sollen jrem Gott heilig sein / vnd nicht entheiligen den namen jres Gottes/ Deñ sie opffern des HERRN opffer/ das brot jres Gottes/ Darumb sollen sie heilig sein.

7. Sie sollen keine hure nemen/ noch keine geschwechte/ oder die von jrem man verstossen ist/ denn er ist heilig seinem Gott.

8. Darumb soltu jn heilig halten/ denn er opffert das brot

f

Dei⸗

24. execremini an. v. in animali & volatili, & i. o. q. calcabit (fut. pro præs.) humum. 25. ad existendũ mihi. 26. sciolus, vel, haruspex. m. m. in lapide obruent. e. sanguis e. in eis.

Cap. 21.

1. loquere ad sac. f. A. & dices ad eos: animæ (.i. cadaveri. vel, mortuo alicui. scil. ultimum præstiturus pietatis officium, tangendo illum, aut funus ejus curando) non c. s. i. p. s. sed reliquo suo (Lev. 20. n. 27) pr. ad se. sic infra. 2. ad polluendũ se. 3. angulum. Lev. 19. n. 26. 4. ignitiones 3. (sic v. 21) & p. d. s. ipsi offerentes (sc. sunt) & erunt sanctitas 5. & (Lev. 20. n. 7.) pollutam (.i. constupratam, non publicum scortum. sic v. 14.) n. 4. & mul. r. a. v. s. non ac.

239.

7. Viri.
8. ipsa contaminans in igne c. & si magnus præ fratrib9 s. cujus fusum est super caput ejus (.1. super cujus cap.) o. u. & impleverit m. s. ad induendum.
9. super o. a. m. n. 1. & patri suo & matri s. non c. se. Vide n. s.
10. Virginitatib9 ejus.
11. quo fuerit in eo Vitiū (sc. corporis) n. a. ad offerendum.
12. omnis V. quo in eo Vitium, non acced. V. c. V. c. a. simus Vel distent9. scil. membro aliquo.
13. quo f. in eo. sic infra.
240. 14. albugo in o. s.

deines Gottes / Er sol dir hei-
lig sein / Denn ich bin heilig /
der HERR der euch heiliget.
9. Wenn eines priesters
tochter anfehet zu huren / die
sol man mit fewr verbrennen /
Denn sie hat iren vater ge-
schendet.
10. Welcher hoherpriester
ist vnter seinen brüdern / auff
des heupt das salböle gegossen
vnd seine hand gefüllet ist / das
er angezogen würde mit den
kleidern / der sol sein heupt nit
blössen vnd seine kleider nicht
zuschneiten.
11. Vnd sol zu keine todten
komen / vnd sol sich weder vber
vater noch vber mutter ver-
unreinigen.
12. Aus dem heiligthumb
sol er nicht gehen / das er nicht
entheilige das heiligthumb sei-
nes Gottes / Denn die heilige
krone / das salböle seines Got-
tes ist auff jm / Jch bin der
HERR.
13. Eine jungfraw sol er zum
weibe nemen /
14. Aber keine widwe / noch
verstossene / noch geschwechte /
noch hure / sondern eine jung-
fraw seines volcks sol er zum
weibe nemen.
15. Auff das er nicht seinen
samen entheilige vnter seinem
volck / Denn ich bin der HERR
der jn heiliget.
16. Vnd der HERR redet
mit Mose / vnd sprach.
17. Rede mit Aaron / vnd
sprich / Wenn an jemands deins
samens in ewren geschlechten
ein feil ist / der sol nicht erzu
tretten / das er das brot seines
Gottes opffere.
18. Denn keiner an dem ein
feil ist / sol erzu tretten / er sey
blind / lahm / mit einer selta-
men nasen / mit vngewönli-
chem glied.
19. Oder der an einem fuß
oder hand gebrechlich ist.
20. Oder höckericht ist / oder
ein fel auff dem auge hat / oder
scheel ist / oder grindicht / oder
schebicht / oder der gebrochē ist.
21. Welcher nu von Aa-
rons des priesters samen einen
feil an jm hat / der sol nicht
erzu tretten / zu opffern die opf-
fer des HERRN / Denn er

hat

ctus erit tibi, quia sanctus *sum* ego Jehovah sanctificans vos.
9. Porro filia 7 hominis sacerdotis cum cœperit fornicari, patrem suum 8 contaminat, igni comburetur.
10. Sacerdos autem maximus inter fratres suos, super cujus caput fusum fuerit oleum unctionis, & consecraverit manum suam ut induat vestes, caput suum non discooperiet, & vestes suas non scindet:
11. Et 9 ad omnes animas mortui non ingredietur: ne super patre *quidem* suo aut matre sua contaminabit se.
12. Et de sanctuario non egredietur, neq; polluet sanctuarium Dei sui, quia corona olei unctionis Dei sui *est* super eum: ego Jehovah.
13. Ipse quoq; uxorem in 10 virginitate sua accipiet.
14. Viduam, & repudiatam, & profanam, & meretricem, illas *inquam* non accipiet: sed virginem è populis suis accipiet uxorem.
15. Neq; contaminabit semen suum in populis suis: quia ego Jehovah sanctificans eum.
16. Locutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,
17. Loquere ad Aharon, dicendo, vir de semine tuo in generationibus suis, 11 in quo fuerit macula, non accedet ut offerat panem Dei sui:
18. Quia 12 nullus vir in quo *fuerit* macula, accedet: vir cœcus, vel claudus, aut diminutus, vel superfluus:
19. Aut vir 13 in quo fuerit fractura pedis, vel fractura manus:
20. Aut gibbosus, vel lippus, vel 14 qui habet maculam in oculo suo, vel *in quo fuerit* scabies, vel impetigo, vel compressus testiculo:
21. Omnis vir in quo *est* macula, 1 è semine Aharon sacerdotis, non accedet ad offerendum oblationes ignitas Jehovę:

ma-

quia & ego sanctus sum Dominus, qui sanctifico vos.
9. Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violaverit nomen patris sui, flammis exuretur.
10. Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cujus caput fusum est unctionis oleū, & cujus manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitusq; est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet:
11. Et ad omnem mortuum non ingredietur omnino. super patre quoq; suo, & matre non contaminabitur.
12. Nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium Domini, quia oleum sanctę unctionis Dei sui super eum est. ego Dominus.
13. * Virginem ducet uxorem:
14. Viduam autem & repudiatam, & sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo:
15. Ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ: quia ego Dominus qui sanctifico eum.
16. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens.
17. Loquere ad Aaron, Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo,
18. Nec accedet ad ministerium ejus: si cœcus fuerit, si claudus, si vel parvo vel grandi vel torto naso,
19. Si fracto pede, si manu,
20. Si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus.
21. Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, nō accedet

of-

προσφέρει, ἅγιος ἔσται· ἅγιος ἐγὼ Κύριος ὁ ἁγιάζων αὐτούς.
9. Καὶ θυγάτηρ ἀνθρώπου ἱερέως ἐὰν βεβηλωθῇ τοῦ ἐκπορνεῦσαι, τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτῆς αὐτὴ βεβηλοῖ, ἐπὶ πυρὸς κατακαυθήσεται.
10. Καὶ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἐπικεχυμένου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τοῦ ἐλαίου τοῦ χρίσματος, καὶ τετελειωμένου τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐνδύσασθαι τὰ ἅγια, τὴν κεφαλὴν οὐκ ἀποκιδαρώσει, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ οὐ διαρρήξει.
11. Καὶ ἐπὶ πάσῃ ψυχῇ τετελευτηκυίᾳ οὐκ εἰσελεύσεται· ἐπὶ πατρὶ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ μητρὶ αὐτοῦ οὐ μιανθήσεται.
12. Καὶ ἐκ τῶν ἁγίων οὐκ ἐξελεύσεται, καὶ οὐ βεβηλώσει τὸ ἡγιασμένον τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, ὅτι τὸ ἅγιον ἔλαιον τὸ χριστὸν τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐπ᾽ αὐτῷ· ἐγὼ Κύριος.
·Ez. 4[illegible] v. 22.
13. Οὗτος γυναῖκα παρθένον ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ λήψεται.
14. Χήραν δὲ καὶ ἐκβεβλημένην καὶ βεβηλωμένην καὶ πόρνην, ταύτας οὐ λήψεται, ἀλλ᾽ ἢ παρθένον ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ λήψεται γυναῖκα.
15. Καὶ οὐ βεβηλώσει τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ· ἐγὼ Κύριος ὁ ἁγιάζων αὐτόν.
16. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
17. Εἰπὸν Ααρών, λέγων· ἄνθρωπος ἐκ τοῦ γένους σου εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, τίνι ἐὰν ᾖ ἐν αὐτῷ μῶμος, οὐ προσελεύσεται προσφέρειν τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ.
18. Πᾶς ἄνθρωπος ᾧ ἐὰν ᾖ ἐν αὐτῷ μῶμος, οὐ προσελεύσεται. ἄνθρωπος τυφλός, ἢ χωλός, ἢ κολοβόρριν, ἢ ὠτότμητος.
19. Ἢ ἄνθρωπος ᾧ ἐὰν ᾖ ἐν αὐτῷ σύντριμμα χειρός, ἢ σύντριμμα ποδός.
20. Ἢ κυρτός, ἢ ἔφηλος, ἢ πτίλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἢ ἄνθρωπος ᾧ ἐὰν ᾖ ἐν αὐτῷ ψώρα ἀγρία, ἢ λιχὴν, ἢ μονόρχις.
21. Πᾶς ἄνθρωπος ᾧ ἐστιν ἐν αὐτῷ μῶμος ἐκ τοῦ σπέρματος Ααρὼν τοῦ ἱερέως, οὐκ ἐγγιεῖ τοῦ προσενεγκεῖν τὰς θυσίας Κυρίῳ,

ἱερέω, ὅτι μῶμος ἐν αὐτῷ, τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ οὐ προσελεύσεται προσενεγκεῖν.
22. Τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων φάγεται,
23. Πλὴν πρὸς τὸ καταπέτασμα οὐ προσελεύσεται, καὶ πρὸς τὸ θυσιαστήριον οὐκ ἐγγιεῖ, ὅτι μῶμον ἔχει, καὶ οὐ βεβηλώσει τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ· ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ ἁγιάζων αὐτούς.
24. Καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς πρὸς Ἀαρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ πρὸς πάντας τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ.

Κεφαλ. κβ΄.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
2. Εἰπὸν Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ προσεχέτωσαν ἀπὸ τῶν ἁγίων τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ οὐ βεβηλώσουσι τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν μου, ὅσα αὐτοὶ ἁγιάζουσίν μοι· ἐγὼ Κύριος.
3. Εἰπὸν αὐτοῖς, εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν πᾶς ἄνθρωπος ὃς ἂν προσέλθῃ ἀπὸ παντὸς τοῦ σπέρματος ὑμῶν πρὸς τὰ ἅγια, ὅσα ἂν ἁγιάζωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἡ ἀκαθαρσία αὐτοῦ ἐπ᾽ αὐτῷ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἀπ᾽ ἐμοῦ· ἐγὼ Κύριος.
4. Καὶ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως, καὶ οὗτος λεπρὸς ἢ γονορρυής, τῶν ἁγίων οὐκ ἔδεται, ἕως ἂν καθαρισθῇ· καὶ ὁ ἁπτόμενος πάσης ἀκαθαρσίας ψυχῆς, ἢ ἄνθρωπος ᾧ ἂν ἐξέλθῃ ἐξ αὐτοῦ κοίτη σπέρματος.
5. Ἢ ὅστις ἂν ἅψηται παντὸς ἑρπετοῦ ἀκαθάρτου, ὃ μιανεῖ αὐτόν, ἢ ἐπ᾽ ἄνθρωπον ἐν ᾧ μιανεῖ αὐτὸν κατὰ πᾶσαν ἀκαθαρσίαν αὐτοῦ.
6. Ψυχὴ ἥτις ἂν ἅψηται αὐτοῦ, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας, οὐκ ἔδεται ἀπὸ τῶν ἁγίων, ἐὰν μὴ λούσηται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι.
7. Καὶ δύῃ ὁ ἥλιος καὶ καθαρὸς ἔσται, καὶ τότε φάγεται ἀπὸ τῶν ἁγίων, ὅτι ἄρτος αὐτοῦ ἐστίν.

7. panis (i. cibus. sic infra) eius ipse.

Θνησι-

offerre hostias Domino, nec panes Deo suo:
22. Vescetur tamen panibus, qui offeruntur in sanctuario.
23. Ita duntaxat ut intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, qui maculam habet, & contaminare non debet sanctuarium meum. Ego Dominus qui sanctifico eos.
24. Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios ejus, & ad omnem Israel cuncta quæ fuerant sibi imperata.

CAP. XXII.

Locutus quoq; est Dominus ad Moysen, dicens,
2. Loquere ad Aaron & ad filios ejus, ut caveāt ab his quæ consecrata sunt filiorum Israel, & nō contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt. Ego Dominus.
3. Dic ad eos, & ad posteros eorum, Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. Ego sum Dominus.
4. Homo de semine Aaron qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egreditur semen quasi coitus:
5. Et qui tangit reptile, & quodlibet immundum, cujus tactus est sordidus:
6. Immundus erit usq; ad vesperum, & non vescetur his quæ sanctificata sunt: sed cum laverit carnem suam aqua,
7. Et occubuerit sol: tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est.

Mor-

macula *inquam* in eo *si fuerit*, 15 non accedet ad offerendum panem Dei sui.
22. Panem Dei sui de sanctitatibus sanctitatum, & de sanctis comedet.
23. Veruntamen 16 intra velum non ingredietur, & ad altare non accedet, quia macula *est* in eo, & non polluet sanctuaria mea: quia ego Jehovah sanctificans eos.
24. Dixit itaq; *hæc* Moseh ad Aharon & ad filios ejus, & ad omnes filios Israelis.

CAP. XXII.

Locutus est insuper Jehovah ad Moseh, dicendo,
2. Loquere ad Aharon & filios ejus, 1 ut separent sese à sanctificationibus filiorum Israel, & ne polluant nomen sanctitatis meæ *in his*, quæ i; si 2 sanctificant mihi: ego Jehovah.
3. Dic illis, In generationibus vestris omnis vir qui accesserit ex omni semine vestro ad sanctificationes quas sancti caverint filii Israel Jehovæ, & immunditia sua fuerit super ipsum, excidetur anima ipsius à facie mea: ego Jehovah.
4. 3 Quicunq; è semine Aharon fuerit leprosus, vel seminifluus, de sanctificationibus non comedet donec mundet se: & qui tetigerit quemvis immundum *super* morticino, aut vir ex quo egreditur effusio seminis,
5. Aut vir qui tetigerit quodcunq; reptile, 4 per quod immundus erit, aut hominem propter quem immundus erit, secundum omnē immunditiam ejus:
6. Anima *inquam* quæ tetigerit illum, 5 immunda erit usq; ad vesperam: & non comedet de sanctificationibus, 6 nisi laverit carnem suam aqua.
7. Quum autem occubuerit sol, tum erit mundus, & postea comedet de sanctificationibus, quia 7 cibus ejus est.

Ca-

hat einen feil/darumb sol er zu den broten seines Gottes nicht nahen/ das er sie opffere.
22. Doch sol er das brot seines Gottes essen/ beide von dem heiligen vnd vom Allerheiligsten.
23. Aber doch zum fürhang sol er nicht komen/ noch zum altar nahen/ weil der feil an jm ist/ das er nicht entheilige mein heiligthumb/ Denn ich bin der HERR der sie heiliget.
24. Vnd Mose redet solchs zu Aaron vnd zu seinen sönen vnd zu allen kindern Israel.

Das XXII. Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.
2. Sage Aaron vnd seinen sönen/ das sie sich enthalten von dem heiligen der kinder Israel/ welchs sie mir heiligen/ vnd meinen heiligen namen nicht entheiligen/ Denn ich bin der HERR.
3. So sage nu jnen auff jre nachkomen/ Welcher ewrs samens erzu tritt zu dem heiligen/ das die kinder Israel dem HERRN heiligen/ vnd verunreinigt sich also vber demselben/ des seele sol ausgerottet werden für meinem andlitz/ Denn ich bin der HERR.
4. Welcher des samens Aarons aussetzig ist/ oder einen fluß hat/ Der sol nicht essen von dem Heiligen/ biß er rein werde. Wer etwa einen vnreinen leib anrüret/ oder welchem der same entgehet im schlaff/
5. Vnd welcher jrgend ein gewürm anrüret/ das jm vnrein ist/ oder einen menschen der im vnrein ist/ vnd alles was jn verunreinigt/
6. Welche seele der eins anrüret/ die ist vnrein biß auff dē abend. Vnd sol von dem heiligen nicht essen/ sondern sol zuvor seinen leib mit wasser baden.
7. Vnd wenn die sonne vntergangen/ vnd er rein worden ist/ denn mag er davon essen/ denn es ist seine narung.

15 panem ei sui von offeret.

16. ad velum.

Cap. 22.

1. & separabūtur (i. separentur. fut. pro imperat.) à sanctitatibus. sic infra.
2. sanctificantes. sc sunt.
3. Vir vir de s. A. & ipse (sc. fuerit) lepra infectus & fluens in sanctitatibus n. c. usq; quo m. s. & tangēs in omne im. animæ (Lev. 21. n. 1.) a. v. quo exibit ex illo (i. ex quo) concubitus seminis .i. semen concubitus hypallage.
4. quo immunditia fiet ei. Sic mox.
5. & im. Pleon.
6. quin imo (nisi) l. c. s. in aq. & ingredietur s. & e. m.

8. Ein aß/vnd was von wilden thieren zuriſſen iſt / ſol er nicht eſſen / auff das er nicht vnrein dran werde/ Denn ich bin der HERR.
9. Darumb ſollen ſie meine ſatze halten / das ſie nicht ſünde auff ſich laden / vnd dran ſterben/wenn ſie ſich entheiligen/ Denn ich bin der HERR der ſie heiliget.
10. Kein ander ſol von dem heiligen eſſen/ noch des prieſters hausgenos/ noch taglöhner.
241. 11. Wenn aber der prieſter eine ſeele vmb ſein geld kaufft/ der mag davon eſſen / Vnd was jm in ſeinem hauſe geborn wird/das mag auch von ſeinem brot eſſen.
12. Wenn aber des prieſters tochter/ eins frembden weib wird/die ſol nicht von der heiligen hebe eſſen.
13. Wird ſie aber eine widwen oder ausgeſtoſſen / vnd hat keinen ſamen/ vnd kompt wider zu jres vaters hauſe/ ſo ſol ſie eſſen von jres vaters brot/als da ſie noch eine magd war. Aber kein frembdlinger ſol davon eſſen.
14. Wers verſihet/vnd ſonſt von dem heiligen iſſet/ der ſol das fünffte teil dazu thun/vnd dem prieſter geben ſampt dem heiligen.
15. Auff das ſie nicht entheiligen das heilige der kinder Iſrael/ das ſie dem HERRN heben.
16. Auff das ſie ſich nicht mit miſſethat vnd ſchuld beladen/ wenn ſie jr geheiligetes eſſen/ Denn ich bin der HERR der ſie heiliget.
17. Vnd der HERR redet mit Moſe/vnd ſprach.
18. Sage Aaron vnd ſeinen ſönen/vnd allen kindern Iſrael/ Welcher Iſraeliter oder frembdlinger in Iſrael ſein opffer thun wil/es ſey jrgend jr gelübd/oder von freiem willen das ſie dem HERRN ein brandopffer thun wollen/ das jm von euch angeneme ſey/
19. Das ſol ein menlin/vnd on wandel ſein/von rindern oder lemmern oder zigen.

8. ad polluendũ ſ. 9. cuſtodient cuſtodiam meam (Chald. cuſtodiam VERBI mei. Levi. 20. n. 22.) nõ portabunt ſuper ſe peccatum, & morientur in eo. 10. & ſacerdos quando emet animam e.a.ſ.i.c. in ea (ſic infra) & natus domus ejus 11. in elevatione ſanctitatum n.c. 12. juxta pueritias ſuas. 13. & vir ſi c.ſ. in ignorantia. & (i. tunc) a. quintum e.ſ.e. & d.ſ. ſanctitatem 14. elevabunt Jeh 15. in comedendo eos. 16. loquere ad A. & ad f.I. & dices ad eos. Vir vir e d. I. & e peregrino in I. qui obt. 17. ſpontaneis ſuis. 18. in acceptationem veſtri (ſic v. 29) integrum m. in (ſic inf) bove

8. Cadaver & raptum non comedet, 8 ut polluat ſeſe in eo: ego Jehovah.
9. Et 9 cuſtodiant cuſtodiam meam, & ne portent peccatum propter illud, & moriantur propter illud, quum polluerint illam: ego Jehovah ſanctificans eos.
10. Omnis autem alienigena non comedet ſanctificationem: inquilinus ſacerdotis, & mercenarius non comedet ſanctificationẽ.
11. † 10 Quod ſi ſacerdos emerit hominem emptione argenti ſui, ipſe comedet ex ea, & vernaculus ejus: illi comedent de cibo ejus.
12. Filia autem ſacerdotis cum fuerit viro alieno, ipſa 11 de oblatione ſanctificationum non comedet.
13. Filia verò ſacerdotis quum fuerit vidua, aut repudiata, & ſemen non *fuerit* ei, & reverſa fuerit ad domum patris ſui, 12 ſicut *in* pueritia ſua, de cibo patris ſui comedet. omnis autem alienigena non comedet ex eo.
14. 13 Quod ſi aliquis comederit ſanctificationem per imprudentiam, addet quintam partem ejus ſuper ea, & dabit ſacerdoti cum ſanctificatione.
15. Et non contaminabunt ſanctificationes filiorum Iſrael, quas 14 obtulerint Jehovæ.
16. *Neq;* portare facient eos iniquitatem delicti, 15 dum comederint ſanctificationes eorum: ego enim Jehovah ſanctificans eos.
17. Locutus eſt præterea Jehovah ad Moſeh, dicendo,
18. 16 Alloquere Aharon & filios ejus, & omnes filios Iſrael, & dicas illis, Quicunq; è domo Iſraelis, & e peregrinis in Iſraele obtulerit oblationem ſuã pro omnibus votis ſuis, & pro omnibus 17 oblationibus ſpontaneis ſuis, quæ obtulerint Jehovæ in holocauſtum:
19. 18 Spõte veſtra *offeretis* immaculatũ maſculũ ex bobus, ex agnis, & ex capris.

8. * Morticinum & captum à beſtia non comedent, nec polluentur in eis. Ego ſum Dominus.
9. Cuſtodiant præcepta mea, ut non ſubjaceant peccato, & moriantur in ſanctuario, cum polluerint illud. Ego Dominus qui ſanctifico eos.
10. Omnis alienigena non comedet de ſanctificatis, inquilinus ſacerdotis, & mercenarius non veſcentur ex eis.
11. Quem autem ſacerdos emerit, & qui vernaculus domus ejus fuerit, hi comedent ex eis.
12. Si filia ſacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ ſanctificata ſunt, & de primitiis non veſcetur.
13. Sin autem vidua, vel repudiata, & abſq; liberis reverſa fuerit ad domum patris ſui: ſicut puella con ſueverat, aletur cibis patris ſui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet poteſtatem.
14. Qui comederit de ſanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit ſacerdoti in ſanctuarium.
15. Ne contaminabunt ſanctificata filiorum Iſrael, quæ offerunt Domino:
16. Ne forte ſuſtineant iniquitatem delicti ſui, cum ſanctificata comederint. Ego Dominus qui ſanctifico eos.
17. Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens,
18. Loquere ad Aaron, & filios ejus, & ad omnes filios Iſrael, diceſq; ad eos, Homo de domo Iſrael, & de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem ſuam vel vota ſolvens, vel ſponte offerẽs, quicquid illud obtulerit in holocauſtũ Domini:
19. Ut offeratur per vos, maſculus immaculatus erit ex bobus, & ovibus, & ex capris:

8. Θνησιμαῖον καὶ θηριάλωτον οὐ φάγεται, μιανθῆναι ἐν αὐτῷ· ἐγὼ Κύριος.
9. Καὶ φυλάξονταί μου τὰ φυλάγματα, ἵνα μὴ λάβωσι δι' αὐτὰ ἁμαρτίαν, καὶ ἀποθάνωσιν δι' αὐτά, ἐὰν βεβηλώσωσιν αὐτά· ἐγὼ Κύριος ὁ ἁγιάζων αὐτούς.
10 Καὶ πᾶς ἀλλογενὴς οὐκ ἔδεται ἅγια· πάροικος ἱερέως, καὶ μισθωτὸς οὐκ ἔδεται ἅγια.
11. Ἐὰν δὲ ἱερεὺς κτήσηται ψυχὴν ἔγκτητον ἀργυρίου, αὐτὸς φάγεται τὸν ἄρτον αὐτοῦ· καὶ οἱ οἰκογενεῖς αὐτοῦ, καὶ αὐτοὶ φάγονται τὸν ἄρτον αὐτοῦ.
12. Καὶ θυγάτηρ ἀνθρώπου ἱερέως ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἀλλογενεῖ, αὐτὴ τῶν ἀπαρχῶν τῶν ἁγίων οὐ φάγεται.
13. Καὶ θυγάτηρ ἱερέως ἐὰν γένηται χήρα ἢ ἐκβεβλημένη, σπέρμα δὲ μὴ ἦ αὐτῇ, καὶ ἐπαναστρέψῃ ἐπὶ τὸν οἶκον τὸν πατρικὸν αὐτῆς κατὰ τὴν νεότητα αὐτῆς, ἀπὸ τῶν ἄρτων τοῦ πατρὸς αὐτῆς φάγεται· καὶ πᾶς ἀλλογενὴς οὐ φάγεται ἀπ' αὐτῶν.
14. Καὶ ἄνθρωπος ὃς ἂν φάγῃ ἅγια κατὰ ἄγνοιαν, καὶ προσθήσει τὸ ἐπίπεμπτον αὐτοῦ ἐπ' αὐτό, καὶ δώσει τῷ ἱερεῖ τὸ ἅγιον.
15. Καὶ οὐ βεβηλώσουσι τὰ ἅγια τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἃ αὐτοὶ ἀναφέρουσι τῷ Κυρίῳ.
16. Καὶ ἐπάξουσιν ἐπ' αὐτοὺς ἀνομίαν πλημμελείας ἐν τῷ ἐσθίειν αὐτοὺς τὰ ἅγια αὐτῶν· ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ ἁγιάζων αὐτούς.
17. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
18. Λάλησον Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ πάσῃ συναγωγῇ υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἄνθρωπος ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἀπὸ τῶν προσκειμένων ἐν Ἰσραήλ, ὃς ἂν προσενέγκῃ τὰ δῶρα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν ὁμολογίαν αὐτῶν, ἢ κατὰ πᾶσαν αἵρεσιν αὐτῶν ὅσ' ἂν προσενέγκωσι τῷ Κυρίῳ εἰς ὁλοκαύτωμα.
19. Δεκτὰ ὑμῖν ἄρσεν ἄμωμον ἐκ τῶν βουκολίων καὶ ἐκ τῶν προβάτων καὶ ἐκ τῶν αἰγῶν.

* Exo. 22. v. 31. Eze. 44. v. 31.

Sacrificiorũ conditiones

20. Πάντα ὅσα ἂν ἔχῃ μῶμον ἐν αὐτοῖς οὐ προσοίσουσι Κυρίῳ, διότι οὐ δεκτὸν ἔσται ὑμῖν.

*Deu. 15, v. 21, Eccl. 35, v. 14,

21. Καὶ ἄνθρωπος ὃς ἂν προσενέγκῃ θυσίαν σωτηρίου τῷ Κυρίῳ, διαστείλας εὐχὴν ἢ κατὰ αἵρεσιν ἢ ἐν ταῖς ἑορταῖς ὑμῶν, ἔκ τε τῶν βουκολίων ἢ ἐκ τῶν προβάτων, ἄμωμον ἔσται εἰς δεκτόν, πᾶς μῶμος οὐκ ἔσται ἐπ' αὐτῷ.

22. Τυφλόν, ἢ συντετριμμένον, ἢ γλωσσότμητον, ἢ μυρμηκιῶντα, ἢ ψωραγριῶντα ἢ λιχῆνας ἔχοντα, οὐ προσάξουσιν αὐτὰ τῷ Θεῷ, καὶ εἰς κάρπωσιν οὐ δώσετε ἀπ' αὐτῶν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ.

23. Καὶ μόσχον ἢ πρόβατον ὠτότμητον, ἢ κολοβόκερκον σφάγια ποιήσεις αὐτὰ ἑαυτῷ, εἰς δὲ εὐχήν σου οὐ δεχθήσεται.

24. Θλαδίαν, καὶ ἐκτεθλιμμένον, καὶ ἐκτομίαν, καὶ ἀπεσπασμένον οὐ προσάξετε αὐτὰ τῷ Κυρίῳ· καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ὑμῶν οὐ ποιήσετε.

25. Καὶ ἐκ χειρὸς υἱοῦ ἀλλογενοῦς οὐ προσοίσετε δῶρα τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἀπὸ πάντων τούτων· ὅτι φθάρματά ἐστιν ἐν αὐτοῖς, μῶμος ἐν αὐτοῖς, οὐ δεχθήσεται ταῦτα ὑμῖν.

26. Καὶ ἐλάλησεν Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων·

27. Μόσχον, ἢ πρόβατον, ἢ αἶγα, ὡς ἂν τεχθῇ, καὶ ἔσται ἑπτὰ ἡμέρας ὑπὸ τὴν μητέρα αὐτοῦ, τῇ δὲ ἡμέρᾳ ὀγδόῃ καὶ ἐπέκεινα δεχθήσεται εἰς δῶρον κάρπωμα τῷ Κυρίῳ.

28. Καὶ μόσχον ἢ πρόβατον αὐτὴν καὶ τὸ παιδίον αὐτοῦ οὐ σφάξετε ἡμέρᾳ μιᾷ.

29. Ἐὰν δὲ θύσῃς θυσίαν εὐχὴν χαρμοσύνης τῷ Κυρίῳ εἰς δεκτὸν ὑμῖν θύσετε αὐτό.

30. Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ βρωθήσεται, οὐκ ἀπολείψετε ἀπὸ τῶν κρεῶν εἰς τὸ πρωΐ· ἐγὼ Κύριος.

31. Φυλάξεσθε τὰς ἐντολάς μου καὶ ποιήσετε αὐτάς· ἐγὼ Κύριος.

Καὶ

20. Si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.

21. *Homo qui obtulerit victimam pacificorũ Domino, vel vota solvens, vel sponte offerens, tam de bobus quàm de ovibus, immaculatum offeret, ut acceptabile sit: omnis macula non erit in eo.

22. Si cœcum fuerit, si fractum, si cicatricem habẽs, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.

23. Bovem & ovem aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes, votum autem ex eis solvi nõ potest.

24. Omne animal quod vel contritis, vel tonsis, vel sectis ablatisque testiculis est, non offeretis Domino, & in terra vestra hoc omnino ne faciatis.

25. De manu alienigenę non offeretis panes Deo vestro, & quicquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata sunt omnia: non suscipietis ea.

26. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,

27. Bos, ovis, & capra cùm genita fuerint, septẽ diebus erunt sub hubere matris suæ: die autem octavo, & deinceps offerri poterunt Domino.

28. Sive illa bos, sive ovis, non immolabuntur una die cum fœtibus suis.

29. Si immolaveritis hostiam pro gratiarum actione Domino, ut possit esse placabilis,

30. Eodem die comedetis eam, non remanebit quicquam in manè alterius diei. Ego Dominus.

31. Custodite mandata mea, & facite ea. Ego Dominus.

Ne

20. Omne [19] in quo *fuerit* macula, non offeretis: quia non [20] acceptabile erit pro vobis.

21. Vir autem quum obtulerit sacrificium pacificorum Jehovæ, ad [21] solvendum votum, vel ad voluntarie offerendum, ex bobus, vel ex ovibus, immaculatum erit, acceptabile *Deo*, nullum vitium erit in eo.

22. Cœcum aut fractum, vel concisum *labiis vel palpebris*, aut verrucatum, vel scabiosum, vel impetiginosum, non offeretis ista Jehovæ, [22] neq; oblationem ignitam dabitis ex his super altare Jehovæ.

23. Et bovem & [23] pecus superfluum aut diminutum, pro oblatione voluntaria facies: at pro voto non placebit.

24. Concussum & contusum, ruptum & excisum non offeretis Jehovæ, & in terra vestra non facietis.

25. †De manu autem [24] alienigenæ non offeretis panem Dei vestri ex omnibus istis, quia corruptio eorum *est* in ipsis, macula *est* in eis: non accepta erunt *pro* vobis.

26. Locutus est autem Jehovah ad Mosch, dicendo,

27. Bos, vel agnus, vel capra, quum natus fuerit, [25] erit septem diebus sub matre sua: à die autem octavo & deinceps, erit gratum in oblationem [26] sacrificii igniti Jehovæ.

28. Bovem autem vel pecus, ipsum & filium ejus non mactabitis die una.

29. Quum vero sacrificaveritis sacrificium [27] gratiarum actionis Jehovæ, sponte vestra sacrificabitis.

30. Die ipsa comedetur, non relinquetis ex eo usq; manè: ego Jehovah.

31. Observate autem præcepta mea & facite ea: ego Jehovah.

Et

20. Alles was einen feil hat/ solt jr nicht opffern/ Denn es wird für euch nicht angeneme sein.

21. Vnd wer ein danckopffer dem HERRN thun wil/ ein sonderlich gelübd / oder von freiem willen / von rindern oder schafen/ das sol on wandel sein/ das es angeneme sey/ Es sol keinen feil haben.

22. Ists blindt oder gebrechlich/ oder geschlagen/ oder dürre/ oder reudicht/ oder schebicht/ So solt jr solches dem HERRN nicht opffern/ vnd davon kein opffer geben auff den altar des HERRN.

23. Ein ochsen oder schaff/ das vngewönlich glied/ oder wandelbar glied hat/ magstu von freiem willen opffern/ Aber angeneme mags nicht sein zum gelübd.

24. Du solt auch dem HERRN kein zustossens/ oder zuriebens/ oder zurissens/ oder das verwund ist/ opffern/ vnd solt in ewrem lande solchs nicht thun.

25. Du solt auch solcher keins von eines frembdlingen hand neben dem brot ewers Gottes opffern / Denn es taug nicht/ vnd hat einen feil/ Darumb wirds nicht angeneme sein für euch.

26. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

27. Wenn ein ochs oder lamb/ oder ziege geborn ist/ so sol es sieben tage bey seiner mutter sein/ vnd am achten tage/ vnd darnach mag mans dem HERRN opffern/ so ists angeneme.

28. Es sey ein ochs oder lamb / so sol mans nicht mit seinem jungen auff einen tag schlachten.

29. Wenn jr aber wolt dem HERRN ein lobopffer thun/ das für euch angeneme sey.

30. So solt jrs desselben tages essen/ vnd solt nichts vbrigs biß auff den morgen behalten/ Denn ich bin der HERR.

31. Darumb haltet meine gebot/ vnd thut darnach/ Deñ ich bin der HERR.

f 3 Das

19. *quo in eo.*

20. *in acceptationem (vel benevolentiam) erit, vobis.*

21. *separandum v. aut in spontaneum (sc. sacrificium) in bove, v. in grege integrũ erit in acceptationem. omne v. non erit in e.*

22. *& ignitionem non dab.*

23. *agnũ (vel, pecudem sc. parvam) distentum, & contractum spontaneum facies, & (i. sed) in votum non acceptum erit.*

24. *filii alieni.* 241.

25. *& (i. tunc) erit.*

26. *ignitionis.*

27. *confessionis, vel, laudis.*

28. *sanctitatis meæ.*

29. *educens* v. *e.* *t. Mitsrajim, ad existendũ* vob.

Cap. 23.

1. *loquere ad f. I. & dices ad eos (sic v. 10. 24. & 33) s. 3. q. vocabitis eas (pleõ) convocationes sanctitatis (sic inf.) istæ ipsæ sol. m.*
2. *omne opus non (i. nullum) f. s ipsum* eh
3. *convẽtus* 7. *convocationes sanctitatis, quas convocabitis eas (i quas) in conventu suo.*
4. *in quarto decimo mensi.*
5. *sanctitatis e.* v. *omne opus servitutis non facietis.*
6. *ignitionem. sic infra.*
7. *opus servitutis non facietis.*
8. *ad t. q. e. dans (sc. sũ)* v.
9. *initii.*
10. *& (Gen. 1. n. 2.) agitabit H. c. 7. in acceptationem* v*estri à (i. in) crastino s. agitabit i. s.*

243.

32. Das jr meinen heiligen namen nicht entheiliget / vnd ich geheiliget werde vnter den kindern Israel. Denn ich bin der HERR der euch heiliget /

33. Der euch aus Egyptenland gefüret hat/ Das ich ewer Gott were/ Ich der HERR.

Das XXIII. Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

2. Sage den kindern Israel vnd sprich zu jnen. Diß sind die feste des HERRN/ die jr heilig vnd meine feste heissen solt/ da jr zusamen kompt.

3. Sechs tage soltu erbeiten/ Der siebende tag aber ist der grosse heilige Sabbath/ da jr zusamen kompt / keine erbeit solt jr drinnen thun/ Denn es ist der Sabbath des HERRN/ in allen ewren wonungen.

4. Diß sind aber die feste des HERRN / die jr heilige feste heissen solt/ da jr zusamen kompt.

5. Am vierzehenden tage des ersten monden/ zwischen abends ist des HERRN Passah.

6. Vnd am funffzehenden desselben monden / ist das fest der vngesewrten brot des HERRN. Da solt jr sieben tage vngesewrt brot essen.

7. Der erste tag sol heilig vnter euch heissen/ Da jr zusamen kompt / Da solt jr keine dienstarbeit thun/

8. Vnd dem HERRN opffern sieben tage / Der siebende tag sol auch heilig heissen / Da jr zusamen kompt/ da solt jr auch kein dienstarbeit thun.

9. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

10. Sage den kindern Israel/ vnd sprich zu jnen. Wenn jr ins land kompt/ das ich euch geben werde/ vnd werdets erndten/ So solt jr eine garben der erstlinge ewer erndten zu dem priester bringen.

11. Da sol die garbe gewebd wer-

32. Et ne polluatis nomen [28] sanctum meum, & sanctificabor in medio filiorum Israel: ego Jehovah sanctificans vos.

33. [29] Qui eduxi vos é terra Aegypti ut essem vobis in Deum: ego Jehovah.

CAP. XXIII.

Locutus est præterea Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. [1] Alloquere filios Israel, & dicas eis, Solennitates Jehovę quas celebrabitis, celebritates sanctæ, istæ sunt solennitates meæ.

3. Sex diebus fiet opus: die autem septimo sabbathum quietis *est*, celebritas sancta: [2] nullum opus facietis: sabbathum est Jehovæ in cunctis habitationibus vestris.

4. Istæ *sunt* [3] solennitates Jehovæ, celebritates sanctæ, quas celebrabitis tempore suo.

5. Mense primo, [4] decimo quarto *die ejusdem* mensis, inter duas vesperas *erit* Pesah Jehovæ.

6. Quinto decimo autem die mensis hujus, solennitas *erit* infermentatorum Jehovæ: septem diebus infermentata comedetis.

7. Die primo convocatio [5] sancta erit vobis: nullum opus servile facietis.

8. Offeretis autem [6] oblationem ignitam Jehovæ septem diebus: die septimo *erit* convocatio sancta: [7] nullum opus servile facietis.

9. Locutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,

10. Alloquere Israelem, & dic eis, Quum ingressi fueritis [8] terram, quam ego do vobis, & messueritis messem ejus, tunc offeretis Homer [9] primitias messis vestrę ad sacerdotem.

11. [10] Qui offeret Homer coram Jehova,

32. Ne polluatis nomen meum sanctum, ut sanctificer in medio filiorum Israel. Ego Dominus qui sanctifico vos,

33. Et eduxi de terra Ægypti, ut essem vobis in Deum. Ego Dominus.

CAP. XXIII.

Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctas.

3. Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia sabbathi requies est, vocabitur sanctus, omne opus non facietis in eo. sabbathum Domini est in cunctis habitationibus vestris.

4. Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis.

5. * Mense primo, quarta decima die mensis ad vesperum, Phase Domini est:

6. Et quintadecima die mensis hujus, solennitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis.

7. Dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusq;: omne opus servile non facietis in eo:

8. Sed offeretis sacrificium in igne Domino septem diebus. dies autem septimus erit celebrior & sanctior: nullumq; servile opus facietis in eo.

9. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

10. Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Cùm ingressi fueritis terrã quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum primitias messis vestrę ad sacerdotem.

11. Qui elevabit fasciculum

32. Καὶ οὐ μὴ βεβηλώσητε τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου μου, καὶ ἁγιασθήσομαι ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· ἐγὼ Κύριος ὁ ἁγιάζων ὑμᾶς·

33. Ὁ ἐξαγαγὼν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὥστε εἶναι ὑμῶν Θεός· ἐγὼ Κύριος.

Κεφαλ. κγʹ.

Καὶ ἐλάλησεν Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἑορταὶ Κυρίου ἃς καλέσετε αὐτὰς κλητὰς ἁγίας, αὗταί εἰσιν αἱ ἑορταί μου.

3. Ἓξ ἡμέρας ποιήσεις ἔργα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα ἀνάπαυσις κλητὴ ἁγία τῷ Κυρίῳ, πᾶν ἔργον οὐ ποιήσετε, σάββατά ἐστιν τῷ Κυρίῳ· ἐν πάσῃ κατοικίᾳ ὑμῶν.

4. Αὗται αἱ ἑορταὶ τῷ Κυρίῳ κληταὶ ἅγιαι, ἃς καλέσετε αὐτὰς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν.

5. Ἐν τῷ πρώτῳ μηνὶ ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός, ἀναμέσον τῶν ἑσπερινῶν· Πάσχα τῷ Κυρίῳ.

6. Καὶ ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τούτου ἑορτὴ τῶν ἀζύμων τῷ Κυρίῳ· ἑπτὰ ἡμέρας φάγεσθε ἄζυμα.

7. Καὶ ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν· πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε.

8. Καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα τῷ Κυρίῳ ἑπτὰ ἡμέρας· καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν· πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε.

9. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

10. Εἰπὸν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς, ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, καὶ θερίσητε τὸν θερισμὸν αὐτῆς, καὶ οἴσετε δράγματα ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ ὑμῶν πρὸς τὸν ἱερέα.

11. Καὶ ἀνοίσει τὸ δράγμα ἔναντι

* Exo. 12. v. 18. Num. 28. v. 16.

wer- va, lum

ἔναντι Κυρίου δεκτὸν ὑμῖν, τῇ ἐπαύριον τῆς πρώτης ἀνοίσει αὐτὸ ὁ ἱερεύς.

12. Καὶ ποιήσετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἂν φέρητε τὸ δράγμα, πρόβατον ἄμωμον ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα τῷ Κυρίῳ.

13. Καὶ τὴν θυσίαν αὐτοῦ δύο δέκατα σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ, θυσίαν τῷ Κυρίῳ, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ, καὶ σπονδὴν αὐτοῦ τέταρτον τοῦ ἲν οἴνου.

14. Καὶ ἄρτον, καὶ πεφρυγμένα χίδρα νέα οὐ φάγεσθε ἕως εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν ταύτην, ἕως ἂν προσενέγκητε ὑμεῖς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ὑμῶν· νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν ἐν πάσῃ κατοικίᾳ ὑμῶν.

*Deu. 16. v. 9. 15. Καὶ ἀριθμήσετε ὑμῖν ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῶν σαββάτων ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς ἂν προσενέγκητε τὸ δράγμα τοῦ ἐπιθέματος, ἑπτὰ ἑβδομάδας ὁλοκλήρους ἀριθμήσεις.

16. Ἕως τῆς ἐπαύριον τῆς ἐσχάτης ἑβδομάδος ἀριθμήσετε πεντήκοντα ἡμέρας, καὶ προσοίσετε θυσίαν νέαν τῷ Κυρίῳ.

Exo. 34. v. 18. Num. v. 26. 17. Ἀπὸ τῆς κατοικίας ὑμῶν προσοίσετε ἄρτους ἐπίθεμα, δύο ἄρτους· ἐκ δύο δεκάτων σεμιδάλεως ἔσονται, ἐζυμωμένοι πεφθήσονται, πρωτογεννημάτων τῷ Κυρίῳ.

18. Καὶ προσάξετε μετὰ τῶν ἄρτων ἑπτὰ ἀμνοὺς ἀμώμους ἐνιαυσίους, καὶ μόσχον ἕνα ἐκ βουκολίου, καὶ κριοὺς δύο ἀμώμους, καὶ ἔσονται ὁλοκαύτωμα τῷ Κυρίῳ· καὶ αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν θυσία ὀσμὴ εὐωδίας τῷ Κυρίῳ.

19. Καὶ ποιήσετε χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, καὶ δύο ἀμνοὺς ἐνιαυσίους εἰς θυσίαν σωτηρίου μετὰ τῶν ἄρτων τῶν πρωτογεννημάτων.

20. Καὶ ἐπιθήσει αὐτὰ ὁ ἱερεὺς μετὰ τῶν ἄρτων τῶν πρωτογεννημάτων ἐπίθεμα ἐναντίον Κυρίου μετὰ τῶν δύο ἀμνῶν, ἅγια ἔσονται τῷ Κυρίῳ· τῷ ἱερεῖ τῷ προσφέροντι αὐτὰ αὐτῷ ἔσται.

21. Καὶ καλέσετε ταύτην τὴν ἡμέραν, κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν·

---

lum coram Domino, ut acceptabile sit pro vobis, altero die Sabbathi, & sanctificabit illum.

12. Atque in eodem die quo manipulus consecratur, cædetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum Domini.

13. Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ similæ conspersæ oleo in incensum Domini, odoremq; suavissimum: liba quoque vini, quarta pars Hin.

14. Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex segete, usque ad diem qua offeratis ex ea Deo vestro. Præceptũ est sempiternum in generationibus, cunctisq; habitaculis vestris.

15. * Numerabitis ergo ab altero die Sabbathi in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas,

16. Usque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est, quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificium novum Domino.

17. Ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Domini.

18. Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armẽto unum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suavissimum Domino.

19. Facietis & hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum.

20. Cumq; elevaverit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum ejus.

21. Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque san-

---

va, ut sit acceptum pro vobis: in crastino sabbathi offeret illud sacerdos.

12. Facietisq; die 11 quo offeretis Homer, agnum perfectum anniculum, in holocaustum Jehovæ:

13. Et Minham ejus, duas decimas similę permistę oleo, oblationem ignitam Jehovæ, *in* odorem quietis: & libamen ejus vini quartam *partem* Hin.

14. Panem verò, & polentam, & 12 spicam plenam non comedetis usq; ad hunc ipsum diem, donec obtuleritis oblationem Dei vestri: statutum perpetuum *erit vobis* in generationibus vestris, in cunctis habitaculis vestris.

15. Numerabitis autem vobis *dies* 13 à postero *die* sabbathi, à die qua obtuleritis Homer elevationis, septem hebdomades plenæ erunt.

16. Usq; 14 ad posterum *diem* sabbathi, septimi numerabitis quinquaginta dies, & offeretis Minham novam Jehovę.

17. Ex habitaculis vestris 15 offeretis panem oblationis: duo *ex* duabus decimis similæ erunt: *cum* fermento coquentur primitiæ Jehovæ.

18. Offeretisq; 16 cum pane *illo* septem agnos perfectos anniculos, & juvencum filium bovis unum, & arietes duos, erunt holocaustum Jehovæ: & Minha eorum, libaminaq; eorum, oblatio ignita *erit* odoris quietis Jehovæ.

19. Facietis quoq; hircum caprarum unum 17 pro peccato, & duos agnos anniculos in sacrificium pacificorum.

20. 18 Offeretq; sacerdos illa ultra panem primitiarum, elevationem coram Jehova cum duobus agnis: sanctitas erunt Jehovah sacerdoti.

21. Et 19 celebrabitis hoc ipso die *celebritatem*: convocatio san-

---

werden für dem HERRN/ das von euch angeneme sey/ Solchs sol aber der priester thun des andern tags nach dẽ Sabbath.

12. Und solt des tages/ da ewer garben gewebd wird/ ein brandopffer dem HERRN thun/ von einem lamb/ das on wandel und jerig sey.

13. Sampt dem speißopffer/ zwo zehenden semelmel mit öle gemengt/ zum opffer dem HErrn eins süssen geruchs/ Dazu das tranckopffer ein vierteil Hin weins.

14. Und solt kein new brot noch sangen noch korn zuuor essen/ biß auff den tag/ da jr ewrem Gott opffer bringet/ Das sol ein recht sein ewren nachkomẽ/ in allen ewren wonungen.

15. Darnach solt jr zelen vom andern tage des Sabbaths/ da jr die webegarben brachtet/ sieben gantzer Sabbath/

16. Biß an den andern tag des siebenden Sabbaths/ nemlich/ funfftzig tage solt jr zelen/ und new speißopffer dem HERRN opffern.

17. Und solts aus allen ewren wonungen opffern/ Nemlich/ zwey webebrot und zwo zehenden semelmehl gesewrt und gebacken/ zu erstlingen dem HERRN.

18. Und solt erzu bringen neben ewrem brot/ sieben jerige lemmer on wandel/ und einen jungen farren/ und zween wider/ Das sol des HErrn brandopffer/ speißopffer und tranckopffer sein/ Das ist ein opffer eins süssen geruchs dem HERRN.

19. Dazu solt jr machen einen zigenbock zum sündopffer/ und zwey jerige lemmer zum danckopffer.

20. Und der priester sols webẽ sampt dem brot der erstlinge für dem HERRN/ und den zweyen lemmern/ Und sol dem HERRN heilig/ und des priesters sein.

21. Und solt diesen tag ausruffen/ denn er sol vnter euch heilig

---

11. agitandũ vos h. a. integrũ, filium anni (.i. anniculum, subst. pro adject.) suum.

12 spicam virentem (Levi. 2. n. 14) n. c. usque ad corpus diei hujus, usq; ad adducere vos o. D. v. st. seculi.

13. a crastino. a. d. adducere vos h. agitationis.

14. a. crastino s. s. n. quinquag. (quinq; decades) dies.

15. adducetis p. agitationis.

16. super (.i. præter) istum panem s. a. integros filios anni. sic infra.

17 in peccatum. Levi. 16. n. 23.

18. & agitabit s. i. super p. pr. agitatione c. Jeh. super (.i. præter) duos agnos.

19. convocabitis in corpore diei hujus (n. 21) c. sanctitatis

heilig heissen / da jr zusamen kompt / Keine dienstarbeit solt jr thun. Ein ewiges recht sol das sein / bey ewren nachkomen in allen ewren wonungen.

22. Wenn jr aber ewer land
247. erndtet / solt jrs nicht gar auff dem felde einschneiten / auch nicht alles genaw aufflesen / sondern solts den armen vnd fremdlingen lassen / Ich bin der HERR ewer Gott.

23. Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

24. Rede mit den kindern Israel vnd sprich / Am ersten tage des siebenden monden / solt jr den heiligen Sabbath des blasens zum gedechtnis halten / da jr zusamen kompt.

25. Da solt jr keine dienst-erbeit thun / vnd solt dem HERRN opffern.

26. Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

27. Des zehenden tages in diesem siebenden monden / ist der versünetag / der sol bey euch heilig heissen / das jr zusamen kompt / da solt jr ewren leib casteien / vnd dem HERRN opffern.

28. Vnd solt keine erbeit thun an diesem tag / denn es ist der versünetag / das jr versünet werdet für dem HERRN ewrm Gott.

29. Denn wer seinen leib nicht casteiet an diesem tage / der sol aus seinem volck gerottet werden.

30. Vnd wer dieses tages jrgend ein erbeit thut / den wil ich vertilgen aus seinem volck.

31. Darumb solt jr keine erbeit thun / Das sol ein ewiges recht sein ewren nachkomen in allen ewren wonungen.

32. Es ist ewer grosser Sabbath / das jr ewre leibe casteiet. Am neunden tage des monden zu abend solt jr diesen Sabbath halten / von abend an / biß wider zu abend.

33. Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

34. Rede mit den kindern Israel vnd sprich / Am funff-

zehen-

e. v. omne op9 servitutis non facietis st. seculi. *20. in metendo vos m. terra v. n. f. angulum agri tui in metendo te, & col. m. t. non col.*

21. in mense s. in una mensis erit v. requies, memoriale vociferationis, c. sanctitatis. omne op. servitutis non facietis.

22. mensis septimi istius d. e. ipse. c. sanctitatis. *23. & omne op9 non fa. (v. 31) in corpore diei istius (sic infra) q. d. e. ipse ad expiationem faciendum super vos*

24. omnis anima, quae fecerit omne op. in corp. diei illius, & (pleon.) perdam.

25 ipsum.

sancta erit vobis: nullum opus servile facietis. statutum perpetuum *erit* in cunctis habitaculis vestris, in generationibus vestris.

22. † Et 20 quum metetis messem regionis vestrae, non finies metere angulum agri tui, nec collectionem messis tuae colliges: pauperi & peregrino relinques eam: ego Jehovah Deus vester.

23. Locutus est autē Jehovah ad Moseh, dicendo,

24. Alloquere filios Israel, dicendo, 21 Mense septimo, primo *die* ejusdem erit vobis sabbathum monimentum clangoris, convocatio sancta.

25. Nullum opus servile facietis, & offeretis oblationem ignitam Jehovae.

26. Locutus est praeterea Jehovah ad Moseh, dicendo,

27. Veruntamen in decimo 22 mensis hujus septimi, dies expiationum erit: convocatio sancta erit vobis: affligetisq; animas vestras, & offeretis oblationem ignitam Jehovae.

28. 23 Nullum opus facietis hoc ipso die: quia dies expiationum est, ad expiandum vos coram Jehova Deo vestro.

29. Omnis enim anima quae non fuerit afflicta eo ipso die, excidetur é populis suis.

30. Et 24 quisquis fecerit quodcunq; opus eo ipso die, perdam animam illam é medio populi sui.

31. Nullum opus facietis: statutum perpetuum *erit* in generationibus vestris in cunctis habitationibus vestris.

32. Sabbathum quietis 25 est vobis, & affligetis animas vestras: nona mensis, in vespera: á vespera usq; ad vesperam quiescetis *in* sabbatho vestro.

33. Locutus est & Jehovah ad Moseh, dicendo,

34. Alloquere filios Israel, dicendo, Decimo quinto die

men-

sanctissimum: omne opus servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus vestris.

22. * Postquam autem messueritis segetem terrae vestrae, non secabitis eam usque ad solum: * nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus vester.

23. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

24. Loquere filiis Israel. * Mense septimo, prima die mensis erit vobis sabbathum, memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur sanctum:

25. Omne opus servile non facietis in eo, & offeretis holocaustū Domino.

26. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

27. * Decimo die mensis hujus septimi, dies expiationum erit celeberrim9, & vocabitur sanctus: affligetisq; animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino.

28. Omne opus servile non facietis in tempore diei hujus: quia dies propitiationis est, ut propitietur vobis Dominus Deus vester.

29. Omnis anima quae afflicta non fuerit die hac peribit de populis suis:

30. Et quae operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo.

31. Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris.

32. Sabbathum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis. A vespera usq; ad vesperam celebrabitis sabbatha vestra.

33. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens,

34. Loquere filiis Israel, A quintodecimo die mē-

sis

μῖν· πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ· νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν ἐν πάσῃ κατοικίᾳ ὑμῶν.

22. Καὶ ὅταν θερίζητε τὸν θερισμὸν τῆς γῆς ὑμῶν, οὐ συντελέσετε τὸ λοιπὸν τοῦ θερισμοῦ τοῦ ἀγροῦ σου ἐν τῷ θερίζειν σε, καὶ τὰ ἀποπίπτοντα τοῦ θερισμοῦ σου οὐ συλλέξεις, τῷ πτωχῷ καὶ τῷ προσηλύτῳ καταλείψεις αὐτά· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

23. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

24. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, λέγων· τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου μιᾷ τοῦ μηνὸς ἔσται ὑμῖν ἀνάπαυσις, μνημόσυνον σαλπίγγων κλητὴ ἁγία τῷ Κυρίῳ.

25. Πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε· καὶ προσάξετε ὁλοκαύτωμα τῷ Κυρίῳ.

26. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

27. Καὶ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου τούτου ἡμέρα ἐξιλασμοῦ, κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν· καὶ ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, καὶ προσάξετε ὁλοκαύτωμα τῷ Κυρίῳ.

28. Πᾶν ἔργον οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ἔστι γὰρ ἡμέρα ἐξιλασμοῦ αὕτη ὑμῖν, ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν.

29. Πᾶσα ψυχή, ἥτις μὴ ταπεινωθήσεται ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς.

30. Καὶ πᾶσα ψυχή, ἥτις ποιήσει ἔργον ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ἀπολεῖται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς.

31. Πᾶν ἔργον οὐ ποιήσετε· νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν ἐν πάσαις ταῖς κατοικίαις ὑμῶν.

32. Σάββατα σαββάτων ἔσται ὑμῖν· καὶ ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἀπὸ ἐννάτης τοῦ μηνός· ἀπὸ ἑσπέρας ἕως ἑσπέρας σαββατιεῖτε τὰ σάββατα ὑμῶν.

33. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

34. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, λέγων· τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς

Solennitates Israelitarum

* Sup. 1[illegible]. v. 9.

* Deu. 24. v. 19.

* Num. 29. v. 1.

* Sup. 16. v. 30. Num. 29. v. 7.

* Nu. [illegible]

μίωὸς τοῦ ἑβδόμου τούτου ἑορτὴ σκίωῶν ἑπ͂λὰ ἡμέρας τῷ Κυρίῳ.

35. Καὶ ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη κλητὴ ἁγία ἔςαι ὑμῖν, πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε.

Ioh. 7. 37.

36. Ἑπ͂λὰ ἡμέρας προσάξετε ὁλοκαύτωμα τῷ Κυρίῳ· καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ὀγδόη κλητὴ ἁγία ἔςαι ὑμῖν· καὶ προσάξετε ὁλοκαύτωμα τῷ Κυρίῳ ἐξόδιόν ἐςιν· πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε.

37. Αὗται αἱ ἑορταὶ Κυρίου, ἃς καλέσετε αὐτὰς κλητὰς ἁγίας, ὥςε προσενέγκαι καρπώματα τῷ Κυρίῳ, ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίας αὐτῶν, καὶ σπονδὰς τὸ καθ' ἡμέραν εἰς ἡμέραν.

38. Πλὴν τῶν σαββάτων Κυρίου, καὶ πλὴν τῶν δομάτων ὑμῶν, καὶ πλὴν πασῶν τῶν εὐχῶν ὑμῶν, καὶ πλὴν πάντων τῶν ἑκουσίων ὑμῶν, ἃ ἂν δῶτε τῷ Κυρίῳ.

39. Καὶ ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μίωὸς τοῦ ἑβδόμου, ὅταν συντελέσητε πάντα τὰ γεννήματα τῆς γῆς, ἑορτάσατε τῷ Κυρίῳ ἑπ͂λὰ ἡμέρας· τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ ἀνάπαυσις, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἀνάπαυσις.

40. Καὶ λήψεσθε ἑαυτοῖς τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ καρπὸν ξύλου ὡραῖον, καὶ κάλλυνθρας φοινίκων, καὶ κλάδους ξύλου δασεῖς, καὶ ἰτέας, καὶ ἄγνου κλάδους ἐκ χειμάῤῥου, καὶ εὐφρανθήσεσθε ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἑπ͂λὰ ἡμέρας.

41. Καὶ ἑορτάσετε αὐτὴν τὴν ἑορτὴν τῷ Κυρίῳ ἑπ͂λὰ ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν.

42. Ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ ἑορτάσατε αὐτὴν, ἐν σκηναῖς κατοικήσετε ἑπ͂λὰ ἡμέρας· πᾶς ὁ αὐτόχθων ἐν Ἰσραὴλ κατοικήσουσιν ἐν σκηναῖς.

Ὅπως

ſis hujus ſeptimi, erunt feriæ tabernaculorum ſeptem diebus Domino.

35. Dies primus vocabitur celeberrimus atque ſanctiſsimus: omne opus ſervile non facietis in eo.

36. Et ſeptem diebus offeretis holocauſta Domino. * Dies quoq; octavus erit celeberrimus atque ſanctiſsimus, & offeretis holocauſtum Domino: eſt enim cœtus atque collectæ: omne opus ſervile non facietis in eo.

37. Hæ ſunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atque ſanctiſsimas, offeretisq; in eis oblationes Domino, holocauſta & libamenta juxta ritum uniuſcujusque diei.

38. Exceptis ſabbathis Domini, doniſq; veſtris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ ſponte tribuetis Domino.

39. A quinto decimo ergo die menſis ſeptimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ veſtræ, celebrabitis ferias Domini ſeptem diebus. die primo & die octavo erit ſabbathum, id eſt, requies.

40. Sumetisq; vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, ſpatulasq; palmarum, & ramos ligni denſarum frondium, & ſalices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo veſtro.

41. Celebrabitisq; ſolennitatem ejus ſeptem diebus per annum. legitimum ſempiternum erit in generationibus veſtris. Menſe ſeptimo feſta celebrabitis,

42. Et habitabitis in umbraculis ſeptem diebus. omnis qui de genere eſt Iſrael, manebit in tabernaculis.

Ut

menſis ſeptimi huius, ſolennitas 26 tabernaculorum *erit* ſeptem diebus Jehovæ.

35. Die primo *erit* convocatio 27 ſancta: nullum opus ſervile facietis.

36. Septem diebus offeretis oblationem ignitam Jehovæ: die octavo convocatio ſancta erit vobis, & offeretis oblationem ignitam Jehovæ, 28 ſolennitas eſt: nullum opus ſervile facietis.

37. 1 Iſtę *ſunt* feſtivitates Jehovæ, 29 quas celebrabitis, convocationes ſanctæ, ut offerat*ſ in eis* oblationem ignitam Jehovæ, holocauſtum, & Minham, ſacrificium, & libamina 30 ſuo quodq; die:

38 Præter ſabbatha Jehovæ, & præter dona veſtra, prætereque omnia vota veſtra, & præter 31 omnes ſpontaneas oblationes veſtras quas dabitis Jehovæ.

39. Veruntamen decimo quinto die menſis ſeptimi, 32 quando congregaveritis fructum terræ, celebrabitis celebritatem Jehovæ ſeptem diebus: die primo *erit* ſabbathum, die quoq; octavo *erit* ſabbathum.

40. Sumetisq; vobis die primo fructum arboris decoris, *&* 33 ramos palmarum, ramos arboris denſarum frondium, & ſalices torrentis, & lætabimini coram Jehovah Deo veſtro ſeptem diebus.

41. Celebrabitis inquam iſtam celebritatem Jehovæ ſeptem diebus 34 quot annis. ſtatutum perpetuum *erit* in generationibus veſtris, menſe ſeptimo celebrabitis illam.

42. In 35 tabernaculis habitabitis ſeptem diebus: omnis indigena in Iſraële habitabunt in tabernaculis:

Ut

zehenden tage dieſes ſiebenden monds/ iſt das feſt der laubhütten ſieben tage dem HERRN.

35. Der erſte tag ſol heilig heiſſen/ das jr zuſamen kompt/ keine dienſtarbeit ſolt jr thun.

36. Sieben tage ſolt jr dem HERRN opffern/ der achte tag ſol auch heilig heiſſen/ das jr zuſamen kompt / vnd ſolt ewer opffer dem HERRN thun/ Denn es iſt der verſamlungs tag / keine dienſtarbeit ſolt jr thun.

37. Das ſind die feſte des HERRN / die jr ſolt für heilig halten/ das jr zuſamen kompt/ vnd dem HERRN opffer thut/ brandopffer/ ſpeisopffer/ tranckopffer vnd ander opffer/ ein iglichs nach ſeinem tage.

38. On was der Sabbath des HERRN/ vnd ewre gaben/ vnd gelübden/ vnd freywillige gaben ſind/ die jr dem HERRN gebet.

39. So ſolt jr nu am funffzehenden tage des ſiebenden mondes/ wenn jr das einkomen vom lande eingebracht habt/ das feſt des HERRN halten ſieben tage lang. Am erſten tage iſt es Sabbath/ vnd am achten tage iſt es auch Sabbath.

40. Vnd ſolt am erſten tage früchte nemen von ſchönen beumen/ palmzweige / vnd meyen von dichten beumen vnd bachweiden / vnd ſieben tage frölich ſein für dem HERRN ewrem Gott.

41. Vnd ſolt alſo dem HERRN des jars das feſt halten ſieben tage. Das ſol ein ewiges recht ſein bey ewren nachkomen / das ſie im ſiebenden monden alſo feiren.

42. Sieben tage ſolt jr in laubhütten wonen/ Wer einheimiſch iſt in Iſrael/ der ſol in laubhütten wonen.

Das

26 tegumentorũ i. tabernaculorum, quę frondibus contegebantur. 27. ſanctitatis (ſic infr.) omne opus ſervitutis non facietis. ſic infra v. 36. 28. conſtrictio (i. congregatio) ipſa. 29. quas convocabitis eas, c. ſanctitatis ad offerendum ignitionem Jeh. 30. verbum (i. rem) diei in die ſuo i. ſecundum ritum cujusq; diei phraſin non diſsimilem vide Ex. 16. n. 5. 31. omnia ſpontanea veſtra, quæ d. J. 32. in colligendo vos proventum i. feſtivabitis feſtum (ſic infr.) J. ſ. d. in d. pr. ceſſatio, & in die oct. ceſſatio. 33. curvitates pal. & ramũ arboris condenſa & ſ. t. 34. in anno. ſt. ſeculi (ſc. erit) gen. v. in m. ſ. feſtivabitis illud. 35. tegumentis, vel, tuguriolis. n. 16. ſic infra.

245.

36. in educendo me eos.

37. conventus, (vel feriae statae) Jeh.

43. Das ewre nachkomen wissen/wie ich die kinder Israel hab lassen in hütten wonen/ da ich sie aus Egyptenland füret/ Ich bin der HERR ewer Gott.

44. Vnd Mose saget den kindern Israel solche feste des HERRN.

43. Ut sciant generationes vestræ, quod in tabernaculis habitare feci filios Israel, 36 quando eduxi eos è terra Aegypti: ego Jehovah Deus vester.

44. Locutus est igitur Moseh 37 de solennitatibus Jehovę ad filios Israel.

43. Ut discant posteri vestri quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, cum educerem eos de terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

44. Locutusq; est Moyses super solennitatibus Domini ad filios Israel.

43. Ὅπως ἴδωσιν αἱ γενεαὶ ὑμῶν, ὅτι ἐν σκηναῖς κατῴκισα τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν με αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

44. Καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς τὰς ἑορτὰς Κυρίου τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ.

Cap. 24.

Das XXIIII. Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

1. & capient ad te 2. ascendere faciendum lucernam (sc. unamquamq;) semper.

2. Gebeut den kindern Israel/ das sie zu dir bringen gestossen lauter baumöle zu liechten / das oben in die lampen teglich gethan werde/

3. eam (sc. lucernam) A. & cet. statʃecnl. (sic infra) gen.

3. Haussen für dem fürhang des zeugnis in der hütten des stiffts. Vnd Aaron sols zurichten des abends vnd des morgens für dem HERRN teglich/ Das sey ein ewiges recht ewrn nachkomen.

4. Er sol aber die lampen auff dem feinen leuchter zurichten für dem HERRN teglich.

4. eam duod. placentis d.d.e. placenta una.

5. Vnd solt semelmehl nemen/vnd davon zwelff kuchen backen/zwo zehende sol ein kuchen haben.

246. *5. sex ordine.*

6. Vnd solt sie legen ja sechs auff eine schicht/ auff den feinen tisch für dem HERRN.

7. Vnd solt auff dieselben legen reinen weyrauch/ das es seien denck brot zum fewr dem HERRN.

6. memoriale, ignitio 7.

7. in die sabbathi, in die sabbathi. pleonasmus distributionem significans

8. Alle Sabbath für vnd für/sol er sie zurichten für dem HERRN/ von den kindern Israel/zum ewigen bund.

8. & comed. e.

9. hoc ei de ignitionibus.

9. Vnd sollen Aarons vnd seiner söne sein / die sollen sie essen an heiliger stedte/ Denn das ist sein allerheiligstes von den opffern des HERRN zum ewigen recht.

10. & ipse filius.

10. Es gieng aber aus eines Israelischen weibs sohn/ der eines Egyptischen mans kind war vnter den kindern Israel/ vnd zancket sich im lager mit einem Israelitischen man/

CAP. XXIIII.

Locutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. Præcipe filiis Israel, 1 ut afferant tibi oleum olivę purum, contusum pro luminari, 2 ad accendendas lucernas semper.

3. Extra velum testimonii in tabernaculo ecclesiæ disponet 3 eas Aharon à vespera usq; mane coram Jehova semper: statutum perpetuum *erit* in generationibus vestris.

4. Super candelabrum mundum disponet lucernas coram Jehova semper.

5. Accipiesq; similam, & coques 4 ex ea duodecim placentas: duarum decimarum erit unaquæq; placenta.

6. 5 Et pones eas *in* duobus ordinibus: 5 sex *erunt* ordines super mensam mundam coram Jehova.

7. Pones quoq; super *utrumq;* ordinē thus purum, eritq; pani in 6 odorem & incensum Jehovæ.

8. 7 Per singula sabbatha ordinabit illos *panes* coram Jehova semper, à filiis Israel fœdere sempiterno.

9. Et erit Aharonis & filiorum ejus, 8 qui comedent eum in loco sancto: quia sanctitas sanctitatū 9 est ei de oblationibus ignitis Jehovæ statuto perpetuo.

10. Egressus est autem filius mulieris Israelitidis, 10 qui erat filius viri Aegyptii, in medio filiorum Israel: & jurgati sunt in castris ipsis filius Israelitidis & vir Israelita.

CAP. XXIIII.

Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Præcipe filiis Israel, ut afferant tibi oleum de olivis purissimum ac lucidum, ad concinnandas lucernas jugiter,

3. Extra velum testimonii in tabernaculo fœderis. Ponetque eas Aaron à vespere usq; in mané coram Domino, cultu rituque perpetuo in generationibus vestris.

4. Super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini.

5. Accipies quoque similam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas:

6. Quorum senos altrinsecus super mensam purissimam coram Domino statues:

7. Et pones super eos thus lucidissimum, ut sit panis in monimentum oblationis Domini.

8. Per singula sabbatha mutabuntur coram Domino suscepti à filiis Israel fœdere sempiterno:

9. *Eruntque Aaron & filiorum ejus, ut comedant eos in loco sancto: quia sanctū sanctorum est de sacrificiis Domini jure perpetuo.

10. Ecce autem egressus filius mulieris Israelitidis quem pepererat de viro Ægyptio, inter filios Israel, jurgatus est in castris cum viro Israelite.

Κεφαλ. κδ΄.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Ἔντειλαι τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ λαβέτωσάν σοι ἔλαιον ἐλάινον καθαρὸν κεκομμένον εἰς φῶς, καῦσαι λύχνον διαπαντός.

3. Ἔξωθεν τοῦ καταπετάσματος, ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου καύσουσιν αὐτὸν Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀφ᾽ ἑσπέρας ἕως πρωῒ ἔναντι Κυρίου ἐνδελεχῶς, νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν.

4. Ἐπὶ τῆς λυχνίας τῆς καθαρᾶς καύσουσι τοὺς λύχνους ἔναντι Κυρίου ἕως εἰς τὸ πρωΐ.

5. Καὶ λήψεσθε σεμίδαλιν, καὶ ποιήσετε αὐτὴν δώδεκα ἄρτους, δύο δεκάτων ἔσται ὁ ἄρτος ὁ εἷς.

6. Καὶ ἐπιθήσετε αὐτοὺς δύο θέματα, ἓξ ἄρτους τὸ ἓν θέμα ἐπὶ τὴν τράπεζαν τὴν καθαρὰν ἔναντι Κυρίου.

7. Καὶ ἐπιθήσετε ἐπὶ τὸ θέμα λίβανον καθαρὸν καὶ ἅλας, καὶ ἔσονται οἱ ἄρτοι εἰς ἀνάμνησιν προκείμενοι τῷ Κυρίῳ.

8. Τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων προθήσετε ἔναντι Κυρίου διαπαντὸς παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, διαθήκην αἰώνιον.

9. Καὶ ἔσται Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ φάγονται αὐτὰ ἐν τόπῳ ἁγίῳ· ἔστι γὰρ ἅγια ἁγίων τοῦτο αὐτῷ ἀπὸ τῶν θυσιαζομένων τῷ Κυρίῳ, νόμιμον αἰώνιον.

10. Καὶ ἐξῆλθεν υἱὸς γυναικὸς Ἰσραηλίτιδος, καὶ οὗτος ἦν υἱὸς Αἰγυπτίου ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. καὶ ἐμαχέσαντο ἐν τῇ παρεμβολῇ ὁ ἐκ τῆς Ἰσραηλίτιδος, καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ Ἰσραηλίτης.

Lucern & propo sitioni panes.

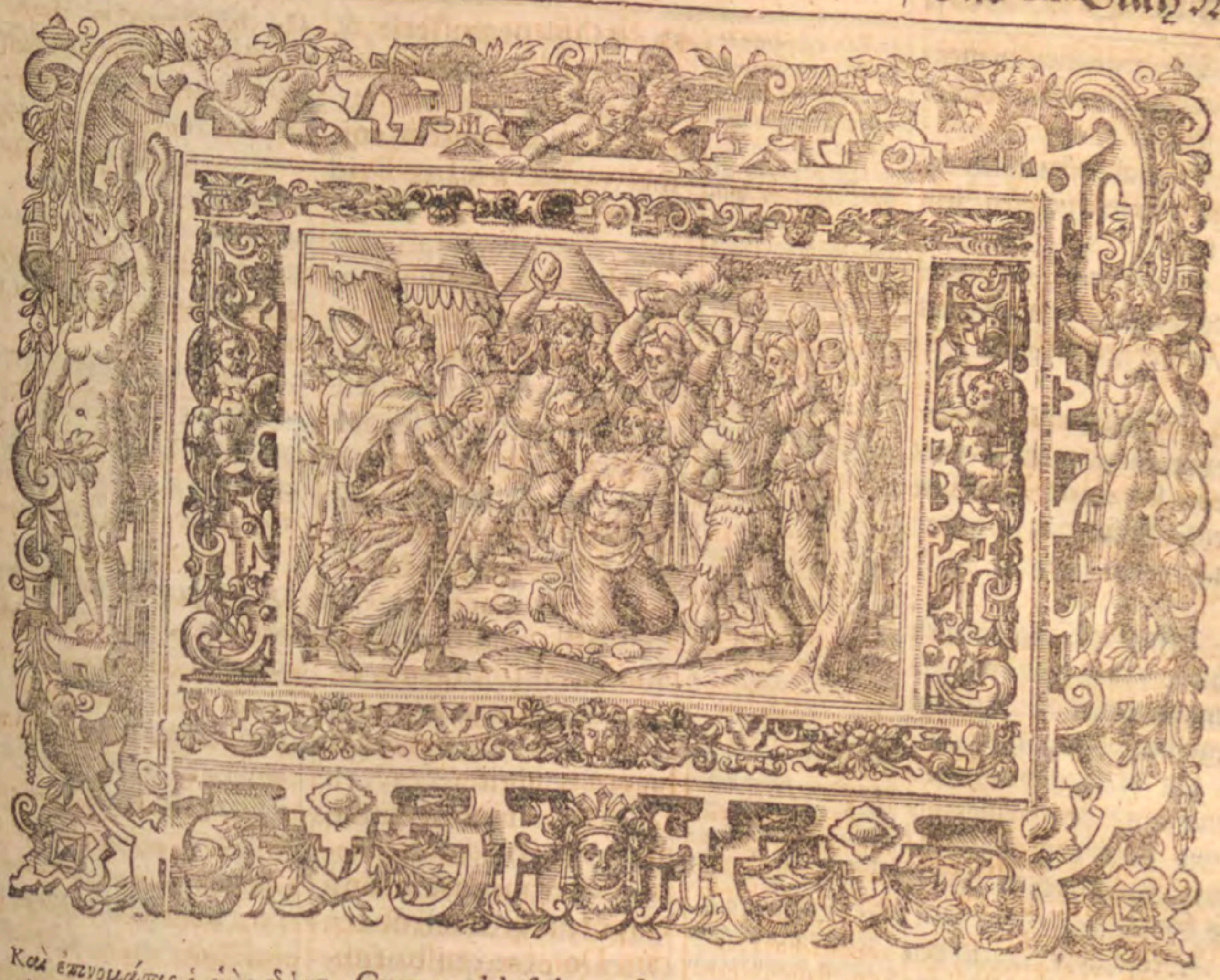

11. Καὶ ἐπονομάσας ὁ υἱὸς τῆς γυναικὸς τῆς Ἰσραηλίτιδος τὸ ὄνομα κατηράσατο, καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς Μωυσῆν. καὶ τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σαλωμίθ θυγάτηρ Δαβὶρ ἐκ τῆς φυλῆς Δάν.

12. Καὶ ἀπέθεντο αὐτὸν εἰς φυλακὴν διακρῖναι αὐτὸν διὰ προστάγματος Κυρίου.

13. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

14. Ἐξάγαγε τὸν καταρασάμενον ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἐπιθήσουσι πάντες οἱ ἀκούσαντες τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ λιθοβολήσουσιν αὐτὸν πᾶσα ἡ συναγωγή·

15. Καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ λάλησον, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἄνθρωπος ἄνθρωπος ἐὰν καταράσηται Θεὸν αὐτοῦ, ἁμαρτίαν λήψεται.

16. Ὁ ὀνομάζων δὲ τὸ ὄνομα Κυρίου, θανάτῳ θανατούσθω· λίθοις λιθοβολησάτωσαν αὐτὸν πᾶσα ἡ συναγωγή. ἐάν τε προσήλυτος ἐάν τε αὐτόχθων ἐν τῷ ὀνομάσαι αὐτὸν τὸ ὄνομα Κυρίου, τελευτάτω.

Καὶ

11. Cumque blasphemasset nomen Domini, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. (Vocabatur autem mater ejus Salumith filia Dabri de tribu Dan.)

12. Miseruntque eum in carcerem, donec nossent quid juberet Dominus.

13. Qui locutus est ad Moysen, dicens,

14. Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput ejus, & lapidet eum populus universus.

15. Et ad filios Israel loqueris, Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum:

16. Et qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.

Qui

11. Et 11 expressit filius mulieris Israelitidis nomē, & maledixit: adduxeruntq; eum ad Moseh: nomen autem matris ejus *erat* Selomith filia Dibri, 12 de tribu Dan.

12. Et posuerunt eum in custodiam, 13 ut exponeret eis juxta sermonem Jehovæ.

13. Locutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo.

14. Educ 14 blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput ejus, & lapidet eum universus cœtus.

15. Ad filios autem Israel loquaris, dicendo, 15 Quicunq; maledixerit Deo suo, portabit iniquitatem suam.

16. Et 16 qui expresserit nomen Jehovæ, moriendo morietur, lapidando lapidabunt eum universus cœtus: tam peregrinus, quam indigena, quum expresserit nomen, moriatur.

Et

11 Vnd lestert den namen/ vñ fluchet. Da brachten sie jn zu Mose (Seine mutter aber hies Selomith / eine tochter Dibri vom stam Dan.)

12. Vnd legten jn gefangen/ biß jnen klar antwort würde durch den mund des HERRN.

13. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

14. Füre den flucher hinaus für das lager/ vnd laß alle die es gehort haben/ jre hende auff sein heupt legen/ vnd laß jn die gantze gemeine steinigen.

15. Vnd sage den kindern Israel/ Welcher seinem Gott fluchet/ Der sol seine sünde tragen.

16. Welcher des HERRN namen lestert/ Der sol des todtes sterben/ die gantze gemeine sol jn steinigen / Wie der frembdlinge/ so sol auch der einheimische sein/ wenn er den namen lestert/ so sol er sterben.

Wer

11. perforavit (.i. transfixit, vel metaphoricè, blasphemavit. Blasphemus enim eum veluti transfigit quem blasphemia ladit. vel etiam nuncupavit) f. m. I. nomen (sc. Jehova, ad suas nimirū diras illo abutens, &, Jehova, inquiens, te perdat) & maledixit.
12. tribui Dan.
13. ad exponendum super os (.i. juxta verbum Ex. 18. n. 17) Jeh Chald. donec exponeretur eis per sententiam VERBI Domini. Levi. 22. n. 9.
14. maledicum ad extra castrametationem. & fulcient omnes audientes (Enallage præs. pro præt) m. ss. e. e. & lapidabunt e. u. c.
15. vir vir si mal. deo suo (velerā, diis suis .i. principibus suis. Ex. 22. n. 30. Nam de blasphe-

tr mia in Deum mox sequitur) & (pleon) port. iniquitat. (.i. iniquitatis pœnam. sc. mortem. Meton.) suam.
16. & (.i. multo magis) transfigens. (n. 11) m. 3. m. morte afficietur l. l. in eum u. c. sicut peregrinus, sic indigena, in transfigendo eum nomen (sc. Jehova) morte afficietur. sic infra.

CAPUT XXIV.

17. omn a. h. m. m. & percutiens a. jumẽti

18. quum ded.

19. & percutiens jumentum r. i. & percutiens h. morte afficietur.

247. 20. ad extra c. & l. e. lapide. sing. propl.

17. Wer jrgend einen menschen erschlegt / Der sol des todes sterben.
18. Wer aber ein vieh erschlegt / Der sols bezalen / leib vmb leib.
19. Vnd wer seinen nehesten verletzt / Dem sol man thun / wie er gethan hat /

20. Schade vmb schade / auge vmb auge / zan vmb zan / Wie er hat einen menschen verletzt / so sol man jm wider thun.

21. Also / das / Wer ein vieh erschlegt / der sols bezalen / Wer aber einen menschen erschlegt / der sol sterben.
22. Es sol einerley recht vnter euch sein / dem frembdlingen wie dem einheimischen / Denn ich bin der HERR ewer Gott.
23. Mose aber sagets den kindern Israel / vnd füreten den flucher aus für das lager / vnd steinigeten jn / Also theten die kinder Israel / wie der HERR Mose geboten hatte.

Das XXV. Cap.

Cap. 25.

1. loquere ad f. I. & dices ad eos: quando venietis ad ter. q. e. dans (sc. sum) vob. & (Latinis abundans, Germanis idem quod, tunc) sabbathiz. 2 proventum e.

3. deciduum messis tuæ (. i. ex granis inter metendum decidentibus sponte proveniens) n. m. & u. separatæ tuæ, sc. vineæ, a qua te ...

Vnd der HERR redt mit Mose / auff dem berge Sinai vnd sprach.
2. Rede mit den kindern Israel vnd sprich zu jnen. Wenn jr ins land kompt das ich euch geben werde / so sol das land seine feire dem HERRN feiren.
3. Das du sechs jar dein feld beseest / vnd sechs jar deinen weinberg beschneitest / vnd samlest die früchte ein.
4. Aber im siebenden jar / sol das land seine grosse feire dem HERRN feiren / darin du dein feld nicht beseen / noch deinen weinberg beschneiten solt.
5. Was aber von jm selber nach deiner erndten wechst / soltu nicht erndten / vnd die drauben / so on deine erbeit wachsen / soltu nicht lesen / dieweil es ein feier jar ist des lands.

17. Et vir quum percusserit [17] quamlibet animam hominis, moriendo moriatur.
18. Qui vero percusserit animam animalis, restituet illud, animam pro anima.
19. Vir autem, [18] qui dederit maculam in proximum suum, secundum quod fecit, sic fiat ei.
20. Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente, sicut dederit maculam in homine, sic dabitur in eo.
21. [19] Qui percusserit animal, reddet illud: qui verò percusserit hominem, moriatur.
22. Judicium unum erit vobis, sicut peregrinus, sic & indigena erit: quia ego Jehovah Deus vester.

23. † Locutus est autem Moseh ad filios Israel, & eduxerunt blasphemum [20] extra castra, lapidaveruntq; eum lapidibus: atq; ita filii Israel fecerunt secundum quod præceperat Jehovah Moseh.

CAP. XXV.

Locutus est autem Jehovah ad Moseh in monte Sinai, dicendo,
2. [1] Alloquere filios Israel, & dic eis, Quum ingressi fueritis terram quam ego do vobis, tunc sabbathizabit terra sabbathum Jehovæ.

3. Sex annis seminabis agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesq; [2] fructus ejus.
4. Anno autem septimo sabbathum requietionis erit terræ, sabbathum Jehovæ: agrum tuum non seres, & vineam tuam non putabis.
5. [3] Quæ sua sponte nascuntur in messe tua, non metes, & uvas separationis tuæ non vindemiabis: annus requietionis erit terræ.

17. * Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur.
18. Qui percusserit animal, reddet vicarium, id est animam pro anima.
19. Qui irrogaverit maculã cuilibet civium suorũ: * sicut fecit, sic fiet ei.
20. Fracturã pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet: qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur.
21. Qui percusserit jumentũ, reddet aliud. Qui percusserit hominem, punietur.
22. Æquum judicium sit inter vos, sive peregrinus, sive civis peccaverit: quia ego sum Dominus Deus vester.
23. Locutusq; est Moyses ad filios Israel, & eduxerunt eum, qui blasphemaverat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filii Israel sicut præceperat Dominus Moysi.

CAP. XXV.

Locutusq; est Dominus ad Moysen in monte Sinai, dicens,
2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, * sabbathizet sabbathum Domini.
3. Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, collligesq; fructus ejus:
4. Septimo autem anno sabbathum erit terræ, requietionis Domini: agrũ non seres, & vineam non putabis.
5. Quæ sponte gignet humus, non metes: & uvas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam: annus enim requietionis terræ est:

17. Καὶ ἄνθρωπος ὃς ἂν πατάξῃ ψυχὴν ἀνθρώπου, καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω.
18. Καὶ ὃς ἂν πατάξῃ ψυχὴν κτήνους, καὶ ἀποθάνῃ, ἀποτισάτω ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς.
19. Καὶ ἐάν τις δῷ μῶμον τῷ πλησίον αὐτοῦ, ὡς ἐποίησεν αὐτῷ, ὡσαύτως ἀντιποιηθήσεται αὐτῷ.
20. Σύντριμμα ἀντὶ συντρίμματος, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, καθότι ἂν δῷ μῶμον ἀνθρώπῳ, οὕτως δοθήσεται αὐτῷ.

21. Ὃς ἂν πατάξῃ ἄνθρωπον, καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω.

22. Δικαίωσις μία ἔσται τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ἐγχωρίῳ· ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

23. Καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, καὶ ἐξήγαγον τὸν καταρασάμενον ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ κατελιθοβόλησαν αὐτὸν λίθοις· καὶ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐποίησαν καθάπερ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

Κεφαλ. κε΄.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος τῷ Μωυσῇ ἐν τῷ ὄρει Σινὰ λέγων·
2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς, ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, καὶ ἀναπαύσεται ἡ γῆ σάββατα τῷ Κυρίῳ.

3. Ἓξ ἔτη σπερεῖς τὸν ἀγρόν σου, καὶ ἓξ ἔτη τεμεῖς τὴν ἄμπελόν σου, καὶ συνάξεις τὸν καρπὸν αὐτῆς.
4. Ἐν δὲ τῷ ἔτει τῷ ἑβδόμῳ σάββατα ἀνάπαυσις ἔσται τῇ γῇ, σάββατα τῷ Κυρίῳ. τὸν ἀγρόν σου οὐ σπερεῖς, καὶ τὴν ἄμπελόν σου οὐ τεμεῖς.
5. Καὶ τὰ αὐτόματα ἀναβαίνοντα τοῦ ἀγροῦ σου οὐκ ἐκθερίσεις, καὶ τὴν σταφυλὴν τοῦ ἁγιάσματός σου οὐκ ἐκτρυγήσεις· ἐνιαυτὸς ἀναπαύσεως ἔσται τῇ γῇ.

Homicidii & talionis pœna.

* Exo. 21. v. 12.

* Matth. 5. v. 38. Exod. 21. v. 24. Deut. 19. v. 21.

* Exo. ... v. ...

Solennitas anni septimi.

6. Καὶ ἔσται τὰ σάββατα τῆς γῆς βρώματά σοι, καὶ τῷ παιδί σου καὶ τῇ παιδίσκῃ σου, καὶ τῷ μισθωτῷ σου, καὶ τῷ παροίκῳ τῷ προσκειμένῳ πρός σε.

7. Καὶ τοῖς κτήνεσί σου, καὶ τοῖς θηρίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ σου, ἔσται πᾶν τὸ γέννημα αὐτοῦ εἰς βρῶσιν.

8. Καὶ ἐξαριθμήσεις σεαυτῷ ἑπτὰ ἀναπαύσεις ἐτῶν ἑπτὰ ἔτη ἑπτάκις. καὶ ἔσονταί σοι ἑπτὰ ἑβδομάδες, ἐτῶν ἐννέα καὶ τεσσαράκοντα ἔτη.

9. Καὶ διαγγελεῖτε σάλπιγγος φωνῇ ἐν πάσῃ τῇ γῇ ὑμῶν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνός· τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἐξιλασμοῦ διαγγελεῖτε σάλπιγγι ἐν πάσῃ τῇ γῇ ὑμῶν.

10. Καὶ ἁγιάσετε τὸ ἔτος τὸ πεντηκοστὸν ἐνιαυτὸν, καὶ διαβοήσετε ἄφεσιν ἐπὶ τῆς γῆς πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν. ἐνιαυτὸς ἀφέσεως σημασία αὕτη ἔσται ὑμῖν· καὶ ἀπελεύσεσθε ἕκαστος εἰς τὴν κτῆσιν αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος εἰς τὴν πατριὰν αὐτοῦ ἀπελεύσεσθε.

11. Ἀφέσεως σημασία αὕτη τὸ ἔτος τὸ πεντηκοστὸν ἐνιαυτὸς ἔσται ὑμῖν. οὐ σπερεῖτε, οὐδὲ μὴ ἀμήσητε αὐτόματα ἀναβαίνοντα αὐτῆς, καὶ οὐ τρυγήσετε τὰ ἡγιασμένα αὐτῆς.

12. Ὅτι ἀφέσεως σημασία ἐστίν. ἅγιον ἔσται ὑμῖν· ἀπὸ τῶν πεδίων φάγεσθε τὰ γεννήματα αὐτῆς.

13. Ἐν τῷ ἔτει τῆς ἀφέσεως σημασίας αὐτῆς ἐπανελεύσετε ἕκαστος εἰς τὴν κτῆσιν αὐτοῦ.

14. Ἐὰν δὲ ἀποδῷ πρᾶσιν τῷ πλησίον σου, ἐάν τε κτήσῃ παρὰ τοῦ πλησίον σου, μὴ θλιβέτω ἄνθρωπος τὸν πλησίον.

15. Κατὰ ἀριθμὸν ἐτῶν μετὰ τὴν σημασίαν κτήσῃ παρὰ τοῦ πλησίον, κατὰ ἀριθμὸν ἐνιαυτῶν γεννημάτων ἀποδώσεταί σοι.

16. Καθότι ἂν πλεῖον τῶν ἐτῶν πληθυνεῖ τὴν κτῆσιν αὐτοῦ, καὶ καθότι ἂν ἔλαττον τῶν ἐτῶν

ἐλαττο-

6. Sed erunt vobis in cibum, tibi & ſervo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & advenæ qui peregrinatur apud te:

7. Jumentis tuis & pecoribus: omnia quæ naſcuntur, præbebunt cibum.

8. Numerabis quoq; tibi ſeptem hebdomadas annorum, id eſt, ſepties ſeptem, quæ ſimul faciunt annos quadraginta novem:

9. Et clanges buccina menſe ſeptimo, decima die menſis, propitiationis tempore in univerſa terra veſtra.

10. Sanctificabisque annum quinquageſimum, & vocabis remiſsionem cunctis habitatoribus terræ tuæ, ipſe eſt enim jubileus. Revertetur homo ad poſſeſsionem ſuam, & unuſquiſque rediet ad familiam priſtinam:

11. Quia jubileus eſt & quinquageſimus annus. Non ſeretis atque metetis ſponte in agro naſcentia, & primitias vindemiæ non colligetis,

12. Ob ſanctificationem jubilei, ſed ſtatim oblata comedetis.

13. Anno jubilei redient omnes ad poſſeſsiones ſuas.

14. Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contriſtes fratrem tuum,

15. Sed juxta numerum annorum jubilei emes ab eo: & juxta ſupputationem frugum vendet tibi.

16. Quanto plures anni remanſerint poſt jubileum, tanto creſcet & pre-

tium:

6. Erit autem ſabbathum terræ vobis in cibum, tibi, & ſervo tuo, & ancillæ tuæ, & mercenario tuo, & 4advenæ tuo qui habitant apud te:

7. Et animali tuo, & beſtiæ, quæ *fuerit* in terra tua, erit *inquam* omnis fructus ejus in cibum.

8. Numerabis autem tibi ſeptem ſabbatha annorum, *id eſt*, ſeptem annos ſeptem vicibus: 5 qui quidem dies ſeptem ſabbathorum annorum, efficient tibi quadraginta novem annos.

9. Tunc tranſire facies tubam jubilationis menſe ſeptimo, decimo menſis, *id eſt*, die expiationũ. tranſire *inquam* facietis tubam 6per univerſam terram veſtram.

10. Sanctificabitisq; 7 annum quinquageſimum, & proclamabitis libertatem in terra cunctis habitatoribus ejus: jobel ipſe erit vobis: & revertemini 8quiſq; ad poſſeſsionem ſuam, & quiſq; ad familiam ſuam revertemini:

11. Jobel ipſe, annus quinquaginta annorum erit vobis: non ſeretis, 9 neq; metetis quæ ſponte produxerit terra, neq; vindeminabitis ſeparationes ejus:

12. Quia Jobel eſt, ſanctus erit vobis: 10 agri comedetis fructum.

13. 1 Anno jobel iſto revertemini 11 ſinguli ad poſſeſsionem ſuam.

14. Quumq; 12 vendideris venditionem proximo tuo, aut emeris é manu proximi tui, ne opprimatis ſinguli fratrem ſuum.

15. Secundum numerum annorum poſt jobel emes à proximo tuo: ſecundum numerum annorum fructuum vendet tibi

16. 13 Juxta multitudinem annorum multiplicabis emptionem ejus, & juxta diminutionem

an-

6. Sondern die feier des lands ſolt ir darumb halten/ das du davon eſſeſt / dein knecht/deine magd/ dein tagſöner/dein haußgenos / dein frembdlinger bey dir.

7. Dein vieh/ vnd die thier in deinem lande / alle frůchte ſollen ſpeiſe ſein.

8. Vnd du ſolt zelen ſolcher feier jar ſieben/ das ſieben jar ſiebenmal gezelet werden/vnd die zeit der ſieben feier jar/machen neun vnd viertzig jar.

9. Da ſoltu die poſaunen laſſen blaſen durch alle ewer land am zehenden tage des ſiebenden monden/eben am tage der verſünunge.

10. Vnd jr ſolt das funfftzigſt jar heiligen/vnd ſolts ein Erlas jar heiſſen im lande/allen die drinnen wonen/ denn es iſt ewer Halljar/ Da ſol ein iglicher bey euch wider zu ſeiner habe / vnd zu ſeinem geſchlecht komen.

11. Denn das funfftzigſt jar iſt ewer Halljar. Jr ſolt nicht ſeen/ auch was von jm ſelber wechſt/nicht erndten/auch was on erbeit wechſt im weinberge nicht leſen.

12. Denn das Halljar ſol vnter euch heilig ſein/ Jr ſolt aber eſſen was das feld tregt.

13. Das iſt das Halljar / Da jederman wider zu dem ſeinen komen ſol.

14. Wenn du nu etwas deinem neheſten verkeuffeſt/ oder im etwas abkeuffeſt/ ſol keiner ſeinen bruder vberforteilen.

15. Sondern nach der zal vom Halljar an/ ſoltu es von jm keuffen/ vnd was die jare hernach tragen mögen/ſo hoch ſol er dirs verkeuffen.

16. Nach der menge der jar ſoltu den kauff ſteigern / vnd nach der wenige der jar ſoltu

4. inquilino tuo, peregrinantib9 tecum. & jumento t. & b. q. i. t. t. e. o. proventus ejus ad veſcendum.

5. & erunt tibi dies ſ. ſ. a. novem & 40 (i. quatuor decades) anni.

6. in omni t. V.

7 annum quinquaginta (i. quinque decadu. ſic v. 9.) anni, & procl.

8. vir ad p. ſ. & vir ad f. ſ.r.

9. & non met. decidua ejus. n. 3.

10. de agro comedetis proventum ejus

11. vir ſic v. ſeq.

12 vendideris v. p. t. a. acquirere (i. acquiſieris Infin. pro fut. Exo. 12. n. 55.) e. m. p. t. ne affligatis vir ſ. ſ. in numero an.

13. ad os &c. ad os (i. ſecundum) paucos eſſe annos &c. ipſe vendens (ſc. eſt) tibi, & non affligetis vir p. ſ.

248.

den kauffringern/ Denn er sol dirs/ nach dem es tragen mag/ verkeuffen.

17. So vberforteile nu keiner seinen nehesten / sondern fürchte dich für deinem Gott/ Denn ich bin der HERR ewr Gott.

18. Darumb thut nach meinen satzungen/ vnd haltet meine rechte/ das jr darnach thut/ Auff das jr im lande sicher wonen mügt.

19. Denn das sol euch seine früchte geben / das jr zu essen gnug habt / vnd sicher darinnen wonet.

20. Vnd ob du würdest sagen/ Was sollen wir essen im siebenden jar? Denn wir seen nicht/ so samlen wir auch kein getreide ein.

21. Da wil ich meinen segen vber euch im sechsten jar gebieten / das er sol dreyer jar getreide machen/

22. Das jr seet im achten jar/ vnd von dem alten getreide esset/ biß in das neunde jar/ das jr vom alten esset / biß wider new getreide kömpt.

23. Darumb solt jr das land nicht verkeuffen ewiglich/ Denn das land ist mein / vnd jr seid frembdlinge vnd geste für mir.

24. Vnd solt jn alle ewrem lande/ das land zu lösen geben.

25. Wenn dein bruder verarmet/ vnd verkeufft dir seine habe/ vnd sein nehester freund kompt zu jm/ das ers löse / so sol ers lösen / was sein bruder verkaufft hat.

26. Wenn aber jemand keinen löser hat/ vnd kan mit seiner hand so viel zu wegen bringen/ das ers ein teil löse/

27. So sol man rechen von dem jar/ da ers hat verkeufft/ vnd dem verkeuffer die vbrigen jar wider einreumen/ das er wider zu seiner habe kome.

Kan

14. facietis &c. servabitis & facietis etc. ad fiduciam. sic infra.

15. & si. 16. de proventu v. a. a. n. usque ad venire proventum e.

17. ad excisionem (sc. a possessore, ut illi venditam terram in jubilæo redimendi ratio omnis præcidatur) quia mihi (sc. est) terra. quia peregr. & adv. vos mecum sc. estis.

18. emaciatus (i. opibus exhaustus. sic v. 30. & deinceps) fuerit &c. propinquus ad ipsum.

19. & viro, quum nõ erit illi red. & a. m. e. & i. secundũ sufficientiam redemtionis ejus.

20. superabundans viro, c. v. ei. latinè ei abũdat.

annorum minues emptionem ejus: numerum enim fructuum ipse vendit tibi.

17. Ne igitur opprimatis quisq; proximum suum: sed timebis à Deo tuo: quia ego Jehovah Deus vester.

18. Et 14 facite statuta mea, judiciaq; mea servate, & facite illa, & habitabitis super terram illam confidenter.

19. Dabitq; terra fructum suum, & comedetis ad saturitatem usq;, atq; habitabitis confidenter super illam.

20. 15 Quod si dixeritis, Quid comedemus anno septimo? en non seremus, neque colligemus fructus nostros:

21. Tunc præcipiam benedictioni meæ *pro* vobis anno sexto, & faciet fructum pro tribus annis.

22. Seretisq; anno octavo, & comedetis 16 fructum veterem usq; ad annum nonum: donec venerit fructus ejus, comedetis vetus.

23. Terra autem non vendetur 17 absolutè, quia mea *est* terra: vos enim peregrini & advenæ estis apud me.

24. In universa autem terra possessionis vestræ, redemtionem dabitis terræ.

25. Quum 18 attenuatus fuerit frater tuus, & vendiderit *aliquid* de possessione sua, tunc veniet redemtor ejus propinquus ipsi, & redimet venditionem fratris sui.

26. 19 Et si non fuerit viro redemtor, sed apprehenderit manus ejus, & invenerit quod sufficit ad ejus redemtionem:

27. Tunc supputabit annos venditionis suæ, & restituet 20 quod superest viro cui vendidit, & revertetur ad possessionem suam.

Si

tium: & quãto minus temporis numeraveris, tanto minoris & emptio constabit. tempus enim frugum vendet tibi.

17. Nolite affligere contribules vestros, sed timeat unusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester.

18. Facite præcepta mea, & judicia custodite, & implete ea: ut habitare possitis in terra absq; ullo pavore,

19. Et gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini usque ad saturitatem, nullius impetum formidantes.

20. Quòd si dixeritis, Quid comedemus anno septimo, si non severimus, neque collegerimus fruges nostras?

21. Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum:

22. Seretisq; anno octavo, & comedetis veteres fruges usque ad nonum annum: donec nova nascantur, edetis vetera.

23. Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, & vos advenæ & coloni mei estis.

24. Unde cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur.

25. Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus ejus, potest redimere quod ille vendiderat.

26. Sin autem non habuerit proximum, & ipse pretium ad redimendum potuerit invenire:

27. Computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam.

Quòd

ἐλαττονώσει τὴν κτῆσιν αὐτοῦ, ὅτι ἀριθμὸν γεννημάτων οὗτος ἀποδώσεταί σοι.

17. Μὴ θλιβέτω ἄνθρωπος τὸν πλησίον αὐτοῦ· καὶ φοβήσῃ κύριον τὸν Θεόν σου· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

18. Καὶ ποιήσετε πάντα τὰ δικαιώματά μου, καὶ πάσας τὰς κρίσεις μου, καὶ φυλάξετε, καὶ ποιήσετε αὐτά, καὶ κατοικήσετε ἐπὶ τῆς γῆς πεποιθότες.

19. Καὶ δώσει ἡ γῆ τὰ ἐκφόρια αὐτῆς, καὶ φάγεσθε εἰς πλησμονήν, καὶ κατοικήσετε πεποιθότες ἐπ᾽ αὐτῆς.

20. Ἐὰν δὲ λέγητε, τί φαγόμεθα ἐν τῷ ἔτει τῷ ἑβδόμῳ τούτῳ, ἐὰν μὴ σπείρωμεν, καὶ μὴ συναγάγωμεν τὰ γεννήματα ἡμῶν·

21. Καὶ ἀποστελῶ τὴν εὐλογίαν μου ὑμῖν ἐν τῷ ἔτει τῷ ἕκτῳ, καὶ ποιήσει τὰ γεννήματα αὐτῆς εἰς τὰ τρία ἔτη.

22. Καὶ σπερεῖτε τὸ ἔτος τὸ ὄγδοον, καὶ φάγεσθε ἀπὸ τῶν γεννημάτων παλαιὰ ἕως τοῦ ἔτους τοῦ ἐννάτου. ἕως ἂν ἔλθῃ τὰ γεννήματα αὐτῆς, φάγεσθε παλαιὰ παλαιῶν·

23. Καὶ ἡ γῆ οὐ πραθήσεται εἰς βεβαίωσιν, ἐμὴ γάρ ἐστιν ἡ γῆ· διότι προσήλυτοι καὶ πάροικοι ὑμεῖς ἐστὲ ἐναντίον ἐμοῦ.

24. Καὶ κατὰ πᾶσαν γῆν κατασχέσεως ὑμῶν λύτρα δώσετε τῆς γῆς.

25. Ἐὰν δὲ πένηται ὁ ἀδελφός σου ὁ μετὰ σοῦ, καὶ ἀποδῶται ἀπὸ τῆς κατασχέσεως αὐτοῦ, καὶ ἔλθῃ ὁ ἀγχιστεύων ὁ ἐγγίζων αὐτῷ, καὶ λυτρώσεται τὴν πρᾶσιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

26. Ἐὰν δέ τινι μὴ ᾖ ὁ ἀγχιστεύων καὶ εὐπορηθῇ τῇ χειρὶ καὶ εὑρεθῇ αὐτῷ τὸ ἱκανὸν λύτρα αὐτοῦ.

27. Καὶ συλλογιεῖται τὰ ἔτη τῆς πράσεως αὐτοῦ, καὶ ἀποδώσει ὃ ὑπερέχει τῷ ἀνθρώπῳ, ᾧ ἀπέδοτο αὐτό, καὶ ἐπανελεύσεται εἰς τὴν κατάσχεσιν αὐτοῦ.

Ἐὰν

28. Ἐὰν δὲ μὴ εὐπορῇ ἡ χεὶρ αὐτοῦ τὸ ἱκανὸν ὥστε ἀποδοῦναι αὐτῷ, καὶ ἔσται ἡ πρᾶσις αὐτοῦ τῷ κτησαμένῳ αὐτὴν ἕως τοῦ ἔτους τῆς ἀφέσεως, καὶ ἐξελεύσεται ἐν τῇ ἀφέσει, καὶ ἐπανελεύσεται εἰς τὴν κατάσχεσιν αὐτοῦ.

29. Καὶ ἐάν τις ἀποδῶται οἰκίαν οἰκητὴν ἐν πόλει τετειχισμένῃ, καὶ ἔσται ἡ λύτρωσις αὐτῆς, ἕως πληρωθῇ· ἐνιαυτὸς ἡμερῶν ἔσται ἡ λύτρωσις αὐτῆς.

30. Ἐὰν δὲ μὴ λυτρωθῇ ἕως πληρωθῇ ἐνιαυτὸς ὅλος, κυρωθήσεται ἡ οἰκία ἡ οὖσα ἐν τῇ πόλει τῇ ἐχούσῃ τεῖχος βεβαίως τῷ κτησαμένῳ αὐτὴν εἰς τὰς γενεὰς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐξελεύσεται ἐν τῇ ἀφέσει.

31. Αἱ δὲ οἰκίαι αἱ ἐν ἐπαύλεσιν, αἷς οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς τεῖχος κύκλῳ, πρὸς τὸν ἀγρὸν τῆς γῆς λογισθήσονται· λυτρωταὶ διαπαντός· αὗται ἔσονται, καὶ ἐν τῇ ἀφέσει ἐξελεύσονται.

32. Καὶ αἱ πόλεις τῶν Λευιτῶν οἰκίαι τῶν πόλεων κατασχέσεως αὐτῶν, λυτρωταὶ διαπαντὸς ἔσονται τοῖς Λευίταις.

33. Καὶ ὃς ἂν λυτρώσηται παρὰ τῶν Λευιτῶν· καὶ ἐξελεύσεται ἡ διάπρασις οἰκιῶν πόλεως κατασχέσεως αὐτῶν ἐν τῇ ἀφέσει, ὅτι οἰκίαι τῶν πόλεων τῶν Λευιτῶν αὕτη ἡ κατάσχεσις αὐτῶν ἐν μέσῳ υἱῶν Ἰσραήλ.

34. Καὶ οἱ ἀγροὶ οἱ ἀφωρισμένοι ταῖς πόλεσιν αὐτῶν οὐ πραθήσονται, ὅτι κατάσχεσις αἰώνιος τοῦτο αὐτῶν ἐστίν.

35. Ἐὰν δὲ πένηται ὁ ἀδελφός σου καὶ ἀδυνατήσει ταῖς χερσὶν αὐτοῦ παρά σοι, ἀντιλήψῃ αὐτοῦ ὡς προσηλύτου καὶ παροίκου, καὶ ζήσεται μετὰ σοῦ.

36. Οὐ λήψῃ παρ' αὐτοῦ τόκον, οὐδὲ ἐπὶ πλήθει. καὶ φοβηθήσῃ τὸν Θεόν σου, καὶ ζήσεται ὁ ἀδελφός σου μετὰ σοῦ.

37. Τὸ ἀργύριόν σου οὐ δώσεις αὐτῷ ἐν τόκῳ, καὶ ἐπὶ πλεονασμῷ οὐ δώσεις αὐτῷ τὰ βρώματά σου.

28. Quòd si non invenerit manus ejus ut reddat pretium: habebit emptor quod emerat, usq; ad annum jubileum. In ipso enim omnis venditio redibit ad dominum, & ad possessorem pristinum.

29. Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi, donec unus impleatur annus.

30. Si non redemerit, & anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam, & posteri ejus in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in jubileo.

31. Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum jure vendetur. si ante redempta non fuerit, in jubileo revertetur ad dominum.

32. Ædes Levitarũ quæ in urbibus sunt, semper possunt redimi:

33. Si redemptæ non fuerint, in jubileo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israel.

34. Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.

35. Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi advenam & peregrinum, & vixerit tecum,

36. Ne accipias usuras ab eo, nec amplius quam dedisti. time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.

37. Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges.

28. Si veró non invenerit manus ejus 21 quod sufficiat ad reddendum illi, tum erit venditio ejus in manu ejus qui emit illam, usq; ad annum Jobel: at egredietur in jobel, reverteturq; ad possessionem suam.

29. Vir autem cum vendiderit † domum habitationis *in* urbe 22 murata, erit redemptio ejus donec compleatur annus venditionis ejus: anno uno erit redemtio ejus.

30. Quod si non redimatur 23 donec impleatur illi annus integer, remanebit domus quæ *fuerit* in civitate, cui *est* murus, absolute ementi illam in generationibus ejus, non egredietur in Jobel.

31. Domus autem villarum, 24 quibus non est murus *in* circuitu, secundum agrum terræ æstimabitur: redemtio erit ei, & in Jobel egredietur.

32. Urbium autem Levitarum & domorum urbium possessionis eorum, redemtio 25 perpetua erit Levitis.

33. Qui autem 26 emerit à Levitis, egredietur venditio domus & urbis possessionis ejus in jobel: quia domus urbium Levitarum 27 est possessio eorum in medio filiorum Israel.

34. Ager autem suburbii urbium eorum non vendetur: quia possessio 28 perpetua est illis.

35. Quum autem attenuatus fuerit frater tuus, & nutaverit manus 29 apud te, apprehendes illum: *sicut* peregrinus & advena vivet tecum.

36. Ne accipias 30 usuram ab eo & augmentum, sed timebis *tibi* à Deo tuo 31 vivetq; frater tuus apud te.

37. Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, 32 nec cum augmento dabis escam tuam.

28. Kan aber seine hand nicht so viel finden/ das eins teils jm wider werde/ so sol/ das er verkaufft hat/ in der hand des keuffers sein biß zum Halljar/ In demselben sol es ausgehen/ vnd er wider zu seiner habe komen.

29. Wer ein wonhaus verkeufft in der stadmauren/ der hat ein gantz jar frist dasselbe wider zu lösen / Das sol die zeit sein/ darinnen er es lösen mag.

30. Wo ers aber nit löset/ ehe denn das gantze jar vmb ist/ so sols der keuffer ewiglich behalten/ vnd seine nachkomen/ vnd sol nicht loß ausgehen im Halljar.

31. Ists aber ein haus auff dem dorffe / da keine maur vmb ist / das sol man dem feld des lands gleich rechen/ vnd sol loß werden / vnd im Halljar ledig ausgehen.

32. Die stedte der Leuiten/ vnd die heuser in den stedten/ da jre habe innen ist / mügen jmerdar gelöset werden.

33. Wer etwas von den Leuiten löset/ der sols verlassen im Halljar / es sey haus oder stad/ das er besessen hat/ Denn die heuser in stedten der Leuiten sind jre habe vnter den kindern Jsrael.

34. Aber das feld vor jren stedten sol man nicht verkeuffen/ Denn das ist jr eigenthumb ewiglich.

35. Wenn dein bruder verarmet/ vñ neben dir abnimpt/ so soltu jn auffnemen als einen frembdlingen oder gast/ das er lebe neben dir.

36. Vnd solt nicht wucher von jm nemen noch vbersatz/ Sondern solt dich für deinem Gott fürchten/ Auff das dein bruder neben dir leben könne.

37. Denn du solt im dein geld nicht auff wucher thun/ noch deine speise auff vbersatz austhun.

21. *sufficientiam reddendi illi, & erit v. e. i. m. acquirentis illam.* 249.
22. *muri, & (.i. tunc) erit r. e. usq; ad consumi annum v. e. dierum (sc. anno .i. tot dieb9 habebit jus redemptura, quot ad efficiendum annum requiruntur. v. seq.) erit r e.*
23. *usque ad impleri illi annum i. & surget d. q. i. c. cui es (.i. cui. sc. est) murus ad excisionem (n. 17) e. i.*
24. *quibus non est.*
25. *seculi.*
26. *redemerit à L. & egr.*
27. *ipsa.*
28. *seculi hoc est.*
29. *tecũ, & (.i. tunc) firmiter apprehendes il. p. & a. (sc. est) & v. tec.*
30. *ab eo morsum & incrementum sc. usura. (sic infr.)*
31. *& vita fratris tui (sc. erit) tecum. sic inf.*
32. *& in incremento non dab. e. t.*

33. ad dã dum v. s. C. ad existendum v. s. D. 34. & venditus fuerit (sc. a se ipso. sic inf.) tibi, non servies (sc. tibi) in eo (.i. per eum) servitute (sc. illius Exod. 1. n. 10.) servi. i. servili. 35. incola &c. serviet tecum. 36. quia servi m. ipsi, quos eduxi eos. Pleon. 37. servi n. d. in eum in duritia vel austeritate. 38. peregrinantium vobiscum ex illis emetis, & d. f. e. qui vobiscũ. 39. facies te haeredem eorum p. f. &c. in perp. in eis (.i. per eos) inservietis (sc. vobis n. 34) & in fratres v. f. I. vir in fratrem s. n. dominaberis in eum in duritia. v. 53. 40. inquilini (sic inf.) tecum, & a. f. f. t. cum illo, & venditus fuerit p. a. tecum, vel radicato .i. indigena, qui, etsi aliunde natus est, in populo, tamen Dei radices egit. 41. venditus fuerit.

38. Denn ich bin der HERR ewr Gott / der euch aus Egyptenland gefüret hat / das ich euch das land Canaan gebe / vnd ewr Gott were.
39. Wenn dein bruder verarmet neben dir / vnd verkeufft sich dir / so soltu jn nicht lassen dienen als einen leibeigen /
40. Sondern wie ein taglöner vnd gast sol er bey dir sein / vnd biß an das Halljar bey dir dienen.
41. Denn sol er von dir loß ausgehen / vnd seine kinder mit jm / vnd sol widerkomen zu seinem geschlecht / vnd zu seiner veter habe.
42. Denn sie sind meine knechte / die ich aus Egyptenland gefüret habe. Darumb sol man sie nicht auff leibeigen weise verkeuffen.
43. Vnd solt nicht mit der strenge vber sie herrschen / sondern dich fürchten für deinem Gott.
44. Wiltu aber leibeigen knechte vnd megde haben / so soltu sie keuffen von den heiden / die vmb euch her sind.
250. 45. Von den gesten / die frembdlinge vnter euch sind / vnd von jren nachkomen / die sie bey euch in ewrem lande zeugen. Dieselben solt jr zu eigen haben /
46. Vnd solt sie besitzen / vnd ewre kinder nach euch / zum eigenthumb für vnd für / die solt jr leibeigen knechte sein lassen. Aber vber ewer brüder die kinder Jsrael / sol keiner des andern herrschen mit der strenge.
47. Wenn jrgend ein frembdling oder gast bey dir zunimpt / vnd dein bruder neben jm verarmet / vnd sich dem frembdlingen oder gast bey dir oder jemand von seinem stam verkeufft /
48. So sol er nach seinem verkeuffen recht haben / wider loß zu werden. Vnd es mag jn jemand vnter seinen brüdern lösen.
49. Oder sein vetter oder vetters son / oder sonst sein

nehe-

38. Ego Jehovah Deus vester, qui eduxi vos è terra Aegypti, 33 ut darem vobis terram Chenaan, & essem vobis in Deum.
39. Si vero attenuatus fuerit frater tuus apud te, 34 ita ut vendat se tibi, non uteris opera ejus *tanquam* servi opera.
40. Tanquam mercenarius, tanquam 35 advena erit tecum: usq; ad annum Jobel serviet tibi.
41. Egredietur autem à te ipse & liberi ejus secum, ac revertetur ad familiam suam, & ad possessionem patrum suorum revertetur.
42. 36 Sunt enim servi mei, quos eduxi é terra Aegypti: non vendentur venditione 37 servili.
43. Non dominaberis illi duré, sed timebis à Deo tuo.
44. Servus autem tuus & ancilla tua qui erunt tibi, de gentibus *erunt* quæ *sunt in* circuitu vestro, ex eis emetis servum & ancillam.
45. 1 Et etjam de filiis incolarum 38 qui versantur apud vos, emetis, & de familia eorum qui apud vos *sunt*, quos procreaverunt in terra vestra, eruntq; vobis in possessionem.
46. Et 39 jure hæreditario possidebitis eos pro filiis vestris post vos, ad possidendum possessionem: in perpetuum utemini opera eorum: fratribus autem vestris filiis Israel quisq; fratri suo non dominabitur duré.
47. Si autem adepta fuerit manus peregrini & 40 advenæ *qui est* apud te, & attenuatus fuerit frater tuus *qui* apud illum *versatur*, seq; vendiderit peregrino, & advenæ *qui est* apud te, vel stirpi familiæ peregrini:
48. Postquam 41 vendiderit se, redemtio erit ei: unus é fratribus ejus redimet eum:
49. Aut patruus ejus, aut filius patrui ejus redimet eum:

aut

38. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti, ut darem vobis terram Chanaan, & essem vester Deus.
39. Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum,
40. Sed quasi mercenarius & colonus erit: usque ad annum jubileum operabitur apud te,
41. Et postea egredietur cum liberis suis, & revertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum.
42. Mei enim servi sunt, & ego eduxi eos de terra Ægypti. non veneant cõditione servorum:
43. Ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum.
44. Servus & ancilla sint vobis de nationibus, quæ in circuitu vestro sunt.
45. Et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos.
46. Et hæreditario jure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternũ. fratres autem vestros filios Israel ne opprimatis per potentiam.
47. Si invaluerit apud vos manus advenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe ejus:
48. Post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum,
49. Et patruus, & patruelis, & cõsanguineus, & af-

finis-

38. Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὁ ἐξαγαγὼν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, τοῦ δοῦναι ὑμῖν τὴν γῆν Χαναάν, ὥστε εἶναι ὑμῶν Θεός.
39. Ἐὰν δὲ ταπεινωθῇ ὁ ἀδελφός σου παρὰ σοί, καὶ πραθῇ σοι, οὐ δουλεύσει σοι δουλείαν οἰκέτου.
40. Ὡς μισθωτὸς ἢ πάροικος ἔσται σοι, ἕως τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς ἀφέσεως ἐργάσεται παρὰ σοί.
41. Καὶ ἐξελεύσεται ἐν τῇ ἀφέσει ἀπὸ σοῦ αὐτὸς, καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἀπελεύσεται εἰς τὴν γενεὰν αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν κατάσχεσιν τὴν πατρικὴν αὐτοῦ ἀποδραμεῖται.
42. Διότι οἰκέται μου εἰσὶν οὗτοι, οὓς ἐξήγαγον ἐκ γῆς Αἰγύπτου. οὐ πραθήσονται ἐν πράσει οἰκέτου.
43. Οὐ κατατενεῖς αὐτὸν ἐν τῷ μόχθῳ, καὶ φοβηθήσῃ τὸν Θεόν σου.
44. Καὶ παῖς καὶ παιδίσκη ὅσοι ἂν γένωνταί σοι ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ὅσοι κύκλῳ σου εἰσὶν ἀπ᾽ αὐτῶν κτήσεσθε δοῦλον καὶ δούλην.
45. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν παροίκων τῶν ὄντων ἐν ὑμῖν ἀπὸ τούτων κτήσεσθε, καὶ ἀπὸ τῶν συγγενῶν αὐτῶν τῶν μεθ᾽ ὑμῶν ὅσοι ἂν γένωνται ἐν τῇ γῇ ὑμῶν ἔστωσαν ὑμῖν εἰς κατάσχεσιν.
46. Καὶ καταμεριεῖτε αὐτοὺς τοῖς τέκνοις ὑμῶν μεθ᾽ ὑμᾶς. καὶ ἔσονται ὑμῖν κατόχιμοι, εἰς τὸν αἰῶνα αὐτοὺς καταδουλώσεσθε. τῶν δὲ ἀδελφῶν ὑμῶν τῶν υἱῶν Ισραὴλ, ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ οὐ κατατενεῖ αὐτὸν ἐν τοῖς μόχθοις.
47. Ἐὰν δὲ εὕρῃ ἡ χεὶρ τοῦ προσηλύτου ἢ τοῦ παροίκου τοῦ παρὰ σοί, καὶ ἀπορηθεὶς ὁ ἀδελφός σου πραθῇ τῷ προσηλύτῳ ἢ τῷ παροίκῳ τῷ παρὰ σοί, ἢ ἐκ γενετῆς προσηλύτῳ.
48. Μετὰ τὸ πραθῆναι αὐτὸν, λύτρωσις ἔσται αὐτῷ. εἷς τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ λυτρώσεται αὐτόν.
49. Ἀδελφὸς πατρὸς αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀδελφοῦ πατρὸς αὐτοῦ λυτρώσεται

τρώσεται αὐτὸν, ἢ ἀπὸ τῶν οἰκείων τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐκ τῆς φυλῆς αὐτοῦ λυτρώσεται αὐτόν· ἐὰν δὲ εὐπορηθεὶς ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, λυτρώσηται ἑαυτόν·

50. Καὶ συλλογιεῖται πρὸς τὸν κεκτημένον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἔτους οὗ ἀπέδοτο ἑαυτὸν αὐτῷ ἕως τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς ἀφέσεως. καὶ ἔσται τὸ ἀργύριον τῆς πράσεως αὐτοῦ ὡς ἡμέρα μισθίου· ἔτος ἐξ ἔτους ἔσται μετ' αὐτοῦ.

51. Ἐὰν δέ τινι πλεῖον τῶν ἐτῶν ᾖ, πρὸς ταῦτα ἀποδώσει τὰ λύτρα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀργυρίου τῆς πράσεως αὐτοῦ.

52. Ἐὰν δὲ ὀλίγον καταλειφθῇ ἀπὸ τῶν ἐτῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν τῆς ἀφέσεως, καὶ συλλογιεῖται αὐτῷ κατὰ τὰ ἔτη αὐτοῦ, καὶ ἀποδώσει τὰ λύτρα αὐτοῦ.

53. Ὡς μισθωτὸς, ἐνιαυτὸν ἐξ ἐνιαυτοῦ ἔσται μετ' αὐτοῦ· οὐ κατατενεῖς αὐτὸν ἐν μόχθῳ ἐνώπιόν σου.

54. Ἐὰν δὲ μὴ λυτρῶται κατὰ ταῦτα, καὶ ἐξελεύσεται ἐν τῷ ἔτει τῆς ἀφέσεως αὐτὸς, καὶ τὰ παιδία αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ.

55. Ὅτι ἐμοὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ οἰκέται, παῖδές μου οὗτοί εἰσιν, οὓς ἐξήγαγον ἐκ γῆς Αἰγύπτου. ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

Κεφαλ. κϛ'.

*Exo. 20. v. 4. Deut. 5. v. 8. Psal. 97. v. 7.

Οὐ ποιήσετε ὑμῖν αὐτοῖς χειροποίητα, οὐδὲ γλυπτὰ, οὐδὲ στήλην ἀναστήσετε ὑμῖν, οὐδὲ λίθον σκοπὸν στήσετε ἐν τῇ γῇ ὑμῶν προσκυνῆσαι αὐτῷ· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

*Deu. 28. v. 1.

2. Τὰ σάββατά μου φυλάξεσθε, καὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων μου φοβηθήσεσθε· ἐγὼ Κύριος.
3. Ἐὰν ἐν τοῖς προστάγμασί μου πορεύησθε, καὶ τὰς ἐντολάς μου φυλάξησθε, καὶ ποιήσητε αὐτάς·

4. Καὶ δώσω τὸν ὑετὸν ὑμῖν ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ ἡ γῆ δώσει τὰ γενήματα αὐτῆς, καὶ τὰ ξύλα τῶν πεδίων ἀποδώσει τὸν καρπὸν αὐτῶν.

& pl. v. in temp. s. & dab. t. productionem s. (sic inf.) & arbor agri (sing pro plur) d. f. s. & attinget

Καὶ

---

finis. Sin autem & ipse potuerit, redimet se,

50. Supputatis duntaxat annis à tempore venditionis suæ usque in annum jubileum: & pecunia qua venditus fuerat, juxta annorum numerum & rationem mercenari supputata.
51. Si plures fuerint anni qui remanent usque ad jubileũ, secundùm hos reddet & pretium.

52. Si pauci, ponet rationem cum eo juxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum,

53. Quibus antè servivit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conspectu tuo.

54. Quòd si per hæc redimi non potuerit, anno jubileo egredietur cum liberis suis.
55. Mei enim sunt servi, filii Israel, quos eduxi de terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester,

CAP. XXVI.

Non * facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum. Ego enim sum Dominus Deus vester.

2. Custodite sabbatha mea, & pavete sanctuarium meum. Ego Dominus.
3. * Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea,
4. Dabo vobis pluvias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.

Ap-

---

aut 42 propinquus carnis ejus, é familia ejus redimet eum: aut *si* adepta fuerit manus ejus, 43 tum redimet seipsum.
50. Et supputabit cum eo, qui emit ipsum ab anno quo se vendidit illi, usq; ad annum jobel: æstimabiturq; pecunia venditionis ejus secundum numerum annorum, & secundum dies mercenarii fiet cum eo.
51. Si adhuc multi *fuerint* anni, 44 secundum eos restituet redemtionem suam de argento venditionis suæ.

52. Quod si parum reliquum sit 45 ex annis usq; ad annum jobel, tunc supputabit cum eo: & juxta annos suos restituet redemtionem suam.
53. Tanquam mercenarius 46 annuus erit cum illo: non dominabitur ei dure in oculis tuis.

54. Si vero non 47 se redemerit in illis, egredietur in anno jobel, ipse & filii ejus cum eo:
55. Quia mihi *sunt* filii Israel servi, servi mei 48 sunt quos eduxi é terra Aegypti, ego Jehovah Deus vester.

CAP. XXVI.

Non facietis vobis 1 idola & sculptile & statuam non erigetis vobis, 2 neq; lapidem pictum ponetis in terra vestra ut incurvetis vos ei: ego enim Jehovah Deus vester.

2. Sabbatha mea 3 custodite, & sanctuarium meum timete: ego Jehovah.
3. Si in decretis meis ambulaveritis, & præcepta mea servaveritis, & feceritis ea:

4. † 4 Dabo pluvias vestras tempore suo, dabitq; terra fructum suum, & arbores agrorum dabunt fructum suum:

Ap-

---

nehester blutfreund seines geschlechts / oder so seine selbs hand so viel erwirbt / so sol er sich lösen.

50. Vnd sol mit seinem keuffer rechen vom jar an/ da er sich verkaufft hatte / biß auffs Halljar/ Vnd das geld sol nach der zal der jar seines verkeuffens gerechnet werden/ vnd sol sein taglohn der gantzen zeit mit einrechen.
51. Sind noch viel jar biß an das Halljar/ so sol er nach denselben deste mehr zu lösen geben/ darnach er gekaufft ist.

52. Sind aber wenig jar vbrig/ biß ans Halljar/ so sol er auch darnach wider geben zu seiner lösung/ vnd sol sein taglohn von jar zu jar mit einrechen.
53. Vnd solt nicht lassen mit der strenge vber jn herrschen für deinen augen.

54. Wird er aber auff diese weise sich nicht lösen / so sol er im Halljar loß ausgehen/ vnd seine kinder mit jm.
55. Denn die kinder Jsrael sind meine knechte/ die ich aus Egyptenland gefürt habe/ Jch bin der HERR ewer Gott.

Das XXVI. Cap

JR solt euch keinen götzen machen noch bilde/ vnd solt euch keine seulen auffrichten/ noch keinen malstein setzen in ewrem lande/ das jr dafür anbetet/ Denn ich bin der HERR ewer Gott.

2. Haltet meine Sabbath/ vnd fürchtet euch für meinem heiligthumb / Jch bin der HERR.
3. Werdet jr in meinen satzungen wandeln/ vnd meine gebot halten vnd thun/
4. So wil ich euch regen geben zu seiner zeit / vnd das land sol sein gewechß geben/ vnd die beume auff dem felde jre früchte bringen.

---

42. de reliquo (Lev. 20. n. 17.) carn. e.
43. & redimetur & s. cum emptore suo. ab a. vendi se u. a. a. 3. & erit argentũ venditionis ejus in numero a.
44. ad os eorum. i. secundũ eos, sive pro numero illorum.
45. in (i. ex) a. u. a. 3. & s. ei. juxta os annorum ejus.
46. anni in anno.
47. redemptus fuerit in i. (.i. per illa. sc. supradicta. vel etiam in illis. sc. annis) egr.
48. ipsi.

Cap. 26.

1. nihilitates .i. idola, qua nihil sunt in mundo. 1. Cor. 8. v. 4.
2. & lapidem effigies (.i. effigiebus figuratum, vel effig. se lapideas) dabitis s. t. v. ad incurvandum vos super eum.
3. custodietis. fut. pro imper. sic inf.
4. & (.i. tunc) d. u.

251.

Vnd

5. ad fiduciam. 6. jacebitis. & nõ ext. & cessare faciam bestiam malam e. t. & g. n. t. in ter. v. 7 & perseq. ex vobis quinq;, centum, & c. e. v. myriadem perseq. 8. & respiciam ad vos. (Chald. respiciam vos in VERBO meo Levit. 24 n. 13) & fructificare fac. v. 9. à facie nobis egredi faciet. & dabo habitationem meam in m. v. & non fastidiet v. a. m. Chald. non abjiciet vos VERBUM meum. n. 8. v. 30. 10. abextistendo illis. Ex. 14 n. 7. 11. vos (sc. in) erectione. scil. facies: quæ hilaritatis indicium est. 12. aud. (i. auscultaveritis) mihi. Chald. non audieritis ad VERBUM meum. sic v. 18. & deinceps. supra n. 9. 13. in statutis meis fastidium habueritis, & si &

5. Vnd die dreschzeit sol reichen biß zur weinerndten/ vnd die weinerndte sol reichen biß zur zeit der saat / vnd sollet brots die fülle haben/ vnd solt sicher in ewrem lande wonen.

6. Ich wil fried geben in ewrem lande/ das jr schlaffet/ vnd euch niemand schrecke. Ich wil die bösen thier aus ewrem lande thun/ vnd sol kein schwert durch ewr land gehen.

7. Jr solt ewr feinde jagen/ vnd sie sollen für euch her ins schwert fallen.

8. Ewer fünffe sollen hundert jagen/ vnd ewer hundert sollen zehen tausent jagen/ Denn ewre feinde sollen für euch her fallen ins schwert.

Vnd ich wil mich zu euch wenden/

9. Vnd wil euch wachsen vnd mehren lassen / vnd wil meinen bund euch halten.

10. Vnd solt von dem firnen essen/ vnd wenn das newe kompt/ das firnen wegthun.

11. Ich wil meine wonung vnter euch haben / vnd meine seele sol euch nicht verwerffen.

12. Vnd wil vnter euch wandeln/ vnd wil ewr Gott sein/ so solt jr mein volck sein.

13. Denn ich bin der HERR ewr Gott/ der euch aus Egyptenland gefüret hat/ das jr nicht jre knechte weret/ Vnd hab ewr joch zubrochen/ vnd hab euch auffgericht wandeln lassen.

14. Werdet jr aber mir nit gehorchen/ vnd nicht thun diese gebot alle.

15. Vnd werdet meine satzunge verachten/ vnd ewre seele meine rechte verwerffen/ dz jr nicht thut alle meine gebot/ vnd werdet meinen bund lassen anstehen/

16. So wil ich euch auch solchs thun/ Ich wil euch heimsuchen mit schrecken/ schwulst/ vnd fieber / das euch die ange-

sicht

5. Apprehendetq; vobis tritura vindemiam, & vindemia apprehendet sementem: comedetisq; panem vestrum ad saturitatem & habitabitis 5 confidenter in terra vestra.

6. Dabo namq; pacem in terra & 6 dormietis, neq; *erit* exterrens: auferamque bestias malas è terra, & gladius non transibit per terram vestram.

7. Et persequemini inimicos vestros, cadentq; coram vobis gladio.

8. 7 Persequentur quoq; quinq; ex vobis centum: & centum ex vobis decem millia persequentur: & corruent inimici vestri coram vobis gladio.

9. 8 Vertam enim me ad vos, & crescere faciam vos atque multiplicabo vos, statuamq; pactum meum vobiscum.

10. Et comedetis vetus inveteratum, & vetus 9 propter novum educetis,

11. Et ponam tabernaculum meum in medio vestri, neq; abominabitur vos anima mea.

12. Ambulabo autem in medio vestri, eroq; vobis in Deum, & vos eritis mihi in populum:

13 Ego Jehovah Deus vester qui eduxi vos è terra Aegypti, 10 ne essetis illis servi: & confregi lora jugi vestri, & incedere feci vos 11 erecta facie.

14. Si autem non 12 audieritis me, neq; feceritis omnia præcepta ista:

15. Et si 13 decreta mea spreveritis, & judicia mea abominata fuerit anima vestra, ita ut non faciatis omnia præcepta mea & irritum faciatis pactum meum:

16. Etiam ego faciam hoc vobis: 14 constituam super vos terrorem, tabem, & febrem consumentia oculos, &

do-

5. Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & * absque pavore habitabitis in terra vestra.

6. Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias: & gladius non transibit terminos vestros.

7. Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis.

8. Persequentur quinq; de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro.

9. Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactũ meum vobiscum.

10. Comedetis vetustissima veterum, & vetera novis supervenientibus projicietis.

11. Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abjiciet vos anima mea.

12. *Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vosque eritis populus meus.

13. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægyptiorũ, ne serviretis eis, & qui confregi catenas cervicum vestrarum, ut incederetis erecti.

14. * Quòd si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea,

15. Si spreveritis leges meas, & judicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum:

16. Ego quoque hæc faciam vobis, Visitabo vos velociter in egestate, & ardore, qui conficiat ocu-

los

5. Καὶ καταλήψεται ὑμῖν ὁ ἀλωητὸς τὸν τρυγητὸν, καὶ ὁ τρυγητὸς καταλήψεται τὸν σπόρον, καὶ φάγεσθε τὸν ἄρτον ὑμῶν εἰς πλησμονήν· καὶ κατοικήσετε μετὰ ἀσφαλείας ἐπὶ τῆς γῆς ὑμῶν. * Iob. 11. v. 19.

6. Καὶ δώσω εἰρήνην ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, καὶ κοιμηθήσεσθε, καὶ οὐκ ἔσται ὑμᾶς ὁ ἐκφοβῶν· καὶ ἀπολῶ θηρία πονηρὰ ἐκ τῆς γῆς ὑμῶν, καὶ πόλεμος οὐ διελεύσεται διὰ τῆς γῆς ὑμῶν.

7. Καὶ διώξετε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ πεσοῦνται ἐνώπιον ὑμῶν ἐν φόνῳ.

8. Καὶ διώξονται ἐξ ὑμῶν πέντε ἑκατὸν, καὶ ἑκατὸν ἐξ ὑμῶν διώξονται μυριάδας. καὶ πεσοῦνται οἱ ἐχθροὶ ὑμῶν ἐνώπιον ὑμῶν μαχαίρᾳ.

9. Καὶ ἐπιβλέψω ἐφ' ὑμᾶς, καὶ αὐξανῶ ὑμᾶς, καὶ πληθυνῶ ὑμᾶς, καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου μεθ' ὑμῶν.

10. Καὶ φάγεσθε καὶ παλαιὰ παλαιῶν, καὶ παλαιὰ ἐκ προσώπου νέων ἐξοίσετε.

11. Καὶ θήσω τὴν σκηνήν μου ἐν ὑμῖν, καὶ οὐ βδελύξεται ἡ ψυχή μου ὑμᾶς.

12. Καὶ ἐμπεριπατήσω ἐν ὑμῖν, καὶ ἔσομαι ὑμῶν θεὸς, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς λαόν.

13. Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ὁ ἐξαγαγὼν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὄντων ὑμῶν δούλων. καὶ συνέτριψα τὸν δεσμὸν τοῦ ζυγοῦ ὑμῶν, καὶ ἤγαγον ὑμᾶς μετὰ παῤῥησίας.

14. Ἐὰν δὲ μὴ ὑπακούσητέ μου, μηδὲ ποιήσητε τὰ προστάγματά μου ταῦτα.

15. Ἀλλὰ ἀπειθήσητε αὐτοῖς, καὶ τοῖς κρίμασί μου προσοχθίσῃ ἡ ψυχὴ ὑμῶν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ποιεῖν πάσας τὰς ἐντολάς μου, ὥστε διασκεδάσαι ὑμᾶς τὴν διαθήκην μου.

16. Καὶ ἐγὼ ποιήσω οὕτως ὑμῖν. καὶ ἐπισυστήσω ἐφ' ὑμᾶς τὴν ἀπορίαν, τήν τε ψώραν, καὶ τὸν ἴκτερον, σφακελ-

κελλίζοντας σὺν ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ τὴν ψυχὴν ὑμῶν ἐκτήκουσαν. καὶ σπερεῖτε διὰ κενῆς τὰ σπέρματα ὑμῶν, καὶ ἔδονται αὐτὰ οἱ ὑπεναντίοι ὑμῶν.

17. Καὶ ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ πεσεῖσθε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν, καὶ διώξονται ὑμᾶς οἱ μισοῦντες ὑμᾶς, καὶ φεύξεσθε οὐδενὸς διώκοντος ὑμᾶς.

18. Καὶ ἐὰν ἕως τούτου μὴ ὑπακούσητέ μου, καὶ προσθήσω παιδεῦσαι ὑμᾶς πληγαῖς ἑπτάκις ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν.

19. Καὶ συντρίψω τὴν ὕβριν τῆς ὑπερηφανίας ὑμῶν, καὶ θήσω τὸν οὐρανὸν ὑμῖν ὡς σιδηροῦν, καὶ τὴν γῆν ὑμῶν ὡσεὶ χαλκῆν.

20. Καὶ ἔσται εἰς κενὸν ἡ ἰσχὺς ὑμῶν· καὶ οὐ δώσει ἡ γῆ ὑμῶν τὸν σπόρον αὐτῆς, καὶ τὸ ξύλον τοῦ ἀγροῦ οὐ δώσει τὸν καρπὸν αὐτοῦ.

21. Καὶ ἐὰν μετὰ ταῦτα πορεύησθε πλάγιοι, καὶ μὴ βούλησθε ὑπακούειν μου, προσθήσω ὑμῖν πληγὰς ἑπτὰ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν.

22. Καὶ ἀποστελῶ ἐφ' ὑμᾶς τὰ ἄγρια θηρία τῆς γῆς, καὶ κατέδεται ὑμᾶς, καὶ ἐξαναλώσει τὰ κτήνη ὑμῶν, καὶ ὀλιγοστοὺς ποιήσει ὑμᾶς· καὶ ἔρημοι ἔσονται αἱ ὁδοὶ ὑμῶν.

23. Καὶ ἐὰν ἐπὶ τούτοις μὴ παιδευθῆτε, ἀλλὰ πορεύησθε πρός με πλάγιοι,

24. Πορεύσομαι κἀγὼ μεθ' ὑμῶν θυμῷ πλαγίῳ, καὶ πατάξω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἑπτάκις ἀντὶ τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν.

25. Καὶ ἐπάξω ἐφ' ὑμᾶς μάχαιραν ἐκδικοῦσαν δίκην διαθήκης. καὶ καταφεύξεσθε εἰς τὰς πόλεις ὑμῶν, καὶ ἐξαποστελῶ θάνατον ἐφ' ὑμᾶς, καὶ παραδοθήσεσθε εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν.

26. Ἐν τῷ θλίψαι ὑμᾶς σιτοδείᾳ ἄρτων. πέψουσι δέκα γυναῖκες τοὺς ἄρτους ὑμῶν ἐν κλιβάνῳ ἑνί, καὶ ἀποδώσουσι τοὺς ἄρτους ὑμῖν ἐν σταθμῷ, καὶ φάγεσθε, καὶ οὐ μὴ ἐμπλησθῆτε.

Ἐὰν

los vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus devorabitur.

17. Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subjiciemini his qui oderunt vos. fugietis nemine persequente.

18. Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra,

19. Et conteram superbiam duritiæ vestræ. Daboque vobis cœlum desuper sicut ferrum, & terram æneam.

20. Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt.

21. Si ambulaveritis ex adverso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras usq; in septuplum propter peccata vestra:

22. Immittamque in vos bestias agri, quæ consumant vos & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertæque fiant viæ vestræ.

23. Quòd si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed & ambulaveritis ex adverso mihi:

24. Ego quoque contra vos adversus incedam, & percutiā vos septies propter peccata vestra.

25. Inducamque super vos gladium ultorem fœderis mei. Cumque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium,

26. Postquam confregero baculum panis vestri: ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus; & comedetis, & non saturabimini.

Sin

dolore afficientia animam. seretisq; [15] frustra semen vestrum: nam comedent illud inimici vestri.

17. Dabo præterea [16] iram meam in vos, & cædemini coram inimicis vestris, dominabunturq; [17] vobis, qui odio habent vos: fugietisq; & non *erit* persequens vos.

18. Quod si usq; adhæc non audieritis [18] me, addam corripere vos septies propter peccata vestra.

19. † Conteramq; superbiam fortitudinis vestræ, ac dabo cœlum vestrum sicut ferrum, & terram vestram sicut æs.

20. Et consumetur frustra fortitudo vestra, neq; dabit terra vestra fructum suũ, & [19] arbores regionis *vestra* non dabunt fructum suum.

21. Si autem ambulaveritis [20] mecum *in* casu, & nolueritis audire me, addam super vos plagam septies secundum peccata vestra.

22. Immittamq; in vos bestiam agri, & orbabit vos, & succidet jumentum vestrum, ac pauciores reddet vos, & desolabuntur viȩ vestrȩ.

23. Quod si [21] per hæc non recipiatis doctrinam meam, sed ambulaveritis mecum *in* casu:

24. Ambulabo etjam ego vobiscum in casu, & percutiam vos [22] quoq; septies propter peccata vestra:

25. Atq; inducam super vos gladium ultorem ultionis fœderis: congregabimini autem ad urbes vestras, tum mittam pestilentiam in medio vestri, ac trademini in manum inimici.

26. [23] Dum confregero vobis baculum panis, coquent decem mulieres panem vestrum in clibano uno, reddentque panem vestrum in pondere: comedetis autem, & non saturabimini.

Quod

sicht verfallen/ vnd der leib verschmachte. Jr solt vmb sonst ewren samen seen / vnd ewre feinde sollen jn fressen.

17. Vnd ich wil mein andlitz wider euch stellen / vnd solt geschlagen werden für ewren feinden / vnd die euch hassen/ sollen vber euch herrschen/ Vñ solt fliehen/ da euch niemand jagt.

18. So jr aber vber das noch nicht mir gehorchet / so wil ichs noch sieben mal mehr machen/ euch zu straffen vmb ewre sünde.

19. Das ich ewern stoltz vnd halsstarrigkeit breche. Vnd wil ewern himel wie eisen/ vnd ewre erden wie ertz machen.

20. Vnd ewer mühe vnd erbeit sol verlorn sein/ das ewre land sein gewechs nicht gebe/ vnd die beume im lande jre früchte nicht bringen.

21. Vnd wo jr mir entgegen wandelt / vnd mich nicht hören wolt / so wil ichs noch sieben mal mehr machen auff euch zu schlahen / vmb ewre sünde willen.

22. Vnd wil wilde thier vnter euch senden/ die sollen ewer kinder fressen/ vnd ewer vieh zureissen / vnd ewr weniger machen / vnd ewr strassen sollen wüste werden.

23. Werdet jr euch aber damit noch nicht von mir züchtigen lassen / vnd mir entgegen wandeln/

24. So wil ich euch auch entgegen wandeln / vnd wil euch noch sieben mal mehr schlahen vmb ewr sünde willen.

25. Vnd wil ein rachschwert vber euch bringen/ das meinen bund rechen sol. Vnd ob jr euch in ewre stedte versamlet/ wil ich doch die pestilentz vnter euch senden / vnd wil euch in ewrer feinde hende geben.

26. Denn wil ich euch den vorrat des brots verderben/ Das zehen weiber sollen ewer brot in einem ofen backen/ vnd ewr brot sol man mit gewicht auswegen / vnd wenn jr esset/ solt jr nicht sat werden.

Wer=

15. *in vanum (sic inf.) s. v. & com.*

16. *facies meas.*

17. *u vos odio habentes vos.*

18. *mihi. & (.i. tunc) ad.*

252.

19. *arbor (n. 4.) terra. non dabit f. s.*

20. *mecũ (sc. in v. 24) casu. (.i. omnia casui & fortuna tribueritis vel etjam, ex adverso. sic inf.) & (.i. tunc) a. s. v. percussionem.*

21. *in his non eruditi fueritis mihi, & a. m. c. & (.i. tunc) amb.*

22. *etiam ego s. super p. v.*

23. *in frangendo me vobis b. (.i. præsidium, quo tanquam scipione innitimini.) p.*

Pœnam piorum.

24. & (.i. tunc) inc

25 solaria (sc. simulachra, in honorem Solis erecta, vel etjam, á Sole cus sub dio exposita fuerunt, adusta. 2. par. 34. v. 7.) v. p. c. v. s. c. stercorū v. & fastidiet a. m. v.

26. & obstupescēt s. e. i. v. habitantes in ea.

27. faciam ut evacuētp. v l. g. etc. desolatio &. c. v. e. siccitas.

213. 28. volet (vel, acceptabit. sic inf.) t. s. c. d. desolari. i. desolationis. sic v. seq.

29. qua non sabbathizavit in s. v. inhabitando vos super ea.

30. & relictis in vob. & (pleon) inducam mollitiem.

31. vox.

32. & non persequens.

33. vir in fratrem suum t. a. f. g. per sequens non (sc. erit) n. e. v. erectio ad facies (.i. conspectum) i. v.

34. devorabit.

27. Werdet aber jr dadurch mir noch nicht gehorchen/ vnd mir entgegen wandeln/

28. So wil ich auch euch im grim entgegen wandeln/ vnd wil euch siebenmal mehr straffen vmb ewer sünde.

29. Das jr solt ewer söne vnd töchter fleisch fressen.

30. Vnd wil ewre höhen vertilgen/vnd ewre bilder ausrotten/vnd wil ewre leichnam auff ewre götzen werffen / vnd meine seele wird an euch ekel haben.

31. Vnd wil ewre stedte wüste machen / vnd ewres heiligthumbs kirchen einreissen/ vnd wil ewren süssen geruch nicht riechen.

32. Also wil ich das land wüste machen/ das ewre feinde/so drinnen wonen / sich dafür entsetzen werden.

33. Euch aber wil ich vnter die heiden strewen/ vnd das schwert ausziehen hinder euch her/das ewer land sol wüste sein/ vnd ewre stedte verstört.

34. Als denn wird das land im seine feire gefallen lassen/ so lange es wüste ligt/vnd jr in der feinde land seid.

35. Ja denn wird das land feiren/vnd jm seine feire gefallen lassen/ so lange es wüste ligt/Darumb das es nit feiren kund/da jrs soltet feiren lassen/da jr drinnen wonetet.

36. Vnd denen/die von euch vberbleiben / wil ich ein feig hertz machen in jrer feinde land/das sie sol ein rauschend blat jagen / vnd sollen fliehen dafür/als jaget sie ein schwert/ vnd fallen/da sie niemand jaget.

37. Vnd sol einer vber den andern hinfallen/gleich als für dem schwert / vnd doch sie niemand jaget.

38. Vnd jr solt euch nicht aufflehnen thüren wider ewre feinde/ vnd jr solt vmbkomen vnter den heiden / vnd ewer feinde land sol euch fressen.

Wel-

27. Quod si in hoc non audieritis me, sed ambulaveritis mecum in casu:

28. 24 Incedam vobiscum cum ira casus, & corripiam vos etjam ego septies propter peccata vestra.

29. Comedetisq; carnem filiorum vestrorum, & carnem filiarum vestrarum comedetis.

30. Atq; dissipabo excelsa vestra, & succidam 25 imagines vestras, ponamq; cadavera vestra, super cadavera idolorum vestrorum, & abominabitur anima mea vos.

31. Daboq; civitates vestras *in* desolationem, ac desolabo sanctuaria vestra, neq; odorabor odorem quietis vestræ.

32. Desolabo inquam ego terram, 26 ita ut obtupescant super eam inimici vestri, qui habitant in ea.

33. Vos autem dispergam in gentes, & 27 evaginabo post vos gladium: eritq; terra vestra desolata, & civitates vestræ erunt destructæ.

34. † Tunc 28 perficiet terra sabbatha sua cunctis diebus quibus desolata fuerit, vos autem *eritis* in terra inimicorum vestrorum: tunc *inquam* requiescet terra & perficiet sabbatha sua.

35. Omnibus diebus quibus desolata fuerit requiescet: 29 quia non requievit in sabbathis vestris dum habitaretis in ea.

36. 30 Qui autem remanserint ex vobis, inducam teneritudinem in cor eorum in terris inimicorum suorum, & persequetur eos 31 sonus folii impulsi, & fugient fuga gladii, cadentq; 32 nemine persequente.

37. Impingent autem 33 alter in alterum tanquam á facie gladii nullo persequente: neq; erit vobis resistentiæ coram inimicis vestris.

38. Et peribitis inter gentes & 34 absumet vos terra inimicorum vestrorum.

Et

27. Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaveritis contra me:

28. Et ego incedam adversus vos in furore contrario, & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra,

29. Ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum & filiarum vestrarum.

30. Destruam excelsa vestra, simulachra cõfringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur vos anima mea,

31. In tantum ut urbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam sanctuaria vestra, nec recipiam ultrà odorem suavissimum.

32. Disperdamq; terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri, cùm habitatores illius fuerint,

33. Vos autem dispergam in gentes, & evaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deserta, & civitates vestræ dirutæ.

34. Tunc placebunt terræ sabbatha sua cunctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis in terra hostili, sabbathizabit, & requiescet

35. In sabbathis solitudinis suæ, eò quòd non requieverit in sabbathis vestris quando habitabitis in ea.

36. Et qui de vobis remanserint, dabo pavorem in cordibus eorum in regionibus hostium, terrebit eos sonitus folii volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequente.

37. Et corruent singuli super fratres suos, quasi bella fugientes, nemo vestrum inimicis audebit resistere.

38. Peribitis inter gentes, & hostilis vos terra consumet.

Quòd

27. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τούτοις μὴ ἐπακούσητέ μου, ἀλλὰ πορεύησθε πρός με πλάγιοι.

28. Καὶ αὐτὸς πορεύσομαι μεθ' ὑμῶν ἐν θυμῷ πλαγίῳ. καὶ παιδεύσω ὑμᾶς ἐγὼ ἑπτάκις, κατὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν.

29. Καὶ φάγεσθε τὰς σάρκας τῶν υἱῶν ὑμῶν, καὶ τὰς σάρκας τῶν θυγατέρων ὑμῶν φάγεσθε.

30. Καὶ ἐρημώσω τὰς στήλας ὑμῶν, καὶ ἐξολοθρεύσω τὰ ξύλινα χειροποίητα ὑμῶν, καὶ θήσω τὰ κῶλα ὑμῶν ἐπὶ τὰ κῶλα τῶν εἰδώλων ὑμῶν. καὶ προσοχθιεῖ ἡ ψυχή μου ὑμῖν.

31. Καὶ θήσω τὰς πόλεις ὑμῶν ἐρήμους, καὶ ἐξερημώσω τὰ ἅγια ὑμῶν, καὶ οὐ μὴ ὀσφρανθῶ τῆς ὀσμῆς τῶν θυσιῶν ὑμῶν.

32. Καὶ ἐξερημώσω ἐγὼ τὴν γῆν ὑμῶν· καὶ θαυμάσονται ἐπ' αὐτῇ οἱ ἐχθροὶ ὑμῶν, οἱ ἐνοικοῦντες ἐν αὐτῇ.

33. Καὶ διασπερῶ ὑμᾶς εἰς τὰ ἔθνη, καὶ ἐξαναλώσει ὑμᾶς ἐπιπορευομένη μάχαιρα, καὶ ἔσται ἡ γῆ ὑμῶν ἔρημος, καὶ αἱ πόλεις ὑμῶν ἔσονται ἔρημοι.

34. Τότε εὐδοκήσει ἡ γῆ τὰ σάββατα αὐτῆς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐρημώσεως αὐτῆς, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθε ἐν τῇ γῇ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν. τότε σαββατιεῖ ἡ γῆ, καὶ εὐδοκήσει τὰ σάββατα αὐτῆς.

35. Πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐρημώσεως αὐτῆς. σαββατιεῖ ἃ οὐκ ἐσαββάτιζεν ἐν τοῖς σαββάτοις ὑμῶν, ἡνίκα κατῴκειτε αὐτήν.

36. Καὶ τοῖς καταλειφθεῖσιν ἐξ ὑμῶν ἐπάξω δειλίαν εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν ἐν τῇ γῇ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. καὶ διώξεται αὐτοὺς φωνὴ φύλλου φερομένου, καὶ φεύξονται ὡς φεύγοντες ἀπὸ πολέμου, καὶ πεσοῦνται οὐδενὸς διώκοντος.

37. Καὶ ὑπερόψεται ὁ ἀδελφὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὡσεὶ ἐν πολέμῳ, οὐδενὸς κατατρέχοντος, καὶ οὐ δυνήσεσθε ἀντιστῆναι τοῖς ἐχθροῖς ὑμῶν.

38. Καὶ ἀπολεῖσθε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ κατέδεται ὑμᾶς ἡ γῆ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν.

Καὶ

39. Καὶ οἱ καταλειφθέντες ἀφ' ὑμῶν καταφθαρήσονται διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ἐν τῇ γῇ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν πατέρων αὐτῶν τακήσονται.

40. Καὶ ἐξαγορεύσουσι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, καὶ τὰς ἁμαρτίας τῶν πατέρων αὐτῶν, ὅτι παρέβησαν καὶ ὑπερεῖδόν με, καὶ ὅτι ἐπορεύθησαν ἐναντίον μου πλάγιοι,

41. Καὶ ἐγὼ ἐπορεύθην μετ' αὐτῶν ἐν θυμῷ πλαγίῳ. καὶ ἀπολῶ αὐτοὺς ἐν τῇ γῇ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. τότε ἐντραπήσεται ἡ καρδία αὐτῶν ἡ ἀπερίτμητος, καὶ τότε εὐδοκήσουσι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

42. Καὶ μνησθήσομαι τῆς διαθήκης Ἰακώβ, καὶ τῆς διαθήκης Ἰσαάκ, καὶ τῆς διαθήκης Ἀβραὰμ μνησθήσομαι.

43. Καὶ τῆς γῆς μνησθήσομαι. καὶ ἐγκαταλειφθήσεται ἡ γῆ ἀπ' αὐτῶν. τότε προσδέξεται ἡ γῆ τὰ σάββατα αὐτῆς, ἐν τῷ ἐρημωθῆναι αὐτὴν δι' αὐτούς· καὶ αὐτοὶ προσδέξονται τὰς ἑαυτῶν ἀνομίας, ἀνθ' ὧν τὰ κρίματά μου ὑπερεῖδον, καὶ τοῖς προστάγμασί μου προσώχθισαν τῇ ψυχῇ αὐτῶν.

44. Καὶ οὕτως ὄντων αὐτῶν ἐν τῇ γῇ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, οὐχ ὑπερεῖδον αὐτοὺς, οὐδὲ προσώχθισα αὐτοῖς ὥστε ἐξαναλῶσαι αὐτοὺς τοῦ διασκεδάσαι τὴν διαθήκην μου τὴν πρὸς αὐτούς· ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς αὐτῶν.

45. Καὶ μνησθήσομαι διαθήκης αὐτῶν προτέρας, ὅτε ἐξήγαγον αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας ἐναντίον τῶν ἐθνῶν, τοῦ εἶναι αὐτῶν Θεὸς, ἐγὼ Κύριος.

46. Ταῦτα τὰ κρίματα καὶ τὰ προστάγματα καὶ ὁ νόμος, ὃν ἔδωκε Κύριος ἀναμέσον αὐτοῦ, καὶ ἀναμέσον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἐν τῷ ὄρει Σινὰ ἐν χειρὶ Μωυσῆ.

41. inter se & interf. I. Chald. inter VERBUM suum, & inter f.I. (n. 36.) in manu M.

39. Quòd si & de iis aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum, & propter peccata patrum suorum & sua affligentur:

40. Donec confiteantur iniquitates suas, & majorum suorum, quibus prævaricati sunt in me, & ambulaverunt ex adverso mihi.

41. Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat in circuncisa mens eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis.

42. Et recordabor fœderis mei quod pepigi cum Jacob, & Isaac, & Abraham. terræ quoque memor ero:

43. Quæ cùm relicta fuerit ab eis, complacebit sibi in sabbathis suis, patiens solitudinem propter illos. Ipsi verò rogabunt pro peccatis suis, eò quòd abjecerint judicia mea, & leges meas despexerint.

44. Attamen etiam cùm essent in terra hostili, non penitus abjeci eos, neque sic despexi ut consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum,

45. Et recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de terra Ægypti in conspectu gentium, ut essem Deus eorum. ego Dominus Deus.

46. Hæc sunt judicia atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter se & inter filios Israel in monte Sinai per manum Moysi.

39. Et 35 qui remanserint ex vobis, dissolventur propter iniquitatem suam in terris inimicorum vestrorum, atq; etjam propter iniquitates patrum suorum, cum eis *inquam* dissolventur:

40. 36 Donec confiteantur iniquitatem suam & iniquitatem patrum suorum, juxta prævaricationem suam, qua prævaricati sunt in me: & etjam quod ambulaverint mecum in casu:

41. *Quod* etjam ego 37 ambulaverim cũ illis in casu, & induxerim eos in terram inimicorum suorum: tuncq; humilietur cor eorum incircuncisum, 38 atq; æquo animo ferant multam suam.

42. Tunc recordabor pacti mei *cum* Jaacob & etjam pacti mei *cum* Ishac, & insuper pacti mei *cum* Abraham recordabor, terræ quoq; memor ero.

43. 39 Terra interim deseretur ab eis, & perficiet sabbatha sua, quæ desolata est propter illos: & ipsi exolvent multam suam, eò quod inquam judicia mea spreverint, & decreta mea abominata sit anima eorum.

44. 40 Et tamen etjam hoc *modo* cum ipsi fuerint in terra inimicorum suorum, non reprobavi eos, neq; abominatus sum eos, ut consumerem eos irritum faciendo pactum meum cum eis: ego enim Jehovah Deus eorum.

45. Sed recordabor 41 propter eos pacti priorum, *ego* qui eduxi eos è terra Aegypti in oculis gentium, ut essem illic in Deum: ego Jehovah.

46. Hæc *sunt* decreta, & judicia, & leges quas dedit Jehovah 42 inter se & filios Israel in monte Sinai per manum Moseh.

39. Welche aber von euch vberbleiben/ Die sollen in jrer missethat verschmachten/ in der feinde land/ auch in jrer veter missethat sollen sie verschmachten.

40. Da werden sie denn bekennen jre missethat/ vnd jrer veter missethat/ damit sie sich an mir versündiget/ vnd mir entgegen gewandelt haben.

41. Darumb wil ich auch jnen entgegen wandeln/ vnd wil sie in jrer feinde land wegtreiben/ Da wird sich ja jr vnbeschnittens hertz demütigen/ Vnd denn werden sie jnen die straffe jrer missethat gefallen lassen.

42. Vnd ich werde gedencken an meinen bund mit Jacob/ vnd an meinen bund mit Isaac/ vnd an meinen bund mit Abraham/ vnd werde an das land gedencken/

43. Das von jnen verlassen ist/ vnd jm seine feiere gefallen lest/ dieweil es wüste von jnen ligt/ vnd sie jnen die straffe jrer missethat gefallen lassen/ Darumb/ das sie meine rechte veracht et/ vnd jre seele an meinen satzungen ekel gehabt hat.

44. Auch wenn sie schon in der feinde land sind/ habe ich sie gleichwol nicht verworffen/ vnd ekelt mich jr nicht also/ das mit jnen aus sein solt/ vnd mein bunt mit jnen solt nicht mehr gelten/ Denn ich bin der HERR jr Gott.

45. Vnd wil vber sie an meinen ersten bund gedencken da ich sie aus Egyptenland füret/ für den augen der heiden/ das ich jr Gott were/ Ich der HERR.

46. Diß sind die satzunge vnd recht vnd gesetze/ die der HERR zwischen jm vnd den kindern Israel gestellet hat/ auff dem berge Sinai/ durch die hand Mose.

35. relicti in vob. contabescent in iniq. s. sic infra.

36. & confitebuntur &c. in me. Chald. in VERBUM meum. n. 12.
37. ambulabo &cet. inducam e. i. t. i. s. aut (. i. &) tunc h. c. e. præputiatũ, & tunc.
38 & tunc acceptabunt iniquitatẽ (. i. pœnam iniquitatis. Meton.) suam & rec.
39. & terra d. a. e. & acceptabit s. s in desolando. b eis, & ipsi acceptabunt iniquitatem s. (n. 38.) eo quod, & (inquam vel, ut iterum dicam) in eo quod (. i. quia multis modis) in judiciis m. fastidium habuerint.
40. & (. i. attamen Exod. 5. n. 13) etjam, etjã (sc. inquam) hoc: (sc. addo) in existendo eos in t. etc. eos, ad consumendum eos.
41. illis pacti primorum &cet. ad existendum illis in D.

254.

Cap. 17.

1. *loquere ad filios I. & dices ad e. vir quum mirificaverit votum (.i. mirabile votum voverit. vel etja, separaverit .i. separatim expressum Deo dicaverit) in ordinatione (.i. æstimatione) animarum Jehova. & erit æstimatio tua: (sc. ó sacerdos: v. 12) masculus? sc. si sit.*
2. vig (.i. duarum decadũ anni) & usq; ad f. sexag. (.i. sex decadum) anni. & erit æ. t. 50. (.i. quinque decadum) sicli argenti, in siclo sanctitatis.
3. ipsa, & (.i. tunc) erit æ. tr. (.i. trium decadum) sicli.
4 vig. (i. 2 decadem) anni, & (.i. tunc) e. t.
5. & erit.
6. argenti.
7. sexag. (.i. sex decadum) anni.
8. & (.i. tunc) erit æ. t. quinque decem (.i. ... decadum) sicli.

Das XXVII. Cap.

UNd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

2. Rede mit den kindern Israel/ vnd sprich zu inen/ Wenn jemand dem HERRN ein besonder gelübde thut / das er seinen leib schetzet /

3. So sol das die schetzung sein. Ein mansbilde zwentzig jar alt / biß ins sechtzigste jar / soltu schetzen auff funfftzig silbern sekel / nach dem sekel des heiligthumbs.

4. Ein weibsbilde auff dreissig sekel.

5. Von fünff jaren biß auff zwentzig jar soltu jn schetzē auff zwentzig sekel / wens ein mansbilde ist / ein weibsbilde aber auff zehen sekel.

6. Von einem monden an biß auff fünff jar / soltu jn schetzen auff fünff silbern sekel / wens ein mansbilde ist / ein weibsbilde aber auff drey silbern sekel.

7. Ist er aber sechtzig jar alt / vnd drüber / so soltu jn schetzen auff funffzehen sekel / wenns ein mansbilde ist / ein weibsbilde aber auff zehen sekel.

8. Ist er aber zu arm zu solcher schetzung / so sol er sich für den priester stellen / vnd der priester sol jn schetzen / Er sol jn aber schetzen nach dem seine hand / des / der gelobt hat / erwerben kan.

9. Ists aber ein vieh / das man dem HERRN opffern kan / alles was man des dem HERRN gibt / ist heilig.

10. Man sols nicht wechseln noch wandeln / ein guts vmb ein böses / oder ein böses vmb ein guts. Wirds aber jemand wechseln / ein vieh vmb das ander / so sollen sie beide dem HERRN heilig sein.

11. Ist aber das thier vnrein / das mans dem HERRN nicht opffern thar / so sol mans für den priester stellen.

Vnd

CAP. XXVII.

LOquutus est autem Jehovah ad Moseh dicendo:

2. 1 Alloquere filios Israel & dic eis, Vir quum separaverit votum secundum æstimationem animarum, Jehovæ:

3. Erit æstimatio tua: *pro* masculo, à filio 2 viginti annorum usq; ad filium sexaginta annorum erit æstimatio tua quinquaginta seclorum argenteorum, secundum seclum sanctuarii:

4. Quod si fœmina 3 fuerit, erit æstimatio triginta seclorũ.

5. Si autem à filio quinq; annorum usq; ad filium 4 viginti annorum: erit æstimatio tua, *pro* masculo, viginti seclorum: pro fœmina vero, decem seclorum.

6. Si vero à filio mensis usq; ad filium quinq; annorum: 5 erit æstimatio tua, *pro* masculo, quinq; seclorum argenteorum: pro fœmina vero, æstimatio tua *erit* trium seclorũ 6 argenteorũ.

7. At si à filio 7 sexaginta annorum & supra: si *pro* masculo, 8 erit æstimatio tua quindecim seclorum: & pro fœmina decē seclorũ.

8. Quod si 9 pauperior est, quàm ut æstimationem tuam *possit solvere*, tunc statuet illum coram sacerdote, & æstimabit eum sacerdos, secundum quod apprehenderit manus voventis, æstimabit eũ sacerdos.

9. Si autem 10 animal *voverit* de quo offerunt oblationem Jehovæ, omne de quo dederit Jehovæ, erit sanctitas.

10. Non mutabit illud, neq; commutabit illud, 11 melius deteriore, aut deterius meliore: quod si commutando commutaverit animal animali, & erit, illud & commutatio ejus erit sanctitas.

11. Si autem *fuerit* quodlibet animal immundum, 12 de quo non offerunt oblationem Jehovę, tunc statuet animal coram sacerdote.

Aesti-

CAP. XXVII.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Homo qui votum fecerit, & spoponderit Deo animam suam,

3. Sub æstimatione dabit pretium. si fuerit masculus à vicesimo anno usq; ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensuram sanctuarii:

4. Si mulier, triginta.

5. A quinto autem anno usque ad vicesimum, mascul9 dabit viginti siclos: fœmina, decem.

6. Ab uno mense usque ad annum quintum, pro masculo dabuntur quinque sicli: pro fœmina tres.

7. Sexagenarius & ultrà, masculus dabit quindecim siclos: fœmina, decem.

8. Si pauper fuerit, & æstimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote: & quantum ille æstimaverit, & viderit eum posse reddere, tantum dabit.

9. Animal autem quòd immolari potest Domino, si quis voverit, sanctum erit,

10. Et mutari non poterit, id est, nec melius malo, nec pejus bono. quòd si mutaverit: & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, consecratum erit Domino.

11. Animal immundum quod immolari Domino non potest, si quis voverit, adducetur ante sacerdotem:

Qui

Κεφαλ. κζ.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς· ἄνθρωπος ὃς ἂν εὔξηται εὐχὴν εἰς τιμὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ·

3. Ἔσται ἡ τιμὴ τοῦ ἄρσενος ἀπὸ εἰκοσαετοῦς ἕως ἑξηκονταετοῦς, ἔσται αὐτοῦ ἡ τιμὴ, πεντήκοντα δίδραχμα ἀργυρίου τῷ σταθμῷ τῷ ἁγίῳ·

4. Τῆς δὲ θηλείας ἔσται ἡ συντίμησις τριάκοντα δίδραχμα.

5. Ἐὰν δὲ ἀπὸ πενταετοῦς ἕως εἰκοσαετοῦς, ἔσται ἡ τιμὴ τοῦ ἄρσενος εἴκοσι δίδραχμα· τῆς δὲ θηλείας, δέκα.

6. Ἀπὸ δὲ μηνιαίου ἕως πενταετοῦς ἔσται ἡ τιμὴ τοῦ ἄρσενος, πέντε δίδραχμα ἀργυρίου. τῆς δὲ θηλείας, τρία δίδραχμα ἀργυρίου.

7. Ἐὰν δὲ ἀπὸ ἑξηκονταετῶν καὶ ἐπάνω, ἐὰν μὲν ἄρσεν ᾖ, ἔσται ἡ τιμὴ αὐτοῦ, πέντε καὶ δέκα δίδραχμα ἀργυρίου· τῆς δὲ θηλείας, δέκα δίδραχμα.

8. Ἐὰν δὲ ταπεινὸς ᾖ τῇ τιμῇ, στήσεται ἐναντι τοῦ ἱερέως· καὶ τιμήσεται αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, καθάπερ ἰσχύει ἡ χεὶρ αὐτοῦ εὐξαμένου, οὕτως τιμήσεται αὐτὸν ὁ ἱερεύς.

9. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τῶν κτηνῶν τῶν προσφερομένων ἀπ' αὐτῶν δῶρον τῷ Κυρίῳ· ὃς ἂν δῷ ἀπὸ τούτων τῷ Κυρίῳ, ἔσται ἅγιον.

10. Οὐκ ἀλλάξει αὐτὸ καλὸν πονηρῷ, οὐδὲ πονηρὸν καλῷ. ἐὰν δὲ ἀλλάσσων ἀλλάξῃ αὐτὸ κτῆνος κτήνει, ἔσται αὐτὸ καὶ τὸ ἄλλαγμα ἅγιον.

11. Ἐὰν δὲ πᾶν κτῆνος ἀκάθαρτον, ἀφ' ὧν οὐ προσφέρεται ἀπ' αὐτῶν δῶρον τῷ Κυρίῳ, στήσει τὸ κτῆνος ἐναντίον τοῦ ἱερέως.

Καὶ

12. Καὶ τιμήσεται αὐτὸ ὁ ἱερεὺς ἀναμέσον καλοῦ καὶ ἀναμέσον πονηροῦ· καθ' ὅτι ἂν τιμήσεται αὐτὸ ὁ ἱερεὺς, οὕτως στήσεται.
13. Ἐὰν δὲ λυτρούμενος λυτρώσηται αὐτὸ, προσθήσει τὸ ἐπίπεμπτον πρὸς τὴν τιμὴν αὐτοῦ.
14. Καὶ ἄνθρωπος ὃς ἂν ἁγιάσῃ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἁγίαν τῷ Κυρίῳ, καὶ τιμήσεται αὐτὴν ὁ ἱερεὺς ἀναμέσον καλῆς καὶ ἀναμέσον πονηρᾶς, ὡς ἂν τιμήσηται ὁ ἱερεὺς αὐτὴν, οὕτως σταθήσεται.
15. Ἐὰν δὲ ὁ ἁγιάσας αὐτὴν λυτρώσηται τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, προσθήσει ἐπ' αὐτὸ τὸ ἐπίπεμπτον τοῦ ἀργυρίου τῆς τιμῆς, καὶ ἔσται αὐτῷ.
16. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ τῆς κατασχέσεως αὐτοῦ ἁγιάσῃ ἄνθρωπος τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔσται ἡ τιμὴ κατὰ τὸν σπόρον αὐτοῦ, κόρου κριθῶν πεντήκοντα δίδραχμα ἀργυρίου.
17. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς ἀφέσεως ἁγιάσῃ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, κατὰ τὴν τιμὴν αὐτοῦ στήσεται.
18. Ἐὰν δὲ ἔσχατον μετὰ τὴν ἄφεσιν ἁγιάσῃ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, προσλογιεῖται αὐτῷ ὁ ἱερεὺς τὸ ἀργύριον ἐπὶ τὰ ἔτη τὰ ἐπίλοιπα, ἕως εἰς τὸν ἐνιαυτὸν τῆς ἀφέσεως, καὶ ἀνθυφαιρεθήσεται ἀπὸ τῆς συντιμήσεως αὐτοῦ.
19. Ἐὰν δὲ λυτρῶται λυτρῶται τὸν ἀγρὸν ὁ ἁγιάσας αὐτὸν, προσθήσει τὸ ἐπίπεμπτον τοῦ ἀργυρίου πρὸς τὴν τιμὴν αὐτοῦ, καὶ ἔσται αὐτῷ.
20. Ἐὰν δὲ μὴ λυτρῶται τὸν ἀγρὸν, καὶ ἀποδῶται τὸν ἀγρὸν ἀνθρώπῳ ἑτέρῳ, οὐκ ἔτι μὴ λυτρώσηται.
21. Ἀλλ' ἔσται ὁ ἀγρὸς ἐξεληλυθυίας τῆς ἀφέσεως ἅγιος τῷ Κυρίῳ, ὥσπερ ἡ γῆ ἀφωρισμένη τῷ ἱερεῖ ἔσται κατάσχεσις αὐτοῦ.
22. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ οὗ κέκτηται, ὅς οὐκ ἔστιν ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ τῆς κατασχέσεως αὐτοῦ ἁγιάσῃ τῷ Κυρίῳ.
23. Λογιεῖται πρὸς αὐτὸν ὁ ἱερεὺς τὸ τέλος τῆς τιμῆς ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς ἀφέσεως, καὶ ἀποδώσει

12. Qui dijudicans utrum bonum an malum sit, statuet pretium.
13. Quòd si dare voluerit is qui offert, addet super æstimationem quintam partem.
14. Homo si voverit domum suam, & sanctificaverit Domino, considerabit eam sacerdos utrum bona an mala sit, & juxta pretium quod ab eo fuerit constitutum, venundabitur:
15. Sin autem ille qui voverat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æstimationis suprà, & habebit domum.
16. Quòd si agrum possessionis suæ voverit, & consecraverit Domino: juxta mensuram sementis æstimabitur pretium. si triginta modiis hordei seritur terra, quinquaginta siclis venundetur argēti.
17. Si statim ab anno incipientis jubilei voverit agrum, quanto valere potest, tanto æstimabitur.
18. Sin autem post aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniam juxta annorum, qui reliqui sunt, numerum usq; ad jubileum, & detrahetur ex pretio.
19. Quòd si voluerit redimere agrum ille qui voverat, addet quintam partem æstimatæ pecuniæ, & possidebit eum.
20. Sin autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venundatus, ultra eum qui voverat redimere non poterit:
21. Quia cum jubilei venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio consecrata ad jus pertinet sacerdotum.
22. Si ager emptus est, & non de possessione majorum sanctificatus fuerit Domino,
23. Supputabit sacerdos juxta annorum numerum usque ad jubileum, pretium: & dabit

12. Aestimabitq; illud sacerdos, 13 sive bonum *sit*, sive malum: secundum æstimationem tuam, ô sacerdos, sic erit.
13. Si vero redimendo redemerit illud, 14 addet quintam ejus partem ultra æstimationem tuam.
14. Vir autem quum 15 consecraverit domum suam consecrationem Jehovæ, æstimaverit eam sacerdos sive bona *sit* sive mala: secundum quod æstimaverit eam sacerdos, sic manebit.
15. Si autem 16 consecrans redemerit domum suam, addet quintam partem pecuniæ æstimationis tuæ super eam, & illius erit.
16. Si vero de agro possessionis suæ consecraverit quis Jehovæ, 17 erit æstimatio tua secundum sementem ejus, semen cori hordeorum, quinquaginta seclis argenteis *æstimabitur*.
17. Quod si ab anno jobel consecraverit agrum suum, secundum æstimationem tuam manebit.
18. Si vero post jobel consecraverit agrum suum, tum supputabit 18 cum eo sacerdos pecuniam secundum annos qui remanent usq, ad annum Jobel, & detrahetur de æstimatione tua.
19. Si autem redimendo redimat agrum 19 qui consecravit ipsum, addet quintam partem pecuniæ æstimationis tuæ super eam, & manebit ei.
20. Si vero non redemerit agrum, & si vendiderit agrum viro alteri, non 20 redimet ultrà:
21. Sed erit ager, 21 quum egredietur jobel, sanctitas Jehovæ, sicut ager anathematis, sacerdoti erit possessio ejus.
22. Si vero agrum 22 emptum à se, qui non *erat* de agro possessionis suæ cōsecraverit Jehovæ:
23. Tunc supputabit illi sacerdos nume-

12. Vnd der priester sols schetzen/ obs gut oder böse sey/ vnd es sol bey des priesters schetzen bleiben.
13. Wils aber jemand lösen / der sol den fünfften ober die schetzung geben.
14. Wenn jemand sein haus heiliget/ das dem HERRN heilig sey / das sol der priester schetzen/ obs gut oder böse sey/ vnd darnach es der priester schetzet/ so sols bleiben.
15. So es aber der/ so es geheiliget hat/ wil lösen/ so sol er den fünfften teil des geldes/ vber das es geschetzt ist/ drauff geben/ so sols sein werden.
16. Wenn jemand ein stück ackers von seinem erbgut dem HERRN heiliget/ so sol er geschetzet werden nach dem ertregt / Tregt er ein Homor gersten/ so sol er funfftzig sekel silbers gelten.
17. Heiliget er aber seinen acker/ vom Halljar an/ so sol er nach seiner werde gelten.
18. Hat er jn aber nach dem Halljar geheiliget / so sol jn der priester rechen nach den vbrigen jaren zum Halljar/ vnd darnach geringer schetzen.
19. Wil aber der/ so jn geheiliget hat den acker lösen/ so sol er den fünfften teil des gelds/ vber das er geschetzt ist/ drauff geben/ so sol er sein werden.
20. Wil er jn aber nicht lösen/ sondern verkeufft jn einem andern.
21. So sol er jn nicht mehr lösen / sondern derselb acker/ wenn er im Halljar loß ausgehet/ sol dem HERRN heilig sein/ wie ein verbannet acker/ vnd sol des priesters erbgut sein.
22. Wenn aber jemand einen acker dem HERRN heiliget/ den er gekaufft hat/ vnd nicht sein erbgut ist/
23. So sol jn der priester rechen/ was er gilt biß an das Halljar/ vnd er sol desselben

13. inter bonum & inter malum (.i. quale quale sit) sec. ã.t. sacerdotis.
14. & ad. quintũ ejus supra æ.t.
15. sanctificaverit d. s. sanctificationẽ I. & æst. e. s. inter bonum & inter malum &c. sic consistet v. 17 & deinceps.
16. sanctificans (sic infr.) r. d. s. & a. quintum argenti æ. t. s. e. & erit illi.
17. & (.i. tunc) erit &c. semen Chomer hord. 50. (.i. quinq; decadib.) sicli argenti.
18. et sac. p. super os (n. 9.) annorũ relictorum usq; ad a. J.
19. sanctificans ipsum, & (.i. tunc) a. quintum argenti.
20. redimetur.
21. in exeundo eum. (sc. de possessione ementis) in Jobbel
22. emtionis sua.

255.

23. ad (sc. eum) quo emerit ipsum ab eo (.i. à quo) ad (sc. eum) cui ei (.i. cui. sc. erat) p. t. 24. Sig. (.i. duarum decadum) Gera (.i. oboli) erit (.i. sit) siclo. S. p. q. primogenitabitur 7 in jumento non sanctificabit vir illud s. b. s. o. 7. ipse. & si in jumento mundo: & (.i. tunc) redimet in æstimatione t. & à quintum ejus supra eam, & si n. r. & (.i. tunc) V. in æst. t. 25. anathematizabit (sic v. 29.) vir 7. ex o. quæ illi (sc. sunt) ab homine & jumento, & de agro &c. sanctit. ipsum Jeh. 26. ab homine n. r. m. mortis supplicio afficietur. 27. & omnis decima t. d. s. t. d. f. arboris, Jeh. ipsa. 28 de decima sua, quintum ejus addet supra eum. 29. bovis & gregis omnis quod transibit s. V. decimum erit s. 7. &

256.

tages solche schetzung geben/ das er dem HERRN heilig sey.

24. Aber im Halljar sol er wider gelangen an denselben/ von dem er jn gekaufft hat/ das er sein erbgut im lande sey.

25. Alle wirderung sol geschehen nach dem sekel des heiligthumbs / Ein sekel aber macht zwentzig Gera.

26. Die erstengeburt vnter dem vieh/ die dem HERRN sonst gebürt/ sol niemand dem HERRN heiligen/ es sey ein ochs oder schaff / Denn es ist des HERRN.

27. Ist aber an dem vieh etwas vnreines/ so sol mans lösen nach seiner wirde/ vnd drüber geben den fünfften. Wil ers nicht lösen / so verkeuffe mans nach seiner wirde.

28. Man sol kein verbrantes verkeuffen/ noch lösen / das jemand dem HERRN verbannet/ von allem/ das sein ist/ es sey menschen/ vieh/ oder erbacker / Denn alles verbante ist das Allerheiligst dem HERRN.

29. Man sol auch keinen verbanten menschen lösen / Sondern er sol des todtes sterben.

30. Alle zehenden im lande/ beide von samen des lands/ vnd von früchten der beume/ sind des HERRN/ vnd sollen dem HERRN heilig sein.

31. Wil aber jemand seinen zehenden lösen / der sol den fünfften drüber geben.

32. Vnd alle zehenden von rindern vnd schafen/ vnd was vnter der ruten gehet/ das ist ein heiliger zehende dem HERRN.

33. Man sol nicht fragen/ obs gut oder böse sey / man sols auch nicht wechseln/ Wirds aber jemand wechseln/ so sols beides heilig sein / vnd nicht gelöset werden.

34. Diß sind die gebot / die der HERR Mose gebot an die kinder Israel auff dem berge Sinai.

rum æstimationis tuæ usq; ad annum jobel, dabitq; æstimationem tuam in die illo, sanctitatem Jehovæ.

24. In anno Jobel revertetur ager 23 ad eum à quo emerat ipsum, ad eum cujus *erat* possessio terræ.

25. Omnis autem æstimatio tua erit secundum seclum sanctuarii: 24 viginti obolorum est secel.

26. Veruntamen primogenitum, quod jure primogenituræ offertur Jehovæ inter animalia, nemo cõsecrabit: sive bos, sive ovis, Jehovæ est.

27. Si vero *fuerit* ex animalibus immundis, redimet juxta æstimationem tuam, & addet quintam partem ejus ultra eam: & si non redimatur, vendatur juxta æstimationem tuam.

28. Veruntamen omne anathema, quod 25 consecrabit aliquis Jehovæ, ex omnibus quæ habet, de hominibus & animalibus, & de agris possessionis suæ, non vendetur, neq; redimetur, omne *enim* anathema sanctitas sanctitatum erit Jehovæ.

29. † Omne anathema quod consecrabitur 26 de hominibus, non redimetur, moriẽdo morietur.

30. 27 Omnes autem decimæ terræ *sive* de semine terræ, *sive* de fructu arborum, Jehovæ sunt, sanctitas Jehovæ.

31. Si vero redimendo redemerit vir *aliquid* 28 de decimis suis, quintam ejus partem addet ultra eam.

32 Et omnis decima 29 boum & ovium, omnium *nempe* quæ transeunt sub virga, decima *inquam pars* erit sanctitas Jehovæ.

33. Non disquiret 30 utrum bonum an malum, neq; permutabit illud: quod si commutando cõmutaverit ipsum, 31 erit tam hoc quam illud quod commutatum est, erit *inquam* sanctificatio, non redimetur.

34. Ista *sunt* præcepta, quæ præcepit Jehovah Moseh ad filios Israel in monte Sinai.

ille, qui voverat eum, Domino.

24. In jubileo autem revertetur ad priorem dominum qui vendiderat eum, & habuerat in sorte possessionis suæ.

25. Omnis æstimatio siclo sanctuarii ponderabitur. * Siclus viginti obolos habet.

26. Primogenita quæ ad Deum pertinent, nemo sanctificare poterit & vovere, sive bos, sive ovis fuerit: Domini sunt.

27. Quòd si immundum est animal, redimet qui obtulit juxta æstimationem suam, & addet quintam partem pretii. si redimere noluerit, vendetur alteri quantumcunq; fuerit antè æstimatum.

28. * Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non veniet, nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino.

29. Et omnis consecratio quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur.

30. Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.

31. Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum.

32. Omnium decimarum bovis & ovis & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.

33. Non eligetur nec bonum nec malũ, nec altero cõmutabitur. si quis mutaverit, & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.

34. Hæc sunt præcepta quæ mandavit Dominus Moysi, ad filios Israel in monte Sinai.

τὴν τιμὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἅγιον τοῦ Κυρίου.

24. Καὶ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῆς ἀφέσεως ἀποδοθήσεται ὁ ἀγρὸς τῷ ἀνθρώπῳ παρ' οὗ κέκτηται αὐτὸν παρ' αὐτοῦ οὗ ἦν ἡ κατάσχεσις τῆς γῆς.

25. Καὶ πᾶσα τιμὴ ἔσται σταθμοῖς ἁγίοις, εἴκοσι ὀβολοῖς ἔσται τὸ δίδραχμον.

26. Πᾶν πρωτότοκον ὃ ἐὰν γένηται ἐν τοῖς κτήνεσί σου ἐστὶ τῷ Κυρίῳ· καὶ οὐκ ἁγιάσει οὐδεὶς αὐτό. ἐάν τε μόσχον, ἐάν τε πρόβατον τοῦ Κυρίου ἐστίν.

27. Ἐὰν δὲ τῶν τετραπόδων τῶν ἀκαθάρτων, ἀλλάξει κατὰ τὴν τιμὴν αὐτοῦ, καὶ προσθήσει τὸ ἐπίπεμπτον αὐτοῦ πρὸς αὐτὸ, καὶ ἔσται αὐτῷ. ἐὰν δὲ μὴ λυτρῶται, πραθήσεται κατὰ τὸ τίμημα αὐτοῦ.

28. Πᾶν δὲ ἀνάθημα, ὃ ἐὰν ἀναθῇ ὁ ἄνθρωπος τῷ Κυρίῳ ἀπὸ πάντων ὅσα αὐτῷ ἐστιν, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ ἀπὸ ἀγροῦ κατασχέσεως αὐτοῦ, οὐκ ἀποδώσεται, οὐδὲ λυτρώσεται· πᾶν ἀνάθημα ἅγιον ἁγίων ἔσται τῷ Κυρίῳ.

29. Καὶ πᾶν ἀνάθημα ὃ ἂν ἀνατεθῇ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, οὐ λυτρωθήσεται, ἀλλὰ θανάτῳ θανατωθήσεται.

30. Πᾶσα δεκάτη τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ξυλίνου τῷ Κυρίῳ ἅγιον, τῷ Κυρίῳ ἐστίν.

31. Ἐὰν δὲ λυτρούμενος λυτρῶται ἄνθρωπος τὴν δεκάτην αὐτοῦ, τὸ ἐπίπεμπτον αὐτοῦ προσθήσει ἐπ' αὐτὸ, καὶ ἔσται αὐτῷ.

32. Καὶ πᾶσα δεκάτη βοῶν, καὶ προβάτων, καὶ πᾶν ὃ ἂν διέλθῃ ἐν τῷ ἀριθμῷ ὑπὸ τὴν ῥάβδον, τὸ δέκατον ἔσται ἅγιον τῷ Κυρίῳ.

33. Οὐκ ἀλλάξεις αὐτὸ καλὸν πονηρῷ· οὐδὲ πονηρὸν καλῷ. ἐὰν δὲ ἀλλάσσων ἀλλάξῃς αὐτὸ, ἔσται αὐτὸ καὶ τὸ ἄλλαγμα αὐτοῦ ἅγιον, οὐ λυτρωθήσεται.

34. Αὗται αἱ ἐντολαὶ ἃς ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῷ ὄρει Σινά.

** Exo. 30. v. 13. Num. 3. v. 47. Eze. 45. v. 12.*

** Jos. 6. v. 19.*

Concordantes sacræ scripturæ loci.

IN HEbræo legitur.

ΑΡΙΘΜΟΙ.

Μεθερμηνεύσις τῶν ό.

Κεφαλ. ά.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Σινά, ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἐν μιᾷ τοῦ μηνὸς τοῦ δευτέρου, ἔτους δευτέρου ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου, λέγων·

*Exo. 30. v. 11.

2. Λάβετε ἀρχὴν πάσης συναγωγῆς υἱῶν Ισραὴλ κατὰ τὰς συγγενείας αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων αὐτῶν, πᾶν ἄρσεν κατὰ κεφαλὴν αὐτῶν·

3. Ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει Ισραὴλ ἐπισκέψασθε αὐτοὺς σὺν τῇ δυνάμει αὐτῶν, σὺ καὶ Ααρών.

4. Καὶ μεθ᾽ ὑμῶν ἔσονται ἕκαστος κατὰ φυλὴν ἑκάστου ἀρχόντων, κατ᾽ οἴκους πατριῶν ἔσονται.

5. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες παραστήσονται μεθ᾽ ὑμῶν. τῶν Ρουβὴν, Ελισοὺρ, υἱὸς Σεδιούρ.

6. Τῶν Συμεὼν, Σαλαμιὴλ, υἱὸς Σουρισαδαί.

7. Τῶν Ιούδα, Ναασσὼν, υἱὸς Αμιναδάβ.

8. Τῶν Ισσάχαρ, Ναθαναὴλ, υἱὸς Σωγάρ.

9. Τῶν Ζαβουλὼν, Ελιὰβ, υἱὸς Χελών.

10. Τῶν υἱῶν Ιωσὴφ, τῶν Εφραίμ, Ελισαμὰ, υἱὸς Σεμιούδ. τῶν Μανασσῆ Γαμαλιὴλ, υἱὸς Φαδασσούρ.

11. Τῶν Βενιαμὶν, Αβιδὰν, υἱὸς Γαδεωνί.

12. Τῶν Δὰν, Αχιεζὲρ, υἱὸς Αμισαδαί.

Τῶν

NUMERI.

Versio Vetus. Versio Nova.

CAPUT PRIMUM.

LOcutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo fœderis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Ægypto, dicens,

2. *Tollite summam universæ congregationis filiorum Israel per cognationes & domos suas, & nomina singulorū, quicquid sexus est masculini

3. A vicesimo anno & suprà, omnium virorū fortium ex Israel, & numerabitis eos per turmas suas, tu & Aaron.

4. Eruntque vobiscum principes tribuum ac domorum in cognationibus suis,

5. Quorum ista sunt nomina, De Ruben Elisur filius Sedeur.

6. De Simeon, Salamiel filius Surisaddai.

7. De Juda, Nahasson filius Aminadab.

8. De Issachar, Nathanael filius Suar.

9. De Zabulon, Eliab filius Helon.

10. Filiorum autē Joseph, de Ephraim, Elisama filius Ammiud. de Menasse, Gamaliel filius Phadassur.

11. De Benjamin, Abidan filius Gedeonis.

12. De Dan, Ahiezer filius Ammisaddai.

De

LOquutus est autē Jehovah ad Moseh in deserto Sinai, in tabernaculo ecclesiæ, [1] in primo mensis secundi, anno secundo, ex quo egressi sunt é terra Aegypti, dicendo,

2. Capite summam totius cœtus filiorum Israel per familias eorum, per domos patrum eorum, [2] juxta numerum nominum, omne masculum per capita eorum,

3. A filio [3] viginti annorum & supra, omnem egredientem ad bellum in Israele: numerabitis eos per exercitus suos tu & Aharon.

4. [4] Sintq; vobiscum viri de singulis tribubus, quorum quilibet caput domus sit patrum suorum.

5. Hæc *sunt* autem nomina virorum qui stabunt vobiscum. De Reuben Elisur filius Sedeur.

6. De Simon, Selumiel filius Surisaddai.

7. De Jehudah, Nahson filius Amminadab.

8. De Issachar, Nathanel filius Suar.

9. De Zebulun, Eliab filius Helon.

10. De filiis Joseph de Ephraim, Elisama filius Ammihud: de Menasseh, Gamliel filius Pedahsur.

11. De Binjamin Abidan filius Gidoni.

12. De Dan, Ahiezer filius Ammisaddai.

De

Das vierde Buch

Mose Luth.

Das I. Cap.

VNd der HERR redet mit Mose/ in der wüsten Sinai / in der hütten des stiffts/ am ersten tage des andern monden/ im andern jar/ da sie aus Egyptenland gegangen waren/ vnd sprach/

2. Nemet die summa der gantzen gemeine der kinder Israel/ nach jren geschlechten/ vnd jrer veter heuser vnd namen/ Alles was menlich ist von heupt zu heupt/

3. Von zwentzig jaren an vnd drüber / was ins heer zu ziehen taug in Israel / Vnd solt sie zelen nach jren heeren/ du vnd Aaron.

4. Vnd solt zu euch nemen ja vom geschlecht einen heuptman vber seines vaters haus.

5. Diß sind aber die namen der heuptleute / die neben euch stehen sollen. Von Ruben sey Elizur/ der son Sedeur.

6. Von Simeon sey Selumiel/ der son Zuri Sadai.

7. Von Juda sey Naheßon/ der son Amminadab.

8. Von Isaschar sey Netaneel/ der son Zuar.

9. Von Sebulon sey Eliab/ der son Helon.

10. Von den kindern Joseph/ von Ephraim sey Elisama/ der son Amihud / von Manasse sey Gamliel der son Pedazur.

11. Von BenJamin sey Abidan/ der son Gideoni.

12. Von Dan sey Ahieser/ der son Ammi Sadai.

h Von

Caput 1.

257.

1. *in uno (sc. die. sic v. 18) mensi secundo, in anno s. egrediendo eos é t. Misrajim d. tollite caput.*

2. *in numero n. o. m. ad crania e. sic inf.*

3. *Vig. (i. duarum decadū) anni & s. omnem egressorem exercitus (i. militiæ. sic v. 20. & deinceps) in I. visitabitis e.*

4. *& vobiscum erunt vir vir tribus, vir caput domus p. s. ipse.*

5. Vocati (i. Vocare soliti ad res arduas, sive, nominati. i. viri famosi) conventus prælati
ir.
6. ipsi.
7. expressi sunt in nominibus suis.
8. adgenerarũt se (i. professi sunt quod genus, quamque cognationem attingerent) super familias suas, domus p. s. in numero etc. vig. (i. duarum decadũ) anni. sic deinceps
9. & visitavit (i. recensuit) eos.

2f8.

10. visitati (sic infra) e tribus R. sex & 40. (i. hexas & 4 decades chiliadis) & quinquies centum.

11 & quinquag.

13. Von Asser sey Pagiel/ der son Ochran.
14. Von Gad sey Eliasaph/ der son Deguel.
15. Von Naphthali sey Ahira/ der son Enan.
16. Das sind die fürnemesten der gemeine/ die heuptleute vnter den stemmen jrer veter/ die da heupter vnd fürsten in Israel waren.
17. Vnd Mose vnd Aaron namen sie zu sich / wie sie da mit namen genennet sind.
18. Vnd samleten auch die gantzen gemeine/ am ersten tage des andern monden / vnd rechneten sie nach jrer geburt/ nach jren geschlechten/ vnd veter heuser vnd namen / von zwentzig jaren an vnd drüber/ von heupt zu heupt.
19. Wie der HERR Mose geboten hatte/ vnd zeleten sie in der wüsten Sinai.
20. Der kinder Ruben des ersten sons Israel/ nach jrer geburt/ geschlechte/ jrer veter heuser vnd namen / von heupt zu heupt / alles was menlich war / von zwentzig jaren vnd drüber/ vnd ins heer zu ziehen tuchte/
21. Wurden gezelet zum stam Ruben/ sechs vnd viertzig tausent vnd fünff hundert.
22. Der kinder Simeon nach jrer geburt/ geschlechte/ jrer veter heuser/ zal vnd namen / von heupt zu heupt/ alles was menlich war / von zwentzig jaren vnd drüber/ vnd ins heer zu zihen tuchte/
23. Wurden gezelet zum stam Simeon/ neun vnd funfftzig tausent vnd drey hundert.
24. Der kinder Gad / nach jrer geburt / geschlechte / jrer veter heuser vnd namen/ von zwentzig jaren vnd drüber/ was ins heer zuzihen tuchte /
25. Wurden gezelet zum stam Gad / fünff vnd viertzig tausent / sechs hundert vnd funfftzig.

13. De Aser, Pagiel filius Ochran.
14. De Gad Eliasaph filius Deuel.
15. De Naphthali, Ahira filius Enan.
16. Hi *sunt* 5 nobilissimi synagogæ, principes tribuum patrum suorum: capita millium Israelis 6 erant.
17. Accepit igitur Moseh & Aharon viros istos, qui 7 expositi sunt per nomina.
18. Et universam synagogam congregaverunt primo mensis secundi, & 8 secundum genealogiam recensiti sunt per familias suas: per domos patrum suorum, juxta numerum nominum, à filio viginti annorum & suprà, per capita sua.
19. Quemadmodum præceperat Jehovah ipsi Moseh, 9 numeravit eos in diserto Sinai.
20. Fuerunt itaq; filii Reuben, primogeniti Israel *per* generationes suas, per familias suas, per domos patrum suorum, juxta numerum nominum per capita sua, omnis masculus à filio viginti annorum & suprà, omnis egrediens *ad* pugnam:
21. 10 Numerati eorũ de tribu Reuben, sex & quadraginta millia atq; quingenti.
22. De filiis Simon, *per* generationes suas, per familias suas, per domos patrum suorum, numerati ejus, juxta numerum nominum per capita sua, omnis masculus à filio viginti annorum & suprà, omnis egrediens *ad* pugnam:
23. Numerati *inquam* eorum de tribu Simon, novem & quinquaginta millia atq; trecenti.
24. De filiis Gad *per* generationes suas, per familias suas, per domos patrum suorum, juxta numerum nominum, à filio viginti annorum & suprà, omnis egrediens *ad* pugnam:
25. Numerati eorum de tribu Gad, quinq; & quadraginta millia, atq; sexcenti 11 quinquaginta.

13. De Aser, Phegiel filius Ochran.
14. De Gad, Eliasaph filius Duel.
15. De Nephthali, Ahira filius Enan.
16. Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus & cognationes suas, & capita exercitus Israel:
17. Quos tulerunt Moyses & Aaron cum omni vulgi multitudine,
18. Et congregaverunt primo die mensis secundi, recensentes eos per cognationes & domos ac familias & capita & nomina singulorum à vicesimo anno & suprà,
19. Sicut præceperat Dominus Moysi. Numeratique sunt in deserto Sinai.
20. De Ruben primogenito Israelis per generationes & familias ac domos suas, & nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini à vicesimo anno & suprà, procedentium ad bellum,
21. Quadraginta sex millia quingenti.
22. De filiis Simeon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina & capita singulorum, omne quod sexus est masculini à vicesimo anno & suprà, procedentium ad bellum,
23. Quinquaginta novem millia trecenti.
24. De filiis Gad per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & suprà, omnes qui ad bella procederent,
25. Quadraginta quinq; millia sexcenti quinquaginta.

13. Τῶν Ασὴρ, Φαγεὴλ, υἱὸς Εχεράν.
14. Τῶν Γὰδ, Ελισαὰφ, υἱὸς Ραγουήλ.
15. Τῶν Νεφθαλὶμ, Αχιρεὰ υἱὸς Ενάν.
16. Οὗτοι οἱ ἐπίκλητοι τῆς συναγωγῆς, ἄρχοντες τῶν φυλῶν κατὰ πατριὰς αὐτῶν, χιλίαρχοι Ισραήλ εἰσιν.
17. Καὶ ἔλαβε Μωυσῆς καὶ Ααρὼν τοὺς ἄνδρας τούτους τοὺς ἀνακληθέντας ἐξ ὀνόματος.
18. Καὶ πᾶσαν τὴν συναγωγὴν συνήγαγον ἐν μιᾷ τοῦ μηνὸς τοῦ δευτέρου ἔτους· καὶ ἐπεσκέψαντο κατὰ γενέσεις αὐτῶν, κατὰ πατριὰς αὐτῶν, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων αὐτῶν, ἀπὸ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, πᾶν ἀρσενικὸν κατὰ κεφαλὴν αὐτῶν,
19. Ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ. καὶ ἐπεσκέπησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Σινά.
20. Καὶ ἐγένοντο οἱ υἱοὶ Ρουβὴν πρωτοτόκου Ισραὴλ κατὰ συγγενείας αὐτῶν, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων, κατὰ κεφαλὴν αὐτῶν, πᾶν ἀρσενικὸν ἀπὸ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει.
21. Η ἐπίσκεψις αὐτῶν ἐκ τῆς φυλῆς Ρουβὴν ἓξ καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι.
22. Τοῖς υἱοῖς Συμεὼν, κατὰ συγγενείας αὐτῶν, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων, κατὰ κεφαλὴν αὐτῶν, πάντα ἀρσενικὰ ἀπὸ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει,
23. Η ἐπίσκεψις αὐτῶν ἐκ τῆς φυλῆς Συμεὼν, ἐννέα καὶ πεντήκοντα χιλιάδες καὶ τριακόσιοι.
24. Τοῖς υἱοῖς Γὰδ, κατὰ συγγενείας αὐτῶν, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων, πάντα ἀρσενικὰ ἀπὸ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει,
25. Η ἐπίσκεψις αὐτῶν ἐκ τῆς φυλῆς Γὰδ, πέντε καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδες καὶ ἑξακόσιοι καὶ πεντήκοντα.

26. Τοῖς υἱοῖς Ἰούδα, κατὰ συγγενείας αὐτῶν, κατὰ δήμους αὐτοῦ, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτοῦ, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων αὐτοῦ, πάντα ἀρσενικὰ ἀπὸ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει,

27. Ἡ ἐπίσκεψις αὐτοῦ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, τέσσαρες καὶ ἑβδομήκοντα χιλιάδες καὶ ἑξακόσιοι.

28. Τοῖς υἱοῖς Ἰσσάχαρ, κατὰ συγγενείας αὐτοῦ, κατὰ δήμους αὐτοῦ, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτοῦ, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων αὐτῶν, πάντα ἀρσενικὰ ἀπὸ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει,

29. Ἡ ἐπίσκεψις αὐτῶν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰσσάχαρ, τέσσαρες καὶ πεντήκοντα χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι.

30. Τοῖς υἱοῖς Ζαβουλὼν, κατὰ συγγενείας αὐτῶν, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτοῦ, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων, πάντα ἀρσενικὰ ἀπὸ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει,

31. Ἡ ἐπίσκεψις αὐτῶν ἐκ τῆς φυλῆς Ζαβουλὼν, ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι.

32. Τοῖς υἱοῖς Ἰωσὴφ υἱοὶ Ἐφραὶμ, κατὰ συγγενείας αὐτοῦ, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων, πάντα ἀρσενικὰ ἀπὸ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει,

33. Ἡ ἐπίσκεψις αὐτοῦ ἐκ τῆς φυλῆς Ἐφραὶμ, τεσσαράκοντα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι.

34. Τοῖς υἱοῖς Μανασσῆ κατὰ συγγενείας αὐτῶν, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ ἀριθμὸν τῶν ὀνομάτων, πάντα ἀρσενικὰ ἀπὸ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει,

35. Ἡ ἐπίσκεψις αὐτῶν ἐκ τῆς φυλῆς Μανασσῆ, δύο καὶ τριάκοντα χιλιάδες καὶ διακόσιοι.

36. Τοῖς υἱοῖς Βενιαμὶν, κατὰ συγγενείας αὐτῶν, κατὰ δήμους

26. De filiis Juda per generationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere.

27. Recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti.

28. De filiis Issachar, per generationes & familias ac domos cognationũ suarum, per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui ad bella procederent,

29. Recensiti sunt quinquaginta quatuor millia quadringenti.

30. De filiis Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

31. Quinquaginta septem millia quadringenti.

32. De filiis Joseph, filiorum Ephraim per generationes, familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vicesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere.

33. Quadraginta millia quingenti.

34. Porrò filiorum Manasse per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

35. Triginta duo millia ducenti.

36. De filiis Benjamin per generationes & familias

26. De filiis Jehudah *per* generationes suas, per familias suas, per domos patrum suorum, juxta numerum nominum, á filio viginti annorum & suprà, omnis egrediens *ad* pugnam:

27. Numerati eorum de tribu Jehudah, quatuor & septuaginta millia atq; sexcenti.

28. De filiis Issachar *per* generationes suas, per familias suas, per domum patrum suorum, juxta numerum nominum, à filio viginti annorum & suprá, omnis egrediens *ad* pugnam:

29. Numerati eorum † de tribu Issachar quatuor & quinquaginta millia, atq; quadringenti.

30. De filiis Zebulun *per* generationes suas, per familias suas, per domos patrum suorum, juxta numerum nominum, á filio viginti annorum & suprà, omnis egrediens *ad* pugnam:

31. Numerati eorum de tribu Zebulun, septem & quinquaginta millia atq; quadringenti.

32. De filiis Joseph, de filiis Ephraim, *per* generationes suas, per familias suas, per domos patrũ suorum, juxta numerum nominum, à filio viginti annorum & suprá, omnis egrediens *ad* pugnam:

33. Numerati eorum de tribu Ephraim, quadraginta millia atq; quingenti.

34. De filiis Menasseh *per* generationes suas, per familias suas, per domos patrum suorum juxta numerum nominum, á filio viginti annorum & suprà, omnis egrediens *ad* pugnam:

35. Numerati eorum de tribu Menasseh, duo & triginta millia, atq; ducenti.

36. De filiis Binjamin *per* generationes suas, per famili-

26. Der kinder Juda nach jrer geburt / geschlechte / jrer veter heuser vnd namen / von zwentzig jaren vnd drüber / was ins heer zu zihen tuchte.

27. Wurden gezelet zum stam Juda / vier vnd siebentzig tausent / vnd sechs hundert.

28. Die kinder Jsaschar nach jrer geburt / geschlechte / jrer veter heuser vnd namen / von zwentzig jaren vnd drüber / was ins heer zu zihen tuchte /

29. Wurden gezelet zum stam Jsaschar / vier vnd funfftzig tausent / vnd vier hundert.

30. Der kinder Sebulon nach jrer geburt / geschlechte / jrer veter heuser vnd namen / von zwentzig jaren vnd drüber / was ins heer zu zihen tuchte /

31. Wurden gezelet zum stam Sebulon / sieben vnd funfftzig tausent vnd vier hundert.

32. Der kinder Joseph vnd Ephraim nach jrer geburt / geschlechte / jrer veter heuser vnd namen / von zwentzig jaren vnd drüber / was ins heer zu zihen tuchte /

33. Wurden gezelet zum stam Ephraim / viertzig tausent vnd fünff hundert.

34. Der kinder Manasse / nach jrer geburt / geschlechte / jrer veter heuser vnd namen / von zwentzig jaren vnd drüber / was ins heer zu zihen tuchte /

35. Wurden zum stam Manasse gezelet zwey vnd dreissig tausent vnd zwey hundert.

36. Der kinder BenJamin nach jrer geburt / geschlechte /

159.

jrer veter heuser vnd namen/ von zwentzig jaren vnd drüber/ was ins heer zuzihen tuchte/

37. Wurden zum stam BenJamin gezelet/ fünff vnd dreissig tausent vnd vier hundert.

38. Der kinder Dan/ nach jrer geburt/ geschlechte/ jrer veter heuser vnd namen/ von zwentzig jaren vnd drüber/ was ins heer zuzihen tuchte/

39. Wurden gezelt zum stam Dan/ zwey vnd sechtzig tausent vnd sieben hundert.

260.

40. Der kinder Asser nach jrer geburt/ geschlechte jrer veter heuser vnd namen/ von zwentzig jaren vnd drüber/ was ins heer zuzihen tuchte/

41. Wurden zum stam Asser gezelet / ein vnd viertzig tausent vnd fünff hundert.

42. Der kinder Naphthali nach jrer geburt/ geschlechte/ jrer veter heuser vnd namen/ von zwentzig jaren vnd drüber/ was ins heer zuzihen tuchte/

43. Wurden zum stam Naphthali gezelet drey vnd funfftzig tausent vnd vier hundert.

44. Diß sind/ die Mose vnd Aaron zeleten sampt den zwelff fürsten Jsrael/ der ja einer vber ein haus jrer veter war.

45. Vnd die summa der kinder Jsrael/ nach jrer veter heuser/ von zwentzig jaren vnd drüber/ was ins heer zuzihen tuchte in Jsrael/

46. Der war sechs mal hundert tausent/ vnd drey tausent fünff hundert vnd funfftzig.

47. Aber die Leuiten nach jrer veter stam wurden nicht mit vnter gezelet.

12. *duodecim (.i. dyas & decas) viri: vir unus domus p. f. e. Ex singulorum tribubus singuli delecti erant.*

13. *sex centum (.i. sex centuriæ chiliadis, & tria millia etc.*

as suas, per domos patrum suorum, juxta numerum nominum, à filio viginti annorum & suprà, omnis egrediens *ad* pugnam:

37. Numerati eorũ de tribu Binjamin, quinq; & triginta millia & quadringenti.

38. De filiis Dan *per* generationes suas, per familias suas, per domos patrum suorum, juxta numerum nominum, à filio viginti annorum & suprà, omnis egrediens *ad* pugnam:

39. Numerati eorum de tribu Dan, duo & sexaginta millia atq; septingenti.

40. De filiis Aser *per* generationes suas, per familias suas, per domos patrum suorum, juxta numerum nominum, à filio viginti annorum & suprà, omnis egrediens *ad* pugnam:

41. Numerati eorum de tribu Asser, novem & quadraginta millia, atq; quingenti.

42. De filiis Naphtali *per* generationes suas, per familias suas, per domos patrum suorum, juxta numerum nominum, à filio viginti annorum & suprà, omnis egrediens *ad* pugnam:

43. Numerati *inquam* eorum de tribu Naphthali, tria & quinquaginta millia atq; quadringenti.

44. Isti sunt numerati, illi quos numeravit Moseh & Aaron: atq; principes Israelis, [12]duodecim viri: singuli per domos patrum suorum erant.

45. Fueruntq; omnes numerati filiorum Israel per domos patrum suorum, à filio viginti annorum & suprà, omnis egrediens *ad* pugnam in Israel:

46. Fuerunt inquam omnes numerati, [13] sexcenta tria millia, & quingenti quinquaginta.

47. At Levitæ per tribum patrum suorum, non fuerunt numerati in medio eorum.

ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vicesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

37. Triginta quinq; millia quadringenti.

38. De filiis Dan per generationes, & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorũ à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

39. Sexaginta duo millia septingenti.

40. De filiis Aser per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

41. Quadraginta millia & mille quingenti.

42. De filiis Nephthali per generationes & familias ac domos cognationum suarũ recensiti sunt nominibus singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

43. Quinquaginta tria millia quadringenti.

44. Hi sunt quos numeraverunt Moyses & Aaron, & duodecim principes Israel, singulos per domos cognationum suarum.

45. Fueruntq; omnis numerus filiorum Israel per domos & familias suas à vicesimo anno & suprà, qui poterant ad bella procedere,

46. Sexcenta tria millia virorũ, quingenti quinquaginta.

47. Levitæ autem in tribu familiarum suarum nõ sunt numerati cum eis.

αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων, πάντα ἀρσενικὰ ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει,

37. Η ἐπίσκεψις αὐτῶν ἐκ τῆς φυλῆς Βενιαμὶν, πέντε καὶ τριάκοντα χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι.

38. Τοῖς υἱοῖς Δὰν, κατὰ συγγενείας αὐτῶν, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων, πάντα ἀρσενικὰ ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει,

39. Η ἐπίσκεψις αὐτῶν ἐκ τῆς φυλῆς Δὰν, δύο καὶ ἑξήκοντα χιλιάδες καὶ ἑπτακόσιοι.

40. Τοῖς υἱοῖς Ἀσὴρ, κατὰ συγγενείας αὐτῶν, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων, πάντα ἀρσενικὰ ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει,

41. Η ἐπίσκεψις αὐτῶν ἐκ τῆς φυλῆς Ἀσὴρ, μία καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι.

42. Τοῖς υἱοῖς Νεφθαλὶμ, κατὰ συγγενείας αὐτῶν, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων, πάντα ἀρσενικὰ ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν τῇ δυνάμει,

43. Η ἐπίσκεψις αὐτῶν ἐκ τῆς φυλῆς Νεφθαλὶμ, τρεῖς καὶ πεντήκοντα χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι.

44. Αὕτη ἡ ἐπίσκεψις, ἣν ἐπεσκέψατο Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ οἱ ἄρχοντες Ἰσραὴλ, δώδεκα ἄνδρες. ἀνὴρ εἷς κατὰ φυλὴν μίαν, κατὰ φυλὴν οἴκων πατριᾶς αὐτῶν ἦσαν.

45. Καὶ ἐγένετο πᾶσα ἡ ἐπίσκεψις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ σὺν δυνάμει αὐτῶν, ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος παρατάξασθαι ἐν Ἰσραὴλ,

46. Ἑξακόσιαι χιλιάδες καὶ τρισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι καὶ πεντήκοντα.

47. Οἱ δὲ Λευῖται ἐκ τῆς φυλῆς πατριᾶς αὐτῶν, οὐ συνεπεσκέπησαν ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ.

48. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
49. Ὅρα τὴν φυλὴν τῶν Λευὶ οὐ συνεπισκέψῃ, καὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν οὐ λήψῃ ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν Ισραήλ.
50. Καὶ σὺ ἐπίστησον τοὺς Λευίτας ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ ἐπὶ πάντα ὅσα ἐν αὐτῇ. αὐτοὶ ἀροῦσι τὴν σκηνὴν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς. καὶ αὐτοὶ λειτουργήσουσιν ἐν αὐτῇ, καὶ κύκλῳ τῆς σκηνῆς παρεμβαλοῦσι.

51. Καὶ ἐν τῷ ἐξαίρειν τὴν σκηνὴν, καθελοῦσιν αὐτὴν οἱ Λευῖται. καὶ ἐν τῷ παρεμβάλλειν τὴν σκηνὴν, ἀναστήσουσιν αὐτήν. καὶ ὁ ἀλλογενὴς ὁ προσπορευόμενος, ἀποθανέτω.
52. Καὶ παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ, ἀνὴρ ἐν τῇ ἑαυτοῦ τάξει, καὶ ἀνὴρ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἡγεμονίαν, σὺν δυνάμει αὐτῶν·
53. Οἱ δὲ Λευῖται παρεμβαλέτωσαν ἐναντίον κύκλῳ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ οὐκ ἔσται ἁμάρτημα ἐν υἱοῖς Ισραήλ. καὶ φυλάξουσιν οἱ Λευῖται αὐτοὶ τὴν φυλακὴν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.
54. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ, κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ καὶ Ααρὼν, οὕτως ἐποίησαν.

Κεφαλ. β'.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ααρὼν, λέγων·
2. Ἄνθρωπος ἐχόμενος κατὰ τάγμα αὐτοῦ, κατὰ σημασίας, κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, παρεμβαλλέτωσαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐναντίον, κύκλῳ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ισραήλ.
3. Καὶ οἱ παρεμβάλλοντες πρῶτοι κατ' ἀνατολὰς τάγμα παρεμβολῆς Ιούδα σὺν δυνάμει αὐτῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν υἱῶν Ιούδα, Ναασσὼν, υἱὸς Αμιναδάβ.
4. Δύναμις αὐτοῦ οἱ ἐπεσκεμμένοι, τέσσαρες καὶ ἑβδομήκοντα χιλιάδες καὶ ἑξακόσιοι.
5. Καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι φυλῆς Ισσάχαρ, καὶ ἄρ-

χων

---

48. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,
49. Tribum Levi noli numerare, neque pones summam eorum cum filiis Israel:
50. Sed constitue eos super tabernaculum testimonii & cuncta vasa ejus, & quicquid ad ceremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum & omnia utensilia ejus: & erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur.
51. Cùm proficiscendum fuerit, deponent Levitæ tabernaculum: cùm castra metanda, erigẽt: quisquis externorum accesserit, occidetur.
52. Metabuntur autem castra filii Israel unusquisque per turmas & cuneos atq; exercitũ suum.
53. Porro Levitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israel, & excubabunt in custodiis tabernaculi testimonii.
54. Fecerunt ergo filii Israel juxta omnia quæ præceperat Dominus Moysi.

CAP. II.

Locutusq; est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens,
2. Singuli, per turmas, signa, atque vexilla, & domos cognationum suarum, castrametabuntur filii Israel, per gyrum tabernaculi fœderis.
3. Ad orientem Judas figet tentoria per turmas exercitus sui: eritq; princeps filiorum ejus Nahasson filius Aminadab.
4. Et omnis de stirpe ejus summa pugnantium, septuaginta quatuor millia sexcentorum.
5. Juxta eum castrametati sunt de tribu Issachar,

quo-

---

48. Loquutus est autem Jehovah ad Moseh dicendo.
49. Veruntamen tribum Levi non numerabis, 14 neq; summam eorum capies in medio filiorum Israel.
50. Sed tu 15 præfice Levitas tabernaculo testimonii & omnibus vasis ejus, & omnibus quæ ad illud pertinent: ipsi portabunt tabernaculum, & omnia vasa ejus, & ipsi ministrabunt illi, & *in* circuitu tabernaculi castrametabuntur.
51. 16 Quando autem proficiscetur tabernaculum, deponent illud Levitæ: quum autem consistet tabernaculum, erigent illud Levitæ: & extraneus qui accesserit, morietur.
52. Et castrametabuntur filii Israel 17 quisq; in castris suis, & quisq, juxta vexillum suum per exercitus suos.
53. Levitæ vero castrametabuntur *in* circuitu tabernaculi testimonii, & non erit ira supra cœtum filiorum Israel: custodientq; Levitæ custodiam tabernaculi testimonii.
54. Fecerunt ergo filii Israel, juxta omnia quæ præceperat Jehovah Moseh, sic fecerunt.

CAP. II.

Et loquutus est Jehovah Moseh & Aharon, dicendo.
2. 1 Singuli juxta vexillũ suũ, juxta signa domus patrum suorum castrametabuntur filii Israel: procul circum tabernaculum ecclesiæ castrametabuntur.
3. 2 Hi autem castrametabuntur ad orientem, ad exortum, vexillum *scilicet* exercitus Jehudah per turmas suas, & princeps filiorum Jehudah *erit* Nahson filius Amminadab.
4. Et exercitus *ejus*, numeratiq; eorum quatuor & septuaginta millia atq; sexcenti.
5. Castrametabuntur vero juxta eum tribus Issachar &

prin-

---

48. Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach/
49. Den stam Leui soltu nicht zelen / noch jre summa nemen vnter den kindern Israel.
50. Sondern du solt sie ordnen zur wonung bey dem zeugnis/ vnd zu allem gerete/ vnd allem was dazu gehöret/ Vnd sie sollen die wonung tragen vnd alles gerete / vnd sollen sein pflegen / vnd vmb die wonung her sich lagern.
51. Vnd wenn man reisen sol / so sollen die Leuiten die wonung abnemen / Wenn aber das heer zu lagern ist / sollen sie die wonung auffschlahen. Vnd wo ein frembder sich dazu machet / der sol sterben.
52. Die kinder Israel sollen sich lagern ein iglicher in sein lager / vnd bey das panir seiner schar.
53. Aber die Leuiten sollen sich vmb die wonung des zeugnis her lagern / Auff das nicht ein zorn vber die gemeine / der kinder Israel kome / Darumb sollen die Leuiten der hut warten an der wonung des zeugnis.
54. Vnd die kinder Israel theten alles / wie der HERR Mose geboten hatte.

Das II. Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose / vnd Aaron / vnd sprach.
2. Die kinder Israel sollen für der hütten des stiffts vmbher sich lagern / ein iglicher vnter seinem panir vnd zeichen / nach jrer veter haus.
3. Gegen morgen sol sich lagern Juda mit seinem panir vnd heer / jr heubtman Nahesson der son Amminadab.
4. Vnd sein heer an der summa vier vnd siebentzig tausent vnd sechs hundert.
5. Neben jm sol sich lagern der stam Isaschar / jr heupt-

man

---

14. & caput e. nõ levabis. 15. visitare fac. i. præfice L. super habitaculum testimonii, & super omnia vasa ejus, & super omnia, quæ illi (sc. sunt) ipsi port. habitac. 16. & in proficiscendo habitaculum descendere facient illud L. & in castramendo habit. stare facient L. & alienus (sc. qui non est Lev. propinquus (propinquans) ad illum morte afficietur. 17. vir super c. s. & vir super vexil s. ad exerc. s. 261.

Cap. 2.

1. vir (i. unusquisq. sic inf.) super vex. s. in signis domus p. s. e. f. I. elonginquo. 2. & castrametantes (sc. erũt) a. o. a. e. vexil. castrametationis 3. per exercitus s. & p. filius 3. (sc. erit.) sic infra.

man Nethaneel / der son Zuar.
6. Vnd sein heer an der summa/vier vnd funfftzig tausent/vnd vier hundert.

7. Dazu der stam Sebulon/ jr heuptman Eliab der son Helon.

8. Sein heer an der summa/ sieben vnd funfftzig tausent vnd vier hundert.

9. Das alle die ins lager Juda gehören / sein an der summa/hundert vnd sechs vnd achtzig tausent / vnd vier hundert/die zu jrem heer gehören/ Vnd sollen forn an zihen.
10. Gegen mittag sol ligen das gezelt vnd panir Ruben mit jrem heer/jr heuptman Elizur der son Sedeur.

11. Vnd sein heer an der summa/sechs vnd viertzig tausent/fünff hundert.

12. Neben jm sol sich lagern der stam Simeon / jr heuptman Selumiel der son Zuri Sadai.
13. Vnd sein heer an der summa neun vnd funfftzig tausent/drey hundert.

14. Dazu der stam Gad/ jr heuptman Eliasaph der son Reguel.

15. Vnd sein heer an der summa/fünff vnd viertzig tausent/sechs hundert vnd funfftzig.

16. Das alle die ins lager Ruben gehören / sein an der summa / hundert vnd ein vnd funfftzig tausent / vier hundert vnd funfftzig / die zu jrem heer gehören / Vnd sollen die andern im auszihen sein.

17. Darnach sol die hütten des stiffts zihen / mit dem lager der Leuiten mitten vnter den lagern / Vnd wie sie sich lagern/so sollen sie auch zihen/ ein iglicher an seinem ort vnter seinem panir.

princeps filiorum Issachar *erit* Nethanel filius Suar.
6. Et exercitus ejus, numeratiq; ejus, quatuor & quinquaginta millia, atq; quadringenti.

7. Tribus *item* Zebulun, & princeps filiorum Zebulun, Eliab filius Helon.

8. Et exercitus ejus, numeratiq; ejus, septem & quinquaginta millia atq; quadringenti.

9. Omnes numerati 3 in exercitu Jehudah, centum octoginta sex millia atq; quadringenti per exercitus suos: primum proficiscentur.
10. Vexillum exercitus Reuben *erit* ad meridiem per 4 turmas suas, & princeps filiorum Reuben *erit* Elisur filius Sedeur.
11. Et exercitus ejus, numeratiq; ejus, sex & quadraginta millia atq; quingenti.
12. Castrametabuntur autem juxta eum tribus Simon & princeps filiorum Simon, Selumiel filius Surisaddai.
13. † Et exercitus ejus, numeratiq; eorum, novem & quinquaginta millia atq; trecenti.
14. Tribus item Gad, & princeps filiorum Gad, Eliasaph filius Reuel.

15. Et exercitus ejus, numeratiq; eorum, quinq; & quadraginta millia atq; sexcenti & quinquaginta.

16. Omnes numerati in exercitu Reuben 5 centum quinquaginta millia, mille & quadringenti quinquaginta, per exercitus suos: & secundi proficiscentur.

17. Tum proficiscetur tabernaculum ecclesiæ, *nempe* castra Levitarum, in medio castrorum: quemadmodum castra metabuntur, sic proficiscentur, quisq; 6 in loco suo, juxta vexilla sua.

quorum princeps fuit Nathanael filius Suar.
6. Et omnis numerus pugnatorum ejus quinquaginta quatuor millia quadringenti.
7. In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helon.

8. Omnisque de stirpe ejus exercit⁹ pugnatorum, quinquaginta septem millia quadringenti.
9. Universi qui in castris Judæ annumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex millia quadringenti: & per turmas suas primi egredientur.
10. In castris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Elisur filius Sedeur.

11. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti.
12. Juxta enim castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.
13. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, quinquaginta novem millia trecenti.
14. In tribu Gad princeps fuit Eliasaph filius Duel.

15. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, quadragintaquinque millia sexcenti quinquaginta.
16. Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiscentur.

17. Levabitur autem tabernaculum testimonii per officia Levitarum & turmas eorum. quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines suos proficiscentur.

χων τ̃ υἱῶν Ισσάχαρ, Ναθαναὴλ υἱὸς Σωχάρ.
6. Δυώαμις αὐτοῦ οἱ ἐπεσκεμμένοι, τέσσαρες ϗ πεντήκοντα χιλιάδες ϗ τετρακόσιοι.

7. Καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι αὐτοῦ φυλῆς Ζαβουλὼν, ϗ ὁ ἄρχων τ̃ υἱῶν Ζαβουλὼν, Ελιὰβ υἱὸς Χελών.
8. Δυώαμις αὐτοῦ οἱ ἐπεσκεμμένοι, ἑπτὰ ϗ πεντήκοντα χιλιάδες ϗ τετρακόσιοι.

9. Πάντες οἱ ἐπεσκεμμένοι ἐκ τ̃ παρεμβολῆς Ιούδα, ἑκατὸν ϗ ὀγδοήκοντα χιλιάδες ϗ ἑξακισχίλιοι ϗ τετρακόσιοι, σὺν δυνάμει αὐτῶν πρῶτοι ἐξαροῦσιν.
10. Τάγμα παρεμβολῆς υἱῶν Ρουβὴν πρὸς λίβα σὺν δυνάμει αὐτῶν, ϗ ὁ ἄρχων τ̃ υἱῶν Ρουβὴν, Ελισοὺρ υἱὸς Σεδιούρ.

11. Δυώαμις αὐτοῦ οἱ ἐπεσκεμμένοι ἓξ ϗ τεσσαράκοντα χιλιάδες ϗ πεντακόσιοι.

12. Καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι αὐτοῦ φυλῆς Συμεὼν, ϗ ὁ ἄρχων τ̃ υἱῶν Συμεὼν, Σαλαμιὴλ, υἱὸς Σουρισαδαΐ.
13. Δυώαμις αὐτοῦ οἱ ἐπεσκεμμένοι ἐννέα ϗ πεντήκοντα χιλιάδες ϗ τριακόσιοι.

14. Καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι αὐτοῦ φυλὴ Γὰδ, ϗ ὁ ἄρχων τ̃ υἱῶν Γὰδ, Ελισαφ υἱὸς Ραγουήλ.
15. Καὶ δυώαμις αὐτοῦ οἱ ἐπεσκεμμένοι, πέντε ϗ τεσσαράκοντα χιλιάδες ϗ ἑξακόσιοι πεντήκοντα.

16. Πάντες οἱ ἐπεσκεμμένοι τ̃ παρεμβολῆς Ρουβὴν, ἑκατὸν ϗ πεντήκοντα ϗ μία χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι ϗ πεντήκοντα σὺν δυνάμει αὐτῶν. ϗ δεύτεροι ἐξαροῦσιν.

17. Καὶ ἀρθήσεται ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ϗ ἡ παρεμβολὴ τῶν Λευιτῶν μέσον τ̃ παρεμβολῶν, ὡς παρεμβαλοῦσιν οὕτως, ϗ ἐξαροῦσιν ἕκαστος ἐχόμενος καθ' ἡγεμονίαν αὐτῶν.

3. castrametationi Jehudæ centuria chiliadis & 80 (.i. octo decades) chiliadis & sex m.
4. exercitus suos, & p. filius R. (sc. erit) E.

5. centuria chiliadis & unum & quinquaginta (monas & quinque decades) chiliadis & 400. & 50.
6. super manu sua, ad vexilla sua.

262.

18. Τάγματα παρεμβολῆς Ἐφραίμ, παρὰ θάλασσαν σὺν δυνάμει αὐτῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν υἱῶν Ἐφραίμ, Ἐλισαμὰ υἱός Ἀμιοὺδ.

19. Δύναμις αὐτοῦ οἱ ἐπεσκεμμένοι τεσσαράκοντα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι.

20. Καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι αὐτοῦ φυλὴ Μανασσῆ, καὶ ὁ ἄρχων τῶν υἱῶν Μανασσῆ, Γαμαλιὴλ, υἱὸς Φαδασσοὺρ.

21. Δύναμις αὐτοῦ οἱ ἐπεσκεμμένοι δύο καὶ τριάκοντα χιλιάδες καὶ διακόσιοι.

22. Καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι αὐτοῦ φυλὴ Βενιαμὶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν υἱῶν Βενιαμὶν, Ἀβιδὰν υἱὸς Γαδεωνί.

23. Ἡ δύναμις αὐτοῦ οἱ ἐπεσκεμμένοι πέντε καὶ τριάκοντα χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι.

24. Πάντες οἱ ἐπεσκεμμένοι τῆς παρεμβολῆς Ἐφραίμ, ἑκατὸν χιλιάδες καὶ ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑκατὸν σὺν δυνάμει αὐτῶν· τρίτοι ἐξαροῦσιν.

25. Τάγματα παρεμβολῆς Δὰν πρὸς βοῤῥᾶν σὺν δυνάμει αὐτῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν υἱῶν Δὰν, Ἀχιέζερ υἱὸς Ἀμισαδαί.

26. Δύναμις αὐτοῦ, οἱ ἐπεσκεμμένοι δύο καὶ ἑξήκοντα χιλιάδες καὶ ἑπτακόσιοι.

27. Καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι αὐτοῦ φυλὴ Ἀσὴρ, καὶ ὁ ἄρχων τῶν υἱῶν Ἀσὴρ Φαγαιὴλ υἱὸς Ἐχράν.

28. Δύναμις αὐτοῦ ἐπεσκεμμένοι μία καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι.

29. Καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι αὐτοῦ φυλὴ Νεφθαλὶ, καὶ ὁ ἄρχων τῶν υἱῶν Νεφθαλὶ, Ἀχιρὲ, υἱὸς Αἰνάν.

30. Δύναμις αὐτοῦ οἱ ἐπεσκεμμένοι τρεῖς καὶ πεντήκοντα χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι.

31. Πάντες οἱ ἐπεσκεμμένοι τῆς παρεμβολῆς Δὰν, ἑκατὸν καὶ πεν-

---

18. Ad occidentalem plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud.

19. Cunctus exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti.

20. Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.

21. Cunctusque exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, triginta duo millia ducenti.

22. In tribu filiorum Benjamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis.

23. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus, qui recensiti sunt, trigintaquinque millia quadringenti.

24. Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia centum per turmas suas: tertii proficiscentur.

25. Ad aquilonis partem castrametati sunt filii Dan: quorum princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.

26. Cunctus exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, sexagintaduo millia septingenti.

27. Juxta eum fixere tentoria de tribu Aser: quorum princeps fuit Phegiel filius Ochran.

28. Cunctus exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, quadraginta millia & mille quingenti.

29. De tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

30. Cunctus exercitus pugnatorum ejus, quinquaginta tria millia quadringenti.

31. Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt

---

18. Vexillum 7 exercitus Ephraim per turmas suas, *erit* ad occidentem. & princeps filiorum Ephraim *erit* Elisama filius Ammihud.

19. Et exercitus ejus numeratiq; eorum, quadraginta millia & quingenti.

20. Et juxta eum *erit* tribus Menasseh. & princeps filiorum Menasseh *erit* Gamaliel filius Pedahsur.

21. Et exercitus ejus, numeratiq; eorum, duo & triginta millia atq; ducenti.

22. Tribus item Binjamin. & princeps filiorum Binjamin *erit* Abidan filius Gidoni.

23. Et exercitus ejus numeratiq; eorum, quinq; & triginta millia, atq; quadringenti.

24. Omnes numerati 8 in exercitu Ephraim centum & octo millia atq; centum, per exercitus suos: & tertii proficiscentur.

25. Vexillum castrorum Dan *erit* ad aquilonem, per exercitus suos. & princeps filiorum Dan, Ahiezer filius Ammisaddai.

26. Et exercitus ejus, numeratiq; eorum, duo & sexaginta millia atq; septingenti.

27. Castrametabuntur autem juxta eum tribus Aser. & princeps filiorum Aser *erit* Pagiel filius Ochran.

28. Et exercitus ejus numeratiq; eorum, unum & quadraginta millia & quingenti.

29. Tribus item Naphthali & princeps filiorum Naphthali, Ahira filius Enan.

30. Et exercitus ejus, numeratiq; eorum, tria, & quinquaginta millia atq; quadringenti.

31. Omnes numerati in exercitu Dan centum millia & quin-

---

18. Gegen abend sol ligen das gezelt vnd panir Ephraim mit jrem heer/ jr heuptman sol sein Elisama der son Ammihud.

19. Vnd sein heer an der summa viertzig tausent vnd fünff hundert.

20. Neben jm sol sich lagern der stam Manasse / jr heuptman Gamliel der son Pedazur.

21. Sein heer an der summa zwey vnd dreissig tausent vnd zwey hundert.

22. Dazu der stam Ben-Jamin / jr heuptman Abidan der son Gideoni.

23. Sein heer an der summa/fünff vnd dreissig tausent vnd vier hundert.

24. Das alle die ins lager Ephraim gehören/sein an der summa/hundert vnd acht tausent vnd ein hundert / die zu seinem heer gehören/ Vnd sollen die dritten im auszihen sein.

25. Gegen mitternacht sol ligen das gezelt vnd panir Dan/mit jrem heer/ jr heuptman Ahieser der son Ammi Sadai.

26. Sein heer an der summa/zwey vnd sechtzig tausent vnd sieben hundert.

27. Neben jm sol sich lagern der stam Asser / jr heuptman Pagiel der son Ochran.

28. Sein heer an der summa ein vnd viertzig tausent vnd fünff hundert.

29. Dazu der stam Naphthali / jr heuptman Ahira der son Enan.

30. Sein heer an der summa drey vnd funfftzig tausent vnd vier hundert.

31. Das alle die ins lager Dan gehören / sein an der sum-

7. castrametationis E. p. exercitus s. ad mare. Ex. 36 n. 35. Gen 12. n. 14.

8. castrametationi E. centuria chiliadis & octo millia.

9. *ad postremum*

summa hundert sieben vnd funfftzig tausent / vnd sechs hundert/vnd sollen die letzten sein im auszihen mit jrem panir.

263. 32. Das ist die summa der kinder Jsrael / nach jrer veter heuser vnd lager mit jren heeren / Sechs hundert tausent vnd drey tausent/ fünff hundert vnd funfftzig.

10. *castrorum, per exercitus scil. sexcenturiæ chiliadas & tria millia & quinque centum & quinquag.*

33. Aber die Leuiten wurden nicht in die summa vnter die kinder Jsrael gezelet / wie der HERR Mose geboten hatte.

11. *in medio fil. I.*

34. Vnd die kinder Jsrael theten alles/wie der HERR Mose geboten hatte / vnd lagerten sich vnter jre panir/vnd zogen aus / ein jglicher in seinem geschlecht/nach jrer veter haus.

12. *Vir ad fam. s. super domum p. s.*

quinquaginta septem millia, atq; sexcenti: 9 postremi proficiscentur per vexilla sua.

32. † Isti *sunt* numerati filiorum Israel per domos patrum suorum, omnes numerati 10 *qui erant in* castris, per turmas suas, sexcenta tria millia atq; quingenti quinquaginta.

33. Cæterum Levitę non fuerunt numerati 11 inter filios Israel, quemadmodum præceperat Jehovah Moseh.

34. Et fecerunt filii Israel juxta omnia quæ præcepit Jehovah Moseh, sic castrametati sunt per vexilla sua, sicq; profect sunt 12 quisq; per familias suas, per domum patrum suorum.

runt centum quinquaginta septem millia sexcenti. & novissimi proficiscentur.

32. Hic numerus filiorum Israel, per domos cognationum suarum & turmas divisi exercitus, sexcenta tria millia quingẽti quinquaginta.

33. Levitæ autem non sunt numerati inter filios Israel: sic enim præceperat Dominus Moysi.

34. Feceruntque filii Israel juxta omnia quæ mandaverat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas, & profecti per familias ac domos patrum suorum.

πεντήκοντα χιλιάδες καὶ ἑπτὰ καὶ ἑξακόσιοι, ἔσχατοι ἐξαροῦσιν κατὰ τάγμα αὐτῶν.

32. Αὕτη ἡ ἐπίσκεψις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν· πᾶσα ἡ ἐπίσκεψις τῶν παρεμβολῶν σὺν ταῖς δυνάμεσιν αὐτῶν, ἑξακόσιαι χιλιάδες καὶ τρισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι καὶ πεντήκοντα.

33. Οἱ δὲ Λευῖται οὐ συνεπεσκέπησαν ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καθὰ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ.

34. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ κατὰ πάντα ἃ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ, οὕτως παρενέβαλον κατὰ τάγμα αὐτῶν, καὶ οὕτως ἐξῄεσαν ἕκαστος ἐχόμενοι κατὰ δήμους αὐτῶν κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν.

Cap. 3.

Das III. Cap.

CAP. III.

Κεφαλ. γ'.

1. *in die (sc. quo) loquutus est J.*

DJs ist das geschlecht Aaron vnd Mose / zu der zeit / da der HERR mit Mose redet auff dem berge Sinai.

2. Vnd diß sind die namen der söne Aaron. Der erstgeborne Nadab/darnach Abihu/ Eleazar/ vnd Jthamar.

2. *quorũ impleverat manum eorum, (eorum latine abundat) ad fungendum sacerdotio.*

3. *in offerendo eos i. alienum.*

3. Das sind die namen der söne Aaron/die zu priester gesalbet waren/vnd jre hende gefüllet zum priesterthumb.

4. Aber Nadab vnd Abihu sturben für dem HERRN/ das sie frembd fewr opfferten für dem HERRN in der wüsten Sinai/ vnd hatten keine söne. Eleazar aber vnd Jthamar pflegten des priesterampts vnter jrem vater Aaron.

4. *super A. id est, superstite adhuc Aarone.*

5. *& ministrabunt ei, & custodient.*

5. Vnd der HERR redet mit Mose/vnd sprach.

6. Bringe den stam Leui erzu/vnd stelle sie für den priester Aaron / das sie jm dienen/

7. Vnd seiner vnd der gantzen gemeine hut warten / für der hütten des stiffts / vnd dienen am dienst der wonung.

6. *ad ministrandum ministeriũ habitaculi. sic v. seq.*

HAe sunt autem generationes Aharon & Moseh, 1 ex quo locutus est Jehovah ad Moseh in monte Sinai.

2. Hæc autem *sunt* nomina filiorum Aharon: primogenitus, Nadab. & Abihu, Elazar & Ithamar.

3. Ist sunt nomina filiorum Aharon sacerdotum unctorum 2 quorum consecraverat manum, ut sacerdotio fungerentur.

4. Mortuus est autem Nadab & Abihu coram Jehova, 3 quando obtulerunt ignem externum coram Jehova in deserto Sinai: Et filii non fuerunt eis, ac sacerdotio functus est Elazar & Ithamar 4 coram Aharone patre suo,

5. Loquutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,

6. Appropinquare fac tribum Levi & stare facias eam coram Aharone sacerdote, 5 ut ministrent ei:

7. Et custodiant custodiam ejus, & custodiam universi cœtus coram tabernaculo ecclesiæ, 6 ut exequantur cultum tabernaculi.

HÆ sunt generationes Aaron & Moysi in die qua locutus est Dominus ad Moysen in monte Sinai.

2. Et hæc nomina filiorum Aaron: * primogenitus ejus Nadab, deinde Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

3. Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum, qui uncti sunt, & quorũ repletæ & consecratæ manus ut sacerdotio fungerẽtur.

4. * Mortui sunt enim Nadab & Abiu cùm offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absq; liberis: functique sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre suo.

5. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,

6. Applica tribum Levi, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis, ut ministrent ei,

7. Et excubent, & observent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii,

ΚΑὶ αὗται αἱ γενέσεις Ἀαρὼν καὶ Μωυσῆ, ἐν ᾗ ἡμέρᾳ ἐλάλησε Κύριος τῷ Μωυσῇ ἐν ὄρει Σινά.

2. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ἀαρών, πρωτότοκος Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ καὶ Ἐλεάζαρ καὶ Ἰθάμαρ. *Exod. 6. v. 23.*

3. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ἀαρών, οἱ ἱερεῖς οἱ ἠλειμμένοι, οὓς ἐτελείωσαν τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἱερατεύειν. *Lev. 10. v. 1. 1. Par. 24. v. 2. Inf. 26. v. 61.*

4. Καὶ ἐτελεύτησε Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ ἔναντι Κυρίου, προσφερόντων αὐτῶν πῦρ ἀλλότριον ἔναντι Κυρίου ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινά, καὶ παιδία οὐκ ἦν αὐτοῖς. καὶ ἱεράτευσαν Ἐλεάζαρ καὶ Ἰθάμαρ μετὰ Ἀαρὼν τοῦ πατρὸς αὐτῶν.

5. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

6. Λάβε τὴν φυλὴν Λευί, καὶ στήσεις αὐτοὺς ἐναντίον Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως· καὶ λειτουργήσουσιν αὐτῷ.

7. Καὶ φυλάξουσι τὰς φυλακὰς αὐτοῦ, καὶ τὰς φυλακὰς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἔναντι τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς.

Levitarū officia.

8. Καὶ φυλάξουσι πάντα τὰ σκεύη τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὰς φυλακὰς τῶν υἱῶν Ισραὴλ, κατὰ πάντα τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς.

9. Καὶ δώσεις τοὺς Λευίτας Ααρὼν τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ τοῖς ἱερεῦσιν, δόμα δεδομένοι, οὗτοί μοι εἰσὶν ἀπὸ τῶν υἱῶν Ισραήλ.

10. Καὶ Ααρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καταστήσεις ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ φυλάξουσι τὴν ἱερατείαν αὐτῶν. καὶ ὁ ἀλλογενὴς ὁ ἁπτόμενος, ἀποθανεῖται.

11. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων.

12. Καὶ ἐγὼ ἰδοὺ εἴληφα τοὺς Λευίτας ἐκ μέσου τῶν υἱῶν Ισραὴλ ἀντὶ παντὸς πρωτοτόκου διανοίγοντος μήτραν παρὰ τῶν υἱῶν Ισραὴλ, λύτρα αὐτῶν ἔσονται καὶ ἔσονται ἐμοὶ οἱ Λευῖται.

13. Εμοὶ γὰρ πᾶν πρωτότοκον. ἐν ᾗ ἡμέρᾳ ἐπάταξα πᾶν πρωτότοκον ἐν τῇ γῇ Αἰγύπτου, ἡγίασα ἐμοὶ πᾶν πρωτότοκον ἐν Ισραὴλ, ἀπὸ ἀνθρώπου, ἕως κτήνους ἐμοὶ ἔσονται. ἐγὼ Κύριος.

14. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινᾶ, λέγων.

15. Επίσκεψαι τοὺς υἱοὺς Λευὶ κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ συγγενείας αὐτῶν, πᾶν ἀρσενικὸν ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω ἐπισκέψασθε αὐτούς.

16. Καὶ ἐπεσκέψατο αὐτοὺς Μωυσῆς καὶ Ααρὼν διὰ φωνῆς Κυρίου, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος αὐτοῖς.

17. Καὶ ἦσαν οἱ υἱοὶ Λευὶ ἐξ ὀνομάτων αὐτῶν, Γερσὼν, Καὰθ, καὶ Μεραρί.

18. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Γερσὼν, κατὰ δήμους αὐτῶν, Λοβενὶ καὶ Σεμεΐ.

19. Καὶ υἱοὶ Καὰθ, κατὰ δήμους αὐτῶν, Αμρὰμ καὶ Ισαάρ, Χεβρὼν καὶ Οζιήλ.

20. Καὶ υἱοὶ Μεραρὶ, κατὰ δήμους αὐτῶν, Μοολὶ καὶ Μουσί· οὗτοί εἰσι δῆμοι τῶν Λευιτῶν κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν.

*Inf. 3. v. 16. Exod. 13. v. 2. & 34. v. 19.

Exod. 6. v. 17. 1. Par. 6. v. 1. & 23. v. 6. Inf. 26. v. 57.

8. Et custodiant vasa tabernaculi, servientes in ministerio ejus.

9. Dabisque dono Levitas

10. Aaron & filiis ejus, quibus traditi sunt à filiis Israel. Aaron autem & filios ejus constitues super cultum sacerdotii: Externus qui ad ministrandum accesserit, morietur.

11. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

12. Ego tuli Levitas à filiis Israel pro omni primogenito qui aperit vulvam in filiis Israel, eruntque Levitæ mei.

13. Meum est enim omne primogenitum ex quo percussi * primogenitos in terra Ægypti: sanctificavi mihi quicquid primum nascitur in Israel ab homine usque ad pecus, mei sunt: ego Dominus.

14. Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens,

15. Numera filios Levi per domos patrum suorum & familias, omnem masculum ab uno mense & supra.

16. * Numeravit Moyses ut præceperat Dominus,

17. Et inventi sunt filii Levi per nomina sua Gerson & Caath & Merari.

18. Filii Gerson: Lebni & Semei.

19. Filii Caath: Amram, & Jesaar, Hebron, & Oziel.

20. Filii Merari: Moholi, & Musi.

8. Custodiant quoq; omnia [7] utensilia tabernaculi ecclesiæ, custodiamq; filiorum Israel, ut exequantur cultum tabernaculi:

9. [8] Da inquam Levitas ipsi Aharon & filiis ejus: dati, dati *namq; sunt* illi à filiis Israel.

10. Aharon autem † & filios ejus præficies, custodientq; sacerdotium suum: [9] externus sanè qui accesserit, morietur.

11. Locutus est præterea Jehovah ad Moseh, dicendo,

12. [10] Ego quidem tuli Levitas, è medio filiorum Israel, loco omnis primogeniti quod aperit vulvam, à filiis Israel, eruntq; mei Levitæ.

13. Meum namq; est omne primogenitum: à die quo percussi omne primogenitum in terra Aegypti, sanctificavi mihi omne primogenitum in Israele, *tam* ex hominibus quam ex animalibus, mea erunt: ego Jehovah.

14. Loquutus est insuper Jehovah Moseh in deserto Sinai, dicendo,

15. Numera filios Levi [11] per domos patrum suorum per familias suas: omne masculum [12] ab uno mense & supra, numerabis.

16. Numeravit itaq; eos Moseh [13] juxta sermonem Jehovæ, quemadmodum jussus fuerat.

17. Et fuerunt isti filii Levi per nomina sua, Gerson, & Cohath, & Merari.

18. Hæc autem *sunt* nomina filiorum Gerson per familias suas: Libni & Simi.

19. Porro filii Cohath per familias suas: Amram, & Ishar, Hebron, & Uzziel.

20. Filii vero Merari per familias suas Mahali, & Musi. [14] istæ sunt familiæ Levi per domos patrum suorum.

8. Vnd warten alles gerets der hütten des stiffts/ vnd der hut der kinder Israel / zu dienen am dienst der wonunge.

9. Vnd solt die Leuiten Aaron vnd seinen sönen zu ordnen zum geschenck von den kindern Israel.

10. Aaron aber vnd seine söne soltu setzen / das sie ires priesterthumbs warten / Wo ein frembder sich erzu thut/ der sol sterben.

11. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

12. Sihe/ Ich habe die Leuiten genomen vnter den kindern Israel / für alle erstegeburt/ die da mutter brechen vnter den kindern Israel / also/ das die Leuiten sollen mein sein.

13. Denn die erstengeburt sind mein / sint der zeit ich alle erstegeburt schlug in Egyptenland/ da heiliget ich mir alle erstegeburt in Israel / von menschen an biß auff das vieh / das sie mein sein sollen / Ich der HERR.

14. Vnd der HERR redet mit Mose in der wüsten Sinai/ vnd sprach.

15. Zele die kinder Leui nach jrer veter heuser vnd geschlechten/ alles was menlich ist / eins monden alt vnd drüber.

16. Also zelet sie Mose nach dem wort des HERRN / wie er geboten hatte.

17. Vnd waren diß die kinder Leui mit namen/ Gerson/ Kahath/ Merari.

18. Die namen aber der kinder Gerson in jrem geschlecht waren/ Libni vnd Simei.

19. Die kinder Kahath in jrem geschlecht waren / Amram / Jezehar / Hebron vnd Vsiel.

20. Die kinder Merari in jrem geschlecht waren/ Mahelí vnd Musi/ Diß sind die geschlechte Leui nach jrer veter hause.

7. *Vasa.* 8. *& dabis L. Aroni & f. e. dati dati (i. certò dati) illi (sc. sunt) ei (sc. Aaroni) à f. I.* 9. *& extraneus propinquans (sc. ad ministrandū) morte afficietur. sic infra v. 38.* 10. *& ego ecce accepi L. e. m. f. I. pro omni pr. (id est) apertioni vulvæ, à f. I. & er. mihi L. quia mihi (sc. est) o. p. in die percutere me o. p. &c. ex homine usq; ad jumentum mihi erūt.* 11 *domui, vel, ad domum.* 12. *à filio mensis (v. 34) & supra numerabis eos. pleon. pro nominis.* 13. *super (i. juxta) os Jehovæ* Chald. *jussu VERBI Domini. Lev. 26. n. 42. sic v. 16. & deinceps* 14. *illa ipsa. sic infra.*

264.

21. Diß sind die geschlecht von Gerson/ die Libniter vnd Simeiter.
22. Derer summa war an der zal funden/ sieben tausent vnd fünff hundert/ alles was menlich war/eins monden alt vnd drüber.
23. Vnd dasselb geschlecht der Gersoniter sollen sich lagern hinder der wonung gegen dem abend.
24. Jr öberster sey Eliasaph/ der son Lael.

25. Vnd sie sollen warten an der hütten des stiffts/ nemlich/der wonung vnd der hütten vnd jrer decken / vnd des tuchs in der thür der hütten des stiffts/
26. Des vmbhangs am vorhoff/vnd des tuchs in der thür des vorhoffs/ welcher vmb die wonung vnd vmb den altar hergehet/Vñ seiner seile/vnd alles was zu seinem dienst gehöret.
27. Diß sind die geschlechte von Kahath/ die Amramiten/ die Jezehariten/ die Hebroniten vnd Vsieliten/

28. Was menlich war eins monden alt/ vnd drüber / An der zal acht tausent/ vnd sechs hundert/die der hut des heiligthums warten.
29. Vnd sollen sich lagern an die seiten der wonung gegen Mittag.
30. Jr oberster sey Elizaphan der son Vsiel.

31. Vnd sie sollen warten der laden/des tischs/des leuchters/des altars/ vnd alles gerets des heiligthumbs/ daran sie dienen/vnd des tuchs / vnd was zu seinem dienst gehöret.

32. Aber der öberst vber alle öbersten der Leuiten sol Eleasar sein/Aarons son des priesters/ vber die verordnet sind zu warten der hut des heiligthumbs.
33. Diß sind die geschlechte Merari / die Maheliter vnd Musiter/die an der zal waren sechs tausent vnd zwey hundert.

15. Gersunita, sic infra. sing. pro pl.
16. marc. Nume. 2. n. 7.
17. habitaculū, & tabernaculū, vel tentorium.
18. super habitaculum & super alt.
19. Amramita & f. Jitsharita, & f. Chebronita, & f. Uzzielita i. f. f. Cehatita. (i. Amramitarum &c. sing. pro plur.) in numero o. m.
20. super femur habitaculi a. m.
21. quibꝰ ministrabunt in eis & a. & n. ministerium e. sic inf.

21. De Gerson, familia Libnitica, & familia Simitica. istæ sunt familiæ 15 Gerzoniticæ.
22. Numerati eorum secundum numerum omnis masculi, a filio mensis & supra, numerati *inquam* eorum, septem millia & quingenti.
23. Familiæ Gersuniticæ post tabernaculum castrametabuntur ad 16 occidentem.
24. Et princeps domus patris Gersunitarum *erat* Eliasaph filius Lael.
25. Custodia autem filiorum Gerzon in tabernaculo ecclesiæ *erit* 17 tabernaculum, & tentorium, operimentum ejus, & aulæum ostii tabernaculi ecclesiæ.
26. Cortinæ item atrii, & aulæum ostii atrii quod *erat* 18 juxta tabernaculum, & juxta altare *per* circuitum, funes quoq; ejus pro omni ministerio ejus.
27. Et ipsius Cohath *erit* familia 19 Amramitica & familia Isharitica, & familia Hebronitica, & familia Uzzielitica. Istæ sunt familiæ Cohathiticæ.
28. Secundum numerum omnis masculi a filio mensis & supra, fuerunt octo millia & sexcenti, custodientes custodiam sanctuarii.
29. Familiæ filiorum Cohath castrametabūtur, 20 ad latus tabernaculi ad meridiem.
30. Et princeps domus patris familiarum Cohathitarum *erat* Elisaphan filius Uzziel.
31. Custodia autem eorum *erit* arca, & mensa, & candelabrum & altaria, & vasa sanctitatis, 21 in quibus ministrabunt, & aulæum, & universum opus ejus.
32. Porro princeps principum Levitarum *erit* Elazar filius Aharon sacerdotis: præfectura custodientium custodiam sanctitatis erit ei.
33. Ipsius Merari *erit* familia Mahalitica & familia Musitica. istæ sunt familiæ Merari.

21. De Gerson fuêre familiæ duæ, Lebnitica, & Semeitica:
22. Quarum numeratus est populus sexus masculini ab uno mense & supra, septem millia quingentorum.
23. Hi post tabernaculum metabuntur ad occidentem
24. Sub principe Heliasaph filio Lael.

25. Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis, ipsum tabernaculum & operimentum ejus, tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis,
26. Et cortinas atrii: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrii tabernaculi, & quicquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia utensilia ejus.
27. Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Jesaaritas, & Hebronitas & Ozielitas. Hæ sunt familiæ Caathitarum, recensitæ per nomina sua:
28. Omnes generis masculini ab uno mense & supra, octo millia sexcenti habebūt excubias sanctuarii,
29. Et castrametabuntur ad meridianam plagam.
30. Principesque eorum erit Elisaphan filius Oziel:
31. Et custodient arcam, mensamque & candelabrum, altaria & vasa sanctuarii, in quibus ministratur, & velum, cunctamque hujuscemodi supellectilem,
32. Princeps autem principum Levitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custodiæ sanctuarii.

33. At verò de Merari erunt populi Moholitæ & Musitæ recensiti per nomina sua:

21. Τῷ Γερσὼν δῆμος τοῦ Λοβενὶ, καὶ δῆμος τοῦ Σεμεΐ. οὗτοι δῆμοι τοῦ Γεδσών.
22. Ἡ ἐπίσκεψις αὐτῶν κατὰ ἀριθμὸν παντὸς ἀρσενικοῦ, ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω, ἡ ἐπίσκεψις αὐτῶν ἑπτακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι.
23. Καὶ υἱοὶ Γεδσὼν ὀπίσω τῆς σκηνῆς παρεμβαλοῦσιν παρὰ θάλασσαν.
24. Καὶ ὁ ἄρχων οἴκου πατριᾶς τοῦ δήμου τοῦ Γεδσὼν, Ελισαφ υἱὸς Λαὴλ.

25. Καὶ ἡ φυλακὴ υἱῶν Γεδσὼν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἡ σκηνὴ, καὶ τὸ κατακάλυμμα τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

26. Καὶ τὰ ἱστία τῆς αὐλῆς, καὶ τὸ καταπέτασμα τῆς πύλης τῆς αὐλῆς τῆς οὔσης ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

27. Καὶ τὰ κατάλοιπα πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ τῷ Κααθ. δῆμος Αμραμεῖς, καὶ δῆμος Ισσααρεῖς, καὶ δῆμος Χεβρωνεῖς, καὶ δῆμος Οζιηλεῖς. οὗτοί εἰσι δῆμοι τοῦ Κααθ.
28. Κατὰ ἀριθμὸν, πᾶν ἀρσενικὸν ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω, ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι, φυλάσσοντες τὰς φυλακὰς τῶν ἁγίων.
29. Οἱ δῆμοι τῶν υἱῶν Κααθ παρεμβαλοῦσιν ἐκ πλαγίων τῆς σκηνῆς κατὰ λίβα.
30. Καὶ ὁ ἄρχων οἴκου πατριῶν τῶν δήμων τοῦ Κααθ Ελισαφὰν, υἱὸς Οζιήλ.
31. Καὶ φυλακὴ αὐτῶν ἡ κιβωτὸς, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ λυχνία, καὶ τὰ θυσιαστήρια, καὶ τὰ σκεύη τοῦ ἁγίου, ὅσα λειτουργήσουσιν ἐν αὐτοῖς, καὶ τὸ κατακάλυμμα, καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν.

32. Καὶ ὁ ἄρχων ὁ ἐπὶ τῶν ἀρχόντων τῶν Λευιτῶν, Ελεάζαρ υἱὸς Ααρὼν τοῦ ἱερέως καθεσταμένος, φυλάσσειν τὰς φυλακὰς τῶν ἁγίων.

33. Τῷ Μεραρὶ δῆμος ὁ Μοολὶ, καὶ δῆμος ὁ Μουσί. οὗτοί εἰσι δῆμοι τοῦ Μεραρί.

34. Η ἐπίσκεψις αὐτῶν κατὰ ἀριθμὸν, πᾶν ἀρσενικὸν ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω, ἑξακισχίλιοι καὶ διακόσιοι.

35. Καὶ ὁ ἄρχων οἴκου πατριῶν τοῦ δήμου τοῦ Μεραρὶ, Σουριὴλ υἱὸς Αβιχαία, ἐκ πλαγίων τῆς σκηνῆς παρεμβαλοῦσι πρὸς βορρᾶν.

36. Η ἐπίσκεψις τῆς φυλῆς τῶν υἱῶν Μεραρὶ, τὰς κεφαλίδας τῆς σκηνῆς, καὶ τοὺς μοχλοὺς αὐτῆς, καὶ τοὺς στύλους αὐτῆς, καὶ τὰς βάσεις αὐτῆς, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῶν, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν·

37. Καὶ τοὺς στύλους τῆς αὐλῆς κύκλῳ, καὶ τὰς βάσεις αὐτῶν, καὶ τοὺς πασσάλους αὐτῶν, καὶ τοὺς κάλους αὐτῶν.

38. Καὶ οἱ παρεμβάλλοντες κατὰ πρόσωπον τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἀπὸ ἀνατολῶν, Μωυσῆς καὶ Ααρὼν καὶ υἱοὶ αὐτοῦ, φυλάσσοντες τὰς φυλακὰς τοῦ ἁγίου εἰς τὰς φυλακὰς τῶν υἱῶν Ισραήλ. καὶ ὁ ἀλλογενὴς ὁ ἁπτόμενος, ἀποθανεῖται·

39. Πᾶσα ἡ ἐπίσκεψις τῶν Λευιτῶν, οὓς ἐπεσκέψατο Μωυσῆς καὶ Ααρὼν διὰ φωνῆς Κυρίου κατὰ δήμους αὐτῶν, πᾶν ἀρσενικὸν ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω, δύο καὶ εἴκοσι χιλιάδες.

40. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων· ἐπίσκεψαι πᾶν πρωτότοκον ἄρσεν τῶν υἱῶν Ισραὴλ ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω. καὶ λάβε τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐξ ὀνόματος.

41. Καὶ λήψῃ τοὺς Λευίτας ἐμοὶ, ἐγὼ Κύριος, ἀντὶ πάντων τῶν πρωτοτόκων υἱῶν Ισραὴλ, καὶ τὰ κτήνη τῶν Λευιτῶν ἀντὶ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν πρωτοτόκων ἐν τοῖς κτήνεσι τῶν υἱῶν Ισραήλ.

42. Καὶ ἐπεσκέψατο Μωυσῆς ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος αὐτῷ, πᾶν πρωτότοκον ἐν τοῖς υἱοῖς Ισραήλ.

43. Καὶ ἐγένοντο πάντα τὰ πρωτότοκα ἀρσενικὰ κατὰ ἀριθμὸν καὶ ἐξ ὀνόματος ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω ἐκ τῆς ἐπισκέψεως αὐτῶν, δύο καὶ εἴκοσι χιλιάδες καὶ τρεῖς καὶ ἑβδομήκοντα καὶ διακόσιοι.

34. Omnes generis masculini ab uno mense & suprà, sex millia ducenti.

35. Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga septentrionali castrametabuntur.

36. Erunt sub custodia eorum tabulæ tabernaculi & vectes, & columnæ ac bases earũ, & omnia quæ ad cultum hujuscemodi pertinent:

37. Columnæque atrii per circuitum cum basibus suis, & paxilli cum funibus.

38. Castrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id est, ad orientalem plagam, Moyses & Aaron cum filiis suis, habentes custodiam sanctuarii in medio filiorũ Israel: quisquis alienus accesserit, morietur.

39. Omnes Levitæ quos numeraverunt Moyses & Aaron juxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino à mense uno & suprà fuerunt viginti duo millia.

40. Et ait Dominus ad Moysen, Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israel ab uno mense & suprà, & habebis summam eorum.

41. Tollesque Levitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel: ego sum Dominus: & pecora eorum pro universis primogenitis pecorum filiorum Israel.

42. Recensuit Moyses sicut præceperat Dominus primogenitos filiorum Israel.

43. Et fuerunt masculi per nomina sua, à mense uno & suprà, vigintiduo millia ducenti septuaginta tres.

34. Numerati autem eorum secundum numerum omnis masculi, ab uno mense & suprà, sex millia & ducenti.

35. Et princeps domus patris familiarum Merari *erit* Suriel filius Abihail: *atqui hi* ad latus tabernaculi castrametabuntur ad aquilonem.

36. Præfectura autem custodiæ filiorum Merari, 22 tabulæ tabernaculi, & vectes ejus, & columnæ ejus, & bases ejus, omniaq; vasa ejus, & universum opus ejus:

37. Columnæ quoq; atrii *per* circuitum, & bases earum, & clavi earum, & funes earum.

38. 23 Qui vero castrametabuntur ante tabernaculum, ad orientem, in parte *inquam* anteriore tabernaculi ecclesiæ, ad orientem *erunt* Moseh & Aharon, filiiq; ejus custodientes custodiam sanctuarii, pro custodia filiorum Israel: externus certé, qui accesserit, morietur.

39. Omnes numerati Levitarum, quos numeravit Moseh & Aharon juxta sermonem Jehovæ per familias eorum, 24 omnes mares ab uno mense & suprà duo & viginti millia.

40. 1 Et dixit Jehovah ad Moseh, Numera omne primogenitum masculum filiorum Israel ab uno mense, & accipe numerum nominum eorum.

41. Capiesq; Levitas mihi (Ego Jehovah) 25 loco omnium primogenitorũ filiorum Israel, & bestias Levitarum loco omnium primogenitorum ex bestiis filiorum Israel.

42. Numeravit itaq; Moseh quemadmodum ei præceperat Jehovah, omnem primogenitum in filiis Israel.

43. 26 Fueruntq; omnia primogenita masculea, secundum numerum nominum à filio mensis & suprà per numeratos eorum, duo & viginti millia & ducenti septuaginta tres.

34. Alles was menlich war/ eins monden alt vnd drüber.

35. Jr öberster sey Zuriel der son Abihail. Vnd sollen sich lagern an die seiten der wonung gegen mitternacht.

36. Vnd jr ampt sol sein zu warten der bret vnd riegel vnd seulen vnd füsse der wonung/ vnd alles seins gerets vnd seins diensts.

37. Dazu der seulen vmb den vorhoff her/ mit den füssen vnd negeln vnd seilen.

38. Aber für der wonung vnd für der hütten des stiffts/ gegen morgen sollen sich lagern Mose vnd Aaron vnd seine söne / das sie des heiligthumbs warten/ vnd der kinder Jsrael. Wenn sich ein frembder erzu thut / der sol sterben.

39. Alle Leviten in der summa/ die Mose vnd Aaron zeleten/ nach jren geschlechten/ nach dem wort des HERRN/ eitel menlin eins monden alt vnd drüber/ waren zwey vnd zwentzig tausent.

40. Vnd der HERR sprach zu Mose/ Zele alle erstegeburt/ was menlich ist vnter den kindern Jsrael/ eins monden alt vnd drüber / vnd nim die zal jrer namen.

41. Vnd solt die Leviten mir/ dem HERRN / aussondern für alle erstegeburt der kinder Jsrael/ vnd der Leviten vieh für alle erstegeburt vnter dem vieh der kinder Jsrael.

42. Vnd Mose zelet/ wie im der HERR geboten hatte/ alle erstegeburt vnter den kindern Jsrael.

43. Vnd fand sich an der zal der namen aller erstegeburt/ was menlich war / eins monden alt vnd drüber/ in jrer summa zwey vnd zwentzig tausent / zwey hundert vnd drey vnd siebentzig.

22. *asseres habitaculi.*

23. *& castrametantes ante habitaculum ad O. ante tabernaculum e.*

24. *omnis masculꝰ à filio mensis & s. sic v. seq.* 266.

25. *pro omni primogenito in filiis I. & jumentum L. pro omni primogenito in jumento fil. I.*

26. *& fuit omnis primogenitus masculus in numero nom &c.*

27. pro omni primogenito in f. I. & jumentū L. pro jumento eorum e. mihi L. e. 7.
28. & (sc. in) redemptiones trium & 70, & 200 redundantium (vel redemptos 273. redundantes) supra L, a primogenito f. I, & capies quinq; quinq; siclos in cranium in siclo sanctitatis. 20. Gera s.
29. redundantium in e.
30. a redundantibus supra L.
31. primogenito f.

44. Vnd der HERR redet mit Mose/vnd sprach.
45. Nim die Leuiten für alle erstegeburt vnter den kindern Israel/vnd das vieh der Leuiten für jr vieh/das die Leuiten mein/ des HERRN/ sein.

46. Aber das lösegeld von den zwey hundert / drey vnd siebentzig vberlengen ersten geburten der kinder Israel / vber der Leuiten zal/

47. Soltu ja fünff sekel nemen von heupt zu heupt/ nach dem sekel des heiligthumbs (zwentzig Gera gilt ein sekel.)

48. Vnd solt dasselbe geld/ das vberleng ist vber jre zal/gebẽ Aaron vnd seinen sönen.
49. Da nam Mose das lösegeld/das vberlenge war vber der Leuiten zal/

50. Von den erstengeburten der kinder Israel / tausent drey hundert vnd fünff vnd sechtzig sekel / nach dem sekel des heiligthumbs.
51. Vnd gabs Aaron vnd seinen sönen / nach dem wort des HERRN / wie der HERR Mose geboten hatte.

44. Loquutusq; est Jehovah ad Moseh, dicendo:
45. Cape Levitas 27 loco omnium primogenitorum in filiis Israel, & bestias Levitarum pro bestiis eorum, eruntq; mei Levitæ, ego Jehovah.

46. 28 Porro redemptiones ducentorū septuaginta trium redundant ultra Levitas: à primogenitis filiorum Israel.

47. Capies quinos seclos in singula capita secundum seclum sanctuarii capies: viginti obolorum *est* secel.

48. Dabisq; pecuniam illam Aharoni & filiis ejus, redemptiones 29 eorum qui exuperant in illis.
49. Accepit ergo Moseh pecuniam redemptionis, 30 ab iis qui superabant ultra redemptos Levitarum.
50. A 31 primogenitis filiorum Israel accepit pecuniam mille trecentos sexaginta quinq; *seclos* secundum seclum sanctitatis.
51. Deditq; Moseh pecuniam redemptionum Aharoni & filiis eis, 32 juxta sermonem Jehovæ, quemadmodū præceperat illi Jehovah.

44. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,
45. Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Israel, & pecora Levitarum pro pecoribus eorum: eruntque Levitæ mei. Ego sum Dominus.

46. In pretio autem ducentorum septuaginta trium qui excedunt numerum Levitarum de primogenitis filiorum Israel,

47. Accipies quinq; siclos per singula capita ad mensuram sanctuarii. *Siclus habet viginti obolos.

48. Dabisque pecuniam Aaron & filiis ejus pretium eorum qui supra sunt.
49. Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos redemerat a Levitis:
50. Pro primogenitis filiorum Israel, mille trecentorum sexagintaquinque siclorum juxta pondus sanctuarii,
51. Et dedit eam Aaron & filiis ejus juxta verbum quod præceperat sibi Dominus.

44. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων·
45. Λάβε τοὺς Λευίτας ἀντὶ πάντων τῶν πρωτοτόκων τῶν υἱῶν Ισραήλ, καὶ τὰ κτήνη τῶν Λευιτῶν ἀντὶ τῶν κτηνῶν αὐτῶν· καὶ ἔσονταί μοι οἱ Λευῖται· ἐγὼ Κύριος.

46. Τὰ λύτρα τῶν τριῶν καὶ ἑβδομήκοντα καὶ διακοσίων οἱ πλεονάζοντες παρὰ τοὺς Λευίτας ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν υἱῶν Ισραήλ.

47. Καὶ λήψῃ πέντε σίκλους κατὰ κεφαλήν, κατὰ τὸ δίδραχμον τὸ ἅγιον λήψῃ, εἴκοσι ὀβολοὺς σίκλος.

48. Καὶ δώσεις τὸ ἀργύριον Ααρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, λύτρα τῶν πλεοναζόντων ἐν αὐτοῖς.
49. Καὶ ἔλαβε Μωυσῆς τὸ ἀργύριον τὰ λύτρα παρὰ τῶν πλεοναζόντων εἰς τὴν ἐκλύτρωσιν τῶν Λευιτῶν.
50. Παρὰ τῶν πρωτοτόκων τῶν υἱῶν Ισραὴλ ἔλαβε τὸ ἀργύριον, πέντε καὶ ἑξήκοντα καὶ χιλίους τριακοσίους σίκλους, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον.
51. Καὶ ἔδωκε Μωυσῆς τὸ ἀργύριον τὰ λύτρα τῶν πλεοναζόντων Ααρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, διὰ φωνῆς Κυρίου ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ.

*Exo. 30. v. 13. Lev. 27. v. 25. Ezech. 45. v. 12. Inf. 18. v. 16.

Cap. 4.

1. caput.
2. per domum p. s.
a filio 30. (i. trium decadum) anni & s. & usq; ad f. 50 (i. quinque decadū) anni omnem ingredientem (i. ingredi volentem) in militiam ad faciendum o. in t. e.
267.
3. & veniet A. in proficiscendo

Das IIII. Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd Aaron/ vnd sprach.
2. Nim die summa der kinder Kahath aus den kindern Leui/nach jrem geschlecht vnd veter heuser.

3. Von dreissig jar an vnd drüber/ biß ins funfftzigst jar/ alle die zum heer tügen/das sie thun die werck in der hütten des stiffts.

4. Das sol aber das ampt der kinder Kahath in der hütten des stiffts sein / daß das Allerheiligst ist.
5. Wenn das heer auffbricht/ so sol Aaron vnd seine söne

CAP. IIII.

ET loquutus est Jehovah ad Moseh & Aharon, dicendo.
2. Cape 1 summam filiorum Cohath è medio filiorum Levi, per familias suas, & 2 per domos patrum suorum.
3. Ab eo qui natus est triginta annos & suprà, usq; ad eum qui natus est quinquaginta 1 annos, quotquot ingrediuntur in congregationem, ut faciant opus in tabernaculo ecclesiæ.
4. Istud *erit* opus filiorum Cohath in tabernaculo ecclesiæ sancti sanctorum.
5. 3 Venient autem Aharon & filii ejus quando transferen-

CAP. IIII.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens,
2. Tolle summam filiorum Caath de medio Levitarum per domos & familias suas,
3. A tricesimo anno & supra usque ad quinquagesimum annum, omnium qui ingrediuntur ut stent & ministrent in tabernaculo fœderis.
4. Hic est cultus filiorum Caath, tabernaculum fœderis & Sanctum sanctorum.
5. Ingredientur Aaron & filii ejus, quando mo-

Κεφαλ. δʹ.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ααρών, λέγων·
2. Λάβε τὸ κεφάλαιον τῶν υἱῶν Καὰθ ἐκ μέσου υἱῶν Λευί, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν.

3. Ἀπὸ εἰκοσιπέντε ἐτῶν καὶ ἐπάνω ἕως πεντήκοντα ἐτῶν, πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος λειτουργεῖν ποιῆσαι πάντα τὰ ἔργα ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου.

4. Καὶ ταῦτα τὰ ἔργα τῶν υἱῶν Καὰθ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου ἅγιον τῶν ἁγίων.

5. Καὶ εἰσελεύσεται Ααρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ὅταν ἐξαίρῃ ἡ παρεμβολή,

ρεμβολὴ, καὶ καθελοῦσι τὸ καταπέτασμα τὸ συσκιάζον, καὶ κατακαλύψουσιν ἐν αὐτῷ τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου.

6. Καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπ᾽ αὐτὸ κατακάλυμμα δερμάτινον ὑακίνθινον, καὶ ἐπιβαλοῦσιν ἐπ᾽ αὐτὴν ἱμάτιον ὅλον ὑακίνθινον ἄνωθεν. καὶ διεμβαλοῦσι τοὺς ἀναφορεῖς αὐτοῦ.

7. Καὶ ἐπὶ τὴν τράπεζαν τὴν προκειμένην ἐπιβαλοῦσιν ἐπ᾽ αὐτὴν ἱμάτιον πορφυροῦν, καὶ τὰ τρυβλία, καὶ τὰς θυίσκας, καὶ τοὺς κυάθους, καὶ τὰ σπονδεῖα ἐν οἷς σπένδει, καὶ οἱ ἄρτοι οἱ διαπαντὸς ἐπ᾽ αὐτοῦ ἔσονται.

8. Καὶ ἐπιβαλοῦσιν ἐπ᾽ αὐτὴν ἱμάτιον κόκκινον, καὶ καλύψουσιν αὐτὴν καλύμματι δερματίνῳ ὑακινθίνῳ, καὶ ἐμβαλοῦσι τοὺς ἀναφορεῖς αὐτοῦ.

9. Καὶ λήψονται ἱμάτιον ὑακίνθινον, καὶ καλύψουσι τὴν λυχνίαν τὴν φωτίζουσαν, καὶ τοὺς λύχνους αὐτῆς, καὶ τὰς ἐπαρυστρίδας αὐτοῦ, καὶ τὰς λαβίδας αὐτῆς, καὶ πάντα τὰ ἀγγεῖα τοῦ ἐλαίου αὐτοῦ, ὅσα λειτουργήσουσιν ἐν αὐτοῖς.

10. Καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτὴν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, εἰς κάλυμμα δερμάτινον ὑακίνθινον, καὶ ἐπιθήσουσιν αὐτὴν ἐπ᾽ ἀναφορέων.

11. Καὶ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν ἐπιθήσουσιν ἱμάτιον ὑακίνθινον, καὶ ἐπικαλύψουσιν αὐτὸ καλύμματι δερματίνῳ ὑακινθίνῳ, καὶ διεμβαλοῦσι τοὺς ἀναφορεῖς αὐτοῦ.

12. Καὶ λήψονται πάντα τὰ σκεύη τὰ λειτουργικὰ, ὅσα λειτουργήσουσιν ἐν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἁγίοις. καὶ ἐμβαλοῦσιν εἰς ἱμάτιον ὑακίνθινον, καὶ καλύψουσιν αὐτὰ καλύμματι δερματίνῳ ὑακινθίνῳ, καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπ᾽ ἀναφορεῖς.

13. Καὶ τὸν καλυπτῆρα ἐπιθήσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐπικαλύψουσιν ἐπ᾽ αὐτὸ ἱμάτιον ὁλοπόρφυρον.

14. Καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπ᾽ αὐτὸ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, ἐν οἷς λειτουργήσουσιν ἐν αὐτοῖς, καὶ τὰ πυρεῖα, καὶ τὰς κρεάγρας, καὶ τὰς

Φιά-

venda sunt castra, & deponent velum quod pendet ante fores, involventque eo arcam testimonii.

6. Et operient rursum velamē janthinarum pellium, extendentque desuper pallium totum hyacinthinum; & inducent vectes.

7. Mensam quoque propositionis involvent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula & mortariola, cyathos, & crateras ad liba fundenda: panes semper in ea erunt:

8. Extendentque desuper pallium coccineum, quod rursum operient velamento janthinarum pellium, & inducent vectes.

9. Sument & pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus suis & & emunctoriis & cunctis vasis olei, quæ ad concinnandas lucernas necessaria sunt:

10. Et super omnia ponent operimentum janthinarum pellium, & inducent vectes.

11. Nec non & altare aureum involvent hyacinthino vestimēto, & extendent desuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vectes.

12. Omnia vasa quibus ministratur in sanctuario involvent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vectes.

13. Sed & altare mundabunt cinere, & involvent illud purpureo vestimento:

14. Ponentque cum eo omnia vasa quibus in ministerio ejus utuntur, id est, ignium receptacula,

fu-

da erunt castra & deponent velum tentorii & operient illo arcam testimonii.

6. Ponentq; super illam operimentum pellis 4 taxeæ, & expandet pannum totum hyacinthinum desuper, & imponent vectes ejus.

7. Et super mensam *panum* facierum expandent pannum hyacinthinum, ponentq; super eam scutellas, & cochlearia, & crateras, & opercula operimenti: & panis ille jugis super eam erit.

8. Et expandent super illa pannum vermiculi 5 coccini, operientq; illa opertorio pellis taxeæ, postea imponent vectes ejus.

9. Tollent præterea pannum hyacinthinum & operient candelabrum luminaris, & lucernas ejus, & forcipes ejus, & receptacula ejus, & omnia vasa olei ejus, quibus ministrabunt ei.

10. 6 Ponentq; illud cum omnibus vasis ejus in opertorio pellis taxeæ, & ponent super vectes.

11. Super altare autem 7 aureum expandent pannum hyacinthinum & operient illum operimento pellis taxeæ, ponentq, vectes ejus.

12. Tollent quoq; omnia vasa ministerii, 8 quibus ministrabunt in sanctuario, & ponent in panno hyacinthino, operientq; illa operimenta pellis taxeæ, & ponent super vectes.

13. 9 Auferent & cinerem ab altari, & expandent super illud pannum purpureum.

14. Ponetq; super illud omnia vasa ejus, 10 quibus ministrant, receptacula fuscinulas, & scopas, & crateras, cun-

cta

hinein gehen vnd den fürhang abnemen / vnd die lade des zeugnis drein winden/

6. Vnd drauff thun die decke von dachsfellen / vnd oben drauff ein gantz gele decke breiten / vnd seine stangen dazu legen/

7. Vnd vber den schawtisch auch eine gele decke breiten/ vnd dazu legen die schüsseln/ leffel/schalen vnd kannen/aus vnd einzugiessen/vnd das tegliche brot sol dabey ligen.

8. Vnd sollen drüber breiten ein rosinrote decke / vnd dasselb bedecken mit einer decke von dachsfellen / vnd seine stangen dazu legen.

9. Vnd sollen eine gele decke nemen / vnd drein winden den leuchter des liechts / vnd seine lampen mit seinen schneutzen vnd nepffen / vnd alle öle gefeß/die zum ampt gehören.

10. Vnd sollen vmb das alles thun eine decke von dachsfellen / vnd sollen sie auff stangen legen.

11. Also sollen sie auch vber den gülden altar eine gele decke breiten / vnd dieselb bedecken mit der decke von dachsfellen/vnd seine stangen dazu thun.

12. Alle gerete / damit sie schaffen im heiligthumb/ sollen sie nemen / vnd gele decke drüber thun/vnd mit einer decke von dachsfellen decken/vnd auff stangen legen.

13. Sie sollen auch die aschen vom altar fegen / vnd eine scharlacken decke drüber breiten.

14. Vnd alle sein gerete dazu legen/damit sie drauff schaffen / kolpfannen / krewel / schauffeln/ becken / mit allem

i gerete

4. taxi & e. vestem i. hyacinthi. sic infra.

5. cocci &c. taxi. sic infra.

6. & omnia vasa e. ad opertoriū p. taxi & p. s. perticam.

7. auri.

8. quib. m. in eis (i. in quibus) m. in s. & p. ad pannum hyacinthi. sic infra.

9. & excinerabunt altare &c. purpura. infr. v. 13

10. quib9 ministrabunt super illud in eis. n. 8. v. 14

11. & finem faciet A. & f. e. adoperiendum f. & o. v. f. in proficiscendo castrametationem, & post sic v. f. C. ad portandum, & non contingent ad f. & morientur. istud on9 f. C.
12. aromatum.
13. habitaculi. sic inf.
14 in appropinquando eos.
15. virum virum super ministeriũ f. & adonus f. & non venient ad videndũ secundum deglutire (metaphorice, aperire) f. & morientur.
16. caput &cet. per domum.
17. à filio 30 (i. trium decadum) anni & f. n. a. filium 50. (i. quinque dec.) anni visitabis eos omnẽ egredientem ad militandum militiam, ad ministrandũ ministerium in t. e. (sic infra v. 30. 35 & deinceps) i. ministerium f. Gerschunita ad ministrandũ & ad onus.

262.

gerete des altars / vnd sollen drüber breiten eine decke von dachsfellen / vnd seine stangen dazu thun.

15. Wenn nu Aaron vnd seine söne solchs ausgericht haben / vnd das heiligthumb / vnd alle sein gerete bedeckt / wenn das heer auffbricht / Darnach sollen die kinder Kahath hinein gehen / das sie es tragen / vnd sollen das heiligthumb nicht anrüren / das sie nicht sterben. Diß sind die last der kinder Kahath an der hütten des stiffts.

16. Vnd Eleasar Aarons des priesters son / sol das ampt haben / das er ordne das öle zum liecht / vnd die specerey zum reuchwerck / vnd das tegliche speißopffer vnd das salböle / Das er beschicke die gantze wonung / vnd alles was drinnen ist / im heiligthumb vnd seinem gerete.

17. Vnd der HERR redet mit Mose vñ mit Aaron / vnd sprach.

18. Jr solt den stam des geschlechts der Kahathiter nicht lassen sich verderben vnter den Leuiten.

19. Sondern das solt jr mit jnen thun / das sie leben vnd nicht sterben / wo sie würden anrüren das Allerheiligst. Aaron vnd seine söne sollen hinein gehen / vnd ein iglichen stellen zu seinem Ampt vnd last.

20. Sie aber sollen nicht hinein gehen zu schawen vnbedackt das heiligthumb / das sie nicht sterben.

21. Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

22. Nim die summa der kinder Gerson auch / nach jrer veter haus vnd geschlechte.

23. Von dreissig jaren an vnd drüber / biß ins funffzigst jar / vnd ordne sie alle / die da zum heer tüchtig sind / das sie ein ampt haben in der hütten des stiffts

cta vasa altaris: & expandent super illud operimentum pellis taxeæ, & imponent vectes ejus.

15. [11] Cum autem finem fecerit Aharon & filii ejus operiendo sanctuarium, & omnia vasa sanctuarii, quando trasferenda erunt castra, tum postea venient filii Cohath ut portent: ne contingant sanctuarium & moriantur. ista *sunt* onera † filiorum Cohath in tabernaculo ecclesiæ.

16. Præfectura autem Elazar filii Aharon sacerdotis *est* oleum luminaris, & suffimentum [12] aromaticum, & Minha jugis, oleumq; unctionis: *atq;* præfectura totius [13] tabernaculi, & omnium quæ *sunt* in eo, in sanctuario & vasis ejus.

17. Loquutus est autem Jehovah ad Moseh & Aharon, dicendo,

18. Ne excidatis tribum familiarum Cohathitarum è medio Levitarum.

19. Sed hoc facite illis, tum vivent, & non morientur: [14] quando accesserint *ad* sanctitatem sanctitatum, Aharon & & filii ejus venient, & constituent illos, [15] quenq; super opus suum & super onus suum.

20. Ne ingrediantur ut videant, quando operient sanctitatem & moriantur,

21. Locutus est præterea Jehovah ad Moseh, dicendo,

22. Cape [16] summam filiorum Gerson, etjam ipsos per domos patrum suorum, & per familias suas,

23. [17] ab eo qui natus est triginta annos, & supra, usq; ad illum qui est quinquaginta annorum numerabis eos: quotquot ingrediuntur, in congregationem, ut faciant opus in tabernaculo ecclesiæ.

fuscinulas ac tridentes, uncinos & batilla. Cuncta vasa altaris operient simul velamine janthinarum pellium, & inducent vectes.

15. Cumque involverint Aaron & filii ejus sanctuarium & omnia vasa ejus in commotione castrorum, tunc intrabunt filii Caath, ut portent involuta: & non tangent vasa sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis:

16. Super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cujus curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compositionis incẽsum, & sacrificium quod semper offertur, & oleum unctionis: & quicquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque vasorum quæ in sanctuario sunt.

17. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

18. Nolite perdere populum Caath de medio Levitarum:

19. Sed hoc facite eis, ut vivant, & non moriantur, si tetigerint Sancta sanctorum. Aaron & filii ejus intrabunt, ipsique disponent opera singulorum, & dividẽt quid portare quis debeat.

20. Alii nulla curiositate videant, quæ sunt in sanctuario priusquam involvantur, alioquin morientur.

21. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

22. Tolle summam etjam filiorum Gerson per domos ac familias & cognationes suas,

23. A triginta annis & supra, usque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediuntur & ministrant in tabernaculo fœderis.

φιάλας, καὶ πάντα τὰ σκεύη τοῦ θυσιαστηρίου. καὶ ἐπιβαλοῦσιν ἐπ' αὐτὸ κάλυμμα δερμάτινον ὑακίνθινον. καὶ διεμβαλοῦσι τοὺς ἀναφορεῖς αὐτοῦ.

15. Καὶ συντελέσουσιν Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καλύπτοντες τὰ ἅγια, καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ ἅγια, ἐν τῷ ἐξαίρειν τὴν παρεμβολήν. καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσονται υἱοὶ Καὰθ αἴρειν. καὶ οὐχ ἅψονται τῶν ἁγίων, ἵνα μὴ ἀποθάνωσιν. ταῦτα ἀροῦσιν υἱοὶ Καὰθ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου.

16. Ἐπίσκοπος Ἐλεάζαρ υἱὸς Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως, τὸ ἔλαιον τοῦ φωτὸς καὶ τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως, καὶ ἡ θυσία ἡ καθ' ἡμέραν, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, ἡ ἐπισκοπὴ ὅλη τῆς σκηνῆς καὶ ὅσα ἐστὶν ἐν αὐτῇ ἐν τῷ ἁγίῳ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις.

17. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρών, λέγων·

18. Μὴ ὀλοθρεύσητε τῆς φυλῆς τὸν δῆμον τὸν Καὰθ ἐκ μέσου τῶν Λευιτῶν·

19. Καὶ τοῦτο ποιήσατε αὐτοῖς, καὶ ζήσονται καὶ οὐ μὴ ἀποθάνωσι, προσπορευομένων αὐτῶν πρὸς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰσπορευέσθωσαν, καὶ καταστήσουσιν αὐτοὺς ἕκαστον εἰς τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ.

20. Καὶ οὐ μὴ εἰσέλθωσιν ἰδεῖν ἐξάπινα τὸ ἅγιον, καὶ ἀποθανοῦνται.

21. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

22. Λάβε τὴν ἀρχὴν τῶν υἱῶν Γερσών, καὶ τούτους κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ δήμους αὐτῶν.

23. Ἀπὸ πέντε καὶ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω ἕως πεντηκονταέτους ἐπισκέψασθε αὐτούς· πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος λειτουργεῖν, καὶ ποιεῖν τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου.

24. Αυτη ἡ λειτουργία τȣ̃ δήμου Γερσών, λειτουργεῖν καὶ αἴρειν.
25. Καὶ ἀρεῖ τὰς δέῤῥεις τῆς σκηνῆς, καὶ τὴν σκηνὴν τȣ̃ μαρτυρίου, καὶ τὸ κατακάλυμμα αὐτῆς, καὶ τὸ κατακάλυμμα τὸ ὑακίνθινον τὸ ὂν ἐπ' αὐτῆς ἄνωθεν, καὶ τὸ κατακάλυμμα τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.
26. Καὶ τὰ ἱστία τῆς αὐλῆς, καὶ τὸ κατακάλυμμα τῆς θύρας τῆς αὐλῆς, ὅσα ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ τὰ περισσὰ αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ λειτουργικὰ αὐτῶν. καὶ ὅσα λειτουργήσουσιν ἐν αὐτοῖς ποιήσουσι.
27. Κατὰ στόμα Ααρὼν καὶ τῶν υἱῶν αὐτȣ̃ ἔσται ἡ λειτουργία τῶν υἱῶν Γερσὼν κατὰ πάσας τὰς λειτουργίας αὐτῶν, καὶ κατὰ πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἐπισκέψῃ αὐτοὺς ἐξ ὀνομάτων, καὶ πάντα τὰ ἀρτὰ ὑπ' αὐτῶν.
28. Αυτη ἡ λειτουργία τῶν υἱῶν Γερσὼν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἡ φυλακὴ αὐτῶν ἐν χειρὶ Ιθάμαρ τȣ̃ υἱȣ̃ Ααρὼν τȣ̃ ἱερέως.
29. Υἱοὶ Μεραρὶ κατὰ δήμους αὐτῶν κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν ἐπισκέψασθε αὐτούς.
30. Ἀπὸ πέντε καὶ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω ἕως πεντηκονταέτȣς ἐπισκέψασθε αὐτȣ̀ς πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος λειτουργεῖν ποιεῖν τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.
31. Καὶ ταῦτα τὰ φυλάγματα τῶν αἰρομένων ὑπ' αὐτῶν κατὰ πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν ἐν τῇ σκηνῇ τȣ̃ μαρτυρίου, τὰς κεφαλίδας τῆς σκηνῆς, καὶ τοὺς μοχλȣ̀ς αὐτῆς, καὶ τοὺς στύλους αὐτῆς, καὶ τὰς βάσεις αὐτῆς.
32. Καὶ τοὺς στύλους τῆς αὐλῆς κύκλῳ, καὶ τὰς βάσεις αὐτῶν, καὶ τοὺς στύλους τȣ̃ καταπετάσματος τῆς πύλης τῆς αὐλῆς, καὶ τὰς βάσεις αὐτῶν, καὶ τοὺς πασσάλους αὐτῶν, καὶ τοὺς κάλους αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ λειτουργήματα αὐτῶν, ἐξ ὀνομάτων ἐπισκέψασθε αὐτούς, καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς φυλακῆς τῶν αἰρομένων ὑπ' αὐτῶν.
33. Αυτη ἡ λειτουργία δήμου

Μερα-

24. Hoc eſt officium familiæ Gerſonitarum,
25. Ut portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis operimentum aliud, & ſuper omnia velamen janthinum, tentoriumq; quod pendet in introitu tabernaculi fœderis,
26. Cortinas atrii, & velum in introitu quod eſt ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent, funiculos, & vaſa miniſterii,
27. Jubente Aaron & filiis ejus, portabunt filii Gerſon: & ſcient ſinguli cui debeant oneri mancipari.
28. Hic eſt cultus familiæ Gerſonitarum in tabernaculo fœderis, eruntque ſub manu Ithamar filii Aaron ſacerdotis.
29. Filios quoque Merari per familias & domos patrum ſuorum recenſebis.
30. A triginta annis & ſuprà, uſque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium miniſterii ſui & cultum fœderis teſtimonii.
31. Hæc ſunt onera eorum, portabunt tabulas tabernaculi & vectes ejus, columnas ac baſes earum,
32. Columnas quoque atrii per circuitum cum baſibus & paxillis & funibus ſuis. Omnia vaſa & ſupellectilem ad numerum accipient, ſicq; portabunt.
33. Hoc eſt officium fami-

liæ

24. Iſtud *erit* opus familiarum Gerſonitarum ad miniſtrandum & ad portandum.
25. Portabunt cortinas tabernaculi & tabernaculum eccleſiæ, operimentum ejus, & operimentum 18 *pellis* taxeæ, quod ſuper illud *eſt* ſuperne, & aulæum oſtii tabernaculi eccleſiæ.
26. Cortinas item atrii, & aulæum oſtii portę atrii, quod *eſt* 19 juxta tabernaculum, & juxta altare *per* circuitum, & funes eorum, & omnia vaſa operis eorum, & quæcunq; facta ſunt pro illis, *& ita* miniſtrabunt.
27. 20 Juxta ſermonem Aharon, & filiorum ejus erit univerſum miniſterium filiorum Gerſonitarum, juxta omnia onera eorum, & juxta omnem † cultum eorum: & 21 deponetis apud eos in cuſtodiam univerſa onera ipſorum.
28. Iſtud *eſt* miniſterium familiarum filiorum Gerſonitarum in tabernaculo eccleſiæ: & cuſtodia eorum *erit* 22 per manum Ithamar filii Aharon ſacerdotis.
29. Filios *præterea* Merari per familias ſuas, 23 per domos patrum ſuorum numerabis:
30. Ab eo qui natus erat triginta annos & ſupra, uſq; ad eum, qui natus erat quinquaginta annos, numerabis eos quotquot ingrediuntur in congregationem illam, ut faciant opus tabernaculi eccleſiæ.
31. Hæc autem *erit* cuſtodia oneris eorum pro omni miniſterio eorum in tabernaculo eccleſiæ, tabulæ tabernaculi & vectes ejus, & columnæ ejus, & baſes ejus.
32. Columnæ item atrii *per* circuitum & baſes earum, & clavi earum, & funes earum, *cum* omnibus 24 inſtrumentis earum, & omne miniſterium earum: & per nomina numerabitis vaſa cuſtodiæ oneris eorum.
33. Hoc *erit* miniſterium familiarum filio-

lio-

24. Das sol aber des geschlechts der Gersoniter ampt sein/das sie schaffen vnd tragen.
25. Sie sollen die teppich der wonung vnd der hütten des stiffts tragen / vnd seine decke vnd die decke von dachsfellen/die oben druber ist/ vnd das tuch in der thür der hütten des stiffts.
26. Vnd die vmbhenge des vorhoffs / vnd das tuch in der thür des thors am vorhoff/ welcher vmb die wonung vnd altar hergehet / vnd ire seile vnd alle gerete ires ampts/vnd alles was zu irem ampt gehört.
27. Nach dem wort Aaron vnd seiner söne/ sol alles ampt der kinder Gerson gehen/alles was sie tragen vnd schaffen sollen/vnd jr solt zusehen/das sie aller jrer last warten.
28. Das sol das ampt des geschlechts der kinder der Gersoniter sein in der hütten des stiffts/ Vnd jr hut sol vnter der hand Jthamar sein des sons Aarons des priesters.
29. Die kinder Merari/ nach jrem geschlecht vnd vater hause/ soltu auch ordnen.
30. Von dreissig jar an vnd drüber biß ins funfftzigst jar/ alle die zum heer tügen/das sie ein ampt haben in der hütten des stiffts.
31. Auff diese last aber sollen sie warten nach alle jrem ampt in der hütten des stiffts/ das sie tragen die breter der wonung vnd riegel vnd seulen vnd füsse.
32. Dazu die seulen des vorhoffs vmbher/vnd füsse/ vnd negel/ vnd seile mit alle jrem gerete/nach alle jrem ampt/ Einem iglichen solt jr sein teil der last am gerete zu warten verordnen.
33. Das sey das ampt der geschlech-

18. *taxi.*
19. *ſuper habitaculum, & ſupra altare circum &c. Vaſa miniſterii e. & omne quod fiet (.i. fieri ſolet) illis.*
20. *ſuper os A &c. Gerſchunita (ſic infra) ad omne onus eorū & ad omne miniſterium e.* 269.
21. *Viſitabis ſuper eos (.i. commendabitis eis) in cuſtodiam omne opus ipſorum.*
22. *in manu.*
23. *per domum p. ſ. Viſitabis eos &c. Vide n. 17*
24. *Vaſis e. & in omni miniſterio e. & in nominibus Viſitabitis, id eſt, numerabitis. ſic infra.*

schlechte der kinder Merari/ alles das sie schaffen sollen in der hütten des stiffts/ vnter der hand Ithamar des priesters Aarons son.
34. Vnd Mose vnd Aaron sampt den heuptleuten der gemeine zeleten die kinder der Kahathiter nach jren geschlechten vnd veter heuser/
35. Von dreissig jaren vnd drüber/ biß ins funfftzigst/ alle die zum heer tuchten/ das sie ampt in der hütten des stiffts hetten.
36. Vnd die summa war zwey tausent/ sieben hundert vnd funfftzig.
37. Das ist die summa der geschlechte der Kahathiter/ die alle zu schaffen hatten in der hütten des stiffts / die Mose vnd Aaron zeleten nach dem wort des HERRN durch Mose.
38. Die kinder Gerson wurden auch gezelet in jren geschlechten vnd veter heuser.
39. Von dreissig jaren vnd drüber/ biß ins funfftzigst / alle die zum heer tuchten/ das sie ampt in der hütten des stiffts hetten.
40. Vnd die summa war zwey tausent/ sechs hundert vnd dreissig.
41. Das ist die summa der geschlechte der kinder Gerson/ die alle zuschaffen hatten in der hütten des stiffts/ welche Mose vnd Aaron zeleten nach dem wort des HERRN.
42. Die kinder Merari wurden auch gezelet nach jren geschlechten vnd veter heuser/
43. Von dreissig jaren vnd drüber/ biß ins funfftzigst/ alle die zum heer tuchten / das sie ampt in der hütten des stiffts hetten.
44. Vnd die summa war/ drey tausent vnd zwey hundert.

Das

25. & quinq. 26 annis serviens &c. super os Jeh. (sic v. 41 & deinceps) in manu M. & numerati f. G.

27. & trigint.

170.

liorum Merari, juxta omne ministerium eorum in tabernaculo ecclesiæ per manũ Ithamar filii Aharon sacerdotis.
34. Numeravitq; Moseh & Aharon & principes congregationis filios Cohathitarum per familias suas, & per domos patrũ suorũ.
35. Ab eo qui natus erat triginta annos & supra usq; ad eum qui natus erat quinquaginta annos, quotquot ingrediuntur in congregationem illam ad ministerium *peragendum* in tabernaculo ecclesiæ.
36. Fueruntq; numerati eorum, per familias suas, duo millia septingenti 25 quinquaginta.
37. Isti *sunt* numerati familiarum Cohathitarum, 26 omnes ministrãtes in tabernaculo ecclesiæ, quos numeravit Moseh & Aaron juxta imperium Jehovæ per manũ Moseh.
38. Numerati filiorũ Gerson per familias suas, & per domũ patrum suorum.
39. Ab eo qui natus erat triginta annos & supra, usq; ad eum qui natus erat quinquaginta annos, quotquot ingrediuntur in congregationem illam ad ministerium *peragendum* in tabernaculo ecclesiæ:
40. Numerati inquã eorum per familias suas, per domum patrum suorum, duo millia & sexcenti 27 triginta.
41. Isti *sunt* numerati familiarum filiorum Gerson omnes ministrantes in tabernaculo ecclesiæ, quos † numeravit Moseh & Aaron juxta sermonẽ Jehovæ.
42. Numerati autem familiarum filiorũ Merari per familias suas, per domos patrum suorum:
43. Ab eo qui natus erat triginta annos & supra, usq; ad eum qui natus erat quinquaginta annos, quotquot ingrediebantur in cõgregationem illam ad ministerium *peragendum* in tabernaculo ecclesiæ:
44. Numerati inquã eorum per familias suas, tria millia & ducenti.

Isti

liæ Meraritarum & ministerium in tabernaculo fœderis: eruntq; sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.
34. Recensuerunt igitur Moyses & Aaron & principes synagogæ filios Caath per cognationes & domos patrum suorum,
35. A triginta annis & supra, usq; ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi fœderis:
36. Et inventi sunt duo millia septingenti quinquaginta.
37. Hic est numerus populi Caath qui intrant tabernaculum fœderis: hos numeravit Moyses & Aaron juxta sermonem Domini per manum Moysi.
38. Numerati sunt & filii Gerson per cognationes, & domos patrum suorum,
39. A triginta annis & suprà, usq; ad quinquagesimum annum, omnes qui ingrediũtur ut ministrent in tabernaculo fœderis:
40. Et inventi sunt duo millia sexcenti triginta.
41. Hic est populus Gersonitarum, quos numeraverunt Moyses & Aaron juxta verbum Domini.
42. Numerati sunt & filii Merari per cognationes & domos patrum suorum
43. A triginta annis & supra, usq; ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi fœderis:
44. Et inventi sunt tria millia ducenti:

Hic

Μεραρὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτῶν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἐν χειρὶ Ἰθάμαρ τοῦ υἱοῦ Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως.
34. Καὶ ἐπεσκέψατο Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ οἱ ἄρχοντες Ἰσραὴλ τοὺς υἱοὺς Καὰθ, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν.
35. Ἀπὸ πέντε καὶ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω ἕως πεντηκονταετοῦς, πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος λειτουργεῖν καὶ ποιεῖν τὰ ἔργα ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου.
36. Καὶ ἐγένετο ἡ ἐπίσκεψις αὐτῶν κατὰ δήμους αὐτῶν, δισχίλιοι ἑπτακόσιοι πεντήκοντα.
37. Αὕτη ἡ ἐπίσκεψις δήμου Καὰθ, πᾶς ὁ λειτουργῶν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, καθὰ ἐπεσκέψατο Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν διὰ φωνῆς Κυρίου, ἐν χειρὶ Μωυσῆ.
38. Καὶ ἐπεσκέπησαν υἱοὶ Γερσὼν, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν.
39. Ἀπὸ πέντε καὶ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω ἕως πεντηκονταετοῦς, πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος λειτουργεῖν καὶ ποιεῖν τὰ ἔργα ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου.
40. Καὶ ἐγένετο ἡ ἐπίσκεψις αὐτῶν κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, δισχίλιοι ἑξακόσιοι τριάκοντα.
41. Αὕτη ἡ ἐπίσκεψις δήμου υἱῶν Γερσὼν, πᾶς ὁ λειτουργῶν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, οὓς ἐπεσκέψατο Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν διὰ φωνῆς Κυρίου, ἐν χειρὶ Μωυσῆ.
42. Ἐπεσκέπησαν δὲ καὶ δῆμος υἱῶν Μεραρί, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν.
43. Ἀπὸ πέντε καὶ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω ἕως πεντηκονταετοῦς, πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος λειτουργεῖν καὶ ποιεῖν πρὸς τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.
44. Καὶ ἐγενήθη ἡ ἐπίσκεψις αὐτῶν κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, τρισχίλιοι καὶ διακόσιοι.

Αὕτη

45. Αυτη ἡ ἐπίσκεψις δήμου υἱῶν Μεραρὶ, ὓς ἐπεσκέψατο Μωυσῆς καὶ Ααρὼν διὰ φωνῆς Κυρίου ἐν χειρὶ Μωυσῆ.

46. Πάντες οἱ ἐπεσκεμμένοι, ὓς ἐπεσκέψατο Μωυσῆς, καὶ Ααρὼν, καὶ οἱ ἄρχοντες Ισραὴλ τοὺς Λευίτας, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν.

47. Ἀπὸ πέντε καὶ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω ἕως πεντηκονταέτους, πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος πρὸς τὰ ἔργα τῶν ἔργων, καὶ τὰ ἔργα τὰ αἰρόμενα ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου.

48. Καὶ ἐγενήθησαν οἱ ἐπισκεφθέντες ὀκτακισχίλιοι πεντακόσιοι ὀγδοήκοντα.

49. Διὰ φωνῆς κυρίου. ἐπεσκέψατο Μωυσῆς αὐτοὺς ἄνδρα κατὰ ἄνδρα, ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ ἐπὶ ὧν αἴρουσιν αὐτοί. καὶ ἐπεσκέπησαν ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

Κεφαλ. ε΄.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Πρόσταξον τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, καὶ ἐξαποστειλάτωσαν ἐκ τῆς παρεμβολῆς πάντα λεπρὸν, καὶ πάντα γονορρυῆ, καὶ πάντα ἀκάθαρτον ἐπὶ ψυχῇ.

3. Ἀπὸ ἀρσενικοῦ ἕως θηλυκοῦ, ἐξαποστείλατε ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ οὐ μιανοῦσι τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν, ἐν οἷς ἐγὼ καταγίνομαι ἐν αὐτοῖς.

4. Καὶ ἐποίησαν οὕτως οἱ υἱοὶ Ισραήλ. καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτοὺς ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καθὰ ἐλάλησε Κύριος τῷ Μωυσῇ, οὕτως ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ισραήλ.

5. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

*Lev. 6. b. 3.

6. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, λέγων· ἀνὴρ ἢ γυνὴ, ὅστις ἂν ποιήσῃ ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ παριδὼν παρίδῃ, καὶ πλημμελήσῃ ἡ ψυχὴ ἐκείνη.

45. Hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses & Aaron juxta imperium Domini per manum Moysi.

46. Omnes qui recensiti sunt de Levitis, & quos fecit ad nomen Moyses & Aaron, & principes Israel per cognationes & domos patrum suorum

47. A triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, ingredientes ad ministerium tabernaculi, & onera portanda,

48. Fuerunt simul octo millia quingenti octoginta.

49. Juxta verbum Domini recensuit eos Moyses, unumquemque juxta officium & onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

CAP. V.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Præcipe filiis Israel, ut ejiciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutusq; est super mortuo:

3. Tam masculum quàm fœminam ejicite de castris, ne contaminent ea, cùm habitaverint vobiscum.

4. Feceruntque ita filii Israel, & ejecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi.

5. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,

6. Loquere ad filios Israel, * vir sive mulier cúm fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint,

45. Isti *sunt* numerati familiarum filiorum Merari quos numeravit Moseh & Aaron juxta sermonem Jehovæ per manum Moseh.

46 Omnes numerati quos numeravit Moseh & Aaron & principes Israel, 28 de Levitis per familias suas, & per domos patrum suorum.

47. Ab eo qui natus erat triginta annos & supra, usq; ad eum qui natus erat quinquaginta annos, quotquot ingrediebantur ad peragendum ministerium cultus, & *ad peragendum* opus oneris in tabernaculo ecclesiæ.

48. Numerati inquã eorum fuerunt octomillia & quingenti octoginta.

49. Juxta sermonem Jehovæ numeravit eos per manum Moseh, 29 singulos secundum ministerium suum, & secundum onus suum: numerati autem ejus *fuerunt hi* 30 quos ipsi præceperat.

CAP. V.

ET locutus est Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. Præcipe filiis Israel 1 Ut ejiciant é castris omnem leprosum, & omnem seminifluum, omnẽq; pollutum super cadavere.

3. Tam masculos quam fœminas ejicietis, extra castra ejicietis eos ne polluant castra eorum, in medio quorum ego habito.

4. Et fecerunt sic filii Israel, ejeceruntq; eos extra castra, quemadmodum dixerat Jehovah Moseh, sic fecerunt filii Israel.

5. Locutus est præterea Jehovah ad Moseh, dicendo,

6. 2 Alloquere filios Israel, Vir sive mulier cum fecerint *aliquod* ex omnibus peccatis 3 hominũ, prævaricando prævaricationem in Jehovam, & deliquerit anima illa.

45. Das ist die summa der geschlechte der kinder Merari/ die Mose vnd Aaron zeleten nach dem wort des HERRN durch Mose.

46. Die summa aller Leuiten / die Mose vnd Aaron sampt den heuptleuten Jsrael zeleten/ nach jren geschlechten vnd veter heuser.

47. Von dreissig jaren vnd drüber/ biß ins funfftzigst / aller die eingiengen zuschaffen/ ein jglicher sein ampt/ zu tragen die last in der hütten des stiffts/

48. War acht tausent fünff hundert vnd achtzig.

49. Die gezelet wurden nach dem wort des HERRN durch Mose / ein jglicher zu seinem ampt vnd last/ wie der HERR Mose geboten hatte.

Das V. Cap.

VNd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

2. Gebeut den kindern Jsrael / das sie aus dem lager thun alle aussetzigen/ vnd alle die eiterflüssig haben / vnd die an den todten vnrein worden sind.

3. Beide man vnd weib sollen sie hinaus thun für das lager/ das sie nicht jre lager verunreinigen/ darinnen ich vnter jnen wone.

4. Vnd die kinder Jsrael theten also/ vnd theten sie hinaus für das lager / wie der HERR zu Mose geredt hatte.

5. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

6. Sage den kindern Jsrael/ vnd sprich zu jnen/ Wenn ein man oder weib jrgend eine sünde wider einen menschen thut / vnd sich an dem HERRN damit versündiget/ so hat die seele eine schuld auff jr.

28 *Levitis*

29. *Virũ virum super m. s. & super o. s.*
30. *quos (sc. numerare) jusserat Jehova Mosen.*

Cap. 5.

1. *& ejicient e castrametatione o. l. & o. fluentẽ, o. p. super anima. a masculo usq; ad feminam e. ad extra c. e. e. & non polluent c. e. quorũ ego habitans (sc. sum) in medio eorum. i. in quorum med*

2. *loquere ad f. I.*

3. *hominis ad prævaricandum præv aric.*

171.

4. & fatebūtur 5. in capite suo (Lev. 6. n. 4.) & quintum ejus a. s. i. & d. (sc. ei) cui deliquit. Hic ei latine abūdat. 6. ad restituendum delictum (i. damnū, quod delinquendo intulerat. Meton.) ad eum, delictum (ut supra) redditum Jeh. sacerdoti (sc. erit) p. a. e. quo expiationem faciet in eo (i. in quo, vel, quo exp. f.) super eo. 7. elevatio omnibus sanctitatib9 f. I. (sc. facta) q. offerent (i. offerre solent) sac. illi erit. 8. vir (i. quispiam) sanctitates suas (sc. sanctificavit?) illi (sc. sacerdoti erūt vir. (i. quispiam) quum (i. quum quispiam sc. aliquid) dederit sacerdoti? illi (sc. sacerdoti id ipsum) erit. 9. loquere ad f. I. & dices ad i. vir vir si ab erraverit uxor ejus (i. quod si uxor cuiuscumque …

7. Vnd sie sollen jre sünde bekennen / die sie gethan haben / vnd sollen jre schuld versünen mit der heuptsumma / vnd darüber das fünffte teil dazu thun / vnd dem geben / an dem sie sich verschuldiget haben.

8. Ist aber niemand da / dem mans bezalen solte / so sol mans dem HERRN geben für dem priester / vber den widder der versünung / damit er versünet wird.

9. Deßgleichen sollen alle hebe / von allem das die kinder Israel heiligen / vnd dem priester opffern / sein sein.

10. Vnd wer etwas heiliget / sol auch sein sein.

11. Vnd wer etwas dem priester gibt / das sol auch sein sein.

12. Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach / Sage den kindern Israel vnd sprich zu jnen / Wenn jrgend eins mans weib sich verlieff / vnd sich an jm versündigt /

13. Vnd jemand sie fleischlich beschlefft / vnd würde doch dem man verborgen für seinen augen / vnd würde verdeckt / das sie vnrein worden ist / vnd kan sie nicht vberzeugen / Denn sie ist nicht drinne begriffen /

14. Vnd der eivergeist entzündet jn / das er vmb sein weib eivert / sie sey vnrein oder nicht vnrein /

15. So sol er sie zum priester bringen / vnd ein opffer vber sie bringen / den zehenden Epha gersten mehls / vnd sol kein öle drauff giessen / noch weyrauch drauff thun / Denn es ist ein eiveropffer vnd rügeopffer / das missethat rüget.

16. Da sol sie der priester erzu füren / vnd für den HERRN stellen.

7.4 Fatebuntur peccatum suum quod fecerunt & restituet delictum suum 5 in solidum, & quintam ejus partem addet super illam, dabitq; ei in quem peccaverit.

8. Quod si non *fuerit* viro illi redemptor, 6 cui restituat delictum: delictū restituetur Jehovæ, sacerdotis *erit*, præter arietem expiationum quo expiabit illum.

9. Porrò omnis 7 oblatio omnium sanctitatum filiorum Israel, quam offerent sacerdoti, ejus erit.

10. Et 8 cujusq; sanctificata ipsius erunt: vir quum dederit sacerdoti, illius erit.

11. Loquutus est insuper Jehovah ad Moseh, dicendo,

12.9 Alloquere filios Israel, & dicas illis, quū diverterit uxor cujusquā, & prævaricata fuerit contra eum prævaricationem,

13. Et coierit aliquis cum ea coitu seminis: absconditum autem fuerit ab oculis viri sui, & delituerit, ipsaq; polluta fuerit, testis veró non *fuerit* contra eam, neq; ipsa fuerit deprehensa:

14. Et transierit super eum spiritus zelotypiæ, zelatusq; fuerit uxorem suā, & ipsa polluta fuerit: vel transierit super eum spiritus zelotypiæ, zelatusq; fuerit uxorem suam, & ipsa non fuerit polluta:

15. Tunc adducet vir uxorem suam ad sacerdotē, & afferet oblationem ejus 10 cum illa, *nempe* decimam partem Ephah farinæ hordeaceę: non fundet super eam oleum, neq; ponet super eam thus, quia oblatio zelotypiarum est, oblatio memoriæ revocans in memoriam iniquitatem.

16. Et appropinquare faciet eam sacerdos, statuetq; eam coram Jehova.

7. Confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quintamque partē desuper ei in quem peccaverint.

8. Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, excepto ariete qui offertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia.

9. Omnes quoque primitiæ, quas offerunt filii Israel, ad sacerdotem pertinent:

10. Et quicquid in sanctuarium offertur à singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.

11. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,

12. Loquere ad filios Israel, & dices ad eos, Vir cujus uxor erraverit, maritumque contemnens

13. Dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiverit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro:

14. Si spiritus zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur:

15. Adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinæ hordeaceæ, nō fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio investigans adulterium.

16. Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino.

7. Ἐξαγορεύσει τὴν ἁμαρτίαν ἣν ἐποίησεν, καὶ ἀποδώσει τὴν πλημμέλειαν. τὸ κεφάλαιον, καὶ τὸ ἐπίπεμπτον αὐτοῦ προσθήσει ἐπ' αὐτό, καὶ ἀποδώσει τίνι ἐπλημμέλησεν αὐτῷ.

8. Ἐὰν δὲ μὴ ᾖ τῷ ἀνθρώπῳ ὁ ἀγχιστεύων, ὥστε ἀποδοῦναι αὐτῷ τὸ πλημμέλημα, τὸ πλημμέλημα τὸ ἀποδιδόμενον τῷ Κυρίῳ, τῷ ἱερεῖ ἔσται, πλὴν τοῦ κριοῦ τοῦ ἱλασμοῦ, δι' οὗ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ.

9. Καὶ πᾶσα ἀπαρχὴ κατὰ πάντα τὰ ἁγιαζόμενα ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ.

10. Ὅσα ἂν προσφέρωσι τῷ Κυρίῳ, τῷ ἱερεῖ αὐτῷ ἔσται, καὶ ἑκάστου τὰ ἡγιασμένα αὐτοῦ ἔσται. καὶ ἀνήρ, ὃς ἂν δῷ τῷ ἱερεῖ, αὐτῷ ἔσται.

11. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

12. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἀνδρὸς ἀνδρὸς ἐὰν παραβῇ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ παρίδῃ αὐτὸν ὑπεριδοῦσα,

13. Καὶ κοιμηθῇ τις μετ' αὐτῆς κοίτην σπέρματος, καὶ λάθῃ ἐξ ὀφθαλμῶν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, καὶ κρύψῃ, αὐτὴ δὲ ᾖ μεμιασμένη, καὶ μάρτυς μὴ ᾖ κατ' αὐτῆς, καὶ αὐτὴ μὴ ᾖ συνειλημμένη.

14. Καὶ ἐπέλθῃ αὐτῷ πνεῦμα ζηλώσεως, καὶ ζηλώσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, αὐτὴ δὲ μεμίανται, ἢ ἐπέλθῃ ἐπ' αὐτῷ πνεῦμα ζηλώσεως, καὶ ἐζήλωσε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, αὐτὴ δὲ μὴ ᾖ μεμιασμένη.

15. Καὶ ἄξει ὁ ἄνθρωπος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ προσοίσει τὸ δῶρον περὶ αὐτῆς, τὸ δέκατον τοῦ οἰφὶ ἀλεύρου κρίθινον, οὐκ ἐπιχεεῖ ἐπ' αὐτῷ ἔλαιον, οὐδ' ἐπιθήσει ἐπ' αὐτὸ λίβανον. ἔστι γὰρ θυσία ζηλοτυπίας, θυσία μνημοσύνου, ἀναμιμνήσκουσα ἁμαρτίαν.

16. Καὶ προσάξει αὐτὴν ὁ ἱερεύς, καὶ στήσει αὐτὴν ἔναντι Κυρίου.

17. Καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς ὕδωρ καθαρὸν ζῶν ἐν ἀγγείῳ ὀστρακίνῳ, καὶ τῆς γῆς τῆς οὔσης ἐπὶ τοῦ ἐλάφους τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἐμβαλεῖ εἰς τὸ ὕδωρ.

18. Καὶ στήσει ὁ ἱερεὺς τὴν γυναῖκα ἔναντι Κυρίου, καὶ ἀποκαλύψει τὴν κεφαλὴν τῆς γυναικὸς, καὶ δώσει ἐπὶ τὰς χεῖρας αὐτῆς τὴν θυσίαν τοῦ μνημοσύνου, τὴν θυσίαν τῆς ζηλοτυπίας, ἐν δὲ τῇ χειρὶ τοῦ ἱερέως ἔσται τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ τὸ ἐπικαταρώμενον τοῦτο.

19. Καὶ ὁρκιεῖ αὐτὴν ὁ ἱερεὺς, καὶ ἐρεῖ τῇ γυναικὶ, εἰ μὴ κεκοίμηταί τις μετὰ σοῦ, εἰ μὴ παραβέβηκας μιανθῆναι ὑπὸ τὸν ἄνδρα τὸν σεαυτῆς, ἀθῷα ἴσθι ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐλεγμοῦ τοῦ ἐπικαταρωμένου τούτου.

20. Εἰ δὲ σὺ παραβέβηκας ὕπανδρος οὖσα, ἢ μεμίανσαι, καὶ ἔδωκέ τις τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐν σοὶ, πλὴν τοῦ ἀνδρός σου,

21. Καὶ ὁρκιεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν γυναῖκα ἐν τοῖς ὅρκοις τῆς ἀρᾶς ταύτης. καὶ ἐρεῖ ὁ ἱερεὺς τῇ γυναικί· δῴη Κύριός σε ἐν ἀρᾷ καὶ ἐν ὅρκῳ ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου, ἐν τῷ δοῦναι Κύριον τὸν μηρόν σου διαπεπτωκότα καὶ τὴν κοιλίαν σου πεπρισμένην.

22. Καὶ εἰσελεύσεται τὸ ὕδωρ τὸ ἐπικαταρώμενον τοῦτο εἰς τὴν κοιλίαν σου πρῆσαι γαστέρα, καὶ διαπεσεῖν μηρόν σου. καὶ ἐρεῖ ἡ γυνὴ, γένοιτο γένοιτο.

23. Καὶ γράψει ὁ ἱερεὺς τὰς ἀρὰς ταύτας εἰς βιβλίον, καὶ ἐξαλείψει εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ τοῦ ἐπικαταρωμένου.

24. Καὶ ποτιεῖ τὴν γυναῖκα τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ τοῦ ἐπικαταρωμένου. καὶ εἰσελεύσεται εἰς αὐτὴν τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ τοῦ ἐπικαταρωμένου.

25. Καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς ἐκ χειρὸς τῆς γυναικὸς τὴν θυσίαν τῆς ζηλοτυπίας, καὶ ἐπιθήσει τὴν θυσίαν ἔναντι Κυρίου, καὶ προσοίσει αὐτὴν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

Καὶ

17. Assumetque aquam sanctam in vase fictili, & pauxillum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam.

18. Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput ejus, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congessit.

19. Adjurabitque eam, & dicet, Si non dormivit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi.

20. Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & cócubuisti cum altero viro:

21. His maledictionibus subjacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumq; cunctorum in populo suo. putrescere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus disrumpatur.

22. Ingrediántur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, Amen.

23. Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congessit.

24. Et dabit ei bibere. Quas cùm exhauserit,

25. Tollet sacerdos de manu ejus sacrificium zelotypiæ, & elevabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita duntaxat ut prius,

Pu-

17. Tolletq; sacerdos aquam 11 sanctam in vase testaceo: de pulvere quoq; qui fuerit in pavimento tabernaculi tollet sacerdos, & mittet in aquam illam:

18. Tum statuet sacerdos mulierem coram Jehova, & discooperiet caput illius mulieris, ponetq; super manus ejus, 12 oblationé memoriæ, *quæ* oblatio zelotypiarum est: & in manu sacerdotis erunt aquæ amaræ maledictæ.

19. Et adjurabit eam sacerdos, dicetq; 13 illi, si non coierit quispiam tecum, & si non declinaveris *ad* immunditiam sub viro tuo: munda esto ab aquis amaris maledictis istis.

20. † 14 Si veró declinaveris sub viro tuo, & polluta fueris, dederitq; aliquis in te semen suum præter virum tuum:

21. (Adjurabit inquam mulierem illam sacerdos 15 adjuratione maledictionis, & dicet mulieri) Det te Jehovah in maledictionem & adjurationem in medio populi tui, quum dederit Jehovah femur tuum cadens, & uterum tuum tumescentem.

22. Ingrediantur q; aquæ maledictæ istæ in 16 interiora tua, ut tumescere faciant uterum, & cadere faciant femur. Et dicet mulier illa, Amen, amen.

23. Et scribet maledictiones istas sacerdos in libro, & delebit *postea illas* 17 cũ aquis amaris:

24. Potumq; dabit mulieri aquas amaras maledictas, & ingredientur in eam aquæ maledictæ in amaras.

25. Postea capiet sacerdos é manu mulieris 18 oblationem zelotypiarum, & elevabit illam coram Jehova, offeretq; eam super altare.

Tol-

17. Vnd des heiligen wassers nemen in ein erden gefeß/ vnd staub vom boden der wonung ins wasser thun.

18. Vnd sol das weib für den HERRN stellen/ vnd jr heupt entblössen/ vnd das rügeopffer/ das ein eiueropffer ist/ auff jr hand legen. Vnd der priester sol in seiner hand bitter verflucht wasser haben/

19. Vnd sol das weib beschweren/ vnd zu jr sagen/ Hat kein man dich beschlaffen/ vnd hast dich nicht von deinem man verlauffen/ das du dich verunreiniget hast/ So sollen dir diese bitter verfluchte wasser nicht schaden.

20. Wo du aber dich von deinem man verlauffen hast/ das du vnrein bist/ vnd hat jemand dich beschlaffen/ ausser deinem man/

21. So sol der priester das weib beschweren mit solchem fluche / vnd sol zu jr sagen/ Der HERR setze dich zum fluch vnd zum schwur vnter deinem volck/ das der HERR deine hüffte schwinden / vnd deinen bauch schwellen lasse.

22. So gehe nu das verfluchte wasser in deinen leib/ das dein bauch schwelle / vnd deine hüffte schwinde / Vnd das weib sol sagen / Amen/ Amen.

23. Also sol der priester diese flüche auff einen zedel schreiben/ vnd mit dem bittern wasser abwaschen.

24. Vnd sol dem weibe von dem bittern/ verfluchten wasser zu trincken geben. Vnd wenn das verfluchte bitter wasser in sie gegangen ist/

25. Sol der priester von jrer hand das eiueropffer nemen vnd zum speißopffer für dem HERRN weben / vnd auff dem altar opffern / nemlich/

i 4 Sol

11. *sanctitatis in vase testa.*
12. *mincham mẽ. minha z. ipsa. & in m. s.*
13. *ad mulierem si non concubuerit vir t. & s. n. aberrasti immunditiã s. v. t. innocens (immunis) esto.*
14. *& tu si aberrasti s. v. t. & p. es & dedit vir in te concubitum suum.*
15. *in adjuratione execrationis & a sacerdos m. dabit Jeh. te in execrationẽ & in ja. i. m. p. t. in dando Jehovam* 271.
16. *viscera tua ad tumescere faciendum u. & ad cadere faciendum f.*
17. *ad aquas amaritudinum. & potabit (.i. bibere faciet) mulierem a. m. sic infra.*
18. *mincham z. & agitabit mincham.*

19. & tollet s. de minha memoriale (Lev. 2.n.2.) ejus.

20 execrationem.

21. ipsa & (vetū.) innocens erit.
22. aberraverit.
23. aut (i. &) vir, quem transibit super eum (i. super quo.) sp.Z.

26. Sol er eine hand voll des speißopffers nemen zu jrem rügeopffer/ vnd auff dem altar anzünden/ vnd darnach dem weibe das wasser zu trincken geben.
27. Vnd wenn sie das wasser getruncken hat/ Ist sie vnrein/ vnd hat sich an jrem man versündigt/ so wird das verfluchte wasser in sie gehen/ vnd jr bitter sein/ das jr der bauch schwellen/ vnd die hüffte schwinden wird/ Vnd wird das weib ein fluch sein vnter jrem volck.
28. Ist aber ein solch weib nicht verunreinigt/ sondern rein/ so wirds jr nicht schaden/ das sie kan schwanger werden.
29. Diß ist das eiuergesetz/ wenn ein weib sich von jrem man verleufft/ vnd vnreine wird.
30. Oder wenn einen man der eiuergeist entzündet/ das er vmb sein weib eiuert/ Das ers stelle für den HERRN/ vnd der priester mit jr thu alles nach diesem gesetze.
31. Vnd der man sol vnschüldig sein an der missethat/ Aber das weib sol jre missethat tragen.

26. [19] Tollet etjam sacerdos pugillum *plenum* de oblatione suffitum ejus, adolebitq; *illud* super altare, & postea potum dabit mulieri aquas.
27. Potum inquam dabit ei aquas illas: & erit, si polluta fuerit, prævaricataq; fuerit prævaricationem in virum suum, tunc ingredientur in eum aquæ maledictæ *versæ* in amaritudinem, intumescetq; uterus ejus, & cadet femur ejus: & erit mulier illa in [20] maledictionem in medio populi sui.
28. Quod si non fuerit polluta mulier, sed munda [21] fuerit, munda erit seminabiturq; semine.
29. Hæc est lex Zelotypiarum, quum [22] diverterit mulier sub viro suo, & polluta fuerit;
30. [23] Aut viri super quem transierit spiritus Zelotypiæ, & zelatus fuerit uxorem suam, statueritq; mulierem coram Jehova, ac fecerit ei sacerdos *secundum* omnem legem hanc:
31. Et innocens erit vir ille ab iniquitate, mulier veró illa portabit iniquitatem suam.

26. Pugillum sacrificii tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas.
27. Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritq; mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo.
28. Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos.
29. Ista est lex zelotypiæ. Si declinaverit à viro suo, & si polluta fuerit,
30. Maritusque zelotypiæ spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos juxta omnia quæ scripta sunt,
31. Maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

26. Καὶ δράξεται ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς θυσίας τὸ μνημόσυνον αὐτῆς, καὶ ἀνοίσει αὐτὸ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ μετὰ ταῦτα ποτιεῖ τὴν γυναῖκα τὸ ὕδωρ.
27. Καὶ ἔσται ἐὰν ᾖ μεμιασμένη, καὶ λήθῃ λάθῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ εἰσελεύσεται εἰς αὐτὴν τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ τὸ ἐπικαταρώμενον, καὶ πρησθήσεται τὴν κοιλίαν, καὶ διαπεσεῖται ὁ μηρὸς αὐτῆς. καὶ ἔσται ἡ γυνὴ εἰς ἀρὰν ἐν τῷ λαῷ αὐτῆς.
28. Ἐὰν δὲ μὴ μιανθῇ ἡ γυνὴ, καὶ καθαρὰ ᾖ, καὶ ἀθῷα ἔσται, καὶ ἐκσπερματιεῖ σπέρμα.
29. Οὗτος ὁ νόμος τῆς ζηλοτυπίας, ᾧ ἐὰν παραβῇ ἡ γυνὴ ὕπανδρος οὖσα, καὶ μιανθῇ,
30. Ἢ ἄνθρωπος ᾧ ἂν ἐπέλθῃ ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα ζηλώσεως, καὶ ζηλώσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ στήσει αὐτὴν κατέναντι Κυρίου, καὶ ποιήσει αὐτῇ ὁ ἱερεὺς πάντα τὸν νόμον τοῦτον.
31. Καὶ ἀθῷος ἔσται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ἁμαρτίας. καὶ ἡ γυνὴ ἐκείνη λήψεται τὴν ἁμαρτίαν αὐτῆς.

Cap. 6.

1. loquere ad f. I. & dices e. v. a. m. q. mirificavit (i.
273. mirandum aliquod votum Deo nuncupaverit: sc. separando se à commerciorum & deliciarum vitæ hujus usu: admirantibus aliis. Levi. 27. n. 2) v. v. Nazir (i. separati, vel, Deo dicati, & &

Das VI. Cap.

VNd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach/
2. Sage den kindern Israel/ vnd sprich zu jnen/ Wenn ein man oder weib ein sonderlich gelübd thut dē HERRN/ sich zu enthalten/
3. Der sol sich weins vnd starcks getrencks enthalten/ weinessig oder starcks getrancks essig sol er auch nicht trincken/ auch nichts das aus weinbeeren gemacht wird/ Er sol weder frische noch dürre weinbeer essen/
4. So lange solch sein gelübd weret/ Auch sol er nichts essen das man vom weinstock macht/ weder weinkern noch hülsen.

CAP. VI.

ET loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo,
2. [1] Alloquere filios Israelis, [†] & dicas eis, vir aut mulier quum separaverit se, vovendo votum nazaræi, ut separet sese Jehovæ:
3. A vino & Sechar separabit sese: acetum vini, & acetum Sechar non bibet, neq; ullum madefactum uvis bibet, sed nec uvas recentes & siccas comedet.
4. Omnibus diebus nazaræatus sui ex omni *eo* quod [2] fit è vite vini, ab acinis *ipsis* usq; ad corticem, non comedet.

CAP. VI.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,
2. Loquere ad filios Israel, & dices ad eos, Vir sive mulier cum fecerint votum ut sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare:
3. A vino, & omni quod inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quicquid de uva exprimitur, non bibent: uvas recentes siccasque non comedent.
4. Cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur: quicquid ex vinea esse potest, ab uva passa usq; ad acinum non comedent.

Κεφαλ. ϛ'.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς· ἀνὴρ ἢ γυνὴ ὃς ἂν μεγάλως εὔξηται εὐχὴν ἀφαγνίσασθαι ἁγνείαν Κυρίῳ,
3. Ἀπὸ οἴνου καὶ σίκερα ἁγνισθήσεται. ὄξος ἐξ οἴνου καὶ ὄξος ἐκ σίκερα οὐ πίεται. καὶ ὅσα κατεργάζεται ἐκ σταφυλῆς οὐ πίεται, καὶ σταφυλὴν πρόσφατον καὶ σταφίδας οὐ φάγεται.
4. Πάσας τὰς ἡμέρας τῆς εὐχῆς αὐτοῦ, ἀπὸ πάντων ὅσα γίνεται ἐξ ἀμπέλων οἶνον, ἀπὸ στεμφύλων ἕως γιγάρτου οὐ φάγεται.

*Iud. 13 v. 5.

5. Πάσας τὰς ἡμέρας τῆς εὐχῆς τοῦ ἁγνισμοῦ αὐτοῦ. ξυρὸς οὐκ ἐπελεύσεται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἕως ἂν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι, ὅσας ηὔξατο. ἅγιος ἔσται, τρέφων κόμην τρίχα κεφαλῆς αὐτοῦ.

6. Πάσας τὰς ἡμέρας τῆς εὐχῆς Κυρίῳ ἐπὶ πάσῃ ψυχῇ τετελευτηκυίᾳ οὐκ εἰσελεύσεται.

7. Ἐπὶ πατρὶ καὶ μητρὶ, καὶ ἐπ' ἀδελφῷ καὶ ἐπ' ἀδελφῇ, οὐ μιανθήσεται ἐπ' αὐτοῖς, ἀποθανόντων αὐτῶν, ὅτι εὐχὴ Θεοῦ αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ.

8. Πάσας τὰς ἡμέρας τῆς εὐχῆς αὐτοῦ ἅγιος ἔσται τῷ Κυρίῳ.

9. Ἐὰν δέ τις θανάτῳ ἀποθάνῃ ἐξάπινα ἐπ' αὐτῷ, παραχρῆμα μιανθήσεται ἡ κεφαλὴ εὐχῆς αὐτοῦ, καὶ ξυρήσεται τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐν ᾗ ἡμέρᾳ καθαρισθῇ. τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ξυρηθήσεται,

10. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ οἴσει δύο τρυγόνας, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν πρὸς τὸν ἱερέα, ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

11. Καὶ ποιήσει ὁ ἱερεὺς τὴν μίαν περὶ ἁμαρτίας, καὶ τὴν μίαν εἰς ὁλοκαύτωμα, καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς περὶ ὧν ἥμαρτε περὶ τῆς ψυχῆς· καὶ ἁγιάσει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

12. Ἡγιάσθη Κυρίῳ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς εὐχῆς· καὶ προσάξει ἀμνὸν ἐνιαύσιον εἰς πλημμέλειαν. καὶ αἱ ἡμέραι αἱ πρότεραι ἄλογοι ἔσονται, ὅτι ἐμιάνθη ἡ κεφαλὴ εὐχῆς αὐτοῦ.

13. Καὶ οὗτος ὁ νόμος τοῦ εὐξαμένου ᾗ ἂν ἡμέρᾳ πληρώσει ἡμέρας εὐχῆς αὐτοῦ, προσοίσει αὐτὸς παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου,

14. Καὶ προσάξει τὸ δῶρον αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ, ἀμνὸν ἐνιαύσιον ἄμωμον ἕνα εἰς ὁλοκαύτωμα, καὶ ἀμνάδα ἐνιαυσίαν ἄμωμον μίαν εἰς ἁμαρτίαν, καὶ κριὸν ἕνα ἄμωμον εἰς σωτήριον,

Καὶ

5. Omni tempore separationis suæ * novacula non transibit per caput ejus usque ad completum diem quo Domino consecratur. Sanctus erit, crescente cæsarie capitis ejus.

6. Omni tempore consecrationis suæ super mortuum non ingredietur,

7. Nec super patris quidem & matris & fratris sororisque funere contaminabitur, quia consecratio Dei sui super caput ejus est.

8. Omnibus diebus separationis suæ sanctus erit Domino.

9. Sin autem mortuus fuerit subitò quispiam coram eo, polluetur caput consecrationis ejus: quod radet illico in eadem die purgationis suæ, & rursum septima.

10. In octava autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ sacerdoti in introitu fœderis testimonii.

11. Facietque sacerdos unum pro peccato, & alterum in holocaustum, & deprecabitur pro eo, quia peccavit super mortuo: sanctificabitque caput ejus in die illo:

12. Et consecrabit Domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen ut dies priores irriti fiant, quoniam polluta est sanctificatio ejus.

13. Ista est lex consecrationis. Cum dies quos ex voto decreverat, complebuntur: adducet eum ad ostium tabernaculi fœderis,

14. Et offeret oblationem ejus Domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, & ovem anniculam immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hostiam pacificam.

Ca-

5. Omnibus diebus voti nazaræatus sui novacula non transibit super caput ejus, 3 donec impleti fuerint dies quibus consecrabit se Jehovæ, sanctus erit, crescere sinet crinem capitis sui.

6. Omnibus diebus 4 quibus separabit se Jehovæ, ad animã mortui non ingredietur.

7. Super patre suo aut super matre sua, super fratre suo aut super sorore sua, non polluet sese illis quum mortui fuerint: quia consecratio Dei sui est super caput ejus.

8. Omnibus diebus nazaræatus sui sanctus 6 erit Jehovæ.

9. Si autem mortuus fuerit mortuus 7 juxta eum statim mox, & polluerit caput separationis ejus: radet caput suum die purificationis suæ, die septimo radet illud.

10. Die autem octavo afferet duos turtures, vel duos 8 pullos columbæ ad sacerdotem, ad ostium tabernaculi ecclesiæ.

11. Et faciet sacerdos unum pro peccato, & alterũ in holocaustum: expiabitq; 9 illum de eo quod peccavit super 10 cadavere, & sanctificabit caput suum die illa.

12. Et separabit Jehovæ dies nazaræatus sui, afferetq; agnum 11 anniculum pro delicto: & dies priores erunt irriti, quoniam pollutus fuit nazaræatus ejus.

13. Hæc autem est lex nazaræi: 12 die quo completi fuerint dies nazaræatus ejus, conferet se ad ostium tabernaculi ecclesiæ.

14. Offeretq; oblationem suam Jehovæ agnum 13 anniculũ perfectum unum in holocaustum, & agnam unam 14 anniculam perfectam in sacrificium pro peccato, & arietem unum perfectum in hostiam pacificorum:

Ca-

5. So lange die zeit solchs seines gelübds weret / sol kein schermesser vber sein heupt faren / biß das die zeit aus sey / die er dem HERRN gelobt hat / Denn er ist heilig / vnd sol das haar auff seinem heupt lassen frey wachsen.

6. Die gantze zeit vber / die er dem HERRN gelobt hat / sol er zu keinem todten gehen.

7. Er sol sich auch nicht verunreinigen an dem todt seines vaters / seiner mutter / seines bruders / oder seiner schwester / Denn das gelübd seines Gottes ist auff seinem heupt.

8. Vnd die gantze zeit vber seines gelübds / sol er dem HERRN heilig sein.

9. Vnd wo jemand für jm vnuersehens plötzlich stirbt / Da wird das heupt seines gelübds verunreiniget / Darumb sol er sein heupt bescheren am tage seiner reinigung / das ist am siebenden tage.

10. Vnd am achten tage sol er zwo dorteltauben bringen oder zwo junge tauben zum priester für die thür der hütten des stiffts.

11. Vnd der priester sol eine zum sündopffer / vnd die ander zum brandopffer machen / vnd jn versünen / das er sich an einem todten versündiget hat / vnd also sein heupt desselben tages heiligen.

12. Das er dem HERRN die zeit seines gelübds aushalte / Vnd sol ein jerig lamb bringẽ zum schuldopffer. Aber die vorigen tage sollen vmb sonst sein / darumb das sein gelübd verunreiniget ist.

13. Diß ist das gesetz des verlobten / Wenn die zeit seines gelübds aus ist / so sol man jn bringen für die thür der hütten des stiffts.

14. Vnd er sol bringen sein opffer / dẽ HERRN / ein jerig lamb on wandel zum brandopffer / vnd ein jerig schaff on wandel zum sündopffer. Vnd einen widder on wandel zum danckopffer /

Vnd

11. filium anni (.i. anniculum) suum in delictum (.i. hostiam pro delicto. Lev. 19.n. 21.) & d. primi cadent.
12. in die complendi d.n.e. adducet se.
13. filium anni suum.n. 11.
14. filiam anni (.i. anniculam) suam, integram in peccatum (Le. 23.n. 17.) & a.u.p. in retributiones .i. eucharisticum sacrificium.

3. usq; ad impleri dies, q. nazaræabit (n.1) Jeh. s.e. magnificando (.i. augescere sinendo) nuditatem capilli cap. s.
4. separari illius Jehovæ super a (.i. cadaver) m.n. ingr.
5. patri suo, & m. sua, & f. suo, & s. sua (sc. ultimum præstiturus officium, funus eorũ curando) n.p.s.i. in moriendo eos. q. corona (sc. intonsi capilli, qui undiquaque collectus & involutus illam præ se fert, voti separationis signum) & cet.
6. ipse.
7. super e. repente subitò (.i. morte violenta, vel alia subitanea præsente illo peremptus) & p.c. coronæ (.i. coronam capitis .i. crines. hypallage. vel etiam, caput coronæ .i. coronatum sc. capillitio. Metaphora) e. & (.i. tunc) rad.
8. filios.
9. super eum.
10. anima.

274.

15. Versatarum in oleo. 16. peccatum (n. 14) illius 17. retributionū (.i. eucharisticum. sic infra v. 18) Jeh. super canistrum. 18. caput coronæ suæ. c. capillum capitis coronæ s. (.i. coronatum. sc. capillitio. Vide supra n. 7.) & dabit super. 19. brachium. 20. super volas N. post abradere ipsum (sc. se) coronā suā. 21. agitabit e. s agitatione c. 3. s. ipsa sac. super p. agitationis & super a.

22. oblationem suam Jeh super corona (.i. coronæ tonsura. Metonym) sua p. q. a. m. e. juxta os voti s. q. v. s. f. super leg. coronæ s. 23. loquere ad A. & ad f. e. 24. benedicet.. custodiet.. illustrabit.. propitius erit.. attollet.. ponet.

15. Vnd einen korb mit vngeseurten kuchen von semelmehl mit öle gemenget / vnd vngeseurte fladen mit öle bestrichen / vnd jr speißopffer vnd tranckopffer.

16. Vnd der priester sols für den HERRN bringen / vnd sol sein sündopffer vnd sein brandopffer machen.

17. Vnd den widder sol er zum danckopffer machē dem HERRN / sampt dem korbe mit dem vngeseurten brot / Vnd sol auch sein speißopffer vnd sein tranckopffer machen.

18. Vnd sol dem verlobten das heupt seines gelübds bescheren für der thür der hütten des stiffts / vnd sol das heupthaar seines gelübds nemen / vnd auffs fewr werffen / das vnter dem danckopffer ist.

19. Vnd sol den gekochten bug nemen von dem widder / vnd einen vngeseurten kuchen aus dem korbe / vnd einen vngeseurten fladen. Vnd sols dem verlobten auff seine hende legen / nach dem er sein gelübd abgeschworen hat /

20. Vnd sols für dem HErrn weben. Das ist heilig dem priester / sampt zu der webebrust vnd der hebeschuldern / Darnach mag der verlobter wein trincken.

21. Das ist das gesetz des verlobten / der sein opffer dem HERRN gelobt / von wegen seines gelübds / ausser dem was er sonst vermag / Wie er gelobet hat / sol er thun nach dem gesetz seines gelübds.

22. Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

23. Sage Aaron vnd seinen sönen / vnd sprich / Also solt jr sagen zu den kindern Israel / wenn jr sie segenet.

24. Der HERR segene dich vnd behüte dich.

25. Der HERR lasse sein angesicht leuchten vber dir / vnd sey dir gnedig.

26. Der HERR hebe sein angesicht vber dich / vnd gebe dir friede.

Denn

15. Canistrum præterea *panum* infermentatorum, similam placentarum 15 conspersarum oleo, & lagana infermentata uncta oleo, & Minham eorum, & libamina eorum,

16. 16 Et offeret *illa* sacerdos coram Jehova, facietq; 16 sacrificium pro peccato illius, & holocaustum illius.

17. Arietem quoq; faciet sacrificium 17 pacificorum Jehovæ, una cum canistro infermentatorum: faciet item sacerdos Minham ejus, & libamen ejus.

18. Tum radet nazaræus *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ 18 caput nazaræatus sui, capietq; cæsariem capitis nazaræatus sui, & ponet super ignem qui *est* subter sacrificium pacificorum.

19. Capiet præterea sacerdos 19 armum coctum de ariete illo, & placentam infermentatam unam è canistro, & laganum infermentatum unum, & ponet 20 super manus nazaræi, posteaquam rasus fuerit nazaræatus ejus.

20. Et 21 elevabit ea sacerdos elevatione coram Jehova: sanctitas est sacerdoti ultra pectusculum elevationis, & ultra armum exaltationis: & postea bibat nazaræus vinum.

21. Hæc *est* lex nazaræi, qui voverit 22 & oblationis ejus Jehovæ pro nazaræatu suo, præter *id* quod attinget manus ejus, secundum votum suum, quod voverit, sic faciet secundum legem nazaræatus sui.

22. Et loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo,

23. 23 Alloquere Aharon & filios ejus, dicendo, Sic benedicetis filiis Israel, dicendō eis,

24. 24 Benedicat tibi Jehovah, & custodiat te:

25. Lucere faciet Jehovah faciem suam super te, & misereatur tui:

26. Attollat Jehovah faciem suam ad te, & ponat in te pacem:

Et

15. Canistrum quoque panum azymorū qui conspersi sint oleo, & lagana absque fermento uncta oleo, ac libamina singulorum:

16. Quæ offeret sacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quam in holocaustum.

17. Arietem verò immolabit hostiam pacificam Domino, offerens simul canistrum azymorum, & libamenta quæ ex more debentur.

18. *Tunc radetur nazaræus ante ostium tabernaculi fœderis cæsarie consecrationis suæ: tolletque capillos ejus, & ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum.

19. Et armum coctum arietis, tortamque absque fermento unam de canistro, & laganum azymum unum, & tradet in manus nazaræi, postquam rasum fuerit caput ejus.

20. Susceptaque rursum ab eo, elevabit in conspectu Domini: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut pectusculum quod separari jussum est, & femur. post hęc potest bibere nazaræus vinum.

21. Ista est lex nazaræi, cùm voverit oblationem suam Domino tempore consecrationis suæ, exceptis his quę invenerit manus ejus. juxta quod mente devoverat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suæ.

22. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,

23. Loquere Aaron & filiis ejus, *Sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis:

24. Benedicat tibi Dominus, & custodiat te.

25. Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui.

26. Convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.

In-

15. Καὶ κανοῦν ἀζύμων σεμιδάλεως ἄρτους ἀναπεποιημένους ἐν ἐλαίῳ, καὶ λάγανα ἄζυμα κεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ, καὶ θυσίαν αὐτῶν, καὶ σπονδὴν αὐτῶν.

16. Καὶ προσοίσει ὁ ἱερεὺς ἔναντι Κυρίου, καὶ ποιήσει τὸ περὶ ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ τὸ ὁλοκαύτωμα αὐτοῦ.

17. Καὶ τὸν κριὸν ποιήσει θυσίαν Κυρίῳ ἐπὶ τῷ κανῷ τῶν ἀζύμων· καὶ ποιήσει ὁ ἱερεὺς τὴν θυσίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν σπονδὴν αὐτοῦ.

18. Καὶ ξυρήσεται ὁ εὐγμένος παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου τὴν κεφαλὴν τῆς εὐχῆς αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσει τὰς τρίχας ἐπὶ τὸ πῦρ, ὅ ἐστιν ἐπὶ τὴν θυσίαν τοῦ σωτηρίου.

19. Καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς τὸν βραχίονα ἑφθὸν ἀπὸ τοῦ κριοῦ, καὶ ἄρτον ἕνα ἄζυμον ἀπὸ τοῦ κανοῦ, καὶ λάγανον ἄζυμον ἕν, καὶ ἐπιθήσει ἐπὶ τὰς χεῖρας τοῦ ηὐγμένου μετὰ τὸ ξυρήσασθαι αὐτὸν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

20. Καὶ ἀνοίσει αὐτὰ ὁ ἱερεὺς ἐπίθεμα ἔναντι Κυρίου. ἅγιον ἔσται τῷ ἱερεῖ ἐπὶ τοῦ στηθυνίου τοῦ ἐπιθέματος, καὶ ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ ἀφαιρέματος. καὶ μετὰ ταῦτα πίεται ὁ ηὐγμένος οἶνον.

21. Οὗτος ὁ νόμος τοῦ εὐξαμένου, ὃς ἂν εὔξηται Κυρίῳ δῶρον αὐτοῦ Κυρίῳ περὶ τῆς εὐχῆς αὐτοῦ, χωρὶς ὧν ἂν εὕρῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ, κατὰ δύναμιν τῆς εὐχῆς αὐτοῦ, ἧς ἂν εὔξηται κατὰ τὸν νόμον ἁγνείας αὐτοῦ.

22. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

23. Λάλησον Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, λέγων· οὕτως εὐλογήσετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, λέγοντες αὐτοῖς·

24. Εὐλογήσαι σε Κύριος, καὶ φυλάξαι σε·

25. Ἐπιφάναι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σέ, καὶ ἐλεήσαι σε·

26. Ἐπάραι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ, καὶ δῴη σοι εἰρήνην.

Καὶ

Principum munificentia erga ministerium tabernaculi.

27. Καὶ ἐπιθήσουσι τὸ ὄνομά μου ἐπὶ τοὺς υἱοὺς Ισραὴλ, καὶ ἐγὼ εὐλογήσω αὐτούς.

Κεφαλ. ζ.

Καὶ ἐγένετο τῇ ἡμέρᾳ ᾗ συνετέλεσε Μωυσῆς, ὥστε ἐξαναστῆσαι τὴν σκηνήν. καὶ ἔχρισεν αὐτὴν, καὶ ἡγίασεν αὐτὴν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ ἔχρισεν αὐτὰ καὶ ἡγίασεν αὐτά.

*Exo. 40. v. 10.

2. Καὶ προσήνεγκαν οἱ ἄρχοντες Ισραὴλ ἄρχοντες οἴκων πατριῶν αὐτῶν. οὗτοι οἱ ἄρχοντες φυλῶν, οὗτοι οἱ παρεστηκότες ἐπὶ τῆς ἐπισκοπῆς.

3. Καὶ ἤνεγκαν τὰ δῶρα αὐτῶν ἔναντι Κυρίου, ἓξ ἁμάξας λαμπηνικὰς, καὶ δώδεκα βόας, ἅμαξαν παρὰ δύο ἀρχόντων, καὶ μόσχον παρὰ ἑκάστου. καὶ προσήνεγκαν ἐναντίον τῆς σκηνῆς.

4. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

5. Λάβε παρ' αὐτῶν, καὶ ἔσονται πρὸς τὰ ἔργα τὰ λειτουργικὰ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ δώσεις αὐτὰ τοῖς Λευίταις, ἑκάστῳ κατὰ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ.

6. Καὶ λαβὼν Μωυσῆς τὰς ἁμάξας καὶ τοὺς βόας, ἔδωκεν αὐτὰ τοῖς Λευίταις.

7. Τὰς δύο ἁμάξας καὶ τοὺς τέσσαρας βόας ἔδωκεν τοῖς υἱοῖς Γερσὼν κατὰ τὰς λειτουργίας αὐτῶν.

8. Καὶ τὰς τέσσαρας ἁμάξας καὶ τοὺς ὀκτὼ βόας ἔδωκεν τοῖς υἱοῖς Μεραρὶ κατὰ τὰς λειτουργίας αὐτῶν, διὰ Ἰθάμαρ τοῦ υἱοῦ Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως.

9. Καὶ τοῖς υἱοῖς Καὰθ οὐκ ἔδωκεν, ὅτι τὰ λειτουργήματα τοῦ ἁγίου ἔχουσιν, ἐπ' ὤμων ἀροῦσι.

10. Καὶ προσήνεγκαν οἱ ἄρχοντες εἰς τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ θυσιαστηρίου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἔχρισεν αὐτὸ, καὶ προσήνεγκαν οἱ ἄρχοντες τὰ δῶρα αὐτῶν ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου.

Καὶ

---

27. Invocabuntque nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

CAP. VII.

Factum est autem in die qua complevit Moyses tabernaculum, & erexit illud: * unxitque & sanctificavit cum omnibus vasis suis, altare similiter & omnia vasa ejus:

2. Obtulerunt principes Israel & capita familiarum, qui erant per singulas tribus, præfecti eorum qui numerati fuerant,

3. Munera coram Domino sex plaustra tecta cum duodecim bobus. Unum plaustrum obtulere duo duces, & unum bovē singuli, obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi.

4. Ait autem Dominus ad Moysen,

5. Suscipe ab eis ut serviant in ministerio tabernaculi, & trades ea Levitis juxta ordinem ministerii sui.

6. Itaque cúm suscepisset Moyses plaustra, & boves, tradidit eos Levitis.

7. Duo plaustra & quatuor boves dedit filiis Gerson, juxta id quod habebant necessarium.

8. Quatuor alia plaustra, & octo boves dedit filiis Merari secundum officia & cultum suum, sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

9. Filiis autem Caath non dedit plaustra & boves: quia in sanctuario serviunt, & onera propriis portant humeris.

10. Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua unctum est, oblationem suam ante altare.

Di-

---

27. Et ponent nomen meum super filios Israelis: & ego benedicam eis.

CAP. VII.

Et fuit 1 die quo finivit Moseh erigere tabernaculum, unxit illud atq; sanctificavit, omniaq; utensilia ejus, altare quoq; & omnia utensilia ejus, unxit inquam ea, & sanctificavit:

2. Tunc obtulerunt 2 principes Israelis capita domorum patrum suorum, isti principes tribuum, hi 3 erant præfecti numeratis.

3. † Et attulerunt oblationem suam corā Jehovah, sex plaustra 4 operta, & duodecim boves: plaustrum *unum* pro duobus principibus, & bovem in singulos: & obtulerunt ea coram tabernaculo.

4. Et dixit Jehovah ad Moseh, dicendo,

5. Accipe ab eis, 5 & servient in ministerio tabernaculi ecclesiæ: & dabis ea Levitis, unicuiq; secundum ministerium suum.

6. Accepit itaq; Moseh plaustra & boves, & dedit ea Levitis.

7. Duo plaustra, & quatuor boves dedit filiis Gerson secundum ministerium eorum.

8. Quatuor autem plaustra & octo boves dedit filiis Merari secundum ministerium eorum, 6 sub manu, Ithamar filii Aharon sacerdotis.

9. Filiis vero Cohath 7 nihil dedit: quia ministerium sanctitatis *erat* super eos, *quod* 8 humero ferebant.

10. Obtulerunt ergo principes 9 pro dedicatione altaris die quo illud unctum fuit, obtulerunt inquam principes oblationem suam coram altari.

Et

---

67. Denn jr solt meinen namen auff die kinder Jsrael legen/das ich sie segene.

Das VII. Cap.

Vnd da Mose die wonung auffgerichtet hatte/vnd sie gesalbet vnd geheiliget mit alle jrem gerete/dazu auch den altar mit alle seinem gerete gesalbet vnd geheiliget/

2. Da opfferten die fürsten Jsrael/ die heupter waren in jrer veter heuser. Denn sie waren die obersten vnter den stemmen/ vnd stunden oben an vnter denen die gezelet waren.

3. Vnd sie brachten jre opffer für den HERRN/ sechs bedeckete wagen vnd zwelff rinder/ja ein wagen für zween fürsten/ vnd ein ochsen für einen / vnd brachten sie für die wonung.

4. Vnd der HERR sprach zu Mose.

5. Nims von jnen/das es diene zum dienst der hütten des stiffts/vnd gibs den Leuiten/einem jglichen nach seinem ampt.

6. Da nam Mose die wagen vnd rinder / vnd gab sie den Leuiten.

7. Zween wagen vnd vier rinder gab er den kindern Gerson nach jrem ampt.

8. Vnd vier wagen vnd acht ochsen gab er den kindern Merari nach jrem ampt/ vnter der hand Jthamar / Aarons des priesters son.

9. Den kindern aber Kahath gab er nichts/ Darumb/ das sie ein heilig ampt auff jnen hatten/vnd auff jren achseln tragen musten.

10. Vnd die fürsten opfferten zur einweihung des altars an dem tage / da er geweihet ward / vnd opfferten jre gabe für dem altar.

Vnd

Cap. 7.

1. *in die complere Mosen e. habitaculum, & unxit i. a. s. illud. & omn. vasa e. (sic inf.) & c. sanct. illa.*
2. *prelati (sic deinceps) f. c. dom9.*
3. *stantes (sc. erāt) super visitatos. i. astabāt, dum populus numeraretur, & numeratorum præfecti erant.* 275.
4. *operimenti. & duodecim (vel dyadem & decadem) bo-vis (aut, armenti. sic infra) p. super d. pr. &. b. uni. i. unicuiq.*
5. *& erunt ad ministrandū ministerium t. e. & d. e. ad Lev. (sic infr.) viro juxta os (sic infra) ministerii s.*
6. *in manu.*
7. *non dedit.*
8. *in humero ferent. Gē. 2. n. 9.*
9. *dedicationē a. in die ungi eum, & obt.*

10. *princeps unus diei, (vel, in diem) princeps unus diei. Pleonasmus distributivus frequens.* 11. *fuit offerens (Exod. 3. n. 1.) in die &c. tribus (.i. pro tribu) Ieh.* 12. *argenteum una, triginta & centū p. e. crater unus argenti septuag. (.i. septem decadum.) siclis in siclo s. sic infra.* 13. *auri. sic infra.* 14. *filius anni (.i. anniculus suus.* 15. *retributionū (.i. retributivo, vel, eucharistico) armenti (i. ex armēto sc. boum duo &c. agni filii anni q.*

276.

11. Vnd der HERR sprach zu Mose/ Laß einen iglichen fürsten an seinem tage sein opffer bringen zur einweihung des altars.

12. Am ersten tage opfferte seine gabe Nahesson der son Amminadab / des stams Juda.

13. Vnd seine gabe war/ eine silberne schüssel / hundert vnd dreissig sekel werd / eine silberne schale/ siebentzig sekel werd/ nach dem sekel des heiligthumbs / beide voll semelmehl mit öle gemenget zum speißopffer.

14. Dazu einen gülden leffel/ zehen sekel golds werd voll reuchwercks.

15. Einen farren aus den rindern/ einen widder/ ein jerig lamb zum brantopffer.

16. Einen ziegenbock zum sündopffer.

17. Vnd zum danckopffer zwey rinder / fünff widder/ fünff böcke / vnd fünff jerige lemmer. Das ist die gabe Nahesson des sons Amminadab.

18. Am andern tage opfferte Nethaneel der son Zuar der fürst Jsaschar.

19. Seine gabe war eine silberne schüssel/ hundert vnd dreissig sekel werd / eine silberne schale siebentzig sekel werd/ nach dem sekel des heiligthumbs/ beide vol semelmehl mit öle gemenget zum speißopffer.

20. Dazu einen gülden leffel/ zehen sekel golds werd/ voll reuchwercks.

21. Einen farren aus den rindern/ einen widder / ein jerig lamb zum brandopffer.

22. Einen ziegenbock zum sündopffer.

23. Vnd zum danckopffer zwey rinder / fünff widder/ fünff böcke / vnd fünff jerige

lem-

11. Et dixit Jehovah ad Moscheh, [10] singuli principes singulis diebus offerent oblationem suam ad dedicationem altaris.

12. Et [11] obtulit die primo oblationem suam Nahason filius Amminadab è tribu Jehudah.

13. Oblatio autem ejus *fuit* scutella [12] argentea una, centum triginta *seclorum* pondus ejus: phiala una argentea septuaginta seclorum, secundum seclum sanctuarii: ambæ ipsæ plenę simila conspersa oleo in Minham:

14. Cochlear unum decem *seclorum* [13] aureum, plenum suffitu:

15. Juvencus unus filius bovis, aries unus, agnus unus [14] anniculus in holocaustum:

16. Hircus caprarum unus pro peccato:

17. Et pro sacrificio [15] pacificorum boves duo, arietes quinq;, hirci quinq;, agni anniculi quinq;. Hæc *fuit* oblatio Nahason filii Amminadab.

18. †Die secundo obtulit Nethanel filius Suar princeps Issachar,

19. Obtulit oblationem suam scutellam argenteam unam, centum triginta *seclorum* pondus ejus phialam unam argenteam septuaginta seclorum secundum seclum sanctuarii: ambas ipsas plenas simila conspersa oleo in Minham:

20. Cochlear unum decem *seclorum*, aureum, plenum suffitu:

21. Juvencum unum filium bovis, arietem unum, agnum anniculum in holocaustum:

22. Hircum caprarum unum pro peccato:

23. Et pro sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinq; hircos quinq;, agnos

an-

11. Dixitque Dominus ad Moysen. Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris.

12. Primo die obtulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Juda:

13. Fueruntque in ea acetabulum argenteum pondo centum triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos juxta pondus sanctuarii, utrunque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

14. Mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso:

15. Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

16. Hircumque pro peccato:

17. Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc est oblatio Nahasson filii Aminadab.

18. Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Issachar,

19. Acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, juxta pondus sanctuarii, utrunque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

20. Mortariolum aureum habens decem siclos plenum incenso:

21. Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

22. Hircumq; pro peccato:

23. Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinq;, hircos quin-

que,

11. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, ἄρχων εἷς καθ᾽ ἡμέραν, ἄρχων καθ᾽ ἡμέραν προσοίσουσι τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ θυσιαστηρίου.

12. Καὶ ἦν ὁ προσφέρων τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ τὸ δῶρον αὐτοῦ Ναασσὼν, υἱὸς Ἀμιναδὰβ, ἄρχων τῆς φυλῆς Ἰούδα.

13. Καὶ προσήνεγκε τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἓν τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὁλκὴ αὐτοῦ, φιάλην μίαν ἀργυρᾶν ἑβδομήκοντα σίκλων κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον, ἀμφότερα σεμιδάλεως πλήρη ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν.

14. Θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν, πλήρη θυμιάματος.

15. Μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν ἕνα ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα.

16. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας.

17. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις δύο, κριοὺς πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίας πέντε, τράγους πέντε, τοῦτο τὸ δῶρον Ναασσὼν υἱοῦ Ἀμιναδάβ.

18. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ προσήνεγκε Ναθαναὴλ, υἱὸς Σωγὰρ, ἄρχων τῆς φυλῆς Ἰσσάχαρ.

19. Καὶ προσήνεγκε τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἓν, τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὁλκὴ αὐτοῦ, φιάλην μίαν ἀργυρᾶν ἑβδομήκοντα σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον, ἀμφότερα πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν.

20. Θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν, πλήρη θυμιάματος.

21. Μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, ἀμνὸν ἕνα ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα.

22. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας.

23. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις δύο, κριοὺς πέντε, τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυ-

σίας

σίας πέντε. τοῦτο τὸ δῶρον Ναθαναὴλ υἱοῦ Σωγάρ.

24. Τῇ ἡμέρα τῇ τρίτῃ ἄρχων τῶν υἱῶν Ζαβουλὼν Ελιὰβ υἱὸς Χελών,

25. Τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἕν, τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὁλκὴ αὐτοῦ, φιάλην μίαν ἀργυρᾶν ἑβδομήκοντα σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον, ἀμφότερα πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν.

26. Θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν, πλήρη θυμιάματος.

27. Μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν ἕνα ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα.

28. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας.

29. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις δύο, κριοὺς πέντε, τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίας πέντε. οὗτο τὸ δῶρον Ελιὰβ υἱοῦ Χελών.

30. Τῇ ἡμέρα τῇ τετάρτῃ ἄρχων τῶν υἱῶν Ρουβὴν, Ελισοὺρ, υἱὸς Σεδηοὺρ,

31. Τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἕν, τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὁλκὴ αὐτοῦ, φιάλην μίαν ἀργυρᾶν ἑβδομήκοντα σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον, ἀμφότερα πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν.

32. Θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν πλήρη θυμιάματος.

33. Μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν ἕνα ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα.

34. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας.

35. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις δύο, κριοὺς πέντε, τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίας πέντε. οὗτο τὸ δῶρον Ελισοὺρ, υἱοῦ Σεδηοὺρ.

36. Τῇ ἡμέρα τῇ πέμπτῃ, ἄρχων τῶν υἱῶν Συμεὼν, Σαλαμιὴλ, υἱὸς Σουρισαδαΐ,

37. Τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἕν, τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὁλκὴ αὐτοῦ, φιάλην μίαν ἀργυ-

ρᾶν

---

que, agnos aniculos quinque. Hæc fuit oblatio Nathanaël filii Suar.

24. Tertio die princeps filiorum Zabulon, Eliab filius Helon,

25. Obtulit acetabulum argenteũ appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarii, utrũq; plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

26. Mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

27. Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

28. Hircumque pro peccato.

29. Et in ſacrificio pacificorum boves duos, arietes quinq;, hircos quinque, agnos aniculos quinque. Hæc eſt oblatio Eliab filii Helon.

30. Die quarto princeps filiorum Ruben, Eliſur filius Sedeur,

31. Obtulit acetabulum argenteum, appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteã habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarii, utrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

32. Mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incenſo:

33. Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

34. Hircumq; pro peccato:

35. Et in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinq;, hircos quinque, agnos anniculos quinq;. Hæc fuit oblatio Eliſur filii Sedeur.

36. Die quinto princeps filiorum Simeon Salamiel filius Suriſaddai,

37. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos,

phia-

---

anniculos quinq;. hæc eſt oblatio Nethanel filii Suar.

24. Die tertio princeps filiorum Zebulun Eliab filius Helon.

25. Oblatio autem ejus *fuit* ſcutella argentea una, centum triginta *ſeclorum* pondus ejus: phiala una argentea, ſeptuaginta ſeclorum, ſecundum ſeclum ſanctuarii: ambæ ipſæ plenę ſimila conſperſa oleo in Minham:

26. Cochlear unum decem *ſeclorum*, aureum, plenum ſuffitu:

27. Juvencus unus filius bovis, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:

28. Hircus caprarum unus pro peccato:

29. Et pro ſacrificio pacificorum boves duo, arietes quinq;, hirci quinq;, agni anniculi quinq;. hęc fuit oblatio Eliab filii Helon.

30. Die quarto princeps filiorum Reuben Eliſur filius Sedeur.

31. Oblatio ejus *fuit* ſcutella argentea una, centum triginta *ſeclorum* pondus ejus: phiala una argentea, ſeptuaginta ſeclorum ſecundum ſeclum ſanctuarii: ambæ ipſæ plenæ ſimila conſperſa oleo in Minham:

32. Cochlear unum decem *ſeclorum* aureum plenum ſuffitu:

33. Juvencus unus filius bovis, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:

34. Hircus caprarum unus pro peccato:

35. Et pro ſacrificio pacificorum, boves duo, arietes quinq; hirci quinq;, agni anniculi quinq; hæc *fuit* oblatio Eliſur filii Sedeur.

36. Die quinto, princeps filiorum Simon Selumiel filius Suriſaddai.

37. Oblatio ejus *fuit* ſcutella argentea una, centum triginta *ſeclorum* pondus e-

jus:

---

lemmer. Das iſt die gabe Nethaneel des ſons Zuar.

24. Am dritten tage der fürſt der kinder Sebulon / Eliab der ſon Helon.

25. Seine gabe war eine ſilberne ſchüſſel / hundert vnd dreiſſig ſekel werd / eine ſilberne ſchale / ſiebentzig ſekel werd / nach dem ſekel des heiligthumbs / beide vol ſemelmehl mit öle gemenget zum ſpeiſopffer.

26. Einen gülden leffel / zehen ſekel golds werd vol reuchwercks.

27. Einen farren aus den rindern / einen widder / ein jerig lamb zum brandopffer.

28. Einen ziegenbock zum ſündopffer.

29. Vnd zum danckopffer zwey rinder / fünff widder / fünff böcke / vnd fünff jerige lemmer. Das iſt die gabe Eliab des ſons Helon.

30. Am vierden tage der fürſt der kinder Ruben / Elizur der ſon Sedeur.

31. Seine gabe war eine ſilberne ſchüſſel / hundert vnd dreiſſig ſekel werd / eine ſilberne ſchale ſiebentzig ſekel werd / nach dem ſekel des heiligthumbs / beide voll ſemelmehl mit öle gemenget zum ſpeiſopffer.

32. Einen gülden leffel / zehen ſekel golds werd / voll reuchwercks.

33. Einen farren aus den rindern / einen widder / ein jerig lamb zum brandopffer.

34. Einen ziegenbock zum ſündopffer.

35. Vnd zum danckopffer zwey rinder / fünff widder / fünff böcke / fünff jerige lemmer. Das iſt die gabe Elizur des ſons Sedeur. 277.

36. Am fünfften tage der fürſt der kinder Simeon / Selumiel / der ſon Zuri Sadai.

37. Seine gabe war eine ſilberne ſchüſſel / hundert vnd dreiſſig ſekel werd / eine ſilber-

k

ne

Principũ munificentia.

ne schale siebentzig sekel werd/ nach dem sekel des heiligthumbs/ beide voll semelmehl mit öle gemenget zum speißopffer.

38. Einen gülden leffel/ zehen sekel golds werd / voll reuchwercks.

39. Einen farren aus den rindern/einen widder/ein jerig lamb zum brandopffer.

40. Einen ziegenbock zum sündopffer.

41. Vnd zum danckopffer zwey rinder / fünff widder/ fünff böcke/ vnd fünff jerige lemmer. Das ist die gabe Selumiel des sons Zuri Sadai.

42. Am sechsten tage der fürst der kinder Gad/Eliasaph der son Deguel.

43. Seine gabe war/ eine silberne schüssel/ hundert vnd dreissig sekel werd/ eine silberne schale/ siebentzig sekel werd/ nach dem sekel des heiligthumbs / beide voll semelmehl mit öle gemenget zum speißopffer.

44. Einen gülden leffel/ zehen sekel golds werd/voll reuchwercks.

45. Einen farren aus den rindern/einen widder/ein jerig lamb zum brandopffer.

46. Einen ziegenbock zum sündopffer.

47. Vnd zum danckopffer zwey rinder / fünff widder/ fünff böcke / fünff jerige lemmer. Das ist die gabe Eliasaph des sons Deguel.

48. Am siebenden tage der fürst der kinder Ephraim/Elisama der son Amihud.

49. Seine gabe war eine silberne schüssel/ hundert vnd dreissig sekel werd / eine silberne schale/siebentzig sekel werd/ nach dem sekel des heiligthumbs/beide voll semelmehl mit öle gemenget zum speißopffer.

50. Einen gülden leffel/zehen sekel golds werd / voll reuchwercks.

Ei-

jus: phiala una argentea, septuaginta seclorum secundum seclum sanctuarii: ambæ ipsæ plenæ simila conspersa oleo in Minham:

38. Cochlear unum decem *seclorum*, aureum, plenum suffitu:

39. Juvencus unus filius bovis, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

40. Hircus caprarum unus pro peccato:

41. Et pro sacrificio pacificorum boves duo, arietes quinq;, hirci quinq;, agni anniculi quinq;. hęc *fuit* oblatio Selumiel filii Surisaddai.

42. Die sexto principes filiorum Gad, Eliasaph filius Deuel:

43. Oblatio ejus *fuit* scutella argentea una, centum triginta *seclorum* pondus ejus, phiala una argentea, septuaginta seclorum secundum seclum sanctuarii: ambæ ipsæ plenæ simila conspersa oleo in Minham:

44. Cochlear unum decem *seclorum*, aureum, plenum suffitu:

45. Juvencus unus filius bovis, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

46. Hircus caprarum unus pro peccato:

47. Et pro sacrificio pacificorum boves duo, arietes quinq;, hirci quinq;, agni anniculi quinq. hęc *fuit* oblatio Eliasaph filii Deuel.

48. Die septimo princeps filiorum Ephraim Elisama filius Ammihud.

49. Oblatio ejus *fuit* scutella argentea una, centum triginta *seclorum* pondus ejus: phiala una argentea, septuaginta seclorum secundum seclum sanctitatis: ambæ ipsæ plenæ simila conspersa oleo in Minham.

50. Cochlear unum decem *seclorum*, aureum, plenum suffitu:

Ju-

phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, utrunq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

38. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso:

39. Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

40. Hircumque pro peccato:

41. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinq;. Hæc fuit oblatio Salamiel filii Surisaddai.

42. Die sexto princeps filiorum Gad Eliasaph filius Duel.

43. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteã habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarii, utrunque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

44. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso:

45. Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

46. Hircumq; pro peccato:

47. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Eliasaph filii Duel.

48. Die septimo princeps filiorum Ephraim, Elisama filius Ammiud,

49. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteã habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, utrunque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

50. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso:

Bo-

ρᾶν ἑβδομήκοντα σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον, ἀμφότερα πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν.

38. Θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν, πλήρη θυμιάματος.

39. Μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν ἕνα ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα.

40. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας.

41. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις δύο, κριοὺς πέντε, τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίας πέντε. τοῦτο τὸ δῶρον Σαλαμιὴλ υἱοῦ Σουρισαδαί.

42. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ ἄρχων τῶν υἱῶν Γαδ, Ελισαὰφ, υἱὸς Ραγουήλ.

43. Τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἕν, τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὁλκὴ αὐτοῦ, φιάλην μίαν ἀργυρᾶν ἑβδομήκοντα σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον· ἀμφότερα πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν.

44. Θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν, πλήρη θυμιάματος.

45. Μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν ἕνα ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα.

46. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας.

47. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις δύο, κριοὺς πέντε, τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίας πέντε. τοῦτο τὸ δῶρον Ελισαὰφ υἱοῦ Ραγουήλ.

48. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἄρχων τῶν υἱῶν Εφραίμ, Ελισαμὰ υἱὸς Αμμιούδ,

49. Τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἕν, τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὁλκὴ αὐτοῦ φιάλην μίαν ἀργυρᾶν ἑβδομήκοντα σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον· ἀμφότερα πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν.

50. Θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν, πλήρη θυμιάματος.

Μό-

erga ministerii tabernaculi.

51. Μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν ἐνιαύσιον ἕνα εἰς ὁλοκαύτωμα.

52. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας,

53. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις δύο, κριοὺς πέντε, τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίας πέντε. οὗτο τὸ δῶρον Ἐλισαμὰ υἱοῦ Ἀμμιοὺδ.

54. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἄρχων τῶν υἱῶν Μανασσῆ, Γαμαλιὴλ υἱὸς Φαδασσοὺρ,

55. Τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἕν, τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὁλκὴ αὐτοῦ, φιάλην μίαν ἀργυρᾶν ἑβδομήκοντα σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον, ἀμφότερα πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν.

56. Θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν πλήρη θυμιάματος.

57. Μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν ἕνα ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα.

58. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας.

59. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις δύο, κριοὺς πέντε, τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίας πέντε. οὗτο τὸ δῶρον Γαμαλιὴλ υἱοῦ Φαδασσοὺρ.

60. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐννάτῃ, ἄρχων τῶν υἱῶν Βενιαμὶν, Ἀβιδὰν, υἱὸς Γεδεωνὶ,

61. Τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἕν, τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὁλκὴ αὐτοῦ, φιάλην μίαν ἀργυρᾶν ἑβδομήκοντα σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον, ἀμφότερα πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν.

62. Θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν, πλήρη θυμιάματος.

63. Μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν ἕνα ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα.

64. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας,

65. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις δύο, κριοὺς πέντε,

τρά-

51. Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

52. Hircumq; pro peccato:

53. Et in hostias pacificorum, boves duos, arietes quinque, hircos quinq;, agnos anniculos quinq;. Hæc fuit oblatio Elisama filii Ammiud.

54. Die octavo princeps filiorum Manasse Gamaliel filius Phadassur,

55. Obtulit acetabulum argenteum appendens centũ triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, utrunque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

56. Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

57. Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

58. Hircumque pro peccato:

59. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinq;. Hæc fuit oblatio Gamaliel filii Phadassur.

60. Die nono princeps filiorum Benjamin Abidan filius Gedeonis,

61. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, utrunque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

62. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso:

63. Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

64. Hircumq; pro peccato:

65. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinq;,

agnos

51. Juvencus unus filius bovis, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

52. Hircus caprarum unus pro peccato:

53. Et pro sacrificio pacificorum boves duo, arietes quinq; hirci quinq;, agni anniculi quinq;: hęc *fuit* oblatio Elisama filii Ammihud.

54. Die octavo princeps filiorum Menasseh Gamliel filius Pedahsur.

55. Oblatio ejus *fuit* scutella argentea una, centum triginta *seclorum* pondus ejus, phiala una argentea, septuaginta seclorum secundum seclum sanctuarii: ambæ ipsæ plenæ simila conspersa oleo in Minham:

56. Cochlear unum decem *seclorum*, aureum, plenum suffitu.

57. Juvencus unus filius bovis, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

58. Hircus caprarum unus pro peccato:

59. Et pro sacrificio pacificorum boves duo, arietes quinq;, hirci quinq;, agni anniculi quinq;. hęc *fuit* oblatio Gamliel filii Pedahsur.

60. Die nono princeps filiorum Binjamin, Abidan filius Gidoni.

61. Oblatio ejus *fuit* scutella argentea una, centum triginta *seclorum* pondus ejus: phiala una argentea, septuaginta seclorum, secundũ seclum sanctuarii: ambæ ipsæ plenæ simila conspersa oleo in Minham:

62. Cochlear unum decem *seclorum* aureum, plenum suffitu:

63. Juvencus unus filius bovis, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

64. Hircus caprarũ unus pro peccato:

65. Et pro sacrificio pacificorum boves duo, arietes quinq;

hirci

51. Einen farren aus den rindern / einen widder / ein jerig lamb / zum brandopffer.

52. Einen ziegenbock zum sündopffer.

53. Und zum danckopffer zwey rinder / fünff widder / fünff böcke / fünff jerige lemmer. Das ist die gabe Elisama des sons Amihud.

54. Am achten tage der fürst der kinder Manasse / Gamliel der son Pedazur.

55. Seine gabe war eine silberne schüssel / hundert und dreissig sekel werd / eine silberne schale / siebentzig sekel werd / nach dem sekel des heiligthumbs / beide voll semelmehl mit öle gemenget zum speisopffer.

56. Einen gülden leffel / zehen sekel golds werd / voll reuchwercks.

57. Einen farren aus den rindern / einen widder / ein jerig lamb zum brandopffer.

58. Einen ziegenbock zum sündopffer.

59. Und zum danckopffer zwey rinder / fünff widder / fünff böcke / fünff jerige lemmer. Das ist die gabe Gamliel des sons Pedazur.

60. Am neunden tage der fürst der kinder BenJamin / Abidan der son Gideoni.

61. Seine gabe war eine silberne schüssel / hundert und dreissig sekel werd / eine silberne schale / siebentzig sekel werd / nach dem sekel des heiligthumbs / beide voll semelmehl mit öle gemenget zum speisopffer.

62. Einen gülden leffel / zehen sekel golds werd / voll reuchwercks.

63. Einen farren aus den rindern / einen widder / ein jerig lamb zum brandopffer.

64. Einen ziegenbock zum sündopffer.

65. Und zum danckopffer zwey rinder / fünff widder

fünff

279.

fünff böcke / fünff jerige lemmer. Das iſt die gabe Abidam des ſons Gideoni.

66. Am zehenden tage der fürſt der kinder Dan / AhiEſer der ſon AmmiSadai.
67. Seine gabe war eine ſilberne ſchüſſel / hundert vnd dreiſſig ſekel werd / eine ſilberne ſchale / ſiebentzig ſekel werd / nach dem ſekel des heiligthumbs / beide voll ſemelmehl mit öle gemenget zum ſpeißopffer.

68. Einen gülden leffel / zehen ſekel golds werd / voll reuchwercks.
69. Einen farren aus den rindern / einen widder / ein jerig lamb / zum brandopffer.
70. Einen ziegenbock zum ſündopffer.
71. Vnd zum danckopffer zwey rinder / fünff widder / fünff böcke / fünff jerige lemmer. Das iſt die gabe AhiEſer des ſons AmmiSadai.

16. in die ũdecimo (.i. monade & decade) diei. ſic v. 18.

72. Am eilfften tage der fürſt der kinder Aſſer / Pagiel der ſon Ochran.
73. Seine gabe war eine ſilberne ſchüſſel / hundert vnd dreiſſig ſekel werd / eine ſilberne ſchale / ſiebentzig ſekel werd / nach dem ſekel des heiligthumbs / beide voll ſemelmehl mit öle gemengt zum ſpeißopffer.

74. Einen gülden leffel / zehen ſekel golds werd / voll reuchwercks.
75. Einen farren aus den rindern / einen widder / ein jerig lamb zum brandopffer.
76. Einen ziegenbock zum ſündopffer.
77. Vnd zum danckopffer zwey rinder / fünff widder / fünff böcke / fünff jerige lemmer. Das iſt die gabe Pagiel des ſons Ochran.

78. Am zwelfften tage der fürſt der kinder Naphthali / Ahira der ſon Enan.
79. Seine gabe war eine ſilberne ſchüſſel / hundert vnd

dreiſ-

---

hirci quinq;, agni anniculi quinq;. hęc *fuit* oblatio Abidan filii Gidoni.

66. Die decimo princeps filiorum Dan Ahiezer filius Ammiſaddai.
67. Oblatio ejus *fuit* ſcutella argentea una, centum triginta *ſeclorum* pondus ejus: phiala una argentea, ſeptuaginta ſeclorum ſecundum ſeclum ſanctuarii: ambæ ipſæ plenæ ſimila conſperſa oleo in oblationem.

68. Cochlear unum decem *ſeclorum* aureum, plenum ſuffitu:
69. Juvencus unus filius bovis, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:
70. Hircus caprarum unus pro peccato:
71. Et pro ſacrificio pacificorum boves duo, arietes quinq;, hirci quinq;, agni anniculi quinq;. hęc *fuit* oblatio Ahiezer filii Ammiſaddai.
72. 16 Die undecimo princeps filiorum Aſer, Pagiel filius Ochran.
73. Oblatio ejus *fuit* ſcutella argentea una, centum triginta *ſeclorum* pondus ejus: phiala una argentea, ſeptuaginta ſeclorum, ſecundũ ſeclum ſanctuarii: ambæ ipſæ plenę ſimila conſperſa oleo in Minham:

74. Cochlear unum decem *ſeclorum*, aureum, plenum ſuffitu:

75. Juvencus unus filius bovis, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:
76. Hircus caprarum unus pro peccato.
77. Et pro ſacrificio pacificorum, boves duo, arietes quinq;, hirci quinq;, agni anniculi quinq;. hęc fuit oblatio Pagiel filii Ochran:
78. Die duodecimo, princeps filiorum Naphthali, Ahira filius Enan:

79. Oblatio ejus fuit ſcutella argentea

una,

---

agnos anniculos quinq;. Hæc fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.

66. Die decimo princeps filiorum Dan Ahiezer filius Ammiſaddai,
67. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentẽ ſeptuaginta ſiclos, ad pondus ſanctuarii, utrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
68. Mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incenſo:
69. Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
70. Hircumq; pro peccato:
71. Et in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinq;, agnos anniculos quinq;. hæc fuit oblatio Ahiezer filii Ammiſaddai.
72. Die undecimo princeps filiorum Aſer, Phegiel filius Ochran,
73. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarii, utrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
74. Mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incenſo:
75. Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
76. Hircumq; pro peccato:
77. Et in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinq;. Hæc fuit oblatio Phegiel filii Ochran.
78. Die duodecimo princeps filiorum Nephthali Ahira filius Enan,
79. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos,

phia-

Principis munificentia.

τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίας πέντε. οὗτο τὸ δῶρον Αβιδὰν υἱοῦ Γεδεωνί.

66. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ δεκάτῃ ἄρχων τῶν υἱῶν Δαν, Αβιέζερ, υἱὸς Αμισαδαί.

67. Τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἓν, τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὁλκὴ αὐτοῦ. φιάλην μίαν ἀργυρᾶν ἑβδομήκοντα σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον. ἀμφότερα πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν.
68. Θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν, πλήρη θυμιάματος.

69 Μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν ἕνα ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα.
70. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας.
71. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις δύο, κριὸς πέντε, τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίας πέντε. οὗτο τὸ δῶρον Αβιέζερ υἱοῦ Αμισαδαί.

72. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑνδεκάτῃ ἄρχων τῶν υἱῶν Ασὴρ, Φαγαιὴλ υἱὸς Εχράν.
73. Τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἓν, τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὁλκὴ αὐτοῦ, φιάλην μίαν ἀργυρᾶν ἑβδομήκοντα σίκλων κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον, ἀμφότερα πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν.

74. Θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν, πλήρη θυμιάματος.
75. Μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν ἕνα ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα.

76. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας.
77. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις δύο, κριὸς πέντε, τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίας πέντε. οὗτο τὸ δῶρον Φαγαιὴλ υἱοῦ Εχράν.

78. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ δωδεκάτῃ, ἄρχων τῶν υἱῶν Νεφθαλὶμ, Αχιρὲ, υἱὸς Αινάν.
79. Τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἓν, τριάκοντα καὶ ἑ-

κατὸν

erga ministerium tabernaculi.

κατὰ τὴν ὁλκὴν αὐτοῦ, φιάλην μίαν ἀργυρᾶν ἑβδομήκοντα σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον, ἀμφότερα πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν.

80. Θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν πλήρη θυμιάματος.

81. Μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν ἕνα ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα.

82. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας.

83. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις δύο, κριοὺς πέντε, τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίας πέντε. τοῦτο τὸ δῶρον Αχιρὰ υἱοῦ Αινάν.

84. Οὗτος ὁ ἐγκαινισμὸς τοῦ θυσιαστηρίου ᾗ ἡμέρᾳ ἔχρισεν αὐτὸ παρὰ τῶν ἀρχόντων τῶν υἱῶν Ισραὴλ τρυβλία ἀργυρᾶ δώδεκα, φιάλαι ἀργυραῖ δώδεκα, θυΐσκαι χρυσαῖ δώδεκα.

85. Τριάκοντα καὶ ἑκατὸν σίκλων τὸ τρυβλίον τὸ ἕν, καὶ ἑβδομήκοντα σίκλων ἡ φιάλη ἡ μία, πᾶν τὸ ἀργύριον τῶν σκευῶν, δισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι σίκλοι, ἐν τῷ σίκλῳ τῷ ἁγίῳ.

86. Θυΐσκαι χρυσαῖ δώδεκα πλήρεις θυμιάματος. πᾶν τὸ χρυσίον τῶν θυΐσκων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν χρυσοῖ.

87. Πᾶσαι αἱ βόες εἰς ὁλοκαύτωσιν, μόσχοι δώδεκα, κριοὶ δώδεκα, ἀμνοὶ ἐνιαύσιοι δέκα δύο, καὶ αἱ θυσίαι αὐτῶν, καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν, καὶ χίμαροι ἐξ αἰγῶν δώδεκα περὶ ἁμαρτίας.

88. Καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, δαμάλεις εἰκοσιτέσσαρες, κριοὶ ἑξήκοντα, τράγοι ἑξήκοντα, ἀμνάδες ἑξήκοντα ἐνιαύσιαι ἄμωμοι αὕτη ἡ ἐγκαίνησις τοῦ θυσιαστηρίου μετὰ τὸ χρῖσαι αὐτό.

89. Ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι Μωυσῆν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου λαλῆσαι αὐτῷ. καὶ ἤκουσεν τὴν φωνὴν Κυρίου λαλοῦντος πρὸς αὐτὸν ἄνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου, ἀναμέσον τῶν δύο Χερουβὶμ, καὶ ἐλάλει πρὸς αὐτόν.

Κεφαλ.

---

phialam argenteā habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarii, utrumque plenum simila oleo conspersa in sacrificium:
80. Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:
81. Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
82. Hircūq; pro peccato.
83. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinq;. Hęc fuit oblatio Ahira filii Enan.
84. Hæc in dedicationem altaris oblata sunt à principibus Israel, in die qua consecratum est: acetabula argentea duodecim: phialæ argenteæ duodecim: mortariola aurea duodecim:
85. Ita ut centum triginta siclos argenti haberet unum acetabulum, & septuaginta siclos haberet una phiala: id est, in commune vasorum omnium ex argento sicli duo millia quadringenti, pondere sanctuarii.
86. Mortariola aurea duodecim plena incenso, denos siclos appendētia pondere sanctuarii: id est, simul auri sicli cētū viginti:
87. Boves de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum. hirci duodecim pro peccato.
88. In hostias pacificorum, boves viginti quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. hęc oblata sunt in dedicationem altaris, quando unctum est.
89. Cumq; ingrederetur Moyses tabernaculū fœderis, ut consuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio quod erat super arcam testimonii inter duos Cherubim, unde & loquebatur ei.

Cap.

---

una, centum triginta *seclorum* pondus ejus: phiala una argentea, septuaginta seclorum, secundū seclum sanctuarii: ambæ ipsæ plenæ simila conspersā oleo in Minham:
80. Cochlear unum decem *seclorum*, aureum, plenum suffitu.
81. Juvencus unus filius bovis, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:
82. Hircus caprarum unus pro peccato:
83. Et pro sacrificio pacificorum boves duo, arietes quinq;, hirci quinq;, agni anniculi quinq;. hęc *fuit* oblatio Ahira filii Enan.
84. † Hæc fuit dedicatio altaris, 17 die quo unctum fuit principibus Israel: scutellæ argenteæ duodecim, phialæ argēteæ duodecim, cochlearia aurea duodecim.
85. 18 Centum triginta *seclorum erat* scutella una argentea: & septuaginta, phiala una: omne argentum vasorum, duo millia, & quadraginta *secli*, secun dum seclum sanctitatis:
86. Cochlearia 19 aurea duodecim, plena suffitu: decem *seclorum erant* cochlearia, secundum pondus sanctitatis: omne aurum cochlearium, centum viginti *seclorum*.
87. 20 Omnes boves in holocaustum, duodecim juvenci, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, cum Minha ipsorū: & hirci caprarum duodecim pro peccato.
88. 21 Omnes autem boves sacrificii pacificorum, viginti quatuor juvenci, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc *fuit* dedicatio altaris 22 postquam unctum fuit.
89. 23 Quum autem ingrediebatur Moseh tabernaculum ecclesiæ, ut loqueretur cum eo, audiebat vocem loquentis ad se è propitiatorio quod *erat* super arcam testimonii inter duos Chebubim, & loquebatur ei.

CAP.

---

dreissig sekel werd / eine silberne schale siebentzig sekel werd / nach dem sekel des heiligthumbs / beide voll semelmehl mit öle gemenget zum speißopffer.
80. Einen gülden leffel / zehen sekel golds werd vol reuchwercks.
81. Einen farren aus den rindern / einen widder / ein jerig lamb zum brandopffer.
82. Einen ziegenbock zum sündopffer.
83. Vnd zum danckopffer zwey rinder / fünff widder / fünff böcke / fünff jerige lemmer. Das ist die gabe Ahira des sons Enan.
84. Das ist die einweihung des altars / zur zeit da er geweihet ward / Dazu die fürsten Israel opfferten diese zwelff silberne schüsseln / zwelff silberne schalen / zwelff gülden leffel.
85. Also / das ja eine schüssel hundert vnd dreissig sekel silbers / vnd ja eine schale siebentzig sekel hatte. Das die summa alles silbers am gefeß trug / zwey tausent / vier hundert sekel / nach dem sekel des heiligthumbs.
86. Vnd der zwelff güldene leffel voll reuchwercks / hatte ja einer zehen sekel / nach dem sekel des heiligthumbs / das die summa golds an den leffeln trug hundert vnd zwentzig sekel.
87. Die summa der rinder zum brandopffer war zwelff farren / zwelff widder / zwelff jerige lemmer / sampt jren speißopffern / vnd zwelff ziegenböck zum sündopffer.
88. Vnd die summa der rinder zum danckopffer war / vier vnd zwentzig farren / sechtzig widder / sechtzig böcke / sechtzig jerige lemmer. Das ist die einweihung des altars / da er geweihet ward.
89. Vnd wenn Mose in die hütten des stiffts gieng / das mit jm geredt würde / So höret er die stimme mit jm reden von dem gnadenstuel / der auff der laden des zeugnis war zwischen den zweyen Cherubim / von dannen ward mit jm geredt.

k 3 Das

---

17. in die ungi ipsum a. prælatis. 18. triginta & centum. 19. auri d. p. s. decem decem (.i. decas decas) cochlearis (.i. singula cochl. pendebant. 10 siclos) in siclo s. 20 omnis bovis in h. d. juvenci a. d. a. filii anni. sic inf. 21. & omnes bos sacrificii 22. post ungi illud. 23. & in veniendo Moseh ad t. e. ad loquendum cū eo (sc. deo quod tamen substantivum non præcedit. Ellipsis substantivi antecedentis) & (pleon) audivit v. l. a. s. de super propitiatorium q. s. a. t. de inter duos Ch. & loq. ad eum.

280.

Cap. 8.

Das VIII. Cap.

VNd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.
2. Rede mit Aaron / vnd sprich zu jm / Wenn du die lampen auffsetzest/soltu sie also setzen/das sie alle sieben fürwerts dem leuchter scheinen.

3. Vnd Aaron thet also/ vnd setzt die lampen auff fürwerts dem leuchter zu scheinen/wie der HERR Mose geboten hatte.
4. Der leuchter aber war tichte gold / beide / sein schafft vnd seine blumen / nach dem gesicht/das der HERR Mose gezeigt hatte/ Also macht er den leuchter.

5. Vnd der HERR redet mit Mose/vnd sprach.
6. Nim die Leuiten aus den kindern Jsrael/ vnd reinige sie.
7. Also soltu aber mit jnen thun/das du sie reinigest/ Du solt sündwasser auff sie sprengen / vnd sollen alle jre hare rein abscheren/ vnd jre kleider waschen/so sind sie rein.
8. Denn sollen sie nemen einen jungen farren / vnd sein speißopffer/ semelmehl mit öle gemenget/ Vnd einen andern jungen farren soltu zum sündopffer nemen.
9. Vnd die Leuiten für die hütten des stiffts bringen/ vnd die gantze gemeine der kinder Jsrael versamlen.
10. Vnd die Leuiten für den HERRN bringen. Vnd die kinder Jsrael sollen jre hende auff die Leuiten legen.
11. Vnd Aaron sol die Leuiten für dem HERRN weben von den kindern Jsrael/ auff das sie dienen mügen an dem ampt des HERRN.

1. dices ad eum. in ascendere faciendo te l. ad adversum (i. partem è regione positam) facies ea. Vc. ea ascendere fecit.

2. soliditas auri usque femur s. usque florem e. soliditas ipsum. juxta aspectum, quem videre fec. Jeh. Mos.

281.

3. ad Mosen.

4. ad purificandū. i. s. s. e. aquā peccati (i. ad expiandum peccatum adhibitam. Vide infra. cap. 19) et tr. facient. Vc. & purificabunt se.

5. peccatum. Nū. 6. n. 16.

6. fulcient. sic v. 12.

7. & agitare faciet A. L. agitationem c. 7. a. f. I. & erunt ad ministrandū ministerium Jeh

CAP. VIII.

ET loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo,
2. Loquere ad Aharon, & ¹ dicas illi, Quando accendes lucernas contra faciem candelabri, lucebunt septem lucernæ.

3. Fecitq; ita Aharon, contra faciem candelabri accendit lucernas ejus, quemadmodū præceperat Jehovah ipsi Moseh.
4. Et hoc *est* opus candelabri, ² ductile aureum usq; ad hastile suum, usq; ad flores suos ductile erat, juxta exemplar, quod ostenderat Jehovah ipsi Moseh, sic fecit candelabrum,
5. † Loquutusq; est præterea Jehovah ³ ipsi Moseh, dicendo,
6. Cape Levitas è medio filiorum Israel, & purifices illos.
7. Sic autē facies illis ⁴ ut purifices illos, Sparge super eos aquam purificationis, & transire faciant novaculam super totam carnem suam, laventq; vestimenta sua, & purificentur.
8. Postea capient juvencum filium bovis, & Minham ejus similam consper sam oleo: & juvencum alterum filium bovis capies in ⁵ sacrificium pro peccato.
9. Tunc offeres Levitas coram tabernaculo ecclesiæ: & congregabis omnē cœtum filiorum Israel.
10. Offeres inquam Levitas coram Jehova, & ⁶ conjungent filii Israel manus suas super Levitas.
11. ⁷ Offeretq; Aharon Levitas *in* oblationem coram Jehovah à filiis Israel, & ministrabunt in ministerio Jehovæ.

CAP. VIII.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,
2. Loquere Aaron, & dices ad eum, Cùm posueris septem lucernas, candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe ut lucernæ contra boream è regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam partem quam candelabrum respicit, lucere debebunt.
3. Fecitque Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum, ut præceperat Dominus Moysi.
4. Hæc autem erat factura candelabri, Ex auro ductili, tam medius stipes quàm cuncta quę ex utroque calamorum latere nascebantur: juxta exemplum quod ostendit Dominus Moysi, ita operatus est candelabrum.
5. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens,
6. Tolle Levitas ex medio filiorum Israel, & purificabis eos
7. Juxta hunc ritum: Aspergantur aqua lustrationis, & radant omnes pilos carnis suæ. Cumque laverint vestimenta sua, & mundati fuerint,
8. Tollent bovem de armentis, & libamentum ejus similam oleo conspersam, bovem autem alterum de armento tu accipies pro peccato:
9. Et applicabis Levitas coram tabernaculo fœderis, convocata omni multitudine filiorum Israel.
10. Cumque Levitæ fuerint coram Domino, ponent filii Israel manus suas super eos.
11. Et offeret Aaron Levitas, munus in conspectu Domini à filiis Israel, ut serviant in ministerio ejus.

Κεφαλ. ή.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
2. Λάλησον τῷ Ἀαρὼν, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτὸν, ὅταν ἐπιθῇς τοὺς λύχνους ἐκ μέρους, κατὰ πρόσωπον τῆς λυχνίας φωτιοῦσιν οἱ ἑπτὰ λύχνοι.

3. Καὶ ἐποίησεν οὕτως Ἀαρὼν, κατὰ πρόσωπον τῆς λυχνίας ἐξῆψε τοὺς λύχνους αὐτῆς, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.
4. Καὶ αὕτη ἡ κατασκευὴ τῆς λυχνίας στερεὰ, χρυσῆ, ὁ καυλὸς αὐτῆς, καὶ τὰ κρίνα αὐτῆς, στερεὰ ὅλη, κατὰ τὸ εἶδος ὃ ἔδειξε Κύριος τῷ Μωυσῇ, οὕτως ἐποίησε τὴν λυχνίαν.

5. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
6. Λάβε τοὺς Λευίτας ἐκ μέσου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀφαγνιεῖς αὐτούς.
7. Καὶ οὕτως ποιήσεις αὐτοῖς τὸν ἁγνισμὸν αὐτῶν· περιρρανεῖς αὐτοὺς ὕδωρ ἁγνισμοῦ. καὶ ἐπελεύσεται ξυρὸς ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα αὐτῶν, καὶ πλυνοῦσι τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ καθαροὶ ἔσονται.
8. Καὶ λήψονται μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, καὶ τούτου θυσίαν σεμιδάλιν ἀναπεποιημένην ἐν ἐλαίῳ. καὶ μόσχον ἐνιαύσιον ἐκ βοῶν λήψῃ περὶ ἁμαρτίας.

9. Καὶ προσάξεις τοὺς Λευίτας ἔναντι τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ συνάξεις πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραήλ.
10. Καὶ προσάξεις τοὺς Λευίτας ἔναντι Κυρίου, καὶ ἐπιθήσουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς Λευίτας.
11. Καὶ ἀφοριεῖ Ἀαρὼν τοὺς Λευίτας ἀπόδομα ἔναντι Κυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἔσονται ὥστε ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα Κυρίου.

12. Οἱ δὲ Λευῖται ἐπιθήσουσι τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν μόσχων. καὶ ποιήσεις τὸν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, καὶ τὸν ἕνα εἰς ὁλοκαύτωσιν Κυρίῳ ἐξιλάσασθαι περὶ αὐτῶν.

13. Καὶ στήσεις τοὺς Λευίτας ἔναντι Ἀαρὼν, καὶ ἔναντι τῶν υἱῶν αὐτοῦ. καὶ ἀποδώσεις αὐτοὺς ἀπόδομα ἔναντι Κυρίου.

14. Καὶ διαστελεῖς τοὺς Λευίτας ἐκ μέσου τῶν υἱῶν Ισραὴλ, καὶ ἔσονται ἐμοί.

15. Καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσονται οἱ Λευῖται ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ καθαριεῖς αὐτοὺς, καὶ ἀποδώσεις αὐτοὺς δόματα.

16. Ὅτι ἀπόδομα ἀποδεδομένον οὗτοί μοί εἰσιν ἐκ μέσου τῶν υἱῶν Ισραὴλ, ἀντὶ τῶν διανοιγόντων πᾶσαν μήτραν πρωτοτόκων πάντων, ἐκ τῶν υἱῶν Ισραὴλ εἴληφα αὐτοὺς ἐμοί.

*Supr. 3. v. 13. Exod. 13. v. 2. Luce. 2. v. 23.

17. Ὅτι ἐμοὶ πᾶν πρωτότοκον ἐν τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, ᾗ ἡμέρᾳ ἐπάταξα πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτου, ἡγίασα αὐτοὺς ἐμοί.

18. Καὶ ἔλαβον τοὺς Λευίτας ἀντὶ παντὸς πρωτοτόκου ἐν υἱοῖς Ισραήλ.

19. Καὶ ἀποδέδωκα τοὺς Λευίτας ἀπόδομα ἀποδεδομένον Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἐκ μέσου τῶν υἱῶν Ισραὴλ, ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τῶν υἱῶν Ισραὴλ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐξιλάσκεσθαι περὶ τῶν υἱῶν Ισραὴλ, καὶ οὐκ ἔσται ἐν τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ πληγὴ, ὅταν προσεγγίζωσι πρὸς τὰ ἅγια.

20. Καὶ ἐποίησε Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ πᾶσα συναγωγὴ υἱῶν Ισραὴλ τοῖς Λευίταις καθὰ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ περὶ τῶν Λευιτῶν, οὕτως ἐποίησαν αὐτοῖς οἱ υἱοὶ Ισραήλ.

& L. ad administrandum ministerium s.

21 Καὶ ἡγνίσαντο οἱ Λευῖται, καὶ ἔπλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἀπέδωκαν αὐτοὺς Ἀαρὼν ἀπόδομα ἔναντι Κυρίου. καὶ

ἐξι-

12. Levitæ quoque ponent manus suas super capita boum, è quibus unum facies pro peccato, & alterum in holocaustũ Domini, ut depreceris pro eis.

13. Statuesque Levitas in conspectu Aaron & filiorum ejus, & consecrabis oblatos Domino,

14. Ac separabis de medio filiorum Israel, ut sint mei.

15. Et postea ingrediantur tabernaculum fœderis, ut serviant mihi. Sicque purificabis & consecrabis eos in oblationem Domini:

16. Quoniam dono donati sunt mihi à filiis Israel. *Pro primogenitis quę aperiunt omnem vulvam in Israel, accepi eos.

17. Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israel, tam ex hominibus quàm ex jumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificavi eos mihi.

18. Et tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel:

19. Tradidique eos dono Aaron & filiis ejus de medio populi, ut serviant mihi pro Israel in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad sanctuarium.

20. Feceruntque Moyses & Aaron & omnis multitudo filiorum Israel super Levitis quæ præceperat Dominus Moysi:

21. Purificatique sunt, & laverunt vestimenta sua. Elevavitque eos Aaron

in

12. Levitæ autem conjungent manus suas super caput juvencorum: postea facies unum 8 pro peccato, & alterum *in* holocaustum Jehovę ad expiandum Levitas.

13. Statuesq; Levitas coram Aharon & coram filiis ejus, & 9 offeres illos oblationem Jehovæ.

14. Ac segregabis Levitas è medio filiorum Israel, 10 erunt mei Levitæ.

15. Postea autem venient Levitę ad ministrandum *in* tabernaculo ecclesiæ, & expiabis illos, offeresq; eos oblationem.

16. Quia 11 dati, dati *inquam* sunt mihi è medio filiorum Israel pro aperiente omnem vulvam, *pro* primogenito omnium filiorum Israel accepi eos mihi.

17. Meus est enim omnis primogenitus in filiis Israel, tam hominum quam jumentorum: á die quo percussi omne primogenitum in terra Aegypti, sanctificavi illos mihi.

18. Cepi autem Levitas pro omni primogenito in filiis Israel.

19. Et dedi Levitas *dono* datos Aharoni & filiis ejus è medio filiorum Israel, 12 ut fungãtur officio filiorum Israel: in tabernaculo ecclesiæ, & expient filiorum Israel: neq; sit in filiis Israel plaga, cum ipsa appropinquaverint Sanctuario.

20. Fecit itaq; Moseh & Aharon, & omnis congregatio filiorum Israel *sic de* Levitis, secundum omnia quæ præceperat Jehovah Moscheh *de* Levitis, sic fecerunt illis filii Israel.

21. Et 13 purificaverunt sese Levitæ, laveruntq; vestimenta sua & obtulit Aharon illos oblationem coram Jehova,

&

12. Vnd die Leuiten sollen jre hende auffs heupt der farren legen / vnd einer sol zum sündopffer / der ander zum brandopffer dem HERRN gemacht werden / die Leuiten zuversünen.

13. Vnd solt die Leuiten für Aaron vnd seine söne stellen / vnd für dem HERRN weben.

14. Vnd solt sie also sondern / von den kindern Jsrael / das sie mein sein.

15. Darnach sollen sie hinein gehen / das sie dienen in der hütten des stiffts. Also soltu sie reinigen vnd weben.

16. Denn sie sind mein geschenck von den kindern Jsrael / vnd hab sie mir genomen für alles das seine mutter bricht / nemlich / für die erstengeburt aller kinder Jsrael.

17. Denn alle erstegeburt vnter den kindern Jsrael ist mein / beide / der menschen vnd des viehs / sint der zeit ich alle erstgeburt in Egyptenland schlug / vnd heiligete sie mir.

18. Vnd nam die Leuiten an für alle erstgeburt vnter den kindern Jsrael.

19. Vnd gab sie zum geschencke Aaron vnd seinen sönen aus den kindern Jsrael / das sie dienen am ampt der kinder Jsrael in der hütten des stiffts / die kinder Jsrael zuuersünen / Auff das nicht vnter den kindern Jsrael sey eine plage / so sie sich nahen wolten zum heiligthumb.

20. Vnd Mose mit Aaron / sampt der gantzen gemeine der kinder Jsrael / theten mit den Leuiten alles / wie der HERR Mose geboten hatte.

21. Vnd die Leuiten entsündigeten sich / vnd wuschen jre kleider / vnd Aaron webet sie für dem HERRN vnd

k 4 ver-

8. peccatum (n. 5) & unũ h. 3eh. ad expiationem faciendum super L. 9. agitabis (vel etiam, agitare facies) eos agitationem J. 10. & erunt mihi L. & post sic ven. &c. & purificabis. & agitabis (n. 9.) e. elevationem. 11. dati, dati mihi (Num. 3. n. 8.) è. m. f. I. pro apertione omnis vulvæ, prim. o. e filiis I. a. e. m. quia mihi (sc. est) o. pr. i. f. I. in homine & in jumẽto, in die percutere me. 12. ad administrandũ ministerium f. I. i. t. c. & ad expiationem faciendũ super f. I. n. erit i. f. I. p. in appropinquando filios Israel ad sanct. 13 peccataverũt sese (i. peccatũ, hoc est, sacrificium pro peccato s. obtulerunt. n. 8) L. I. v. s. & agitavit A. i. agitationẽ (n. 9) etc. ad purificandũ eos. & post sic (i. postea) venerunt

281.

14. hoc quod Levitis: à filio quinque & 20 (i. pentados & duarum decadū) anni.
15. ministerio.
16. à filio 50 (i. quinque decadū) anni r. a. m. ministerii, & non ministrabit u.
17. ad custodiendum custodiam. & min. & cet.

versünet sie/ das sie rein wurden.
22. Darnach giengen sie hinein/das sie jr ampt theten in der hütten des stiffts/für Aaron vnd seinen sönen/ Wie der HERR Mose geboten hatte vber die Leuiten / also theten sie mit jnen.
23. Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

24. Das ists/das den Leuiten gebürt / Von fünff vnd zwentzig jaren vnd drüber/ tügen sie zum heer vnd dienst in der hütten des stiffts.
25. Aber von dem funfftzigsten jar an sollen sie ledig sein vom ampt des diensts/vnd sollen nicht mehr dienen.
26. Sondern auff den dienst jrer brüder warten in der hütten des stiffts/ Des ampts aber sollen sie nicht pflegen. Also soltu mit den Leuiten thun/ das ein jglicher seiner hut warte.

&expiavit eos Aharon, ut purificaret eos.
22. His peractis agressi sunt Levitæ fungi ministerio suo in tabernaculo ecclesiæ coram Aharon & coram filiis ejus: quemadmodū præceperat Jehovah Moseh de Levitis, sic fecerunt illis.
23. Locutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,
24. 14 Hoc *quoq; est* quod ad Levitas *pertinet*: à vicesimo quinto anno & supra ingredientur militare militiam in 15 cultu tabernaculi ecclesiæ.
25. 16 A quinquagesimo autem anno revertetur à militia cultus, nec ministrabit ultra.
26. Sed ministrabit cum fratribus suis in tabernaculo ecclesiæ, 17 ut munere *suo illi* fungantur: at ministerium non administrabit. Sic facies de Levitis in custodiis eorum.

in conspectu Domini, & oravit pro eis,
22. Et purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filiis ejus. Sicut præceperat Dominus Moysi de Levitis, ita factum est.
23. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,
24. Hæc est lex Levitarum, à viginti quinq; annis, & supra, ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis.
25. Cumq; quinquagesimum annum ætatis impleverint, servire cessabunt:
26. Eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Levitis in custodiis suis.

ἐξιλάσατο περὶ αὐτῶν Ἀαρὼν ἀφαγνίσαι αὐτούς.
22. Καὶ μετὰ ταῦτα εἰσήλθοσαν οἱ Λευῖται τοῦ λειτουργεῖν τὴν λειτουργίαν αὐτῶν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἔναντι Ἀαρὼν, καὶ ἔναντι τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ περὶ τῶν Λευιτῶν, οὕτως ἐποίησαν αὐτοῖς.
23. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
24. Τοῦτό ἐστι τὸ περὶ τῶν Λευιτῶν, ἀπὸ πέντε καὶ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, εἰσελεύσονται λειτουργεῖν ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἐν ἔργοις ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου.
25. Καὶ ἀπὸ πεντηκονταέτους ἀποστήσεται ἀπὸ τῆς λειτουργίας καὶ οὐκ ἐργᾶται ἔτι.
26. Καὶ λειτουργήσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου φυλάσσειν τὰς φυλακάς, ἔργα δὲ οὐκ ἐργᾶται. οὕτως ποιήσεις τοῖς Λευίταις ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν.

Cap. 9.
1. in ann. s. egrediendo eos de t. Misrajim in m. pr. d. & fa. f. I. P. in statuto tempore suo in quatuor decem (i. tessarade & decade) diei in mēse hoc.
2. omnia statuta & j. omnia judicia s. f. i. & l. est M. a. f. I. ad faciendum P.
3. in primo, in quatuor decem (i. tessarade & decade) diei mensis
4. & fuis homines (i. pars hominū. &

Das IX. Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose/ in der wüsten Sinai im andern jar/nach dem sie aus Egyptenland gezogen waren/im ersten monden/vnd sprach.
2. Laß die kinder Jsrael Passah halten zu seiner zeit/
3. Am vierzehenden tage dieses monden zwischen abends/ Zu seiner zeit sollen sie es halten/ nach aller seiner satzung vnd recht.
4. Vnd Mose redet mit den kindern Jsrael/das sie das Passah hielten.
5. Vnd sie hielten Passah am vierzehenden tage des ersten monden zwischen abends/ in der wüsten Sinai/Alles wie der HERR Mose geboten hatte/so theten die kinder Jsrael.
6. Da waren etliche menner vnrein vber einem todten menschen / das sie nicht kundten

CAP. IX.

Loquutus est autem Jehovah ad Moseh in deserto Sinai, 1 anno secūdo quo egressi sunt terra Aegypti, mense primo, dicendo,
2. Facient filii Israel Pesah in tempore suo.
3. Decimo quarto die mensis hujus inter duas vesperas facietis illud tempore suo: juxta 2 omnes ritus suos, & juxta omnes ceremonias suas facietis illud.
4. Allocutus est itaq; Moseh filios Israel ut facerent Pesah.
5. Feceruntq; Pesah 3 in primo mense decimo quarto die ejusdem inter duas vesperas in deserto Sinai: juxta omnia quæ præceperat Jehovah Moseh, sic fecerunt filii Israel.
6. 4 Fuerunt autem quidam immundi super anima hominis, qui non potuerunt

CAP. IX.

Locutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai anno secundo, postquam egressi sunt de terra Ægypti, mense primo, dicens,
2. Faciant filii Israel Phase in tempore suo,
3. Quartadecima die mensis hujus ad vesperam, juxta omnes ceremonias & justificationes ejus.
4. Præcepitq; Moyses filiis Israel ut facerent Phase.
5. Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperum in monte Sinai. Juxta omnia quæ mandaverat Dominus Moysi, fecerunt filii Israel.
6. Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant fa-

Κεφαλ. θ'.

Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινὰ ἐν τῷ ἔτει τῷ δευτέρῳ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ, λέγων, εἶπον·
2. Καὶ ποιείτωσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ Πάσχα καθ' ὥραν αὐτοῦ.
3. Τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου πρὸς ἑσπέραν ποιήσετε αὐτό, κατὰ καιρὸν αὐτοῦ. κατὰ τὸν νόμον αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ποιήσεις αὐτό.
4. Καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ποιῆσαι τὸ Πάσχα.
5. Ἐναρχομένου τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Σινά, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ, οὕτως ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ.
6. Καὶ παρεγένοντο οἱ ἄνδρες οἱ ἦσαν ἀκάθαρτοι ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, καὶ οὐκ ἠδύναντο ποιῆ-

ποιῆσαι τὸ Πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. καὶ προσῆλθον ἐναντίον Μωυσῆ καὶ Ἀαρὼν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

7. Καὶ εἶπαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι πρὸς αὐτὸν, ἡμεῖς ἀκάθαρτοι ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, μὴ οὖν ὑστερήσωμεν, ὥστε προσενέγκαι τὸ δῶρον Κυρίῳ κατὰ καιρὸν αὐτοῦ, ἐν μέσῳ υἱῶν Ἰσραήλ;

8. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς Μωυσῆς, στῆτε αὐτοῦ, καὶ ἀκούσομαι τί ἐντελεῖται περὶ ὑμῶν Κύριος.

9. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

10. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγων· ἄνθρωπος ἄνθρωπος, ὃς ἂν γένηται ἀκάθαρτος ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, ἢ ἐν ὁδῷ μακρὰν ὑμῖν, ἢ ἐν ταῖς γενεαῖς ὑμῶν, καὶ ποιήσει τὸ Πάσχα τοῦ Κυρίῳ.

11. Ἐν τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ, ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ πρὸς ἑσπέραν ποιήσουσιν αὐτὸ, ἐπὶ ἀζύμων καὶ πικρίδων φάγονται αὐτό.

Exo. 12. v. 46. Joh. 19. v. 36. 12. Οὐ καταλείψουσιν ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωῒ, καὶ ὀστοῦν οὐ συντρίψουσιν ἀπ' αὐτοῦ, κατὰ τὸν νόμον τοῦ Πάσχα ποιήσουσιν αὐτό.

13. Καὶ ἄνθρωπος ὃς ἂν καθαρὸς ᾖ, καὶ ἐν ὁδῷ μακρὰν οὐκ ἔστι, καὶ ὑστερήσῃ ποιῆσαι τὸ Πάσχα, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς, ὅτι τὸ δῶρον Κυρίῳ οὐ προσήνεγκεν κατὰ τὸν καιρὸν αὐτοῦ, ἁμαρτίαν λήψεται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

14. Ἐὰν δὲ προσέλθῃ πρὸς ὑμᾶς προσήλυτος ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, καὶ ποιήσει τὸ Πάσχα Κυρίῳ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Πάσχα, καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ, οὕτως ποιήσουσιν αὐτό. νόμος εἷς ἔσται ὑμῖν, καὶ τῷ προσηλύτῳ, καὶ τῷ αὐτόχθονι τῆς γῆς.

Exo. 40. v. 34. 15. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἐστάθη ἡ σκηνὴ, ἐκάλυψεν ἡ νεφέλη τὴν σκηνὴν τὸν οἶκον τοῦ μαρτυρίου.

Καὶ

facere Phase in die illo, accedentes ad Moysen & Aaron,

7. Dixerunt eis, immundi sumus super anima hominis. Quare fraudamur ut non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel?

8. Quibus respondit Moyses, State ut consulam quid præcipiat Dominus de vobis.

9. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

10. Loquere filiis Israel, Homo qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente vestra, faciat Phase Domino,

11. In mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam: cum azymis & lactucis agrestibus comedent illud.

12. Non relinquent ex eo quippiam usque mane, * & os ejus nō confringent, omnem ritum Phase observabunt.

13. Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit.

14. Peregrinus quoq; & advena si fuerint apud vos, facient Phase Domino juxta ceremonias & justificationes suas. Præceptum idem erit apud vos tam advenæ, quam indigenæ

15. *Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A-

ve-

runt facere Pesah 5 die ipso, 1 tunc accesserunt coram Moseh & coram Aharon eo ipso die:

7. Dixeruntq; homines illi ad eum: nos immundi *sumus* super anima hominis, ut quid prohibebimur, 6 ne offeramus oblationem Jehovæ tempore suo in medio filiorum Israel.

8. Et dixit ad eos Moseh, State, & audiam quid præcipiat Jehovah 7 pro vobis.

9. Loquutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,

10. 8 Alloquere filios Israel, dicendo, Quicunq; fuerit immundus super anima, aut *fuerit* in via remota, *ex* vobis, vel *ex* generationibus vestris, faciet Pesah Jehovæ.

11. Mense secundo, 9 decimo quarto die inter duas vesperas facient illud: cum infermentatis & herbis amaris comedent illud.

12. Non relinquent *quicquam* ex eo usq; manè, 10 neq; os confringent in eo: juxta omnes ritus Pesah facient illud.

13. Vir autem qui 11 est mundus, aut in via non fuerit, & cessaverit facere Pesah, excidetur anima illa è populis suis: quia oblationem Jehovæ non obtulit tempore suo, peccatum suum portabit vir ille.

14. Si vero 12 habitaverit apud vos peregrinus, & fecerit Pesah Jehovæ, juxta ritum Pesah, & juxta ceremonias ejus sic faciet: ritus unus erit vobis, tàm peregrino quàm indigenæ terræ.

15. 13 Quo autem die erectum fuit tabernaculum, operuit ipsa nubes taberna-

cu-

ten] Passah halten des tages/ die traten für Mose vnd Aaron desselbigen tages.

7. Vnd sprachen zu jm/ Wir sind vnrein vber einem todten menschen / Warumb sollen wir geringer sein / das wir vnsere gabe dem HERRN nicht bringen müssen zu seiner zeit vnter den kindern Jsrael?

8. Mose sprach zu jnen/ Harret/ ich wil hören / was euch der HERR gebeut.

9. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

10. Sage den kindern Jsrael/ vnd sprich. Wenn jemand vnrein vber einem todten/ oder ferne von euch vber feld ist/ oder vnter ewrn freunden/ der sol dennoch dem HERRN Passah halten.

11. Aber doch im andern monden/ am vierzehenden tage zwischen abends/ vnd sols neben vngeseurtem brot vnd salsen essen.

12. Vnd sollen nichts daran vber lassen biß morgen/ Auch kein bein dran zubrechen/ vnd sollens nach aller weise des Passah halten.

13. Wer aber rein vnd nicht vber feld ist/ vnd lest anstehen das Passah zu halten / Des seele sol ausgerottet werden von seinem volck/ darumb/ das er seine gabe dem HERRN nicht gebracht hat zu seiner zeit/ Er sol seine sünde tragen.

14. Vnd wenn ein frembdlinger bey euch wonet / der sol auch dem HERRN Passah halten / vnd sols halten nach der satzung vnd recht des Passah. Diese satzung sol euch gleich sein/ dem frembden/ wie des lands einheimischen.

15. Vnd des tages/ da die wonung auffgerichtet ward/ bedeckt sie eine wolcken auff der

hüt-

5. *in die ipso.*

6. ad non efferendum.

7. *vobis.*

8. *loquere ad f. I. d. vir vir si fuerit imm. etc. & faciet P. J.*

9. *in quatuor decem (i. tessarade & decade) diei i. d. v. f. i. super inf. & amaroribus. c. i.*

10. *& os non c. in e. j. omne statutū P. f. i.*

11. *ipse m. & in v. &c. & excidetur.*

12. *peregrinatus fuerit vobiscum & cet. juxta statutum P. & j. judicium e. s. f. statutū unum e. v. & p. & i. t.*

13. *& in die erigi habitaculum o. i. n. habitaculum tabernaculo t. & i. v. erit (fut. pro imperf. sic infr.) s. habitac. s. aspectg ig. n. m.*

283.

14. & ad os (i. secund.) sustolli nubem desuper tabern. & post sic proficiscentur fil. I. (n. 13) a. i. l. quo maneb. ibi (i. ubi man.) nubes.
15. super (i. ad os (i. ex præstituto. hac enim non ore, sed nubis signo Deus testata faciebat) Jeh prof. Chald. per VERBUM Domini ducebantur filii Israel, & per VERBUM Domini castrametabantur. Num. 3. n. 13. sic v. 20. & 28.
16. habitac. castrametabuntur (fut. pro imperf.) & in prolongando se nubem s. habitac. d. m. & (pleon) custodieb. f. I. custod. Jehovæ. Chald. custodiebant filii Israel custodiam VERBI Domini n. 15.
17. & erat quando erit (i. erat) nub. di- &

234.

hütten des zeugnis/ vnd des abends biß an den morgen war vber der wonung eine gestalt des fewrs.
16. Also geschachs jmerdar/ das die wolcke sie bedeckte/ vnd des nachts die gestalt des fewrs.
17. Vnd nach dem sich die wolcke aufhub von der hütten/ so zogen die kinder Jsrael/ vnd an welchem ort die wolcke bleib/ da lagerten sich die kinder Jsrael.
18. Nach dem wort des HERRN zogen die kinder Jsrael/ vnd nach seinem wort lagerten sie sich. So lange die wolcke auff der wonung bleib/ so lange lagen sie stille.

19. Vnd wenn die wolcke viel tage verzog auff der wonung / so warten die kinder Jsrael auff die hut des HERRN/ vnd zogen nicht.
20. Vnd wens war/ das die wolcke auff der wonunge war/ etliche anzal der tage/ So lagerten sie sich nach dem wort des HERRN / vnd zogen nach dem wort des HERRN.
21. Wenn die wolcke da war/ von abend biß an den morgen/ vnd sich denn erhub / so zogen sie/ Oder wenn sie sich des tags oder des nachts erhub/ so zogen sie auch.

22. Wenn sie aber zween tage/ oder einen monden/ oder etwa lange auff der wonung bleib/ so lagen die kinder Jsrael/ vnd zogen nicht / vnd wenn sie sich denn erhub / so zogen sie.

23. Denn nach des HERRN mund lagen sie/ vnd nach des HERRN mund zogen sie/ Das sie auff des HERRN hut warten/ nach des HERRN wort durch Mose.

culum supra tectum testimonii: & in vespera erat super tabernaculum sicut species ignis, usq; mane.
16. Sic erat jugiter: nubes operiebat illud & species ignis noctu.
17. 14 Quum autem discedebat nubes à tabernaculo, postea proficiscebantur filii Israel: atq; in loco in quo manebat nubes, ibi castrametabantur filii Israel.
18. 15 Juxta sermonem Jehovæ proficiscebantur filii Israel, & juxta sermonem Jehovæ castrametabantur: omnibus diebus quibus stabat nubes super 16 tabernaculum, manere solebant.
19. Quum vero morabatur nubes super tabernaculum diebus multis, tunc observabant filii Israel † custodiam Jehovę, & non proficiscebantur.
20. 17 Quando autem nubes diebus paucis erat super tabernaculum, ad sermonem Jehovæ manebant *uno in loco*, & ad sermonem Jehovæ proficiscebantur.
21. Quando item erat nubes à vespera usq; manè, discedebat autem nubes mane, tum proficiscebantur: aut *quando* die & nocte, discedebat autem nubes, tum proficiscebantur.
22. Aut duobus diebus, aut mense, aut anno, 22 quando moram faciebat nubes super tabernaculum manendo super illud manebant filii Israel, nec proficiscebantur: quum autem illa discedebat proficiscebantur.
23. Juxta sermonem Jehovæ castrametabantur, & juxta sermonem Jehovæ proficiscebantur. custodiam Jehovæ servabant juxta sermonem Jehovæ per manum Moseh.

vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque manè.
16. Sic fiebat jugiter. per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis.
17. Cumque ablata fuisset nubes quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filii Israel: & in loco ubi stetisset nubes, ibi castrametabantur.
18. Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius figebant tabernaculum. * Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem loco:
19. Et si euenisset ut multo tempore maneret super illud, erant filii Israel in excubiis Domini, & non proficiscebantur,
20. Quotquot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant.
21. Si fuisset nubes à vespere usque manè, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: & si post diem & noctem recessisset, dissipabant tentoria.
22. Si verò biduo aut uno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant filii Israel in eodem loco, & non proficiscebantur: statim autem ut recessisset, movebant castra.
23. Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur: erantq; in excubiis Domini juxta imperium ejus per manum Moysi.

καὶ τὸ ἑσπέρας ἦν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὡς εἶδος πυρὸς ἕως πρωΐ.

16. Οὕτως ἐγένετο διαπαντὸς ἡ νεφέλη ἐκάλυπτεν αὐτὴν ἡμέρας, καὶ εἶδος πυρὸς τὴν νύκτα.
17. Καὶ ἡνίκα ἀνέβη ἡ νεφέλη ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπῆραν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἂν ἔστη ἡ νεφέλη, ἐκεῖ παρενεβάλοσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ.

18. Διὰ προστάγματος Κυρίου παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ διὰ προστάγματος Κυρίου ἀπαροῦσιν πάσας τὰς ἡμέρας ἐν αἷς σκιάζει ἡ νεφέλη ἐπὶ τῆς σκηνῆς, παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ.
19. Καὶ ὅταν ἐφέλκηται ἡ νεφέλη ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἡμέρας πλείους, καὶ φυλάξονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὴν φυλακὴν τοῦ Κυρίου, καὶ οὐ μὴ ἐξάρωσι.
20. Καὶ ἔσται ὅταν γένηται ἡ νεφέλη ἡμέρας ἀριθμῷ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, διὰ φωνῆς Κυρίου παρεμβαλοῦσι, καὶ διὰ προστάγματος Κυρίου ἀπαροῦσιν.
21. Καὶ ἔσται ὅταν γένηται ἡ νεφέλη ἀφ᾽ ἑσπέρας ἕως πρωΐ, καὶ ἀνέβη ἡ νεφέλη τοπρωΐ, καὶ ἀπαροῦσιν.

22. Ἡμέρας ἢ νυκτὸς, ἢ μηνὸς ἡμέρας πλεοναζούσης, τῆς νεφέλης σκιαζούσης ἐπ᾽ αὐτῆς, παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ οὐ μὴ ἀπαροῦσιν.

23. Ὅτι διὰ προστάγματος Κυρίου ἀπαροῦσι. τὴν φυλακὴν Κυρίου ἐφύλαξαν διὰ προστάγματος Κυρίου ἐν χειρὶ Μωυσῆ.

Nubis supra tabern. ductus.

* 1. Cor. 10. 1.

Das X. Cap.

VND der HERR redet mit Mose / vnd sprach.
2. Mache dir zwo drometen

CAP. X.

ET loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo:
2. Fac tibi duas tubas 1 argenteas, ope-

CAP. X.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,
2. Fac tibi duas tubas ar-

Κεφαλ. ι.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων.
2. Ποίησον σεαυτῷ δύο σάλ-

Cap. 10.

1. argenti, soliditatem f. i. & erunt tibi ad &

πτύξας ἐλατὰς, ἔργῳ ἐξ ποιήσεις αὐτάς. καὶ ἔσονταί σοι ἀνακαλεῖν τὴν συναγωγὴν, καὶ ἐξαίρειν τὰς παρεμβολάς.

3. Καὶ σαλπιεῖς ἐν αὐταῖς, καὶ συναχθήσεται πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

4. Ἐὰν δὲ ἐν μιᾷ σαλπίσωσι, προσελεύσονται πρὸς σὲ πάντες οἱ ἄρχοντες ἀρχηγοὶ Ἰσραήλ.

5. Καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι κατ' ἀνατολάς.

6. Καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν δευτέραν, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι κατὰ λίβα. καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν τρίτην, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι παρὰ θάλασσαν.

7. Καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν τετάρτην, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι πρὸς βορρᾶν σημασίαν σαλπιοῦσιν ἐν τῇ ἐξάρσει αὐτῶν. καὶ ὅταν συναγάγητε τὴν συναγωγὴν σαλπιεῖτε, καὶ οὐ σημασίᾳ.

8. Καὶ οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς σαλπιοῦσι ταῖς σάλπιγξι. καὶ ἔσται ὑμῖν νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν.

9. Ἐὰν δὲ ἐξέλθητε εἰς πόλεμον ἐν τῇ γῇ ὑμῶν πρὸς τοὺς ὑπεναντίους τοὺς ἀνθεστηκότας ὑμῖν, καὶ σημανεῖτε ταῖς σάλπιγξι, καὶ ἀναμνησθήσεσθε ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, καὶ διασωθήσεσθε ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν.

10. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς εὐφροσύνης ὑμῶν καὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς ὑμῶν, καὶ ἐν ταῖς νουμηνίαις ὑμῶν, σαλπιεῖτε ταῖς σάλπιγξιν ἐπὶ τοῖς ὁλοκαυτώμασι καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις τῶν σωτηρίων ὑμῶν· καὶ ἔσται ὑμῖν εἰς ἀνάμνησιν ἔναντι τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

genteas ductiles, quibus conuocare poſsis multitudinem quando movenda ſunt caſtra.

3. Cumque increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad oſtium tabernaculi fœderis.

4. Si ſemel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Iſrael.

5. Si autem prolixior atque conciſus clangor increpuerit, movebunt caſtra primi, qui ſunt ad orientalem plagam.

6. In ſecundo autem ſonitu & pari ululatu tubæ, levabunt tentoria, qui habitant ad meridiem. & juxta hunc modum reliqui facient ululantibus tubis in profectionem.

7. Quando autem congregandus eſt populus, ſimplex tubarum clangor erit, & non conciſe ululabunt.

8. Filii autem Aaron ſacerdotis clangent tubis: eritque hoc legitimum ſempiternum in generationibus veſtris.

9. Si exieritis ad bellum de terra veſtra contra hoſtes, qui dimicant adverſum vos, clangetis ululantibus tubis, & erit recordatio veſtri coram Domino Deo veſtro, ut eruamini de manibus inimicorum veſtrorum.

10. Si quando habebitis epulum, & dies feſtos, & calendas, canetis tubis ſuper holocauſtis, & pacificis victimis, ut ſint vobis in recordationem Dei veſtri. Ego Dominus Deus veſter.

re ductili facies illas: quibus uteris ad convocandum cœtum, & ad movenda caſtra.

3. Quumq; clangent illis, congregabuntur ad te omnis cœtus ad oſtium tabernaculi eccleſiæ.

4. Si autem una *tantum* clanxerint, tunc congregabuntur ad te principes, capita millium Iſraelis.

5. 2 Si vero clanxeritis taratantara, tum proficiſcentur caſtra caſtrametantium ad orientem.

6. Quum autem clanxeritis taratantara ſecundò, tum proficiſcentur caſtra caſtrametantium ad meridiem, taratantara *tanquam* clangent in profectionibus ſuis.

7. 3 Quando vero congregabitis congregationem, clangetis *ſolùm* & non taratantarizabitis.

8. Filii autem Aharon ſacerdotes clangent tubis illis, eruntq; vobis in ſtatutum 4 perpetuum generationibus veſtris.

9. Et quando venietis *ad* prælium in terra veſtra 5 contra hoſtem affligentem vos, taratantarizabitis tubis illis, & in memoria eritis coram Jehova Deo veſtro, ac ſervabimini ab inimicis veſtris.

10. Præterea in die lætitiæ veſtræ, & in 6 ſolennitatibus veſtris, & in capitibus menſium veſtrorum clangetis tubis illis ſuper holocauſtis veſtris, & ſuper ſacrificiis pacificorum veſtrorum, eruntq; vobis in memoriam coram Deo veſtro: ego Jehova Deus veſter.

von tichtem ſilber / das du jr brauchest / die gemeine zu beruffen / vnd wenn das heer auffbrechen ſol.

3. Wenn man mit beiden ſchlecht bleſet / ſol ſich zu dir verſamlen die gantze gemeine / für der thür der hütten des ſtiffts.

4. Wenn man nur mit einer ſchlecht bleſet / ſo ſollen ſich zu dir verſamlen die fürſten vnd die oberſten vber die tauſent in Jſrael.

5. Wenn jr aber drometet / ſo ſollen die lager auffbrechen / die gegen morgen ligen.

6. Vnd wenn jr zum andern mal drometet / ſo ſollen die lager auffbrechen / die gegen mittag ligen / Denn wenn ſie reiſen ſollen / ſo ſolt jr drometen.

7. Wenn aber die gemeine zuverſamlen iſt / ſolt jr ſchlecht blaſen / vnd nicht drometen.

8. Es ſollen aber ſolch blaſen mit den drometen die ſöne Aarons die prieſter thun / vnd ſol ewer recht ſein ewiglich bey ewrn nachkomen.

9. Wenn jr in einen ſtreit ziehet in ewrem lande wider ewre feinde / die euch beleidigen / So ſolt jr drometen mit den drometen / das ewr gedacht werde für dem HERRN ewrem Gott / vnd erlöſt werdet von ewren feinden.

10. Deſſelbigen gleichen wenn jr frölich ſeid / an ewren feſten vnd in ewren newmonden / ſolt jr mit den drometen blaſen vber ewr brandopffer vnd danckopffer / das es ſey euch zum gedechtnis für ewrem Gott / Jch bin der HERR ewr Gott.

2. & clangetis jubilatione (vel, voce fracta & inaquali) & proj. ſic v. ſeq.

3. & in congregare faciendo &c. non jubilabitis, vel, ſonum fractum, edetis.

4. ſeculi.

5. ſuper coarctatorem coarctantem vos, & (i. tunc) jubilabitis int. & memorabimini.

6. temporib9 ſtatutis et i. e. m. v. & clang.

285.

11. Am zwentzigsten tage im andern monden des andern jars/ erhub sich die wolcke von der wonung des zeugnis.

12. Vnd die kinder Israel brachen auff / vnd zogen aus der wüsten Sinai. Vnd die wolcke bleib in der wüsten Paran.

13. Es brachen aber auff die ersten/ nach dem wort des HERRN durch Mosen.

14. Nemlich / das panir des lagers der kinder Juda / zog am ersten mit jrem heer / vnd vber jr heer war Nahesson der son Amminadab.

15. Vnd vber das herr des stams der kinder Isaschar war Nethaneel der son Zuar.

16. Vnd vber das heer des stams der kinder Sebulon war Eliab der son Helon.

17. Da zu legt man die wonung / vnd zogen die kinder Gerson vnd Merari/vnd trugen die wonung.

18. Darnach zog das panir des lagers Ruben mit jrem heer/vnd vber jr heer war Elizur der son Sedeur.

19. Vnd vber das heer des stams der kinder Simeon war Selumiel der son Zuri Sadai.

20. Vnd Eliasaph der son Deguel vber das heer des stams der kinder Gad.

21. Da zogen auch die Kahathiten / vnd trugen das heiligthumb/Vnd jene richteten die wonung auff/biß diese hernach kamen.

22. Darnach zog das panir des lagers der kinder Ephraim mit jrem heer / vnd vber jr heer war Elisama der son Ammihud.

23. Vnd Gamliel der son Peda Zur vber das heer des stams der kinder Manasse.

24. Vnd Abidam der son Gideoni vber das heer des stams der kinder BenJamin.

11. Fuit autem anno secundo, mense secundo, 7 vicesima mensis discessit nubes à tabernaculo testimonii.

12. Et profecti sunt filii Israel per profectiones suas è deserto Sinai, 8 substititq; nubes in deserto Paran.

13. Profecti sunt igitur 9 primum juxta sermonem Jehovæ per manum Moseh.

14. Et 10 proficisci cœpit vexillum castrorum filiorum Jehudah primum per exercitus suos: superq; exercitum ejus *erat* Nahson filius Amminadab.

15. Super exercitum autem tribus filiorum Issachar *erat* Nethanel filius Suar.

16. Et super exercitum tribus filiorum Zebulun *erat* Eliab filius Helon.

17. 11 Depositum autem fuerat tabernaculum: & profecti sunt filii Gerson & filii Merari portantes illud:

18. Deinde proficisci cœpit vexillum castorum Reuben per exercitus suos: & super exercitum ejus *erat* Elisur filius Sedeur.

19. Super exercitum vero tribus filiorum Simon *erat* Selumiel filius Surisaddai.

20. Et super exercitum tribus filiorum Gad *erat* Elasaph filius Deuel.

21. Et 12 progredi cœperunt Cohathitæ portantes sanctuarium: erexerunt autem tabernaculum donec venirent ipsi.

22. 13 Postea proficisci cœpit vexillū castrorum filiorum Ephraim per exercitus suos: & super exercitum ejus *erat* Elisama filius Ammihud.

23. Super exercitum vero tribus filiorum Menasseh *erat* Gamliel filius Pedahsur.

24. Et super exercitum tribus filiorum Binjamin *erat* Abidan filius Gidoni.

11. Anno secundo, mense secundo, vicesima die mensis elevata est nubes de tabernaculo fœderis:

12. Profectique sunt filii Israel per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nubes in solitudine Pharam.

13. Moveruntque castra primi juxta imperium Domini per manum Moysi.

14. *Filii Juda per turmas suas: quorum princeps erat Nahasson filius Aminadab.

15. In tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanael filius Suar.

16. In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.

17. Depositumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filii Gerson & Merari.

18. Profectique sunt & filii Ruben, per turmas & ordinem suum, quorum princeps erat Helisur filius Sedeur.

19. In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.

20. Porrò in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel,

21. Profectique sunt & Caathitæ portantes sanctuarium. Tamdiu tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum.

22. Moverunt castra & filii Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud.

23. In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.

24. Et in tribu Benjamin erat dux Abidan filius Gedeonis.

11. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ δευτέρῳ ἐν τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ εἰκάδι τοῦ μηνὸς, ἀνέβη ἡ νεφέλη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

12. Καὶ ἐξῆραν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ σὺν ἀπαρτίαις αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐρήμου τοῦ Σινά. καὶ ἔστη ἡ νεφέλη ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Φαράν.

13. Καὶ ἐξῆραν πρῶτοι διὰ φωνῆς Κυρίου ἐν χειρὶ Μωυσῆ.

14. Καὶ ἐξῆραν τάγμα παρεμβολῆς υἱῶν Ἰούδα πρῶτοι σὺν δυνάμει αὐτῶν. καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν, Ναασσὼν υἱὸς Ἀμιναδάβ.

15. Καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως φυλῆς υἱῶν Ἰσσάχαρ, Ναθαναὴλ, υἱὸς Σωγάρ.

16. Καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως φυλῆς υἱῶν Ζαβουλὼν, Ἐλιὰβ, υἱὸς Χαιλών.

17. Καὶ καθελοῦσι τὴν σκηνὴν, καὶ ἐξαροῦσιν οἱ υἱοὶ Γεδσὼν καὶ οἱ υἱοὶ Μεραρὶ, αἴροντες τὴν σκηνήν.

18. Καὶ ἐξῆραν τάγμα παρεμβολῆς Ῥουβὴν σὺν δυνάμει αὐτῶν. καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν Ἐλισοὺρ, υἱὸς Σεδιούρ.

19. Καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως φυλῆς υἱῶν Συμεὼν, Σαλαμιὴλ, υἱὸς Σουρισαδαί.

20. Καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως φυλῆς υἱῶν Γὰδ, Ἐλισάφ ὁ τοῦ Ραγουήλ.

21. Καὶ ἐξαροῦσιν οἱ υἱοὶ Καὰθ αἴροντες τὰ ἅγια. καὶ στήσουσι τὴν σκηνὴν ἕως παραγίνωνται.

22. Καὶ ἐξαροῦσι τάγμα παρεμβολῆς Ἐφραὶμ, σὺν δυνάμει αὐτῶν. καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ Ἐλισαμὰ, υἱὸς Ἐμιούδ.

23. Καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως φυλῆς υἱῶν Μανασσῆ, Γαμαλιὴλ ὁ τοῦ Φαδασσούρ.

24. Καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως φυλῆς υἱῶν Βενιαμὶν, Ἀβιδὰν ὁ τοῦ Γαδεωνί.

7. in vicesima, in mense, ascendere facta est. 8. & habitavit, vel, mansit. 9. in prima (i. principio sic infr.) super os 3. in manu M. 10. profectum est vel castrametationis.

11. & descendere factum f. habit. &c. portantes habitaculum & profectum est vel castrametationis R.

12. profecti sunt etc. habitaculum usq; venire eos.

13. & profectum est vel. sic v. 14.

* Supr. 1. v. 7.

25. Καὶ ἐξῆραν οἱ τάγματα παρεμβολῆς υἱῶν Δὰν ἔσχατοι πασῶν τῶν παρεμβολῶν σὺν δυνάμει αὐτῶν. καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν, Ἀβιέζερ ὁ τοῦ Ἀμισαδαΐ.

26. Καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως φυλῆς υἱῶν Ἀσὴρ, Φαγαιὴλ υἱὸς Ἐχράν.

27. Καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως φυλῆς υἱῶν Νεφθαλὶμ, Ἀχιρὲ, υἱὸς Αἰνάν.

28. Αὗται αἱ στρατιαὶ υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ ἐξῆραν σὺν δυνάμει αὐτῶν.

29. Καὶ εἶπε Μωυσῆς τῷ Ἰωβὰβ υἱῷ Ῥαγουὴλ τῷ Μαδιανίτῃ γαμβρῷ Μωυσῆ, ἐξαίρομεν ἡμεῖς εἰς τὸν τόπον, ὃν εἶπε Κύριος, τοῦτον δώσω ὑμῖν. δεῦρο μεθ' ὑμῶν, καὶ εὖ σε ποιήσομεν, ὅτι Κύριος ἐλάλησε καλὰ περὶ Ἰσραήλ.

30. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν· οὐ πορεύσομαι, ἀλλὰ εἰς τὴν γῆν μου καὶ εἰς τὴν γενεάν μου πορεύσομαι.

31. Καὶ εἶπε, μὴ ἐγκαταλείπῃς ἡμᾶς οὗ ἕνεκεν ἦσθα μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἔσῃ μεθ' ὑμῶν πρεσβύτης.

32. Καὶ ἔσται ἐὰν πορευθῇς μεθ' ἡμῶν, καὶ ἔσται τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ὅσα ἂν ἀγαθοποιήσῃ Κύριος ἡμᾶς, καὶ εὖ σε ποιήσομεν.

33. Καὶ ἐξῆραν ἐκ τοῦ ὄρους Κυρίου ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν. καὶ ἡ κιβωτὸς διαθήκης Κυρίου προεπορεύετο προτέρα αὐτῶν ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν κατασκέψασθαι αὐτοῖς ἀνάπαυσιν.

34. Καὶ ἡ νεφέλη Κυρίου ἐγένετο σκιάζουσα ἐπ' αὐτοῖς ἡμέρας ἐν τῷ ἐξαίρειν αὐτοὺς ἐκ τῆς παρεμβολῆς.

Psal. 68. 1. 35. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξαίρειν τὴν κιβωτὸν, καὶ εἶπε Μωυσῆς, ἐξεγέρθητι Κύριε, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου, καὶ φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντές σε.

36. Καὶ ἐν τῇ καταπαύσει εἶπεν, ἐπίστρεφε Κύριε χιλιάδας μυριάδας ἐν τῷ Ἰσραήλ.

25. Novissimi castrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.

26. In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phegiel filius Ochran.

27. Et in tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

28. Hæc sunt castra, & profectiones filiorum Israel per turmas suas quando egrediebantur.

29. Dixitque Moyses Hobab filio Raguel Madianitæ cognato suo, Proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, ut benefaciamus tibi: quia Dominus bona promisit Israeli.

30. Cui ille respondit, Non vadam tecum, sed revertar in terram meam, in qua natus sum.

31. Et ille, Noli, inquit, nos relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster.

32. Cumque nobiscum veneris, quicquid optimum fuerit ex opibus quas nobis traditurus est Dominus, dabimus tibi.

33. Profecti sunt ergo de monte Domini viam trium dierum, arcaque fœderis Domini præcedebat eos, per dies tres providens castrorum locum.

34. Nubes quoque Domini super eos erat per diem cum incederent.

35. Cumque elevaretur arca, dicebat Moyses, * Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua.

36. Cùm autem deponeretur, ajebat, Revertere Domine ad multitudinem exercitus Israel.

25. Proficisci insuper cœpit vexillum castrorum filiorum Dan, [14] recolligens omnia castra per exercitus suos: & super exercitum ejus *erat* Ahiezer filius Ammisaddai.

26. Super exercitum vero tribus filiorum Aser *erat* Pagiel, filius Ochran.

27. Et super exercitum tribus filiorum Naphthali *erat* Ahira filius Enan.

28. Istæ *sunt* profectiones filiorum Israel per exercitus suos, ac ita profecti sunt.

29. Dixit autem Moseh ad [15] Hobab filium Reuel †Midianitem socerum suum: proficiscimur nos ad locum de quo dixit Jehovah, Illum dabo vobis. veni nobiscum, & benefaciemus tibi: quia Jehovah loquutus est bonum super Israelem.

30. [16] Qui respondit ei, Non veniam, sed ad terram meam & ad cognationem meam pergam.

31. Et dixit, Ne quæso derelinquas nos: [17] nosti enim mansiones nostras in deserto, & fuisti nobis pro oculis.

32. Quum autem veneris nobiscum, & evenerit nobis bonum illud, quo benefacturus est Jehovah nobis, tum benefaciemus tibi.

33. Profecti sunt itaque é monte Jehovæ via trium dierum, & arca fœderis Jehovæ [18] proficiscebatur ante eos viâ trium dierum *illorum*, ad explorandam illis requiem.

34. Et nubes Jehovę *erat* super eos interdiu [19] dum proficiscerentur é castris.

35. [20] Quum autem cœpit proficisci arca, dicebat Moseh, Surge Jehovah & dispergentur inimici tui, & fugiant odio habentes te, á facie tua.

36. [21] Quando vero requiescebat, dicebat, Revertere Jehovah *ad* decem millia millium Israelis.

25. Darnach zog das panir des lagers der kinder Dan/ mit jrem heer / vnd so waren die lager alle auff/ vnd AhiEser der son AmmiSadai war vber jr heer.

26. Vnd Pagiel der son Ochran vber das heer des stams der kinder Asser.

27. Vnd Ahira der son Enan vber das heer des stams der kinder Naphthali.

28. So zogen die kinder Israel mit jrem heer.

29. Vnd Mose sprach zu seinem schwager Hobab dem son Reguel aus Midian/ Wir zihen dahin an die stedt/ davon der HERR gesagt hat / Jch wil sie euch geben/ So kom nu mit vns/ so wollen wir das beste bey dir thun/ Denn der HERR hat Jsrael guts zugesagt.

30. Er aber antwortet/ Jch wil nicht mit euch/ sondern in mein land zu meiner freundschafft zihen.

31. Er sprach/ Lieber verlaß vns nicht/ denn du weissest wo wir in der wüsten vns lagern sollen / vnd solt vnser auge sein.

32. Vnd wenn du mit vns zeuchst/ was der HERR guts an vns thut / das wollen wir an dir thun.

33. Also zogen sie von dem berge des HERRN drey tagreise/ vnd die lade des bunds des HERRN zog für jnen her die drey tagreise/ jnen zu weisen/ wo sie rugen solten.

34. Vnd die wolcke des HERRN war des tages vber jnen/ wenn sie aus dem lager zogen.

35. Vnd wenn die lade zog/ so sprach Mose/ HERR/ Stehe auff/ las deine feinde zurstrewet/ vnd die dich hassen/ flüchtig werden für dir.

36. Vnd wenn sie ruget/ so sprach er/ Kom wider HERR zu der menge der tausent Jsrael.

14. *recolligens o. c. id est, fessos & a. primis castris, quæ seq. non poterant, derelictos.*

15. *Hobab (sive Jethro. Eundem enim fuisse existimant) &c. proficiscetes nos (sc. sumus) a. l. quem d. J. illum (pleon) dabo vobis.* 286.

16. *& dixit ad eum.*

17. *quia super sic nosti castrametari nostrum i. d. & f. n. in oculos. & erit, quū iveris nob. & fuerit bonum illud &c. nobiscū, & benef. tibi.*

18. *proficiscens. sc. erat.*

19. *in proficiscendo eos.*

20. *& fuit in proficiscendo arcā, & dixit M.*

21. *& in quiescendo eam dicet. i. dicebat.*

Cap. 11.

1. sicut dolenter indignantes. malũ (sc. id) fuit in a. J. &c. exarsit in e. ign. Jehova, & devoravit in extremitate castr. scil. quandã ejus partem, qua vulgus promiscuum habuit.
2 collectio (vel, colluvies. sc. vulgi promiscui, collecti cum ex Aegyptius, qui una cum illis exierant Exod. 12. v. 38. tũ è proselytis, qui se ad pop. aggregaverant. Ab iis enim apostasia hac profecta est) q. in m. e. c. c. & aversi sũt (i. defecerũt. sc. à Deo) & fl. etiam (sc. cum illis apostatis) f. I.
3. recordati sumus (pr. pro præs) piscisquẽ (sing. pro pl.) comedemus (fut. pro prat.) in Mitsrajim &c. porri.
4. non omne præterquam ad (i. nihil præter) Man o. n. &c.

287.

Das XI. Cap.

VND da sich das volck vngedültig macht/ gefiel es vbel für den ohren des HERRN/ vnd als der HERR hörete/ ergrimmet sein zorn/ vnd zündet das fewr des HERRN vnter jnen an/ das verzeret die eussersten lager.

2. Da schrey das volck zu Mose vnd bat den HERRN. Da verschwand das fewr.

3. Vnd man hies die stet Tabeera/ darumb/ das sich vnter jnen des HERRN fewr angezündet hatte.

4. Denn das pöbelvolck vnter jnen war lüstern worden/ vnd sassen vñ weineten sampt den kindern Jsrael/ vnd sprachen/

5. Wer wil vns fleisch zu essen geben? Wir gedencken der fische/ die wir in Egypten vmb sonst assen/ vnd der körbis/ pfeben/ lauch/ zwibel vnd knoblauch.

6. Nu aber ist vnser seele matt/ Denn vnser augen sehen nichts denn das Man.

7. Es war aber Man wie Coriander samen/ vnd anzusehen wie Bedellion.

8. Vnd das volck lieff hin vnd her/ vnd samlete vnd sties mit mülen/ vnd zureibs in mörsern/ vnd kochets in töpffen/ vnd machet im aschenkuchen draus/ vnd es hatte einen schmack wie ölekuche.

9. Vnd wenn des nachts der thaw vber die lager fiel/ so fiel das Man mit drauff.

10. Da nu Mose das volck höret weinen vnter jren geschlechten/ einen jglichen in seiner hütten thür/ da ergrimmet der zorn des HERRN sehr/ vnd Mose ward auch bange.

11. Vnd Mose sprach zu dem HERRN. Warumb bekümmerstu deinen knecht?

Vnd

CAP. XI.

ET fuit populus sicut injuriæ de aliquo conquerentes: & displicuit in auribus Jehovæ: audivit namq; Jehovah, & iratus est furor ejus, incenditq; se in eos ignis ipsius, & consumpsit extremum castrorum.

2. Clamavit ergo populus ad Moseh, & oravit Moseh Jehovam & absorptus est ignis.

3. Vocavitq; nomen loci illius Thaberah: quia accẽsus fuerat in eos ignis Jehovæ.

4. Et 2 aggregatio quæ *erat* in medio ejus, concupiverunt concupiscentiam, & aversi sunt ac fleverunt etjam filii Israel, & dixerunt, Quis comedere faciet nos carnem?

5. 3 Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis, cucumerum, & peponum, & porrorum, & ceparum & alliorum.

6. At nunc anima nostra arida est: 4 nec quicquam præter Man oculi nostri *vident*.

7. Man autem sicut semen coriandri 5 erat, & color ejus sicut color bedolah.

8. Diffundebant se populus, & colligebant, ac molebant in molis, vel conterebant in mortario, atq; coquebant in cacabo, faciebantq; 6 ex eo placentas subcineritias: sapor autem ejus erat sicut sapor recentis olei.

9. Quum veró descenderat ros supra castra nocte, descendebat Man *statim* super illum.

10. Audivit itaq; Moseh, populum flentem per familias suas, 7 quemq; ad ostium tabernaculi sui: unde iratus est furor Jehovæ valde, 8 ipsi quoq; Moseh displicuit.

11. Et dixit Moseh ad Jehovam, 9 Ut quid malefecisti servo tuo? & quare non

in-

CAP. XI.

INtereà ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dominum. Quod cùm audisset Dominus, iratus est. Et accensus in eos ignis Domini devoravit extremam castrorum partem.

2. Cumque clamasset populus ad Moysen, oravit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis.

3. Vocavitq; nomen loci illius Incensio: eo quòd succensus fuisset contra eos ignis Domini.

4. Vulgus quippe promiscuum, quod ascenderat cùm eis, flagravit desiderio, sedens & flens, junctis sibi pariter filiis Israel, & ait, * Quis dabit nobis ad vescendum carnes?

5. Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepe, & allia.

6. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man.

7. * Erat autem Man quasi semen coriandri, coloris bdellii.

8. Circuibatque populus, & colligens illud frangebat mola, sive terebat in mortario, coquens in olla, & faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati.

9. Cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & Man.

10. Audivit ergo Moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratusque est furor Domini valde: sed & Moysi intoleranda res visa est.

11. Et ait ad Dominum, Cur afflixisti servum tuum? quare non invenio

gra-

Κεφαλ. ια´.

ΚΑὶ ἦν ὁ λαὸς γογγύζων πονηρὰ ἔναντι Κυρίου. καὶ ἤκουσε Κύριος, καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ, καὶ ἐξεκαύθη ἐν αὐτοῖς πῦρ παρὰ Κυρίου, καὶ κατέφαγε μέρος τι τῆς παρεμβολῆς.

2. Καὶ ἔκραξεν ὁ λαὸς πρὸς Μωυσῆν, καὶ ηὔξατο Μωυσῆς πρὸς Κύριον, καὶ ἐκόπασε τὸ πῦρ.

3. Καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Ἐμπυρισμός· ὅτι ἐξεκαύθη ἐν αὐτοῖς πῦρ παρὰ Κυρίου.

4. Καὶ ὁ ἐπίμικτος ὁ ἐν αὐτοῖς ἐπεθύμησαν ἐπιθυμίαν, καὶ καθίσαντες ἔκλαιον καὶ οἱ υἱοὶ Ισραήλ. καὶ εἶπον, τίς ἡμᾶς ψωμιεῖ κρέα;

5. Ἐμνήσθημεν τοὺς ἰχθύας, οὓς ἠσθίομεν ἐν Αἰγύπτῳ δωρεάν, καὶ τοὺς σικύους, καὶ τοὺς πέπονας, καὶ τὰ πράσα, καὶ κρόμμυα, καὶ τὰ σκόροδα.

6. Νυνὶ δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν κατάξηρος, οὐδὲν, πλὴν εἰς τὸ Μάννα, οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν.

7. Τὸ δὲ Μάννα ὡσεὶ σπέρμα κορίου ἐστί, καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ εἶδος κρυστάλλου.

8. Καὶ διεπορεύετο ὁ λαὸς καὶ συνέλεγον, καὶ ἤληθον αὐτὸ ἐν τῷ μύλῳ, ἢ ἔτριβον ἐν τῇ θυΐᾳ, καὶ ἥψουν αὐτὸ ἐν τῇ χύτρᾳ, καὶ ἐποίουν αὐτὸ ἐγκρυφίας. καὶ ἦν ἡ ἡδονὴ αὐτοῦ ὡσεὶ γεῦμα ἐγκρὶς ἐξ ἐλαίου.

9. Καὶ ὅταν κατέβη ἡ δρόσος ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν νυκτός, κατέβαινεν τὸ Μάννα ἐπ' αὐτῆς.

10. Καὶ ἤκουσε Μωυσῆς κλαιόντων αὐτῶν κατὰ δήμους αὐτῶν, ἕκαστος ἐπὶ τῆς θύρας αὐτοῦ. καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος σφόδρα, καὶ ἔναντι Μωυσῆ ἦν πονηρόν.

11. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Κύριον· ἵνα τί ἐκάκωσας τὸν θεράποντά σου, καὶ διατί οὐχ εὕρηκα

χάριν

Septuaginta, onerum Moysis socij.

χάριν ἐναντίον σου, ἐπιθεῖναι τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ τούτου ἐπ' ἐμέ;

12. Μὴ ἐγὼ ἐν γαστρὶ ἔλαβον πάντα τὸν λαὸν τοῦτον, ἢ ἐγὼ ἔτεκον αὐτόν, ὅτι λέγεις μοι, λάβε αὐτὸν εἰς τὸν κόλπον σου, ὡσεὶ ἄραι τιθηνὸς τὸν θηλάζοντα εἰς τὴν γῆν ἣν ὤμοσας τοῖς πατράσιν αὐτῶν.

13. Πόθεν μοι κρέα δοῦναι παντὶ τῷ λαῷ τούτῳ; ὅτι κλαίουσιν ἐπ' ἐμέ, λέγοντες, δὸς ἡμῖν κρέα ἵνα φάγωμεν.

14. Οὐ δυνήσομαι ἐγὼ μόνος φέρειν τὸν λαὸν τοῦτον, ὅτι βαρύ μοί ἐστιν τὸ ῥῆμα τοῦτο.

15. Εἰ δὲ οὕτως σὺ ποιεῖς μοι, ἀπόκτεινόν με ἀναιρέσει, εἰ εὕρηκα χάριν παρὰ σοί, ἵνα μὴ ἴδω τὴν κάκωσίν μου.

16. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, συνάγαγέ μοι ἑβδομήκοντα ἄνδρας ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων Ἰσραήλ, οὓς σὺ αὐτὸς οἶδας. ὅτι οὗτοί εἰσι πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, καὶ γραμματεῖς αὐτῶν. καὶ ἐξάξεις αὐτοὺς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ στήσονται ἐκεῖ μετὰ σοῦ.

17. Καὶ καταβήσομαι, καὶ λαλήσω ἐκεῖ μετὰ σοῦ, καὶ ἀφελῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἐπὶ σοί, καὶ ἐπιθήσω ἐπ' αὐτούς. καὶ συναντιλήψονται μετὰ σοῦ τὴν ὁρμὴν τοῦ λαοῦ, καὶ οὐκ οἴσεις αὐτοὺς σὺ μόνος.

18. Καὶ τῷ λαῷ ἐρεῖς, ἁγνίσασθε εἰς αὔριον, καὶ φάγεσθε κρέα· ὅτι ἐκλαύσατε ἐναντι Κυρίου, λέγοντες· τίς ἡμᾶς ψωμιεῖ κρέα; ὅτι καλὸν ἡμῖν ἐστιν ἐν Αἰγύπτῳ. καὶ δώσει Κύριος ὑμῖν κρέα καὶ φάγεσθε.

19. Οὐχ ἡμέραν μίαν φάγεσθε, οὐδὲ δύο, οὐδὲ πέντε ἡμέρας, οὐδὲ δέκα ἡμέρας, οὐδὲ εἴκοσι ἡμέρας, ἕως μηνὸς ἡμερῶν φάγεσθε.

20. Ἕως ἂν ἐξέλθῃ διὰ τῶν μυκτήρων ὑμῶν. καὶ ἔσται ὑμῖν εἰς χολέραν, ὅτι ἠπειθήσατε Κυρίῳ,

ὃς

tr decadib) diei. 17. usque quo egr. e naso ve stro &c. reprobastis Jeh.

gratiam coram te? & cur imposuisti pondus universi populi hujus super me:

12. Nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi, Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram pro qua jurasti patribus eorum?

13. Unde mihi carnes ut dem tantæ multitudini? flent contra me, dicentes, Da nobis carnes ut comedamus.

14. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi.

15. Sin aliter tibi videtur, obsecro ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.

16. Et dixit Dominus ad Moysen, Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quòd senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum,

17. Ut descendam & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graveris.

18. Populo quoque dices, sanctificamini cras: comedetis carnes. ego enim audivi vos dicere, Quis dabit nobis escas carnium? bene nobis erat in Ægypto. Ut det vobis Dominus carnes, & comedatis:

19. Non uno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem,

20. Sed usque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, & vertatur

in

inveni gratiam in oculis tuis, ut imponeres onus universi populi hujus super me?

11. An ego concepi universum populum istum, & an ego genui eum, quod 10 dicis mihi, Porta eum in sinu tuo, quemadmodum ferre solet nutritius infantem, in terram de qua jurasti patribus ejus?

13. Unde mihi caro, 11 ut dem universo populo huic? flent enim adversum me, dicendo, Da nobis carnes, ut comedamus.

14. Non possem ego solus ferre universum populum hunc, quia supra vires meas est.

15. Quod si ita tu 12 facis mihi, occide me quæso occidendo, si inveni gratiam in oculis tuis, & ne videam malum meum.

16. Dixit ergo Jehovah ad Moseh, congrega mihi 13 septuaginta viros è senioribus Israel, quos nosti, quod 14 sint seniores populi, & principes ejus, adducasq; eos ad *ostium* tabernaculi ecclesiæ, & stent ibi tecum:

17. Tunc descendam, & loquar tecum ibi: & 15 separabo de spiritu, qui *est* in te, & ponam in eis, & sustinebunt tecum onus populi, & non sustinebis tu solus.

18. Ad populum autem dices, 16 Præparate vos in crastinum, & comedetis carnes: flevistis enim in auribus Jehovæ, dicendo, Quis comedere faciet nos carnes? certe melius *erat* nobis in Aegypto. dabit enim Jehovah vobis carnes, & comedetis.

19. Non uno die comedetis, neq; duobus diebus, neq; quinq; diebus, neq; decem diebus, neq; viginti diebus *tantum*:

20. *Sed* 1 usq; *ad* mensem dierum, 17 donec egrediatur è naribus vestris, & sit

vo-

vnd warumb finde ich nicht gnade für deinen augen / das du die last dieses gantzen volcks auff mich legest?

12. Hab ich nu alles volck empfangen oder geborn / das du zu mir sagen magst / Trage es in deinen armen (wie ein amme ein kind tregt) in das land / das du jren vetern geschworen hast.

13. Woher sol ich fleisch nemen / das ich alle diesem volck gebe? Sie weinen für mir vnd sprechen / Gib vns fleisch das wir essen.

14. Ich vermag das volck nicht allein alles ertragen / denn es ist mir zu schwer.

15. Vnd wiltu also mit mir thun / so erwürge mich lieber / habe ich anders gnade für deinen augen funden / das ich nit mein vnglück so sehen müsse.

16. Vnd der HERR sprach zu Mose / Samle mir siebentzig menner vnter den eltesten Jsrael / die du weist / das die eltesten im volck vnd seine amptleute sind / vnd nim sie für die hütten des stiffts / vnd stelle sie daselbs für dich.

17. So wil ich ernider komen / vnd mit dir daselbs reden / vnd deines geists / der auff dir ist / nemen / vnd auff sie legen / das sie mit dir die last des volcks tragen / das du nicht allein tragest.

18. Vnd zum volck soltu sagen / Heiliget euch auff morgen / das jr fleisch esset / Denn ewr weinen ist für die ohren des HERRN komen / die jr sprecht / Wer gibt vns fleisch zu essen? Denn es gieng vns wol in Egypten. Darumb wird euch der HERR fleisch geben / das jr esset /

19. Nicht einen tag / nicht zween / nicht fünffe / nicht zehen / nicht zwentzig tage lang /

20. Sondern einen monden lang / biß das euch zur nasen ausgehe / vnd euch ein ekel

l 2 sey/

10. dices (fut. pro præs) ad me. &c. portabit nutriens sugentē super humum, quam jur. p. e. 11. & dandum &c. huic. quia flebunt (fut. pro præs) super me d. d. n. c. & comedemus n. potero &c. quia gravis (sc. est) præ me, i. gravior vel molestior, quam ut ferre possim. 12. faciēs sc. es. 13. septuag. (i. septem decades) viri. 14. ipsi sc. p. & præfecti ej9, & sumes e. ad tabernaculum e. & sistant se i. t. 15. sumā de Sp. (i. donis Sp. Metonym.) qui super te, & p. super eos, & portabunt t. s. in onere & non portabis tu soli tibi. 16 sanctificate vos in c. & c. carnem quia fl. in a. Jeh. (i. meis) & cet. nos carnem, quia bonum nobis (sc. erat affluentissimum) in Mitsrajim & dab. J. v. carnem. c. c. non die uno c. etc. vig. (i. duab. 288.

sey/ Darumb / das jr den HERRN verworffen habt/ der vnter euch ist / vnd für jm geweinet/vnd gesagt / Warumb sind wir aus Egypten gegangen.
21. Vnd Mose sprach/ Sechs hundert tausent Man fußvolcks ist des / darunter ich bin/vnd du sprichst / Ich wil euch fleisch geben/ das jr esset einen monden lang.
22. Sol man schaff vnd rinder schlachten / das jnen gnug sey? Oder werden sich alle fische des meers erzu versamlen/das jnen gnug sey?
23. Der HERR aber sprach zu Mose/ Ist denn die hand des HERRN verkürtzet? Aber du solt itzt sehen / ob meine wort können dir etwas gelten oder nicht?
24. Vnd Mose gieng eraus/vnd saget dem volck des HERRN wort/ Vnd versamlet die siebentzig menner vnter den eltesten des volcks/ vnd stellet sie vmb die hütten her.
25. Da kam der HERR ernider in der wolcken / vnd redet mit jm. Vnd nam des Geists/ der auff jm war / vnd legt jn auff die siebentzig eltesten menner. Vnd da der Geist auff jnen rugete/weissagten sie vnd höreten nicht auff.
26. Es warē aber noch zween menner im lager blieben / der eine hies Eldad / der ander Medad/ vnd der Geist ruget auff jnen / Denn sie waren auch angeschrieben / vnd doch nicht hinaus gegangen zu der hütten / vnd sie weissagten im lager.
27. Da lieff ein knabe hin/ vnd sagts Mose an / vnd sprach / Eldad vnd Medad weissagen im lager.
28. Da antwortet Josua der son Nun / Mose diener/ den er erwelet hatte / vnd sprach/Mein Herr Mose wehre jnen.
29. Aber Mose sprach zu jm/ Bistu der eiuerer für mich?

Wolt

(Chald. *VErbum Domini fuit vob. in fastidium, cujus Majestas habitat inter vos. Num. 9. n.16)* &c. *ad quid hoc (.i. nunquid ideo? scil. ut fame confecti perire-mus)egr. sex Ae. 18. sex centum (.i. centuria) chiliadis peditis (sc. est) pop. cujus ego in medio ejus (sc. sum) & tu dixisti. 19. grex. armentum j. e. & inveniet (.i. inventio erit? sc. quæ sufficiat vel impersonaliter, invenientur hoc est, sufficere putabuntur. In inventis enim sive quæsita sint, sive casu oblata, acquiescere solemus) eis. 20. manus D. decurtabitur? Chald. nunquid VERBUM Domini impeditur? n.17. 21 septuag (.i. septem decades) viri e s.p. & statuit eos circuitus (.i. circum) tab. 22. sumpsit de Spiritu (.i. donis Spiritus,* &

vobis in abominationem: propterea quod contempsistis Jehovam qui *est* in medio vestri: & flevistis coram eo, dicendo, Ut quid huc egressi sumus ex Aegypto?
21. Et dixit Moseh, 18 sexcentorum millium peditum *est* populus, in cujus medio ego sum: & tu dicis, carnem dabo eis, & comedent mensem dierum?
22. Nunquid 19 oves & boves jugulabuntur eis, & sufficient illis: an omnes pisces maris congregabuntur illis, & sufficient eis?
23. Tum dixit Jehovah ad Moseh, Nunquid 20 manus Jehovæ abbreviata est? nunc videbis utrum eveniat tibi verbum meum, an non.
24. Egressus est autem Moseh, & loquutus est ad populum verba Jehovæ, congregavitq; 21 septuaginta viros è senioribus populi, quos statuit *in* circuitu tabernaculi.
25. Tum descendit Jehovah in nube, & loquutus est ad eum: & 22 separavit de spiritu, qui *erat* in eo, posuitq; in septuaginta viris senioribus: fuit autem, requiescēte in eis Spiritu, prophetaverunt, & non addiderunt.
26. Remanserunt autem duo viri in castris, nomen unius Eldad, & nomen alterius Medad: super quos etjam requievit Spiritus (erant vero inter scriptos, sed non egressi fuerant ad tabernaculum) & prophetare cœperunt in castris.
27. Et cucurrit puer *quidam* & nuntiavit Moseh, dixitq; Eldad & Medad 23 prophetant in castris.
28. Tunc respōdit Jehosua filius Nun minister Moseh ex 24 juvenibus ejus, & dixit, Domine mi Moseh, prohibe eos.
29. Cui respondit Moseh, Nunquid 25 æmularis tu pro-

pter

in nauseam: eo quód repuleritis Dominum, qui in medio vestri est, & fleveritis coram eo, dicentes, Quare egressi sumus ex Ægypto?
21. Et ait Moyses ad Dominum, Sexcenta millia peditū hujus populi sunt: & tu dicis, Dabo eis esum carnium mense integro?
22. * Nunquid ovium & boum multitudo cędetur, ut possit sufficere ad cibum: vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient?
23. Cui respondit Dominus,* Nunquid manus Domini invalida est? Jam nunc videbis utrum meus sermo opere compleatur.
24. Venit igitur Moyses, & narravit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israel, quos stare fecit circa tabernaculum.
25. Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de Spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cumque requievisset in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultrà cessaverunt.
26. Remanserant autem in castris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requievit Spiritus. nam & ipsi descripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum. Cumque prophetarent in castris,
27. Cucurrit puer, & nuntiavit Moysi, dicens, Eldad & Medad prophetant in castris.
28. Statim Josue filius Nun, minister Moysi, & electus é pluribus, ait, Domine mi Moyses prohibe eos.
29. At ille, Quid, inquit, æmularis pro me? quis

tri-

ὅς ἐστιν ἐν ὑμῖν. καὶ ἐκλαύσατε ἐναντίον αὐτοῦ, λέγοντες, ἱνατί ὑμῖν ἐξελθεῖν ἐκ γῆς Αἰγύπτου;
21. Καὶ εἶπε Μωυσῆς, ἑξακόσιαι χιλιάδες πεζῶν ὁ λαὸς, ἐν οἷς εἰμὶ ἐν αὐτοῖς. καὶ σὺ εἶπας, κρέα δώσω αὐτοῖς, καὶ φάγονται μῆνα ἡμερῶν.
22. Μὴ πρόβατα καὶ βόες σφαγήσονται, καὶ ἀρκέσει αὐτοῖς, ἢ πᾶν τὸ ὄψον τῆς θαλάσσης συναχθήσεται αὐτοῖς, καὶ ἀρκέσει αὐτοῖς;
23. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, μὴ ἡ χεὶρ Κυρίου οὐκ ἐξαρκέσει; ἤδη γνώσῃ, εἰ ἐπικαλήψεταί σε ὁ λόγος μου, ἢ οὔ.
24. Καὶ ἐξῆλθε Μωυσῆς, καὶ ἐλάλησε πρὸς τὸν λαὸν τὰ ῥήματα Κυρίου. καὶ συνήγαγεν ἑβδομήκοντα ἄνδρας ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. καὶ ἔστησεν αὐτοὺς κύκλῳ τῆς σκηνῆς.
25. Καὶ κατέβη Κύριος ἐν νεφέλῃ, καὶ ἐλάλησε πρὸς αὐτὸν, καὶ παρείλατο ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τοὺς ἑβδομήκοντα ἄνδρας τοὺς πρεσβυτέρους. ὡς δὲ ἐπανεπαύσατο Πνεῦμα ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐπροφήτευσαν, καὶ οὐκέτι προσέθεντο.
26. Καὶ κατελείφθησαν δύο ἄνδρες ἐν τῇ παρεμβολῇ, ὄνομα τῷ ἑνὶ Ελδαδ, καὶ ὄνομα τῷ δευτέρῳ Μωδαδ. καὶ ἐπανεπαύσατο ἐπ' αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα, καὶ οὗτοι ἦσαν τῶν καταγεγραμμένων, καὶ οὐκ ἦλθοσαν πρὸς τὴν σκηνήν. καὶ ἐπροφήτευσαν ἐν τῇ παρεμβολῇ.
27. Καὶ προσδραμὼν ὁ νεανίσκος ἀπήγγειλε Μωυσῇ. καὶ εἶπεν, Ελδαδ καὶ Μωδαδ προφητεύουσιν ἐν τῇ παρεμβολῇ.
28. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ὁ παρεστηκὼς Μωυσῇ ὁ ἐκλεκτὸς αὐτοῦ, εἶπεν· κύριέ μου Μωυσῆ κώλυσον αὐτούς.
29. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Μωυσῆς· μὴ ζηλοῖς σὺ ἐμοί, καὶ τίς

δώη

Moysis incredulitas.

δώη πάντα τὸν λαὸν Κυρίου προφήτας, ὅταν δῷ Κύριος τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ εἰς αὐτούς.
30. Καὶ ἀπῆλθε Μωυσῆς εἰς τὴν παρεμβολὴν, αὐτὸς καὶ οἱ πρεσβύτεροι Ισραήλ.
31. Καὶ πνεῦμα ἐξῆλθε παρὰ Κυρίου, καὶ ἐξεπέρασεν ὀρτυγομήτραν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τῆς παρεμβολῆς, ὁδὸν ἡμέρας ἐντεῦθεν, καὶ ὁδὸν ἡμέρας ἐντεῦθεν, κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς ὡσεὶ δίπηχυ ἀπὸ τῆς γῆς.
32. Καὶ ἀναστὰς ὁ λαὸς ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ ὅλην τὴν νύκτα, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν ἐπαύριον, καὶ συνήλεγον τὴν ὀρτυγομήτραν, ὁ τὸ ὀλίγον συνήγαγε δέκα κόρους. καὶ ἔψυξαν ἑαυτοῖς ψυγμοὺς κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς.
33. Τὰ κρέα ἔτι ἦν ἐν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν πρὶν ἢ ἐκλιπεῖν. καὶ Κύριος ἐθυμώθη ὀργῇ εἰς τὸν λαὸν. καὶ ἐπάταξε Κύριος τὸν λαὸν πληγὴν μεγάλην σφόδρα.
34. Καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, μνήματα τῆς ἐπιθυμίας. ὅτι ἐκεῖ ἔθαψαν τὸν λαὸν τὸν ἐπιθυμητήν.
35. Ἀπὸ μνημάτων τῆς ἐπιθυμίας ἐξῆρεν ὁ λαὸς εἰς Ασηρώθ: καὶ ἐγένετο ὁ λαὸς ἐν Ασηρώθ.

Κεφαλ. ιβ'.

Καὶ ἐλάλησε Μαριὰμ καὶ Ααρὼν κατὰ Μωυσῆ, ἕνεκεν τῆς γυναικὸς τῆς Αἰθιοπίσσης, ἣν ἔλαβε Μωυσῆς, ὅτι γυναῖκα Αἰθιόπισσαν ἔλαβε.
2. Καὶ εἶπαν, μὴ Μωυσῇ μόνῳ λελάληκεν ὁ Θεός; οὐχὶ καὶ ἡμῖν ἐλάλησε; καὶ ἤκουσε Κύριος.
3. Καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωυσῆς πραῢς σφόδρα παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς.
4. Καὶ εἶπε Κύριος παραχρῆμα πρὸς Μωυσῆν, καὶ Ααρὼν, καὶ Μαριάμ. ἐξέλθετε ὑμεῖς οἱ τρεῖς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου.

tribuat, ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum:
30. Reversusq; est Moyses, & majores natu Israel in castra.
31. * Ventus autem egrediens à Domino arreptas trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum uno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aëre duobus cubitis altitudine super terram.
32. Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregavit coturnicum multitudinem: qui parum, decem coros: & siccaverunt eas per gyrum castrorum.
33. * Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat hujuscemodi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis.
34. Vocatusque est ille locus, Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum qui desideraverat.
35. Egressi autem de Sepulchris concupiscentiæ, venerunt in Haseroth, & manserunt ibi.

CAP. XII.

Locutaq; est Maria & Aaron cōtra Moysen propter uxorem ejus Æthiopissam,
2. Et dixerunt: Num per solum Moysen locutus est Dominus? nonne & nobis similiter est locutus? Quòd cum audisset Dominus, iratus est.
3. Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra.
4. Statim locutus est Dominus ad eum, & ad Aarō & Mariam, Egredimini vos tantùm tres ad taber-

pter me? & utinam universus populus Jehovæ prophetæ *essent*, & quòd daret Jehovah spiritum suum super eos.
30. 26 Recepit itaq; sese Moseh ad castra, ipse & seniores Israel
31. Et ventus 27 egressus est à Jehova, adduxitq; coturnices è mari & dimisit super castra, itinere diei unius hinc, & itinere diei unius illinc, *per* circuitum castrorum, & ferè duorum cubitorum *altitudine* super faciem terræ.
32. Tunc surrexit populus toto die illo, & tota nocte, totoq; die 28 sequenti, & collegerunt *sibi* coturnices: qui, pauciores *collegit*, collegit decem cumulos: & expanderunt sibi expandendo, *per* circuitus castrorum.
33. Caro 29 adhuc erat inter dentes eōrum antequam concisa esset: tum furor Jehovæ exarsit in populum, percussitq; Jehova 30 populū plaga magna admodum.
34. Et 31 vocatum est nomen loci illius, Cibroth hathaavah: quia ibi sepelierunt populum concupiscentem.
35. De Cibroth hathaavah profecti sunt populus *in* Haseroth, & 32 substiterunt in eo loco.

CAP. XII.

Et loquuta est Mirjam & Aharon 1 contra Moseh propter uxorem Aethiopissam quam acceperat: uxorem enim Aethiopissam acceperat.
2. Et dixerunt, Nunquid 2 solummodo per Moseh loquutus est Jehova? nonne etjam per nos loquutus est? Et audivit Jehovah.
3. (At vir ille Moseh *erat* 3 mansuetissimus omnium hominum, qui *erant* super faciem terræ.)
4. 4 Mox ergo dixit Jehovah ad Moseh & Aharon, & Mirjam, Egredimini vos tres ad taberna-

Wolt Gott / das alle das volck des HERRN weissaget/vnd der HERR seinen Geist vber sie gebe.
30. Also samlet sich Mose zum lager / vnd die eltesten Israel.
31. Da fuhr aus der wind von dem HERRN/vnd ließ wachteln komen vom meer/ vnd strewet sie vber das lager/ hie eine tagreise lang / da eine tagreise lang / vmb das lager her/zwo ellen hoch vber der erden.
32. Da macht sich das volck auff / denselben gantzen tag vnd die gantze nacht/vnd den andern gantzen tag/ vnd samleten wachteln/ Vnd welcher am wenigsten samlet/der samlet zehen Homor/vnd hengeten sie auff vmb das lager her.
33. Da aber das fleisch noch vnter jren zeenen war/vnd ehe es auff war/da ergrimmet der zorn des HERRN vnter dem volck/vnd schlug sie mit einer seer grossen plage.
34. Daher dieselbige stedte heist/Lustgreber/darumb/ das man daselbs begrub dz lüstern volck.
35. Von den Lustgrebern aber zog das volck aus gen Hazeroth/ Vnd bleiben zu Hazeroth.

Das XII. Cap.

Vnd MirJam vnd Aaron redet wider Mose vmb seines weibes willen/der Morinnen / die er genomen hatte/darumb/ das er eine Morinnen zum weibe genomen hatte/ vnd sprachen.
2. Redet denn der HERR allein durch Mose? Redet er nicht auch durch vns? Vnd der HERR hörets.
3. Aber Mose war ein sehr geplagter mensch/ vber alle menschen auff erden.
4. Vnd plötzlich sprach der HERR zu Mose vnd zu Aaron vnd zu MirJam/ Gehet eraus jr drey zu der hütten des

*Exo. 16. v. 13. Psal. 78. v. 27.

*Psal. 78. v. 30.

ℏ chra concupiscentia) &c. populum concupiscentes. sc. carnem. 31. & fuerunt in Chatseroth.

ℏ 3. mansuetus (Vel etiam, afflictus) Valde ex omnibus hominibus, qui. 4. dix. 3. mox ad M. & ad A. & ad M. e. tres vos ad t. e. f. tres ipsi.

26. & collectus est M. 27. profectus est a Ieh. & avulsit (i. avulsas transtulit) c. e. m. & expādit sc. secundū viam diei hic, & sec. viam diei hic (i. illic sc. in) circuitibus c. & in duobus cubitis sup. f. t. 28. crastini & c. coturnicem diminuens c. d. Chomerim i. mensuram, quātam asinus ferre potest. 29 adhuc ipsa inter d. 30. in populum. 31. vocavit (sc. unusquisq;) n. l. i. kibbroth hattaavah (i. sepul-

189.

Cap. 12.

1. in Mosen super causis uxoris Chusith (i. Aethiopissa, non natione, fuit enim Madianitis, sed ob cutis nigredinem, vel, per antiphrasin, quod pulcherrima & minime Aethiopica esset) q ac. 2. duntaxat tantum in M. l. e. ? n. e. in nob etc.

5. & dixit &c. propheta vestri (.i. ex vobis) 7. i. v. ad illum notus fiam i. f. l. in eo 6. ipse. 7. loquar (.i. loqui soleo) in eo. 8. in servum meum in M. & e. nas9 (.i. ira) Jeh. in e. & abiit. 9. ad Mirjam. 10. in me. Ex. 4 n. 11. Gen. 43. n. 23. 11. mortuus cujus in ex eundo ipsum de matrice m. f. & (pleon) devorabitur (.i. devoratus est. enall. futuri pro prat.) dimidiũ carnis ejus hoc est, cujus scil. mortui carnis dimidium a putredine jam exesum est; quũ egreditur de matre. 12. & dixit &c. sp. spuit (.i. spuerit) in f. e. n. erubescet? 13. aggregabitur. sc. rursus ad Ecclesiam. 14. & pop non profectus est usq; aggregari M.

290.

stiffts / Vnd sie giengen alle drey eraus.

5. Da kam der HERR ernider in der wolckenseule / vnd trat in der hütten thür / vnd rieff Aaron vnd MirJam. Vnd die beide giengen hinaus.

6. Vnd er sprach / Höret meine wort / Ist jemand vnter euch ein Prophet des HERRN / dem wil ich mich kundt machen in einem gesicht / oder wil mit jm reden in einem traum.

7. Aber nicht also mein knecht Mose / der in meinem gantzen haus trew ist.

8. Mündlich rede ich mit jm / vnd er sihet den HERRN in seiner gestalt / nicht durch tunckel wort oder gleichnis. Warumb habt jr euch denn nit gefürchtet / wider meinen knecht Mose zu reden?

9. Vnd der zorn des HERRN ergrimmet vber sie / vnd wand sich weg.

10. Dazu die wolcke weich auch von der hütten. Vnd sihe / da war MirJam aussetzig / wie der schnee. Vnd Aaron wand sich zu MirJam / vnd wird gewar das sie aussetzig ist.

11. Vnd sprach zu Mose / Ah mein Herr / laß die sünde nicht auff vns bleiben / damit wir nerrisch gethan / vnd vns versündiget haben.

12. Das diese nicht sey wie ein todes / das von seiner mutter leibe kompt / Es hat schon die helfft jres fleischs gefressen.

13. Mose aber schrey zu dem HERRN / vnd sprach / Ach Gott / heile sie.

14. Der HERR sprach zu Mose / Wenn jr vater jr ins angesicht gespeiet hette / solt sie nicht sieben tage sich schemē? Laß sie verschliessen sieben tage ausser dē lager / Darnach laß sie wider auffnemen.

15. Also ward MirJam sieben tage verschlossen ausser dem lager / Vnd das volck zog nicht förder / biß MirJam auffgenomen ward.

culum ecclesiæ. Et egreßi sunt ipsi tres.

5. Tunc descendit Jehovah in columna nubis, & stetit *ad* ostium tabernaculi: vocavitq; Aharon, & Mirjam, & egreßi sunt ambo ipsi.

6. 5 Quibus dixit, Audite nunc verba mea, Si fuerit propheta vobis, ego Jehovah in visione apparebo illi, in somnio loquar cum eo.

7. Non sic servus meus Moseh, *qui* in tota domo mea fidelis 6 est.

8. Ore ad os 7 loquor cum eo, atq; *in* visione, & non per ænigmata, *neq;* per similitudinem Jehovæ aspiciet: quare ergo non timuistis loqui adversus 8 servum meũ, *nempe* Moseh?

9. Et exarsit furor Jehovæ in eos, & discessit,

10. Nubesq; recessit à tabernaculo: & ecce Mirjam *erat* leprosa sicut nix. respexitq; Aharon 9 Mirjam, & ecce *erat* leprosa.

11. Dixit ergo Aharon ad Moseh, 10 Quæso domine mi, ne nunc ponas 11 super nos peccatum, quia stultè egimus, & quia peccavimus.

12. Ne quæso sit sicut 11 mortuum, quod dum egreditur ex utero matris suæ, consumptum est dimidium carnis ejus.

13. Clamavit quoq; Moseh ad Jehovam, dicendo, Deus quæso sana nunc illam.

14. 12 Respondit Jehovah ad Moseh, Et *si* pater ejus spuendo spuisset in faciem ejus, nonne erubesceret septem diebus? excludatur septem diebus extra castra, & postea 13 revocabitur.

15. Itaq; reclusa est Mirjam extra castra septē diebus: 14 neq; populus progressus est, donec revocaretur Mirjam.

naculum fœderis. Cumq; fuissent egreßi,

5. Descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cùm issent,

6. Dixit ad eos: Audite sermones meos, Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum.

7. * At non talis servus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelißimus est.

8. Ore enim ad os loquor ei: & palàm, & non per ænigmata & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere servo meo Moysi?

9. Iratusque contra eos, abiit.

10. Nubes quoque recessit quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix. Cumq; respexisset eam Aarō, & vidisset perfusam lepra,

11. Ait ad Moysen, Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum, quod stultè commisimus,

12. Ne fiat hæc quasi mortua, & ut abortivum quod projicitur de vulva matris suæ. ecce jam medium carnis ejus devoratum est à lepra.

13. Clamavitque Moyses ad Dominum, dicens, Deus obsecro sana eam.

14. Cui respondit Dominus, Si pater ejus spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septē diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & postea revocabitur.

15. Exclusa est itaq; Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec revocata est Maria.

τυρίου. καὶ ἐξῆλθον οἱ τρεῖς, καὶ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου.

5. Κατέβη Κύριος ἐν στύλῳ νεφέλης, καὶ ἔστη ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἐκλήθησαν Ἀαρὼν καὶ Μαριάμ, ἐξῆλθον ἀμφότεροι.

6. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς αὐτοὺς, ἀκούσατε τῶν λόγων μου· ἐὰν γένηται προφήτης ὑμῶν Κυρίῳ, ἐν ὁράματι αὐτῷ γνωσθήσομαι, καὶ ἐν ὕπνῳ λαλήσω αὐτῷ.

7. Οὐχ οὕτως ὁ θεράπων μου Μωυσῆς, ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ μου πιστός ἐστιν.

8. Στόμα κατὰ στόμα λαλήσω αὐτῷ ἐν εἴδει, καὶ οὐ δι᾽ αἰνιγμάτων, καὶ τὴν δόξαν Κυρίου ἴδεν, καὶ διατί οὐκ ἐφοβήθητε καταλαλῆσαι κατὰ τοῦ θεράποντός μου Μωυσῆ;

9. Καὶ ὀργὴ θυμοῦ Κυρίου ἐπ᾽ αὐτοὺς, καὶ ἀπῆλθον.

10. Καὶ ἡ νεφέλη ἀπέστη ἀπὸ τῆς σκηνῆς. καὶ ἰδοὺ Μαριὰμ λεπρῶσα ὡσεὶ χιών· καὶ ἐπέβλεψεν Ἀαρὼν ἐπὶ Μαριὰμ, καὶ ἰδοὺ λεπρῶσα.

11. Καὶ εἶπεν Ἀαρὼν πρὸς Μωυσῆν· δέομαι κύριέ μου μὴ συνεπιθῇ ἡμῖν ἁμαρτίαν, διότι ἠγνοήσαμεν καθ᾽ ὅτι ἡμάρτομεν.

12. Μὴ γένηται ὡς ἴσον θανάτῳ, ὡσεὶ ἔκτρωμα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ κατεσθίει τὸ ἥμισυ τῶν σαρκῶν αὐτῆς.

13. Καὶ ἐβόησε Μωυσῆς πρὸς Κύριον, λέγων· ὁ Θεὸς δέομαί σου, ἴασαι αὐτήν.

14. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, εἰ ὁ πατὴρ αὐτῆς πτύων ἐνέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς, οὐκ ἐντραπήσεται; ἑπτὰ ἡμέρας ἀφορισθήτω ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται.

15. Καὶ ἀφωρίσθη Μαριὰμ ἑπτὰ ἡμέρας ἔξω τῆς παρεμβολῆς. καὶ ὁ λαὸς οὐκ ἐξῆρεν ἕως ἐκαθαρίσθη Μαριάμ.

Maria obloquuta Mosi lepra adficitur.

* Hebr. 3. 2.

Exploratores terræ Canaan.

Κεφαλ. ιγ΄.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆρεν ὁ λαὸς ἐξ Ασηρὼθ, καὶ παρενέβαλον ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Φαράν.

2. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

3. Απόστειλον σεαυτῷ ἄνδρας, καὶ κατασκεψάσθωσαν τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, ἣν ἐγὼ δίδωμι τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ εἰς κατάσχεσιν. ἄνδρα ἕνα κατὰ φυλὴν, κατὰ δήμους πατριῶν αὐτῶν, ἀποστελεῖς αὐτοὺς, πάντα ἀρχηγὸν ἐξ αὐτῶν.

4. Καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς Μωυσῆς ἐκ τῆς ἐρήμου Φαρὰν διὰ φωνῆς Κυρίου, πάντες ἄνδρες ἀρχηγοὶ υἱῶν Ισραὴλ οὗτοι.

5. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα αὐτῶν. τῆς φυλῆς Ρουβὴν, Σαμοὺ, υἱὸς Ζακχούρ.

6. Τῆς φυλῆς Συμεὼν, Σαφὰτ υἱὸς Σουρεί.

7. Τῆς φυλῆς Ιούδα, Χαλὰβ υἱὸς Ιεφοννή.

8. Τῆς φυλῆς Ισσάχαρ, Ιγὰλ υἱὸς Ιωσήφ.

9. Τῆς φυλῆς Εφραὶμ, Αυσὴ υἱὸς Ναυή.

10. Τῆς φυλῆς Βενιαμὶν, Φαλτὶ υἱὸς Ραφάν.

11. Τῆς φυλῆς Ζαβουλὼν, Γουδιὴλ υἱὸς Σουδί.

12. Τῆς φυλῆς Ιωσὴφ τῶν υἱῶν Μανασσὴ, Γαδδὶ υἱὸς Σουσί.

13. Τῆς φυλῆς Δὰν, Αμιὴλ υἱὸς Γαμαλί.

14. Τῆς φυλῆς Ασὴρ, Σαθοὺρ υἱὸς Μιχαήλ.

15. Τῆς φυλῆς Νεφθαλὶμ, Ναβὶ υἱὸς Αβί.

16. Τῆς φυλῆς Γὰδ, Γουδιὴλ υἱὸς Μαχί.

17. Ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν οὓς ἀπέστειλε Μωυσῆς κατασκέψασθαι τὴν γῆν. καὶ ἐπωνόμασε Μωυσῆς τὸν Αυσῆ υἱὸν Ναυὴ, Ιησοῦ.

18. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς Μωυσῆς κατασκέψασθαι τὴν γῆν Χαναάν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ἀνάβητε ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀναβήσεσθε εἰς τὸ ὄρος.

Καὶ

CAP. XIII.

Profectusque est populus de Haseroth, fixis tentoriis in deserto Pharan.

2. Ibiq; locutus est Dominus ad Moysen dicens,

3. Mitte viros qui considerent terram Chanaan, quam daturus sum filiis Israel, singulos de singulis tribubus, ex principibus.

4. Fecit Moyses quod Dominus imperaverat, de deserto Pharan mittens principes viros,

5. Quorum ista sunt nomina. De tribu Ruben, Sammua filium Zechur.

6. De tribu Simeon, Saphat filium Huri.

7. De tribu Juda, Caleb filium Jephone.

8. De tribu Issachar, Igal filium Joseph.

9. De tribu Ephraim, Osee filium Nun.

10. De tribu Benjamin, Phalti filium Raphu.

11. De tribu Zabulon, Geddial filium Sodi.

12. De tribu Joseph, sceptri Manasse, Gaddi filium Susi.

13. De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli.

14. De tribu Aser, Sethur filium Michael.

15. De tribu Nepthali, Nahabi filium Vapsi.

16. De tribu Gad, Guel filium Machi.

17. Hæc sunt nomina virorũ, quos misit Moyses ad considerandam terram: vocavitque Osee filium Nun, Josue.

18. Misit ergo eos Moyses ad considerandam terram Chanaan, & dixit ad eos, Ascendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes,

Con-

CAP. XIII.

Postea autem 1 profectus est populus de Haseroth & castrametati sunt in deserto, Paran.

2. Et loquutus est Jehovah ad Mosch, dicendo,

3. Mitte tibi viros, 2 qui explorẽt terram Chenaan, quam ego daturus sum filiis Israel: singulos viros de singulis tribubus patrum suorum mittetis, unumquemq; principem inter eos.

4. Misit ergo illos Moseh é deserto Paran 3 juxta sermonem Jehovæ: & universi ipsi viri, principes filiorum Israel erant.

5. Hæc autem *sunt* nomina eorum: de tribu Reuben, Sammua filius Zachur.

6. De tribu Simon, Saphat filius Hori.

7. De tribu Jehudah Chaleb filius Jephũneh.

8. De tribu Issachar, Igal filius Joseph.

9. De tribu Ephraim, Hosea filius Nun.

10. De tribu Binjamin, Palti filius Raphu.

11. De tribu Zebulun, Gaddiel filius Sodi.

12. De tribu Joseph, de tribu Menasseh Gaddi filius Susi.

13. De tribu Dan, Ammiel filius Gemalli.

14. De tribu Aser, Sethur filius Michael.

15. De tribu Naphthali, Nahbi filius Vophsi.

16. De tribu Gad, Guel filius Machi.

17. Hæc *sunt* nomina virorum, quos misit Moseh ad explorandum terram: & appellavit Moseh Hoseah filium Nun, Jehosua.

18. Misit igitur eos Moseh ad explorandum terram Chenaan, 4 dicens illis, Ascendite hac per meridiem, & conscendatis montes:

Et

Das XIII. Cap.

Darnach zog das volck von Hazeroth / vnd lagert sich in die wüste Paran.

2. Vnd der HERR redet mit Mose/vnd sprach.

3. Sende menner aus/ die das land Canaan erkunden/ das ich den kindern Jsrael gebẽ wil/ Aus iglichem stam jrer veter einen fürnemlichen man.

4. Mose der sandte sie aus der wüsten Paran / nach dem wort des HERRN/ die alle fürnemliche menner waren vnter den kindern Jsrael.

5. Vnd hiessen also: Sammua der son Zacur des stams Ruben.

6. Saphat der son Hori des stams Simeon.

7. Caleb der son Jephunne des stams Juda.

8. Jgeal der son Joseph des stams Jsaschar.

9. Hosea der son Nun des stams Ephraim.

10. Palti der son Raphu des stams BenJamin.

11. Gadiel der son Sodi des stams Sebulon.

12. Gaddi der son Susi des stams Joseph von Manasse.

13. Ammiel der son Gemali des stams Dan.

14. Sethur der son Michael des stams Asser.

15. Nahebi der son Vaphsi des stams Naphthali.

16. Guel der son Machi des stams Gad.

17. Das sind die namen der menner/die Mose aussand zu erkunden das land / Aber den Hosea den son Nun nante Mose Josua.

18. Da sie nu Mose sandte das land Canaan zu erkunden/sprach er zu jnen / Zihet hinauff an den Mittag/ vnd gehet auff das gebirge.

14 Vnd

Cap. 13.

1. *profecti sunt populus.* 2. *& explorabũt t. C. q. e. dans (s. daturus sc. sum. præs. pro fut.) s. I. virum unum, virum unũ (pleonasmus distributivus) tribus (vel, de tribu sive, pro tribu. sic infra) p. ejus m. omnem pr. in eis.* 3. *super os &c. capita fil. I. ipsi.*

4. *& dixit ad eos. a. h. (sc. via) in m. & conscendes montẽ (i. regionem illam. montana) (turu videbitis t. quid ipsa & p. habitantem super eam, an f. ipse, an d. an p. ipse, an m, & quid terra, qua ipse habitans in ea u. b. ipsa. a. m. & quid urb quibus ipse habitans in eis.*

191.

19. Vnd besehet das land/ wie es ist/ vnd das volck das drinnen wonet/ obs starck oder schwach/wenig oder viel ist.

20. Vnd was für ein land ist/darinnen sie wonen/ obs gut oder böse sey/vnd was für stedte sind darinnen sie wonen/ob sie in gezelten oder festungen wonen.

21. Vnd was für land sey/ obs fett oder mager sey/ vnd ob beume drinnen sind oder nicht. Seid getrost/ vnd nemet der früchten des lands/ Es war aber eben vmb die zeit der ersten weintrauben.

22. Sie giengen hinauff vnd erkundeten das land/ von der wüsten Zin biß gen Rehob/ da man gen Hamath gehet.

23. Sie giengen auch hinauff gegen dem mittag / vnd kamen biß gen Hebron / da war Ahiman / Sesai vnd Thalmai / die kinder Enak/ Hebron aber war sieben jar gebawet vor Zoan in Egypten.

24. Vnd sie kamen biß an den bach Escol/ vnd schnitten daselbs eine reben ab mit einer weindrauben / vnd liessen sie

zwee-

5. ipsa a. m. u. sit in e. arbor a. n. & roborabitis vos & capietis e. f. t. 6. in merid. 7. nati Anac (vel Enac. i. gigantis, sive, gigantum, per numeri enallagen. Inde Enacim i. gigantes Deut. 2. v. 11.) &c. ante Tsoanē, vel, Tanim, quæ Nili ostio nomen dedit. 8. torrentem (sc. qui postea dictus est torrens) Escol (i. botri) &c. illū in pertica in duobus.

19. Et consideretis terram ipsam qualis sit: & populum qui habitat in ea: utrum fortis sit, an debilis: utrum paucus sit, an multus.

20. Qualis inquam sit terra in qua sit habitator, utrum bona sit, an mala: & quales urbes in quibus sit habitator, utrum in castris, an in munitionibus.

21. Qualis rursum terra, utrum pinguis sit an macra: utrum sint in ea arbores, an non, & estote forti animo, atq; decerpite è fructu terræ: dies autem *illi erant* dies primitiarum uvarum.

22. Ascenderunt igitur, & exploraverunt terram, à deserto Sin usq; *ad* Rehob ingrediendo Hamath.

23. Et ascenderunt [6] per meridiem, & venerunt usq; *ad* Hebron: ibi autem *erat* Ahiman, Sesai & Thalmai [7] filii Anac. Hebron vero septem annis ædificata fuit ante Soan Aegypti.

24. Pervenerunt itaq; usq; *ad* [8] vallem Eschol, & absciderūt illinc palmitem & botrum uvarum

unum:

19. Considerate terram, qualis sit: & populum qui habitator est ejus, utrum fortis sit an infirmus, pauci numero an plures:

20. Ipsa terra, bona an mala: urbes quales, muratæ an absque muris:

21. Humus, pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus terræ. Erat autem tempus, quando jam præcoquæ uvæ vesci possunt.

22. Cumq; ascendissent, exploraverunt terram à deserto Sin, usque Rohob intrantibus Emath.

23. Ascenderuntque ad meridiem, & venerunt in Hebron, ubi erant Achiman & Sisai & Tholmai filii Enac. Nam Hebron septem annis ante Tanim urbē Ægypti condita est.

24. * Pergentesq; usque ad torrentem botri, absciderunt palmitem cum uva sua, quem portaverunt

in

19. Καὶ ὄψεσθε τὴν γῆν, τίς ἐστι, καὶ τὸν λαὸν τὸν ἐγκαθήμενον ἐπ' αὐτῆς, ἢ ἰσχυρός ἐστιν, ἢ ἀσθενής, ἢ ὀλίγοι εἰσὶν, ἢ πολλοί·

20. Καὶ τίς ἡ γῆ εἰς ἣν οὗτοι ἐγκάθηνται ἐπ' αὐτῆς, εἰ καλή ἐστιν, ἢ πονηρὰ, καὶ τίνες αἱ πόλεις εἰς ἃς οὗτοι κατοικοῦσιν ἐν αὐταῖς, ἢ ἐν τειχήρεσιν ἢ ἐν ἀτειχίστοις.

21. Καὶ τίς ἡ γῆ, ἢ πίων, ἢ παρειμένη, εἰ ἔστιν ἐν αὐτῇ δένδρα, ἢ οὔ. καὶ προσκαρτερήσαντες λήψεσθε ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς. καὶ αἱ ἡμέραι ἡμέραι ἔαρος, πρόδρομοι σταφυλῆς.

22. Καὶ ἀναβάντες κατεσκέψαντο τὴν γῆν ἀπὸ τῆς ἐρήμου Σὶν ἕως Ροὰβ, εἰσπορευομένων Ἐμαάθ.

23. Καὶ ἀνέβησαν κατὰ τὴν ἔρημον. καὶ ἤλθοσαν ἕως Χεβρὼν, καὶ ἐκεῖ Ἀχειμὰν, καὶ Σεσὶ, καὶ Θελαμὶν, γενεαὶ Ἐνάχ· καὶ Χεβρὼν ἑπτὰ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη πρὸ τοῦ Τανὶν Αἰγύπτου.

24. Καὶ ἤλθοσαν ἕως Φάραγγος βότρυος. καὶ ἔκοψαν ἐκεῖθεν κλῆμα καὶ βότρυν σταφυλῆς ἕνα ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ἦραν αὐτὸν ἐπ'

ἀναφο-

ἀναφορεῦσιν, καὶ ἀπὸ τῶν ῥοιῶν καὶ ἀπὸ τῶν συκῶν.

25. Καὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ἐπωνόμασαν, Φάραγξ Βότρυος, διὰ τὸν βότρυν, ὃν ἔκοψαν ἐκεῖθεν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ.

26. Καὶ ἐπέστρεψαν ἐκεῖθεν κατασκεψάμενοι τὴν γῆν μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας.

27. Καὶ πορευθέντες ἦλθον πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν καὶ πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραήλ, εἰς τὴν ἔρημον Φαρὰν Κάδης. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς ῥήματα καὶ πάσῃ τῇ συναγωγῇ· καὶ ἔδειξαν τὸν καρπὸν τῆς γῆς.

28. Καὶ διηγήσαντο αὐτῷ, καὶ εἶπαν, ἤλθομεν εἰς τὴν γῆν εἰς ἣν ἀπέστειλας ἡμᾶς, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. καὶ οὗτος ὁ καρπὸς αὐτῆς.

29. Ἀλλ' ἢ ὅτι θρασὺ τὸ ἔθνος τὸ κατοικοῦν τὴν γῆν, καὶ αἱ πόλεις ὀχυραὶ τετειχισμέναι καὶ μεγάλαι σφόδρα. καὶ τὴν γενεὰν Ἐνὰχ ἑωράκαμεν ἐκεῖ.

30. Καὶ Ἀμαλὴκ κατοικεῖ ἐν τῇ γῇ τῇ πρὸς νότον· καὶ ὁ Χετταῖος, καὶ ὁ Εὐαῖος, καὶ ὁ Ἰεβουσαῖος, καὶ ὁ Ἀμορραῖος κατοικεῖ ἐν τῇ ὀρεινῇ· καὶ ὁ Χαναναῖος κατοικεῖ παρὰ θάλασσαν, καὶ παρὰ τὸν Ἰορδάνην ποταμόν.

31. Καὶ κατεσιώπησε Χαλὲβ τὸν λαὸν πρὸς Μωυσῆν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, οὐχὶ ἀλλὰ ἀναβάντες ἀναβησόμεθα, καὶ κατακληρονομήσομεν αὐτήν, ὅτι δυνάμενοι δυνησόμεθα πρὸς αὐτούς.

32. Καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ συναναβάντες μετ' αὐτοῦ εἶπαν, οὐκ ἀναβαίνομεν, ὅτι μὴ δυνησόμεθα ἀναβῆναι πρὸς τὸ ἔθνος, ὅτι ἰσχυρότερόν ἐστιν ἡμῶν μᾶλλον.

33. Καὶ ἐξήνεγκαν ἔκστασιν τῆς γῆς ἣν κατεσκέψαντο αὐτὴν πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, λέγοντες· τὴν γῆν ἣν παρήλθομεν αὐτὴν κατασκέψασθαι, γῆ κατεσθίουσα τοὺς κατοικοῦντας ἐπ' αὐτῆς ἐστίν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὃν ἑωράκαμεν ἐπ' αὐτῆς ἄνδρες ὑπερμήκεις.

in vecte duo viri. De malis quoque granatis & de ficis loci illius tulerunt:

25. Qui appellatus est Nehelescol, id est, torrens botri, eò quòd botrum portassent inde filii Israel.

26. Reversique exploratores terræ post quadraginta dies, omni regione circuita,

27. Venerunt ad Moysen & Aaron, & ad omnẽ cœtum filiorum Israel in desertum Pharan, quod est in Cades. Locutique eis & omni multitudini ostenderunt fructus terræ:

28. Et narraverunt, dicentes, Venimus in terram ad quam misisti nos, quæ revera fluit lacte & melle, ut ex his fructibus cognosci potest:

29. Sed cultores fortissimos habet, & urbes grandes atque muratas. Stirpem Enac vidimus ibi.

30. Amalec habitat in meridie, Hethæus & Jebusæus, & Amorhæus in montanis. Chananæus verò moratur juxta mare & circa fluenta Jordanis.

31. Inter hæc Caleb compescens murmur populi qui oriebatur contra Moysen, ait, Ascendamus, & possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam.

32. Alii verò qui fuerant cum eo, dicebant, Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est.

33. Detraxeruntque terræ quam inspexerant, apud filios Israel, dicentes, terra quam lustravimus, devorat habitatores suos. populus quem aspeximus, proceræ staturæ est:

unum: & portaverunt illum vecte bini: & de malogranatis & de ficubus.

25. 9 Locus ille vocatus est Nahal Eschol propter botrum quem absciderunt inde filii Israel.

26. Reversi sunt autem ab explorando terram 10 in fine quadraginta dierum.

27. Et abierunt, ac venerunt ad Moseh & Aharon, & ad universum cœtum filiorum Israel in desertum Paran in Cades: & 11 retulerunt eis rem, & universo cœtui, ostenderuntque eis fructum terræ.

28. Narraveruntque illi, ac dixerũt, Pervenimus ad terram, *ad* quam misisti nos, 12 & certè fluens *est* lacte & melle, & iste *est* fructus ejus:

29. Nisi quod fortis *est* populus 13 qui incolit eam regionem, & urbes munitæ *sunt*, & magnæ admodum: adhæc filios Anac vidimus ibi.

30. Amalec 14 habitat in terra meridiana: & Hethæus & Jebusæus & Emoræus habitant in montibus: Chanaanæus vero habitat juxta mare, & ad ripam Jarden.

31. † Et tacere fecit Chaleb populum 15 contra Moseh, ac dixit, Ascendendo ascendamus, & possideamus eam: nam prævalendo prævalebimus ei.

32. At viri qui ascenderant cum eo, dixerunt, Non poterimus ascendere 16 contra populum illum: quia fortior est nobis.

33. Et detraxerunt terræ quam exploraverant, apud filios Israel dicendo, Terra per quam transivimus, ut exploraremus eam, *est* terra consumens habitatores suos: & omnis populus, quem vidimus in medio ejus, viri proceræ staturæ *sunt*.

zweene auff einem stecken tragen / dazu auch granateppfel vnd feigen.

25. Der ort heist Bach Escol vmb des draubens willen/ den die kinder Israel daselbs abschnitten.

26. Vnd sie kereten vmb/ da sie das land erkundet hatten nach viertzig tagen/

27. Giengen hin/ vnd kamen zu Mose vnd Aaron/vnd zu der gantzen gemeine der kinder Israel in die wüsten Paran gen Kades/vnd sagten jnen wider/ vnd der gantzen gemeine wie es stünde/ Vnd liessen sie die früchte des landes sehen.

28. Vnd erzeleten jnen/ vnd sprachen/Wir sind in das land komen/dahin jr vns sandtet/da milch vnd honig innen fleust/vnd diß ist jre frucht.

29. On das starck volck drinnen wonet/vnd sehr grosse vnd feste stette sind / vnd sahen auch Enaks kinder daselbs.

30. So wonen die Amaleciter im lande gegen mittag/ die Hethiter vnd Jebusiter vnd Amoriter wonen auff dem gebirge/die Cananiter aber wonen am meer/vnd vmb den Jordan.

31. Caleb aber stillet das volck gegen Mose/vnd sprach/ Last vns hinauff zihen / vnd das land einnemen/ denn wir mügen es vberweldigen.

32. Aber die menner die mit jm waren hinauff gezogen/ sprachen/Wir vermügen nicht hinauff zu zihen gegen das volck / denn sie sind vns zu starck.

33. Vnd machten dem lande/das sie erkundet hatten/ein böse geschrey vnter den kindern Israel / vnd sprachen/ Das land / dadurch wir gegangen sind zu erkunden/ frisset seine einwoner / vnd alles volck / das wir drinnen sahen/ sind leute von grosser lenge.

9. locum illum vocavit. sc. postea unusquisque. N. E. super causis botri. 10. a fine. i. exacto jam 40 die. 11. redire fecerunt eis verbũ & u. c. & videre fecerunt eos fr. t. 12. & etiã fl. l. & m. ipsa, & iste f. e. 13. habitans in terra. & etiam natos Anac (n. 7) v. i. 14. habitans in t. meridiei & H. & J. & E. habitans in monte (.i. montana parte) & c. habitans (sc. est) super mare, & super manum (Ex 2. n. 5) r. J. 15. au... sen. i. populum loquente Mose obstrepentẽ compescuit & reddidit attentũ. 16. ad p. i. quia robustus ipse præ nob. & exire fecerunt infamiam ter. q. exploraverant eam (pleon) ad fil. I. d. t. quam transivimus in eam (i. in quam tr.) ad explorandum eam, (sc. est) t. devorans h. s. & c. viri mensurarum Deut. 1. v. 28.

292.

34. Wir sahen auch rysen daselbs/ Enaks kinder von den rysen/ vnd wir waren für vnsern augen als die hewschrecken/ vnd also waren wir auch für jren augen.

Das XIIII. Cap.

Da fuhr die gantze gemeine auff vnd schrey/ vnd das volck weinete die nacht.

2. Vnd alle kinder Israel murreten wider Mosen vnd Aaron/ vnd die gantze gemeine sprach zu jnen/ Ah das wir in Egyptenland gestorben weren/ oder noch stürben in dieser wüsten.

3. Warumb füret vns der HERR in diß land/ das vnsere weiber durchs schwert fallen/ vnd vnser kinder ein raub werden? Ists nicht besser/ wir zihen wider in Egypten?

4. Vnd einer sprach zu dem andern/ Last vns einen heuptman auffwerffen/ vnd wider in Egypten zihen.

5. Mose aber vnd Aaron fielen auff jr angesicht für der gantzen versamlung der gemeine der kinder Israel.

6. Vnd Josua der son Nun/ vnd Caleb der son Jephunne die auch das land erkundet hatten zurissen jre kleider.

7. Vnd sprachen zu der gantzen gemeine der kinder Israel / Das land / das wir durchwandelt haben/ zu erkunden/ ist sehr gut.

8. Wenn der HERR vns gnedig ist / so wird er vns in dasselbe land bringen/ vnd vns geben/ das ein land ist/ da milch vnd honig innen fleust.

9. Fallet nicht ab vom HERRN/ vnd fürchtet euch für dem volck dieses landes nicht / Denn wir wollen sie wie brot fressen / Es ist jrer schutz von jnen gewichen/ Der HERR aber ist mit vns/ fürchtet euch nicht für jnen.

10. Da sprach das gantze volck / man sol sie steinigen.

Cap. 14. 1. fleverunt. 2 super M. &c. dix. ad eos n. m. 3. adducens (sc. est) nos ad t. h.? ad cadendum in gladio? u. n. & p. n. erunt ne in pr.? n. bonum nobis r. in Mitsrajim. 4. Vir ad fratrem suum, da bimus (sc. nobis) caput. 5. quam transf. in eam (i. in quam tr.) ad explorandam eã, bona valde valde. 6. Volens (sc. fuerit, i. habuerit beneplacitum) in nobis Jehova, & (i. tunc) ducet n. ad t. i. 7. ipsa. 8. in Jehovam n. s. r. (Chald. nolite esse rebelles contra VERBUM Domini Nũ. 11. n. 10.) & vos ne tim. 9. ipsi r. umbra eorum. 10. & dixerunt (i. constituerũt apud se) &

34. Ibi præterea vidimus gigantes filios Anac de *genere* gigantum: Et eramus in oculis nostris sicut locustæ, & sic eramus in oculis eorum:

CAP. XIIII.

Sustulit itaq; universus cœtus, deditq; vocem suam, & [1] flevit populus nocte illa.

2. Et murmuraverunt [2] adversum Mosch & adversum Aharon omnes filii Israel, dixeruntq; eis universa multitudo, Utinam mortui essemus in terra Aegypti, aut in deserto hoc, utinam *inquam* mortui essemus.

3. Et quare Jehovah [3] introducit nos in terram hanc, ut cadamus gladio, uxores nostræ, & parvuli nostri sint in prædam? nonne satius esset nobis reverti in Aegyptum.

4. Et dixerunt [4] alter ad alterum: Constituamus ducẽ, & revertamur in Aegyptum.

5. Tum cecidit Mosch & Aharon super facies suas coram universo cœtu congregationis filiorum Israel.

6. Jehosua vero filius Nun, & Chaleb filius Jephunneh *qui erant* de explorantibus terram, sciderant vestimenta sua:

7. Ac dixerunt ad universam congregationem filiorum Israel, dicendo, Terra [5] per quam transivimus ut exploraremus eam, *est* optima terra:

8. Si [6] complacitum fuerit Jehovę in nobis, introducet nos in terram istam, tradetq; eam nobis, *nempe* terram quæ [7] est fluens lacte & melle.

9. Veruntamen [8] contra Jehovam ne sitis rebelles: neq; timeatis populum terræ hujus, quia *veluti* panis noster [9] sunt: recessit protectio eorum ab eis, at Jehovah *est* nobiscum: ne *igitur* timeatis eos.

10. [10] Tunc dixit *apud se* universa congregatio, ut lapidarent

34. Ibi vidimus monstra quędam filiorum Enac de genere giganteo, quibus comparati, quasi locustæ videbamur.

CAP. XIIII.

Igitur vociferans omnis turba flevit nocte illa,

2. Et murmurati sunt contra Moysen & Aarõ cuncti filii Israel, dicentes, Utinam mortui essemus in Ægypto, & non in hac vasta solitudine:

3. Utinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram istam, ne cadamus gladio, & uxores ac liberi nostri ducantur captivi. Nonne melius est reverti in Ægyptum?

4. Dixeruntque alter ad alterum, Constituamus nobis ducem, & revertamur in Ægyptum.

5. Quo audito Moyses & Aaron ceciderũt proni in terram coram omni multitudine filiorum Israel.

6. ✱ At verò Josue filius Nun, & Caleb filius Jephon, qui & ipsi lustraverant terram, sciderunt vestimenta sua,

7. Et ad omnem multitudinem filiorum Israel locuti sunt, terra quam circuivimus valde bona est.

8. Si propitius fuerit Dominus inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem.

9. Nolite rebelles esse contra Dominum: neque timeatis populum terræ huius: quia sicut panem ita eos possumus devorare. recessit ab eis omne præsidium, Dominus nobiscum est, nolite metuere.

10. Cumq; clamaret omnis multitudo, & lapidibus

34. Καὶ ἐκεῖ ἑωράκαμεν τοὺς γίγαντας, καὶ ἦμεν ἐνώπιον ἡμῶν ὡσεὶ ἀκρίδες, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἦμεν ἐνώπιον αὐτῶν.

Κεφαλ. ιδʹ.

Καὶ ἀναλαβοῦσα πᾶσα ἡ συναγωγὴ, ἔδωκε φωνὴν, καὶ ἔκλαιεν ὁ λαὸς ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην·

2. Καὶ διεγόγγυζον ἐπὶ Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. καὶ εἶπαν πρὸς αὐτοὺς πᾶσα ἡ συναγωγὴ, ὄφελον ἀπεθάνομεν ἐν γῇ Αἰγύπτου ἢ ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἀποθάνοιμεν.

3. Καὶ ἱνατί Κύριος εἰσάγει ἡμᾶς εἰς τὴν γῆν ταύτην πεσεῖν ἐν πολέμῳ; αἱ γυναῖκες ἡμῶν καὶ τὰ παιδία ἔσονται εἰς διαρπαγήν· νῦν οὖν βέλτιον ἡμῖν ἐστιν ἀποστραφῆναι εἰς Αἴγυπτον.

4. Καὶ εἶπεν ἕτερος τῷ ἑτέρῳ· δῶμεν ἀρχηγὸν, καὶ ἀποστρέψωμεν εἰς Αἴγυπτον.

5. Καὶ ἔπεσεν Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐπὶ πρόσωπον ἐναντίον πάσης συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραήλ.

6. Ἰησοῦς δὲ ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ Χαλὲβ ὁ τοῦ Ἰεφοννῆ, τῶν κατασκεψαμένων τὴν γῆν, διέρρηξαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν·

7. Καὶ εἶπαν πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραὴλ, λέγοντες· ἡ γῆ, ἣν κατεσκεψάμεθα αὐτὴν, ἀγαθή ἐστιν σφόδρα σφόδρα.

8. Εἰ αἱρετίζει ἡμᾶς Κύριος, εἰσάξει ἡμᾶς εἰς τὴν γῆν ταύτην· καὶ δώσει αὐτὴν ἡμῖν· γῆ ἥτις ἐστὶ ῥέουσα γάλα καὶ μέλι.

9. Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ Κυρίου μὴ ἀποστάται γίνεσθε, ὑμεῖς δὲ μὴ φοβηθῆτε τὸν λαὸν τῆς γῆς, ὅτι κατάβρωμα ὑμῖν ἐστιν. ἀφέστηκεν γὰρ ὁ καιρὸς ἀπ' αὐτῶν, ὁ δὲ Κύριος ἐν ἡμῖν, μὴ φοβηθῆτε αὐτούς.

10. Καὶ εἶπε πᾶσα ἡ συναγωγὴ, καταλιθοβολῆσαι αὐτοὺς ἐν λίθοις.

Eccl. 46. v. 9. 1. Mac. 2. v. 56.

Oratio Mosis pro populo.

θοις. καὶ ἡ δόξα Κυρίου ὤφθη ἐν νεφέλῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν πᾶσι τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ.

11. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἕως τίνος παροξύνει με ὁ λαὸς οὗτος; καὶ ἕως τίνος οὐ πιστεύουσί μοι ἐν πᾶσι τοῖς σημείοις, οἷς ἐποίησα ἐν αὐτοῖς;

12. Πατάξω αὐτοὺς θανάτῳ, καὶ ἀπολῶ αὐτοὺς, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τοῦτο.

13. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Κύριον, καὶ ἀκούσεται Αἴγυπτος, ὅτι ἀνήγαγες τῇ ἰσχύι σου τὸν λαὸν τοῦτον ἐξ αὐτῶν·

14. Ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης ἀκηκόασιν, ὅτι σὺ Κύριος ἐν τῷ λαῷ τούτῳ, ὅστις ὀφθαλμοῖς κατ' ὀφθαλμοὺς ὀπτάζῃ σὺ Κύριε, καὶ ἡ νεφέλη σου ἐφέστηκεν ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἐν στύλῳ νεφέλης σὺ πορεύῃ πρότερος αὐτῶν τὴν ἡμέραν, καὶ ἐν στύλῳ πυρὸς τὴν νύκτα.

15. Καὶ ἐκτρίψεις τὸν λαὸν τοῦτον ὡσεὶ ἄνθρωπον ἕνα, καὶ ἐροῦσιν τὰ ἔθνη ὅσοι ἀκηκόασι τὸ ὄνομά σου, λέγοντες·

16. Παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι Κύριον εἰσαγαγεῖν τὸν λαὸν τοῦτον εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσεν αὐτοῖς, κατέστρωσεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ.

17. Καὶ νῦν ὑψωθήτω ἡ χεὶρ σου Κύριε ὃν τρόπον εἶπας, λέγων·

18. Κύριος μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, καὶ ἀληθινὸς, ἀφαιρῶν ἀνομίας, καὶ ἀδικίας, καὶ ἁμαρτίας, καὶ καθαρισμῷ οὐ καθαριεῖ τὸν ἔνοχον, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς.

19. Ἄφες τὴν ἁμαρτίαν τῷ λαῷ τούτῳ κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καθάπερ ἵλεως αὐτοῖς ἐγένου ἀπὸ Αἰγύπτου ἕως τοῦ νῦν.

20. Καὶ εἶπε Κύριος, ἵλεως αὐτοῖς εἰμὶ κατὰ τὸ ῥῆμά σου.

21. Ἀλλὰ ζῶ ἐγὼ, καὶ ἐμπλήσει ἡ δόξα Κυρίου πᾶσαν τὴν γῆν.

22. Ὅτι πάντες οἱ ἄνδρες οἱ ὁρῶν-

τες

*Exo. 13. v. 21.

*Deut. 9. v. 28.

*Exo. 34. v. 7. Psal. 103. v. 8.

bus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini super tectum fœderis cũctis vidẽtibus filiis Israel.

11. Et dixit Dominus ad Moysen, usquequo detrahet mihi populus iste? Quousque non credent mihi in omnibus signis quæ feci coram eis?

12. Feriam igitur eos pestilentia, atque consumam: te autem faciam principem super gentem magnam, & fortiorem quàm hæc est.

13. Et ait Moyses ad Dominum, ut audiant Ægyptii de quorum medio eduxisti populum istum,

14. Et habitatores terræ hujus qui audierunt quòd tu Domine in populo isto sis, & facie videaris ad faciem, *& nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, & in columna ignis per noctem:

15. Quòd occideris tantam multitudinẽ quasi unum hominẽ, & dicant,

16. *Non poterat introducere populũ in terram pro qua juraverat: idcirco occidit eos in solitudine.

17. Magnificetur ergo fortitudo Domini sicut jurasti, dicens,

18. *Dominus patiens & multæ misericordiæ, auferens iniquitatem & scelera, nullumq; innoxium derelinquens, qui visitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem.

19. Dimitte obsecro peccatum populi tui hujus secundùm magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto usq; ad locum istum.

20. Dixitq; Dominus, Dimisi juxta verbum tuum.

21. Vivo ego: & implebitur gloria Domini universa terra.

22. Attamẽ omnes homi-

nes

rent eos [10] lapidibus: & gloria Jehovæ apparuit in tabernaculo ecclesiæ omnibus filiis Israel.
11. Dixitq; Jehovah ad Moseh, Usq; quò *tandem* [11] irritabit me populus iste, quousq; *inquam* non credent mihi in omnibus signis quæ feci in medio ejus?
12. Percutiam eum [12] peste expellamq; eum, te autem faciam in gentem magnam, & robustiorem eo.
13. Et dixit Moseh ad Jehovam, Et audient Aegyptii (nam eduxisti fortitudine tua populũ istum è medio ejus)
14. Ac dicent [13] super habitatorem terræ hujus: *qui* audierunt quod tu ô Jehovah *eras* in medio populi istius: quodq; oculo ad oculum [14] apparebas tu ô Jehovah, & nubes tua staret super eos, & in columna nubis ambulabas ante eos interdiu, & in columna ignis noctu:
15. Et *tamen* mori feceris populum istum tanquam virum unum: ac dicent gentes quæ audierint [15] famam tuam, in hunc modum.
16 Quia non potuit Jehovah introducere populum istum in terram *de* qua juraverat eis, occidit eos in deserto.
17. Nunc igitur magnificetur obsecro fortitudo Domini quemadmodum loquutus es, dicendo,
18. Jehovah [16] tardus ad iram & multus misericordia, remittens iniquitatẽ & prævaricationẽ, & *tamen* mundando non mundat, visitans iniquitatem patrũ super filios in tertiam & quartam generationem.
19. Parce obsecro iniquitati populi hujus secundum magnitudinem misericordiæ tuæ, & quẽadmodum pepercisti populo isti [17] ab Aegypto usq; huc.
20. Et dixit Jehovah Peperci secundum verbum tuum.
21. [18] Veruntamẽ vivo ego, & replet gloria mea universam terram.
22 [19] Quod omnes illi qui viderunt

glo-

Da erschein die herrligkeit des HERRN in der hütten des stiffts allen kindern Israel.

11. Vnd der HERR sprach zu Mose / Wie lang lestert mich das volck? Vnd wie lang wollen sie nicht an mich gleuben durch allerley zeichen / die ich vnter jnen gethan habe?

12. So wil ich sie mit pestilentz schlahen vnd vertilgen/ vnd dich zum grössern vnd mechtigern volck machen / denn diß ist.

13. Mose aber sprach zu dem HERRN/ So werdens die Egypter hören/ Denn du hast diß volck mit deiner krafft/ mitten aus jnen gefürt.

14. Vnd man wird sagen zu den einwonern dieses lands / die da gehöret haben/ das du HERR vnter diesem volck seist / das du von angesicht gesehen werdest/ vnd deine wolcke stehe vber jnen / vnd du HERR gehest für jnen her in der wolckenseule des tages/ vnd fewrseulen des nachts.

15. Vnd würdest diß volck tödten wie einẽ man/ So würden die heiden sagen / die solch geschrey von dir höreten vnd sprechen.

16. Der HERR kundte mit nichten das volck ins land bringen / das er jnen geschworen hatte/ Darumb hat er sie geschlachtet in der wüsten.

17. So laß nu die krafft des HErrn groß werden / wie du gesagt hast / vnd gesprochen.

18. Der HERR ist gedültig/ vnd von grosser barmhertzigkeit/ vnd vergibt missethat vnd vbertrettung / vnd lest niemand vngestrafft/ Sondern heimsucht die missethat der veter vber die kinder / ins dritte vnd vierde glied.

19. So sey nu gnedig der missethat dieses volcks nach deiner grossen barmhertzigkeit / Wie du auch vergeben hast diesem volck aus Egypten/ biß hieher.

20. Vnd der HERR sprach/ Jch hab vergeben/ wie du gesagt hast.

21. Aber so war als ich lebe/ so sol alle welt der herrligkeit des HERRN voll werden.

22. Denn alle die menner die

mei-

11. *spernent me. p. i. & q. n. c. in me.* Chald. *credent VERBO meo. m. B.* 12. *in peste e. e. & faciam te in g. m. & robustam præ eo &c. & (i. at) audient Æ. n. e. in fort. t.* 13. *ad hab.* 14. *apparens (sc. sis) tu Jeh. & n. t. stans (sc. sit) &c. ambulans (sc. sis) a. e.* 15. *auditum tuũ dicendo. præ non posse Jehovam &c. ter. quam jur. e. & (pleon) mactavit e. in d.* 16. *longus irarum &c. non mundabit & cet. super tertianos & superquartanos. Ex. 20. n. 4.* 17. *ab Aegypto (i. ab egressu Aegypti) & usque huc.* 18. *et profecto vivens ego (sc. sum. vel, vivo ego jurãdi formula qu. dicat: quã certum est me vivere, tam certo) & (pleon) replebit gl. Jehovæ n. t.* 19. *quia omnes viri videntes (i.*

293.

20. *anne videb. t. quam j. p. e? (sc. minime) & omnis spernens me non videbũt e.*
21. *& (pleon) intr. e. ad t. quo ingressus est illuc. & s. e. hæreditabit e.*
22. *& Hamalekita & C. habitans (sc. est. i. delitescit) in ista valle (.i. regione humili. (sc. igitur) cras vertite faciem (.i. revert.) & prof. (.i. petite) vobis (.i. vestro bono) desertum.*
194. *23 usquequo (sc. parcam) congregationi malæ isti. qui ipsi murmurantes super me audivi (scil. omnia, & quidem cum dolore audivi) dic. ad eos, vivens ego n. 18.*
24. vig. (duarũ decadũ) anni.
25. anne vos ingrediemini terram? (scil. minime. n. 20) qua l. m. m. ad habitare faciendum vos in ea (qua in ea .i. in qua, vel, quam ut habitaretis) man lev. (.i. juravi) nisi &

meine herrligkeit vnd meine zeichen gesehen haben/ die ich gethan habe in Egypten / vnd in der wüsten/ vnd mich nu zehen mal versucht / vnd meiner stimme nicht gehorchet haben.
23. Der sol keiner das land sehen / das ich jren vetern geschworen habe/ Auch keiner sol es sehen / der mich verlestert hat.
24. Aber meinen knecht Caleb/ darumb/ das ein ander Geist mit jm ist/ vnd hat mir trewlich nachgefolget/ den wil ich in das land bringen/ darein er komen ist / vnd sein same sol es einnemen.
25. Dazu die Amalekiter vnd Cananiter/ die im grunde wonen. Morgen wendet euch vnd zihet in die wüsten auff dem wege zum schilffmeer.
26. Vnd der HERR redet mit Mose vnd Aaron / vnd sprach.
27. Wie lange murret diese böse gemeine wider mich? Denn ich habe das murren der kinder Jsrael / das sie wider mich gemurret haben / gehöret.
28. Darumb sprich zu jnen/ So war ich lebe/ spricht der HERR/ Jch wil euch thun/ wie jr für meinen ohren gesagt habt.
29. Ewre leibe sollen in dieser wüsten verfallen / vnd alle die jr gezelet seid/ von zwentzig jaren vnd drüber / die jr wider mich gemurret habt/
30. Solt nicht in das land komen / darüber ich meine hand gehebt habe / das ich euch drinnen wonen liesse / on Caleb der son Jephunne / vnd Josua der son Nun.
31. Ewre kinder davon jr saget / Sie werden ein raub sein / die wil ich hinein bringen / das sie erkennen sollen das land / das jr verwerfft.
32. Aber jr sampt ewren leiben sollen in dieser wüsten verfallen.
33. Vnd ewre kinder sollen hirten sein in der wüsten viertzig jar / vnd ewre hurerey tragen/ biß das ewre leibe alle werden in der wüsten.

Nach

gloriam meam, & signa mea quæ feci in Aegypto, & in deserto, & tentaverunt me jam decem vicibus, nec paruerunt voci meæ.
23. 20 Non videbunt terram *de* qua juravi patribus eorum: neq; quisquam eorum qui me irritaverunt, videbunt eam.
24. At servum meum Chaleb (eo quód fuit Spiritus alter cum eo, & adimplevit *ire* post me) 21 introducam eum in terram quam *jam* ingressus est, & semen ejus hæreditate accipiet eam.
25. †22 Amalec autem & Chenaanæus habitat in valle: cras revertimini, & proficiscimini *in* desertum via maris Suph.
26. Loquutus est præterea Jehovah ad Moseh & Aharon, dicendo,
27. 23 Usq; quo *tandem feram* congregationem malam istam quæ murmurat adversum me? murmurationes filiorum Israel qui murmurant adversum me, audiam?
28. Dic illis, Vivo ego, dixit Jehovah, si non quemadmodum loquuti estis in auribus meis, sic fecero vobis:
29. In deserto isto cadent cadavera vestra, & omnes numerati vestri secundum omnem numerum vestrum à filio 24 viginti annorũ, & suprà, qui murmurastis adversum me.
30. 25 Si vos ingrediemini terram *pro* qua levavi manum meã ut habitare facerem vos in ea, præter Chaleb filium Jephunneh, & Jehosua filium Nun.
31. Ac 26 parvulos vestros *de* quibus dixistis, in prædam erunt: introducam *enim* eos, & cognoscent terram ipsam quam despexistis.
32. Cadavera veró 27 vestra cadent in deserto isto.
33. Filii autem vestri erunt pastores in deserto hoc quadraginta annis, & portabunt fornicationes vestras, donec consumantur cadavera vestra in ipso deserto.

Ju-

nes qui viderunt majestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto & in solitudine, & tentaverunt me jam per decem vices, nec obedierunt voci meæ,
23. Non videbunt terram pro qua juravi patribus eorum, nec quisquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam.
24. * Servum meum Caleb, qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in terram hanc quam circuivit, & semen ejus possidebit eam.
25. Quoniam Amalecites & Chananæus habitant in vallibus. Cras movete castra, & revertimini in solitudinem per viam maris rubri.
26. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens,
27. * Usquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me? querelas filiorum Israel audivi.
28. Dic ergo eis, Vivo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis.
29. In solitudine hac jacebunt cadavera vestra. * Omnes qui numerati estis á viginti annis & supra, & murmurastis contra me,
30. Non intrabitis terram super quam levavi manum meam ut habitare vos facerem, * præter Caleb filium Jephone, & Josue filium Nun.
31. Parvulos autem vestros de quibus dixistis, quòd prædæ hostibus forent, introducam: ut videant terram quæ vobis displicuit.
32. Vestra cadavera jacebunt in solitudine.
33. Filii vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadavera patrum in deserto,

Ju-

τες τὴν δόξαν μου, καὶ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίησα ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ, καὶ ἐπείρασάν με τοῦτο δέκατον, καὶ οὐκ εἰσήκουσάν μου τῆς φωνῆς.
23. Ἦ μὴν οὐκ ὄψονται τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ τέκνα αὐτῶν ἅ ἐστι μετ' ἐμοῦ ὧδε σήμερον, ὅσοι οὐκ οἴδασιν ἀγαθὸν ἢ κακὸν, πᾶς νεώτερος ἄπειρος, τούτοις δώσω τὴν γῆν. πάντες δὲ οἱ παροξύνοντές με οὐκ ὄψονται αὐτήν.
24. Ὁ δὲ παῖς μου Χαλὲβ, ὅτι ἐγενήθη πνεῦμα ἕτερον ἐν αὐτῷ, καὶ ἐπηκολούθησέ μοι, καὶ εἰσάξω αὐτὸν εἰς τὴν γῆν εἰς ἣν εἰσῆλθεν ἐκεῖ, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει αὐτήν.
25. Ὁ δὲ Ἀμαλὴκ καὶ ὁ Χαναναῖος κατοικοῦσιν ἐν τῇ κοιλάδι. αὔριον ἐπιστράφητε ὑμεῖς, καὶ ἀπάρατε εἰς τὴν ἔρημον ὁδὸν θαλάσσης ἐρυθρᾶς.
26. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν, λέγων·
27. Ἕως τίνος τὴν συναγωγὴν τὴν πονηρὰν ταύτην, ἃ αὐτοὶ γογγύζουσιν ἐναντίον μου, τὴν γόγγυσιν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἣν αὐτοὶ γογγύζουσι περὶ ὑμῶν, ἀκήκοα.
28. Εἰπὸν αὐτοῖς· ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος, ἦ μὴν ὃν τρόπον λελαλήκατε εἰς τὰ ὦτά μου, οὕτως ποιήσω ὑμῖν.
29. Ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ πεσεῖται τὰ κῶλα ὑμῶν. καὶ πᾶσα ἡ ἐπισκοπὴ ὑμῶν καὶ οἱ κατηριθμημένοι ὑμῶν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, ὅσοι ἐγόγγυσαν ἐπ' ἐμοί.
30. Εἰ ὑμεῖς εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν γῆν ἐφ' ἣν ἐξέτεινα τὴν χεῖρά μου κατασκηνῶσαι ὑμᾶς ἐπ' αὐτῆς. ἀλλ' ἢ Χαλὲβ υἱὸς Ἰεφοννὴ, καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυὴ,
31. Καὶ τὰ παιδία, ἃ εἴπατε ἐν διαρπαγῇ ἔσεσθαι, εἰσάξω αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν, ἣν ὑμεῖς ἀπέστητε ἀπ' αὐτῆς.
32. Καὶ τὰ κῶλα ὑμῶν πεσεῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ.
33. Οἱ δὲ υἱοὶ ὑμῶν ἔσονται νεμόμενοι ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη. καὶ ἀνοίσουσι τὴν πορνείαν ὑμῶν, ἕως ἂν ἀναλωθῇ τὰ κῶλα ὑμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ,

Κατὰ

Pœna obloquutorum & exploratorum.
*Jos. 14. v. 6.

Pæna ob loquutorum & exploratorum.

34. Κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν, ὅσας κατεσκέψασθε τὴν γῆν τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἡμέραν τοῦ ἐνιαυτοῦ λήψεσθε τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν τεσσαράκοντα ἔτη. καὶ γνώσεσθε τὸν θυμὸν τῆς ὀργῆς μου.

*Eze. 4. v. 6. Psal. 95. v. 10.

35. Ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα· ἦ μὴν οὕτως ποιήσω τῇ συναγωγῇ τῇ πονηρᾷ ταύτῃ, τῇ ἐπισυνεσταμένῃ ἐπ᾽ ἐμέ. ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἐξαναλωθήσονται, καὶ ἐκεῖ ἀποθανοῦνται.

36. Καὶ οἱ ἄνθρωποι, οὓς ἀπέστειλε Μωυσῆς κατασκέψασθαι τὴν γῆν, καὶ παραγενηθέντες διεγόγγυσαν κατ᾽ αὐτοῦ πρὸς τὴν συναγωγὴν, ἐξενέγκαι ῥήματα πονηρὰ περὶ τῆς γῆς.

*1. Cor. 10. v. 10. Heb. 3. v. 17. Iud. v. 5.

37. Καὶ ἀπέθανον οἱ ἄνθρωποι οἱ κατειπόντες κατὰ τῆς γῆς πονηρὰ ἐν τῇ πληγῇ ἔναντι Κυρίου.

38. Καὶ Ἰησοῦς υἱὸς Ναυὴ, καὶ Χαλὲβ υἱὸς Ἰεφοννὴ ἔζησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τῶν πεπορευμένων κατασκέψασθαι τὴν γῆν.

39. Καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς τὰ ῥήματα ταῦτα πρὸς πάντας υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐπένθησεν ὁ λαὸς σφόδρα.

40. Καὶ ὀρθρίσαντες τοπρωῒ ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, λέγοντες, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀναβησόμεθα εἰς τὸν τόπον, ὃν εἶπε Κύριος, ὅτι ἡμάρτομεν.

41. Καὶ εἶπε Μωυσῆς, ἱνατί ὑμεῖς παραβαίνετε τὸ ῥῆμα Κυρίου; οὐκ εὔοδα ἔσται ὑμῖν.

42. Μὴ ἀναβαίνετε, οὐ γάρ ἐστι Κύριος μεθ᾽ ὑμῶν. καὶ πεσεῖσθε πρὸ προσώπου ἐχθρῶν ὑμῶν.

43. Ὅτι Ἀμαλὴκ καὶ ὁ Χαναναῖος ἐκεῖ ἔμπροσθεν ὑμῶν, καὶ πεσεῖσθε μαχαίρᾳ, οὗ εἵνεκεν ἀπεστράφητε ἀπειθοῦντες Κυρίῳ, καὶ οὐκ ἔσται Κύριος ἐν ὑμῖν.

44. Καὶ διαβιασάμενοι ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. ἡ δὲ κιβωτὸς τῆς διαθήκης Κυρίου, καὶ Μωυσῆς οὐκ ἐκινήθησαν ἐκ τῆς παρεμβολῆς.

& 3. 6. Chald. VErbum Domini non erit in adjutorium. n. 34. 38. conglobati sunt (vel, corroboraverunt corsuū) ad ascendendum.

34. Juxta numerum quadraginta dierum quibus consideraſtis terram: annus pro die imputabitur. *Et quadraginta annis recipietis iniquitates veſtras, & ſcietis ultionem meam:

35. Quoniam ſicut locutus ſum, ita faciam omni multitudini huic peſsimæ quæ conſurrexit adverſum me: in ſolitudine hac deficiet, & morietur,

36. Igitur omnes viri quos miſerat Moyſes ad contemplandam terram, & qui reverſi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes terræ quòd eſſet mala,

37. *Mortui ſunt atque percuſsi in conſpectu Domini.

38. Joſue autē filius Nun, & Caleb filius Jephone vixerunt ex omnibus, qui perrexerant ad conſiderandam terram.

39. Locutusq; eſt Moyſes, univerſa verba hęc ad omnes filios Iſrael, & luxit populus nimis.

40. Et ecce mane primo ſurgentes, aſcenderunt verticem montis, atque dixerunt, parati ſumus aſcendere ad locum de quo Dominus locutus eſt: quia peccavimus.

41. Quibus Moyſes, Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedet in proſperum?

42. Nolite aſcendere: non enim eſt Dominus vobiſcum: ne corruatis coram inimicis veſtris.

43. Amalecites & Chananæ ante vos ſunt, quorum gladio corruetis, eò quòd nolueritis acquieſcere Domino, nec erit Dominus vobiſcum.

44. At illi contenebrati aſcenderunt in verticem montis. Arca autem teſtamenti Domini & Moyſes nō receſſerunt de caſtris.

34. Juxta numerum dierum quibus exploraſtis terram ipſam, quadraginta *ſcilicet* diebus (die pro anno, die pro anno *computato*) portabitis iniquitates veſtras quadraginta annis, & cognoſcetis inanitionem meam.

35. 28 Ego Jehovah loquutus ſum, ſi nō iſtud fecero univerſæ congregationi malæ huic, quæ congregata eſt adverſū me: in deſerto iſto conſumentur, ibiq; morientur.

36. Viri itaq; quos miſerat Moſeh ad explorandum terrā ipſam, & reverſi erant, murmurareq; fecerant adverſum eum univerſam congregationem *iſtam*, 29 detrahendo terræ:

37. 30 Mortui ſunt homines illi qui terræ detraxerunt, plaga coram Jehovah.

38. Jehoſua verò filius Nun, & Chaleb filius Jephunneh vixerūt ex hominibus illis 31 qui perrexerant ad explorandum terram.

39. † Loquutus eſt igitur Moſeh verba iſta 32 omnibus filiis Iſrael, & luxerunt populus valde.

40. 33 Surrexeruntq; mane, & aſcenderunt in verticem montis, dicendo, Ecce nos, ut aſcendamus ad locum *de* quo locutus eſt Jehovah, quia peccavimus.

41. Et dixit Moſeh, 34 ut quid transgredimini ſermonem Jehovæ? & hoc non proſperè cedet.

42. Ne aſcendatis, quia nō *eſt* Jehovah in medio veſtri: 35 ne percutiamini corā inimicis veſtris.

43. 36 Amalec enim & Chenaanæus *eſt* ibi ante vos, & cadetis gladio: 37 nam propterea quod cōverſi eſtis *ne iretis* poſt Jehovam, neq; erit Jehovah vobiſcum.

44. Et 38 conati ſunt aſcendere in verticem montis: at arca fœderis Jehovæ & Moſeh non receſſerant è medio caſtrorum.

34. Nach der zal der viertzig tagen/darin jr das land erkundet habt / Ja/ ein tag sol ein jar gelten / das sie viertzig jar ewr missethat tragen/ Das jr innen werdet / was sey/wenn ich die hand abzihe.

35. Ich der HERR habs gesagt/ das wil ich auch thun aller dieser bösen gemeine / die sich wider mich empöret hat/ in dieser wüsten sollen sie all werden/vnd daselbs sterben.

36. Also sturben durch die plage für dem HERRN alle die menner/die Mose gesand hatte das land zu erkunden/ vnd wider komen waren/ vnd da wider murren machten die gantze gemeine.

37. Damit/ das sie dem lande ein geschrey machten/ das es böse were.

38. Aber Josua der son Nun/ vnd Caleb der son Jephunne/ blieben lebendig aus den mennern die gegangen waren das land zu erkunden.

39. Vnd Mose redet diese wort zu allen kindern Israel/ Da trawret das volck sehr.

40. Vnd machten sich des morgens früe auff/ vnd zogen auff die höhe des gebirgs / vnd sprachen/ Hie sind wir / vnd wollen hinauff zihen an die stet/davon der HERR gesagt hat/denn wir haben gesündiget.

41. Mose aber sprach / Warumb vbergehet jr also das wort des HERRN? Es wird euch nicht gelingen.

42. Zihet nicht hinauff/ denn der HERR ist nicht vnter euch/das jr nicht geschlagen werdet für ewren feinden.

43. Denn die Amalekiter vnd Cananiter sind für euch daselbs / vnd jr werdet durchs schwert fallen/darumb/ das jr euch vom HERRN gekeret habt/ vnd der HERR wird nicht mit euch sein.

44. Aber sie waren störrig hinauff zuzihen auff die höhe des gebirges/ Aber die lade des bunds des HERRN/ vnd Mose kamen nicht aus dem lager.

28. ego Jeh. loq. ſum (Chald. Ego Dominus decrevi n. 1. cum VERBO meo n. 25) annō iſtud faciam omni cœtus malo huic convenientibus ſuper me! 29. producendo infamiam ſuper terram illā Num. 13 n. 16, 30. & (pleon) mort, ſ. h. producentes infamiam terræ malam in percuſſione c. Jeh. 31. euntibus. 32. ad omnes f. I. 33. & manicarunt (Ex 34. n. 4.) & a. ad caput m. d. ecce nos (.i. praſto ſumus) & aſcendemus ad l. quem loq. 34. ad quid iſtud vos transgredientes (ſc. eſtis) os Jeh? Chald. cur trāsgredimini decretū VERBI Domini n. 28. 35. & non 36. quia Amalecita & C. 37 nam ſuper ſic (.i. nam quia) reverſi eſtis a poſt Jehovam (.i. receſſiſtis a Jeh. quē antea ſequuti eſtis) & non erit

295.

Legum quarundam renovatio.

39. habitantes.

Cap. 15.

2. dices ad eos: quum veneritis ad ter. &c. quã ego dans (sc. sum) vob. & facietis ignitionẽ (sic inf.) 3. h. v. s. ad mirificandũ v. vel in spontanea oblatione vel in statutis temporibus v. ad faciendum od. q. 3. de bove vel de grege. 4. in qu.

8. & si feceris filium bovis holocaustum a. s. ad mirificandum v. s. a. retributiones (. i. eucharisticum) Ieh & offeret (i. offeres. persona enallag.) super (i. præter) filium bovis minha.

296.

45. Da kamen die Amaletiter vnd Cananiter/ die auff dem gebirge woneten/ erab/ vnd schlugen vnd zuschmiessen sie biß gen Horma.

Das XV. Cap.

VND der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

2. Rede mit den kindern Israel / vnd sprich zu jnen/ Wenn jr ins land ewer wonung kompt/ das ich euch geben werde/

3. Vnd wolt dem HERRN opffer thun/ es sey ein brandopffer oder ein opffer zum besondern gelübd/oder ein freywillig opffer/ oder ewer festopffer / auff das jr dem HERRN ein süssen geruch machet/von rindern oder von schaffen.

4. Wer nu seine gabe dem HERRN opffern wil/der sol das speißopffer thun / ein zehenden semelmehls gemenget mit öle eins vierden teils vom Hin.

5. Vnd wein zum tranckopffer auch eins vierden teils vom Hin/ zum brandopffer oder sonst zum opffer / da ein lamb geopffert wird.

6. Da aber ein widder geopffert wird / soltu das speißopffer machen zween zehenden semelmehls/mit öle gemenget eins dritten teils vom Hin.

7. Vnd wein zum tranckopffer auch des dritten teils vom Hin / das soltu dem HERRN zum süssen geruch opffern.

8. Wiltu aber ein rind zum brandopffer/ oder zum besondern gelübdopffer / oder zum danckopffer dem HERRN machen/

9. So soltu zu dem rinde ein speißopffer thun / drey zehenden semelmehls gemenget mit öle eins halben Hin/

10. Vnd wein zum tranckopffer/auch ein halb Hin/ das ist ein opffer dem HERRN zum süssen geruch.

45. Descendit itaq; Amalecita & Chenaanæus 39 qui habitabant in monte ipso, percusseruntq; eos, & contriverunt eos usq; Hormah.

CAP. XV.

LOquutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. Loquere ad filios Israel, & 2 dicas eis, Quum ingressi fueritis terram habitationum vestrarum, quam ego daturus sum vobis:

3. Et facere voletis oblationem ignitam Jehovæ holocaustum, vel sacrificium, ut solvatis votum, aut sponte vestra, aut in solennitatibus vestris, ut faciatis odorem quietis Jehovæ de bobus, aut ex pecudibus:

4. Tunc offeret offerens oblationem suam Jehovæ *pro* Minha similæ decimam *partem* mistam 4 cum quarta *parte* Hin olei,

5. Et vini pro libamine quartam *partem* Hin facies super holocaustum, aut ultra sacrificium pro agno uno.

6. Aut pro ariete facies Minham similę duas decimas permistæ *cum* olei tertia *parte* Hin.

7. Et vini pro libamine tertiam *partem* Hin offeres *in* odorem quietis Jehovæ.

8. 8 Quod si facere voles juvencum *in* holocaustum, aut sacrificium ad solvendum votum, aut pacifica Jehovæ:

9. Offeret una cum juvenco Minham, similę tres decimas permistæ cum olei dimidia *parte* Hin.

10. Et vinum offeres pro libamine dimidiam *partem* Hin, oblationem ignitam † odoris quietis Jehovæ.

45. Descenditque Amalecites & Chananæus qui habitabat in monte: & percutiens eos atq; concidens, persecutus est eos usque Horma.

CAP. XV.

LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Loquere ad filios Israel, & dices ad eos, Cùm ingressi fueritis terram habitationis vestræ quam ego dabo vobis,

3. Et feceritis oblationem Domino in holocaustum aut victimam pacificam vota solventes, vel sponte offerentes munera, aut in solennitatibus vestris adolentes odorem suavitatis Domino, de bobus sive de ovibus:

4. Offeret quicunq; immolaverit victimam, sacrificium similæ, decimam partem Ephi conspersam oleo, quod mensuram habebit quartam partem Hin:

5. Et vinum ad liba fundenda ejusdem mensuræ dabit in holocaustum sive in victimam. per agnos singulos

6. Et arietes, erit sacrificium similæ duarum decimarum quæ conspersa sit oleo tertiæ partis Hin,

7. Et vinum ad libamentum tertiæ partis ejusdem mensuræ offeret in odorem suavitatis Domino.

8. Quando verò de bobus feceris holocaustum aut hostiam, ut impleas votum vel pacificas victimas:

9. Dabis per singulos boves similæ tres decimas conspersæ oleo, quod habeat medium mensuræ Hin,

10. Et vinum ad liba fundenda ejusdem mensuræ in oblationem suavissimi odoris Domino.

45. Καὶ κατέβη Αμαλὴκ καὶ ὁ Χαναναῖος ὁ ἐγκαθήμενος ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ, καὶ ἐτρέψαντο αὐτοὺς, καὶ κατέκοψαν αὐτοὺς ἕως Ερμά.

Κεφαλ. ιε'.

ΚΑὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς, ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν τῆς κατοικήσεως ὑμῶν, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν.

3. Καὶ ποιήσετε καρπώματα Κυρίῳ, ὁλοκαύτωμα, ἢ θυσίαν μεγαλῦναι εὐχὴν, ἢ καθεκούσιον, ἢ ἐν ταῖς ἑορταῖς ὑμῶν ποιῆσαι ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ, εἰ μὲν ἀπὸ τῶν βοῶν ἢ ἀπὸ τῶν προβάτων.

4. Καὶ προσοίσει ὁ προσφέρων τὸ δῶρον αὐτοῦ Κυρίῳ, θυσίαν σεμιδάλεως τὸ δέκατον τοῦ οἰφὶ ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ ἐν τετάρτῳ τοῦ ἲν.

5. Καὶ οἶνον εἰς σπονδὴν τὸ τέταρτον τοῦ ἲν ποιήσετε ἐπὶ τῆς ὁλοκαυτώσεως ἢ ἐπὶ τῆς θυσίας, τῷ ἀμνῷ ἑνί.

6. Καὶ τῷ κριῷ, ὅταν ποιῆτε αὐτὸν εἰς ὁλοκάρπωμα ἢ εἰς θυσίαν, ποιήσεις θυσίαν σεμιδάλεως δύο δέκατα ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ τὸ τρίτον τοῦ ἲν.

7. Καὶ οἶνον εἰς σπονδὴν τὸ τρίτον τοῦ ἲν προσοίσετε εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ.

8. Εὰν δὲ ἀπὸ τῶν βοῶν ποιῆτε εἰς ὁλοκαύτωμα, ἢ εἰς θυσίαν μεγαλῦναι εὐχὴν εἰς σωτήριον Κυρίῳ.

9. Καὶ προσοίσει ἐπὶ τοῦ μόσχου εἰς θυσίαν σεμιδάλεως τρία δέκατα ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ ἥμισυ τοῦ ἲν.

10. Καὶ οἶνον εἰς σπονδὴν τὸ ἥμισυ τοῦ ἲν. κάρπωμα ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ.

11. Οὕτως ποιήσεις τῷ μόσχῳ τῷ ἑνὶ, ἢ τῷ κριῷ τῷ ἑνὶ, ἢ τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνὶ, ἐκ τῶν προβάτων ἢ ἐκ τῶν αἰγῶν.

12. Κατὰ τὸν ἀριθμὸν ὧν ἂν ποιήσητε, οὕτως ποιήσετε τῷ ἑνὶ, κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν.

13. Πᾶς ὁ αὐτόχθων ποιήσει οὕτως, τοιαῦτα προσενέγκαι καρπώματα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ.

14. Ἐὰν δὲ προσήλυτος ἐν ὑμῖν προσγένηται ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, ἢ ὃς ἂν γένηται ἐν ὑμῖν ἐν ταῖς γενεαῖς ὑμῶν, καὶ ποιήσει κάρπωμα ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ, ὃν τρόπον ποιεῖτε ὑμεῖς, οὕτως ποιήσει.

15. Ἡ συναγωγὴ Κυρίῳ. νόμος εἷς ἔσται ὑμῖν καὶ τοῖς προσηλύτοις τοῖς προσκειμένοις ἐν ὑμῖν· νόμος αἰώνιος εἰς γενεὰς ὑμῶν. ὡς ὑμεῖς καὶ ὁ προσήλυτος ἔσται ἔναντι Κυρίῳ.

16. Νόμος εἷς ἔσται καὶ δικαίωμα ἓν ἔσται ὑμῖν καὶ τῷ προσηλύτῳ τῷ προσκειμένῳ ἐν ὑμῖν.

17. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

18. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς, ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάξω ὑμᾶς ἐκεῖ.

19. Καὶ ἔσται ὅταν ἔσθητε ὑμεῖς ἀπὸ τῶν ἄρτων τῆς γῆς, ἀφαιρεῖτε ἀφαίρεμα ἀφόρισμα τῷ Κυρίῳ.

20. Ἀπαρχὴν φυράματος ὑμῶν ἄρτον, ἀφαίρεμα ἀφελεῖτε αὐτῷ. ὡς ἀφαίρεμα ἀπὸ ἅλωνος, οὕτως ἀφελεῖτε αὐτό.

21. Ἀπαρχὴν φυραμάτων ὑμῶν. καὶ δώσετε Κυρίῳ ἀφαίρεμα εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν.

22. Ὅταν δὲ διαμάρτητε καὶ μὴ ποιήσητε πάσας τὰς ἐντολὰς ταύτας, ἃς ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν.

23. Καθὰ συνέταξε Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐν χειρὶ Μωυσῆ, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς συνέταξε Κύριος πρὸς ὑμᾶς καὶ ἐπέκεινα εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. καὶ ἔσται ἐὰν ἐξ ὀφθαλμῶν τῆς συναγωγῆς γένηται ἀκουσίως·

24. Καὶ ποιήσει πᾶσα ἡ συναγωγὴ μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν ἄμωμον εἰς ὁλοκαύτωμα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ, καὶ θυσίαν τούτου

καὶ

---

11. Sic facies per singulos boves & arietes & agnos & hædos.

13. Tam indigenæ quàm peregrini, eodem ritu offerent sacrificia.

16. Unum præceptum erit atque judicium tam vobis quam advenis terræ.

17. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens,

18. Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Cùm veneritis in terram quam dabo vobis,

19. Et comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino

20. De cibis vestris. Sicut de areis primitias separabitis,

21. Ita & de pulmentis dabitis primitiva Domino.

22. Quòd si per ignorantiam præterieritis quicquam horum quæ locutus est Dominus ad Moysen,

23. Et mandavit per eum ad vos, à die qua cœpit jubere & ultrà,

24. Oblitaque fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocaustum in odorem suavis-

---

11. Sic fiet bovi uni, aut arieti uni, aut [4] fœtui tàm de ovibus quàm de capris.

12. Juxta numerum quem facietis sic facietis [5] uni juxta numerum illorum.

13. Omnis civis faciet sic ista, ut offerat oblationem ignitam odoris quietis Jehovæ.

14. Et cum peregrinatus fuerit [6] apud vos peregrinus, aut quicunq; *est* in medio vestri per generationes vestras, feceritq; oblationem ignitam odoris quietis Jehovæ, quemadmodum facietis, sic faciet.

15. O congregatio, statutum unum *erit* vobis & peregrino [7] qui peregrinatur *apud vos*: statutum *inquam* perpetuum per generationes vestras: sicut vos sic & peregrinus erit coram Jehova.

16. Lex *inquam* una & [8] norma una erit vobis & peregrino qui peregrinatur apud vos.

17. Loquutus est insuper Jehovah ad Moscheh, dicendo,

18. [9] Alloquere filios Israel, & dicas eis, Cum ingressi fueritis terram ad quam ego introducturus sum vos.

19. Tum fiet, cum cœperitis comedere de pane terræ, offeretis oblationem Jehovæ.

20. *De* primitiis conspersionum vestrarum, placentam offeretis *in* oblationem: sicut oblationem areæ, sic offeretis illam.

21. De primitiis conspersionum vestrarum dabitis Jehovę, oblationem per generationes vestras.

22. Cumq; erraveritis, & non feceritis omnia pręcepta ista quæ dixit Jehovah ad Moscheh.

23. Omnia *inquam* quæ præcepit Jehovah [10] vobis per manum Moscheh à die qua præcepit Jehovah, & ultrà per generationes vestras.

24. [11] Tum fiet si clã congregatione factum fuerit per errorem, faciet universa congregatio juvencum filium bo-

---

11. Also soltu thun mit einem ochsen / mit einem widder / mit einem schaff von lemmern vnd zigen.

12. Darnach die zal ist dieser opffer / darnach sol auch die zal der speißopffer vnd tranckopffer sein.

13. Wer ein einheimischer ist / der sol solchs thun / das er dem HERRN opffere ein opffer zum süssen geruch.

14. Vnd ob ein frembdlinger bey euch wonet / oder vnter euch bey ewren freunden ist / vnd wil dem HERRN ein opffer zum süssen geruch thun / der sol thun / wie sie thun.

15. Der gantzen gemeine sey eine satzunge / beide euch vnd den frembdlingen. Ein ewige satzunge sol das sein ewrn nachkomen / das für dem HERRN der frembdling sey / wie ir.

16. Ein gesetze / ein recht sol euch vnd dem frembdlingen sein / der bey euch wonet.

17. Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

18. Rede mit den kindern Israel / vnd sprich zu jnen / Wenn jr ins land kompt / darein ich euch bringen werde.

19. Das jr esset des brots im lande / Solt jr dem HERRN ein hebe geben /

20. Nemlich / ewrs teigs erstling solt jr einen kuchen zur hebe geben / Wie die hebe von der schewnen.

21. Also solt jr auch dem HERRN ewers teigs erstling zur hebe geben bey ewren nachkomen.

22. Vnd wenn jr durch vnwissenheit dieser gebot jrgend eins nicht thut / die der HERR zu Mose geredt hat.

23. Vnd alles was der HERR euch durch Mose geboten hat / von dem tage an / da er anfieng zu gebieten auff ewre nachkomen.

24. Wenn nu die gemeine etwas vnwissend thet / So sol die gantze gemeine einen jungen farren aus den rindern

m 2 zum

---

4. par Sæ pecudis in ov. aut in cap.

5. uni .i. unicuique. i. n. i. o. indigena f. s. i. efferendo ignitionem.

6. vobiscum.

7. peregrinanti statutũ seculi.

8. judicium (.i. jus, vel, mos sic v. 24) unum e. v. & p. peregrinanti vobiscũ,

9. loquere ad f. I. & dices ad eos: in ingrediendo vos ad ter. quo ego ducens (sc. sum) vos illuc (illuc abundat) & erit in edendo vos d. p. t. elevabitis elevationẽ Jeh. principium massarũ vest. sic v. 21.

10, ad vos in manu

11. & erit si ab oculis congregationis (sc. absconditum, vel etiã, ab oculis, hoc est, primoribus, qui velut oculi & duces sunt in populo) fiat (sc. aliquid) per ignorantiã, & (.i. tunc) facient.

zum brandopffer machen/zum süssen geruch dem HERRN/ sampt seinem speißopffer vnd tranckopffer/ wie es recht ist/ vnd ein zigenbock zum sündopffer.

25. Vnd der priester sol also die gantze gemeine der kinder Jsrael versünen/ so wirds jnen vergeben sein/Denn es ist ein vnwissenheit. Vnd sie sollen bringen solch jre gabe zum opffer dem HErrn / vnd jre sündopffer für dem HERRN vber jre vnwissenheit.

397. 26. So wirds vergeben der gantzen gemeine der kinder Jsrael/dazu auch dem frembdlingen der vnter euch wonet/ weil das gantze volck ist in solcher vnwissenheit.

27. Wenn aber eine seele durch vnwissenheit sündigen wird / die sol eine jerige zige zum sündopffer bringen.

28. Vnd der priester sol versünen solche vnwissende seele mit dem sündopffer für die vnwissenheit für dem HErrn/ das er sie versüne/ so wirds jr vergeben werden.

29. Vnd es sol ein gesetz sein/ das jr für die vnwissenheit thun solt/beide/ dem einheimischen vnter den kindern Jsrael/vnd dem frembdlingen der vnter euch wonet.

30. Wenn aber eine seele aus freuel etwas thut / es sey ein einheimischer oder frembdlinger/der hat den HERRN geschmecht. Solche seele sol ausgerottet werden aus jrē volck.

31. Denn sie hat des HErrn wort verachtet / vnd sein gebot lassen faren/ Sie sol schlecht ausgerottet werden/die schuld sey jr.

32. Als nu die kinder Jsrael in der wüsten waren/funden sie einen man holtz lesen am Sabbath tage.

33. Vnd die jn drob funden hatten/da er holtz las/ brachten jn zu Mose vnd Aaron / vnd für die gantze gemeine.

34. Vnd sie legten jn gefangen / Denn es war nicht klar ausgedrückt / was man mit jm thun solte.

35. Der HErr aber sprach zu Mose / Der man sol des

tods

12. *in peccatum.* Num. 8 n. 8. Exo. 29. n. 13. 13. *super eum (sic inf.)* &c. *quia ignorantia ipsa.* 14. *adduxerunt i. adducēt* Exod. 16. n. 29. 15. & *peccatum suum* (n. 12) c. Jeh. *super ignorantia ipsi.* 16. *peregrinanti in m. i. quia omni populo in ignorantia sc. accidit. sic inf.* 17. & (*i. tunc*) *off. c. filiam anni* (*i. anniculam*) *suam in peccatū.* n. 15. 18. *ignoranter peccantē in peccando ipsam in ignorantia c. J. ad expiationem faciendum super eam,* & r. e. *indigena ex filiis I.* & p. *peregrinanti in medio ill. l.* u. e. S. *pro faciente* (*sc. aliquid*) *in ignorantia.* 19. *de indigena & de peregrino J. ipse probris afficiens sc. est.* 20. & *fuerunt f. I. in des.* & *inven.* 21. *invenientes eum.* 22. & *posuerunt eum* &c. &

bovis unum in holocaustum, in odorem quietis Jehovæ, Minham quoq; ejus, & libamen ejus secundum normam, & hircum caprarum unum 12 in sacrificium propeccato.

25. Expiabitq; sacerdos 13 universam cō gregationem filiorum Israel, & condonabitur illis, quia error est: & illi 14 offerent oblationem suam in oblationem ignitam Jehovæ, 15 & in oblationem pro peccato suo coram Jehova, propter errorem ipsorum.

26. Et condonabitur universæ congregationi filiorum Israel, & peregrino 16 qui peregrinatur in medio illorum, quia universi populi error est.

27. Quod si anima una peccaverit per errorem, 17 offeret capram anniculam in sacrificium pro peccato.

28. Expiabitq; sacerdos animam 18 quæ peccaverit per errorem coram Jehova, expiabit inquam illā, & remittetur ei.

29. Civi inter filios Israel & peregrino qui peregrinatur inter illos, lex una erit vobis ei qui fecerit *peccatum* per errorem.

30. Et anima quę fecerit in manu excelsa, 19 tam civis quā peregrinus, Jehovā probris afficit: atq; excidetur anima illa è medio populi sui.

31. Quia verbum Jehovæ sprevit, & pręceptum ejus irritū fecit, excindendo excindetur anima illa, iniquitas ejus *erit* in ipsa.

32. 20 Quum autem filii Israel essent in deserto, invenerunt virum colligentem ligna in die sabbathi:

33. Et adduxerunt illum 21 qui invenerunt eum colligentem ligna, ad Moseh & Aharon, & ad universam congregationem.

34. 22 Quem posuerunt in custodia quia non erat expositum quid faciendum esset ei.

35. Et dixit Jehovah ad Moseh, moriendo 23 moriatur vir

ille,

vissimum Domino, & sacrificium ejus ac liba, ut ceremonię postulant, hircumque pro peccato.

25. Et rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israel: & dimittetur eis, quoniam nō sponte peccaverunt, nihilominus offerentes incensum Domino pro se & pro peccato atq; errore suo.

26. Et dimittetur universæ plebi filiorum Israel, & advenis, qui peregrinantur inter eos: quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam.

27. Quod si anima una nesciens peccaverit, offeret capram anniculā pro peccato suo:

28. Et deprecabitur pro ea sacerdos, quod inscia peccaverit coram Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi.

29. Tam indigenis quàm advenis una lex erit omnium qui peccaverint ignorantes.

30. Anima verò quæ per superbiam aliquid commiserit, sive civis sit ille, sive peregrinus: quoniam adversus Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo:

31. Verbum enim Domini contempsit, & præceptum illius fecit irritum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem suam.

32. Factum est autem, cùm essent filii Israel in solitudine, & invenissent hominem colligentem ligna in die Sabbathi,

33. Obtulerunt eum Moysi & Aaron & universæ multitudini.

34. Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent.

35. Dixitque Dominus ad Moysen, Morte mo-

ria-

καὶ σπονδὴν αὐτοῦ κατὰ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ, καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας.

25. Καὶ ἐξιλάσεται ὁ ἱερεὺς περὶ πάσης συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἀφεθήσεται αὐτοῖς, ὅτι ἀκούσιόν ἐστι· καὶ αὐτοὶ ἤνεγκαν τὸ δῶρον αὐτῶν κάρπωμα Κυρίῳ περὶ ἁμαρτίας αὐτῶν ἔναντι Κυρίου περὶ τῶν ἀκουσίων αὐτῶν.

26. Καὶ ἀφεθήσεται πάσῃ συναγωγῇ υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ τῷ προσηλύτῳ τῷ προσκειμένῳ πρὸς ὑμᾶς, ὅτι παντὶ τῷ λαῷ ἀκούσιον.

27. Ἐὰν δὲ ψυχὴ μία ἁμάρτῃ ἀκουσίως, προσάξει μίαν αἶγα ἐνιαυσίαν περὶ ἁμαρτίας.

28. Καὶ ἐξιλάσεται ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ψυχῆς τῆς ἀκουσιασθείσης καὶ ἁμαρτούσης ἀκουσίως ἔναντι Κυρίου, ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ.

29. Τῷ ἐγχωρίῳ ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ τῷ προσηλύτῳ τῷ προσκειμένῳ ἐν αὐτοῖς νόμος εἷς ἔσται αὐτοῖς, ὃς ἂν ποιήσῃ ἀκουσίως.

30. Καὶ ψυχὴ ἥτις ποιήσει ἐν χειρὶ ὑπερηφανίας ἀπὸ τῶν αὐτοχθόνων ἢ ἀπὸ τῶν προσηλύτων, τὸν Θεὸν οὗτος παροξύνει, καὶ ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς.

31. Ὅτι τὸ ῥῆμα Κυρίου ἐφαύλισεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ διεσκέδασεν, ἐκτρίψει ἐκτριβήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη· ἡ ἁμαρτία αὐτῆς ἐν αὐτῇ.

32. Καὶ ἦσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ εὗρον ἄνδρα συλλέγοντα ξύλα τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου.

33. Καὶ προσήγαγον αὐτὸν οἱ εὑρόντες αὐτὸν συλλέγοντα ξύλα, πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρών, καὶ πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραήλ.

34. Καὶ ἀπέθεντο αὐτὸν εἰς φυλακήν, οὐ γὰρ συνέκριναν τί ποιήσωσιν αὐτόν.

35. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων· θανάτῳ θα-

νατούσθω

Sabbathi violatoris pœna

νατέσθω ὁ ἄνθρωπ☉, λιθοβολήσετε αὐτὸν λίθοις πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἔξω τ͂ παρεμβολῆς.

36. Καὶ ἐξήγαγον αὐτὸν πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἔξω τ͂ παρεμβολῆς, κ̀ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

37. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

Deu. 22. v. 12. Matt. 23. v. 5.

38. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, κ̀ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς, κ̀ ποιησάτωσαν ἑαυτοῖς κράσπεδα ἐπὶ τὰ πτερύγια τῶν ἱματίων αὐτῶν εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. κ̀ ἐπιθήσετε ἐπὶ τὰ κράσπεδα τῶν πτερυγίων κλῶσμα ὑακίνθινον.

39. Καὶ ἔσται ὑμῖν ἐν τοῖς κρασπέδοις, κ̀ ὄψεσθε αὐτὰ, κ̀ μνησθήσεσθε πασῶν τῶν ἐντολῶν Κυρίου. κ̀ ποιήσετε αὐτὰς, κ̀ ὐ διαστραφήσεσθε ὀπίσω τῶν διανοιῶν ὑμῶν, κ̀ ὀπίσω τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν, ἐν οἷς ὑμεῖς ἐκπορνεύετε ὀπίσω αὐτῶν·

40. Ὅπως ἂν μνησθῆτε καὶ ποιήσητε πάσας τὰς ἐντολάς μου. κ̀ ἔσεσθε ἅγιοι τῷ Θεῷ ὑμῶν.

41. Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὁ ἐξαγαγὼν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου εἶναι ὑμῶν Θεός· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

riatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.

36. Cumque eduxissent eum foras, obruerunt eum lapidibus, & mortuus est sicut præceperat Dominus.

37. Dixit quoque Dominus ad Moysen:

38. Loquere filiis Israel, & dices ad eos * ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas:

39. Quas cùm viderint, recordentur omniũ mandatorum Domini, nec sequantur cogitationes suas & oculos per res varias fornicantes,

40. Sed magis memores præceptorum Domini faciant ea, sintque sancti Deo suo.

41. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti, ut essem Deus vester.

ille, lapidet eum lapidibus universa congregatio extra castra.

36. Eduxerunt ergò eum congregatio extra castra & lapidaverunt eum lapidibus: mortuusq; est, quemadmodum præceperat Jehovah Moseh,

37. Et dixit Jehovah ad Moseh, dicendo,

38. 24 Alloquere filios Israel, & dic eis ut faciant sibi fimbrias in angulis vestimentorum suorum per generationes suas: & ponant in fimbria anguli filum hyacinthinum.

39. Et erit vobis 25 instar fimbriarum, videbitisq; eam † & recordabimini omnium præceptorum Jehovę, ut faciatis ea: & non aspicietis post cor vestrum & oculos vestros, post quos vos fornicamini:

40. Ut recordemini *inquam*, & faciatis omnia præcepta mea, & sitis sancti Deo vestro.

41. Ego Jehovah Deus vester qui eduxi vos è terra Aegypti, 26 ut essem vobis in Deum: ego *inquam* Jehovah Deus vester.

todts sterben / die gantze gemeine sol jn steinigen ausser dem lager.

36. Da füret die gantze gemeine jn hinaus für das lager/vnd steinigeten jn / das er starb/wie der HERR Mose geboten hatte.

37. Vnd der HERR sprach zu Mose.

38. Rede mit den kindern Jsrael/vnd sprich zu jnen/ das sie jnen leplin machen an den fittigen jrer kleider vnter allen ewren nachkomen / vnd gele schnürlin auff die leplin an die fittig thun.

39. Vnd sollen euch die leplin dazu dienen/das jr sie ansehet/vnd gedenckt aller Gebot des HERRN/vnd thut sie/ das jr nicht ewers hertzen düncken nach richtet / noch ewren augen nach huret.

40. Darumb solt jr gedencken vnd thun alle meine Gebot / vnd heilig sein ewrem Gott.

41. Jch der HERR ewr Gott/ der euch aus Egyptenland gefüret hat / das ich ewr Gott were/ Jch der HERR ewr Gott.

24. loquere ad f. I. & dices ad e. & facient sibi fimbriam super alis &c. & pon, super fimbriam alæ f. hyacinthi. 298.
25. in fimbriam &c. Heb. & facietis ea, & non explorabitis post c. v. & post o. v. quos vos fornicantes (sc. estis) post eos. i. post quos vos forn.
26. ad existendũ vobis.

Cap. 16

1. & accepit (s. assumpsit homines aliquot, eosq; in suam sententiam pertraxit) Korach. &c. 2. quinquag. & ducenti. pr. c. vocati (s. convocari soliti ad res arduas) ecclesia, viri nominis. Gen. 6. n. 13. 3 super M. & super Ah. & d. ad eos: multum vob. (sc. negotii est) &c. efferetis v. s. c. 3? & audivit M. & cecidit super f. s. 4. mane, & notum faciet, qui sibi (sc. sint) & sanctum, & accedere faciet ad se, & quo eleg in eo (s. in quo) &c. 5. & ponite super eas. 6. multũ vobis. sc. negotii est. 7. de vobis, quod &c. ad accedere faciendũ ad se ad ministrandũ ministerium habitaculi 7. & ad standum c. c. ad ministrãdum eis. vel, pro eis. &

Das XVI. Cap.

Und Korah der son Jezehar / des sons Kahath / des sons Leui / sampt Dathan und Abiram den sönen Eliab / und On / dem son Peleth / den sönen Ruben.
2. Die empörten sich wider Mose / sampt etlichen mennern unter den kindern Israel / zwey hundert und funfftzig / fürnemesten in der gemeine / ratsherrn und ehrliche leute.
3. Und sie versamleten sich wider Mosen und Aaron / und sprachen zu jnen / Jr machts zu viel / Denn die gantze gemeine ist uber all heilig / und der HERR ist unter jnen / Warumb erhebt jr euch uber die gemeine des HERRN?
4. Da das Mose höret / fiel er auff sein angesicht /
5. Und sprach zu Korah / und zu seiner gantzen rotte / Morgen wird der HERR kund thun / wer sein sey / wer heilig sey / und jm opffern sol / Welchen er erwelet / der sol jm opffern.
6. Das thut / nemet euch pfannen / Korah und seine gantze rotte.
7. Und legt fewr drein / und thut reuchwerck drauff für dem HERRN / morgen / welchen der HERR erwelet / der sey heilig / Jr machts zu viel jr kinder Leui.
8. Und Mose sprach zu Korah / Lieber höret doch jr kinder Leui.
9. Ists euch zu wenig / das euch der Gott Israel ausgesondert hat von der gemine Israel / das jr jm opffern sollet / das jr dienet im ampt der wonung des HERRN / und für die gemeine trettet jr zu dienen.
10. Er hat dich und alle deine brüder die kinder Leui sampt dir zu sich genomen / Und jr sucht nu auch das priesterthumb.
11. Du und deine gantze rotte macht ein auffrhur wider den

HErrn

CAP. XVI.

ET tulit *seipsũ seorsum* Corah filius Ishar filii Cohath filii Levi, & Dathan & Abiram filii Eliab, & On filius Peleth filii Reuben:

2. Et surrexerũt coram Moseh, & viri è filiis Israel 2 ducẽti quinquaginta, principes cõgregationis, majores congregationis viri nominati.

3. Cõgregatiq; sunt 3 adversum Moseh & Aharon, ac dixerũt eis, sat *sit* vobis: nam tota congregatio, universi ipsi sancti *sunt*, & in medio eorum *est* Jehovah: quare ergò effertis vos supra congregationem Jehovæ!
4. Quod cum audisset Moseh, projecit se in faciem suam.

5. Et locutus est ad Corah & ad omnem congregationem ejus, dicendo, 4 Mane ostendet Jehovah qui *sint* ejus, & *quis* sanctus, & ut accedat ad se: & quem elegerit, accedere faciet ad se.
6. Hoc facite, capite vobis acerras, Corah, & tota congregatio ejus.

7. Et ponite in illis ignem, 5 imponite quoq; in eis incensum coram Jehovah cras: & erit, vir quẽ elegerit Jehovah, erit *ille* sãctus: 6 satis sit vobis filii Levi.
8. Et dixit Moseh ad Corah, Audite quæso filii Levi.
9. An parum *hoc* 7 vobis *est* quod separaverit Deus Israelis vos de congregatione Israel, ut accedere faceret vos sibi, ut ministraretis in ministerio tabernaculi Jehovæ, & ut staretis coram congregatione, ut ministraret 8 eis:
10. Et accedere fecit te, & omnes fratres tuos filios Levi tecum: 8 nisi quæratis etjam sacerdotium?
11. 1 Idcirco tu & universa congregatio tua, 9 estis qui con-

ve-

CAP. XVI.

ECce autem Core filius Isaar, filii Caath, filii Levi, & Dathan atque Abiron filii Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filiis Ruben,
2. *Surrexerunt contra Moysen, aliique filiorum Israel ducenti quinquaginta viri proceres synagogæ, & qui tempore consilii per nomina vocabantur.
3. Cumque stetissent adversum Moysen & Aaron, dixerunt, Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: Cur elevamini super populum Domini?
4. Quod cùm audisset Moyses, cecidit pronus in faciem:
5. Locutusq; ad Core & ad omnẽ multitudinem, Manè, inquit, notum faciet Dominus qui ad se pertineant, & sanctos applicabit sibi, & quos elegerit, appropinquabũt ei:
6. Hoc igitur facite, tollat unusquisque thuribula sua, tu Core & omne concilium tuum:
7. Et hausto cras igne ponite desuper thymiama coram Domino: & quemcunque elegerit, ipse erit sanctus. multum erigimini filii Levi.
8. Dixitq; rursum ad Core, Audite filii Levi,
9. Num parum vobis est quòd separavit vos Deus Israel ab omni populo, & junxit sibi, ut serviretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei?
10. Idcirco ad se fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam sacerdotium vendicetis,
11. Et omnis globus tuus stet cõtra Dominum? quis

est

Κεφαλ. ις΄.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κορὲ υἱὸς Ἰσαὰρ υἱοῦ Καὰθ υἱοῦ Λευὶ, καὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν υἱοὶ Ἐλιὰβ, καὶ Αὐνὰν υἱὸς Φαλὲκ υἱοῦ Ῥουβήν·

2. Καὶ ἀνέστησαν ἔναντι Μωυσῆ, καὶ ἄνδρες τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ πεντήκοντα καὶ διακόσιοι, ἀρχηγοὶ συναγωγῆς σύγκλητοι βουλῆς, καὶ ἄνδρες ὀνομαστοὶ, — Eccli. 45. v. 22. 1. Cor. 10. v. 10. Iude. v. 11.

3. Συνέστησαν ἐπὶ Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν. καὶ εἶπαν πρὸς αὐτοὺς, ἐχέτω ὑμῖν, ὅτι πᾶσα ἡ συναγωγὴ πάντες ἅγιοι, καὶ ἐν αὐτοῖς Κύριος, καὶ διατί κατανίστασθε ἐπὶ τὴν συναγωγὴν Κυρίου;

4. Καὶ ἀκούσας Μωυσῆς ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον·

5. Καὶ ἐλάλησε πρὸς Κορὲ καὶ πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν, λέγων· ἐπέσκεπται καὶ ἔγνω ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἁγίους προσηγάγετο πρὸς ἑαυτόν. καὶ οὓς οὐκ ἐξελέξατο ἑαυτῷ, οὐ προσηγάγετο πρὸς ἑαυτόν.
6. Τοῦτο ποιήσατε, λάβετε ὑμῖν ἑαυτοῖς πυρεῖα Κορὲ, καὶ πᾶσα ἡ συναγωγὴ αὐτοῦ.

7. Καὶ ἐπίθετε ἐπ' αὐτὰ πῦρ, καὶ ἐπίθετε ἐπ' αὐτὰ θυμίαμα ἔναντι Κυρίου αὔριον, καὶ ἔσται ὁ ἀνὴρ ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος, οὗτος ἅγιος. ἱκανούσθω ὑμῖν υἱοὶ Λευί.
8. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Κορὲ, εἰσακούσατέ μου υἱοὶ Λευί.
9. Μὴ μικρόν ἐστι τοῦτο ὑμῖν, ὅτι διέστειλεν ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ὑμᾶς ἐκ συναγωγῆς Ἰσραὴλ, καὶ προσηγάγετο ὑμᾶς πρὸς ἑαυτὸν λειτουργεῖν τὰς λειτουργίας τῆς σκηνῆς Κυρίου, καὶ παρίστασθαι ἔναντι τῆς συναγωγῆς λατρεύειν αὐτοῖς.

10. Καὶ προσηγάγετο σὲ καὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς σου υἱοὺς Λευὶ μετὰ σοῦ, καὶ ζητεῖτε ἱερατεύειν.

11. Οὕτως σὺ καὶ πᾶσα ἡ συναγωγή σου ἡ συνηθροισμένη πρὸς τὸν

Θε-

8. ... 9. ...

Θεόν· ϗ Ααρὼν τί ἐστιν ὅτι διαγογγύζετε κατ' αὐτοῦ;
12. Καὶ ἀπέστειλε Μωυσῆς καλέσαι Δαθὰν ϗ Ἀβειρὼν υἱοὺς Ἐλιάβ, ϗ εἶπον· οὐκ ἀναβαίνομεν.

13. Μὴ μικρὸν τοῦτο, ὅτι ἀνήγαγες ἡμᾶς ἐκ γῆς ῥεούσης γάλα ϗ μέλι, ἀποκτεῖναι ἡμᾶς ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτι κατάρχεις ἡμῶν καὶ ἄρχων εἶ;

14. Καὶ εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα ϗ μέλι εἰσήγαγες ἡμᾶς, καὶ ἔδωκας ἡμῖν κλῆρον ἀγροῦ καὶ ἀμπελῶνας. τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ἐξέκοψας, οὐκ ἀναβαίνομεν.

15. Καὶ ἐβαρυθύμησε Μωυσῆς σφόδρα, ϗ εἶπε πρὸς Κύριον, μὴ πρόσχῃς εἰς τὴν θυσίαν αὐτῶν, οὐκ ἐπιθύμημα οὐδενὸς αὐτῶν εἴληφα, οὐδὲ ἐκάκωσα οὐδένα αὐτῶν.

16. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Κορέ· ἁγίασον τὴν συναγωγήν σου, καὶ γίνεσθε ἕτοιμοι ἔναντι Κυρίου σὺ ϗ αὐτοὶ, ϗ Ααρὼν αὔριον.
17. Καὶ λάβετε ἕκαστος τὸ πυρεῖον αὐτοῦ, ϗ ἐπιθήσετε ἐπ' αὐτὰ θυμίαμα, καὶ προσάξετε ἔναντι Κυρίου ἕκαστος τὸ πυρεῖον αὐτοῦ, πεντήκοντα ϗ διακόσια πυρεῖα, ϗ σὺ ϗ Ααρὼν ἕκαστος τὸ πυρεῖον αὐτοῦ.

18. Καὶ ἔλαβεν ἕκαστος τὸ πυρεῖον ἑαυτοῦ, ϗ ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτὰ πῦρ, ϗ ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὰ θυμίαμα. ϗ ἔστησαν παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου Μωυσῆς ϗ Ααρών.

19. Καὶ ἐπισυνέστησεν ἐπ' αὐτοὺς Κορὲ τὴν πᾶσαν αὐτοῦ συναγωγὴν παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. ϗ ὤφθη ἡ δόξα Κυρίου πάσῃ τῇ συναγωγῇ.

20. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν ϗ Ααρὼν, λέγων·
21. Ἀποσχίσθητε ἐκ μέσου τῆς συναγωγῆς ταύτης, ϗ ἐξαναλώσω αὐτοὺς εἰσάπαξ.
22. Καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, ϗ εἶπον· ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς τῶν

πνευ-

est enim Aaron ut murmuretis contra eum?
12. Misit ergo Moyses ut vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui responderunt, Non venimus.
13. Nunquid parum est tibi quòd eduxisti nos de terra quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri?
14. Revera induxisti nos in terram quæ fluit rivis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum? an & oculos nostros vis eruere? non venimus.
15. Iratusq; Moyses valde, ait ad Dominum, Ne respicias sacrificia eorum tu scis quòd nec asellum quidem unquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.
16. Dixitq; ad Core, Tu, & omnis congregatio tua state seorsum coram Domino, & Aaron die crastino separatim.
17. Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incensum, offerentes Domino, ducēta quinquaginta thuribula: Aaron quoque teneat thuribulum suum.

18. Quòd cùm fecissent, stantibus Moyse & Aaron,

19. Et coacervassent adversum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini.

20. Locutusque Dominus ad Moysen & Aaron, ait,
21. Separamini de medio congregationis hujus, ut eos repente disperdam.
22. Qui ceciderunt proni in faciem, atq; dixerunt,

For-

veniunt contra Jehovam: at verò Aharon quid est, quod murmurastis adversus eum?
12. Misit ergò Moseh [10] accersitum Dathan & Abiram filios Eliab. qui responderunt, Non ascendemus.
13. Nunquid parum *est* quod ascendere feceris nos è terra fluente lacte & melle, [11] ut mori faceres nos in deserto: nisi etjam dominari velis nostri etjam dominando?
14. Insuper ad terram fluentem lacte & melle non introduxisti nos, neq; dedisti nobis hæreditatem agrorum & vinearum: num oculos virorum istorum effodies? non ascendemus.
15. [12] Iratus est ergò Moseh valdè, & dixit ad jehovam, ne respicias ad oblationem eorum: ne asellum *quidem* unum ab eis accepi, neq; afflixi quenquam ex eis.
16. Posteà dixit Moseh ad Corah, Tu & universa congregatio tua estote coram Jehova, tu & illi & Aharon cras.
17. Et [13] capite quisq; acerram suam, & imponite in illis incensum: atq; applicare facite coram Jehova quisq, acerram suam, ducentas quinquaginta acerras: tu quoq; & Aharon quisq; acerram suam.
18. Tulerunt igitur quisq; acerram suam, & posuerunt in eis ignem: posuerūt quoq; in eis suffitū, steteruntq; *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ, & Moseh & Aharon.

19. [14] Jam verò congregaverat adversus illos Corah universam congregationem ad ostium tabernaculi ecclesiæ: & apparuit gloria Jehovæ universæ congregationi.
20. Et locutus est Jehovah ad Moseh & Aharon, dicendo,

21. [15] Separate vos in medio turbæ istius, & consumam eos in momento.
22. Et projecerunt se super facies suas, ac

di-

HERRN / Was ist Aaron / das jr wider jn murret?
12. Vnd Mose schickt hin / vnd lies Dathan vnd Abiram ruffen die söne Eliab. Sie aber sprachen / Wir komen nicht hinauff.
13. Ists zu wenig / das du vns aus dē lande gefüret hast / da milch vnd honig innen fleust / das du vns tödtest in der wüsten? Du must auch noch vber vns herrschen?
14. Wie fein hastu vns bracht in ein land / da milch vnd honig innen fleust / vnd hast vns ecker vnd weinberge zu erbteil gegeben / Wiltu den leuten auch die augen ausreissen? Wir komen nicht hinauff.
15. Da ergrimmet Mose sehr / vnd sprach zu dem HErrn / Wende dich nicht zu jrem speisopffer. Ich habe nit einen esel von jnen genomen / vnd habe jr keinem nie kein leid gethan.
16. Vnd er sprach zu Korah / Du vnd deine gantze rotte solt morgen für dem HErrn sein / Du / sie auch / vnd Aaron.
17. Vnd ein iglicher neme seine pfanne / vnd lege reuchwerck drauff / vnd trettet erzu für den HERRN / vnd ein iglicher mit seiner pfanne / das sind zwey hundert vnd funffzig pfannen.

18. Vnd ein iglicher nam seine pfanne / vnd legte fewr drein / vnd thet reuchwerck drauff / vnd tratten für die thür der hütten des stiffts / Vnd Mose vnd Aaron auch.

19. Vnd Korah versamlet wider sie die gantze gemeine für der thür der hütten des stiffts. Aber die herrligkeit des HERRN erschein für der gantzen gemeine.

20. Vnd der HERR redet mit Mose vnd Aaron / vnd sprach.
21. Scheidet euch von dieser gemeine / das ich sie plötzlich vertilge.
22. Sie fielen aber auff jr angesicht / vnd sprachen / Ah

10. *ad vocandum &c. & dixerunt: n. a.*

11. *ad mori faciendum nos ind. quia principē fecisti te supra nos, etiā principem te faciendo etiam nō ad. t. fl. l. & m. duxisti nos. & (sc. nō) ded. n. h. agri & vineæ.*
12. *& exarsit (sc. ira) Mosi v. &c. ad Mincham eorum, non a. u. a. e. tuli n. malefeci uni ex eis.*
13. *capetis vir a. s. & dabitis super eas (sic inf.) suffitū, & appropinquare facietis c. J. vir a. s. 50 & 200 a.*

14. *& congregavit &c. & visa est gl. J. ad omnem congr.*

15. *separamini e m. cætus istius & devoraboe. quasi momento & ceciderunt super f. s.*

Gott/

16. peccabit, & super o. c. irasceris? 17. loquere ad c. d. ascendite.

18. iverunt post eum, 19. dicendo &c. & ne tangatis in omni, quod illis (sc. est) ne f. consumamini.

20. ascenderunt

21. parvulus e.

22. juxta mortem omnis hominis m. i. & v. omnis hominis.

23. creaturam (scil. novam, vel rem hactenus nō visam) &c. omnes, qui illis (sc. sunt) & desc.

24. secundum consumare eum &c. & fissa est.

Gott/der du bist ein Gott der geister alles fleisches/ ob ein man gesündiget hat / wiltu drumb vber die gantze gemeine wüten?

23. Vnd der HERR redet mit Mose/vnd sprach / Sage der gemeine vnd sprich.

24. Weichet rings rumb von der wonung Korah vnd Dathan vnd Abiram.

25. Vnd Mose stund auff vnd gieng zu Dathan vnd Abiram/Vnd die eltesten Israel folgeten jm nach/

26. Vnd redet mit der gemeine/vnd sprach / Weichet von den hütten dieser gottlosen menschen/vnd rüret nichts an was jr ist/ das jr nicht vieleicht vmbkomet in jrgend jrer sünden eine.

27. Vnd sie giengen erauff von der wonung Korah/ Dathan vnd Abiram. Dathan aber vnd Abiram giengen eraus / vnd traten an die thür jrer hütten / mit jren weibern vnd sönen vnd kindern.

28. Vnd Mose sprach/ Dabey solt jr mercken / das mich der HERR gesand hat / das ich alle diese werck thet/ vnd nicht aus meinem hertzen.

29. Werden sie sterben/wie alle menschen sterben/oder heim gesucht / wie alle menschen heimgesucht werden / so hat mich der HERR nicht gesand.

30. Wird aber der HERR etwas newes schaffen / das die erde jren mund auffthut/ vnd verschlingt sie mit allem das sie haben / das sie lebendig hinunter in die helle faren/ so werdet jr erkennen / das diese leute den HERRN gelestert haben.

31. Vnd als er diese wort hatte alle ausgeredt / zureiß die erden vnter jnen.

32. Vnd thet jren mund auff vnd verschlang sie mit

xerunt, Deus Deus spirituum universę carnis, *annon* vir unus [16] peccavit, & contra universam congregationem irasceris?

23. Tum loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo,

24. [17] Alloquere congregationem, dicendo, Discedite, è circuitu tabernaculi Corah Dathan & Abiram.

25. Itaq; surrexit Moseh, & perrexit ad Dathan & Abiram: & [18] secuti sunt eum seniores Israelis.

26. Et locutus est ad congregationem, [19] dicens, Recedite quæso à tabernaculis virorum impiorum istorum, neq; attingatis quicquā ex iis quæ ad illos pertinent, ne fortè pereatis in omnibus peccatis eorum.

27. Et [20] recesserunt à tabernaculo Corah, Dathan & Abiram è circuitu: at Dathan & Abiram egressi sunt stantes *ad* ostium tabernaculorum suorum, & uxores eorum, & filii eorum, & [21] parvuli eorum.

28. Tunc dixit Moseh, In hoc scietis, quod Jehovah miserit me ut facerem omnia opera hæc, & quod non de corde meo:

29. Si [22] ut moriuntur omnes homines, morientur isti, & visitatione omnium hominum visitabitur super eos, non Jehovah misit me:

30. Sin autem [23] creationem creaverit Jehovah, & aperuerit terra os suum, & deglutiverit eos, & omnia quæ ad illos *pertinent*, & descenderint viventes in infernum: tūm cognoscetis quod irritaverunt viri isti Jehovam.

31. Fuit igitur, [24] cum consummasset loqui omnia verba ista, rupit sese terra quæ *erat* sub illis.

32. Aperuitq; terra os suū, & deglutivit eos & domos eo-

Fortissime Deus spirituum universæ carnis, num uno peccante, contra omnes ira tua desæviet?

23. Et ait Dominus ad Moysen,

24. Præcipe universo populo ut separetur a tabernaculis Core & Dathan & Abiron.

25. Surrexitque Moyses & abiit ad Dathan & Abiron, & sequentibus eum senioribus Israel,

26. Dixit ad turbam, Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinēt, ne involvamini in peccatis eorum.

27. Cumque recessissent à tentoriis eorum per circuitum, Dathan & Abiron, egressi stabant in introitu papilionum suorum cum uxoribus & liberis, omnique frequentia.

28. Et ait Moyses, In hoc scietis quòd Dominus miserit me ut facerem universa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim:

29. Si consueta hominum morte interierint, & visitaverit eos plaga, qua & cæteri visitari solent: non misit me Dominus.

30. Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia, quæ ad illos pertinent, descenderintq; viventes in infernum, scietis quod blasphemaverint Dominum.

31. *Confestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est terra, sub pedibus eorum:

32. Et aperiens os suum, devoravit illos cum ta-

πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, εἰ ἄνθρωπος εἷς ἥμαρτεν, ἐπὶ πᾶσαν τὴν συναγωγὴν ἡ ὀργὴ Κυρίου;

23. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

24. Λάλησον τῇ συναγωγῇ, λέγων· ἀναχωρήσατε κύκλῳ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς Κορὲ καὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρών.

25. Καὶ ἀνέστη Μωυσῆς καὶ ἐπορεύθη πρὸς Δαθὰν καὶ Ἀβειρών· καὶ συνεπορεύθησαν μετ᾽ αὐτοῦ πάντες οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραήλ.

26. Καὶ ἐλάλησε πρὸς τὴν συναγωγὴν· λέγων, ἀποσχίσθητε ἀπὸ τῶν σκηνῶν τῶν ἀνθρώπων τῶν σκληρῶν τούτων, καὶ μὴ ἅπτεσθε ἀπὸ πάντων ὅσα ἐστὶν αὐτοῖς. μή συναπόλησθε ἐν πάσῃ τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτῶν.

27. Καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς σκηνῆς Κορὲ καὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν κύκλῳ· καὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν ἐξῆλθον, καὶ εἱστήκησαν παρὰ τὰς θύρας τῶν σκηνῶν αὐτῶν, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ ἡ ἀποσκευὴ αὐτῶν.

28. Καὶ εἶπε Μωυσῆς, ἐν τούτῳ γνώσεσθε, ὅτι Κύριος ἀπέσταλκέ με ποιῆσαι πάντα τὰ ἔργα ταῦτα, ὅτι οὐκ ἀφ᾽ ἐμαυτοῦ.

29. Καὶ εἰ κατὰ θάνατον πάντων ἀνθρώπων ἀποθανοῦνται οὗτοι, καὶ εἰ κατ᾽ ἐπίσκεψιν πάντων ἀνθρώπων ἐπισκοπὴ ἔσται αὐτῶν, οὐχὶ Κύριος ἀπέσταλκέ με.

30. Ἀλλ᾽ ἢ ἐν φάσματι δείξει Κύριος, καὶ ἀνοίξασα ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καταπίεται αὐτοὺς, καὶ τοὺς οἴκους αὐτῶν, καὶ τὰς σκηνὰς αὐτῶν, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτοῖς, καὶ καταβήσονται ζῶντες εἰς ᾅδου, καὶ γνώσεσθε ὅτι παρώξυναν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τὸν Κύριον.

31. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν τοὺς λόγους τούτους, ἐρράγη ἡ γῆ ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῶν.

32. Καὶ ἠνοίχθη ἡ γῆ, καὶ κατέπιεν αὐτοὺς, καὶ τοὺς οἴκους αὐτῶν,

Core Dathan & Abir.

jren rum, ber-

τῶν, καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὄντας μετὰ Κορὲ, καὶ πάντα τὰ κτήνη αὐτῶν.

33. Καὶ κατέβησαν αὐτοὶ καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτοῖς ζῶντα εἰς ᾅδου, καὶ ἐκάλυψεν αὐτοὺς ἡ γῆ, καὶ ἀπώλοντο ἐκ μέσου τῆς συναγωγῆς.

34. Καὶ πᾶς Ἰσραὴλ οἱ κύκλῳ αὐτῶν ἔφυγον ἀπὸ τῆς φωνῆς αὐτῶν, λέγοντες· μήποτε καταπίῃ ἡμᾶς ἡ γῆ.

35. Καὶ πῦρ ἐξῆλθε παρὰ Κυρίου, καὶ κατέφαγε τοὺς πεντήκοντα καὶ διακοσίους ἄνδρας τοὺς προσφέροντας τὸ θυμίαμα.

36. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

37. Λάλησον πρὸς Ἐλεάζαρ τὸν υἱὸν Ἀαρὼν τὸν ἱερέα, ἀνέλεσθε τὰ πυρεῖα ἐκ μέσου τῶν κατακεκαυμένων, καὶ τὸ πῦρ τὸ ἀλλότριον τοῦτο σπεῖρον ἐκεῖ, ὅτι ἡγίασαν.

38. Τὰ πυρεῖα τῶν ἁμαρτωλῶν τούτων ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, καὶ ποίησον αὐτὰ λεπίδας ἐλατὰς περίθεμα τῷ θυσιαστηρίῳ, ὅτι προσηνέχθησαν ἔναντι Κυρίου, καὶ ἡγιάσθησαν. καὶ ἐγένοντο εἰς σημεῖον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ.

39. Καὶ ἔλαβεν Ἐλεάζαρ υἱὸς Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως τὰ πυρεῖα τὰ χαλκᾶ, ὅσα προσήνεγκαν οἱ κατακεκαυμένοι, καὶ προσέθηκαν αὐτὰ περίθεμα τῷ θυσιαστηρίῳ.

40. Μνημόσυνον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· ὅπως ἂν μὴ προσέλθῃ μηδεὶς ἀλλογενὴς, ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀαρὼν, ἐπιθεῖναι θυμίαμα ἔναντι Κυρίου, καὶ οὐκ ἔσται ὥσπερ Κορὲ, καὶ ἡ ἐπισύστασις αὐτοῦ, καθὰ ἐλάλησε Κύριος ἐν χειρὶ Μωυσῆ αὐτῷ.

41. Καὶ ἐγόγγυσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τῇ ἐπαύριον ἐπὶ Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν, λέγοντες· ὑμεῖς ἀπεκτάνατε τὸν λαὸν Κυρίου.

42. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπισυστρέφεσθαι τὴν συναγωγὴν ἐπὶ

Μωυ-

bernaculis suis & universa substantia eorum.

33. Descenderuntq; vivi in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.

34. At verò omnis Israel qui stabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium, dicens, Ne fortè & nos terra deglutiat.

35. Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebant incensum.

36. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

37. Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti ut tollat thuribula quæ jacent in incendio, & ignem huc illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt

38. In mortibus peccatorum: producatque ea in laminas, & affigat altari, eò quòd oblatum sit in eis incensum Domino, & sanctificata sint, ut cernant ea pro signo & monimento filii Israel.

39. Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula ænea in quibus obtulerant hi quos incendium devoravit, & produxit ea in laminas, affigens altari:

40. Ut haberent postea filii Israel quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino, ne patiatur sicut passus est Core, & omnis congregatio ejus, loquente Domino ad Moysen.

41. Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens, Vos interfecistis populum Domini.

42. Cumque oriretur seditio,

rum, atq; [25] omnes homines qui *erant* ipsi Corah, & omnẽ substantiam.

33. Descenderuntq; ipsi & [26] quotquot ad eos pertinebant, viventes in infernum, ac operuit eos terra: & perierunt è medio congregationis.

34. Omnis autem Israel, qui *erant in* circuitu eorum, fugerunt ad [27] clamorem eorum: dicebant enim, ne fortè deglutiat nos terra.

35. Porrò ignis egressus est à Jehova, & [28] consumpsit ducentos illos & quinquaginta viros offerentes incensum.

36. Loquutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,

37. Dic ad Elazar filium Aharon sacerdotis, [29] ut tollat acerras è medio incendii, & ignem dispergat ultra, quia sanctificatæ sunt:

38. Acerras *inquam* peccatorum istorum in animas suas: [30] ut faciant ex eis extensas laminas *in* opertorium † altaris: quia obtulerunt *in* eis coram Jehova, & sanctificatæ sunt, & erunt in signum filiis Israel.

39. Tulit itaq; Elazar sacerdos acerras [31] æreas, quibus obtulerant combusti, & extenderunt eas *in* operimentum altaris.

40. Memoriale filiis Israel [32] ut non accedat quisquam alienus, qui non *est* de semine [33] Aharon, ut offerat incensum coram Jehova, ne sit sicut Corah, & sicut congregatio ejus, quemadmodum dixerat Jehovah [34] ipsi per manum Moseh.

41. Et murmuraverũt universa congregatio filiorũ Israel [35] in crastino contra Moseh & Aharon, dicendo, vos interfecistis populum Jehovæ.

42. Fuit autem, [36] cum congregaret se

con-

jren heusern/ mit allen menschen/ die bey Korah waren/ vnd mit aller jrer habe.

33. Vnd fuhren hinunter lebendig in die helle/ mit allem das sie hatten/ vnd die erde decket sie zu/ vnd kamen vmb aus der gemeine.

34. Vnd gantz Jsrael das vmb sie her war/ floh für jrem geschrey/ Denn sie sprachen/ Das vns die erde nicht auch verschlinge.

35. Dazu fuhr das fewr aus von dem HERRN/ vnd fraß die zwey hundert vnd funfftzig menner die das reuchwerck opfferten.

36. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

37. Sage Eleasar dem son Aaron des priesters/ das er die pfannen auffhebe aus dem brand / vnd strewe das fewr hin vnd her. Denn die pfannen solcher sünder sind geheiliget/

38. Durch jre seelen / das man sie zu breiten blech schlage/ vnd den altar damit behenge/ Denn sie sind geopffert für dem HErrn / vnd geheiliget/ vnd sollen den kindern Jsrael zum zeichen sein.

39. Vnd Eleasar der priester/ nam die ehernen pfannen/ die die verbranten geopffert hatten/ vnd schlug sie zu blechen/ den altar zubehengen.

40. Zum gedechtnis der kinder Jsrael/ das nicht jemands frembdes sich erzu mache/ der nicht ist des samens Aaron/ zu opffern reuchwerck für dem HERRN/ Auff das jm nicht gehe mit Korah vnd seiner rotte / wie der HERR jm geredt hatte durch Mose.

41. Des andern morgens aber/ murrete die gantze gemeine der kinder Jsrael wider Mosen vnd Aaron/ vnd sprachen/ Jr habt des HERRN volck getödtet.

42. Vnd da sich die gemeine versamlet wider Mose vnd

Aa-

25. *omnẽ hominem.*

26. *omnes, qui eis (sc. erãt) v. in i. & operuit super eos terra.*

27. *voce m*

28. *devoravit 50 & 200 (i. quinq; decades & duas centurias) viri.*

29. *& tollet a. ab inter cõbustionem & i. disperge ult.*

30. *& facient eas extensiones laminarum, obductionem pro altari sic infra.*

31. *ærie.*

32. *propter quod (i. ut) non a. vir al:*

33. *Aharon ipse, ad suffiendum suffitum c. 3. & nõ erit. i. sit*

34. *in manu M. ipsi.*

35. *a crastino.*

36. *in congregari cœtum super Mos. & super Ah. & respexerunt ad t.*

307

Aaron/wandten sie sich zu der hütten des stiffts/ Vnd sihe/ da bedecket es die wolcken/ vnd die herrligkeit des HERRN erschein.

43. Vnd Mose vnd Aaron giengen hinein zu der hütten des stiffts.

44. Vnd der HERR redet mit Mose/vnd sprach.

45. Hebt euch aus dieser gemeine / Ich wil sie plötzlich vertilgen/vnd sie fielen auff jr angesicht.

46. Vnd Mose sprach zu Aaron/Nim die pfanne / vnd thu fewr drein vom altar/vnd lege reuchwerck drauff/ vnd gehe eilend zu der gemeine/ vnd versüne sie / Denn das wüten ist von dem HERRN ausgegangen/vnd die plage ist angangen.

47. Vnd Aaron nam/ wie jm Mose gesagt hatte / vnd lieff mitten vnter die gemeine (vnd sihe / die plage war angangen vnter dem volck) vnd reucherte vnd versünet das volck/

48. Vnd stund zwischen den todten vnd lebendigen/ Da ward der plage gewehret.

49. Der aber / die an der plage gestorben waren / war viertzehen tausent vnd sieben hundert / on die/so mit Korah storben.

50. Vnd Aaron kam wider zu Mose für die thür der hütten des stiffts/Vnd der plage ward gewehret.

37. ad facies tab. e.

38. eleVamini etc. eos quasi momento (n.35) & ceciderunt super f. s.

39. abire fac.

40. inter viV.

41. mortui in perc. i. quatuordecem (i. tessaras & decas) chiliadus & 700 p. m. super Verbum (.i. propter factiosam orationem) Korachi.

Das XVII. Cap.

Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

2. Sage den kindern Israel/vnd nim von jnen zwelff stecken/von iglichen fürsten seins vaters haus einen/vnd schreib eines iglichen namen auff seinen stecken.

Cap. 17.

1. loquere ad f. I. &c. Virgam domui patris a, c, p, e, domui p, s, d, V, Viri (.i. cujusque) nomen ejus (plen) scr

Aber

congregatio contra Moseh & Aharon tum verterunt faciem ad tabernaculū ecclesiæ: & ecce operuit illud nubes illa, & conspecta est gloria Jehovæ.

43. Venit quoq; Moseh & Aharon 37 coram tabernaculo ecclesiæ.

44. Et loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo,

45. 38 Recedite è medio congregationis hujus, & consumam eos in momento. Et projecerunt se super faciem suam.

46. Dixit ergò Moseh ad Aharon. cape acerram, & pone in ea ignem de altari, ac superpone incensum: ac 39 perge citò ad congregationem, & expia eos. egressus est enim furor à facie Jehovæ, *jam* cœpit percussio.

47. Tulit ergò Aharon quemadmodum dixerat Moseh, & cucurrit in mediū congregationis, & ecce inceperat percussio in populo, posuitq; incensum, & expiavit populū.

48. Stetitq; inter mortuos & 40 viventes, & prohibita est percussio illa.

49. Fueruntq; 41 qui mortui sunt percussione illa, quatuordecim millia & septingenti, præter mortuos propter Corah.

50. Postea reversus est Aharon ad Moseh ad ostium tabernaculi ecclesiæ, & percussio prohibita est.

CAP. XVII.

ET loqutus est Jehovah ad Moseh, dicendo.

2. 1 Alloquere filios Israel, & cape ab eis singulas virgas per domos patrum à cunctis *scilicet* principibus eorum juxta domos patrum suorum, duodecim virgas: & uniuscujusq; nomen scribes super virgā ejus:

No-

ditio, & tumultus incresceret,

43. Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod postquam ingressi sunt, operuit nubes, & apparuit gloria Domini.

44. Dixitque Dominus ad Moysen,

45. Recedite de medio hujus multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cumq; jacerent in terra,

46. Dixit Moyses ad Aaron, Tolle thuribulum, & hausto igne de altari mitte incensum desuper, * pergens citò ad populum ut roges pro eis: jam enim egressa est ira à Domino, et plaga desævit.

47. Quòd cùm fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam jam vastabat incendium, obtulit thymiama:

48. Et stans inter mortuos ac viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit.

49. Fuerunt autem qui percussi sunt, quatuordecim millia hominum & septingenti, absq; his qui perierant in seditione Core.

50. Reversusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi fœderis postquam quievit interitus.

CAP. XVII.

ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Loquere ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & uniuscuiusque nomen superscribes virgæ suæ.

No-

Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν, καὶ ὥρμησαν ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τήνδε αὐτὴν ἐκάλυψεν ἡ νεφέλη, καὶ ὤφθη ἡ δόξα Κυρίου.

43. Καὶ εἰσῆλθε Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν κατὰ πρόσωπον τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

44. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

45. Ἐκχωρήσατε ἐκ μέσου τῆς συναγωγῆς ταύτης, καὶ ἐξαναλώσω αὐτοὺς εἰσάπαξ. καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν.

46. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Ἀαρών· λάβε τὸ πυρεῖον, καὶ ἐπίθες ἐπ' αὐτὸ πῦρ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἐπίβαλε ἐπ' αὐτὸ θυμίαμα, καὶ ἀπένεγκε τὸ τάχος εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἐξίλασαι περὶ αὐτῶν. ἐξῆλθε γὰρ ὀργὴ ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ἦρκται θραύειν τὸν λαόν. *Sap. 18. v. 21.*

47. Καὶ ἔλαβεν Ἀαρὼν καθάπερ ἐλάλησεν αὐτῷ Μωυσῆς, καὶ ἔδραμεν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἤδη ἐνῆρκτο ἡ θραῦσις ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἐπέβαλε τὸ θυμίαμα, καὶ ἐξιλάσατο περὶ τοῦ λαοῦ.

48. Καὶ ἔστη ἀναμέσον τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν ζώντων, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις.

49. Καὶ ἐγένοντο οἱ τεθνηκότες ἐν τῇ θραύσει τέσσαρες καὶ δέκα χιλιάδες καὶ ἑπτακόσιοι, χωρὶς τῶν τεθνηκότων ἕνεκε Κορέ.

50. Καὶ ἀπέστρεψεν Ἀαρὼν πρὸς Μωυσῆν ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις.

Κεφαλ. ιζ.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ λάβε παρ' αὐτῶν ῥάβδον, ῥάβδον κατ' οἴκους πατριῶν παρὰ πάντων τῶν ἀρχόντων αὐτῶν κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, δώδεκα ῥάβδους. καὶ ἑκάστου τὸ ὄνομα ἐπίγραψον ἐπὶ τῆς ῥάβδου αὐτοῦ.

Καὶ

Virga Aaronis.

3. Καὶ τὸ ὄνομα Ααρὼν ἐπιγράψεις ἐπὶ τῆς ῥάβδου Λευί. ἔστι γὰρ ῥάβδος μία κατὰ φυλὴν οἴκου πατριῶν αὐτῶν.

4. Καὶ θήσεις αὐτὰς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἐν οἷς γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖ.

5. Καὶ ἔσται ὁ ἄνθρωπος ὃν ἂν ἐκλέξωμαι αὐτὸν, ἡ ῥάβδος αὐτοῦ ἐκβλαστήσει. καὶ περιελῶ ἀπὸ σοῦ τὸν γογγυσμὸν υἱῶν Ισραὴλ, ὅσα αὐτοὶ γογγύζουσιν ἐφ᾽ ὑμῖν.

6. Καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, καὶ ἔδωκαν αὐτῷ πάντες οἱ ἄρχοντες αὐτῶν ῥάβδον, τῷ ἄρχοντι τῷ ἑνὶ ῥάβδον μίαν, κατὰ ἄρχοντα, κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, δώδεκα ῥάβδους· καὶ ἡ ῥάβδος Ααρὼν ἀναμέσον τῶν ῥάβδων αὐτῶν.

7. Καὶ ἀπέθηκε Μωυσῆς τὰς ῥάβδους ἔναντι Κυρίου ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου.

8. Καὶ ἐγένετο τῇ ἐπαύριον, καὶ εἰσῆλθε Μωυσῆς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἰδοὺ ἐβλάστησεν ἡ ῥάβδος Ααρὼν εἰς οἶκον Λευί, καὶ ἐξήνεγκε βλαστὸν, καὶ ἐξήνθησεν ἄνθη, καὶ ἐβλάστησε κάρυα.

9. Καὶ ἐξήνεγκε Μωυσῆς πάσας τὰς ῥάβδους ἀπὸ προσώπου Κυρίου πρὸς πάντας υἱοὺς Ισραήλ. καὶ εἶδον, καὶ ἔλαβεν ἕκαστος τὴν ῥάβδον αὐτοῦ.

10. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἀπόθες τὴν ῥάβδον Ααρὼν ἐνώπιον τοῦ μαρτυρίου εἰς διατήρησιν εἰς σημεῖον τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνηκόων. καὶ παυσάσθω ὁ γογγυσμὸς αὐτῶν ἀπ᾽ ἐμοῦ καὶ οὐ μὴ ἀποθάνωσι.

11. Καὶ ἐποίησε Μωυσῆς καὶ Ααρὼν, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ, οὕτως ἐποίησαν.

12. Καὶ εἶπαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ πρὸς Μωυσῆν, λέγοντες· ἰδοὺ ἐξανηλώμεθα, ἀπολώλαμεν, πάντες ἡμεῖς παρανηλώμεθα.

13. Πᾶς ὁ ἁπτόμενος τῆς σκηνῆς Κυρίου ἀποθνήσκει, ἕως εἰς τέλος ἀποθάνωμεν.

3. Nomen autem Aaron erit in tribu Levi, & una virga cunctas eorum familias continebit:

4. Ponesque eas in tabernaculo fœderis coram testimonio, ubi loquar ad te.

5. Quem ex his elegero, germinabit virga ejus: & cohibebo à me querimonias filiorum Israel, quibus contra vos murmurant.

6. Locutusque est Moyses ad filios Israel: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fueruntque virgæ duodecim absque virga Aaron.

7. Quas cùm posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonii,

8. Sequenti die regressus invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis, in amygdalas deformati sunt.

9. Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israel: videruntque, & receperunt singuli virgas suas.

10. Dixitque Dominus ad Moysen, Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonii, * ut servetur ibi in signum rebellium filiorum Israel, & quiescant querelæ eorum à me: ne moriantur.

*Hebr. 9. 4.

11. Fecitque Moyses sicut præceperat Dominus.

12. Dixerunt autem filii Israel ad Moysen, Ecce consumpti sumus, omnes peribimus.

13. Quicunque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. num usque ad internecionem cuncti delendi sumus.

3. Nomen autem Aharon scribes super virgam Levi: quia virga una *erit* capiti domus patrum suorum.

4. [2] Reponesq; illas in tabernaculo ecclesiæ coram testimonio, ubi conveniam vobiscum.

5. Et erit, vir ille, [3] quem elegero, illius virga florebit: & *ita* quiescere faciam á me murmurationes filiorum Israel, quibus murmurant adversum vos.

6. Locutus est ergò Moseh ad filios Israel, & dederunt [4] illi omnes principes eorum virgam, singuli principes virgam per domos patrum suorum, duodecim *scilicet* virgas: virga autem Aharon, *erat* in medio virgarum eorum.

7. Et posuit Moseh virgas coram Jehova in tabernaculo testimonii.

8. Et fuit, [5] postridiè venit Moseh ad tabernaculum testimonii, & ecce germinaverat virga Aharon è domo Levi, ac produxerat germinationem, protuleratq; flores, ad maturitatemq; perduxerat amygdala.

9. Et protulit Moseh omnes virgas illas à facie Jehovæ ad omnes filios Israel: [6] qui viderunt, & acceperunt singuli virgam suam.

10. Dixit autem Jehovah ad Moseh, [7] Refer virgam Aharon coram testimonio in custodiam, in signum filiis rebellibus: & cessare facies murmurationes illorum apud me, ut non moriantur.

11. Et fecit Moseh quemadmodũ præceperat Jehovah ei, sic fecit.

12. Et dixerunt filii Israel ad Moseh, dicendo, Ecce [8] mortui sumus, periimus, omnes nos periimus.

13. [9] Quicunq; accesserit, qui accesserit *inquam* ad tabernaculum Jehovæ, morietur: nunquid consumendi sumus † moriendo?.

3. Aber den namen Aaron soltu schreiben auff den stecken Levi/ Denn ja für ein heupt jrer veter haus sol ein stecke sein.

4. Vnd lege sie in die hütten des stiffts/ für dem zeugnis da ich euch zeuge.

5. Vnd welchen ich erwelen werde/ des stecke wird grunen/ Das ich das murren der kinder Israel/ das sie wider euch murren/ stille.

6. Mose redet mit den kindern Israel/ vnd alle jre fürsten gaben im zwelff stecken/ ein jglicher fürst einen stecken/ nach dem hause jrer veter/ vnd der stecke Aaron war auch vnter jren stecken.

7. Vnd Mose legt die stecken für den HERRN in der hütten des zeugnis.

8. Des morgens aber da Mose in die hütten des zeugnis gieng/ fand er den stecken Aaron des hauses Levi grunen/ vnd die blüet auffgangen vnd mandeln tragen.

9. Vnd Mose trug die stecken alle eraus von dem HERRN für alle kinder Israel/ das sie es sahen/ vnd ein jglicher nam seinen stecken.

10. Der HERR sprach aber zu Mose/ trage den stecken Aaron wider für das zeugnis/ das er verwaret werde/ zum zeichen den vngehorsamen kindern/ das jr murren von mir auffhöre/ das sie nicht sterben.

11. Mose thet wie jm der HERR geboten hatte.

12. Vnd die kinder Israel sprachen zu Mose/ Sihe wir verderben vnd komen vmb/ wir werden alle vertilget vnd komen vmb.

13. Wer sich nahet zu der wonung des HERRN/ der stirbt/ Sollen wir denn gar vntergehen?

2. *& dimittes &c. test. quo congregabor vobis ibi (quo ibi .i. ubi.)* Chald. *Ibi constituam VERBUM meum vobis Num. 14. n. 37.*

3. *quo elegero in eo. &cet. quibus ipsi murmurantes (sc. sunt) super (.i. adv.) vos*

4. *adeõ o. p. e. v. pro principe uno, virga, pro principe uno.*

5. *à crastino, & venite et c. domui Lev. &c. florere fecerat florem, et ablactaverat, vel, reddiderat amygd.*

6. *& vid. & a. vir v. s.*

7. *converte &c. rebellionis, & c. f. m. i. desuper me, & non morientur.*

8. *defecimus.*

9. *omnis accedens accedens (.i. temere se ingrens) ad habitac. Jeh. morte adficietur. nunquid consumpti sumus deficiendo?*

Cap. 18.

Das XVIII. Cap.

VND der HERR sprach zu Aaron/ Du vnd deine söne vnd deines vaters haus mit dir/ solt die missethat des heiligthumbs tragen / vnd du vnd deine söne mit dir sollet die missethat ewrs priesterthumbs tragen.

2. Aber deine brüder des stams Leui/ deins vaters/ soltu zu dir nemen/ das sie bey dir sein vnd dir dienen / Du aber vnd deine söne mit dir für der hütten des zeugnis.

3. Vnd sie sollen deins diensts/ vnd des diensts der gantzen hütten warten/ Doch zu dem gerete des heiligthumbs / vnd zu dem altar sollen sie sich nicht machen/ das nicht beide sie vnd ir sterbet.

4. Sondern sie sollen bey dir sein/ Das sie des diensts warten an der hütten des stiffts in allem ampt der hütten/ Vnd kein frembder sol sich zu euch thun.

5. So wartet nu des diensts des heiligthumbs / vnd des diensts des altars/ Das fort nicht mehr ein wüten kome vber die kinder Israel.

6. Denn sihe/ ich hab die Leuiten ewre brüder genomen aus den kindern Israel / vnd euch gegeben dem HERRN zum geschenck / das sie des ampts pflegen an der hütten des stiffts.

7. Du aber vnd deine söne mit dir/ solt ewers priesterthumbs warten/ das ir dienet in allerley geschefft des altars/ vnd inwendig hinder dem fürhang / Denn ewr priesterthumb gebe ich euch zum ampt zum geschenck. Wenn ein frembder sich erzu thut / der sol sterben.

8. Vnd der HERR saget zu Aaron/ Sihe/ ich hab dir gegeben meine hebopffer von allem das die kinder Israel heiligen/ für dein priesterlich ampt vnd deinen sönen zum ewigen recht.

1. tecum. & iungantur super te.

2. & non morientur etiã ipsi, etiam vos. & iungentur super te.

3. & non erit vltra ira super fil. I. & ego ecce tuli &cet. ad ministrã d. m ministerium t. e. 4. in omni verbo (i. re, vel, negotio) altaris &c. dabo sacerd. v. & extraneus appropinquans morte afficietur. 5. & ego ecce dedi t. c. elevationum mearum &c. dedi eas pro unctione (sc. tui ad sacerdotium) &cet.

Das

CAP. XVIII.

ET dixit Jehovah ad Aharon, Tu & filii tui, & domus patris tui tecum portabitis iniquitatem sanctuarii: tu quoq; & filii tui tecum portabitis iniquitatem sacerdotii vestri.

2. Et etjam fratres tuos, tribum Levi, tribum patris tui, accedere fac 1 ad te, & adhæreant tibi, ministrentq; tibi, tu autem & filii tui tecum *stabitis* coram tabernaculo testimonii.

3. Et custodient custodiam tuam, & custodiam totius tabernaculi: veruntamen ad vasa sanctitatis: & ad altare nõ accedent, 2 ne moriantur tam ipsi quàm vos.

4. Et adhærebunt tibi, & custodient custodiam tabernaculi ecclesiæ in omni cultu tabernaculi: & externus non accedet ad vos.

5. Custodietis igitur custodiam sanctitatis, & custodiam altaris, 3 ne sit posthac ira adversus filios Israel.

6. Siquidem ego tuli fratres vestros Levitas è medio filiorum Israel, vobis donum, datos Jehovæ, ut ministrent in ministerio tabernaculi ecclesiæ.

7. Tu autem & filii tui tecum custodietis sacerdotium vestrum 4 in omnibus quæ pertinent ad altare & intra velum: & ministrabitis: ministrationem doni posui sacerdotium vestrum: ideó externus qui accesserit, morietur.

8. Loquutus est præterea Jehovah ad Aharon, 5 Ego equidem dedi tibi custodiam oblationum mearũ: omnes *quoq;* sanctificationes filiorum Israel tibi dedi propter unctionem, & filiis tuis in statutum perpetuum.

Hoc

CAP. XVIII.

DIxitque Dominus ad Aaron, Tu, & filii tui, & domus patris tui tecum portabitis iniquitatẽ sanctuarii: & tu & filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri.

2. Sed & fratres tuos de tribu Levi, & sceptrum patris tui sume tecum, præstoque sint, & ministrent tibi: tu autem & filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii.

3. Excubabuntque Levitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita duntaxat ut ad vasa sanctuarii & altare non accedant, ne & illi moriantur, & vos pereatis simul.

4. Sint autem tecum, & excubent in custodiis tabernaculi, & in omnibus ceremoniis ejus. Alienigena non miscebitur vobis.

5. Excubate in custodia sanctuarii, & in ministerio altaris: ne oriatur indignatio super filios Israel.

6. Ego dedi vobis fratres vestros Levitas de medio filiorum Israel, & tradidi donum Domino, ut serviant in ministeriis tabernaculi ejus.

7. Tu autem & filii tui custodite sacerdotium vestrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur. si quis externus accesserit, occidetur.

8. Locutusq; est Dominus ad Aaron, Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quę sanctificantur à filiis Israel, tradidi tibi & filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.

Hæc

Κεφαλ. ιη'.

ΚΑὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἀαρών· σὺ καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου μετὰ σοῦ λήψεσθε τὰς ἁμαρτίας τῶν ἁγίων, καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοί σου μετὰ σοῦ λήψεσθε τὰς ἁμαρτίας τῆς ἱερατείας ὑμῶν.

2. Καὶ τοὺς ἀδελφούς σου φυλὴν Λευὶ δῆμον τοῦ πατρός σου προσαγάγου πρὸς ἑαυτόν, καὶ προστεθήτωσάν σοι, καὶ λειτουργήτωσάν σοι· καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοί σου μετὰ σοῦ ἀπέναντι τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

3. Καὶ φυλάξονται τὰς φυλακάς σου, καὶ τὰς φυλακὰς τῆς σκηνῆς· πλὴν πρὸς τὰ σκεύη τὰ ἅγια καὶ πρὸς τὸ θυσιαστήριον οὐ προσελεύσονται, καὶ οὐκ ἀποθανοῦνται καὶ οὗτοι καὶ ὑμεῖς.

4. Καὶ προστεθήσονται πρὸς σέ, καὶ φυλάξονται τὰς φυλακὰς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, κατὰ συμπάσας τὰς λειτουργίας τῆς σκηνῆς· καὶ ἀλλογενὴς οὐ προσελεύσεται πρὸς σέ.

5. Καὶ φυλάξεσθε τὰς φυλακὰς τῶν ἁγίων, καὶ τὰς φυλακὰς τοῦ θυσιαστηρίου· καὶ οὐκ ἔσται ἔτι θυμὸς ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ.

6. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ εἴληφα τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν τοὺς Λευίτας ἐκ μέσου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ δόμα δεδομένον Κυρίῳ, λειτουργεῖν τὰς λειτουργίας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

7. Καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοί σου μετὰ σοῦ διατηρήσετε τὴν ἱερατείαν ὑμῶν, κατὰ πάντα τρόπον τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ τὸ ἔνδοθεν τοῦ καταπετάσματος· καὶ λειτουργήσετε τὰς λειτουργίας δόμα τῆς ἱερατείας ὑμῶν· καὶ ὁ ἀλλογενὴς ὁ προσπορευόμενος, ἀποθανεῖται.

8. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Ἀαρών, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ δέδωκα ὑμῖν τὴν διατήρησιν τῶν ἀπαρχῶν μου ἀπὸ πάντων τῶν ἡγιασμένων παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, σοὶ δέδωκα αὐτὰ εἰς γέρας, καὶ τοῖς υἱοῖς σου νόμιμον αἰώνιον.

Καὶ

Aaroni primitiæ erant & decimæ.

9. Καὶ τοῦτο ἔςω ὑμῖν ἀπὸ τῶν ἡγιασμένων ἁγίων τῶν καρπωμάτων ἀπὸ πάντων τῶν δώρων αὐτῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θυσιασμάτων αὐτῶν καὶ ἀπὸ πάσης τῆς πλημμελίας αὐτῶν, καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, ὅσα ἀποδιδόασί μοι ἀπὸ πάντων τῶν ἁγίων σοὶ ἔσονται καὶ τοῖς υἱοῖς σου.

10. Ἐν τῷ ἁγίῳ τῶν ἁγίων φάγεσθε αὐτά. πᾶν ἀρσενικὸν φάγεσθε αὐτά· ἅγια ἔσται σοι.

11. Καὶ τοῦτο ἔσται ὑμῖν ἀπαρχῶν δομάτων αὐτῶν, ἀπὸ πάντων τῶν ἐπιθεμάτων τῶν υἱῶν Ισραήλ· σοὶ δέδωκα αὐτὰ καὶ τοῖς υἱοῖς σου καὶ ταῖς θυγατράσι σου μετὰ σοῦ νόμιμον αἰώνιον· πᾶς καθαρὸς ἐν τῷ οἴκῳ σου ἔδεται αὐτά.

12. Πᾶσα ἀπαρχὴ ἐλαίου, καὶ πᾶσα ἀπαρχὴ οἴνου, καὶ σίτου ἀπαρχὴ αὐτῶν ὅσα ἂν δῶσι τῷ Κυρίῳ, σοὶ δέδωκα αὐτά.

13. Τὰ πρωτογεννήματα πάντα ὅσα ἂν ἐν τῇ γῇ αὐτῶν, ὅσα ἂν ἐνέγκωσι Κυρίῳ, σοὶ ἔσται, πᾶς καθαρὸς ἐν τῷ οἴκῳ σου ἔδεται αὐτά.

14. Πᾶν ἀνατεθεματισμένον ἐν υἱοῖς Ισραήλ, σοὶ ἔσται.

15. Καὶ πᾶν διανοῖγον μήτραν ἀπὸ πάσης σαρκὸς, ὅσα προσφέρουσι Κυρίῳ ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, σοὶ ἔσται. ἀλλ' ἢ λύτροις λυτρωθήσεται τὰ πρωτότοκα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν κτηνῶν τῶν ἀκαθάρτων λυτρώσῃ.

*Exo. 30. v. 13. Levi. 27. v. 25. *Supr. 3. v. 47. Ezec. 45. v. 12.

16. Καὶ ἡ λύτρωσις αὐτοῦ ἀπὸ μηνιαίου ἡ συντίμησις πέντε σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον εἴκοσι ὀβολοί εἰσιν.

17. Πλὴν πρωτότοκα μόσχων καὶ πρωτότοκα προβάτων, καὶ πρωτότοκα αἰγῶν οὐ λυτρώσῃ, ἅγιά ἐστι· καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν προσχεεῖς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τὸ στέαρ ἀνοίσεις κάρπωμα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ.

& 13. tibi sic. ut p. agitationis et sicut a. d. tibi erit. omnes elevationes sanctitatum q. elevaturi sunt fil. I.

18. Καὶ τὰ κρέα ἔσται σοι καθὰ καὶ

τὸ

9. Hæc ergo accipies de his quæ sanctificantur, & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quicquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum.

10. In sanctuario comedes illud: mares tantùm edent ex eo, quia consecratum est tibi.

11. Primitias autem quas voverint & obtulerint filii Israel, tibi dedi, & filiis tuis, ac filiabus tuis jure perpetuo. qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

12. Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi.

13. Universa frugum initia, quæ gignit humus, & Domino deportantur, cedent in usus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

14. Omne quod ex voto reddiderint filii Israel, tuum erit.

15. Quicquid primum erumpit è vulva cunctæ carnis, quam offerunt Domino, sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris erit: ita duntaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal quod immũdum est redimi facias.

16. Cujus redemptio erit post unum mensem, siclis argenti quinq;, pondere sanctuarii. * Siclus viginti obolos habet.

17. Primogenitum autem bovis & ovis & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino. sanguinem tantum eorum fundes super altare, & adipes adolebis in suavissimum odorem Domino.

18. Carnes verò in usum

tu-

9. Hoc erit 6 tuum de sanctificatione sanctificationum, de igne: omnis oblatio eorum, sive sit Minha eorum, sive oblatio pro peccato eorum, sive oblatio pro delicto eorum: quod reddent mihi, sanctificatio sanctificationum tibi erit & filiis tuis.

10. In sanctitate sanctitatum comedes eam, omnis masculus comedet eam, sanctificatio erit tibi.

11. 7 Hoc quoq; tuum *erit de* oblatione doni eorum: omnes oblationes filiorum Israel: tibi dedi & filiis tuis & filiabus tuis tecum in statutum perpetuum: omnis mundus in domo tua comedet eam.

12. Omnem pinguedinem olei, & omnem 8 pinguedinem vini & frumenti, primitias eorum quas dabunt Jehovæ, tibi dedi.

13. Primitiæ omnium quæ in terra eorum, quas afferent Jehovæ, 9 tuæ erunt: omnis mundus in domo tua comedet eas.

14. 10 Quæcunq; consecratio in Israele, tua erit.

15. Quicquid aperit vulvam *in* omni carne quod offerent Jehovæ, tàm de hominibus quàm de animalibus, tuum erit: sed redimendo redimes primogenitum hominis: primogenitum quoq; animalis immundi redimi facies.

16. Et redemptiones ejus à filio mensis 11 redimi facies secundum æstimationem tuam, pecunia quinq; seclorum secundum seclum sanctuarii: viginti obolorum est *secel*.

17. Veruntamen primogenitum bovis, aut primogenitum ovis, aut primogenitum capræ non redimes. 12 sunt *enim* sanctificata: sanguinem eorum sparges juxta altare, & adipem eorum adolebis: oblatio ignita *est* in odorem quietis Jehovæ.

18. Et caro eorum erit 13 tua: ut pectus

ele-

9. Das soltu haben von dem Allerheiligsten das sie opffern/ alle jre gabe mit alle jrem speißopffer/ vnd mit alle jrem sündopffer/ vnd mit alle jrem schuldopffer / das sie mir geben/ Das sol dir vnd deinen sönen das Allerheiligst sein.

10. Am allerheiligsten ort soltu es essen/ Was menlich ist/ sol davon essen/ denn es sol dir heilig sein.

11. Ich hab auch das hebopffer jrer gabe an allen webeopffern der kinder Jsrael/ dir vnd deinen sönen vnd deinen töchtern gegeben/ sampt dir/ zum ewigen recht/ Wer rein ist in deinem hause/ sol davon essen.

12. Alles beste öle/ vnd allen besten most/ vnd korn jrer erstling/ die sie dem HERRN geben/ hab ich dir gegeben.

13. Die erste frucht alle des/ das in jrem lande ist / das sie dem HERRN bringen / sol dein sein/ Wer rein ist in deinem hause/ sol davon essen.

14. Alles verbannete in Jsrael sol dein sein.

15. Alles das seine mutter bricht vnter allem fleisch/ das sie dem HERRN bringen/ es sey mensch oder vieh/ sol dein sein. Doch das du die erste menschen frucht lösen lassest/ vnd die erste frucht eins vnreinen viehs auch lösen lassest.

16. Sie sollens aber lösen/ wens eins monden alt ist/ Vnd solts zu lösen geben vmb geld / vmb fünff sekel/ nach dem sekel des heiligthumbs/ der gilt zwentzig Gera.

17. Aber die erste frucht eins ochsen oder lambs/ oder ziegen soltu nicht zu lösen geben/ denn sie sind heilig / Jr blut soltu sprengen auff den altar/ vnd jr fett soltu anzünden zum opffer des süssen geruchs dem HERRN.

18. Jr fleisch sol dein sein/

wie

6 tibi etc. pro omni mincha eorum, & pro omni peccato (i. hostiâ pro peccato. Nũ. 15. n. 17.) eorum, & pro omni delicto (i. host. pro del. Nũ. 6 n. 11) eorum &c. tibi hoc & fil. tuis.
7. & hoc tibi (sc. erit) elevatio doni e. pro omnibus agitationibus fil. I. t. dedi eas &c. stat. seculi.
8. pingu. (i. optimam partem) musti (i. optimum mustũ) & fr. initium eorum &c. dedi ea.
9. tibi erit. i. primitiarũ unaquaque erit.
10. omne anathema in I. tibi e. omnis apertio matricis omni carni, q. o. J. in homine & in jumento erit tibi. Veruntamen red. &c. redimes. sic infra.
11. redimes in ordinatione tua, argentũ qu. etc. et. Vig. (duarum decadum) Gera ipse.
12. sanctitas ipsa. s. e. s. super alt.

304.

14 *seculi. fœdus salium (i. salitũ. sic 2 Paral. 13 v. 5. Metaphora. Ut enim salita caro incorrupta durat, ita hoc fœdus incorruptũ vigebat & firmũ erat semper. Huj9 symbolũ externũ sal erat, sine quo offerre licuit nemini. Le. 2. v. 13) seculi ipsum coram, &.*
15. inter. e. n. hæreditab. & portio non erit tibi in me.
16. omnẽ decimã &cet. eorum, quod ipsi administrantes (sc. sunt) ministerio (in quã) tab. ecc.
17. ultra f. I. ad t. e. ad ferendum peccatũ ad moriendum. & administrabit Levita ipse ministeriũ t. e. &c. stat. seculi.
18. quia decimã (sic inf. sing. pro pl.) f. I. q elevabũt 7. elevationem &c. non hæreditabunt hær.
19. ad eos
20. & elevabitis ex ea elevationẽ 7. decimam è decima. &r. 7 elevatio 7. &r

301.

wie auch die webebrust vnd die rechte schulder dein ist.

19. Alle hebopffer die die kinder Israel heiligen dem HERRN/ habe ich dir gegeben vnd deinen sönen vnd deinen töchtern sampt dir zum ewigen recht/ Das sol ein vnuerwesenlich bund sein/ ewig für dem HERRN/ dir vnd deinem samen sampt dir.
20. Vnd der HERR sprach zu Aaron/ Du solt in jrem lande nichts besitzen/ auch kein teil vnter jnen haben / Denn ich bin dein teil/ vnd dein erbgut vnter den kindern Israel.
21. Den kindern aber Leui habe ich alle zehenden gegeben in Israel zum erbgut/ für jr ampt/ das sie mir thun an der hütten des stiffts.

22. Das hinfurt die kinder Israel nicht zur hütten des stiffts sich thun/ sünde auff sich zu laden/ vnd sterben.
23. Sondern die Leuiten söllẽ des ampts pflegen an der hütten des stiffts/ vnd sie sollen jener missethat tragen/ zu ewigem recht bey ewren nachkomen. Vnd sie sollen vnter den kindern Israel kein erbgut besitzen.
24. Denn den zehenden der kinder Israel / den sie dem HERRN heben/ habe ich den Leuiten zum erbgut geben/ Darumb hab ich zu jnen gesagt/ das sie vnter den kindern Israel kein erbgut besitzen sollen.
25. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.
26. Sage den Leuiten/ vnd sprich zu jnen/ Wenn jr den zehenden nempt von den kindern Israel/ den ich euch von jnen gegeben habe zu ewrem erbgut / so solt jr davon ein hebeopffer dem HERRN thun/ ja den zehenden von dem zehenden.
27. Vnd solt solch ewr hebopffer achten / als gebt jr korn aus der scheunen/ vñ fülle aus der kelter.
28. Also solt auch jr das

hebe-

elevationis, & ut armus dexter.

19. Omnes oblationes sanctificationum, quas obtulerint filii Israel Jehovæ, dedi tibi & filiis tuis & filiabus tuis tecum in statutum 14 perpetuum: pactum salis perpetuum est coram Jehova tibi & semini tuo tecum.
20. Dixit autem Jehovah ad Aharon, 15 De terra eorum hereditatem non habebis, nec portio erit tibi in medio eorum: ego portio tua, & hæreditas tua in medio filiorum Israel.
21. Filiis autem Levi ecce dedi 16 omnes decimas in Israele in hereditatem, pro ministerio eorum, quod ipsi peragunt in ministerio tabernaculi ecclesiæ.
22. Et non accedent 17 posthac filii Israel ad tabernaculum ecclesiæ, ut portent iniquitatem ad moriendum.
23. Sed ipsi Levitæ facient opus tabernaculi ecclesiæ, & ipsi portabunt iniquitatem suam statuto perpetuo per generationes vestras: & in medio filiorum Israel non possidebunt hæreditatem.
24. 18 Decimas enim filiorum Israel quas offerent Jehovæ *in* oblationem, dedi Levitis in hæreditatem: idcirco dixi *de* illis, in medio filiorum Israel non possidebunt hæreditatem.
25. Et loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo.
26. Et ad Levitas loqueris, & dices 19 eis, Quum acceperitis à filiis Israel decimas quas dedi vobis ab illis in hæreditatem vestram, 20 tunc offeretis ex illis oblationem Jehovæ, decimas è decimis.
27. Et reputabitur vobis oblatio *illa* vestra, ut frumentum de area, & ut plenitudo de torculari.
28. Sic 21 offeretis

vos

tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & armus dexter, tua erunt.
19. Omnes primitias sanctuarii quas offerunt filii Israel Domino, tibi dedi & filiis, ac filiabus tuis jure perpetuo. Pactum salis est sempiternum coram Domino, tibi ac filiis tuis.

20. Dixitque Dominus ad Aaron, In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: * ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel.
21. Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis:

22. Ut non accedant ultrà filii Israel ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum,

23. Solis filiis Levi mihi in tabernaculo servientibus, & portantibus peccata populi. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris: Nihil aliud possidebunt,

24. Decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum & necessaria separavi.

25. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,
26. Præcipe Levitis, atque denuntia, Cùm acceperitis à filiis Israel decimas quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id est, decimam partem decimæ.

27. Ut reputetur vobis in oblationem primitivorum, tam de areis quàm de torcularibus:

28. Et universis quorum

ac-

τὸ στηθύνιον τοῦ ἐπιθέματος, καὶ κατὰ τὸν βραχίονα τὸν δεξιόν.
19. Σοὶ ἔσται πᾶν ἀφαίρεμα τῶν ἁγίων, ὅσα ἂν ἀφαιρῶσιν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ Κυρίῳ, σοὶ δέδωκα καὶ τοῖς υἱοῖς σου καὶ ταῖς θυγατράσι σου μετὰ σοῦ, νόμιμον αἰώνιον. διαθήκη ἁλὸς αἰωνίου ἐναντι Κυρίου, σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σέ.
20. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Ααρὼν· ἐν τῇ γῇ αὐτῶν οὐ κληρονομήσεις, καὶ μερὶς οὐκ ἔσται σοι ἐν αὐτοῖς, ὅτι ἐγὼ μερίς σου ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν Ισραήλ, καὶ κληρονομία σου, ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν Ισραήλ.
21. Καὶ τοῖς υἱοῖς Λευὶ ἰδοὺ δέδωκα πᾶν ἐπιδέκατον ἐν Ισραὴλ ἐν κλήρῳ ἀντὶ τῶν λειτουργιῶν αὐτῶν, ὅσα αὐτοὶ λειτουργοῦσι λειτουργίαν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου.
22. Καὶ οὐ προσελεύσονται ἔτι οἱ υἱοὶ Ισραὴλ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου λαβεῖν ἁμαρτίαν θανατηφόρον.
23. Καὶ λειτουργήσει ὁ Λευίτης αὐτὸς τὴν λειτουργίαν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ αὐτοὶ λήψονται τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν, νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. καὶ ἐν μέσῳ υἱῶν Ισραὴλ οὐ κληρονομήσουσι κληρονομίαν.
24. Ὅτι τὰ ἐπιδέκατα τῶν υἱῶν Ισραὴλ ὅσα ἂν ἀφορίσωσι τῷ Κυρίῳ, ἀφαίρεμα δέδωκα τοῖς Λευίταις ἐν κλήρῳ. διὰ τοῦτο εἴρηκα αὐτοῖς ἐν μέσῳ υἱῶν Ισραὴλ οὐ κληρονομήσουσι κλῆρον.
25. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
26. Καὶ τοῖς Λευίταις λαλήσεις, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς, ἐὰν λάβητε παρὰ τῶν υἱῶν Ισραὴλ τὸ ἐπιδέκατον, ὃ δέδωκα ὑμῖν παρ' αὐτῶν ἐν κλήρῳ, καὶ ἀφελεῖτε ὑμεῖς ἀπ' αὐτοῦ ἀφαίρεμα Κυρίῳ ἐπιδέκατον ἀπὸ τοῦ ἐπιδεκάτου.
27. Καὶ λογισθήσεται ὑμῖν τὰ ἀφαιρέματα ὑμῶν ὡς σῖτος ἀπὸ ἅλωνος, καὶ ὡς ἀφαίρεμα ἀπὸ ληνοῦ.
28. Οὕτως ἀφελεῖτε καὶ ὑμεῖς ἀπὸ

Decimarum primitiæ offerendo vacca rufa.

ἀπὸ πάντων τῶν ἀφαιρεμάτων Κυρίου ἀπὸ πάντων τῶν ἐπιδεκάτων ὑμῶν, ὅσα ἂν λάβητε παρὰ τῶν υἱῶν Ισραὴλ, καὶ δώσετε ἀπ' αὐτῶν ἀφαίρεμα Κυρίῳ Ααρὼν τῷ ἱερεῖ.

29. Ἀπὸ πάντων τῶν δομάτων ὑμῶν ἀφελεῖτε ἀφαίρεμα Κυρίῳ, ἀπὸ πάντων τῶν ἀπαρχῶν τῶν ἡγιασμένων ἀπ' αὐτοῦ.

30. Καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς, ὅταν ἀφαιρεῖτε τὴν ἀπαρχὴν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ λογισθήσεται τοῖς Λευίταις ὡς γέννημα ἀπὸ ἅλωνος, καὶ ὡς γέννημα ἀπὸ ληνοῦ.

Deu. ... 9. & 18. ... 2.

31. Καὶ ἔδεσθε αὐτὸ ἐν παντὶ τόπῳ ὑμεῖς καὶ οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ὅτι μισθὸς οὗτος ὑμῖν ἐστιν ἀντὶ τῶν λειτουργιῶν ὑμῶν τῶν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου.

32. Καὶ οὐ λήψεσθε δι' αὐτὸ ἁμαρτίαν, ὅτι ἂν ἀφαιρῆτε τὴν ἀπαρχὴν αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ. καὶ τὰ ἅγια τῶν υἱῶν Ισραὴλ οὐ βεβηλώσετε, ἵνα μὴ ἀποθάνητε.

Κεφαλ. ιθ'.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ααρὼν, λέγων·

2. Αὕτη ἡ διαστολὴ τοῦ νόμου, ὅσα συνέταξε Κύριος, λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, καὶ λαβέτωσαν πρὸς σὲ δάμαλιν πυῤῥὰν ἄμωμον, ἥτις οὐκ ἔχει ἐν αὐτῇ μῶμον, καὶ οὐκ ἐπεβλήθη ἐπ' αὐτὴν ζυγός.

3. Καὶ δώσεις αὐτὴν πρὸς Ελεάζαρ τὸν ἱερέα, καὶ ἐξάξουσιν αὐτὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ σφάξουσιν αὐτὴν ἐνώπιον αὐτοῦ.

Hebr. 9. v. 13.

4. Καὶ λήψεται Ελεάζαρ ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ῥανεῖ ἀπέναντι τοῦ προσώπου τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῆς ἑπτάκις.

4. & comburet juvencam. sic inf. 5. super (s. præter) fimum e.c.

5. Καὶ κατακαύσουσιν αὐτὴν ἐναντίον αὐτοῦ· καὶ τὸ δέρμα αὐτῆς, καὶ τὰ κρέα αὐτῆς, καὶ τὸ αἷμα αὐτῆς σὺν τῇ κόπρῳ αὐτῆς κατακαυθήσεται.

Καὶ

accipitis primitias, offerte Domino, & date ea Aaron sacerdoti.

29. Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Domini separabitis, optima & electa erunt cuncta.

30. Dicesque ad eos, Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & torculari dederitis primitias:

31. Et comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quàm familiæ vestræ: quia pretium est pro ministerio, quo servitis in tabernaculo testimonii.

32. Et non peccabitis super hoc, egregia vobis & pinguia reservantes: ne polluatis oblationes filiorum Israel, & moriamini.

CAP. XIX.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens,

2. Ista est religio victimæ, quam constituit Dominus. Præcipe filiis Israel, ut adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, nec portaverit jugum:

3. Tradetisque eam Eleazaro sacerdoti. qui eductam extra castra, immolabit in conspectu omnium:

4. * Et tingens digitum in sanguine ejus, asperget contra fores tabernaculi septem vicibus,

5. Comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle & carnibus ejus, quam sanguine & fimo flammæ traditis.

Li-

vos quoq; oblationem Jehovæ de omnibus decimis vestris, quas acceperitis à filiis Israel, & dabitis ex illis oblationem Jehovæ Aharon sacerdoti.

29. Ex omnibus donariis vestris offeretis omnem oblationem Jehovæ, de omni adipe ejus, sanctificationem ejus de eo.

30. Dices præterea illis, Quum obtuleritis pinguedinem ejus ex eo, reputabitur Levitis ut fructus areæ, & ut fructus torcularis.

31. Comedetis autem 23 illud in omni loco vos & domus vestra: quia merces est vobis pro ministerio vestro in tabernaculo ecclesiæ.

32. Et non portabitis 24 ob id peccatum, cum vos obtuleritis pinguedinem ejus ex eo: & *ita* sanctificationes filiorum Israel non polluetis, & non moriemini.

CAP. XIX.

LOcutus est insuper Jehovah ad Moseh & 1 Aharon, dicendo.

2. Hoc *est* statutum legis quod præcepit Jehovah dicendo, 2 Alloquere filios Israel, ut afferant ad te vaccam rufam perfectam, in qua non sit macula, super quam non ascenderit jugum.

3. Et dabitis eam Elazar sacerdoti, 3 qui educet eam extra castra, & mactandam curabit 1 ante se:

4. Capietq; Elazar sacerdos de sanguine ejus digito suo, & sparget è regione faciei tabernaculi ecclesiæ de sanguine ejus septem vicibus.

5. 4 Postea comburendam curabit vaccam in oculis suis: pellem ejus & carnem ejus, & sanguinem ejus 5 una cum fimo ejus comburet.

Tunc

hebeopffer dem HERRN gegeben von allem ewrn zehenden/die jr nempt von den kindern Jsrael/das jr solchs hebeopffer des HERRN dem priester Aaron gebet.

29. Von allem das euch gegeben wird / solt jr dem HERRN allerley hebeopffer geben / von allem besten das davon geheiliget wird.

30. Vnd sprich zu jnen/ Wenn jr also das beste davon hebt / so sols den Leuiten gerechnet werden/ wie ein einkomen der scheunen/vnd wie ein einkomen der kelter.

31. Vnd mügets essen an allen stetten/jr vnd ewre kinder/ denn es ist ewr lohn für ewr ampt in der hütten des stiffts.

32. So werdet jr nicht sünde auff euch laden an demselben/ wenn jr das beste davon hebt/ vnd nicht entweihen das geheiligete der kinder Jsrael/ vnd nicht sterben.

Das XIX. Cap.

VNd der HERR redet mit Mose/ vnd Aaron/ vnd sprach.

2. Diese weise sol ein gesetz sein/das der HERR geboten hat/vnd gesagt/Sage den kindern Jsrael/ das sie zu dir füren ein rötliche kue on wandel/ an der kein feil sey/ vnd auff die noch nie kein joch komen ist.

3. Vnd gebet sie dem priester Eleasar/der sol sie hinaus für das lager füren / vnd daselbs für jm schlachten lassen.

4. Vnd Eleasar der priester sol jrs bluts mit seinem finger nemen/ vnd stracks gegen die hütten des stiffts siebenmal sprengen.

5. Vnd die kue für jm verbrennen lassen/ beide / jr fell vnd jr fleisch / dazu jr blut sampt jrem mist.

Vnd

23. illum &c. merces ipsa.

24. super illo p. in elevando vos ping.

Cap. 19.

1. & ad Aharon.
2. loquere ad f. I. & capiët &c. juvencam (vitulã) r. integram, qua non in ea (s. in qua non. sc. sit) m. quam nõ ascendit super eam (i. super quam non asc.) jug. s. in jugem. Nam sic olim in sacrificiis diceba tur.
3. & ed. e. ad extra, & mactabit (sc. sacerdos quispiam) eam, ante ipsum. scil. Eleazarum.

306.

6. cedri.
7. in aq.
8. peccatum (i. hostia pro peccato. Nũ. 18. n. 9) ipsa.
9. colligens (i. qui collegit, præs. pro præt.) &c. peregrino peregrinanti in m e. in st. seculi.
10. tangens in mortuũ, omni anima h. & imm.
11. peccatabit se (Num. 8. n. 13. sic v. 20) in eo (sc. cinere, & si non peccataverit se in die 3 in d. 7.
12. omnis tangens in m. (id est) in an (i. cadaver) h. q. morietur, & non peccataverit se m. 11.
13. homo quum mort etc. omnis veniens ad tab. & omnis qui (sc. fuerit) in tab.

6. Vnd der priester sol cedern holtz vnd isopen / vnd rosinrote wollen nemen / vnd auff die brennende kue werffen.

7. Vnd sol seine kleider waschen / vnd seinen leib mit wasser baden / vnd darnach ins lager gehen / vnd vnrein sein biß an den abend.

8. Vnd der sie verbrand hat / sol auch seine kleider mit wasser waschen / vnd seinen leib in wasser baden / vnd vnrein sein biß an den abend.

9. Vnd ein reiner man sol die aschen von der kue auff raffen / vnd sie schütten ausser dem lager an eine reine stete / das sie daselbs verwaret werde / für die gemeine der kinder Israel zum sprengwasser / denn es ist ein sündopffer.

10. Vnd derselbe / der die aschen der kue auffgerafft hat / sol seine kleider waschen / vnd vnreine sein biß an den abend. Diß sol ein ewigs recht sein den kindern Israel vnd den frembdlingen die vnter euch wonen.

11. Wer nu jrgend einen todten menschen anrüret / der wird sieben tage vnreine sein.

12. Der sol sich hiemit entsündigen / am dritten tage vnd am siebenden tage / so wird er rein / Vnd wo er sich nicht am dritten tage / vnd am siebenden tage entsündigt / so wird er nicht rein werden.

13. Wenn aber jemand jrgend einen todten menschen anrüret / vnd sich nicht entsündigen wolt / der verunreiniget die wonung des HErrn / vnd solche seele sol ausgerottet werden aus Israel / darumb / daß das sprengwasser nicht vber jn gesprenget ist / So ist er vnreine / so lange er sich nicht davon reinigen lest.

14. Das ist das gesetz / wenn ein mensch in der hütten stirbt / Wer in die hütten gehet / vnd alles was in der hütten ist / sol vnreine sein sieben tage.

Vnd

6. Tunc accipiet sacerdos lignum 6 cedrinum, & hyssopũ, & coccum vermiculi, projicietq; in medium combustionis vaccæ.

7. Et lavabit vestes suas sacerdos, lavabit quoq; carnem suam 7 aqua, & postea ingredietur castra, immundusq; erit sacerdos usq; ad vesperam.

8. Ille quoq; qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua aqua, lavabit & carnem suam aqua, immundusq; erit usq; ad vesperam.

9. Colliget autem vir mundus cinerem illius vaccæ, & ponet *illum* extra castra in loco mundo, eritq; congregationi filiorum Israel in custodiam in aquam separationis: *nam* 8 expiatio est.

10. Et lavabit 9 qui collegerit cinerem vaccæ, vestimenta sua, immundusq; erit usq; ad vesperam: & erit filiis Israel, & peregrino qui peregrinatur in medio eorum, in statutum perpetuum.

11. 10 Qui tetigerit cadaver omnis animæ hominis, immundus erit septem diebus.

12. Ipse 11 purificabitur eo die tertia, & septima mundus erit: quod si non purificatus fuerit die tertia, die septima non erit mundus.

13. 12 Quicunq; tetigerit mortuum, animam hominis, qui mortuus fuerit, & non fuerit purificatus, tabernaculum Jehovæ polluit, & excidetur anima illa ex Israele, quia aqua separationis nõ fuit aspersa super eum, immundus erit, adhuc immunditia ejus *est* in ipso.

14. Hæc *quoq; est* lex, 13 Quum quis mortuus fuerit in tabernaculo, quicunq; ingressus fuerat tabernaculum, & quicquid fuerit in tabernaculo, immundum erit septem diebus.

Omne

6. Lignum quoque cedrinum & hyssopum, coccumq; bis tinctum sacerdos mittet in flammam quæ vaccam vorat.

7. Et tunc demum, lotis vestibus, & corpore suo ingredietur in castra, cõmaculatusque erit usque ad vesperum.

8. Sed & ille qui combusserit eam lavabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit usque ad vesperum.

9. Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam, & in aquam aspersionis: quia pro peccato vacca combusta est.

10. Cumque laverit, qui vaccę portaverat cineres, vestimenta sua, immundus erit usque ad vesperum. Habebunt hoc filii Israel & advenæ, qui habitant inter eos, sanctum jure perpetuo.

11. Qui tetigerit cadaver hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus.

12. Aspergetur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari.

13. Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinũ, & aspersus hac commistione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israel: quia aqua expiationis nõ est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitia ejus super eum.

14. Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo, Omnes qui ingrediuntur tentorium illius, & universa vasa quæ ibi sunt, polluta erunt septem diebus.

Vas

6. Καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς ξύλον κέδρινον καὶ ὕσσωπον καὶ κόκκινον, καὶ ἐμβαλοῦσιν εἰς μέσον τοῦ κατακαύματος τῆς δαμάλεως.

7. Καὶ πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς, καὶ λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται εἰς τὴν παρεμβολὴν, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ὁ ἱερεὺς ἕως ἑσπέρας.

8. Καὶ ὁ κατακαίων αὐτὴν πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ὕδατι, καὶ λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

9. Καὶ συνάξει ἄνθρωπος καθαρὸς τὴν σποδὸν τῆς δαμάλεως, καὶ ἀποθήσει ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τόπον καθαρόν. καὶ ἔσται τῇ συναγωγῇ υἱῶν Ἰσραὴλ εἰς διατήρησιν. ὕδωρ ῥαντισμοῦ ἅγνισμά ἐστι.

10. Καὶ πλυνεῖ τὰ ἱμάτια ὁ συνάγων τὴν σποδὸν τῆς δαμάλεως, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. καὶ ἔσται τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ τοῖς προσκειμένοις προσηλύτοις ἐν μέσῳ ὑμῶν νόμιμον αἰώνιον.

11. Ὁ ἁπτόμενος τεθνηκότος πάσης ψυχῆς ἀνθρώπου ἀκάθαρτος ἔσται ἑπτὰ ἡμέρας.

12. Οὗτος ἁγνισθήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ καθαρὸς ἔσται. ἐὰν δὲ μὴ ἀφαγνισθῇ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ἢ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, οὐ καθαρὸς ἔσται.

13. Πᾶς ὁ ἁπτόμενος τοῦ τεθνηκότος ἀπὸ ψυχῆς ἀνθρώπου ἐὰν ἀποθάνῃ, καὶ μὴ ἀφαγνισθῇ, τὴν σκηνὴν τοῦ κυρίου ἐμίανεν, καὶ ἐκτριβήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐξ Ἰσραὴλ, ὅτι ὕδωρ ῥαντισμοῦ οὐ περιερραντίσθη ἐπ' αὐτὸν, ἀκάθαρτός ἐστιν. ἔτι ἡ ἀκαθαρσία αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστι.

14. Καὶ οὗτος ὁ νόμος· ἄνθρωπος ἐὰν ἀποθάνῃ ἐν οἰκίᾳ, ἅπας ὁ εἰσπορευόμενος εἰς τὴν οἰκίαν, ὅσα ἐστὶν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀκάθαρτα ἔσται ἑπτὰ ἡμέρας.

Καὶ

15. Καὶ πᾶν σκεῦος ἀνεῳγμένον ὅσα οὐχὶ δεσμῷ καταδέδεται ἐπ᾽ αὐτοῦ, ἀκάθαρτά ἐστι.

16. Καὶ πᾶς ὃς ἂν ἅψηται ἐπὶ προσώπου τοῦ πεδίου τραυματίου ἢ νεκροῦ ἢ ὀστέου ἀνθρωπίνου, ἢ μνήματος, ἑπτὰ ἡμέρας ἀκάθαρτος ἔσται.

17. Καὶ λήψονται τῷ ἀκαθάρτῳ ἀπὸ τῆς σποδιᾶς τῆς κατακεκαυμένης τοῦ ἁγνισμοῦ, καὶ ἐκχεοῦσιν ἐπ᾽ αὐτὴν ὕδωρ ζῶν εἰς σκεῦος.

18. Καὶ λήψεται ὕσσωπον, καὶ βάψει εἰς τὸ ὕδωρ ἀνὴρ καθαρὸς, καὶ περιῤῥανιεῖ ἐπὶ τὸν οἶκον, καὶ ἐπὶ τὰ σκεύη, καὶ ἐπὶ τὰς ψυχὰς, ὅσαι ἂν ὦσιν ἐκεῖ, καὶ ἐπὶ τὸν ἡμμένον τοῦ ὀστέου τοῦ ἀνθρώπου, ἢ τοῦ τραυματίου, ἢ τοῦ τεθνηκότος, ἢ τοῦ μνήματος.

19. Καὶ περιῤῥανιεῖ ὁ καθαρὸς ἐπὶ τὸν ἀκάθαρτον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ ἀφαγνισθήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

20. Καὶ ἄνθρωπος ὃς ἂν μιανθῇ, καὶ μὴ ἀφαγνισθῇ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ μέσου τῆς συναγωγῆς, ὅτι τὰ ἅγια Κυρίου ἐμίανεν, ὅτι ὕδωρ ῥαντισμοῦ οὐ περιεῤῥαντίσθη ἐπ᾽ αὐτὸν, ἀκάθαρτός ἐστι.

21 Καὶ ἔσται ὑμῖν νόμιμον αἰώνιον· καὶ ὁ περιῤῥαίνων ὕδωρ ῥαντισμοῦ, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ὁ ἁπτόμενος τοῦ ὕδατος τοῦ ῥαντισμοῦ, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας.

& anima tangens, im. e. u. v.

22. Καὶ παντὸς οὗ ἂν ἅψηται αὐτοῦ ὁ ἀκάθαρτος, ἀκάθαρτον ἔσται ἕως ἑσπέρας.

Κεφαλ. κ'.

Καὶ ἦλθον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πᾶσα ἡ συναγωγὴ εἰς τὴν ἔρημον Σὶν, ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ, καὶ κατέμεινεν ὁ λαὸς ἐν Κάδης. καὶ ἐτελεύτησεν ἐκεῖ Μαριὰμ, καὶ ἐτάφη ἐκεῖ.

15. Vas quòd non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.

16. Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis, aut per se mortui, sive os illius, vel sepulchrum, immundus erit septem diebus.

17. Tollentque de cineribus combustionis atque peccati, & mittent aquas vivas super eos in vas.

18. In quibus cùm homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tentorium, & cunctam supellectilem, & homines hujuscemodi contagione pollutos:

19. Atq; hoc modo mundus lustrabit immundum tertio & septimo die. expiatusque die septimo, lavabit & se & vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.

20. Siquis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiæ: quia sanctuarium Domini polluit, & non est aqua lustrationis aspersus.

21. Erit hoc præceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, lavabit vestimenta sua: Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit usque ad vesperum.

22. Quicquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit usq; ad vesperum.

CAP. XX.

VEneruntque filii Israel, & omnis multitudo in desertum Sin, mense primo: & mansit populus in Cades. Mortuaq; est ibi Maria, & sepulta in eodem loco.

15. Omne item vas apertum, 14 super quo non fuerit operculum conjunctum, immundum est.

16. 15 Quicunq; preterea tetigerit in superficie agri occisum gladio, aut mortuum, aut os hominis, aut sepulchrum, immundus erit septem diebus.

17. † Tollentq; pro immundo de pulvere combustionis 16 oblationis pro peccato, & ponent super eum aquam vivam in vase.

18. Capiet item hyssopum, & intinget in aquam vir mundus, & sparget super tabernaculum, & super 17 omnẽ supellectilem, & super animas quæ fuerint ibi, ac super eum qui tetigit os illud, vel occisum, vel mortuum, vel sepulchrum.

19. Asperget inquam mundus super immundum die tertia, & die septima, & 18 mundabit eum die septima: postea lavabit vestimenta sua: lavabit quoq; sese aqua, & mundus erit in vespera.

20. Vir autem qui immundus fuerit, & non purificaverit se, 19 excidetur anima illa é medio congregationis, quia sanctuarium Jehovę polluit: aqua separationis non est aspersa super eum, immundus est.

21. Et erit eis in statutum 20 perpetuum: & qui sparserit aquam separationis, lavabit vestimenta sua: quiq; tetigerit aquam separationis, immundus erit usq; ad vesperam.

22. 21 Et quicquid tetigerit immundus, immundum erit: & anima quæ tetigerit *ipsum*, immunda erit usq; *ad* vesperam.

CAP. XX.

PErvenerunt autem filii Israel universa congregatio *in* desertum Sin, mense primo, & 1 remansit populus in Cades: ubi mortua est Mirjam, & sepulta fuit ibi.

15. Vnd alles offen geretę/ das kein deckel noch band hat/ ist vnreine.

16. Auch wer anrůret auff dem felde einen erschlagenen mit dem schwert / oder einen todten/eins menschen bein / oder grab/der ist vnreine sieben tage.

17. So sollen sie nu für den vnreinen nemen der aschen dieses verbranten sündopfers / vnd fliessend wasser drauff thun in ein gefeß.

18. Vnd ein reiner man sol Isopen nemen/vnd ins wasser tuncken / vnd die hütten besprengen vnd alle gerete / vnd alle seelen die drinnen sind/ Also auch den/der eins todten bein / oder erschlagenen / oder todtẽ/oder grab angerůret hat.

19, Es sol aber der reine den vnreinen am dritten tage vnd am siebenden tage besprengen/vnd jn am siebenden tage entsündigen / Vnd sol seine kleider waschen vnd sich im wasser baden / so wird er am abend rein.

20. Welcher aber vnrein sein wird / vnd sich nicht entsündigen wil/des seele sol ausgerottet werden aus der gemeine/ Denn er hat das heiligthumb des HERRN verunreinigt / vnd ist mit sprengwasser nicht besprengt / darumb ist er vnrein.

21. Vnd diß sol jnen ein ewiges recht sein. Vñ der auch/ der mit dem sprengwasser gesprenget hat/ sol seine kleider waschen. Vnd wer das sprengwasser anrůret/ der sol vnrein sein biß an den abend.

22. Vnd alles was er anrůret/wird vnreine werden/vnd welche seele er anrůren wird/ sol vnreine sein biß an den abend.

Das XX Cap.

VNd die kinder Jsrael kamen mit der gantzen gemeine in die wüsten Zin/im ersten monden/ vnd das volck lag zu Kades/ Vnd MirJam starb daselbs/ vnd ward daselbs begraben.

14. *quod non conjunctum (sc. fuerit) frustulum lanceum super illud (i. super quod, vel cui) im. ipsum.*
15. *& omnis qui tet. super faciem agri in occ. g. a. in m. (i. cadaver hominis naturali morte extincti) aut in os h. a. in s.*
16. *peccati (n. 8) & dabit s. e. aquas vivas (s. e fonte vel flumine) ad vas. i. dabit in vase, vel, in der vasi.*
17. *omnia vasa &c. ac super tangentẽ in os i. vel in occ. v. in mort. vel in sep.*
18. *peccatabit eũ. Levit. 6. n. 21.*
19. *& (pleon) exc. &c. immundus ipse.*
20. *seculi, & spargens &c. & tangens in aqu.*
21. *& omne quo tet. in eo (i. in quo) imm. im. erit, &c.*

Cap. 20.

1. *sedit p. in C. & mort. e. ibi Mirjã.*

307.

1. Vnd nō fuit aqua (.i. ne gutta quidem aquæ ibi fuit) cōg. & congregati sunt a. M. & adversus A.
3. dicendo: & u. defecissemus (exspirassemus) in deficiendo fr. n.
4. ad moriendum ibi nos & brutum nostrum.
5. ad venire faciendum (deducēdum) nos &c. fic9, & vitis & malogranatis, & aqua non (sc. est ibi) ad bibendum.
6. facie cong. &c. & ceciderunt super fac. s. & visa est gl. J. s. e.

308.

7. loquemini ad p. &c. & potabis cœtum illum, & brutum eorum. sic v. 11.
8. congregatiōem ad facies petræ.
9 in virg. s. duab. vicibus. En sancti hujus viri incredulitatem. Semel enim, non bis percutere petram debuerat.

Das IIII. Buch Mo.

2. Vnd die gemeine hatte kein wasser / vnd versamleten sich wider Mosen vnd Aaron.

3. Vnd das volck haddert mit Mose vnd sprachen / Ah / das wir vmbkomen weren da vnsere brüder vmb kamen für dem HERRN.

4. Warumb habt jr die gemeine des HERRN in diese wüste bracht / das wir hie sterben mit vnserm vieh?

5. Vnd warumb habt jr vns aus Egypten gefürt an diesen bösen ort / da man nicht seen kan / da noch feigen / noch weinstöcke / noch granatepffel sind / vnd ist dazu kein wasser zu trincken?

6. Mose vnd Aaron giengen von der gemeine zur thür der hütten des stiffts / vnd fielen auff jr angesicht / vnd die herrligkeit des HERRN erschein jnen.

7. Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

8. Nim den stab / vnd versamle die gemeine / du vnd dein bruder Aaron / vnd redet mit dem fels für jren augen / der wird sein wasser geben / Also soltu du jnen wasser aus dem fels bringen / vnd die gemeine trencken vnd jr vieh.

9. Da nam Mose den stab / für dem HERRN / wie er jm geboten hatte.

10. Vnd Mose vnd Aaron versamleten die gemeine für den fels / vnd sprach zu jnen / Höret jr vngehorsamen / Werden wir euch auch wasser bringen aus diesem fels?

11. Vnd Mose hub seine hand auff / vnd schlug den fels mit dem stab zwey mal / Da gieng viel wassers eraus / das die gemeine tranck vnd jr vieh.

Der

NUMERI.

2. [1] Cumq; non esset aqua congregationi, convenerunt adversus Moseh & Aharon.

3. Et jurgatus est populus cum Moseh ac dixerunt [3] in hunc modum, & utinam obiissemus, quando obierunt fratres nostri coram Jehova,

4. Et quare venire fecistis congregationem Jehovæ in desertum istud, [4] ut moriamur hic nos & jumenta nostra?

5. Et quare ascendere fecistis nos ex Aegypto, [5] ut venire faceretis nos ad locum malum istum non locum sementis, ficuum, & vinearum, & malogranatorum, & *in quo* aqua nulla *est* ad bibendum?

6. Abierunt ergo Moseh & Aharon à [6] conspectu congregationis ad ostium tabernaculi ecclesiæ, & projecerunt se super faciem suam, apparuitq; gloria Jehovæ super eos.

7. [7] Et loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo,

8. Accipe virgam, & congrega cœtum tu & Aharon frater tuus, & [7] loquimini petræ in oculis eorum, & dabit aquam suam, educesq; illis aquam é petra, & potum dabis cœtui ac jumentis eorum.

9. Tulit ergò Moseh virgam à conspectu Jehovæ, quemadmodum præceperat ei.

10. Et congregaverunt Moseh & Aharon [8] ecclesiam ante petram, dixitq; illis, Audite nunc ô rebelles, nunquid de petra hac educemus vobis aquam?

11. Et elevavit Moseh manum suam, percussitq; petram [9] virga sua duabus vicibus, tunc egressæ sunt aquæ multæ, & bibit congregatio, ac jumenta eorum.

ron,

2. Cumque indigeret aqua populus, convenerunt adversum Moysen & Aaron.

3. Et versi in seditionem, dixerunt, Utinam periissemus inter fratres nostros coram Domino.

4. * Cur eduxistis ecclesiam Domini in solitudinem, ut & nos & nostra jumenta moriamur?

5. Quare nos fecistis ascendere de Ægypto, & adduxistis in locum istum pessimum, qui seri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper & aquam non habet ad bibendum?

6. Ingressusque Moyses & Aaron dimissa multitudine in tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram, clamaverunt que ad Dominum, atque dixerunt, Domine Deus audi clamorem hujus populi, & aperi eis thesaurum tuum fontem aquæ vivæ, ut satiati cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

7. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens,

8. Tolle virgam, & congrega populum tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de * petra, bibet omnis multitudo & jumenta ejus.

9. * Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in conspectu Domini, sicut præceperat ei,

10. Congregata multitudine ante petram, dixitq; eis, Audite rebelles & increduli, * Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere?

11. Cumque elevasset Moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, ita ut populus biberet & jumenta.

Di-

ΑΡΙΘΜΟΙ.

2. Καὶ οὐκ ἦν ὕδωρ τῇ συναγωγῇ, καὶ ἠθροίσθησαν ἐπὶ Μωυσῆν καὶ Ἀαρών.

3. Καὶ ἐλοιδορεῖτο ὁ λαὸς πρὸς Μωυσῆν, λέγοντες· ὄφελον ἀπεθάνομεν ἐν τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἔναντι Κυρίου.

4. Καὶ ἱνατί ἀνηγάγετε τὴν συναγωγὴν Κυρίου εἰς τὴν ἔρημον ταύτην ἀποκτεῖναι ἡμᾶς, καὶ τὰ κτήνη ἡμῶν;

5. Καὶ ἱνατί τοῦτο; ἀνηγάγετε ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου παραγενέσθαι εἰς τὸν τόπον τὸν πονηρὸν τοῦτον· τόπος οὗ οὐ σπείρεται, οὐδὲ συκαῖ, οὐδὲ ἄμπελοι, οὐδὲ ῥόαι, οὐδὲ ὕδωρ ἐστὶ πιεῖν.

6. Καὶ ἦλθε Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν ἀπὸ προσώπου τῆς συναγωγῆς ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ὤφθη ἡ δόξα Κυρίου πρὸς αὐτούς.

7. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

8. Λάβε τὴν ῥάβδον, καὶ ἐκκλησίασον τὴν συναγωγὴν σὺ καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου, καὶ λαλήσατε πρὸς τὴν πέτραν ἐναντίον αὐτῶν, καὶ δώσει τὰ ὕδατα αὐτῆς, καὶ ἐξοίσετε αὐτοῖς ὕδωρ ἐκ τῆς πέτρας, καὶ ποτιεῖτε τὴν συναγωγὴν καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν.

9. Καὶ ἔλαβε Μωυσῆς τὴν ῥάβδον ἀπέναντι Κυρίου, καθὰ συνέταξεν αὐτῷ Κύριος.

10. Καὶ ἐξεκκλησίασε Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν τὴν συναγωγὴν ἀπέναντι τῆς πέτρας. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, ἀκούσατέ μου οἱ ἀπειθεῖς, μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξομεν ὑμῖν ὕδωρ;

11. Καὶ ἐπάρας Μωυσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπάταξε τὴν πέτραν τῇ ῥάβδῳ δίς, καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ πολύ, καὶ ἔπιεν ἡ συναγωγὴ καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν.

Καὶ

Aqua petra … ditur.

* Exo. 17. v. 2.
* Sap. 11. v. 4.
* Exo. 17. v. 6. Deut. … v. 9.
* … v. … 1. Cor. … v. 4.

Edom transitũ negat.

*Deut. 1. v. 37. Infra. 27. v. 14.

12. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ααρὼν, ὅτι οὐκ ἐπιστεύσατέ μοι ἁγιάσαι με ἐναντίον υἱῶν Ισραὴλ, διὰ τοῦτο οὐκ εἰσάξετε ὑμεῖς τὴν συναγωγὴν ταύτην εἰς τὴν γῆν ἣν ἔδωκα αὐτοῖς.

13. Τοῦτο τὸ ὕδωρ ἀντιλογίας, ὅτι ἐλοιδορήθησαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἔναντι Κυρίου, καὶ ἡγιάσθη ἐν αὐτοῖς.

14. Καὶ ἀπέστειλε Μωυσῆς ἀγγέλους ἐκ Κάδης πρὸς βασιλέα Εδὼμ, λέγων· τάδε λέγει ὁ ἀδελφός σου Ισραὴλ, σὺ ἐπίστῃ πάντα τὸν μόχθον τὸν εὑρόντα ἡμᾶς.

15. Καὶ κατέβησαν οἱ πατέρες ἡμῶν εἰς Αἴγυπτον, καὶ παρῳκήσαμεν ἐν Αἰγύπτῳ ἡμέρας πλείους, καὶ ἐκάκωσαν ἡμᾶς οἱ Αἰγύπτιοι καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν.

16. Καὶ ἀνεβοήσαμεν πρὸς Κύριον, καὶ εἰσήκουσεν Κύριος τῆς φωνῆς ἡμῶν, καὶ ἀποστείλας ἄγγελον, ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου, καὶ νῦν ἐσμὲν ἐν Κάδης πόλει, ἐκ μέρους τῶν ὁρίων σου.

17. Παρελευσόμεθα διὰ τῆς γῆς σου· οὐ διελευσόμεθα δι' ἀγρῶν, οὐδὲ δι' ἀμπελώνων, οὐδὲ πιόμεθα ὕδωρ ἐκ λάκκου· ὁδῷ βασιλικῇ πορευσόμεθα, οὐκ ἐκκλινοῦμεν δεξιὰ οὐδὲ εὐώνυμα, ἕως ἂν παρέλθωμεν τὰ ὅριά σου.

18. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Εδὼμ, οὐ διελεύσῃ δι' ἐμοῦ, εἰ δὲ μὴ ἐν πολέμῳ ἐξελεύσομαι εἰς συνάντησίν σοι.

19. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ, παρὰ τὸ ὄρος παρελευσόμεθα. ἐὰν δὲ τοῦ ὕδατός σου πίωμεν ἐγώ τε καὶ τὰ κτήνη μου, δώσω τιμήν σοι· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα οὐθέν ἐστι· παρὰ τὸ ὄρος παρελευσόμεθα.

& meis (i. pedes) transibo. Vet. in pop. gra. Vi & in m. f.

20. Ὁ δὲ εἶπεν, οὐ διελεύσῃ δι' ἐμοῦ. καὶ ἐξῆλθεν Εδὼμ εἰς συνάντησιν αὐτῶν ἐν ὄχλῳ βαρεῖ, καὶ ἐν χειρὶ ἰσχυρᾷ.

12. Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron, * Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis.

13. Hæc est aqua contradictionis, ubi jurgati sunt filii Israel contra Dominum, & sanctificatus est in eis.

14. Misit intereà nuntios Moyses de Cades ad regem Edom, qui dicerent, Hæc mandat frater tuus Israel: Nosti omnem laborem qui apprehendit nos,

15. Quomodo descenderint patres nostri in Ægyptum, & habitaverimus ibi multo tempore: afflixerintq; nos Ægyptii, & patres nostros:

16. Et quomodo clamaverimus ad Dominum, & exaudierit nos, miseritq; angelum qui eduxerit nos de Ægypto. Ecce in urbe Cades, quæ est in extremis finibus tuis, positi,

17. Obsecramus ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dextram, nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos.

18. Cui respondit Edom, Non transibis per me, alioquin armatus occurram tibi.

19. Dixeruntq; filii Israel, per tritam gradiemur viam: & si biberimus aquas tuas nos & pecora nostra, dabimus quod justum est: nulla erit in pretio difficultas, tantùm velociter transeamus.

20. At ille respondit, Non transibitis. Statimque egressus est obvius, cum infinita multitudine, & manu forti.

12. Et dixit Jehovah ad Moseh 10 & Aharon, Propterea quod non credidistis mihi, ut sanctificaretis me in oculis filiorum Israel, idcirco non introducetis congregationem istam in terram, quam dedi illis.

13. Istæ *sunt* aquæ jurgii *pro* quibus jurgati sunt filii Israel cum Jehova, & 11 sanctificavit sese in illis.

14. Misitq; Moseh nuntios è Cades ad regem Edom, Sic 12 dicit frater tuus Israel, Tu nosti omnē laborem, qui apprehendit eos.

15. Descenderunt enim patres nostri in Aegyptum, & 13 mansimus in Aegypto diebus multis: afflixerunt autem nos 14 Aegyptii, & patres nostros,

16. Et clamavimus ad Jehovam, 15 qui exaudivit vocem nostram, & misso angelo eduxit nos ex Aegypto: & ecce *jam* sumus in Cades civitate, extremi termini tui.

17. Transeamus obsecro 16 per terram tuam: non transibimus per agros, aut per vineas, neq; bibemus aquam putei *cujusquã*: via regia gradiemur, neq; declinabimus *ad* dexteram aut *ad* sinistram, donec transierimus terminum tuum.

18. Cui respondit Edom, non transibis per me: ne forte cum gladio egrediar in occursum tui.

19. † Et dixerunt 17 ei filii Israel, Per viam ascendemus: quod si aquas tuas biberimus ego & pecudes meæ, dabo pretium earum: tantum nequid *sit impedimento*, pedibus meis transibo.

20. Dixit autem, Non transibis. egressusq; est, Edom in occursum ejus cum populo multo & manu forti.

12. Der HERR aber sprach zu Mose vnd Aaron/ Darumb/das jr nicht an mich gegleubet habt/das jr mich heiliget für den kindern Israel/ solt jr diese gemeine nicht ins land bringen/das ich jnen geben werde.

13. Das ist das hadderwasser/darüber die kinder Israel mit dem HERRN hadderten/vnd er geheiliget ward an jnen.

14. Vnd Mose sandte botschafft aus Kades zu dem könige der Edomiter/ Also lest dir dein bruder Israel sagen.

15. Du weist alle die mühe/ die vns betreten hat/ Das vnser veter in Egypten hinab gezogen sind/vnd wir lange zeit in Egypten gewonet haben/ Vnd die Egypter handelten vns vnd vnser veter vbel.

16. Vnd wir schrien zu dem HERRN/der hat vnser stimme erhöret / vnd einen engel gesandt/vnd aus Egypten gefürt. Vnd sihe wir sind zu Kades in der stad an deinen grentzen.

17. Laß vns durch dein land zihen/ Wir wollen nicht durch ecker noch weinberge gehen/auch nicht wasser aus den brunnen trincken / die landstrasse wollen wir zihen/weder zur rechten noch zur lincken weichen/ biß wir durch deine grentze komen.

18. Die Edomiter aber sprachen zu jnen / Du solt nit durch mich zihen / oder ich wil dir mit dem schwert entgegen zihen.

19. Die kinder Israel sprachen zu jm/ Wir wollen auff der gebeenten strasse zihen/ vnd so wir deins wassers trincken/wir vnd vnser vieh / so wollen wirs bezalen/ wir wollen nichts denn nur zu fusse hindurch zihen.

20. Er aber sprach/ Du solt nicht herdurch zihen. Vnd die Edomiter zogen aus/jnen entgegen mit mechtigem volck vnd starcker hand.

10. & ad Aharon, eo quod, non cr. in me. (Chald. in VERBUM meum. Nũ. 17. n. 2.) ad sanctificandũ me. 11 sanctificatus est (i. gloriosus apparuit sc. Jeh.) in il. 12 dixit. (præt. pro præs) etc. omnē fatigationem (molestiam) quæ invenit nos. 13. sedimus. 14. Aegyptus. 15. & audivit v. n. & misit angelum. & ed. n. ex Ae. & e. nos in C. c. extremitate termini tui. 16 in ter. t. n. tr. in agros t. & in vineam &c. via regis ibimus &c. usq; quo transeamus term t. & dixit ad eum Edõ: non tr. in me, ne forte in gladio. 17 ad eũ: in strata via. asc. & si a. t. b. e. & acquisitiones meæ, & (i. tunc) dabo venditionem earum. tantum (i. si modo) non verbum (i. res aliqua sit quæ nos remoretur) in pedibus

309.

21. Also wegerten die Edomiter Israel zuuergünnen durch jre grentze zuzihen/ Vnd Israel weich von jnen.

22. Vnd die kinder Israel brachen auff von Kades/ vnd kamen mit der gantzen gemeine gen Hor am gebirge.

23. Vnd der HERR redet mit Mose vnd Aaron zu Hor am gebirge/ an den grentzen des landes der Edomiter/ vnd sprach.

24. Laß sich Aaron samlen zu seinem volck/ Denn er sol nicht in das land komen/ das ich den kindern Israel gegeben habe/ darumb/ das jr meinem munde vngehorsam gewest seid/ bey dem hadderwasser.

25. Nim aber Aaron/ vnd seinen son Eleasar/ vnd füre sie auff Hor am gebirge.

26. Vnd zeuch Aaron seine kleider aus/ vnd zeuch sie Eleasar an seinem sone/ Vnd Aaron sol sich daselbs samlen vnd sterben/

27. Da thet Mose wie jm der HERR geboten hatte/ vnd stiegen auff Hor am gebirge für der gantzen gemeine.

28. Vnd Mose zog Aaron seine kleider aus/ vnd zog sie Eleasar an seinem sone.

29. Vnd Aaron starb daselbs oben auff dem berge. Mose aber vnd Eleasar stiegen erab vom berge. Vnd da die gantze gemeine sahe/ das Aaron dahin war/ beweineten sie jn dreissig tage/ das gantze haus Israel.

18. dare, Israëlem transire in t. s.

19. super terminũ t. E. d. colligetur A. ad pop. s. etc. reb. f. ori meo Chald. *rebellastis in VERBUM meum. n. 10.*

20. fac exuere Aaronem vestes suas, & induere facies eas Eleazarum. sic v. seq.

21. capite. 22. & viderunt omnis cong. q. exspirasset Ah. & fl. Aharon trig. (i. tres decades) dies t. d. I.

21. Renuit igitur Edom [18] permittere Israeli ut transiret per terminum suum: itaq; declinavit Israel ab illo.

22. Et profecti sunt è Cades, veneruntq; filii Israel, tota illa congregatio, *ad* Hor montem.

23. Et dixit Jehovah ad Moseh & Aharon in Hor monte, [19] in finibus terræ Edom, dicendo.

24. Congregabitur Aharon ad populos suos: non enim ingredietur terram quam dedi filiis Israel, eò quod rebelles fueritis ori meo in aquis jurgii.

25. Accipe Aharon & Elazar filium ejus, & ascendere fac eos in Hor montem.

26. Et [20] exue Aharonem vestibus suis, & induas illis Elazar filium ejus: nam Aharon congregabitur & morietur ibi.

27. Fecitq; Moseh quemadmodũ præceperat Jehovah, & ascenderunt in Hor montem in oculis totius congregationis.

28. Et exuit Moseh Aharonem vestibus suis, & induit illis Elazarum filium ejus: mortuusq; est Aharon ibi in [21] vertice montis: tum descendit Moseh & Elazar de monte.

29. [22] Videns autem tota congregatio quod obiisset Aharon, fleverunt eum triginta diebus tota domus Israel.

21. Nec voluit acquiescere deprecanti, ut concederet transitum per fines suos. quamobrem divertit ab eo Israel.

22. Cumque castra movissent de Cades, venerunt in montem Hor, qui est in finibus terræ Edom:

23. Ubi locutus est Dominus ad Moysen,

24. Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: non enim intrabit terrã quam dedi filiis Israel, eò quòd incredulus fuerit ori meo ad aquas contradictionis.

25. * Tolle Aaron & filium ejus cum eo, & duces eos in montem Hor.

26. Cumque nudaveris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium ejus, & Aaron colligetur, & morietur ibi.

27. Fecit Moyses ut præceperat Dominus, & ascenderunt in montem Hor coram omni multitudine.

28. * Cumq; Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium ejus. Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro.

29. Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, flevit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

21. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν Εδὼμ δοῦναι τῷ Ισραὴλ διελθεῖν διὰ τῶν ὁρίων αὐτοῦ. καὶ ἐξέκλινεν Ισραὴλ ἀπ᾽ αὐτοῦ.

22. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Κάδης, καὶ παρεγένοντο οἱ υἱοὶ Ισραὴλ πᾶσα ἡ συναγωγὴ εἰς Ωρ τὸ ὄρος.

23. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ααρὼν ἐν Ωρ τῷ ὄρει ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς γῆς Εδὼμ, λέγων·

24. Προστεθήτω Ααρὼν πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. ὅτι οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν γῆν ἣν ἔδωκα τοῖς υἱοῖς Ισραήλ, διότι παρωξύνατέ με ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας.

25. Λάβε τὸν Ααρὼν καὶ Ελεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναβίβασον αὐτοὺς εἰς Ωρ τὸ ὄρος.

26. Καὶ ἔκδυσον Ααρὼν τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἔνδυσον Ελεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ Ααρὼν προστεθεὶς ἀποθανέτω ἐκεῖ.

27. Καὶ ἐποίησε Μωυσῆς καθὰ συνέταξεν αὐτῷ Κύριος, καὶ ἀνεβίβασεν αὐτοὺς εἰς Ωρ τὸ ὄρος ἐναντίον πάσης τῆς συναγωγῆς.

28. Καὶ ἐξέδυσε Μωυσῆς τὸν Ααρὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὰ Ελεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καὶ ἀπέθανεν Ααρὼν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους. καὶ κατέβη Μωυσῆς καὶ Ελεάζαρ ἐκ τοῦ ὄρους.

29. Καὶ ἴδε πᾶσα ἡ συναγωγὴ ὅτι ἀπελύθη Ααρών· καὶ ἔκλαυσαν τὸν Ααρὼν τριάκοντα ἡμέρας πᾶς οἶκος Ισραήλ.

*Infr. 33 v. 38. Deut. 32 v. 50.

*Deut. 10 v. 6.

Das XXI. Cap.

Cap. 21.

VNd da der Cananiter der könig Arad/ der gegen mittag wonet/ hörete/ das Israel herein kompt/ durch den weg der kundtschaffer/ streit er wider Israel/ vnd führet etliche gefangen.

2. Da gelobt Israel dem HERRN ein gelübd/ vnd sprach/ Wenn du diß volck vnter meine hand gibst/ so wil ich jre stedte verbannen.

1. & audivit Ch. r. A. habitans meridiem &c. & pugnavit in Israelem & captivavit (i. captivũ adduxit) ex eo captivitatem.

2. & anathematizabo u. tr

CAP. XXI.

QUumq; audisset Chenaanæus rex Arad habitans in meridie, quod veniret Israel, *per* viam exploratorum, pugnavit cum Israele, & abduxit ex eo prædam.

2. Vovit ergò Israel votum Jehovæ, & dixit, Si tradendo tradideris populum istum in manu mea, [2] delebo urbes eorum.

CAP. XXI.

QUod cùm audisset Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet Israel per exploratorum viam, pugnavit contra illum, & victor existens, duxit ex eo prædam.

2. At Israel voto se Domino obligans, ait, Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes ejus.

Κεφαλ. κά.

ΚΑὶ ἤκουσε Χαναναῖος ὁ βασιλεὺς Αρὰδ ὁ κατοικῶν κατὰ τὴν ἔρημον, ὅτι ἦλθεν Ισραὴλ ὁδὸν Αθαρείμ, καὶ ἐπολέμησε πρὸς Ισραήλ, καὶ κατεπρονόμευσαν ἐξ αὐτῶν αἰχμαλωσίαν.

2. Καὶ ηὔξατο Ισραὴλ εὐχὴν Κυρίῳ, καὶ εἶπεν, ἐάν μοι παραδῷς τὸν λαὸν τοῦτον ὑποχείριον, ἀναθεματιῶ αὐτὸν καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ.

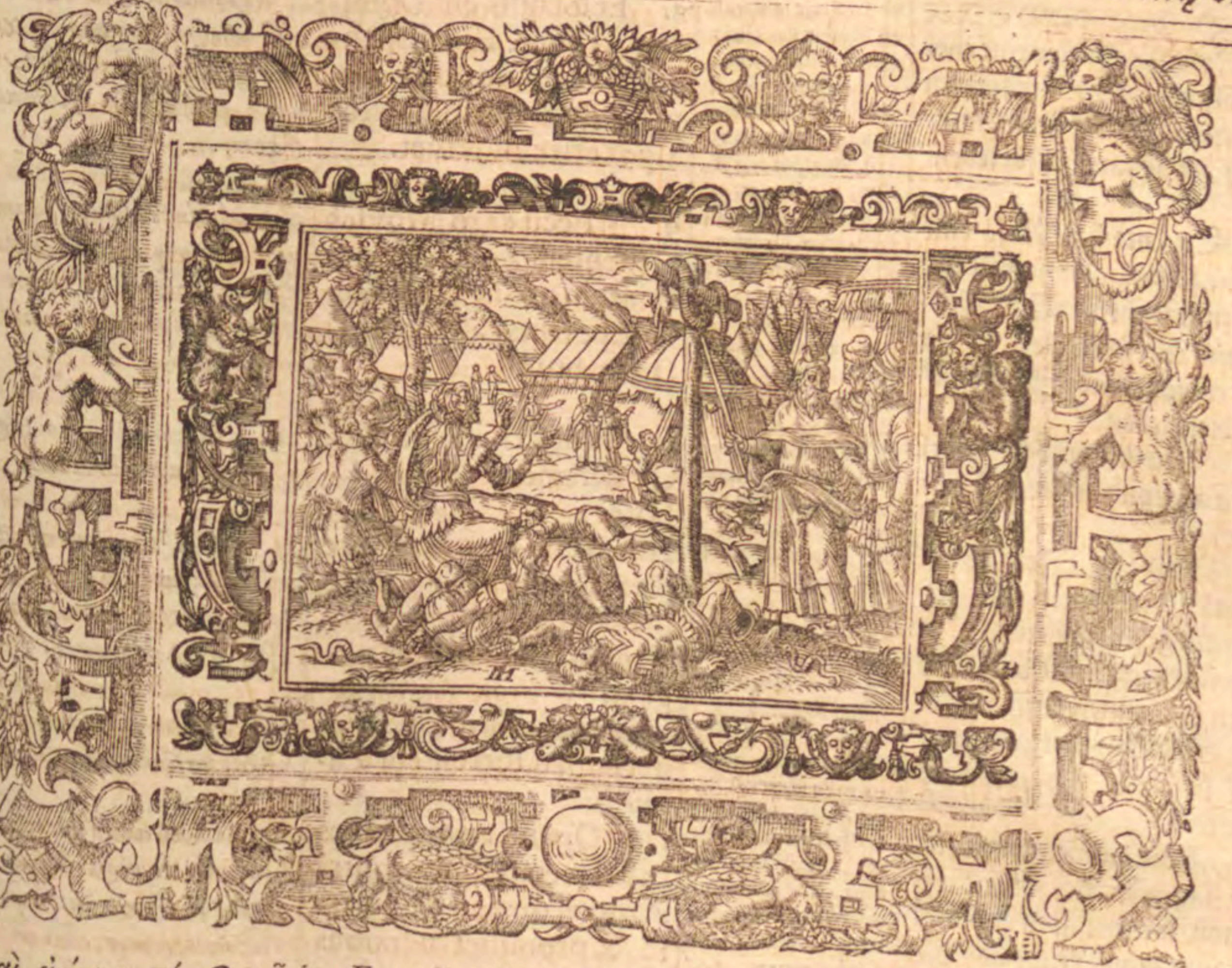

3. Καὶ εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς Ἰσραὴλ, καὶ παρέδωκε τὸν Χαναναῖον ὑποχείριον αὐτοῦ. καὶ ἀνεθεμάτισεν αὐτὸν καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ. καὶ ἐπεκαλέσαντο τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, ἀνάθεμα.

4. Καὶ ἀπάραντες ἐξ Ὢρ τοῦ ὄρους ὁδὸν ἐπὶ θάλασσαν ἐρυθρὰν, περιεκύκλωσαν τὴν γῆν Ἐδὼμ, καὶ ὠλιγοψύχησεν ὁ λαὸς ἐν τῇ ὁδῷ.

5. Καὶ κατελάλει ὁ λαὸς πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ κατὰ Μωυσῆν, λέγοντες· ἵνα τί ἐξήγαγες ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου ἀποκτεῖναι ἡμᾶς ἐν τῇ ἐρήμῳ; ὅτι οὐκ ἔστιν ἄρτος οὐδὲ ὕδωρ. ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν προσώχθισεν ἐν τῷ ἄρτῳ τῷ διακένῳ τούτῳ.

*Supr. 16 v. 5. 1. Cor. 10. v. 9.

6. Καὶ ἀπέστειλε Κύριος εἰς τὸν λαὸν τοὺς ὄφεις τοὺς θανατοῦντας, καὶ ἔδακνον τὸν λαὸν, καὶ ἀπέθανε λαὸς πολὺς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

7. Καὶ παραγενόμενος ὁ λαὸς πρὸς Μωυσῆν, ἔλεγον· ὅτι ἡμάρτομεν, ὅτι κατελαλήσαμεν κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ κατὰ σοῦ. εὖξαι οὖν πρὸς Κύριον, καὶ ἀφελέτω ἀφ' ἡμῶν τὸν ὄφιν. καὶ ηὔξατο Μωυσῆς περὶ τοῦ λαοῦ.

Καὶ

3. Exaudivitque Dominus preces Israel, & tradidit Chananæum, quem ille interfecit subversis urbibus ejus: & vocavit nomen loci illius Horma, id est anathema.

4. Profecti sunt autem & de monte Hor, per viam quæ ducit ad mare rubrum, ut circumirent terram Edom. Et tædere cœpit populum itineris ac laboris:

5. Locutusq; contra Dominum & Moysen, ait, Cur eduxisti nos de Ægypto, ut moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ: anima nostra jam nauseat super cibo isto levissimo.

6. Quamobrem * misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum,

7. Venerunt ad Moysen, atque dixerunt, Peccavimus, quia locuti sumus contra Dominum & te: ora ut tollat à nobis serpentes, Oravitq; Moyses pro populo,

Et

3. Et exaudivit Jehovah vocem Israelis, & dedit 1 Chenaanæum, & perdidit eos ac urbes eorum: vocavitq; nomen loci illius Hormah.

4. Et profecti sunt de Hor monte *per* viam maris Suph, 3 ut circuirent terram Edom: & angustiis affecta est anima populi in via.

5. Loquutusq; est populus 4 contrà Deum & Moseh, Ut quid ascendere fecistis nos ex Aegypto, ut moreremur in deserto? non *est enim* panis, neq; *est* aqua, & anima nostra angustiis affecta est, propter panem levissimum.

6. Misit igitur Jehovah in populum serpentes 5 ignitos, qui momorderunt populum: ita ut moreretur populus multus ex Israele.

7. Tunc venit populus ad Moseh, & dixerunt, Peccavimus: quia locuti sumus contra Jehovam & contra te: ora 6 Jehovam ut auferat à nobis serpentes istos. Et oravit Moseh pro populo.

Et

3. Vnd der HERR erhöret die stimme Jsrael/vnd gab die Cananiter/vnd verbanten sie sampt jren stedten / Vnd hies die stet Harma.

4. Da zogen sie von Hor am gebirge auff dem wege vom schilffmeer / das sie vmb der Edomiter land hinzogen.

5. Vnd das volck ward verdrossen auff dem wege / vnd redet wider Gott vnd wider Mosen/ Warumb hastu vns aus Egypten gefüret/das wir sterben in der wüsten? Denn es ist kein brot noch wasser hie/ vnd vnser seele ekelt vber dieser losen speise.

6. Da sandte der HERR fewrige schlangen vnter das volck/die bissen das volck/ das ein groß volck in Jsrael starb.

7. Da kamen sie zu Mose/ vnd sprachen/ Wir haben gesündigt / das wir wider den HERRN vnd wider dich geredt haben / Bitte den HERRN/das er die schlangen von vns neme/ Mose bat für das volck.

Da

3. ad circumeundum t. E. & abbreviata est (.i. remissa est, & impatientior reddita e longanimitate recessit) &c. 310.
4. in Deum (sic inf) &c. ad moriendum in des? &c. an. n. nausea-adfecta-est in pane illo supra-modum-levi .i. Man, levissima concoctionis cibo, satietatem non adferente.
5 urentes (.i. veneno inficientes, & intensissimo calore carnē morsam accendentes) q m p. & mortuus est p. m. ex I.
6. ad Jeh & recedere faciet desuper nob. serpentem.

7. praſterem, & pone &c. & erit omnis morſus & aſpiciet ill. & viuet.
8. aris & poſ. eum ſ. v. & f. ſi quando m. ſ. virum & aſp. adſ. aris & v.
9. & pr. ſunt e O. & caſtr. &c. quod ſuper facies M.
10. prof. ſunt & caſt. ſ. in torrente Z. inde profect. ſ. & caſt. ſ. à tranſitu Arn. &c. & inter Emoræum ſuper ſic dicetur (fut. pro præs) in l. b. J. i. Vahebh in Supha &cet.
11. effuſionem torrentiũ, quæ declinavit, ad ſedem Ar.
12. quem dix.
13. reſpondete ei. Beer (i. puteé. ſc. aſcende) Foderũt eũ princ. p. cum leg. (ſc. Moſe) in bac ſ.
14. capite c. & reſpicitur ſuper facies Jeſi.

8. Da ſprach der HERR zu Moſe/ Mache dir eine eherne ſchlange/ vnd richte ſie zum zeichen auff/ Wer gebiſſen iſt/ vnd ſihet ſie an/ der ſol leben.

9. Da macht Moſe eine eherne ſchlange/ vnd richtet ſie auff zum zeichen/ Vnd wenn jemand eine ſchlange beis/ ſo ſahe er die eherne ſchlange an/ vnd bleib leben.

10. Vnd die kinder Iſrael zogen aus/ vnd lagerten ſich in Oboth.

11. Vnd von Oboth zogen ſie aus/ vnd lagerten ſich in Jjm am gebirge Abarim/ in der wüſten gegen Moab vber/ gegen der ſonnen auffgang.

12. Von dannen zogen ſie/ vnd lagerten ſich am bach Sared.

13. Von dannen zogen ſie/ vnd lagerten ſich diſſeit am Arnon/ welcher iſt in der wüſten/ vnd eraus reicht von der grentze der Amoriter/ Denn Arnon iſt die grentze Moab/ zwiſchen Moab vnd den Amoritern.

14. Daher ſpricht man in dem buch von den ſtreiten des HERRN/ Das Vaheb in Supha/ vnd die beche am Arnon/

15. Vnd die quelle der beche/ welche reicht hinan zur ſtadt Ar/ vnd lencket ſich/ vnd iſt die grentze Moab.

16. Vnd von dannen zogen ſie zum brunnen/ das iſt der brun/ davon der HERR zu Moſe ſagt/ Samle das volck/ Jch wil jnen waſſer geben.

17. Da ſang Iſrael dieſes lied/ vnd ſungen vmb einander vber dem brunen.

18. Das iſt der brun/ den die fürſten gegraben haben/ die edlen im volck haben jn gegraben/ durch den lerer vnd jre ſtebe. Vnd von dieſer wüſten zogen ſie gen Mathana.

19. Vnd von Mathana gen Nahaliel.

20. Vnd von Nahaliel gen Bamoth/ vnd von Bamoth in das thal/ das im felde Moab ligt/ zu dem hohen berge Piſzga/ der gegen die wüſten ſihet.

Vnd

8. Et dixit Jehovah ad Moſeh, Fac tibi 7 ignitum ſerpentem, & pone eum ſuper vexillum: & erit, quicunq; morſus fuerit, & aſpexerit illum, tunc vivet.

9. Fecit ergo Moſeh ſerpentem 8 æneum, quem poſuit ſuprà vexillum: & fuit, quando momorderat ſerpens quenquam, aſpiciebat ad ſerpentem æneum, & vivebat.

10. Et profecti ſunt filii Iſrael, caſtrametatiq; ſunt in Oboth.

11. 9 Profecti verò ex Oboth, caſtrametati ſunt in Iie Abarim, in deſerto quod *erat* in conſpectu *regionis* Moab ab ortu ſolis.

12. Inde 10 profecti, caſtrametati ſunt in valle Zered.

13. Inde item profecti, caſtrametati ſunt citrà Arnon, quæ *erat* in deſerto, egredientem à termino Emoræi. Arnon enim *eſt* terminus Moab, inter Moab & Emoræum.

14. Idcirco dicitur in libro bellorum Jehovæ, ipſam Vaheb in turbine, & torrentes *qui adjacent* ipſi Arnon.

15. Et 11 decurſum torrentium, qui pergit ut quieſcat *in* Ar, innititurq; termino Moab.

16. Et illinc *profecti ſunt* in Beer: is *eſt* puteus 12 de quo dixerat Jehovah ad Moſeh, Congrega populum, & dabo illis aquam.

17. Tunc cecinit Iſrael carmen † hoc, Aſcende Beer, 13 canite ei:

18. Putee quem foderunt principes, foderunt eum principes populi cum legislatore baculis ſuis. Et è deſerto in Mathanah.

19. Et è Mathanah *in* Nahaliel: & de Nahaniel *in* Bamoth:

20. Et de Bamoth *in* Hagaje, quæ *eſt* in agro Moab *in* 14 verticè collis, & reſpicit contra faciem ſolitudinis Jeſimon.

8. Et locutus eſt Dominus ad eum, Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno. qui percuſſus aſpexerit eum, vivet.

9. * Fecit ergo Moyſes ſerpentem æneum, & poſuit eum pro ſigno. quem cùm percuſſi aſpicerent, ſanabantur.

10. Profectique filii Iſrael caſtrametati ſunt in Oboth.

11. Unde egreſſi fixere tẽtoria in Jeabarim, in ſolitudine quę reſpicit Moab contra orientalem plagam.

12. Et inde moventes, venerunt ad torrentem Zared.

13. Quem relinquentes caſtrametati ſunt contra Arnon, quæ eſt in deſerto, & prominet in finibus Amorrhæi. * Siquidem Arnon terminus eſt Moab, dividens Moabitas & Amorrhæos.

14. Unde dicitur in libro bellorum Domini, ſicut fecit in mari rubro, ſic faciet in torrentibus Arnon.

15. Scopuli torrentium inclinati ſunt, ut requieſcerent in Arnon, & recumberent in finibus Moabitarum.

16. Et ex eo loco apparuit puteus, ſuper quo locutus eſt Dominus ad Moyſen, Congrega populum, & dabo ei aquam.

17. Tunc cecinit Iſrael carmen iſtud, aſcendat puteus. Concinebant,

18. Puteus quem foderunt principes, & paraverunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis ſuis. Profectique ſunt de ſolitudine, Mathana.

19. De Mathana in Nahaliel: de Nahaliel, in Bamoth.

20. Bamoth, vallis eſt in regione Moab, in vertice Phaſga, quod reſpicit contra deſertum.

Mi-

Serpens æneus. manſiones.

8. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ποίησον σεαυτῷ ὄφιν χαλκοῦν· καὶ θὲς αὐτὸν ἐπὶ σημείου· καὶ πᾶς ὁ δεδηγμένος ἰδὼν αὐτὸν ζήσεται.

9. Καὶ ἐποίησε Μωυσῆς ὄφιν χαλκοῦν, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ σημείου. καὶ ἐγένετο ὅταν ὄφις ἔδακεν ἄνθρωπον, καὶ ἐπέβλεπεν ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν, καὶ ἔζη. Ioh. 3 v. 14.

10. Καὶ ἀπῆραν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ παρενέβαλον ἐν Ὠβώθ.

11. Καὶ ἐξάραντες ἐξ Ὠβὼθ, παρενέβαλον ἐν Αἰεβαρὶμ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἥ ἐστι κατὰ πρόσωπον Μωὰβ κατὰ ἀνατολὰς ἡλίου.

12. Ἐκεῖθεν ἀπῆραν καὶ παρενέβαλον εἰς Φάραγγα Ζαρέδ.

13. Ἐκεῖθεν ἀπάραντες παρενέβαλον εἰς τὸ πέραν Ἀρνὼν ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸ ἐξέχον ἀπὸ τῶν ὁρίων τῶν Ἀμορραίων. ἔστι γὰρ Ἀρνὼν ὅρια Μωὰβ ἀναμέσον τοῦ Ἀμορραίου. Iud. 11 v. 18.

14. Διὰ τοῦτο λέγεται ἐν βιβλίῳ, πόλεμος τοῦ Κυρίου· τὴν Ζωὸβ ἐφλόγισε, καὶ τοὺς χειμάῤῥους Ἀρνών,

15. Καὶ τοὺς χειμάῤῥους κατέστησεν κατοικῆσαι Ἤρ. καὶ πρόσκειται τοῖς ὁρίοις Μωάβ.

16. Καὶ ἐκεῖθεν τὸ φρέαρ· τοῦτο φρέαρ, ὃ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· συνάγαγε τὸν λαὸν, καὶ δώσω αὐτοῖς ὕδωρ.

17. Τότε ᾖσεν Ἰσραὴλ τὸ ᾆσμα τοῦτο ἐπὶ τοῦ φρέατος. ἐξάρχετε αὐτῷ.

18. Φρέαρ ὤρυξαν αὐτὸ ἄρχοντες, ἐξελατόμησαν αὐτὸ βασιλεῖς ἐθνῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῶν, ἐν τῷ κυριεῦσαι αὐτῶν. καὶ ἀπὸ φρέατος, εἰς Μανθαναείν.

19. Καὶ ἀπὸ Μανθαναείν, εἰς Ναθαναήλ, καὶ ἀπὸ Ναθαναήλ, εἰς Βαμώθ.

20. Καὶ ἀπὸ Βαμὼθ, εἰς νάπην ἥ ἐστιν ἐν τῷ πεδίῳ Μωὰβ ἀπὸ κορυφῆς τοῦ λελαξευμένου τὸ βλέπον κατὰ πρόσωπον τῆς ἐρήμου.

Καὶ

*Deut. 2. v. 26. Jud. 11. v. 19.

21. Καὶ ἀπέστειλεν Ισραὴλ πρέσβεις πρὸς Σηὼν βασιλέα Αμορραίων, λέγων·

22. Παρελευσόμεθα διὰ τῆς γῆς σου, οὐκ ἐκκλινοῦμεν οὔτε εἰς ἀγρὸν, οὔτε εἰς ἀμπελῶνα, οὔτε πιόμεθα ὕδωρ ἐκ φρέατος· ὁδῷ βασιλικῇ πορευσόμεθα, ἕως ἂν παρέλθωμεν τὰ ὅριά σου.

23. Καὶ οὐκ ἔδωκεν Σηὼν τῷ Ισραὴλ παρελθεῖν διὰ τῶν ὁρίων αὐτοῦ. καὶ συνήγαγεν Σηὼν πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐξῆλθε παρατάξασθαι τῷ Ισραὴλ εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἦλθεν εἰς Ιάσσα, καὶ παρετάξατο τῷ Ισραήλ.

*Amos 2. v. 9. Psal. 135. v. 11.

24. Καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν Ισραὴλ ἐν φόνῳ μαχαίρας, καὶ κατεκυρίευσαν τῆς γῆς αὐτοῦ ἀπὸ Αρνὼν ἕως Ιαβὸκ, ἕως υἱῶν Αμμάν· ὅτι Ιαζὴρ ὅρια υἱῶν Αμμάν ἐστιν.

25. Καὶ ἔλαβεν Ισραὴλ πάσας τὰς πόλεις ταύτας, καὶ κατῴκησεν Ισραὴλ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι τῶν Αμορραίων ἐν Εσεβὼν. καὶ ἐν πάσαις ταῖς συγκυρούσαις αὐτῇ.

26. Εστι γὰρ Εσεβὼν πόλις Σηὼν τοῦ βασιλέως τῶν Αμορραίων. καὶ οὗτος ἐπολέμησε βασιλέα Μωὰβ τὸ πρότερον. καὶ ἔλαβε πᾶσαν τὴν γῆν αὐτοῦ ἀπὸ χειρὸς αὐτοῦ ἕως Αρνών.

27. Διὰ τοῦτο ἐροῦσιν οἱ αἰνιγματισταί, ἔλθετε εἰς Εσεβὼν, ἵνα οἰκοδομηθῇ καὶ κατασκευασθῇ πόλις Σηών.

28. Ὅτι πῦρ ἐξῆλθεν ἐξ Εσεβὼν. φλὸξ ἐκ πόλεως Σηὼν, καὶ κατέφαγεν ἕως Μωὰβ, καὶ κατέπιε στήλας Αρνών.

*Jud. 11. v. 17. 3. Reg. 11. v. 7.

29. Οὐαί σοι Μωάβ· ἀπώλου λαὸν Χαμώς. ἀπεδόθησαν οἱ υἱοὶ αὐτῶν διασώζεσθαι, καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῶν αἰχμάλωτοι τῷ βασιλεῖ τῶν Αμορραίων Σηών·

30. Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπολεῖται Εσεβὼν ἕως Δαιβών. καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἔτι προσεξέκαυσαν πῦρ ἐπὶ Μωάβ.

31. Καὶ κατῴκησεν Ισραὴλ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι τῶν Αμορραίων.

Καὶ

21. *Misit autem Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens,

22. Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos.

23. Qui concedere noluit ut transiret Israel per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obviam in desertum, & venit in Jasa, pugnavitq; contra eum.

24. *A quo percussus est in ore gladio, & possessa est terra ejus ab Arnon usque Jeboc, & filios Ammon: quia forti præsidio tenebantur termini Ammonitarum.

25. Tulit ergo Israel omnes civitates ejus, & habitavit in urbibus Amorrhæi, in Hesebon scilicet, & viculis ejus.

26. Urbs Hesebon fuit Sehon regis Ammorrhęi, qui pugnavit contra regem Moab: & tulit omnem terram, quæ ditionis illius fuerat, usq; Arnon.

27. Idcirco dicitur in proverbio, venite in Hesebon, ædificetur, & construatur civitas Sehon:

28. Ignis egressus est de Hesebon, flamma de oppido Sehon, & devoravit Ar Moabitarum, & habitatores excelsorum Arnon.

29. *Væ tibi Moab, peristi popule Chamos. Dedit filios ejus in fugam, & filias in captivitatem regi Amorrhæorum Sehon.

30. Jugum ipsorum disperiit ab Hesebon usque Dibon, lassi pervenerunt in Nophe, & usque Medaba.

31. Habitavit itaq; Israel in terra Amorrhæi.

Mi-

21. Misitq; Israel legatos ad Sihon regem Emoræi, dicendo,

22. [15] Transeam per terram tuam, non declinabimus per agros, neq; per vineam: non bibemus aquas putei, via regia pergemus, donec transierimus terminum tuum.

23. Et non permisit Sihon Israeli transire per terminum suum: imo congregavit Sihon universum populum suum, egressusq; est in occursum Israeli in deserto, & venit in Jahas, ac pugnavit cum Israele.

24. Et percussit eum Israel in ore gladii, & hæreditate accepit terram ejus ab Arnon usq; ad Jabboc, *id est* usq; ad filios Ammon: nam fortis *erat* terminus filiorum Ammon.

25. Et accepit Israel omnes civitates istas, habitavitq; Israel in omnibus urbibus Emoræi in Hesbon, atq; in omnibus [16] villis ejus.

26 Hesbon enim civitas Sihon regis Emoræi [17] erat: ipse autem pugnaverat contra regem Moab primum, & acceperat omnem terram ejus è manu ejus usq; ad Arnon.

27. Idcirco [18] dicunt parabolicè loquentes, Venite in Hesbon, ædificetur & [19] instauretur civitas *ipsi* Sihon.

28. Quia ignis egressus est de Hesbon, *&* flamma è civitate Sihon, *quæ* consumpsit Ar Moab & dominos excelsorum Arnon:

29. Væ tibi Moab, peristi popule Chemos: dedit filios suos evasores, & filias suas in captivitatem regi Emoræo Sihon.

30. Et [20] lucerna eorum periit *ab* Hesbon usq; ad Dibon, & delevimus usq; ad Nophah, quæ *pertingit* usq; ad Medeba.

31. Habitavit igitur Israel in terra Emoræi.

Mi-

21. Vnd Israel sandte boten zu Sihon/ dem könige der Amoriter/ vnd lies jm sagen.

22. Laß mich durch dein land zihen/ Wir wollen nicht weichen in die ecker noch in die weingarten/ wollen auch des brunwassers nicht trincken/ die landstrassen wollen wir zihen/ biß wir durch deine grentze komen.

23. Aber Sihon gestattet den kindern Israel den zug nicht durch seine grentze/ sondern samlet alle sein volck/ vnd zog aus Israel entgegen in die wüsten/ Vnd als er gen Jahza kam/ streit er wider Israel.

24. Israel aber schlug jn mit der scherffe des schwerts/ vnd nam sein land ein von Arnon an biß an den Jabok/ vnd biß an die kinder Ammon Denn die grentze der kinder Ammon waren feste.

25. Also nam Israel alle diese stedte / vnd wonete in allen stedten der Amoriter / zu Heßbon vnd allen jhren töchtern.

26. Denn Heßbon die stad war Sihons des königes der Amoriter/ vnd er hatte zuuor mit dem könige der Moabiter gestritten/ vnd jm alle sein land angewonnen / biß gen Arnon.

27. Daher sagt man im sprichwort/ Kompt gen Heßbon/ das man die stad Sihon bawe vnd auffrichte.

28. Denn fewr ist aus Heßbon gefaren/ ein flamme von der stad Sihon/ die hat gefressen Ar der Moabiter / vnd die bürger der höhe Arnon.

29. Weh dir Moab/ du volck Camos bist verloren / Man hat seine söne in die flucht geschlagen/ vnd seine töchter gefangen gefürt Sihon dem könige der Amoriter.

30. Jre herrligkeit ist zu nicht worden/ von Heßbon biß gen Dibon / Sie ist verstöret biß gen Nopha/ Die da langet biß gen Medba.

31. Also wonete Israel im lande der Amoriter.

Vnd

15. transibo in ter. t. n. d. in ag. & in vin. & cet. in via regia ibimus usq; quo trans. t. t. & non dedit S. I. t. in term. s. & congr. &c. pugnavit in Israelem.

16. filiabus e. sic v. 32.

17. ipsa &c. in regem M.

18. dicent (.i dicere solent) parabolizantes. 19 stabilitatur.

20. lucerna (.i. regius hæres, qui majorum velut lucerna est 1. Reg. 11. v. 36) vel etiam, & projecimus. i. pugnantes jaculis petiimus) eos & cet. & desolare fecimus usq; Nophah.

32. Vnd Mose sandte aus kundschaffer gen Jaeser / vnd gewonnen jre töchter / vnd namen die Amoriter ein / die drinnen waren.

312. 33. Vnd wandten sich vnd zogen hinauff des weges zu Basan / Da zog aus jnen entgegen Og der könig zu Basan / mit alle seinem volck zu streiten in Edrei.

34. Vnd der HERR sprach zu Mose / fürcht dich nicht für jm / denn ich hab jn in deine hand gegeben mit land vnd leuten / Vnd solt mit jm thun / wie du mit Sihon dem könige der Amoriter gethan hast / der zu Heßbon wonete.

35. Vnd sie schlugen jn vnd seine söne vnd alle sein volck / biß das keiner vberbleib / Vnd namen das land ein.

21. & respexerũt & asc.

22. habitans.

23. usq; (adeo, ut) non remanserit e.s.

Das XXII. Cap.

Darnach zogen die kinder Jsrael vnd lagerten sich in das gefilde Moab jenseid dem Jordan gegen Jeriho.

2. Vnd da Balak der son Zipor sahe / alles was Jsrael gethan hatte den Amoritern /

3. Vnd das sich die Moabiter sehr furchten für dem volck / das so groß war / vnd das den Moabitern grawet für den kindern Jsrael / vnd sprachen zu den eltesten der Midianiter /

4. Nu wird dieser hauffe aufffressen was vmb vns ist / wie ein ochs kraut auff dem felde aufffrisset. Balak aber der son Zipor war zu der zeit könig der Moabiter.

5. Vnd er sandte boten aus zu Bileam dem son Beor / gen Pethor / der wonet an dem wasser im lande der kinder seines volcks / das sie jn foderten / vñ lies jm sagen / sihe / es ist ein volck aus Egypten gezogen / das bedeckt das angesicht der erdẽ vñ ligt gegẽ mir.

6. So kom nu / vnd verfluch mir das volck / denn es ist mir zu

Cap. 22.

1. a transitu J. J. & vidit B. f. S. omnia quæ fec. 2. & tim. M. a facie (sic inf.) po. v. q. m. ipse, & nausea affectus est M. 3 secundũ lambere bovem virorem agri. 4 flumen (sc. Euphratẽ) in ter. filiorum populi sui (.i. populariũ suorum Mesopotamiensium. Erat enim Mesopotamiensis. Vide infra Nũ. 23. v. 7) ad vocandum ei. &c

32. Misitq; Moseh ad explorandum Jaazer, & ceperunt villas ejus: & expulit Emoræum qui erat ibi.

33. 21 Conversi autem ascenderunt *per* viam Basan: & egressus est Og rex Basan in occursum eorum, ipse & universus populus ejus, ad bellum *in* Edrei.

34. Tum dixit Jehovah ad Moseh, Ne timeas eum: quia in manu tua dedi eum & universum populum ejus, ac terram ejus: faciesq; ei quemadmodum fecisti Sihon regi Emoræi 22 qui habitabat in Hesbon.

35. Et percusserunt illum & filios ejus, universumq; populum ejus, 23 adeò ut non remanserit ei superstes, & possederunt terram ejus

CAP. XXII.

Et profecti sunt filii Israel, castrametatiq; sunt in campestribus Moab 1 citra Jarden Jereho.

2. Quumq; vidisset Balac filius Sippor quæcunq; fecerat Israel ipsi Emoræo.

3. 2 Timuit Moab propter populum valde, quod multus esset, & angustia affectus est Moab propter filios Israel.

4. Dixit igitur Moab ad seniores Midian, Nunc ablambent congregatio hæc omnes circuitus nostros, 3 quemadmodum lambit bos gramen agri. Porrò Balac filius Sippor *erat* rex Moab tempore illo.

5. Misit igitur legatos ad Bilam filium Beor: in Pethor quæ *erat* juxta 4 flumen *in* terra filiorum populi sui, ut vocaret eum, dicendo, En populus egressus est ex Aegypto, ecce operuit 5 superficiem terræ, & habitat contra me.

6. Nunc ergo veni obsecro, maledic mihi populo huic, quia for-

32. Misitq; Moyses qui explorarent Jazer: cujus ceperunt viculos, & possederunt habitatores.

33. * Verteruntque se, & ascenderunt per viam Basan, & occurrit eis Og rex Basan cum omni populo suo, pugnaturus in Edrai.

34. Dixitque Dominus ad Moysen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram ejus: faciesq; illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Hesebon.

35. Percusserunt igitur & hunc cum filiis suis, universumq; populũ ejus usque ad internecionem, & possederunt terram illius.

CAP. XXII.

Profectiq; castrametati sunt in cãpestribus Moab, ubi trans Jordanem Jericho sita est.

2. Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israel Amorrhæo,

3. Et quod pertimuissent eum Moabitæ, & impetum ejus ferre non possent,

4. Dixit ad majores natu Madian, Ita delebit hic populus omnes, qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas usque ad radices carpere. Ipse autem erat eo tempore rex in Moab.

5. * Misit ergo nuntios ad Balaam filiũ Beor ariolum, qui habitabat super flumen terræ filiorũ Ammon, ut vocarent eum, & dicerent, Ecce egressus est populus ex Ægypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me.

6. Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior

32. Καὶ ἀπέστειλε Μωυσῆς κατασκέψασθαι τὴν Ιασὴρ, καὶ κατελάβοντο αὐτὴν, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ ἐξέβαλον τὸν Αμορραῖον τὸν κατοικοῦντα ἐκεῖ.

33. Καὶ ἐπιστρέψαντες ἀνέβησαν ὁδὸν τὴν εἰς Βασὰν, καὶ ἐξῆλθεν Ωγ βασιλεὺς τῆς Βασὰν συνάντησιν αὐτοῖς, καὶ πᾶς ὁ λαὸς αὐτοῦ εἰς πόλεμον εἰς Εδραείν.

34. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· μὴ φοβηθῇς αὐτὸν, ὅτι εἰς τὰς χεῖράς σου παραδέδωκα αὐτὸν, καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν αὐτοῦ, καὶ ποιήσεις αὐτῷ καθὼς ἐποίησας τῷ Σηὼν βασιλεῖ τῶν Αμορραίων, ὃς κατῴκει ἐν Εσεβών.

35. Καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ ἕως τοῦ μὴ καταλειπεῖν αὐτοῦ ζωγρίαν, καὶ ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν αὐτῶν.

Κεφαλ. κβ.

Καὶ ἀπάραντες οἱ υἱοὶ Ισραὴλ, παρενέβαλον ἐπὶ δυσμῶν Μωὰβ παρὰ τὸν Ιορδάνην κατὰ Ιεριχώ.

2. Καὶ ἰδὼν Βαλαὰκ υἱὸς Σεπφὼρ πάντα ὅσα ἐποίησεν Ισραὴλ τῷ Αμορραίῳ.

3. Καὶ ἐφοβήθη Μωὰβ τὸν λαὸν σφόδρα, ὅτι πολλοὶ ἦσαν. καὶ προσώχθισεν Μωὰβ ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ισραήλ.

4. Καὶ εἶπεν Μωὰβ τῇ γερουσίᾳ Μαδιὰν, νῦν ἐκλείξει ἡ συναγωγὴ αὕτη πάντας τοὺς κύκλῳ ἡμῶν, ὡς ἐκλείξαι ὁ μόσχος τὰ χλωρὰ ἐκ τοῦ πεδίου. καὶ Βαλαὰκ υἱὸς Σεπφὼρ, βασιλεὺς Μωὰβ ἦν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον.

5. Καὶ ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς Βαλαὰμ υἱὸν Βεὼρ φαθουρὰ, ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ γῆς υἱῶν λαοῦ αὐτοῦ, καλέσαι αὐτὸν, λέγων· ἰδοὺ λαὸς ἐξῆλθεν ἐξ Αἰγύπτου. καὶ ἰδοὺ κατεκάλυψεν τὴν ὄψιν τῆς γῆς. καὶ οὗτος ἐγκάθηται ἐχόμενός μου.

6. Καὶ νῦν δεῦρο ἄρασαί μοι τὸν λαὸν τοῦτον, ὅτι ἰσχυρότερός μου ἐστὶν

Og Basan. *Deut. 3. 1.*

ἐςὶν· ἐὰν δυνώμεθα πατάξαι ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐκβαλῶ αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς· ὅτι οἶδα ὅτι οὓς ἂν σὺ εὐλογήσης, εὐλόγηνται· καὶ οὓς ἂν καταράσῃ σὺ, καὶ κεκατήρανται.

7. Καὶ ἐπορεύθη ἡ γερουσία Μωὰβ, καὶ ἡ γερουσία Μαδιὰν, καὶ τὰ μαντεῖα ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ ἦλθον πρὸς Βαλαάμ· καὶ εἶπον αὐτῷ τὰ ῥήματα Βαλαάκ.

8. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, καταλύσατε αὐτοῦ τὴν νύκτα, καὶ ἀποκριθήσομαι ὑμῖν τὰ ῥήματα ἃ ἂν λαλήσῃ Κύριος πρός με. καὶ κατέμειναν οἱ ἄρχοντες Μωὰβ παρὰ Βαλαάμ.

9. Καὶ ἦλθεν ὁ Θεὸς πρὸς Βαλαὰμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, τί οἱ ἄνθρωποι οὗτοι παρὰ σοί;

10. Καὶ εἶπε Βαλαὰμ πρὸς τὸν Θεόν· Βαλαὰκ υἱὸς Σεπφὼρ βασιλεὺς Μωὰβ ἀπέστειλεν αὐτοὺς πρός με, λέγων·

11. Ἰδοὺ λαὸς ἐξελήλυθεν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἐκάλυψεν τὴν ὄψιν τῆς γῆς, καὶ νῦν δεῦρο ἄρασαί μοι αὐτόν· εἰ ἄρα δυνήσομαι πατάξαι αὐτὸν, καὶ ἐκβαλῶ αὐτόν.

tior me eſt: ſi quo modo poſſim percutere & ejicere eum de terra mea. novi enim, quòd benedictus ſit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congeſſeris.

7. Perrexeruntq; ſeniores Moab, & majores natu Madian, habentes divinationis pretium in manibus. Cumq; veniſſent ad Balaam, & narraſſent ei omnia verba Balac,

8. Ille reſpondit, Manete hîc nocte, & reſpondebo quicquid mihi dixerit Dominus. Manentibus autem illis apud Balaam,

9. Venit Deus & ait ad eum, Quid ſibi volunt homines iſti apud te?

10. Reſpondit, Balac filius Sephor rex Moabitarum miſit ad me,

11. Dicens, Ecce populus qui egreſſus eſt de Ægypto, operuit ſuperficiem terræ: veni, & maledic ei, ſi quo modo poſſim pugnans abigere eum.

6 fortior eſt me: & fortè potero, & percutiam eum, expellamq; è terra: novi enim *quod* cui benedixeris, benedictus *erit*: & cui maledixeris, maledictus erit.

7. Perrexerunt igitur ſeniores Moab & ſeniores Midian, & 7 divinationum *pretium erat* in manu eorum: & pervenerunt ad Bilam, locutiq; ſunt illi verba Balac.

8. Ille verò dixit eis, Pernoctate hìc nocte iſta, & 8 reddam vobis reſponſum, quemadmodum loquetur Jehovah ad me. Manſeruntq; principes Moab cum Bilam.

9. † Et venit Deus ad Bilam, ac dixit, qui *ſunt* viri iſti *qui ſunt* 9 apud te?

10. Reſpondit Bilam Deo, Balac filius Sippor rex Moab miſit ad me.

11. En populus iſte 10 qui egreſſus eſt ex Aegypto, operuit ſuper faciem terræ: nunc *ergo* veni, maledic mihi illi: forte potero pugnare cum eo, & expellere eum.

zu mechtig / Ob ichs ſchlahen möchte / vnd aus dem lande vertreiben / Denn ich weiß / das / welchen du ſegneſt / der iſt geſegnet / vnd welchen du verflucheſt / der iſt verflucht.

7. Vnd die elteſten der Moabiter giengen hin mit den elteſten der Midianiter / vnd hatten das lohn des warſagens in jren henden / vnd giengen zu Bileam ein / vnd ſagten jm die wort Balak.

8. Vnd er ſprach zu jnen / bleibt hie vber nacht / ſo wil ich euch wider ſagen / wie mir der HERR ſagen wird / Alſo blieben die fürſten der Moabiter bey Bileam.

9. Vnd Gott kam zu Bileam / vnd ſprach.

10. Wer ſind die leute / die bey dir ſind? Bileam ſprach zu Gott / Balak der ſon Zipor der Moabiter könig hat zu mir geſand.

11. Sihe / Ein volck iſt aus Egypten gezogen / vnd bedeckt das angeſicht der erden / So kom nu vnd fluch jm / ob ich mit jm ſtreiten müge / vnd ſie vertreiben.

6. *fortis ipſe præ me etcet. & expell. eum.*

7 *divinationes in m. & cet. loq. ſunt ad illum v. B. & dixit ad eos.*

8. *referā vobis verbum*

9. *tecum & dixit Bileam ad Deum*

10. *egrediens (.i. egreſſus ex Æ. & operuit oculum t. n. v. de fige mihi (.i. tuis artibus illum mihi confode. ſic v. 18. & Lev. 24. v. 11) illum forte pot. pugn. in eum, & expellam eum.*

CAPUT XXII.

11. non ibis &c. non maledices po. q. b. ipse.
12. ite ad &c. Jeh. dare me ad eundum vo.
13. & addidit ultra Balac mittere pr. multos & honoratos præ illis & venerũt ad B. & dix.
14. ne quaso prohibearis abeundo ad nos.
15. omne quod dices ad me.
16. & respondit B. & d. ad servos B. si dederit mihi Bal plenitudinem domus suæ, argentum & a. non potero t. os Jeh. D. m. ad faciendum.
17. in hoc etiam vos hac n. & sciam, quid additurus sit J. loqui mecum.
18. & (i. at) tamẽ verbum, quod loquar ad te, illud facies.
19. & exarsit f. D. q. ambulans ipse (sc. esset cum eis) & statuit se &c. in Satan (i. adversarium sic v. 32) illi & i. equitans sc. erat.

---

12. Gott aber sprach zu Bileam / Gehe nicht mit jnen / verfluch das volck auch nicht / denn es ist gesegnet.

13. Da stund Bileam des morgens auff / vnd sprach zu den fürsten Balak / Gehet hin in ewer land / denn der HERR wils nicht gestatten / das ich mit euch zihe.

14. Vnd die fürsten der Moabiter machten sich auff / kamen zu Balak / vnd sprachen / Bileam wegert sich mit vns zu zihen.

15. Da sandte Balak noch grösser vnd herrlicher fürsten / denn jene waren.

16. Da die zu Bileam kamen / sprachen sie zu jm / Also lest dir sagen Balak der son Zipor / Lieber wehre dich nicht zu mir zu zihen.

17. Denn ich wil dich hoch ehren / vnd was du mir sagest das wil ich thun / Lieber kom vnd fluche mir diesem volck.

18. Bileam antwortet / vnd sprach zu den dienern Balak / Wenn mir Balak sein haus voll silbers vnd golds gebe / so künd ich doch nicht vbergehen das wort des HERRN meines Gottes / kleins oder grosses zu thun.

19. So bleibt doch nu hie auch jr diese nacht / das ich erfare / was der HERR weiter mit mir reden werde.

20. Da kam Gott des nachts zu Bileam / vnd sprach zu jm / Sind die menner komen dir zu ruffen / so mach dich auff / vnd zeuch mit jnen / Doch was ich dir sagen werde / soltu thun.

21. Da stund Bileam des morgens auff / vnd sattelt seine eselin / vnd zoch mit den fürsten der Moabiter.

22. Aber der zorn Gottes ergrimmet / das er hinzoch. Vnd der engel des HERRN trat in den weg / das er jm widerstünde / Er aber reit auff seiner eselin / vnd zweene knaben waren mit jm.

---

12. Et dixit Deus ad Bilam, 11 Ne eas cum illis, neq; maledicas populo: quia benedictus est.

13. Surrexit itaq; Bilam mane, & dixit ad principes Balac, 12 Revertimini ad terram vestram: quia renuit Jehovah concedere mihi ut eam vobiscum.

14. Et surrexerunt principes Moab, & pervenerunt ad Balac, ac dixerunt, Renuit Bilam venire nobiscum.

15. 13 Rursus ergo misit Balac principes plures, & nobiliores istis.

16. Qui venientes ad Bilam, dixerunt ei, Sic dixit Balac filius Sippor, 14 Noli quæso prohibere teipsum ne venias ad me:

17. Nam honorando honorabo te valde: & 15 quicquid dixeris mihi, faciam: veni igitur obsecro, & maledic mihi populo huic.

18. 16 Respondens autem Bilam, dixit servis Balac, Etjamsi daturus sit mihi Balac plenam domum suam argento & auro, non possim transgredi sermonem Jehovæ Dei mei, ut faciam *aliquid, sive* parvum, sive magnum:

19. Nunc ergo manete obsecro 17 hic vos quoq; hac nocte, ut sciam quid addet Jehovah loqui mihi.

20. Tunc venit Deus ad Bilam nocte, & dixit ei, si ad vocandum te venerint viri isti, surge, vade cum eis: 18 Veruntamen quod dixero tibi, illud facias.

21. Surrexit itaq; Bilam mane, & stravit asinam suam, perrexitq; cum principibus Moab.

22. 19 Iratus verò est furor Dei quod ipse iret *cum illis*: stetitq; angelus Jehovę in ipsa via, in adversarium illi: ipse autem equitabat super asinam suam, & duo pueri ejus *erant* cum eo.

---

12. Dixitq; Deus ad Balaam, Noli ire cum eis, neque maledicas populo: quia benedictus est.

13. Qui manè consurgens dixit ad principes, Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus venire vobiscum.

14. Reversi principes dixerunt ad Balac, Noluit Balaam venire nobiscum.

15. Rursum ille multò plures & nobiliores quam antè miserat, misit.

16. Qui cùm venissent ad Balaam, dixerunt, Sic dicit Balac filius Sephor, Ne cuncteris venire ad me:

17. Paratus sum honorare te, & quicquid volueris dabo tibi: veni, & maledic populo isti.

18. Respondit Balaam,* Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, ut vel plus, vel minus loquar.

19. Obsecro ut hìc maneatis etiam hac nocte, & scire queã quid mihi rursum respondeat Dominus.

20. Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei, Si vocare te venerint homines isti, surge, & vade cum eis: ita duntaxat, ut quod tibi præcepero facias.

21. Surrexit Balaam manè, & strata asina sua profectus est cum eis.

22. Et iratus est Deus. Stetitque angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinæ, & duos pueros habebat secum.

---

12. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Βαλαάμ· οὐ πορεύσῃ μετ᾽ αὐτῶν, οὐδὲ καταράσῃ τὸν λαόν, ἔστι γὰρ εὐλογημένος.

13. Καὶ ἀναστὰς Βαλαὰμ τὸ πρωῒ εἶπε τοῖς ἄρχουσι Βαλάκ· ἀποτρέχετε πρὸς τὸν κύριον ὑμῶν, οὐκ ἀφίησί με Κύριος πορεύεσθαι μεθ᾽ ὑμῶν.

14. Καὶ ἀναστάντες οἱ ἄρχοντες Μωάβ, ἦλθον πρὸς Βαλάκ, καὶ εἶπαν, οὐ θέλει Βαλαὰμ πορευθῆναι μεθ᾽ ἡμῶν.

15. Καὶ προσέθετο ἔτι Βαλὰκ ἀποστεῖλαι ἄρχοντας πλείους, καὶ ἐντιμοτέρους τούτων.

16. Καὶ ἦλθον πρὸς Βαλαάμ, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· τάδε λέγει Βαλὰκ ὁ τοῦ Σεπφώρ, ἀξιῶ σε, μὴ ὀκνήσῃς ἐλθεῖν πρός με.

17. Ἐντίμως γὰρ τιμήσω σε σφόδρα, καὶ ὅσα ἂν εἴπῃς μοι, ποιήσω· καὶ δεῦρο ἐπικατάρασαί μοι τὸν λαὸν τοῦτον.

18. Καὶ ἀπεκρίθη Βαλαάμ, καὶ εἶπε τοῖς ἄρχουσι Βαλάκ, ἐὰν δῷ μοι Βαλὰκ πλήρη τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀργυρίου καὶ χρυσίου, οὐ δυνήσομαι παραβῆναι τὸ ῥῆμα Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ποιῆσαι αὐτὸ μικρὸν ἢ μέγα.

19. Καὶ νῦν ὑπομείνατε αὐτοῦ καὶ ὑμεῖς τὴν νύκτα ταύτην, καὶ γνώσομαι τί προσθήσει Κύριος λαλῆσαι πρός με.

20. Καὶ ἦλθεν ὁ Θεὸς πρὸς Βαλαὰμ νυκτός, καὶ εἶπεν αὐτῷ· εἰ καλέσαι σε πάρεισιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ἀναστὰς ἀκολούθησον αὐτοῖς. ἀλλὰ τὸ ῥῆμα ὃ ἂν λαλήσω πρὸς σέ, τοῦτο ποιήσεις.

21. Καὶ ἀναστὰς Βαλαὰμ τὸ πρωῒ, ἐπέσαξεν τὴν ὄνον αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη μετὰ τῶν ἀρχόντων Μωάβ.

22. Καὶ ὠργίσθη θυμῷ ὁ Θεός, ὅτι ἐπορεύθη αὐτός. καὶ ἀνέστη ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῇ ὁδῷ ἐνδιαβάλλειν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἐπιβεβήκει ἐπὶ τῆς ὄνου αὐτοῦ, καὶ δύο παῖδες αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ.

Biliami Asina.

2.Petr.2.v.16. Jud.v.11

23. Καὶ ἰδοῦσα ἡ ὄνος τὸν ἄγγελον τοῦ Θεοῦ ἀνθεστηκότα ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ τὴν ῥομφαίαν ἐσπασμένην ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ἐξέκλινεν ἡ ὄνος ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἐπορεύετο εἰς τὸ πεδίον· καὶ ἐπάταξε τὴν ὄνον τοῦ εὐθῦναι αὐτὴν ἐν τῇ ὁδῷ.

24. Καὶ ἔστη ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς αὔλαξι τῶν ἀμπέλων· φραγμὸς ἐντεῦθεν, καὶ φραγμὸς ἐντεῦθεν.

25. Καὶ ἰδοῦσα ἡ ὄνος τὸν ἄγγελον τοῦ Θεοῦ, προσέθλιψεν ἑαυτὴν πρὸς τὸν τοῖχον, καὶ ἀπέθλιψεν τὸν πόδα Βαλαάμ· καὶ προσέθετο ἔτι μαστίξαι αὐτήν.

26. Καὶ προσέθετο ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἀπελθών· καὶ ὑπέστη ἐν τόπῳ στενῷ, εἰς ὃν οὐκ ἦν ἐκκλῖναι δεξιὰν οὐδὲ ἀριστεράν.

27. Καὶ ἰδοῦσα ἡ ὄνος τὸν ἄγγελον τοῦ Θεοῦ συνεκάθισεν ὑποκάτω Βαλαάμ· καὶ ἐθυμώθη Βαλαάμ, καὶ ἔτυπτεν τὴν ὄνον ἐν τῇ ῥάβδῳ.

28. Καὶ ἤνοιξεν ὁ Θεὸς τὸ στόμα τῆς ὄνου, καὶ λέγει τῷ Βαλαάμ· τί πεποίηκά σοι, ὅτι πέπαικάς με τοῦτο τρίτον;

29. Καὶ εἶπε Βαλαὰμ τῇ ὄνῳ, ὅτι ἐμπέπαικάς μοι, καὶ εἰ εἶχον μάχαιραν ἐν χειρί μου, ἤδη ἂν ἐξεκέντησά σε.

30. Καὶ λέγει ἡ ὄνος τῷ Βαλαάμ, οὐκ ἐγὼ ἡ ὄνος σου, ἐφ' ἧς ἐπέβαινες ἀπὸ νεότητός σου ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας; μὴ ὑπεροράσει ὑπεριδοῦσα ἐποίησά σοι οὕτως; ὁ δὲ εἶπεν, οὐχί.

31. Ἀπεκάλυψε δὲ ὁ Θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς Βαλαάμ, καὶ ὁρᾷ τὸν ἄγγελον Κυρίου ἀνθεστηκότα ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ τὴν μάχαιραν ἐσπασμένην ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· καὶ κύψας προσεκύνησε τῷ προσώπῳ.

32. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ, διατί ἐπάταξας τὴν ὄνον σου τοῦτο τρίτον; καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐξῆλθον εἰς διαβολήν σου, ὅτι οὐκ ἀστεία ἡ ὁδός σου ἐναντίον μου.

23. *Cernens asina angelum stantem in via evaginato gladio, avertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cùm verberaret Balaam, & vellet ad semitam reducere,

24. Stetit angelus in angustiis duarum maceriarum, quibus vineæ cingebantur.

25. Quem videns asina, junxit se parieti, & attrivit sedentis pedem. At ille iterum verberabat eam:

26. Et nihilominus angelus ad locum angustum transiens, ubi nec ad dexteram nec ad sinistram poterat deviari, obvius stetit.

27. Cumque vidisset asina stantem angelum, concidit sub pedibus sedentis. qui iratus, vehementius cædebat fuste latera ejus.

28. Aperuitq; Dominus os asinæ, & locuta est, Quid feci tibi? cur percutis me ecce jam tertiò?

29. Respondit Balaam, Quia commeruisti, & illusisti mihi: utinam haberem gladium, ut te percuterem,

30. Dixit asina, Nonne animal tuum sum, cui semper sedere consuevisti usque in præsentem diem? dic quid simile unquam fecerim tibi. At ille ait. Nunquam.

31. Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit angelum stantem in via evaginato gladio, adoravitq; eum pronus in terram.

32. Cui angelus, Cur, inquit, tertiò verberas asinam tuam? Ego veni ut adversarer tibi, quia perversa est via tua, mihique contraria.

23. †20 At videns asina angelum Jehovæ stantem in via, & gladium ejus evaginatum in manu ejus, declinavit illa è via, & ivit in agrum: itaq; percussit Bilam asinam, ut declinare faceret eam *in* viam.

24. Stetitq; *postea* angelus Jehovæ in semita vinearum: maceria *una erat* hinc, & maceria *altera* 21 inde.

25. 22 Videns verò *secundo* asina angelum Jehovæ, coartavit sese parieti, coartavit quoq; pedem Bilam ad parietem: propterea addidit percutere eã.

26. Addidit prætereà angelus Jehovæ transire, & stetit in loco angusto 23 ubi nulla *erat* via ad declinandum *sive ad* dextram, sive *ad* sinistram.

27. Quum autem vidisset asina angelum Jehovæ, 24 succubuit sub Bilam: Unde iratus furor Bilam, percussit asinam baculo.

28. Et aperuit Jehovah os asinæ, dixitq; illa ad Bilam, Quid feci tibi, quod percussisti me 25 jam tribus vicibus?

29. Tum dixit, Bilam ad asinã, Quia 26 illusisti mihi: Utinam esset gladius in manu mea, certè nunc occiderem te.

30. Dixit autem asina ad Bilam, Nonne 27 sum asina tua? super me equitasti ex quo esse cepisti, usq; ad diem hanc: nunquid solita sum facere tibi sic? Qui respondit, Nequaquam.

31. Et detexit Jehovah oculos Bilam, viditq; angelum Jehovæ stantem in via, & gladium ejus evaginatum in manu ejus: 28 tum dimisso capite adoravit pronus in faciem suam.

32. Et alloquutus est eum angelus Jehovæ, Quare pecussisti asinam tuam jam tribus vicibus? En ego egressus sum in adversarium *tibi*, quia 29 declinavit à via coram me.

23. Vnd die eselin sahe den engel des HERRN im wege stehen/ vnd ein bloß schwert in seiner hand/ Vnd die eselin weich aus dem wege vnd gieng auff dem felde/ Bileam aber schlug sie/ das sie in den weg solt gehen.

24. Da trat der engel des HERRN in den pfad bey den weinbergen / da auff beiden seiten wende waren.

25. Vnd da die eselin den engel des HERRN sahe/ drenget sie sich an die wand/ vnd klemmet Bileam den fuß an der wand / Vnd er schlug sie noch mehr.

26. Da gieng der engel des HERRN weiter vnd trat an einen engẽ ort/ da kein weg war zu weichen / weder zur rechten noch zur lincken.

27. Vnd da die eselin den engel des HERRN sahe/ fiel sie auff jre knie vnter den Bileam/ Da ergrimmet der zorn Bileam/ vnd schlug die eselin mit dem stabe.

28. Da thet der HERR der eselin den mund auff/ vnd sie sprach zu Bileam / Was hab ich dir gethan/ das du mich geschlagen hast nu drey mal?

29. Bileam sprach zur eselin/ Das du mich hönest/ Ah/ das ich jtzt ein schwert in der hand hette / ich wolt dich erwürgen.

30. Die eselin sprach zu Bileam/ Bin ich nicht dein eselin darauff du geritten hast / zu deiner zeit biß auff diesen tag? Hab ich auch je gepflegt dir also zu thun? Er sprach/ nein.

31. Da öffnete der HERR Bileam die augen/ das er den engel des HERRN sahe im wege stehen / vnd ein bloß schwert in seiner hand / vnd neiget vnd bücket sich mit seinem angesicht.

32. Vnd der engel des HERRN sprach zu jm/ Warumb hastu deine eselin geschlagen nu drey mal? Sihe/ Ich bin aus gegangen das ich dir widerstehe / denn der weg ist für mir verkeret.

20. & vidit.

21. hinc. 22. & vidit asina (sic v. 27) a. J. & compressa est ad parietem & compressit p. B.

23 qui nõ (sc. erat) via. 24. & suc s. B. & exarsit f. B. & perc. a. in baculo. 25. isto. (i. jam. Num. 14. n. 19) trib. pedibus. sic inf. v. 32. 26. irrisum fecisti in me. 27. ego a. t. quam equitasti superea m (.i super quã) ab adhuc (.i. ex quo) tibi (sc. sum) usq; diem hanc. num solendo solitus sum f. t. s. & dixit. nõ. & revelavit J. 28. & inclinavit se & incurvavit se ad f. s. & dixit ad eum a. J. super quid perc.

29. perversa est v. t. c. m.

30. *nisi decl. as. mea. certe jā etiam te occ. & i. vivificassem.*

31. *stans. sc. esses.*

315

32. *& dix. ang. Jeh. ad B. etc. viris: & (.i. sed.) tantum verb.*

33. *& audivit B. & egr.*

34. *ipsius termini.*

35. *ad vocandum ad te etc. potero hon. te. & dixit B.*

36. *possen do potero.*

37. *armētum & gregem.*

38. *& fuit in ipso mane & accepit.*

39. *extremitatem (.i. extremam partem) populi. sc. Israelitici.*

Cap. 23.

1. *in hoc. sic inf.*

33. Vnd die eselin hat mich gesehen/vnd mir drey mal gewichen/Sonst wo sie nicht für mir gewichen hette/so wolt ich dich auch jtzt erwürget/vnd die eselin lebendig behalten haben.

34. Da sprach Bileam zu dem engel des HERRN/Ich hab gesündiget/denn ich habs nicht gewust/das du mir entgegen stundest im wege/Vnd nu so dirs nicht gefellet/wil ich wider vmbkeren.

35. Der engel des HERRN sprach zu jm / Zeuch hin mit den mennern/Aber nichts anders/denn was ich zu dir sagen werde/soltu reden. Also zoch Bileam mit den fürsten Balak.

36. Da Balak hörete/ das Bileam kam / zoch er aus jm entgegen in die stad der Moabiter/die da ligt an der grentze Arnon/welcher ist an der eusserſten grentze / vnd sprach zu jm.

37. Hab ich nicht zu dir gesand/vnd dich foddern lassen? Warumb bistu denn nicht zu mir komen? Meinstu/ich künde dich nicht ehren?

38. Bileam antwortet jm/ Sihe/ich bin komen zu dir/ Aber wie kan ich etwas anders reden/ denn das mir Gott in den mund gibt/ das muß ich reden.

39. Also zoch Bileam mit Balak/vnd kamen in die Gassenstad.

40. Vnd Balak opfferte rinder vnd schaffe/ vnd sandte nach Bileam / vnd nach den fürsten die bey jm waren.

41. Vnd des morgens nam Balak dē Bileam/vñ füret jn hin auff die höhe Baal/das er von dannen sehen kündte/biß zu ende des volcks.

Das XXIII. Cap.

VNd Bileam sprach zu Balak/ bawe mir hie sieben altar / vnd schaff mir her sieben farren vnd sieben widder.

33. Et vidit me asina, declinavitq; ante me jam tribus vicibus. 30 quod si non declinasset à facie mea, *scito* quod nunc etjam te occidissem, & ipsam vivam reservassem.
34. Dixit igitur Bilam ad angelum Jehovæ, Peccavi, non enim sciebam quod tu 31 stares in occursum mei in via: nunc autem si malum *est* in oculis tuis, revertar mihi.
35. 32 Angelus verò Jehovæ dixit ad Bilam, Vade cum istis viris: veruntamen verbum quod loquar ad te, illud loquêris. Abiit igitur Bilam cum principibus Balac.

36. 33 Audiens verò Balac quod adveniret Bilam, egressus est in occursum ejus in civitatem *quandam* Moab, quæ *erat* juxta terminum Arnon, quæ *est* in extremo 34 finium.
37. Et dixit Balac ad Bilam, Annon mittendo misi ad te 35 ad accersendum te? quare *ergo* non venisti ad me? an verè non possum honorare te?
38. Respondit autem Bilam ad Balac, Ecce veni ad te: nunc *autem* nunquid 36 omnino potero loqui quicquā? Verbum quod posuerit Deus in ore meo, illud loquar.
39. Et perrexit Bilam cum Balac, & pervenerunt *in* civitatem Husoth.
40. Et mactavit Balac 37 boves & oves, misitq; ad Bilam, & ad principes qui cum ipso *erant*.

41. 38 Postera autem die accepit Balac ipsum Bilam, & ascendere fecit eum *in* excelsa Baal, & vidit illuc 39 extremum populi.

CAP. XXIII.

ET dixit Bilam ad Balac, Aedifica mihi hic septem altaria, appara quoq; mihi 1 hic septem juvencos & septem arietes.

33. Et nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidissem, & illa viveret.

34. Dixit Balaam, Peccavi, nesciens quòd tu stares contra me: & nunc si displicet tibi ut vadam, revertar.

35. Ait angelus, Vade cum istis, & cave ne aliud quàm præcepero tibi, loquaris. Ivit igitur cum principibus.

36. Quòd cum audisset, Balac, egressus est in occursum ejus in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis finib⁹ Arnon.
37. Dixitque ad Balaam, Misi nuntios ut vocarent te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem adventui tuo reddere nequeo?
38. Cui ille respondit, Ecce adsum: nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?

39. Perrexerunt ergo simul, & venerunt in urbem quæ in extremis regni ejus finibus erat.
40. Cumque occidisset Balac boves, & oves, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera.
41. Manè autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

CAP. XXIII.

DIxitq; Balaam ad Balac, Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes.

33. Καὶ ἰδοῦσά με ἡ ὄνος, ἐξέκλινεν ἀπ᾽ ἐμοῦ τοῦτο τρίτον. καὶ εἰ μὴ ἐξέκλινεν ἀπ᾽ ἐμοῦ, νῦν οὖν σε μὲν ἂν ἀπέκτεινα, ἐκείνην δ᾽ ἂν περιεποιησάμην.

34. Καὶ εἶπε Βαλαὰμ τῷ ἀγγέλῳ Κυρίου· ἡμάρτηκα. οὐ γὰρ ἠπιστάμην ὅτι σύ μοι ἀνθέστηκας ἐν τῇ ὁδῷ εἰς συνάντησίν μου. καὶ νῦν εἰ μή σοι ἀρέσκει, ἀποστραφήσομαι.

35. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ πρὸς Βαλαάμ, συμπορεύθητι μετὰ τῶν ἀνθρώπων· πλὴν τὸ ῥῆμα ὃ ἂν λαλήσω πρὸς σέ, τοῦτο φυλάξῃ λαλῆσαι· καὶ ἐπορεύθη Βαλαὰμ μετὰ τῶν ἀρχόντων Βαλάκ.
36. Καὶ ἀκούσας Βαλὰκ, ὅτι ἥλθε Βαλαὰμ, ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτῷ, εἰς πόλιν Μωάβ, ἥ ἐστιν ἐπὶ τῶν ὁρίων Ἀρνῶν, ἥ ἐστιν ἐκ μέρους τῶν ὁρίων.

37. Καὶ εἶπε Βαλὰκ πρὸς Βαλαὰμ· οὐχὶ ἀπέστειλα πρὸς σέ, καλέσαι σε; διατί οὐκ ἤρχου πρός με; ὄντως οὐ δυνήσομαι τιμῆσαί σε;

38. Καὶ εἶπε Βαλαὰμ πρὸς Βαλάκ, ἰδοὺ ἥκω πρὸς σὲ νῦν· δυνατός εἰμι λαλῆσαι τί; τὸ ῥῆμα ὃ ἂν ἐμβάλῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ στόμα μου, τοῦτο φυλάξω λαλῆσαι.

39. Καὶ ἐπορεύθη Βαλαὰμ μετὰ Βαλάκ· καὶ ἦλθον εἰς πόλεις ἐπαύλεων.

40. Καὶ ἔθυσεν Βαλὰκ πρόβατα καὶ μόσχους· καὶ ἀπέστειλε τῷ Βαλαὰμ καὶ τοῖς ἄρχουσι τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ.
41. Καὶ ἐγενήθη πρωΐ· καὶ παραλαβὼν Βαλὰκ τὸν Βαλαάμ, ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν στήλην τοῦ Βαάλ, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ ἐκεῖθεν μέρος τι τοῦ λαοῦ.

Κεφαλ. κγ΄.

ΚΑὶ εἶπε Βαλαὰμ τῷ Βαλάκ, οἰκοδόμησόν μοι ἐνταῦθα ἑπτὰ βωμοὺς, καὶ ἑτοίμασόν μοι ἐνταῦθα ἑπτὰ μόσχους, καὶ ἑπτὰ κριούς.

2. Καὶ ἐποίησε Βαλαὰκ ὃν τρόπον εἶπε αὐτῷ Βαλαάμ, ϗ ἀνήνεγκε μόσχον ϗ κριὸν ἐπὶ τ̃ βωμόν.

3. Καὶ εἶπε Βαλαὰμ πρὸς Βαλαάκ, παράστηθι ἐπὶ τ̃ θυσίας σου, ϗ πορεύσομαι εἰ φανεῖταί μοι ὁ Θεὸς ἐν συναντήσει, ϗ ῥῆμα ὃ ἄν μοι δείξει, ἀπαγγελῶ σοι, ϗ ἐπορεύθη εὐθείαν.

4. Καὶ ἐφάνη ὁ Θεὸς τῷ Βαλαάμ· ϗ εἶπε πρὸς αὐτὸν Βαλαάμ, τὰς ἑπτὰ βωμοὺς ἡτοίμασα, ϗ ἀνεβίβασα μόσχον ϗ κριὸν ἐπὶ τ̃ βωμόν.

5. Καὶ ἐνέβαλεν ὁ Θεὸς ῥῆμα εἰς τὸ στόμα Βαλαάμ, ϗ εἶπεν, ἐπιστραφεὶς πρὸς Βαλαὰκ οὕτως λαλήσεις.

6. Καὶ ἀπεστράφη πρὸς αὐτόν, ϗ ὅδε ἐφεστήκει ἐπὶ τ̃ ὁλοκαυτωμάτων αὐτοῦ, ϗ πάντες οἱ ἄρχοντες Μωὰβ μετ' αὐτοῦ.

7. Καὶ ἀναλαβὼν τὴν παραβολὴν αὐτοῦ, εἶπεν, ἐκ Μεσοποταμίας μετεπέμψατό με Βαλαὰκ βασιλεὺς Μωάβ· ἐξ ὀρέων ἀνατολῶν, λέγων· δεῦρο ἄρασαί μοι τ̃ Ιακώβ, ϗ δεῦρο ἐπικατάρασαί μοι τ̃ Ισραήλ.

8. Τί ἀράσομαι ὃν μὴ ἀρᾶται Κύριος; ϗ τί καταράσομαι ὃν μὴ καταρᾶται ὁ Θεός;

9. Ὅτι ἀπὸ κορυφῆς ὀρέων ὄψομαι αὐτ̃, ϗ ἀπὸ βουνῶν προσνοήσω αὐτ̃· ἰδοὺ λαὸς μόνος κατοικήσει, ϗ ἐν ἔθνεσιν οὐ λογισθήσεται.

10. Τίς ἐξηκριβώσατο τὸ σπέρμα Ιακώβ, ϗ τίς ἐξαριθμήσεται δήμους Ισραήλ, ἀποθάνοι ἡ ψυχή μου ἐν ψυχαῖς δικαίων, καὶ γένοιτο τὸ σπέρμα μου ὡς τὸ σπέρμα τούτο.

11. Καὶ εἶπε Βαλαὰκ πρὸς Βαλαάμ· τί πεποίηκάς μοι; εἰς κατάρασιν ἐχθρῶν μου κέκληκά σε, ϗ ἰδοὺ εὐλόγηκας εὐλογίαν.

12. Καὶ εἶπε Βαλαὰμ πρὸς Βαλαάκ· οὐχὶ ὅσα ἂν ἐμβάλῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ στόμα μου, τοῦτο φυλάξω λαλῆσαι;

2. Cumque fecisset juxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum & arietem super aram.

3. Dixitque Balaam ad Balac: Sta paulisper juxta holocaustum tuum, donec vadam, si forté occurrat mihi Dominus, & quodcunque imperaverit, loquar tibi.

4. Cumque abiisset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam, Septem, inquit, aras erexi, & imposui vitulum & arietem desuper.

5. Dominus autem posuit verbum in ore ejus, & ait, Revertere ad Balac, & hæc loqueris.

6. Reversus invenit stantem Balac juxta holocaustum suum, & omnes principes Moabitarum.

7. Assumptaque parabola sua, dixit: de Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus, orientis. Veni, inquit, & maledic Jacob: propera, & detestare Israel.

8. Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quē Dominus non detestatur?

9. De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur.

10. Quis dinumerare possit pulverem Jacob, & nosse numerum stirpis Israel? Moriatur anima mea mortem justorum, & fiant novissima mea horum similia.

11. Dixitq; Balac ad Balaam, Quid est hoc quod agis? Ut malediceres inimicis meis, vocavi te: & tu è contrario benedicis eis.

12. Cui ille respondit, Num aliud possum loqui, nisi quod jusserit Dominus?

2. Fecitq; Balac quēadmodum dixerat Bilam, & 2 obtulit Balac & Bilam juvencum & arietem in altari.

3. Dixit autem Bilam ipsi Balac, 3 Consiste juxta holocaustum tuum, & ibo: si forté occurrat Jehovah in occursum mei, & quicquid ostenderit mihi, nuntiabo tibi. Abiit itaq; solus.

4. Et occurrit Deus 4 ipsi Bilam, dixitq; illi, septem altaria disposui, & obtuli juvencum & arietem in *quolibet* altari.

5. Posuit autem Jehovah verbum in ore Bilam dixitq; *illi*, Revertere ad Balac, & sic loqueris.

6. Et reversus est ad eum, & ecce 5 stabat juxta holocaustum suum, ipse & omnes principes Moab.

7. Assumpsitq; parabolam suam, ac dixit, De Aram adduxit me Balac rex Moab, de montibus orientis, *dicendo*, Veni, maledic mihi Jaacob, & veni, detestare Israelem.

8. 6 Cur maledicam *ei cui* non maledixit Deus? & cur detestabor, *quem* non detestatus est Jehovah?

9. Siquidem de 7 vertice petrarum videbo eum, & de collibus intuebor illum: ecce populus 8 confidenter habitabit & inter gentes non reputabitur.

10. † Quis numerabit pulverem Jaacob, ac numerabit quartam partem Israelis? moriatur anima mea morte rectorum, & fit novissimum meum sicut ipse.

11. Et dixit Balac ad Bilam, Quid fecisti mihi? 9 Ut maledicceres inimicis meis, tuli te, & ecce benedixisti benedicendo.

12. Qui respondens dixit, Nonne quod posuerit Jehovah in ore meo, id studebo dicere?

2. Balak thet wie jm Bileam sagte / vnd beide Balak vnd Bileam opfferten / ja auff einen altar einen farren vnd einen widder.

3. Vnd Bileam sprach zu Balak / Trit bey dein brandopffer / Ich wil hin gehen / ob vieleicht mir der HERR begegne / das ich dir ansage / was er mir zeiget / Vnd gieng hin eilend.

4. Vnd Gott begegnet Bileam / Er aber sprach zu jm / Sieben altar hab ich zugericht / vnd ja auff einen altar einen farren vnd einen widder geopffert.

5. Der HERR aber gab das wort dem Bileam in den mund / vnd sprach / Gehe wider zu Balak / vnd rede also.

6. Vnd da er wider zu jm kam / sihe / da stund er bey seinem brandopffer / sampt allen fürsten der Moabiter.

7. Da hub er an seinen spruch / vnd sprach / Aus Syrien hat mich Balak der Moabiter könig holen lassen / von dem gebirge gegen dem auffgang / Kom / verfluche mir Jacob / kom / schilt Israel.

8. Wie sol ich fluchen / dem Gott nicht fluchet? Wie sol ich schelten den der HERR nicht schilt?

9. Denn von der höhe der felsen sehe ich jn wol / vnd von den hügeln schaw ich jn. Sihe das volck wird besonders wonen / vnd nicht vnter die heiden gerechnet werden.

10. Wer kan zelen den staub Jacob / vnd die zal des vierden teils Israel? Meine seele müsse sterben des tods der gerechten / vnd mein ende werde wie dieser ende.

11. Da sprach Balak zu Bileam / Was thust u an mir? Ich hab dich holen lassen zu fluchen meinen feinden / vnd sihe / du segenest.

12. Er antwortet vnd sprach / Muß ich nicht das halten vnd reden / das mir der HERR in den mund gibt?

2. *ascendere fecit.* 3. *statute &c. & ibo, fortasse occurret* 3. *in o.m. & verbum, quod videre fecerit me, & (pleō) nunc.* 4. *& ivit altitudine (i. in locum excelsiorem contemplationi aptiorē) vel, celeritate (i. celeriter) vel tristitia (i. animo moesto) vel etiā, solus.* 4. *ad B. & dix. ad ill. &c. & ascendere feci ju venc.* 5. *stans sc. erat.* 6. *quid mal.? non mal. ei Deus, & quid det?* 7. *capite p. videbo (i. vidi Num. 22. v. 41. vel etiam videre mihi nunc licet) eum &c.* 8. *ad solum (i. seorsum ab aliis gen. secure) hab. & in gentibus non r. quis numeravit p.* 9. *ac numerū quarti (i. quartæ partis) I. moriētur &c. & erit postre mū m sic ut ipse.* 9. *ad maledicendum in m:*

316.

10. v. 12. & reſpondit & dixit &c. id ſer vabo ad loquendum.
11. quo vi debis eum inde (quo inde. i. unde vid. eum ſc. totum) tant. e. e. videbis (. i. videre poteris. ſc. hoc in loco) t. s. n. videbis &c.
12. tulit (intulit) eum agro ſpeculatorum ad caput P. &c. fecit aſcendere juv.
13. ſtatue te hic ſuper hol. t.
14. & occ. Jeh. ad Bileam. Chald. & occurrit VERBUM à facie Domini ipſi Bil. Nū. 18 n. 19 ſic ſupra v. 4.
15. ſtans ſc. erat,
16. & dixit illi Bal.
17. ad me fili ejus S. non vir (ſc. eſt) Deus, & mentietur, & f. h. & pœnit e. an ipſe d. & n. f. & loq e. & non ſtabiliet illud?
18. benedicere accepi.
19. & non v. laborem.
20. Jeh. Deus e. c. e. & jubilatio Regis in eo Chald VERBUM Domini Dei ſui eſt in adjutorium eorum
317.

13. Balak ſprach zu jm/ Kom doch mit mir an einen andern ort / von dannen du ſein ende ſeheſt/vnd doch nicht gantz ſeheſt/vnd fluche mir jm daſelbs.

14. Vnd er führet jn auff einen freien platz auff der höhe Piſsga/vnd bawete ſieben altar/vnd opfferte ja auff einem altar einen farren vnd einen widder.

15. Vnd ſprach zu Balak/ Trit alſo bey dein brandopffer/ich wil dort warten.

16. Vnd der HERR begegnet Bileam/ vnd gab jm das wort in ſeinen mund / vnd ſprach/Gehe wider zu Balak vnd rede alſo.

17. Vnd da er wider zu jm kam/Sihe da ſtund er bey ſeinem brandopffer ſampt den fürſten der Moabiter/ Vnd Balak ſprach zu jm/ Was hat der HERR geſagt?

18. Vnd er hub an ſeinen ſpruch/vnd ſprach/Stehe auff Balak vnd höre/nim zu ohren/ was ich ſage / du ſon Zipor.

19. Gott iſt nicht ein menſch/ das er liege/noch ein menſchen kind das jn etwas gerewe. Solt er etwas ſagen vnd nicht thun? Solt er etwas reden vnd nicht halten?

20. Sihe/zu ſegnen bin ich herbracht/Ich ſegne vnd kans nicht wenden.

21. Man ſihet keine mühe in Jacob vnd keine erbeit in Iſrael. Der HERR ſein Gott iſt bey jm / vnd das drometen des königes vnter jm.

22. Gott hat ſie aus Egypten gefüret/ ſeine freidigkeit iſt wie eins einhorns.

23. Denn es iſt kein zeuberer in Jacob/vnd kein warſager in Iſrael. Zu ſeiner zeit wird man von Jacob ſagen vnd von Iſrael/ welche wunder Gott thut.

24. Sihe / das volck wird aufſtehen wie ein junger lewe/ vnd wird ſich erheben wie ein lewe/Es wird ſich nicht legen/ biß es den raub freſſe/ vnd das blut der erſchlagenen ſauffe.

13. Dixit præterea ad eum Balac, Veni obſecro mecum ad locum alium,[11] unde videas illum:(*nā* tantummodo extremum ejus vidiſti, & totum ipſum non vidiſti) & maledic illi mihi inde.

14. Et[12] tulit eum in ſede Sophim, in verticem Piſgah, ædificavitq; ſeptem altaria, & obtulit juvencum & arietem in altari.

15. Dixit autem ad Balac,[13] conſiſte hic juxta holocauſtum tuum, & ego occurram illic.

16.[14] Occurrit itaq; Jehovah ipſi Bilam, & poſuit verbum in ore ejus, dixitq;, Revertere ad Balac, & ſic loqueris.

17. Venit itaq, ad eum, & ecce ille[15] ſtabat juxta holocauſtum ſuum, & princeps Moab cum illo. [16] Cui dixit Balac, quid loquutus eſt Jehovah?

18. Tum aſſumpſit parabolam ſuam, & dixit, Surge Balac, & audi, auſculta[17] verba mea fili Sippor.

19. Non *eſt* homo Deus, ut mentiatur: & filius hominis, ut pœniteat eum: ipſe dixit, & non faciet? loquutus eſt, & non præſtabit illud?

20. Ecce,[18] ut benedicerem accepi: & benedixit *benedictione*, & non revocabo eam.

21. Non aſpexit iniquitatem in Jaacob,[19] nec vidit prævaricationem in Iſraele:[20] Jehovah Deus ejus *eſt* cum eo, & clangor regis *eſt* in eo.

22. Deus[21] eduxit illos ex Aegypto: ſicut robur unicornis *eſt* ei.

23. Quia non *eſt* augurium in Jaacob, nec *eſt* divinatio in Iſraele: ſicut hoc tēpore dicetur de Jaacob & Iſraele, Quid operatus eſt Deus?

24. En populus *qui* tanquam leo-magnus ſurget, & tanquam leo-minor[22] elevabitur: non accubabit, donec comederit prædam, & ſanguinem occiſorum biberit.

13. Dixit ergo Balac, Veni mecum in alterum locum unde partem Iſrael videas, & totum videre non poſsis, inde maledicito ei.

14. Cumq; duxiſſet eum in locum ſublimem, ſuper verticem montis Phaſga, ædificavit Balaam ſeptem aras, & impoſitis ſupra vitulis atque arietibus,

15. Dixit ad Balac, Sta hic juxta holocauſtum tuum, donec ego obvius pergam.

16. Cui cùm Dominus occurriſſet, poſuiſſetq; verbum in ore ejus, ait, Revertere ad Balac, & hæc loqueris ei.

17. Reverſus invenit eum ſtantem juxta holocauſtum ſuum, & principes Moabitarum cum eo.

18. Ad quem Balac, Quid, inquit, locutus eſt Dominus? At ille aſſumpta parabola ſua, ait, Sta Balac, & auſculta, audi fili Sephor:

19. Non eſt Deus quaſi homo, ut mentiatur; nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus eſt, & non implebit?

20. Ad benedicendum adductus ſum, benedictionem prohibere non valeo.

21. Non eſt idolum in Jacob, nec videtur ſimulachrum in Iſrael. Dominus Deus ejus cum eo eſt, & clangor victoriæ regis in illo.

22. Deus eduxit illum de Ægypto, * cujus fortitudo ſimilis eſt rhinocerotis.

23. Non eſt augurium in Jacob, nec divinatio in Iſrael. Temporibus ſuis dicetur Jacob & Iſraeli, quid operatus ſit Deus.

24. Ecce populus ut leæna conſurget & quaſi leo erigetur: non accubabit donec devoret prædam, & occiſorum ſanguinem bibat.

13. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Βαλάκ· δεῦρο ἔτι μετ' ἐμοῦ εἰς τόπον ἄλλον ἐξ ὧν οὐκ ὄψῃ αὐτὸν ἐκεῖθεν, ἀλλ' ἢ μέρος τι αὐτοῦ ὄψῃ, πάντας δὲ οὐ μὴ ἴδῃς, καὶ κατάρασαί μοι αὐτὸν ἐκεῖθεν.

14. Καὶ παρέλαβεν αὐτὸν εἰς ἀγροῦ σκοπιὰν ἐπὶ κορυφὴν λελαξευμένου, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ ἑπτὰ βωμούς, καὶ ἀνεβίβασεν μόσχον καὶ κριὸν ἐπὶ τὸν βωμόν.

15. Καὶ εἶπε Βαλαὰμ πρὸς Βαλάκ, παράστηθι ἐπὶ τῆς θυσίας σου, ἐγὼ δὲ πορεύσομαι ἐπερωτῆσαι τὸν Θεόν.

16. Καὶ συνήντησεν ὁ Θεὸς τῷ Βαλαάμ, καὶ ἐνέβαλεν ῥῆμα εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ εἶπε, ἀποστράφηθι πρὸς Βαλάκ, καὶ τάδε λαλήσεις.

17. Καὶ ἀπεστράφη πρὸς αὐτόν, καὶ ὅδε ἐφεστήκει ἐπὶ τῆς ὁλοκαυτώσεως αὐτοῦ, καὶ οἱ ἄρχοντες Μωὰβ μετ' αὐτοῦ. καὶ εἶπεν αὐτῷ Βαλάκ, τί ἐλάλησε Κύριος;

18. Καὶ ἀναλαβὼν τὴν παραβολὴν αὐτοῦ, εἶπεν· ἀνάστηθι Βαλάκ, καὶ ἄκουε, ἐνώτισαι μάρτυς υἱὸς Σεπφώρ.

19. Οὐχ ὡς ἄνθρωπος ὁ Θεὸς διαρτηθῆναι, οὐδὲ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἀπειληθῆναι. αὐτὸς εἴπας, οὐχὶ ποιήσει; λαλήσει, καὶ οὐχὶ ἐμμενεῖ;

20. Ἰδοὺ εὐλογεῖν παρείλημμαι· εὐλογήσω, καὶ οὐ μὴ ἀποστρέψω.

21. Οὐκ ἔσται μόχθος ἐν Ἰακώβ, οὐδὲ ὀφθήσεται πόνος ἐν Ἰσραήλ, Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, τὰ ἔνδοξα ἀρχόντων ἐν αὐτῷ.

22. Ὁ Θεὸς ὁ ἐξαγαγὼν αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου· ὡς δόξα μονοκέρωτος αὐτοῦ.

23. Οὐ γάρ ἐστιν οἰωνισμὸς ἐν Ἰακώβ, οὐδὲ μαντεία ἐν Ἰσραήλ, κατὰ καιρὸν ῥηθήσεται Ἰακώβ, καὶ τῷ Ἰσραὴλ τί ἐπιτελέσει ὁ Θεός.

24. Ἰδοὺ λαὸς ὡς σκύμνος ἀναστήσεται· καὶ ὡς λέων γαυριωθήσεται. οὐ κοιμηθήσεται ἕως φάγῃ θήραν, καὶ αἷμα τραυματιῶν πίεται.

25. Καὶ εἶπε Βαλαὰκ πρὸς Βαλαάμ, οὔτε κατάραις καταράσῃ αὐτὸν, οὔτε εὐλογῶν εὐλογήσῃς αὐτόν.

26. Καὶ ἀποκριθεὶς Βαλαάμ, εἶπε τῷ Βαλαὰκ· οὐκ ἐλάλησά σοι λέγων, τὸ ῥῆμα ὃ ἂν λαλήσῃ ὁ Θεὸς, τοῦτο ποιήσω;

27. Καὶ εἶπε Βαλαὰκ πρὸς Βαλαάμ· δεῦρο παραλάβω σε εἰς τόπον ἄλλον, εἰ ἀρέσῃ τῷ Θεῷ, καὶ κατάρασαί μοι αὐτὸν ἐκεῖθεν.

28. Καὶ παρέλαβε Βαλαὰκ τὸν Βαλαὰμ ἐπὶ κορυφὴν τοῦ Φογώρ, τὸ παρατεῖνον εἰς τὴν ἔρημον.

29. Καὶ εἶπε Βαλαὰμ πρὸς Βαλαάκ, οἰκοδόμησόν μοι ὧδε ἑπτὰ βωμοὺς, καὶ ἑτοίμασόν μοι ὧδε ἑπτὰ μόσχους, καὶ ἑπτὰ κριούς.

30. Καὶ ἐποίησεν Βαλαὰκ καθάπερ εἶπεν αὐτῷ Βαλαάμ, καὶ ἀνήνεγκε μόσχον καὶ κριὸν ἐπὶ τὸν βωμόν.

Κεφαλ. κδʹ.

ΚΑὶ ἰδὼν Βαλαάμ, ὅτι καλόν ἐστιν ἔναντι Κυρίου εὐλογεῖν τὸν Ἰσραήλ· οὐκ ἐπορεύθη κατὰ τὸ εἰωθὸς εἰς συνάντησιν τοῖς οἰωνοῖς, καὶ ἀπέστρεψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ εἰς τὴν ἔρημον.

2. Καὶ ἐπάρας Βαλαὰμ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καθορᾷ τὸν Ἰσραὴλ ἐστρατοπεδευκότα κατὰ φυλάς· καὶ ἐγένετο Πνεῦμα Θεοῦ ἐπ' αὐτόν.

3. Καὶ ἀναλαβὼν τὴν παραβολὴν αὐτοῦ, εἶπε· Φησὶ Βαλαὰμ υἱὸς Βεώρ, φησὶν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀληθινῶς ὁρῶν.

4. Φησὶν ἀκούων λόγια Θεοῦ, ὅστις ὅρασιν Θεοῦ εἶδεν ἐν ὕπνῳ, ἀποκεκαλυμμένοι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ.

5. Ὡς καλοί σου οἱ οἶκοι Ἰακώβ, αἱ σκηναί σου Ἰσραήλ.

6. Ὡσεὶ νάπαι σκιάζουσαι, ὡσεὶ καὶ παράδεισοι ἐπὶ ποταμόν

Marg.: & (ʋi)dens (sc. in genua vel etiã, in somnum) & revelatis oculos. quam bona fuerunt &c. horti super flumen s. tentoria (vel, Aloen) s. cedros super aq. defluent aqua e situlis suis &c. ex alt. prae Azag Rege e. & attollet se r. e.

---

25. Dixitq; Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas.

26. Et ille ait: Nonne dixi tibi, quòd, quicquid mihi Deus imperaret, hoc facerem?

27. Et ait Balac ad eum, Veni, & ducam te ad alium locum: si fortè placeat Deo ut inde maledicas eis.

28. Cumque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem,

29. Dixit ei Balaam, Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes.

30. Fecit Balac ut Balaam dixerat: imposuitque vitulos & arietes per singulas aras.

CAP. XXIIII.

Cumque vidisset Balaam quòd placeret Domino ut benediceret Israeli, nequaquã abiit ut antè perrexerat, ut augurium quæreret: sed dirigens contra desertum vultum suum,

2. Et elevans oculos vidit Israel in tentoriis commorantem per tribus suas: & irruente in se Spiritu Dei,

3. Assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cujus obturatus est oculus,

4. Dixit auditor sermonum Dei, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur oculi ejus;

5. Quàm pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israel,

6. Ut valles nemorosæ, ut horti juxta fluvios irri-

---

25. Dixit autem Balac ad Bilam, 23 Etjam maledicendo ne maledicas ei, etjam benedicendo ne benedicas ei.

26. Cui respondit Bilam, dicens, Annon dixi tibi *quod* quicquid dixerit *mihi* Jehovah, illud faciam?

27. Et dixit Balac ad Bilam, Veni obsecro, 24 ducam te ad locum alium, unde forte placebit Deo, ut maledicas ei mihi.

28. Tulit ergo Balac ipsum Bilam *in* 25 verticem Peor qui respicit versus Jesimon.

29. Tum dixit Bilam ad Balac, Aedifica mihi hic septem altaria, & appara mihi hic septem juvencos & septem arietes.

30. Feci itaq; Balac quemadmodum dixerat Bilam, & obtulit juvencum & arietem in altari.

CAP. XXIIII.

Quum autem videret Bilam quòd placeret Jehovæ, ut benediceret Israeli, non abiit sicut semel & iterum, in occursum auguriorum, sed posuit versus desertum faciem suam.

2. [2] Qui cum elevasset oculos suos, vidit Israelem habitantem per tribus suas, fuitq; super eum Spiritus Dei.

3. Tum assumpsit parabolam suam, & ait, 3 Dixit Bilam filius Beor, dixit inquam vir apertũ habens oculum:

4. Dixit audiens eloquia Dei, qui visionem omnipotentis 4 vidit, cadens, & discoopertum habens oculum.

5. Quam pulchra tabernacula tua Jaacob, habitacula tua Israel!

6. Sicut torrentes extensa sunt, sicut hor-

---

25. Da sprach Balak zu Bileam / Du solt jm weder fluchen noch segnen.

26. Bileam antwortet vnd sprach zu Balak / Hab ich dir nicht gesagt / Alles was der HERR reden würde / das würde ich thun?

27. Balak sprach zu jm / Kom doch / ich wil dich an einen andern ort führen / obs vieleicht Gott gefalle / das du daselbs mir sie verfluchest.

28. Vnd er führet jn auff die höhe des berges Peor / welcher gegen die wüsten sihet.

29. Vnd Bileam sprach zu Balak / Bawe mir hie sieben altar / vnd schaffe mir sieben farren / vnd sieben widder.

30. Balak thet wie Bileam sagt / vnd opffert ja auff einen altar einen farren vnd einen widder.

Das XXIIII. Cap

DA nu Bileam sahe / das es dem HERRN gefiel / das er Jsrael segnet / gieng er nicht hin / wie vormals / nach den zeuberern / sondern richtet sein angesicht stracks zu der wüsten.

2. Hub auff seine augen vnd sahe Jsrael / wie sie lagen nach jren stemmen. Vnd der Geist Gottes kam auff jn.

3. Vnd er hub an seinen spruch vnd sprach / Es saget Bileam der son Peor.

4. Es saget der man / dem die augen geöffnet sind / Es saget der hörer göttlicher rede / der des Allmechtigen offenbarung sihet / dem die augen geöffnet werden / wenn er nider kniet.

5. Wie fein sind deine hütten Jacob / vnd deine wonung Jsrael.

6. Wie sich die beche ausbreiten / wie die garten an den

---

23. transfigendo non trãsfiges eũ (Num 22 v. 10) etjam b. nõ benedices ei. & resp. B. &. dixit ad Balac annon loquutus sum ad te dicendo: omne quod dicet m. J. il. fa.
24. capiam te an l. a. fortaßis rectum erit in oculis Dei, & maledices e. mihi (i. mea gratia) inde
25. caput P. reßpiciens super facies solitudinis.

Cap. 24.

1. & vidit Bil. quod bonum (sc. esset) in oculis Jeh. ad benedicendũ I. & non ivit secundum vicem in vice (i. ut vice priore, sic hac vice) in occursum incantationum sic Jud. 16. v. 20.
2 & eleva vit o. s. & vidit.
3. dictum Bil. filii ejus B. & dictum viri aperti oculi dictum audientis.
4. videbit (i. vidit, vel, videre solet) ca-

5. *educens eum (sc. fuit) e Æ. s. in defessa vires u. i. comedet g. &c. exoss. (i. tractabit eos, ut fera prædam) & tela, (i. unumquodque telorum) ejus confodiet. in curvavit se, jacuit &c. quis surgere faciet eū? benedicentes tui (i. benedicentium unusquisque) ben. & maledicentes tui, maledictum. & exarsit f.*
6. *ad Bil. ad transfigendum ini meos 7 fuge tibi ad l. t. &c. & ecce prohibuit t. Jeh. à gloria. & dixit Bilā ad Bal: i. e. ad legatos t.*
8. *plenitudinem domus suæ, argentum & aurū n. p. t. os Jeh. ad faciendum.*
9 *Vadens ad p. m. Veni c. t. & in novissimo dierum.*
10. *dictū &c. vide supra n. 3 & 4.*
11 Chald. *dicit ille, qui audit VERBUM à acie dei Num. 23. n. 20.*

wassern/wie die hütten die der HERR pflantzet/ wie die cedern an den wassern.
7. Es wird wasser aus seinem eimer fliessen/vnd sein same wird ein gros wasser werden/ Sein könig wird höher werden denn Agag/ vnd sein reich wird sich erheben.
8. Gott hat jn aus Egypten geführet/ seine freidigkeit ist wie eins einhorns. Er wird die heiden seine verfolger fressen/ vnd jre gebeine zumalmen/ vnd mit seinen pfeilen zuschmettern.
9. Er hat sich nidergelegt wie ein lewe/ vnd wie ein junger lewe/ Wer wil sich wider jn aufflehnen? Gesegnet sey der dich segnet / vnd verflucht der dir flucht.

318. 10. Da ergrimmet Balak im zorn wider Bileam / vnd schlug die hende zusamen/vnd sprach zu jm/ Ich hab dich gefoddert/ Das du meinen feinden fluchen soltest / vnd sihe/ du hast sie nu drey mal gesegnet.
11. Vnd nu heb dich an deinen ort/ Ich gedacht / ich wolt dich ehren/ aber der HERR hat dir die ehre verwehret.
12. Bileam antwortet jm/ Hab ich nicht auch zu deinen boten gesagt / die du zu mir sandtest/vnd gesprochen/
13. Wenn mir Balak sein haus voll silber vnd gold gebe/ so kündt ich doch für des HERRN wort nicht vber/ böses oder guts zu thun nach meinem hertzen / sondern was der HERR reden würde/ das würde ich auch reden?
14. Vnd nu sihe/ wenn ich zu meinem volck zihe/ so kom/ so wil ich dir raten / was diß volck deinem volck thun wird zur letzten zeit.
15. Vnd er hub an seinen spruch/vnd sprach / Es sagt Bileam der son Peor / Es sagt der man dem die augen geöffnet sind.

16. Es sagt der hörer Göttlicher rede/vnd der die erkentnis hat des Höhesten/ der die

offen-

horti juxta flumen, sicut *arbores* aloes *quas* plantavit Jehovah, sicut cedri juxta aquas.
7. Defluet aqua è situla ejus, & semen ejus *erit* in aquis multis: & exaltabitur magis quàm Agag, rex ejus, & elevabitur regnum ejus.
8. Deus 5 eduxit eum ex Aegypto, sicut vires unicornis *sunt* illi: consumet gentes hostes suos, & ossa horum exossabit, & tela ejus confodient.

9. Si incurvaverit se ut accubet velut leo minor & ut leo major, quis suscitabit eum? quicunq; benedixerit tibi, *erit* benedictus: quicunq; maledixerit tibi, *erit* maledictus.

10. Et iratus est furor Balac contra Bilam, & percussit 6 manus suas: ac dixit Balac 6 ipsi Bilam, Ut malediceres inimicis meis, vocavi te: & ecce benedixisti benedicendo jam tribus vicibus.
11. Nunc ergo 7 fuge in locum tuum: dixeram, Honorando honorabo te, & ecce privabit te Jehovah gloria.

12. Cui respondit Bilam, Annon etjam nuntiis tuis, quos miseras ad me, loquutus sum, dicendo,
13. Si dederit mihi Balac 8 plenam domum suam argento & auro, non potero transgredi sermonem Jehovæ, ut faciam *aliquid sive* bonum sive malum è corde meo: quod loquetur Jehovah, illud loquar.

14. Nunc itaq; ecce ego 9 discedo ad populum meum: age, consulam tibi quid facturus sit populus iste populo tuo in novissimis diebus
15. Tunc assumpsit parabolam suam, & dixit, 10 Dixit Bilam filius Beor, dixit inquam vir apertum habens oculum.
16. 11 Dixit audiens eloquia Dei, & sciens scientiam altissimi, *&* *qui* visio-

nem

gui, ut tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas.
7. Fluet aqua de situla ejus, & semen illius erit in aquas multas. Tolletur propter Agag, rex ejus, & auferetur regnum illius.

8. Deus eduxit illum de Ægypto, * cujus fortitudo similis est rhinocerotis. Devorabunt Gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis.
9. Accubans dormivit ut leo, & quasi leæna, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.
10. Iratusque Balac contra Balaam, complosis manibus ait, Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus è contrario tertiò benedixisti:

11. Revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnificè honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito.
12. Respondit Balaam ad Balac, Nonne nuntiis tuis quos misisti ad me, dixi.
13. * Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: sed quicquid Dominus dixerit, hoc loquar.
14. Veruntamen pergens ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.
15. Sumpta igitur parabola, rursum ait, Dixit Balaam filius Beor: dixit homo cujus obthuratus est oculus,
16. Dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam altissimi, & visiones

om-

καὶ ὡσεὶ σκηναὶ, ἃς ἔπηξε Κύριος, ὡσεὶ κέδροι παρ' ὕδατα.

7. Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, καὶ κυριεύσει ἐθνῶν πολλῶν. καὶ ὑψωθήσεται ἡ Γὼγ βασιλεία αὐτοῦ, καὶ αὐξηθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ.

8. Ὁ Θεὸς ὡδήγησεν αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου, ὡς δόξα μονοκέρωτος αὐτῷ. ἔδεται ἔθνη ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ τὰ πάχη αὐτῶν ἐκμυελιεῖ, καὶ ταῖς βολίσιν αὐτοῦ κατατοξεύσει ἐχθρόν. *Sup. 23. v. 22.

9. Κατακλιθεὶς ἀνεπαύσατο ὡς λέων, καὶ ὡσεὶ σκύμνος· τίς ἀναστήσει αὐτόν; οἱ εὐλογοῦντές σε εὐλόγηνται· καὶ οἱ καταρώμενοί σε, κεκατήρανται.

10. Καὶ ἐθυμώθη Βαλὰκ ἐπὶ Βαλαάμ, καὶ συνεκρότησε ταῖς χερσὶν αὐτοῦ· καὶ εἶπε Βαλὰκ πρὸς Βαλαάμ, καταρᾶσθαι τὸν ἐχθρόν μου κέκληκά σε, καὶ ἰδοὺ εὐλογῶν εὐλόγηκας τρίτον τοῦτον.
11. Νῦν οὖν φεῦγε εἰς τὸν τόπον σου. εἶπα, τιμήσω σε, καὶ νῦν ἐστέρησέ σε Κύριος τῆς δόξης.

12. Καὶ εἶπε Βαλαὰμ πρὸς Βαλάκ· οὐχὶ καὶ τοῖς ἀγγέλοις σου, οὓς ἀπέστειλας πρός με, ἐλάλησα, λέγων· *Sup. 22. v. 18.
13. Ἐάν μοι δῷ Βαλὰκ πλήρη τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀργυρίου, καὶ χρυσίου, οὐ δυνήσομαι παραβῆναι τὸ ῥῆμα Κυρίου ποιῆσαι αὐτὸ πονηρὸν ἢ καλὸν παρ' ἐμαυτοῦ. ὅσα ἐὰν εἴπῃ μοι ὁ Θεός, ταῦτα ἐρῶ.

14. Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ ἀποτρέχω εἰς τὸν τόπον μου· δεῦρο συμβουλεύσω σοι, τί ποιήσει ὁ λαὸς οὗτος τὸν λαόν σου ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν.
15. Καὶ ἀναλαβὼν τὴν παραβολὴν αὐτοῦ εἶπε, φησὶ Βαλαὰμ υἱὸς Βεώρ, φησὶν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀληθινῶς ὁρῶν.

16. Ἀκούων λόγια Θεοῦ, ἐπιστάμενος ἐπιστήμην παρὰ ὑψίστου, καὶ ὅρασιν Θεοῦ ἰδὼν ἐν ὕπνῳ,

ἀπο-

Bileam & Balak

*Matt.2. v.2. ☞ .1. primi Amalecita egressos ex Aegypto in vaser. Ex17.v.18 etc.perd. (nam à Saule deleti sunt 1. Sam.15 v.7.) ☞ vidit Cen vaß. 16. quinimo erit ad (ignis instar) depascendum Cajin n. A. captivũ abducet te. 17. apponendo eũ ista? 18. manu (Ex.2. n. Citthim Citthaa vel, Italica, hoc est, maris mediterranei. Eze. 27. v. 6. Dan. 11. v. 31. Nã è Citthim (Gẽ 10. v. 4) Italos esse progna tos Berosus autor est. ☞ Bileamo Balaco dedisse videtur, ut formosissimas ad castra Israelis mitteret quæ eos ad libidinem incitarent sic tamẽ, ne cui sui facerent copiam, nisi sua coleret idola. Ita scilicet futurũ, ut trato illis Deo in hostiũ manus inciderent, vide Num. 31. v. 15. Apoc. 2. v. 14. Io. seph. ant. lib. 4 cap. 6.

ἀπὸ κεκαλυμμένοι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ.

17. Δείξω αὐτῷ καὶ οὐχὶ νῦν· μακαρίσω καὶ οὐκ ἐγγίζει. ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ιακωβ, καὶ ἀναστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ισραὴλ, καὶ θραύσει τοὺς ἀρχηγοὺς Μωαβ, καὶ προνομεύσει πάντας τοὺς υἱοὺς Σήθ.

18. Καὶ ἔσται Εδωμ κληρονομία, καὶ ἔσται κληρονομία Ησαῦ ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ· καὶ Ισραὴλ ἐποίησεν ἰσχύν.

19. Καὶ ἐξεγερθήσεται ἐξ Ιακωβ, καὶ ἀπολεῖ σωζόμενον ἐκ πόλεως.

20. Καὶ ἰδὼν τὸν Αμαλὴκ, καὶ ἀναλαβὼν τὴν παραβολὴν αὐτοῦ, εἶπεν· ἀρχὴ ἐθνῶν Αμαλὴκ, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἀπολεῖται.

21. Καὶ ἰδὼν τὸν Κειναῖον, καὶ ἀναλαβὼν τὴν παραβολὴν αὐτοῦ, εἶπεν· ἰσχυρὰ ἡ κατοικία σου. καὶ ἐὰν θῇς ἐν πέτρᾳ τὴν νοσσιάν σου·

22. Καὶ ἐὰν γένηται τῷ Βεὼρ νοσσιὰ πανουργίας· Ασσύριοι σε αἰχμαλωτεύσουσι.

23. Καὶ ἀναλαβὼν τὴν παραβολὴν αὐτοῦ, εἶπεν, ὢ ὤ, τίς ζήσεται, ὅταν θῇ ταῦτα ὁ Θεός;

24. Καὶ ἐξελεύσεται ἐκ χειρὸς Κιτιαίων, καὶ κακώσουσιν Ασσοὺρ, καὶ κακώσουσιν Εβραίους· καὶ αὐτοὶ ὁμοθυμαδὸν ἀπολοῦνται.

25. Καὶ ἀναστὰς Βαλαὰμ ἀπῆλθεν, ἀποστραφεὶς εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ· ἀποστραφεὶς δὲ καὶ Βαλαὰκ ἀπῆλθεν πρὸς ἑαυτοῦ.

Κεφαλ. κε'.

ΚΑὶ κατέλυσεν Ισραὴλ ἐν Σαττίν, καὶ ἐβεβηλώθη ὁ λαὸς ἐκπορνεῦσαι εἰς τὰς θυγατέρας Μωαβ.

2. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν θυσιῶν τῶν εἰδώλων αὐτῶν, καὶ ἔφαγεν ὁ λαὸς τῶν θυσιῶν αὐτῶν, καὶ προσεκύνησε τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν.

3. Καὶ ἐτελέσθη Ισραὴλ τῷ Βεελφεγὼρ, καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος τῷ Ισραήλ.

Καὶ

omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos,

17. Videbo eum, sed non modò: intuebor illum, sed non propè. * Orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitq; omnes filios Seth.

18. Et erit Idumæa possessio ejus: hæreditas Seir cedet inimicis suis: Israel verò fortiter aget.

19. De Jacob erit qui dominetur, & perdat reliquias civitatis.

20. Cumque vidisset Amalec, assumens parabolam, ait, principium gentium Amalec, cujus extrema perdentur.

21. Vidit quoque Cinæum: & assumpta parabola, ait, Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum,

22. Et fueris electus de stirpe Cin, quandiu poteris permanere? Assur enim capiet te.

23. Assumptaq; parabola iterum locut⁹ est, Heu, quis victurus est quando ista faciet Deus?

24. Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt.

25. Surrexitq; Balaam, & reversus est in locum suum: Balac quoque via qua venerat rediit.

CAP. XXV.

MOrabatur autem eo tempore Israel in Setim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab.

2. Quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adoraverunt deos earum.

3. Initiatusque est Israel Beel Phegor: & iratus Dominus,

Ait

nem omnipotentis vidit: cadens: & discoopertum habens oculum.

17. [12] Video illum, sed non modo: intueor illum, sed non de prope: procedet stella ex Jaacob, & surget sceptrum ex Israele: & confodiet angulos Moab, & destruet omnes filios Seth.

18. Et erit Edom possessa, & erit possessa Seir *ab* inimicis suis, & Israel [13] faciet virtutem.

19. Et [14] dominabitur de Jaacob, & perdet reliquias de civitate.

20. [15] Quumq; vidisset Amalec, assumpsit parabolam suam, & dixit, principium gentiũ Amalec, ideo novissimũ ejus usq; ad perditionem.

21. Videns præterea Cenæum, assumpsit parabolam suam, & dixit: Robustum *est* habitaculum tuum, & pone in petra nidum tuum.

22. [16] Certè expelletur Cain, usquequo? Asur captivum ducat te.

23. Assumpsit item parabolam suam, & dixit, Væ, quis vivet [17] quum statuerit illud?

24. Et naves de [18] litore Citthim, & affligent Asur, affligent quoq; Eber, & etjam illud usq; ad perditionem.

25. Surrexit itaq; Bilam, & abiit, reversusq; est ad locum suum: atq; etjam Balac abiit in viam suam.

CAP. XXV.

QUum [1] autem *aliquantisper* mansisset Israel in Sittim, cœpit populus fornicari cum filiabus Moab.

2. Et vocaverunt populum ad sacrificia deorum suorum, comeditq; populus, & adoraverunt deos earum.

3. Et adjunxit sese Israel ipsi Baal Peor, accensusq; est furor Jehovæ contra Israelem.

Et

offenbarung des Allmechtigen sihet/vnd dem die augen geöffnet werden/wenn er nider kniet/Jch werde jn sehen/aber jtzt nicht.

17. Jch werde jn schawen / aber nicht von nahe. Es wird ein Stern aus Jacob auffgehen/vnd ein scepter aus Jsrael aufffkomen/vnd wird zuschmettern die fürsten der Moabiter/ vnd verstören alle kinder Seth.

18. Edom wird er einnemen / vnd Seir wird seinen feinden vnterworffen sein/ Jsrael aber wird sieg haben.

19. Aus Jacob wird der herrscher komen / vnd vmbbringen/was vbrig ist von den stedten.

20. Vnd da er sahe die Amalekiter / hub er an seinen spruch/vnd sprach/Amalek die ersten vnter den heiden / aber zu letzt wirstu gar vmbkomen.

21. Vnd da er sahe die Keniter/hub er an seinen spruch/ vnd sprach/ Fest ist deine wonung/vnd hast dein nest in einen fels gelegt.

22. Aber ô Kain du wirst verbrandt werden/ wenn Assur dich gefangen wegfüren wird.

23. Vnd hub abermal an seinen spruch/ vnd sprach/Ah/ wer wird leben / wenn Gott solchs thun wird?

24. Vnd schiffe aus Cithim werden verderben den Assur vnd Eber/ Er aber wird auch vmbkomen.

25. Vnd Bileam macht sich auff vnd zoch hin/vnd kam wider an seinen ort/Vnd Balak zoch seinen weg.

Das XXV Cap.

VNd Jsrael wonet in Sitim. Vnd das volck hub an zu huren mit der Moabiter töchter.

2. Welche luden das volck zum opffer jrer Götter/ Vnd das volck aß vnd betet jre Götter an.

3. Vnd Jsrael henget sich an den Baal Peor. Da ergrimmet des HERRN zorn vber Jsrael.

Vnd

12. Videbo illum (sc. Messiam.) ☞ non modo (sc. venturus ille est, sed post multa secula) intuebor s. ☞ non (sc. est) prope incessit (prat. pro fut) ☞c. Virga ex Israel. Chald. Video eum, sed non modo. intueor eũ sed non est prope. cũ consurget Rex de domo Jacob, ☞ ungetur MESSIAS de domo Israel ☞c. 13. faciens virt. (.i. vincet omnes gentes. 14. dom. (sc. aliquis) de Jac. ☞ perdere faciet superstitẽ de c. Chald. descendet unus de domo Jacob, ☞ perdet ☞c. 15. ☞ vidit Amalecum, ☞ aß. ☞c. princ. g. Amalec.

Cap. 25.

1. ☞ resedit (vel, mansit) Isr. in S. ☞ cœpit p. fornicari ad filias M. scil. scortatione ☞ idololatria, ad quam illa eos pertraxit. id enim consilii

2. cape omnia capita p. & suspende re fac. e. 3.

3. vir viros s. sese conjungentes ipsi Bp.

4. vir etc. addux. ad fratres suos.

5. flentes (sc. erãt) ostio tab. e. & vidit P. &c. & surrexit.

6. ad ventrem (vel etiam, tabernaculum, ut supra) ejus.

7. in plaga illa 4 & 20 (i. tessaras & duæ decades) chiliadis

8. averti fecit &c. in zelando ipsum zelum meum.

9. dans sc. sum.

10. seculi.

11. expiationem fecit super fil. Is.

4. Vnd sprach zu Mose/ Nim alle obersten des volcks/ vnd henge sie dem HERRN an die sonne / auff das der grimmige zorn des HERRN von Israel gewand werde.

5. Vnd Mose sprach zu den richtern Israel / Erwürge ein iglicher seine leute / die sich an den Baal Peor gehenget haben.

6. Vnd sihe / ein man aus den kindern Israel kam / vnd bracht vnter seine brüder eine Midianitin / vnd lies Mose zusehen / vnd die gantze gemeine der kinder Israel / die da weineten für der thür der hütten des stiffts.

7. Da das sahe Pinehas der son Eleasar des sons Aaron des priesters / stund er auff aus der gemeine / vnd nam einen spies in seine hand.

8. Vnd gieng dem Israelischen man nach hinein in den hurenwinckel / vnd durchstach sie beide, den Israelischen man vnd das weib / durch jren bauch.

9. Da höret die plage auff von den kindern Israel. Vnd es wurden getödtet in der plage vier vnd zwentzig tausent.

10. Vnd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

11. Pinehas der son Eleasar des sons Aaron des priesters hat meinen grim von den kindern Israel gewendet / durch seinen eiuer vmb mich / das nicht ich in meinem eiuer die kinder Israel vertilgete.

12. Darumb sage / Sihe / ich gebe jm meinen bund des friedes.

13. Vnd er sol haben vnd sein same nach jm den bund eines ewigen priesterthumbs / darumb / das er für seinen Gott geeiuert / vnd die kinder Israel versünet hat.

14. Der Israelische man aber / der erschlagen ward mit der Midianitin / hies Simri /

4. Et dixit Jehovah ad Moseh, 2 Assume omnes principes populi, tunc suspende eos Jehovæ, coram sole; & avertetur ira furoris Jehovæ ab Israele.

5. Dixit ergo Moseh ad judices Israel, Occidite 3 quisq; viros suos qui adjunxerunt se ipsi Baal Peor.

6. Et ecce 4 quidam de filiis Israel venit, & adduxit fratribus suis Midianitidem in oculis Moseh, atq; in oculis totius congregationis filiorum Israel: ipsi autem 5 flebant ad ostium tabernaculi ecclesiæ.

7. Quod cum vidisset Pinehas filius Elazar filii Aharon sacerdotis, surrexit de medio congregationis, & accepit lanceam in manu sua.

8. Ingressusq; est post virum Israel in tabernaculum, & transfixit ambos ipsos, virum Israel, & mulierem illam 6 in ventre ejus: & repressa fuit plaga à filiis Israel.

9. Et fuerunt mortui 7 plaga illa quatuor & viginti millia.

10. Tunc loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo,

11. Pinehas filius Elazar filii Aharon sacerdotis 8 avertit furorem meum à filiis Israel, quum zelatus est ipse zelum meum in medio eorum, & non consumpsi filios Israel in zelo meo.

12. Idcirco dic, Ecce ego 9 do ei pactum meum, pacis *scilicet.*

13. Et erit ei & semini ejus post eum, pactum sacerdotii 10 perpetui, eó quod zelatus est pro Deo suo, & 11 expiavit filios Israel.

14. Porro nomen viri Israel percussi, qui percussus est cum Midianitide, e-

4. Ait ad Moysen, *Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis: ut avertatur furor meus ab Israel.

5. Dixitq; Moyses ad judices Israel, occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beel Phegor.

6. Et ecce unus de filiis Israel intravit coram fratribus suis ad scortũ Madianitidem vidente Moyse, & omni turba filiorum Israel, qui flebant ante fores tabernaculi.

7. *Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione

8. Ingressus est post virum Israelitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. Cessavitque plaga à filiis Israel:

9. *Et occisi sunt viginti quatuor millia hominum.

10. Dixitque Dominus ad Moysen,

11. Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis avertit iram meam à filiis Israel: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem filios Israel in zelo meo.

12. Idcirco loquere ad eum, *Ecce do ei pacem fœderis mei,

13. Et erit tam ipsi quàm semini ejus pactum sacerdotii sempiternum: quia zelatus est pro Deo suo, & expiavit scelus filiorũ Israel.

14. Erat autem nomen viri Israelitæ qui occisus est cũ Madianitide, Zam-

4. Καὶ εἶπε Κύριος τῷ Μωυσῇ· λάβε πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ λαοῦ καὶ παραδειγμάτισον αὐτοὺς Κυρίῳ ἀπέναντι τοῦ ἡλίου· καὶ ἀποστραφήσεται ὀργὴ θυμοῦ Κυρίου ἀπὸ Ἰσραήλ.

5. Καὶ εἶπε Μωυσῆς ταῖς φυλαῖς Ἰσραήλ, ἀποκτείνατε ἕκαστος τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ τὸν τετελεσμένον τῷ Βεελφεγώρ.

6. Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐλθὼν προσήγαγε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ πρὸς τὴν Μαδιανῖτιν ἐναντίον Μωυσῆ, καὶ ἐναντίον πάσης συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραήλ· αὐτοὶ δὲ ἔκλαιον παρὰ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

7. Καὶ ἰδὼν Φινεὲς υἱὸς Ἐλεάζαρ υἱοῦ Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως, ἐξανέστη ἐκ μέσου τῆς συναγωγῆς· καὶ λαβὼν σειρομάστην ἐν τῇ χειρί.

8. Εἰσῆλθεν ὀπίσω τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Ἰσραηλίτου, εἰς τὴν κάμινον· καὶ ἀπεκέντησεν ἀμφοτέρους τόν τε ἄνθρωπον τὸν Ἰσραηλίτην, καὶ τὴν γυναῖκα διὰ τῆς μήτρας αὐτῆς, καὶ ἐπαύσατο ἡ πληγὴ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

9. Καὶ ἐγένοντο οἱ τεθνηκότες ἐν τῇ πληγῇ τέσσαρες καὶ εἴκοσι χιλιάδες.

10. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων.

11. Φινεὲς ὁ υἱὸς Ἐλεάζαρ υἱοῦ Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως κατέπαυσε τὸν θυμόν μου ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν τῷ ζηλῶσαί μου τὸν ζῆλον ἐν αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἐξανήλωσα τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῷ ζήλῳ μου.

21. Οὕτως εἶπον, ἰδοὺ ἐγὼ δίδωμι αὐτῷ τὴν διαθήκην μου διαθήκην εἰρήνης.

13. Καὶ ἔσται αὐτῷ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτὸν διαθήκη ἱερατείας αἰωνίας, ἀνθ' ὧν ἐζήλωσε τῷ Θεῷ αὐτοῦ, καὶ ἐξιλάσατο περὶ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

14. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Ἰσραηλίτου τοῦ πεπληγότος, ὃς ἐπεπλήγη μετὰ τῆς Μα-

*Jos. 22. v. 17. Deut. 4. v. 3.

*1. Mac. 2. v. 54. Psal. 106. v. 30.

*1. Cor. 10. v. 8.

*1. Mac. 2. v. 54. Eccl. 45. v. 30.

Μαδιανίτιδος, Ζαμβρὶ, υἱὸς Σαλὼ, ἄρχων οἴκου πατριᾶς Συμεών.
15. Καὶ ὄνομα τῇ γυναικὶ τῇ Μαδιανίτιδι τῇ πεπληγυίᾳ, Χασβὶ, θυγάτηρ Σοὺρ, ἄρχοντος ἔθνους Ομμὼθ, οἴκου πατριᾶς ἐστὶ τῆς Μαδιάν.
16. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, λέγων·

Infra. 31. v. 2.

17. Εχθραίνετε τοῖς Μαδιηναίοις, καὶ πατάξατε αὐτούς.
18. Οτι ἐχθραίνουσιν αὐτοὶ ὑμῖν ἐν δολιότητι, ὅσα δολιοῦσιν ὑμᾶς διὰ Φογὼρ καὶ διὰ Χασβὶ θυγατέρα ἄρχοντος Μαδιὰν ἀδελφὴν αὐτῶν τὴν πεπληγυῖαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς πληγῆς διὰ Φογώρ.

& vobis, super verbum peor & super verbum Chozbi. 15 percussa in d. pl. super verbum Peor.

Κεφαλ. κς΄.

ΚΑὶ ἐγένετο μετὰ τὴν πληγὴν· καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, καὶ πρὸς Ελεάζαρ τὸν ἱερέα, λέγων·

2. Λάβε τὴν ἀρχὴν πάσης συναγωγῆς υἱῶν Ισραὴλ, ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος παρατάξασθαι ἐν Ισραήλ.
3. Καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς καὶ Ελεάζαρ ὁ ἱερεὺς μετ' αὐτῶν ἐν Αραβὼθ Μωὰβ ἐπὶ τοῦ Ιορδάνου κατὰ Ιεριχὼ, λέγων·

4. Απὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ· καὶ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου.

*Gen. 46 v. 9. *Exo. 6. v. 14. 1. Par. 5. v. 3.

5. Ρουβὴν, πρωτότοκος Ισραήλ. υἱοὶ δὲ Ρουβὴν, Ενὼχ δῆμος τοῦ Ενὼχ τοῦ Φαλλοῦ, δῆμος τοῦ Φαλλουΐ.

6. Τῷ Εσρὼν· δῆμος τοῦ Εσρωνί, τῷ Χαρμί, δῆμος ὁ τοῦ Χαρμί.

7. Ουτοι Ρουβὴν οἱ δῆμοι καὶ ἐγένετο ἡ ἐπίσκεψις αὐτῶν τρεῖς καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδες καὶ ἑπτακόσιοι, καὶ τριάκοντα.

Καὶ

---

bri filius Salu, dux de cognatione & tribu Simeonis.
15. Porrò mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia Sur principis nobilissimi Madianitarum.
16. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,
17. * Hostes vos sentiant Madianitæ, & percutite eos:
18. Quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, & deceperunt insidiis per idolum Phogor & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

CAP. XXVI.

POstquam noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen & Eleazarum filium Aaron sacerdotem,
2. Numerate omnẽ summam filiorum Israel à viginti annis & supra, per domos & cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere.
3. Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos, in campestribus Moab super Jordanem contra Jericho, ad eos qui erant
4. A viginti annis & supra, sicut Dominus imperaverat, quorum iste est numerus.

5. * Ruben primogenitus Israel. hujus filius, Henoch, à quo familia Henochitarum: & Phallu, à quo familia Phalluitarum:
6. Et Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Charmi, à quo familia Charmitarum.
7. Hæ sunt familiæ de stirpe Ruben: quarum numerus inventus est quadraginta tria millia, & septingenti triginta.

Fi-

---

rat Zimri filius Salu, princeps 12 familiæ tribus 1 Simon.

15. Nomen vero mulieris 13 occisæ Midianitidis, Chozbi filia Sur: princeps populorum, princeps domus paternę in Midian erat.
16. Loquutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,
17. 14 Angustiis affice Midianitas, & percutias eos.

18. Quia afflixerunt vos fraudibus suis, quibus fraudulenter egerunt contra vos in negotio Peor, & in negotio Chozbi filię principis Midian sororis suæ, 15 quæ percussa est in die plagę propter Peor.

CAP. XXVI.

ET fuit, post plagam 1 dixit Jehovah ad Moseh & Elazar filium Aharon sacerdotis, dicendo,

2 Tollite 2 summam universæ congregationis filiorum Israel à filio viginti annorum & suprà, per domum patrum suorum, 3 omnium egredientium ad bellum in Israele.
3. 3 Itaq; loquutus est Moseh & Elazar sacerdos *cum* illis in campestribus Moab juxta Jarden Jereho, dicendo,
4. *Numerate universam congregationem filiorum Israel* à filio viginti annorum & supra, quemadmodum pręceperat Jehovah Moseh & filiis Israel 4 qui egressi erant ê terra Aegypti.
5. Reuben fuit primogenitus Israelis. filii Reuben *fuerunt aliquot: de* Hanoch, *fuit* familia 5 Hanochitarum: de Pallu, familia Palluitarum.
6. De Hesron, familia Hesronitarum: de Charmi, familia Charmitarum.
7. Istæ sunt familiæ Reubenitarum. & fuerunt 6 numerati eorum, tria & quadraginta millia, septingenti & triginta.

Et

---

der son Salu/ ein fürst im hause des vaters der Simeoniter.
15. Das Midianitisch weib/ das auch erschlagen ward/ hies Caßbi/ eine tochter Zur/ der ein fürst war eines geschlechts vnter den Midianitern.
16. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.
17. Thut den Midianitern schaden/ vnd schlahet sie.
18. Denn sie haben euch schaden gethan mit jrem list/ den sie euch gestellet haben durch den Peor/ vnd durch jre schwester Caßbi/ die tochter des fürsten der Midianiter/ die erschlagen ist am tage der plage/ vmb des Peors willen/ vnd die plage darnach kam.

Das XXVI. Cap

VNd der HERR sprach zu Mose vnd Eleasar dem son des priesters Aaron.

2. Nim die summa der gantzen gemeine der kinder Jsrael/ von zwentzig jaren vnd drüber/ nach jrer veter heuser/ alle die ins heer zu zihen tügen in Jsrael.
3. Vnd Mose redet mit jnen sampt Eleasar dem priester/ in dem gefilde der Moabiter/ an dem Jordan gegen Jeriho.
4. Die zwentzig jar alt waren vnd drüber/ wie der HERR Mose geboten hatte/ vnd den kindern Jsrael/ die aus Egypten gezogen waren.

5. Ruben der erstgeborner Jsrael. Die kinder aber Rubens waren/ Hanoch/ von dem das geschlecht der Hanochiter kompt/ Pallu/ von dem das geschlecht der Palluiter kompt.
6. Hezron/ von dem das geschlecht der Hezroniter kompt. Charmi/ von dem das geschlecht der Charmiter kompt.
7. Das sind die geschlecht von Ruben/ Vnd jre zal war/ drey vnd viertzig tausent/ sieben hundert vnd dreissig.

Aber

---

12. domus patris Simeonitæ .i. Simeonitis sing. pro pl.
13. percussæ &c. Sur: caput pop. domus patris in M. ipse.
14. coarctare (i. coarctate. Infin. pro imperat. Lev. 1. n. 9) M. & percutietis eos q. coarctantes ipsi vos in fr. s. q. fraudem fecerunt

Cap. 26.

1. & dix.
2. caput &c. vig. (duarũ decadũ) anni. sic infra.
3. omnem egressorem exercitus (militiæ) in Is. & l q. (i. alloquutus) &c. illos in c. M. super J.

4. egredientibus.

5. Honochitæ. sing. pro plur. sic Palluitæ Charmitæ & cet. quæ vide deinceps
6. visitati eorum tria & quadrag (.i. trias & 4 decades) chiliadis & septem centum & 30.

8. Aber der kinder Pallu waren/Eliab.
9. Vnd die kinder Eliab waren/Nemuel vnd Dathan vnd Abiram. Das ist der Dathan vnd Abiram/die fürnemlichen in der gemeine/die sich wider Mosen vnd Aaron aufflehneten in der rotten Korah / da sie sich wider den HERRN aufflehneten/
10. Vnd die erde jren mund aufftethet / vnd sie verschlang mit Korah/ da die rotte starb/ da das fewr zwey hundert vnd funfftzig menner fraß / vnd worden ein zeichen.
11. Aber die kinder Korah sturben nicht.
12. Die kinder Simeon in jren geschlechten waren/ Nemuel / daher kompt das geschlecht der Nemueliter.
13. Jamin/daher kompt das geschlecht der Jaminiter/Jachin/ daher das geschlecht der Jachiniter kompt. Serah/ daher das geschlecht der Serahiter kompt. Saul/daher das geschlecht der Sauliter kompt.
14. Das sind die geschlechte von Simeon / zwey vnd zwentzig tausent vnd zwey hundert.
15. Die kinder Gad in jren geschlechten waren/ Ziphon/ daher das geschlecht der Ziphoniter kompt. Haggi/daher das geschlecht der Haggiter kompt. Suni/daher das geschlecht der Suniter kompt.
16. Osni / daher das geschlecht der Osniter kompt. Eri/daher das geschlecht der Eriter kompt.
17. Arod / daher das geschlecht der Aroditer kompt. Ariel/daher das geschlecht der Arieliter kompt.
18. Das sind die geschlechte der kinder Gad/ an jrer zal viertzig tausent vnd fünff hundert.
19. Die kinder Juda / Ger vnd Onan/ welche beide sturben im lande Canaan.
20. Es waren aber die kinder Juda in jren geschlechten/ Sela/daher das geschlecht der Selaniter kompt. Perez / daher das geschlecht der Perezi-

ter

321.

7. iste Dathan & Ab. vocati (Num 1. n. 5) syn. qui. rixari fecerunt (sc. fil. I.) super Mos. & super Ab in c. C. in rixando ipsos c. 3. 8. in moriendo congregationem, in comedendo ignem 50 & 200 (i. quinque decades & 2 centurias) viri & f. in sign. i. exemplo alius.

9. duo & 20 (i. dyas & dua decades) chiliadas & 200.

10. ad visitates suos quadrag. (4 decades) chiliadas & 500. sic infra.

8. Et ex filiis Pallu, Eliab.
9. Filii autem Eliab, Nemuel, & Dathan & Abiram: 7 isti *sunt* Dathan & Abiram majores synagogæ, qui rixati sunt contra Moseh & Aharon in congregatione Corah, quum rixarentur ipsi contra Jehovam.
10. Et aperuit terra os suum, & degluti-vit eos & Corah, 8 quando mortua est congregatio, dum consumpsit ignis ducentos quinquaginta viros: qui fuerunt in signum.
11. Filii vero Corah non *sunt* mortui.
12. Filii Simon per familias suas: de Nemuel, familia Nemuelitarum; de Jamin, familia Jaminitarum: de Jachin, familia Jachinitarum.
13. De Zerah, familia Zarhitarum: de Saul, familia Saulitarum.
14. Istæ sunt familiæ Simonitarum 9 duo & viginti millia & ducenti.
15. Filii Gad per familias suas: de Sephon, familia Sephonitarum: de Haggi, familia Haggitarum: de Suni, familia Sunitarum.
16. De Ozni, familia Oznitarum: de Eri, familia Eritarum.
17. De Arod, familia Aroditarum: de Areli, familia Arelitarum.
18. Istæ *sunt* familiæ filiorum Gad 10 juxta numeratos suos, quadraginta millia & quingenti.
19. Filii Jehudah, Er & Onan: & mortuus est Er & Onan in terra Chenaan.
20. Fuerunt inquam filii Jehudah per familias suas: de Selah, familia Selanitarum: de Peres, familia Parsitarum: de

Ze-

8. Filius Phallu, Eliab.
9. Hujus filii, Namuel & Dathan & Abiron. isti sunt Dathan & Abiron principes populi, qui * surrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando adversus Dominum rebellaverunt:
10. Et aperiens terra os suum devoravit Core morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum,
11. Ut Core pereunte, filii illius non perirent.
12. Filii Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: & Jamin, ab hoc familia Jaminitarum: Jachin, ab hoc familia Jachinitarum:
13. Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab hoc familia Saulitarum.
14. Hæ sunt familiæ de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit viginti duo millia ducentorum.
15. Filii Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum:
16. Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum:
17. Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum.
18. Istæ sunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit quadraginta millia quingentorum.
19. * Filii Juda, Her, & Onan, qui ambo mortui sunt in terra Chanaan.
20. Fueruntque filii Juda per cognationes suas: Sela, a quo familia Selaitarum: Phares, a quo fa-

mi-

8. Καὶ οἱ υἱοὶ Φαλλού, Ἐλιάβ.
9. Καὶ οἱ υἱοὶ Ἐλιάβ, Ναμουὴλ καὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρών. οὗτοι ἐπίκλητοι τῆς συναγωγῆς. οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπισυστάντες ἐπὶ Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν ἐν τῇ συναγωγῇ Κορέ, ἐν τῇ ἐπισυστάσει Κυρίου.
10. Καὶ ἀνοίξασα ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς, κατέπιεν αὐτούς, καὶ Κορὲ ἐν τῷ θανάτῳ τῆς συναγωγῆς αὐτοῦ, ὅτε κατέφαγε τὸ πῦρ τοὺς πεντήκοντα καὶ διακοσίους, καὶ ἐγενήθησαν ἐν σημείῳ.
11. Οἱ δὲ υἱοὶ Κορὲ οὐκ ἀπέθανον.
12. Καὶ οἱ υἱοὶ Συμεὼν ὁ δῆμος τῶν υἱῶν Συμεών· τοῦ Ναμουήλ, δῆμος ὁ Ναμουηλί. τοῦ Ἰαμίν, δῆμος ὁ Ἰαμινί. τοῦ Ἰαχίν, δῆμος ὁ Ἰαχινί.
13. Τῷ Ζαρὰ δῆμος ὁ Ζαραΐ. τοῦ Σαοὺλ δῆμος ὁ Σαουλί.
14. Οὗτοι οἱ δῆμοι Συμεὼν ἐκ τῆς ἐπισκέψεως αὐτῶν, δύο καὶ εἴκοσι χιλιάδες καὶ διακόσιοι.
15. Οἱ υἱοὶ Γάδ, κατὰ δήμους αὐτῶν· τοῦ Σαφών, δῆμος ὁ Σαφωνί· τοῦ Ἀγγί, δῆμος ὁ Ἀγγί. τοῦ Σουνί, δῆμος ὁ Σουνί.
16. Τῷ Ἀζενί, δῆμος ὁ Ἀζενί. τοῦ Ἀδδί, δῆμος ὁ Ἀδδί.
17. Τῷ Ἀροαδί, δῆμος ὁ Ἀροαδί· τοῦ Ἀριήλ, δῆμος ὁ Ἀριηλί.
18. Οὗτοι οἱ δῆμοι υἱῶν Γάδ, ἐξ ἐπισκέψεως αὐτῶν τεσσαράκοντα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι.
19. Υἱοὶ Ἰούδα, Ἢρ καὶ Αὐνάν, καὶ Σηλώμ, καὶ Φαρὲς καὶ Ζαρά· καὶ ἀπέθανεν Ἢρ καὶ Αὐνὰν ἐν γῇ Χαναάν.
20. Καὶ ἐγένοντο υἱοὶ Ἰούδα κατὰ δήμους αὐτῶν, τοῦ Σηλώμ, δῆμος ὁ Σηλωνί· τοῦ Φαρές, δῆ-

μος

* Sap. 16. v. 1. & 17.

Gen. 38. v. 3. & 7.

μος ὁ Φαρεσί· τοῦ Ζαρὰ δῆμος ὁ Ζαραΐ.

21. Καὶ ἐγένοντο οἱ υἱοὶ Φαρές, τοῦ Ασρών, δῆμος ὁ Ασρωνί. τοῦ Αμούλ, δῆμος ὁ Αμουλί.

* Sup. 16. v. 1. & 49.

22. Ουτοι δῆμοι τοῦ Ιούδα κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτῶν ἓξ καὶ ἑβδομήκοντα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι.

23. Καὶ οἱ υἱοὶ Ισσάχαρ κατὰ δήμους αὐτῶν, τοῦ Θωλά, δῆμος ὁ Θωλαεί· τοῦ Φουά, δῆμος ὁ Φουαΐ.

24. Τῷ Ιαζούβ, δῆμος ὁ Ιαζουβί· τοῦ Σαμβράν, δῆμος ὁ Σαμβρανί.

25. Ουτοι δῆμοι Ισσάχαρ ἐξ ἐπισκέψεως αὐτῶν τέσσαρες καὶ ἑξήκοντα χιλιάδες καὶ τριακόσιοι.

26. Υἱοὶ Ζαβουλὼν κατὰ δήμους αὐτῶν, τοῦ Σαρέδ, δῆμος ὁ Σαρεδεί· τοῦ Αλλών, δῆμος ὁ Αλλωνεί· τοῦ Αλλήλ, δῆμος ὁ Αλληλί.

27. Ουτοι οἱ δῆμοι Ζαβουλὼν ἐξ ἐπισκέψεως αὐτῶν, ἑξήκοντα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι.

28. Υἱοὶ Ιωσὴφ κατὰ δήμους αὐτῶν, Μανασσῆ καὶ Εφραίμ.

29. Καὶ υἱοὶ Μανασσῆ, τοῦ Μαχείρ, δῆμος ὁ Μαχειρί, καὶ Μαχεὶρ ἐγέννησε τὸν Γαλαάδ, τοῦ Γαλαὰδ δῆμος ὁ Γαλααδί.

30. Καὶ οὗτοι υἱοὶ Γαλαάδ, τοῦ Αχιεζέρ, δῆμος Αχιεζερί· τοῦ Χελέγ, δῆμος ὁ Χελεγί.

31. Τῷ Εσριήλ, δῆμος ὁ Εσριηλί· τοῦ Συχέμ, δῆμος ὁ Συχεμί.

* Inf. 27 v. 1.

32. Τῷ Σαμαέρ, δῆμος ὁ Σαμαερί· τοῦ Οφέρ, δῆμος ὁ Οφερί.

33. Καὶ τοῦ Σαλπαὰδ υἱῷ Οφὲρ οὐκ ἐγένοντο αὐτῷ υἱοί, ἀλλ' ἢ θυγατέρες· καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν θυγατέρων Σαλπαάδ, Μααλά, καὶ Νουά, καὶ Εγλα, καὶ Μελχά, καὶ Θερσά.

milia Pharesitarum : Zare, à quo familia Zareitarum.

21. Porro filii Phares: Hesron, à quo familia Hesronitarũ: & Hamul, à quo familia Hamulitarum.

22. Istæ sunt familiæ Juda, quarum omnis numerus fuit septuaginta sex millia quingentorum.

23. Filii Issachar per cognationes suas: Tola à quo familia Tholaitarũ: Phua, à quo familia ¦ Phuaitarum:

24. Jasub, à quo familia Jasubitarum: Semran, à quo familia Semranitarum.

25. Hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit sexaginta quatuor millia trecentorum.

26. Filii Zabulon per cognationes suas Sared, à quo familia Sareditarum: Elon, à quo familia Elonitarum: Jalel, à quo familia Jalelitarum.

27. Hæ sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit sexaginta millia quingentorum.

28. Filii Joseph per cognationes suas, Manasse & Ephraim.

29. De Manasse ortus est Machir, à quo familia Machiritarum. Machir genuit Galaad, à quo familia Galaaditarum.

30. Galaad habuit filios: Jezer, à quo familia Jezeritarum: & Helec, à quo familia Helecitarum:

31. Et Asriel, à quo familia Asrielitarum: & Sechem, à quo familia Sechemitarum:

32. Et Semida, à quo familia Semidaitarum: & * Hepher, à quo familia Hepheritarum.

33. Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat, sed tantùm filias, quarum ista sunt nomina: Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Tersa:

Zerah, familia Zarhitarum.

21. Fuerunt autem filii Peres, de Hesrõ, familia Hesronitarum: de Hamul, familia Hamulitarum.

22. Istæ *sunt* familiæ Jehudah per numeratos suos, sex & septuaginta millia & quingenti.

23. Filii Issachar per familias suas, *de* Thola, familia Tholaitarum: de Puvah, familia Puvitarum.

24. De Jasub, familia Jasubitarum: de Simron, familia Simronitarum.

25. Istæ *sunt* familiæ Issachar juxta numeratos suos, quatuor & sexaginta millia ac trecenti.

26 Filii Zebulun per familias suas: de Sered familia Sarditarum: de Elon, familia Elonitarum: de Jahleel, familia Jahleeltarum.

27. † Istæ *sunt* familiæ Zebulonitarum juxta numeratos suos, sexaginta millia & quingenti.

28. Filii Joseph per familias suas, Menasseh & Ephraim.

29. Filii Menasseh, de Machir, familia Machiritarum: & Machir genuit Gilad: de Gilad, familia Giladitarum.

30. Isti *sunt* filii Gilad: *de* Jezer, familia Jezritarum: de Helec, familia Helcitarum.

31. Et *de* Asriel, familia Asrielitarum: & *de* Sechem, familia Sechemitarum.

32. Et *de* Semida, familia Semidaitarum: & *de* Hepher, familia Hephritarum.

33. Et Selophad filio Hepher non ii fuerunt filii, sed filiæ: quarum hæc nomina Mahlah & Noah, Hoglah, Milchah & Thirsah.

ter kompt. Serah/daher das geschlecht der Serahiter kompt.

21. Aber die kinder Perez waren/Hezron/daher das geschlecht der Hezroniter kompt. Hamuel/daher das geschlecht der Hamueliter kompt.

22. Das sind die geschlechte Juda/an jrer zal sechs vnd siebentzig tausent vnd fünff hundert.

23. Die kinder Jsaschar in jren geschlechten waren/Thola/ daher das geschlecht der Tholaiter kompt. Phuua/daher das geschlecht der Phuuaniter kompt.

24. Jasub / daher das geschlecht der Jasubiter kompt. Simron/daher das geschlecht der Simroniter kompt.

25. Das sind die geschlechte Jsaschar/an der zal vier vnd sechtzig tausent/ drey hundert.

26. Die kinder Sebulon in jren geschlechten waren / Sared/ daher das geschlecht der Sarditer kompt. Elon/daher das geschlecht der Eloniter kompt. Jaheel/daher das geschlecht der Jaheeliter kompt.

27. Das sind die geschlechte Sebulon/ an jrer zal sechtzig tausent vnd fünff hundert. iii:

28. Die kinder Joseph in jren geschlechten waren/ Manasse vnd Ephraim.

29. Die kinder aber Manasse/waren/Machir/ daher kompt das geschlecht der Machiriter. Machir zeugete Gilead / daher kompt das geschlechte der Gileaditer.

30. Diß sind aber die kinder Gilead/Hieser/ daher kompt das geschlecht der Hieseriter/ Heleck/daher kompt das geschlecht der Helekiter.

31. Asriel/daher kompt das geschlecht der Asrieliter. Sichem / daher kompt das geschlecht der Sichimiter.

32. Schmida/daher kompt das geschlecht der Schmiditer. Hepher daher kompt das geschlecht der Hepheriter.

33. Zelaphehad aber war Hepher son / vnd hatte keine söne/sondern töchter/die hiessen Mahela / Noa/ Hagla/ Milca vnd Thirza.

ii fuerũt illi f. sed f. & nomen filiarum Selophehad Mahlah &c.

34. Das sind die geschlechte Manasse/an jrer zal zwey vnd funffzig tausent vnd sieben hundert.
35. Die kinder Ephraim in jren geschlechten waren/ Suthelah/ daher kömpt das geschlecht der Suthelahiter. Becher / daher kömpt das geschlecht der Becheriter. Thahan / daher kömpt das geschlecht der Thahaniter.
36. Die kinder aber Suthelah waren/ Eran / daher kömpt das geschlecht der Eraniter.
37. Das sind die geschlecht der kinder Ephraim / an jrer zal zwey vnd dreissig tausent vnd fünff hundert/ Das sind die kinder Joseph in jren geschlechten.
38. Die kinder BenJamin in jren geschlechten waren/ Bela / daher kömpt das geschlecht der Belaiter. Aßbel/ daher kömpt das geschlecht der Aßbeliter. Ahiram / daher kömpt das geschlecht der Ahiramiter.
39. Supham/daher kömpt das geschlecht der Suphamiter. Hupham/daher kömpt das geschlecht der Huphamiter.
40. Die kinder aber Bela waren/ Ard vnd Naeman/ daher kömpt das geschlecht der Arditer vnd Naemaniter.
41. Das sind die kinder BenJamin in jren geschlechten/an der zal fünff vnd viertzig tausent vnd sechs hundert.
42. Die kinder Dan in jren geschlechten waren/ Suham/ daher kömpt das geschlecht der Suhamiter.
313. 43. Das sind die geschlechte Dan in jren geschlechten / vnd waren alle sampt an der zal/ vier vnd sechtzig tausent vnd vier hundert.
44. Die kinder Asser in jren geschlechten waren/Jemna / daher kömpt das geschlecht der Jemniter. Jeswi/ daher kömpt das geschlecht der Jeswiter. Bria/ daher kömpt das geschlecht der Briiter.
45. Aber die kinder Bria wa-

34. Istæ *sunt* familię Menasseh: numerati autem eorum, duo & quinquaginta millia & septingenti.
35. Isti *sunt* filii Ephraim per familias suas: de Suthelah, familia Suthalhitarum: de Becher, familia Bachritarum: de Thahan, familia Thahanitarum.
36. Et isti *sunt* filii Suthelah: de Eran, familia Eranitarum:
37. Istæ *sunt* familię filiorum Ephraim juxta numeratos suos, triginta duo millia & quingenti. Isti *sunt* filii Joseph per familias suas.
38. Filii Binjamin per familias suas: de Bela, familia Balitarum: de Asbel, familia Asbelitarum: de Ahiram, familia Ahiramitarum.
39. De Sephupham, familia Suphamitarum: de Hupham, familia Huphamitarum.
40. Fuerunt autem filii Bela, Arde & Naaman: *de Arde*, familia Arditarum: de Naaman, familia Naamitarum.
41. Isti *sunt* filii Binjamin juxta familias suas, & numeratos suos, quadraginta quinq; millia & sexcenti.
42. Isti *sunt* filii Dan per familias suas: de Suham, familia Suhamitarum: istæ *sunt* familiæ Dan per familias suas.
43. Omnes familiæ Suhamitarum juxta numeratos suos, sexaginta quatuor millia & quadringenti.
44. Filii Aser per familias suas: de Imnah, familia Imnahitarum: de Isui, familia Isuitarum: de Beriah, familia Beriitarum.
45. De filiis Beriah, de

34. Hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earum, quinquaginta duo millia septingentorum.
35. Filii autem Ephraim per cognationes suas fuerunt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarum: Becher à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo familia Thehenitarum.
36. Porrò filius Suthala fuit Heran, à quo familia Heranitarum.
37. Hæ sunt cognationes filiorum Ephraim: quarum numerus fuit triginta duo millia quingētorum. Isti sunt filii Joseph per familias suas.
38. Filii Benjamin in cognationibus suis: Bela, à quo familia Belaitarum: Asbel, à quo familia Asbelitarum: Achiram, à quo familia Achiramitarum.
39. Supham, à quo familia Suphamitarum: Hupham, à quo familia Huphamitarum.
40. Filii Bela: Hered, & Noeman. De Hered. familia Hereditarum: de Noemam, familia Noemitarum.
41. Hi sunt filii Benjamin per cognationes suas, quorum numerus fuit quadragintaquinque millia sexcenti.
42. Filii Dan per cognationes suas: Suham, à quo familia Suhamitarū. Hæ sunt cognationes Dan per familias suas.
43. Omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat sexaginta quatuor millia quadringentorum.
44. Filii Aser per cognationes suas. Jemna, à quo familia Jemnaitarum: Jessui, a quo familia Jessuitarum: Brie, à quo familia Brieitarum.
45. Filii Brie: Heber à quo fa-

34. Οὗτοι οἱ δῆμοι Μανασσῆ ἐξ ἐπισκέψεως αὐτῶν, δύο καὶ πεντήκοντα χιλιάδες καὶ ἑπτακόσιοι.
35. Οὗτοι οἱ υἱοὶ Ἐφραὶμ κατὰ δήμους αὐτῶν· τῷ Σουταλά, δῆμος ὁ Σουταλαΐ· τῷ Βεχέρ, δῆμος ὁ Βεχερί· τῷ Ταναΐ, δῆμος ὁ Ταναΐ.
36. Οὗτοι οἱ υἱοὶ Σουταλά· τῷ Ἐδέν, δῆμος ὁ Ἐδενί.
37. Οὗτοι οἱ δῆμοι Ἐφραίμ, ἐξ ἐπισκέψεως αὐτῶν δύο καὶ τριάκοντα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι· οὗτοι οἱ δῆμοι υἱῶν Ἰωσὴφ κατὰ δήμους αὐτῶν.
38. Υἱοὶ Βενιαμὶν κατὰ δήμους αὐτῶν· τῷ Βαλέ, δῆμος ὁ Βαλεΐ· τῷ Ἀσυβήλ, δῆμος ὁ Ἀσυβηλί· τῷ Ἀχιράμ, δῆμος ὁ Ἀχιραμί.
39. Τῷ Σωφάν, δῆμος ὁ Σωφανί· τῷ Ὀφάμ, δῆμος ὁ Ὀφαμί.
40. Καὶ ἐγένοντο υἱοὶ Βαλέ, Ἀδάρ, καὶ Νοεμάν· τῷ Ἀδάρ, δῆμος ὁ Ἀδαρί· τῷ Νοεμάν, δῆμος ὁ Νοεμανί.
41. Οὗτοι οἱ δῆμοι Βενιαμὶν κατὰ δήμους αὐτῶν, ἐξ ἐπισκέψεως αὐτῶν πέντε καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδες καὶ ἑξακόσιοι.
42. Καὶ υἱοὶ Δὰν κατὰ δήμους αὐτῶν· τῷ Σαμεΐ, δῆμος ὁ Σαμεΐ. οὗτοι οἱ δῆμοι Δὰν κατὰ δήμους αὐτῶν.
43. Πάντες οἱ δῆμοι Σαμεΐ κατ' ἐπισκοπὴν αὐτῶν τέσσαρες καὶ ἑξήκοντα χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι.
44. Υἱοὶ Ἀσὴρ κατὰ δήμους αὐτῶν· τῷ Ἰαμίν, δῆμος ὁ Ἰαμινί· τῷ Ἰεσουΐ, δῆμος ὁ Ἰεσουΐ· τῷ Βαριουά, δῆμος ὁ Βαριαΐ.
45. Τῷ Χοβέρ, δῆμος ὁ Χοβερί· τῷ

τοῦ Μελχιήλ, δῆμος ὁ Μελχιηλί.

46. Καὶ τὸ ὄνομα τῆς θυγατρὸς Ἀσήρ, Σάρα.

47. Οὗτοι οἱ δῆμοι Ἀσὴρ ἐξ ἐπισκέψεως αὐτῶν τρεῖς καὶ πεντήκοντα χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι.

48. Οἱ υἱοὶ Νεφθαλίμ κατὰ δήμους αὐτῶν· τοῦ Ἀσιήλ, δῆμος ὁ Ἀσιηλί· τοῦ Γαυνεῖ, δῆμος ὁ Γαυνί.

49. Τῷ Ἰεσσέρ, δῆμος ὁ Ἰεσσερί· τοῦ Σελλήμ, δῆμος ὁ Σελλημί.

50. Οὗτοι οἱ δῆμοι Νεφθαλίμ, ἐξ ἐπισκέψεως αὐτῶν τεσσαρακονταπέντε χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι.

51. Αὕτη ἡ ἐπίσκεψις υἱῶν Ἰσραήλ ἑξακόσιαι χιλιάδες καὶ χίλιοι καὶ ἑπτακόσιοι καὶ τριάκοντα.

52. Καὶ ἐλάλησεν Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

53. Τούτοις μερισθήσεται ἡ γῆ κληρονομεῖν ἐξ ἀριθμοῦ ὀνομάτων αὐτῶν.

54. Τοῖς πλείοσι πλεονάσεις τὴν κληρονομίαν, καὶ τοῖς ἐλάττοσιν ἐλαττώσεις τὴν κληρονομίαν αὐτῶν· ἑκάστῳ καθὼς ἐπεσκέπησαν δοθήσεται ἡ κληρονομία αὐτῶν.

55. Διὰ κλήρων μερισθήσεται ἡ γῆ τοῖς ὀνόμασι, κατὰ φυλὰς πατριῶν αὐτῶν κληρονομήσουσι.

56. Μεριεῖς ἐκ τοῦ κλήρου τὴν κληρονομίαν αὐτοῖς ἀναμέσον πολλῶν καὶ ὀλίγων.

Exod. 6. v. 16.

57. Καὶ οἱ υἱοὶ Λευί κατὰ δήμους αὐτῶν· τοῦ Γερσών, δῆμος ὁ Γερσωνί· τοῦ Καάθ, δῆμος ὁ Κααθί· τοῦ Μεραρί, δῆμος ὁ Μεραρί.

58. Οὗτοι οἱ δῆμοι υἱῶν Λευί, δῆμος ὁ Λοβενί, δῆμος ὁ Χεβρωνί, δῆμος ὁ Μολι, καὶ δῆμος ὁ Μουσί, καὶ δῆμος ὁ Κορέ· καὶ Καὰθ ἐγέννησε τὸν Ἀμβράμ.

Exod. 6. v. 20.

59. Τὸ δὲ ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, Ἰωχαβέδ, θυγάτηρ Λευί, ἣ

ἔτεκε

---

familia Heberitarum: & Melchiel, à quo familia Melchielitarum.

46. Nomen autem filiæ Aser, fuit Sara.

47. Hæ cognationes filiorum Aser, & numerus eorum quinquaginta tria millia quadringentorum.

48. Filii Nephthali per cognationes suas: Jesiel, à quo familia Jesielitarum: Guni, à quo familia Gunitarum:

49. Jeser, à quo familia Jeseritarum: Sellem, à quo familia Sellemitarum.

50. Hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas: quorum numerus quadragintaquinq; millia quadringentorum.

51. Ista est summa filiorum Israel qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti triginta.

52. Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

53. Istis dividetur terra juxta numerum vocabulorum in possessiones suas.

54. Pluribus majorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis sicut nunc recensiti sunt tradetur possessio.

55. Ita duntaxat ut sors terram tribubus dividat & familiis.

56. Quicquid sorte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores.

57. * Hic quoque est numerus filiorum Levi per familias suas: Gerson, à quo familia Gersonitarum: Caath, à quo familia Caathitharum: Merari, à quo familia Meraritarum.

58. Hæ sunt familiæ Levi: Familia Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. At verò Caath genuit Amram:

59. * Qui habuit uxorem Jochabed filiam Levi,

quæ

---

de Heber, familia Hebritarum: de Malchiel, familia Malchielitarum.

46. Nomen autem filiæ Aser, *erat* Sarah.

47. Istæ *sunt* familiæ filiorum Aser juxta numeratos suos, quinquaginta tria millia & quadringenti.

48. Filii Naphthali per familias suas: de Jahseel, familia Jahseelitarum: de Guni, familia Gunitarum.

49. De Jeser, familia Jisritarum: de Sillem, familia Sillemitarum.

50. Istæ *sunt* familiæ Naphthali per familias suas: numerati autem eorum, quadraginta quinq; millia & quadringenti.

51. Isti *sunt* numerati filiorum Israel, sexcenta millia, & mille septingenti ac triginta.

52. Loquutus est autem Jehovah ad Moseh, dicendo,

53. Istis dividetur terra illa [12] in possessionem secundum numerum nominum.

54. Numerosiori dabis possessionem majorem: & pauciori diminues possessionem suam unicuiq; secundum numeratos suos dabitur hereditas sua.

55. Veruntamen [13] sorte dividetur terra, per nomina tribuum patrum suorum hæreditatem accipient.

56. [14] Secundum sortes dividetur hæreditas ejus inter multum & paucum.

57. Isti autem *sunt* numerati Levitarū per familias suas: de Gerson, familia Gersunitarum: de Cohath, familia Cohathitarum: de Merari, familia Meraritarum.

58. Istæ *sunt* familiæ Levitarum, familia Libnitarum, familia Hebronitarum, familia Mahlitarū, familia Musitarum, familia Corhitarū, Cehath autem genuit Amram.

59. Nomen vero uxoris Amram, Jochebet filia Levi, [15] quam peperit ipsi

Le-

---

waren Heber / daher kómpt das geschlecht der Heberiter. Melchiel/daher kómpt das geschlecht der Melchieliter.

46. Vnd die tochter Asser hies Sarah.

47. Das sind die geschlecht der kinder Asser / an jrer zal drey vnd funffzig tausent vnd vier hundert.

48. Die kinder Naphthali in jren geschlechten waren/ Jahezeel/daher kómpt das geschlecht der Jahezieliter/ Guni/daher kómpt das geschlecht der Guniter.

49. Jezer/daher kómpt das geschlecht der Jezeriter. Sillen/daher kómpt dz geschlecht der Silleniter.

50. Das sind die geschlechte von Naphthali / an jrer zal fünff vnd viertzig tausent vnd vier hundert.

51. Das ist die summa der kinder Israel/ Sechs mal hundert tausent/ ein tausent/ sieben hundert vnd dreissig.

52. Vnd der HERR redet mit Mose/vnd sprach.

53. Diesen soltu das land austeilen zum erbe/ nach der zal der namen.

54. Vielen soltu viel zum erbe geben / vnd wenigen wenig/Jeglichem sol man geben nach jrer zal.

55. Doch man sol das land durchs loß teilen/nach den namen der stemme jrer veter sollen sie erbe nemen.

56. Denn nach dem loß soltu jr erbe austeilen / zwischen den vielen vnd wenigen.

57. Vnd das ist die summa der Leuiten in jren geschlechten/ Gerson/ daher das geschlecht der Gersoniter. Kahath/daher das geschlecht der Kahathiter. Merari/daher das geschlecht der Merariter.

58. Diß sind die geschlecht Leui / Das geschlecht der Libniter / das geschlecht der Hebroniter / das geschlecht der Maheliter/das geschlecht der Musiter / das geschlecht der Korahiter. Kahath zeuget Amram/

59. Vnd Amrams weib hies

P 2 Joch-

---

12. in hæreditatē. in numero nominum. Multo multiplicabis hæredit. suam, & pauco diminues hæred. suam: viro ad os visitatorum suorum d. h. s.

13. in sorte.

14. super os sortis &c. multum parvo, vel, ad parvum.

15. quam peperit eam ipsi Levi.

Jochebed eine tochter Levi/ die jm geborn ward in Egypten/ Vnd sie gebar dem Amram Aaron vnd Mosen/ vnd jre schwester MirJam.

16. & natus est. 17. & mortuus est N. & A. in appropinquare faciendo eos ign. a.t. 3.

60. Dem Aaron aber ward geboren Nadab/ Abihu/ Eleasar vnd Ithamar.

61. Nadab aber vnd Abihu sturben / da sie frembd fewr opfferten für dem HERRN.

18. visitati eorum tria & vig. (dyas & duæ decades) chiliadis omnis masculi. 19. in medio filiorum Isr. quia non data est illis hær. in medio fil. Is.

62. Vnd jre summa war/ drey vnd zwentzig tausent alle menlin/ von einem monden an vnd drüber. Denn sie wurden nicht gezelet vnter die kinder Israel / denn man gab jnen kein erbe vnter den kindern Israel.

63. Das ist die summa der kinder Israel/ die Mose vnd Eleasar der priester zeleten im gefilde der Moabiter/ an dem Jordan gegen Jeriho.

20. & in istis non fuit vir de visitatis Moseh

64. Vnter welchen war keiner aus der summa/ da Mose vnd Aaron der priester die kinder Israel zeleten in der wüsten Sinai.

21. relictus fuit ex e. vir.

65. Denn der HERR hatte jnen gesagt/ Sie solten des tods sterben in der wüsten/ vnd bleib keiner vber/ on Caleb der son Jephunne / vnd Josua der son Nun.

Cap. 27.

Das XXVII Cap.

VND die tochter Zelaphehad des sons Hepher/ des sons Gilead/ des sons Machir/ des sons Manasse vnter den geschlechten Manasse/ des sons Joseph/ mit namen Mahela/ Noa/ Hagla/ Milca vnd Thirza/

1. & steterunt.

2. Kamen erzu/ vnd tratten für Mose / vnd für Eleasar den priester/ vnd für die fürsten vnd gantze gemeine/ für der thür der hütten des stiffts vnd sprachen.

1. & ipse non f.

3. Vnser vater ist gestorben in der wüsten / vnd war

nicht

Levi in Aegypto: & quæ peperit [15] ipsi Amram, Aharon & Moseh, & Mirjam sororem eorum.

60. 16 Natiq; sunt ipsi Aharon, Nadab & Abihu, Elazar, & Ithamar.

61. 17 Porro mortui sunt Nadab & Abihu, dum offerrent ignem alienum coram Jehova.

62. Et fuerunt 18 numerati eorum, viginti tria millia: omnes mares à filio mensis & supra: non enim numerati fuerant 19 inter filios Israel, quòd data nō est illis hæreditas inter filios Israel.

63. Isti *sunt* numerati Moseh & Elazar sacerdotis, qui numeraverunt filios Israel in campestribus Moab, juxta Jarden Jeriho.

64. 20 Inter istos autem non fuit quisquam de numeratis Moseh & Aharon sacerdotis, qui numeraverant filios Israel in deserto Sinai.

65. Dixerat enim Jehovah *de* illis, moriendo morientur in deserto. & non 21 fuit superstes ex eis quisquam, nisi Chaleb filius Jephunneh. & Jehosua filius Nun.

CAP. XXVII.

ACcesserũt autem filiæ Sezophad filii Hepher filii Gilad filii Machir, filii Menasseh filii Joseph: hæc vero *sunt* nomina filiarum ejus, Mahlah, Noah, & Hoglah, & Milchah, & Thirsah.

2. 1 Hæ steterunt coram Moseh & coram Elazar sacerdote, & coram principibus, atq; universa congregatione *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ, dicendo,

3. Pater noster mortuus est in deserto, 2 qui tamen non fuit

in

quæ nata est ei in Ægypto. Hæc genuit Amram viro suo filios, Aaron & Moysen, & Mariam sororem eorum.

60. De Aaron orti sunt Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar:

61. * Quorum Nadab & Abiu mortui sunt, cùm obtulissent ignem alienum coram Domino.

62. Fueruntque omnes qui numerati sunt, viginti tria millia generis masculini ab uno mense & supra: qui non sunt recensiti inter filios Israel, nec eis cum cæteris data possessio est.

63. Hic est numerus filiorum Israel, qui descripti sunt à Moyse & Eleazaro sacerdote, in campestribus Moab supra Jordanem contra Jericho.

64. * Inter quos nullus fuit eorum qui antè numerati sunt à Moyse & Aaron in deserto Sinai.

65. * Prædixerat enim Dominus, quòd omnes morerentur in solitudine. Nullusque remansit ex eis, nisi Caleb filius Jephone, & Josue filius Nun.

CAP. XXVII.

ACcesserunt autem * filiæ Salphaad, filii Hepher, filii Galaad, filii Machir, filii Manasse, qui fuit filius Joseph: quarum sunt nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha & Thersa.

2. Steteruntque coram Moyse & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi ad ostium tabernaculi fœderis, atque dixerunt,

3. Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit

in

ἔτεκε τούτους τῷ Λευὶ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἔτεκεν τῷ Ἀμβρὰμ τὸν Ἀαρὼν καὶ Μωυσῆν, καὶ Μαριὰμ τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν.

60. Καὶ ἐγεννήθησαν τῷ Ἀαρών, ὅ τε Ναδάβ, καὶ Ἀβιούδ, καὶ Ἐλεάζαρ, καὶ Ἰθάμαρ.

61. Καὶ ἀπέθανεν Ναδάβ, καὶ Ἀβιοὺδ ἐν τῷ προσφέρειν αὐτοὺς πῦρ ἀλλότριον ἔναντι Κυρίου ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινᾶ.

Lev. 10. v. 1. Supr. 3. v. 4. 1. Par. 24. v. 2.

62. Καὶ ἐγενήθησαν ἐξ ἐπισκέψεως αὐτῶν τρεῖς καὶ εἴκοσι χιλιάδες, πᾶν ἀρσενικὸν ἀπὸ μηνιαίου, καὶ ἐπάνω. οὐ γὰρ συνεπεσκέπησαν ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ὅτι οὐ δίδοται αὐτοῖς κλῆρος ἐν μέσῳ υἱῶν Ἰσραήλ.

63. Καὶ αὕτη ἡ ἐπίσκεψις Μωυσῆ καὶ Ἐλεάζαρ τοῦ ἱερέως, οἳ ἐπεσκέψαντο τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν Ἀραβὼθ Μωάβ, ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου κατὰ Ἰεριχώ.

1. Cor. 10. v. 5.

64. Καὶ ἐν τούτοις οὐκ ἦν ἄνθρωπος τῶν ἐπεσκεμμένων ὑπὸ Μωυσῆ καὶ Ἀαρών, οὓς ἐπεσκέψαντο τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινᾶ.

Supr. 14. v. 26.

65. Ὅτι εἶπε Κύριος αὐτοῖς, θανάτῳ ἀποθανοῦνται ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ οὐ κατελείφθη ἐξ αὐτῶν οὐδὲ εἷς· πλὴν Χαλὲβ υἱὸς Ἰεφοννὴ καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ.

Κεφαλ. κζ.

Supr. 26. v. 33. Infra 36. v. 2. Iosue 17. v. 3.

ΚΑὶ προσελθοῦσαι αἱ θυγατέρες Σαλπαὰδ υἱοῦ Ὀφέρ, υἱοῦ Γαλαὰδ υἱοῦ Μαχίρ, τοῦ δήμου Μανασσῆ, τῶν υἱῶν Ἰωσήφ· καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα αὐτῶν, Μαλά, καὶ Νουά, καὶ Ἀγλά, καὶ Μελχά, καὶ Θερσά.

2. Καὶ στᾶσαι ἔναντι Μωυσῆ, καὶ ἔναντι Ἐλεάζαρ τοῦ ἱερέως, καὶ ἔναντι τῶν ἀρχόντων, καὶ ἔναντι πάσης τῆς συναγωγῆς ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, λέγουσιν.

3. Ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀπέθανεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ οὗτος οὐκ ἦν ἐν

μέσῳ

Hæreditatis lex.

* Sup. 26. v. 2. & 31

μέσῳ τῆς συναγωγῆς τῆς ἐπισυστάσης ἔναντι Κυρίου ἐν τῇ συναγωγῇ Κορέ, ὅτι δι᾽ ἁμαρτίαν αὐτοῦ ἀπέθανεν· καὶ υἱοὶ οὐκ ἐγένοντο αὐτῷ.

4. Μὴ ἐξαλειφθήτω τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἐκ μέσου τοῦ δήμου αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ υἱός· δότε ἡμῖν κατάσχεσιν ἐν μέσῳ ἀδελφῶν πατρὸς ἡμῶν.
5. Καὶ προσήγαγε Μωυσῆς τὴν κρίσιν αὐτῶν ἔναντι Κυρίου.

6. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
7. Ὀρθῶς θυγατέρες Σαλπαὰδ λελαλήκασι· δόμα δώσεις αὐταῖς, κατάσχεσιν κληρονομίας ἐν μέσῳ ἀδελφῶν πατρὸς αὐτῶν, καὶ περιθήσεις τὸν κλῆρον τοῦ πατρὸς αὐτῶν αὐταῖς.

8. Καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ λαλήσεις, λέγων· ἄνθρωπος ἐὰν ἀποθάνῃ, καὶ υἱὸς μὴ ᾖ αὐτῷ, περιθήσετε τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ.

9. Ἐὰν δὲ μὴ ᾖ αὐτῷ θυγάτηρ, δώσετε τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

10. Ἐὰν δὲ μὴ ὦσιν αὐτῷ ἀδελφοί, δώσετε τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

11. Ἐὰν δὲ μὴ ὦσιν ἀδελφοὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, δώσετε τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ τῷ οἰκείῳ τῷ ἔγγιστα αὐτοῦ ἐκ τῆς φυλῆς αὐτοῦ, κληρονομήσει τὰ αὐτοῦ· καὶ ἔσται τοῦτο τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ δικαίωμα κρίσεως, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

12. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρος τὸ ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, τοῦτο τὸ ὄρος Ναβαύ, καὶ ἴδε τὴν γῆν Χαναάν, ἣν ἐγὼ δίδωμι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐν κατασχέσει.

* Deu. 32. v. 49.

13. Καὶ ὄψῃ αὐτήν, καὶ προστεθήσῃ πρὸς τὸν λαόν σου καὶ σύ, καθάπερ ἐτέθη Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἐν Ὢρ τῷ ὄρει.

* Sup. 20. v. 11.

14. Διότι παρέβητε τὸ ῥῆμά μου ἐν τῇ ἐρήμῳ Σίν, ἐν τῷ ἀντιπίπτειν τὴν συναγωγὴν τοῦ ἁ-

in seditione quæ * concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios.

4. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habet filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri.
5. Retulitque Moyses causam earum ad judicium Domini.
6. Qui dixit ad eum,

7. Justam rem postulant filiæ Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, & ei in hæreditatem succedant.

8. Ad filios autem Israel loqueris hæc: Homo cùm mortuus fuerit absque filio, ad filiam ejus transibit hæreditas.

9. Si filiam non habuerit, habebit successores fratres suos.

10. Quòd si & fratres non fuerint, dabitis hæreditatem fratribus patris ejus.

11. Sin autem nec patruos habuerit, dabitur hæreditas his qui ei proximi sunt. eritque hoc filiis Israel sanctum lege perpetua, sicut præcepit Dominus Moysi.

12. Dixit quoque Dominus ad Moysen, Ascende in montem istum Abarim, * & contemplare inde terram, quam daturus sum filiis Israel.

13. Cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, sicut ivit frater tuus Aaron.

14. Quia * offendistis me in deserto Sin in contradictione multitudinis,

in congregatione quę congregata fuit adversus Jehovam, in congregatione Corah: quia in peccato suo mortuus est, & filii non fuerunt ei.
4. Quare 3 tolletur nomen patris nostri de medio familiæ suæ, propterea 4 quód non sit ei filius? da nobis hæreditatem inter fratres patris nostri.
5. 5 Retulit autem Moseh causam earum coram Jehova.

6. Et respondit Jehovah ad Moseh, dicendo,
7. Rectum filiæ Selophad 6 loquuntur: dando dabis eis possessionem hæreditatis in medio fratrum † patris sui, & 7 transferas hæreditatem patris earum ad eas.
8. Ad filios autem Israel loqueris, dicendo, 8 Quum quis mortuus fuerit, & filius non *fuerit* illi, tum transferetis hereditatem ejus ad filiam ipsius.
9. 9 Quod si non *fuerit* ei filia, tunc dabitis hæreditatem ejus fratribus ipsius.

10. Si vero non *fuerint* illi fratres, tūc dabitis hæreditatem ejus fratribus patris ipsius:
11. Quod si non *fuerint* fratres patri ipsius, tunc dabitis hæreditatem ejus 10 propinquiori illi de familia ipsius, hæreditateq; accipiet illam: erit autem istud filiis Israel in statutum judicii, quemadmodū præcepit Jehovah Moseh.
12. Dixit præterea Jehovah ad Moseh, Ascende in montē Abarim istum, & vide terram quam dedi filiis Israel:

13. 11 Quam quum videris, aggregaberis ad populos tuos tu quoq; quemadmodum *jam* aggregatus est Aharon frater tuus.
14. Quemadmodum 12 rebelles fuistis ori meo in deserto Sin in jurgio congregationis, ut san-

nicht mit vnter der gemeine/ die sich wider den HERRN empöreten in der rotten Korah/sondern ist an seiner sünde gestorben/ vnd hatte keine söne.
4. Warumb sol denn vnsers vaters name vnter seinem geschlecht vntergehen / ob er wol keinen son hat: Gebet vns auch ein gut vnter vnsers vaters brüdern.
5. Mose bracht jre sache für den HERRN.
6. Vnd der HERR sprach zu jm.
7. Die töchter Zelaphehad haben recht geredt / Du solt jnen ein erbgut vnter jres vaters brüdern geben / vnd solt jres vaters erbe jnen zuwenden.

8. Vnd sage den kindern Jsrael/Wenn jemands stirbt/ vnd hat nicht söne / so solt jr sein erbe seiner tochter zuwenden.

9. Hat er keine tochter / solt jrs seinen brüdern geben.

10. Hat er keine brüder/solt jrs seinen vettern geben.

11. Hat er nicht vettern/solt jrs seinen nehesten freunden geben/die jn angehören in seinem geschlecht / das sie es einnemen. Das sol den kindern Jsrael ein gesetz vnd recht sein/ wie der HERR Mose geboten hat.

12. Vnd der HERR sprach zu Mose/ Steig auff diß gebirge Abarim / vnd besihe das land/ das ich den kindern Jsrael geben werde.

13. Vnd wenn du es gesehen hast/ soltu dich samlen zu deinem volck/wie dein bruder Aaron versamlet ist.

14. Dieweil jr meinem wort vngehorsam gewesen seid in der wüsten Zin/vber dem had-

in medio cætus cōvenientium super Jeh.
3. diminuetur.
4. quia non illi filius? d. n. h. in medio fratrum p. n.
5. & appropinquare fecit Mose judiciū e. c. J. & dixit Jeh
6. loquentes. sc. sunt.
7. transire facies.
8. Vir quando morietur
9. & si (sic inf.) non ei f.
10. residui (Lev. 18. n. 12) ejus propinquo ad eum de fam. † & hæreditabit illam. & erit fil. I.
11. & videbis eam, & ag. ad. p. etiā tu.
12. rebellastis ori meo (Chald. prævaricati estis in VERBUM meum) &c. ad sanctificandum me.

13. viſitet
14. & qui ed. e. & qui int. e. & non erit c. I. ſicut grex (ſc. ovium) quibus non eſt (i. quib. non ſc. eſt) paſtor.
15 quo Spiritus in eo (i. in quo ſp. ſc. eſt) & fulcies m. t. ſ. e.
16. & jubebis illum (ſc. facere hac & illa) in ocul. e. & dabis de ſplendore tuo. ſcil. non radiorum quibus vultum Moſis quidem ſolis inſtar, Joſua verò inſtar Lunæ, lumine à ſole accepto emiſiſſe Judæi quidam exiſtimant: ſed manſuetudinis, humanitatis & aliarum virtutum, quarum ſymbolum fuit manus Moſis ſuper caput Joſua impoſitio, vel, virga traditio.
17. & coram Eleazar ſac ſtabit, & int. e. in jud. Urim (i. &

326.

der der gemeine/da jr mich heiligen ſoltet / durch das waſſer für jnen / das iſt das hadderwaſſer zu Kades in der wüſten Zin.
15. Vnd Moſe redet mit dem HERRN/vnd ſprach.
16. Der HERR der Gott vber alles lebendigs fleiſch/ wolt einen man ſetzen vber die gemeine /
17. Der für jnen heraus vnd eingehe / vnd ſie aus vnd einführe/ Das die gemeine des HERRN nicht ſey/ wie die ſchaffe on hirten.
18. Vnd der HERR ſprach zu Moſe/ Nim Joſua zu dir den ſon Nun / der ein man iſt in dem der Geiſt iſt / vnd lege deine hende auff jn.
19. Vnd ſtelle jn für den prieſter Eleaſar / vnd für die gantze gemeine/vnd gebeut jm für jren augen.
20. Vnd lege deine herrligkeit auff jn / das jm gehorche die gantze gemeine der kinder Iſrael.
21. Vnd er ſol tretten für den prieſter Eleaſar / der ſol für jn rat fragen / durch die weiſe des Liechts für dem HERRN. Nach deſſelben mund ſollen aus vnd einziehen beide/er vnd alle kinder Iſrael mit jm/vnd die gantze gemeine.
22. Moſe thet wie jm der HERR geboten hatte / vnd nam Joſua vnd ſtellet jn für den prieſter Eleaſar/ vnd für die gantze gemeine.
23. Vnd legt ſeine hand auff jn/vnd gebot jm/wie der HERR mit Moſe geredt hatte.

Das XXVIII. Cap.

VND der HERR redet mit Moſe / vnd ſprach.

ctificaretis me in aquis in oculis eorũ. Iſtæ *ſunt* aquæ jurgii *habiti in* Cades *in* deſerto Sin.
15. Loquutus eſt igitur Moſeh ad Jehovam, dicendo,
16. 13 Præficiat Jehovah Deus ſpirituum omnis carnis, virũ ſuper congregationem,
17. Qui egrediatur ante eos, & qui ingrediatur ante eos, 14 id eſt, qui educat eos, & introducat eos: ne ſit congregatio Jehovæ velut pecudes, quæ nullum habent paſtorem.
18. Et dixit Jehovah ad Moſeh, cape tibi Jehoſua filium Nun, virum 15 in quo eſt Spiritus, & imponas manum tuam ſuper eum.
19. Statuaſq; illum coram Elazar ſacerdote, & coram univerſa congregatione: 16 & dabis illi mandata in oculis eorum.
20. Et pones de gloria tua ſuper illum, ut audiant *illum* univerſa congregatio filiorum Iſrael.
21. 17 Qui oſtea coram Elazar ſacerdote ſtabit, & interrogabit eum † de judicio Urim coram Jehova: ad verbum ejus egredientur, & ad verbum ejus ingredientur ipſe & omnes filii Iſrael cum eo, & tota congregatio.
22. Fecit ergo Moſeh quemadmodum 18 præceperat ei Jehovah: accepit namq; Jehoſua, & ſtatuit eum coram Elazar ſacerdote, & coram univerſa congregatione:
23. Impoſuitq; manus ſuas ſuper illum, ac 19 dedit illi mandata, quemadmodum dixerat Jehovah per manum Moſeh.

CAP. XXVIII.

ET loquutus eſt Jehovah ad Moſeh, dicendo,

nec ſanctificare me voluiſtis corã ea ſuper aquas. Hæ ſunt aquæ contradictionis in Cades deſerti Sin.
15. Cui reſpondit Moyſes,
16. Provideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis, hominem, qui ſit ſuper multitudinem hãc:
17. Et poſſit exire & intrare ante eos, & educere eos, vel introducere: ne ſit populus Domini ſicut oves abſque paſtore.
18. Dixitq; Dominus ad eum, * Tolle Joſue filium Nun, virum in quo eſt Spiritus Dei, & pone manum tuam ſuper eum.
19. Qui ſtabit coram Eleazaro ſacerdote & omni multitudine,
20. Et dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis ſynagoga filiorum Iſrael.
21. Pro hoc ſiquid agendum erit Eleazar ſacerdos conſulet Dominum. ad verbum ejus egredietur & ingredietur ipſe, & omnes filii Iſrael cum eo, & cætera multitudo.
22. Fecit Moyſes ut præceperat Dominus. Cumque tuliſſet Joſue, ſtatuit eum coram Eleazaro ſacerdote & omni frequentia populi.
23. Et impoſitis capiti ejus manibus cuncta replicavit, quæ mandaverat Dominus.

CAP. XXVIII.

DIxit quoque Dominus ad Moyſen,

γιάσαι με· οὐκ ἡγιάσατέ με ἐπὶ τῷ ὕδατι ἔναντι αὐτῶν· τοῦτό ἐστιν ὕδωρ ἀντιλογίας Κάδης ἐν τῇ ἐρήμῳ Σίν.
15. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Κύριον·
16. Ἐπισκεψάσθω Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς συναγωγῆς ταύτης.
17. Ὅστις ἐξελεύσεται πρὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ ὅστις εἰσελεύσεται πρὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ ὅστις ἐξάξει αὐτοὺς, καὶ ὅστις εἰσάξει αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἔσται ἡ συναγωγὴ Κυρίου, ὡσεὶ πρόβατα, οἷς οὐκ ἔστι ποιμήν.
18. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων· λάβε πρὸς ἑαυτὸν Ἰησοῦν υἱὸν Ναυῆ, ἄνθρωπον ὃς ἔχει Πνεῦμα ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐπιθήσεις τὰς χεῖράς σου ἐπ᾽ αὐτῷ.
19. Καὶ στήσεις αὐτὸν ἔναντι Ἐλεάζαρ τοῦ ἱερέως, καὶ ἔναντι πάσης τῆς συναγωγῆς, καὶ ἐντελῇ αὐτῷ ἐναντίον αὐτῶν.
20. Καὶ δώσεις τῆς δόξης σου ἐπ᾽ αὐτόν, ὅπως ἂν εἰσακούσωσιν αὐτοῦ οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ.
21. Καὶ ἔναντι Ἐλεάζαρ τοῦ ἱερέως στήσεται, καὶ ἐπερωτήσουσιν αὐτὸν τὴν κρίσιν τῶν δήλων ἔναντι Κυρίου· ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ ἐξελεύσονται, καὶ ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ εἰσελεύσονται αὐτὸς καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ὁμοθυμαδόν, καὶ πᾶσα ἡ συναγωγή.
22. Καὶ ἐποίησε Μωυσῆς, καθὰ ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος· καὶ λαβὼν τὸν Ἰησοῦν ἔστησεν αὐτὸν ἔναντι Ἐλεάζαρ τοῦ ἱερέως καὶ ἔναντι πάσης συναγωγῆς.
23. Καὶ ἐπέθηκε τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπ᾽ αὐτόν, καὶ συνέταξεν Κύριος τῷ Μωυσῇ.

Κεφαλ. κη'.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

Quid quoque tempore offerendum.

2. Ἔντειλαι τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς, λέγων· τὰ δῶρά μου δόματά μου καρπώματά μου εἰς ὀσμὴν εὐωδίας διατηρήσετε προσφέρειν μοι ἐν ταῖς ἑορταῖς μου.

3. Καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ταῦτα τὰ καρπώματα ἃ προσάξετε Κυρίῳ, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἀμώμους δύο τὴν ἡμέραν εἰς ὁλοκαύτωμα ἐνδελεχῶς.

4. Τὸν ἀμνὸν τὸν ἕνα ποιήσεις τὸ πρωΐ· καὶ τὸν ἀμνὸν τὸν δεύτερον ποιήσεις τὸ πρὸς ἑσπέραν.

5. Καὶ ποιήσεις τὸ δέκατον τοῦ οἰφὶ σεμίδαλιν εἰς θυσίαν ἀναπεποιημένην ἐν ἐλαίῳ τετάρτῳ τοῦ ἴν.

6. Ὁλοκαύτωμα ἐνδελεχισμοῦ, ἡ γενομένη ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ.

7. Καὶ σπονδὴν αὐτοῦ τὸ τέταρτον τοῦ ἴν τῷ ἀμνῷ ἑνί· ἐν τῷ ἁγίῳ σπείσεις σπονδὴν σίκερα Κυρίῳ.

8. Καὶ τὸν ἀμνὸν τὸν δεύτερον ποιήσεις τὸ πρὸς ἑσπέραν κατὰ τὴν θυσίαν αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν σπονδὴν αὐτοῦ ποιήσετε εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ.

*Matt. 12 v. 5.

9. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων προσάξετε δύο ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἀμώμους· καὶ δύο δέκατα σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν, καὶ σπονδὴν αὐτοῦ.

10. Ὁλοκαύτωμα σαββάτων ἐν τοῖς σαββάτοις, ἐπὶ τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντὸς καὶ τὴν σπονδὴν αὐτοῦ.

11. Καὶ ἐν ταῖς νεομηνίαις προσάξετε ὁλοκαύτωμα τῷ Κυρίῳ μόσχους ἐκ βοῶν δύο, καὶ κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτὰ ἀμώμους.

12. Τρία δέκατα σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ τῷ μόσχῳ τῷ ἑνί· καὶ δύο δέκατα σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ τῷ κριῷ τῷ ἑνί.

13. Καὶ δέκατον σεμιδάλεως εἰς θυσίαν ἀναπεποιημένης ἐν

ἐλαίῳ

2. Præcipe filiis Israel, & dices ad eos, oblationem meam & panes, & incensum odoris suavissimi offerte per tempora sua.

3. Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis, Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum:

4. Unum offeretis mane, & alterum ad vesperum:

5. Decimam partem Ephi similæ, quæ conspersa sit oleo purissimo, & habeat quartam partem Hin.

6. Holocaustum juge est quod obtulistis in monte Sinai in odorem suavissimum incensi Domini.

7. Et libabitis vini quartam partem Hin per agnos singulos in sanctuario Domini.

8. Alterumque agnum similiter offeretis ad vesperam juxta omnem ritum sacrificii matutini, & libamentorum ejus, oblationem suavissimi odoris Domino.

9. * Die autem Sabbathi offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & liba

10. Quæ rtié funduntur per singula Sabbatha in holocaustum sempiternum.

11. In calendis autem, id est, in mensium exordiis, offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos,

12. Et tres decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio per singulos vitulos: & duas decimas similæ oleo conspersæ per singulos arietes:

13. Et decimam decimæ similæ ex oleo in sacrificio

2. Præcipe filiis Israel, & [1] dic eis, oblationem meam, panem meum in oblationibus meis ignitis *in* odorem quietis meæ custodietis, ita ut offeratis mihi *illa* in tempore suo.

3. Dices præterea illis, [2] Hæc *est* oblatio ignita quam offeretis Jehovæ, agnos anniculos immaculatos duos per diem, holocaustum juge.

4. Agnum unum facies mane, & agnū alterum facies inter duas vesperas.

5. Et *offeres* decimā *partem* Ephah similæ in Minham permistæ oleo contuso, *cum* quarta *parte* Hin.

6. *Istud est* holocaustum juge [3] quod factum est in monte Sinai, in odorē quietis, oblationem ignitam Jehovæ.

7. Porro libamen ejus, quartam *partem* Hin [4] per singulos agnos in sanctuario liba libamen sechar Jehovæ.

8. Agnum autem alterum facies inter duas vesperas, [5] juxta oblationem matutinam, & juxta libamen ejus facies *in* oblationem ignitam, *in* odorem quietis Jehovæ.

9. Die vero Sabbati *facies* duos agnos [6] anniculos immaculatos, & duas decimas *Ephi* similæ in Minham permistæ oleo, & libamen ejus.

10. *Istud est* holocaustum sabbati in sabbato suo, [7] ultra holocaustum juge, & libamen ejus.

11. Similiter in capitibus mensium vestrorum offeretis holocaustum Jehovæ, juvencos filios bovis duos, & arietem unum, agnos [8] anniculos septem immaculatos.

12. Et tres decimas *Ephi* similæ *in* Minham permistæ oleo in [9] juvenco singulos, & duas decimas *Ephi* similæ *in* Minham permistæ oleo in [10] singulos arietes.

13. Et singulas decimas oblationem similæ

2. Gebeut den kindern Israel/ vnd sprich zu jnen/ Die opffer meines brots/ welches mein opffer des süssen geruchs ist/ solt jr halten zu seinen zeiten/ das jr mirs opffert.

3. Vnd sprich zu jnen/ Das sind die opffer/ die jr dem HERRN opffern solt/ Jerige lemmer die on wandel sind/ teglich zwey zum teglichen brandopffer.

4. Ein lamb des morgens/ das ander zwischen abends.

5. Dazu ein zehenden Epha semelmehls zum speisopffer/ mit öle gemenget/ das gestossen ist/ eins vierden teils vom Hin.

6. Das ist ein teglich brandopffer/ das jr am berge Sinai opffertet/ zum süssen geruch/ ein fewr dem HERRN.

7. Dazu sein tranckopffer/ ja zu einem lamb ein vierteil vom Hin/ Im heiligthumb sol man den wein des tranckopffers opffern dem HERRN.

8. Das ander lamb soltu zwischen abends machen/ wie das speisopffer des morgens/ vnd sein tranckopffer zum opffer des süssen geruchs dem HERRN.

9. Am Sabbath tag aber zwey jerige lemmer on wandel/ vnd zwo zehenden semelmehls zum speisopffer/ mit öle gemenget/ vnd sein tranckopffer.

10. Das ist das brandopffer eins iglichen Sabbaths/ vber das tegliche brandopffer/ sampt seinem tranckopffer.

11. Aber des ersten tags ewr monden/ solt jr dem HErrn ein brandopffer opffern/ zween junge farren/ einen widder/ sieben jerige lemmer on wandel.

12. Vnd ja drey zehenden semelmehls zum speisopffer mit öle gemenget zu einem farren/ vnd zwo zehenden semelmehls zum speisopffer mit öle gemenget zu einem widder.

13. Vnd ja ein zehenden semelmehls zum speisopffer mit öle

1. dices ad eos o. m. panē (vel cibū .i. carnes victimarum. sic v. 24.) meum (sacrificia Deus cibum suū vocat. Ut enim cibo homines capiuntur, sic sacrificiis Deus propter fidem in Meßiam delectatus est) ignitis nibus meis &c. offerendo mihi in statuto tempore s.
2. hac ignitio &c. agnos, filios anni, integros, duos diei ascensionem jugem.
3. factū.
4. agno uni in s. l. l. sechar .i. potus inebriantis, vel, vini generosi.
5. sicut mincha matutini &c. ignitione odoris.
6. filios anni, integros.
7. super ascensionem jugem & l. e. & in cap.
8. filios anni sept integros.
9. juvencum unum.
10. arietem unū & decimam decimā

simila &c. in agnū &c. quietis, ignitionem Jeh. & lib. eorum, dimidium Hin erit in juvencum &c. in arietē &c. in agnum (sc. & quidem hac lib. erūt de) vino hac ascensio mensis (i. menstrua) in mēse suo ad menses anni. 11. peccatum (Nū 19 m 16) Jehovæ super ascensionem jugem f. & l. e. & im m. pr. in quatuor decem (i. quartodecimo. card. pro ord. sic infra) die m. 12. in fermentata comedetur (i. c medēt) in die pr. c. sanctitatis o. o. servitutis. sic v. 25 & deinceps. 13. ignitionem. 14. filios anni. 15. in juvencum & d. d. in arietem f. decimā decimāf. in agnū. 16. peccatum (n. 11) unum ad expiationem faciendum super vos. 17. matutini, q in hol. j. 18. in diem f. d. panem (i. victimam) ignitionis &c. Jeh. &

gemenget zu einem lamb/ Das ist das brandopffer des süssen geruchs/ein opffer dem HERRN.
14. Vnd jr tranckopffer sol sein ein halb Hin weins zum farren/ ein dritteil Hin zum widder/ein vierteil Hin zum lamb. Das ist das brandopffer eines jglichen monden im jar.
15. Dazu sol man einen zigenbock zum sündopffer dem HERRN machen/vber das tegliche brandopffer/vnd sein tranckopffer.
16. Aber am vierzehenden tag des ersten monden/ ist das Passah dem HERRN.
17. Vnd am funffzehenden tag desselben monden ist fest/ Sieben tage sol man vngeseurt brot essen.
18. Der erste tag sol heilig heissen/das jr zusamen kompt/ Kein dienstarbeit solt jr drinnen thun.
19. Vnd solt dem HERRN brandopffer thun/ zween junge farren/einen widder/sieben jerige lemmer on wandel.
20. Sampt jrem speißopffer/drey zehenden semelmehls mit öle gemenget zu einem farren/ vnd zwo zehenden zu dem widder.
21. Vnd ja ein zehenden auff ein lamb vnter den sieben lemmern.
22. Dazu einen bock zum sündopffer / das jr versünet werdet.
23. Vnd solt solchs thun am morgen/ vber das brandopffer / welchs ein teglich brandopffer ist.
24. Nach dieser weise solt jr alle tage die sieben tage lang/ das brot opffern / zum opffer des süssen geruchs dem HERRN/vber das tegliche brandopffer/dazu sein tranckopffer.
25. Vnd der siebende tag sol bey euch heilig heissen/ das jr zusamen kompt/ kein dienstarbeit solt jr drinnen thun.

milæ in Minham permistæ oleo per singulos agnos, *in* holocaustum odoris quietis, & *in* oblationem ignitam Jehovæ.
14. Hæc autem libamina eorum *de* vino, dimidium Hin erit per singulos juvencos, & tertia *pars* Hin per arietem, & quarta *pars* Hin *erit* in singulos agnos. hoc est holocaustum singulorum mensium, per singulos menses anni.
15. Et hircus caprarum unus in [11] sacrificium pro peccato ipsi Jehovæ, præter holocaustum juge fiet, & libamen ejus.
16. Mense autem primo, decima quarta die mensis, Pesah *est* Jehovæ.
17. Et in decimo quinto die mēsis hujus solennitas: septē diebus *panis* [12] infermentatorum cō edetur.
18. Die primo convocatio sancta *erit*, omne opus servile non facietis.
19. Offeretis autem [13] oblationem ignitam & holocaustū Jehovæ, juvencos filios bovis duos, & arietem unum, & septem annos [14] anniculos: immaculati erunt vobis.
20. Et Minha eorum *erit* simila permista oleo: tres decimæ [15] in singulos juvencos, & duas decimas in singulos arietes facietis.
21. Singulas decimas facies in agnos singulos in septem agnis.
22. Et hircum [16] in sacrificium pro peccato unum, ad expiandum vos.
23. Præter holocaustum [17] matutinum, quod *est* holocaustum juge, facietis ista.
24. Secundum hæc facietis [18] singulis diebus septem dierum carnem oblationis ignitæ odoris quietis Jehovæ: ultra holocaustum juge fiet, & libamen ejus.
25. Septimo autem die convocatio sancta erit vobis: omne opus servile non facietis.

ficio per agnos singulos. holocaustum suavissimi odoris atque incensi est Domino.
14. Libamenta autem vini quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt: Media pars Hin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum. hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno vertente succedunt.
15. Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis.
16.* Mense autem primo, quartadecima die mensis, Phase Domini erit,
17. Et quintadecima die solennitas: septem diebus vescentur azymis.
18. Quarum dies prima venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.
19. Offeretisque incensum holocaustum Domino vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:
20. Et sacrificia singulorum ex simila quæ conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vitulos, & duas decimas per arietem.
21. Et decimam decimæ per agnos singulos, id est, per septem agnos.
22. Et hircum pro peccato unum, ut expietur pro vobis
23. Præter holocaustum matutinum quod semper offeretis.
24. Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis, & in odorem suavissimum Domino, qui surget de holocausto & de libationibus singulorum.
25. Dies quoq; septimus celeberrimus & sanctus erit vobis: omne opus servile non facietis in eo.

ἐλαίῳ τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί· θυσίαν ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ,
14. Ἡ σπονδὴ αὐτῶν τὸ ἥμισυ τοῦ ιν ἔσται τῷ μόσχῳ τῷ ἑνί· καὶ τὸ τρίτον τοῦ ιν ἔσται τῷ κριῷ τῷ ἑνί· καὶ τὸ τέταρτον τοῦ ιν ἔσται τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνὶ οἴνου. τοῦτο τὸ ὁλοκαύτωμα μῆνα ἐκ μηνὸς εἰς τοὺς μῆνας τοῦ ἐνιαυτοῦ.
15. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας Κυρίῳ, ἐπὶ τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντὸς ποιηθήσεται, καὶ ἡ σπονδὴ αὐτοῦ.
16. Καὶ ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς Πάσχα Κυρίῳ.
17. Καὶ τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τούτου ἑορτάσατε ἑορτῇ, ἑπτὰ ἡμέρας ἄζυμα ἔδεσθε.
18. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ ἐπίκλητος ἁγία ἔσται ὑμῖν· πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε.
19. Καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα κάρπωμα Κυρίῳ μόσχους ἐκ βοῶν δύο, κριὸν ἕνα, ἑπτὰ ἀμνοὺς ἐνιαυσίους, ἄμωμοι ἔσονται ὑμῖν.
20. Καὶ θυσία αὐτῶν σεμίδαλις ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ, τρία δέκατα τῷ μόσχῳ τῷ ἑνί, καὶ δύο δέκατα τῷ κριῷ τῷ ἑνὶ ποιηθήσεται.
21. Δέκατον δέκατον ποιήσεις τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί, τοῖς ἑπτὰ ἀμνοῖς.
22. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν.
23. Πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντὸς τῆς πρωϊνῆς, ὅ ἐστιν ὁλοκαύτωμα ἐνδελεχισμοῦ.
24. Ταῦτα κατὰ ταῦτα ποιήσετε εἰς τὰς ἑπτὰ ἡμέρας, δῶρον κάρπωμα ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ· ἐπὶ τοῦ ὁλοκαυτώματος τοῦ διαπαντὸς ποιήσεις τὴν σπονδὴν αὐτοῦ.
25. Καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν· πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ.

Sacrificiorum statorum leges.

26. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῶν νέων, ὅταν προσφέρητε θυσίαν νέαν τῷ Κυρίῳ τῶν ἑβδομάδων, ἐπίκλητος ἁγία ἔσται ὑμῖν· πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε.

27. Καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ, μόσχους ἐκ βοῶν δύο, καὶ κριὸν ἕνα, ἑπτὰ ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἀμώμους.

28. Ἡ θυσία αὐτῶν σεμίδαλις ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ· τρία δέκατα τῷ μόσχῳ τῷ ἑνί, καὶ δύο δέκατα τῷ κριῷ τῷ ἑνί.

29. Δέκατον δέκατον τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί, τοῖς ἑπτὰ ἀμνοῖς.

30. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν.

31. Πλὴν τοῦ ὁλοκαυτώματος τοῦ διαπαντός· καὶ τὴν θυσίαν αὐτοῦ ποιήσετέ μοι· ἄμωμοι ἔσονται ὑμῖν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν.

Κεφαλ. κθ'.

Καὶ τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ, μιᾷ τοῦ μηνός, ἐπίκλητος ἁγία ἔσται ὑμῖν, πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε, ἡμέρα σημασίας ἔσται ὑμῖν.

Lev. 23, v. 24.

2. Καὶ ποιήσετε ὁλοκαυτώματα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ, μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτὰ ἀμώμους.

3. Ἡ θυσία αὐτῶν σεμίδαλις ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ· τρία δέκατα τῷ μόσχῳ τῷ ἑνί, καὶ δύο δέκατα τῷ κριῷ τῷ ἑνί.

4. Δέκατον τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί, τοῖς ἑπτὰ ἀμνοῖς.

5. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν.

6. Πλὴν τῶν ὁλοκαυτωμάτων τῆς νουμηνίας· καὶ αἱ θυσίαι αὐτῶν, καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν κατὰ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ.

Καὶ

26. Dies etiam primitivorum, quando offeretis novas fruges Domino, expletis hebdomadibus, venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

27. Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septē.

28. Atque in sacrificiis eorum similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos: per arietes, duas,

29. Per agnos decimam decimæ, qui simul sunt agni septem.

30. Hircum quoque qui mactatur pro expiatione:

31. Præter holocaustum sempiternum & liba ejus. Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

CAP. XXIX.

Mensis etiam septimi prima dies venerabilis & sancta erit vobis. omne opus servile non facietis in ea quia dies clangoris est & * tubarum.

2. Offeretisq; holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum de armento unum, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septē:

3. Et in sacrificiis eorum similæ oleo cōspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

4. Unam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem:

5. Et hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi:

6. Præter holocaustum calendarum cum sacrificiis suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis. Eisdem ceremoniis offeretis in odorem suavissimum incensum Domino.

De-

26. Porrò die primitiarum [19] quando offeretis minham novam Jehovæ in hebdomadibus vestris, convocatio sancta erit vobis, omne opus servile non facietis.

27. [1] Et offeretis holocaustum in odorem quietis Jehovæ, juvencos filios [20] bovis duos, arietem unū, & septem agnos anniculos.

28. Et oblationem eorum similam permistam oleo, tres decimas [21] in singulos juvencos, duas decimas per arietes singulos:

29. Singulas decimas per agnos singulos, septem agnis.

30. Hircum caprarum unum ad expiandum vos.

31. Præter holocaustum juge & minham ejus, facietis: (immaculati erunt vobis) & libamina eorum.

CAP. XXIX.

Mense [1] autem septimo, primo die ejusdem convocatio sancta erit vobis: nullum opus servile facietis, dies clangoris erit vobis.

2. Et facietis holocaustum in odorem quietis Jehovæ, juvencum filium bovis unum, arietem unum, agnos [2] anniculos septem immaculatos:

3. Et Minham eorum ex simila permista oleo, tres decimas [3] per singulos juvencos, duas decimas per singulos arietes:

4. Et decimam unā per agnos singulos, per septem agnos:

5. Et hircum caprarum unum in [4] sacrificium pro peccato ad expiandum vos:

6. Præter holocaustum [5] calendarum & Minham ejus, & holocaustum juge Minhamq; ejus, & libamina eorum, secundum [6] ritus suos, in odorem quietis, oblatio ignita Jehovæ.

De-

26. Vnd der tag der erstlingen/wenn jr opffert das newe speißopffer dem HERRN/ wenn ewr wochen vmb sind/ sol heilig heissen/ das jr zusamen kompt/ kein dienstarbeit solt jr drinnen thun.

27. Vnd solt dem HERRN brandopffer thun zum süssen geruch/zween junge farren/einen widder/sieben jerige lemmer sampt jrem speißopffer.

28. Drey zehenden semelmelhs mit öle gemenget zu einem farren/ zwo zehenden zu dem widder.

29. Vnd ja einen zehenden zu eim lamb/ der sieben lemmer.

30. Vnd einen zigenbock euch zu versünen.

31. Diß solt jr thun/ vber das tegliche brandopffer mit seinē speißopffer/ On wandel sols sein/ Dazu jre tranckopffer.

Das XXIX. Cap.

VNd der erste tag des siebenden monden/ sol bey euch heilig heissen/ das jr zusamen kompt/ kein dienstarbeit solt jr drinnen thun/ Es ist ewr drometen tag.

2. Vnd solt brandopffer thun zum süssen geruch dem HERRN/ einen jungen farren/einen widder/sieben jerige lemmer one wandel.

3. Dazu jr speißopffer/drey zehenden semelmehls mit öle gemenget zu dem farren/zwo zehenden zu dem widder.

4. Vnd ein zehenden auff ein jglich lamb der sieben lemmer.

5. Auch einen zigenbock zum sündopffer/ euch zu versünen.

6. Vber das brandopffer des monden vnd sein speißopffer/ vnd vber das tegliche brandopffer mit seinem speißopffer/ vnd mit jrem tranckopffer/ nach jren rechten/ zum süssen geruch/ Das ist ein opffer dem HERRN.

Der

19. in offerendo vos.

20. filio anni.

21. in juvencum, d. d. in arietem decimā decimā in agnū unum.

Cap. 29.

1. & in m. sept. in una mensis, c. sanctitatis e. v. omne opus servitutis non fac. sic v. 12. 35.

2. filios anni. sic v. 13 & deinceps

3. in juvencum d. d. in arietem (sic v. 9) & d. u. in agnum unum.

4. peccatum (Nū 28. n. 16. sic inf. v. 11. 16. & deinceps) ad expiationem faciendum super vos

5 mensis.

6. judicium corū in od. q. ignitio Jeh.

7. Ein de mom. ſ. h. c. ſanctitatis (ſic infr.) e. &c. omne opus non facietis.

7. Der zehende tag dieſes ſiebenden monden ſol bey euch auch heilig heiſſen/ das jr zuſamen kompt/ vnd ſolt ewre leibe caſteien/ vnd kein erbeit drinnen thun.

8. Sondern brandopffer dem HERRN zum ſüſſen geruch opffern / Einen jungen farren/ einen widder/ ſieben jerige lemmer on wandel/

8. filios anni.

9. Mit iren ſpeiſopffern/ drey zehenden ſemelmehls mit öle gemenget zu dem farren/ zwo zehenden zu dem widder.

9. decimam agnum unum. ſic v. 15.

10. Vnd ein zehenden ja zu einem der ſieben lemmer.

119.

11. Dazu einen zigenbock zum ſündopffer/ vber das ſündopffer der verſünung/ vnd das tegliche brandopffer mit ſeinem ſpeiſopffer / vnd mit jrem tranckopffer.

10. & in quinque decem (card. pro ord.) die.

12. Der funffzehende tag des ſiebenden monden/ ſol bey euch heilig heiſſen/ das jr zuſamen kompt. Kein dienſterbeit ſolt jr drinnen thun/ Vnd ſolt dem HERRN ſieben tage feiren.

13. Vnd ſolt dem HERRN brandopffer thun/ zum opffer des ſüſſen geruchs dem HERRN/ Dreyzehen junge farren/ zween widder / vierzehen jerige lemmer on wandel.

11. in juvencum unum.

14. Sampt jrem ſpeiſopffer/ Drey zehenden ſemelmehls mit öle gemenget/ ja zu einem der dreyzehen farren/ zween zehenden/ ja zu einem der zweyen widder.

15. Vnd ein zehenden/ ja zu einem der vierzehen lemmer.

16. Dazu einen zigenbock zum ſündopffer/ vber das tegliche brandopffer mit ſeinem ſpeiſopffer/ vnd ſeinem tranckopffer.

17. Am andern tag/ zwelff junge farren/ zween widder/ vierzehen jerige lemmer on wandel.

18. Mit irem ſpeiſopffer vnd tranckopffer zu den far-

ren/

---

7. 7 Decimo autem *die* menſis ſeptimi hujus, convocatio ſancta erit vobis, affligetisq; animas veſtras: nullum opus facietis.

8. Et offeretis holocauſtum Jehovæ *in* odorem quietis, juvencum filium bovis unum, arietem unum, agnos 8 anniculos ſeptem: immaculati erunt vobis.

9. Et Minham eorum *ex* ſimila conſperſa oleo, tres decimas in ſingulos juvencos, duas decimas in ſingulos arietes.

10. 9 Singulas decimas per agnos ſingulos, per ſeptem agnos.

11. † Hircum caprarum unum in ſacrificium pro peccato præter oblationem pro peccato expiationum, & holocauſtum juge & Minham ejus, libaminaq; eorum.

12. 10 Porrò decima quinta die menſis ſeptimi, convocatio ſancta erit vobis: nullum opus ſervile facietis: & celebrabitis ſolennitatem Jehovæ ſeptem diebus.

13. Et offeretis holocauſtum *&* oblationem ignitam in odorem quietis Jehovæ, juvencos filios bovis tredecim, arietes duos, agnos anniculos quatuordecim: immaculati erunt.

14. Minham quoq; eorum *ex* ſimila conſperſa oleo tres decimas 11 in juvencos ſingulos tredecim juvencis: duas decimas in arietes ſingulos duobus arietibus.

15. Et ſingulas decimas per agnos ſingulos, quatuordecim agnis.

16. Et hircum caprarum unum in ſacrificium pro peccato: præter holocauſtum juge, Minham ejus, & libamen ejus.

17. Die autem ſecundo juvencos filios bovis duodecim, arietes duos, annos anniculos quatuordecim immaculatos.

18. Et Minham eorum, & libamina eorum in juvencos,

in

---

7. * Decima quoque dies menſis hujus ſeptimi erit vobis ſancta atque venerabilis, & affligetis animas veſtras: omne opus ſervile non facietis in ea.

8. Offeretisque holocauſtum Domino in odorem ſuaviſsimum, vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos ſeptem:

9. Et in ſacrificiis eorum ſimilę oleo conſperſę tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas per arietem,

10. Decimam decimæ per agnos ſingulos, qui ſunt ſimul agni ſeptem:

11. Et hircum pro peccato: abſque his quæ offerri pro delicto ſolent in expiationem, & holocauſtum ſempiternum, & ſacrificio & libaminibus eorum.

12. Quintadecima verò die menſis ſeptimi, quæ vobis ſancta erit atq; venerabilis, omne opus ſervile non facietis in ea, ſed celebrabitis ſolennitatem Domino ſeptem diebus.

13. Offeretisq; holocauſtum in odorem ſuaviſsimum Domino, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

14. Et in libamentis eorum ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per vitulos ſingulos, qui ſunt ſimul vituli tredecim: & duas decimas arieti uno, id eſt ſimul arietibus duobus,

15. Et decimam decimæ agnis ſingulis, qui ſunt ſimul agni quatuordecim:

16. Et hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, & ſacrificio, & libamine ejus.

17. In die altero offeretis vitulos de armēto duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

18. Sacrificiaq; & libamina ſingulorum per vi-

tu-

---

7. Καὶ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου, ἐπίκλητος ἁγία ἔσται ὑμῖν· καὶ κακώσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, καὶ πᾶν ἔργον οὐ ποιήσετε.

8. Καὶ προσοίσετε ὁλοκαυτώματα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κάρπωμα Κυρίῳ, μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτά, ἄμωμοι ἔσονται ὑμῖν.

9. Ἡ θυσία αὐτῶν σεμίδαλις ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ· τρία δέκατα τῷ μόσχῳ τῷ ἑνί, καὶ δύο δέκατα τῷ κριῷ τῷ ἑνί.

10. Δέκατον δέκατον τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί, εἰς τοὺς ἑπτὰ ἀμνούς.

11. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν, πλὴν τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας τῆς ἐξιλάσεως, καὶ ἡ ὁλοκαύτωσις ἡ διαπαντός· ἡ θυσία αὐτῆς, καὶ ἡ σπονδὴ αὐτῆς κατὰ τὴν σύγκρισιν κάρπωμα Κυρίῳ.

12. Καὶ τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου τούτου ἐπίκλητος ἁγία ἔσται ὑμῖν· πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε· καὶ ἑορτάσετε αὐτὴν ἑορτὴν Κυρίῳ ἑπτὰ ἡμέρας.

13. Καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα κάρπωμα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ, μόσχους ἐκ βοῶν δεκατρεῖς, κριοὺς δύο, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους δεκατέσσαρας, ἄμωμοι ἔσονται.

14. Αἱ θυσίαι αὐτῶν σεμίδαλις ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ· τρία δέκατα τῷ μόσχῳ τῷ ἑνί, τοῖς τρισκαίδεκα μόσχοις, καὶ δύο δέκατα τῷ κριῷ τῷ ἑνί, ἐπὶ τοὺς δύο κριούς.

15. Καὶ δέκατον δέκατον τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί, ἐπὶ τοὺς δεκατέσσαρας ἀμνούς.

16. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας· πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντός· αἱ θυσίαι αὐτῶν, καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν.

17. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ, μόσχους ἐκ βοῶν δώδεκα, κριοὺς δύο, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους δεκατέσσαρας ἀμώμους.

18. Ἡ θυσία αὐτῶν καὶ ἡ σπονδὴ αὐτῶν τοῖς μόσχοις καὶ τοῖς κριοῖς

καὶ

Sacrifi... orum ... torum ... ges.

*Levi... v. 30. & 23. v. 27.

καὶ τοῖς ἀμνοῖς, κατὰ ἀριθμὸν αὐτῶν κατὰ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν.

19. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντός· αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν.

20. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ μόσχους δεκατέσσαρας, κριοὺς δύο, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους δεκατέσσαρας ἀμώμους.

21. Η θυσία αὐτῶν καὶ ἡ σπονδὴ αὐτῶν τοῖς μόσχοις, καὶ τοῖς κριοῖς, καὶ τοῖς ἀμνοῖς, κατὰ ἀριθμὸν αὐτῶν κατὰ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν.

22. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντός· αἱ θυσίαι αὐτῶν, καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν.

23. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ τετάρτῃ μόσχους δέκα, κριοὺς δύο, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους δεκατέσσαρας ἀμώμους.

24. Αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν τοῖς μόσχοις καὶ τοῖς κριοῖς, καὶ τοῖς ἀμνοῖς, κατὰ ἀριθμὸν αὐτοῦ κατὰ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ.

25. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντός· αἱ θυσίαι αὐτοῦ καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτοῦ.

26. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ πέμπτῃ μόσχους ἐννέα, κριοὺς δύο, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους δεκατέσσαρας ἀμώμους.

27. Αἱ θυσίαι αὐτοῦ καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτοῦ τοῖς μόσχοις, καὶ τοῖς κριοῖς, καὶ τοῖς ἀμνοῖς, κατὰ ἀριθμὸν αὐτοῦ κατὰ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν.

28. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν περὶ ἁμαρτίας, πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντός. αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν.

29. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ μόσχους ὀκτώ, κριοὺς δύο, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους δεκατέσσαρας ἀμώμους.

tulos & arietes & agnos ritè celebrabitis,

19. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque & libamine ejus.

20. Die tertio offeretis vitulos undecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

21. Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

22. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque & libamine ejus.

23. Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

24. Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

25. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioq; ejus & libamine.

26. Die quinto offeretis vitulos novem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

27. Sacrificiaq; & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

28. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioq; ejus & libamine

29. Die sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

in arietes, & in agnos, [12] secundum numerum eorum, juxta morem.

19. Et hircum caprarum unum in sacrificium pro peccato: præter holocaustum juge, & Minham ejus, & libamina eorum.

20. Die veró tertio juvencos undecim, arietes duos, agnos anniculos quatuordecim immaculatos.

21. Et minham eorum, & libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos, secundum numerum eorum, juxta morem.

22. Et hircum in sacrificium pro peccato unum: præter holocaustum juge, & Minham ejus, & libamen ejus.

23. Die autem quarto juvencos decem, arietes duos, agnos anniculos quatuordecim immaculatos.

24. Minham eorum, & libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos, secundum numerum eorum, juxta morem.

25. † Et hircum caprarum unum in sacrificium pro peccato: præter holocaustum juge, Minham ejus, & libamen ejus.

26. Et die quinto juvencos novem, arietes duos, agnos anniculos quatuordecim immaculatos.

27. Et minham eorum & libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos, secundum numerum eorum, juxta morem.

28. Et hircum in sacrificium pro peccato unum: præter holocaustum juge, & Minham ejus, & libamen ejus.

29. Die præterea sexto juvencos octo, arietes duos, agnos anniculos quatuordecim immaculatos.

ren/zu den widdern / vnd zu den lemmern/in jrer zal/nach dem recht.

19. Dazu einen zigenbock zum sundopffer/ vber das tegliche brandopffer / mit seinem speißopffer / vnd mit jrem tranckopffer.

20. Am dritten tage eilff farren / zween widder/viertzehen jerige lemmer on wandel.

21. Mit jren speißopffern vnd tranckopffern/zu den farren/zu den widdern / vnd zu den lemmern/in jrer zal / nach dem recht.

22. Dazu einen bock zum sündopffer/ vber das tegliche brandopffer/mit seinem speißopffer/vnd seinem tranckopffer.

23. Am vierden tage / zehen farren/zween widder / vierzehen jerige lemmer on wandel.

24. Sampt jren speißopffern vnd tranckopffern/ zu den farren/ zu den widdern/vnd zu den lemmern/in jrer zal/ nach dem recht.

25. Dazu einen zigenbock zum sündopffer/vber das tegliche brandopffer / mit seinem speißopffer vnd seinem tranckopffer. 230.

26. Am fünfften tage/ neun farren/zween widder / vierzehen jerige lemmer on wandel.

27. Sampt jren speißopffern vnd tranckopffern/zu den farren/zu den widdern/vnd zu den lemmern/in jrer zal / nach dem recht.

28. Dazu einen zigenbock zum sündopffer / vber das tegliche brandopffer / mit seinem speißopffer vnd seinem tranckopffer.

29. Am sechsten tage / acht farren/zween widder / vierzehen jerige lemmer on wandel.

12. in numero e. secundū judicium. sic v. 21. & deinceps

30. Sampt jren speißopffern vnd tranckopffern/ zu den farren/ zu den widdern/ vnd zu den lemmern/ jn jrer zal/ nach dem recht.

31. Dazu einen bock zum sündopffer / vber das tegliche brandopffer/ mit seinem speißopffer vnd seinem tranckopffer.

32. Am siebenden tage / sieben farren/ zween widder/ vierzehen jerige lemmer on wandel.

33. Sampt jren speißopffern vnd tranckopffern zu den farren/ zu den widdern / vnd zu den lemmern/ in jrer zal / nach dem recht.

34. Dazu einen bock zum sündopffer / vber das tegliche brandopffer/ mit seinem speißopffer vnd seinem tranckopffer.

13 retentio. Lev. 23. n. 18.

35. Am achten/ sol der tag der versamlung sein/ Kein dienstcrbeit solt jr drinnen thun.

36. Vnd solt brandopffer opffern/ zum opffer des süssen geruchs dem HERRN / Einen farren/ einen widder / sieben jerige lemmer on wandel.

37. Sampt jren speißopffern vnd tranckopffern/ zu den farren/ zu den widdern/ vnd zu den lemmern in jrer zal / nach dem recht.

38. Dazu einen bock zum sündopffer / vber das tegliche brandopffer/ mit seinem speißopffer vnd seinem tranckopffer.

14 in statutis temporib.

39. Solchs solt jr dem HERRN thun auff ewr feste/ ausgenomen / was jr gelobt vnd frewillig gebt zu brandopffern/ speißopffern/ tranckopffern/ vnd danckopffern.

Das XXX. Cap.

331.

Vnd Mose sagt den Kindern Jsrael alles was jm der HERR geboten hat.

2. Vnd Mose redet mit den fürsten der stemme der Kin-

---

30. Et minham eorum, & libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos, secundum numerum eorum, juxta morem.

31. Et hircum in sacrificium pro peccato unum: præter holocaustum juge, Minham ejus, & libamina ejus.

32. Et die septimo juvencos septem, arietes duos, agnos anniculos quatuordecim immaculatos.

33. Et Minham eorum & libamina eorum in juvencos, in arietes & in agnos, secundum numerum eorum, juxta morem eorum.

34. Et hircum in sacrificium pro peccato unum: præter holocaustum juge, Minham ejus & libamen ejus.

35. Die octavo 13 solennitas erit vobis: nullum opus servile facietis.

36. Et offeretis holocaustum & oblationem ignitam odoris quietis Jehovæ, juvencum unum, arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos.

37. Minham eorũ & libamina eorum in juvencum, in arietem & in agnos, secundum numerum eorum, juxta morem.

38. Et hircum in sacrificium pro peccato unum: præter holocaustum juge, & Minham ejus & libamen ejus.

39. Ista facietis Jehovæ in 14 solennitatibus vestris: præter vota vestra, & spontanea vestra in holocaustis vestris, & minhis vestris, & libaminibus vestris, & pacificis vestris.

CAP. XXX.

ET dixit Moseh ad filios Israel secundum omnia quæ præceperat Jehovah ipsi Moseh.

2. Locutus est præterea Moseh ad capita tribuum. de fi-

---

30. Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

31. Et hircum pro peccato, absq; holocausto sempiterno, sacrificioq; ejus & libamine.

32. Die septimo offeretis vitulos septem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

33. Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

34. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioq; ejus & libamine.

35. Die octavo qui est celeberrimus, omne opus servile non facietis,

36. Offerentes holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

37. Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

38. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioq; ejus & libamine.

39. Hæc offeretis Domino in solennitatibus vestris. præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostiis pacificis.

CAP. XXX.

NArravitq; Moyses filiis Israel omnia quæ ei Dominus imperarat,

2. Et locutus est ad principes tribuum filiorum

Sacrifi- orum s- torum l- ges.

30. Αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν τοῖς μόσχοις, καὶ τοῖς κριοῖς, καὶ τοῖς ἀμνοῖς, κατὰ ἀριθμὸν αὐτῶν κατὰ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν.

31. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντός· αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν.

32. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ μόσχους ἑπτά, κριοὺς δύο, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους δεκατέσσαρας ἀμώμους.

33. Αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν τοῖς μόσχοις καὶ τοῖς κριοῖς καὶ τοῖς ἀμνοῖς, κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν κατὰ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν.

34. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντός· αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν.

35. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἐξόδιον ἔσται ὑμῖν· πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ.

36. Καὶ προσοίσετε ὁλοκαυτώματα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας καρπώματα Κυρίῳ, μόσχον ἕνα, κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτὰ ἀμώμους.

37. Αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν τῷ μόσχῳ καὶ τῷ κριῷ καὶ τοῖς ἀμνοῖς, κατὰ ἀριθμὸν αὐτῶν κατὰ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν.

38. Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντός· αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν.

39. Ταῦτα ποιήσετε Κυρίῳ ἐν ταῖς ἑορταῖς ὑμῶν, πλὴν τῶν εὐχῶν ὑμῶν· καὶ τὰ ἑκούσια ὑμῶν καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν καὶ τὰς θυσίας ὑμῶν, καὶ τὰς σπονδὰς ὑμῶν καὶ τὰ σωτήρια ὑμῶν.

Κεφαλ. λ'.

ΚΑὶ ἐλάλησε Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ.

2. Καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῶν φυλῶν υἱῶν Ισραήλ,

εαήλ, λέγων· τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ συνέταξε Κύριος.

3. Ἄνθρωπος ἄνθρωπος ἐὰν εὔξηται εὐχὴν Κυρίῳ, ἢ ὀμόσῃ ὅρκον, ἢ ὁρίσηται ὁρισμῷ περὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, οὐ βεβηλώσει τὸ ῥῆμα αὐτοῦ, πάντα ὅσα ἐὰν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ποιήσει.

4. Ἐὰν δὲ γυνὴ εὔξηται εὐχὴν Κυρίῳ, ἢ ὁρίσηται ὁρισμὸν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐν τῇ νεότητι αὐτῆς.

5. Καὶ ἀκούσῃ ὁ πατὴρ αὐτῆς τὰς εὐχὰς αὐτῆς, καὶ τοὺς ὁρισμοὺς αὐτῆς, οὓς ὡρίσατο κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ παρασιωπήσῃ ὁ πατὴρ αὐτῆς, καὶ στήσονται πᾶσαι αἱ εὐχαὶ αὐτῆς, καὶ πάντες οἱ ὁρισμοὶ αὐτῆς, οὓς ὡρίσατο κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, μενοῦσιν αὐτῇ.

6. Ἐὰν δὲ ἀνανεύων ἀνανεύσῃ ὁ πατὴρ αὐτῆς, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἀκούσῃ πάσας τὰς εὐχὰς αὐτῆς, καὶ τοὺς ὁρισμοὺς αὐτῆς, οὓς ὡρίσατο κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, οὐ στήσονται· καὶ Κύριος καθαριεῖ αὐτήν, ὅτι ἀνένευσεν ὁ πατὴρ αὐτῆς.

7. Ἐὰν δὲ γινομένη γένηται ἀνδρί, καὶ αἱ εὐχαὶ αὐτῆς ἐπ' αὐτὴν κατὰ τὴν διαστολὴν τῶν χειλέων αὐτῆς, ὅσα ὡρίσατο κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ ἀκούσῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, καὶ παρασιωπήσῃ αὐτῇ.

8. Ἡ ἂν ἡμέρᾳ ἀκούσῃ, καὶ οὕτως στήσονται πᾶσαι αἱ εὐχαὶ αὐτῆς, καὶ οἱ ὁρισμοὶ αὐτῆς, οὓς ὡρίσατο κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς στήσονται.

9. Ἐὰν δὲ ἀνανεύων ἀνανεύσῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἀκούσῃ, πᾶσαι αἱ εὐχαὶ αὐτῆς, καὶ οἱ ὁρισμοὶ οὓς ὡρίσατο κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, οὐ μενοῦσιν, ὅτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἀνένευσεν ἐπ' αὐτῆς· καὶ Κύριος καθαριεῖ αὐτήν.

10. Καὶ εὐχὴ χήρας καὶ ἐκβεβλημένης ὅσα ἂν εὔξηται κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, μενοῦσιν αὐτῇ.

11. Ἐὰν δὲ ἐν οἴκῳ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἡ εὐχὴ αὐτῆς ἢ ὁ ὁρισμὸς κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς μεθ' ὅρκου.

Καὶ

Iſrael, Iſte eſt ſermo quem præcepit Dominus,

3. Si quis virorum votum Domino voverit, aut ſe conſtrinxerit juramento: non faciet irritum verbum ſuũ, ſed omne quod promiſit implebit.

4. Mulier ſi quippiam voverit, & ſe conſtrinxerit juramento, quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate adhuc puellari:

5. Si cognoverit pater votum quod pollicita eſt, & juramentum quo obligavit animam ſuam, & tacuerit, voti rea erit: quicquid pollicita eſt & juravit, opere complebit.

6. Sin autem ſtatim ut audierit, contradixerit pater: & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eò quòd contradixerit pater.

7. Si maritum habuerit, & voverit aliquid, & ſemel de ore ejus verbum egrediens animam ejus obligaverit juramento:

8. Quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcunque promiſerat.

9. Sin autem audiens ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes ejus, verbaque quibus obſtrinxerat animam ſuam: propitius erit ei Dominus.

10. Vidua & repudiata quicquid voverint, reddent.

11. Uxor in domo viri cùm ſe voto conſtrinxerit & juramento,

Si

liis Iſrael, dicendo, [1] Hoc eſt quod præcepit Jehovah,

3. Quicunq; voverit votum Jehovæ, aut juraverit juramentum, aſtringendo obligatione animã ſuam, non polluet verbum ſuum, juxta omne quod egreſſum eſt ex ore ſuo, faciet.

4. At mulier cum voverit votum Jehovę, & [2] aſtrinxerit ſe obligatione in domo patris ſui in pueritia ſua:

5. Et audierit pater ejus votum ipſius, & [3] obligationem qua aſtrinxit animam ſuam, & tacuerit illi pater ejus: tum firma erunt omnia vota illius, omnisq; obligatio qua obligaverit animam ſuam, ſtabilis erit.

6. Si autem irritum fecerit pater ejus illud, [4] qua die ipſe audierit omnia vota ejus, & oblationes ejus quibus obligaverit animam ſuam: non erunt ſtabilia, & Jehovah parcit ei, quia irritum fecit pater ejus illud.

7. [5] Quod ſi nupſerit viro, & vota voverit, aut protulerit labiis ſuis aliquid quo obligaverit animam ſuam:

8. Et audiverit vir ejus, & [6] die qua audiverit, & tacuerit ei: ſtabilia erunt vota ejus, & obligatio ejus, qua obſtrinxerit animam ſuam, ſtabilis erit.

9. Si verò [7] die qua audivit vir ejus, irritum fecerit illud, tunc irritum reddet votum illius, [8] quod vovit, & quod protulit labiis ſuis, quo obſtrinxerat animã ſuam, & Jehovah parcit ei.

10. [9] Omne autem votum viduæ, & repudiatæ, quo obligavit animam ſuam firmum erit.

11. Si autem *in* domo viri ſui voverit, aut obſtrinxerit obligatione *aliqua* animam ſuam [10] cum juramento:

Si

der Iſrael/ vnd ſprach/ Das iſts/ das der HERR geboten hat.

3. Wenn jemand dem HERRN ein gelübde thut/ oder einen eid ſchweret/ das er ſeine ſeele verbindet/ Der ſol ſein wort nicht ſchwechen/ ſondern alles thun/ wie es zu ſeinem munde iſt ausgegangen.

4. Wenn ein weibsbilde dem HERRN ein gelübde thut/ vnd ſich verbindet/ weil ſie in jres vaters hauſe vnd im Magdthumb iſt/

5. Vnd jr gelübde vnd verbündnis/ das ſie thut vber jre ſeele/ kompt für jren vater/ vñ er ſchweigt dazu/ ſo gilt alle jr gelübd vnd alle jre verbündnis/ des ſie ſich vber jre ſeele verbunden hat.

6. Wo aber jr vater wehret/ des tages wenn ers höret/ ſo gilt kein gelübd noch verbündnis/ des ſie ſich vber jre ſeele verbunden hat/ Vnd der HERR wird jr gnedig ſein/ weil jr vater jr gewehret hat.

7. Hat ſie aber einen man/ vnd hat ein gelübd auff jr/ oder entferet jr aus jren lippen ein verbündnis vber jre ſeele.

8. Vnd der man hörets/ vnd ſchweiget deſſelben tages ſtille/ ſo gilt jr gelübd vnd verbündnis/ des ſie ſich vber jre ſeele verbunden hat.

9. Wo aber jr man wehret des tages/ wenn ers höret/ ſo iſt jr gelübd loß/ das ſie auff jr hat/ vnd das verbündnis/ das ir aus jren lippen entfaren iſt/ vber jre ſeele/ Vnd der HERR wird jr gnedig ſein.

10. Das gelübd einer widwen vnd verſtoſſenen/ alles wes ſie ſich verbindet vber jre ſeele/ das gilt auff jr.

11. Wenn jemands geſinde gelobt/ oder ſich mit einem eide verbindet vber ſeine ſeele/

q Vnd

1. *hoc verbum q. pr.* 3. *vir quum vov. a. v.* 3. *aut jurare (inſ proſut). ligando ligamine ſuper an. ſ. (i. ſeipsũ obligando) &c. omne egrediens ex o. ſ. f.*
2. *ligaverit ſe ligamine in d. p. ſ. in pueritiis ſuis.*
3. *ligamẽ ejus, quod ligavit ſuper animam ſ. (ſic inf.) etc. & ſtabunt (ſic inf.) om. v. i.*
4. *in die audire ſe*
5. *& ſi eſſendo fuerit viro, & vota ejus ſuper eam, aut prolatio labiorũ ejus qua obl. ſuper an. ſ. ſic infra.*
6. *in die audire illum, & fac. e. & ſtabunt v. e.*
7. *in die audire verum ejus.*
8. *quod ſuper eam &c. n. 5.*
9. *& votum vid. & r. omne quo oblig. ſuper an. ſ. ſtabit ſuper eam.*
10. *in juramento & audi erat &c. vide ſup. n. 2. & deinceps.*

12. Und der haußherr hörets/und sch[w]eiget dazu/ und wehrets nicht/ so gilt alle dasselb gelübd/ und alles wes sie sich verbunden hat/uber seine seele.

13. Machts aber der haußheer des tags loß/wenn ers höret/ so gilts nichts/ was aus seinen lippen gegangen ist/das es gelobt oder sich verbunden hat uber seine seele/ Denn der haußheer hats loß gemacht/ Und der HERR wird jm gnedig sein.

832. 14. Und alle gelübd und eide zu verbinden/ den leib zu casteien / mag der haußherr krefftigen/oder schwechē/also/

15. Wenn er dazu schweigt/ von einem tage zum andern/ so bekrefftiget er alle sein gelübd und verbündnis / die es auff jm hat/darumb / das er geschwiegen hat/des tages/ da ers höret.

16. Wird ers aber schwechen nach dem ers gehöret hat/ so sol er die missethat tragen.

17. Das sind die satzunge/ die der HERR Mose geboten hat / zwischen man und weib/zwischen vater und tochter/weil sie noch eine magd ist in jres vaters hause.

11. in die audire eum. sic v. 15.

12. ad affligendum.

13. post audire sc.

14. uxori (vel, ad uxorem) ejus inter p. filia (vel, ad filiam) ejus in pueritia ejus do mo p. s.

Das XXXI. Cap.

Cap. 31.

UND der HERR redet mit Mose/ und sprach.

2. Reche die kinder Israel an den Midianitern/ das du darnach dich samlest zu deinem volck.

1 ultionem filiorum Israel.

3. Da redet Mose mit dem volck und sprach/ Rüstet unter euch leute zum heer wider die Midianiter / das sie den HERRN rechen an den Midianitern.

2. accingamini e. viri ad militiam, & erunt super Midian ad dandum u. 3 ... M. mille in tribu, mille in tribum de o. tr. I. m. ad hanc militiam.

4. Aus iglichem stam tausent/das jr aus allen stemmen Israel in das heer schicket.

12. Si audierat vir ejus & tacuerat ei, nec irritum fecerat illud, tum stabilia erunt omnia vota ejus, & omnis obligatio, qua obstrinxerit animam suam, stabilis erit,

13. Quod si irritum faciendo irrita fecerat ea vir ejus [11] die qua audiverat, omnis egressio labiorum ejus in votis ejus, & in obligatione animæ ejus, non erit stabilis: vir ejus irrita fecit ea, & Jehovah parcet illi

14. [12] Omne votum & omne juramentum obligationis [13] ut affligat animam, vir ejus stabiliet illud, & vir ejus irritum faciet illud.

15. Quod si tacendo tacuerit illi vir ejus à die in diem, tunc stabiliet omnia vota ejus, vel omnes obligationes ejus quæ *sunt* super eam: stabiliet ea, quia tacuit illi in die qua audivit

16. Et si irrita faciendo irrita fecerit ea [13] postquam audivit, tunc portabit iniquitatem illius.

17. Ista *sunt* statuta quæ præcepit Jehovah Moseh inter virum & [14] uxorem ejus, inter patrem & filiam ejus in pueritia ejus *in* domo patris sui:

CAP. XXXI.

ET locutus est Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. Ulciscere [1] ultionem filiorum Israel de Medianitis, postea aggregaberis ad populos tuos.

3. Loquutus est itaq; Moseh ad populum, dicendo, [2] Accingant se ex vobis viri ad bellum, & sint contra Midian, ut dent ultionem Jehovæ in Midian.

4. Mille de singulis tribubus, de omnibus tribubus Israel mittetis ad bellum.

... si audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit sponsioni, reddet quodcunque promiserat.

13. Sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur promissionis rea: quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit.

14. Si voverit, & juramento se constrinxerit ut per jejunium vel cæterarum rerum abstinentiam affligat animam suam: in arbitrio viri erit sive faciat, sive non faciat.

15. Quod si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam: quicquid voverat atque promiserat, reddet: quia statim ut audivit, tacuit.

16. Sin autem contradixerit postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem ejus.

17. Istæ sunt leges quas constituit Dominus Moysi inter virum & uxorem, inter patrem & filiā quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

CAP. XXXI.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

2. * Ulciscere prius filios Israel de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum.

3. Statimq; Moyses, Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis.

4. Mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israel qui mittantur ad bellum.

12. Καὶ ἀκούσῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, καὶ παρασιωπήσῃ αὐτῇ, καὶ μὴ ἀνανεύσῃ αὐτῇ, καὶ στήσονται πᾶσαι αἱ εὐχαὶ αὐτῆς καὶ πάντες οἱ ὁρισμοὶ αὐτῆς, οὓς ὡρίσατο κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, στήσονται κατὰ αὐτῆς.

13. Ἐὰν δὲ περιελὼν περιέλῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἀκούσῃ, πάντα ὅσα ἂν ἐξέλθῃ ἀπὸ τῶν χειλέων αὐτῆς, κατὰ τὰς εὐχὰς αὐτῆς, καὶ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοὺς κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, οὐ μενεῖ αὐτῇ, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς περιεῖλε, καὶ Κύριος καθαριεῖ αὐτήν.

14. Πᾶσα εὐχὴ καὶ πᾶς ὅρκος δεσμοῦ κακῶσαι ψυχήν, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς στήσει αὐτῇ, καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς περιελεῖ αὐτῇ.

15. Ἐὰν δὲ σιωπῶν παρασιωπήσῃ αὐτῇ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ στήσει αὐτῇ πάσας εὐχὰς αὐτῆς, καὶ τοὺς ὁρισμοὺς τοὺς ἐπ᾽ αὐτῆς στήσει αὐτῇ ὅτι ἐσιώπησεν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἤκουσεν.

16. Ἐὰν δὲ περιελὼν περιέλῃ αὐτῇ μετὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἤκουσεν, καὶ λήψεται τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ.

17. Ταῦτα τὰ δικαιώματα ὅσα ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ, ἀναμέσον ἀνδρὸς καὶ ἀναμέσον γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ ἀναμέσον πατρὸς καὶ θυγατρὸς ἐν νεότητι ἐν οἴκῳ πατρὸς αὐτῆς.

Κεφαλ. λά.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

* supr. v. 17.

2. Ἐκδίκει τὴν ἐκδίκησιν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ τῶν Μαδιανιτῶν, καὶ ἔσχατον προστεθήσῃ πρὸς τὸν λαόν σου.

3. Καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς πρὸς τὸν λαόν, λέγων· ἐξοπλίσατε ἐξ ὑμῶν ἄνδρας, καὶ παρατάξασθε ἔναντι Κυρίου ἐπὶ Μαδιάμ, ἀποδοῦναι ἐκδίκησιν παρὰ Κυρίου τῇ Μαδιάμ.

4. Χιλίους ἐκ φυλῆς, καὶ χιλίους ἐκ φυλῆς, ἐκ πασῶν φυλῶν Ἰσραὴλ ἀποστείλατε παρατάξασθαι.

M d anitarũ strages.

ΑΡΙΘΜΟΙ.

5. Καὶ ἐξηρίθμησαν ἐκ τῶν χιλιάδων Ἰσραὴλ χιλίους ἐκ φυλῆς· δώδεκα χιλιάδες ἐνωπλισμένοι εἰς παράταξιν.

6. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς Μωυσῆς χιλίους ἐκ φυλῆς καὶ χιλίους ἐκ φυλῆς σὺν δυνάμει αὐτῶν· καὶ Φινεὲς υἱὸς Ἐλεάζαρ υἱοῦ Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως, καὶ τὰ σκεύη τὰ ἅγια καὶ αἱ σάλπιγγες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν τῶν σημασιῶν.

7. Καὶ παρετάξαντο ἐπὶ Μαδιάμ, καθὰ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ, καὶ ἀπέκτειναν πᾶν ἀρσενικόν.

*Josu. 13. v. 21.

8. Καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς Μαδιὰμ ἀπέκτειναν ἅμα τοῖς τραυματίαις αὐτῶν, τὸν Εὐίν, καὶ τὸν Σούρ, καὶ τὸν Ῥοκόμ, καὶ τὸν Οὐρ, καὶ τὸν Ῥοβέκ, πέντε βασιλεῖς Μαδιάμ, καὶ τὸν Βαλαὰμ υἱὸν Βεὼρ ἀπέκτειναν ἐν ῥομφαίᾳ ἅμα τοῖς τραυματίαις αὐτῶν.

9. Καὶ ἐπρονόμευσαν τὰς γυναῖκας Μαδιάμ, καὶ τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ ἔγκτητα αὐτῶν· καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν ἐπρονόμευσαν.

10. Καὶ πάσας τὰς πόλεις αὐτῶν, τὰς ἐν ταῖς κατοικίαις αὐτῶν, καὶ τὰς ἐπαύλεις αὐτῶν ἐνέπρησαν ἐν πυρί.

11. Καὶ ἔλαβον πᾶσαν τὴν προνομήν, καὶ πάντα τὰ σκῦλα αὐτῶν, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους.

12. Καὶ ἤγαγον πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἐλεάζαρ τὸν ἱερέα, καὶ πρὸς πάντας τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὰ σκῦλα, καὶ τὴν προνομήν, εἰς τὴν παρεμβολὴν εἰς Ἀραβὼθ Μωάβ, ἥ ἐστιν ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου κατὰ Ἱεριχώ.

13. Καὶ ἐξῆλθε Μωυσῆς καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς εἰς συνάντησιν αὐτῶν ἔξω τῆς παρεμβολῆς.

14. Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Μωυσῆς ἐπὶ τοῖς ἐπισκόποις τῆς δυνάμεως, χιλιάρχοις καὶ ἑκατοντάρχοις τοῖς ἐρχομένοις ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ πολέμου.

Καὶ

NUMERI.

5. Dederuntq; millenos de singulis tribubus, id est duodecim millia expeditorum ad pugnam:

6. Quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasaque sancta, & tubas ad clangendum tradidit ei.

7. Cumque pugnassent contra Madianitas atque vicissent, omnes mares occiderunt,

8. Et* reges eorum Evi & Recen, & Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoq; filium Beor interfecerunt gladio.

9. Ceperuntque mulieres eorum & parvulos, omniaque pecora & cunctam suppellectilẽ: quicquid habere potuerant, depopulati sunt:

10. Tam urbes, quàm viculos, & castella flamma consumpsit.

11. Et tulerunt prædam, & universa quæ ceperant tam ex hominibus quam ex jumentis,

12. Et adduxerunt ad Moysen, & Eleazarum sacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Israel: reliqua autem utensilia portaverunt ad castra in campestribus Moab, juxta Jordanem contra Jericho.

13. Egressi sunt autem Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagogæ in occursum eorum extra castra.

14. Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis & centurionibus qui venerant de bello,

Ait,

5. Et traditi sunt ex millibus Israel mille 3 per singulas tribus, duodecim millia accincti *ad* militiam.

6. Quos misit Moseh, mille de singulis tribubus ad bellum, *misit inquam* illos, & Pinehas filium Elazar sacerdotis ad bellum, & vasa sancta, & tubæ clangoris *erant* in manu ejus.

7. Et 4 pugnaverunt contra Midian, quẽadmodum præceperat Jehovah Moseh, & occiderunt omnem masculum.

8. Reges quoq; Midian occiderunt 5 cum occisis eorum, Evi, & Recem, & Sur, & Hur, & Reba, quinq; reges Midian. & Bilam filium Beor occiderunt gladio.

9. 6 Abduxerunt autem captivas filii Israel uxores Midianitarum & parvulos eorum, atq; omnia jumenta eorum, omniaq; pecora eorum, & omnem substantiam eorum prædati sunt.

10. Omnes quoq; urbes eorum, per habitationes eorum, & omnes ædes eorum combusserunt igni.

11. 7 Tuleruntq; omnia spolia & omnem prædam, tam de hominibus quam de jumentis.

12. Et adduxerunt ad Moseh & Elazar sacerdotem, & ad congregationem filiorum Israel, captivitatem, & 7 prædam, & spolia ad castra ipsa in campestribus Moab, quæ sunt juxta Jarden Jereho.

13. Egressi sunt ergo Moseh & Elazar sacerdos, & omnes principes congregationis in occursum eorum extra castra.

14. Iratusq; est Moseh 8 contra præfectos exercitus, tribunos & centuriones qui revertebantur de militia belli.

Et

Das IIII Buch Mo.

5. Vnd sie namen aus den tausenten Israel/ ja tausent eins stams/ zwelff tausent gerüstet zum heer.

6. Vnd Mose schickt sie mit Pinehas dem son Eleasar des priesters ins heer/ vnd die heilige kleider/ vnd die halldrometen in seine hand.

7. Vnd sie führeten das heer wider die Midianiter/ wie der HERR Mose geboten hatte/ vnd erwürgeten alles was menlich war.

8. Dazu die könige der Midianiter erwürgeten sie sampt jren erschlagenen/ nemlich/ Evi/ Rekem/ Zur/ Hur vnd Reba/ die fünff könige der Midianiter/ Bileam den son Peor erwürgeten sie auch mit dem schwert.

9. Vnd die kinder Israel namen gefangen die weiber der Midianiter vnd jre kinder/ all jr vieh/ alle jre habe/ vnd alle jre güter raubten sie.

10. Vnd verbrandten mit fewr alle jre stedte jrer wonung vnd alle bürge.

11. Vnd namen allen raub/ vnd alles was zu nemen war/ beide/ menschen vnd vieh.

12. Vnd brachtens zu Mose vnd zu Eleasar dem priester/ vnd zu der gemeine der kinder Israel/ nemlich die gefangenen/ vnd das genomen vieh/ vnd das geraubt gut ins lager auff der Moabiter gefilde/ das am Jordan ligt gegen Jeriho.

13. Vnd Mose vnd Eleasar der priester vnd alle fürsten der gemeine/ giengen jnen entgegen hinaus für das lager.

14. Vnd Mose ward zornig vber die heuptleute des heers/ die heubtleute vber tausent vnd hundert waren/ die aus dem heer vnd streit kamen.

3. in (per) tribum &c. acc. militiæ. & misit eos M. m. in tribũ ad hanc militiam, & V. sanctitatis.

4. militarunt super Mid.

5. supra (i. præter) occisos (sc. milites) eorum.

6. & captivaverunt fil &cet. & parvulũ eorum & omne jumentum eorum, & omnẽ acquisitionem eorum, & omnẽ virtutem (opulentiam) e. pr. f. &c. & o. arces e. comb. in igne, & ceperunt omne spolium & o. capturam in homine & in jumento. 333.

7. capturam & spolium ad castra metationem ad campestria M. quæ super J. J.

8. super visitatos exercitus principes millium & principes centenorum venientium de mil. b.

9. *adeos M. an vivificaſtis (i. vivā conſervaſtis) omnem fæminam.* 10. *in ſermonem Bilam ad tradendum (ſuppeditandū ſc. ſermonis occaſione) pr. in 7. ſuper verbo P.* 11. *omnē marem in parvulo & o. m. cognoſcentem v. &c. & omnem parvulā in mulieribus &c. maſculi, vivificate vobis.* 12. *caſtrametamini extra c. ſ. d. omnis occidens animam, & omnis tangens in occiſū expeccatabitis (Num. 19 n. 12) vos &c. vos & captivitas veſtra.* 13. *pellis &c. ligni expeccatabitis. n. 12. ſic infra.* 14. *viros pugna venientes.* 15. *omne verbum (i. res) quod veniet (i. venire poſſit) in ignem, (ſcil. ut eo non conſumatur) tr. f. in ignem &c.* 16. *venietis ad caſtr.* 17. *tolle caput capturæ, captivitatem in homine & in jumento.*

334

15. Vnd ſprach zu jnen/ Warumb habt jr alle weiber leben laſſen.
16. Sihe/ haben nicht dieſelben die kinder Iſrael durch Bileams raht abgewendet/ ſich zuverſündigen am HERRN vber dem Peor/ vnd widerfuhr eine plage der gemeine des HERRN.
17. So erwürget nu alles was menlich iſt vnter den kindern/vnd alle weiber die menner erkand vnd beygelegen haben.
18. Aber alle kinder die weibßbilde ſind/ vnd nicht menner erkand noch beygelegen haben/die laſt für euch leben.
19. Vnd lagert euch auſſer dem lager ſieben tage/ alle die jemand erwürget/ oder die erſchlagene angerüret haben/ das jr euch entſündiget am dritten vnd ſiebenden tage/ ſampt denen/ die jr gefangen genomen habt.
20. Vnd alle kleider vnd alle gerete von fellen/vnd alles pelzwerck/ vnd alles hültzern gefeß/ſolt jr entſündigen.
21. Vnd Eleaſar der prieſter ſprach zu dem kriegsvolck/ das in ſtreit gezogen war/ Das iſt das geſetz/ welchs der HERR Moſe geboten hat.
22. Gold/ſilber/ertz/eiſen/zihn/vnd bley/
23. Vnd alles was das fewr leidet/ſolt jr durchs fewr laſſen gehen/vnd reinigen/ das mit dem ſprengwaſſer entſündiget werde. Aber alles was nicht fewr leidet/ſolt jr durchs waſſer gehen laſſen.
24. Vnd ſolt ewr kleider waſchen am ſiebenden tage/ſo werdet jr rein/ Darnach ſolt jr ins lager komen.
25. Vnd der HERR redet mit Moſe/ vnd ſprach.
26. Nim die ſumma des raubs der gefangen / beide an menſchen vnd vieh / du vnd Ele-

15. Et dixit 9 eis Moſeh, Reſervaſtis omnes mulieres?
16. En ipſę fuerunt filiis Iſrael, 10 conſilio Bilam *occaſio*, ut darent prævaricationem in Jehovam, in re Peor, & fuit plaga in congregatione Jehovæ.
17. Nunc ergo occidite 11 omnes mares in parvulis, & omnem mulierem quæ cognoverit virum concubitu maſculi, occidite.
18. Omnes autem parvulas inter mulieres, quæ non cognoverint concubitum maſculi, ſervate vivas vobis.
19. Vos verò 12 manete extra caſtra ſeptem diebus: omnis qui occiderit perſonam aliquam, quicunq; item tetigerit occiſum, purificabitis vos die tertia & die ſeptima, vos & præda veſtra.
20. Omne quoq; veſtimentum, & omnem ſupellectilem 13 pelliceam, & omne opus *e pilis* caprarum, & omne vas ligneum, purificabitis.
21. Et dixit Elazar ſacerdos ad 14 milites qui iverant ad bellum, Hoc *eſt* ſtatutum legis quod præceperat Jehovah ipſi Moſeh.
22. Profecto aurum, & argentum, æs, ferrum, ſtannum, & plumbum:
23. *Hoc eſt*, 15 quicquid ingreditur ignem, tranſire facietis per ignem, & mundabitur, veruntamen aqua expiationis purificabitur: quicquid autem non ingreditur ignem, tranſire facietis per aquam.
24. Lavabitis præterea veſtimenta veſtra die ſeptima, & mundi eritis, ac poſtea 16 intrabitis in caſtra.
25. Dixit præterea Jehovah ad Moſeh, dicendo,
26. 17 Cape ſummam predæ captivitatis, tam de hominibus quàm de jumentis, tu

15. Ait, Cur fœminas reſervaſtis?
16. Nonne iſtæ ſunt quæ * deceperunt filios Iſrael ad ſuggeſtionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Dominum ſuper peccato Phogor, unde & percuſſus eſt populus?
17. Ergo cunctos interficite quicquid eſt generis maſculini, etiam in parvulis: & mulieres, quæ noverunt viros in coitu, jugulate.
18. Puellas autem & omnes fœminas virgines reſervate vobis.
19. Et manete extra caſtra ſeptem diebus. Qui occiderit hominem, vel occiſum tetigerit, luſtrabitur die tertio & ſeptimo.
20. Et de omni præda, ſive veſtimentum fuerit, ſive vas, & aliquid in utenſilia præparatum, de caprarum pellibus, & pilis & ligno expiabitur.
21. Eleazar quoque ſacerdos ad viros exercitus, qui pugnaverant, ſic locutus eſt, Hoc eſt præceptum legis quod* mandavit Dominus Moyſi,
22. Aurum & argentum & æs & ferrum & plumbum & ſtannum,
23. Et omne quod poteſt tranſire per flammas, igne purgabitur. Quicquid autem ignem non poteſt ſuſtinere, aqua expiationis ſanctificabitur:
24. Et lavabitis veſtimenta veſtra die ſeptimo & purificati poſtea caſtra intrabitis.
25. Dixit quoque Dominus ad Moyſen,
26. Tollite ſummam eorum quæ capta ſunt, ab homine uſque ad pecus, tu

* ſupr. 25. v. 2.

15. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Μωυσῆς, ἱνατί ἐζωγρήσατε πᾶν θῆλυ;
16. Αὗται γὰρ ἦσαν τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ κατὰ τὸ ῥῆμα Βαλαὰμ τοῦ ἀποστῆσαι καὶ ὑπεριδεῖν τὸ ῥῆμα Κυρίου, ἕνεκεν Φογώρ· καὶ ἐγένετο ἡ πληγὴ ἐν τῇ συναγωγῇ Κυρίου.
17. Καὶ νῦν ἀποκτείνατε πᾶν ἀρσενικὸν ἐν πάσῃ τῇ ἀπαρτίᾳ, καὶ πᾶσαν γυναῖκα, ἥτις ἔγνωκε κοίτην ἄρσενος, ἀποκτείνατε.
18. Καὶ πᾶσαν τὴν ἀπαρτίαν τῶν γυναικῶν ἥτις οὐκ ἔγνω κοίτην ἄρσενος, ζωγρήσατε αὐτάς.
19. Καὶ ὑμεῖς παρεμβάλετε ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἑπτὰ ἡμέρας· πᾶς ὁ ἀνελὼν ψυχήν, καὶ πᾶς ὁ ἁπτόμενος τοῦ τετρωμένου ἁγνισθήσεσθε τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ὑμεῖς καὶ ἡ αἰχμαλωσία ὑμῶν.
20. Καὶ πᾶν περίβλημα καὶ πᾶν σκεῦος δερμάτινον, καὶ πᾶσαν ἐργασίαν ἐξ αἰγίας, καὶ πᾶν σκεῦος ξύλινον ἀφαγνιεῖτε.
21. Καὶ εἶπεν Ελεάζαρ ὁ ἱερεὺς πρὸς τοὺς ἄνδρας τῆς δυνάμεως τοὺς ἐρχομένους ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ πολέμου, τοῦτο τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου, ὃ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.
22. Πλὴν τοῦ χρυσίου καὶ τοῦ ἀργυρίου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ μολίβδου καὶ κασσιτέρου,
23. Πᾶν πρᾶγμα ὃ διελεύσεται ἐν πυρί, καὶ καθαρισθήσεται, ἀλλ᾽ ἢ τῷ ὕδατι τοῦ ἁγνισμοῦ ἁγνισθήσεται, καὶ πάντα ὅσα μὴ διαπορεύεται διὰ πυρός, διελεύσεται δι᾽ ὕδατος.
24. Καὶ πλυνεῖσθε τὰ ἱμάτια ὑμῶν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ καθαρισθήσεσθε· καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν παρεμβολήν.
25. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·
26. Λάβε τὸ κεφάλαιον τῶν σκύλων τῆς αἰχμαλωσίας ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους σὺ καὶ Ελεάζαρ

ζαρ ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῆς συναγωγῆς.

27. Καὶ διελεῖτε τὰ σκῦλα ἀναμέσον τῶν πολεμιστῶν τῶν ἐκπεπορευμένων εἰς τὴν παράταξιν, καὶ ἀναμέσον πάσης τῆς συναγωγῆς.

28. Καὶ ἀφελεῖτε τὸ τέλος Κυρίῳ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τῶν πολεμιστῶν τῶν ἐκπορευομένων εἰς τὴν παράταξιν, μίαν ψυχὴν ἀπὸ πεντακοσίων, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν, καὶ ἀπὸ τῶν βοῶν, καὶ ἀπὸ τῶν προβάτων, καὶ ἀπὸ τῶν αἰγῶν, καὶ ἀπὸ τῶν ὄνων·

29. Ἀπὸ τοῦ ἡμίσους αὐτῶν λήψεσθε· καὶ δώσεις Ἐλεάζαρ τῷ ἱερεῖ τὰς ἀπαρχὰς Κυρίου.

30. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους τοῦ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ λήψη ἕνα ἀπὸ τῶν πεντήκοντα ἀπὸ ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ βοῶν, καὶ ἀπὸ προβάτων, καὶ ἀπὸ τῶν ὄνων, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν, καὶ δώσεις αὐτὰ τοῖς Λευίταις τοῖς φυλάσσουσι τὰς φυλακὰς ἐν τῇ σκηνῇ Κυρίου.

31. Καὶ ἐποίησε Μωυσῆς καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

32. Καὶ ἐγενήθη τὰ σκῦλα τὸ πλεόνασμα τῆς προνομῆς ὃ ἐπρονόμευσαν οἱ ἄνδρες οἱ πολεμισταὶ ἀπὸ τῶν προβάτων ἑξακόσιαι χιλιάδες καὶ ἑβδομήκοντα χιλιάδες καὶ πεντακισχίλια.

33. Καὶ βόες δύο καὶ ἑβδομήκοντα χιλιάδες.

34. Καὶ ὄνων μία καὶ ἑξήκοντα χιλιάδες.

35. Καὶ ψυχαὶ ἀνθρώπων ἀπὸ γυναικῶν, αἳ οὐκ ἔγνωσαν κοίτην ἄρσενος, πᾶσαι ψυχαὶ δύο καὶ τριάκοντα χιλιάδες.

36. Καὶ ἐγενήθη τὸ ἡμίσευμα ἡ μερὶς τῶν ἐκπεπορευμένων εἰς τὸν πόλεμον ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προβάτων τριακόσιαι χιλιάδες καὶ τριάκοντα χιλιάδες καὶ ἑπτακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι.

37. Καὶ ἐγενήθη τὸ τέλος τῷ Κυρίῳ ἀπὸ τῶν προβάτων ἑξακόσιαι καὶ ἑβδομηκονταπέντε.

tu & Eleazar sacerdos & principes vulgi:

27. Dividesque ex æquo prædam inter eos qui pugnaverunt, egressiq; sunt ad bellum, & inter omnem reliquam multitudinem.

28. Et separabis partem Domino ab his qui pugnaverunt & fuerunt in bello, unam animam de quingentis, tam ex hominibus quam ex bobus & asinis & ovibus,

29. Et dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt.

30. Ex media quoq; parte filiorum Israel accipies quinquagesimum caput hominum & boum & asinorum & ovium, cunctorumque animantium: & dabis ea Levitis, qui excubant in custodiis tabernaculi Domini.

31. Feceruntq; Moyses & Eleazar, sicut præceperat Dominus.

23. Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ovium sexcenta septuagintaquinque millia,

33. Boum septuaginta duo millia,

34. Asinorum sexaginta millia & mille:

35. Animæ hominum sexus fœminei, quæ non cognoverant viros, triginta duo millia.

36. Dataque est media pars his qui in prælio fuerant, ovium trecenta triginta septem millia quingentæ:

37. E quibus in partem Domini supputatæ sunt oves sexcentæ septuagintaquinque.

tu & Elazar sacerdos, & capita patrum congregationis.

27. Et [18] partieris in duas partes prædã, inter bellatores qui egressi sunt ad pugnam, & inter universam congregationem.

28. [19] Tollesq; censum Jehovæ à viris bellatoribus qui egressi sunt ad militiam, unam animã de quingentis, ex hominibus, & ex bobus, & ex asinis & ex pecudibus.

29. De [20] media parte illorum capietis: & dabitis Elazaro sacerdoti oblationem Jehovæ.

Et de media parte filiorum Israel capies [21] unam portionem ex quinquaginta, ex hominibus, ex bobus, ex asinis, & ex pecoribus, *id est* ex omni jumento: & dabis illa Levitis custodientibus custodiam tabernaculi Jehovæ.

31. Et fecit Moseh & Elazar sacerdos quẽ admodum præceperat Jehovah ipsi Moseh.

32. Et fuit [22] præda residuum *scilicet* prædæ quam prædati sunt milites, ovium sexcenta septuaginta quinq; millia.

33. Et boum septuaginta duo millia,

34. Et asinorum unum & sexaginta millia:

35. Et [23] animarum hominis, è mulieribusque nõ cognoverant coitum masculi, omnium *inquam* animarum, duo & triginta millia.

36. Fuit autem [24] dimidia pars, portio eorum qui egressi fuerant ad militiã, numerus ovium trecenta triginta septem millia & quingentæ.

37. Fuit vero [25] census pro Jehova, ex ovibus sexcentæ septuaginta quinq;.

Eleasar der priester / vnd die öbersten veter der gemeine.

27. Vnd gib die helffte denen / die ins heer ausgezogen sind / vnd die schlacht gethan haben/vñ die ander helffte der gemeine.

28. Vnd solt dem HERRN heben von den kriegsleuten/ die ins heer gezogen sind/ ja von fünff hunderten eine seele/beide an menschen/rindern/ eseln vnd schaffen.

29. Von jrer helffte soltu es nemen/vnd dem priester Eleasar geben zur hebe dem HERRN.

30. Aber von der helffte der kinder Jsrael / soltu ja von funffzigen nemen ein stück guts/beide/an menschen/ rindern/ eseln vnd schaffen/ vnd von allem vieh / vnd solts den Leuiten geben / die der hut warten der wonung des HERRN.

31. Vnd Mose vnd Eleasar der priester theten/ wie der HERR Mose geboten hatte.

32. Vnd es war der vbrigen ausbeute / die das kriegsvolck geraubet hatte/sechs mal hundert vnd fünff vnd siebenzig tausent schaffe.

33. Zwey vnd siebentzig tausent rinder.

34. Ein vnd sechtzig tausent esel.

35. Vnd der weibsbilde/die nicht menner erkandt / noch beygelegen hatten / zwey vnd dreissig tausent seelen.

36. Vnd die helffte/ die denen/so ins heer gezogen waren/gehort / war an der zal drey hundert mal vnd sieben vnd dreissig tausent/vnd fünff hundert schaffe.

37. Davon wurden dem HERRN sechs hundert/ fünff vnd siebentzig schaffe.

18 dimidiabis capturã inter apprehendentes (capessentes) bellum, exeuntes ad militiam. 19. & elevare facies pensum J. a viris bellis egredientibus ad mil. &c. ex homine & ex armẽto, & ex a. & ex grege. 20 medio il c. & dabis E. s. elevationem J. 21. unum apprehensum (i. quod apprehendetur, vel, separabitur. v. 42) ex qu. ex homine, ex armento, ex a. & ex grege. 22. captura & cet. præd. s. populus militiæ, gregis sexcentum mil, & 70000 & 5000 & bovis duo & sept. mil. sic deinceps 23. anima h. etc. concubitum masculi, omnis animæ. 24. dimidiũ pars egredientium in milit n. gregis 300000 & 3000 & 7000 & 500. 25. pensũ (v. 19 v. 38 & deinceps) pro J. ex grege 600 quinque & 70 & bovis. sic infra.

38. Item/ſechs vnd dreiſſig tauſent rinder/ Davon wurden dem HERRN zwey vnd ſiebenzig.

39. Item/ dreiſſig tauſent vnd fünff hundert eſel / Davon wurden dem HERRN ein vnd ſechzig.

40. Item/ Menſchen ſeelen/ ſechzehen tauſent ſeelen/ Davon wurden dem HErrn zwo vnd dreiſſig.

41. Vnd Moſe gab ſolche hebe des HERRN dem prie-
331. ſter Eleaſar / wie jm der HERR geboten hatte.

42. Aber die ander helffte/ die Moſe den kindern Iſrael zuteilet von den kriegsleuten.

43. Nemlich/die helffte der gemeine zuſtendig/ war auch drey hundert mal vnd ſieben vnd dreiſſig tauſent / fünff hundert ſchaffe.

44. Sechs vnd dreiſſig tauſent rinder.

45. Dreiſſig tauſent vnd fünff hundert eſel.

46. Vnd ſechzehen tauſent menſchen ſeelen.

47. Vnd Moſe nam von dieſer helffte der kinder Iſrael/ja ein ſtück von funffzigen/ beide des viehs vnd der menſchen / vnd gabs den Leuiten/ die der hut warteten an der wonunge des HERRN/ wie der HERR Moſe geboten hatte.

48. Vnd es tratten erzu die heuptleute vber die tauſent des kriegsvolcks/nemlich/ die vber tauſent vnd vber hundert waren/zu Moſe.

49. Vnd ſprachen zu jm/ Deine knechte haben die ſumma genomen der kriegsleute/ die vnter vnſern henden geweſen ſind/vnd fhilet nicht einer.

50. Darumb bringen wir dem HERRN geſchencke/ was ein jglicher funden hat von güldenem gerete / keten/ armgeſchmeide/ringe/ ohrenrincken/vnd ſpangen / das vnſer ſeelen verſünet werden für dem HERRN.

51. Vnd Moſe nam von jnen/ ſampt dem prieſter Eleaſar/das gold allerley gerets.

26. oblationis. 27. dimidio f. I. quod dimidiavit (.i. dimidiando vel, partiendo accepit) M. a viris militantibus. 28 dimidium c. de grege 300000 & 30000 ſept. mil. & 500. & bovis 6 & 30000 &c. 29. anima homi nis 16000 30. & accepit Moſeh è dimidio f. I. apprehenſum unum è 50 ex homine & jumento, & dedit ea Levi. c.c. habitaculi J. 31. viſitati qui (ſc. erant præfecti) millibus exercitus, principes millium & principes centenorum 32. caput virorum belli, & non deſi deratus eſt ex n. vir. 33. vir quod inv. vas auri catenam (periſcelidem) & brachiale an &c. ad expiationem faciendū ſuper an. n. c. J. 34. omne vas (utenſile) operis .i. operoſū.

38. Et boum, ſex & triginta millia: & cenſus eorum Jehovæ, duo & ſeptuaginta.

39. Et aſinorum triginta millia & quingenti: cenſus autem eorum Jehovæ, unus & ſexaginta.

40. Et animarum hominum, ſedecim millia: cenſus verò eorum Jehovæ, duæ & triginta animæ.

41. Deditq; Moſeh cenſum 26 oblationis Jehovæ, ipſi Elazar ſacerdoti, quēadmodum præceperat Jehovah Moſeh.

42. Et de 27 dimidia parte filiorum Iſrael, quam partitus eſt Moſeh à viris qui militaverant:

43. (Fuit autem 28 dimidia pars congregationis de ovibus, trecenta & triginta ſeptem millia & quingentæ.

44. Et boum ſex & triginta millia:

45. Et aſinorum triginta millia & quingenti:

46. Et 29 animarum hominum ſedecim millia.)

47. 30 De dimidia inquam parte filiorum Iſrael tulit Moſeh portionem unam è quinquaginta ex hominibus & ex jumentis, & dedit eam Levitis cuſtodientibus cuſtodiam tabernaculi Jehovæ, quemadmodum præceperat Jehovah Moſeh.

48. Et acceſſerunt ad Moſeh 31 præfecti millium militiæ, tribuni & centuriones:

49. Dixeruntq; ad Moſeh, Servi tui tulerunt 32 ſummam virorum bellatorum qui *ſunt* in manu noſtra, & non defuit ex nobis quiſquam:

50. Propterea obtulimus oblationem Jehovæ 33 quiſq; quod invenit, vaſa aurea, brachiale, & ornamentum manus, annulum, inaurem, & ſubligaculum fœmineum, ad expiandum animas noſtras coram Jehovah.

51. Et accepit Moſeh & Elazar ſacerdos aurum ab illis, 34 omnia vaſa operis.

38. Et de bobus triginta ſex millibus, boves ſeptuaginta & duo:

39. De aſinis triginta millibus quingentis, aſini ſexaginta unus:

40. De animabus hominum ſedecim millibus, ceſſerunt in partem Domini triginta duæ animæ.

41. Tradiditque Moyſes numerum primitiarum Domini Eleazaro ſacerdoti,

42. Sicut fuerat ei imperatum, ex media parte filiorum Iſrael, quam ſeparaverat his qui in prælio fuerant.

43. De media verò parte quæ contigerat reliquæ multitudini, id eſt, de ovibus trecentis triginta ſeptem millibus quingentis,

44. Et de bobus triginta ſex millibus,

45. Et de aſinis triginta millibus quingentis,

46. Et de hominibus ſedecim millibus,

47. Tulit Moyſes quinquageſimum caput, & dedit Levitis qui excubabant in tabernaculo Domini, ſicut præceperat Dominus.

48. Cumq; acceſsiſſent ad principes exercitus ad Moyſen, & tribuni, centurioneſque,

49. Dixerunt, Nos ſervi tui recenſuimus numerum pugnatorum, quos habuimus ſub manu noſtra: & ne unus quidem defuit.

50. Ob hanc cauſam offerimus in donariis Domini ſinguli, quod in præda auri potuimus invenire, periſcelides & armillas, annulos & dextralia ac murenulas, ut depreceris pro nobis Dominum.

51. Suſceperuntq; Moyſes & Eleazar ſacerdos omne aurum in diverſis ſpeciebus.

38. Καὶ βόες ἓξ τριάκοντα χιλιάδες, καὶ τὸ τέλος αὐτῶν τῷ Κυρίῳ δύο καὶ ἑβδομήκοντα.

39. Καὶ ὄνοι τριάκοντα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι, καὶ τὸ τέλος αὐτῶν Κυρίῳ εἷς καὶ ἑξήκοντα.

40. Καὶ ψυχαὶ ἀνθρώπων ἓξ καὶ δέκα χιλιάδες, καὶ τὸ τέλος αὐτῶν τῷ Κυρίῳ δύο καὶ τριάκοντα ψυχαί.

41. Καὶ ἔδωκε Μωυσῆς τὸ τέλος Κυρίῳ τὸ ἀφαίρεμα τοῦ Θεοῦ Ελεάζαρ τῷ ἱερεῖ, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ,

42. Ἀπὸ τοῦ ἡμισεύματος τῶν υἱῶν Ισραήλ, οὓς διεῖλε Μωυσῆς ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τῶν πολεμιστῶν.

43. Καὶ ἐγένετο τὸ ἡμίσευμα ἀπὸ τῆς συναγωγῆς ἀπὸ τῶν προβάτων τριακόσιαι χιλιάδες καὶ τριάκοντα χιλιάδες καὶ ἑπτακισχίλια καὶ πεντακόσια.

44. Καὶ βόες ἓξ καὶ τριάκοντα χιλιάδες.

45. Ονοι τριάκοντα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι.

46. Καὶ ψυχαὶ ἀνθρώπων χιλιάδες ἑκκαίδεκα.

47. Καὶ ἔλαβε Μωυσῆς ἀπὸ τοῦ ἡμισεύματος τῶν υἱῶν Ισραὴλ τὸ ἓν ἀπὸ τῶν πεντήκοντα, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν, καὶ ἔδωκεν αὐτὰ τοῖς Λευίταις τοῖς φυλάσσουσι τὰς φυλακὰς τῆς σκηνῆς Κυρίου, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ.

48. Καὶ προσῆλθον πρὸς Μωυσῆν πάντες οἱ καθεσταμένοι εἰς τὰς χιλιαρχίας τῆς δυνάμεως, χιλίαρχοι καὶ ἑκατόνταρχοι.

49. Καὶ εἶπαν πρὸς Μωυσῆν, οἱ παῖδές σου εἰλήφασι τὸ κεφάλαιον τῶν ἀνδρῶν τῶν πολεμιστῶν τῶν παρ' ἡμῶν, καὶ οὐ διαπεφώνηκεν ἀπ' αὐτῶν οὐδείς.

50. Καὶ προσενηνόχαμεν τὸ δῶρον Κυρίῳ ἀνὴρ ὃς εὗρε σκεῦος χρυσοῦν χλιδῶνα, καὶ ψέλλιον, καὶ δακτύλιον, καὶ περιδέξιον, καὶ ἐμπλόκιον, ἐξιλάσασθαι περὶ ἡμῶν ἔναντι Κυρίου.

51. Καὶ ἔλαβε Μωυσῆς καὶ Ελεάζαρ ὁ ἱερεὺς τὸ χρυσίον παρ' αὐτῶν, πᾶν σκεῦος εἰργασμένον.

52. Καὶ ἐγένετο πᾶν τὸ χρυσίον τὸ ἀφαίρεμα ὃ ἀφεῖλον Κυρίῳ ἓξ καὶ δέκα χιλιάδες καὶ ἑπτακόσιοι καὶ πεντήκοντα σίκλοι παρὰ τῶν χιλιάρχων καὶ παρὰ τῶν ἑκατοντάρχων.

53. Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ πολεμισταὶ ἐπρονόμευσαν ἕκαστος ἑαυτῷ.

54. Καὶ ἔλαβε Μωυσῆς καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς τὸ χρυσίον παρὰ τῶν χιλιάρχων καὶ παρὰ τῶν ἑκατοντάρχων, καὶ εἰσήνεγκαν αὐτὰ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, μνημόσυνον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἔναντι Κυρίου.

52. Pondo sedecim millia, septingentos quinquaginta siclos, à tribunis & centurionibus.

53. Unusquisque enim quod in præda rapuerat, suum erat.

54. Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii, in monimentum filiorum Israel coram Domino.

52. Fuitq; omne aurum oblationis quod obtulerunt Jehovæ, sedecim millia, septingenti & quinquaginta secli, à 35 tribunis & centurionibus.

53. (Viri namq; exercitus prædati fuerant 36 quisq; sibi)

54. Accepit inquam Moseh & Elazar sacerdos aurum á tribunis & centurionibus, & 37 intulit illud in tabernaculum ecclesiæ *in* memoriam filiis Israel coram Jehova.

52. Vnd alles golds hebe / das sie dem HERRN huben / war sechzehen tausent vnd sieben hundert vnd funfftzig sekel / von den heuptleuten vber tausent vnd hundert.

53. Denn die kriegsleute hatten geraubt ein jglicher für sich.

54. Vnd Mose mit Eleasar dem priester nam das gold von den heuptleuten vber tausent vnd hundert / vnd brachtens in die hütten des stiffts / zum gedechtnis der kinder Israel für dem HERRN.

35. *principibus millium, & à principibus centenorum sic v. seq.* 36. *vir sibi.* 37. *venire fecerunt illud ad tab.*

Κεφαλ. λβ'.

Καὶ κτήνη πλῆθος ἦν τοῖς υἱοῖς Ῥουβήμ, καὶ τοῖς υἱοῖς Γάδ, πλῆθος πολὺ σφόδρα· καὶ εἶδον τὴν χώραν Ἰαζήρ, καὶ τὴν χώραν Γαλαάδ, καὶ ἦν ὁ τόπος τόπος κτήνεσι.

2. Καὶ προσελθόντες οἱ υἱοὶ Ῥουβήμ, καὶ οἱ υἱοὶ Γάδ, εἶπαν πρὸς Μωυσῆν καὶ πρὸς Ἐλεάζαρ τὸν ἱερέα καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς συναγωγῆς, λέγοντες.

3. Ἀταρὼθ καὶ Δεβών, καὶ Ἰαζήρ, καὶ Ναμβρών, καὶ Ἐσεβών, καὶ Ἐλεαλή, καὶ Σεβαμά, καὶ Ναμάν, καὶ Βαιάν.

4. Τὴν γῆν ἣν παρέδωκε Κύριος ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, γῆ κτηνοτρόφος ἐστίν, καὶ τοῖς παισί σου κτήνη ὑπάρχει.

5. Καὶ ἔλεγον, εἰ εὕρομεν χάριν ἐνώπιόν σου, δοθήτω ἡ γῆ αὕτη τοῖς οἰκέταις σου ἐν κατασχέσει· καὶ μὴ διαβιβάσῃς ἡμᾶς τὸν Ἰορδάνην.

6. Καὶ εἶπε Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Γάδ, καὶ τοῖς υἱοῖς Ῥουβήμ, οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν πορεύσονται εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ὑμεῖς καθήσεσθε αὐτοῦ.

7. Καὶ ἵνα τί διαστρέφετε τὰς διανοίας τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ μὴ διαβῆναι εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος δίδωσιν αὐτοῖς;

CAP. XXXII.

Filii autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in jumentis infinita substantia. Cumque vidissent Jazer & Galaad aptas animalibus alendis terras,

2. Venerunt ad Moysen & ad Eleazarum sacerdotem, & principes multitudinis, atque dixerunt,

3. Ataroth, & Dibon, & Jazer, & Nemra, Hesebon, & Eleale, & Sabam, & Nebo, & Beon.

4. Terra quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regionis uberrimæ est ad pastum animalium: & nos servi tui habemus jumenta plurima:

5. Precamurque, si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Jordanem.

6. Quibus respondit Moyses, Nunquid fratres vestri ibunt ad pugnam, & vos hic sedebitis?

7. Cur subvertitis mentes filiorum Israel, ne transire audeant in locũ quem eis daturus est Dominus?

CAP. XXXII.

Et 1 peculium multum erat filiis Reuben, & filiis Gad multum admodum: qui viderunt terram Jazer & terram Gilad, & ecce locus *ille erat* locus 2 peculii.

2. † Venerunt igitur filii Gad & filii Reuben, & dixerunt ad Moseh, 3 & Elazar sacerdotem, & ad principes congregationis, dicendo,

3. Ataroth, & Dibon, & jaazer, & Nimrah, & Hesbon, & Elaleh, & Sebam & Nebo, & Beon:

4. Terra quam percussit Jehovah ante congregationem Israel, terra peculii 4 est, & servis tuis *est* peculium.

5. Dixerunt inquam, Si invenimus gratiam in oculis tuis, detur terra hæc servis tuis in possessionem: ne transire facias nos Jarden.

6. Respondit autem Moseh filiis Gad & filiis Reuben, Num fratres vestri ingredientur pugnam, & vos 5 manebitis hîc?

7. Et quare frangetis cor filiorum Israel, 6 ne transeant ad terram quam dedit eis Jehovah?

Das XXXII Cap.

Die kinder Ruben vnd die kinder Gad hatten sehr viel vieh / vnd sahen das land Jaeser vnd Gilead an für bequeme stet zu jrem vieh.

2. Vnd kamen / vnd sprachen zu Mose vnd dem priester Eleasar / vnd zu den fürsten der gemeine.

3. Das land Athroth / Dibon / Jaeser / Nimra / Heßbon / Eleale / Sebam / Nebo / vnd Beon.

4. Das der HERR geschlagen hat für der gemeine Israel / ist bequeme zum vieh / vnd wir deine knechte haben vieh

5. Vnd sprachen weiter / Haben wir gnade für dir funden / so gib diß land deinen knechten zu eigen / so wollen wir nicht vber den Jordan zihen.

6. Mose sprach zu jnen / Ewre brüder sollen in streit zihen / vnd jr wolt hie bleiben?

7. Warumb macht jr der kinder Israel hertzen wendig / das sie nicht himüber zihen in das land / das jnen der HERR geben wird.

Cap. 32.

1. *acquisitio (sic inf.) multa &c. Gad fortis valde & viderunt t. 7.* 2. *acquisitionis i. acquisitioni vel peculio pascendo aptus.* 3. *& ad Eleazar.* 336.

4. *ipsa.*

5. *residebitis hic.*

6. *à transeundo.*

7. in mittendo me eos de C. B. ad videndum t. s. 8. & asc. usq; torrentem E. &c. Israel. ad non veniendū ad ter. 9. & exarsit furor Jeh. (sic v. 13) in d. i. & jur. d. 10. si (i. nequaquam. jurandi formula) videb ascendentes ex Æ. a filio vig. (i. duarum decadū) anni & s. t. quā jur. &c. quia non impleverunt (sc. præceptū meum) post me. v. eundo (i. sequēdo me, hoc est, non sequuti sunt me. sic v. seq. 11. quadrag. (i. quatuor decades) anni, usque consumi omnem generationem facientem malum in o. J. 12. multiplicatio h. p. ad addēdum adhuc super ir. 13. revertamini de (sc. eundo) post eum & ad. a. ad dimittendum il. 14. gregis &c. & urbes parvulo nostro. 15. accingemur &c. usq; &

8. Also theten auch ewre veter/ da ich sie aussandte von Kades Barnea / das land zu schawen.
9. Vnd da sie hinauff komen waren / biß an den bach Escol / vnd sahen das land/ machten sie das hertz der kinder Jsrael wendig/ das sie nit in das land wolten/ das jnen der HERR geben wolt.
10. Vnd des HERRN zorn ergrimmet zur selbigen zeit/ vnd schwur/ vnd sprach.
11. Diese leute/ die aus Egypten gezogen sind von zwentzig jaren vnd drüber/ sollen ja das land nicht sehen/ das ich Abraham/ Jsaac/ vnd Jacob geschworen habe/ darumb/ das sie mir nicht trewlich nachgefolget haben.
12. Ausgenomen/ Caleb den son Jephunne des Kenisiters/ vnd Josua den son Nun/ Denn sie haben dem HErrn trewlich nachgefolget.
13. Also ergrimmet des HERRN zorn vber Jsrael/ vnd ließ sie hin vnd her in der wüsten zihen viertzig jar / Biß das ein ende ward alle des geschlechts/ das vbel gethan hatte für dem HERRN.
14. Vnd sihe/ jr seid auffgetretten an ewr veter stat / das der sündiger deste mehr sein/ vnd jr auch den zorn vnd grim des HERRN noch mehr macht wider Jsrael.
15. Denn wo jr euch von jm wendet/ so wird er auch noch lenger sie lassen in der wüsten/ Vnd jr werdet diß volck alles verderben.
337. 16. Da tratten sie erzu/ vnd sprachen / Wir wollen nur schaffhütten hie bawen für vnser vieh/ vnd stedte für vnser kinder.
17. Wir aber wollen vns rüsten forn an für die kinder Jsrael/ biß das wir sie bringen an jren ort. Vnser kinder sollen in den verschlossenen stedten bleiben / vmb der einwoner willen des lands.
18. Wir wollen nicht heim keren/ biß die kinder Jsrael einnemē ein iglicher sein erbe.

Denn

8. Sic fecerunt patres vestri, 7 quando misi eos de Cades Barnea, ut viderent terram istam,
9. 8 Ascenderunt namq; usq; ad vallem Eschol, videruntq; terram, postea fregerunt cor filiorum Israel, ne ingrederentur terram quam dederat eis Jehovah.
10. 9 Unde iratus furor Jehovę in die illa, juravit, dicendo,
11. 10 Si videbunt *homines* qui ascenderunt ex Aegypto, á filio viginti annorum & supra, terrā *de* qua juravi Abraham, Ishac & Jaacob: quia non compleverunt *ire* post me:
12. Præter Chaleb filium Jephunneh Cenizæum, & Jehosua filium Nun, quia compleverunt *ire* post Jehovam.
13. Et iratus est furor Jehovæ in Israelem, vagariq; fecit eos in deserto 11 quadraginta ánis, donec cō sumeretur tota illa generatio, quæ fecerat malum in oculis Jehovæ.
14. Ecce autem surrexistis pro patribus vestris, 12 educatio hominum peccatorum, ut adderetis adhuc ad iram furoris Jehovæ contra Israelem.
15. Si 13 aversi fueritis *ut non eatis* post eum, tunc addet adhuc deserere illum in ipso deserto, & perdetis universum populum hunc.
16. Et accesserunt *propius* ad eum, ac dixerunt, Caulas 14 pecudum ædificabimus peculio nostro hic, & urbes parvulis nostris:
17. Nos vero 15 accincti erimus armis, festinantes ante filios Israel, donec introduxerimus eos ad locum suum: & manebunt parvuli nostri in urbibus munitis propter habitatores terræ.
18. Non revertemur ad domos nostras, 16 donec possideant filii Israel quisq; hæreditatem suam:

Non

8. Nonne ita egerunt patres vestri, quando misi de Cadesbarne ad explorandam terram?
9. * Cumq; venissent usque ad Vallem botri, lustrata omni regione, subverterunt cor filiorum Israel, ut non intrarent fines quos eis Dominus dedit.
10. Qui iratus juravit, dicens,
11. * Si videbunt homines isti qui ascenderunt ex Ægypto à viginti annis & supra, terram quam sub juramento pollicitus sum Abraham, Isaaç, & Jacob: & noluerunt sequi me,
12. Præter Caleb filium Jephone Cenezæum, & Josue filium Nun: isti impleverunt voluntatem meam.
13. Iratusq; Dominus adversum Israel, circumduxit eum per desertum quadraginta annis, donec consumeretur universa generatio, quę fecerat malum in conspectu ejus.
14. Et ecce, inquit, vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa, & alumni hominum peccatorum, ut augeretis furorem Domini contra Israel.
15. Quòd si nolueritis sequi eum, in solitudine populum derelinquet, & vos causa eritis necis omniū.
16. At illi propè accedentes, dixerunt, Caulas ovium fabricabimus, & stabula jumentorum, parvulis quoque nostris urbes munitas:
17. Nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel, donec introducamus eos ad loca sua. Parvuli nostri, & quicquid habere possumus, erunt in urbibus muratis, propter habitatorum insidias.
18. Non revertemur in domos nostras, usq; dum possideant filii Israel hæreditatem suam:

Nec

8. Οὐχ οὕτως ἐποίησαν οἱ πατέρες ὑμῶν, ὅτε ἀπέστειλα αὐτοὺς ἐκ Κάδης Βαρνή, κατανοῆσαι τὴν γῆν.
9. Καὶ ἀνέβησαν εἰς φάραγγα βότρυος, καὶ κατενόησαν τὴν γῆν, καὶ ἀπέστησαν τὴν καρδίαν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ὅπως ἂν μὴ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν γῆν, ἣν δέδωκεν αὐτοῖς Κύριος.
10. Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ὤμοσε, λέγων·
11. Εἰ ὄψονται οἱ ἄνθρωποι οὗτοι οἱ ἀναβάντες ἐξ Αἰγύπτου ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, οἱ ἐπιστάμενοι τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν, τὴν γῆν ἣν ὤμοσα τῷ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ· οὐ γὰρ ἐπηκολούθησαν ὀπίσω μου.
12. Πλὴν Χαλὲβ υἱὸς Ἰεφοννὴ ὁ διακεχωρισμένος, καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυὶ, ὅτι συνεπηκολούθησαν ὀπίσω Κυρίου.
13. Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, καὶ κατερέμβευσεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη, ἕως ἐξανηλώθη πᾶσα ἡ γενεά, οἱ ποιοῦντες τὰ πονηρὰ ἔναντι Κυρίου.
14. Ἰδοὺ ἀνέστητε ἀντὶ τῶν πατέρων ὑμῶν, σύστρεμμα ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, προσθεῖναι ἔτι ἐπὶ τὸν θυμὸν τῆς ὀργῆς Κυρίου ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.
15. Ὅτι ἀποστραφήσεσθε ἀπ' αὐτοῦ προσθεῖναι ἔτι καταλιπεῖν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀνομήσετε εἰς ὅλην τὴν συναγωγὴν ταύτην.
16. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ, καὶ ἔλεγον, ἐπαύλεις προβάτων οἰκοδομήσωμεν ὧδε τοῖς κτήνεσιν ἡμῶν, καὶ πόλεις ταῖς ἀποσκευαῖς ἡμῶν.
17. Καὶ ἡμεῖς ἐνοπλισάμενοι προφυλακῇ πρότεροι τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἕως ἂν ἀγάγωμεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἑαυτῶν τόπον. καὶ κατοικήσει ἡ ἀποσκευὴ ἡμῶν ἐν πόλεσι τετειχισμέναις διὰ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν.
18. Οὐ μὴ ἀποστραφῶμεν εἰς τὰς οἰκίας ἡμῶν ἕως ἂν καταμερισθῶσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, ἕκαστος εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.

Καὶ

19. Καὶ οὐκέτι κληρονομήσομεν ἐν αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἐπέκεινα, ὅτι ἀπέχομεν τοὺς κλήρους ἡμῶν ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐν ἀνατολαῖς.

*Sup. 11. v. 14.

20. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Μωυσῆς, ἐὰν ποιήσητε κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἐὰν ἐξοπλισθῆτε ἐναντίον Κυρίου εἰς πόλεμον.

*Iosue 1. v. 13.

21. Καὶ παρελεύσεται ὑμῶν πᾶς ὁπλίτης τὸν Ἰορδάνην ἔναντι Κυρίου, ἕως ἂν ἐκτριβῇ ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.

*Sup. 11. v. 18.

22. Καὶ κατακυριευθῇ ἡ γῆ ἔναντι Κυρίου, καὶ μετὰ ταῦτα ἀποστραφήσεσθε, καὶ ἔσεσθε ἀθῷοι ἔναντι Κυρίου, καὶ ἀπὸ Ἰσραήλ· καὶ ἔσται ἡ γῆ αὕτη ὑμῖν ἐν κατασχέσει ἔναντι Κυρίου.

23. Ἐὰν δὲ μὴ ποιήσητε οὕτως, ἁμαρτήσεσθε ἔναντι Κυρίου, καὶ γνώσεσθε τὴν ἁμαρτίαν ὑμῶν, ὅταν ὑμᾶς καταλάβῃ τὰ κακά.

24. Καὶ οἰκοδομήσετε ὑμῖν ἑαυτοῖς πόλεις τῇ ἀποσκευῇ ὑμῶν, καὶ ἐπαύλεις τοῖς κτήνεσιν ὑμῶν, καὶ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν ποιήσετε.

25. Καὶ εἶπαν οἱ υἱοὶ Ῥουβὴμ καὶ οἱ υἱοὶ Γὰδ πρὸς Μωυσῆν, λέγοντες, οἱ παῖδές σου ποιήσουσιν καθὰ ὁ κύριος ἡμῶν ἐντέλλεται.

26. Ἡ ἀποσκευὴ ἡμῶν, καὶ αἱ γυναῖκες ἡμῶν, καὶ αἱ κτήσεις ἡμῶν, καὶ πάντα τὰ κτήνη ἡμῶν ἔσονται ἐκεῖ ἐν ταῖς πόλεσι Γαλαάδ.

27. Οἱ δὲ παῖδές σου παρελεύσονται πάντες ἐνωπλισμένοι καὶ ἐκτεταγμένοι ἔναντι Κυρίου εἰς τὸν πόλεμον, ὃν τρόπον ὁ κύριος λέγει.

*Iosue 4. v. 12.

28. Καὶ συνέστησεν αὐτοῖς Μωυσῆς Ἐλεάζαρ τὸν ἱερέα, καὶ Ἰησοῦν υἱὸν Ναυῆ, καὶ τοὺς ἄρχοντας πατριῶν τῶν φυλῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

29. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Μωυσῆς, ἐὰν διαβῶσιν οἱ υἱοὶ Ῥουβὴμ καὶ οἱ υἱοὶ Γὰδ μεθ᾽ ὑμῶν τὸν Ἰορδάνην, πᾶς ἐνωπλισμένος εἰς πόλεμον ἔναντι Κυρίου, καὶ

κατα-

19. Nec quicquam quæremus trans Jordanem, quia jam habem⁹ nostram possessionem in orientali ejus plaga.

20. Quibus Moyses ait, *Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam:

21. Et omnis vir bellator armatus Jordanē transeant, donec subvertat Dominus inimicos suos.

22. Et subjiciatur ei omnis terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum & apud Israel, & obtinebitis regiones quas vultis coram Domino.

23. Sin autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium est, quin peccetis in Deum: & scitote quoniam peccatum vestrum apprehendet vos.

24. Ædificate ergo urbes parvulis vestris, & caulas & stabula ovibus ac jumentis: & quod polliciti estis implete.

25. Dixeruntq; filii Gad & Rubē ad Moysen: Servi tui sumus, faciemus quod jubet dominus noster.

26. Parvulos nostros & mulieres, & pecora, ac jumenta relinquemus in urbibus Galaad.

27. Nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, sicut tu domine loqueris.

28. *Præcepit ergo Moyses Eleazaro sacerdoti, & Josue filio Nun, & principibus familiarum per tribus Israel,

29. Et dixit ad eos: Si transierint filii Gad, & filii Ruben vobiscum Jordanem omnes armati ad bellum coram Domi-

no

19. Non enim hæreditatem accipimus cum eis 17 trans Jarden & ultra: quod evenerit hæreditas nobis citra Jarden ad orientem.

20. Et dixit illis Moseh, Si feceritis hoc, si accinxeritis vos armis coram Jehova ad bellum:

21. Et transierint ex vobis omnes accincti armis ipsum Jarden ante Jehovam, donec expulerit inimicos suos à facie sua.

22. Et subjiciatur terra illa coram Jehovah: postea revertemini, & eritis absoluti à Jehova, & ab Israele: eritq; terra ista vobis in possessionem coram Jehova.

23. Quod si non feceritis ita, ecce peccastis Jehovæ, & 18 perpendite peccatum vestrum quod inveniet vos.

24. Ædificate ergo vobis civitates pro 19 parvulis vestris, & caulas ovibus vestris, & quod egreditur ex ore vestro, faciatis.

25. Et dixerunt filii Gad & filii Reuben ad Moseh, dicendo, Servi tui facient quemadmodum dominus meus 20 præcipit:

26. Parvuli nostri, uxores nostræ, pecora nostra, & omnia jumenta nostra erunt ibi in urbibus Gilad:

27. Servi autem tui transibunt omnes accincti armis ad militiam coram Jehova ad bellum, quemadmodum dominus meus 21 loquitur.

28. Et præcepit de eis Moseh ipsi Elazar sacerdoti & Jehosua filio Nun, & 22 principibus patrum tribuum filiorum Israel:

29. Et dixit 23 illis: Si transierint filii Gad & filii Reuben vobiscum Jarden: omnes accincti armis ad bellum coram Je-

ho-

19. Denn wir wollen nicht mit jnen erben jenseid des Jordans/ sondern vnser erbe sol vns disseid des Jordans gegen dem morgen gefallen sein.

20. Mose sprach zu jnen/ Wenn jr das thun wolt / das jr euch rüstet zum streit für dem HERRN/

21. So zihet vber den Jordan für dem HERRN/ wer vnter euch gerüst ist/ biß das er seine feinde austreibe von seinem angesicht/ vnd das land vnterthan werde für dem HERRN.

22. Darnach solt jr vmbwenden vnd vnschüldig sein dem HERRN vnd für Jsrael/vnd solt diß land also haben zu eigen für dem HErrn.

23. Wo jr aber nicht also thun wolt. Sihe/ so werdet jr euch an dem HERRN versündigen/vnd werdet ewer sünden innen werden/ wenn sie euch finden wird.

24. So bawet nu stedte für ewre kinder / vnd hürten für ewer vieh/vnd thut was jr geredt habt.

25. Die kinder Gad vnd die kinder Ruben sprachen zu Mose / Deine knechte sollen thun/wie mein Herr geboten hat.

26. Vnser kinder/ weiber/ habe/vnd alle vnser vieh/sollen in den stedten Gilead sein.

27. Wir aber deine knechte wollen alle gerüst zum heer in den streit zihen für dem HERRN/wie mein Herr geredt hat.

28. Da gebot Mose jrer halben dem priester Eleasar/ vnd Josua dem son Nun/vnd den öbersten vetern der stemme der kinder Jsrael / vnd sprach zu jnen.

29. Wenn die kinder Gad vnd die kinder Ruben mit euch vber den Jordan zihen alle gerüst zum streit für dem HERRN / vnd das land

euch

17. a trāsitu (vado) Jardenis & ult. quia venit hereditas nostra ad nos a trāsitu (vado) Jardenis ad o. & l. ad illos M. f. verbum hoc, si a. cingamini coram J. ad b. et transierit (sing. pro pl.) v. o. accinctis. J. a. J. usq; expellere e. i. m. sui. & c. & postea rev. & e innocētes. 18. scitote

19. parvulo vestro &c. & egrediens ex o. v. f.

20. præcipiens (sc. est) parvulus noster &c. & omne jumentum nostrum.

21. loquēs sc. est.

22. capitibus &c. filiis Israel.

23. Moseh ad illos &c. omnis accinctus ad bell. &c. & (.tunc) dabitis e.

euch vnterthan ist / So gebet jnen das land Gilead zu eigen.

338.

30. Ziehen sie aber nicht mit euch gerüst / so sollen sie mit euch erben im lande Canaan.

31. Die kinder Gad vnd die kinder Ruben antworten / vnd sprachen / Wie der HERR redet zu deinen knechten / so wollen wir thun.

32. Wir wollen gerüst ziehen für dem HERRN ins land Canaan / vnd vnser erbgut besitzen disseid des Jordans.

33. Also gab Mose den kindern Gad / vnd den kindern Ruben / vnd dem halben stam Manasse / des sons Joseph / das königreich Sihon / des königes der Amoriter / vnd das königreich Og / des königes zu Basan / das land sampt den stedten in der gantzen grentze vmbher.

34. Da baweten die kinder Gad / Dibon / Atharoth / Aroer /

35. Atroth / Sophan / Jaeser / Jegabeha /

36. Bethnimra / vnd Betharan / verschlossen stedte vnd schaffhürten.

37. Die kinder Ruben baweten Heßbon / Eleale / Kiriathaim /

38. Nebo / Baal Meon / vnd enderten die namen / vnd Sibama / vnd gaben den stedten namen / die sie baweten.

39. Vnd die kinder Machir des sons Manasse / giengen in Gilead vnd gewonnens / vnd vertrieben die Amoriter / die drinnen waren.

40. Da gab Mose dem Machir / dem son Manasse / Gilead / vnd er wonet drinnen.

41. Jair aber der son Manasse gieng hin / vnd gewan jre dörffer / vnd hies sie Hauoth Jair.

24. accincti vobis. & (s. tunc) possidebunt in m. v.

25. ad servos t.

26. &.

27. munitionis & c. gregis.

28. mutata nomine.

29. & expulit.

---

hova, & subjecta fuerit terra coram vobis, dabitis eis terram Gilad in possessionem.

30. Quod si non transierint [24] accincti armis vobiscum, tum possessionem habebunt in medio vestri in terra Chenaan.

31. Et responderunt filii Gad & filii Reuben, dicendo, Quod dixit Jehovah [25] servis tuis, sic faciemus:

32. Nos transibimus accincti armis coram Jehova *in* terram Chenaan, [26] ut nobiscum *sit* possessio hæreditatis nostræ citra Jarden.

33. Dedit itaq; illis Moseh, filiis Gad & filiis Reuben, & dimidiæ tribui Menasseh filii Joseph, regnum Sehon regis Emoræi, & regnum Og regis Basan, terram *cum* urbibus suis, cum terminis, urbes terræ *per* circuitum.

34. Et ædificaverunt filii Gad Dibon, & Ataroth, & Aroer,

35. Et Atroth, Sophan, & Jaazer, & Jogbehah,

36. Et Bethnimrah & Bethharan urbes [27] munitas, & caulas ovium.

37. Filii vero Reuben ædificaverunt Hesbon, & Elale & Ciriathaim,

38. Et Nebo, & Baalmeon [28] versis nominibus, & Sibmah: & vocaverunt nominibus nomina urbium, quas ædificaverunt.

39. Et perrexerunt filii Machir, filii Menasseh in Gilad, ceperuntq; eam, [29] & expulerunt Emoræum qui *erat* in ea.

40. Et dedit Moseh Gilad ipsi Machir filio Menasseh, & habitavit in ea.

41. Jair præterea filius Menasseh perrexit, & acepit vicos eorum: & vocavit eos Havoth Jair.

---

no, & vobis fuerit terra subjecta: date eis Galaad in possessionem.

30. Sin autem noluerint transire armati vobiscum in terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca.

31. Responderuntque filii Gad, & filii Ruben, Sicut locutus est Dominus servis suis, ita faciemus:

32. Ipsi armati pergemus coram Domino in terram Chanaan, * & possessionem jam suscepisse nos confitemur trans Jordanem.

33. Dedit itaque Moyses filiis Gad & Ruben, & dimidiæ tribui Manasse filii Joseph regnum Sehon regis Amorrhæi, & regnum Og regis Basan, & terram eorum cum urbibus suis per circuitum.

34. Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer.

35. Et Roth, & Sophan, & Jazer, & Jegbaa,

36. Et Bethnemra, & Betharan, urbes munitas, & caulas pecoribus suis.

37. Filii verò Ruben ædificaverunt Hesebon, & Eleale, & Cariathaim,

38. Et Nabo, & Baalmeon versis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula urbibus quas extruxerant.

39. * Porrò filii Machir, filii Manasse perrexerunt in Galaad, & vastauerunt eam interfecto Amorrhæo habitatore ejus.

40. Dedit ergo Moyses terram Galaad Machir filio Manasse, * qui habitavit in ea.

41. Jair autem filius Manasse abiit, & occupavit vicos ejus, quos appellavit Havoth Jair, id est Villas Jair.

κατακυριεύσητε τῆς γῆς ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ δώσετε αὐτοῖς τὴν γῆν Γαλαὰδ ἐν κατασχέσει.

30. Ἐὰν δὲ μὴ διαβῶσιν ἐνωπλισμένοι μεθ' ὑμῶν εἰς πόλεμον ἔναντι Κυρίου, καὶ διαβιβάσετε τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν, καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν πρότερα ὑμῶν, εἰς γῆν Χαναάν, καὶ συγκατακληρονομηθήσονται ἐν ὑμῖν ἐν τῇ γῇ Χαναάν.

31. Καὶ ἀπεκρίθησαν οἱ υἱοὶ Ῥουβὴν καὶ οἱ υἱοὶ Γάδ, λέγοντες· ὅσα ὁ Κύριος λέγει τοῖς θεράπουσιν αὐτοῦ, οὕτως ποιήσομεν.

32. Ἡμεῖς διαβησόμεθα ἐνωπλισμένοι ἔναντι Κυρίου εἰς γῆν Χαναάν, καὶ δώσετε τὴν κατάσχεσιν ὑμῶν ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

33. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Γάδ, καὶ τοῖς υἱοῖς Ῥουβήμ, καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ υἱῶν Ἰωσήφ, τὴν βασιλείαν Σιών, βασιλέως τῶν Ἀμορραίων, καὶ τὴν βασιλείαν Ὢγ βασιλέως τῆς Βασάν, τὴν γῆν καὶ τὰς πόλεις σὺν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, πόλεις τῆς γῆς κύκλῳ.

34. Καὶ ᾠκοδόμησαν οἱ υἱοὶ Γὰδ τὴν Δεβών, καὶ τὴν Ἀταρώθ, καὶ τὴν Ἀροήρ.

35. Καὶ τὴν Σοφάρ, καὶ τὴν Ἰαζήρ, καὶ ὕψωσαν αὐτάς.

36. Καὶ τὴν Βηθαμερὰμ καὶ τὴν Βαιθαρρὰν πόλεις ὀχυράς, καὶ ἐπαύλεις προβάτων.

37. Καὶ οἱ υἱοὶ Ῥουβὴμ ᾠκοδόμησαν τὴν Ἐσεβών, καὶ Ἐλεαλή, καὶ τὴν Καριαθαίμ.

38. Καὶ τὴν Ναβώθ, καὶ τὴν Βεελμεών, περικυκλωμένας, καὶ τὴν Σεβαμά. καὶ ἐπωνόμασαν κατὰ τὰ ὀνόματα αὐτῶν τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων, ἃς ᾠκοδόμησαν.

39. Καὶ ἐπορεύθη υἱὸς Μαχεὶρ υἱοῦ Μανασσῆ εἰς Γαλαάδ, καὶ ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπώλεσε τὸν Ἀμορραῖον τὸν κατοικοῦντα ἐν αὐτῇ.

40. Καὶ ἔδωκε Μωυσῆς τὴν Γαλαὰδ τῷ Μαχεὶρ υἱῷ Μανασσῆ, καὶ κατῴκησεν ἐκεῖ.

41. Καὶ Ἰαὶρ ὁ τοῦ Μανασσῆ ἐπορεύθη, καὶ ἔλαβε τὰς ἐπαύλεις αὐτῶν, καὶ ἐπωνόμασεν αὐτὰς ἐπαύλεις Ἰαίρ.

Hodœporicon Israelitarũ

42. Καὶ Ναβὰν ἐπορεύθη, καὶ ἔλαβε τὴν Καάθ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ ἐπωνόμασεν αὐτὰς Ναβὼθ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Κεφαλ. λγ'.

Καὶ οὗτοι οἱ σταθμοὶ τῶν υἱῶν Ισραήλ, ὡς ἐξῆλθον ἐκ τῆς Αἰγύπτου σὺν δυνάμει αὐτῶν ἐν χειρὶ Μωυσῆ καὶ Ἀαρών.

2. Καὶ ἔγραψε Μωυσῆς τὰς ἀπάρσεις αὐτῶν, καὶ τοὺς σταθμοὺς αὐτῶν διὰ ῥήματος Κυρίου, καὶ οὗτοι οἱ σταθμοὶ τῆς πορείας αὐτῶν.

*Exo. 12. v. 37.

3. Ἀπῆραν ἐκ Ραμεσσῆ τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, τῇ ἐπαύριον τοῦ Πάσχα ἐξῆλθον οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐν χειρὶ ὑψηλῇ ἐναντίον πάντων τῶν Αἰγυπτίων.

4. Καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἔθαπτον ἐξ αὐτῶν τοὺς τεθνηκότας πάντας ὅσους ἐπάταξε Κύριος πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτου· καὶ ἐν τοῖς θεοῖς αὐτῶν ἐποίησε τὴν ἐκδίκησιν Κύριος.

5. Ἀπάραντες δὲ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐκ Ραμεσσῆ, παρενέβαλον εἰς Σοκχώθ.

6. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Σοκχώθ, καὶ παρενέβαλον εἰς Βουθάν, ὅ ἐστι μέρος τῆς ἐρήμου.

*Exo. 13. v. 20.

7. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Βουθάν, καὶ παρενέβαλον ἐπὶ στόμα Ερώθ, ὅ ἐστιν ἀπέναντι Βεελσεπφών, καὶ παρενέβαλον ἀπέναντι Μαγδώλου.

*Exo. 14. v. 2.

8. Καὶ ἀπῆραν ἀπέναντι Ερώθ, καὶ διέβησαν μέσον τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐπορεύθησαν ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν διὰ τῆς ἐρήμου αὐτοί· καὶ παρενέβαλον ἐν Πικρίαις.

*Exo. 15. v. 27.

9. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Πικριῶν, καὶ ἦλθον εἰς Αιλίμ· καὶ ἐν Αιλὶμ δώδεκα πηγαὶ ὑδάτων, καὶ ἑβδομήκοντα στελέχη φοινίκων, καὶ παρενέβαλον ἐκεῖ παρὰ τὸ ὕδωρ.

10. Καὶ ἀπῆραν ἐξ Ελίμ· καὶ

42. Nobe quoque perrexit, & apprehendit Canath cum viculis suis: vocavitque eam ex nomine suo Nobe.

CAP. XXXIII.

Hæ sunt mansiones filiorum Israel, qui egressi sunt de Ægypto per turmas suas in manu Moysi & Aaron.

2. Quas descripsit Moyses juxta castrorum loca, quæ Domini jussione mutabant.

3. * Profecti igitur de Ramesse mense primo, quintadecima die mensis primi, fecerunt altera die Phase filii Israel in manu excelsa, videntibus cunctis Ægyptiis,

4. Et sepelientibus primogenitos, quos percusserat Dominus (nam & in diis eorum exercuerat ultionem)

5. Castrametati sunt in Socoth.

6. Et de Socoth venerunt in Etham, quæ est in extremis finibus solitudinis.

7. * Inde egressi venerunt contra Phihahiroth, quæ respicit Beelsephon, & castrametati sunt ante Magdalum.

8. * Profectique de Phihahiroth, transierunt per medium mare in solitudinem: & ambulantes tribus diebus per desertum Etham, castrametati sunt in Mara.

9. * Profectique de Mara, venerunt in Elim, ubi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ septuaginta: ibique castrametati sunt.

10. Sed & inde egressi fi-

42. Nobah similiter perrexit, & cepit Cenath & 30 villas ejus: vocavitq; eam Nobah secundum nomen suum.

CAP. XXXIII.

Istæ *sunt* profectiones filiorum Israel, qui egressi sunt é terra Aegypti per exercitus suos, 1 per manum Moseh & Aharon.

2. Scripsit autem Moseh egressus eorum per profectiones eorum 2 juxta sermonem Jehovæ: istæ inquam *sunt* profectiones eorum per egressus eorum.

3. Profecti sunt igitur é Raameses 3 mense primo, decima quinta die † mensis primi, postera *die* Pesah egressi sunt filii Israel in manu excelsa, in oculis omnium Aegyptiorum.

4. (Aegyptii autem *interim* sepeliebant quos percusserat Jehovah ex eis, omnẽ primogenitum, & in diis eorum fecerat Jehovah judicia.)

5. Profecti sunt inquam filii Israel é Raameses, & castrametati sunt in Suchoth.

6. Profecti autem de Suchoth castrametati sunt in Etham, quæ est in extremo deserti.

7. Et profecti de Etham, 4 reversi sunt ad Pihahiroth, quæ *est* ante Baalsephon, & castrametati sunt ante Migdol.

8. Profecti veró de Penehahiroth, 5 transierunt per medium maris in desertum: & ambulaverunt viam trium dierum per desertum Etham, & castrametati sunt in Marah.

9. 6 Profecti autem de Marah, venerunt in Elim, in Elim veró *erant* duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ, & castrametati sunt illic.

10. Et profecti ex E-

42. Nobah gieng hin/ vnd gewan Knath mit iren töchtern/ vnd hies sie Nobah nach seinem namen.

Das XXXIII. Cap.

Das sind die reisen der kinder Israel/ die aus Egyptenland gezogen sind nach irem heer / durch Mose vnd Aaron.

2. Vnd Mose beschreib iren auszug/ wie sie zogen nach dem befehl des HERRN/ vnd sind nemlich diß die reisen ires zugs.

3. Sie zogen aus von Raemses am funffzehenden tage des ersten monden/ des andern tages der ostern/ durch eine hohe hand / das alle Egypter sahen.

4. Vnd begruben eben die erstgeburt/ die der HERR vnter jnen geschlagen hatte/ Denn der HERR hatte auch an jren göttern gerichte geübt.

5. Als sie von Raemses aus zogen/ lagerten sie sich in Suchoth.

6. Vnd zogen aus von Suchoth/ vnd lagerten sich in Etham/ welchs ligt an dem ende der wüsten.

7. Von Etham zogen sie aus / vnd blieben im grund Hahiroth / welchs ligt gegen Baal Zephon / vnd lagerten sich gegen Migdol.

8. Von Hahiroth zogen sie aus / vnd giengen mitten durchs meer in die wüsten/ vnd reiseten drey tagreise in der wüsten Etham / vnd lagerten sich in Marah.

9. Von Marah zogen sie aus / vnd kamen gen Elim/ darin waren zwelff wasserbrunnen / vnd siebentzig Palmen / vnd lagerten sich daselbs.

10. Von Elim zogen sie aus

30 *filias ejus &c. Nobah in nomine suo.*

Cap. 33.

1. *in manu M.*

2. *super (juxta) os Jehovæ.*

3. *in mense, in quinque decem (card. pro ordin) die mensi primo á crastino Pesah &c. et omnis Ægypti. & Ægyptus sep. &c. Jeh. in eis.*

4. *& reversus est (sing. pro plur) super P. quæ super facies.*

5. *& trãs. in medio maris (scil. rubri) in des.*

6. *& prof. sunt de Mara, & ven. sic deinceps*

vnd lagerten sich an das schilffmeer.

11. Von dem schilffmeer zogen sie aus / vnd lagerten sich in der wüsten Sin.

12. Von der wüsten Sin zogen sie aus / vnd lagerten sich in Daphka.

13. Von Daphka zogen sie aus/vnd lagerten sich in Alus.

14. Von Alus zogen sie aus/vnd lagerten sich in Raphidim/daselbs hatte das volck kein wasser zu trincken.

7. & non erant ibi aqua.

15. Von Raphidim zogen sie aus/vnd lagerten sich in der wüsten Sinai.

16. Von Sinai zogen sie aus / vnd lagerten sich in die Lustgreber.

17. Von den Lustgrebern zogen sie aus/vnd lagerten sich in Hazeroth.

18. Von Hazeroth zogen sie aus/vnd lagerten sich in Rithma.

19. Von Rithma zogen sie aus/ vnd lagerten sich in Rimon Parez.

20. Von Rimon Parez zogen sie aus/ vnd lagerten sich in Libna.

21. Von Libna zogen sie aus/vnd lagerten sich in Rissa.

22. Von Rissa zogen sie aus/ vnd lagerten sich in Kehelatha.

23.. Von Kehelatha zogen sie aus / vnd lagerten sich im gebirge Sapher.

24. Vom gebirge Sapher zogen sie aus / vnd lagerten sich in Harada.

25. Von Harada zogen sie aus/vnd lagerten sich in Makeheloth.

26. Von Makeheloth zogen sie aus/ vnd lagerten sich in Tahath.

27. Von Tahath zogen sie aus/vnd lagerten sich in Tharah.

28. Von Tharah zogen sie aus/vnd lagerten sich in Mithka.

29. Von Mithka zogen sie aus/vnd lagerten sich in Hasmona.

340. 30. Von Hasmona zogen sie aus / vnd lagerten sich in Moseroth.

Von

lim, castrametati sunt juxta mare Suph.

11. Profecti autem è mari Suph, castrametati sunt in deserto Sin.

12: Et profecti è deserto Sin, castrametati sunt in Dophcah,

13. Profecti item è Dophcah, castrametati sunt in Alus.

14. Et profecti ex Alus, castrametati sunt in Rephidim, 7 ubi non erant aquæ populo ad bibendum.

15. Ideo profecti è Rephidim, castrametati sunt in deserto Sinai.

16 Profecti autem è deserto Sinai, castrametati sunt in Cibroth-Hathaavah,

17 Et profecti è Cibroth-hathaavah castrametati sunt in Haseroth.

18. Et profecti de Haseroth, castrametati sunt in Rithmah

19. Profecti verò è Rithmah, castrametati sunt in Rimmon-Peres.

20. Et profecti è Rimmon-Peres castrametati sunt in Libnah.

21. Profecti verò è Libnah, castrametati sunt in Rissah.

22 Et profecti è Rissah, castrametati sunt in Cehelathah.

23. Profecti item è Cehelathah castrametati sunt in monte Sepher.

24. Profecti quoq; è monte Sepher, castrametati sunt in Haradah.

25. Et profecti sunt è Haradah, & castrametati sunt in Macheloth.

26. Et profecti è Macheloth, castrametati sunt in Thahath.

27. Profecti autem è Thahath, castrametati sunt in Tharah.

28. Profecti quoq; ex Tharah, castrametati sunt in Mithcah.

29. Profecti item è Mithcah, castrametati sunt in Hasmonah,

30. † Et profecti sunt de Hasmonah, & castrametati sunt in Moseroth.

Et

xerunt tentoria super mare rubrum.

11. * Profectique de mari rubro, castrametati sunt in deserto Sin.

12. Unde egressi, venerunt in Daphca.

13. Profectique de Daphca, castrametati sunt in Alus.

14. * Egressique de Alus, in Raphidim fixere tentoria, ubi populo defuit aqua ad bibendum.

15. * Profectique de Raphidim, castrametati sunt in deserto Sinai.

16. Sed & de solitudine Sinai egressi, venerunt ad Sepulchra concupiscentiæ.

17. * Profectique de Sepulchris concupiscentiæ, castrametati sunt in Haseroth.

18. * Et de Haseroth venerunt in Rethma.

19. Profectique de Rethma, castrametati sunt in Remmon-Phares.

20. Unde egressi, venerunt in Lebna.

21. De Lebna castrametati sunt in Ressa.

22. Egressique de Ressa, venerunt in Ceelatha.

23. Unde profecti, castrametati sunt in monte Sepher.

24. Egressi de monte Sepher, venerunt in Harada.

25. Inde proficiscentes, castrametati sunt in Maceloth.

26. Profectique de Maceloth, venerunt in Thahath.

27. De Thahath castrametati sunt in Thare.

28. Unde egressi, fixere tentoria in Methca.

29. Et de Methca castrametati sunt in Hesmona.

30. * Profectiq; de Hesmona, venerunt in Moseroth.

Et

παρενέβαλον ἐπὶ θάλασσαν ἐρυθράν.

11. Καὶ ἀπῆραν ἀπὸ θαλάσσης ἐρυθρᾶς, καὶ παρενέβαλον εἰς τὴν ἔρημον Σίν. *1 Exo. 16. v. 1.*

12. Καὶ ἀπῆραν ἐκ τῆς ἐρήμου Σίν, καὶ παρενέβαλον εἰς Ραφακά.

13. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Ραφακά, καὶ παρενέβαλον ἐν Αἰλούς.

14. Καὶ ἀπῆραν ἐξ Αἰλοῦς, καὶ παρενέβαλον ἐν Ραφιδίν, καὶ οὐκ ἦν ἐκεῖ ὕδωρ πιεῖν. *Exo. 17. v. 1.*

15. Καὶ ἀπῆραν ἐξ Ραφιδίν, καὶ παρενέβαλον ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινά. *Exo. 19. v. 15.*

16. Καὶ ἀπῆραν ἐκ τῆς ἐρήμου Σινά, καὶ παρενέβαλον ἐν μνήμασι τῆς ἐπιθυμίας.

17. Καὶ ἀπῆραν ἐκ μνημάτων ἐπιθυμίας, καὶ παρενέβαλον εἰς Ασηρώθ. *Sup. 11. v. 35.*

18. Καὶ ἀπῆραν ἐξ Ασηρώθ, καὶ παρενέβαλον ἐν Ραθαμά. *Sup. 11. v. 1.*

19. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Ραθαμά, καὶ παρενέβαλον ἐν Ρεμὼν φάρες.

20. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Ρεμὼν φάρες, καὶ παρενέβαλον ἐν Λεβωνά.

21. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Λεβωνά, καὶ παρενέβαλον εἰς Ρεσσά.

22. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Ρεσσά, καὶ παρενέβαλον ἐν Μακελάθ.

23. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Μακελάθ, καὶ παρενέβαλον ἐν Αρσαφάρ.

24. Καὶ ἀπῆραν ἐξ Αρσαφάρ, καὶ παρενέβαλον ἐπὶ Χαραδαί.

25. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Χαραδαί, καὶ παρενέβαλον εἰς Μακηδών.

26. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Μακηδών, καὶ παρενέβαλον εἰς Κατθαάθ.

27. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Κατθαάθ, καὶ παρενέβαλον εἰς Θαράθ.

28. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Θαράθ, καὶ παρενέβαλον εἰς Μαθεκκά.

29. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Μαθεκκά, καὶ παρενέβαλον εἰς Ασεμωνά. *Deut. 10. v. 6.*

30. Καὶ ἀπῆραν ἐξ Ασεμωνά, καὶ παρενέβαλον εἰς Μασουρώθ.

Καὶ

31. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Μασουρὼθ, καὶ παρενέβαλον εἰς Μανιακάν.

32. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Μανιακάν, καὶ παρενέβαλον εἰς τὸ ὄρος Γαδγάδ.

33. Καὶ ἀπῆραν ἐκ τοῦ ὄρους Γαδγάδ, καὶ παρενέβαλον εἰς Ετεμαθά.

34. Καὶ ἀπῆραν ἐξ Ετεμαθά, καὶ παρενέβαλον εἰς Εβρωνά.

35. Καὶ ἀπῆραν ἐξ Εβρωνά, καὶ παρενέβαλον εἰς Γεσιὼν Γαβέρ.

36. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Σιὼν Γαβὲρ, καὶ παρενέβαλον ἐν τῇ ἐρήμῳ Σίν, καὶ ἀπῆραν ἐκ τῆς ἐρήμου Σίν, αὕτη ἐστὶ Κάδης.

*Sup. 20. v. 22.
37. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Κάδης, καὶ παρενέβαλον εἰς Ωρ τὸ ὄρος πλησίον γῆς Εδώμ.

*Sup. 20. v. 25. Deu. 32. v. 10.
38. Καὶ ἀνέβη Ααρὼν ὁ ἱερεὺς εἰς τὸ ὄρος διὰ προστάγματος Κυρίου, καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ ἔτει τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ισραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου τῷ μηνὶ τῷ πέμπτῳ μιᾷ τοῦ μηνός.

39. Καὶ Ααρὼν ἦν τριῶν καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐτῶν, ὅτε ἀπέθνηκεν ἐν Ωρ τῷ ὄρει.

*Sup. 21. v. 1.
40. Καὶ ἀκούσας ὁ Χαναναῖος βασιλεὺς Αράδ, καὶ οὗτος κατῴκει ἐν γῇ Χαναάν, ὅτε εἰσεπορεύοντο οἱ υἱοὶ Ισραήλ.

41. Καὶ ἀπῆραν ἐξ Ωρ τοῦ ὄρους, καὶ παρενέβαλον ἐν Σαλμωνά.

42. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Σαλμωνά, καὶ παρενέβαλον ἐν Φινώ.

*Sup. 21. v. 10.
43. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Φινώ, καὶ παρενέβαλον ἐν Οβώθ.

44. Καὶ ἀπῆραν ἐξ Οβώθ, καὶ παρενέβαλον ἐν Γαΐ, ἐν τῷ πέραν ἐπὶ τῶν ὁρίων Μωάβ.

45. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Γαΐ, καὶ παρενέβαλον εἰς Δαιβὼν Γάδ.

46. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Δαιβὼν

Γάδ,

---

31. Et de Meseroth castrametati sunt in Benejaacan.
32. Profectique de Benejaacan, venerunt in montem Gadgad.

33. Unde profecti, castrametati sunt in Jetebatha.

34. Et de Jetebatha venerunt in Hebrona.

35. Egressique de Hebrona, castrametati sunt in Asion gaber.

36. Inde profecti, venerunt in desertum Sin, hæc est Cades.

37. * Egressique de Cades, castrametati sunt in monte Hor, in extremis finibus terræ Edom.
38. * Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor jubente Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israel ex Ægypto, mense quinto, prima die mensis.
39. Cùm esset annorum centum viginti trium.

40. * Audivitque Chananæus rex Arad, qui habitabat ad Meridiem, in terram Chanaan venisse filios Israel.
41. Et profecti de monte Hor, castrametati sunt in Salmona.

42. Unde egressi, venerunt in Phunon.

43. * Profectique de Phunon, castrametati sunt in Oboth.
44. Et de Oboth venerunt in Jeabarim, quæ est in finibus Moabitarum.

45. Profectique de Jeabarim, fixere tentoria in Dibongad.
46. Unde egressi, castra-

me-

---

31. Et profecti de Moseroth, castrametati sunt in Bene-jaacan.
32. Profecti quoq; è Bene-jaacan, castrametati sunt in Hor-Gidgad.

33. Et profecti de HorGidgad, castrametati sunt in Jotbathah.

34. Et profecti è Jotbathah, castrametati sunt in Abronah:

35. Profecti verò ex Abronah, castrametati sunt in Esion-gaber.

36. Et profecti ex Esion-gaber, castrametati sunt in deserto Sin, [8] quod est Cades.

37. Et profecti sunt è Cades, & castrametati sunt in Hor monte, in extremo terræ Edom.
38. Ascendit autem Aharon sacerdos [9] in Hor montem juxta sermonem Jehovæ, & mortuus est ibi anno quadragesimo ex quo egressi sunt filii Israel è terra Aegypti, mense quinto, primo die mensis.
39. [10] *Eratq;* Aharon natus centum ac viginti tres annos, quando mortuus est in Hor monte.

40. Audivit autem Chenaanæus rex Arad ([11] is verò habitabat in meridie in terra Chenaan) quum ingrederentur filii Israel.
41. Et profecti de Hor monte, castrametati sunt in Salmonah.

42. Profecti verò è Salmonah, castrametati sunt in Punon.
43. Et profecti è Punon, castrametati sunt in Oboth.

44. Profecti item ex Oboth, castrametati sunt in Iie-haabarim in termino Moab.
45. Et profecti ex Iim, castrametati sunt in Dibongad.

46. Profecti item è Dibongad, castra-

me-

---

31. Von Moseroth zogen sie aus/ vnd lagerten sich in BneJaekon.
32. Von BneJaekon zogen sie aus/ vnd lagerten sich in Horgidad.

33. Von Horgidad zogen sie aus / vnd lagerten sich in Jathbatha.

34. Von Jathbatha zogen sie aus / vnd lagerten sich in Abrona.
35. Von Abrona zogen sie aus/ vnd lagerten sich in Ezeongaber.

36. Von Ezeongaber zogen sie aus/ vnd lagerten sich in der wüsten Zin/ das ist/ Kades.
37. Von Kades zogen sie aus/ vnd lagerten sich an dem berge Hor/ an der grentze des lands Edom.
38. Da gieng der priester Aaron auff den berg Hor/ nach dem befehl des HErrn/ vnd starb daselbs im viertzigsten jar des auszugs der kinder Israel aus Egyptenland/ im ersten tag des fünfften monden.
39. Da er hundert vnd drey vnd zwentzig jar alt war.

40. Vnd Arad der könig der Cananiter/ der da wonet gegen mittag des lands Canaan/ hörete das die kinder Israel kamen.
41. Vnd von dem berge Hor zogen sie aus/ vnd lagerten sich in Zalmona.

42. Von Zalmona zogen sie aus/ vnd lagerten sich in Phunon.
43. Von Phunon zogen sie aus/ vnd lagerten sich in Oboth.
44. Von Oboth zogen sie aus / vnd lagerten sich in Jgim/ am gebirge Abarim / in der Moabiter grentze.
45. Von Jgim zogen sie aus vnd lagerten sich in Dibon Gad.
6. Von Dibon Gad zogen

r | sie

---

8. *ipsa Cades.*

9. *ad Hor montem juxta os Jeh. &c. quadr. egrediendo filios Isr. e. t. Æ. in m. q. in uno mensi.*
10. *& Ah. filius trium & 20 & 100 (triados & duarũ decadũ & centuriæ) anni in moriendo ipsum in H. m.*
11. *& ipse habitans (sc. erat) Chenaan in veniendo filios Isr.*

12. et castr. s. supra Iard. sic inf. 13. loquere ad f. I. & dices ad eos, quũ vos transeuntes (sc. eritis) I. ad t. C. et possidere facietis h. t. (sc. expulsos à vobis, procul) à f. v. (sic v. 55) & perdetis omnes effigies (Levit. 26 n. 1) e. & o. i. fusurarum e. p. 14. & possidere facietis (sc. vos) terram illam, & hab. &c. ad possidendum eam. & hæreditabitis t. in sorte familiis vestris multo multiplicabitis har. e. & pauco diminuetis h. e. ad quod egredietur ei ibi (quod ibi .i. ubi, hoc est, ad quem locum ei. scil. ceciderit) sors (sc. eodem in loco) illi erit &c. facietis vos hæreditare 15. & erit quod residuum facietis ex eis in tribulũ vel etiã inculcũ. 16. & angustia afficient vos, qua vos habitantes in ea .i. in qua vos &

341.

sie aus / vnd lagerten sich in Almon Diblathaim.

47. Von Almon Diblathaim zogen sie aus / vnd lagerten sich in dem gebirge Abarim gegen Nebo.

48. Von dem gebirge Abarim zogen sie aus / vnd lagerten sich in das gefilde der Moabiter / an dem Jordan gegen Jeriho.

49. Sie lagerten sich aber von BethJesimoth / biß an die breite Sittim des gefildes der Moabiter.

50. Vnd der HERR redet mit Mose in dem gefilde der Moabiter an dem Jordan gegen Jeriho / vnd sprach.

51. Rede mit den kindern Israel / vnd sprich zu jnen / Wenn jr vber den Jordan gegangen seid in das land Canaan.

52. So solt jr alle einwoner vertreiben für ewrem angesicht / vnd alle jre seulen / vnd alle jre gegossene bilder / vmbbringen / vnd alle jre höhe vertilgen.

53. Das jr also das land einnemet vnd drinnen wonet / Denn euch hab ich das land gegeben / das jrs einnemet.

54. Vnd solt das land austeilen durchs loß vnter ewre geschlechte / Denen der viel ist / solt jr deste mehr zuteilen / vnd denen der wenig ist / solt jr deste weniger zuteilen / wie das loß einem iglichen daselbs felt / so sol ers haben / nach den stemmen jrer veter.

55. Werdet jr aber die einwoner des lands nicht vertreiben für ewrem angesicht / So werden euch die / so jr vberbleiben last / zu dornen werden in ewren augen / vnd zu stachel in ewren seiten / vnd werden euch drengen auff dem lande / da jr innen wonet.

56. So wirds denn gehen / das ich euch gleich thun werde / was ich gedacht jnen zu thun.

metati sunt in Almon diblathajema.

47. Profecti prætereà ex Almon-diblathajema, castrametati sunt in montibus Abarim ante Nebo.

48. Et profecti è montibus Abarim, castrametati sunt in campestribus Moab juxta Jarden Jereho.

49. [12] Tandem castrametati sunt juxta Jarden à Beth-Jesimoth, usq; ad Abel-sittim in campestribus Moab.

50. Loquutus est autem Jehovah ad Moseh in campestribus Moab, juxta Jarden Jereho, dicendo,

51. [13] Alloquere filios Israel, & dicas eis, Quum transieritis Jarden ad terram Chenaan.

52. Expellite omnes habitatores terræ à facie vestra, & perdite omnes picturas eorum, & omnes imagines conflaturarum eorum perdetis, [†] omniaq; excelsa eorum vastabitis.

53. [14] Expelletis in quam habitatores terræ, habitabitisq; in ea: vobis enim dedi terram ut eam possideatis.

54. Possidebitis autem terram illam per sortem, per familias vestras: pluribus multiplicabitis hæreditatem eorum, & paucioribus diminuetis hæreditatem eorum: in *loco*, in quo egredietur illi sors, erit illi: per tribus patrum vestrorum hæreditatem capietis.

55. Quod si non expuleritis habitatores terræ à facie vestra, [15] tum erit ut quos reliqueritis ex eis, *sint* in cultros in oculis vestris, & in spinas in lateribus vestris, [16] & affligent vos super terram in qua vos habitabitis.

56. [17] Evenietq; *ut* quemadmodum cogitavi facere illis, faciam vobis.

metati sunt in Helmon deblathaim.

47. Egressique de Helmon deblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo.

48. Profectique de montibus Abarim transierunt ad campestria Moab, supra Jordanem contra Jericho.

49. Ibique castrametati sunt de Bethsimoth usque ad Abelsatim in planioribus locis Moabitarum,

50. Ubi locutus est Dominus ad Moysen,

51. Præcipe filiis Israel, & dic ad eos, Quando transieritis Jordanem, intrantes terram Chanaan,

52. * Disperdite cunctos habitatores terræ illius: confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate,

53. Mundantes terram, & habitantes in ea: ego enim dedi vobis illam in possessionem,

54. Quam dividetis vobis sorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucioribus angustiorem. Singulis ut sors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tribus & familias possessio dividetur.

55. Sin autem nolueritis interficere habitatores terræ: qui remanserint, erunt vobis quasi clavi in oculis, & lanceæ in lateribus, & adversabuntur vobis in terra habitationis vestræ:

56. Et quicquid illis cogitaveram facere, vobis faciam.

Γάδ, καὶ παρενέβαλον εἰς Γελμὼν Δεβλαθαΐμ.

47. Καὶ ἀπῆραν ἐκ Γελμὼν Δεβλαθαΐμ, καὶ παρενέβαλον ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Ἀβαρίμ, ἀπέναντι Ναβαύ.

48. Καὶ ἀπῆραν ἀπὸ ὀρέων Ἀβαρίμ, καὶ παρενέβαλον ἐπὶ δυσμῶν Μωάβ, ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου κατὰ Ἱεριχώ.

49. Καὶ παρενέβαλον παρὰ τὸν Ἰορδάνην ἀναμέσον Αἰσιμώθ, ἕως Ἀβελσαττὶμ κατὰ δυσμὰς Μωάβ.

50. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν ἐπὶ δυσμῶν Μωὰβ παρὰ τὸν Ἰορδάνην κατὰ Ἱεριχώ, λέγων·

51. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς, ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην εἰς γῆν Χαναάν.

52. Καὶ ἀπολεῖτε πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ γῇ πρὸ προσώπου ὑμῶν, καὶ ἐξαρεῖτε τὰς σκοπιὰς αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ εἴδωλα τὰ χωνευτὰ αὐτῶν ἀπολεῖτε αὐτά, καὶ πάσας τὰς στήλας αὐτῶν ἐξαρεῖτε.

53. Καὶ ἀπολεῖτε τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν, καὶ κατοικήσετε ἐν αὐτῇ, ὑμῖν γὰρ δέδωκα τὴν γῆν αὐτῶν ἐν κλήρῳ.

54. Καὶ κατακληρονομήσετε τὴν γῆν ἐν κλήρῳ κατὰ φυλὰς ὑμῶν, τοῖς πλείοσι πληθυνεῖτε τὴν κατάσχεσιν αὐτῶν, καὶ τοῖς ἐλάττοσι ἐλαττώσετε τὴν κατάσχεσιν αὐτῶν, εἰς ὃ ἂν ἐξέλθῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐκεῖ αὐτοῦ ἔσται, κατὰ φυλὰς πατριῶν ὑμῶν κληρονομήσετε.

55. Ἐὰν δὲ μὴ ἀπολέσητε τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, καὶ ἔσται οὓς ἐὰν καταλίπητε ἐξ αὐτῶν, σκόλοπες ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν, καὶ βολίδες ἐν ταῖς πλευραῖς ὑμῶν, καὶ ἐχθρεύσουσιν ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐφ' ἣν ὑμεῖς κατοικήσετε.

56. Καὶ ἔσται καθ' ὅτι διεγνώκειν ποιῆσαι αὐτοὺς, ποιήσω ὑμῖν.

Terra Canaan standa.

Deut. 7. v. 2. Josue ... v. 11.

17. ...

Das | CAP. | Cap. | Κεφαλ.

Limites terræ Canaan.

Κεφαλ. λδ΄.

ΚΑὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

2. Ἔντειλαι τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ὑμεῖς εἰσπορεύεσθε εἰς τὴν γῆν Χαναάν, αὕτη ἔσται ὑμῖν εἰς κληρονομίαν, γῆ Χαναὰν σὺν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς.

*Jos. 15. v. 1.

3. Καὶ ἔσται ὑμῖν τὸ κλίτος τὸ πρὸς λίβα ἀπὸ τῆς ἐρήμου Σὶν ἕως ἐχόμενον Ἐδώμ· καὶ ἔσται ὑμῖν τὰ ὅρια τὰ πρὸς λίβα ἀπὸ μέρους τῆς θαλάσσης τῆς ἁλυκῆς ἀπὸ ἀνατολῶν.

4. Καὶ κυκλώσει ὑμᾶς τὰ ὅρια ἀπὸ λιβὸς πρὸς ἀνάβασιν Ἀκραβίν, καὶ παρελεύσεται Ἐννάκ, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ πρὸς λίβα Κάδης τοῦ Βαρνή· καὶ ἐξελεύσεται εἰς ἔπαυλιν Ἀράδ, καὶ παρελεύσεται Ἀσεμωνά.

5. Καὶ κυκλώσει τὰ ὅρια ἀπὸ Ἀσεμωνὰ χείμαρρον Αἰγύπτου, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος ἡ θάλασσα.

6. Καὶ τὰ ὅρια τῆς θαλάσσης ἔσται ὑμῖν· ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη ὁριεῖ· τοῦτο ἔσται ἡμῖν τὰ ὅρια τῆς θαλάσσης.

7. Καὶ τοῦτο ἔσται ὑμῖν τὰ ὅρια πρὸς Βορρᾶν, ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῆς μεγάλης καταμετρήσετε ὑμῖν αὐτοῖς παρὰ τὸ ὄρος.

8. Καὶ ἀπὸ τοῦ ὄρους τὸ ὄρος καταμετρήσετε ἑαυτοῖς εἰσπορευομένων εἰς Ἐμάθ, καὶ ἔσται ἡ ἔξοδος αὐτοῦ τὰ ὅρια Σαδαδά.

9. Καὶ ἐξελεύσεται τὰ ὅρια Ζεφρωνά, καὶ ἔσται ἡ ἔξοδος αὐτοῦ Ἀσερναάν· τοῦτο ἔσται ὑμῖν ὅρια ἀπὸ Βορρᾶ.

10. Καὶ καταμετρήσετε ὑμῖν ἑαυτοῖς τὰ ὅρια ἀνατολῶν ἀπὸ Ἀσερναὶμ Σεπφαμά.

11. Καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια ἀπὸ Σεπφὰν Ἀρβηλὰ ἀπὸ ἀνα-

τολῶν

CAP. XXXIIII.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens,

2. Præcipe filiis Israel, & dices ad eos, Cùm ingressi fueritis terrā Chanaan, & in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur:

3. *Pars meridiana incipiet á solitudine Sin, quæ est juxta Edon: & habebit terminos contra orientem mare salsissimum.

4. Qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in Senna, & perveniant ad meridiem usque ad Cades barne, unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent usque ad Asemona.

5. Ibitque per gyrum terminus ab Asemona usque ad torrentem Ægypti, & magni maris littore finietur.

6. Plaga autem occidentalis á mari magno incipiet, & ipso fine claudetur.

7. Porrò ad septentrionalem plagam á mari magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum,

8. A quo venient in Emath usque ad terminos Sedada.

9. Ibuntque confinia usque ad Zephrona, & villam Enan. Hi erunt termini in parte aquilonis.

10. Inde metabuntur fines cōtra orientalem plagam de villa Enan usque Sephama.

11. Et de Sephama descendent termini in Re-

bla-

CAP. XXXIIII.

ET loquutus est Jehovah ad Moseh, dicendo,

2. Præcipe filiis Israel, & [1] dicas eis, Quum intraveritis terram Chenaan (ista *est* terra, quæ cadet vobis in hæreditatem, terra Chenaan per terminos suos)

3. Erit vobis [2] plaga meridiei á deserto Sin, usq; ad terminos Edom: erit inquam vobis terminus meridiei [3] ab extremo maris salis ad orientem.

4. Et circuibit vobis iste terminus á meridie, ad Maale Acrabim, & transibit *usq;* ad Sin: & erunt egressus ejus á meridie ad Cades Barnea, atq; *illinc* egredietur *ad* villam Addar, & transibit *usq;* ad Asmon.

5. Preterea circuibit terminus iste Asmon usq; ad flumen Aegypti: & erunt *illinc* egressus ejus ad [4] occidentem.

6. Terminus autem [5] occidentalis erit vobis mare magnum, terminus inquam iste erit vobis terminus occidentalis.

7. Iste verò erit vobis terminus [6] aquilonaris, á mari magno describetis vobis Hor montem.

8. Ab Hor monte describetis [7] usq; ad introitum Hamath: & erunt egressus termini illius ad Sedad.

9. Et *illinc* egredietur terminus iste ad Ziphron, eruntq; egressus ejus *ad* villam Enan: iste erit vobis terminus aquilonaris.

10. † Describetis preterea vobis [8] terminum ad orientem á villa Enan usq; ad Sepham.

11. Et descendet iste terminus ad Sepham usq; ad Rib-

lah

Das XXXIIII. Cap.

VNd der HERR redet mit Mose / vnd sprach.

2. Gebeut den kindern Jsrael / vnd sprich zu jnen / Wenn jr ins land Canaan kompt / so sol das land / das euch zum erbteil fellet im lande Canaan / seine grentze haben.

3. Die ecke gegen mittag sol anfahen an der wüsten Zin bey Edom / das ewr grentze gegen mittag sey vom ende des saltzmeers / das gegen morgen ligt.

4. Vnd das dieselb grentze sich lende von mittag hinauff gen Akrabbim / vnd gehe durch Zinna / vnd sein ende von mittag biß gen Kades Barnea / vnd gelange am dorff Adar / vnd gehe durch Azmon.

5. Vnd lende sich von Azmonan den bach Egypti / vnd sein ende sey an dem meer.

6. Aber die grentze gegen dem abend sol diese sein / nemlich / das grosse meer / Das sey ewr grentze gegen dem abend.

7. Die grentze gegen mitternacht sol diese sein / Jr solt messen von dem grossen meer / an den berg Hor.

8. Vnd von dem berge Hor messen biß man kömpt gen Hamath / Dz sein ausgang sey die grentze Zedada.

9. Vnd desselben grentze ende gen Syphron / vnd sey sein ende am dorff Enan / Das sey ewr grentze gegen mitternacht.

10. Vnd solt euch messen die grentze gegen morgen / vom dorff Enan gen Sepham.

11. Vnd die grentze gehe erab / von Sepham gen Ribla

zu

Cap. 34.

1. *dices ad eos, quando vos ingredientes (sc. eritis) ad t. C.*

2. *angulus m. u. d. S super manus (i. spatia, vel, latera .s. sedes) Edom.*

3. *ab extremitate maris salis (i. salsi, quod aliás mare mortuum, vel etiā lacus Asphalthites dicitur. scil. vergendo) ad or.*

4. *mare. scil. Aegyptiacū sive mediterraneum.*

5. *maris (sic inf.) & erit v. m. m.*

6. *aquilonis á m. m. determinabitis. sic infra.*

7. *ingrediendo. chamath*

8. *in terminum.*

341.

9. & ab or. A. etc. iste & percutiet super humerum maris (i. latus) Cinn. i. Genesareth.

10. quam hæreditabitis eam (pleon) in sorte &c. ad dandum novem tr.
11. extensis (i. tribus) f. Reubenitæ &c. fil. Gaditæ (sing. pro pl.) &c. dimidiũ tribûs. sic inf.

12. à transitu (Vado) Jard.

13. hæreditabũt pro vob. i. distribuent vobis.

14. & principẽ unum principẽ unum de tribu C. ad hæreditandũ (sc. ut distribuatur) ter.
15. tribui Jehuda. sic deinceps.

zu Ain von morgenwerts/ Darnach gehe sie erab / vnd lencke sich auff die seiten des meers Cinereth gegen dem morgen.
12. Vnd kom erab an den Jordan/ das sein ende sey das saltzmeer / *Das sey ewr land mit seiner grentze vmbher.

13. Vnd Mose gebot den kindern Jsrael/ vnd sprach/ Das ist das land/das jr durchs loß vnter euch teilen solt/, das der HERR geboten hat den neun stemmen / vnd dem halben stam zu geben.

14. Denn der stam der kinder Ruben des hauses jres vaters/ vnd der stam der kinder Gad des hauses jres vaters/ vnd der halbe stam Manasse haben jr teil genomen.

15. Also haben die zween stemme vnd der halbe stam jr erbteil dahin / disseid des Jordans gegen Jeriho/gegen dem morgen.
16. Vnd der HERR redet mit Mose/vnd sprach.

17. Das sind die namen der menner / die das land vnter euch teilen sollen/ Der priester Eleasar / vnd Josua der son Nun.
18. Dazu solt jr nemen eines iglichen stams fürsten/ das land auszuteilen.

19. Vnd das sind der menner namen/ Caleb der son Jephunne des stams Juda.

20. Semuel der son Ammihud des stams Simeon.

21. Elidad der son Chißlon/ des stams BenJamin.

22. Buki der son Jagli/ fürst des stams der kinder Dan.

23. Haniel der son Ephod/ fürst des stams der kinder Manasse / von den kindern Joseph.

Ke-

lah 9 ab oriente Ain: & descendet terminus iste, pervenietq; ad latus maris Cinnereth ad orientem,

12. Et descendet iste terminus ad Jarden, eruntq; egressus ejus *ad* mare salis: ista erit vobis terra per terminos suos *per* circuitum.

13. Præcepit autem Moseh filiis Israel, dicendo, Hæc *est* terra 10 quam possidebitis sorte, & quam præcepit Jehovah ut darem novem tribubus, & dimidiæ tribui.

14. Acceperunt enim 11 tribus filiorum Reubenitarum per domos patrum suorum, & tribus filiorum Gaditarum per domos patrum suorum, & dimidia tribus Menasseh, acceperunt *inquam* hæreditatem suam
15. Duæ tribus, & dimidia acceperunt possessionem suam 12 citra Jarden Jereho ad orientem ad exortum *solis*.
16. Loquutus est præterea Jehovah ad Moseh dicendo.

17. Ista sunt nomina virorum qui 13 possidebunt vobis terram: Elazar sacerdos & Jehosua filius Nun.

18. 14 Et principes singulos de qualibet tribu capietis ad possidendam terram.

19. Et ista sunt nomina virorum, 15 De tribu Jehudah, Chaleb filius Jephunneh.
20. Et de tribu filiorum Simon, Semuel filius Ammihud.

21. De tribu Benjamin, Elidad filius Chislon.

22. Et de tribu filiorum Dan, princeps Bucci filius Jogli.

23. De filiis Joseph, de tribu filiorum Menasseh, princeps Hanniel filius Ephod.

Et

blatha contra fontẽ Daphnim: inde pervenient contra orientem ad mare Cenereth,

12. Et tendent usque ad Jordanem, & ad ultimum salsissimo claudentur mari. Hanc habebitis terram per fines suos in circuitu.

13. Præcepitque Moyses filiis Israel, dicens, Hæc erit terra, quam possidebitis sorte, & quam jussit Dominus dari novem tribubus, & dimidiæ tribui.

14. Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad juxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse,

15. Id est duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Jordanem contra Jericho ad orientalem plagam.
16. Et ait Dominus ad Moysen.

17. * Hæc sunt nomina virorum qui terram vobis divident, Eleazar sacerdos, & Josue filius Nun,
18. Et singuli principes de tribubus singulis,

19. Quorum ista sunt vocabula: De tribu Juda, Caleb filius Jephone.

20. De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud.

21. De tribu Benjamin, Elidad filius Chaselon.

22. De tribu filiorum Dan, Bocci filius Jogli.

23. Filiorum Joseph de tribu Manasse, Haniel filius Ehpod.

De

πολῶν ἐπὶ πηγάς· καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια Βὴλ, καὶ συγκρούσει ἐπὶ νώτου θαλάσσης Χενερὲθ ἀπὸ ἀνατολῶν.

12. Καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην, καὶ ἔσται ἡ ἔξοδος θάλασσα ἡ ἁλυκή, αὕτη ἔσται ὑμῖν ἡ γῆ καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς κύκλῳ.

13. Καὶ ἐνετείλατο Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, λέγων· αὕτη ἡ γῆ ἣν κατακληρονομήσετε αὐτὴν μετὰ κλήρου ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος δοῦναι αὐτὴν ταῖς ἐννέα φυλαῖς, καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ.

14. Ὅτι ἔλαβε φυλὴ υἱῶν Ῥουβὴμ κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, καὶ φυλὴ υἱῶν Γὰδ κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν. καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ ἀπέλαβον τοὺς κλήρους αὐτῶν·

15. Δύο φυλαὶ καὶ ἥμισυ φυλῆς ἔλαβον τοὺς κλήρους αὐτῶν πέραν τοῦ Ἰορδάνου κατὰ Ἰεριχὼ ἀπὸ νότου πρὸς ἀνατολάς.

16. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

17. Ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν, οἳ κληρονομήσουσιν ὑμῖν τὴν γῆν, Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ. *Josu. 14. v. 1.

18. Καὶ ἄρχοντα ἕνα ἐκ φυλῆς λήψεσθε κατακληρονομῆσαι ὑμῖν τὴν γῆν.

19. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν· τῆς φυλῆς Ἰούδα, Χαλὲβ υἱὸς Ἰεφοννή.

20. Τῆς φυλῆς Συμεών, Σαμουὴλ υἱὸς Ἐμιούδ.

21. Τῆς φυλῆς Βενιαμίν, Ἐλδάδ υἱὸς Χασελών.

22. Τῆς φυλῆς Δάν, ἄρχων Βοκκὶ υἱὸς Ἰοκλί.

23. Τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ φυλῆς υἱῶν Μανασσῆ, ἄρχων Ἀνιὴλ υἱὸς Οὐφίδ.

Τῆς

Divisores terræ Canaan.

24. Τῆς φυλῆς υἱῶν Ἐφραίμ, ἄρχων Καμουὴλ υἱὸς Σαφτάν.

25. Τῆς φυλῆς Ζαβουλών, ἄρχων Ἐλισαφὰν υἱὸς Φαρνάχ.

26. Τῆς φυλῆς υἱῶν Ἰσσάχαρ, ἄρχων Φαλτιὴλ υἱὸς Ὀζά.

27. Τῆς φυλῆς υἱῶν Ἀσήρ, ἄρχων Ἀχιὼρ υἱὸς Σελεμί.

28. Τῆς φυλῆς Νεφθαλί, ἄρχων Φαδαὴλ υἱὸς Ἀμιούδ.

29. Οὗτοι οἷς ἐνετείλατο κύριος καταμερίσαι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐν γῇ Χαναάν.

Κεφαλ. λε΄.

Καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωυσῆν ἐπὶ δυσμῶν Μωὰβ παρὰ τὸν Ἰορδάνην κατὰ Ἱεριχώ, λέγων·

*Josue 21 v. 2.
2. Σύνταξον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ δώσουσι τοῖς Λευίταις ἀπὸ τῶν κλήρων κατασχέσεως αὐτῶν πόλεις κατοικεῖν, καὶ τὰ προάστια τῶν πόλεων κύκλῳ αὐτῶν δώσουσι τοῖς Λευίταις.

3. Καὶ ἔσονται αἱ πόλεις αὐτοῖς κατοικεῖν, καὶ τὰ ἀφορίσματα αὐτῶν ἔσται τοῖς κτήνεσιν αὐτῶν καὶ τοῖς τετράποσιν αὐτῶν.

4. Καὶ τὰ συγκυροῦντα τῶν πόλεων, ἃς δώσετε τοῖς Λευίταις, ἀπὸ τείχους τῆς πόλεως καὶ ἔξω χίλιοι πήχεις κύκλῳ.

5. Καὶ μετρήσεις ἔξω τῆς πόλεως τὸ κλίτος τὸ πρὸς ἀνατολὰς δισχιλίους πήχεις, καὶ τὸ κλίτος τὸ πρὸς λίβα δισχιλίους πήχεις, καὶ τὸ κλίτος τὸ πρὸς θάλασσαν δισχιλίους πήχεις, καὶ τὸ κλίτος τὸ πρὸς βορρᾶν δισχιλίους πήχεις· καὶ ἡ πόλις μέσον τούτων ἔσται ὑμῖν, καὶ τὰ ὅμορα τῶν πόλεων.

24. De tribu Ephraim, Camuel filius Sephthan.

25. De tribu Zabulon, Elisaphan filius Pharnach.

26. De tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozan.

27. De tribu Aser, Ahiud filius Salomi.

28. De tribu Nephthali, Phedael filius Ammiud.

29. Hi sunt quibus præceperat Dominus ut dividerent filiis Israel terram Chanaan.

CAP. XXXV.

HÆc quoque locutus est Dominus ad Moysen in campestribus Moab supra Jordanem, contra Jericho.

2. *Præcipe filiis Israel ut dent Levitis de possessionibus suis

3. Urbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: ut ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac jumentis:

4. Quæ à muris civitatum forinsecus, per circuitum, mille passuum spatio tendentur.

5. Contra orientem duo millia erunt cubiti, & contra meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque quod respicit ad occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur. eruntque urbes in medio, & foris suburbana.

24. Et de tribu filiorum Ephraim princeps Cemuel filius Siphtan.

25. Et de tribu filiorum Zebulun, princeps Elisaphan filius Parnah.

26. Et de tribu filiorum Issachar princeps Paltiel filius Azzan.

27. Et de tribu filiorum Aser princeps Ahihud filius Selomi.

28. Et de tribu filiorum Naphthali, princeps Pedahel filius Ammihud.

29. Isti *sunt* quibus præcepit Jehovah 16 ut possiderent terras filiis Israel in terra Chenaan.

CAP. XXXV.

ET 1 loquutus est Jehovah ad Moseh in campestribus Moab 1 juxta Jarden Jereho, dicendo,

2. Præcipe filiis Israel 2 ut dent Levitis de hæreditate possessionis suæ urbes ad habitandum: & suburbana urbium *ipsarum per* circuitu earum dabitis ipsis Levitis.

3. Eruntq; urbes illis ad habitandum, suburbana verò earum erunt 3 animalibus eorum, & substantiæ eorum, & omnibus bestiis eorum.

4. Et suburbana urbium *earum* quas dabitis Levitis, à pariete urbis & forinsecus, 4 mille cubitorum *erunt per* circuitum.

5. Ideo metiemini 5 extra urbem à plaga orientali duo millia cubitorum: & à plagâ meridiana duo millia cubitorum: & à plaga occidentali duo millia cubitorum: à plaga aquilonari duo millia cubitorum: & urbs *ipsa erit* in medio: 6 ista *mensura* erit eis suburbanorum urbium.

24. Kemuel der son Siphthan / fürst des stams der kinder Ephraim.

25. Elizaphan der son Parnach / fürst des stams der kinder Sebulon.

26. Paltiel der son Asan / fürst des stams der kinder Isaschar.

27. Abihud der son Selomi / fürst des stams der kinder Asser.

28. Pedahel der son Ammihud / fürst des stams der kinder Naphthali.

29. Diß sind sie / denen der HERR gebot / das sie den kindern Israel erbe austeileten im lande Canaan.

Das XXXV. Cap.

VNd der HERR redet mit Mose auff dem gefilde der Moabiter / am Jordan gegen Jeriho / vnd sprach.

2. Gebeut den kindern Israel / das sie den Leuiten stedte geben von jren erbgütern / da sie wonen mögen.

3. Dazu die vorstedte vmb die stedte her solt jr den Leuiten auch geben / das sie in den stedten wonen / vnd in den vorstedten jr vieh vnd gut vnd allerley thier haben.

4. Die weite aber der vorstedte / die sie den Leuiten geben / sol tausent ellen ausser der stadmauren vmbher haben.

5. So solt jr nu messen aussen an der stad von der ecken gegen dem morgen zwey tausent ellen / vnd von der ecken gegen mittag zwey tausent ellen / vnd von der ecken gegen dem abend zwey tausent ellen / vnd von der ecken gegen mitternacht zwey tausent ellen / das die stad im mittel sey / Das sollen jre vorstedte sein.

16. ad hæreditare faciendũ filios Isr. in t. C.

Cap. 35.

1. super campest. M. super Jard. J.

2. & dabunt &c. suburbanum urbibus.

3. jumento eorum &c. & omni bestiæ.

4. mille (chilias) cubiti.

5. ab extra urbi angulũ orientis 2000 in cubito, et angulũ meridiei 2000 in cubito, & angulum maris 2000 in cub. & ang. aquilonis 2000 in cub.

6. hoc erit eis suburbanorum urbium. ista suburbanorum erit ratio.

6. Vnd vnter den stedten/ die jr den Leuiten geben werdet/ sollet jr sechs freystedte geben/ das da hinein fliehe/ wer einen todschlag gethan hat. Vber dieselben solt jr noch zwo vnd viertzig stedte geben.

7. Das alle stedte/ die jr den Leuiten gebt/ sein acht vnd viertzig mit jren vorstedten.

8. Vnd solt derselben deste mehr geben/ von denen / die viel besitzen vnter den kindern Israel/ vnd deste weniger von denen/ die wenig besitzen/ Ein iglicher nach seinem erbteil/ das jm zugeteilet wird / sol stedte den Leuiten geben.

9. Vnd der HERR redet mit Mose/ vnd sprach.

10. Rede mit den kindern Israel / vnd sprich zu jnen/ Wenn jr vber den Jordan ins land Canaan kömpt/

11. Solt jr stedte auswelen/ das freystedte sein/ dahin fliehe/ der einen todschlag vnuersehens thut.

12. Vnd sollen vnter euch solche freystedte sein für dem blutrecher/ das der nicht sterben müsse/ der einen todschlag gethan hat/ biß das er für der gemeine für gericht gestanden sey.

13. Vnd der stedte/ die jr geben werdet/ sollen sechs freystedte sein.

14. Drey solt jr geben disseid des Jordans / vnd drey im lande Canaan.

15. Das sind die sechs freystedte/ beide den kindern Israel vnd den frembdlingen/ vnd den hausgenossen vnter euch/ das dahin fliehe/ wer einen todschlag gethan hat vnuersehens.

16. Wer jemand mit einem eisen schlegt/ das er stirbt / der ist ein todschleger/ vnd sol des tods sterben.

17. Wirfft er jn mit einem stein (damit jemand mag ge-

---

6. De urbibus autem quas dabitis Levitis, *erunt* sex urbes refugii, quas dabitis ut fugiat illuc homicida: & præter illas dabitis quadraginta duas urbes.

7. Omnes urbes quas dabitis Levitis, *erunt* quadraginta octo urbes: ipsas & suburbana earum *dabitis*.

8. Et urbes, quas dabitis de possessione filiorum Israel, [8] ab eo qui plures habuerit, plures accipietis: & ab eo qui pauciores, pauciores capietis: singuli pro quantitate possessionis suæ, quam possederint, dabunt ex urbibus suis Levitis.

9. Et loquutus est Jehovah ad Moseh dicendo,

10. [9] Alloquere filios Israel, & dicas eis, Quum transieritis Jarden in terram Chenaan.

11. Constituetis vobis urbes, urbes *autem* refugii erunt vobis: quo fugiet homicida qui percusserit aliquem per errorem.

12. Et erunt vobis urbes illæ in refugium [10] à propinquo: & non morietur homicida, donec steterit ipse ante congregationem ad judicium.

13. Et *ex* urbibus quas dabitis sex urbes refugii erunt vobis.

14. † Tres urbes dabitis [11] citra Jarden & tres urbes dabitis in terra Chenaan: urbes refugii erunt.

15. Filiis Israel, & peregrino, & incolæ in medio eorum, erunt sex urbes illæ in refugium, [12] ut fugiat illuc quicunque percusserit aliquem per errorem.

16. Si autem [13] instrumento ferreo percusserit eum, & mortuus fuerit, homicida est: moriendo morietur homicida.

17. Si verò [14] lapide manus, quo moriatur, percusserit eum,

---

6. * De ipsis autem oppidis, quæ Levitis dabitis, sex erunt in fugitivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & exceptis his alia quadraginta duo oppida,

7. Id est simul quadraginta octo cum suburbanis suis.

8. Ipsæque urbes, quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israel, ab his qui plus habent, plures auferentur: & qui minus, pauciores. singuli juxta mensuram hæreditatis suæ dabunt oppida Levitis.

9. Ait Dominus ad Moysen.

10. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: * Quando transgressi fueritis Jordanem in terram Chanaan,

11. Decernite quæ urbes esse debeant in præsidia fugitivorum, qui nolentes sanguinem fuderint:

12. In quibus cùm fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius judicetur.

13. De ipsis autem urbibus quæ ad fugitivorum subsidia separantur,

14. Tres erunt trans Jordanem, & tres in terra Chanaan,

15. Tam filiis Israel, quàm advenis atque peregrinis, ut confugiat ad eas, qui nolens sanguinem fuderit.

16. Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est: reus erit homicidii, & ipse morietur.

17. Si lapidem jecerit, & ictus

---

6. Καὶ τὰς πόλεις δώσετε τοῖς Λευίταις, τὰς ἓξ πόλεις τῶν φυγαδευτηρίων ἃς δώσετε φυγεῖν ἐκεῖ τῷ φονεύσαντι· καὶ πρὸς ταύταις τεσσαράκοντα καὶ δύο πόλεις.

7. Πάσας τὰς πόλεις ἃς δώσετε τοῖς Λευίταις τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ πόλεις ταύτας, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῶν.

8. Καὶ τὰς πόλεις ἃς δώσετε ἀπὸ τῆς κατασχέσεως τῶν υἱῶν Ισραὴλ, ἀπὸ τῶν τὰ πολλὰ, πολλά. καὶ ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων, ἐλαττον, ἕκαστος κατὰ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ ἣν κατακληρονομήσουσι, δώσουσιν ἀπὸ τῶν πόλεων τοῖς Λευίταις.

9. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων·

10. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ὅτι ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν Ιορδάνην εἰς γῆν Χαναάν.

11. Καὶ διαστελεῖτε ὑμῖν αὐτοῖς πόλεις, φυγαδευτήρια ἔσται ὑμῖν φυγεῖν ἐκεῖ τὸν φονευτὴν, πᾶς ὁ πατάξας ψυχὴν ἀκουσίως.

12. Καὶ ἔσονται αἱ πόλεις ὑμῖν φυγαδευτήρια ἀπὸ ἀγχιστεύοντος τὸ αἷμα, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνῃ ὁ φονεύων ἕως ἂν στῇ ἐναντι τῆς συναγωγῆς εἰς κρίσιν.

13. Καὶ αἱ πόλεις ἃς δώσετε τὰς ἓξ πόλεις, φυγαδευτήρια ἔσονται ὑμῖν.

14. Τὰς τρεῖς πόλεις δώσετε ἐν τῷ πέραν τοῦ Ιορδάνου, καὶ τὰς τρεῖς πόλεις δώσετε ἐν γῇ Χαναάν· φυγαδευτήριον ἔσται.

15. Τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, καὶ τῷ παροίκῳ τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ἐν ὑμῖν ἔσονται αἱ πόλεις αὗται εἰς φυγαδευτήριον φυγεῖν ἐκεῖ παντὶ πατάξαντι ψυχὴν ἀκουσίως.

16. Ἐὰν δὲ ἐν σκεύει σιδήρου πατάξῃ αὐτὸν, καὶ τελευτήσῃ, φονευτής ἐστι, θανάτῳ θανατούσθω ὁ φονευτής.

17. Ἐὰν δὲ ἐν λίθῳ ἐκ χειρὸς ἐν ᾧ ἀποθανεῖται ἐν αὐτῷ πατάξῃ

---

8. a multo multiplicabitis, & à pauco diminuetis vir juxta os hæreditatis s. 9. loquere ad fil. I. & dices ad eos. q. vos transeuntes (sc. eritis) &c. Chen & contingere facietis vob urbes &c. vob. & fugiet illuc hom. percutiens animam in ignorantia. sic inf. 10. a redimente (i. consanguineo interfecti, cui ut jus redemptionis agri a propinquo elocati competit, ita fratrè interfectum ulcisci fuit permissu sic v. 19. & deinceps) &c. usq; stare eum ad faciem cætus ad jud. 11 a transitu Jardenis. 12 ad fugiendum illuc omnem percutientem animam in ignor. 13 in vase ferri &c. hom. ipse, m. morte afficitur h. sic infra. 14 in lap. m. quo morietur (i. morti possi.) in eo (quo in eo . i. in &

144.

* Deut. 4. v. 41. Josua 20. v. 3.

* Deut. 19. v. 1. Josua 20. v. 1.

Homicidarum discrimen.

πατάξῃ αὐτόν, καὶ ἀποθάνῃ, φονευτής ἐστι, θανάτῳ θανατούσθω ὁ φονευτής.

18. Ἐὰν δὲ ἐν σκεύει ξυλίνῳ ἐκ χειρὸς ἐξ οὗ ἀποθανεῖται πατάξῃ αὐτόν, καὶ ἀποθάνῃ, φονευτής ἐστι, θανάτῳ ἀποθανεῖται ὁ φονευτής.

19. Ὁ ἀγχιστεύων τὸ αἷμα, οὗτος ἀποκτενεῖ τὸν φονεύσαντα, ὅταν συναντήσῃ αὐτῷ, οὗτος ἀποκτενεῖ αὐτόν.

*Deu.19. v.11.

20. Ἐὰν δὲ δι' ἔχθραν ὤσῃ αὐτόν, καὶ ἐπιρρίψῃ ἐπ' αὐτὸν πᾶν σκεῦος ἐξ ἐνέδρου, καὶ ἀποθάνῃ.

21. Ἢ διὰ μῆνιν ἐπάταξεν αὐτὸν ἐν τῇ χειρί, καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω ὁ πατάξας, φονευτής ἐστιν· ὁ ἀγχιστεύων τὸ αἷμα ἀποκτενεῖ τὸν φονεύσαντα ἐν τῷ συναντῆσαι αὐτῷ.

22. Ἐὰν δὲ ἐξαπίνης οὐ δι' ἔχθραν ὤσῃ αὐτόν, ἢ ἐπιρρίψῃ ἐπ' αὐτὸν πᾶν σκεῦος οὐκ ἐξ ἐνέδρου.

23. Ἢ παντὶ λίθῳ ἐν ᾧ ἀποθανεῖται ἐν αὐτῷ οὐκ εἰδώς, καὶ ἐπιπέσῃ ἐπ' αὐτὸν καὶ ἀποθάνῃ, αὐτὸς δὲ οὐκ ἐχθρὸς αὐτοῦ ἦν, οὐδὲ ζητῶν κακοποιῆσαι αὐτόν.

24. Καὶ κρινεῖ ἡ συναγωγὴ ἀναμέσον τοῦ πατάξαντος καὶ ἀναμέσον τοῦ ἀγχιστεύοντος τὸ αἷμα κατὰ τὰ κρίματα ταῦτα.

25. Καὶ ἐξελεῖται ἡ συναγωγὴ τὸν φονεύσαντα ἀπὸ τοῦ ἀγχιστεύοντος τὸ αἷμα, καὶ ἀποκαταστήσουσιν αὐτὸν ἡ συναγωγὴ εἰς τὴν πόλιν τοῦ φυγαδευτηρίου αὐτοῦ, οὗ κατέφυγεν, καὶ κατοικήσει ἐκεῖ ἕως ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, ὃν ἔχρισαν αὐτὸν τῷ ἐλαίῳ τῷ ἁγίῳ.

26. Ἐὰν δὲ ἐξόδῳ ἐξέλθῃ ὁ φονεύσας τὰ ὅρια τῆς πόλεως εἰς ἣν κατέφυγεν ἐκεῖ.

27. Καὶ εὕρῃ αὐτὸν ὁ ἀγχιστεύων τὸ αἷμα ἔξω τῶν ὁρίων τῆς πόλεως καταφυγῆς αὐτοῦ, καὶ φονεύσῃ ὁ ἀγχιστεύων τὸ αἷμα τὸν φονεύσαντα, οὐκ ἔνοχός ἐστιν.

28. Ἐν γὰρ τῇ πόλει τῆς καταφυγῆς αὐτοῦ κατοικείτω ἕως ἀπο-

θάνῃ

ictus occubuerit: similiter punietur.

18. Si ligno percussus interierit: percussoris sanguine vindicabitur.

19. Propinquus occisi, homicidam interficiet: statim ut apprehenderit eum, interficietur.

20. *Si per odium quis hominem impulerit, vel fecerit quippiam in eum per insidias:

21. Aut cum esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit: percussor, homicidii reus erit, cognatus occisi statim ut invenerit eum, jugulabit.

22. Quòd si fortuitu, & absque odio, & inimicitiis quicquam horum fecerit,

24. Et hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem & propinquum sanguinis quæstio ventilata:

25. Liberabitur innocens de ultoris manu, & reducetur per sententiam in urbem ad quam confugerat, manebitque ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur.

26. Si interfector extra fines urbium, quæ exulibus deputatæ sunt,

27. Fuerit inventus, & percussus ab eo qui ultor est sanguinis: absque noxa erit qui eum occiderit.

28. Debuerat enim profugus usq; ad mortem Ponti-

tifi-

um, & mortuus fuerit, homicida est: moriendo morietur homicida.

18. Aut [15]in instrumento ligneo manus, quo moriatur, percusserit eum, & moriatur, homicida est: moriendo morietur homicida.

19. Propinquus sanguinis ipse [16]interficiet | homicidam: quum ipse obviaverit illi, ipse interficiet eum.

20. Quod si [17]per odium impulerit eum, aut projecerit *aliquid* in eum per insidias, & mortuus fuerit.

21. Aut per inimicitiam percusserit eum manu sua, mortuusq; fuerit, moriendo morietur percussor, homicida est: propinquus sanguinis interficiet homicidam, quum ipse occurrerit illi.

22. Si autem casu absq; inimicitiis impulerit eum, vel projecerit [18] in eum quodvis instrumentum absq; insidiis,

23. Aut quemvis lapidem quo moriatur, *quem prius* non videbat, & cadere fecerit super illum, mortuusq; fuerit, & ipse non *erat* illi inimicus, neq; quærebat malum ejus:

24. Tunc judicabit congregatio inter percussorem & propinquum sanguinis secundum judicia ista.

25. Et eruet congregatio homicidam é manu propinqui sanguinis, & reverti facient eum congregatio ad urbem refugii sui, [19] ad quam confugerat: habitabitq; in ea, donec moriatur sacerdos magnus, qui unctus est oleo sanctitatis.

26. Quod si egrediendo egressus fuerit homicida terminum urbis refugii sui, [20] ad quam confugerat:

27. Et invenerit eum propinquus sanguinis extra terminum urbis refugii sui, atq; occiderit propinquus ille sanguinis homicidam, [21] non erit obnoxius morti.

28. In civitate enim refugii sui [22] habitabit, donec moria-

tur

getödtet werden) das er davon stirbt / so ist er ein todschleger / vnd sol des tods sterben.

18. Schlegt er jn aber mit einem holtz (damit jemand mag tod geschlagen werden) das er stirbt / so ist er ein todschleger / vnd sol des tods sterben.

19. Der recher des bluts sol den todschleger zum tod bringen / Wie er geschlagen hat / sol man jn wider tödten.

20. Stösset er jn aus haß / oder wirfft etwas auff jn aus list das er stirbt /

21. Oder schlegt jn durch feindschafft mit seiner hand / das er stirbt / so sol er des tods sterben der jn geschlagen hat / denn er ist ein todschleger / der recher des bluts sol jn zum tod bringen.

22. Wenn er jn aber on gefehr stösset on feindschafft / oder wirfft jrgend etwas auff jn vnuersehens.

23. Oder jrgend einen stein (davon man sterben mag / vnd hats nicht gesehen) auff jn wirfft / das er stirbt / vnd er ist nicht sein feind / hat jm auch kein vbels gewolt /

24. So sol die gemeine richten zwischen dem der geschlagen hat / vnd dem recher des bluts in diesem gericht.

25. Vnd die gemeine sol den todschleger erretten von der hand des blutrechers / vnd sol jn widerkomen lassen zu der freystad / dahin er geflohen war / vnd sol daselbs bleiben / biß das der hohepriester sterbe / den man mit dem heiligen öle gesalbet hat.

26. Wird aber der todschleger aus seiner freyenstad grentze gehen / dahin er geflohen ist.

27. Vnd der blutrecher findet jn ausser der grentzen seiner freyenstad / vnd schlegt jn tod / der sol des bluts nicht schüldig sein.

28. Denn er solt in seiner

15. in vase ligni manus (i. ligneo manuali vel, quod manu gestatur.
16. faciet ut moriatur (sic infra homicid. in obviãdo ipsum in se. sic v. 21.
17. in odio &c. projec super eum in insidi a. &cet. aut inimicitia.
18. super eum omne vas absq; insid. a. in lapide quo morietur in eo (sic supra) absque videre &c. nõ inimicus illi, neq; quærens m. e. & judicabunt c. i. p. & inter redemptorem (n. 10) s super j. i. & eruent c.
19. quo fugit illuc (pleon.) & h. in e. usq; mori sacerdotẽ m. quem unxit (sc. aliquis ex officio) eum (pleon) ol. s. & si egr.
20. quo fugerit illuc.
21. non (sc. erit propterea) illi sanguis i. reatus sanguinis.
22. residebit usque mori sacerdotem m. & (i. at) post mori sac. m.

341.

23. omnis (sc. judex) percutiens animam ad os test. o. h. & testis unus non respondebit in a. ad moriendum. 24. expiationem (vel pretium pro expiando vel reconciliando illo, aut, redimenda ejus vita) p. a. h. qui ipse impius ad moriendum i. dignus, qui de vita tollatur. sic infra. 25. & non ac. expiat ad fugiendum a. u. r. ad revertendum ad habitandum in t. usque mori sac. & non de foedabitis t. qua vos (sc. eritis) in ea (qua in ea i. in qua) q. s. i. pol. s. i. & terra non expi-tr

Cap. 36.

1. capita.

2. filiis Is. 3. ad dandum &c. & domino mey jussus est in Jehova (Chald. Domino meo mandatū est per VERBUM Domini Nū. 27. n. 11) ad dandū hæreditatem Tselophchadi

freyenstad bleiben / biß an den tod des hohenpriesters / vnd nach des hohenpriesters tod wider zum lande seines erbguts komen.

29. Das sol euch ein recht sein bey ewren nachkomen / wo jr wonet.

30. Den todschleger sol man tödten nach dem mund zweyer zeugen / ein zeuge sol nicht antworten vber eine seele zum tode.

31. Vnd jr solt keine versünung nemen vber die seele des todschlegers / denn er ist des tods schüldig / vnd er sol des tods sterben.

32. Vnd solt keine versünung nemen vber dem / der zur freistad geflohen ist / das er widerkome zu wonen im lande biß der priester sterbe.

33. Vnd schendet das land nicht / darinnen jr wonet / Denn wer blut schüldig ist / der schendet das land / vnd das land kan vom blut nicht versünet werden / das drinnen vergossen wird / on durch das blut des / der es vergossen hat.

34. Verunreinigt das land nicht / darinnen jr wonet / darinnen ich auch wone / Denn ich bin der HERR / der vnter den kindern Israel wonet.

Das XXXVI. Cap.

VNd die öbersten veter der geschlechte der kinder Gilead / des sons Machir / der Manasse son war / von dem geschlecht der kinder Joseph / tratten erzu / vnd redten für Mose / vnd für den fürsten / den öbersten vetern der kinder Israel / vnd sprachen.

2. Lieber Herr / der HERR hat geboten / das man das land zum erbteil geben solt durchs loß den kindern Israel / Vnd du mein Herr hast geboten / durch den HERRN / das man das erbteil Zelaphehad vnsers bruders seinen töchtern geben sol.

Wenn

-tur sacerdos magnus, posteaquam autem mortuus fuerit Sacerdos magnus revertetur homicida in terram possessionis suæ.

29. Et erunt ista vobis in statutum judicii per generationes vestras, in omnibus habitationibus vestris.

30. [23] Quicunq; percusserit aliquem, ad verbum testium occidet homicidam: solus enim testis non testificabitur in animam ut moriatur.

31. Neq; accipiet's [24] preciū pro anima homicidæ, qui est impius ut moriatur: sed moriendo morietur.

32. [25] Sed nec accipietis precium ut fugiat ad urbem refugii sui, ut revertatur habitare in ea terra donec moriatur sacerdos.

33. Et ista non polluetis terram in qua fueritis, quia sanguis iste polluet terram: neq; terra expiabitur propter sanguinem qui effusus est in ea, nisi per sanguinem illius, qui effudit illum.

34. Ne ergo polluatis terram in qua habitatis, & in cujus medio ego habito: ego enim Jehovah habito in medio filiorum Israel.

CAP. XXXVI.

ACcesserūt verò [1] principes patrum è familia filiorum Gilad filii Machir filii Menasseh de familiis filiorum Joseph: & loquuti sunt coram Moseh, & coram principibus capitibus patrum [2] filiorum Israel.

2. Ac dixerunt, domino meo præcepit Jehovah [3] ut daret terram in possessionem sorte filiis Israel: simul etjam domino meo præceptum est ad Jehova ut daret possessionem Selophhad fratris nostri filiabus ejus.

Quæ

-tificis in urbe residere. postquam autem ille obierit, homicida revertetur in terram suam.

29. Hæc sempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus vestris.

30. Homicida sub testibus punietur: ad unius testimonium nullus condemnabitur.

31. Non accipietis pretium ab eo, qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur.

32. Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in urbes suas reverti poterunt:

33. Ne polluatis terram habitationis vestræ, quæ insontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit.

34. Atque ita emundabitur vestra possessio me commorante vobiscum. ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israel.

CAP. XXXVI.

ACcesserūt autem & principes familiarum Galaad filii Machir, filii Manasse de stirpe filiorum Joseph: locutique sunt Moysi coram principibus Israel, atque dixerunt,

2. *Tibi domino nostro præcepit Dominus ut terram sorte divideres filiis Israel, & ut filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri:

Quas

θάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας· καὶ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν ἱερέα τὸν μέγαν ἐπιστραφήσεται ὁ φονεύσας εἰς τὴν γῆν τῆς κατασχέσεως αὐτοῦ.

29. Καὶ ἔσται ταῦτα ὑμῖν εἰς δικαίωμα κρίματος εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν ἐν πάσαις ταῖς κατοικίαις ὑμῶν.

30. Πᾶς πατάξας ψυχὴν, διὰ μαρτύρων φονεύσει τὸν φονεύσαντα, καὶ μάρτυς εἷς οὐ μαρτυρήσει ἐπὶ ψυχὴν ἀποθανεῖν.

31. Καὶ οὐ λήψεσθε λύτρα περὶ ψυχῆς παρὰ τοῦ φονεύσαντος τοῦ ἐνόχου ὄντος ἀναιρεθῆναι, θανάτῳ γὰρ θανατωθήσεται.

32. Καὶ οὐ λήψεσθε λύτρα τοῦ φυγεῖν εἰς πόλιν τῶν φυγαδευτηρίων, τοῦ πάλιν κατοικεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, ἕως ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας.

33. Καὶ οὐ μὴ φονοκτονήσητε τὴν γῆν ἐφ᾽ ἧς ὑμεῖς κατοικεῖτε ἐπ᾽ αὐτῆς, τὸ γὰρ αἷμα τοῦτο φονοκτονεῖ τὴν γῆν· καὶ οὐκ ἐξιλασθήσεται ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ ἐκχυθέντος ἐπ᾽ αὐτῆς, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ αἵματος τοῦ ἐκχέοντος.

34. Καὶ οὐ μιανεῖτε τὴν γῆν ἐφ᾽ ἧς κατοικεῖτε ἐπ᾽ αὐτῆς, ἐφ᾽ ἧς ἐγὼ κατασκηνώσω ἐν ὑμῖν· ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ κατασκηνῶν ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

Κεφαλ. λϛ΄.

ΚΑὶ προσῆλθον οἱ ἄρχοντες πατριῶν φυλῆς υἱῶν Γαλαὰδ υἱοῦ Μαχὶρ υἱοῦ Μανασσῆ ἐκ τῆς φυλῆς υἱῶν Ἰωσὴφ, καὶ ἐλάλησαν ἔναντι Μωυσῆ, καὶ ἔναντι Ἐλεάζαρ τοῦ ἱερέως, καὶ ἔναντι τῶν ἀρχόντων οἴκων πατριῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

2. Καὶ εἶπαν, τῷ κυρίῳ ἡμῶν ἐνετείλατο Κύριος ἀποδοῦναι τὴν γῆν τῆς κληρονομίας ἐν κλήρῳ τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· καὶ τῷ κυρίῳ συνέταξε Κύριος δοῦναι τὴν κληρονομίαν Σαλπαὰδ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ.

Καὶ

Homicidii pœna

ατ [sic] fit sanguini &c. sed in sanguine effundentis (vel propter) illum. & non pollu- et t. qua sui habitantes (scil. estis) in ea que habitans in medio t. jam (cujus in ejus, in cujus med.) quia t. ich. habitans (scil. in) eis.

*Sup. 27. v. 1. Josue 17. v. 3.

Tribus cō nubio nō commiscendæ.

3. Καὶ ἔσονται ἑνὶ τῶν φυλῶν υἱῶν Ἰσραὴλ γυναῖκες, καὶ ἀφαιρεθήσεται ὁ κλῆρος αὐτῶν ἐκ τῆς κατασχέσεως τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ προστεθήσεται εἰς τὴν κληρονομίαν τῆς φυλῆς, οἷς ἂν γένωνται γυναῖκες, καὶ ἐκ τοῦ κλήρου τῆς κληρονομίας ἡμῶν ἀφαιρεθήσεται.

4. Ἐὰν δὲ γένηται ἡ ἄφεσις τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ προστεθήσεται ἡ κληρονομία αὐτῶν ἐπὶ τὴν κληρονομίαν τῆς φυλῆς οἷς ἐὰν γένωνται γυναῖκες, καὶ ἀπὸ τῆς κληρονομίας φυλῆς πατέρων ἡμῶν ἀφαιρεθήσεται ἡ κληρονομία αὐτῶν.

5. Καὶ ἐνετείλατο Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ διὰ προστάγματος Κυρίου, λέγων· οὕτως φυλὴ υἱῶν Ἰωσὴφ λέγουσι.

6. Τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ συνέταξε Κύριος ταῖς θυγατράσι Σαλπαάδ, λέγων· οὗ ἂν ἀρέσκῃ ἐναντίον αὐτῶν ἔστωσαν γυναῖκες, πλὴν ἐκ τοῦ δήμου τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἔστωσαν γυναῖκες.

*Tobiæ 7 v. 14.

7. Καὶ οὐχὶ περιστραφήσεται ἡ κληρονομία τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἀπὸ φυλῆς ἐπὶ φυλήν, ὅτι ἕκαστος ἐν τῇ κληρονομίᾳ τῆς φυλῆς τῆς πατρικῆς προσκολληθήσεται οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ.

8. Καὶ πᾶσα θυγάτηρ ἀγχιστεύουσα κληρονομίαν ἐκ τῶν φυλῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἑνὶ τῶν ἐκ τοῦ δήμου τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἔσονται γυναῖκες, ἵνα ἀγχιστεύσωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἕκαστος τὴν κληρονομίαν τὴν πατρικὴν αὐτοῦ.

9. Καὶ οὐ περιστραφήσεται κλῆρος ἐκ φυλῆς ἐπὶ φυλὴν ἑτέραν, ἀλλὰ ἕκαστος ἐν τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ προσκολληθήσονται υἱοὶ Ἰσραήλ.

10. Ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, οὕτως ἐποίησαν θυγατέρες Σαλπαάδ.

Καὶ

3. Quas si alterius tribus homines uxores acceperint, sequetur possessio sua, & translata ad aliam tribum de nostra hæredite minuetur.

4. Atque ita fiet, ut cum jubileus, id est quinquagesimus annus remissionis advenerit, confundatur sortium distributio, & aliorum possessio ad alios transeat.

5. Respondit Moyses filiis Israel, & Domino præcipiente ait, Rectè tribus filiorum Joseph locuta est.

6. Et hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est: * Nubant quibus volunt, tantùm ut suæ tribus hominibus:

7. Ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu & cognatione sua:

8. Et cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient: ut hæreditas permaneat in familiis,

9. Nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant,

10. Ut à domino separatæ sunt. Feceruntque filiæ Salphaad ut fuerat imperatum.

Et

3. 4 Quæ si alicui de filiis *aliarum* tribuum filiorum Israel dentur in uxores, minuetur hæreditas earum ab hæreditate patrum nostrorum, addeturq; *id* hæreditati tribus *eorum* quibus nupserint, & de sorte hæreditatis nostræ minuetur.

4. Quumq; fuerit Jobel filiis Israel, addetur hæreditas earum hæreditati tribus *eorum* quibus nupserint: atq; *ita* de hæreditate tribus patrum nostrorum detrahetur hæreditas earum.

5. Præcepit itaq; Moseh filiis Israel 5 juxta sermonem Jehovæ dicendo, Rectum tribus filiorum Joseph 6 loquitur.

6. † Hoc *est* quod præcepit Jehovah de filiabus Selophad, dicendo, ut placebit illis, sint in uxores: veruntamen familiæ tribus patris sui sint in uxores.

7. 7 Ne transferatur hæreditas filiorum Israel de tribu ad tribum *aliam*: nam filii Israel singuli adhærebunt hæreditati tribus patrum suorum.

8. Et omnis filia 8 quæ possederit hæreditatem de tribubus filiorum Israel, uni de familia tribus patris sui erit in uxorem, ut possideāt filii Israel 9 singuli hæreditatem patrum suorum.

9. *Ne* transferatur possessio de tribu ad tribum aliam: sed singuli ex tribubus filiorum Israel hæreditati suæ adhærebunt.

10. Quemadmodum præceperat Jehovah Moseh, sic fecerunt filiæ Selophad.

Nam

3. Wenn sie jemand aus den stemmen Israel zu weiber nimpt / so wird unsers vaters erbteil weniger werden / und so viel sie haben / wird zu dem erbteil komen des stams / dahin sie komen / Also wird das loß unsers erbteils geringert.

4. Wenn denn nu das Halljar der kinder Israel kompt / so wird jr erbteil zu dem erbteil des stams komen / da sie sind / Also wird unsers vaters erbteil geringert / so viel sie haben.

5. Mose gebot den kindern Israel nach dem befehl des HERRN / und sprach / Der stam der kinder Joseph hat recht geredt.

6. Das ists / das der HERR gebeut den töchtern Zelaphehad / und spricht / Laß sie freien wie es jnen gefelt / allein das sie freien unter dem geschlecht des stams jres vaters.

7. Auff das nicht die erbteil der kinder Israel fallen von einem stam zum andern / Denn ein iglicher unter den kindern Israel sol anhangen an dem erbe des stams seines vaters.

8. Und alle töchter die erbteil besitzen unter den stemmen der kinder Israel / sollen freien einē von dem geschlecht des stams jres vaters / Auff das ein iglicher unter den kindern Israel seines vaters erbe behalte.

9. Und nicht ein erbteil von einem stam falle auff den andern / sondern ein iglicher hange an seinem erbe unter den stemmen der kinder Israel.

10. Wie der HERR Mose geboten hatte / so theten die töchter Zelaphehad.

Ma-

4. Erunt uxores uni de f. tr. f. Isr. in uxores, & min. &c. & addetur super hæreditatem tribus (scil. eorum,) quibus erunt eis scil. in uxores. sic v. seq.

5. super os Jehov. Chald. juxta VERBUM Domini. 6 loquentes (sc. sunt) hoc Verbum quod &c. dicendo. ad bonū in oculis earum erunt in uxores. 7. Et non gyrabitur (i. gyrando vel, circumventione avertetur) hæreditur filiis Isr. &c. nam vir (i. quisque) in hæreditate tribus patrum suorum hærebunt filii Is. sic v. 9. 8. possidens. 9. Vir. i. unusquisq;.

346.

10. & fuerunt Machlah &c. filiis p. s. in ux

11. Mahela/ Thirza/ Hagla/ Milca / vnd Noha/ vnd freieten den kindern jrer vettern/

12. Des geschlechts der kinder Manasse des sons Joseph. Also bleib jr erbteil an dem stam des geschlechts jres vaters.

11. super tribum.

13. Das sind die gebot vnd rechte/ die der HERR gebot durch Mosen den kindern Israel/ auff dem gefilde der Moabiter/ am Jordan gegen Jeriho.

12. in manu Mosch ad filios Isr. in c. M. super Iard. I.

11. 10 Nam Mahlah, Thirsah, & Heglah, & Milchah, & Noah *omnes* filiæ Selophad, filiis patruorum suorum fuerunt in uxores.

12. *In quas erant* de familia filiorum Menasseh filii Joseph, fuerunt in uxores: fuitq; hæreditas earum 11 tribui familiæ patris earum.

13. Ista *sunt* præcepta & judicia quæ præcepit Jehovah 12 per manum Moseh filiis Israel in campestribus Moab juxta Jarden Jereho.

11. Et nupserunt Maala, & Thersa, & Hegla, & Melcha, & Noa filiis patrui sui

12. De familia Manasse, qui fuit filius Joseph: & possessio, quæ illis fuerat attributa, mansit in tribu & familia patris earum.

13. Hæc sunt mandata atque judicia quæ mandavit Dominus per manum Moysi ad filios Israel, in campestribus Moab supra Jordanem contra Jericho.

11. Καὶ ἐγένοντο Μααλὰ, καὶ Θερσὰ, καὶ Αιγλὰ, καὶ Μελχὰ, καὶ Νουὰ θυγατέρες Σαλπαάδ, τοῖς ἀνεψιοῖς αὐτῶν.

12. Ἐκ τοῦ δήμου Μανασσῆ υἱῶν Ἰωσὴφ ἐγενήθησαν γυναῖκες. καὶ ἐγενήθη ἡ κληρονομία αὐτῶν ἐπὶ τὴν φυλὴν δήμου τοῦ πατρὸς αὐτῶν.

13. Αὗται αἱ ἐντολαὶ καὶ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα, ἃ ἐνετείλατο Κύριος ἐν χειρὶ Μωυσῆ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐπὶ δυσμῶν Μωὰβ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου κατὰ Ἱεριχώ.

Concordantes sacræ scripturæ loci.

IN HEbræo legitur.

ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ
Μεθερμήνευσις τῶν ό.

Κεφαλ. ά.

Ουτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησε Μωυσῆς παντὶ Ισραὴλ πέραν τοῦ Ιορδάνου ἐν τῇ ἐρήμῳ πρὸς δυσμὰς πλησίον τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἀναμέσον Φαρὰν Τοφὸλ καὶ Λοβὸν καὶ Αυλὼν καὶ Καταχρύσεα.

2. Ενδεκα ἡμερῶν ἐκ Χωρὴβ ὁδὸς ἐπ' ὄρος Σηὶρ ἕως Κάδης Βαρνή.

3. Καὶ ἐγενήθη ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ ἔτει ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ μηνὶ μιᾷ τοῦ μηνός, ἐλάλησε Μωυσῆς πρὸς πάντας υἱοὺς Ισραὴλ κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος πρὸς αὐτούς,

*Num. 21 v. 31.
4. Μετὰ τὸ πατάξαι τὸν Σηὼν βασιλέα Αμορραίων τὸν κατοικήσαντα ἐν Εσεβὼν, καὶ Ωγ βασιλέα τῆς Βασὰν τὸν κατοικήσαντα ἐν Ασταρὼθ καὶ ἐν Εδραΐν.

5. Εν τῷ πέραν τοῦ Ιορδάνου ἐν γῇ Μωὰβ, ἤρξατο διασαφῆσαι Μωυσῆς τὸν νόμον τοῦτον, λέγων.

6. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Χωρὴβ, λέγων. ἱκανούσθω ὑμῖν κατοικεῖν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ.

7. Επιστράφητε καὶ ἀπάρατε ὑμεῖς καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς ὄρος Αμορραίων, καὶ πρὸς πάντας τοὺς περιοίκους Αραβά, εἰς ὄρος καὶ πεδίον, καὶ πρὸς λίβα, καὶ παραλίαν γῆν Χαναναίων, καὶ Αντιλίβανον ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Ευφράτου.

Ιδετε

DEUTERONOMIUM
Versio Vetus, Versio Nova.

CAPUT PRIMUM.

HÆc sunt verba quæ locutus est Moyses ad omnem Israel trans Jordanem in solitudine campestri, contra mare rubrum, inter Pharan & Tophel & Laban & Haseroth, ubi auri est plurimum:

2. Undecim diebus de Horeb per viam montis Seir usq; ad Cadesbarne.

3. Quadragesimo anno, undecimo mense, prima die mensis locutus est Moyses ad filios Israel omnia, quæ præceperat illi Dominus, ut diceret eis:

4. * Postquam percussit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon: & Og regem Basan, qui mansit in Astaroth, & in Edrai,

5. Trans Jordanem in terra Moab. Cœpitque Moyses explanare legem & dicere:

6. Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vobis quòd in hoc monte mansistis:

7. Revertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cætera quæ ei proxima sunt campestria atque montana & humiliora loca contra meridiem, & juxta littus maris, terram Chananæorum, & Libani usque ad flumẽ magnũ Euphraten.

En,

HAec *sunt* verba quę loquutus est Mosch ad omnem Israelem 1 trans Jarden in deserto, in planitie è regione Suph, inter Paran & Thophel, & Laban, & Haseroth, & Dizahab.

2. 2 Undecim dies *sunt* ab Horeb, itinere mõtis Seir usq; ad Cades Barnea.

3. Fuit autem quadragesimo anno, undecimo mense, 3 prima mensis loquutus est Mosch ad filios Israel juxta omnia quæ præceperat Jehovah ei ad illos:

4 Posteaquã percusserat Sihon regem Emoræorum, qui habitabat in Hesbon, & Og regem Basan, qui habitabat in Astaroth in Edrei.

5. Trans Jarden in terra Moab incepit Mosch 5 explanare legem hanc, dicendo,

6. Jehovah Deus noster loquutus est 6 nobis in Horeb, dicendo, Sat vobis est habitasse in monte isto.

7. Vertite vos & proficiscimini & ite ad montem Emoræum, & ad omnes vicinos ejus, in 7 solitudine, in monte, & planitie, & meridie, & in littore maris, *ad* terram Chenanæi, & *ad* Lebanon, usq; ad flumen magnum flumen Perath.

Vi-

Das fünffte Buch Mose.

Das I. Cap.

Cap. 1.

DAs sind die wort/ die Mose redet zum gantzen Israel/ jenseid dem Jordan / in der wüsten auff dem gefilde/gegen dem schilffmeer/zwischen Paran vnd Thophel/Laban/Hazeroth/ vnd Disahab/

2. Eilff tagreise von Horeb/ durch den weg des gebirges Seir/biß gen Kadeß Barnea.

3. Vnd es geschach im vierzigsten jar am ersten tage des eilfften monden/da redet Mose mit den kindern Israel/ alles wie jm der HERR an sie geboten hatte.

4. Nach dem er Sihon den könig der Amoriter geschlagen hatte/der zu Heßbon wonete/ dazu Og den könig zu Basan/der zu Astharoth vnd zu Edrei wonete/

5. Jenseid des Jordans im lande der Moabiter/fieng an Mose auszulegen diß gesetz/ vnd sprach.

6. Der HERR vnser Gott redet mit vns am berge Horeb/vnd sprach/ Jr seid lang gnug an diesem berge gewesen.

7. Wendet euch vnd zihet hin/das jr zu dem gebirge der Amoriter kömpt / vnd zu allen iren nachbarn/im gefilde/ auff bergen vnd in gründen/gegen mittag / vnd gegen den anfürt des meers/im lande Canaan/vnd zum berge Libanon / biß an das grosse wasser Phrath.

Sihe

1. in transitu (i. trans Jord. in terra n(?) Canaan, sed Moab) & c. e regione Suph (i. maris rubri Exo. 10 v. 19. int. P. & inter Thophel
2. una decim (monas & decas) dies ab H. Via m(?)ro S.
3. in una mensis, loq.
4. post percutere eum, Sihonem r. Emoræi, qui habitans (sc. erat sic infra, in H.
5. declaravit leg
6. ad nos in H. d multum Vobis hab i. m. t. respicite & p. & venite.
7. planitie, in m. & in humili (sc loco. i. in Valle) & in mer. & in portu m.

8. Sihe da / ich habe euch das land / das da für euch ligt / gegeben / Gehet hinein vnd nempts ein / das der HERR ewrn vetern Abraham / Iſaac / vnd Jacob geſchworen hat / das ers jnen vnd jrem ſamen nach jnen geben wolt.
9. Da ſprach ich zu derſelben zeit zu euch / Ich kan euch nicht allein ertragen.

10. Denn der HERR ewr Gott hat euch gemehret / das jr heuts tags ſeid wie die menge der ſtern am himel.
11. (Der HERR ewr veter Gott / mache ewr noch viel tauſent mehr / vnd ſegne euch wie er euch geredt hat.)

12. Wie kan ich allein ſolche mühe vnd laſt vnd hader von euch ertragen?

13. Schaffet her weiſe / verſtendige / vnd erfarne leute vnter ewren ſtemmen / die wil ich vber euch zu heupter ſetzen.

14. Da antwortet jr mir / vnd ſpracht / Das iſt ein gut ding / davon du ſageſt / das du es thun wilt.
15. Da nam ich die heupter ewr ſtemme / weiſe vnd erfarne menner / vnd ſatzt ſie vber euch zu heupter / vber tauſent / vber hundert / vber funfftzig / vnd vber zehen / vnd amptleute vnter ewrn ſtemmen.

16. Vnd gebot ewrn richtern zur ſelben zeit / vnd ſprach / Verhöret ewre brüder / vnd richtet recht zwiſchen jederman vnd ſeinem bruder / vnd dem frembdlinge.

17. Keine perſon ſolt jr im gericht anſehen / ſondern ſolt den kleinen hören wie den groſſen / vnd für niemands perſon euch ſchewen / Denn das gerichtampt iſt Gottes. Wird aber euch eine ſache zu hart ſein / die laſſet an mich gelangen / das ich ſie höre.

Margin notes:

8. ad dandum eis.

9. ad vos &c. non potero ſolus ego (ſic v. 11) f. v.

10. & ecce vos hodie ſicut ſ. c. ad multitudinem.

348.

11. ſicut vos.

12. contentionem veſtram? date vobis.

13. & ponam illos in capita veſtra.

14. bonum verbum quod dix ad faciendum.

15 dedi eos capita ſuper v. principes millium. & principes centenorum & principes decem.

16. audire (inf. pro imper) int. f. v. & judicabitis juſtitiam.

17. facietis cognoſcere fac. in j. & ſ. p. ſicut m. a. non t. a. f. viri &c. Deo ipſum. & verbum (i. rem) quod durum erit præ vobis (i. grave) quam ut de eo ſtatuere poſſitis, accedere facietis ad me.

8. Vide, dedi coram vobis terram, ingredimini & poſſidete terram illam quam juravit Jehovah patribus veſtris Abraham, Iſhac, & Jaacob, 8 ſe daturum *eam* eis, & ſemini eorum poſt eos.

9. Et dixi 9 vobis in tempore illo: dicendo, non poſſum ſolus ferre vos.

10. Jehovah Deus veſter multiplicavit vos, 10 ita ut ſitis hodie ſicut ſtellæ cœli in multitudine.

11. †(Jehovah Deus patrum veſtrorum addat ſuper vos, 11 ſicut eſtis mille vicibus: & benedicat vobis quemadmodum loquutus eſt vobis)
12. Quomodo feram ſolus laborem veſtrum, & onus veſtrum, & 12 lites veſtras?

13. Date ex vobis viros ſapientes, & intelligentes, & notos è tribubus veſtris, 13 ut præficiam illos vobis.

14. Et reſpondiſtis mihi, atq; dixiſtis, 14 Bona res eſt, quam dixiſti ut faciamus.
15. Tuliq; principes tribuum veſtrarum, viros ſapientes, & notos, ac 15 conſtitui eos principes ſuper vos, tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decuriones, & præfectos tribubus veſtris.

16. Atq; præcepi judicibus veſtris tempore illo, dicendo, 16 Audite inter fratres veſtros, & judicate juſtè inter virum & fratrem ſuum, & inter peregrinum ejus.

17. Non 17 agnoſcetis faciem in ipſo judicio: ſicut parvum, ſic & magnum audietis: non timebitis à facie cujuſquam: quia judicium Dei eſt: rem autem quæ gravior erit vobis, referetis ad me, & audiam illam.

8. En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & poſſidete eam, ſuper qua juravit Dominus patribus veſtris Abraham, Iſaac, & Jacob, ut daret illam eis, & ſemini eorum poſt eos.

9. Dixique vobis illo in tempore, * Non poſſum ſolus ſuſtinere vos:

10. Quia Dominus Deus veſter multiplicavit vos, & eſtis hodie ſicut ſtellæ cœli, plurimi.
11. (Dominus Deus patrum veſtrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis ſicut locutus eſt.)
12. Non valeo ſolus negotia veſtra ſuſtinere, & pondus ac jurgia.

13. Date ex vobis viros ſapientes & gnaros, & quorum converſatio ſit probata in tribubus veſtris, ut ponam eos vobis principes.
14. Tunc reſpondiſtis mihi, Bona res eſt quam vis facere.
15. Tulique de tribubus veſtris viros ſapientes & nobiles, & conſtitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos ſingula,

16. Præcipique eis, dicẽs, audite illos, * & quod juſtum eſt judicate, ſive civis ſit ille, ſive peregrinus.

17. * Nulla erit diſtantia perſonarum, ita parvum audietis ut magnum: nec accipietis cujuſquam perſonam, quia Dei judicium eſt. Quòd ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.

8. Ἴδετε παραδέδωκα ἐνώπιον ὑμῶν τὴν γῆν, εἰσπορευθέντες κληρονομήσατε τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν ὑμῶν τῷ Ἀβραὰμ, καὶ τῷ Ἰσαὰκ, καὶ τῷ Ἰακὼβ δοῦναι αὐτοῖς καὶ τῷ σπέρματι αὐτῶν μετ᾽ αὐτούς.

9. Καὶ εἶπον πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, λέγων· οὐ δυνήσομαι μόνος φέρειν ὑμᾶς.

10. Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐπλήθυνεν ὑμᾶς, καὶ ἰδοὺ ἐστὲ σήμερον ὡσεὶ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει.
11. Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ὑμῶν προσθείη ὑμῖν ὡς ἐστὲ χιλιοπλασίως, καὶ εὐλογήσαι ὑμᾶς καθότι ἐλάλησεν ὑμῖν.

12. Πῶς δυνήσομαι μόνος φέρειν τὸν κόπον ὑμῶν καὶ τὴν ὑπόστασιν ὑμῶν καὶ τὰς ἀντιλογίας ὑμῶν;

13. Δότε ἑαυτοῖς ἄνδρας σοφοὺς καὶ ἐπιστήμονας καὶ συνετοὺς εἰς τὰς φυλὰς ὑμῶν, καὶ καταστήσω αὐτοὺς ἐφ᾽ ὑμᾶς ἡγουμένους ὑμῶν.

14. Καὶ ἀπεκρίθητέ μοι, καὶ εἴπατε, καλὸν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησας ποιῆσαι.
15. Καὶ ἔλαβον ἐξ ὑμῶν ἄνδρας σοφοὺς, καὶ ἐπιστήμονας, καὶ συνετοὺς εἰς τὰς φυλὰς ὑμῶν, καὶ κατέστησα αὐτοὺς ἡγεῖσθαι ἐφ᾽ ὑμῶν χιλιάρχους, καὶ ἑκατοντάρχους, καὶ πεντηκοντάρχους, καὶ δεκάρχους, καὶ γραμματοεισαγωγεῖς τοῖς κριταῖς ὑμῶν.

16. Καὶ ἐνετειλάμην τοῖς κριταῖς ὑμῶν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, λέγων· διακούετε ἀναμέσον τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, καὶ κρίνετε δικαίως ἀναμέσον ἀνδρὸς καὶ ἀναμέσον ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀναμέσον προσηλύτου αὐτοῦ.

17. Οὐκ ἐπιγνώσεσθε πρόσωπον ἐν κρίσει, κατὰ τὸν μικρὸν καὶ τὸν μέγαν κρινεῖς, οὐ μὴ ὑποστείλῃς πρόσωπον ἀνθρώπου, ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐστί· καὶ τὸ ῥῆμα ὃ ἐὰν σκληρὸν ᾖ, ἀνοίσετε αὐτὸ ἐπ᾽ ἐμὲ ἀφ᾽ ὑμῶν, καὶ ἀκούσομαι αὐτό.

Margin references: *Exo. 18. v. 18. — *Joh. 7. v. 24. — *Infr. 16. v. 18. Levi. 19. v. 15. Prov. 24. v. 24. Eccl. 42. v. 1. Jacob. 2. v. 1.

Beneficia populo præstita.

18. Καὶ ἐνετειλάμην ὑμῖν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ πάντας τοὺς λόγους οὓς ποιήσετε.

19. Καὶ ἀπάραντες ἐκ Χωρὴβ ἐπορεύθημεν πᾶσαν τὴν ἔρημον τὴν μεγάλην, καὶ τὴν φοβερὰν ἐκείνην, ἣν ἴδετε ὁδὸν τοῦ ὄρους τοῦ Ἀμορραίου, καθ' ὅτι ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἡμῖν, καὶ ἤλθομεν ἕως Κάδης Βαρνή.

*Exo. 8. v. 18.

20. Καὶ εἶπα πρὸς ὑμᾶς, ἤλθατε ἕως τοῦ ὄρους τοῦ Ἀμορραίου, ὃ ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν δίδωσιν ὑμῖν.

21. Ἴδετε, παραδέδωκεν ὑμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν πρὸ προσώπου ὑμῶν τὴν γῆν, ἀναβάντες κληρονομεῖτε ὃν τρόπον εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ὑμῖν· μὴ φοβεῖσθε, μηδὲ δειλιάσητε.

*Num. 13 v. 4.

22. Καὶ προσήλθατέ μοι πάντες ὑμεῖς, καὶ εἴπατε· ἀποστείλωμεν ἄνδρας προτέρους ἡμῶν, καὶ ἐφοδευσάτωσαν ἡμῖν τὴν γῆν, καὶ ἀναγγειλάτωσαν ἡμῖν ἀπόκρισιν τὴν ὁδὸν δι' ἧς ἀναβησόμεθα ἐν αὐτῇ, καὶ τὰς πόλεις εἰς ἃς εἰσπορευσόμεθα εἰς αὐτάς.

23. Καὶ ἤρεσεν ἐναντίον ἐμοῦ τὸ ῥῆμα, καὶ ἔλαβον ἐξ ὑμῶν δώδεκα ἄνδρας, ἄνδρα ἕνα κατὰ φυλήν.

24. Καὶ ἀποστραφέντες ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἦλθον ἕως Φάραγγος Βότρυος, καὶ κατεσκόπευσαν αὐτήν.

25. Καὶ ἔλαβον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῆς γῆς, καὶ κατήνεγκαν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἔλεγον· ἀγαθὴ ἡ γῆ, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν δίδωσιν ἡμῖν.

26. Καὶ οὐκ ἠθελήσατε ἀναβῆναι, καὶ ἠπειθήσατε τῷ ῥήματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν.

27. Καὶ διεγογγύσατε ἐν ταῖς σκηναῖς ὑμῶν, καὶ εἴπατε, διὰ τὸ μισεῖν Κύριον ἡμᾶς, ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου παραδοῦναι ἡμᾶς εἰς χεῖρας Ἀμορραίων, καὶ ἐξολοθρεῦσαι ἡμᾶς.

28. Ποῦ ἡμεῖς ἀναβαίνομεν; οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπέστησαν

ἡμῶν

---

18. Præcepiq; omnia, quæ facere deberetis.

19. Profecti autem de Horeb, transivimus per eremum terribilē & maximam solitudinem quam vidiſtis, per viam montis Amorrhæi, ſicut præceperat Dominus Deus noſter nobis. Cumque veniſſemus in Cadesbarne,

20. Dixi vobis, Veniſtis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noſter daturus eſt nobis.

21. Vide terram quam Dominus Deus tuus dat tibi: aſcende & poſside eam, ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter patribus tuis: noli timere, nec quicquam paveas.

22. Et acceſsiſtis ad me omnes, atque dixiſtis, * Mittamus viros qui conſiderent terram: & renuntient per quod iter debeamus aſcendere, & ad quas pergere civitates.

23. Cumque mihi ſermo placuiſſet, miſi ex vobis duodecim viros, ſingulos de tribubus ſuis.

24. Qui cum perrexiſſent, & aſcendiſſent in montana, venerunt vſque ad vallem-botri: & conſiderata terra

15. Sumentes de fructibus eius, vt oſtenderent ubertatem, attulerunt ad nos, atque dixerunt, bona eſt terra, quam Dominus Deus noſter daturus eſt nobis.

26. Et noluiſtis aſcendere, ſed increduli ad ſermonem Domini Dei noſtri.

27. Murmuraſtis in tabernaculis veſtris, atq; dixiſtis, Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos de terra Ægypti, ut traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret.

28. Quò aſcendemus? nuntii terruerunt cor no-

ſtrum

---

18. Præcepiq; vobis tempore illo omnia 18 quæ facere deberetis.

19. Profecti veró de Horeb, perambulavimus totam ſolitudinem magnam, & terribilem hanc quam vidiſtis *per* viam montis Emoræi, quemadmodū præceperat Jehovah Deus noſter nobis: ac *tandem* pervenimus usq; ad Cades Barnea.

20. Et dixi 19 vobis, perveniſtis usq; ad montem Emoræi, quem Jehovah Deus noſter dat nobis.

21. Vide, dedit Jehovah Deus tuus coram te terram: aſcende, poſside *eam*, quemadmodum dixit Jehovah Deus patrum tuorum tibi: ne timeas, neq; conſterneris.

22. Acceſsiſtis autem ad me omnes vos, & dixiſtis, Mittamus viros ante nos, & 20 explorent nobis terram ipſam, & referant nobis rem, & viam per quam aſcendamus, & urbes ad quas veniamus.

23. Quod placuit in oculis meis, & tuli ex vobis ! duodecim viros, virum unum per tribum.

24. Qui verterunt ſe, & aſcenderunt in montem illum, veneruntq; usq; *ad* 21 vallem Eſchol, & exploraverunt eam.

25. Tuleruntq; in manu ſua è fructu terræ illius, & 22 attulerūt nobis, retuleruntq; nobis rem, ac dixerunt, Bona *eſt* terra quam Jehovah Deus noſter dat nobis.

26. Et *tamen* 23 noluiſtis aſcendere, ſed rebellaſtis verbo Jehovæ Dei veſtri.

27. Et murmuraſtis in tabernaculis veſtris, 24 dicentes, propterea quòd odio habebat nos Jehovah, eduxit nos è terra Aegypti, ut traderet nos in manum Emoræi, ut perderet nos.

28. Quo nos 25 aſcendimus? fratres noſtri diſſolverunt cor

no-

---

18. Alſo gebot ich euch zu der zeit alles was jr thun ſolt.

19. Da zogen wir aus von Horeb/ vnd wandelten durch die gantze wüſten (die groß vnd grawſam iſt/ wie jr geſehen habt) auff der ſtraſſe zum gebirge der Amoriter/ wie vns der HERR vnſer Gott geboten hatte/ vnd kamen biß gen Kades Barnea.

20. Da ſprach ich zu euch/ Jr ſeid an das gebirge der Amoriter komen/ das vns der HERR vnſer Gott geben wird.

21. Sihe da das land für dir/ das der HERR dein Gott dir gegeben hat/ Zeuch hinauff vnd nims ein/ wie der HERR deiner veter Gott dir geredt hat/ Fürchte dich nicht/ vnd laß dir nicht grawen.

22. Da kamet jr zu mir alle/ vnd ſpracht/ Laſt vns menner für vns hin ſenden/ die vns das land erkunden/ vnd vns wider ſagen/ durch welchen weg wir hinein zihen ſollen/ vnd die ſtedte/ da wir einkomen ſollen.

23. Das gefiel mir wol/ vnd nam aus euch zwelff menner/ von iglichem ſtam einen.

24. Da dieſelbigen weggiengen/ vnd hinauff zogen auff das gebirge/ vnd an den bach Eſcol kamen/ da beſahen ſie es.

25. Vnd namen der früchte des landes mit ſich/ vnd brachten ſie erab zu vns/ vnd ſagten vns wider/ vnd ſprachen/ Das land iſt gut/ das der HERR vnſer Gott vns gegeben hat.

26. Aber jr woltet nicht hinauff zihen/ vnd wurdet vngehorſam dem munde des HERRN ewrs Gottes.

27. Vnd murretet in ewren hütten/ vnd ſpracht/ Der HERR iſt vns gram/ Darumb hat er vns aus Egyptenland gefüret/ das er vns in der Amoriter hende gebe zu vertilgen/

28. Wo ſollen wir hinauff? Vnſer brüder haben vnſer hertz verzagt gemacht/

S vnd

---

18. Verba quæ facietis & prof. ſumus de H. & p.

19 ad Vos & c. D. noſter dans (ſc. eſt) nob.

20. effodiant & c nob. Verbum (.i. reſpondeant nob. qualis ſit terra illa) Viā qua aſcendemus in ea (.i. in qua, vel, qua aſ.) & urb. quas veniemus ad eas (i. ad quas venturi ſimus) & bonum fuit (ſc. viſū hoc) in oc. m.

21. torrentem E.

22. deſcendere fecerunt ad nos & ret. n. Verbum (n. 20,) etc. Deus noſter dans (ſc. eſt) nob.

23. non voluiſtis a. & irritaſt. (vel etiam, mutare feciſtis, vel, feciſtis contra) os Jeh. & c.

24. & dixiſtis: in od. (i. propter odium) Jeh. (ſc. quo odit) nos, ed. n. e t. M. ad dādum nos in m. E. ad perdendum n.

25. aſcendentes. (ſc. ſumus) fr. n. liquefecerunt cor n.

349.

26. magnus & elatus præ nob. etc. mun. in cælos. 27. & dixi ad vos non pavebitis & non tim. a. e. 28. Jehova D. v. vadens ante vos i. p. p. vo. secundū omnia quæ fec. Chald. Dominus Deus vester, qui ductor est corā vobis, VERBUM inquam ejus pugnabit pro vobis. Num. 36. n. 5. 29. quo (sc. in loco) vid. 3 portavit vir f. f. in tota via q. a. usq; venire vo. usq; lo. i. & in verbo isto no vos credentes in Jehova D. v. (Chald. non credidistis in VERBUM Domini Dei vestri, n. 28.) vadente ante vos &c. loc. ad castrametandum vos in igne noste ad videndum faciendum vos in viam, quæ ibitis in ea, & in nu. interdi. 31. ante videb. vir (i. quispiā) in hom. &c? scil. mim me. Num 14. n. 20. &

vnd gesagt / Das volck sey grösser vnd höher denn wir / die stedte sein groß / vnd biß an den himel vermauret / Dazu haben wir die kinder Enakim daselbs gesehen.

29. Ich sprach aber zu euch / Entsetzet euch nicht / vnd fürchtet euch nit für jnen.

30. Der HERR ewr Gott zeucht für euch hin / vnd wird für euch streiten / wie er mit euch gethan hat in Egypten für ewren augen /

31. Vnd in der wüsten / da du gesehē hast / wie dich der HErr dein Gott getragen hat / wie ein man seinen son tregt / durch allen weg / daher jr gewandelt habt / biß jr an diesen ort komen seid.

32. Aber das galt nichts bey euch / das jr an den HERRN ewren Gott hettet gegleubt.

33. Der für euch her gieng / euch die stedt zu weisen / wo jr euch lagern soltet / des nachts im fewr / daß er euch den weg zeigete / darinnen jr gehen soltet / vnd des tages in der wolcken.

34. Als aber der HERR ewr geschrey höret / ward er zornig / vnd schwur / vñ sprach.

35. Es sol keiner dieses bösen geschlechts das gute land sehen / das ich jren vetern zu geben geschworen habe.

36. On Caleb der son Jephunne / der sol es sehen / Vnd jm wil ich geben das land / darauff er getretten hat / vnd seinen kindern / darumb / das er trewlich dem HERRN gefolget hat.

37. Auch ward der HERR vber mich zornig vmb ewr willen / vnd sprach / Du solt auch nicht hinein komen.

31. 38. Aber Josua der son Nun / der dein diener ist / der sol hinein komen / denselben stercke / denn er sol Jsrael das erbe austeilen.

39. Vnd ewre kinder / davon jr sagtet / sie wurden ein raub werden / vnd ewre söne / die heuts tags weder guts noch böses verstehen / die sollen hinein komen / denselben wil ichs geben / vnd sie sollens einnemen.

Jr

nostrum, dicendo, Populus *iste* 26 major & procerior nobis *est*: urbes magnæ & munitæ usq; ad cœlū: & etjam filios gigantum . vidimus ibi.

29. 27 Tunc dixi vobis, Ne paveatis, neq; timeatis ab eis.

30. 28 Jehovah Deus vester qui præcedit vos, ipse pugnabit pro vobis, prorsus ut fecit vobiscum in Aegypto in oculis vestris:

31. Et *ut* in ipso deserto, 29 ubi vidistis quod portavit te Jehovah Deus tuus quemadmodum 30 portare solet homo filium suum, *& hoc* per totam viam *per* quam ambulastis, donec veniretis usq; ad locum istum.

32. Et *tamen* per hoc non credidistis Jehovæ Deo vestro.

33. Qui præcedebat vos per viam ad explorandum vobis locum in quo castra figeretis, per ignem in nocte, ut ostenderet vobis viam per quam ambularetis, & per nubem in die.

34 Audivit autem Jehovah vocem verborum vestrorum, iratusq; est, ac juravit, dicendo,

35. 31 Non videbit quisquam ex hominibus illis *de* generatione mala hac terram bonam, quā juravi 32 me daturum patribus vestris.

36. Præter Chaleb filium Jephunneh: ipse *enim* videbit eam, eiq; dabo terrā 33 quam calcavit, & filiis ejus, eo quod adimplevit *ire* post Jehovam.

37. Etjam 34 contra me iratus est Jehovah propter vos, dicendo, Etjam tu non ingredieris illuc.

38. † Jehosua filius Nun, 35 qui stat corā te, ipse ingredietur illuc: ipsum *ergo* robora: quandoquidē ipse sorte dividet illam Israeli.

39. Et parvuli vestri de quibus dixistis, in prędam erūt: ac filii vestri qui nō norunt hodie *nec* bonum nec malum, ipsi intrabunt illuc, illisq; dabo eam, & ipsi possidebunt eam.

Vos

strum, dicentes, Maxima multitudo est, & nobis statura procerior: urbes magnæ, & ad cœlum usque munitę, filios Enacim vidimus ibi.

29. Et dixi vobis. Nolite metuere, nec timeatis eos:

30. Dominus Deus qui ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto cunctis videntibus:

31. Et in solitudine ipsi vidistis. Portavit te Dominus Deus tuus ut solet homo gestare parvulum filium suum, in omni via per quā ambulastis, donec veniretis ad locum istum.

32. Et nec sic quidem credidistis Domino Deo vestro.

33. Qui præcessit vos in via, & metatus est locum in quo tentoria figere debetis, * nocte ostendens vobis iter per ignem, & die per columnam nubis.

34. Cumq; audisset Dominus vocem sermonum vestrorum, iratus juravit & ait,

35. * Non videbit quispiam de hominibus generationis hujus pessimæ terram bonam, quam sub juramento pollicitus sum patribus vestris:

36. Præter Caleb filium Jephone. ipse enim videbit eam, & ipsi dabo terram quam calcavit, & filiis ejus, quia secutus est Dominum.

37. Nec miranda indignatio in populum, cum mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit, *Nec tu ingredieris illuc:

38. Sed Josue filius Nun minister tuus, ipse intrabit pro te. hunc exhortare & robora, & ipse sorte terram dividet Israeli.

39. Parvuli vestri, de quibus dixistis quòd captivi ducerentur, & filii qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur: & ipsis dabo terram, & possidebunt eam.

Vos

ἡμῶν τὴν καρδίαν, λέγοντες· ἔθνος μέγα καὶ πολὺ καὶ δυνατώτερον ἡμῶν, καὶ πόλεις μεγάλαι καὶ τετειχισμέναι ἕως τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ καὶ υἱοὺς Γιγάντων ἑωράκαμεν ἐκεῖ.

29. Καὶ εἶπα πρὸς ὑμᾶς, μὴ πτήξητε, μηδὲ φοβηθῆτε ἀπ' αὐτῶν.

30. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ προπορευόμενος πρὸ προσώπου ὑμῶν, αὐτὸς συνεκπολεμήσει αὐτοὺς μεθ' ὑμῶν κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν ἡμῖν ἐν γῇ Αἰγύπτου.

31. Καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ, ἣν ἴδετε ὡς ἐτροποφόρησέ σε Κύριος ὁ Θεός σου ὡς εἴ τις τροποφορήσαι ἄνθρωπος τὸν υἱὸν ἑαυτοῦ, κατὰ πᾶσαν τὴν ὁδὸν ἣν ἐπορεύθητε ἕως ἤλθετε εἰς τὸν τόπον τοῦτον.

32. Καὶ ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ οὐκ ἐνεπιστεύσατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν.

33. Ὃς προπορεύεται πρότερος ὑμῶν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκλέγεσθαι ὑμῖν τόπον, ὁδηγῶν ὑμᾶς ἐν πυρὶ νυκτὸς δεικνύων ὑμῖν τὴν ὁδὸν καθ' ἣν πορεύεσθε ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἐν νεφέλῃ ἡμέρας.

34. Καὶ ἤκουσε Κύριος τὴν φωνὴν τῶν λόγων ὑμῶν, καὶ παροξυνθεὶς ὤμοσε, λέγων·

35. Εἰ ὄψεταί τις τῶν ἀνδρῶν τούτων τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν τῶν πονηρῶν, ταύτην, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν.

36. Πλὴν Χαλὲβ υἱὸς Ἰεφοννῆ· οὗτος ὄψεται αὐτήν, καὶ τούτῳ δώσω τὴν γῆν ἐφ' ἣν ἐπέβη, καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, διὰ τὸ προσκεῖσθαι αὐτὸν τὰ πρὸς Κύριον.

37. Καὶ ἐμοὶ ἐθυμώθη Κύριος δι' ὑμᾶς, λέγων· οὐδὲ σὺ οὐ μὴ εἰσέλθῃς ἐκεῖ.

38. Ἰησοῦς υἱὸς Ναυὴ ὁ παρεστηκώς σοι οὗτος εἰσελεύσεται ἐκεῖ· αὐτὸν κατίσχυσον, ὅτι αὐτὸς κατακληρονομήσει αὐτὴν τῷ Ἰσραήλ.

39. Καὶ τὰ παιδία ὑμῶν ἃ εἴπατε ἐν τῇ ἁρπαγῇ ἔσεσθαι, καὶ πᾶν παιδίον νέον, ὅστις οὐκ οἶδε σήμερον ἀγαθὸν ἢ κακόν, οὗτοι εἰσελεύσονται ἐκεῖ, καὶ τούτοις δώσω αὐτήν, καὶ αὐτοὶ κληρονομήσουσιν αὐτήν.

Καὶ

Populi ingratitudo & diffidentia.

Beneficia Dei erga populum

40. Καὶ ὑμεῖς ἐπιστραφέντες ἐστρατοπεδεύσατε εἰς τὴν ἔρημον ὁδὸν τὴν ἐπὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης.

*Num. 14 v. 40.

41. Καὶ ἀπεκρίθητε, καὶ εἴπατέ μοι, ἡμάρτομεν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἀναβάντες πολεμήσομεν κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἡμῖν· καὶ ἀναλαβόντες ἕκαστος τὰ σκεύη τὰ πολεμικὰ αὐτοῦ, καὶ συναθροισθέντες ἀναβαίνετε εἰς τὸ ὄρος.

42. Καὶ εἶπε Κύριος πρός με, εἶπον αὐτοῖς, οὐκ ἀναβήσεσθε οὐδὲ μὴ πολεμήσετε, οὐ γάρ εἰμι μεθ' ὑμῶν, καὶ οὐ μὴ συντριβήσεσθε ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν.

43. Καὶ ἐλάλησα ὑμῖν, καὶ οὐκ εἰσηκούσατέ μου, καὶ παρέβητε τὸ ῥῆμα Κυρίου καὶ ὑπερηφανήσατε, καὶ παραβιασάμενοι ἀνέβητε εἰς τὸ ὄρος.

44. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἀμορραῖος ὁ κατοικῶν ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ εἰς συνάντησιν ὑμῶν, καὶ κατεδίωξεν ὑμᾶς, ὡσεὶ ποιήσαιαν αἱ μέλισσαι, καὶ ἐτίτρωσκον ὑμᾶς ἀπὸ Σηὶρ ἕως Ἑρμᾶ.

45. Καὶ καθίσαντες ἐκλαίετε ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, καὶ οὐκ εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς ὑμῶν, οὐδὲ προσέσχεν ὑμῖν.

46. Καὶ ἐνεκάθισθε ἐν Κάδης ἡμέρας πολλὰς ὅσας ποτὲ ἡμέρας ἐνεκάθισθε.

Κεφαλ. β΄.

ΚΑὶ ἐπιστραφέντες ἀπήραμεν εἰς τὴν ἔρημον ὁδὸν θάλασσαν ἐρυθρὰν, ὃν τρόπον ἐλάλησε πρός με Κύριος ὁ Θεὸς, καὶ ἐκυκλώσαμεν τὸ ὄρος τὸ Σηὶρ ἡμέρας πολλάς.

2. Καὶ εἶπε Κύριος πρός με.

3. Ἱκανούσθω ὑμῖν κυκλοῦν τὸ ὄρος τοῦτο· ἐπιστράφητε οὖν ἐπὶ βορρᾶν.

4. Καὶ τῷ λαῷ ἔντειλαι, λέγων, ὑμεῖς διαπορεύεσθε διὰ τῶν ὁρίων τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν υἱῶν Ἠσαῦ, οἳ κατοικοῦσιν ἐν Σηὶρ, καὶ φοβηθήσονται ὑμᾶς καὶ εὐλαβηθήσονται ὑμᾶς σφόδρα.

& timebunt sibi à vob & custodiemini (i. cavebitis vob) valde.

Μὴ

40. Vos autem revertimini & abite in ſolitudinem per viam maris rubri.

41. *Et reſpondiſtis mihi, Peccavimus Domino: aſcendemus & pugnabimus, ſicut præcepit Dominus Deus noſter. Cumque inſtructi armis pergeretis in montem,

42. Ait mihi Dominus, Dic ad eos, Nolite aſcendere, neq; pugnetis, non enim ſum vobiſcum: ne cadatis coram inimicis veſtris.

43. Locutus ſum, & non audiſtis, ſed adverſantes imperio Domini, & tumentes ſuperbia aſcendiſtis in montem.

44. Itaque egreſſus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, & obviam veniens perſecutus eſt vos, ſicut ſolent apes perſequi: & cecidit de Seir uſque Horma.

45. Cumq; reverſi ploraretis coram Domino, non audivit vos, nec voci veſtræ voluit acquieſcere.

46. Sediſtis ergo in Cadesbarne multo tempore.

CAP. II.

PRofectique inde venimus in ſolitudinem, quæ ducit ad mare rubrum, ſicut mihi dixerat Dominus: & circuivimus montem Seir longo tempore.

2. Dixitque Dominus ad me,

3. Sufficit vobis circuire montem iſtum: ite contra aquilonem:

4. Et populo præcipe, dicens, tranſibitis per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, qui habitant in Seir, & timebunt vos. Videte ergo diligenter.

Ne

40. Vos autem [36] converſi proficiſcimini in deſertum *per* viam maris Suph.

41. Et reſpondiſtis, & dixiſtis ad me: Peccavimus Jehovę: nos aſcendemus, & pugnabimus juxta omnia quæ præcepit nobis Jehovah Deus noſter: Et [37] accinxiſtis vos ſinguli armis ſuis bellicis, & parati fuiſtis aſcendere in montem.

42. Dixit autem Jehovah [38] mihi, Dic eis, Ne aſcendatis, neq; pugnetis, quia non ſum in medio veſtri: & ne percutiamini coram inimicis veſtris.

43. Et locutus ſum *hæc* vobis, & non audiſtis, [39] imò rebelles fuiſtis verbo Jehovæ, & temerè aſcendiſtis in montem.

44. Itaq; egreſſus eſt Emoræus [40] qui habitabat in monte illo, in occurſum veſtri perſecutiq; ſunt vos quemadmodum [41] facere ſolent apes, & contriverunt vos in Seir usq; ad Hormah.

45. Et [42] reverſi fleviſtis coram Jehova, & non exaudivit Jehovah vocem veſtram, nec auſcultavit vobis.

46. Et manſiſtis in Cades diebus multis, [43] juxta numerum dierum quibus *antea* manſeratis.

CAP. II.

POſtea reverſ, profecti ſumus in deſertum illud *per* viam maris Suph, quemadmodum locutus eſt Jehovah ad me: & circuivimus montem Seir diebus multis:

2. Tandem dixit Jehovah ad me [2] in hunc modum.

3. Sufficit vobis circuiſſe montem iſtũ: convertite vos ad aquilonem.

4. Et populo præcipe dicẽdo, [3] Vos mox tranſituri eſtis per terminum fratrum veſtrorum, filiorum Eſau, qui habitant in Seir, quamvis timeant ſibi [4] à vobis, cavete tamen diligenter.

Ne

40. Jr aber wendet euch/ vnd zihet nach der wůsten den weg zum schilffmeer.

41. Da antwortet jr / vnd sprach zu mir/ Wir haben an dem HERRN gesündiget/ wir wollen hinauff / vnd streiten/ wie vns der HERR vnser Gott geboten hat. Da jr euch nu rüstet ein jglicher mit seinem harnisch / vnd ward an dem/ das jr hinauff zoget auffs gebirge/

42 Sprach der HERR zu mir/ Sage jnen/ das sie nit hinauff zihen/ auch nicht streiten/ Denn ich bin nicht vnter euch/ Auff das jr nicht geschlagen werdet für ewren feinden.

43. Da ich euch das sagete/ Gehorchet jr nicht / vnd wurdet vngehorsam dem munde des HERRN/ vnd waret vermessen / vnd zoget hinauff auffs gebirge.

44. Da zogen die Amoriter aus / die auff dem gebirge woneten/ euch entgegen, vnd jagten euch / wie die bienen thun / vnd schlugen euch zu Seir biß gen Harma.

45. Da jr nu wider kamet/ vnd weinetet für dem HERRN/ wolt der HERR ewr stim nicht hören / vnd neiget seine ohren nicht zu euch.

46. Also bleibet jr in Kades eine lange zeit.

Das II. Kap.

DA wandten wir vns/ vnd zogen aus zur wůsten auff der strassen zum schilffmeer / wie der HERR zu mir sagete/ vnd vmbzogen das gebirge Seir eine lange zeit.

2. Vnd der HERR sprach zu mir.

3. Jr habt diß gebirge nu gnug vmbzogen / wendet euch gegen mitternacht.

4. Vnd gebeut dem volck/ vnd sprich / Jr werdet durch die grentze ewr brůder der kinder Esau zihen / die da wonen zu Seir/ vnd sie werden sich für euch fürchten. Aber bewaret euch mit fleiß.

36. *respicite (vertite vos) vobis & prof.*

37 *accinxistis vir (i. unusquisque) vasa belli (i. bellica) sua, & conati estis &c.*

38. *ad me (sic inf.) d. e. non ascendetis n. pugnabitis, quia non ego in med. v. & non (i. ut non) perc.*

39. *& irritastis os Jeh. & temerè egistis, & asc. in m.*

40. *habitans.*

41. *facient.*

42. *rev. estis & fl. c. J. & nõ audivit J. in voc. v. & n. a. ad vos.*

43. *juxta d'es.*

Cap. 2.

1. *& respeximus (vertimus nos) & prof. s.*

2 *dicendo: multum vobis (sc. laboris & molestiæ creavit) circ. m. i. respicite vobis ad aq.*

3. *vos trãseuntes (sc. eritis pras pro fut.) in terminũ &c. Es. habitantium in S. & ti-*

351.

4. *misceatis (sc. litem. Prov. 28. v. 25) in (.i. cum) eis.* 5. *frangetis (Gen. 44 n. 25) ab e. in arg.* 6. *novit perambulare tuum desertū m. i. jam quadrag (.i. quatuor decadib.) annis Ieh. Deus tuus tecum* (Chald. *VERBUM Domini Dei tui fuit tecum*) *non indiguisti verbo i. re aliqua.* 7. *habitantibus in S. a via so. & c. gaber. & vertimus nos & trans.* 8. *angustia-adficias M. & ne misceas in (cum) eis bellum & cet. in possess.* 9. *vocabunt .i. vocare solebant.*

10. *& filii E. hæreditariò possederunt eos.* 11 *pro eis, q. f. I. terra p. s.* 12. *transite vob.* 13. *trig. & octo (.i. tres decades & ogdoas) anni usq; consumsi omnem generationem v. belli.*

5. Das jr sie nicht bekrieget/ Deñ ich werde euch jres lands nicht einen fuß breit geben/ Denn das gebirge Seir habe ich den kindern Esau zu besitzen gegeben.

6. Speise solt jr vmb gelt von jnen keuffen/ das jr esset/ vnd wasser solt jr vmbs gelt von jnen keuffen/ das jr trincket.

7. Denn der HERR dein Gott hat dich gesegnet in allen wercken deiner hende/ Er hat dein reisen zu hertzen genomen durch diese grossen wüsten/ vnd ist viertzig jar der HERR dein Gott bey dir gewesen/ das dir nichts gemangelt hat.

8. Da wir nu durch vnser brüder/ die kinder Esau/ gezogen waren/ die auff dem gebirge Seir woneten / auff dem wege des gefildes von Elath vnd Ezeongaber/ wandten wir vns / vnd giengen durch den weg der wüsten der Moabiter.

9. Da sprach der HERR zu mir/ Du solt die Moabiter nicht beleidigen noch bekriegen / Denn ich wil dir jres lands nichts zu besitzen geben/ denn ich habe Ar den kindern Lot zu besitzen geben.

10. Die Emim haben vor zeiten drinnen gewonet / das war ein groß starck/ vnd hohe volck/ wie die Enakim.

11. Man hielt sie auch für riesen/ gleich wie Enakim vnd die Moabiter heissen sie auch Emim.

12. Auch woneten vor zeiten in Seir die Horiter / vnd die kinder Esau vertrieben vnd vertilgen sie für jnen/ vnd woneten an jrer stat/ Gleich wie Israel dem land seiner besitzung thet/ das jnen der HErr gab.

13. So macht euch nu auff/ vnd zihet durch den bach Sared/ Vnd wir zogen erdurch.

14. Die zeit aber/ die wir von Kades Barnea zogen/ biß wir durch den bach Sared kamen/ war acht vnd dreissig jar/

Auff

5. Ne 4 irritetis eos: non enim daturus sum vobis de terra eorum usq; ad calcationem plantę pedis, quia *in* hæreditatem ipsi Esau dedi montem Seir.

6. 1 Cibum 5 emetis ab eis argento, & comedetis: & etjam aquam emetis ab eis argento, & bibetis.

7. Siquidem Jehovah Deus tuus benedixit tibi in omni opere manus tuæ, & 6 novit quod ambules per desertum magnū istud: jam quadraginta annis Jehovah Deus tuus *fuit* tecum, neq; indiguisti aliquo

8. Et transivimus á fratribus nostris filiis Esau 7 qui habitabant in Seir per viam solitudinis ab Elath & ab Esion gaber: conversi autem transivimus *ad* viam deserti Moab.

9. Dixitq; Jehovah ad me, Ne 8 oppugnes Moab, neq; irrites eos bello: quia non dabo tibi de terra ejus possessionem *ullam*: nam filiis Lot dedi Ar in hæreditatem.

10 Emim antea habitabant in ea, populus magnus, & multus, & excelsus, sicut Anacim.

11. Gigantes reputabantur etjam ipsi sicut Anacim: & Moabitæ vocabant eos Emim.

12. In Seir autem habitaverunt Horim antea, 10 quos filii Esau expulerunt, & perdiderunt eos á facie sua habitaveruntq; 11 loco ipsorum, quemadmodum fecit Israel in terra possessionis suæ, quam dedit Jehovah illis.

13. Nunc surgite & 12 transite torrentem Zered: & transivimus torrentem Zered.

14. Dies autem quibus ambulavimus de Cades Barnea, donec transiremus torrentem Zered, *fuerunt* 13 triginta

octo

5. Ne moveamini contra eos. neque enim dabo vobis, de terra eorum, quantum potest unius pedis calcare vestigium: quia in possessionem Esau dedi montem Seir.

6. Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis.

7. Dominus Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum: novit iter tuum, quomodo transieris solitudinem hanc magnam, per quadraginta annos habitans tecum Dominus Deus tuus, & nihil tibi defuit.

8. Cumque transissemus fratres nostros filios Esau, qui habitabāt in Seir, per viam campestrem de Elath, & de Asiongaber, venimus ad iter, quod ducit in desertum Moab.

9. Dixitque Dominus ad me, Non pugnes contra Moabitas, nec ineas adversus eos prælium: non enim dabo tibi quicquam de terra eorum, quia filiis Loth tradidi Ar in possessionem.

10. Emim primi fuerunt habitatores ejus, populus magnus, & validus, & tam excelsus ut de Enacim stirpe,

11. Quasi gigantes crederentur, & essent similes filiorum Enacim. Denique Moabitæ appellant eos Emim.

12. In Seir autem prius habitaverūt Horrim: quibus expulsis atque deletis habitaverunt filii Esau, sicut fecit Israel in terra possessionis suæ, quam dedit illi Dominus.

13. Surgentes ergo ut transiremus torrentem Zared, venimus ad eum.

14. Tempus autem quo ambulavimus de Cadesbarne usque ad transitum torrentis Zared, trigin-

ta

5. Μὴ συνάψητε πρὸς αὐτοὺς πόλεμον, οὐ γὰρ μὴ δῶ ὑμῖν ἀπὸ τῆς γῆς αὐτῶν οὐδὲ βῆμα ποδός, ὅτι ἐν κλήρῳ δέδωκα τῷ Ησαὺ τὸ ὄρος τὸ Σηίρ.

6. Βρώματα ἀργυρίου ἀγοράσατε παρ' αὐτῶν καὶ φάγεσθε, καὶ ὕδωρ μέτρῳ ἀργυρίου λήψεσθε παρ' αὐτῶν, καὶ πίεσθε.

7. Ὁ γὰρ Κύριος ὁ Θεός σου ηὐλόγησέ σε ἐν παντὶ ἔργῳ τῶν χειρῶν σου· διάγνωθι πῶς διῆλθες τὴν ἔρημον τὴν μεγάλην καὶ φοβερὰν ἐκείνην· ἰδοὺ τεσσαράκοντα ἔτη Κύριος ὁ Θεός σου μετὰ σοῦ, οὐκ ἐπεδεήθης ῥήματος.

8. Καὶ παρήλθομεν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν υἱοὺς Ησαύ, τοὺς κατοικοῦντας ἐν Σηὶρ παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν Ἀραβὰ ἀπὸ Ελὼν καὶ ἀπὸ Γασιὼν Γαβέρ· καὶ ἐπιστραφέντες παρήλθομεν ὁδὸν ἔρημον Μωάβ.

9. Καὶ εἶπε Κύριος πρός με, μὴ ἐχθραίνετε τοῖς Μωαβίταις, καὶ μὴ συνάψητε πρὸς αὐτοὺς πόλεμον, οὐ γὰρ μὴ δῶ ὑμῖν ἀπὸ τῆς γῆς αὐτῶν ἐν κλήρῳ, τοῖς γὰρ υἱοῖς Λὼτ δέδωκα τὴν Ἀροὴρ κληρονομεῖν.

10. Οἱ Ὀμμὶν πρότεροι ἐνεκάθηντο ἐπ' αὐτῆς ἔθνος μέγα καὶ πολὺ καὶ ἰσχυρόν, ὥσπερ οἱ Ενακίμ.

11. Ραφαὶμ λογισθήσονται καὶ οὗτοι ὥσπερ οἱ Ενακίμ· καὶ οἱ Μωαβῖται ὀνομάζουσιν αὐτοὺς Σομμίν.

12. Καὶ ἐν Σηὶρ ἐνεκάθητο ὁ Χορραῖος πρότερον, καὶ οἱ υἱοὶ Ησαὺ ἀπώλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξέτριψαν αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ κατῳκίσθησαν ἀντ' αὐτῶν, ὃν τρόπον ἐποίησεν Ισραὴλ τὴν γῆν τῆς κληρονομίας αὐτοῦ, ἣν ἔδωκεν Κύριος αὐτοῖς.

13. Νῦν οὖν ἀνάστητε καὶ ἀπάρατε ὑμεῖς, καὶ παραπορεύεσθε τὴν φάραγγα Ζαρέδ. καὶ παρήλθομεν τὴν φάραγγα Ζαρέδ.

14. Καὶ αἱ ἡμέραι ἃς παρεπορεύθημεν ἀπὸ Κάδης Βαρνὴ ἕως οὗ παρήλθομεν τὴν φάραγγα Ζαρέδ τριακονταοκτὼ ἔτη, ἕως

οὗ διέπε-

Dei beneficia erga populum tempore belli.

ἕ διέπεσε πᾶσα ἡ γενεὰ ἀνδρῶν πολεμιςῶν ἀποθνήσκοντες ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς, καθ' ὅτι ὤμοσεν αὐτοῖς Κύριος.

15. Καὶ ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτοῖς, ἐξαναλῶσαι αὐτοὺς ἐκ μέσου τῆς παρεμβολῆς ἕως οὗ διέπεσον.

16. Καὶ ἐγενήθη ἐπειδὴ ἔπεσον πάντες οἱ ἀποθνήσκοντες ἄνδρες πολεμιςαὶ ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ.

17. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρός με, λέγων·

18. Σὺ παραπορεύσῃ σήμερον τὰ ὅρια Μωὰβ τὴν Ἀρωήρ.

19. Καὶ προσάξετε ἐγγὺς υἱῶν Ἀμμάν· μὴ ἐχθραίνετε αὐτοῖς, μηδὲ συνάψητε αὐτοῖς εἰς πόλεμον, οὐ γὰρ μὴ δῶ ἀπὸ τῆς γῆς υἱῶν Ἀμμὰν σοὶ ἐν κλήρῳ, ὅτι τοῖς υἱοῖς Λὼτ ἔδωκα αὐτὴν ἐν κλήρῳ.

20. Γῆ Ραφαὶν λογισθήσεται, καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῆς κατῴκουν οἱ Ραφαὶν τὸ πρότερον, καὶ οἱ Ἀμμανῖται ὀνομάζουσιν αὐτοὺς Ζομμίν.

21. Ἔθνος μέγα καὶ πολὺ καὶ δυνατώτερον ὑμῶν, ὥσπερ οἱ Ἐνακίμ, καὶ ἀπώλεσεν αὐτοὺς Κύριος ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ κατεκληρονόμησαν αὐτούς, καὶ κατῳκίσθησαν ἀντ' αὐτῶν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

22. Ὥσπερ ἐποίησαν τοῖς υἱοῖς Ἠσαῦ τοῖς κατοικοῦσιν ἐν Σηίρ, ὃν τρόπον ἐξέτριψε τὸν Χορραῖον ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ κατεκληρονόμησαν αὐτούς, καὶ κατῳκίσθησαν ἀντ' αὐτῶν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

23. Καὶ οἱ Εὐαῖοι οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἀσηρὼθ ἕως Γάζης, καὶ οἱ Καππάδοκες οἱ ἐξελθόντες ἐκ Καππαδοκίας ἐξέτριψαν αὐτούς, καὶ κατῳκίσθησαν ἀντ' αὐτῶν.

24. Νῦν οὖν ἀνάστητε, καὶ ἀπάρατε, καὶ παρέλθετε ὑμεῖς τὴν φάραγγα Ἀρνῶν· ἰδοὺ παραδέδωκα εἰς τὰς χεῖράς σου τὸν Σηὼν βασιλέα Ἐσεβὼν τὸν Ἀμορραῖον, καὶ τὴν γῆν αὐτοῦ· ἐνάρχου κληρονομεῖν· σύναπτε πρὸς αὐτὸν πόλεμον.

ta & octo annorum fuit: donec consumeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut juraverat Dominus:

15. Cujus manus fuit adversum eos, ut interirent de castrorum medio.

16. Postquàm autem universi ceciderunt pugnatores,

17. Locutus est Dominus ad me, dicens,

18. Tu transibis hodie terminos Moab, urbem nomine Ar:

19. Et accedens in vicina filiorum Ammon, cave ne pugnes contra eos, nec movearis ad prælium: nō enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filiis Loth dedi eam in possessionem.

20. Terra gigantum reputata est: & in ipsa olim habitaverunt gigantes, quos Ammonitæ vocant Zomzommim,

21. Populus magnus, & proceræ longitudinis, sicut Enacim, quos delevit Dominus à facie eorum:

22. Et fecit illos habitare pro eis, sicut fecerat filiis Esau, qui habitant in Seir, delens Horrhæos, & terram eorum illis tradens, quam possident usque in præsens.

23. Hevæos quoque qui habitabant in Haserim usque Gazam, Cappadoces expulerūt: qui egressi de Cappadocia deleverunt eos, & habitaverunt pro illis.

24. Surgite, & transite torrentem Arnon: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Hesebon Amorrhæum, & terram ejus incipe possidere, & committe adversus eum prælium.

octo anni, donec consumeretur tota generatio virorum bellatorum de medio castrorum, quēadmodum juraverat Jehovah illis.

15. Præterea manus Jehovæ fuit in eos [14] ut perderet eos è medio castrorum, donec consumeret eos.

16. Et fuit, postquam consumti fuerunt omnes [15] viri bellatores, ut morerentur è medio populi.

17. Tunc loquutus est Jehovah ad me dicendo,

18. Tu [16] transiturus es hodie terminum Moab, *nempe* Ar:

19. Et accedes è regione filiorum Ammon: ne [17] obsideas eos, neq; irrites eos: quia non daturus sum tibi de terra filiorum Ammon possessionem *aliquam*: nam filiis Lot dedi illam *in* possessionem.

20. [1] Terra gigantum reputata fuit etiam ipsa: gigantes habitaverunt in ea olim: [18] quos Ammonitæ vocabant Zamzummim.

21. Populus magnus & multus, & excelsus sicut Anakim: & perdidit eos Jehovah à facie eorum, possederuntq; eos: & habitaverunt [19] loco ipsorum.

22. Quemadmodum fecit filiis Esau habitantibus in Seir, *propter* quos disperdidit [20] Horæos à facie eorum, & possederunt eos, habitaveruntq; loco ipsorum usq; *in* hanc diem.

23. Et Avæos [21] qui habitabant in Haserim usq; ad Azzah Caphthorim qui egressi sunt de Caphthor, perdiderunt eos & habitaverunt loco ipsorum.

24. Surgite, proficiscimini, & transite torrentem Arnon: vide, dedi in manu tua Sihon regem Hesbon, Emoræum & terram ejus: [22] incipe possidere, & discepta prælio cum illo.

Auff das alle die kriegsleute sturben im lager / wie der HERR jnen geschworen hatte.

15. Dazu war auch die hand des HERRN wider sie / das sie vmbkemen aus dem lager / biß das jr ein ende würde.

16. Vnd da alle der kriegsleute ein ende war / das sie sturben vnter dem volck /

17. Redet der HERR mit mir / vnd sprach.

18. Du wirst heute durch die grentze der Moabiter ziehen bey Ar.

19. Vnd wirst nahe komen gegen die kinder Ammon / die solt nicht beleidigen noch bekriegen / Denn ich wil dir des lands der kinder Ammon nicht zu besitzen geben / Denn ich habs den kindern Lot zu besitzen gegeben.

20. Es ist auch geschetzt für der riesenland / vnd haben auch vor zeiten riesen darinnen gewonet / vnd die Amoriter heissen sie Sammesumim.

21. Das war ein groß / starck / vnd hoch volck / wie die Enakim / vnd der HERR vertilget sie für jnen / vnd lies sie dieselbigen besitzen / das sie an jrer stat da woneten.

22. Gleich wie er gethan hat mit den kindern Esau / die auff dem gebirge Seir wonen / da er die Horiter für inen vertilget / vnd lies sie dieselben besitzen / das sie da an jrer stat woneten / biß auff diesen tag.

23. Vnd die Caphthorim zogen aus Caphthor / vnd vertilgeten die Auim / die zu Hazarim woneten / biß gen Gaza / vnd woneten an jrer stat daselbs.

24. Macht euch auff / vnd zihet aus / vnd gehet vber den bach bey Arnon / Sihe / ich habe Sihon den könig der Amoriter zu Hesbon in deine hende gegeben mit seinem lande. Heb an einzunemen / vnd streite wider jn.

14. ad conterendum eos &c. cast. usq; consumi eos.

15. Viri belli ad moriendum.

16. transiens (sc. eris) hodie.

17. coarctes e & ne misceas te in (cum) eis (n 4) q. n. dabo d. t. f. A. tibi possessionē.

18. & Am vocab (s. nomen imponebant) eis Z.

19. pro illis, sic infra.

20. Horæum.

21. habitantes etc Caphthorim egredientes.

22. incipe, posside & misce te in (s. cum) illo prælio. m. 17.

23. die isto.

24. audient auditum tuum, & trement & dolebunt.

25. pacis d. transibo in ter t. in via, in via (i. publica via) amb. &c. dex. & sinist.

26. in (pro) ar. franges (Gen. 41. n. 65) &c. tran. in pedibus meis .i. ped. s.

27. habitantes. sic infra.

28. dans (sc. est) nob. & nō voluit S. r. H. trāsire facere nos in se &c. propter dare eū in m. t. secundū diē hac.

29. incipe posside ad possidendum t. e.

313.

30. in tempore illo, & anathematizavimus omnem urbem & mul. & parvulū.

25. Heuts tages wil ich anheben/das sich für dir fürchten vnd erschrecken sollen alle völcker vnter allen himeln / das wenn sie von dir hören / jnen bange vnd weh werden sol für deiner zukunfft.

26. Da sandte ich boten aus der wüsten von morgenwerts zu Sihon dem könige zu Heßbon mit friedlichen worten/ vnd lies jm sagen.

27. Ich wil durch dein land zihen/vnd wo die strasse gehet/ wil ich gehen/ Ich wil weder zur rechten noch zur lincken aus weichen.

28. Speise soltu mir vmbs gelt verkeuffen / das ich esse/ vnd wasser soltu mir vmbs gelt geben/das ich trincke/ Ich wil nur zu fuß durchhin gehen.

29. Wie mir die kinder Esau gethan haben/ die zu Seir wonen/vnd die Moabiter/die zu Ar wonen / biß das ich kome vber den Jordan ins land das vns der HERR vnser Gott geben wird.

30. Aber Sihon der könig zu Heßbon wolte vns nicht durchzihen lassen/ Denn der HERR dein Gott verhertet seinen mut/ vnd verstockt jm sein hertz/auff das er jn in deine hende gebe/wie es jtzt ist am tage.

31. Vnd der HERR sprach zu mir/Sihe/ich hab angefangen zu geben für dir den Sihon mit seinem lande/ hebt an einzunemen vnd zubesitzen sein land.

32. Vnd Sihon zog aus vns entgegen mit alle seinem volck zum streit gen Jahza.

33. Aber der HERR vnser Gott gab jn für vns/ das wir jn schlugen mit seinen kindern/ vnd seinem gantzen volck.

34. Da gewonnen wir zu der zeit alle seine stedte / vnd verbanneten alle stedte/ beide menner / weiber/ vnd kinder/ vnd liessen niemand vberbleiben.

25. 23 Hodie incipiam dare pavorem tuum, & formidinem tuam super faciem populorum, *qui sunt* sub toto cœlo, 24 qui audierunt famam tuam, & pavebunt, timebuntq; à facie tua.

26. Et misi nuntios è deserto Cedemoth ad Sihon regem Hesbon verbis 25 pacificis, dicendo,

27. Transeam per terram tuam, per viam per viam ambulabo non declinabo *ad* dexteram *neq; ad* sinistram.

28. Cibum 26 argento vendes mihi & comedam: aquam quoq; argento dabis mihi, & bibam: tantum transibo pedibus meis:

29. Quemadmodum fecerunt mihi filii Esau, 27 qui habitant in Seir, & Moabitæ qui habitant in Ar: donec transiero Jarden ad terram, quam Jehovah Deus noster 28 dat nobis.

30. Et noluit Sihon rex Hesbon ut transiremus per se: induraverat enim Jehovah Deus tuus spiritum ejus & obfirmaverat cor ejus ut daret eum in manu tua ut hodie *est*.

31. Dixit autem Jehovah ad me, Vide, *jam* cœpi dare coram te Sihon, & terram ejus 29 incipe possidere ut possideas terram ejus.

32. † Egressus est autem Sihon in occursum nostrum ipse & universus populus ejus ad bellum in Jahas.

33. Et tradidit illum Jehovah Deus noster ante nos, percussimusq; eum & filios ejus, atq; omnem populum ejus.

34. Cepimus quoq; omnes urbes ejus 30 eo tempore, ac destruximus omnes urbes, viros, & mulieres, & parvulos: non reliquimus superstitem.

25. Hodie incipiam mittere terrorem atq; formidinem tuam in populos, qui habitāt sub omni cœlo: ut audito nomine tuo paveant, & in morem parturientium cōtremiscant, & dolore teneantur.

26. *Misi ergo nuntios de solitudine Cademoth ad Sehon regem Hesebon verbis pacificis, dicens,

27. Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via: non declinabimus neque ad dextram, neque ad sinistram.

28. Alimenta pretio vende nobis, ut vescamur: aquam pecunia tribue, & sic bibemus. Tantum est ut nobis concedas transitum,

29. Sicut fecerunt filii Esau, qui habitant in Seir, & Moabitæ qui morantur in Ar: donec veniam ad Jordanem, & transeamus ad terram, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

30. Noluitq; Sehon rex Hesebon dare nobis transitum: quia induraverat Dominus Deus tuus spiritum ejus, & obfirmaverat cor illius, ut traderetur in manus tuas, sicut nunc vides.

31. Dixitque Dominus ad me, Ecce cœpi tibi tradere Sehon, & terram ejus, incipe possidere eam.

32. Egressusque est Sehon obviam nobis cum omni populo suo, ad prælium in Jasa.

33. Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis: percussimusq; eum cum filiis suis & omni populo suo.

34. Cunctasque urbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & parvulis. non reliquimus in eis quicquam.

25. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐνάρχου δοῦναι τὸν φόβον σου καὶ τὸν τρόμον σου ἐπὶ προσώπου πάντων τῶν ἐθνῶν τῶν ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ, οἵτινες ἀκούσαντες τὸ ὄνομά σου ταραχθήσονται, καὶ ὠδῖνας ἕξουσιν ἀπὸ προσώπου σου.

26. Καὶ ἀπέστειλα πρέσβεις ἀπὸ τῆς ἐρήμου Κεδαμὼθ πρὸς Σηὼν βασιλέα Ἐσεβὼν λόγοις εἰρηνικοῖς λέγων·

27. Παρελεύσομαι διὰ τῆς γῆς σου· ἐν τῇ ὁδῷ πορεύσομαι, οὐκ ἐκκλινῶ δεξιὰ οὐδὲ ἀριστερά.

28. Βρώματα ἀργυρίου ἀποδώσῃ μοι καὶ φάγομαι, καὶ ὕδωρ ἀργυρίου ἀποδώσῃ μοι καὶ πίομαι, πλὴν ὅτι παρελεύσομαι τοῖς ποσί.

29. Καθὼς ἐποίησάν μοι οἱ υἱοὶ Ἠσαῦ οἱ κατοικοῦντες ἐν Σηίρ, καὶ οἱ Μωαβῖται οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἀρ, ἕως ἂν παρέλθω τὸν Ἰορδάνην εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν δίδωσιν ἡμῖν.

30. Καὶ οὐκ ἠθέλησε Σηὼν βασιλεὺς Ἐσεβὼν παρελθεῖν ἡμᾶς δι' αὐτοῦ· ὅτι ἐσκλήρυνε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ κατίσχυσε τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἵνα παραδοθῇ εἰς τὰς χεῖράς σου, ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.

31. Καὶ εἶπε Κύριος πρός με, ἰδοὺ ἦργμαι παραδοῦναι πρὸ προσώπου σου τὸν Σηὼν βασιλέα Ἐσεβὼν τὸν Ἀμορραῖον καὶ τὴν γῆν αὐτοῦ· ἔναρξαι κληρονομῆσαι τὴν γῆν αὐτοῦ.

32. Καὶ ἐξῆλθε Σηὼν βασιλεὺς Ἐσεβὼν εἰς συνάντησιν ἡμῖν καὶ αὐτὸς καὶ πᾶς ὁ λαὸς αὐτοῦ εἰς πόλεμον εἰς Ἰασά.

33. Καὶ παρέδωκεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν πρὸ προσώπου ἡμῶν· καὶ ἐπατάξαμεν αὐτὸν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ.

34. Καὶ ἐκρατήσαμεν πασῶν τῶν πόλεων αὐτοῦ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ ἐξωλοθρεύσαμεν πᾶσαν πόλιν, ἑξῆς καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν· οὐ κατελίπομεν ζωγρείαν.

Beneficia Dei erga populum tempore belli.

*Num. 21 v. 21.

Beneficia Dei erga populum tempore belli & pacis.

35. Πλὴν τὰ κτήνη ἐπρονομεύσαμεν ἑαυτοῖς. καὶ τὰ σκῦλα τῶν πόλεων ἐλάβομεν.

36. Ἐξ Ἀροὴρ, ἥ ἐστι παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ χειμάῤῥου Ἀρνῶν, καὶ τὴν πόλιν τὴν οὖσαν ἐν τῇ φάραγγι, καὶ ἕως ὄρους τοῦ Γαλαάδ· οὐκ ἐγενήθη πόλις, ἥτις διέφυγεν ἡμᾶς· τὰς πάσας παρέδωκε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν.

37. Πλὴν εἰς τὴν γῆν υἱῶν Ἀμμὼν οὐ προσήλθομεν, πάντα τὰ συγκυροῦντα χειμάῤῥῳ Ἰαβὼκ καὶ τὰς πόλεις τὰς ἐπὶ τῇ ὀρεινῇ, καθότι ἐνετείλατο ὑμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Κεφαλ. γ'.

Καὶ ἐπιστραφέντες ἀνέβημεν ὁδὸν τὴν εἰς Βασάν, καὶ ἐξῆλθεν Ὢγ βασιλεὺς τῆς Βασὰν εἰς συνάντησιν ἡμῖν, αὐτὸς καὶ πᾶς ὁ λαὸς αὐτοῦ εἰς πόλεμον εἰς Ἐδραΐμ.

2. Καὶ εἶπε Κύριος πρός με, μὴ φοβηθῇς αὐτόν, ὅτι εἰς τὰς χεῖράς σου παραδέδωκα αὐτόν, καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν αὐτοῦ, καὶ ποιήσεις αὐτῷ ὥσπερ ἐποίησας τῷ Σηὼν βασιλεῖ τῶν Ἀμοῤῥαίων, ὃς κατῴκει ἐν Ἐσεβών.

*Num. 21 v. 24.

3. Καὶ παρέδωκεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν, καὶ τὸν Ὢγ βασιλέα τῆς Βασὰν καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπατάξαμεν αὐτὸν ἕως τοῦ μὴ καταλιπεῖν αὐτοῦ σπέρμα.

*Num. 21 v. 33.

4. Καὶ ἐκρατήσαμεν πασῶν τῶν πόλεων αὐτοῦ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, οὐκ ἦν πόλις ἣν οὐκ ἐλάβομεν παρ' αὐτῶν, ἑξήκοντα πόλεις, πάντα τὰ περίχωρα Ἀργὼβ βασιλέως Ὢγ ἐν τῇ Βασάν.

5. Πᾶσαι αὗται πόλεις ὀχυραί, τείχη ὑψηλά, πύλαι καὶ μοχλοί, πλὴν τῶν πόλεων τῶν Φερεζαίων τῶν πολλῶν σφόδρα.

6. Ἐξωλοθρεύσαμεν αὐτούς,

ὥσπερ

35. Absq; jumentis quæ in partem venere prædantium: & spoliis urbium, quas cepimus

36. Ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, oppido quod in valle situm est, usque Galaad. Non fuit vicus, & civitas quæ nostras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noster nobis.

37. Absque terra filiorum Ammon, ad quam non accessimus: & cunctis quæ adjacent torrenti Jeboc & urbibus montanis, universisque locis à quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.

CAP. III.

Itaque conversi ascendimus per iter Basan: egressusque est Og rex Basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in Edrai.

2. Dixitque Dominus ad me, Ne timeas eum: quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua: faciesque ei * sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon.

3. * Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & universum populum ejus: percussimusque eos usque ad internecionem,

4. Vastantes cunctas civitates illius uno tempore. non fuit oppidũ quòd nos effugeret: sexaginta urbes, omnem regionem Argob regni Og in Basan.

5. Cunctæ urbes erant munitæ muris altissimis, portisque & vectibus, absque oppidis innumeris quæ non habebant muros.

6. Et delevimus eos, sic-

ut

35 Verantamen [31] jumenta prædati sumus nobis & spolia urbium quas cepimus.

36. Ab Aroer quę est [32] juxta ripam torrentis Arnon, & urbe quæ est in valle, usq; ad Gilad, non fuit urbs quę effugerit à nobis, omnes t adidit Jehovah Deus noster coram nobis.

37. Veruntamen ad terram filiorum, Ammon non accessisti, ad omnem [33] locum torrentis Jabboc, & urbes montanas, atq; ad omnia loca quæ pręcepit Jehovah Deus noster.

CAP. III.

Conversi autem ascendimus per viam Basan: & egressus est Og rex Basan, in occursum nostrũ, ipse & universus populus ejus ad prælium in Edræi.

2. Et dixit Jehovah ad me: Ne timeas illum. [1] in manu enim tua tradidi eum, & universum populũ ejus, ac terram ejus: faciesq; ei quemadmodum fecisti Sihon regi Emoræi qui [2] habitabat in Hesbon.

3. Tradidit itaq; Jehovah Deus noster in manu nostra etjam Og regem Basan & universum populum ejus: [3] percussimus eum, adeò ut non reliquerimus ei superstitem.

4 Cepimus quoq; omnes urbes ejus [4] eo tempore: non fuit urbs ulla quam non ceperimus ab ei, nempe sexaginta urbes, omnem regionem Argob regni Og in Basan.

5 Omnes autem istæ urbes erant munitæ [5] muris altis, portis & vectibus, præter urbes non muratas multas valde.

6. Quas vastavimus,

quem-

35. On das vieh raubeten wir für vns / vnd die ausbeute der stedte/ die wir gewonnen.

36. Von Aroer an/ die am vfer des bachs bey Arnon ligt/ vnd von der stad am wasser/ biß gen Gilead/ Es war keine stad / die sich für vns schützen kund/ der HERR vnser Gott gab vns alles für vns.

37. On zu dem lande der kinder Ammon kamestu nicht/ noch zu allem das am bach Jabok war/ noch zu den stedten auff dem gebirge/ noch zu allem das vns der HERR vnser Gott verboten hatte.

Das III. Cap.

Vnd wir wandten vns/ vnd zogen hinauff den weg zu Basan / Vnd Og/ der könig zu Basan zog aus vns entgegen/ mit alle seinem volck zu streiten bey Edrei.

2. Aber der HERR sprach zu mir/ Fürchte dich nicht für jm/ Denn ich habe jn vnd alle sein volck mit seinem lande in deine hende gegeben/ vnd solt mit jm thun/ wie du mit Sihon dem könige der Amoriter gethan hast / der zu Heßbon saß.

3. Also gab der HERR vnser Gott auch den könig Og zu Basan in vnser hende/ mit alle seinem volck / das wir jn schlugen/ biß das jm nichts vberbleib.

4. Da gewonnen wir zu der zeit alle seine stedte / vnd war keine stad / die wir jm nit namen/ sechtzig stedte/ die gantze gegend Argob im königreich Og zu Basan.

5. Alle diese stedte waren fest mit hohen mauren/ thoren vnd riegeln / on andere sehr viel flecken on mauren.

6. Vnd verbanneten sie/ gleich

wie

31 jumentum &c. spolium.

32. super labium (Num. 2. n. 7) &c. quæ in torrente (.i valle, quam torrens perfluit) usq; Gil. n. f. u. quæ exaltavit se à n.

33. manũ t. 7. & urbes montis.

Cap. 3.

1. & vertimus nos & as.

2. habitans. sc. erat.

3. & percussimus eum quo usq; non remaneret ei superstes

4. in tẽp. ille (sic v. 8) &c. sexag (i. sex decades) urbium omnẽ funem Arg.

5. muro alto, foribus, & vecte, præter urbes pagani (s.m. pro pl.) multum valde & anathematizavimus eas &cet. Hesb. anathematizando &cet. parvulũ & omne jumentũ & spolium.

wie wir mit Sihon dem könige zu Heßbon thaten. Alle stedte verbanneten wir / beide mit mennern / weibern / vnd kindern.
7. Aber alles vieh vnd raub der stat raubeten wir für vns.

8. Also namen wir zu der zeit das land / aus der hand der zween könige der Amoriter / jenseid dem Jordan / von dem bach bey Arnon an / biß an den berg Hermon.
9. Welchen die Zidoniter / Sirion heissen / aber die Amoriter heissen in Senir.
10. Alle stedte auff der ebene / vnd das gantze Gilead / vnd das gantze Basan / biß gen Salcha vnd Edrei / die stedte des königreichs Og zu Basan.
11. Denn allein der konig Og zu Basan war noch vbrig von den riesen / Sihe / sein eisern bette ist allhie zu Rabbath der kinder Ammon / neun ellen lang / vnd vier ellen breit / nach eins mans ellenbogen.

12. Solch land namen wir ein zu derselben zeit / von Aroer an / die am bach bey Arnon ligt. Vnd ich gab das halbe gebirge Gilead mit seinen stedten / den Rubenitern vnd Gadditern.
13. Aber das vbrige Gilead vnd das gantze Basan des königreichs Og / gab ich dem halben stam Manasse / die gantze gegend Argob zum gantzen Basan / Das heist der risenland.
14. Jair der son Manasse nam die gantze gegend Argob / biß an die grentze Gessuri vnd Maachati / vnd hies das Basan nach seinem namen Hauoth Jair / biß auff den heutigen tag.
15. Machir aber gab ich Gilead.
16. Vnd den Rubenitern vnd Gadditern gab ich des Gileads ein teil biß an den bach bey Arnon / mitten im bach der die grentze ist / vnd biß an den bach Jabok / der die grentze ist der kinder Ammon.

Das

6. Emoraei (alla genumeri) qui in transitu Iard

7. Vocabunt (i. solent vocare, vel, nomen imponere) Hermon.

8. quia tantum Og &c. ex residuo gigantum &c. ferri nonne ipse in R.

9. ad cubitum viri, & terram hanc p. in temp. illo (sic infra) ab A. q. super tor. &c. Rubenitae & Gaditae. sic v. 16.

10. funê (sic infr) &c. Bas. ipsa vocabitur (i. vocari solet) i. g.

11. super nomen suum.

quemadmodum fecimus Sihon regi Hesbon, vastando omnem urbem, viros, mulieres & parvulos.
7. Omnia autem jumenta, & spolia urbium prædati sumus nobis.
8. Tulimus itaq; eo tempore terram è manu duorum regum 6 Emoræorum quæ *erat* trans Jarden à torrente Arnon usq; ad montem Hermon.

9. Sidonii 7 vocant Hermon Srion: & Emoræi vocant eum Senir.
10. Omnes urbes planitiei & totum Gilad & omnem Basan usq; *ad* Salchah & Edrei, urbes regni Og in Basan.

11. 8 Solus quippe Og rex Basan remanserat ex reliquis gigantibus: ecce lectus ejus, lectus ferreus, nonne est in Rabbath filiorum Ammon? novem cubitorum longitudo ejus, & quatuor cubitorum latitudo ejus 9 ad cubitum hominis.
12. Et hanc *quidem* terram *quam* possedimus eo tempore ab Aroer, quæ *sita erat* ad torrentem Arnon, & dimidium montis Gilad, & urbes ejus, dedi Reubenitis & Gaditis.
13. Residuum vero Gilad & universam Basan regni Og dedi dimidiæ tribui Menasseh omnem 10 regionem Argob, totam Basan, quæ vocabatur terra gigantum.

14. Jair filius Menasseh cepit omnem regionem 11 Argob, usq; *ad* terminum Gesuri, & Maachathi, & vocavit eas 11 secundum nomen suum Basan, Havoth Jair usq; *ad* diem istam.

15. Porro ipsi Machir dedi Gilad.

16. Reubenitis vero & Gaditis dedi à Gilad usq; ad torrentem Arnon, medium torrentis, & terminum: & usq; *ad* Jabboc torrentem, terminum filiorum Ammon.

Et

cut feceramus Sehon regi Hesebon, disperdentes omnem civitatem, virosq; ac mulieres & parvulos:
7. Jumenta autem & spolia urbium diripuimus.
8. Tulimusque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem à torrente Arnon usque ad montem Hermon.
9. Quem Sidonii Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir:
10. Omnes civitates quæ sitæ sunt in planitie, & universam terram Galaad & Basan usque ad Selcha, & Edrai civitates regni Og in Basan.
11. Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus ejus ferre', qui est in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad mensurã cubiti virilis manus.
12. *Terramque possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, usq; ad mediam partem montis Galaad: & civitates illius dedi Ruben & Gad.
13. Reliquam autem partem Galaad, & omnem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui Manasse, omnem regionem Argob: cunctaque Basan vocatur terra gigantum.
14. Jair filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad terminos Gessuri, & Machati. Vocavitque ex nomine suo Basan, Havoth Jair, id est, Villas Jair, usque in præsentem diem.
15. Machir quoque dedi Galaad.
16. Et tribubus Ruben & Gad dedi de terra Galaad usq; ad torrentem Arnon medium torrentis, & confinium usq; ad torrentem Jeboc, qui est terminus filiorum Ammon:

Et

ὥσπερ ἐποιήσαμεν τὸν Σηὼν βασιλέα Ἐσεβών· καὶ ἐξωλεθρεύσαμεν πᾶσαν πόλιν, ἑξῆς καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα.
7. Καὶ πάντα τὰ κτήνη καὶ τὰ σκῦλα τῶν πόλεων ἐπρονομεύσαμεν ἑαυτοῖς.
8. Καὶ ἐλάβομεν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τὴν γῆν ἐκ χειρῶν δύο βασιλέων τῶν Ἀμορραίων, οἳ ἦσαν πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἀπὸ τοῦ χειμάρρου Ἀρνῶν ἕως ὄρους Ἑρμών.
9. Οἱ Φοίνικες ἐπονομάζουσι τὸ Ἑρμὼν Σανιώρ, καὶ ὁ Ἀμορραῖος ἐπωνόμασεν αὐτὸ Σανίρ.
10. Πᾶσαι πόλεις Μισὼρ καὶ πᾶσα Γαλαὰδ καὶ πᾶσα Βασὰν ἕως Ἐλχά, καὶ Ἐδραῒν πόλεις βασιλείας τοῦ Ὢγ ἐν τῇ Βασάν.

11. Ὅτι πλὴν Ὢγ βασιλεὺς Βασὰν κατελείφθη ἀπὸ τῶν Ῥαφαΐν· ἰδοὺ ἡ κλίνη αὐτοῦ κλίνη σιδηρᾶ, ἰδοὺ αὕτη ἐν τῇ ἄκρα τῶν υἱῶν Ἀμμών· ἐννέα πηχῶν τὸ μῆκος αὐτῆς, καὶ τεσσάρων πηχῶν τὸ εὖρος αὐτῆς ἐν πήχει ἀνδρός.

12. Καὶ τὴν γῆν ἐκείνην ἐκληρονομήσαμεν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀπὸ Ἀροήρ, ἥ ἐστι παρὰ τὸ χεῖλος χειμάρρου Ἀρνῶν, καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ὄρους Γαλαάδ, καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ ἔδωκα τῷ Ῥουβὴμ καὶ τῷ Γάδ.
13. Καὶ τὸ κατάλοιπον τοῦ Γαλαὰδ καὶ πᾶσαν τὴν Βασὰν βασιλείαν Ὢγ ἔδωκα τῷ ἡμίσει τῆς φυλῆς Μανασσῆ, καὶ πᾶσαν τὴν περίχωρον Ἀργόβ, καὶ πᾶσαν τὴν Βασὰν ἐκείνην, γῆ Ῥαφαῒν λογισθήσεται.
14. Καὶ Ἰαῒρ υἱὸς Μανασσῆ ἔλαβε πᾶσαν τὴν περίχωρον Ἀργὸβ ἕως τῶν ὁρίων Γαργασεὶ καὶ Μαχαθί· καὶ ἐπωνόμασεν αὐτὰς ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τὴν Βασὰν Αὐὼθ Ἰαῒρ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

15. Καὶ τῷ Μαχὶρ ἔδωκα τὴν Γαλαάδ.
16. Καὶ τῷ Ῥουβὴμ καὶ τῷ Γὰδ ἔδωκα ἀπὸ τῆς Γαλαὰδ ἕως τοῦ χειμάρρου Ἀρνῶν μέσον τοῦ χειμάρρου ὅριον καὶ ἕως τοῦ Ἰαβὸκ, ὁ χειμάρρους ὅριον τοῖς υἱοῖς Ἀμμών.

Καὶ

Beneficia Dei erga populum tempore belli.

*Num. 32. v. 33.

Beneficia Dei erga populum tempore belli & pacis.

17. Καὶ ἡ Αραβὰ καὶ ὁ Ιορδάνης ὅριον ἀπὸ Χενερὲθ, καὶ ἕως θαλάσσης Αραβὰ θαλάσσης ἁλυκῆς ἀπὸ Ασηδὼθ τὴν Φάσγα κατὰ ἀνατολῶν.

18. Καὶ ἐνετειλάμην ὑμῖν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, λέγων· Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν δέδωκεν ὑμῖν τὴν γῆν ταύτην ἐν κλήρῳ, ἐνοπλισάμενοι προπορεύεσθε πρὸ προσώπου τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν υἱῶν Ισραὴλ πᾶς δυνατός.

19. Πλὴν αἱ γυναῖκες ὑμῶν, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν καὶ τὰ κτήνη ὑμῶν, οἶδα ὅτι πολλὰ κτήνη ὑμῖν, κατοικείτωσαν ἐν ταῖς πόλεσιν ὑμῶν, αἷς ἔδωκα ὑμῖν.

20. Εως ἂν καταπαύσῃ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν, ὥσπερ καὶ ὑμᾶς, καὶ κατακληρονομήσωσι καὶ αὐτοὶ τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν δίδωσιν αὐτοῖς ἐν τῷ πέραν τοῦ Ιορδάνου· καὶ ἐπαναστραφήσεσθε ἕκαστος εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, ἣν δέδωκα ὑμῖν.

Num 27 v. 18.

21. Καὶ τῷ Ιησοῦ ἐνετειλάμην ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, λέγων· οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν ἑωράκασι πάντα ὅσα ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τοῖς δύο βασιλεῦσι τούτοις, οὕτως ποιήσει Κύριος πάσας τὰς βασιλείας, ἐφ' ἃς σὺ διαβαίνεις ἐκεῖ.

22. Οὐ φοβηθήσεσθε ἀπ' αὐτῶν, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν αὐτὸς πολεμήσει περὶ ὑμῶν.

23. Καὶ ἐδεήθην Κυρίου ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, λέγων·

24. Κύριε, κύριε, σὺ ἤρξω δεῖξαι τῷ σῷ θεράποντι τὴν ἰσχύν σου καὶ τὴν δύναμίν σου, καὶ τὴν χεῖρά σου τὴν κραταιάν, καὶ τὸν βραχίονά σου τὸν ὑψηλόν· τίς γὰρ Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅστις ποιήσει καθὰ ἐποίησας σὺ κατὰ τὰ ἔργα σου καὶ κατὰ τὴν ἰσχύν σου;

20. vin ... 21. transibis quæso vid. terr. ill. bonam, quæ in transitu Iard. m. bonam, v L.

25. Διαβὰς οὖν ὄψομαι τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν ταύτην τὴν οὖσαν πέραν τοῦ Ιορδάνου, τὸ ὄρος

τὸ

---

17. Et planitiem solitudinis atque Jordanem, & terminos Cenereth usque ad mare deserti, quod est salsissimum, ad radices montis Phasga contra orientem.

18. Præcepique vobis in tempore illo, dicens, Dominus Deus vester dat vobis terram hanc in hæreditatem, expediti præcedite fratres vestros filios Israel, omnes viri robusti.

19. Absque uxoribus, & parvulis atque jumentis. Novi enim quòd plura habeatis pecora, & in urbibus remanere debebũt, quas tradidi vobis:

20. Donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris, sicut vobis tribuit: & possideant ipsi etiam terram quam daturus est eis trans Jordanem: tunc revertetur unusquisq; in possessionem suam, quam dedi vobis.

21. *Josue quoq; in tempore illo præcepi, dicens, Oculi tui viderunt, quæ fecit Dominus Deus vester duobus his regibus: sic faciet omnibus regnis, ad quæ transiturus es.

22. Ne timeas eos: Dominus enim Deus vester pugnabit pro vobis.

23. Precatusq; sum Dominum in tempore illo, dicens,

24. Domine Deus tu cœpisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam, manumque fortissimam. neque enim est alius Deus vel in cœlo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini tuę.

25. Transibo igitur, & videbo terram hanc optimam trans Jorda-

nem

---

17. Et planitiem. & Jarden & terminum à 12 Cinnereth usq; *ad* mare planitiei, mare salis, sub effusionibus *aquarum* collis ad orientem.

18. Præcepiq; vobis eo tempore, dicendo, Jehovah Deus vester dedit vobis terram istam: 13 ut possideatis eam, accincti armis transibitis ante fratres vestros filios Israel, quotquot robusti estis.

19. Tantummodo uxores vestræ, & 14 parvuli vestri, & pecudes vestræ (novi *enim* quod pecora multa *sint* vobis) remanebunt in urbibus vestris quas dedi vobis.

20. 15 Donec requiem dederit Jehovah fratribus vestris sicut vobis, & possederint etiam ipsi terram quam Jehovah Deus vester dat eis trans Jarden: tunc revertemini singuli ad possessionem suam quam dedi vobis:

21. †Ipsi quoq; Jehosuæ præcepi eo tẽpore, dicendo, Oculi tui 16 vident, quæcunq; fecit Jehovah Deus vester duobus regibus illis, sic facturus est Jehovah omnibus regnis ad 17 quæ tu transis.

22. Ne timeatis eos: quia Jehovah Deus vester ipse est, qui pugnat pro vobis.

23. Et 18 rogavi Jehovam in tempore illo, dicendo,

24. Domine Jehovah tu cœpisti 19 ostendere servo tuo magnitudinem tuam & manum tuam validam: quis enim Deus in cœlo, 20 aut in terra, qui faciat sicut opera tua & secundum fortitudines tuas?

25. 21 Transeam quęso, & videam terram illam optimam, quę est trans Jarden, &

m on-

---

17. Dazu das gefilde / vnd den Jordan / (der die grentze ist) von Cinereth an biß an das meer am gefilde / nemlich / das saltzmeer / vnten am berge Pißga gegen dem morgen.

18. Vnnd gebot euch zu derselbigen zeit / vnd sprach / Der HERR ewer Gott hat euch diß land gegeben einzunemen / so zihet nu gerüstet für ewrn brüdern den kindern Israel her / was streitbar ist.

19. On ewer weiber vnd kinder vnd vieh (denn ich weiß das jr viel vieh habt) last in ewren stedten bleiben / die ich euch gegeben habe.

20. Biß das der HERR ewr brüder auch zu ruge bringe wie euch / das sie auch das land einnemen / das jnen der HERR ewr Gott geben wird / jenseid dem Jordan / so solt jr denn widerkeren zu ewr besitzung / die ich euch gegeben habe.

21. Vnd Josua gebot ich zur selben zeit / vnd sprach / Deine augen haben gesehen / alles was der HERR ewr Gott diesen zween königen gethan hat. Also wird der HERR auch allen königreichen thun / da du hinzeuchst.

22. Fürchtet euch nicht für jnen / Denn der HERR ewr Gott streitet für euch.

23. Vnd ich bat den HErrn zu derselben zeit / vnd sprach.

24. HERR HERR / du hast angehaben zu erzeigen deinem knecht deine herrligkeit vnd deine starcke hand / Denn wo ist ein Gott im himel vnd erden / der es deinen wercken vnd deiner macht künde nachthun.

25. Laß mich gehen vnd sehen das gute land jenseid dem

Jor-

---

12. *Chinnereth (.i. lacu Genesareth, vel, maris Galilææ aut Tiberiadis. Num 34. n. 9.) u. m. plã. (sc. quod etiam dicitur) mare salis (vel salsum sive mortuum) sub effus. collis (.i. ad radices collis fontibus irriguas) ad ori.*

13. *ad possidendũ eam, expediti trans. &c. Isr. omnes filii robo-ris.*

14. *parvulus vester & acquisitio vestra n. q. acquisitio multa (sc. sit) vobis.*

15. *usquequo requiem det Ieh. &cet. vester dans (sc. est) eis in transitu I. & rev. vir.*

16. *Videntes (sc. fuerunt) omnia quæ f. I.*

17. *quo tu transiens (sc. es) illuc (illuc latine abundat) non timebis e. q. I. d. v. (Chald. VERBUM Domini Dei vestri) ipse pugnans pro v.*

18. *oravi pro-gratia ad Ieh.*

19. *Videre facere servum tuum.*

22. & trãsit-extra-se Jehov. in me pr. v. & non audivit ad me: & dixit Jeh. ad me multũ tibi ne addas loqui ad me ãplius in verbo hoc.
23. caput &c. ad mare etc. vide in (s. cum) oculis t.
24. hæreditare faciet nos ter. q. v.

Jordan/diß gute gebirge vnd den Libanon.
26. Aber der HERR war erzürnet auff mich vmb ewr willen/vnd erhöret mich nicht/ sondern sprach zu mir / Laß gnug sein/sage mir davon nit mehr.
27. Steige auff die höhe des bergs Pißga/vnd hebe deine augen auff gegen dem abend/vnd gegen mitternacht/ vnd gegen mittag / vnd gegen dem morgen/ vnd sihe es mit augen/ Denn du wirst nicht vber diesen Jordan gehen.
28. Vnd gebent dem Josua/ das er getrost vnd vnverzagt sey/ Denn er sol vber den Jordan zihen für dem volck her/ vnd sol jnen das land austeilen/das du sehen wirst.
29. Also blieben wir im tal gegen dem hause Peor.

montem optimũm istum, & Lebanon.
26. 22 Iratus autem fuerat Jehovah contra me propter vos propterea non exaudivit me: Sed ipse dixit mihi, sufficiat tibi ne posthac alloquaris me super hac re.
27. Ascende 23 verticem Pisgah, & leva oculos tuos ad occidentem & ad aquilonem & ad meridiem & ad orientem, ac vide oculis tuis: non enim transibis Jarden istum.
28. Præcipe item Jehosuah, & conforta eum & robora eum: ipse enim transiturus est ante populum istum, ipseq; 24 tradet illis possidendam terram, quam videbis.
29. Mansimus verò in valle, è regione Beth Peor.

nem, & montem istum egregium, & libanum.
26. *Iratusque est Dominus mihi propter vos, nec exaudivit me, sed dixit mihi, Sufficit tibi: nequaquam ultrà loquaris de hac re ad me.
27. Ascende cacumen Phasgæ, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad aquilonem, austrumque, & orientem, & aspice. nec enim transibis Jordanem istum.
28. Præcipe Josue, & corrobora eum atq; conforta: quia ipse præcedet populum istum, & dividet eis terram quam visurus es.
29. Mansimusque in valle contra phanum Phogor.

τὸ ἀγαθὸν τοῦτο καὶ ἀντιλίβανον.
26. Καὶ ὑπερεῖδέ με Κύριος ἕνεκεν ὑμῶν, καὶ οὐκ εἰσήκουσέ μου· καὶ εἶπε Κύριος πρός με· ἱκανούσθω σοι, μὴ προσθῇς ἔτι λαλῆσαι πρός με τὸν λόγον τοῦτον.
27. Ἀνάβηθι ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ λελαξευμένου, καὶ ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατὰ θάλασσαν καὶ βορρᾶν καὶ λίβα καὶ ἀνατολάς. καὶ ἴδε τοῖς ὀφθαλμοῖς σου ὅτι οὐ διαβήσῃ τὸν Ἰορδάνην τοῦτον.
28. Καὶ ἔντειλαι τῷ Ἰησοῦ καὶ κατίσχυσον αὐτὸν καὶ παρακάλεσον αὐτόν, ὅτι οὗτος διαβήσεται πρὸ προσώπου τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ αὐτὸς ἐγκληρονομήσει αὐτοῖς τὴν γῆν ἣν ἑώρακας.
29. Καὶ ἐνεκαθήμεθα ἐν νάπῃ σύνεγγυς οἴκου Φογώρ.

Exhortatio ad cultum veri Dei.
*Inf. 31. v. 2 & 34. v. 4.

Das IIII. Cap.

Cap. 4.
1. ad statuta & ad judicia q. e. docens vos, ad faciendũ &c. vestrorum dans (sc. est) vobis
2. super verb. q. e. jubens (sc. sum facere. sic infra) vos &c. ex eo, ad custodiendum.
3. videntes (sc. fuerunt) q. f. J. in Baalp. quia omnem virum &c. perdidit illum (pleon. pronominis) Jeh.
4. adhærentes in Jeh. D. v. vivi omnes vos hodie. vide, docui &cet.
5. ad faciendũ. sic in m. t. &

VNd nu höre Jsrael die Gebot vnd rechte/ die ich euch lere / das jr sie thun solt / auff das jr lebet vnd hinein komet/vnd das land einnemet / das euch der HERR ewr veter Gott gibt.
2. Jr solt nichts dazu thun/ das ich euch gebiete / vnd solt auch nichts davon thun / Auff das jr bewaren mügt die gebot des HERRN ewrs Gottes/ die ich euch gebiete.
3. Ewre augen haben gesehen was der HERR gethan hat wider den Baal Peor.
4. Denn alle die dem Baal Peor folgeten / hat der HERR dein Gott vertilget vnter euch. Aber jr / die jr dem HERRN ewrm Gott anhienget/lebet alle heuts tages.
5. Sihe/ich hab euch geleret gebot vnd rechte / wie mir der HERR mein Gott geboten hat / das jr also thun solt im lande/darein jr komen werdet/ das jrs einnemet.

So

CAP. IIII.

NUnc ergo ô Israel audi 1 statuta, & judicia quæ ego doceo vos, ut faciatis, ut vivatis: atq; ingrediamini & possideatis terram, quá Jehovah Deus patrum vestrorum dat vobis.
2. Non addetis 2 ad verbum quod ego præcipio vobis, neq; diminuetis *quicquam* ex eo, ut custodiatis præcepta Jehovæ Dei vestri, quæ ego præcipio vobis.
3. Oculi vestri 3 viderunt quæ fecit Jehovah propter Baal Peor: Omnem enim hominem qui perrexerat post Baal Peor perdidit Jehovah Deus tuus è medio tui.
4. Vos autem 4 qui adhæsistis Jehovæ Deo vestro, vivitis universi hodie.
5. Videte, docui vos, statuta & judicia, quemadmodũ præcepit mihi Jehovah Deus meus, 5 ut ita faciatis in medio terræ ad quam vos ingredimini, ut eam possideatis.

Cu-

CAP. IIII.

ET nunc Israel audi præcepta & judicia quæ ego doceo te: ut faciens ea, vivas, & ingrediens possideas terram quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis.
2. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis.
3. *Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit Dominus contra Beel phegor, quomodo contriverit omnes cultores ejus de medio vestri.
4. Vos autem qui adhæretis Domino Deo vestro, vivitis universi usque in præsentem diem.
5. Scitis quòd docuerim vos præcepta atque justitias, sicut mandavit mihi Dominus Deus meus: sic facietis ea in terra quam possessuri estis:

Et

Κεφαλ. δ'.

ΚΑὶ νῦν Ἰσραὴλ ἄκουε τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν κριμάτων, ὅσα ἐγὼ διδάσκω ὑμᾶς σήμερον, ποιεῖν, ἵνα ζῆτε καὶ πολυπλασιασθῆτε, καὶ εἰσελθόντες κληρονομήσητε τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ὑμῶν δίδωσιν ὑμῖν.
2. Οὐ προσθήσετε πρὸς τὸ ῥῆμα ὃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν, καὶ οὐκ ἀφελεῖτε ἀπ' αὐτοῦ, φυλάσσεσθε τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον.
3. Οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν ἑωράκασι πάντα ὅσα ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τῷ Βεελ-Φεγώρ, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ὅστις ἐπορεύθη ὀπίσω Βεελ-Φεγώρ, ἐξέτριψεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐξ ὑμῶν.
4. Ὑμεῖς δὲ οἱ προσκείμενοι Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ζῆτε πάντες ἐν τῇ σήμερον.
5. Ἴδετε δέδειχα ὑμῖν δικαιώματα καὶ κρίσεις καθὰ ἐνετείλατό μοι Κύριος ὁ Θεός μου, ποιῆσαι οὕτως ὑμᾶς ἐν τῇ γῇ ἣν ὑμεῖς εἰσπορεύεσθε ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν.

Καὶ

*Num. [illegible] v. 4.
5 quo vos venientes (scilicet) illuc ad possidendum eam custodientes facietis.

6. Καὶ φυλάξεσθε, καὶ ποιήσετε, ὅτι αὕτη ἡ σοφία ὑμῶν καὶ ἡ σύνεσις ὑμῶν ἐναντίον πάντων τῶν ἐθνῶν, ὅσοι ἂν ἀκούσωσι πάντα τὰ δικαιώματα ταῦτα, καὶ ἐροῦσιν, ἰδοὺ λαὸς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων, τὸ ἔθνος τὸ μέγα τοῦτο.

7. Ὅτι ποῖον ἔθνος μέγα, ᾧ ἐστιν αὐτῷ Θεὸς ἐγγίζων αὐτοῖς, ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν πᾶσιν οἷς αὐτὸν ἐπικαλεσώμεθα;

8. Καὶ ποῖον ἔθνος μέγα ᾧ ἐστιν αὐτῷ δικαιώματα καὶ κρίματα δίκαια κατὰ πάντα τὸν νόμον τοῦτον, ὃν ἐγὼ δίδωμι ἐνώπιον ὑμῶν σήμερον;

9. Πρόσεχε σεαυτῷ, καὶ φύλαξον τὴν ψυχήν σου σφόδρα, μήποτε ἐπιλάθῃ πάντας τοὺς λόγους, οὓς ἑωράκασιν οἱ ὀφθαλμοί σου, καὶ μὴ ἀποστήτωσαν ἀπὸ τῆς καρδίας σου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, καὶ συμβιβάσεις τοὺς υἱούς σου καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν σου.

10. Ἡμέραν ἣν ἔστητε ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐν Χωρὴβ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐκκλησίας, ὅτε εἶπε Κύριος πρός με, ἐκκλησίασον πρός με τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ ἀκουσάτωσαν τὰ ῥήματά μου, ὅπως μάθωσι φοβεῖσθαί με πάσας τὰς ἡμέρας ἃς αὐτοὶ ζῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν διδάξωσι.

11. Καὶ προσήλθετε καὶ ἔστητε ὑπὸ τὸ ὄρος, καὶ τὸ ὄρος ἐκαίετο πυρὶ ἕως τοῦ οὐρανοῦ, σκότος καὶ γνόφος καὶ θύελλα.

12. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ὄρει ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς φωνὴν ῥημάτων· ὑμεῖς ἠκούσατε καὶ ὁμοίωμα οὐκ ἴδετε, ἀλλ' ἢ φωνήν.

13. Καὶ ἀνήγγειλεν ὑμῖν τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ἣν ἐνετείλατο ὑμῖν ποιεῖν τὰ δέκα ῥήματα, καὶ ἔγραψεν αὐτὰ ἐπὶ δύο πλάκας λιθίνας.

14. Καὶ ἐμοὶ ἐνετείλατο Κύριος ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, διδάξαι

ὑμᾶς

---

6. Et observabitis, & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapientia, & intellectus coram populis, ut audientes universi præcepta hæc, dicant, En populus sapiens & intelligens, gens magna.

7. Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.

8. Quæ est enim alia gens sic inclyta, ut habeat ceremonias, justaque judicia, & universam legẽ, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?

9. Custodi igitur temetipsum, & animam tuam solicitè. Ne obliviscaris verborum quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. * Docebis ea filios ac nepotes tuos.

10. Diem in quo stetisti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi, dicens, Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo vivunt in terra, doceantque filios suos.

11. Et accessistis ad radices montis, qui ardebat usque ad cœlum: erantq; in eo tenebræ, & nubes, & caligo.

12. Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audistis, & formam penitus non vidistis.

13. Et ostendit vobis pactum suum, quod præcepit ut faceretis, & decem verba, quę scripsit in duabus tabulis lapideis.

14. Mihique mandavit in illo tempore, ut docerem

vos

---

6 Custodite ergo, & facite, quia ea *est* sapientia vestra & intelligentia vestra in oculis populorum qui audient omnia statuta ista, & dicent, 6 Utiq; populus sapiens, & intelligens, gens magna ista.

7. Quæ enim est gẽs *ita* magna, 7 cui *sint* Dii propinqui, sicut est Jehovah Deus noster in cunctis pro quibus invocaverimus eum?

8. Et quæ *est* gens *ita* magna, cui *sint* statuta & 8 judicia, sicut *est* universa lex ista quam ego do coram vobis hodie?

9. 9 Veruntamen cave tibi. & custodi animam tuam solicitè, ne obliviscaris rerum, quas viderũt oculi tui, neve recedant à corde tuo cũctis diebus vitæ tuę, & doceas ea filios tuos & filios filiorum tuorum.

10. Die quo stetisti coram Jehova Deo tuo in Horeb, 10 quũ diceret Jehovah mihi, congrega mihi populum, ut recenseam illis verba mea, quæ discent, ut timeant me omnibus diebus quibus vixerint super terrã, & filios suos doceant.

11. Itaq; accessistis, & stetistis sub monte (mons autem ille 11 ardebat igni usq; ad medium cœli, tenebræ, nubes, & caligo)

12. Et loquutus est Jehovah ad vos è medio ignis: vocem verborum vos 12 audiebatis, at imaginẽ *nullam* non videbatis præter vocem.

13. Et renuntiavit vobis pactum suum quod præcepit vobis, 13 ut faceretis decem verba, & scripsit illa in duabus tabulis lapideis.

14. Mihi quoq; pręcepit Jehovah 14 eodem tempore ut do-

ce-

---

6. So behaltets nu vnd thuts / Denn das wird ewr weißheit vñ verstand sein / bey allen völckern / wenn sie hören werden alle diese Gebot / das sie müssen sagen / Ey / welch weise vnd verstendige leute sind das / vnd ein herrlich volck.

7. Denn wo ist so ein herrlich volck / zu dem Götter also nahe sich thun / als der HERR vnser Gott / so offt wir jn anruffen?

8. Vnd wo ist so ein herrlich volck / das so gerechte sitten vnd Gebot habe / alle diß gesetz / das ich euch heuts tags fürlege?

9. Hüt dich nu / vnd beware deine seele wol / das du nicht vergessest der geschicht / die deine augen gesehen haben / vnd das sie nicht aus deinem hertzen komen alle dein lebenlang.

10. Vnd solt deinen kindern vnd kindskindern kund thun den tag / da du für dem HERRN deinem Gott stundest an dem berge Horeb / da der HERR zu mir sagte / Versamle mir das volck / das sie meine wort hören / vnd lernen mich fürchten alle jr lebtag auff erden / vnd leren jre kinder.

11. Vnd jr trattet erzu / vnd stundet vnten an dem berge / Der berg brandte aber biß mitten an den himel / vnd war da finsternis / wolcken / vnd tunckel.

12. Vnd der HERR redet mit euch / mittẽ aus dem fewr / Die stim seiner wort höret jr / aber kein gleichnis sahet jr ausser der stim.

13. Vnd verkündigt euch seinen bund / den er euch gebot zu thun / nemlich die zehen wort / vnd schreib sie auff zwo steinern taffeln.

14. Vnd der HERR gebot mir zur selbigen zeit / das ich

euch

Margin notes: *Inf. v. 9, 10. v. 4. — *Exo. 19. v. 18.

6. tantũ. 7. cui ei (sc. sint) Dii propinqui ad eum s. J. D. n. in omni invocare nos ad eum. 8. judicia justa &c. ego dans sc. sum.

9. tant custodire (sc. à te ipso. sic v. 23) tibi &cet. tuam valde n. o. verba, quæ v. o. t. & ne &cet. tua, & scire facies ea.

10. in dicendo Jehovam ad me &c. mihi p. & audire faciam eos verba m. q. d. ad timendũ me o. d. q. ipsi viventes s. t.

11. ardẽ. (sc. erat) in igne usq; cor cœli (sc. erant sub eo) ten.

12. audientes & i. non vos videntes sc. eratis.

13. ad faciendum d. v. & s. s. super d. t. lapidum.

14. in tẽp. illo ad docendum

vos f. & j. ad faciendum vos ea in ter. quo vos transeuntes (sc. estis) illuc (Latine illuc abundat) ad possidend. eam & custodiemini (sc. a vobis ipsis) valde &c. vidist. omne im. 15. omnis similitudinis. 16. omnis (sic deinceps) jumenti &c. volucris alæ q. volabit in cælo. aere. 18. & ne. 19. quæ distr. &c. ea omnibus pop. sub omn. cælo.

20. ferri e. Æ. ad existendum ei. 21. ad nõ transeundum me Iard. & ad non veniendum ad ter. bonã &c. dans tibi in hær. 22. quia ego moriens in t. t. non ego transiens (f. sum) J. & vos transeuntes, & pos. t. bonam istam. 23. excidit.

euch leren solt Gebot vnd rechte/ das jr darnach thetet im land/darein jr zihet / das jrs einnemet.
15. So bewaret nu ewr seelen wol / Denn jr habt kein gleichnis gesehen/des tages/da der HERR mit euch redet aus dem fewr auff dem berge Horeb.
16. Auff das jr euch nicht verderbet/ vnd macht euch irgend ein bilde/ das gleich sey einem man/ oder weib/
17. Oder vieh auff erden/ oder vogel vnter dem himel/
18. Oder gewürm auff dem lande/oder fisch im wasser vnter der erden.
19. Das du auch nicht deine augen auffhebest gen himel/ vnd sehest die sonne vnd den mond/vnd die sterne/das gantze heer des himels/ vnd fallest ab/vnd betest sie an / vnd dienest jnen/welche der HERR dein Gott verordent hat allen völckern vnter dem gantzen himel.
20. Euch aber hat der HERR angenomen/vnd aus dem eisern ofen/nemlich/ aus Egypten geführet / das jr sein erbvolck solt sein / wie es ist an diesem tag.
21. Vnd der HERR war so erzürnet vber mich/ vmb ewrs thuns willen / Das er schwur/ich solt nicht vber den Jordan gehen/noch in das gute land komen / das dir der HERR dein Gott zum erbteil geben wird.
22. Sondern ich mus in diesem lande sterben/ vnd werde nicht vber den Jordan gehen/ Jr aber werdet hinüber gehen/vnd solch gut land einnemen.
23. So hütet euch nu/ das jr des bunds des HERRN ewrs Gottes nicht vergesset/ den er mit euch gemacht hat/ vnd nicht bilder machet einiger gleichnis/wie der HERR dein Gott geboten hat.

Denn

cerem vos statuta & judicia, ut faceretis ea in terra ad quam transitis, ut possideatis eam.

15. Cavete ergo diligenter animabus vestris (non enim vidistis ullam imaginem die *quo* loquutus est Jehovah ad vos in Horeb è medio ignis)

16. Ne fortè corrumpatis *vias vestras*, & faciatis vobis sculptile, *aut* imaginem 15 ullius simulachri, *id est* effigiem masculi aut fœminæ.
17. Effigiem 16 cujuscunq; animalis quod in terra *degat*, effigiem cujuscunq; volucris alatæ quæ volet per cœlum.
18. Effigiem cujuscunq; repentis in terra, effigiem cujuscunq; piscis, qui in aqua *degat* sub terra:
19. 18 Neve attollas oculos tuos in cœlum, & videas solem & lunam, & stellas omnem militiam cœli, & impellaris, & incurves te illis colasq; ea, 19 quæ distribuit Jehovah Deus tuus omnibus populis sub toto cœlo.

20. Vos autem tulit Jehovah, & eduxit vos è fornace 20 ferrea ex Aegypto, ut sitis ei in populum hæreditatis, sicut die ista.

21. At Jehovah iratus est in me propter verba vestra, juravitq; 21 quod nõ transirẽ Jarden, neq; ingrederer terram optimam quam Jehovah Deus tuus det tibi *in* hæredi-ditatem.
22. 22 Ego enim moriar in terra ista neq; transeo Jarden, vos autem transitis & possidebitis terram optimam istam.

23. Cavete *ergo* vobis *ne forte* obliviscamini pacti Jehovæ Dei vestri, quod 23 pepigit vobiscũ, & faciatis vobis sculptile, *aut* imaginem cujuscunq; *rei* sicut præcepit tibi Jehovah Deus tuus.

Nam

vos ceremonias & judicia, quæ facere deberetis in terra, quam possessuri estis.
15. Custodite igitur solicitè animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis.

16. Ne forté decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel fœminę.
17. Similitudinem omnium jumentorum quæ sunt super terram, vel avium sub cœlo volantium,

18. Atque reptilium quæ moventur in terra, sive piscium, qui sub terra morantur in aquis:

19. Ne forté elevatis oculis ad cœlum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cœli, & errore decept⁹ adores ea & colas, quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cœlo sunt.

20. Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægypti, ut haberet populum hæreditarium, sicut est in præsenti die.
21. * Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros, & juravit ut non transirem Jordanem, nec ingrederer terram optimam, quam daturus est vobis.
22. Ecce morior in hac humo, non transibo Jordanem: vos transibitis & possidebitis terram egregiam.

23. Cave ne quando obliviscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum quæ fieri Dominus prohibuit:

Quia

ὑμᾶς δικαιώματα καὶ κρίσεις ποιεῖν αὐτὰ ὑμᾶς ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ἣν ὑμεῖς εἰσπορεύεσθε ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν.
15. Καὶ φυλάξασθε σφόδρα τὰς ψυχὰς ὑμῶν, ὅτι οὐκ ἴδετε πᾶν ὁμοίωμα ἐν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἐλάλησε Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐν Χωρὴβ ἐν τῷ ὄρει ἐκ μέσου τοῦ πυρός.

16. Μή ποτε ἀνομήσητε καὶ ποιήσητε ὑμῖν αὐτοῖς γλυπτὸν ὁμοίωμα, πᾶσαν εἰκόνα ὁμοίωμα ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ.
17. Ὁμοίωμα παντὸς κτήνους τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς γῆς, ὁμοίωμα παντὸς ὀρνέου πτερωτοῦ ὃ πέταται ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ.

18. Ὁμοίωμα παντὸς ἑρπετοῦ, ὃ ἕρπει ἐπὶ τῆς γῆς, ὁμοίωμα παντὸς ἰχθύος, ὅσα ἐστὶν ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς.

19. Καὶ μή ποτε ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, πλανηθεὶς προσκυνήσῃς αὐτοῖς, καὶ λατρεύσῃς αὐτοῖς, ἃ ἀπένειμε Κύριος ὁ Θεός σου αὐτὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ.

20. Ὑμᾶς δὲ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς, καὶ ἐξήγαγεν ὑμᾶς ἐκ τῆς καμίνου τῆς σιδηρᾶς ἐξ Αἰγύπτου, ὡς εἶναι αὐτῷ λαὸν ἔγκληρον, ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.

21. Καὶ Κύριος ἐθυμώθη μοι περὶ τῶν λεγομένων ὑφ' ὑμῶν. καὶ ὤμοσεν ἵνα μὴ διαβῶ τὸν Ἰορδάνην τοῦτον, καὶ μὴ εἰσέλθω εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθήν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς δίδωσιν ὑμῖν ἐν κλήρῳ.
22. Ἐγὼ γὰρ ἀποθνήσκω ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, καὶ οὐ διαβαίνω τὸν Ἰορδάνην, ὑμεῖς δὲ διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην, καὶ κληρονομήσετε τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν ταύτην.

23. Καὶ προσέχετε ὑμεῖς μή ποτε ἐπιλάθησθε τὴν διαθήκην Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, ἣν διέθετο πρὸς ὑμᾶς, καὶ ποιήσητε ὑμῖν αὐτοῖς γλυπτὸν ὁμοίωμα πάντων ὧν συνέταξέ σοι Κύριος ὁ Θεός σου.

ὅτι

Exhortatio ad cultum veri Dei.

* Sup. 1. 37. & 3. 26. Inf. 31. 2.

Exhortatio ad cultum veri Dei.

*Hebr. 12 v. 29.

24. Ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου πῦρ καταναλίσκων ἐστὶν αὐτός, Θεὸς ζηλωτής.

25. Ἐὰν δὲ γεννήσῃς υἱοὺς καὶ υἱοὺς τῶν υἱῶν σου, καὶ χρονίσητε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀνομήσητε, καὶ ποιήσητε γλυπτὸν ὁμοίωμα παντός, καὶ ποιήσητε τὸ πονηρὸν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, παροργίσαι αὐτόν.

26. Διαμαρτύρομαι ὑμῖν σήμερον τόν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι ἀπωλείᾳ ἀπολεῖσθε ταχὺ ἀπὸ τῆς γῆς, εἰς ἣν ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν, οὐχὶ πολυχρονιεῖτε ἡμέρας ἐπ' αὐτῆς, ἀλλ' ἢ ἐκτριβῇ ἐκτριβήσεσθε.

27. Καὶ διασπερεῖ Κύριος ὑμᾶς ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, καὶ καταλειφθήσεσθε ὀλίγοι ἀριθμῷ ἐν τοῖς ἔθνεσιν εἰς οὓς συνάξει Κύριος ὑμᾶς ἐκεῖ.

28. Καὶ λατρεύσετε ἐκεῖ θεοῖς ἑτέροις, ἔργοις χειρῶν ἀνθρώπων ξύλοις καὶ λίθοις, οἳ οὐκ ὄψονται, οὐδὲ ἀκούσωσιν, οὐδὲ μὴ φάγωσιν, οὐδὲ μὴ ὀσφρανθῶσιν.

29. Καὶ ἐκζητήσετε ἐκεῖ Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, καὶ εὑρήσετε αὐτὸν ὅταν ἐκζητήσητε αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου.

30. Ἐν τῇ θλίψει σου, καὶ εὑρήσουσί σε πάντες οἱ λόγοι οὗτοι ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν, καὶ ἐπιστραφήσῃ πρὸς Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς αὐτοῦ.

31. Ὅτι Θεὸς οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων Κύριος ὁ Θεός σου, οὐκ ἐγκαταλείψει σε, οὐδὲ μὴ ἐκτρίψει σε, οὐκ ἐπιλήσεται τὴν διαθήκην τῶν πατέρων σου, ἣν ὤμοσεν αὐτοῖς.

32. Ἐπερωτήσατε ἡμέρας προτέρας τὰς γενομένας προτέρας σου ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς ἔκτισεν ὁ Θεὸς ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ, εἰ γέγονε κατὰ τὸ ῥῆμα τὸ μέγα τοῦτο, εἰ ἠκούσατε τοιοῦτον.

& 32. an factum sit, sicut verbum magnum illud, vel auditum sit sicut ipsum.

24. *Quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus æmulator.

25. Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem, patrantes malum coram Domino Deo vestro, ut eum ad iracundiam provocetis:

26. Testes invoco hodie cœlum & terram, citò perituros vos esse de terra, quā transito Jordane possessuri estis. non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos Dominus,

27. Atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus.

28. Ibique servietis diis, qui hominū manu fabricati sunt, ligno & lapidi, qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

29. Cumq; quæsieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ.

30. Postquam te invenerint omnia, quæ prædicta sunt, novissimo autem tempore reverteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem ejus.

31. Quia Deus misericors Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliviscetur pacti in quo juravit patribus tuis.

32. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die, quo creavit Deus hominem super terram, à summo cœlo usque ad summum ejus, si facta est aliquando hujuscemodi res, aut unquam cognitum est,

24. Nam 24 Jehovah Deus tuus ignis consumens est, Deus zelotes.

25. Quū genueris filios & 25 nepotes † & senueritis in terra illa, corruperitis autem vos, & feceritis sculptile, imaginem cujuscunq; *rei*, atq, *ita* feceritis malum in oculis Jehovæ Dei vestri, 26 irritando illum.

26. Testor contra vos hodie cœlum & terram, quod pereundo peribitis citò è terra 27 ad quam *pergendo* transituri estis Jarden, ut possideatis eam: non protrahetis dies in ea, quia disperdēdo disperdemini:

27. Ac disperget vos Jehovah 28 inter populos, & relinquemini homines pauci numero in gentibus *ad* quas deducet vos Jehovah.

28. Servietisq; ibi Diis, operi manuum 29 hominum, ligno, & lapidi quæ non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

29. 30 Quod si requisieris illinc Jehovam Deum tuum, tum invenies, si requisieris eum toto corde tuo, & tota anima tua.

30 Quum fuerit tibi angustia, invenerintq; te omnia ista: in novissimis diebus si reversus fueris ad Jehovam Deum tuum, & parueris voci ejus:

31. (Quia Deus misericors *est* Jehovah Deus tuus) non 31 derelinquet te, nec disperdet te, neq; obliviscetur pacti patrum tuorum *de* quo juravit illis.

32. Interroga enim nunc de diebus antiquis, qui fuerunt ante te à die quo creavit Deus hominem super terram & ab extremo cœli usq; ad *alterum* extremum cœli, 32 an facta fuerit res similis huic tam magnæ, aut auditum fuerit aliquid tale.

24. Denn der HERR dein Gott ist ein verzehrend fewr/vnd ein eiueriger Gott.

25. Wenn jr nu kinder zeuget vnd kindskinder / vnd im lande wonet / vnd verderbet euch/ vnd machet euch bilder einicherley gleichnis/ dz jr vbel thut für dem HERRN ewrm Gott/vnd jr jn erzürnet.

26. So ruffe ich heuts tages vber euch zu zeugen himel vnd erden / Das jr werdet bald vmbkomen von dem lande/in welchs jr gehet vber den Jordan/das jrs einnemet/ Jr werdet nicht lange drinnen bleiben/sondern werdet vertilget werden.

27. Vnd der HERR wird euch zustrewen vnter die völcker / vnd werdet ein geringe pöbel vberig sein vnter den heiden/dahin euch der HERR treiben wird.

28. Daselbs wirstu dienen den Göttern / die menschen hende werck sind / holtz vnd stein/die weder sehen noch hören/noch essen noch riechen.

29. Wenn du aber daselbs den HERRN deinen Gott suchen wirst/ so wirstu jn finden/wo du in wirst von gantzem hertzen vnd von gantzer seelen suchen.

30. Wenn du geengstet sein wirst/vnd dich treffen werden alle diese ding in den letzten tagen/ so wirstu dich bekeren zu dem HERRN deinem Gott/ vnd seiner stimme gehorchen.

31. Denn der HERR dein Gott ist ein barmhertziger Gott/ Er wird dich nicht lassen noch verderben/ wird auch nicht vergessen des bunds/ den er deinen vetern geschworen hat.

32. Denn frage nach den vorigen zeiten/ die vor dir gewesen sind/von dem tage an/ da Gott den menschen auff erden geschaffen hat/von einem ende des himels zum andern/ ob je ein solch groß ding geschehen/ oder der des gleichen je gehört sey.

24. Jeh. D. t. (Chald. VERBUM Domini Dei tui) ignis comedēs ipse.
25. filios filiorum, & inveterati fueritis in t. i. & cor.
26. ad iracundiam provocando illum. testatus sum in vos.
27. quo vos transeuntes
?. illuc (pleon) ad possidendum eam: non prolongabitis dies super eam, sed extirpando extirpabimini.
28. in populos & r. h. numeri (.i. pauci, qui numerari facile poterunt) in g. quo d. v. illuc.
29. hominu &c. non videbunt .i. videre poterūt. sic deinceps.
30. & quaretis inde &c. in toto c. t. & in t. a. t. in angustia tibi? & inven. te o. verba ista, in novissimo dierum, & reversus f. usque Jeh. D. t. & audieris in vocem e.
31. debilitabit te & non corrumpet te.

358

Exhortatio ad cultum veri Dei.

33. nunq. a. p. v. D. s. (Chald. vocem VERBI Domini Dei. n. 14.) &c. Deus ad veniendum &c. gentis in (s. cum) sic deinceps) tent. &cet. in bell & in man. v. & in br. ext. & in ter. m. secundũ omnia quæ f. 34. in factum es videre ad sciendum q. 3. ipse D. 35. vocem suam (Chald. vocem VERBI sui n. 32.) ad erudiendũ te, & s. videre fecit te 36. pro quod dil. p. t. & eleg &c. ed. te in conspectu suo in pot. s (Chald. eduxit te in VERBO suo et in virtute sua. n. 33.) magnae. Æ. ad possidere faciendum g. magn. & robustas præ te (sc. terram proc. dis sitam) à f. t. ad introducẽdum, ad dandum tibi t. e. h. sicut die isto. & scies h. & reduces &c. Jeh. ipse D. &c. præcipiens sc. sum. 37. dans (sc. est) tibi o. d. &

33. Das ein volck Gottes stimme gehört habe aus dem fewr reden/ wie du gehört hast/ vnd dennoch lebest?

34. Oder ob Gott versucht habe hinein zu gehen/ vnd jm ein volck mitten aus einem volck zu nemen/ durch versuchung/ durch zeichen/ durch wunder/ durch streit/ vnd durch eine mechtige hand/ vnd durch einen ausgereckten arm/ vnd durch sehr schreckliche thaten/ wie das alles der HERR ewr Gott für euch gethan hat in Egypten für deinen augen?

35. Du hasts gesehen/ auff das du wissest/ das der HERR allein Gott ist/ vnd keiner mehr.

36. Vom himel hat er dich seine stimme hören lassen/ das er dich züchtiget/ vnd auff erden hat er dir gezeiget sein grosses fewr/ vnd seine wort hastu aus dem fewr gehört.

37. Darumb/ das er deine veter geliebet/ vnd jren samen nach jnen erwelet hat. Vnd hat dich ausgeführt mit seinem angesicht/ durch seine grosse krafft aus Egypten/

38. Das er vertriebe für dir her grosse völcker/ vnd stercker denn du bist/ vnd dich hinein brechte/ das er dir jr land gebe zum erbteil/ wie es heuts tags stehet.

39. So soltu nu heutes tags wissen/ vnd zu hertzen nemen/ das der HERR ein Gott ist oben im himel/ vnd vnten auff erden/ vnd keiner mehr.

40. Das du haltest seine rechte vnd Gebot/ die ich dir heute gebiete/ So wird dirs vnd deinen kindern nach dir wolgehen/ das dein leben lange were in dem lande/ das dir der HERR dein Gott gibt ewiglich.

41. Da sonderte Mose drey stedte aus jenseid dẽ Jordan/ gegen der sonnen auffgang.

33. 33 Nunquid audivit populus vocẽ Dei sui loquentis è medio ignis, quemadmodum audisti tu & vixit?

34. Aut nunquid tentavit Deus *aliquid* ut veniret ad capiendum sibi gentem *aliquam* è medio gentis *alterius* cum tentationibus, cum signis, & cum portentis, & bello, & manu valida, & brachio extento, & terroribus magnis, quemadmodum fecit vobis Jehovah Deus vester in Aegypto in oculis tuis?

35. 34 Tibi ostensum est ut scires, quod Jehovah est Deus & non *est* ultra præter eum.

36. 1 E cœlis audire fecit te 35 vocem suam, ut erudiret te: & super terram ostendit tibi ignem suum magnum, & verba ejus audisti è medio ignis.

37. Et 36 quoniam dilexit patres tuos, elegit semen ejus post eum, eduxitq; te ante se potentia sua maxima ex Aegypto.

38. Ut expelleret gentes maximas, & robustiores te à facie sua ut introduceret te, ut daret tibi terram earum, *in* hereditatem, sicut hodie.

39. Scito ergò hodie, & revocato ad cor tuum, quod Jehovah est Deus ille in cœlo desuper, & super terram deorsum, nec *est* ultra.

40. Et custodi statuta ejus & præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, ut bene fit tibi & filiis tuis post te, utq; prolonges dies super terram quam Jehovah Deus tuus 37 dat tibi, omnibus diebus.

41. Tunc separavit Moseh tres urbes trans Jarden ad exortum solis.

33. Ut audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti, & vidisti:

34. Si fecit Deus, ut ingrederetur, & tolleret sibi gentem de medio nationum, per tentationes, signa, atque portenta, per pugnam & robustam manum, extentumque brachium, & horribiles visiones juxta omnia, quæ fecit pro vobis Dominus Deus vester in Ægypto, videntibus oculis tuis:

35. Ut scires quoniam Dominus ipse est Deus, & non est alius præter unum.

36. De cœlo te fecit audire vocem suam, ut doceret te: & in terra ostendit tibi ignem suum maximum, & audisti verba illius de medio ignis,

37. Quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorum post eos. * Eduxitque te præcedens in virtute sua magna ex Ægypto,

38. Ut deleret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in præsenti die.

39. Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo, quòd Dominus ipse est Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius.

40. Custodi præcepta ejus atque mandata, quæ ego præcipio tibi: ut bene sit tibi, & filiis tuis post te, & permaneas multo tempore super terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

41. * Tunc separavit Moyses tres civitates trãs Jordanem ad orientalem plagam,

33. Εἰ ἀκήκοεν ἔθνος φωνὴν Θεοῦ ζῶντος λαλοῦντος ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς, ὃν τρόπον ἀκήκοας σὺ καὶ ἔζησας.

34. Εἰ ἐπείρασεν ὁ Θεὸς εἰσελθὼν λαβεῖν ἑαυτῷ ἔθνος ἐκ μέσου ἔθνους ἐν πειρασμῷ, καὶ ἐν σημείοις, καὶ ἐν τέρασι, καὶ ἐν πολέμῳ, καὶ ἐν χειρὶ κραταιᾷ, καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, καὶ ἐν ὁράμασι μεγάλοις, κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὑμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐνώπιόν σου βλέποντος.

35. Ὥστε εἰδέναι σε ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου αὐτὸς Θεός ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν αὐτοῦ.

36. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀκουστὴν σοι ἐποίησε τὴν φωνὴν αὐτοῦ παιδεῦσαί σε, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἔδειξέ σοι τὸ πῦρ αὐτοῦ τὸ μέγα, καὶ τὰ ῥήματα αὐτοῦ ἤκουσας ἐκ μέσου τοῦ πυρός.

37. Διὰ τὸ ἀγαπῆσαι αὐτὸν τοὺς πατέρας σου, καὶ ἐξελέξατο τὸ σπέρμα αὐτῶν μετ' αὐτοὺς ὑμᾶς παρὰ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐξήγαγέ σε αὐτὸς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ τῇ μεγάλῃ ἐξ Αἰγύπτου.

38. Ἐξολοθρεῦσαι ἔθνη μεγάλα καὶ ἰσχυρότερά σου πρὸ προσώπου σου, εἰσαγαγεῖν σε δοῦναί σοι τὴν γῆν αὐτῶν κληρονομεῖν, καθὼς ἔχεις σήμερον.

39. Καὶ γνώσῃ σήμερον καὶ ἐπιστραφήσῃ ἐν τῇ διανοίᾳ, ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου οὗτος Θεὸς ἐν οὐρανῷ ἄνω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι πλὴν αὐτοῦ

40. Καὶ φυλάξῃ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ τοῖς υἱοῖς σου μετὰ σέ, ὅπως μακροήμεροι γένησθε ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι πάσας τὰς ἡμέρας.

41. Τότε ἀφώρισε Μωυσῆς τρεῖς πόλεις πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου.

*Exo. 13. v. 21.

*Num. 35. b. 6. Jos. 20. (lat. prim.) M. 1.8. transla- s. ...

Homicidarum diſcrimen.

42. φυγεῖν ἐκεῖ τὸν φονευτὴν, εἰς ἂν φονεύσῃ τὸν πλησίον οὐκ εἰδὼς, καὶ οὗτος οὐ μισῶν αὐτὸν πρὸ τῆς ἐχθὲς καὶ τρίτης, καὶ καταφεύξεται εἰς μίαν τῶν πόλεων τούτων, καὶ ζήσεται.

* Joſue 20 v. 8.

43. Τὴν Βοσὸρ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν τῇ γῇ τῇ πεδινῇ τοῦ Ρουβὴμ, καὶ τὴν Ραμὼθ ἐν Γαλαὰδ τῷ Γαδδὶ, καὶ τὴν Γαυλὼν ἐν Βασὰν τῷ Μανασσῇ.

44. Οὗτος ὁ νόμος ὃν παρέθετο Μωυσῆς ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ισραήλ.

45. Καὶ ταῦτα τὰ μαρτύρια, καὶ τὰ δικαιώματα, καὶ τὰ κρίματα, ὅσα ἐνετείλατο Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

46. Εν τῷ πέραν τοῦ Ιορδάνου, ἐν φάραγγι, ἐγγὺς οἴκου Φογὼρ, ἐν γῇ Σηὼν βασιλέως τῶν Αμορραίων, ὃς κατῴκει ἐν Εσεβὼν, ὃν ἐπάταξε Μωυσῆς καὶ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ, ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

47. Καὶ ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν αὐτοῦ, καὶ τὴν γῆν Ωγ βασιλέως τῆς Βασὰν, δύο βασιλέων τῶν Αμορραίων, οἳ ἦσαν πέραν τοῦ Ιορδάνου κατ᾽ ἀνατολὰς ἡλίου.

48. Απὸ Αροὴρ, ἥ ἐστιν ἐπὶ τοῦ χείλους χειμάρρου Αρνὼν, καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Σηὼν, ὅ ἐστιν Αερμών.

49. Πᾶσαν τὴν Αραβὰ πέραν τοῦ Ιορδάνου κατ᾽ ἀνατολὰς ἡλίου ὑπὸ Ασηδὼθ τὴν λαξευτήν.

Κεφαλ. ε'.

Καὶ ἐκάλεσε Μωυσῆς πάντα Ισραὴλ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ἄκουε Ισραὴλ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα, ὅσα ἐγὼ λαλῶ ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, καὶ μαθήσεσθε αὐτὰ, καὶ φυλάξεσθε ποιεῖν αὐτά.

* Exo. 19. v. 1.

2. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν διέθετο πρὸς ὑμᾶς διαθήκην ἐν Χωρήβ.

3. Ουχὶ τοῖς πατράσιν ὑμῶν διέθετο Κύριος τὴν διαθήκην

42. Ut confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum ſuum, nec ſibi fuerit inimicus ante unum & alterum diem, & ad harum aliquam urbium poſſit evadere:

43. * Boſor in ſolitudine quæ ſita eſt in terra campeſtri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ eſt in tribu Gad: & Golan in Baſan, quæ eſt in tribu Manaſſe.

44. Iſta eſt lex quam propoſuit Moyſes coram filiis Iſrael,

45. Et hæc teſtimonia & ceremoniæ atque judicia quę locutus eſt ad filios Iſrael, quando egreſſi ſunt de Ægypto,

46. Trans Jordanem in valle contra phanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitavit in Heſebon, quem percuſſit Moyſes. Filii quoque Iſrael egreſſi ex Ægypto.

47. Poſſederunt terram ejus, & terram Og regis Baſan, duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem ad ſolis ortum.

48. Ab Aroer quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Arnon, uſque ad montem Sion, qui eſt & Hermon,

49. Omnem planitiem trans Jordanem ad orientalem plagam, uſque ad mare ſolitudinis, & uſque ad radices montis Phaſga.

CAP. V.

Vocavitque Moyſes omnem Iſraelem, & dixit ad eum, Audi Iſrael ceremonias atq; judicia, quæ ego loquor in auribus veſtris hodie: diſcite ea, & opere complete.

2. * Dominus Deus noſter pepigit nobiſcum fœdus in Horeb.

3. Non cum patribus noſtris iniit pactum: ſed nobiſ-

42. Ut fugeret illuc homicida qui occidiſſet proximum ſuum ignoranter, qui non odiſſet eum ab heri & nudiuſtertius, fugeret inquam ad unam ex urbibus iſtis, & viveret:

43. *Nempe* Beſer in deſerto ipſo in terra planitiei de 38 Reubenitis: & Ramoth in Gilad de Gaditis, & Golan in Baſan de Menaſſitis.

44. Hæc itaq; *eſt* lex quam propoſuit Moſeh coram filiis Iſrael.

45. Hæc *ſunt* teſtimonia & ſtatuta & judicia quæ dixit Moſeh 39 filiis Iſrael, quum egreſſi eſſent ex Aegypto.

46. Trans Jarden in valle è regione Beth Peor, in terra Sihon regis Emoræorũ, qui habitabat in Heſbon quem percuſſit Moſeh, & filii Iſrael quum egreſsi fuiſſent ex Aegypto:

47. Et poſſederunt terram ejus, & terram Og regis Baſan, duorum regum 40 Emoræorũ, qui *habitabant* 1 trans Jarden *ad* ortum ſolis.

48. Ab Aroer quæ *erat* 41 juxta ripam torrentis Arnon, uſq; ad montem Sion, *qui* eſt Hermon.

49. Et univerſam ſolitudinem trans Jarden ad orientem, uſq; ad mare ſolitudinis, ſub effuſionibus *aquarum* collis.

CAP. V.

VOCAvitque Moſeh 1 univerſum Iſraelem, & dixit *eis*: audi Iſrael ſtatuta & judicia, quæ ego loquor in auribus veſtris hodie, & diſcite ea, & cuſtodite faciendo ea.

2. Jehovah Deus noſter 2 pepigit nobiſcum pactum in Horeb.

3. Non cum patribus noſtris *tantum* pepigit Jehovah pa-

42. Das daſelbs hinflöhe wer ſeinen neheſten todſchlegt vnuerſehens / vnd jm vorhin nicht feind geweſen iſt / der ſol in der ſtedte eine fliehen / das er lebendig bleibe.

43. Bezer in der wüſten im eben lande vnter den Rubenitern / vnd Ramoth in Gilead vnter den Gadditern / vnd Golan in Baſan vnter den Manaſſitern.

44. Das iſt das geſetz / das Moſe den kindern Iſrael fürlegete.

45. Das iſt das zeugnis vnd Gebot vnd rechte / die Moſe den kindern Iſrael ſagte / da ſie aus Egypten gezogen waren.

46. Jenſeid dem Jordan im tal gegen dem hauſe Peor / im lande Sihon des königes der Amoriter / der zu Heſbon ſaß / den Moſe vnd die kinder Iſrael ſchlugen / da ſie aus Egypten gezogen waren.

47. Vnd namen ſein land ein. Dazu das land Og des königs zu Baſan / der zweier könige der Amoriter / die jenſeid dem Jordan waren gegen der ſonnen auffgang.

48. Von Aroer an / welche an dem vfer ligt des bachs bey Arnon / biß an den berg Sihon / das iſt der Hermon.

49. Vnd alles blachfeld jenſeid dem Jordan gegen dem auffgang der ſonnen / biß an das meer im blachfeld vnten am berge Piſga.

Das V. Cap.

VNd Moſe rieff dem gantzen Iſrael / vnd ſprach zu jnen / Höre Iſrael die Gebot vnd rechte / die ich heute für ewren ohren rede / vnd lernet ſie / vnd behaltet ſie / das jr darnach thut.

2. Der HErr vnſer Gott hat einen bund mit vns gemacht zu Horeb.

3. Vnd hat nicht mit vnſern vetern dieſen bund gemacht /

ad fugiendum i. homicidam, qui occideret p. ſ. in non ſcientia, & ipſe nõ odiens e. &c. & fugiet ad un. &c.
38. Reubenita. ſic infra. ſing. pro pl.

39. ad filios Iſra. in egrediendo illo ex Æ. in tranſitu Jar. etc. Emorai, qui habitans (ſic erat) in H. &c. in egrediendo eo e Æ.
40. Emorai, qui in tranſitu Jar.

360.

41. ſupra labium t. A. &us que montem Siõ, ipſe Her. & omnẽ planitiem &c. & usque mare planitiei &c. Deu. 3. n. 12.

Cap. 5.

1. ad omnem Iſr. & d. ad eos &c. ego loquens (ſic ſum) &c. & cuſtodietis f. e.
2 excidit ſic infra.

sondern mit vns / die wir hie sind heuts tags / vnd alle leben.
4. Er hat von angesicht mit vns aus dem fewr auff dem berge geredt.

5. Ich stund zu derselben zeit zwischen dem HERRN vnd euch das ich euch ansagete des HErrn wort / Denn ir fürchtet euch für dem fewr / vnd gienget nicht auff den berg / Vnd er sprach.
6. Ich bin der HERR dein Gott / der dich aus Egyptenland gefüret hat aus dem diensthause.
7. Du solt kein ander Götter haben für mir.
9. Du solt dir kein bildnis machen einiger gleichnis / weder oben im himel noch vnten auff erden / noch im wasser vnter der erden.

9. Du solt sie nicht anbeten / noch inen dienen. Denn ich bin der HERR dein Gott / ein eiueriger Gott / der die missethat der veter heimsucht vber die kinder / ins dritte vnd vierde glied / die mich hassen.
10. Vnd barmhertzigkeit erzeige in viel tausent / die mich lieben vnd meine Gebot halten.
11. Du solt den namen des HERRN deines Gottes nicht mißbrauchen / Denn der HERR wird den nicht vngestrafft lassen / der seinen namen mißbrauchet.
12. Den Sabbath tag soltu halten / das du jn heiligest / Wie dir der HERR dein Gott geboten hat.
13. Sechs tage soltu erbeiten / vnd alle dein werck thun.

14. Aber am siebenden tag ist der Sabbath des HErrn deines Gottes / da soltu kein erbeit thun / noch dein son / noch deine tochter / noch dein knecht / noch deine magd / noch dein ochse / noch dein esel / noch alle dein vieh / noch der frembdling / der in deinen thoren ist / Auff das dein knecht vnd deine magd ruge / gleich wie du.

Denn

---

ctum istud, 3 sed *etjam* nobiscum qui sumus hic, & hodie nos universi vivimus.
4. Facie 4 ad faciem loquutus est Jehovah vobiscum in eo monte è medio ignis.
5. (Ego *vero* stabam inter Jehovam & vos eo tempore, ut renuntiarem vobis verbum Jehovæ: timebatis enim à facie ignis, & non ascendistis in montem) dicendo.
6. Ego Jehovah Deus tuus, qui eduxi te è terra Aegypti è domo servorum.
7. Non [6] erunt tibi Dii alii coram me.
8. Non facies tibi [7] sculptile *ullum aut* ullam imaginem *eorum* quæ *sunt* in cœlo sursum, & *eorum* quæ in terra deorsum, & *eorum* quæ in aquis subter terram.
9. Non incurvabis te eis, neq; coles ea: Ego enim Jehovah Deus tuus, Deus zelotes, visitans iniquitatem patrum super filios, & [8] in tertiam & quartam generationem iis qui odio habent me.
10. Et faciens misericordiam millibus, iis qui diligunt me, & servant præcepta mea.
11. Non assumes nomen Jehovæ Dei tui in vanum: [9] non enim Jehovah insontem habebit *eum*, qui acceperit † nomen ejus in vanum.
12. [10] Observa diem sabbati, ut sanctifices eum quemadmodum præcepit tibi Jehovah Deus tuus.
13. Sex diebus [11] operaberis, & facies omne opus tuum:
14. Die autem septima sabbatum *erit* Jehovæ [12] Dei tui: non facies ullum opus, tu neq; filius tuus, neq; filia tua, neq; servus tuus, neq; ancilla tua, neq; bos tuus, neq; asinus tuus, neq; ullum jumentum tuum, neq; peregrinus tuus qui *habitaverit* intra portas tuas: ut requiescat servus tuus & ancilla tua sicut tu.

Et

---

biscum qui impræsentiarum sumus, & vivimus.

4. Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis.

5. Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, ut annuntiarem vobis verba ejus. timuistis enim ignē, & non ascendistis in montem, & ait,
6. * Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis.
7. Non habebis deos alienos in conspectu meo.
8. Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium quę in cœlo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra.
9. Non adorabis ea, & non coles. * Ego enim sum Dominus Deus tuus, Deus æmulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiā & quartam generationem his qui oderunt me,
10. Et faciens misericordiam in multa millia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea.
11. * Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus, qui super re vana nomen ejus assumpserit.
12. Observa diem Sabbathi, ut sanctifices eum sicut * præcepit tibi Dominus Deus tuus,
13. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.
14. Septimus dies Sabbathi est, id est, * requies Domini Dei tui. Non facies in eo quicquam operis tu, & filius tuus, & filia, servus & ancilla, & bos, & asinus, & omne jumentum tuum, & peregrin⁹, qui est intra portas tuas: ut requiescat servus tuus, & ancilla tua, sicut & tu.

Me-

ταύτην, ἀλλ᾽ ἢ πρὸς ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ πάντες ὧδε ζῶντες σήμερον.
4. Πρόσωπον κατὰ πρόσωπον ἐλάλησε Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ὄρει ἐκ μέσου τοῦ πυρός.

5. Κἀγὼ εἱστήκειν ἀναμέσον Κυρίου καὶ ἀναμέσον ὑμῶν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν τὰ ῥήματα Κυρίου, ὅτι ἐφοβήθητε ἀπὸ προσώπου τοῦ πυρός, καὶ οὐκ ἀνέβητε εἰς τὸ ὄρος, λέγων·
6. Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐξ οἴκου δουλείας.

7. Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.
8. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ γλυπτὸν οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς.

9. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσῃς αὐτοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτής, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεὰν τοῖς μισοῦσί με·

10. Καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου.
11. Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ. οὐ γὰρ μὴ καθαρίσῃ Κύριος τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.
12. Φύλαξαι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν, ὃν τρόπον ἐνετείλατό σοι Κύριος ὁ Θεός σου.
13. Ἓξ ἡμέρας ἐργᾷ, καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου.

14. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον σὺ καὶ ὁ υἱός σου καὶ ἡ θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου καὶ ἡ παιδίσκη σου, ὁ βοῦς σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου, καὶ πᾶν κτῆνός σου, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ παροικῶν ἐν σοί, ἵνα ἀναπαύσηται ὁ παῖς σου, καὶ ἡ παιδίσκη ὥσπερ καὶ σύ.

Καὶ

---

3. quia nobiscū (sc. pepigit) nos (inquā, sumus) illi (sc. qui vivimus) hic hodie, omnes (inquam) nos viventes.
4. in faciem.
5. stans (sc. erā) i. e. inter vos. (Chald. inter VERBUM Domini & inter vos. Deu. 4. n. 36) in temp. illo ad nuntiandum.
6. erit.
7. dolaturam omnis effigiei, quæ desuper, & quæ in terra desubter.
8. super tertios & super quartos, odio habentibus me &c. millibus diligentibus me & servantibus p. m.
9. quia non habebit insontem Jehova (sc. eum) qui feret.
10. custodire (inf. pro imper) diem s. ad sanctificandum eū.
11. servies.
12. Deo tuo, n. f. omne opus tu & f. t. & f. t. (sic deinceps) & cet. in portis tuis.

361.

* Exo. 20. v. 1. Levit. 26. v. 1. Psal. 81. v. 7.
* Exo. 34. v. 7.
* Exo. 20. v. 7. Levit. 19. v. 12. Matt. 5. v. 33.
* Ezech. 20. v. 12.
* Exo. 20. v. 8.
* Gene. 2. v. 2. Hebr. 4. v. 4.

15. Καὶ μνησθήσῃ ὅτι οἰκέτης ἦσθα ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ ἐξήγαγέ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐκεῖθεν ἐν χειρὶ κραταιᾷ, καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ· διὰ τοῦτο συνέταξέ σοι Κύριος ὁ Θεός σου, ὥστε φυλάσσεσθαί σε τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων καὶ ἁγιάζειν αὐτήν.

*Exo. 20. v. 12. Eccl. 3. v. 9. Matt. 15. v. 4. Marc. 7. v. 10. Ephes. 6. v. 2.

16. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου ὃν τρόπον ἐνετείλατό σοι Κύριος ὁ Θεός σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.

*Matt. 5. v. 21.

17. Οὐ φονεύσεις.
18. Οὐδὲ μοιχεύσεις.
19. Οὐ κλέψεις.
20. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

*Rom. 7. v. 7.

21. Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου. οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον σου, οὐδὲ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὐδὲ τὸν παῖδα αὐτοῦ, οὔτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὔτε τοῦ βοὸς αὐτοῦ, οὔτε τοῦ ὑποζυγίου αὐτοῦ, οὔτε παντὸς κτήνους αὐτοῦ, οὔτε πάντα ὅσα τοῦ πλησίον σου ἐστί.

22. Τὰ ῥήματα ταῦτα ἐλάλησε Κύριος πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν ὑμῶν ἐν τῷ ὄρει ἐκ μέσου τοῦ πυρός· σκότος, γνόφος, θύελλα, φωνὴ μεγάλη, καὶ οὐ προσέθηκε, καὶ ἔγραψεν αὐτὰ ἐπὶ δύο πλάκας λιθίνας, καὶ ἔδωκεν ἐμοί.

23. Καὶ ἐγένετο ὡς ἠκούσατε τῆς φωνῆς ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς, καὶ τὸ ὄρος ἐκαίετο πυρὶ, καὶ προσήλθατε πρός με πάντες οἱ ἡγούμενοι τῶν φυλῶν ὑμῶν, καὶ ἡ γερουσία ὑμῶν.

24. Καὶ ἐλέγετε, ἰδοὺ ἔδειξεν ἡμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἠκούσαμεν ἐκ μέσου τοῦ πυρός· ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ οἴδαμεν ὅτι λαλήσει ὁ Θεὸς πρὸς ἄνθρωπον, καὶ ζήσεται.

25. Καὶ νῦν μή ποτε ἀποθάνωμεν, ὅτι ἐξαναλώσει ἡμᾶς τὸ πῦρ τὸ μέγα τοῦτο, ἐὰν προσθώμεθα ἀκοῦσαι ἡμεῖς τὴν φωνὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἔτι, καὶ ἀποθανούμεθα.

15. Memento quòd & ipse servieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcirco præcepit tibi ut observares diem Sabbathi.

16 *Honora patrem tuum & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo vivas tempore, & bene sit tibi in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.
17. *Non occides.
18. Neq; mœchaberis.
19. Furtumq; non facies.
20. Nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.
21. *Non concupisces uxorem proximi tui: non domum, non agrum, non servum, non ancillam, nō bovem, non asinum, & universa quæ illius sunt.

22. Hæc verba locutus est Dominus ad omnem multitudinem vestram in monte de medio ignis & nubis, & caliginis, voce magna, nihil addens amplius: & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.
23. Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum & majores natu, atque dixistis,
24. Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster majestatem & magnitudinem suam. vocem enim ejus audivimus de medio ignis, & probavimus hodie, quod loquente Deo cum homine, vixerit homo.
25. Cur ergo moriemur, & devorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultrà vocem Domini Dei nostri, moriemur.

15. Et memineris quod servus fueris in terra Aegypti, & eduxerit te Jehovah Deus tuus inde in manu valida, & brachio extento: idcirco præcepit tibi Jehovah Deus tuus [13] ut faceres diem sabbati.

16. Honora patrem tuum & matrem tuam, quemadmodum præcepit tibi Jehovah Deus tuus, [14] ut prolongentur dies tui, & ut bene sit tibi super terram quam Jehovah Deus tuus dat tibi.
17. Non [15] facies homicidium.
18. Neq; adulterium committes.
19. Nec furaberis.
20. Neq; [16] dices in proximum tuum testimonium falsum.
21. Neq; [17] concupisces uxorem proximi tui, nec concupisces domum proximi tui, agrū ejus, aut servum ejus, aut ancillam ejus, bovem ejus, aut asinum ejus, *neq*; quicquam *eorum* quæ *sunt* proximo tuo.

22. Verba hæc loquutus est Jehovah ad omnem congregationem vestram in ipso monte è medio ignis, nubis & caliginis, voce magna, & non addidit: scripsitq; illa [18] in duabus tabulis lapideis, & dedit mihi.

23. Fuit autem, quum audivissetis vocem è medio tenebrarum (mons enim ardebat igne) accessistis ad me, omnes duces tribuum vestrarum, & seniores vestri.

24. Et dixistis, En [19] ostendit nobis Jehovah Deus noster gloriam suam, & magnitudinem suam, & vocem ejus audivimus è medio ignis: hodie vidimus, quod [20] loquutus est Deus cum homine, & vixit.

25. ! Nunc igitur quare moriemur? [21] consumet enim nos ignis magnus iste: si iterum audierimus vocem Jehovæ Dei nostri, moriemur.

15. Denn du solt gedencken/ das du auch knecht in Egyptenland warest / vnd der HERR dein Gott dich von dannen ausgeführet hat/ mit einer mechtigen hand / vnd ausgerecktem arm. Darumb hat dir der HERR dein Gott geboten/ das du den Sabbath tag halten solt.
16. Du solt deinen vater vnd deine mutter ehren/ Wie dir der HERR dein Gott geboten hat/ Auff das du lange lebest/ vnd das dirs wolgehe in dem lande / das dir der HERR dein Gott geben wird.
17. Du solt nicht tödten.
18. Du solt nicht ehebrechen.
19. Du solt nicht stelen.
20. Du solt kein falsch zeugnis reden wider deinen nehesten.
21. Laß dich nicht gelüsten deines nehesten weib. Du solt nicht begeren deines nehesten haus/ acker/ knecht / magd/ ochsen / esel/ noch alles was sein ist.
22. Das sind die wort/ die der HERR redet zu ewr gantzen gemeine/ auff dem berge aus dem fewr vnd der wolcken vnd tunckel/ mit grosser stim/ Vnd thet nichts dazu / vnd schreib sie auff zwo steinern taffeln/ vnd gab sie mir.

23. Da jr aber die stim aus der finsternis höret / vnd den berg mit fewr brennen/ trattet jr zu mir / alle öbersten vnter ewren stemmen vnd ewer eltesten/ vnd spracht.

24. Sihe/ der HERR vnser Gott hat vns lassen sehen seine herrligkeit vnd seine maiestet/ vnd wir haben seine stimme aus dem fewr gehöret. Heuts tages haben wir gesehen/ das Gott mit menschen redet/ vnd sie lebendig bleiben.

25. Vnd nu/ Warumb sollen wir sterben / das vns diß grosse fewr verzehre? Wenn wir des HERRN vnsers Gottes stimme mehr hören/ müssen wir sterben.

13. ad faciendū.
14. prolongent dies tuos &c. dans (sc. est) tibi.
15. occides, & non adulterabis.
16. respondebis in p. t. testis mendacium.
17. aVebis &c. & servū ejus, & anc. e. b. e. & as. e. & omne quod (sc. est) proximo tuo
18. super duabus a. lapidum & dedit eas mihi & fuit, secundū audire vos &c. & mons ardens (sc. erat) in igne, & ac.
19. viderefecit nos.
20. loquetur (i. loqui possit & vere etiam loquuturus est. sc. per filium Heb. 1. v. 2) cum h. & vivet.
21. comedet &c. si addentes nos (sc. fuerimus) ad audiendum &c. & moriemur. 361.

22. quæ audierit.
23. ad te.
24. in loquendo vos ad me. sic infra.
25. bonificarunt omnia, quæ loq.
26. & erit &c. illis ad timendũ me & ad custodiendum.
27. revertimini vobis.
28. & loquar ad te &c. illos, & facient in t. q. e. dare (si sum) eis ad possidendum e. & custodietis ad faciendum.
29. in omni via.

26. Denn was ist alles fleisch/ das es hören müge die stimme des lebendigen Gottes aus dem fewr reden/ wie wir/vnd lebendig bleibe?

27. Trit du hinzu/vnd höre alles was der HERR vnser Gott saget vnd sags vns/ Alles was der HERR vnser Gott mit dir reden wird/ das wollen wir hören vnd thun.

28. Da aber der HERR ewre wort höret/die jr mit mir redet/ sprach er zu mir/ Ich hab gehört die wort dieses volcks / die sie mit dir geredt haben. Es ist alles gut/was sie geredt haben.

29. Ah/das sie ein solch hertz hetten/mich zu fürchten / vnd zu halten alle meine gebot / jr lebenlang/ auff das jnen wolgienge/vnd jren kindern ewiglich.

30. Gehe hin vnd sage jnen/ Gehet heim in ewre hütten.

31. Du aber solt hie für mir stehen/das ich mit dir rede alle gesetz vnd Gebot vnd rechte/ die du sie leren solt / das sie darnach thun im lande/das ich jnen geben werde / einzunemen.

32. So behaltet nu/ das jr thut/ wie euch der HERR ewr Gott geboten hat / vnd weicht nicht weder zur rechten noch zur lincken.

33. Sondern wandelt in allen wegen/ die euch der HErr ewr Gott geboten hat/ Auff das jr leben müget / vnd euch wolgehe / vnd lange lebet im lande / das jr einnemen werdet.

Das VI. Cap.

Cap. 6.

1. ad docendum vos ad faciendũ in t. quo vos transeuntes (sc. jam eritis, il. luc. (ploen.) ad possidendum eam.

Dis sind aber die gesetze/ vnd Gebot vnd Rechte/ die der HERR ewr Gott geboten hat / das jr sie lernen vnd thun solt im lande/dahin jr zihet dasselb einzunemen.

---

16 Nam quæ est omnis caro, 22 ut audiat vocem Dei viventis, loquentis è medio ignis, sicut nos, & vivat?

17. Accede tu, & audi omnia quæ dixerit Jehovah Deus noster, tu autem loquêris ad nos quæcunq; dixerit Jehovah Deus noster 23 tibi, & audiemus atq; faciemus.

18. Audivitq; Jehovah vocem verborũ vestrorum 24 quum loqueremini ad me, & dixit Jehovah mihi, audivi vocem verborum populi hujus, quæ dixerunt tibi: 25 benè dixerunt quæcunq; locuti sunt.

19. Quis det 26 ut sit cor eorum istud illis, ut timeant me, & custodiant omnia præcepta mea omnibus diebus, ut benè sit illis, & filiis eorum in seculum?

30. Vade, dic illis, 27 Revertimini ad tabernacula vestra:

31. Tu verò hic sta mecum, 28 ut dicam tibi omnia præcepta, & statuta, & judicia, quæ docebis illos, ut faciant *illa* in terra, quam ego do eis, ut possideant eam.

32. Custodite ergo ut faciatis quemadmodum præcepit Jehovah Deus vester vobis: ne declinetis *ad* dexteram, aut *ad* sinistram.

33. 29 Per omnem viam, quã præceperit Jehovah Deus vester vobis, ambuletis, ut vivatis, & bonum *sit* vobis, & prolongetis dies in terra quã possidebitis.

CAP. VI.

Istud autem *est* præceptum, statuta, & judicia quæ præcepit Jehovah Deus vester, 1 ut docerem vos, ut faciatis *illa* in terra ad quam vos transitis ut possideatis eam:

---

26 Quid est omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis, qui de medio ignis loquitur, sicut nos audivimus, & possit vivere?

27. Tu magis accede: & audi cuncta, quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisque ad nos, & nos audientes faciemus ea,

28. Quod cũ audisset Dominus, ait ad me, Audivi vocem verborum populi hujus, quę locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti.

29. Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, & custodiant universa mandata mea in omni tempore, ut bene sit eis & filiis eorum in sempiternum?

30. Vade & dic eis, Revertimini in tentoria vestra.

31. Tu verò hic sta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias atque judicia: quæ docebis eos, ut faciant ea in terra, quã dabo illis in possessionem.

32. Custodite igitur & facite, quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neq; ad dexteram, neq; ad sinistram:

33. Sed per viam quam præcepit Dominus Deus vester ambulabitis, ut vivatis, & bene sit vobis, & protelentur dies in terra possessionis vestræ.

CAP. VI.

Hæc sunt præcepta, & ceremonię atq; judicia, quę mandavit Dominus Deus vester ut docerem vos, & faciatis ea in terra ad quã transgredimini possidendam,

---

26. Τίς γὰρ σὰρξ ἥτις ἤκουσε φωνὴν Θεοῦ ζῶντος λαλοῦντος ἐκ μέσου τοῦ πυρός, ὡς ἡμεῖς, καὶ ζήσεται;

27. Πρόσελθε σὺ καὶ ἄκουσον πάντα ὅσα ἂν εἴπῃ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν πρὸς σέ, καὶ σὺ λαλήσεις πρὸς ἡμᾶς πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν πρὸς σέ, καὶ ἀκουσόμεθα καὶ ποιήσομεν.

28. Καὶ ἤκουσε Κύριος τὴν φωνὴν τῶν λόγων ὑμῶν λαλούντων πρός με, καὶ εἶπε Κύριος πρός με· ἤκουσα τὴν φωνὴν τῶν λόγων τοῦ λαοῦ τούτου, ὅσα ἐλάλησαν πρὸς σε· ὀρθῶς πάντα ὅσα ἐλάλησαν.

29. Τίς δώσει εἶναι οὕτως τὴν καρδίαν αὐτῶν ἐν αὐτοῖς, ὥστε φοβεῖσθαί με, καὶ φυλάσσειν τὰς ἐντολάς μου πάσας τὰς ἡμέρας, ἵνα εὖ ᾖ αὐτοῖς καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτῶν δι' αἰῶνος.

30. Βάδισον, εἶπον αὐτοῖς· ἀποστράφητε ὑμεῖς εἰς τοὺς οἴκους ὑμῶν.

31. Σὺ δὲ αὐτοῦ στῆθι μετ' ἐμοῦ, καὶ λαλήσω πρὸς σε πάσας τὰς ἐντολὰς καὶ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα, ὅσα διδάξεις αὐτούς, καὶ ποιήτωσαν οὕτως ἐν τῇ γῇ, ἣν ἐγὼ δίδωμι αὐτοῖς ἐν κλήρῳ.

32. Καὶ φυλάξεσθε ποιεῖν ὃν τρόπον ἐνετείλατό σοι Κύριος ὁ Θεός σου, οὐκ ἐκκλινεῖς δεξιὰ οὐδὲ ἀριστερά.

33. Κατὰ πᾶσαν τὴν ὁδόν, ἣν ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεός σου σοί πορεύεσθαι ἐν αὐτῇ, ὅπως καταπαύσῃ σε, καὶ εὖ σοι ᾖ, καὶ μακροημερεύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἣν κληρονομήσετε.

Κεφαλ. ς'.

Καὶ αὗται αἱ ἐντολαὶ καὶ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα ὅσα ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν διδάξαι ὑμᾶς ποιεῖν οὕτως ἐν τῇ γῇ, εἰς ἣν ὑμεῖς εἰσπορεύεσθε ἐκεῖ κληρονομῆσαι.

Ad legis observātiam exhortatio

2. Ινα φοβῆσθε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν· Φυλάσσεσθε πάντα τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἃς ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, σὺ καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν σου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, ἵνα μακροημερεύσητε.

3. Καὶ ἄκουσον Ισραήλ, καὶ φύλαξαι ποιεῖν, ὅπως εὖ ᾖ σοι, καὶ ἵνα πληθυνθῆτε σφόδρα, καθάπερ ἐλάλησε Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου δοῦναί σοι γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. Καὶ ταῦτα τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα ὅσα ἐνετείλατο Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

*Mat.22. v.37. Mar.12. v.29. Luc.10. v.27.

4. Ακουε Ισραήλ, Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν Κύριος εἷς ἐστί.

5. Καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου.

*Infra. 11. v. 18.

6. Καὶ ἔσται τὰ ῥήματα ταῦτα, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἐν τῇ καρδίᾳ σου.

7. Καὶ προβιβάσεις αὐτὰ τοὺς υἱούς σου, καὶ λαλήσεις ἐπ' αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζόμενος, καὶ διανιστάμενος.

8. Καὶ ἀφάψῃ αὐτὰ εἰς σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρός σου, καὶ ἔσονται ἀσάλευτα πρὸ ὀφθαλμῶν σου.

9. Καὶ γράψεις αὐτὰ ἐν ταῖς φλιαῖς τῶν οἰκιῶν σου καὶ τῶν πυλῶν σου.

10. Καὶ ἔσται ὅταν εἰσαγάγῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσε τοῖς πατράσι σου τῷ Αβραάμ, καὶ Ισαάκ, καὶ Ιακώβ, δοῦναί σοι πόλεις μεγάλας καὶ καλάς, ἃς οὐκ ᾠκοδόμησας.

11. Οἰκίας πλήρεις πάντων ἀγαθῶν, ἃς οὐκ ἐνέπλησας, λάκκους λελατομημένους, οὓς οὐκ ἐξελατόμησας, ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας, οὓς οὐκ ἐφύτευσας, καὶ φαγὼν καὶ ἐμπλησθεὶς.

2. Ut timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata & præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi & filiis ac nepotibus tuis cunctis diebus vitæ tuæ, ut prolongentur dies tui.

3. Audi Israel, & observa, ut facias quę pręcepit tibi Dominus, & bene sit tibi, & multipliceris amplius, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte & melle manantem.

4. * Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus unus est.

5. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

6. * Eruntque verba hæc quæ ego pręcipio tibi hodie, in corde tuo:

7. Et narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atq; consurgens.

8. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos,

9. Scribesq; ea in limine & ostiis domus tuæ,

10. Cumque introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, pro qua juravit patribus tuis Abraham, Isaac, & Jacob: & dederit tibi civitates magnas & optimas, quas non ædificasti,

11. Domos plenas cunctarum opum quas non extruxisti, cisternas quas non fodisti, vineta & oliveta quæ non plantasti, & comederis, & saturatus fueris:

2. Ut timeas Jehovam Deum tuum, custodiendo omnia statuta ejus, & præcepta ejus, quæ ego 2 præcipio tibi, tu & filius tuus, & filius filii tui, omnibus diebus vitæ tuæ: & ut 3 prolongentur dies tui.

3. † Audias ergo ô Israel, & custodias ut facias, ut benè sit tibi utq; multiplicemini valdè, quemadmodum dixit Jehovah Deus patrum tuorum tibi, *in* terram fluentem lacte & melle.

4. Audi Israel, Jehovah Deus noster, Jehovah unus *est*.

5. Diliges ergo Jehovam Deum tuum toto corde tuo, & tota anima tua, & 4 tota fortitudine tua.

6. Eruntq; verba hęc quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo:

7. Et 5 repetes ea filiis tuis, & loqueris de eis quando sedebis in domo tua, & quando ambulabis per viam, & quando jacebis in lecto, & quando surges.

8. Ligabisq; ea in signum 6 in manu tua, & erunt in frontalia inter oculos tuos.

9. Scribes quoq; illa in postibus domus tuæ & in portis tuis.

10. Erit autem, quũ introduxerit te Jehovah Deus tuus in terram, *de* qua juravit patribus tuis Abraham, Ishac, & Jaacob, 7 se daturum tibi *eam*, & urbes magnas & pulchras quas non ædificasti:

11. Et domos plenas omni bono, quas non replesti, & cisternas 8 effossas quas non effodisti: vineas & oliveta quæ non plantasti: & comederis, & saturatus fueris;

2. Das du den HERRN deinen Gott fürchtest / vnd haltest alle seine rechte vnd Gebot / die ich dir gebiete / du vnd deine kinder vnd deine kindskinder / alle ewr lebtage / auff das jr lange lebet.

3. Israel du solt hören vnd behalten / das du es thust / das dirs wolgehe / vnd sehr vermehret werdest / Wie der HERR deiner veter Gott dir geredt hat / ein land / da milch vnd honig innen fleust.

4. Höre Israel / der HERR vnser Gott ist ein einiger HERR.

5. Vnd solt den HERRN deinen Gott lieb haben von gantzem hertzen / von gantzer seelen / von allem vermügen.

6. Vnd diese wort / die ich dir heute gebiete / soltu zu hertzen nemen.

7. Vnd solt sie deinen kindern scherffen / vnd davon reden / wenn du in deinem hause sitzest / oder auff dem wege gehest.

8. Wenn du dich niderlegest / oder auffstehest. Vnd solt sie binden zum zeichen auff deine hand / vnd sollen dir ein denckmal für deinen augen sein.

9. Vnd solt sie vber deines hauses pfosten schreiben vnd an die thore.

10. Wenn dich nu der HERR dein Gott in das land bringen wird / das er deinen vetern Abraham / Isaac / vnd Jacob geschworen hat / dir zu geben / grosse vnd feine stedte / die du nicht gebawet hast.

11. Vnd heuser alles guts voll / die du nicht gefüllet hast / vnd außgehawene brunnen / die du nicht außgehawen hast / vnd weinberge vnd ölberge / die du nicht gepflantzet hast / das du essest vnd sat wirst.

2. præcipiens (sc. sum) tibi.
3. prolongent dies tuos & audies Isr. & custodies ad faciendum
4. toto valde tuo. i. tota vehementia tua.
5. acues (sc. ut nõ obscura, sed clara & perspicua illis sint. Id autẽ fiet, si identidem illis in memoriam, quam accommodatissime revocata inculcẽtur. Metaphora à cultro sumta, quem, ut poliatur & penetret facilius, necesse est, ut sæpius ad cotem impellas. d nisi, feceris situ rubiginem contrahens inutilis plane reddetur) ea f. t. & l. in eis in sedendo te in d. t. & in ambulando te in via tua, & in cubando te, & in surgendo te.
6. super m. t. sic v. 9. super postes.
7. ad dan dum tibi u. m. & enas.
8. excisas q. non excidisti.

Ad legis observantiam adhortatio

9. custodire (sc. a teipso) tibi.

12. So hüte dich/das du nit des HERRN vergessest/ der dich aus Egypten and aus dem diensthaus gefüret hat.

10. ipsi servies, & in nomine e.j.

13. Sondern solt den HERRN deinen Gott fürchten/ vnd jm dienen / vnd bey seinem namen schweren.

14. Vnd solt nicht andern Göttern nachfolgen der völcker/die vmb euch her sind.

15. Denn der HERR dein Gott ist ein eiueriger Gott vnter dir / Das nicht der zorn des HERRN deines Gottes vber dich ergrimme / vnd vertilge dich von der erden.

16. Jr solt den HERRN ewrn Gott nicht versuchen/ wie jr jn versuchtet zu Massa.

564.

17. Sondern solt halten die Gebot des HERRN ewers Gottes/vnd seine zeugnis vnd seine rechte/die er geboten hat/

11. rectū & bonum.

18. Das du thust was recht vnd gut ist/ für den augen des HERRN/Auff das dirs wolgehe/vnd eingehest vnd einnemest das gute land / das der HERR geschworen hat deinen vetern.

12. bonā.

13. ad propulsandum.

19. Das er veriage alle deine feinde für dir / wie der HERR geredt hat.

20. Wenn nu dich dein son heut oder morgen fragen wird/vnd sagen / Was sind das für zeugnis / gebot vnd rechte / die euch der HERR vnser Gott geboten hat?

21. So soltu deinem son sagen/Wir waren knechte des Pharao in Egypten. Vnd der HERR führet vns aus Egypten mit mechtiger hand/

14. mala.

22. Vnd der HERR thet grosse vnd böse zeichen vnd wunder vber Egypten vnd Pharao/vnd alle seinem hause für vnsern augen.

15. propter introducere nos, ad dandū nob.

23. Vnd führet vns von dannen/ auff das er vns einführet vnd gebe vns das land/ das er vnsern vetern geschworen hat.

24. Vnd hat vns geboten der HERR/zu thun nach allen

---

12. 9 Cave tibi ne obliviscaris Jehovæ qui eduxit te è terra Aegypti è domo servorum.

13. Jehovam Deum tuum timebis, & 10 ipsum coles: ac per nomen ejus jurabis.

14. Non ambulabitis post Deos alios è diis populorum, qui *sunt in* circuitibus vestris.

15. (Deus enim zelotes, Jehovah Deus tuus in medio tui *est*) ne fortè irascatur furor Jehovæ Dei tui in te, & disperdat te de superficie terræ.

16. Non tentabitis Jehovam Deum vestrum, quemadmodum tentastis in Massa.

17. Custodiendo custodietis præcepta Jehovæ Dei vestri, & testimonia ejus, & statuta ejus quæ præcepit tibi.

18. Faciesq; 11 quod rectum *est* & bonum in oculis Jehovæ: ut bene sit tibi, & ingrediaris, possideasq; terram 12 optimam *de* qua juravit Jehovah patribus tuis:

19. 13 Ut propulset omnes inimicos tuos à facie tua, quemad modum loquutus est Jehovah.

20. Quum interrogaverit te filius tuus cras, dicendo, Quid *sibi volunt* testimonia, & statuta, & judicia, quæ præcepit Jehovah Deus noster vobis?

21. Tunc dices filio tuo, servi fuimus Paroh in Aegypto, & eduxit nos Jehovah ex Aegypto in manu forti:

22. Deditq; Jehovah signa & portenta magna, & 14 pessima in Aegypto in Paronem & in totam domum ejus in oculis nostris:

23. Atq; nos eduxit inde, 15 ut introduceret nos, *ac* daret nobis terram *de qua* juravit patribus nostris.

24. Itaq; præcepit nobis Jehovah, ut faciamus omnia statu-

---

12. Cave diligenter ne obliviscaris Domini, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo servitutis.

13. *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies, ac per nomen illius jurabis.

14. Non ibitis post deos alienos cunctarum Gentium, quæ in circuitu vestro sunt:

15. Quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus in medio tui: ne quando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ.

16. *Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco tentationis.

17. Custodi præcepta Domini Dei tui, ac testimonia & ceremonias, quas præcepit tibi:

18. Et fac quod placitum est & bonum in conspectu Domini, ut bene sit tibi: & ingressus possideas terram optimam, de qua juravit Dominus patribus tuis,

19. Ut deleret omnes inimicos tuos coram te, sicut locutus est.

20. Cum interrogaverit te filius tuus cras, dicens, Quid sibi volunt testimonia hæc, & ceremoniæ, atque judicia, quæ præcepit Dominus Deus noster nobis?

21. Dices ei, Servi eramus Pharaonis in Ægypto, & eduxit nos Dominus de Ægypto in manu forti:

22. Fecitque signa atque prodigia magna & pessima in Ægypto, contra Pharaonem, & omnem domum illius in conspectu nostro,

23. Et eduxit nos inde, ut introductis daret terram, super qua juravit patribus nostris.

24. Præcepitque nobis Dominus ut faciamus omnia

---

12. Πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου τοῦ ἐξαγαγόντος σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐξ οἴκου δουλείας.

13. Κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήσῃ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, καὶ πρὸς αὐτὸν κολληθήσῃ, καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὀμῇ.

*Inf. 10. v. 20. Matth. 4 v. 10. Luca 4 v. 8.

14. Μὴ πορεύεσθε ὀπίσω θεῶν ἑτέρων ἀπὸ τῶν θεῶν ἐθνῶν τῶν περικύκλῳ ὑμῶν.

15. Ὅτι Θεὸς ζηλωτὴς Κύριος ὁ Θεός σου ἐν σοί, μὴ ὀργισθεὶς θυμωθῇ Κύριος ὁ Θεός σου ἐν σοί, καὶ ἐξολοθρεύσῃ σε ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

16. Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ὃν τρόπον ἐξεπειράσασθε ἐν τῷ πειρασμῷ.

*Matth. 4 v. 7. Luca 4. v. 12. Num. 20 v. 4. Exod. 17 v. 2.

17. Φυλάσσων φυλάξῃ τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ὅσα ἐνετείλατό σοι.

18. Καὶ ποιήσεις τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀρεστὸν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ εἰσέλθῃς καὶ κληρονομήσῃς τὴν γῆν τὴν ἀγαθήν, ἣν ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσι σου.

19. Ἐκδιῶξαι πάντας τοὺς ἐχθρούς σου πρὸ προσώπου σου, καθὰ ἐλάλησε Κύριος.

20. Καὶ ἔσται ὅταν ἐρωτήσῃ σε ὁ υἱός σου αὔριον, λέγων· τίνα ἐστὶ τὰ μαρτύρια καὶ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα, ὅσα ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἡμῖν;

21. Καὶ ἐρεῖς τῷ υἱῷ σου, οἰκέται ἦμεν τῷ Φαραὼ ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ ἐξήγαγεν ἡμᾶς Κύριος ἐκεῖθεν ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ.

22. Καὶ ἔδωκε Κύριος σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα καὶ πονηρὰ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Φαραὼ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐνώπιον ἡμῶν.

23. Καὶ ἡμᾶς ἐξήγαγε Κύριος ἐκεῖθεν, ἵνα εἰσαγάγῃ ἡμᾶς δοῦναι ἡμῖν τὴν γῆν ταύτην, ἣν ὤμοσε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τοῖς πατράσιν ἡμῶν δοῦναι ἡμῖν.

24. Καὶ ἐνετείλατο ἡμῖν Κύριος ποιεῖν πάντα τὰ δικαιώματα

Gentes idolatricæ radicitus extirpandę

τὰ ταῦτα· Φοβεῖσθε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἵνα εὖ ᾖ ἡμῖν πάσας τὰς ἡμέρας, ἵνα ζῶμεν ὥσπερ καὶ σήμερον.

25. Καὶ ἐλεημοσύνη ἔσται ἡμῖν ἐὰν φυλασσώμεθα ποιεῖν πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ νόμου τούτου ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καθὰ ἐνετείλατο ἡμῖν.

Κεφαλ. ζ.

Ἐὰν δὲ εἰσαγάγῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὴν γῆν εἰς ἣν εἰσπορεύῃ ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν, καὶ ἐξάρῃ ἔθνη μεγάλα καὶ πολλὰ ἀπὸ προσώπου σου, τὸν Χετταῖον, καὶ τὸν Γεργεσαῖον καὶ τὸν Ἀμορραῖον, καὶ Χαναναῖον, καὶ Φερεζαῖον, καὶ τὸν Εὐαῖον, καὶ τὸν Ἰεβουσαῖον, ἑπτὰ ἔθνη μεγάλα καὶ πολλὰ καὶ ἰσχυρότερα ὑμῶν.

*Exo. 23. v. 32. & 34. v. 12.

2. Καὶ παραδώσῃ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὰς χεῖράς σου, καὶ πατάξεις αὐτούς, ἀφανισμῷ ἀφανιεῖς αὐτούς, οὐ διαθήσῃ πρὸς αὐτοὺς διαθήκην, οὐδὲ μὴ ἐλεήσῃς αὐτούς·

3. Οὐδὲ μὴ γαμβρεύσητε πρὸς αὐτούς· τὴν θυγατέρα σου οὐ δώσεις τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ οὐ λήψῃ τῷ υἱῷ σου.

4. Ἀποστήσει γὰρ τὸν υἱόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ λατρεύσει θεοῖς ἑτέροις· καὶ ὀργισθήσεται θυμῷ Κύριος εἰς ὑμᾶς, καὶ ἐξολοθρεύσει τοτάχος.

5. Ἀλλ' οὕτως ποιήσετε αὐτοῖς· τοὺς βωμοὺς αὐτῶν καθελεῖτε, καὶ τὰς στήλας αὐτῶν συντρίψετε, καὶ τὰ ἄλση αὐτῶν ἐκκόψετε, καὶ τὰ γλυπτὰ τῶν θεῶν αὐτῶν κατακαύσετε πυρί.

*Inf. 14. v. 2. & 26. v. 18.

6. Ὅτι λαὸς ἅγιος εἶ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, καὶ σὲ προείλατο Κύριος ὁ Θεός σου εἶναι αὐτῷ λαὸν περιούσιον παρὰ πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς.

7. Οὐχ ὅτι πολυπληθεῖτε παρὰ πάντα τὰ ἔθνη, προείλατο Κύριος ὑμᾶς, καὶ ἐξελέξατο

ὑμᾶς

mnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum nostrum, ut bene sit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodie.

25. Eritque nostri misericors, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta ejus coram Domino Deo nostro, sicut mandavit nobis.

CAP. VII.

Cum introduxerit te Dominus Deus tu' in terrã quam possessurus ingrederis, & deleverit gentes multas coram te, Hethæum & Gergezæum & Amorrhæum, Chananæum & Pherezæum, & Hevæum & Jebusæum, septem gentes multò majoris numeri quàm tu es, & robustiores te:

2. Tradideritq; eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas usque ad internecionem. * Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum.

3. Neque sociabis cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo:

4. Quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & ut magis serviat diis alienis, irasceturq; furor Domini, & delebit te citò.

5. Quin potius hæc facietis eis, Aras eorum subvertite, & confringite statuas, lucosque succidite, & sculptilia comburite.

6. *Quia populus sanctus es Domino Deo tuo. Te elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram.

7. Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis junctus est Do-

mi-

tuta ista, [16] ut timeamus Jehovam Deum nostrum in bonum nostrum omnibus diebus, ut conservaret nos in vita, ut in hac die.

25. Et justitia erit nobis, quum custodierimus [17] ut faciamus omne præceptum istud coram Jehova Deo nostro, quemadmodũ præcepit nobis.

CAP. VII.

Quum introduxerit te Jehovah Deus tuus in terram, [1] quã tu ingressurus es ut possideas eam, & avulserit gentes multas à facie tua, Hithæum, & Girgasæum, & Emoræum, & Chenaanæum, & Perizæum, & Hivæum, & Jebusæum, septem gentes, multas & [2] robustiores te:

2. Et tradiderit eas Jehovah Deus tuus coram te, & percusseris eas: [3] perdendo perdes eas: non inibis cum illis pactũ, neq; misereberis earum.

3. Neq; junges te affinitate [4] cum eis: filiam tuam non dabis filio ejus, & filiam ejus non accipies filio tuo.

4. [5] Avocabit enim filium tuum *ne ea* post me, & colent Deos alienos: propterea irascetur furor Jehovæ in vos & disperdet te citò.

5. Sed sic facietis eis, altaria eorum destruetis, & statuas eorum confringetis, [1] lucosq; eorum succidetis, ac sculptilia eorum comburetis igni:

6. Nam populus sanctus [5] es Jehovæ Deo tuo: te elegit Jehovah Deus tuus, ut sis illi populus peculiaris ex omnibus populis, qui *sunt* in superficie terræ.

7. Non quia plures essetis præ omnibus populis amavit vos Jehovah, & elegit

vos:

len diesen rechten / das wir den HERRN unsern Gott fürchten / auff das uns wolgehe alle unser lebtage / wie es gehet heuts tages.

25. Und es wird unser gerechtigkeit sein für dem HERRN unserm Gott / so wir halten und thun alle diese Gebot / wie er uns geboten hat.

Das VII. Cap.

Wenn dich der HErr dein Gott ins land bringet / darein du komen wirst / dasselb einzunemen / und ausrotten viel völcker für dir her / die Hethiter / Girgositer / Amoriter / Cananiter / Pheresiter / Heviter / und Jebusiter / sieben völcker die grösser und stercker sind denn du.

2. Und wenn sie der HErr dein Gott für dir gibt / das du sie schlegest / so soltu sie verbannen / das du keinen bund mit jnen machest / noch jnen gunst erzeigest

3. Und solt dich mit jnen nicht befreunden / ewr töchter soltu nicht geben jren sönen / und jre töchter solt jr nicht nemen ewren sönen.

4. Denn sie werden ewre söne mir abfellig machen / das sie andern Göttern dienen / so wird denn des HErrn zorn ergrimmen uber euch / und euch bald vertilgen.

5. Sondern also solt jr mit jnen thun / Jre altar solt jr zureissen / jre seulen zubrechen / jre hayne abhawen / und jre götzen mit fewr verbrennen.

6. Denn du bist ein heilig volck Gott deinem HERRN. Dich hat Gott dein HERR erwelet zum volck des eigenthumbs / aus allen völckern die auff erden sind.

7. Nicht hat euch der HERR angenomen / und euch erwelet / das ewr mehr

were

16. ad fruendum &c. ad timendũ &c. in bonum nobis o. d. ad vivificandum nos secundũ diem istam. 17. ad faciendum.

Cap. 7.

1. quo tu veniens (sc. eris) illuc (Latine illuc abundat) ad possidendum eam.

2. robustas præ te.

3. anathematizando (devovendo) devovebis eas, non excides illis p.

4. in eis.

5. quia recedere faciet filium tuũ (sc. pergẽdo) post me. i. ne me postea sequatur & colat.

5. tu Jeh. d. t. in te el. 3. D. t. ad existendum ei in populum peculii præ o. p. q. super faciem humi. nõ præ multitudine vestra (i. propter m. v. præ o. p.) propẽ sionem habuit Jeh. in

36.

vos, quia vos parum præ o. p. sed ab amando Jehovā vos, & à custodiendo eū jur. &c. eduxit Jeh. vos in m. f. & red. te.

were denn alle völcker / Denn du bist das wenigst vnter allen völckern.

8. Sondern das er euch geliebet hat / vnd das er seinen eid hielte / den er ewren vetern geschworen hat / hat er euch ausgeführet mit mechtiger hand / vnd hat dich erlöset von dem hause des diensts / aus der hand Pharao / des königes in Egypten.

6. ipse.

9. So soltu nu wissen / das der HErr dein Gott ein Gott ist / ein trewer Gott / der den bund vnd barmhertzigkeit helt / denen / die jn lieben / vnd seine Gebot halten / in tausent glied.

7 in mille (chiliadem) durationis (generationum) & red. odio habentibus se, in faciem suam (sc. ipsius) ad perdendum eū, nō tard.

10. Vnd vergilt denen / die jn hassen / für sein angesicht / das er sie vmbbringe / vnd seumet sich nicht / das er denen vergelte für seinem angesicht / die jn hassen.

8. præcipiens (sc. sum) tibi h. ad faciendum ea.

11. So behalte nu die Gebot vnd gesetz vnd recht / die ich dir heute gebiete / das du darnach thust.

9 & (i. tunc cu.

10 emßions (i. partus) b. t. & astris (i. multitudinis) gregis tui super humum (terram) quam j. p. t. ad dandum tibi.

12. Vnd wenn jr diese rechte höret / vnd haltet sie / vnd darnach thut / so wird der HErr dein Gott auch halten den bund vnd barmhertzigkeit / die er deinen vetern geschworen hat / vnd wird dich lieben vnd segnen / vnd mehren.

13. Vnd wird die frucht deines leibs segnen / vnd die frucht deines landes / dein getreide / most vnd öle / die frucht deiner küe / vnd die frucht deiner schafe / auff dem lande / das er deinen vetern geschworen hat dir zu geben.

11. & removebit Jeh. à te o. morbū & o. a. Ægypti malas &cet. & dabit eas in omnes odientes te, & comedes (devorabis) &c. dans (sc. est) tibi &c. tuus super eis & non servies diis eorū, quia laqueus istud tibi.

14. Gesegnet wirstu sein vber allen völckern / Es wird niemand vnter dir vnfruchtbar sein / noch vnter deinem vieh.

15. Der HErr wird von dir thun alle kranckheit / vnd wird keine böse seuch der Egypter dir aufflegen / die du erfaren hast / vnd wird sie allen deinen hessern aufflegen.

16. Du wirst alle völcker fressen / die der HErr dein Gott dir geben wird. Du solt jr nicht schonen / vnd jren Göttern nicht dienen / denn das würde dir ein strick sein.

366.

Wir-

os (vos enim eratis pauciores omnibus populis)

8. Sed quia diligebat Jehovah, & custodire volebat juramentum quod juraverat patribus vestris, & eduxit vos Jehovah in manu forti, & redemit vos è domo servorum, è manu Paroh regis Aegypti.

9. Et scies quod Jehovah Deus tuus 6 est Deus, Deus inquam fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & custodientibus præcepta sua, 7 usq; ad mille generationes:

10. Et reddens odio habenti ipsum, in faciem ejus, ita ut perdat eum: neq; tardabit, odio habenti ipsum, in faciem ejus reddet ei.

11. Custodias ergo præcepta & statuta, & judicia quæ ego 8 præcipio tibi hodie ut ea facias.

12. Et erit, propterea quod audieritis judicia illa, & custodieritis feceritisq; ea: 9 custodiet Jehovah Deus tuus tibi pactum, & misericordiam de qua juravit patribus tuis.

13. Diligit quoq; te, & benedicet tibi, multiplicabitq; te: benedicet namq; fructui ventris tui & fructui terræ tuę, frumento tuo, & musto tuo, & oleo tuo, 10 fœtui boum tuorum & gregibus ovium tuarum, in terra de qua juravit patribus tuis se daturum tibi.

14. Benedictus eris præ cunctis populis, non erit in te infœcundus neq; infœcunda, neq; in jumentis tuis.

15. 11 Auferetq; à te Jehovah omnem infirmitatem, & omnes ægritudines Aegypti pessimas quas nosti: non ponet illas in te: sed ponet eas in omnibus qui te oderint.

16. Absumesq; omnes populos quos Jehovah Deus tuus dat tibi: non parcet oculus tuus eis, nec coles deos eorum, quia laqueus esset tibi.

Quum

minus, & elegit vos, cùm omnibus sitis populis pauciores:

8. Sed quia dilexit vos Dominus, & custodivit juramentum, quod juravit patribus vestris. Eduxitque vos in manu forti, & redemit de domo servitutis, de manu Pharaonis regis Ægypti.

9. Et scies quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt præcepta ejus, in mille generationes:

10. Et reddens odientibus se statim, ita ut disperdat eos, & ultrà non differat, protinus eis restituens quod merentur.

11. Custodi ergo præcepta & ceremonias atque judicia, quæ ego mando tibi hodie, vt facias.

12. Si postquam audieris hæc judicia, custodieris ea & feceris, custodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi & misericordiam quam juravit patribus tuis:

13. Et diliget te ac multiplicabit, benedicetque fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo atq; vindemiæ, oleo, & armentis, gregibus ovium tuarum super terram, pro qua juravit patribus tuis, ut daret eam tibi.

14. Benedictus eris inter omnes populos. * Non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus quàm in gregibus tuis

15. Auferet Dominus à te omnem languorem: & infirmitates Ægypti pessimas quas novisti, non inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis.

16. Devorabis omnes populos quos Domin⁹ Deus tuus daturus est tibi. Non parcet eis oculus tuus, nec servies diis eorum, ne sint in ruinam tui.

Si

ὑμᾶς, ὑμεῖς γάρ ἐστε ὀλιγοστοὶ παρὰ πάντα τὰ ἔθνη.

8. Ἀλλὰ παρὰ τὸ ἀγαπᾶν Κύριον ὑμᾶς διατηρεῖν τὸν ὅρκον ὃν ὤμοσε τοῖς πατράσιν ὑμῶν, ἐξήγαγεν Κύριος ὑμᾶς ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, καὶ ἐλυτρώσατό σε ἐξ οἴκου δουλείας ἐκ χειρὸς Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου.

9. Καὶ γνώσῃ, ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου, οὗτος Θεὸς ὁ Θεὸς ὁ πιστὸς, ὁ φυλάσσων τὴν διαθήκην καὶ τὸ ἔλεος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ εἰς χιλίας γενεάς.

10. Καὶ ἀποδιδοὺς τοῖς μισοῦσι κατὰ πρόσωπον ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς, καὶ οὐχὶ βραδυνεῖ τοῖς μισοῦσι, κατὰ πρόσωπον ἀποδώσει αὐτοῖς.

11. Καὶ φυλάξῃ τὰς ἐντολὰς καὶ τὰ δικαιώματα, καὶ τὰ κρίματα ταῦτα, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον ποιεῖν.

12. Καὶ ἔσται ἡνίκα ἂν ἀκούσητε πάντα τὰ δικαιώματα ταῦτα, καὶ φυλάξητε, καὶ ποιήσητε αὐτά, καὶ διαφυλάξει Κύριος ὁ Θεός σου σοὶ τὴν διαθήκην καὶ τὸ ἔλεος, καθὰ ὤμοσε τοῖς πατράσιν ὑμῶν.

13. Καὶ ἀγαπήσει σε, καὶ εὐλογήσει σε καὶ πληθυνεῖ σε, καὶ εὐλογήσει τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας σου, καὶ τὸν καρπὸν τῆς γῆς σου, τὸν σῖτόν σου, καὶ τὸν οἶνόν σου, καὶ τὸ ἔλαιόν σου, καὶ τὰ βουκόλια τῶν βοῶν σου, καὶ τὰ ποίμνια τῶν προβάτων σου ἐπὶ τῆς γῆς ἧς ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσι σου δοῦναί σοι.

14. Εὐλογητὸς ἔσῃ παρὰ πάντα τὰ ἔθνη· οὐκ ἔσται ἐν ὑμῖν ἄγονος οὐδὲ στεῖρα καὶ ἐν τοῖς κτήνεσί σου.

15. Καὶ περιελεῖ Κύριος ἀπὸ σοῦ πᾶσαν μαλακίαν, καὶ πάσας νόσους Αἰγύπτου τὰς πονηράς, ἃς ἔγνως, οὐκ ἐπιθήσει ἐπὶ σέ, καὶ ἐπιθήσει αὐτὰ ἐπὶ πάντας τοὺς μισοῦντάς σε.

16. Καὶ φαγῇ πάντα τὰ σκῦλα τῶν ἐθνῶν, ἃ Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι· οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπ' αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ λατρεύσεις τοῖς θεοῖς αὐτῶν, ὅτι σκῶλον οὗτό ἐστί σοι.

Ἐὰν

Benedictiones legem observantibus propositæ.

Exod.

Beneficiorū Dei commemoratio.

17. Ἐὰν δὲ λέγῃς ἐν τῇ διανοίᾳ σου, ὅτι πολὺ τὸ ἔθνος τοῦτο ἢ ἐγώ, πῶς δυνήσομαι ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς;

18. Οὐ φοβηθήσῃ αὐτούς, μνείᾳ μνησθήσῃ ὅσα ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός σου τῷ Φαραὼ καὶ πᾶσι τοῖς Αἰγυπτίοις.

19. Τοὺς πειρασμοὺς τοὺς μεγάλους, οὓς εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου, τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα τὰ μεγάλα ἐκεῖνα, τὴν χεῖρα τὴν κραταιάν, καὶ τὸν βραχίονα τὸν ὑψηλόν, ὡς ἐξήγαγέ σε Κύριος ὁ Θεός σου, οὕτω ποιήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, οὓς σὺ φοβῇ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν.

20. Καὶ τὰς σφηκίας ἀποστελεῖ Κύριος ὁ Θεός σου εἰς αὐτούς, ἕως ἂν ἐκτριβῶσιν οἱ καταλελειμμένοι καὶ οἱ κεκρυμμένοι ἀπὸ σου.

*Exo. 23. v. 23. & 33 v. 2. Josua. 24 v. 11.

21. Οὐ τρωθήσῃ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου ἐν σοὶ Θεὸς μέγας καὶ κραταιός.

22. Καὶ καταναλώσει Κύριος ὁ Θεός σου τὰ ἔθνη ταῦτα ἀπὸ προσώπου σου κατὰ μικρὸν μικρόν· οὐ δυνήσῃ ἐξαναλῶσαι αὐτοὺς τὸ τάχος, ἵνα μὴ γένηται ἡ γῆ ἔρημος, καὶ πληθυνθῇ ἐπὶ σὲ τὰ θηρία τὰ ἄγρια.

23. Καὶ παραδώσει αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἀπολεῖ αὐτοὺς ἀπωλείᾳ μεγάλῃ, ἕως ἂν ἐξολοθρεύσῃς αὐτούς.

24. Καὶ παραδώσει τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν, καὶ ἀπολεῖται τὸ ὄνομα αὐτῶν ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ· οὐκ ἀντιστήσεται οὐδεὶς κατὰ πρόσωπόν σου, ἕως ἂν ἐξολοθρεύσῃς αὐτούς.

*2. Ma. 12 v. 40.

25. Τὰ γλυπτὰ τῶν θεῶν αὐτῶν κατακαύσετε πυρί· οὐκ ἐπιθυμήσεις ἀργύριον οὐδὲ χρυσίον ἀπ' αὐτῶν λαβεῖν σεαυτῷ, μὴ πταίσῃς δι' αὐτό, ὅτι βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ἐστί.

26. Καὶ οὐκ εἰσοίσεις βδέλυγμα εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ ἀνάθεμα ἔσῃ ὥσπερ τοῦτο· προσοχθίσματι προσοχθιεῖς, καὶ βδελύγματι βδελύξῃ, ὅτι ἀνάθεμά ἐστι.

17. Si dixeris in corde tuo, Plures sunt gentes istæ, quàm ego, quomodo potero delere eas?

18. Noli metuere, sed recordare, quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni & cunctis Ægyptiis,

19. Plagas maximas quas viderunt oculi tui, & signa atque portenta, manumque robustam, & extentum brachium, ut educeret te Dominus Deus tuus. sic faciet cunctis populis, quos metuis.

20. Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes atque disperdat qui te fugerint, & latere potuerint.

21. *Non timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui est, Deus magnus & terribilis:

22. Ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atq; per partes. Non poteris eas delere pariter: ne forte multiplicentur contra te bestiæ terræ.

23. Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: & interficiet illos donec penitus deleantur.

24. Tradetque reges, eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cœlo: nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos.

25. *Sculptilia eorū igne combures: non concupisces argentum & aurum de quibus facta sunt, neq; assumes ex eis tibi quicquam, ne offendas propterea, quia abominatio est Domini Dei tui.

26. Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, & velut inquinamentum ac sordes abominationi habebis, quia anathema est.

17. Quum dixeris in corde tuo, 12 Plures sunt gentes illæ quā ego, quomodo potero expellere eas?

18. 13 Ne timeas tibi ab eis: *sed* recordando recorderis quæ fecerit Jehovah Deus tuus ipsi Paroh & omnibus Aegyptiis:

19. Tentationum magnarum quas viderunt oculi tui, & signorum, portentorumq;, & manus validæ, brachiiq; extenti, quo eduxit te Jehovah Deus tuus omnibus populis 14 à quorum conspectu times tibi.

20. Preterea crabronem immittet Jehovah Deus tuus in eos, donec pereant qui superfuerint, & qui absconderint se à facie tua:

21. Ne paveas *igitur* à facie eorum: quia Jehovah Deus tuus *est* in medio tui, Deus maximus & terribilis.

22. Expelletq; Jehovah Deus tuus gentes istas à facie tua paulatim paulatim: non poteris eas absumere citò, ne multiplicetur contra te bestia agri.

23. 15 Attamen tradet eas Jehovah Deus tuus coram te, & conteret eas contritione maxima, donec perdantur ipsæ,

24. Tradetq; reges earum in manum tuam, & perdes nomen eorum de sub cœlo: 16 non consistet quisquam coram te, donec perdas eos.

25. Sculptilia Deorum ipsorum 17 cōbures igni; non concupisces argentum & aurum *quæ sunt* super ea, & capies tibi: ne illaquees te in illo: abominatio enim Jehovæ Dei tui 18 est.

26. Neq; introduces abominationem in domum tuam, & sis anathema sicut illud: detestando detestaberis illud. & abominando abominaberis illud, 19 quia est anathema.

17. Wirstu aber in deinem hertzen sagen/ Dieses volcks ist mehr denn ich bin/ wie kan ich sie vertreiben?

18. So fürcht dich nicht für jnen. Gedenck was der HErr dein Gott Pharao vnd allen Egyptern gethan hat/

19. Durch grosse versuchung/ die du mit augen gesehen hast/ vnd durch zeichen vnd wunder/ durch eine mechtige hand/ vnd ausgereckten arm/ damit dich der HERR dein Gott ausführet. Also wird der HERR dein Gott allen völckern thun/ für denen du dich fürchtest.

20. Dazu wird der HERR dein Gott hornissen vnter sie senden/ biß vmbbracht werde was vbrig ist/ vnd sich verbirget für dir.

21. Laß dir nicht grawen für jnen/ Denn der HERR dein Gott ist vnter dir/ der grosse vnd schreckliche Gott.

22. Er/ der HERR dein Gott/ wird diese leute ausrotten für dir/ einzelen/ nach einander. Du kanst sie nicht eilend vertilgen/ auff das nicht wider dich sich mehren die thier auff dem felde.

23. Der HERR dein Gott wird sie für dir geben/ vnd wird sie mit grosser schlacht erschlagen/ biß er sie vertilge.

24. Vnd wird dir jre könige in deine hende geben/ vnd solt jren namen vmbbringen/ vnter dem himel/ Es wird dir niemand widerstehen/ biß du sie vertilgest.

25. Die bilde jrer Götter soltu mit fewr verbrennen/ vnd solt nicht begeren des silbers oder golds/ das dran ist oder zu dir nemen/ das du dich nicht drinnen verfahest. Denn solchs ist dem HERRN deinem Gott ein grewel.

26. Darumb soltu nicht in dein haus den grewel bringen/ das du nicht verbannet werdest/ wie dasselb ist. Sondern du solt einen ekel vnd grewel daran haben/ denn es ist verbannet.

12. *multa gentes illæ præ me.*

13. *non timebis ab eis. rec. cordaberis, &c. omni Ægypto.*

14. *quorum tu timens (sc. es) à facie eorum* (eorum *latine abundat*) *& etiam crab. &c. usq; perire relictos & absconditos à. fac. t. nō frangeris &c. Deus magnus & tremendus. & evellet Jeh.*

15. *& dabit eas &c. contritione magna usq; perdi ipsas.*

16. *non statuet (stabiliet) se vir in faciem tuam usque ad perdendum te eos.*

17. *combures in igne.*

18. *ipsū & non sint. ab. ad d. t.*

19. *quia anathema ipsū.*

Cap. 8.

1. *præcipiens (sc. sum) tibi h. c. ad faciendum &c. ingred. & poss. t. quam juravit J. p. v.*
2. *qua ambulare fecit te Jeh. D. t. istud (i. & istud quidem) quadr. (i. quatuor decades.) anni (sic v. 4.) in des. propter affligere te ad tentandum te, ad sciendum.*
3. *& comedere fecit te &c.*
4. *super pane (cibo) solo ipso vivet (i. vivere dosset vel sol. vb sed super omni egressione oris (i. verbo egrediente os. Matt. 4. v. 4) Jehov. (Chald. in omni quod egreditur a VERBo Domini Dei. 5 n 5) vivet homo.*
5. *de super te, & pes tuus non int.*
6. *cum &c. erudiet (i. erudire vel castigare solet) sic infra.*
7. *ad ambulandu vias e. & ad timendum e.*
8. *introducens (sc. est) te in t. bo- er*

167.

Das VIII. Cap.

Alle gebot / die ich dir heute gebiete / solt jr halten / das jr darnach thut / auff das jr lebet vnd gemehret werdet / vnd einkomet vnd einnemet das land / das der HERR ewrn vetern geschworen hat.

2. Vnd gedenckest alle des wegs / durch den dich der HERR dein Gott geleitet hat / diese viertzig jar in der wüsten / auff das er dich demütigte vnd versuchte / das kund würde / was in deinem hertzen were / ob du sein Gebot halten würdest oder nicht.
3. Er demütiget dich vnd ließ dich hungern / vnd speiset dich mit Man / das du vnd deine veter nie erkand hattest / auff das er dir kund thet / das der mensch nicht lebet vom brot allein / sondern von allem / das aus dem mund des HERRN gehet /
4. Deine kleider sind nicht veraltet an dir / vnd deine füsse sind nicht geschwollen diese viertzig jar.
5. So erkennestu je in deinem hertzen / das der HERR dein Gott dich gezogen hat / wie ein man seinen son zeucht.
6. So halt nu die Gebot des HERRN deines Gottes / Das du in seinen wegen wandelst / vnd fürchtest jn.
7. Denn der HERR dein Gott führet dich in ein gut land / ein land / da beche vnd brünnen vnd seen innen sind / die an den bergen vnd in den awen fliessen.

8. Ein land / da weitzen / gersten / weinstöcke / feigenbeum / vnd granatepffel innen sind / ein land / da ölebeum vnd honig innen wechst.
9. Ein land / da du brot gnug zu essen hast / da auch nichts mangelt / ein land des steine eisen sind / da du ertz aus den bergen hawest.

CAP. VIII.

Omne præceptum quod ego [1] præcipio tibi hodie, custodietis, ut faciatis, ut vivatis, & multiplicemini, & ingrediamini, ut possideatis terram, de qua juravit Jehovah patribus vestris.

2. Meminerisq; totius viæ *per* [2] quam deduxit te Jehovah Deus tuus jam quadraginta annis in deserto, ut affligeret te, ac tentaret te, ut sciret quid *haberes* in corde tuo, utrum observaturus esses præcepta ejus, an non.
3. Et afflixit te, ac esurire te fecit, [3] postea pavit te Man, quod non noveras, neq; noverāt patres tui: ut scire faceret te, quod non [4] in pane solo vivet homo, sed omni eo, quod egreditur ex ore Jehovæ, vivet homo.

4. Vestimentum tuum nequaquam veteravit [5] super te, neq; pes tuus intumuit jam quadraginta annis.

5. Sciasq; [6] in corde tuo quod quemadmodum corripit homo filium suum, *sic* Jehovah Deus tuus corripit te.
6. Et custodies præcepta Jehovæ Dei tui, [7] ut ambules per vias ejus, & timeas eum.
7. Jehovah enim Deus tuus [8] introducit te in terram optimam, terram torrentium, aquarum, fontium, & voraginum erumpentium per valles & per montes.
8. Terram frumenti, & hordei, & vitis, & ficus, & malogranati, terram olivæ olei & mellis:

9. Terram in [9] qua non comedes panem in penuria, nec indigebis ulla re in ea: terram cujus lapides *sunt* ferrum, & è montibus ejus excides æs.

CAP. VIII.

Omne mandatum quod ego præcipio tibi hodie, cave diligenter ut facias: ut possitis vivere, & multiplicemini, ingressiq; possideatis terram, pro qua juravit Dominus patribus vestris.
2. Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, ut affligeret te, atque tentaret, & nota fierent, quæ in tuo animo versabantur, utrū custodires mandata illius, an non.
3. Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: ut ostenderet tibi quòd * non in solo pane vivat homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Domini.
4. Vestimentum tuum quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit, & pes tuus non est subtritus, en quadragesimꝰ annꝰ est.
5. * Ut recogites in corde tuo, quia sicut erudit filium suum homo, sic Dominꝰ Deus tuꝰ erudivit te,
6. Ut custodias mandata Domini Dei tui, & ambules in viis ejus, & timeas eum.
7. Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram rivorum aquarumque, & fontium: in cujus campis & montibus erumpunt fluviorum abyssi:
8. Terram frumenti, hordei ac vinearum, in qua ficus & malogranata, & oliveta nascuntur: terram olei ac mellis.
9. Ubi absque ulla penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris: cujus lapides ferrum sunt, & de montibus ejus æris metalla fodiuntur:

Κεφαλ. η.

Πάσας τὰς ἐντολὰς ταύτας ἃς ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον, φυλάξεσθε ποιεῖν, ἵνα ζῆτε καὶ πολυπλασιασθῆτε, καὶ εἰσέλθητε καὶ κληρονομήσητε τὴν γῆν, ἣν ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν ὑμῶν.

2. Καὶ μνησθήσῃ πᾶσαν τὴν ὁδόν, ἣν ἤγαγέ σε Κύριος ὁ Θεός σου τοῦτο τεσσαρακοστὸν ἔτος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅπως ἂν κακώσῃ σε καὶ πειράσῃ σε, καὶ διαγνωσθῇ τὰ ἐν καρδίᾳ σου, εἰ φυλάξῃ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἢ οὔ.
3. Καὶ ἐκάκωσέ σε, καὶ ἐλιμαγχόνησέ σε, καὶ ἐψώμισέ σε τὸ Μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὃ οὐκ εἴδησαν οἱ πατέρες σου, ἵνα ἀναγγείλῃ σοι, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος. *Matt. 4. v. 4. Luc. 4. v. 4.*

4. Τὰ ἱμάτιά σου οὐκ ἀπετρίβη ἀπὸ σοῦ· οἱ πόδες σου οὐκ ἐτυλώθησαν, ἰδοὺ τεσσαράκοντα ἔτη.

5. Καὶ γνώσῃ τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὡσεί τις ἄνθρωπος παιδεύσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, οὕτω Κύριος ὁ Θεός σου παιδεύσει σε. *Inf. v.*
6. Καὶ φυλάξεις τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου πορεύεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, καὶ φοβεῖσθαι αὐτόν.
7. Ὁ γὰρ Κύριος ὁ Θεός σου εἰσάξει σε εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν, οὗ χείμαρροι ὑδάτων καὶ πηγαὶ ἀβύσσων ἐκπορευόμεναι διὰ τῶν ὀρέων καὶ διὰ τῶν πεδίων.

8. Γῆ πυροῦ καὶ κριθῆς, ἄμπελοι, συκαῖ, ῥόαι, γῆ ἐλαίας ἐλαίου καὶ μέλιτος.

9. Γῆ ἐφ' ἧς οὐ μετὰ πτωχείας φαγῇ τὸν ἄρτον σου, καὶ οὐκ ἐνδεηθήσῃ οὐδὲν ἐπ' αὐτῆς, γῆ ἧς οἱ λίθοι αὐτῆς σίδηρος, καὶ ἐκ τῶν ὀρέων αὐτῆς μεταλλεύσεις χαλκόν.

Beneficiorum Dei commemoratio.

10 Καὶ φαγῇ καὶ ἐμπλησθήσῃ, καὶ εὐλογήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἧς ἔδωκέ σοι Κύριος ὁ Θεός σου.

11. Πρόσεχε σεαυτῷ μὴ ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, τοῦ μὴ φυλάξαι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον.

12 Μὴ φαγὼν καὶ ἐμπλησθεὶς καὶ οἰκίας καλὰς οἰκοδομήσας καὶ κατοικήσας ἐν αὐταῖς·

13. Καὶ τῶν βοῶν σου, καὶ τῶν προβάτων σου πληθυνθέντων σοι, καὶ ἀργυρίου, καὶ χρυσίου πληθυνθέντων σοι, καὶ πάντων ὅσα σοι ἔσται πληθυνθέντων,

14. Υψωθήσῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, τοῦ ἐξαγαγόντος σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐξ οἴκου δουλείας.

*Num. 20 v. 11. 21. v. 1.

15. Τοῦ ἐξαγαγόντος σε διὰ τῆς ἐρήμου τῆς μεγάλης καὶ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης, οὗ ὄφις δάκνων, καὶ σκορπίος, καὶ δίψα, οὗ οὐκ ἦν ὕδωρ· τοῦ ἐξαγαγόντος σοι ἐκ πέτρας ἀκροτόμου πηγὴν ὕδατος.

*Exo. 16. v. 17. & 17. v. 2.

16. Τοῦ ψωμίσαντός σε τὸ Μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὃ οὐκ εἴδης σύ, καὶ οὐκ ᾔδησαν οἱ πατέρες σου, ἵνα κακώσῃ σε, καὶ ἵνα ἐκπειράσῃ σε, εὖ σε ποιήσῃ ἐπ᾽ ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν σου.

17. Καὶ μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἡ ἰσχύς μου, καὶ τὸ κράτος τῆς χειρός μου ἐποίησέ μοι τὴν δύναμιν τὴν μεγάλην ταύτην.

18. Καὶ μνησθήσῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ὅτι αὐτός σοι δίδωσιν ἰσχὺν τοῦ ποιῆσαι δύναμιν, ἵνα στήσῃ τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ἣν ὤμοσε τοῖς πατράσι σου ὡς σήμερον.

19. Καὶ ἔσται ἐὰν λήθῃ ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ πορευθῇς ὀπίσω θεῶν ἑτέρων, καὶ λατρεύσῃς αὐτοῖς, καὶ προσκυνήσῃς αὐτοῖς, διαμαρτύρομαι ὑμῖν σήμερον τόν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι ἀπωλείᾳ ἀπολεῖσθε.

Καθα

---

10. Ut cùm comederis, & saturatus fueris, benedicas Domino, Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi.

11. Observa, & cave ne quando obliviscaris Domini Dei tui, & negligas mandata ejus atq; judicia & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie.

12. Ne, postquam comederis & satiatus fueris, domos pulchras ædificaveris, & habitaveris in eis,

13. Habuerisque armenta boum & ovium greges, argenti, & auri, cunctarumq; rerum copiam;

14. Elevetur cor tuum, & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo servitutis:

15. Et ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, in qua erat serpens flatu adurens, & scorpio ac dipsas, & nullæ omnino aquæ: * qui eduxit rivos de petra durissima,

16. * Et cibavit te Manna in solitudine, quod nescierunt patres tui. Et postquam afflixit ac probavit te, ad extremum misertus est tui,

17. Ne diceres in corde tuo, Fortitudo mea, & robor manus meæ hæc mihi omnia præstiterunt.

18. Sed recorderis Domini Dei tui, quòd ipse vires tibi præbuerit, ut impleret pactum suum, super quo juravit patribus tuis, sicut præsens indicat dies.

19. Sin autem oblitus Domini Dei tui secutus fueris deos alienos, colueris que illos & adoraveris: ecce nunc prædico tibi quòd omnino dispereas.

Sic-

---

10. Comedes inquam, & saturaberis, tuncq; benedices Jehovæ Deo tuo [10] propter terram optimam, quam dederit tibi.

11. [11] Cave tibi ne obliviscaris Jehovæ Dei tui, ut non observes præcepta ejus, & judicia ejus, & statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie.

12. Ne fortè comedas & satureris, & domos [12] egregias ædifices atq; habites *in illis*:

13. Et [13] boves tui ovesq; tuæ multiplicentur, argentum quoq; & aurum multiplicetur tibi, omne inquam quod *est* tibi, multiplicetur:

14. Tum elevetur cor tuum & obliviscaris Jehovæ Dei tui [14] qui eduxit te è terra Aegypti, è domo servorum:

15. Qui deduxit te per desertum magnum & terribile serpentis adurentis, & scorpionis, & sitis, *in* quo nulla *erat* aqua: qui eduxit tibi aquam è petra silicis:

16. † Qui pavit te Man in deserto, quod non noverant patres tui, [15] ut affligeret te, & probaret te, ut benefaceret tibi in novissimo tuo.

17. Et cave *ne dicas* in corde tuo, potentia mea, & robur manus meæ [16] paravit mihi has opes:

18. Sed memineris Jehovæ Dei tui, quia ipse [17] dat tibi potentiam ad parandas opes, ut confirmet pactum suum, quod juravit patribus tuis, sicut in hac die.

19. Quod si obliviscendo oblitus fueris Jehovę Dei tui, & ambulaveris post deos alienos, coluerisq; eos, & incuraveris te iis: testor contra vos hodie quod pereundo peribitis.

Sicut

---

10. Vnd wenn du gessen hast vnd sat bist / das du den HERRN deinen Gott lobest/für das gute land / das er dir gegeben hat.

11. So hüte dich nu/das du des HERRN deines Gottes nicht vergessest/damit/das du seine Gebot / vnd seine gesetz vnd rechte/die ich dir heute gebiete/nicht haltest/

12. Das wenn du nu gessen hast/vnd sat bist / vnd schöne heuser erbawest/ vnd drinnen wonest.

13. Vnd deine rinder vnd schaffe / vnd silber vnd gold/ vnd alles was du hast/sich mehret/

14. Das denn dein hertz sich nicht erhebe/vnd vergessest des HERRN deines Gottes/der dich aus Egyptenland geführet hat/aus dem diensthause.

15. Vnd hat dich geleitet durch die grosse vnd grawsame wüsten/ da fewrige schlangen vnd scorpion / vnd eitel dürre / vnd kein wasser war/ Vnd lies dir wasser aus den harten felsen gehen.

16. Vnd speiset dich mit Man in der wüsten / von welchem deine veter nichts gewust haben / Auff das er dich demütiget/vnd versuchet / das er dir hernach wolthet.

17. Du möchtest sonst sagen in deinem hertzen/ Meine kreffte vnd meiner hende stercke haben mir diß vermügen ausgericht.

18. Sondern das du gedechtest an den HERRN deinen Gott / Denn er ists / der dir kreffte gibt / solche mechtige thaten zu thun / auff das er hielte seinen bund / den er deinen vetern geschworen hat/ wie es gehet heuts tages.

19. Wirstu aber des HErrn deines Gottes vergessen / vnd andern Göttern nachfolgen/ vnd jnen dienen/ vnd sie anbeten / so bezeuge ich heute vber euch/ das jr vmbkomen werdet.

Eben

---

10. *sup. t. bonam*
11. *custoditore (sc. à temet ipso) tibi &c. tui, ad non custodiendum præc. &c. ego præc. (sc. sum) t. h.*
12. *bonas.*
13. *armentum tuum & grex tuus.*
14. *educentis te &c. servorum, facientis ire te in def. &c. quo non aqua, educentis tibi aq. e p. s. comedere facientis (cibantis) te.*
15. *propter affligere te & propter tentare te, ad benefaciend. tibi.* 168.
16. *fecit mihi facultatē hanc.*
17. *dans t. p. ad faciendam facultatē, ad statuēdum p. s. &c. in die hac & erit si obl. &c. testificatus sum in vos.*

CAPUT VIII

18. *perdens (sc. erit) &c. non audietis in vocem J. D. v.*

Cap. 9.

1. transiens hodie 3. ad veniendũ ad possidendum 4. magnas & robustas præ te &cet. in cœlos. 2. & scies (sic v. 6) h. q. Jeh. D. t. ipse transiens (sc. est) ante te, ignis comedens (Chald. D. Deus tuus ipse transibit ante te, VERBũ ejus ignis consumens. Deut. 8. n. 4.) ipse disperdet e. & ipse. 3. possidere facies (.i. minime pos. f. Antiph.) eos. 4. in expellendo Jehovam D. t. illos &cet. in justicia mea &c. ad possidendum t. i. & in impietate g. i. 7. possidere faciens (scil. est) eas (sc. procul.) à facie tua (sic v. seq.) non in justicia t. & in recto (sic insc. t. tu veniens (sc. es) &cet.

369.

20. Eben wie die heiden/die der HERR vmbbringet für ewrem angesicht/so werdet jr auch vmbkomen/darumb/ dz jr nit gehorsam seid der stimme des HErrn ewres Gottes.

Das IX. Cap.

HOre Jsrael/Du wirst heute vber den Jordan gehen/dz du einkomest einzunemen die völcker/die grösser vnd stercker sind denn du/grosse stedte/vermauret biß in den himel.
2. Ein groß höhe volck/die kinder Enakim/die du erkand hast/von denen du auch gehöret hast/Wer kan wider die kinder Enak bestehen?
3. So soltu wissen heute/das der HErr dein Gott gehet für dir her/ein verzehrend fewr/ Er wird sie vertilgen/vnd wird sie vnterwerffen für dir her vnd wird sie vertreiben vnd vmbbringen bald/wie dir der HERR geredt hat.
4. Wenn nu der HERR dein Gott sie ausgestossen hat für dir her/So sprich nicht in deinem hertzen/Der HERR hat mich erein geführet/das land einzunemen/vmb meiner gerechtigkeit willen/So doch der HERR diese heiden vertreibt für dir her/vmb jres gottlosen wesens willen.
5. Denn du kömpst nicht erein/jr land einzunemen/vmb deiner gerechtigkeit vnd deines auffrichtigen hertzens willen/ Sondern der HERR dein Gott vertreibt diese heiden vmb jres gottlosen wesens willen/Das er das wort halte/ das der HERR geschworen hat deinen vetern Abraham/ Jsaac vnd Jacob.
6. So wisse nu/das der HERR dein Gott/dir nicht vmb deiner gerechtigkeit willen diß gute land gibt einzunemen/sintemal du ein halßstarrig volck bist.
7. Gedencke vnd vergiß nicht/ wie du den HERRN deinen Gott erzürnetest in der wüsten. Von dem tage an/ da du aus Egyptenland zogest/biß jr komen seid an diesen

20. Sicut gentes quas Jehovah 18 perditurus est à facie vestra, sic peribitis, eoquod non parueritis voci Jehovæ Dei vestri.

CAP. IX.

AUdi Israel, tu 1 transis hodie Jarden ut ingrediaris ad possidendas gentes majores & robustiores te, & urbes magnas & munitas usq; ad cœlum:

2. Populum magnum & excelsum, filios Anacim quos tu nosti, tuq; audisti, Quis consistet coram filiis Anac?

3. 2 Scito itaq; hodie quod Jehovah Deus tuus est qui transit ante te, *sicut* ignis consumens, qui delebit eos, & idem humiliabit eos ante te, ac *ita* 3 expelles eos: perdesq; eos citò, quemadmodum dixit Jehovah tibi.
4. Ne dicas in corde tuo, 4 quum propulsaverit Jehovah Deus tuus illos à facie tua, dicendo, Propter justitiam meam introduxit me Jehovah, ut possideam terram istam, & propter impietatem gentium istarum Jehovah expellit eas à facie tua.
5. Non propter justiciam tuam, & rectitudinem cordis tui tu ingrederis ad possidẽdum terram eorum: sed propter impietatem gentium istarum Jehovah Deus tuus 5 expellit eas à facie tua, & ut confirmet verbum quod juravit ipse Jehovah patribus tuis Abraham, Jshac, & Jaacob.
6. Proinde scito quod non propter justitiam tuam Jehovah Deus tuus dat tibi terram optimam istam, ut possideas eam: siquidem populus duræ cervicis es.

7. Memento & ne obliviscaris, quod 6 ad iram provocasti Jehovam Deum tuum in deserto: à die qua egressus es è terra Aegypti, 7 donec in-

20. Sicut gentes quas delevit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

CAP. IX.

AUdi Israel, Tu trãsgredieris hodie Jordanem, ut possideas nationes maximas & fortiores te, civitates ingentes, & ad cœlum usque muratas,
2. Populum magnum atque sublimem filios Enacim, quos ipse vidisti, & audisti, quibus nullus potest ex adverso resistere.
3. Scies ergo hodie quòd Dominus Deus tuus ipse transibit ante te, ignis devorans atque consumens, qui conterat eos & deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi.
4. Ne dicas in corde tuo cùm deleverit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo, Propter justitiam meam introduxit me Dominus ut terram hanc possiderem, cùm propter impietates suas istæ deletæ sint nationes.
5. Neque enim propter justitias tuas, & æquitatem cordis tui ingrederis ut possideas terras earum: sed quia illæ egerunt impiè, introeunte te deletæ sunt: & ut compleret verbum suum Domin⁹, quod sub juramento pollicitus est patrib⁹ tuis Abraham, Isaac & Jacob.
6. Scito ergo quòd non propter justitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cùm durissimæ cervicis sis populus.
7. Memento, & ne obliviscaris quomodo ad iracundiã provocaveris Dominum Deum tuum in solitudine. * Ex eo die quo egressus es ex Ægypto usque

Meritis nihil adscribendum.

20. Καθὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη, ὅσα ὁ Κύριος ἀπολλύει πρὸ προσώπου ὑμῶν, οὕτως ἀπολεῖσθε, ἀνθ' ὧν οὐκ ἠκούσατε τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν.

Κεφαλ. θ'.

ΑΚουε Ισραήλ, σὺ διαβαίνεις σήμερον τὸν Ιορδάνην εἰσελθεῖν κληρονομῆσαι ἔθνη μεγάλα καὶ ἰσχυρότερα μᾶλλον ἢ ὑμεῖς, πόλεις μεγάλας καὶ τειχήρεις ἕως τοῦ οὐρανοῦ.
2. Λαὸν μέγαν καὶ πολὺν καὶ εὐμήκη, υἱοὺς Ενάκ, οὓς σὺ οἶσθα, καὶ σὺ ἀκήκοας· τίς ἀντιστήσεται κατὰ πρόσωπον υἱῶν Ενάκ;

3. Καὶ γνώσῃ σήμερον, ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου οὗτος προπορεύσεται πρὸ προσώπου σου, πῦρ καταναλίσκον ἐστίν· οὗτος ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς, καὶ οὗτος ἀποστρέψει αὐτοὺς πρὸ προσώπου σου, καὶ ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς, καὶ ἀπολεῖ αὐτοὺς ἐν τάχει, καθάπερ εἶπέ σοι Κύριος.
4. Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐν τῷ ἐξαναλῶσαι Κύριον τὸν Θεόν σου τὰ ἔθνη ταῦτα πρὸ προσώπου σου, λέγων, διὰ τὰς δικαιοσύνας μου εἰσήγαγέ με Κύριος κληρονομῆσαι τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν ταύτην, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσέβειαν τῶν ἐθνῶν τούτων ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς Κύριος πρὸ προσώπου σου.
5. Οὐχὶ διὰ τὴν δικαιοσύνην σου, οὐδὲ διὰ τὴν ὁσιότητα τῆς καρδίας σου σὺ εἰσπορεύῃ κληρονομῆσαι τὴν γῆν αὐτῶν, ἀλλὰ ἢ διὰ τὴν ἀνομίαν τῶν ἐθνῶν τούτων Κύριος ὁ Θεός σου ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου σου, καὶ ἵνα στήσῃ τὴν διαθήκην ἣν ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν ὑμῶν Αβραάμ, καὶ Ισαάκ, καὶ Ιακώβ.
6. Καὶ γνώσῃ σήμερον, ὅτι οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας σου Κύριος ὁ Θεός δίδωσί σοι τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν ταύτην κληρονομῆσαι, ὅτι λαὸς σκληροτράχηλος εἶ.

7. Μνήσθητι μὴ ἐπιλάθῃ ὅσα παρώξυνας Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐξήλθετε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἕως ἤλθετε εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ἀπει-

ἀπειθοῦντες διατελεῖτε τὰ πρὸς Κύριον.

8. Καὶ ἐν Χωρὴβ παρωξύνατε Κύριον· καὶ ἐθυμώθη Κύριος ἐφ' ὑμῖν ἐξολοθρεῦσαι ὑμᾶς.

9. Ἀναβαίνοντός μου εἰς τὸ ὄρος λαβεῖν τὰς πλάκας τὰς λιθίνας, πλάκας διαθήκης, ἃς διέθετο πρὸς ὑμᾶς· καὶ κατεγενόμην ἐν τῷ ὄρει τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας· ἄρτον οὐκ ἔφαγον καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιον.

*Exo. 24. v. 18. & 34. v. 28.

*Exo. 31. v. 18.

10. Καὶ ἔδωκέ μοι Κύριος τὰς δύο πλάκας τὰς λιθίνας γεγραμμένας ἐν τῷ δακτύλῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῶν πάντες οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησε Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ὄρει ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἐν ἡμέρᾳ ἐκκλησίας.

11. Καὶ ἐγένετο διὰ τεσσαράκοντα ἡμερῶν καὶ διὰ τεσσαράκοντα νυκτῶν ἔδωκέ μοι Κύριος τὰς δύο πλάκας τὰς λιθίνας, πλάκας διαθήκης.

12. Καὶ εἶπε Κύριος πρός με, ἀνάστηθι κατάβηθι τὸ τάχος ἐντεῦθεν, ὅτι ἠνόμησεν ὁ λαός σου, οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου· παρέβησαν ταχὺ ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἧς ἐνετείλω αὐτοῖς, ἐποίησαν ἑαυτοῖς χώνευμα.

13. Καὶ εἶπε Κύριος πρός με, λέγων· λελάληκα πρός σε ἅπαξ καὶ δίς, λέγων· ἑώρακα τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ ἰδοὺ λαὸς σκληροτράχηλός ἐστιν.

14. Ἔασόν με ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς, καὶ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτῶν ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσω σὲ εἰς ἔθνος μέγα καὶ ἰσχυρὸν καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τοῦτο.

15. Καὶ ἐπιστρέψας κατέβην ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ τὸ ὄρος ἐκαίετο πυρί, καὶ αἱ δύο πλάκες τῆς διαθήκης ἐπὶ ταῖς δυσὶ χερσί μου.

16. Καὶ ἰδὼν ὅτι ἡμάρτετε ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, καὶ ἐποιήσατε ὑμῖν ἑαυτοῖς μόσχον χωνευτόν, καὶ παρέβητε ταχὺ ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἧς ἐνετείλατο Κύριος ὑμῖν.

17. Καὶ ἐπιλαβόμενος τῶν δύο πλακῶν, ἔρριψα αὐτὰς ἀπὸ τῶν δύο χειρῶν μου, καὶ συνέτριψα αὐτὰς ἐναντίον ὑμῶν.

Καὶ

que ad locum istum semper adversum Dominum contendisti.

8. Nam & in Horeb provocasti eum, & iratus delere te voluit,

9. Quando ascendi in montem, ut acciperem tabulas lapideas pacti, quod pepigit vobiscum Deus * & perseveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens.

10. * Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, & continentes omnia verba, quæ vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi congregata est.

11. Cumque transissent quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis.

12. Dixitque mihi, Surge, & descende hinc citò: quia popul[us] tuus, quem eduxisti de Ægypto, deseruerunt velociter viam, quam demonstrasti eis, feceruntque sibi conflatile.

13. Rursumque ait Dominus ad me, Cerno quòd populus iste duræ cervicis sit:

14. Dimitte me ut conteram eum, & deleam nomen ejus de sub cœlo, & constituam te super gentem, quę hac major & fortior sit.

15. Cumq; de monte ardente descenderem, & duas tabulas fœderis utraque tenerem manu,

16. Vidissemq; vos peccasse Domino Deo vestro, & fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam ejus quam vobis ostenderat:

17. Projeci tabulas de manibus meis, confregique eas in conspectu vestro.

Et

ingressi estis ad locum istum, rebelles fuistis Jehovæ.

8. Etjam in Horeb, provocastis ad iram Jehovam, & iratus est Jehovah 8 contra vos ut perderet vos.

9. Quum ascendissem in montem illum, ut acciperem tabulas lapideas, tabulas *inquam* pacti quod pepigerat Jehovah vobiscum, tunc mansi in monte quadraginta dies, & quadraginta noctes, *ubi* panem non comedi, & aquam non bibi.

10 Et dedit Jehovah 9 mihi duas tabulas lapideas scriptas digito Dei: & in eis *erat* juxta omnia verba quæ dixerat Jehovah vobis in monte è medio ignis, in die congregationis.

11. Fuit autem 10 in fine quadraginta dierum, & quadraginta noctium, dedit Jehovah mihi duas tabulas lapideas, tabulas *inquam* pacti.

12. Dixitq; Jehovah 11 mihi, Surge, descende celeriter hinc, quia *viā suam* corrupit populus tuus, quem eduxisti ex Aegypto, recesserunt citò de via, quam præceperam illis, fecerunt sibi 12 conflatile.

13. Dixit quoq; Jehovah ad me, dicendo, Vidi populum istum, 13 & certè populus duræ cervicis est.

14. Dimitte me ut perdam eos, deleamq; nomen eorum sub cœlo, & faciam te in gentem robustiorem & majorem illa.

15. Verti itaq; me, & descendi è monte (mons autem ille 14 ardebat igni) & duæ tabulæ pacti *erant* in duabus manibus meis.

16. Quumq; aspexissem, ecce peccaveratis Jehovæ Deo vestro, feceratis *enim* vobis vitulum conflatilem, recesseratis citò de via, quam præceperat Jehovah vobis.

17. 15 Tunc apprehendi duas illas tabulas, & projeci eas è duabus manibus meis, confregiq; illas in oculis vestris.

Et

diesen ort/ seid jr vngehorsam gewesen dem HERRN.

8. Denn in Horeb erzürnetet jr den HERRN/ also/ das er für zorn euch vertilgen wolt.

9. Da ich auff den berg gegangen war/ die steinern tafeln zu empfahen/ die taffeln des bunds/ den der HERR mit euch machet/ vnd ich viertzig tag vnd viertzig nacht auff dem berge bleib/ vnd kein brot aß/ vnd kein wasser tranck/

10. Vnd mir der HERR die zwo steinern taffeln gab/ mit dem finger Gottes beschrieben/ vnd darauff alle wort/ Wie der HERR mit euch aus dem fewr auff dem berge geredt hatte / am tage der versamlunge.

11. Vnd nach den viertzig tagen vnd viertzig nachten/ gab mir der HERR die zwo steinern taffeln des bunds/ vnd sprach zu mir.

12. Mach dich auff/ gehe eilend hinab von hinnen/ Denn dein volck / das du aus Egypten geführt hast / hats verderbt. Sie sind schnell getretten von dem weg/ den ich jnen geboten habe / sie haben jnen ein gegossen bild gemacht.

13. Vnd der HERR sprach zu mir/ Jch sehe/ das diß volck ein halßstarrig volck ist.

14. Laß ab von mir / das ich sie vertilge / vnd iren namen austilge vnter dem himel/ Jch wil aus dir ein stercker vnd grösser volck machen/ denn diß ist.

15. Vnd als ich mich wandte / vnd von dem berge gieng/ der mit fewr brandte / vnd die zwo taffeln des bunds auff meinen beiden henden hatte.

16. Da sahe ich / vnd sihe/ da hattet jr euch an dem HERRN ewrem Gott versündiget/ das jr euch ein gegossen kalb gemacht / vnd bald von dem wege getretten waret/ den euch der HERR geboten hatte.

17. Da fasset ich beide taffeln/ vnd warff sie aus beiden henden / vnd zu brach sie für ewrn augen.

8. in vos ad disperdendum vos. in ascendendo me in m. 7. ad capiendum tabulas lapidum &c. vobi. & sedi in monte quadr. (quatuor decades) diei & 4 decades noctis.

9. ad me d. tab. lapidum s. in. dig. D. & super eas j. o v. q. loquutus fuerat J. vobisc.

10. a fine 40 (i. quatuor decadū) diei & 4 decad noctis (sic infra) d. J. ad me d. t. lapidum.

11. ad me.

12. fusuram.

13. & ecce p. durus cervice ipse, remitte à me, & perd. &c. gentem robustam & multā præ illo

14. ardēs (sc. erat) in ig. & d. t p super d. m. m. & vidi & ecce &c. vitulum fusura.

15. & app. in d.

16. *prostravi me ad facies Jeh. &c. bibi super omni peccato.* 17. *quia tim. a facie nasi* (*i. furoris*) *& caloris, quo efferbuit Jeh. super vos ad perdendum vos & audivit J. ad me etiam vice hac.* 18. *irá se commovit J. v. ad perdendum il. &cet. Ah. in temp. illo.* 19. *ad tor. descendentem.* 20. *irritantes fuistis J. & in mittendo Jehovam vos.* 21. *& exacerbastis os J.* (Chald. *rebelles fuistis* VERBO *Domini Dei vestri. n. 1.*) *&cet. & non audivistis in voce ejus, rebelles fuistis cum Jehov. a die cognoscere me vos.* 22. *& prostravi me. sicut in fra.* 23. *ad delendum vos & o. ad Jeh. & dixi ne corrumpas &c. in magnit. t. &cet. in manu v.*

18. Vnd fiel fur den HErrn wie zu erst / viertzig tage vnd viertzig nacht / vnd aß kein brot / vnd tranck kein wasser / vmb alle ewr sünde willen / die jr gethan hattet / da jr solchs vbel thetet für dem HErrn jn zu erzürnen.

19. Denn ich fürchte mich für dem zorn vnd grim / damit der HErr vber euch erzürnet war / das er euch vertilgen wolt / Aber der HErr erhöret mich das mal auch.

20. Auch war der HErr sehr zornig vber Aaron / das er jn vertilgen wolt. Aber ich bat auch für Aaron zur selbigen zeit.

21. Aber ewr sünde / das kalb / das jr gemacht hattet / nam ich vnd verbrandts mit fewr / vnd zu schlug es vnd zumalmet es / biß es staub ward / vnd warff den staub in den bach der vom berge fleust.

22. Auch so erzürnetet jr den HErrn zu Thabeera vnd zu Massa / vnd bey den Lustgrebern.

23. Vnd da er euch aus Kades Barnea sandte / vnd sprach / Gehet hinauff vnd nemet das land ein / das ich euch gegeben habe / ward jr vngehorsam des HErrn mund ewres Gottes / vnd gleubtet an jn nicht / vnd gehorchtet seiner stim nicht.

24. Denn jr seid vngehorsam dem HErrn gewest / so lang ich euch gekand habe.

25. Da fiel ich für den HErrn viertzig tage vnd viertzig nacht / die ich da lag / Denn der HErr sprach / Er wolt euch vertilgen.

26. Jch aber bat den HErrn / vnd sprach / HErr HErr / verderbe dein volck vnd dein erbteil nicht / das du durch deine grosse krafft erlöset / vnd mit mechtiger hand aus Egypten geführet hast.

18. Et [16] procidi coram Jehova sicut prius, quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & panem non comedi, & aquam non bibi propter omne peccatum vestrum quod peccaveratis, faciendo malum in oculis Jehovæ, irritando eum.

19. ([17] Timui enim propter furorem & iram qua iratus erat Jehovah contra vos, ut perderet vos) & exaudivit Jehovah hac quoq; vice.

20. In Aharon etjam [18] iratus est Jehovah vehementer, *ita ut vellet* perdere illum: tum oravi etjam pro Aharon illo tempore.

21. Peccatum autem vestrum, quod feceratis, *id est* vitulum accepi, & combussi illum igni, contrivi-q; illum molendo bene, donec esset comminutus in pulverem: postea projeci pulverem ejus [19] in torrentem, qui descendebat è monte illo.

22. Et *in* Taberah & in Massah, & in Cibroth Hatthaavah [20] ad iram provocastis Jehovam.

23. Et quum misisset vos Jehovah de Cades Barnea, dicendo, Ascendite, & possidete terram quam dedi vobis: [21] rebellastis verbo Jehovæ Dei vestri, neq; credidistis ei, neq; obedivistis voci ejus.

24. Rebelles fuistis Iehovæ à die, *qua* cognovi vos.

25. [22] Et procidi coram Iehova quadraginta diebus & quadraginta noctibus quibus procidi: quia dixerat Iehovah [23] se deleturum vos.

26. Et oravi Iehovam, dicens, Domine Iehovah, ne disperdas populum tuum, & hæreditatem tuam quam redemisti magnitudine tua, quem eduxisti ex Aegypto manu valida.

18. Et procidi ante Dominum sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata vestra, quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam provocastis.

19. Timui enim indignationem & iram illius, qua adversum vos concitatus delere vos voluit. Et exaudivit me Domin⁹ etiam hac vice.

20. Adversum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, & pro illo similiter deprecatus sum.

21. Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum arripiens, igne combussi, & in frusta comminuens, omninoque in pulverem redigens, projeci in torrentem, qui de monte descendit.

22. *In incendio quoque, & in tentatione, & in Sepulchris concupiscentiæ provocastis Dominum:

23. Et quando misit vos de Cadesbarne, dicens, ascendite, & possidete terram, quam dedi vobis, & contempsistis imperium Domini Dei vestri, & non credidistis ei: neque vocem ejus audire voluistis:

24. Sed semper fuistis rebelles à die qua nosse vos cœpi.

25. Et jacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ne deleret vos, ut fuerat comminatus:

26. Et orans dixi, Domine Deus, ne disperdas populum tuum, & hæreditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Ægypto in manu forti.

18. Καὶ ἐδεήθην ἔναντι Κυρίου δεύτερον καθάπερ καὶ τὸ πρότερον· τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας ἄρτον οὐκ ἔφαγον, καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιον περὶ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν ὧν ἡμάρτετε ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τοῦ παροξῦναι αὐτόν.

19. Καὶ ἔμφοβός εἰμι διὰ τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμόν, ὅτι παρωξύνθη Κύριος ἐφ' ὑμῖν τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ὑμᾶς, καὶ εἰσήκουσε Κύριος ἐμοῦ καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.

20. Καὶ ἐπὶ Ἀαρὼν ἐθυμώθη Κύριος σφόδρα τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτόν· καὶ ηὐξάμην καὶ περὶ Ἀαρὼν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.

21. Καὶ τὴν ἁμαρτίαν ὑμῶν ἣν ἐποιήσατε τὸν μόσχον, ἔλαβον, καὶ κατέκαυσα αὐτὸν πυρί, καὶ κατέκοψα αὐτὸν καὶ κατήλεσα σφόδρα ἕως οὗ ἐγένετο λεπτόν, καὶ ἐγενήθη ὡσεὶ κονιορτός, καὶ ἔρριψα τὸν κονιορτὸν εἰς τὸν χειμάῤῥουν τὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ ὄρους.

22. Καὶ ἐν τῷ ἐμπυρισμῷ, καὶ ἐν τῷ πειρασμῷ, καὶ ἐν τοῖς μνήμασι τῆς ἐπιθυμίας παροξύναντες ἦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν. *Exo. 17. v. 7. Num. 11. v. 4.

23. Καὶ ὅτε ἐξαπέστειλε Κύριος ὑμᾶς ἐκ Κάδης Βαρνή, λέγων· ἀνάβητε καὶ κληρονομήσατε τὴν γῆν, ἣν δίδωμι ὑμῖν, καὶ ἠπειθήσατε τῷ ῥήματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ, καὶ οὐκ εἰσηκούσατε τῆς φωνῆς αὐτοῦ.

24. Καὶ ἀπειθοῦντες ἦτε τὰ πρὸς Κύριον ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγνώσθη ὑμῖν.

25. Καὶ ἐδεήθην ἐναντίον Κυρίου τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας, ὅσας ἐδεήθην, εἶπε γὰρ Κύριος ἐξολοθρεῦσαι ὑμᾶς.

26. Καὶ ηὐξάμην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἶπα, Κύριε, Κύριε, μὴ ἐξολοθρεύσῃς τὸν λαόν σου, καὶ τὴν κληρονομίαν σου, ἣν ἐλυτρώσω ἐν τῇ ἰσχύι σου τῇ μεγάλῃ, ἣν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐν τῇ χειρί σου τῇ κραταιᾷ, καὶ ἐν τῷ βραχίονί σου τῷ ὑψηλῷ.

Tabularum inſtauratio

27. Μνήσθητι Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ τῶν θεραπόντων σου, οἷς ὤμοσας κατὰ σεαυτοῦ, μὴ ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὴν σκληρότητα τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ ἐπὶ τὰ ἀσεβήματα αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν.

*Exo. 34. v. 1.

28. Μή ποτε εἴπωσιν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ὅθεν ἐξήγαγες ἡμᾶς ἐκεῖθεν, λέγοντες· παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι Κύριον εἰσαγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν, ἣν εἶπεν αὐτοῖς, καὶ παρὰ τὸ μισῆσαι Κύριον αὐτούς, ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἀποκτεῖναι ἐν τῇ ἐρήμῳ.

29. Καὶ οὗτοι λαός σου καὶ κληρονομία σου, οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐν τῇ ἰσχύϊ σου τῇ μεγάλῃ, καὶ ἐν τῷ βραχίονί σου τῷ ὑψηλῷ.

Κεφαλ. ί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ εἶπε Κύριος πρός με, λάξευσον σεαυτῷ δύο πλάκας λιθίνας ὥσπερ τὰς πρώτας, καὶ ἀνάβηθι πρός με εἰς τὸ ὄρος, καὶ ποιήσεις σεαυτῷ κιβωτὸν ξυλίνην.

2. Καὶ γράψω ἐπὶ τὰς πλάκας τὰ ῥήματα, ὅσα ἦν ἐν ταῖς πλαξὶ ταῖς πρώταις, ἃς συνέτριψας, καὶ ἐμβαλεῖς αὐτὰς εἰς τὴν κιβωτόν.

3. Καὶ ἐποίησα κιβωτὸν ἐκ ξύλων ἀσήπτων, καὶ ἐλάξευσα τὰς δύο πλάκας τὰς λιθίνας, ὥσπερ αἱ πρῶται, καὶ ἀνέβην εἰς τὸ ὄρος, καὶ αἱ δύο πλάκες ἐπὶ ταῖς δυσὶ χερσί μου.

4. Καὶ ἔγραψεν ἐπὶ τὰς πλάκας κατὰ τὴν γραφὴν τὴν πρώτην τοὺς δέκα λόγους, οὓς ἐλάλησε Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ὄρει ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἐν ἡμέρᾳ τῆς συναγωγῆς· καὶ ἔδωκεν αὐτὰς Κύριος ἐμοί.

5. Καὶ ἐπιστρέψας κατέβην ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ ἐνέβαλον τὰς πλάκας εἰς τὴν κιβωτὸν, ἣν ἐποίησα, καὶ ἦσαν ἐκεῖ, καθὰ ἐνετείλατό μοι Κύριος.

Καὶ

27. Recordare ſervorum tuorum Abraham, Iſaac, & Jacob: ne aſpicias duritiam populi hujus, & impietatem atq; peccatum:

28. Ne forté dicant habitatores terræ, de qua eduxiſti nos, Non poterat Dominus introducere eos in terram, quam pollicitus eſt eis, & oderat illos: idcirco eduxit, ut interficeret eos in ſolitudine.

29. Qui ſunt populus tuus & hæreditas tua, quos eduxiſti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento.

CAP. X.

In tempore illo dixit Dominus ad me, Dola tibi duas tabulas lapideas, ſicut priores fuerunt, & aſcende ad me in montem: faciesque arcam ligneam,

2. Et ſcribam in tabulis verba, quæ fuerunt in his quas ante confregiſti, ponesque eas in arca.

3. Feci igitur arcam de lignis Setim. Cumque dolaſſem duas tabulas lapideas inſtar priorum, aſcēdi in montem, habens eas in manibus.

4. Scripſitque in tabulis juxta id, quod prius ſcripſerat, verba decem, quæ locutus eſt Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus cōgregatus eſt: & dedit eas mihi.

5. Reverſusq; de monte, deſcendi, & poſui tabulas in arcam, quam feceram, quæ hucuſque ibi ſunt, ſicut mihi præcepit Dominus.

Fi-

27. Memento ſervorum tuorum, Abraham, Ishac, & Jaacob, ne reſpicias ad duriciem populi hujus, & ad impietatem ejus, & ad peccatum ejus:

28. Ne forté 24 dicant incolæ hujus terræ, unde eduxiſti nos, propterea quod non potuit Jehovah introducere eos in terram 1 quam dixerat illis, aut quod odiſſet illos, eduxit eos ut interficeret eos in deſerto.

29. Ipſi autem *ſunt* populus tuus, & hereditas tua quam eduxiſti 25 fortitudine magna, & brachio tuo extento.

CAP. X.

In tempore illo dixit Jehovah ad me, Dola tibi duas tabulas 1 lapideas ſimiles prioribus & aſcende ad me in montem, & fac tibi arcam ligneam.

2. Et ſcribam in tabulis illis verba, quę erant in tabulis prioribus quas fregiſti, & pones eas in ea arca.

3. Feci igitur arcam 2 è lignis Sittim, ac dolavi duas tabulas lapideas ſimiles prioribus, aſcendiq; in montem cum duabus tabulis illis in manu mea.

4. Scripſitq; in tabulis juxta ſcripturam priorem, decem verba, quæ loquutus fuerat Jehovah 3 vobiſcum in monte ipſo è medio ignis in die illius congregationis, & dedit illas Jehovah mihi.

5. Converſus autem deſcendi è monte illo, poſuiq; tabulas illas in arca, quam feceram, & fuerunt illic, quemadmodū præceperat mihi Jehovah.

Filii

27. Gedenck an deine knechte Abraham/ Jſaac vnd Jacob/ Sihe nicht an die hertigkeit vnd das gottloß weſen vnd ſünde diß volcks.

28. Das nicht das land ſage/ daraus du vns geführet haſt / Der HERR kund ſie nicht ins land bringen / das er jnen geredt hatte/ vnd hat ſie darumb ausgeführet / das er jnen gram war/ das er ſie tödtet in der wüſten.

29. Denn ſie ſind dein volck vnd dein erbteil / das du mit deinen groſſen krefften / vnd mit deinem ausgereckten arm haſt ausgeführet.

Das X. Cap.

Zu derſelben zeit ſprach der HERR zu mir / Hawe dir zwo ſteinern taffeln/ wie die erſten/ vnd kom zu mir auff den berg/ vnd mache dir eine hültzern laden.

2. So wil ich auff die taffeln ſchreiben die wort/ die auff den erſten waren/ die du zubrochen haſt / vnd ſolt ſie in die laden legen.

3. Alſo macht ich eine laden von föernholtz/ vnd hieb zwo ſteinern taffeln / wie die erſten waren/ vnd gieng auff den berg/ vnd hatte die zwo taffeln in meinen henden.

4. Da ſchreib er auff die taffeln / wie die erſte ſchrifft war/ die zehen wort / die der HERR zu euch redet aus dem fewr auff dem berge/ zur zeit der verſamlung / vnd der HERR gab ſie mir.

5. Vnd ich wand mich vnd gieng vom berge / vnd legt die taffeln in die lade die ich gemacht hatte/ das die daſelbs weren/ wie mir der HErr geboten hatte.

u 3 Vnd

24 dicant terra, quæ ed. nos inde (qua inde i. unde) non poſſ. Jeh. ducere e. ad t. q. d. i. & ab odio habendo eum i.l.e. e. ad mori faciendum e. in d. 25. in potentia. 371.

Cap. 10.

1. lapidū ſicut priores (ſic infr.) & cet. & facies t. a. ligni. & ſ. ſuper (ſic infra) tab.

2. lignorum &c. montem & duæ tabulæ in manu m.

1. ad vos &c. dedit i. 3. ad me & reſpexi (verti me) & deſcendi.

4. *separare fecit Jeh. t. L. ad portandum a. p. J. ad standum.*

5. *ipse hær. e. q. d. Jeh. D. t. illi.*
6. *audivit Jeh. ad me etiam vice hac, non voluit J. corrumpere te. & dixit J. ad me.*
7. *& ingredientur & possidebunt t. &c. eorũ ad dandum il.*
8. *petens (sc. est) a tecum, nisi ad timendũ (sic deinceps) & cet. ad ambulandum &c. & ad diligendum eũ & ad colendum, Jeh.*
9. *præcipiens (sc. sum) tibi h. ad bonum tibi.*
10. *adhæsit Jehov. ad diligendum eos. & el. in semine e. p. e. in vobis e. o. p. sicut die hoc.*

872.

6. Vnd die kinder Jsrael zogen aus von Beroth Bne-Jakan gen Moser / (daselbs starb Aaron / vnd ist daselbs begraben / Vnd sein son Eleasar ward für jn priester.)

7. Von dannen zogen sie aus gen Gudegoda. Von Gudegoda gen Jathbath / ein land da beche sind.

8. Zur selbigen zeit sondert der HERR den stam Leui aus / die lade des bunds des HERRN zu tragen / vnd zu stehen für dem HERRN jm zu dienen / vnd seinen namen zu loben / biß auff diesen tag.

9. Darumb sollen die Leuitenkein teil noch erbe haben mit jren brüdern / Denn der HERR ist jr erbe / wie der HERR dein Gott jnen geredt hat.

10. Jch aber stund auff dem berge / wie vorhin / viertzig tage vnd viertzig nacht / vnd der HERR erhöret mich auch das mal / vnd wolt dich nicht verderben.

11. Er sprach aber zu mir / Mach dich auff / vnd gehe hin / das du für dem volck her ziehest / das sie einkomen / vnd das land einnemen / das ich jren vetern geschworen hab / jnen zu geben.

12. Nu Jsrael / was foddert der HErr dein Gott von dir? denn das du den HErrn deinen Gott fürchtest / das du in allen seinen wegen wandelst / vnd liebest jn / vnd dienest dem HErrn deinem Gott / von gantzem hertzen / vnd von gantzer seelen.

13. Das du die Gebot des HErrn haltest vnd seine rechte / die ich dir heute gebiete / auff das dirs wolgehe.

14. Sihe / himel vnd aller himel himel vnd erden / vnd alles was drinnen ist / das ist des HErrn deines Gottes.

15. Noch hat er allein zu deinen vetern lust gehabt / das er sie liebet / vnd hat jren samen erwelet nach jnen / euch / vber alle völcker / wie es heuts tags stehet.

So

6. Filii autem Israel profecti sunt de Beeroth filiorum Jaacan *in* Moserah: illic mortuus est Aharon, & sepultus est ibi, functusq; est sacerdotio Elazar filius ejus pro eo:

7. Inde profecti sunt in Gudgodah, & de Gudgodah in Jotbath, terram torrentium aquarum.

8. In tẽpore illo 4 separavit Jehovah tribum Levi, ut portaret arcam pacti Jehovæ, & ut staret coram Jehova ad ministrandum ei, & ad benedicendum in nomine ipsius: usq; *ad* diem hanc.

9. Idcirco non fuit ipsi Levi portio & hæreditas cum fratribus suis: Jehovah *enim* 5 est hæreditas ejus, quemadmodũ dixerat ei Jehovah Deus tuus.

10. Ego autem steti in eo monte juxta dies priores, quadraginta dies, & quadraginta noctes: & 6 exaudivit me Jehovah hac quoq; vice ipsa, & noluit Jehovah perdere te.

11. Tandem dixit Jehovah mihi, Surge, vade proficiscendo ante populum, 7 ut ingrediantur, & possideant terram quam juravi patribus eorum me daturum illis.

12. Nunc ergo Israel, quid Jehovah Deus tuus 8 petit a te, nisi ut timeas Jehovam Deum tuum, ut ambules in omnibus viis ejus, & ut diligas eũ, colasq; Jehovam Deum tuum in toto corde tuo, & tota anima tua?

13. Custodiendo præcepta Jehovæ, & statuta ejus quæ ego 9 præcipio tibi hodie, ut bene *sit* tibi.

14. Ecce Jehovæ Dei tui *sunt* cœli, & cœli cœlorum, terra, & omnia quæ *sunt* in ea.

15. Tantummodo in patribus tuis 10 beneplacitum est Jehovæ, ut diligeret eos, & elegit semen eorum post eos, *nempe* vos, ex omnibus populis, sicut hodie.

Cir-

6. * Filii autem Israel moverunt castra ex Beroth filiorum Jacan in Mosera, * ubi Aaron mortuus & sepultus est, pro quo sacerdotio functus est Eleazar filius ejus.

7. Inde venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, castrametati sunt in Jetebatha, in terra aquarum atque torrentium.

8. Eo tempore separavit tribum Levi, ut portaret arcam fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius usque in præsentem diem.

9. * Quam ob rem non habuit Levi partem, neque possessionem cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio ejus est, sicut promisit ei Dominus Deus tuus.

10. Ego autem steti in monte, sicut prius, quadraginta diebus ac noctibus: exaudivitq; me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit.

11. Dixitque mihi, Vade, & præcede populum, ut ingrediatur, & possideat terram, quam juravi patribus eorum, ut traderem eis.

12. Et nunc Israel quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua:

13. Custodiasque mandata Domini, & ceremonias ejus, quas ego hodie præcipio tibi, ut bene sit tibi.

14. En Domini Dei tui cœlum est, & cœlum cœli, terra, & omnia quæ in ea sunt:

15. Et tamen patribus tuis conglutinatus est Dominus, & amavit eos, elegitque semen eorum post eos, id est, vos, de cunctis gentibus, sicut hodie comprobatur.

Cri-

6. Καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπῆραν ἐκ Βηρὼθ υἱῶν Ἰακὴμ Μισαδαί· ἐκεῖ ἀπέθανεν Ἀαρὼν, καὶ ἐτάφη ἐκεῖ, καὶ ἱεράτευσεν Ἐλεάζαρ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

7. Ἐκεῖθεν ἀπῆραν εἰς Γαδγάδ, καὶ ἀπὸ Γαδγάδ, εἰς Ἐτεβαθά· γῆν, οὗ χείμαρροι ὑδάτων.

8. Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ διέστειλε Κύριος τὴν φυλὴν τὴν Λευί, αἴρειν τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου, παρεστάναι ἔναντι Κυρίου, λειτουργεῖν καὶ ἐπεύχεσθαι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

9. Διὰ τοῦτο οὐκ ἔστι τοῖς Λευίταις μερὶς καὶ κλῆρος παρὰ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν, Κύριος αὐτὸς κλῆρος αὐτοῦ, καθὰ εἶπεν αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

10. Κἀγὼ ἔστην ἐν τῷ ὄρει τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας, καὶ εἰσήκουσέ μου Κύριος, καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ οὐκ ἠθέλησε Κύριος ἐξολοθρεῦσαι ὑμᾶς.

11. Καὶ εἶπεν Κύριος πρός με, Βάδιζε ἀπαρον ἔναντι τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ εἰσπορευέσθωσαν καὶ κληρονομείτωσαν τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν δοῦναι αὐτοῖς.

12. Καὶ νῦν Ἰσραὴλ τί Κύριος ὁ Θεός σου αἰτεῖ παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἢ φοβεῖσθαι Κύριον τὸν Θεόν σου, πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, καὶ ἀγαπᾷν αὐτόν, καὶ λατρεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου.

13. Φυλάσσεσθαι τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἵνα εὖ σοι ᾖ.

14. Ἰδοὺ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ, ἡ γῆ καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν αὐτῇ.

15. Πλὴν τοὺς πατέρας ἡμῶν προείλατο Κύριος ἀγαπᾷν αὐτοὺς, καὶ ἐξελέξατο τὸ σπέρμα αὐτῶν μετ' αὐτοὺς, ὑμᾶς, παρὰ πάντα τὰ ἔθνη κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην.

Καὶ

Ad gratitudinem erga Deum exhortatio.

* Num. 33 v. 30.
* Num. 20 v. 28.

* Num. 18 v. 20. Infra. 18 v. 1.

Exhortatio ad præceptorũ obſervantiam.

16. Καὶ περιτεμεῖσθε τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, καὶ τὸν τράχηλον ὑμῶν οὐ σκληρυνεῖτε ἔτι.

17. Ὁ γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, οὗτος Θεὸς τῶν Θεῶν, καὶ Κύριος τῶν Κυρίων, ὁ Θεὸς ὁ μέγας, ὁ ἰσχυρὸς, καὶ φοβερός, ὅστις οὐ θαυμάζει πρόσωπον οὐδὲ μὴ λάβῃ δῶρον.

18. Ὁ ποιῶν κρίσιν προσηλύτῳ καὶ ὀρφανῷ καὶ χήρᾳ, καὶ ἀγαπᾷ τὸν προσήλυτον δοῦναι αὐτῷ ἄρτον καὶ ἱμάτιον.

19. Καὶ ἀγαπήσετε τὸν προσήλυτον, προσήλυτοι γὰρ ἦτε ἐν γῇ Αἰγύπτου.

20. Κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήσῃ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, καὶ πρὸς αὐτὸν κολληθήσῃ, καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὀμῇ.

21. Αὐτὸς καύχημά σου, καὶ αὐτὸς Θεός σου, ὅστις ἐποίησέ σοι τὰ μεγάλα, καὶ τὰ ἔνδοξα ταῦτα ἃ εἴδον οἱ ὀφθαλμοί σου.

22. Ἐν ἑβδομήκοντα ψυχαῖς κατέβησαν οἱ πατέρες σου εἰς Αἴγυπτον, νῦν δὲ ἐποίησέ σε Κύριος ὁ Θεός σου ὡσεὶ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει.

Κεφαλ. ια'.

Καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ φυλάξεις τὰ φυλάγματα αὐτοῦ, καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ τὰς κρίσεις αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας.

2. Καὶ γνώσεσθε σήμερον, ὅτι οὐχὶ τὰ παιδία ὑμῶν, ὅσοι οὐκ οἴδασιν οὐδὲ ἴδοσαν τὴν παιδείαν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ τὰ μεγάλα αὐτοῦ, καὶ τὴν χεῖρα τὴν κραταιὰν, καὶ τὸν βραχίονα τὸν ὑψηλόν.

3. Καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ, ὅσα ἐποίησεν ἐν μέσῳ Αἰγύπτου Φαραὼ βασιλεῖ Αἰγύπτου καὶ πάσῃ τῇ γῇ αὐτοῦ.

4. Καὶ ὅσα ἐποίησε τῇ δυνάμει τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ἅρματα αὐ-

16. Circuncidite igitur præputium cordis veſtri, & cervicem veſtram ne induretis amplius:

17. Quia Dominus Deus veſter ipſe eſt Deus deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus, & potens, & terribilis, * qui perſonam non accipit, nec munera.

18. Facit judicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque veſtitum.

19. Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipſi fuiſtis advenæ in terra Ægypti.

20. * Dominum Deum tuum timebis, & ei ſervies: ipſi adhærebis, jurabiſque in nomine illius.

21. Ipſe eſt laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia quę viderunt oculi tui.

22. * In ſeptuaginta animabus deſcenderunt patres tui in Ægyptum: & ecce nunc multiplicavit te Dominus Deus tuus ſicut aſtra cœli.

CAP. XI.

Ama itaque Dominum Deum tuum, & obſerva præcepta ejus & ceremonias, judicia atque mandata omni tempore.

2. Cognoſcite hodie quæ ignorant filii veſtri, qui non viderunt diſciplinam Domini Dei veſtri, magnalia ejus & robuſtam manum, extentumq; brachium,

3. Signa & opera quæ fecit in medio Ægypti Pharaoni regi, & univerſæ terræ ejus.

4. Omnique exercitui Ægyptiorum, & equis ac cur-

16. Circuncidite igitur præputium cordis veſtri, & cervicem veſtram [11] ne induretis ultra.

17. Jehovah enim Deus veſter [12] eſt Deus Deorum, & dominus dominorum, Deus magnus, potens & terribilis, qui non [13] accipit perſonam, neq; recipit munus.

18. Faciens judicium pupillo & viduæ: diligens item peregrinum, dando ei panem & veſtimentum.

19. [14] Diligite igitur peregrinum: quia peregrini fuiſtis in terra Aegypti:

20. Jehóvam Deum tuum timebis, illum coles, [15] illiq; adhærebis, & per nomen ejus jurabis.

21. Ipſe *eſt* laus tua, & ipſe *eſt* Deus tuus qui fecit tecum magna & terribilia iſta, quæ viderunt oculi tui.

22. [16] Cum ſeptuaginta animabus deſcenderunt patres tui in Aegyptum: nunc autem poſuit te Jehovah Deus tuus ſicut ſtellas cœli in multitudinem.

CAP. XI.

Dilige [1] igitur Jehovam Deum tuum, & cuſtodi cuſtodiam ejus, & ſtatuta ejus, & judicia ejus, & præcepta ejus omnibus diebus.

2. Et ſcitote hodie (non enim cum filiis veſtris *loquor* qui non noverunt, neq; viderunt) caſtigationem Jehovæ Dei veſtri, † magnitudinem ejus, manum ejus validam, & brachium ejus extentum.

3. Et ſigna ejus, & opera ejus, quæ fecit in medio Aegypti, ipſi Paroh regi Aegypti, & univerſæ terræ ejus:

4. Et quæ fecit exercitui Aegyptio- rum,

16. So beſchneitet nu ewrs hertzen vorhaut/ vnd ſeid fórder nicht halßſtarrig.

17. Denn der HErr ewr Gott iſt ein Gott aller Götter/ vnd HErr vber alle Herrn ein groſſer Gott mechtig vnd ſchrecklich / der keine perſon achtet / vnd kein geſchenck nimpt.

18. Vnd ſchafft recht den waiſen vnd widwen/ vnd hat die frembdlingen lieb/ das er jnen ſpeiſe vnd kleider gebe.

19. Darumb ſolt jr auch die frembdlingen lieben/ denn jr ſeid auch frembdlinge geweſen in Egyptenland.

20. Den HErrn deinen Gott ſoltu fürchten/ jm ſoltu dienen/ jm ſoltu anhangen/ vnd bey ſeinem namen ſchweren.

21. Er iſt dein ruhm vnd dein Gott/ der bey dir ſolche groſſe vnd ſchreckliche ding gethan hat / die deine augen geſehen haben.

22. Deine veter zogen hinab in Egypten mit ſiebentzig ſeelen / Aber nu hat dich der HErr dein Gott gemehret/ wie die ſtern am himel.

Das XI. Cap.

So ſoltu nu den HERRN deinen Gott lieben/ vnd ſein geſetz/ ſeine weiſe/ ſeine rechte vnd ſeine Gebot halten/ dein lebenlang.

2. Vnd erkennet heute/ das ewr kinder nicht wiſſen noch geſehen haben/ nemlich/ die züchtigung des HErrn ewres Gottes/ ſeine herrligkeit/ dazu ſeine mechtige hand vnd ausgereckten arm/

3. Vnd ſeine zeichen / vnd werck/ die er gethan hat vnter den Egyptern / an Pharao dem könige in Egypten/ vnd an alle ſeinem lande/

4. Vnd was er an der macht der Egypter gethan hat / an jren

Marginal references (Greek column): *1. Pa. 19. v. 7. Job. 34. v. 19. Sapr. 6. v. 8. Eci. 35. v. 16. Rom. 2. v. 11. Galat. 2. v. 6. — *Supr. 6. v. 13. Matt. 4. v. 10. Luca 4. v. 8. — *Gen. 46 v. 27.

Marginal notes (right): 11. *non indurabitis ult.* — 12. *ipſe.* — 13. *tollet (.i. tollere ſolet) facies n. recipiet m. f. i. pupilli.* — 14. *& diligetis.* — 15. *& in illo harebis, & in nom. e. jur.* — 16. *in ſeptuag. (.i. ſeptē decadibus) animæ.*

Cap. 11. 1. *& diliges Jeh. D. t. & cuſtodies cuſtod. ejus* (Chald. *cuſtodi cuſtodiā VERBI Domini Deut. 9. n. 21*) *&c.* — *& ſcietis &c. noverunt & qui nō vid.*

2. *currus ejus: qui emergere fecit &c. eorũ in insectando eos post vos, & p. e. Jehov. usq; diem hanc.*
3. *usque venire vos usq; l. i.*
4. *quia ap. t.*
5. *quia o. v. videntes (sc. fuerunt) omne opus Jeh. magnũ, quod f. et custodietis &cet. præcipiẽs (sc. sum) tibi hodie.*
6. *quo vos transeuntes illuc ad poßidendum eam.*
7. *ad dãdum illis.*
8. *quo tu veniens (sc. es) illuc ad poßidendum eam n. s. t. Æ. qua eg. e. inde, qua seminabas (i. seminare solebas) s. t. & ir. in pede t.*
9. *quo vos transeuntes illuc ad poßidendum eam &c. ad pluviam c.*
10. *quærens eã.*
11. *audiendo audieritis ad p. mea, q. e. præcipiẽs v. h. ad diligendum &c. & ad colendum e. in omni c. v. & in omni a. v. & dabo.*

jren rossen vnd wagen. Da er das wasser des schilffmeers v=ber sie führet/da sie euch nach=jagten/vnd sie der HErr vmb=bracht/biß auff diesen tag.

5. Vnd was er euch gethan hat in der wüsten/biß jr an diesen ort komen seid.
6. Was er Dathan vnd Abiram gethan hat den kindern Eliab/des sons Ruben/wie die erde jren mund auffthet/ vnd verschlang sie mit jrem gesinde/ vnd hütten vnd alle jrem gut/das sie erworben hatten/ mitten vnter dem gantzen Israel.
7. Denn ewre augen haben die grossen werck des HErrn gesehen/die er gethan hat.

8. Darumb solt jr alle die Gebot halten/die ich dir heute gebiete / auff das jr gesterckt werdet einzukomen / vnd das land einzunemen / dahin jr zihet das jrs einnemet.

9. Vnd das du lange lebest auff dem lande/das der HErr ewren vetern geschworen hat jnen zugeben/vnd jrem samen/ ein land da milch vnd honig innen fleust.

10. Denn das land da du hin komest/ das einzunemen/ ist nicht wie Egyptenland/davon jr ausgezogen seid / da du deinen samen seen/ vnd selbs trincken musstest / wie ein kolgarten.
11. Sondern es hat berge vnd awen/ die der regen vom himel trencken mus.

12. Auff welch land der HErr dein Gott acht hat/vnd die augen des HErrn deines Gottes jmerdar drauff sehen/ von anfang des jars biß ans ende.
13. Werdet jr nu meine Gebot hören/die ich euch heute gebiete/das jr den HErrn ewren Gott liebet vnd jm dienet von gantzem hertzen/vnd von gantzer seelen/

So

rum, equis ejus, & 2 curribus ejus: qui inundare fecit aquas maris Suph super facies eorum, dum vos persequerentur, & perdidit eos Jehovah usq; in hanc diem.

5. Quæ præterea fecit vobis in deserto, 3 donec veniretis usq; ad locum istum.
6. Et quæ fecit Dathan & Abiram filiis Eliab filii Ruben: 4 quando aperuit terra os suum, & deglutivit eos, domosq; eorum, ac tabernacula eorum, atq; universam substantiam quæ *erat* in pedibus eorum in medio totius Israelis:
7. 5 Quandoquidem oculi vestri viderunt omnia opera Jehovæ magna, quæ fecit.
8. Custodite ergo omne præceptum, quod ego præcipio vobis hodie, ut roboremini & ingrediamini, possideatisq; terram 6 ad quam vos transitis, ut possideatis eam.

9. Atq; ut prolongetis dies super terram, quam juravit Jehovah patribus vestris 7 se daturum illis & semini eorum, terram fluentem lacte & melle.
10. Terra enim 8 quam tu ingrederis ut possideas eam, non *est* sicut terra Aegypti, ex qua egressi estis, *in* qua seminabas semen tuum, & irrigabas pede tuo, ut hortum oleris.

11. At terra 9 ad quam vos transitis ut possideatis eam, terra montium & vallium *est*, de pluvia cœli bibes aquam.
12. *Est* terra quam Jehovah Deus tuus 10 requirit, semper *sunt* oculi Jehovæ Dei tui in ea, à principio anni usq; ad extremum anni.
13. Erit itaq;, si 11 obediendo obediveritis præceptis meis, quæ ego præcipio vobis hodie, ita ut diligatis Jehovam Deum vestrum, & colatis eum toto corde vestro, & tota anima vestra:

Dabo

curribus: quomodo operuerint eos aquæ maris rubri, cùm vos persequerentur, & deleverit eos Dominus usque in præsentem diem:

5. Vobisque quæ fecerit in solitudine, donec veniretis ad hunc locum:
6. Et * Dathan atque Abiron filiis Eliab, qui fuit filius Ruben: quos aperto ore suo terra absorbuit cum domibus & tabernaculis, & universa substantia eorum, quam habebant in medio Israel.

7. Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna, quæ fecit,

8. Ut custodiatis universa mandata illius, quæ ego hodie præcipio vobis, & possitis introire, & possidere terram ad quam ingredimini,

9. Multoque in ea vivatis tempore: quam sub juramento pollicitus est Dominus patribus vestris, & semini eorũ, lacte & melle manantem.
10. Terra enim ad quam ingrederis possidendam, non est sicut terra Ægypti de qua existi, ubi jacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ.

11. Sed montuosa est & campestris, de cœlo expectans pluvias,

12. Quam Dominus Deus tuus semper invisit, & oculi illius in ea sunt à principio anni usque ad finem ejus.

13. Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & serviatis ei in toto corde vestro, & in tota anima vestra:

Da-

αὐτῶν καὶ τὴν ἵππον αὐτῶν, ὡς ἐπέκλησε τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης τῆς ἐρυθρᾶς ἐπὶ προσώπου αὐτῶν καταδιωκόντων αὐτῶν ἐκ τῶν ὀπίσω ὑμῶν, καὶ ἀπώλεσεν αὐτοὺς Κύριος ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.
5. Καὶ ὅσα ἐποίησεν ὑμῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἕως ἤλθετε εἰς τὸν τόπον τοῦτον.
6. Καὶ ὅσα ἐποίησε τῷ Δαθὰν καὶ τῷ Ἀβιρὼν υἱοῖς Ἐλιὰβ υἱοῦ Ρουβὴμ, οὓς ἀνοίξασα ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς κατέπιεν αὐτοὺς, καὶ τοὺς οἴκους αὐτῶν καὶ τὰς σκηνὰς αὐτῶν, καὶ πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν τὴν μετ' αὐτῶν ἐν μέσῳ παντὸς Ἰσραήλ.

7. Ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν ἑώρων πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὰ μεγάλα, ὅσα ἐποίησεν ὑμῖν σήμερον.
8. Καὶ φυλάξεσθε πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον, ἵνα ζῆτε, καὶ πολυπλασιασθῆτε, καὶ εἰσέλθητε, καὶ κληρονομήσητε τὴν γῆν, εἰς ἣν ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν.
9. Ἵνα μακροημερεύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν ὑμῶν δοῦναι αὐτοῖς, καὶ τῷ σπέρματι αὐτῶν μετ' αὐτοὺς, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.
10. Ἔστι γὰρ ἡ γῆ εἰς ἣν σὺ εἰσπορεύῃ ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτὴν, οὐχ ὥσπερ ἡ γῆ Αἰγύπτου ἐστὶν, ὅθεν ἐκπορεύεσθε ἐκεῖθεν, ὅταν σπείρωσι τὸν σπόρον, καὶ ποτίζωσι τοῖς ποσὶν, ὡσεὶ κῆπον λαχανίας.

11. Ἡ δὲ γῆ εἰς ἣν εἰσπορεύῃ ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτὴν, γῆ ὀρεινὴ καὶ πεδινὴ, ἐκ τοῦ ὑετοῦ τοῦ οὐρανοῦ πίεται ὕδωρ·
12. Γῆ, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου διαπαντὸς ἐπισκοπεῖται αὐτὴν διαπαντὸς, οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπ' αὐτῆς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ ἕως τῆς συντελείας ἐνιαυτοῦ.
13. Ἐὰν δὲ ἀκοῇ ἀκούσητε πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἀγαπᾷν Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ λατρεύειν αὐτῷ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου.

Καὶ

Exhortatio ad præceptorum observantiam.

* Num. 16. v. 31. Psal. 106. v. 17.

Exhortatio ad preceptorum observantiam.

14. Καὶ δώσει τὸν ὑετὸν τῆς γῆς σου καθ' ὥραν πρώϊμον καὶ ὄψιμον, καὶ εἰσοίσεις τὸν σῖτόν σου, καὶ τὸν οἶνόν σου, καὶ τὸ ἔλαιόν σου.

15. Καὶ δώσει χορτάσματα ἐν τοῖς ἀγροῖς σου τοῖς κτήνεσί σου· καὶ φαγὼν, καὶ ἐμπλησθείς.

16. Πρόσεχετε ἑαυτοῖς, μὴ πλατυνθῇ ἡ καρδία ὑμῶν, καὶ παραβῆτε, καὶ λατρεύσητε θεοῖς ἑτέροις, καὶ προσκυνήσητε αὐτοῖς.

17. Καὶ θυμωθεὶς ὀργισθῇ Κύριος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ συσχῇ τὸν οὐρανόν, καὶ οὐκ ἔσται ὑετός· καὶ ἡ γῆ οὐ δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς, καὶ ἀπολεῖσθε ἐν τάχει ἀπὸ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἧς ἔδωκε Κύριος ὑμῖν.

*Sup. 6. v. 6.

18. Καὶ ἐμβαλεῖτε τὰ ῥήματα ταῦτα εἰς τὴν καρδίαν ὑμῶν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ὑμῶν, καὶ ἀφάψετε αὐτὰ εἰς σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρὸς ὑμῶν, καὶ ἔσται ἀσάλευτον πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν.

19. Καὶ διδάξετε αὐτὰ τὰ τέκνα ὑμῶν λαλεῖν αὐτὰ καθημένους ἐν οἴκῳ, καὶ πορευομένους ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζομένους καὶ διανισταμένους.

20. Καὶ γράψετε αὐτὰ ἐπὶ τὰς φλιὰς τῶν οἰκιῶν ὑμῶν, καὶ τῶν πυλῶν ὑμῶν.

21. Ἵνα πληθυνθῶσιν αἱ ἡμέραι ὑμῶν, καὶ αἱ ἡμέραι τῶν υἱῶν ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν ὑμῶν δοῦναι αὐτοῖς, καθὼς αἱ ἡμέραι τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

22. Καὶ ἔσται ἐὰν ἀκοῇ ἀκούσητε πάσας τὰς ἐντολὰς ταύτας, ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον ποιεῖν, ἀγαπᾷν Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, καὶ πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, καὶ προσκολλᾶσθαι αὐτῷ.

23. Καὶ ἐκβαλεῖ Κύριος πάντα τὰ ἔθνη ταῦτα ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, καὶ κληρονομήσετε ἔθνη μεγάλα, καὶ ἰσχυρότερα μᾶλλον ἢ ὑμεῖς.

Πάντα

14. Dabit pluviam terræ vestræ temporaneam & serotinam, ut colligatis frumentum, & vinum, & oleum,

15. Fœnumque ex agris ad pascenda jumenta, & ut ipsi comedatis ac saturemini.

16. Cavete ne forte decipiatur cor vestrum, & recedatis à Domino, serviatisque diis alienis, & adoretis eos:

17. Iratusque Dominus claudat cœlum, & pluviæ non descendant, nec terra det germen suum, pereatisq; velociter de terra optima, quam Dominus daturus est vobis.

18. *Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocate.

19. Docete filios vestros, ut illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaveris in via, & accubueris atq; surrexeris.

20. Scribes ea super postes & januas domus tuæ.

21. Ut multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in terra quam juravit Dominus patribus tuis, ut daret eis quandiu cœlum immìnet terræ.

22. Si enim custodieritis mandata, quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, adhærentes ei:

23. Disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas quæ majores & fortiores vobis sunt.

Omnis

14. Dabo pluviam terræ vestræ in tempore suo, temporaneam & serotinam, & *ita* colliges frumentum tuum, & [12] vinum tuum, ac oleum tuum.

15. Et dabo herbam in agro tuo pro [13] jumentis tuis, comedesq;, ac saturaberis.

16. Cavete *ergo* vobis ne forté seducatur cor vestrum, & recedatis, colatisq; deos alienos, & incurvetis vos eis:

17. [14] Unde irascatur furor Jehovę in vos, & claudat cœlos, ac non sit pluvia, neq; terra det fructum suum, pereatisq; celeriter é terra optima, quam Jehovah dat vobis.

18. Sed ponite verba mea hæc in corde vestro & animo vestro, atq; ea ligate in signum in manu vestra, sintq; in frontalia inter oculos vestros.

19. Et docete ea filios vestros, [15] ut loquamini de eis quũ sedebis in domo tua, & quum ambulabis per viam, quumq; jacebis in lecto, & quum surges:

20. Scribes quoq; ea [16] in postibus domus tuæ & in portis tuis:

21. Ut multiplicentur dies vestri & dies filiorum vestrorum super terram quam juravit Jehovah patribus vestris [17] se daturum illis juxta dies cœli super terram.

22. Si enim custodiendo custodieritis omne præceptum istud quod ego præcipio vobis, ut faciatis illud, ut diligatis Jehovam Deum vestrum, & ut ambuletis in omnibus viis ejus, adhæreatisq; illi:

23. Tum expellet Jehovah omnes gentes istas à facie vestra, & possidebitis gentes [18] majores & robustiores vobis.

Omnis

14. So wil ich ewrem lande regen geben zu seiner zeit/ früeregen vnd spatregen/ das du einsamlest dein getreide/ deinen most vnd dein öle.

15. Vnd wil deinem vieh graß geben auff deinem felde/ das jr esset vnd sat werdet.

16. Hütet euch aber/ das sich ewr hertz nicht vberreden lasse/ das jr abtrettet/ vnd dienet andern Göttern / vnd betet sie an.

17. Vnd das denn der zorn des HERRN ergrimme vber euch/ vnd schliesse den himel zu/ das kein regen kome / vnd die erde jr gewechse nicht gebe/ vnd balde vmbkomet von dem guten lande / das euch der HERR gegeben hat.

18. So fasset nu diese wort zu hertzen vnd in ewre seele/ vnd bindet sie zum zeichen auff ewre hand / das sie ein denckmal für ewren augen sein.

19. Vnd leret sie ewre kinder/ das du davon redest/ wenn du in deinem hause sitzest/ oder auff dem wege gehest/ wenn du dich niderlegest/ vnd wenn du auffstehest.

20. Vnd schreibe sie an die pfosten deines hauses/ vnd an deine thor.

21. Das du vnd deine kinder lange lebest/ auff dem lande / das der HErr deinen vetern geschworen hat jnen zu gebẽ/ so lange die tage vom himel auff erden weren.

22. Denn wo jr diese Gebot alle werdet halten / die ich euch gebiete / das jr darnach thut/ das jr den HERRN ewren Gott liebet/ vnd wandelt in allen seinen wegen/ vnd jm anhenget/

23. So wird der HErr alle diese völcker für euch her vertreiben/ das jr grösser vnd stercker völcker einnemet/ denn jr seid.

Alle

12. mustum t. 13. jumẽto tuo, & com. & satur eris. custodimini: (sc. a vobis metipsis) vob. 14. & erit f. &c. & claudet &c. & nõ erit pl. & terra nõ dab. proventum s. & peribitis c. desuper t. bonam q. J. dans v. & ponetis v. m. h. super cor v. & super a. v. & ligabitis ea in s. super m. v. & erũt sic infra. fut. pro imp.

15. ad loquendũ in eis in sedendo te etc. & in ambulando te in via, & incubando t. l. te & in surgendo te. 16. super.

17. ad dandum &c. terram. quinimo c. custodietis etc. præcipiẽs (sc. sum) vo. ad faciendum i. ad diligendum J. D. v. et ad ambulandum in o v. e. & adhærendum in eo. 18. magnas & robustas præ vob.

19. quo calc. p. p. v. in eo (i. in quo calc, sic inf.) vobis erit.

20. statuent se vir in facies vestras.

21. dans.

22. quum audieritis ad praecepta &c. praecipiens (sc. sum sic infra) &c. vob. hodie ad ambulandum.

23. & erit quum int. &c. ad ter. quo tu veniens (sc. es) illuc, ad possidendum eam: & dabis.

24. ipsi in transitu Jardenis p. v. ingressus s. in t. C. habitantis &cet. juxta planities M.

25. transeuntes. (sc. eritis) 7. ad ingrediendum &c. dans

26. & custodietis ad faciendum &c. dans scil. sum.

24. Alle örter darauff ewr fußsolen trit/ sol ewr sein / von der wüsten an / vnd von dem berge Libanon / vnd von dem wasser Phrath/ biß ans eusserste meer sol ewr grentze sein.

25. Niemand wird euch widerstehen mügen. Ewr furcht vnd schrecken wird der HERR vber alle land komen lassen/ darin jr reiset/ wie er euch geredt hat.

571.

26. Sihe/ ich lege euch heute für den segen vnd den fluch.

27. Den segen/ so jr gehorchet den Geboten des HErrn ewrs Gottes, die ich euch heute gebiete.

28. Den fluch aber/ so jr nit gehorchen werdet den Geboten des HERRN ewrs Gottes/ vnd abtrettet von dem wege/ den ich euch heute gebiete/ das jr andern Göttern nachwandelt/ die jr nicht kennet.

29. Wenn dich der HERR/ dein Gott in das land bringet da du einkomest/ das du es einnemest / So soltu den segen sprechen lassen auff dem berge Grisim / vnd den fluch auff dem berge Ebal.

30. Welche sind jenseid dem Jordan/ der strassen nach gegen der sonnen nidergang/ im lande der Cananiter/ die auff dem blachfelde wonen gegen Gilgal vber/ bey dem hain More.

31. Denn du wirst vber den Jordan gehen/ das du einkomest das land einzunemen/ das euch der HERR ewr Gott gegeben hat/ das jrs einnemet/ vnd drinnen wonet.

32. So haltet nu / das jr thut nach allen Geboten vnd rechten/ die ich euch heute fürlege.

24. Omnis locus [19] quem calcaverit planta pedis vestri, vester erit: à deserto, & Lebanon, à flumine flumine Perath, usq. ad mare novissimum, erit terminus vester.

25. Non [20] consistet quisquam coram vobis: pavorem vestri, & timorem vestri dabit Jehovah Deus vester super faciem totius terrę, quam calcabitis, quemadmodum loquutus est vobis

26. [21] Vide, ego [21] pono coram vobis hodie benedictionem & maledictionem.

27. Benedictionem, [22] si obedieritis pręceptis Jehovæ Dei vestri, quæ ego præcipio vobis hodie:

28. Maledictionem verò, si non obedieritis præceptis Jehovæ Dei vestri, sed recesseritis de via, quam ego præcipio vobis hodie, ita ut ambuletis post deos alienos, quos non novistis.

29. [23] Quumq; introduxerit te Jehovah Deus tuus in terram, quam tu ingrederis, ut possideas eam, tunc dabis benedictionem super montem Gerizim, & maledictionem super montem Ebal.

30. An non [24] sunt trans Jarden post viam occasus solis in terram Chenaanæi, qui habitat in planitie è regione Gilgal, juxta campestria Moreh.

31. Vos enim [25] transituri estis Jarden, ut pergatis ad possidendum terram, quam Jehovah Deus vester dat vobis, & possidebitis illam, & habitabitis in ea.

32. [26] Custodite ergo ut faciatis omnia statuta & judicia, quæ ego do coram vobis hodie.

CAP.

24. * Omnis locus quem calcaverit pes vester, vester erit. A deserto, & à Libano, à flumine magno Euphrate usque ad mare occidentale erunt termini vestri.

25. Nullus stabit contra vos: terrorem vestrum & formidinem dabit Dominus Deus vester super omnem terram, quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis.

26. En propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem:

27. Benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis:

28. Maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam ego nunc ostendo vobis, & ambulaveritis post deos alienos, quos ignoratis.

29. Cùm verò introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, ad quam pergis habitandam, * pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem Hebal:

30. Qui sunt trans Jordanem post viam, quæ vergit ad solis occubitum in terra Chananæi, qui habitat in campestribus contra Galgalam, quæ est juxta vallem tendentem, & intrantem procul.

31. Vos enim transibitis Jordanem, ut possideatis terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, ut habeatis & possideatis illam.

32. Videte ergo ut impleatis ceremonias atque judicia, quæ ego hodie ponam in conspectu vestro.

Cap.

24. Πάντα τὸν τόπον ὃν ἂν πατήσῃ τὸ ἴχνος τοῦ ποδὸς ὑμῶν ὑμῖν ἔσται ἀπὸ τῆς ἐρήμου, καὶ Ἀντιλιβάνου, καὶ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Εὐφράτου, καὶ ἕως τῆς θαλάσσης τῆς ἐπὶ δυσμῶν ἔσται τὰ ὅρια ὑμῶν.

25. Οὐκ ἀντιστήσεται οὐδεὶς κατὰ πρόσωπον ὑμῶν, τὸν φόβον ὑμῶν, καὶ τὸν τρόμον ὑμῶν ἐπιθήσει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, ἐφ᾽ ἧς ἂν ἐπιβῆτε ἐπ᾽ αὐτῆς, ὃν τρόπον ἐλάλησε Κύριος πρὸς ὑμᾶς.

26. Ἰδοὺ ἐγὼ δίδωμι ἐνώπιον ὑμῶν σήμερον εὐλογίαν καὶ κατάραν.

27. Τὴν εὐλογίαν, ἐὰν ἀκούσητε τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον.

28. Καὶ τὴν κατάραν, ἐὰν μὴ εἰσακούσητε τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον, καὶ πλανηθῆτε ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ἧς ἐνετειλάμην ὑμῖν, πορευθέντες λατρεύειν θεοῖς ἑτέροις, οἷς οὐκ οἴδατε.

29. Καὶ ἔσται ὅτ᾽ ἂν εἰσαγάγῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὴν γῆν εἰς ἣν διαβαίνεις ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν, καὶ δώσεις τὴν εὐλογίαν ἐπ᾽ ὄρος Γαριζίν, καὶ τὴν κατάραν ἐπ᾽ ὄρος Γεβάλ·

30. Οὐκ ἰδοὺ ταῦτα πέραν τοῦ Ἰορδάνου ὀπίσω ὁδὸν δυσμῶν ἡλίου ἐν γῇ Χαναὰν ὁ κατοικῶν ἐπὶ δυσμῶν ἐχόμενον τοῦ Γολγὸλ πλησίον τῆς δρυὸς τῆς ὑψηλῆς.

31. Ὑμεῖς γὰρ διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην, εἰσελθόντες κληρονομῆσαι τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν δίδωσιν ὑμῖν ἐν κλήρῳ πάσας τὰς ἡμέρας· καὶ κληρονομήσετε αὐτήν, καὶ κατοικήσετε ἐν αὐτῇ.

32. Καὶ φυλάξεσθε τοῦ ποιεῖν πάντα τὰ προστάγματα αὐτοῦ, καὶ τὰς κρίσεις, ἃς ἐγὼ δίδωμι ἐνώπιον ὑμῶν σήμερον.

Exhortatio ad præceptorum observantiam.

* Josua 1. v. 3.

* Inf. 27. v. 12.

Das

Κεφαλ.

Κεφαλ. ιϐ.

ΚΑὶ ταῦτα τὰ προστάγματα καὶ τὰ κρίματα ἃ φυλάξεσθε τοῦ ποιῆσαι ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν δίδωσιν ὑμῖν ἐν κλήρῳ πάσας τὰς ἡμέρας, ἃς ὑμεῖς ζῆτε ἐπὶ τῆς γῆς.

2. Ἀπωλείᾳ ἀπολεῖτε πάντας τοὺς τόπους ἐν οἷς ἐλάτρευσαν ἐκεῖ τὰ ἔθνη τοῖς θεοῖς αὐτῶν, οὓς ὑμεῖς κατακληρονομεῖτε αὐτοὺς ἐπὶ τῶν ὀρέων τῶν ὑψηλῶν, καὶ ἐπὶ τῶν θινῶν, καὶ ὑποκάτω παντὸς δένδρου δασέως.

3. Καὶ κατασκάψατε τοὺς βωμοὺς αὐτῶν, καὶ συντρίψατε τὰς στήλας αὐτῶν, καὶ τὰ ἄλση αὐτῶν ἐκκόψετε, καὶ τὰ γλυπτὰ τῶν θεῶν αὐτῶν κατακαύσετε πυρί, καὶ ἀπολεῖτε τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τοῦ τόπου ἐκείνου.

4. Οὐ ποιήσετε οὕτω Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν.

*3.Pa. 7. 7. 2. 5. Ἀλλ' ἢ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν ὑμῶν ἐπονομάσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ ἐπικληθῆναι, καὶ ἐκζητήσετε, καὶ εἰσελεύσεσθε ἐκεῖ.

6. Καὶ οἴσετε ἐκεῖ τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν, καὶ τὰ θυσιάσματα ὑμῶν, καὶ τὰς δεκάτας ὑμῶν, καὶ τὰς εὐχὰς ὑμῶν, καὶ τὰ ἑκούσια ὑμῶν, καὶ τὰς ὁμολογίας ὑμῶν, καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν βοῶν ὑμῶν, καὶ τῶν προβάτων ὑμῶν.

7. Καὶ φάγεσθε ἐκεῖ ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, καὶ εὐφρανθήσεσθε ἐπὶ πᾶσιν, οὗ ἐὰν ἐπιβάλητε τὰς χεῖρας ὑμῶν ὑμεῖς, καὶ οἱ οἶκοι ὑμῶν, καθότι εὐλόγησέ σε Κύριος ὁ Θεός σου.

8. Οὐ ποιήσετε κατὰ πάντα ἃ ἡμεῖς ποιοῦμεν ὧδε σήμερον ἕκαστος τὸ ἀρεστὸν ἐναντίον αὐτοῦ.

9. Οὐ γὰρ ἥκατε ἕως τοῦ νῦν εἰς τὴν κατάπαυσιν, καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν δίδωσιν ὑμῖν.

Καὶ

CAP. XII.

HÆc sunt præcepta atque judicia quæ facere debetis in terra, quam Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi, ut possideas eam cunctis diebus quibus super humum gradieris.

2. Subvertite omnia loca in quibus coluerunt gentes quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos, & colles, & subter omne lignum frondosum.

3. Dissipate aras earum, & confringite statuas, lucos igne comburite, & idola comminuite: disperdite nomina earum de locis illis.

4. Non facietis ita Domino Deo vestro:

5. *Sed ad locum quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis:

6. Et offeretis in loco illo holocausta & victimas vestras, decimas & primitias manuum vestrarum, & vota atque donaria, primogenita boum & ovium.

7. Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri: ac lætabimini in cunctis ad quæ miseritis manum vos & domus vestræ, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus vester.

8. Non facietis ibi quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur.

9. Neque enim usque in præsens tempus venistis ad requiem, & possessionem quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

Tran-

CAP. XII.

HAec *sunt* statuta & judicia quæ custodietis [1] ut faciatis in terra quam daturus est Jehovah Deus patrum tuorum tibi, ut possideas eam omnibus diebus quibus vos vixeritis super terram illam.

2. Perdendo perdetis omnia loca, [2] in quibus servierunt gentes quas vos possessuri estis, diis suis, super montes excelsos, & super colles, & sub omni arbore viridi.

3. [3] Diruetisq; aras earum, ac statuas earum confringetis, lucos item earum comburetis igni, & sculptilia deorum earum concidetis, perdetisq; nomen earum è loco ipso.

4. Non facietis sic Jehovæ Deo vestro:

5. † Sed [4] locum quē elegerit Jehovah Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi, ut habitet ipse, requiretis, & venietis illuc:

6. Et adducetis eò holocausta vestra, & sacrificia vestra, & decimas vestras, & [5] oblationem manus vestræ, & vota vestra, & spontanea vestra, & primogenita [6] boum vestrorum & ovium vestrarum.

7. Comedetisq; illic coram Jehovah Deo vestro, & lætabimini [7] in omni re ad quam miseritis manum vestram, vos & domus vestræ, *in* quibus benedixerit tibi Jehovah Deus tuus.

8. Non facietis juxta omnia quæ nos [8] facimus hic hodie, singuli quicquid rectum *est* in oculis suis.

9. Non enim venistis hucusq; ad requiem & hæreditatem quā Jehovah Deus tuus dat vobis.

Sed

Das XII Cap.

DAs sind die Gebot vnd Rechte / die jr halten solt / das jr darnach thut im lande/das der HERR deiner veter Gott dir gegeben hat einzunemen / so lange jr auff erden lebt.

2. Verstöret alle ört/ da die Heiden (die jr einnemen werdet) jren Göttern gedienet haben/ es sey auff hohen bergen/ auff hügeln oder vnter grünen beumen.

3. Vnd reist vmb jr altar/ vnd zubrecht jre seulen / vnd verbrennet mit fewr jre hayne vnd die götzen jrer Götter thut ab / vnd vertilget jren namen aus demselben ort.

4. Jr solt dem HERRN ewrem Gott nicht also thun. 378.

5. Sondern an dem ort/ den der HERR ewr Gott erwelen wird aus allen ewrn stemmen/ das er seinen namen daselbs lesset wonen / solt jr forschen vnd dahin komen.

6. Vnd ewr brandopffer vnd ewr ander opffer/ vnd ewr zehenden/ vnd ewr hende hebe/ vnd ewr gelübde/ vnd ewr freiwillige opffer/ vnd die erstengeburt ewr rinder vnd schaffe/ dahin bringen.

7. Vnd solt daselbs für dem HERRN ewrem Gott essen vnd frölich sein/ vber allem dz jr vnd ewr haus bringet / darinnen dich der HERR dein Gott gesegnet hat.

8. Jr solt der keins thun/ das wir heute allhie thun/ Ein iglicher was jn recht dünckt.

9. Denn jr seid bis her noch nicht zu ruge komen / noch zu dem erbteil / das dir der HErr dein Gott geben wird.

Jr

Cap. 12.

1. *ad faciendum in t. q. dedit* 3. *&cet. ad possidendum e. o. d. q. v. viventes (sc. eritis) s. t.*

2. *quo servierunt ibi (. i. ubi) gentes q. v. possidentes. scil. eritis.*

3. *& conteretis a. e. & confringetis st. e. & l. e. c. in igni.*

4. *ad loc. &cet. ad ponendū nom. s. i. ad habitandum ipsum.*

5. *elevationem.*

6. *armenti vestri & gregis vestri.*

7. *in missione (. i. extensione) manus vestræ (. i. in o. re quā tractaveritis. inf. v. 18) vos & d.*

8. *facientes h. h. vir omne rectum in o. s. quia non v. usque nunc ad r. & ad h. &cet. dans tibi.*

9. hæreditare faciens (est) & req. dabit &cet. à circuitu & hab. (sc. in) fiducia. 10. & erit locus, quo elegit J. D. v. in eo (i. in quo, vel, quem eleg.) ad habitare faciendum n. s. i. illuc venire facietis o. q. e. jubens (sc. sum facere) vos: holo. &c. elevationem (v. 17) manus vestræ, & omnem electionem votorum vestrorū (i. vota ex selectissimus) quæ vov. Jeh. 11. Levita, qui in portis vestris. 12. custodire (sc. à te ipso. v. 19) tibi, ne ascendere facias ascensiones (sic infr.) &c. quæ ego præcipiens tibi. 13. carnem &c. dederit tibi in omnibus portis tuis (sic infra) &c. comed. eam s. c. & sicut cer.

377. *14. musti etc. prim. armenti tui & gregis tui.*

10. Jr werdet aber vber den Jordan gehen/ vnd im lande wonen/ das euch der HERR ewr Gott wird zum erbe austeilen/ vnd wird euch ruge geben von allen ewren feinden vmb euch her/ vnd werdet sicher wonen.

11. Wenn nu der HERR dein Gott einen ort erwelet/ das sein name daselbs wone/ solt jr daselbshinbringen/ alles was ich euch gebiete / ewr brandopffer / ewr ander opffer/ ewr zehenden/ ewr hende hebe/ vnd alle ewre freie gelübde/ die jr dem HERRN geloben werdet.

12. Vnd solt frölich sein für dem HERRN ewrem Gott/ jr vnd ewr söne/ vnd ewr töchter/ vnd ewr knechte/ vnd ewr megde/ vnd die Leuiten/ die in ewren thoren sind/ Denn sie haben kein teil noch erbe mit euch.

13. Hüte dich das du nicht deine brandopffer opfferst an allen orten die du sihest.

14. Sondern an dem ort/ den der HERR erwelet in jrgend einem deiner stemme/ da soltu dein brandopffer opffern/ vnd thun alles was ich dir gebiete.

15. Doch magstu schlachten vnd fleisch essen in allen deinen thoren/ nach aller lust deiner seelen/ nach dem segen des HErrn deines Gottes/ den er dir gegebē hat/ Beide der reine vnd der vnreine mügens essen/ wie ein rehe oder hirß.

16. On das blut soltu nicht essen / sondern auff die erde giessen wie wasser.

17. Du magst aber nicht essen in deinen thoren vom zehenden deins getreids/ deins mosts/ deins öles/ noch von der erstengeburt deiner rinder/ deiner schaff/ oder von jrgend einem deiner gelübden / die du gelobet hast/ oder von deinem frewilligen opffer / oder von deiner hand hebe.

10. Sed transibitis Jarden, & habitabitis in terra quam Jehovah Deus vester 9 dat vobis possidendam jure hæreditario, & requiem dabit vobis ab omnibus inimicis vestris in circuitu, & habitabitis confidenter.

11. 10 Tunc *ad* eum locum, quem elegerit Jehovah Deus vester, ut habitare faciat nomen suum illic, conferetis omnia, quæ ego præcipio vobis, holocausta vestra, & sacrificia vestra, decimas vestras, & oblationes manus vestræ, & omne quod præcipuum est in votis vestris quæ vovebitis Jehovæ.

12. Et lætabimini coram Jehova Deo vestro, vos & filii vestri & filiæ vestræ, & servi vestri, & ancillæ vestræ, & 11 Levitæ qui *fuerint* intra portas vestras: quia non *est* ei portio & hæreditas vobiscum.

13. Cave tibi ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris:

14. Sed in loco quem elegerit Jehovah, in una tribuum tuarum, ibi offeres holocausta tua, ibiq; facies omnia quæ ego præcipio tibi.

15. Tantummodo in omni desiderio animæ tuę mactabis, & comedes 13 carnes juxta benedictionem Jehovę Dei tui, quam dederit tibi intra omnes portas tuas: immundus & mundus comedet eas, sicut capream & cervum.

16. Veruntamen sanguinem non comedetis, super terram, effundetis illum instar aquæ.

17. Non poteris comedere intra portas tuas decimam frumenti tui, & 14 vini tui, & olei tui, & primogenita boum tuorum, & pecudum tuarum, & omnia vota tua, quæ voveris, & spontanea tua, & oblationes manus tuæ:

10. Transibitis Jordanem, & habitabitis in terra, quā Dominus Deus vester daturus est vobis, ut requiescatis à cunctis hostibus per circuitum: & absque ullo timore habitetis

11. In loco quem elegerit Dominus Deus vester, * ut sit nomen ejus in eo. Illuc omnia, quæ præcipio, conferetis, holocausta, & hostias, ac decimas, & primitias manuum vestrarum: & quicquid præcipuum est in muneribus, quæ vovistis Domino.

12. Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro, vos & filii ac filiæ vestræ, famuli & famulæ atq; Levites, qui in urbibus vestris commoratur. neque enim habet aliam partem & possessionem inter vos.

13. Cave ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris:

14. Sed in eo quem elegerit Dominus, in una tribuum tuarum offeres hostias, & facies quæcunq; præcipio tibi.

15. Si autem comedere volueris, & te esus carnium delectaverit, occide, & comede juxta benedictionem Domini Dei tui, quam dedit tibi in urbibus tuis: sive immundum fuerit, hoc est maculatum & debile: sive mundum, hoc est intregum & sine macula, quod offerri licet sicut capream & cervum, comedes,

16. Absque esu duntaxat sanguinis, quem super terram quasi aquam effundes.

17. Non poteris comedere in oppidis tuis decimā frumenti, & vini, & olei tui, primogenita armentorum & pecorum, & omnia quæ voveris, & spōte offerre volueris, & primitias manuum tuarum:

10. Καὶ διαβήσεσθε τὸν Ἰορδάνην, καὶ κατοικήσετε ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν κατακληρονομήσει ὑμῖν, καὶ καταπαύσει ὑμᾶς ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν τῶν κύκλῳ, καὶ κατοικήσετε μετὰ ἀσφαλείας.

11. Καὶ ἔσται ὁ τόπος, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ, ἐκεῖ οἴσετε πάντα, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον, τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν, καὶ τὰ θυσιάσματα ὑμῶν, καὶ τὰ ἐπιδέκατα ὑμῶν, καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν χειρῶν ὑμῶν, καὶ πᾶν ἐκλεκτὸν τῶν δώρων ὑμῶν, ὅσα ἂν εὔξησθε τῷ Κυρίῳ ὑμῶν.

12. Καὶ εὐφρανθήσεσθε ἐναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, ὑμεῖς καὶ οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, οἱ παῖδες ὑμῶν, καὶ αἱ παιδίσκαι ὑμῶν, καὶ ὁ Λευίτης ὁ ἐπὶ τῶν πόλεων ὑμῶν, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ μερὶς οὐδὲ κλῆρος μεθ' ὑμῶν.

13. Πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἀνενέγκῃς τὰ ὁλοκαυτώματά σου ἐν παντὶ τόπῳ οὗ ἂν ἴδῃς.

14. Ἀλλ' ἢ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτόν, ἐν μιᾷ τῶν πόλεων σου ἐκεῖ ἀνοίσεις τὰ ὁλοκαυτώματά σου, καὶ ἐκεῖ ποιήσεις πάντα ὅσα ἐντέλλομαί σοι σήμερον.

15. Ἀλλ' ἢ ἐν πάσῃ ἐπιθυμίᾳ σου θύσεις, καὶ φαγῇ κρέα κατὰ τὴν εὐλογίαν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἣν ἔδωκέ σοι ἐν πάσῃ πόλει· ὁ ἀκάθαρτος ἐν σοὶ καὶ ὁ καθαρὸς ἐπὶ τὸ αὐτὸ φάγονται αὐτό, ὡς δορκάδα ἢ ἔλαφον.

16. Πλὴν τὸ αἷμα οὐ φάγεσθε, ἐπὶ τὴν γῆν ἐκχεεῖτε αὐτὸ ὡς ὕδωρ.

17. Οὐ δυνήσῃ φαγεῖν ἐν ταῖς πόλεσί σου τὸ ἐπιδέκατον τοῦ σίτου σου, καὶ τοῦ οἴνου σου, καὶ τοῦ ἐλαίου σου, τὰ πρωτότοκα τῶν βοῶν σου, καὶ τῶν προβάτων σου, καὶ πάσας τὰς εὐχάς, ὅσας ἂν εὔξησθε, καὶ τὰς ὁμολογίας ὑμῶν, καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν χειρῶν ὑμῶν.

Cultura Dei loci dictus & interdictus.

* 3. Reg. 8. v. 29.

Culturæ Dei loc9 dictus & interdictus.

18. Ἀλλ᾽ ἢ ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου φαγῇ αὐτὰ ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτῷ, σὺ καὶ ὁ υἱός σου, καὶ ἡ θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου, καὶ ἡ παιδίσκη σου, καὶ ὁ Λευΐτης, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ ἐν ταῖς πόλεσί σου· καὶ εὐφρανθήσῃ ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ πάντα οὗ ἐὰν ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου.

19. Πρόσεχε σεαυτῷ μὴ ἐγκαταλίπῃς τὸν Λευΐτην πάντα τὸν χρόνον ὃν ἂν ζῇς ἐπὶ τῆς γῆς.

20. Ἐὰν δὲ ἐμπλατύνῃ Κύριος ὁ Θεός σου τὰ ὅρια σου, καθάπερ ἐλάλησέ σοι, καὶ ἐρεῖς, φάγομαι κρέα, ἐὰν ἐπιθυμίσῃ ἡ ψυχή σου, ὥστε φαγεῖν κρέα, ἐν πάσῃ ἐπιθυμίᾳ τῆς ψυχῆς σου φαγῇ κρέα.

*Gen. 28. v. 14. Infr. 4. 19. v. 8.

21. Ἐὰν δὲ μακρότερον ἀπέχῃ σου ὁ τόπος, ὃν ἐὰν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ, καὶ θύσεις ἀπὸ τῶν βοῶν σου, καὶ ἀπὸ τῶν προβάτων σου ὧν ἂν δῷ σοι Κύριος ὁ Θεός σου, ὃν τρόπον ἐνετειλάμην σοι καὶ φαγῇ ἐν ταῖς πόλεσί σου κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ψυχῆς σου.

22. Ὡς ἔσθεται ἡ δορκὰς καὶ ἡ ἔλαφος, οὕτως φαγῇ αὐτό· ὁ ἀκάθαρτος ἐν σοὶ καὶ ὁ καθαρὸς ὡσαύτως ἔδεται.

23. Πρόσεχε ἰσχυρῶς τοῦ μὴ φαγεῖν αἷμα, τὸ γὰρ αἷμα αὐτοῦ ψυχή, οὐ βρωθήσεται ἡ ψυχὴ μετὰ τῶν κρεῶν.

24. Οὐ φάγεσθε, ἐπὶ τὴν γῆν ἐκχεεῖτε αὐτὸ ὡς ὕδωρ.

25. Οὐ φαγῇ αὐτό, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ τοῖς υἱοῖς σου μετὰ σέ, ἐὰν ποιήσῃς τὸ καλὸν, καὶ τὸ ἀρεστὸν ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

26. Πλὴν τὰ ἅγιά σου ἃ ἂν σοι γένηται, καὶ τὰς εὐχάς σου λαβὼν ἥξεις εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ.

27. Καὶ ποιήσεις τὰ ὁλοκαυτώματά σου· τὰ κρέα ἀνοίσεις

ἐπὶ

18. Sed corã Domino Deo tuo comedes ea in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus & filia tua, & servus & famula, atq; Levites, qui manet in urbibus tuis: & lætaberis & reficieris coram Domino Deo tuo in cunctis, ad quæ extenderis manum tuam.

19. Cave ne derelinquas Levitem in omni tempore, quo versaris in terra.

20. Quando dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, * sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnibus, quas desiderat anima tua:

21. Locus autem quem elegerit Dominus Deus tuus, ut sit nomen ejus ibi, si procul fuerit, occides de armentis & pecoribus quæ habueris, sicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, ut tibi placet.

22. Sicut comeditur caprea & cervus, ita vesceris eis: & mundus & immundus in commune vescentur.

23. Hoc solum cave, ne sanguinem comedas, sanguis enim eorum pro anima est: & idcirco non debes animam comedere cum carnibus:

24. Sed super terram fundes quasi aquam,

25. Ut bene sit tibi & filiis tuis post te, cùm feceris quod placet in conspectu Domini.

26. Quæ autem sanctificaveris, et voveris Domino, tolles, & venies ad locum, quem elegerit Dominus:

27. Et offeres oblationes tuas carnem & sanguinem

su-

18. Sed coram Jehova Deo tuo comedes [15] illa, in loco quẽ elegerit Jehovah Deus tuus, tu & filius tuus & filia tua, & servus tuus & ancilla tua, & Levita qui *est* intra portas tuas: & lætaberis coram Jehova Deo tuo in omni re ad quam miseris manum tuam.

19. Cave *autem* tibi ne derelinquas Levitam omnibus diebus tuis super terram tuam.

20. Quum dilataverit Jehovah Deus tuus terminum tuum, quemadmodum loquutus est tibi, & dixeris, Comedam carnem quod concupiscat anima tua vesci [16] carnibus: juxta omne desiderium animæ tuæ comedes carnes.

21. Quum longinquus fuerit à te locus, quem elegerit Jehovah Deus tuus, [17] ut ponat nomen suum ibi, mactabis de bobus tuis, & de pecudibus tuis quas dederit Jehovah tibi, quemadmodum præcepi tibi, & vescêris in portis tuis secundum omne desiderium animæ tuæ.

22. Certè quemadmodũ [18] comeditur caprea & cervus, sic comedes illas: immundus & mundus pariter vescentur illis.

23. Tantum robora te [19] ut non comedas sanguinem: quia sanguis est anima, & non comedes animam unà cum carnibus *suis*.

24. Non comedes illum, *sed* [20] in terram effundes illum instar aquæ.

25. Non vesceris illo, ut bene sit tibi, & filiis tuis post te, quũ feceris [21] quod rectũ est in oculis Jehovę.

26. Verum sanctificata tua quæ fuerint tibi, & vota tua [22] tolles, ut venias ad locum, quem elegerit Jehovah:

27. Et facies holocausta tua carnem & sanguinem super

al-

18. Sondern für dem HERRN deinem Gott soltu solchs essen/ an dem ort/ den der HERR dein Gott erwelet/ du vnd deine söne/ deine töchter/ deine knechte/ deine megde/ vnd der Leuit der in deinem thor ist. Vnd solt frölich sein für dem HERRN deinem Gott/ vber allem das du bringest.

19. Vnd hüt dich/ das du den Leuiten nicht verlassest/ so lang du auff erden lebest.

20. Wenn aber der HERR dein Gott deine grentze weitern wird/ wie er dir geredt hat/ vñ sprichst/ Jch wil fleisch essen/ weil deine seele fleisch zu essen gelüstet/ so iß fleisch nach aller lust deiner seele.

21. Jst aber die stet ferne von dir/ die der HERR dein Gott erwelet hat/ das er seinen namen daselbs wonen lasse/ So schlachte von deinen rindern oder schaffen/ die dir der HERR gegeben hat/ wie ich dir geboten hab/ vnd iß es in deinen thoren/ nach aller lust deiner seelen.

22. Wie man ein rehe oder hirß isset/ magstu es essen/ beide der reine vnd der vnrein mügens zu gleich essen.

23. Allein mercke/ das du das blut nicht essest/ Denn dz blut ist die seele/ Darumb soltu die seele nit mit dem fleisch essen.

24. Sondern solts auff die erden giessen/ wie wasser.

25. Vnd solts darumb nicht essen/ das dirs wolgehe/ vnd deinen kindern nach dir/ das du gethan hast/ was recht ist für dem HERRN.

26. Aber wenn du etwas heiligen wilt von dem deinen/ oder geloben/ so soltu es aufladen/ vnd bringen an den ort/ den der HERR erwelet hat/

27. Vnd dein brandopffer mit fleisch vnd blut thun auff

X dem

15. eam, in l. quo el. J. D. t. in eo (.i. in quo, vel, quẽ.

16. carne in omni aviditate a. t. com. carnem.

17. ad ponendum n. s. i. & mact. de armento t. & de grege t.

18. comedetur (.i. comedi solet, vel, solent comedere) capream & cervũ, s. c. eam. sic infra.

19. ad nõ comedendum s. q. s. ipse anima, & n. c. a. cũ carne.

20. super.

21. rectũ in o. Jeh. tantum sanct.

22. feres & venies.

Cultus gentium idolatricus non imitandus.

872.

dem altar des HERRN deines Gottes. Das blut deines opffers soltu giessen auff den altar des HERRN deines Gottes / vnd das fleisch essen.

28. Sihe zu vnd höre alle diese wort / die ich dir gebiete / auff das dirs wolgehe / vnd deinen kindern nach dir ewiglich / das du gethan hast / was recht vnd gefellig ist für dem HERRN deinem Gott.

29. Wenn der HERR dein Gott für dir her die Heiden ausrottet / das du hin kompst sie einzunemen / vnd sie eingenomen hast / vnd in jrem lande wonest /

30. So hüt dich / das du nicht in den strick fallest jnen nach / nach dem sie vertilget sind für dir / vnd nicht fragest nach jren Göttern / vnd sprechest / Wie diese völcker haben jren Göttern gedienet / also wil ich auch thun.

31. Du solt nicht also an dem HErrn deinē Gott thun. Denn sie haben jren Göttern gethan alles was dem HErrn ein grewel ist / vnd das er hasset / Denn sie haben auch jre söne vnd töchter mit fewr verbrand jren Göttern.

32. Alles was ich euch gebiete / das solt jr halten / das jr darnach thut / Jr solt nichts dazu thun / noch davon thun

23. carnē c. custodi & audies o. v. q. e. præcipiēs (sum) tibi.

24. bonū & rectū. 25. quo tu veniens (es) illuc (quo illuc .i. quo vel, ad quas) ad possidendum eas.

29. custodire (sc. à te ipso) tibi, ne forte offendaris post eas post disperdreas à f. t. & ne forte &c. colēt &c. comburent in igni .i. colere & comburere solent.

27. omne verbum, quod ego jubens (sc. sum facere) vos, illud custod. ad faciendum, non add. super illud & nō d. e. e.

altare Jehovæ Dei tui: sanguis autem *aliorum* sacrificiorum tuorum fundetur super altare Jehovæ Dei tui. & 23 carnes comedes.

28. Custodi, & audi omnia verba ista quæ ego præcipio tibi, ut bene sit tibi & filiis tuis post te usq; *in* seculum, quū feceris 24 *quod* bonum est & rectum in oculis Jehovæ Dei tui.

29. Quum exciderit Jehovah 1 Deus tuus gentes 25 ad quas tu pergis ut possideas, eas à facie tua, & possederis eas, habitaverisq; in terra earum.

30. 26 Cave tibi ne illaquees te *eundo* post eas, postquam perierint à facie tua: ne inquiras de diis earum, dicendo, Quomodo colebant gentes illę deos suos, & faciam sic etjam ego.

31. Non facies sic Jehovæ Deo tuo: quia omnem abominationem Jehovæ quam odit, fecerunt diis suis: nam etiam filios suos & filias suas comburebant igni diis suis.

32. 27 Quicquid ego præcipio vobis, custodietis ut faciatis: non addes ad illud, neq; diminues ex eo.

super altare Domini Dei tui: sanguinem hostiarum fundes in altari: carnibus autem ipse vesceris.

28. Observa & audi omnia quæ ego præcipio tibi, ut bene sit tibi & filiis tuis post te in sempiternum, cùm feceris quod bonum est & placitum in conspectu Domini Dei tui.

29. Quando disperdiderit Dominus Deus tu⁹ ante faciem tuam gentes ad quas ingrederis possidendas, & possederis eas, atque habitaveris in terra earum:

30. Cave ne imiteris eas, postquam te fuerint introeunte subversæ, & requiras ceremonias earū, dicens, Sicut coluerunt gentes istæ deos suos, ita & ego colam.

31. Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes quas aversatur Dominus, fecerunt diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni.

32. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: * nec addas quicquam, nec minuas:

ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου· τὸ δὲ αἷμα τῶν θυσιῶν σου προσχεεῖς πρὸς τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, τὰ δὲ κρέα φαγῇ.

28. Φυλάσσου καὶ ἄκουε, καὶ ποιήσεις πάντας τοὺς λόγους, οὓς ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ τοῖς υἱοῖς σου δι' αἰῶνος, ἐὰν ποιήσῃς τὸ καλὸν καὶ τὸ εὐάρεστον ἐναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

29. Ἐὰν δὲ ἐξολοθρεύσῃ Κύριος ὁ Θεός σου τὰ ἔθνη, εἰς οὓς σὺ εἰσπορεύσῃ ἐκεῖ κληρονομῆσαι τὴν γῆν αὐτῶν ἀπὸ προσώπου σου, καὶ κατακληρονομήσῃς αὐτούς, καὶ κατοικήσῃς ἐν τῇ γῇ αὐτῶν.

30. Πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἐκζητήσῃς ἐπακολουθῆσαι αὐτοῖς μετὰ τὸ ἐξολοθρευθῆναι αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου σου, οὐ μὴ ἐκζητήσῃς τοὺς θεοὺς αὐτῶν, λέγων· πῶς ποιοῦσι τὰ ἔθνη ταῦτα τοῖς θεοῖς αὐτῶν, ποιήσω κἀγώ.

31. Οὐ ποιήσεις οὕτω Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, τὰ γὰρ βδελύγματα ἃ Κύριος ἐμίσησεν, ἐποίησαν τοῖς θεοῖς αὐτῶν, ὅτι καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν κατακαίουσι πυρὶ τοῖς θεοῖς αὐτῶν.

32. Πᾶν ῥῆμα ὃ ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, τοῦτο φυλάξῃ ποιεῖν· οὐ προσθήσεις ἐπ' αὐτὸ, οὐδὲ ἀφελεῖς ἀπ' αὐτοῦ.

Das XIII. Cap.

Cap. 13.

WEnn ein Prophet oder treumer vnter euch wird auffstehen / vnd gibt dir ein zeichen oder wunder.

2. Vnd das zeichen oder wunder kompt / davon er dir gesagt hat / vnd spricht / Lass vns andern Göttern folgen / die jr nicht kennet / vnd jnen dienen /

3. So soltu nicht gehorchen den worten solchs Propheten oder treumers / Denn der HERR ewr Gott ver-

1. ad te s. v. prodigium.

2. ad te d. ibimus &c. quos non nosti eos (i. leō) & colem. e. non audies ad verba p. i. a. ad somniantem somnium illud, qu. tentans (est)

CAP. XIII.

QUum surrexerit in medio tui propheta, vel somnians somnium (& dederit 1 tibi signum, vel portentum,

2. Evenerítq; signū & portentum quod loquutus est 2 tibi) dicēdo, Eamus post deos alienos (quos non nosti) & colamus eos:

3. Non obedies verbis prophetæ illius, aut somniatori illi: quia tentat Jehovah Deus vester vos, ut sci-

CAP. XIII.

SI surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum,

2. Et evenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus, & sequamur deos alienos quos ignoras, & serviamus eis:

3. Non audies verba prophetæ illius aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut

Κεφαλ. ιγ´.

ΕΑν δὲ ἀναστῇ ἐν σοὶ προφήτης ἢ ἐνυπνιαζόμενος ἐνύπνιον, καὶ δῷ σοι σημεῖον ἢ τέρας·

2. Καὶ ἔλθοι τὸ σημεῖον ἢ τὸ τέρας ὃ ἐλάλησε πρός σε, λέγων· πορευθῶμεν καὶ λατρεύσωμεν θεοῖς ἑτέροις οὓς οὐκ οἴδατε.

3. Οὐκ ἀκούσεσθε τῶν λόγων τοῦ προφήτου ἐκείνου ἢ τοῦ ἐνυπνιαζομένου τὸ ἐνύπνιον ἐκεῖνο ὅτι πειράζει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν

Pseudoprophætarum & propinquorum seductio coercenda.

ὑμῶν ὑμᾶς, τοῦ εἰδέναι, εἰ ἀγαπᾶτε Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς ὑμῶν.

4. Ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν πορεύεσθε, καὶ αὐτὸν φοβεῖσθε, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάξασθε, καὶ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσεσθε, καὶ αὐτῷ δουλεύσετε, καὶ αὐτῷ προστεθήσεσθε.

5. Καὶ ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἢ ὁ τὸ ἐνύπνιον ἐνυπνιαζόμενος ἐκεῖνος, ἀποθανεῖται· ἐλάλησε γὰρ πλανῆσαί σε ἀπὸ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, τοῦ ἐξαγαγόντος σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, τοῦ λυτρωσαμένου σε ἐκ τῆς δουλείας, ἐξῶσαί σε ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἧς ἐνετείλατό σοι Κύριος ὁ Θεός σου, πορεύεσθαι ἐπ᾽ αὐτῇ· καὶ ἀφανιεῖτε τὸ πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

6. Ἐὰν δὲ παρακαλέσῃ ὁ ἀδελφός σου ἐκ τοῦ πατρός σου ἢ ἐκ τῆς μητρός σου, ἢ ὁ υἱός σου, ἢ ἡ θυγάτηρ σου, ἢ ἡ γυνή σου, ἡ ἐν τῷ κόλπῳ σου, ἢ ὁ φίλος σου ὁ ἴσος τῇ ψυχῇ σου, λάθρα λέγων· πορευθῶμεν καὶ λατρεύσωμεν θεοῖς ἑτέροις, οἷς οὐκ εἴδης σὺ καὶ οἱ πατέρες σου.

7. Ἀπὸ τῶν θεῶν τῶν ἐθνῶν τῶν περικύκλῳ ὑμῶν, τῶν ἐγγιζόντων σοι ἢ τῶν μακρὰν ἀπὸ σοῦ, ἀπ᾽ ἄκρου τῆς γῆς ἕως ἄκρου τῆς γῆς.

8. Οὐ συνθελήσεις αὐτῷ, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ αὐτῷ, καὶ οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπ᾽ αὐτῷ, οὐκ ἐλεήσεις ἐπ᾽ αὐτῷ, οὐδὲ μὴ σκεπάσεις αὐτόν.

*Inf. 17. v. 7.

9. Ἀναγγέλλων ἀναγγελεῖς περὶ αὐτοῦ, αἱ χεῖρές σου ἔσονται ἐπ᾽ αὐτῷ ἐν πρώτοις ἀποκτεῖναι αὐτόν, καὶ αἱ χεῖρες παντὸς τοῦ λαοῦ ἐπ᾽ ἐσχάτῳ.

10. Καὶ λιθοβολήσουσιν αὐτὸν ἐν λίθοις, καὶ ἀποθανεῖται, ὅτι ἐζήτησεν ἀποστῆσαί σε ἀπὸ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, τοῦ ἐξαγαγόντος σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας.

11. Καὶ πᾶς Ἰσραὴλ ἀκούσας φοβηθήσεται, καὶ οὐ προσθήσουσιν ἔτι ποιῆσαι κατὰ τὸ ῥῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο ἐν ὑμῖν.

ut palàm fiat, utrum diligatis eum an non, in toto corde, & in tota anima veſtra.

4. Dominum Deum veſtrum ſequimini, & ipſum timete, & mandata illius cuſtodite, & audite vocem ejus: ipſi ſervietis, & ipſi adhærebitis.

5. Propheta autem ille aut fictor ſomniorum interficietur: quia locutus eſt ut vos averteret à Domino Deo veſtro, qui eduxit vos de terra Ægypti, & redemit vos de domo ſervitutis: ut errare te faceret de via, quã tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malum de medio tui.

6. Si tibi voluerit perſuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, ſive uxor quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus quem diligis ut animam tuam, clàm dicens, Eamus, & ſerviamus diis alienis, quos ignoras tu & patres tui,

7. Cunctarum in circuitu gentium, quæ juxta vel procul ſunt, ab initio uſq; ad finem terræ:

8. Non acquieſcas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, ut miſerearis & occultes eum,

9. Sed ſtatim interficies: *Sit primum manus tua ſuper eum, & poſt te omnis populus mittat manum.

10. Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te abſtrahere à Domino Deo tuo, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo ſervitutis:

11. Ut omnis Iſrael audiens timeat, & nequaquam ultrà faciat quippiam hujus rei ſimile.

ſciat an diligatis Jehovam Deum veſtrum toto corde veſtro & tota anima veſtra.

4. Poſt Jehovam Deum veſtrum ambulabitis, & illum timebitis, ac præcepta ejus cuſtodietis, 3 vociq; ejus obedietis, atq; illum coletis, eiq; adhærebitis.

5. Propheta autem ille, aut 4ſomniator ille interficietur: (quia loquutus eſt averſionem contra Jehovam Deum veſtrum qui eduxit te è terra Aegypti, & redemit te è domo ſervorum, ut depelleret te de via quam præcepit tibi Jehovah Deus tuus, ut ambulares per eam) & aufe[r]es malum è medio tui.

6. Si 5incitaverit te frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, aut filia tua, aut uxor ſinus tu[i], vel amicus tuus qui *ſit* ſicut anima tua, 6clam dicendo, Eamus & colamus deos alienos (quos nō noſti tu & patres tui),

7. De diis populorum, qui *ſunt in* circuitibus veſtris, 7 propinquiorum tibi, aut remotorum á te, ab extremo *uno* regionis uſq; ad *alterum* extremum ejus:

8. Non acquieſces illi, neq; 8obedies illi nec parcet oculus tuus illi, neq; indulgebis, neq; occultabis illum:

9. Sed occidendo occides eum: manus tua erit in eum 9prius, ut interficias ipſum, & manus univerſi populi poſtea.

10. Et lapidabis eum lapidibus, & morietur: quia quæſivit depellere te à Jehova Deo tuo 10 qui eduxit te è terra Aegypti, è domo ſervorum.

11. 11 Ut univerſus Iſrael audiant, & timeant, nec addant facere aliquid ſimile huic rei peſſimæ [i]n medio tui.

verſucht euch/ das er erfare/ ob jr jn von gantzem hertzen/ vnd von gantzer ſeelen lieb habt.

4. Denn jr ſolt dem HERRN ewrem Gott folgen/ vnd jn fürchten/ vnd ſeine Gebot halten/ vnd ſeiner ſtim gehorchen/ vnd jm dienen/ vnd jm anhangen.

5. Der Prophet aber/ oder der treumer ſol ſterben/ darumb/ das er euch von dem HERRN ewrem Gott (der euch aus Egyptenland gefüret/ vnd dich von dem dienſthaus erlöſet hat) abzufallen geleret/ vnd dich aus dem wege verführet hat/ den der HERR dein Gott geboten hat drinnen zu wandeln/ auff das du den böſen von dir thuſt.

6. Wenn dich dein bruder/ deiner mutter ſon/ oder dein ſon/ oder deine tochter/ oder dz weib in deinen armen/ oder dein freund/ der dir iſt wie dein hertz/ vberreden würde heimlich/ vnd ſagen/ Laſt vns gehen/ vnd andern Göttern dienen/ die du nicht kenneſt noch deine veter/

7. Die vnter den völckern vmb euch her ſind/ ſie ſein dir nahe oder ferne/ von einem ende der erden/ biß an das ander/

8. So bewillige nicht/ vnd gehorche jm nicht. Auch ſol dein auge ſeiner nicht ſchonen/ vnd ſolt dich ſeiner nicht erbarmen/ noch jn verbergen/

9. Sondern ſolt jn erwürgen/ Deine hand ſol die erſte vber jm ſein/ das man jn tödte/ vnd darnach die hand des gantzen volcks.

10. Man ſol jn zu tode ſteinigen/ Denn er hat dich wollen verführen von dem HERRN deinem Gott/ der dich aus Egyptenland von dem dienſthaus gefürt hat.

11. Auff das gantz Iſrael höre/ vnd fürchte ſich/ vnd nit mehr ſolch vbel fürneme vnter euch.

Jeh. D. v. ad ſciendum, an, ſitis vos diligentes etc. in omni corde v. & in omni a. v. 3. & in vocem ejus audietis &c. & in illo hærebitis. 4. ſomnians ſomnium illud &c. Deum v. educentem vos e. t. Æ. & redimentem te e. d. ſ. ad propellendum te &cet. Deus tuus ad ambulandū in ea, & inſtar-ignis-abſumes m. e m. t. 5. ſeduxerit. 6. in occulto d. ibimus &cet. 7. propinqui ad te aut longinqui (remoti) á te ab ext. terræ & uſq; extr. terræ. 8. audies ad illū, & non parcet o. t. ſuper illum, & non ignoſces, & nō teges ſuper illū. 9. in principio ad interficiendum illum, & m. u. p. in poſtremo. & l. e. in lap. 10. educēte te[.] 11. & omnis Iſra. audient & timebunt n. addent f. ſecundum verbum malū illud in m. t.

379.

11. *in una &c. dans tibi ad habitandū ibi, dicendo.*

13. *& impulerūt.*

14. *bene: & ecce Veritas, rectum Verbum, facta est. abom. etc.*

15. *ad os gladii, devovēdo e. &c. & jumentum ejus ad os. gl. & omne spolium e. c. ad medium pl. e. &c. in ig. ur. & omne spolium e. totum Jeh. &c. tumu seculi. 16 in manu tua.*

17. *audies in Voce Jeh. &c. praecipies t. h. ad faciendum rect.*

Cap. 14.

1. *Vos Jeh.*

2. *ad mortuum.*

3. *tu Jeh. D. & in te eleg.*

12. Wenn du hörest von jrgend einer stad / die dir der HERR dein Gott gegeben hat drinnen zu wonen / das man sagt/

13. Es sind etliche kinder Belial ausgangen vnter dir/ vnd haben die bürger jrer stad verführt/vnd gesagt/ Last vns gehen vnd andern Göttern dienen/die jr nicht kennet.

14. So soltu fleissig suchen/ forschen/vnd fragen. Vnd so sich findet die warheit/ das gewiß also ist/das der grewel vnter euch geschehen ist.

15. So soltu die bürger derselben stad schlahen mit des schwerts scherffe / vnd sie verbannen mit allem das drinnen ist/vnd jr vieh mit der scherffe des schwerts.

16. Vnd allen jren raub soltu samlen mitten auff die gassen/vnd mit fewr verbrennen/ beide stad vnd alle jren raub mit einander/dem HERRN deinem Gott/ das sie auff einem hauffen lige ewiglich/vnd nimer gebawet werde.

17. Vnd las nichts von dem bann an deiner hand hangen/ Auff das der HERR von dem grim seines zorns abgewendet werde / vnd gebe dir barmhertzigkeit/ vnd erbarme sich deiner/vnd mehre dich/wie er deinen vetern geschworen hatt/

18. Darumb / das du der stim des HERRN deines Gottes gehorchet hast/ zu halten alle seine Gebot/die ich dir heute gebiete/das du thust was recht ist für den augen des HERRN deines Gottes.

Das XIIII Cap.

JR seid kinder des HERRN ewres Gottes/ Jr solt euch nicht mal stechen / noch kahl scheren vber den augen / vber einem todten.

2. Denn du bist ein heilig volck dem HERRN deinem Gott

12. Si audieris [12] de una urbium tuarum quam Jehovah Deus tuus dat tibi ut habites ibi, aliquem dicentem,

13. Egressi sunt *quidam* homines filii impietatis è medio tui, [13] qui impulerunt habitatores urbis suæ, dicendo, Eamus & colamus deos alienos, quos non nostis:

14. Tunc inquires & investigabis, ac interrogabis [14] diligēter. & siquidem veritas sit & rumor verus *quod* facta sit abominatio ista in medio tui:

15. Percutiendo percuties habitatores urbis illius [15] acie gladii, perdendo eam, & quicquid in ea *fuerit*, & jumenta ejus acie gladii:

16. Atq; omnia spolia ejus congregabis in medio plateæ ejus, & combures igni urbem ipsam, & omnia spolia ejus prorsus Jehovæ Deo tuo: eritq; tumulus perpetuus non ædificabitur amplius.

17. Neq; adhærebit [16] manui tuæ quicquam de anathemate, ut avertatur Jehovah ab ira furoris sui, & det tibi misericordias, misereaturq; tui, ac multiplicet te, quēadmodum juravit patribus tuis,

18. Quādo [17] obedieris voci Jehovæ Dei tui, custodiendo omnia præcepta ejus quæ ego præcipio tibi hodie, ut facias rectum in oculis Jehovæ Dei tui.

CAP. XIIII.

Filii [1] estis Jehovæ Dei vestri: non incidetis *igitur* vos, neq; ponetis calvitium inter oculos vestros [2] super mortuum.

2. Populus enim sanctus [3] es Jehovæ Deo tuo, & te elegit Jeho-

12. Si audieris in una urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos,

13. Egressi sunt filii Belial de medio tui, & averterunt habitatores urbis suæ, atque dixerunt, Eamus, & serviamus diis alienis, quos ignoratis:

14. Quære solicitè, & diligenter rei veritate perspecta, si inveneris certū esse quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam:

15. Statim percuties habitatores urbis illius in ore gladii, & delebis eam, omniaque, quæ in illa sunt usque ad pecora.

16. Quicquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearum ejus, & cum ipsa civitate succendes, ita ut universa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus. non ædificabitur amplius,

17. Et non adhærebit de illo anathemate quicquā in manu tua: ut avertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicetq; te, sicut juravit patribus tuis,

18. Quando audieris vocem Domini Dei tui, custodiens omnia præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, ut facias quod placitum est in conspectu Domini Dei tui.

CAP. XIIII.

Filii estote Domini Dei vestri: non vos incidetis, nec facietis calvitium super mortuo.

2. * Quoniam populus sanctus es Domino Deo tuo:

12. Ἐὰν δὲ ἀκούσῃς ἐν μιᾷ τῶν πόλεών σου, ὧν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι κατοικεῖν ἐκεῖ, λεγόντων·

13. Ἐξῆλθον ἄνδρες παράνομοι ἐξ ὑμῶν, καὶ ἀπέστησαν πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν πόλιν αὐτῶν, λέγοντες· πορευθῶμεν καὶ λατρεύσωμεν θεοῖς ἑτέροις, οἷς οὐκ οἴδητε.

14. Καὶ ἐτάσεις καὶ ἐρωτήσεις, καὶ ἐξερευνήσεις σφόδρα, καὶ ἰδοὺ ἀληθὴς σαφῶς ὁ λόγος, γεγένηται τὸ βδέλυγμα τοῦτο ἐν ὑμῖν.

15. Ἀναιρῶν ἀναιρήσεις πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἐν φόνῳ μαχαίρας, ἀναθέματι ἀναθεματιεῖτε αὐτὴν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ πάντα τὰ κτήνη αὐτῆς ἐν στόματι μαχαίρας.

16. Καὶ πάντα τὰ σκῦλα αὐτῆς συνάξεις εἰς τὰς διόδους αὐτῆς, καὶ ἐμπρήσεις τὴν πόλιν ἐν πυρὶ, καὶ πάντα τὰ σκῦλα αὐτῆς πανδημεὶ ἐναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ ἔσται ἀοίκητος εἰς τὸν αἰῶνα, οὐκ ἀνοικοδομηθήσεται ἔτι.

17. Οὐ προσκολληθήσεται ἐν τῇ χειρί σου οὐδὲν ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος, ἵνα ἀποστραφῇ Κύριος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ δώσῃ σοι ἔλεος, καὶ ἐλεήσῃ σε, καὶ πληθυνῇ σε, ὃν τρόπον ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσι σου.

18. Ἐὰν εἰσακούσητε τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, φυλάσσειν πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἃς ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ποιεῖν τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀρεστὸν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

Κεφαλ. ιδ'.

Υἱοί ἐστε Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, οὐ φοιβήσεσθε, οὐκ ἐπιθήσετε φαλάκρωμα ἀναμέσον τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν ἐπὶ νεκρῷ.

2. Ὅτι λαὸς ἅγιος εἶ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, καί σε ἐξελέξατο Κύρι-

Urbes Idolatricæ evertendę.

* Supr. 7. 6. Infra 26. v. 18.

Κύριος ὁ Θεός σου ἐκλέξατό σε αὐτῷ λαὸν περιούσιον ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν τ̃ ἐπὶ προσώπου τ̃ γῆς.
3. Ου φάγεσθε πᾶν βδέλυγμα.
*Levi. 11. v. 2.
4. Ταῦτα τὰ κτήνη, ἃ φάγεσθε, μόσχον ἐκ βοῶν, καὶ ἀμνὸν ἐκ προβάτων, καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν.
5. Ελαφον, καὶ δορκάδα, καὶ βούβαλον, καὶ τραγέλαφον, καὶ πύγαργον, καὶ ὄρυγα, καὶ καμηλοπάρδαλιν.
6. Πᾶν κτῆνος διχηλοῦν ὁπλὴν, καὶ ὀνυχιστῆρας ὀνυχίζον δύο χηλῶν, καὶ ἀνάγον μηρυκισμὸν ἐν τοῖς κτήνεσι, ταῦτα φάγεσθε.
7. Καὶ ταῦτα οὐ φάγεσθε ἀπὸ τῶν ἀναγόντων μηρυκισμὸν, καὶ ἀπὸ τῶν διχηλούντων τὰς ὁπλὰς, καὶ ὀνυχιζόντων ὀνυχιστῆρας, τὸν κάμηλον, καὶ δασύποδα, καὶ χοιρογρύλλιον, ὅτι ἀνάγουσι μηρυκισμὸν ταῦτα, καὶ ὁπλὴν οὐ διχηλοῦσιν, ἀκάθαρτα ταῦτα ὑμῖν ἐστι.
8. Καὶ τὸν ὗν, ὅτι διχηλεῖ ὁπλὴν τοῦτο, καὶ ὀνυχίζει ὄνυχας ὁπλῆς, καὶ τοῦτο μηρυκισμὸν οὐ μηρυκᾶται, ἀκάθαρτον τοῦτο ὑμῖν, ἀπὸ τῶν κρεῶν αὐτῶν οὐ φάγεσθε, καὶ τῶν θνησιμαίων αὐτῶν οὐκ ἅψεσθε.
9. Καὶ ταῦτα φάγεσθε ἀπὸ πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασι. πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτοῖς πτερύγια καὶ λεπίδες, φάγεσθε.
10. Καὶ πάντα ὅσα οὐκ ἔστιν αὐτοῖς πτερύγια οὐδὲ λεπίδες, οὐ φάγεσθε, ἀκάθαρτα ταῦτα ἔσται ὑμῖν.
11. Πᾶν ὄρνεον καθαρὸν φάγεσθε.
12. Καὶ ταῦτα οὐ φάγεσθε ἀπ᾽ αὐτῶν, τὸν ἀετόν, καὶ τὸν γρύπα, καὶ τὸν ἁλιαίετον.
13. Καὶ τὸν γύπα, καὶ τὸν ἰκτῖνα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ.
14. Καὶ πάντα τὰ κόρακα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ.
15. Καὶ στρουθὸν, καὶ γλαῦκα, καὶ λάρον, καὶ ἱέρακα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ.

tuo: & te elegit ut sis ei in populum peculiarem de cunctis gentibus, quę sunt super terram.
3. Ne comedatis quæ immunda sunt.
4. * Hoc est animal quod comedere debetis, Bovem, & ovem, & capram,
5. Cervum & capream, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum.
6. Omne animal quod in duas partes findit ungulam, & ruminat, comedetis.
7. De his autem quæ ruminant, & ungulam non findunt, hæc comedere non debetis, camelum, leporem, chœrogryllum: quia ruminant, & non dividunt ungulam, immunda erunt vobis.
8. Sus quoque quoniam dividit ungulam, & non ruminat, immunda erit. carnibus eorum non vescemini, & cadavera non tangetis.
9. Hæc comedetis ex omnibus quæ morantur in aquis. Quæ habent pinnulas & squamas, comedite:
10. Quæ absque pinnulis & squamis sunt, ne comedatis, quia immunda sunt.
11. Omnes aves mundas comedite.
12. Immundas ne comedatis: aquilam scilicet, & gryphem, & haliæetum,
13. Ixon, & vulturem ac milvum juxta genus suum:
14. Et omne corvini generis,
15. Et struthionem, ac noctuam, & larum, atq; accipitrem juxta genus suum:

hovah ut sis illi in populum peculiarem ex omnibus populis, qui *sunt* super faciem terræ.
3. Non comedes ullam abominationem.
4. 4 Hæc *sunt* animalia quæ comedetis: bovem, agnum ovium, & hœdum caprarum,
5. Cervum, & capream, & bubalum, & hircum sylvestrem, & damam, & bovem sylvestrem, & capram rupicolam,
6. 5 Omne animal findens ungulam, & findens fissuram duarum ungularum, ruminans inter animalia, illud comedetis.
7. Veruntamen hoc non comedetis ex ruminantibus & ex findentibus ungulam 6 divisam, camelum, & leporem, & cuniculum: quia ruminant & ungulam non dividunt, immunda sunt vobis:
8. Et porcum, quia findit ungulam & non ruminat, immundus 7 est vobis: de carne eorum non comedetis, & cadavera eorum non contingetis.
9. Hoc comedetis ex omnibus quæ *sunt* in aqua: 8 quicquid habet pinnulam & squamam, comedetis.
10. Quicquid vero nō habet pinnulā & squamam, non comedetis, immundum est vobis,
11. Omnem avem mundam comedetis:
12. 9 Hæ autem *sunt* ex quibus non comedetis, aquila, & gryphus, & haliæetus:
13. Etixus, & vultur, & milvus secundum speciem suam:
14. Et omnis corvus secundum speciem suam:
15. Et filia struthionis, & noctua, & larus, & accipiter secundum speciem suam:

Gott. Vnd der HERR hat dich erwelet/ das du sein eigenthumb seiest/ aus allen völckern die auff erden sind.
3. Du solt keinen grewel essen.
4. Diß ist aber das thier/ das ir essen solt/ ochsen/ schaff/ ziegen/
5. Hirß/ rehe/ püffel/ steinbock/ tendlen/ urochs/ vnd elend/
6. Vnd alles thier/ das seine klawen spaltet vnd widerkewet/ solt ir essen.
7. Das solt ir aber nicht essen/ das widerkewet vnd die klawen nicht spaltet/ Das kamel/ der hase vnd die caninichen/ die da widerkewen/ vnd doch die klawen nicht spalten/ sollen euch vnrein sein.
8. Das schwein/ ob es wol die klawen spaltet/ so widerkewet es doch nicht/ sol euch vnrein sein/ Irs fleischs solt ir nicht essen/ vnd ir aß solt ir nicht anrüren.
9. Das ist das ir essen solt/ von allem das in wassern ist/ Alles was floßfeddern vnd schupen hat/ solt ir essen.
10. Was aber kein floßfeddern noch schupen hat/ solt ir nicht essen/ denn es ist euch vnrein.
11. Alle reine vogel esset.
12. Das sind sie aber/ die ir nicht essen solt/ Der Adeler/ der habicht/ der fischar/ der teucher.
13. Der weihe/ der geier mit seiner art.
14. Vnd alle raben mit irer art.
15. Der straus/ die nachteule/ der kuckuck/ der sperber mit seiner art.

ad existendum illi in p. peculii.

4. hoc jumentum quod comedetis: pecudem (fœtum) ovium & pecudem capr.
5. & omne jumētum ungulifecans ungulam &c. ungularū, ascendere-faciens rumen (sic infra) in jumente, illud cō.
6. fissam &c. quia faciens (est) ascendere rumen ipsi, & un. non ungulisecant (sic infra) im. ipsi vob.
7. ipse (sic v. 10. & deinc.) &c. & in cadaver ejus non tangetis.
8. omne cui (sc. est) ei (pleon) pinnula & squama, c. & omne cui non ei pinnula &cet.

9. & hoc, quod non comedetis ex eis, aquilam &c. et vulturem &c.

10. in portis tuis (sic v. 27 & deinceps) &c. vendere (infin. pro imp.) al. quia p. s. tu Jeh.
11. egredientem agrum anno anno.
12. ad habitare faciendũ &c. tui, musti tui & o. t. & p. armenti tui & gregis tui ut d. ad timẽdum.
13. & quũ multa (magna) fuerit prae te (i. praeter facultatem tuã) via (iter) quum nõ poteris ferre eam, (sc. decimã) quia longe erit a te &c. ad ponendũ nom. s. i.
14. in argento etc. loc. quo e. J. D. t, in eo (i. in quo vel, quẽ.
15. argentum in omni, quod avebit a. t. in armento & in grege &c. & in omnibus qua postulav.

16. Das keuslin / der uhu/ die fledermaus/
17. Die rhordomel / der storck/der schwan/
18. Der reiger / der heher mit seiner art/der widhop/ die schwalbe.
19. Vnd alles gevögel das kreucht / sol euch vnrein sein/ vnd solts nicht essen.
20. Das reine gevögel solt jr essen.
21. Jr solt kein aß essen/ Dem frembdlingen in deinem thor magstus geben/ das ers esse / oder verkeuff es einem frembden / Denn du bist ein heilig volck dem HERRN deinem Gott. Du solt das böcklin nicht kochen / weil es noch seine mutter seuget.
22. Du solt alle jar den zehenden absondern/alles einkomens deiner saat/ das aus deinem acker kömpt.
23. Vnd solts essen für dem HERRN deinem Gott/ an dem ort/ den er erwelet/ das sein name daselbs wone/ nemlich/ vom zehenden deines getreids/ deines mosts/ deines öles / vnd der erstengeburt deiner rinder/ vnd deiner schaff/ Auff das du lernest fürchten den HERRN deinen Gott/ dein lebenlang.
24. Wenn aber des weges dir zu viel ist/ das du solchs nit hin tragen kanst/ darumb/ das der ort dir zu ferne ist/ den der HERR dein Gott erwelet hat/ das er seinen namen daselbs wonen lasse (denn der HERR dein Gott hat dich gesegnet)
25. So gibs vmb geld / vnd faß das geld in deine hand / vñ gehe an den ort/ den der HErr dein Gott erwelet hat.
26. Vnd gibs geld vmb alles/ was deine seele gelüstet/ es sey vmb rinder/ schaff / wein/ starcken tranck/ oder vmb alles das deine seele wündschet/ Vnd iß daselbs für dem HErrn deinem Gott/ vnd sey frölich/ du vnd dein haus.

Vnd

16. 1 Et herodius, & cygnus, & ibis:
17. Et pelicanus, & porphyrio, & mergulus:
18. Et ciconia, & charadrius secundum speciem suam: & upupa, & vespertilio:
19. Et omne reptile alatum immundum est vobis, non comedetur.
20. Omnem avem mundam comedetis.
21. Non comedetis ullum cadaver: peregrino qui *est* 10 intra portas tuas dabis illud, & comedet illud, aut vende alienigenae: populus enim sanctus es Jehovae Deo tuo. Non coques hœdum in lacte matris suae.
22. Decimando decimabis omnem proventum seminis tui, 11 quod egressum fuerit ex agro annuatim.
23. Et comedes coram Jehova Deo tuo, in loco quem elegerit 12 ut habitare faciat nomen suum ibi, decimam frumenti tui, vini tui, & olei tui, & primogenita boum tuorum & pecudum tuarum: ut discas timere Jehovam Deum tuum omnibus diebus.
24. 13 Quod si longior fuerit via quam ut per eam ferre possis illas, quod distet à te locus ille, quem elegerit Jehovah Deus tuus, ut ponat nomen suum ibi, quum benedixerit tibi Jehovah Deus tuus,
25. Tunc dabis 14 pro pecunia, & colligabis pecuniam in manu tua, & ibis ad locum quem elegerit Jehovah Deus tuus:
26. Et dabis 15 pecuniam pro omni eo quod desiderat anima tua, pro bobus, & pro ovibus, & pro vino, & pro sechar, & pro cunctis denique quae postulaverit à te anima tua: & comedes ibi coram Jehova Deo tuo, & laetaberis tu & domus tua.

Le-

16. Herodium ac cygnum, & ibin,
17. Ac mergulum, porphyrionem, & nycticoracem,
18. Onocrotalum, & charadrium, singula in genere suo: upupam quoque, & vespertilionem:
19. Et omne quod reptat & pennulas habet, immundum erit, & non comedetur.
20. Omne quod mundum est, comedite.
21. Quicquid autem morticinum est, ne vescamini ex eo. Peregrino qui intra portas tuas, da ut comedat, aut vende ei. quia tu populus sanctus Domini Dei tui es. * Non coques hœdũ in lacte matris suae.
22. Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, quae nascuntur in terra per annos singulos,
23. Et comedes in conspectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit, ut in eo nomen illius invocetur, decimam frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis & ovibus tuis: ut discas timere Dominum Deum tuum omni tempore.
24. Cùm autem longior fuerit via, & locus quem elegerit Dominus Deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eum haec cuncta portare,
25. Vendes omnia, & in pretium rediges, portabisque manu tua, & proficisceris ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus:
26. Et emes ex eadem pecunia quicquid tibi placuerit, sive ex armentis, sive ex ovibus, vinum quoque, & siceram, & omne quod desiderat anima tua: & comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu & domus tua,

Et

16. Καὶ ἐρῳδιὸν, καὶ κύκνον, καὶ ἶβιν·
17. Καὶ καταῤῥάκτην, καὶ πορφυρίωνα, καὶ νυκτικόρακα.
18. Καὶ πελεκᾶνα, καὶ χαλάδριον, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ, καὶ ἔποπα, καὶ νυκτερίδα.
19. Καὶ πάντα τὰ ἑρπετὰ τῶν πετεινῶν ἀκάθαρτα ταῦτά ἐστιν ὑμῖν, οὐ φάγεσθε ἀπ᾽ αὐτῶν·
20. Πᾶν πετεινὸν καθαρὸν φάγεσθε.
21. Καὶ πᾶν θνησιμαῖον οὐ φάγεσθε· τῷ παροίκῳ τῷ ἐν ταῖς πόλεσί σου, δοθήσεται, καὶ φάγεται, ἢ ἀποδώσῃ τῷ ἀλλοτρίῳ, ὅτι λαὸς ἅγιος εἶ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου· οὐχ ἑψήσεις ἄρνα ἐν γάλακτι μητρὸς αὐτοῦ.
22. Δεκάτην ἀποδεκατώσεις παντὸς γεννήματος τοῦ σπέρματός σου, τὸ γέννημα τοῦ ἀγροῦ σου ἐνιαυτὸν κατ᾽ ἐνιαυτόν.
23. Καὶ φαγῇ αὐτὸ ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου, ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐκεῖ οἴσεις τὰ ἐπιδέκατα τοῦ σίτου σου, καὶ τοῦ οἴνου σου, καὶ τοῦ ἐλαίου σου, καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν βοῶν σου, καὶ τῶν προβάτων σου, ἵνα μάθῃς φοβεῖσθαι Κύριον τὸν Θεόν σου πάσας τὰς ἡμέρας.
24. Ἐὰν δὲ μακρὰν γένηται ἡ ὁδὸς ἀπὸ σοῦ, καὶ μὴ δύνῃ ἀναφέρειν αὐτά, ὅτι μακρὰν ἀπὸ σοῦ ὁ τόπος, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου, ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ, ὅτι εὐλογήσει σε Κύριος ὁ Θεός σου.
25. Καὶ ἀποδώσῃ αὐτὰ ἀργυρίου, καὶ λήψῃ τὸ ἀργύριον ἐν ταῖς χερσί σου, καὶ πορεύσῃ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτόν.
26. Καὶ δώσεις τὸ ἀργύριον ἐπὶ παντὸς οὗ ἂν ἐπιθυμῇ ἡ ψυχή σου, ἐπὶ βουσὶν ἢ ἐπὶ προβάτοις, ἢ ἐπὶ οἴνῳ, ἢ ἐπὶ σίκερα, ἢ ἐπὶ παντὸς οὗ ἂν ἐπιθυμῇ ἡ ψυχή σου, καὶ φαγῇ ἐκεῖ ἐναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ εὐφρανθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου.

Καὶ

Animalia immunda & munda.

* Exo. 23. v. 19. & 34. v. 26.

Animalia immunda & munda.

Anni septimi privilegia.

27. Καὶ ὁ Λευίτης ὁ ἐν ταῖς πόλεσί σου, οὐ καταλείψεις αὐτόν, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ μερὶς οὐδὲ κλῆρος μετὰ σου.

28. Μετὰ τρία ἔτη ἐξοίσεις πᾶν τὸ ἐπιδέκατον τῶν γεννημάτων σου, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ θήσεις αὐτὸ ἐν ταῖς πόλεσί σου.

29. Καὶ ἐλεύσεται ὁ Λευίτης, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ μερὶς οὐδὲ κλῆρος μετὰ σοῦ, καὶ ὁ προσήλυτος, καὶ ὁ ὀρφανὸς, καὶ ἡ χήρα ἡ ἐν ταῖς πόλεσί σου, καὶ φάγονται καὶ ἐμπλησθήσονται, ἵνα εὐλογήσῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου οἷς ἂν ποιῇς.

Κεφαλ. ιέ.

Δι' ἑπτὰ ἐτῶν ποιήσεις ἄφεσιν,

2. Καὶ οὕτως τὸ πρόσταγμα τῆς ἀφέσεως. ἀφήσεις πᾶν χρέος ἴδιον, ὃ ὀφείλει σοι ὁ πλησίον, καὶ τὸν ἀδελφόν σου οὐκ ἀπαιτήσεις, ὅτι ἐπικέκληται ἄφεσις Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

3. Τὸν ἀλλότριον ἀπαιτήσεις, ὅσα ἐὰν ᾖ σοι παρ' αὐτῷ, τῷ ἀδελφῷ σου ἄφεσιν ποιήσεις τοῦ χρέους σου.

4. Ὅτι οὐκ ἔσται ἐν σοὶ ἐνδεής, ὅτι εὐλογῶν εὐλογήσει σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν τῇ γῇ, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ κατακληρονομῆσαι αὐτήν.

5. Ἐὰν δὲ ἀκοῇ ἀκούσητε τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, φυλάσσειν καὶ ποιεῖν πάσας τὰς ἐντολὰς ταύτας, ὡς ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον.

6. Ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου εὐλόγησέ σε ὃν τρόπον ἐλάλησέ σοι, καὶ δανιεῖς ἔθνεσι πολλοῖς, σὺ δὲ οὐ δανιῇ· καὶ ἄρξεις σὺ ἐθνῶν πολλῶν, σοῦ δὲ οὐκ ἄρξουσιν.

7. Ἐὰν δὲ γένηται ἐν σοὶ ἐνδεὴς ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου ἐν μιᾷ τῶν πόλεών σου ἐν τῇ γῇ, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, οὐκ

ἀπο-

Margin: & possidendum eam. 3. audiendo audieris in voce 3. D. t. ad custodiendum, &c. ego præcipiens (sum) tibi h. 4. & mutuabis gentibus multis &c. dominab. in gentes multas, & in te non d. 5. in te egenus (sic infra) ex uno fratrum tuorum, in una portarum tuarum &c. dans (est) tibi. non roborabis.

27. Et Levita qui intra portas tuas est, cave ne derelinquas eum, quia nō habet aliam partem in possessione tua.

28. Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus, quę nascuntur tibi eo tempore: & repones intra januas tuas.

29. Venietque Levites qui aliam non habet partem nec possessionem tecum, & peregrinus ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas sunt, & comedent, & saturabuntur: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, quæ feceris.

CAP. XV.

Septimo anno facies remissionē,

2. Quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est Domini.

3. A peregrino & advena exiges: civem & propinquum repetendi non habebis potestatem.

4. Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus est tibi in possessionem.

5. Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris universa quæ jussit, & quæ ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, ut pollicitus est.

6. Fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo accipies mutuum. Dominaberis nationib' plurimis, & tui nemo dominabitur.

7. Si unus de fratribus tuis, qui morantur intra portas civitatis tuæ in terra, quam Dominus Deus

tu-

27. Levitam autem qui intra portas tuas *habitaverit*, non 16 derelinques: quia non *est* ei pars & hæreditas tecum.

28. 17 Tertio quoq; anno proferes omnes decimas proventus tui anno ipso, & repones intra portas tuas.

29. Venietq; Levita (quia non *est* ei portio & hæreditas tecum,) & peregrinus, & pupillus, 1 atq; vidua, qui *sunt* intra portas tuas: & comedent, & saturabuntur, ut benedicat tibi Jehovah Deus tuus in omni opere manus tuæ, quod feceris.

CAP. XV.

Septimo 1 quoq; anno facies remissionem.

2. Hæc autem *est* ratio remissionis, ut remittat omnis qui mutuum dederit manu sua *id quod* mutuum dederit amico suo: non reposcet ab amico suo, aut à fratre suo: quia proclamata est remissio Jehovæ.

3. Ab alienigena reposces: at quod fuerit tibi apud fratrē tuum, remittet manus tua:

4. 2 In tantum ut nō sit in te mendicus: quia benedicendo benedicet tibi Jehovah in terra, quam ipse Deus tuus dat tibi in hæreditatem, ut possideas eam:

5. *Sed ita* duntaxat si 3 obediendo obedieris voci Jehovæ Dei tui, ita ut custodias faciendo omne præceptum istud quod ego præcipio tibi hodie:

6. Nam Jehovah Deus tuus benedixit tibi, quemadmodum dixit tibi, 4 tum mutuò accepto pignore dabis gentibus multis, tu autem nō accipies mutuo: & dominaberis gentibus multis, at tibi nō dominabuntur.

7. Si fuerit 5 apud te mendicus quispiam è fratribus tuis in una è portis tuis in terra tua quam Je-

ho-

27. Vnd der Leuit/ der in deinem thor ist/ Du solt jn nit verlassen/denn er hat kein teil noch erbe mit dir.

28. Vber drey jar soltu aussondern alle zehenden deines einkomens desselben jars/ vnd solts lassen in deinem thor.

29. So sol komen der Leuit/ der kein teil noch erbe mit dir hat/ vnd der frembdling/ vnd der waise/ vnd die widwen die in deinem thor sind/vnd essen/ 382.
vnd sich settigen/ auff das dich der HERR dein Gott segne/ in allen wercken deiner hand die du thust.

Das XV. Cap.

Wer sieben jar soltu ein erlasjar halten.

2. Also sols aber zugehen mit dem erlaßjar. Wenn einer seinem nehesten etwas borget/ der sols jm erlassen / vnd sols nicht einmanen von seinem nehesten/oder von seinem bruder/ Denn es heist das erlasjar dem HERRN.

3. Von einem frembden magstu es einmanen / aber dem der dein bruder ist/ soltu es erlassen.

4. Es sol aller dinge kein bettler vnter euch sein/ Denn der HErr wird dich segnen im lande/ das dir der HErr dein Gott geben wird zum erbe einzunemen.

5. Allein das du der stim des HErrn deines Gottes gehorchest/vnd haltest alle diese Gebot/ die ich dir heute gebiete/das du darnach thust.

6. Denn der HErr dein Gott wird dich segnen/ wie er dir geredt hat/ so wirstu vielen volckern leihen/ vnd du wirst von niemand borgen / Du wirst vber viel völcker herrschen/vnd vber dich wird niemand herrschen.

7. Wenn deiner brüder irgend einer arm ist/ in irgend einer stad in deinem lande/das der HERR dein Gott dir

Margin: 16. derel. eum. 17. à fine trium annorū pr. omn. decimā pr. t. in a. Cap. 15. 1. à fine s. a. f. r. & hoc verbum (.i. res, vel, modus) rem: remittere omnem dominū mutui (debiti) manus suæ, qui mutuaverit in proximū suum, nō arctabit proximū suum & fratrem suum q. proclamavit (sc. aliquis) remissionē Jeh. alienigenam arctabis &c. tibi cum fr. tuo. 2. præter quam quod non erit in te egenus (.i. ne sinas quēquam egere, & egestate domestica confici) & cet. quam Jeh. dās (est) tibi hæreditatem ad

geben

6. & mutuando mutuabis illi sufficientiam defectus ejus, quod defecerit ei. custodire tibi, n. s. verbum (i. res aliqua) cũ c. t. Belial, dicendo: appropinquavit annus heptados (sc. completus, qui est septimus) &c. mend. & nõ dabis ei. & (i. tunc) clamabit super te ad Jeh. 7. in dando te, q. propter verbum (rem) hoc &c. in omni opere tuo, & in omni missione manus tuæ (Deu 12. n. 7.) quia nõ cessabit egenus &c. præcipiens (sum) tibi. 8 torquẽdando, vel, ornando (sc. muneribus Metaphora) torquem dabis (vel torquem imponẽdo collo impones) illi de greg. tuo. 9. præcipiens sc. (sum) tibi h. h. & erit quando dicet ad te etc. quia dilexit te.

geben wird / so soltu dein hertz nicht verherten / noch deine hand zu halten / gegen deinem armen bruder.

8. Sondern solt sie jm auffthun / vnd jm leihen nach dem er mangelt.

9. Hüt dich / das nicht in deinem hertzen ein Belial tück sey / das da spreche / Es nahet erzu das siebende jar / das erlasjar / vnd sehest deinen armen bruder vnfreundlich an / vnd gebest jm nicht / so wird er vber dich zu dem HERRN ruffen / so wirstus sünde haben.

10. Sondern du solt jm geben / vnd dein hertz nicht verdriessen lassen / das du jm gibst / Denn vmb solchs willen wird dich der HERR dein Gott segnen / in allen deinen wercken / vnd was du fürnimbst.

11. Es werden allezeit armen sein im lande / darumb gebiete ich dir / vnd sage / das du deine hand auffthust deinem bruder / der bedrenget vnd arm ist in deinem lande.

583.

12. Wenn sich dein bruder ein Ebreer oder Ebreerin verkeufft / so sol er dir sechs jar dienen / im siebenden jar soltu in frey loß geben.

13. Vnd wenn du jn frey loß gibst / soltu jn nicht leer von dir gehen lassen.

14. Sondern solt jm aufflegen von deinen schaffen / von deiner tennen / von deiner kelter / das du gebest von dem / das dir der HERR dein Gott gesegnet hat.

15. Vnd gedencke / das du auch knecht warest in Egypten land / vnd der HERR dein Gott dich erlöset hat / Darumb gebiete ich dir solchs heute.

16. Wird er aber zu dir sprechen / Ich wil nicht ausziehen von dir / denn ich hab dich vnd dein haus lieb (weil jm wol bey dir ist.)

So

hovah Deus tuus dat tibi: non indurabis cor tuum, neq; claudes manum tuam à fratre tuo mendico:

8. Sed aperiendo aperies manum tuam illi, 6 & accepto pignore, mutuando mutuabis ei ad sufficientiam usq;, id quo indiguerit.

9. Cave tibi ne sit quidpiam in corde tuo impium, dicendo, Propinquus *est* annus septimus annus remissionis: & malignus *sit* oculus tuus in fratrem tuum mendicum, ita ut non des ei: clamet autem contra te ad Jehovam, & erit in te peccatum.

10. *Sed* dando dabis ei, neq; malignum erit cor tuum 7 quũ dederis ei: quia hujus rei gratia benedicet tibi Jehovah Deus tuus in omnibus operibus tuis, & in omni re quam tractaveris.

11. Non enim deerit mendicus de medio terræ: idcirco præcipio tibi dicendo, Aperiendo aperies manum tuam fratri tuo, *id est* pauperi tuo, & mendico tuo in terra tua.

12. Si venditus fuerit tibi frater tuus Hebræus, vel Hebræa, & servierit tibi sex annis, anno septimo dimittes eum liberum à te.

13. Et quum dimittes eum liberum à te non dimittes eum vacuum:

14. 8 Onerando onerabis eum: de pecudibus tuis, & de area tua, & de torculari tuo, *in* quibus benedixerit tibi Jehovah Deus tuus, dabis ei.

15. Et recordaberis quod servus fuisti in terra Aegypti, & redemerit te Jehovah Deus tuus: idcirco ego 9 præcipio tibi hoc hodie.

16. Quod si dixerit tibi, Non egrediar à te: propterea quod diligat te & domum tuam, & quod bonum *sit* ei tecum:

Tunc

tuus daturus est tibi, ad paupertatem devenerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum,

8. Sed aperies eam pauperi, & * dabis mutuum quo eum indigere perspexeris.

9. Cave ne fortè subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, appropinquat septimus annus remissionis: & avertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuũ cõmodare: ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum.

10. Sed dabis ei: nec ages quippiam callide in ejus necessitatibus sublevandis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris.

11. * Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra.

12. Cùm tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & sex annis servierit tibi, * in septimo anno dimittes eum liberum:

13. Et quem libertate donaveris, nequaquam vacuum abire patieris:

14. Sed dabis viaticum de gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.

15. Memento quòd & ipse servieris in terra Ægypti, & liberaverit te Dominus Deus tuus, & idcirco ego nunc præcipio tibi.

16. Sin autem dixerit, Nolo egredi: eò quòd diligat te, & domum tuam, & bene sibi apud te esse sentiat:

As-

ἀποστρέψεις τὴν καρδίαν σου, οὐδὲ μὴ συσφίγξεις τὴν χεῖρά σου ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ σου τοῦ ἐπιδεομένου.

8. Ἀνοίγων ἀνοίξεις τὰς χεῖράς σου αὐτῷ, δάνειον δανιεῖς αὐτῷ, ὅσον ἂν ἐπιδέηται, καὶ καθ' ὅσον ὑστερῆται,

9. Πρόσεχε σεαυτῷ μή ποτε γένηται ῥῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἀνόμημα, λέγων· ἐγγίζει τὸ ἕβδομον, ἔτος τῆς ἀφέσεως, καὶ πονηρεύσηται ὁ ὀφθαλμός σου τῷ ἀδελφῷ σου τῷ ἐπιδεομένῳ, καὶ οὐ δῷς αὐτῷ, καὶ βοήσεται κατὰ σοῦ πρὸς Κύριον, καὶ ἔσται ἐν σοὶ ἁμαρτία μεγάλη.

10. Μεταδιδοὺς δώσεις αὐτῷ, καὶ δάνειον δανιεῖς αὐτῷ, ὅσον ἂν ἐπιδέηταί σου· καὶ οὐ λυπηθήσῃ τῇ καρδίᾳ σου διδόντος σου αὐτῷ, ὅτι διὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο εὐλογήσει σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου καὶ ἐν πᾶσιν οὗ ἂν ἐπιβάλεις τὴν χεῖρά σου.

11. Οὐ γὰρ μὴ ἐκλείπῃ ἐνδεὴς ἀπὸ τῆς γῆς σου· διὰ τοῦτο ἐγώ σοι ἐντέλλομαι ποιεῖν τὸ ῥῆμα τοῦτο, λέγων· ἀνοίγων ἀνοίξεις τὰς χεῖράς σου τῷ ἀδελφῷ σου τῷ πένητι, καὶ τῷ ἐνδεομένῳ ἐπὶ τῆς γῆς σου.

12. Ἐὰν δὲ πραθῇ σοι ὁ ἀδελφός σου ὁ Ἑβραῖος ἢ ἡ Ἑβραία, δουλεύσει σοι ἓξ ἔτη, καὶ τῷ ἑβδόμῳ ἐλεύθερον ἐξαποστελεῖς αὐτὸν ἀπὸ σοῦ.

13. Ὅταν δὲ ἐξαποστέλλῃς αὐτὸν ἐλεύθερον ἀπὸ σοῦ, οὐκ ἀποστελεῖς αὐτὸν κενόν.

14. Ἐφόδιον ἐφοδιάσεις αὐτὸν ἀπὸ τῶν προβάτων σου, καὶ ἀπὸ τοῦ σίτου σου, καὶ ἀπὸ τοῦ ληνοῦ σου, καθὰ ηὐλόγησέ σε Κύριος ὁ Θεός σου, δώσεις αὐτῷ.

15. Καὶ μνησθήσῃ ὅτι οἰκέτης ἦσθα ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ ἐλυτρώσατό σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐκεῖθεν, διὰ τοῦτο ἐγώ σοι ἐντέλλομαι ποιεῖν τὸ ῥῆμα τοῦτο.

16. Ἐὰν δὲ λέγῃ πρός σε, οὐκ ἐξελεύσομαι ἀπὸ σοῦ, ὅτι ἠγάπησέ σε καὶ τὴν οἰκίαν σου, ὅτι εὖ ἐστιν αὐτῷ παρά σοι.

Καὶ

Beneficentia erga pauperes

* Matth. 5. v. 42. Luc. 6. v. 34.

* Matt. 26. v. 11.

* Exo. 21. v. 2. Jere. 34. v. 14.

Beneficẽtia erga pauperes

17. Καὶ λήψῃ τὸ ὀπήτιον, καὶ τρυπήσεις τὸ οὖς αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ ἔσται οἰκέτης σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ τὴν παιδίσκην σου ποιήσεις ὡσαύτως.

18. Οὐ σκληρὸν ἔσω ἐναντίον σου, ἐξαποστελλομένων αὐτῶν ἐλευθέρων ἀπὸ σοῦ, ὅτι ἐπέτιον μισθὸν μισθωτοῦ ἐδούλευσέ σοι ἓξ ἔτη, καὶ εὐλόγησέ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν πᾶσιν οἷς ἂν ποιῇς.

19. Πᾶν πρωτότοκον ὃ ἂν τεχθῇ ἐν τοῖς βουσί σου, καὶ ἐν τοῖς προβάτοις σου τὰ ἀρσενικὰ ἁγιάσεις Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, οὐκ ἐργάσῃ ἐν τῷ πρωτοτόκῳ μόσχῳ σου, καὶ οὐ μὴ κείρῃς τὸ πρωτότοκον τῶν προβάτων σου.

*Lev. 22. v. 21. Eci. 35. v. 14.

20. Ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου φαγῇ αὐτὸ ἐνιαυτὸν ἐξ ἐνιαυτοῦ, ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου, σὺ καὶ ὁ οἶκός σου.

21. Ἐὰν δὲ ᾖ ἐν αὐτῷ μῶμος χωλὸν ἢ τυφλὸν, ἢ καὶ πᾶς μῶμος πονηρός, οὐ θύσεις αὐτὸ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

22. Ἐν ταῖς πόλεσί σου φαγῇ αὐτό· ὁ ἀκάθαρτος ἐν σοὶ, καὶ ὁ καθαρὸς ὡσαύτως φάγεται, ὡς δορκάδα ἢ ἔλαφον.

23. Πλὴν τὸ αἷμα αὐτοῦ οὐ φαγῇ, ἐπὶ τὴν γῆν ἐκχεεῖς αὐτὸ ὡς ὕδωρ.

Κεφαλ. ις΄.

Φύλαξον τὸν μῆνα τῶν νέων, καὶ ποιήσεις τὸ Πάσχα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, ὅτι ἐν τῷ μηνὶ τῶν νέων ἐξήγαγέ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐξ Αἰγύπτου νυκτός.

2. Καὶ θύσεις τὸ Πάσχα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου πρόβατα καὶ βόας ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου, ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ.

3. Οὐ φαγῇ ἐπ' αὐτοῦ ζύμην, ἑπτὰ ἡμέρας φαγῇ ἐπ' αὐτοῦ ἄζυμα, ἄρτον κακώσεως, ὅτι ἐν σπουδῇ ἐξήλθατε ἐξ Αἰγύπτου

νυκτός,

---

17. Assumes subulam, & perforabis aurem ejus in janua dom⁹ tuæ, & serviet tibi usq; in æternũ, ancillæ quoq; similiter facies.

18. Non avertas ab eis oculos tuos, quando dimiseris eos liberos: quoniam juxta mercedem mercenarii per sex annos servivit tibi, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operib⁹ quæ agis.

19. De primogenitis quæ nascuntur in armentis, & ovibus tuis, quicquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis in primogenito bovis, & non tondebis primogenita oviũ.

20. *In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos in loco, quem elegerit Dominus, tu & domus tua.

21. Sin autem habuerit maculam, & vel claudum fuerit vel cæcum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo.

22. Sed intra portas urbis tuæ comedes illud: tam mundus quàm immũdus similiter vescentur eis quasi caprea, & cervo.

23. Hoc solum observabis, ut sanguinem eorum nõ comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

CAP. XVI.

Observa mensem novarũ frugum, & verni primùm temporis, ut facias Phase Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte.

2. Immolabisque Phase Domino Deo tuo, de ovibus, & de bobus in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.

3. Non comedes in eo panem fermentatum. Septem dieb⁹ comedes absque fermento afflictio-

nis

---

17. Tunc accipies subulam, & 10 pones in aure ejus, & in porta: eritq; tibi servus in seculum. sic etjam ancillę tuę facies.

18. Non sit durum in oculis tuis, 11 quum dimittes eum liberum à te: quia duplo mercedis mercenarii servivit tibi sex annis: & benedicet tibi Jehovah Deus tuus in omnibus quæ facies.

19. Omne primogenitum quod nascetur in armento tuo 12 aut in grege tuo, masculum sanctificabis Jehovæ Deo tuo: non utêris opera primogeniti bovis tui, neq; tondebis primogenita gregis tui.

20. Coram Jehova Deo tuo comedes 13 illa annuatim, in loco quem elegerit Jehovah, tu & familia tua.

21. Quod si fuerit in eo macula, *aut fuerit* claudum vel cœcum, *aut* 14 quovis *alio* vitio *deturpatum*, non sacrificabis illud Jehovæ Deo tuo.

22. Intra portas tuas comedes illud, immundus & mundus pariter *comedet* 15 perinde atq; capream & cervum.

23. Tantummodo sanguinem ejus non comedes, *sed* super terram fundes illum tanquam aquam.

CAP. XVI.

Observa mensam Abib, & fac Pesah Jehovæ Deo tuo: quia mense Abib eduxit te Jehovah Deus tuus ex Aegypto nocte.

2. Et sacrificabis Pesah Jehovæ Deo tuo 2 de pecudibus & bobus, 3 in loco quem elegerit Jehovah, ut habitare faciat nomen suum ibi.

3. Non comedes 3 cum illo fermentatum: septem diebus comedes cum illo infermentata, pa-

nem

---

17. So nim eine pfrieme/ vnd bore jm durch sein ohr/ an der thür/ vnd laß in ewiglich deinen knecht sein. Mit deiner magd soltu auch also thun.

18. Vnd laß dichs nicht schwer düncken/ das du in frey loß gibst/ denn er hat dir als ein zwiefeltig taglöner/ sechs jar gedienet/ So wird der HERR dein Gott dich segnen/ in allem was du thust.

19. Alle erstegeburt/ die vnter deinen rindern vnd schafen geboren wird/ das ein menlin ist/ soltu dem HERRN deinem Gott heiligen. Du solt nicht ackern mit dem erstling deiner ochsen/ vnd nicht bescheren die erstling deiner schaff.

20. Für dem HERRN deinem Gott soltu sie essen jerlich/ an der stet/ die der HERR erwelet/ du vnd dein haus.

21. Wens aber einen feil hat/ das hincket/ oder blind ist/ oder sonst jrgend ein bösen feil/ so soltu es nicht opffern dem HERRN deinem Gott.

22. Sondern in deinem thor soltu es essen (du seiest vnrein oder rein) wie ein rehe vnd hirß.

23. Allein/ das du seines bluts nicht essest/ sondern auff die erden giessest/ wie wasser.

Das XVI. Cap.

Halt den mond Abib/ das du Passah haltest dem HERRN deinem Gott. Denn im mond Abib hat dich der HERR dein Gott aus Egypten geführet/ bey der nacht.

2. Vnd solt dem HERRN deinem Gott das Passah schlachten/ schaff vnd rinder an der stete/ die der HERR erwelen wird/ das sein name daselbs wone.

3. Du solt kein gesewrts auff das fest essen. Sieben tage soltu vngesewrt brot des elends essen/ Denn mit furcht

bistu

---

10. *dabis in a.e. & in janua, & e.t.s. seculi, (i. usque ad Jubilaeum. Ex 21. v. 6) & etiam a.t.f. sic.*
11. *in dimittendo te eum.*
12. *& in gr.t. &c. non servies (sc. tibi) in primogenito b.t. n.t. primogenitum g.t.*
13. *eum, anno in annum &c. tu & domus tua. & si fu.*
14. *omnis macula.*
15. *sicut capream & c.*

Cap. 16.

1. *custodire (infin. pro imp.) m. A. & facies &c. quia in mense.*
2. *gregem & armẽtum &c. Jeh. ad habitare faciendũ n.s.t.*
3. *super. sic infra.*

384.

4. in festinatione etc. dies egredi te e ter. Æg.

5. carne q. s. in. v. in die p. ad man.

6. in una portarũ tuarum &c. dans (est) tibi sed ad locum &c. tuum ad habitare faciendum &c. Pesah in vespera, circa ingredi solem, statuto tẽpore egr. te ex Æ. & coques & c. i. l. quo eliget Jeh. D. t. in eo, & vertes te in mane & ibis in t. tua.

7. retentio.

8. ab incipiendo falcem.

9. & facies solẽ &c tuo: sufficientiam spontis m. t.

10. ad habitare faciendum.

11. facies tibi s. d. in colligendo te.

bistu aus Egyptenland gezogen/auff das du des tages deines auszugs aus Egyptenland gedenckest dein lebenlang.

4. Es sol in sieben tagen kein geseurts gesehen werden/ in all deinen grentzen. Und sol auch nichts vom fleisch/ das des abends am ersten tage geschlachtet ist/ uber nacht bleiben/ biß an den morgen.

5. Du kanst nicht Passah schlachten in irgend deiner thor einem/ die dir der HErr dein Gott gegeben hat.

6. Sondern an der stet/ die der HERR dein Gott erwelen wird / das sein name daselbs wone/ da soltu das Passah schlachten / des abends/ wenn die sonne ist untergangen/ zu der zeit/als du aus Egypten zogest.

7. Und solts kochen und essen an der stet/ die dir der HErr dein Gott erwelen wird/ und darnach dich wenden des morgens/ und heimgehen in deine hütten.

8. Sechs tage soltu ungeseurts essen/ und am siebenden ag ist die versamlung des HERRN deines Gottes/ da soltu kein erbeit thun.

9. Sieben wochen soltu dir zelen/ und anheben zu zelen/ wenn man anfehet mit der sichel in der saat.

10. Und solt halten das fest der wochẽ dem HERRN deinem Gott/ das du ein freywillige gabe deiner hand gebest/ nach dem dich der HERR dein Gott gesegnet hat.

11. Und solt frölich sein für Gott deinem HERRN/ du und dein son / deine töchter/ dein knecht/ deine magd/ und der Leuit der in deinem thor ist/ der frembdling/ der waise und die widwen/ die unter dir sind / an der stet/ die der HERR dein Gott erwelet hat/ das sein name da wone.

12. Und gedenck das du knecht in Egypten gewesen bist/ das du haltest und thust nach diesen Geboten.

13. Das fest der laubhütten soltu halten sieben tagẽ/ wenn

du

nem afflictionis: quia 4 festinanter egressus es è terra Aegypti: ut memineris diei quo egressus es è terra Aegypti, omnibus diebus vitæ tuæ.

4 Neq; conspicietur tibi fermentum in omni termino tuo septem diebus, neq; pernoctabit *quicquam* de 5 carnibus quas sacrificabis in vespera die primo, usq; mane.

5. Non poteris sacrificare Pesah 6 in aliqua è portis tuis quas Jehovah Deus tuus dat tibi:

6. Sed in loco quem elegerit Jehovah Deus tuus, ut habitare faciat nomen suum ibi: sacrificabis Pesah ad vesperam, occumbente sole, tempore quo egressus es ex Aegypto.

7. Assabis autem, ac comedes in loco quem elegerit Jehovah Deus tuus: postea mane conversus revertêris in tabernacula tua.

8. Sex diebus comedes infermentata: die autem septima *erit* 7 solennitas Jehovæ Deo tuo, non facies opus *ullum*.

9. Septem *deinde* hebdomadas numerabis tibi: 8 ex quo cœperit falx esse in segete, incipies numerare septem hebdomadas,

10. 9 Postea celebrabis solennitatem hebdomadum Jehovæ Deo tuo: juxta sufficientiam spontaneæ manus tuæ *erit* quod dabis, pro ut benedixerit tibi Jehovah Deus tuus.

11. Et lætaberis coram Jehovah Deo tuo, tu & filius tuus & filia tua, & servus tuus & ancilla tua, & Levita qui *est* intra portas tuas, & peregrinus, & pupillus, & vidua, qui *fuerint* in medio tui, in loco quem elegerit Jehovah Deus tuus 10 ut habitare faciat nomen suum ibi.

12. Et recordaberis quod servus fueris in Aegypto: propterea custodies, ac facies statuta hæc.

13 Solennitatem tabernaculorum 11 facies septem diebus,

quum

nis panem, quoniam in pavore egressus es de Ægypto: ut memineris diei egresſionis tuæ de Ægypto omnibus diebus vitæ tuæ.

4. Non apparebit fermẽtatum in omnibus terminis tuis septem diebus, & non remanebit de carnibus ejus quod immolatum est vespere in die primo usque mane.

5. Non poteris immolare Phase in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi:

6. Sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi: immolabis Phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto.

7. Et coques, & comedes in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, maneq; consurgens vades in tabernacula tua,

8. Sex diebus comedes azyma: & in die septima, quia collecta est Domini Dei, non facies opus.

9. ✱ Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris,

10. Et celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui.

11. Et epulaberis coram Domino Deo tuo, tu & filius tuus, & filia tua, & servus tuus, & ancilla tua, & Levites, qui est intra portas tuas, & advena ac pupillus & vidua, qui morantur vobiscum: in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.

12. Et recordaberis quoniam servus fueris in Ægypto: custodiesq; ac facies quæ præcepta sunt.

13. Solennitatem quoque tabernaculorum celebra-

bis

νυκτός, ἵνα μνησθῆτε τὴν ἡμέραν τῆς ἐξοδίας ὑμῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν.

4. Οὐκ ὀφθήσεταί σοι ζύμη ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις σου ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ οὐ κοιμηθήσεται ἀπὸ τῶν κρεῶν ὧν ἂν θύσητε τὸ ἑσπέρας τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ εἰς τὸ πρωΐ.

5. Οὐ δυνήσῃ θῦσαι τὸ Πάσχα ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πόλεών σου ὧν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.

6. Ἀλλ' ἢ εἰς τὸν τόπον ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου, ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ, θύσεις τὸ Πάσχα ἑσπέρας πρὸς δυσμὰς ἡλίου ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἐξῆλθες ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

7. Καὶ ἑψήσεις καὶ ὀπτήσεις, καὶ φαγῇ ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτόν· καὶ ἀποστραφήσῃ τὸ πρωΐ, καὶ ἀπελεύσῃ εἰς τοὺς οἴκους σου.

8. Ἓξ ἡμέρας φαγῇ ἄζυμα, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἐξόδιον ἑορτὴ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου· οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον πλὴν ὅσα ποιηθήσεται ψυχῇ.

9. Ἑπτὰ ἑβδομάδας ὁλοκλήρους ἐξαριθμήσεις σεαυτῷ, ἀρξαμένου σου δρέπανον ἐπ' ἀμητόν, ἄρξῃ ἐξαριθμῆσαι ἑπτὰ ἑβδομάδας. *Lev. 23. 15.*

10. Καὶ ποιήσεις ἑορτὴν ἑβδομάδων Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, καθότι ἰσχύει ἡ χείρ σου, ὅσα ἂν δῷ σοι, καθότι ηὐλόγησέ σε Κύριος ὁ Θεός σου.

11. Καὶ εὐφρανθήσῃ ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου σὺ καὶ ὁ υἱός σου, καὶ ἡ θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου, καὶ ἡ παιδίσκη σου, καὶ ὁ Λευίτης ὁ ἐν ταῖς πόλεσί σου, καὶ ὁ προσήλυτος, καὶ ὁ ὀρφανός, καὶ ἡ χήρα ἡ ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτόν, ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ.

12. Καὶ μνησθήσῃ, ὅτι οἰκέτης ἦσθα ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ φυλάξῃ, καὶ ποιήσεις τὰς ἐντολὰς ταύτας.

13. Ἑορτὴν τῶν σκηνῶν ποιήσεις σεαυτῷ ἑπτὰ ἡμέρας, ἐν τῷ

συναγα-

Pasche & Pentecostes solennitas.

Festorũ solennitates.

συναγαγεῖν σε ἐκ τῆς ἅλωνός σου, καὶ ἀπὸ τῆς ληνοῦ σου.

14. Καὶ εὐφρανθήσῃ ἐν τῇ ἑορτῇ σου, σὺ καὶ ὁ υἱός σου καὶ ἡ θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου, καὶ ἡ παιδίσκη σου, καὶ ὁ Λευίτης, καὶ ὁ προσήλυτος, καὶ ὁ ὀρφανός, καὶ ἡ χήρα ἡ οὖσα ἐν ταῖς πόλεσί σου.

15. Ἑπτὰ ἡμέρας ἑορτάσεις Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτόν· ἐὰν δὲ εὐλογήσῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν πᾶσι τοῖς γεννήμασί σου, καὶ ἐν παντὶ ἔργῳ τῶν χειρῶν σου, καὶ ἔσῃ εὐφραινόμενος.

*Exo. 23. v. 15. 34. v. 23. Ecl. 16. v. 6.

16. Τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀφθήσεται πᾶν ἀρσενικὸν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξηται Κύριος ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Ἀζύμων, καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Ἑβδομάδων, καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ Σκηνοπηγίας· οὐκ ὀφθήσῃ ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου κενός.

17. Ἕκαστος κατὰ δύναμιν τῶν χειρῶν ὑμῶν, κατὰ τὴν εὐλογίαν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἣν ἔδωκέ σοι.

18. Κριτὰς καὶ γραμματοεισαγωγεῖς καταστήσεις σεαυτῷ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου, αἷς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι κατὰ φυλάς· καὶ κρινοῦσι τὸν λαὸν κρίσιν δικαίαν·

*Supr. 1. v. 17. Levi. 19. v. 15. Exod. 23. v. 8. Ecc. 20. v. 31.

19. Οὐκ ἐκκλινοῦσι κρίσιν δικαίαν, οὐκ ἐπιγνώσονται πρόσωπον, οὐδὲ λήψονται δῶρα, τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, καὶ ἐξαίρει λόγους δικαίων.

20. Δικαίως τὸ δίκαιον διώξῃ, ἵνα ζῆτε, καὶ εἰσελθόντες κληρονομήσητε τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.

21. Οὐ φυτεύσεις σεαυτῷ ἄλσος· πᾶν ξύλον παρὰ τὸ θυσιαστήριον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου οὐ ποιήσεις σεαυτῷ.

22. Οὐ στήσεις σεαυτῷ στήλην, ἃ ἐμίσησε Κύριος ὁ Θεός σου.

Κεφαλ.

bis per septem dies, quando collegeris de area & torculari fruges tuas:

14. Et epulaberis in festivitate tua, tu & filius tuus & filia, & servus tuus & ancilla, Levites quoq;, & advena, & pupillus ac vidua, qui intra portas tuas sunt.

15. Septem diebus Domino Deo tuo festa celebrabis in loco, quem elegerit Dominus: benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, erisque in lætitia.

16. Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit, in solennitate azymorum, & in solennitate hebdomadarum, & in solennitate tabernaculorum. * Non apparebit ante Dominum vacuus.

17. Sed offeret unusquisque secundum quod habuerit juxta benedictionem Domini Dei sui, quã dederit ei.

18. Judices & magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tu⁹ dederit tibi, per singulas tribus tuas: ut judicent populum justo judicio.

19. Nec in alteram partem declinent. * Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba justorum.

20. Justè quod justum est persequeris: ut vivas, & possideas terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

21. Non plantabis lucum & omnem arborem juxta altare Domini Dei tui.

22. Nec facies tibi atque constitues statuam: quæ odit Dominus Deus tuus.

Cap.

quum collegeris tu de area tua & de torculari tuo.

14. Et lætaberis in solennitate tua, tu & filius tuus & filia tua, & servus tuus & ancilla tua, & Levita, & peregrinus, & pupillus, & vidua, qui *habitaverint* 12 intra portas tuas.

15. Septem diebus 13 solennitatem celebrabis Jehovæ Deo tuo in loco quem elegerit Jehovah: quum benedixerit tibi Jehovah Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, & eris utiq; lætus.

16. Tribus vicibus 14 quotannis conspicietur omnis masculus tuus coram Jehova Deo tuo, in loco quem elegerit, in solennitate infermentatorum, & in solennitate hebdomadum, & in solennitate tabernaculorum: neq; *quisquam* conspicietur coram Jehova vacuus.

17. Quisq; juxta donum manus suæ, juxta benedictionem Jehovæ Dei tui, quã dedit tibi.

18. Judices & præfectos pones tibi intra omnes portas tuas, quas Jehovah Deus tuus 15 dat tibi in tribubus tuis, qui judicabunt populum judicio justitię.

19. Non 16 inclinabis judicium, non agnosces personam, neq; capies munus: quia munus excœcat oculos sapientum, & destruit verba justorum.

20. Justitiam justitiam sequêris, ut vivas & possideas terram, quam Jehovah Deus tuus dat tibi.

21. Non plantabis tibi lucum 17 quarumcunq; arborum apud altare Jehovæ Dei tui quod facies tibi.

22. Neq; eriges tibi statuam: *id* quod odio habet Jehovah Deus tuus.

CAP.

du hast eingesamlet von deiner tennen vnd von deiner kelter.

14. Vnd solt frölich sein auff dein fest/ du vnd dein son/ deine tochter/ dein knecht/ deine magd/ der Leuit/ der frembdling/ der waise/ vnd die widwe/ die in deinem thor sind.

15. Sieben tage soltu dem HERRN deinem Gott das fest halten/ an der stet/ die der HERR erwelen wird. Denn der HERR dein Gott wird dich segnen in alle deinem einkomen/ vnd in allen wercken deiner hende/ Darumb soltu frölich sein.

16. Drey mal des jars sol alles was menlich ist vnter dir/ für dem HERRN deinem Gott erscheinen/ an der stet/ die der HERR erwelen wird/ Auffs fest der vngesewrten brot/ auffs fest der wochen/ vnd auffs fest der laubhütten. Es sol aber nicht leer für dem HERRN erscheinen.

17. Ein iglicher/ nach der gabe seiner hand/ nach dem segen/ den dir der HERR dein Gott gegeben hat.

18. Richter vnd amptleute soltu dir setzen in allen deinen thoren/ die dir der HERR dein Gott geben wird/ vnter deinen stemmen/ das sie das volck richten mit rechtem gericht.

19. Du solt das recht nicht beugen/ vnd solt auch kein person ansehen/ noch geschenck nemen/ Denn die geschenck machen die weisen blind/ vnd verkeren die sachen der gerechten.

20. Was recht ist/ dem soltu nachjagen/ auff das du leben vnd einnemen mügest das land/ das dir der HERR dein Gott geben wird.

21. Du solt keinen hayn von beumen pflantzen bey dem altar des HERRN deines Gottes/ den du dir machest.

22. Du solt dir keine seule auffrichten/ welche der HERR dein Gott hasset.

Das

12. in portis tuis. sic v. 18.

13. festivabis Jeh. &c. tuus in omni proventu tuo &cet. & eris (sc. non tristis sed) tantum lætus.

14. in anno &cet. tuus cum faciebus Jeh. D. t. &c. conspicietur cum faciebus Jehovæ vacuus. Vir juxta donum manus ipsius. id est, donũ Dei manus ipsi⁹ collatum

15. dans (est sic v. 10. & 14) tibi in tribus tuas, & judicab.
16. declinare facies j. n. a. facies &c. munus excæcabit (.excæcare solet) o. s. & pervertet (perv. solet) v. j.

17. omnis arboris.

Cap. 17.

1. quo fuerit in eo (pleon) macula, om. verbũ (res) malum. &cet. tui ipſe.
2. portarum tuarũ &c. dans (eſt) tibi.
3. bene, & ecce veritas, rectum verbum, facta-eſt abo. s. in Iſr. &ed. virum illum.
386.
4. verbũ malum hoc ad p. t. virum a m. & l. e. in lapidib. & m. ſuper ore &c. morte-afficietur moriens (i. mortis reus, vel, moriendus. ſic infra) nõ morte-afficietur ſuper ore t. u.
5. in eum in principio &c. populi in noviſſimo, & inſtar-ignis-abſumes. ſic v. 12.
6. mirabile-fuerit à te verbum (res) ad judiciũ inter ſ. ſanguini, inter c. cauſæ, & int. pl. plagæ, verba contentionum in portis tuis: & ſurg. &c. loc. quo eleg. Jeh. D. t. in eo. ſic v. 15.

Das XVII. Cap.

DV ſolt dem HErrn deinem Gott kein ochſen oder ſchaff opffern/ das einen feil oder jrgend etwas böſes an jm hat/ Denn es iſt dem HERRN deinem Gott ein grewel.

2. Wenn vnter dir in der thor einem/ die dir der HERR dein Gott geben wird/ funden wird ein man oder weib/ der da vbels thut für den augen des HERRN deines Gottes/

3. Das er ſeinen bund vbergehet/ vnd hin gehet/ vnd dienet andern Göttern/ vnd betet ſie an/ es ſey ſonn oder mond/ oder jrgend ein heer des himels/ das ich nicht geboten habe/

4. Vnd wird dir angeſagt/ vnd höreſt es/ So ſoltu wol darnach fragen/ Vnd wenn du findeſt/ Das gewiß war iſt/ das ſolcher grewel in Iſrael geſchehen iſt/

5. So ſoltu denſelben man/ oder daſſelb weib ausführen/ die ſolchs vbel gethan haben/ zu deinem thor/ vnd ſolt ſie zu tod ſteinigen.

6. Auff zwey oder dreyer zeugen mund ſol ſterben/ wer des tods werd iſt/ Aber auff eines zeugen mund ſol er nicht ſterben.

7. Die hand der zeugen ſol die erſte ſein jn zu tödten/ vnd darnach die hand alles volcks/ das du den böſen von dir thuſt.

8. Wenn eine ſach für gericht dir zu ſchweer ſein wird/ zwiſchen blut vnd blut/ zwiſchen handel vnd handel/ zwiſchen ſchaden vnd ſchaden/ vnd was zenckiſche ſachen ſind in deinen thoren/ ſo ſoltu dich auffmachen vnd hinauff gehen zu der ſtet/ die dir der HERR dein Gott erwelen wird.

9. Vnd zu den prieſtern den Leuiten/ vnd zu dem richter/ der zur zeit ſein wird/ komen vnd fragen/ die ſollen dir das vrteil ſprechen.

Vnd

CAP. XVII.

NOn ſacrificabis Jehovæ Deo tuo bovem, aut agnum, [1] in quo fuerit macula, *aut* quidpiam vitii: quia abominatio Jehovæ Dei tui eſt.

2. Si inventus fuerit in medio tui, in una [2] è portis tuis, quas Jehovah Deus tuus dat tibi, vir aut mulier qui fecerit malum in oculis Jehovæ Dei tui, tranſgrediendo pactum ejus:

3. Et perrexerit, colueritq; deos alienos, atq; incurvaverit ſe illis, & ſoli, vel lunæ, vel omni militiæ cœli, quod nõ † præcepi:

4. Et renuntiatum fuerit tibi, & audieris, & quæſieris [3] diligenter: & ſiquidem veritas ſit, & rumor verus, *quod* facta ſit abominatio iſta in Iſraele:

5. Tunc educes hominem illum, aut mulierem illam, qui fecerunt [4] malum hoc, ad portas tuas, hominem aut mulierem, & lapidabis eos lapidibus, & morientur.

6. In ore duorum teſtium, vel trium teſtium, interficietur qui moriturus eſt: non *autem* interficietur in ore teſtis unius.

7. Manus teſtium erit [5] primum in illum, ad interficiendum illum, & manus univerſi populi poſtea: & ita auferes malum è medio tui.

8. Si [6] latuerit te aliquid in judicio, inter ſanguinem & ſanguinem, inter cauſam & cauſam, & inter plagam & plagam, *in* rebus rixarum intra portas tuas, tunc ſurges, & aſcendes ad locum quem elegerit Jehovah Deus tuus.

9. Et venies ad ſacerdotes Levitas, & ad judicẽ qui fuerit in diebus illis, & quæres, & indicabunt tibi verbum judicii:

Et

CAP. XVII.

NOn immolabis Domino Deo tuo bovem & ovẽ in quo eſt macula aut quippiam vitii: quia abominatio eſt Domino Deo tuo.

2. Cùm reperti fuerint apud te intra unam portarum tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conſpectu Domini Dei tui, & tranſgrediantur pactum illius:

3. Ut vadant & ſerviant diis alienis, & adorent eos, ſolem & lunam, & omnem militiam cœli, quæ non præcepi:

4. Et hoc tibi fuerit nuntiatum, audienſque inquiſieris diligenter, & verum eſſe repereris, & abominatio facta eſt in Iſrael:

5. Educes virum ac mulierem, qui rem ſceleratiſsimam perpetrarunt, ad portas civitatis tuæ, & lapidibus obruentur.

6. *In ore duorum aut trium teſtium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, uno contra ſe dicente teſtimonium.

7. Manus teſtium prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur: ut auferas malum de medio tui.

8. *Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & judicium inter portas tuas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum quem elegerit Dominus Deus. tuus.

9. Venieſque ad ſacerdotes Levitici generis, & ad judicem qui fuerit illo tempore: quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem.

Et

Κεφαλ. ιζ.

Οὐ θύσεις Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου μόσχον ἢ πρόβατον, ἐν ᾧ ἐστὶν ἐν αὐτῷ μῶμος, πᾶν ῥῆμα πονηρόν, ὅτι βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ἐστίν.

2. Ἐὰν δὲ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἐν μιᾷ τῶν πόλεών σου, ὧν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, ἀνὴρ ἢ γυνὴ ὅστις ποιήσει τὸ πονηρὸν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, παρελθεῖν τὴν διαθήκην αὐτοῦ.

3. Καὶ ἀπελθόντες λατρεύσωσι θεοῖς ἑτέροις, καὶ προσκυνήσωσιν αὐτοῖς, τῷ ἡλίῳ ἢ τῇ σελήνῃ, ἢ παντὶ τῷ ἐκ τοῦ κόσμου τοῦ οὐρανοῦ, ἃ οὐ προσέταξα.

4. Καὶ ἀναγγελῇ σοι, καὶ ἀκούσῃς, καὶ ζητήσεις σφόδρα, καὶ ἰδοὺ ἀληθῶς γέγονε τὸ ῥῆμα, γεγένηται τὸ βδέλυγμα τοῦτο ἐν Ἰσραήλ.

5. Καὶ ἐξάξεις τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ἢ τὴν γυναῖκα ἐκείνην, οἵτινες ἐποίησαν τὸ πρᾶγμα τὸ πονηρὸν τοῦτο, ἐπὶ τὴν πύλην, καὶ λιθοβολήσετε αὐτοὺς ἐν λίθοις, καὶ τελευτήσουσιν.

6. Ἐπὶ δυσὶ μάρτυσιν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθανεῖται ὁ ἀποθνήσκων· οὐκ ἀποθανεῖται ἐφ' ἑνὶ μάρτυρι. *Inf. 19. v. 15. Matt. 18. v. 16. 2. Cor. 13. v. 1. Supr. 13. v. 9.

7. Καὶ ἡ χεὶρ τῶν μαρτύρων ἔσται ἐπ' αὐτῷ ἐν πρώτοις θανατῶσαι αὐτόν, καὶ ἡ χεὶρ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐπ' ἐσχάτῳ· καὶ ἐξαρεῖτε τὸ πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

8. Ἐὰν δὲ ἀδυνατήσῃ ῥῆμα ἀπὸ σοῦ ἐν κρίσει ἀναμέσον αἷμα αἵματος, καὶ ἀναμέσον κρίσις κρίσεως, καὶ ἀναμέσον ἁφὴ ἁφῆς, καὶ ἀναμέσον ἀντιλογία ἀντιλογίας, ῥήματα κρίσεως ἐν ταῖς πόλεσί σου, καὶ ἀναστὰς ἀναβήσῃ εἰς τὸν τόπον ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου, ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ. *2. Par. 19. v. 8.

9. Καὶ ἐλεύσῃ πρὸς τοὺς ἱερεῖς τοὺς Λευΐτας, καὶ πρὸς τὸν κριτὴν ὃς ἂν γένηται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἐκζητήσαντες ἀναγγελοῦσί σοι τὴν κρίσιν.

Καὶ

Idololatriæ pœna.

10. Καὶ ποιήσεις κατὰ τὸ ῥῆμα ὃ ἂν ἀναγγείλωσί σοι ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου· καὶ φυλάξεις σφόδρα ποιῆσαι κατὰ πάντα ὅσα ἂν νομοθετηθῇ σοι.

11. Κατὰ τὸν νόμον καὶ κατὰ τὴν κρίσιν ἣν εἴπωσι ἄν σοι, ποιήσεις. οὐκ ἐκκλινεῖς ἀπὸ τοῦ ῥήματος οὗ ἂν ἀναγγείλωσί σοι δεξιὰ οὐδὲ ἀριστερά.

12. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὃς ἂν ποιήσῃ ἐν ὑπερηφανίᾳ τοῦ μὴ ὑπακοῦσαι τοῦ ἱερέως τοῦ παρεστηκότος λειτουργεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἢ τοῦ κριτοῦ ὃς ἂν γένηται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀποθανεῖται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, καὶ ἐξαρεῖτε τὸ πονηρὸν ἐξ Ισραήλ·

13. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας φοβηθήσεται, καὶ οὐκ ἀσεβήσει ἔτι.

14. Ἐὰν δὲ εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ, καὶ κληρονομήσῃς αὐτήν, καὶ κατοικήσῃς ἐπ᾽ αὐτῆς, καὶ εἴπῃς, καταστήσω ἐπ᾽ ἐμαυτὸν ἄρχοντα, καθὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη τὰ κύκλῳ μου.

15. Καθιστῶν καταστήσεις ἐπὶ σεαυτὸν ἄρχοντα, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτὸν ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου καταστήσεις ἐπὶ σεαυτὸν ἄρχοντα. οὐ δυνήσῃ καταστῆσαι ἐπὶ σεαυτὸν ἄνθρωπον ἀλλότριον, ὅτι οὐκ ἀδελφός σου ἐστί.

16. Πλὴν οὐ πληθυνεῖ ἑαυτῷ ἵππον, οὐδὲ μὴ ἀποστρέψει τὸν λαὸν εἰς Αἴγυπτον, ὅπως πληθύνῃ ἑαυτῷ ἵππον. ὁ δὲ Κύριος εἶπεν ὑμῖν, οὐ προσθήσεσθε ἀποστρέψαι τῇ ὁδῷ ταύτῃ ἔτι.

17. Καὶ οὐ πληθυνεῖ ἑαυτῷ γυναῖκας, ἵνα μὴ μεταστῇ αὐτοῦ ἡ καρδία· καὶ ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐ πληθυνεῖ ἑαυτῷ σφόδρα.

18. Καὶ ἔσται ὅτ᾽ ἂν καθίσῃ ἐπὶ τοῦ δίφρου τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, καὶ γράψει ἑαυτῷ τὸ Δευτερονόμιον τοῦτο εἰς βιβλίον παρὰ τῶν ἱερέων τῶν Λευιτῶν·

19. Καὶ ἔσται μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἀναγνώσεται ἐπ᾽ αὐτῷ πάσας τὰς

ἡμέρας

10. Et facies quodcunque dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te

11. Juxta legem ejus, sequerisque sententiam eorum. nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram.

12. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo: ex decreto judicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel:

13. Cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

14. Cùm ingressus fueris terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitaverisque in illa, & dixeris, Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes:

15. Eum constitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus.

16. Cumq; fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero sublevatus, præsertim cùm Dominus præceperit vobis ut nequaquam amplius per eandem viam revertamini.

17. Non habebit uxores plurimas quæ alliciant animum ejus neq; argenti & auri immensa pondera.

18. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leviticæ tribus,

19. Et habebit secum, legetque illud omnibus die-

bus

10. Et facies [7] juxta verbum quod indicaverint tibi è loco illo quem elegerit Jehovah, & observabis facere juxta omnia, quæ docuerint te:

11. [8] Juxta legem quam docuerint te, & juxta judicium quod dixerint tibi, facies: non declinabis à verbo quod indicaverint tibi, *ad* dexteram aut ad sinistram.

12. Vir autem qui fecerit [9] per superbiam ut non obediat sacerdoti, qui steterit ut ministret illic coram Jehova Deo tuo, aut judici, morietur vir ille, & auferes malum ex Israele.

13. [10] Ut universus populus audiat & timeat, & non superbè agat ultra.

14. Quum ingressus fueris terram quam Jehovah Deus tuus dat tibi, & possederis eam, & habitaveris in ea, ac dixeris, [11] Constituam super me regem *aliquem*, ut omnes gentes, quæ *sunt in* circuitibus meis:

15. Constituendo constitues super te regem quem delegerit Jehovah Deus tuus: é medio fratrum tuorum constitues super te regem, non poteri[s] [12] constituere super te virum alienigenam qui non frater tuus sit.

16. Tantum [13] ne multiplicet sibi equos, neq; reducet populum in Aegyptum ut multiplicet *sibi* equos: præsertim quum Jehovah dixerit vobis, Non revertemini iterum per viam istam posthac.

17. Neq; multiplicabit sibi uxores, [14] ne declinet cor ejus: neq; argentum & aurum multiplicabit sibi valdé.

18. Quum autem sederit super solium regni sui, scribet sibi iteratam legem hãc in libro á conspectu sacerdotum Levitarum.

19. Eritq; [15] apud illum, & leget in eo omnibus diebus vi-

tæ

10. Vnd du solt thun nach dem/das sie dir sagen/ an der stet/die der HERR erwelet hat/vnd solts halten / das du thust nach allem das sie dich leren werden.

11. Nach dem gesetz das sie dich leren/vnd nach dem recht/ das sie dir sagen/soltu dich halten / das du von demselben nit abweichest/ weder zur rechten noch zur lincken.

12. Vnd wo jemand vermessen handeln würde/das er dem priester nicht gehorchet/ der daselbs in des HERRN deines Gottes ampt stehet/ oder dem richter/ Der sol sterben / vnd solt den bösen aus Jsrael thun.

13. Das alles volck höre vnd fürchte sich / vnd nicht mehr vermessen sey.

14. Wenn du ins land kompst/das dir der HERR dein Gott geben wird/vnd nimest es ein/ vnd wonest drinnen/vnd wirst sagen/ Jch wil einen könig vber mich setzen/ wie alle völcker vmb mich her haben/

15. So soltu den zum könige vber dich setzen / den der HERR dein Gott erwelen wird. Du solt aber aus deinen brüdern einen zum könige vber dich setzen/Du kanst nicht jrgend einen frembden / der nicht dein bruder ist/vber dich setzen.

16. Allein/ das er nicht viel rösser halte/vnd füre das volck nicht wider in Egypten/vmb der rösser menge willen/ weil der HERR euch gesagt hat/ das jr fort nicht wider durch diesen weg komen solt.

17. Er sol auch nicht viel weiber nemen / das sein hertz nicht abgewand werde/ Vnd sol auch nicht viel silber vnd gold samlen.

18. Vnd wenn er nu sitzen wird auff dem stuel seines königreichs/ sol er diß ander gesetz von den priestern / den Leuiten nemen/vnd auff ein buch schreiben lassen.

19. Das sol bey jm sein / vnd sol drinnen lesen sein leben=

y lang/

7. super os verbi &cet. observabis ad faciendum
8. super os legis, q. d. s, & super jud. &c. indic. tibi dextrà & sinistrà.
9. in superbia ad non audiendum ad sacerdotem stantem ad ministrandũ illic cum Jeh. D. t. a. judicem.
10. & omnis p. audient & timebũt & non superbe agens ul.
11. ponam sic infra v. seq.
12. dare &c. frater tuus ipse.
13. non multiplicabit &c. Ægyptum, propter multiplicare equum: & Jeh. dixit vob. non addetis ad revertendum in viam illam amplius.
14. & nõ declinabit c. e. & arg. & aurum non mul. s. v. & erit secundum sedere ipsũ &cet. & scribet sibi secundarium (vel etiam, duplum) legis hujus (i. ex autographo legis describet apographum)

307

super libro ex (sc. eo qui erit) ad facies (i. conspectũ) sac. Lev.
15. cum illo & clamabit (i. non tantum submissè & privatim, sed etiam clara voce & inter alios leget) in eo &cet.

suum, ad custodiendum &c. ad faciendum illa ad non elevari cor ejus a (præ) fratribus suis & ad non declinare à p. dextrâ & sinistrâ n. p. d. super regnum suum.

Cap. 18.

1. ignitiones Jeh.

2. ipse &c. bovem sive parvum-pecus & dabit s. brachium.

3. principium f. t. musti t. & o. t. & principium tonsura gregis tui d. 1. quia in eo.
4. ad standum ad m. in nomine Jeh.
5. una &c. Isra. quo ipse pereg. ibi & ven. in omni d.
388. *6. & ministrabit in nomine &cet. Levitæ stantes ibi.*

7. sicut sicut partem &c. ejus super patribus.

lang/Auff das er lerne fürchten den HERRN seinen Gott/ das er halte alle wort dieses gesetzs vnd diese rechte/ das er darnach thu.
20. Er sol sein hertz nicht erheben vber seine brüder/ vnd sol nicht weichen von dem Gebot/weder zur rechten noch zur lincken/ auff das er seine tage verlenge auff seinem königreich/er vnd seine kinder in Israel.

Das XVIII. Cap.

Die priester/ die Leuiten des gantzen stams Leui/ sollen nicht teil noch erbe haben mit Israel/ Die opffer des HERRN vnd sein erbteil sollen sie essen.

2. Darumb sollen sie kein erbe vnter jren brüdern haben/das der HERR jr erbe ist/wie er jnen geredt hat.

3. Das sol aber das recht der priester sein/ an dem volck vnd an denen/ die da opffern/ es sey ochs oder schaffe/ Das man dem priester gebe den arm vnd beide backen/vnd den wanst.
4. Vnd das erstling deines korns/deins mosts/vnd deins öles/vnd das erstling von der schur deiner schaffe.
5. Denn der HERR dein Gott hat jn erwelet aus allen deinen stemmen/ das er stehe am dienst im namen des HERRN/ er vnd seine söne ewiglich.
6. Wenn ein Leuit kompt aus jrgend einer deiner thoren/ oder sonst jrgend aus gantz Israel/da er ein gast ist/ vnd kömpt nach aller lust seiner seele an den ort/ den der HERR erwelet hat/
7. Das er diene im namen des HERRN seines Gottes/ wie alle seine brüder die Leuiten/ die daselbs für dem HERRN stehen.
8. Die sollen gleichen teil zu essen haben/ vber das er hat von dem verkaufften gut seiner veter.

Wenn

tæ suæ, ut discat timere Jehovam Deum suum, ut custodiat omnia verba legis hujus, & statuta hæc, ut faciat illa:

20. Ne elevetur cor ejus supra fratres ipsius, neq; declinet à præcepto *ad* dexteram aut *ad* sinistram: ut prolonget dies in regno suo, ipse & filii ejus in medio Israelis.

CAP. XVIII.

Non erit sacerdotibus Levitis, & toti tribui Levi portio & hæreditas cum *reliquo* Israele: 1 oblationes ignitas Jehovæ & hæreditatem ejus comedent.

2. Et hæreditas non erit illi in medio fratrum suorum: Jehovah 2 est hæreditas ejus, quemadmodum dixit illi.

3. Istud autem erit jus sacerdotum à populo, è sacrificantibus sacrificium, sive bovem, sive agnum, dabit sacerdoti armum, & maxillas, & ventriculum.

4. 3 Primitias frumenti tui, vini tui, & olei tui, & primitias velleris ovium tuarum dabis illi.
5. Ipsum enim elegit Jehovah Deus tuus è cunctis tribubus tuis, 4 ut stet ad ministrandum nomini Jehovæ, ipse & filii ejus omnibus diebus.
6. Quum autem venerit Levita ex 5 aliqua portarum tuarum ex omni Israele, ubi ipse peregrinabitur, & venerit toto desiderio animæ suæ, ad locum quem elegerit Jehovah:
7. 6 Ministrabis nomini Jehovæ Dei sui, sicut omnes fratres ejus Levitæ qui stant illic coram Jehova.
8. Partem 7 similem parti *aliorum* comederit, præter venditiones ejus ad patres.

Quum

bus vitæ suæ: ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias ejus, quæ in lege præcepta sunt.
20. Nec elevetur cor ejus in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse, & filius ejus super Israel.

CAP. XVIII.

Non habebunt sacerdotes & Levitæ, & omnes qui de eadem tribu sunt, partem & hæreditatem cum reliquo Israel, * quia sacrificia Domini, & oblationes ejus comedent,
2. Et nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum: * Dominus enim ipse est hæreditas eorum sicut locutus est illis.
3. Hoc erit judicium sacerdotum à populo, & ab his qui offerunt victimas: sive bovem, sive ovem immolaverint, dabunt sacerdoti armum ac ventriculum:
4. Primitias frumenti, vini & olei, & lanarum partem ex ovium tonsione.
5. Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut stet, & ministret nomini Domini, ipse & filii ejus in sempiternum.
6. Si exierit Levites ex una urbium tuarum ex omni Israel in qua habitat, & voluerit venire, desiderans locũ quem elegerit Dominus.
7. Ministrabit in nomine Domini Dei sui sicut omnes fratres ejus Levitæ, qui stabunt eo tempore coram Domino.
8. Partem ciborum eandem accipiet quam & cæteri: excepto eo quod in urbe sua ex paterna ei succesione debetur.

Quan-

ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἵνα μάθη φοβεῖσθαι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ, φυλάσσεσθαι πάσας τὰς ἐντολὰς ταύτας καὶ τὰ δικαιώματα ταῦτα ποιεῖν·
20. Ἵνα μὴ ὑψωθῇ ἡ καρδία αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἵνα μὴ παραβῇ ἀπὸ τῶν ἐντολῶν δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ὅπως ἂν μακροχρόνιος ᾖ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ.

Κεφαλ. ιή.

Οὐκ ἔσται τοῖς ἱερεῦσι τοῖς Λευίταις ὅλῃ φυλῇ Λευὶ μερὶς οὐδὲ κλῆρος μετὰ Ἰσραήλ· καρπώματα Κυρίου ὁ κλῆρος αὐτῶν, φάγονται αὐτά.

2. Κλῆρος δὲ οὐκ ἔσται αὐτῷ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, Κύριος αὐτὸς κλῆρος αὐτοῦ, καθ' ὅτι εἶπεν αὐτῷ.

3. Καὶ αὕτη ἡ κρίσις τῶν ἱερέων τὰ παρὰ τοῦ λαοῦ παρὰ τῶν θυόντων τὰς θυσίας, ἐάν τε μόσχον, ἐάν τε πρόβατον, καὶ δώσει τῷ ἱερεῖ τὸν βραχίονα καὶ τὰ σιαγόνια καὶ τὸ ἔνυστρον·

4. Καὶ τὰς ἀπαρχὰς τοῦ σίτου σου καὶ τοῦ οἴνου σου, καὶ τοῦ ἐλαίου σου, καὶ τὴν ἀπαρχὴν τῶν κουρῶν τῶν προβάτων σου δώσεις αὐτῷ.
5. Ὅτι αὐτὸν ἐξελέξατο Κύριος ὁ Θεός σου ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν σου, παρεστάναι ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, λειτουργεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου, αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας.
6. Ἐὰν δὲ παραγένηται ὁ Λευίτης ἐκ μιᾶς τῶν πόλεων ὑμῶν ἐκ πάντων τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, οὗ αὐτὸς παροικεῖ, καθ' ὅτι ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος.
7. Καὶ λειτουργήσει τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, ὥσπερ πάντες οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ οἱ Λευῖται οἱ παρεστηκότες ἐκεῖ ἔναντι Κυρίου.
8. Μερίδα μεμερισμένην φάγεται, πλὴν τῆς πράσεως αὐτοῦ τῆς κατὰ πατριάν.

Ἐὰν

*Sap. 10. v. 9. Num. 18. v. 20. 1. Cor. 9. v. 13.

*Num. 18. v. 20.

9. Εὰν δὲ εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, οὐ μαθήσῃ ποιεῖν κατὰ τὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν ἐκείνων·

*Lev. 20. v. 27.

10. Οὐχ εὑρεθήσεται ἐν σοὶ περικαθαίρων τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἢ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐν πυρὶ, μαντευόμενος μαντείαν, καὶ κληδονιζόμενος, καὶ οἰωνιζόμενος, φαρμακός,

*1. Reg. 28 v. 7.

11. Επάδων ἐπαοιδὴν, ἐγγαστρίμυθος, καὶ τερατοσκόπος, ἐπερωτῶν τοὺς νεκρούς·

12. Εστι γὰρ βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου πᾶς ποιῶν ταῦτα. ἕνεκα γὰρ τῶν βδελυγμάτων τούτων Κύριος ὁ Θεός σου ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου σου.

13. Τέλειος ἔσῃ ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

14. Τὰ γὰρ ἔθνη ταῦτα, οὓς σὺ κατακληρονομεῖς αὐτοὺς, οὗτοι κληδονισμῶν καὶ μαντειῶν ἀκούσονται. σοὶ δὲ οὐχ οὕτως ἔδωκε Κύριος ὁ Θεός σου.

*Johan. 1 v. 45. Actor. 3. v. 22. & 7. v. 37.

15. Προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ὡς ἐμὲ, ἀναστήσει σοι Κύριος ὁ Θεός σου· αὐτοῦ ἀκούσεσθε.

*Exo. 20. v. 19. & Evangelis per verum Prophetam Christum manifestandi. Namnon nisi de hoc promissionē istam intelligendam esse, Petrus & Stephanus demonstrant: Act. 3. v. 22. & Ac. 7. v. 37.

16. Κατὰ πάντα ὅσα ᾐτήσω παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐν Χωρὴβ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐκκλησίας, λέγοντες, οὐ προσθήσομεν ἀκοῦσαι τὴν φωνὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τὸ πῦρ τὸ μέγα τοῦτο οὐκ ὀψόμεθα ἔτι, οὐδὲ μὴ ἀποθάνωμεν.

17. Καὶ εἶπε Κύριος πρός με· ὀρθῶς πάντα ὅσα ἐλάλησαν·

*Johan. 1 v. 45.

18. Προφήτην ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ μέσου τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ὥσπερ σέ· καὶ δώσω τὸ ῥῆμά μου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς καθ' ὅτι ἂν ἐντέλλωμαι αὐτῷ.

19. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὃς ἂν μὴ ἀκούσῃ τῶν λόγων αὐτοῦ, ὅσα ἂν λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ.

17 loquēdo & cet. deorum aliorum, & mor. p. 1.

20. Πλὴν ὁ προφήτης ὃς ἂν ἀσεβήσῃ λαλῆσαι ῥῆμα ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ὃ οὐ προσέταξα αὐτῷ λαλῆσαι, καὶ ὃς ἂν λαλήσῃ ἐπ' ὀνόματι θεῶν ἑτέρων, ἀποθανεῖται ὁ προφήτης ἐκεῖνος.

Εὰν

9. Quando ingressus fueris terram, quam Domin⁹ Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes illarum gentium.
10. *Nec inveniatur in te qui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur, & observet somnia atque auguria. nec sit maleficus,
11. Nec incantator, neq; qui pythones consulat, nec divinos, *& quærat à mortuis veritatem.
12. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo.
13. Perfectus eris, & absque macula cum Domino Deo tuo.
14. Gentes istæ quarum possidebis terrā, augures & divinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es.
15. *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies,
16. Ut petisti à Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti, *Ultra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius nō videbo, ne moriar.
17. Et ait Dominus mihi, Bene omnia sunt locuti,
18. *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loqueturq; ad eos omnia quæ præcepero illi.
19. Qui autem verba ejus quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.
20. Propheta autem qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur,

Quod

9. Quum 8 ingressus fueris terram quam Jehovah Deus tuus dat tibi, non disces facere secundum abominationes gentium illarum.
10. Non invenietur in te 9 qui transire faciat filium suum aut filiam suam per ignem, divinans divinationes, præstigiator, & augur, neq; maleficus:
11. Neq; incantator, neq; interrogans Pythonem, neq; magus, neq; quærens à mortuis.
12. Abominatio enim Jehovæ *est*, 10 quicunq; facit hæc, & propter abominationes istas Jehovah Deus tuus ejicit illas à facie tua.
13. Perfectus eris cum Jehova Deo tuo.
14. Gētes istę quas 11 possessurus es, ariolos & divinos consulunt: tu autem nō sic: dedit *enim* tibi Jehovah Deus tuus.
15. Prophetam ē medio tui ė fratribus tuis, ut ego *sum*, suscitabit tibi Jehovah Deus tuus, 12 illum audietis:
16. Juxta omnia quæ postulasti à Jehova Deo tuo in Horeb, in die congregationis, dicendo, 13 Ne addam audire vocem Jehovæ Dei mei, neq; ignem magnum istum videam amplius, ne moriar.
17. Et dixit Jehovah 14 mihi, Benè egerunt *in hoc* quod loquuti sunt.
18. Prophetam suscitabo illis de medio fratrum suorum sicut tu, & 15 ponam verba mea in ore ejus, & loquetur eis omnia quæ præcepero illi:
19. Erit autem, 16 quicunq; non audierit verba mea, quæ loquetur in nomine meo, ego requiram ab eo.
20. Veruntamen propheta qui superbè egerit 17 ut loquatur verbum in nomine meo quod non præcepi ei loqui, quiq; loquetur in nomine deorum alienorum, morietur propheta ille.

Quod

9. Wenn du in das land kompst/ das dir der HERR dein Gott geben wird/ so soltu nicht lernen thun die grewel dieser völcker.
10. Das nicht unter dir funden werde/ der seinen son oder tochter durchs fewr gehen lasse/ oder ein weissager oder ein tageweler/ oder der auff vogelgeschrey achte/ oder ein zeuberer/
11. Oder beschwerer/ oder warsager/ oder ein zeichendeuter/ oder der die toden frage.
12. Denn wer solchs thut/ der ist dem HERRN ein grewel/ und umb solcher grewel willen/ vertreibt sie der HERR dein Gott für dir her.
13. Du aber solt on wandel sein mit dem HERRN deinem Gott.
14. Denn diese völcker/ die du einnemen wirst/ gehorchen den tagewelern und weissagern/ Aber du solt dich nicht also halten gegen dem HERRN deinem Gott.
15. Einen Propheten wie mich/ wird der HERR dein Gott dir erwecken/ aus dir und deinen brüdern/ Dem solt jr gehorchen.
16. Wie du denn von dem HERRN deinem Gott gebeten hast zu Horeb/ am tage der versamlung/ und sprachst/ Ich wil fort nicht mehr hören die stim des HERRN meines Gottes/ und das grosse fewr nicht mehr sehen/ das ich nicht sterbe.
17. Und der HERR sprach zu mir/ Sie haben wol geredt.
18. Ich wil jnen einen Propheten/ wie du bist/ erwecken aus jren brüdern/ und meine wort in seinen mund geben/ Der sol zu jnen reden/ alles was ich jm gebieten werde.
19. Und wer meine wort nicht hören wird/ die er in meinem namen reden wird/ von dem wil ichs foddern.
20. Doch wenn ein Prophet vermessen ist zu reden in meinem namen/ das ich jm nicht geboten habe zu reden/ und welcher redet in dem namen anderer Götter/ derselb Prophet sol sterben.

8. tu veniens (sc. eris) ad ter. &c. dās (est) tibi.
9. faciens transire f. s. et f. suam in ignem &c. augur, & maleficus, & jungens junctionem (incantans, incantationem) & interrogans p. & magus & quær. ad mortuos.
10. omnis faciens illa &c. ejiciens (est) illas a f. t. integer eris.
11. quas tu expellens (es) eas, (eas latine abundat) ad præstigiatores, et ad divinos audiens.
12. ad illum audietis.
13. non addam ad audiendum &c. & ignem mag. ist. non videbo a. n. m.
14. ad me.
15. dabo &c. loq. ad eos.
16. vir (.i. omnis) qui non audiet verb. etc. Chald. qui non obedierit verbis meis quæ loquetur in n. m. VERBū meum exquiret ab eo. Deut. 11. n. 1.
Tremissio prædicationis

389.

18. *quod non loquutus est illud Jeh. quod loq. pr. &c. exstiterit illud verbum, & non venerit, ipsum (sc est) verbũ quod non loquutus est illud &*

Cap. 19.

1. dans (est) tibi terram earum.
2. dans tibi ad possidendum eam.
3. viam (iter) & tertiabis terminũ t. t.

4. hæreditare faciet te Jeh. & erit ad fugiend.
5. verbũ &c. prox. s. in non scientia, & ipse non oderat e. ab h. nudiustertio. Synechd.
6. venerit & cet ligna & impulerit manus &c. lignum, & emoverit-se.
7. insequatur redemptor s. post homicidam &c. eum, quod multiplicata fuerit v. & p. e. a. & ei non judicium mortis, quia non odio habens ipse eum ab heri nudiustertio.

21. Ob du aber in deinem hertzen sagen würdest / Wie kan ich mercken / welchs wort der HERR nicht geredt hat?
22. Wenn der prophet redet in dem namen des HERRN / vnd wird nichts draus / vnd kompt nicht / Das ist das wort / das der HERR nicht geredt hat / Der prophet hats aus vermessenheit geredt / darumb schew dich nicht für jm.

Das XIX. Cap.

WEnn der HERR dein Gott die völcker außgerottet hat / welcher land dir der HERR dein Gott geben wird / das du sie einnemest / vnd in jren stedten vnd heusern wonest.
2. Soltu dir drey stedte aussondern im lande / das dir der HERR dein Gott geben wird einzunemen.

3. Vnd solt gelegne ort welen / vñ die grentze deins lands / das dir der HERR dein Gott austeilen wird / in drey kreiß scheiden / das dahin flihe / wer einen todschlag gethan hat.

4. Vnd das sol die sache sein / das dahin flihe / der einen todschlag gethan hat / das er lebendig bleibe. Wenn jemand seinen nehesten schlegt / nicht fürsetzlich / vnd hat vorhin keinen haß auff jn gehabt.
5. Sondern / als wenn jemand mit seinem nehesten in den wald gienge / holtz zu hawen / vnd holet mit der hand die axt aus / das holtz abzuhawen / vnd das eisen führe vom stiel / vnd treffe seinen nehesten vnd er stürbe / Der sol in dieser stedte eine fliehen / das er lebendig bleibe.
6. Auff das nicht der bluträcher dem todschleger nachjage / weil sein hertz erhitzt ist / vnd ergreiffe jn / weil der weg so ferne ist / vnd schlage jm seine seele / So doch kein vrteil des tods an jm ist / weil er keinen haß vorhin zu jm getragen hat.

Dar-

21. Quod si dixeris in corde tuo, Quomodo cognoscem verbum 18 quod non loquutus fuerit Jehovah?

22. Quando loquetur propheta in nomine Jehovæ, & non extiterit res illa, neq; evenerit, *illud* est verbum quod non loquutus est Jehovah, per superbiam loquutus est illud propheta ille: ne timeas ab eo.

CAP. XIX.

QUum exciderit Jehovah Deus tuus gentes quarum 1 ille Jehovah Deus tuus 1 dat tibi terram, & possederis eas, habitaverisq; in urbibus earum, & in domibus earum:
2. Tres urbes separabis tibi in medio terræ tuæ, quam Jehovah Deus tuus 2 dat tibi ut possideas eam.

3. Præbarabis tibi 3 itinera, & in tres partes divides terminum terræ tuæ quam 4 in hæreditatem daturus est tibi Jehovah Deus tuus, eritq; ut fugiat illuc omnis homicida.

4. Hæc autem *est* 5 res homicidæ, qui fugiet illuc, & vivet: qui percusserit proximum suum ignoranter, neq; oderat eum ab heri & nudiustertius.
5. Quiq; 6 abierit cum proximo suo in sylvam ad cædendum ligna, & impulsa fuerit manus ejus in securim ad cædendum lignum, elapsum autem fuerit ferrum è ligno, inveneritq; proximum suum, & moriatur: is fugiet ad unam urbium istarum, & vivet:
6. Ne 7 persequatur propinquus sanguinis homicidam illum quum incaluerit cor ejus, & assequatur eum, quod longior fuerit via, & percutiat eum anima, quum tamen non sit reus mortis, quod odisset eum ab heri & nudiustertius.

Id.

21. Quod si tacita cogitatione responderis, quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus:
22. Hoc habebis signum, Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non evenerit: hoc Dominus nõ est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit: & idcirco non timebis eum.

CAP. XIX.

CUm disperdiderit Domin⁹ Deus tuus gentes, quarũ tibi traditurus est terram, & possederis eam, habitaverisque in urbibus ejus & in ædibus:
2. Tres civitates separabis tibi in medio terræ, quã Dominus Deus tuus dabit tibi in possessionẽ.
3. Sternens diligenter viam: & in tres æqualiter partes totã terræ tuæ provinciam divides: ut habeat e vicino qui propter homicidiũ profugus est, quò possit evadere.
4. Hæc erit lex homicidæ fugientis, cujus vita servanda est, Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudiustertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur:
5. Sed abiisse cum eo simpliciter in sylvam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit, & occiderit: hic ad unam supradictarum urbium confugiet, & vivet:
6. Ne forsitan proximus ejus, cujus effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, & apprehendat eum si longior via fuerit, & percutiat animã ejus qui non est reus mortis: quia nullum contra eum qui occisus est, odium prius habuisse monstratur.

Id-

21. Ἐὰν δὲ λέγῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, πῶς γνωσόμεθα τὸ ῥῆμα ὃ οὐκ ἐλάλησε Κύριος;

22. Ὅσα ἂν λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου, καὶ μὴ γένηται τὸ ῥῆμα, καὶ μὴ συμβῇ, τοῦτο τὸ ῥῆμα, οὐκ ἐλάλησε Κύριος· ἐν ἀσεβείᾳ ἐλάλησεν ὁ προφήτης, οὐκ ἀφέξεσθε ἀπ' αὐτοῦ.

Κεφαλ. ιθ'.

ἘΑν δὲ ἀφανίσῃ Κύριος ὁ Θεός σου τὰ ἔθνη, ἃ ὁ Θεός σου δίδωσί σοι τὴν γῆν αὐτῶν, καὶ κατακληρονομήσῃς αὐτοὺς, καὶ κατοικήσῃς ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν καὶ ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν·

2. Τρεῖς πόλεις διαστελεῖς σεαυτῷ ἐν μέσῳ τῆς γῆς σου, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.

3. Στόχασαί σοι τὴν ὁδὸν, καὶ τριμεριεῖς τὰ ὅρια τῆς γῆς σου, ἣν καταμερίζει σοι Κύριος ὁ Θεός σου, καὶ ἔσται καταφυγὴ ἐκεῖ παντὶ φονευτῇ.

4. Τοῦτο δὲ ἔσται τὸ πρόσταγμα τοῦ φονευτοῦ, ὃ ἂν φύγῃ ἐκεῖ, καὶ ζήσεται, ὃς ἂν πατάξῃ τὸν πλησίον αὐτοῦ ἀκουσίως, καὶ οὗτος οὐ μισῶν αὐτὸν πρὸ τῆς ἐχθὲς καὶ πρὸ τῆς τρίτης·

5. Καὶ ὃς ἂν εἰσέλθῃ μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ εἰς τὸν δρυμὸν συναγαγεῖν ξύλα, καὶ ἐκκρουσθῇ ἡ χεὶρ αὐτοῦ τῇ ἀξίνῃ κόπτοντος τὸ ξύλον, καὶ πεσὸν τὸ σιδήριον ἀπὸ τοῦ ξύλου, τύχῃ τοῦ πλησίον, καὶ ἀποθάνῃ, οὗτος καταφεύξεται εἰς μίαν τῶν πόλεων τούτων, καὶ ζήσεται·

6. Ἵνα μὴ διώξας ὁ ἀγχιστεύων τοῦ αἵματος ὀπίσω τοῦ φονεύσαντος, ὅτι παρατεθέρμανται τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ καταλάβῃ αὐτὸν, ἐὰν μακροτέρα ᾖ ἡ ὁδὸς, καὶ πατάξῃ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ ἀποθάνῃ. καὶ τούτῳ οὐκ ἔστι κρίσις θανάτου, ὅτι οὐ μισῶν ἦν αὐτὸν πρὸ τῆς ἐχθὲς καὶ πρὸ τῆς τρίτης.

Διὰ

Jeh. (illud hic & supra Latinũ abũdat) in superbia &c. non timebis ab eo.

Num. 35 v. 25. 3 Jua. 20 v. 2. Exod. 21. v. 13.

Urbes refugii ultra Jordanem.

7. Διὰ τοῦτο ἐγώ σοι ἐντέλλομαι τὸ ῥῆμα τοῦτο, λέγων, τρεῖς πόλεις διαστελεῖς σεαυτῷ.

8. Ἐὰν δὲ ἐμπλατύνῃ Κύριος ὁ Θεός σου τὰ ὅριά σου, ὃν τρόπον ὤμοσε τοῖς πατράσι σου, καὶ δῷ σοι Κύριος πᾶσαν τὴν γῆν, ἣν εἶπε Κύριος δοῦναι τοῖς πατράσι σου.

*Gen. 28. v. 14. Supr. 12. v. 10.

9. Ἐὰν εἰσακούσῃς ποιεῖν πάσας τὰς ἐντολὰς ταύτας, ἃς ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἀγαπᾶν Κύριον τὸν Θεόν σου, πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας, καὶ προσθήσεις σεαυτῷ ἔτι τρεῖς πόλεις πρὸς τὰς τρεῖς ταύτας.

*Josu. 20 v. 7.

10. Καὶ οὐκ ἐκχυθήσεται αἷμα ἀναίτιον ἐπὶ τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ, καὶ οὐκ ἔσται ἐν σοὶ αἵματι ἔνοχος.

11. Ἐὰν δὲ γένηται ἄνθρωπος μισῶν τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἐνεδρεύων αὐτόν, καὶ ἐπαναστῇ ἐπ᾽ αὐτὸν, καὶ πατάξῃ αὐτοῦ τὴν ψυχήν, καὶ ἀποθάνῃ, καὶ φύγῃ εἰς μίαν τῶν πόλεων τούτων.

*Num. 35 v. 20.

12. Καὶ λήψονται αὐτὸν ἐκεῖθεν, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν εἰς χεῖρας τοῦ ἀγχιστεύοντος τοῦ αἵματος, καὶ ἀποθανεῖται.

13. Οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπ᾽ αὐτῷ, καὶ καθαριεῖς τὸ αἷμα τὸ ἀναίτιον ἐξ Ἰσραήλ, καὶ εὖ σοι ἔσται.

14. Οὐ μετακινήσεις ὅρια τοῦ πλησίον σου, ἃ ἔστησαν οἱ πρότερόν σου ἐν τῇ κληρονομίᾳ σου, ᾗ κατεκληρονομήσας ἐν τῇ γῇ ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ.

15. Οὐκ ἐμμενεῖ μάρτυς εἷς μαρτυρῆσαι κατὰ πᾶσαν ἀνθρώπου ἀδικίαν, καὶ κατὰ πᾶν ἁμάρτημα, καὶ κατὰ πᾶσαν ἁμαρτίαν, ἣν ἂν ἁμάρτῃ. ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων, καὶ ἐπὶ στόματος τριῶν μαρτύρων στήσεται πᾶν ῥῆμα.

*Sup. 17. v. 6. Matt. 18. v. 7. Johan. 8. v. 17.

16. Ἐὰν δὲ καταστῇ μάρτυς ἄδικος κατὰ ἀνθρώπου, καταλέγων αὐτοῦ ἀσέβειαν.

Καὶ

---

7. Idcirco præcipio tibi, ut tres civitates æqualis inter se spatii dividas.

8. Cùm autem dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut juravit patribus tuis, & dederit tibi cunctam terram * quam eis pollicitus est,

9. (Si tamen custodieris mandata ejus, & feceris quæ hodie præcipio tibi, ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus omni tempore) addes tibi * tres alias civitates, & supra dictarum trium urbium numerum duplicabis.

10. Ut non effundatur sanguis innoxius in medio terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus.

11. * Si quis autem odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitę ejus, surgensque percusserit illum, & mortuus fuerit, fugeritque ad unam de supradictis urbibus,

12. Mittent seniores civitatis illius, & arripient eum de loco effugii, tradentq; in manu proximi, cujus sanguis effusus est, & morietur.

13. Non misereberis ejus, & auferes innoxium sanguinem de Israel, ut bene sit tibi.

14. Non assumes, & transferes terminos proximi tui quos fixerūt priores in possessione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in terra quam acceperis possidendam.

15. * Non stabit testis unus contra aliquem, quicquid illud peccati, & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum.

16. Si steterit testis mendax contra hominem accusans eum prævaricationis,

Sta-

---

7. Idcirco ego [8] pręcipio tibi, dicendo, tres civitates separabis tibi:

8. Quod si dilataverit Jehovah Deus tuus terminum tuum, quemadmodum juravit patribus tuis, & dederit tibi universam terram quā dixit [9] se daturum patribus tuis:

9. Quum custodieris omnia pręcepta, ista, [10] ut facias ea quæ ego præcipio tibi hodie, *nempe* ut diligas Jehovam Deum tuum, & ambules in viis ejus omnibus diebus: tunc addes tibi adhuc tres urbes, ultra tres istas:

10. † [11] Ut non effundatur sanguis innocens in medio terrę tuæ quam Jehovah Deus tuus dat tibi *in* hæreditatem, neve sint super te sanguines.

11. At quum fuerit [12] quispiam qui oderit proximum suum, & insidiatus fuerit ei, insurrexitq; in eum, & percusserit eum anima, & mortuus fuerit: fugerit autem ad unam urbium istarum:

12. Tunc mittent seniores urbis illius, & abstrahent eum inde, dabuntq; eum in manu propinqui sanguinis: & morietur.

13. Non parcet oculus tuus [13] ei, & auferes sanguinem innocentem ex Israele, & benè *erit* tibi.

14. Non [14] apprehendes terminum proximi tui, quem terminaverunt priores in hæreditate tua quam possidebis in terra quam Jehovah Deus tuus dat tibi ut possideas eam.

15. Non [15] stabit testis unus contra quenquam in quacunq; iniquitate, & in quocunq; peccato, in quocunq; *inquam* peccato quod peccaverit: in ore duorum testium aut in ore trium testium stabit verbum.

16. Quum steterit testis [16] mendax cōtra aliquem ut testificetur contra eum verbum perversum.

Tunc

---

7. Darumb gebiete ich dir/ das du drey stedte aussondersst.

8. Vnd so der HERR dein Gott deine grentze weitern wird/ wie er deinen vetern geschworen hat/ vnd gibt dir alles land / das er geredt hat deinen vetern zu geben.

9. (So du anders alle diese Gebot halten wirst / das du darnach thust/ die ich dir heute gebiete/ das du den HERRN deinen Gott liebest/ vnd in seinen wegen wandelst/ dein lebenlang) So soltu noch drey stedte thun zu diesen dreyen.

10. Auff das nicht vnschüldig blut in deinem lande vergossen werde / das dir der HERR dein Gott gibt zum erbe/ vnd kome blutschulden auff dich.

11. Wenn aber jemand haß tregt wider seinen nehesten/ vnd lauret auff jn/ vnd macht sich vber jn/ vnd schlegt jm seine seele tod/ vnd fleucht in dieser stedte eine/

12. So sollen die eltesten in seiner stad hinschicken / vnd von dannen holen lassen/ vnd jn in die hende des Blutrechers geben/ das er sterbe.

13. Dein augen sollen sein nicht verschonen/ vnd solt das vnschüldige blut aus Israel thun/ das dirs wolgehe.

14. Du solt deines nehesten grentze nicht zu rücke treiben/ die die vorigen gesetzt haben in deinem erbteil / das du erbest im lande/ das dir der HERR dein Gott gegeben hat einzunemen.

15. Es sol kein einzeler zeuge wider jemand aufftretten/ vber jrgend einer missethat oder sünde/ es sey welcherley sünde es sey die man thun kan/ sondern in dem mund zweyer oder dreyer zeugen sol die sache bestehen.

16. Wenn ein freueler zeuge wider jemand aufftrit/ vber jn zu bezeugen eine vbertrettung/

So

---

8. præcipiens tibi.

9. addandum.

10. ad faciendum illud, quod ego præcipiens tibi hodie, ad diligendum Jeh. D. t. & ad ambulandū in V. e.

11. & non effundetur, &c. dans tibi hæredit. & sit super te sanguines. i. pœna sanguinis. 390.

12. Vir odio habens &c. ei, & surrexit super eum et perc. e. animá (. i. percussione animæ, vel, vulnere lethali) & m. f.

13. super eo, & instar-ignis-absumes. sic v. 19.

14. transferes etc. quam hæreditabis in terra q. J. D. t. dans tibi ad possidendum eam.

15. surget t. u. in virum omni iniquitati & omni peccato, omni (inquam) p. q. p. super ore etc. consistet verbum.

16. iniquitatis in virum ad respondendum in eum aversionem.

17. quibus eis (pleō) lis.

18. bene, & ecce testis mendacii, ille (inquā) testis mendacium respondit in fr. s. & (i. tunc) fa. ei.

19. relicti et cet. ultra, secundum verbum malum hoc in m. t.

20. animam in animam sic deinceps.

17. So söllen die beide menner/die eine sache mit einander haben / für dem HERRN/für den priestern vnd richtern stehen/ die zur selben zeit sein werden.
18. Vnd die richter sollen wol forschen/ Vnd wenn der falsche zeuge hat ein falsch zeugnis wider seinen bruder gegeben/
19. So sollet jr jm thun wie er gedacht seinen brüdern zu thun/das du den bösen von dir weg thust.

20. Auff das die andern hören/ sich fürchten / vnd nicht mehr solche böse stück fürnemen zu thun vnter dir.

21. Dein auge sol sein nicht schonen / seel vmb seel / auge vmb auge/zan vmb zan / hand vmb hand/fuß vmb fuß.

17. Tunc stabunt illi duo homines 17 quibus *est* lis, coram Jehova, *id est* coram sacerdotibus & judicibus, qui fuerint in diebus illis:

18. Et inquirent judices 18 diligenter: & si testis ille est testis mendax, mendacium testificatus est contra fratrem suum:
19. Facietis ei quemadmodum cogitavit facere fratri suo, & *ita* auferes malum é medio tui.

20. Et 19 qui remanserint, audient, ac timebunt, nec addent facere ultra malum simile huic in medio tui.

21. Neq; parcet oculus tuus, 20 animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede.

17. Stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum in conspectu sacerdotum & judicium, qui fuerint in diebus illis.

18. Cumque diligentissimé perscrutantes, invenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium.
19. * Reddent ei sicut fratri suo facere cogitavit, & auferes malum de medio tui:

20. Ut audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere.

21. Non misereberis ejus, * sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

17. Καὶ στήσονται οἱ δύο ἄνθρωποι, οἷς ἐστιν αὐτοῖς ἡ ἀντιλογία, ἔναντι Κυρίου, καὶ ἔναντι τῶν ἱερέων, καὶ ἔναντι τῶν κριτῶν, οἳ ἂν ὦσιν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις·

18. Καὶ ἐξετάσωσιν οἱ κριταὶ ἀκριβῶς, καὶ ἰδοὺ μάρτυς ἄδικος ἐμαρτύρησεν ἄδικα, ἀντέστη κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ·

19. Καὶ ποιήσετε αὐτῷ ὃν τρόπον ἐπονηρεύσατο ποιῆσαι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· καὶ ἐξαρεῖτε τὸ πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

20. Καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἀκούσαντες φοβηθήσονται, καὶ οὐ προσθήσουσιν ἔτι ποιεῖν κατὰ τὸ ῥῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο ἐν ὑμῖν.

21. Οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπ᾽ αὐτῷ, ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, χεῖρα ἀντὶ χειρός, πόδα ἀντὶ ποδός, καθ᾽ ὅτι ἂν δῷ μῶμον τῷ πλησίον, οὕτω δώσετε αὐτῷ.

*2. Cor. 13 v. 1. Hebr. 10. v. 28. Dan. 13. v. 61.

*Matt. 5. v. 38. Exod. 21. v. 24. Levi. 24. v. 20.

Cap. 20.

1. super inimic. t. & v. equum & currum, p. multū præ te, nō timebis & cet. tecum ascendere faciens te.

2. circa appropinquare vos ad bellum (præliū:) & (i. tunc) ac. s. & loquetur ad pop. & dicet ad illos.

3. (a. 1.) vos propinqui ho. ad bellū super in. v.

4. vadens (sc. erit) v. ad pugnandū & cet. ad servandum vos & loq. p. ad pop.

391.

Das XX. Cap.

WEnn du in einen krieg zeuchst wider deine feinde / vnd sihest roß vnd wagen des volcks/ das grösser sey denn du/ so fürchte dich nicht für jnen/ Denn der HERR dein Gott/ der dich aus Egyptenland geführet hat/ist mit dir.

2. Wenn jr nu hinzu komet zum streit / so sol der priester herzu tretten / vnd mit dem volck reden.
3. Vnd zu jnen sprechen/ Israel höre zu/ Jr gehet heut in den streit wider ewr feinde/ Ewr hertze verzage nicht/ fürchtet euch nicht/ vnd erschreckt nicht/vnd last euch nit grawen für jnen.
4. Denn der HERR ewr Gott gehet mit euch / das er für euch streite mit ewren feinden/euch zu helffen.

5. Aber die amptleute sollen mit dem volck reden vnd sagen / Welcher ein new haus gebawet hat / vnd hats noch

CAP. XX.

QUum egredi-ris ad bellum 1 contra inimicos tuos, & videris equos & currus & populum majorem te, ne timeas ab eis: Jehovah enim Deus tuus *est* tecū, qui eduxit te de terra Aegypti.

2. Erit autem, 2 quū appropinquaveritis ad conflictum, accedet sacerdos, & alloquetur † populum.
3. Ac dicet illis, Audi Israel, appropinquavi hodie conflictui contra inimicos vestros: ne mollescat cor vestrū, ne timeatis, neq; paveatis, neq; formidetis à facie eorum:
4. Quia Jehovah Deus vester 3 iturus est vobiscum ut pugnet pro vobis cum inimicis vestris, ut servet vos.

5. Et alloquentur præfecti populum, dicendo, quis *est* vir qui ædificavit domum novam, & non dedicavit eam? abe-

CAP. XX.

SI exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris equitatus & currus, & majorē, quam tu habeas, adversarii exercitus multitudinem, non timebis eos: quia Dominus Deus tuus tecum est, qui eduxit te de terra Ægypti.
2. Appropinquante autem jam prælio, stabit sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum.
3. Audi Israel, vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos:
4. Quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat vos de periculo.
5. Duces quoque per singulas turmas audiente exercitu proclamabunt, * Quis est homo qui ædifi-

Κεφαλ. κ'.

ΕΑν δὲ ἐξέλθῃς εἰς πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ ἴδῃς ἵππον καὶ ἀναβάτην καὶ λαὸν πλείονά σου, οὐ φοβηθήσῃ ἀπ᾽ αὐτῶν, ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου μετὰ σοῦ, ὁ ἀναβιβάσας σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

2. Καὶ ἔσται ὅταν ἐγγίσῃς τῷ πολέμῳ, καὶ προσεγγίσας ὁ ἱερεύς, λαλήσει τῷ λαῷ·

3. Καὶ ἐρεῖ πρὸς αὐτούς, ἄκουε Ἰσραήλ, ὑμεῖς προσπορεύεσθε σήμερον εἰς πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· μὴ ἐκλυέσθω ἡ καρδία ὑμῶν, μὴ φοβεῖσθε μηδὲ θραύεσθε μηδὲ ἐκκλίνητε ἀπὸ προσώπου αὐτῶν·
4. Ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ὁ προπορευόμενος μεθ᾽ ὑμῶν συνεκπολεμῆσαι ὑμῖν τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ διασῶσαι ὑμᾶς.

5. Καὶ λαλήσουσιν οἱ γραμματεῖς πρὸς τὸν λαόν, λέγοντες· τίς ὁ ἄνθρωπος ὁ οἰκοδομήσας οἰκίαν καινήν, καὶ οὐκ ἐνε-

*1. Mac. 3. v. 56.

κεκαίνισεν αὐτήν; πορευέσθω καὶ ἀποστραφήτω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, μὴ ἀποθάνῃ ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ ἄνθρωπος ἕτερος ἐγκαινιεῖ αὐτήν.

*Lev. 19. v. 9.

6. Καὶ τίς ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ οὐκ ηὐφράνθη ἐξ αὐτοῦ; πορευέσθω καὶ ἀποστραφήτω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, μὴ ἀποθάνῃ ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ ἄνθρωπος ἕτερος εὐφρανθήσεται ἐξ αὐτοῦ.

7. Καὶ τίς ὁ ἄνθρωπος ὅστις μεμνήστευται γυναῖκα καὶ οὐκ ἔλαβεν αὐτήν; πορευέσθω καὶ ἀποστραφήτω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, μὴ ἀποθάνῃ ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ ἄνθρωπος ἕτερος λήψεται αὐτήν.

*Iudæ 7. v. 3.

8. Καὶ προσθήσουσιν οἱ γραμματεῖς λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν, καὶ ἐροῦσι, τίς ὁ ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος καὶ δειλὸς τῇ καρδίᾳ; πορευέσθω καὶ ἀποστραφήτω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἵνα μὴ δειλιάνῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ τὴν ἑαυτοῦ.

9. Καὶ ἔσται ὅταν παύσωνται οἱ γραμματεῖς λαλοῦντες πρὸς τὸν λαόν, καὶ καταστήσουσιν ἄρχοντας τῆς στρατιᾶς προηγουμένους τοῦ λαοῦ.

10. Ἐὰν δὲ προσέλθῃς πρὸς πόλιν ἐκπολεμῆσαι αὐτήν, καὶ καλέσῃ αὐτοὺς μετ᾽ εἰρήνης.

11. Καὶ ἔσται ἐὰν μὲν εἰρηνικὰ ἀποκριθῶσί σοι, καὶ ἀνοίξωσί σοι, ἔσται πᾶς ὁ λαὸς οἱ εὑρεθέντες ἐν αὐτῇ ἔσονταί σοι φορολογητοὶ καὶ ὑπήκοοί σοι.

12. Ἐὰν δὲ μὴ ὑπακούσωσί σοι καὶ ποιήσωσι πρός σε πόλεμον, καὶ περικαθιεῖς αὐτήν.

13. Καὶ παραδώσει αὐτὴν Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὰς χεῖράς σου, καὶ πατάξεις πᾶν ἀρσενικὸν αὐτῆς ἐν φόνῳ μαχαίρας.

14. Πλὴν τῶν γυναικῶν καὶ τῆς ἀποσκευῆς. καὶ πάντα τὰ κτήνη, καὶ πάντα ὅσα

cavit domum novam, & non dedicavit eam? vadat, & revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, & alius dedicet eam.

6. Quis est homo qui plantavit vineam, *& nec dum fecit eam esse communem, de qua vesci omnibus liceat? vadat, & revertatur in domum suam: ne forte moriatur in bello, & alius homo ejus fungatur officio.

7. Quis est homo qui despondit uxorem, & non accepit eam? vadat, & revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, & alius homo accipiat eam.

8. His dictis addent reliqua, & loquentur ad populum, * Quis est homo formidolosus, & corde pavido? vadat, & revertatur in domum suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est.

9. Cumque siluerint duces exercitus, & finem loquendi fecerint, unusquisque suos ad bellandum cuneos præparabit.

10. Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem.

11. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, salvabitur, & serviet tibi sub tributo.

12. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam.

13. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis masculini est, in ore gladii,

14. Absq; mulieribus & infantibus, jumentis & cæteris, quæ in civitate

at, & revertatur ad domum suam: ne *forte* moriatur in prælio, & 4 aliquis alius dedicet eam.

6. Et quis *est* vir qui plantavit vineam, & non 5 fecit eam communem? abeat, & revertatur ad domum suam, ne forte moriatur in prælio, & aliquis alius communem faciat eam.

7. Et quis *est* vir qui despondit mulierem, & non accepit eam? abeat, & revertatur domum suam, ne forte moriatur in prælio, & aliquis alius accipiat eam.

8. Addent præterea præfecti 6 alloqui populum, ac dicent: Quis *est* vir timidus, & tener corde? abeat, & revertatur domum suam, 7 ne dissolvatur cor fratrum ejus, sicut cor illius.

9. Et erit, 8 quum finem fecerint præfecti loquendi ad populum, tunc constituent principes turmarum in capite populi.

10. Quum accesseris ad urbem *aliquam*, 9 ut expugnes eam, clamabis ad eam pacem.

11. Et erit, si pacem responderit tibi, & aperuerit tibi, 10 universus populus qui fuerit repertus in ea, erunt tibi tributarii, servientq; tibi.

12. 11 Si vero pacem non fecerit tecum, sed faciat tecum prælium, obsederisq; eam.

13. Et dederit eam Jehovah Deus tuus in manu tua, tunc percuties omnem masculum ejus 12 acie gladii.

14. Tantum mulieres & parvulos, & animalia, & quic-

nicht eingeweihet / Der gehe hin vnd bleibe in seinem hause / auff das er nicht sterbe im krieg / vnd ein ander weihe es ein.

6. Welcher einen weinberg gepflantzet hat / vnd hat jn noch nicht gemein gemacht / der gehe hin / vnd bleibe daheime / das er nicht im kriege sterbe / vnd ein ander mache jn gemeine.

7. Welcher ein weib im vertrawet hat / vnd hat sie noch nicht heim geholet / der gehe hin vnd bleibe daheime / das er nicht im kriege sterbe / vnd ein ander hole sie heim.

8. Vnd die amptleute sollen weiter mit dem volck reden vnd sprechen / Welcher sich fürchtet / vnd ein verzagts hertz hat / der gehe hin vnd bleibe daheime / auff das er nicht auch seiner brüder hertz feig mache / wie sein hertz ist.

9. Vnd wenn die amptleute ausgeredt haben mit dem volck / so sollen sie die heuptleute für das volck an die spitzen stellen.

10. Wenn du für eine stad zeuchst sie zu bestreiten / so soltu jr den friede anbieten.

11. Antwortet sie dir friedlich vnd thut dir auff / so sol alle das volck das drinnen funden wird / dir zinßbar vnd vnterthan sein.

12. Wil sie aber nicht friedlich mit dir handeln / vnd wil mit dir kriegen / so belegere sie.

13. Vnd wenn sie der HERR dein Gott dir in die hand gibt / so soltu alles was menlich drinnen ist / mit des schwerts scherffe schlahen.

14. On die weiber / kinder vnd vieh / vnd alles was in der stad ist / vnd allen raub

4. Vir. sic deinc.
5. profananavit (i. commun. fecit) eam. Id autē quinto fiebat anno Le. 19. v. 25.
6. loqui ad pop.
7. & non liquefiat.
8. secundum consummare præfectos loqui ad p. & visitabunt pr. exercitum.
9. ad pugnandū super eam & (i. tunc) clamab. ad e. paci, vel, pro pace.
10. & erit univ. p. repertus in ea, erunt (inquā) tibi in tributū.
11. & si non pacem fecerit tec. & c. præl. & arctabis super ea.
12. ad os gladii. t. m. & parvulum & jumentum & omne

quod fu. in urbe, omne spolium etc. comed. spolium inim. t. q. dedit. 13. ipsa. 14. dans tibi hæreditatē n. v. omnem spirationē, quia anathematizando (devovendo) devovebis e. H. & Emor. 15. propterquod non docebunt (.i. ut non doceant) vos ad faciendū secundum omnes abo. s. quas fecerūt. 16. coarctaveris ad urbem &c. eam ad capiendum e, non corrumpes arborem e. i. super eam s. q. ex illa comedes, & eam non s. quia homo arb. ag. ad veniendum á f. t. in coarctationem. 17. arbo- &

Cap. 21.

1. confossus (occisus) in humo, quam 7. D. t. dās (erit) t. ad possidendum eam, cadens (.i. qui cecidit, vel, prostratus fuit. prat. pro prat.) in ag. &

soltu vnter dich austreiben/ Vnd solt essen von der ausbeute deiner feinde/ die dir der HERR dein Gott gegeben hat.

311. 15. Also soltu allen stedten thun/ die sehr ferne von dir ligen/ vnd nicht hie von den stedten sind dieser völcker.

16. Aber in den stedten dieser völcker/ die dir der HERR dein Gott zum erbe geben wird/ soltu nichts leben lassen/ was den odem hat.

17. Sondern solt sie verbannen/ nemlich/ die Hethiter/ Amoriter/ Cananiter/ Phereſiter/ Heuiter vnd Jebusiter/ wie der HERR dein Gott geboten hat.

18. Auff das sie euch nicht leren thun alle die grewel/ die sie jren Göttern thun/ vnd jr euch versündigt an dem HERRN ewrem Gott.

19. Wenn du für einer stad lange zeit ligen must/ wider die du streitest sie zu erobern / so soltu die beume nicht verderben/ das du mit exten dran fahrest/ Denn du kanst davon essen / darumb soltu sie nicht außrotten/ Ists doch holtz auff dem felde/ vnd nicht mensch/ das es für dir ein bolwerg sein müge.

20. Welchs aber beume sind/ die du weist das man nit davon isset / die soltu verderben vnd ausrotten / vnd bolwerg draus bawen wider die stad/ die mit dir kriegt/ biß das du jr mechtig werdest.

Das XXI. Cap.

WEnn man einen erschlagenen findet im lande / das dir der HERR dein Gott geben wird einzunemen/ vnd ligt im felde/ vnd man nicht weiß/ wer jn geschlagen hat.

2. So sollen deine eltesten vnd richter hinaus gehen/ vnd von dem erschlagenen messen an die stedte die vmbher ligen.

Wel-

quid fuerit in urbe, omnia spolia ejus prædaberis tibi: cōedesq; spolia inimicorum tuorum quos dederit tibi Jehovah Deus tuus.

15. Sic facies omnibus urbibus longinquis à te valdè, quæ non de urbibus gentium † istarum 13 sunt.

16. Tantum de urbibus populorum istorum quos Jehovah Deus tuus 14 dat tibi *in* hęreditatem, non vivificabis ullam animam:

17. Sed perdendo perdes eos, Hitthæum, Emoræum, Chenaanæum, & Perizæum, Hivęum & Jebusæum, quemadmodum præcepit tibi Jehovah Deus tuus:

18. 15 Ne doceant vos facere secundum omnes abominationes suas quas faciūt diis suis, & peccetis in Jehovam Deum vestrum.

19. Quum 16 obsederis urbem *aliquam* diebus multis pugnando adversus eam, ut capias eam, non disperdes arbores ejus. impellendo in *eas* securim: quia ex illarum *fructibus* vesceris, propterea ipsas non succides (*est* enim *vita* hominis arbor agri) ut veniat à facie tua in obsidionem.

20. Veruntamen 17 arbores quas noveris non esse fructiferas, disperdes & succides: & ædificabis munitionem, adversus urbem illam, quæ tecum dimicat, donec descendat ipsa.

CAP. XXI.

QUum inventum fuerit 1 cadaver hominis occisi in terra quam Jehovah Deus tuus dat tibi ut possideas eam, prostratum in agro nec cognitum fuerit quis percusserit eum.

2. Tunc egredientur seniores tui & judices tui, & metientur *usque* ad civitates, quæ *sunt in* circuitibus 2 cadaveris hominis illius occisi:

Et

sunt. Omnem prędam exercitui divides, & comedes de spoliis hostium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi.

15. Sic facies cunctis civitatibus, quæ à te procul valde sunt, & non sunt de his urbibus, quas in possessionem accepturus es.

16. De his autem civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere,

17. Sed interficies in ore gladii, Hætheum videlicet, & Amorrhæum, & Chananęum, Pherezeum, & Hevęum, & Jebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus:

18. Ne forte doceant vos facere cunctas abominationes quas ipsi operati sunt diis suis, & peccetis in Dominum Deum vestrum.

19. Quando obsederis civitatem multo tempore, & munitionibus circundederis ut expugnes eam, non succides arbores de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignū est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum.

20. Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in cæteros apta usus, succide, & instrue machinas, donec capias civitatem quæ contra te dimicat.

CAP. XXI.

QUando inventum fuerit in terra quā Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadaver occisi, & ignorabitur cædis reus,

2. Egredientur majores natu, & judices tui, & metientur à loco cadaveris singularum per circuitum spatia civitatum:

Et

ἂν ὑπάρχῃ ἐν τῇ πόλει, καὶ πᾶσαν τὴν ἀπαρτίαν προνομεύσεις σεαυτῷ, καὶ φαγῇ πᾶσαν τὴν προνομὴν τῶν ἐχθρῶν σου, ὧν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.

15. Οὕτω ποιήσεις πάσας τὰς πόλεις τὰς μακρὰν οὔσας ἀπὸ σοῦ σφόδρα, καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῶν πόλεων τῶν ἐθνῶν τούτων.

16. Ἰδοὺ δὲ ἀπὸ τῶν πόλεων τῶν ἐθνῶν τούτων, ὧν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι κληρονομῆσαι τὴν γῆν αὐτῶν, οὐ ζωγρήσετε πᾶν ἐμπνέον·

17. Ἀλλ' ἀναθεματιεῖτε αὐτοὺς, τὸν Χετταῖον, καὶ τὸν Ἀμορραῖον, καὶ τὸν Χαναναῖον, καὶ Φερεζαῖον, καὶ Εὐαῖον, καὶ Ἰεβουσαῖον, καὶ Γεργεσαῖον, ὃν τρόπον ἐνετείλατό σοι Κύριος ὁ Θεός σου·

18. Ἵνα μὴ διδάξωσιν ὑμᾶς ποιεῖν πάντα τὰ βδελύγματα αὐτῶν, ὅσα ἐποίησαν τοῖς θεοῖς αὐτῶν, καὶ ἁμαρτήσεσθε ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν.

19. Ἐὰν δὲ περικαθίσῃς περὶ πόλιν ἡμέρας πλείους ἐκπολεμῆσαι αὐτὴν εἰς κατάληψιν αὐτῆς, οὐκ ἐξολοθρεύσῃ τὰ δένδρα αὐτῆς, ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὰ σίδηρον, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ φαγῇ, αὐτὸ δὲ οὐκ ἐκκόψῃς. μὴ ἄνθρωπος τὸ ξύλον τὸ ἐν τῷ δρυμῷ εἰσελθεῖν ἀπὸ προσώπου σου εἰς τὸν χάρακα;

20. Ἀλλὰ τὸ ξύλον ὃ ἐπίστασαι ὅτι οὐ καρπόβρωτόν ἐστι, τοῦτο ἐξολοθρεύσεις καὶ ἐκκόψεις καὶ οἰκοδομήσεις χαράκωσιν ἐπὶ τὴν πόλιν, ἥτις ποιεῖ πρός σε τὸν πόλεμον, ἕως ἂν παραδοθῇ.

Κεφαλ. κα'.

ΕΑν δὲ εὑρεθῇ τραυματίας ἐν τῇ γῇ ᾗ Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι κληρονομῆσαι, πεπτωκὼς ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ οὐκ οἴδασι τὸν πατάξαντα αὐτόν.

2. Ἐξελεύσεται ἡ γερουσία σου καὶ οἱ κριταί σου, καὶ ἐκμετρήσουσιν ἐπὶ τὰς πόλεις τὰς κύκλῳ τοῦ τραυματίου·

Καὶ

rem, q. n. quod nō arbor cibi ipsa, illam corrumpes & s. &c. qua ipsa faciens tecum prælium, donec descendat (.i. corruat) ipsa.

2. confossi. & erit urbs propinqua ad confossum.

Homicidii incerti expiatio.

3. Καὶ ἔσται ἡ πόλις ἡ ἐγγίζουσα τῷ τραυματίᾳ, καὶ λήψεται ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης δάμαλιν ἐκ βοῶν, ἥτις οὐκ εἴργασται, καὶ ἥτις οὐχ εἵλκυσεν ζυγόν.

4. Καὶ καταβιβάσουσιν ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης τὴν δάμαλιν εἰς φάραγγα τραχεῖαν, ἥτις οὐκ εἴργασται οὐδὲ σπείρεται, καὶ νευροκοπήσουσι τὴν δάμαλιν ἐν φάραγγι.

5. Καὶ προσελεύσονται ἱερεῖς οἱ Λευῖται, ὅτι αὐτοὺς ἐπεξελέξατο Κύριος ὁ Θεός σου παρεστηκέναι αὐτῷ, καὶ εὐλογεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῷ στόματι αὐτῶν ἔσται πᾶσα ἀντιλογία καὶ πᾶσα ἁφή.

6. Καὶ πᾶσα ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης οἱ ἐγγίζοντες τῷ τραυματίᾳ, νίψονται τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς δαμάλεως τῆς νευροκοπηθείσης ἐν τῇ φάραγγι.

7. Καὶ ἀποκριθέντες ἐροῦσιν, αἱ χεῖρες ἡμῶν οὐκ ἐξέχεαν τὸ αἷμα τοῦτο, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν οὐχ ἑωράκασιν.

8. Ἵλεως γενοῦ τῷ λαῷ σου Ἰσραήλ, οὓς ἐλυτρώσω Κύριε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἵνα μὴ γένηται αἷμα ἀναίτιον ἐν τῷ λαῷ σου Ἰσραήλ, καὶ ἐξιλασθήσεται αὐτοῖς τὸ αἷμα.

9. Σὺ δὲ ἐξαρεῖς τὸ αἷμα τὸ ἀναίτιον ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, ἐὰν ποιήσητε τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀρεστὸν ἐναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

10. Ἐὰν δὲ ἐξέλθῃς εἰς πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ παραδῷ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὰς χεῖράς σου, καὶ προνομεύσῃς τὴν προνομὴν αὐτῶν.

11. Καὶ ἴδῃς ἐν τῇ προνομῇ γυναῖκα καλὴν τῷ εἴδει, καὶ ἐπιθυμήσῃς αὐτῆς, καὶ λάβῃς αὐτὴν σεαυτῷ γυναῖκα.

12. Καὶ εἰσάξεις αὐτὴν ἔνδον εἰς τὴν οἰκίαν σου, καὶ ξυρήσεις τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ περιονυχιεῖς αὐτήν.

3. Et quam viciniorem cęteris eſſe perſpexerint, ſeniores civitatis illius tollent vitulam de armento, quæ non traxit jugum, nec terram ſcidit vomere,
4. Et ducent eam ad vallem aſperam atque ſaxoſam, quæ nunquam arata eſt, nec ſemētem recepit: & cædent in ea cervices vitulæ.

5. Accedentq́; ſacerdotes filii Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus, ut miniſtrent ei, & benedicant in nomine ejus, & ad verbum eorum omne negotium pendet: & quicquid mundum vel immundum eſt, judicetur.
6. Et venient majores natu civitatis illius ad interfectum, lavabuntque manus ſuas ſuper vitulā, quæ in valle percuſſa eſt,

7. Et dicent, manus noſtræ non effuderunt ſanguinem hunc, nec oculi viderunt.

8 Propitius eſto populo tuo Iſrael, quem redemiſti, Domine, & ne reputes ſanguinem innocentem in medio populi tui Iſrael. Et auferetur ab eis reatus ſanguinis:
9. Tu autem alienus eris ab innocentis cruore qui fuſus eſt, cū feceris, quod præcepit Dominus.

10. Si egreſſus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captivosque duxeris,

11. Et videris in numero captivorum mulierem pulchram, & adamaveris eam, volueriſque habere uxorem,
12. Introduces eam in domum tuam: quæ radet cæſariem, & circuncidet ungues,

3. Et ſeniores urbis propinquioris illi cadaveri occiſo, capient vitulam de armento, qua nemo uſus fuerit, & qu non traxerit jugum:

4. Et 3 adducent ſeniores ejus urbis vitulam ad vallem aſperam, quæ nunquam fuerit arata, neq; ſeminata, & præcident cervicem illic vitulæ in valle.

5. Et accedent ſacerdotes filii Levi (4 eos enim elegit Jehovah Deus tuus, ut miniſtrent ipſi, & ad benedicendum in nomine Jehovæ: & 5 juxta quorum ſermonem erit omnis lis, atq; omnis plaga)

6. Et omnes ſeniores 6 ejus urbis propinquiores cadaveri hominis occiſi, lavabunt manus ſuas ſuper vitulam percuſſam in valle.

7. † Et teſtificabuntur ac dicent, Manus noſtræ non effuderunt ſanguinem iſtum, neq; oculi noſtri viderunt:
8. Expia populum tuum Iſrael quem redemiſti Jehovah, & ne 7 imputes ſanguinem innocentem in medio populi tui Iſrael. Et expiabitur *ab* eis ſanguis.

9. Tu autem 8 auferes ſanguinem innocentem è medio tui: quum feceris *quod* rectum *eſt* in oculis Jehovæ.

10. Quum egreſſus fueris ad bellum contra inimicos tuos, & dederit 9 eos Jehovah Deus tuus in manum tuam, & ex eis captivos abduxeris,

11. Videris autem in captivitate mulierem pulchram forma, & 10 deamaveris eam, & acceperis tibi in uxorem:

12. Introduces eam domum tuam, & radet caput ſuum, ac præſcidet ungues ſuos.

3. Welche ſtad die neheſt iſt/ derſelben elteſten ſollen eine junge kue von den rindern nemen/ damit man nicht geerbeitet hat/ noch am joch gezogen hat.
4. Vnd ſollen ſie hinab führen in einen kieſichten grund/ der weder geerbeitet noch beſeet iſt/ vnd daſelbs im grund jr den halß abhawen.

5. Da ſollen erzu komen die prieſter/ die kinder Levi (Denn der HERR dein Gott hat ſie erwelet/ das ſie jm dienen/ vnd ſeinen namen loben/ vnd nach jrem mund ſollen alle ſachen/ vnd alle ſchäden gehandelt werden.)
6. Vnd alle elteſten derſelben ſtad ſollen erzu tretten zu dem erſchlagenen/ vnd jre hende waſchen vber die junge kue/ der im grund der halß abgehawen iſt.

7. Vnd ſollen antworten vnd ſagen/ Vnſer hende haben diß blut nicht vergoſſen/ ſo habens auch vnſer augen nicht geſehen.
8. Sey gnedig deinem volck Iſrael/ das du der HERR erlöſet haſt/ lege nicht das vnſchüldige blut auff dein volck Iſrael/ So werden ſie vber dem blut verſünet ſein.

9. Alſo ſoltu das vnſchüldige blut von dir thun/ das du thuſt was recht iſt für den augen des HERRN.

10. Wenn du in einen ſtreit zeuchſt wider deine feinde/ vnd der HERR dein Gott gibt dir ſie in deine hende/ das du jre gefangen wegführeſt/

11. Vnd ſiheſt vnter den gefangenen ein ſchön weib/ vnd haſt luſt zu jr/ das du ſie zum weibe nemeſt.

12. So führe ſie in dein haus/ vnd laß jr das haar abſcheren/ vnd jre negel beſchneiten.

& capient ſeniores urbis illius vitulam armenti qua non ſervitum eſt in ea (i. in qua vel per quam) qua non tr. in jug. 3. deſcendere facient ſ. urb. illius v. ad torrentem (vallem) fortem, quo non coletur in eo, & non ſeminabitur, & decervicabunt (ſi v. 6) ib. vitulam in tor. 4. quia in eu e. leg. D. t. ad miniſtrandū ipſi. 5. ſuper os eorum erit. 6. urbis ejus propinqui ad confoſſum lavab. m ſ. ſuper decervicatam in torrente, & reſpondeb. &c. iſtū, & oc. n. non vid. expiatio nem fac populo. 7. des. 8. ex ſtar- igne ab ſumes. 9. eum Jeh. &c. tuam, & captivaveris captivitatem ejus. 10. deſiderio te in ea, & a. t. in u. & (i. tum) venire facies eam ad medium dom. tua &c. ac fac. et ungues ſ. & removebis

11. & vendendo non vendes eam in argento, non merebus in ea (i. non elocabis eam ad operas meritorias) pro quod affl. &c.
12. & una.
13. & erit, in die hæreditare facere eum filios suos (sc. id) quod fuerit ei, non pot. primogenitare (i. primogenitura donare) filium dil. super facies filii exo. primogeniti.
14. ad dandum ei os duorum in omni, quod invenietur ei.
15. ipsi (sc. est) jus p. q. fuerit viro filius declinans & reb. non ipse audiens in voce p. s. (sic inf.) &c. & nō audierit ad illos.
16. in eum.
17. ad seniores &c. non ipse audiens (est) in voc. n.
18. & obruent e. &cet. in lapid. & m. & instar-ignis-absumes m.
19. & quū f. in viro p. i. m. & trad. tur morti & s. e. super l.

13. Vnd die kleider ablegen/ darinnen sie gefangen ist/ vnd laß sie sitzen in deinem hause vnd beweinen einē mond lang jren vater vñ jre mutter/ Darnach schlaff bey jr/ vnd nim sie zu der ehe / vnd laß sie dein weib sein.

14. Wenn du aber nicht lust zu jr hast/ so soltu sie auslassen/ wo sie hin wil/ vnd nicht vmb gelt verkeuffen noch versetzen / Darumb das du sie gedemütiget hast/

15. Wenn jemand zwey weiber hat/ eine die er lieb hat/ vnd eine die er hasset / vnd sie im kinder geberen/ beide die liebe vnd die feindselige / das der erstgeborner der feindseligen ist/

16. Vnd die zeit kömpt/ das er seinen kindern das erbe austeile/ So kan er nicht den son der liebsten zum erstgebornen son machen/ für den erstgebornen son der feindseligen.

17. Sondern er sol den son der feindseligen für den ersten son erkennen/ das er jm zweyfeltig gebe / alles das fürhanden ist/ Denn derselbe ist seine erste krafft / vnd der erstengeburt recht ist sein.

18. Wenn jemand einen eigenwilligen vnd vngehorsamen son hat/ der seiner vater vnd mutter stim nit gehorcht/ vnd wenn sie jn züchtigen/ jnen nicht gehorchen wil/

19. So sol jn sein vater vnd mutter greiffen/ vnd zu den eltesten der stad füren/ vnd zu dem thor desselben orts/

20. Vnd zu den eltesten der stad sagen / Dieser vnser son ist eigenwillig vnd vngehorsam vnd gehorcht vnser stim nicht / vnd ist ein schlemmer vnd trunckenbold.

21. So sollen jn steinigen alle leute derselbigen stad / das er sterbe / Vnd solt also den bösen von dir thun / das es gantz Israel höre vnd sich fürchte.

22. Wenn jemand eine sün-

13. Deponetq; vestimentum captivitatis suæ á se, & manebit in domo tua, ac flebit patrem suum & matrem suam mensem integrum: & postea ingredieris ad eam, erisq; maritus ejus, & erit tibi uxor.

14. Quod si non complacueris *tibi* in ea, tum dimittes eam animæ suæ, [11] nec vendendo vendes eam pecunia, neq; negotiaberis de ea, quod afflixeris eam.

15. Quum fuerint viro duæ uxores, una dilecta, [12] & altera exosa, & pepererint ei filios dilecta & exosa: fuerit autē filius primogenitus exosæ:

16. [13] Die quo hæredes instituet filios suos eorum quæ habuerit, non poterit dare jus primogenituræ filio dilectæ ante filium exosæ primogenitum:

17. Sed primogenitum filium exosæ agnoscet, [14] ut det ei mensuram duorum ex omnibus quæ habuerit: ipse enim *est* principium fortitudinis ejus, [15] ipsius *est* jus primogenituræ.

18. Quum quis habuerit filium declinantem & rebellem, non obedientem voci patris sui & correxerint eum, nec paruerit illis:

19. Tum apprehendent [16] eum pater ejus & mater ejus, educentq; illum ad seniores [17] urbis suæ, & ad portam loci sui.

20. Dicentq; [17] senioribus urbis illius, Filius noster iste, declinans & rebellis *est*, non *est* obediens voci nostræ, epulo & potator *est*,

21. [18] Tunc lapidabunt eum omnes homines urbis suæ lapidibus, & morietur: atq; *ita* auferes malum è medio tui, universusq; Israel audient, & timebunt.

22. [19] Quum fuerit in aliquo peccatum

13. Et deponet vestem in qua capta est: sedensq; in domo tua, flebit patrem & matrem suam uno mense: & postea intrabis ad eam, dormiesque cum illa, & erit uxor tua.

14. Si autem postea non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam.

15. Si habuerit homo uxores duas, unam dilectā, & alteram odiosam, genueritque ex eis liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus,

16. Volueritque substantiam inter filios suos dividere: nō poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ,

17. Sed filium odiosæ agnoscet primogenitum,* dabitq; ei de his, quæ habuerit, cuncta duplicia. iste est enim principium liberorum ejus, & huic debentur primogenita.

18. Si genuerit homo filium contumacem & protervum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempserit:

19. Apprehendent eum, & ducent ad seniores civitatis illius & ad portam judicii,

20. Dicentque ad eos, Filius noster iste protervus & contumax est, monita nostra audirē contemnit, commessationibus vacat, & luxurię atq; conviviis;

21. Lapidibus eum obruet populus civitatis, & morietur, ut auferatis malum de medio vestri, & universus Israel audiens pertimescat.

22. Quando peccaverit

13. Καὶ περιελεῖς τὰ ἱμάτια τῆς αἰχμαλωσίας αὐτῆς ἀπ᾽ αὐτῆς, καὶ καθιεῖται ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καὶ κλαύσεται τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα μηνὸς ἡμέρας, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσῃ πρὸς αὐτὴν καὶ συνοικισθήσῃ αὐτῇ, καὶ ἔσται σου γυνή.

14. Καὶ ἔσται ἐὰν μὴ θελήσῃς αὐτήν, ἐξαποστελεῖς αὐτὴν ἐλευθέραν, καὶ πράσει οὐ πραθήσεται ἀργυρίου· οὐκ ἀθετήσεις αὐτήν, διότι ἐταπείνωσας αὐτήν.

15. Ἐὰν δὲ γένωνται ἀνθρώπῳ δύο γυναῖκες, μία αὐτῶν ἠγαπημένη, καὶ μία αὐτῶν μισουμένη καὶ τέκωσιν αὐτῷ ἡ ἠγαπημένη καὶ ἡ μισουμένη, καὶ γένηται υἱὸς πρωτότοκος τῆς μισουμένης·

16. Καὶ ἔσται ᾗ ἂν ἡμέρᾳ κατακληροδοτῇ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, οὐ δυνήσεται πρωτοτοκεῦσαι τὸν υἱὸν τῆς ἠγαπημένης, ὑπεριδὼν τὸν υἱὸν τῆς μισουμένης τὸν πρωτότοκον·

17. Ἀλλὰ τὸν πρωτότοκον υἱὸν τῆς μισουμένης ἐπιγνώσεται δοῦναι αὐτῷ διπλᾶ ἀπὸ πάντων ὧν ἂν εὑρεθῇ αὐτῷ, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀρχὴ τέκνων αὐτοῦ, καὶ τούτῳ καθήκει τὰ πρωτοτοκεῖα.

18. Ἐὰν δέ τινι ᾖ υἱὸς ἀπειθὴς καὶ ἐρεθιστὴς οὐχ ὑπακούων φωνὴν πατρὸς καὶ φωνὴν μητρὸς αὐτοῦ, καὶ παιδεύσωσιν αὐτόν, καὶ μὴ εἰσακούσῃ αὐτῶν·

19. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐξάξουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὴν γερουσίαν τῆς πόλεως αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν πύλην τοῦ τόπου αὐτοῦ.

20. Καὶ ἐροῦσι τοῖς ἀνδράσι τῆς πόλεως αὐτῶν, ὁ υἱὸς ἡμῶν οὗτος ἀπειθεῖ καὶ ἐρεθίζει, οὐχ ὑπακούει τῆς φωνῆς ἡμῶν, συμβολοκοπῶν οἰνοφλυγεῖ.

21. Καὶ λιθοβολήσουσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως αὐτοῦ ἐν λίθοις, καὶ ἀποθανεῖται, καὶ ἐξαρεῖς τὸ πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν· καὶ πᾶς Ἰσραὴλ ἀκούσαντες φοβηθήσονται.

22. Ἐὰν δὲ γένηται ἔν τινι ἁμαρ-

Uxor exosa & filius contumax.

1. Par. 5. v. 1.

τία κρίμα θανάτου, καὶ ἀποθάνῃ, καὶ κρεμάσητε αὐτὸν ἐπὶ ξύλου.

*Galat. 3 v. 13.
23. οὐκ ἐπικοιμηθήσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ ξύλου, ἀλλὰ ταφῇ θάψετε αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅτι κεκατηραμένος ὑπὸ Θεοῦ πᾶς κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου· καὶ οὐ μὴ μιάνητε τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι ἐν κληρονομίᾳ.

Κεφαλ. κβ΄.

*Exo. 23. v. 4.
ΜΗ ἰδὼν τὸν μόσχον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἢ τὸ πρόβατον αὐτοῦ πλανώμενα ἐν τῇ ὁδῷ ὑπερίδῃς αὐτά, ἀποστροφῇ ἀποστρέψεις αὐτὰ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ ἀποδώσεις αὐτά.

2. Ἐὰν δὲ μὴ ἐγγίζῃ πρός σε ὁ ἀδελφός σου μηδὲ ἐπίστῃ αὐτόν, συνάξεις αὐτὰ ἔνδον εἰς τὴν οἰκίαν σου, καὶ ἔσται μετὰ σοῦ, ἕως ἂν ζητήσῃ αὐτὰ ὁ ἀδελφός σου, καὶ ἀποδώσῃς αὐτὰ αὐτῷ.

3. Οὕτω ποιήσεις τὸν ὄνον αὐτοῦ, καὶ οὕτω ποιήσεις τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ οὕτω ποιήσεις κατὰ πᾶσαν ἀπώλειαν τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὅσα ἂν ἀπολῆται παρ' αὐτοῦ, καὶ εὕρῃς αὐτά, οὐ δυνήσῃ ὑπεριδεῖν.

4. Οὐκ ὄψῃ τὸν ὄνον τοῦ ἀδελφοῦ σου ἢ τὸν μόσχον αὐτοῦ πεπτωκότα ἐν τῇ ὁδῷ, μὴ ὑπερίδῃς αὐτά, ἀνιστῶν ἀναστήσεις μετ' αὐτοῦ.

5. Οὐκ ἔσται σκεύη ἀνδρὸς ἐπὶ γυναικί, οὐδὲ μὴ ἐνδύσεται ἀνὴρ στολὴν γυναικείαν, ὅτι βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ἐστὶ πᾶς ποιῶν ταῦτα.

6. Ἐὰν δὲ συναντήσῃς νοσσιᾷ ὀρνέων πρὸ προσώπου σου ἐν τῇ ὁδῷ ἢ ἐπὶ παντὶ δένδρῳ, ἢ ἐπὶ τῆς γῆς νοσσοῖς ἢ ᾠοῖς, καὶ ἡ μήτηρ θάλπει ἐπὶ τῶν νοσσῶν ἢ ἐπὶ τῶν ᾠῶν, οὐ λήψῃ τὴν μητέρα μετὰ τῶν τέκνων.

7. Ἀποστολῇ ἀποστελεῖς τὴν

μητέρα

---

homo quod morte ple-ctendum eſt, & adjudicatus morti appenſus fuerit in patibulo:

23. Non permanebit cadaver ejus in ligno, ſed in eadem die ſepelietur: * quia maledictus à Deo eſt qui pendet in ligno, & nequaquam contaminabis terram tuam, quam Dominus Deus tuus dederit tibi in poſſeſſionem.

CAP. XXII.

NOn videbis bovem fratris tui, aut ovem errantem, & præteribis: ſed reduces fratri tuo.

2. Etiamſi non eſt propinquus frater tuus, nec noſti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat.

3. Similiter facies de aſino, & de veſtimento, & de omni re fratris tui, quæ perierit: ſi inveneris eam, ne negligas quaſi alienam.

4. Si videris aſinũ fratris tui aut bovem cecidiſſe in via, non deſpicies, ſed ſublevabis cum eo.

5. Non induetur mulier veſte virili, nec vir utetur veſte fœminea: abominabilis enim apud Deum eſt qui facit hæc.

6. Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum avis inveneris, & matrem pullis vel ovis deſuper incubantem: non tenebis eam cum filiis,

7. Sed abire patieris, cap-

tos

& judicium mortis, & interficiendus fuerit, & ſuſpenderis eum in ligno:

23. Non pernoctabit cadaver ejus in ligno, ſed ſepeliendo ſepelies eum [20] eodem die, quia maledictio Dei *eſt* ſuſpenſus: & non contaminabis terram tuam, quam Jehovah Deus tuus [21] dat tibi *in* hæreditatem.

CAP. XXII.

NOn videbis bovem fratris tui aut [1] agnum ejus aberrantes, & abſcondes te ab eis: *ſed* reducendo reduces eos ad fratrem tuum.

2. Etjamſi nõ *fuerit* propinquus frater tuus [2] tibi, neq; noveris illum, colliges tamen illos in domum tuam, & erunt tecum, donec requirat frater tuus illos, & reſtitues eos illi.

3. Et ſic facies *de* aſino ejus, [3] ſic facies & *de* veſtimento ejus, ſic item facies *de* omni re amiſſa fratris tui, quæ perierit ab eo, & inveneris illam: non occultabis te *ab illis*.

4. Non videbis aſinum fratris tui aut bovem ejus [4] jacentes in via, & abſcondes te ab eis: erigendo eriges cum eo.

5. [5] Mulier non feret arma viri, neq; induet vir veſtimentum muliebre: quia abominatio Jehovæ Dei tui *eſt* quicunq; hæc facit.

6. Quum occurrerit nidus avis coram te in via, [6] in quavis arbore, aut ſuper terram, *in quo ſint* pulli vel ova, & mater cubet ſuper pullos aut ſuper ova, non accipies matrem cum filiis:

7. Dimittendo di-

mit-

---

de gethan hat / die des todts wirdig iſt / vnd wird alſo getödt/das man jn an ein holtz henget.

23. So ſol ſein leichnam nicht vber nacht an dem holtz bleiben / Sondern ſolt jn desſelben tags begraben. Denn ein gehenckter iſt verflucht bey Gott. Auff das du dein land nicht verunreinigſt/das dir der HERR dein Gott gibt zum erbe.

Das XXII. Cap.

WEnn du deines bruders ochſen oder ſchaff ſiheſt jrre gehen/ So ſoltu dich nicht entzihen von jnen/ ſondern ſolt ſie wider zu deinem bruder führen.

2. Wenn aber dein bruder dir nicht nahe iſt / vnd kenneſt jn nicht / ſo ſoltu ſie in dein haus nemen / das ſie bey dir ſein / biß ſie dein bruder ſuche/ vnd denn jm wider gebeſt.

3. Alſo ſoltu thun mit ſeinem eſel/mit ſeinem kleid/ vnd mit allem verlornen / das dein bruder verleuret vnd du es findeſt / du kanſt dich nicht entzihen.

4. Wenn du deines bruders eſel oder ochſen ſiheſt fallen auff dem wege / ſo ſoltu dich nicht von jm entzihen/ ſondern ſolt jm auffhelffen.

5. Ein weib ſol nicht mans gerete tragen/vnd ein man ſol nicht weiberkleider anthun / Denn wer ſolchs thut / der iſt dem HERRN deinem Gott ein grewel.

6. Wenn du auff dem wege findeſt ein vogelneſt auff einem baum oder auff der erden/ mit jungen oder mit eyern/ vnd das die mutter auff den jungen oder auff den eyern ſitzt.

7. So ſoltu nicht die mut-

ter

---

20. *in die illo.*

21. *dans tibi hæreditatem.*

Cap. 22.

1. *parvũ pecus ejꝰ expulſos.*

2. *ad te, & non n. il. & colliges ipsũ ad medium dom. tua & e. t. usq; requirere fratrem t. illum, & reſt. eum illi.*

3. *& ſic f. veſt. &c. omni amiſſioni fr. t. &c. illam, nõ poteris abſcondere te.*

4. *cadentes (i. proſtratos. præs. pro præt.) in via.*

5. *non erit inſtrumentum (utenſile) viri ſuper mulierem & veſt. mulieris q. abo. J. D. t. omnis faciens illa.*

6. *in omni arb. &cet. & mater cubans (ſc. ſit) &c. matrem ſuper filios.*

7. *filios.*
8. *& (i. tunc) facies septum (i. peribolum) tecto tuo (tecta enim domorum Iudæis plana fuerunt. Luc. 5. v. 19) & non pones sanguines.*
9. *mixturæ (s. seminum diversorum) ne sanctificetur (per antiphrasin, i. ne polluatur & pereat) plenitudo seminis & proventus vin.*
10. *in bove & in as. p.*
11 *contextura lanæ & linorum p.*
12. *super quatuor alis o. t. quo op. te in eo, id est, in quo, vel, quo.*
13 *vir virum.*
14. *causationes v. (sic v. 17) & produxerit super eam nomē malum & dixerit.*
15. *illi, virginitates. sic infra.*
16. *ad seniores &c. & odio habuit eam*
17. *filia tua virginitates, & ista virginitates filiæ meæ*
18. *& capient s. urbis ejus v. & castigabunt e.*
19. *centū (sc. siclu) argenti (s. argēte*

ter mit den jungen nemen/
sondern solt die mutter fliegen
lassen/vnd die jungen nemen/
auff das dirs wolgehe / vnd
lange lebest.
8. Wenn du ein haus bawest/so mache ein lehnen drumb
auff deinem dache/auff das du
nicht blut auff dein haus ladest/wenn jemand erab fiele.
9. Du solt deinen weinberg
nicht mit mancherley beseen/
das du nicht zur fülle heiligest
solchen samen (den du geseet
hast)neben dem einkomen des
weinberges.
10. Du solt nicht ackern zugleich mit einem ochsen vnd
esel.
11. Du solt nicht anziehen
ein kleid von wollen vnd leinen zugleich gemenget.
12. Du solt dir leplin machen an den vier fittigen deines mantels/damit du dich bedeckest.
13. Wenn jemand ein weib
nimpt / vnd wird ir gram/
wenn er sie beschlaffen hat/
14. Vñ legt jr was schendlichs
auff/ vnd bringet ein böse geschrey vber sie aus/vnd spricht/
Das weib hab ich genomen/
vnd da ich mich zu jr thet/ fand
ich sie nicht jungfraw/
15. So sollen der vater vñ mutter der dirnen sie nemen/ vnd
für die eltesten der stad in dem
thor erfür bringen der dirnen
jungfrawschafft.
16. Vnd der dirnen vater
sol zu den eltesten sagen / Jch
hab diesem manne meine tochter zum weibe gegeben / Nu ist
er jr gram worden.
17. Vnd legt ein schendlich
ding auff sie/vnd spricht/ Jch
habe deine tochter nicht jungfraw funden/Hie ist die jungfrawschafft meiner tochter.
Vnd sollen die kleider für den
eltesten der stad ausbreiten.
18. So sollen die eltesten der
stad den man nemen / vnd
züchtigen.
19. Vnd vmb hundert sekel
silbers büssen/ vnd dieselbigen
der dirnen vater geben / darumb/ das er ein jungfraw in
Jsrael berüchtiget hat/vnd sol
sie zum weibe haben/das er sie
sein lebenlang nit lassen müge.

mittes matrem, & 7 pullos capies tibi, ut bene sit tibi, & pro longes t dies.

8. Quum ædificaveris domum novam, 8 facies sepimentum *per circuitum* tecto tuo: ne ponas sanguinem in domo tua, si ceciderit cadens ex eo.

9. Non seres vineam tuam 9 diversis speciebus seminum, ne fortè polluatur fructus seminis quod sevisti, & fructus vineæ.
10. Non arabis 10 cum bove & asino pariter.
11. Non indues te 11 diversa specie *panni*, lana & lino pariter.
12. Fimbrias facies tibi 12 in quatuor oris operimenti tui quo operies *te*.

13. Quum acceperit 13 aliquis uxorem, & ingressus fuerit ad eam, atq; odio habuerit eam,
14. Et imposuerit ei 14 occasiones verborum, & infamaverit eam, dixeritq;, Uxorem hanc accepi, & accessi ad eam, & non inveni 15 in ea virginitatem:

15. Tunc accipiet pater puellæ & mater ejus, & proferent *signa* virginitatis puellæ ad seniores urbis ad portam.

16. Dicetq; pater puellæ 16 senioribus, Filiam meam dedi viro huic in uxorem, & odio habet eam:
17. Et ecce ipse imposuit occasiones verborum, dicendo, Non inveni 17 in filia tua virginitaté: & en signa virginitatis filiæ meæ: & expandent vestimentum coram senioribus civitatis.
18. 18 Tunc apprehendent seniores ejus urbis virum, & flagellabunt eum,
19 Ac mulctabunt eum 19 centum argenteis, quos dabunt patri puellæ, quoniam infamavit virginem Israelis, habebitq; eam uxorem, quam non poterit dimittere omnibus diebus suis.

tos tenens filios: ut bene
sit tibi, & longo vivas
tempore.
8. Cùm ædificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum:
ne effundatur sanguis in
domo tua, & sis reus labente alio, & in præceps
ruente.
9. Non seres vineam tuam altero semine: ne &
sementis quam sevisti, &
quæ nascuntur ex vinea,
pariter sanctificentur.
10. Non arabis in bove
simul & asino.
11. Non indueris vestimento, quod ex lana linóque contextum est.
12. Funiculos * in fimbriis facies per quatuor
angulos pallii tui quo operiris.
13. Si duxerit vir uxorem,
& postea odio habuerit eam,
14. Quæsieritq; occasiones quibus dimittat eam,
objiciens ei nomen pessimum, & dixerit, uxorem
hanc accepi, & ingressus
ad eam non inveni virginem,
15. Tollent eam pater &
mater ejus, & ferens secum signa virginitatis ejus ad seniores urbis, qui
in porta sunt:
16. Et dicet pater, Filiam meam dedi huic uxorem: quam quia odit,
17. Imponit ei nomen
pessimum, ut dicat, nō inveni filiam tuam virginem: & ecce hæc sunt signa virginitatis filię meę.
expandent vestimentum
coram senioribus civitatis:
18. Apprehendentq; senes urbis illius virum, &
verberabunt illum,
19. Condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellæ, quoniam diffamavit
nomen pessimum super
virginem Israel: habebitque eam uxorem, & non
poterit dimittere eam omnibus diebus vitæ suæ.

μητέρα, τὰ δὲ παιδία λήψῃ σεαυτῷ, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ πολυήμερος ἔσῃ.

8. Ἐὰν δὲ οἰκοδομήσῃς οἰκίαν καινήν, καὶ ποιήσεις στεφάνην τῷ δώματί σου, καὶ οὐ ποιήσεις φόνον ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, ἐὰν πέσῃ ὁ πεσὼν ἀπ᾽ αὐτοῦ.

9. Οὐ κατασπερεῖς τὸν ἀμπελῶνά σου διάφορον, ἵνα μὴ ἁγιασθῇ τὸ γέννημα καὶ τὸ σπέρμα, ὃ ἂν σπείρῃς, μετὰ τοῦ γεννήματος τοῦ ἀμπελῶνός σου.
10. Οὐκ ἀροτριάσεις ἐν μόσχῳ καὶ ὄνῳ ἐπὶ τὸ αὐτό.
11. Οὐκ ἐνδύσῃ κίβδηλον, ἔρια καὶ λίνον, ἐπὶ τὸ αὐτό.

12. Στρεπτὰ ποιήσεις σεαυτῷ ἐπὶ τῶν τεσσάρων κρασπέδων τῶν περιβολαίων σου, ἃ ἂν περιβάλῃ ἐν αὐτοῖς.
13. Ἐὰν δέ τις λάβῃ γυναῖκα καὶ συνοικήσῃ αὐτῇ, καὶ μισήσῃ αὐτήν.
14. Καὶ ἐπιθῇ αὐτῇ προφασιστικοὺς λόγους, καὶ κατενέγκῃ αὐτῆς ὄνομα πονηρόν, καὶ λέγῃ, τὴν γυναῖκα ταύτην εἴληφα, καὶ προσελθὼν αὐτῇ οὐχ εὕρηκα αὐτῆς παρθένια.
15. Καὶ λαβὼν ὁ πατὴρ τῆς παιδὸς καὶ ἡ μήτηρ ἐξοίσουσι τὰ παρθένια τῆς παιδὸς πρὸς τὴν γερουσίαν ἐπὶ τὴν πύλην·
16. Καὶ ἐρεῖ ὁ πατὴρ τῆς παιδὸς τῇ γερουσίᾳ, τὴν θυγατέρα μου ταύτην δέδωκα τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ γυναῖκα, καὶ μισήσας αὐτὴν αὐτός·
17. Νῦν ἐπιτίθησιν αὐτῇ προφασιστικοὺς λόγους, λέγων, οὐχ εὕρηκα τῇ θυγατρί σου παρθένια· καὶ ταῦτα τὰ παρθένια τῆς θυγατρός μου· καὶ ἀναπτύξουσι τὸ ἱμάτιον ἐναντίον τῆς γερουσίας τῆς πόλεως.
18. Καὶ λήψεται ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, καὶ παιδεύσουσιν αὐτόν.
19. Καὶ ζημιώσουσιν αὐτὸν ἑκατὸν σίκλους, καὶ δώσουσι τῷ πατρὶ τῆς νεάνιδος, ὅτι ἐξήνεγκεν ὄνομα πονηρὸν ἐπὶ παρθένον Ἰσραηλῖτιν· καὶ αὐτοῦ ἔσται γυνή. οὐ δυνήσεται ἐξαποστεῖλαι αὐτὴν τὸν ἅπαντα χρόνον.

* Num. 15 v. 38.

19. ... tem, vel, centuria argenti) & dab. p. q. produxit nomen malum sup. virg. I. & erit in ux.

Jsts | Quod | Quod | Ἐὰν

20. Ἐὰν δὲ ἐπ' ἀληθείας γένηται ὁ λόγος οὗτος, καὶ μὴ εὑρεθῇ παρθένια τῇ νεάνιδι.

21. Καὶ ἐξάξουσιν τὴν νεᾶνιν ἐπὶ τὰς θύρας οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτῆς, καὶ λιθοβολήσουσιν αὐτὴν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως αὐτῆς ἐν λίθοις, καὶ ἀποθανεῖται, ὅτι ἐποίησεν ἀφροσύνην ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ, ἐκπορνεῦσαι τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτῆς· καὶ ἐξαρεῖτε τὸ πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

*Lev. 20. v. 10.

22. Ἐὰν δὲ εὑρεθῇ ἄνθρωπος κοιμώμενος μετὰ γυναικὸς συνῳκισμένης ἀνδρί, ἀποκτενεῖτε ἀμφοτέρους, τὸν ἄνδρα τὸν κοιμώμενον μετὰ τῆς γυναικὸς· καὶ ἐξαρεῖτε τὸ πονηρὸν ἐξ Ἰσραήλ·

23. Ἐὰν δὲ γένηται παῖς παρθένος μεμνηστευμένη ἀνδρὶ, καὶ εὑρὼν αὐτὴν ἄνθρωπος ἐν πόλει, κοιμηθῇ μετ' αὐτῆς·

24. Ἐξάξετε ἀμφοτέρους ἐπὶ τὴν πύλην τῆς πόλεως αὐτῶν, καὶ λιθοβοληθήσονται ἐν λίθοις, καὶ ἀποθανοῦνται· τὴν νεᾶνιν, ὅτι οὐκ ἐβόησεν ἐν τῇ πόλει· καὶ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἐταπείνωσε τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἐξαρεῖτε τὸ πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

25. Ἐὰν δὲ ἐν πεδίῳ εὕρῃ ἄνθρωπος τὴν παῖδα τὴν μεμνηστευμένην, καὶ βιασάμενος κοιμηθῇ μετ' αὐτῆς, ἀποκτενεῖτε τὸν ἄνθρωπον τὸν κοιμώμενον μετ' αὐτῆς μόνον·

26. Τῇ δὲ νεάνιδι οὐ ποιήσετε οὐδέν· οὐκ ἔστι τῇ νεάνιδι ἁμάρτημα θανάτου· ὅτι ὡς εἴ τις ἐπαναστῇ ἄνθρωπος ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ φονεύσῃ αὐτοῦ ψυχήν, οὕτως τὸ πρᾶγμα τοῦτο.

27. Ὅτι ἐν τῷ ἀγρῷ εὗρεν αὐτήν, ἐβόησεν ἡ νεᾶνις ἡ μεμνηστευμένη, καὶ ὁ βοηθήσων οὐκ ἦν αὐτῇ.

28. Ἐὰν δέ τις εὕρῃ τὴν παῖδα τὴν παρθένον, ἥτις οὐ μεμνήστευται, καὶ βιασάμενος αὐτήν, κοιμηθῇ μετ' αὐτῆς, καὶ εὑρεθῇ·

*Exo. 22. v. 16.

29. Δώσει ὁ ἄνθρωπος ὁ κοιμηθεὶς μετ' αὐτῆς τῷ πατρὶ τῆς

νεάνι-

20. Quod ſi verum eſt quod objicit, & non eſt in puella inventa virginitas:

21. Ejicient eam extra fores domus patris ſui, & lapidibus obruent viri civitatis illius, & morietur: quoniam fecit nefas in Iſrael, ut fornicaretur in domo patris ſui: & auferes malum de medio tui.

22. *Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque morietur, id eſt, adulter & adultera: & auferes malum de Iſrael.

23. Si puellam virginem deſponderit vir, & invenerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum ea:

24. Educes utrunque ad portam civitatis illius, & lapidibus obruentur: puella, quia non clamavit, cùm eſſet in civitate: vir, quia humiliavit uxorem proximi ſui. & auferes malum de medio tui.

25. Sin autem in agro repererit vir puellam, quæ deſponſata eſt, & apprehendens cõcubuerit cum ea, ipſe morietur ſolus:

26. Puella nihil patietur, nec eſt rea mortis: quoniam ſicut latro conſurgit contra fratrem ſuum, & occidit animam ejus, ita & puella perpeſſa eſt.

27. Sola erat in agro: clamavit, & nullus affuit, qui liberaret eam.

28. Si invenerit vir puellam virginem, quæ non habet ſponſum, & apprehendens cõcubuerit cum illa, & res ad judicium venerit:

29. *Dabit qui dormivit cum ea, patri puellæ quin-

qua-

20. 20 Quod ſi vera fuerit accuſatio iſta, & non inventa fuerit virginitas in puella:

21. Tunc educent puellam ad oſtium domus patris ſui, & lapidabunt eam homines urbis ejus, lapidibus, ac morietur, quia fecit ſtulticiam in Iſraele fornicando *in* domo patris ſui: atq; *ita* auferes malum è medio tui.

22. Quum 21 quis deprehenſus fuerit coiens cum muliere maritata marito, tunc morientur etjam ambo ipſi, vir coiens cum ea muliere, & mulier ipſa: 1 atq; *ita* auferes malum ex Iſraele.

23. Quum fuerit puella virgo deſpõſata viro, & invenerit eam 22 aliquis in urbe, coieritq; cum ea:

24. Educetis utrumq; ad portam urbis ejus, & lapidabitis eos lapidibus, ac morientur: puellam *quidem* 23 quod non clamaverit in urbe *illa*: & virum propterea quod afflixit uxorem proximi ſui. atq; *ita* auferes malum è medio tui.

25. At ſi in agro invenerit vir puellam deſponſatam, & apprehenderit 24 eam vir ille, & coierit cum ea: morietur vir qui coierit cum illa, ſolus.

26. Puellæ vero non facies 25 quicquam: non *enim eſt illi* puellæ peccatum mortis. nam quemadmodum inſurgit quis in proximum ſuum, & occidit eum anima, ſic ſe habet res iſta.

27. In agro enim invenit eam: clamavit puella deſponſata, & 26 nemo adfuit qui ſervaret eam.

28. Quum invenerit 27 quis puellam, virginem quæ non deſponſata ſit, & apprehenderit eam, coieritq; cum ea, & 28 deprehenſi fuerint:

29. Tunc dabit vir ille qui coierit cum illa, patri puellæ

quin-

20. Iſts aber die warheit/ das die Dirne nicht iſt jungfraw funden/

21. So ſol man ſie eraus für die thür jres vaters haus führen/ vnd die leute der ſtad ſollen ſie zu tod ſteinigen/ darumb/ das ſie eine thorheit in Iſrael begangen hat/ vnd in jres vaters hauſe gehuret hat/ vnd ſolt das böſe von dir thun.

22. Wenn jemand erfunden wird/ der bey einem weibe ſchlefft/ die einen eheman hat/ ſo ſollen ſie beide ſterben/ der man vnd das weib/ bey dem er geſchlaffen hat/ vnd ſolt das böſe von Iſrael thun. 396.

23. Wenn eine Dirne jemand vertrawet iſt/ vnd ein man krieget ſie in der ſtad/ vnd ſchlefft bey jr/

24. So ſolt jr ſie alle beide zu der ſtadthor aus führen/ vnd ſolt ſie beide ſteinigen/ das ſie ſterben/ Die Dirne darumb/ das ſie nicht geſchrien hat/ weil ſie in der ſtad war/ Den man darumb/ das er ſeines neheſten weib geſchendet hat/ vnd ſolt das böſe von dir thun.

25. Wenn aber jemand eine vertrawete Dirne auff dem felde krieget/ vnd ergreifft ſie/ vnd ſchlefft bey jr/ ſo ſol der man alleine ſterben/ der bey jr geſchlaffen hat.

26. Vnd der Dirne ſoltu nichts thun/ Denn ſie hat keine ſünde des tods werd gethan. Sondern gleich wie jemand ſich wider ſeinen neheſten erhübe/ vnd ſchlüge ſeine ſeele tod/ ſo iſt diß auch.

27. Denn er fand ſie auff dem felde/ vnd die vertrawete Dirne ſchrey/ vnd war niemand der jr halff.

28. Wenn jemand an eine jungfraw kompt/ die nicht vertrawet iſt/ vnd ergreifft ſie/ vnd ſchlefft bey jr/ vnd findet ſich alſo/

29. So ſol/ der ſie beſchlaffen hat/ irem vater funfftzig

Z

ſe-

20. & ſi Veritas fuit Verbum hoc, non inVentæ ſunt Virginitates puellæ? Ved. etc. ejus (ſc. puellæ) in lapid. &c. pat. ſui, & inſtar-ignis-abſumes (ſic infr) m. e. m. t.
21. inVentus fuerit Vir concumbens (ſic infra) cũ m.
22. Vir in u. & concuberit c. e. & (i. tunc) ed. ambos ipſos.
23. ſuper Verbum quod nõ cl. in u. & Vi. ſuper Verbũ quod af. ux. (ſc. paulo poſt futuram) prox.
24. in eã ille Vir & concubuerit c. e. & (i. tunc) mor. qui conc. c. e. tantum ipſe.
25. Verbum &c. quemad. inſurget (i. inſurgeret) Vir ſuper pr. ſ. & occidet e. a. ſic Verbũ (res) iſtud.
26. non ſerVator ei.
27. Vir.
28. inVenti fu. & d. Vir concumbens (præſ. pro præt) cũ ea p. p.

Locus & ritus benedicendi & maledicendi populo.

*Exo. 20. v. 25. Josua 8. v. 31.

σί σοι, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι, ὃν τρόπον εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου σοί.

4. Καὶ ἔσται ὡς ἂν διαβῆτε τὸν Ἰορδάνην, στήσετε τοὺς λίθους τούτους, οὓς ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον ἐν ὄρει Γεβάλ· καὶ κονιάσεις αὐτοὺς κονίᾳ.

5. Καὶ οἰκοδομήσεις ἐκεῖ θυσιαστήριον Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, θυσιαστήριον ἐκ λίθων· οὐκ ἐπιβαλεῖς ἐπ' αὐτοὺς σίδηρον.

6. Λίθους ὁλοκλήρους οἰκοδομήσεις τὸ θυσιαστήριον Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, καὶ ἀνοίσεις ἐπ' αὐτῷ ὁλοκαυτώματα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

7. Καὶ θύσεις θυσίαν σωτηρίου Κυρίῳ, καὶ φαγῇ ἐκεῖ καὶ ἐμπλησθήσῃ, καὶ εὐφρανθήσῃ ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

8. Καὶ γράψεις ἐπὶ τῶν λίθων πάντα τὸν νόμον τοῦτον σαφῶς σφόδρα.

9. Καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς, καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ Λευῖται παντὶ Ἰσραήλ, λέγοντες· σιώπα καὶ ἄκουε Ἰσραήλ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ γέγονας εἰς λαὸν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

10. Καὶ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ ποιήσεις πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον.

11. Καὶ ἐνετείλατο Μωυσῆς τῷ λαῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγων·

12. Οὗτοι στήσονται εὐλογεῖν τὸν λαὸν ἐν ὄρει Γαριζίν, διαβάντες τὸν Ἰορδάνην, Συμεών, Λευΐ, Ἰούδας, Ἰσσάχαρ, Ἰωσὴφ, καὶ Βενιαμίν.

13. Καὶ οὗτοι στήσονται ἐπὶ τῆς κατάρας ἐν ὄρει Γεβάλ, Ῥουβήν, Γάδ, καὶ Ἀσήρ, Ζαβουλών, Δάν καὶ Νεφθαλίμ.

*Dan. 9. v. 11.

14. Καὶ ἀποκριθέντες οἱ Λευῖται, ἐροῦσι παντὶ Ἰσραὴλ φωνῇ μεγάλῃ.

15. Ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος ὅστις ποιήσει γλυπτὸν καὶ χωνευτόν, βδέλυγμα Κυρίῳ ἔργον χειρῶν τεχνίτου, καὶ θήσει αὐτὸ ἐν ἀποκρύφῳ. καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς ἐρεῖ, γένοιτο.

Επι-

---

bi, terram lacte & melle manantem, sicut juravit patribus tuis.

4. *Quando ergo transieritis Jordanem, erigite lapides, quos ego hodie præcipio vobis in monte Hebal, & levigabis eos calce:

5. Et ædificabis ibi altare Domino Deo tuo de lapidibus, quos ferrum non tetigit,

6. Et de saxis informibus & impolitis: & offeres super eo holocausta Domino Deo tuo,

7. Et immolabis hostias pacificas, comedesq; ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo.

8. Et scribes super lapides omnia verba legis hujus planè & lucidè.

9. Dixeruntque Moyses & sacerdotes Levitici generis ad omnem Israëlem: Attende, & audi Israel, Hodie factus es populus Domini Dei tui.

10. Audies vocem ejus, & facies mandata atque justitias, quas ego præcipio tibi.

11. Præcepitque Moyses populo in die illo, dicens,

12. Hi stabunt ad benedicendum Domino super montem Garizim, Jordane transmisso: Simeon, Levi, Judas, Issachar, Joseph, & Benjamin.

13. Et è regione isti stabunt ad maledicendum in mõte Hebal: Ruben, Gad, & Aser, & Zabulon, Dan, & Nephthali.

14. *Et pronuntiabunt Levitæ, dicentque ad omnes viros Israel excelsa voce,

15. Maledictus homo qui facit sculptile & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito, & respõdebit omnis populus, & dicet, Amen.

Ma-

---

tem lacte & melle, quemadmodum loquutus est Jehovah Deus patrum tuorum tibi.

4. 3 Quum inquam transieritis Jarden, erigetis lapides istos, quos ego præcipio vobis hodie, in monte Ebal, liniesq; eos calce.

5. Aedificabis quoq; ibi altare Jehovæ Deo tuo, altare 4 lapideum: non elevabis super eos ferrum.

6. E lapidibus perfectis ædificabis altare Jehovæ Dei tui, & 5 offeres super illud holocausta Jehovæ Deo tuo:

7. Atq; sacrificabis pacifica, comedesq; illic, atq; lætaberis coram Jehova Deo tuo.

8. † Itaq; scribes in lapidibus omnia verba legis istius, declarando 6 diligenter.

9. Et loquutus est Moseh & sacerdotes Levitæ ad omnem Israel, dicendo, ausculta & audi Israel, 7 hodie factus es in populum Jehovæ Deo tuo.

10. 8 Audias ergo vocem Jehovæ Dei tui, & facias præcepta ejus, & statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie.

11. Præcepitq; Moseh populo 9 eo die, dicendo

13 Hi stabunt ad benedicendum populo super montem Gerizim, 10 quando transieritis Jarden, Simon, & Levi, & Jehudah, & Issachar, & Joseph, & Binjamin.

13. Isti verò stabunt 11 ad maledictionem in monte Ebal, Reuben, Gad, & Aser, & Zabulun, Dan, & Naphthali.

14. 12 Loquentur autem Levitæ, ac dicent ad omnem virum Israel voce excelsa,

15. Maledictus vir ille qui fecerit sculptile, & 13 conflatile, abominationem Jehovæ, opus manuum artificis, & posuerit in abscondito. & respondebunt universus populus, ac dicent, Amen.

Ma-

HERRN dein Gott dir geben wird/ein land / da milch vnd honig innen fleust / wie der HERR deiner veter Gott dir geredt hat.

4. Wenn jr nu vber den Jordan gehet/so solt jr solche steine auffrichten (davon ich euch heute gebiete) auff dem berge Ebal/vnd mit kalcke tünchen.

5. Vnd solt daselbs dem HERRN deinem Gott ein steinern altar bawen /darüber kein eisen feret.

6. Von gantzen steinen soltu diesen altar dem HERRN deinem Gott bawen / vnd brandopffer drauff opffern dem HERRN deinem Gott.

7. Vnd solt danckopffer opffern/vnd daselbs essen vnd frölich sein für dem HERRN deinem Gott.

8. Vnd solt auff die steine alle wort dieses gesetzs schreiben klar vnd deutlich.

9. Vnd Mose sampt den priestern/den Leuiten/ redeten mit dem gantzen Israel/ vnd sprachen/Merck vnd höre zu Israel/Heute dieses tages bistu ein volck worden des HERRN deines Gottes.

10. Das du der stim des HERRN deines Gottes gehorsam seist / vnd thust nach seinen geboten vnd rechten/ die ich dir heute gebiete.

11. Vnd Mose gebot dem volck desselben tages / vnd sprach.

12. Diese sollen stehen auff dem berge Grisim zu segnen das volck / wenn jr vber den Jordan gangen seid / Simeon/Leui/Juda/Isaschar/ Joseph vnd BenJamin.

13. Vnd diese sollen stehen auff dem berge Ebal / zu fluchen/Ruben/Gad/Asser/Sebulon/Dan vnd Naphthali.

14. Vnd die Leuiten sollen anheben /vnd sagen zu jederman von Israel mit lauter stimme.

15. Verflucht sey / wer ein götzen oder gegossen bild macht/ein grewel des HErrn/ ein werck der werckmeister hende/vnd setzt es verborgen/ vnd alles volck sol antworten vnd sagen/Amen.

Ver-

---

3. & erit in transeundo vos 7.

4. lapidum:n.n agitabis.

5. ascendere facies supr il. ascensiones.

404.

6. bene

7. die isto.

8. & audies in voce Jeh.

9. in die hoc.

10 in trãseundo vos.

11. super maledictionem.

12. & respondebunt.

13. fusile.

14. *Vilipendens p. s. & matrem s.*
15. *transferens.*
16. *aberrare faciens.*
17. *declinare faciens.*
18. *concumbens sic infra.*
19. *alam.*
20. *omni jumento.*
21 *percutiens p. s. in abscondito.*
22. *accipiens m. ad percutiendũ animã. i. vulnere lethali.*
23. *stabilierit.*

405.

16. Verflucht sey/ wer seim vater oder mutter flucht/ Vnd alles volck sol sagen/ Amen.

17. Verflucht sey/ wer seines nehesten grentze engert/ Vnd alles volck sol sagen/ Amen.

18. Verflucht sey/ wer einen blinden jrre macht auff dem wege/ Vnd alles volck sol sagen/ Amen.

19. Verflucht sey/ wer das recht des frembdlingen/ des waisen vnd der widwen beuget Vnd alles volck sol sagen/ Amen.

20. Verflucht sey/ wer bey seines vaters weibe ligt/ das er auff decke den fittich seines vaters/ Vnd alles volck sol sagen/ Amen.

21. Verflucht sey/ wer jrgend bey einem vieh ligt/ Vñ alles volck sol sagen/ Amen.

22. Verflucht sey/ wer bey seiner schwester ligt/ die seines vaters oder seiner mutter tochter ist/ Vnd alles volck sol sagen/ Amen.

23. Verflucht sey/ wer bey seiner schwieger ligt/ Vnd alles volck sol sagen/ Amen.

24. Verflucht sey/ wer seinen nehesten heimlich schlegt/ Vnd alles volck sol sagen/ Amen.

25. Verflucht sey/ wer geschenck nimpt/ das er die seele des vnschüldigen bluts schlegt/ Vnd alles volck sol sagen/ Amen.

26. Verflucht sey/ wer nicht alle wort dieses gesetzs erfüllet/ das er darnach thue. Vnd alles volck sol sagen/ Amen.

16. Maledictus 14 qui vilipendit patrem suum, aut matrem suam. & dicet universus populus, Amen.
17. Maledictus 15 qui transfert terminum proximi sui. & dicet universus populus, Amen.
18. Maledictus 16 qui aberrare facit cœcum in via. & dicet universus populus, Amen.

19. Maledictus 17 qui pervertit judicium peregrini, pupilli, & viduæ. & dicet universus populus, Amen.

20. Maledictus 18 qui coierit cum uxore patris sui: quia discooperuit 19 oram patris sui. & dicet universus populus, Amen.

21. Maledictus qui coierit cum 20 quovis animali. & dicet universus populus, Amen.
22. Maledictus qui coierit cum sorore sua, filia patris sui, vel filia matris suæ. & dicet universus populus, Amen.

23. Maledictus qui coierit cum socru sua. & dicet universus populus, Amen.

24. Maledictus 21 qui percusserit proximum suum abscondite. & dicet universus populus, Amen.
25. Maledictus 22 qui acceperit munus ut percutiat *plaga* animæ, sanguinem innocentem. & dicet universus populus, Amen.
26. Maledictus qui non 23 statuerit verba legis istius faciendo illa. & dicet universus populus, Amen.

16. Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem. & dicet omnis populus, Amen.
17. Maledictus qui transfert terminos proximi sui. & dicet omnis populus, Amen.
18. Maledictus qui errare facit cæcum in itinire. & dicet omnis populus, Amen.
19. Maledictus qui pervertit judicium advenæ, pupilli, & viduæ. & dicet omnis populus, Amen.

20. Maledictus qui dormit cum uxore patris sui, & revelat operimentum lectuli ejus. & dicet omnis populus, Amen.

21. Maledictus qui dormit cum omni jumento. & dicet omnis populus, Amen.
22. Maledictus qui dormit cum sorore sua filia patris sui, vel matris suæ. & dicet omnis populus, Amen
23. Maledictus qui dormit cum socru sua. & dicet omnis populus, Amen.

24. Maledictus qui clam percusserit proximum suum. & dicet omnis populus, Amen.
25. Maledictus qui accipit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis. & dicet omnis populus, Amen.
26. *Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit. & dicet omnis populus, Amen.

16. Ἐπικατάρατος ὁ ἀτιμάζων πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ· καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός, γένοιτο.

17. Ἐπικατάρατος ὁ μετατιθεὶς ὅρια τοῦ πλησίον· καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός, γένοιτο.

18. Ἐπικατάρατος ὁ πλανῶν τυφλὸν ἐν ὁδῷ· καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός, γένοιτο.

19. Ἐπικατάρατος ὃς ἂν ἐκκλίνῃ κρίσιν προσηλύτου, καὶ ὀρφανοῦ καὶ χήρας· καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός, γένοιτο.

20. Ἐπικατάρατος ὁ κοιμώμενος μετὰ γυναικὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅτι ἀπεκάλυψε συγκάλυμμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός, γένοιτο.

21. Ἐπικατάρατος ὁ κοιμώμενος μετὰ παντὸς κτήνους· καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός, γένοιτο.

22. Ἐπικατάρατος ὁ κοιμώμενος μετὰ ἀδελφῆς ἐκ πατρὸς ἢ ἐκ μητρὸς αὐτοῦ· καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός, γένοιτο.

23. Ἐπικατάρατος ὁ κοιμώμενος μετὰ πενθερᾶς αὐτοῦ· καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός, γένοιτο. ἐπικατάρατος ὁ κοιμώμενος μετὰ ἀδελφῆς γυναικὸς αὐτοῦ. καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός, γένοιτο.

24. Ἐπικατάρατος ὁ τύπτων τὸν πλησίον δόλῳ. καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός, γένοιτο.

25. Ἐπικατάρατος ὃς ἂν λάβῃ δῶρα πατάξαι ψυχὴν αἵματος ἀθῴου· καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός, γένοιτο.

26. Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ἄνθρωπος ὅστις οὐκ ἐμμενεῖ ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις τοῦ νόμου τούτου τοῦ ποιῆσαι αὐτούς· καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός, γένοιτο.

*Gal. 3. v. 10.

Cap. 28.
1. *in voce m. D. t. ad custodiendum &c. ego præcipiens*

Das XXVIII. Cap.

VNd wenn du der stim des HERRN deines Gottes gehorchen wirst/ das du haltest vnd thust alle seine gebot/ die ich dir heute

CAP. XXVIII.

ET erit, si audiendo audieris 1 vocem Jehovæ Dei tui, ut custodias faciendo omnia præcepta ejus quæ ego præcipio tibi

CAP. XXVIII.

SI autem audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque custodias omnia mandata ejus, quæ ego præcipio

Κεφαλ. κη΄.

Ἐὰν ἀκοῇ εἰσακούσητε τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, φυλάσσειν καὶ ποιεῖν πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἃς ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, καὶ

Benedi-ctiones.

καὶ δώσει σε Κύριος ὁ Θεός σου ὑπεράνω πάντων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς.

2. Καὶ ἥξουσιν ἐπὶ σὲ πᾶσαι αἱ εὐλογίαι αὗται, καὶ εὑρήσουσί σε, ἐὰν ἀκοῇ εἰσακούσῃς τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

3. Εὐλογημένος σὺ ἐν πόλει, καὶ εὐλογημένος σὺ ἐν ἀγρῷ.

4. Εὐλογημένα τὰ ἔργα τῆς κοιλίας σου, καὶ τὰ γεννήματα τῆς γῆς σου, τὰ βουκόλια τῶν βοῶν σου, καὶ ποίμνια τῶν προβάτων σου.

5. Εὐλογημέναι αἱ ἀποθῆκαί σου καὶ τὰ ἐγκαταλείμματά σου.

6. Εὐλογημένος σὺ ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαί σε, καὶ εὐλογημένος σὺ ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαί σε.

7. Παραδώσει Κύριος ὁ Θεός σου τοὺς ἐχθρούς σου τοὺς ἀνθεστηκότας σοι συντετριμμένους πρὸ προσώπου σου· ἐν ὁδῷ μιᾷ ἐξελεύσονται πρός σε, καὶ ἐν ἑπτὰ ὁδοῖς φεύξονται ἀπὸ προσώπου σου.

8. Ἀποστείλαι Κύριος ἐπὶ σὲ τὴν εὐλογίαν ἐν τοῖς ταμιείοις σου, καὶ ἐν πᾶσιν οὗ ἂν ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου· καὶ εὐλογήσει σὲ ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.

9. Ἀναστήσαι σὲ Κύριος ὁ Θεός σου ἑαυτῷ λαὸν ἅγιον, ὃν τρόπον ὤμοσε τοῖς πατράσι σου. ἐὰν εἰσακούσῃς τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ πορευθῇς ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

10. Καὶ ὄψονταί σε πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ὅτι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικέκληταί σοι, καὶ φοβηθήσονταί σε.

11. Καὶ πληθυνεῖ σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς ἀγαθὰ ἐπὶ τοῖς ἐκγόνοις τῆς κοιλίας σου, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐκγόνοις τῶν κτηνῶν σου, καὶ ἐπὶ τοῖς γεννήμασι τῆς γῆς σου, ἐπὶ τῆς γῆς ἧς ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσι σου δοῦναί σοι.

12. Ἀνοίξαι σοι Κύριος τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ τὸν ἀγαθὸν τὸν οὐρανόν, δοῦναι τὸν ὑετὸν τῇ γῇ σου ἐπὶ καιροῦ αὐτοῦ. εὐλογῆσαι πάντα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου,

καὶ

pio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra.

2. Venientque super te universæ benedictiones istæ, & apprehendent te: si tamen præcepta ejus audieris,

3. Benedictus tu in civitate, & benedictus in agro.

4. Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque jumentorum tuorum, greges armentorũ tuorum, & caulæ ovium tuarum.

5. Benedicta horrea tua, & benedictę reliquiæ tuę.

6. Benedictus eris ingrediens & egrediens.

7. Dabit Dominos inimicos tuos qui consurgunt adversum te, corruentes in conspectu tuo: per unam viam venient contra te, & per septem fugient à facie tua.

8. Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum: benedicetque tibi in terra, quam acceperis.

9. Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut juravit tibi: si custodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaveris in viis ejus.

10. Videbuntq; omnes terrarum populi, quòd nomen Domini invocatum sit super te, & timebunt te.

11. Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu uteri tui, & fructu jumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, quam juravit Dominus patribus tuis, ut daret tibi.

12. Aperiet Dominus thesaurum suum optimũ, cœlum, ut tribuat pluviam terræ tuæ in tempore suo: benedicetq; cunctis operibus manuum tuarum.

tibi hodie: tunc constituet [1]te Jehovah Deus tuus superiorem omnibus gentibus terræ.

2. Et venient super te omnes benedictiones istæ, apprehendentq; te, [2] si modo obedieris voci Jehovæ Dei tui.

3. Benedictus eris in urbe ipsa, & benedictus eris in agro.

4. Benedictus fructus ventris tui, & & fructus terræ tuę, & fructus jumenti tui, [3] primogenitus boum tuorum, & greges ovium tuarum.

5. Benedictum canistrum tuum, & [4] conspersio tua.

6. Benedictus [5] eris quando ingredieris, & benedictus eris quando egredieris.

7. Dabit Jehovah hostes tuos [6] qui insurrexerint in te, percussos coram te: per viam unam egredientur ad te, & per septem vias fugient coram te.

8. Mandabit Jehovah tecum benedictionem in horreis tuis, & in omni [7] ad quod miseris manum tuam, & benedicet tibi in terra quam Jehovah Deus tuus [8] dat tibi.

9. Statuet te Jehovah sibi in populum sanctum, quemadmodum juravit tibi, quum custodieris præcepta Jehovæ Dei tui, & ambulaveris in viis ejus.

10. [9] Tunc intelligent omnes populi terræ quod nomen Jehovæ invocatum sit super te, & timebunt *sibi* à te.

11. Et abundare faciet te Jehovah in bonum, [10] fructu ventris tui, & fructu jumenti tui, & fructu terrę tuæ, super terram quam juravit Jehovah patribus tuis [11] se daturum tibi.

12. Aperiet Jehovah tibi thesaurum suum [12] optimum, cœlum, ut det pluviam terræ tuæ in tempore suo, & benedicat omni operi manus tuæ: & mutuabis

te gebiete / So wird dich der HERR dein Gott das höhest machen vber alle völcker auff erden.

2. Vnd werden vber dich komen alle diese segen / vnd werden dich treffen / darumb / das du der stim des HERRN deines Gottes bist gehorsam gewest.

3. Gesegnet wirstu sein in der stad / gesegnet auff dē acker.

4. Gesegnet wird sein die frucht deines leibs / die frucht deines lands / vnd die frucht deines viehs / vnd die früchte deiner ochsen / vnd die früchte deiner schaff.

5. Gesegnet wird sein dein korb / vnd dein vbriges.

6. Gesegnet wirstu sein wenn du eingehest / gesegnet wenn du aus gehest.

7. Vnd der HERR wird deine feinde / die sich wider dich aufflehnen / für dir schlahen / Durch einen weg sollen sie auszihen wider dich / vnd durch sieben wege für dir flihen.

8. Der HERR wird gebieten dem segen / das er mit dir sey in deinem keller / vnd in allem das du fürnimpst / vnd wird dich segnen in dem land / das dir der HERR dein Gott gegeben hat.

9. Der HERR wird dich jm zum heiligen volck auffrichten / wie er dir geschworen hat / darumb / das du die gebot des HERRN deines Gottes heltest / vnd wandelst in seinen wegen.

10. Das alle völcker auff erden werden sehen / das du nach dem namen des HERRN genennet bist / vnd werden sich für dir fürchten.

11. Vnd der HERR wird machen / das du vberfluß an gütern haben wirst / an der frucht deines leibs / an der frucht deines viehs / vnd an der frucht deines ackers / auff dem land / das der HERR deinen vetern geschworen hat dir zu geben.

12. Vnd der HERR wird dir seinen gutē schatz aufthun / den himel / das er deinem land regen gebe zu seiner zeit / vnd das er segne alle werck deiner

hende.

(s. sum) tibi h. & dabit te J. D. t. excelsum super o. g. t.

2. si audieris in vocem J. D. t. ben. tu (sic infra) in u.

3. emissio b. t. & oves greg. tui. sic v. 18.

4. residuum u. m sic v. 17.

5. tu in egrediendo te, & b. tu in exeundo te. sic v. 19.

6 surgentes super te. p. c. t. in via u. &c. & in septem. sic v. 25.

7. missione man9 tua.

8. dans. sc. est.

9. & videbunt.

10. in (sic infra) fructu.

11. ad dandum tibi.

12. bonũ, cælum, ad dandum &c. & ad benedicendum.

13. & dabit.
14. & non eris d. quum audieris ad præcepta J. D. t. quæ ego præcipiens (sc. sum) tibi hod. ad custodiendum & ad faciendũ.
15. præcipiens (sc. sum) v. h. dextrá aut sinistrá &c. alios ad colendũ eos. & erit, si non audieris in vocem D. t. ad custodiendum &cet. ego præcipiens t. h. & (i. tunc) venient.
16. tu
17. strepitum tumultuarium & increpationem in omni missione manus tua (omni inquam) quod feceris usq; disperdi te & usq; perire te velociter á facie malitiæ op. t. quibus d. m.
18. adhærere faciet Jeh. in te p. usq; ad consumere ipsum te d. t. quo tu veniens (sc. es) illuc. atine illuc abundat.
19. in (sic infra) tumore. Levi. 26. v. 14.
20. usque ad perire te.

hende. Vnd du wirst vielen
völckern leihen/ Du aber wirst
von niemand borgen.
13. Vnd der HERR wird
dich zum heupt machen / vnd
nicht zum schwantz / vnd wirst
oben schwebẽ/ vnd nicht vnten
ligen. Darumb/ das du gehorsam
bist den geboten des
HERRN deines Gottes/ die
ich dir heute gebiete zu halten
vnd zu thun.
14. Vnd das du nicht weichest
von jrgend einem wort/
das ich euch heute gebiete/ weder
zur rechten noch zur lincken/
damit du andern Göttern
nachwandelst jnen zu dienen.
15. Wenn du aber nicht gehorchen
wirst der stim des
HERRN deines Gottes/ das
du haltest vnd thust alle seine
gebot vnd rechte / die ich dir
heute gebiete / so werden alle
diese flüche vber dich komen/
vnd dich treffen.
16. Verflucht wirstu sein in
der stad/ Verflucht auff dem
acker.
17. Verflucht wird sein dein
korb vnd dein vbrigs.
18. Verflucht wird sein die
frucht deines leibs / die frucht
deines lands / die frucht deiner
ochsen / vnd die frucht deiner
schaff.
19. Verflucht wirstu sein/
wenn du eingehest/ Verflucht
wenn du ausgehest.
20. Der HERR wird vnter
dich senden vnfall / vnrat
vnd vnglück in allem / das du
für die hand nimpst/ das du
thust / Biß du vertulget werdest
/ vnd bald vntergehest/
vmb deines bösen wesens willen/
dz du mich verlassen hast.
21. Der HERR wird dir
die sterbedrüse anhangen / biß
das er dich vertilge / in dem
lande dahin du komest dasselbe
einzunemen.
22. Der HERR wird dich
schlahen mit schwulst/ fieber/
hitze/ brunst / dürre / gifftiger
lufft/ vnd geelsucht / vnd wird
dich verfolgen/ biß er dich vmb
bringe.
23. Dein himel / der vber
deinem heupt ist/ wird ehernen

sein

bis † gentibus multis, tu vero non accipies mutuum.

13. 13 Ponetq; te Jehovah in caput, & non in caudam, erisq; duntaxat sursum, 14 & non deorsum, quando obedieris præceptis Jehovæ Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie ut custodias & facias:

14. Neq; recesseris ab omnibus verbis quæ ego 15 præcipio vobis hodie, ad dextram aut ad sinistram, eundo post deos alienos ut colatis eos.

15. Contrà, si non obedieris voci Jehovæ Dei tui, ut custodias, faciẽdo omnia præcepta ejus, & statuta ejus quæ ego pręcipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te.

16. Maledictus 16 eris in urbe ipsa, & maledictus in agro.

17. Maledictum canistrum tuum, & conspersio tua.

18. Maledictus fructus ventris tui & fructus terræ tuæ, primogenitum boum tuorum, & greges ovium tuarum.

19. Maledictus eris quando ingredieris, & maledictus quando egredieris.

20. Mittet Jehovah in te maledictionem, 17 contritionem & perditionem in omni quod tractaveris & feceris, donec delearis, & pereas velociter propter malitiam operum tuorum *per* quę dereliquisti me.

21. 18 Adjunget Jehovah tibi pestilentiam, donec consumat te de terra ad quam tu ingrederis ut possideas eam.
22. Percutiet te Jehovah 19 pthisi, & febre, & ardore, & æstu, & gladio, & ariditate, & rubigine, & persequentur te 20 donec pereas.
23. Eruntq; cœli tui, qui *sunt* supra caput

rum. Et fœnerabis gentibus
multis, & ipse à nullo
fœnus accipies.
13. Constituet te Dominus
in caput, & non in
caudam: & eris semper
suprà, & non subter: si tamẽ
audieris mandata Domini
Dei tui, quę ego præcipio
tibi hodie, & custodieris
& feceris,
14. Ac non declinaveris
ab eis nec ad dextram,
nec ad sinistram, nec secutus
fueris deos alienos,
neque colueris eos.
15. *Quòd si audire nolueris
vocem Domini Dei
tui, ut custodias & facias
omnia mandata ejus & ceremonias,
quas ego pręcipio
tibi hodie, venient
super te omnes maledictiones
istæ, & apprehendent
te.
16. Maledictus eris in civitate,
maledictus in agro.
17. Maledictum horreum
tuum, & maledictæ reliquiæ
tuæ.
18. Maledictus fructus
ventris tui, & fructus terræ
tuæ, armenta boum
tuorum, & greges ovium
tuarum.
19. Maledictus eris ingrediens,
& maledictus egrediens.
20. Mittet Dominus super
te famen & esuriem,
& increpationem in omnia
opera tua quæ tu facies:
donec conterat te, &
perdat velociter, propter
ad inventiones tuas pessimas
in quibus reliquisti
me.
21. Adjungat tibi Dominus
pestilentiam, donec
cõsumat te de terra ad quã
ingrederis possidendam.
22. Percutiat te Dominus
egestate, febri & frigore,
ardore & æstu, & aere
corrupto ac rubigine,
& persequatur, donec pereas.
23. *Sit cœlum quod supra

καὶ δανιεῖς ἔθνεσι πολλοῖς, σὺ δὲ οὐ δανιῇ.

13. Καὶ ἄρξεις σὺ ἐθνῶν πολλῶν, σοῦ δὲ οὐκ ἄρξουσιν· καταστήσαι σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς κεφαλὴν, καὶ μὴ εἰς οὐράν· καὶ ἔσῃ τότε ἐπάνω, καὶ οὐκ ἔσῃ ὑποκάτω, ἐὰν εἰσακούσῃς τῶν ἐντολῶν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, φυλάσσειν καὶ ποιεῖν.
14. Οὐ παραβήσῃ ἀπὸ πάντων τῶν λόγων, ὧν ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ, πορεύεσθαι ὀπίσω Θεῶν ἑτέρων, λατρεύειν αὐτοῖς.

15. Καὶ ἔσται ἐὰν μὴ εἰσακούσῃς τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, φυλάσσειν καὶ ποιεῖν πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, καὶ ἐλεύσονται ἐπὶ σὲ πᾶσαι αἱ κατάραι αὗται, καὶ καταλήψονταί σε.

16. Ἐπικατάρατος σὺ ἐν πόλει, καὶ ἐπικατάρατος σὺ ἐν ἀγρῷ.
17. Ἐπικατάρατοι αἱ ἀποθῆκαί σου, καὶ τὰ ἐγκαταλείμματά σου.

18. Ἐπικατάρατα τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας σου, καὶ τὰ γεννήματα τῆς γῆς σου, τὰ βουκόλια τῶν βοῶν σου, καὶ τὰ ποίμνια τῶν προβάτων σου.
19. Ἐπικατάρατος σὺ ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαί σε, καὶ ἐπικατάρατος σὺ ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαί σε.
20. Ἐξαποστείλαι Κύριος σοὶ τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν ἐκλιμίαν. καὶ τὴν ἀνάλωσιν ἐπὶ πάντα οὗ ἐὰν ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου, ὅσα ἂν ποιῇς, ἕως ἂν ἐξολοθρεύσῃ σε, καὶ ἕως ἂν ἀπολέσῃ σε ἐν τάχει διὰ τὰ πονηρὰ ἐπιτηδεύματά σου, διότι ἐγκατέλιπές με.

21. Προσκολλήσαι Κύριος εἰς σὲ θάνατον, ἕως ἂν ἐξαναλώσῃ σε ἀπὸ τῆς γῆς εἰς ἣν σὺ εἰσπορεύῃ ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν.
22. Πατάξαι σε Κύριος ἀπορίᾳ, καὶ πυρετῷ, καὶ ῥίγει, καὶ ἐρεθισμῷ, καὶ φόνῳ, καὶ ἀνεμοφθορίᾳ, καὶ τῇ ὤχρᾳ, καὶ καταδιώξονταί σε ἕως ἂν ἀπολέσωσί σε.
23. Καὶ ἔσται σοι ὁ οὐρανὸς ὁ ὑπὲρ

pra | κεφα-

* Levi. 26. v. 14. Thre. 2. v. 17. Malac. 2. v. 2. Baru. 1. v. 20.
* Levi. 26. v. 19.

κεφαλῆς σου χαλκοῦς, καὶ ἡ γῆ ἡ ὑποκάτω σου σιδηρᾶ.

24. Δώῃ Κύριος τὸν ὑετὸν τῆς γῆς σου κονιορτόν, καὶ χοῦς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβήσεται ἐπὶ σέ, ἕως ἂν ἐκτρίψῃ σε, καὶ ἕως ἂν ἀπολέσῃ σε.

25. Δώῃ σε Κύριος ἐπὶ κοπὴν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν σου· ἐν ὁδῷ μιᾷ ἐξελεύσῃ πρὸς αὐτούς, καὶ ἐν ἑπτὰ ὁδοῖς φεύξῃ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν· καὶ ἔσῃ ἐν διασπορᾷ ἐν πάσαις ταῖς βασιλείαις τῆς γῆς.

26. Καὶ ἔσονται οἱ νεκροὶ ὑμῶν κατάβρωμα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀποσοβῶν.

27. Πατάξαι σε Κύριος ἐν ἕλκει Αἰγυπτίων ἐν ταῖς ἕδραις, καὶ ψώρᾳ ἀγρίᾳ, καὶ κνήφῃ, ὥστε μὴ δύνασθαί σε ἰαθῆναι.

28. Πατάξαι σε Κύριος παραπληξίᾳ, καὶ ἀορασίᾳ, καὶ ἐκστάσει διανοίας·

29. Καὶ ἔσῃ ψηλαφῶν μεσημβρίας, ὡσεὶ ψηλαφήσαι ὁ τυφλὸς ἐν τῷ σκότει· καὶ οὐκ εὐοδώσει τὰς ὁδούς σου, καὶ ἔσῃ τότε ἀδικούμενος καὶ διαρπαζόμενος πάσας τὰς ἡμέρας, καὶ οὐκ ἔσται σοι ὁ βοηθῶν.

30. Γυναῖκα λήψῃ, καὶ ἀνὴρ ἕτερος ἕξει αὐτήν· οἰκίαν οἰκοδομήσεις, καὶ ἕτερος οἰκήσει ἐν αὐτῇ· ἀμπελῶνα φυτεύσεις, καὶ οὐ μὴ τρυγήσεις αὐτόν.

31. Ὁ μόσχος σου ἐσφαγμένος ἐναντίον σου, καὶ οὐ φαγῇ ἐξ αὐτοῦ· ὁ ὄνος σου ἡρπασμένος ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκ ἀποδοθήσεταί σοι· τὰ πρόβατά σου δεδομένα τοῖς ἐχθροῖς σου, καὶ οὐκ ἔσται σοι ὁ βοηθῶν.

32. Οἱ υἱοί σου καὶ αἱ θυγατέρες σου δεδομέναι ἔθνει ἑτέρῳ, καὶ οἱ ὀφθαλμοί σου ὄψονται σφακελίζοντες εἰς αὐτούς, καὶ οὐκ ἰσχύσει ἡ χείρ σου.

33. Τὰ ἐκφόρια τῆς γῆς σου, καὶ πάντας τοὺς πόνους σου φάγεται

pra te eſt, æneum: & terra quam calcas, ferrea.

24. Det Dominus imbrem terrę tuę pulverem, & de cœlo deſcendat ſuper te cinis, donec conteraris.

25. Tradat te Dominus corruentem ante hoſtes tuos. per unam viam egrediaris contra eos, & per ſeptem fugias, & diſpergaris per omnia regna terræ.

26. Sitque cadaver tuum in eſcam cunctis volatilibus cœli, & beſtiis terræ, & non ſit qui abigat.

27. Percutiat te Dominus hulcere Ægypti, & partem corporis, per quā ſtercora egeruntur, ſcabie quoque & prurigine: ita ut curari nequeas.

28. Percutiat te Dominus amentia & cæcitate ac furore mentis,

29. Et palpes in meridie ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Omniq; tempore calumniam ſuſtineas, & opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te.

30. Uxorem accipias, & alius dormiat cum ea. Domum ædifices, & non habites in ea. Plantes vineam, & non vindemies eam.

31. Bos tuus immoletur coram te, & non comedas ex eo. Aſinus tuus rapiatur in conſpectu tuo, & non reddatur tibi. Oves tuæ dentur inimicis tuis, & non ſit qui te adjuvet.

32. Filii tui & filiæ tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conſpectum eorum tota die, & non ſit fortitudo in manu tua.

33. Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos com-

put tuum [21] ærei: & terra quæ *eſt* ſubter te, ferrea.

24. Dabit Jehovah pluviam terræ tuæ [22] pulverem & cinerem: è cœlis deſcendet ſuper te, donec deſperdaris.

25. Dabit te Jehovah cæſum coram inimicis tuis: per viam unam egredieris ad illum, & per ſeptem vias fugies coram eo, eriſq; in commotionem omnibus regnis terræ.

26. Erit præterea cadaver tuum [23] eſca omni volucri cœli & animali terræ, nec *erit* terrens.

27. Percutiet te Jehovah [24] ulcere Aegypti, & morbis ani, & ſcabie, & prurigine, quibus non poſsis [25] curari.

28. Percutiet te Jehovah amentia, & cœcitate, & ſtupore cordis.

29. [26] Palpabiſq; in meridie, quemadmodum palpat cœcus in caligine, neq; ſecundabis vias tuas: & eris tantummodo oppreſſus & direptus omnibus diebus, nec *erit* ſervator.

30. Uxorem deſponſabis, & vir alius [27] domiet cum ea: domum ædificabis, & non habitabis in ea: vineam plantabis, & non [28] communem facies eam.

31. Bos tuus [29] mactabitur in oculis tuis, & non comedes ex eo: aſinus tuus rapietur à facie tua, nec revertetur [30] ad te: pecudes tuæ tradentur inimicis tuis, nec *erit* tibi ſervator.

32. Filii tui & filiæ tuæ [31] tradentur populo alteri, & oculi tui videbunt, ac deficient propter illos tota die: nec *erit* fortitudo in manu tua.

33. Fructum terræ tuæ & omnem laborem tuum come-

ſein/vnd die erden vnter dir eiſern.

24. Der HERR wird deinem lande ſtaub vnd aſchen für regen geben vom himel auff dich/biß du vertilget werdeſt.

25. Der HERR wird dich für deinen feinden ſchlahen/ Durch einen weg wirſtu zu jnen auszihen vnd durch ſieben wege wirſtu für jnen flihen/vnd wirſt zuſtrewet werden vnter alle reich auff erden.

26. Dein leichnam wird eine ſpeiſe ſein allem gevögel des himels / vnd allem thier auff erden/vnd niemand wird ſein der ſie ſcheucht.

27. Der HERR wird dich ſchlahen mit drüſen Egypti/ mit feigwartzen / mit grind vnd kretz/ das du nicht kanſt heil werden.

28. Der HERR wird dich ſchlahen mit wahnſinn/ blindheit vnd raſen des hertzen

29. Vnd wirſt tappen im mittag/wie ein blinder tappet im tunckeln / vnd wirſt auff deinem wege kein glück haben. Vnd wirſt gewalt vnd vnrecht leiden müſſen dein lebenlang/ vnd niemand wird dir helffen.

30. Ein weib wirſtu dir vertrawen laſſen / aber ein ander wird bey jr ſchlaffen. Ein haus wirſtu bawen / aber du wirſt nicht drinnen wonen. Einen weinberg wirſtu pflantzen/ aber du wirſt jn nicht gemein machen.

31. Dein ochſe wird für deinen augen geſchlachtet werdē/ aber du wirſt nicht davon eſſen. Dein eſel wird für deinem angeſicht mit gewalt genomen/vnd dir nicht wider gegeben werden. Dein ſchaff wird deinen feinden gegeben werden / vnd niemand wird dir helffen.

32. Deine ſöne vnd deine töchter werden einem andern volck gegeben werden/das deine augen zuſehen vnd verſchmachten vber jnen teglich. Vnd wird keine ſtercke in deinen henden ſein.

33. Die früchte deines lands vnd alle deine erbeit wird ein

21. æs. ſic infra, ferrum.
22. pulviſculum & pulverem &c. ſuper te uſq; ad diſperdi te.
23. in cibum.
24. in (ſic infra) ulcere.
25. ſanari.
26. & eris palpans in m. q. palpabit (i. palpare ſolet.
27. ſtuprabit eum.
28. prophanabis. Deu. 20. n. 5.
29. mactatus. ſc. erit.
30. tibi: grex tuus (i. oves tuæ) data (ſc. erunt) inimi t.
31. dati (ſc. erūt) p. a. & oc. t. videntes & deficientes (ſc. erunt) ad eos t. d. & non ad fortem (vel, Deum) manus tua.

407.

32. omnibus diebus, & eris insanus à visione oculorum tuorum, quam videbis.
33. in ulcere malo super g. & super cruribus, quibus non poteris sanari à vola p. t. & usq; ver. t. ambulare faciet Jeh.
34. desolationem in p. & in dicterium in o. p. quo ducet te Je. illuc.
35. detractus erit, vel, desolabitur.
408. 36. hæreditario possidebit.
37. supra supra & t. d. infra infra.
38. usque disperdi te, quia non audivisti in vocē Jeh.

volck verzeren / das du nicht kennest/vnd wirst vnrecht leiden/vnd zustossen werden dein lebenlang.
34. Vnd wirst vnsinnig werden für dem/das deine augen sehen müssen.
35. Der HERR wird dich schlahen mit einer bösen drüß an den knien vnd waden / das du nicht kanst geheilet werden/ von den fußsolen an/ biß auff die scheitel.
36. Der HERR wird dich vnd deinen könig/ den du vber dich gesetzt hast/ treiben vnter ein volck/ das du nicht kennest/ noch deine veter/ vnd wirst daselbs dienen andern Göttern/ holtz vnd steinen.
37. Vnd wirst ein schewsal/ vnd ein sprichwort/ vnd spott sein vnter allen völckern / da dich der HERR hingetrieben hat.
38. Du wirst viel samens ausführen auff das feld/ vnd wenig einsamlen / Denn die hewschrecke werdens abfressen.
39. Weinberge wirstu pflantzen vnd bawen / aber keinen wein trincken noch lesen/ Deñ die würme werdens verzeren.
40. Olebeum wirstu haben in allen deinen grentzen/ Aber du wirst dich nicht salben mit öle/ Denn dein ölbaum wird ausgerissen werden.
41. Söne vnd töchter wirstu zeugen / vnd doch nicht haben/ Denn sie werden gefangen weggeführt werden.
42. Alle deine beume/ vnd früchte deines lands wird das vnziser fressen.
43. Der frembdling der bey dir ist/ wird vber dich steigen/ vñ jmer oben schweben/ Du aber wirst erunter steigen/ vnd jmer vnter ligen. Er wird dir leihē/ Du aber wirst jm nicht leihen.
44. Er wird das heupt sein/ Vñ du wirst der schwantz sein.
45. Vnd werden alle diese flüche vber dich komen/ vnd dich verfolgen vnd treffen/ biß du vertilget werdest/ Darumb das du der stim des HERRN deines Gottes nicht gehorcht hast / das du seine gebot vnd rechte hieltest/ die er dir geboten hat.

Dar-

det populus quem non noveras: & eris tantummodò oppressus & confractus 32 omni tempore:
34. Et obstupesces propter ea quæ videbunt oculi tui.
35. Percutiet te Jehovah 33 ulcere pessimo in genibus & in coxis, ita ut non possis curari, à planta pedis tui usq; ad verticem tuum.
36. Abducet Jehovah te & regem tuum quem constitues super te, ad gentem quam non nosti tu & patres tui, colesq; ibi deos alienos, lignum & lapidem.
37. Et eris in 34 stuporem, & parabolam, & fabulam omnibus populis ad quos deducet te Jehovah:
38. Semen multum educes *ad* agrum, & parum colliges: quia absumet illud locusta.
39. Vineas plantabis, & coles, & vinum non bibes, neq; colliges: quia devorabit illud vermis.
40. Olivæ erunt tibi in omni termino tuo, at oleo non unges *te*: quia 35 decidet oliva tua.
41. Filios & filias generabis, & non erunt tibi: quia ibunt in captivitatem.
42. † Omnem arborem tuam, & fructum terræ tuæ 36 absumet locusta.
43. Peregrinus qui *est* in medio tui ascendet super te 37 supernè, supernè: & tu descendes infernè, infernè.
44. Ipse mutuabit tibi, & tu non mutuabis ei: ipse erit in caput, & tu eris in caudam.
45. Venient autem super te omnes maledictiones istæ, teq; persequentur, & apprehendent te, 38 donec disperdaris. eo quod non obedieris voci Jehovæ Dei tui, custodiendo præcepta ejus, & statuta ejus, quæ præcepit tibi.

Et

edat populus quem ignoras: & sis semper calumniam sustinens, & oppressus cunctis diebus,
34. Et stupens ad terrorem eorum, quę videbunt oculi tui.
35. Percutiat te Dominus hulcere pessimo in genibus & in suris, sanarique non possis à planta pedis usque ad verticem tuum.
36. Ducet te Dominus, & regem quem constitues super te, in gentem quam ignoras tu & patres tui: & servies ibi diis alienis, ligno & lapidi.
37. Et eris perditus, in proverbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus.
38. * Sementem multam jacies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ devorabunt omnia.
39. Vineam plantabis, & fodies, & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur vermibus.
40. Olivas habebis in omnibus terminis tuis, & non ungeris oleo: quia defluent, & deperibunt.
41. Filios generabis & filias, & non fruêris eis: quoniam ducentur in captivitatem.
42. Omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ rubigo consumet.
43. Advena qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior.
44. Ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.
45. Et venient super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec servasti mandata ejus & ceremonias, quas præcepit tibi.

Et

ἔθνος, ὃ οὐκ ἐπίστασαι. καὶ ἔσῃ ἀδικούμενος καὶ τεθραυσμένος πάσας τὰς ἡμέρας.
34. Καὶ ἔσῃ παράπληκτος διὰ τὰ ὁράματα τῶν ὀφθαλμῶν σου ἃ βλέψῃ.
35. Πατάξαι σε Κύριος ἐν ἕλκει πονηρῷ ἐπὶ τὰ γόνατα καὶ ἐπὶ τὰς κνήμας, ὥστε μὴ δύνασθαι ἰαθῆναί σε ἀπὸ ἴχνους τῶν ποδῶν σου ἕως τῆς κορυφῆς σου.
36. Απαγάγοι Κύριος σὲ καὶ τοὺς ἄρχοντάς σου, οὓς ἂν καταστήσῃς ἐπὶ σεαυτόν, εἰς ἔθνος ὃ οὐκ ἐπίστασαι σὺ καὶ οἱ πατέρες σου, καὶ λατρεύσεις ἐκεῖ θεοῖς ἑτέροις, ξύλοις καὶ λίθοις.
37. Καὶ ἔσῃ ἐκεῖ ἐν αἰνίγματι καὶ παραβολῇ καὶ διηγήματι ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, εἰς οὓς ἀπαγάγοι σε Κύριος ἐκεῖ.
38. Σπέρμα πολὺ ἐξοίσεις εἰς τὸ πεδίον, καὶ ὀλίγα εἰσοίσεις, ὅτι κατέδεται αὐτὰ ἡ ἀκρίς.
39. Αμπελῶνα φυτεύσεις καὶ κατεργᾷ, καὶ οἶνον οὐ πίεσαι, οὐδὲ εὐφρανθήσῃ ἐξ αὐτοῦ, ὅτι καταφάγεται αὐτὰ ὁ σκώληξ.
40. Ελαῖαι ἔσονται ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις σου, καὶ ἔλαιον οὐ χρίσῃ, ὅτι ἐκρυήσεται ἡ ἐλαία σου.
41. Υἱοὺς καὶ θυγατέρας γεννήσεις, καὶ οὐκ ἔσονταί σοι· ἀπελεύσονται γὰρ ἐν αἰχμαλωσίᾳ.
42. Πάντα τὰ ξύλα σου, καὶ τὰ γεννήματα τῆς γῆς σου ἐξαναλώσει ἡ ἐρυσίβη.
43. Ὁ προσήλυτος ὅς ἐστιν ἐν σοί, ἀναβήσεται ἐπὶ σὲ ἄνω ἄνω, σὺ δὲ καταβήσῃ κάτω κάτω.
44. Οὗτος δανειεῖ σοι, σὺ δὲ τούτῳ οὐ δανειεῖς. οὗτος ἔσται εἰς κεφαλήν, σὺ δὲ ἔσῃ εἰς οὐράν.
45. Καὶ ἐλεύσονται ἐπὶ σὲ πᾶσαι αἱ κατάραι αὗται, καὶ καταδιώξονταί σε, καὶ καταλήψονταί σε, ἕως ἂν ἐξολοθρεύσῃ σε, καὶ ἕως ἂν ἀπολέσῃ σε. ὅτι οὐκ εἰσήκουσας τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ὅσα ἐνετείλατό σοι.

Καὶ

* Mich. 6. v. 15. Aggæi 1. v. 6.

45. Καὶ ἔσαι ἐν σοὶ σημεῖα καὶ τέρατα καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἕως τοῦ αἰῶνος,

47. Ἀνθ' ὧν οὐκ ἐλάτρευσας Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἐν ἀγαθῇ καρδίᾳ διὰ τὸν πλῆθος πάντων.

48. Καὶ λατρεύσεις ἐκεῖ τοῖς ἐχθροῖς σου, οὓς ἐξαποστελεῖ Κύριος ἐπὶ σὲ ἐν λιμῷ καὶ δίψει, καὶ ἐν γυμνότητι, καὶ ἐν ἐκλείψει πάντων. Καὶ ἐπιθήσει κλοιὸν σιδηροῦν ἐπὶ τὸν τράχηλόν σου, ἕως ἂν ἐξολοθρεύσῃ σε.

49. Ἐπάξει Κύριος ἐπὶ σὲ ἔθνος μακρόθεν ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς ὡσεὶ ὅρμημα ἀετοῦ, ἔθνος ὃ οὐκ ἀκούσῃ τῆς φωνῆς αὐτοῦ.

50. Ἔθνος ἀναιδὲς προσώπῳ, ὅστις οὐ θαυμάσει πρόσωπον πρεσβυτέρου, καὶ νέον οὐκ ἐλεήσει.

51. Καὶ κατέδεται τὰ ἔκγονα τῶν κτηνῶν σου, καὶ τὰ γεννήματα τῆς γῆς σου, ὥστε μὴ καταλιπεῖν σοι σῖτον, οἶνον, ἔλαιον, βουκόλια τῶν βοῶν σου, καὶ τὰ ποίμνια τῶν προβάτων σου, ἕως ἂν ἀπολέσῃ σε.

52. Καὶ ἐκτρίψῃ σε ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου, ἕως ἂν καθαιρεθῶσι τὰ τείχη σου τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ ὀχυρά, ἐφ' οἷς σὺ πέποιθας ἐπ' αὐτοῖς ἐν πάσῃ τῇ γῇ σου, καὶ θλίψει σε ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου, αἷς ἔδωκέ σοι Κύριος ὁ Θεός σου.

53. Καὶ φαγῇ τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας σου κρέα υἱῶν σου καὶ θυγατέρων σου, ὅσας ἔδωκέ σοι Κύριος ὁ Θεός σου ἐν τῇ στενοχωρίᾳ σου, καὶ ἐν τῇ θλίψει σου, ᾗ θλίψει σε ὁ ἐχθρός σου.

54. Ὁ ἁπαλὸς ἐν σοὶ καὶ ὁ τρυφερὸς σφόδρα βασκανεῖ τῷ ὀφθαλμῷ αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν γυναῖκα τὴν ἐν κόλπῳ αὐτοῦ, καὶ τὰ καταλελειμμένα τέκνα, ἃ ἂν καταλειφθῇ αὐτῷ.

55. Ὥστε δοῦναι ἑνὶ αὐτῶν ἀπὸ τῶν σαρκῶν τῶν τέκνων αὐτοῦ, ὧν κατέφαγεται διὰ τὸ μὴ καταλειφθῆναι αὐτῷ μηδὲν ἐν τῇ στενοχωρίᾳ καὶ ἐν τῇ θλίψει, ᾗ

ἂν

46. Et erunt in te signa atque prodigia, & in semine tuo usque in sempiternum:

47. Eò quod non servieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter rerum omnium abundantiam.

48. Servies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria, & ponet jugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat.

49. Adducet Dominus super te gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus in similitudinem aquilæ volantis cum impetu: cujus linguam intelligere non possis,

50. Gentem procacissimam, quæ non deferat seni, nec misereatur parvuli,

51. Et devoret fructum jumentorum tuorum, ac fruges terræ tuæ: donec intereas, & non relinquat tibi triticum, vinum, & oleum, armenta boum, & greges ovium: donec te disperdat,

52. Et conterat in cunctis urbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni terra tua, quam dabit tibi Dominus Deus tuus:

53. Et comedes fructum uteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus, in angustia & vastitate, qua opprimet te hostis tuus.

54. Homo delicatus in te, & luxuriosus valde invidebit fratri suo, & uxori quæ cubat in sinu suo.

55. Ne det eis de carnibus filiorum suorũ, quas comedet, eo quod nihil aliud habeat in obsidione & penuria qua vastuerint te

ini-

46. Et erunt in te in signum, & in portentum, & in semine tuo usq; *in* seculum:

47. *Propterea* quod non coluisti Jehovam Deum tuum in lætitia, & in 39 hilaritate cordis, propter abundantiam omnium *rerum*.

48. Et servies inimicis 40 tuis, quos immiserit Jehovah contra te in fame, & siti, & nuditate, & penuria omnium *rerum*: ponetq; jugum ferreum super collum tuum, donec disperdat te.

49. Abducet Jehovah adversum te gẽtem à longinquo, ab extremo terræ, quẽadmodum 41 volat aquila, gentem *inquam* cujus non intelliges linguam:

50. Gentem robustam facie quæ non elevabit faciem ad senem, nec puero parcet.

51. Et devorabit fructum jumenti tui, & fructum terræ tuæ, 42 donec disperdaris, quæ non relinquet tibi frumentum, vinum novum & oleum, *nec* primogenitum boum tuorum, nec greges ovium tuarum, donec perdat te.

52. Et 43 obsidebit te in omnibus urbibus tuis, donec corruant muri tui excelsi & muniti, quibus tu fidis, in tota terra tua, & obsidebit te in omnibus urbibus tuis, in omni terra tua, quã dedit Jehovah Deus tuus tibi.

53. Et comedes fructum uteri tui, carnem filiorum tuorum & filiarum tuarum, quos dedit tibi Jehovah Deus tuus, in obsidione, & coartatione qua coartabit te inimicus tuus.

54. 44 Viri teneri apud te & delicati valde, malignus erit oculus in fratrem suum, & in uxorem sinus sui, & in reliquos filios suos, quos reliquos fecerit.

55. 45 Ne det cuiquã illorum de carne filiorum suorum quos comedet: † Eo quod non reliquerit illi 46 aliud in obsidione, & coartatio-

ne,

6. Darumb werden zeichen vnd wunder an dir sein, vnd an deinem samen ewiglich.

47. Das du dem HERRN deinem Gott nicht gedienet hast mit frewde vnd lust deines hertzen / da du allerley gnug hattest.

49. Vnd wirst deinem feinde / den dir der HERR zuschicken wird / dienen in hunger vnd durst / in blösse vnd allerley mangel / Vnd wird ein eisern joch auff deinen hals legen / biß das er dich vertilge.

49. Der HERR wird ein volck vber dich schicken / von ferne von der welt ende / wie ein Adeler fleugt / des sprache du nicht verstehest.

50. Ein frech volck / das nit ansihet die person des alten / noch schonet der jünglingen.

51. Vnd wird verzehren die frucht deines viehs / vnd die frucht deines landes / biß du vertilget werdest / Vnd wird dir nichts vberlassen an korn / most / öle / an früchten der ochsen vnd schaffen / biß das dichs vmbbringe.

52. Vnd wird dich engsten in alle deinen thoren / biß das es niderwerffe deine hohe vnd feste mauren / darauff du dich verlessest / in alle deinem lande / Vnd wirst geengstet werden in allen deinen thoren / in deinem gantzen lande / das dir der HERR dein Gott gegeben hat.

53. Du wirst die frucht deines leibs fressen / das fleisch deiner söne vnd deiner töchter / die dir der HERR dein Gott gegeben hat / in der angst vnd noht / damit dich dein feind drengen wird.

54. Das ein man / der zuvor sehr zertlich vnd in lüsten gelebt hat vnter euch / wird seinem bruder / vnd dem weib in seinen armen.

55. Vnd dem son / der noch vbrig ist von seinen sönen / vergönnen zu geben jemand vnter jnen von dem fleisch seiner söne / das er frisset / Sintemal jm nichts vbrig ist von allem

39. bonitate c. præ abũdantia omnium.

40. tuis, quem (numeri en. Ua-ge) mittet eum (eum ab undat) Jeh. in te, & in (sic infr.) siti &c. & dabit j. ferri etc. usq; disperdere ipsum te. sic infra.

41. Volitabit (i. celeriter volare solet) i.q. g.c.n. audies linguam ejus.

42. usque disperdi te &c. frum. mustum & ol. emissionem b. t. & oves gregis tui, usq; perdere eum te.

43. angustia erit tibi in o. portis tuis (sic infra) usq; descendere muros tuos e. & m. quibus tu fidens (es) in eis.

44. Vir tener in te & d. v. m. e. oculus ejus &c. reliquum filiorum /

45. a dando uni ex ipsis.

46 omne.

409.

Maledictiones et pœnæ impiorum.

gut/ in der angst vnd not/ damit dich dein feind drengen wird in allen deinen thoren.
56. Ein weib vnter euch/ das zuvor zertlich vnd in lüsten gelebt hat/ das sie nicht versucht hat jre fußsolen auff die erden zusetzen für zertligkeit vnd wollust / die wird dem man in jren armen/ vnd jrem son vnd jrer tochter vergönnen/
57. Die afftergeburt/ die zwischen jrē eigen beinen sind aus gangen/ dazu jre söne/ die sie geboren hat/ Denn sie werden sie für allerley mangel / heimlich essen in der angst vnd not/ damit dich dein feind drengen wird in deinen thoren.
58. Wo du nicht wirst halten/ das du thust alle wort dieses gesetzs/ die in diesem buch geschrieben sind/ das du fürchtest diesen herrlichen vnd schrecklichen namen / den HERRN deinen Gott/
59. So wird der HERR wünderlich mit dir vmbgehen/ mit plagen auff dich vnd deinen samen/ mit grossen vnd langwirigen plagen/ mit bösen vnd langwirigen kranckheiten.
60. Vnd wird dir zuwenden alle seuche Egypti / dafür du dich fürchtest/ vnd werden dir anhangen.
61. Dazu alle kranckheit vnd alle plage/ die nicht geschrieben sind in dem buch dieses gesetzs/ wird der HERR vber dich komen lassen / biß du vertilget werdest.
62. Vnd wird ewer wenig pöbels vberbleiben/ die jr vorhin gewesen seid wie die stern am himel nach der menge/ darumb / das du nicht gehorchet hast der stim des HErrn deines Gottes.
63. Vnd wie sich der HERR vber euch zuvor frewete/ das er euch guts thet / vnd mehret euch / also wird er sich vber euch frewen/ das er euch vmbbringe vnd vertilge / Vnd werdet versiöret werden von dem land/ da du einzeuchst/ jnn einzunemen.

47. in te.
48. deliciando & præ ten. m. e oculus ejus.
49. parvulam suam exeuntem.
50. in abscondito.
51. si non custodieris ad faciendū &c. istius scripta in l. isto ad timēdum.
52. & mirificabit Jeh.
53. malas
54. ægritudinem Æ. a quarum conspectu timuisti & adh. in te etiā om. morbum &c. hujus, inducet Je. s. te usq; perdat te.
55. in viris paucitatis.
56. audivisti in vocem Jeh. D. t.
57. perdendo vos & del. vos &c. terra, quo tu ingrediens illuc ad possidendum eam.

næ, qua coartabit te inimicus tuus in omnibus urbibus tuis.

56. Teneræ 47 apud te & delicatæ, quæ non tentavit plantam pedis suæ statuere super terram, præ 48 deliciis & teneritudine, malignus erit oculus in virum sinus sui, & in filium suum, & in filiam suam.

57. Et in 49 secundas suas, quæ egrediuntur de inter pedes ejus, in filios suos quos pepererit: Quia comedet eos præ egestate omnium *rerum* 50 clam, in obsidione, & coartatione, qua coartabit te inimicus tuus in urbibus tuis.

58. 51 Nisi custodieris ut facias omnia verba legis istius, quæ scripta sunt in libro isto, ut timeas nomen gloriosum & terribile istud, Jehovam Deum tuum:

59. 52 Augebit mirū in modum Jehovah plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas & perseverantes, & infirmitates 53 pessimas ac perseverantes:

60. Convertetq; in te omnem 54 infirmitatem Aegypti, à quibus timuisti tibi, & adhærebunt tibi.

61. Omnem etjam infirmitatem & omnem plagam, quæ non *est* scripta in libro legis hujus, inducet Jehovah super te, donec tu perdaris.

62. Et relinquemini 55 cum viris paucis pro *eo* quod eratis sicut stellæ cœli in multitudinē: Quia non 56 obedisti voci Jehovæ Dei tui.

63. Erit præterea, quemadmodum lætatus est Jehovah super vos, benefaciendo vobis, & multiplicando vos: sic lætabitur Jehovah super vos, 57 perdendo & delendo vos: evelleminiq; è terra, ad quam ingredimini, ut possideatis eam.

inimici tui intra omnes portas tuas.

56. Tenera mulier & delicata, quę super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere propter mollitiem & teneritudinem nimiam, invidebit viro suo, qui cubat in sinu ejus, super filii & filiæ carnibus,
57. Et illuvie secundinarum, quæ egrediuntur de medio feminum ejus, & super liberis qui eadem hora nati sunt. comedent enim eos clàm propter rerum omnium penuriam, in obsidione & vastitate quā opprimet te inimicus tuus intra portas tuas.
58. Nisi custodieris, & feceris omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen ejus gloriosum & terribile, hoc est, Dominum Deum tuum:
59. Augebit Dominus plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas & perseverantes, infirmitates pessimas & perpetuas.
60. Et convertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi.
61. Insuper & universos languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis hujus, inducet Dominus super te, donec te conterat:

62. Et remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cœli præ multitudine, quoniam non audisti vocem Domini Dei tui.

63. Et sicut antè lætatus est Dominus super vos, bene vobis faciens, vosque multiplicans: sic lætabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de terra ad quam ingredieris possidendam.

ἂν θλίψωσί σε οἱ ἐχθροί σου ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου.

56. Καὶ ἡ ἁπαλὴ ἐν ὑμῖν καὶ ἡ τρυφερὰ σφόδρα, ἧς οὐχὶ πεῖραν ἔλαβεν ὁ πὺς αὐτῆς βαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὴν τρυφερότητα, καὶ διὰ τὴν ἁπαλότητα, βασκανεῖ τῷ ὀφθαλμῷ αὐτῆς τὸν ἄνδρα αὐτῆς τὸν ἐν τῷ κόλπῳ αὐτῆς, καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς,

57. Καὶ τὸ χόριον αὐτῆς τὸ ἐξελθὸν διὰ τῶν μηρῶν αὐτῆς, καὶ τὸ τέκνον αὐτῆς ὃ ἂν τέκῃ. καταφάγεται γὰρ αὐτὰ διὰ τὴν ἔνδειαν πάντων κρυφῆ ἐν τῇ στενοχωρίᾳ καὶ ἐν τῇ θλίψει, ᾗ θλίψει σε ὁ ἐχθρός σου ἐν ταῖς πόλεσί σου.

58. Ἐὰν μὴ εἰσακούσητε ποιεῖν πάντα τὰ ῥήματα τοῦ νόμου τούτου, τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, φοβεῖσθαι τὸ ὄνομα τὸ ἔντιμον καὶ τὸ θαυμαστὸν τοῦτο, Κύριον τὸν Θεόν σου.

59. Καὶ παραδοξάσει Κύριος τὰς πληγάς σου, καὶ τὰς πληγὰς τοῦ σπέρματός σου, πληγὰς μεγάλας καὶ θαυμαστάς, καὶ νόσους πονηρὰς καὶ πιστάς·
60. Καὶ ἐπιστρέψει ἐπὶ σὲ πᾶσαν τὴν ὀδύνην Αἰγύπτου τὴν πονηράν, ἣν διευλαβοῦ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ κολληθήσονται ἐν σοί.
61. Καὶ πᾶσαν μαλακίαν, καὶ πᾶσαν πληγὴν τὴν μὴ γεγραμμένην, καὶ πᾶσαν τὴν γεγραμμένην, ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου, ἐπάξει Κύριος ἐπὶ σέ, ἕως ἂν ἐξολοθρεύσῃ σε·

62. Καὶ καταλειφθήσεσθε ἐν ἀριθμῷ βραχεῖ, ἀνθ' ὧν ὅτι ἦτε ὡσεὶ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ εἰς πλῆθος, ὅτι οὐκ εἰσηκούσατε τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν.

63. Καὶ ἔσται ὃν τρόπον εὐφράνθη Κύριος ἐφ' ὑμῖν εὖ ποιῆσαι ὑμᾶς, καὶ πληθῦναι ὑμᾶς, οὕτως εὐφρανθήσεται Κύριος ἐφ' ὑμῖν ἐξολοθρεῦσαι ὑμᾶς, καὶ ἐξαρθήσεσθε ἀπὸ τῆς γῆς, εἰς ἣν ὑμεῖς εἰσπορεύεσθε ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν.

Malediçtiones & pœnæ impiorum.

64. Καὶ διασπερεῖ σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀπ' ἄκρου τῆς γῆς ἕως ἄκρου τῆς γῆς. καὶ δουλεύσεις ἐκεῖ θεοῖς ἑτέροις, ξύλοις καὶ λίθοις, οἷς οὐκ ἐπίστω σὺ καὶ οἱ πατέρες σου.

65. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις οὐκ ἀναπαύσει σε, οὐδὲ μὴ γένηται στάσις τῷ ἴχνει τοῦ ποδός σου· καὶ δώσει σοι Κύριος ἐκεῖ καρδίαν ἀθυμοῦσαν, καὶ ἐκλείποντας ὀφθαλμούς, καὶ τηκομένην ψυχήν.

66. Καὶ ἔσται ἡ ζωή σου κρεμαμένη ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου. καὶ φοβηθήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ οὐ πιστεύσεις τῇ ζωῇ σου.

67. Τὸ πρωῒ ἐρεῖς, πῶς ἂν γένοιτο ἑσπέρα; καὶ τὸ ἑσπέρας ἐρεῖς, πῶς ἂν γένοιτο πρωΐ; ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς καρδίας σου, οὓς φοβηθήσῃ, καὶ ἀπὸ τῶν ὁραμάτων τῶν ὀφθαλμῶν σου ὧν ὄψῃ.

68. Καὶ ἀποστρέψει σε Κύριος εἰς Αἴγυπτον ἐν πλοίοις, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ, ᾗ εἶπα, οὐ προσθήσεσθε ἔτι ἰδεῖν αὐτήν· καὶ πραθήσεσθε ἐκεῖ τοῖς ἐχθροῖς ὑμῶν εἰς παῖδας καὶ παιδίσκας, καὶ οὐκ ἔσται ὁ κτώμενος.

64. Disperget te Dominus in omnes populos à summitate terræ usque ad terminos ejus: & servies ibi diis alienis, quos & tu ignoras & patres tui, lignis & lapidibus.

65. In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidũ, & deficientes oculos, & animam consumptã mœrore:

66. Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis noćte & die, & non credes vitæ tuæ.

67. Manè dices, Quis mihi det vesperum? & vespere, Quis mihi det manè? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea quæ tuis videbis oculis.

68. Reducet te Dominus classibus in Ægyptum per viam de qua dixit tibi ut eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos & ancillas, & non erit qui emat.

64. Et disperget te Jehovah in omnes populos, ab *uno* extremo terræ usq; ad *alterum* extremum terræ: colesq; ibi deos alienos, quos non nosti tu, neq; patres tui, lignum & lapidem.

65. 58 Neq; in gentibus ipsis requiesces, neq; erit requies plantæ pedis tui: Dabit item Jehovah tibi illic cor pavidũ, & defećtum oculorum, & mœrorem animi.

66. Et 59 erit vita tua suspensa tibi è regione, ac pavebis noćte & die, neq; credes vitæ tuæ.

67. Manè dices, quis dabit vesperam? Et in vespera dices, quis dabit mane? præ pavore cordis tui, quo pavebis, & præ visione oculorum tuorum, quam videbis.

68 Reducetq; te Jehovah *in* Aegyptum in navibus 60 per viam de qua dixit tibi, non addes adhuc ut videas illam: Et vendetis vos illic inimicis vestris in servos & in ancillas. & non *erit* qui emat.

64. Denn der HERR wird dich zustrewen vnter alle völcker/ von eim ende der welt biß ans ander/ Vnd wirst daselbs andern Göttern dienen/ die du nicht kennest noch deine veter/ holtz vnd steinen.

65. Dazu wirstu vnter denselben völckern kein bleibend wesen haben/ vnd deine fußsolen werden keine ruge haben. Denn der HERR wird dir daselbs ein bebendes hertz geben/ vnd verschmachte augen/ vnd verdorrete seele.

66. Das dein leben wird für dir schweben / nacht vnd tag wirstu dich fürchten / vnd deines lebens nicht sicher sein.

67. Des morgens wirstu sagen / Ah/ das ich den abend erleben möchte / Des abends wirstu sagen / Ah/ das ich den morgen erleben möchte / für furcht deines hertzen / die dich schrecken wird / vnd für dem/ das du mit deinen augen sehen wirst.

68. Vnd der HERR wird dich mit schiff voll wider in Egypten führen/ durch den weg davon ich gesagt hab / du solt jn nicht mehr sehen. Vnd jr werdet daselbs ewrn feinden zu knechten / vnd megden verkaufft werden / Vnd wird kein keuffer da sein.

58. *& in gentibus ipsis non req.*

59. *erunt vita tua suspensa &c. credes in vitis tuis.*

60. *in via quam dixit tibi: non add. amplius videre il. &c. inimicis tuis &c. nõ acquirens.*

Κεφαλ. κθ'.

Οὗτοι οἱ λόγοι τῆς διαθήκης, οὓς ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ, στῆσαι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐν γῇ Μωάβ, πλὴν τῆς διαθήκης ἧς διέθετο αὐτοῖς ἐν Χωρήβ.

*Exo. 19. v. 4.

2. Καὶ ἐκάλεσε Μωυσῆς πάντας τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ὑμεῖς ἑωράκατε πάντα ὅσα ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐν γῇ Αἰγύπτου ἐνώπιον ὑμῶν Φαραώ, καὶ πᾶσι τοῖς θεράπουσιν αὐτοῦ, καὶ πάσῃ τῇ γῇ αὐτοῦ.

3. Τοὺς πειρασμοὺς οὓς εἴδοσαν οἱ ὀφθαλμοί σου· τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα τὰ μεγάλα ἐκεῖνα, τὴν χεῖρα τὴν κραταιάν, καὶ τὸν βραχίονα τὸν ὑψηλόν.

CAP. XXIX.

HÆc sunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moysi, ut feriret cum filiis Israel in terra Moab: præter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb.

2. Vocavitque Moyses omnem Israel, & dixit ad eos,* Vos vidistis universa quæ fecit Dominus coram vobis in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus, universæque terræ illius,

3. Tentationes magnas quas viderunt oculi tui, signa illa portentaque ingentia,

CAP. XXIX.

HAec sunt verba pacti quę præcepit Jehovah ipsi Moseh, 1 ut pangeret cum filiis Israel in terra Moab, præter pactum quod pepigit cum eis in Horeb.

2. 2 Vocavit itaq; Moseh universum Israelem, & dixit eis, vos *ipsi* vidistis omnia quæ fecit Jehovah in oculis vestris in terra Aegypti, ipsi Paroh & omnibus servis ejus, & universæ terræ ejus.

3. Tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, signa & portenta magna illa.

Das XXIX. Cap.

DJs sind die wort des bunds/ den der HErr Mose geboten hat/ zu machen mit den kindern Jsrael in der Moabiter land zum andern mal/ nach dem er denselben mit jnen gemacht hatte in Horeb.

2. Vnd Mose rieff dem gantzen Jsrael/ vnd sprach zu jnen / Jr habt gesehen alles was der HERR gethan hat in Egypten für ewrn augen/ dem Pharao mit alle seinen knechten/ vnd seinem gantzen lande.

3. Die grossen versuchungen / die deine augen gesehen haben/ das es grosse zeichen vñ wunder waren.

Cap. 29.

1. *ad excidendũ. sic infra, exstant.*

2. *& clamavit Mose ad omnem I. & d. ad eos.*

3. *ad sciendum.*

4. *ambulare feci vos quadrag. (i. quatuor decades) anni in deserto.*

5. *tuum n v. s p. tuum.*

6. *& vinum & potũ inebriantem non bib. ut sciatis, quod.*

7. *cepimus t. i. & dedimus e. in h. Reubenitæ & Gaditæ.*

8. *& custodietis & facietis ea.*

11.

9. *stantes (-stis) hodie &c. vestro capita vestra &c. omnis vir Israel parvulus vester ux v. & peregrinus tuus.*

10. *ad transeundum te.*

11. *excidens. sc. est.*

12. *solis vobis ego excidens p. i.*

13. *qui est ipse.*

14 *qui nõ ipse nob. hod.*

4. Vnd der HERR hat euch biß auff diesen heutigen tag noch nit gegeben ein hertz das verstendig were/ augen die da sehen/ vnd ohren die da höreten.

5. Er hat euch viertzig jar in der wüsten lassen wandeln/ ewr kleider sind an euch nicht veraltet/ vnd dein schuch ist nit veraltet an deinen füssen.

6. Jr habt kein brot gessen/ vnd keinen wein getruncken noch starcke getrencke/ auff das du wissest/ das ich der HERR ewr Gott bin.

7. Vnd da jr kamet an diesen ort/ zog aus der könig Sihon zu Heßbon/ vnd der könig Og zu Basan/ vns entgegen mit vns zu streiten.

8. Vnd wir haben sie geschlagen/ vnd jr land eingenomen/ vnd zum erbteil gegeben den Rubenitern vnd Gaditern/ vnd dem halben stam der Manassiter.

9. So haltet nu die wort dieses bunds / vnd thut darnach/ auff das jr weißlich handeln müget in alle ewrem thun.

10. Jr stehet heute alle für dem HERRN ewrem Gott/ die obersten ewr stemmen/ ewr eltesten/ ewr amptleute/ ein jederman in Jsrael.

11. Ewr kinder/ ewr weiber/ dein frembdling/ der in deinem lager ist / beide dein holtzhewer vnd deine wasserschepffer.

12. Das du einher gehen solt/ in dem bund des HErrn deines Gottes/ vnd in dem eide/ den der HERR dein Gott heute mit dir macht.

13. Auff das er dich heute jm zum volck auffrichte / vnd er dein Gott sey / Wie er dir geredt hat/ vnd wie er deinen vetern Abraham/ Jsaac / vnd Jacob geschworen hat.

14. Denn ich mache diesen bund vnd diesen eid nicht mit euch alleine/

15. Sondern beide/ mit euch/ die jr heute hie seid / vnd mit vns stehet für dem HERRN vnserm Gott/ vnd mit denen/ die heute nicht mit vns sind.

Denn

4. Neq; *tamen* dedit Jehovah vobis cor ad 3 intelligendum, & oculos ad videndum, & aures ad audiendum, usq; *in* diem hanc.

5. Et 4 deduxi vos quadraginta annis per desertum: Non inveteraverunt vestimenta vestra super vos, & calceamentum 5 vestrum non veteravit super pedem vestrum.

6. Panem non comedistis, 6 neq; vinum & sechar bibistis: ut intelligatis, quod ego Jehovah *sum* Deus vester.

7. Et pervenistis ad locum istum: Egressusq; est Sihon rex Hesbon, & Og rex Basan in occursum nostrum ad bellum, & percussimus eos:

8. Et 7 tulimus terram ipsorum, tradidimusq; eam in hæreditatem Reubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Menasse.

9. 8 Custodiatis igitur verba pacti istius, & facite ea, ut secundetis omnia quæ facturi estis.

10. Vos 9 astatis hodie omnes vos corã Jehova Deo vestro, principes vestri tribuum vestrarum, seniores vestri, & præfecti vestri, omnes viri Israel:

11. Parvuli vestri, uxores vestræ, & peregrini tui qui *habitant* in medio castrorum tuorum, à cæsore lignorum tuorum usq; *ad* haurientem aquas tuas.

12. 10 Ut transeas in pactum Jehovæ Dei tui, & in jusjurandum ejus quod Jehovah Deus tuus 11 pangit tecum hodie:

13. Ut statuat te hodie sibi in populum, & ipse sit tibi in Deum, quemadmodũ loquutus est tibi. & quemadmodum juravit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob.

14. Neq; vobiscum 12 solis pango pactũ istud, & jusjurandũ istud:

15. Sed cum *eo* 13 qui est hic nobiscum stans hodie coram Jehova Deo nostro, & cum *eo* 14 qui non est hic nobiscum hodie.

Vos

4. Et non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ possunt audire, usque in præsentem diem.

5. * Adduxit vos quadraginta annis per desertum: non sunt attrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt.

6. Panem non comedistis, vinum & siceram nõ bibistis: ut sciretis, quia ipse est Dominus Deus vester.

7. * Et venistis ad hunc locum: egressusq; est Sehon rex Hesebon, & Og rex Basan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percussimus eos.

8. Et tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam Ruben & Gad, & dimidiæ tribui Manasse.

9. Custodite ergo verba pacti hujus, & implete ea: ut intelligatis universa quæ facitis.

10. Vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri, & tribus, ac majores natu, atque doctores, omnis populus Israel,

11. Liberi & uxores vestræ, & advenæ qui tecum morantur in castris, exceptis lignorum cæsoribus, & his qui comportant aquas:

12. Ut transeas in fœdere Domini Dei tui, & in jurejurando quod hodie Dominus Deus tuus percutit tecum:

13. Ut suscitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus, sicut locutus est tibi, & sicut juravit patribus tuis Abraham, Isaac & Jacob.

14. Nec vobis solis ego hoc fœdus ferio, & hæc juramenta confirmo.

15. Sed cunctis præsentibus & absentibus.

Vos

4. Καὶ οὐκ ἔδωκε Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῖν καρδίαν εἰδέναι, καὶ ὀφθαλμοὺς βλέπειν, καὶ ὦτα ἀκούειν, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

5. Καὶ ἤγαγεν ὑμᾶς τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ· οὐκ ἐπαλαιώθησαν τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ τὰ ὑποδήματα ὑμῶν οὐκ ἀπετρίβη ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν.

6. Ἄρτον οὐκ ἐφάγετε, οἶνον καὶ σικέραν οὐκ ἔπιετε, ἵνα γνῶτε, ὅτι οὗτος Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

7. Καὶ ἤλθετε ἕως τοῦ τόπου τούτου· καὶ ἐξῆλθε Σηὼν βασιλεὺς Ἐσεβὼν, καὶ Ὢγ βασιλεὺς τῆς Βασὰν εἰς συνάντησιν ὑμῖν ἐν πολέμῳ· καὶ ἐπατάξαμεν αὐτούς.

8. Καὶ ἐλάβομεν τὴν γῆν αὐτῶν, καὶ ἐδώκαμεν αὐτὴν ἐν κλήρῳ τῷ Ῥουβὴν, καὶ τῷ Γαδδὶ, καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ.

9. Καὶ φυλάξεσθε πάντας τοὺς λόγους τῆς διαθήκης ταύτης, ποιεῖν αὐτοὺς, ἵνα συνῆτε πάντα ὅσα ποιεῖτε.

10. Ὑμεῖς ἑστήκατε σήμερον πάντες ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, οἱ ἀρχίφυλοι ὑμῶν, καὶ ἡ γερουσία ὑμῶν, καὶ οἱ κριταὶ ὑμῶν, καὶ οἱ γραμματοεισαγωγεῖς ὑμῶν, πᾶς ἀνὴρ Ἰσραήλ.

11. Αἱ γυναῖκες ὑμῶν, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ ἐν μέσῳ τῆς παρεμβολῆς ὑμῶν, ἀπὸ ξυλοκόπου ὑμῶν ἕως ὑδροφόρου ὑμῶν.

12. Παρελθεῖν σε ἐν τῇ διαθήκῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ ἐν ταῖς ἀραῖς αὐτοῦ, ὅσα Κύριος ὁ Θεός σου διατίθεται πρὸς σὲ σήμερον·

13. Ἵνα στήσῃ σε αὐτῷ εἰς λαὸν, καὶ αὐτὸς ἔσται σου Θεὸς, ὃν τρόπον εἶπέ σοι, καὶ ὃν τρόπον ὤμοσε τοῖς πατράσι σου Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ.

14. Καὶ οὐχ ὑμῖν μόνοις διατίθεμαι ἐγὼ τὴν διαθήκην ταύτην, καὶ τὴν ἀρὰν ταύτην.

15. Ἀλλὰ καὶ τοῖς ὧδε οὖσι μεθ' ὑμῶν σήμερον ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, καὶ τοῖς μὴ οὖσιν ὧδε μεθ' ὑμῶν σήμερον.

ὅτι

* Supr. 8. v. 2. Exod. 19. v. 4.

* Num. 21 v. 3. Supra. 3 v. 1.

Impietatis occasio & pœna.

16. Ὅτι ὑμεῖς οἴδατε ὡς κατῳκήσαμεν ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ ὡς παρήλθομεν ἐν μέσῳ τῶν ἐθνῶν οὓς παρήλθετε·

17. Καὶ ἴδετε τὰ βδελύγματα αὐτῶν, καὶ τὰ εἴδωλα αὐτῶν, ξύλον καὶ λίθον, ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἅ ἐστι παρ' αὐτοῖς.

18. Μή τις ἐστὶν ἐν ὑμῖν ἀνὴρ ἢ γυνὴ ἢ πατριὰ ἢ φυλή, τίνος ἡ διάνοια ἐξέκλινεν ἀπὸ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, πορεύεσθαι λατρεύειν τοῖς θεοῖς τῶν ἐθνῶν ἐκείνων· μή τις ἐστὶν ἐν ὑμῖν ῥίζα ἄνω φύουσα χολῇ καὶ πικρίᾳ.

19. Καὶ ἔσται ἐὰν ἀκούσῃ τὰ ῥήματα τῆς ἀρᾶς ταύτης, καὶ ἐπιφημίσηται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, λέγων· ὅσιά μοι γένοιτο, ὅτι ἐν τῇ ἀποπλανήσει τῆς καρδίας μου πορεύσομαι, ἵνα μὴ συναπολέσῃ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν ἀναμάρτητον.

20. Οὐ μὴ θελήσῃ ὁ Θεὸς εὐιλατεύειν αὐτῷ, ἀλλ' ἢ τότε ἐκκαυθήσεται ὀργὴ Κυρίου, καὶ ὁ ζῆλος αὐτοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ· καὶ κολληθήσονται ἐν αὐτῷ πᾶσαι αἱ ἀραὶ τῆς διαθήκης ταύτης, αἱ γεγραμμέναι ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου· καὶ ἐξαλείψει Κύριος τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανόν.

21. Καὶ διαστελεῖ αὐτὸν Κύριος εἰς κακὰ ἐκ πάντων τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, κατὰ πάσας τὰς ἀρὰς τῆς διαθήκης τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου.

22. Καὶ ἐροῦσιν ἡ γενεὰ ἡ ἑτέρα οἱ υἱοὶ ὑμῶν, οἱ ἀναστήσονται μεθ' ὑμᾶς, καὶ ὁ ἀλλότριος, ὃς ἂν ἔλθῃ ἐκ γῆς μακρόθεν, καὶ ὄψονται τὰς πληγὰς τῆς γῆς ἐκείνης καὶ τὰς νόσους αὐτῆς, ἃς ἀπέστειλεν Κύριος ἐπ' αὐτήν·

23. Θεῖον καὶ ἅλας κατακεκαυμένον, πᾶσα ἡ γῆ αὐτῆς οὐ σπαρήσεται, οὐδὲ ἀνατελεῖ, οὐδὲ μὴ ἀναβῇ ἐπ' αὐτῆς πᾶν χλωρόν· ὥσπερ κατεστράφη Σόδομα καὶ Γόμορρα, Ἀδαμὰ καὶ Σεβωΐμ, ἃς κατέστρεψεν Κύριος ἐν θυμῷ αὐτοῦ καὶ ὀργῇ.

(& am) secum in pœnâ abripiat. 21. Volet. 23. in libro legis hoc. 23. à post vos &c. longinqua: & videbunt percussiones t. h. & morbos e. 24. sulphure & sale combustionis omnis terra ejus etc. herba secundum subversionem. *Gen. 19. v. 25.

Και

16. Vos enim nostis quomodo habitaverimus in terra Ægypti, & quomodo transierimus per medium nationũ, quas transeuntes

17. Vidistis, abominationes & sordes, id est, idola eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum quæ colebant.

18. Ne fortè sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus cujus cor aversum est hodie à Domino Deo nostro: ut vadat & serviat diis illarum gentium: & sit inter vos radix germinans fel & amaritudinem.

19. Cumque audierit verba juramenti hujus, benedicat sibi in corde suo, dicens, Pax erit mihi, & ambulabo in pravitate cordis mei: & assumat ebria sitientem,

20. Et Dominus non ignoscat ei: sed tunc quam maximè furor ejus fumet, & zelus contra hominem illum, & sedeant super eum omnia maledicta, quæ scripta sunt in hoc volumine: & deleat Dominus nomen ejus sub cœlo.

21. Et consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israel, juxta maledictiones, quæ in libro legis hujus ac fœderis continentur.

22. Dicetque sequens generatio, & filii qui nascentur deinceps, & peregrini qui de longè venerint, videtes plagas terræ illius, & infirmitates quibus eam afflixerit Dominus.

23. Sulphure, & salis ardore comburens, ita ut ultra non seratur, nec virens quippiam germinet, in exemplum * subversionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subvertit Dominus in ira & in furore suo.

Et

16. Vos enim nostis [15] quomodo habitavimus in terra Aegypti, & quomodo transivimus per medium gentium quas transistis:

17 Et vidistis abominationes earum, & [16] Idola earum, lignum & lapidem argentum & aurum, [17] quæ *sunt* apud illas.

18. Ne forte sit inter vos vir, aut mulier, aut familia, aut tribus, [18] cujus cor avertat sese hodie à Jehova Deo nostro, ut vadat ad colendum deos gentium harum: ne fortè sit in vobis radix *aliqua* fructificans [19] venenum & absinthium.

19. Sitq; [20] quum ipse audierit verba maledictionis hujus, ut benedicat sibi in corde suo, dicendo, pax erit mihi, etjamsi in cogitatione cordis mei ambulavero: ut addat ebriam sitienti.

20. Non [21] vult Jehovah parcere illi, quia tunc fumabit furor Jehovæ, & zelus ejus in virum illum: Et recubabit in eo omnis maledictio *quæ* scripta *est* in libro isto, & delebit Jehovah nomen ejus de sub cœlo.

21. Et separabit eam Jehovah in malum, ab universis tribubus Israelis, juxta omnes maledictiones pacti scripti [22] in hoc libro legis.

22. Et dicet generatio posterior, filii vestri qui surgent [23] post vos, & alienigena, qui veniet é terra longinqua: cum viderint plagas terræ hujus, & infirmitates ejus quibus ægrotare fecerat Jehovah in ea:

23. ([24] *Nam* sulphur, & sal, & combustio totum solum ejus: Non seretur, neq; germinabit, neq; ascendet in ea ulla herba, ut in subversione Sedom, & Amorah, & Admah, & Seboim, quas subvertit Jehovah in furore suo & in ira sua.)

Di-

16. Denn jr wisset/ wie wir in Egyptenland gewonet haben/ vnd mitten durch die heiden gezogen sind/ durch welche jr zoget.

17. Vnd sahet jre grewel vnd jre götzen/ holtz vnd stein/ silber vnd gold/ die bey jnen waren.

18. Das nicht vieleicht ein man/ oder ein weib/ oder ein gesind/ oder ein stam vnter euch sey/ des hertz heute sich von dem HERRN vnserm Gott gewand habe/ das es hingehe/ vnd diene den Göttern dieser volcker/ vnd werde vieleicht eine wurtzel vnter euch/ die da galle vnd wermut trage.

19. Vnd ob er schon höre die wort dieses fluchs/ dennoch sich segne in seinem hertzen/ vnd spreche/ Es gehet mir wol/ weil ich wandele/ wie es mein hertz dünckt/ auff das die trunckene mit der dürstigen dahin fahren.

20. Da wird der HERR dem nicht gnedig sein/ sondern denn wird sein zorn vnd eiuer rauchen vber solchen man/ vnd werden sich auff jn legen alle flüche/ die in diesem buch geschrieben sind. Vnd der HERR wird seinen namen austilgen vnter dem himel/

21. Vnd wird jn absondern zum vnglück/ aus allen stemmen Israel/ lauts aller flüche des bunds/ der in dem buch dieses gesetzs geschrieben ist.

22. So werden denn sagen die nachkomen ewr kinder/ die nach euch auffkomen werden/ vnd die frembden/ die aus fernen landen komen/ so die plagen dieses lands sehen/ vnd die kranckheiten/ damit sie der HERR beladen hat.

23. Das er alle jr land mit schwefel vnd saltz verbrandt hat/ das sie nicht beseet werden mag/ noch wechset/ noch kein kraut drinnen auffgehet/ gleich wie Sodom/ Gomorra/ Adama/ vnd Zeboim vmbgekeret sind/ die der HERR in seinem zorn vnd grim vmbgekeret hat.

So

15. quod, vel, quo. scil. modo sic infra. 16. tornatilia, vel, stercora e. 17. quæ cum eis. 18 cujus cor ejus. (ejus abundat) respiciens (vel, vertens se, scil. sit) &cet. ad eundum ad serviendum (i. servitum) d. n. g. 19. caput .i. fel, quod sic a serpente dicitur, cui illud in capite est. vel etiam, cicutam, quæ inter deleterias præcipua & ve uti caput est. Idolatriam & perditam vitam intelligit. 20. in audiendo ipsum v. m. h. & benedicet sibi &c. quando in perversitate c. m. (vel speculatione c. m. id est, id sequutus fuero, quod spectat c. m.) amb. propter contrahere (sumere) ebriam sitientem, id est, ut assumat ebria sitientem, quæ dicat sic dicendo futurum est tandem ut ebria sitientē etiam (sc. tolerantem ebri- 418.

25. *super quid.*
26. *super quod.*
27. *inducendo ipsum eos e t. Æg. & iverunt & co. &c. noverãt eos, & nõ impartitus fuerat illis. sing. pro pl.*
28. *ad ducendum.*
29. *in æstu & in fervore m. & p. ad ter. a.*
30. *Deo nostro, & rev. nobis (sc. sunt) & filiis n. usq; seculum ad faciendũ o. v. l. h.*

24. So werden alle völcker sagen / Warumb hat der HERR diesem land also gethan? Was ist das für so grosser grimmiger zorn?
25. So wird man sagen / Darumb / das sie den bund des HERRN jrer veter Gott verlassen haben / den er mit jnen machet / da er sie aus Egyptenland führet.
26. Vnd sind hingegangen / vnd haben andern Göttern gedienet / vnd sie angebetet / solche Götter / die sie nicht kennen / vnd die jnen nichts gegeben haben.
27. Darumb ist des HERRN zorn ergrimmet vber diß land / das er vber sie hat komen lassen alle flüche / die in diesem buch geschrieben stehen.
28. Vnd der HERR hat sie aus jrem lande gestossen / mit grossem zorn / grim / vnd vngnaden / vnd hat sie in ein ander land geworffen / wie es stehet heutiges tages.
29. Das geheimnis des HERRN vnsers Gottes ist offenbart / vns vnd vnsern kindern ewiglich / das wir thun sollen alle wort dieses gesetzs.

24. Dicent inquam omnes gentes, [25] quare fecit Jehovah sic terræ huic? quæ *est* ira furoris magni istius?
25. Et dicent, [26] eo quòd dereliquerunt pactum Jehovæ Dei patrum suorum, quod pepigit cum eis, [27] quum educeret eos è terra Aegypti.
26. Et abeuntes coluerũt deos alienos, incurvaveruntq; se eis, deos *inquam* quos non noverant, & qui nihil impertiti fuerant illis.
27. Et iratus est furor Jehovæ in terram ipsam, [28] ut induceret super eam omnem maledictionem scriptam in libro hoc.
28. Extirpavitq; eos Jehovah è terra ipsorum in ira [29] & indignatione, & furore magno, & projecit eos in terram aliam, sicut hodie.
29. Abscondita, Jehovæ [30] Dei nostri *sunt*: Et revelata, nostra *sunt* & filiorum nostrorum usq; *in* seculum, ut faciamus omnia verba legis hujus.

24. Et dicent omnes gentes, * Quare sic fecit Dominus terræ huic? quæ est hæc ira furoris ejus immensa?
25. Et respondebunt, quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit eos de terra Ægypti:
26. Et servierunt diis alienis, & adoraverunt eos quos nesciebant, & quibus non fuerant attributi:
27. Idcirco iratus est furor Domini contra terram istam, ut induceret super eam omnia maledicta, quæ in hoc volumine scripta sunt:
28. Et ejecit eos de terra sua, in ira, & in furore, & in indignatione maxima, projecitque in terram alienam, sicut hodie comprobatur.
29. Abscondita, Domino Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis & filiis nostris usque in sempiternum, ut faciamus universa legis hujus.

24. Καὶ ἐροῦσι πάντα τὰ ἔθνη, διατί ἐποίησε Κύριος οὕτω τῇ γῇ ταύτῃ; τίς ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς ὁ μέγας οὗτος;
25. Καὶ ἐροῦσιν, ὅτι κατέλιπον τὴν διαθήκην Κυρίου τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων αὐτῶν, ἃ διέθετο τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ὅτε ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου.
26. Καὶ πορευθέντες ἐλάτρευσαν θεοῖς ἑτέροις, καὶ προσεκύνησαν αὐτοῖς, οἷς οὐκ ἐπίσταντο, οὐδὲ διένειμεν αὐτοῖς.
27. Καὶ ὠργίσθη Κύριος θυμῷ ἐπὶ τὴν γῆν ἐκείνην ἐπαγαγεῖν ἐπ' αὐτὴν κατὰ πάσας τὰς κατάρας τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου.
28. Καὶ ἐξῆρεν αὐτοὺς Κύριος ἀπὸ τῆς γῆς αὐτῶν ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ καὶ παροξυσμῷ μεγάλῳ σφόδρα, καὶ ἐξέβαλεν αὐτοὺς εἰς γῆν ἑτέραν ὡσεὶ νῦν.
29. Τὰ κρυπτὰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν· τὰ δὲ φανερὰ ἡμῖν καὶ τοῖς τέκνοις ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, ποιεῖν πάντα τὰ ῥήματα τοῦ νόμου τούτου.

*3. Reg. 9 v. 8. Jere. 22. v. 8.

Cap. 30.

1. *super te &cet. quas dedi coram te &cet. gentibus quo expulit te Jeh. D. tuus illuc. pleonasmus. sic v. 3.*
2. *audieris in vocem (Chald. obedies VERBO ejus. sic v. 8. Deu 23. n. 11) secundũ (sc. ea) quæ ego præcipiens (sc. sum) tibi hodie t. & f. t. in omni c. t. & in omn. &*

413.

Das XXX. Cap.

WEnn nu vber dich kompt diß alles / es sey der segen oder der fluch / die ich dir fürgelegt habe / vnd in dein hertz gehest / wo du vnter den heidẽ bist / da dich der HERR dein Gott hin verstossen hat /
2. Vnd bekerest dich zu dem HERRN deinem Gott / das du seiner stim gehorchest / du vnd deine kinder von gantzem hertzen / vnd von gantzer seele / in allem das ich dir heute gebiete.
3. So wird der HERR dein Gott dein gefengnis wenden / vnd sich deiner erbarmen / vnd wird dich wider versamlen aus allen völckern / dahin dich der HERR dein Gott verstrewet hat.

CAP. XXX.

ERit autem, quum evenerint [1] tibi omnia verba hæc, benedictio & maledictio quas proposui tibi, & reduxeris ad cor tuum in cunctis gentibus, ad quas expulerit te Jehovah Deus tuus:
2. Et conversus fueris ad Jehovam Deum tuum, [2] obedierisq, voci ejus per omnia, ut ego præcipio tibi hodie, tu & filii tui toto corde tuo, & tota anima tua:
3. Tum reducet Jehovah Deus tuus captivitatem tuam, & miserebitur tui, [3] & conversus [?] congregabit te de cunctis populis ad quos disperserit te Jehovah Deus tuus.

CAP. XXX.

CUm ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio sive maledictio, quam proposui in conspectu tuo: & ductus pœnitudine cordis tui, in universis gentib', in quas disperserit te Dominus Deus tuus,
2. Et reversus fueris ad eum, & obedieris ejus imperiis, sicut ego hodie præcipio tibi, cum filiis tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua:
3. * Reducet te Dominus Deus tuus de captivitate tua, ac miserebitur tui, & rursum congregabit te de cunctis populis in quos te ante dispersit.

Κεφαλ. λ'.

ΚΑὶ ἔσται ὡς ἂν ἔλθωσιν ἐπὶ σὲ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, ἡ εὐλογία καὶ ἡ κατάρα, ἣν δέδωκα πρὸ προσώπου σου, καὶ δέξῃ εἰς τὴν καρδίαν σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, οὗ ἂν διασκορπίσῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐκεῖ.
2. Καὶ ἐπιστραφήσῃ ἐπὶ Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ ὑπακούσῃ τῆς φωνῆς αὐτοῦ κατὰ πάντα ὅσα ἐγώ σοι ἐντέλλομαι σήμερον, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου.
3. Καὶ ἰάσεται Κύριος τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ ἐλεήσει σε, καὶ πάλιν συνάξει σε ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς διεσκόρπισέ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐκεῖ.

*Psal. 106 v. 41.
3. ... mi a. t. sic infra. 3. & reducet & congr.

Wenn | si | Si | Ἐὰν

Exhortatio ad pœnitentiã.

4. Ἐὰν ᾖ ἡ διασπορά σου ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ, ἐκεῖθεν συνάξει σε Κύριος ὁ Θεός σου, καὶ ἐκεῖθεν λήψεταί σε.

*1.Ma.1. v. 49. & 8. v. 18.

5. Καὶ εἰσάξει σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐκληρονόμησαν οἱ πατέρες σου, καὶ κληρονομήσεις αὐτήν, καὶ εὖ σε ποιήσει, καὶ πλεονασόν σε ποιήσει ὑπὲρ τοὺς πατέρας σου.

6. Καὶ περικαθαριεῖ Κύριος τὴν καρδίαν σου, καὶ τὴν καρδίαν τοῦ σπέρματός σου, ἀγαπᾶν Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, ἵνα ζῇς σύ.

7. Καὶ δώσει Κύριος ὁ Θεός σου τὰς ἀρὰς ταύτας ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ ἐπὶ τοὺς μισοῦντάς σε, οἳ ἐδίωξάν σε.

8. Καὶ σὺ ἐπιστραφήσῃ καὶ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ ποιήσεις τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον.

9. Καὶ πολυωρήσει σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν παντὶ ἔργῳ τῶν χειρῶν σου, καὶ ἐν τοῖς ἐκγόνοις τῆς κοιλίας σου, καὶ ἐν τοῖς ἐκγόνοις τῶν κτηνῶν σου, καὶ ἐν τοῖς γεννήμασι τῆς γῆς σου, ὅτι ἐπιστρέψει Κύριος ὁ Θεός σου εὐφρανθῆναι ἐπὶ σὲ εἰς ἀγαθά, καθότι ηὐφράνθη ἐπὶ τοῖς πατράσι σου.

10. Ἐὰν εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, φυλάσσεσθαι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου, ἐὰν ἐπιστραφῇς ἐπὶ Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου.

*Rom.10. v. 6.

11. Ὅτι ἡ ἐντολὴ αὕτη ἣν ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, οὐχ ὑπέρογκός ἐστιν, οὐδὲ μακρὰν ἀπὸ σοῦ ἐστίν.

12. Οὐκ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐστί, λέγων, τίς ἀναβήσεται ἡμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ λήψεται ἡμῖν αὐτήν, καὶ ἀκούσαντες αὐτὴν ποιήσομεν;

Οὐδὲ

4. Si ad cardines cœli fueris dissipatus, inde te retrahet Dominus Deus tuus,

5. *Et assumet, atque introducet in terram quam possederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicens tibi, majoris numeri te esse faciet, quàm fuerint patres tui.

6. Circuncidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui: ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut possis vivere.

7. Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos, & eos qui oderunt te, & persequuntur.

8. Tu autem reverteris, & audies vocem Domini Dei tui: faciesque universa mandata, quæ ego præcipio tibi hodie:

9. Et abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole uteri tui, & in fructu jumentorum tuorum, in hubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Revertetur enim Dominus, ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis.

10. Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta ejus & ceremonias, quę in hac lege conscripta sunt: & revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua.

11. *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neq; procul positum,

12. Nec in cœlo situm, ut possis dicere, Quis nostrum valet ad cœlum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus atque opere compleamus:

Neque

11. Si fuerit expulsus tuus in extremo cœli, illinc congregabit te Jehovah Deus tuus, & illinc accipiet te:

12. 4Reducetq; te Jehovah Deus tuus ad terram, quam possederunt patres tui, ac possidebis eam: benefacietq; tibi, & multiplicabit te 5 magis quám patres tuos:

6. Et circuncidet Jehovah Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, 6 ut diligas Jehovã Deũ tuum toto corde tuo, & tota anima tua, propter vitam tuam.

7. Dabit autem Jehovah Deus tuus omnes maledictiones istas super inimicos tuos, & super odio habentes te, qui persequuti sunt te.

8. Tu ergo 7revertaris, & obedias voci Jehovæ, & facias omnia præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodié.

9. (Et abundare te faciet Jehovah Deus tuus in omni opere 8 manuum tuarum, in fructu ventris tui & in fructu jumenti tui, & in fructu terræ tuæ in bonum: quoniam convertetur Jehovah 9 ut lætetur super te in bonum, quemadmodum lætatus est super patres tuos:

10. Si *tamen* obedieris voci Jehovæ Dei tui, custodiendo præcepta ejus, & statuta ejus, scripta in libro legis hujus: quum conversus fueris ad Jehovam Deum tuum toto corde tuo, & tota anima tua)

11. Nam 10 hoc præceptum quod præcipio tibi hodie, non est occultum à te, neq; remotum est:

12. Non in cœlo 11 est, ut dicas, quis ascendat *pro* nobis in cœlum, ut tollat illud nobis, & recitet nobis illud, ut impleamus illud?

Ne-

4. Wenn du biß an den himel ende verstossen werest/ so wird dich doch der HERR dein Gott von dannen samlen/vnd dich von dannen holen.

5. Vnd wird dich in das land bringen/ das deine veter besessen haben / vnd wirst es einnemen / vnd wird dir guts thun / vnd dich mehren vber deine veter.

6. Vnd der HERR dein Gott wird dein hertz beschneiten / vnd das hertz deines samens/ Das du den HERRN deinen Gott liebest von gantzem hertzen / vnd von gantzer seelen/ auff das du leben mügest.

7. Aber diese flüche wird dir der HERR dein Gott alle auff deine feinde legen / vnd auff die dich hassen vnd verfolgen.

8. Du aber wirst dich bekeren/vnd der stim des HErrn gehorchen/ das du thust alle seine gebot / die ich dir heute gebiete.

9. Vnd der HERR dein Gott wird dir glück geben in allen wercken deiner hende/an der frucht deines leibs / an der frucht deines viehs / an der frucht deines lands / das dirs zu gut kome. Denn der HErr wird sich wenden / das er sich vber dir frewe/ dir zu gut/ wie er sich vber deinen vetern gefrewet hat.

10. Darumb / das du der stim des HERRN deines Gottes gehorchest/ zu halten seine gebot vnd rechte / die geschrieben stehen im buch dieses gesetzes/ so du dich wirst bekeren zu dem HERRN deinem Gott / von gantzem hertzen/ vnd von gantzer seele.

11. Denn das gebot/ das ich dir heute gebiete / ist dir nicht verborgen/noch zu ferne.

12. Noch im himel/ Das du möchtest sagen / Wer wil vns in den himel fahren / vnd vns holen / das wirs hören vnd thun?

Es

4. & venire faciet te.

5. á (præ) patribus tuis.

6. ad diligendũ.

7 reverteris & audies in vocem Jeh. & facies &cet ego præcipiens (sum) tibi h.

8 manus tuæ.

9. ad gaudendum super te.

10. præceptũ hoc, quod ego præcipiens (sum) tibi h. nõ mirabile illud a te & non remotum ipsum.

11. ipsum, ad dicendum: etc. cœlum & accipiet illud n. & audire faciet eos illud, & faciemus illud (sic v. seq.) & non a transitu maris ipsum, ad dicendũ: q. transibit n. ad transitũ maris.

12. *ad te etc. corde tuo, ad faciendũ illud.*
13. *dedi coram te h.*

14. *præcipiens (ſc. ſum) tibi h. ad diligendũ &c. tuum ad ambulandum in v. e. & ad cuſtodiendum &c. & vives & multiplicaberis & benedic. &c. ter. quo tu veniens illuc ad poßidendum eam. & ſi reſpexerit (verterit ſe) cor t. t.*
414.
15. *indicavi.*
16. *quo tranſiẽs (ſc. es) Jarden ad veniendum illuc, ad poßidendum eã. teſtatus ſum in vos.*
17. *dedi coram te b. e. m. & eliges in vitis.*
18. *ad diligendũ J. D. t. ad audiendum in vocem e. & ad hærendum in eo. qu. ipſe vita tua & l. d. t. ad habitandum.*
19. *ad dandum illis.*

Cap. 31.

Das V. Buch Moſ.

13. Es iſt auch nicht jenſeid des meers/ das du möchteſt ſagen/ Wer wil vns vber das meer fahren / vnd vns holen/ das wirs hören vnd thun.

14. Denn es iſt das wort faſt nahe bey dir/ in deinem munde vnd in deinem hertzen / das du es thuſt.
15. Sihe/ Ich hab dir heute fürgelegt das leben vnd das gute/ den tod vnd das böſe.

16. Der ich dir heute gebiete/ das du den HERRN deinen Gott liebeſt/ vnd wandelſt in ſeinen wegen/ vnd ſeine gebot/ geſetz/ vnd rechte halteſt/ vnd leben mügeſt vnd gemehret werdeſt / vnd dich der HERR dein Gott ſegne im lande/ da du einzeuchſt/ daſſelb einzunemen.
17. Wendeſtu aber dein hertz vnd gehorcheſt nicht / ſondern leſſeſt dich verführen / das du andere Götter anbeteſt/ vnd jnen dieneſt/
18. So verkündige ich euch heute / das jr vmbkomen werdet / vnd nicht lange in dem lande bleiben / da du hinein zeuchſt vber den Jordan/ daſſelbe einzunemen.
19. Ich neme himel vnd erden heute vber euch zu zeugen/ Ich habe euch leben vnd tod/ ſegen vnd fluch fürgelegt / das du das leben erweleſt / vnd du vnd dein ſame leben mügeſt.

20. Das jr den HERRN ewrn Gott liebet / vnd ſeiner ſtim gehorchet/ vnd jm anhanget/ Denn das iſt dein leben/ vnd dein langes alter/ das du im lande woneſt / das der HERR deinen vetern/ Abraham/ Iſaac/ vnd Jacob geſchworen hat jnen zu geben.

Das XXXI Cap.

VND Moſe gieng hin/ vnd redet dieſe wort mit dem gantzen Iſrael.

Vnd

DEUTERON.

13. Neq; trans mare eſt, ut dicas, quis transfretabit *pro* nobis mare, ut afferat illud nobis, & recitet nobis, ut impleamus illud?

14. Sed propinquum *eſt* 12 tibi verbum valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illud.

15. Vide, 13 propoſui tibi hodie vitam & bonum, mortem item & malum:

16. Quando ego 14 præcipio tibi hodie ut diligas Jehovam Deum tuum, ut ambules in viis ejus, & cuſtodias præcepta ejus, & ſtatuta ejus, & judicia ejus, ut vivas, & multipliceris, benedicatq; tibi Jehovah Deus tuus in terra ad quam ingrederis ut poſſideas eam.
17. Quod ſi averterit ſe cor tuum, & non audieris, & impellaris, & incurvaveris te diis alienis, coluerisq; eos:
18. 15 Denuncio vobis hodie quod pereundo peribitis, non prolongabitis dies ſuper terram, 16 ad quam Jarden transmiſſo pergis, ut poſſideas eam.
19. Teſtor adverſum vos hodie cœlum & terram, *quod* vitam & mortem 17 propoſui, benedictionem & maledictionem: Deligas ergo vitam, ut vivas tu & ſemen tuum.

20. 18 Ut diligas Jehovam Deum tuum, & ut obedias voci ejus, adhæreasq; illi: Ipſe enim *eſt* vita tua, & longitudo dierum tuorum, ut habites ſuper terram, quam juravit Jehovah, patribus tuis Abraham, Iſhac, & Jacob 19 ſe daturum illis.

CAP. XXXI.

ABiit itaq; Moſeh, & locutus eſt verba iſta ad univerſum Iſraelem.

Di-

13. Neque trans mare poſitum: ut cauſeris, & dicas, Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos uſque deferre: ut poſſimus audire, & facere quod præceptum eſt?
14. Sed juxta te eſt ſermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.

15. Conſidera quòd hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum, & è contrario mortem & malum:

16. Ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & cuſtodias mandata illius, ac ceremonias, atque judicia: & vivas, atque multiplicet te, benedicatque tibi in terra ad quam ingrederis poſſidendam.
17. Si autem averſum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, & ſervieris eis:
18. Prædico tibi hodie quod pereas, & parvo tempore moreris in terra ad quam Jordane tranſmiſſo ingredieris poſſidendam.
19. Teſtes invoco hodie cœlum & terram, quòd propoſuerim vobis vitam & bonum, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & ſemen tuum:
20. Et diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhæreas (ipſe eſt enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) ut habites in terra pro qua juravit Dominus patribus tuis Abraham, Iſaac, & Jacob, ut daret eam illis.

CAP. XXXI.

ABiit itaque Moyſes, & locutus eſt omnia verba hæc ad univerſum Iſrael,

Et

ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

13. Οὐδὲ πέραν τῆς θαλάσσης ἐστί, λέγων· τίς διαπεράσει εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, καὶ λήψεται ἡμῖν αὐτήν, καὶ ἀκούσαντες αὐτὴν ποιήσομεν;

14. Ἐγγύς σου ἐστὶ τὸ ῥῆμα σφόδρα ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ταῖς χερσί σου ποιεῖν αὐτό.
15. Ἰδοὺ δέδωκα πρὸ προσώπου σου σήμερον τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ἐὰν δὲ εἰσακούσητε τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν.
16. Ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον, ἀγαπᾶν Κύριον τὸν Θεόν σου, πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, καὶ φυλάσσειν τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ τὰς κρίσεις, καὶ ζήσεσθε, καὶ πολλοὶ ἔσεσθε, καὶ εὐλογήσει σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ, εἰς ἣν εἰσπορεύῃ ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν.
17. Καὶ ἐὰν μεταστῇ ἡ καρδία σου, καὶ μὴ εἰσακούσῃς, καὶ πλανηθεὶς προσκυνήσῃς θεοῖς ἑτέροις, καὶ λατρεύσῃς αὐτοῖς.
18. Ἀναγγέλλω σοι σήμερον ὅτι ἀπωλείᾳ ἀπολεῖσθε· καὶ οὐ μὴ πολυήμεροι γένησθε ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ἣν ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν.
19. Διαμαρτύρομαι ὑμῖν σήμερον τόν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον δέδωκα πρὸ προσώπου ὑμῶν, τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν κατάραν· καὶ ἔκλεξαι τὴν ζωήν, ἵνα ζῇς σὺ καὶ τὸ σπέρμα σου.
20. Ἀγαπᾶν Κύριον τὸν Θεόν σου, εἰσακούειν τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἔχεσθαι αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἡ ζωή σου· καὶ ἡ μακρότης τῶν ἡμερῶν σου, κατοικεῖν σε ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν σου Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ δοῦναι αὐτοῖς.

Κεφαλ. λα'.

ΚΑὶ συνετέλεσε Μωυσῆς λαλῶν πάντας τοὺς λόγους τούτους πρὸς πάντας υἱοὺς Ἰσραήλ.

Καὶ

Exhortatio ad pœnitentiam.

Moses moriturus Iosuam substituit.

2. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ἐτῶν ἐγώ εἰμι σήμερον· οὐ δυνήσομαι ἔτι εἰσπορεύεσθαι καὶ ἐκπορεύεσθαι. Κύριος δὲ εἶπεν πρός με, οὐ διαβήσῃ τὸν Ἰορδάνην τοῦτον.

*Supr. 3. v. 26. Num. 27. v. 18.

3. Κύριος ὁ Θεός σου ὁ προπορευόμενος πρὸ προσώπου σου, αὐτὸς ἐξολοθρεύσει τὰ ἔθνη ταῦτα ἀπὸ προσώπου σου, καὶ κατακληρονομήσεις αὐτούς, καὶ Ἰησοῦς ὁ προπορευόμενος πρὸ προσώπου σου, καθὰ ἐλάλησε Κύριος.

4. Καὶ ποιήσει Κύριος αὐτοῖς, καθὼς ἐποίησε Σηὼν καὶ Ὢγ τοῖς δυσὶ βασιλεῦσι τῶν Ἀμορραίων, οἳ ἦσαν πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ τῇ γῇ αὐτῶν, καθότι ἐξωλόθρευσεν αὐτούς.

*Num. 21 v. 24.

5. Καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς Κύριος ἐνώπιον ὑμῶν· καὶ ποιήσετε αὐτοῖς, καθὰ ἐνετειλάμην ὑμῖν.

6. Ἀνδρίζου, καὶ ἴσχυε· μὴ φοβοῦ, μηδὲ δειλία, μηδὲ πτοηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου ὁ προπορευόμενος μεθ' ὑμῶν, οὐ μή σε ἀνῇ οὐδὲ μή σε ἐγκαταλίπῃ.

*Supr. 7. v. 2.

7. Καὶ ἐκάλεσε Μωυσῆς Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ ἔναντι παντὸς Ἰσραήλ, ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε, σὺ γὰρ εἰσελεύσῃ πρὸ προσώπου τοῦ λαοῦ τούτου εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν ὑμῶν, δοῦναι αὐτοῖς. καὶ σὺ κατακληρονομήσεις αὐτὴν αὐτοῖς.

8. Καὶ Κύριος ὁ συμπορευόμενος μετὰ σοῦ, οὐκ ἀνήσει σε, οὐδὲ μὴ ἐγκαταλίπῃ σε· μὴ φοβοῦ μηδὲ δειλία.

9. Καὶ ἔγραψε Μωυσῆς τὰ ῥήματα τοῦ νόμου τούτου εἰς βιβλίον, καὶ ἔδωκεν αὐτὸ τοῖς ἱερεῦσιν τοῖς υἱοῖς Λευὶ τοῖς αἴρουσι τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις υἱῶν Ἰσραήλ.

10. Καὶ ἐνετείλατο Μωυσῆς αὐτοῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγων· μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἐν καιρῷ ἐνιαυτοῦ ἀφέσεως ἐν ἑορτῇ σκηνοπηγίας,

Ἐν

2. Et dixit ad eos, Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultrà egredi & ingredi, præsertim cùm & Dominus dixerit mihi, * Non transibis Jordanem istum.

3. Dominus ergo Deus tuus transibit ante te. ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, & possidebis eas: & Josue iste transibit ante te, sicut locutus est Dominus.

4. Facietque Dominus eis, * sicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorum, delebitque eos.

5. Cùm ergo & hos tradiderit vobis, similiter facietis eis sicut præcepi vobis.

6. * Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis ad conspectum eorum: quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te.

7. Vocavitque Moyses Josue, & dixit ei coram omni Israel, Confortare, & esto robustus: tu enim introduces populum istum in terram, quam daturum se patribus eorum juravit Dominus, & tu eam sorte divides.

8. Et Dominus qui ductor est vester, ipse erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paveas.

9. Scripsit itaque Moyses legem hanc, & tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis senioribus Israel.

10. Præcepitque eis, dicens, post septem annos, anno remissionis, in solennitate tabernaculorum,

Con-

2. Dixitq; [1] eis centum & viginti annorum sum hodie, non possum ultra egredi & ingredi: Præterea Jehovah dixit ad me, non transibis Jarden istum.

3. Jehovah Deus tuus ipse [2] transiturus est ante te, ipse disperdet gentes istas à facie tua, possidebisq; eas: Jehova ipse transiturus est ante te, quemadmodum dixit Jehovah:

4. Facietq; Jehovah illis quemadmodũ fecit Sion & Og regibus Emoræi, & terræ eorum [3] quos disperdidit.

5. [4] Quum ergo dederit eas Jehovah ante faciem vestram, tunc facietis eis omnino juxta præceptum, quod præcepi vobis.

6. Estote fortes, & roborate vos, ne timeatis, neq; paveatis à facie eorum: [5] Jehovah enim Deus tuus est qui pergit tecum, non deseret te neq; te derelinquet.

7. [6] Vocavit ergo Moseh Jehosua, & dixit illi in oculis totius Israelis, esto fortis, & robora te: ! Tu enim ingredieris cum populo isto [7] terram quam juravit Jehovah patribus eorum, sedaturum illis, & ipse sorte divides eam illis.

8. Jehovah autem est qui præcessurus est te, ipse erit tecum: non deseret te, neq; derelinquet te: Ne timeas, neq; paveas.

9. Scripsitq; Moseh legem istam, & dedit eam [8] sacerdotibus filiis Levi portantibus arcam fœderis Jehovæ, & omnibus senioribus Israel.

10. Et præcepit Moseh illis, dicendo, [9] septimo quoq; anno, tempore anni remissionis, in solennitate tabernaculorum,

Quum

2. Vnd sprach zu jnen/ Ich bin heute hundert vnd zwentzig jar alt/ Ich kan nicht mehr aus vnd ein gehen. Dazu hat der HERR zu mir gesagt/ Du solt nicht vber diesen Jordan gehen.

3. Der HERR dein Gott/ wird selber für dir hergehen/ Er wird selber diese völcker für dir her vertilgen/das du sie einnemest/ Josua der sol für dir hinüber gehen/ wie der HERR geredt hat.

4. Vnd der HERR wird jnen thun/ wie er gethan hat Sihon vnd Og/den königen der Amoriter vnd jrem lande/ welche er vertilget hat.

5. Wenn sie nu der HERR für euch geben wird/ so solt jr jnen thun nach allem gebot/das ich euch geboten habe.

6. Seid getrost vnd vnuerzagt/ fürchtet euch nicht/ vnd last euch nicht für jnen grawen/Denn der HERR dein Gott wird selber mit dir wandeln/ vnd wird die hand nicht abthun/noch dich verlassen.

7. Vnd Mose rieff Josua/ vnd sprach zu jm/ für den augen des gantzen Israel/ Sey getrost vnd vnuerzagt/ Denn du wirst diß volck ins land bringen/das der HERR jren vetern geschworen hat jnen zu geben/ vnd du wirst es vnter sie austeilen.

8. Der HERR aber/ der selber für euch hergehet/ der wird mit dir sein/vnd wird die hand nicht abthun noch dich verlassen/ Fürchte dich nicht/ vnd erschrick nicht.

9. Vnd Mose schreib diß gesetz/vnd gabs den priestern/ den kindern Leui/ die die lade des bunds des HERRN trugen/vnd allen eltesten Israel.

10. Vnd gebot jnen vnd sprach/ Ja vber sieben jar/zur zeit des erlasjars am fest der laubhütten/

Bb Wenn

1. ad eos: filius cẽtum & vig. (s. centuria & duarũ decadũ) anni ego (sc. sum) hodie, nõ potero.
2. transiens (sc. erit.) sic infra) coram te.
3. quos disperd. eos.
4. & dabit eas &cet. eis secundũ om. præc.
5. quia Jeh. D. t. ipse vadens (sc. est) tecũ. Chald. VERBũ Domini Dei tui est dux coram te Deut. 30. n. 2.
6. & acclamavit M. Jehos. & dixit ad illum.
7. ad ter. &c. eorũ, ad dandum illis, & tu hæreditare-facies illã eos & Jeh. ipse vadens (sc. erit) ante te, ipse e. t. (Chald. VERBũ ejus erit in auxilium tuum n. 5.) &c. non timebis neq; consternaberis.
8. ad sacerdotes filios L. portantes etc. & ad o.
9. à fine septem annorũ in stato tempore anni &c. tabern.

415.

in veniẽdo omn. Israelem ad conspiciẽ faciem Jehov. &c. elegerit, proclamabis (Deu. 17. n. 15) leg.

10. parvulum & peregrinum tuum &c. and ut discant.

11. vos vivẽtes (ẽritis) s. ter. quo vos transeuntes Jarden illuc ad possidendum eam.

12. ad moriendum v. 3. & sistite vos. sic infra.

13. visus est.

14. accumbens cum p. t. & surget p. i. & f. post deos alienationis t. quo ipse veniens illuc in interiore ejus &c. quod excidi c.

15. in eũ, in die illo.

16. erit ad comedendum &c.

416.

11. Wenn das gantze Jsrael kompt zu erscheinen für dem HERRN deinem Gott / an dem ort / den er erwelen wird / soltu diß gesetz für dem gantzen Jsrael ausruffen lassen / für jren ohren /

12. Nemlich / für der versamlung des volcks / beide der menner vnd weiber / kinder vnd deines frembdlings / der in deinem thor ist / auff das sie hören vnd lernen / damit sie den HERRN jren Gott fürchten / vnd halten / das sie thun alle wort dieses gesetzs.

13. Vnd das jre kinder die es nicht wissen / auch hören vnd lernen / damit sie den HERRN ewrn Gott fürchten / alle ewr lebtage / die jr auff dem lande lebet / darein jr gehet vber den Jordan einzunemen.

14. Vnd der HERR sprach zu Mose / Sihe / deine zeit ist erbey komen / das du sterbest / Ruffe Josua / vnd trettet in die hütten des stiffts / das ich jm befehl thue. Mose gieng hin in die hütten des stiffts.

15. Der HERR aber erschein in der hütten / in einer wolckenseule / vnd dieselb wolckenseule stundt in der hütten thür.

16. Vnd der HERR sprach zu Mose / Sihe / du wirst schlaffen mit deinen vetern / vnd diß volck wird auffkomen / vnd wird frembden Göttern nachhuren des lands / darein sie komen / vnd wird mich verlassen / vnd den bundt fahren lassen / den ich mit jm gemacht habe.

17. So wird mein zorn ergrimmen vber sie zur selben zeit / vnd werde sie verlassen / vnd mein andlitz für jnen verbergen / das sie verzeret werde.

Vnd

11. Quum venerit universus Israel, ut appareat coram Jehova Deo tuo, in loco, quem elegerit, leges legem istam coram universo Israele, in auribus eorum.

12. Congrega populum, viros & mulieres, & [10] parvulos, & peregrinos tuos qui *sunt* intra portas tuas, ut audiant, & discant, timeantq; Jehovam Deum vestrum, & custodiant faciendo omnia verba legis hujus.

13. Et filii eorum qui non noverunt, audiant, & discant timere Jehovam Deum vestrum, omnibus diebus quibus [11] victuri estis super terram ad quam transmisso Jarden pergitis, ut possideatis eam.

14. Et dixit Jehovah ad Moseh, Ecce appropinquaverũt dies tui [12] ut moriaris: voca Jehosua, & state in tabernaculo ecclesiæ, & præcipiam ei. Perrexit ergo Moseh & Jehosua, steteruntq; in tabernaculo ecclesiæ.

15. Et [13] apparuit Jehovah in tabernaculo, in columna nubis: stetitq; columna nubis super ostium tabernaculi.

16. Et dixit Jehovah ad Moseh, ecce tu [14] dormiturus es cum patribus tuis: Postea surget populus iste, & fornicabitur post deos alienigenæ terræ, ad quam pergit *ut habitet* in medio ejus: Et derelinquet me, irritumq; faciet pactum meum, quod [1] pepigi cum eo.

17. Itaq; irascetur furor meus [15] contra eum ipso die, ac derelinquam eos, & abscondam faciem meam ab eis: Et [16] consumetur, &

in-

11. Convenientibus cunctis ex Israel, ut appareant in conspectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit Dominus: leges verba legis hujus coram omni Israel, audientibus eis,

12. Et in unum omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, parvulis & advenis, qui sunt intra portas tuas: ut audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant, impleantque omnes sermones legis hujus.

13. Filii quoque eorum qui nunc ignorant: ut audire possint, & timeant Dominum Deum suum cunctis diebus, quibus versantur in terra, ad quam vos Jordane transmisso pergitis obtinendam.

14. Et ait Dominus ad Moysen, Ecce propè sunt dies mortis tuæ: voca Josue, & state in tabernaculo testimonii, ut præcipiam ei. Abierunt ergo Moyses & Josue, & steterunt in tabernaculo testimonii:

15. Apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quæ stetit in introitu tabernaculi.

16. Dixitque Dominus ad Moysen, Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in terra, ad quam ingreditur, ut habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritũ faciet fœdus, quod pepigi cum eo.

17. Et irascetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abscondam faciem meam ab eo, & erit in devora-

tio.

11. Ἐν τῷ συμπορεύεσθαι πάντα Ἰσραὴλ ὀφθῆναι ἐνώπιον Κυρίου τοῦ θεοῦ σου, ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου, ἀναγνώσεσθε τὸν νόμον τοῦτον ἐναντίον παντὸς Ἰσραὴλ εἰς τὰ ὦτα αὐτῶν.

12. Ἐκκλησιάσατε τὸν λαὸν τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ ἔκγονα, καὶ τὸν προσήλυτον τὸν ἐν ταῖς πόλεσί σου, ἵνα ἀκούσωσι, καὶ ἵνα μάθωσι φοβεῖσθαι Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν· καὶ ἀκούσονται πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου.

13. Καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν οἳ οὐκ οἴδασιν, ἀκούσονται, καὶ μαθήσονται φοβεῖσθαι Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας, ἃς αὐτοὶ ζῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ἣν ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν.

14. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἰδοὺ ἤγγικασιν αἱ ἡμέραι τοῦ θανάτου σου· κάλεσον Ἰησοῦν, καὶ στῆτε παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐντελοῦμαι αὐτῷ. καὶ ἐπορεύθη Μωυσῆς καὶ Ἰησοῦς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἔστησαν παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

15. Καὶ κατέβη Κύριος ἐν στύλῳ νεφέλης, καὶ ἔστη ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἔστη ὁ στύλος τῆς νεφέλης ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς.

16. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἰδοὺ σὺ κοιμᾷ μετὰ τῶν πατέρων σου, καὶ ἀναστὰς ὁ λαὸς οὗτος ἐκπορνεύσει ὀπίσω θεῶν ἀλλοτρίων τῆς γῆς, εἰς ἣν οὗτος εἰσπορεύεται ἐκεῖ εἰς αὐτήν, καὶ ἐγκαταλείψουσί με, καὶ διασκεδάσουσι τὴν διαθήκην, μου ἣν διεθέμην αὐτοῖς.

17. Καὶ ὀργισθήσομαι θυμῷ αὐτοῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ καταλείψω αὐτούς, καὶ ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ᾽ αὐτῶν, καὶ ἔσονται κατάβρωμα. καὶ εὑρήσουσιν

Moses moriturus Josuam substituit.

σουσιν αὐτὸν κακὰ πολλὰ καὶ θλίψεις· καὶ ἐρεῖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, διότι οὐκ ἔστι Κύριος ὁ Θεός μου ἐν ὑμῖν, εὕροσάν με τὰ κακὰ ταῦτα.

18. Ἐγὼ δὲ ἀποστροφῇ ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, διὰ πάσας τὰς κακίας, ἃς ἐποίησαν, ὅτι ἐπέστρεψαν ἐπὶ θεοὺς ἀλλοτρίους.

19. Καὶ νῦν γράψατε τὰ ῥήματα τῆς ᾠδῆς ταύτης, καὶ διδάξατε αὐτὴν τοὺς υἱοὺς Ισραήλ, καὶ ἐμβαλεῖτε αὐτὴν εἰς τὸ στόμα αὐτῶν, ἵνα γένηταί μοι ἡ ᾠδὴ αὕτη εἰς μαρτύριον ἐν υἱοῖς Ισραήλ.

20. Εἰσάξω γὰρ αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι· καὶ φάγονται, καὶ ἐμπλησθέντες κορήσουσι, καὶ ἐπιστραφήσονται ἐπὶ θεοὺς ἀλλοτρίους, καὶ λατρεύσουσιν αὐτοῖς, καὶ παροξυνοῦσί με, καὶ διασκεδάσουσι τὴν διαθήκην μου ἣν διεθέμην αὐτοῖς.

21. Καὶ ἔσται ὅταν εὕρωσιν αὐτὸν κακὰ πολλὰ καὶ θλίψεις, καὶ ἀντικαταστήσεται ἡ ᾠδὴ αὕτη κατὰ πρόσωπον αὐτῶν μαρτυροῦσα. οὐ γὰρ μὴ ἐπιλησθῇ ἀπὸ στόματος αὐτῶν, καὶ ἀπὸ στόματος τοῦ σπέρματος αὐτῶν. ἐγὼ γὰρ οἶδα τὴν πονηρίαν αὐτῶν, ὅσα ποιοῦσιν ὧδε σήμερον, πρὸ τοῦ εἰσαγαγεῖν με αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν ἀγαθὴν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν.

22. Καὶ ἔγραψε Μωυσῆς τὴν ᾠδὴν ταύτην ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἐδίδαξεν αὐτὴν τοὺς υἱοὺς Ισραήλ.

23. Καὶ ἐνετείλατο Μωυσῆς Ιησοῦ υἱῷ Ναυή, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε, σὺ γὰρ εἰσάξεις τοὺς υἱοὺς Ισραὴλ εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσε Κύριος αὐτοῖς, καὶ αὐτὸς ἔσται μετὰ σοῦ.

24. Ηνίκα δὲ συνετέλεσε Μωυσῆς γράφων πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου εἰς βιβλίον ἕως εἰς τέλος.

tionem: invenient eum omnia mala & afflictiones: ita ut dicat in illo die, Vere quia non est Deus mecum, invenerunt me hæc mala.

18. Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo propter omnia mala, quæ fecit, quia secutus est deos alienos.

19. Nunc itaque scribite vobis canticum istud, & docete filios Israel: ut memoriter teneant, & ore decantent, & sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israel.

20. Introducam enim eum in terram pro qua juravi patribus ejus, lacte & melle manantem. Cumque comederint, & saturati, crassique fuerint, avertentur ad deos alienos, & servient eis: detrahentque mihi, & irritum facient pactum meum.

21. Postquam invenerint eum mala multa & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore seminis tui. Scio enim cogitationes ejus, quæ facturus sit hodie, antequam introducam eum in terram, quam ei pollicitus sum.

22. Scripsit ergo Moyses canticum, & docuit filios Israel.

23. Præcepitque Dominus Josue filio Nun, & ait, Confortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israel in terrã, quam pollicitus sum, & ego ero tecum.

24. Postquam ergo scripsit Moyses verba legis hujus in volumine, atque complevit,

invenient eum mala multa & angustiæ: Dicetq; in die illa, nonne propterea quod non est Deus meus in medio mei, invenerunt me mala hæc?

18. Ego vero abscondendo abscondam faciem meam in die illa: 17 Propter omne malum quod fecerit, quod converterit se ad deos alienos.

19. Nunc itaq; scribite vobis canticum istud, & doce illud filios Israelis: Pone illud in ore eorum, ut sit mihi canticum istud in testem 18 contra filios Israelis.

20. Introducam enim eum in terram, quam juravi patribus ejus, fluentem lacte & melle: comedet autem, & saturabitur, inpinguabit; se: tum convertit se ad deos alienos, & colent eos, irritabuntq; me, & irritum facient pactum meum.

21. 19 Quum autem invenerint eum mala plurima, & angustiæ, tunc respondebit canticum istud in conspectum ejus, in testem: (non enim oblivioni tradetur ab ore seminis ejus:) Novi enim 20 ingenium ejus, & quid ipse faciat hodie antequam introduxerim eum in terram *de* qua juravi.

22. Scripsit itaq; Moseh canticum istud eo die, & docuit illud filios Israelis.

23. Dein præcepit Jehosua filio Nun, ac dixit, Fortis esto, & roborare, quia tu introduces filios Israelis in terram, *de* qua juravi eis: 21 & ego ero tecum.

24. Quum autem finem fecisset Moseh scribendi verba legis istius in libro, donec ea complerentur,

Vnd wenn sie denn viel vnglück vnd angst treffen wird/ werden sie sagen/ Hat mich nicht diß vbel alles betretten/ weil mein Gott nicht mit mir ist?

18. Ich aber werde mein andlitz verbergen zu der zeit/ vmb alles bösen willen/das sie gethan haben / das sie sich zu andern Göttern gewand haben.

19. So schreibet euch nu diß lied/vnd leret es die kinder Israel/vnd legets in jren mund/ das mir das lied ein zeuge sey vnter den kindern Israel.

20. Denn ich ich wil sie ins land bringen/das ich jren vetern geschworen habe / da milch vnd honig innen fleust. Vñ wenn sie essen vnd satt vñ fett werden/ so werden sie sich wenden zu andern Göttern/ vnd jnen dienen / vnd mich lestern/vnd meinen bund faren lassen.

21. Vnd wenn sie denn viel vnglück vnd angst betretten wird/so sol diß lied jnen antworten zum zeugnis / Denn es sol nicht vergessen werden aus dem mund jres samens. Denn ich weiß jr gedancken/ damit sie schon jtzt vmbgehen/ ehe ich sie ins land bringe / das ich geschworen habe.

22. Also schreib Mose diß lied zur selben zeit/ vnd leret es die kinder Israel.

23. Vnd befahl Josua dem son Nun/vnd sprach / sey getrost vnd vnuerzagt/ Denn du solt die kinder Israel ins land führen/ das ich jnen geschworen habe / vnd ich wil mit dir sein.

24. Da nu Mose die wort dieses gesetzs gantz ausgeschrieben hatte in ein buch/

nonne super quod non Deus &c.

17. super.

18. in filios Isr.

19. & erit quum inv. e. m. multa, & a, & resp.

20. figmẽtum ejus, quod ipse faciens (est) hod.

21. & ego ero t. (Chald. *VERBũ meum erit in auxilium tuum n. 7.) & fuit secundum consummare Mosen scribere v. l. s. super libr. usq; complere ea, & præcepit M.*

22 capere (Infinit. pro impe-rat) &c. & ponetis e. ex lat.

23. in adhuc me viv. v. h. r. fuistis 3. h. & etiam, quia post mortem meam sic v. 29.

*7.

24. & loquar in a. e. v. ista & contestabor in eos c. et t.

25. & vocabit vos malum in postremo dier. 26 in opere.

27. usque ad perfici ipsa.

25. Gebot er den Leviten/ die die laden des zeugnis des HERRN trugen/ vn sprach/
26. Nempt das buch dieses gesetzes/ vnd legts in die seite der laden des bunds des HERRN ewrs Gottes/ das es daselbs ein zeuge sey/ wider dich.

27. Denn ich kenne deinen vngehorsam vnd halßstarrigkeit. Sihe/ weil ich noch heute mit euch lebe/ seid jr vngehorsam gewest wider den HErrn/ wie viel mehr nach meinem tode.

28. So versamlet nu für mich alle eltesten ewr stemme/ vnd ewr amptleute / das ich diese wort für jren ohren rede/ vnd himel vnd erden wider sie zu zeugen neme.

29. Denn ich weiß/ das jrs nach meinem tode verderben werdet/ vnd aus dem wege treten/ den ich euch geboten habe/ So wird euch denn vnglück begegnen hernach / darumb/ das jr vbel gethan habt für den augen des HERRN/ das jr jn erzürnet durch ewr hende werck.

30. Also redet Mose die wort dieses lieds gantz aus für den ohren der gantzen gemeine Israel.

25. Præcepit Moseh Levitis portantibus arcam fœderis Jehovæ, dicendo,
26 22 Capite librum legis istum & ponite eum in latere arcæ fœderis Jehovæ Dei vestri, sitq; ibi contra te in testem.

27. Ego enim novi rebellionem tuam, & cervicem tuam duram: Ecce 23 adhuc me vivente vobiscum hodie rebelles estis Jehovæ, & quanto magis postea quam mortuus fuero?

28. Congregate ad me omnes seniores tribuum vestrarum, & præfectos vestros, 24 ut loquar in auribus eorum verba ista: & testes invocem contra eos cœlum & terram.

29. Novi enim quod posteaquam mortuus fuero, corrumpendo corrumpetis vos, & recedetis de via quam præcepi vobis: 25 Unde eveniet vobis malum in novissimo dierum, quum feceritis malum in oculis Jehovæ, irritando 26 cum opere manuum vestrarum.

30. Itaq; locutus est Moseh in auribus totius congregationis Israel verba cantici hujus, 27 donec ea complerentur.

25. Præcepit Levitis qui portabant arcam fœderis Domini, dicens,
26. Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei vestri: ut sit ibi contra te in testimonium.
27. Ego enim scio contentionem tuam, & cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me & ingrediente vobiscum, semper contentiose egistis contra Dominum: quanto magis cum mortuus fuero?
28. Congregate ad me omnes majores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & invocabo contra eos cœlum & terram.
29. Novi enim quod post mortẽ meam inique agetis, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum vestrarum.
30. Locutus est ergo Moyses audiente universo cœtu Israel verba carminis hujus, & ad finem usque complevit.

25. Καὶ ἐνετείλατο τοῖς Λευίταις τοῖς αἴρουσι τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου, λέγων·
26. Λαβόντες τὸ βιβλίον τοῦ νόμου τούτου, θήσετε αὐτὸ ἐκ πλαγίων τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν. καὶ ἔσται ἐκεῖ ἐν σοὶ εἰς μαρτύριον·
27. Ὅτι ἐγὼ ἐπίσταμαι τὸν ἐρεθισμόν σου, καὶ τὸν τράχηλόν σου τὸν σκληρόν. ἔτι γὰρ ἐμοῦ ζῶντος μεθ' ὑμῶν σήμερον, παραπικραίνοντες ἦτε τὰ πρὸς τὸν Θεόν· πῶς οὐχὶ καὶ ἔσχατον τοῦ θανάτου μου;

28. Ἐκκλησιάσατε πρός με τοὺς φυλάρχους ὑμῶν καὶ τοὺς γραμματοεισαγωγεῖς ὑμῶν, ἵνα λαλήσω εἰς τὰ ὦτα αὐτῶν πάντας τοὺς λόγους τούτους, καὶ διαμαρτύρωμαι αὐτοῖς τόν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν·
29. Οἶδα γὰρ ὅτι ἔσχατον τῆς τελευτῆς μου, ἀνομίαν ἀνομήσετε, καὶ ἐκκλινεῖτε ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἧς ἐνετειλάμην ὑμῖν, καὶ συναντήσεται ὑμῖν τὰ κακὰ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, ὅτι ποιήσετε τὸ πονηρὸν ἔναντι Κυρίου, παροργίσαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν ὑμῶν.

30. Καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας πάσης Ἰσραὴλ τὰ ῥήματα τῆς ᾠδῆς ταύτης ἕως εἰς τέλος.

Cap. 32.

1. auribus percipite c. & loquar, & audiet t.
stillabit ut p. assumptio m. fluet utr. dictũ m. ut imbres s. g.

4. rupis (s. Dei veracis & immutabilis) integrum opus ejus.

Das XXXI Cap.

MErckt auff jr himel ich wil reden / Vnd die erde höre die rede meines mundes.
2. Meine lere trieffe wie der regen / vnd meine rede fliesse wie thaw. Wie der regen auff das graß / vnd wie die tropffen auff das kraut.

3. Denn ich wil den namen des HERRN preisen / Gebt vnserm Gott allein die ehre.

4. Er ist ein fels/ seine werck sind vnstrefflich/ Denn alles

CAP. XXXII.

AUscultate 1 cœli, & loquar, & audiat terra eloquia oris mei.

2. Stillet ut pluvia, doctrina mea stillet ut ros, eloquium meum, ut pluviæ super gramen, & ut imber super herbam.

3. Quia nomen Jehovæ invocabo, date magnitudinem Deo nostro.

4. 2 Dei perfectum est opus: omnes enim viæ ejus judici-

CAP. XXXII.

AUdite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei,
2. Concrescat in pluviam doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina:
3. Quia nomen Domini invocabo: date magnificentiam Deo nostro.

4. Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ ejus

Κεφαλ. λβ΄.

ΠΡόσεχε οὐρανὲ, καὶ λαλήσω, καὶ ἀκουέτω γῆ ῥήματα ἐκ στόματός μου.
2. Προσδοκάσθω ὡς ὑετὸς τὸ ἀπόφθεγμά μου, καὶ καταβήτω ὡς δρόσος τὰ ῥήματά μου, ὡς ὄμβρος ἐπ' ἄγρωστιν, καὶ ὡσεὶ νιφετὸς ἐπὶ χόρτον·

3. Ὅτι ὄνομα Κυρίου ἐκάλεσα· δότε μεγαλωσύνην τῷ Θεῷ ἡμῶν.

4. Θεὸς, ἀληθινὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ κρί-

Oratio Mosis ad populum

στις· θεὸς πιστός, καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ· δίκαιος καὶ ὅσιος ὁ Κύριος.

5. Ἡμάρτοσαν, οὐκ αὐτῷ τέκνα μωμητά· γενεὰ σκολιὰ καὶ διεστραμμένη.

6. Ταῦτα Κυρίῳ ἀνταποδίδοτε; οὕτως λαὸς μωρὸς καὶ οὐχὶ σοφός· οὐκ αὐτὸς οὗτός σου πατήρ; ἐκτήσατό σε, καὶ ἐποίησέ σε, καὶ ἔπλασέ σε.

7. Μνήσθητε ἡμέρας αἰῶνος, σύνετε δὴ ἔτη γενεᾶς γενεῶν· ἐπερώτησον τὸν πατέρα σου, καὶ ἀναγγελεῖ σοι· τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι·

8. Ὅτε διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ.

9. Καὶ ἐγενήθη μερὶς Κυρίου λαὸς αὐτοῦ ἰακώβ· σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ.

10. Αὐτάρκησεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν δίψει καύματος ἐν ἀνύδρῳ· ἐκύκλωσεν αὐτὸν καὶ ἐπαίδευσεν αὐτόν, καὶ διεφύλαξεν αὐτόν, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ.

11. Ὡς ἀετὸς σκεπάσαι νοσσιὰν ἑαυτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς νεοσσοῖς αὐτοῦ ἐπεπόθησε, διεὶς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτούς, καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ.

12. Κύριος μόνος ἦγεν αὐτούς, καὶ οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν θεὸς ἀλλότριος.

13. Ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἰσχὺν τῆς γῆς. ἐψώμισεν αὐτοὺς γεννήματα ἀγρῶν. ἐθήλασε μέλι ἐκ πέτρας, καὶ ἔλαιον ἐκ στερεᾶς πέτρας·

14. Βούτυρον βοῶν καὶ γάλα προβάτων, μετὰ στέατος ἀρνῶν καὶ κριῶν, υἱῶν ταύρων καὶ τράγων, μετὰ στέατος νεφρῶν πυροῦ, καὶ αἷμα σταφυλῆς ἔπιον οἶνον.

15. Καὶ ἔφαγεν Ἰακὼβ καὶ ἐνεπλήσθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος, ἐλιπάνθη, ἐπαχύνθη ἐπλατύνθη, καὶ ἐγκατέλιπε Θεὸν τὸν ποιήσαντα αὐτόν, καὶ ἀπέστη ἀπὸ Θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ.

Πα-

judicia: Deus fidelis, & absque ulla iniquitate, justus & rectus.

5. Peccaverunt ei, & non filii ejus in sordibus, generatio prava atque perversa.

6. Hæccine reddis Domino popule stulte & insipiens? nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?

7. Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: majores tuos, & dicent tibi.

8. Quando dividebat altissimus gentes: quando separabat filios Adam, cōstituit terminos populorum juxta numerum filiorum Israel.

9. Pars autem Domini, populus ejus: Jacob funiculus hæreditatis ejus.

10. Invenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis: circunduxit eum, & docuit: & custodivit, quasi pupillam oculi sui.

11. Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans expandit alas suas: & assumpsit eum, atque portavit in humeris suis.

12. Dominus solus dux ejus fuit: & non erat cum eo Deus alienus.

13. Constituit eum super excelsam terram: ut comederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo:

14. Butyrum de armento, & lac de ovibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Basan, & hircos cum medulla tritici, & sanguinem uvæ biberet meracissimum.

15. Incrassatus est dilectus, & recalcitravit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum & recessit a Deo salutari suo.

Pro-

um: Deus veritas & non *est* iniquitas *in e*, justus & rectus [3] est.

5. Corrupit *sese* illi, non filii ejus, macula eorum, generatio prava & perversa.

6. Nunquid Jehovæ [4] retribuitis istud, popule stulte, & insipiens? Nonne ipse *est* pater tuus, *qui* possedit te, ipse fecit te, & præparavit te?

7. Memento dierum seculi, [5] intellige annos generationis & generationis: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: senes tuos, & dicent tibi.

8. [6] Quando hæreditates distribuit excelsus gentibus, quando separavit filios hominum, statuit terminos populorum secundum numerum filiorum Israelis.

9. Pars enim Jehovę est populus ejus, Jaacob sors hæreditatis ejus.

10. [7] Invenit eum in terra deserti, & in vastitate horroris deserti: circunduxit eum, instruxit eum, custodivit eum, ut pupillam oculi sui.

11. Ut aquila *quæ* [8] excitat nidum suum, super pullos suos cubat, expandit alas suas, assumit eum, portat eum super alas suas.

12. Jehovah solus [9] deduxit illum & non *fuit* cum eo Deus alienigenæ.

13. Imposuit eum super excelsa terræ, & comedit fructus agri, & fecit ut surgeret mel è petra, & oleum ex silice petræ.

14. Butyrum bovis, & lac [10] ovium, cum adipe agnorum, & arietes filios Basan, & hircos *una* cum adipe granorum tritici, & sanguinem uvæ [11] bibisti merum.

15. Et impinguatus est [12] Israel & recalcitravit: impinguatus es, incrassatus es, operuisti: & dereliquit Deum *qui* fecit eum, ac [13] despexit Deum [14] salutem suam.

Ze-

was er thut/das ist recht. Trew ist Gott vnd kein böses an jm/ gerecht vnd from ist er.

5. Die verkerte vnd böse art fellet von jm ab/ Sie sind schandflecken vnd nicht seine kinder.

6. Danckestu also dem HERRN deinem Gott/du toll vnd thöricht volck? Ist er nicht dein vater vnd dein HERR? Ists nicht er allein der dich gemacht vnd bereitet hat?

7. Gedenck der vorigen zeit biß daher/ vnd betrachte was er gethan hat an den alten vetern. Frage deinen vater/ der wird dirs verkündigen/ deine eltesten/die werden dirs sagen.

8. Da der Allerhöhest die völcker zerteilet/ vnd zerstrewet der menschen kinder. Da setzt er die grentzen der völcker/ Nach der zal der kinder Israel.

9. Denn des HERRN teil ist sein volck/ Jacob ist die schnur seines erbs.

10. Er fand jn in der wüsten/ in der dürren einöde/ da es heulet/ Er führet jn/ vnd gab jm das gesetz/ er behütet jn wie sein augapffel.

11. Wie ein Adeler ausführet seine jungen/vnd vber jnen schwebet. Er breitet seine fittich aus/vnd nam jn/ vnd trug sie auff seinen flügeln.

12. Der HERR alleine leitet jn / vnd war kein frembder Gott mit jm.

13. Er lies jn hoch herfahren auff erden / vnd neeret jn mit den früchten des feldes/ Vnd lies jn honig saugen aus den felsen / vnd öle aus den harten steinen/

14. Butter von den kühen/ vnd milch von schafen/sampt dem fetten von den lemmern. Vnd feiste widder vnd böcke mit fetten nieren / vnd weitzen / Vnd trencket jn mit gutem draubenblut.

15. Da er aber fett vnd satt ward/ward er geil/ Er ist fett vnd dick/ vnd starck worden/ vnd hat den Gott fahren lassen/der jn gemacht hat/Er hat den fels seins heils geringe geachtet.

Bb 3 Vnd

3. ipse.

4. retribuetis i. pst. & non sapiens? n. i. p. t. emptor (i. redēptor) tuus, ipse.

5. intelligite.

6. inhæreditare faciendo excelsum g. in separare faciendo ipsum f. Ada (i. hominis) &c. pop. ad numerum fil. Israel.

7. inveniet eum &c. vast ululatus solitudinis (i. solitudine ejulatus, hypallage) ircuire faciet eum &c.

8. excitabit (i. excitare solet sic infra,) cubabit, expādet o. s. assumet e. portabit e s. alam suā.

9. ducet il. &c. alienationis. equitare faciet eum &c. agri, & surgere faciet.

10. gregis &c. arietes filiorum Basan Ea enim regio pas[c]uosissima erat Num. 32. v. 4

11. bibes rubrum.

12. rectus.

13. Villendet rupem sic v. 18

14. salutis sua.

418.

16. Vnd hat jn zu einer gereitzt durch frembde/ durch die grewel hat er jn erzürnet.
17. Sie haben den feldteufeln geopffert / vnd nicht jrem Gott/den Göttern die sie nit kenneten/ Den newen/die vor nicht gewest sind / die ewer veter nicht geehret haben.
18. Deinen Fels der dich gezeuget hat/hast du aus der acht gelassen/ Vnd hast vergessen Gottes/der dich gemacht hat.

19. Vnd da es der HERR sahe/ward er zornig vber seine söne vnd töchter/

20. Vnd er sprach/ Jch wil mein andlitz für jnen verbergen/wil sehen was jnen zu letzt widerfahren wird/ Denn es ist ein verkerte art / Es sind vntrewe kinder.
21. Sie haben mich gereitzt an dem/das nicht Gott ist/mit jrer abgötterey haben sie mich erzürnet / Vnd ich wil sie widerreitzen an dem / das nicht ein volck ist/ an eim nerrichten volck wil ich sie erzürnen.
22. Denn das fewr ist angangen durch meinen zorn/ vnd wird brennen biß in die vntersten helle / vnd wird verzehren das land mit seinem gewechs / vnd wird anzünden die grundfeste der berge.
23. Jch wil alles vnglück vber sie heuffen / Jch wil alle meine pfeile in sie schiessen.
24. Für hunger sollen sie verschmachten/ vnd verzehret werden vom fieber vnd jehem tod/ Jch wil der thiere zeene vnter sie schicken / vnd schlangen gifft.
25. Auswendig wird sie das schwert berauben/vnd inwendig das schrecken/ beide jüngling vnd jungfrawen / die seugelinge mit dem grawen man.
26. Jch wil sagen/ Wo sind sie? Jch werde jr gedechtnis auffheben vnter den menschē.
27. Wenn ich nicht den zorn der feinde schewete/ das nicht jre feinde stoltz würden / vnd möchten sagen / Vnser macht ist hoch/vnd der HERR hat nicht solchs alles gethan.

14. *in extraneis. inabominationibus irr. e. sacrificabūt dam.*
15. *exhorruerunt eos p. v.*
16. *rupes genuitte: oblivisceruntur & (s. at) oblivioni trades Deum formantem te, & vidit jeh. & irritatus est præ indignatione.*
17. *ipsi, filii (sc. sunt, sed) non fides in eis.*
18. *in non Deo, concitarunt me &c. eos in non populo &c.*
19. *exarsit.*
20. *provētum.*
21. *contraham.*
22. *febri (sc. ardente & maligna. & e.a. & dentem jumentorum &c. veneno reptantium pulveris. ab extra orb. g. & à penetrali.*
23. *caniries. dixi: d. sp. x (sc. in extremos mundi angulos vel etjam, voce divisa, ubi isti) e. f. ab homine m. &c.*

419.

16. Zelare fecerunt eum 14 propter extraneos, per abominationes irritaverunt eum.

17. Sacrificaverunt dæmoniis, non Deo, diis *quos* non noverant, novis qui de propinquo venerunt, *quos* non 15 timuerunt patres vestri.
18. 16 Dei *qui* genuit te, oblitus es: oblitus es inquam Dei qui generavit te.

19. Quum autem vidisset Jehovah, exacerbatus est *præ* ira *in* filios & filias suas.
20. Et dixit, abscondam faciem meam ab eis, videbo quid *in* novissimo eorum: generatio enim perversitatum 17 sunt, & filii in quibus nulla est fides.
21. Ipsi zelare fecerunt me 18 in *re qua* non *est* Deus, irasci fecerunt me in vanitatibus suis: & ego zelare faciam eos in *eo qui* non *est* populus: in gente stulta provocabo eos ad iram:
22. Ignis enim 19 succendetur in furore meo, & ardebit usq; ad infernum inferiorem, & devorabitq; terram, & 20 fructum ejus, & inflāmabit fundamenta montium.
23. 21 Consumam super eos mala, sagittas meas consumam in eos.
24. Combusti *erunt* fame, & comesti 22 ægritudine calida, & excisione amara: dentes quoq; bestiarum immittam in eos, cum veneno serpentium super terram.
25. Foris orbabit gladius, & in cubiculis *erit* terror: etjam juvenem etjam virginem, lactentem cum viro 23 sene.
26. Dicerem, Dispergam eos per angulos, cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.
27. Nisi iram inimici timerem, ne fortè extraneè se gerant hostes eorum, ne fortè dicant manus nostra excelsa, neq; Jehovah operatus est omnia ista.

16. Provocaverunt eum in diis alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.
17. Immolaverunt dæmoniis & non Deo, diis quos ignorabant: novi recentesque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.
18. Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.

19. Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia provocaverunt eum filii sui & filiæ.
20. Et ait, abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum: generatio enim perversa est, & infideles filii.
21. Ipsi me provocaverunt in eo qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: * & ego provocabo eos in eo, qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.
22. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima: devorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.
23. Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.
24. Consumentur fame, & devorabunt eos aves morsu amarissimo: dentes bestiarum immittā in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.
25. Foris vastabit eos gladius, & intus pavor, juvenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene.
26. Et dixi, Ubinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum:
27. Sed propter iram inimicorum distuli: ne forte superbirent hostes eorum, & dicerent, Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

16. Παρώξυνάν με ἐπ' ἀλλοτρίοις· καὶ ἐν βδελύγμασιν αὐτῶν ἐξεπίκρανάν με·

17. Ἔθυσαν δαιμονίοις, καὶ οὐ θεῷ· θεοῖς, οἷς οὐκ ᾔδεισαν· καινοὶ καὶ πρόσφατοι ἥκασιν, οἷς οὐκ ᾔδεισαν οἱ πατέρες αὐτῶν.

18. Θεὸν τὸν γεννήσαντά σε ἐγκατέλιπες, καὶ ἐπελάθου θεοῦ τοῦ τρέφοντός σε;

19. Καὶ εἶδε Κύριος, καὶ ἐζήλωσε. καὶ παρωξύνθη δι' ὀργὴν υἱῶν αὐτῶν καὶ θυγατέρων.

20. Καὶ εἶπεν, ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν· καὶ δείξω τί ἔσται αὐτοῖς ἐπ' ἐσχάτων, ὅτι γενεὰ ἐξεστραμμένη ἐστὶν, υἱοὶ οἷς οὐκ ἔστι πίστις ἐν αὐτοῖς.
21. Αὐτοὶ παρεζήλωσάν με ἐπ' οὐ θεῷ, παρώργισάν με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. κἀγὼ παραζηλώσω αὐτοὺς ἐπ' οὐκ ἔθνει. ἐπὶ ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ αὐτούς.

22. Ὅτι πῦρ ἐκκέκαυται ἐκ τοῦ θυμοῦ μου, καυθήσεται ἕως ᾅδου κατωτάτου. καταφάγεται γῆν καὶ τὰ γενήματα αὐτῆς. φλέξει θεμέλια ὀρέων.

23. Συνάξω εἰς αὐτοὺς κακὰ, καὶ τὰ βέλη μου συντελέσω εἰς αὐτούς.
24. Τηκόμενοι λιμῷ καὶ βρώσει ὀρνέων, καὶ ὀπισθότονος ἀνίατος· ὀδόντας θηρίων ἐπαποστελῶ εἰς αὐτοὺς, μετὰ θυμοῦ συρόντων ἐπὶ τῆς γῆς.

25. Ἔξωθεν ἀτεκνώσει αὐτοὺς μάχαιρα, καὶ ἐκ τῶν ταμιείων φόβος· νεανίσκος σὺν παρθένῳ θηλάζων μετὰ καθεστηκότος πρεσβύτου.
26. Εἶπα, διασπερῶ αὐτούς. παύσω δὴ ἐξ ἀνθρώπων τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.
27. Εἰ μὴ διὰ ὀργὴν ἐχθρῶν, ἵνα μὴ μακροχρονίσωσι, καὶ ἵνα μὴ συνεπιθῶνται οἱ ὑπεναντίοι. μὴ εἴπωσιν, ἡ χεὶρ ἡμῶν ἡ ὑψηλὴ, καὶ οὐχὶ Κύριος ἐποίησε ταῦτα πάντα.

* Rom. 10. v. 19. Jerem. 11 v. 14.

28. Ὅτι ἔθνος ἀπολωλεκὸς βουλήν ἐστι· καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἐπιστήμη·

29. Οὐκ ἐφρόνησαν συνιέναι ταῦτα πάντα· καταδεξάσθωσαν εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον.

30. Πῶς διώξεται εἷς χιλίους, καὶ δύο μετακινήσουσι μυριάδας, εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἀπέδοτο αὐτοὺς, καὶ ὁ Κύριος παρέδωκεν αὐτούς·

31. Οὐ γάρ εἰσιν οἱ θεοὶ αὐτῶν ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν· οἱ δὲ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀνόητοι.

32. Ἐκ γὰρ ἀμπέλων Σοδόμων ἡ ἄμπελος αὐτῶν. καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας. ἡ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χολῆς, βότρυς πικρίας αὐτῶν.

33. Θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν, καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀνίατος.

34. Οὐκ ἰδοὺ ταῦτα πάντα συνῆκται παρ' ἐμοί, καὶ ἐσφράγισται ἐν τοῖς θησαυροῖς μου;

*Eccl. 18. v. 1. Rom. 12. v. 19. Hebre. 10. v. 30. 35. Ἐν ἡμέρᾳ ἐκδικήσεως ἀνταποδώσω ἐν καιρῷ ὅταν σφαλῇ ὁ πούς αὐτῶν· ὅτι ἐγγὺς ἡμέρα ἀπωλείας αὐτῶν, καὶ πάρεστιν ἕτοιμα ὑμῖν.

36. Ὅτι κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται. εἶδε γὰρ αὐτοὺς παραλελυμένους καὶ ἐκλελοιπότας ἐν ἐπαγωγῇ καὶ παρειμένους.

37. Καὶ εἶπε Κύριος, ποῦ εἰσιν οἱ θεοὶ αὐτῶν, ἐφ' οἷς ἐπεποίθεισαν ἐπ' αὐτοῖς;

38. Ὧν τὸ στέαρ τῶν θυσιῶν αὐτῶν ἠσθίετε, καὶ ἐπίνετε τὸν οἶνον τῶν σπονδῶν αὐτῶν· ἀναστήτωσαν καὶ βοηθησάτωσαν ὑμῖν, καὶ γενηθήτωσαν ὑμῶν σκεπασταί.

1. Reg. 2. v. 6. Tobie. 13. v. 2. Sap. 16. v. 13. 39. Ἴδετε ἴδετε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν ἐμοῦ· ἐγὼ ἀποκτενῶ, καὶ ζῆν ποιήσω· πατάξω, κἀγὼ ἰάσομαι. καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἐξελεῖται ἐκ τῶν χειρῶν μου.

40. Ὅτι ἀρῶ εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν χεῖρά μου, καὶ ὀμοῦμαι τῇ δεξιᾷ μου. καὶ ἐρῶ, ζῶ ἐγὼ εἰς τὸν αἰῶνα.

Ὅτι

28. Gens absque consilio est, & sine prudentia.

29. Utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent.

30. Quomodo persequetur unus mille, & duo fugarent decem millia? nonne ideo, quia Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos?

31. Non enim est Deus noster ut dii eorum: & inimici nostri sunt judices.

32. De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ: uva eorum uva fellis, & botri amarissimi.

33. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.

34. Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?

35. * Mea est ultio, & ego retribuam eis in tempore, ut labatur pes eorum: juxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

36. Judicabit Dominus populum suum, & in servis suis miserebitur: videbit quòd infirmata sit manus, & clausi quoque defecerunt, residuiq; consumpti sunt.

37. Et dicet, Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam?

38. De quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum: surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.

39. * Videte quòd ego sim solus, & non sit alius Deus præter me: ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego sanabo, & non est, qui de manu mea possit eruere.

40. Levabo ad cœlum manum meam, & dicam, Vivo ego in æternum.

Si

28. Gens enim periens consiliis 24 sunt, nec *est* illis intelligentia.

29. Si sapientes essent, intelligerent hoc, intelligerent novissimum suum.

30. Quomodo 25 persecutus fuisset unus mille, & duo fugassent decem millia, nisi quod Deus eorum vendidisset eos, & Jehovah tradidisset eos?

31. Nam non *est* sicut 26 Deus noster, deus illorum: & inimici nostri *sunt* judices.

32. Ex vite enim Sedom *est* vitis eorum, & ex vitibus Amorah: uvæ eoram, uvę veneni, botri amaritudinum *sunt* eis.

33. Venenum draconum, vinum eorum: & venenum aspidum crudele.

34. Nonne 28 est reconditum apud me, sigillatum in thesauris meis?

35. 29 Mea *est* ultio, & retributio, tempore *quo* nutabit pes eorum: quia propinquus *est* dies afflictionis eorum, 30 & festinant quæ futura sunt eis.

36. Quia judicabit Jehovah populum suum, & super servos suos pœnitebit ipsum: quum videbit quod abierit manus, & non *sit* clausus & derelictus.

37. Et *quando* dicet, Ubi *sunt* dii eorum, 31 deus in quo sperabant?

38. Qui adipem sacrificiorum illorum comedebant, & bibebant vinum † libaminis eorum: surgant & opitulentur vobis, sit super vos absconsio.

39. Videte nunc quod ego, ego 32 sum, & non *sunt* dii mecum, ego mori faciam, & vivere faciam, 33 percutiam, & ego sanabo, & nemo est, qui de manu mea eruat.

40 Quum elevavero ad cœlum manum meam, & dixero, 34 vivo ego in seculum.

Si

28. Denn es ist ein volck da kein rat in ist/ vnd ist kein verstand in jnen. *24. ipsi & non in eis intel.*

29. O das sie weise weren vnd vernemen solchs/ Das sie verstünden/ was jnen hernach begegen wird.

30. Wie gehets zu/ das einer wird jr tausent jagen/ vnd zween werden zehen tausent flüchtig machen? Ists nicht also/ das sie jr Fels verkaufft hat? vnd der HERR hat sie vbergeben? *25. persequetur u. m. & d. fugabũt myriadem: si nõ (nisi) quia petra eorũ vendidit eos, & Je. conclusit eos.*

31. Denn vnser Fels ist nicht wie jrer Fels/ des sind vnser feinde selbs richter. *26. rupes nostra rupes il.*

32. Denn jr weinstock ist des weinstocks zu Sodom/ vñ von dem acker Gomorra / Jre drauben sind gall / sie haben bittere beere. *27 capitis Deut 29. n. 19.*

33. Jr wein ist trachengifft/ vnd wütiger ottern gall.

34. Ist solchs nicht bey mir verborgen? vnd versiegelt in meinen schetzen? *28. hoc recond (sc. est) mec.*

35. Die rache ist mein/ Jch wil vergelten/ zu seiner zeit sol jr fuß gleiten / Denn die zeit jres vnglücks ist nahe / vnd jr künfftiges eilet erzu. *29. mihi.*

36. Denn der HERR wird sein volck richten/ vnd vber seine knechte wird er sich erbarmen. Denn er wird ansehen/ das jr macht dahin ist/ vnd beide das verschlossen vnd verlassen weg ist. *30. & festinat eventa (.i. eventorũ vel eventurorum unumquodque festinat) illis. &c. manus, & nihil ser ratum & derelict.*

37. Vnd man wird sagen/ Wo sind jre Götter? Jr Fels darauff sie traweten? *31. rupes? speraverunt in ea.*

38. Von welcher opffer sie fett assen / vnd trancken den wein jres tranckopffers / Last sie auffstehen vnd euch helffen/ vnd euch schützen. 420.

39. Sehet jr nu/ das ichs allein bin / vnd ist kein Gott neben mir? Jch kan tödten vnd lebendig machen / Jch kan schlagen vnd kan heilen / vnd ist niemand der aus meiner hand errette. *32. ipse.* *33 transfixi, & e. s. & non de manu mea (sc. est) eruens.*

40. Denn ich wil meine hand in den himel heben/ vnd wil sagen/ ich lebe ewiglich. *34. vivẽs ego (sc. sum in s. si acui eo-*

ruſcatione gl. m. & adprehenderit in jud.

35. ex ſanguine (ſic inf.) &c, inquam, confoſſi & captivitatis de capite nudationum inimici cantate gentes, populus ejus, id eſt, cum populo. Rom. 15. v. 10.

36 loquutus eſt (ſic inf.) ipſe & Oſeas (idẽ qui Jehoſua) filius Nun. 37. ad illos &c. ego teſtificans (ſc. ſum) in vos hodie quód (i. ut) p. e. f. v. ad cuſtodiendum ad faciendum. 38. ipſum a (i. pr.) vob. (i. inanius quam ut ſuſcipiatis illud) quia ipſum v. v. & in verbo h. p. d. ſ. t. quo vos tranſeuntes (ſc. eſtis) Jard. illuc ad poſſidendum eam. 39. in corpore dies hujus. 40. ſuper facies v. &cet.

41. Wenn ich den blitz meines ſchwerts wetzen werde/ vnd meine hand zur ſtraffe greiffen wird/ ſo wil ich mich wider rechen an meinen feinden/vnd denen die mich haſſen vergelten.

42. Ich wil meine pfeile mit blut truncken machen / vnd mein ſchwert ſol fleiſch freſſen/vber dem blut der erſchlagenen / vnd vber dem gefengnis/vnd vber dem entblöſeten heupt des feindes.

43. Jauchtzet alle/die jr ſein volck ſeid/ Denn er wird das blut ſeiner knechte rechen / vnd wird ſich an ſeinen feinden rechen/vnd gnedig ſein dem lande ſeines volcks.

44. Vnd Moſe kam vnd redet alle wort dieſes liedes für den ohren des volcks / er vnd Joſua der ſon Nun.

45. Da nu Moſe ſolchs alles ausgeredt hatte zum gantzen Iſrael.

46. Sprach er zu jnen/Nemet zu hertzen alle wort/die ich euch heute bezeuge / das jr ewren kindern befehlt / das ſie halten vnd thun alle wort dieſes geſetzs.

47. Denn es iſt nicht ein vergeblich wort an euch/ ſondern es iſt ewr leben / Vnd ſolch wort wird ewr leben verlengen auff dem lande/ da jr hingehet vber den Jordan/ das jrs einnemet.

48. Vnd der HERR redet mit Moſe deſſelben tages/vnd ſprach.

49. Gehe auff das gebirge Abarim/auff den berg Nebo/ der da ligt im Moabiter land/ gegen Jeriho vber/vnd beſihe

41. Si acuero aciem gladii mei, & arripuerit judicium manus mea, reddam ultionem hoſtibus meis, & odio habentibus me retribuam.

42. Inebriabo ſagittas meas 35 ſanguine, & gladius meus devorabit carnem, ſanguine inquam occiſorum, & captivorum de capitibus *in* ultionibus inimici.

43. Laudate gentes populum ejus, quia ſanguinem ſervorum ſuorum vindicabit & vindictam reddet hoſtibus ſuis, & expiabit terram ſuam, populum ſuum.

44. Venit autem Moſeh, & 36 recitavit omnia verba cantici iſtius in auribus populi, ipſe & Jehoſua filius Nun.

45. Et finivit Moſeh recitare omnia verba iſta ad univerſum Iſraelem.

46. Dixitq; 37 illis, Ponite cor veſtrum ad omnia verba quę ego teſtificor adverſum vos hodie, ut præcipiatis ea filiis veſtris ut cuſtodiant & faciant omnia verba legis iſtius.

47. Non enim *eſt* verbum inane 38 *ut contemni debeat* à vobis, ſed eſt vita veſtra & per verbum hoc prolongabitis dies ſuper terram ad quam poſſidendam vos tranſitis Jarden.

48. Loquutuſq; eſt Jehovah ad Moſeh 39 eo ipſo die, dicendo.

49. Aſcende in montem Abarim iſtum, montem Neboh, qui *eſt* in terra Moab, & qui *eſt* 40 è regione Jeriho, & vide

41. Si acuero ut fulgur gladium meum, & arripuerit judicium manus mea: reddam ultionem hoſtibus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42. Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus devorabit carnes, de cruore occiſorum, & de captivitate nudati inimicorum capitis.

43. * Laudate gentes populum ejus, quia ſanguinem ſervorum ſuorum ulciſcetur: & vindictam retribuet in hoſtes eorum, & propitius erit terræ populi ſui.

44. Venit ergo Moyſes, & locutus eſt omnia verba cantici hujus in auribus populi, ipſe & Joſue filius Nun.

45. Complevitq; omnes ſermones iſtos, loquens ad univerſum Iſrael.

46. Et dixit ad eos, Ponite corda veſtra in omnia verba, quæ ego teſtificor vobis hodie: ut mandetis ea filiis veſtris cuſtodire & facere, & implere univerſa quæ ſcripta ſunt legis hujus:

47. Quia non incaſſum præcepta ſunt vobis, ſed ut ſinguli in eis viverent: quæ facientes longo perſeveretis tempore in terra ad quam Jordane tranſmiſſo ingredimini poſſidendam.

48. Locutusque eſt Dominus ad Moyſen in eadem die, dicens,

49. * Aſcende in montem iſtum Abarim, id eſt tranſituum, in montem Nebo, qui eſt in terra Moab contra Jericho: & vide

41. Ὅτι παροξυνῶ ὡς ἀστραπὴν τὴν μάχαιράν μου, καὶ ἀνθέξεται κρίματος ἡ χείρ μου. καὶ ἀνταποδώσω δίκην τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τοῖς μισοῦσί με ἀνταποδώσω.

42. Μεθύσω τὰ βέλη μου ἀφ᾽ αἵματος, καὶ ἡ μάχαιρά μου φάγεται κρέα ἀφ᾽ αἵματος τραυματιῶν καὶ αἰχμαλωσίας ἀπὸ κεφαλῆς ἀρχόντων ἐχθρῶν. εὐφράνθητε οὐρανοὶ ἅμα αὐτῷ, καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ.

43. Εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐνισχυσάτωσαν αὐτῷ πάντες υἱοὶ θεοῦ· ὅτι τὸ αἷμα τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐκδικεῖται. καὶ ἐκδικήσει καὶ ἀνταποδώσει δίκην τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τοῖς μισοῦσιν αὐτὸν ἀνταποδώσει. καὶ ἐκκαθαριεῖ Κύριος τὴν γῆν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. καὶ ἔγραψε Μωυσῆς τὴν ᾠδὴν ταύτην ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἐδίδαξεν αὐτὴν τοὺς υἱοὺς Ισραήλ.

44. Καὶ προσῆλθε Μωυσῆς, καὶ ἐλάλησε πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ, αὐτὸς καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυή.

45. Καὶ συνετέλεσε Μωυσῆς λαλῶν τοὺς λόγους τούτους παντὶ Ισραήλ.

46. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, προσέχετε τῇ καρδίᾳ ὑμῶν ἐπὶ πάντας τοὺς λόγους τούτους, οὓς ἐγὼ διαμαρτύρομαι ὑμῖν σήμερον. ἃ ἐντελεῖσθε τοῖς υἱοῖς ὑμῶν, φυλάσσειν καὶ ποιεῖν πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου.

47. Ὅτι οὐχὶ λόγος κενὸς οὗτος ὑμῖν, ὅτι αὕτη ἡ ζωὴ ὑμῶν, καὶ ἕνεκεν τοῦ λόγου τούτου μακροημερεύσετε ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ἣν ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν.

48. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, λέγων·

49. Ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρος τὸ Ἀβαρίμ, τοῦτο ὄρος Ναβαῦ, ὅ ἐστιν ἐν γῇ Μωὰβ κατὰ πρόσωπον Ἰεριχώ, καὶ ἴδε τὴν γῆν Χαναάν, ἣν ἐγὼ

i. Mac. 7 v. 6.

Num. 17 v. 12.

δίδωμι τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ εἰς κατάσχεσιν.

*Num. 20 v. 25. 33. v. 38.
50. Καὶ τελεύτα ἐν τῷ ὄρει, εἰς ὃ ἀναβαίνεις ἐκεῖ. καὶ προστέθητι πρὸς τὸν λαόν σου, ὃν τρόπον ἀπέθανεν Ααρὼν ὁ ἀδελφός σου ἐν Ὢρ τῷ ὄρει, καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.

*Num. 20 v. 10. 27. v. 14.
51. Διότι ἠπειθήσατε τῷ ῥήματί μου ἐν τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἀντιλογίας Κάδης ἐν τῇ ἐρήμῳ Σίν· διότι οὐκ ἡγιάσατέ με ἐν τοῖς υἱοῖς Ισραήλ.

52. Ὅτι ἀπέναντι ὄψει τὴν γῆν, καὶ ἐκεῖ οὐκ εἰσελεύσῃ εἰς τὴν γῆν ἣν ἐγὼ δίδωμι τοῖς υἱοῖς Ισραήλ.

Κεφαλ. λγ'.

Αὕτη ἡ εὐλογία ἣν ηὐλόγησε Μωυσῆς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τοὺς υἱοὺς Ισραὴλ πρὸ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ.

2. Καὶ εἶπε, Κύριος ἐκ Σινὰ ἥκει, καὶ ἐπέφανεν ἐκ Σηὶρ ἡμῖν, καὶ κατέσπευσεν ἐξ ὄρους Φαράν, σὺν μυριάσι Κάδης ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ.

*Sap. 3. v. 1.
3. Καὶ ἐφείσατο τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἡγιασμένοι ἐπὶ τὰς χεῖράς σου, οὗτοι ὑπὸ σέ εἰσί.

4. Καὶ ἐδέξατο ἀπὸ τῶν λόγων αὐτοῦ νόμον, ὃν ἐνετείλατο ἡμῖν Μωυσῆς, κληρονομίαν συναγωγῆς Ιακώβ.
5. Καὶ ἔσται ἐν τῷ ἠγαπημένῳ ἄρχων, συναχθέντων ἀρχόντων λαῶν ἅμα φυλαῖς Ισραήλ.

6. Ζήτω Ρουβήμ, καὶ μὴ ἀποθανέτω· καὶ Συμεὼν ἔστω πολὺς ἐν ἀριθμῷ.
7. Καὶ αὕτη Ιούδα· εἰσάκουσον Κύριε φωνῆς Ιούδα, καὶ εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ εἰσέλθοισαν· αἱ χεῖρες αὐτοῦ διακρινοῦσιν αὐτῷ· καὶ βοηθὸς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἔσῃ.

4. in recto (sic Deut. 32. v. 15.) rex, in colligendo sc. cap. 5. vivet R. & ne m. & (sc. ne. ellipsis negationis praecedentis Hebraeis usitata) sit. 6. duces il. m. e. contendit illi.

Καὶ

terram Chanaan, quam ego tradam filiis Israel obtinendam, & morere in monte.
50. Quem conscendens jũgeris populis tuis, * sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositus populis suis:

51. Quia * prævaricati estis contra me in medio filiorum Israel ad aquas contradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israel.
52. E contra videbis terram, & non ingredieris in ea, quam ego dabo filiis Israel.

CAP. XXXIII.

HÆc est benedictio, qua benedixit Moyses homo Dei filiis Israel ante mortem suam.
2. Et ait, Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum millia. In dextera ejus ignea lex.

3. Dilexit populos, omnes sancti in manu illius sunt: * & qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius.
4. Legem præcepit nobis Moyses, hæreditatem multitudinis Jacob.

5. Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israel.
6. Vivat Ruben, & non moriatur, & sit parvus in numero.
7. Hæc est Judæ benedictio, Audi Domine vocem Judæ, & ad populum suum introduc eum: manus ejus pugnabunt pro eo, & adjutor illius contra adversarios ejus erit.

Levi

terram Chenaan, quam ego do filiis Israelis in hæreditatem.

50. Et morere in monte 41 ad quem ascendis, & congregare ad populos tuos, quemadmodum mortuus est Aharon frater tuus in Hor mõte 1 & congregatus est ad populos suos:
51. 42 Eo quod prævaricati estis in me in medio filiorum Israelis ad aquas jurgii Cades deserti Sin, eo quod non sanctificastis me in medio filiorum Israelis.

52. 43 E regione quidem videbis terram, sed illuc non ingredieris ad terram illam quam do filiis Israelis:

CAP. XXXIII.

HAec autem *est* benedictio qua benedixit Moseh vir Dei filiis Israelis 1 antequam moreretur.
2. Et dixit, Jehovah 2 in Sinai venit, & ortus est è Seir eis: illuxit è monte Paran, & venit cum decem millibus sanctitatis, à dextera ejus *erat* lex ignis illis.

3. Etjam 3 diligit populos, omnes sancti *ejus sunt* in manu tua: illi quoq; adjunxerunt sese pedibus tuis, accipient de eloquiis tuis.

4. Legem præcepit nobis Moseh, hæreditatem in congregatione Jacob.
5. Fuitq; 4 in Israele *tanquam* rex, quando congregata sunt capita populi, pariter tribus Israelis.

6. 5 Vivat Reuben & non moriatur, nec sit virorum ejus numerus.
7. Hæc autem ipsi Jehudah: & dixit, Audi Jehovah vocem Jehudah & ad populum suum 6 deduc illum manus ejus contendent pro illo, & auxilium ab hostibus ejus eris.

Ad

das land Canaan/ das ich den kindern Israel zum eigenthumb geben werde/

50. Vnd stirb auff dem berge / wenn du hinauff komen bist/vnd versamle dich zu deinem volck / Gleich wie dein bruder Aaron starb auff dem berge Hor / vnd sich zu seinem volck versamlet/
51. Darumb das ir euch an mir versündigt habt vnter den kindern Israel/ bey dem haderwasser zu Kades in der wüsten Zin/das jr mich nich heiliget vnter den kindern Israel.
52. Denn du solt das land gegen dir sehen / das ich den kindern Israel gebe / aber du solt nicht hinein komen.

Das XXXIII. Cap.

DJs ist der segen/damit Mose der man Gottes / die kinder Israel vber seinem tod segnet.

2. Vnd sprach/ Der HErr ist von Sinai komen / vnd ist jnen auffgangen von Seir/ Er ist erfür gebrochen von dem berge Paran / vnd ist komen mit viel tausent heiligen. Zu seiner rechten hand ist ein fewriges gesetz an sie.
3. Wie hat er die leute so lieb/alle seine heiligen sind in deiner hand / Sie werden sich setzen zu deinen füssen / vnd werden lernen von deinen worten.
4. Mose hat vns das gesetz geboten/dem erbe der gemeine Jacob.
5. Vnd er verwaltet das ampt eines königes / vnd hielt zusamen die heupter des volcks sampt den stemmen Israel.
6. Ruben lebe vnd sterbe nicht / vnd sein pöbel sey gering.
7. Diß ist der segen Juda/ vnd er sprach/ HERR erhöre die stim Juda / mache jn zum regenten in seinem volck / vnd laß seine macht groß werden/ vnd jm müsse wider seine feinde geholffen werden.

Vnd

ego dans fil. Israel.

41. quo tu ascendes (es) illuc.

42. super quod trãsgressi estis i. m. (Chald. in VERBum meum. Deu. 31. n. 20) &cet. in aquis jurg. 421.
43. nam ex adverso vid. t. & (i. at) illuc &c. ego dans fil. Isr.

Cap. 33.
1. ad facies mortis suæ, vel, ante mori suum.
2 de Sinai (Chald. Dominus de Sinai revelatus est, & splendor gloriæ ejus apparuit nobis de Seir. He. 1. v. 3. apaugasma) &c. & venit e miriadibus san. a. d. e. ignis edicti (i. edicta lux) eis.
3. diligẽs (est) &c. quoque conjuncti-sunt (sc. assidendo) p. t. fere (i. circumferent secum singuli) de eloq. t. Chald. ducebatur per VERBũ tuum Deut. 32. n. 42.

7. & ipsi Levi (vel de Levi. sic deinceps) dixit: Thūmim tua (i. integritates tuæ) & Urim tuā (i. illuminationes tuæ. sc. fuerunt) viro benefico t. (sc. Aaroni, qui accepta a te veste sacerdotali cum Urim & Thummim, etsi sanctissimus erat lapsus tamen est in Massa) quē tent. eum in Massa: contendere permisisti eum super aq. M. dicens p. s. &c. pact. tuum servabunt.

8. in nasum tuū, & totum (sc. cremandū sacrificium. i. holoc.) sup. a. t.

9 opum. e. acceptabis t. l. insurgentium eius & odientium eum, ex (sc. quo) surrexerint.

10. ad fiduciam super illum, tegens super eum omni d. &c. habitavit.

11. a (i. propter pretiosissimū (sic infra) cæli à rore & ab abysso c. d.

12. provētuum etc. ejectio-

tr

8. Vnd zu Levi sprach er/ Dein recht vnd dein liecht bleibe bey deinem heiligen man/ den du versucht hast zu Massa/ da jr haddertet am hadderwasser.

9. Wer zu seinem vater vnd zu seiner mutter spricht/ ich sehe jn nicht/ vnd zu seinem bruder/ ich kenne jn nicht/ vnd zu seinem son/ ich weiß nicht/ die halten deine rede/ vnd bewaren deinen bund.

10. Die werden Jacob deine rechte leren/ vnd den Jsrael dein gesetze/ Die werden reuchwerck für deine nasen legen/ vnd gantze opffer auff deinem altar.

11. HERR segne sein vermügen/ vnd laß dir gefallen die werck seiner hende/ zuschlage den rücken dere/ die sich wider jn aufflehnen/ vnd dere die jn hassen/ das sie nicht auffkomen.

12. Vnd zu BenJamin sprach er/ Das liebliche des HERRN wird sicher wonen/ Allezeit wird er vber jn halten/ vnd wird zwischen seinen schuldern wonen.

13. Vnd zu Joseph sprach er/ Sein land ligt im segen des HERRN/ Da sind edle früchte vom himel/ vom taw/ vnd von der tieffen die hunden ligt.

14. Das sind edle früchte von der sonnen/ vnd edle reiffe früchte der monden.

15. Vnd von den hohen bergen gegen morgen/ vnd von den hügeln für vnd füre

16. Vnd edlen früchten von der erden/ vnd was drinnen ist. Die gnade des der in dem busch wonete/ kome auff das heupt Joseph/ vnd auff den scheitel des Nasir vnter seinen brüdern.

17. Seine herligkeit ist wie ein erstgeborner ochse/ vnd seine hörner sind wie einhörners hörner/ mit denselben wird er die völcker stossen zu hauffe biß an des lands ende. Das sind die tausent Ephraim/ vnd die tausent Manasse.

Vnd

8. 7 Ad Levi verò dixit: Perfectiones tuæ, & doctrinæ tuæ *fuerunt* viro misericordi tuo, quē *tamē* tentasti in Massa: & contendere fecisti eum ad aquas Mariba.

9. Qui dicit patri suo & matri suæ, Non vidi eum: & fratres suos non agnovit, & filios suos non cognovit: nam custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum servaverunt.

10. Docebunt judicia tua, ipsum Jacob, & legē tuā Israelem: ponent suffitum 8 in nares tuas, & holocaustum super altare tuum.

11. Benedic Jehovah substantiæ ejus, & *in* 9 opere manuum ejus complaceas tibi: transfige lumbos inimicorum ejus & odio habentium eum, ne resurgant.

12. Ad Binjamin dixit, Dilectus Jehovæ habitabit 10 confidenter juxta illum, tegens illum tota die, & inter humeros ejus habitabit.

13. Ad Joseph vero dixit, Benedicta *a* Jehova terra ejus, 11 ob delicias cœli, ob rorem, & ob voraginem cubantem deorsum.

14. Et ob delitias 12 fructuum solis, & ob delicias influentiæ lunæ:

15. Et 13 ob delicias cacuminis montium antiquorum, & ob delicias collium perpetuorum.

16. Et ob delicias terræ & *ob* plenitudinem ejus: & *ob* voluntatem habitatoris rubi veniat 14 super caput Joseph & super verticem separati à fratribus suis.

17. Primogenitus bovis ejus decor *erit* ei & cornua unicornis cornua ejus: ipsis populos cornupetet simul *usq; ad* fines terræ. atq; hæc *sunt* decem millia Ephraim & ista millia Menasseh.

Et

8. Levi quoque ait, perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & judicasti ad aquas contradictionis.

9. Qui dixit patri suo, & matri suæ, Nescio vos: & fratribus suis, Ignoro illos: & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum servaverunt,

10. Judicia tua ô Jacob, & legem tuā ô Israel: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum.

11. Benedic Domine fortitudini ejus, & opera manuum illius suscipe, percute dorsa inimicorum ejus: & qui oderunt eum, non consurgant.

12. Et Benjamin ait, amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

13. Joseph quoque ait, De benedictione Domini terra ejus, de pomis cœli & rore, atque abysso subjacente.

14. De pomis fructuum solis ac lunæ,

15. De vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum.

16. Et de frugibus terræ, & de plenitudine ejus, Benedictio illius * qui apparuit in rubo, veniat super caput Joseph, & super verticem Nazaræi inter fratres suos.

17. Quasi primogeniti tauri pulchritudo ejus, cornua rhinocerotis cornua illius: in ipsis ventilabit gentes usque ad terminos terræ. Hæ sunt multitudines Ephraim, & hæc millia Manasse,

Et

8. Καὶ τῷ Λευὶ εἶπεν· δότε Λευὶ δήλους αὐτοῦ. καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τῷ ἀνδρὶ τῷ ὁσίῳ· ὃν ἐπείρασαν αὐτὸν ἐν πείρᾳ. ἐλοιδόρησαν αὐτὸν ἐφ' ὕδατος ἀντιλογίας.

9. Ὁ λέγων τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, οὐχ ἑώρακά σε· καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ οὐκ ἐπέγνω, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ οὐκ ἔγνω. ἐφύλαξεν τὰ λόγιά σου, καὶ τὴν διαθήκην σου διετήρησεν.

10. Δηλώσουσι τὰ δικαιώματά σου τῷ Ιακώβ, καὶ τὸν νόμον σου τῷ Ισραήλ. ἐπιθήσουσι θυμίαμα ἐνώπιόν σου διαπαντὸς ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου σου.

11. Εὐλόγησον Κύριε τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ· καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ δέξαι. πάταξον ὀσφὺν ἐπανεστηκότων ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ οἱ μισοῦντες αὐτὸν μὴ ἀναστήτωσαν.

12. Καὶ τῷ Βενιαμὶν εἶπεν· ἠγαπημένος ὑπὸ Κυρίου κατασκηνώσει πεποιθώς· καὶ ὁ Θεὸς σκιάζει ἐπ' αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας, καὶ ἀναμέσον τῶν ὤμων αὐτοῦ κατέπαυσε.

13. Καὶ τῷ Ιωσὴφ εἶπεν· ἀπ' εὐλογίας Κυρίου ἡ γῆ αὐτοῦ, ἀπὸ ὡρῶν οὐρανοῦ καὶ δρόσου, καὶ ἀπὸ ἀβύσσων πηγῶν κάτωθεν.

14. Καὶ καθ' ὥραν γεννημάτων ἡλίου τροπῶν, καὶ ἀπὸ συνόδων μηνῶν·

15. Καὶ ἀπὸ κορυφῆς ὀρέων ἀρχῆς, καὶ ἀπὸ κορυφῆς βουνῶν ἀενάων.

16. Καὶ καθ' ὥραν γῆς πληρώσεως. καὶ τὰ δεκτὰ τῷ ὀφθέντι ἐν τῇ βάτῳ ἔλθοισαν ἐπὶ κεφαλὴν Ιωσήφ, καὶ ἐπὶ κορυφὴν δοξασθεὶς ἐν ἀδελφοῖς.

17. Πρωτότοκος ταύρου τὸ κάλλος αὐτοῦ· κέρατα μονοκέρωτος τὰ κέρατα αὐτοῦ. ἐν αὐτοῖς ἔθνη κερατιεῖ ἅμα, ἕως ἀπ' ἄκρου τῆς γῆς. αὗται μυριάδες Ἐφραίμ, καὶ αὗται χιλιάδες Μανασσῆ.

Καὶ

Mosis morituri benedictio.

* Exod. 3. v. 2.

nis lun.

13. a capite montium antiquitatum & c. col. seculi

14. ad &c. verticem separati (sc. Josephi) fratrum ejus. sil. a quibus venditus fuit.

Mosis moriturí benedictio.

18. Καὶ τῷ Ζαβουλὼν εἶπεν· εὐφράνθητι Ζαβουλὼν ἐν ἐξόδῳ σου, καὶ Ισσάχαρ ἐν τοῖς σκηνώμασί σου.

19. Ἔθνη ἐξολοθρεύσουσι καὶ ἐπικαλέσεσθε ἐκεῖ, καὶ θύσετε θυσίαν δικαιοσύνης, ὅτι πλοῦτον θαλάσσης θηλάσεσθε, καὶ ἐμπορεία παράλιον κατοικούντων.

20. Καὶ τῷ Γὰδ εἶπεν, εὐλογημένος ἐμπλατύνων Γάδ. ὡς λέων ἀνεπαύσατο, συντρίψας βραχίονα καὶ ἄρχοντα.

21. Καὶ εἶδεν ἀπαρχὴν αὐτοῦ, ὅτι ἐκεῖ ἐμερίσθη γῆ ἀρχόντων συνηγμένων ἅμα ἀρχηγοῖς λαῶν. δικαιοσύνην Κύριος ἐποίησε, καὶ κρίσιν αὐτοῦ μετὰ Ισραήλ.

22. Καὶ τῷ Δὰν εἶπεν, Δὰν σκύμνος λέοντος, καὶ ἐκπηδήσει ἐκ τοῦ Βασάν.

23. Καὶ τῷ Νεφθαλὶμ εἶπεν, Νεφθαλὶμ πλησμονὴ δεκτῶν. καὶ ἐμπλησθήτω εὐλογίας παρὰ Κυρίου. θάλασσαν καὶ λίβα κληρονομήσεις.

24. Καὶ τῷ Ασὴρ εἶπεν, εὐλογημένος ἀπὸ τέκνων Ασήρ. καὶ ἔσται δεκτὸς τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. βάψει ἐν ἐλαίῳ τὸν πόδα αὐτοῦ.

25. Σίδηρος καὶ χαλκὸς τὸ ὑπόδημα αὐτοῦ ἔσται. καὶ ὡς αἱ ἡμέραι σου ἡ ἰσχύς σου.

26. Οὐκ ἔστιν ὥσπερ ὁ Θεὸς τοῦ ἠγαπημένου. ὁ ἐπιβαίνων ἐπὶ τὸν οὐρανὸν βοηθός σου, καὶ ὁ μεγαλοπρεπὴς τοῦ στερεώματος.

27. Καὶ σκεπάσει σε Θεοῦ ἀρχή, καὶ ὑπὸ ἰσχὺν βραχιόνων ἀενάων. καὶ ἐκβαλεῖ ἀπὸ προσώπου σου ἐχθρόν, λέγων, ἀπόλοιο.

*Jer. 23. v. 6. 33. v. 16.

28. Καὶ κατασκηνώσει Ισραὴλ μόνος πεποιθώς. πηγὴ Ιακὼβ ἐπὶ σίτου καὶ οἴνου. καὶ ὁ οὐρανὸς αὐτῷ συννεφὴς δρόσῳ.

18. Et Zabulon ait, Lætare Zabulon in exitu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis.

19. Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas justitiæ. Qui inundationem maris quasi lac sugent, & thesauros absconditos arenarum.

20. Et Gad ait, Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requievit, cepitque brachiũ & verticem.

21. Et vidit principatum suum, quòd in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cũ principibus populi, & fecit justitias Domini, & judicium suum cum Israel.

22. Dan quoque ait, Dan catulus leonis, fluet largiter de Basan.

23. Et Nepthali dixit, Nephthali abũdantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem possidebit.

24. Aser quoque ait, Benedictus in filiis Aser, sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum.

25. Ferrum & æs calceamentum ejus. Sicut dies juventutis tuæ, ita & senectus tua.

26. Non est Deus alius ut Deus rectissimi: ascensor cœli auxiliator tuus. Magnificentia ejus discurrunt nubes,

27. Habitaculum ejus sursum, & subter brachia sempiterna: ejiciet à facie tua inimicum, dicetq; Conterere.

28. *Habitabit Israel confidenter, & solus. Oculus Jacob in terra frumenti & vini, cœlique caligabunt rore.

18. Et ipsi zebulun dixit, Lætare zebulun 15 quum egrederis, & Issachar in tabernaculis tuis.

19. Populos *ad* montem vocabunt: & illic sacrificabunt sacrificia justiciæ, quoniam affluentiã 16 maris sugent, & tecti thesauri arenę.

20. Et ad Gad dixit, Benedictus 17 qui dilatare fecerit Gad: sicut leo habitabit, & rapiet brachium atq; verticem.

21. Et vidit principium sibi, quod illic *esset* portio legislatoris tecta, veniet autem *cum* 18 principibus populi: justiciam Jehovæ 19 faciet, & judicia ejus cum Israele.

22. Et ad Dan dixit, Dan *ut* catulus leonis, saltabit è Basan.

23. Et Naphthali dixit, O Naphthali satur beneplacito, & plene benedictione Jehovæ, 20 occidentem & meridiem posside.

24. Et ad Aser dixit, Benedictus præ filiis Aser, erit 21 beneplacens fratribus suis, & tingens in oleo pedem suum.

25. Ferrum & æs calceamenta tua: & sicut dies tui, fortitudo tua.

26. Non *est* sicut Deus 22 ô Israel equitans cœlum in auxilium tui, & in magnificentia sua cœlos.

27. Ut habitaculum *est* Deus 23 æternus: & subter brachia sempiterna: & ejecit à facie tua inimicum & dixit, Disperde.

28. Et habitabit Israel 24 confidenter solus fons Jacob: in terra frumenti & vini, etiam cœli ejus stillabunt rorem.

18. Vnd zu Sebulon sprach er/ Sebulon frew dich deiner auszogs. Aber Jsaschar frew dich deiner hütten.

19. Sie werden die völcker auff dem berg ruffen / vnd daselbs opffern opffer der gerechtigkeit. Denn sie werden die menge des meers saugen / vnd die versenckte schetz im sande.

20. Vnd zu Gad sprach er/ Gad sey gesegnet der raummacher/ er ligt wie ein lew/ vnd raubet den arm vnd die scheitel.

21. Vnd er sahe/ das im ein heupt gegeben war/ ein lerer der verborgen ist/ welcher kam mit dem obersten des volcks/ vnd verschafft die gerechtigkeit des HERRN/ vnd seine rechte an Jsrael.

22. Vnd zu Dan sprach er/ Dan ein junger lewe / Er wird fliessen von Basan.

23. Vnd zu Naphthali sprach er / Naphthali wird gnug haben / was er begert/ vnd wird voll segens des HERRN sein/ gegen abend/ vnd mittag wird sein besitz sein.

24. Vnd zu Asser sprach er/ Asser sey gesegnet mit sönen/ Er sey angenem seinen brüdern/ vnd tunche seinen fuß in öle.

25. Eisen vnd ertz sey an seinen schuhen / Dein alter sey wie deine jugent.

26. Es ist kein Gott/ als der Gott des gerechten / Der im himel sitzt/ der sey deine hülffe/ vnd des herrligkeit in wolcken ist.

27. Das ist die wonung Gottes von anfang / vnd vnter den armen ewiglich. Vnd er wird für dir her deinen feind austreiben/ vnd sagen/ sey vertilget.

28. Jsrael wird sicher alleine wonen. Der brun Jacob wird sein auff dem lande / da korn vnd most ist / dazu sein himel wird mit taw trieffen.

15. ingrediendo te.
16. marium.
17. dilatare fecerit Gad, habitavit, vel, b. eligens vert.
18. capitibus.
19. fecit. præt. pro fut. ut supra.
20. mare. Gene. 13. n. 14.
21. acceptus fratrum suorum, & t. in oleo p. s.
22. ô Recte.
23. orientis, & desub brachia seculi.
24. confidentia s. f. ? ad terram f. & must.

25. beatitudines tuæ (sc. erunt) (Isr. q. s. t. p. salvate in Ieh. scuto &c. mentientur (vel, mendacer)

29. Wol dir Jsrael/ Wer ist dir gleich? O volck/ das du durch den HERRN selig wirst/ der deiner hülffe schilt/ vnd das schwert deines siegs ist/ Deinen feinden wirds feilen/ Aber du wirst auff jrer höhe einher tretten.

Das XXXIIII. Cap.

Cap. 34.

VND Mose gieng von dẽ gefilde der Moabiter auff dẽ berg Nebo/ auff die spitze des gebirgs Pißga/gegen Jeriho vber. Vnd der HERR zeiget jm das gantze land Gilead/ biß gen Dan.

1. planitiebus (campestribus) M. ad m. N. caput s. qui superfa.

2. Vnd das gantze Naphthali/vnd das land Ephraim vnd Manasse/vnd das gantze land Juda/biß an das eusserste meer.

3. Vnd gegen mittag/ vnd die gegend der breite Jeriho der palmenstad biß gen Zoar. Vnd der HERR sprach zu jm.

2. Ieh. ad illum, h. t. quam juravi &c. inocolis tuis.

4. Diß ist das land/das ich Abraham/ Jsaac/ vnd Jacob geschworen habe / vnd gesagt/ Jch wil es deinem samen geben / du hast es mit deinen augen gesehen / aber du solt nicht hinüber gehen.

5. Also starb Mose der knecht des HERRN daselbs im lande der Moabiter / nach dem wort des HERRN.

3. super os Ieh.

6. Vnd er begrub jn im tal im lande der Moabiter / gegen dem hause Peor/ vnd hat niemand sein grab erfahren/ biß auff diesen heutigen tag.

4. Vir.

7. Vnd Mose war hundert vnd zwentzig jar alt / da er starb / seine augen waren nicht tunckel worden/ vnd seine krafft war nicht verfallen.

5. filius (sc. erat) centum & vig (i. centuria & duarũ decadũ) anni in moriendo eum.

8. Vnd die kinder Jsrael beweineten Mose im gefilde der Moabiter dreissig tage / vnd wurden vollendet die tage des weinens vnd klagens vber Mose.

6. triginta (i. tres decades) diei.

Jo-

---

29. 25 Beatus es Israel, quis sicut tu popule qui servaris per Jehovam scutum auxilii tui, & qui *est* gladius excellentiæ tuæ? humiliabuntur autem inimici tui, & tu super excelsa eorum calcabis.

CAP. XXXIIII.

AScendit ergo Moseh e 1 planitie Moab ad montem Nebo, *in* verticem collis qui *est* contra faciem Jereho, & ostendit illi Jehovah omnem terram, *nempe* Gilad usq; Dan.

2. Et universum Naphthali, & terram Ephraim & Menasseh & omnem terram Jehudah, usq; *ad* mare novissimum.

3. Et meridiem & planitiem, vallem Jereho urbis palmarum, usq; *ad* Soar.

4. Et dixit 2 ei Jehovah, Hæc *est* terra *de* qua juravi Abraham, Isaac & Jacob, dicendo, Semini tuo dabo illam, *eam* videre feci te oculis tuis, & illuc non transibis.

5. Itaq; mortuus est illic Moseh servus Jehovæ in terra Moab, 3 juxta sermonem Jehovæ.

6. Et sepelivit eum in Gai, in terra Moab, e regione Beth-peor: neq; cognovit 4 quisquam sepulchrum ejus usq; *ad* diem hanc.

7. Moseh autem 5 natus *erat* centum & viginti annos quando mortuus est: non caligavit oculus ejus neq; aufugit viror ejus.

8. Et fleverunt filii Israel Moseh, in campestribus Moab 6 triginta diebus: completiq; sunt dies fletus luctus Moseh.

Je-

---

29. Beatus es tu Israel, quis similis tui popule, qui salvaris in Domino? scutum auxilii tui, & gladius gloriæ tuæ. negabũt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

CAP. XXXIIII.

ASc̃edit ergo Moyses de campestribus Moab super montem Nebo, in verticem Phasga contra Jericho: * ostenditq; ei Dominus omnem terram Galaad usque Dan,

2. Et universum Nephthali, terramque Ephraim & Manasse, & omnem terram usque ad mare novissimum,

3. Et australem partem, & latitudinem campi Jericho civitatis palmarum usque Segor.

4. Dixitque Dominus ad eum, Hæc est terra, pro qua juravi Abraham, Isaac, & Jacob, dicens, * Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & non transibis ad illam.

5. Mortuusque est ibi Moyses servus Domini, in terra Moab, jubente Domino:

6. Et sepelivit eum in valle terræ Moab contra Phogor: * & non cognovit homo sepulchrum ejus usque in præsentem diem.

7. Moyses centum & viginti annorũ erat quando mortuus est: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti sunt.

8. Fleveruntque eum filii Israel in campestribus Moab triginta diebus: & completi sunt dies planctus lugentium Moysen.

Josue

---

29. Μακάριος σὺ Ἰσραήλ· τίς ὅμοιός σοι λαὸς σωζόμενος ὑπὸ Κυρίου; ὑπερασπιεῖ ὁ βοηθός σου, καὶ ἡ μάχαιρα καύχημά σου. καὶ ψεύσονταί σε οἱ ἐχθροί σου, καὶ σὺ ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν ἐπιβήσῃ.

ces erunt (de spe decidentes) inimici.

Κεφαλ. λδ΄.

ΚΑὶ ἀνέβη Μωυσῆς ἀπὸ Ἀραβὼθ Μωὰβ ἐπὶ τὸ ὄρος Ναβαὺ, ἐπὶ κορυφὴν Φασγὰ, ἥ ἐστιν ἐπὶ προσώπου Ἱεριχώ. καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Κύριος πᾶσαν τὴν γῆν Γαλαὰδ ἕως Δάν.

* 1. Mac. 2 v. 4. Supra. 3. v. 27.

2. Καὶ πᾶσαν τὴν γῆν Νεφθαλὶμ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν Ἐφραὶμ, καὶ Μανασσῆ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν Ἰούδα ἕως τῆς θαλάσσης τῆς ἐσχάτης.

3. Καὶ τὴν ἔρημον, καὶ τὰ περίχωρα Ἱεριχὼ, πόλιν φοινίκων ἕως Σηγώρ.

4. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, αὕτη ἡ γῆ ἣν ὤμοσα Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, λέγων, τῷ σπέρματι ὑμῶν δώσω αὐτήν· ἔδειξα αὐτὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, καὶ ἐκεῖ οὐκ εἰσελεύσῃ.

* Gen. 12. v. 7. & 13. v. 14. & 15. v. 18. & 26. v. 4.

5. Καὶ ἐτελεύτησεν ἐκεῖ Μωυσῆς οἰκέτης Κυρίου ἐν γῇ Μωὰβ διὰ ῥήματος Κυρίου.

6. Καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν γῇ Μωὰβ, ἐγγὺς οἴκου Φογόρ· καὶ οὐκ οἶδεν οὐδεὶς τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

* Iuda. v. 9.

7. Μωυσῆς δὲ ἦν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ἐτῶν ἐν τῷ τελευτᾶν αὐτόν. οὐκ ἠμαυρώθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ. οὐδὲ ἐφθάρησαν τὰ χελώνια αὐτοῦ.

8. Καὶ ἔκλαυσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸν Μωυσῆν ἐν Ἀραβὼθ Μωὰβ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου κατὰ Ἱεριχὼ τριάκοντα ἡμέρας· καὶ συνετελέσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους κλαυθμοῦ Μωυσῆ.

Καὶ

Mosis successor Josue.

9. Καὶ Ἰησοῦς υἱὸς Ναυὴ ἐπλήσθη πνεύματος συνέσεως, ἐπέθηκε γὰρ Μωυσῆς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν· καὶ εἰσήκουσαν αὐτοῦ οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ· καὶ ἐποίησαν καθότι ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ.

10. Καὶ οὐκ ἀνέστη ἔτι προφήτης ἐν Ἰσραὴλ ὡς Μωυσῆς· ὃν ἔγνω Κύριος αὐτὸν πρόσωπον κατὰ πρόσωπον.

11. Ἐν πᾶσι τοῖς σημείοις καὶ τέρασιν, ὃν ἀπέστειλε Κύριος αὐτὸν ποιῆσαι αὐτὰ ἐν γῇ Αἰγύπτου Φαραὼ καὶ τοῖς θεράπουσιν αὐτοῦ, καὶ πάσῃ τῇ γῇ αὐτοῦ·

12. Καὶ τὰ θαυμάσια τὰ μεγάλα, καὶ πᾶσαν τὴν χεῖρα τὴν κραταιάν, ἃ ἐποίησε Μωυσῆς ἔναντι παντὸς Ἰσραήλ.

9. Josue verò filius Nun repletus est Spiritu sapientiæ, quia Moyses posuit super eum manus suas. Et obedierunt ei filii Israel, feceruntque sicut præcepit Dominus Moysi.

10. Et non surrexit ultrà propheta in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem.

11. In omnibus signis atque portentis, quæ misit per eum, ut faceret in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus, universæque terræ illius,

12. Et cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyses coram universo Israel.

9. Jehosua autem filius Nun repletus est Spiritu sapientiæ, quoniam 7 posuerat Moseh manus suas super eum: 8 parueruntq; ei filii Israel ac fecerunt quemadmodũ præceperat Jehovah Moseh.

10. Neq; surrexit propheta ultra in Israele sicut Moseh, 9 quem nosset Jehovah facie ad faciem.

11. In omnibus signis & portentis *ad* 10 quæ facienda in terra Aegypti Paroni & servis ejus & universæ terræ ejus, miserat eum Jehovah.

12. Et in omni manu forti, & in omni terrore magno, quæ *omnia* fecit Moseh in oculis totius Israelis.

9. Josua aber der son Nun ward erfüllet mit dem geist der weißheit / Denn Mose hatte seine hende auff jn gelegt / vnd die kinder Israel gehorchten jm / vñ thaten wie der HERR Mose geboten hatte.

10. Vnd es stund hinfurt kein prophet in Israel auff / wie Mose / den der HERR erkennet hette von angesicht.

11. Zu allerley zeichen vnd wunder / dazu jn der HERR sandte / das er sie thete in Egyptenland / an Pharao vnd an allen seinen knechten / vnd an alle seinem lande.

12. Vnd zu aller dieser mechtigen hand vnd grossen gesichten / die Mose thet für den augen des gantzen Israels.

7. fulciverat.

8. & audierunt ad eum.

9. quem nosset eum. pleonasmus Hebræis elegans & frequens.

10. quæ miserat eum Jeh. ad faciendum in t. Æg.

V. T. canonici

Genesis, Exo, Levit, Numerorum, Deuteronomi,
Josue, judex, Ruth, Samuel duo, sic duo Regum,
Et chronicon duplex, Esdras, Nehemia & Ester,
Job cum Psalmis, Proverbia, cantica, Pastor,
Esaias, Jeremi, Lament, Ezechi, Danielq;,
Hosea, Joel, Amos, Obadi, Jona, Mich, Nahum, Habac,
Sophon, & Haggaeus, Zacharias & Machalachias.

N. T.

Matthaei, Marci, Lucaeq;, Johannis, et Acta,
Roma, Chorint, Galat, Eph, philip, ecclesia, Colossis,
Thessal, Thimotheo, Titoq;, Philemon, Hebraeis,
Jacobi, Petriq;, Johan, judaeq; atq; Apocalyps:

F. I. N. I. S.

BIBLIORUM

V. TESTAMENTI

PARS SECUNDA

ID EST

Duodecim libri Historici;

Josuæ	I.
Judicum	I.
Ruth	I.
Samuelis	II.
Regum	II.
Paralipomenon	II.
Esdræ	I.
Nehemiæ	I.
Esther	I.

Confortare & esto robustus valde: ut custodias & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyses servus meus: ne declines ab ea ad dextram vel ad sinistram, ut intelligas cuncta quæ agis. Iof. 1. ver. 7.

Cap. 1. verſ. 8. 9.

Non recedat volumen legis huius ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut cuſtodias & facias omnia, quæ ſcripta ſunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam. Ecce præcipio tibi, confortare, & eſto robuſtus. Noli metuere & noli timere: quoniam tecum eſt Dominus Deus tuus in omnibus, ad quæcunque perrexeris.

1. SAM. 2. verſ. 30.

Quicunque honorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

2. REG. 17. verſ. 13.

Revertimini à viis veſtris peſsimis, & cuſtodite præcepta mea, & ceremonias, iuxta omnem legem, quam præcepi patribus veſtris: & ſicut miſi ad vos in manu ſervorum meorum Prophetarum.

HIERONYMI IN JOSUE PRAEFATIO.

Tandem finito Pentateucho Moysi, velut grandi fœnore liberati, ad Jesum filium Nave manum mittamus: quem Hebræi, יהושע בן נון id est, Josue filium Nun, vocavit: & ad Judicum librum, quem שפטים appellant, ad Ruth quoq; & Esther, quos iisdem nominibus efferant. Monemusque lectorem ut sylvam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra divisas, diligens scriptor conservet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et ut in primis (quod sæpe testatus sum) sciat me non in reprehensionem veterum nova cudere, sicut amici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen nostra delectant: ut pro Græcorum ἐξαπλοῖς quæ & sumptu, & labore maximo indigent: editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes, inveniant quod requirunt: maxime quum apud Latinos tot sint exemplaria quot codices: & unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit, quod ei visum est: & utique non possit verum esse quod dissonat. Unde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingua: vel suscipiens, si placet: vel contemnens, si displicet: memineritque illorum versuum, Os tuum abundavit malitia: & lingua concinnabat dolos. Sedens, adversus fratrem tuum loquebaris: & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti iniquè quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis utilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare? dolere Judæos quod calumniandi eis, & irridendi Christianos sit ablata occasio, & Ecclesiæ homines id despicere, imò lacerare unde adversarii torqueantur? Quod si vetus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant: cur ea quæ sub asteriscis & obelis vel addita sunt, vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem juxta Theodotionis translationem Ecclesiæ susceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eusebium Pamphili cunctas editiones similiter differentes? Aut quæ fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quæ falsa sunt? Unde autem in Novo Testamento probare poterunt assumpta testimonia quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Cæterum post sanctæ Paulæ dormitionem, cujus vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui: decrevimus, dum spiritus hos regit artus, Prophetarum explanationi incumbere: & omissum jam diu opus, quasi quodam postliminio, repetere: præsertim quum & admirabilis sanctusque vir Pammachus hoc idem literis flagitet: & nos ad patriam festinantes, mortiferos Syrenarum cantus surda debeamus aure transire.

HIERONYMI IN LIBRUM PARALIPOMENON
Præfatio.

SI Septuaginta interpretum pura, & ut ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superfluè me, Chromati Episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupaverat, & nascentis Ecclesiæ roboraverat fidem: justum erat etjam nostro silentio comprobari. Nunc vero quum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatio corrupta sit atque violata: nostri arbitrii putas, aut è pluribus judicare quid verum sit, aut novum opus in veteri opere cudere, illudentibusque Iudæis, cornicum (ut dicitur) oculos configere. Alexandria & AEgyptus in Septuaginta suis, Hesychium laudat authorem: Constantinopolis usque Antiochiam, Iuliani martyris exemplaria probat: mediæ inter has provinciæ Palæstinos codices legunt, quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgaverunt: totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certè Origenes non solum exempla composuit quatuor editionum, è regione singula verba describens, ut unus dissentiens statim cæteris inter se consentientibus arguatur: sed quod majoris audaciæ est, in editione septuaginta, Theodotionis editionem miscuit, asteriscis videlicet designans quæ minus fuerant: & virgulis, quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit: non tenere quod semel susceperant, & post Septuaginta cellulas quæ vulgò sine authore jactantur, singulas cellulas aperuere, hocque in Ecclesiis legitur, quod Septuaginta nescierunt: cur me non suscipiant Latini mei, qui inviolata editione Veteri ita novam condidi, ut laborem meum Hebræis, & (quod his majus est) Apostolis authoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Euangelio, Ex AEgypto vocavi filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, & nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se: cæteraque his similia in Hebræorum libris inveniri. Certè Apostoli & Euangelistæ, Septuaginta interpretes noverant: & unde eis hæc quæ in Septuaginta interpretibus non habentur? Christus Dominus noster utriusque Testamenti conditor, in Euangelio secundum Iohannem, Qui credit, inquit, in me sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Utique scriptum est quod Salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur revertendum est, unde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor: & obtrectatoribus meis tantum respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accusatores & defensores, quum in aliis probent quòd in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum authore mutetur. Cæterum memini editionem Septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum quos in conventu fratrum semper edissero. Et quod nunc דברי הימים id est, Verba dierũ, interpretatus sum: idcirco feci, ut inextricabiles moras, & sylvam nominum, quæ scriptorum con-

confusa sunt vitio, sensuumque barbariem apertius, & per versuum cola digerem, mihimet ipsi & meis iuxta Ismeniam canens, si aures surdæ sunt cæterorum.

AD DOMNIONEM ET ROGATIANUM IN eundem Præfatio ejusdem.

Quomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint: & tertium Virgilii librum, qui à Troade per Leucaten & Acroceraunia ad Siciliam, & inde ad ostia Tyberis navigaverint: ita Sanctam scripturam lucidius intuebitur, qui Judæam oculis contemplatus sit, & antiquarum urbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognoverit. Unde & nobis curæ fuit cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire, ut circumiremus provinciam, quam universæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, nunquam me in Divinis voluminibus, propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam: sed ea etjam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum, quantò magis de iis, super quibus anceps eram? Denique quum à me nuper litteris flagitassetis, ut vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tyberiade quendam legis doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: contuli cum eo a vertice (ut ajunt) usque ad extremum unguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod jubebatis. Liberè enim vobis loquor: ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, ut non tam Hebræa quàm Barbara quædam & Sarmatica nomina conjecta arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta interpretibus (qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerant) sed scriptorum culpæ adscribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant: & sæpe tria nomina subtractis e medio syllabis, in unum vocabulum cogunt: vel è regione unum nomen propter latitudinem suam in duo vel tria vocabula dividunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines (ut plerique existimant) sed urbes, & regiones. & saltus, & provincias sonant: & obliquè sub interpretatione & figura eorum quædam narrantur historiæ: de quibus in Regnorum libro dicitur: Nonne ecce hæc scripta sunt in libro verborum dierum Regum Juda? Quæ utique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quòd apud Hebræos, liber Paralipomenon unus sit: & apud illos vocatus דברי הימים. id est, Verba dierum, qui propter magnitudinem, apud nos divisus est: quod nonnulli etjam in Bruto, Ciceronis dialogo faciunt, ut eum in treis partes secent, quum unus à suo autore sit editus. Deinde etjam illud attendendum, quod frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum (ut dixi) significantias sonant. Ad extremum quod omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leviter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque vestrarum adjutus auxilio, misi librum benevolis placiturum, tamen invidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque (ut ait Plinius) malunt contemnere plerique, quàm discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis: & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Ubicunque ergo asteriscos, id est, stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Ubi verò obelus, transversa scilicet virga, præposita est, illic signatur, quid Septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti autoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

EJUSDEM AD DOMNIONEM ET ROGATIANUM in Esdram & Nehemiam præfatio.

Utrum difficilius sit facere quod poscitis, an negare, necdum statui, nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententia est: & magnitudo oneris impositi ita cervices premit, ut antè sub fasce ruendum sit, quàm levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia, qui omne, quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se, conscientia repugnante, publicè lacerant quod occultè legunt, in tantum ut clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam à labiis iniquis & lingua dolosa. Tertius annus est quod semper scribitis atque rescribitis ut Esdræ librum & Esther vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quicquid illud est, quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem

(ut ait quidam) nisi, neque aliud se fatigando nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos mi Domnion & Rogatiane charissimi, ut privata lectione contenti, librum non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis vitetisque eorum supercilium, qui judicare tantum de aliis, & ipsi facere nihil noverunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exempla, admonentes, ut Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distincte & per intervalla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio librariorum diligentia conservetur. Nec quenquam moveat quód unus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertii & quarti libri somniis delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in unum volumen coartantur: & quæ non habentur apud illos, nec de vigintiquatuor senibus sunt, procul abiicienda: Siquis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inversa demonstrat, nec potest utique verum asseri, quod diversum est: mittite eum ad Euangelia, in quibus multa ponuntur quasi de Veteri Testamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur: velut illud; Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex AEgypto vocavi filium meum: &, Videbunt in quem compunxerunt: multaque alia quæ latiori operi reservamus & quærite ab eo ubi scripta sint; quumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus, quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam, certè quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm à me versum est. Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos, & ipsis authoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porrò aliud est, clausis (quod dicitur) oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac benevolentiam, qui post Septuaginta translatores, iam Christi Euangelio corruscante, Iudæos & Hebionitas Legis veteris interpretes, Aquilam videlicet & Symmachum & Theodotionem, & curiosè legunt, & per Origenis laborem in ἑξαπλοῖς, Ecclesiis dedicarunt, Quanto magis Latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est, & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etjam qui habuerint & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes quis é multis veriùs dixerit. Quod etjam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, ut interdum Scripturæ sensum relinquens, uniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem parvam habemus scientiam, & Latinus nobis utcunque sermo non deest, & de aliis magis possumus judicare, & ea quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licet hydra sibilet, victorque Sinon incendia jactet: nunquam meum (juuante Christo) silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abiiciant. Euentilent apices, litteras calumnientur: magis vestra charitate provocabor ad studium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

EJUSDEM IN LIBRUM ESTHER
Præfatio.

LIbrum Esther variis translatoribus constat esse vitiatum, quem ego de Archivis Hebræorum revelans, verbum è verbo expressius transtuli. Quem librum editio Vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis uti potuit, qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit. Vos autem, ô Paula & Eustochium, quoniam & bibliotehcas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singulà verba nostram translationem aspicite: ut possitis agnoscere, me nihil etjam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habetur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quia Deus dissipat ossa eorum, qui hominibus placere desiderant, & secundum Apostolum, Qui ejusmodi sunt, servi Christi esse non possunt. Rursum in libro Esther alphabetum ex minio usque ad ט literam fecimus diversis in locis, volentes scilicet Septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim juxta morem Hebraicum, ordinem prosequi, etjam in Septuaginta editione maluimus.

IN Hebræo legitur.

Κεφαλ. α΄.

Dei ad Josuam exhortatoria oratio.

ΚΑὶ ἐγένετο μετὰ τὴν τελευτὴν Μωυσῆ δούλου Κυρίου, καὶ εἶπε Κύριος τῷ Ἰησοῦ υἱῷ Ναυὴ τῷ ὑπουργῷ Μωυσῆ, λέγων.

2. Μωυσῆς ὁ θεράπων μου τετελεύτηκεν· νῦν οὖν ἀναστὰς διάβηθι τὸν Ἰορδάνην σὺ καὶ πᾶς ὁ λαὸς οὗτος εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι αὐτοῖς.

*Deu. 11. v. 24. Infra. 14. v. 9.

3. Πᾶς ὁ τόπος ἐφ' ὃν ἂν ἐπιβῆτε τῷ ἴχνει τῶν ποδῶν ὑμῶν, ὑμῖν δώσω αὐτόν, ὃν τρόπον εἴρηκα τῷ Μωυσῇ.

4. Τὴν ἔρημον καὶ τὸν Ἀντιλίβανον ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Εὐφράτου, πᾶσαν γῆν Ἑτταίων, καὶ ἕως τῆς θαλάσσης τῆς μεγάλης, ἀφ' ἡλίου δυσμῶν ἔσται τὰ ὅρια ὑμῶν.

*Heb. 13. v. 5.

5. Οὐκ ἀντιστήσεται ἄνθρωπος κατενώπιον ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. καὶ ὥσπερ ἤμην μετὰ Μωυσῆ, οὕτως ἔσομαι καὶ μετὰ σοῦ, καὶ οὐκ ἐγκαταλείψω σε, οὐδὲ ὑπερόψομαί σε.

CAPUT PRIMUM.

ET factũ est post mortem Moysi servi Domini, ut loqueretur Dominus ad Josue filium Nun, ministrum Moysi, & diceret ei,

2. Moyses servus meus mortuus est: surge, & transi Jordanem istum tu & omnis populus tecum, in terram, quam ego dabo filiis Israel.

3. *Omnem locum, quem calcaverit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moysi.

4. A deserto & Libano usque ad fluviũ magnum Euphraten, omnis terra Hethæorum usq; ad mare magnum, contra solis occasum, erit terminus vester.

5. Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitæ tuæ: sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: * non dimittam, nec derelinquam te.

ET fuit post mortem Moseh servi Jehovæ, dixit Jehovah ad Jehosua filium Nun ministrum Moseh, dicendo.

2. Moseh servus meus mortuus est: nunc ergo surge, transi Jarden istum tu & omnis populus iste, ad terram quam 2 ego do illis, filiis Israel.

3. Omnem locum 3 quem calcaverit planta pedis vestri, vobis dedi illum, quemadmodum locutus sum ad Moseh.

4. A deserto & Lebanon isto, 4 usq; *ad* flumen magnum, flumen Perath: tota terra Hitthæorum usq; *ad* mare magnum, *ad* 5 occasus solis, erit terminus vester.

5. Non 6 consistet quisquam ante te omnibus diebus vitæ tuæ: quemadmodum fui cum Moseh ero tecum: non derelinquam te, neq; deseram te.

Das I. Cap.

NAch dem tod Mose des knechtes des HErrn/ sprach der HErr zu Josua dem son Nun/ Moses diener.

2. Mein knecht Mose ist gestorben / So mach dich nu auff / vnd zeuch vber diesen Jordan / du vnd diß gantz volck / in das land / das ich jnen den kindern Israel gegeben habe.

3. Alle stet / darauff ewr Fußsolen tretten werden / hab ich euch gegeben / wie ich Mose geredt habe.

4. Von der wüsten an vnd diesem Libano / biß an das grosse wasser Phrath / das gantze land der Hethiter biß an das grosse meer / gegen dem abend / sollen ewr grentze sein.

5. Es sol dir niemand widerstehen dein lebenlang. Wie ich mit Mose gewesen bin / also wil ich auch mit dir sein / Ich wil dich nicht verlassen / noch von dir weichen.

Caput 1.

1. *& dixit .i. ut dicer. Copulativa pro causali enallage frequens. Gen. 12. n. 18.*
2. *ego dās sc. sum.*
3. *quo calc. vola p. v. in eo (.i. in quo) vob.*
4. *& (pleon. sic infra) usq.*
5. *ingressum solis.*
6. *statuet se vir &c. quemadmodum fui cum M. &cet.* Chald. *VERBũ meum fuit in auxiliũ Mose & VERBũ m. erit in auxiliũ tuum. sic v. 17. & cap. 3. v. 7. Deu. 33 n. 5.*

7. fortis esto & robustus esto (sic deinceps) q.t. hæreditare facies p. h. t. quã juravi p. e. ad dãdum illis: tantum &c. ad custodiendum ad faciendum.

8. ad faciendũ.
9. ne formides, neq; consterneris: quia tec. Jeh. (Chald. in auxilium t. est VERbum Domini.) 6
10. in medium castrametationis.
416:
11. viaticũ: quia in adhuc trib. die. vos transeuntes (sc. eritis) Jar. h. ad veniendum ad possidendum &c. dans (sc. est) vob.

12. et Reubenitæ & Gaditæ.
13. meminisse. Infin. pro imper.
14. quietem dans (sc. est) vobis.
15. parvulus vester & p. v. residebunt &c. in transitu Jardeni, & vos tr. quintati, vel, quini, militari scil. ordine. Ex. 13 n. 20.

Josua.

6. Sey getrost vnd vnuerzagt/ denn du solt diesem volck das land austeilen/ das ich jren vetern geschworen habe/ das ichs jnen geben wolt.

7. Sey nur getrost vnd freidig/ das du haltest vnd thust aller ding nach dem gesetz/ das dir Mose mein knecht geboten hat. Weiche nicht davon/ weder zur rechten noch zur lincken / Auff das du weißlich handeln mügest/ in allem das du thun solt.

8. Vnd laß das buch dieses gesetzs nicht von deinem munde komen/ sondern betracht es tag vnd nacht / Auff das du haltest vnd thust aller ding nach dem / das drinnen geschrieben stehet. Als denn wird dir gelingen/ in allem das du thust/ vnd wirst weißlich handeln können.

9. Sihe/ich hab dir geboten das dir getrost vnd freidig seist/ Laß dir nicht grawen/ vnd entsetze dich nicht / Denn der HERR dein Gott ist mit dir in allem das du thun wirst.

10. Da gebot Josua den heuptleuten des volcks / vnd sprach.

11. Gehet durch das lager/ vnd gebietet dem volck / vnd sprecht/ Schaffet euch vorrat/ Denn vber drey tage werdet jr vber diesen Jordan gehen/ das jr hinein komet/ vnd das land einnemet / das euch der HERR ewr Gott geben wird.

12. Vnd zu den Rubenitern/ Gadditern / vnd dem halben stam Manasse/ sprach Josua.

13. Gedenckt an das wort/ das euch Mose der knecht des HERRN sagt / vnd sprach/ Der HERR ewr Gott hat euch zu ruge bracht / vnd diß land gegeben.

14. Ewre weiber vnd kinder vnd vich last im land bleiben/ das euch Mose gegeben hat disseid des Jordans / Jr aber solt für ewrn brüdern

her-

6. 7 Conforta *te*, & robora *te*, quia tu possidere facies populum hunc terram *de* qua juravi patribus eorum me daturum illis.

7. Tamen conforta *te*, & robora *te* valde, ut custodias & facias secundum omnem legem quam præcepit tibi Moseh, servus meus: ne declines ab eo *ad* dexteram aut *ad* sinistram, ut prospere agas in omnibus *ad* quæ perrexeris.

8. Non recedat liber legis ab ore tuo, sed mediteris in eo, die ac nocte, ut custodias 8 & facias secundum omne *quod* scriptum *est* in eo: tunc enim secundabis vias tuas & tunc intelliges.

9. Annon præcepi tibi, conforta *te*, & robora *te*, 9 ne consterneris, neq; terrearis? quia tecum *est* Jehovah Deus tuus in omnibus *ad* quæ perrexeris.

10. Itaq; præcepit Jehosua præfectis populi, dicendo:

11. Transite 10 per medium castrorum & præcipite populo, dicendo, parate vobis 11 annonam. quia post triduum vos transituri estis Jarden hunc, ut ingrediamini ad possidendum terram quam Jehovah Deus vester dat vobis ad possidendum eam.

12. 12 Reubenitis autem & Gaditis & dimidiæ tribui Menasseh ait Jehosua, dicendo:

13. 13 Mementote verbi quod precepit vobis Moseh servus Jehovæ dicendo, Jehovah Deus vester 14 quiescere vos fecit, dabitq; vobis terram hanc.

14. Uxores vestræ, 15 parvuuli vestri, & pecora vestra manebant in terra, quam dedit vobis Moseh trans Jarden: vos autem transibitis accincti armis ante

fra-

6. Confortare & esto robustus: tu enim sorte divides populo huic terram pro qua juravi patribus tuis, ut traderem eam illis.

7. Confortare igitur, & esto robustus valde: ut custodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyses servus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intelligas cuncta quæ agis.

8. Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.

9. Ecce præcipio tibi, confortare, & esto robustus. Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum est Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcunque perrexeris.

10. Præcepitque Josue principibus populi, dicens,

11. Transite per medium castrorum, & imperate populo, ac dicite, præparate vobis cibaria: quoniam post diem tertium transibitis Jordanem, & intrabitis ad possidendam terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

12. Rubenitis quoque, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse ait,

13. Mementote sermonis * quem præcepit vobis Moyses famulus Domini, dicens, Dominus Deus vester dedit vobis requiem, & omnem terram.

14. Uxores vestræ, & filii, ac jumenta manebunt in terra quam tradidit vobis Moyses trans Jordanem: vos autē transite ar-

mati

6. Ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου. σὺ γὰρ ἀποδιελεῖς τῷ λαῷ τούτῳ τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν δοῦναι αὐτοῖς.

7. Ἴσχυε οὖν καὶ ἀνδρίζου, φυλάσσεσθαι καὶ ποιεῖν καθότι ἐνετείλατό σοι Μωυσῆς ὁ παῖς μου. καὶ οὐκ ἐκκλινεῖς ἀπ' αὐτῶν εἰς δεξιὰ ἢ εἰς ἀριστερά, ἵνα συνῇς ἐν πᾶσιν οἷς ἐὰν πράξῃς.

8. Καὶ οὐκ ἀποστήσεται ἡ βίβλος τοῦ νόμου τούτου ἐκ τοῦ στόματός σου, καὶ μελετήσεις ἐν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτός, ἵνα συνῇς ποιεῖν πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν αὐτῷ. τότε εὐοδώσεις τὰς ὁδούς σου, καὶ τότε συνήσεις.

9. Ἰδοὺ ἐντέλλομαί σοι, ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου, μὴ δειλιάσῃς, μηδὲ φοβηθῇς, ὅτι μετὰ σοῦ Κύριος ὁ Θεός σου εἰς πάντα τόπον οὗ ἐὰν πορεύσῃ.

10. Καὶ ἐνετείλατο Ἰησοῦς τοῖς γραμματεῦσι τοῦ λαοῦ, λέγων·

11. Εἰσέλθετε κατὰ μέσον τῆς παρεμβολῆς τοῦ λαοῦ, καὶ ἐντείλασθε τῷ λαῷ, λέγοντες· ἑτοιμάζεσθε ἐπισιτισμόν, ὅτι ἔτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην τοῦτον, εἰσελθόντες κατασχεῖν τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ὑμῶν δίδωσιν ὑμῖν.

12. Καὶ τῷ Ῥουβὴν, καὶ τῷ Γὰδ, καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ εἶπεν Ἰησοῦς·

13. Μνήσθητε τὸ ῥῆμα Κυρίου, ὃ ἐνετείλατο ὑμῖν Μωυσῆς, ὁ παῖς Κυρίου λέγων· Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν κατέπαυσεν ὑμᾶς, καὶ ἔδωκεν ὑμῖν τὴν γῆν ταύτην.

14. Αἱ γυναῖκες ὑμῶν, καὶ τὰ παιδία ὑμῶν, καὶ τὰ κτήνη ὑμῶν κατοικήτωσαν ἐν τῇ γῇ, ἣ ἔδωκεν ὑμῖν Μωυσῆς πέραν τοῦ Ἰορδάνου. ὑμεῖς δὲ διαβήσε-

σθε

Exhortatio Dei ad Josuam.

* Num. 32 v. 20

ϑε διεζωνοι πρότεροι τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν πᾶς ὁ ἰσχύων. καὶ συμμαχήσετε αὐτοῖς.

15. Ἕως ἂν καταπαύσῃ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν, ὥσπερ καὶ ὑμᾶς, καὶ κληρονομήσωσιν καὶ οὗτοι τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν δίδωσιν αὐτοῖς. καὶ ἀπελεύσεσθε ἕκαστος εἰς τὴν κληρονομίαν ἑαυτοῦ, ἣν ἔδωκεν ὑμῖν Μωυσῆς ἐν τῷ πέραν τοῦ Ιορδάνου ἀπ' ἀνατολῶν ἡλίου.

16. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ιησοῦ εἶπαν, ἅπαντα ὅσα ἂν ἐντείλῃ ὑμῖν ποιήσομεν, καὶ εἰς πάντα τόπον, οὗ ἐὰν ἀποστείλῃς ἡμᾶς, πορευσόμεθα.

17. Κατὰ πάντα ὅσα ἠκούσαμεν Μωυσῆ, ἀκουσόμεθά σε. πλὴν ἔστω Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν μετὰ σοῦ, ὃν τρόπον ἦν μετὰ Μωυσῆ.

18. ὁ δὲ ἄνθρωπος ὃς ἂν ἀπειθήσῃ σοι, καὶ ὃς ἂν μὴ ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων σου καθότι ἂν ἐντείλῃ αὐτῷ, ἀποθανέτω. ἀλλὰ ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου.

Κεφαλ. β'.

ΚΑὶ ἀπέστειλεν Ιησοῦς υἱὸς Ναυῆ ἐκ Σαττὶν δύο ἄνδρας κατασκοπεῦσαι, λέγων· ἀνάβητε καὶ ἴδετε τὴν γῆν καὶ τὴν Ιεριχώ. καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς οἰκίαν γυναικὸς πόρνης, ἧ ὄνομα Ῥαάβ. καὶ κατέλυσαν ἐκεῖ. *Jacob. 2 v. 25. Hebr. 11. v. 31.

2. Καὶ ἀπηγγέλη τῷ βασιλεῖ Ιεριχώ, λέγοντες· ἰδοὺ ἄνδρες εἰσπεπόρευνται ὧδε τῶν υἱῶν Ισραὴλ κατασκοπεῦσαι τὴν γῆν.

3. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Ιεριχὼ, καὶ εἶπεν πρὸς Ῥαὰβ λέγων, ἐξάγαγε τοὺς ἄνδρας τοὺς εἰσπεπορευμένους εἰς τὴν οἰκίαν σου τὴν νύκτα, κατασκοπεῦσαι γὰρ τὴν γῆν ἥκασιν.

4. Καὶ λαβοῦσα ἡ γυνὴ τοὺς δύο ἄνδρας ἔκρυψεν αὐτούς. καὶ εἶπεν αὐτοῖς λέγουσα, εἰσεληλύθασι πρός με οἱ ἄνδρες, καὶ οὐκ οἶδα πόθεν ἦσαν.

mati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis:

15. Donec det Dominus requiem fratribus vestris sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque terram, quam Dominus Deus vester datur⁹ est eis: & sic revertimini in terram possessionis vestræ, & habitabitis in ea, quam vobis dedit Moyses famulus Domini trans Jordanem contra solis ortũ.

16. Responderuntq; ad Josue, atque dixerunt, Omnia quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocunque miseris, ibimus.

17. Sicut obedivimus in cunctis Moysi, ita obediemus & tibi: tantum sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse.

18. Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus, quos præceperis ei, moriatur. Tu tantùm confortare, & viriliter age.

CAP. II.

MIsit igitur Josue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito: & dixit eis, Ite, & considerate terram, urbemq; Jericho. * Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieverunt apud eam.

2. Nuntiatumque est regi Jericho, & dictum, Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis Israel, ut explorarent terram.

3. Misitque rex Jericho adRahab dicens, Educ viros qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnẽ terram considerare venerunt.

4. Tollensque mulier viros, abscondit, & ait, Fateor venerunt ad me, sed nesciebam unde essent.

fratres vestros, omnes potentes fortitudine, & auxiliabimini eis:

15 16 Donec quiescere faciat Jehovah fratres vestros sicut vos, & possideant etjam ipsi terram quam Jehovah Deus vester dat eis, & *tunc* revertemini ad terram possessionis vestræ, & possidebitis eã quã dedit vobis Moseh servus Jehovæ trans Jarden *ad* ortum solis.

16. Et responderunt ad Jehosua dicendo, Omnia quæ præcepistis nobis faciemus: 17 & quocunq; miseris nos, pergemus.

17. Prorsus ut obedivimus ipsi Moseh, obediemus tibi: tantum sit Jehovah Deus tuus tecum, quẽadmodum fuit cum Moseh.

18. 18 Quicũq; rebellaverit ori tuo, & non obedierit verbis tuis in omnibus, quæ præceperis ei, interficietur: tantum conforta *te* & robora *te*.

CAP. II.

MIsit autem Jehosua filius Nun ẽ Sittim duos viros 1 exploratores clam, dicendo, Ite & considerate terram & Jeriho. Profectisunt igitur, & ingressi sunt domum mulieris hospitæ, cujus nomen erat Rahab, & dormierunt illic.

2. Dictum autem fuit regi Jeriho, dicendo, Ecce viri venerunt huc 1 nocte hac ẽ filiis Israel ad explorandum terram.

3. Tunc misit rex Jeriho ad Rahab, dicendo, educ viros 2 qui ingressi sunt ad te, qui venerunt ad domum tuam: ad explorandum totam terram venerunt.

4. 3 Assumpserat autem mulier ambos viros & absconderat eos, Quæ ait, Profecto venerunt ad me viri, sed non noveram unde nam essent.

herziehen gerüstet / was streitbar menner sind/ vnd jnen helffen/

15. Biß das der HERR ewr brüder auch zu ruge bringe/ wie euch/ das sie auch einnemen das land / das jnen der HERR ewr Gott geben wird/ Als denn solt jr widerumb keren in ewr land / das euch Mose der knecht des HERRN eingegeben hat zu besitzen/ disseid des Jordans gegen der sonnen auffgang.

16. Vnd sie antworten Josua/ vnd sprachen / Alles was du vns geboten hast / das wollen wir thun / vnd wo du vns hinsendest / da wollen wir hingehen.

17. Wie wir Mose gehorsam sind gewesen / so wollen wir dir auch gehorsam sein/ Allein das der HERR dein Gott nur mit dir sey/ wie er mit Mose war.

18. Wer deinem mund vngehorsam ist / vnd nicht gehorcht deinen worten/ in allem das du vns gebeutest/ der sol sterben/ sey nur getrost vnd vnuerzagt.

Das II. Cap.

JOsua aber der son Nun / hatte zween Kundschaffer heimlich ausgesand von Sittim/ vnd jnen gesagt/ Gehet hin/ besehet das land/ vnd Jeriho. Die giengen hin / vnd kamen in das haus einer huren/ die hies Rahab / vnd kereten zu jr ein.

2. Da ward dem könige zu Jeriho gesagt/ Sihe / es sind in dieser nacht menner herein komen von den kindern Israel/ das land zuerkunden.

3. Da sandte der könig zu Jeriho zu Rahab / vnd ließ jr sagen/ Gib die menner heraus die zu dir in dein haus komen sind/ denn sie sind komen das gantze land zu erkunden.

4. Aber das weib verbarg die zween menner/ vnd sprach also/ Es sind ja menner zu mir herein komen/ Aber ich wuste nicht von wannen sie waren.

16. *usque quo quietem det. Jeh. fratrib⁹ vestris, sicut vobis &c. dans eis &cet. Jehov. in transitu Jardeis, ortu solis.*

17. *& ad omnia (sc. ad) quæ miseris n p. juxta omnia, quibus audivimus ad Mosen, sic audiemus ad te.*

18. *omnis vir, qui amaricaverit os tuum, & non audierit v. tua.*

Cap. 2.

1. *explorantes silentio d. i. videte t. & J. & iverũt & ingr. f. d. m. cauponariæ.* (Chald. *habentis pandochium. Vel etiã, meretricis) & nomen ejus R. & cubuerunt (i. quieverunt) illic.*

2. *venientes ad te.*

3. *& accepit mulier &c. absc. eum (i quem libet ex eis) & ait: sic (sc. est) ven. &c. undenã ipsi.*

4270

Rahab & exploratores.

4. por. ad claudendum in t. & viri e. ſ. (i. ut viri egrederentur. Joſ. 1 n. ..) non novi q. abie. viri illi ſ. c. poſt eos. 5 linis ligni (i. ligna vel ſtipulis lini Hypallage elegans) o d. illi ſ. t. 6. in ſequuti ſunt poſt eos via Jard. ſuper vada, & p. cl. poſt quemadmodu e. ſ. inſequentes poſt eos, et illi antequam cubarent (cubitu irent) & ipſa a ſuper eos ſ. t. 7. diſſoluti (i. remiſſi ſ. il animo) ſunt. 8. in exeundo vos ex &c. qui in tranſitu Jardenis. 9. anathematizaſtis (i. deſlando devoviſtis) eos. Hic Latine eos abundat. 10. viro &cet. Deus veſter ipſe Deus in c. deſurſum, & . t d ſub. 11. n Jeh. Chald per VERbum Domini, Joſ. 1. n. 9 12. & fa e v &c. ſignum veritatis & viv ſi. cab tis. 13 & omnia qua

5. Vnd da man die thor wolt zuſchlieſſen / da es finſter war / giengen ſie hinaus / das ich nicht weiß / wo ſie hingangen ſind / Jaget jnen eilend nach / denn jr werdet ſie ergreiffen.
6. Sie aber lies ſie auff das dach ſteigen / vnd verdeckt ſie vnter die flachßſtengel / den ſie jr auff dem dach ausgebreitet hatte.
7. Aber die menner jagten jnen nach auff dem wege zum Jordan / biß an die furt / vnd man ſchloß das thor zu / da die hinaus waren / die jnen nachjagten.

8. Vnd ehe denn die menner ſich ſchlaffen legten / ſteig ſie zu jnen hinauff auff das dach.
9. Vnd ſprach zu jnen / Ich weiß das der HERR euch das land gegeben hat / Denn ein ſchrecken iſt vber vns gefallen für euch / vnd alle einwoner des lands ſind für ewr zukunfft feig worden.

10. Denn wir haben gehört / wie der HERR hat das waſſer im ſchilffmeer ausgetrocknet für euch her / da jr aus Egypten zoget / Vnd was jr den zween königen der Amoriter Sihon vnd Og / jenſeid dem Jordan gethan habt / wie jr ſie verbannet habt.

11. Vnd ſint wir ſolchs gehört haben / iſt vnſer hertz verzagt / vnd iſt kein mut mehr in jemands für ewr zukunfft / Denn der HERR ewr Gott iſt ein Gott / beide oben im himel / vnd vnten auff erden.

12. So ſchweret mir nu bey dem HERRN / das / weil ich an euch barmhertzigkeit gethan habe / das jr auch an meins vaters hauſe barmhertzigkeit thut / vnd gebt mir ein gewiß zeichen /

13. Das jr leben laſſet meinen vater / meine mutter / meine brüder / vnd meine ſchweſter /

---

5 Fuit autem, 4 dum porta clauderetur in tenebris, viri egreſſi ſunt: nec cognovi quo abierint illi: ſequimini cito eos quia comprehendetis eos.

6 Ipſa autem aſcendere fecerat eos in tectum, & abſconderat eos 5 in culmis lini ordinatis ab ea ſupra tectum.
7 Et viri 6 perſecuti ſunt eos itinere Jarden, uſq; ad vada portamq; clauſerunt paulo poſt quam egreſſi ſunt ii, qui eos inſequebantur.

8 Antequam autem dormirent, ipſa aſcendit ad eos ſuper tectum.

9. Et ait ad viros. Novi quod dederat Jehovah vobis terram & quod cecidit terror veſter ſuper vos, & quod 7 defluxerunt omnes habitatores terræ à facie veſtra:

10. Audivimus enim quomodo ſiccari fecerit Jehovah aquas maris Suph à facie veſtra, 8 dum exire is ex Aegypto & quæ feciſtis duobus regibus Amorræi, qui erant trans Jarden, Sion & Og quos 9 interemiſtis.

11 Audivimus inquam & diſſolutum eſt cor noſtrum, neq; conſtitit ultra ſpiritus in 10 quoquam à facie veſtra: Jehovah enim Deus veſter, eſt Deus in cœlo ſurſum & ſupra terram deorſum.
12. Nunc igitur jurate quæſo mihi 11 per Jehovam: fecit enim vobiſcum miſericordiam, 12 quod facietis etiam vos cum domo patris mei miſericordiam & dabitis mihi ſignum verum.

13. Quod vivos ſervabitis patrem meum & matrem meam, & fratres meos, & ſorores meas, 13 & omnes qui ad eos

---

5. Cumque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, neſcio quò abierunt: perſequimini citò, & comprehendetis eos.

6. Ipſa autem fecit aſcendere viros in ſolarium domus ſuæ, operuitque eos ſtipula lini, quæ ibi erat.

7. Hi autem qui miſsi fuerant, ſecuti ſunt eos per viam, quę ducit ad vadum Jordanis: illiſque egreſsis ſtatim porta clauſa eſt.

8. Necdum obdormierant qui latebant, & ecce mulier aſcendit ad eos, & ait,
9. Novi quòd Dominus tradiderit vobis terram: etenim irruit in nos terror veſter, & elanguerunt omnes habitatores terræ.

10. Audivimus quòd ſiccaverit Dominus aquas maris rubri ad veſtrum introitum, quando egreſſi eſtis ex Ægypto: * & quæ feceritis duobus Amorrhęorum regibus, qui erant trans Jordanem, Sehon & Og, quos interfeciſtis.

11. Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor noſtrum, nec remanſit in nobis ſpiritus ad introitum veſtrum: Dominus enim Deus veſter ipſe eſt Deus in cœlo ſurſum, & in terra deorſum.
12. Nunc ergo jurate mihi per Dominum, ut quomodo ego miſericordiam feci vobiſcum, ita & vos faciatis cum domo patris mei: detiſq; mihi verum ſignum:

13. Ut ſalvetis patrem meum & matrem, fratres ac ſorores meas, & omnia

---

5. Ὡς δὲ ἡ πύλη ἐκλείετο ἐν τῷ σκότει, καὶ οἱ ἄνδρες ἐξῆλθον· οὐκ ἐπίσταμαι ποῦ πεπόρευνται. καταδιώξατε ὀπίσω αὐτῶν, καὶ καταλήψεσθε αὐτούς.

6. Αὐτὴ δὲ ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ δῶμα, καὶ ἔκρυψεν αὐτοὺς ἐν τῇ λινοκαλάμῃ τῇ ἐστοιβασμένῃ αὐτῇ ἐπὶ τοῦ δώματος.
7. Καὶ οἱ ἄνδρες κατεδίωξαν ὀπίσω αὐτῶν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου ἐπὶ τὰς διαβάσεις, καὶ ἡ πύλη ἐκλείσθη. καὶ ἐγένετο ὡς ἐξῆλθον οἱ καταδιώκοντες ὀπίσω αὐτῶν·

8. Καὶ πρὶν ἢ κοιμηθῆναι αὐτούς, καὶ αὐτὴ ἀνέβη ἐπὶ τὸ δῶμα πρὸς αὐτούς.

9. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, ἐπίσταμαι ὅτι παρέδωκε Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἡμῖν τὴν γῆν. ἐπιπέπτωκεν γὰρ ὁ φόβος ὑμῶν ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ κατέπτηξαν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἀφ᾽ ὑμῶν.

10. Ἀκηκόαμεν γὰρ ὅτι κατεξήρανεν Κύριος ὁ Θεὸς τὴν θάλασσαν τὴν ἐρυθρὰν ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, ὅτε ἐξεπορεύεσθε ἐξ Αἰγύπτου. καὶ ὅσα ἐποιήσατε τοῖς δυσὶ βασιλεῦσι τῶν Ἀμορραίων, οἳ ἦσαν πέραν τοῦ Ἰορδάνου, τῷ Σηὼν, καὶ τῷ Ὢγ, οὓς ἐξωλοθρεύσατε αὐτούς. * Num. 21. v. 24.

11. Καὶ ἀκούσαντες ἡμεῖς ἐξέστημεν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστη πνεῦμα ἐν οὐδενὶ ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, Θεὸς ἐν οὐρανῷ ἄνω, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω.

12. Καὶ νῦν ὀμόσατέ μοι Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, ὅτι ποιῶ ὑμῖν ἔλεος, καὶ ποιήσετε καὶ ὑμεῖς ἔλεος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου, καὶ δώσετέ μοι σημεῖον ἀληθινόν.

13. Ζωγρήσατε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, καὶ τὴν μητέρα μου, καὶ τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ τὰς ἀδελφάς μου, καὶ πάντα τὸν

οἶκον αὐτῶν, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτοῖς. καὶ ἐξελεῖσθε τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐκ θανάτου.

14. Καὶ εἶπαν αὐτῇ οἱ ἄνδρες, ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀνθ' ὑμῶν εἰς θάνατον. καὶ αὐτὴ εἶπεν, ὡς ἂν παραδῷ κύριος ὑμῖν τὴν πόλιν, ποιήσετε εἰς ἐμὲ ἔλεος καὶ ἀλήθειαν.

15. Καὶ κατεχάλασεν αὐτοὺς διὰ τῆς θυρίδος, ὅτι ὁ οἶκος αὐτῆς ἐν τῷ τείχει, καὶ ἐν τῷ τείχει αὐτὴ κατῴκει.

16. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, εἰς τὴν ὀρεινὴν ἀπέλθατε μὴ συναντήσωσιν ὑμῖν οἱ καταδιώκοντες. καὶ κρυβήσεσθε ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας, ἕως ἂν ἀποστρέψωσιν οἱ καταδιώκοντες ὀπίσω ὑμῶν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπελεύσεσθε εἰς τὴν ὁδὸν ὑμῶν.

17. Καὶ εἶπαν οἱ ἄνδρες πρὸς αὐτήν, ἀθῷοί ἐσμεν τῷ ὅρκῳ σου τούτῳ.

18. Ἰδοὺ ἡμεῖς εἰσπορευόμεθα εἰς μέρος τῆς πόλεως, καὶ θήσεις τὸ σημεῖον, τὸ σπαρτίον τὸ κόκκινον τοῦτο ἐκδήσεις εἰς τὴν θυρίδα δι' ἧς κατεβίβασας ἡμᾶς δι' αὐτῆς. καὶ τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου, καὶ τοὺς ἀδελφούς σου, καὶ πάντα τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου συνάξεις πρὸς σεαυτὴν εἰς τὴν οἰκίαν σου.

19. Καὶ ἔσται πᾶς ὃς ἂν ἐξέλθῃ τὴν θύραν τῆς οἰκίας σου ἔξω, ἔνοχος ἑαυτῷ ἔσται, ἡμεῖς δὲ ἀθῷοι τῷ ὅρκῳ σου τούτῳ. καὶ ὅσοι ἂν γένωνται μετὰ σοῦ, ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, ἡμεῖς ἔνοχοι ἐσόμεθα, ἐὰν χεὶρ ἅψηται αὐτοῦ.

20. Ἐὰν δέ τις ἡμᾶς ἀδικήσῃ, καὶ ἀποκαλύψῃ τοὺς λόγους ἡμῶν τούτους, ἐσόμεθα ἀθῷοι τῷ ὅρκῳ σου τούτῳ, ὃ ὥρκισας ἡμᾶς.

21. Καὶ εἶπεν, κατὰ τὸ ῥῆμα ὑμῶν, οὕτως ἔστω. καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτούς, καὶ ἐπορεύθησαν. καὶ ἐξέδησεν τὸ σημεῖον τὸ κόκκινον ἐν τῇ θυρίδι.

22. Καὶ ἐπορεύθησαν καὶ ἦλθοσαν εἰς τὴν ὀρεινήν, καὶ

κατέ-

quæ illorum sunt, & eruatis animas nostras à morte.

14. Qui responderunt ei, Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos. cumque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericordiam & veritatem.

15. Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim ejus hærebat muro.

16. Dixitque ad eos, Ad montana conscendite, ne fortè occurrant vobis revertentes: ibique latitate tribus diebus donec redeant, & sic ibitis per viam vestram.

17. Qui dixerunt ad eam, innoxii erimus à juramẽto hoc, quo adjurasti nos,

18. Si ingredientibus nobis terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaveris eum in fenestra, per quam demisisti nos: & patrem tuum ac matrem, fratresque, & omnem cognationem tuam congregaveris in domum tuam.

19. Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput ejus, & nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit.

20. Quòd si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc juramento, quo adjurasti nos.

21. Et illa respondit, sicut locuti estis, ita fiat, dimittensque eos ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra.

22. Illi verò ambulantes pervenerũt ad montana,

&

pertinent, eruetisq; animas vestras à morte.

14. Dixeruntq; ei viri, anima nostra pro vobis ad moriendum, si *tamen* non 14 prodideritis sermonem nostrum hunc: & erit cum tradiderit Jehova nobis terram, tum faciemus tecum misericordiam & veritatem

15. 15 Demisit itaq; eos fune per fenestram: domus enim ejus *erat* in pariete muri, & in muro ipso 16 habitabat.

16. Dixitq; eis, ad montem pergite, ne forte occurrant vobis qui insequuntur vos, & latitate ibi tribus diebus, donec redeant: & postea ibitis per viam vestram.

17 Dixeruntq; ei viri, innoxii 17 erimus à juramento tuo hoc, quo jurare fecisti nos:

18 Ecce 18 quum ingrediemur terram, funiculum fili coccinei hoc ligabis in fenestra, 19 per quam demisisti nos tum patrem tuum & matrem tuam, fratresq, tuos ac omnem domum patris tui congregabis ad te in domum.

19. Erit autem, 20 quicunq; egressus fuerit ex ostiis domus tuæ foras, sanguis ejus *erit* in caput ejus, nosve o innoxii: & quicunq; fuerit tecum in domo, sanguis illius in caput nostrum, si manus fuerit in illum.

20. Si vero prodideri verbum nostrum hoc, 21 erimus innocentes a juramento tuo, quo jurare fecisti nos.

21. 22 Illa respondit, ut loquuti estis ita fit, tunc demisit eos, & abierunt: ligavitq; 23 filum coccineum in fenestra.

22. 24 Abeuntes autem pervenerunt ad

mon-

ster / vnd alles was sie haben / vnd errettet vnser seelen von dem tode.

14. Die menner sprachen zu jr / Thun wir nicht barmhertzigkeit vnd trew an dir / wenn vns der HERR das land gibt / so sol vnser seele für euch des tods sein / so fern du vnser gescheffte nicht verrhetest.

15. Da lies sie dieselben am seil durchs fenster ernider / denn jr haus war an der stadmauren / vnd sie wonet auch auff der mauren.

16. Vnd sie sprach zu jnen / Gehet auff das gebirge / das euch nicht begegen die euch nachjagen / vnd verberget euch daselbs drey tage / biß das die wider komen / die euch nachjagen / Darnach gehet ewr strasse.

17. Die menner aber sprachen zu jr / Wir wollen aber des eids loß sein / den du von vns genomen hast /

18. Wenn wir komen ins land / vnd du nicht diß rote seil in das fenster knüpffest / damit du vns ernider gelassen hast / vnd zu dir ins haus versamlest / deinen vater / deine mutter / deine brüder / vnd deins vaters gantzes haus.

19. Vnd wer zur thür deins hauses eraus gehet / des blut sey auff sein heupt / vnd wir vnschüldig. Aber alle die in deinem hause sind / so eine hand an sie gelegt wird / so sol jr blut auff vnserm heupt sein.

20. Vnd so du etwas von diesem vnserm geschefft wirst nachsagen / so wollen wir des eids loß sein / den du von vns genomen hast.

21. Sie sprach / Es sey wie jr sagt / vnd lies sie gehen / Vnd sie giengen hin / vnd sie knüpfft das rote seil ins fenster.

22. Sie aber giengen hin / vñ kamen auffs gebirge / vñ bliebẽ

drey

eis. scil. sunt.

14. indicaveritis (sic v 20) &c. & erit in dando Jehovam.

15. & descendere fecit eos in fune.

16. habitans (sc. erat) & d. ad eos &c. &c. in vos persequentes, et abscondemini ibi t. d. usq; reverti insequẽtes.

17. nos.

18. nol. ingredientibus in terrã, funiculum fili cocci.

19. qua descendere fecisti nos in (per) ea (Qua in ea. i. in qua) & pat. t.

20. omnis qui. sic infra.

21. & erimus.

22. & dixit, secũdum verba vestr. sic ipsum.

23. filum cocci.

24. & iverunt & venerunt ad

4. 18

mont. & consederunt ibi &cet. & quæsierunt insequutores in omnẽ viam & n. inve. & reversi sunt d.v. & desc. & tr. &c. omnia invenientia se.

drey tage daselbs / biß das die wider kamen / die jnen nachjagten / Denn sie hatten sie gesucht auff allen strassen / vnd doch nicht funden.

23. Also kereten die zween menner wider / vnd giengen vom gebirge / vnd fuhren vber / vnd kamen zu Josua dem son Nun / vnd erzeleten jm alles / wie sie es funden hatten.

25. quia ded. etc. terram, & etiam dissoluti (remissi. scil. animis) sunt.

24. Vnd sprachen zu Josua / Der HERR hat vns alles land in vnser hende gegeben / Auch so sind alle einwoner des lands feig für vns.

Cap. 3.

Das III. Cap.

1. & manicavit Jehos. in matutino.
2. & transierunt p. in medium c.

VNd Josua macht sich frůe auff / vnd sie zogen aus Sittim / vnd kamen an den Jordan / er vnd alle kinder Israel / vnd blieben daselbs vber nacht / ehe sie hinůber zogen.

419:

2. Nach dreyen tagen aber giengen die heuptleute durchs lager.

3. in videndo vos &c. port. eam, et vos prof.
4. longinquũ &c. ipsam, sicut duo millia cubiti i. m. n. a. ad eam, propter quod cog. v. qua ambulabitis in ea, quia non tr. in via ista.

3. Vnd geboten dem volck vnd sprachen / Wenn jr sehen werdet die lade des bunds des HERRN ewrs Gottes / vnd die priester aus den Leuiten sie tragen / so zihet aus von ewrem ort / vnd folget jr nach /

4. Doch das zwischen euch vnd jr raum sey bey zwey tausent ellen / Jr solt nicht zu jr nahen / auff das jr wisset / auff welchem wege jr gehen sollet / Denn jr seid den weg vorhin nicht gegangen.

5 sanctificate vos.

5. Vnd Josua sprach zum volck / Heiliget euch / denn morgen wird der HERR ein wunder vnter euch thun.

6. dicendo.

6. Vnd zu den priestern sprach er / Tragt die lade des bunds / vnd gehet für dem volck her. Da trugen sie die laden des bunds / vnd giengen für dem volck her.

7. Vnd der HERR sprach zu Josua / Heute wil ich anfa-

hen

---

monte & manserũt ibi tribus diebus, donec reverterentur insequutores, qui quæsierunt illos per omnem viam, & non invenerunt.

23. Reversi igitur duo viri illi postquam descenderunt de monte, transierunt, veneruntq; ad Jehosua filium Nun, & narraverunt ei omnia, quæ sibi acciderant.

24. Dixeruntautẽ ad Jehosua, 25 tradidit Jehovah in manus nostras totam terram, dissoluti enim sunt omnes habitatores terræ á facie nostra.

CAP. III.

SUrrexit 1 autem Jehosua summo mane & profecti sunt é Sittim: veneruntq; *ad* Jarden ipsi & omnes filii Israel: pernoctaveruntq; ibi antequam transirent.

2. Et fuit, á fine trium dierum 2 transierunt præfecti per medium † castrorum.

3. Præceperuntq; populo dicendo, 3 Quum videritis arcam fœderis Jehovæ Dei vestri, & sacerdotes Levitas portantes eam, proficiscemini é loco vestro, ibitisq; post illam.

4. Veruntamen 4 interstitium erit inter vos & ipsam, ferè duum millium cubitorum in mensura: ne appropinquetis ei, ut cognoscatis viam per quam ambuletis: non enim trãsistis per viam istam ab heri & nudiustertius.

5. Dixerat autem Jehosua ad populum, 5 præparate vos: cras enim faciet Jehova in medio vestri mirabilia.

6. Dixit item Jehosua ad sacerdotes, 6 his verbis, tollite arcam fœderis, & trãsite ante populum. tulerunt itaq; arcam fœderis, & ambulaverunt ante populum.

7. Dixerat autem Jehovah ad Jehosua, die hac incipiam

ma-

& manserunt ibi tres dies, donec reverterẽtur qui fuerant persecuti: quærentes enim per omnem viam, non repererunt eos.

23. Quibus urbem ingressis, reversi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transmisso Jordane venerunt ad Josue filium Nun, narraveruntque ei omnia, quę acciderant sibi,

24. Atque dixerunt, tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore postrati sunt cuncti habitatores ejus.

CAP. III.

IGitur Josue de nocte cõsurgens movit castra: egredientesque de Setim, venerunt ad Jordanem ipse, & omnes filii Israel, & morati sunt ibi per tres dies.

2. Quibus evolutis transierunt præcones per castrorum medium,

3. Et clamare cœperunt, Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Leviticæ portãtes eã, vos quoque consurgite, & sequimini præcedentes:

4. Sitque inter vos & arcam spatium cubitorum duum millium: ut procul videre possitis, & nosse per quam viam ingrediamini: quia prius non ambulastis per eam. & cavete ne appropinquetis ad arcam.

5. Dixitque Josue ad populum, Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia.

6. Et ait ad sacerdotes, Tollite arcam fœderis, & præcedite populum. Qui jussa complentes, tulerũt, & ambulaverunt ante eos.

7. Dixitque Dominus ad Josue, hodie incipiam ex-

altare

κατέμειναν ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας, ἕως ἐπέστρεψαν οἱ διώκοντες. καὶ ἐξεζήτησαν οἱ καταδιώκοντες πάσας τὰς ὁδοὺς καὶ οὐχ εὗρον.

23. Καὶ ἀπέστρεψαν οἱ δύο νεανίσκοι καὶ κατέβησαν ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ διέβησαν. καὶ ἦλθοσαν πρὸς τὸν Ἰησοῦν υἱὸν Ναυῆ. καὶ διηγήσαντο αὐτῷ πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτοῖς.

24. Καὶ εἶπαν πρὸς Ἰησοῦν, ὅτι παρέδωκε Κύριος ἐν χειρὶ ἡμῶν πᾶσαν τὴν γῆν, κατέπτηχεν πᾶς ὁ κατοικῶν τὴν γῆν ἐκείνην ἀφ᾽ ἡμῶν.

Κεφαλ. γ΄.

ΚΑὶ ὤρθρισεν Ἰησοῦς τὸ πρωῒ καὶ ἀπῆραν ἐκ Σαττίν, καὶ ἦλθον ἕως τοῦ Ἰορδάνου αὐτὸς καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. καὶ κατέλυσαν ἐκεῖ πρὸ τοῦ διαβῆναι.

2. Καὶ ἐγενήθη μετὰ τρεῖς ἡμέρας, καὶ διῆλθον οἱ γραμματεῖς διὰ μέσης τῆς παρεμβολῆς.

3. Καὶ ἐνετείλαντο τῷ λαῷ, λέγοντες· ὅταν ἴδητε τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευίτας αἴροντας αὐτήν, καὶ ὑμεῖς ἀπαρεῖτε ἀπὸ τῶν τόπων ὑμῶν, καὶ πορεύεσθε ὀπίσω αὐτῆς.

4. Ἀλλὰ μακρὰν ἔστω ἀνὰ μέσον ὑμῶν καὶ ἐκείνης, ὅσον δισχιλίους πήχεις στήσεσθε. μὴ προσεγγίσητε αὐτῇ, ἵνα ἐπίστησθε τὴν ὁδόν, ἣν πορεύεσθε ἐν αὐτῇ. οὐ γὰρ πεπόρευσθε τὴν ὁδὸν ἀπ᾽ ἐχθὲς καὶ τρίτης ἡμέρας.

5. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς τῷ λαῷ, ὅτι ἁγιάσασθε εἰς τὴν αὔριον, αὔριον ποιήσει Κύριος ἐν ὑμῖν θαυμάσια.

6. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς τοῖς ἱερεῦσι, λέγων· ἄρατε τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, καὶ προπορεύεσθε ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ. καὶ ἦραν οἱ ἱερεῖς τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου, καὶ ἐπορεύοντο ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ.

7. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἰησοῦν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἄρχο-

Acies Israelitarũ instruitur.

ΙΗΣΟΥΣ.

ἄρχομαι τοῦ ὑψῶσαί σε κατενώπιον πάντων τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἵνα γνῶσιν καθ᾽ ὅτι ἤμην μετὰ Μωυσῆ, οὕτως ἔσομαι καὶ μετὰ σοῦ.

8. Καὶ νῦν ἔντειλαι τοῖς ἱερεῦσι τοῖς αἴρουσι τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, λέγων· ὡς ἂν εἰσέλθητε ἐπὶ μέρους τοῦ ὕδατος τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ στήσεσθε.

9. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· προσαγάγετε ὧδε, καὶ ἀκούσατε τὸ ῥῆμα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

10. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς, ἐν τούτῳ γνώσεσθε, ὅτι Θεὸς ζῶν ἐν ὑμῖν, καὶ ὀλοθρεύων ὀλοθρεύσει ἀπὸ προσώπου ἡμῶν τὸν Χαναναῖον, καὶ τὸν Χετταῖον, καὶ τὸν Εὑαῖον, καὶ τὸν Φερεζαῖον, καὶ τὸν Ἀμορραῖον, καὶ τὸν Γεργεσαῖον, καὶ τὸν Ἰεβουσαῖον.

11. Ἰδοὺ ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης Κυρίου πάσης τῆς γῆς διαβαίνει ἔμπροσθεν ὑμῶν τὸν Ἰορδάνην.

12. Καὶ νῦν προχειρίσασθε ὑμῖν δώδεκα ἄνδρας ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἄνδρα ἕνα ἀφ᾽ ἑκάστης φυλῆς.

13. Καὶ ἔσται ὡς ἂν καταπαύσωσιν οἱ πόδες τῶν ἱερέων τῶν αἰρόντων τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου πάσης τῆς γῆς ἐν τῷ ὕδατι τοῦ Ἰορδάνου, τὸ ὕδωρ τοῦ Ἰορδάνου ἐκλείψει, τὸ δὲ ὕδωρ τὸ καταβαῖνον στήσεται ἄνωθεν ὡς σωρός.

*Psal. 114. v. 1.

14. Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆρεν ὁ λαὸς ἐκ τῶν σκηνωμάτων αὐτῶν διαβῆναι τὸν Ἰορδάνην, οἱ δὲ ἱερεῖς ἦραν τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου πρότεροι τοῦ λαοῦ.

*Act. 7. v. 45.

15. Ὡς δὲ εἰσεπορεύοντο οἱ ἱερεῖς οἱ αἴροντες τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην, καὶ οἱ πόδες τῶν ἱερέων τῶν αἰρόντων τὴν κιβωτὸν ἐβάφησαν εἰς τὸ μέρος τοῦ ὕδατος τοῦ Ἰορδάνου. ὁ δὲ Ἰορδάνης ἐπλήρου καθ᾽ ὅλην τὴν κρηπῖδα αὐτοῦ ὡς ἐν ἡμέραις θερισμοῦ.

*Eccl. 24. v. 36.

16. Καὶ ἔστησαν τὰ ὕδατα τὰ καταβαίνοντα ἄνωθεν, ἔστη πῆγμα ἓν ἀφεστηκὸς μακρὰν σφόδρα σφοδρῶς ἀπὸ Ἀδαμὶ τῆς πόλεως ἕως μέρους Καριαθιαρίμ.

JOSUE.

altare te coram omni Israel: ut sciãt quòd sicut cum Moyse fui, ita & tecum sim.

8. Tu autem præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, & dic eis, Cum ingressi fueritis partem aquæ Jordanis, state in ea.

9. Dixitque Josue ad filios Israel, Accedite huc, & audite verbum Domini Dei vestri.

10. Et rursum, In hoc, inquit, scietis quod Dominus Deus vivens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chananæum & Hethæum, Hevæum & Pherezæũ, Gergesæum quoque & Jebusæum, & Amorrhæum.

11. Ecce, arca fœderis Domini omnis terræ antecedet vos per Jordanem.

12. Parate duodecim viros de tribubus Israel, singulos per singulas tribus.

13. Et cum posuerint vestigia pedum suorum sacerdotes, qui portant arcam Domini Dei universæ terræ in aquis Jordanis, aquę, quę inferiores sunt, decurrent atq; deficient: quæ autem desuper veniunt, *in una mole consistent.

14. Igitur egressus est populus de tabernaculis suis * ut transiret Jordanem: & sacerdotes, qui portabant arcam fœderis, pergebant ante eum.

15. Ingressisque eis Jordanem, & pedibus eorum in parte aquæ tinctis, (* Jordanis autem ripas alvei sui tempore messis impleverat)

16. Steterunt aquæ descendẽtes in loco uno, & ad instar montis intumescentes apparebant procul ab urbe quę vocatur Edom

magnificare te in oculis totius Israel: ut sciant, quod quemadmodum fui cum Moseh, *sic* ero tecum.

8. Tu ergo præcipies sacerdotibus portantibus arcam fœderis, dicendo, 7 Quum ingressi fueritis usq; ad extremum aquæ Jarden, in Jarden stabitis.

9. Dixitq; Jehosua ad filios Israel, Accedite huc & audite verba Jehovæ Dei vestri.

10. Dixit præterea Jehosua, in hoc cognoscetis quod Deus vivens *est* in medio vestri, & *quod* 8 expellendo expellet à facie vestra Chenaanæum & Hitthæum & Hivæum & Perizæum & Girgasæum & Emoræum & Jebusæum.

11. Ecce arca fœderis dominatoris universæ terræ, 9 transibit ante vos per Jarden.

12. Nunc ergo tollite vobis 10 duodecim viros de tribubus Israel, singulos viros per singulas tribus.

13. Quum autem quieverint plantæ pedum sacerdotum portantium arcam Jehovæ dominatoris universæ terræ, in aquis Jarden, aquæ Jarden intercidentur: *&* aquæ descendentes desuper, 11 consistent *in* acervum unum.

14. Et fuit 12 quum proficisceretur populus è tabernaculis suis ut transiret Jarden, sacerdotes qui portabant arcam fœderis, erant ante populum.

15. 13 Quum autem devenerunt qui portabant arcam, usq, *ad* Jarden, & pedes sacerdotum portantium arcam intincti fuerunt in extremo aquarum. (Jarden autem erat plenus ultra omnes ripas suas 14 toto tempore messis.)

16. Constiterunt aquæ 15 quæ descendebant desuper *&* assurrexerunt *in* acervum unum procul valde ab Adam ur-

Josua.

hen dich groß zu machen für dem gantzen Israel / Das sie wissen/ wie ich mit Mose gewesen bin / also auch mit dir sey.

8. Vnd du gebeut den priestern/ die die laden des bunds tragen/ vnd sprich / Wenn jr komet forn ins wasser des Jordans / so stehet stille.

9. Vnd Josua sprach zu den kindern Israel/ Erzu/ vnd höret die wort des HERRN ewrs Gottes.

10. Vnd sprach/ Dabey solt jr mercken / das ein lebendiger Gott vnter euch ist/ vnd das er für euch austreiben wird die Cananiter / Hethiter / Heuiter / Pheresiter / Gergositer/ Amoriter/ vnd Jebusiter.

11. Sihe/ die lade des bunds des herrschers vber alle welt/ wird für euch her gehen in den Jordan.

12. So nemet nu zwelff menner aus den stemmen Israel/ aus iglichem stam einen.

13. Wenn denn die fußsolen der priester / die des HERRN laden / des herrschers vber alle welt/ tragen/ in des Jordans wasser sich lassen/ so wird sich das wasser das von oben erab fleust/ im Jordan abreissen / dz vber einem hauffen stehen bleibe.

14. Da nu das volck auszog aus seinen hütten/ das sie vber den Jordan giengen / vnd die priester die laden des bunds für dem volck her trugen.

15. Vnd an den Jordan kamen/ vnd jre füsse tuncketen/ (Der Jordan aber war voll an allen seinen vfern / die gantze zeit der ernten.)

16. Da stundt das wasser/ das von oben ernider kam/ auffgericht vber einen hauffen/ sehr ferne von den leuten der stad/ die zur seiten Zarthan

5

7. terrã ingredi vos.

8. possidere faciendo (i. certissime) possidere faciet sc. proximos, a f. v. (sc. expulsũ) Chananæum.

9. transiens (sc. erit) ante vos in Jard.

10. duodecĩ (i. dyadem & decadem) viri de s. l. virum unum virum unum tribus. & erit secundo quiescere vo. tas ped.

11. & stabunt acervus unus.

12. in proficiscendo populum &c. ad transeundum

13. & sacerdotes portantes a. f.

14. & ut intinxerunt ... portantes.

14. cuncti ... mensis.

15. descendentes ... surrexerunt ... unum, ... se ... valde ... Vrbe

á latere S. & descendentes super mare etc. sunt, excisæ sunt.

16. præparando, & omnis Isr. transeuntes (sc. erāt) in sicco usq; quo consummaverūt u. g. transire Jar.

than ligt/Aber das wasser/das zum meer hinunter lieff zum saltzmeer / das nam abe vnd verfloß. Also gieng das volck hinüber gegen Jeriho.

17. Vnd die priester/die die laden des bunds des HErrn trugen/stunden also im trocken mitten im Jordan/Vnd gantz Israel gieng trocken durch / biß das gantze volck alles vber den Jordan kam.

Das IIII. Cap.

Cap. 4.

1. & fuit, quemadmodum consummaverūt u. g.
2. virum unum, virum unum de tribu. sic v. 4.
3. de statione pedum sac. præparando d. l. & transire facietis e. v. & collocabitis (sic infr.) in d. quo pernoctabitis in eo (pleon) nocte. et clamavit 7. ad d. v.
4. ad me. 7. & elevate vob. vir lap. & cet. ad numer.

VNd der HERR sprach zu Josua.

2. Nemet euch zwelff menner/aus iglichem stam einen.

3. Vnd gebietet jnen / vnd sprecht / Hebt auff aus dem Jordan zwelff steine/von dem ort da die füsse der priester also stehen/vnd bringet sie mit euch hinüber/das jr sie in der herberge lasset / da jr diese nacht herbergen werdet.

4. Da rieff Josua zwelff mennern / die verordnet waren von den kindern Israel/ aus iglichem stam einen / vnd sprach zu jnen.

5. Gehet hinüber für die lade des HERRN ewrs Gottes mitten in den Jordan/vnd hebe ein iglicher einen stein auff seine achseln/nach der zal der stemme der kinder Israel.

6. Das sie ein zeichen sein vnter euch. Wenn ewr kinder hernachmals jre veter fragen werden/vnd sprechen/ Was thun diese steine da?

7. Das jr denn jnen saget/ wie das wasser des Jordans abgerissen sey/für der lade des bunds des HERRN/da sie durch den Jordan gienge/das diese steine den kindern Israel ein ewig gedechtnus sein.

5. & dicetis eis: quod secta (excisa. sic infra) sunt aq. 7. etc. in transeundo in Jard.

Da

---

urbe quæ *est* ad latus Sarthan & quæ descendebant ad mare solitudinis, *id est ad* mare salis, consumptæ sunt & interciderunt: populus autem transierunt è regione Jeriho.

17. Stabant autem sacerdotes portantes arcam fœderis Jehovæ in sicca, in medio Jarden [16] præparati & totus Israel transibant per siccum, donec finem facerent universa gens transeundi Jarden.

CAP. IIII.

QUum [1] vero finisset universa gens transire Jarden, dixerat autem Jehovah ad Jehosua dicendo,

2. Tollite vobis è populo duodecim viros, [2] viros singulos de qualibet tribu.

3. Et præcipite eis, dicendo, tollite vobis hinc è medio Jarden, [3] è loco ubi stant pedes sacerdotum præparatorum, duodecim lapides, & transferatis eos vobiscum & deponatis in diversorio in quo pernoctabitis nocte.

4. Tum vocavit Jehosua duodecim viros, quos præparaverat de filiis Israel viros singulos, de qualibet tribu:

5. Dixitq; ad eos Jehosua, transite ante arcam Jehovæ Dei vestri [4] in medium Jarden, & tollite vobis singuli lapidem unum super humerum suum juxta numerum tribuum filiorum Israel:

6. Ut sit hoc in signum in medio vestri, quum interrogaverint filii cras patres suos, dicendo, Quid lapides isti vobis?

7. [5] Dicetis eis, quod interciderunt aquæ Jarden ante arcam fœderis Jehovæ, *nam* cum transiret Jarden, intercisæ sunt aquæ Jarden, eruntque lapides isti in memoriam filiis Israel usque *in* seculum.

Et

---

dom usque ad locum Sarthan, quæ autem inferiores erant, in mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt, usq; quo omnino defecerent. Populus autem incedebat contra Jordanem.

17. Et sacerdotes qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccam humū in medio Jordanis accincti, omnisque populus per arentem alveum transibat.

CAP. IIII.

QUibus transgressis dixit Dominus ad Josue,

2. Elige duodecim viros singulos per singulas tribus,

3. Et præcipe eis ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum ubi fixeritis hac nocte tentoria.

4. Vocavitq; Josue duodecim viros, quos elegerat de filiis Israel singulos de singulis tribubus,

5. Et ait ad eos, Ite ante arcam Domini Dei vestri ad Jordanis medium, & portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, juxta numerum filiorum Israel,

6. Ut sit signum inter vos. Et quando interrogaverint vos filii vestri cras, dicentes, quid sibi volunt isti lapides?

7. Respondebitis eis, Defecerunt aquæ Jordanis ante arcam fœderis Domini, cùm transiret eum: idcirco positi sunt lapides isti in monimentum filiorum Israel usque in æternum.

Fe-

ειμ· τὸ δὲ καταβαῖνον κατέβη εἰς τὴν θάλασσαν Ἀραβὰ θάλασσαν τῶν ἁλῶν, ἕως εἰς τὸ τέλος ἐξέλιπεν. καὶ ὁ λαὸς εἱστήκει ἀπέναντι Ιεριχώ.

17. Καὶ ἔστησαν οἱ ἱερεῖς οἱ αἴροντες τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου ἐπὶ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τοῦ Ιορδάνου ἑτοίμως. καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ισραὴλ διέβησαν διὰ ξηρᾶς ἕως οὗ συνετέλεσεν πᾶς ὁ λαὸς διαβαίνων τὸν Ιορδάνην.

Κεφαλ. δʹ

ΚΑὶ ἐπεὶ συνετέλεσεν πᾶς ὁ λαὸς διαβαίνων τὸν Ιορδάνην, καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Ιησοῦν, λέγων·

2. Παραλαβὼν δώδεκα ἄνδρας ἀπὸ τοῦ λαοῦ, ἄνδρα ἕνα ἀφ' ἑκάστης φυλῆς.

3. Σύνταξον αὐτοῖς, λέγων, ἀνέλεσθε αὐτοῖς ἐντεῦθεν ἐκ μέσου τοῦ Ιορδάνου ἀπὸ στάσεως ποδῶν τῶν ἱερέων ἑτοίμους δώδεκα λίθους, καὶ τούτους διακομίσαντες ἅμα ὑμῖν καὶ αὐτοῖς, θέτε αὐτοὺς ἐν τῇ στρατοπεδίᾳ ὑμῶν, οὗ ἐὰν παρεμβάλητε ἐκεῖ τὴν νύκτα.

4. Καὶ ἀνακαλεσάμενος Ιησοῦς δώδεκα ἄνδρας, τῶν ἐνδόξων ἀπὸ τῶν υἱῶν Ισραὴλ ἄνδρα ἕνα ἀφ' ἑκάστης φυλῆς·

5. Εἶπεν αὐτοῖς Ιησοῦς, προπορεύεσθε πρὸ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν εἰς μέσον τοῦ Ιορδάνου, καὶ ἀνελόμενος ἀράτω ἐκεῖθεν ἕκαστος λίθον ἕνα ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν φυλῶν τοῦ Ισραήλ.

6. Ἵνα ὑπάρχωσιν ὑμῖν οὗτοι εἰς σημεῖον κείμενοι διαπαντός. ἵνα ὅταν ἐρωτᾷ σε αὔριον ὁ υἱός σου, λέγων· τί εἰσιν οἱ λίθοι οὗτοι ὑμῖν;

7. Καὶ σὺ δηλώσεις τῷ υἱῷ σου, λέγων, ὅτι ἐξέλιπεν ὁ Ιορδάνης ποταμὸς ἀπὸ προσώπου τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης Κυρίου πάσης τῆς γῆς, ὡς διέβαινεν αὐτὸν τὸν Ιορδάνην, καὶ ἐξέλιπεν τὸ ὕδωρ τοῦ Ιορδάνου, καὶ ἔσονται οἱ λίθοι οὗτοι ὑμῖν μνημόσυνον τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ ἕως αἰῶνος.

Καὶ

Duodecim lapidum erectio.

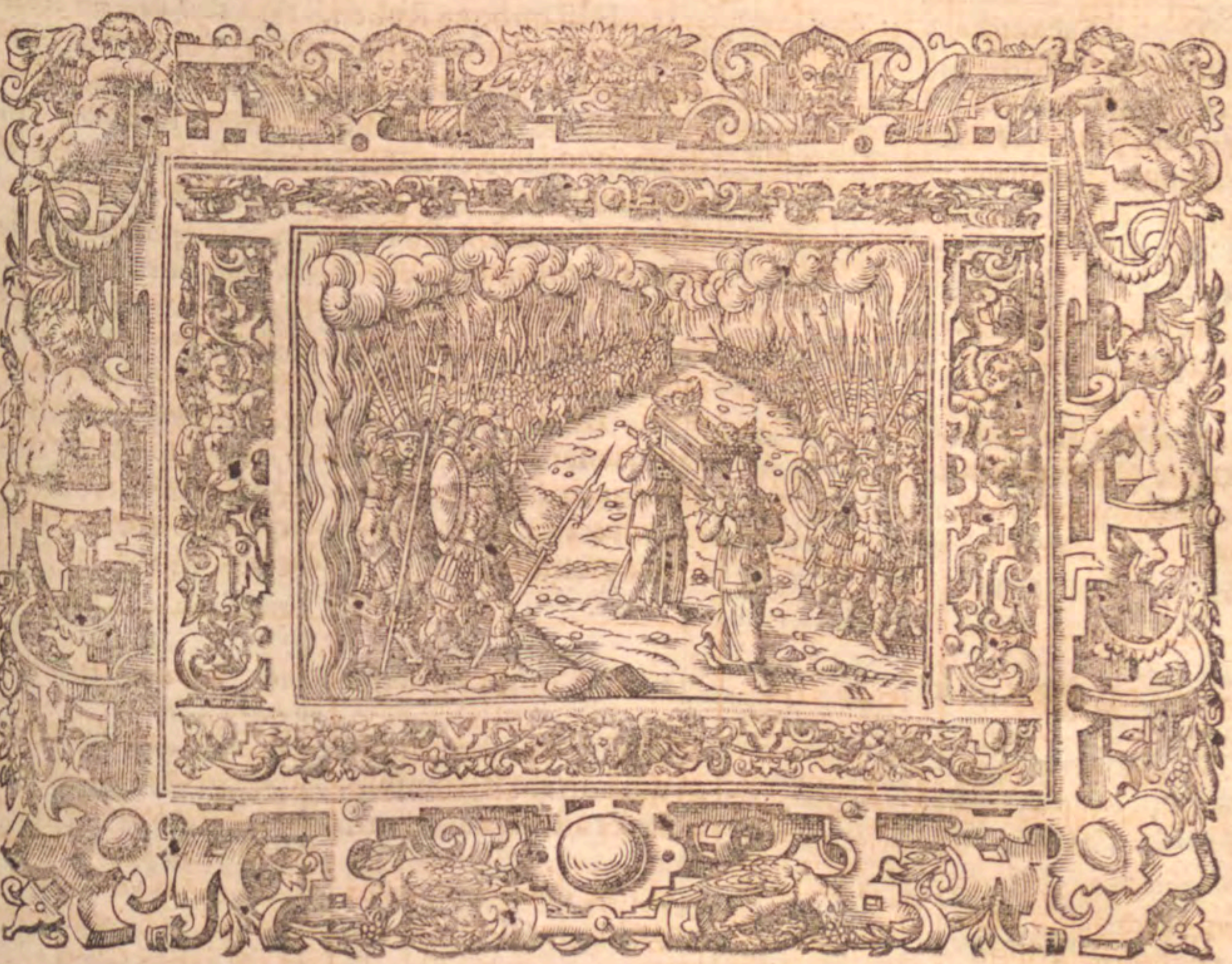

8. Καὶ ἐποίησαν οὕτως οἱ υἱοὶ Ισραήλ, καθότι ἐνετείλατο Κύριος τῷ Ιησοῦ. καὶ λαβόντες δώδεκα λίθους ἐκ μέσου τοῦ Ιορδάνου, καθάπερ συνέταξεν Κύριος τῷ Ιησοῦ ἐν τῇ συντελείᾳ τῆς διαβάσεως τῶν υἱῶν Ισραήλ, καὶ διεκόμισαν ἅμα ἑαυτοῖς εἰς τὴν παρεμβολήν, καὶ ἀπέθηκαν αὐτοὺς ἐκεῖ.

9. Εστησεν δὲ Ιησοῦς καὶ ἄλλους δώδεκα λίθους ἐν αὐτῷ τῷ Ιορδάνῃ ἐν τῷ γενομένῳ τόπῳ ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἱερέων τῶν αἰρόντων τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου. καὶ εἰσιν ἐκεῖ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.

10. Εἱστήκεισαν δὲ οἱ ἱερεῖς οἱ αἴροντες τὴν κιβωτὸν ἐν μέσῳ τῷ Ιορδάνῃ, ἕως οὗ συνετέλεσεν πάντα τὰ ῥήματα ἃ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Ιησοῦ ἀναγγεῖλαι τῷ λαῷ, κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο Μωυσῆς τῷ Ιησοῦ. καὶ ἔσπευσεν ὁ λαός, καὶ διέβησαν.

11. Καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσεν πᾶς ὁ λαὸς διαβῆναι, καὶ διέβη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης Κυρίου. καὶ οἱ ἱερεῖς πρότεροι αὐτῶν.

8. Fecerunt ergo filii Israel, sicut præcepit eis Josue, portantes de medio Jordanis alveo duodecim lapides, ut Domin' ei imperârat, juxta numerum filiorum Israel, usque ad locum, in quo castrametati sunt, ibiq; posuerunt eos.

9. Alios quoque duodecim lapides posuit Josue in medio Jordanis alveo, ubi steterunt sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini: & sunt ibi usque in præsentem diem.

18. Sacerdotes autem, qui portabant arcam, stabant in Jordanis medio, donec omnia complerentur, quæ Josue, ut loqueretur ad populũ, præceperat Dominus, & dixerat ei Moyses. Festinavitque populus, & transiit.

11. Cumque transissent omnes, transivit & arca Domini, sacerdotes quoque pergebant ante populum.

8 Et fecerunt sic filii Israel 6 ita ut praeceperat Jehosua & tulerunt duodecim lapides e medio jarden, quemadmodum dixerat Jehovah, ad Jehosua secundum numerum tribuũ filiorum Israel, & transtulerunt eos secum ad diversorium, & deposuerunt eos illic.

9. Porro duodecim lapides erexit Jehosua in medio jarden sub 7 loco ubi steterant pedes sacerdotum portantium arcam fœderis: fueruntq; ibi usq; ad diem hunc.

10. Sacerdotes autem portantes arcam stabant in medio jarden, donec compleretur omne verbum, quod præceperat Jehovah ad Jehosua, ut diceret populo, prorsus ut præceperat Moseh Jehosua, itaq; festinanter transivit populus.

11. Quum autem finem transeundi fecisset universus populus, transivit arca Jehovæ, & sacerdotes, qui erant ante populum.

8. Da thaten die kinder Israel / wie jhen Josua geboten hatte / vnd trugen zwelff steine mitten aus dem Jordan / wie der HErr zu Josua gesaget hatte / nach der zahl der stemme der kinder Israel / vnd brachten sie mit sich hinůber in die herberge / vnd liessen sie daselbest.

9. Vnd Josua richtet zwelff steine auff mitten im Jordan / da die fůsse der priester gestanden waren / die die lade des bunds trugen / vnd sind noch daselbs biß auff diesen tag.

10. Denn die priester / die die lade trugen / stunden mitten im Jordan / bis das alles ausgericht wardt / das der HERR Josua geboten hatte dem volck zusagen / wie denn Mose Josua gebotten hatte. Vnnd das volck eilete / vnd gieng hinůber.

11. Da nu das Volck gantz hinůber gegangen war / da gieng die lade des HERRN auch hinůber / vnd die priester fůr dem volck her.

6. quemadmodũ pr.

7. statione pedũ

8 stantes (sc. erãt) in m. 7 usq; consummari &c. ad loquendum ad populum secundũ omnia quæ pr. &c Jeho. & festinaverũt populus & transiverunt & fuit, quemadmodũ consummavit omnis p. transire, & tran. a.

9. quintati (qui ni) ante f.

10. accinctorum exercitus tr.

11. dicendo.

12. & descenderunt.

13. & fuit in ascendendo &c. Iarden. evulsa sunt vola ped. &c. & rev. &c. suum & iverunt.

14 in decima mēsis &c. Gilg. in extremitate orientis le.

15. & scire facietis f. v. d. in arida.

431

12. Vnd die Rubeniter vnd Gadditer/ vnd der halbe stam Manasse giengen gerüstet für den Kindern Israel her / wie Mose zu jnen geredt hatte.

13. Bey viertzig tausent gerüster zum heer / giengen für dem HERRN zum streit auff das gefilde Jeriho.

14. Ann dem Tage machte der HERR Josua gros für dem gantzen Israel / vnnd fürchten jhn / wie sie Mose fürchten/sein lebenlang.

15. Vnd der HERR sprach zu Josua.

16. Gebeut den priestern / die die laden des zeugnis tragen / das sie aus dem Jordan erauff steigen.

17. Also gebot Josua denn priestern/vnd sprach/Steiget erauff aus dem Jordan.

18. Vnd da die priester/die die lade des bunds des HERRN trugen/aus dem Jordan erauff stiegen / vnd mit jren fußsolen auffs trockē tratten/ kam das Wasser des Jordans wieder an seine stet/ vnnd flos wie vorhin an allen seinen vfern.

19. Es war aber der zehende tag des ersten monden/ da das volck aus dem Jordan erauff steig / vnnd lagerten sich in Gilgal / gegen dem morgen der stadt Jeriho.

20. Vnd die zwelff steine / die sie aus dem Jordan genomen hatten / richtet Josua auff zu Gilgal.

21. Vnd sprach zu den kindern Israel/ Wenn ewre kinder hernachmals jre veter fragen werden/ vnd sagen: Was sollen diese steine?

22. So solt jrs jnen kundt thun/vnd sagen/ Israel gieng trocken durch den Jordan.

Da

12. Transieruntq; filii Reuben & filii Gad, & dimidia tribus Menasseh 9 armati armis ante filios Israel, quemadmodum loquutus fuerat ad eos Mose.

13 Circiter quadraginta millia 10 armatorum militum transierunt ante jehovam ad prælium ad campestria Jeriho.

14. In die ipsa magnificauit jehovah Jehosua in oculis totius Israel, & timuerunt eum, quēadmodum timuerant Mosch omnibus diebus vitæ ejus.

15. Dixerat autem jehovah ad Jehosua 11 his verbis:

16 Præcipe sacerdotibus portantib, arcam testimonii 12 ut ascendant ex jarden.

17. Et præcepit Jehosua sacerdotibus dicendo, Ascendite ex jarden.

18. 13 Quum autem ascendissent sacerdotes portantes arcam fœderis jehovæ é medio jarden, & translatæ fuissent plantæ pedum sacerdotum ad siccum, reversæ sunt aquæ jarden ad locum suum, & fluxerunt sicut heri & nudiustertius super omnes ripas ejus.

19. Populus autem ascenderunt ex jarden 14 decima mensis primi, & castrametati sunt in Gilgal ad partem orientalem Jeriho:

20. Et duodecim lapides illos: quos tulerant ex jarden, statuit jehosua in Gilgal.

21. Dixitq; ad filios Israel hoc pacto: quum interrogaverint filii vestri cras patres suos, dicendo, Quid lapides isti?

22. 15 Indicabitis filiis vestris, dicendo, Per aridam transivit Israel jarden istum.

Quo-

12. Filii quoque Ruben, & Gad, *et dimidia tribus Manasse, armati præcedebant fratres suos filios Israel, sicut eis præceperat Moyses.

13. Et quadraginta pugnatorum millia per turmas, & cuneos, incedebant per plana atq; campestria urbis Jericho.

14. In die illo magnificavit Dominus Josue coram omni Israel, ut timerent eum, sicut timuerant Moysen, dum adhuc viveret.

15. Dixitque ad eum,

16. Præcipe sacerdotibus qui portant arcam fœderis, ut ascendant de Jordane.

17. Qui præcepit eis, dicens, Ascendite de Jordane.

18. Cumque ascendissent portantes arcam fœderis Domini, & siccā humum calcare cœpissent, reversæ sunt aquæ in alveum suum, & fluebant sicut antè consueverant.

19. Populus autem ascendit de Jordane decimo die mensis primi, & castrametati sunt in Galgalis contra orientalem plagam urbis Jericho.

20. Duodecim quoque lapides, quos de Jordanis alveo sumpserant, posuit Josue in Galgalis,

21. Et dixit ad filios Israel, Quando interrogaverint filii vestri cras patres suos, & dixerint eis, Quid sibi volunt lapides isti?

22. Docebitis eos, atque dicetis: Per arentem alveum transivit Israel Jordanem istum,

Sic-

12. Καὶ διέβησαν οἱ υἱοὶ Ρουβὴν, καὶ οἱ υἱοὶ Γὰδ, καὶ οἱ ἡμίσεις φυλῆς Μανασσῆ διεσκευασμένοι ἔμπροσθεν τῶν υἱῶν Ισραήλ, καθάπερ ἐνετείλατο Μωυσῆς αὐτοῖς.

13. Τετρακισμύριοι εὔζωνοι εἰς μάχην διέβησαν ἔναντι Κυρίου εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ιεριχὼ πόλιν.

14. Εν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ηὔξησεν Κύριος τὸν Ιησοῦν ἐναντίον παντὸς τοῦ Ισραήλ. καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν, ὥσπερ ἐφοβοῦντο τὸν Μωυσῆν, ὅσον χρόνον ἔζη.

15. Καὶ εἶπεν Κύριος τῷ Ιησοῦ, λέγων

16. Εντεῖλαι τοῖς ἱερεῦσιν τοῖς αἴρουσιν τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης τοῦ μαρτυρίου, ἐκβῆναι ἐκ τοῦ Ιορδάνου.

17. Καὶ ἐνετείλατο Ιησοῦς τοῖς ἱερεῦσι, λέγων, Εκβῆτε ἐκ τοῦ Ιορδάνου.

18. Καὶ ἐγένετο, ὡς ἐξέβησαν οἱ ἱερεῖς οἱ αἴροντες τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου ἐκ μέσου τοῦ Ιορδάνου, καὶ ἔθηκαν τοὺς πόδας οἱ ἱερεῖς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καὶ ὥρμησε τὸ ὕδωρ τοῦ Ιορδάνου κατὰ χώραν, καὶ ἐπορεύετο καθὰ καὶ ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν δι᾽ ὅλης τῆς κρηπῖδος αὐτοῦ.

19. Καὶ ὁ λαὸς ἀνέβη ἐκ τοῦ Ιορδάνου δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου. καὶ κατεστρατοπέδευσαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐν Γαλγάλοις κατὰ μέρος τὸ πρὸς ἡλίου ἀνατολῶν ἀπὸ τῆς Ιεριχώ.

20. Καὶ τοὺς δώδεκα λίθους τούτους, οὓς ἔλαβεν ἐκ τοῦ Ιορδάνου ἔστησεν Ιησοῦς ἐν Γαλγάλοις.

21. Καὶ εἶπεν πρὸς τοὺς υἱοὺς Ισραὴλ, λέγων· Οταν ἐρωτῶσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν αὔριον ὑμᾶς, λέγοντες· Τί εἰσὶν οἱ λίθοι οὗτοι;

22. Αναγγείλατε τοῖς υἱοῖς ὑμῶν, λέγοντες. Οτι ἐπὶ ξηρᾶς διέβη Ισραὴλ, τὸν Ιορδάνην τοῦτον.

Απ-

Duodecim lapidum erectio.

Num. 32. b. 29.

23. Ἀποξηράναντος Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τοῦ Ἰορδάνου ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν αὐτῶν, μέχρι οὗ διέβησαν. καθάπερ ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν θάλασσαν τὴν ἐρυθράν, ἣν ἀπεξήρανεν Κύριος ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ἡμῶν, ἕως παρήλθομεν.

24. Ὅπως γνῶσι πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου ἰσχυρά ἐστι, καὶ ἵνα ὑμεῖς σέβησθε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐν παντὶ χρόνῳ.

Κεφαλ. ε´

Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσαν πάντες οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων, οἱ ἦσαν πέραν τοῦ Ἰορδάνου παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς Φοινίκης οἱ παρὰ τὴν θάλασσαν, ὅτι ἀπεξήρανε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἐν τῷ διαβῆναι αὐτοὺς, καὶ κατετάκησαν αἱ διάνοιαι αὐτῶν, καὶ κατεπλάγησαν, καὶ οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς φρόνησις οὐδεμία ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

2. Ὑπὸ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν εἶπε Κύριος τῷ Ἰησοῦ· ποίησον σεαυτῷ μαχαίρας πετρίνας, καὶ καθίσας περίτεμε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ δευτέρου.

3. Καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ Ἰησοῦς μαχαίρας πετρίνας ἀκροτόμους, καὶ περιέτεμε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῦ καλουμένου τόπου Βουνὸς ἀκροβυστιῶν.

4. Καὶ οὗτος ὁ λόγος ὃν περιέτεμεν ὁ Ἰησοῦς. πᾶς ὁ λαὸς οἱ ἐκπορευόμενοι ἐξ Αἰγύπτου τὸ ἀρσενικόν, πάντες ἄνδρες πολέμου οἱ ἀπέθανον ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν τῇ ὁδῷ, ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

5. Ὅτι περιτετμημένοι ἦσαν πᾶς ὁ λαὸς ὁ ἐξελθών. καὶ πᾶς ὁ λαὸς οἱ γεννηθέντες ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν τῇ ὁδῷ, ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου οὐ περιετμήθησαν.

23. Siccante Domino Deo nostro aquas ejus in conspectu nostro, donec transiretis: * sicut fecerat prius in mari rubro, quod siccavit donec transiremus:

24. Ut discant omnes terrarum populi fortissimam Domini manum, ut & vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore.

CAP. V.

Postquam ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum, qui habitabant trans Jordanem ad occidentalem plagam, & cuncti reges Chanaan, qui propinqua possidebant magni maris loca, quòd siccasset Dominus fluenta Jordanis coram filiis Israel donec transirent, dissolutum est cor eorum, & non remansit in eis spiritus, timentium introitum filiorum Israel.

2. Eo tempore ait Dominus ad Josue, Fac tibi cultros lapideos, & circuncide secundò filios Israel.

3. Fecit quoque quod jusserat Dominus, & circuncidit filios Israel in colle præputiorum.

4. Hæc autem causa est secundæ circuncisionis, Omnis populus, qui egressus est de Ægypto generis masculini, universi bellatores viri, mortui sunt in deserto per longissimos viæ circuitus,

5. Qui omnes circuncisi erant. Populus autem qui natus est in deserto,

23. Quoniam siccavit Jehovah Deus vester aquas Jarden à facie vestra 16 donec transires, quemadmodum fecit Jehovah Deus vester mari Suph, quod siccavit à facie nostra donec transiremus.

24. 17 Ut cognoscant omnes populi terræ manum Jehovæ quod fortis est, ut timeatis Jehovam Deum vestrum cunctis diebus.

CAP. V.

Fuit autem 1 cum audissent omnes reges Emorræi qui *habitabant* trans Jarden ad occidentem, & omnes reges Chenanæi, qui *habitabant* juxta mare, quod siccasset Jehovah aquas Jarden à facie filiorum Israel, 2 donec transirent, liquefactum est cor eorum neq; fuit in eis ultra spiritus à facie filiorum Israel.

2. 3 Eo tempore dixit Jehovah ad Jehosua, fac tibi cultros acutos, & iterum circuncide filios Israel secundo.

3. Et fecit sibi Jehosua cultros acutos, circunciditq; filios Israel in colle præputiorum.

4. Hæc autem *est* causa propter quam circuncidit Jehosua: universus populus qui egressus fuerat ex Aegypto masculi, omnes viri bellatores mortui erant in deserto in ipsa via, posteaquam egressi sunt ex Aegypto.

5. Nam circuncisus fuerat universus populus 4 qui egressus fuerat: at universum populum qui natus fuerat in deserto, in via posteaquam egressi sunt ex Aegypto, non circunciderant.

23. Da der HERR ewr Gott das wasser des Jordans vertrocknete für euch/ biß jr hin über gienget. Gleich wie der HERR ewr Gott thet in dem schilffmeer/ das er für vns vertrocknete / biß wir hindurch giengen.

24. Auff das alle völcker auff erden die hand des HERRN erkennen / wie mechtig sie ist / Das jr den HERRN ewren Gott fürchtet allezeit.

Das V. Cap.

Da nu alle könige der Amoriter / die jenseid des Jordans gegen abend woneten / vnd alle könige der Cananiter am meer höreten / wie der HERR das wasser des Jordans hatte ausgetrocknet für den kindern Israel / biß das sie hinüber giengen / verzagt jr hertz / vnd war kein mut mehr in jnen / für den kindern Israel.

2. Zu der zeit sprach der HERR zu Josua / Mache dir steinern messer / vnd beschneit wider die kinder Israel zum andern mal.

3. Da macht jm Josua steinern messer / vnd beschneit die kinder Israel auff dem hügel Araloth.

4. Vnd das ist die sache / darumb Josua beschneit alles volck / das aus Egypten gezogen war / mansbilde / Denn alle kriegsleute waren gestorben in der wüsten auff dem wege / da sie aus Egypten zogen.

5. Denn alles volck das auszog / war beschnitten. Aber alles volck das in der wüsten geborn war / auff dem wege da sie aus Egypten zogen / das war nicht beschnitten.

*Exo. 14. v. 21.

16. usque transire eos. sic infra.

17. ad sciendum / omnes pop. t. m. J. quia fortis ipsa.

Cap. 5.

1. secundum audire o. r. E. qui in transitu Jard. ad mare. Ex 10. n. 25.

2. usque transire eos. & liq.

3 in temp. illo d. etc. cultros petrarũ (i. e petra factos, vel acutos instar silicis acutissimi. Exod. 4. n. 23.) & redi. circuncide f. Isra. vices. ad collem pr. & hoc verbum (sc. juxta) quod circuncidit J. n. p. exiens ex Æ. m. o. v. belli (sic infr.) mort. etc. via in egrediendo eos ex Æ:

4 exiens. & n. p. natos in d. i. v. in exeundo eos.

5 quadr. (quatuor decades) anni a. f. I. in deserto usq; consumi omnem gentem v. belli egredientium ex Æ. q. n. a. in vocem J. q. j. J. eis ad non ostendendum eis t. quā jur. p. e. ad dandum nob. ter.
6. stare fecit pro illis, circ. Jehos. q. praputiati.
433:
7. & fuit quando consummati sūt omnis gens circuncidi, & (pleon) manserunt sub ter se in castrametatione usque ad vivere (revivescere) eos.
8. & castram. s.
9. in quatuor decem (i. quarto decimo. Card. pro Ord.) die, mensi sc. primo.
10. frumento t. a crastino &c. in corpore dies istius.
11. à crastino, in edendo eos.
12. provētu t. C. in anno illo. & fuit in existendo Jehosuam, & levavit o. s. & vidit & ecce vir stans (sc. erat) e regione ejus, & glad. ejus evag. in &

6. Denn die kinder Jsrael wandelten viertzig jar in der wüsten / biß daß das gantze volck der kriegßmenner / die aus Egypten gezogen waren / vmbkamen. Darumb / das sie der stimme des HERRN nit gehorcht hatten. Wie denn der HERR jnen geschworen hatte / Das sie das land nicht sehen solten / welchs der HErr jren vetern geschworen hatte / vns zu geben / ein land da milch vnd honig inne fleust.

7. Derselben kinder / die an jre stat waren auffkomen / beschneit Josua / Denn sie hatten vorhaut / vnd waren auff dem wege nicht beschnitten.

8. Vnd da das gantze volck beschnitten war / blieben sie an jrem ort im lager / biß sie heil wurden.

9. Vnd der HERR sprach zu Josua / Heute hab ich die schande Egypti von euch gewendet / vnd dieselbe stet ward Gilgal genennet / biß auff diesen tag.

10. Vnd als die kinder Jsrael also in Gilgal das lager hatten / hielten sie Passah am viertzehenden tag des monds am abend auff dem gefilde Jeriho.

11. Vnd assen vom getreide des lands / am andern tag Passah / nemlich vngeseuwrt brot vnd sangen / eben desselben tags.

12. Vnd das Man höret auff des andern tags / da sie des lands getreide assen / das die kinder Jsrael kein Man mehr hatten / sondern sie assen des getreids vom lande Canaan / von demselben jar.

13. Vnd es begab sich / da Josua bey Jeriho war / das er seine augen auffhub / vnd ward gewar / das ein man gegen jm stund / vnd hatte ein bloß schwert in seiner hand. Vnd Josua gieng zu jm / vnd sprach zu jm / Gehörestu vns an / oder vnser feinde?

Er

6. Nam 5 quadraginta annis ambulaverunt filii Israel per desertum, donec consumeretur universa gens virorum bellatorum, qui egressi fuerant ex Aegypto, qui non audierant vocem Jehovæ: quibus *scilicet* juraverat Jehovah quod non ostenderet eis terram, *de* qua juraverat Jehovah patribus eorum se daturum illam nobis, terram fluentem lacte & melle.

7. At filios eorum *quos* 6 substituit in locum ipsorum, illos circuncidit Jehosua, quia incircuncisi erant: non enim circunciderant eos in via.

8. 7 Quum autem fuit circuncisus universus populus, manserunt in loco suo in castris, donec sanarentur.

9. Dixitq; Jehovah ad Jehosua, hodie devolvi opprobrium Aegypti à vobis & vocavit nomen loci illius Gilgal, usq; *in* diem hunc.

10. 8 Jam vero castrametati erant filii Israel in Gilgal: & feceruntPesah: 9 quarta decima die mensis ad vesperam, in campestribus Jeriho.

11. Et comederunt de 10 fructu terræ in crastino Pesah infermentata, & polentam in ipsomet die.

12. Et cessavit Man 11 in crastino, dum comedissent de frumento terræ, neq; fuit ultra filiis Israel Man, sed comederunt de 12 fructu terræ Chenaan, eo anno.

13. Contigit autem quum esset Jehosua in Jeriho, levavit oculos suos, ac vidit, & ecce vir stabat contra eum, in cujus manu *erat* gladius ejus evaginatus: & ivit Jehosua ad eum, atq; ait ei, Ex nostris es, an ex adversariis nostris?

Et

6. Per quadraginta annos itineris latissimæ solitudinis incircuncisus fuit: donec consumerentur qui non audierant vocem Domini, & quibus antè juraverat, ut ostenderet eis terram lacte & melle manantem.

7. Horum filii in locum successerunt patrum, & circuncisi sunt à Josue: quia sicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in via aliquis circunciderat.

8. Postquam autem omnes circuncisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur.

9. Dixitque Dominus ad Josue, Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala, usque in præsentem diem.

10. Manseruntque filii Israel in Galgalis, & fecerunt Phase quartadecima die mensis ad vesperum, in campestribus Jericho:

11. Et comederunt de frugibus terræ die altero, azymos panes, & polentam ejusdem anni.

12. Defecitque Manna postquam comederunt de frugibus terræ, nec usi sunt ultrà cibo illo filii Israel, sed comederunt de frugibus præsentis anni terræ Chanaan.

13. Cum autem esset Josue in agro urbis Jericho, levavit oculos, * & vidit virum stantem contra se, evaginatum tenentē gladium, perrexitque ad eum, & ait, Noster es, an adversariorum?

Qui

6. Τεσσαράκοντα γὰρ ἔτη ἀνέστραπτεν Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ. διὸ ἀπερίτμητοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι αὐτῶν τῶν μαχίμων τῶν ἐξεληλυθότων ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οἱ ἀπειθήσαντες τῶν ἐντολῶν Κυρίου τοῦ Θεοῦ. οἷς καὶ διώρισε Κύριος αὐτοῖς μὴ ἰδεῖν αὐτοὺς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν ἡμῶν δοῦναι ἡμῖν, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.

7. Τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἀντεκατέστησεν ἀντὶ τούτων, οὓς περιέτεμεν Ἰησοῦς, ὅτι ἀκρόβυστοι ἦσαν, διὰ τὸ αὐτοὺς γεγεννῆσθαι κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπεριτμήτους.

8. Περιτμηθέντες δὲ πᾶν τὸ ἔθνος ἡσυχίαν εἶχον, αὐτόθι καθήμενοι ἐν τῇ παρεμβολῇ, ἕως ὑγιάσθησαν.

9. Καὶ εἶπεν Κύριος τῷ Ἰησοῦ, ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ἀφεῖλον τὸν ὀνειδισμὸν Αἰγύπτου ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Γάλγαλα, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

10. Καὶ παρενέβαλον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν Γαλγάλοις. καὶ ἐποίησαν τὸ Πάσχα τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς ἀφ' ἑσπέρας ἐπὶ δυσμῶν Ἱεριχὼ ἐν τῷ πεδίῳ.

11. Καὶ ἔφαγον ἀπὸ τοῦ σίτου τῆς γῆς τῇ ἐπαύριον τοῦ Πάσχα ἄζυμα καὶ νέα. ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.

12. Ἐξέλιπεν τὸ Μάννα τῇ ἐπαύριον μετὰ τὸ βεβρωκέναι αὐτοὺς ἐκ τοῦ σίτου τῆς γῆς, καὶ οὐκ ἔτι ὑπῆρχεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ Μάννα. ἐκαρπώσαντο δὲ τὴν χώραν τῶν Φοινίκων ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ.

13. Καὶ ἐγένετο ὡς ἦν Ἰησοῦς ἐν Ἱεριχῷ, καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, εἶδεν φανέντα ἄνθρωπον ἑστηκότα ἐναντίον αὐτοῦ. καὶ ἡ ῥομφαία αὐτοῦ ἐσπασμένη ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἡμέτερος εἶ ἢ τῶν ὑπεναντίων ἡμῶν;

ὁ δὲ

**Exo. 23. v. 23. an nobis (s. noster. vel, pro nobis) an (sc. es) an coarctatoribus nostris.*

Jerichuntis excidium.

14. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ἐγὼ Ἀρχιστράτηγος δυνάμεως Κυρίου, νυνὶ παραγέγονα. καὶ Ἰησοῦς ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ προσεκύνησεν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Δέσποτα μου τί προστάττεις τῷ σῷ οἰκέτῃ;

*Exod. 3. v. 5.

15. Καὶ λέγει ὁ Ἀρχιστράτηγος Κυρίου πρὸς Ἰησοῦν, λῦσαι τὸ ὑπόδημά σου ἐκ τῶν ποδῶν σου, ὁ γὰρ τόπος, ἐφ᾽ ᾧ σὺ ἕστηκας ἐπ᾽ αὐτοῦ, ἅγιός ἐστι. καὶ ἐποίησεν Ἰησοῦς οὕτως.

Κεφαλ. ϛ´.

Καὶ Ἱεριχὼ συγκεκλεισμένη καὶ ὠχυρωμένη ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ οὐδεὶς ἐξεπορεύετο ἐξ αὐτῆς, καὶ οὐδεὶς εἰσεπορεύετο.

2. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Ἰησοῦν· ἰδοὺ παραδίδωμί σοι ὑποχείριον σοι τὴν Ἱεριχὼ, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς τὸν ἐν αὐτῇ, καὶ τοὺς δυνατοὺς ἰσχύϊ.

3. Καὶ κυκλώσατε τὴν πόλιν πάντες ἄνδρες πολέμου κύκλῳ τῆς πόλεως, ἅπαξ οὕτω ποιήσετε ἓξ ἡμέρας.

4. Καὶ ἑπτὰ ἱερεῖς λήψονται ἑπτὰ κερατίνας τοῦ Ἰωβὴλ ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ. καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ κυκλώσατε τὴν πόλιν ἑπτάκις, καὶ οἱ ἱερεῖς σαλπιοῦσιν ταῖς κερατίναις.

5. Καὶ ἔσται ὡς ἂν σαλπίσηται τῇ σάλπιγγι τοῦ Ἰωβὴλ ἐν τῷ ἀκοῦσαι ὑμᾶς τὴν φωνὴν τῆς κερατίνης, ἀνακραγέτωσαν πᾶς ὁ λαός, καὶ ἀνακραγόντων αὐτῶν πεσεῖται αὐτόματα τὰ τείχη τῆς πόλεως ὑποκάτω αὐτῶν. καὶ εἰσελεύσεται πᾶς ὁ λαὸς ὁρμήσας ἕκαστος κατὰ πρόσωπον εἰς τὴν πόλιν.

6. Καὶ εἰσῆλθεν Ἰησοῦς υἱὸς Ναυῆ πρὸς τοὺς ἱερεῖς, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, λάβετε

τὴν

14. Qui respondit, Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Josue pronus in terram. Et adorans ait, Quid Dominus meus loquitur ad servum suum?

15. *Solve, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, sanctus est. Fecitque Josue ut sibi fuerat imperatum.

CAP. VI.

Jericho autẽ clausa erat atque munita, timore filiorum Israel, & nullus egredi audebat aut ingredi.

2. Dixitque Dominus ad Josue, Ecce dedi in manus tuas Jericho, & regem ejus, omnesque fortes viros.

3. Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem: sic facietis sex diebus.

4. Septimo autem die sacerdotes tollent septem buccinas, quarum usus est in jubileo, & præcedent arcam fœderis: septiesque circuibitis civitatem, & sacerdotes clangent buccinis.

5. Cumque insonuerit vox tubæ longior atque concisior, & in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent civitatis, ingredienturq; singuli per locum, contra quem steterint.

6. Vocavit ergo Josue filius Nun sacerdotes, & dixit ad eos, Tollite arcã

fœ-

14 Et dixit, Non: sed ipsum princeps exercitus Jehovæ, nunc veni. Et cecidit Jehosua in faciem suam in terram, & 14 adoravit, dixitq; ei, Quid Dominus meus loquitur ad servum suum?

15. Et dixit princeps exercitus Jehovæ ad Jehosua, Solve calceamentum tuum 15 de pedibus tuis: quia locus super quo tu stas, sanctitas est. Et fecit Jehosua sic.

CAP. VI.

JEriho autem 1 clausa erat diligentissimè propter filios Israel: nec erat egrediens, neq; ingrediens.

2. Dixit autem Jehova ad Jehosua, Vide, dedi in manum tuam Jeriho, & regem eius, & potentes exercitus.

3. Circuibitis itaq; urbem omnes viri 2 bellatores gyrando eam semel. sic facies sex diebus.

4. Porro septem sacerdotes ferent septem tubas 3 arietinas ante arcam: die autem septima circuibitis urbem septem vicibus, & sacerdotes illi 1 clangent 4 tubis.

5. Quum autem protrahent sonitum cornu arietino, cum primum audieritis vocem tubæ, vociferabitur universus populus vociferatione magna, & concidet murus urbis sub se, & ascendet populus quisq; è regione sui.

6. Vocavit ergo Jehosua filius Nun sacerdotes, & dixit ad eos, Tollite arcam

fœ-

14. Er sprach/ Nein/ sondern ich bin ein Fürst vber das heer des HERRN/ vnd bin jtzt komen. Da fiel Josua auff sein angesicht zur erden/ vnd betet an/ vnd sprach zu jm/ Was saget mein HERR seinem knechte?

15. Vnd der Fürst vber das heer des HERRN sprach zu Josua/ Zeuch deine schuch aus von deinen füssen/ denn die stet darauff da stehest/ ist heilig Vnd Josua thet also.

Das VI. Cap.

Jeriho aber war verschlossen vnd verwaret für den kindern Israel/ das niemand aus oder einkomen kundte. Aber der HERR sprach zu Josua.

2. Sihe da/ ich hab Jeriho sampt jrem Könige vnd jr gewaltigen leuten in deine hand gegeben.

3. Laß alle kriegßmenner rings vmb die stad her gehen ein mal/ vnd thu sechs tage also.

4. Am siebenden tage aber/ laß die priester sieben posaunen des Halljars nemen/ für der laden her/ vnd gehet desselben siebenden tages/ sieben mal vmb die stad/ vnd laß die priester die posaunen blasen.

5. Vnd wenn man des Halljars horn bleset vnd dehnet/ das jr die posaunen höret/ so sol das gantze volck ein groß feldgeschrey machen/ so werden der stadmauren vmbfallen/ vnd das volck sol hinein fallen/ ein jglicher stracks für sich.

6. Da rieff Josua der son Nun den priestern/ vnd sprach zu jnen/ Traget die lade des

bunds/

3. ego nunc. 14. incurvavit se & er. loquens (sc. est) ad s. s.

15. de super pede tuo, q l. quo tu stans (sc. es) super eo, (eo latine abundat) sanctitas ipse.

Cap. 6.

1 claudens (sc. cives, ne quis eorũ egrederetur) & clausa (sc. erat Israelitis, ne quis eorum ingrederetur) a facie Isr. non egr. n. ingr.

2. bell., gyrando civitatẽ vice una.

3. arietũ, (.i. ex cornibus arietum. vel jubilorum. sic infra) ad faciem arcæ. & in die. s.

4. in tubis. Et erit in protrahendo in cornu arietis (vel jubil.) in audiendo vos voc. t. vociferabuntur &c. pop. vir corã se. & clamavit 3. f. N. ad sac.

434:

bunds / vnd ſieben prieſter
laſſet ſieben Halljars poſau-
nen tragen/ für der lade des
HERRN.

7. Zum volck aber ſprach er/
Zihet hin vnd gehet vmb die
ſtad/ vnd wer gerüſt iſt gehe
für der lade des HERRN
her.

8. Da Joſua ſolchs dem
volck geſagt hatte/Trugen die
ſieben prieſter ſieben Halljars
poſaunen für der laden des
HERRN her/vnd giengen
vnd blieſen die poſaunen vnd
die lade des bunds des
HERRN folgete jnen.

9. Vnd wer gerüſt war/
gieng für den prieſtern her/die
die poſaunen blieſen / vnd der
hauffe folgete der laden nach/
vnd blies poſaunen.

10. Joſua aber gebot dẽ volck/
vnd ſprach / Jr ſolt kein feld-

ge-

fœderis, ſeptem au-
tem *alii* ſacerdotes
tollant ſeptem tu-
bas arietinas coram
arca Jehovæ.

7. Dixit quoq; ad
populum, Tranſite,
& circuite urbem,
& armatus 5 præce-
dat arcam Jehovæ.

8. Quum autem *hæc*
dixiſſet Jehoſua ad
populum, ſeptem
ſacerdotes ferentes
ſeptem tubas arieti-
nas, præceſſerunt
arcam Jehovæ, &
clanxerunt tubis:
arca autem fœderis
Jehovæ ſequebatur
eos.

9. Armatus verò 6
præcedebat ſacer-
dotes clangentes
tubis, & congregans
ſequebatur arcam
eundo & clangendo
tubis.

10. Populo autem
præceperat Jehoſua,
7 his verbis, Non vo
ciferabimini, neq;

fa-

fœderis: & ſeptem alii
ſacerdotes tollant ſeptem
jubileorum buccinas, &
incedant ante arcam Do-
mini.

7. Ad populum quoque
ait,* Ite, & circuite civi-
tatem, armati præceden-
tes arcam Domini.

8. Cumque Joſue verba
finiſſet, & ſeptem ſacer-
dotes ſeptem buccinis
clangerent ante arcam fœ-
deris Domini,

9. Omniſque præcede-
ret armatus exercitus, re-
liquum vulgus arcam ſe-
quebatur, ac buccinis o-
mnia concrepabant.

10. Præceperat autem Jo-
ſue populo, dicens, Non
clamabitis, nec audietur
vox veſtra, neque ullus

ſermo

τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, καὶ
ἑπτὰ ἱερεῖς λήψονται ἑπτὰ κε-
ρατίνας τοῦ ἰωβὴλ κατὰ
πρόσωπον τῆς κιβωτοῦ Κυ-
ρίου.

7. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, λέ-
γων· παραγγείλατε τῷ λαῷ
περιελθεῖν, καὶ κυκλώσατε
τὴν πόλιν, καὶ οἱ μάχιμοι
παραπορευέσθωσαν ἐνωπλι-
σμένοι ἔναντι τῆς κιβωτοῦ τοῦ
Κυρίου.

8. Καὶ ἐγένετο ὡς εἶπεν Ἰη-
σοῦς πρὸς τὸν λαόν, καὶ ἑπτὰ
ἱερεῖς ἔχοντες ἑπτὰ σάλπιγγας
ἱεράς, καὶ παρελθέτωσαν ὡσ-
αύτως ἐναντίον τοῦ Κυρίου,
παραπορευέσθωσαν καὶ σημαι-
νέτωσαν εὐτόνως. καὶ ἡ κιβω-
τὸς τῆς διαθήκης Κυρίου ἐπα-
κολουθείτω αὐτοῖς.

9. Οἱ δὲ μάχιμοι παραπο-
ρευέσθωσαν ἔμπροσθεν, καὶ
οἱ ἱερεῖς σαλπίζοντες ταῖς κε-
ρατίναις, καὶ ὁ λοιπὸς ὄχλος
ἅπας ὀπίσω τῆς κιβωτοῦ τῆς
διαθήκης Κυρίου πορευό-
μενοι καὶ σαλπίζοντες ταῖς κερα-
τίναις.

10. Τῷ δὲ λαῷ ἐνετείλατο
Ἰησοῦς, λέγων· μὴ βοάτω, μη-
δὲ ἀκουσάτω μηδεὶς τὴν φωνὴν

ὑμῶν

*Supr. 3. v. 10.

5. *tranſibit ante arc.* 3. *Et fuit ſecũdum dicere Jehoſuam a. p. & ſept. ſ. f. ſ. t. arietum ad faciem Jeh. tranſierunt &c. Jeh. ambulans (ſc. erat) poſt eos.*

6. *ambulans (ſc. erat) ad faciem ſacerdotum &c. cong. ambulans (ſc. erat) poſt arc. ſic v. 13.*

7. *dicendo.*

Jerechuntis excidium.

ὑμῶν, οὐ διελεύσεται ἐκ στόματος ὑμῶν λόγος, ἕως ἂν διαγγείλῃ αὐτὸς ἡμέραν ἀναβοῆσαι, καὶ ἀναβοήσατε τότε.

11. Καὶ περιελθοῦσα ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης τοῦ Θεοῦ τὴν πόλιν κύκλῳ, εὐθέως ἀπῆλθεν εἰς τὴν παρεμβολήν, καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ.

12. Καὶ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ ἀνέστη Ἰησοῦς τοπρωΐ, καὶ ἦραν οἱ ἱερεῖς τὴν κιβωτὸν Κυρίου.

13. Καὶ οἱ ἑπτὰ ἱερεῖς οἱ φέροντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας τὰς ἱερὰς ἔναντι κιβωτοῦ Κυρίου προεπορεύοντο. καὶ οἱ ἱερεῖς ἐσάλπισαν ταῖς σάλπιγξι. καὶ μετὰ ταῦτα εἰσεπορεύοντο οἱ μάχιμοι, καὶ ὁ λοιπὸς ὄχλος ἅπας ὄπισθεν τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης Κυρίου πορευόμενοι καὶ σαλπίζοντες ταῖς κερατίναις.

14. Καὶ περιεκύκλωσαν τὴν πόλιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ ἅπαξ ἐγγύθεν, καὶ ἀπῆλθον πάλιν εἰς τὴν παρεμβολήν. οὕτως ἐποίει ἐφ' ἓξ ἡμέρας.

15. Καὶ ἐγένετο τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀνέστησαν ἐν τῇ ἀναβάσει τοῦ ὄρθρου, καὶ περιήλθοσαν τὴν πόλιν κατὰ τὸ κρίμα τοῦτο ἑπτάκις.

16. Πλὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκύκλωσαν τὴν πόλιν ἑπτάκις. καὶ ἐγένετο ἐν τῇ περιόδῳ τῇ ἑβδόμῃ ἐσάλπισαν οἱ ἱερεῖς ταῖς σάλπιγξι. καὶ εἶπεν Ἰησοῦς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, κεκράξατε· παρέδωκεν γὰρ Κύριος τὴν πόλιν ὑμῖν.

17. Καὶ ἔσται ἡ πόλις ἀνάθεμα αὐτὴ καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν αὐτῇ τῷ Κυρίῳ τῶν δυνάμεων. πλὴν Ῥαὰβ τὴν πόρνην περιποιήσασθε αὐτήν, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτῆς ἐν τῷ οἴκῳ· ὅτι ἔκρυψεν τοὺς ἀγγέλους, οὓς ἀπεστείλαμεν.

*Supr. 2. v. 4.

18. Ἀλλὰ ὑμεῖς φυλάξασθε ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος, μήποτε ἐνθυμηθέντες ὑμεῖς λάβητε ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος καὶ ποιήσητε τὴν παρεμβολὴν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀνάθεμα, καὶ ἐκτρίψητε ἡμᾶς.

Καὶ

sermo ex ore vestro egredietur: donec veniat dies in quo dicam vobis, Clamate & vociferamini.

11. Circuivit ergo arca Domini civitatem semel per diem, & reversa in castra, mansit ibi.

12. Igitur Josue de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini,

13. Et septem ex eis, septem buccinas, quarum in jubileo usus est: præcedebantque arcam Domini ambulantes atque clangentes: & armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum sequebatur arcam, & buccinis personabat.

14. Circuieruntque civitatem secundo die semel, & reversi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus.

15. Die autem septimo diluculo consurgentes, circuierunt urbem, sicut dispositum erat, septies.

16. Cumq; septimo circuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Josue ad omnem Israel, Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus civitatem:

17. Sitque civitas hæc anathema: & omnia quæ in ea sunt, Domino. sola Rahab meretrix vivat cum universis, qui cum ea in domo sunt: * abscondit enim nuntios, quos direximus.

18. Vos autem cavete ne de his quæ præcepta sunt quippiam contingatis, & sitis prævaricationis rei, & omnia castra Israel sub peccato sint atq; turbentur.

Quic-

facietis audire vocem vestram, neq; egredietur ex ore vestro verbum *ullum* usq; ad diem 8 quo dixero vobis, vociferamini: & vociferabimini.

11 9 Circuivit itaq; arca Jehovæ urbem gyrando semel: & reversi sunt ad castra, manserunt q; in illis.

12. Rursum surrexit Jehosua mane, tuleruntq; sacerdotes arcam Jehovæ.

13. Septem autem sacerdotes ferentes septem tubas arietinas, 10 præcedebant arcam Jehovæ eundo, & clangebant tubis: armatus veró præcedebat eos: & congregans sequebatur arcam Jehovæ eundo, & clangendo tubis.

14. Circuieruntq; civitatem 11 die secundo, vice alia: & *postea* reversi sunt *ad* castra. sic fecerunt sex diebus.

15. 12 Quum autem septimus dies advenisset, surrexerunt cum primum ascendit aurora, & circuierunt urbem juxta hunc morem septem vicibus: tantum die ista circuierunt urbem septem vicibus.

16. 13 Hac inquam vice septima quum clangerent sacerdotes tubis, dixit Jehosua ad populum, vociferamini, 14 tradidit Jehova vobis urbem.

17. Sit autem urbs anathema, ipsa, & 15 quæcunq; *sunt* in ea Jehovæ: tantúm Rahab cauponaria vivet: ipsa & omnes qui *fuerint* cum ea in domo; quia abscondit nuntios quos misimus.

18. 16 Veruntamen vos cavete ab anathemate, ne forte contingatis aliquid de anathemate, tollatisq; de anathemate, & ponatis castra Israel anathema & turbetis ea.

Omne

geschrey machen / noch ewr stimme hören lassen / noch ein wort aus ewrem mund geben / biß auff den tag / wenn ich zu euch sagen werde / macht ein feldgeschrey / so macht denn ein feldgeschrey.

11. Also gieng die lade des HERRN rings vmb die stad ein mal / vnd kamen in das lager / vnd blieben drinnen.

12. Den Josua pflegte sich des morgens frůe auffzumachen / vnd die priester trugen die lade des HERRN.

13. So trugen die sieben priester die sieben Halljars posaunen für der lade des HERRN her / vnd giengen vnd bliesen posaunen / vnd wer gerůst war / gieng für jnen her / Vnd der hauffe folget der laden des HERRN / vnd blies posaunen.

14. Des andern tages giengen sie auch ein mal vmb die stad / vnd kamen wider ins lager / Also theten sie sechs tage.

15. Am siebenden tage aber / da die morgenröte auffgieng / machten sie sich frůe auff / vnd giengen nach derselben weise / siebenmal vmb die stad / das sie desselben einigen tages sieben mal vmb die stad kamen.

16. Vnd am siebenden mal / da die priester die posaunen bliesen / sprach Josua zum volck / Macht ein feldgeschrey / denn der HERR hat euch die stad gegeben.

17. Aber diese stad vnd alles was drinnen ist / sol dem HERRN verbannet sein. Alleine die hure Rahab sol leben bleiben / vnd alle die mit jr im hause sind / Denn sie hat die boten verborgen / die wir aussandten.

18. Allein hůtet euch für dem verbandten / das jr euch nicht verbannet / so jr des verbanten etwas nemet / vnd machet das lager Jsrael verbannet / vnd brings in vnglück.

B 3 Aber

8. *dicere me ad vos.*

9. *& circuire fecit (sc. Jehosua) arcam, urbem g. vice una, & venerunt a. c. & pernoctaverunt in castris & mansit ...*

10. *ad facies arcæ Jeh. euntes. (sc. erant sic inf.) eundo.*

11. *in die s. vice una.*

12. *& fuit in die septimo, & manicarunt secundum ascendere auroram, & c. u. j. judicium hoc.*

13. *& fuit v. s. clanxerunt s. in tubis, & dix.*

14. *quia dedit.*

15. *omnia quæ in ea.*

16. *& tantum vos custodite, ne anathematizetis, & accipiatis de anat. & ponetis castra metationem I. in anath. & turbabitis illam.*

435:

Josua.

19. Aber alles silber vnd gold/ sampt dem ehern vnd eisern gerete/ sol dem HERRN geheiliget sein / das zu des HERRN schatz kome.

20. Da machet das volck ein feldgeschrey / vnd bliesen posaunen/ Denn als das volck den Hall der posaunen höret/ macht es ein groß feldgeschrey. Vnd die mauren fielen vmb / vnd das volck ersteig die stad ein iglicher stracks für sich.

21. Also gewonnen sie die stad/vnd verbanten alles was in der stad war/mit der scherffe des schwerts/beide man vnd weib / jung vnd alt/ ochsen/ schafe/vnd esel.

22. Aber Josua sprach zu den zween mennern/ die das land verkundschafft hatten/ Gehet in das haus der huren/ vnd führet das weib von dannen eraus/ mit allem das sie hat/wie jr geschworen habt.

23. Da giengen die jünglinge/die kundschaffer/hinein/ vnd führeten Rahab eraus/ sampt jrem vater vnd mutter/ vnd brüdern/vnd alles was sie hatte / vnd alle jr geschlecht / vnd liessen sie haussen ausser dem lager Israel.

24. Aber die stad verbranten sie mit fewr/vnd alles was drinnen war/ Allein das silber vnd gold/vnd ehern vnd eisern gerete theten sie zum schatz in das haus des HERRN.

25. Rahab aber die hure/ sampt dem hause jres vaters/ vnd alles was sie hatte / lies Josua leben. Vnd sie wonet in Israel /biß auff diesen tag/ Darumb das sie die botenverborgen hatte / die Josua zu

ver-

Margin: 17. aris & ferri (sic infra) sanctit. ipsa. Jeh. 18. & clanxerunt in tubis, & fuit secundum audire populum vocem tubæ, & voc. &c. magna &c. urbem, vir coram se, et cep. urbem. & devoverunt o. q. inu. a viro & usq. mul. &c. asin. ad os gladii.

19. pede- explorantibus (sic infra) t. &c. inde mulierem & omnia, quæ (sc. sunt illi.

20. & venerunt p. e. & ed.

21. in igni, & o. q. in ea, tantum argent. & a. & v. aris & ferri dederunt thesaurum d. J.

JOSUE.

19. Omne autem argentum & aurum, & vasa 17 ærea & ferrea, sanctitas est Jehovæ, thesaurum Jehovæ ingredietur.

20. Itaq; vociferatus est populus. 18 posteaquam clanxerunt tubis, quum enim audisset populus vocem tubarum, vociferatus est populus vociferatione maxima, & cecidit murus sub se: tum ascendit populus in urbem. quisq; è regione sui, & *ita* ceperunt eam.

21. Desolaveruntq; omnia quæ *erant* in urbe, ab homine usq; ad mulierem, à puero usq; ad senem, & usq; ad bovem & ovem, & asinum acie gladii.

22. Duobus autem viris 19 qui exploraverunt terram dixit Jehosua, ingredimini domum mulieris cauponariæ & educite inde eam, & quæcunq; habet, quemadmodum jurastis ei.

23. 20 Ingressi itaq; pueri exploratores, eduxerunt Rahab & patrem ejus, & matrem ejus, & fratres ejus, & omnia quæ *erant* ei & omnes familias ejus eduxerunt, & posuerunt eos extra castra Israel.

24. Urbem autem succenderunt 21 igni, & omnia quæ *erant* in ea: tamen argentum & aurum, & vasa ærea & ferrea posuerunt in thesauro domus Jehovæ.

25. Et Rahab cauponariam, & domum patris ejus, & omnia quæ *erant* ei, vivere fecit Jehosua, habitavitq; in medio Israel usq; in diem hanc: quia absconderat nuntios quos miserat Jehosua ad

explo-

19. Quicquid autem auri aut argenti fuerit, & vasorum æneorum ac ferri, Domino consecretur, repositum in thesauris ejus.

20. Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitusque increpuit, * muri ilicò corruerunt: & ascendit unusquisque per locum qui contra se erat: * ceperuntque civitatem,

21. Et interfecerunt omnia quæ erant in ea, à viro usque ad mulierem, ab infante usq; ad senem. Boves quoque & oves, & asinos in ore gladii percusserunt.

22. Duobus autem viris, * qui exploratores missi fuerant, dixit Josue, Ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius sunt, sicut illi juramento firmastis.

23. * Ingressique juvenes, eduxerunt Rahab, & parentes ejus, fratres quoque, & cunctam supellectilem ac cognationem illius, & extra castra Israel manere fecerunt.

24. Urbem autem & omnia quæ inventa sunt in ea, succenderunt: absque auro & argento, & vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarunt.

25. Rahab verò meretricem, & domum patris ejus, & omnia quæ habebat, fecit Josue vivere, & habitaverunt in medio Israel usq; in præsentem diem: eò, quòd absconderit

nun-

ΙΗΣΟΥΣ.

19. Καὶ πᾶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, καὶ πᾶς χαλκὸς καὶ σίδηρος ἅγιον ἔσται τῷ Κυρίῳ, εἰς θησαυρὸν Κυρίου εἰσενεχθήσεται.

20. Καὶ ἠλάλαξεν ὁ λαὸς, καὶ ἐσάλπιγξαν ταῖς σάλπιγξιν οἱ ἱερεῖς. ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ λαὸς τὴν φωνὴν τῶν σαλπίγγων, ἠλάλαξαν πᾶς ὁ λαὸς ἀλαλαγμῷ μεγάλῳ καὶ ἰσχυρῷ. καὶ ἔπεσεν τὸ τεῖχος κύκλῳ καὶ ἀνέβη ὁ λαὸς εἰς τὴν πόλιν ἕκαστος ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ. καὶ κατελάβοντο τὴν πόλιν.

21. Καὶ ἀνεθεμάτισαν αὐτὴν, καὶ ὅσα ἦν ἐν τῇ πόλει, ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ ἕως γυναικὸς ἀπὸ νεανίσκου, καὶ ἕως πρεσβυτέρου, καὶ ἕως μόσχου, καὶ προβάτου καὶ ὑποζυγίου ἐν στόματι ῥομφαίας.

22. Καὶ τοῖς δύο νεανίσκοις τοῖς κατασκοπεύσασι τὴν γῆν εἶπεν Ἰησοῦς, εἰσέλθατε εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γυναικὸς τῆς πόρνης, καὶ ἐξαγάγετε ἐκεῖθεν αὐτὴν, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτῇ, ὡς ὠμόσατε αὐτῇ.

23. Καὶ εἰσῆλθον οἱ δύο νεανίσκοι οἱ κατασκοπεύσαντες τὴν πόλιν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γυναικός, καὶ ἐξήγαγον Ῥαὰβ τὴν πόρνην, καὶ τὸν πατέρα αὐτῆς, καὶ τὴν μητέρα αὐτῆς, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς, καὶ πάντα ὅσα ἦν αὐτῇ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν αὐτῆς. καὶ κατέστησαν αὐτὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς Ἰσραήλ.

24. Καὶ ἡ πόλις ἐνεπυρίσθη ἐν πυρὶ σὺν πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῇ· πλὴν ἀργυρίου καὶ χρυσίου, καὶ παντὸς χαλκοῦ, καὶ σιδήρου ἔδωκαν εἰς θησαυρὸν εἰσενεχθῆναι Κυρίῳ.

25. Καὶ Ῥαὰβ τὴν πόρνην, καὶ πάντα τὸν οἶκον τὸν πατρικὸν αὐτῆς, καὶ πάντα τὰ αὐτῆς ἐζώγρησεν Ἰησοῦς καὶ κατῴκησεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἕως τῆς ἡμέρας τῆς σήμερον, ὅτι ἔκρυψεν τοὺς κατασκοπεύσαν-

τας,

Margin: * Hebr. 11 v. 30. — * 2. Mac. 12 v. 15. — * Supr. 2 v. 14. Hebr. 11 v. 31. — * Hebr. 11 v. 31.

ζας, ὓς ἀπέςειλεν Ἰησοῦς καζασκοπεῦσαι τὴν Ἱεριχώ.

26. Καὶ ὥρκισεν Ἰησοῦς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγων· ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος ἔναντι Κυρίου, ὃς ἀναςήσει ἢ οἰκοδομήσει τὴν πόλιν ἐκείνην τὴν Ἱεριχώ, ἐν τῷ πρωτοτόκῳ αὐτοῦ θεμελιώσει αὐτὴν, καὶ ἐν τῷ ἐλαχίςῳ αὐτοῦ ἐπιςήσει τὰς πύλας αὐτῆς.

*1.Reg.16 v.34.

27. Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰησοῦ· καὶ ἦν τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν.

Κεφαλ. ζʹ.

ΚΑὶ ἐπλημμέλησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πλημμέλειαν, καὶ ἐνοσφίσαντο ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος. καὶ ἔλαβεν Αχαν υἱὸς Χαρμὶ υἱοῦ Ζαβδὶ, υἱοῦ Ζαρὰ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος, καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ.

*Inf. 22. v. 20. 1.Para.2. v. 7.

2. Καὶ ἀπέςειλεν Ἰησοῦς ἄνδρας ἀπὸ Ἱεριχὼ εἰς Γαὶ, ἥ ἐςιν κατὰ Βηθαυὲν κατὰ ἀνατολὰς Βαιθήλ. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, λέγων· ἀναβάντες κατασκέψασθε τὴν γῆν. καὶ ἀνέβησαν οἱ ἄνδρες, καὶ κατεσκέψαντο τὴν Γαί.

3. Καὶ ἀνέςρεψαν πρὸς Ἰησοῦν, καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν, μὴ ἀναβήτω πᾶς ὁ λαὸς, ἀλλ᾽ ὡσεὶ δισχίλιοι ἢ τρισχίλιοι ἄνδρες ἀναβήτωσαν, καὶ ἐκπολιορκησάτωσαν τὴν πόλιν· μὴ ἀναγάγῃς ἐκεῖ πάντα τὸν λαὸν, ὀλίγοι γάρ εἰσιν.

4. Καὶ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ λαοῦ ἐκεῖ ὡσεὶ τρισχίλιοι ἄνδρες. καὶ ἔφυγον ἀπὸ προσώπου ἀνδρῶν Γαί.

5. Καὶ ἀπέκτειναν ἀπ᾽ αὐτῶν ἄνδρες Γαὶ ὡς τριάκοντα καὶ ἓξ ἄνδρας, καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πύλης ἕως συνέτριψαν αὐτούς. καὶ ἐπάταξαν αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ καταφεροῦς. καὶ ἐπτοήθη ἡ καρδία τοῦ λαοῦ, καὶ ἐγένετο ὥσπερ ὕδωρ.

nuntios, quos miserat, ut explorarent Jericho.

26. In tempore illo, imprecatus est Josue, dicens, * Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit, & ædificaverit civitatem Jericho. In primogenito suo fundamenta illius jaciat, & in novissimo liberorum ponat portas ejus.

27. Fuit ergo Dominus cum Josue, & nomen ejus vulgatum est in omni terra.

CAP. VII.

FIlii autem Israel prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemathe. * Nam Achan filius Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda, tulit aliquid de anathemate: iratusq; est Dominus contra filios Israel.

2. Cumque mitteret Josue de Jericho viros contra Hai, quæ est juxta Bethaven, ad orientalem plagam oppidi Bethel, dixit eis, Ascendite, & explorate terram. Qui præcepta complentes exploraverunt Hai.

3. Et reversi dixerunt ei, Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorum pergant, & deleant civitatem: quare omnis populus frustra vexabitur cōtra hostes paucissimos?

4. Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga vertentes,

5. Percussi sunt à viris urbis Hai, & corruerunt ex eis triginta & sex homines: persecutique sunt eos adversarii de porta usque ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugientes: pertimuitque cor populi, & ad instar aquæ liquefactum est.

explorandum Jeriho.

26. † Adjuravit autem Jehosua tempore illo, dicendo, Maledictus *sit* vir ille ante Jehovam qui surget, & ædificabit urbem istam Jeriho: in primogenito suo fundabit eam, & in parvo suo statuet portas ejus.

27. Fuit autem Jehovah cum Jehosua, & fuit [22] fama ejus in tota terra.

CAP. VII.

PRævaricati sūt autem filii Israel prævaricationem in anathemate: tulit nanq; Achan filius Charmi, filii Zabde, filii Zerah [1] de tribu Jehudah, de anathemate: & accensus est furor Jehovæ contra filios Israel.

2. Porro misit Jehosua viros *aliquot* de Jeriho in Ai quæ *erat* [2] juxta Bethaven ad orientem Bethel, dixitq; illis in hæc verba, Ascendite, & explorate terrām. ascenderunt itaq; viri, & exploraverunt Ai.

3. [3] Qui reversi ad Jehosua, dixerunt illi, Ne ascendat totus populus: circiter duo millia virorum, aut *ad summum* circiter tria millia virorum ascendant, & percutient Ai: ne fatiges *mittendo* illuc totum populum quia [4] pauci sunt.

4. Ascenderunt ergo è populo illuc ferè tria millia virorum, & fugerunt coram viris Ai.

5. Percusserunt ex eis viri Ai circiter [5] triginta & sex viros, & persecuti sunt eos à porta, usq; ad Sebarim, & percusserunt eos in descensu: proinde liquefactum est cor populi, fuitq; [6] velut aqua.

verkundschaffen gesand hatte gen Jeriho.

26. Zu der zeit schwur Josua vnd sprach/ Verflucht sey der man für dem HERRN/ der diese stad Jeriho auffrichtet vnd bawet. Wenn er iren grund legt/ das koste jn seinen ersten son/ vnd wenn er jr thor setzt/ das koste jn seinen jüngsten son.

27. Also war der HERR mit Josua/ das man von jm saget in allen landen.

Das VII. Cap.

ABer die kinder Israel vergrieffen sich an dem verbandten / Denn Achan der son Charmi/ des sons Sabdi/ des sons Serah/ vom stam Juda/ nam des verbanten etwas. Da ergrimmet der zorn des HERRN vber die kinder Israel.

2. Da nu Josua menner aussand von Jeriho gen Ai/ die bey BethAuen ligt/ gegen dem morgen für BethEl/ vnd sprach zu jnen/ Gehet hinauff/ vnd verkundschafft das land.

3. Vnd da sie hinauff gegangen waren / vnd Ai verkundschafft hatten/ kamen sie wider zu Josua / vnd sprachen zu jm / Laß nicht das gantze volck hinauff zihen / sondern bey zwey oder drey tausent man/ dz sie hinauff zihen / vnd schlahen Ai / das nicht das gantz volck sich daselbs bemühe/ Denn jr ist wenig.

4. Also zogen hinauff des volcks bey drey tausent man/ vnd die flohen für den mennern zu Ai.

5. Vnd die von Ai schlugen jr bey sechs vnd dreissig man/ vnd jagten sie für dem thor biß gen Sabarim/ vnd schlugen sie den weg erab. Da ward dem volck das hertz verzaget / vnd ward zu wasser.

436.

22. auditio.

Cap. 7.

1. tribui J. de a. & exarsit nasus Jeh. in f. I.

2. cum Beth-aven ab oriente ipsi Bethel. & dixit ad illos dicendo.

3. & reversi sunt ad J. & dix. ad illum &c. mil. viri. sic infra.

4. parum ipsi.

5. trig. & sex (tres decades & sexturiam) viri. & p. s. e. ad facies portæ usq; S. 6. in aquam.

7. *super fac. s.*
8. *ascendere fecerunt.*
9 *ad quid transire fecisti transire faciendo p. h. ?. ad dandum nos in m. E. ad. perdere faciendũ nos & u. cœpissemus & mans. in transitu ?.*
417 :
10. *circuibunt super nos & succidẽt.*
11. *surge tibi, ad quid hoc? tu cadens (sc. es) s. f. t.*
12. *in vasis suis.*
13. *sanctifica p. & dices, sanctificate vos in cr.*
14. *neque removere vos.*
15. *in mane tribubus vestris, & erit tribus, quã capiet eam (pleõ) Jeh. accedet familiis sic deinc.*

6. Josua aber zureiß seine kleider/vnd fiel auff sein angesicht zur erden für der laden des HERRN / biß auff den abend sampt den eltesten Israel/vnd wurffen staub auff jre heupter.

7. Vnd Josua sprach/Ach HERR HERR/Warumb hastu diß volck vber den Jordan geführt/das du vns in die hende der Amoriter gebest vns vmbzubringen? O das wir weren jenseid des Jordans blieben / wie wir angefangen hatten.

8. Ah mein HERR / was sol ich sagen / weil Israel seinen feinden den rücken keret?

9. Wenn das die Cananiter vñ alle einwoner des lands hören/so werden sie vns vmbgeben / vnd auch vnsern namen ausrotten von der erden/ Was wiltu denn bey deinem grossen namen thun?

10. Da sprach der HERR zu Josua/Stehe auff/ warumb ligstu also auff deinem angesicht?

11. Israel hat sich versündiget vnd haben meinen bundt vbergangen / den ich jnen geboten habe. Dazu haben sie des verbanten genomen vnd gestolen/vnd verleugnet / vnd vnter jr gerete gelegt.

12. Die kinder Israel mügen nicht stehen für jren feinden/sondern müssen jren feinden den rücken keren/ Denn sie sind im bann/ Ich werde fort nicht mit euch sein / wo jr nicht den bann aus euch vertilget.

13. Stehe auff vnd heilige das volck/vnd sprich / Heiliget euch auff morgen. Denn also sagt der HERR der Gott Israel/Es ist ein bann vnter dir Israel / darumb kanstu nicht stehen für deinen feinden / biß das jr den bann von euch thut.

14. Vñ sollet euch frűe erzu machen/ein stam nach dem andern. Vnd welchen stam der HERR treffen wird / der sol sich erzu machen/ein geschlecht nach dem andern / vnd welch

ge-

6. Itaq; scidit Jehosua vestimenta sua, ceciditq, 7 in faciem suam in terram coram arca Jehovæ usq; *ad* vesperam, ipse & senes Israel, & 8 posuerunt pulverem super caput suum.

7. Dixitq; Jehosua, Ahah Domine Jehovah, 9 ut quid traduxisti traducendo populum hunc Jarden, ut traderes nos in manum Emorrhæi, ut perdat nos? & utinam voluissemus & mansissemus trans Jarden.

8. O Domine, quid dicam, postquam vertit Israel cervicem coram inimicis suis?

9. Audientq; Chenaanæus, & omnes habitatores terræ: & 10 vertent se contra nos, disperdentq; nomen nostrum ! è terra: sed quid facies nomini tuo magno?

10. Dixitq; Jehovah ad Jehosua, 11 surge, ut quid tu cadis super faciem tuam?

11. Peccavit Israel, & etjam transgressi sunt pactum meum quod præceperam eis, & etjam acceperunt de anathemate, & etjam furati sunt, & etjam mentiti sunt, & etjam posuerunt 12 inter vasa sua.

12. Ideo non poterunt filii Israel stare coram inimicis suis, cervicem vertent coram inimicis suis, qui fuerunt in anathemate: non addam esse vobiscum, nisi disperdatis anathema è medio vestri.

13. Surge, 13 præpara populum, & dicas, præparate vos in crastinum: Sic enim dicit Jehova Deus Israel anathema *est* in medio tui Israel: non poteris stare coram inimicis tuis, 14 donec abstuleritis anathema è medio vestri.

14. Accedetisq; 15 manè per tribus vestras: & tribus quam deprehendet Jehovah accedet per familias: & familia

quam

6. Josue verò scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini usque ad vesperam, tam ipse quàm omnes senes Israel: miseruntque pulverem super capita sua,

7. Et dixit Josue, Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Jordanem fluvium, ut traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? utinam ut cœpimus, mansissemus trans Jordanem.

8. Mi Domine Deus, quid dicam, videns Israelem hostibus suis terga vertentem?

9. Audient Chananæi, & omnes habitatores terræ, & pariter conglobati circundabunt nos, atq; delebunt nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo?

10. Dixitque Dominus ad Josue, Surge, cur jaces pronus in terra?

11. Peccavit Israel, & prævaricatus est pactum meum: tuleruntque de anathemate, & furati sunt atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua.

12. Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosque fugiet: quia pollutus est anathemate. non ero ultra vobiscum, donec conteratis eum, qui hujus sceleris reus est.

13. Surge, sanctifica populum, & dic eis, Sanctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus Deus Israel, Anathema in medio tui est Israel: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te, qui hoc contaminatus est scelere.

14. Accedetisque mane singuli per tribus vestras: & quamcunque tribum sors invenerit, accedet

per

6. Καὶ διέρρηξεν Ἰησοῦς τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ἐναντίον τῆς κιβωτοῦ τοῦ Κυρίου ἕως ἑσπέρας, αὐτὸς καὶ οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραήλ. καὶ ἐπεβάλοντο χοῦν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν.

7. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς· δέομαι Κύριε Κύριε, ἵνα τί διαβιβάζων διεβίβασεν ὁ παῖς σου τὸν λαὸν τοῦτον τὸν Ἰορδάνην, παραδοῦναι αὐτὸν τῷ Ἀμορραίῳ, ἀπολέσαι ἡμᾶς; καὶ εἰ κατεμείναμεν καὶ κατῳκίσθημεν παρὰ τὸν Ἰορδάνην.

8. Ἐν ἐμοὶ Κύριε. καὶ τί ἐρῶ ἐπεὶ μετέβαλεν Ἰσραὴλ αὐχένα ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ;

9. Καὶ ἀκούσας ὁ Χαναναῖος καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν περικυκλώσουσιν ἡμᾶς, καὶ ἐκτρίψουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γῆς· καὶ τί ποιήσεις τὸ ὄνομά σου τὸ μέγα;

10. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Ἰησοῦν, ἀνάστηθι, ἵνα τί σὺ οὕτω πέπτωκας ἐπὶ πρόσωπόν σου;

11. Ἡμάρτηκεν ὁ λαὸς, καὶ παρέβη τὴν διαθήκην μου, ἣν διεθέμην πρὸς αὐτόν. καί γε ἔλαβον ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος, καὶ κλέψαντες ἐψεύσαντο, καὶ ἔβαλον εἰς τὰ σκεύη αὐτῶν.

12. Καὶ οὐ μὴ δύνωνται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ὑποστῆναι κατὰ πρόσωπον τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· αὐχένα ἐπιστρέψουσιν ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, ὅτι ἐγενήθησαν ἀνάθεμα, οὐ προσθήσω ἔτι εἶναι μεθ' ὑμῶν, ἐὰν μὴ ἐξάρητε τὸ ἀνάθεμα ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

13. Ἀναστὰς ἅγνισον τὸν λαὸν, καὶ εἶπον ἁγνισθῆναι εἰς αὔριον, ὅτι τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ· τὸ ἀνάθεμά ἐστιν ἐν ὑμῖν Ἰσραήλ· οὐ δυνήσεσθε ἀντιστῆναι ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν, ἕως ἂν ἐξάρητε τὸ ἀνάθεμα ἐξ ὑμῶν.

14. Καὶ συναχθήσεσθε πάντες τοπρωῒ κατὰ φυλὰς ὑμῶν. καὶ ἔσται ἡ φυλὴ, ἣν ἂν δείξῃ Κύριος, καὶ προσάξετε κατὰ δήμους. καὶ

δῆμον

Propter Achanathema tum ferem Israelitæ fugantur.

Achan anathema tum fur.

δῆμον, ὃν ἂν δείξῃ Κύριος προσάξετε κατ᾽ οἶκον. καὶ τὸν οἶκον, ὃν ἂν δείξῃ Κύριος, κατὰ ἄνδρα προσάξετε.

15. Καὶ ὃς ἂν ἐνδειχθῇ ἐν τῷ ἀναθέματι, καυθήσεται ἐν τῷ πυρὶ αὐτός, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτῷ· ὅτι παρέβη τὴν διαθήκην Κυρίου, καὶ ὅτι ἐποίησεν ἀνόμημα ἐν Ἰσραήλ,

16. Καὶ ὤρθρισεν Ἰησοῦς τοπρωΐ, καὶ προσήγαγε τὸν λαὸν κατὰ φυλὰς αὐτοῦ. καὶ ἀνεδείχθη ἡ φυλὴ Ἰούδα·

17. Καὶ ἀνεδείχθη δῆμος ὁ Ζαραΐ, καὶ προσήχθη δῆμος ὁ Ζαραῒ κατ᾽ ἄνδρα, καὶ ἀνεδείχθη Ζαβδί.

18. Καὶ προσήχθη ὁ οἶκος αὐτοῦ κατὰ ἄνδρα, καὶ ἀνεδείχθη Ἄχαρ· υἱὸς Χαρμὶ, υἱοῦ Ζαβδὶ, υἱοῦ Ζαρὰ τῆς φυλῆς Ἰούδα.

19. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς τῷ Ἄχαρ, υἱέ μου σήμερον δὸς δὴ δόξαν τῷ Κυρίῳ Θεῷ Ἰσραήλ, καὶ δὸς αὐτῷ τὴν ἐξομολόγησιν, καὶ ἀνάγγειλόν μοι τί ἐποίησας, καὶ μὴ κρύψῃς ἀπ᾽ ἐμοῦ.

20. Καὶ ἀπεκρίθη Ἄχαρ τῷ Ἰησοῦ. καὶ εἶπεν, ἀληθῶς ἐγὼ ἥμαρτον ἐναντίον Κυρίου Θεοῦ Ἰσραήλ, οὕτως καὶ οὕτως πεποίηκα.

21. Εἶδον ἐν τῇ προνομῇ ψιλὴν ποικίλην μίαν καλήν, καὶ διακόσια δίδραχμα ἀργυρίου, καὶ γλῶσσαν χρυσῆν μίαν πεντήκοντα διδράχμων ὁλκὴ αὐτῆς. καὶ ἐπεθύμησα αὐτῶν καὶ ἔλαβον. καὶ ἰδοὺ ταῦτα κέκρυπται ἐν τῇ γῇ ἐν τῇ σκηνῇ μου, καὶ τὸ ἀργύριον κέκρυπται ὑποκάτω αὐτῶν.

22. Καὶ ἀπέστειλεν Ἰησοῦς ἀγγέλους, καὶ ἔδραμον εἰς τὴν σκηνὴν εἰς τὴν παρεμβολήν. καὶ ταῦτα ἦν κεκρυμμένα εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀργύριον ὑποκάτω αὐτῶν.

23. Καὶ ἐξήνεγκαν αὐτὰ ἐκ τῆς σκηνῆς, καὶ ἤνεγκαν αὐτὰ πρὸς Ἰησοῦν, καὶ πρὸς πάντας πρεσβυτέρους Ἰσραήλ. καὶ ἔθηκαν αὐτὰ ἔναντι Κυρίου.

Καὶ

per cognationes suas, & cognatio per domos, domusque per viros.

15. Et quicunque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam prevaricatus est pactum Domini, & fecit nephas in Israel.

16. Surgens itaque Josue mane, applicuit Israel per tribus suas, & inventa est tribus Juda.

17. Quæ cùm juxta familias suas esset oblata, inventa est familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi:

18. Cujus domum in singulos dividens viros, invenit Achan filium Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda.

19. Et ait Josue ad Achan, Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atq; indica mihi, quid feceris, ne abscondas.

20. Respondítq; Achan Josue, & dixit ei, Vere ego peccavi Domino Deo Israel, & sic & sic feci.

21. Vidi enim inter spolia pallium coccineũ valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui.

22. Misit ergo Josue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul.

23. Auferentesque de tentorio tulerunt ea ad Josue, & ad omnes filios Israel, projeceruntque ante Dominum.

Tol-

quam deprehendet Jehovah, accedet per domos: & domus quam deprehendet Jehovah, accedet per viros.

15. 16 Qui autem deprehensus fuerit in anathemate, comburetur igni, ipse, & omnia quæ ejus *sunt*: quod transgressus sit pactum Jehovæ, quodq; fecerit nefas in Israel.

16. Surrexit itaq; Jehosua manè, & accedere fecit Israel per tribus suas, & deprehensa est tribus Jehudah.

17. 17 Tum applicuit familiam Jehudah, & deprehendit familiam Zarhi per viros, & deprehensa est *familia* Zabdi.

18. Et applicuit domum ejus per viros, deprehensusq; est Achan filius Charmi, filii Zabdi, filii Zerah de tribu Jehudah.

19. Dixitq; Jehosua ad Achan, fili mi, 18 da quæso gloriam Jehovæ Deo Israel, & da ei confessionem, atq; indica nunc mihi quid feceris, ne abscondas à me.

20. 19 Respondit Achan ad Jehosua, & ait, verè ego peccavi Jehovæ Deo Israel, 20 & tale & tale feci.

21. Vidi inter spolia pallium † Babylonicum quoddam bonum, & ducentos seclos argenteos, & virgam auream unam, quinquaginta seclorum pondus ejus, quæ concupivi, tuliq; illa, & ecce abscondita *sunt* in terra in medio tabernaculi mei, & argentum sub eo.

22. Tum misit Jehosua nuncios, 21 qui cucurrerunt ad tabernaculum, ecce absconditum *erat* in tabernaculo ejus, & argentum sub eo.

23. Acceperunt ergo ea de medio tabernaculi, & attulerunt ea ad Jehosua, & ad omnes filios Israel, 22 statueruntq; ea coram Jehovah.

Tol-

geschlecht der HERR treffen wird/das sol sich erzu machen/ ein haus nach dem andern/ Vnd welch haus der HERR treffen wird, das sol sich erzu machen / ein hauswirt nach dem andern.

15. Vnd welcher erfunden wird im bann/den sol man mit fewr verbrennen mit allem das er hat / Darumb das er den bund des HERRN vberfahren/vnd eine torheit in Israel begangen hat.

16. Da macht sich Josua des morgens frůe auff/ vnd bracht Israel erzu/ einen stam nach dem andern/ vnd ward getroffen der stam Juda.

17. Vnd da er die geschlecht in Juda erzu bracht/ward getroffen das geschlecht der Serahiter / Vnd da er das geschlecht der Serahiter erzu bracht/ein hauswirt nach dem andern/ward Sabdi getroffẽ.

18. Vnd da er sein haus erzu bracht/ ein wirt nach dem andern/ward getroffen Achan der son Charmi/ des sons Sabdi / des sons Serah/ aus dem stam Juda.

19. Vnd Josua sprach zu Achan / Mein son/gib dem HERRN dem Gott Israel die ehre/vnd gib jm das lob/ vnd sage mir an / Was hastu gethan?vnd leugne mir nichts.

20. Da antwortet Achan Josua/vnd sprach / Warlich/ ich hab mich versůndigt an dem HErrn dem Gott Israel/ Also vnd also hab ich gethan.

21. Ich sahe vnter dem raub einen köstlichen Babylonischen mantel/ vnd zwey hundert sekel silbers/vnd eine gůldene zunge funfftzig sekel werd am gewichte/ des gelůstet mich vnd nam es/ Vnd sihe/ es ist verscharren in die erden/ in meiner hůtten/vnd das silber drunter.

22. Da sandte Josua boten hin/die lieffen zur hůtten/ vnd sihe / Es war verscharren in seiner hůtten/ vnd das silber drunter.

23. Vnd sie namens aus der hůtten/vñ brachtens zu Josua vnd zu allen kindern Israel/ vnd schůttens fůr den HErrn

Da

16. & erit deprehensus in ana. comb. in igni. i. & o. quæ illi & c fecerit stultitiam in Israel. Et manicavit Jehos. in mane.

17. & accedere fecit. sic infra.

18. pone.

19. & respondit A. Jeho.

20. & sicut hoc, & sicut hoc feci. Et vidi in spoliis pal. Schinar (i. regionis Babylonicæ) unum & cet. argenti & linguam (i. lingulam, vel, laminam: sic infra) auri u. & c. ejus & concupivi ea, & accepi ea, & ecce ipsa absc.

21. & cuc. ad t. & ecce.

22. & profuderunt ea c. J. & accepit J.

438.

Achan anathematizatur, lapidatur.

24. Da nam Josua vnd das gantze Israel mit jm / Achan den son Serah / sampt dem silber / mantel / vnd gülden zunge / seine söne vnd töchter / seine ochsen vnd esel vnd schafe / seine hütten / vnd alles was er hatte / vnd füreten sie hinauff ins tal Achor.

25. Vnd Josua sprach / Weil du vns betrübt hast / so betrübe dich der HERR an diesem tage / Vnd das gantze Israel steinigten jn / vnd verbranten sie mit fewr.

26. Vnd da sie sie gesteiniget hatten / machten sie vber sie ein grossen steinhauffen / der blieb biß auff diesen tag. Also keret sich der HERR von dem grim seines zorns / Daher heist derselb ort / das tal Achor / biß auff diesen tag.

23. bovem e. & asinum e. & gregem e. & c. t. quæ illi & omnis Isr. c. e. ascendere fecerunt ea in v. A.
24. quid t. n. turbabit te J.
25. lapide &c. in igne & l. e. in lap.

24. Tollens igitur Jehosua Achan filium Zerah, & argentum, & pallium, & virgam auream, & filios ejus, & filias ejus, & [23] boves ejus, & asinos ejus, & pecora ejus, & tabernaculum ejus, & omnia quæ *erant* ejus: itaq; universus Israel *qui erat* cum eo, deduxerunt ea *in* vallem Achor.

25. Dixitq; Jehosua, [24] cur turbasti nos? turbet te Jehovah in die hac. & obruerunt eum universus Israel [25] lapidibus, combusseruntq; eos igni, ac lapidarunt eos lapidibus.

26. Et statuerunt super eum acervum lapidum magnum usq; *in* diem hanc: & aversus est Jehovah ab ira furoris sui: ideo vocavit nomen loci illius, vallem Achor, usq; ad diem hanc.

24. Tollens itaque Josue Achan filium Zare, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias ejus, boves & asinos & oves, ipsumque tabernaculum, & cunctam supellectilem: (& omnis Israel cum eo) duxerunt eos ad vallem Achor,

25. Ubi dixit Josue, Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israel: & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt.

26. Congregaveruntque super eum acervum magnum lapidum, qui permanet usque in præsentem diem. Et aversus est furor Domini ab eis. Vocatumq; est nomen loci illius, vallis Achor, usque hodie.

24. Καὶ ἔλαβεν Ἰησοῦς τὸν Ἀχαρ υἱὸν Ζαρά, καὶ τὸ ἀργύριον καὶ τὴν ψιλήν, καὶ τὴν γλῶσσαν τὴν χρυσῆν, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ τοὺς μόσχους αὐτοῦ, καὶ τὰ ὑποζύγια αὐτοῦ, καὶ τὰ πρόβατα αὐτοῦ, καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ πᾶς Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἀνήγαγον αὐτοὺς εἰς Ἐμεκαχώρ.

25. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς, τί ὠλόθρευσας; ἐξολοθρεύσαι σε Κύριος, καθὰ καὶ σήμερον. καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν πᾶς Ἰσραὴλ λίθοις, καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ ἐν πυρί. καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτοὺς ἐν λίθοις.

26. Καὶ ἐπέστησαν αὐτῷ σωρὸν λίθων μέγαν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. καὶ ἐπαύσατο Κύριος τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ἐπωνόμασεν αὐτὸ Ἐμεκαχώρ, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

Cap. 8.

Das VIII. Cap.

Vnd der HERR sprach zu Josua / Fürchte dich nicht /

CAP. VIII.

Dixitq; Jehovah ad Jehosua, Ne timeas, & ne terrearis:

CAP. VIII.

Dixit autem Dominus ad Josue, Ne timeas, neq; formi-

Κεφαλ. η΄.

Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἰησοῦν, μὴ φοβηθῇς, μηδὲ δειλιάσῃς· λάβε

μετ' σεαυτοῦ πάντας τοὺς ἄνδρας τοὺς πολεμιστὰς, καὶ ἀναστὰς ἀνάβηθι εἰς Γαΐ. ἰδοὺ δέδωκα εἰς τὰς χεῖράς σου τὸν βασιλέα Γαΐ, καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῦ, καὶ τὴν γῆν αὐτοῦ.

2. Καὶ ποιήσεις Γαΐ καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτοῦ, ὃν τρόπον ἐποίησας τῇ Ἱεριχὼ, καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῆς. καὶ τὴν προνομὴν αὐτῆς, καὶ τῶν κτηνῶν αὐτῆς προνομεύσεις σεαυτῷ. κατάστησον δὲ σεαυτῷ ἔνεδρα τῇ πόλει εἰς τὰ ὀπίσω αὐτῆς.

*Supr. 6. v. 20.

3. Καὶ ἀνέστη Ἰησοῦς καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ πολεμιστὴς ὥστε ἀναβῆναι εἰς Γαΐ. ἐπέλεξεν δὲ Ἰησοῦς τριάκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν δυνατοὺς ἐν ἰσχύι, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς νυκτός.

4. Καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς, λέγων· ἴδετε ὅτι ὑμεῖς ἐνεδρεύετε τὴν πόλιν ὀπίσω τῆς πόλεως σφόδρα, καὶ ἔσεσθε πάντες ἕτοιμοι.

5. Καὶ ἐγὼ καὶ πάντες οἱ μετ' ἐμοῦ προσάξομεν πρὸς τὴν πόλιν. καὶ ἔσται ὡς ἂν ἐξέλθωσιν οἱ κατοικοῦντες Γαΐ εἰς συνάντησιν ἡμῖν, καθάπερ καὶ πρῴην, καὶ φευξόμεθα ἀπὸ προσώπου αὐτῶν.

6. Καὶ ὡς ἂν ἐξέλθωσιν ὀπίσω ἡμῶν ἀποσπάσομεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πόλεως. καὶ ἐροῦσιν, φεύγουσιν αὐτοὶ ἀπὸ προσώπου ἡμῶν ὃν τρόπον ἔμπροσθεν, καὶ φευξόμεθα ἀπ' αὐτῶν.

7. Ὑμεῖς δὲ ἐξαναστήσεσθε ἐκ τῆς ἐνέδρας, καὶ πορεύσεσθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐκτρίψατε τὴν πόλιν. καὶ δώσει αὐτὴν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν χερσὶν ἡμῶν.

8. Καὶ ἔσται ὡς ἂν συλλάβητε τὴν πόλιν, ἐμπρήσατε αὐτὴν ἐν πυρὶ, κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο ποιήσατε, ἰδοὺ ἐντέταλμαι ὑμῖν.

9. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν ἐνέδραν, καὶ ἐνεκάθησαν ἀναμέσον Βαιθὴλ, καὶ ἀναμέσον Γαΐ, ἀπὸ θαλάσσης τῆς Γαΐ. καὶ ηὐλίσθη Ἰησοῦς τὴν νύκτα ἐκείνην ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ.

Καὶ

mides: tolle tecum omnẽ multitudinem pugnatorũ & consurgens ascende in oppidum Hai. Ecce tradidi in manum tuam regem ejus, & populum, urbemque, & terram,

2. Faciesque urbi Hai, & regi ejus, * sicut fecisti Jericho, & regi illius: prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis: pone insidias urbi post eam.

3. Surrexitque Josue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Hai: & electa triginta millia virorum fortium misit nocte,

4. Præcepitque eis, dicens, Ponite insidias post civitatem: nec longius recedatis, & eritis omnes parati.

5. Ego autem, & reliqua multitudo, quæ mecum est, ascendemus ex adverso contra urbem. Cumque exierint contra nos, sicut antè fecimus, fugiemus, & terga vertemus:

6. Donec persequentes ab urbe longius protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut prius.

7. Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidiis, & vastabitis civitatem: tradetque eam Dominus Deus vester in manus vestras.

8. Cumque ceperitis, succendite eam, & sic omnia facietis, ut jussi.

9. Dimisitque eos, & perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter Bethel & Hai, ad occidentalem plagam urbis Hai: Josue autem nocte illâ in medio mansit populi,

Sur-

Cape tecum omnẽ populum 1 bellatorem, & surge, ascende *in* Ai: Vide, dedi in manu tua regem Ai, ac populum ejus, urbemq; ejus, & terram ejus:

2. Faciesq; Ai, & regi ejus quemadmodum fecisti Jeriho, & regi ejus: 2 tamen spolia ejus, & animalia ejus prædabimini vobis. pone tibi insidias civitati à tergo ejus.

3. Surrexit itaq; Jehosua & omnis populus 3 bellator, ut ascenderent in Ai: & elegit Jehosua triginta millia virorum fortium robore, misitq; eos nocte.

4. Ac præcepit eis, dicendo, videte vos, 4 insidiabimini urbi à tergo ejus: ne elongetis *vos* ab ea valdè, sed estote *semper* omnes vos parati:

5. Ego autem, & omnis populus qui mecum *est*, accedemus ad urbem, 5 quum autem egredientur in occursum nostrum, sicuti prius, fugiemus ante eos:

6. Tunc egredientur post nos, 6 donec avellamus eos ab urbe. Dicent enim: fugiunt ante nos, ut prius: & fugiemus ante eos.

7. Vos autem surgetis 7 ex insidiis, & expelletis *habitatores* urbis: tradetq; eam Jehovah Deus vester in manum vestram.

8. 8 Quum ceperitis urbem, succendetis eam igni: juxta verbum Jehovæ facietis: videte, præcepi vobis.

9. Misit inquam eos Jehosua, & perrexerunt ad insidias, manseruntq; inter Bethel & 9 Ai ab occidenti Ai: mansit autem Jehosua nocte illa in medio populi.

Post-

vnd zage nicht / Nim mit dir alles kriegßvolck / vnd mache dich auff / vnd zeuch hinauff gen Ai. Sihe da / ich hab den könig Ai / sampt seinem volck in seiner stad vnd land in deine hende gegeben.

2. Vnd solt mit Ai vnd jrem könige thun / wie du mit Jeriho / vnd jrem könige gethan hast / On das jr jren raub jr vieh / vnter euch teilen solt / Aber bestelle einen hinderhalt hinder der stad.

3. Da macht sich Josua auff / vnd alles kriegsvolck / hinauff zu zihen gen Ai. Vnd Josua erwelet dreissig tausent streitbar man / vnd sandte sie aus bey der nacht.

4. Vnd gebot jnen / vnd sprach / Sehet zu / jr solt der hinderhalt sein hinder der stadt. Macht euch aber nicht allzu ferne von der stadt / vnd seid alle sampt bereit.

5. Jch aber vnd alles volck das mit mir ist / wollen vns zu der stat machen. Vnd wenn sie vns entgegen eraus faren / wie vorhin / so wollen wir für jnen fliehen.

6. Das sie vns nachfolgen eraus / biß das wir sie eraus von der stadt reissen / Denn sie werden gedencken / wir fliehen für jnen / wie vorhin.

7. Vnd weil wir für jnen fliehen / solt jr euch auffmachen aus dem hinderhalt / vnd die stadt einnemen / Denn der HERR ewr Gott wird sie in ewr hende geben.

8. Wenn jr aber die stadt eingenomen habt / so steckt sie an mit fewr / vnd thut nach dem wort des HERRN / Sihe / ich habs euch geboten.

9. Also sandte sie Josua hin / vnd sie giengen hin auff den hinderhalt / vnd hielten zwischen BethEl vnd Ai gegen abendwerts an Ai. Josua aber bleib die nacht vnter dem volck.

Vnd

1. belli:

2. tantũ spolium ejus & jumentũ ejus diripietis vo. p. t. insidiantem c. depost eam.

3. bellis ad ascendendum &c. triginta (.i. tres decades) chiliadas viri.

4. insidiantes urbis de post urbem, ne el-v. ab urbe v. & eritis o. v. p.

5. & erit quum eg. in o. n. s. in principio, & fug. a. e.

6. usq; avellere nos eos &c. fugientes (sc. sunt) ante nos.

7. ab insidiante, & possidere facietis (sc. vos) urbem vel, possidendo-expelletis urbem .i. urbis incolas.

8. & erit circa coprehendere vos urbem, s. urbem in igne.

9. inter (sic inf.) Ai, à mari (Gen. 12. n. 14. sic infra) Ai, & pernoctavit Jehos. in noct.

10. Vnd machet sich des morgens frue auff/vnd ordnet das volck / vnd zog hinauff/ mit den eltesten Israel / für dem volck her/gen Ai.

11. Vnd alles kriegßvolck das bey jm war / zog hinauff/ vnd traten erzu / vnd kamen gegen die stad / vnd lagerten sich gegen mitternacht für Ai/ das nur ein tal war zwischen jm vnd Ai.

12. Er hatte aber bey fünff tausent man genomen / vnd auff den hinderhalt gestellet zwischen BethEl vnd Ai / gegen abendwerts der stad.

13. Vnd sie stelleten das volck des gantzen lagers / das gegen mitternacht der stad war/das sein letztes reichet gegen den abend der stad. Also gieng Josua hin in derselbigen nacht mitten in das tal.

14. Als aber der könig zu Ai das sahe/eileten sie / vnd machten sich frue auff/vnd die menner der stad eraus/ Israel zu begegnen zum streit/mit alle seinem volck/ an einen bestimpten ort für dem gefilde/ Denn er wuste nicht / das ein hinderhalt auff jn war hinder der stad.

15. Josua aber vnd gantzes Israel stelleten sich/ als würden sie geschlagen für jnen/ vnd flohen auff dem wege zur wüsten.

16. Da schrey das gantze volck in der stad/das man jnen solt nachjagen.

17. Vnd sie jagten auch Josua nach / vnd rissen sich von der stad eraus / das nicht ein man vberbleib in Ai vnd BethEl/ der nicht ausgezogen were Israel nachzujagen/ vnd liessen die stad offen stehen/ das sie Israel nachjagten.

18. Da sprach der HERR zu Josua/ Recke aus die lantzen in deiner hand gegen Ai/ denn ich wil sie in deine hand geben. Vnd da Josua die lantzen in seiner hand gegen der stad ausreckt/

19. Da brach der hinder-

halt

10. & manicavit 3. in mane & visitavit p.

11. belli.

12. viri, & posuit eos insidiantē.

13. & posuerunt p. omnē. castrametationem &c. civit. & calcem á mari (n.9) ipsi c.

14. secundum videre regem Ai (sc. quæ fierent) & (pleon) fest. & manicarunt.

15. & ipse non noveret, quod insidians (sc. esset) sibi de post urbem.

16. omnis populus, qui in urbe ad insequēdum post eos, & insequuti sunt post Jehos.

17. relictus-est vir &c. egressi-sunt post &cet. pers. sunt post Isr.

18. extende (sc. vexillum) in hasta, q. in m. t. ad Ai etc. sic infra.

19. & insidians (sing. pro pl.) surrexit &c.

10. [10] Postea surrexit Jehosua summò mane, numeravitq; populum, atq; ascendit ipse & seniores Israel ante populum *ad* Ai.

11. Omnis quoq; populus [11] bellator, qui *erat* cum eo, ascenderunt, & appropinquaverunt. veneruntq; è regione urbis, atq; castrametati sunt ab aquilone ipsi Ai, vallis autem *erat* inter ipsum & Ai.

12. Tulit præterea circiter quinq, millia [12] virorum, quos posuit in insidiis inter Bethel & Ai ab occidente ipsi civitati.

13. [13] Et propius accessit populus, *id est*, omnia castra quæ *erant* ab aquilone ipsi civitati, & insidiæ ejus *quæ erant* ab occidente ipsi civitati: perrexitq; Jehosua nocte illa in medium vallis.

14. Et fuit, [14] quum videret rex Ai, festinaverunt, & mane surrexerunt, atq; egressi sunt homines urbis in occursum Israel in prælium, ipse & universus populus ejus ad tempus constitutum, ante campestria: [15] nesciebat autem quod insidiæ *essent* sibi à tergo civitatis.

15 Et cæsi sunt Jehosua & universus Israel ante eos, & fugerunt *per* via*m* solitudinis.

16. Et convocati sunt [16] omnes populi in civitate ut persequerentur eos: & persequuti sunt Jehosua, avulsiq; sunt à civitate.

17. Neq; [17] remansit quisquam de Ai & Bethel qui non egressus sit post Israel: reliqueruntq; civitatem apertam, & persequuti sunt Israel.

18. Dixit autem Jehovah ad Jehosua, [18] Eleva hastam quę *est* in manu tua contra Ai: quia in manu tua dabo eam. Et elevavit Jehosua hastam quæ *erat* in manu sua contra civitatem.

19. [19] Tum insidiæ surrexerunt festi-

nan-

10. Surgensque diluculo recensuit socios, & ascendit cum senioribus in fronte exercitus,

11. Vallatus auxilio pugnatorum. Cumque venissent, & ascendissent ex adverso civitatis, steterunt ad septentrionalem urbis plagam, inter quam & eos erat vallis media.

12. Quinque autem millia viros elegerat, & posuerat in insidiis inter Bethaven & Hai ex occidentali parte ejusdem civitatis:

13. Omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut novissimi multitudinis occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Josue nocte illa, & stetit in vallis medio.

14. Quod cum vidisset rex Hai, festinavit manè, & egressus est cum omni exercitu civitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quòd post tergum laterent insidiæ.

15. Josue verò, & omnis Israel cesserunt loco, simulantes metum & fugientes per solitudinis viam.

16. At illi vociferantes pariter, & se mutuò cohortantes, persecuti sunt eos. Cumque recessissent à civitate,

17. Et ne unus quidem in urbe Hai, & Bethel remansisset, qui non persequeretur Israel (sicut eruperant aperta oppida relinquentes,)

18. Dixit Dominus ad Josue, Leva clypeum qui in manu tua est contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam. Cumque elevasset clypeum ex adverso civitatis,

19. Insidiæ quæ latebant,

sur-

10. Καὶ ὀρθρίσας Ἰησοῦς τοπρωΐ, ἐπεσκέψατο τὸν λαόν. ϗ ἀνέβησαν αὐτὸς, ϗ οἱ πρεσβύτεροι Ισραηλ κατὰ πρόσωπον τοῦ λαοῦ ἐπὶ Γαί.

11. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ πολεμιστὴς ὁ μετ' αὐτοῦ ἀνέβησαν, ϗ προβόμενοι ἦλθον ἐξ ἐναντίας τῆς πόλεως ἀπὸ ἀνατολῶν, ϗ τὰ ἔνεδρα τῆς πόλεως ἀπὸ θαλάσσης. ϗ παρενέβαλον ἀπὸ Βοῤῥᾶ τῆς Γαί. ϗ ἡ κοιλὰς ἀναμέσον αὐτοῦ ϗ τῆς Γαί.

12. Καὶ ἔλαβεν ὡς πέντε χιλιάδας ἀνδρῶν, ϗ ἔθετο αὐτοὺς ἔνεδρον ἀναμέσον τῆς Βηθαὺ ϗ τῆς Γαί θάλασσαν τῆς Γαί.

13. Καὶ ἔταξεν ὁ λαὸς πᾶσαν τὴν παρεμβολὴν, ἣν ἦν ἀπὸ Βοῤῥᾶ τῇ πόλει, ϗ τὰ ἔσχατα αὐτοῦ θάλασσαν τῆς πόλεως. ϗ ἐπορεύθη Ἰησοῦς τὴν νύκτα ἐκείνην ἐν μέσῳ τῆς κοιλάδος.

14. Καὶ ἐγένετο ὡς ἴδεν ὁ βασιλεὺς τῆς Γαί, ϗ ἐσπεύσεν ϗ ὤρθρισεν, ϗ ἐξῆλθον οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως εἰς συνάντησιν αὐτοῖς ἐπ' εὐθείας εἰς τὸν πόλεμον, αὐτὸς ϗ πᾶς ὁ λαὸς αὐτοῦ εἰς τὸν καιρὸν, κατὰ πρόσωπον τῆς Αραβά. ϗ αὐτὸς οὐκ ᾔδει ὅτι ἔνεδρα αὐτῷ ἐστιν ὀπίσω τῆς πόλεως.

15. Καὶ ἴδεν, καὶ ἀνεχώρησεν Ἰησοῦς ϗ πᾶς Ισραὴλ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, ϗ ἔφυγον ὁδὸν τῆς ἐρήμου.

16. Καὶ ἐνίσχυσεν πᾶς ὁ λαὸς τῆς Γαί τοῦ καταδιῶξαι ὀπίσω αὐτῶν τῶν υἱῶν Ισραήλ. ϗ αὐτοὶ ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς πόλεως.

17. Ου κατελείφθη οὐδὲ εἷς ἐν τῇ Γαί ϗ ἐν Βαιθὴλ, ὃς οὐ κατεδίωξεν ὀπίσω Ισραήλ. ϗ κατέλιπον τὴν πόλιν ἀνεῳγμένην, ϗ κατεδίωξαν ὀπίσω Ισραήλ.

18. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Ἰησοῦν, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου τὴν γαισῷ τὴν ἐν τῇ χειρί σου ἐπὶ τὴν πόλιν. εἰς γὰρ τὰς χεῖράς σου ἔδωκα αὐτήν. ϗ τὰ ἔνεδρα ἐξαναστήσονται ἐν τάχει ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν. ϗ ἐξέτεινεν ὁ Ἰησοῦς τὸν γαισὸν ϗ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πόλιν.

19. Καὶ τὰ ἔνεδρα ἐξανέστησαν ἐν

τάχει

Hai urbis desolatio.

πήχει ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν, καὶ ἐξῆλθοσαν ὅτε ἐξέτεινεν τὴν χεῖρα. καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, καὶ κατελάβοντο αὐτὴν, καὶ σπεύσαντες ἐνέπρησαν τὴν πόλιν ἐν πυρί.

20. Καὶ περιβλεψάμενοι οἱ κάτοικοι Γαὶ εἰς τὰ ὀπίσω αὐτῶν, καὶ ἑώρων τὸν καπνὸν τῆς πόλεως ἀναβαίνοντα εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οὐκ ἔτι οὐκ εἶχον ποῦ φυγεῖν ὧδε ἢ ὧδε. καὶ ὁ λαὸς ὁ φεύγων εἰς τὴν ἔρημον ἐστράφησαν ἐπὶ τοὺς διώκοντας.

21. Καὶ Ἰησοῦς, καὶ πᾶς Ἰσραὴλ εἶδον, ὅτι ἔλαβον τὰ ἔνεδρα τὴν πόλιν, καὶ ὅτι ἀνέβη ὁ καπνὸς τῆς πόλεως εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ μεταβαλλόμενοι ἐπάταξαν τοὺς ἄνδρας τῆς Γαί.

22. Καὶ οὗτοι ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως εἰς συνάντησιν αὐτῶν. καὶ ἐγενήθησαν τῆς παρεμβολῆς ἀναμέσον, οὗτοι ἐντεῦθεν, καὶ οὗτοι ἐντεῦθεν. καὶ ἐπάταξαν αὐτοὺς ἕως τοῦ μὴ καταλειφθῆναι αὐτῶν σεσωσμένον καὶ διαφεύγοντα.

23. Καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαὶ συνέλαβον ζῶντα, καὶ προσήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἰησοῦν.

24. Καὶ ἐγένετο ὡς ἐπαύσαντο οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀποκτείνοντες σύμπαντας τοὺς ἐν τῇ Γαί, καὶ ἐν τοῖς πεδίοις, καὶ ἐν τῷ ὄρει τῆς καταβάσεως, οὗ κατεδίωξαν αὐτοὺς, καὶ ἔπεσον πάντες ἐν στόματι ῥομφαίας ἐπ' αὐτοῦ εἰς τέλος. καὶ ἐπέστρεψεν Ἰησοῦς εἰς Γαί, καὶ ἐπάταξεν αὐτὴν ἐν στόματι ῥομφαίας.

25. Καὶ ἐγενήθησαν πάντες οἱ πεσόντες τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ ἕως γυναικὸς δώδεκα χιλιάδες, πάντας τοὺς κατοικοῦντας Γαί.

26. Καὶ Ἰησοῦς οὐκ ἐπέστρεψεν χεῖρα αὐτοῦ, ἣν ἐξέτεινεν ἐν τῷ γαισῷ, ἕως ἀνεθεμάτισεν σύμπαντας τοὺς κατοικοῦντας Γαί.

27. Πλὴν τῶν κτηνῶν καὶ τῶν σκύλων τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, ἐπρονομεύσαν ἑαυτοῖς οἱ υἱοὶ

surrexerunt confestim: & pergentes ad civitatem ceperunt, & succēderunt eam.

20. Viri autem civitatis qui persequebantur Josue, respicientes & videntes fumum urbis ad cœlum usque conscendere, non potuerunt ultra huc illucque diffugere: præsertim cùm hi qui simulaverant fugam, & tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissimè restitissent.

21. Vidensque Josue & omnis Israel, quòd capta esset civitas, & fumus urbis ascenderet, reversus percussit viros Hai.

22. Siquidem & illi qui ceperant & succenderant civitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire cœperunt. Cùm ergo ex utraq; parte adversarii cæderentur, ita ut nullus de tanta multitudine salvaretur,

23. Regem quoque urbis Hai apprehenderunt viventem, & obtulerunt Josue.

24. Igitur omnibus interfectis, qui Israelem ad deserta tendentem fuerant persequuti, & in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii Israel percusserunt civitatem.

25. Erant autem qui in eodem die conciderant a viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis Hai.

26. Josue verò non contraxit manum, quam in sublime porrexerat, tenens clypeum, donec interficerentur omnes habitatores Hai.

27. Jumenta autem & prædam civitatis divisefunt sibi filii Israel, sicut

nanter è loco suo, & cucurrerunt quū elevasset manum suam, veneruntq; *ad* urbem, & ceperunt eam, ac festinantes succenderunt urbem igni.

20. Convertentes autem sese viri Ai post tergum, viderunt, & ecce ascendebat fumus urbis ad cœlum, & non 20 erant eis loca ad fugiendum huc aut illuc; Populus autem qui fugerat in desertum, conversus est in persequentes.

21 Jehosua vero & universus Israel *ubi* viderunt quod 21 insidiæ cepissent urbem, ascendissetq; fumus urbis, reversi sunt, & percusserunt viros Ai.

22. Illi præterea egressi sunt de civitate in occursum eorum, fueruntq; Israeli in medio, isti hinc, & illi inde, & percusserunt eos 22 usquequo non remaneret eis superstes & evasor:

23. Regemq; Ai ceperunt vivum, & 23 obtulerunt eum Jehosua.

24. Quum autem finem fecisset Israel occidendi omnes habitatores Hai in agro, *id est* in deserto, quo persecuti fuerant eos, & cecidissent omnes ipsi acie gladii, donec consumerentur, reversus est universus Israel *ad* Ai, & percusserunt eam acie gladii.

25. 24 Fuitq; *numerus* omnium qui ceciderunt in die illa, à viro usq; ad mulierem, duodecim millia, omnes viri Ai.

26. Porro Jehosua non reduxit manum suam, quam extenderat ad lanceam, donec interficeret omnes habitatores Ai.

27. Tantum 25 animalia & spolia urbis huius prædati sunt sibi *filii* Israel,

halt auff eilend aus seinem ort/vnd lieffen / nach dem er seine hand ausreckt / vnd kamen in die stadt/ vnd gewonnen sie/vnd eileten / vnd steckten sie mit fewr an.

20. Vnd die menner von Ai wandten sich / vnd sahen hinder sich / vnd sahen den rauch der stadt auffgehen gen himel/vnd hatten nicht raum zu flihen weder hin noch her. Vnd das volck das zur wüsten floh/keret sich vmb / jnen nach zu jagen.

21. Denn da Josua vnd das gantz Jsrael sahe/das der hinderhalt die stadt gewonnen hatte/weil der stadt rauch auffgieng / kereten sie widerumb/ vnd schlugen die menner von Ai.

22. Vnd die in der stadt kamen auch eraus jnen entgegen/das sie mitten vnter Jsrael kamen/ von dorther vnd von hieher/ vnd schlugen sie/ biß das niemand vnter jnen vberbleib/ noch entrinnen kunde.

23. Vnd griffen den könig zu Ai lebendig/vnd brachten jn zu Josua.

24. Vnd da Jsrael alle einwoner zu Ai hatte erwürget auff dem felde vnd in der wüsten/die jnen nachgejagt hatten / vnd fielen alle durch die scherffe des schwerts/ biß das sie alle vmbkamen/ Da keret sich gantz Jsrael zu Ai / vnd schlugen sie mit der scherffe des schwerts.

25. Vnd alle die des tages fielen/ beide man vnd weiber/ der waren zwelff tausent/alles leute von Ai.

26. Josua aber zog nicht wider ab seine hand/damit er die Lantze ausreckt / biß das verbannet wurden alle einwoner Ai.

27. On das vieh vnd den raub der stadt teilete Jsrael aus vnter sich / nach dem

secundū extendere (sc. Jehosuam) &c. acfestinarūt & suc. u. in igne. & respexerunt viri Ai post se & viderūt.
20. erat in eumanus ad f. huc & huc & popul. fugiens (in) desertum c. e. ad persequentē.
21. cepisset insidiatur urb. & quod asc. f. u. & rev. s.
22. usq; nō reliquū fecisset eis superstitem & evasorem.
23. accedere fecerunt ad Jehos. & fuit juxta cōplere Israelem occidere &c. des. quo perseq. f. e. in eo (quo in eo. in quo) & cec. o. i. ad os (sic inf.) gl. usq; consumi eos; & rev. e. 24. et fuit omnes cadentes in d. i. a. v. & usq. mul. d. mille.
25. jumentum & spolium.

wort des HERRN / das er Josua geboten hatte.

28. Und Josua brandte Ai aus / und macht einen hauffen draus ewiglich / der noch heute da ligt /

29. Und lies den könig zu Ai an einen baum hengen / biß an den abend. Da aber die sonne war untergegangen / gebot er / das man seinen leichnam vom baum thet / und wurffen jn unter der stadt thor / und machten einen grossen steinhauffen auff jn / der biß auff diesen tag da ist.

30. Da bawete Josua dem HERRN dem Gott Jsrael einen altar auff dem berge Ebal.

31. (Wie Mose der knecht des HERRN geboten hatte den kindern Jsrael / als geschrieben stehet im gesetzbuch Mose / Einen altar von gantzen steinen / die mit keinem eisen behawen waren) und opfferte dem HERRN drauff brandopffer und danckopffer.

32. Und schreib daselbs auff die steine das ander gesetz / das Mose den kindern Jsrael fürgeschrieben hatte.

33. Und das gantze Jsrael mit seinen eltesten und amptleuten und richtern / stunden zu beiden seiten der laden / gegen den priestern aus Levi / die die lade des bunds des HERRN trugen / die frembdlingen so wol als die einheimischen / eine helfft neben dem berge Grisim / und die ander helfft neben dem berge Ebal / wie Mose der knecht des HERRN vorhin geboten hatte / zu segen das volck Jsrael.

34. Darnach lies er ausruffen alle wort des gesetzs vom

segen

juxta verbum Jehovæ, quod præceperat ipsi Jehosua.

28. Succendit igitur Jehosua Ai, & posuit eam tumulum 26 sempiternum desolationem usq; in diem hanc.

29. Regem vero Ai suspendit 27 in ligno usq; *ad* tempus vespertinum: cumq; occubuisset sol, præcepit Jehosua, & deposuerunt cadaver ejus de ligno. & projecerunt illud ad ostium portæ civitatis, & statuerunt super illud acervum lapidum grandem usq; ad diem hanc.

30. Tunc ædificavit Jehosua altare Jehovæ Dei Israel in monte Ebal.

31. † Quemadmodum præceperat Mosheh servus Jehovæ filiis Israel, sicut scriptum *est* in libro legis Moseh, altare *inquam* 28 ex lapidibus integris, super quos non levavit ferrum: & immolaverunt super illud holocausta Jehovę, & sacrificaverunt pacifica.

32. Scripsit quoq; ibi 29 in lapidibus iteratam legem Moseh, quam scripsit coram filiis Israel.

33. Universus autem Israel & seniores ejus, & præfecti ac judices ejus 30 stabant hinc & inde ad arcam in conspectu sacerdotum, Levitis portantibus arcam fœderis Jehovę, tam peregrinus quam indigena: Media pars ejus *erat* contra montem Gerizim, & media pars ejus contra montem Ebal, quemadmodum præceperat Moseh servus Jehovæ, ut benediceret populo Israel primum.

34. Et 31 posthæc legit omnia verba legis, benedictionem & maledictionem 32 omnino ut scri-

ptum

præceperat Dominus Josue.

28. Qui succendit urbem, & fecit eam tumulum sempiternum:

29. Regem quoque ejus suspendit in patibulo usque ad vesperam & solis occasum. Præcepitque Josue, & deposuerunt cadaver ejus de cruce: projeceruntque in ipso introitu civitatis, congesto super eum magno acervo lapidum, qui permanet usque in præsentem diem.

30. Tunc ædificavit Josue altare Domino Deo Israel in monte Hebal,

31. * Sicut præceperat Moyses famulus Domini filiis Israel, & scriptum est in volumine legis Moysi, altare de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit: & obtulit super eo holocausta Domino, immolavitque pacificas victimas.

32. Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israel.

33. Omnis autem populus, & omnes majores natu, ducesque ac judices stabant ex utraque parte arcæ, in conspectu sacerdotum, qui portabant arcam fœderis Domini, ut advena ita & indigena. Media pars eorum juxta montem Garizim, & media juxta montem Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Domini. Et primùm quidem benedixit populo Israel.

34. Post hæc legit omnia verba benedictionis & maledictionis, & cuncta quę

scri-

Ισραὴλ κατὰ πρόσταγμα Κυρίου, ὃν τρόπον συνέταξεν Κύριος τῷ Ἰησοῦ.

28. Καὶ ἐνεπύρισεν Ἰησοῦς τὴν πόλιν ἐν πυρί, καὶ ἔθηκεν αὐτὴν χῶμα εἰς τὸν αἰῶνα ἀοίκητον ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

29. Καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαὶ ἐκρέμασεν ἐπὶ ξύλου διδύμου. καὶ ἦν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἕως καιροῦ τῆς ἑσπέρας. καὶ ἐπιδύνοντος τοῦ ἡλίου συνέταξεν Ἰησοῦς, καὶ καθεῖλον τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ ἔρριψαν αὐτὸν εἰς τὸν βόθρον πρὸς τὴν πύλην τῆς πόλεως, καὶ ἐπέστησαν αὐτῷ σωρὸν λίθων μέγαν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

30. Τότε ᾠκοδόμησεν Ἰησοῦς θυσιαστήριον Κυρίῳ τῷ Θεῷ Ισραὴλ ἐν ὄρει Γεβάλ.

31. Καθότι ἐνετείλατο Μωυσῆς ὁ θεράπων Κυρίου τοῖς υἱοῖς Ισραήλ, καθὰ γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ Μωυσῆ, θυσιαστήριον λίθων ὁλόκληρον, ἐφ' οὓς οὐκ ἐπεβλήθη ἐπ' αὐτοὺς σίδηρος. καὶ ἀνεβίβασεν ἐκεῖ ὁλοκαυτώματα τῷ Κυρίῳ, καὶ θυσίαν σωτηρίου.

32. Καὶ ἔγραψεν Ἰησοῦς ἐπὶ τῶν λίθων τὸ Δευτερονόμιον νόμον Μωυσῆ, ὃν ἔγραψεν ἐνώπιον υἱῶν Ισραήλ.

33. Καὶ πᾶς Ισραήλ, καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτῶν, καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ οἱ δικασταὶ παρεπορεύοντο ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς κιβωτοῦ ἀπέναντι, καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ Λευῖται ἦραν τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου. καὶ ὁ προσήλυτος, καὶ ὁ αὐτόχθων ἦσαν οἱ ἡμίσεις αὐτῶν ἐπιπλησίον ὄρους Γαριζίν, καὶ οἱ ἡμίσεις αὐτῶν ἐπιπλησίον ὄρους Γαιβάλ, καθὰ ἐνετείλατο Μωυσῆς ὁ θεράπων Κυρίου εὐλογῆσαι τὸν λαὸν Ισραὴλ ἐν πρώτοις.

34. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀνέγνω σύμπαντα τὰ ῥήματα τοῦ νόμου τούτου τὰς εὐλογίας καὶ τὰς κατάρας, κατὰ πάντα τὰ γε-

γραμ-

Marginal notes:

26. seculi.

27. super ligno usq; tempus vesperæ, & circa ingredi. solem.

441:

28. Lapidum integrorū, quos non agitavit super eos (s. super quos non a.) fer. & ascendere fecerunt ascensiones.

29. super lap. secūdarium (Deut. 17 n. 14) legis M.

30. stantes (sc. erāt) hinc & hinc ad arc. corā sacerdotibus &c. sicut peregr. sic & indig. medietas ejus e regione mōtis G. & medietas ejus e regione mōtis Ebal &cet. ad benedicendum pop. Isr. in principio.

31. post sic clamavit s. clara voce legit Deut. 17. n. 14.

32 secundum omne scriptum in l. L.

Rege Hai suspenso Josue aram statuit.

* Exo. 20. v. 25. Deut. 27. v. 5.

γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωυσῆ.

35. Οὐκ ἦν ῥῆμα ἀπὸ πάντων ὧν ἐνετείλατο Μωυσῆς τῷ Ἰησοῦ, ὃ οὐκ ἀνέγνω Ἰησοῦς εἰς τὰ ὦτα πάσης ἐκκλησίας Ἰσραήλ, τοῖς ἀνδράσιν, καὶ ταῖς γυναιξὶν, καὶ τοῖς παιδίοις, καὶ τοῖς προσηλύτοις τοῖς προσπορευομένοις τῷ Ἰσραήλ.

Κεφαλ. θ.

Ὡς δὲ ἤκουσαν πάντες οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, οἱ ἐν τῇ ὀρεινῇ, καὶ οἱ ἐν τῇ πεδινῇ, καὶ οἱ ἐν πάσῃ παραλίᾳ τῆς θαλάσσης τῆς μεγάλης, καὶ οἱ πρὸς τῷ Ἀντιλιβάνῳ, καὶ οἱ Χετταῖοι, καὶ οἱ Ἀμορραῖοι, καὶ οἱ Γεργεσαῖοι, καὶ οἱ Χαναναῖοι, καὶ οἱ Φερεζαῖοι, καὶ οἱ Εὐαῖοι, καὶ οἱ Ἰεβουσαῖοι·

2. Καὶ συνῆλθον εἰς τὸ αὐτὸ ἐπὶ τὸ πολεμῆσαι Ἰησοῦν καὶ Ἰσραὴλ ἅμα πάντες.

3. Καὶ οἱ κατοικοῦντες Γαβαὼν ἤκουσαν πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς τῇ Ἰεριχὼ καὶ τῇ Γαί.

4. Καὶ ἐποίησαν καί γε αὐτοὶ μετὰ πανουργίας. καὶ ἐλθόντες ἐπεσιτίσαντο, καὶ ἡτοιμάσαντο· καὶ λαβόντες σάκκους παλαιοὺς ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν, καὶ ἀσκοὺς οἴνου παλαιοὺς καὶ κατερρωγότας ἀποδεδεμένους.

5. Καὶ τὰ κοῖλα τῶν ὑποδημάτων αὐτῶν, καὶ τὰ σανδάλια αὐτῶν παλαιὰ, καὶ καταπεπελματωμένα ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτῶν πεπαλαιωμένα ἐπ' αὐτῶν, καὶ οἱ ἄρτοι τοῦ ἐπισιτισμοῦ αὐτῶν ξηροὶ ἐγένοντο, καὶ βεβρωμένοι.

6. Καὶ ἤλθοσαν πρὸς Ἰησοῦν εἰς τὴν παρεμβολὴν Ἰσραὴλ εἰς Γαλγαλά, καὶ εἶπαν πρὸς Ἰησοῦν καὶ πρὸς πάντα Ἰσραήλ· ἐκ γῆς μακρόθεν ἥκαμεν, καὶ νῦν διάθεσθε ἡμῖν διαθήκην.

7. Καὶ εἶπαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς τὸν Εὐαῖον, ὅρα μὴ ἐν ἐμοὶ σὺ κατοικῇς. καὶ πῶς διαθῶμαι σοι διαθήκην.

ſcripta erant in legis volumine.

35. Nihil ex his, quæ Moyſes juſſerat, reliquit intactum, ſed univerſa replicavit coram omni multitudine Iſrael, mulieribus ac parvulis & advenis, qui inter eos morabantur.

CAP. IX.

Quibus auditis, cuncti reges trans Jordanẽ, qui verſabantur in montanis & campeſtribus, in maritimis ac littore magni maris, hi quoque qui habitabant juxta Libanum, Hethæus & Amorrhæus, Chananæus, Pherezæus, & Hevæus, & Jebuſæus,

2. Congregati ſunt pariter, ut pugnarent contra Joſue & Iſrael uno animo, eademque ſententia.

3. At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Joſue, Jericho & Hai:

4. Callidè cogitantes tulerunt ſibi cibaria, ſaccos veteres aſinis imponentes, & utres vinarios ſciſſos atque conſutos,

5. Calceamentaque per antiqua, quæ ad indicium vetuſtatis pittaciis conſuta erant, induti veteribus veſtimentis: panes quoque, quos portabant ob viaticum, duri erant, & in fruſta comminuti:

6. Perrexeruntque ad Joſue, qui tunc morabatur in caſtris Galgalæ, & dixerunt ei, atque ſimul omni Iſraeli, De terra longinqua venimus, pacem vobiſcum facere cupientes.

7. Reſponderuntq; viri Iſrael ad eos, atq; dixerũt, Ne forte in terra, quæ nobis ſorte debetur, habitetis, & non poſſimus fœdus inire vobiſcum.

ptum eſt in libro legis.

35. Non fuit verbum ex omnibus quæ præceperat Moſeh, quod non legerit Jehoſua coram univerſo cœtu Iſrael, & mulieribus, & 33 parvulis, & peregrinis ambulantibus in medio eorum.

CAP. IX.

Quum 1 autem audiſſent omnes reges qui *erant* trans Jarden in monte, & in planicie, & in toto litore maris magni è regione Lebanon, Hitthæus, Emoræus, Chenaanæus, Perizæus, Hivæus, & Jebuſæus:

2. 2 Congregaverunt ſeſe pariter ad pugnandum cum Jehoſua & 3 Iſrael conſenſu uno.

3. At habitatores Gibon 4 audientes quod fecerat Jehoſua ipſi Jeriho & Ai,

4. Egerunt etjam ipſi 5 callidè: abierunt nanq; & finxerunt ſe legatos eſſe, & tulerunt ſaccos veteres aſinis ſuis, & utres vini veteres, & ſciſſos, atq; colligatos:

5. Et calceamenta vetera, & reſarta in pedibus ſuis, & veſtes veteres ſuper ſe: & univerſus panis viatici eorum 6 aruerat, *&* mucidus erat,

6. Perrexerunt ergo ad Jehoſua in caſtra *quæ erant in* Gilgal, dixeruntq; 7 ei, & ad virum Iſrael, E terra longinqua venimus: & nunc percutite nobiſ*cum* fœdus.

7. 8 Tunc reſpondit vir Iſrael ad Hivæum, Forte in medio mei tu 9 habitas, *&* quomodo percutiam tecum fœdus?

ſegen vnd fluch / wie es geſchrieben ſtehet im geſetzbuch.

35. Es war kein wort das Moſe geboten hatte / das Joſua nicht hette laſſen ausruffen für der gantzen gemeine Iſrael / vnd für den weibern vnd kindern / vnd frembdlingen / die vnter jnen wandelten.

Das IX. Cap.

DA nu das höreten alle könige / die jenſeid des Jordans waren auff den gebirgen / vnd in den grün den / vnd an allen anfurten des groſſen meers / auch die neben dem berge Libanon waren / nemlich / die Hethiter / Amoriter / Cananiter / Phereſiter / Heuiter / vnd Jebuſiter /

2. Samleten ſie ſich eintrechtiglich zu hauff / das ſie wider Joſua vnd wider Iſrael ſtritten.

3. Aber die bürger zu Gibeon / da ſie höreten / was Joſua mit Jeriho vnd Ai gethan hatte / erdachten ſie eine liſt /

4. Giengen hin vnd ſchickten eine botſchafft / vnd namen alte ſecke auff jre eſel /

5. Vnd alte zuriſſen geflickte weinſchleuche / vnd alte geflickte ſchuch an jre füſſe / vnd zogen alte kleider an / vnd alles brot das ſie mit ſich namen / war hart vnd ſchimlicht.

6. Vnd giengen zu Joſua ins lager gen Gilgal / vnd ſprachen zu jm / vnd zum gantzen Iſrael / Wir komen aus fernen landen / ſo macht nu einen bund mit vns.

7. Da ſprach das gantze Iſrael zu dem Heuiter / vieleicht möchteſtu vnter vns wonen werden / Wie kündte ich denn einen bund mit dir machen?

33. parvulo & peregrino ambulante in m. e.

Cap. 9.

1. & fuit juxta audire e. r. qui in tranſitu Jardenis in m. & in humili (vel, depreſſa. ſc. terra) & in omni portu etc. Hit. & Emor.

2. et cong.

3. cum Iſrael ore uno.

4. audierunt.

5. in aſtutia.

6. ſiccus erat, (&) erat pũctura, id eſt, totus præ mucilagine punctatus, vel etiam, erat micę, i. in micas abierat. 442.

7. ad eũ.

8. & dixit.

9. habitans (ſc. eris) q. excindam tibi fœd?

10. nos. & dixit ad eos 7. qui vos & unde venitis? & dixerunt ad eum. 11. ad nomen 7. D. t. quia aud. auditionem ejus.

12. ad nos &c. nostra dicendo &c & dicetis ad eos s. v. nos & nunc excidite no. fœdus.

13. pro viatico accepimus illud. d. d. n. in die egredi nos ad eundum ad vos. 14. fuit (i. est) punctura. supr. n. 6. 15. præ multitudine via valde.

16. ad vivificandum eos.

17. et fuit à fine trium dierum postquā exciderunt eis f. & aud. q. p. ipsi ad eos & in m. i. residentes ipsi.

8. Sie aber sprachen zu Josua / Wir sind deine knechte/ Josua sprach zu jnen. Wer seid jr/vnd von wannen kompt jr?

9. Sie sprachen / Deine knechte sind aus sehr fernen landen komen / vmb des namens willen des HERRN deines Gottes. Denn wir haben sein gerücht gehöret/vnd alles was er in Egypten gethan hat/

10. Vnd alles was er den zweien königen der Amoriter jenseid dem Jordan gethan hat / Sihon dem könige zu Heßbon/ vnd Og dem könige zu Basan/ der zu Astharoth wonet.

11. Darumb sprachen vnsere eltesten / vnd alle einwoner vnsers landes / Nemet speise mit euch auff die reise / vnd gehet hin jnen entgegen / vnd sprecht zu jnen/ Wir sind ewre knechte. So macht nu einen bund mit vns.

12. Diß vnser brot/ das wir aus vnsern heusern zu vnser speise namen/ war noch frisch da wir auszogen zu euch/ Nu aber sihe/ ist es hart vnd schimlicht.

13. Vnd diese weinschleuche fülleten wir new/ vnd sihe / sie sind zurissen/ Vnd diese vnser kleider vnd schuch sind alt worden vber der sehr langen reise.

14. Da namen die heuptleute jre speise an/ vnd fragten den mund des HERRN nicht.

15. Vnd Josua macht frieden mit jnen/ vnd richtet einen bund mit jnen auff/ das sie leben bleiben solten / Vnd die obersten der gemeine schwuren jnen.

16. Aber vber drey tage/ nach dem sie mit jnen einē bund gemacht hatten/ kam es für sie/ das jene nahe bey jnen waren/ vnd würden vnter jnen wonen.

17. Denn da die kinder Israel fortzogen / kamen sie des dritten tages zu jren stedten/

die

8. At *illi* dixerunt ad Jehosua, servi tui 10 sumus. Quibus ait Jehosua, Quinam estis & unde venistis?

9. Responderunt ei, E terra longinqua valde venerunt servi tui, 11 in nomine Jehovæ Dei tui. audivimus enim famam ejus, & omnia, quæ fecit in Aegypto:

10. Omnia item quæ fecit duobus regibus Emoræi, qui erant cis Jarden, Sihon regi Hesbon, & Og regi Basan, qui *habitabant* in Astaroth.

11. Dixeruntq; 12 nobis seniores nostri & omnes habitatores terræ nostræ his verbis, Tollite in manu vestra escam pro itinere, & ite in occursum eorum, ac dicite illis, servi vestri sumus: & nunc percutite nobiscum fœdus.

12. Iste *est* panis noster, calidum 13 pro viatico paravimus de domibus nostris die qua egressi sumus, ut veniremus ad vos: nunc autem ecce aruit & 14 siccus est.

13. Et isti *sunt* utres vini, quos impleveramus novos, & ecce scissi sunt: & ista *sunt* vestimenta nostra & calceamenta nostra, veteraverunt 15 propter maximum iter.

14. Acceperunt ergo viri illi de viatico illorum, & os Jehovæ non interrogaverunt.

15. Et fecit *cum* eis Jehosua pacem, ac percussit *cum* eis fœdus 16 quod fineret eos vivere: juraveruntq; eis principes congregationis.

16. 17 Post tres autem dies à fœdere cum illis inito, audierunt quod propinqui essent ipsis, & in medio ipsorum habitarent.

17. Profectiq; sunt filii Israel, & venerunt ad civitates eorum die tertio: ci-

vi-

8. At illi ad Josue, Servi, inquiunt, tui sumus. Quibus Josue ait, quinam estis vos? aut unde venistis?

9. Responderunt, De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimus enim famam potentię ejus, cuncta quę fecit in Ægypto,

10. *Et duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Jordanem, Sehon regi Hesebon, & Og regi Basan, qui erant in Astaroth:

11. Dixeruntque nobis seniores, & omnes habitatores terræ nostræ, Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, & occurrite eis, & dicite, Servi vestri sumus, fœdus inite nobiscum.

12. En, panes quando egressi sumus de domibus nostris, ut veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, & vetustate nimia comminuti.

13. Utres vini novos implevimus, nunc rupti sunt & soluti, vestes & calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita sunt, & penè consumpta.

14. Susceperunt igitur de cibariis eorum, & os Domini non interrogaverunt.

15. *Fecitque Josue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est, ut non occideretur: principes quoque multitudinis juraverunt eis,

16. Post dies autem tres initi fœderis, audierunt quòd in vicino habitarent, & inter eos futuri essent.

17. Moveruntque castra filii Israel, & venerunt in civitates eorū die tertio,

qua-

8. Καὶ εἶπαν πρὸς Ἰησοῦν, οἰκέται σου ἐσμέν. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Ἰησοῦς, πόθεν ἐστὲ, καὶ πόθεν παραγεγόνατε;

9. Καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν, ἐκ γῆς μακρόθεν σφόδρα ἥκασιν οἱ παῖδές σου ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. ἀκηκόαμεν γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν ἐν Αἰγύπτῳ·

10. Καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε τοῖς δυσὶν βασιλεῦσιν τῶν Ἀμοῤῥαίων, οἳ ἦσαν πέραν τοῦ Ἰορδάνου, τῷ Σηὼν βασιλεῖ Ἐσεβών, καὶ τῷ Ὢγ βασιλεῖ τῆς Βασάν, ὃς κατῴκει ἐν Ἀσταρὼθ καὶ ἐν Ἀδραΐν.

11. Καὶ εἶπαν πρὸς ἡμᾶς οἱ πρεσβύτεροι ἡμῶν, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἡμῶν, λέγοντες· λάβετε ἑαυτοῖς ἐπισιτισμὸν εἰς τὴν ὁδόν. καὶ πορεύθητε εἰς συνάντησιν αὐτῶν. καὶ ἐρεῖτε πρὸς αὐτούς, οἰκέται ὑμῶν ἐσμέν, καὶ νῦν διάθεσθε ἡμῖν διαθήκην.

12. Οὗτοι οἱ ἄρτοι ἡμῶν, θερμοὺς ἐφωδιάσθημεν αὐτοὺς ἀπὸ οἴκων ἡμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἐξήλθομεν παραγενέσθαι πρὸς ὑμᾶς. νῦν δὲ ἰδοὺ ἐξηράνθησαν καὶ γεγόνασιν βεβρωμένοι.

13. Καὶ οὗτοι οἱ ἀσκοὶ τοῦ οἴνου, οὓς ἐπλήσαμεν καινούς, καὶ οὗτοι ἐρρώγασιν. καὶ ταῦτα τὰ ἱμάτια ἡμῶν πεπαλαίωνται ἀπὸ τῆς πολλῆς ὁδοῦ σφόδρα.

14. Καὶ ἔλαβον οἱ ἄρχοντες τοὺς ἐπισιτισμοὺς αὐτῶν, καὶ τὸ στόμα Κυρίου οὐκ ἐπηρώτησαν.

15. Καὶ ἐποίησεν πρὸς αὐτοὺς Ἰησοῦς εἰρήνην, καὶ διέθετο πρὸς αὐτοὺς διαθήκην, καὶ ὤμοσαν αὐτοῖς οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς.

16. Καὶ ἐγένετο μετὰ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸ διαθέσθαι πρὸς αὐτοὺς διαθήκην, ἤκουσαν, ὅτι ἐγγύθεν εἰσὶν αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς κατοικοῦσιν.

17. Καὶ ἀπῆραν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐξῆλθον εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ. αἱ δὲ πό-

λεις

*Num. 21. v. 31.

*2. Reg. 21. v. 2.

Gabaoni tarũ frau dulentiæ pœna.

λεις αὐτῶν Γαβαὼν ϗ Καφιερὰ ϗ Βηρώθ, ϗ πόλεις Ιαρίμ.

18. Καὶ οὐκ ἐπολέμησαν αὐτοῖς οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, ὅτι ὤμοσαν αὐτοῖς πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς Κύριον τὸν Θεὸν Ἰσραήλ. ϗ διεγόγγυσαν πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἐπὶ τοῖς ἄρχουσιν.

19. Καὶ εἶπαν πάντες οἱ ἄρχοντες πάσῃ τῇ συναγωγῇ, ἡμεῖς ὠμόσαμεν αὐτοῖς Κύριον τὸν Θεὸν Ἰσραήλ, ϗ νῦν οὐ δυνησόμεθα ἅψασθαι αὐτῶν.

20. Τοῦτο ποιήσωμεν αὐτοῖς ζωγρῆσαι αὐτούς, ϗ περιποιησώμεθα αὐτούς, ϗ οὐκ ἔσται καθ' ἡμῶν ὀργὴ διὰ τὸν ὅρκον, ὃν ὠμόσαμεν αὐτοῖς.

21. Καὶ εἶπαν αὐτοῖς οἱ ἄρχοντες, ζήσονται, ϗ ἔσονται ξυλοκόποι ϗ ὑδροφόροι πάσῃ τῇ συναγωγῇ, καθάπερ εἶπαν αὐτοῖς οἱ ἄρχοντες.

22. Καὶ συνεκάλεσεν αὐτοὺς Ἰησοῦς, ϗ εἶπεν αὐτοῖς λέγων· διατί παρελογίσασθέ με λέγοντες, μακρὰν ἐσμὲν ἀπὸ σοῦ σφόδρα, ὑμεῖς δὲ ἐγχώριοί ἐστε τῶν κατοικούντων ἐν ἡμῖν;

23. Καὶ νῦν ἐπικατάρατοί ἐστε, οὐ μὴ ἐκλίπῃ ἐξ ὑμῶν δοῦλος, οὐδὲ ξυλοκόπος, οὐδὲ ὑδροφόρος ἐμοὶ ϗ τῷ Θεῷ μου.

24. Καὶ ἀπεκρίθησαν τῷ Ἰησοῦ λέγοντες· ὅτι ἀγγελίᾳ ἀνηγγέλη ἡμῖν, ὅσα συνέταξεν Κύριος ὁ Θεός σου Μωυσῇ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, δοῦναι ὑμῖν ταύτην τὴν γῆν, ϗ ἐξολοθρεῦσαι ἡμᾶς καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐπ' αὐτῆς ἀπὸ προσώπου ὑμῶν. καὶ ἐφοβήθημεν σφόδρα περὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, ϗ ἐποιήσαμεν τὸ πρᾶγμα τοῦτο.

25. Καὶ νῦν ἰδοὺ ἡμεῖς ὑποχείριοι ὑμῖν, ὡς ἀρέσκει ὑμῖν καὶ ὡς δοκεῖ ποιῆσαι ἡμῖν, ποιήσατε.

26. Καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς οὕτως, ϗ ἐξείλατο αὐτοὺς Ἰησοῦς

ἐν

Jam. 11. 31.

quarũ hæc vocabula sunt, Gabaon, & Caphira, & Beroth, & Cariathjarim.

18. Et non percusserunt eos, eò quòd jurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes.

19. Qui responderunt eis, Juravimus eis in nomine Domini Dei Israel, & idcircò non possumus eos contingere.

20. Sed hoc faciemus eis, Reserventur quidem ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, si pejeraverimus:

21. Sed sic vivant, ut in usus universæ multitudinis ligna cædant, aquasque comportent. Quibus hæc loquentibus,

22. Vocavit Gabaonitas Josue, & dixit eis, Cur nos decipere fraude voluistis, ut diceretis, Procul valde habitamus à vobis: cùm in medio nostri sitis?

23. Itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cædens, aquasque comportans in domum Dei mei.

24. Qui responderunt, Nuntiatum est nobis servis tuis, quòd promisisset Dominus Deus tu⁹ Moysi servo suo, ut traderet vobis omnem terram, & disperderet cunctos habitatores ejus. Timuimus igitur valde, & providimus animabus nostris, vestro terrore compulsi, & hoc consilium inivimus.

25. Nunc autem in manu tua sumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis.

26. Fecit ergo Josue ut dixerat, & liberavit eos

de

vitates autem eorum *erant* Gibon & Chephirah, & Beeroth & Ciriat-jearim.

18. Et non percusserunt eos filii Israel: quod jurassent eis principes synagogæ 18 per Jehovam Deum Israel. & murmuravit universa synagoga contra principes.

19. Dixeruntq; omnes principes ad universam synagogam, Nos juravimus eis per Jehovam Deum Israel, 19 idcirco nunc non possumus attingere eos.

20. *Sed* hoc faciemus eis, 20 servabimus eos vivos, ut non sit contra nos ira propter juramentum quod juravimus eis.

21. 21 Dixerunt præterea ad principes illos: vivant, & cædant ligna, & hauriant aquam toti synagogæ, quemadmodum loquuti sunt eis principes.

22. 22 Vocavit itaq; Jehosua, & locutus est ad eos, dicendo, ut quid decepistis nos, dicendo, longinqui 23 sumus à vobis valde: quum in medio nostri habitetis?

23. Nunc ergo maledicti 24 estis, & non delebuntur ex vobis servi & cædentes ligna & haurientes aquam in domum Dei mei.

24. Qui responderunt ad Jehosua atq; dixerunt, quum renunciando renunciatum fuit servis tuis, quo*modo* præceperat Jehovah Deus tuus Moseh servo ejus, 25 ut daret vobis omnem terram *hanc* & disperderet omnes habitatores terræ à facie vestra, timuimus valdè animabus nostris à facie vestra, & fecimus istud.

25. Et nunc, 26 ecce sumus in manu tua: sicut placet, & sicut rectum *est* in oculis tuis, ut facias nobis, fac.

26. Et fecit eis ita: liberavitq; eos de ma-

nu

die hiessen Gibeon / Caphira / Beeroth / vnd Kiriath Jearim.

18. Vnd schlugen sie nicht / darumb / das jnen die obersten der gemeine geschworen hatten bey dem HERRN / dem Gott Jsrael. Da aber die gantze gemeine wider die obersten murret /

19. Sprachen alle obersten der gantzen gemeine / Wir haben jnen geschworen bey dem HERRN dem Gott Jsrael / darumb können wir sie nit antasten.

20. Aber das wollen wir thun / Last sie leben / das nicht ein zorn vber vns kome / vmb des eides willen / den wir jnen gethan haben.

21. Vnd die obersten sprachen zu jnen / Last sie leben / dz sie holtzhawer vnd wassertreger sein der gantzen gemeine / wie jnen die obersten gesagt haben.

22. Da rieff jnen Josua / vnd redet mit jnen / vnd sprach / Warumb habt jr vns betrogen / vnd gesagt / Jr seid sehr ferne von vns / so jr doch vnter vns wonet?

23. Darumb solt jr verflucht sein / das vnter euch nicht auffhören knechte die holtz hawen vnd wasser tragen zum hause meines Gottes. Sie antworten Josua vnd sprachen /

24. Es ist deinen knechten angesagt / das der HERR dein Gott Mose deinem knecht geboten habe / das er euch das gantze land geben / vnd für euch her alle einwoner des landes vertilgen wolle / Da furchten wir vnsers lebens für euch sehr / vnd haben solchs gethan.

25. Nu aber sihe / Wir sind in deinen henden / Was dich gut vnd recht dünckt vns zu thun / das thu.

26. Vnd er thet jnen also / vnd errettet sie von der kinder

18. in Jeh. D. Isr. & murmuraverũt omnis cõgregatio super princ.

19. & nũc non poterim⁹ attingere in eis.

20. & faciendo vivere eos, & non erit supr nos ira super ju.

443:

21. & dix. ad eos principes: vivẽt & erunt cædentes ligna & haurientes aquã.

22. & vocavit eos J.

23. nos à vob. v. & vos in m. n. habitantes. sc. estis?

24. vos, et non exscindetur ex vob. servus &c. aqu. domus D. m. et resp. Jehosua.

25. ad dãdum v. o. t. & ad disperdendum etc. & (. i. tunc) timuimus &c & fecimus verbum (. i. rem) istud.

26. ecce nos in m. t. sicut bonũ &c. tuis ad faciendũ nob. fac.

Js-

Jsrael hand / das sie sie nicht erwürgeten.

27. & dedit eos 3. in die illa caes. l. &c. ad locum q. d.

27. Also macht sie Josua desselben tags zu holtzhewern vnd wassertregern der gemeine / vnd zum altar des HErrn / biß auff diesen tag / an dem ort / den er erwelen würde.

Cap. 10.

1. & fuit juxta audire &c. & exitio-de-bevisset e.

Das X. Cap.

DA aber Adonizedeck der könig zu Jerusalem höret / das Josua Ai gewonnen / vnd sie verbannet hatte / vnd Ai sampt jrem könige gethan hatte / gleich wie er Jeriho / vnd jrem könige gethan hatte / vnd das die zu Gibeon friede mit Jsrael gemacht hatten / vnd vnter sie komen waren / Furchten sie sich sehr.

2. civitatum r. q. ipsa magna Ai.

2. (Denn Gibeon war eine grosse stadt / wie eine königlich stadt / vnd grösser denn Ai / vnd alle jre bürger streitbar.)

3. Sandte er zu Hoham dem könige zu Hebron / vnd zu Piream dem könige zu Jarmuth / vnd zu Japhia dem könige zu Lachis / vnd zu Debir dem könige zu Eglon / vnd ließ jnen sagen.

4. Kompt erauff zu mir / vnd helfft mir / das wir Gibeon schlahen / Denn sie hat mit Josua vnd den kindern Jsrael frieden gemacht.

444 5. Da kamen zu hauff vnd zogen hinauff die fünff könige der Amoriter / der könig zu Jerusalem / der könig zu Hebron / der könig zu Jarmuth / der könig zu Lachis / der könig zu Eglon / mit alle jrem heerlager / vnd belagerten Gibeon / vnd stritten wider sie.

3. omnia castra eorum, & c. s. super G. & p. super e.

6. Aber die zu Gibeon sandten zu Josua ins lager gen

nu filiorum Israel, nec interfecerunt eos.

27. 27 Constituitq; eos Jehosua eo die cæsores lignorum, & haustores aquæ synagogæ & altari Jehovæ, usq; *ad* diem hanc in loco quem delegerit.

CAP. X.

QUum [1] autem audisset Adonisedec rex Jerusalaim, quod cepisset Jehosua Ai, & desolasset eam: (quemadmodum *enim* fecerat Jeriho & regi ejus, sic fecit Ai & regi ejus) & quod pacem fecissent habitatores Gibon cum Israel, & essent in medio eorum:

2. Tunc timuerunt valdè, quod civitas magna *esset* Gibon, veluti una [2] è civitatibus regni: quodq; esset major Ai, omnesq; viri ejus fortes.

3. Propterea misit Adonisedec rex Jerusalaim ad Hoham regem Hebron, & ad Piram regem Jarmuth, & ad Japhia regem Lachis, & ad Debir regem Eglon, dicendo,

4. Ascendite ad me, & auxiliamini mihi, & percutiemus Gibon, quia pacem fecit cum Jehosua & filiis Israel.

5. Itaq; congregati sunt, & ascenderunt quinq; reges Emoræi, rex Jerusalaim, rex Hebron, rex Jarmuth, rex Lachis, rex Eglon, ipsi & [3] omnes exercitus eorum, & castrametati sunt juxta Gibon, pugnaveruntq; adversus eam.

6. Miserunt ergo viri Gibon ad Jehosua, ad castra in Gilgal,

de manu filiorum Israel, ut non occiderentur.

27. Decrevitque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi & altaris Domini, cædentes ligna & aquas comportantes, usque in præsens tempus, in loco quem Dominus elegisset.

CAP. X.

QUæ cùm audisset Adonisedec rex Jerusalem, quòd scilicet cepisset Josue Hai, & subvertisset eam (sicut enim fecerat Jericho & regi ejus, sic fecit Hai, & regi illius) & quod transfugissent Gabaonitæ ad Israel, & essent fœderati eorum,

2. Timuit valde. Urbs enim magna erat Gabaon, & una civitatum regalium, & major oppido Hai, omnesque bellatores ejus fortissimi.

3. Misit ergo Adonisedec rex Jerusalem ad Oham regem Hebron, & ad Pharam regem Jerimoth, ad Japhia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens,

4. Ad me ascendite, & ferte præsidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Josue, & ad filios Israel.

5. Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorrhæorum: rex Jerusalem, rex Hebron, rex Jerimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, & castramati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam.

6. Habitatores autem Gabaon urbis obsessę miserunt ad Josue, qui tunc

ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκ χειρῶν υἱῶν Ισραήλ, καὶ οὐκ ἀνεῖλον αὐτούς.

27. Καὶ κατέστησεν αὐτοὺς Ἰησοῦς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ξυλοκόπους καὶ ὑδροφόρους πάσῃ τῇ συναγωγῇ, καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Θεοῦ ἕως τῆς ἡμέρας τῆς σήμερον, καὶ εἰς τὸν τόπον ὃν ἂν ἐκλέξηται.

Regés bellum inferunt Gabaonitis.

Κεφαλ. ι.

ΩΣ δὲ ἤκουσεν Ἀδωνισεδὲκ βασιλεὺς Ἱερουσαλήμ, ὅτι ἔλαβεν Ἰησοῦς τὴν Γαΐ, καὶ ἐξωλόθρευσεν αὐτήν, ὃν τρόπον ἐποίησεν τὴν Ἱεριχώ, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς, οὕτω ἐποίησεν καὶ τὴν Γαΐ, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς. καὶ ὅτι ηὐτομόλησαν οἱ κατοικοῦντες Γαβαὼν πρὸς Ἰησοῦν, καὶ πρὸς Ισραήλ, καὶ ἐγένοντο ἐν μέσῳ αὐτῶν·

2. Καὶ ἐφοβήθησαν ἐν αὐτοῖς σφόδρα. ᾔδει γὰρ ὅτι ἡ πόλις ἡ μεγάλη Γαβαών, ὡσεὶ καὶ μία τῶν μητροπόλεων τῶν βασιλέων, ὅτι αὐτὴ μεγάλη ὑπὲρ τὴν Γαΐ, καὶ πάντες οἱ ἄνδρες αὐτῆς ἰσχυροί.

3. Καὶ ἀπέστειλεν Ἀδωνισεδὲκ βασιλεὺς Ἱερουσαλὴμ πρὸς Ἐλὰμ βασιλέα Χεβρών, καὶ πρὸς Φεράμ βασιλέα Ἱεριμούθ, καὶ πρὸς Ἰαφὶ βασιλέα Λαχίς, καὶ πρὸς Δααρ βασιλέα Ὀδολλάμ, λέγων·

4. Δεῦτε ἀνάβητε πρός με, καὶ βοηθήσατέ μοι, καὶ ἐκπολεμήσωμεν τὴν Γαβαών. ηὐτομόλησαν γὰρ πρὸς Ἰησοῦν, καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς Ισραήλ.

5. Καὶ συνήχθησαν καὶ ἀνέβησαν οἱ πέντε βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων, βασιλεὺς Ἱερουσαλήμ, καὶ βασιλεὺς Χεβρών, καὶ βασιλεὺς Ἱεριμούθ, καὶ βασιλεὺς Λαχίς, καὶ βασιλεὺς Ὀδολλάμ, αὐτοὶ καὶ πᾶς ὁ λαὸς αὐτῶν, καὶ περιεκάθισαν τὴν Γαβαών, καὶ ἐξεπολιόρκουν αὐτήν.

6. Καὶ ἀπέστειλαν οἱ κατοικοῦντες Γαβαὼν πρὸς Ἰησοῦν

εἰς τὴν παρεμβολὴν Ισραὴλ εἰς Γάλγαλα, λέγοντες, μὴ ἐκλύσῃς τὰς χεῖράς σου ἀπὸ τῶν παίδων σου, ἀνάβηθι πρὸς ἡμᾶς τοτάχος, καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς, καὶ βοήθησον ἡμῖν, ὅτι συνηγμένοι εἰσὶν ἐφ' ἡμᾶς πάντες οἱ βασιλεῖς τῶν Αμορραίων, οἱ κατοικοῦντες τὴν ὀρεινήν.

7. Καὶ ἀνέβη Ιησοῦς ἐκ Γαλγάλων αὐτὸς καὶ πᾶς ὁ πολεμιστὴς μετ' αὐτοῦ πᾶς δυνατὸς ἐν ἰσχύει.

8. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Ιησοῦν, μὴ φοβηθῇς αὐτούς, εἰς γὰρ τὰς χεῖράς σου παρέδωκα αὐτούς, οὐχ ὑποστήσεται οὐδὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ἐνώπιον ὑμῶν.

9. Καὶ ἐπεὶ παρεγένετο ἐπ' αὐτοὺς Ιησοῦς ἄφνω, ὅλην τὴν νύκτα εἰσεπορεύθη ἐκ Γαλγάλων.

10. Καὶ ἐξέστησεν αὐτοὺς Κύριος ἀπὸ προσώπου Ισραήλ, καὶ συνέτριψεν αὐτοὺς Κύριος σύντριψιν μεγάλην ἐκ Γαβαών, καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς ὁδὸν ἀναβάσεως Βηθωρών, καὶ κατέκοπτον αὐτοὺς ἕως Αζηκὰ καὶ ἕως Μακηδά.

morabatur in castris apud Galgalam, & dixerunt ei, Ne retrahas manus tuas ab auxilio servorum tuorum, ascende citò, & libera nos, ferque præsidium: convenerunt enim adversum nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitabant in montanis.

7. Ascenditque Josue de Galgalis, & omnis exercitus bellatorum cum eo, viri fortißimi.

8. Dixitque Dominus ad Josue, Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere poterit.

9. Irruit itaque Josue super eos repente, tota nocte ascendens de Galgalis:

10. Et conturbavit eos Dominus à facie Israel: contrivitq; plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Bethhoron, & percusßit usque Azeca & Maceda.

dicendo, Ne 4 contrahas manus tuas à servis tuis: ascende ad nos cito, & serva nos, atq; auxiliare enim nobis: cõgregati sunt 5 cõtra nos omnes reges Emoræi, habitantes *in* monte.

7. Ascendit itaq; Jehosua de Gilgal, ipse & universus populus 6 bellator cum eo, omnes potentes 7 viribus.

8. Dixit autem Jehovah ad Jehosua, Ne timeas ab eis: in manum enim tuam tradidi eos, 8 nec consistet quisquam ex eis in conspectu tuo.

9. Et venit ad eos Jehosua repentè: tota *enim* nocte ascendit de Gilgal.

10. Et contrivit eos Jehovah coram Israel, percußitq; eos plaga magna in Gibon, & persecutus est eos 9 per viam ascensus Bethhoron, & percusßit eos usq; Azecah, & usq; Maccedah.

Gilgal/vnd liessen jm sagen/ Zeuch deine hand nicht abe von deinen knechten/ Kom zu vns erauff eilend / rette vnd hilff vns / Denn es haben sich wider vns zusamen geschlagen alle könige der Amoriter/ die auff dem gebirge wonen.

7. Josua zog hinauff von Gilgal/vnd alles kriegsvolck mit jm/vnd alle streitbar menner.

8. Vnd der HERR sprach zu Josua / Fürchte dich nicht für jnen / denn ich habe sie in deine hende gegeben. Niemand vnter jnen wird für dir stehen können.

9. Also kam Josua plötzlich vber sie/Denn die gantze nacht zog er erauff von Gilgal.

10. Aber der HERR schrecket sie für Jsrael / das sie eine grosse schlacht schlugen zu Gibeon/ vnd jagten jnen nach den weg hinan zu BethHoron/ vnd schlugen sie biß gen Aseka vnd Makeda.

4. remittas m.t.

5. ad nos
6. r. E. habitatores mõtis.

6. belli.

7. virtute.

8. non stabit vir ex te.

9. Via.

10. & fuit in fugiendo eos à f. Isr. ipsi in desc. B. & Ieh. misit etc. multi m. s. in lap. gr. præ (sc. illis) quos interfec. f. I. in gladio.

11. sile i. subsiste.

12. siluit. 13. vindicaret gēs inimicos s. a. h. s. super libro recti.

445

14. & post e. audiendo Iehovam in vocem v.

15. absconditi fuerant in sp.

16. dicendo.

17. ad custodiendum eos.

18. post inim. v. et decaudabitis eos, ne detis eos venire ad n. s.

11. Vnd da sie für Jsrael flohen den weg erab zu Beth-Horon/ließ der HERR einen grossen hagel vom himel auff sie fallen biß gen Aseka/ das sie sturben/ vnd viel mehr sturben jr von dem hagel/ denn die kinder Jsrael mit dem schwert erwürgeten.

12. Da redet Josua mit dem HERRN des tages/ da der HERR die Amoriter vbergab fur den kindern Jsrael vnd sprach für gegenwertigem Jsrael/ Sonne stehe stille zu Gibeon / vnd mond im tal Aialon.

13. Da stund die sonne vnd der mond stille/ biß das sich das volck an seinen feinden rechete. Jst diß nicht geschrieben im buch des fromen? Also stund die sonne mitten am himel / vnd verzog vnterzugehen einen gantzen tag.

14. Vnd war kein tag diesem gleich / weder zuvor noch darnach/ da der HERR der stimme eines mans gehorchte/ Denn der HERR streit für Jsrael.

15. Josua aber zog wider ins lager gen Gilgal/ vnd das gantze Jsrael mit jm.

16. Aber diese fünff könige waren geflohen / vnd hatten sich versteckt in die höle zu Makeda.

17. Da ward Josua angesagt/ Wir haben die fünff könige funden verborgen in der höle zu Makeda.

18. Josua sprach/ so waltzet grosse steine für das loch der höle/ vnd bestellet menner dafür/ die jr hüten.

19. Jr aber stehet nicht stille/ sondern jaget ewren feinden nach/ vnd schlahet jre hindersten / vnd last sie nicht in jre stedte komen / Denn der HERR ewr Gott hat sie in ewre hende gegeben.

20. Vnd da Josua vnd die kinder Jsrael vollendet hatten die-

11. 10 Dum autem fugerent à facie Israel, & essent in descensu Bethhoron, Jehovah demisit super eos lapides magnos è cœlo usq; ad Azecah, & mortui sunt, plures mortui sunt lapidibus grandinis, quam quos interfecerunt filii Israel gladio.

12. Tunc locutus est Jehosua ad Jehovam die quo tradidit Jehovah Emoræum coram filiis Israel. dixerat autem in oculis Israel, Sol in Gibon 11 expecta, & luna in valle Ajalon.

13. Et 12 expectavit sol, & luna constitit, donec 13 ulcisceretur se gens *de* inimicis suis, An non hoc scriptum in libro Jasar? stetit ergo sol in medio cœli, nec festinavit occumbere circiter die *una* integra.

14. Et non fuit sicut dies illa ante eam 14 nec post eam, *in qua* obediret Jehovah voci viri: Jehovah enim pugnabat pro Israel.

15. Reversus autem est Jehosua & universus Israel cum eo ad castra *in* Gilgal.

16 Fugerantq; quinq; reges isti, & 15 absconderant se in spelunca in Maccedah.

17. Et nunciatum fuit ipsi Jehosua 16 hisce verbis: inventi sunt quinq; reges absconditi in spelunca in Maccedah.

18. Dixitq; Jehosua, Devolvite saxa magna ad os speluncæ, & constituite juxta eam viros, 17 ut custodiant eos:

19. Vos vero ne stetis, persequimini 18 inimicos vestros, & caudam eorum cædite: nec sinatis eos ingredi urbes suas: tradidit enim eos Jehovah Deus vester in manum vestram.

20. 19 Quum autem finem fecisset Jehosua & filii Israel per-cu-

11. Cumque fugerent filios Israel, & essent in descensu Bethhoron, Dominus misit super eos lapides magnos de cœlo usq; ad Azeca: & mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserant filii Israel,

12. Tunc locutus est Josue Domino in die, qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis, * Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Ajalon.

13. Steteruntque Sol & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro justorum? Stetit itaque sol in medio cœli, & non festinavit occumbere spatio unius diei.

14. Non fuit anteà & posteà tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel.

15. Reversusque est Josue cum omni Israel in castra Galgalæ.

16. Fugerant enim quinque reges, & se absconderant in spelunca urbis Maceda.

17. Nuntiatumque est Josue, quòd inventi essent quinque reges latentes in spelunca urbis Maceda.

18. Qui præcepit sociis, & ait, Volvite saxa ingentia ad os speluncæ, & ponite viros industrios, qui clausos custodiant:

19. Vos autē nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cædite: nec dimittatis eos urbium suarum intrare præsidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras.

20. Cæsis ergo adversariis plaga magna, & usq; ad inter-

11. Ἐν τῷ δὲ φεύγειν αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπὶ τῆς καταβάσεως Βηθωρών, καὶ Κύριος ἐπέρριψεν αὐτοῖς λίθους χαλάζης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἕως Ἀζηκά. καὶ ἐγένοντο πλείους οἱ ἀποθανόντες διὰ τοὺς λίθους τῆς χαλάζης, ἢ οὓς ἀπέκτειναν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ μαχαίρᾳ ἐν τῷ πολέμῳ.

12. Τότε ἐλάλησεν Ἰησοῦς πρὸς Κύριον, ᾗ ἡμέρᾳ παρέδωκεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀμορραῖον ὑποχείριον υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαὼν στήτω, καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγας Ἐαλών.

13. Καὶ ἔστη ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη ἐν στάσει, ἕως ἠμύνατο ὁ Θεὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. οὐχὶ τοῦτο γεγραμμένον ἐπὶ βιβλίου τοῦ Εὐθοῦς; καὶ ἔστη ὁ ἥλιος κατὰ μέσον τοῦ οὐρανοῦ, οὐ προεπορεύετο εἰς δυσμὰς εἰς τέλος ἡμέρας μιᾶς.

14. Καὶ οὐκ ἐγένετο ἡμέρα τοιαύτη οὐδὲ τὸ πρότερον οὐδὲ τὸ ἔσχατον ὥστε ἐπακοῦσαι Θεὸν φωνῆς ἀνθρώπου, ὅτι Κύριος συνεπολέμησεν τῷ Ἰσραήλ.

15. Καὶ ἐπέστρεψεν Ἰησοῦς καὶ πᾶς Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν παρεμβολὴν εἰς Γάλγαλα.

16. Καὶ ἔφυγον οἱ πέντε βασιλεῖς οὗτοι καὶ κατεκρύβησαν εἰς τὸ σπήλαιον τὸ ἐν Μακηδά.

17. Καὶ ἀπηγγέλη τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, εὕρηνται οἱ πέντε βασιλεῖς κεκρυμμένοι ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ ἐν Μακηδά.

18. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς, κυλίσατε λίθους μεγάλους ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ σπηλαίου, καὶ καταστήσατε ἐπ' αὐτοὺς ἄνδρας τοῦ φυλάσσειν ἐπ' αὐτούς.

19. Ὑμεῖς δὲ μὴ ἑστήκετε καταδιώκοντες ὀπίσω τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν, καὶ καταλάβετε τὴν οὐραγίαν αὐτῶν, καὶ μὴ ἀφῆτε αὐτοὺς εἰσελθεῖν εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν. παρέδωκεν γὰρ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν.

20. Καὶ ἐγένετο ὡς κατέπαυσεν Ἰησοῦς, καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ κόπτον-

Solis cursus sistitur.

* Esa. 28. v. 21. Eccl. 46. v. 5.

Quinque reges é spelunca emissi suspenduntur.

κόπτοντες αὐτοὺς κοπὴν μεγάλην σφόδρα ἕως εἰς τέλος, καὶ οἱ διασωζόμενοι διεσώθησαν ἀπ' αὐτῶν, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὰς πόλεις τὰς ὀχυράς.

21. Καὶ ἀπεστράφη πᾶς ὁ λαὸς πρὸς Ἰησοῦν εἰς Μακηδὰ εἰς τὴν παρεμβολὴν ὑγιεῖς, καὶ οὐκ ἔγρυξεν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ οὐδὲ εἷς τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ.

22. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς, ἀνοίξατε τὸ σπήλαιον, καὶ ἐξαγάγετε πρός με τοὺς πέντε βασιλεῖς τούτους ἐκ τοῦ σπηλαίου.

23. Καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ ἐξήγαγον πρὸς αὐτὸν τοὺς πέντε βασιλεῖς τούτους ἐκ τοῦ σπηλαίου, τὸν βασιλέα Ἱερουσαλήμ, καὶ τὸν βασιλέα Χεβρών, καὶ τὸν βασιλέα Ἱεριμούθ, καὶ τὸν βασιλέα Λαχίς, καὶ τὸν βασιλέα Ὀδολλάμ.

24. Καὶ ἐπεὶ ἐξήγαγον αὐτοὺς πρὸς Ἰησοῦν, καὶ συνεκάλεσεν Ἰησοῦς πάντα ἄνδρα Ἰσραήλ, λέγων αὐτοῖς, καὶ τοὺς ἐναρχομένους τοῦ πολέμου τοὺς συμπορευομένους αὐτῷ λέγων αὐτοῖς, προπορεύεσθε καὶ ἐπίθετε τοὺς πόδας ὑμῶν ἐπὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν. καὶ προσελθόντες ἐπέθηκαν τοὺς πόδας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν.

Καὶ

ternecionem pene consumptis, hi qui Israel effugere potuerunt, ingressi sunt civitates munitas.

21. Reversusque est omnis exercitus ad Josue in Maceda, ubi tunc erant castra, sani, & integro numero: nullusque contra filios Israel mutire ausus est.

22. Præcepitque Josue dicens, Aperite os speluncæ, & producite ad me quinque reges, qui in ea latitant.

23. Feceruntque ministri, ut sibi fuerat imperatum: & adduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Jerusalem, regem Hebron, regem Jerimoth, regem Lachis, regem Eglon.

24. Cumque adducti essent ad eũ, vocavit omnes viros Israel, & ait ad principes exercitus qui secum erant, Ite, & ponite pedes super colla regum istorũ. Qui cùm perrexissent, & subjectorum colla pedibus calcarent,

Rur-

cutiendi eos plaga magna valde, donec consumerentur: & superstites *qui* superfuerunt ex eis, ingressi essent urbes munitas:

21. Reversi sunt universus populus ad castra Jehosua in Maccedah in pace: non movit 20 contra filios Israel quisquam linguam suam.

22. Dixitque Jehosua, Aperite os speluncæ, & 21 adducite ad me quinque reges illos de spelunca.

23. Et fecerunt ita: eduxerunt nanque ad eum quinque reges illos de spelunca, regem Jerusalaim, regem Hebron, regem Jarmuth, regem Lachis, regem Eglon.

24. 22 Quumque eduxissent *quinque* reges illos ad Jehosua, vocavit Jehosua omnem virum Israel, dixitque ad principes virorum 23 bellatorum qui perrexerant secum, Accedite, ponite pedes vestros super colla regum istorum: 24 qui accesserunt, posueruntque pedes suos super colla eorum.

Di-

diese sehr grosse schlacht an jnen/vnd gar geschlagen/was vberbleib von jnen/ das kam in die festen stedte.

21. Also kam alles volck wider ins lager zu Josua gen Makeda mit friede/vñ thurste niemand für den kindern Israel seine zungen regen.

22. Josua aber sprach/ Macht auff das loch der höle/ vnd bringet erfür die fünff könige zu mir.

23. Sie theten also/ vnd brachten die fünff könige zu jm aus der höle/ den könig zu Jerusalem/ den könig zu Hebron/den könig zu Jarmuth/ den könig zu Lachis/ den könig zu Eglon.

24. Da aber die fünff könige zu jm eraus bracht waren/ rieff Josua dem gantzen Israel/ vnd sprach zu den öberste des kriegsvolcks/ die mit jm zogen/Kompt erzu/ vnd trettet diesen königen mit füssen auff die helse. Vnd sie komen erzu/ vnd tratten mit füssen auff jre helse.

Vnd

19. *& fuit juxta consummare Jehosuam & filios I. percutere eos per cußione m. v. usque consumi eos etc. & ingreßi sunt ad urb. munitionis, & rev. s.*
20. *filiis Is. viro l. s.*
21. *educite.*

22. *& fuit secundũ educere eos etc. & voc. J. ad (i. advocavit) omnem virum Is.*
23. *bells.*
24. *& acceß.*

25. quos vos impugnantes (sc. estis) eos. Pleonasm.

26. super.

27. in temp. ingredi solem.

28. quo absditi fuerant ibi (quo ibi i. ubi) & pos. l. magnos super os sp. usque corpus diei hujus.

29. in die illo, & p. e. ad os gl. (sic inf.) & r. e. extio-devovit (sic infra) illos, & o. a.

30. super eam & p. in eam. sic infra.

31. secundum omnia quæ fecerat. sic deinceps.

25. Vnd Josua sprach zu jnen/ Fürchtet euch nicht/ vnd erschreckt nicht / seid getrost vnd vnuerzagt / Denn also wird der HERR allen ewrn feinden thun/ wider die jr streitet.

26. Vnd Josua schlug sie darnach/ vnd tödtet sie/ vnd hieng sie auff fünff beume/ vnd sie hiengen an den beumen biß zu abend.

27. Da aber die sonne war vntergangen/ gebot er/ das man sie von den beumẽ neme/ vnd würffe sie in die höle/ darinnen sie sich verkrochen hatten/ vnd legten grosse steine für der höle loch/ die sind noch da auff diesen tag.

28. Desselben tags gewan Josua auch Makeda / vnd schlug sie mit der scherffe des schwerts / Dazu jren könig/ vnd verbannet sie/ vnd alle seelen die drinnnen waren/ vnd lies niemand vberbleiben/ vnd thet dem könige zu Makeda/ wie er dem könig zu Jeriho gethan hatte.

29. Da zog Josua vnd das gantze Jsrael mit jm von Makeda gen Libna/ vnd streit wider sie.

30. Vnd der HERR gab dieselbige auch in die hand Jsrael mit jrem könige/ Vnd er schlug sie mit der scherffe des schwerts / vnd alle seelen die drinnen waren/ vnd lies niemand drinnen vberbleiben. Vnd thet jrem könige/ wie er dem könige zu Jeriho gethan hatte.

31. Darnach zog Josua vnd das gantze Jsrael mit jm von Libna gen Lachis / vnd belegten vnd bestritten sie.

32. Vnd der HERR gab Lachis auch in die hand Jsrael / das sie sie des andern tags gewonnen. Vnd schlugen sie mit der scherffe des schwerts/ vnd alle seelen die drinnen waren/ aller ding wie er Libna gethan hatte.

33. Zu derselbigen zeit zoch Horam der könig zu Geser hinauff Lachis zuhelffen/ Aber Josua schlug jn mit alle seinem volck / biß das niemand drinnen vberbleib.

Vnd

25. Dixitq; ad eos Jehosua, ne timeatis, & ne paveatis, confortate vos, & roborate, † sic enim faciet Jehovah omnibus inimicis vestris, 25 contra quos pugnatis.

26. Percussit itaq; eos Jehosua posthæc, & interfecit eos ac suspendit illos 26 in quinq; lignis, fueruntq; suspensi in lignis usq; ad vesperam.

27. Fuit præterea, 27 tempore quo occumbit sol, præcepit Jehosua, & deposuerunt eos de lignis, projeceruntq; eos in speluncam in 28 qua se absconderant: & posuerunt lapides ingentes ad os speluncæ usq; ad hunc ipsum diem.

28. Maccedam vero cepit Jehosua 29 eo die, & percussit eam acie gladii, & regem ejus occidit una cum illis, & omnem animam, quæ *erat* in ea: & non reliquit superstitem, fecitq; regem Maccedah quemadmodum fecerat regi Jeriho.

29. Transivit deinde Jehosua & universus Israel cum eo de Maccedah in Libnah, & pugnavit cum Libnah:

30. Tradiditq; Jehovah etjam eam in manum Israel, & regem ejus: & percussit eam acie gladii, omnemq; animam quæ *erat* in ea, non reliquit in ea superstitem: fecitq; regi ejus quemadmodum fecerat regi Jeriho.

31. Transivit præterea Jehosua & universus Israel cum eo, de Libnah in Lachis, castrametatusq; est 30 juxta eam, & pugnavit cum ea.

32. Deditq; Jehovah Lachis in manum Israel, & cepit eam die secunda, & percussit eam acie gladii, omnemq; animam quæ *erat* in ea, 31 prorsus ut fecerat ipsi Libnah.

33. Tunc ascendit Horam rex Gezer ad auxiliandum Lachis: & percussit eum Jehosua, ac populum ejus, donec non reliquit ei superstitem:

Trans-

25. Rursum ait ad eos, Nolite timere, nec paveatis, confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, adversum quos dimicatis.

26. Percussitque Josue, & interfecit eos, atq; suspendit super quinq; stipites: fueruntq; suspensi usque ad vesperum.

27. Cumque occumberet sol, præcepit sociis ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos projecerunt in speluncam in qua latuerant, & posuerunt super os ejus saxa ingentia, quæ permanent usque in præsens.

28. Eodem die Macedam quoque cepit Josue, & percussit in ore gladii, regemq; illius interfecit, & omnes habitatores ejus: non dimisit in ea saltem parvas reliquias. Fecitque regi Maceda sicut fecerat regi Jericho.

29. Transivit autem cum omni Israel de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam.

30. Quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israel: percusseruntque urbem in ore gladii, & omnes habitatores ejus. non dimiserunt in ea ullas reliquias. Feceruntque regi Lebna * sicut fecerant regi Jericho.

31. De Lebna transivit in Lachis, cum omni Israel: & exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam.

32. Tradiditque Dominus Lachis in manus Israel, & cepit eam die altero, atq; percussit in ore gladii, omnemque animam quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.

33. Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, ut auxiliaretur Lachis: quem percussit Josue cum omni populo ejus usque ad internecionem.

Trans

Quinque reges suspenduntur.

25. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Ἰησοῦς, μὴ φοβηθῆτε αὐτοὺς, μηδὲ δειλιάσητε, ἀνδρίζεσθε καὶ ἰσχύετε, ὅτι οὕτως ποιήσει Κύριος πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς ὑμῶν, οὓς ὑμεῖς καταπολεμῆτε αὐτούς.

26. Καὶ ἀπέκτεινε αὐτοὺς Ἰησοῦς μετὰ τοῦτο, καὶ ἐθανάτωσεν αὐτοὺς καὶ ἀπεκρέμασεν αὐτοὺς ἐπὶ πέντε ξύλων. καὶ ἦσαν κρεμάμενοι ἐπὶ τῶν ξύλων ἕως ἑσπέρας.

27. Καὶ ἐγενήθη πρὸς δυσμὰς ἡλίου, καὶ ἐνετείλατο Ἰησοῦς, καὶ καθείλοσαν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ξύλων. καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς εἰς τὸ σπήλαιον, εἰς ὃ κατεφύγοσαν ἐκεῖ. καὶ ἐπεκύλισαν λίθους μεγάλους ἐπὶ τὸ σπήλαιον ἕως τῆς ἡμέρας τῆς σήμερον.

28. Καὶ τὴν Μακηδὰ ἔλαβεν Ἰησοῦς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἐφόνευσεν αὐτὴν ἐν στόματι ξίφους, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς. καὶ ἐξωλόθρευσεν αὐτοὺς καὶ πᾶν ἐμπνέον ὃ ἦν ἐν αὐτῇ. καὶ οὐκ ἐγκατελείφθη ἐν αὐτῇ οὐδεὶς διασεσωσμένος. καὶ ἐποίησαν τῷ βασιλεῖ Μακηδά, ὃν τρόπον ἐποίησαν τῷ βασιλεῖ Ἱεριχώ.

29. Καὶ ἀπῆλθεν Ἰησοῦς καὶ πᾶς Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ ἐκ Μακηδὰ εἰς Λεβνά· καὶ ἐπολιόρκει ἐπὶ Λεβνά.

30. Καὶ παρέδωκεν Κύριος καὶ αὐτὴν ἐν χειρὶ Ἰσραήλ, καὶ ἔλαβον αὐτὴν, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς, καὶ ἐφόνευσαν αὐτὴν ἐν στόματι ξίφους καὶ πᾶν ἐμπνέον, ὃ ἦν ἐν αὐτῇ. οὐ κατελείφθη ἐν αὐτῇ οὐδὲ εἷς διασεσωσμένος καὶ διαπεφευγώς. καὶ ἐποίησεν τῷ βασιλεῖ αὐτῆς ὃν τρόπον ἐποίησεν τῷ βασιλεῖ Ἱεριχώ. * supr. 6. v. 21.

31. Καὶ ἀπῆλθεν Ἰησοῦς, καὶ πᾶς Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ ἐκ Λεβνὰ εἰς Λαχίς, καὶ περιεκάθισεν αὐτὴν καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν.

32. Καὶ παρέδωκεν Κύριος τὴν Λαχὶς εἰς τὰς χεῖρας Ἰσραήλ. καὶ ἔλαβεν αὐτὴν τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ, καὶ ἐφόνευσεν αὐτὴν ἐν στόματι ξίφους, καὶ ἐξωλόθρευσεν αὐτὴν ὃν τρόπον ἐποίησεν τῇ Λεβνά.

33. Τότε ἀνέβη Ἐλὰμ βασιλεὺς Γαζὲρ βοηθήσων τῇ Λαχίς, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν Ἰησοῦς ἐν στόματι ξίφους, καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἕως τοῦ μὴ καταλειφθῆναι αὐτῶν σεσωσμένον καὶ διαπεφευγότα.

Καὶ

Eglon, Hebron, Dabir capiuntur.

34. Καὶ ἀπῆλθεν Ἰησοῦς καὶ πᾶς Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ ἐκ Λαχὶς εἰς Ἐγλών, καὶ περιεκάθισεν αὐτὴν καὶ ἐξεπολιόρκησεν αὐτήν· καὶ παρέδωκεν αὐτὴν Κύριος ἐν χειρὶ Ἰσραήλ.

35. Καὶ ἔλαβεν αὐτὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἐφόνευσαν αὐτὴν ἐν στόματι ξίφους καὶ πᾶν ἔμπνεον ἐν αὐτῇ. ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐφόνευσαν ὃν τρόπον ἐποίησαν τὴν Λαχίς.

36. Καὶ ἀπῆλθεν Ἰησοῦς καὶ πᾶς Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ ἀπὸ Ἐγλὼν εἰς Χεβρών. καὶ περιεκάθισαν αὐτήν.

37. Καὶ κατελάβοντο αὐτήν, καὶ ἐπάταξαν αὐτὴν ἐν στόματι ξίφους, καὶ τὸν βασιλέα αὐτοῦ, καὶ τὰς πάσας κώμας αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ἐμπνέοντα, ὅσα ἦν ἐν αὐτῇ. οὐκ ἦν διασεσωσμένος ὃν τρόπον ἐποίησαν τῇ Ἐγλών. καὶ ἐξωλόθρευσαν αὐτὴν καὶ πᾶν ἔμπνεον, ὅσα ἐν αὐτῇ.

38. Καὶ ἀπέστρεψεν Ἰησοῦς καὶ πᾶς Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ εἰς Δαβηρά, καὶ περιεκάθισαν αὐτήν.

39. Καὶ ἔλαβον αὐτήν, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς, καὶ πάσας τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ ἐπάταξαν αὐτὴν ἐν στόματι ξίφους. καὶ ἐξωλόθρευσαν αὐτήν, καὶ πᾶν ἔμπνεον ἐν αὐτῇ. καὶ οὐ κατέλιπον οὐδένα διασεσωσμένον. ὃν τρόπον ἐποίησαν τῇ Χεβρών, οὕτως ἐποίησαν τῇ Δαβίρ, καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῆς, καθάπερ ἐποίησεν τῇ Λεβνᾶ, καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῆς.

40. Καὶ ἐπάταξεν Ἰησοῦς πᾶσαν τὴν γῆν τῆς ὀρεινῆς, καὶ τὴν Ναγέβ, καὶ τὴν πεδινήν, καὶ τὴν Ἀσηδώθ, καὶ τοὺς πάντας βασιλεῖς αὐτῆς, οὐ κατέλιπον ἐν αὐτῇ σεσωσμένον, καὶ πᾶν ἔμπνεον ζωῆς ἐξωλόθρευσεν, ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ.

41. Καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς Ἰησοῦς ἀπὸ Κάδης Βαρνὴ ἕως Γάζης· καὶ πᾶσαν τὴν γῆν Γοσὸν ἕως τῆς Γαβαών.

Καὶ

34. Transivitque de Lachis in Eglon, & circundedit,

35. Atque expugnavit eam in eadē die: percussitque in ore gladii omnes animas, quæ erant in ea juxta omnia quę fecerat Lachis.

36. Ascendit quoq; cum omni Israel de Eglon in Hebron, & pugnavit contra eam.

37. Cepitque & percussit in ore gladii regem quoq; ejus, & omnia oppida regionis illius, universasque animas, quæ in ea fuerant commoratæ: non reliquit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Eglon, sic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea reperit, consumens gladio.

38. Inde reversus in Dabir,

39. Cepit eam, atque vastavit: regem quoque ejus atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladii: non dimisit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum, sic fecit Dabir & regi illius.

40. Percussit itaque Josue omnem terram montanam & meridianam atque campestrem, & Asedoth cum regibus suis: non dimisit in ea ullas reliquias, sed omne quod spirare poterat interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israel.

41. A Cades barne usque Gazam. Omnem terram Gessen usque Gabaon.

Uni-

34. Transivit insuper Jehosua & omnis Israel cum eo de Lachis in Eglon, & castrametati sunt adversus eam & pugnaverunt contra eam.

35. Ceperuntq; eam die ipsa & percusserunt eam acie gladii: & omnem animam quę *erat* in ea, die ipsa interfecit prorsus ut fecerat ipsi Lachis.

36. Ascendit autem Jehosua & universus Israel cum eo, de Eglon in Hebron, & pugnaverunt contra eam.

37. † Et ceperunt eam, ac percusserunt acie gladii, & regem ejus, & omnes urbes ejus, atq; omnem animam, quæ *erat* in ea: non reliquit superstitem, prorsus ut fecerat ipsi Eglon: & perdidit eam, atq; omnem animam, quæ *erat* in ea.

38. Reversus est deinde Jehosua & universus Israel cum eo in Debir, & pugnavit contra eam.

39. Cepitq; eam & regem ejus, ac omnes urbes ejus: percusseruntq; eos acie gladii, atq; interfecerunt omnem animam, quæ *erat* in ea, non reliquit superstitem, quemadmodum fecerat ipsi Hebron, sic fecit ipsi Debir & regi ejus, & quemadmodum fecerat ipsi Libnah & regi ejus.

40. Percussit itaq; Jehosua omnem terram 32 montanam, & meridianam & campestrem, & Asedoth, & omnes reges earum: non reliquit superstitem: & 33 omnem animam interfecit, quemadmodum præceperat Jehovah Deus Israel.

41. 34 Percussit autem Jehosua à Cades Barnea usq; Azzah, & universam terram Gosen usq; Gibon.

Cun-

4. Vnd Josua zog von Lachis sampt dem gantzen Israel gen Eglon / vnd belegt vnd bestreit sie.

35. Vnd gewan sie desselben tags/ vnd schlug sie mit der scherffe des schwerts/ vnd verbannet alle seelen/ die drinnen waren desselben tags / aller ding/ wie er Lachis gethan hatte.

36. Darnach zog Josua hinauff sampt dem gantzen Israel von Eglon gen Hebron/ vnd bestreit sie/

37. Vnd gewan sie/ Vnd schlug sie mit der scherffe des schwerts/ vnd jren könig mit alle jren stedten/ vnd alle seelen die drinnen waren / vnd lies niemand vberbleiben/ aller ding/ wie er Eglon gethan hatte/ vnd verbannet sie vnd alle seelen die drinnen waren.

38. Da keret Josua widerumb sampt dem gantzen Israel gen Debir/ vnd bestreit sie.

39 Vnd gewan sie/ sampt jrem könige/ vnd alle jre stedte. Vnd schlugen sie mit der scherffe des schwerts/ vnd verbanneten alle seelen die drinnen waren/ vnd lies niemand vberbleiben. Wie er Hebron gethan hatte/ so thet er auch Debir vnd jrem könige/ vnd wie er Libna vnd jrem könige gethan hatte.

40. Also schlug Josua alles land auff dem gebirge/ vnd gegen mittag/ vnd in den gründen/ vnd an den bechen/ mit allen jren königen/ vnd lies niemand vberbleiben / vnd verbannet alles was odem hatte/ wie der HERR der Gott Israel geboten hatte.

41. Vnd schlug sie von Kades Barnea an/ biß gen Gasa/ vnd das gantze land Gosen/ biß gen Gibeon.

Vnd

32. *montis & meridiei & planitiei.*

33. *omne spiraculum.*

34. *Oper* [illegible]

42. Vnd gewan alle diese könige mit jrem lande/ auff ein mal/ Denn der HERR der Gott Israel streit für Israel.

43. Vnd Josua zog wider ins lager gen Gilgal/ mit dem gantzen Israel.

35. pugnans (sc. erat) Israeli.

Das XI. Cap.

Cap. 11.

1. & fuit juxta audire Jabinum regem H. & misit.

DA aber Jabin der könig zu Hazor solchs höret / sandte er zu Jobab dem könige zu Madon/ vnd zum könige zu Simron/ vnd zum könige zu Achsaph.

2. Vnd zu den königen/ die gegen mitternacht auff dem gebirge/ vnd auff dem gefilde gegen mittag Cinneroth/ vnd in den gründen/ vnd in Naphoth-Dor am meer woneten.

2. monte & in pl. austri Cinneroth (.i. regionũ cis & trans Jordanẽ, in utraq; ripa Genesareth sitarum) & in depressa (sc. terra) & in N.-D. à mari, sic infra.

3. Die Cananiter gegen dem morgen vnd abend/ die Amoriter / Hethiter/ Pheresiter / vnd Jebusiter/ auff dem gebirge / dazu die Heviter vnten am berge Hermon im lande Mizpa.

4. Diese zogen aus mit alle jrem heer / ein groß volck so viel als des sands am meer/ vnd sehr viel roß vnd wagen.

3. ad multitudinem, & equus & currus multus v.

4. venerunt & castr. &c. ad pugnandum cum Isr.

5. Alle diese könige versamleten sich/ vnd kamen vnd lagerten sich zu hauffe/ an das wasser Merom/ zu streitten mit Israel.

448:

6. Vnd der HERR sprach zu Josua/ Fürchte dich nicht für jnen/ Den morgen vmb diese zeit wil ich sie alle erschlagen geben/ für den kindern Israel/ jre rosse soltu verlemen/ vnd jre wagen mit fewr verbrennen.

5. circa tempus hoc ego dans (sc. ero) omnes.

7. Vnd Josua kam plötzlich vber sie/ vnd alles kriegsvolck mit jm am wasser Merom/ vnd vberfielen sie.

6. belli c. e. super eos, super aq. M. r. & ceciderunt i.e.

8. Vnd der HERR gab sie in die hende Israel/ vnd schlugen sie / vnd jagten sie biß gen

42. Cunctos vero reges istos & terram eorum cepit Jehosua vice una: quia Jehovah Deus Israel 35 pugnabat pro Israel.

43. Reversus est autem Jehosua atq; universus Israel cum eo, ad castra in Gilgal:

CAP. XI.

QUum [1] autem audisset Jabin rex Hasor, misit ad Jobab regem Madon, & ad regem Simron, & ad regem Achsaph.

2. Ad reges quoq; qui *habitabant* ab aquilone in [2] montanis, & in planicie ad austrum Chinneroth & in planicie, & in Naphoth, Dor ab occidente:

3. *Et ad* Chenaanæum ab oriente & occidente, & Emoræum, & Hittæum & Perizæum, & Jebusæum in montanis, & Hivæum sub Hermon in terra Mispah.

4. Et egressi sunt ipsi, & omnia castra eorum cum eis, populus multus tanquam arena, quæ *est* juxta litus maris, [3] præ multitudine, & equi, & currus multi valde.

5. Conveneruntq; omnes reges isti, & [4] venientes castrametati sunt pariter ad aquas Merom, ut pugnarent cum Israel.

6. Dixit autem Jehovah ad Jehosua, Ne timeas [5] á facie eorum: cras enim [5] hoc tempore tradam omnes istos occisos coram Israel: equos eorum subnervabis, & currus eorum combures igni.

7. Venit itaq; Jehosua & cunctus populus [6] bellator cum eo, adversus eos, ad aquas Merom repente, & irruerunt in eos.

8. Et tradidit eos Jehovah in manu Israel, percusseruntq; eos, & persecuti

42. Universosque reges & regiones eorum uno impetu cepit atque vastavit: Dominus enim Deus Israel pugnavit pro eo.

43. Reversusq; est cum omni Israel ad locum castrorum in Galgala.

CAP. XI.

QUæ cum audisset Jabin rex Asor, misit ad Jobab regem Madon, & ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph:

2. Ad reges quoque aquilonis, qui habitabant in montanis & in planitie contra meridiem Ceneroth, in campestrib' quoque & regionibus Dor juxta mare:

3. Chananæum quoque ab oriente & occidente, & Amorrhæum atq; Hethæum ac Pherezæum & Jebusæum in montanis: Hevæum quoque qui habitabat ad radices Hermon in terra Maspha.

4. Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena, quæ est in littore maris, equi quoq; & currus immensæ multitudinis.

5. Conveneruntq; omnes reges isti in unum ad aquas Merom, ut pugnarent contra Israel.

6. Dixitque Dominus ad Josue, Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israel: equos eorum subnervabis, & currus igne combures.

7. Venitque Josue, & omnis exercitus cum eo ad versus illos ad aquas Merom subitò, & irruerunt super eos,

8. Tradiditque illos Dominus in manus Israel. Qui percusserunt eos, &

42. Καὶ πάντας τοὺς βασιλεῖς τούτους, καὶ τὴν γῆν αὐτῶν ἔλαβεν Ἰησοῦς εἰσάπαξ· ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ συνεπολέμει τῷ Ἰσραήλ.

43. Καὶ ἀνέστρεψεν Ἰησοῦς εἰς Γάλγαλα.

Κεφαλ. ιά.

ΩΣ δὲ ἤκουσεν Ἰαβὶν βασιλεὺς Ἀσώρ, ἀπέστειλεν πρὸς Ἰωβὰβ βασιλέα Μαδών, καὶ πρὸς βασιλέα Σομερών, καὶ πρὸς βασιλέα Χασείφ.

2. Καὶ πρὸς τοὺς βασιλεῖς τοὺς κατὰ Σιδῶνα τὴν μεγάλην, οἱ εἰς κατὰ τὴν ὀρεινὴν καὶ εἰς τὴν Ἀραβὰ ἀπέναντι Χενερὲθ, καὶ τὸ πεδίον, καὶ εἰς Ναφεθδώρ.

3. Καὶ εἰς τοὺς παραλίους Χαναναίους ἀπ' ἀνατολῶν, καὶ εἰς τοὺς παραλίους Ἀμορραίους, καὶ τοὺς Χετταίους, καὶ Φερεζαίους, καὶ Ἰεβουσαίους τοὺς ἐν τῷ ὄρει, καὶ τοὺς Εὐαίους ὑπὸ τὴν Ἀερμὼν εἰς γῆν Μασσηφά.

4. Καὶ ἐξῆλθον αὐτοὶ καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν μετ' αὐτῶν, λαὸς πολὺς ὥσπερ ἡ ἄμμος ἡ ἐπὶ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης τῷ πλήθει, καὶ ἵπποι καὶ ἅρματα πολλὰ σφόδρα.

5. Καὶ συνέβαλον πάντες οἱ βασιλεῖς οὗτοι, καὶ παρεγένοντο καὶ παρενέβαλον ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ὕδατος Μερὼμ πολεμῆσαι τῷ Ἰσραήλ.

6. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Ἰησοῦν, μὴ φοβηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, ὅτι αὔριον τὴν ὥραν ταύτην ἐγὼ παραδίδωμι πάντας αὐτοὺς τετροπωμένους ἐναντίον υἱῶν Ἰσραήλ. τοὺς ἵππους αὐτῶν νευροκοπήσεις, καὶ τὰ ἅρματα αὐτῶν κατακαύσεις πυρί.

7. Καὶ ἦλθεν Ἰησοῦς καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ πολεμιστὴς μετ' αὐτοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ὕδωρ Μερὼμ ἐξάπινα. καὶ ἐπέπεσαν αὐτοῖς ἐν τῇ ὀρεινῇ.

8. Καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς Κύριος ὑποχειρίους Ἰσραήλ. καὶ κόπτοντες αὐτοὺς κατεδίωκον

Regum confœderatio adversus Israel.

αὐτοὺς ἕως Σιδῶνος τῆς μεγάλης, καὶ ἕως Μασρεφὼθ μαΐν, καὶ ἕως τῶν πεδίων Μασιφὰ κατ' ἀνατολάς. καὶ κατέκοψαν αὐτοὺς ἕως τοῦ μὴ καταλειφθῆναι αὐτῶν διασεσωσμένον.

9. Καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καθότι ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος· τοὺς ἵππους αὐτῶν ἐνευροκόπησεν, καὶ τὰ ἅρματα αὐτῶν ἐνέπρησεν ἐν πυρί.

10. Καὶ ἀπέστρεψεν Ἰησοῦς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ κατελάβετο τὴν Ἀσώρ, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς ἀπέκτεινεν ἐν ῥομφαίᾳ. ἦν δὲ Ἀσὼρ τὸ πρότερον ἄρχουσα πασῶν τῶν βασιλειῶν τούτων.

11. Καὶ ἀπέκτειναν πᾶν ἔμπνεον ἐν αὐτῇ ἐν στόματι ξίφους, καὶ ἐξωλόθρευσεν πάντας, καὶ οὐ κατελείφθη ἐν αὐτῇ ἔμπνεον. καὶ τὴν Ἀσὼρ ἐνέπρησαν ἐν πυρί.

12. Καὶ πάσας τὰς πόλεις τῶν βασιλειῶν τούτων, καὶ πάντας τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἔλαβεν Ἰησοῦς, καὶ ἀνεῖλεν αὐτοὺς ἐν στόματι ξίφους. καὶ ἐξωλόθρευσεν αὐτοὺς ὃν τρόπον συνέταξεν Μωυσῆς ὁ παῖς Κυρίου.

*Deut. 7. v. 2. Num. 33. v. 52.

13. Ἀλλὰ πάσας τὰς πόλεις τὰς κεχωματισμένας αὐτῶν οὐκ ἐνέπρησεν Ἰσραήλ. πλὴν τὴν Ἀσὼρ μόνην ἐνέπρησεν αὐτὴν Ἰησοῦς.

14. Καὶ πάντα τὰ σκῦλα αὐτῆς καὶ τὰ κτήνη ἐπρονόμευσαν αὐτοῖς οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. αὐτοὺς δὲ πάντας ἐξωλόθρευσεν ἐν στόματι ξίφους, καὶ ἀπώλεσεν αὐτούς· οὐ κατέλιπον αὐτῶν οὐδὲν ἔμπνεον.

*Exo. 34. v. 11. Deut. 7. v. 2.

15. Ὃν τρόπον συνέταξεν Κύριος τῷ Μωυσῇ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, ὡσαύτως ἐνετείλατο Μωυσῆς τῷ Ἰησοῦ, καὶ οὕτως ἐποίησεν Ἰησοῦς, οὐ παρέβη οὐδὲν ἀπὸ πάντων ὧν συνέταξεν αὐτῷ Μωυσῆς.

16. Καὶ ἔλαβεν Ἰησοῦς τὴν πᾶσαν γῆν ταύτην τὴν ὀρεινήν, καὶ τὴν πᾶσαν γῆν Ναγέβ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν Γοσόμ,

καὶ

persecuti sunt usque ad Sidonem magnam & aquas Maserephoth, campumque Masphe, qui est ad orientalem illius partem. Itaque percussit omnes, ut nullas dimitteret ex eis reliquias:

9. Fecitque sicut præceperat ei Dominus, equos eorum subnervavit, currusque combussit igni.

10. Reversusque statim cepit Asor: & regem ejus percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc principatum tenebat.

11. Percussitque omnes animas, quæ ibidem morabantur: non dimisit in ea ullas reliquias, sed usq; ad internecionem universa vastavit, ipsamque urbem peremit incendio.

12. Et omnes per circuitum civitates, reges quoque earum cepit, percussit atque delevit, * sicut præceperat ei Moyses famulus Domini.

13. Absque urbibus, quę erant in collibus & in tumulis sitæ, cæteras succendit Israel: unam tantum Asor munitissimam flamma consumpsit.

14. Omnemq; prædam istarum urbium ac jumenta diviserunt sibi filii Israel, cunctis hominibus interfectis.

15. * Sicut præceperat Dominus Moysi servo suo, *ita præcepit Moyses Josue; & ille universa complevit: non præteriit de universis mandatis, nec unum quidem verbum, quod jusserat Dominus Moysi.

16. Cepit itaque Josue omnem terram montanam, & meridianam, terramq; Gessen, & planitiem, &

occi-

sunt eos usq; Sidon magnam, & usque [7] Misrephoth aquarum, & usq; ad campum Mispeh, ad orientem: ac percusserunt eos, donec non reliquerit eis superstitem:

9. Fecitq; eis Jehosua, quemadmodum dixerat ei Jehovah: equos eorum subnervavit, & currus eorum combussit igni.

10. Et [8] reversus Jehosua, eodem tempore cepit Hasor, & regem ejus percussit gladio, Hasor enim [9] antea fuit caput omnium regnorum istorum.

11. Percusserunt insuper omnem animam, quæ *erat* in ea, [10] acie gladii, interficiendo: non remansit ulla anima, & Hasor combussit igni.

12. Omnes quoq; urbes regum istorum, & universos reges earum cepit Jehosua, percussitq; eos acie gladii interficiendo eos, quemadmodum præceperat Moseh servus Jehovæ.

13. Tantummodo omnes urbes [11] quæ *adhuc* stabant in robore suo, non combussit Israel: præter Hasor solam, *quam* combussit Jehosua.

14. Et [12] omnia spolia urbium istarum, & jumenta prædati sunt sibi filii Israel: tantum omnes homines percusserunt acie gladii, donec perdiderunt eos: non reliquerunt ullam animam.

15. Quemadmodum præceperat Dominus Moseh servo suo, sic præcepit Moseh ipsi Jehosua, sic quoq; fecit Jehosua: [13] nihil omisit ex omnibus, quæ præceperat Jehovah ipsi Moseh.

16. Et cepit Jehosua omnem terram istam, *nempe* [14] montanam & omnem australem, omnemq; terram Gosen, &

pla-

grossen Zidon/ vnd biß an die warme wasser/ vnd biß an die breite zu Mizpe gegen dem morgen/ vnd schlugen sie/ biß das niemand vnter jnen vberbleib.

9. Da thet jnen Josua/ wie der HERR jm gesagt hatte/ vnd verlemet jre rosse/ vnd verbrand jre wagen.

10. Vnd keret vmb zu derselbigen zeit/ vnd gewan Hazor/ vnd schlug jren könig mit dem schwert (Denn Hazor war vorhin die heuptstadt aller dieser königreich.

11. Vnd schlugen alle seelen/ die drinnen waren/ mit der scherffe des schwerts/ vnd verbanten sie/ vnd lies nichts vberbleiben/ das den odem hatte/ vnd verbrandt Hazor mit fewr.

12. Dazu alle stedte dieser könige gewan Josua mit jren königen/ vnd schlug sie mit der scherffe des schwerts/ vnd verbannet sie/ wie Mose der knecht des HERRN geboten hatte.

13. Doch verbrandten die kinder Jsrael keine stedte/ die auff hügeln stunden/ sondern Hazor alleine verbrandte Josua.

14. Vnd allen raub dieser stedte vnd das vieh teileten die kinder Jsrael vnter sich/ Aber alle menschen schlugen sie mit der scherffe des schwerts/ biß sie die vertilgeten/ vnd liessen nichts vberbleiben/ das den odem hatte.

15. Wie der HERR Mose seinem knecht/ vnd Mose Josua geboten hatte/ so thet Josua/ das nicht feilet an allem/ das der HERR Mose geboten hatte.

16. Also nam Josua alle diß land ein auff dem gebirge/ vnd alles was gegen mittag ligt/ vnd alles land Gosen/ vnd die

D grün-

7. combustiones aquarum .i. thermas, vel, fornaces vitrearias.

8. reversus est J. in temp. illo, & cepit H.

9. ad facies ipsa caput.

10. ad os gladii (sic infr.) exitio devovendo. non relictum est omne spiraculum.

11. stantes super tumulum eorum nõ comb. eas J. &c. solam ipsam.

12. omne spolium. u.i. & jumentum &c. omnẽ hominem perc. ad os gl. usq; disperdere ipsos eos.

13. non removit verbum (.i. rem) ex cm.

14. montis & o. austr. & o. t. G. & depressam. sic infra.

Civitates captæ.

grűnde vnd felder/ vnd das gebirge Jsrael mit seinen grűnden.

17. Von dem gebirge an/ daß das land hinauff gen Seir/ scheidet/ biß gen BaalGad/ in der breite des berges Libanon/ vnten am berge Hermon/ Alle jre kőnige gewan er/ vnd schlug sie/ vnd tődtet sie.

18. Er streit aber eine lange zeit mit diesen kőnigen.

19. Es war aber keine stad/ die sich mit frieden ergabe den kindern Jsrael (ausgenomen die Heuiter/ die zu Gibeon woneten) sondern sie gewonnen sie alle mit streit.

20. Vnd das geschach also von dem HErrn/ das jr hertz verstockt wűrde/ mit streit zu begegen den kindern Jsrael/ auff das sie verbannet wűrden/ vnd jnen keine gnade widerfűhre/ sondern vertilget wurden/ wie der HERR Mose geboten hatte.

21. Zu der zeit kam Josua/ vnd rottet aus die Enakim von dem gebirge/ von Hebron/ von Debir/ von Anab/ von allem gebirge Juda/ vnd von allem gebirge Jsrael/ vnd verbannet sie mit jren stedten.

22. Vnd lies keinen Enakim vberbleiben im lande der kinder Jsrael/ on zu Gasa/ zu Gath/ zu Aßdod/ da blieben jr vber.

23. Also nam Josua alles land ein/ aller ding/ wie der HERR zu Mose geredt hatte/ vnd gab sie Jsrael zum erbe/ einem jglichen stam sein teil/ vnd das land hőret auff zu kriegen.

Das XII. Cap.

DJs sind die kőnige des landes/ die die kinder Jsrael schlugen/ vnd namen jr land ein/ jenseid des

Jor-

---

planitiem atq; campestria, montem quoq; Israel, & planitiem ejus:

17. A monte [15] Leni, †qui assurgit versus Seir, usq; Baalgad in campo Lebanon sub monte Hermon, omnes quoq; reges eorum cepit, & percussit eos, atq; [16] interfecit.

18. Diebus multis gessit Jehosua, cum omnibus regibus istis bellum.

19. Non fuit urbs, quæ pacem fecerit [17] cum filiis Israel, præter Hivæos habitatores Gibon, omnes *alios* ceperunt [18] prælio:

20. Quia à Jehovah fuit *hoc* ut induraret cor eorum, in occursum belli cum Israel, ut deleret eos, ut non esset eis misericordia: sed ut disperderet eos, sicut præceperat Jehovah Moseh.

21. Venit autem Jehosua in tempore illo, & excidit Anacim de [19] montanis, *nempe* de Hebron, de Debir, & de Anab, de omni quoq; monte Jehudah, & de omni monte Israel: una cum urbibus eorum delevit eos Jehosua.

22. Non [20] remansit *de* Anacim in terra filiorum Israel: tantum in Gaza in Gath, & in Asdod remanserunt.

23. Accepit itaq; Jehosua totam terrã [21] prorsus ut dixerat Jehovah ad Moseh, & tradidit eam in hæreditatem ipsi Israel, juxta divisiones eorum per tribus suas: & terra quievit à bello.

CAP. XII.

HI autem *sunt* reges terræ quos percusserunt filii Israel, & possederunt terram eorum, [1] cis Jarden

ad

---

occidentalem plagã, montemque Israel, & campestria ejus:

17. Et partem montis quæ ascendit Seir usque Baalgad per planitiem Libani subter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit, & occidit.

18. Multo tempore pugnavit Josue contra reges istos.

19. Non fuit civitas, quæ se non traderet filiis Israel, præter Hevæum, qui habitabat in Gabaon. omnes enim bellando cepit.

20. Domini enim sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, & pugnarẽt contra Israel, & caderent, & non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moysi.

21. In illo tempore venit Josue, & interfecit Enacim de mõtanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Juda & Israel urbesque eorum delevit.

22. Non reliquit ullum de stirpe Enacim, in terra filiorum Israel: absque civitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solum relicti sunt.

23. Cepit ergo Josue omnem terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, & tradidit eam in possessionem filiis Israel secundum partes & tribus suas, quievitque terra à prælis.

CAP. XII.

HI sunt reges quos percusserunt filii Israel, & possede-

runt

καὶ τὴν πεδινήν, καὶ τὴν πρὸς δυσμαῖς, καὶ τὸ ὄρος Ισραήλ, καὶ τὰ ταπεινά.

17. Τὰ πρὸς τῷ ὄρει ἀπὸ ὄρους Αλαλάκ, καὶ ὃ προσαναβαίνει εἰς Σηειρά, καὶ ἕως Βααλγάδ, καὶ τὸ πεδίον τοῦ Λιβάνου ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Αερμόν. καὶ πάντας τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἔλαβεν, καὶ ἀνεῖλεν αὐτοὺς καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς.

18. Καὶ ἡμέρας πλείους ἐποίησεν Ιησοῦς πρὸς πάντας τοὺς βασιλεῖς τούτους τὸν πόλεμον.

19. Καὶ οὐκ ἦν πόλις ἣν οὐ παρέδωκεν τοῖς υἱοῖς Ισραήλ. πλὴν ὁ Ευαῖος ὁ κατοικῶν ἐν Γαβαών· πάντας ἔλαβεν ἐν πολέμῳ.

20. Οτι διὰ Κυρίου ἐγένετο κατισχῦσαι τὴν καρδίαν αὐτῶν συναντᾷν εἰς πόλεμον πρὸς Ισραήλ, ἵνα ἐξολοθρευθῶσιν, ὅπως μὴ δοθῇ αὐτοῖς ἔλεος, ἀλλ' ἵνα ἐξολοθρευθῶσιν, ὃν τρόπον εἶπεν Κύριος πρὸς Μωυσῆν.

21. Καὶ ἦλθεν Ιησοῦς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ ἐξωλόθρευσεν τοὺς Ενακὶμ ἐκ τῆς ὀρεινῆς ἐκ Χεβρὼν καὶ ἐκ Δαβίρ, καὶ ἐκ Αναβ, καὶ ἐκ παντὸς ὄρους Ιουδα, καὶ ἐκ παντὸς ὄρους Ισραήλ σὺν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. καὶ ἐξωλόθρευσεν αὐτοὺς Ιησοῦς.

22. Ου κατελείφθη τῶν Ενακὶμ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ισραήλ, ἀλλὰ πλὴν ἐν Γάζῃ καὶ ἐν Γὲθ, καὶ ἐν Ασεδὼθ κατελείφθη.

23. Καὶ ἔλαβεν Ιησοῦς πᾶσαν τὴν γῆν καθότι ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ. καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς Ιησοῦς ἐν κληρονομίᾳ Ισραὴλ ἐν μερισμῷ αὐτῶν κατὰ φυλὰς αὐτῶν. καὶ ἡ γῆ κατέπαυσεν πολεμουμένη.

Κεφαλ. ιβ.

ΚΑὶ οὗτοι οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς οὓς ἀνεῖλον υἱοὶ Ισραήλ, καὶ κατεκληρονόμησαν τὴν γῆν αὐτῶν

πέ-

449:

15. leni (vel, glabro. i. nõ aspero arboribus) ascendẽte Seir, et usq; Baal-gad.

16. interfecit eos d. m. fecit.

17. ad fil. I. p. Chivæum.

18. in bello q. d. 3. f. ad corroborandum &c. ad anathemizandum (sic infr.) eos, ad nõ existendum eis gratiam.

19. monte.

20. relictus est.

21. secundum omnia quæ dix.

Cap. 12.

1. in trãsitu Jardenis.

Regum ab Israelitis occisorum catalogus.

πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου, ἀπὸ φάραγγος Ἀρνὼν ἕως τοῦ ὄρους Ἀερμών, καὶ πᾶσαν τὴν Ἀραβὰ ἀπὸ ἀνατολῶν.

2. Τὸν Σηὼν τὸν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων, ὃς κατῴκει ἐν Ἐσεβών, κυριεύων ἀπὸ Ἀρωὴρ ἥ ἐστιν ἐπὶ τοῦ χείλους ἐν τῇ φάραγγι, Ἀρνὼν κατὰ μέσον τῆς φάραγγος, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς Γαλαὰδ ἕως Ἰαβὼκ τοῦ χειμάρρου, ὅρια υἱῶν Ἀμμών.

3. Καὶ ἡ Ἀραβὰ ἕως τῆς θαλάσσης Χενερὲθ κατ᾽ ἀνατολάς, καὶ ἕως τῆς θαλάσσης Ἀραβὰ θαλάσσης τῶν ἁλῶν ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς ὁδὸν τὴν κατὰ Βηθσιμώθ, καὶ ἀπὸ Θεμὰν τὴν ὑπὸ Ἀσηδὼθ Φασγά.

4. Καὶ ὅρια Ὢγ βασιλέως Βασάν, ὃς ὑπελείφθη ἐκ τῶν Γιγάντων, ὁ κατοικῶν ἐν Ἀσταρώθ, καὶ ἐν Ἀδραΐ.

5. Ἄρχων ἀπὸ ὄρους Ἀερμὼν καὶ ἀπὸ Σελχάς, καὶ πᾶσαν τὴν Βασὰν ἕως ὁρίων Γεσουρὶ, καὶ τὴν Μαχατί, καὶ τὸ ἥμισυ Γαλαὰδ ἕως ὁρίων Σηὼν βασιλέως Ἐσεβών.

6. Μωυσῆς ὁ παῖς Κυρίου καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπάταξαν αὐτούς, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Μωυσῆς ὁ παῖς Κυρίου ἐν κληρονομίᾳ Ῥουβὴν, καὶ Γὰδ, καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ.

7. Καὶ οὗτοι οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων οὓς ἀνεῖλεν Ἰησοῦς, καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου παρὰ θάλασσαν Βααλγὰδ ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Λιβάνου, καὶ ἕως τοῦ ὄρους τοῦ Ἀλὸκ ἀναβαινόντων εἰς Σηείρ. καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰησοῦς ταῖς φυλαῖς Ἰσραὴλ κληρονομίαν κατὰ κλῆρον αὐτῶν.

8. Ἐν τῷ ὄρει, καὶ ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ ἐν Ἀραβά, καὶ ἐν Ἀσηδώθ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐν Νεγέβ, τὸν

Χετ-

runt terram eorum trans Jordanem ad solis ortum, à torrente Arnon usq; ad montem Hermon, & omnem orientalē plagam quæ respicit solitudinem.

2. Sehon rex Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon, dominatus est ab Aroër, quæ sita super ripam torrentis Arnon, & mediæ partis in valle, dimidiæque Galaad, usq; ad torrentem Jeboc, qui est terminus filiorum Ammon.

3. Et à solitudine usque ad mare Ceneroth contra orientem, & usq; ad mare deserti, quod est mare salsissimum ad orientalem plagam per viam, quę ducit Bethsimoth: & ab australi parte, quæ subjacet Asedoth, Pasga.

4. Terminus Og regis Basan, de reliquiis Raphaim, qui habitavit in Astaroth, & in Edrai.

5. Et dominatus est in monte Hermon, & in Salecha, atque in universa Basan, usque ad terminos Gessuri, & Machati, & dimidiæ partis Galaad terminos Sehon regis Hesebon.

6. Moyses famulus Domini, & filii Israel percusserunt eos, tradiditq; terram eorum Moyses in possessionem Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse.

7. Hi sunt reges terræ, quos percussit Josue & filii Israel trans Jordanem ad occidentalem plagam, à Baalgad in campo Libani, usque ad montem cujus pars ascendit in Seir: traditítque eam Josue in possessionem tribubus Israel, singulis partes suas,

8. Tam in montanis quā in planis atq; campestribus. In Aseroth, & in soli-

litu-

ad ortum solis, à torrente Arnon, usq; *ad* montem Hermon, & omnem planitiem [2] orientalem.

[2] Sihon rex Emoræus, [3] qui habitabat in Hesbon, qui*que* dominabitur ab Aroer, quæ *sita erat* ad ripam torrentis Arnon, & *in* medio torrentis, & *in* media *parte* Gilad, usq; ad Jabboc torrentem, *qui est in* termino filiorum Ammon.

3. Et *à* planitie usq; *ad* mare Chineroth ad orientem, & usq; *ad* mare deserti, *id est* mare salis ad orientem *per* viam Bethhaje Simoth: & ab Austro sub effusionibus *aquarum collis* Pisgah.

4. Ter*m*inus præterea Og regis Basan, ex residuo Rephaim, [4] qui habitabat in Astharoth, & in Edrei:

5. [1] Quiq; dominabatur in monte Hermon, & in Salchah & in tota Basan, usq; *ad* terminum Gessuri & Maachati, & mediam *partem* Gilad, terminum Sihon regis Hesbon,

6. Moseh servus Jehovæ, & filii Israel percusserunt eos, & dedit eam Moseh servus Jehovæ *in* possessionem [5] Reubenitis & Gaditis, & dimidiæ tribui Menasseh.

7. Isti autem *sunt* reges terræ, quos percussit Jehosua, & filii Israel, [6] trans Jarden ad occidentem, à Baalgad, *quæ est* in campo Lebanon, usq; ad montem Lenem, [7] qui assurgit in Seir: & tradidit eam Jehosua tribubus Israel *in* possessionem secundum [8] partes eorum.

8. In montanis, & in planitie, & in campestribus, & in Asedoth, & in deserto,

&

Jordans / gegen der sonnen auffgang / von dem wasser bey Arnon an / biß an den berg Hermon / vnd das gantze gefilde gegen dem morgen.

2. Sihon der könig der Amoriter / der zu Heßbon wonet / vnd herrschet von Aroer an / die am vfer ligt des wassers bey Arnon / vnd mitten im wasser vnd vber das halbe Gilead / biß an das wasser Jabok / der die grentze ist der kinder Ammon.

3. Vnd vber das gefilde / biß an das meer Cineroth gegen morgen / vnd biß an das meer im gefilde / nemlich das saltzmeer gegen morgen / des weges gen Beth Jesimoth / vnd von mittag vnten an den bechen des gebirges Pißga:

4. Dazu die grentze des königes Og zu Basan / der noch von den risen vbrig war / vnd wonete zu Astaroth vnd Edrei /

5. Vnd herrschete vber den berg Hermon / vber Salcha / vnd vber gantz Basan / biß an die grentze Gesuri vnd Maachati / vnd des halben Gilead / welchs die grentze war Sihon des königes zu Heßbon.

6. Mose der knecht des HERRN vnd die kinder Israel schlugen sie / Vnd Mose der knecht des HERRN gab sie einzunemen den Rubenitern / Gadditern / vnd dem halben stam Manasse.

7. Diß sind die könige des lands / die Josua schlug / vnd die kinder Israel / disseid des Jordans gegen dem abend / von Baal Gad an / auff der breite des berges Libanon / biß an den berg / der das land hinauff gen Seir scheidet / vnd dz Josua den stemmen Israel einzunemen gab / eim iglichen sein teil.

8. Was auff den gebirgen / gründen / gefilden / an bechen / in der wüsten / vnd gegen mit-

tag

2. *ad orientem.*

3. *residēs in H. dominans ab A. q. super labium tor.*

4. *residētis &c. & dominantis.*

5. *Reubenitæ & Gaditæ & medietati tribus M.*

6. *in trāsitu* 7. *ad mare.*

7. *ascendentem in S.*

8. *divisiones eorum in monte & in humili (sc. terr.) & in planitiei & in effusionibus.*

tag war/die Hethiter/Amoriter/Cananiter / Phereſiter/ Heuiter/ vnd Jebuſiter.

9. Der könig zu Jeriho/der könig zu Ai/ die zur ſeiten an BethEl ligt.
10. Der könig zu Jeruſalem/ der könig zn Hebron.
11. Der könig zu Jarmuth/ der könig zu Lachis.
12. Der könig zu Eglon/ der könig zu Geſer.
13. Der könig zu Debir/ der könig zu Geder.
14. Der könig zu Harma/ der könig zu Arad.
15. Der könig zu Libna/ der könig zu Adullam.
16. Der könig zu Makeda/ der könig zu BethEl.
17. Der könig zu Thaphuah/ der könig zu Hepher.
18. Der könig zu Aphek/der könig zu Laſaron.
19. Der könig zu Madon/ der könig zu Hazor.
20. Der könig zu Simron-Meron / der könig zu Achſaph.
21. Der könig zu Thaenach/ der könig zu Megiddo.
22. Der könig zu Kedes/ der könig zu Jakneam am Charmel.
9. gentium. 23. Der könig zu Naphot-Dor/der könig der heiden zu Gilgal.
24. Der könig zu Thirza/ Das ſind ein vnd dreiſſig könige.

& in auſtro Hittæus, Emoræus, & Chenaanæus, Perizæus, Hivæus & Jebuſæus.

9. Rex Jeriho unus: rex Ai, quæ *erat* ex latere Bethel, unus.
10. Rex Jeruſalaim unus: Rex Hebron unus.
11. Rex Jarmuth unus: Rex Lachis unus.
12. Rex Eglon unus: Rex Gezer unus.
13. Rex Debir unus: Rex Geder unus.
14. Rex Hormah unus: Rex Arad unus.
15. Rex Libnah unus: Rex Adullam unus.
16. Rex Maccedah unus: Rex Bethel unus.
17. Rex Thappuah unus: rex Hepher unus.
18. Rex Aphec unus: rex Laſſaron unus.
19. Rex Madon unus: rex Haſor unus.
20 Rex Simron Meron unus: rex Achſaph unus.
21. Rex Thaanach unus: rex Megiddo unus.
22. Rex Cedes unus: rex Jocneam Charmeli unus.
23. Rex Dor ipſius Naphathdor unus: rex [9] Goim, *quæ erat* in Gilgal unus.
24. Rex Thirſah unus: Omnes reges, triginta & unus.

litudine, ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus, Chananæus, & Pherezæus, Hevæus, & Jebuſæus.
9. Rex Jericho unus: rex Hai, quæ eſt ex latere Bethel, unus:
10. Rex Jeruſalem unus, rex Hebron unus,
11. Rex Jerimoth unus, rex Lachis unus,
12. Rex Eglon unus, rex Gazer unus,
13. Rex Dabir unus, rex Gader unus,
14. Rex Herma unus, rex Hered unus,
15. Rex Lebna unus, rex Adullam unus,
16. Rex Maceda unus, rex Bethel unus,
17. Rex Taphua unus, rex Opher unus,
18. Rex Aphec unus, rex Saron unus,
19. Rex Madon unus, rex Aſor unus,
20. Rex Semeron unus, rex Achſaph unus,
21. Rex Thenac unus, rex Mageddo unus,
22. Rex Cedes unus, rex Jachanam Carmeli unus,
23. Rex Dor, & provinciæ Dor unus, rex gentium Galgal unus,
24. Rex Therſa unus, omnes reges triginta unus.

Χετταῖον, καὶ τὸν Ἀμορραῖον, καὶ τὸν Χαναναῖον, καὶ τὸν Φερεζαῖον, καὶ τὸν Εὐαῖον, καὶ τὸν Ἰεβουσαῖον.

Regum percussorum catalogus.

9. Τὸν βασιλέα Ἰεριχὼ ἕνα, καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαί, ἥ ἐστιν πλησίον Βαιθὴλ, ἕνα.
10. Βασιλέα Ἰερουσαλὴμ ἕνα, βασιλέα Χεβρὼν ἕνα.
11. Βασιλέα Ἰεριμοὺθ ἕνα, βασιλέα Λαχὶς ἕνα.
12. Βασιλέα Ἐγλὼμ ἕνα, βασιλέα Γαζὲρ ἕνα.
13. Βασιλέα Δαβὶρ ἕνα, βασιλέα Γαδὲρ ἕνα.
14. Βασιλέα Ἑρμὰ ἕνα, βασιλέα Ἀρὲδ ἕνα.
15. Βασιλέα Λεβνὰ ἕνα, βασιλέα Ὀδολλὰμ ἕνα.
16. Βασιλέα Μακηδὰ ἕνα, βασιλέα Βαιθὴλ ἕνα.
17. Βασιλέα Ταπφοὺ ἕνα, βασιλέα Ἐφὲρ ἕνα.
18. Βασιλέα Ἀφὲκ ἕνα, βασιλέα Λεσαρὼν ἕνα.
19. Βασιλέα Μαδὼν ἕνα, βασιλέα Ἀσὼρ ἕνα.
20. Βασιλέα Ἀμαρὼν ἕνα, βασιλέα Ἀχασὰφ ἕνα.
21. Βασιλέα Ἀθενὰχ ἕνα, βασιλέα Μαχεδδὼ ἕνα.
22. Βασιλέα Κεδὲς ἕνα, βασιλέα Ἰεκονὰμ τοῦ Χερμὲλ ἕνα.
23. Βασιλέα Ἀδὼρ τοῦ Ναφαθδὼρ ἕνα, βασιλέα Γωεὶμ τῆς Γελγὲλ ἕνα.
24. Βασιλέα Θερσὰ ἕνα. πάντες οὗτοι οἱ βασιλεῖς τριάκοντα καὶ εἷς.

Cap. 13.

1. & Jeh. ſenuit, venit in dies, & dix.
2. & terræ relicta eſt multa valde ad poſſid. eam.
3. Schichor q.ſ. Mitſrajim & uſq; &c. Chananæo reputabitur.

Das XIII. Cap.

Da nu Joſua alt war/ vnd wol betaget / ſprach der HERR zu jm/ Du biſt alt worden vnd wolbetaget/ vnd des lands iſt noch faſt viel vbrig einzunemen.

2. Nemlich/ das gantz Galilea/der Philiſter / vnd gantz Geſſuri.

3. Von Sihor an/ der für Egypten fleuſt/biß an die grentze Ekron gegen mitternacht/

die

CAP. XIII.

Quum [1] autem Jehoſua, *jam* ſenuiſſet, & veniret in dies, dixit Jehovah ad eum: Tu [1] ſenuiſti *ac* veniſti in dies, [2] & valde multa terra relicta eſt ad poſſidendum.

2. Hæc vero *eſt* terra, *quæ* relicta *eſt*: omnes limites Peliſthinorum, & omnis Geſſuri:

3. A [3] Nilo qui *eſt* ſuper faciem Aegypti, uſq; *ad* terminum Ecron ad aquilonem,

CAP. XIII.

Joſue ſenex provectæque ætatis erat, & dixit Dominus ad eum, Senuiſti, & longævus es, terraque latiſſima derelicta eſt, quæ nec dum ſorte diviſa eſt:

2. Omnis videlicet Galilæa, Philiſthiim, & univerſa Geſſuri:

3. A fluvio turbido, qui irrigat Ægyptum, uſq; ad terminos Accaron contra

aqui-

Κεφαλ. ιγ´.

Καὶ Ἰησοῦς πρεσβύτερος προβεβηκὼς τῶν ἡμερῶν. καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Ἰησοῦν, σὺ γεγήρακας καὶ προβέβηκας τῶν ἡμερῶν, καὶ ἡ γῆ ὑπολέλειπται πολλὴ σφόδρα εἰς κληρονομίαν.

2. Καὶ αὕτη ἡ γῆ ἡ καταλελειμμένη· πάντα ὅρια Φυλιστιείμ, καὶ πᾶς ὁ Γεσουρί.

3. Καὶ ὁ Χαναναῖος ἀπὸ τῆς ἀοικήτου τῆς κατὰ πρόσωπον Αἰγύπτου ἕως τῶν ὁρίων

Ακ-

Terræ trans Jordanem enumeratio & divisio.

Ακκαρων ἐξ εὐωνύμων τῶν Χαναναίων, προσλογίζεται τ πέντε Σατραπιαις τῶν φυλιστιείμ, τῷ Γαζαίῳ, ϗ τῷ Αζωτίῳ, ϗ τῷ Ασκαλωνίτῃ, ϗ τῷ Γεθθαίῳ, ϗ τῷ Αχαρωνίτῃ, ϗ τῷ Ευαίῳ.

4. Εκ Θεμὰν ϗ πάσῃ τῇ γῇ Χαναὰν ἀπὸ Γάζης, ϗ οἱ Σιδόνιοι ἕως Αφεκκα ἕως τῶν ὁρίων τῶν Αμορραίων.

5. Καὶ πᾶσαν τὴν γῆν Γαβαὶ φυλιστιεὶμ ϗ πάντα τὸν Λίβανον ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου ἀπὸ Βαελγὰδ ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Αερμὼν ἕως τ εἰσόδου Εμάθ.

6. Πᾶς ὁ κατοικῶν τὴν ὀρεινὴν ἀπὸ τ Λιβάνου ἕως Μασερεφὼθ μαὶμ. πάντας τοὺς Σιδονίους, ἐγὼ ἐξολοθρεύσω αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ισραὴλ. ἀλλὰ διάδος αὐτὴν τῷ Ισραὴλ ἐν κλήρῳ, ὃν τρόπον ἐνετειλάμην σοι.

7. Καὶ νῦν μέρισον τὴν γῆν ταύτην ἐν κληρονομίᾳ τ ἐννέα φυλαῖς, ϗ τῷ ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ.

8. Τοῖς μετ' αὐτῷ τῷ Ρουβὴν ϗ τῷ Γὰδ, ἐλάβοσαν κληρονομίαν αὐτῶν, ἣν ἔδωκεν αὐτοῖς Μωυσῆς ἐν τῷ πέραν τοῦ Ιορδάνου, κατ' ἀνατολὰς ἡλίου δέδωκεν αὐτοῖς Μωυσῆς ὁ παῖς Κυρίου.

*Num. 32 v. 33.

9. Απὸ Αροὴρ ἥ ἐστιν ἐπὶ τοῦ χείλους χειμάρρου Αρνών, ϗ τὴν πόλιν τὴν ἐν μέσῳ τ φάραγγος, ϗ πᾶσαν τὴν Μησὼρ ἀπὸ Μεδαβὰ ἕως Διβών.

10. Καὶ πάσας τὰς πόλεις Σηὼν βασιλέως Αμορραίων, ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Εσεβὼν ἕως τ ὁρίων υἱῶν Αμμών.

11. Καὶ τὴν Γαλααδῖτιν καὶ τὰ ὅρια Γεσουρὶ, ϗ τοῦ Μαχατὶ πᾶν ὄρος Αερμών, ϗ πᾶσαν τὴν Βασανῖτιν ἕως Σελχά.

12. Πᾶσαν τὴν βασιλείαν Ωγ ἐν τῇ Βασανίτιδι, ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Ασταρὼθ ϗ ἐν Εδραΐ. οὗτος κατελείφθη ἀπὸ τοῦ λείμματος τῶν Γιγάντων, ϗ ἐπάταξεν αὐτὸν Μωυσῆς, καὶ ἐξωλόθρευσεν αὐτόν.

aquilonem, terra Chanaan: quæ in quinque regulos Philisthiim dividitur, Gazæos, & Azotios, Ascalonitas, Gethæos, & Accaronitas,

4. Ad meridiem verò sunt Hevæi, omnis terra Chanaan, & Maara Sidoniorum, usque Apheca & terminos Amorrhæi,

5. Ejusque confinia. Libani quoq; regio contra orientem à Baalgad sub monte Hermon, donec ingrediaris Emath.

6. Omnium qui habitant in monte à Libano, usque ad aquas Maserephoth, universique Sidonii. Ego sum qui delebo eos à facie filiorum Israel. Veniat ergo in parte hæreditatis Israel, sicut præcepi tibi.

7. Et nunc divide terram in possessionem novem tribubus, & dimidiæ tribui Manasse,

8. Cum qua Ruben & Gad possederunt terram, * quam tradidit eis Moyses famulus Domini trans fluenta Jordanis, ad orientalem plagam.

9. Ab Aroër quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in vallis medio, universaque campestria Medaba, usque Dibon:

10. Et cunctas civitates Sehon regis Amorrhæi, qui regnavit in Hesebon usque ad terminos filiorum Ammon.

11. Et Galaad, ac terminum Gessuri & Machati, & omnem montem Hermon, & universam Basan, usque ad Salecha,

12. Omne regnum Og in Basan, qui regnavit in Astaroth & Edrai, ipse fuit de reliquiis Raphaim: percussitq; eos Moyses, atque delevit.

nem, ipsius Chenanæi reputatur: quinq; satrapæ Pelistinorum, Azzathæus & Asodæus, Ascolonæus, & Gittæus, & Ecronæus, & Avæi.

4. Ab austro universa terra Chenaanæi, & Mearah, quæ est Sidoniorum, usq; ad Aphec, usq; ad terminum Emoræi.

5. Et terra Gibli, & totus Lebanon ad ortum solis, à Baalgad sub monte Hermon, 4 donec pervenias Hamath.

6. Omnes habitatores montis, à Libano, usq; ad 5 Misrephoth aquarum, omnes Sidonios expellam à facie filiorum Israel: tantum cadere fac eam ipsi Israel in hæreditatem sicuti præcepi tibi.

7 Nunc ergo divide terram istam in hæreditatem novem tribubus, & 6 dimidiæ tribui Menasseh.

8. Cum ea Reubenitæ & Gaditæ acceperunt 6 partes suas quas dedit eis Moseh cis Jarden ad orientem sicut dederat eis Moseh servus Jehovæ.

9. Ab Aroer, quæ est 7 juxta ripam fluminis Arnon, & urbem ipsam, quæ est in medio vallis, & totam planitiem Medebah usq; ad Dibon:

10. Et omnes urbes Sihon regis Emoræi, qui regnabat in Hesbon, usq; ad terminum filiorum Ammon,

11. Et Gilad, ad terminum Gesuri & Maachati, & totum montem Hermon, & universam Basan usq; ad Salchah:

12. Universum regnum Og in Basan, qui regnabat in Astharoth, & in Edræi: hic 8 supererat ex residuo Rephaim, & percussit eos Moseh, & expulit eos.

die den Cananitern zugerechnet wird / fünff Herrn der Philister / nemlich der Gasiter / der Asdoditer / der Asklonitter / der Gethiter / der Ecroniter / vnd die Auiter.

4. Von mittag an aber ist das gantze land der Cananiter / vnd Meara der Zidoniter biß gen Aphec biß an die grentze der Amoriter.

5. Dazu das land der Gibliter / vnd der gantze Libanon / gegen der sonnen auffgang / von BaalGad an / vnter dem berge Hermon / biß man kömpt gen Hamath.

6. Alle die auff dem gebirge wonen / vom Libanon an / biß an die warme wasser / vnd alle Zidoniter / Jch wil sie vertreiben für den kindern Jsrael / Lose nu drumb / sie auszuteilen vnter Jsrael / wie ich dir geboten habe.

7. So teile nu diß land zum erbe vnter die neun stemme / vnd vnter den halben stam Manasse.

8. Denn die Rubeniter vnd Gadditer haben mit dem andern halben Manasse jr erbteil empfangen / das jnen Mose gab jenseit dem Jordan gegen dem auffgang / wie jnen dasselbe Mose der knecht des HERRN gegeben.

9. Von Aroer an / die am vfer des wassers bey Arnon ligt / vnd von der stadt mitten im wasser / vnd alle gegend Medba biß gen Dibon,

10. Vnd alle stedte Sihons des königes der Amoriter / der zu Hesbon saß / biß an die grentze der kinder Ammon,

11. Dazu Gilead vnd die grentze an Gessuri vnd Maachati / vnd den gantzen berg Hermon / vnd das gantze Basan / biß gen Salcha.

12. Das gantze reich Og zu Basan / der zu Astharoth vnd Edrei saß / welcher noch ein vbriger war von den risen / Mose aber schlug sie / vnd vertreib sie.

4 usq; ad venire dum Chamat.

5. combustiones aq (Jos. 11 v 7) o. Sed ego possidere faciam (sc. expulsos procul) a facie. (h. id per VERBum meum exterminabo eos.

6 mediætati tri. 9 M. etc. hæreditatem suam quã d. e. M in transitu 7.

7. super labium torrentis &c. medio torrentis.

8. reliqu9 fuit ex r. R. & p. e. M. & possidere fecit (s. minime possid. f. antiphrasis. Vel, exterminavit eos.

Et nō exterminaverunt f. I.

13. Die kinder Iſrael vertrieben aber die zu Geſſur vnd zu Maachath nicht / ſondern es wonet / beide Geſſur vnd Maachath vnter den kindern Iſrael / biß auff dieſen tag.

9. ignitiones ? D. I. ſed ipſū har.

14. Aber dem ſtam der Leviten gab er kein erbteil / Deñ das opffer des HERRN des Gottes Iſrael iſt jr erbteil / wie er jnen geredt hat.

15. Alſo gab Moſe dem ſtam der kinder Ruben nach jren geſchlechten /

10. ſuper labium torrentis &c. med. torrentis.

16. Das jre grentze waren / von Aroer / die am vfer des waſſers bey Arnon ligt / vnd die ſtadt mitten im waſſer mit allem eben felde / biß gen Medba /

17. Heßbon vnd alle jre ſtedte die im eben felde ligen / Dibon / Bamoth Baal / vnd Beth Baal Meon /

18. Jahza / Kedemoth / Mephaath.

19. Kiriathaim / Sibma / Zereth Sahar / auff dem gebirge im tal Beth Peor.

20. Die beche an Pißga / vnd Beth Jeſimoth.

21. Vnd alle ſtedte auff der eben. Vnd dz gantze reich Sihon des königs der Amoriter / der zu Heßbon ſaß / den Moſe ſchlug / ſampt den fürſten Midian / Evi / Rekem / Zur / Hur / vnd Reba / die gewaltigen des königes Sihon / die im lande woneten.

11. quem perc. Moſeh eum. Latinè eum abundat.

22. Dazu Bileam den ſon Beor / den weiſſager erwürgeten die kinder Iſrael mit dem ſchwert / ſampt den erſchlagenen.

12. in gladio ad interfectos ſuos.

23. Vnd die grentze der kinder Ruben war der Jordan. Das iſt das erbteil der kinder Ruben vnter jren geſchlechtē / ſtedten / vnd dörffern.

24. Dem ſtam der kinder Gad vnter jren geſchlechten gab Moſe /

Das

---

13. Non expulerunt autem filii Iſrael Geſuri, & Maachati: propterea habitavit Geſur & Maachath in medio Iſrael uſq; *ad* diem hanc.

14. Tantum tribui Levi non dedit hæreditatem: 9 ſacrificia Jehovæ Dei Iſrael ſunt hæreditas ejus, † quemadmodum loquutus eſt ei.

15. Dedit ergo Moſeh tribui filiorum Reuben per familias ſuas.

16. Fuitq; illis terminus ab Aroer, quæ *eſt* 10 juxta ripam torrentis Arnon, & urbs, quæ *eſt* in medio vallis, & univerſa planities *quæ eſt* juxta Medebah:

17. Hesbon, & omnes urbes ejus, quę *erant* in planitie: Dibon & Bamoth, Baal, & Bethbaal, Meon,

18. Et Jahaſah, & Cedemoth, & Mephaath.

19. Et Ciriathaim, & Sibmah, & Serethſaar, in monte vallis,

20. Et Beth-peor, & Aſdoth-piſgah & Bethjeſimoth.

21. Et omnes urbes planitiei, & univerſum regnum Sihon regis Emoræi, qui regnabat in Heſbon, 11 quē percuſſit Moſeh: & principes Midian, Evi & Recem, & Sur & Hur, & Reba duces Sihon habitatores terræ.

22. Et Bilam filium Beor divinatorem occiderunt filii Iſrael 12 gladio, cum interfectis ſuis.

23. Fuit autem terminus filiorum Reuben, Iarden, & terminus. hæc *eſt* hæreditas filiorum Reuben, per familias ſuas, urbes & villæ earum.

24. Deditq; Moſeh tribui Gad, filiis Gad per familias ſuas:

Et

---

13. Noluerunt́q; diſperdere filii Iſrael Geſſuri, & Machati: & habitaverunt in medio Iſrael, uſque in præſentem diem.

14. * Tribui autem Levi non dedit poſſeſſionem: ſed ſacrificia & victimæ Domini Dei Iſrael, ipſa eſt ejus hęreditas, ſicut locutus eſt illi.

15. Dedit ergo Moyſes poſſeſſionem tribui filiorum Ruben, juxta cognationes ſuas.

16. Fuitque terminus eorum ab Aroer, quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon, & in valle ejuſdem torrentis media: univerſam planitiem, quæ ducit Medaba,

17. Et Heſebon, cunctosque viculos earū, qui ſunt in campeſtribus: Dibon quoque, & Bamothbaal, & oppidum Baalmeon,

18. Et Jaſſa, & Cedimoth, & Mephaath,

19. Et Cariathaim, & Sabama, & Sarathaſar in monte convallis.

20. Bethphogor & Aſedoth, Phaſga & Bethjeſimoth,

21. Et omnes urbes campeſtres, univerſaque regna Sehon regis Amorrhæi, qui regnavit in Heſebon, * quem percuſſit Moyſes cum principibus Madian: Hevæum, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe duces Sehon habitatores terræ.

22. Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filii Iſrael gladio cum cæteris interfectis.

23. Factusque eſt terminus filiorum Ruben Jordanis fluvius. Hæc eſt poſſeſſio Rubenitarum per cognationes ſuas urbium & viculorum.

24. Deditque Moyſes tribui Gad & filiis ejus per cognationes ſuas poſſeſſionem, cujus hæc diviſio eſt.

Ter-

Enumeratio & diviſio terræ

13. Καὶ οὐκ ἐξωλόθρευσαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ τὸν Γεσουρὶ, καὶ τὸν Μαχατί· καὶ κατῴκει βασιλεὺς Γεσουρὶ, καὶ ὁ Μαχαθὶ ἐν τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

14. Πλὴν τῇ φυλῇ Λευὶ οὐκ ἔδωκεν κληρονομίαν, Κύριος ὁ Θεὸς Ισραὴλ οὗτος κληρονομία αὐτῶν, καθὰ εἶπεν αὐτοῖς Κύριος. *Num. 18 v. 21.*

15. Καὶ ἔδωκεν Μωυσῆς τῇ φυλῇ υἱῶν Ρουβὴν κατὰ δήμους αὐτῶν.

16. Καὶ ἐγενήθη αὐτῶν τὰ ὅρια ἀπὸ Αροὴρ ἥ ἐστιν κατὰ πρόσωπον φάραγγος Αρνών, καὶ ἡ πόλις ἡ ἐν τῇ φάραγγι. καὶ πᾶσαν τὴν Μισὼρ καὶ Μεδαβά.

17. Εως Σεβών, καὶ πάσας τὰς πόλεις αὐτῶν τὰς οὔσας ἐν τῇ Μισώρ, καὶ Δεβών, καὶ Βαμὼθ Βαάλ, καὶ οἴκους Βεελμών.

18. Καὶ Ιεσσὰν, καὶ Καδημὼθ καὶ Μαιφάθ.

19. Καὶ Καριαθαὶμ, καὶ Σεβαμά, καὶ Σάρθ, καὶ Σιὼρ ἐν τῷ ὄρει Αιμάκ.

20. Καὶ Βαθφογὼρ, καὶ Ασιδὼθ Φασγὰ, καὶ Βηθσιμὼθ.

21. Καὶ πάσας τὰς πόλεις τοῦ Μισὼρ, καὶ πᾶσαν τὴν βασιλείαν τοῦ Σηὼν βασιλέως τῶν Αμορραίων, ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Εσεβών, ὃν ἐπάταξεν Μωυσῆς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἡγουμένους Μαδιάν, καὶ τὸν Ευεὶ, καὶ τὸν Ροκὸμ, καὶ τὸν Σοὺρ, καὶ τὸν Οὐρ, καὶ τὸν Ροβέ, ἄρχοντας Σηὼν σὺν κατοικοῦντας τὴν γῆν. *Num. 31 v. 8.*

22. Καὶ τὸν Βαλαὰμ υἱὸν Βεὼρ τὸν μάντιν ἀπέκτειναν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐν ῥομφαίᾳ ἐν τῇ τροπῇ.

23. Εγένετο δὲ τὰ ὅρια υἱῶν Ρουβὴν ὁ Ιορδάνης ὅριον. αὕτη ἡ κληρονομία υἱῶν Ρουβὴν κατὰ δήμους αὐτῶν αἱ πόλεις, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν.

24. Εδωκεν δὲ Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Γὰδ κατὰ δήμους αὐτῶν.

Καὶ

25. Καὶ ἐγένετο αὐτῶν τὰ ὅρια, Ιαζὴρ πᾶσαι πόλεις Γαλαὰδ καὶ ἥμισυ γῆς υἱῶν Αμμὼν ἕως Αροήρ, ἥ ἐστιν κατὰ προσώπου Ραββά.

26. Καὶ ἀπὸ Εσεβὼν ἕως Ραμέθ, κατὰ τὴν Μασφὰ Βοτανὶμ καὶ Μαανάιμ ἕως τῶν ὁρίων Δεβίρ.

27. Καὶ Εννεμέκ, Βηθαραμ, καὶ Βηθαναμρά, καὶ Σιχώθ, καὶ Σαφών, καὶ τὴν λοιπὴν βασιλείαν Σηὼν βασιλέως Εσεβών· ὁ Ιορδάνης ὁριεῖ ἕως μέρους τῆς θαλάσσης Χενερὼθ πέραν τοῦ Ιορδάνου ἀπ' ἀνατολῶν.

28. Αυτη ἡ κληρονομία υἱῶν Γὰδ κατὰ δήμους αὐτῶν, καὶ κατὰ πόλεις αὐτῶν, καὶ ἐπαύλεις αὐτῶν.

29. Καὶ ἔδωκεν Μωυσῆς τῷ ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ, καὶ ἐγενήθη τοῖς ἡμίσεσι φυλῆς υἱῶν Μανασσῆ κατὰ δήμους αὐτῶν.

30. Καὶ ἐγένετο τὰ ὅρια αὐτῶν ἀπὸ Μαανάιμ, καὶ πᾶσα βασιλεία Βασάν, καὶ πᾶσαι βασιλεῖαι Ωγ βασιλέως Βασάν, καὶ πάσας τὰς κώμας Ιαΐρ, αἵ εἰσιν ἐν γῇ Βασανίτιδι, ἑξήκοντα πόλεις.

31. Καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ Γαλαάδ· καὶ ἐν Ασταρώθ, καὶ ἐν Εδραΐ πόλεις βασιλείας Ωγ ἐν Βασανίτιδι· τοῖς υἱοῖς Μαχὶρ υἱοῦ Μανασσῆ, καὶ τοῖς ἡμίσεσιν υἱῶν Μαχὶρ υἱοῦ Μανασσῆ κατὰ δήμους αὐτῶν.

32. Ουτοι οὓς κατεκληρονόμησεν Μωυσῆς ἐν Αραβὼθ Μωὰβ ἐν τῷ πέραν τοῦ Ιορδάνου κατὰ Ιεριχὼ ἀπ' ἀνατολῶν.

33. Καὶ τῇ φυλῇ Λευὶ οὐκ ἔδωκεν Μωυσῆς κληρονομίαν· Κύριος ὁ Θεὸς Ισραὴλ αὐτὸς κληρονομία αὐτῶν, ὃν τρόπον ἐλάλησεν αὐτοῖς.

* Num. 18 v. 21.

Κεφαλ. ιδʹ.

ΚΑὶ οὗτοι κατακληρονομήσαντες υἱῶν Ισραὴλ ἐν γῇ Χαναάν, οἷς κα-

25. Terminus Jaser, & omnes civitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon: usq; ad Aroër, quæ est contra Rabba.

26. Et ab Hesebon usque Ramoth, Masphe & Betonim: & à Manaim usque ad terminos Dabir.

27. In valle quoque Betharam, & Bethnemra, & Socoth, & Saphon reliquam partem regni Sehon regis Hesebon. hujus quoque finis, Jordanis est usque ad extremam partem maris Cenereth trans Jordanem ad orientalem plagam.

28. Hæc est possessio filiorum Gad per familias suas, civitates, & villæ earum.

29. Dedit & dimidiæ tribui Manasse, filiisque ejus juxta cognationes suas possessionem,

30. Cujus hoc principium est: à Manaim universam Basan, & cuncta regna Og regis Basan, omnesque vicos Jair, qui sunt in Basan: sexaginta oppida.

31. Et dimidiam partem Galaad, & Astaroth, & Edrai urbes regni Og in Basan: filiis Machir, filii Manasse dimidię parti filiorum Machir, juxta cogationes suas.

32. Hanc possessionem divisit Moyses in campestribus Moab, trans Jordanem, contra Jericho ad orientalem plagam.

33. Tribui autem Levi non dedit possessionem: quoniam Dominus Deus Israel ipse est possessio ejus, * ut locutus est illi.

CAP. XIIII.

HOc est quod possederunt filii Israel in terra Chana-

25. Et fuit eis terminus Jaazer, & omnes urbes Gilad, & dimidium terræ filiorum Ammon, usq; *ad* Aroer, 13 quæ *est* coram Rabbah:

26. Et ab Hesbon usq; *ad* Ravemath *ipsius* Mispeh, & Betonim: & à Mahanaim usq; ad terminum ipsius Debir.

27. Et in valle Betharaim, & Bethnimrah, & Sucoth, & Saphon: residuum regni Sihon, regis Hesbon, Jarden, & 14 confinium, usq; *ad* extremum maris Chinnereth, cis Jarden ad orientem.

28. Hæc *est* hæreditas filiorū Gad, per familias suas, urbes, & villæ earum.

29. Dedit præterea Moseh 15 dimidiæ tribui Menasseh: fuitq; dimidiæ tribui filiorum Menasseh per familias suas.

30. Fuit *inquam* terminus eorum à Mahanaim omnis Basan 16 totiūs regni Og regis Basan, † & omnes Havoth Jair qui *sunt* in Basan, 17 sexaginta urbes.

31. Et dimidium Gilad & Astharoth, & Edrei, urbes regni Og in Basan, filiorum Machil filii Menasseh, dimidio filiorum Machir per familias suas.

32. 18 Istæ *sunt hæreditates* quas tradidit Moseh in campestribus Moab à transitu Jarden *ipsi* Jeriho ad orientem.

33. Tribui autem Levi non dedit Moseh hæreditatem: Jehovah Deus Israel, ipse *est* hæreditas eorum, quemadmodum dixit illis.

CAP. XIIII.

ISta *sunt* autem, quæ 1 hæreditate acceperunt filii Israel in terra Che-

25. Das jre grentze waren Jaeser vnd alle stedte in Gilead/vnd das halbe land der kinder Ammon/biß gen Aroer/welche ligt für Rabbah.

26. Vnd von Heßbon biß gen Ramath Mizpe vnd Bethonim/vnd von Mahanaim biß an die grentze Debir.

27. Im tal aber Betharam/ Bet Nimra/ Sucoth vnd Zaphon/die vbrig war von dem reich Sihon des königes zu Heßbon/ das der Jordan die grentze war/biß an das ende des meers Cinnereth/ disseid des Jordans gegen dem auffgang.

28. Das ist das erbteil der kinder Gad in jren geschlechten/stedten/vnd dörffern.

29. Dem halben stam der kinder Manasse nach jren geschlechten gab Mose/

30. Das jre grentze waren von Mahanaim an/dz gantze Basan/ das gantze reich Og des königes zu Basan/vnd alle flecken Jair/die in Basan ligen/nemlich/sechtzig stedte.

31. Vnd das halbe Gilead/ Astharoth/ Edrei/ die stedte des königreichs Ogs zu Basan/gab er den kindern Machir des sons Manasse/das ist/der helfft der kinder Machir nach jren geschlechten.

32. Das ist das Mose ausgeteilet hat / in dem gefilde Moab jenseid des Jordans für Jeriho/ gegen dem auffgang.

33. Aber dem stam Leui gab Mose kein erbteil/ Denn der HERR der Gott Israel ist jr erbteil/wie er jnen geredt hat.

Das XIIII. Cap.

DJß ist aber/ das die kinder Israel eingenomē haben im lande Canaā/dz vnter sie ausgeteilet

13. quæ super facies Rabbah.

14. terminus.

15. medietatis tribus M. & fuit medietati tribus f. M.

16. t tum regnum.

17 sexag. (.1. sex decades) urbis.

18. ista quæ hæreditare fecit Moseh.

Cap. 14.

1. hæreditabunt f. I. in t. C.

q. hæreditare fecerunt illos E.

haben der priester Eleasar/ vnd Josua/der son Nun/vnd die öbersten veter vnter den stemmen der kinder Israel.

2. in sorte.

2. Sie teileten es aber durchs loß vnter sie/wie der HERR durch Mose geboten hatte/zu geben den zehendhalben stemmen.

3. medietati tribus. *4. à transitu.*

3. Denn den zweyen vnd dem halben stam/hatte Mose erbteil gegeben jenseid dem Jordan. Den Leviten aber hatte er kein erbteil vnter jnen gegeben.

s sed urbes ad h. & s. e. acquisitionibus eorum, & possessioni eorū.

4. Denn der kinder Joseph wurden zween stemme/ Manasse vnd Ephraim/ Darumb gaben sie den Leviten kein teil im lande/sondern stedte/ drinnen zu wonen / vnd vorstedte für jr vieh vnd habe.

5. Wie der HERR Mose geboten hatte/so theten die kinder Israel / vnd teileten das land.

6. Da tratten erzu die kinder Juda zu Josua zu Gilgal/ vnd Caleb der son Jephunne der Kenesiter sprach zu jm/ Du weissest/was der HERR zu Mose dem man Gottes sagete / von meinen vnd deinen wegen in Kades Barnea.

6. super causis meis, & super causis tuis in C. fil. 9 quadrag. (i. quatuor decadū) anni ego in mittendo Mosen servum Jeh. me. 7. in die illo & cet. terr. qua calcavit pes tuus in ea, (i. in qua) tibi erit. 8. & nunc ecce vivificavit Jeh. me s. d. quadr. & qu. (i. quatuor decades & quinq) anni (sc. sunt) ex tunc l. est 3. verbū

7. Ich war viertzig jar alt/ da mich Mose der knecht des HERRN aussandte/ von Kades Barnea / das land zu verkundschaffen / vnd ich jm widersagt / nach meinem gewissen.

8. Aber meine brüder/ die mit mir hinauff gegangen waren / machten dem volck das hertz verzagt/ Ich aber folgete dem HERRN meinem Gott trewlich.

9. Da schwur Mose desselben tages/vnd sprach / Das land darauff du mit deinem fuß getretten hast/sol dein vnd deiner kinder erbteil sein ewiglich / darumb das du dem HERRN meinem Gott trewlich gefolget hast.

614:

10. Vnd nu sihe/ der HErr hat mich leben lassen / wie er geredt hat. Es sind nu fünff

vnd

naan, *qua* tradiderunt illis jure hæreditario posſidenda Elazar ſacerdos & Jehoſua filius Nun, & capita patrum tribuum filiorum Iſrael.

2. *a* Per ſortem hæreditatis eorum, ſicuti præceperat Jehovah per manum Moſeh, *ut daret* novem tribubus & *3* dimidiæ tribui.

3. Dederat enim Moſeh hæreditatem duabus tribubus & dimidiæ tribui *4* citra Jarden: Levitis autem, non dederat hæreditatem in medio eorum.

4. Fuerunt enim filii Joſeph duæ tribus, Menaſſeh & Ephraim: neq; dederunt partem Levitis in terra, *s* præter urbes ad habitandum, & ſuburbana earum pro jumentis eorum & gregibus eorum.

5. Quemadmodum præceperat Jehovah Moſeh, ſic fecerunt filii Iſrael, & diviſerunt terram.

6. Acceſſerunt autem filii Jehudah ad Jehoſua in Gilgal: dixitq; ad eum Chaleb filius Jephunneh Cenizæus, Tu noſti verbum, quod loquutus eſt Jehovah ad Moſeh virum Dei *6* propter me & te in Cadesbarnea.

7. Quadragenarius eram quando miſit Moſeh ſervus Jehovæ me de Cadesbarnea ad explorandum terrā: & retuli ei verbum, quemadmodum *erat* cum corde meo.

8. Et fratres mei, qui aſcenderunt mecū, diſſolverunt cor populi: Ego autem adimplevi *ire* poſt Jehovam Deum meum.

9. Et juravit Moſeh *7* eo die, dicendo, ſi non terra quam calcavit pes tuus tua erit in hæreditatem, & filiis tuis in æternum: quia adimplevisti *ire* poſt Jehovam Deum meum.

10. *8* Nunc autem conceſſit mihi vitam Jehovah ſicut dixerat, jam quadraginta, & quinq; anni *ſunt* ex eo tempore, quo loquutus

eſt

an, quam dederunt eis Eleazar ſacerdos, & Joſue filius Nun, & principes familiarum per tribus Iſrael:

2. Sorte omnia dividentes, * ſicut præceperat Dominus in manu Moyſi, novem tribubus, & dimidiæ tribui.

3. Duabus enim tribubus, & dimidiæ dederat Moyſes trans Jordanem poſſeſsionem: abſque Levitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres ſuos:

4. Sed in eorum ſucceſſerunt locum filii Joſeph in duas diviſi tribus, Manaſſe & Ephraim: nec acceperunt Levitæ aliam in terra partem, niſi urbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda jumenta & pecora ſua.

5. Sicut præceperat Dominus Moyſi, ita fecerunt filii Iſrael, & diviſerunt terram.

6. Acceſſerunt itaque filii Juda ad Joſue in Galgala, locutusque eſt ad eum Caleb filius Jephone Cenezæus, * Noſti quid locutus ſit Domin⁹ ad Moyſen hominem Dei de me & te in Cadesbarne.

7. Quadraginta annorum eram quando miſit me Moyſes famulus Domini de Cadesbarne, ut conſiderarem terrā, nuntiavique ei, quod mihi verum videbatur.

8. Fratres autem mei qui aſcenderant mecum, diſſolverunt cor populi: & nihilominus ego ſecutus ſum Dominum Deum meum.

9. * Juravitque Moyſes in die illo, dicens, terra quam calcavit pes tuus, erit poſſeſsio tua, & filiorum tuorum in æternum: quia ſecutus es Dominum Deum meum.

10. Conceſsit ergo Dominus vitam mihi, ſicut pollicitus eſt uſq; in præſentem diem. Quadraginta & quinque anni ſunt ex

quo

τεκληρονόμησαν αὐτοῖς Ελεάζαρ ὁ ἱερεὺς, καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ οἱ ἄρχοντες πατριῶν φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

2. Κατὰ κλήρους ἐκληρονόμησαν, ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος ἐν χειρὶ Μωυσῆ ταῖς ἐννέα φυλαῖς, καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς. *Num. 33 v. 54.

3. Ἔδωκε γὰρ Μωυσῆς κληρονομίαν ταῖς δύο φυλαῖς, καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς ἀπὸ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ τοῖς Λευίταις οὐκ ἔδωκεν κλῆρον ἐν αὐτοῖς.

4. Ὅτι ἦσαν υἱοὶ Ἰωσὴφ δύο φυλαὶ Μανασσῆ καὶ Ἐφραίμ. καὶ οὐκ ἐδόθη μερὶς τοῖς Λευίταις ἐν τῇ γῇ, ἀλλ' ἢ πόλεις κατοικεῖν καὶ τὰ προάστεια αὐτῶν τοῖς κτήνεσιν αὐτῶν, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν.

5. Ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ οὕτως ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ ἐμερίσαντο τὴν γῆν.

6. Καὶ προσήλθοσαν υἱοὶ Ἰούδα πρὸς Ἰησοῦν ἐν Γαλγάλοις. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Χαλὲβ ὁ τοῦ Ἰεφωνῆ ὁ Κενεζαῖος, σὺ ἐπίστῃ τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν Κύριος πρὸς Μωυσῆν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ περὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ ἐν Κάδης Βαρνή. *Num. 14 v. 24.

7. Τεσσαράκοντα γὰρ ἐτῶν ἤμην ὅτε ἀπέστειλέν με Μωυσῆς ὁ παῖς τοῦ Θεοῦ ἐκ Κάδης Βαρνὴ κατασκοπεῦσαι τὴν γῆν· καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ λόγον κατὰ τὸν νοῦν αὐτοῦ.

8. Οἱ δὲ ἀδελφοί μου οἱ ἀναβάντες μετ' ἐμοῦ μετέστησαν τὴν διάνοιαν τοῦ λαοῦ· ἐγὼ δὲ προσετέθην ἐπακολουθῆσαι Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου.

9. Καὶ ὤμοσεν Μωυσῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λέγων· ὅτι ἡ γῆ ἐφ' ἣν ἐπέβης ἐν αὐτῇ, σοὶ ἔσται ἐν κλήρῳ καὶ τοῖς τέκνοις σου εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι προσετέθης ἐπακολουθῆσαι ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου. *Supra v. 3.

10. Καὶ νῦν ἰδοὺ διέθρεψέν με Κύριος ὃν τρόπον εἶπεν· τοῦτο τεσσαρακοστὸν καὶ πέμπτον ἔτος, ἀφ' οὗ ἐλάλησεν Κύριος τὸ ῥῆ-

μα

Calebi hæreditas.

μα τοῦτο πρὸς Μωυσῆν, καὶ ἐπορεύθη Ισραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγώ εἰμι σήμερον υἱὸς ὀγδοήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν.

11. Ἔτι εἰμὶ σήμερον ἰσχύων ὡς ὅτε ἀπέστειλέν με Μωυσῆς, ὡσαύτως ἰσχύω νῦν εἰς τὸν πόλεμον ἐξελθεῖν καὶ εἰσελθεῖν.

12. Καὶ νῦν αἰτοῦμαί σε τὸ ὄρος τοῦτο, καθὰ εἶπεν Κύριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅτι σὺ ἀκήκοας τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· νῦν δὲ οἱ Ενακὶμ ἐκεῖ εἰσί, πόλεις μεγάλαι καὶ ὀχυραί· ἐὰν οὖν Κύριος μετ' ἐμοῦ ᾖ, ἐξολοθρεύσω αὐτούς, ὃν τρόπον εἶπέν μοι Κύριος.

13. Καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν Ἰησοῦς, καὶ ἔδωκεν τὴν Χεβρὼν τῷ Χαλὲβ υἱῷ Ιεφωνὴ ἐν κλήρῳ.

14. Διὰ τοῦτο ἐγενήθη Χεβρὼν τῷ Χαλὲβ τῷ τοῦ Ιεφωνὴ τοῦ Κενεζαίου ἐν κλήρῳ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας, διὰ τὸ αὐτὸν ἐπακολουθῆσαι τῷ προστάγματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ισραήλ.

15. Τὸ δὲ ὄνομα Χεβρὼν τὸ πρότερον πόλις Αρβὸκ μητρόπολις τῶν Ενακίμ αὕτη· καὶ ἡ γῆ ἐκόπασεν τοῦ πολέμου.

Κεφαλ. ιέ.

ΚΑὶ ἐγένετο τὰ ὅρια φυλῆς υἱῶν Ιούδα κατὰ δήμους αὐτῶν ἀπὸ τῶν ὁρίων τῆς Ιδουμαίας ἀπὸ τῆς ἐρήμου Σὶν πρὸς Λίβα ἕως Κάδης.

2. Καὶ ἐγενήθη αὐτῶν τὰ ὅρια ἀπὸ λιβὸς ἕως μέρους θαλάσσης τῆς ἁλυκῆς ἀπὸ τῆς λοφίας τῆς φερούσης ἐπὶ λίβα.

Καὶ

---

quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysen, quando ambulabat Israel per solitudinem: hodie octoginta quinque annorum sum,

11. Sic valens, ut eo valebam tempore, quando ad explorandum missus sum: * illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum, quam ad gradiendum.

12. Da ergo mihi montem istum quem pollicitus est Dominus te quoque audiente, in quo Enacim sunt, & urbes magnæ atque munitæ: si forte sit Dominus mecum, & potuero delere eos: sicut promisit mihi.

13. Benedixitque ei Josue: * & tradidit ei Hebron in possessionem,

14. Atq; ex eo fuit Hebron Caleb filio Jephone Cenezæo usque in præsentem diem: quia secutus est Dominum Deum Israel.

15. Nomen Hebron antè vocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est: & terra cessavit à præliis.

CAP. XV.

IGitur sors filiorum Judæ per cognationes suas ista fuit: A termino Edom usque ad desertum Sin contra Meridiem, & usq; ad extremam partem australis plagæ.

2. Initium ejus à summitate maris salsissimi, a lingua ejus, quæ respicit meridiem.

Egre-

---

est Jehovah hanc rem ad Moseh, *ex* quo ambulavit Israel per desertum: & nunc quidem hodie sum quinq; & octoginta annorum.

11. Et adhuc sum hodie *ita* fortis, ut *eram* in die qua misit me Moseh: quanta erat fortitudo mea tunc, tanta nunc fortitudo mea ad prælium, & ad exeundum, & ad ingrediendum.

12. Nunc ergo da mihi montem istum, 9 ut loquutus est Jehovah eo die: tu enim audisti eo die, quod Anacim *sunt* ibi & urbes magnæ *&* munitæ, 10 forte Jehovah *erit* mecum, & expellam eos, quemadmodum dixit Jehovah.

13. Et benedixit ei Jehosua: deditq; Hebron ipsi Chaleb filio Jephunneh in hæreditatem.

14. Iccirco fuit Hebron ipsius Chaleb filii Jephunneh Cenizæi in hæreditatem, usq; *ad* diem hanc, eò quod adimplevit *ire* post Jehovam Deum Israel.

15. Nomen autem Hebron, antea *fuit* Ciriatharba, *qui Arba* homo magnus, 11 inter Anacim fuit: & terra quievit à bello.

CAP. XV.

FUitq; sors tribui filiorum Jehudah per familias eorum 1 juxta terminum Edom *&* desertum Sin ad 2 austrum ab extremo Austri.

2. Fuitq; eis terminus meridiei ab extremo maris salis, *hoc est* 3 à petra quæ respicit ad Meridiem.

Et

---

vnd viertzig jar/das der HErr solchs zu Mose sagt/die Jsrael in der wüsten gewandelt hat.

11. Vnd nu sihe/ich bin heute fünff vnd achtzig jar alt/vnd bin noch heutes tages so starck/ als ich war des tages/da mich Mose aussandte/Wie meine krafft war dazu mal/also ist sie auch jtzt zustreiten / vnd aus vnd einzugehen.

12. So gib mir nu diß gebirge/ davon der HERR geredt hat an jenem tage / denn du hast gehört am selben tage. Denn es wonen die Enakim droben/vnd sind grosse vnd feste stedte/Ob der HERR mit mir sein wolt/ das ich sie vertreibe/wie der HERR geredt hat.

13. Da segenet jn Josua/ vnd gab also Hebron Caleb dem son Jephunne zum erbteil.

14. Daher ward Hebron Calebs des sons Jephunne des Kenisiters erbteil/biß auff diesen tag/darumb/das er dem HERRN dem Gott Jsrael trewlich gefolget hatte.

15. Aber Hebron hies vorzeiten Kiriath Arba / der ein grosser mensch war/vnter den Enakim/ vnd das land hatte auffgehöret mit kriegen.

Das XV. Cap.

DAs loß des stams der kinder Juda vnter jren geschlechten war die grentze Edom an der wüsten Zin/die gegen mittag stöst an der ecken der mittags lender.

2. Das jr mittags grentze waren von der ecken an dem saltzmeer/das ist/von der zungen / die gegen mittagwerts gehet.

Vnd

---

hoc & cet. in deserto. & nūc ecce ego hodie filius quinq; & octogint. (.i. pentados & octo decadū) anni. adhuc hodie f. ut in die mittere me M. sicut fort. m. t. sicut for. m. nunc.

9. quod l. est 7. in die illo.

10. forte Jeh. mecum. Chald. *forte erit VERBū Domini in auxilium meum.*

11. in Anacim.

Cap. 15.

1. ad terminum. 2. meridiem. 3. à lingua (.i. à promontorio longius excurrente in mare, vel, à sinu maris lingua instar in terram excurrētis) respiciente.

*Eccl. 46. v. 11.

*1. Mac. 2. v. 56.

*Num. 14. v. 1.

Sors filiorum Juda.

4. egredietur ad meridiem ascensus Acr. & transibit in Sin, & ascendet. sic infra. 5. & circuibit in C. & transibit in A. & egredietur t. Æ. & erunt egressus termini ad mare. 6. meridies. 7. aquilonis à lingua. 8. & ascendet. sic infra futurum pro præsenti, ut & supra. 9. respiciens. sc. est. 10. à meridie. 11. humerum. sic infra. 12. caput m. q. e reg Ge(i. vallis) Hinnom. Ex harũ vocum compositione Gehenna nomen irrepsit propter immanes eorum cruciatus, qui ibi Idolo Moloch immolabãtur. 2. Re. 23. v. 11. Jer. 19. 13. & describetur (sic deinceps) terminus à capite montis illius. 14. circuibit t. t. à B. ad mare.

3. Vnd kompt hinaus von dannen hinauff zu Akrabbim/ vnd gehet durch Zin/ vnd gehet aber hinauff von mittagwerts gegen KadesBarnea/ vnd gehet durch Hezron/ vnd gehet hinauff gen Adar/ vnd lencket sich vmb Karkaa.

4. Vnd gehet durch Azmon/ vnd kompt hinaus an den bach Egypti/ daß das ende der grentze das meer wird/ Das sey ewr grentze gegen mittag.

5. Aber die morgen grentze ist von dem saltzmeer an biß an des Jordans ende. Die grentze gegen mitternacht ist von der zungen des meers/ die am ort des Jordans ist/

6. Vnd gehet erauff gen BethHagla/ vnd zeucht sich von mitternachtwerts gen BethAraba/ vnd kömpt erauff zum stein Bohen des sons Ruben.

7. Vnd gehet erauff gen Debir vom tal Achor/ vnd von dem mitternachts ort/ der gegen Gilgal sihet/ welche ligt gegen vber zu Adumim hinauff/ die vom mittagwerts am wasser ligt. Darnach gehet sie zu dem wasser EnSemes/ vnd kömpt hinaus zum brun Rogel.

8. Darnach gehet sie erauff zum tal des sons Hinnam/ an der seiten her des Jebusiters/ der von mittagwerts wonet/ das ist Jerusalem/ vnd kompt erauff auff die spitze des berges/ der für dem tal Hinnam ligt von abendwerts/ welcher stöst an die ecke des tals Raphaim gegen mitternacht zu.

9. Darnach kompt sie von desselben berges spitzen zu dem wasserbrun Nephthoah/ vnd kompt eraus zu den stedten des gebirges Ephron/ vnd neiget sich gen Baala/ das ist Kiriath Jearim.

10. Vnd lencket sich erumb/ von Baala gegen dem abend zum gebirge Seir/ vnd gehet an der seiten her des gebirges Jearim von mitternachtwerts/ das ist Chessalon/ vnd kompt erab gen BethSemes/ vnd gehet durch Thimna.

3. Et 4 egreditur ad meridiem Maale-Acrabim, & illinc transit in Sin: progrediens autem à meridie in Cadesbarnea transit illinc in Hesron, & rursum ascendit in Adar, 5 unde circuit in Carcaa.

4. Inde transit in Asmon, & egreditur ad torrentem Aegypti: suntq; egressus hujus termini ad occidentem: iste erit vobis terminus 6 ad meridiem.

5. Terminus vero ad orientem, est mare salis, usq; ad extremitatem Jarden: terminus autem anguli 7 aquilonaris à petra maris ab extremo Jarden.

6. 8 Ascenditq; terminus iste in Bethhoglah, & transit ab aquilone ad Betharabah: atq; illinc ascendit terminus iste ad lapidem Bohan filii Reuben.

7. Ascendit præterea terminus iste † in Debir à valle Acor, & ad aquilonem 9 respicit ad Gilgal, quæ est è regione ascensus Adummim, quæ quidem est 10 ab austro torrenti: & transit terminus iste ad aquas Ensemes, suntq; exitus ejus ad Enrogel.

8. Et ascendit terminus iste ad vallem filii Hinnom ad 11 latus Jebusæi à meridie, ipsa est Hierusalaim: ascendit insuper terminus iste ad 12 verticem montis, qui est è regione valllis Hinnom ad occidentem, quæ quidem est in extremitate vallis Rephaim ad aquilonem.

9. 13 Circuit autem terminus à vertice ipsius montis, ad fontem aquæ Nephtoah & egreditur ad urbes montis Hephron, circuitq; terminus iste in Baalah, ipsa est Ciriathjearim.

10. Et illinc 14 gyrat terminus iste a Baalah ad occidentem ad montem Seir, & illinc pertransit ad latus montis Jearim ab aquilone, ipsa est Chesalon, descenditq; in Bethsemes, & pertransit in Timnah.

3. Egrediturque contra ascensum scorpionis, & pertransit in Sina: ascenditque in Cadesbarne, & pervenit in Esron, ascendens ad Addar, & circuiens Carcaa,

4. Atque inde pertransiens in Asemona, & perveniens ad torrentem Ægypti: eruntque termini ejus mare magnum. hic erit finis meridianæ plagę.

5. Ab oriente vero erit initium mare salsissimum usque ad extrema Jordanis: & ea quæ respiciunt ad aquilonem à lingua maris usque ad eundem Jordanis fluvium.

6. Ascenditque terminus in Bethhagla, & transit ab aquilone in Betharaba: ascendens ad lapidem Boen filii Ruben.

7. Et tendens usque ad terminos Debera de valle Achor, contra aquilonem respiciens Galgala, quæ est ex adverso ascensionis Adommim, ab australi parte torrentis: transitque aquas, quæ vocantur fons Solis: & erunt exitus ejus ad fontem Rogel.

8. Ascenditque per convallẽ filii Ennom ex latere Jebusæi ad meridiem, hæc est Jerusalem: & inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Ge Ennom ad occidentem in summitate vallis Raphaim contra aquilonem.

9. Pertransitque à vertice montis usque ad fontem aquæ Nephtoa: & pervenit usque ad vicos montis Ephron: inclinaturque in Baala, quæ est Cariathiarim, id est, urbs Sylvarum.

10. Et circuit de Baala contra occidentem, usq; ad montem Seir: transitque juxta latus montis Jarim ad aquilonẽ in Cheslon: & descendit in Bethsames, transitq; in Thamna.

3. Καὶ διαπορεύεται ἀπέναντι τῆς προσαναβάσεως Ἐκραβίν· καὶ ἐκπορεύεται Σινά, καὶ ἀναβαίνει ἀπὸ λιβὸς ἐπὶ Κάδης Βαρνή, καὶ ἐκπορεύεται Ἑσρὼν καὶ προσαναβαίνει εἰς Ἀδδαρά, καὶ ἐκπεριπορεύεται τὴν κατὰ δυσμὰς Κάδης.

4. Καὶ πορεύεται ἐπὶ Ἀσεμωνὰ καὶ διεκβάλλει ἕως χειμάρρου Αἰγύπτου· καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ τῶν ὁρίων ἐπὶ τὴν θάλασσαν· τοῦτό ἐστιν αὐτῶν ὅρια ἀπὸ λιβός.

5. Καὶ τὰ ὅρια ἀπὸ ἀνατολῶν πᾶσα ἡ θάλασσα ἡ ἁλυκὴ ἕως μέρους τοῦ Ἰορδάνου, καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν ἐπὶ Βορρᾶν, καὶ ἀπὸ τῆς λοφιᾶς τῆς θαλάσσης, καὶ ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ Ἰορδάνου.

6. Ἐπιβαίνει τὰ ὅρια ἐπὶ Βαιθαγλά, καὶ παραπορεύεται ἀπὸ Βορρᾶ ἐπὶ Θαραβά, καὶ προσαναβαίνει τὰ ὅρια ἐπὶ λίθον Βαιὼν υἱοῦ Ῥουβήν.

7. Καὶ προσαναβαίνει τὰ ὅρια ἐπὶ τὸ Δαβὴρ τῆς φάραγγος Ἀχώρ, καὶ κατὰ Βορρᾶν καταβαίνει ἐπὶ Γαλγάλ, ἥ ἐστιν ἀπέναντι προσβάσεως Ἀδαμμίμ, ἥ ἐστι κατὰ λίβα τῇ φάραγγι· καὶ διεκβαλεῖ τὸ ὅριον ἐπὶ τὸ ὕδωρ πηγῆς ἡλίου· καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ πηγὴ Ῥωγήλ.

8. Καὶ ἀναβαίνει τὰ ὅρια εἰς φάραγγα υἱοῦ Ἐννὸμ ἐπὶ νώτου τοῦ Ἰεβοὺς ἀπὸ λιβός, αὕτη ἐστὶν Ἱερουσαλήμ. καὶ διεκβάλλει τὰ ὅρια ἐπὶ κορυφὴν ὄρους ἥ ἐστιν κατὰ πρόσωπον φάραγγος Ἐννὸμ πρὸς θαλάσσῃ, ἥ ἐστιν ἐκ μέρους γῆς Ῥαφαὶμ ἐπὶ Βορρᾶν.

9. Καὶ διεκβάλλει τὸ ὅριον ἀπὸ κορυφῆς τοῦ ὄρους ἐπὶ πηγὴν ὕδατος Ναφθώ, καὶ διεκβαλεῖ ἐπὶ κώμας ὄρους Ἐφρών, καὶ ἄξει τὸ ὅριον εἰς Βαάλ, αὕτη ἐστὶν πόλις Ἰαρίμ.

10. Καὶ περιελεύσεται ὅριον ἀπὸ Βαὰλ ἐπὶ θάλασσαν, καὶ παρελεύσεται εἰς ὄρος Σηίρ, καὶ παρελεύσεται ἐπὶ νώτου πόλιν Ἰαρὶμ ἀπὸ Βορρᾶ, αὕτη ἐστὶν Χασαλών, καὶ καταβήσεται ἐπὶ πόλιν ἡλίου, καὶ παρελεύσεται ἐπὶ λίβα.

Caleb. Othoniel.

ΙΗΣΟΥΣ.

11. Καὶ διεκβαλεῖ τὸ ὅριον κατὰ νώτου Ακκαρὼν ἐπὶ βοῤῥᾶν, καὶ διεκβαλεῖ τὰ ὅρια εἰς Σαχαρωνά· καὶ παρελεύσεται ὄρος γῆς Βααλών, καὶ διεκβαλεῖ ἐπὶ Ιαμνήλ, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος τῶν ὁρίων ἐπὶ θάλασσαν· καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν ἀπὸ θαλάσσης ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη ὁριεῖ.

12. Ταῦτα τὰ ὅρια υἱῶν Ιούδα κύκλῳ κατὰ δήμους αὐτῶν.

13. Καὶ τῷ Χαλὲβ υἱῷ Ιεφωνὴ ἔδωκεν μερίδα ἐν μέσῳ υἱῶν Ιούδα διὰ προστάγματος τοῦ Θεοῦ· καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Ιησοῦς τὴν πόλιν Αρβὸκ μητρόπολιν Ενάκ, αὕτη ἐστὶ Χεβρών.

Iuda 1. v.10.

14. Καὶ ἐξωλόθρευσεν ἐκεῖθεν Χαλὲβ υἱὸς Ιεφωνὴ τοὺς τρεῖς υἱοὺς Ενὰκ τὸν Σουσὶ καὶ τὸν Αχιμὰν, καὶ τὸν Θαλβαὶ γεννήματα τοῦ Ενακ.

15. Καὶ ἀνέβη ἐκεῖθεν Χαλὲβ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας Δαβίρ, τὸ δὲ ὄνομα Δαβὶρ τὸ πρότερον πόλις γραμμάτων.

16. Καὶ εἶπεν Χαλέβ, ὃς ἐὰν λάβῃ τὴν πόλιν τῶν γραμμάτων καὶ κυριεύσῃ αὐτῆς, δώσω αὐτῷ τὴν Αχσαν θυγατέρα μου εἰς γυναῖκα.

17. Καὶ ἔλαβεν αὐτὴν Γοθονιὴλ υἱὸς Κενὲζ ἀδελφὸς Χαλὲβ ὁ νεώτερος· καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Αχσαν θυγατέρα αὐτοῦ αὐτῷ γυναῖκα.

18. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι αὐτὴν, καὶ συνεβουλεύσατο αὐτῷ λέγουσα, αἰτήσομαι τὸν πατέρα μου ἀγρόν, καὶ ἐβόησεν ἀπὸ τοῦ ὄνου· καὶ εἶπεν Χαλέβ, τί ἐστίν σοι;

19. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, δός μοι εὐλογίαν, ὅτι εἰς γῆν Ναγὲβ δέδωκάς με· δός μοι τὴν Γωλαθμαΐμ, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ Χαλὲβ τὴν Γωλαθμαΐμ τὴν ἄνω καὶ τὴν γωλὰθ τὴν κάτω.

20. Αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Ιούδα κατὰ δήμους αὐτῶν.

21. Εγενήθησαν δὲ πόλεις αὐτῶν πόλεις πρὸς τῇ φυλῇ υἱῶν Ιούδα

ἐφ'

JOSUE.

11. Et pervenit contra aquilonem partis Accaron ex latere: inclinaturque Sechrona, & transit montem Baala: pervenitque in Jebneel, & magni maris contra occidentem fine concluditur.

12. Hi sunt termini filiorum Juda per circuitum in cognationibus suis.

13. Caleb verò filio Jephone dedit partem in medio filiorum Juda, sicut præceperat ei Dominus: Cariath Arbe patris Enac, ipsa est Hebron.

14. * Delevitque ex ea Caleb tres filios Enac, Sesai & Ahiman & Tholmai de stirpe Enac.

15. Atque inde conscendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Cariathsepher, id est civitas literarum.

16. Dixitque Caleb, qui percusserit Cariathsepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

17. Cepitque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb junior: deditque ei Axam filiam suam uxorem.

18. Qui cum pergerent simul, suasa est à viro suo ut peteret à patre suo agrũ, suspiravitque, ut sedebat in asino. Cui Caleb, Quid habes, inquit?

19. At illa respondit, Da mihi benedictionem: terram australem & arentem dedisti mihi, junge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum superius & inferius.

20. Hæc est possessio tribus filiorum Juda per cognationes suas.

21. Erantque civitates ab extremis partibus filio-

rum

11. Egrediturq; terminus ad latus Ecrõ ad aquilonem & circuit terminus iste ad Sichron, pertransitq; *usq; ad* montem Baalah, & *illinc* egreditur *in* Jabneel: suntq; exitus hujus termini ad mare.

12. Porro terminus [15] occidentalis ad mare magnum & terminum, iste est terminus filiorum Jehudah, [16] per circuitum, per familias suas.

13. Chaleb autem filio Jephunneh dedit partem in medio filiorum Jehudah, [17] juxta sermonem Jehovæ ad Jehosua, Ciriatharba patris Anac, ipsa *est* Hebron.

14. Expulitq; inde Chaleb tres filios Anac, Sesai, & Ahiman, & Thalmai, *qui fuerunt* [18] filii Anac.

15. Ascenditq; inde ad habitatores Debir: cujus nomen antea *fuit* Ciriathsepher.

16. Dixitq; Chaleb, Qui percusserit Ciriathsepher, & ceperit eam, [19] dabo ei Achsah filiam meam in uxorem.

17. Cepit autem eam Othniel filius Cenaz fratris Chaleb: deditq; ei Achsah filiam suam in uxorem.

18. Fuitq; [20] quum veniret ipsa, suasit illi ut peteret à patre suo agrum, & descendit de asino, dixitq; ei Chaleb, Quid tibi *est*?

19. [21] Illa respondit, Da mihi benedictionem: quandoquidem terram † [22] aridam dedisti mihi, da mihi fontes aquarum, Et dedit ei fontes superiores & fontes inferiores.

20. Ista *est* hereditas tribus filiorum Jehudah per familias suas.

21. Fuerunt autem urbes [23] in extremitate tribus filiorum

Je-

Josua.

11. Vñ bricht eraus an der seiten Ekron her gegen mitternachtwerts / vnd zeucht sich gen Sichron / vnd gehet vber den berg Baala / vnd kompt eraus gen Jabneel / das jr letzts ist das meer.

12. Die grentze aber gegen abend ist das grosse meer / Dz ist die grentze der kinder Juda vmbher in jren geschlechten.

13. Caleb aber dem son Jephunne ward sein teil gegeben vnter den kindern Juda / nach dem der HERR Josua befahl / nemlich die Kiriath-Arba / des vaters Enak / das ist Hebron.

14. Vnd Caleb vertreib von dannen die drey söne Enak / Sesai / Ahiman / vnd Thalmai / geborn von Enak.

15. Vnd zoch von dannen hinauff zu den einwonern Debir / Debir aber hieß vorzeiten KiriathSepher.

16. Vnd Caleb sprach / Wer KiriathSepher schlegt / vnd gewinnet / dem wil ich meine tochter Achsa zum weibe geben.

17. Da gewan sie Athaniel der son Kenas des bruders Caleb / vnd er gab jm seine tochter Achsa zum weibe.

18. Vnd es begab sich da sie einzoch / ward jr geraten einen acker zu fordern von jrem vater / vnd sie fiel vom esel. Da sprach Caleb zu jr. Was ist dir?

19. Sie sprach / Gib mir einen segen / denn du hast mir ein mittags land gegeben / Gib mir auch wasserquelle. Da gab er jr quelle oben vnd vnten.

20. Das ist das erbteil des stams der kinder Juda vnter jren geschlechten.

21. Vnd die stedte des stams der kinder Juda / von einer ecken zu der andern / an

der

15. *maris.*

16. *circumquaq; ad familias.*

17. *ad os Ieh.*

18. *natos Anac. & ascendes &cet. & nomen Debhir.*

19. *et (pleon) dabo.*

20. *in veniendo ipsam & incitavit eam ad petendum.*

21. *& dixit.*

22. *meridies d.m. & dabis mihi revolutiones (scaturigines) aquarum.*

23. *ab extremitate tribui*

Sors filiorum Juda.

f. 3. ad term. E. in (sc. regione, quæ est) ad mer.

24. humili (vel. depressiore terra sc. parte) Eschthaol.

25. filiæ ejus. sic infra.

26. super manum.

der grentze der Edomiter gegen mittag/waren diese Kapzeel/Eder/Jagur.
22. Kina/ Dimona/ Adada.
23. Kedes/Hazor/Jthnan.
24. Siph/Telem/ Bealoth.
25. Hazor Hadata/Kirioth Hetzron/das ist Hazor.
26. Amam/Sema/Molada.
27. Hazar/Gadda/Hesmon/ Beth Palet.
28. Hazar Sual/Beer Seba/Bisioth Ja.
29. Baela/Jijm/Azem.
30. Eldolad/Chesil/ Harma.
31. Ziklag / Madmanna / SanSanna.
32. Lebaoth/Silhim/Aim/ Rimon/ Das sind neun vnd zwentzig stedte vnd jre dörffer.
33. Jn den gründen aber war/Esthaol/Zarea/Asna.
34. Sanoah/EnGanim/ Thaputh/ Enam.
35. Jarmuth / Adullam / Socho/Aseka.
36. Sacraim / Adithaim/ Gedera/Giderothaim/ Das sind viertzehen stedte / vnd jre dörffer.
37. Zenan/Hadasa/Migdal Gad.
38. Dilean/ Mizpe/ Jaktiel.
39. Lachis/Bazekath/ Eglon.
40. Chabon/Lahmam/Cithlis.
41. Gederoth/ Beth Dagon/Naema/Makeda/ Das sind sechtzehen stedte / vnd jre dörffer.
42. Libna/Ether/Asan.
43. Jephthah/Asna/Nezib.
44. Kegila/Achsib/Maresa/ Das sind neun stedte vnd jre dörffer.
45. Ekron mit jren töchtern vnd dörffern.
46. Von Ekron vnd ans meer/alles was an Aßdod langet vnd jre dörffer.

Aßdod

Jehudah juxta terminum Edom ad meridiem, Cabseel & Eder & Jagur.
22. Et Cinah & Dimonah & Adadah
23. Et Cedes, & Hasor, & Ithnan.
24. Zeph, & Thelem, & Bealoth,
25. Et Hasor Hadatah, & Cerioth, Hesron, ipsa *est* Hasor.
26. Amam & Sema, & Moladah.
27. Et Hasar, Gadda, & Hesmon, Beth Peleth
28. Et Hasarsual, & Beersebа, & Biziotheja.
29. Baala, & Iim, & Asem.
30. Et Eltholad, & & Chesil, & Hormah.
31. Et Siclag & Madmannah, & Sansannah,
32. Et Lebaoth, & Silhim, & Aim & Rimmon: omnes urbes viginti & novem, & villæ earum.
33. In 24 planitie Esthaol & Sojah, & Asnah.
34. Et Zanoah, & Engannim, Thapuah, & Enam.
35. Jarmuth & Adullam, Sochoth & Azecah.
36. Et Saaraim, & Adithaim, & Gederah, & Gederothaim: urbes quatuordecim & villæ earum.
37. Senan, & Hadasah, & Migdalgad.
38. Et Dilon, & Mispeh, & Joctеel.
39. Lachis, & Botschath, & Eglon.
40. Et Chabbon, & Lahman, & Chitlis.
41. Et Gederoth, Bethdagon, & Naamah, & Maccedah: civitates sexdecim, & villæ earum.
42. Libnah, & Ether, & Asan.
43. Et Jephtah, & Anah, & Nesib.
44. Et Ceilah & Achzib, & Maresah: civitates novem & villæ earum.
45. Ecron & 25 oppida ejus, & villæ ejus.
46. Ab Ecron & ad mare, omnes quæ *sunt* 26 ad latus Asdod & villæ earum

As-

rum Juda, juxta terminos Edom à meridie: Cabseel & Eder & Jagur,
22. Et Cina & Dimona & Adada,
23. Et Cedes, & Asor, & Jethnan,
24. Ziph & Telem, & Baloth,
25. Asor nova & Carioth, Hesron, hæc est, Asor.
26. Amam, Sama, & Molada,
27. Et Asergadda & Hassemon & Bethphelet,
28. Et Hasersual & Bersabee & Baziothia,
29. Et Baala & Im & Esem,
30. Et Eltholad & Cesil, & Harma,
31. Et Siceleg & Medemena & Sensenna,
32. Lebaoth & Selim & Aen & Remon, omnes civitates viginti novem, & villę earum.
33. In campestribus verò: Estaol & Sarea, & Asena,
34. Et Zanoe & Engannim & Taphua & Enaim,
35. Et Jerimoth & Adullam, Socho & Azeca,
36. Et Saraim & Adithaim & Gedera & Gederothaim: urbes quatuordecim, & villæ earum.
37. Sanan & Hadassa & Magdalgad,
38. Delean & Masepha & Jecthel,
39. Lachis & Bascath & Eglon,
40. Chebbon & Lehеman & Cethlis,
41. Et Gideroth & Bethdagon & Naama & Maceda: civitates sedecim, & villæ earum.
42. Labana & Ether & Asan,
43. Jephtha & Esna & Nesib,
44. Et Ceila & Achzib & Maresa: civitates novem, & villæ earum.
45. Accaron cum vicis & villulis suis.
46. Ab Accaron usque ad mare: omnia quæ vergunt ad Azotum & viculos ejus.

Azo-

ἐφ' ὁρίων Εδώμ ἐπὶ τῆς ἐρήμου Καβσὴλ καὶ Εδὲρ καὶ Ιαγοὺρ.
22. Καὶ Κινὰ, καὶ Διμονὰ, καὶ Αδαδά.
23. Καὶ Κεδὲς, καὶ Ασὼρ, καὶ Ιοναν.
24. Ζὶφ, καὶ Τελὲμ, καὶ Βαλώθ.
25. Ασὼρ τὴν καινὴν, καὶ αἱ πόλεις Εσρών, αὕτη ἐστὶν Ασώρ.
26. Αμὰμ, καὶ Σαμὰ, καὶ Μωλαδά, καὶ Ασουρζουὰρ.
27. Καὶ Ασεργαδδὰ, καὶ Ασεμὼν, καὶ ΒηθΦελὲθ.
28. Καὶ Βηρσουβεὲ, καὶ Βιζιωθία.
29. Καὶ Βαλλὰ, καὶ Αυὶμ, καὶ Ασέμ.
30. Καὶ Ελθωλὰδ, καὶ Σιὶλ, καὶ Ερμά.
31. Καὶ Σικελὲθ, καὶ Μεδιμενὰ, καὶ Σανσαννά.
32. Καὶ Λαβαὼθ, καὶ Σελὴμ, καὶ Αἰν, καὶ Ρεμμὼν, πᾶσαι αἱ πόλεις εἴκοσι καὶ ἐννέα· καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν·
33. Εν τῇ πεδινῇ, Ασθαὼλ, καὶ Σαραὰ, καὶ Ασνά.
34. Καὶ Ζανω καὶ Ηγοννὶμ, ΤαφΦουὰ, καὶ τὴν Ηναίμ.
35. Καὶ Ιερμοὺθ, καὶ Αδαλὰμ, καὶ Σωχὼ, καὶ Αζηκά.
36. Καὶ Σεβαρὶμ, καὶ Αγιθθαὶμ, καὶ Γαδιρά, καὶ ἐπαύλεις αὐτῆς, πόλεις τεσσαρες καὶ δεκα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
37. Σενὰμ, καὶ Αδασὰ, καὶ Μαγδαλγάδ.
38. Καὶ Δαλλαὶ, καὶ Μασηφὰ, καὶ Ιεχθαὴλ.
39. Καὶ Λαχὶς, καὶ Βασεχὰθ, καὶ Αγλών.
40. Καὶ Χαββὼ, καὶ Λαμμὰς, καὶ Καθαλίς.
41. Καὶ Γαδηρὼθ, καὶ Βηθδαγὼν, καὶ Νομὰ, καὶ Μακηδά, πόλεις δεκαεξ, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
42. Λεβνὰ καὶ Αθὲρ, καὶ Ασαν.
43. Καὶ ΙεΦθὰ, καὶ Ασεννὰ, καὶ Νεσείβ.
44. Καὶ Κειλὰ, καὶ Αχζὶβ, καὶ Μαρησά, πόλεις ἐννέα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
45. Ακκαρὼν, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς, καὶ ἐπαύλεις αὐτῆς.
46. Απὸ Ακκαρὼν καὶ εἰς θάλασσαν Ιεμναὰθ, καὶ πᾶσαι ὅσαι εἰσὶν πλησίον Εσδὼδ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.

Εσδὼδ

47. Εσδὼθ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῆς· Γαζὶ, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῆς, ἕως τοῦ χειμάῤῥου Αἰγύπτου, καὶ ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη διορίζει.

48. Καὶ ἐν τῇ ὀρινῇ Σαμὶρ, καὶ Ιθὲρ, καὶ Σωχώ.

49. Καὶ Ρεννὰ καὶ πόλις γραμμάτων· αὕτη ἐστὶν Δαβίρ.

50. Καὶ Αναβ, καὶ Ασθεμὼ, καὶ Ανίμ,

51. Καὶ Γοσὸμ, καὶ Χιλοὺν, καὶ Γιλῶ, πόλεις ἕνδεκα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.

52. Ερὲβ καὶ Ρουμὰ, καὶ Εσάν.

53. Καὶ Ιανοὺμ, Βηθφουὲ, καὶ Αφακά.

54. Καὶ Αμματὰ, καὶ πόλεις Αρβαί· αὕτη ἐστὶν Χεβρὼν, καὶ Σιὼρ, πόλεις ἐννέα καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν.

55. Μαὼν καὶ Χερμὲλ, καὶ Ζὶφ, καὶ Ιεττά·

56. Καὶ Ιεζρεὲλ, καὶ Ιεκδαὰμ, καὶ Ζανουά.

57. Εκὲν καὶ Γαβαὰ καὶ Θαμνά, πόλεις δέκα καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.

58. Αλουὲ καὶ Βεθσοὺρ, καὶ Γεδώρ,

59. Μααρὼθ, καὶ Βηθανὼθ, καὶ Ελθεκέν, πόλεις ἓξ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.

60. Καριαθβαὰλ αὕτη πόλις Ιαρὶμ, καὶ Αρεμβά, πόλεις δύο καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν.

61. Εν τῇ ἐρήμῳ Βηθαραβά, Μαδδὶν, Σχαχά.

62. Καὶ Νεβσάν, καὶ αἱ πόλεις τῶν Αλῶν καὶ Εγγαδδί, πόλεις ἓξ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.

63. Καὶ ὁ Ιεβουσαῖος κατῴκει ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἐδυνήθησαν οἱ υἱοὶ Ιούδα ἀπολέσαι αὐτοὺς, καὶ κατῴκησεν ὁ Ιεβουσαῖος μετὰ τῶν υἱῶν Ιούδα ἐν Ιερουσαλὴμ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

Κεφαλ. ιϛ΄.

Καὶ ἐγένετο τὰ ὅρια υἱῶν Ιωσὴφ ἀπὸ τοῦ Ιορδάνου κατὰ Ιεριχὼ ἀπὸ ἀνατολῶν τὴν ἔρημον, καὶ ἀναβήσεται ἀπὸ Ιεριχὼ εἰς τὴν ὀρινὴν εἰς Βαιθήλ.

Και

47. Azotus cum vicis & villulis suis. Gaza cum vicis & villulis suis, usq; ad torrentẽ Ægypti, & mare magnum terminus ejus.

48. Et in monte: Samir & Jether & Socoth.

49. Et Danna & Cariathsenna, hæc est Dabir:

50. Anab & Istemo & Anim,

51. Gosen & Holon & Gilo: civitates undecim & villæ earum.

52. Arab & Ruma & Esaan.

53. Et Janum & Beththaphua & Apheca,

54. Athmatha & Cariatharbe, hæc est Hebron, & Sior: civitates novem, & villæ earum,

55. Maon & Charmel & Ziph & Jota,

56. Jezrael & Jucadam & Zanoe,

57. Accain, Gabaa & Thamna: civitates decem & villæ earum.

58. Halhul, & Bethsur, & Gedor,

59. Mareth, & Bethanoth, & Eltecon: civitates sex & villæ earum.

60. Cariathbaal, hæc est Cariathiarim urbs Sylvarum, & Arebba: civitates duæ, & villæ earum.

61. In deserto. Betharaba, Meddin, & Sachacha.

62. Et Nebsan, & civitas Salis, & Engaddi: civitates sex, & villæ earum.

63. Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere: habitavitque Jebusæus cum filiis Juda in Jerusalem usq; in præsentem diem.

CAP. XVI.

Ecidit quoq; sors filiorum Joseph ab Jordane contra Jericho & aquas ejus, ab oriente: solitudo quæ ascendit de Jericho ad montem Bethel:

Et

47. Asdod oppida ejus, & villæ ejus: Azzah, oppida ejus & villæ ejus usq; ad torrentem Aegypti, & mare magnum, & terminus.

48. Et in monte Samir, & Jathir, & Sochoh,

49. Et Dannah, & Ciriath-sannah ipsa *est* Debir.

50. Et Anab, & Esthema, & Anim.

51. Et Gosen & Holon, & Giloh, civitates undecim & villæ earum.

52. Arab, & Dumah, & Esan

53. 1 Et Janum, & Bethtappua, & Aphecah.

54. Et Humtah, & Ciriatharba, ipsa *est* Hebron, & Sior. civitates novem & villæ earum.

55. Maon Charmel, & Ziph, & Juttah.

56. Et Izreel & Jocdeam & Zanoah

57. Cain, Gibah, & Thimna: civitates decem, & villæ earum

58. Halhul & Bethsur & Gedor

59. Et Maarath & Bethanoth & Elthecon: sex civitates & villæ earum.

60. Ciriathbaal, ipsa *est* Ciriathjearim & Rabbah, civitates duæ & villæ earum.

61. In deserto: Betharabah, Middin & Sechachah.

62. Et Nibsan, & civitas salis, & Engedi: civitates sex & villæ earum.

63. Porro 27 Jebusæos habitatores Jerusalaim non potuerunt, filii, Jehudah 28 expellere: itaq; habitavit Jebusæus, cum filiis Jehudah in Jerusalaim, usq; ad diem hanc.

CAP. XVI.

Egressa est autem sors filiis Joseph à Jarden Jeriho, ad aquas Jeriho, ad orientem, *ad* desertum, 1 *quod* ascendit à Jeriho in montem Bethel.

Egre-

47. Asdod mit jren töchtern vnd dörffern. Gasa mit jren töchtern vnd dörffern/ biß an das wasser Egypti/ Vnd das grosse meer ist seine grenze.

48. Auff dem gebirge aber war Samir/ Jathir/ Socho.

49. Danna/ KiriathSanna/ das ist/ Debir.

50. Anab/ Esthemo/ Anim.

51. Gosen/ Holon/ Gilo/ Das sind eilff stedte vnd jre dörffer.

52. Arab/ Duma/ Esean/ Janum.

53. BethThapuah/ Apheta.

54. Humta/ KiriathArba/ das ist/ Hebron/ Zior/ Das sind neun stedte vnd jre dörffer.

55. Maon/ Carmel/ Siph/ Juta.

56. Jesreel/ Jakdean/ Sanoah.

57. Kain/ Gibea/ Thimna/ Das sind zehen stedte vnd jre dörffer.

58. Halhul/ Bethzur/ Gedor.

59. Maarath/ BethAnoth/ Elthekon/ Das sind sechs stedte vnd jre dörffer.

60. Kiriath Baal/ das ist Kiriath Jearim/ Harabba/ zwo stedte vnd jre dörffer.

61. Jn der wüsten aber war BethAraba/ Middin/ Sechacha.

62. Nibsan/ vnd die saltzstad/ vnd Engeddi/ Das sind sechs stedte vnd jre dörffer.

63. Die Jebusiter aber woneten zu Jerusalem/ vnd die kinder Juda kundten sie nicht vertreiben. Also blieben die Jebusiter mit den kindern Juda zu Jerusalem biß auff diesen tag.

Das XVI Cap.

VND das loß fiel den kindern Joseph vom Jordan gegen Jeriho/ biß zum wasser bey Jeriho/ vom auffgangwerts/ vnd die wüsten/ die erauff gehet von Jeriho durch das gebirge BethEl.

E Vnd

27. *Jebusæum.*

28. *ad exterminandum eos.*

Cap. 16.

1. *ascendens.*

1. Vegredietur. sic infra fut. pro præsenti.

2. Vnd kompt von BethEl eraus gen Luß / vnd gehet durch die grentze Archi Atharoth.

3. Vnd zeucht sich ernider gegen abendwerts zu der grentze Japhleti / biß an die grentze des nidern BethHoron / vnd biß gen Gaser / vnd das ende ist am meer.

3. Vhæreditarunt.

4. Das haben zum erbteil genomen die kinder Joseph / Manasse / vnd Ephraim.

5. Die grentze der kinder Ephraim vnter jren geschlechten jres erbteils von auffgangwerts / war AtharothAdar / biß gen öbern BethHoron.

6. Vnd gehet aus gegen abend bey Michmethath / die gegen mitternacht ligt / daselbs lenckt sie sich erumb gegen dem auffgang der stadt Thaenath Silo / vnd gehet dadurch vom auffgangwerts gen Janoha.

7. Vnd kompt erab von Janoha / gen Atharoth vnd Naaratha / vnd stösset an Jeriho / vnd gehet aus am Jordan.

4. occurret.

5 Vadens.

8. Von Tapuah gehet sie gegen abendwerts gen NahalKana / vnd jr end ist am meer. Das ist das erbteil des stams der kinder Ephraim vnter jren geschlechten.

9. Vnd alle grentzstedte / sampt jren dörffern der kinder Ephraim / waren gemenget vnter dem erbteil der kinder Manasse.

458:

10. Vnd sie vertrieben die Cananiter nicht / die zu Gaser woneten. Also blieben die Cananiter vnter Ephraim / biß auff diesen tag / vnd wurden zinßbar.

Cap. 17.

Das XVII. Cap.

VND das loß fiel dem stam Manasse / Denn er ist Josephs erster son / vnd fiel auff Machir den ersten son Manasse / den vater Gilead / Denn er war ein streitbar man / darumb ward jm Gilead vnd Basan.

1. belli.

2. 1 Egrediturq; á Bethel in Luz & *hinc* pertransit, ad terminum ArchiAtaroth.

3. Postea descendit ad mare, ad terminum Japhleti, usque ad terminum Bethoron inferiorem, & usq; ad Gazer: suntq; exitus ejus ad mare.

4. 3 Itaq; hæreditatem acceperunt filii Joseph, Menasseh, & Ephraim.

5. Fuit autem terminus filiorum, Ephraim per familias suas, fuit, inquam, terminus hæreditatis eorum ad orientem *ab* Atroth Addar usq; *ad* Bethhoron superiorem.

6. Et exit terminus ille ad mare, ad Michmetah ab aquilone: & circumit terminus ad orientem, *ad* Thaanath Siloh, & transit illam ab oriente ad Janoah.

7. Et descendit á Janoah in Atharoth, & Naarath, & 4 pervenit in Jeriho, egrediturq; ad Jarden.

8. A Tappuah 5 pergit terminus ad mare, *ad* torrentem arundinis, suntq; exitus ejus ad mare. hæc *est* hæreditas tribus filiorum Ephraim per familias suas.

9. Et urbes separatæ filiis Ephraim in medio hæreditatis filiorum Menasseh, omnes urbes & villę earum.

10. Neq; expulerunt Chenaanæum habitantem in Gazer: itaq; habitavit Chenaanæus in medio Ephraim usq; ad diem hanc, & fuit tributo serviens.

CAP. XVII.

FUit quoq; sors tribui Menasseh (ipse enim fuit 1 primogenitus Joseph) ipsi Machir primogenito Menasseh, patri Gilad (ipse enim fuit vir 1 bellicosus) fuit inquam ei Gilad & Basan.

2. Et egreditur de Bethel Luzam: transitque terminum Archi Atharoth.

3. Et descendit ad occidentem juxta terminum Jephleti, usque ad terminos Bethhoron inferioris, & Gazer: finiunturq; regiones ejus mari magno:

4. Possederuntque filii Joseph Manasses & Ephraim.

5. Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas: & possessio eorum contra orientem Ataroth Addar usque Bethhoron superiorem.

6. Egrediunturque confinia in mare: Machmethath verò aquilonem respicit, & circuit terminos contra orientem in Thanathselo: & pertransit ab oriente Janoe.

7. Descenditq; de Janoe in Ataroth & Naaratha: & pervenit in Jericho, egrediturq; ad Jordanem.

8. De Taphua pertransit contra mare in vallem arundineti, suntq; egressus ejus in mare salsissimum. Hæc est possessio tribus filiorum Ephraim per familias suas.

9. Urbesque separatæ sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, & villæ earum.

10. Et non interfecerunt filii Ephraim Chananæum qui habitabat in Gazer: habitavitque Chananæus in medio Ephraim usq; in diem hanc tributarius.

CAP. XVII.

CEcidit autem sors tribui Manasse: (ipse enim est primogenitus Joseph) Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque possessionem Galaad & Basan.

2. Καὶ ἐξελεύσεται ἀπὸ Βαιθὴλ εἰς Λουζά, καὶ παρελεύσεται ἐπὶ τὰ ὅρια τοῦ Αρχιαταρώθ.

3. Καὶ διελεύσεται ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἐπὶ τὰ ὅρια τοῦ Ιεφλητὶ ἕως τῶν ὁρίων Βαιθωρὼν τὴν κάτω καὶ ἕως Γαζέρ, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτῶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν.

4. Καὶ ἐκληρονόμησαν οἱ υἱοὶ Ιωσὴφ Μανασσῆς καὶ Εφραΐμ.

5. Καὶ ἐγενήθη ὅρια υἱῶν Εφραΐμ κατὰ δήμους αὐτῶν, καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια τῆς κληρονομίας αὐτῶν ἀπὸ ἀνατολῶν Αταρὼθ Αδαρ ἕως Βηθωρὼν τὴν ἄνω.

6. Καὶ διελεύσεται τὰ ὅρια ἐπὶ τὴν θάλασσαν εἰς Μαχθὼθ ἀπὸ βορρᾶ, καὶ περιελεύσεται τὸ ὅριον ἐπ' ἀνατολὰς εἰς Θηναθασηλώ· καὶ παρελεύσεται αὐτὸ ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς Ιανωχά.

7. Καὶ καταβήσεται ἀπὸ Ιανωχὰ εἰς Αταρώθ, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν, καὶ εἰς Ναραθά, καὶ ἐλεύσεται ἐπὶ Ιεριχώ, καὶ διεκβαλεῖ ἐπὶ τὸν Ιορδάνην.

8. Καὶ ἀπὸ Θαφφοὺε πορεύσεται τὰ ὅρια ἐπὶ θάλασσαν ἐπὶ χειμάρρουν Κανά, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ ἐπὶ θάλασσαν· αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Εφραΐμ κατὰ δήμους αὐτῶν.

9. Καὶ αἱ πόλεις αἱ ἀφορισθεῖσαι τοῖς υἱοῖς Εφραΐμ ἀναμέσον τῆς κληρονομίας υἱῶν Μανασσῆ, πᾶσαι αἱ πόλεις καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.

10. Καὶ οὐκ ἀπώλεσεν Εφραΐμ, τὸν Χαναναῖον τὸν κατοικοῦντα Γαζέρ, καὶ κατῴκει ὁ Χαναναῖος ἐν Εφραΐμ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, καὶ ἐγένοντο ὑπόφοροι δοῦλοι.

Κεφαλ. ιζ.

ΚΑὶ ἐγένετο τὰ ὅρια φυλῆς Μανασσῆ, ὅτι οὗτος πρωτότοκος τοῦ Ιωσήφ, τῷ Μαχὶρ πρωτοτόκῳ Μανασσῆ πατρὶ Γαλααδῆν· αὐτὸς γὰρ ἀνὴρ πολεμιστὴς ἐν τῇ Γαλααδίτιδι καὶ ἐν τῇ Βασανίτιδι.

*Num. 26 v. 29.

2. Καὶ ἐγενήθη τοῖς υἱοῖς Μανασσῆ τοῖς λοιποῖς κατὰ δήμους αὐτῶν τοῖς υἱοῖς Ἀβιέζερ, καὶ τοῖς υἱοῖς Ἐλὲκ, καὶ τοῖς υἱοῖς Ἐσριὴλ, καὶ τοῖς υἱοῖς Συχέμ, καὶ τοῖς υἱοῖς Ἐφὲρ, καὶ τοῖς υἱοῖς Σεμιδαέ· οὗτοι υἱοὶ Μανασσῆ υἱοῦ Ἰωσὴφ, οἱ ἄρσενες κατὰ δήμους αὐτῶν.

*Num. 27 v. 1. & 36 v. 2.

3. Καὶ τῷ Σαλπαὰδ, υἱῷ Ἐφὲρ, υἱοῦ Γαλαὰδ, υἱοῦ Μαχεὶρ, υἱοῦ Μανασσῆ οὐκ ἦσαν αὐτῷ υἱοὶ, ἀλλὰ θυγατέρες· καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν θυγατέρων Σαλπαὰδ Μααλὰ, καὶ Νουὰ, καὶ Ἐγλα, καὶ Μελχὰ, καὶ Θερσά.

4. Καὶ ἔστησαν ἐναντίον Ἐλεάζαρ τοῦ ἱερέως, καὶ ἐναντίον Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ, καὶ ἐναντίον τῶν ἀρχόντων λέγουσαι, ὁ Θεὸς ἐνετείλατο διὰ χειρὸς Μωυσῆ δοῦναι ἡμῖν κληρονομίαν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν· καὶ ἐδόθη αὐταῖς κληρονομία διὰ προστάγματος Κυρίου, κλῆρος ἐν τοῖς ἀδελφοῖς τοῦ πατρὸς αὐτῶν.

5. Καὶ ἔπεσεν ὁ σχοινισμὸς Μανασσῆ πεδίον Λαβὲδ ἐκ τῆς γῆς Γαλαὰδ, καὶ τῆς Βασὰν, ἥ ἐστιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

6. Ὅτι θυγατέρες υἱῶν Μανασσῆ ἐκληρονόμησαν κλῆρον ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ἡ δὲ γῆ Γαλαὰδ ἐγενήθη τοῖς υἱοῖς Μανασσῆ τοῖς καταλελειμμένοις.

7. Καὶ ἐγενήθη ὅρια Μανασσῆ ἀπὸ Ἀσὴρ Μαχθὼθ, ἥ ἐστιν κατὰ πρόσωπον Συχέμ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὰ ὅρια ἐπὶ Ἰαμὶν καὶ εἰς Ἰασσὴβ, καὶ ἐπὶ πηγὴν Ναφθώθ.

8. Ἐπὶ τῶν ὁρίων Μανασσῆ τοῖς υἱοῖς Ἐφραίμ.

9. Καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια ἐπὶ Φάραγγα ἐπὶ λίβα κατὰ Φάραγγα Ἰαὶρ ἡ τερέβινθος τὴν Ἐφραὶμ ἀναμέσον πόλεως Μανασσῆ· καὶ ὅρια Μανασσῆ ἐπὶ βορρᾶν εἰς τὸν χειμάρρουν, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ θάλασσα.

Ἀπὸ

2. *Et reliquis filiorum Manasse juxta familias suas, filiis Abiezer, & filiis Helec, & filiis Esriel, & filiis Sechem, & filiis Hepher, & filiis Semida. Isti sunt filii Manasse filii Joseph, mares, per cognationes suas.

3. *Salphaad veró filio Hepher filii Galaad filii Machir filii Manasse non erant filii, sed solæ filiæ: quarum ista sunt nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha & Thersa,

4. Veneruntq; in conspectu Eleazari sacerdotis, & Josue filii Nun, & principum, dicentes, Dominus præcepit per manū Moysi, ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis juxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris earum.

5. Et ceciderunt funiculi Manasse, decem, absq; terra Galaad, & Basan trās Jordanem.

6. Filiæ enim Manasse possederunt hæreditatem in medio filiorum ejus. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse, qui reliqui erant.

7. Fuitque terminus Manasse ab Aser, Machmathath, quæ respicit Sichē: & egreditur ad dextram juxta habitatores fontis Taphuæ.

8. Etenim in sorte Manasse ceciderat terra Taphuæ, quæ est juxta terminos Manasse filiorum Ephraim.

9. Descenditque terminus vallis arundineti, in meridiem torrentis civitatum Ephraim, quæ in medio sunt urbium Manasse: terminus Manasse ab aquilone torrentis, & exitus ejus pergit ad mare:

Ita

2. Fuit item filiis Menasseh reliquis per familias suas, filiis Abihezer, & filiis Helec & filiis Ariel, & filiis Sechem & filiis Hepher, & filiis Semida. Isti *sunt* filii Menasseh filii Joseph mares per familias suas.

3. Porro Selophehad filio Hepher, filii Gilad, filii Machir, filii Menasseh non [2] fuerunt filii, sed filiæ: quarum ista sunt nomina, Mahalah, & Nohah, Hoglah, Milchah & Tirsah.

4. [3] Hæ accesserunt in conspectum Elazar sacerdotis, & in conspectum Jehosuah filii Nun, atq; in conspectum principum, dicendo, Jehovah præcepit Moseh, [4] ut daret nobis hæreditatem in medio fratrum nostrorum. Itaq; dedit eis [5] juxta sermonem Jehovæ, hæreditatem in medio fratrum patris earum.

5. Et ceciderunt [6] hæreditates Menasseh decem, præter terram Gilhad & Basan, quæ *erant* [7] cis Jarden.

6. Filiæ enim Menasseh [8] sortitæ sunt hæreditatem in medio filiorum ejus: terra autem Gilad fuit filiis Menasseh reliquis.

7. Fuit autem terminus Menasseh ab Aser *ad* Michmetah, quæ *est* [9] coram Sechem & pergit terminus ad dexteram, ad habitatores Entappuah.

8. [10] Ipsius Menasseh fuit terra Tappuah: at Tappuah *quæ erat* ad terminum Menasseh, *est* [11] filiorum Ephraim.

9. Descenditq; terminus *ad* torrentem arundinis ad meridiem ipsius torrentis: civitates istæ *tribus* Ephraim *sunt* in medio civitatum Menasseh: at terminus Menasseh, *est* ab aquilone ipsius torrentis: suntq; exitus ejus ad mare.

Ad

2. Den andern kindern aber Manasse vnter jren geschlechten fiel es auch/nemlich/ den kindern Abieser/ den kindern Helek/den kindern Asriel/ den kindern Sechem/ den kindern Hepher/ vnd den kindern Semida/ Das sind die kinder Manasse des sons Joseph/ manßbilder vnter jren geschlechten.

3. Aber Zelaphehad der son Hepher/des sons Gilead/des sons Machir/ des sons Manasse/hatte keine söne/sondern töchter / vnd jre namen sind diese/Mahala/ Noa/ Hagla/ Milca/ Thirza.

4. Vnd tratten für den priester Eleasar / vnd für Josua den son Nun / vnd fur die öbersten/ vnd sprachen / Der HERR hat Mose geboten/ das er vns sol erbteil geben vnter vnsern brüdern. Vnd man gab jnen erbteil vnter den brüder jres vaters / nach dem befehl des HERRN.

5. Es fielen aber auff Manasse zehen schnüre ausser dem lande Gilead vnd Basan/das jenseid dem Jordan ligt.

6. Denn die töchter Manasse namen erbteil vnter seinen sönen/ vnd das land Gilead ward den andern kindern Manasse.

7. Vnd die grentze Manasse war von Asser an gen Michmethath/die für Sechem ligt/ vnd langet zur rechten an die von En Tapuah.

8. Denn das land Tapuah ward Manasse / vnd ist die grentze Manasse an die kinder Ephraim.

9. Darnach kompt sie erab gen Nahalkana gegen mittagwerts/zun bachstedten / die Ephraims sind vnter den stedten Manasse. Aber von mitternacht ist die grentze Manasse am bach/ vnd endet sich am meer.

E 2 Dem

2. *fuerūt illi f. s. f. & illa nomina filiarum ejus.*

3. *& accesserunt ad facies E.*

4. *ad dādum.*

5. *ad os Jehovæ.*

6. *funiculi. His enim hæreditas dividebatur. Metonymia.*

7. *à transitu Jardenis.*

8. *hæreditarunt in med.*

9. *super facies S. & ibit t.*

10. *ipsi Menasseh.*

11. *filiis Ephraim (sic infr.) & descendet.*

10. Dem Ephraim gegen mittag/vnd dem Manasse gegen mitternacht/vnd das meer ist seine grentze/vnd sol stossen an Asser von mitternacht/ vnd an Jsaschar von morgen.

11. So hatte nu Manasse vnter Jsaschar vnd Asser/ BethSean vnd jre töchter/ Jeblaam vnd jre töchter/vnd die zu Dor vnd jre töchter/ vnd die zu En-Dor vnd jre töchter/vnd die zu Taanach vnd jre töchter / vnd die zu Megiddo vnd jre töchter/ vnd das dritte teil Napheth.

12. Vnd die kinder Manasse kundten diese stedte nicht einnemen / sondern die Cananiter fiengen an zu wonen in demselbigen lande.

13. Da aber die kinder Jsrael mechtig wurden/machten sie die Cananiter zinßbar/vnd vertrieben sie nicht.

14. Da redeten die kinder Joseph mit Josua / vnd sprachen/Warumb hastu mir nur ein loß vnd eine schnur des erbteils gegeben? vnd ich bin doch ein groß volck / wie mich der HERR so gesegenet hat?

15. Da sprach Josua zu jnen / Weil du ein groß volck bist / so gehe hinauff in den wald/vnd hawe vmb daselbs im lande der Pheresiter / vnd risen/ weil dir das gebirge Ephraim zu enge ist.

16. Da sprachen die kinder Joseph/Das gebirge werden wir nicht erlangen / Denn es sind eisern wagen bey allen Cananitern / die im tal des landes wonen / bey welchem ligt BethSean/vnd jre töchter/vnd Jesreel im tal.

17. Josua sprach zum hause Joseph/ zu Ephraim vnd Manasse / Du bist ein groß volck/vnd weil du so groß bist/ mustu nicht ein loß haben.

459:

11. et filia ejus. sic infra.

13. tres (s. trias) regionis.

14. possidere facere (sc. se. vel, exterminare) urbes istas.

15. & fuit; quum rob-e. f. I. & dederunt C. in tributum & exterminando nō exterminavit eum. sc. posterit. Josephi.

16. cum.

17. funiculum unum, & ego pop. m. usque quo usq; huc har.

18. tu ascende tibi in s. & eliges tibi.

19. & dixerunt f. J. non invenietur nob. mōs & c. ferri in o. C. habitante & cet. Sean, & filiabus ejus.

20. tu.

10. Ad meridiem est ipsius Ephraim, & ad aquilonem ipsius Menasseh, estq; mare terminus ejus, & in Aser occurrunt ab aquilone, & in Issachar ab oriente.

11. Fuitq; ipsi Menasseh in Issachar, *& in* Aser, Bethsean,[12] & oppida ejus: & Ibleam, & oppida ejus: Et habitatores Dor, & oppida ejus: & habitatores Endor, & oppida ejus: & habitatores Thaanach, & oppida ejus: & habitatores ejus Magiddo, & oppida ejus, [13] tres regiones.

12. Et non potuerunt filii Menasseh [14] expellere *habitatores* urbium istarum, sed cœpit Chenaanæus habitare in terra ipsa.

13. [15] Quum autem roborati essent filii Israel, posuerunt Chenaanæum tributarium, nec expellendo expulerunt eum.

14. Loquuti sunt autem filii Joseph [16] ad Jehosua, dicendo, cur dedisti mihi: *in* hæreditatem sortem unam, & [17] hæreditatem unam, quum ego sim populus multus, ita quod hucusq; benedixerit mihi Jehova?

15. Dixitq; ad eos Jehosua, si populus multus [18] es, ascende in sylvam, & succide tibi illic in terra, Perizæi, & Rephaim, si angustus *est* tibi mons Ephraim.

16. [19] Cui responderunt filii Joseph, Non sufficiet nobis mons ille: & currus ferrei *sunt* in omni Chenaanæo qui habitat in terra vallis, *& ei* qui *habitat* in Bethsean & oppidis ejus, & *ei* qui *habitat* in valle Izreel.

17. Dixitq; Jehosua ad domum Joseph, *nempe* ad Ephraim & Menasseh, dicendo, Populus multus [20] es, & fortitudo magna *est* tibi: non erit tibi sors unica:

10. Ita ut possessio Ephraim sit ab austro, & ab aquilone Manasse, & utranque claudat mare, & conjungantur sibi in tribu Aser ab aquilone, & in tribu Issachar ab oriente.

11. Fuitq; hæreditas Manasse in Issachar & in Aser, Bethsan & viculi ejus, & Jeblaam cum viculis suis, & habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque Endor cum viculis suis: similiterque habitatores Tenac cum viculis suis, & habitatores Mageddo cum viculis suis, & tertia pars urbis Nopheth.

12. Nec potuerunt filii Manasse has civitates subvertere, sed cœpit Chananæus habitare in terra ipsa.

13. Postquam autem convaluerunt filii Israel, subjecerunt Chananæos, & fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos.

14. Locutique sunt filii Joseph ad Josue, & dixerunt, Quare dedisti mihi possessionem sortis & funiculi unius, cum sim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus?

15. Ad quos Josue ait, Si populus multus es, ascende in sylvam, & succide tibi spatia in terra Pherezæi & Raphaim: quia angusta est tibi possessio montis Ephraim.

16. Cui responderunt filii Joseph, non poterimus ad montana conscendere, cùm ferreis curribus utantur Chananæi qui habitant in terra campestri, in qua sitæ sunt Bethsan cum viculis suis, & Jezrael mediam possidens vallem.

17. Dixitque Josue ad domum Joseph, Ephraim & Manasse, populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis sortem unam.

10. Ἀπὸ λιβὸς τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ ἐπὶ βορρᾶν Μανασσῆ, καὶ ἔσται ἡ θάλασσα ὅρια αὐτοῖς, καὶ ἐπὶ Ἀσὴρ συνάψουσιν ἐπὶ βορρᾶν, καὶ τοῦ Ἰσσάχαρ ἀπὸ ἀνατολῶν.

11. Καὶ ἔσται Μανασσῆ ἐν Ἰσσάχαρ καὶ ἐν Ἀσὴρ Βηθσὰν καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν· καὶ Ἰαβλαὰμ, καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας Δῶρ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δῶρ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας Θανάχ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ τοὺς κατοικοῦντας Μαγεδδὼ καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ τὸ τρίτον τῆς Νοφὲθ καὶ τὰς κώμας αὐτῆς.

12. Καὶ οὐκ ἐδυνήθησαν οἱ υἱοὶ Μανασσῆ ἐξολοθρεῦσαι τὰς πόλεις ταύτας· καὶ ἤρξατο ὁ Χαναναῖος κατοικεῖν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ.

13. Καὶ ἐγενήθη ἐπεὶ κατίσχυσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐποίησαν τοὺς Χαναναίους ὑπηκόους, καὶ ἐξολοθρεῦσαι οὐκ ἐξωλόθρευσαν αὐτούς.

14. Ἀντεῖπαν δὲ υἱοὶ Ἰωσὴφ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες· διὰ τί ἐκληρονόμησας ἡμᾶς κλῆρον ἕνα καὶ σχοίνισμα ἕν, ἐγὼ δὲ λαὸς πολύς, καὶ ηὐλόγησέν με ὁ Θεός.

15. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἰησοῦς, εἰ λαὸς πολὺς εἶ σύ, ἀνάβηθι εἰς τὸν δρυμὸν καὶ ἐκκάθαρον σεαυτῷ ἐκεῖ ἐν τῇ γῇ τοῦ Φερεζαίου, καὶ τοῦ Ῥαφαΐμ, εἰ στενοχωρεῖ σοι τὸ ὄρος Ἐφραΐμ.

16. Καὶ εἶπαν οἱ υἱοὶ Ἰωσὴφ, οὐκ ἀρκέσει ἡμῖν τὸ ὄρος τὸ Ἐφραΐμ, καὶ ἵππος ἐπίλεκτος, καὶ σίδηρος παντὶ τῷ Χαναναίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν τῇ γῇ Ἐμὲκ ἐν Βαιθσὰν, καὶ ἐν ταῖς κώμαις αὐτῆς, καὶ ἐν τῇ κοιλάδι Ἐσραέλ.

17. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς τοῖς υἱοῖς Ἰωσὴφ τῷ Ἐφραΐμ καὶ τῷ Μανασσῆ λέγων, εἰ λαὸς εἶ πολὺς καὶ ἰσχὺν μεγάλην ἔχεις, οὐκ ἔσται σοι κλῆρος εἷς.

Sors Manasse.

Reliquũ terræ pro septem ceteris tribub9.

18. Ὁ γὰρ δρυμὸς ἔσται σοι, ὅτι δρυμός ἐστιν, καὶ ἐκκαθαριεῖς αὐτόν· καὶ ἔσται σοι ἡ ἐξοδία αὐτοῦ ὅταν ἐξολοθρεύσῃς τὸν Χαναναῖον, ὅτι ἵππος ἐπίλεκτός ἐστιν αὐτῷ, ὅτι ἰσχυρός ἐστιν, σὺ γὰρ ὑπερισχύεις αὐτόν.

Κεφαλ. ιή.

ΚΑὶ ἐξεκλησιάσθη πᾶσα συναγωγὴ υἱῶν Ἰσραὴλ εἰς Σηλώ, καὶ ἔπηξαν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἡ γῆ ἐκρατήθη ὑπ' αὐτῶν.

2. Καὶ κατελείφθησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, οἳ οὐ κατεκληρονόμησαν τὴν κληρονομίαν αὐτῶν ἑπτὰ φυλαί.

3. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, ἕως τίνος ὑμεῖς ἐκλυθήσεσθε εἰσελθεῖν κληρονομῆσαι τὴν γῆν, ἣν ἔδωκεν ἡμῖν Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν;

4. Δότε ἐξ ὑμῶν τρεῖς ἄνδρας ἐκ φυλῆς, καὶ ἀποστελῶ αὐτούς, καὶ ἀναστάντες διελθέτωσαν τὴν γῆν, καὶ διαγραψάτωσαν αὐτὴν ἐναντίον μου, καθὰ δεήσει διελεῖν αὐτήν· καὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν.

5. Καὶ διεῖλεν αὐτοῖς ἑπτὰ μερίδας· Ἰούδας στήσεται ὅριον ἀπὸ λιβὸς αὐτοῖς, καὶ οἱ υἱοὶ Ἰωσὴφ στήσονται ἐπὶ τὸ ὅριον αὐτῶν ἀπὸ βορρᾶ.

6. Ὑμεῖς δὲ μερίσατε τὴν γῆν ἑπτὰ μερίδας, καὶ ἐνέγκατε πρός με ὧδε, καὶ ἐξοίσω ὑμῖν κλῆρον ὧδε ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν.

7. Οὐ γάρ ἐστιν μερὶς τοῖς υἱοῖς Λευὶ ἐν ὑμῖν· ἱερατία γὰρ Κυρίου μερὶς αὐτοῦ· καὶ Γὰδ καὶ Ῥουβήν, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ ἔλαβον τὴν κληρονομίαν αὐτῶν πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐπ' ἀνατολάς, ἣν ἔδωκεν αὐτοῖς Μωυσῆς ὁ παῖς Κυρίου.

18. Sed transibis ad montem, & succides tibi, atq; purgabis ad habitandum spatia: & poteris ultrà procedere cùm subverteris Chananeum, quem dicis ferreos habere currus, & esse fortissimum.

CAP. XVIII.

COngregatiq; sunt omnes filii Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii, & fuit eis terra subjecta.

2. Remanserunt autem filiorum Israel septem tribus, quæ nec dum acceperant possessiones suas.

3. Ad quos Josue ait, usque quo marcetis ignavia, & non intratis ad possidendam terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis?

4. Eligite de singulis tribubus ternos viros, ut mittam eos, & pergant atque circummeant terram, & describant eam juxta numerum uniuscujusque multitudinis: referantque ad me quod descripserint.

5. Dividite vobis terram in septem partes: Judas sit in terminis suis ab australi plaga, & domus Joseph ab aquilone.

6. Mediam inter hos terram in septem partes describite: & huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro mittam vobis hic sortem:

7. Quia non est inter vos pars Levitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hæreditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manasse jam acceperant possessiones suas trans Jordanem ad orientalem plagam: quas dedit eis Moyses famulus Domini.

8. Mons [illegible] erit tibi, quia sylva [illegible] est. succides ergo eam, & erunt tibi exitus ejus: quia expelles Chenaanæũ, quanquam currus ferrei sint ei, quanquam fortis sit.

CAP. XVIII.

COngregata est autem universa [1] multitudo filiorum Israel [2] Siloh, & collocaverunt ibi tabernaculum ecclesiæ, postqu[a]m terra sub[j]ecta erat coram eis.

2. Remanserant autem [2] è filiis Israel quibus non diviserant hæreditatem suam, septem tribus.

3. Dixitq; Jehosua ad filios Israel, usquequo [3] cessatis ingredi, ut possideatis terram quam dedit vobi[s] Jehovah Deu[s] patrum vestrorum?

4. [4] Tradite ex vobis tres viros per tribum, quos mitam: surgentq;, & ambulabunt per terram, describentq; eam [5] juxta hæreditatem suam, postea revertentur ad me.

5. Et [†] partietur eam in septem portiones: Jehudah stabit in finibus suis à meridie: & familia Joseph stabunt in finibus suis ab aquilone.

6. Vosq; describatis terram [in] septem partes, & afferatis ad me huc: tum pro[jic]iam vobis sortem hic coram Jehova Deo nostro.

7. Non est enim pars Levitis in medio vestr[i], quia sacerdotium [J]ehovæ est hæreditas ejus: Gad autem & Reuben, & [6] dimidia tribus Menasseh acceperunt hæreditatem suam cis Jarden ad orientem, quam dedit eis Moseh servus Jehovæ.

18. Sondern das gebirge sol dein sein / da der wald ist / den hawe vmb / so wird er deines loß ende sein / wenn du die Cananiter vertreibst / die eisern wagen haben / vnd mechtig sind.

Das XVIII. Cap.

VNd es versamlet sich die gantze gemeine der kinder Israel gen Silo / vnd richten daselbs auff die hutten des stiffts / vnd das land war jnen vnterworffen.

2. Vnd waren noch sieben stemme der kinder Israel / denen sie jr erbteil nicht ausgeteilet hatten.

3. Vnd Josua sprach zu den kindern Israel / Wie lange seid jr so laß / das jr nicht hingehet das land einzunemen / das euch der HERR ewr veter Gott gegeben hat?

4. Schafft euch aus iglichem stam drey menner / das ich sie sende / vnd sie sich auffmachen / vnd durchs land gehen / vnd beschreibens nach jren erbteilen / vnd komen zu mir.

5. Teilet das land in sieben teil / Juda sol bleiben auff seiner grentze von mittag her / vnd das haus Joseph sol bleiben auff seiner grentze von mitternacht her.

6. Jr aber beschreibt das land der sieben teil / vnd bringet sie zu mir hieher / so wil ich euch das loß werffen für dem HERRN vnserm Gott.

7. Denn die Leviten haben kein teil vnter euch / sondern das priesterthumb des HERRN ist jr erbteil. Gad aber vnd Ruben / vnd der halbe stam Manasse / haben jr teil genomen jenseid dem Jordan / gegen dem morgen / das jnen Mose der knecht des HErrn gegeben hat.

[8] ips[e] & [s]ilves e[st] & erit t[ibi] [ex]c[isio]. Ch[anaanæum] quia cur[rus] ferr[ei] (sc. est) illi, quia fortis i[pse].

Cap. 18.

1. cœtus f. I. in S. & habitare fecerunt ibi t. e. & (e. pos[t]qu[am]) [subjec]ter.

2. in filiis

3. Ses[...] remissi [...] estis) ad ingrediendum ad possidendum.

4. date vobis t. v. tribus, & mittam eos.

5. ad os hæreditatis s. & venient ad me. & partientur sibi eam ad 7 partes.

[†] s. super terminum suum a m. & domus J. s. super terminum suum a[b] [aquilone].

6. medie-[t]as trib[us] [M]enass[e] [acceperunt] trans [Jordanem ad orientem]

Sors filiorum Benjamin.

8. Da machten sich die menner auff / das sie hingiengen. Vnd Josua gebot jnen / das sie hin wolten gehen das land zubeschrieben/vnd sprach/Gehet hin vnd durchwandelt das land/ vnd beschreibet es/ Vnd kompt wider zu mir / das ich euch hie das loß werffe für dem HERRN zu Silo.

9. Also giengen die menner hin/vnd durchzogen das land/ vnd beschriebens auff einen brieff nach den stedten / in sieben teil/vnd kamen zu Josua ins lager gen Silo.

10. Da warff Josua das loß vber sie zu Silo für dem HERRN / vnd teilet daselbs das land aus vnter die kinder Israel / einem iglichen sein teil.

11. Vnd das loß des stams der kinder BenJamin fiel nach jren geschlechten/ vnd die grentze jres loß gieng aus zwischen den kindern Juda vnd den kindern Joseph.

12. Vnd jre grentze war an der ecken gegen mitternacht vom Jordan an / vnd gehet erauff an der seiten Jeriho/von mitternachtwerts / vnd kompt auffs gebirge gegen abendwerts/ vnd gehet aus an der wüsten BethAuen.

13. Vnd gehet von dannen gen Luß/ an der seiten her an Luß gegen mittagwerts/ das ist/BethEl/ vnd kompt hinab gen AtharothAdar an dem berge/der vom mittag ligt an dem nidern BethHoron.

14. Darnach neiget sie sich vnd lencket sich vmb zur ecken des abends gegen mittag von dem berge / der für BethHoron gegen mittagwerts ligt/ vnd endet sich an KiriathBaal/das ist/Kiriath Jearim/die stad der kinder Juda / Das ist die ecke gegen abend.

15. Aber die ecke gegen mittag ist von KiriathJearim an / vnd gehet aus gegen abend/vnd kompt hinaus zum wasserbrun Nephthoah.

16. Vnd gehet erab an des berges ende / der für dem tal des sons Hinnam ligt/ welchs im grunde Raphaim / gegen mit-

7. euntibus ad describendum &c. in terra, & describite e. & revertemini.

8. in terra & d. e. ad urb. ad s. p. super libro, & Venerũt.

9. divisiones e.

10. inter f. 9.

11. angulum. sic infra.

12. fuerũt exitus ejus ad d. B. & trãsivit il. t. in L. ad humerũ L. ad meridiem &c. super montem.

13. angulum &c. qui super facies B. sic infra.

461:

8. Surrexeruntq; viri illi, atq; abierunt, præcepitq; Jehosua 7 istis qui ibant ut describerent terram, dicendo, Ite & ambulate per terram, ac describite eam: postea revertimini ad me, & hic projiciam vobis sortem coram Jehovah in Siloh.

9. Abierunt itaq; viri, & transierunt 8 per terram atq; descripserunt eam per urbes in septem partes, in libro: reversiq; sunt ad Jehosua ad castra *in* Siloh.

10. Misit autem eis Jehosua sortem in Siloh coram Jehova partitusq; est ibi Jehosua terram filiis Israel secundum 9 partes eorum.

11. Ascendit autem sors tribus filiorum Binjamin per familias suas & exivit terminus sortis eorum inter filios Jehudah & 10 filios Joseph.

12. Fuitq; eis terminus ad 11 latus aquilonis à Jarden: & ascendit terminus ad latus Jeriho ab aquilone, ascenditq; in montem ad mare, ac 12 exitus ejus sunt ad desertum Bethaven.

13. Illinc autẽ pertrãsit terminus in Luz ad latus Luz australe (ipsa *est* Bethel) & descendit terminus *in* Ateroth-Adar, juxta montem qui *est* à meridie ipsi Bethhoron inferiori.

14. Et designatur terminus, circuitq; ad 13 latus maris ad meridiem, à monte qui *est* è regione Bethhoron ad meridiem: suntq; exitus ejus ad Ciriath-baal (ipsa *est* Ciriath jearim) urbe filiorum Jehudah: hoc *est* latus maris.

15. Latus autem ad meridiem, ab extremo Ciriath-jearim: itaq; exit terminus ad mare, exit inquam ad fontem aquarum Cephthoah.

16. Et descendit terminus ad extremum montis qui *est* è regione vallis Benhinnom, quiq; *est* in valle Rephaim ad aqui-

8. Cumque surrexissent viri, ut pergerent ad describendam terram, præcepit eis Josue, dicens, Circuite terram, & describete eam, ac revertimini ad me: ut hic coram Domino, in Silo mittam vobis sortem.

9. Itaque perrexerunt: & lustrantes eam, in septem partes diviserunt, scribentes in volumine. Reversique sunt ad Josue in castra Silo.

10. Qui misit sortes coram Domino in Silo, divisitque terram filiis Israel in septem partes.

11. Et ascendit sors prima filiorum Benjamin per familias suas, ut possiderent terram inter filios Juda & filios Joseph.

12. Fuitque terminus eorum contra aquilonem à Jordane: pergens juxta latus Jericho septentrionalis plagæ, & inde contra occidentem ad montana conscendens, & perveniens ad solitudinem Bethaven,

13. Atque pertransiens juxta Luzam ad meridiem, ipsa est Bethel: descenditq; in Ataroth Addar in montem, qui est ad meridiem Bethhoron inferioris:

14. Et inclinatur circuiens contra mare ad meridiem montis qui respicit Bethhoron contra Africum: suntque exitus ejus in Cariathbaal, quæ vocatur & Cariath jarim, urbem filiorum Juda. Hęc est plaga contra mare, ad occidentem.

15. A meridie autem ex parte Cariath jarim egreditur terminus contra mare, & pervenit usque ad fontem aquarũ Nephtoa.

16. Descenditque in partem montis, qui respicit vallem filiorum Ennom: & est contra septentrionalem

8. Καὶ ἀναστάντες οἱ ἄνδρες ἐπορεύθησαν· καὶ ἐνετείλατο ὁ Ἰησοῦς τοῖς ἀνδράσιν τοῖς πορευομένοις χωροβατῆσαι τὴν γῆν λέγων· διέλθατε καὶ πορεύθητε τὴν γῆν, καὶ χωροβατήσατε αὐτήν, καὶ παραγενήθητε πρός με, καὶ ἐξοίσω ὑμῖν ὧδε κλῆρον ἔναντι Κυρίου ἐν Σηλώ.

9. Καὶ ἐπορεύθησαν οἱ ἄνδρες καὶ διῆλθον ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐχωροβάτησαν αὐτήν· καὶ εἴδοσαν αὐτήν, καὶ ἔγραψαν αὐτὴν κατὰ πόλεις αὐτοῦ ἑπτὰ μερίδας εἰς βιβλίον, καὶ ἤνεγκαν πρὸς Ἰησοῦν εἰς τὴν παρεμβολὴν ἐν Σηλώ.

10. Καὶ ἐνέβαλεν αὐτοῖς Ἰησοῦς κλῆρον ἐν Σηλὼ ἔναντι Κυρίου, καὶ ἐμέρισεν ἐκεῖ Ἰησοῦς τὴν γῆν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ κατὰ μερισμοὺς αὐτῶν.

11. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος φυλῆς υἱῶν Βενιαμὶν πρῶτος κατὰ δήμους αὐτῶν· καὶ ἐξῆλθεν ὅρια τοῦ κλήρου αὐτῶν ἀναμέσον υἱῶν Ἰούδα καὶ ἀναμέσον υἱῶν Ἰωσήφ.

12. Καὶ ἐγενήθη αὐτῶν τὰ ὅρια ἀπὸ βορρᾶ ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου, προσαναβήσεται τὰ ὅρια κατὰ νώτου Ἱεριχὼ ἀπὸ βορρᾶν, καὶ ἀναβήσεται ἐπὶ τὸ ὄρος ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ ἡ μαδβαρῖτις Βαιθαών.

13. Καὶ διελεύσεται ἐκεῖθεν τὰ ὅρια Λουζὰ ἀπὸ λιβός, αὐτή ἐστιν Βαιθήλ· καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια Αταρὼθ Εδδὰρ ἐπὶ τὴν ὀρεινήν, ἥ ἐστιν πρὸς λίβα Βαιθωρὼν ἡ κάτω.

14. Καὶ διελεύσεται τὰ ὅρια καὶ περιελεύσεται ἐπὶ τὸ μέρος τὸ βλέπον τὸ παρὰ θάλασσαν ἀπὸ λιβὸς ἀπὸ τοῦ ὄρους ἐπὶ πρόσωπον Βαιθωρὼν λίβα· καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ εἰς Καριὼθ Βαάλ, αὕτη ἐστὶν Καριαθιαρίμ, πόλις υἱῶν Ἰούδα· τοῦτο ἐστὶν τὸ μέρος τὸ πρὸς θάλασσαν.

15. Καὶ μέρος τὸ πρὸς λίβα ἀπὸ μέρους Καριαθβαάλ· καὶ διελεύσεται εἰς Γασίν, καὶ ἐξελεύσεται ἐπὶ πηγὴν ὕδατος Ναφθώ.

16. Καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια ἐπὶ μέρους τοῦ ὄρους ὅ ἐστιν κατὰ πρόσωπον νάπης υἱοῦ Ἐνὸμ ὅ ἐστιν ἐκ μέρους Εμεκραφαΐμ ἀπὸ

ἀπὸ Βοῤῥᾶ, καὶ καταβήσεται ἐπὶ Γαιωνναμ ἐπὶ νῶτον Ιεβοὺς ἀπὸ λιβός· καὶ καταβήσεται ἐπὶ πηγὴν Ρογήλ.

17. Καὶ διεκβαλεῖ ἐπὶ βοῤῥᾶν, καὶ διελεύσεται ἐπὶ πηγὴν Σαμές, καὶ παρελεύσεται ἐπὶ Γαλιλώθ, ἥ ἐστιν ἀπέναντι πρὸς ἀνάβασιν Εδωμίμ· καὶ καταβήσεται ἐπὶ λίθον Βαὰν υἱῶν Ρουβήν.

18. Καὶ διελεύσεται κατὰ νώτου Βαιθαραβὰ ἀπὸ βοῤῥᾶ, καὶ καταβήσεται ἐπὶ Αραβά.

19. Καὶ παρελεύσεται ἐπὶ τὰ ὅρια ἐπὶ νῶτον Βηθαλγλὰ ἀπὸ βοῤῥᾶ, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος τῶν ὁρίων ἐπὶ λοφίαν τῆς θαλάσσης τῶν ἁλῶν ἀπὸ βοῤῥᾶ εἰς μέρος τοῦ Ιορδάνου ἀπὸ λιβός, ταῦτα τὰ ὅρια ἐστιν ἀπὸ λιβός.

20. Καὶ ὁ Ιορδάνης ὁριεῖ αὐτὸ ἀπὸ μέρους ἀπ' ἀνατολῶν· αὕτη ἡ κληρονομία υἱῶν Βενιαμὶν τὰ ὅρια αὐτῆς κύκλῳ κατὰ δήμους αὐτῶν.

21. Καὶ ἐγενήθησαν αἱ πόλεις τῆς φυλῆς τῶν υἱῶν Βενιαμὶν κατὰ δήμους αὐτῶν Ιεριχὼ καὶ Βηθαγλὰ καὶ Μεκκασίς.

22. Καὶ Βαιθαραβὰ καὶ Σαμαρὶμ καὶ Βηθήλ.

23. Καὶ Αυὶμ, καὶ Αφερὰ, καὶ Αφαρά.

24. Καὶ καφαραμμωνὰ καὶ τὴν Αφνὶ, καὶ Γαβαά, πόλεις δώδεκα καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.

25. Γαβαὼν καὶ Ραμὰ, καὶ Βηρώθ.

26. Καὶ Μασσηφὰ, καὶ Κεφιρὰ, καὶ Μασσά.

27. Καὶ Ρεκὲν, Ιερφὴλ, καὶ Θερελά.

28. Καὶ Σελαελὰφ, καὶ Ιεβοὺς, αὕτη ἐστὶν Ιερουσαλήμ, καὶ Γαβαὼθ, καὶ πόλις Ιαρίμ, τεσσαρεσκαίδεκα καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν· αὕτη ἡ κληρονομία υἱῶν Βενιαμὶν κατὰ δήμους αὐτῶν.

---

nalem plagam in extrema parte vallis Raphaim Descenditque in Ge Ennom (id est vallem Ennom,) juxta latus Jebusæi ad Austrum. & pervenit ad fontem rogel,

17. Transiens ad aquilonem, & egrediens ad En semes, (id est fontem solis). Et pertransit usq; ad tumulos qui sunt è regione ascensus Adommim: descenditq; Aben Boen, id est lapidem Boen filii Ruben:

18. Et pertransit ex latere aquilonis ad campestria: descenditque in planitiem,

19. Et prætergreditur contra aquilonem Bethhagla: suntque exitus ejus contra linguam maris salsissimi ab aquilone in fine Jordanis ad australem plagam:

20. Qui est terminus illius ab oriente. Hæc est possessio filiorum Benjamin per terminos suos in circuitu, & familias suas.

21. Fueruntque civitates ejus, Jericho & Bethhagla & vallis Casis,

22. Betharaba & Samaraim & Bethel,

23. Et Avim & Aphara & Ophera,

24. Villa Hemona & Ophni & Gabee: civitates duodecim, & villę earum.

25. Gabaon & Rama & Beroth,

26. Et Mesphe, & Caphara & Amosa,

27. Et Recen, Jarephel, & Tharela,

28. Et Sela, Eleph & Jebus, quæ est Jerusalem, Gabaath & Cariath: civitates quatuordecim, & villæ earum. Hæc est possessio filiorum Benjamin juxta familias suas.

---

quilonem, descenditq; ad vallem Hinnom ad 14 latus Jebusæi ad meridiem, & *illinc* descendit *ad* Enrogel.

17. Et 15 circuit ab aquilone, & exit *ad* Ensemes, atq; egreditur ad Geliloth, quæ *est* è regione ascẽsus Adummim: & descendit Eben, Bohan fili Reuben.

18. 16 Illinc pertransit ad latus *quod est* è regione planitiei ad aquilonem, & descendit in Arabah.

19. Inde pertransit terminus ad latus Bethhoglah ad aquilonem: suntq; exitus termini 17 ad limitem maris salis ad aquilonem, ad extremum Jarden ad meridiem, iste *est* terminus austri.

20. Et Jarden 18 terminat eum ad latus orientis. Ista *est* hæreditas filiorum Binjamin per terminos suos 19 in circuitu per familias suas.

21. Fueruntq; urbes istæ tribus filiorum Binjamin per familias suas, Jeriho & Bethhoglah & vallis Cesis.

22. Et Betharabah & Semaraim & Bethel,

23. Et Avim & Parah & Ophrah.

24. Et villa Haamonai & Ophni, & Gaba: civitates duodecim, & villæ earum.

25. Gibon & Ramah & Beeroth.

26. Et Mispeh & Chephirah & Mosah.

27. Et Recen & Irpeel & Tharalah.

28. Et Sela Eleph & Jebusi (ipsa *est* Jerusalaim) Gibath, Ciriath civitates quatuordecim, & villæ earum. ista *est* hereditas filiorum Binjamin per familias suas.

---

ternacht ligt/ vnd gehet erab durchs tal Hinnam/ an der seiten der Jebusiter am mittage/ vnd kómpt hinab zum brun Rogel.

17. Vnd zeucht sich von mitternachtwerts/ vnd kómpt hinaus gen En Semes/ vnd kompt hinaus zu dē hauffen die gegen Adumim hinauff ligen/ vnd kómpt erab zum stein Bohen des sons Ruben.

18. Vnd gehet zur seiten hin neben dem gefilde/ das gegen mitternacht ligt/ vnd kómpt hinab auffs gefilde.

19. Vnd gehet an der seiten Beth Hagla die gegen mitternacht ligt/ vnd ist sein ende an der zunge des saltzmeers/ gegen mitternacht/ an dem ort des Jordans gegen mittag/ Das ist die mittags grentze.

20. Aber die ecke gegen morgen sol der Jordan enden/ Das ist das erbteil der kinder Ben Jamin in jren grentzen vmbher/ vnter jren geschlechten.

21. Die stedte aber des stams der kinder Ben Jamin vnter jren geschlechten sind diese/ Jeriho/ Beth Hagle/ Emek Keziz.

22. Beth Araba/ Zemaraim/ Beth El.

23. Auim/ Hapara/ Ophra.

24. Caphar Amonai/ Apheni/ Gaba/ Das sind zwelff stedte vnd jre dörffer.

25. Gibeon/ Rama/ Beeroth.

26. Mizpe/ Caphira/ Moza.

27. Rekem/ Jerpeel/ Thareala.

28. Zela/ Eleph/ vnd die Jebusiter/ das ist Jerusalem/ Gibeath/ Kiriath/ viertzehen stedte vnd jre dörffer/ das ist das erbteil der kinder Ben Jamin in jren geschlechten.

14. *humerum.*
15. *designatus est, vel, designatur.*
16. *& (sic v. seq.) transivit.*
17. *ad linguam Jos. 15. n. 3*
18. *terminabit Futuri pro præsenti enallage frequens.*
19. *circũquaq; ad fam. s.*

Sors Simeonis & Zabulon.

Cap. 19.

Das XIX. Cap.

DArnach fiel das ander loß des stams der kinder Simeon / nach jren geschlechten/vnd jr erbteil war vnter dem erbteil der kinder Juda.
2. Vnd es ward jnen zum erbteil / BeerSeba / Seba/ Molada.
3. HazarSual/Bala/ Azem.
4. ElTholad / Bethul/ Harma.
5. Ziklag/BethMarcaboth/ HazarSussa.
6. BethLebaoth/Saruhen/ Das sind dreitzehen stedte vnd jre dörffer.
7. Ain/Rimon/Ether/Asan/das sind vier stedte vnd jre dörffer.
8. Dazu alle dörffer / die vmb diese stedte ligen / biß gen Baalath BeerRamath gegen mittag. Das ist das erbteil des stams der kinder Simeon in jren geschlechten.
9. Denn der kinder Simeon erbteil ist vnter der schnur der kinder Juda/weil das erbteil der kinder Juda jnen zu groß war/darumb erbeten die kinder Simeon vnter jrem erbteil.
10. Das dritte loß fiel auff die kinder Sebulon nach jren geschlechten / vnd die grentze jres erbteils war biß gen Sarid.
11. Vnd gehet hinauff zum abendwerts/ gen Marcala/ vnd stösset an Dabaseth/vnd stösset an den bach der für Jakneam fleust.
12. Vnd wendet sich von Sarid gegen der sonnen auffgang/ biß an die grentze Cisloth Thabor/ vnd kömpt hinaus gen Dabrath/vnd langet hinauff gen Japhia.
13. Vnd von dannen gehet sie gegen dem auffgang durch Githa/Hepher/Itha/Kazin/ vnd kömpt hinaus gen Rimon Mithoar vnd Nea.

Vnd

CAP. XIX.

EGressa est autem sors secunda ipsi Simon, tribui filiorum Simeon per familias suas: & fuit hæreditas eorum in medio hæreditatis filiorum Jehudah.
2. Fuitq; eis in hæreditate eorum Beer-seba, & seba, & Moladah.
3. Et Hasar-sual, & Balah & Asim,
4. Et Eltholad, & Bethul & Hormah,
5. Et Siclag, & Beth-marchaboth, & Hasar-susah,
6 Et Beth-Lebaoth, & Saruhem: civitates tredecim & villę earum.
7. Ain, Rimmon & Ether, & Asan: civitates quatuor & villæ earum.
8. Et omnes villæ quæ *erant per* [1] circuitus urbium istarum usq; *ad* Baalath beer, Ramath [1] australem. Ista *est* hæreditas tribus filiorum Simon per familias suas.
9 De [2] portione filiorum Jehudah *facta fuit* hæreditas filiorum Simon: erat enim portio filiorum Jehudah [3] major ipsis, itaq; hæreditatem acceperunt filii Simon in medio hæreditatis eorum.
10. Ascendit autem sors tertia filiis Zebulum per familias suas: & fuit terminus hæreditatis eorum usq; *ad* Sarid,
11. [4] Ascenditq; terminus eorum ad mare, & Mar ala, & pertingit ad Dabbaeth: pervenitq; ad flumen quod *est* è regione Jocneam.
12. Revertiturq; à Sarid ad orientem, *id est* ad ortum solis [5] ad terminum Chissoth Thabor, & *illinc* egreditur ad Dobrath, & ascendit *in* Japhia.
13. Inde præterea transit ad orientem, ad ortum, ad Githah Hepher *&* ad Ithahcasin: & *illinc* exit *in* Rimmon, [6] quæ gyrat ad Neah:

Gy-

462:

1. *meridiei.*
2. *funiculo.*
3. *multa præ ipsis, & hæreditarunt f. S.*
4. *& ascendet & pertinget (sic infra fut. pro præsenti) ad D. & pertinget ad torrentem, qui super facies ?.*
5. *super.*
6. *gyrans*

CAP. XIX.

ET egressa est sors secunda filiorum Simeon per cognationes suas: fuitque hæreditas eorum in medio possessionis filiorum Juda.
2. Bersabee & Sabee & Molada.
3. Et Hasersual, Bala & Asem,
4. Et Eltholad, Bethul & Harma,
5. Et Siceleg & Beth-marchaboth & Hasersusa.
6. Et Bethlebaoth & Sarohen: civitates tredecim, & villæ earum.
7. Ain & Remmon & Athar & Asan: civitates quatuor, & villæ earum:
8. Omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad Baalath, Beer, Ramath contra australem plagam. Hæc est Hæreditas filiorum Simeon juxta cognationes suas,
9. In possessione & funiculo filiorum Juda: quia major erat. & idcirco filii Simeon possederunt in medió hęreditatis eorum.
10. Cecidítque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas: & factus est terminus possessionis eorum usque Sarid.
11. Ascenditque de mari & Medalaa, & pervenit in Debbaeth: usque ad torrentem, qui est contra Jeconam.
12. Et revertitur de Sared contra orientem in finem Cheseleth Thabor: & egreditur ad Dabereth, ascenditque contra Japhie.
13. Et inde pertransit usque ad orientalē plagam Gethhepher & Tacasin: & egreditur in Remmon, Amthar & Noa.

Et

Κεφαλ. ιθ΄

ΚΑὶ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος ὁ δεύτερος τοῦ Συμεὼν τῇ φυλῇ υἱῶν Συμεὼν κατὰ δήμους αὐτῶν, καὶ ἐγενήθη ἡ κληρονομία αὐτῶν ἀναμέσον κλήρων υἱῶν Ἰούδα.
2. Καὶ ἐγενήθη αὐτοῖς ὁ κλῆρος Βηρσαβεὲ, καὶ Σαβὲ, καὶ Μωλαδά.
3. Καὶ Ἀρσερσουὰλ, καὶ Βωλὰ, καὶ Ἰασὸμ·
4. Καὶ Ἐλθουλὰδ, καὶ Βαθοὺλ, καὶ Ἑρμά.
5. Καὶ Σικελὰγ, καὶ Βηθαμαρχαβὼθ, καὶ Ἀσερσουσίμ.
6. Καὶ Βηθλεβαώθ, καὶ οἱ ἀγροὶ αὐτῶν· πόλεις τρεισκαίδεκα καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
7. Αιν, καὶ Ρεμμὼν, καὶ Ἐθὲρ, καὶ Ἀσὰν, πόλεις τέσσαρες καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
8. Καὶ πᾶσαι αἱ ἐπαύλεις περικύκλῳ τῶν πόλεων τούτων ἕως Βααλὰθ, Βηρραθμὼθ, πορευομένων κατὰ λίβα. αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Συμεὼν κατὰ δήμους αὐτῶν.
9. Ἀπὸ τοῦ κλήρου τοῦ Ἰούδα ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Συμεὼν, ὅτι ἐγενήθη ἡ μερὶς υἱῶν Ἰούδα μείζων τῆς αὐτῶν, καὶ ἐκληρονόμησαν οἱ υἱοὶ Συμεὼν ἐν μέσῳ τοῦ κλήρου αὐτῶν.
10. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος ὁ τρίτος τοῦ Ζαβουλὼν κατὰ δήμους αὐτῶν, ἔσται τὰ ὅρια τῆς κληρονομίας αὐτῶν ἕως Σαρίδ.
11. Καὶ προσαναβαίνει τὰ ὅρια αὐτῶν εἰς θάλασσαν καὶ Μαραλὰ, καὶ συνάψει ἐπὶ Δαβαθὲ, καὶ ἀπαντήσει εἰς τὴν φάραγγα ἥ ἐστιν κατὰ πρόσωπον Ἰεκνάμ.
12. Καὶ ἀνέστρεψαν ἀπὸ Σαρὶδ ἐξ ἐναντίας ἀπ᾽ ἀνατολῶν Σαμὲς ἐπὶ τὰ ὅρια Χασελωθαβὼρ, καὶ διελεύσεται ἐπὶ Δαβρὰθ, καὶ προσαναβήσεται ἐπὶ Ἰαφφιέ.
13. Καὶ ἐκεῖθεν περιελεύσεται ἐξ ἐναντίας ἐπ᾽ ἀνατολὰς ἐπὶ Γεθθαεφὲρ, καὶ Σὶν, καὶ διελεύσεται ἐπὶ Ρεμμωνὰ Ἀμαθὰρ Ἀνουά.

Καὶ

Sors tribus Isaschar.

14. Καὶ περιελεύσεται ὅρια ἐπὶ βορρᾶν ἐπὶ Αναθών, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτῶν ἐπὶ Γαὶ Ιεφθαήλ.
15. Καὶ Κοττὰθ καὶ Ναλαλὼλ, καὶ Σεμρὼμ, καὶ Ιεδαλὰ, καὶ Βηθλεέμ, πόλεις δώδεκα καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
16. Αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Ζαβουλὼν κατὰ δήμους αὐτῶν, αἱ πόλεις αὗται καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
17. Καὶ τοῦ Ισσάχαρ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος ὁ τέταρτος τοῖς υἱοῖς Ισσάχαρ κατὰ συγγένειαν αὐτῶν.
18. Καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια αὐτῶν Ιζραὲλ καὶ Αχασελὼθ καὶ Σουνήμ.
19. Καὶ Αφαρὲμ, καὶ Σηὼν, καὶ Ανερέθ.
20. Καὶ Ραβὼθ, καὶ Κεσιὼν, καὶ Αεβής.
21. Καὶ Ραμὼθ, καὶ Ενγαννίμ, καὶ Ανναδὰ, καὶ Βηθφασῆς.
22. Καὶ συνάψει τὰ ὅρια ἐπὶ Ταβὼρ καὶ ἐπὶ Σασιμὰ, καὶ Βηθσαμύς· καὶ ἔσται ἡ διέξοδος τῶν ὁρίων αὐτῶν ὁ Ιορδάνης, πόλεις ἑκκαίδεκα καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
23. Αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Ισσάχαρ κατὰ δήμους, καὶ αἱ πόλεις καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν.
24. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος πέμπτος τῇ φυλῇ υἱῶν Ασὴρ κατὰ δήμους αὐτῶν.
25. Καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια αὐτῶν Ελκὰθ καὶ Αλὶ, καὶ Βεθὲν, καὶ Αχασίφ.
26. Καὶ Ελμέλεχ, καὶ Αμαὰθ, καὶ Μασὰλ· καὶ συνάψει τοῦ Καρμήλῳ κατὰ θάλασσαν, καὶ τοῦ Σιὼρ, καὶ Λαβανάθ.
27. Επιστρέψει ἀπ᾽ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ Βηθδαγὼν, καὶ συνάψει τοῦ Ζαβουλὼν καὶ ἐν Γαιεφθαὴλ κατὰ βορρᾶν Βηθαεμὲκ καὶ Ναιήλ, καὶ ἐλεύσεται εἰς Χαβὼλ ἀπὸ ἀριστερῶν.
28. Καὶ Αχρὰν, καὶ Ροὼβ, καὶ Αμὼν, καὶ Κανὰ ἕως Σιδῶνος τῆς μεγάλης.

Καὶ

14. Et circuit ad aquilonem Hanathon: suntque egressus ejus vallis Jephthael,
15. Et Cateth & Naalol & Semeron & Jedala & Bethlehem: civitates duodecim, & villæ earum.
16. Hæc est hæreditas tribus filiorum Zabulon per cognationes suas, urbes & viculi earum.
17. Issachar egressa est sors quarta per cognationes suas,
18. Fuitque ejus hæreditas Jexrael & Casaloth & Sunem.
19. Et Hapharaim & Seon & Anaharath,
20. Et Rabboth & Cesion, Abes,
21. Et Rameth & En gannim, & Enhadda & Bethpheses.
22. Et pervenit terminus ejus usque Thabor & Sehesima & Bethsemes: eruntque exitus ejus Jordanis: civitates sedecim, & villæ earum.
23. Hæc est possesio filiorum Issachar per cognationes suas, urbes, & viculi earum.
24. Ceciditq; sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas.
25. Fuitque terminus eorum Halcath & Chali & Beten & Axaph,
26. Et Elmelech & Amaad & Messal: & pervenit usque ad Carmelum maris & Sihor & Labanath.
27. Ac revertitur contra orientem Bethdagon: & pertransit usque Zabulon & vallem Jephthael contra aquilonem in Bethemec & Nehiel. Egrediturque ad levam Cabul,
28. Et Abran & Rohob & Hamon & Cana, usque ad Sidonem magnam:

Re-

14. 6 Gyrat item idem terminus ab aquilone *ad* Hannathon, suntq; egressus ejus *ad* 7 vallem Iphtael.
15. Et Cattath & Nahalel, & Simron, & Idalah, & Bethlechem: urbes duodecim & villæ earum.
16. Hæc *est* hæreditas filiorum Zebulun per familias suas urbes istæ & villę earum.
17. Ipsi Issachar egressa est sors quarta, filiis *inquam* Issachar per familias suas.
18. Et fuit terminus eorum, Izrelah & Chesuloth & Sunem,
19. Et Hapharaim & Seon, & Anaharath,
20. Et Rabbith & Cision, & Abes,
21. Et Rimeth & Engannim, & En-haddah & Bethpasseh:
22. Et 8 pervenit terminus in Thabor, & Sahasimah, & Bethsemes: eruntq; exitus termini eorum *ad* Jarden: urbes sedecim, & villę earum.
23. Hæc *est* hæreditas tribus filiorum Issachar per familias suas: urbes & villæ earum.
24. Egressa *est* autem sors quinta tribui filiorum Aser per familias suas.
25. Fuitq; terminus eorum Helcath, & Hali, & Beten, & Achsaph.
26. Et Alamelech & Amad: & Misal, & pervenit in Charmel ad mare, & in Sihor Libnath.
27. Et revertitur *ad* ortum solis *in* Bethdagon & pervenit *in* Zebulun & in vallem Iphthah-el ad aquilonem, & *in* Bethemec, & Neiel: & exit † ad Chabul à sinistra,
28. Et Ebron & Rehob, & Hammon & Canah, usq; ad Sidon 9 magnam:

Re-

14. Vnd lencket sich rumb von mitternacht gen Nathon/ vnd endet sich im tal Jephthah El.
15. Katath/Nahalal/Simron/Jedeala / vnd Bethlehem/ Das sind zwelff stedte vnd jre dörffer.
16. Das ist das erbteil der kinder Sebulon in jren geschlechten / das sind jre stedte vnd dörffer.
17. Das vierde loß fiel auff die kinder Jsaschar nach jren geschlechten.
18. Vnd jre grentze war Jesreel/Chesulloth/ Sunem.
19. Hapharaim/ Sion / Anaharath.
20. Rabith/Kiseon/Abez.
21. Remeth / Engannem/ Enhada/BethPazez.
22. Vnd stösset an Thabor / Sahazima/ BethSemes / vnd jr ende ist am Jordan/Sechtzehen stedte vnd jre dörffer.
23. Das ist das erbteil des stams der kinder Jsaschar in jren geschlechten / stedten vnd dörffern.
24. Das fünffte loß fiel auff den stam der kinder Asser/ nach jren geschlechten.
25. Vnd jre grentze war Helkath/ Hali/ Beten / Achsaph.
26. AlaMelech / Amead / Miseal. Vnd stösset an den Carmel am meer/vnd an SihorLibnath.
27. Vnd wendet sich gegen der sonnen auffgang / gen Beth-Dagon / vnd stösset an Sebulon vnd an das tal JephthahEl an die mitternacht/ BethEmek/ Negiel/ vnd kömpt hinaus zu Cabul zur lincken.
28. Ebron/Rehob/Hamon Kana/biß an groß Zidon.

Vnd

6. gyrans (vel, linea-obliqua-ducens) ad N. & circuibit (i. circuit) se ille terminus. 7. Vallis.

8. pertinget.

4631

9. multâ i. populosam.

29. Vnd wendet sich gen Rama / biß zu der festen stadt Zor / vnd wendet sich gen Hosa / vnd endet sich am meer / der schnur nach gen Achsib.

30. Vma / Aphek / Rehob / zwo vnd zwentzig stedte vnd jre dörffer.
31. Das ist das erbteil des stams der kinder Asser in jren geschlechten / stedten vnd dörffern.
32. Das sechste loß fiel auff die kinder Naphthali / in jren geschlechten.
33. Vnd jre grentze waren von Heleph / Elon / durch Zaenannim / Adami Nekeb / Jabneel / biß gen Lakum / vnd endet sich am Jordan.

34. Vnd wendet sich zum abend gen Asnoth Thabor / vnd kompt von dannen hinaus gen Hukok / Vnd stösset an Sebulon gegen mittag / vnd an Asser gegen abend / vnd an Juda am Jordan / gegen der sonnen auffgang.

35. Vnd hat feste stedte / Zidim / Zer / Hamath / Rakath / Cinnareth.

36. Adama / Rama / Hazor.
37. Kedes / Edrei / EnHazor.
38. Jereon / MigdalEl / Harem / BethAnath / BethSames / neuntzehen stedte vnd jre dörffer.

39. Das ist das erbteil des stams der kinder Naphthali in jren geschlechten / stedten vnd dörffern.
40. Das siebende loß fiel auff den stam der kinder Dan / nach jren geschlechten.
41. Vnd die grentze jres erbteils waren / Zarea / Esthaol / Jrsames.

42. Saelabin / Aialon / Jethla.
43. Elon / Thimnatha / Ekron.
44. Elthek / Gibethon / Baalath.

Marginal notes: 10. *Cum q; urbem munitionis (sic infra) p. & rever.* — 11. *in Z. à m. & in A. pertinget à mari & in Ieh.*

---

29 Revertiturq; terminus *in* Ramah, [10] usq; *ad* urbem munitam petræ: inde revertitur terminus in Hosah: suntq; exitus ejus ad mare à funiculo ad Achzib.
30. Et Ummah, & Aphec & Rehob: urbes viginti duæ: & villæ earum.

31. Hæc *est* hæreditas tribus filiorum Aser per familias suas: urbes istæ & villæ earum.
32. Filiis Nephthali exivit sors sexta filiis *inquam* Nephthali per familias suas.
33. Fuitq; terminus eorum ab Heleph, & ab Elon in Saanannim, & Adami Neceb, & Jabneel usq; ad Lacum: suntq; exitus ejus *ad* Jarden.
34 Postea revertitur terminus ad mare *ad* Aznoth-thabor: & progreditur illinc Huccoc, & pervenit [11] ad Zebulun à meridie, & ad Aser pervenit ab occidente, & ad Jehudah in Jarden, *ad* or*tum* solis.

35. Et urbes munitę, Siddim, Ser & Hammath, Raccath, & Chinnereth,

36. Et Adamah, & Ramah, & Hasor.

37. Et Cedes, & Edræi, & En Hasor.

38. Et Iron, & Migdalel, Horem, & Beth-anath, & Bethsemes: urbes novendecim & villę earum.

39. Hæc *est* hæreditas tribus filiorum Naphthali per familias suas, urbes *istæ* & villæ earum.
40. Tribui filiorum Dan per familias suas exivit sors septima.
41. Fuitq; terminus hæreditatis eorum Sorah, & Esthaol, & Irsemes.

42. Et Saalabbin, & Ajalon, & Ithbah.

43. Et Elon, & Timnathah, & Ecron.

44. Et Elthece, & Gibbethon, & Baalath,

---

29. Revertiturq; in Horma usque ad ciuitatẽ munitissimã Tyrum, & usq; Hosa: eruntq; exitus ejus in mare de funiculo Achziba:
30. Et Amma & Aphec & Rohob. civitates viginti duæ, & villæ earum.
31. Hæc est possesio filiorum Aser per cognationes suas. urbesque & viculi earum.
32. Filiorum Nephthali sexta sors cecidit per familias suas:
33. Et cœpit terminus de Heleph & Elon in Saananim & Adami, quæ est Neceb, & Jebnael usque Lecum: & egressus eorũ usque ad Jordanem.
34. Revertiturque terminus contra occidentem in Azanoth Thabor, atq; inde egreditur in Hucuca, & pertransit in Zabulon contra meridiẽ, & in Azer contra occidentem, & in Juda ad Jordanem contra ortum solis.
35. Civitates munitissimæ, Assedim, Ser & Emath & Reccath & Cenereth,
36. Et Edema & Arama, Asor.
37. Et Cedes & Edrai, Enasor
38. Et Jeron & Magdalel, Horem & Bethanath & Bethsames: civitates decem & novem, & villæ earum.
39. Hæc est possesio tribus filiorum Nephthali per cognationes suas, urbes & viculi earum
40. Tribui filiorũ Dan per familias suas egressa est sors septima:
41. Et fuit terminus possessionis ejus Saraa, & Esthaol, & Hirsemes, id est civitas solis.
42. Selebin & Ajalon & Jethela,
43. Elon & Themna & Acron.
44. Elthece, Gebbethon & Balaath,

---

29. Καὶ ἀναστρέψει τὰ ὅρια εἰς Ραμὰ ϗ ἕως πόλεως ὀχυρώματος τῶν Τυρίων, ϗ ἀναστρέψει τὰ ὅρια ἐπὶ Ωσά, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ ἡ θάλασσα, ϗ ἔσται ἀπὸ τοῦ χοινίσματος Αχαζίβ.
30. Καὶ Αμμα ϗ Αφὲκ, ϗ Ραὸβ, πόλεις εἰκοσιδύο καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
31. Αυτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Ασὴρ κατὰ δήμους αὐτῶν, αἱ πόλεις αὐτῶν ϗ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
32. Καὶ ἐξῆλθε τῷ Νεφθαλὶ ὁ κλῆρος ὁ ἕκτος τοῖς υἱοῖς Νεφθαλὶ κατὰ δήμους αὐτῶν.
33. Καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια αὐτῶν Μεελὲφ καὶ Ωλὰν Σεενανὶμ, ϗ Αδεμμὶ Αννεκὲβ, καὶ Ιαβνιὴλ ἕως Λακοὺμ· ϗ ἐγενήθησαν αἱ διέξοδοι αὐτῶν ὁ Ιορδάνης.
34. Καὶ ἐπιστρέψει τὰ ὅρια εἰς θάλασσαν Αζνὼθ Θαβὼρ, ϗ διελεύσεται ἐκεῖθεν εἰς Ικὼκ, ϗ συνάψει τῷ Ζαβουλὼν ἀπὸ νότου, ϗ Ασὴρ συνάψει κατὰ θάλασσαν, ϗ Ιούδα ὁ Ιορδάνης ἀπ᾽ ἀνατολῶν ἡλίου·
35. Καὶ αἱ πόλεις τειχήρεις τῶν Τυρίων· Τύρος ϗ Αμμαθ, ϗ Ρακκὰθ, ϗ Χενερεθ.

36. Καὶ Αδαμὶ, ϗ Ραμὰ, ϗ Ασὼρ.
37. Καὶ Κεδὲς, ϗ Αδραὶ, ϗ πηγὴ Ασὼρ.
38. Καὶ Ιερὼν, ϗ Μαγδαλιὴλ, Ωρὲμ ϗ Βηθανὰθ, ϗ Βηθσαμὶς, πόλεις δέκα ϗ ἐννέα ϗ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν.

39. Αυτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Νεφθαλὶ κατὰ συγγένειαν αὐτῶν, ϗ αἱ πόλεις ϗ ἐπαύλεις αὐτῶν.
40. Καὶ τῇ φυλῇ υἱῶν Δὰν κατὰ δήμους αὐτῶν ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος ὁ ἕβδομος.
41. Καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια κληρονομίας αὐτῶν, Σαραα, ϗ Εσθαὸλ πόλις Σαμές.

42. Καὶ Σααλαβὶν, ϗ Ελὼν, ϗ Ιεθλά.
43. Καὶ Ιαλὼν, ϗ Θαμνὰ, ϗ Ακκαρὼν,
44. Καὶ Ελθεκὼ, ϗ Γαβαθὼν, ϗ Βααλὼθ.

Sors filiorũ Dan.

45. Καὶ Ουδ, ϗ Βανηβαρὰκ, ϗ Γεθρεμμών.
46. Καὶ ἀπὸ θαλάσσης Ιεραχὼν, ϗ Ηρεκκὼν, ὅριον πλησίον Ιόππης.
47. Καὶ ἐξῆλθεν τὸ ὅριον υἱῶν Δὰν· ϗ ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ Δὰν, ϗ ἐπολέμησαν τὴν Λεσὲν· καὶ κατελάβοντο αὐτὴν, ϗ ἐπάταξαν αὐτὴν ἐν στόματι μαχαίρας, ϗ κατεκληρονόμησαν αὐτὴν, καὶ κατῴκησαν αὐτὴν, ϗ ἐκάλεσαν τὸ ὄνομα τῇ Λεσὲν Δὰν, κατὰ τὸ ὄνομα Δὰν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

48. Αυτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Δὰν κατὰ συγγένειαν αὐτῶν, αἱ πόλεις αὗται καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν.
49. Καὶ συνετέλεσαν τοῦ κληροδοτῆσαι τὴν γῆν εἰς τὰ ὅρια αὐτῆς, ϗ ἔδωκαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ κλῆρον τῷ Ιησοῦ υἱῷ Ναυῆ ἐν αὐτοῖς.

50. Διὰ προστάγματος Κυρίου· καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν πόλιν, ἣν ᾐτήσατο, Θαμναθσαρὰ ἥ ἐστιν ἐν τῷ ὄρει Εφραίμ· καὶ ᾠκοδόμησεν τὴν πόλιν καὶ ᾤκει ἐν αὐτῇ.

51. Αυται αἱ διαιρέσεις ἃς κατεκληροδότησεν Ελεάζαρ ὁ ἱερεὺς καὶ Ιησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν ἐν ταῖς φυλαῖς τοῦ Ισραὴλ κατὰ κλήρους ἐν Συλῶ, ἔναντι Κυρίου παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου· καὶ ἐπορεύθησαν ἐμβατεῦσαι τὴν γῆν.

Κεφαλ. κ΄

Καὶ ἐλάλησε Κύριος τῷ Ιησοῦ λέγων·
2. Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, λέγων· δότε ὑμῖν τὰς πόλεις τῶν φυγαδευτηρίων, ἃς εἶπα πρὸς ὑμᾶς διὰ Μωυσῆ. *Num. 35 v. 11. Deut. 19. v. 42.

3. Φυγαδευτήριον τῷ φονευτῇ τῷ πατάξαντι ψυχὴν ἀκουσίως ἄνευ προνοίας· καὶ ἔσονται ὑμῖν αἱ πόλεις φυγαδευτήριον, καὶ οὐκ ἀποθανεῖται ὁ φονευτὴς ὑπὸ τοῦ ἀγχιστεύοντος τὸ αἷμα.

---

45. Et Jud & Bane & Barac & Gethremmon:
46. Et Meajarcon & Arecon, cum termino qui respicit Joppen,
47. Et ipso fine concluditur. Ascenderuntque filii Dan, & pugnaverunt contra Lesem, ceperuntque eam: & percusserunt eam in ore gladii, & possederunt, & habitaverunt in ea, vocantes nomen ejus Lesem Dan, ex nomine Dan patris sui.

48. Hæc est possessio tribus filiorum Dan, per cognationes suas, urbes & viculi earum.
49. Cumque complesset sorte dividere terram singulis per tribus suas, dederunt filii Israel possessionem Josue filio Nun in medio sui,
50. Juxta præceptum Domini, urbem quam postulavit, Thamnath Saraa in monte Ephraim: & ædificavit civitatem, habitavitque in ea.

51. Hæ sunt possessiones quas sorte diviserunt Eleazar sacerdos, & Josue filius Nun, & principes familiarum, ac tribuum filiorum Israel, in Silo, corã Domino ad ostium tabernaculi testimonii, partitique sunt terram.

CAP. XX.

Et locutus est Dominus ad Josue, dicens,
2. Loquere filiis Israel, & dic eis, separate urbes fugitivorum, * de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi.

3. Ut confugiat ad eas quicunque animam percusserit nescius: & possit evadere iram proximi, qui ultor est sanguinis,

---

45. Et Jehud, & Bene-berac, & Gathrimmon,
46. Et Mehajarcon, & Raccon cum termino contra Japho.
47. Et exivit terminus filiorum Dan ab eis: ascenderuntq; filii Dan, & pugnaverunt cum Lesem, ceperuntq; eam, ac percusserunt eam 12 acie gladii, & hæreditate acceperunt eam, habitaveruntq; in ea: & vocaverunt Lesem Dan, secundum nomen Dan patris sui.

48. Hæc *est* hæreditas tribus filiorum Dan per familias suas, civitates istæ & villæ earum.
49. 13 Quum autem finem fecissent partiendi 1 terram *ut possiderent singuli* terminos suos, dederunt filii Israel hæreditatem ipsi Jehosua filio Nun in medio sui.
50. 14 Juxta sermonem Jehovæ dederunt ei urbem quam petivit, Thimnath Serah in monte Ephraim: & ædificavit urbem, habitavitq; in ea.
51. Istæ *sunt* hæreditates quas 15 tradiderunt possidendas Elazar sacerdos, & Jehosua filius Nun, & 16 principes patrum tribuum filiorum Israel per sortem in Siloh coram Jehova *ad* ostium tabernaculi ecclesiæ, & 17 finem fecerunt dividendi terram.

CAP. XX.

Loquutus est autem Jehovah ad Jehosua, dicendo,
2. 1 Alloquere filios Israel, his verbis, Date urbes refugii, quas loquutus sum ad vos 2 per manum Moseh.

3. Ut fugiat illuc homicida percutiens animam per errorem, absq; scientia: eruntq; vobis in refugium 3 3 propinquo sanguinis.

---

45. Jehud / BneBarak / Gath Rimon.
46. MeJarkon / Rakon / mit den grentzen neben Japho.

47. Vnd an denselben endet sich die grentze der kinder Dan / Vnd die kinder Dan zogen hinauff vnd stritten wider Lesem / vnd gewonnen vnd schlugen sie mit der scherffe des schwerts / vnd namen sie ein / vnd woneten drinnen / vnd nenneten sie Dan / nach jres vaters namen.

48. Das ist das erbteil des stams der kinder Dan / in jren geschlechten / stedten vnd dörffern.
49. Vnd da sie das land gar ausgeteilet hatten mit seinen grentzen / gaben die kinder Israel Josua dem son Nun ein erbteil vnter jnen.

50. Vnd gaben jm nach dem befehl des HERRN die stadt die er fordert / nemlich / Thimnath Serah / auff dem gebirge Ephraim. Da bawete er die stadt / vnd wonet drinnen.
51. Das sind die erbteil / die Eleasar der priester / vnd Josua der son Nun / vnd die obersten der veter vnter den geschlechten / durchs los den kindern Israel austeileten zu Silo für dem HERRN / für der thür der hütten des stiffts vnd volendeten also das austeilen des lands.

Das XX. Cap.

Vnd der HERR redet mit Josua / vnd sprach.
2. Sage den kindern Israel / Gebt vnter euch freystedte davon ich durch Mose euch gesagt habe.

3. Dahin fliehen möge ein todschleger / der eine seele vnuersehens vnd vnwissend schleat / das sie vnter euch frey sein für dem blutrecher.

---

12. *ad os gladii. & possederunt eam.*

13. *& cõpleverũt hæreditare (s. in hæreditatem partiri) terram, ad terminos suos & ded.* 464
14. *super os.*

15. *in hæreditatem partiti sunt.*
16. *capita patrum tribubus f. I. in sorte.*
17. *finierunt a dividendo.*

Cap. 20.

1. *loquere ad fil. I. dicendo. date vobis:*
2. *in manu M. ad fugiendum i. homicidam p. animam (s. quẽpiam) in ignorantia in nõ scientia. sic infra.*
3. *redemptore.*

4. Vnd der da fleucht zu der stedte eine / sol stehen aussen für der stadthor / vnd für den eltesten der stadt seine sache ansagen / so sollen sie jn zu sich in die stad nemen / vnd jm raum geben / das er bey jnen wone.

5. Vnd wenn der blutrecher jm nachjaget / sollen sie den todschleger nit in seine hende vbergeben / weil er vnwissend seinen nehesten geschlagen hat / vnd ist jm zuvor nicht feind gewesen.

6. So sol er in der stadt wonen / biß das er stehe für der gemeine für gericht / biß das der hohepriester sterbe / der zur selben zeit sein wird. Als denn sol der todschleger widerkommen in seine stadt / vnd in sein hauß / zur stadt / davon er geflohen ist.

7. Da heiligeten sie Kedes in Galilea / auff dem gebirge Naphthali / vnd Sechem auff dem gebirge Ephraim / vnd KiriathArba / das ist / Hebron / auff dem gebirge Juda.

8. Vnd jenseid des Jordans da Jeriho ligt gegen dem auffgang / gaben sie Bezer in der wüsten auff der ebene aus dem stam Ruben / vnd Ramoth in Gilead aus dem stam Gad / vnd Golan in Basan aus dem stam Manasse.

9. Das waren die stedte bestimpt allen kindern Jsrael / vñ den frembdlingẽ die vnter jnen woneten / das dahin flihe / wer eine seele vnuersehens schlegt / dz er nicht sterbe durch den blutrecher / biß das er für der gemeine gestanden sey.

4. cum eis.

5. redemtor sanguinis post eum, & non conclaudent.

6. odio habens ipse eum.

7. usque stare se &c. usque mori sacerdotem m.

8. qua fugerat inde. & sanctificaverũt.

9. & à transitu Jarden.

10. peregrinante in m. e. ad fugiendum omnem percutiẽtem animam (i. quempiam) in ignorantia, & nõ moreretur in manu redemtoris sanguinis usque stare eum ad facies cœtus.

4. Et fugiet ad unam ex civitatibus istis, stabitq; *ad* ostium portæ urbis, ac loquetur in auribus seniorum urbis ipsius verba sua, & recolligent eum in urbem ad se, dabuntq; ei locum, & habitabit 4 apud eos.

5. Quum autem persequutus fuerit 5 eum propinquus sanguinis non tradent homicidam in manu ejus: quia absq; scientia percussit proximum suum, neq; 6 odio habuerat eum ab heri & nudiustertius,

6. Et habitabit in civitate ea 7 donec stet ante cœtum ad judicium, *aut* donec moriatur sacerdos magnus qui erit in diebus illis: tunc *enim* revertetur homicida, venietq; ad civitatem suam. & ad domum suam, ad civitatem 8 unde fugerat.

7. Et paraverunt Cedes in Galil in monte Naphthali, & Sechem in monte Ephraim, & Ciriath-arba (ipsa *est* Hebron) in monte Jehudah.

8. 9 De trans Jarden autem Jeriho ad orientẽ dederunt Besir in deserto in planitie, de tribu Reuben: & Ramoth in Gilad, de tribu Gad: & Golan in Basan, de tribu 1 Menasseh.

9. Istæ fuerunt civitates conventionis omnibus filiis Israel, & peregrino 10 qui peregrinatur in medio eorum ut fugeret illuc quicunq; interfecisset aliquẽ per errorem & non moreretur manu propinqui sanguinis, donec stetisset coram cœtu.

4. Cum ad unam harum confugerit civitatum: stabitq; ante portã civitatis, & loquetur cum senioribus urbis illius ea quæ se comprobent innocentẽ: sicque suscipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum.

5. Cumque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus ejus: quia ignorans percussit proximum ejus, nec ante biduum triduumve ejus probatur inimicus.

6. Et habitabit in civitate illa, donec stet ante judicium causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore: tunc revertetur homicida, & ingredietur civitatem & domum suam de qua fugerat.

7. Decreveruntque Cedes in Galilæa montis Nepthali, & Sichem in monte Ephraim, & Cariath Arbe, ipsa est Hebron in monte Juda.

8. Et trans Jordanem contra orientalẽ plagam Jericho, * statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse.

9. Hæ civitates constitutę sunt cunctis filiis Israel, & advenis qui habitabant inter eos: ut fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, & non moreretur in manu proximi, effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

4. Καὶ φεύξεται εἰς μίαν τῶν πόλεων τούτων, καὶ στήσεται ἐπὶ τὴν θύραν τῆς πύλης τῆς πόλεως, καὶ λαλήσει ἐν τοῖς ὠσὶν τῶν πρεσβυτέρων τῆς πόλεως ἐκείνης τοὺς λόγους αὐτοῦ· καὶ ἐπιστρέψουσιν αὐτὸν ἡ συναγωγὴ πρὸς ἑαυτούς, καὶ δώσουσιν αὐτῷ τόπον, καὶ κατοικήσει μετ᾽ αὐτῶν.

5. Καὶ ὅτε διώξῃ ὁ ἀγχιστεύων τὸ αἷμα ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ οὐ συγκλείσουσιν τὸν φονεύσαντα ἐν χειρὶ αὐτοῦ, ὅτι οὐκ εἰδὼς ἐπάταξε τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ οὐ μισῶν αὐτὸς αὐτὸν ἀπ᾽ ἐχθὲς καὶ τρίτης.

6. Καὶ κατοικήσει ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἕως στῇ κατὰ πρόσωπον τῆς συναγωγῆς εἰς κρίσιν ἕως ἀποθάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, ὃς ἔσται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· τότε ἐπιστρέψει ὁ φονεύς, καὶ ἐλεύσεται πρὸς τὴν πόλιν αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ πρὸς τὴν πόλιν ὅθεν ἔφυγεν ἐκεῖθεν.

7. Καὶ διέστειλεν τὴν Κέδες ἐν γῇ Γαλιλαίᾳ ἐν τῷ ὄρει τῷ Νεφθαλίμ, καὶ Σιχὲμ ἐν τῷ Ἐφραίμ, καὶ τὴν πόλιν Ἀρβόκ, αὕτη ἐστὶν Χεβρὼν ἐν τῷ ὄρει τῷ Ἰούδα.

8. Καὶ ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου Ἱεριχὼ ἀπ᾽ ἀνατολῶν ἔδωκεν τὴν Βοσὼρ ἐν ἐρήμῳ ἐν τῷ πεδίῳ ἀπὸ τῆς φυλῆς Ῥουβήν, καὶ τὴν Ῥαμὼθ ἐν τῇ Γαλαὰδ ἐκ τῆς φυλῆς Γάδ, καὶ τὴν Γωλὰν ἐν τῇ Βασανίτιδι ἐκ τῆς φυλῆς Μανασσῆ.

*Deut. 4. v. 41.

9. Αὗται ἦσαν αἱ πόλεις αἱ ἐπίκλητοι τοῖς πᾶσιν υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ τῷ προσηλύτῳ τῷ προσκειμένῳ ἐν αὐτοῖς καταφυγεῖν ἐκεῖ παντὶ παίοντι ψυχὴν ἀκουσίως, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ ἐν χειρὶ τοῦ ἀγχιστεύοντος τὸ αἷμα ἕως ἂν καταστῇ ἐναντίον συναγωγῆς ἐν κρίσει.

Cap. 21.

Das XXI. Cap.

DA tratten erzu die obersten veter vnter den Leuiten / zu dem priester Eleasar vnd Josua

1. capita. sic infra.

CAP. XXI.

ACCEsserunt autem 1 principes patrum Levitarum ad Elazar sacerdotem, & ad Jehosua filium

CAP. XXI.

ACcesserũtq; principes familiarum Levi ad Eleazarum sacerdotem, & Josue

Κεφαλ. κα΄.

ΚΑὶ προσήλθοσαν οἱ ἀρχιπατριῶται τῶν υἱῶν Λευὶ πρὸς Ἐλεάζαρ τὸν ἱερέα καὶ πρὸς Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ

καὶ πρὸς τοὺς ἀρχιφύλους πατριῶν ἐκ τῶν φυλῶν τῶν υἱῶν Ισραήλ.

2. Καὶ εἶπαν πρὸς αὐτοὺς ἐν Συλὼ ἐν γῇ Χαναὰν λέγοντες· Κύριος ἐνετείλατο ἐν χειρὶ Μωυσῆ δοῦναι ἡμῖν πόλεις κατοικεῖν καὶ τὰ περισπόρια αὐτῶν τοῖς κτήνεσιν ἡμῶν.

3. Καὶ ἔδωκαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ τοῖς Λευίταις ἐν τῷ κατακληρονομεῖν αὐτοὺς διὰ προστάγματος Κυρίου τὰς πόλεις ταύτας καὶ τὰ περισπόρια αὐτῶν.

4. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος τῷ δήμῳ Καάθ, καὶ ἐγένετο τοῖς υἱοῖς Ααρὼν τοῖς ἱερεῦσιν τοῖς Λευίταις ἀπὸ φυλῆς Ιούδα καὶ ἀπὸ φυλῆς Συμεὼν καὶ ἀπὸ φυλῆς Βενιαμὶν κληρωτὶ πόλεις τρισκαίδεκα.

5. Καὶ τοῖς υἱοῖς Καάθ, τοῖς καταλελειμμένοις ἐκ τῆς συγγενείας φυλῆς Εφραὶμ, καὶ ἐκ τῆς φυλῆς Δάν, καὶ ἀπὸ ἡμίσους φυλῆς Μανασσῆ κληρωτὶ πόλεις δέκα.

6. Καὶ τοῖς υἱοῖς Γεδσὼν ἀπὸ τῆς συγγενείας φυλῆς Ισσάχαρ καὶ ἀπὸ τῆς φυλῆς Ασὴρ καὶ ἀπὸ τῆς φυλῆς Νεφθαλὶμ, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους φυλῆς Μανασσῆ ἐν τῇ Βασὰν κληρωτὶ πόλεις τρισκαίδεκα.

7. Καὶ τοῖς υἱοῖς Μεραρὶ κατὰ δήμους αὐτῶν ἀπὸ φυλῆς Ρουβὴν καὶ ἀπὸ φυλῆς Γάδ, καὶ ἀπὸ τῆς φυλῆς Ζαβουλὼν κληρωτὶ πόλεις δώδεκα.

8. Καὶ ἔδωκαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ τοῖς Λευίταις τὰς πόλεις ταύτας καὶ τὰ περισπόρια αὐτῶν ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῆ κληρωτί.

9. Καὶ ἔδωκεν ἡ φυλὴ υἱῶν Ιούδα καὶ ἡ φυλὴ Συμεὼν τὰς πόλεις ταύτας, καὶ ἐπεκλήθησαν ἐν ὀνόματι.

10. Καὶ ἐγένοντο τοῖς υἱοῖς Ααρὼν ἀπὸ τοῦ δήμου τοῦ Καὰθ τῶν υἱῶν Λευί, ὅτι τούτοις ἐγενήθη ὁ κλῆρος πρῶτος.

11. Καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς τὴν Καριὰθ Αρβὼκ μητρόπολιν τῶν Ενάκ, αὕτη ἐστὶ Χεβρὼν ἐν τῷ ὄρει Ιούδα· τὰ δὲ περισπόρια αὐτῆς κύκλῳ αὐτῆς.

Καὶ

*Num. 35 v. 2.

1. Par. 6. v. 54.

filium Nun, & ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israel:

2. Locutique sunt ad eos in Silo terræ Chanaan, atque dixerunt, * Dominus præcepit per manum Moysi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda jumenta.

3. Dederũtq; filii Israel de possessionibus suis, juxta imperium Domini, civitates & suburbana earum.

4. Egressaque est sors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis de tribu Juda & Simeon & Benjamin, civitates tredecim:

5. Et reliquis filiorum Caath, id est, Levitis qui superfuerant, de tribubus Ephraim, & Dan, & dimidia tribu Manasse, civitates decem.

6. Porrò filiis Gerson egressa est sors, ut acciperent de tribubus Issachar & Aser & Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in Basan civitates numero tredecim.

7. Et filiis Merari per cognationes suas de tribubus Ruben, & Gad, & Zabulon urbes duodecim.

8. Dederuntque filii Israel Levitis civitates & suburbana earum, sicut præcepit Dominus per manum Moysi, singulis sorte tribuentes.

9. De tribubus filiorum Juda & Simeon dedit Josue civitates: * quarum ista sunt nomina,

10. Filiis Aaron per familias Caath Levitici generis (prima enim sors illis egressa est)

11. Cariath Arbe patris Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Juda, & suburbanis ejus per circuitum.

Agros

Nun, & ad principes patrum tribuum filiorum Isràel.

1. Loquutiq; sunt ad eos in Siloh in terra Chenaan, dicendo, Jehovah præcepit per Moseh manum, [2] ut daretis nobis urbes ad habitandum, & suburbana earum *pro* animalibus nostris.

3. Dederunt ergo filii Israel Levitis de hæreditate sua [3] juxta sermonem Jehovæ, urbes istas & & suburbana earum.

4. Egressa est autem sors per familias Cehathitarum; fueruntq; filiis Aharon sacerdotis de Levitis, de tribu Jehudah, & de tribu Simon, & de tribu Binjamin [4] per sortem, civitates tredecim.

5. Filiis autem Cehath reliquis, de familiis tribus Ephraim, & de tribu Dan, & de [5] dimidia tribu Menasseh, per sortem, civitates decem.

6. Filiis vero Gerson de familiis tribus Issachar, & de tribu Aser & de tribu Naphthali, & de [5] dimidia tribu Menasseh in Basan, per sortem. civitates tredecim.

7 Filiis Merari per familias suas, de tribu Reuben, & de tribu Gad, & de tribu Zebulun, civitates duodecim.

8. Dederunt inquam filii Israel Levitis civitates has, & suburbana earum, sicut præceperat Dominus per manus Moseh, per sortem.

9. Dederunt ergo de tribu filiorum Jehudah, & de tribu filiorum Simon civitates istas quas [6] vocavit nomine,

10. Fueruntq; filiis Aharon de familiis Cehati, de filiis Levi: illis enim fuit sors prima.

11. Dederuntq; eis [1] Ciriath-arbah patris Anoc (ipsa *est* Hebron) in monte Jehudah, & suburbana ejus *per* [7] circuitum ejus.

A-

dem son Nun/ vnd zu den obersten vetern vnter den stemmen der kinder Jsrael.

2. Vnd redten mit jnen zu Silo im lande Canaan/ vnd sprachen. Der HERR hat geboten durch Mose/ das man vns stedte geben solle zu wonen/ vnd derselben vorstedte zu vnserm vieh.

3. Da gaben die kinder Jsrael den Leuiten von jren erbteilen/ nach dem befehl des HERRN/ diese stedte vnd jre vorstedte.

4. Vnd das los fiel auff dz geschlecht der Kahathiter/ vnd wurden den kindern Aaron des priesters aus den Leuiten/ durchs los dreyzehen stedte/ von dem stam Juda/ von dem stam Simeon/ vnd von dem stam BenJamin.

5. Den andern kindern aber Kahath desselben geschlechts/ wurden durchs los zehen stedte von dem stam Ephraim/ von dem stam Dan/ vnd von dem halben stam Manasse.

6. Aber den kindern Gerson desselben geschlechts/ wurden durchs los dreizehen stedte/ von dem stam Jsaschar/ von dem stam Asser/ vnd von dem stam Naphthali/ vnd von dem halben stam Manasse zu Basan.

7. Den kindern Merari/ jrs geschlechts/ wurden zwelff stedte/ von dem stam Ruben/ von dem stam Gad/ vnd von dem stam Sebulon.

8. Also gaben die kinder Jsrael den Leuiten durchs los diese stedte/ vnd jr vorstedte/ wie der HERR durch Mose geboten hatte.

9. Von dem stam der kinder Juda/ vñ von dem stam der kinder Simeon/ gaben sie diese stedte/ die sie mit jren namen nenneten.

10. Den kindern Aaron des geschlechts der Kahathiter/ aus den kindern Leui/ denn dz erste los war jr.

11. So gaben sie jnen nu KiriathArba/ die des vaters Enak war/ das ist Hebron auff dem gebirge Juda/ vnd jre vorstedte vmb sie her.

F Aber

2. *ad dandum nob.*

3. *ad os Jeh.*

4. *in sorte. sic deinceps.*

5. *medietate tribus. sic infra.*

6. *Vocabit (sc. unusquisque. fut. pro imperf.) eas in nomine. Et fuit (sc. quicquid earum fuit filiis A.*

7. *circuitus.*

466:

12. Aber den acker der stad vnd jr dörffer gaben sie Caleb dem son Jephunne/zu seinem erbe.
13. Also gaben sie den kindern Aaron des priesters/ die freystadt der todschleger/ Hebron vnd jre vorstedte/ Libna vnd jre vorstedte.

14. Jathir vnd jre vorstedte/ Esthmea vnd jr vorstedte.

15. Holon vnd jre vorstedte/ Debir vnd jr vorstedte.

16. Ain vnd jre vorstedte/ Juta vnd jre vorstedte/ Beth-Semes vnd jr vorstedte/neun stedte von diesen zween stemmen.

17. Von dem stam Ben-Jamin aber gaben sie vier stedte/ Gibeon vnd jr vorstedte/Geba vnd jr vorstedte.

18. Anathhoth vnd jr vorstedte/Almon vnd jr vorstedte.

19. Das alle stedte der kinder Aaron des priesters/ waren dreitzehen mit jren vorstedten.
20. Den geschlechten aber der andern kinder Kahath den Leuiten wurden durch jr loß vier stedte von dem stam Ephraim.

21. Vnd gaben jnen die freystadt der todschleger / Sechem vnd jr vorstedte / auff dem gebirge Ephraim/Geser vnd jr vorstedte.

22. Kibzaim vnd jr vorstedte/ Beth-Horon vnd jr vorstedte.

23. Von dem stam Dan vier stedte/Eltheke vnd jr vorstedte/Gibthon vnd jr vorstedte.

Aialon

12. Agrúm vero ejus civitatis & villas ejus dederunt Chaleb filio Jephunneh in possessionem ejus.
13. Filiis inquam Aharon sacerdotis dederunt civitatem refugii homicidæ, Hebron, & sub urbana ejus: & Libnah & suburbana ejus:

14. Et jathir, & suburbana ejus: & Esthemoa, & suburbana ejus.

15. Holon & suburbana ejus: & Debir, & suburbana ejus:

16. Et Ain & suburbana ejus: & Juttah, & suburbana ejus: & Bethsemes, & suburbana ejus: civitates novem de duabus tribubus istis.

17. De tribu veró Binjamin Gibon, & suburbana ejus: & Geba & suburbana ejus:

18. Anathoth, & suburbana ejus: Almon, & suburbana ejus: civitates quatuor.

19. Omnes civitates filiorum Aharon sacerdotum, tredecim civitates, & suburbana earum.
20. Familiis vero filiorum Cehath Levitarum 8 qui residui erant de filiis Cehath (fuerunt autem civitates sortis eorum, de tribu Ephraim.)
21. Dederunt inquam illis civitatem refugii homicidæ, Sechem, & suburbana ejus in monte Ephraim: & Gezer, & suburbana ejus.

22. Et Cibsaim, & suburbana ejus: & Beth-horon, & suburbana ejus: civitates quatuor.

23. De tribu vero Dan, Elthece, & suburbana ejus: & Gibbethon, & suburbana ejus:

Et

J O S U E.

12. * Agros verò, & villas ejus dederat Caleb filio Jephone ad possidendum.
13. Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis Hebron confugii civitatem, ac suburbana ejus: & Lobnam cum suburbanis suis:

14. Et Jether, & Estemo,

15. Et Holon, & Dabir,

16. Et Ain, & Jeta, & Bethsames, cum suburbanis suis: civitates novem de tribubus, ut dictum est, duabus.

17. De tribu autem filiorum Benjamin, Gabaon, & Gabee.

18. Et Anatoth, & Almon, cum suburbanis suis: civitates quatuor.

19. Omnes simul civitates filiorum Aaron sacerdotis tredecim, cum suburbanis suis.
20. Reliquis verò per familias filiorum Caath Levitici generis hæc est data possessio.

21. De tribu Ephraim urbes confugii Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer,

22. Et Cibsaim & Bethhoron, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

23. De tribu quoq; Dan, Eltheco & Gabathon.

Et

ΙΗΣΟΥΣ.

12. Καὶ τοὺς ἀγροὺς τῆς πόλεως καὶ τὰς κώμας αὐτῆς ἔδωκεν Ἰησοῦς τῷ Χαλὲβ υἱῷ Ἰεφωνὴ ἐν κατασχέσει αὐτοῦ.
13. Καὶ τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως ἔδωκεν τὴν πόλιν φυγαδευτηρίων τῷ φονεύσαντι τὴν Χεβρὼν καὶ τὰ ἀφωρισμένα σὺν αὐτῇ, καὶ τὴν Λεβνὰ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ.
14. Καὶ τὴν Ἰέθερ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν Ἰεθιμὼ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ.
15. Καὶ τὴν Ἡλὼν καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν Δαβὶρ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ.
16. Καὶ τὴν Ἀὶν καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν Ἰεττὰ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ· καὶ Βεθσαμὲς καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, πόλεις ἐννέα παρὰ τῶν δύο φυλῶν τούτων.
17. Καὶ παρὰ τῆς φυλῆς Βενιαμὶν τὴν Γαβαὼν καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ Γαβὲ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ.
18. Καὶ ἀναθὼθ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν Ἐλμὼν καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, πόλεις τέσσαρες.
19. Πᾶσαι αἱ πόλεις υἱῶν Ἀαρὼν τῶν ἱερέων τρισκαίδεκα πόλεις καὶ τὰ περισπόρια αὐτῶν.
20. Καὶ τοῖς δήμοις υἱῶν Καὰθ τοῖς Λευίταις καταλελειμμένοις ἀπὸ τῶν υἱῶν Καάθ. καὶ ἐγενήθη ἡ πόλις τῶν ὁρίων αὐτῶν ἀπὸ φυλῆς Ἐφραίμ.
21. Καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς τὴν πόλιν τοῦ φυγαδευτηρίου τὴν τοῦ φονεύσαντος, τὴν Συχὲμ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ ἐν τῷ ὄρει Ἐφραίμ, καὶ Γαζερὰ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ.
22. Καὶ τὴν Καβσαὶμ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ Βαιθωρὸν καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, πόλεις τέσσαρες.
23. Καὶ ἐκ τῆς φυλῆς Δὰν τὴν Ἐλθεκὰ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν Γεβεθὼν καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ.

Καὶ

Caathitarũ civitates.

* Supr. 14 v. 14.

8. residuorum.

Gersonitarũ civitates.

24. Καὶ τὴν Αἰλὼν καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν Γὲθ Ρεμμὼν καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, πόλεις τέσσαρες.

25. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους φυλῆς Μανασσῆ τὴν Θαανὰχ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν Γεθρεμμὼν καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, πόλεις δύο.

26. Πᾶσαι πόλεις δέκα καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐταῖς τοῖς δήμοις υἱῶν Καὰθ τοῖς ὑπολελειμμένοις.

27. Καὶ τοῖς υἱοῖς Γηρσὼν τοῖς συγγένεσιν τοῖς Λευίταις ἐκ τοῦ ἡμίσους φυλῆς Μανασσῆ τὰς πόλεις τὰς ἀφωρισμένας τοῖς φονεύσασιν, τὴν Γωλὰν ἐν τῇ Βασανίτιδι καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν Βεεσθερὰ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, πόλεις δύο.

28. Καὶ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰσσάχαρ τὴν Κεσιὼν καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, τὴν Δαβρὰθ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ.

29. Καὶ τὴν Ἰερμὼθ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ Πηγὴν γραμμάτων καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, πόλεις τέσσαρες.

30. Καὶ ἐκ τῆς φυλῆς Ἀσὴρ τὴν Μισαλὰ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ Ἀβδὼν καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ.

31. Καὶ Χαλκὰθ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ Ροὼβ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, πόλεις τέσσαρες.

32. Καὶ ἐκ τῆς φυλῆς Νεφθαλὶ τὰς πόλεις τὰς ἀφωρισμένας τῷ φονεύσαντι, καὶ τὴν Κεδὲς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν Ἀμαθδὼρ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν Καρθὰν καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, πόλεις τρεῖς.

33. Πᾶσαι αἱ πόλεις τοῦ Γηρσὼν κατὰ δήμους αὐτῶν τρισκαίδεκα πόλεις καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῶν.

34. Καὶ τῷ δήμῳ υἱῶν Μεραρὶ τοῖς Λευίταις τοῖς λοιποῖς ἐκ τῆς φυλῆς υἱῶν Ζαβουλὼν τὴν Ἰεκνὰμ καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, καὶ τὴν Καριθὰ καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς.

24. Et Ajalon, & Gethremmon, cum ſuburbanis ſuis, civitates quatuor.

25. Porrò de dimidia tribu Manaſſe, Thanach, & Gethremmon, cum ſuburbanis ſuis, civitates duæ.

26. Omnes civitates decem, & ſuburbana earum, datæ ſunt filiis Caath inferioris gradus.

27. Filiis quoque Gerſon Levitici generis dedit de dimidia tribu Manaſſe confugii civitates, Gaulon in Baſan, & Boſran, cum ſuburbanis ſuis, civitates duas.

28. Porrò de tribu Iſſachar, Ceſion, & Dabereth,

29. Et Jaramoth, & Engannim, cum ſuburbanis ſuis, civitates quatuor.

30. De tribu autem Aſer, Maſal & Abdon,

31. Et Helcath, & Rohob, cum ſuburbanis ſuis, civitates quatuor.

32. De tribu quoq; Nephthali civitates confugii, Cedes in Galilæa, & Hammothdor, & Carthan, cum ſuburbanis ſuis, civitates tres.

33. Omnes urbes familiarum Gerſon, tredecim cum ſuburbanis ſuis.

34. Filiis autem Merari Levitis inferioris gradus per familias ſuas data eſt de tribu Zabulon, Jecnam & Cartha,

24. Et Ajalon, & ſuburbana ejus: & Gath-rimmon, & ſuburbana ejus: urbes quatuor.

25. De 9 dimidia vero tribu Menaſſeh, Thaanach, & ſuburbana ejus: Gath-rimmon, & ſuburbana ejus: civitates duæ.

26. Omnes civitates decem, & ſuburbana earum, familiis filiorum Cehath reſiduis.

27. Porro filiis Gerſon de familiis † Levitarum, de dimidia tribu Menaſſeh civitatem refugii homicidæ, Gôlan in Baſan, & ſuburbana ejus: Beeſterah, & ſuburbana ejus: civitates duæ.

28. De tribu Iſſachar, Ciſion, & ſuburbana ejus: Dabrath & ſuburbana ejus:

29. Jarmuth, & ſuburbana ejus: Engannim, & ſuburbana ejus, civitates quatuor.

30. De tribu autem Aſer, Miſal & ſuburbana ejus: Abdon, & ſuburbana ejus:

31. Helcath, & ſuburbana ejus: & Rehob, & ſuburbana ejus: civitates quatuor.

32. De tribu vero Naphthali civitatem refugii homicidæ Cedes in Galil, & ſuburbana ejus: & Hamoth-dor, & Carthan, & ſuburbana ejus: civitates tres.

33. Omnes civitates 10 Gerſunitarũ per familias ſuas, tredecim civitates & ſuburbana earum.

34. Familiis autem filiorum Merari Levitarum reſiduorum, de tribu Zebulun, Jocneam, & ſuburbana ejus: Carthah, & ſuburbana ejus:

24. Aialon vnd jr vorſtedte/ GathRimon vnd jre vorſtedte.

25. Von dem halben ſtam Manaſſe zwo ſtedte/ Thaenach vnd jr vorſtedte/ GathRimon vnd jr vorſtedte. 9. medietate tribus.

26. Das alle ſtedte der andern kindern des geſchlechts Kahath/waren zehen mit jren vorſtedten.

27. Den kindern aber Gerſon aus den geſchlechten der Leuiten wurden gegeben von dem halben ſtam Manaſſe zwo ſtedte/die freyſtadt für die todſchleger/Golan in Baſan vnd jr vorſtedte / Beeſthra vnd jr vorſtedte. 467:

28. Von dem ſtam Jſaſchar vier ſtedte/Kiſion vnd jre vorſtedte / Dabrath vnd jr vorſtedte.

29. Jarmuth vnd jr vorſtedte / EnGannim vnd jr vorſtedte.

30. Von dem ſtam Aſſer vier ſtedte/Miſeal vnd jr vorſtedte/ Abdon vnd jr vorſtedte.

31. Helkath vnd jr vorſtedte/Rehob vnd jr vorſtedte.

32. Von dem ſtam Naphthali drey ſtedte / die freyſtadt Kedes / für die todſchleger in Galilea vnd jr vorſtedte/ HamothDor vnd jr vorſtedte/ Karthan vnd jr vorſtedte.

33. Das alle ſtedte des geſchlechts der Gerſoniter waren dreitzehen mit jren vorſtedten. 10. Gerſunita.

34. Den geſchlechten aber der kinder Merari / den andern Leuiten wurden gegeben/ von dem ſtam Sebulon vier ſtedte / Jakneam vnd jr vorſtedte/Kartha vnd jr vorſtedte.

Josua.

35. Dimna vnd jr vorstedte/ Nahalal vnd jr vorstedte.

36. Von dem stam Ruben vier stedte/ Bezer vnd jr vorstedte/ Jahza vnd jr vorstedte.

37. Kedemoth vnd jr vorstedte/ Mephaath vnd jr vorstedte.

38. Von dem stam Gad vier stedte/ die freystad für die todschleger/ Ramuth in Gilead vnd jr vorstedte.

39. Mahanaim vnd jr vorstedte/ Heßbon vnd jr vorstedte/ Jaeser vnd jr vorstedte.

40. Das aller stedte der kinder Merari vnter jren geschlechten/ der andern Leuiten nach jrem loß waren zwelffe.

41. Aller stedte der Leuiten vnter dem erbe der kinder Israel/ waren acht vnd viertzig mit jren vorstedten.

42. Vnd ein igliche dieser stedte hatte jr vorstadt vmb sich her/ eine wie die ander.

43. Also gab der HERR dem Israel alles land/ das er geschworen hatte jren vetern zu geben/ vnd sie namens ein/ vnd woneten drinnen.

44. Vnd der HERR gab jnen ruge von allen vmbher/ wie er jren vetern geschworen hatte/ vnd stundt jr feinde keiner wider sie/ sondern alle jre feinde gab er in jre hende.

45. Vnd es feilet nichts an allem guten/ das der HERR dem hause Israel geredt hatte/ es kam alles.

11. & Mephaath.

468: *12. omnes civit. qu. o. c. filiis M. ad fam. s. residuorum de fam. L.*

13. erunt c. i. civitas civitas, & subu. e. circuitus i.

14. quam jur. ad dandum patr. e.

15. à circuitu secundum omnia, quæ jur.
16. & non stetit vir in faciem eorũ ex omn.

17. omne venit.

Das

---

35. Dimnah, & suburbana ejus: Nahalah, & suburbana ejus, civitates quatuor.

36. De tribu vero Reuben, Beser, & suburbana ejus: & & Jehasah, & suburbana ejus:

37. Cedemoth, & suburbana ejus: [11] Mephaath, & suburbana ejus: civitates quatuor.

38. Et de tribu Gad, civitatem refugii homicidæ, Ramoth in Gilad, & suburbana ejus: & Mahanaim, & suburbana ejus:

39. Hesbon, & suburbana ejus: Jaazer, & suburbana ejus: [12] civitates quatuor.

40. Omnes civitates filiorum Merari per familias suas: qui residui erant de familiis Levitarum: fuitq; sors eorum civitates duodecim.

41. Omnes urbes Levitarum in medio possessionis filiorum Israel, civitates quadraginta octo, & suburbana earum.

42. [13] Fuerunt civitates istæ singulę, & suburbana earum per circuitum ipsarum: sic omnibus civitatibus istis.

43. Dedit itaq; Jehovah ipsi Israel universam terram [14] *de* qua juraverat se daturum eam patribus eorum: & possederunt eam, habitaveruntq; in ea.

44. Requiem quoq; dedit Jehovah eis [15] in circuitu prorsus ut juraverat Jehovah patribus eorum? [16] neq; fuit quisquam qui resisteret illis ex omnibus inimicis eorum: omnes inimicos eorum tradidit Jehovah in manum eorum.

45. Non cecidit *ullum* verbum ex omni verbo bono quod loquutus fuerat Jehovah ad domum Israel, [17] omnia evenerunt.

CAP.

---

35. Et Damna & Naalol, civitates quatuor cũ suburbanis suis.

36. De tribu Ruben ultra Jordanem contra Jericho civitates refugii, Bosor in solitudine, Misor & Jaser.

37. Et Jethson, & Mephaath, civitates quatuor cum suburbanis suis.

38. De tribu Gad civitates confugii, Ramoth in Galaad, & Manaim.

39. Et Hesebon, & Jaëser, civitates quatuor, cum suburbanis suis.

40. Omnes urbes filiorum Merari per familias, & cognationes suas duodecim.

41. Itaque civitates universæ Levitarum in medio possessionis filiorum Israel fuerunt quadraginta octo.

42. Cum suburbanis suis, singulæ per familias distributæ.

43. Deditque Dominus Deus Israeli omnem terram, quam traditurum se patribus eorum juraverat, & possederunt illam, atque habitaverunt in ea.

44. Dataque est ab eo pax in omnes per circuitum nationes: nullusque eis hostium resistere ausus est, sed cuncti in eorum ditionem redacti sunt.

45. Ne unum quidem verbum, quod illis præstiturum se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt omnia.

Cap.

---

35. Καὶ τὴν Δαμνὰ καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, καὶ τὴν Νααλὼλ καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, πόλεις τέσσαρες.

36. Καὶ πόλεις τοῦ Ἰορδάνου τὴν Ἱεριχὼ ἐκ τῆς φυλῆς Ῥουβὴν, τὴν πόλιν τὸ φυγαδευτήριον τοῦ φονεύσαντος, τὴν Βοσὸρ ἐν τῇ ἐρήμῳ τὴν Μισὼρ καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, καὶ τὴν Ἰαζὴρ καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς.

37. Καὶ τὴν Κεδσὼν καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, καὶ τὴν Μαφὰ καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, τέσσαρες πόλεις.

38. Καὶ ἀπὸ τῆς φυλῆς Γὰδ, τὴν πόλιν τοῦ φυγαδευτηρίου τοῦ φονεύσαντος τὴν Ῥαμὼθ ἐν τῇ Γαλαὰδ, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, καὶ τὴν Μαανὲμ καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς.

39. Καὶ τὴν Ἐσεβὼν καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, καὶ τὴν Ἰαζὴρ καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, πᾶσαι αἱ πόλεις τέσσαρες.

40. Πᾶσαι πόλεις τοῖς υἱοῖς Μεραρὶ κατὰ δήμους αὐτῶν τῶν καταλελειμμένων ἀπὸ τῆς φυλῆς τῆς Λευί. καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια αὐτῶν πόλεις δώδεκα.

41. Πᾶσαι πόλεις τῶν Λευιτῶν ἐν μέσῳ κατασχέσεως υἱῶν Ἰσραὴλ πόλεις τεσσαρακοντα-οκτὼ καὶ τὰ περισπόρια αὐτῶν κύκλῳ τῶν πόλεων τούτων.

42. Πόλεις καὶ πόλεις, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῶν κύκλῳ τῶν πόλεων· οὕτως πάσαις ταῖς πόλεσι ταύταις.

43. Καὶ ἔδωκεν Κύριος τῷ Ἰσραὴλ πᾶσαν τὴν γῆν ἣν ὤμοσεν δοῦναι τοῖς πατράσιν αὐτῶν, καὶ κατεκληρονόμησαν αὐτήν, καὶ κατῴκησαν ἐν αὐτῇ.

44. Καὶ κατέπαυσεν αὐτοὺς Κύριος κυκλόθεν καθότι ὤμοσεν τοῖς πατράσιν αὐτῶν· οὐκ ἀνέστη οὐδεὶς κατενώπιον αὐτῶν, ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, πάντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν παρέδωκε Κύριος εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν.

45. Οὐ διέπεσεν ῥῆμα ἀπὸ πάντων τῶν ῥημάτων τῶν καλῶν ὧν ἐλάλησεν Κύριος τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, πάντα παρεγένετο.

Κε-

Tribus Ruben Gad & dimidia tribus Manasse remittuntur in possessionem suam.

Κεφαλ. κβ'.

ΤΟΤΕ συνεκάλεσεν Ἰησοῦς τοὺς υἱοὺς Ῥουβὴν καὶ τοὺς υἱοὺς Γὰδ, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ.

2. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑμεῖς ἀκηκόατε σύμπαντα ὅσα ἐνετείλατο ὑμῖν Μωυσῆς ὁ παῖς Κυρίου, καὶ ἐπηκούσατε τῆς φωνῆς μου κατὰ πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν.

3. Καὶ οὐκ ἐγκαταλελοίπατε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν ταύτας τὰς ἡμέρας καὶ πλείους ἕως ἡμέρας τῆς σήμερον, ἐφυλάξασθε τὴν ἐντολὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν.

4. Νῦν δὲ κατέπαυσεν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ὃν τρόπον εἶπεν αὐτοῖς· νῦν οὖν ἀποστραφέντες ἀπέλθετε εἰς τοὺς οἴκους ὑμῶν καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς κατασχέσεως ὑμῶν, ἣν ἔδωκεν ὑμῖν Μωυσῆς δοῦλος Κυρίου ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

5 Ἀλλὰ φυλάξασθε σφόδρα ποιεῖν τὰς ἐντολὰς καὶ τὸν νόμον ὃν ἐνετείλατο ὑμῖν Μωυσῆς ὁ παῖς Κυρίου, ἀγαπᾶν Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν καὶ πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, φυλάσσεσθαι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ προστίθεσθαι αὐτῷ, καὶ λατρεύειν αὐτῷ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας ὑμῶν καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς ὑμῶν.

6. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Ἰησοῦς, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτούς, καὶ ἐπορεύθησαν εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν.

7. Καὶ τοῖς ἡμίσεσιν φυλῆς Μανασσῆ ἔδωκεν Μωυσῆς ἐν τῇ Βασανίτιδι, καὶ τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκεν Ἰησοῦς μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν πέραν τοῦ Ἰορδάνου κατὰ θάλασσαν· καὶ ἡνίκα ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς Ἰησοῦς εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν, καὶ εὐλόγησεν αὐτούς.

8. Λέγων, ἐν χρήμασι πολλοῖς ἀπήλθοσαν εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν, καὶ κτήνη πολλὰ σφόδρα καὶ ἀργύριον, καὶ χρυσίον, καὶ χαλ-

χὸν,

CAP. XXII.

EOdem tempore vocavit Josue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manasse,

2. Dixitque ad eos, fecistis omnia quæ præcepit vobis Moyses famulus Domini: mihi quoque in omnibus obedistis,

3. Nec reliquistis fratres vestros longo tempore, usq; in præsentem diem, custodientes imperium Domini Dei vestri.

4. Quia igitur dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem & pacem, sicut pollicitus est: revertimini, & ite in tabernacula vestra, & in terram possessionis, * quam tradidit vobis Moyses famulus Domini trans Jordanem;

*Num. 32 v. 33.

5. Ita duntaxat, ut custodiatis attentè, & opere compleatis mandatum & legem quam præcepit vobis Moyses famulus Domini, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, & observetis mandata illius, adhæreatisque ei, ac serviatis in omni corde, & in omni anima vestra.

6. Benedixitque eis Josue, & dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua.

7. Dimidiæ autem tribui Manasse possessionem Moyses dederat in Basan: & idcirco mediæ quæ superfuit, dedit Josue sortem inter cæteros fratres suos trans Jordanem ad occidentalē plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula sua, & benedixisset eis,

8. Dixit ad eos, in multa substantia atq; divitiis revertimini ad sedes vestras, cum argento & au-

ro

CAP. XXII.

TUnc [1] accersivit Jehosua Reubenitas et Gadditas ac dimidiam tribum Menasseh,

2. Dixitq; ad eos, Vos custodistis omnia quæ præcepit vobis Moseh servus Jehovæ, & [2] obedistis voci meæ in cunctis quæ præcepi vobis.

3. Non deseruistis fratres vestros jam diebus multis, usq; ad diem hanc, sed custodistis custodiam præcepti Jehovę Dei vestri.

4. Nunc autem requiem dedit Jehovah Deus vester fratribus vestris, quemadmodum dixerat eis: nunc igitur [3] revertimini, & proficiscimini ad tabernacula vestra, ad terram possessionis vestræ, quam dedit vobis Moseh servus Jehovæ cis Jarden.

5. Tantum observate [4] diligenter ut faciatis præceptum & legem quam præcepit vobis Moseh servus Jehovæ, ut diligatis Jehovam Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, servetisq; præcepta ejus, & adhæreatis ei: atq; serviatis ei toto corde vestro, & tota anima vestra.

6. Benedixitq; eis Jehosua, ac dimisit eos, abieruntq; in tabernacula sua.

7. [5] Dimidiæ autem tribui Menasseh dederat Moseh in Basan: alteri autem ejus *parti* dedit Jehosua † cum fratribus suis trans Jarden ad occidentem. Et etjam quum dimitteret eos Jehosua in tabernacula sua, & benedixisset eis.

8. Tunc dixit ad eos, dicendo, [6] cum divitiis multis revertimini ad tabernacula vestra, & cum possessione multa

val-

Das XXII. Cap.

DA rieff Josua die Rubeniter / vnd Gadditer / vnd den halben stam Manasse.

2. Vnd sprach zu jnen / Jr habt alles gehalten / was euch Mose der knecht des HERRN geboten hat / vnd gehorcht meiner stim in allem das ich euch geboten habe.

3. Jr habt ewr brüder nicht verlassen ein lange zeit her biß auff diesen tag / vnd habt gehalten an dem gebot des HERRN ewrs Gottes.

4. Weil nu der HERR ewr Gott hat ewre brüder zu ruge bracht / wie er jnen geredt hat / so wendet euch nu / vnd ziehet hin in ewre hütten im lande ewrs erbes / das euch Mose der knecht des HERRN gegeben hat jenseid dem Jordan.

5. Haltet aber nur an mit vleiß / das jr thut nach dem gebot vnd gesetze / das euch Mose der knecht des HERRN geboten hat / Das jr den HERRN ewren Gott liebet / vnd wandelt auff allen seinen wegen / vnd seine gebot haltet / vnd jm anhanget / vnd jm dienet von gantzem hertzen vnd von gantzer seelen.

6. Also segenet sie Josua / vnd lies sie gehen / vnd sie giengen zu jren hütten.

7. Dem halben stam Manasse hatte Mose gegeben zu Basan / die ander helfft gab Josua vnter jren brüdern disseid dem Jordan gegen abend. Vnd da er sie ließ gehen zu jren hütten / vnd sie gesegenet hatte,

8. Sprach er zu jnen / Jr kompt wider heim mit grossem gut zu ewren hütten / mit sehr viel viehs / silber / gold / ertz /

Cap. 22.

1. Vocabit Jeh. Reubenitam & Gaditam & ½ medietatem tribus M.

2. audistis in voce mea in c. quæ jussi (sc. facere) vos etcet. Non des. fr. vest. isto (i. jā) dieb. &cet. Jehovæ Dei vestri Chald. VERBI Domini Dei vestri.

3. respicite & ite vob.

4. valde ad faciendum &c. Jeh. ad diligendum J.D.V.& ad ambulandū sic deinceps.

5. & medietati tribus &c. Bas. & medietati (sic infra) ej9 ded. &c. a transitu Jard. ad mare. 469.

6. in (sic infra) substantiis multis &cet.

& in vestibus multum v. d. spolium.

7. ad eundum &c. sua, qua detenti fuerant in ea, super os Jeh.
8. tumulos.

9. super v. a. m. ad visũ.

10. dicendo.

11. ad tumulos Jardenis ad transitum f.
12. congregati sunt etc. Siloh. ad ascendendum super eos ad exercitum.

13. principem unum, principẽ unum ad domũ patris, omnibus trib. I. & vir caput domus patr. s. ipsi in millib9 (vel, principibus) Isr.
14. ad revertendum hodie à post Jehovã, in ædificando vos vobis a. ad rebellandum vos h. in Jeh.

eisen/vnd kleidern/ so teilet nu den raub ewr feinde aus vnter ewre brüder.

9. Also kereten vmb die Rubeniter/ Gadditer / vnd der halbe stam Manasse / vnd giengen von den kindern Israel aus Silo / die im lande Canaan ligt / das sie ins land Gilead zögen / zum lande jres erbes/das sie erbten aus befehl des HERRN durch Mose.

10. Vnd da sie kamen an die hauffen am Jordan/die im lande Canaan ligen/ baweten dieselben Rubeniter / Gadditer/ vnd der halbe stam Manasse/daselbs am Jordan einen grossen schönen altar.

11. Da aber die kinder Israel höreten sagen/Sihe/die kinder Ruben/die kinder Gad/ vnd der halbe stam Manasse haben einen altar gebawet gegen das land Canaan/ an den hauffen am Jordan disseid der kinder Israel.

12. Da versamleten sie sich mit der gantzen gemeine zu Silo/das sie wider sie hinauff zögen mit einem heer.

13. Vnd sandten zu jnen ins land Gilead/Pinehas den son Eleasar des priesters.

14. Vnd mit jm zehen öberste fürsten/ vnter den heusern jrer veter / aus iglichem stam Israel einen.

15. Vnd da sie zu jnen kamen ins land Gilead/ redeten sie mit jnen/vnd sprachen.

16. So lest euch sagen die gantze gemeine des HERRN/ Wie versündigt jr euch also an dem Gott Israel? das jr euch heute keret von dem HERRN/damit das jr euch einen altar bawet / das jr abfallet von dem HERRN?

Ists

valde, cum argento, & auro, & ære, & ferro, & vestibus multis valde: dividite spolia inimicorum vestrorum cum fratribus vestris.

9. Reversi sunt itaq;, & abierunt filii Reuben, & filii Gad, & dimidia tribus Menasseh [6] à filiis Israel de Siloh quæ *est* in terra Chenaan [7] ut irent ad terram Giled ad terram possessionis suæ, *in* qua possessionem acceperant juxta sermonem Jehovæ per manũ Moseh.

10. Devenerunt autem ad [8] limites Jarden qui *erant* in terra Chenaan & ædificaverunt filii Reuben, & filii Gad, & dimidia tribus Menasseh ibi altare [9] juxta Jarden, altare magnum visu.

11. Audierunt autem filii Israel [10] dicere, Ecce ædificaverunt filii Reuben, & filii Gad, & dimidia tribus Menasseh, altare è regione terræ Chenaan [11] in confinibus Jarden in transitu filiorum Israel.

12. Audierunt inquam filii Israel, & [12] convenerunt universus cœtus filiorum Israel *in* Siloh, ut ascenderent contra eos ad pugnam.

13. Miserunt autem filii Israel ad filios Reuben & ad filios Gad, & ad dimidiam tribum Menasseh, ad terram Gilad, Pinhas filium Elazar sacerdotis,

14. Et decem principes cum eo, [13] singulos principes per singulos domos avitas ex omnibus tribubus Israel: singuli namq; principes familiarum patrum suorum erant in millibus Israel.

15. Venerunt ergo ad filios Reuben & filios Gad, & ad dimidiam tribum Menasseh, ad terram Gilad, loquutiq; sunt cũ eis, dicendo,

16. Sic dixerunt universus cœtus Jehovæ, Quæ *est* prævaricatio ista quam prævaricati estis contra Deum Israel, [14] ut avertamini hodie ne eatis post Jehovam, ædificando vobis altare, ut rebelletis hodie contra Jehovam?

An

ro, ære ac ferro, & veste multiplici: dividite prædam hostium cum fratribus vestris.

9. Reversique sunt, & abierunt filii Ruben, & filii Gad, & dimidia tribus Manasse, à filiis Israel de Silo, quæ sita est in Chanaan, ut intrarent Galaad terram possessionis suæ, quam obtinuerant juxta imperium Domini in manu Moysi.

10. Cumque venissent ad tumulos Jordanis, in terram Chanaan, ædificaverunt juxta Jordanem altare infinitæ magnitudinis.

11. Quod cum audissent filii Israel, & ad eos certi nuntii detulissent ædificasse filios Ruben, & Gad, & dimidię tribus Manasse altare in terra Chanaan, super Jordanis tumulos, contra filios Israel:

12. Convenerunt omnes in Silo, ut ascenderent, & dimicarent contra eos.

13. Et interim miserunt ad illos in terram Galaad Phinees filium Eleazari sacerdotem,

14. Et decem principes cum eo, singulos de singulis tribubus.

15. Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse in terram Galaad, dixeruntque ad eos,

16. Hæc mandat omnis populus Domini, Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israel, ædificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes?

An

κὸν, καὶ σίδηρον, καὶ ἱματισμὸν πολὺν σφόδρα· διέλαντο τὴν προνομὴν τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.

9. Καὶ ἀπέστρεψαν καὶ ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ Ρουβὴν, καὶ υἱοὶ Γὰδ, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ισραὴλ ἐκ Συλὼ ἐν γῇ Χαναὰν ἀπελθεῖν εἰς τὴν γῆν Γααλὰδ εἰς γῆν κατασχέσεως αὐτῶν, ἣν ἐκληρονόμησαν αὐτὴν διὰ προστάγματος Κυρίου ἐν χειρὶ Μωυσῆ.

10. Καὶ ἦλθοσαν εἰς Γαληλὼθ τοῦ Ιορδάνου ἥ ἐστιν ἐν γῇ Χαναὰν, καὶ ᾠκοδόμησαν οἱ υἱοὶ Ρουβὴν, καὶ οἱ υἱοὶ Γὰδ, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ ἐκεῖ βωμὸν ἐπὶ τοῦ Ιορδάνου βωμὸν μέγαν τοῦ ἰδεῖν.

11. Καὶ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ λεγόντων· ἰδοὺ ᾠκοδόμησαν οἱ υἱοὶ Ρουβὴν, καὶ οἱ υἱοὶ Γὰδ, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ βωμὸν ἐφ᾽ ὅριον γῆς Χαναὰν ἐπὶ τοῦ Γαλαὰδ Ιορδάνου ἐν τῷ πέραν υἱῶν Ισραήλ.

12. Καὶ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ, καὶ συνηθροίσθησαν πάντες οἱ υἱοὶ Ισραὴλ εἰς Συλὼ ὥστε ἀναβάντες αὐτοὺς ἐκπολεμῆσαι.

13. Καὶ ἀπέστειλαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ πρὸς τοὺς υἱοὺς Ρουβὴν καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς Γὰδ, καὶ πρὸς τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ εἰς τὴν γῆν Γαλαὰδ, τόν τε Φινεὲς υἱὸν Ελεάζαρ υἱοῦ Ααρὼν τοῦ ἱερέως.

14. Καὶ δέκα τῶν ἀρχόντων τῶν μετ᾽ αὐτοῦ, ἄρχων εἷς ἀπὸ οἴκου πατριᾶς ἀπὸ πασῶν τῶν φυλῶν Ισραὴλ ἄνδρες ἄρχοντες οἴκων πατριῶν εἰσὶν χιλίαρχοι Ισραήλ.

15. Καὶ παρεγένοντο πρὸς τοὺς υἱοὺς Ρουβὴν, καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς Γὰδ, καὶ πρὸς τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ εἰς γῆν Γαλαὰδ, καὶ ἐλάλησαν πρὸς αὐτοὺς λέγοντες.

16. Τάδε λέγει πᾶσα ἡ συναγωγὴ Κυρίου, τίς ἡ πλημμέλεια αὕτη, ἣν ἐπλημμελήσατε ἔναντι Θεοῦ Ισραὴλ ἀποστραφῆναι σήμερον ἀπὸ ὄπισθεν Κυρίου οἰκοδομήσαντες ἑαυτοῖς βωμὸν, ἀποστάτας γενέσθαι ὑμᾶς σήμερον ἀπὸ Κυρίου;

Μὴ

Altare in testimonium belli occasio.

Transjordani reprehenduntur à cisJordanis.

*Num. 25 v. 4.

17. Μὴ μικρὸν ὑμῖν τὸ ἁμάρτημα Φογώρ, ὅτι οὐκ ἐκαθαρίσθημεν ἀπ' αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, καὶ ἐγενήθη ἡ πληγὴ ἐν τῇ συναγωγῇ Κυρίου.

18. Καὶ ὑμεῖς ἀποστραφήσεσθε σήμερον ἀπὸ Κυρίου, καὶ αὔριον ἐπὶ πάντα Ισραὴλ ἔσται ὀργή.

19. Καὶ νῦν εἰ μικρὰ ἡ γῆ τῆς κατασχέσεως ὑμῶν, διάβητε εἰς τὴν γῆν τῆς κατασχέσεως Κυρίου, ὅπου κατασκηνοῖ ἐκεῖ ἡ σκηνὴ Κυρίου· καὶ κατακληρονομήσατε ἐν ἡμῖν, καὶ ἀπὸ Κυρίου μὴ ἀποστάται γενήθητε, καὶ ἀπὸ ἡμῶν μὴ ἀποστῆτε διὰ τὸ οἰκοδομῆσαι ὑμᾶς βωμὸν ἔξω τοῦ θυσιαστηρίου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

*Supr. 7. v. 1.

20. Οὐκ ἰδοὺ Ἀχὰρ ὁ τοῦ Ζαρὰ πλημμέλειαν ἐπλημμέλησεν ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν συναγωγὴν ἐγενήθη ὀργή; καὶ οὗτος εἷς μόνος, μὴ οὗτος μόνος ἀπέθανεν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ.

21. Καὶ ἀπεκρίθησαν οἱ υἱοὶ Ρουβὴν, καὶ οἱ υἱοὶ Γάδ, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ, καὶ ἐλάλησαν τοῖς χιλιάρχοις Ισραὴλ λέγοντες·

22. Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς Κύριός ἐστι, καὶ ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς Κύριος αὐτὸς οἶδεν, καὶ Ισραὴλ αὐτὸς γνώσεται· εἰ ἐν ἀποστασίᾳ ἐπλημμελήσαμεν ἔναντι Κυρίου, μὴ ῥύσεται ἡμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.

23. Καὶ εἰ ᾠκοδομήσαμεν αὐτοῖς βωμὸν ὥστε ἀποστῆναι ἀπὸ Κυρίου, ἢ ὥστε ἀναβιβάσαι ἐπ' αὐτοῦ θυσίαν ὁλοκαυτωμάτων, ἢ ὥστε ποιῆσαι ἐπ' αὐτοῦ θυσίαν σωτηρίου, Κύριος αὐτὸς ἐκζητήσῃ.

24. Ἀλλὰ ἕνεκεν εὐλαβείας ῥήματος ἐποιήσαμεν τοῦτο λέγοντες, ἵνα μὴ αὔριον εἴπωσιν τὰ τέκνα ὑμῶν τοῖς τέκνοις ἡμῶν, λέγοντες· τί ὑμῖν καὶ Κυρίῳ τῷ Θεῷ Ισραήλ;

25. Καὶ ὅρια ἔθηκεν Κύριος ἀναμέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν οἱ υἱοὶ Ρουβὴν

---

17. An parum vobis est quod * peccastis in Beelphegor, & usque in præsentem diem macula hujus sceleris in vobis permanet, multique de populo corruerunt?

18. Et vos hodie reliquistis Dominum, & cras in universum Israel ira ejus desæviet.

19. Quod si putatis immundam esse terram possessionis vestræ, transite ad terram in qua tabernaculum Domini est, & habitate inter nos: tantum ut à Domino, & à nostro consortio non recedatis, ædificato altari præter altare Domini Dei nostri.

20. * Nonne Achan filius Zare præteriit mandatum Domini, & super omnem populum Israel ira ejus incubuit? Et ille erat unus homo, atque utinam solus periisset in scelere suo.

21. Responderuntque filii Ruben, & Gad, & dimidia trib⁹ Manasse principibus legationis Israel,

22. Fortissimus Deus Dominus, ipse novit, & Israel simul intelliget: si prævaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in præsenti:

23. Et si ea mente fecimus ut holocausta, & sacrificium, & pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quærat & judicet:

24. Et non ea magis cogitatione atque tractatu, ut diceremus, Cras dicent filii vestri filiis nostris, Quid vobis & Domino Deo Israel?

25. Terminum posuit Domin⁹ inter nos & vos ô filii

---

17. An parum nobis *est* cum iniquitate Peor, 15 à qua nec dum sumus mundati etjam hodie, & *tamen* fuit plaga in cœtu Jehovæ?

18. Vos autem 16 avertimini hodie *ne eatis* post Jehovam: & erit, vos rebellabitis hodie contra Jehovam, & cras in totum cœtum Israel irascetur.

19. Et quidem si immunda *est* terra possessionis vestræ, 17 transite ad terram possessionis Jehovæ, in qua habitat tabernaculum Jehovæ, & possessiones accipite in medio nostrum, & cōtra Jehovam ne rebelletis: neq; à nobis deficiatis, ædificando vobis altare præter altare Jehovæ Dei nostri.

20. Nonne Achan filius Zerah prævaricatus est prævaricationem in anathemate, & 18 contra omnem cœtum Israel fuit ira? & ille vir unus non 19 obiit propter iniquitatem suam.

21. Responderunt autem filii Reuben, & filii Gad, & dimidia tribus Menasseh, loquutiq; sunt cum 20 principibus millium Israel.

22. Deus deorum Jehovah, Deus deorum Jehovah ipse 21 novit, & Israel cognoscit, si per rebellionem, & si per prævaricationem in Jehovam, ne serves nos die hac.

23. *Si cogitavimus* ædificare nobis altare, 24 ut avertamur, *ne iremus* post Jehovam, & si ad immolandum super illud holocausta & sacrificium, & si ad faciendum super illud sacrificia pacificorum, Jehovah ipse inquirat.

24. Et si non *potius* 25 timore hujusce rei fecimus hoc, dicendo, cras dicent filii vestri filiis nostris dicendo, Quid vobis & 26 Jehovæ Deo Israel?

25. Præterea terminum 27 posuit Jehovah inter nos & vos

---

17. Ists vns zu wenig an der missethat Peor? von welcher wir noch auff diesen tag nicht gereinigt sind / vnd kam eine plage vnter die gemeine des HERRN.

18. Vnd jr wendet euch heute von dem HERRN weg / vnd seid heute abtrünnig worden von dem HERRN / das er heute oder morgen vber die gantze gemeine Israel erzürne.

19. Düncket euch das land ewrs erbes vnreine / so kompt erüber ins land das der HERR hat / da die wonung des HERRN stehet / vnd erbet vnter vns / vnd werdet nit abtrünnig von dem HErrn / vnd von vns / das jr euch einen altar bawet ausser dem altar des HERRN vnsers Gottes.

20. Versündigt sich nicht Achon der son Serah am verbanten / vnd der zorn kam vber die gantze gemeine Israel / vnd er gieng nicht alleine vnter vber seiner missethat?

21. Da antworten die kinder Ruben vnd die kinder Gad vnd der halbe stam Manasse / vnd sagten zu den heuptern vnd fürsten Israel.

22. Der starcke Gott der HERR / der starcke Gott der HERR weiß / so weiß Israel auch / Fallen wir abe / oder sündigen wider den HERRN / so helffe er vns heute nicht.

23. Vnd so wir darumb den altar gebawet haben / das wir vns von dem HERRN wenden wolten / brandopffer oder speißopffer drauff opffern / oder danckopffer drauff thun dem HERRN / so foddere er es.

24. Vnd so wirs nicht viel mehr aus sorge des dings gethan haben / vnd sprachen / Heut oder morgen möchten ewre kinder zu vnsern kindern sagen / Was gehet euch der HERR der Gott Israel an?

25. Der HERR hat den Jordan zur grentze gesetzt zwi-

---

15. qua nō mundavim⁹ nos ab ea usq; diem istum.
16. avertimini hodie á post Jeh. & c. in Jehov.
17. transite vobis ad t. p. Jeh. quo habitavit ibi quo ibi. i. ubi hacte nus habitat) habitaculū Jeh. & detinemini in m. n. & in Jehov. ne reb. (Chald. VERBO Domini non rebellate) & (sc. in) nos ne rebelletis. in ædificando vos vobis.
18. super.
19. expiravit in perversitate sua.
20. capitibus.
21. cognoscens (sc. est) & I. ipse cognoscet: si in rebellione, & si in prævaricatione.
24 ad revertendum á post Jeh. & si ad ascendere-faciendum super ill. ascensionem & mincha.
25 præ solicitudine a (i. pro) verbo (i. re sc. hac) fecim⁹ h.
26. Chal. VERBO Domini Dei Isr.
27. dedit J. i. n. & inter vos.

4705

ſchen vns vnd euch kindern Ruben vnd Gad/ jr habt kein teil am HERRN/ Damit würden ewr kinder vnſer kinder / von der furcht des HERRN weiſen.

26. Darumb ſprachen wir/ Laſt vns einen altar bawen/ nicht zum opffer / noch zum brandopffer.

27. Sondern das er ein zeuge ſey zwiſchen vns vnd euch/ vnd vnſern nachkomen/ das wir dem HERRN dienſt thun mögen für jm / mit vnſern brandopffern / danckopffern/ vnd andern opffern/ vnd ewr kinder heut oder morgen nicht ſagen dürffen zu vnſern kindern/ Jr habt kein teil an dem HERRN.

28. Wenn ſie aber alſo zu vns ſagen würden/ oder zu vnſern nachkomen heut oder morgen/ ſo köndten ſie ſagen/ Sehet die gleichnis des altars des HERRN / den vnſer veter gemacht haben / nicht zum opffer/ noch zum brandopffer/ ſondern zum zeugen zwiſchen vns vnd euch.

2 . Das ſey ferne von vns/ das wir abtrünnig werden von dem HERRN/ das wir vns heute wolten von jm wenden/ vnd einen altar bawen/ zum brandopffer / vnd zum ſpeißopffer / vnd andern opffern / auſſer dem altar des HERRN vnſers Gottes/ der für ſeiner wonung ſtehet.

30. Da aber Pinehas der prieſter vnd die öberſten der gemeine / die fürſten Jſrael/ die mit jm waren/ höreten dieſe wort/ die die kinder Ruben/ Gad vnd Manaſſe ſagten/ gefielen ſie jnen wol.

31. Vnd Pinehas der ſon Eleaſar des prieſters / ſprach zu den kindern Ruben/ Gad vnd Manaſſe/ Heute erkennen wir/ das der HERR vnter vns iſt/ das jr euch nicht an dem HERRN verſündigt habt in dieſer that/ Nu habt jr die kinder Jſrael errettet aus der hand des HERRN.

32. Da zog Pinehas der ſon Eleaſar des prieſters / vnd die

ober=

28. ad nõ t. m. ndũ Jehov. 29. faciemus nũc nobis ædificando. 30. ſed teſtis ipſe i. n. et inter vos (ſic inf.) etc. ad ſerviendum ſervit. 31. ad nos & ad generationes noſtras cr. 32. prophanatio (i. abſit) nobis ab illo (i. illud abſit à nobis. Hypallage.) ad rebellandum in Jehov. (Chald. ut rebellemus VERBO Domini) & ad revertendum hodie de poſt Jehovam ædif. a. p. h. & pro mincha. 33. & audivit P. &c. Menaſſeh, & bonum fuit in oc. e. 34. ad filios R. & ad filios G. & ad filios M. hodie novimus &cet. Chald. Hodie novimus, quod inter nos habitet Maieſtas Domini, quoniam non prævaricati eſtis in VERBũ Domini & liberaſtis filios Iſrael de manu VERBI Domini.

471

filii Reuben & filii Gad, Jarden: non *eſt* vobis portio in Jehova: & ceſſare facient filii veſtri filios noſtros [28] ut non timeant Jehovam:

26. Et diximus, [29] Demus nunc operam ut ædificemus altare, non pro holocauſto, nec pro ſacrificio:

27. [30] Sed ut teſtis ſit inter nos & vos, & inter generationes noſtras poſt nos, ut ſerviamus ſervitutem Jehovæ coram eo in holocauſtis noſtris, & in ſacrificiis noſtris, & pacificis noſtris, & ne dicant [31] filii veſtri cras filiis noſtris, Non *eſt* vobis pars in Jehovah.

28. Diximus præterea, Et erit, ſi dixerint [31] nobis, aut generaiontibus noſtris cras: tum dicemus, Videte ſimilitudinem altaris Jehovę quod fecerunt patres noſtri, non pro holocauſto, neq; pro ſacrificio: ſed ut teſtis ſit inter nos & vos.

29. [32] Abſit à nobis ut rebellemus cõtra Jehovam, & avertamur hodie ne eamus poſt Jehovam, ædificando altare pro holocauſto, pro oblatione, & pro ſacrificio, ultra altare Jehovæ Dei noſtri quod *eſt* ante tabernaculum ejus.

30. [33] Audiens vero Pinhas ſacerdos, & principes cœtus, capitaq; millium Iſrael, qui cum eo *erant*, verba quæ locuti fuerant, filii Reuben, & filii Gad, & filii Menaſſeh, placuit in oculis eorum.

31. Dixit Pinhas filius Elazar ſacerdotis [34] filiis Reuben, & filiis Gad, & filiis Menaſſeh, Hodie novimus quod in medio noſtri *ſit* Jehovah, quod non prævaricati ſitis cõtra Jehovam prævaricationem iſtam: tunc liberaſtis filios Iſrael de manu Jehovæ,

32. Reverſus eſt igitur Pinhas filius Elazar ſacerdotis,

&

Ruben, & filii Gad Jordanem fluvium: & idcirco partẽ non habetis in Domino. Et per hanc occaſionem avertent filii veſtri filios noſtros à timore Domini. Putavimus itaq; melius.

26. Et diximus, Extruamus nobis altare, non in holocauſta, neque ad victimas offerendas,

27. Sed in teſtimonium inter nos & vos, & ſobolem noſtram veſtramque progeniem, ut ſerviamus Domino, & juris noſtri ſit offerre & holocauſta, & victimas, & pacificas hoſtias: & nequaquam dicant cras filii veſtri filiis noſtris, non eſt vobis pars in Domino.

28. Quòd ſi voluerint dicere, reſpondebunt eis, Ecce altare Domini quod fecerunt patres noſtri, non in holocauſta, neque in ſacrificium, ſed in teſtimonium noſtrũ ac veſtrum.

29. Abſit à nobis hoc ſcelus ut recedamus à Domino, & ejus veſtigia relinquamus extructo altari ad holocauſta, & ſacrificia, & victimas offerendas, præter altare Domini Dei noſtri, quod extructum eſt ante tabernaculum ejus.

30. Quibus auditis, Phinees ſacerdos, & principes legationis Iſrael, qui erant cum eo, placati ſunt: & verba filiorum Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe, libentiſsimè ſuſceperunt.

31. Dixitque Phinees filius Eleazari ſacerdos ad eos, nunc ſcimus quòd nobiſcum ſit Dominus, quoniã alieni eſtis à prævaricatione hac, & liberaſtis filios Iſrael de manu Domini.

32. Reverſusque eſt cum principibus à filiis Ruben

&

βὴν καὶ οἱ υἱοὶ Γὰδ τὸν Ἰορδάνην, καὶ οὐκ ἔστιν ὑμῖν μερὶς Κυρίου, καὶ ἀπαλλοτριώσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν τοὺς υἱοὺς ἡμῶν, ἵνα μὴ σέβωνται Κύριον.

26. Καὶ εἴπαμεν ποιῆσαι οὕτως τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν βωμὸν τοῦτον οὐχ ἕνεκεν καρπωμάτων οὐδ᾽ ἕνεκεν θυσιῶν·

27. Ἀλλ᾽ ἵνα ᾖ μαρτύριον τοῦτο ἀναμέσον ἡμῶν καὶ ἀναμέσον ὑμῶν, καὶ ἀναμέσον τῶν γενεῶν ἡμῶν μεθ᾽ ἡμᾶς τοῦ λατρεύειν τὴν λατρείαν Κυρίου ἐναντίον αὐτοῦ ἐν τοῖς καρπώμασιν ἡμῶν, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις ἡμῶν, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις τῶν σωτηρίων ἡμῶν· καὶ οὐκ ἐροῦσιν τὰ τέκνα ὑμῶν αὔριον τοῖς τέκνοις ἡμῶν, οὐκ ἔστιν ὑμῖν μερὶς Κυρίου.

28. Καὶ εἴπαμεν, ἐὰν γίνηταί ποτε καὶ λαλήσουσιν πρὸς ἡμᾶς ἢ ταῖς γενεαῖς ἡμῶν αὔριον, καὶ ἐροῦμεν, ἴδετε ὁμοίωμα τοῦ θυσιαστηρίου Κυρίου, ὃ ἐποίησαν οἱ πατέρες ἡμῶν οὐχ ἕνεκεν καρπωμάτων οὐδ᾽ ἕνεκεν θυσιῶν, ἀλλὰ μαρτύριόν ἐστιν ἀναμέσον ὑμῶν, καὶ ἀναμέσον ἡμῶν, καὶ ἀναμέσον τῶν υἱῶν ἡμῶν.

29. Μὴ γένοιτο οὖν ἡμᾶς ἀποστῆναι ἀπὸ Κυρίου ὥστε ἀποστραφῆναι ἐν ταῖς σήμερον ἡμέραις ἀπὸ Κυρίου, ὥστε οἰκοδομῆσαι ἡμᾶς θυσιαστήριον τοῖς καρπώμασιν καὶ ταῖς θυσίαις καὶ τῇ θυσίᾳ τοῦ σωτηρίου, πλὴν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὅ ἐστιν ἐναντίον τῆς σκηνῆς αὐτοῦ.

30. Καὶ ἤκουσεν Φινεὲς ὁ ἱερεὺς καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς, καὶ οἱ χιλίαρχοι Ἰσραὴλ οἱ ἦσαν μετ᾽ αὐτοῦ, τοὺς λόγους οὓς ἐλάλησαν οἱ υἱοὶ Ῥουβὴν, καὶ οἱ υἱοὶ Γὰδ, καὶ οἱ υἱοὶ Μανασσῆ, καὶ ἤρεσεν αὐτοῖς.

31. Καὶ εἶπεν Φινεὲς υἱὸς Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς τοῖς υἱοῖς Ῥουβὴν, καὶ τοῖς υἱοῖς Γὰδ, καὶ τοῖς υἱοῖς Μανασσῆ, σήμερον ἐγνώκαμεν ὅτι μεθ᾽ ἡμῶν Κύριος διότι οὐκ ἐπλημμελήσατε ἐναντίον Κυρίου πλημμέλειαν ταύτην, καὶ ὅτι ἐρρύσασθε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς Κυρίου.

32. Καὶ ἀπέστρεψεν Φινεὲς υἱὸς Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς, καὶ οἱ ἄρχοντες

ἀπὸ

Duæ tribus & dimidia purgant ſe fratribus.

ἀπὸ τῶν υἱῶν Ρουβὴν, καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Γὰδ, ἐκ τῆς Γαλαὰδ εἰς γῆν Χαναὰν πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ· καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς τοὺς λόγους.

33. Καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· καὶ εὐλόγησαν τὸν Θεὸν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἐπεῖπαν ἀναβῆναι πρὸς αὐτοὺς εἰς πόλεμον ἐξολοθρεῦσαι τὴν γῆν τῶν υἱῶν Ρουβὴν, καὶ τῶν υἱῶν Γὰδ ἣν κατῴκησαν ἐπ' αὐτῆς.

34. Καὶ ἐπωνόμασαν τοῦ Ρουβὴν καὶ τοῦ Γὰδ τὸν βωμόν, καὶ εἶπαν ὅτι μαρτύριόν ἐστιν ἀναμέσον αὐτῶν, ὅτι Κύριος αὐτὸς ὁ Θεὸς αὐτῶν ἐστίν.

Κεφαλ. κγ΄.

Καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας πλείους μετὰ τὸ καταπαῦσαι Κύριον τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κυκλόθεν· καὶ Ἰησοῦς πρεσβύτερος προβεβηκὼς ταῖς ἡμέραις.

2. Καὶ συνεκάλεσεν Ἰησοῦς πάντας υἱοὺς Ἰσραὴλ καὶ τὴν γερουσίαν αὐτῶν καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν καὶ τοὺς δικαστὰς αὐτῶν, καὶ τοὺς γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, ἐγὼ γεγήρακα καὶ προβέβηκα ταῖς ἡμέραις.

3. Ὑμεῖς δὲ ἑωράκατε σύμπαντα ὅσα ἐποίησεν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν τούτοις ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν αὐτὸς ὁ ἐκπολεμήσας ὑμῖν.

4. Ἴδετε ὅπερ εἶπα, ἐπέρριφα ὑμῖν ἔθνη τὰ καταλελειμμένα ὑμῖν ταῦτα ἐν τοῖς κλήροις εἰς τὰς φυλὰς ὑμῶν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου, πάντα τὰ ἔθνη ἐξωλόθρευσα. καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῆς μεγάλης ὁριεῖ ἐπὶ δυσμὰς ἡλίου.

5. Κύριος δὲ ὁ Θεὸς ὑμῶν οὗτος ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, καὶ ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου σου, καὶ κατακληρονομήσετε τὴν γῆν αὐτῶν, καθὰ ἐλάλησεν Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῖν.

6. Κατισχύσατε οὖν σφόδρα φυλάσσειν καὶ ποιεῖν σύμπαντα, τὰ γε-

& Gad de terra Galaad, finium Chanaan ad filios Israel, & retulit eis.

33. Placuitq; sermo cunctis audientibus. Et laudaverunt Deum filii Israel, & nequaquam ultrà dixerunt, ut ascenderent contra eos, atque pugnarent, & delerent terram possessionis eorum.

34. Vocaveruntque filii Ruben, & filii Gad altare quod extruxerant, testimonium nostrum, quòd Dominus ipse sit Deus.

CAP. XXIII.

Evoluto autē multo tempore, postquam pacem dederat Dominus Israeli, subjectis in gyro nationibus universis, & Josue jam longævo, & persenilis ætatis,

2. Vocavit Josue omnem Israelem, majoresque natu, & principes ac duces, & magistros, dixitque ad eos, Ego senui, & progressioris ætatis sum.

3. Vosque cernitis omnia quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quomodo pro vobis ipse pugnaverit:

4. Et nunc quia vobis sorte divisit omnem terram, ab orientali parte Jordanis usque ad mare magnum, multæque adhuc supersunt nationes:

5. Dominus Deus vester disperdet eas, & auferet à facie vestra, & possidebitis terram, sicut vobis pollicitus est.

6. Tantum confortamini, & estote soliciti ut custo-

& principes illi à filiis Reuben, & à filiis Gad, de terra Gilad ad terram Chenaan ad *reliquos* filios Israel, & retulerunt eis 35 rem.

33. Placuitq; res in oculis filiorum Israel, atq; benedixerunt Deo filii Israel: neq; dixerunt, 36 quod ascenderent contra eos ad pugnam, ut disperderent terram in qua filii Reuben & filii Gad habitabant.

34. Vocaverunt autem filii Reuben, & filii Gad altare, *Et dicendo*, Quia testis 37 erit inter nos quod Jehovah *est* Deus.

CAP. XXIII.

Fuit autem 1 post dies multos postquam requiem dedit Jehovah Israeli ab omnibus inimicis eorum 2 in circuitu, Jehosua senuit & venit in dies:

2. Tunc vocavit Jehosua omnem Israel, seniores ejus, & capita ejus, & judices ejus, & præfectos ejus, dixitq; ad eos, Ego senui & veni in dies:

3. 3 Vosq; vidistis omnia quæ fecerit Jehovah Deus vester omnibus gentibus istis 3 in conspectu vestro, quod Jehovah Deus vester pugnaverit pro vobis.

4. Videte, 4 sorte distribui vobis gentes residuas istas in hæreditatem per tribus vestras, à Jarden, atq; omnes gentes quas 5 disperdidi usq; ad mare magnum ab occasu solis.

5. Jehovah autem Deus vester ipse propulsabit eas à facie vestra, & expellet eas à conspectu vestro, & jure hæreditario possidebitis terram earum, quemadmodum loquutus est Jehovah Deus vester vobis.

6. 6 Roborate igitur vos valde, ut custodiatis, & faciatis

obersten aus dem land Gilead / von den kindern Ruben vnd Gad / wider ins land Canaan zu den kindern Jsrael / vnd sagtens jnen an.

33. Das gefiel den kindern Jsrael wol / vnd lobten den Gott der kinder Jsrael / vnd sagten nicht mehr / das sie hinauff wolten zihen / mit einem heer wider sie / zu verderben dz land / da die kinder Ruben vnd Gad innen woneten.

34. Vnd die kinder Ruben vnd Gad hiessen den altar / Dz er zeuge sey zwischen vns / vnd / das der HERR Gott sey.

Das XXIII. Cap.

Vnd nach langer zeit / da der HERR hatte Jsrael zuruge bracht / für alle jren feinden vmbher / vnd Josua nu alt vnd wol betaget war /

2. Berieff er das gantz Jsrael vnd jre eltesten / heupter / richter / vnd amptleute / vnd sprach zu jnen. Jch bin alt vnd wol betaget.

3. Vnd jr habt gesehen alles / was der HERR ewr Gott gethan hat / an allen diesen völckern für euch her / Denn der HERR ewr Gott hat selber für euch gestritten.

4. Sehet / ich hab euch die vbrige völcker durchs loß zugeteilet / einem jglichen stam sein erbteil vom Jordan an / vnd alle völcker die ich ausgerottet habe / vnd am grossen meer gegen der sonnen vntergang.

5. Vnd der HERR ewr Gott wird sie ausstossen für euch / vnd von euch vertreiben / das jr jr land einnemet / wie euch der HERR ewr Gott geredt hat.

6. So seid nu sehr getrost / dz jr haltet vnd thut alles was

35. verbum, & bonum fuit verbum in oc. f. I.
36. ad ascendendum super eos ad pugnam, ad corrumpendum ter. qua filii R. & filii G. habitantes (s. erāt) in ea.
37. ipse.

Cap. 23.
1. à dieb9 multis.
2. à circuitu, & Jeh.

3. à facie vestra q. 3. D. v. ipse pugnans (s. fuerit) pro vob. Chald. *Domin9 Deus vester, VERBū ejus vobis pacem dedit.*
4. cadere feci i. feci ut caderent vobis gētes istæ in hæreditatem. 5. excidi, ut mare magnū, ingressu solis.
6. & robusti eritis valde ad custodiendū, & ad faciendum omne

scriptum in lib. L. ad non recedendum ab eo dextrâ & sinistrâ. ad non ingrediendum ad gentes istas relictas illas vobiscũ, & in nomine D. e. non cõmemorabitis. 7. in Jeh. D. v. ad harebitis. 8. & exp. (vel, possidere fecit) Jehova (sc. procul) a fa. & cet. fortes, & vos (sc. quod attinet.) nõ stetit vir in facie vestra usq; d. h. 9. persequetur mille ett. vester ipse pugnans (sc. est) pro vobis. Chald. *Dominus Deus vester, VERBũ ejus, inibit vobis bellum. 10. & custodietis valde animabus vestris, ad diligendum Jeh. 11. in residuo gentium illarum relictarũ istarum vob. & ac. in eis, & ingressi fueritis in eis & ipsa in vobis: sciendo scietis. quod non addet J. D. v. ad expellendum. 12. VERBum Domini Dei ev*

471

geschrieben stehet im gesetzbuch Mose/ Das jr nicht davon weichet / weder zur rechten noch zur lincken.

7. Auff das jr nicht vnter diese vbrige völcker kömpt/ die mit euch sind / vnd nicht gedenckt noch schweret bey dem namen jrer Götter/ noch jnen dienet/ noch sie anbetet.

8. Sondern dem HERRN ewrem Gott anhanget/ wie jr biß auff diesen tag gethan habt.

9. So wird der HERR für euch her vertreiben grosse vnd mechtige völcker/ vnd niemand hat euch widerstanden/ biß auff diesen tag.

10. Ewr einer wird tausent jagen/ Denn der HERR ewr Gott streittet für euch/ wie er euch geredt hat.

11. Darumb so behütet auffs vleissigst ewr seelen/ das jr den HERRN ewren Gott lieb habet.

12. Wo jr euch aber vmbwendet/ vnd diesen vbrigen völckern anhanget / vnd euch mit jnen verheiratet/ das jr vnter sie/ vnd sie vnter euch komen.

13. So wisset / das der HERR ewr Gott/ wird nicht mehr alle diese völcker für euch vertreiben/ sondern sie werden euch zum strick vnd netz / vnd zum geissel in ewr seiten werden/ vnd zum stachel in ewren augen/ biß das er euch vmbbringe von dem guten land/ das euch der HERR ewr Gott gegeben hat.

14. Sihe/ ich gehe heute dahin/ wie alle welt / vnd jr solt wissen von gantzem hertzen/ vnd von gantzer seele/ dz nicht ein wort gefeilet hat / an alle dem gutem/ das der HERR ewr Gott euch geredt hat / Es ist alles komen vnd keins verblieben.

15. Gleich wie nu alles gutes komen ist/ das der HERR ewr Gott euch geredt hat / Also wird der HERR auch vber

euch

quicquid scriptum *est* in libro legis Moseh, ut non recedatis ab eo *neq;* ad dexteram *neq;* ad sinistram.
7. Neq; commisceamini inter gentes istas quæ remanent vobiscum, & nomen deorum earum ne commemoretis, nec adjuretis, neq; serviatis ipsis, neq; incurvetis vos eis.
8. Sed 7 Jehovæ Deo vestro adhæreatis, sicut fecistis usq; ad diem hanc.
9. 8 Propterea expulit á facie vestra gentes magnas & fortes, nec stetit quisquam in conspectu vestro usq; ad diem hanc.
10. Vir unus ex vobis 9 persequutus est mille, quia Jehovah Deus vester est qui pugnat pro vobis, sicut loquutus fuerat vobis.
11. 10 Præcavete ergo diligentissime vobis, ut diligatis Jehovam Deum vestrum:
12. Quia si avertendo aversi fueritis, & adhæseritis 11 residuis gentibus istis, residuis *inquam* istis *quæ sunt* vobiscum: & affinitatem contraxeritis cum eis, & misceatis vos cum eis, & ipsæ vobiscum.
13. Jam nunc scitote quod posthac 12 Jehovah Deus vester non expellet omnes gentes istas á facie vestra: sed *potius* erunt vobis in laqueum, & offendiculum, & flagellum in lateribus vestris, & in spinas in oculis vestris, 13 donec pereatis è terra optima ista quam dedit vobis Jehovah Deus vester.
14. En autem 14 ego vado hodie per viam universæ terræ: cognoscite ergo toto corde vestro, & tota anima vestra, quod non cecidit verbum unum ex omnibus verbis 1 optimis quæ loquutus est Jehovah Deus vester super vos, omnia evenerunt vobis, non cecidit ex eis verbum unum.
15. 15 Sicut ergo evenit vobis omne verbum bonum quod loquutus est Jehovah Deus vester ad vos: sic adducet Je-

ho-

diatis cuncta quæ scripta sunt in volumine legis Moysi: & non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram:

7. Ne postquam intraveritis ad gentes, quæ inter vos futuræ sunt, juretis in nomine deorum earum, & serviatis eis, & adoretis illos:

8. Sed adhæreatis Domino Deo vestro, quod fecistis usque in diem hanc.

9. Et tunc auferet Dominus Deus in cõspectu vestro gentes magnas & robustissimas, & nullus vobis resistere poterit.

10. Unus è vobis persequetur hostium mille viros: quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est.

11. Hoc tantum diligentissimé præcavete, ut diligatis Dominum Deum vestrum.

12. Quòd si volueritis gentium harum quę, inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miscere connubia, atque amicitias copulare:

13. Jam nunc scitote quòd Dominus Deus vester nõ eas deleat ante faciem vestram, sed erunt vobis in foveam ac laqueum, & offendiculum ex latere vestro, & sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis.

14. En ego hodie ingredior viam universæ terræ, & toto animo cognoscetis quòd de omnibus verbis quæ se Dominus præstiturum vobis esse pollicitus est, unum non prætererit incassum.

15. Sicut ergo implevit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet super

vos

γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου Μωυσῆ, ἵνα μὴ ἐκκλίνητε ἀπ' αὐτοῦ εἰς δεξιὰ ἢ εἰς εὐώνυμα.

7. Ὅπως μὴ εἰσέλθητε εἰς τὰ ἔθνη τὰ καταλελειμμένα ταῦτα μεθ' ὑμῶν, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν αὐτῶν οὐκ ὀνομασθήσεται ἐν ὑμῖν· καὶ οὐκ ὀμῆσθε οὐδὲ μὴ λατρεύσητε, οὐδὲ μὴ προσκυνήσητε αὐτοῖς·

8. Ἀλλὰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν προσκολληθήσεσθε, καθάπερ ἐποιήσατε ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

9. Καὶ ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς Κύριος ἀπὸ προσώπου ὑμῶν ἔθνη μεγάλα καὶ ἰσχυρά· καὶ ὑμῖν οὐδεὶς ἀντέστη κατενώπιον ὑμῶν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

10. Ἀνὴρ εἷς ὑμῶν ἐδίωξεν χιλίους, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν αὐτὸς ἐξεπολέμει ὑμῖν, καθάπερ εἶπεν ὑμῖν.

11. Καὶ φυλάξεσθε σφόδρα τὰς ψυχὰς ὑμῶν τοῦ ἀγαπᾷν Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν.

12. Ἐὰν γὰρ ἀποστραφῆτε καὶ προστεθῆτε τοῖς ὑπολειφθεῖσιν ἔθνεσιν τούτοις μεθ' ὑμῶν καὶ ἐπιγαμίας ποιήσησθε πρὸς αὐτοὺς, καὶ συγκαταμιγῆτε αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ὑμῖν.

13. Γνώσει γινώσκεσθε ὅτι οὐ μὴ προσθῇ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐξολοθρεῦσαι τὰ ἔθνη ταῦτα ἀπὸ προσώπου ὑμῶν· καὶ ἔσονται ὑμῖν εἰς παγίδας καὶ εἰς σκάνδαλα, καὶ εἰς ἥλους ἐν ταῖς πτέρναις ὑμῶν, καὶ εἰς βολίδας ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν ἕως ἂν ἀπόλεσθαι ἀπὸ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς ταύτης, ἧς ἔδωκεν ὑμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

14. Ἐγὼ δὲ ἀποτρέχω σήμερον τὴν ὁδὸν καθὰ καὶ πάντες οἱ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ γνώσεσθε ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, διότι οὐ διέπεσεν λόγος εἷς ἀπὸ πάντων τῶν λόγων τῶν ἀγαθῶν, ὧν εἶπεν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν πρὸς ἡμᾶς, πάντα τὰ ἀνήκοντα ὑμῖν· οὐ διεφώνησεν ἐξ αὐτῶν ῥῆμα ἕν.

15. Καὶ ἔσται ὃν τρόπον ἥκει ἐφ' ὑμᾶς πάντα τὰ ῥήματα τὰ καλὰ ἃ ἐλάλησεν Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐφ' ὑμᾶς, οὕτως ἐπάξει Κύ-

ριος

Non jurandum per nomina idolorum.

vestri nõ ejiciet populos. 13. usque disperdere vos de super terra bona ista. 14. ego vadens (sc. sum) hodie in via u. t. & scietis in toto c. 15. everit sicut venit super vos.

Josua moriturus Israelitas officii admonet

ριος ἐφ' ὑμᾶς πάντα τὰ ῥήματα τὰ πονηρά, ἕως ἐξολοθρεύσῃ ὑμᾶς ἀπὸ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς ταύτης; ἧς ἔδωκεν ὑμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν·

16. Ἐν τῷ παραβῆναι ὑμᾶς τὴν διαθήκην Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἣν ἐνετείλατο ὑμῖν, καὶ πορευθέντες λατρεύσετε θεοῖς ἑτέροις καὶ προσκυνήσετε αὐτοῖς, καὶ ὀργισθήσεται θυμῷ Κύριος ἐν ὑμῖν, καὶ ἀπολεῖσθε τὸ τάχος ἀπὸ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἧς ἔδωκεν ὑμῖν Κύριος.

Κεφαλ. κδʹ.

Καὶ συνήγαγεν Ἰησοῦς πάσας τὰς φυλὰς Ἰσραὴλ εἰς Συχέμ, καὶ συνεκάλεσεν τοὺς πρεσβυτέρους Ἰσραὴλ καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν, καὶ τοὺς δικαστὰς αὐτῶν, καὶ τοὺς γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ ἔστησαν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ.

*Gen. 11. v. 26. & 31.

2. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς πρὸς πάντα τὸν λαόν, τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, πέραν τοῦ ποταμοῦ κατῴκησαν οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ ἀπαρχῆς, Θάρα ὁ πατὴρ Ἀβραάμ, καὶ ὁ πατὴρ Ναχώρ, καὶ ἐλάτρευσαν θεοῖς ἑτέροις.

3. Καὶ ἔλαβον τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν Ἀβραὰμ ἐκ τοῦ πέραν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ὡδήγησα αὐτὸν ἐν πάσῃ τῇ γῇ Χαναάν, καὶ ἐπλήθυνα τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ ἔδωκα αὐτῷ τὸν Ἰσαάκ.

*Gen. 21. v. 2. 25. v. 26. *Gen. 36. v. 8. *Gen. 46. v. 6.

4. Καὶ ἔδωκα τῷ Ἰσαὰκ, τὸν Ἰακὼβ, καὶ τὸν Ἡσαῦ· καὶ ἔδωκα τῷ Ἡσαῦ τὸ ὄρος τὸ Σηὶρ κληρονομίαν αὐτῷ, καὶ Ἰακὼβ, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ κατέβησαν εἰς Αἴγυπτον.

*Exod. 3. v. 10.

5. Καὶ ἀπέστειλα Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν καὶ ἐπάταξεν τὴν Αἴγυπτον ἐν οἷς ἐποίησεν ἐν αὐτοῖς· καὶ μετὰ ταῦτα ἐξήγαγεν ὑμᾶς.

*Exo. 12. v. 37. Exod. 14. v. 9.

6. Καὶ ἐξήγαγεν τοὺς πατέρας ὑμῶν ἐξ Αἰγύπτου· καὶ εἰσήλθετε εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ κατεδίωξαν οἱ Αἰγύπτιοι ὀπίσω τῶν πατέρων ὑμῶν ἐν ἅρμασι καὶ ἐν ἵπποις εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἐρυθράν.

7. Καὶ ἐβοήσαμεν πρὸς Κύριον, καὶ ἔδωκεν νεφέλην καὶ γνόφον ἀναμέσον ὑμῶν καὶ ἀναμέσον τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς τὴν θάλασσαν καὶ

ἐκά-

---

vos quicquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis,

16. Eo quòd prætereritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, & servieritis diis alienis, & adoraveritis eos: citò atque velociter consurgit in vos furor Domini, & auferemini ab hac terra optima, quam tradidit vobis.

CAP. XXIIII.

Congregavitq; Josue omnes tribus Israel in Sichem, & vocavit majores natu, ac principes, & judices, & magistros: steteruntq; in conspectu Domini,

2. Et ad populum sic locutus est, Hæc dicit Dominus Deus Israel, *trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio, thare pater Abrahã & Nachor: servieruntq; diis alienis.

3. Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus: & adduxi eum in terram Chanaan: multiplicavique semen ejus,

4. *Et dedi ei Isaac: illique rursum dedi Jacob & Esau. *E quibus, Esau dedi montem Seir ad possidendum: *Jacob verò, & filii ejus descenderunt in Ægyptum.

5. *Misique Moysen & Aaron, & percussi Ægyptum multis signis atque portentis.

6. *Eduxique vos & patres vestros de Ægypto, & venistis *ad mare: persecutiq; sunt Ægyptii patres vestros cum curribus & equitatu, usque ad mare rubrum.

7. Clamaverunt autem ad Dominum filii Israel: qui posuit tenebras inter vos & Ægyptios: & adduxit super eos mare, & ope-

ruit

---

hovah super vos omne verbum malum, 16 donec disperdat vos è terra optima ista quam dedit uobis Jehovah Deus vester.

16. 17 Quum transgressi fueritis pactum Jehovæ Dei vestri quod præcepit vobis, & abieritis & servieritis diis alienis, incurvaveritisq; vos eis, 18 irascetur furor Jehovæ contra vos, & peribitis citó è terra optima quam dedit vobis.

CAP. XXIIII.

Congregavit autem Jehosua omnes tribus Israel in Sechem, 1 vocavitq; seniores Israel, & capita ejus, judicesq; ejus, ac præfectos ejus: 2 steteruntq; coram Deo.

2. Dixitq; Jehosua ad universum populum, Sic 3 dicit Jehovah Deus Israel, Trans Flumen habitaverunt patres vestri à seculo, Ut Therah pater Abraham, & pater Nahor, servieruntq; diis alienis.

3. Et tuli patrem vestrum Abraham 4 è *loco qui erat* trans Flumen, & deduxi per universam terram Chenaan: multiplicaviq; semen ejus, & dedi eis Ishac.

4. Et dedi ipsi Ishac Jaacob & Esau: tradidiq; ipsi Esau montem Seir, 5 ut possideret eum: Jaacob autem & filii ejus descenderunt in Aegyptum.

5. Misiq; Moseh & Aharon, & percussi Aegyptum, quemadmodum feci in medio ejus, & postea eduxi vos.

6. Et eduxi patres vestros ex Aegypto, deveniſtisq; ad mare, & persequuti sunt 6 Aegyptii patres vestros cum curribus & equitibus usq; *ad* mare rubrum.

7. Tum clamaverunt ad Jehovam, & posuit caliginem inter vos & 7 Aegyptios: induxitq; super eum † mare: ac operuit eum: & vi-

de-

---

euch komen lassen alles böse/ biß er euch vertilge/ von diesem guten lande / das euch der HERR ewr Gott gegeben hat.

16. Wenn jr vbertrettet den bund des HERRN ewrs Gottes/ den er euch geboten hat/ vnd hingehet vnd andern Göttern dienet / vnd sie anbetet/ Dz der zorn des HERRN vber euch ergrimmet/ vnd euch bald vmbbringet von dem guten land / das er euch gegeben hat.

Das XXIIII. Cap.

Josua versamlet alle stem Jsrael gen Sichem/ vnd berieff die eltesten von Jsrael/ die heupter/ richter vnd amptleut.

2. Vnd da sie für Gott getretten waren / sprach er zum gantzen volck / So sagt der HERR der Gott Jsrael / Ewr veter woneten vor zeiten jenseid dem wasser / Tharah / Abrahams vnd Nahors vater vnd dieneten andern Göttern.

3. Da nam ich ewrn vater Abraham jenseid des wassers/ vnd lies jn wandern im gantzen land Canaan/ vnd mehret jm seinen samen/ vnd gab jm Jsaac.

4. Vnd Jsaac gab ich Jacob vnd Esau / vnd gab Esau das gebirge Seir zu besitzen/ Jacob aber vnd seine kinder zogen hinab in Egypten.

5. Da sandte ich Mosen vnd Aaron / vnd plaget Egypten / wie ich vnter jnen gethan habe.

6. Darnach führet ich euch vnd ewr veter aus Egypten/ vnd da jr ans meer kamet/ vnd die Egypter ewrn vetern nachjagten mit wagen vnd reutern ans schilffmeer.

7. Da schrien sie zum HERRN / der setzt ein finsternis zwischen euch vnd den Egyptern/ vnd füret das meer vber sie vnd bedecket sie. Vnd

ewr

---

16. *usque disperdere eum vos desuper ter. bona ista.*

17. *in transgrediendo vos.*

18. *& exardescet nas9 Jeh. in vos.*

Cap. 24.

1. *& vocavit ad (i. advocavit accersivit) seniores.*

2. *& statuerunt se c. D.*

3. *dixit J. D. I. in transitu fluvii. sc. Euphratis.*

4. *à transitu fluvii, & ambulare feci eum in omni terra C.*

5. *ad possidendũ eum.*

6. *Ægyptus post patres v. in curru & eq.*

7. *inter Ægyptios.*

ewr augen haben gesehen/ was ich in Egypten gethan habe/ vnd jr habet gewonet in der wüsten eine lange zeit.

8. Vnd ich hab euch bracht in das land der Amoriter/ die jenseid dem Jordan woneten/ Vnd da sie wider euch stritten/ gab ich sie in ewre hende/ das jr jr land besasset/ vnd vertilget sie für euch her.

9. Da macht sich auff Balak der son Zipur/ der Moabiter könig / vnd streit wider Jsrael/ vnd sandte hin / vnd lies ruffen Bileam den son Peor/ das er euch verfluchet.

10. Aber ich wolte jn nicht hören / vnd er segenet euch/ vnd ich erretet euch aus seinen henden.

11. Vnd da jr vber den Jordan gienget / vnd gen Jeriho kamet/ stritten wider euch die bürger von Jeriho/ die Amoriter/ Pheresiter/ Cananiter/ Hethiter / Girgositer / Heuiter/ vnd Jebusiter/ Aber ich gab sie in ewre hende.

12. Vnd sandte hornissen für euch her/ die trieben sie aus fur euch her/ die zween könige der Amoriter / Nicht durch dein schwert / noch durch deinen bogen.

13. Vnd hab euch ein land gegeben/ daran jr nicht geerbeitet habt / vnd stedte die jr nicht gebawet habt / dz jr drinnen wonet/ vnd esset von weinbergen vnd ölbergen/ die jr nit gepflantzt habt.

14. So fürchtet nu den HERRN / vnd dienet jm trewlich vnd rechtschaffen/ vnd last fahren die Götter/ den ewr veter gedienet haben jenseid dem wasser/ vnd in Egypten / vnd dienet dem HERRN.

15. Gefellet es euch aber nicht/ das jr dem HERRN dienet/ So erwelet euch heute/ welchem jr dienen wolt / dem Gott dem ewr veter gedienet haben jenseid dem wasser/ oder den Göttern der Amoriter/ in welcher land jr wonet/ Jch

aber

8. in trāsitu.
9. ad maledicendum v.
10. in vos Domini Jerichūtis.
11. crabronem. & expulit.
12. in gladio t. & non in a. t.
13. qua non laborasti in ea.
14. vos comedentes, s. fuistis, vel, estis.
15. integritate & in veritate.
16. in transitu (sic inf.) fluvii.
17. & si malum in oculis vestris serv. Jeh. e. v. h. quem colatis.
18. quorū vos habitantes in terra eorum.

derunt oculi vestri quæ feci in Aegypto, & habitastis in solitudine diebus multis.

8. Postea adduxi vos ad terram Emoræi habitantis [8] citra Jarden præliatiq; sunt vobiscum, & tradidi eos in manum vestram: possedistisq; terram eorum, ac delevi eos à facie vestra:

9. Surrexit autem Balac filius Sippor rex Moab, & præliatus est cum Israel: misitq;, & vocavit Bilam filium Behor, [9] ut malediceret vobis:
10. Et nolui audire Bilam, sed benedixit benedicendo vobis, & liberavi vos é manu ejus.

11. Transistisq; Jarden, & venistis ad Jeriho: pugnaveruntq; [10] contra vos viri Jeriho, Emoræus, & Perizæus, & Chenaæus, & Hithæus, & Girgasæus, & Hivæus, & Jebusæus, tradidiq; eos in manum vestram.

12. Et misi ante vos [11] crabrones, qui expulerunt eos à facie vestra, duos reges Emoræi, non [12] gladio tuo, nec arcu tuo.
13. Dediq; vobis terram, [13] in qua non laborastis, & urbes quas non ædificastis, & habitastis in eis: vineas & oliveta quæ non plantastis [14] comedistis.
14. Nunc ergo timete Jehovam, & servite ei in [15] perfectione & veritate, & auferte deos quibus servierunt patres vestri [16] trans Flumen & in Aegypto, & servite Jehovæ.

15. [17] Quod si molestum est vobis servire Jehovæ, eligite vobis hodie quos colatis: sive deos quibus servierunt patres vestri qui *fuerunt* trans Flumen: sive deos Emoræi, [18] in quorum habitatis terra: ego vero,

&

ruit eos. Viderunt oculi vestri cuncta quę in Ægypto fecerim, & habitastis in solitudine multo tempore.

8. Et introduxi vos in terram Amorrhei, qui habitabat trans Jordanem.* Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, & possedistis terram eorum, atque interfecistis eos.

9. *Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, & pugnavit contra Israelem. Misitque, & vocavit Balaam filium Beor, ut malediceret vobis:

10. Et ego nolui audire eum, sed e contrario per illum benedixi vobis, & liberavi vos de manu ejus.

11. *Transistisque Jordanem, & venistis ad Jericho. Pugnaveruntq; contra vos viri civitatis ejus, Amorrhæus, & Pherezæus & Chananæus, & Hethæus & Gergesæus, & Hevæus, & Jebusæus: & tradidi illos in manus vestras.

12. *Misiq; ante vos crabrones: & ejeci eos de locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio & in arcu tuo.

13. Dedique vobis terram in qua nō laborastis, & urbes quas non ædificastis, ut habitaretis in eis: vineas & oliveta quæ non plantastis.

14. Nunc ergo timete Dominum, & servite ei perfecto corde atque verissimo: & auferte deos quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia & in Ægypto, ac servite Domino.

15. Sin autem malum vobis videtur ut Domino serviatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui servire potissimū debeatis, utrum diis quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorrhæorum, in

quo-

ἐκάλυψεν αὐτούς· καὶ ἴδοσαν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν ὅσα ἐποίησεν Κύριος ἐν γῇ Αἰγύπτου· καὶ ἦτε ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας πλείους.

8. Καὶ ἤγαγον ὑμᾶς εἰς γῆν Ἀμορραίων τῶν κατοικούντων πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ παρετάξαντο ὑμῖν, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς Κύριος εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν· καὶ κατεκληρονομήσατε τὴν γῆν αὐτῶν, καὶ ἐξωλοθρεύσατε αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου ὑμῶν.

9. Καὶ ἀνέστη Βαλὰκ ὁ τοῦ Σεπφὼρ βασιλεὺς Μωὰβ, καὶ παρετάξατο τῷ Ἰσραήλ, καὶ ἀποστείλας ἐκάλεσεν τὸν Βαλαὰμ υἱὸν Βεὼρ ἀρᾶσθαι ὑμῖν·

10. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν Κύριος ὁ Θεός σου ἀπολέσαι σε, καὶ εὐλογίαις εὐλόγησεν ὑμᾶς, καὶ ἐξείλατο ὑμᾶς ἐκ χειρῶν αὐτῶν.

11. Καὶ διέβητε τὸν Ἰορδάνην, καὶ παρεγενήθητε εἰς Ἱεριχώ, καὶ ἐπολέμησαν πρὸς ὑμᾶς οἱ κατοικοῦντες Ἱεριχὼ ὁ Ἀμορραῖος, καὶ ὁ Φερεζαῖος, καὶ ὁ Χαναναῖος, καὶ ὁ Χετταῖος, καὶ ὁ Γεργεσαῖος, καὶ ὁ Εὐαῖος, καὶ ὁ Ἰεβουσαῖος· καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν.

12. Καὶ ἐξαπέστειλεν προτέραν ὑμῶν τὴν σφηκίαν, καὶ ἐξέβαλεν αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου ὑμῶν δύο βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων, οὐκ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ σου, οὐδὲ ἐν τῷ τόξῳ σου.

13. Καὶ ἔδωκεν ὑμῖν γῆν ἐφ᾽ ἣν οὐκ ἐκοπιάσατε ἐπ᾽ αὐτήν, καὶ πόλεις ἃς οὐκ ᾠκοδομήσατε, καὶ κατῳκίσθητε ἐπ᾽ αὐταῖς, καὶ ἀμπελῶνας, καὶ ἐλαιῶνας οὓς οὐ κατεφυτεύσατε ὑμεῖς ἔδεσθε.

14. Καὶ νῦν φοβήθητε τὸν Κύριον, καὶ λατρεύσατε αὐτῷ ἐν εὐθύτητι καὶ ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ περιέλεσθε τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους, οἷς ἐλάτρευσαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν τῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ λατρεύσατε τῷ Κυρίῳ.

15. Εἰ δὲ μὴ ἀρέσκει ὑμῖν λατρεύειν τῷ Κυρίῳ, ἕλεσθε ὑμῖν αὐτοῖς σήμερον τίνι λατρεύσητε, εἴτε τοῖς θεοῖς τῶν πατέρων ὑμῶν τοῖς ἐν τῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ, εἴτε τοῖς θεοῖς τῶν Ἀμορραίων ἐν οἷς ὑμεῖς κατοικεῖτε ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῶν. ἐγὼ

δὲ

Josue morituri ad perseverantiam exhortatio.

*Num. 21. v. 24.

*Num. 22. v. 4.

*Supr. 3. v. 14. 6. v. 1. 11. v. 3.

*Supr. 5. v. 20. Deut. 7. v. 20.

Josuę morituri ad perseverantiam exhortatio.

δὲ καὶ ὁ οἶκός μου λατρεύσωμεν τῷ Κυρίῳ.

16. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ λαὸς εἶπεν, μὴ γένοιτο ἡμῖν καταλιπεῖν τὸν Κύριον ὥστε λατρεύειν θεοῖς ἑτέροις.

17. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν αὐτὸς ἀνήγαγεν ἡμᾶς, καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐξ οἴκου δουλείας, καὶ ὅσα ἐποίησεν ἡμῖν τὰ σημεῖα τὰ μεγάλα ταῦτα, καὶ διεφύλαξεν ἡμᾶς ἐν πάσῃ τῇ ὁδῷ ᾗ ἐπορεύθημεν ἐν αὐτῇ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν οὓς παρήλθομεν δι' αὐτῶν.

18. Καὶ ἐξέβαλεν Κύριος σύμπαντα τὰ ἔθνη καὶ τὸν Αμορραῖον τὸν κατοικοῦντα τὴν γῆν ἀπὸ προσώπου ἡμῶν. ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς λατρεύσωμεν τῷ Κυρίῳ, οὗτος γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν.

19. Καὶ εἶπεν ὁ Ιησοῦς πρὸς πάντα τὸν λαόν, οὐ μὴ δύνησθε λατρεύειν τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἅγιός ἐστιν καὶ Θεὸς ζηλωτής ἐστιν, οὗτος οὐκ ἀνήσει τὰ ἀνομήματα ὑμῶν καὶ τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν.

20. Ηνίκα ἂν ἐγκαταλίπητε Κύριον, καὶ λατρεύσητε θεοῖς ἀλλοτρίοις, καὶ ἐπελθὼν κακώσει ὑμᾶς καὶ ἐξαναλώσει ὑμᾶς ἀνθ' ὧν εὖ ἐποίησεν ὑμῖν.

21. Καὶ εἶπεν ὁ λαὸς πρὸς Ιησοῦν, οὐχί, ἀλλὰ Κυρίῳ λατρεύσωμεν.

22. Καὶ εἶπεν Ιησοῦς πρὸς τὸν λαόν, μάρτυρες ὑμεῖς καθ' ὑμῶν, ὅτι ἐξελέξασθε ὑμεῖς ἑαυτοῖς τὸν Κύριον λατρεύειν αὐτῷ. καὶ εἶπαν, μάρτυρες.

23. Καὶ νῦν περιέλεσθε τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους τοὺς ἐν ὑμῖν, καὶ εὐθύνατε τὴν καρδίαν πρὸς Κύριον Θεὸν Ισραήλ.

24. Καὶ εἶπεν ὁ λαὸς πρὸς Ιησοῦν, Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν λατρεύσομεν, καὶ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκουσόμεθα.

25. Καὶ διέθετο Ιησοῦς διαθήκην πρὸς τὸν λαὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ νόμον καὶ κρίσιν ἐν Συχέμ.

Καὶ

quorum terra habitatis: ego autem & domus mea serviemus Domino.

16. Respondítque populus,& ait, Absit à nobis ut relinquamus Dominum, & serviamus diis alienis.

17. Dominus Deus noster ipse eduxit nos & patres nostros de terra Ægypti, de domo servitutis: fecítque videntibus nobis signa ingentia, & custodivit nos in omni via per quam ambulavimus, & in cunctis populis per quos transivimus.

18. Et ejecit universas gentes, Amorrhæum habitatorem terrę quam nos intravimus. Serviemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster.

19. Dixitq; Josue ad populum, Non poteritis servire Domino: Deus enim sanctus, & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis.

20. Si dimiseritis Dominum, & servieritis diis alienis, convertet se, & affliget vos, atque subvertet postquam vobis præstiterit bona.

21. Dixítque populus ad Josue, Nequaquam ita ut loqueris erit, sed Domino serviemus.

22. Et Josue ad populum, Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum, ut serviatis ei. Responderúntque, testes.

23. Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominũ Deum Israel.

24. Dixítque populus ad Josue, Domino Deo nostro serviemus, & obedientes erimus præceptis ejus.

25. Percussit ergo Josue in die illo fœdus, & proposuit populo præcepta atque judicia in Sichem.

Scri-

& domus mea colemus Jehovam.

16. 19 Cui respondit populus, dicens, Absit à nobis ut derelinquamus Jehovã, serviendo diis alienis.

17. Jehova enim Deus noster ipse 20 est qui eduxit nos & patres nostros è terra Aegypti, è domo servorum, & qui fecit in oculis nostris signa magna ista: servavitq; nos † in omni via, 21 per quam ambulavimus, & in omnibus populis per quorum transivimus medium.

18. Expulitq; Jehovah omnes populos, præsertim Emoræum habitatorem terræ à facie nostra: etjam nos serviemus Jehovæ, quia ipse *est* Deus noster.

19. Dixitq; Jehosua ad populum, Non poteritis servire Jehovę, quia 22 Deus sanctus est, Deus æmulator est: non parcet sceleribus vestris atq; peccatis vestris.

20. Si dereliqueritis Jehovam, & servieritis deo 23 alieno, convertet se, & malefaciet vobis, consumetq; vos, postquam benefecerit vobis.

21. 24 Cui respondit populus, Nequaquam: sed Jehovę serviemus.

22. Dixitq; Jehosua ad populum, Testes 25 estis contra vos quod vos elegeritis vobis Jehovam ut illi serviatis. Et dixerunt, Testes.

23. Nunc ergo 26 auferte deos alienos qui *sunt* in medio vestri, & inclinate cor vestrum ad Jehovam Deum Israel.

24. 27 Cui respondit populus, Jehovę Deo nostro serviemus, & voci ejus obediemus.

25. Percussit itaq; Jehosua fœdus cum populo in die illa & proposuit ei præceptum & judicium in Sechem.

Scri-

aber vnd mein haus wollen dem HERRN dienen.

16. Da antwortet das volck/ vnd sprach/ Das sey ferne von vns/ das wir den HERRN verlassen/ vnd andern Göttern dienen.

17. Denn der HERR vnser Gott/ hat vns vnd vnser veter aus Egyptenland geführt/ aus dem diensthause/ vnd hat für vnsern augen solche grosse zeichen gethan/ vnd vns behüt auff dem gantzen wege/ den wir gezogen sind/ vnd vnter allen völckern/ durch welche wir gegangen sind.

18. Vnd hat ausgestossen für vns her/ alle völcker der Amoriter/ die im lande woneten/ Darumb wollen wir auch dem HERRN dienen/ Denn er ist vnser Gott.

19. Josua sprach zum volck/ Jr künd dem HERRN nicht dienen/ Denn er ist ein heiliger Gott/ ein eineriger Gott/ der ewr vbertrettung vnd sünde nicht schonen wird.

20. Wenn jr aber den HERRN verlasset/ vnd eim frembden Gott dienet/ so wird er sich wenden/ vnd euch plagen / vnd euch vmbbringen/ nach dem er euch guts gethan hat.

21. Das volck aber sprach zu Josua/ Nicht also/ sondern wir wollen dem HERRN dienen.

22. Da sprach Josua zum volck/ Jr seid zeugen vber euch/ das jr den HERRN euch erwelet habt / das jr im dienet. Vnd sie sprachen Ja.

23. So thut nu von euch die frembden Götter / die vnter euch sind/ vnd neiget ewr hertz zu dem HERRN/ dem Gott Jsrael.

24. Vnd das volck sprach zu Josua / Wir wollen dem HERRN vnserm Gott dienen/ vnd seiner stimme gehorchen.

25. Also macht Josua desselben tags einen bund mit dem volck/ vnd legt jnen gesetz vnd recht für zu Sichem.

G Vnd

19. & resp. & dixit, prophanatio nobis á derelinquendo Jeh.
20. ascendere faciens nos.
21. qua ambulavimus in ea, & in o. p. quorum trãsivimus in medium illorum.
22. Dii sancti ipse (phrasis mystica Jer. 10. v. 10.) D. æ. ipse, non feret scel. v. alienigena.
23. & (i. tunc) conv. se.
24. & dixit pop. ad Jehosuam non.
25. Vos in vos, &c. Jeho. ad serviendum es.
26. amovete deos alienigena.
27. & dixit pop. &c. & in vocem ejus audiemus, & excidit Jehos. f. populo.

475

Mors & sepultura Josuæ.

Josua.

26. Vnd Josua schreib diß alles ins gesetzbuch Gottes/ vnd nam einen grossen stein/ vnd richtet jn auff daselbs vnter einer eiche/ die bey dem heiligthumb des HERRN war.

27. Vnd sprach zum gantzen volck. Sihe/ dieser stein sol zeuge sein zwischen vns/ Denn er hat gehöret alle rede des HERRN/ die er mit vns geredt hat/ vnd sol ein zeuge vber euch sein/ das jr ewrn Gott nicht verleugnet.

28.Virũ.

28. Also lies Josua das volck einen jglichen in sein erbteil.

29.Et fuit post verba illa, & mort. est &c. Joh. filius cẽtum & decem annorum.

29. Vnd es begab sich nach diesem geschicht / das Josua der son Nun / der knecht des HERRN starb/ da er hundert vnd zehen jar alt war.

476.

30. ab aquilone.

30. Vnd man begrub jn in der grentze seines erbteils zu Timnath Serah/ die auff dem gebirge Ephraim ligt / von mitternachtwerts / am berge Gaas.

31. prolongaverunt dies.

31. Vnd Jsrael dienete dem HERRN / so lange Josua lebet vnd die eltesten / welche lange zeit lebten nach Josua/ die alle werck des HERRN wusten/ die er an Jsrael gethan hatte.

32. ascendere fecerant.

32. Die gebeine Joseph/ welche die kinder Jsrael hatten aus Egypten bracht / begruben sie zu Sichem/ in dem stück felds/ das Jacob kauffte von den kindern Hemor/ des vaters Sichem/ vmb hundert groschen/ vnd ward der kinder Joseph erbteil.

33. in centum (i. cẽturia) agna .i. nũmis, quib9 agna imago fuit impressa. Gen. 33. n. 23. 34. in hæreditatem.

33. Eleasar der son Aaron starb auch/ vnd sie begruben jn zu Gibea seines sons Pinehas/ die jm gegeben war auff dem gebirge Ephraim.

---

26. Scripsitq; Jehosua verba ista in libro legis Dei: tulit quoq; lapidem magnum, statuitq; eum ibi subter quercum quæ *erat* in sanctuario Jehovæ.

27. Dixitq; Jehosua ad universum populum, En lapis iste erit nobis in testimonium: ipse enim audivit omnia verba Jehovę, quæ loquutus est nobiscum, eritq; contra vos in testimonium, ne fortè mentiamini contra Deum vestrum.

28. Remisitq; Jehosua populum, 28 quemlibet in hæreditatem suam.

29. 29 His autem gestis, mortuus est Jehosua filius Nun servus Jehovæ centum & decem annorum.

30. Sepelieruntq; eum in termino hæreditatis ejus in Timnath serah, 1 quæ *est* in monte Ephraim 30 ad aquilonem montis Gaas.

31. Servivitq; Israel Jehovæ cunctis diebus Jehosua, cunctisq; diebus seniorum, qui 31 diu vixerunt post Jehosua, quiq; noverant omne opus Jehovæ quod fecerat ipsi Israel.

32. Ossa autem Joseph quæ 32 detulerant filii Israel ex Aegypto, sepelierunt in Sechem, in parte agri, quam acquisierat Jaacob à filiis Hamor patris Sechem 33 centum nũmis, & fuerunt filiis Joseph 34 in possessione *sua*.

33. Porrò Elazar filius Aharon mortuus est, & sepelierunt eum in Gibath Pinhas filii ejus: qui datus fuit illi in monte Ephraim.

JOSUE.

26. Scripsit quoque omnia verba hæc in volumine legis Domini: & tulit lapidem pergrandem, posuitq; eum subter quercum quæ erat in sanctuario Domini:

27. Et dixit ad omnem populum, En lapis iste erit vobis in testimonium, quòd audieritis omnia verba Domini, quæ locutus est vobis: ne fortè postea negare velitis, & mentiri Domino Deo vestro.

28. Dimisitq; populum, singulos in possessionem suam.

29. Et post hæc mortuus est, Josue filius Nun servus Domini, centum & decem annorum:

30. Sepelieruntque eum in finib⁹ possessionis suæ in Thamnathsare, quæ est sita in monte Ephraim, à Septentrionali parte montis Gaas.

31. Servivitq; Israel Domino cunctis diebus Josue & seniorum, qui longo vixerant tempore post Josue, & qui noverant omnia opera Domini, quæ fecerat in Israel.

32. Ossa quoque Joseph, *quæ tulerant filii Israel de Ægypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri quem emerat Jacob * à filiis Hemor patris Sichem, centum novellis ovibus, & fuit in possessionem filiorum Joseph.

33. Eleazar quoque filius Aaron mortuus est: & sepelierunt eum in Gabaath Phinees filii ejus, quæ data est ei in monte Ephraim.

ΙΗΣΟΥΣ.

26. Καὶ ἔγραψεν Ἰησοῦς τὰ ῥήματα ταῦτα εἰς βιβλίον νόμου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔλαβεν λίθον μέγαν, καὶ ἔστησεν αὐτὸν Ἰησοῦς ἐκεῖ ὑπὸ τὴν τερέβινθον τὴν ἀπέναντι Κυρίου.

27. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς πρὸς πάντα τὸν λαόν, ἰδοὺ ὁ λίθος οὗτος ἔσται ὑμῖν εἰς μαρτύριον, ὅτι αὐτὸς ἀκήκοεν σύμπαντα τὰ λεχθέντα ὑπὸ Κυρίου ὅσα ἐλάλησεν πρὸς ὑμᾶς σήμερον· καὶ ἔσται οὗτος ἐν ὑμῖν εἰς μαρτύριον ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, ἡνίκα ἂν ψεύσησθε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν.

28. Καὶ ἀπέστειλεν Ἰησοῦς τὸν λαὸν ἕκαστον εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.

29. Καὶ ἐγένετο μετ' ἐκεῖνα ἀπέθανεν Ἰησοῦς υἱὸς Ναυῆ δοῦλος Κυρίου υἱὸς ἑκατὸν δέκα ἐτῶν.

30. Καὶ ἔθαψαν αὐτὸν πρὸς τοῖς ὁρίοις τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν Θαμναθσαραχ ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ἐφραὶμ ἀπὸ βορρᾶ τοῦ ὄρους Γαάς.

31. Καὶ ἐλάτρευσεν Ἰσραὴλ τῷ Κυρίῳ πάσας τὰς ἡμέρας Ἰησοῦ, καὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῶν πρεσβυτέρων ὅσοι ἐφείλκυσαν τὸν χρόνον μετὰ Ἰησοῦ, καὶ ὅσοι ἴδοσαν σύμπαντα τὰ ἔργα Κυρίου ὅσα ἐποίησεν τῷ Ἰσραήλ.

32. Καὶ τὰ ὀστᾶ Ἰωσὴφ ἀνήγαγον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου, καὶ κατώρυξαν ἐν Συχίμοις ἐν τῇ μερίδι τοῦ ἀγροῦ οὗ ἐκτήσατο Ἰακὼβ παρὰ τῶν Ἀμορραίων τῶν κατοικούντων ἐν Συχίμοις ἑκατὸν ἀμνάδων, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ Ἰωσὴφ ἐν μερίδι. *Gen. 50. v. 25. *Gen. 33. v. 19.

33. Καὶ Ἐλεάζαρ ὁ υἱὸς Ἀαρὼν ὁ ἀρχιερεὺς ἐτελεύτησεν, καὶ ἐτάφη ἐν Γαβαὰθ Φινεὲς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει τῷ Ἐφραίμ.

IN Hebræo legitur.

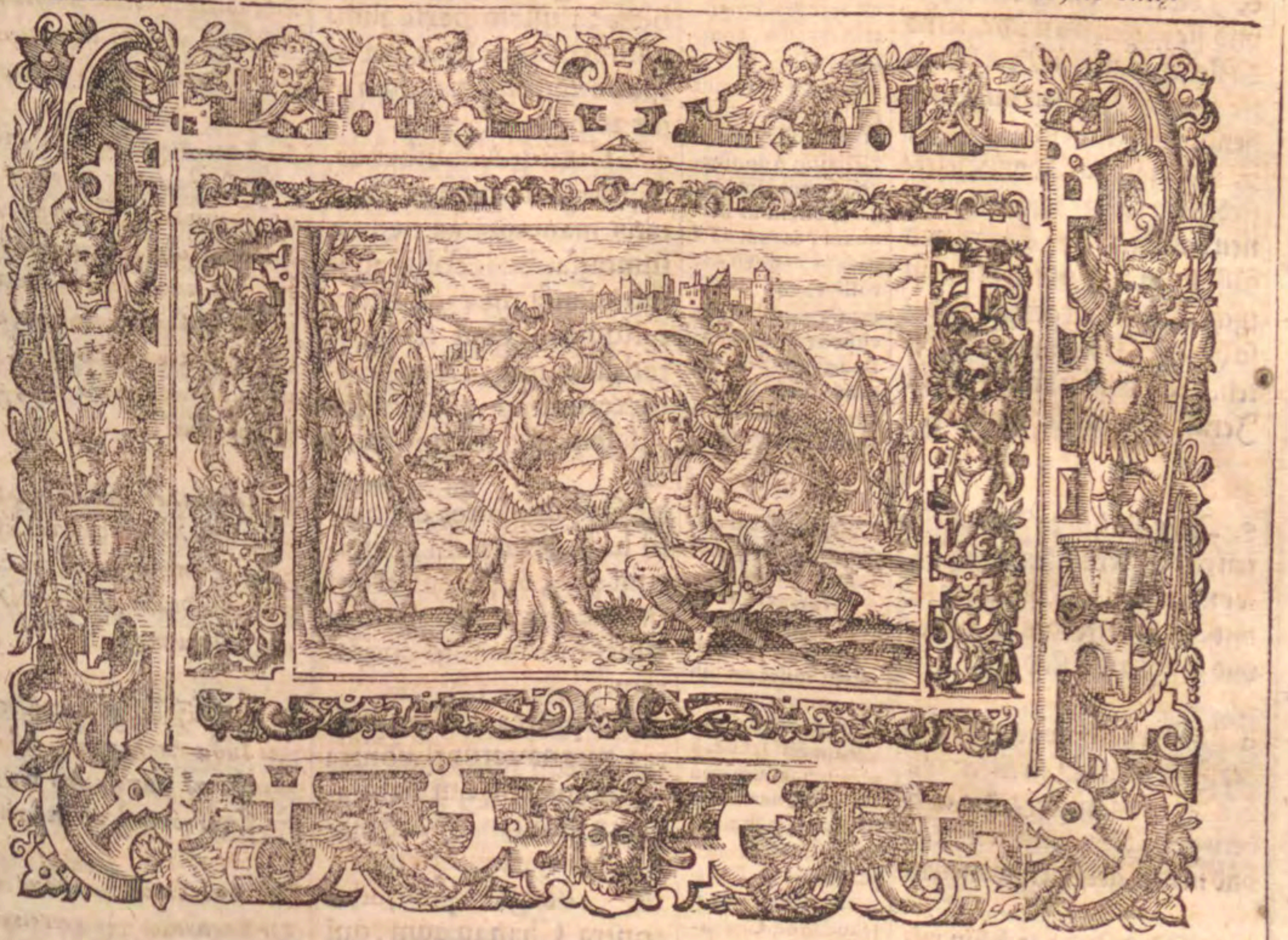

Tribus Juda & Simeon expugnãt Chananæos.

Κεφαλ. ά.

Καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν τελευτὴν Ἰησοῦ καὶ ἐπηρώτων οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν Κυρίῳ λέγοντες· τίς ἀναβήσεται ἡμῖν πρὸς τὸν Χαναναῖον ἀφηγούμενος τοῦ πολεμῆσαι ἐν αὐτῷ;

2. Καὶ εἶπεν Κύριος, Ἰούδας ἀναβήσεται, ἰδοὺ δέδωκα τὴν γῆν ἐν χειρὶ αὐτοῦ.

3. Καὶ εἶπεν Ἰούδας πρὸς Συμεὼν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνάβηθι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ κλήρῳ μου, καὶ πολεμήσωμεν ἐν τῷ Χαναναίῳ, καὶ πορεύσομαι καὶ ἐγὼ μετὰ σοῦ ἐν τῷ κλήρῳ σου· καὶ ἐπορεύθη μετ' αὐτοῦ Συμεών.

4. Καὶ ἀνέβη Ἰούδας· καὶ ἔδωκεν Κύριος τὸν Χαναναῖον καὶ τὸν Φερεζαῖον ἐν χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς ἐν Βεζέκ, δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν.

5. Καὶ εὗρον τὸν Ἀδωνιβεζὲκ ἐν Βεζὲκ καὶ ἐπολέμησαν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐπάταξαν τὸν Χαναναῖον καὶ τὸν Φερεζαῖον.

Καὶ

CAPUT PRIMUM.

Post mortem Josue consuluerũt filii Israel Dominum, dicentes, Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli?

2. Dixitque Dominus, Judas ascendet: ecce tradidi terram in manus ejus.

3. Et ait Judas Simeoni fratri suo, Ascende mecum in sortem meam, & pugna contra Chananæum, ut & ego pergam tecum in sortem tuam. Et abiit cum eo Simeon.

4. Ascenditque Judas, & tradidit Dominus Chananæum, ac Pherezæum in manus eorum: & percusserunt in Bezec decem millia virorum.

5. Inveneruntque Adoni Bezec in Bezec, & pugnaverunt contra eum, ac percusserunt Chananæum, & Pherezæum.

Fugit

Fuit autem post mortẽ Jehosua, 1 interrogaverunt filii Israel Jehovam, dicentes, Quis ascendet ad Chenaanæum in principio ad pugnandum cum eo.

2. Dixitq; Dominus, Jehudah ascendet: ecce dedi terram in manum ejus.

3. Dixitq; Jehudah ad Simon fratrem suum, Ascende mecum in sortem meam, 2 ut pugnemus contra Chenaanæum: & ibo etjam ego tecum in sortem tuam: Et perrexit cum eo Simon.

4. Ascenditq; Jehudah, & tradidit Jehovah Chenaanæum & Perizæum in manum eorum, percusseruntq; eos in Bezec, decem millia 3 virorum.

5. Et invenerunt Adonibezec in Bezec, & pugnaverunt 4 contra eum, percusseruntq; Chenaanæum & Perizæum.

Fu-

Das I. Cap.

Caput 1.

Nach dem tod Josua fragten die kinder Israel den HERRN / vnd sprachen / Wer sol vnter vns den krieg führen wider die Cananiter?

1. & int. f. I. in Jehova, (Chald. in VERbo Domini) dicẽdo: q. a. nobis ad &c. pug. in eum.

2. Der HERR sprach / Juda sol jn führen / Sihe / ich hab das land in seine hand gegeben.

3. Da sprach Juda zu seinem bruder Simeon / Zeuch mit mir hinauff in meinem loß / vnd laß vns wider die Cananiter streitten / so wil ich wider mit dir zihen in deinem loß / Also zoch Simeon mit jm.

2. & pugnabimus in C.

4. Da nu Juda hinauff zoch / gab jm der HERR die Cananiter vnd Pheresiter in jre hende / vnd schlugen zu Besek zehen tausent man.

3. Viri.

5. Vnd funden den Adoni Besek zu Besek / vnd stritten wider jn / vnd schlugen die Cananiter vnd Pheresiter.

4. in eum sic infra.

Aber

5. post eum.

6. pedum suorum amputati erant colligentes.

7. ados gladii sic infra.

8. humili s. loco.

6. Aber Adoni Besek flohe/ vnd sie jagten jm nach/ Vnd da sie jn ergriffen/ verhieben sie jm die daumen an seinen henden vnd füssen.
7. Da sprach AdoniBesek/ siebentzig könige mit verhawenen daumen jrer hende vnd füsse lasen auff vnter meinem tisch/ Wie ich nu gethan habe/ so hat mir Gott wider vergolten. Vnd man bracht jn gen Jerusalem/ daselbs starb er.

8. Aber die kinder Juda stritten wider Jerusalem/ vnd gewonnen sie/ vnd schlugen sie mit der scherffe des schwerts/ vnd zündten die stad an.

9. Darnach zogen die kinder Juda erab zu streitten wider die Cananiter/ die auff dem gebirge vnd gegen mittag vnd in den gründen woneten.

10. Vnd Juda zoch hin wider die Cananiter/ die zu Hebron woneten/ (Hebron aber hies vorzeiten KiriathArba) vnd schlugen den Sesai vnd Ahiman vnd Thalmi.

478:

11. Vnd zog von dannen wider die einwoner zu Debir. (Debir aber hieß vor zeiten KiriathSepher.)

12. Vnd Caleb sprach/ Wer KiriathSepher schlegt vnd gewinnet/ dem wil ich meine tochter Achsa zum weibe geben.
13. Da gewan sie Athniel/ der son Kenas des Calebs jüngster bruder/ vnd er gab jm seine tochter Achsa zum weibe.

14. Vnd es begab sich/ da sie einzoch ward jr geraten/ dz sie fordern solt einen acker von jrem vater/ vnd fiel vom esel. Da sprach Caleb zu jr/ Was ist dir?
15. Sie sprach/ Gib mir einen segen/ Denn du hast mir ein mittagsland gegeben/ gib mir auch ein wesserigs. Da gab er jr ein wesserig oben vnd vnten.

9. & dabo.

10. par vo prae illo.

11. in veniendo ipsam (sc. ad Othonielem sponsum) & inst. e. ad petendum.

12. meridies d. m. & dabis mihi revolutiones aquarum.

Vnd

---

6. Fugit itaq; Adonibezec & persequuti sunt 5 eum, comprehenderuntq; eum, & absciderunt pollices manuum ejus & pedum ejus.
7. Dixitq; Adonibezec, septuaginta reges, pollicibus manuum eorum ac 6 pedum abscisis, colligebant sub mensa mea: sicut feci, sic reddidit mihi Deus. Et deduxerunt eum *in* Jerusalaim, & mortuus est ibi:

8. Pugnaverant autem filii Jehudah contra Jerusalaim, & ceperant eam, percusserantq; eam 7 acie gladii, & civitatem miserant in ignem.
9. Et postea descenderunt filii Jehudah ad pugnandum contra Chenaanæum habitantem *in* monte & meridie & 8 planitie.
10. Perrexit quoq; Jehudah ad Chenaanæum qui habitabat in Hebron (nomen autem Hebron antea *fuit* Ciriatharba) & percusserunt Sesai & Ahiman & Thalmai.

11. Perrexit præterea inde ad habitatores Debir (nomen verò Debir antea *fuit* Ciriath sepher)

12. Dixitq; Chaleb, Qui percusserat Ciriath Sepher; & ceperit eam, 9 dabo ei Achsah filiam meam in uxorem.

13. Cepit autem eam Othniel filius Cenaz fratris Chaleb, 10 qui minor eo erat. deditq; ei Achsah filiam suam in uxorem.

14. Fuit autem, 11 quum pergeret ipsa, instigavit eum, ut peteret à patre suo agrum: & descendit de asino, dixitq; ei Chaleb, Quid *est* tibi?
15. Dixitq; ei, Da mihi benedictionem: quia terram 12 aridam dedisti mihi, da mihi fontes aquarum. Et dedit ei Chaleb fontes superiores & fontes inferiores.

Fi-

---

6. Fugit autem Adonibezec: quem persequuti comprehenderunt, cæsis summitatibus manuum ejus ac pedum.
7. Dixitq; Adonibezec, Septuaginta reges amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebāt sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Jerusalem, & ibi mortuus est.
8. Oppugnantes ergo filii Juda Jerusalem, ceperunt eam, & percusserunt in ore gladii tradentes cunctam incendio civitatem.
9. Et postea descendentes pugnaverunt contra Chananæum, qui habitabat in montanis, & ad meridiem in campestribus.
10. Pergensque Judas contra Chananæum, qui habitabat in Hebron, (cujus nomen fuit antiquitus Cariath arbe) * percussit Sesai, & Ahimam, & Tholmai:

11. Atque inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cujus nomen vetus erat Cariathsepher, id est, civitas literarum.
12. Dixitque Caleb, qui percusserit Cariath sepher, & vastaverit eā, dabo ei Axam filiam meam uxorem.
13. Cumque cepisset eam Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam suam conjugem.
14. Quam pergentem in itinere monuit vir suus ut peterēt à patre suo agrum. Quæ cum suspirasset sedens in asino, dixit ei Caleb, Quid habes?
15. At illa respondit, Da mihi benedictionē: quia terram arentem dedisti mihi: da & irriguā aquis. Dedit ergo ei, Caleb irriguum superius, & irriguum inferius.

Filii

---

6. Καὶ ἔφυγεν Ἀδωνιβεζέκ, καὶ κατεδίωξαν ὀπίσω αὐτοῦ καὶ ἔλαβοσαν αὐτὸν καὶ ἀπέκοψαν τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ.
7. Καὶ εἶπεν Ἀδωνιβεζέκ, ἑβδομήκοντα βασιλεῖς τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν αὐτῶν, καὶ τῶν χειρῶν αὐτῶν ἀποκεκομμένοι ἦσαν συλλέγοντες τὰ ὑποκάτω τῆς τραπέζης μου· καθὼς οὖν ἐποίησα, οὕτως ἀνταπέδωκέν μοι ὁ Θεός· καὶ ἤγαγον αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ.

8. Καὶ ἐπολέμησαν οἱ υἱοὶ Ἰούδα ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ κατελάβοντο αὐτήν, καὶ ἐπάταξαν αὐτὴν ἐν στόματι ῥομφαίας, καὶ τὴν πόλιν ἐνέπρησαν ἐν πυρί.

9. Καὶ μετὰ ταῦτα κατέβησαν οἱ υἱοὶ Ἰούδα πολεμῆσαι τῷ Χαναναίῳ τῷ κατοικοῦντι τὴν ὀρεινὴν καὶ τὸν νότον καὶ τὴν πεδινήν.

10. Καὶ ἐπορεύθη Ἰούδας πρὸς τὸν Χαναναῖον τὸν κατοικοῦντα ἐν Χεβρών, τὸ δὲ ὄνομα Χεβρὼν ἦν ἔμπροσθεν Καριαθαρβὼκ· καὶ ἐπάταξαν τὸν Σεσί, καὶ τὸν Ἀχιμάν, καὶ τὸ Θολμί, γεννήματα τοῦ Ἐνάκ. *Josua 15 v. 14.

11. Καὶ ἐπορεύθησαν ἐκεῖθεν πρὸς τοὺς κατοικοῦντας Δαβίρ, καὶ τὸ ὄνομα Δαβὶρ ἔμπροσθεν πόλις Γραμμάτων·

12. Καὶ εἶπεν Χαλέβ, ὃς ἂν πατάξῃ τὴν πόλιν τῶν Γραμμάτων, καὶ προκαταλάβηται αὐτήν, δώσω αὐτῷ τὴν Ἀχσὰν θυγατέρα μου εἰς γυναῖκα.
13. Καὶ προκατελάβετο αὐτὴν Γοθονιὴλ υἱὸς Κενὲζ ἀδελφὸς Χαλὲβ ὁ νεώτερος ὑπὲρ αὐτόν· καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν Ἀχσὰν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς γυναῖκα.
14. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι αὐτήν, καὶ ἔπεισεν αὐτὴν αἰτῆσαι παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς τὸν ἀγρόν· καὶ ἐγόγγυζεν ἐπάνω τοῦ ὑποζυγίου· καὶ εἶπεν αὐτῇ Χαλέβ, τί ἐστίν σοι;
15. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀχσάν, δός δή μοι εὐλογίαν, ὅτι εἰς γῆν νότου ἐκδέδωκάς με, καὶ δώσεις μοι λύτρωσιν ὕδατος· καὶ ἔδωκεν αὐτῇ Χαλὲβ λύτρωσιν μετεώρων, καὶ λύτρωσιν ταπεινῶν.

Καὶ

Adoni bezek Jerusalem urbis expugnatio. Othoniel.

16. Καὶ οἱ υἱοὶ Ιωθὼρ τοῦ Κιναίου πενθεροῦ Μωυσῆ ἀνέβησαν ἐκ τῆς πόλεως τῶν Φοινίκων πρὸς τοὺς υἱοὺς Ιούδα εἰς τὴν ἔρημον Ιούδα, τὴν οὖσαν ἐν τῷ νότῳ ἐπὶ καταβάσεως Ἀρὰδ, καὶ ἐπορεύθη, καὶ κατῴκησαν μετὰ τοῦ λαοῦ.

17. Καὶ ἐπορεύθη Ιούδας μετὰ Συμεὼν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξαν τὸν Χαναναῖον τὸν κατοικοῦντα Σεφέθ· καὶ ἀνεθεμάτισαν αὐτὴν, καὶ ἐξωλόθρευσαν αὐτὴν, καὶ ἐκάλεσαν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἐξολόθρευσις.

18. Καὶ ἐκληρονόμησεν Ιούδας τὴν Γάζαν καὶ τὸ ὅριον αὐτῆς, καὶ τὴν Ακκαρὼν, καὶ τὸ ὅριον αὐτῆς· καὶ τὴν Ἄζωτον καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς.

19. Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ιούδα, καὶ ἐκληρονόμησεν τὸ ὄρος, ὅτι οὐκ ἐδύνατο κληρονομῆσαι τοὺς κατοικοῦντας τὴν κοιλάδα ὅτι διεστείλατο αὐτοῖς, καὶ ἅρματα σιδηρᾶ αὐτοῖς.

20. Καὶ ἔδωκαν τῷ Χαλὲβ τὴν Χεβρὼν καθὰ ἐλάλησε Μωυσῆς· καὶ ἐξῆρεν ἐκεῖ τοὺς τρεῖς υἱοὺς Ἐνάκ.

21. Καὶ τὸν Ιεβουσαῖον τὸν κατοικοῦντα Ιερουσαλὴμ οὐκ ἐξῆραν οἱ υἱοὶ Βενιαμίν· καὶ κατῴκησεν ὁ Ιεβουσαῖος μετὰ τῶν υἱῶν Βενιαμὶν ἐν Ιερουσαλὴμ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

22. Καὶ ἀνέβησαν οἱ υἱοὶ Ιωσὴφ καί γε αὐτοὶ εἰς Βαιθήλ, καὶ Κύριος μετ᾽ αὐτῶν.

23. Καὶ παρενέβαλον οἶκος Ισραὴλ κατὰ Βαιθήλ· τὸ δὲ ὄνομα τῆς πόλεως ἦν ἔμπροσθεν Λουζά.

24. Καὶ εἶδον οἱ φυλάσσοντες ἄνδρα ἐκπορευόμενον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἔλαβον αὐτὸν καὶ εἶπον αὐτῷ, δεῖξον ἡμῖν τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, καὶ ποιήσομεν μετὰ σοῦ ἔλεος.

25. Καὶ ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, καὶ ἐπάταξαν τὴν πόλιν ἐν στόματι ῥομφαίας, τὸν δὲ ἄνδρα καὶ τὴν συγγένειαν αὐτοῦ ἐξαπέστειλαν.

26. Καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἀνὴρ εἰς γῆν Χεττίν, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ πόλιν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐ-

τῆς

16. Filii autem Cinæi cognati Moysi ascenderunt de civitate palmarũ, cum filiis Juda in desertum sortis ejus, quod est ad meridiem Arad, & habitaverunt cum eo.

17. Abiit autem Judas cum Simeone fratre suo, & percusserunt simul Chananæũ, qui habitabat in Sephath, & interfecerunt eum. Vocatumque est nomen urbis, Horma, id est, anathema.

18. Cepitque Judas Gazam cum finibus suis, & Ascalonem, atque Accaron cum terminis suis.

19. Fuitq; Dominus cum Juda, & montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.

20. Dederuntque Caleb Hebron, * sicut dixerat Moyses, qui delevit ex ea tres filios Enac.

*Num. 14 v. 14. Josua 14. v. 13. & 15. v. 14.

21. Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non deleverũt filii Benjamin: habitavitq; Jebusæus cum filiis Benjamin in Jerusalem usque in præsentem diem.

22. Domus quoq; Joseph ascendit in Bethel, fuitq; Dominus cum eis.

23. Nam cum obsiderent urbem, quæ prius Luza vocabatur,

24. Viderunt hominem egredientem de civitate, dixeruntque ad eum, Ostende nobis introitum civitatis, & faciemus tecum misericordiam.

25. Qui cum ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladii: hominem autem illum, & omnem cognationem ejus dimiserunt.

26. Qui dimissus, abiit in terram Hethim, & ædificavit ibi civitatem, voca-

uit-

16. Filii autem Ceni soceri Moseh ascenderunt de civitate palmarum cum filiis Jehudah *in* desertum Jehudah quod *est* in meridie Arad, & perrexit, & habitavit cum populo.

17. Et abiit Jehudah cum Simon fratre suo, percusseruntq; Chenaanæum habitatorem Sephath, & vastaverunt eam, vocavitq; nomen civitatis Hormah.

18. Cepitq; Jehudah Azzah, & terminum ejus: & Ecron, & terminum ejus.

19. Fuitq; Jehovah cum Jehudah, 13 & possedit montem: non enim *poterat* expellere habitatores vallis, quia 14 currus ferrei *erant* eis.

20. Dederuntq; ipsi Chaleb Hebron, sicut loquutus fuerat Moseh, & expulit inde tres filios Anac.

21. Jebusæum autem habitatorem Jerusalaim non expulerunt filii Binjamin, propterea habitavit Jebusæus cum filiis Binjamin, in Jerusalaim usq; ad diem hanc.

22. Ascenderunt quoq; domus Joseph & ipsi *in* Bethel, & Jehovah *fuit* cum eis.

23. Et explorari fecerunt domus Joseph, 15 Bethel: cujus nomen antea *fuit* Luz.

24. Videruntq; custodes † virum egredientem ex urbe, dixeruntq; ei: Ostende nobis quęso ingressum urbis, & faciemus tęcum misericordiam:

25. 16 Qui ostendit eis introitum urbis, percusseruntq; urbem acie gladii: virum autem & omnem familiam ejus, dimiserunt.

26. Perrexit ergo vir *in* terram Hitthim, & ędificavit urbem, vocavitq; nomen e-

jus

16. Vnd die kinder des Keniters Mose schwager zogen erauff aus der palmenstadt/ mit den kindern Juda in die wüsten Juda/ die da ligt gegen mittag der stadt Arad / vnd gieng hin vnd wonet vnter dem volck.

17. Vnd Juda zoch hin mit seinem bruder Simeon/ vnd schlugen die Cananiter zu Zephath/ vnd verbañeten sie/ vnd nenneten die stadt Harma.

18. Dazu gewan Juda Gaza mit jrer zugehör / vnd Asklon mit jrer zugehör/ vnd Ekron mit jrer zugehör.

19. Vnd der HERR war mit Juda/ das er das gebirge einnam / Denn er kund die einwoner im grunde nicht einnemen/ darumb/ das sie eisern wagen hatten.

20. Vnd sie gaben dem Caleb Hebron/ wie Mose gesagt hatte/ vnd er vertreib draus die drey söne des Enak.

21. Aber die kinder BenJamin vertrieben die Jebusiter nicht/ die zu Jerusalem woneten/ sondern die Jebusiter woneten bey den kindern BenJamin zu Jerusalem/ biß auff diesen tag.

22. Desselben gleichen zogen auch die kinder Josephs hinauff gen BethEl/ vnd der HERR war mit jm.

23. Vnd das haus Joseph verkundschafften BethEl (die vorhin Luß hies.)

24. Vnd die wechter sahen einen man aus der stadt gehen/ vnd sprachen zu jm/ Weise vns wo wir in die stadt komen / so wollen wir barmhertzigkeit an dir thun.

25. Vnd da er inen zeiget wo sie in die stadt kemen/ schlugen sie die stadt mit der scherffe des schwerts / aber den man vnd alle sein geschlecht liessen sie gehen.

26. Da zog derselb man ins land der Hethiter/ vnd bawete

13. & fuit Jeh. cum Jehuda, (Chald. VERBũ Domini fuit in auxilio domus Jehuda sic v. 22) & possidere fecit (sc. illũ) montem. vel etiam possidendo-exterminavit montem .i. montis incolas. 14. curr9 ferri (sc. erat) eis.

15. in Bethel, & nomen civitatis antea L. 479.

16. & ost.

eine

eine stad/vnd hieß sie Luß/ die heist noch heutes tages also.

17. *Et non expulit Bethsean (i. habitatores illius) & filias ejus (sic in sequentibus) &c.*

27. Vnd Manasse vertreib nicht BethSean mit jren töchtern/ noch Thaenach mit jren töchtern/ noch die einwoner zu Dor mit jren töchtern/ noch die einwoner zu Jebleam mit jren töchtern / noch die einwoner zu Megiddo mit jren töchtern / vnd die Cananiter fiengen an zu wonen in demselbigen lande.

18. *Et posuit C. in tributũ, & non expulit eum.*

28. Da aber Jsrael mechtig ward / macht er die Cananiter zinßbar vnd vertreib sie nicht.

29. Deßgleichen vertreib auch Ephraim die Cananiter nicht / die zu Gaser woneten/ sondern die Cananiter woneten vnter jnen zu Gaser.

30. Sebulon vertreib auch nicht die einwoner zu Kitron vnd Nahalol/sondern die Cananiter woneten vnter jnen/ vnd waren zinßbar.

19. *Et fuerunt in tributũ. sic infra.*

31. Asser vertreib die einwoner zu Ako nicht/ noch die einwoner zu Zidon/zu Ahelab/ zu Achsib/zu Helba / zu Aphik vnd zu Rehob.

20. *Aseritæ in m. C. habitatorum t.*

32. Sondern die Asseriter woneten vnter den Cananitern / die im lande woneten/ denn sie vertrieben sie nicht.

33. Naphthali vertreib die einwoner nicht zu BethSemes/ noch zu BetAnath/ sondern wonet vnter den Canani-tern / die im lande woneten/ Aber die zu BethSemes vnd zu BethAnath wurden zinßbar.

21. *Chananæi.*

34. Vnd die Amoriter drungē die kinder Dan auffs gebirge/vnd liessen nicht zu/ das sie erunter in den grund kemen.

22. *Emoræus f. D. ad m. quia non dedit ei descendere ad m.*

35. Vnd die Amoriter fiengen an zu wonen auff dem gebirge Heres/zu Aialon vnd zu Saalbim. Doch ward jnen die hand des hauses Josephs zu schweer / vnd wurden zinßbar.

jus Luz, hoc *est* nomen ejus usq; ad diem hanc.

27. 17 Non expulit autem Menasseh Bethsean, & oppida ejus & Thaanach, & oppida ejus: & habitatores Dor, & oppida ejus: & habitatores Ibleam, & oppida ejus: & habitatores Magiddo, & oppida ejus: cœpitq; Chenaanæus habitare in terra ipsa.

28. Et fuit, quum roboratus esset Israel, 18 posuit Chenaanæum tributarium, nec expellendo expulit eum.

29. Ephraim quoq; non expulit Chenaanæum habitantem in Gazar: ideirco habitavit Chenaanæus in medio ejus in Gazer.

30. Zebulum non expulit habitatores Citron, & habitatores Nahalol: propterea habitavit Chenaaneus in medio ejus, 19 fueruntq; ei tributarii:

31. Aser non expulit habitatores Acho, & habitatores Sidon, & Ahlab, & Achzib, & Helbah, & Aphic, & Rehob.

32. Et habitavit 20 Aser in medio Chenaanæi habitatoris terræ: non enim expulit eum.

33. Naphthali *quoq;* non expulit habitatores Bethsemes, & habitatores Bethanath: proinde habitavit in medio 21 Chenaanæorum habitatorum terræ: & habitatores Bethsemes & Bethanath erant eis tributarii.

34. Et compulerunt 22 Emoræi filios Dan ad montem: non enim permittebant eis ut descenderent in vallem.

35. Cœpitq; Emoræus habitare in monte Heres, in Ajalon, & in Saalbim: & aggravata est manus domus Joseph, & fuerunt tributarii.

vitque eam Luzam: quæ ita appellatur usq; in præsentem diem.

27. Manasses quoq; non delevit Bethsan, & Tanach cum viculis suis, & habitatores Dor, & Jeblaam, & Mageddo cum viculis suis, cœpitque Chananæus habitare cum eis.

28. Postquam autem confortatus est Israel, fecit eos tributarios, & delere noluit.

29. Ephraim etiam non interfecit Chananæum qui habitabat in Gazer, sed habitavit cum eo.

30. Zabulon non delevit habitatores Cetron, & Naalon: sed habitavit Chananæus in medio ejus, factusque est ei tributarius.

31. Aser quoque non delevit habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob.

32. Habitavitque in medio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum.

33. Nepthali quoq; non delevit habitatores Bethsemes, & Bethanath: & habitavit inter Chananæum habitatorem terræ, fueruntque ei Bethsemitæ & Bethanitæ tributarii.

34. Arctavitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum ut ad planiora descenderent:

35. Habitavitq; in monte Hares, quod interpretatur testaceo, in Ajalon & Salebim. Et aggravata est manus domus Joseph, factusque est ei tributarius.

τῆς Λουζά, οὗτο ὄνομα αὐτῆς ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

27. Καὶ οὐκ ἐκληρονόμησεν Μανασσῆς τὴν Βεθσὰν οὐδὲ τὰς θυγατέρας αὐτῆς, οὐδὲ τὴν Ἐκθαναὰχ, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῆς, οὐδὲ τοὺς κατοικοῦντας Δώρ, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῆς, οὐδὲ τοὺς κατοικοῦντας Μαγεδδών, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῆς, οὐδὲ τοὺς κατοικοῦντας Ιεβλαάμ, οὐδὲ τὰς θυγατέρας αὐτῆς· καὶ ἤρξατο ὁ Χαναναῖος κατοικεῖν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ.

28. Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐνίσχυσεν Ισραὴλ, καὶ ἔθετο τὸν Χαναναῖον εἰς φόρον, καὶ ἐξαίρων οὐκ ἐξῆρεν αὐτόν.

29. Καὶ Ἐφραὶμ οὐκ ἐξῆρεν τὸν Χαναναῖον τὸν κατοικοῦντα ἐν Γαζέρ, καὶ κατῴκει ὁ Χαναναῖος ἐν μέσῳ αὐτοῦ ἐν Γαζέρ.

30. Καὶ Ζαβουλὼν οὐκ ἐξῆρε τοὺς κατοικοῦντας Κετρὼν καὶ τοὺς κατοικοῦντας Νααλώλ· καὶ κατῴκησεν ὁ Χαναναῖος ἐν μέσῳ αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο εἰς φόρον.

31. Καὶ Ἀσὴρ οὐκ ἐξῆρεν τοὺς κατοικοῦντας Ἀκχὼ καὶ τοὺς κατοικοῦντας Σιδῶνα, καὶ τοὺς κατοικοῦντας Ἀχλάβ, καὶ τὴν Ἀχαζίβ, καὶ τὴν Ἐλβά, καὶ τὴν Ἀφέκ, καὶ τὴν Ῥοώβ.

32. Καὶ κατῴκησεν ὁ Ἀσὴρ ἐν μέσῳ τοῦ Χαναναίου τοῦ κατοικοῦντος τὴν γῆν, ὅτι οὐκ ἐδυνήθη ἐξᾶραι αὐτόν.

33. Καὶ Νεφθαλὶν οὐκ ἐξῆρε τοὺς κατοικοῦντας Βεθσαμὺς, καὶ τοὺς κατοικοῦντας Βεθανάχ· καὶ κατῴκησεν Ισραὴλ ἐν μέσῳ τοῦ Χαναναίου τοῦ κατοικοῦντος τὴν γῆν· οἱ δὲ κατοικοῦντες Βαιθσαμὺς, καὶ τὴν Βεθενὲθ ἐγενήθησαν αὐτοῖς εἰς φόρον.

34. Καὶ ἐξέθλιψεν ὁ Ἀμορραῖος τοὺς υἱοὺς Δὰν εἰς τὸ ὄρος, ὅτι οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν καταβῆναι εἰς τὴν κοιλάδα.

35. Καὶ ἤρξατο ὁ Ἀμορραῖος κατοικεῖν ἐν τῷ ὄρει τῷ Ἀρὲς οὗ αἱ ἄρκτοι, καὶ αἱ ἀλώπεκες· καὶ ἐβαρύνθη χεὶρ οἴκου Ιωσὴφ ἐπὶ τὸν Ἀμορραῖον.

Chananæi tributarii tolerantur.

Israelitarum cum Chananæis pax impia.

36. Καὶ ἐγένετο εἰς φόρον, καὶ τὸ ὅριον τοῦ Ἀμορῥαίου ἐπάνω Ἀκραβὶν ἀπὸ τῆς πέτρας καὶ ἐπάνω.

Κεφαλ. β΄.

Καὶ ἀνέβη ἄγγελος Κυρίου ἀπὸ Γαλγὰλ ἐπὶ τὸν κλαυθμῶνα· καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Κύριος ἀνεβίβασεν ὑμᾶς ἐξ Αἰγύπτου καὶ εἰσήγαγεν ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν ἣν ὤμοσεν τοῖς πατράσιν ὑμῶν τοῦ δοῦναι ὑμῖν· καὶ εἶπεν, οὐ διασκεδάσω τὴν διαθήκην μου μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα.

2. Καὶ ὑμεῖς οὐ διαθήσεσθε διαθήκην τοῖς ἐγκαθημένοις εἰς τὴν γῆν ταύτην, οὐδὲ τοῖς θεοῖς αὐτῶν μὴ προσκυνήσετε, ἀλλὰ τὰ γλυπτὰ αὐτῶν συντρίψατε καὶ τὰ θυσιαστήρια αὐτῶν κατασκάψατε· καὶ οὐκ εἰσηκούσατε τῆς φωνῆς μου, ὅτε ταῦτα ἐποιήσατε.

3. Καὶ ἐγὼ εἶπα, οὐ προσθήσω τοῦ μετοικῆσαι τὸν λαὸν ὃν εἶπα τοῦ ἐξῶσαι αὐτοὺς ἐκ προσώπου ὑμῶν, καὶ ἔσονται ὑμῖν εἰς συνοχάς, καὶ οἱ θεοὶ αὐτῶν ἔσονται ὑμῖν εἰς σκάνδαλον.

4. Καὶ ἐγένετο ὡς ἐλάλησεν ὁ ἄγγελος Κυρίου τοὺς λόγους τούτους πρὸς πάντας υἱοὺς Ισραήλ, καὶ ἐπῆραν ὁ λαὸς τὴν φωνὴν αὐτῶν καὶ ἔκλαυσαν.

5. Διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου κλαυθμών, καὶ ἔθυσαν ἐκεῖ τῷ Κυρίῳ.

6. Καὶ ἐξαπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς τὸν λαόν, καὶ ἀπῆλθον οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ κατακληρονομῆσαι τὴν γῆν. *Josu. 24 v. 28.

7. Καὶ ἐδούλευσεν ὁ λαὸς τῷ Κυρίῳ πάσας τὰς ἡμέρας Ἰησοῦ καὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῶν πρεσβυτέρων, ὅσοι ἐμακροημέρευσαν μετὰ Ἰησοῦν, ὅσοι ἔγνωσαν πᾶν τὸ ἔργον Κυρίου τὸ μέγα ὃ ἐποίησεν τῷ Ισραήλ.

8. Καὶ ἐτελεύτησεν ὁ Ἰησοῦς υἱὸς Ναυῆ δοῦλος Κυρίου υἱὸς ἑκατὸν δέκα ἐτῶν.

9. Καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν ὁρίῳ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν Θαμναθαρὲς ἐν ὄρει Εφραὶμ ἀπὸ βοῤῥᾶ τοῦ ὄρους Γαάς.

Καὶ

---

36. Fuit autem terminus Amorrhæi ab ascensu scorpionis, petra, & superiora loca.

CAP. II.

Ascenditque Angelus Domini de Galgalis ad Locum flentium, & ait, Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in terram pro qua juravi patribus vestris: & pollicitus sum, ut non facerem irritum pactū meum vobiscum in sempiternum:

2. Ita duntaxat ut non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ hujus, & aras eorum subverteretis: & noluistis audire vocem meam: cur hoc fecistis?

3. Quam ob rem nolui delere eos à facie vestra: ut habeatis hostes, & dii eorum sint vobis in ruinam.

4. Cumque loqueretur angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israel, elevaverūt vocem suam, & fleverunt.

5. Et vocatum est nomen loci illius, locus flentium, sive lachrymarum: immolaveruntque ibi hostias Domino.

6. *Dimisit ergo Josue populum, & abierunt filii Israel unusquisq; in possessionem suam, ut obtinerent eam:

7. Servieruntq; Domino cunctis diebus ejus, & seniorum, qui longo post eum vixerunt tempore, & noverant omnia opera Domini, quæ fecerat cum Israel.

8. Mortuus est autem Josue filius Nun, famulus Domini, centum & decem annorum,

9. Et sepelierunt eum in finibus possessionis suæ in Thamnathsare in monte Ephraim, à Septentrionali plaga montis Gaas.

Omnis-

---

36. Terminus autem Emoræi *erat* ab ascensu scorpionum à Petra, & suprà.

CAP. II.

Ascendit autem angelus Jehovæ de Gilgal ad Bochim, & dixit, Eduxi vos ex Aegypto, & introduxi vos in terram *pro* qua juraveram patribus vestris, & dixi, Non irritum faciam pactū meum vobiscum in æternum:

2. [2] Modò vos nō feriatis pactū cum habitatoribus terræ hujus, altaria eorum diruatis: & non obedistis voci meæ, cur hoc fecistis?

3. Et etiam dixi, Nō expellam eos à facie vestra, sed erunt vobis in lateribus. & dii eorum, erunt vobis in laqueum.

4. Et fuit, [3] quum loqueretur angelus Jehovæ verba hæc ad omnes filios Israel, levaverunt populus vocem suam, & fleverunt.

5. Vocaveruntq; nomen loci ipsius Bochim: immolaveruntq; ibi Jehovæ.

6. Dimiserat autem Jehosua populum, & abierant filii Israel [4] unusquisq; ad hæreditatem suam, ad possidendum terram.

7. Servieruntq; populus Jehovæ cunctis diebus Jehosua, & omnibus diebus seniorum qui prolongaverunt dies post Jehosua, qui viderant omne opus Jehovæ magnum quod fecit Israeli.

8. Mortuus est autem Jehosua filius Nun servus Jehovæ [5] quum esset centum & decem annorum.

9. Sepelieruntq; eum in termino hæreditatis ejus in Thimnath heres, in monte Ephraim ab aquilone montis Gaas.

Et

---

36. Und die grentze der Amoriter war/ da man gen Akrabbim hinauff gehet / und von dem fels/ und von der höhe.

Das II. Cap.

Es kam aber der engel des HERRN erauff von Gilgal gen Bochin/ und sprach/ Ich hab euch aus Egypten erauff geführt/ und ins land bracht / das ich ewrn vetern geschworen hab/ und sprach/ Ich wolt meinen bund mit euch nicht nachlassen ewiglich.

2. Das jr nicht soltet einen bund machen mit den einwonern dieses lands/ und jre altar zubrechen / Aber jr habt meiner stimme nicht gehorchet. Warumb habt jr das gethan?

3. Da sprach ich auch/ Ich wil sie nicht vertreiben für euch / das sie euch zum stricke werden / und jre Götter zum netze.

4. Und da der engel des HERRN solche wort geredt hatte zu allen kindern Israel/ Hub das volck seine stimme auff und weineten.

5. Und hiessen die stedte Bochin / und opfferten daselbs dem HERRN.

6. Denn als Josua das volck von sich gelassen hatte/ und die kinder Israel hingezogen waren / ein iglicher in seinerbteil/ das land einzunemen

7. Dienete das volck dem HERRN/ so lange Josua lebt und die eltesten/ die lange nach Josua lebten/ und alle die grossen werck des HERRN gesehen hatten/ die er Israel gethan hatte.

8. Da nu Josua der son Nun gestorben war/ der knecht des HERRN/ als er hundert und zehen jar alt war.

9. Begruben sie jn in den grentzen seins erbteils zu Thimnath Heres / auf dem gebirge Ephraim/ von mitternachtwerts am berge Gaas.

Da

Cap. 2.

1. legatus Jeh. (sc. Phinees) de G. ad B. & dixit (sc. sic dicit Dominus) ascendere faciam (futur. pro præt. enallage) &c. ad terram, quā jur.

2. & vos non excideritis p. habitatoribus &c. & nō audivistis in vocem meam. quid istud fecistis?

3. secundum loqui angelum 3 &c. & levās.

4. Vir.

5. filium cent. & decem annorum.

4867

Israelitarũ perfidia frequens.

10. Da auch alle die zu der zeit gelebt hatten / zu jren vetern versamlet worden / Kam nach jnen ein ander geschlecht auff / das den HERRN nit kennet / noch die werck die er an Jsrael gethan hatte.
11. Da theten die kinder Jsrael vbel für dem HERRN / vnd dieneten Baalim.

12. Vnd verliessen den HERRN jrer veter Gott / der sie aus Egyptenland geführet hatte / vnd folgeten andern Göttern nach / auch den Göttern der völcker / die vmb sie her woneten / vnd beten sie an / vnd erzürneten den HERRN.
13. Denn sie verliessen je vnd je den HERRN / vnd dieneten Baal vnd Astharoth.
14. So ergrimmet denn der zorn des HERRN vber Jsrael / vnd gab sie in die hand dere / die sie raubeten das sie sie beraubeten / vnd verkaufft sie in die hende jrer feinde vmbher. Vnd sie kundten nicht mehr jren feinden widerstehen.
15. Sondern wo sie hinaus wolten / so war des HERRN hand wider sie zum vnglück / Wie denn der HERR jnen gesagt vnd geschworen hatte / vnd worden hart gedrenget.

16. Wenn denn der HERR richter aufferwecket / die jnen holffen aus der reuber hand.

17. So gehorchten sie den richtern auch nicht. Sondern hureten andern Göttern nach / vnd beten sie an / vnd wichen bald von dem wege / da jre veter auffgegangen warn / des HERRN geboten zu gehorchen / vnd theten nicht wie dieselben.

18. Wenn aber der HERR jnen richter erwecket / so war der HERR mit dem richter / vnd halff jnen aus jrer feinde hand / so lang der richter

lebet /

6. collect, sunt.

7. educẽtem.

481:

8. exarsit f. 7. in Israelem.

9. à circuitu, & non p. u. stare in facies inimicorum. sin omni quo egr. m. 3. erat in eos.

10. Angustia fuit eis valde.

11. & serviverũt eos.

12. & etiã ad judices suos non audierunt.

13. ad audiendũ.

14. & erat Jeh. cum &c. Chald. VERBũ Domini fuit in auxilio Ducis, & liberavit eos ab oppressionibus eorum.

10. Et etjam omnis generatio illa [6] aggregata est ad patres suos: surrexitq; generatio alia post eos, qui non noverant Jehovam, & etiam opus quod fecit Israeli.

11. Feceruntq; filii Israel malum in oculis Jehovæ, servieruntq; Bealim.

12. Et dereliquerunt Jehovam Deum patrum suorum, [7] qui eduxerat eos è terra Aegypti, & iverunt post deos alienos, *qui erant* è diis populorum, qui *erant in* circuitu eorum, & incurvaverunt se eis: proinde irritaverunt Jehovam.

13. Dereliquerunt inquam Jehovam, & servierunt ipsi Baal, & Astharoth.
14. Et [8] iratus est furor Jehovæ contra Israel, & tradidit eos in manum diripientium, diripueruntq; eos, & vendidit eos in manum inimicorum eorum [9] in circuitu, nec potuerunt ultrà cõsistere coram inimicis suis.

15. Quocunq; egrediebantur, manus Jehovæ erat contra eos in malum, sic uti loquutus fuerat Iehovah, & sicut juraverat Iehovah eis, & [10] angustiis affecti sunt vehementer.
16. Suscitavit autem Iehovah judices, [11] qui eriperent eos è manu diripientium eos.

17. [12] Et ne judices quidem suos audierunt, sed fornicati sunt post Deos alienos, & incurvaverunt se eis, recesserunt cito de via *per* quam ambulaverant patres eorum [13] ut audirent præcepta Jehovæ, non fecerunt sic.

18. Quum autem suscitasset Jehovah eis judices, [14] erat Jehovah cum judice, & servabat eos è manu inimicorum ipsorum omnibus

die.

10. Omnisque illa generatio cõgregata est ad patres suos: & surrexerunt alii, qui non noverãt Dominum, & opera quæ fecerat cum Israel.

11. Feceruntque filii Israel malum in conspectu Domini, & servierunt Baalim.
12. Ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de terra Ægypti: & secuti sunt deos alienos, deosque populorum, qui habitabant in circuitu eorum, & adoraverunt eos: & ad iracundiam concitaverunt Dominum,
13. Dimittentes eum, & servientes Baal & Astharoth.
14. Iratusque Dominus contra Israel, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperunt eos, & vendiderunt hostibus qui habitabant per gyrum: nec potuerunt resistere adversariis suis.

15. Sed quocunque pergere voluissent, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, & juravit eis: & vehementer afflicti sunt.

16. Suscitavitque Dominus judices qui liberarent eos de vastantium manibus.

17. Sed nec eos audire voluerunt: fornicantes cum diis alienis, & adorantes eos. Citò deseruerunt viam per quam ingressi fuerant patres eorum: & audientes mandata Domini, omnia fecere contraria.

18. Cumque Dominus judices suscitaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, & audiebat

affli-

10. Καὶ πᾶσα ἡ γενεὰ ἐκείνη προσετέθησαν πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῶν· καὶ ἀνέστη γενεὰ ἑτέρα μετ᾽ αὐτοὺς, οἳ οὐκ ἔγνωσαν τὸν Κύριον, καὶ τὸ ἔργον ὃ ἐποίησεν τῷ Ισραήλ.

11. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ τὸ πονηρὸν ἐναντίον Κυρίου, καὶ ἐλάτρευον τῇ Βααλίμ.

12. Καὶ ἐγκατέλιπον Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν, τὸν ἐξαγαγόντα αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω θεῶν ἑτέρων ἀπὸ τῶν θεῶν τῶν λαῶν τῶν περικύκλῳ αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν αὐτοὺς, καὶ παρώργισαν τὸν Κύριον.

13. Καὶ ἐγκατέλιπον τὸν Κύριον, καὶ ἐλάτρευσαν τῇ Βαὰλ καὶ ταῖς Ἀστάρταις.
14. Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος τῷ Ισραὴλ, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ἐν χειρὶ προνομευόντων, καὶ κατεπρονόμευσαν αὐτούς· καὶ ἀπέδοτο αὐτοὺς ἐν χειρὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν κυκλόθεν· καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν ἀντιστῆναι κατὰ πρόσωπον τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν.
15. Ἐν πᾶσιν οἷς ἐπορνεύον· καὶ χεὶρ Κυρίου ἦν ἐν αὐτοῖς εἰς κακά, καθὼς ἐλάλησεν Κύριος καὶ καθὼς ὤμοσεν Κύριος αὐτοῖς, καὶ ἐξέθλιψεν αὐτοὺς σφόδρα.

16. Καὶ ἤγειρεν Κύριος αὐτοῖς κριτάς, καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς Κύριος ἐκ χειρὸς τῶν προνομευόντων αὐτούς.

17. Καὶ τῶν κριτῶν αὐτῶν οὐκ ἐπήκουσαν, ὅτι ἐξεπόρνευσαν ὀπίσω θεῶν ἑτέρων, καὶ προσεκύνησαν αὐτοῖς, καὶ παρώργισαν τὸν Κύριον, καὶ ἐξέκλιναν ταχὺ ἐκ τῆς ὁδοῦ ἧς ἐπορεύθησαν οἱ πατέρες αὐτῶν τοῦ εἰσακούειν τὰς ἐντολὰς Κυρίου, οὐκ ἐποίησαν οὕτως.

18. Καὶ ὅτε ἤγειρεν Κύριος αὐτοῖς κριτὰς, καὶ ἦν Κύριος μετὰ τοῦ κριτοῦ, καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν αὐτῶν πάσας τὰς ἡμέρας τοῦ κριτοῦ, ὅτι

πα-

Israelitarum psidia frequens.

παρεκλήθη Κύριος ἀπὸ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἀπὸ προσώπου τῶν πολιορκούντων αὐτοὺς καὶ κακούντων αὐτούς.

19. Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπέθνησκεν ὁ κριτής, καὶ ἀπέστρεφον καὶ πάλιν διέφθειραν ὑπὲρ τοὺς πατέρας αὐτῶν πορευθῆναι ὀπίσω θεῶν ἑτέρων, καὶ λατρεύειν αὐτοῖς, καὶ προσκυνεῖν αὐτοῖς· οὐκ ἀπέρριψαν τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτῶν τῆς σκληρᾶς.

20. Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐν τῷ Ἰσραήλ· καὶ εἶπεν, ἀνθ' ὧν ὅσα ἐγκατέλιπε τὸ ἔθνος τοῦτο τὴν διαθήκην μου ἣν ἐνετειλάμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐπήκουσαν τῆς φωνῆς μου.

21. Καὶ ἐγὼ οὐ προσθήσω τοῦ ἐξᾶραι ἄνδρα ἐκ προσώπου αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ὧν ἐγκατέλιπεν Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκεν.

22. Τοῦ πειράσαι ἐν αὐτοῖς τὸν Ἰσραὴλ εἰ φυλάσσονται αὐτοὶ τὴν ὁδὸν Κυρίου πορεύεσθαι ἐν αὐτῇ ὃν τρόπον ἐφύλαξαν οἱ πατέρες αὐτῶν ἢ οὔ.

23. Καὶ ἀφῆκεν Κύριος τὰ ἔθνη ταῦτα τοῦ μὴ ἐξᾶραι αὐτὰ τὸ τάχος καὶ οὐ παρέδωκεν αὐτὰ ἐν χειρὶ Ἰησοῦ.

Κεφαλ. γʹ

ΚΑὶ ταῦτα τὰ ἔθνη κατέλιπεν Ἰησοῦς ὥστε πειράσαι ἐν αὐτοῖς τὸν Ἰσραὴλ πάντας τοὺς μὴ ἐγνωκότας πάντας τοὺς πολέμους Χαναάν.

2. Πλὴν διὰ τὰς γενεὰς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ τοῦ διδάξαι αὐτοὺς πόλεμον, πλὴν οἱ ἔμπροσθεν αὐτῶν οὐκ ἔγνωσαν αὐτά.

3. Τὰς πέντε σατραπείας τῶν ἀλλοφύλων, καὶ πάντα τὸν Χαναναῖον καὶ τὸν Σιδώνιον, καὶ τὸν Εὐαῖον τὸν κατοικοῦντα τὸν Λίβανον ἀπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Βαὰλ Ἑρμὼν ἕως Λαβὼ Ἡμάθ.

Καὶ

afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium.

19. Postquam autem mortuus esset judex, revertebantur, & multò faciebant majora quam fecerant patres eorũ, sequentes deos alienos, servientes eis, & adorantes illos. Non dimiserunt adinventiones suas, & viam durissimam, per quam ambulare consueverant.

20. Iratusque est furor Domini in Israel, & ait, Quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meam audire contempsit:

21. Et ego non delebo gentes quas dimisit Josue, & mortuus est.

22. Ut in ipsis experiar Israel, utrum custodiant viam Domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorum, an non.

23. Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, & citò subvertere noluit, nec tradidit in manus Josue.

CAP. III.

HÆ sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelem, & omnes qui non noverant bella Chananæorum:

2. Et postea discerent filii eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi:

3. Quinque satrapas Philisthinorum, omnemque Chananeum, & Sidonium atque Hevæum qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Hermon usque ad introitum Emath.

Di-

diebus judicis: 15 pœnitebat enim Jehovam ad gemitum eorum propter oppressores eorum & coartatores eorum)

19. Tandem mortuo judice, revertebantur & corrumpebantur magis quàm patres eorum, ambulando post deos alienos, serviendo eis, & incurvando se eis: non 16 remittebant de actibus illorum & de via illorum dura.

20. 17 Propterea iratus est furor Jehovæ contra Israelem, & dixit, Eò quod trãsgressa est gens ista pactum meum quod præcepi patribus eorum, nec obedierunt voci meæ:

21. Etjam ego 18 posthac non expellam quenquam à facie eorum de gentibus quas reliquit Jehosua & mortuus est.

22. 19 Ut per eas tentem Israelem, sintne servaturi viam Jehovæ, ambulando per eam, sicut servaverunt patres eorum, an non.

23. Itaq; reliquit Jehovah gentes istas, 20 non expellendo eas citò, nec tradidit eas in manum Jehosua.

CAP. III.

IStæ autem *sunt* gentes, quas reliquit Jehovah 1 ut per eas tentaret Israelem, 1 omnes qui non noverant 'omnia bella Chenaan:

2. Tantum 2 ut scirent generationes filiorum Israel, & ut doceret eos bellum: tantùm qui antea non cognoverant ea:

3. Quinq; satrapæ Pelisthim, 3 omnesq; Chenaanæi, & Sidonii & Hivæi habitantes in monte Lebanon: à monte Baal Hermon usq; ad introitum Hamath.

Fu-

lebet/ Denn es jamert den HERRN jr wehklagen/ vber die so sie zwungen vnd drengeten.

19. Wenn aber der richter starb/ so wandten sie sich/ vnd verderbeten es mehr denn jre veter/ das sie andern Göttern folgeten/ jnen zu dienen vnd sie anzubeten/ sie fielen nicht von jrem fürnemen/ noch von jrem halsstarrigem wesen.

20. Darumb ergrimmet denn des HERRN zorn vber Jsrael/ dz er sprach/ Weil diß volck meinen bund vbergangen hat/ den ich jren vetern geboten hab/ vnd gehorchen meiner stimme nicht.

21. So wil ich auch hinfurt die heiden nicht vertreiben/ die Josua hat gelassen/ da er starb.

22. Das ich Jsrael an jnen versuche/ ob sie auff den wegen des HERRN bleiben/ das sie drinnen wandeln/ wie jre veter geblieben sind/ oder nicht.

23. Also lies der HERR diese heiden/ das er sie nicht bald vertreib/ die er nicht hatte in Josua hand vbergeben.

Das III. Cap.

DJs sind die heiden/ die der HERR lies bleiben/ das er an jnen Jsrael versuchete/ die nicht wusten vmb die kriege Canaan.

2. Vnd das die geschlechte der kinder Jsrael wüsten vnd lerneten streitten/ die vorhin nichts drumb wusten.

3. Nemlich/ die fünff fürsten der Philister/ vnd alle Cananiter vnd Zidonier/ vnd Heuiter die am berge Libanon woneten/ von dem berg Baal Hermon an/ biß man kompt gen Hemath.

Die-

15. quia misertus sententiam mutabit (fut. pro imp.) a gemitu e. à facie opprimentium eos & coartatorum eorum.

& fuit in moriendo judicem revertentur (enallage) & c. præ patrib. suis eundo.

16. cadere faciebant.

17. & exarsit f. J. in Israe. etc. transgressi sunt.

18. non addam expellere virum á facie e.

19. propter tentare in eis Isr. an custodientes ipsi (sc. futuri sint) viam J. a. in ea.

20. ad nõ expellendum.

Cap. 3.

1. ad tentandum in eis.

2. propter scire g. f. I. ad docendum eos.

3. & omnis Chananæus & Sidonius & Hivæus habitans montem.

4. & fuerunt ad tentandum in eis Isr. ad sciendũ an audituri essent præcepta Jeh. &cet. in manu M. & filii Isr. habit in m.

8. & exarsit.

6. parvũ præ illo.

7. & egressus est ad b. & Jeh.

8. quadrag. (s. quatuor decades) anni. sic v. 14. 30.

9. & addiderunt filii Isr. facere malum.

10. super Isr. super quod.

11. & cõg. &c. exivit & perc.

483

4. Dieselben blieben/Israel an denselben zu versuchen/ Das es kund würde/ob sie den geboten des HERRN gehorchten/die er jren vetern geboten hatte/durch Mosen

5. Da nu die kinder Israel also woneten vnter den Cananitern/ Hethitern/Amoritern/ Pheresitern/ Heuitern vnd Jebusitern.

6. Namen sie jener töchter zu weibern/vnd gaben jre töchter jener söne vnd dieneten jener Göttern.

7. Vnd theten vbel für dem HERRN/ vnd vergassen des HERRN jres Gottes / vnd dieneten Baalim vnd den haynen.

8. Da ergrimmet der zorn des HERRN vber Israel/ vnd verkaufft sie vnter die hand Cusan Risathaim/ dem könige zu Mesopotamia/ vnd dieneten also die kinder Israel dem Cusan Risathaim acht jar.

9. Da schrien die kinder Israel zu dem HERRN/ vnd der HERR erweckt jnen einẽ heiland/der sie erlöset/Athniel den son Kenas / Calebs jüngsten bruders.

10. Vnd der Geist des HERRN war in jm / vnd ward Richter in Israel / vnd zog aus zum streit. Vnd der HERR gab den könig zu Syrien Cusan Risathaim in seine hand / das seine hand vber jn zu starck ward.

11. Da ward das land still/ viertzig jar / vnd Athniel der son Kenas starb.

12. Aber die kinder Israel theten fürder vbels für dem HERRN. Da sterckt der HERR Eglon den könig der Moabiter wider Israel/ Darumb das sie vbels thaten für dem HERRN.

13. Vnd samlet zu jm die kinder Ammon vnd die Amalekiter / vnd er zoch hin vnd schlug Israel/vnd nam ein die palmenstadt.

14. Vnd die kinder Israel dieneten Eglon der Moabiter könig achtzehen jar.

Da

4. 4 Fuerunt inquam ut tentaret per eas Israelem, ut sciret an parerent præceptis Jehovæ quæ præcepit patribus eorum per manum Moseh.

5. Habitaverunt ergo filii Israel in medio Chenaanæi, Hittæi, & Emoræi, & Perizæi, & Hivæi, & Jebusæi.

6. Acceperuntq; filios eorum sibi in uxores, & filias suas dederunt filiis eorum, servieruntq; diis eorum.

7. Fecerunt igitur filii Israel malum in oculis Jehovæ, oblitiq; sunt Jehovæ Dei sui, & servierunt Bealim & lucis.

8. 5 Itaq; iratus est furor Jehovæ contra Israel, & vendidit eos in manum Cusan risathaim regis Aramnaharaim: servieruntq; filii Israel Chusan risathaim octo annos.

9. Clamaverunt autem filii Israel ad Jehovam, sucitavitq; Jehovah servatorem filiis Israel, & servavit eos, Othnielem filium Cenaz fratrem Chaleb 6 minorem illo.

10. Et fuit super eum Spiritus Jehovę, judicavitq; Israelem: 7 egressus autem ad bellum tradidit Jehova in manum ejus Chusan-risathaim, regem Aram, & roborata est manus ejus, super Chusan-risathaim.

11. Quievitq; terra 8 quadraginta annis: & mortuus est Othniel filius Cenaz.

12. 9 Rursum fecerunt filii Israel malum in oculis Jehovæ: & roboravit Jehova Eglon regem Moab 10 contra Israelem, propterea quod fecerant malum in oculis Jehovæ.

13. 11 Qui cõgregavit ad se filios Ammon & Amalec: & profectus percussit Israelem: & possiderunt urbem palmarum.

14. Servieruntq; filii Israel Eglon regi Moab † octodecim annos.

Cla-

4. Dimisitque eos, ut in ipsis experiretur Israelem, utrum audirent mandata Domini, quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non.

5. Itaque filii Israel habitaverunt in medio Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi:

6. Et duxerunt uxores filias eorum, ipsique filias suas filiis eorum tradiderunt, & servierunt diis eorum.

7. Feceruntque malum in conspectu Domini, & obliti sunt Dei sui, servientes Baalim & Astaroth.

8. Iratusque contra Israel Dominus tradidit eos in manus Chusanrasathaim regis Mesopotamiæ, servieruntque ei octo annis.

9. Et clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit eis salvatorem, & liberavit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem Caleb minorem:

10. Fuitque in eo Spiritus Domini, & judicavit Israel. Egressusque est ad pugnam, & tradidit Dominus in manus ejus Chusan rasathaim regem Syriæ, & oppressit eum.

11. Quievitq; terra quadraginta annis, & mortuus est Othoniel filius Cenez.

12. Addiderunt autem filii Israel facere malum in conspectu Domini: qui confortavit adversum eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conspectu ejus.

13. Et copulavit ei filios Ammon, & Amalec: abiitq; & percussit Israel, atq; possedit urbem palmarum.

14. Servieruntque filii Israel Eglon regi Moab decem & octo annis:

Et

Othoniel Israelitas à Syris pressos liberat.

4. Καὶ ἐγένετο ὥστε πειράσαι ἐν αὐτοῖς τὸν Ἰσραὴλ γνῶναι εἰ ἀκούσονται τὰς ἐντολὰς Κυρίου, ἃς ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν χειρὶ Μωυσῆ.

5. Καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ κατῴκησαν ἐν μέσῳ τοῦ Χαναναίου καὶ τοῦ Χετταίου, καὶ τοῦ Ἀμορραίου, καὶ τοῦ Φερεζαίου, καὶ τοῦ Εὐαίου, καὶ τοῦ Ἰεβουσαίου.

6. Καὶ ἔλαβον τὰς θυγατέρας αὐτῶν ἑαυτοῖς εἰς γυναῖκας, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν ἔδωκαν τοῖς υἱοῖς αὐτῶν, καὶ ἐλάτρευσαν τοῖς θεοῖς αὐτῶν,

7. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πονηρὸν ἐναντίον Κυρίου, καὶ ἐπελάθοντο Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτῶν, καὶ ἐλάτρευσαν τῇ Βααλὶμ καὶ τοῖς ἄλσεσιν.

8. Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ ἀπέδοτο αὐτοὺς εἰς χεῖρας Χουσαρσαθαὶμ βασιλέως Συρίας Μεσοποταμίας, καὶ ἐδούλευσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ αὐτῷ ὀκτὼ ἔτη.

9. Καὶ ἐκέκραξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς Κύριον, καὶ ἤγειρεν Κύριος σωτῆρα τῷ Ἰσραήλ, καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς τὸν Γοθονιήλ, υἱὸν Κενὲζ ἀδελφοῦ Χαλὲβ ὁ νεώτερος αὐτοῦ.

10. Καὶ ἐγένετο ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου, καὶ ἔκρινεν τὸν Ἰσραήλ· καὶ ἐξῆλθεν ἐπὶ τὸν πόλεμον, καὶ παρέδωκε Κύριος ἐν χειρὶ αὐτοῦ τὸν Χουσαρσαθαὶμ βασιλέα τῆς Συρίας· καὶ ἐκραταιώθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Χουσαρσαθαὶμ

11. Καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ τεσσαράκοντα ἔτη· καὶ ἀπέθανεν Γοθονιὴλ υἱὸς Κενέζ.

12. Καὶ προσέθεντο οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἔναντι Κυρίου, καὶ ἐνίσχυσεν Κύριος τὸν Ἐγλὼν βασιλέα Μωὰβ ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, διὰ τὸ πεποιηκέναι αὐτοὺς τὸ πονηρὸν ἔναντι Κυρίου.

13. Καὶ προσήγαγεν πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς υἱοὺς Ἀμμὼν καὶ Ἀμαλήκ, καὶ ἐπορεύθη καὶ ἐπάταξεν τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἐκληρονόμησεν τὴν πόλιν τῶν Φοινίκων.

14. Καὶ ἐδούλευσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τῷ Ἐγλὼν βασιλεῖ Μωὰβ δεκαοκτὼ ἔτη.

Καὶ

Ehud Iſraelitas á Moabitis preſſos libera.

15. Καὶ ἐκέκραξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς Κύριον, καὶ ἤγειρεν Κύριος αὐτοῖς σωτῆρα τὸν Ἀὼδ υἱὸν Γηρᾶ υἱοῦ τοῦ Ἰεμινὶ ἄνδρα ἀμφοτεροδέξιον· καὶ ἀπέστειλαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ δῶρα ἐν χειρὶ αὐτοῦ τῷ Ἐγλὼν βασιλεῖ Μωάβ.

16. Καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ Ἀὼδ μάχαιραν δίστομον σπιθαμῆς τὸ μῆκος αὐτῆς, καὶ περιεζώσατο αὐτὴν ὑπὸ τὴν μανδύαν ὑπὸ τὸν μηρὸν τὸν δεξιὸν αὐτοῦ.

17. Καὶ προσήνεγκεν τὰ δῶρα τῷ Ἐγλὼν βασιλεῖ Μωάβ· καὶ Ἐγλὼν ἀνὴρ ἀστεῖος σφόδρα.

18. Καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσεν Ἀὼδ προσφέρων τὰ δῶρα, καὶ ἐξαπέστειλεν τοὺς αἴροντας τὰ δῶρα.

19. Καὶ ὑπέστρεψεν ἀπὸ τῶν γλυπτῶν μετὰ τῆς Γαλγάλ· καὶ εἶπεν Ἀὼδ, λόγος μοι κρύφιος πρὸς σὲ βασιλεῦ· καὶ εἶπεν Ἐγλὼν πρὸς αὐτὸν, σιώπα· καὶ ἐξῆλθον ἀπ' αὐτοῦ πάντες οἱ παρεστηκότες αὐτῷ.

20. Καὶ Ἀὼδ εἰσῆλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ αὐτὸς ἐκάθητο ἐν τῷ ὑπερῴῳ τῷ θερινῷ αὐτοῦ μονώτατος· καὶ εἶπεν Ἀὼδ, λόγος θεοῦ μοι πρὸς σὲ βασιλεῦ· καὶ ἐξανέστη ἐκ τοῦ θρόνου Ἐγλὼν ἐγγὺς αὐτοῦ· καὶ ἐγένετο ἅμα τῷ ἀναστῆναι.

21. Καὶ ἐξέτεινεν Ἀὼδ τὴν χεῖρα τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ, καὶ ἔλαβε τὴν μάχαιραν ἀπὸ τοῦ μηροῦ τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐνέπηξεν αὐτὴν εἰς τὴν κοιλίαν Ἐγλών.

22. Καὶ ἐπεισήνεγκεν καί γε τὴν λαβὴν ὀπίσω τῆς φλογός, καὶ ἀπέκλεισεν τὸ στέαρ κατὰ τῆς φλογός, ὅτι οὐκ ἐξέσπασεν τὴν μάχαιραν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ· καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν προστάδα.

23. Καὶ ἐξῆλθεν Ἀὼδ τοὺς διατεταγμένους, καὶ ἀπέκλεισεν τὰς θύρας τοῦ ὑπερῴου ἐπ' αὐτόν, καὶ ἐσφήνωσεν.

24. Καὶ αὐτὸς ἐξῆλθεν, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ εἰσῆλθον, καὶ ἰδοὺ αἱ θύραι τοῦ ὑπερῴου ἀποκεκλεισμέναι· καὶ εἶπαν, μήποτε πρὸς δίφρους κάθηται ἐν τῇ ἀποχωρήσει τοῦ κοιτῶνος.

Καὶ

15. Et poſtea clamaverunt ad Dominum: qui ſuſcitavit eis ſalvatorem vocabulo Aod, filium Gera, filii Jemini, qui utraq; manu pro dextera utebatur. Miſeruntque filii Iſrael per illum munera Eglon regi Moab.

16. Qui fecit ſibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus eſt eo ſubter ſagum in dextero femore.

17. Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon craſſus nimis.

18. Cumque obtuliſſet ei munera, proſecutus eſt ſocios, qui cum eo venerant.

19. Et reverſus de Galgalis, ubi erant idola, dixit ad Regem, verbum ſecretum habeo ad te ô Rex. Et ille imperavit ſilentium: egreſsiſque omnibus qui circa eum erant,

20. Ingreſſus eſt Aod ad eum. Sedebat autem in æſtivo cœnaculo ſolus, dixitque, verbum Dei habeo ad te. Qui ſtatim ſurrexit de throno.

21. Extenditq; Aod ſiniſtram manum, & tulit ſicam de dextro femore ſuo, infixitq; eam in ventrem ejus.

22. Tam validé ut capulus ſequeretur ferrum in vulnere, ac pinguiſsimo adipe ſtringeretur. Nec eduxit gladium, ſed ita ut percuſſerat, reliquit in corpore: ſtatimq; per ſecreta naturæ alvi ſtercora proruperunt.

23. Aod autem clauſis diligentiſsimè oſtiis cœnaculi, & obfirmatis ſera,

24. Per poſticum egreſſus eſt. Servique regis ingreſsi viderunt clauſas fores cœnaculi, atque dixerunt, forſitan purgat alvum in æſtivo cœnaculo.

Ex-

15. Clamaverunt autem filii Iſrael ad Jehovam, ſuſcitavitq; Jehova eis ſervatorem Ehud filium Gera filii Jemini, virum [12] captum manu dextera ſua: Miſeruntq; filii Iſrael per manum ejus munus ipſi Eglõ regi Moab.

16. Fecit autem ſibi Ehud gladium [13] habentem duas acies: cubitus longitudo ejus: accinxitq; ſe eo ſub veſtibus ſuis ſuper femur dextrum ſuum.

17. [14] Obtulit itaq; munus Eglon regi Moab: Eglon autem *erat* vir pinguis valde

18. [15] Quum autem obtuliſſet munus, proſequutus eſt populũ, qui detulerat munus.

19. Ipſe autem reverſus eſt á lapidicinis quæ *erant* [16] in Gilgal, & dixit, verbum ſecreti *eſt* mihi ad te, ô rex. [17] Cui reſpondit, Sile. Et egreſsi ſunt ab eo omnes qui ſtabant juxta eum.

20. Tum Ehud ingreſſus eſt ad eum: is autem [18] ſedebat in cœnaculo æſtivo ſolus: dixitq; Ehud, verbum Dei mihi *eſt* ad te. Et ſurrexit de ſolio,

21. Tunc miſit Ehud manum ſiniſtram ſuam, tulitq; gladium á femore dextero ſuo, ac infixit eum in ventrem ejus.

22. Et ingreſſus eſt etjam capulus poſt [19] ferrum, & clauſit adeps poſt ferrum. non enim poterat educere gladium è ventre illius: & exivit ſtercus.

23. Egreſſus eſt autem Ehud per veſtibulum, & clauſit fores cœnaculi ſuper illum, & [20] obfirmavit ſera.

24. Quum autem egreſſus fuiſſet, ſervi ejus ingreſsi ſunt, & viderunt & ecce fores cœnaculi obſeratæ: tum dixerunt, Certé [21] tegit pedes ſuos in cœnaculo æſtivo.

Et

15. Da ſchrien ſie zu dem HERRN/ vnd der HERR erwecket jnen einen heiland/ Ehud den ſon Gera des ſons Jemini/ der war linck. Vnd da die kinder Jſrael durch denſelben geſchenck ſandten/ Eglon der Moabiter könige/

16. Macht jm Ehud ein zweyſchneidig ſchwert einer ellen lang/ vnd gürtet es vnter ſein kleid auff ſeine rechte hüfft.

17. Vnd bracht das geſchenck dem Eglon der Moabiter könige. Eglon aber war ein ſehr fetter man.

18. Vnd da er das geſchencke hatte vberantwortet/ lies er das volck/ die das geſchenck getragen hatten.

19. Vnd kart vmb von den götzen zu Gilgal/ vnd lies anſagen/ Jch hab o könig/ dir was heimlichs zu ſagen. Er aber hies ſchweigen/ vnd giengen aus von jm alle die vmb jn ſtunden.

20. Vnd Ehud kam zu jm hinein/ Er aber ſaß in der ſommerleube. Vnd Ehud ſprach/ Jch hab Gottes wort an dich. Da ſtund er auff von ſeinem ſtuel.

21. Ehud aber recket ſeine lincken hand aus/ vnd nam dz ſchwert von ſeiner rechten hüfft/ vnd ſties jm in ſeinen bauch.

22. Das auch das hefft der ſchneiden nach hinein fuhr/ vnd das fette das hefft verſchloß/ (Denn er zoch das ſchwert nit aus ſeinen bauch) das der miſt von jm gieng.

23. Aber Ehud gieng den ſaal hinaus/ vnd thet die thür hinder jm zu/ vnd verſchloß ſie.

24. Da er nu hinaus war/ kamen ſeine knechte hinein vnd ſahen/ das die thür der ſommerleube verſchloſſen war/ vnd ſprachen/ Er iſt vieleicht zu ſtuel gangen in der kamer an der ſommerleube.

Da

12. *clanſum (contractum) manu d. ſ. (ut uti illa nõ poſſet. i. erat ſcæva vel ſcævola) & miſerunt f. I. in manu e.*

13. *& ei duo ora: cub. l. e. et acc. eum deſub.*

14. *& appropinquare fecit minchã Egloni.*

15. *& fuit, quum finiſſet offerre minchã, & dimiſit populum, ferentes minchã.*

16 *cum G.*

17. *& dixit & c. omnes ſtãtes ſuper eum.*

18. *ſedens (ſc. erat) in cœna. refrigerationis, quod ei ſoli ipſi. ſc. erat.*

19. *laminam, & clauſit ſe adeps propter laminã, quia non evaginavit gl.*

20. *obſeravit. Et ipſe exiit, & ſervi e. venerunt.*

21. *tegens ipſe ped. ſ. (honeſta purgantis alvum periphraſis. 1. Sa. 24. v. 3.) in C. refrigerationis.*

25. Da sie aber so lang harreten / biß sie sich schemeten/ Denn niemand thet die thür der leuben auff/ namen sie den schlüssel vnd schlossen auff/ Sihe/da lag jr Herr auff der erden tod.
26. Ehud aber war entrunnen/dieweil sie verzogen vnd gieng für den götzen vber /vnd entran biß gen Seirath.
27. Vnd da er hinein kam/ blies er die posaunen auff dem gebirge Ephraim. Vnd die kinder Jsrael zogen mit jm vom gebirge/ vnd er für jnen her.
28. Vnd sprach zu inen/Jaget mir nach / Denn der HERR hat euch die Moabiter ewr feinde in ewr hende gegeben. Vnd sie jagten jm nach vnd gewonnen die furt am Jordan ein / die gen Moab gehet/vnd liessen niemand hinüber gehen.
29. Vnd schlugen die Moabiter zu der zeit / bey zehen tausent man/ allzumal die besten vnd streitbare menner / dz nicht einer entran.
30. Also wurden die Moabiter zu der zeit vnter die hand der kinder Jsrael gedempfft/ vnd das land war stille achtzig jar.
31. Darnach war Samgar der son Anath/der schlug sechs hundert Philister / mit einem ochsenstecken/ vnd erlöset auch Jsrael.

Das IIII. Cap.

ABer die kinder Jsrael theten fürder vbel für dem HERRN/ da Ehud gestorben war.
2. Vnd der HERR verkaufft sie in die hand Jabin der Cananiter könig / der zu Hazor saß/vnd sein feld heuptman war Sissera/ vnd er wonet zu Haroseth der heiden.
3. Vnd die kinder Jsrael schrien zum HERRN/ Denn er hatte neun hundert eisern wagen / vnd zwang die kinder Jsrael mit gewalt zwentzig jar.

Et e. usq; pudefieri, & ecce non ipse aperiens (sc. erat) fores. c. 22 cadens (i. jacēs. sc. erat) in t. m. 23. usque tardare eos, & ipse tr.

24. & fugit in adveniendo illum, & cl. in tuba.

25. post me.

484:

26. dederunt virum tr.

27. viri (sic insp.) omn. p. & o. v. virtutis & non e. vir.

28. centū (i. centurias) viri in stim.

Cap. 4.

1. & (i. postquā) Ehud mortuus est.

2. & ipse hactenus sc. erat.
3. novem centum (i. enneacenturiarū) currus ferri ei & ipse. o.

25. Et expectaverunt donec tardaret: & ecce non aperiebat fores cœnaculi: tulerunt igitur clavem, & aperuerunt: & ecce dominus eorum 22 ceciderat in terram mortuus.
26. Ehud autem evaserat 23 dum tardarent illi, & transierat lapidicinas, evaseratq; in Seirath.
27. 24 Quum autem pervenisset *ad suos* clanxit tuba in monte Ephraim, descenderuntq; cum eo filii Israel de mōte, & ipse ante eos.
28. Dixitq; ad eos, Sequimini 25 me: tradidit enim Jehovah inimicos vestros, [1] Moab in manum vestram. Descenderunt itaq; post eum, & occupaverunt vada Jarden ipsi Moab, neq; 26 permiserunt quēquam transire.
29. Percusseruntq; Moab tempore illo circiter decem millia 27 virorum, omnem pinguem, & omnem virum fortem, nec evasit quisquam.
30. Humiliatusq; est Moab in die illa sub manu, Israel, & quievit terra octoginta annis.
31. Post ipsum autem fuit Samgar filius Anath, & percussit *ex* Pelisthim 28 sexcētos viros stimulo bovis, servavitq; etjam ipse Israelem.

CAP. IIII.

ADdiderūt autem filii Israel facere malum in oculis Jehovæ, 1 Ehud mortuo.
2. Et vendidit eos Jehovah in manum Jabin regis Chenaan, qui regnaverat in Hasor, & princeps exercitus ejus erat Sisera: 2 ipse antem habitabat in Haroseth gentium.
3. Et clamaverunt filii Israel ad Jehovam: quia 3 nongenti currus ferrei *erant* ei: & ipse oppresserat Israelē fortiter viginti annis.

25. Expectantesque diu donec erubescerent, & videntes quòd nullus aperiret, tulerunt clavem: & aperientes invenerūt dominū suum in terra jacentem mortuum.
26. Aod autem dum illi turbarentur, effugit, & pertransiit locum idolorum unde reversus fuerat. Venitque in Seirath:
27. Et statim insonuit buccina in monte Ephraim: descenderuntq; cum eo filii Israel, ipso in fronte gradiente.
28. Qui dixit ad eos, sequimini me: tradidit enim Dominus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descenderuntque post eum, & occupaverunt vada Jordanis, quæ transmittunt in Moab: & non dimiserunt transire quenquam:
29. Sed percusserunt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robustos & fortes viros, nullus eorum evadere potuit.
30. Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israel: & quievit terra octoginta annis.
31. Post hunc fuit Samgar filius Anath, qui percussit de Philisthiim sexcentos viros vomere: & ipse quoq; defendit Israel.

CAP. IIII.

ADdideruntq; filii Israel facere malum in conspectu Domini post mortē Aod.
2. Et tradidit illos Dominus in manus Jabin regis Chanaā, qui regnavit in Asor: habuitq; ducem exercitus sui nomine Sisaram, ipse autem habitabat in Haroseth gentium.
3. Clamaveruntq; filii Israel ad Dominum, nongentos enim habebat falcatos currus, & per viginti annos vehementer oppresserat eos.

25. Καὶ προσέμειναν αἰσχυνόμενοι· καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν ὁ ἀνοίγων τὰς θύρας τοῦ ὑπερῴου· καὶ ἔλαβον τὴν κλεῖδα καὶ ἤνοιξαν· καὶ ἰδοὺ ὁ κύριος αὐτῶν πεπτωκὼς ἐπὶ τὴν γῆν τεθνηκώς.
26. Καὶ Αὼδ διεσώθη ἕως ἐθορυβοῦντο· καὶ οὐκ ἦν ὁ προσνοῶν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς παρῆλθεν τὰ γλυπτὰ, καὶ διεσώθη εἰς Σειρωθά.
27. Καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἦλθεν καὶ ἐσάλπισεν κερατίνῃ ἐν ὄρει Ἐφραΐμ, καὶ κατέβησαν σὺν αὐτῷ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ ὄρους, καὶ αὐτὸς ἔμπροσθεν αὐτῶν.
28. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, καταβῆτε ὀπίσω μου, ὅτι παρέδωκεν Κύριος ὁ Θεὸς τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν τὴν Μωὰβ ἐν χειρὶ ἡμῶν· καὶ κατέβησαν ὀπίσω αὐτοῦ καὶ προκατελάβοντο τὰς διαβάσεις τοῦ Ἰορδάνου τῆς Μωάβ· καὶ οὐκ ἀφῆκαν ἄνδρα διαβῆναι.
29. Καὶ ἐπάταξαν τὴν Μωὰβ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὡσεὶ δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν πάντας τοὺς μαχητὰς καὶ πάντα ἄνδρα δυνάμεως, καὶ οὐ διεσώθη ἀνήρ.
30. Καὶ ἐνετράπη Μωὰβ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὑπὸ τὴν χεῖρα Ἰσραήλ, καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ ὀγδοήκοντα ἔτη.
31. Καὶ μετὰ τοῦτον ἀνέστη Σαμεγὰρ υἱὸς Ἀνὰθ καὶ ἐπάταξεν τοὺς ἀλλοφύλους εἰς ἑξακοσίους ἄνδρας ἀροτρόποδι τῶν βοῶν· καὶ ἔσωσεν αὐτὸς τὸν Ἰσραήλ.

Κεφαλ. δ'.

ΚΑὶ προσέθεντο οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἔναντι Κυρίου, καὶ Αὼδ ἀπέθανεν. 1. Reg. 12 v. 9.
2. Καὶ ἀπέδοτο αὐτοὺς Κύριος ἐν χειρὶ Ἰαβὶν βασιλέως Χαναάν, ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Ἀσώρ· καὶ ὁ ἄρχων τῆς δυνάμεως αὐτοῦ Σισάρα· καὶ αὐτὸς κατῴκει ἐν Ἀρισὼθ τῶν ἐθνῶν.
3. Καὶ ἐκέκραξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς Κύριον ὅτι ἐννακόσια ἅρματα σιδηρᾶ ἦν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἔθλιψεν τὸν Ἰσραὴλ κατὰ κράτος εἴκοσι ἔτη.

Samgar philistæos percutit.

4. Καὶ Δεββωρὰ γυνὴ προφῆτις γυνὴ Λαφιδὼθ αὐτὴ ἔκρινεν τὸν Ισραὴλ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.
5. Καὶ αὐτὴ ἐκάθητο ὑπὸ φοίνικα Δεββωρὰ ἀναμέσον τῆς Ραμὰ, καὶ ἀναμέσον Βαιθὴλ ἐν ὄρει Εφραὶμ, καὶ ἀνέβαινον πρὸς αὐτὴν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐκεῖ τοῦ κρίνεσθαι.
6. Καὶ ἀπέστειλεν Δεββωρὰ, καὶ ἐκάλεσεν τὸν Βαρὰκ υἱὸν Ἀβινεὲμ ἐκ Κάδης Νεφθαλί· καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, οὐχὶ ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεός σοι, καὶ ἀπελεύσῃ εἰς ὄρος Θαβὼρ, καὶ λήψῃ μετὰ σεαυτοῦ δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν ἀπὸ τῶν υἱῶν Νεφθαλὶ, καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ζαβουλών.
7. Καὶ ἐπάξω πρὸς σὲ εἰς τὸν χειμάῤῥουν Κισὼν τὸν Σισάρα ἄρχοντα τῆς δυνάμεως Ιαβίν, καὶ τὰ ἅρματα αὐτοῦ καὶ τὸ πλῆθος αὐτοῦ, καὶ παραδώσω αὐτὸν ἐν τῇ χειρί σου.
8. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὴν Βαράκ, ἐὰν πορευθῇς μετ᾽ ἐμοῦ, πορεύσομαι· καὶ ἐὰν μὴ πορευθῇς, οὐ πορεύσομαι.
9. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Δεββωρά, πορευομένη πορεύσομαι μετὰ σοῦ· πλὴν γίνωσκε ὅτι οὐκ ἔσται τὸ προτέρημά σου εἰς τὴν ὁδὸν ἣν σὺ πορεύῃ, ὅτι ἐν χειρὶ γυναικὸς ἀποδώσεται Κύριος τὸν Σισάρα· καὶ ἀνέστη Δεββωρὰ, καὶ ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Βαρὰκ ἐκ Κάδης.
10. Καὶ παρήγγειλεν Βαρὰκ τῷ Ζαβουλὼν καὶ τῷ Νεφθαλὶ εἰς Κεδές, καὶ ἀνέβησαν κατὰ πόδας αὐτοῦ δέκα χιλιάδες ἀνδρῶν, καὶ ἀνέβη μετ᾽ αὐτοῦ Δεββωρά.
11. Καὶ οἱ πλησίον τοῦ Κιναίου ἐχωρίσθησαν ἀπὸ Κεὰν ἀπὸ τῶν υἱῶν Οβὰβ γαμβροῦ Μωυσῆ· καὶ ἔπηξεν τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἕως δρυὸς ἀναπαυομένων, ἥ ἐστιν ἐχόμενα Κεδές.
12. Καὶ ἀνήγγειλαν τῷ Σισάρᾳ, ὅτι ἀνέβη Βαρὰκ υἱὸς Ἀβινεὲμ ἐπ᾽ ὄρους Θαβώρ.
13. Καὶ ἐκάλεσεν Σισάρα πάντα τὰ ἅρματα αὐτοῦ ἐννακόσια ἅρματα σιδηρᾶ, καὶ πάντα

τὸν

4. Erat autem Debora prophetis uxor Lapidoth quæ judicabat populum in illo tempore.
5. Et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama & Bethel in monte Ephraim: ascendebantque ad eam filii Israel in omne judicium.
6. Quæ misit, & vocavit Barac filium Abinoem de Cedes Nepthali: dixitque ad eum, Præcepit tibi Dominus Deus Israel, vade, & duc exercitum in montem Thabor, tollesq; tecum decem millia pugnatorum de filiis Nepthali, & de filiis Zabulon.
7. Ego autem adducam ad te in loco torrentis Cison, Sisaram principem exercitus Jabin, & currus ejus, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua.
8. Dixitque ad eam Barac, Si venis mecum, vadam: si nolueris venire mecum, non pergam.
9. Quæ dixit ad eum, ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara. Surrexit itaque Debora, & perrexit cum Barac in Cedes.
10. Qui, accitis Zabulon, & Nepthali, ascendit cum decem millibus pugnatorum, habens Deboram in comitatu suo.
11. Haber autem Cinæus recesserat quondam á cæteris Cinæis fratribus suis filiis Hobab, cognati Moysi: & tetenderat tabercula usque ad vallem, quæ vocatur Sennim, & erat juxta Cedes.
12. Nuntiatumque est Sisaræ quòd ascendisset Barac filius Abinoem in mõtem Thabor:
13. Et congregavit nongentos falcatos currus, & omnem exercitum de

Ha-

4. Deborah autem mulier prophetis uxor Lappidoth 4 judicabat Israelem tempore illo.
5. Ea autem habitavit sub palma Deborah, inter Ramah & Bethel in monte Ephraim: & ascendebant ad eam filii Israel ad judicium.
6. Misitq; & vocavit Barac filium Abinoam de Cedes Naphthali: dixitq; ad eum, Nonne precepit Jehovah Deus Israel, Vade, & 5 pertrahe in montem Thabor, & tolle tecum decem millia virorum de filiis Naphthali, & de filiis Zebulun?
7. Et pertraham ad te ad torrentem Cison Sisera principem exercitus Jabin, & 6 currus ejus, & multitudinem ejus, & tradam eum in manum tuam.
8. Dixitq; ad eam Barac, si 7 veneris mecum, ibo: si autem non veneris mecum, non ibo.
9. 8 Quæ respondit, ibo *quidem* tecum verum *in hoc* non erit gloria tua in via per quam tu ambulas: quia in manum mulieris tradet Jehovah Sisera. Surrexit itaq; Deborah, & perrexit 9 cum Barac in Cedes.
10. 9 Congregavit itaq; Barac Zebulun & Naphthali in Cedes, & ascendit in pedibus suis, & decem millia 10 virorum: ascendit quoq; cum eo Deborah.
11. Heber autem Cenæus separaverat se á Caín á filiis Hobab soceri Moseh, & tetenderat tabernaculum suum usq; *ad* Elon in Saanannim, quę *est* 11 in Cedes.
12. Renuntiaverunt autem ipsi Sisera quod ascendisset Barac filius Abinoam *in* montem Thabor.
13. Congregavit igitur Sisera 12 omnes currus suos, nongentos currus

fer-

4. Zu derselben zeit war richterin in Jsrael die prophetin Debora / ein eheweib des Lapidoth.
5. Vnd sie wonet vnter der palmen Debora / zwischen Rama vnd BethEl/auff dem gebirge Ephraim/ vnd die kinder Jsrael kamen zu jr hinauff für gericht.
6. Dieselbige sand hin/ vnd ließ ruffen Barak dem son Abinoam von Kedes Naphthali/vnd lies jm sagen / Hat dir nicht der HERR der Gott Jsrael geboten/gehe hin/ vnd zeuch auff den berg Thabor/ vnd nim zehen tausent man mit dir/von den kindern Naphthali vnd Sebulon?
7. Denn ich wil Sissera den feldheuptman Jabin/ zu dir zihen an das wasser Kison/ mit seinen wagen/vnd mit seiner menge/vnd wil jn in deine hende geben.
8. Barak sprach zu jr/Wenn du mit mir zeuchst / so wil ich zihen/Zeuchstu aber nicht mit mir/so wil ich nicht zihen.
9. Sie sprach / Jch wil mit dir zihen / aber der preiß wird nicht dein sein / auff dieser reise die du thust / sondern der HERR wird Sissera in eines weibes hand vbergeben. Also macht sich Debora auff vnd zoch mit Barak gen Kedes.
10. Da rieff Barak Sebulon vnd Naphthali gen Kedes/vnd zoch zu fuß mit zehen tausent man / Debora zoch auch mit jm.
11. Heber aber der Keniter war von den Kenitern / von den kindern Hobab Moses schwager gezogen / vnd hatte seine hütten auffgeschlagen beyden eichen Zaanaim neben Kedes.
12. Da ward Sissera angesagt / das Barak der son Abinoam auff den berg Thabor gezogen were.
13. Vnd er rieff allen seiner wagen zusamen/neun hundert eisern wagern/vnd allem volck

H dat

filios Israel in fortitudine viginti (duas decades) anni. 4. ipsa judicatas Israe. in temp. i et ipsa residens s.p. D. inter R. & inter B.

5. trahes in m. T. & capies tecum d. m. viri.

6. currũ ejus.

7. veneris mecum, & ibo.

8. & dixit, eundo ibo tecum, verum tamen non e.g. t. super via, quam tu ambulans (scil. es) q. in m. m. vendet J. s.
9. & conclamavit.
10. viri.

11. cum Cedes.

12. omnẽ currum suum, nongentorum centuriæ currus ferri.

das mit jm war von Haroseth der heiden/ an das wasser Kison.

14. Debora aber sprach zu Barak/ Auff/ das ist der tag/ da dir der HERR Sissera hat in deine hand gegeben/ Denn der HERR wird für dir eraus zihen. Also zoch Barak von dem berge Thabor erab/ vnd die zehen tausent man jm nach.

15. Aber der HERR erschrecket den Sissera/ sampt alle seinen wagen vnd gantzen heer / für der scherffe des schwerts Barak / das Sissera von seinem wagen sprang/ vnd floh zu füssen.

16. Barak aber jaget nach den wagen vnd dem heer biß gen Haroseth der heiden / vnd alles heer Sissera fiel für der scherffe des schwerts/ das nicht einer vberbleib.

17. Sissera aber floh zu füssen in die hütten Jael / des weibes Heber des Keniters/ Denn der könig Jabin zu Hazor/ vnd das haus Heber des Keniters/ stunden mit einander in friede.

18. Jael aber gieng eraus Sissera entgegen/ vnd sprach zu jm / Weiche mein Herr/ weiche zu mir/ vnd fürcht dich nicht. Vnd er weich zu ir ein in jre hütten/ vnd sie deckte jn zu mit einen mantel.

19. Er aber sprach zu jr/ Lieber/ Gib mir ein wenig wassers zu trincken/ denn mich dürstet. Da thet sie auff einen milchtopff/ vnd gab jm zu trincken/ vnd decket jn zu.

20. Vnd er sprach zu jr/ Tritt in der hütten thür / vnd wenn jemand kömpt vnd fraget / ob jemand hie sey? So sprich/ Niemand.

21. Da nam Jael das weib Heber einen nagel von der hütten/ vnd einen hamer in jre hand / vnd gieng leise zu jm hinein/ vnd schlug jm den nagel durch seinen schlaff/ das er zur erden sanck / Er aber entschlummet / ward anmechtig vnd starb.

Margin notes: 13. *viri.* 14. *omnē currum & c. ad os gladii.* 15. *post currum & post castrametationem u. H. g. & cecidit omnis castrametatio S, ad os gl. non relictus est usq; ad unum.* 16. *& inter domum.* 17. *pota me (sic infra) quaso pauculo aqua quia sitivi.* 18. *& erit, si vir ingredietur.* 19. *vir? & dices: non.* 20. *in silentio.* 21. *lassus erat.*

ferreos, & omnem populum qui *erat* secum de Haroseth gentium ad torrentem Cison.
14. Dixitq; Deborah ad Barac, Surge: hæc enim *est* dies, *in* qua tradidit Jehovah Sisera in manum tuam: nonne Jehovah egressus est ante te? Et descendit Barac de monte Thabor, & decem millia [13] virorum post eum.
15. Et contrivit Jehovah Sisera, & [14] omnes currus, ac omnia castra acie gladii ante Barac: descenditq; Sisera de curru, & fugit pedibus suis.

16. Barac autem persequutus est [15] currus & castra usq; Haroseth gentium, & ceciderunt omnia castra Sisera acie gladii, non remansit ne unus quidem.
17. Sisera autem fugit pedibus suis ad tabernaculum Jael uxoris Heber Cenæi, pax enim *erat* inter Jabin regem Hasor, [16] & familiam Heber Cenæi.
18. Et egressa est Jael in occursum Sisera, dixitq; ad eum, Declina domine mi, declina ad me, ne timeas. Et declinavit ad eam in tabernaculum, & operuit eum tegumento.

19. Dixitq; ad eam, [17] Da quæso mihi bibere paululum aquæ, quia sitio. Et aperuit utrem lactis potumq; dedit ei, atq; operuit eum.

20. Dixit præterea ad eam, Sta *ad* ostium tabernaculi: [18] ut si quis ingressus fuerit, & interrogaverit te, ac dixerit, Estne hic [19] quisquam? dicas, Non.

21. Et tulit Jael uxor Heber clavum tabernaculi, & posuit malleum in manu sua: ingressaq; est ad eum [20] clam, infixit clavum in tempus ejus, atq; infixus est in terram! (ille autem soporatus erat & [21] lassus) & *ita* mortuus est.

Haroseth gentium ad torrentem Cison.
14. Dixitque Debora ad Barac, Surge, hęc est enim dies in qua tradidit Dominus Sisaram in manus tuas: En ipse ductor est tuus. Descendit itaq; Barac de monte Thabor, & decem millia pugnatorum cum eo.
15. *Exterruitq; Dominus Sisaram, & omnes currus ejus, universamque multitudinem in ore gladii ad conspectum Barac: in tantum ut Sisara de curru desiliens, pedibus fugeret,
16. Et Barac persequeretur fugientes currus, & exercitum usque ad Haroseth gentium, & omnis hostium multitudo usque ad internecionē caderet.
17. Sisara autem fugiens pervenit ad tentorium Jahel uxoris Haber Cinæi. Erat autem pax inter Jabin regem Azor, & domum Haber Cinæi.
18. Egressa igitur Jahel in occursum Sisaræ, dixit ad eum, intra ad me domine mi, intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum ejus, & opertus ab ea pallio,
19. Dixit ad eam, Da mihi obsecro paululum aquæ, quia sitio valde. Quę aperuit utrem lactis, & dedit ei bibere, & operuit illum.
20. Dixitque Sisara ad eam, Sta ante ostium tabernaculi: & cùm venerit aliquis interrogans te, & dicens, Nunquid hic est aliquis? Respondebis, Nullus est.
21. Tulit itaq; Jahel uxor Haber, clavum tabernaculi, assumens pariter & malleum: & ingressa abscondité, & cum silentio posuit supra tempus capitis ejus clavū, percussumque malleo defixit in cerebrum usq; ad terrā qui soporem morti socians defecit, & mortuus est.

τὸν λαὸν τὸν μετ᾽ αὐτοῦ ἀπὸ Ἀρισὼθ τῶν ἐθνῶν εἰς τὸν χειμάρρουν Κισών.
14. Καὶ εἶπεν Δεββωρὰ πρὸς Βαράκ, ἀνάστηθι, ὅτι αὕτη ἡ ἡμέρα ἐν ᾗ παρέδωκεν Κύριος τὸν Σισάρα ἐν χειρί σου. οὐκ ἰδοὺ Κύριος ἐλεύσεται ἔμπροσθέν σου; καὶ κατέβη Βαρὰκ ἀπὸ τοῦ ὄρους Θαβὼρ καὶ δέκα χιλιάδες ἀνδρῶν ὀπίσω αὐτοῦ.
15. Καὶ ἐξέστησεν Κύριος τὸν Σισάρα καὶ πάντα τὰ ἅρματα αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν τὴν παρεμβολὴν αὐτοῦ ἐν στόματι ῥομφαίας ἐνώπιον Βαράκ· καὶ κατέβη Σισάρα ἀπὸ τοῦ ἅρματος, καὶ ἔφυγε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ.

16. Καὶ Βαρὰκ διώκων ὀπίσω τῶν ἁρμάτων, καὶ ὀπίσω τῆς παρεμβολῆς ἕως δρυμοῦ τῶν ἐθνῶν, καὶ ἔπεσεν πᾶσα ἡ παρεμβολὴ Σισάρας ἐν στόματι ῥομφαίας, οὐ κατελείφθη ἕως ἑνός.
17. Καὶ Σισάρα ἀνεχώρησεν τοῖς ποσὶν αὐτοῦ εἰς σκηνὴν Ἰαὴλ γυναικὸς Χαβὲρ τοῦ Κιναίου, ὅτι εἰρήνη ἀναμέσον Ἰαβὶν βασιλέως Ἀσὼρ καὶ ἀναμέσον τοῦ οἴκου Χαβὲρ τοῦ Κιναίου.
18. Καὶ ἐξῆλθεν Ἰαὴλ εἰς ἀπάντησιν Σισάρα, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, ἔκνευσον Κύριέ μου, ἔκνευσον πρός με, μὴ φοβοῦ· καὶ ἐξένευσεν πρὸς αὐτὴν εἰς τὴν σκηνὴν, καὶ συνεκάλυψεν αὐτὸν ἐν τῇ δέρρῃ αὐτῆς.
19. Καὶ εἶπεν Σισάρα πρὸς αὐτήν, πότισον δή με μικρὸν ὕδωρ, ὅτι ἐδίψησα. καὶ ἤνοιξεν τὸν ἀσκὸν τοῦ γάλακτος, καὶ ἐπότισεν αὐτόν, καὶ συνεκάλυψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.
20. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτήν στῆθι ἐν τῇ θύρᾳ τῆς σκηνῆς· καὶ ἔσται ἐάν τις ἔλθῃ πρὸς σὲ καὶ ἐρωτήσῃ σε, καὶ εἴπῃ σοι, ἔστιν ἐνταῦθα ἀνήρ; καὶ ἐρεῖς, οὐκ ἔστιν.

21. Καὶ ἔλαβεν Ἰαὴλ γυνὴ Χαβὲρ τὸν πάσσαλον τῆς σκηνῆς καὶ ἔθηκεν τὴν σφῦραν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, καὶ εἰσῆλθεν πρὸς αὐτὸν ἡσυχῇ, καὶ ἐνέκρουσε τὸν πάσσαλον ἐν τῇ γνάθῳ αὐτοῦ καὶ διήλασεν ἐν τῇ γῇ· καὶ αὐτὸς ἀπεσκάρισεν ἀναμέσον τῶν ποδῶν αὐτῆς. καὶ ἐξέψυξεν καὶ ἀπέθανεν.

Margin note: *Psal. 83. v. 10.*

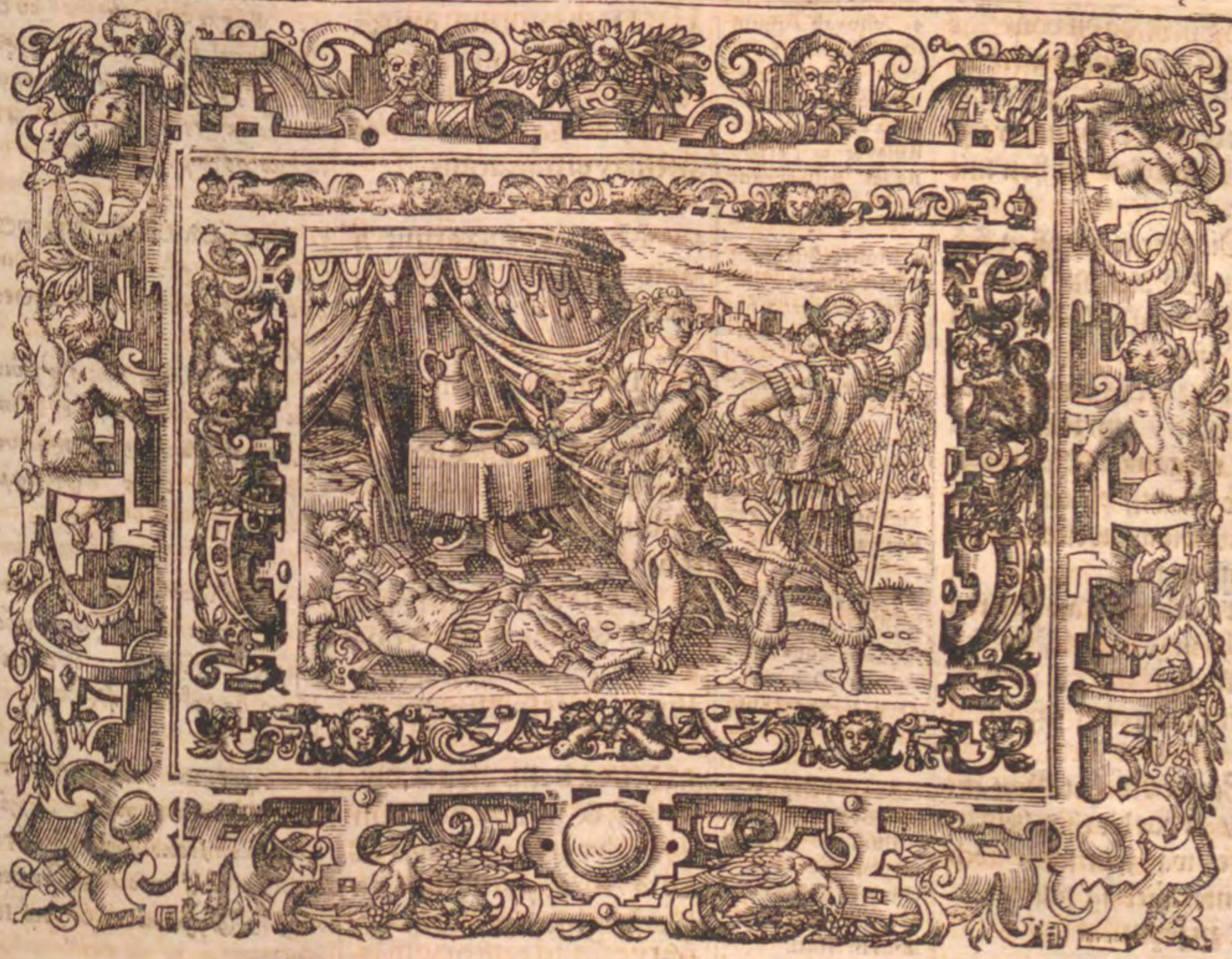

22. Καὶ ἰδοὺ Βαρὰκ διώκων τ̃ Σισάρα, καὶ ἐξῆλθεν Ιαὴλ εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, δεῦρο καὶ δείξω σοι τὸν ἄνδρα ὃν σὺ ζητεῖς· καὶ εἰσῆλθεν πρὸς αὐτὴν, καὶ ἰδοὺ Σισάρα πεπτωκὼς νεκρὸς, καὶ ὁ πάσσαλος ἐν τῇ γνάθῳ αὐτοῦ.

23. Καὶ ἐταπείνωσεν Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τὸν Ιαβὶν βασιλέα Χαναὰν ἐνώπιον υἱῶν Ισραήλ.

24. Καὶ ἐπορεύετο χεὶρ υἱῶν Ισραὴλ πορευομένη καὶ σκληρυνομένη ἐπὶ Ιαβὶν βασιλέα Χαναὰν ἕως ἐξωλόθρευσαν αὐτόν.

22. Et ecce Barac sequens Sisaram veniebat, egressáque Jahel in occursum ejus, dixit ei, veni, & ostendam tibi virũ, quem quæris. Qui cum intrasset ad eam, vidit Sisaram jacentem mortuum, & clavum infixum in tempore ejus.

23. Humiliavit ergo Deus in die illo Jabin regem Chanaan coram filiis Israel:

24. Qui crescebant quotidie, & forti manu opprimebant Jabin regem Chanaan, donec delerent eum.

22. Ecce autem Barac 22 persequebatur Sisera: & egressa est Jael in occursum ejus, dixitq; ei, Veni & ostendam tibi virum, quem 23 quæris. Qui ingressus est ad eam, & ecce Sisera erat prostratus humi mortuus, & clavus in tempore ipsius.

23. Humiliavit itaq; Deus die illo Jabin a regem Chenaan coram filiis Israel.

24: Et 24 promovit fortitudo filiorum Israel, fuitq; durior contra Jabin regem Chenaan, donec exciderint ipsum Jabin regem Chenaan.

22. Da aber Barak Sissera nachjaget / gieng jm Jael entgegen eraus / vnd sprach zu jm / Gehe her / ich wil dir den man zeigen / den du suchst. Vnd da er zu jr hinein kam / lag Sissera tod / vnd der nagel stack in seinem schlaff.

23. Also dempfft Gott zu der zeit Jabin der Cananiter könig / für den kindern Israel.

24. Vnd die hand der kinder Israel fuhr fort / vnd ward starck wider Jabin der Cananiter könig / biß sie jn ausrotten.

22. *persequens sc. erat.*
23. *tu quærens (sc. es) & venit ad e. & e. S. cadens mortuus erat.*
24. *& ivit manus filiorum Israel eundo & dura fuit super Jab. r. C. usq; quo exciderent.*

Κεφαλ. ε΄

ΚΑὶ ᾖσεν Δεββωρὰ καὶ Βαρὰκ υἱὸς Αβινοὲμ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ εἶπεν.

2. Εν τῷ ἄρξασθαι ἀρχηγοὺς ἐν Ισραὴλ ἐν προαιρέσει λαοῦ εὐλογεῖτε Κύριον.

3. Ακούσατε βασιλεῖς, ἐνωτίζεσθε σατράπαι, ἐγὼ τῷ Κυρίῳ ᾄσομαι, καὶ ψαλῶ τῷ θεῷ Ισραήλ.

CAP. V.

CEcineruntq; Debora & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes,

2. Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino.

3. Audite reges, auribus percipite principes: Ego sum, ego sum quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israel.

CAP. V.

CEcinit autem Deborah & Barac filius Abinoam die illa, dicendo.

2. 1 Dum ulciscitur ultiones in Israel, dum sponte se offert populus, benedicite Jehovæ.

3. Audite reges, auribus percipite principes: ego Jehovæ, ego *inquam* canam, psallam Jehovæ Deo Israel.

Das V. Cap.

DA sang Debora vnd Barak der son Abinoam zu der zeit / vnd sprachen.

2. Lobet den HERRN / dz Israel wider frey ist worden / vnd das volck willig dazu gewesen ist.

3. Höret zu jr könige / vnd mercket auff jr fürsten / ich wil dem HERRN / wil ich singen / dem HERRN / dem Gott Israel wil ich spielen.

Cap. 5.

1. in ulciscendo u. in I. in spontaneum offerendo se populum.

4. HERR/da du von Seir auszogest vnd einher giengest vom felde Edom / Da erzittert die erde/ der himel troff/ vnd die wolcken troffen mit wasser.

5. Die berge ergossen sich für dem HERRN / der Sinai für dem HERRN dem Gott Israel.

6. Zun zeiten Samgar des sons Anath / zun zeiten Jael waren vergangen die wege/ vnd die da auff pfaten gehen solten / die wandelten durch krumme wege.

7. Es gebrach/ an bawren gebrachs in Israel/ biß das ich Debora auffkam/ biß ich auff kam eine mutter in Israel.

8. Ein newes hat Gott erwelet / er hat die thor bestritten / es war kein schilt noch spies vnter viertzig tausent in Israel zu sehen.

9. Mein hertz ist wol an den regenten Israel/die frewillig sind vnter dem volck.

10. Lobt den HERRN/die jr auff schönen eselin reitet/die jr am gericht sitzt/ vnd singet/ die jr auff dem wege gehet.

11. Da die schützen schrien zwischen den schepffern/ da sage man von der gerechtigkeit des HErrn/von der gerechtigkeit seiner bawren in Israel/ Da zoge des HERRN volck erab zu den thoren.

12. Wolauff/ wolauff Debora/ wolauff/wolauff/ vnd singe ein liedlin / Mach dich auff Barak/ vnd fange deine fenger/du son Abi Noam.

13. Da herrscheten die verlassene vber die mechtigen leute/Der HERR hat geherrschet durch mich vber die gewaltigen.

14. Aus Ephraim war jre wurtzel wider Amalek / vnd nach dir BenJamin in deinem volck. Von Machir sind regenten komen/vnd von Sebulon sind regierer worden/ durch die schreibfedder.

1. in exeundo te de Seir, in incedendo te.
3. perambulabunt (fut. pro præt.) semitas.
4. eliget.
5. conspicietur.
6. in quadragint. (quatuor decadibus) chiliadis.
7 scribas (sic v. 14) Isr spontaneos in pop.
8. equitantes a. c. residentes super M. & incedentes super v. l. A. Voce sagittariorum inter haustrina, illic disserēt.
487:
9. captivā captivitatem (.i. captivos) tuam.
10. dominabitur superstes illustrib9 populi: 3. dominandi potestatem faciet mihi in fort.
11. in Amalec.
12. in virga scribę.

4. Jehovah 1 quum ingressus es è Seir, dum recessisti ex agro Edom, terra cōcussa est, etjam cœli stillaverunt, etjam nubes stillaverunt aquas.

5. Montes fluxerunt à facie Jehovæ, iste Sinai *tremuit* à facie Jehovæ Dei Israel.

6. In diebus Samgar filii Anath, in diebus Jael cessaverunt semitæ: & ambulantes *per* semitas, 3 ambulaverunt *per* semitas tortuosas.

7 Cessaverunt villæ in Israel, cessaverunt *inquam*, donec surrexi ego Deborah, *donec inquam* surrexi mater in Israel.

8 *Quum* 4 elegit deos novos, tunc *fuit* bellum *in* portis: clypeus si 5 conspectus est, & lancea 6 in quadraginta millibus in Israel.

9. Cor meum ad 7 principes Israel, qui voluntarii fuerunt in populo: benedicite Jehovæ.

10. 8 Qui ascenditis asinas candidas, qui habitatis juxta Middin, & qui inceditis in via, loquimini.

11. Propter sonitum jaculantium sagittas in locis ubi hauritur aqua, illic narrent justitias Jehovæ, & justitias villarum ejus in Israel: tunc descenderunt ad portas populus Jehovæ.

12. Exurge Deborah; exurge, exurge, exurge, loquere cāticum: surge Barac, & 9 captivam duc captivitatem tuam fili Abinoam.

13. Tunc 10 dominatus est evasor fortibus populi: Jehovah dominari fecit me fortibus.

14. De Ephraim radix eorum 11 contra Amalec, post te Binjamin contra populos tuos: de Machir descenderunt principes, & de Zebulun trahentes 12 stylo scribæ.

4. Domine cum exires de Seir, & transires per regiones Edom, terra mota est, cœlique ac nubes distillaverunt aquis.

5. Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Israel.

6. In diebus Samgar filii Anath, in diebus Jahel quieverunt semitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles devios.

7. Cessaverunt fortes in Israel, & quieverunt: donec surgeret Debora, surgeret mater in Israel.

8. Nova bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subvertit: clypeus & hasta si apparuerunt in quadraginta millibus Israel.

9. Cor meum diligit principes Israel: qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino.

10. Qui ascendistis super nitentes asinos, & sedetis in judicio, & ambulatis in via, loquimini.

11. Ubi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur justitiæ Domini, & clementia in fortes Israel: tunc descendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12. Surge, surge Debora, surge, surge, & loquere canticum: surge Barac, & apprehende captivos tuos fili Abinoem.

13. Salvatæ sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicavit.

14. Ex Ephraim delevit eos in Amalec, & post eum ex Benjamin in populos tuos, ô Amalec: de Machir principes descenderunt, & de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

4. Κύριε ἐν τῇ ἐξόδῳ σου ἐκ Σηὶρ ἐν τῷ ἐπαίρειν σε ἐξ ἀγροῦ Ἐδώμ, γῆ ἐσείσθη καὶ γε οὐρανὸς ἐξεστάχθη, καὶ αἱ νεφέλαι ἔσταξαν ὕδωρ.

5. Ὄρη ἐσαλεύθησαν ἀπὸ προσώπου Κυρίου, τοῦτο Σινὰ ἀπὸ προσώπου Κυρίου Θεοῦ Ἰσραήλ.

6. Ἐν ἡμέραις Σαμεγὰρ υἱοῦ Ἀνὰθ ἐν ἡμέραις Ἰαὴλ ἐξέλιπον ὁδοὺς, καὶ ἐπορεύθησαν τρίβους· ἐπορεύθησαν ὁδοὺς διεστραμμένας.

7. Ἐξέλιπον οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ἐξέλιπον ἕως οὗ ἀνέστη Δεββωρά, ὅτι ἀνέστη μήτηρ ἐν τῷ Ἰσραήλ.

8. Ἡρέτισαν θεοὺς καινοὺς, τότε ἐπολέμησαν πόλεις ἀρχόντων, σκέπη νεανίδων σιρομαστῶν ἀνώφθη· καὶ σιρομάστης ἐν τεσσαράκοντα χιλιάσιν ἐν τῷ Ἰσραήλ.

9. Ἡ καρδία μου ἐπὶ τὰ διατεταγμένα τῷ Ἰσραήλ· οἱ δυνάσται τοῦ λαοῦ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

10. Ἐπιβεβηκότες ἐπὶ ὑποζυγίων ἐπιλαμπινῶν καθήμενοι ἐπὶ κριτηρίου, καὶ πορευόμενοι ἐφ' ὁδῷ, φθέγξασθε.

11. Φωνὴν ἀνακρουομένων ἀναμέσον εὐφραινομένων· ἐκεῖ δώσουσιν δικαιοσύνην Κυρίῳ· δίκαιοι ἐνίσχυσαν ἐν τῷ Ἰσραήλ· τότε κατέβη εἰς τὰς πόλεις αὐτοῦ ὁ λαὸς Κυρίου.

12. Ἐξεγείρου ἐξεγείρου Δεββωρά, ἐξεγείρου ἐξεγείρου, λάλει μετ' ᾠδῆς· ἐξανίστασο Βαρὰκ καὶ αἰχμαλώτιζε αἰχμαλωσίαν σου υἱὸς Ἀβινεέμ.

13. Τότε ἐμεγαλύνθη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ· Κύριε ταπείνωσόν μοι τοὺς ἰσχυροτέρους μου.

14. Λαὸς Ἐφραὶμ ἐτιμωρήσατο αὐτοὺς ἐν κοιλάδι· ἀδελφός σου Βενιαμὶν ἐν λαοῖς σου· ἐξ ἐμοῦ Μαχεὶρ κατέβησαν ἐξερευνῶντες, καὶ ἐκ Ζαβουλὼν ἐνισχύοντες ἐν σκήπτρῳ γραμματέως.

15. Καὶ ἄρχοντες ἐν Ισσάχαρ μετὰ Δεββώρας καὶ Ισσάχαρ ἔτω Βαρὰκ ἐν τῇ κοιλάδι, ἐξαπέστειλεν πεζὺς αὐτοῦ ἐν διαιρέσεσιν Ρουβὴμ· μεγάλοι ἀκριβασμοὶ καρδίας.

16. Ινα τί μοι κάθησθε ἀναμέσον τῶν μοσφαθαὶμ τοῦ εἰσακούειν συριγμοὺς ἐξεγειρόντων τοῦ διελθεῖν εἰς τὰ τοῦ Ρουβὴμ· μεγάλοι ἐξιχνιασμοὶ καρδίας.

17. Γαλαὰδ ἐν τῷ πέραν τοῦ Ιορδάνου κατεσκήνωσεν· καὶ Δὰν ἵνα τί παροικεῖς πλοίοις; Ασὴρ παρῴκησεν παρ' αἰγιαλὸν θαλασσῶν, καὶ ἐπὶ τὰς διακοπὰς αὐτοῦ κατεσκήνωσεν.

18. Ζαβουλὼν λαὸς ὀνειδίσας ψυχὴν αὐτοῦ εἰς θάνατον, καὶ Νεφθαλὶ ἐπὶ ὕψη ἀγροῦ.

19. Ηλθον βασιλεῖς καὶ παρετάξαντο, τότε ἐπολέμησαν βασιλεῖς Χαναὰν ἐν Ταανὰχ ἐπὶ τοῦ ὕδατος Μαγεδδώ, πλεονεξίαν ἀργυρίου οὐκ ἔλαβον.

20. Εκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπολέμησαν, οἱ ἀστέρες ἐκ τῆς τάξεως αὐτῶν ἐπολέμησαν μετὰ Σισάρα.

21. Χειμάῤῥους Κισσὼν ἐξέβαλεν αὐτούς, χειμάῤῥους Καδημίμ, χειμάῤῥους Κισσών· καταπατήσει αὐτοὺς ψυχή μου δυνατή.

22. Τότε ἀπεκόπησαν πτέρναι ἵππων μαδαρὼθ δυναστῶν αὐτῶν.

23. Καταρᾶσθε Μερώζ· εἶπεν ὁ ἄγγελος Κυρίου, καταρᾶσθε καταράσασθε τοὺς ἐνοίκους αὐτῆς ὅτι οὐκ ἦλθον εἰς τὴν βοήθειαν· κύριος βοηθὸς ἡμῶν Κύριος ἐν μαχηταῖς δυνατός.

24. Ευλογηθείη ἐκ γυναικῶν Ιαὴλ γυνὴ Χάβερ τοῦ Κιναίου· ἐκ γυναικῶν ἐν σκηνῇ εὐλογηθείη.

25. Υδωρ ᾔτησεν αὐτήν, καὶ γάλα ἔδωκεν αὐτῷ ἐν λακάνῃ, ἰσχυρῶν προσήνεγκεν βούτυρον.

26. Τὴν χεῖρα αὐτῆς εἰς πάσσαλον ἐξέτεινεν, τὴν δεξιὰν αὐτῆς εἰς ἀποτομὰς κατακοπτόντων,

Καὶ

15. Duces Iſſachar fuere cum Debora, & Barac veſtigia ſunt ſecuti, qui quaſi in præceps ac barathrũ ſe diſcrimini dedit: diviſo contra ſe Rubē, magnanimorum reperta eſt contentio.

16. Quare habitas inter duos terminos, ut audias ſibilos gregum? diviſo contra ſe Ruben, magnanimorum reperta eſt contentio.

17. Galaad trans Jordanem quieſcebat, & Dan vacabat navibus: Aſer habitabat in littore maris, & in portubus morabatur.

18. Zabulō verò & Nephthali obtulerunt animas ſuas morti in regione Merome.

19. Venerunt reges & pugnaverunt, pugnaverunt reges Chanaan in Tanach juxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere prædantes.

20. De cœlo dimicatum eſt contra eos: ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo, adverſus Siſaram pugnaverunt.

21. Torrens Ciſon traxit cadavera eorum, torrens Cadumim, torrens Ciſon: conculca anima mea robuſtos.

22. Ungulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceps ruentibus fortiſsimis hoſtium.

23. Maledicite terræ Meroz, dixit angelus Domini, maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adjutorium fortiſsimorum ejus.

24. Benedicta inter mulieres Jahel uxor Haber Cinæi, & benedicatur in tabernaculo ſuo.

25. Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26. Siniſtram manum miſit ad clavum, & dextram ad fabrorum malleos, per

cuſ-

15. Principes quoq; in Iſſachar cum Deborah, & Iſſachar: ſic Barac in vallem miſſus eſt 13 pedibus ſuis: in diviſionibus Reuben magnæ *erant* cogitationes cordis.

16. Cur ſediſti inter duas caulas, 14 ut audires ſibilos gregum: in diviſionibus Reuben, magnæ erant inveſtigationes cordis.

17. Gilad 15 transjarden manſit: ſed Dan ut quid habitavit in navibus: Aſer ſedit in portu marium, & 16 in fracturis ſuis habitavit.

18. Zebulun *eſt* populus *qui* 17 expoſuit animam ſuam ad moriendum: & Naphthali ſuper altitudines agri.

19. Venerunt reges, pugnaverunt: tunc pugnaverunt reges Chenaan in Thaanach, & juxta aquas Megiddo: 18 deſiderabile argentum non acceperunt.

20. De cælo pugnaverunt, ſtellæ de viis ſuis pugnaverunt cum Siſera.

21. Torrens Ciſon ſcopavit eos, torrēs antiquitatum, torrens Ciſon, 19 calcaſti ô anima mea *in* fortitudine.

22. Tunc quaſſatæ ſunt calces equi 20 á ſono pedum, ſono pedum fortium ejus.

23. Maledicite Meroz dixit angelus Jehovæ: maledicite maledicendo habitatoribus ejus: quia non 21 adfuerunt ad auxilium Jehovæ, ad auxilium *inquā* Jehovæ contra fortes.

24. Benedicatur præ mulieribus Jael uxor Heber Cinæi, præ mulieribus, *quæ* in tabernaculo benedicatur.

25. Aquam poſtulavit, lac dedit: in phyala 1 fortium obtulit butyrum.

26. 22 Manum ſuam ad clavum miſit, & dexteram ſuam ad malleum laboranti-

um,

15. Vnd fürſten zu Jſaſchar waren mit Debora/ vnd Jſaſchar war wie Barak im grunde geſandt mit ſeinem fußvolck / Ruben hielt hoch von jm/ vnd ſondert ſich von vns.

16. Warumb bleibſtu zwiſchen den hürten/ zu hören das bleken der herde/ vnd helſt groß von dir/ vnd ſonderſt dich von vns?

17. Gilead bleib jenſeid dem Jordan/ vnd warumb wonet Dan vnter den ſchiffen? Aſſer ſaß an der anfurt des meers/ vnd bleib in ſeinen zerriſſenen flecken.

18. Sebulons volck aber waget ſeine ſeele in den tod/ Naphthali auch in der höhe des felds.

19. Die könige kamen vnd ſtritten/ da ſtritten die könige der Cananiter zu Thaanach am waſſer Megiddo/ aber ſie brachten keinen gewin davon.

20. Vom himel ward wider ſie geſtritten / die ſtern in jren leufften ſtritten wider Siſſera.

21. Der bach Kiſon weltzet ſie / der bach Kedumim / der bach Kiſon. Tritt meine ſeele die ſtarcken.

22. Da raſſelten der pferde füſſe für dem jagen jrer mechtigen reuter.

23. Fluchet der ſtadt Meros / ſprach der engel des HERRN/ fluchet jren bürgern/ das ſie nicht kamen dem HERRN zu hülff/ zu hülff dem HERRN zu den helden.

24. Geſegnet ſey vnter den weibern Jael/ das weib Heber des Keniters/ geſegnet ſey ſie in der hütten vnter den weibern.

25. Milch gab ſie/ da er waſſer foddert/ vnd butter bracht ſie dar / in einer herrlichen ſchalen.

26. Sie grieff mit jrer hand den nagel/ vnd mit jrer rechten den ſchmidhamer. Vnd ſchlug

13. *impedib. ſ.*

14. *ad audiendum.*

15. *in trāſitu Jardenis habitavit, & D. ad quid habitabit naves?*

16. *ſuper fr.*

17. *repudiavit a. ſ. ad moriendū.*

18. *deſiderium argenti.*

19. *calcabis.*

20. *á calcitratib9 (plauſibus) calcitratib9 fort. e.*

21. *venerunt.*

22. *man9 ejus (ſc. ſiniſtra i. ſiniſtra ſinguli digiti) ad cl. miſerunt ſe.*

488:

Siſ-

23 in quo.
24. cancellum, cur erubescit c. e. ad venien dum c. t. voces q. e. sapientes dominæ ejus respondebunt, etiam ipsa convertet verba sua ad se. invenient ne? dividentne spolium? fut. pro præt.
25. colla.
26 secundum exire solem.
27. quadraginta (.i. quatuor decades) anni.

Sissera durch sein heupt/ vnd zuquitschet vnd durchboret seinen schlaff.

27. Zu iren füssen krümmet er sich/ vnd fiel nider zu iren füssen/ Wie er sich krümmet / so lag er verderbet.

28. Die mutter Sissera sahe zum fenster aus/ vnd heület durchs gitter/ Warumb verzeucht sein wagen/ das er nicht kömpt? Wie bleiben die reder seiner wagen so dahinden?

29. Die weissestē vnter seinen frawen antworten/ da sie jre klagwort jmer widerholet.
30. Sollen sie denn nicht finden vnd austeilenden raub/ einem jglichen man eine metzen oder zwo zur ausbeute/ vnd Sissera bundte gestickte kleider zur ausbeute/ gestickte bundte kleider vmb den hals zur ausbeute?
31. Also müssen vmbkomen HERR alle deine feinde/ Die jn aber lieb haben/ müssen sein wie die sonne auffgehet/ in jrer macht. Vnd das land war stille viertzig jar.

um, conquassavitq; Sisera: abscidit caput ejus & perfodit, & perforavit tempus ejus.

27. Inter pedes ejus incurvatus est, cecidit, dormivit inter pedes ejus. incurvavit *inquam* sese, cecidit 23 ubi incurvavit sese, ibi cecidit vastatus.
28. Per fenestram respexit, & ululavit mater Sisera, per 24 cancellos *inquam, dicens*. Cur moratur currus ejus venire? cur tardaverunt pedes quadrigarum ejus?
29. Sapientiores principum ejus responderunt, ipsa quoq; se ipsam solabatur *his verbis*,
30. Annon invenerunt, & dividunt spolia? puella una *aut* duæ puellæ capiti viri: spolia discolorium ipsi Sisera, spolia *inquam* discolorium acupicta: discolor, ex utraq; parte acupicte in 25 collum spolii.
31. Sic pereant omnes inimici tui Jehovah: diligentes autem te *sint* 26 sicut oritur sol in fortitudine sua. Quievit autem terra 27 quadraginta annis.

cussitq; Sisaram quærens in capite vulneri locum, & tempus validè perforans.
27. Inter pedes ejus ruit, defecit, & mortuus est: volvebatur ante pedes ejus, & jacebat exanimis & miserabilis.
28. Per fenestram respiciens, ululabat mater ejus: & de cœnaculo loquebatur, Cur moratur regredi currus ejus? quare tardaverunt pedes quadrigarum illius?
29. Una sapientior cæteris uxoribus ejus, hæc socrui verba respondit,
30. Forsitan nunc dividit spolia, & pulcherrima fœminarum elegitur ei: vestes diversorum colorum Sisaræ traduntur in prædam, & suppellex varia ad ornanda colla congeritur.
31. Sic pereant omnes inimici tui Domine: qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent. Quievitq; terra per quadraginta annos.

καὶ ἀπέτεμε Σισάρα, ἀπέτριψεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ συνέθλασεν τὴν γνάθον αὐτοῦ.

27. Ἀναμέσον τῶν ποδῶν αὐτῆς συγκύψας ἔπεσεν· ἐκοιμήθη μεταξὺ ποδῶν αὐτῆς, ἔκαμψεν, ἔπεσεν· ἐν ᾧ ἔκαμψεν ἐκεῖ ἔπεσεν ταλαιπώρως.
28. Διὰ τῆς θυρίδος διέκυπτεν καὶ κατεμάνθανεν ἡ μήτηρ Σισάρα διὰ τῆς δικτυωτῆς διατί ᾐσχάτισεν τὸ ἅρμα αὐτοῦ παραγενέσθαι, διατί ἐχρόνισαν ἴχνη ἁρμάτων αὐτοῦ;
29. Σοφαὶ ἀρχουσῶν αὐτῆς ἀνταπεκρίναντο πρὸς αὐτήν· καὶ αὐτὴ δὲ ἀνταπεκρίνατο ἐν ῥήμασιν αὐτῆς.
30. Οὐχὶ εὑρήσουσιν αὐτὸν διαμερίζοντα σκῦλα; φιλιάζων φίλοις εἰς κεφαλὴν δυνατοῦ σκῦλα βαμμάτων τῷ Σισάρα, σκῦλα βαμμάτων ποικιλίας βαφῆ· βάμματα ποικιλτῶν τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ σκῦλα.
31. Οὕτως ἀπόλλυνται πάντες οἱ ἐχθροί σου κύριε· καὶ οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν καθὼς ἡ ἀνατολὴ ἡλίου, ἐν δυναστείᾳ αὐτοῦ. καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ τεσσαράκοντα ἔτη.

Cap. 6.
1. & fuit, si severat Isr. & (.i. tunc) asc. M. & A. & f. C. & asc. super eum & castr. super e. & corrumpebant f. t. usq; venire te A.
2. & agnum & bovem & asinum, sc. non relinquebant.

Das VI. Cap.

VNd da die kinder Jsrael vbels theten für dem HERRN/ gab sie der HERR vnter die hand der Midianiter sieben jar.

2. Vnd da der Midianiter hand zu starck ward vber Jsrael/ machten die kinder Jsrael fur sich klüfften in den gebirgen/ vnd hölern/ vnd festunge.
3. Vnd wenn Jsrael etwas seete/ so kamen die Midianiter vnd Amalekiter vnd die aus dem morgenland erauff vber sie.
4. Vnd lagerten sich wider sie/ vnd verderbeten das gewechs auff dem land/ biß hinan gen Gaza/ vnd liessen nichts vbrigs von narung in Jsrael/ weder schaff/ noch ochsen/ noch esel.

Denn

CAP. VI.

FEcerunt autem filii Israel malum in oculis Jehovæ: tradiditq; eos Jehovah in manum Midian septem annis.

2. Proinde prævaluit manus Midian super Israel: à facie Midian fecerunt sibi filii Israel antra *illa* quæ *sunt* in montibus, & speluncas, & munitiones.
3. 1 Quum enim severat Israel, ascendebat Midian & Amalec, & filii Cedem ascendebant adversus eum.
4. Qui castrametabantur adversus eos, & vastabant fructum terræ, donec venias *in* Azzah, neq; relinquebant victum in Israel, 2 nec pecudes, nec boves, nec asinos:

Nam

CAP. VI.

FEcerunt autem filii Israel malum in conspectu Domini: qui tradidit illos in manu Madian septem annis,
2. Et oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra & speluncas in montibus, & munitissima ad repugnandum loca.

3. Cumque sevisset Israel, ascendebat Madian & Amalec, cæterique orientalium nationum:
4. Et apud eos figentes tentoria, sicut erāt in herbis cuncta vastabant usq; ad introitum Gazæ: nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israel, non oves, non boves, non asinos.

Ipsi

Κεφαλ. ϛ΄.

ΚΑὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ τὸ πονηρὸν ἔναντι κυρίου, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς κύριος ἐν χειρὶ Μαδιὰμ ἑπτὰ ἔτη.

2. Καὶ κατίσχυσεν χεὶρ Μαδιὰμ ἐπὶ Ισραήλ· ἀπὸ προσώπου Μαδιὰμ ἐποίησαν ἑαυτοῖς οἱ υἱοὶ Ισραὴλ μάνδρας ἐν τοῖς ὄρεσιν καὶ τοῖς σπηλαίοις καὶ τοῖς ὀχυρώμασιν.
3. Καὶ ἐγένετο ὅτε ἔσπειρεν ἀνὴρ Ισραήλ, καὶ ἀνέβαινεν Μαδιὰμ καὶ Ἀμαλὴκ, καὶ οἱ υἱοὶ ἀνατολῶν, καὶ ἀνέβαινον ἐπ' αὐτόν.
4. Καὶ παρενέβαλον ἐπ' αὐτοὺς, καὶ διέφθειραν τὰ ἐκφόρια τῆς γῆς ἕως τοῦ ἐλθεῖν εἰς Γάζαν, καὶ οὐχ ὑπελίποντο ὑπόστασιν ζωῆς ἐν Ισραὴλ, καὶ ποίμνιον, καὶ μόσχον, καὶ ὄνον.

ὅτι

Israelitæ deficientes Midianitis subjiciuntur.

5. Ὅτι αὐτοὶ καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν ἀνέβαινον, καὶ τὰς σκηνὰς αὐτῶν παρέφερον, καὶ παρεγίνοντο ὡς ἀκρίδες εἰς πλῆθος, καὶ αὐτοῖς, καὶ τοῖς καμήλοις αὐτῶν οὐκ ἦν ἀριθμός· καὶ παρεγίνοντο ἐν τῇ γῇ Ἰσραὴλ τοῦ διαφθεῖραι αὐτήν.

6. Καὶ ἐπτώχευσεν Ἰσραὴλ σφόδρα ἀπὸ προσώπου Μαδιάμ, καὶ ἐκέκραξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς Κύριον.

7. Καὶ ἐγένετο ἐπεὶ ἐκέκραξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς Κύριον διὰ Μαδιάμ·

8. Ἐξαπέστειλεν Κύριος ἄνδρα προφήτην πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ἐγώ εἰμι ὁ ἀναβιβάσας ὑμᾶς ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἐξήγαγον ὑμᾶς ἐξ οἴκου δουλείας.

9. Καὶ ἐξειλάμην ὑμᾶς ἐκ χειρὸς Αἰγύπτου καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θλιβόντων ὑμᾶς, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἐκ προσώπου ὑμῶν, καὶ ἔδωκα ὑμῖν τὴν γῆν αὐτῶν.

10. Καὶ εἶπα ὑμῖν, ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, οὐ φοβηθήσεσθε τοὺς θεοὺς τοῦ Ἀμορραίου ἐν οἷς ὑμεῖς κατοικεῖτε ἐν τῇ γῇ αὐτῶν, καὶ οὐκ εἰσηκούσατε τῆς φωνῆς μου.

11. Καὶ ἦλθεν ἄγγελος Κυρίου καὶ ἐκάθισεν ὑπὸ τὴν δρῦν τὴν οὖσαν ἐν Ἐφραθὰ τὴν τοῦ Ἰωὰς πατρὸς Ἐζρί· καὶ Γεδεὼν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐρράβδιζεν πυροὺς ἐν ληνῷ τοῦ ἐκφυγεῖν ἐκ προσώπου Μαδιάμ.

12. Καὶ ὤφθη αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Κύριος μετὰ σοῦ δυνατὸς τῇ ἰσχύϊ.

13. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Γεδεών, ἐν ἐμοὶ Κύριέ μου, καὶ εἰ ἔστιν Κύριος μεθ' ἡμῶν; καὶ ἵνα τί εὗρεν ἡμᾶς πάντα τὰ κακὰ ταῦτα; καὶ ποῦ ἐστιν πάντα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ὅσα διηγήσαντο ἡμῖν οἱ πατέρες ἡμῶν λέγοντες, οὐχὶ ἐξ Αἰγύπτου ἀνήγαγεν ἡμᾶς Κύριος; καὶ νῦν ἀπώσατο ἡμᾶς Κύριος, καὶ παρέδωκεν ἡμᾶς ἐν χειρὶ Μαδιάμ.

& cula. Ex. 4. n. 11. sic infra v. 15) Domine mi. & est ne Jeh. v? 10. ascendere fecit.

---

5. Ipsi enim & universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarum universa complebant, innumera multitudo hominum, & camelorum, quicquid tetigerant devastantes.

6. Humiliatusque est Israel valde in conspectu Madian.

7. Et clamavit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas.

8. Qui misit ad eos virum prophetam, & locutus est, Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego vos feci conscendere de Ægypto, & eduxi vos de domo servitutis,

9. Et liberavi de manu Ægyptiorum & omnium inimicorum qui affligebant vos: ejecique eos ad introitum vestrum, & tradidi vobis terram eorum.

10. Et dixi, Ego Dominus Deus vester, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et noluistis audire vocem meam.

11. Venit autem angelus Domini, & sedit sub quercu quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Joas patrem familiæ Ezri. Cumque Gedeon filius ejus excuteret atque purgaret frumenta in torculari, ut fugeret Madian.

12. Apparuit ei angelus Domini, & ait, Dominus tecum virorum fortissime.

13. Dixitque ei Gedeon, obsecro mi Domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? ubi sunt mirabilia ejus, quæ narraverunt patres nostri, atque dixerunt, de Ægypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus, & tradidit in manus Madian.

---

5. Nam ipsi 3 gregesq; eorum ascendebant, & tabernacula eorum: veniebātq; instar locustarum præ multitudine, neq; ipsorum camelorumq; eorum *erat* numerus: veniebant inquam in terram ad devastandum eam.

6. Attenuatus est igitur Israel valde à facie Midian: & clamaverunt filii Israel ad Jehovam.

7. 4 Quum autem clamassent filii Israel ad Jehovam propter Midian,

8. Misit Jehovah virum Prophetam ad filios Israel, dixitq; ad eos, Sic dixit Jehovah Deus Israel, 5 ego eduxi vos ex Aegypto, eduxi inquā vos é domo servorum,

9. Atq; erui vos de manu 6 Aegyptiórum, & de manu omnium opprimentium vos: quos expuli à facie vestra, dediq; vobis terram eorum:

10. Ac dixi vobis: Ego Jehovah Deus vester, ne timeatis deos 7 Emoræorum in quorum terra vos habitatis, & non obtemperastis voci meæ.

11. Venit autem angelus Jehovæ, & mansit sub quercu, quę *erat* in Ophrah, quæ *erat* ipsi Joas. Abiezeritæ: Gidon autem filius ejus 8 excutiebat frumenta in torculari, ut fugere faceret à facie Midian.

12. Et conspectus est 9 illi angelus Jehovæ, ac dixit ei, Jehovah tecum vir fortis.

13. Respondítq; illi Gidon, Obsecro domine mi, estne Jehovah nobiscum? & ut quid invenit nos totum hoc? & ubinam *sunt* omnia mirabilia ejus, quæ narraverunt nobis patres nostri, dicendo, Nonne de Aegypto 10 eduxit nos Jehovah? & nunc dereliquit nos Jehovah, tradiditq; nos in manum Midian.

---

5. Denn sie kamen erauff mit jrem vieh vnd hütten / wie eine grosse menge hewschrecken / das weder sie noch jr kamel zu zelen waren / vnd fielen ins land / das sie es verderbeten.

6. Also ward Jsrael sehr geringe für den Midianitern. Da schrien die kinder Jsrael zu dem HERRN.

7. Als sie aber zu dem HERRN schrien vmb der Midianiter willen.

8. Sandte der HERR einen propheten zu jnen / der sprach zu jnen / So spricht der HERR der Gott Jsrael / Jch hab euch aus Egypten gefüret / vnd aus dem diensthause bracht.

9. Vnd hab euch errettet von der Egypter hand / vnd von aller hand die euch drengeten / vnd hab sie für euch her ausgestossen / vnd jr land euch gegeben.

10. Vnd sprach zu euch / Jch bin der HERR ewr Gott / fürchtet nicht der Amoriter Götter / in welcher land jr wonet / vnd jr habt meiner stim nicht gehorchet.

11. Vnd ein engel des HERRN kam / vnd setzet sich vnter eine eiche / zu Ophra / die war Joas des vaters der Esriter / vnd sein son Gideon drasch weitzen an der kelter / das er flohe für den Midianitern.

12. Da erschein jm der engel des HERRN / vnd sprach zu jm / Der HERR mit dir / du streitbarer helt.

13. Gideon aber sprach zu im / Mein Herr / ist der HErr mit vns / Warumb ist vns denn solchs alles widerfahren? Vnd wo sind alle seine wunder / die vns vnser veter erzeleten / vnd sprachen / Der HErr hat vns aus Egypten gefürt? Nu aber hat vns der HERR verlassen / vnd vnter der Midianiter hende gegeben.

---

3. & acquisitiones e. ascendent &c. sicut locustæ ad multitudinem, & ipsis & camelis eorum nō num. & ven. in t. ad corrumpendum eam.
4. & fuit quum clamassent &c. Jeh. super causis Midian, & misit.
5. ascendere feci vos ex Æ. exire feci vos e. d. s.
6. Ægypti &cet. vos: & expulsi eos á fa. v.
7. Emorai quorum vos habitantes (sc. estis) in terra eorum, & non audistis in vocem meam.
8. excutiens (erat) frū. in torculari (.i. in parva area, quantū torculari capiendo satis est, vel in illo horreo, in quo etiam torcular erat) ad fugerefaciendum.
9. adeum á J. & dixit ad eum: J. t. (Chald. VERBū Domini in auxilio tuo. sic v. 16) potens virtute. Et dixit ad illum Gid. in (per) me. (obsecrādi parti-

4897

Das Buch

14. Der HERR aber wand sich zu jm/ vnd sprach/ Gehe hin in dieser deiner krafft/ Du solt Jsrael erlösen aus der Midianiter hende/ sihe/ Jch hab dich gesand.

15. Er aber sprach zu jm/ Mein HERR/ wo mit sol ich Jsrael erlösen? Sihe/ meine freundschafft ist die geringst in Manasse/ vnd ich bin der kleinest in meines vaters hause.

11. Chilias mea tenuis in M.

16. Der HERR aber sprach zu jm/ Jch wil mit dir sein/ das du die Midianiter schlagen solt/ wie einen einzelen man.

17. Er aber sprach zu jm/ Lieber/ hab ich gnade für dir funden/ so mach mir ein zeichen/ das du es seiest der mit mir redet.

12. & facies m. s. quod tu loquens mecum.

18. Weiche nicht biß ich zu dir kome/ vnd bringe mein speißopffer/ das ich für dir lasse. Er sprach/ Jch wil bleiben biß das du wider kompst.

13. ex hoc, usq; venire me ad te, & exire faciã mincham meam.

14. & dixit: e. m. usque revertite.

19. Vnd Gideon kam vnd schlachtet ein zigenböcklin/ vnd ein Epha vngesewrts mehls/ vnd legt fleisch in einen korb/ vnd thet die brühe in ein töpffen/ vnd brachts zu jm eraus vnter die eiche/ vnd trat erzu.

15. fecit &c. infermentatorum carnem p.

490:

20. Aber der engel Gottes sprach zu im/ Nim das fleisch vnd das vngesewrt/ vnd laß es auff dem fels der hie ist/ vnd geuß die brüe aus/ vnd er thet also.

16. carnem & infermẽtata & p. ad rupẽ i.

21. Da recket der engel des HERRN den stecken aus/ den er in der hand hatte/ vnd rüret mit der spitzen das fleisch vnd das vngesewrt mehl an/ vnd das fewr fuhr aus dem fels/ vnd verzeret das fleisch vnd vngesewrt mehl/ vnd der engel des HERRN verschwand aus seinen augen.

17. & fecit s. & misit a.

?. extremitatem &cet. in carnem &c. & comedit carnem.

22. Da nu Gideon sahe dz es ein engel des HERRN war/ sprach er/ O HERR/ HERR/ hab ich also einen engel des HERRN von angesicht gesehen?

18. & vidit G. q. a. ?. ipse & dixit Gideon.

23. Aber der HERR sprach zu jm/ Friede sey mit dir/ Fürchte dich nicht/ du wirst nit sterben.

Da

JUDICES.

14. Respexit autem ad eum Jehovah, & ait, vade in fortitudine tua hac, & salvum facies Israelem de manu Midian: nonne misi te?

15. Dixitq; ad eum, O domine mi, in quo salvum faciam Israelem? ecce [11] pater meus pauper *est* in Menasseh, & ego minimus in domo patris mei.

16. Tum dixit ad eum Jehovah, Quia ero tecum per.uties[q]; Midian tanquã virum unum.

17. Tunc ait illi, Si quæso inveni gratiam in oculis tuis, [12] fac mihi signum quod tu loquaris mecum:

18. Ne quæso recedas [13] hinc, donec veniam ad te, & educam sacrificium meum, & ponam coram te. [14] Ille respondit, Ego manebo, donec revertaris.

19. Gidon autem ingressus est, & [15] apparavit hædum caprarum, & *de* modio farino infermentato *panes*: carnes posuit in canistro, & jus *carnium* posuit in olla, & eduxit ad eum *qui erat* sub quercu illa, & obtulit.

20. [?] Dixitque ad eum angelus Dei, Tolle [16] carnes illas, & panes illos infermentatos, ac pone in rupe ista, & jus *carnium* effunde. [17] Qui fecit sic.

21. Postea extendit angelus Jehovæ summitatem baculi qui *erat* in manu sua, tetigitq; carnes, & infermentata, ascenditq; ignis de rupe illa, & consumpsit carnes & infermentata: Angelus autem Jehovæ recessit ab oculis ejus

22. [18] Videns vero Gidon quod angelus Jehovæ esset, dixit, Heu domine Jehovah, nam propterea *quod* vidi angelum Jehovæ facie ad faciem.

23. Dixitq; ei Jehovah, Pax tibi, ne timeas, non morieris.

Et

14. * Respexitque ad eum Dominus, & ait, vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israel de manu Madian: scito quód miserim te.

15. Qui respondens ait, Obsecro, mi Domine, in quo liberabo Israel? ecce familia mea infima est in Manasse, & ego minimus in domo patris mei.

16. Dixitq; ei Dominus, Ego ero tecum: & percuties Madian quasi unum virum.

17. Et ille, Si inveni, inquit, gratiam coram te, da mihi signum quód tu sis qui loqueris ad me:

18. Nec recedas hinc, donec revertar ad te, portãs sacrificiũ, & offerens tibi. Qui respondit, Ego præstolabor adventum tuum.

19. Ingressus est itaque Gedeon, & coxit hœdum, & de farinæ modio azymos panes: carnesq; ponens in canistro, & jus carnium mittẽs in ollam, tulit omnia sub quercu, & obtulit ei.

20. Cui dixit angelus Domini, Tolle carnes & azymos panes, & pone supra petram illam, & jus desuper funde. Cumque fecisset ita,

21. Extendit angelus Domini summitatem virgæ quam tenebat in manu, & tetigit carnes & panes azymos: ascenditque ignis de petra, & carnes, azymosque panes consumpsit: angelus autem Domini evanuit ex oculis ejus.

22. Vidensque Gedeon quód esset angelus Domini, ait, Heu mihi Domine Deus: quia vidi angelum Domini facie ad faciem.

23. Dixitque ei Dominus, Pax tecum: ne timeas, non morieris.

Ædi-

ΚΡΙΤΑΙ.

14. Καὶ ἐπέβλεψεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος Κυρίου, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πορεύου ἐν τῇ ἰσχύϊ σου ταύτῃ, καὶ σώσεις τὸν Ἰσραήλ, ἰδοὺ ἐξαπέστειλά σε.

** 1. Reg. 12. v. 11.*

15. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Γεδεών, ἐν ἐμοὶ Κύριέ μου ἐν τίνι σώσω τὸν Ἰσραήλ; ἰδοὺ ἡ χιλιάς μου ταπεινοτέρα ἐν Μανασσῇ, καὶ ἐγώ εἰμι μικρὸς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου.

16. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Κύριος, ὅτι ἔσομαι μετὰ σοῦ, καὶ πατάξεις τὴν Μαδιὰμ ὡσεὶ ἄνδρα ἕνα.

17. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Γεδεών, καὶ εἰ εὗρον χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς σου, καὶ ποιήσῃς μοι σημεῖον ὅτι σὺ λαλεῖς μετ' ἐμοῦ.

18. Μὴ κινηθῇς ἐντεῦθεν ἕως ἐλθεῖν με πρὸς σέ, καὶ οἴσω τὴν θυσίαν μου, καὶ θύσω ἐνώπιόν σου. καὶ εἶπεν, ἐγὼ καθήσομαι ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι σε.

19. Καὶ Γεδεὼν εἰσῆλθεν, καὶ ἐποίησεν ἔριφον αἰγῶν, καὶ οἰφὶ ἀλεύρου ἄζυμα καὶ τὰ κρέα ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ κανοῦν, καὶ τὸν ζωμὸν ἐξέχεεν εἰς χύτραν, καὶ ἐξήνεγκεν πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τὴν δρῦν καὶ προσεκύνησεν.

20. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος Κυρίου, λάβε τὰ κρέα, καὶ τοὺς ἀζύμους, καὶ θὲς πρὸς τὴν πέτραν ἐκείνην, καὶ τὸν ζωμὸν ἔκχεον· καὶ ἐποίησεν Γεδεὼν οὕτως.

21. Καὶ ἐξέτεινεν ὁ ἄγγελος Κυρίου τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου τῆς ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἥψατο τῶν κρεῶν, καὶ τῶν ἀζύμων, καὶ ἀνήφθη πῦρ ἐκ τῆς πέτρας, καὶ κατέφαγεν τὰ κρέα καὶ τοὺς ἀζύμους· καὶ ὁ ἄγγελος Κυρίου ἀπῆλθεν ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

22. Καὶ εἶδεν Γεδεὼν ὅτι ἄγγελος Κυρίου ἐστίν· καὶ εἶπεν Γεδεών, οἴμοι Κύριε Κύριε, ὅτι ἐπὶ τοῦτο εἶδον τὸν ἄγγελον Κυρίου πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.

23. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Κύριος, εἰρήνη σοι, μὴ φοβοῦ, οὐ μὴ ἀποθάνῃς.

Καὶ

Ara Baal à Gideone subvertitur.

24. Καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ Γεδεὼν θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸ Κυρίου εἰρήνη ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. ἔτι αὐτοῦ ὄντος ἐν Εφραθὰ πατρὸς τοῦ Εζρί.

25. Καὶ ἐγενήθη τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, καὶ εἶπεν αὐτῷ Κύριος, λάβε τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν τοῦ πατρός σου, καὶ τὸν μόσχον τὸν δεύτερον τὸν ἑπταετῆ, καὶ καθελεῖς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Βααλ ὅ ἐστιν τοῦ πατρός σου, καὶ τὸ ἄλσος τὸ ἐπ' αὐτὸ ἐκκόψεις.

26. Καὶ οἰκοδομήσεις τὸ θυσιαστήριον Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου τῷ ὀφθέντι σοι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Μαωζ τούτου ἐν τῇ παρατάξει, καὶ λήψῃ σὺ τῷ μόσχῳ τῷ δευτέρῳ, καὶ ἀνοίσεις ὁλοκαύτωμα ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ ἄλσους οὗ ἐκκόψεις.

27. Καὶ ἔλαβε Γεδεὼν δέκα ἄνδρας ἀπὸ τῶν δούλων αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν καθὰ ἐλάλησεν πρὸς αὐτὸν Κύριος· καὶ ἐγένετο ὡς ἐφοβήθη τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἄνδρας τῆς πόλεως τοῦ μὴ ποιῆσαι ἡμέρας, καὶ ἐποίησεν νυκτός.

28. Καὶ ὤρθρισαν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως τοπρωί, καὶ ἰδοὺ κατεσκαμμένον τὸ θυσιαστήριον τοῦ Βαάλ, καὶ τὸ ἄλσος τὸ ἐπ' αὐτῷ ἐκκεκομμένον, καὶ ὁ μόσχος ὁ σιτευτὸς ἀνηνεγμένος εἰς ὁλοκαύτωμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ ᾠκοδομημένον.

29. Καὶ εἶπεν ἀνὴρ πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, τίς ἐποίησεν τὸ πρᾶγμα τοῦτο; καὶ ἀνήταζον καὶ ἐξεζήτουν· καὶ εἶπαν, Γεδεὼν υἱὸς Ιωὰς ἐποίησεν τοῦτο.

30. Καὶ εἶπαν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως πρὸς Ιωάς, ἐξάγαγε τὸν υἱόν σου, καὶ ἀποθανέτω, ὅτι κατέσκαψεν τὸ θυσιαστήριον τοῦ Βαάλ, καὶ ὅτι ἔκοψεν τὸ ἄλσος τὸ ἐπ' αὐτῷ.

31. Καὶ εἶπεν Ιωὰς πρὸς τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐπανιστα μένους ἐπ' αὐτόν, μὴ ὑμεῖς νῦν δικάζεσθε περὶ τοῦ Βαάλ; ἢ ὑμεῖς σώζετε αὐτόν; ὃς ἀντιδίκησεν αὐτῷ ἀποθανέτω ἕως πρωΐ· εἰ Θεός αὐτός ἐστιν, ἐκδικήσει ἑαυτόν, ὅτι κατέσκαψεν τὸ θυσιαστήριον αὐτοῦ.

24. Ædificavit ergo ibi Gedeon altare Domino, vocavitque illud, Domini pax, usque in præsentem diem. Cumque adhuc esset in Ephra quæ est familiæ Ezri.
25. Nocte illa dixit Dominus ad eum, tolle taurum patris tui, & alterum taurum annorum septem, destruesq; aram Baal quæ est patris tui: & nemus quod circa aram est, succide:
26. Et ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petræ hujus, super quam ante sacrificium posuisti: tollesque taurum secundum, & offeres holocaustum super struem lignorum, quę de nemore succideris.
27. Assumptis ergo Gedeon decem viris de servis suis, fecit sicut præceperat ei Dominus. Timens autem domum patris sui, & homines illius civitatis, per diem noluit facere, sed omnia nocte complevit.
28. Cumque surrexissent viri oppidi ejus manè, viderunt destructam aram Baal, lucumque succisum, & taurum alterum impositum super altare, quod tunc ædificatum erat.
29. Dixeruntque ad invicem, quis hoc fecit? Cumq; perquirerent authorem facti, dictum est, Gedeon filius Joas fecit hæc omnia.
30. Et dixerunt ad Joas, Produc filium tuum huc, ut moriatur: quia destruxit aram Baal, & succidit nemus.
31. Quibus ille respondit, Nunquid ultores estis Baal, ut pugnetis pro eo? qui adversarius est ejus, moriatur antequam lux crastina veniat. Si Deus est, vindicet se de eo qui suffodit aram ejus.

24. Et ædificavit i Gidon altare Jehovæ, vocavitq; illud Jehovah Salom usq; *ad* hanc diem: adhuc est in Ophrath Abiezeritæ.

25. Fuit autem, 19 nocte ipsa dixit ei Jehovah, Tolle juvencum bovis, qui *est* patris tui, & juvencum secundum 20 septennem: destruesq; altare Baal, quod *est* patris tui, lucum quoq; qui *est* 21 juxta illud, succides.

26. Et ædificabis altare Jehovę Deo tuo super 22 verticem arcis hujus, in planitie, tollesq; juvencum secundum, & ascendere facies holocaustum 23 cum lignis luci quæ succideris.

27. Tulit igitur Gidon decem viros de servis suis, & fecit quemadmodum dixerat 24 illi Jehovah, quumq; timeret familiam patris sui, & viros civitatis ne faceret interdiu, fecit noctu.

28. 25 Quum autem surrexissent viri civitatis mane, viderunt destructum altare Baal, & lucus qui *erat* juxta illud, succisus erat, & juvencum secundum oblatum super altare ædificatum.

29. Dixeruntq; 26 alter ad alterum, Quis fecit hoc? & requisierunt ac investigaverunt, atq; dixerunt, Gidon filius Joas fecit hoc.

30. Tum dixerunt viri civitatis ad Joas, educ filium tuum & moriatur: quia diruit aram Baal, & quia succidit lucum qui *erat* juxta illam.
31. 27 Respondit Joas omnibus qui stabant juxta se, vos ne litigabitis per Baal? num salvum facietis eum? qui litigaverit pro eo, interficiatur usq; mane, si Deus est, litiget sibi quod diruerit aram ejus.

24. Da bawet Gideon daselbs dem HERRN einen altar/vnd hies jn Der HERR des friedes/der stehet noch bis auff den heut gen tag zu Ophra des vaters der Esriter.

25. Vnd in derselben nacht sprach der HERR zu jm/Nim einen farren vnter den ochsen die deines vaters sind/vnd einen andern farren der siebenjerig ist/vnd zubrich den altar Baal/der deines vaters ist/vnd hawe ab den hayn der dabey stehet.
26. Vnd bawe dem HERRN deinem Gott oben auff der höhe dieses felsen einen altar/vnd rüste jn zu/ vnd nim den andern farren/ vnd opffere ein brandopffer mit dem holtz des hayns/ den du abgehawen hast.
27. Da nam Gideon zehen menner aus seinen knechten/ vnd thet wie jm der HERR gesagt hatte. Aber er furcht sich solchs zu thun des tages/ für seines vaters haus vnd den leuten in der stadt/ vnd thets bey der nacht.

28. Da nu die leute in der stadt des morgens frűe auffstunden/ Sihe/da war der altar Baal zubrochen/ vnd der hayn dabey abgehawen/ vnd der ander farr ein brandopffer auff dem altar/der gebawet war.
29. Vnd einer sprach zu dem andern/Wer hat das gethan? Vnd da sie suchten vnd nachfragten/ward gesagt/Gideon der son Joas hat das gethan.
30. Da sprachen die leute der stadt zu Joas/ Gib deinen son eraus/ er mus sterben/das er den altar Baal zubrochen/ vnd den hayn dabey abgehawen hat.
31. Joas aber sprach zu allen die bey jm stunden/ Wolt jr vmb Baal haddern? Wolt jr jm helffen? Wer vmb jn haddert/ der sol dieses morgens sterben. Ist er Gott/so rechte er vmb sich selb/das sein altar zubrochen ist.

19. in nocte illa, & dixit ei
20. septem annorũ.
21. super. sic infra.
22. caput fortitudinis hujus in ordine.
23. in lignis.
24. ad illum Jeh. & fuit quum timeret domum etc. civit. a faciendo i. & f. n.
25. & manicarunt viri civ. in mane, & ecce destructum erat.
26. vir ad proximũ suum: quis f. verbum hoc? i rem hãc: sic infra.
27. & dixit Joas.

32. Von dem tag an hies man jn JerubBaal / vnd sprach / Baal rechte vmb sich selbs / das sein altar zubrochen ist.

33. Da nu alle Midianiter vnd Amalekiter / vnd die aus dem morgenland sich zu hauff versamlet hatten / vnd zogen erdurch / vnd lagerten sich im grunde Jesrael.

34. Zoch der Geist des HERRN Gideon an / vnd er lies die posaunen blasen / vnd rieff AbiEser / das sie jm folgeten.

35. Vnd sandte botschafft in gantz Manasse / vnd rieff in an / das sie jm auch nachfolgeten. Er sandte auch botschafft zu Asser vnd Sebulon vnd Naphthali / die kamen erauff jm entgegen.

36. Vnd Gideon sprach zu Gott / Wiltu Jsrael durch mein hand erlösen / wie du geredt hast.

37. So wil ich ein fell mit der wollen auff die tenne legen / Wird der taw auff dem fell allein sein / vnd auff der gantzen erden trocken / so wil ich mercken das du Jsrael erlösen wirst durch meine hand / wie du geredt hast. Vnd es geschach also.

38. Vnd da er des andern morgens frue auffstund / trucket er den taw aus vom fell / vnd füllet eine schale vol des wassers.

39. Vnd Gideon sprach zu Gott / Dein zorn ergrimme nicht wider mich / das ich noch ein mal rede / Jch wils nur noch ein mal versuchen mit dem fell / Es sey allein auff dem fell trocken / vnd taw auff der gantzen erden.

40. Vnd Gott thet also dieselbe nacht / das trocken war allein auff dem fell / vnd taw auff der gantzen erden.

28. in tuba, & cōclamatus est.

29. es tu servans in manu mea.

30. statuens (sc. ero) tonsuram (sic deinceps) &c. super vellus solum ipsam.

31. & manicavit à crastino &c. plenitudinem phiala aquarum.

32. exardescat f. t in me.

33. ad vellus solum ipsum. sic infra.

Das VII. Cap.

DA macht sich JerubBaal / das ist / Gideon frue auff / vnd alles volck

Cap. 7.

1. & manicavit Ier. ipse Gideon, & om. p.

---

32. Et vocavit eum in die ipsa, Jerubbaal dicendo, Litiget cum eo Baal, quia diruit aram ejus.

33. Omnis autem Midian & Amalec, & filii Cedem congregati sunt pariter, & transierunt, castrametatiq; sunt in valle Izreel.

34. Spiritus autem Jehovæ induit Gidon, & duxit [28] tuba congregatusq; est Abiezer post eum.

35. Nuntiosq; misit in omnem Menasseh, ac congregatus est etjam ipse post eum, nuntios quoq; misit in Aser, & in Zebulun, & in Naphthali, ascenderuntq; in occursum eorum.

36. Dixitq; Gidon ad Deum, si [29] salvas per manum meam Israelem, quemadmodum loquutus es,

37. Ecce ego [30] statuam vellus lanæ in area: si ros fuerit super vellus tantum, & super totam terram *fueris* siccitas, tunc *certo* sciam quod salvum facies per manum meam Israelem, quemadmodum loquutus es.

38. Et fuit ita, [31] surrexit namq; in crastino, & constrinxit vellus, expressitque rorem de vellere, plenam phialam aqua.

39. Dixit prætere a Gidon ad Deum: [32] Ne irascatur furor tuus contra me, & loquar tantum semel, tentem quæso tantum semel in vellere. Sit quæso siccitas [33] super vellus tantum, & super totam terram sit ros.

40. Fecitque Deus sic nocte ipsa & fuit siccitas super vellus tantum, & super totam terram fuit ros.

CAP. VII.

SUrrexit [1] autem summo mane Jerubbaal (ipse est Gidon) & omnis po-

---

32. Ex illo die vocatus est Gedeon, Jerobaal: eò quòd dixisset Joas, Ulciscatur se de eo Baal, qui fodit aram ejus.

33. Igitur omnis Madian & Amalec, & orientales populi cōgregati sunt simul. & transeuntes Jordanem, castrametati sunt in valle Jezrael.

34. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina convocavit domum Abiezer, ut sequeretur se.

35. Misitque nuntios in universum Manassen, qui & ipse secutus est eum: & alios nuntios in Aser & Zabulon, & Nephthali, qui occurrerunt ei.

36. Dixitque Gedeon ad Dominum, Si salvum facis per manum meam Israel, sicut locutus es,

37. Ponam hoc vellus lanæ in area: si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam quòd per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israel.

38. Factumque est ita. Et de nocte consurgens expresso vellere, concham rore implevit.

39. Dixitque rursus ad Dominum, Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel tentavero, signum quærens in vellere, Oro ut solum vellus siccum sit, & omnis terra rore madens.

40. Fecitque Dominus nocte illa ut postulaverat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.

CAP. VII.

IGitur Jerobaal qui & Gedeon, de nocte consurgens, & omnis

---

32. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ Ἰεροβάαλ λέγων, δικαστήριον τοῦ Βαάλ, ὅτι κατέσκαψε τὸ θυσιαστήριον αὐτοῦ.

33. Καὶ πᾶσα Μαδιὰμ, καὶ Ἀμαλὴκ, καὶ οἱ υἱοὶ ἀνατολῶν συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ διέβησαν καὶ παρενεβάλοσαν ἐν τῇ κοιλάδι Ἰεζραέλ.

34. Καὶ Πνεῦμα Θεοῦ ἐνεδυνάμωσεν τὸν Γεδεὼν, καὶ ἐσάλπισεν ἐν κερατίνῃ, καὶ ἐβόησεν Ἀβιέζερ ὀπίσω αὐτοῦ.

35. Καὶ ἀγγέλους ἐξαπέστειλεν ἐν παντὶ Μανασσῆ, καὶ ἐβόησεν, καὶ αὐτὸς ὀπίσω αὐτοῦ· καὶ ἀγγέλους ἐξαπέστειλεν ἐν Ἀσὴρ, καὶ ἐν Ζαβουλὼν, καὶ ἐν Νεφθαλί· καὶ ἀνέβησαν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.

36. Καὶ εἶπεν Γεδεὼν πρὸς τὸν Θεόν, εἰ σώζεις ἐν τῇ χειρί μου τὸν Ἰσραὴλ ὃν τρόπον ἐλάλησας·

37. Ἰδοὺ ἐγὼ ἀπερείδομαι τὸν πόκον τῶν ἐρίων ἐν τῷ ἅλωνι· καὶ ἐὰν δρόσος γένηται ἐπὶ τὸν πόκον μόνον, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ξηρασία, καὶ γνώσομαι ὅτι σώσεις ἐν χειρί μου τὸν Ἰσραὴλ ὃν τρόπον ἐλάλησας·

38. Καὶ ἐγένετο οὕτως· καὶ ὤρθρισεν Γεδεὼν τῇ ἐπαύριον, καὶ ἀπεπίασεν τὸν πόκον, καὶ ἀπέσταξε δρόσος ἐκ τοῦ πόκου πλήρης λεκάνη ὕδατος.

39. Καὶ εἶπεν Γεδεὼν πρὸς τὸν Θεὸν, μὴ ὀργισθήτω ὁ θυμός σου ἐν ἐμοί, καὶ λαλήσω ἔτι ἅπαξ καὶ πειράσω ἔτι ἅπαξ ἐν τῷ πόκῳ, καὶ γενηθήτω ἐπὶ ξηρασία ἐπὶ τὸν πόκον μόνον, ἐπὶ δὲ πᾶσαν τὴν γῆν γενηθήτω δρόσος.

40. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς οὕτως ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, καὶ ἐγένετο ξηρασία ἐπὶ τὸν πόκον μόνον, ἐπὶ δὲ πᾶσαν τὴν γῆν ἐγένετο δρόσος.

Κεφαλ. ζ.

ΚΑὶ ὤρθρισεν Ἰεροβάαλ, αὐτός ἐστιν Γεδεὼν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐ-

Pugna Gideonis cum Midianitis commissa.

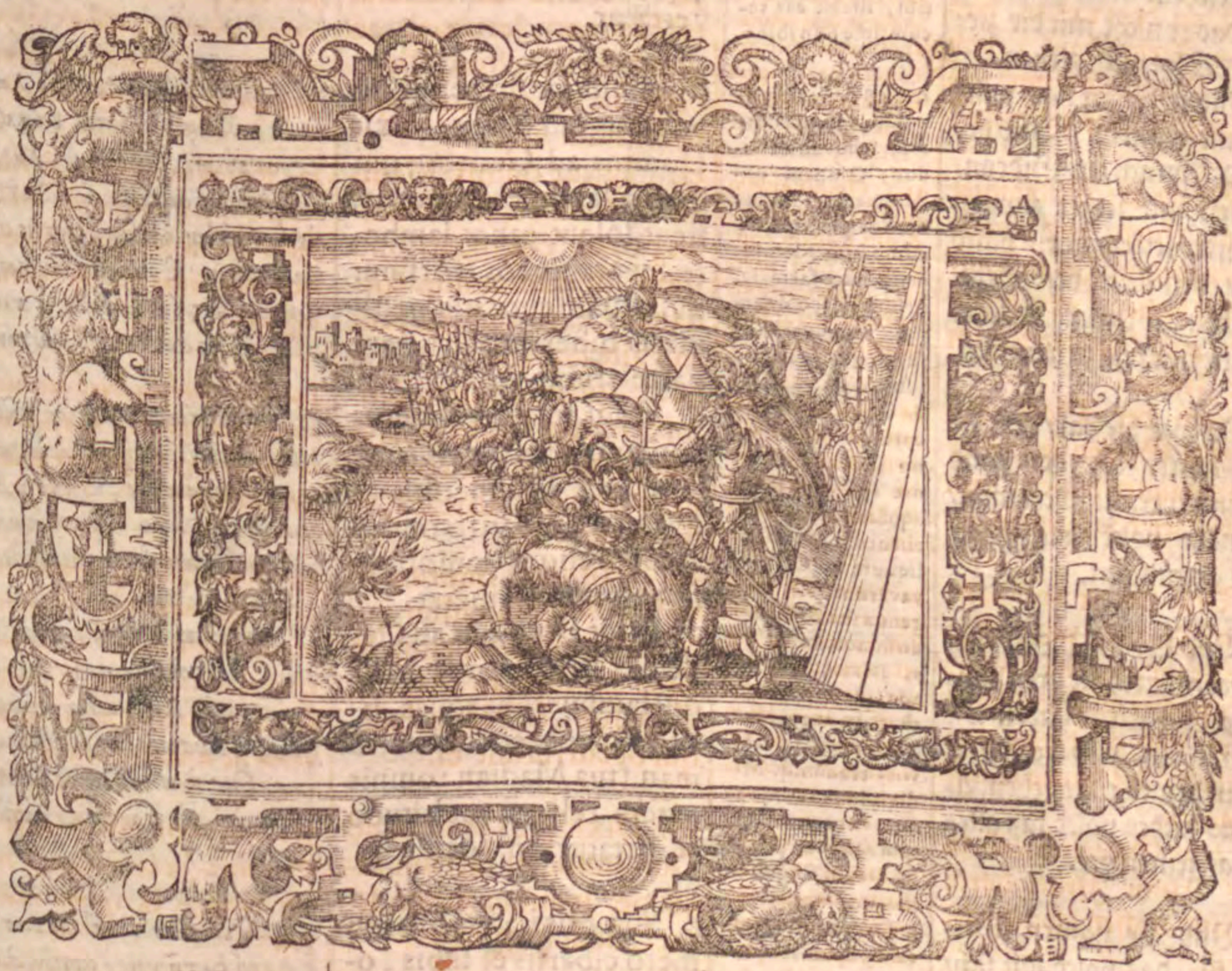

τοῦ, καὶ παρενέβαλον ἐπὶ πηγὴν Ἀρέδ· καὶ παρεμβολὴ Μαδιὰμ ἦν αὐτῷ ἀπὸ βορρᾶ ἀπὸ βουνοῦ τοῦ Ἀβὼρ ἐν τῇ κοιλάδι.

omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad. Erant autem castra Madian in valle ad septentrionalem plagam collis excelsi.

populus qui *erat* cum eo, castrametatiq; sunt [2]juxta fontem Harod: castra autem Midian erant ei ab aquilone [3]citra collem Hammoreh in valle.

volck das mit jm war/ vnd lagerten sich an den brun Harod / das er das heer der Midianiter hatte gegen mitternacht/ hinder den hügeln der warte im grunde.

2. super f.
3. à colle H.

2. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς τὸν Γεδεών, πολὺς ὁ λαὸς ὁ μετὰ σοῦ ὥστε μὴ παραδοῦναί με τὴν Μαδιὰμ ἐν χειρὶ αὐτῶν, μή ποτε καυχήσηται Ἰσραὴλ ἐπ' ἐμὲ λέγων, ἡ χείρ μου ἔσωσέν με.

2. Dixitq; Dominus ad Gedeon, multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus ejus: ne glorietur contra me Israel, & dicat, meis viribus liberatus sum.

2. Dixitq; Jehovah ad Gidon, [4]major *est* populus [?] qui tecum *est* quam ut tradam, Midian in manum eorum: ne forte glorietur [5]contra me Israel, dicendo, manus mea salutem fecit mihi.

2. Der HERR aber sprach zu Gideon/ Des volcks ist zu viel/das mit dir ist/ das ich solt Midian in jre hende geben/ Israel möchte sich rühmen wider mich/vnd sagen/Meine hand hat mich erlöset. 4926

4. multus populus, qui tecū prædare me M.
5. in me.

3. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς αὐτόν, λάλησον εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ λέγων, τίς ὁ φοβούμενος, καὶ δειλός, ἀποστραφήτω· καὶ ἐξωρμήσαν ἀπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Γαλαάδ, καὶ ἀπεστράφησαν ἀπὸ τοῦ λαοῦ εἴκοσι, καὶ δύο χιλιάδες, καὶ δέκα χιλιάδες ὑπελύφθησαν.

*Deu. 20. v. 5. 1. Mach. 3. v. 16.

3. Loquere ad populum, & cunctis audientibus prædica, * Qui formidulosus & timidus est, revertatur. Recesseruntque de monte Galaad, & reversi sunt ex populo viginti duo millia virorum, & tantum decem millia remanserunt.

3. Nunc igitur proclama modo in auribus populi, dicendo, Quis *est* [6]formidulosus & pavidus? revertatur & mane facto discedat è monte Gilad, & reversa sunt de populo viginti & duo millia, & decem millia *tantum* remanserunt.

3. So laß nu ausschreien für den ohren des volcks/ vnd sagen/Wer blöde vnd verzagt ist der kere vmb/ vnd hebe bald sich vom gebirge Gilead. Da keret das volcks vmb/ zwey vnd zwentzig tausent / das nur zehen tausent vberblieben.

6. timidus & formidulosus? revertetur, & mane-abibit è m. G. & reversus est de po. vigin. & duo (.i. duæ decades & dyas) chiliadu.

4. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Γεδεών, ἔτι ὁ λαὸς πολύς, κατάγαγε αὐτοὺς εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ δοκιμῶ αὐτούς σοι ἐκεῖ· καὶ ἔσται ὃν ἂν εἴπω πρός σε, οὗτος πορεύσεται μετὰ σοῦ, αὐτὸς πορεύσεται μετὰ σοῦ· καὶ πάντα ὃν ἂν εἴπω ὅτι οὐ πο-

4. Dixitq; Dominus ad Gedeon, Adhuc populus multus est: duc eos ad aquas, & ibi probabo illos: & de quo dixero tibi ut tecum vadat, ipse pergat:

4. Dixitq; Jehovah ad Gidon, Adhuc populus multus est: deduc eos ad aquas, [7]& probabo eum tibi illic, erit nāq;, *de* quo dixero tibi, iste vadat tecum: ipse perget tecum. &

4. Vnd der HERR sprach zu Gideon/ Des volcks ist noch zu viel. Führe sie hinab ans wasser/ daselbs wil ich sie dir prüfen. Vnd von welchem ich dir sagen werde/das er mit dir zihen sol/der sol mit dir zihen.

7. & defecabo (à metallis ad homines metaphora) tibi &c. & omnē

ρεύσε- quem *de* Von

quem dixero ad te, iste nō ibit t.
8. descendere fecit.
9. lambet (.i. lambere solet) canis, st. s. illum s.
10. lambentium in manu sua ad os suū trecenti (.i. tres centuria) viri. sic infra.
11. lambentibus.
12. ibunt vir ad locum s.
13. & omnem virum Isr. dimisit virum ad tab. s. & in trecentos (.i. tres centurias) viri apprehēdit.
14. in nocte illa, & dix.
15. & si timens tu(es) ad descendendum.
16. quintatorum.
17. cadētes (.i. jacentes sc. erant) in v. sicut locustæ ad multitudinē & cam. e. non numerus, s. a. q. super labium maris ad multitudinem.

493:

Von welchem aber ich sagen werde/Das er nicht mit dir ziehen sol/der sol nicht ziehen.
5. Vnd er führet das volck hinab ans wasser. Vnd der HERR sprach zu Gideon/ Welcher mit seiner zungen des wassers lecket wie ein hund lecket / den stelle besonders. Desselben gleichen welcher auff seine knie felt zu trincken.

6. Da war die zal/dere die geleckt hatten aus der hand zum mund/drey hundert man/ das ander volck alles hatte knind getruncken.

7. Vnd der HERR sprach zu Gideon/durch die drey hundert man die geleckt haben/wil ich euch erlösen/vnd die Midianiter in deine hende geben. Aber das ander volck laß alles gehen an seinen ort.

8. Vnd sie namen fütterung für das volck mit sich/ vnd ire posaunen / aber die andern Israeliten lies er alle gehen/einen iglichen in seine hütten. Er aber sterckt sich mit drey hundert man. Vnd das heer der Midianiter lag drunden für jm im grunde.
9. Vnd der HERR sprach in derselben nacht zu jm/ Stehe auff/ vnd gehe hinab zum lager / denn ich habs in deine hende gegeben.
10. Fürchtestu dich aber hinab zu gehen/so laß deinen knaben Pura mit dir hinab gehen zum lager.
11. Das du hörest was sie reden / darnach soltu mit der macht hinab ziehen zum lager. Da gieng Gideon mit seinem knaben Pura hinab/ an den ort der schiltwechter/die im lager waren.

12. Vnd die Midianiter vnd Amalekiter vnd alle aus dem morgenland/ hatten sich nider gelegt im grunde/wie eine menge hewschrecken/ vnd ire kamel waren nicht zu zelen für der menge / wie der sand am vfer des meers.

de quocunq; dixero tibi, iste ne eat tecum: ipse non ibit.

5. Et 8 deduxit populum ad aquas: dixitq; Jehovah ad Gidon, Omnem qui lambuerit lingua sua de aqua, quemadmodum 9 lambit canis, stare facies seorsum: atq; omnem qui curvaverit se super genua sua ad bibendum.
6. Fuitq; numerus eorum, 10 qui è manu sua lambendo, ore suo trahebant aquam, trecenti viri: totum autem reliquum populi curvaverunt sese super genua sua ad bibendum aquam.
7. Dixitq; Jehovah ad Gidon in trecentis viris, 11 qui lambuerunt, salvabo vos, tradamq; Midian in manum tuam, universus autem *reliquus* populus 12 eant singuli in locum suum.
8. Tulerunt itaq; escam populus in manu sua, & tubas suas: 13 omnes autem *alios* viros Israel dimisit quemq; in tabernacula sua: & trecentos *tantum* viros retinuit: castra vero Midian erant ei subter in valle.

9. Fuit autem 14 nocte ipsa, dixit ad eum Jehovah, Surge, descende in castra: quia tradidi ea in manum tuam.

10. 15 Quod si times descendere, descende tu & Purah puer tuus ad castra:

11. Et audies quid loquantur, & postea confortabuntur manus tuæ, descendesq; in castra. Descendit igitur ipse & Purah puer ejus ad extremum 16 armatorum qui *erant* in castris.

12. Midian autem & Amalec, & omnes filii Cedem 17 jacebant *fusi* in valle tanquam locustæ præ multitudine, neq; camelorum eorum *erat* numerus sicut *neq;* arenæ quæ *est* ad littus maris, præ multitudine.

quem ire prohibuero, revertatur.

5. Cumque descendisset populus ad aquas, dixit Domins ad Gedeon, qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum: qui autem curvatis genibus biberint, in altera parte erunt.
6. Fuit itaque numerus eorū qui manu ad os projiciente, lambuerunt aquas, trecenti viri: omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat.
7. Et ait Dominus ad Gedeon, In trecentis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madian: omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum.
8. Sumptis itaque pro numero cibariis & tubis, omnem reliquam multitudinem abire præcepit ad tabernacula sua: & ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant subter in valle.
9. Eadem nocte dixit Dominus ad eum, Surge, & descende in castra: quia tradidi eos in manu tua.

10. Sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus.

11. Et cùm audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, & securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse & Phara puer ejus in partem castrorum, ubi erant armatorum vigiliæ.

12. Madian autem & Amalec, & omnes orientales populi fusi jacebant in valle, ut locustarum multitudo: cameli quoque innumerabiles erant, sicut arena, quæ jacet in littore maris.

ρεύσεται μετὰ σοῦ, καὶ αὐτὸς οὐ πορεύσεται.

5. Καὶ κατεβίβασεν τὸν λαὸν εἰς τὸ ὕδωρ· καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Γεδεών, πᾶς ὃς ἂν λάψῃ τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὕδατος ὡς ἂν λάψῃ ὁ κύων, στήσεις αὐτὸν κατὰ μόνας· καὶ πᾶς ὃς ἂν κάμψῃ ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ τοῦ πιεῖν, μεταστήσεις αὐτὸν καθ' αὐτόν.

6. Καὶ ἐγένετο ἀριθμὸς πᾶς τῶν λαψάντων ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν τριακόσιοι ἄνδρες, καὶ πᾶς ὁ ἐπίλοιπος τοῦ λαοῦ ἔκαμψαν ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτῶν τοῦ πιεῖν ὕδωρ.

7. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Γεδεών, ἐν τοῖς τριακοσίοις ἀνδράσιν τοῖς λάψασιν σώσω ὑμᾶς, καὶ δώσω τὴν Μαδιὰμ ἐν χειρί σου· καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀποτρεχέτω ἀνὴρ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.

8. Καὶ ἔλαβεν τὸν ἐπισιτισμὸν τοῦ λαοῦ ἐν τῇ χειρὶ αὐτῶν, καὶ τὰς κερατίνας αὐτῶν, καὶ πάντα ἄνδρα Ισραὴλ ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ σκήνωμα αὐτοῦ· τῶν δὲ τριακοσίων ἀνδρῶν ἐκράτησεν· ἡ δὲ παρεμβολὴ Μαδιὰμ ἦν αὐτοῦ ὑποκάτωθεν ἐν τῇ κοιλάδι.

9. Καὶ ἐγενήθη ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Κύριος, ἀνάστα κατάβηθι εἰς τὴν παρεμβολήν, ὅτι παρέδωκα αὐτὴν ἐν τῇ χειρί σου.
10. Εἰ δὲ φοβῇ σὺ καταβῆναι, κατάβηθι σὺ καὶ Φαρὰ τὸ παιδάριόν σου εἰς τὴν παρεμβολήν.

11. Καὶ ἀκούσῃ τί λαλοῦσιν· καὶ μετὰ ταῦτα ἐνισχύσουσιν αἱ χεῖρές σου, καὶ καταβήσῃ ἐν τῇ παρεμβολῇ· καὶ κατέβη αὐτὸς, καὶ Φαρὰ τὸ παιδάριον αὐτοῦ εἰς μέρος τῶν πεντήκοντα τῶν ἐν τῇ παρεμβολῇ.

12. Καὶ Μαδιὰμ καὶ Ἀμαλὴκ, καὶ πάντες οἱ υἱοὶ ἀνατολῶν παρεμβεβλήκεισαν ἐν τῇ κοιλάδι ὡς ἀκρὶς εἰς πλῆθος, καὶ ταῖς καμήλοις αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ἀλλ' ἦσαν ὥσπερ ἡ ἄμμος ἡ ἐπὶ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης εἰς πλῆθος.

Pugna Gideonis cum Midianitis commissa.

Pugna Gideonis cum Midianitis commissa.

13. Καὶ εἰσῆλθεν Γεδεών, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἐξηγεῖτο τῷ πλησίον αὐτοῦ τὸ ἐνύπνιον, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ τὸ ἐνύπνιον ὃ ἐνυπνιάσθην· καὶ ἰδοὺ μαγὶς ἄρτου τοῦ κριθίνου κυλιομένη ἐν τῇ παρεμβολῇ Μαδιάμ, καὶ ἦλθεν ἕως τῆς σκηνῆς Μαδιάμ, καὶ ἐπάταξεν αὐτήν, καὶ κατέστρεψεν αὐτήν, καὶ ἔπεσεν ἡ σκηνή.

14. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ πλησίον αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· οὐκ ἔστιν αὕτη ἀλλ' ἢ ῥομφαία Γεδεὼν υἱοῦ Ἰωὰς ἀνδρὸς Ἰσραήλ· παρέδωκεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὴν Μαδιὰμ καὶ πᾶσαν τὴν παρεμβολήν.

15. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν Γεδεὼν τὴν διήγησιν τοῦ ἐνυπνίου, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ· καὶ προσεκύνησεν Κύριον, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν παρεμβολὴν Ἰσραήλ· καὶ εἶπεν· ἀνάστητε ὅτι παρέδωκεν Κύριος ἐν χερσὶν ὑμῶν τὴν παρεμβολὴν Μαδιάμ.

16. Καὶ διεῖλεν τοὺς τριακοσίους ἄνδρας εἰς τρεῖς ἀρχάς, καὶ ἔδωκεν κερατίνας ἐν χειρὶ πάντων, καὶ ὑδρίας κενὰς καὶ λαμπάδας ἐν μέσῳ τῶν ὑδριῶν.

17. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, ἀπ' ἐμοῦ ὄψεσθε, καὶ οὕτως ποιήσετε· καὶ ἐγὼ ἰδοὺ εἰσπορεύομαι ἐν μέσῳ τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἔσται ὡς ἂν ποιήσω οὕτως ποιήσετε.

18. Καὶ σαλπίσω τῇ κερατίνῃ ἐγὼ καὶ πάντες οἱ μετ' ἐμοῦ, καὶ σαλπιεῖτε ταῖς κερατίναις καὶ ὑμεῖς κύκλῳ ὅλης τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἐρεῖτε, τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ Γεδεών.

19. Καὶ εἰσῆλθεν Γεδεών, καὶ ἑκατὸν ἄνδρες οἱ μετ' αὐτοῦ ἐν μέρει τῆς παρεμβολῆς ἀρχομένης τῆς φυλακῆς τῆς μεσούσης, πλὴν ἐγέρσει ἤγειραν τοὺς φυλάσσοντας· καὶ ἐσάλπισαν ταῖς κερατίναις, καὶ ἐξετίναξαν τὰς ὑδρίας τὰς ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν.

20. Καὶ ἐσάλπισαν αἱ τρεῖς ἀρχαὶ ταῖς κερατίναις, καὶ συνέτριψαν τὰς ὑδρίας, καὶ ἐλάβοντο ἐν

τῇ

13. Cumque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo: & in hunc modum referebat quod viderat, Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcineritius panis ex hordeo volvi, & in castra Madian descendere: cumq; pervenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subvertit, & terrę funditus coæquavit.

14. Respondit is, cui loquebatur, non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filii Joas viri Israelitæ. tradidit enim Dominus in manus ejus Madian & omnia castra ejus.

15. Cumq; audisset Gedeon somnium, & interpretationem ejus, adoravit: & reversus est ad castra Israel, & ait, Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian.

16. Divisitque trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenasque vacuas, ac lampades in medio lagenarum.

17. Et dixit ad eos, quod me facere videritis, hoc facite: ingrediar partem castrorum, & quod fecero sectamini.

18. Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoq; per castrorum circuitum clangite, & conclamate, Domino & Gedeoni.

19. Ingressusque est Gedeon, & trecenti viri qui erant cum eo in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediæ, & custodibus suscitatis, cœperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas.

20. Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, & hydrias

con-

13. Venit inquam Gidon, & ecce [18] quidam narrabat proximo suo somnium & dicebat En somnium somniavi, ecce nanq; [19] torta panis hordeacei devolventis sese in castra Midian, & pervenit usq; *ad* tabernaculum, percussitq; illud & corruit: evertit inquam illud desuper, & corruit tabernaculum.

14. [20] Cui respondit proximus ejus, & ait, Non *est* hoc nisi gladius Gidon filii Joas viri Israel: dedit Deus in manum ejus Midian & omnia castra.

15. Fuit autem [21] quum audisset Gidon narrationem somnii, & interpretationem ejus, adoravit: reversusq; est ad castra Israel, & ait, Surgite: tradidit enim Jehovah in manum vestram castra Midian.

16. Divisit ergo trecentos viros *in* tria capita, & dedit tubas in manum omnium eorum, hydriasq; vacuas, & lampades in medio hydriarum.

17. Dixitq; ad eos, Ex me videbitis, & sic facietis: ecce enim ego [22] ingressurus sum extremum castrorum: & tunc quemadmodum faciam, sic facietis.

18. Clangam namq; tuba ego & omnes qui *sunt* mecum, tunc clangetis [23] tubis etiam vos per circuitum omnium castrorum, dicetisq;, Jehovæ & Gidon.

19. Ingressus est itaq; Gidon, & [24] centum viri qui cum eo *erant*, extremum castrorum, *in* capite vigiliæ mediæ, sed excitando suscitaverunt custodes: & clanxerunt tubis, confregeruntq; hydrias quas habebant in manibus suis.

20. Clanxerunt inquam tria capita tubis, [25] quum frupissent hydrias, ar-

ri-

13. Da nu Gideon kam/ Sihe/ da erzelet einer eim andern einen trawm/vnd sprach/ Sihe / mir hat getrewmet/ mich daucht / ein geröstet gersten brot weltzet sich zum heer der Midianiter. Vnd da es kam an die gezelte / schlug es dieselbigen / vnd warff sie nider vnd keret sie vmb / das öberst zu vnterst/ daß das gezelt lag.

14. Da antwortet der ander / Das ist nichts anders denn das schwert Gideons/ des sons Joas des Israeliten/ Gott hat die Midianiter in seine hende gegeben / mit dem gantzen heer.

15. Da Gideon den hóret solchen trawm erzelen/vnd seine auslegung/betet er an/ vnd kam wider ins heer Jsrael/ vnd sprach / Macht euch auff/ Denn der HERR hat das heer der Midianiter in ewr hende gegeben.

16. Vnd er teilete die drey hundert man in drey hauffen/ vnd gab einem jglichen eine posaun in seine hand/ vnd ledige krüge vnd fackeln drinnen.

17. Vnd sprach zu jnen/ Sehet auff mich/ vnd thut auch also/ Vnd sihe/ wenn ich an den ort des heers kome/ wie ich thu/ so thut jr auch.

18. Wenn ich die posaune blase/ vnd alle die mit mir sind/ so solt jr auch die posaunen blasen vmbs gantze heer/ vnd sprechen / Hie HERR vnd Gideon.

19. Also kam Gideon vnd hundert man mit jm an den ort des heers / an die ersten wechter/ die da verordnet waren/ vnd weckten sie auff/ vnd bliesen mit posaunen / vnd zuschlugen die krüge in jren henden.

20. Also bliesen alle drey hauffen mit posaunen/ vnd zubrochen die krüge. Sie hielten

I aber

18. *Vir narrans (erat) socio suo.*

19. *tostu panis hordeorum.*

20. *& resp.*

21. *secundum audire Gideonem n. s. & fractionem (.i. enucleationem) ejus, & incurvavit se.*

22. *Veniens (sc. ero) in e. castrametationis, & erit, qu.*

23. *in tubis (sic supra) etiam vos circuitibus cast.*

24. *centuria viri, qui cum eo, in extremitatem castrametationis, caput custodiæ mediæ, tantum suscitando (sc. et cl. in (sic infra) tubis et collidendo hydrias, quæ in manu eorum.*

25. *& fregerunt hydr. ar.*

in m. s. s. in lampades, & in m. d. s. t. ad clangendum.

26. Vir sub se circuitus castrametationis, & cōfest (vel, discurrit) omnis castrametatio.
27. & clanxerunt &c. & posuit Ieh. gl. viri in p. e. & in omnem castrametationem, & fugit castrametatio u. B. in S. us𝔮; labium A. super T. & conclamatus est vir Isra. sic v. seq.
28. post Midiam.
29. capite illi u. a. ad Bethbara (i. Bethabara. Ioh 1. v. 28.) & Iard.

30. ad Midiam &cet. à transitu Iardenis.

Cap. 8.

1. Vir Ep. quid verbū (rem) hoc fec. n. ad non vocandū nos &c. in Midian? & j. c. e. in fortitudine, & dixit ad eos &cet.

aber die fackeln in irer lincken hand/ vnd die posaunen in jrer rechten hand/ das sie bliesen/ vnd rieffen / Hie schwert des HERRN vnd Gideon.

21. Vnd ein jglicher stund auff seinem ort/ vmb das heer her. Da ward das gantze heer lauffend/ vnd schrien vnd flohen.

22. Vnd in dem die drey hundert man bliesen die posaunen/ schaffet der HERR/ das im gantzen heer eines jglichen schwert wider den an-
494 dern war. Vnd das heer flohe biß gen BethSitta Zeredatha / biß an die grentze der breite Mehola bey Tabbath.
23. Vnd die menner Israel von Naphthali / von Asser/ vnd von gantzem Manasse schrien vnd jagten den Midianitern nach.
24. Vnd Gideon sandte botschafft auff das gantze gebirge Ephraim/ vnd lies sagen/ Kompt erab den Midianitern entgegen/ vnd verlauffet jnen das wasser biß gen Beth-Bara/ vnd den Jordan. Da schrien alle die von Ephraim waren/ vnd verlieffen jnen das wasser biß gen BethBara/ vnd den Jordan.
25. Vnd fiengen zween Fürsten der Midianiter / Oreb vnd Seb/ vnd erwürgeten Oreb auff dem fels Oreb/ vnd Seb in der kelter Seb / vnd jagten die Midianiter / vnd brachten die heupter Oreb vnd Seb / zu Gideon vber den Jordan.

Das VIII. Cap.

VNd die menner von Ephraim sprachen zu jm / warumb hastu vns das gethan/ das du vns nit rieffest/ da du in streit zogest wider die Midianiter? Vnd zanckten sich mit jm hefftiglich.

2. Er aber sprach zu jnen/ Was hab ich jtzt gethan/ das ewr

ripueruntq; manu sinistra sua lampades, manu vero dextera sua tubas ut clangerent: clamaveruntq;, Gladius Jehovæ & Gidon.

21 Substiteruntq; 26 simul in loco suo per circuitum castrorum: & confracta sunt universa castra & vociferati sunt, ac fugerunt.

22. 27 Quum ergo clangerent trecenti illi tubis, posuit Jehovah gladium cujusq; in proximum ejus & in omnia castra: fugit itaq; exercitus usq; *ad* † Bethhasittah in Sererath, & usq; *ad* limitem Abelmeholah juxta Tabbath.
23. Congregati sunt autem viri Israel de Naphthali, & de Aser, & de tota *tribu* Menasseh, & persecuti sunt 28 Midian,

24. Nuntiosq; misit Gidon in omnem montem Ephraim dicendo, Descendite in occursum Midian, & 29 præoccupate eis aquas ad Bethbarah & Jarden. Congregati itaq; sunt omnes viri Ephraim, & occupaverunt aquas usq; *ad* Bethbarah & Jarden.

25. Et comprehenderunt duos principes Midian, Oreb & Zeeb: interfeceruntq; Oreb in rupe Oreb, & Zeeb occiderunt in torculari Zeeb, & persecuti sunt 30 Midian, caput autem Oreb & Zeeb attulerunt ad Gidon trans Jarden.

CAP. VIII.

DIxerunt autem ad eum 1 viri Ephraim, cur hoc fecisti nobis, quod non vocaveris nos quum pergeres ad pugnandum contra Midian? & jurgaverunt cum illo fortiter.

2. Quibus respondit, quid feci nunc sicut vos? nonne me-

confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dextris sonantes tubas, clamaveruntque, gladius Domini & Gedeonis.

21. Stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaque castra turbata sunt, & vociferantes, ululantesque fugerunt:

22. Et nihilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. * Immisitq; Dominus gladium in omnibus castris, & mutuâ se cęde truncabant, fugientes usq; ad Bethseca, & crepidinem Abelmehula in Tabbath.
23. Conclamantes autem viri Israel de Nephthali & Aser, & omni Manasse persequebantur Madian.

24. Misitque Gedeon nuntios in omnem montem Ephraim, dicens, descendite in occursum Madian, & occupate aquas usque Bethbera atq; Jordanem. Clamavitque omnis Ephraim, & præoccupavit aquas atque Jordanem usque Bethbera.

25. * Apprehensosq; duos viros Madian, Oreb & Zeb: interfecit Oreb in petra Oreb, Zeb verò in torculari Zeb. Et persecuti sunt Madian, capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Jordanis.

CAP. VIII.

DIxeruntque ad eum viri Ephraim, Quid est hoc quod facere voluisti, ut nos non vocares, cum ad pugnam pergeres contra Madian? jurgantes fortiter, & propè vim inferentes.

2. Quibus ille respondit, Quid enim tale facere

τῇ χειρὶ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῶν τῶν λαμπάδων, καὶ ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῶν αἱ κερατίναι τοῦ σαλπίζειν· καὶ ἀνέκραξαν, ῥομφαία τῷ Κυρίῳ, καὶ τῷ Γεδεών.

21. Καὶ ἔστησαν ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἔδραμον πᾶσα ἡ παρεμβολή, καὶ ἐσήμαναν, καὶ ἔφυγον.

22. Καὶ ἐσάλπισαν αἱ τριακόσιαι κερατίναι· καὶ ἔθετο Κύριος μάχαιραν ἀνδρὸς ἐν τῷ πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ παρεμβολῇ· καὶ ἔφυγεν ἡ παρεμβολή, ἕως τῆς Βαιθασεττά.

23. Καὶ ἦν συνηγμένη ἕως χείλους Ἀβελμεουλὰ καὶ ἐπὶ Ταβάθ· καὶ ἐβόησεν ἀνὴρ Ἰσραὴλ ἐκ Νεφθαλίμ, καὶ ἐξ Ἀσὴρ, καὶ ἐκ παντὸς Μανασσῆ, καὶ κατεδίωξαν ὀπίσω Μαδιάμ.
24. Καὶ ἀγγέλους ἐξαπέστειλεν Γεδεὼν ἐν παντὶ ὄρει Ἐφραίμ· λέγων· καταβῆτε εἰς συνάντησιν Μαδιάμ, καὶ καταλάβετε ἑαυτοῖς τὸ ὕδωρ ἕως Βαιθβηρὰ καὶ τὸν Ἰορδάνην· καὶ ἐβόησεν πᾶς ἀνὴρ Ἐφραίμ, καὶ προκατελάβοντο ἑαυτοῖς ὕδωρ ἕως Βαιθβηρὰ καὶ τὸν Ἰορδάνην.

25. Καὶ συνέλαβον σὺν δύο ἄρχοντας Μαδιὰμ τὸν Ὠρὴβ, καὶ τὸν Ζήβ, καὶ ἀπέκτειναν τὸν Ὠρὴβ ἐν Σοὺρ Ὠρήβ, καὶ τὸν Ζὴβ ἀπέκτειναν ἐν Ιακεβ Ζήβ· καὶ κατεδίωξαν τὴν Μαδιάμ, καὶ τὴν κεφαλὴν Ὠρὴβ, καὶ Ζὴβ ἤνεγκαν πρὸς Γεδεὼν ἐκ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

Κεφαλ. η.

ΚΑὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἀνὴρ Ἐφραίμ, τί τὸ ῥῆμα τοῦτο ὃ ἐποίησας ἡμῖν τοῦ μὴ καλέσαι ἡμᾶς ὅτε ἐξεπορεύθης πολεμῆσαι ἐν τῇ Μαδιάμ; καὶ ἐκρίνοντο μετ' αὐτοῦ κραταιῶς.

2. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, τί πεποίηκα νῦν καθὼς ὑμεῖς; οὐχὶ

Pugna Gideonis cum Midianitis commissa.

* Psal. 83. v. 10.

* Esai. 10. v. 26. Psal. 83. v. 11.

κρεῖττον ἐπιφύλλιον Ἐφραὶμ ἢ τρυγητὸς Ἀβιέζερ;

3. Ἐν χειρὶ ὑμῶν παρέδωκεν Κύριος τοὺς ἄρχοντας Μαδιὰμ τὸν Ὠρὴβ καὶ τὸν Ζήβ· καὶ τί ἠδυνήθην ποιῆσαι καθὼς ὑμεῖς; τότε ἀνῆκεν τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐν τῷ λαλῆσαι αὐτὸν μετ᾽ αὐτῶν τὸν λόγον τοῦτον.

4. Καὶ ἦλθεν Γεδεὼν ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην, καὶ διέβη αὐτὸς καὶ οἱ τριακόσιοι ἄνδρες οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ὀλιγοψυχοῦντες καὶ πεινῶντες.

5. Καὶ εἶπεν τοῖς ἀνδράσιν Σοκχώθ, δότε δὴ ἄρτους εἰς τὴν τροφὴν τοῦ λαοῦ τοῦ μετ᾽ ἐμοῦ ὅτι πεινῶσιν· ἐγὼ δὲ διώκω ὀπίσω Ζεβεὲ καὶ Σαλμανὰ βασιλέων Μαδιάμ.

6. Καὶ εἶπον οἱ ἄρχοντες Σοκχώθ, μὴ χεὶρ Ζεβεὲ καὶ Σαλμανὰ νῦν ἐν τῇ χειρί σου, ὅτι δώσωμεν τῇ στρατιᾷ σου ἄρτους;

7. Καὶ εἶπεν Γεδεών, οὐχ οὕτως ἐν τῷ δοῦναι Κύριον τὸν Ζεβεὲ, καὶ τὸν Σαλμανὰ ἐν τῇ χειρί μου, καὶ καταξανῶ τὰς σάρκας ὑμῶν ἐν ταῖς ἀκάνθαις τῆς ἐρήμου καὶ ἐν τοῖς τριβόλοις.

8. Καὶ ἀνέβη ἐκεῖθεν εἰς Φανουήλ, καὶ ἐλάλησεν πρὸς αὐτοὺς κατὰ ταῦτα· καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ ἄνδρες Φανουὴλ ὃν τρόπον ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἄνδρες Σοκχώθ.

9. Καὶ εἶπεν τοῖς ἀνδράσι Φανουήλ, λέγων· ἐν τῷ ἐπιστρέφειν με μετ᾽ εἰρήνης κατασκάψω τὸν πύργον τοῦτον.

10. Καὶ Ζεβεὲ καὶ Σαλμανὰ ἐν Καρκάρ, καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτῶν μετ᾽ αὐτῶν ὡς πέντε καὶ δέκα χιλιάδες πάντες οἱ καταλειφθέντες ἐν πάσῃ τῇ παρεμβολῇ υἱῶν ἀνατολῶν· καὶ οἱ πεπτωκότες ἦσαν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι χιλιάδες ἀνδρῶν ἐσπασμένων ῥομφαίαν.

*Osa. 10. v. 14.

11. Καὶ ἀνέβη Γεδεὼν ὁδὸν τῶν κατοικούντων ἐν σκηναῖς ἀπὸ

ἀνα-

potui, quale vos fecistis? nonne melior est racemus Ephraim, vindemiis Abiezer:

3. In manus vestras Dominus tradidit principes Madian, Oreb & Zeb: quid tale facere potui, quale vos fecistis? Quod cùm locutus esset, requievit spiritus eorum, quo tumebant contra eum.

4. Cumque venisset Gedeon ad Jordanem, transivit eum cum trecentis viris, qui secum erãt; & pre lassitudine, fugientes persequi non poterant.

5. Dixitque ad viros Socoth, Date, obsecro, panes populo qui mecum est, quia valde defecerũt: ut possimus persequi Zebee, & Salmana reges Madian.

6. Responderunt principes Socoth, forsitan palmæ manuũ Zebee & Salmana in manu tua sunt, & idcirco postulas ut demus exercitui tuo panes.

7. Quibus ille ait, Cum ergo tradiderit Dominus Zebee & Salmana in manus meas, & cùm reversus fuero, victor in pace conteram carnes vestras cum spinis, tribulisque deserti.

8. Et inde conscendens, venit in Phanuel: locutusque est ad viros loci illius similia. Cui & illi responderunt, sicut responderant viri Socoth.

9. Dixit itaque eis, cúm reversus fuero victor in pace, destruam turrim hanc.

10. Zebee autem & Salmana requiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim millia viri remanserant ex omnibus turmis orientalium populorum, cæsis centum viginti millibus bellatorum, & educentium gladium.

11. *Ascendensque Gedeon per viam eorum qui

in

lior est racematio Ephraim vindemia Abiezer?

3. In manum vestram tradidit Deus principes Midian, Oreb & Zeeb, & quid potui facere sicut vos? tunc [2] lenivit se spiritus eorum ab eo, quum locutus est verbum hoc.

4. Pervenit ergo Gidon ad Jarden: [3] erat autem transiturus ipse & trecenti viri qui cum eo *erant* lassi & persequentes.

5. Dixitq; viris Suchoth, Date obsecro [4] tortas panis populo qui *est* in pedibus meis, quia lassi sunt: ego autem persequor Zebah & Salmunna reges Midian.

6. [5] Dixitq; *unus ex* principibus Suchoth, Nunquid palma Zebah & Salmunna nunc *est* in manu tua, [6] ut demus exercitui tuo panem?

7. Dixitq; Gidon: Idcirco [7] cum tradiderit Jehovah Zebah & Salmunna in manum meam, tunc triturabo carnem vestram [8] spinis deserti ac tribulis.

8. Ascendit autem illinc *in* Penuel, loquutusq; est ad eos [9] simile: & responderunt ei cives Penuel sicuti responderant viri Suchoth.

9. [†] Dixitq; etjam civibus Penuel, [10] Quum reversus fuero in pace diruam turrim istam.

10. Zebah autem & Salmũna *erant* in Carcor, [11] una cum castris suis ferme quindecim millia, omnes qui reliqui *fuerant* ex universis castris filiorum Cedem, qui autem ceciderant, *fuerunt* centum & viginti millia virorum educentium gladium.

11. Et ascendens Gidon *per* viam habitantium in taber-

na-

that gleich sey? Ist nicht ein rebe Ephraim besser/ denn die gantze weinernd AbiEser?

3. Gott hat die fürsten der Midianiter/ Oreb vnd Seb in ewr hende gegeben / Wie hette ich kund das thun / das jr gethan habt? Da er solchs redet/ lies jr zorn von jm abe.

4. Da nu Gideon an den Jordan kam/ gieng er hinüber mit den drey hundert man/ die bey jm waren/ vnd waren müde/ vnd jagten nach.

5. Vnd er sprach zu den leuten zu Sucoth/ Lieber/ gebt dem volck das vnter mir ist etlich brot/ denn sie sind müde/ das ich nachjage den königen der Midianiter/ Sebah vnd Zalmuna.

6. Aber die obersten zu Sucoth sprachen/ Sind die feuste Sebah vnd Zalmuna schon in deinen henden/ das wir deinem heer sollen brot geben? Gideon sprach.

7. Wolan / wenn der HERR Sebah vnd Zalmuna in meine hand gibt / wil ich ewr fleisch mit dornen aus der wüsten/ vnd mit hecken zudreschen. Vnd er zog von dannen hinauff gen Pnuel / vnd redet auch also zu jnen.

8. Vnd die leute zu Pnuel antworten jm gleich/ wie die zu Sucoth.

9. Vnd er sprach auch zu den leuten zu Pnuel/ kom ich mit frieden wider / so wil ich diesen thurn zubrechen.

10. Sebah aber vnd Zalmuna waren zu Karkor / vnd jr heer mit jnen bey funffzehen tausent / die alle vberblieben waren vom gantzen heer / deren aus morgenland / Denn hundert vnd zwentzig tausent waren gefallen / die schwert auszihen kundten.

11. Vnd Gideon zoch hinauff auff der strassen/ da man

in

nonne bonum racemi E. pra vindemia A.
2. *remisit-se s.e. desuper eo in loquendo eum verbum hoc.*
3. *transiens ipse (fuit) & trec. (.i. centuria) viri.*
4. *orbes (buccellas) panis &c. lassi ipsi, & ego persequens post Z.*
5. *& dixit principes (.i. unus omnium principũ vel primorum nomine dixit) s. an vola.*
6. *quia dabimus.*
7. *in dando Jehovam.*
8. *cum spinis.*
9. *sicut hoc. & r. e. homines (sic infra) P.*
10. *in revertendo me.*
11. *& castra eorũ cum e. quasi quina (i. quinque decades) chiliadis, o. relicti ex omni castrametatione f. C. & cadentes centuria & duadecades chiliadis viri. educentu gl. & ascendit G. via &cet.*

491:

& percussit c. & castrametatio erat fiducia, & fugerũt.

12 post eos.

13. ab ascensu solis.

14. ad eum.

15 & venit ad V. S. & dixit.

16. cognoscere fecit in eis.

17. ubi (vel qualiter) viri q. i. in Th. & dixerunt, sicut tu, sicut illi.

18. ipsi, vivens Ieh. utinam vivificassetis eos.

19. ipse puer.

in hütten wonet / gegen morgen gen Nobah / vnd Jagbeha / vnd schlug das heer / denn das heer war sicher.

12. Vnd Sebah vnd Zalmuna flohen / Aber er jaget jnen nach / vnd fieng die zween könige der Midianiter / Sebah vnd Zalmuna / vnd zurschrecket das gantze heer.
13. Da nu Gideon der son Joas widerkam vom streit / ehe die sonne erauff komen war.

14. Fieng er einen knaben aus den leuten zu Sucoth vnd fragt jn / Der schreib jm auff die obersten zu Sucoth / vnd jre eltesten sieben vnd siebentzig man.

15. Vnd er kam zu den leuten zu Sucoth / vnd sprach / Sihe / hie ist Sebah vnd Zalmuna / vber welchen jr mich spottet vnd sprachet / Ist denn Sebah vnd Zalmuna faust schon in deinen henden / das wir deinen leuten / die müde sind / brot geben sollen?

16. Vnd er nam die eltesten der stadt / vnd dornen aus der wüsten vnd hecken / vnd lies es die leute zu Sucoth fülen.

17. Vnd den thurn Pnuel zubrach er / vnd erwürget die leute der stad.
18. Vnd er sprach zu Sebah vnd Zalmuna / wie waren die menner die jr erwürget zu Thabor? Sie sprachen / Sie waren wie du / vnd ein iglicher schön wie eins königs kinder.

19. Er aber sprach / Es sind meine brüder meiner mutter söne gewest / So war der HERR lebt / wo jr sie hettet leben lassen / wolt ich euch nicht erwürgen.
20. Vnd sprach zu seinen erstgebornen son Jether / stehe auff / vnd erwürge sie. Aber der knabe zoch sein schwert nit aus / denn er furchte sich / weil er noch ein knabe war.

Se-

naculis ab oriente ipsius Nobah & Iogbehah, percussit castra: castra autem erant *cum* fiducia.

12. Quum autem fugerent Zebah & Salmunna insecutus est [12] eos, cepitq; duos *illos* reges Midian, Zebah, & Salmunna, & universa castra perterruit.
13. Atq; reversus est Gidon filius Ioas è prælio [13] ante ascensum solis.

14. Cepitq; puerum de viris Suchoth, & interrogavit eum: & scripsit [14] ei principes Suchoth, & seniores ejus septuaginta septem viros.

15. [15] Veniens autem ad viros Suchoth, dixit, En Zebah & Salmunna, *super* quibus exprobrastis mihi, dicendo, Num manus Zebah & Salmunna nunc in manu tua *sunt*, quod *postulas ut* demus viris tuis lassis panem?

16. Tulit itaq; seniores civitatis, spinasq; deserti ac tribulos, & [16] confregit cum eis viros Suchoth.

17. Et turrim Penuel diruit, & interfecit viros civitatis.

18. Dixit autem ad Zebah & Salmunna. [17] Quales *erant* viri illi quos interfecistis in Thabor? Illi responderunt, Qualis tu, talis & ipsi: unus secundum formam filiorum regis *erat*.
19. Et ait, fratres mei, filii matris meæ [18] erant: vivit Jehovah, si vivos servassetis eos, non occiderem vos.

20. Dixit ergo ad Iether primogenitum suum, Surge, interfice eos. Non eduxit autem puer gladium suum: timebat enim quia adhuc [19] erat puer.

Et

in tabernaculis morabantur ad orientalem partem Nobe, & Jegbaa, percussit castra hostium, qui securi erant, & nihil adversi suspicabantur.
12. Fugeruntque Zebee & Salmana, quos persequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum.

13. Revertensque de bello ante solis ortum,

14. Apprehendit puerum de viris Socoth: interrogavitque eum nomina principum & seniorum Socoth, & descripsit septuaginta septem viros.

15. Venitque ad Socoth, & dixit eis, En Zebee & Salmana super quibus exprobrastis mihi, dicentes, Forsitan manus Zebee & Salmana in manibus tuis sunt, & idcirco postulas ut demus viris, qui lassi sunt & defecerunt, panes.

16. Tulit ergo seniores civitatis, & spinas deserti ac tribulos, & contrivit cum eis, atque comminuit viros Socoth.

17. Turrim quoque Phanuel subvertit, occisis habitatoribus civitatis.
18. Dixitque ad Zebee & Salmana, Quales fuerunt viri quos occidistis in Thabor? Qui responderunt, similes tui, & unus ex eis quasi filius regis.
19. Quibus ille respondit, fratres mei fuerunt, filii matris meæ. Vivit Dominus, quia si servassetis eos, non vos occiderem.

20. Dixitque Jether primogenito suo, Surge & interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat.

Dixe-

ἀνατολῶν τοῦ Ναβαὶ καὶ ἐξεναντίας Ναβέ, καὶ ἐπάταξεν τὴν παρεμβολήν· ἡ δὲ παρεμβολὴ ἦν πεποιθυῖα.

12. Καὶ ἔφυγον Ζεβεὲ καὶ Σαλμανά, καὶ ἐδίωξεν ὀπίσω αὐτῶν, καὶ ἐκράτησεν τοὺς δύο βασιλεῖς Μαδιὰμ Ζεβεέ, καὶ τὸν Σαλμανά, καὶ πᾶσαν τὴν παρεμβολὴν αὐτῶν ἐξέστρεψεν.
13. Καὶ ἀνέστρεψεν Γεδεὼν υἱὸς Ἰωὰς ἐκ τοῦ πολέμου ἀπὸ ἀναβάσεως Ἄρες.

14. Καὶ συνέλαβεν παιδάριον ἐκ τῶν ἀνδρῶν Σοκχώθ, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτόν, καὶ ἀπεγράψατο πρὸς αὐτὸν τοὺς ἄρχοντας Σοκχὼθ, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ ἑβδομήκοντα καὶ ἑπτὰ ἄνδρας.

15. Καὶ παρεγένετο πρὸς τοὺς ἄρχοντας Σοκχώθ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἰδοὺ Ζεβεὲ καὶ Σαλμανὰ δι' οὓς ὠνειδίσατέ με λέγοντες, μὴ χεὶρ Ζεβεὲ καὶ Σαλμανὰ νῦν ἐν τῇ χειρί σου, ὅτι δώσωμεν τοῖς ἀνδράσιν σου τοῖς ἐκλυομένοις ἄρτους;

16. Καὶ ἔλαβεν τοὺς ἄρχοντας, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς πόλεως, καὶ κατεδίωξεν αὐτοὺς ἐν ταῖς ἀκάνθαις τῆς ἐρήμου, καὶ ταῖς βαρκηνίμ, καὶ κατέξανεν ἐν αὐτοῖς ἄνδρας Σοκχώθ.

17. Καὶ τὸν πύργον Φανουὴλ κατέσκαψεν, καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἄνδρας τῆς πόλεως.
18. Καὶ εἶπεν πρὸς Ζεβεὲ, καὶ Σαλμανά· ποῦ οἱ ἄνδρες οὓς ἀπεκτείνατε ἐν Θαβώρ; καὶ εἶπαν, ὡς σὺ ὡς αὐτοί, ὅμοιος σοί, ὅμοιος αὐτοῖς, ὡς εἶδος υἱῶν βασιλέων.

19. Καὶ εἶπεν Γεδεών, ἀδελφοί μου υἱοὶ τῆς μητρός μου εἰσίν· ζῇ Κύριος εἰ ἐζωογονήσατε αὐτούς, οὐκ ἂν ἀπέκτεινα ὑμᾶς.

20. Καὶ εἶπεν τῷ Ἰεθὲρ τῷ πρωτοτόκῳ αὐτοῦ· ἀναστὰς ἀπόκτεινον αὐτούς· καὶ οὐκ ἔσπασεν τὸ παιδάριον τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβήθη ὅτι ἦν νεώτερος.

Καὶ

Monimētum victoriæ Gideonis.

*Psal.83. v. 12.

21. Καὶ εἶπεν Ζεβεὲ καὶ Σαλμανά, ἀνάστα δὴ σὺ, καὶ ἀπάντησον ἡμῖν, ὅτι ὡς ἀνὴρ, καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ· καὶ ἀνέστη Γεδεὼν, καὶ ἀνεῖλεν τὸν Ζεβεὲ καὶ τὸν Σαλμανά· καὶ ἔλαβεν τοὺς μηνίσκους τοὺς ἐν τοῖς τραχήλοις τῶν καμήλων αὐτῶν.

22. Καὶ εἶπεν ἀνὴρ Ισραὴλ πρὸς Γεδεὼν, ἄρχε ἐν ἡμῖν σὺ καὶ ὁ υἱός σου, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ υἱοῦ σου, ὅτι σέσωκας ἡμᾶς ἐκ χειρὸς Μαδιάμ.

23. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Γεδεὼν, οὐκ ἄρξω ἐγὼ ὑμῶν, καὶ οὐκ ἄρξει ὁ υἱός μου ἐν ὑμῖν, Κύριος ἄρξει ὑμῶν.

24. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Γεδεὼν, αἰτήσομαι παρ᾽ ὑμῶν αἴτησιν, καὶ δότε μοι ἀνὴρ ἐνώτιον τῶν σκύλων αὐτοῦ, ὅτι ἐνώτια χρυσᾶ αὐτοῖς, ὅτι Ισμαηλῖται ἦσαν.

25. Καὶ εἶπαν, διδόντες δώσομεν· καὶ ἀνέπτυξεν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἔρριψεν ἐκεῖ ἀνὴρ ἐνώτιον χρυσοῦν τῶν σκύλων αὐτοῦ.

26. Καὶ ἐγενήθη ὁ σταθμὸς τῶν ἐνωτίων τῶν χρυσῶν ὧν ᾐτήσατο, σίκλοι χίλιοι καὶ ἑπτακόσιοι χρυσοῖ, πλὴν τῶν σιρώνων τῶν ὁρμίσκων, καὶ τῶν περιβολαίων τῶν πορφυρῶν τῶν ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι Μαδιάμ, καὶ πλὴν τῶν κλοιῶν τῶν ἐν τοῖς τραχήλοις τῶν καμήλων αὐτῶν.

27. Καὶ ἐποίησεν αὐτὸ Γεδεὼν εἰς Εφούδ, καὶ ἔστησεν αὐτὸ ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ ἐν Εφραθά· καὶ ἐξεπόρνευσεν πᾶς Ισραὴλ ὀπίσω αὐτοῦ ἐκεῖ· καὶ ἐγένετο τῷ Γεδεὼν, καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ εἰς σκάνδαλον.

28. Καὶ ἐνετράπη Μαδιὰμ ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ισραὴλ, καὶ οὐ προσέθεντο ἔτι ἆραι κεφαλὴν αὐτῶν, καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ τεσσαράκοντα ἔτη ἐν ἡμέραις Γεδεών.

29. Καὶ ἐπορεύθη Ιεροβάαλ υἱὸς Ιωὰς, καὶ κατῴκησεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.

21. Dixeruntq; Zebee & Salmana, tu surge, & irrue in nos: quia juxta ætatem robur est hominis. * Surrexit Gedeon, & interfecit Zebee & Salmana: & tulit ornamenta ac bullas quibus colla regalium camelorum decorari solent.

22. Dixeruntque omnes viri Israel ad Gedeon, Dominare nostri tu & filius tuus, & filius filii tui: quia liberasti nos de manu Madian.

23. Quibus ille ait, Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus.

24. Dixitque ad eos, unam petitionem postulo à vobis, Date mihi inaures ex præda vestra. Inaures enim aureas Ismaelitæ habere consueverant.

25. Qui responderunt, Libentissimè dabimus. Expandentesq; super terram pallium, projecerunt in eo inaures de præda:

26. Et fuit pondus postulatarum inaurium, mille septingenti auri sicli, absque ornamentis, & monilibus, & veste purpurea, quibus reges Madian uti soliti erāt, & præter torques aureas camelorum.

27. Fecitque ex eo Gedeon Ephod, & posuit illud in civitate sua Ephra. Fornicatusque est omnis Israel in eo, & factum est Gedeoni & omni domui ejus in ruinam.

28. Humiliatus est autem Madian coram filiis Israel, nec potuerunt ultra cervices elevare: sed quievit terra per quadraginta annos quibus Gedeon præfuit.

29. Abiit itaque Jerobaal filius Joas, & habitavit in domo sua:

21. Et ait Zebah & Salmunna, Surge tu, & irrue in nos: quia sicut vir *est* fortitudo ejus. 20 Surgens itaq; Gidon interfecit Zebah & Salmunna: tulitq; lunulas quæ *erant* in collis camelorum eorum.

22. † Dixeruntq; 21 viri Israel ad Gidon, Dominare nobis etjam tu, etjam filius tuus, etjam filius filii tui: quia salvasti nos de manu Midian.

23. 22 Gidon autem respondit illis, Non dominabor ego vobis, nec dominabitur filius meus vobis. *sed* Jehovah dominabitur vobis.

24. Dixit præterea ad eos Gidon, Postulabo à vobis postulationem, 23 ut detis mihi quisq; inaurem spoliorum suorum. Inaures enim aureæ *erant* eis: quia Ismaelitæ erant.

25. Et dixerunt dando dabimus. Et 24 expandentes vestimentum, projecerunt illuc quisq; inaurem spoliorum suorum.

26. Fuit autem pondus inaurium 25 aurearum quas postulaverat, mille & septingentorum aureorum, præter lunulas, & monilia, & vestes purpureos quæ *erant* super reges Midian, & præter torques quæ *erant* in collis, camelorum eorum.

27. Et fecit 26 ex eo Gidon Ephod, posuitq; illud in civitate sua, in Ophrah. & fornicati sunt universus Israel post eum ibi, fuitq; Gidon ipsi & domui ejus in offendiculum.

28. Humiliatus est itaq; Midian coram filiis Israel, 27 neq; postea elevaverunt caput suum: quievitq; terra quadraginta annis in diebus Gidon.

29. Abiitq; Jerubbaal filius Joas, & mansit in domo sua.

21. Sebah aber vnd Zalmuna sprachen/ Stehe du auff vnd mache dich an vns/ Denn darnach der man ist/ ist auch seine krafft. Also stund Gideon auff vnd erwürget Sebah vnd Zalmuna / vnd nam die spangen die an jrer kamelen helse waren.

22. Da sprachen zu Gideon etliche in Israel / sey Herr vber vns/ du vnd dein son/ vnd deines sons son / weil du vns von der Midianiter hand erlöset hast.

23. Aber Gideon sprach zu jnen / Ich wil nicht Herr sein vber euch / vnd mein son sol auch nit Herr vber euch sein/ sondern der HERR sol Herr vber euch sein.

24. Gideon aber sprach zu jnen/ Eins beger ich von euch/ ein jglicher gebe mir die stirnbande / die jr geraubt habt/ Denn weil es Ismaeliter waren/ hatten sie güldene stirnbande.

25. Sie sprachen/ Die wollen wir geben. Vnd breiten ein kleid aus/ vnd ein jglicher warff die stirnbande drauff/ die er geraubt hatte.

26. Vnd die gülden stirnbande die er fodderte/ machten am gewichte tausent sieben hundert sekel golds / on die spangen vnd ketten vnd scharlacken kleider/ die der Midianiter könige tragen / on die halßbande jrer kamelen.

27. Vnd Gideon macht einen leibrock draus/ vnd setzt es in seine stadt zu Ophra. Vnd gantz Israel verhurete sich daran daselbs/ vnd geriet Gideon vnd seinem haus zum ergernis.

28. Also wurden die Midianiter gedemütiget für den kindern Israel / vnd huben jren kopff nicht mehr empor / vnd das land war stille viertzig jar / so lange Gideon lebet.

29. Vnd JerubBaal der son Joas / gieng hin vnd wonet in seinem hause.

20. et surrexit Gi. et interf.

21. Vir Is. ad G. d. in nos. sic infra.

22. & dixit ad illos Gid.

23. & date m. vir inaurem spolii sui quia ina. auri e. q. I. ipsi.

24. expanderunt V. & projecerunt vir ina. spolii s.

25. auri, q. p. m. & septingentorū (i. septē centuriarum. scil. siclorum) auri præter lunulas & collaria (vel, guttatoria. sc. vascula, in quib9 recondebantur guttæ pretiosæ. vel etiā, monilia) & vestes purpuræ.

26. illud Gid. in Eph.

27. & non addiderunt ad levandū & c. quadraginta (i. quatuor decades) anni.

496;

18. *egredientes (i. egressi. pres pro prat.) femure.*
19. *posuit nomen ejus A.*
10. *canitie.*
31. *& reversi s.*
32. *eruentis eos.*
33. *a circuitu.*
34. *omne bonum, quod f. cum Israel.*

30. Vnd Gideon hatte sie- benzig söne / die aus seiner hüfft komen waren.

31. Denn er hatte viel wei- ber. Vnd sein kebsweib / das er zu Sichem hatte / gebar jm auch einen son / den nennet er AbiMelech.
32. Vnd Gideon der son Joas starb im guten alter / vnd ward begraben in seines va- ters Joas grab / zu Ophra des vaters der Esriter.

33. Da aber Gideon gestor- ben war / kereten sich die kinder Jsrael vmb / vnd hureten den Baalim nach / vnd machten jnen BaalBerith zum Gott.

34. Vnd die kinder Jsrael gedachten nicht an den HERRN jren Gott / der sie errettet hatte von der hand al- ler jrer feinde vmbher.

35. Vnd theten nicht barm- hertzigkeit an dem hause Je- rubBaal Gideon / wie er alles guts an Jsrael gethan hatte.

30. Ipsi autem Gidon fuerunt septuaginta filii, 28 qui egressi erant de femore ejus: uxores enim plures fuerant ei.
31. Concubina autem ejus quæ *erat* in Sechem, pepererat ei etjam ipsa filium, & 29 imposuit illi nomen Abimelech.
32. Mortuus est autem Gidon filius Joas in 30 senectute bona sepultusq; est in sepulcro Joas, patris sui in Ophrah Abiezeræi.
33 Fuit autem cum mortuus esset Gidon, 31 reversi sunt filii Israel, & fornicati sunt post Bealim, posueruntq; sibi Baalberith pro Deo.
34. Neq; recordati sunt filii Israel *amplius* Jehovæ Dei sui, 32 qui eruit eos de manu omnium inimicorum ipsorum 33 per circuitum.
35 Nec fecerunt misericordiam cum domo Jerubbaal Gidon, juxta 34 omnia bona quæ fecerat in Israel.

30. Habuitque septuaginta filios, qui egressi sunt de femore ejus; eò quòd plures haberet uxores.
31. Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech.
32. Mortuusque est Gedeon filius Joas in senectute bona, & sepultus est in sepulchro Joas patris sui in Ephra de familia Ezri.
33. Postquam autem mortuus est Gedeon, aversi sunt filii Israel, & fornicati sunt in Baalim. Percusseruntq; cum Baal fœdus, ut esset eis in Deum.
34. Nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorum suorum omnium per circuitum:
35. Nec fecerunt misericordiam cum domo Jerobaal Gedeon juxta omnia bona, quæ fecerat Israeli.

30. Καὶ τῷ Γεδεὼν ἦσαν ἑβδομήκοντα υἱοὶ ἐκπορευόμενοι ἐκ μηρῶν αὐτοῦ, ὅτι γυναῖκες πολλαὶ ἦσαν αὐτῷ.
31. Καὶ ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐν Σικήμοις ἔτεκεν αὐτῷ καί γε αὐτὴ υἱόν, καὶ ἐπέθηκεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Αβιμέλεχ.
32. Καὶ ἀπέθανε Γεδεὼν υἱὸς Ιωὰς ἐν πολιᾷ ἀγαθῇ, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ τάφῳ Ιωὰς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν Εφραθὰ πατρὸς Εζρί.
33. Καὶ ἐγενήθη ὡς ἀπέθανεν Γεδεών, καὶ ἀπεστράφησαν οἱ υἱοὶ Ισραήλ, καὶ ἐξεπόρνευσαν ὀπίσω τῶν Βααλίμ, καὶ ἔθεντο αὐτοῖς τὸ Βαὰλ Βερὶθ εἰς διαθήκην τοῦ εἶναι αὐτοῖς αὐτὸν εἰς θεόν.
34. Καὶ οὐκ ἐμνήσθησαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτῶν τοῦ ῥυσαμένου αὐτοὺς ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν κυκλόθεν.
35. Καὶ οὐκ ἐποίησαν ἔλεος μετὰ τοῦ οἴκου Ιεροβάαλ Γεδεὼν κατὰ πᾶσαν τὴν ἀγαθωσύνην ἣν ἐποίησεν Ισραήλ.

Cap. 9.

497

1. dominorum (i. primorum civium) S. quid bonum vobis? an dominari in vos septuaginta (i. septem decades) viri, o filios 7. an dominare in vos virum unum? & memineritis q. o. v. & c. v. ego.
2 super eo … o. dominorum S.
3 ipse.

Das IX. Cap.

AbiMelech aber der son JerubBaal gieng hin gen Sichem zu den brüdern seiner mutter / vnd redet mit jnen vnd mit dem gantzen geschlecht des hauses seiner mutter va- ter / vnd sprach.
2. Lieber redet für den oh- ren aller menner zu Sichem / Was ist euch besser / das sie- bentzig menner / alle kinder Je- rubBaal vber euch Herrn sein / oder das ein man vber euch Herr sey? Gedenckt auch dabey / das ich ewr gebein vnd fleisch bin.
3. Da redten die brüder sei- ner mutter von im alle diese wort / für den ohren aller men- ner zu Sichem / vnd jr hertz neiget sich AbiMelech nach / denn sie gedachten / er ist vnser bruder.

CAP. IX.

ABiit autem Abimelech filius Jerubbaal in Sechem ad fratres matris suæ, loquutusq; est ad eos & ad omnem familiam domus patris matris suæ, dicendo,
2. Loquimini obsecro in auribus omnium 1 virorum Sechem, utrum melius vobis est, ut dominentur vobis septuaginta viri, omnes filii Jerubbaal, an ut dominetur vobis vir unus? *interim* mementote quod os vestrum, & caro vestra sum.
3. Et loquuti sunt fratres matris ejus 2 de eo in auribus omnium virorum Sechem omnia verba ista, & inclinavit se cor eorum post Abimelech: dixerunt enim, Frater noster 3 est.

CAP. IX.

ABiit autem Abimelec filius Jerobaal in Sichem ad fratres matris suæ, & locutus est ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matris suæ, dicens,
2. Loquimini ad omnes viros Sichem, Quid vobis est melius, ut dominentur vestri septuaginta omnes filii Jerobaal, an ut dominetur vobis unus vir? simulque considerate quòd os vestrum, & caro vestra sum.
3. Locutique sunt fratres matris ejus de eo, ad omnes viros Sichem, universos sermones istos, & inclinaverunt cor eorum post Abimelech, dicentes, frater noster est.

Κεφαλ. θ΄.

ΚΑὶ ἐπορεύθη Αβιμέλεχ ὁ υἱὸς Ιεροβάαλ εἰς Σίκημα πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν πρὸς αὐτοὺς, καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν συγγένειαν τοῦ οἴκου τῆς μητρὸς αὐτοῦ, λέγων·
2. Λαλήσατε δὴ ἐν ὠσὶν πάντων τῶν ἀνδρῶν Σικήμων, ποῖον βέλτιον ὑμῖν τὸ ἄρχειν ὑμῶν ἑβδομήκοντα ἄνδρας πάντας υἱοὺς Ιεροβάαλ, ἢ κυριεύειν ὑμῶν ἄνδρα ἕνα; καὶ μνήσθητε ὅτι ὀστοῦν ὑμῶν καὶ σὰρξ ὑμῶν εἰμὶ ἐγώ.
3. Καὶ ἐλάλησαν οἱ ἀδελφοὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς ὠσὶν πάντων τῶν ἀνδρῶν Σικίμων πάντας τοὺς λόγους τούτους· καὶ ἔκλινεν ἡ καρδία αὐτῶν ὀπίσω Αβιμέλεχ· ὅτι εἶπαν, ἀδελφὸς ἡμῶν ἐστίν.

Abimelech regiam dignitatem in Sechimitas acquisivit.

4. Καὶ ἔδωκαν αὐτῷ ἑβδομήκοντα ἀργυρίου ἐκ τοῦ οἴκου Βααλ Βερὶθ διαθήκης· καὶ ἐμισθώσατο ἐν αὐτοῖς Ἀβιμέλεχ ἄνδρας κενοὺς καὶ θαμβουμένους, καὶ πορεύθησαν ὀπίσω αὐτοῦ.
5. Καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς Εφραθά, καὶ ἀπέκτεινεν τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ υἱοὺς Ιεροβάαλ ἑβδομήκοντα ἄνδρας ἐπὶ λίθον ἕνα· καὶ ὑπελείφθη Ιωθὰμ υἱὸς Ιεροβάαλ ὁ νεώτερος, ὅτι ἐκρύβη.
6. Καὶ συνήχθησαν πάντες οἱ ἄνδρες Σικήμων, καὶ πᾶς ὁ οἶκος Μααλώ, καὶ ἐπορεύθησαν, καὶ ἐβασίλευσαν τὸν Ἀβιμέλεχ βασιλέα πρὸς τῇ βαλάνῳ τῆς στάσεως τῆς ἐν Σικήμοις.
7. Καὶ ἀνήγγειλαν τῷ Ιωθάμ, καὶ ἐπορεύθη, καὶ ἔστησεν ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ ὄρους Γαριζίν, καὶ ἐπῆρεν τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἐκάλεσεν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἀκούσατέ μου ἄνδρες Σικήμων, καὶ ἀκούσαι ὑμῶν Θεός.
8. Πορευόμενα ἐπορεύθησαν τὰ ξύλα τοῦ χρῖσαι ἐπ᾽ αὐτῶν βασιλέα· καὶ εἶπαν τῇ ἐλαίᾳ βασίλευσον ἐφ᾽ ἡμῶν.
9. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ ἐλαία, ἀφεῖσα σὺ τὴν πιότητά μου ἣν ἐν ἐμοὶ ἐδόξασεν ὁ Θεός, καὶ οἱ ἄνθρωποι, πορευθῶ ἄρχειν τῶν ξύλων;
10. Καὶ εἶπαν τὰ ξύλα τῇ συκῇ, δεῦρο βασίλευσον ἐφ᾽ ἡμῶν.
11. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ συκῆ, ἀφεῖσα σὺ τὴν γλυκύτητά μου καὶ τὰ γεννήματά μου τὸ ἀγαθόν, πορευθῶ ἄρχειν τῶν ξύλων;
12. Καὶ εἶπαν τὰ ξύλα τῇ ἀμπέλῳ, δεῦρο βασίλευε σὺ ἐφ᾽ ἡμῶν.
13. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ ἄμπελος, ἀφεῖσα σὺ τὸν οἶνόν μου τὴν εὐφροσύνην τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, πορευθῶ ἄρχειν ἐπὶ τῶν ξύλων;
14. Καὶ εἶπεν πάντα τὰ ξύλα πρὸς τὴν ῥάμνον, δεῦρο σὺ βασίλευε ἐφ᾽ ἡμῶν.

4. Dederuntque illi septuaginta pōdera argenti de phano Baalberith. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes & vagos, secutiq; sunt eum.
5. Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Jerobaal septuaginta viros, super lapidem unum: remansitque Joatham filius Jerobaal minimus, & absconditus est.
6. Congregati sunt autem omnes viri Sichem, & universæ familiæ urbis Mello: abieruntque, & constituerunt regem Abimelech, juxta quercum, quæ stabat in Sichem.
7. Quod cum nuntiatum esset Joatham, ivit, & stetit in vertice montis Garizim: elevataque voce, clamavit & dixit, audite me viri Sichem, ita ut audiat vos Deus.
8. Ierunt ligna, ut ungerent super se regem: dixeruntque olivæ, impera nobis.
9. Quæ respondit, Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua & dii utūtur, & homines: & venire ut inter ligna promovear?
10. Dixeruntque ligna ad arborem ficum, Veni, & super nos regnum accipe.
11. Quæ respondit eis, Nunquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suavissimos, & ire ut inter cætera ligna promovear?
12. Locutaque sunt ligna ad vitem, Veni, & impera nobis.
13. Quæ respondit eis, Nunquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cætera promoveri?
14. Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum, Veni, & impera super nos.

4. Et dederunt ei 4 septuaginta argenteos è domo Baalberith, & illis conduxit Abimelech viros vacuos & vagos, 5 qui irent post se.
5. Et venit in domum patris sui in Ophrah, interfecitq; fratres suos filios Jerubbaal 6 septuaginta viros super lapidem unum: remansitq; autem Jotham filius Jerubbaal parvus quod abdidisset sese.
6. Congregaverunt autem sese omnes 7 viri Sechem, totaq; domus Millo, & ierunt, ac constituerunt Abimelech regem, juxta planitiem statuæ quæ *erat* in Sechem.
7. Nuntiaverunt autem ipsi Jotham: 8 qui perrexit, & stetit in vertice montis Gerizim: & sublata voce sua clamavit ac dixit eis, Audite me viri Sechem & audiat vos Deus.
8. Eundo iverunt arbores ad ungendum super se regem: dixeruntq; oleæ, Regna super nos.
9. 9 Quibus respondit olea, Deseram ne pinguedinem meam, qua per me honorificant deos & homines: & vadam ut promovear super arbores.
10. Dixerunt preterea arbores ad ficum, Veni tu, regna super nos.
11. Quibus respondit ficus, Num derelinquam dulcedinem meam & 10 fructum meum optimum, & vadam ut promovear super arbores?
12. Dixerunt insuper arbores ad vitem, Veni tu, regna super *nos*.
13. Quibus respondit vitis, Num derelinquam mustum meum, 11 quod lætificat Deum & homines & ibo ut promovear super arbores?
14. Dixerunt postremo omnes 1 arbores ad rhamnum, Veni tu, regna super nos.

4. Vnd gaben jm siebentzig silberling aus dem haus Baal Berith / vnd AbiMelech bestellet damit lose leichtfertige menner / die jm nachfolgeten.
5. Vnd er kam in seines vaters haus gen Ophra / vnd erwürget seine brüder / die kinder JerubBaal / siebentzig man auff einem stein / Es bleib aber vber Jotham / der jüngst son JerubBaal / Denn er ward versteckt.
6. Vnd es versamleten sich alle menner von Sichem / vnd das gantze haus Millo / giengen hin / vnd machten AbiMelech zum könige / bey der hohen eichen / die zu Sichem stehet.
7. Da das angesagt ward dem Jotham / gieng er hin / vnd trat auff die höhe des berges Grisim / vnd hub auff seine stim / rieff vnd sprach zu jnen / Höret mich ir menner zu Sichem / das euch Gott auch höre.
8. Die bewme giengen hin / das sie einen könig vber sich salbeten / vnd sprachen zum ölbawm / Sey vnser könig.
9. Aber der ölbawm antwortet jnen / sol ich meine fettigkeit lassen / die beide Götter vnd menschen an mir preisen / vnd hingehen / das ich schwebe vber die bewme?
10. Da sprachen die bewme zum feigenbawm / kom du / vnd sey vnser könig.
11. Aber der feigenbawm sprach zu jnen / Sol ich meine süssigkeit vnd meine gute frucht lassen / vnd hingehen / das ich vber den bewmen schwebe?
12. Da sprachen die bewme zum weinstock / kom du / vnd sey vnser könig.
13. Aber der weinstock sprach zu jnen / Sol ich meinen most lassen / der Götter vnd menschen frölich macht / vnd hingehen das ich vber den bewmen schwebe?
14. Da sprachen alle bewme zum dornbusch / kom du / vnd sey vnser könig.

4. *septuaginta (.i. septem decades. scil. siclorum) argentei e d, B. & conduxit in illis.*
5. *& iverunt post se.*
6. *sept (.i. septem decades) viri s. l. u. & relictus est.*
7. *domini &c. ac regnare fecerunt A. r. cum planitie.*
8. *& ivit & s. in capite m. G. & levavit v. s. & c. ac d. e. a. ad me dom. s. ni S.*
9. *& dixit eis olea. an cessare fecit (faciam. sic v. 11. 13) ping. qua in me honorificabūt (.i. honorificare solent) d. & h. ad promovendum super ari?*
10. *provētum m. bonum, & v. ad promovendum s. a. sic infra.*
11. *lætificans.*

498.

12. ad arbores, si in V. vos ungentes fecistis.

13. fecistis, & regnare fecistis Abimelech, & si bonum fecistis.

14. super vos, & pr. a. s. emisimus, & eripuit.

15. super dom. &c. septuag. (.s. septē decades) viri.

16. domini nos S. q. f. V. ipse.

17. die hac latemini in Abimelech, & latabitur e. s. in vobis. Et si.

18. & inter dominos S.

19. ad veniendum injuriam s. f. 7. & sanguinem eorum, ad ponēdum super A.

15. Vnd der Dornbusch sprach zu den bewmen / Ists war/das jr mich zum König salbet vber euch / so kompt vnd vertrawet euch vnter meinen schatten / Wo nicht/so gehe fewr aus dem Dornenbusch/ vnd verzere die Cedern Libanon.

16. Habt jr nu recht vnd redlich gethan/das jr AbiMelech zum Könige gemacht habt/ vnd habt jr wolgethan an JerubBaal/vnd an seinem hause/vnd habt jm gethan wie er vmb euch verdienet hat.

17. Das mein vater vmb ewr willen gestritten hat/ vnd seine seel dahin geworffen von sich / das er euch errettet von der Midianiter hand.

18. Vnd jr lehnet euch auff heute wider meines vaters haus/vnd erwürget seine kinder siebentzig man auff einem stein / vnd machet euch einen könig AbiMelech seiner magd son vber die menner zu Sichem/weil er ewr bruder ist.

19. Habt jr nu recht vnd redlich gehandelt an JerubBaal/ vnd an seinem hause an diesem tage / so seid frölich vber den AbiMelech/vñ er sey frölich vber euch.

20. Wo nicht/ so gehe fewr aus von AbiMelech/ vnd verzere die menner zu Sichem/ vnd das haus Millo / vnd gehe auch fewr aus von den mennern zu Sichem vnd vom haus Millo/vnd verzere AbiMelech.

21. Vnd Jotham floh vnd entweich/vnd gieng gen Ber/ vnd wonet daselbs für seinem bruder AbiMelech.

22. Als nu AbiMelech drey jar vber Jsrael geherrschet hatte.

23. Sandte Gott einen bösen willen zwischen AbiMelech vnd den mennern zu Sichem. Denn die menner zu Sichem versprachen AbiMelech.

24. Vnd zogen an den freuel/ an den siebentzig sönen JerubBaal begangen vnd leaten derselben blut auff AbiMelech iren bruder/ der sie erwürget hatte / vnd auff die

men-

15. Respondit autem rhamnus 12 arboribus, Si in veritate vos ungitis me in regem super vos, venite, sperate in umbra mea: & si non, egrediatur ignis de rhamno, devoretq; cedros Lebanon.

16. Nunc ergo si in veritate & integritate 13 egistis, quum constituistis regem Abimelech, & si rectè egistis cum Jerubbaal, & cum domo ejus, si præterea secundum retributionem manuum ejus fecistis ei.

17. (Quia pugnavit pater meus pro 14 vobis, ac projecit animam suam à longe ut eriperet vos è manu Midian:

18. Vos autem insurrexistis 15 contra domum patris mei hodie, & interfecistis filios eius, septuaginta viros super lapidem unum, & constituistis regem Abimelech filium ancillæ ejus super 16 viros Sechem quia frater vester est.)

19. Si inquam in veritate & integritate egistis cum Ierubbaal & cum domo eius 17 hodie, lætemini de Abimelech, & lætetur etiam ipse de vobis.

20. Quod si non, egrediatur ignis de Abimelech, & devoret viros Sechem, & domum Millo: egrediatur quoque ignis à viris Sechem & de domo Millo & devoret Abimelech.

21. Fugitq; Iotham, fugit, inquam atq; abiit in Beer, & mansit illic à facie Abimelech fratris sui?

22. Imperavit autem Abimelech super Israelem tribus annis.

23. Immisitq; Deus spiritum malum inter Abimelech 18 & viros Sechem, prævaricatiq; sunt viri Sechem in Abimelech.

24. 19 Ut veniret injuria septuaginta filiorum Jerubbaal, & ut sanguinem eorum poneret super Abimelech fratrem eorum qui interfecerat eos, & super

vi-

15. Quæ respondit eis, Si verè me regem vobis cōstituitis, venite, & sub umbra mea requiescite. si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani.

16. Nunc igitur si rectè, & absque peccato constituistis super vos regem Abimelech, & benè egistis cum Jerobaal, & cum domo ejus, & reddidistis vicem beneficiis ejus.

17. Qui pugnavit pro vobis, & animam suam dedit periculis, ut erueret vos de manu Madian,

18. Qui nnnc surrexistis contra domū patris mei, & interfecistis filios ejus septuaginta viros super unum lapidem, & constituistis regem Abimelech filium ancillæ ejus super habitatores Sichem, cò quòd frater vester sit:

19. Si ergo rectè, & absque vitio egistis cum Jerobaal, & domo ejus, hodie lætemini in Abimelech, & ille lætetur in vobis.

20. Sin autem perversè, egrediatur ignis ex eo, & consumat habitatores Sichem, & oppidum Mello: egrediaturque ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & devoret Abimelech.

21. Quæ cùm dixisset, fugit, & abiit in Bera: habitavitque ibi ob metum Abimelech fratris sui.

22. Regnavit itaque Abimelech super Israel tribus annis.

23. Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech, & habitatores Sichem: qui cœperunt eum detestari,

24. Et scelus interfectionis septuaginta filiorum Jerobaal, & effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem

suum,

15. Καὶ εἶπεν ἡ ῥάμνος πρὸς τὰ ξύλα, εἰ ἐν ἀληθείᾳ ὑμεῖς χρίετέ με τοῦ βασιλεύειν ἐφ' ὑμᾶς, δεῦτε πεποίθατε ἐν τῇ σκέπῃ μου· καὶ εἰ μὴ ἐξέλθοι πῦρ ἐκ τῆς ῥάμνου, καὶ καταφάγοι τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου.

16. Καὶ νῦν εἰ ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν τελειότητι ἐποιήσατε, καὶ ἐβασιλεύσατε τὸν Ἀβιμέλεχ, καὶ εἰ καλῶς ἐποιήσατε μετὰ Ἱεροβάαλ, καὶ μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ εἰ κατὰ τὸ ἀνταπόδομα τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἐποιήσατε αὐτῷ·

17. Ὡς ἐπολέμησεν ὁ πατήρ μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἔρριψεν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐξεναντίας, καὶ ἐξείλατο ὑμᾶς ἐκ χειρὸς Μαδιάμ.

18. Καὶ ὑμεῖς ἐπανέστητε ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου σήμερον, καὶ ἀπεκτείνατε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἑβδομήκοντα ἄνδρας ἐπὶ λίθον ἕνα, καὶ ἐβασιλεύσατε τὸν Ἀβιμέλεχ υἱὸν τῆς παιδίσκης αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ἄνδρας Σικήμων, ὅτι ἀδελφὸς ὑμῶν ἐστίν.

19. Καὶ εἰ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ τελειότητι ἐποιήσατε μετὰ Ἱεροβάαλ καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, καὶ εὐφρανθείητε ἐν Ἀβιμέλεχ καὶ εὐφρανθείη καὶ αὐτὸς ἐν ὑμῖν.

20. Εἰ μή, ἐξέλθοι πῦρ ἐξ Ἀβιμέλεχ, καὶ καταφάγοι τοὺς ἄνδρας Σικήμων καὶ τὸν οἶκον Μααλώ, καὶ ἐξέλθοι πῦρ ἐκ τῶν ἀνδρῶν Σικήμων, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου Μααλώ, καὶ καταφάγοι τὸν Ἀβιμέλεχ.

21. Καὶ ἀπέδρα Ἰωθὰμ καὶ ἔφυγε καὶ ἐπορεύθη εἰς Βηρά· καὶ κατῴκησεν ἐκεῖ ἀπὸ προσώπου Ἀβιμέλεχ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

22. Καὶ ἦρξεν Ἀβιμέλεχ ἐπὶ τοῦ Ἰσραὴλ τρία ἔτη.

23. Καὶ ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς πνεῦμα πονηρὸν ἀναμέσον Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀναμέσον τῶν ἀνδρῶν Σικήμων, καὶ ἠθέτησαν οἱ ἄνδρες Σικήμων ἐν τῷ οἴκῳ Ἀβιμέλεχ·

24. Τοῦ ἐπαγαγεῖν τὴν ἀδικίαν τῶν ἑβδομήκοντα υἱῶν Ἱεροβάαλ, καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν ἐπιθεῖναι ἐπὶ Ἀβιμέλεχ τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν τὸν ἀποκτείναντα αὐτούς, καὶ ἐπὶ τοὺς ἄνδρας Σικήμων

Abimeleco frater Jothi se opponit.

κήμων σὺν κατισχύσαντες τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὥστε ἀποκτεῖναι σὺν ἀδελφοὺς αὐτοῦ.

25. Καὶ ἔθεντο αὐτῷ οἱ ἄνδρες Σικήμων ἔνεδρα ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ὀρέων, καὶ ἀνήρπαζον πάντας σὺν διαπορευομένους ἐπ' αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ· καὶ ἀπηγγέλη τῷ Αβιμέλεχ.

26. Καὶ ἦλθεν Γααλ υἱὸς Αβεδ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ παρῆλθον εἰς Σίκημα, καὶ ἐπεποίθησαν ἐν αὐτῷ ἄνδρες Σικήμων.

27. Καὶ ἦλθον εἰς ἀγρὸν καὶ ἐτρύγησαν σὺν ἀμπελῶνας αὐτῶν καὶ ἐπάτουν, καὶ ἐποίουν χορούς· καὶ εἰσῆλθον εἰς οἶκον θεοῦ αὐτῶν, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ κατηρῶντο τὸν Αβιμέλεχ.

28. Καὶ εἶπεν Γααλ υἱὸς Αβεδ, τί ἐστιν Αβιμέλεχ, καὶ τίς ἐστιν υἱὸς Συχέμ, ὅτι δουλεύσομεν αὐτῷ; οὐχ οὗτος υἱὸς Ιεροβάαλ καὶ Ζεβουλ ὁ ὢν ἐπίσκοπος αὐτοῦ, δοῦλος αὐτοῦ σὺν τοῖς ἀνδράσιν Εμμὼρ πατρὸς Συχέμ; καὶ τί ὅτι δουλεύσωμεν αὐτῷ ἡμεῖς;

29. Καὶ τίς δώη τὸν λαὸν τοῦτον ἐν τῇ χειρί μου; καὶ μεταστήσω τὸν Αβιμέλεχ, καὶ ἐρῶ τῷ Αβιμέλεχ, πλήθυνον τὴν δύναμίν σου καὶ ἔξελθε.

30. Καὶ ἤκουσεν Ζεβουλ ὁ ἄρχων τῆς πόλεως σὺν λόγους Γααλ υἱοῦ Αβεθ, καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ.

31. Καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸς Αβιμέλεχ μετὰ δώρων λέγων· ἰδοὺ Γααλ υἱὸς Αβεδ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ παραγεγόνασιν εἰς Σίκημα, καὶ οἵδε πολιορκοῦσιν τὴν πόλιν ἐπὶ σέ.

32. Καὶ νῦν ἀνάστηθι νυκτὸς, σὺ καὶ ὁ λαὸς ὁ μετὰ σοῦ; καὶ ἐνέδρευε τῷ ἀγρῷ.

33. Καὶ ἔσται τοπρωὶ ἅμα τῷ ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον, καὶ ὀρθρίσεις καὶ ἐκτενεῖς ἐπὶ τὴν πόλιν· καὶ ἰδοὺ αὐτὸς καὶ ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ ἐκπορεύεται πρὸς σέ, καὶ ποιήσεις αὐτῷ καθάπερ ἂν εὕρῃ ἡ χείρ σου.

suum, & in cæteros Sichimorum principes, qui eum adjuverant.

25. Posueruntque insidias adversum eum in summitate montium: & dum illius præstolabantur adventum, exercebant latrocinia, agentes prædas de prætereuntibus. Nuntiatumq; est Abimelech.

26. Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus suis, & transivit in Sichimam. Ad cujus adventum erecti habitatores Sichem,

27. Egressi sunt in agros vastantes vineas, uvasque calcantes: & factis cantantium choris ingressi sunt phanum dei sui, & inter epulas & pocula maledicebant Abimelech,

28. Clamante Gaal filio Obed, Quis est Abimelech, & quæ est Sichem, ut serviamus ei? nunquid non est filius Jerobaal, & constituit principem Zebul servũ suum super viros Emor patris Sichem? Cur ergo serviemus ei?

29. Utinam daret aliquis populum istum sub manu mea, ut auferrẽ de medio Abimelech. Dictumque est Abimelech, Congrega exercitus multitudinem, & veni.

30. Zebul enim princeps civitatis auditis sermonibus Gaal filii Obed, iratus est valde,

31. Et misit clam ad Abimelech nuntios, dicens, Ecce, Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus suis, & oppugnat adversum te civitatem.

32. Surge itaque nocte cum populo qui tecum est, & latita in agro:

33. Et primo manè oriente sole, irrue super civitatem. Illo autem egrediente adversum te cum populo suo, fac ei quod potueris.

viros Sechem quia roboraverant manus ejus [20] ut occideret fratres suos.

25. Posueruntq; adversus illum viri Sechem insidias super cacumina montium, prædabanturq; omnem qui transibat juxta illa per viam: quod renuntiatum est ipsi Abimelech.

26. Præterea venit Gaal filius Ebed, & fratres ejus & transierunt in Sechem, ac [21] spem suam posuerunt in eo viri Sechem.

27. Unde egressi *in* agrum, vindemiarunt vineas suas, & calcaverunt, & lætati sunt: ingressiq; sunt domum Dei sui, ac comederunt & biberunt, & maledixerunt ipsi Abimelech.

28. Dixit autem Gaal filius Ebed, Quis *est* Abimelech, & quis *est* Sechem, [22] serviamus ei? nonne filius, *est* Jerubbaal & Zebul præpositus ejus? servite *potius* viris Hamor patris Sechem. Sed quare serviemus ei nos?

29. Et quis det populum hunc in manu mea, & auferam Abimelech? Et dixit ipsi Abimelech, Auge exercitum tuum & egredere.

30. [23] Audiens autem Zebul princeps civitatis verba Gaal filii Ebed, iratus est vehementer.

31. Misitq; nuntios ad Abimelech in dolo, dicendo, Ecce Gaal filius Ebed & fratres ejus [24] veniunt in Sechem, & ecce obsident civitatem contra te.

32. Nunc igitur surge noctu, tu & populus qui *est* tecum, & insidiare in agro.

33. [25] Et primo mane ad exortum solis surgens invades urbem quumq; ipse & populus qui *est* cum eo, egredietur ad te, facies ei secundum quod invenerit manus tua.

menner zu Sichem/die jm seine hand dazu gestreckt hatten/ das er seine brůder erwürgete.

25. Vnd die menner zu Sichem bestelleten einen hinderhalt auff den spitzen der berge/ vnd raubeten alle die auff der strassen zu jnen wandelten. Vnd es ward AbiMelech angesagt.

26. Es kam aber Gaal der son Ebed vnd seine brůder/ vnd giengen zu Sichem ein/ vnd die menner zu Sichem verliessen sich auff jn.

27. Vñ zogen eraus auffs feld vñ lassen ab jre weinberge/vnd felterten / vnd machten einen tantz/vnd giengen in jres Gottes haus / vnd assen vnd truncken/vnd fluchten dem AbiMelech.

28. Vnd Gaal der son Ebed sprach/ Wer ist AbiMelech? vnd was ist Sichem/das wir jm dienen solten? Ist er nicht JerubBaals son / vnd hat Sebul seinen knecht her gesetzt vber die leute Hemor des vaters Sichem? Warumb solten wir jm dienen?

29. Wolt Gott/ das volck were vnter meiner hand / das ich den AbiMelech vertriebe. Vnd es ward AbiMelech gesagt/Mehre dein heer / vnd zeuch aus.

30. Denn Sebul der oberst in der stad/da er die wort Gaal/ des sons Ebed höret/ ergrimmet er in seinem zorn.

31. Vnd sandte botschafft zu AbiMelech heimlich/ vnd lies jm sagen/Sihe/Gaal der son Ebed vnd seine brůder sind gen Sichem komen / vnd machen dir die stadt widerwertig.

32. So mach dich nu auff bey der nacht / du vnd dein volck das bey dir ist / vnd mach einen hinderhalt auff sie im felde.

33. Vnd des morgens wenn die sonne auffgehet / so mache dich frůe auff / vnd vberfalle die stadt / vnd wo er vnd das volck das bey jm ist/zu dir hinaus zeucht/so thue mit jm / wie es deine hand findet.

20. ad occidendũ frat. s. & po. ei domini S. s. super capita etc. transibunt (fut. pro imperf.) super ea in via: & renunt.

21. speraverunt in eo domini S. et egressi sunt (in) a. & vin. v. s. &c. & fecerunt choros. 4992

22. quia serviemus ei. sic v. 38. Ironia.

23. & audivit Z. &c. & exarsit furor ejus.

24. venientes (sc. sunt) & ecce ipsi angustiantes civit. super te.

25. & erit in matutino circa oriri solem, manicabis, & vastando-grassaberis super (cõtra) urbem, & ecce ipse &c. egredientes ad te, & facies.

26. *super Sechem qu. capita.*
27. *ostio p. c.*
28. *& vidit G. p. & ait ad Z. e. p. descendens de capitibus m. & dixit ad ipsum Z. u. m. tu vides. sc. es.*
29. *& addidit adhuc G. ad adloquendum, ac dixit e. p. descendentes (sunt) de um. t. & cap. unum veniens (est) de via quercus (planetes) Meonenimoru .i. planetariorum.*
30. *dices (i. dicere solebas) &c. pop quo fastidium habuisti in eo (i. in quo) egred.*
31. *in (sic infra) eum.*
32. *& fugit a facie.*
33. *ostium.*
34. *a manendo in S. Et fuit a crastino, & egres. est p. in agrum.*
35. *dimidiavit eos &c & vidit, & ecce pop. egrediens (erat) de c. & surrexit super eos.*
36. *& Ab.*
37. *ostio p.*
38. *super.*

34. AbiMelech stund auff bey der nacht/ vnd alles volck das bey jm war/ vnd hielt auff Sichem mit vier hauffen.

35. Vnd Gaal der son Ebed zoch eraus/ vnd trat für die thür an der stadthor. Aber AbiMelech macht sich auff/ aus dem hinderhalt/ sampt dem volck das mit jm war.

36. Da nu Gaal das volck sahe/ sprach er zu Sebul/ Sihe/ da kömpt ein volck von der höhe des gebirges hernider/ Sebul aber sprach zu jm/ Du sihest die schatten der berge für leute an.

37. Gaal redet noch mehr vnd sprach/ Sihe/ ein volck kömpt ernider aus dem mittel des landes/ vnd ein hauffe kömpt auff dem wege zur zauberciche.

38. Da sprach Sebul zu jm/ Wo ist nu hie dein maul/ das da saget/ Wer ist AbiMelech/ das wir jm dienen solten? Ist das nicht das volck/ das du veracht hast? Zeuch nu aus vnd streit mit jm.

39. Gaal zoch aus für den mennern zu Sichem her/ vnd streit mit AbiMelech.

40. Aber AbiMelech jaget in/ das er flohe fur jm/ vnd fielen viel erschlagene/ biß an die
100. thür des thors.

41. Vnd AbiMelech bleib zu Aruma/ Sebul aber verjaget den Gaal vnd seine brüder/ das sie zu Sichem nicht musten bleiben.

42. Auff den morgen aber gieng das volck eraus auffs feld. Da das AbiMelech ward angesagt.

43. Nam er das volck/ vnd teilets in drey hauffen/ vnd macht ein hinderhalt auff sie im feld. Als er nu sahe/ daß dz volck aus der stadt gieng/ erhub er sich vber sie/ vnd schlug sie.

44. AbiMelech aber vnd die hauffen die bey jm waren/ vberfielen sie/ vnd tratten an die thür der stadthor/ vnd zween der hauffen vberfielen alle die auff dem felde waren/ vnd schlugen sie.

34. Surrexit autem Abimelech, & universus populus qui *erat* cum eo, noctu, & insidiati sunt 26 ipsi Sechem quatuor cunei.

35. Et egressus est Gaal filius Ebed, stetitq; *in* 27 introitu portæ civitatis: Surrexit autem Abimelech & populus qui *erat* cum eo de insidiis.

36. 28 Videns autem Gaal populum, ait ad Zebul, Ecce populus descendit de cacuminibus montium, Cui respondit Zebul, Umbram montium vides quasi homines.

37. 29 Tunc adjecit Gaal, ac dixit, ecce populus descēdunt de umbilico terræ, & dux unus venit per viam planitiei Moonenim.

38. Dixit autem ad eum Zebul, ubi nunc *est* os tuum quo 30 dicebas, quis *est* Abimelech, ut serviamus ei? nonne iste *est* populus quem sprevisti? egredere obsecro nunc & pugna contra 31 eum.

39. Et egressus est Gaal coram viris Sechem, pugnavitque contra Abimelech.

40. Et persequutus est eum Abimelech, 32 posteaquam fugere cœperat à facie ejus, cecideruntq; vulnerati multi usq; ad 33 introitum portæ.

41. Remansit autem Abimelech † in Arumah, & expulit Zebul ipsum Gaal & fratres ejus, 34 ne manerent in Sechem.

42. Postridie autem egressus est populus in agros & renuntiaverunt ipsi Abimelech.

43. Tulit igitur populum & 35 partitus est eos in tria capita insidiasq; posuit in agro, vidensq; populum egredientem de civitate, insurrexit in eos ac percussit eos.

44. 36 Ipse itaq; Abimelech, & capita quæ *erant* cum eo grassati sunt, & constiterunt *ad* 37 introitum portæ civitatis: duo autem *alia* capita grassata sunt 38 adversus omnes qui *erant* in agro, & percusserunt eos.

34. Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu suo nocte, & tetendit insidias juxta Sichimam in quatuor locis.

35. Egressusque est Gaal filius Obed, & stetit in introitu portæ civitatis. Surrexit autem Abimelech, & omnis exercitus cum eo de insidiarũ loco.

36. Cumque vidisset populum Gaal, dixit ad Zebul, Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit, umbras montium vides quasi capita hominum, & hoc errore deciperis.

37. Rursumque Gaal ait, Ecce populus de umbilico terræ descendit, & unus cune⁹ venit per viam, quæ respicit quercum.

38. Cui dixit Zebul, ubi est nunc os tuum, quo loquebaris, Quis est Abimelech ut serviamus ei? Nonne hic populus est, quem despiciebas? Egredere, & pugna cōtra eum.

39. Abiit ergo Gaal, spectante Sichimorum populo, & pugnavit contra Abimelech,

40. Qui persecutus est eum fugientem, & in urbem compulit: cecideruntque ex parte ejus plurimi, usque ad portam civitatis.

41. Et Abimelech sedit in Ruma: Zebul autem, Gaal, & socios ejus expulit de urbe, nec in ea passus est commorari.

42. Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum nunciatum esset Abimelech,

43. Tulit exercitum suum, & divisit in tres turmas, tendens insidias in agris. Vidensque quòd egrederetur populus de civitate, surrexit & irruit in eos,

44. Cum cuneo suo, oppugnans & obsidens civitatem: duæ autem turmæ palantes per campum adversarios persequebātur.

34. Καὶ ἀνέστη Ἀβιμέλεχ καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ νυκτὸς, καὶ ἐνέδρευσαν ἐπὶ Σίκημα τέσσαρες ἀρχαί.

35. Καὶ ἐγένετο πρωΐ, καὶ ἐξῆλθεν Γαὰλ υἱὸς Ἀβέδ, καὶ ἔστη πρὸς τὴν θύραν τῆς πύλης τῆς πόλεως, καὶ ἀνέστη Ἀβιμέλεχ καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐνέδρων.

36. Καὶ εἶδεν Γαὰλ υἱὸς Ἀβέδ τὸν λαὸν, καὶ εἶπεν πρὸς Ζεβοὺλ· ἰδοὺ λαὸς καταβαίνων ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Ζεβοὺλ, τὴν σκιὰν τῶν ὀρέων σὺ ὁρᾷς ὡς ἄνδρας.

37. Καὶ προσέθετο ἔτι Γαὰλ τοῦ λαλῆσαι, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ λαὸς καταβαίνων κατὰ θάλασσαν ἀπὸ τοῦ ἐχόμενα τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς γῆς, καὶ ἀρχὴ μία παραγίνεται ἀπὸ ὁδοῦ δρυὸς ἀποβλεπόντων.

38. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Ζεβοὺλ, ποῦ ἐστιν τὸ στόμα σου τὸ λέγον· τίς ἐστιν Ἀβιμέλεχ, ὅτι δουλεύσομεν αὐτῷ; οὐχ ἰδοὺ οὗτός ἐστιν ὁ λαὸς ὃν ἐξουδένωσας ἐν αὐτῷ; ἔξελθε δὴ νῦν καὶ πολέμει πρὸς αὐτόν.

39. Καὶ ἐξῆλθεν Γαὰλ ἀπὸ προσώπου τῶν ἀνδρῶν Σικήμων, καὶ ἐπολέμησεν πρὸς Ἀβιμέλεχ.

40. Καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν Ἀβιμέλεχ, καὶ ἔφυγον ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἔπεσον τραυματίαι πολλοὶ ἕως θυρῶν τῆς πόλεως.

41. Καὶ ἐκάθισεν Ἀβιμέλεχ ἐν Ἀρημά, καὶ ἐξέβαλεν Ζεβοὺλ τὸν Γαὰλ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τοῦ μὴ οἰκεῖν ἐν Σικήμοις.

42. Καὶ ἐγενήθη τῇ ἐπαύριον, καὶ ἐξῆλθεν ὁ λαὸς εἰς τὸ πεδίον, καὶ ἀπηγγέλη τῷ Ἀβιμέλεχ.

43. Καὶ παρέλαβον τὸν λαὸν, καὶ διεῖλεν αὐτὸν εἰς τρεῖς ἀρχὰς, καὶ ἐνέδρευσεν ἐν ἀγρῷ· καὶ εἶδεν, καὶ ἰδοὺ λαὸς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἐπανέστη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐπάταξεν αὐτούς.

44. Καὶ Ἀβιμέλεχ καὶ αἱ ἀρχαὶ αἱ μετ' αὐτοῦ ἐξέτειναν, καὶ ἔστησαν παρὰ τὰς θύρας τῆς πύλης τῆς πόλεως· καὶ αἱ δύο ἀρχαὶ ἐξεχύθησαν ἐπὶ πάντας τοὺς ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ ἐπάταξεν αὐτούς.

Abimelechi victoria de seditiosis.

Abimelechi interitus.

45. Καὶ Αβιμέλεχ ἐπολέμει ἐν τῇ πόλει ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην· καὶ κατελάβοντο τὴν πόλιν, καὶ τὸν λαὸν τὸν ἐν αὐτῇ ἀπέκτειναν, καὶ καθεῖλεν τὴν πόλιν, καὶ ἔσπειρεν αὐτὴν ἅλας.

46. Καὶ ἤκουσαν πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πύργου Σικήμων, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ ὀχύρωμα οἴκου τοῦ Βηθὴλ Βερίθ.

47. Καὶ ἀπηγγέλη τῷ Αβιμέλεχ, ὅτι συνήχθησαν πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πύργου Σικήμων.

48. Καὶ ἀνέβη Αβιμέλεχ εἰς ὄρους Σελμὼν αὐτὸς καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ· καὶ ἔλαβεν Αβιμέλεχ τὴν ἀξίνην ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἔκοψεν φορτίον ξύλων, καὶ ἔλαβεν αὐτό, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ· καὶ εἶπεν πρὸς τὸν λαὸν τὸν μετ' αὐτοῦ, τί εἴδετέ με ποιοῦντα, ταχέως ποιήσατε, ὡς καὶ ἐγώ.

49. Καὶ ἔκοψαν καί γε πάντες αὐτοὶ ἕκαστος φορτίον, καὶ ᾖραν, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω Αβιμέλεχ, καὶ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὸ ὀχύρωμα, καὶ ἐνέπρησαν ἐπ' αὐτοὺς τὸ ὀχύρωμα ἐν πυρί· καὶ πάντες ἀπέθανον οἱ ἄνδρες πύργου Σικήμων ὡσεὶ χίλιοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες.

50. Καὶ ἐπορεύθη Αβιμέλεχ εἰς Θηβής, καὶ περιεκάθισεν αὐτήν, καὶ προκατελάβετο αὐτήν.

51. Καὶ πύργος ἦν ὀχυρὸς ἐν μέσῳ τῆς πόλεως· καὶ ἔφυγον ἐκεῖ πάντες οἱ ἄνδρες, καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ πάντες οἱ ἡγούμενοι τῆς πόλεως· καὶ ἀπέκλεισαν ἐφ' ἑαυτοῖς, καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ δῶμα τοῦ πύργου.

52. Καὶ ἦλθεν Αβιμέλεχ ἕως τοῦ πύργου, καὶ ἐξεπολέμησαν αὐτόν· καὶ ἤγγισεν Αβιμέλεχ ἕως τῆς θύρας τοῦ πύργου ἐμπρῆσαι αὐτὸν ἐν πυρί.

*2.Reg.11 v.21.

53. Καὶ ἔρριψεν γυνὴ μία κλάσμα μύλου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Αβιμέλεχ, καὶ συνέκλασεν τὸ κρανίον αὐτοῦ.

45. Porrò Abimelech omni die illo oppugnavit urbem: quam cepit, interfectis habitatoribus ejus, ipsaq; destructa, ita ut sal in ea dispergeret.

46. Quòd cum audissent qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi sunt phanum Dei sui, Berith, ubi fœdus cum eo pepigerant, & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valde.

47. Abimelech quoque audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos,

48. Ascendit in montem Selmon cum omni populo suo: & arrepta securi, præcidit arboris ramum, impositumque ferens humero, dixit ad socios, quod me vidistis facere, citò facite.

49. Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes, sequebantur ducem. Qui circundantes præsidium, succenderũt: atque ita factum est, ut fumo & igne mille hominum necarentur, viri pariter & mulieres, habitatorum turris Sichem.

50. Abimelech autem inde proficiscens venit ad oppidũ Thebes, quod circundans obsidebat exercitu.

51. Erat autem turris excelsa in media civitate, ad quam confugerant simul viri ac mulieres, & omnes principes civitatis, clausa firmissimè janua, & super turris tectum stantes per propugnacula.

52. Accedensque Abimelech juxta turrim, pugnabat fortiter: & appropinquans ostio, ignem supponere nitebatur:

53. *Et ecce una mulier fragmen molæ desuper jaciens, illi fit capiti Abimelech, & confregit cerebrum ejus.

45. 39 Abimelech præterea oppugnavit urbem toto die illo, & expugnavit eã, ac populum qui *erat* in ea interfecit: diruitq; urbem & 40 seminavit in ea sal.

46. Audientes autem omnes viri turris Sechem, venerunt ad arcem Bethelberith.

47. Renunciatum vero est ipsi Abimelech quod *illic* congregati essent omnes viri turris Sechem.

48. Et ascendit Abimelech *in* monte Salmon, ipse & totus populus qui *erat* cum eo: tulitq; Abimelech 41 secures, & præcidit, ramos arborum, quos sustulit, ac posuit super humerum suum, dixitq; ad populum qui erat secum, Quod vidistis, feci: festinate, facite sicut ego.

49. Præciderunt itaq; etjam universus populus 42 quisq; ramum suum, & iverunt post Abimelech, deposueruntq; ad arcem, & succenderunt super illos arcem igni: mortuiq; sunt etjam omnes viri turris Sechem, ferè 43 mille viri & mulieres.

50. Abiit deinde Abimelech ad Thebes, & castrametatus est 44 juxta Thebes cepitq; eam.

51. Turris autem fortis erat in medio civitatis, & fugerunt illuc omnes viri & mulieres, & omnes viri civitatis, & clauserunt super se, & ascenderunt super tectum turris.

52. Venit ergo Abimelech usq; ad turrim, & 45 oppugnavit eam: accessitq; ad ostium turris, ut combureret illud igni.

53. Tum dejecit mulier quædam fragmen molæ super caput Abimelech, confregitq; illi calvariam.

45. Da streit AbiMelech wider die stadt denselben gantzen tag / vnd gewan sie / vnd erwürget das volck das drinnen war / vñ zubrach die stadt / vnd seet saltz drauff.

46. Da das höreten alle meñer des thurns zu Sichem / giengen sie in die festung des hauses des Gottes Berith.

47. Da das AbiMelech hörete / das sich alle menner des thurns zu Sichem versamlet hatten.

48. Gieng er auff den berg Zalmon mit all seinem volck / das bey jm war / vnd nam ein axt in seine hand / vnd hieb einen ast von bewmen / vnd hub jn auff / vnd legt jn auff seine achsel. Vnd sprach zu allem volck / das mit jm war / Was jr gesehen habt das ich thue / das thut auch jr eilend wie ich.

49. Da hieb alles volck ein iglicher einen ast ab / vnd folgeten AbiMelech nach / vnd legten sie an die festung / vnd steckten s an mit fewr / das auch alle menner des thurns zu Sichem sturben / bey tausent man vnd weib.

50. AbiMelech aber zoch gen Thebez / vnd belegt sie / vnd gewan sie.

51. Es war aber ein starcker thurn mitten in der stadt / auff welchen flohen alle menner vnd weiber / vnd alle bürger der stadt / vnd schlossen hinder sich zu / vnd stiegen auff das dach des thurns.

52. Da kam AbiMelech zum thurn vnd streit dawider / vnd nahet sich zur thür des thurns / das er jn mit fewr verbrente.

53. Aber ein weib warff ein stück von einem mülstein AbiMelech auff den kopff / vnd zubrach jm den schedel.

39. & Abi. pugnavit in urbem t. d. i. & cepit urbem.
40. conseuit eam sale. (ne scilicet sterilis reddita deinceps aliquid produceret) & audierũt o. domini t. S. & ven.

41. secures in manu s. & præcidit ramũ arb. & portavit eum.

42. vir ramum s. &c. super arcem.

43. chilias viri & mulierũ.

44. in Thebes.

45. pugnavit in eam, & accessit usq; est. t. ad comburendũ illud in (per) igni. Et projecit mulier una, f. catilli (Deu. 24. n. 4.) super c. cranium ejus. Et clamavit cito ad puerum portantem vasa s. & dix.

54. Da rieff AbiMelech eilend dem knaben / der sein waffen trug/vnd sprach zu jm/ Zeuch dein schwert aus / vnd tödte mich/das man nicht von mir sage/ Ein weib hat jn erwürget. Da durchstach jn sein knabe/vnd er starb.
55. Da aber die Israeliter/ die mit jm waren / sahen/ das AbiMelech tod war/gieng ein iglicher an seinen ort.
56. Also bezalet Gott AbiMelech das vbel/das er an seinem vater gethan hatte/da er seine siebentzig brüder erwürgt.
57. Desselben gleichen alles vbel der menner Sichem/ vergalt jnen Gott auff jren kopff. Vnd kam vber sie der fluch Jotham / des sons JerubBaal.

Das X. Cap.

Nach AbiMelech / macht sich auff zu helffen Israel/ Thola ein man von Isaschar/ ein son Pua / des sons Dodo. Vnd er wonet zu Samir auff dem gebirge Ephraim.
2. Vnd richtet Israel drey vnd zwentzig jar / vnd starb/ vnd ward begraben zu Samir.
3. Nach jm macht sich auff Jair ein Gileaditer/ vnd richtet Israel zwey vnd zwentzig jar.
4. Vnd hatte dreissig söne auff dreissig esel füllen reiten. Vnd hatte dreissig Stedte die heissen dörffer Jair / biß auff diesen tag / vnd ligen in Gilead.
5. Vnd Jair starb/vnd ward begraben zu Kamon.
6. Aber die kinder Israel theten fürder vbel für dem HERRN / vnd dieneten Baalim/vnd Astharoth vnd den Göttern zu Siria / vnd den Göttern zu Zidon/ vnd den Göttern Moab / vnd den Göttern der kinder Ammon/ vnd den Göttern der Philister/vnd verliessen den HErrn vnd dieneten jm nicht.

Da

---

46. mihi.
47. & viderunt vir I. q. m-e. A. & iverunt vir ad l. ſ. & convertit D. m. ſic infra.
48. & venit ad eos.
Cap. 10.
1. ad ſalvandum Iſr.
2. habitans. ſc. erat.
3. vig. & tr. (.i. duas decades & triadem) anni. ſic infra.
4. & ſurrexit poſt eum Ja-ir.
5. & fuit ei tr. filii e. ſ. tr. pullos (ſc. aſinarũ. i. mulos, vel etiã equos juvenes egregios) & 30 urbes (ſc. erant) ipſis: ipſas voc.
6. & addiderunt filii Iſra. ad faciendum malum.

---

54. Qui mox accerſito puero portante arma ſua, dixit [1] ei: Evagina gladium tuum, & interfice me: ne forte dicant, [46] de me, Mulier interfecit eum. perfodit itaq; eum puer ejus, & mortuus eſt.
55. [47] Videntes autem viri Iſrael, quod mortuus eſſet Abimelech, abierunt quiſq; in locum ſuum.
56. Reddidit itaq; Deus malum Abimelech, quod fecerat patri ſuo, interficiendo ſeptuaginta fratres ſuos.
57. Sed omne malum virorum Sechem reddidit Deus in caput eorum: [48] & evenit eis maledictio Jotham filii Jerubbaal.

CAP. X.

Surrexit autem poſt Abimelech, [1] ut ſalvum faceret Iſrael Thola filius Puah filii Dodo, vir *de tribu* Iſſachar: ipſe autem [2] habitabat in Samir, in monte Ephraim.
2. Judicavitq; Iſraelem [3] viginti & tribus annis: & mortuus eſt, ac ſepultus in Samir.
3. [4] Poſt hunc ſurrexit Jair Giladiteſ, Judicavitq; Iſraelem viginti & duobus annis.
4. [5] Fuerunt autem ei triginta filii equitantes ſuper triginta pullos, quibus & triginta erant urbes quas vocabant Havoth Jair uſq; *ad* diem hanc, quæ *ſunt* in terra Gilad.
5. Mortuus vero eſt Jair & ſepultus eſt in Camon.
6. [6] Rurſum autem filii Iſrael fecerunt malum in oculis Jehovæ, ſervieruntq; Bealim, & Aſtharoth, & diis Aram, diiſq; Sidon, & diis Moab, ac diis filiorum Ammon, diis deniq; Peliſthim, dereliqueruntq; Jehovam & non ſervierunt ei.

Pro-

---

54. Qui vocavit citò armigerum ſuum, & ait ad eum, Evagina gladium tuum, & percute me: ne fortè dicatur quòd à fœmina interfectus ſim. Qui juſſa perficiens, interfecit eum.
55. Illoq; mortuo, omnes qui cum eo erãt de Iſrael, reverſi ſunt in ſedes ſuas:
56. Et reddidit Deus malum quod fecerat Abimelech contra patrem ſuum, interfectis ſeptuaginta fratribus ſuis.
57. Sichimitis quoq; quod operati erant, retributum eſt, & venit ſuper eos maledictio Joatham filii Jerobaal.

CAP. X.

Poſt Abimelech ſurrexit dux in Iſrael Thola filius Phua patrui Abimelech, vir de Iſſachar, qui habitavit in Samir montis Ephraim,
2. Et judicavit Iſraelem viginti & tribus annis, mortuusque eſt, ac ſepultus in Samir.
3. Huic ſucceſsit Jair Galaadites, qui judicavit Iſraelem per viginti & duos annos,
4. Habens triginta filios ſedentes ſuper triginta pullos aſinarum, & principes triginta civitatum, quæ ex nomine ejus ſunt appellatæ Avoth Jair, id eſt, oppida Jair, uſque in præſentem diem in terra Galaad.
5. Mortuusque eſt Jair, ac ſepultus in loco, cui eſt vocabulum Camon.
6. Filii autem Iſrael peccatis veteribus jungentes nova, fecerunt malum in conſpectu Domini, & ſervierunt idolis, Baalim & Aſtaroth, & diis Syriæ ac Sidonis & Moab & filiorum Ammon & Philiſthiim: dimiſeruntq; Dominum, & non coluerunt eum.

Con-

---

54. Καὶ ἐβόησεν τὸ τάχος πρὸς τὸ παιδάριον τὸ αἶρον τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· σπάσαι τὴν μάχαιράν σου καὶ θανάτωσόν με, μήποτε εἴπωσιν ὅτι γυνὴ ἀπέκτεινεν αὐτόν· καὶ ἐξεκέντησεν αὐτὸν τὸ παιδάριον αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν Αβιμέλεχ.
55. Καὶ εἶδεν ἀνὴρ Ισραὴλ ὅτι ἀπέθανεν Αβιμέλεχ· καὶ ἀπῆλθον ἀνὴρ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.
56. Καὶ ἐπέστρεψεν ὁ Θεὸς τὴν κακίαν Αβιμέλεχ ἣν ἐποίησεν τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἀποκτεῖναι τοὺς ἑβδομήκοντα ἀδελφοὺς αὐτοῦ.
57. Καὶ πᾶσαν τὴν κακίαν ἀνδρῶν Σικήμων ἐπέστρεψεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῶν· καὶ ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ κατάρα Ιωαθὰμ τοῦ υἱοῦ Ιεροβάαλ.

Κεφαλ. ι'.

Καὶ ἀνέστη μετὰ Αβιμέλεχ τοῦ σῶσαι τὸν Ισραὴλ Θωλὰ υἱὸς Φουὰ, υἱὸς πατραδέλφου αὐτοῦ, ἀνὴρ Ισσάχαρ, καὶ αὐτὸς κατῴκει ἐν Σαμὶρ ἐν ὄρει Εφραίμ.
2. Καὶ ἔκρινεν τὸν Ισραὴλ εἴκοσι καὶ τρία ἔτη, καὶ ἀπέθανεν, καὶ ἐτάφη ἐν Σαμίρ.
3. Καὶ ἀνέστη μετ' αὐτὸν Ιαὶρ ὁ Γαλααδίτης, καὶ ἔκρινεν τὸν Ισραὴλ εἴκοσι καὶ δύο ἔτη.
4. Καὶ ἐγένοντο αὐτῷ τριάκοντα υἱοὶ ἐπιβεβηκότες ἐπὶ τριάκοντα πώλους· καὶ τριάκοντα πόλεις αὐτοῖς· καὶ αὐτὰς ἐκάλεσεν ἐπαύλεις Ιαὶρ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, αἵ εἰσιν ἐν τῇ γῇ Γαλαάδ.
5. Καὶ ἀπέθανεν Ιαὶρ, καὶ ἐτάφη ἐν Καμών.
6. Καὶ προσέθεντο οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐναντίον Κυρίου, καὶ ἐλάτρευσαν τοῖς Βααλλὶμ, καὶ ταῖς Ἀσταρὼθ καὶ τοῖς θεοῖς Συρίας, καὶ τοῖς θεοῖς Σιδῶνος, καὶ τοῖς θεοῖς Μωάβ, καὶ τοῖς θεοῖς υἱῶν Αμμών, καὶ τοῖς θεοῖς τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἐγκατέλιπον τὸν Κύριον, καὶ οὐκ ἐδούλευσαν αὐτῷ.

Καὶ

Servitus & pœnitentia Israelitarũ ſub Ammonitis.

7. Καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἀπέδοτο αὐτοὺς ἐν χειρὶ Ἀλλοφύλων καὶ ἐν χειρὶ υἱῶν Ἀμμών.

8. Καὶ ἐσείθρωσαν καὶ ἔθλασαν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ, ὀκτωκαίδεκα ἔτη πάντες τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τοὺς ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐν γῇ τοῦ Ἀμορραίου ἐν γῇ Γαλααδίτιδι.

9. Καὶ διέβησαν οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν τὸν Ἰορδάνην ἐκπολεμῆσαι, καὶ ἐν τῷ Ἰούδα, καὶ Βενιαμὶν, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ Ἐφραὶμ, καὶ ἐθλίβησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ σφόδρα.

10. Καὶ ἐκέκραξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς Κύριον, λέγοντες· ἡμάρτομέν σοι ὅτι ἐγκατελίπομεν τὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ ἐλατρεύσαμεν τοῖς Βααλίμ.

11. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ· οὐχὶ οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ οἱ Ἀμορραῖοι, καὶ οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν, καὶ Μωὰβ, καὶ Ἀλλόφυλοι.

12. Καὶ Σιδώνιοι, καὶ Ἀμαλὴκ, καὶ Χαναὰν ἐξέθλιψαν ὑμᾶς, καὶ ἐκεκράξατε πρός με, καὶ ἔσωσα ὑμᾶς ἐκ χειρὸς αὐτῶν;

13. Καὶ ὑμεῖς ἐγκατελίπετέ με, καὶ ἐλατρεύσατε θεοῖς ἑτέροις, διὰ τοῦτο οὐ προσθήσω τοῦ σῶσαι ὑμᾶς.

14. Βαδίζετε καὶ βοᾶτε πρὸς τοὺς θεοὺς οὓς ἐξελέξασθε ἑαυτοῖς, καὶ αὐτοὶ σωσάτωσαν ὑμᾶς ἐν καιρῷ θλίψεως ὑμῶν.

15. Καὶ εἶπαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς Κύριον, ἡμάρτομεν, ποίησον σὺ ἡμῖν κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἀρέσκῃ ἐνώπιόν σου, πλὴν Κύριε ἐξελοῦ ἡμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.

16. Καὶ μετέστησαν τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἐλάτρευσαν τῷ Κυρίῳ, καὶ ὠλιγοψύχησεν ἐν τῷ κόπῳ Ἰσραήλ.

17. Καὶ ἀνέβησαν οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν, καὶ παρενέβαλον ἐν Γαλαάδ· καὶ ἐξῆλθον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ παρενέβαλον ἐν τῇ Ἀμασηφά.

Καὶ

7. Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philiſthiim & filiorum Ammon.

8. Afflictique ſunt, & vehementer oppreſsi per annos decem & octo, omnes qui habitabãt trans Jordanem in terra Amorrhæi, quæ eſt in Galaad.

9. In tantum ut filii Ammon Jordane transmiſſo vaſtarent Judam & Benjamin & Ephraim: afflictusque eſt Iſrael nimis.

10. Et clamantes ad Dominum, dixerunt, Peccavimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum noſtrum, & ſervivimus Baalim.

11. Quibus locutus eſt Dominus, nunquid non Ægyptii & Amorrhæi, filiiq; Ammon & Philiſtiim,

12. Sidonii quoque & Amalec & Chanaan oppreſſerunt vos: & clamaſtis ad me, & erui vos de manu eorum?

13. Et tamen reliquiſtis me, & coluiſtis deos alienos: idcirco non addam ut ultrà vos liberem.

14. Ite, & invocate deos quos elegiſtis: ipſi vos liberent in tempore anguſtiæ.

15. Dixeruntque filii Iſrael ad Dominum, Peccavimus, redde tu nobis quicquid tibi placet: tantum nunc libera nos.

16. Quæ dicentes, omnia de finibus ſuis alienorum deorum idola projecerũt, & ſervierunt Domino Deo: qui doluit ſuper miſeriis eorum.

17. Itaque filii Ammon conclamantes, in Galaad fixere tentoria: contra quos congregati filii Iſrael, in Maſpha caſtrametati ſunt.

Dixe-

7. Propterea iratus eſt furor Jehovæ [7] contra Iſraelem, & tradidit eos in manum Peliſthim, & in manum filiorum Ammon.

8. Qui attriverunt & confregerunt filios Iſrael anno ipſo [8] octodecim annis cunctos filios Iſrael, qui *erant* trans Jarden in terra Emoræi, quæ *eſt* in Gilad.

9. Tranſieruntq; filii Ammon Jarden, [9] ut præliarentur etjam cum Jehudah & Binjamin, etjam cum domo Ephraim, & anguſtia affectus eſt Iſrael valde.

10. Clamaveruntq; filii Iſrael ad Jehovam, dicendo, peccavimus tibi, & quia dereliquimus Deum noſtrum, & *quia* ſervivimus Bealim.

11. Dixit autem Jehova ad filios Iſrael, Nonne ab [10] Aegyptiis, & Emoræo & filiis Ammon & Peliſthim.

12. Præterea Sidonii & Amalec & [11] Maonitæ oppreſſerunt vos, & clamaſtis ad me, ſalvoſq; feci vos de manu eorum.

13. Vos autem dereliquiſtis me, & ſerviviſtis diis alienis: iccirco [12] non liberabo vos ultra.

14 Ite & clamate ad deos [13] quos elegiſtis, ipſi ſalvent vos tempore anguſtiæ veſtræ.

15. [14] Reſponderunt autem filii Iſrael Jehovæ, peccavimus; fac tu nobis ſecundum bonum quod eſt in oculis tuis: tantum libera nos quæſumus die hac.

16. Et abſtulerunt deos [15] alienos de medio ſui, ſervieruntq; Jehovæ & anguſtiis affecta eſt anima ejus propter laborem Iſrael.

17. Congregati ſunt autem filii Ammon, & caſtrametati ſunt in Gilad: congregati ſunt quoq; filii Iſrael, & caſtrametati ſunt in Miſpah.

Di-

7. Da ergrimmet der zorn des HERRN vber Jſrael/ vnd verkaufft ſie vnter die hand der Philiſter vnd der kinder Ammon.

8. Vnd ſie zutraten vnd zuſchlugen die kinder Jſrael/ von dem jar an wol achtzehen jar/nemlich alle kinder Jſrael/ jenſeid dem Jordan/im land der Amoriter/ das in Gilead ligt.

9. Dazu zogen die kinder Ammon vber den Jordan/ vnd ſtritten wider Juda/Ben Jamin / vnd wider das haus Ephraim/alſo das Jſrael ſehr geengſtet ward.

10. Da ſchrien die kinder Jſrael zu dem HERRN/vnd ſprachen / Wir haben an dir geſündigt / Denn wir haben vnſern Gott verlaſſen / vnd Baalim gedienet.

11. Aber der HERR ſprach zu den kindern Jſrael/Haben euch nicht auch gezwungen die Egypter / die Amoriter/die kinder Ammon/die Philiſter.

12. Die Zidonier/die Amalekiter vnd Maoniter? vnd ich halff euch aus jren henden/da jr zu mir ſchriet.

13. Noch habt jr mich verlaſſen/ vnd andern Göttern gedienet/ darumb wil ich euch nicht mehr helffen.

14. Gehet hin vnd ſchreiet die Götter an / die jr erwelet habt/laſt euch dieſelben helffen zur zeit ewrs trübſals.

15. Aber die kinder Jſrael ſprachen zu dem HERRN/ wir haben geſündigt/mach es nur du mit vns wie dirs gefellet/allein errette vns zu dieſer zeit.

16. Vnd ſie theten von ſich die frembden Götter/vnd dieneten dem HERRN/ vnd es jamert jn/das Jſrael ſo geplaget ward.

17. Vnd die kinder Ammon ſchrien vnd lagerten ſich in Gilead/aber die kinder Jſrael verſamleten ſich/vnd lagerten ſich zu Mizpa.

K Vnd

7. in Iſr. & vendidit e. &cet. Et attriverunt.

8. octodecim (i. ogdoadem & decadẽ) anni &c. qui in tranſitu Jardenis.

9. ad pugnandũ etiam in Judam & in B. & in domum E. & anguſtia fuit I. v.

1025

10. Ægypto & ab E. & á f. A. & a P.

11. Mahõ.

12. non addam ad ſalvandum vos.

13. quib9 elegiſtis (quibus in eis .i. in quib9 pleonaſmus Hebrais elegans & frequẽs) ipſi ſal. v. in temp. a. v.

14. & dixerunt f. I. ad Jeh. p. f. t. n. ſecundũ omne bonum in oc. t.

15. alienigena &c. & abbreviata eſt a. e. in labore Iſ. & conclamati ſũt f. A.

Jephtah exul judicis dignitatē acceptat

16. Vir ad p. f. quis ille vir, qui incipiet pugn. in f. A. erit in caput o. h. G.

18. Vnd das volck der obersten zu Gilead sprachen vntereinander/ Welcher anfehet zu streiten wider die kinder Ammon/ der sol das heupt sein vber alle die in Gilead wonen.

18. Dixeruntq; populus & principes Gilad 16 quilibet ad proximum suum, Quicunq; cœperit pugnare contra filios Ammon, erit dux omnibus habitatoribus Gilad.

18. Dixeruntque principes Galaad singuli ad proximos suos, qui primus ex nobis contra filios Ammon cœperit dimicare, erit dux populi Galaad.

18. Καὶ εἶπον οἱ τοῦ λαοῦ ἄρχοντες Γαλαάδ, ἀνὴρ πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, τίς ἀνὴρ ὃς ἄρξεται πολεμῆσαι ἐν τοῖς υἱοῖς Αμμών, καὶ ἔσται εἰς κεφαλὴν πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν ἐν Γαλαάδ.

Cap. 11.

1. Virtute, & ipse filius mulieris cauponariæ. Jos. 2. n. 1.

Das XI. Cap.

JEphthah ein Gileaditer/ war ein streitbar helt/ aber ein hurkind/ Gilead aber hatte Jephthah gezeuget.

2. Da aber das weib Gilead jm kinder gebar/ vnd desselben weibs kinder gros wurdē/ stiessen sie Jephthah aus/ vnd sprachen zu jm/ Du solt nicht erben in vnsers vaters haus/ Denn du bist eines andern weibs son.

3. Da floh er für seinen brüdern/ vnd wonet im lande Tob/ vnd es samleten sich zu jm lose leute/ vnd zogen aus mit jm.

2. & fuit à diebus, & pugnaverunt.

3. & fuit quum pugnarent filii Ammon cum Israel, & iverunt sen. G. ad capiendum Jiph.

4. eris n. in p. & pugnabimus in f. A. Et dixit J. &c. nonne vos odio & nunc secundū quod (sc. tempus) ang. v.

5. & ibis nobiscum & pugnabis in f. A. & eris n. in caput.

4. Vnd vber etliche zeit hernach/ stritten die kinder Ammon mit Israel.

5. Da nu die kinder Ammon also stritten mit Israel/ giengen die eltesten von Gilead hin/ das sie Jephthah holeten aus dem lande Tob.

903: 6. Vnd sprachen zu jm/ Kom vnd sey vnser heuptman/ das wir streiten wider die kinder Ammon.

7. Aber Jephthah sprach zu den eltesten von Gilead/ Seid jr nicht die mich hassen/ vnd aus meines vaters haus gestossen habt/ vnd nu kompt jr zu mir/ weil jr in trübsal seid?

8. Die eltesten von Gilead sprachen zu Jephthah/ Darumb komen wir nu wider zu dir/ das du mit vns zihest/ vnd helffest vns streiten wider die kinder Ammon/ vnd seiest vnser heupt vber alle die in Gilead wonen.

Jeph-

CAP. XI.

IPhthah autem Giladites erat potens 1 viribus, eratq; filius mulieris meretricis genueratq; Gilad ipsum Iphthah.

2. Peperit autem uxor Gilad ipsi filios: creveruntq; filii uxoris & expulerunt Iphthah dixeruntq; ei, Non accipies hæreditatem in domo patris nostri: quia filius mulieris alterius es.

3. Fugit itaq; Iphthah à facie fratrum suorum & mansit in terra Tob: collectiq; sunt ad Iphthah homines vacui, & egressi sunt cum eo.

4. 2 Fuit autem, post *aliquot* dies pugnaverunt filii Ammon cum Israel.

5. 3 Quum ergo oppugnare cœpissent illos Ammonitæ, perrexerunt seniores Gilad ut reducerent Iphthah de terra Tob.

6. Dixerunt ad Iphthah, Veni & 4 esto nobis in principem ut pugnemus contra filios 1 Ammon.

7. Respondit Iphthah senioribus Gilad, Nonne odio habuistis me, & expulistis me è domo patris mei? & cur venistis ad me nunc quando angustia *est* vobis?

8. Dixeruntq; seniores Gilad ad Iphthah, Idcirco nunc reversi sumus ad te, 5 ut venias nobiscum, pugnesq; contra filios Ammon, & sis nobis dux, omnibus habitatoribus Gilad.

Tunc

CAP. XI.

FUit itaque illo in tempore Jephte Galaadites vir fortissimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad.

2. Habuit autem Galaad uxorem, de qua suscepit filios: qui postquam creverant, ejecerunt Jephte, dicentes, Hæres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre natus es.

3. Quos ille fugiens atque devitans, habitavit in terra Tob: congregatique sunt ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quasi principem sequebantur.

4. In illis diebus pugnabant filii Ammon contra Israel.

5. Quibus acriter instantibus perrexerunt majores natu de Galaad, ut tollerent in auxilium sui Jephte de terra Tob:

6. Dixeruntq; ad eum, Veni, & esto princeps noster, & pugna contra filios Ammon.

7. Quibus ille respondit, Nonne vos estis qui odistis me, & ejecistis de domo patris mei, & nunc venistis ad me necessitate compulsi?

8. Dixeruntque principes Galaad ad Jephte, ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, ut proficiscaris nobiscū, & pugnes contra filios Ammon, sisque dux omnium, qui habitant in Galaad.

Jeph-

Κεφαλ. ια΄.

ΚΑὶ Ιεφθάε ὁ Γαλααδίτης ἦν δυνατὸς ἐν ἰσχύι, καὶ αὐτὸς υἱὸς γυναικὸς πόρνης· καὶ ἔτεκεν τῷ Γαλαάδ τὸν Ιεφθάε.

2. Καὶ ἔτεκεν ἡ γυνὴ Γαλαὰδ αὐτῷ υἱούς· καὶ ἡδρύνθησαν οἱ υἱοὶ τῆς γυναικός· καὶ ἐξέβαλον τὸν Ιεφθάε· καὶ εἶπον αὐτῷ, οὐ κληρονομήσεις ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, ὅτι υἱὸς γυναικὸς ἑταίρας σὺ εἶ.

3. Καὶ ἀπέδρα Ιεφθάε ἐκ προσώπου τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ κατῴκησεν ἐν γῇ Τώβ· καὶ συνελέγοντο πρὸς τὸν Ιεφθάε ἄνδρες λιτοί, καὶ συνεξεπορεύοντο μετ᾽ αὐτοῦ.

4. Καὶ ἐγένετο μεθ᾽ ἡμέρας, καὶ ἐπολέμησαν οἱ υἱοὶ Αμμὼν μετὰ Ισραήλ.

5. Καὶ ἐγενήθη ἡνίκα ἐπολέμησαν υἱοὶ Αμμὼν μετὰ Ισραήλ, καὶ ἐπορεύθησαν οἱ πρεσβύτεροι Γαλαάδ παραλαβεῖν τὸν Ιεφθάε ἐν γῇ Τώβ.

6. Καὶ εἶπον πρὸς Ιεφθάε· δεῦρο καὶ ἔσῃ ἡμῖν εἰς ἡγούμενον, καὶ πολεμήσωμεν τοῖς υἱοῖς Αμμών.

7. Καὶ εἶπεν Ιεφθάε τοῖς πρεσβυτέροις Γαλαάδ, οὐχ ὑμεῖς ἐμισήσατέ με, καὶ ἐξεβάλετέ με ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου, καὶ ἐξαπεστείλατέ με ἀφ᾽ ὑμῶν; καὶ τί ὅτι ἤλθετε πρός με νῦν ἡνίκα ἐθλίβητε;

8. Καὶ εἶπαν οἱ πρεσβύτεροι Γαλαάδ πρὸς Ιεφθάε, οὐχ οὕτως νῦν συνήλθομεν πρὸς σέ, καὶ συμπορεύσῃ ἡμῖν, καὶ πολεμήσομεν ἐν τοῖς υἱοῖς Αμμών, καὶ ἔσῃ ἡμῖν εἰς κεφαλὴν πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Γαλαάδ;

Καὶ

Jephtah Ammonitam regionem repetentem jure depellit.

9. Καὶ εἶπεν Ιεφθάε πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους Γαλαάδ, εἰ ἐπιστρέφετέ με ὑμεῖς πολεμῆσαι ἐν τοῖς υἱοῖς Αμμών, καὶ παραδῷ Κύριος αὐτοὺς ἐνώπιον ἐμοῦ, ἐγὼ ἔσομαι ὑμῖν εἰς κεφαλήν.

10. Καὶ εἶπαν οἱ πρεσβύτεροι Γαλαάδ πρὸς Ιεφθάε, Κύριος ἔσται ὁ ἀκούων ἀναμέσον ἡμῶν, εἰ μὴ κατὰ τὸ ῥῆμά σου οὕτως ποιήσομεν.

11. Καὶ ἐπορεύθη Ιεφθάε μετὰ τῶν πρεσβυτέρων Γαλαάδ, καὶ κατέστησαν ὁ λαὸς αὐτὸν ἐπ' αὐτῶν εἰς κεφαλὴν, καὶ εἰς ἡγούμενον· καὶ ἐλάλησεν Ιεφθάε πάντας τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐνώπιον Κυρίου ἐν Μασσηφά.

12. Καὶ ἀπέστειλεν Ιεφθάε ἀγγέλους πρὸς βασιλέα υἱῶν Αμμὼν λέγων· τί ἐμοὶ καὶ σοί, ὅτι ἥκεις πρὸς με σὺ πολεμῆσαί με ἐν τῇ γῇ μου;

*Num. 21 v. 13.

13. Καὶ εἶπεν βασιλεὺς Αμμὼν πρὸς τοὺς ἀγγέλους Ιεφθάε, διότι ἔλαβεν Ισραὴλ τὴν γῆν μου ἐν τῇ ἀναβάσει αὐτοῦ ἐξ Αἰγύπτου ἀπὸ Αρνὼν ἕως Ιαβὼκ καὶ ἕως τοῦ Ιορδάνου· καὶ νῦν ἐπίστρεψον αὐτὰς μετ' εἰρήνης.

9. Jephte quoque dixit eis, Si verè venistis ad me, ut pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritque eos Dominus in manus meas, ego ero vester princeps?

10. Qui responderunt ei, Dominus qui hæc audit, ipse mediator ac testis est quòd nostra promissa faciemus.

11. Abiit itaque Jephte cum principibus Galaad, fecitq; eum omnis populus principem sui. Locutusque est Jephte omnes sermones suos coram Domino in Maspha.

12. Et misit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex persona sua dicerent, quid mihi & tibi est, quia venisti contra me, ut vastares terram meam?

13. Quibus ille respondit, * Quia tulit Israel terram meam, quando ascendit de Ægypto à finibus Arnon usque Jeboc atque Jordanē: nunc ergo cum pace redde mihi eam.

9. Tunc respondit Iphthah 6 senioribus Gilad si reducatis me vos ad pugnandum contra filios Ammon, tradideritq; eos Jehovah coram me: erone vobis dux?

10. Tum dixerunt seniores Gilad ad Iphthah, 7 Jehovah audiet inter nos, si non secundum verbum tuum fecerimus.

11. Perrexit itaq; Iphthah cum senioribus Gilad *præposueruntq;* populus eum supra se 8 in ducem & principem: locutusq; *est* Iphthah omnia verba sua coram Jehovah in Mispah.

12. Misit itaq; Iphthah legatos ad regem filiorum Ammon 9 hisce mandatis, Quid mihi & tibi quod venisti coram me, ut pugnes contra terram meam?

13. Dixitq; rex filiorum Ammon ad legatos Iphthah, Quia tulit Israel terram meam, 10 quando ascendit ex Aegypto, ab Arnon usq; *ad* Jabboc, & usq; *ad* Jarden: nunc ergo redde eas cum pace.

9. Jephthah sprach zu den eltesten von Gilead/ so jr mich widerholet zu streiten wider die kinder Ammon/ vnd der HErr sie für mir geben wird/ sol ich denn ewr heupt sein?

10. Die eltesten von Gilead sprachen zu Jephthah/ Der HERR sey zuhörer zwischen vns/ wo wir nicht thun wie du gesagt hast.

11. Also gieng Jephthah mit den eltesten von Gilead. Vnd das volck satzt jn zum heupt. vnd obersten vber sich. Vnd Jephthah redet solchs alles für dem HERRN zu Mizpa.

12. Da sandte Jephthah botschafft zum könige der kinder Ammon/ vnd lies jm sagen/ Was hastu mit mir zu schaffen/ das du komest zu mir wider mein land zu streiten?

13. Der könig der kinder Ammon antwortet den boten Jephthah/ Darumb/ das Israel mein land genomen hat/ da sie aus Egypten zogen von Arnon an biß an Jabok/ vnd biß an den Jordan/ so gib mirs nu wider mit frieden.

6. ad sen. G. si revertifacientes (estis) vos me ad p. in f. &c. coram me: egone ero vob. in caput? 7. Jeh. erit audiens inter nos (Chald. VERBū Domini erit testis inter nos) &c. tuum sic fecerimus. 8. in caput & in pr. 9. dicendo: q. m. & t. quia venisti me ad me ad pugnandum in t. m? 10. in ascendere eum (sic v. 16) ex Æ. ab A. & usq; J. & cet. in pace.

Et addidit adhuc Iphtah & misit.

14. Jephthah aber sandte noch mehr boten zum könige der kinder Ammon.

15. Die sprachen zu jm/ So spricht Jephthah/ Israel hat kein land genomen/ weder den Moabitern noch den kindern Ammon.

11. & ibit Is. in des.

16. Denn da sie aus Egypten zogen / wandelt Israel durch die wüsten biß ans schilff meer/ vnd kam gen Kades.

17. Vnd sandte boten zum könige der Edomiter / vnd sprach/ Las mich durch dein land zihen. Aber der Edomiter könig erhöret sie nit. Auch sandten sie zum könige der Moabiter/ der wolt auch nicht. Also bleib Israel in Kades.

12. in terra tua.
13. & etiā ad regem M. misit, & non voluit.

18. Vnd wandelt in der wüsten/ vnd vmbzogen das land der Edomiter vnd Moabiter/ vnd kam von der sonnen auffgang an der Moabiter land/ vnd lagerten sich jenseid des Arnon/ vnd kamen nicht in die grentze der Moabiter/ Denn Arnon ist der Moabiter grentze.

14. & ibit in deserto & cir.

504:

15. in transitu A. & non venerunt in term. M.

19. Vnd Israel sandte boten zu Sihon der Amoriter könig zu Heßbon / vnd lies jm sagen / Laß vns durch dein land zihen biß an meinen ort.

16. transeamus quaeso in t. t.

20. Aber Sihon vertrawet Israel nicht durch seine grentze zu zihen/ sondern versamlet all sein volck/ vnd lagert sich zu Jahza/ vnd streit mit Israel.

17. transire in term.

18. cum Israele.

21. Der HERR aber der Gott Israel gab den Sihon mit all seinem volck in die hende Israel/ das sie sie schlugen. Also nam Israel ein alles land der Amoriter / die in demselben land woneten.

22. Vnd namen alle grentze der Amoriter ein / von Arnon an/ biß an Jabuk/ vnd von der wüsten an/ biß an den Jordan.

19. & usque.

23. So hat nu der HERR der Gott Israel die Amoriter ver-

---

14. Rursum autem Iphthah misit legatos ad regem filiorum Ammon:

15. Dixitq; ei, sic dixit Iphthah, non cœpit Israel terram Moab, *neq;* terram filiorum Ammon:

16. Sed cum ascenderent ex Aegypto, 11 perambulavit Israel per desertum usq; *ad* mare Suph, & pervenit in Cades.

17. Misitq; Israel legatos ad regem Edom, dicendo, Transeam obsecro 12 per terram tuam. Et non audivit rex Edom. 13 misit quoq; ad regem Moab *legatos* & noluit. mansit itaq; Israel in Cades.

18. 14 Quumq; proficisceretur per desertum, circuivit terram Edom & terram Moab: deveniteq; ab ortu solis terræ Moab, & castrametati sunt 15 citra Arnon: nec intraverunt terminum Moab: Arnon enim *est* terminus Moab.

19. Propterea misit Israel legatos ad Sihon regē Emoræum & regem Hesbon: & dixit ei Israel, 16 Transeam obsecro per terram tuam usq; *ad* locum nostrum.

20. Et non fidit Sihon Israeli 17 ut transiret per terminum suum, sed congregavit Sihon universum populum suum & castrametati sunt in Jahas, & pugnavit 18 contra Israelem.

21. Tradiditq; Jehovah Deus Israel Sihon & universum populum ejus in manu Israel, & percusserunt eos: possediq; Israel totam terram Emoræi habitatoris terræ illius.

22. Possederunt insuper omnem terminum Emoræi ab Arnon 19 usq; *ad* Jabboc & à deserto usq; *ad* Jarden.

23. Nunc ergo Jehovah Deus Israel ejecit Emoræum à fa-

cie

---

14. Per quos rursum mādavit Jephte, & imperavit eis ut dicerent regi Ammon,

15. Hæc dicit Jephte, non tulit Israel terram Moab, nec terram filiorum Ammon:

16. Sed quando de Ægypto conscenderunt, ambulavit per solitudinem usque ad mare rubrum, & venit in Cades.

17. * Misitque nuntios ad regem Edom, dicens, Dimitte me ut transeam terram tuam. Qui noluit acquiescere precibus ejus. Misit quoque ad regem Moab, qui & ipse transitum præbere contempsit. Mansit itaque in Cades.

18. Et circuivit ex latere terram Edom, & terram Moab: venitque contra orientalem plagam terræ Moab, & castrametatus est trans Arnon: nec voluit intrare terminos Moab: Arnon quippe confinium est terræ Moab.

19. * Misit itaque Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon, & dixerunt ei, dimitte ut transeam per terram tuam usque ad fluvium.

20. Qui & ipse Israel verba despiciens, non dimisit eum transire per terminos suos: sed infinita multitudine congregata egressus est contra eum in Jasa, & fortiter resistebat.

21. Tradiditq; eum Dominus in manus Israel cum omni exercitu suo, & percussit eum, & possedit omnem terram Amorrhæi habitatoris regionis illius.

22. Et universos fines ejus de Arnon usque Jeboc, & de solitudine usq; ad Jordanem.

23 Dominus ergo Deus Israel subvertit Amor-

rhæ-

---

14. Καὶ προσέθετο ἔτι Ιεφθάε, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸς τὸν βασιλέα υἱῶν Αμμών.

15. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, τάδε λέγει Ιεφθάε, οὐκ ἔλαβεν Ισραὴλ τὴν γῆν Μωὰβ καὶ τὴν γῆν υἱῶν Αμμών,

16. Εν τῇ ἀναβάσει αὐτῶν ἐξ Αἰγύπτου, ἀλλ' ἐπορεύθη Ισραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἕως θαλάσσης ἐρυθρᾶς, καὶ ἦλθεν ἕως Κάδης.

17. Καὶ ἐξαπέστειλεν Ισραὴλ ἀγγέλους πρὸς βασιλέα Εδώμ, λέγων· παρελεύσομαι διὰ τῆς γῆς σου, καὶ οὐκ ἤκουσεν βασιλεὺς Εδώμ· καὶ πρὸς βασιλέα Μωὰβ ἀπέστειλεν, καὶ οὐκ ἠθέλησεν· καὶ ἐκάθισεν Ισραὴλ ἐν Κάδης.

18. Καὶ διῆλθεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐκύκλωσεν τὴν γῆν Εδὼμ καὶ τὴν γῆν Μωάβ· καὶ παρεγένετο κατ' ἀνατολὰς ἡλίου τῆς γῆς Μωάβ, καὶ παρενέβαλον ἐν τῷ πέραν Αρνών, καὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ ὅριον Μωάβ, ὅτι Αρνὼν ἐὶν ὅριον Μωάβ.

19. Καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους Ισραὴλ πρὸς Σηὼν βασιλέα τῶν Αμορραίων βασιλέα Εσεβών, καὶ εἶπεν αὐτῷ Ισραήλ, παρελεύσομαι διὰ τῆς γῆς σου ἕως τοῦ τόπου μου.

20. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν Σηὼν τὸν Ισραὴλ διελθεῖν διὰ τοῦ ὁρίου αὐτοῦ· καὶ συνήγαγεν Σηὼν πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ παρενέβαλεν εἰς Ιασά, καὶ ἐπολέμησεν μετὰ Ισραήλ.

21. Καὶ παρέδωκεν Κύριος ὁ θεὸς Ισραὴλ τὸν Σηών, καὶ σύμπαντα τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν χειρὶ Ισραήλ, καὶ ἐπάταξεν αὐτούς, καὶ ἐκληρονόμησεν Ισραὴλ πᾶσαν τὴν γῆν αὐτοῦ τοῦ Αμορραίου τοῦ κατοικοῦντος ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ.

22. Καὶ ἐκληρονόμησεν πᾶν τὸ ὅριον τοῦ Αμορραίου ἀπὸ Αρνὼν καὶ ἕως τοῦ Ιαβὸκ, καὶ ἀπὸ τῆς ἐρήμου καὶ ἕως τοῦ Ιορδάνου.

23. Καὶ νῦν Κύριος ὁ θεὸς Ισραὴλ ἐξῆρεν τὸν Αμορραῖον

ἐκ

Jephtah Ammonitam regionem repetentem jure depellit.

*Num. 20. v. 19.

*Num. 21. v. 21. & 22. v. 21.

ἐκ προσώπου λαοῦ αὐτοῦ Ἰσραήλ, καὶ σὺ κληρονομήσεις αὐτόν;

24. Οὐχὶ ὅσα κατεκληρονόμησέν σοι Χαμὼς ὁ θεός σου αὐτὰ κατακληρονομήσεις; καὶ πάντα ὅσα κατεκληρονόμησεν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐκ προσώπου ὑμῶν αὐτὰ κληρονομήσομεν.

*Num. 22 v. 2.
25. Καὶ νῦν μὴ κρείσσων εἶ σὺ Βαλὰκ υἱοῦ Σεφὼρ βασιλέως Μωάβ; μὴ μάχῃ ἐμαχέσατο μετὰ Ἰσραήλ, ἢ πολέμῳ ἐπολέμησεν αὐτοῖς;

26. Ἐν τῷ οἰκῆσαι Ἰσραὴλ ἐν Ἐσεβὼν, καὶ ἐν ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ, καὶ ἐν Ἀροὴρ καὶ ἐν ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν ταῖς παρὰ τὸν Ἰορδάνην τριακόσια ἔτη· τί ὅτι οὐκ ἐρρύσαντο αὐτοὺς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ;

27. Κἀγὼ οὐχ ἥμαρτόν σοι, καὶ σὺ ποιεῖς μετ' ἐμοῦ πονηρίαν τοῦ πολεμῆσαι ἐν ἐμοί· κρίναι Κύριος ὁ κρίνων σήμερον ἀναμέσον υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ ἀναμέσον υἱῶν Ἀμμών.

28. Καὶ οὐκ εἰσήκουσεν βασιλεὺς υἱῶν Ἀμμὼν τῶν λόγων Ἰεφθάε ὧν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτόν.

29. Καὶ ἐγενήθη ἐπὶ Ἰεφθάε Πνεῦμα Κυρίου, καὶ διέβη τὴν Γαλαάδ, καὶ τὴν Μανασσῆ, καὶ διέβη τὴν σκοπιὰν Γαλαάδ, καὶ ἀπὸ σκοπιᾶς Γαλαὰδ εἰς τὸ πέραν υἱῶν Ἀμμών.

30. Καὶ ηὔξατο Ἰεφθάε εὐχὴν τῷ Κυρίῳ, καὶ εἶπεν, ἐὰν παραδόσει παραδῷς τοὺς υἱοὺς Ἀμμὼν ἐν χειρί μου.

31. Καὶ ἔσται ὁ ἐκπορευόμενος ὃς ἂν ἐξέλθοι ἐκ τῶν θυρῶν τοῦ οἴκου μου εἰς ἀπάντησίν μου ἐν τῷ ἐπιστρέψαι με ἐν εἰρήνῃ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἀμμών, καὶ ἔσται τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀνοίσω αὐτὸ ὁλοκαύτωμα.

32. Καὶ διέβη Ἰεφθάε πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἀμμὼν τοῦ πολεμῆσαι πρὸς αὐτούς· καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς Κύριος ἐν χειρὶ αὐτοῦ.

33. Καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς ἀπὸ Ἀροὴρ καὶ ἕως τοῦ ἐλθεῖν Μενὶθ εἴκοσι πόλεις ἕως Ἀβὲλ ἀμ-

πελώ-

rhæum, pugnante contra illum populo suo Israel & tu nunc vis possidere terram ejus?

24. Nonne ea, quæ possedit Chamos deus tuus, tibi jure debentur? Quæ autem Dominus Deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem.

25. * Nisi fortè melior es Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, quòd jurgatus sit contra Israel, & pugnaverit contra eum,

26. Quando habitavit in Hesebon, & viculis ejus, & in Aroër, & villis illius, vel in cunctis civitatibus juxta Jordanem, per trecentos annos. Quare tanto tempore nihil super hac repetitione tentastis?

27. Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me malè agis, indicens mihi bella non justa. Judicet Dominus arbiter hujus diei inter Israel, & inter filios Ammon.

28. Noluitque acquiescere rex filiorum Ammon verbis Jepthe, quæ per nuntios mandaverat.

29. Factus est ergo super Jephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad & Manasse, Maspha quoq; Galaad, & inde transiens ad filios Ammon,

30. Votum vovit Domino, dicens, Si tradideris filios Ammon in manus meas,

31. Quicunq; primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino.

32. Transivitq; Jephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos: quos tradidit Dominus in manus ejus.

33. Percussitque ab Aroër usq; dum venias in Mennith, viginti civitates, &

usque

cie populi sui Israel, & tu possidebis eum?

24. Nonne quod 20 possidendum dederit tibi Chemos deus tuus, illud possidebis? Sic quicquid expulerit Jehovah Deus noster á facie nostra, illud possidebimus.

25. Et nunc, 21 num multo præstantior es Balac filio Sippor rege Moab? nunquid jurgando jurgatus est cum Israele? an pugnando pugnavit 22 contra eos?

26. Cum habitaret Israel in Hesbon, & in viculis ejus, & in Aroer, & viculis ejus, & in omnibus civitatibus, quæ *sunt* juxta terminos Arnon trecentis annis, cur non eruistis in tempore illo?

27. Ego autem non peccavi 23 in te, & tu facis mihi malum, pugnando contra me: judicet Jehovah judex hodie inter filios Israel & filios Ammon.

28. Et non audivit rex filiorum Ammon 24 verba Iphthah quæ misit ad eum.

29. Fuit autem super Iphthah spiritus Jehovæ, & transivit Gilad & Menasseh, pertransivit item Mispeh Gilad transivit *ad* filios Ammon.

30. Vovitq; Iphthah votum Jehovæ, & ait, si tradendo tradideris 1 filios Ammon in manum meam,

31. 25 Egrediens quod egressum fuerit è foribus domus meæ in occursum meum, quum revertar in pace à filiis Ammon, erit Jehovæ, aut offeram illud *in* holocaustum.

32. Transivit itaq; Iphthah ad filios Ammon 26 ut præliaretur contra illos, tradiditq; eos Jehovah in manum ejus.

33. Et percussit eos ab Aroer 27 usque quo venias *in* Minnith, viginti urbes,

&

vertrieben für seinem volck Israel / vnd du wilt sie einnemen?

24. Du soltest die einnemen / die dein Gott Camos vertriebe / vnd vns lassen einnemen / alle die der HERR vnser Gott für vns vertrieben hat.

25. Meinstu / das du besser recht habest / denn Balak der son Zipor der Moabiter könig? Hat derselb auch je gerechtet oder gestritten wider Israel.

26. Ob wol Israel nu drey hundert jar gewonet hat in Heßbon vnd iren töchtern / in Aroer vnd iren töchtern / vnd allen stedten die am Arnon ligen? Warumb errettet jrs nicht zu derselben zeit?

27. Ich habe nichts an dir gesündigt / vnd du thust so vbel an mir / das du wider mich streitest. Der HERR felle heut ein vrteil zwischen Israel vnd den kindern Ammon.

28. Aber der könig der kinder Ammon erhöret die rede Jephthah nicht / die er zu jm sandte.

29. Da kam der Geist des HERRN auff Jephthah / vnd zoch durch Gilead vnd Manasse / vnd durch Mizpe / das in Gilead ligt / vnd von Mizpe das in Gilead ligt / auff die kinder Ammon.

30. Vnd Jephthah gelobt dem HERRN ein gelübd / vnd sprach / Gibstu die kinder Ammon in meine hand.

31. Was zu meiner haußthür eraus mir entgegen gehet / wenn ich mit frieden widerkome / von den kindern Ammon / das sol des HERRN sein / vnd wils zum brandopffer opffern.

32. Also zoch Jephthah auff die kinder Ammon wider sie zu streiten.

33. Vnd der HERR gab sie in seine hende. Vnd er schlug sie von Aroer an biß

K 3 man

20. *possidere faciet te. Ch. d. t. i. p.? & omne quod exp.*

21. *num bonus bonus tu præ Balac.*

22. *in eos. In habitando Israelem in H. & in filiab9 e. & in A. & in filiabus e. & in o. c. quæ super manus (.i. spatia) Arn. tres centurias anni, & cur non.*

23. *tibi, & tu faciens (es) mecum malum p. in me. judicabit Jeh. &c. & inter filios Am.*

24. *ad verba.*

25. *& erit, egrediens quod egressum fuerit &c. meum in redeundo me in p. á f. A. & erit Jeh. & ascendere faciam ipsum ascensionem.*

26. *ad pugnandum in illos.*

27. *& usq; venire te M. vigin. (duas decades) urbis.*

28. & venit (.i. reversus est) Jiphtah &c. & ecce fil. e. egrediens (erat) in oc. e. in tymp. & in ch.
29. secundum videre eum illam, & laceravit.
30. fuisti in turbantibus me: et ego ap. etc. & non pot. reverti. Et dixit ad eum.
31. ad Jehovam.

man kömpt gen Minnith/ zwentzig Stedte/ vnd biß an den plan der weinberge / ein sehr grosse schlacht/vnd wurden also die kinder Ammon gedemütigt für den kindern Israel.

34. Da nu Jephthah kam gen Mizpa zu seinem hause/ Sihe / da gehet seine tochter eraus jm entgegen mit paucken vnd reigen/vnd sie war ein einiges kind/vnd er hatte sonst keinen son noch tochter.

35. Vnd da er sie sahe/ zureiß er seine kleider/vnd sprach/ Ah mein tochter/ wie beugestu mich / vnd betrübst mich/ Denn ich habe meinen mund auffgethan gegen dem HErrn vnd kans nicht widerruffen.

36. Sie aber sprach/ Mein vater / hastu deinen mund auffgethan gegen dem HERRN/ so thue mir wie es aus deinem mund gangen ist/ nach dem der HERR dich gerochen hat an deinen feinden den kindern Ammon.

32. relaxa à me d. m. & ibo & desc. s. m. & flebo super virginitates meas.
33. & dixit.

37. Vnd sie sprach zu jrem vater / Du woltest mir das thun/das du mich lassest zween monden / das ich von hinnen hinab gehe/auff die berge/ vnd meine jungfrawschafft beweine mit meinen gespielen.

38. Er sprach / Gehe hin/ vnd lies sie zween monden gehen. Da gieng sie hin mit jren gespielen vnd beweinet jre jungfrawschafft auff den bergen.

34. & suit à fine d. m. & rev. ad p. s. & f. ei &c. & fuit statutum in I. (s. hoc) à diebus in dies ibunt (.i. ire solebant) f. I. ad alloquendum.

39. Vnd nach zween monden kam sie wider zu jrem vater/vnd er thet jr/wie er gelobt hatte / vnd sie war nie keins mans schüldig worden. Vnd ward eine gewonheit in Israel.

40. Das die töchter Israel jerlich hingehen/ zu klagen die tochter Jephthah des Gileaditers/des jars vier tage.

&usq; ad Abel vinearum plaga magna valde: humiliatiq; sunt filii Ammon à conspectu filiorum Israel.

34. 28 Veniente autem Iphthah in Misphah ad domum suam, en filia ejus egreditur in occursum ejus cum tympanis & choris: & tantum ipsa unica: non erat ei ex se filius alius: vel filia alia.

35. Fuit autem 29 quum vidisset eam, scidit vestimenta sua, & ait, Ahah filia mea, incurvando incurvasti me, & tu 30 es inter turbantes me: etenim aperui os meum ad Jehovam, nec potero retractare.

36. Cui illa respondit, Pater mi si aperuisti os tuum 31 Jehovæ, fac mihi, quemadmodum egressum est ex ore tuo, postea quam fecit tibi Jehovah ultiones de inimicis tuis de filiis Ammon.

37. Dixit præterea patri suo, Fiat mihi hoc; 32 dimitte me duobus mensibus, ut eam, & descendam super montes, ac fleam super virginitate mea ego & amicæ meæ.

38. 33 Ille ait, Vade. Dimisitq; eam duobus mensibus: abiit ergo ipsa, & amicæ ejus, & flevit super virginitate sua super montes.

39. 34 Circa finem autem duorum mensium reversa est ad patrem suum, & fecit de ea votum suum quod voverat: itaq; ea non cognoverat virum. Et fuit in consuetudinem in Israel.

40. Annuatim ibant filiæ Israel ut alloquerentur filiam Iphthah Gilladitæ quatuor diebus in anno.

usque ad Abel, quæ est vineis consita, plaga magna nimis. Humiliatique sunt filii Ammon à filiis Israel.

34. Revertente autem Jephte in Maspha domum suam, occurrit ei unigenita filia sua cum tympanis & choris. Non enim habebat alios liberos.

35. Qua visa scidit vestimenta sua, & ait, Heu me filia mi, decepisti me, & ipsa decepta es. aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero.

36. Cui illa respondit, Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum fac mihi quodcunque pollicitus es, concessa tibi ultione atq; victoria de hostibus tuis.

37. Dixitque ad patrem, Hoc solum mihi præsta quod deprecor, dimitte me ut duobus mensibus circumeam montes, & plangam virginitatem meã cum sodalibus meis.

38. Cui ille respondit, Vade. Et dimisit eã duobus mensibus. Cumq; abiisset cum sociis ac sodalibus suis, flebat virginitatem suam in montibus.

39. Expletisque duobus mensibus, reversa est ad patrem suum, & fecit ei sicut voverat, quæ ignorabat virum. Exinde mos increvit in Israel, & consuetudo servata est,

40. Ut post anni circulum conveniant in unum filiæ Israel, & plangant filiam Jephte Galaaditæ diebus quatuor.

πελώνων πληνλιὼ μεγάλιω σφόδρα· καὶ ἐνετράπησαν οἱ υἱοὶ Αμμων ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ισραήλ.

34. Καὶ ἦλθεν Ιεφθάε εἰς Μασσηφὰ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἐξεπορεύετο εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ ἐν τυμπάνοις καὶ χοροῖς, καὶ αὐτὴ μονογενὴς αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ πλὴν αὐτῆς υἱὸς ἢ θυγάτηρ.

35. Καὶ ἐγενήθη ἡνίκα εἶδεν αὐτὴν, καὶ διέρρηξεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ εἶπεν· οἴμοι θυγάτηρ μου ἐμπεποδοστάτηκάς με, εἰς σκῶλον ἐγένου ἐν ὀφθαλμοῖς μου· ἐγὼ δὲ ἤνοιξα τὸ στόμα μου περὶ σοῦ πρὸς Κύριον, καὶ οὐ δυνήσομαι τοῦ ἀποστρέψαι.

36. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, εἰ ἐν ἐμοὶ ἤνοιξας τὸ στόμα σου πρὸς τὸν Κύριον, ποίησόν μοι ὃν τρόπον ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ στόματός σου ἀνθ᾽ ὧν ἐποίησέν σοι Κύριος ἐκδικήσεις ἐκ τῶν ἐχθρῶν σου ἐκ τῶν υἱῶν Αμμων.

37. Καὶ εἶπεν πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς, καὶ ποίησόν μοι τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἔασόν με δύο μῆνας, καὶ πορεύσομαι καὶ καταβήσομαι ἐπὶ τὰ ὄρη, καὶ κλαύσομαι ἐπὶ τὰ παρθένιά μου ἐγὼ καὶ αἱ συνεταιρίδες μου.

38. Καὶ εἶπεν, πορεύου, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὴν δύο μῆνας· καὶ ἐπορεύθη αὐτὴ καὶ αἱ συνεταιρίδες αὐτῆς, καὶ ἔκλαυσεν ἐπὶ τὰ παρθένια αὐτῆς ἐπὶ τὰ ὄρη.

39. Καὶ ἐγένετο μετὰ τέλος δύο μηνῶν καὶ ἀνέκαμψεν πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς, καὶ ἐπετέλεσεν Ιεφθάε τὴν εὐχὴν αὐτοῦ ἣν ηὔξατο, καὶ αὐτὴ οὐκ ἔγνω ἄνδρα· καὶ ἐγενήθη εἰς πρόσταγμα Ισραήλ.

40. Ἐξ ἡμερῶν εἰς ἡμέρας συνεπορεύοντο αἱ θυγατέρες Ισραὴλ θρηνεῖν τὴν θυγατέρα Ιεφθάε τοῦ Γαλααδίτου τέσσαρας ἡμέρας ἐν τῷ ἐνιαυτῷ.

Cap. 12.

1. & conclamatus est vir Ephr. & transivit &c.

Das XII Cap.

VNd die von Ephraim schrien vnd giengen zur mitternachtwerts/ vnd

CAP. XII.

CONGRegati sunt 1 autem viri Ephraim, & transierunt ad aqui-

CAP. XII.

ECce autem in Ephraim orta est seditio. nam transeun-

Κεφαλ. ιβ.

ΚΑὶ συνήχθησαν οἱ υἱοὶ Εφραὶμ, καὶ ἦλθον εἰς Σεφινά, καὶ εἶπον πρὸς Ιεφ-

Ephraimitarum vitio linguæ de tectorum clades.

Ἰεφθάε τί ὅτι ἐπορεύθης πολεμῆσαι πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἀμμὼν, καὶ ἡμᾶς οὐ κέκληκας πορευθῆναι μετὰ σοῦ; τὸν οἶκόν σου ἐμπρήσομεν ἐπὶ σὲ ἐν πυρί.

euntes cõtra aquilonem, dixerunt ad Jephte, Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluisti, ut pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam.

aquilonem, dixeruntq; ad Iphthah, Quare transisti ad pugnandum contra filios Ammon & non vocasti nos ut pergeremus tecum? domum tuam & te comburemus igni.

vnd sprachen zu Jephthah/ Warumb bistu in den streit gezogen wider die kinder Ammon/vnd hast vns nicht geruffen / das wir mit dir zogen? Wir wollen dein haus sampt dir mit fewr verbrennen.

n sic in. (sa) filios A. & nos non voc. ad eundum tecum? do. t. comburemus super te in igni.

2. Καὶ εἶπεν Ἰεφθάε πρὸς αὐτοὺς, ἀνὴρ ἀντιδικῶν ἤμην ἐγὼ, καὶ ὁ λαός μου, καὶ οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν ἐταπείνουν με σφόδρα, καὶ ἐβόησα πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἐσώσατέ με ἐκ χειρὸς αὐτῶν.

2. Quibus ille respondit, disceptatio erat mihi & populo meo contra filios Ammon vehemens: vocavique vos ut præberetis mihi auxilium, & facere noluistis.

2. Et dixit Iphthah ad eos vir rixæ fui ego ac populus meus, & filii Ammon valde:vocaviq; vos, & non servastis me è manu eorum.

2. Jephthah sprach zu jnen/ Ich vnd mein volck hatten eine grosse sach mit den kindern Ammon / vnd ich schrey euch an/aber jr halfft mir nicht aus jren henden.

3. Καὶ ἰδὼν ὅτι οὐκ ἦν ὁ σώζων, καὶ ἔθεμην τὴν ψυχήν μου ἐν τῇ χειρί μου, καὶ διέβην πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἀμμὼν, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς Κύριος ἐν χειρί μου· καὶ ἵνατί ἀνέβητε πρός με τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ πολεμεῖν ἐν ἐμοί;

3. Quod cernens, posui animam meam in manibus meis, transivique ad filios Ammon, & tradidit eos Dominus in manus meas. Quid commerui, ut adversum me consurgatis in prælium?

3. a Videns verò quòd non servaretis, posui animam meam in manu mea, ac transivi ad filios Ammon, & tradidit eos Jehovah in manum meam: sed ut quid ascendistis ad me die hac ad pugnandum contra me?

3. Da ich nu sahe/das jr nicht helffen woltet/stellet ich meine seele in meine hand/ vnd zog hin wider die kinder Ammon/ vnd der HERR gab sie in meine hand. Warumb kompt jr nu zu mir erauff/wider mich zu streiten?

a. & vidi quod non sis (salvator) servans, & posui.

4. Καὶ συνήθροισεν Ἰεφθάε πάντας τοὺς ἄνδρας Γαλαὰδ, καὶ ἐπολέμει τὸν Ἐφραίμ· καὶ ἐπάταξαν ἄνδρες Γαλαὰδ τὸν Ἐφραίμ, ὅτι εἶπαν οἱ διασεσωσμένοι τοῦ Ἐφραίμ, ὑμεῖς Γαλαὰδ ἐν μέσῳ τοῦ Ἐφραίμ, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ Μανασσῆ.

4. Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad, pugnabat contra Ephraim: percusseruntque viri Galaad Ephraim, quia dixerat, fugitivus est Galaad de Ephraim, & habitat in medio Ephraim & Manasse.

4. Congregavit itaq; Iphthah omnes viros Gilad, & pugnavit cum Ephraim: & percusserunt viri Gilad ipsum Ephraim quod dixissent abjecti Ephraim, 3 estis Gilad in medio Ephraim, & in medio Menasseh.

4. Vnd Jephthah samlet alle menner in Gilead / vnd streit wider Ephraim/vnd die menner in Gilead schlugen Ephraim / darumb das sie sagten/Seid doch jr Gileaditer vnter Ephraim vnd Manasse/ als die flüchtigen zu Ephraim.

3. e Gals. ... Ephraim vos. ... profugi Ephr. transibo: & dicerunt.

5. Καὶ προκατελάβετο Γαλαὰδ τὰς διαβάσεις τοῦ Ἰορδάνου τοῦ Ἐφραίμ· καὶ ἐγενήθη ὅτε εἶπαν οἱ διασεσωσμένοι τοῦ Ἐφραίμ, διαβῶμεν δή, καὶ εἶπον αὐτῷ οἱ ἄνδρες Γαλαὰδ, μὴ ἐκ τοῦ Ἐφραίμ ὑμεῖς; καὶ εἶπεν, οὐκ εἰμί.

5. Occupaveruntque Galaaditæ vada Jordanis, per quæ Ephraim reversurus erat. Cumq; venisset ad ea de Ephraim numero, fugiens, atque dixisset, Obsecro ut me transire permittas: dicebant ei Galaaditæ, nunquid Ephratæus es? quo dicente, non sum:

5. Et cepit Gilad vada Jarden ipsi Ephraim, & fuit, quando 4 dicebant fugitivi Ephraim, Transeam: dicebant ei viri Gilad, Num Ephratæus 5 es? si dicebat, Non.

5. Vnd die Gileaditer namen ein die furt des Jordans für Ephraim. Wenn nu sprachen die flüchtigen Ephraim/ Las mich hinüber gehen / so sprachen die menner von Gilead zu jm/Bistu ein Ephraiter? Wenn er denn antwortet. Nein/

5. tu. Et de d. n. Schibboleth (de cursu fluminis, Psal. 69. v. 3. & Josu. 17. v. 12 & dic. Sibboleth id est, pro sch. pronunciarunt Ephraimitæ s blæsum. 6 & &. ... tabit fu. pre im. perf.) ad loquendum sic: & apprehendebant ipsum, & jugulabant ipsum ad vada J. & cec in t. de E. quadra. & duo (i. quatuor decadis & dyas) Chilsadis.

6. Καὶ εἶπον αὐτοῖς, εἴπατε δὴ στάχυς συνθήματα· καὶ εἶπον, καὶ οὐ κατηύθυναν τοῦ λαλῆσαι οὕτως· καὶ ἐπελάβοντο αὐτοὺς, καὶ ἔσφαζον αὐτοὺς ἐπὶ τὰς διαβάσεις τοῦ Ἰορδάνου· καὶ ἔπεσον ἐξ Ἐφραίμ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τεσσαράκοντα καὶ δύο χιλιάδες.

6. Interrogabant eum, dic ergo Schibboleth, quod interpretatur spica. Qui respondebat, Sibboleth: eadem litera spicam exprimere non valens. Statimque apprehensum jugulabant in ipso Jordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephraim quadraginta duo millia.

6. Tum dicebant ei, Dic nunc Schibboleth *ille* autem dicebat, Siboleth: 6 nec rectè poterat loqui sic. tum apprehenso eo jugulabant eum in vadis Jarden. Et ceciderunt tempore illo de Ephraim quadraginta duo millia.

6. So hiessen sie jn sprechen/Schiboleth / So sprach er Siboleth/vnd kunds nicht recht reden/so griffen sie jn vnd schlugen jn an der furt des Jordans/ das zu der zeit von Ephraim fielen zwey vnd viertzig tausent.

7. Καὶ ἔκρινεν Ἰεφθάε τὸν Ἰσραὴλ ἓξ ἔτη, καὶ ἀπέθανεν Ἰεφθάε ὁ Γαλααδίτης, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ Γαλαάδ.

7. Judicavit itaque Jephte Galaadites Israel sex annis: & mortuus est, ac sepultus in civitate sua Galaad.

7. Judicavit autem Iphthah Israelem, sex annis, & mortuus est Iphthah Gilades, ac sepultus est in *una ex* civitatibus Gilad.

7. Jephthah aber richtet Israel sechs iar. Vnd Jephthah der Gileaditer starb, vnd ward begraben in den stedten zu Gilead.

7. fuit ei.

8. & fuit ei quadraginta filii &c. pullos. s. asinarũ vel equorum.

607:

Cap. 13.

1. quadr. (i. quatuor decades) annis.
2. Danita. & nomen ejus M. & uxor ejus.
3. & visus est a.
3. ad mulierem, & d. ad eam e. n. tu sterilis (es) & non p.
4. custodire quæso, & ne b. v. & Sechar (i. potum inebriantem.) & ne c. omne immu.
5. tu pr. & brevi paries f.

8. Nach diesem richtet Israel Ebzan von Bethlehem.

9. Der hatte dreissig söne/ vnd dreissig töchter satzt er aus/ vnd dreissig töchter nam er von aussen seinen sönen.

10. Vnd richtet Israel sieben jar vnd starb / vnd ward begraben zu Bethlehem.
11. Nach diesem richtet Israel Elon/ ein Sebuloniter/ vnd richtet Israel zehen jar.
12. Vnd starb/ vnd ward begraben zu Aialon im lande Sebulon.
13. Nach diesem richtet Israel Abdon ein son Hillel/ ein Pireathoniter.

14. Der hatte viertzig söne vnd dreissig neffen / die auff siebentzig eselfüllen ritten/ vnd richtet Israel acht jar.

15. Vnd starb/ vnd ward begraben zu Pireathon im lande Ephraim/ auff dem gebirge der Amalekiter.

Das XIII Cap.

Vnd die kinder Israel theten fürder vbel für dem HERRN/ vnd der HERR gab sie in die hende der Philister viertzig jar.
2. Es war aber ein man zu Zarea von einem geschlecht der Daniter mit namen Manoah/ vnd sein weib war vnfruchtbar vnd gebar nichts.
3. Vnd der engel des HERRN erschein dem weibe/ vnd sprach zu jr/ Sihe/ du bist vnfruchtbar / vnd gebirts nichts / aber du wirst schwanger werden/ vnd einen son geberen.
4. So hüt dich nu / das du nicht wein noch starck getrenck trinckest/ vnd nichts vnreins essest.
5. Denn du wirst schwanger werden/ vnd einen son geberen/ dem kein schermesser sol

auffs

8. Judicavit autem post eum Israelem Ibsan de Bethlehem.

9. Et 7 fuerunt ei triginta filii: & triginta filias misit foras: ac triginta filias introduxit filiis suis de foris: judicavitq; Israelem septem annis.

10. Mortuus est autem Ibsan, ac sepultus est in Bethlehem.
11. Et judicavit post eum Israelem Elon Zebulonites, judicavitq; Israelem decem annis.
12. Et mortuus est Elon Zebulonites, ac sepultus est in Ajalon in terra Zebulun.
13. Et judicavit post eum Israel Abdon, filius Hillel Pirathonites.
14. 8 Hic habuit quadraginta filios, & triginta filios filiorum equitantium super septuaginta pullos: judicavitq; Israelem octo annis.

15. Mortuus est autem Abdon filius Hillel Pirathonites, ac sepultus est in Pirathon, in terra Ephraim, in monte Amalecitarum.

CAP. XIII.

Addiderũt præterea filii Israel facere malum in oculis Jehovæ, tradiditq; eos Jehovah in manum Pelisthinorum 1 quadraginta annis.

2. Fuit autem vir *quidam* unus de Sorah, de familia 2 Danitarum, nomine Manoah: cujus uxor *erat* sterilis, nec pepererat.
3. 3 Apparuitq; angelus Jehovæ mulieri, & dixit ei, Ecce nunc es sterilis, nec peperisti: concipies autem, & paries filium.
4. Nunc igitur 4 cave bibas vinum, aut Sechar, & ne comedas ullum immundum.
5. Quia ecce 5 prægnans *eris*, pariesq; filium: & novacula

non

8. Post hunc judicavit Israel Abesan de Bethlehem:
9. Qui habuit triginta filios, & totidem filias: quas emittens foras, maritis dedit, & ejusdem numeri filiis suis accepit uxores, introducens in domum suam. Qui septem annis judicavit Israel:
10. Mortuusque est, ac sepultus in Bethlehem.
11. Cui successit Ahialon Zabulonites: & judicavit Israel decem annis:

12. Mortuusq; est ac sepultus in Zabulon.

13. Post hunc judicavit Israel Abdon, filius Elel Pharathonites:

14. Qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, ascendentes super septuaginta pullos asinarum, & judicavit Israel octo annis:
15. Mortuusque est ac sepultus in Pharathon terræ Ephraim in monte Amalec.

CAP. XIII.

Rursumque filii Israel fecerunt malum in conspectu Domini: qui tradidit eos in manus Philisthinorum quadraginta annis.

2. Erat autem quidam vir de Saraa, & de stirpe Dan, nomine Manue, habens uxorem sterilem.

3. Cui apparuit angelus Domini, & dixit ad eam, sterilis es & absque liberis: sed concipies & paries filium.
4. Cave ergo ne bibas vinum ac siceram, nec immundum quicquam comedas:
5. Quia concipies, & paries filium, * cujus non

tan-

8. Καὶ ἔκρινεν μετ' αὐτὸν τὸν Ισραὴλ Εβεσαὼ ἐκ Βηθλεέμ.

9. Καὶ ἐγένοντο αὐτῷ τριάκοντα υἱοὶ καὶ τριάκοντα θυγατέρες αἳ ἐξαπεσταλμέναι ἔξω, καὶ τριάκοντα γυναῖκας εἰσήγαγεν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἀπὸ ἔξωθεν· καὶ ἔκρινεν τὸν Ισραὴλ ἑπτὰ ἔτη.

10. Καὶ ἀπέθανεν Εβεσαὼ, καὶ ἐτάφη ἐν Βηθλεέμ.
11. Καὶ ἔκρινεν μετ' αὐτὸν τὸν Ισραὴλ Αιλὼμ ὁ Ζαβουλωνίτης, καὶ ἔκρινεν τὸν Ισραὴλ δέκα ἔτη.
12. Καὶ ἀπέθανεν Αιλὼμ, ὁ Ζαβουλωνίτης, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν Αιλὶμ ἐν γῇ Ζαβουλών.
13. Καὶ ἔκρινεν μετ' αὐτὸν τὸν Ισραὴλ Αβδὼμ υἱὸς Ελλὴλ ὁ Εφραθωνίτης.

14. Καὶ ἐγένοντο αὐτῷ τεσσαράκοντα υἱοὶ, καὶ τριάκοντα υἱοὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐπιβαίνοντες ἐπὶ ἑβδομήκοντα πώλους· καὶ ἔκρινεν τὸν Ισραὴλ ὀκτὼ ἔτη.

15. Καὶ ἀπέθανεν Αβδὼν υἱὸς Ελλὴλ ὁ Φαραθωνίτης, καὶ ἐτάφη ἐν Φαραθὼν ἐν γῇ Εφραὶμ ἐν ὄρει Λαμάκ.

Κεφαλ. ιγ'.

Καὶ προσέθεντο οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐναντίον Κυρίου, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς Κύριος ἐν χειρὶ Αλλοφύλων τεσσαράκοντα ἔτη.

2. Καὶ ἐγένετο ἀνὴρ εἷς ἐξ Αραὰ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Δαν, καὶ ὄνομα αὐτῷ Μανωὲ, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ στεῖρα καὶ οὐκ ἔτικτεν.

3. Καὶ ὤφθη ἄγγελος Κυρίου πρὸς τὴν γυναῖκα, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτήν· ἰδοὺ δὴ σὺ στεῖρα καὶ οὐ τέτοκας· καὶ ἐν γαστρὶ ἕξεις καὶ τέξῃ υἱόν.
4. Καὶ νῦν φύλαξαι καὶ μὴ πίῃς οἶνον, καὶ σίκερα, καὶ μὴ φάγῃς πᾶν ἀκάθαρτον.

5. Ὅτι ἰδοὺ σὺ ἐν γαστρὶ ἕξεις, καὶ τέξῃ υἱόν· καὶ σίδηρος οὐκ ἀνα- *Num. 6. v. 5.

βήσε-

Samson per angelum parentibus promittitur.

ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ὅτι Ναζιραῖον τῷ Θεῷ ἔσται τὸ παιδάριον ἐκ τῆς γαστρός· καὶ αὐτὸς ἄρξεται σώζειν τὸν Ισραὴλ ἐκ χειρὸς Ἀλλοφύλων.

tanget caput novacula: erit enim nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris utero, & ipse incipiet liberare Israel de manu Philisthinorum.

non ascendet super caput ejus quia Neziræus Dei erit puer ab utero: & ipse incipiet servare Israelem de manu Pelisthinorum.

auffs heupt komen/ Denn der knab wird ein verlobter Gottes sein von mutterleibe/ vnd er wird anfahen Israel zuerlösen/aus der Philister hand.

6. Καὶ ἦλθεν ἡ γυνὴ καὶ εἶπεν τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς λέγουσα, ὅτι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἦλθεν πρός με, καὶ ἡ ὅρασις αὐτοῦ ὡς ὅρασις ἀγγέλου τοῦ Θεοῦ ἐπιφανὴς σφόδρα, καὶ ἠρώτων αὐτὸν πόθεν ἐστὶ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ οὐκ ἀπήγγειλέν μοι.

6. Quæ cum venisset ad maritum suum, dixit ei, vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cùm interrogassem quis esset, & unde venisset, & quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere:

6. Venitq; mulier, & dixit *hæc* viro suo, 6 his verbis, Vir *quidam* Dei venit ad me, 7 cujus aspectus *erat* tanquam aspectus angeli Dei, terribilis valde: & non interrogavi eum, 8 Undenam esset, neq; nomen suum indicavit mihi.

6. Da kam das weib vnd sagets jrem man an / vnd sprach/Es kam ein man Gottes zu mir / vnd seine gestalt war anzusehen / wie ein engel Gottes/fast erschrecklich/ das ich jn nicht fraget/wo her/oder wo hin/vnd er saget mir nicht wie er hiesse.

6. dicendo.

7. & aspectus ejus.

8. ubi unde ipse, & nom. s. nõ ind. mihi.

7. Καὶ εἶπεν πρός με, ἰδοὺ σὺ ἐν γαστρὶ ἕξεις καὶ τέξῃ υἱόν· καὶ νῦν μὴ πίῃς οἶνον καὶ σίκερα, καὶ μὴ φάγῃς πᾶσαν ἀκαθαρσίαν, ὅτι Ναζιραῖον Θεοῦ ἔσται τὸ παιδάριον ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτοῦ.

7. Sed hoc respondit, Ecce concipies & paries filium: cave ne vinum bibas, nec siceram, & ne aliquo vescaris immũdo: erit enim puer nazaræus Dei ab infantia sua, & ex utero matris suæ, usque ad diem mortis suæ.

7. Dixitq; mihi, 9 Ecce prægnans *eris*, & paries filium: nunc ergo ne bibas vinum aut Sechar, neq; comedas ullũ immundum: quia Neziræus Dei erit puer ab utero, usq; *ad* diem mortis suę.

7. Er sprach aber zu mir/ Sihe / du wirst schwanger werden / vnd einen son geberen/ so trincke nu keinen wein noch starck getrencke / vnd iß nichts vnreines / Denn der knab sol ein verlobter Gottes sein von mutterleibe an/biß in seinen tod.

9. ecce tu.

8. Καὶ ἐδεήθη Μανωὲ τοῦ Κυρίου. καὶ εἶπεν ἐν ἐμοὶ Κύριε, ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ὃν ἀπέστειλας πρὸς ἡμᾶς ἐλθέτω δὴ ἔτι πρὸς ἡμᾶς, καὶ φωτισάτω ἡμᾶς τί ποιήσωμεν τῷ παιδαρίῳ τῷ τικτομένῳ.

8. Oravit itaque Manue Dominum, & ait, obsecro Domine, ut vir Dei quem misisti, veniat iterum, & doceat nos quid debeamus facere de puero qui nasciturus est.

8. Orabit itaq; Manoah 10 Jehovam, & ait, Obsecro Domine *mi*, vir Dei quem misisti, veniat quęso iterum ad nos, doceatq; nos quid faciamus puero 11 nascituro.

8. Da bat Manoah den HERRN/ vnd sprach/ Ah HERR/laß den man Gottes wider zu vns komen / den du gesand hast/ das er vns lere/ was wir mit dem knaben thun sollen/der geboren sol werden.

10 ad Je. & a. in me (obsecrandi particula.)

11. nato. Et audivit D. in vocem M.

9. Καὶ ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς Μανωὲ, καὶ παρεγένετο ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἔτι πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καθημένην ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ Μανωὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἦν μετ᾽ αὐτῆς.

9. Exaudivitque Dominus deprecantem Manue, & apparuit rursum angelus Dei uxori ejus sedenti in agro. Manue autem maritus ejus non erat cum ea. Quæ cùm vidisset angelum,

9. Exaudivit autem Deus vocem Manoah: venit namq; angelus Dei iterum ad mulierem illam, & ipsa 12 sedebat in agro: Manoah autem vir ejus non *erat* cum ea.

9. Vnd Gott erhöret die stim Manoah. Vnd der engel Gottes kam wider zum weibe/ sie saß aber auff dem felde/ vnd jr man Manoah war nicht bey jr.

12 sedens.

10. Καὶ ἐτάχυνεν ἡ γυνὴ, καὶ ἐξέδραμεν καὶ ἀπήγγειλεν τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, ἰδοὺ ὦπταί μοι ὁ ἀνὴρ ὁ ἐλθὼν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ πρός με.

10. Festinavit, & cucurrit ad virum suum: nuntiavitque ei, dicens, Ecce apparuit mihi vir quem antè videram.

10. 13 Festinans itaq; mulier, cucurrit, & nunciavit viro suo, dicens ei, Ecce visus est mihi vir ille qui venerat hodie ad me.

10. Da lieff sie eilend vnd sagets jrem man an / vnd sprach zu jm/Sihe/der man ist mir erschienen/der heut zu mir kam.

11. Καὶ ἀνέστη καὶ ἐπορεύθη Μανωὲ ὀπίσω τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ εἶπεν αὐτῷ, εἰ σὺ εἶ ὁ ἀνὴρ ὁ λαλήσας πρὸς τὴν γυναῖκα; καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος, ἐγώ.

11. Qui surrexit, & secutus est uxorem suam: veniensque ad virum, dixit ei, Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit, Ego sum.

11. Surgens vero Manoah, venit post uxorem suam: & accedens ad virum ait illi, Tune *es* vir ille qui loquutus eras mulieri? Et ait, Sum.

11. Manoah macht sich auff/ vnd gieng seinem weib nach/ vnd kam zu dem man / vnd sprach zu jm/ Bistu der man der mit dem weibe geredt hat? Er sprach/Ja.

13. & festinavit & cucurrit & n. v. s. & dixit ad eũ e. v. e. ad me vir qu. v. in die ad me. Et surrexit, & ivit Manoah post u. s. & venit ad v. & a. i. &c. eras ad mulierem? & ait, ego.

12. Καὶ εἶπεν Μανωὲ, νῦν ἐλθόντος τοῦ ῥήματός σου τί ἔσται τὸ σύγκριμα τοῦ παιδαρίου, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ;

12. Cui Manue, quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? aut à quo se observare debebit?

12. Dixitq; Manoah, Nunc veniat sermo tuus, *sed* quodnam erit, † judicium pueri, & opus ejus?

12. Vnd Manoah sprach/ Wenn nu komen wird das du geredt hast/ welchs sol des knabens weise vnd werck sein? 108:

13. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος Κυρίου πρὸς Μανωὲ, ἀπὸ πάντων

13. Dixitq; angelus Domini ad Manue: ab omnibus

13 Respondit angelus Jehovæ 14 ipsi Manoah, ab omni-

13. Der engel des HErrn sprach zu Manoah / Er sol

14 ad M. ab o. q. d. m. custodiatur.

ὧν | quæ | bus | sich

15. omni quod egredietur (.i. egredi ſolet.) de v.v.u.c. & vin. & ſ.n.b. & omne im. ne com omnequod pr. ei,c. 16. faciemus. 17. & dixit a. I. ad M. etc. in pane tuo. 18. aſcendere facies. 19. ipſe. 20. quando venerit verbum tuum & h. p. te? Et dixit ei a. I. ad quid iſtud interrogabis ad nomen meum, et ipſum mirabile, vel, occultum? 21, mincham, & aſcendere-fecit ſ. p. I. & mirificavit faciendo & M. & uxor ejus videntes (ſc, erãt) Et fuit in aſcendendo flammã d.a.i.c. et aſc, 22. videntes. ſc. erant. 23. & non addidit ultra ang. I. conſpici ad Ma. ex uxore me. 24. ipſe. 25. & dixit ei. 26. aſcenſionem & minchã, & non o. n.o. h. & ſecundũ tempus non audire-feciſſet nos ſecundũ hoc.

ſich hüten für allem / das ich dem weibe geſagt hab.

14. Er ſol nicht eſſen das aus dem weinſtock kompt / vnd ſol keinen wein noch ſtarck getrenck trincken / vnd nichts vnreins eſſen / alles was ich jr geboten habe / ſol er halten.

15. Manoah ſprach zum engel des HERRN / Lieber / laß dich halten / wir wollen vor ein zigenböcklin opffern.

16. Aber der engel des HERRN antwortet Manoah / Wenn du gleich mich hie helteſt / ſo eſſe ich doch deiner ſpeiſe nicht / wiltu aber dem HERRN ein brandopffer thun / ſo magſtu es opffern / denn Manoah wuſte nicht / dz es ein engel des HERRN war.

17. Vnd Manoah ſprach zum engel des HERRN / Wie heiſſeſtu / das wir dich preiſen / wenn nu kompt was du geredt haſt.

18. Aber der engel des HERRN ſprach zu jm / Warumb fragſtu nach meinem namen / der doch wunderſam iſt?

19. Da nam Manoah ein zigenböcklein vnd ſpeißopffer / vnd opfferts auff einen fels dem HERRN / vnd er machts wunderbarlich / Manoah aber vnd ſein weib ſahen zu.

20. Vnd da die lohe auff fuhr vom altar gen himel / fuhr der engel des HERRN in der lohe des altars hinauff. Da das Manoah vnd ſein weib ſahen / fielen ſie zur erden auff jr angeſicht.

21. Vnd der engel des HERRN erſchein nicht mehr Manoah vnd ſeinem weibe. Da erkandte Manoah / das es ein engel des HERRN war.

22. Vnd ſprach zu ſeinem weibe / Wir müſſen des tods ſterben / Das wir Gott geſehen haben.

23. Aber ſein weib antwortet jm / Wenn der HERR luſt hette vns zu tödten / ſo hette er das brandopffer vnd ſpeißopffer nicht genomen / von vnſern henden / er hette vns auch nicht ſolchs alles erzeigt / noch vns ſolchs hören laſſen / wie jtzt geſchehen iſt.

Vnd

busquæ dixi mulieri, caveat.

14. De [15] ullo quod egreditur de vite vini, ne comedat, id eſt vinum aut Sechar, ne bibat, neq; ullum immundum comedat: quicquid præcepi ei, cuſtodiat.

15. Dixitq; Manoah ad angelum Jehovæ, Remoremur quæſo te, & [16] præparabimus coram te hœdum caprarum.

16. [17] Reſpondit autem angelus Jehovæ ipſi Manoah, *Etjamſi* moratus fueris me, non *tamen* comedam de pane tuo: ſi vero feceris holocauſtum, Jehovæ [18] offeras illud. Non enim ſciebat Manoah quod angelus Jehovæ [19] eſſet.

17. Dixit ergo Manoah ad angelum Jehovæ, Quod *eſt* nomen tuum, [20] ut quum evenerit verbum tuum, honore proſequamur te?

18. Cui reſpondit angelus Jehovæ, ut quid interrogas de nomine meo quum ſit occultum?

19. Tulit itaq; Manoah hœdum caprarum, & [21] oblationem, & obtulit ſuper petram Jehovæ: & miraculum fecit, Manoah & uxore ejus intuentibus.

20. Quum autem aſcenderet flamma de altari in cœlum, aſcendit angelus Jehovæ in flamma altaris: Manoah autem & uxor ejus [22] intuebantur, & ceciderunt ſuper faciem ſuam in terram.

21. [23] Et ultra non apparuit angelus Jehovæ ipſi Manoah & uxori ejus: tunc cognovit Manoah, quod angelus Jehovæ [24] eſſet.

22. Dixitq; Manoah ad uxorem ſuam, Moriendo moriemur, quia Deum vidimus.

23. [25] Cui reſpondit uxor ſua, ſi voluiſſet Jehovah occidere nos, non ſuſcepiſſet de manu noſtra [26] holocauſtum & oblationem, nec oſtendiſſet nobis omnia hæc, neq; *hoc* tempore dixiſſet nobis talia.

Pe-

quæ locutus ſum uxori tuæ, abſtineat ſe:

14. Et quicquid ex vinea naſcitur, non comedat: vinum & ſiceram non bibat, nullo veſcatur immundo: & quod ei præcepi, impleat atque cuſtodiat.

15. Dixitque Manue ad angelum Domini, obſecro te ut acquieſcas precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris.

16. Cui reſpondit angelus, Si me cogis, non comedam panes tuos: ſi autem vis holocauſtũ facere, offer illud Domino. Et neſciebat Manue, quòd angelus Domini eſſet.

17. Dixitque ad eum, Quod eſt tibi nomen, ut ſi ſermo tuus fuerit expletus, honoremus te?

18. Cui ille reſpondit, Cur quæris nomen meum, quod eſt mirabile?

19. Tulit itaque Manue hœdum de capris, & libamenta, & poſuit ſuper petram, offerens Domino qui facit mirabilia: ipſe autem & uxor ejus intuebantur.

20. Cumque aſcenderet flamma altaris in cœlum, angelus Domini pariter in flamma aſcendit. Quod cùm vidiſſent Manue & uxor ejus, proni ceciderunt in terram,

21. Et ultrà eis non apparuit angelus Domini. Statimque intellexit Manue angelum Domini eſſe,

22. Et dixit ad uxorem ſuam, morte moriemur, quia vidimus Dominum.

23. Cui reſpondit mulier, ſi Dominus nos vellet occidere, de manibus noſtris holocauſtum & libamenta nõ ſuſcepiſſet, nec oſtendiſſet nobis hæc omnia, neque ea, quæ ſunt ventura, dixiſſet.

Pe-

ὧν εἶπα πρὸς τὴν γυναῖκα φυλαξάσθω·

14. Ἀπὸ πάντων ὅσα ἐκπορεύεται ἐξ ἀμπέλου οὐ φάγεται, καὶ οἶνον καὶ σίκεραν μὴ πιέτω, καὶ πᾶν ἀκάθαρτον μὴ φαγέτω, πάντα ὅσα ἐνετειλάμην αὐτῇ φυλαξάσθω.

15. Καὶ εἶπεν Μανωὲ πρὸς τὸν ἄγγελον Κυρίου, βιασόμεθα δή σε, καὶ ποιήσομεν ἐνώπιόν σου ἔριφον αἰγῶν·

16. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος Κυρίου πρὸς Μανωέ, ἐὰν βιάσῃ με οὐ φάγομαι τὸν ἄρτον σου· καὶ ἐὰν ποιήσῃς ὁλοκαύτωμα, τῷ Κυρίῳ ἀνοίσεις αὐτό· ὅτι οὐκ ἔγνω Μανωὲ ὅτι ἄγγελος Κυρίου ἐστίν.

17. Καὶ εἶπεν Μανωὲ πρὸς τὸν ἄγγελον Κυρίου, τί ὄνομά σοι; ἵνα ὅταν ἔλθῃ τὸ ῥῆμά σου δοξάσωμέν σε.

18. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου, ἵνα τί οὕτω ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου; καὶ αὐτό ἐστι θαυμαστόν.

19. Καὶ ἔλαβε Μανωὲ τὸν ἔριφον τῶν αἰγῶν, καὶ τὴν θυσίαν, καὶ ἀνήνεγκεν ἐπὶ τὴν πέτραν τῷ Κυρίῳ τῷ θαυμαστὰ ποιοῦντι, καὶ Μανωὲ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐθεώρουν.

20. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἀναβῆναι τὴν φλόγα ἐπάνωθεν τοῦ θυσιαστηρίου εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀνέβη ὁ ἄγγελος Κυρίου ἐν τῇ φλογὶ τοῦ θυσιαστηρίου· καὶ Μανωέ, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐθεώρουν, καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν.

21. Καὶ οὐ προσέθηκεν ἔτι ὁ ἄγγελος Κυρίου ὀφθῆναι πρὸς Μανωὲ καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· τότε ἔγνω Μανωὲ ὅτι ἄγγελος Κυρίου ἐστί.

22. Καὶ εἶπεν Μανωὲ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανούμεθα ὅτι Θεὸν ἑωράκαμεν.

23. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, εἰ ἐβούλετο Κύριος θανατῶσαι ἡμᾶς, οὐκ ἂν ἐδέξατο ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ὁλοκαύτωμα, καὶ θυσίαν. καὶ οὐκ ἂν ἐφώτισεν ἡμᾶς πάντα ταῦτα, καὶ καθὼς ὁ καιρὸς καὶ οὐκ ἂν ἀκουστὰ ἐποίησεν ἡμῖν ταῦτα.

Καὶ

Samſon per angelum parentibus promittitur.

24. Καὶ ἔτεκεν ἡ γυνὴ υἱόν, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σαμψών, καὶ ηὐξήθη τὸ παιδάριον καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν Κύριος.
25. Καὶ ἤρξατο Πνεῦμα Κυρίου συμπορεύεσθαι αὐτῷ ἐν παρεμβολῇ Δὰν ἀναμέσον Σαραὰ, καὶ ἀναμέσον Ἐσθαόλ.

Κεφαλ. ιδ΄.

Καὶ κατέβη Σαμψὼν εἰς Θαμναθὰ, καὶ εἶδεν γυναῖκα ἐν Θαμναθὰ ἐν τῶν θυγατέρων τῶν Ἀλλοφύλων.
2. Καὶ ἀνέβη καὶ ἀπήγγειλεν τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· γυναῖκα ἑώρακα ἐν Θαμναθὰ ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ νῦν λάβετε αὐτήν μοι γυναῖκα.
3. Καὶ εἶπαν αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· μὴ οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῶν ἀδελφῶν σου, καὶ ἐν παντὶ τῷ λαῷ μου γυνή, ὅτι σὺ πορεύσῃ λαβεῖν γυναῖκα ἐκ τῶν Ἀλλοφύλων τῶν ἀπεριτμήτων; καὶ εἶπεν Σαμψὼν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, ταύτην λάβε μοι, ὅτι αὐτὴ ἤρεσεν ἐν ὀφθαλμοῖς μου.
4. Καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ οὐκ ἔγνωσαν ὅτι παρὰ Κυρίου ἐστίν, ὅτι ἀνταπόδομα αὐτὸς ἐκζητεῖ ἐκ τῶν Ἀλλοφύλων· καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ Ἀλλόφυλοι ἐκυρίευον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.
5. Καὶ κατέβη Σαμψὼν, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἰς Θαμναθὰ· καὶ ἐξέκλινεν εἰς ἀμπελῶνας Θαμναθὰ, καὶ ἰδοὺ σκύμνος λέοντος ὠρυόμενος εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.
6. Καὶ κατηύθυνεν ἐπ᾽ αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου, καὶ διέσπασεν αὐτὸν ὡς ἔριφον αἰγῶν, καὶ οὐδὲν ἦν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἀπήγγειλεν τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἃ ἐποίησεν.
7. Καὶ κατέβησαν καὶ ἐλάλησαν τῇ γυναικί, καὶ ἤρεσεν ἐνώπιον Σαμψών.

Καὶ

24. Peperit itaq; filium, & vocavit nomen ejus Samson. Crevitque puer, & benedixit ei Dominus.
25. Cœpitque Spiritus Domini esse cum eo in castris Dan inter Saraa & Esthaol.

CAP. XIIII.

Descēdit ergo Samson in Thamnatha. Vidensq; ibi mulierem de filiabus Philisthiim,
2. Ascendit, & nuntiavit patri suo, & matri suæ, dicens, vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philisthinorum: quam quæso, ut mihi accipiatis uxorem.
3. Cui dixerunt pater & mater sua, Nunquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo tuo, quia vis accipere uxorem de Philisthiim, qui incircuncisi sunt? Dixitque Samson ad patrem suum, hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis.
4. Parentes autem ejus nesciebant quòd res à Domino fieret, & quæreret occasionem contra Philisthiim. eo enim tempore Philisthiim dominabantur Israeli.
5. Descendit itaq; Samson cum patre suo & matre in Thamnatha. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sævus, & rugiens, & occurrit ei.
6. Irruit autem Spiritus Domini in Samson, & dilaceravit leonem, quasi hœdum in frusta decerperet, nihil omnino habens in manu: & hoc patri & matri noluit indicare.
7. Descenditque & locutus est mulieri, quæ placuerat oculis ejus.

Et

24. Peperit itaq; mulier filium, & vocavit nomen ejus Simson, crevitq; puer, & benedixit ei Jehovah.
25. Cœpitq; Spiritus Jehovæ 27 roborare eum in castris Dan, inter Sorah & Esthaol.

CAP. XIIII.

Descendit autem Simson in Thimnath, viditq; mulierem in Thimnath 1 de filiabus Pelisthinorum.
2. Et ascendit, nunciavitq; patri suo ac matri suæ, & ait, Mulierem *quandam* vidi in Thimnath de filiabus Pelisthinorum: nunc ergo accipite eam mihi in uxorem.
3. Dixitq; ei pater suus & mater sua, Annon *est* 1 inter filias fratrum tuorum, & in omni populo meo mulier, quod tu 2 vadis ut accipias uxorem de Pelisthinis incircumcisis? Respondit Simson patri suo, Eam accipite mihi: quia placuit in oculis meis.
4. Pater vero ejus & mater ejus nesciebant, quod à Jehova 3 esset, quod occasionem quæreret á Pelisthæis: nam tempore illo dominabantur Pelisthæi in Israel.
5. Descendit itaq; Simson & pater ejus & mater ejus in Thimnath, veneruntq; ad vineas Thimnath, & ecce catulus leonum rugiens in occursum ejus.
6. Et 4 irruit in eum Spiritus Jehovæ, & divisit eum sicut dividitur hœdus, nec quicquam *erat* in manu ejus: & non indicavit patri suo & matri suæ, quod fecerat.
7. Descendit inquam, & locutus est mulieri, 5 quæ placuerat in oculis Simson.

Re-

24. Vnd das weib gebar einen son vnd hies jn Simson. Vnd der knabe wuchs/ vnd der HERR segenet jn.
25. Vnd der Geist des HErrn fieng an jn zu treiben im lager Dan / zwischen Zarea vnd Esthaol.

Das XIIII Cap.

Simson gieng hinab gen Thimnath / vnd sahe ein weib zu Thimnath vnter den töchtern der Philister.
2. Vnd da er erauff kam/ sagt ers an seinem vater vnd seiner mutter/ vnd sprach/ Jch hab ein weib gesehen zu Thimnath vnter den töchtern der Philister/ gebt mir nu dieselbige zum weibe.
3. Sein vater vnd seine mutter sprachen zu jm/ Jst denn nu kein weib vnter den töchtern deiner brüder/ vnd in all deinem volck / das du hingehest/ vnd nimpst ein weib bey den Philistern/ die vnbeschnitten sind? Simson sprach zu seinem vater / Gib mir diese/ denn sie gefellet meinen augen.
4. Aber sein vater vnd seine mutter wusten nicht/ das es von dem HERRN were / Denn er sucht vrsach an die Philister. Die Philister aber herrscheten zu der zeit vber Israel.
5. Also gieng Simson hinab mit seinem vater vnd seiner mutter gen Thimnath. Vnd als sie kamen an die weinberge zu Thimnath / Sihe / da kam ein junger lewe brüllend jm entgegen.
6. Vnd der Geist des HERRN geriet vber jn/ vnd zurisse jn/ wie man ein böcklin zurisset / vnd hatte doch gar nichts in seiner hand/ vnd saget nicht an seinem vater noch seiner mutter/ was er gethan hatte.
7. Da er nu hinab kam/ redet er mit dem weibe / vnd sie gefiel Simson in seinen augen.

Vnd

27. per vices agitare e. i.c. D. inter S. & inter E.

Cap. 14.

1. in filiabus.

2. vadens (sc. es) ad capiendum ux, d. P. i. & dixit S. ad p. s. e. accipe m. q. ipsa recta est in o. m. 3. ipsa, q. o. ipse quærens (esset) á Pe. & in t. i. dominantes (erant) Ph. in I.

4. prospere egit super eum. S. J. & fidit e. sicut findere hædum, & quicquã non in manu e.

5. et recta fuit in oc. Sims.

509:

Samson sponsus leonē inermis necat.

& reversus est à diebus ad accipiendum eā, & divertit ad videndum c. l. e. congregatio apum in corpore l. 6. ad volas suas. &c. com. & ivit ad p. s. & m. s. & ded.

8. Vnd nach etlichen tagen kam er wider/das er sie neme. Vnd trat aus dem wege/das er das aß des lewens besehe/ Sihe/da war ein bienschwarm in dem aß des lewens vnd honig.

9. Vnd nams in seine hand/ vnd aß davon vnter wegen/ vnd gieng zu seinem vater/ vnd zu seiner mutter/ vnd gab jnen das sie auch assen/ Er saget jnen aber nicht an/ das er das honig von des lewen aß genomen hatte.

10. Vnd da sein vater hinab kam zu dem weibe/ machte Simson daselbs eine hochzeit/ wie die jünglinge zu thun pflegen.

11. Vnd da sie in sahen gaben sie jm dreissig gesellen zu/ die bey jm sein solten.

12. Simson aber sprach zu jnen/ Jch wil euch ein retzel auffgeben/wenn jr mir das erratet vnd trefft / diese sieben tage der hochzeit/so wil ich euch dreissig hembde geben / vnd dreissig feierkleider.

7. facient. i. facere solebant. 8. & fuit circa videre eos eum, & acc. 9. anigmatizabo nunc v. a. 10. & (i. tunc) dabo v. tr. sindones & trig. mutatiōnes vestimm. sic infra Gē. 45. n. 30.

8. Reversus autem post dies *aliquot*, ut acciperet eam, declinavit ut videret cadaver leonis, & ecce examen apum *erat* in cadavere leonis, & mel.

9. Sumpsitq; illud 6 in manus suas, & perrexit pergendo ac comedendo: qui perveniens ad patrem suum & matrem suam, dedit eis, & comederunt: sed non indicavit eis quod de cadavere leonis sumpsisset mel.

10. Descenditq; pater ejus ad mulierem: fecitq; ibi Simson convivium: sic enim 7 faciebant juvenes.

11. 8 Quum autem vidissent eum, acceperunt triginta socios, & fuerunt cum eo.

12. Dixitq; eis Simson, 9 proponam nunc vobis enigma: si indicando indicaveritis illud mihi septem diebus convivii, & inveneritis, 10 dabo vobis triginta linteamina, & triginta mutatorias vestes:

8. Et post aliquot dies revertens ut acciperet eam, declinavit ut videret cadaver leonis, & ecce examen apum in ore leonis erat ac favus mellis.

9. Quem cum sumpsisset in manibus, comedebat in via: veniensque ad patrem suum & matrem, dedit eis partem, qui & ipsi comederunt: nec tamen eis voluit indicare quòd mel de corpore leonis assumpserat.

10. Descendit itaque pater ejus ad mulierem, & fecit filio suo Samson cōvivium. Sic enim juvenes facere consueverant.

11. Cùm ergo cives loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta qui essent cum eo.

12. Quibus locutus est Samson, Proponam vobis problema: quod si solveritis mihi intra septem dies convivii, dabo vobis triginta sindones, & totidem tunicas.

8. Καὶ ἐπέστρεψεν μεθ' ἡμέρας λαβεῖν αὐτὴν, καὶ ἐξέκλινεν ἰδεῖν τὸ πτῶμα τοῦ λέοντος, καὶ ἰδοὺ συστροφὴ μελισσῶν ἐν τῷ στόματι τοῦ λέοντος καὶ μέλι.

9. Καὶ ἐξεῖλεν αὐτὸ εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη πορευόμενος καὶ ἔσθων· καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ ἔφαγον, καὶ οὐκ ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἐκ τῆς ἕξεως τοῦ λέοντος ἐξεῖλεν τὸ μέλι.

10. Καὶ κατέβη ὁ πατὴρ αὐτοῦ πρὸς τὴν γυναῖκα, καὶ ἐποίησεν ἐκεῖ Σαμψὼν πότον ἑπτὰ ἡμέρας, ὅτι οὕτως ἐποίουν οἱ νεανίσκοι.

11. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ φοβεῖσθαι αὐτοὺς αὐτόν· καὶ προσκατέστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἑταίρους, καὶ ἦσαν μετ' αὐτοῦ.

12. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Σαμψὼν, προβαλῶ δὴ ὑμῖν πρόβλημα, καὶ ἐὰν ἀπαγγέλλοντες ἀπαγγείλητέ μοι τὸ πρόβλημα ἐν ταῖς ἑπτὰ ἡμέραις τοῦ πότου καὶ εὕρητε, δώσω ὑμῖν τριάκοντα σινδόνας καὶ τριάκοντα στολὰς ἱματίων.

Kund | Si | Sin- | Καὶ

13. Καὶ ἐὰν μὴ δυνήσθε ἀπαγγεῖλαί μοι, καὶ δώσετε ὑμεῖς ἐμοὶ τριάκοντα σινδόνας καὶ τριάκοντα στολὰς ἱματίων. καὶ εἶπον αὐτῷ, πρόβαλου τὸ πρόβλημά σου, καὶ ἀκουσόμεθα αὐτοῦ.

14. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἐκ τοῦ ἔσθοντος ἐξῆλθεν βρῶσις, καὶ ἐξ ἰσχυροῦ ἐξῆλθεν γλυκύ. καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν ἀπαγγεῖλαι τὸ πρόβλημα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας.

15. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ εἶπον τῇ γυναικὶ Σαμψών, ἀπάτησον δὴ τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἀπαγγειλάτω σοι τὸ πρόβλημα, μήποτε ἐμπυρίσωμέν σε, καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου ἐν πυρί, ἢ πτωχεῦσαι ἐκαλέσατε ἡμᾶς;

16. Καὶ ἔκλαυσεν ἡ γυνὴ Σαμψὼν πρὸς αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, μεμίσηκάς με, καὶ οὐκ ἠγάπησάς με, ὅτι τὸ πρόβλημα ὃ προεβάλου τοῖς υἱοῖς τοῦ λαοῦ μου, καὶ ἐμοὶ οὐκ ἀπήγγειλας αὐτόν· καὶ εἶπεν αὐτῇ Σαμψών, ἰδοὺ τῷ πατρί μου καὶ τῇ μητρί μου οὐκ ἀπήγγειλα αὐτό, καὶ σοὶ ἀπαγγελῶ;

17. Καὶ ἔκλαυσεν ἐπ᾽ αὐτὸν ἐπὶ τὰς ἑπτὰ ἡμέρας ἐν αἷς ἦν ἐν αὐταῖς ὁ πότος· καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπήγγειλεν αὐτῇ, ὅτι παρηνώχλησεν αὐτόν. καὶ αὐτὴ ἀπήγγειλεν τοῖς υἱοῖς τοῦ λαοῦ αὐτῆς.

18. Καὶ εἶπον αὐτῷ οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ πρὶν δῦναι τὸν ἥλιον, τί γλυκύτερον μέλιτος καὶ τί ἰσχυρότερον λέοντος; καὶ εἶπεν αὐτοῖς Σαμψών, εἰ μὴ κατεδαμάσατε τὴν δάμαλίν μου, οὐκ ἂν εὕρετε τὸ πρόβλημά μου.

19. Καὶ κατηύθυνεν ἐπ᾽ αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου, καὶ κατέβη εἰς Ἀσκάλωνα, καὶ ἔπαισεν ἐκεῖθεν τριάκοντα ἄνδρας, καὶ ἔλαβεν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἔδωκεν τοῖς ἀπαγγείλασι τὸ πρόβλημα. καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Σαμψών, καὶ ἀνέβη εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

13. Sin autem non potueritis solvere, vos dabitis mihi triginta sindones, & ejusdem numeri tunicas. Qui responderūt ei, Propone problema, ut audiamus.

14. Dixitq; eis, de comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo. nec potuerunt per tres dies propositionem solvere.

15. Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem Samson, blandire viro tuo, & suade ei, ut indicet tibi, quid significet problema. quod si facere nolueris, incendemus te, & domum patris tui. an idcirco vocastis nos ad nuptias ut spoliaretis?

16. Quæ fundebat apud Samson lachrymas, & querebatur dicens, Odisti me, & non diligis: idcirco problema quod proposuisti filiis populi mei, non vis mihi exponere. At ille respondit, Patri meo & matri nolui dicere: & tibi indicare potero?

17. Septem igitur diebus convivii flebat ante eum: tandemque die septimo cum ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indicavit civibus suis.

18. Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum, Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos, Si non arassetis in vitula mea, non invenissetis propositionem meam.

19. Irruit itaque in eum Spiritus Domini, descenditq; Ascalonem, & percussit ibi triginta viros: quorum ablatas vestes dedit iis qui problema solverant. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui:

13. Si vero non potueritis indicare mihi, [11] dabitis vos mihi triginta linteamina, & triginta mutatorias vestes. [12] Qui responderunt ei, propone ænigma tuum, & audiemus illud.

14. Dixitq; eis, De comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo: Et non potuerunt indicare ænigma tribus diebus.

15. [13] Fuit igitur die septima, dixerunt uxori Simson, Persuade viro tuo, ut indicet nobis ænigma, ne forte comburamus te, & domum patris tui [14] igni. an ut possideret nos, vocastis nos? an non *sic est*?

16. Flevitq; uxor Simson [15] apud eum, & ait, profecto odisti me, & non [16] diligis me: ænigma proposuisti filiis populi mei, & *tamen* mihi non indicasti. Qui ait illi, Ecce patri meo & matri meæ non indicavi, & tibi indicabo?

17. Flevit itaq; apud eum septem diebus quibus fuit eis convivium: [17] fuit autem *ut* die septima indicaverit ei, quia coarctabat eum: quę indicavit ænigma filiis populi sui.

18. Dixerunt ergo ei viri civitatis [18] die septima, antequam occumberet sol, Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui dixit eis, Nisi arassetis in vitula mea, non invenissetis ænigma meum.

19. Et [19] irruit in eum Spiritus Jehovę, & descendit *in* Ascalon, & percussit ex eis triginta viros: exuviasq; eorum tollens, dedit mutatorias iis qui indicaverant ænigma: & iratus est furor ejus, ascenditq; *in* domum patris sui.

13. Kund jrs aber nicht erraten/ so solt jr mir dreissig hembde vnd dreissig feierkleider geben. Vnd sie sprachen zu jm/ Gib dein retzel auff/ laß vns hören.

14. Er sprach zu jnen/ Speise gieng von dem fresser/ vnd süssigkeit von dem starcken. Vnd sie kundten in dreyen tagen das retzel nicht erraten.

15. Am siebenden tage sprachen sie zu Simsons weibe/ vberrede deinen man das er vns sage das retzel / oder wir werden dich vnd deines vaters haus mit fewr verbrennen/ Habt jr vns hieher geladen/ das jr vns arm machet oder nicht.

16. Da weinet Simsons weib für jm/ vnd sprach/ Du bist mir gram / vnd hast mich nicht lieb/ du hast den den kindern meines volcks eine retzel auffgegeben / vnd hast mirs nicht gesagt. Er aber sprach zu jr/ Sihe/ ich habs meinem vater vnd meiner mutter nicht gesagt/ vnd solt dirs sagen?

17. Vnd sie weinet die sieben tage für jm/ weil sie hochzeit hatten/ aber am siebenden tage sagt ers jr/ denn sie treib jn ein/ vnd sie sagt das retzel jrs volcks kindern.

18. Da sprachen die menner der stadt zu jm am siebenden tage/ ehe die sonne vntergieng/ Was ist süsser denn honig? Was ist stercker denn der lewe? Aber er sprach zu jnen/ Wenn jr nicht hettet mit meinem kalb gepflüget / jr hettet mein retzel nicht troffen.

19. Vnd der Geist des HERRN geriet vber jn/ vnd gieng hinab gen Aßklon vnd schlug dreissig man vnter jnen/ vnd nam jr gewand/ vnd gab feierkleider denen/ die das retzel erratten hatten. Vnd ergrimmet in seinem zorn vnd gieng erauff in seines vaters haus.

11. & (.i. tunc) da.

12. & dixerunt ei: ænigmatiza æ. t.

13. & fuit in die sept. & dix. &c. tuo, & indicabit.

14. in igne, an ad possidendum nos.

15. super eum. sic infra.

16. dilexisti me: æ. ænigmatizasti filiis p. m. & mihi non ind. & ait il.

17. & fuit in die s. & ind. e. q. c. e. & ind.

18. in die s. in ante (.i. antequam) ingredietur (.i. ingrederetur fu. pro imp.) sol, quid dulce præ melle & quid forte præ leone. & dix. e.

19. egit prospere super eum.

v. 19. x. 20. trig. (i. tres decades) viri, & &

Cap. 15.

1. à dieb9 in d. m. triticorū & visit. S. u. s. in hædo.

2. dedit eum p. e. ad ingrediendū.

3. dicendo dixi, quod odiendo odisses eam, & dedi eam s. t. & cet. parva bona præ illa.

4. fui (i. sum vel, ero) hac vice à P. si faciens ego (sc. fuero) cū il. m. Et ivit S. & cepit t. v. & accepit faces.

5. & usq; seg. & usq; vineam, oleam.

6. acceperit.

7. in igni Et dix. eis S. an facietis (facere debuistis) sicut hoc (i. tale facinus?) s. v. me in vob.

8. super femur p. m.

---

20. Aber Simsons weib ward einem seiner gesellen gegeben / der jm zugehöret.

Das XV. Cap.

Es begab sich aber / nach etlichen tagen / omb die weitzernde / das Simson sein weib besucht mit einem zigenböcklin. Vnd als er gedacht / Ich wil zu meinem weibe gehen in die kamer / wolt jn jr vater nicht hinein lassen.
2. Vnd sprach / Ich meinet du werest jr gram worden / vnd hab sie deinem freunde gegeben. Sie hat aber eine jüngere schwester die ist schöner denn sie / die laß dein sein für diese.
3. Da sprach Simson zu jnen / Ich hab ein mal eine rechte sach wider die Philister / ich wil euch schaden thun.
4. Vnd Simson gieng hin / vnd fieng drey hundert füchse / vnd nam brende / vnd keret ja einen schwantz zum andern / vnd thet einen brandt ja zwischen zween schwentze.
5. Vnd zündet die an mit fewr / vnd lies sie vnter das korn der Philister / vnd zündet also an die mandel sampt dem stehenden korn / vnd weinberge vnd ölbewme.
6. Da sprachen die Philister / Wer hat das gethan? Da sagt man / Simson der eidam des Thimniters / darumb das er jm sein weib genomen / vnd seinem freunde gegeben hat. Da zogen die Philister hinauff / vnd verbrandten sie sampt jrem vater mit fewr.
7. Simson aber sprach zu jnen / Ob jr schon das gethan habt / doch wil ich mich an euch selbs rechen / vnd darnach auffhören.
8. Vnd schlug sie hart beide an schuldern vnd lenden.

Vnd

---

20. Et fuit uxor Simson sodali suo, 21 quem associaverat sibi.

CAP. XV.

Fuit autem 1 post dies *aliquot*, in diebus messis triticeæ, visitavit Simson uxorem suam cum hœdo caprarum, dixitq;, Ingrediar ad uxorem meam in cubiculum. Et non 2 permisit illi pater ejus ut ingrederetur.

2. Dixitq; pater ejus, 3 Putavi quod odisses eam, propterea tradidi eam sodali tuo: annon *est* soror ejus minor pulchrior illa? sit nunc tibi pro illa.

3. Dixitq; eis Simson, Innocens 4 ero vice hac à Pelisthæis, quum fecero ego illis malum.
4. Abiens ergo Simson, cepit trecentas vulpes: acceptisq; facibus, convertit caudam ad caudam, & posuit facem unam inter duas 1 caudas in medio.
5. Postea succendit ignem in facibus & emisit in segetes Pelisthinorum, & succendit ab acervo 5 usq; ad segetem, & usq; ad vineas & oleas.

6. Dixerunt Pelisthæi, Quis fecit hoc? Et dixerunt, Simson gener Thimnæi: quod 6 abstulerit uxorem ejus, & tradiderit eam sodali ejus, Ascenderunt itaq; Pelisthæi, & combusserunt eam & patrem ejus 7 igni.

7. Quibus dixit Simson, si fecissetis sicut hoc: sed vindicabo me de vobis, & postea cessabo.

8. Itaq; percussit eos *in* coxa una 8 cum femore plaga ma-

gna:

---

20. Uxor autem ejus accepit maritum unum de amicis ejus & pronubis.

CAP. XV.

Post aliquantulum autem temporis, cùm dies triticeæ messis instarent, venit Samson invisere volens uxorem suam, & attulit ei hœdum de capris. Cumque cubiculum ejus solito vellet intrare, prohibuit illum pater illius, dicens,
2. Putavi quòd odisses eam, & ideo tradidi illam amico tuo: sed habet sororem, quæ junior & pulchrior illa est, sit tibi pro ea uxor.
3. Cui Samson respondit, Ab hac die non erit culpa in me contra Philisthæos: faciam enim vobis mala.
4. Perrexitque, & cepit trecentas vulpes, caudasque earum junxit ad caudas, & faces ligavit in medio:
5. Quas igne succendens, dimisit, ut huc illucque discurrerent. Quæ statim perrexerunt in segetes Philisthinorum. Quibus succensis, & comportatæ jam fruges, & adhuc stantes in stipula, concrematæ sunt, in tantum ut vineas quoque, & oliveta, flamma consumeret.
6. Dixeruntque Philisthiim, Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est, Samson gener Thamnathæi: quia tulit uxorem ejus, & alteri tradidit, hæc operatus est. Ascenderūtque Philisthiim: & combusserunt tam mulierem quam patrem ejus.
7. Quibus ait Samson, Licet hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam ultionem, & tunc quiescam.
8. Percussitque eos ingenti plaga, ita ut stupen-

tes

---

20. Καὶ συνῳκησεν ἡ γυνὴ Σαμψὼν τῷ νυμφαγωγῷ αὐτοῦ, ὃς ἦν ἑταῖρος αὐτοῦ.

Κεφαλ. ιέ.

Καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας ἐν ἡμέραις θερισμοῦ πυρῶν, καὶ ἐπεσκέψατο Σαμψὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ φέρων ἔριφον αἰγῶν, καὶ εἶπεν, εἰσελεύσομαι πρὸς τὴν γυναῖκά μου εἰς τὸν κοιτῶνα. καὶ οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτῆς εἰσελθεῖν.

2. Καὶ εἶπεν ὁ πατὴρ αὐτῆς, εἰπὼν εἶπα ὅτι μισῶν ἐμίσησας αὐτήν, καὶ ἔδωκα αὐτὴν τῷ συνεταίρῳ σου· οὐκ ἰδοὺ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς ἡ νεωτέρα κρείσσων αὐτῆς ἐστίν; ἔστω σοι ἀντ' αὐτῆς.
3. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Σαμψών. ἀθῷός εἰμι τὸ ἅπαξ ἀπὸ τῶν Ἀλλοφύλων, ὅτι ποιῶ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν κακά.
4. Καὶ ἐπορεύθη Σαμψὼν καὶ συνέλαβεν τριακοσίους ἀλώπεκας, καὶ ἔλαβεν λαμπάδας, καὶ συνέδησεν κέρκον πρὸς κέρκον, καὶ ἔθηκεν λαμπάδα μίαν ἀναμέσον τῶν δύο κέρκων ἐν τῷ μέσῳ.
5. Καὶ ἐξῆψεν πῦρ ἐν ταῖς λαμπάσιν, καὶ ἐξαπέστειλεν εἰς τὰ δράγματα τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ ἐνεπύρισεν ἀπὸ στάχυας, καὶ τὰ προτεθερισμένα ἀπὸ στοιβῆς καὶ ἕως ἑστῶτος, καὶ ἕως ἀμπελῶνος καὶ ἐλαίας.

6. Καὶ εἶπον οἱ Ἀλλόφυλοι· τίς ἐποίησεν ταῦτα; καὶ εἶπαν, Σαμψὼν ὁ γαμβρὸς τοῦ Θαμναθαίου, ὅτι ἔλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ συνεταίρῳ αὐτοῦ. καὶ ἀνέβησαν οἱ Ἀλλόφυλοι, καὶ ἐνεπύρισαν αὐτὴν καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐν πυρί.

7. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Σαμψών ἐὰν ποιήσητε οὕτως οὐκ εὐδοκήσω, ἀλλὰ τὴν ἐκδίκησίν μου ἐξ ἑνὸς ἑκάστου ὑμῶν ποιήσομαι.
8. Καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς κνήμην ἐπὶ μηρὸν πληγὴν μεγάλην.

καὶ

Samsonis bellum adversus philisthæos.

accepit ex e. & ded. mutationes (sc. vestium) indicatoribus anigmatis. 21. qui socius fuerat ei.

popularium Samsoni, perfidia.

ϰ̀ κατέϐη, ϰ̀ ἐκάθισεν ἐν τρυμαλιᾷ τ̃ πέτρας Ητάμ.

tes suram femori imponerent. Et descendens habitavit in spelunca petræ Etam.

gna: & descendens mansit in cacumine petræ Etam.

Vnd zoch hinab / vnd wonet in der steinklufft zu Etam.

& descendit, & mansit.

9. Καὶ ἀνέϐησαν οἱ Ἀλλόφυλοι, ϰ̀ παρενέϐαλον ἐπὶ τὸν Ἰούδαν, ϰ̀ ἐξερρίφησαν ἐν Λεχί.

9. Igitur ascendentes Philisthiim in terram Juda castrametati sunt in loco, qui posteà vocatus est Lechi, id est maxilla: ubi eorum fusus est exercitus.

9. Ascenderunt autem Pelisthim, & castrametati sunt in Jehudah, 9 extenderuntq; se in Lehi.

9. Da zogen die Philister hinauff vnd belagerten Juda / vnd liessen sich nider zu Lehi.

9. & protensi (sparsi) sunt in L.

10. Καὶ εἶπον αὐτοῖς πᾶς ἀνὴρ Ἰούδα, ἱνατί ἀνέϐητε ἐφ' ἡμᾶς; ϰ̀ εἶπον οἱ Ἀλλόφυλοι, δῆσαι τὸν Σαμψὼν ἀνέϐημεν, ϰ̀ ποιῆσαι αὐτῷ ὃν τρόπον ἐποίησεν ἡμῖν.

10. Dixeruntque ad eos de tribu Juda, Cur ascendistis adversum nos? Qui responderunt, ut ligemus Samson venimus & reddamus ei, quæ in nos operatus est.

10. Dixeruntq; 10 viri Jehudah, ut quid ascendistis adversum nos? 11 Responderunt, ut ligemus Simson ascendimus, ut faciamus ei quemadmodum fecit nobis.

10. Aber die von Juda sprachen / Warumb seid jr wider vns erauff gezogen? Sie antworten / Wir sind erauff komen Simson zu binden / das wir jm thun / wie er vns gethan hat.

10. Vir 3.

11. & dixerunt, adligandum S. a. ad faciendum ei.

11. Καὶ κατέϐησαν τρισχίλιοι ἄνδρες ἐξ Ἰούδα ἐπὶ τρυμαλιὰν πέτρας Ητάμ. ϰ̀ εἶπον πρὸς Σαμψών, οὐκ οἶδας ὅτι ἄρχουσιν ἡμῶν οἱ Ἀλλόφυλοι; ϰ̀ ἱνατί ταῦτα ἐποίησας ἡμῖν; ϰ̀ εἶπεν αὐτοῖς Σαμψών, καθὼς ἐποίησαν ἡμῖν, οὕτως ἐποίησα αὐτοῖς.

11. Descenderunt ergo tria millia virorum de Juda, ad specum silicis Etam, dixeruntque ad Samson, Nescis quòd Philisthiim imperent nobis? quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait, Sicut fecerunt mihi, sic feci eis.

11. Descenderunt ergo 12 tria millia virorum de Jehudah ad summitatem petræ Etam, dixeruntq; ad Simson, An non nosti quod 13 dominantur nobis Pelisthim? cur igitur hoc fecisti nobis? Respondit illis, Quemadmodum fecerunt mihi, sic feci eis.

11. Da zogen drey tausent man von Juda hinab in die steinklufft zu Etam / vnd sprachen zu Simson / weissu nicht das die Philister vber vns herrschen? Warumb hastu denn das an vns gethan? Er sprach zu jnen / wie sie mir gethan haben / so hab ich jnen wider gethan.

12. trias chiliadis viri.

13. dominantes (sunt) in nos P.? & quid hoc n. & dixit illis.

12. Καὶ εἶπον αὐτῷ, τ̃ δῆσαί σε κατέϐημεν, ϰ̀ παραδοῦναί σε εἰς χεῖρας Ἀλλοφύλων· ϰ̀ εἶπεν αὐτοῖς Σαμψών, ὀμόσατέ μοι μὴ ἀποκτεῖναί με ὑμεῖς, ϰ̀ μή ποτε συναντήσητέ μοι ὑμεῖς.

12. Ligare, inquiunt, te venimus, & tradere in manus Philisthinorum. Quibus Samson, Jurate, ait & spondete mihi quòd non occidatis me.

12 Dixerunt præterea ei, Ad ligandum te descendimus, 14 ut tradamus te in manum Pelisthinorum. Respondit quoq; eis Simson, Jurate mihi quod non irruetis in me vos.

12. Sie sprachen zu jm / Wir sind erab komen dich zu binden / vnd in der Philister hende zu geben. Simson sprach zu jnen / so schweret mir / das jr mir nicht wehren wolt.

14. ad dandum te i. m. P. & dixit e. S. j. m. ne forte irruatis i. m. v.

Das Buch

13. Sie antworten jm/ Wir wollen dir nicht wehren/ sondern wollen dich nur binden/ vnd in jre hende geben/ vnd wollen dich nicht tödten. Vnd sie bunden jn mit zweien newen stricken/ vnd führeten jn erauff vom fels.

14. Vnd da er kam biß gen Lehi/ jauchtzeten die Philister zu jm zu/ Aber der Geist des HERRN geriet vber jhn/ vnd die stricke an seinen armen wurden wie faden die das fewr versenget hat/ das die band an seinen henden zuschmoltzen.

15. Vnd er fandt einen faulen Eselskinbacken/ da recket er seine handt aus/ vnd nam jhn/ vnd schlug damit tausent man.

16. Vnd Simson sprach/ Da ligen sie bey hauffen/ durch eins Eselskinbacken/ hab ich tausent man geschlagen.

17. Vnd da er das ausgeredt hatte/ warff er den kinbacken aus seiner handt/ vnd hies die stedt Ramath Lehi.

18. Da jn aber seer dürstet/ rieff er den HERRN an/ vnd sprach/ Du hast solch gros heil gegeben/ durch die handt deines knechts/ nu aber mus ich durst sterben/ vnd in der vnbeschnitten hende fallen.

19 Da spaltet Godt einen backenzan in dem kinbacken/ das wasser eraus gieng. Vnd als er tranck/ kam sein Geist wider/ vnd wardt erquicket/ darumb heist er noch heutes tags/ des Anruffers brun/ der im kinbacken ward.

20. Vnd er richtet Israel zu der Philister zeit zwentzig Jar.

Das XVI. Cap.

Simson gieng hin gen Gasa/ vnd sahe daselbs eine hure/ vnd lag bey jr.

Da

15. dicendo.

16. ascendere fecerunt eum d. p. Ipse venit usq; L. & Pel. v. s. o. e. & prospere egit super eum.

17. humentem, & misit m. s. & accepit eam, &c. in ea chiliadem viri. sic infra.

18. in maxilla.

19. & fuit circa consummare eum loqui, & projecit.

20. in siti.

21. mortarium, quod in maxilla, (i. concavitatem illam) in qua erat dens.

22. vigin. (duas decades) anni.

Cap. 16.

1. cauponariam (Nulla enim mentio hic fit, quod e- &

JUDICES.

13. Tum dixerunt ei 15 his verbis, Non, sed ligando ligabimus te, trademusq; te in manum eorum: at occidendo non occidemus te, ligaverunt itaq; eum duobus funibus novis, & 16 abduxerunt eum de petra.

14. Qui quum pervenisset usq; *ad* Lehi, Pelisthim vociferati sunt in occursum ejus: irruit autem in eum Spiritus Iehovæ, & fuerunt funes qui *erant* in brachiis ejus, tanquam lina quæ combusta sunt igni, & dissoluta sunt vincula ejus de manibus ejus.

15. Invenitq; maxillam asini 17 recentem, missaq; manu sua sustulit illam & percussit cum ea mille viros.

16. Dixitq; Simson, 18 cum maxilla asini acervus, duo acervi: cum maxilla asini percussit mille viros.

17. 19 Cumq; finem fecisset loquendi, projecit maxillam è manu sua & vocavit locum ipsum 1 Ramath Lehi.

18. Sitivit autem vehementer, & clamavit ad Iehovam, atq; ait, Tu dedisti per manum servi tui salutem magnam hanc: nunc autem moriar 20 siti, & cadam in manum incircuncisorum.

19. Tum rupit Deus 21 molarem dentem qui erat in maxilla, & egressæ sunt ex eo aquæ, & bibit: reversusq; est spiritus ejus, ac revixit: idcirco vocavit nomen ejus Enhaccore, qui *est* in Lehi, usq; ad diem hanc.

20. Judicavitq; Israelem in diebus Pelisthinorum 22 viginti annis.

CAP. XVI.

Perrexit autem Simson in Azzah, viditq; illic mulierem 1 meretricem, & ingressus est ad eam.

Ar-

13. Dixerunt, Non te occidemus, sed vinctum trademus. Ligaveruntque eum duobus novis funib' & tulerunt eum de petra Etam.

14. Qui cùm venisset ad locum Maxillæ, & Philisthiim vociferantes occurrissent ei, irruit Spiritus Domini in eum, & sicut solent ad odorem ignis ligna consumi, ita vincula quibus ligatus erat, dissipata sunt & soluta.

15. Inventamq; maxillam, id est mandibulam asini, quæ jacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros.

16. Et ait, in maxilla asini, in mandibula pulli asinarum delevi eos, & percussi mille viros.

17. Cumque hæc verba canens complesset, projecit mandibulam de manu, & vocavit nomen loci illius Ramathlechi, quod interpretatur elevatio maxillæ.

18. Sitiensque valde, clamavit ad Dominum, & ait, tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam: & en siti morior, incidamq; in manus incircuncisorum.

19. Aperuit itaq; Dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus haustis refocillavit spiritum, & vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius, fons invocantis de maxilla, usque in præsentem diem.

20. Judicavitque Israel in diebus Philisthiim viginti annis.

CAP. XVI.

Abiit quoq; in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam.

Quod

ΚΡΙΤΑΙ.

13. Καὶ ὤμοσαν αὐτῷ λέγοντες, οὐχί· ἀλλὰ δεσμῷ δήσομέν σε, καὶ παραδώσομέν σε εἰς χεῖρας αὐτῶν, θανάτῳ δὲ οὐ θανατώσομέν σε. Καὶ ἔδησαν αὐτὸν δυσὶ καλωδίοις καινοῖς, καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν ἐκ τῆς πέτρας·

14. Καὶ αὐτὸς ἦλθεν ἕως σιαγόνος· καὶ οἱ Ἀλλόφυλοι ἠλάλαξαν, καὶ ἔδραμον εἰς συνάντησιν αὐτοῦ. καὶ κατεύθυνεν ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου, καὶ ἐγένετο τὰ καλώδια τὰ ἐν τοῖς βραχίοσιν αὐτοῦ ὡσεὶ στυππεῖον, ἡνίκα ἂν ὀσφρανθῇ πυρός, καὶ διελύθησαν οἱ δεσμοὶ ἀπὸ τῶν βραχιόνων αὐτοῦ.

15. Καὶ εὗρεν σιαγόνα ὄνου ἐρριμμένην, καὶ ἐξέτεινεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἐπάταξεν ἐν αὐτῇ χιλίους ἄνδρας.

16. Καὶ εἶπεν Σαμψών, ἐν σιαγόνι ὄνου ἐξαλείφων ἐξήλειψα αὐτούς, ὅτι ἐν σιαγόνι ὄνου ἐπάταξα χιλίους ἄνδρας.

17. Καὶ ἐγένετο ἡνίκα συνετέλεσεν λαλῶν, καὶ ἔρριψεν τὴν σιαγόνα ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ· καὶ ἐκάλεσεν τὸν τόπον ἐκεῖνον Ἀναίρεσις σιαγόνος.

18. Καὶ ἐδίψησεν σφόδρα, καὶ ἐβόησεν πρὸς Κύριον, καὶ εἶπεν· σὺ ἔδωκας ἐν χειρὶ τοῦ δούλου σου τὴν σωτηρίαν τὴν μεγάλην ταύτην, καὶ νῦν ἀποθανοῦμαι ἐν δίψει καὶ ἐμπεσοῦμαι ἐν χειρὶ τῶν ἀπεριτμήτων;

19. Καὶ ἤνοιξεν ὁ Θεὸς τὸ τραῦμα τῆς σιαγόνος, καὶ ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ ὕδατα, καὶ ἔπιεν, καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἔζησεν. διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτῆς, πηγὴ ἐπικαλουμένου· ἥ ἐστιν ἐν σιαγόνι, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

20. Καὶ ἔκρινεν τὸν Ἰσραὴλ ἐν ἡμέραις Ἀλλοφύλων εἴκοσι ἔτη.

Κεφαλ. ιϛʹ.

Καὶ ἐπορεύθη Σαμψὼν ἐκεῖθεν εἰς Γάζαν, καὶ εἶδεν ἐκεῖ γυναῖκα πόρνην, καὶ εἰσῆλθεν πρὸς αὐτήν.

Καὶ

Samson [...] em [...]xilla hostibus fusis [...] tim sedat

[...] amaverit) & [...]verit) ad eam.

Samsō ab Amaſia proditus in piſtrinum truditur.

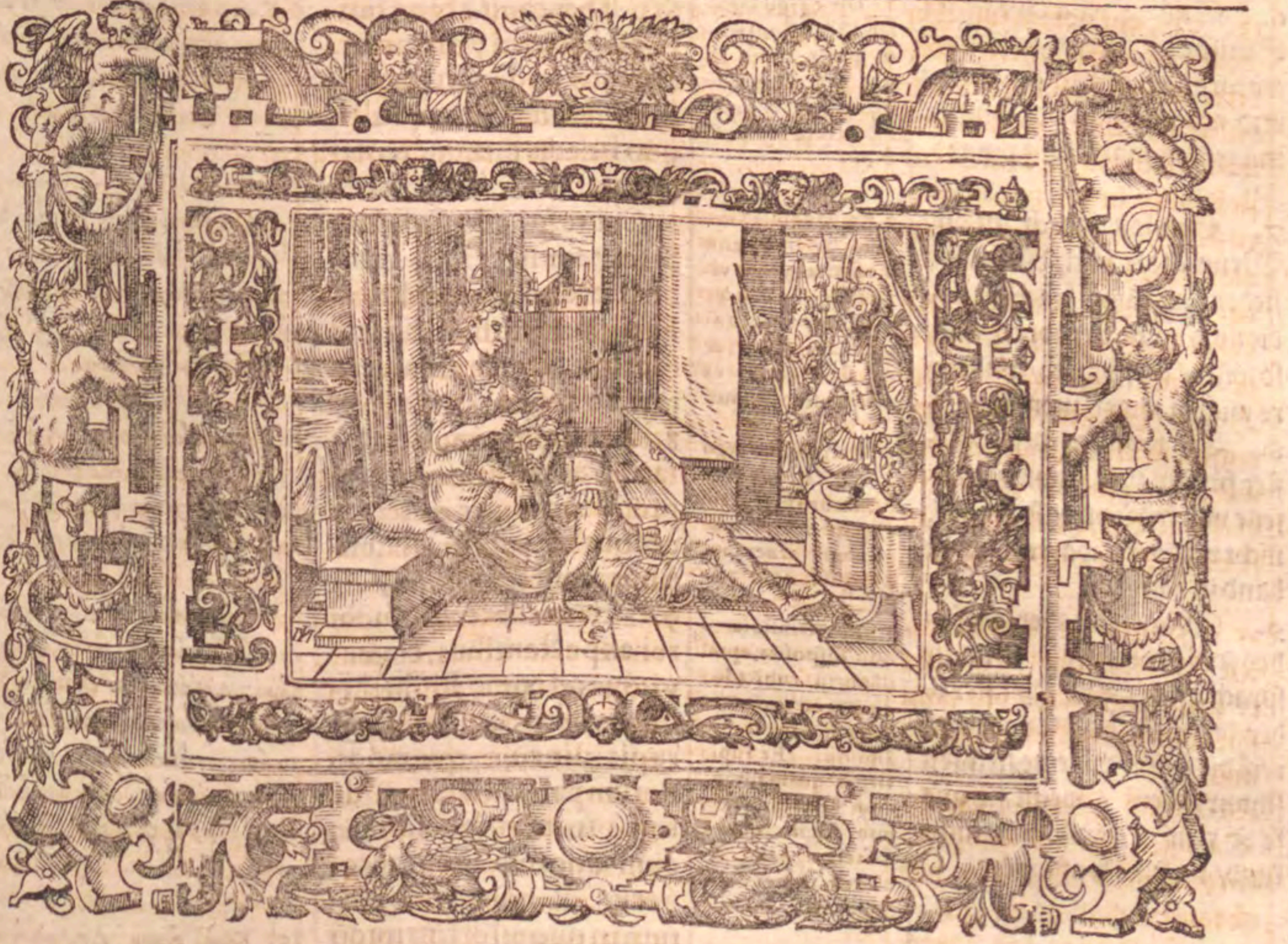

2. Καὶ ἀπηγγέλη τοῖς Γαζαίοις λέγοντες· ἥκει Σαμψὼν ἐνταῦθα, καὶ κατεκύκλωσαν καὶ ἐνήδρευσαν αὐτὸν ὅλην τὴν νύκτα, λέγοντες, ἕως φωτὸς πρωὶ μείνωμεν, καὶ ἀποκτείνωμεν αὐτόν.

2. Quod cum audiſſent Philiſthiim, & percrebuiſſet apud eos intraſſe urbem Samſon, circundederunt eum, poſitis in porta civitatis cuſtodibus: & ibi tota nocte cum ſilentio præſtolantes, ut facto manè exeuntem occiderent.

2. Azzitis *dictum fuit* dicendo, Venit Simſon huc, Et circundederunt, & inſidiati ſunt ei tota nocte in porta urbis: tacueruntq; tota nocte, dicendo, [2] uſq, *ad* lucem matutinam *expectemus* & occidemus eum.

2. Da ward den Gasitern geſagt / Simſon iſt herein komen / vnd ſie vmbgaben jn / vnd lieſſen auff jn lauren die gantze nacht in der ſtadthor / vnd waren die gantze nacht ſtille / vnd ſprachen / Harr / morgen wenns liecht wird / wollen wir jn erwürgen.

2. uſq; lucem matutini.

3. Καὶ ἐκοιμήθη Σαμψὼν ἕως τοῦ μεσονυκτίου, καὶ ἀνέστη περὶ τὸ μεσονύκτιον, καὶ ἐπελάβετο τῶν θυρῶν τῆς πύλης τῆς πόλεως καὶ τῶν δύο σταθμῶν, καὶ ἀνεβάστασεν αὐτὰς σὺν τῷ μοχλῷ, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῷ ὤμῳ αὐτοῦ, καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὰ ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους ὅ ἐστιν ἐπὶ πρόσωπον Χεβρών.

3. Dormivit autem Samſon uſque ad medium noctis: & inde conſurgens apprehendit ambas portæ fores cum poſtibus ſuis & ſera, impoſitasq; humeris ſuis portavit ad verticem montis, qui reſpicit Hebron.

3. 3 Dormivit autem Simſon uſq; *ad* dimidium noctis, media autem nocte ſurrexit: apprehendenſq; fores portæ urbis cum duobus poſtibus, profectus eſt cum eis una cum vecte, quum impoſuiſſet humeris ſuis: aſcenderetq; cum eis in verticem montis, qui *erat* contra faciem Hebron.

3. Simſon aber lag biß zu mitternacht. Da ſtund er auff zu mitternacht / vnd ergreiff beide thür an der ſtadthor / ſampt den beiden pfoſten / vnd hub ſie aus mit den rigeln / vnd leget ſie auff ſeine ſchuldern / vnd trug ſie hinauff auff die höhe des berges für Hebron.

3. & cubuit S. u. d. n. & ſurrexit in medietate noctis, & apprehendit in fores p. u. & in duos poſtes, & proficiſci-fecit (amovit) eas cum vecte, & poſuit ſuper h. ſ. & aſcendere-fecit eas ad caput m. q. ſuper f. H.

4. Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα καὶ ἠγάπησεν γυναῖκα ἐπὶ τοῦ χειμάῤῥου Σωρήκ, καὶ ὄνομα αὐτῇ Δαλιλά.

4. Poſt hæc amavit mulierem, quæ habitabat in valle Sorec, & vocabatur Dalila.

4. Poſtea autem deamavit mulierem in torrente Sorec, cujus nomen *erat* Delilah.

4. Darnach gewan er ein weib lieb am bach Sorek / die hies Delila.

Et fuit poſt ſic & amavit &c. & nomen ejus D.

5. Καὶ ἀνέβησαν πρὸς αὐτὴν οἱ σατράπαι τῶν ἀλλοφύλων, καὶ εἶπον αὐτῇ· ἀπάτησον αὐτόν, καὶ ἴδε ἐν τίνι ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἐστιν ἡ μεγάλη, καὶ ἐν τίνι δυνησόμεθα πρὸς αὐτόν, καὶ δήσομεν αὐτὸν ὥστε ταπεινῶσαι αὐτόν· καὶ ἡμεῖς δώσομέν σοι ἀνὴρ χιλίους, καὶ ἑκατὸν ἀργυρίου σίκλους.

5. Veneruntque ad eam principes Philiſthinorū, atque dixerunt, decipe eum, & diſce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quomodo eum ſuperare valeamus, & vinctum affligere, quod ſi feceris, dabimus tibi ſinguli mille & centum argenteos.

5. Aſcenderunt autem ad eam ſatrapæ Peliſthinorum, dixeruntq; ei, Decipe eum, & vide in quo *ſit* fortitudo ejus magna, & 4 qua re prævaleamus illi, ut ligatum affligamus ipſum: & nos dabimus tibi ſinguli mille & centum argenteos.

5. Zu der kamen der Philiſter fürſten hinauff / vnd ſprachen zu jr / Vberrede jn / vnd beſihe worinnen er ſolche groſſe krafft hat / vnd womit wir jn vbermögen / das wir jn binden vnd zwingen / ſo wollen wir dir geben ein iglicher tauſent vnd hundert ſilberling.

4. in quo poſſimus illi, & ligabimus eum ad affligendum ipſ. & u. d. t. vir chiliadem & centuriā (ſc. ſiclorum) argenti.

5. in quo ligaberis ad affligendum te. Et dixit ad e. S.

6. unus homo (sic inf) Et ascendere fecerunt ei.

7. in illis. Et insidiator insidens ei in cub.

8. rumpetur (i. rumpi solet f. s. in odorando ipsum ig.

413 : *9. in me & loq. es ad m. etc. in quo ligaberis. Et dixit ad e. sic infra.*

10. quib9 non factum est in eis (eis Latine abũdat) opus.

11. & insidiator sedens in cub.

12. cum licio.

13. in clavo.

14. experrefactus est ex somno s. & prof. e. c.

6. Vnd Delila sprach zu Simson / Lieber / sage mir / worin deine grosse krafft sey / vnd wo mit man dich binden müge / das man dich zwinge.

7. Simson sprach zu ir / Wenn man mich bünde mit sieben seilen von frischem bast die noch nicht verdorret sind / so würde ich schwach / vnd were wie ein ander mensch.

8. Da brachten der Philister fürsten zu ir hinauff sieben seile von frischem bast / die noch nicht verdorret waren / vnd sie band jn damit.

9. (Man hielt aber auff jn bey ir in der kamer) Vnd sie sprach zu im / Die Philister vber dir Simson. Er aber zureiß die seile / wie eine flechsen schnur zureißt / wenn sie ans fewr reucht / vnd war nicht kund / wo seine krafft were.

10. Da sprach Delila zu Simson / Sihe / du hast mich geteuscht vnd mir gelogen. Nu so sage mir doch / Womit kan man dich binden?

11. Er antwortet jr / Wenn sie mich bünden mit newen stricken / damit nie kein erbeit geschehen ist / so würde ich schwach / vnd wie ein ander mensch.

12. Da nam Delila newe stricke vnd band jn damit / vnd sprach / Philister vber dir Simson (Man hielt aber auff jn in der kamer) vnd er zureiß sie von seinen armen / wie einen faden.

13. Delila aber sprach zu jm / Noch hastu mich geteuscht / vnd mir gelogen / Lieber sage mir doch / womit kan man dich binden? Er antwortet jr / Wenn du sieben locke meines heupts flöchtest mit einem flechtband / vnd hefftest sie mit einem nagel ein.

14. Vnd sie sprach zu jm / Philister vber dir Simson / Er aber wachet auff von seinẽ schlaff / vnd zoch die geflochten

6. Dixit ergo Delilah ad Simson, indica quæso mihi in quo *sit* fortitudo tua magna, & 5 quo ligatus affligi possis.

7. Respondit ei Simson. Si ligaverint me septem virgis viridibus quæ nec dum aruerint: tunc infirmus reddar, & ero sicut 6 unus ex *cæteris* hominibus.

8. Attulerunt ergo ad eam satrapæ Pelisthinorum septem virgas virides quæ necdum aruerant, & ligavit eum 7 illis.

9. Porro insidiæ erant dispositæ apud illam in cubiculo: dixitq; ad eum, Pelisthim super te Simson. Et rupit virgas quemadmodum 8 rumpitur filum stupæ quum olfacit ignem, & non est agnita fortitudo ejus.

10. Dixitq; Delilah ad Simson, 1 Ecce delusisti 9 me, loquutusq; es mihi mendacia: nunc indica quæso mihi quo ligeris.

11. Qui respondit ad eam, Si ligando ligaverint me funibus novis, 10 quibus non factum sit aliquid operis, tunc infirmus reddar, & ero sicut unus ex *cæteris* hominibus.

12. Tulit igitur Delilah funes novos, & ligavit eum illis, dixitq; ad eum, Pelisthim super te Simson (11 insidiæ autem erant dispositæ in cubiculo) & rupit eos à brachiis suis tanquam filum.

13. Dixitq; Delilah ad Simsõ, Hactenus delusisti me, & loquutus es mihi mendacia: indica mihi quo ligeris. Respondit illi, Si atexueris septem cincinnos capitis mei 12 licio,

14. Et fixit 13 clavo: dixitq; ad eum, Pelisthim super te Simson. Et 14 expergefactus somno suo, profectus est

6. Locuta est ergo Dalila ad Samson, dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, & quid sit quo ligatus erumpere nequeas.

7. Cui respondit Samson, Si septem nerviceis funibus necdum siccis, & adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero ut cæteri homines.

8. Attuleruntque ad eam satrapæ Philisthinorũ septem funes, ut dixerat: quibus vinxit eum, latentibus apud se insidiis,

9. Et in cubiculo finem rei expectantibus, clamavitque ad eum, Philisthiim super te Samson. Qui rupit vincula, quomodo si rumpat quis filum de stupa tortum sputamine, cùm odorem ignis acceperit: & non est cognitum in quo esset fortitudo ejus.

10. Dixitque ad eum Dalila, Ecce illusisti mihi, & falsum locutus es: saltem nunc indica mihi quo ligari debeas.

11. Cui ille respondit, Si ligatus fuero novis funibus, qui nunquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum similis.

12. Quibus rursum Dalila vinxit eum, & clamavit, Philisthiim super te Samson, in cubiculo insidiis præparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarum.

13. Dixitque Dalila rursum ad eum, usquequo decipis me, & falsum loqueris? ostende quo vinciri debeas. Cui respondit Samson, Si, inquit, septem crines capitis mei cum licio plexueris, & clavum his circum ligatum terræ fixeris, infirmus ero.

14. Quod cùm fecisset Dalila, dixit ad eum, Philisthiim super te Samson. Qui consurgens de som-

6. Καὶ εἶπεν Δαλιλὰ πρὸς Σαμψών, ἀπάγγειλόν μοι ἐν τίνι ἡ ἰσχύς σου ἡ μεγάλη, καὶ ἐν τίνι δεθήσῃ τοῦ ταπεινωθῆναί σε.

7. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὴν Σαμψών, ἐὰν δήσωσίν με ἐν ἑπτὰ νευρείαις ὑγραῖς μὴ διεφθαρμέναις, καὶ ἀσθενήσω καὶ ἔσομαι ὡς εἷς τῶν ἀνθρώπων.

8. Καὶ ἀνήνεγκαν αὐτῇ οἱ σατράπαι τῶν Ἀλλοφύλων ἑπτὰ νευρείας ὑγρὰς μὴ διεφθαρμένας, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν αὐταῖς.

9. Καὶ τὸ ἔνεδρον ἐκάθητο αὐτῇ ἐν τῷ ταμιείῳ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· Ἀλλόφυλοι ἐπὶ σέ Σαμψών· καὶ διέρρηξεν τὰς νευρὰς ὃν τρόπον διασπᾶται κλῶσμα συππείου ἐν τῷ ὀσφρανθῆναι αὐτὸ πυρός, καὶ οὐκ ἐγνώσθη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ.

10. Καὶ εἶπεν Δαλιλὰ πρὸς Σαμψών· ἰδοὺ παρελογίσω με, καὶ ἐλάλησας πρός με ψευδῆ· νῦν οὖν ἀπάγγειλόν μοι ἐν τίνι δεθήσῃ.

11. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτήν, ἐὰν δεσμῷ δήσωσίν με ἐν καλωδίοις καινοῖς ἐν οἷς οὐκ ἐγενήθη ἔργον, καὶ ἀσθενήσω, καὶ ἔσομαι ὡς εἷς τῶν ἀνθρώπων.

12. Καὶ ἔλαβεν αὐτῷ καλώδια καινά, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν αὐτοῖς. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, οἱ Ἀλλόφυλοι ἐπὶ σὲ Σαμψών· καὶ τὸ ἔνεδρον ἐκάθητο ἐν τῷ ταμιείῳ· καὶ διέσπασεν αὐτὰ ἀπὸ τῶν βραχιόνων αὐτοῦ ὡς ῥάμμα.

13. Καὶ εἶπεν Δαλιλὰ πρὸς Σαμψών, ἕως νῦν παρελογίσω με, καὶ ἐλάλησας πρός με ψευδῆ; ἀνάγγειλον δή μοι ἐν τίνι δεθήσῃ. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτήν, ἐὰν ὑφάνῃς τὰς ἑπτὰ σειρὰς τῆς κεφαλῆς μου μετὰ τοῦ διάσματος, καὶ ἐγκρούσῃς ἐν τῷ πασσάλῳ εἰς τὸν τοῖχον, καὶ ἔσομαι ἀσθενής. καὶ ἐποίησεν αὐτῷ Δαλιλὰ οὕτως, καὶ ἐδιάσατο τοὺς ἑπτὰ βοστρύχους τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ μετὰ τῆς ἐκτάσεως.

14. Καὶ κατέκρουσεν ἐν τοῖς πασσάλοις εἰς τὸν τοῖχον· καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· Ἀλλόφυλοι ἐπὶ σὲ Σαμψών· καὶ ἐξηγέρθη ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ, καὶ ἐξέσπασεν τοὺς πασσάλους ἐν τῷ ὑφάσματι.

Samsõ ab Amasia proditus

in pistrinum truditur.

ἐκ τοῦ τοίχου καὶ τὸ δίασμα, καὶ οὐκ ἐγνώσθη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ.

15. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Δαλιλά· πῶς ἐρεῖς, ἠγάπηκά σε, καὶ ἡ καρδία σου οὐκ ἔστιν μετ' ἐμοῦ· τοῦτο τρίτον παρελογίσω με, καὶ οὐκ ἀπήγγειλάς μοι ἐν τίνι ἡ ἰσχύς σου ἐστὶν ἡ μεγάλη.

16. Καὶ ἐγένετο ὅτε κατειργάσατο αὐτὸν τοῖς λόγοις αὐτῆς ὅλην τὴν νύκτα, καὶ παρηνόχλησεν αὐτὸν καὶ ὀλιγοψύχησεν ἕως εἰς θάνατον.

17. Καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῇ πάντα τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῇ, ξυρὸν οὐκ ἀναβήσεται ἐπὶ τὴν κεφαλήν μου, ὅτι Ναζηραῖος Θεοῦ ἐγὼ ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ ἐὰν ξυρήσωμαι ἀποστήσεται ἀπ' ἐμοῦ ἡ ἰσχύς μου, καὶ ἀσθενήσω, καὶ ἔσομαι κατὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους.

18. Καὶ εἶδεν Δαλιλὰ ὅτι ἀπήγγειλεν αὐτῇ πάντα τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτοῦ. καὶ ἀπέστειλεν καὶ ἐκάλεσεν τοὺς σατράπας τῶν Ἀλλοφύλων λέγουσα· ἀνάβητε τὸ ἅπαξ, ὅτι ἀνήγγειλέν μοι πᾶσαν τὴν καρδίαν αὐτοῦ· καὶ ἀνέβησαν πρὸς αὐτὴν πᾶσαι αἱ σατραπεῖαι τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ ἀνήνεγκαν τὸ ἀργύριον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν.

19. Καὶ ἐκοίμισεν αὐτὸν ἀναμέσον τῶν γονάτων αὐτῆς. καὶ ἐκάλεσεν τὸν κουρέα καὶ ἐξύρησεν τοὺς ἑπτὰ βοστρύχους τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο ταπεινοῦσθαι, καὶ ἀπέστη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ.

20. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Δαλιλά· Ἀλλόφυλοι ἐπὶ σὲ Σαμψών. καὶ ἐξηγέρθη ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, ἐξελεύσομαι καὶ ποιήσω καθὼς ἀεὶ καὶ ἀποτινάξομαι, καὶ αὐτὸς οὐκ ἔγνω ὅτι Κύριος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ.

21. Καὶ ἐπελάβοντο αὐτοῦ οἱ Ἀλλόφυλοι, καὶ ἐξώρυξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ κατήγαγον αὐτὸν

no extraxit clavum cum crinibus & licio.

15. Dixitque ad eum Dalila, quomodo dicis quòd amas me, cum animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluisti dicere, in quo sit maxima fortitudo tua.

16. Cumque molesta esset ei, & per multos dies jugiter adhæreret, spatium ad quietem non tribuens, defecit anima ejus, & ad mortem usque lassata est.

17. Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam, ferrum nunquam ascendit super caput meum, quia Nazaræus, id est, consecratus Deo sum de utero matris meæ: si rasum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque sicut cæteri homines.

18. Vidensque illa quòd confessus ei esset omnem animum suum, misit ad principes Philisthinorum ac mandavit. Ascendite adhuc semel, quia nunc mihi aperuit cor suum. Qui ascenderũt assumpta pecunia quam promiserant.

19. At illa dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput. Vocavitque tonsorem, & rasit septem crines ejus, & cœpit abigere eum, & a se repellere: statim enim ab eo fortitudo discessit:

20. Dixitque, Philisthiim super te Samson. Qui de somno consurgens, dixit in animo suo, egrediar sicut antè feci, & me excutiam, nesciens quòd recessisset ab eo Dominus.

21. Quem cùm apprehendissent Philisthiim, statim eruerũt oculos ejus

cum clavo texturæ & licio.

15. *Illa* rursum dixit ei, Quomodo dicis, Diligo te, & cor tuum non *est* mecum? jam tribus vicibus delusisti me, nec indicasti mihi in quo *sit* fortitudo tua magna?

16. Fuit itaq; quum coarctaret eum verbis suis, 15 singulis diebus, & molestaret eum, angustiis affecta est anima ejus, ita ut moreretur.

17. Quapropter indicavit ei totum cor suum, dixitq; ei, Novacula non ascendit super caput meum, quia Nazaræus Dei 16 sum ab utero matris meæ: si rasus fuero, 17 recedet á me fortitudo mea, & infirmus reddar, & ero sicut 18 omnes homines.

18. 19 Videns autem Delilah quod indicasset ei totum cor suum, misit accersitum principes Pelisthinorum, his verbis, Ascendite hac vice, quia indicavit mihi totum cor suum. Ascenderunt igitur ad eam principes Pelisthinorum, 20 deferentes argentum in manibus suis.

19. Et dormire fecit eum super genua sua, vocavitq; virum, & radi fecit septem cincinnos capitis ejus, cœpitq; affligere eum, & recessit fortitudo ejus ab eo.

20. Dixitq; Pelisthim super te Simsõ 21 Expergefactus autem somno suo, dixit, Egrediar sicut semel & iterum, & excutiam me. Et nesciebat quòd Jehovah recessisset à se.

21. 22 Apprehendentes igitur eum Pelisthim, effóderunt oculis ejus, 1 & de-

locken mit nagel vnd flechtband eraus.

15. Da sprach sie zu jm/ Wie kanstu sagen/ du habst mich lieb / so dein hertz doch nicht mit mir ist? Drey mal hastu mich geteuscht/ vnd mir nicht gesaget/ worinnen deine grosse krafft sey.

16. Da sie jn aber treib mit jren worten alle tag/ vnd zuplagt jn/ward seine seele matt/ biß an den tod.

17. Vnd sagt jr sein gantzes hertz/vnd sprach zu jr/ Es ist nie kein schermesser auff mein heupt komen/ denn ich bin ein verlobter Gottes von mutterleib an. Wenn du mich beschörest/so wichen meine krefft von mir / das ich schwach würde/ vnd wie alle andere menschen.

18. Da nu Delila sahe/das er jr alle sein hertz offenbaret hatte/sand sie hin/vnd lies der Philister fürsten ruffen / vnd sagen / Kompt noch ein mal erauff / denn er hat mir alle sein hertz offenbaret. Da kamen der Philister fürsten zu jr erauff/vnd brachten das geld mit sich in jrer hand.

19. Vnd sie lies jn entschlaffen auff jrem schos/vnd rieff einem/ der jm die sieben löcke seines heupts abschöre. Vnd sie fieng an jn zu zwingen/ da war seine krafft von jm gewichen.

20. Vnd sie sprach zu jm/ Philister vber dir Simson. Da er nu von seinem schlaff erwacht/gedacht er / Ich wil ausgehen wie ich mehr mal gethan habe/ich wil mich ausreissen/vnd wuste nicht das der HERR von jm gewichen war.

21. Aber die Philister griffen jn/ vnd stochen jm die augen aus/ vnd führeten jn hin gen

c. t. & cũ l. & dixit ad eum: q. dices, dilexi te.

15 omnib. etc. & angustiis af-e.a. e. ad moriendum.

16. ego.

17. & recedet.

18. omnis homo.

19. & vidit D. etc. & misit, & vocavit pr. P. dicendo.

20. & ascendere fecerũt.

21. & expergefactus est ex so. s. & dix. e. secundum vicem in vice, et e. m. & ipse non scieat.

22. & apprehenderunt e. P. & ef.

23. & fuit molens.
24 secundũ quod.
25. ad sacrificandum &c. & ad lætitiam.
26. desolantem & mult. confossos n.
27. circa bonum esse c.e. & d.
28. apprehendentem in m. & cet. col. quas domus firmata est super eas (sic v. 29 pleonas.) & nitar super eis.
29. trias chiliadis viri & mulieris videntiũ in ludendo Simsonem.
30. ulciscar ult.
31. medi.
32 super illis, una in dextra ejus, & una in s.e.

Gasa/vnd bunden in mit zwo
ehernen ketten/ vnd er must
malen im gefengnis.

22. Aber das haar seines heupts fieng an wider zu wachsen/wo es beschoren war.

23. Da aber der Philister fürsten sich versamleten/ jrem Gott Dagon ein groß opffer zuthun/vñ sich zu frewen sprachen sie/Vnser Gott hat vns vnsern feind Simson in vnsere hende gegeben.

24. Desselben gleichen als jn das volck sahe / lobten sie jren Gott/Denn sie sprachen/ Vnser Gott hat vns vnsern feind in vnsere hende gegeben/ der vnser land verderbet / vnd vnser viel erschlug.

25. Da nu jr hertz guter dinge war/ sprachen sie / Last Simson holen/ das er für vns spiele. Da holeten sie Simson aus dem gefengnis/vnd er spielet für jnen / vnd sie stelleten jn zwischen zwo seulen.

26. Simson aber sprach zu dem knaben der jn bey der hand leitet / Laß mich das ich die seulen taste/ auff welchen das haus stehet/ das ich mich dran lehne.

27. Das haus aber war voll menner vnd weiber / Es waren auch der Philister fürsten alle da / vnd auff dem dach bey drey tausent man vnd weib/die da zusahen wie Simson spielet.

28. Simson aber rieff den HERRN an / vnd sprach/ HERR/ HERR/ gedencke mein / vnd stercke mich doch Gott diß mal/das ich für meine beide augen mich einest reche an den Philistern.

29. Vnd er fasset die zwo mittel seulen/auff welchen das haus gesetzt war / vnd drauff sich hielt / eine in seine rechte/ vnd die ander in seine lincke hand/vnd sprach.

scendere fecerunt eum in Azzah, & ligaverunt eum compedibus, & 23 molebat in domo vinctorum.
22. Cœpit autem pilus capitis ejus germinare 24 posteaquam rasus fuit.
23. Satrapæ autem Pelisthinorum congregati sunt 25 ut sacrificarent sacrificium magnum Dagon deo suo, & ut lætarentur: & dixerunt, Tradidit *nobis* deus noster in manum nostram Simson inimicum nostrum.
24. Quumq; vidissent eum populus, laudaverunt Deum suum: dicebant enim, Tradidit Deus noster in manus nostras inimicum nostrum, & 26 eum qui devastabat terram nostram, quiq; multiplicavit occisos nostros.
25. Fuit autem, 27 quum exhilaratum esset cor eorum, dixerunt, Vocate Simson, & ludat *coram* nobis. Vocaverunt ergo Simson, de domo vinctorum, & lusit ante eos: collocaveruntq; eum inter columnas.
26. Et ait Simson ad puerum 28 qui tenebat manum ejus, Duc me, & fac palpare me columnas super quas domus firmatur, ut innitar eis.
27. Porro domus ipsa plena erat virorum & mulierum, ibiq; *erant* omnes satrapæ Pelisthim. & super tectum, circiter 29 tria millia virorum & mulierum, qui spectabant dum luderet Simson.
28. Clamavit autem Simson ad Jehovam, & ait, Domine Jehovah memento mei obsecro, & fortifica me obsecro, tantum vice hac ô Deus, & 30 sumam ultionem unam è duobus oculis meis de Pelisthinis.
29. Complexus est autem Simson ambas columnas 31 medias, quibus domus ipsa nitebatur, & innixus est 32 illis: una erat à dextera ejus, & altera à sinistra ejus.

& duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt.
22. Jamque capilli ejus renasci coeperant,
23. Et principes Philisthinorum convenerunt in unum ut immolarent hostias magnificas Dagon deo suo, & epularentur, dicentes, tradidit deus noster inimicum nostrum Samson in manus nostras.
24. Quod etiam populus videns, laudabat deum suum, eademque dicebat, tradidit deus noster adversarium nostrũ in manus nostras, qui delevit terram nostram, & occidit plurimos.
25. Lætantesq; per convivia, sumptis jam epulis, præceperunt, ut vocaretur Samson, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntque eum stare inter duas columnas.
26. Qui dixit puero regenti gressus suos, dimitte me, ut tangam columnas quibus omnis imminet domus, & recliner super eas, & paululum requiescam.
27. Domus autem erat plena virorum ac mulierum, & erant ibi omnes principes Philisthinorũ, ac de tecto & solario circiter tria millia utriusque sexus spectantes ludentem Samson.
28. At ille invocato Domino ait, Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem pristinam Deus meus, ut ulciscar me de hostibus meis, & pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam.
29. Et apprehendens ambas columnas quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, & alteram læva tenens,

εἰς Γάζαν, καὶ ἔδησαν αὐτὸν ἐν πέδαις χαλκαῖς, καὶ ἦν ἀλήθων ἐν οἴκῳ τῆς φυλακῆς.
22. Καὶ ἤρξατο ἡ θρὶξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνατέλλειν ἡνίκα ἐξυρήθη.
23. Καὶ οἱ σατράπαι τῶν Αλλοφύλων συνήχθησαν τοῦ θῦσαι θυσίαν μεγάλην Δαγὼν τῷ θεῷ αὐτῶν, καὶ τοῦ εὐφρανθῆναι, καὶ εἶπαν· παρέδωκεν ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν χειρὶ ἡμῶν Σαμψὼν τὸν ἐχθρὸν ἡμῶν.
24. Καὶ εἶδεν αὐτὸν ὁ λαὸς, καὶ ᾔνεσαν τοὺς θεοὺς αὐτῶν, ὅτι εἶπαν, παρέδωκεν ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν χειρὶ ἡμῶν τὸν ἐχθρὸν ἡμῶν, καὶ τὸν ἐξερημοῦντα τὴν γῆν ἡμῶν, ὅστις ἐπλήθυνεν τοὺς τραυματίας ἡμῶν.
25. Καὶ ἐγένετο ὅτε ἠγαθύνθη ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ εἶπαν, καλέσατε τὸν Σαμψὼν ἐξ οἴκου τῆς φυλακῆς, καὶ παιξάτω ἐνώπιον ἡμῶν· καὶ ἐκάλεσαν τὸν Σαμψὼν ἐξ οἴκου τῆς φυλακῆς, καὶ ἐνέπαιζον αὐτῷ, καὶ ἔστησαν αὐτὸν ἀναμέσον τῶν δύο στύλων.
26. Καὶ εἶπεν Σαμψὼν πρὸς τὸ παιδάριον τὸν χειραγωγοῦντα αὐτόν, ἐπανάπαυσόν με δή, καὶ ποίησον ψηλαφῆσαί με τοὺς στύλους ἐφ᾽ ὧν ὁ οἶκος ἐπεστήρικται ἐπ᾽ αὐτῶν, καὶ ἐπιστηρίσομαι ἐπ᾽ αὐτούς.
27. Ὁ δὲ οἶκος ἦν πλήρης ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ ἐκεῖ πάντες οἱ σατράπαι τῶν Αλλοφύλων· καὶ ἐπὶ τοῦ δώματος ὡσεὶ τρισχίλιοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐμβλέποντες ἐμπαιζόμενον τὸν Σαμψών.
28. Καὶ ἐβόησεν Σαμψὼν πρὸς Κύριον, καὶ εἶπεν· Κύριε, καὶ Κύριε, μνήσθητί μου, καὶ ἐνίσχυσόν με δὴ πλὴν καὶ τὸ ἅπαξ τοῦτο ὁ Θεὸς, καὶ ἐκδικήσω ἐκδίκησιν μίαν ἀντὶ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐκ τῶν Αλλοφύλων.
29. Καὶ περιέλαβεν Σαμψὼν τοὺς δύο στύλους τοὺς μέσους ἐφ᾽ ὧν ὁ οἶκος ἐπεστήρικτο ἐπ᾽ αὐτῶν, καὶ ἐπεστηρίξατο ἐπ᾽ αὐτῶν, καὶ τὸν ἕνα ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, καὶ ἕνα ἐν τῇ ἀριστερᾷ αὐτοῦ.

Samson ædem philistæorum dejicit.

Idolatria in familia Michæ perpetrata.

30. Καὶ εἶπε Σαμψών, ἀποθανέτω ἡ ψυχή μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἔκλινεν ἐν ἰσχύϊ, καὶ ἔπεσεν ὁ οἶκος ἐπὶ τοὺς σατράπας, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαὸν τὸν ἐν αὐτῷ· καὶ ἐγένοντο οἱ τεθνηκότες οὓς ἐθανάτωσεν Σαμψὼν ἐν τῷ θανάτῳ αὐτοῦ πλείους, ἢ οὓς ἐθανάτωσεν ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ.

31. Καὶ κατέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ πᾶς ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔλαβον αὐτὸν καὶ ἀνέβησαν καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἀναμέσον Σαραὰ καὶ ἀναμέσον Εσθαὸλ ἐν τῷ τάφῳ Μανῶε τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ἔκρινεν τὸν Ισραὴλ εἴκοσι ἔτη.

Κεφαλ. ιζ

ΚΑὶ ἐγένετο ἀνὴρ ἐξ ὄρους Εφραὶμ, καὶ ὄνομα αὐτοῦ Μιχά.

2. Καὶ εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτοῦ· χιλίους καὶ ἑκατὸν ἀργυρίου τοὺς συλληφθέντας σοι, καὶ ἐξώρκισας, καὶ εἶπας ἐν τοῖς ὠσίν μου, ἰδὲ τὸ ἀργύριον παρ' ἐμοί, ἐγὼ ἔλαβον αὐτό. καὶ εἶπεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εὐλογημένος ὁ υἱός μου ἐν τῷ Κυρίῳ.

3. Καὶ ἀπέδωκεν τοὺς χιλίους καὶ ἑκατὸν ἀργυρίου τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἁγιασμὸν ἡγίασα τὸ ἀργύριον τῷ Κυρίῳ ἐκ τῆς χειρός μου κατὰ μόνας τοῦ ποιῆσαι γλυπτὸν καὶ χωνευτόν, καὶ νῦν ἀποδώσω αὐτό σοι.

4. Καὶ ἀπέδωκεν τὸ ἀργύριον τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ ἔλαβεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ διακοσίους τοῦ ἀργυρίου, καὶ ἔδωκεν αὐτὸ τῷ χωνευτῇ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸ γλυπτὸν καὶ χωνευτόν· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ οἴκῳ Μιχά.

5. Καὶ ὁ οἶκος Μιχὰ αὐτῷ οἶκος θεοῦ· καὶ ἐποίησεν Εφὼδ καὶ Θεραφίν· καὶ ἐνέπλησε τὴν χεῖρα ἑνὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἐγενήθη αὐτῷ εἰς ἱερέα.

6. Εν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις οὐκ ἦν βασιλεὺς ἐν Ισραήλ·

ἀνὴρ

30. Ait, Moriatur anima mea cum Philisthiim. Concussisque fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes, & cæteram multitudinem, quæ ibi erat: multoq; plures interfecit moriens, quam ante vivus occiderat.

31. Descendentes autem fratres ejus, & universa cognatio tulerunt corpus ejus, & sepelierunt inter Saraa & Esthaol in sepulchro patris sui Manue: judicavitque Israel viginti annis.

CAP. XVII.

FUitq; eo tempore vir quidam de monte Ephraim nomine Michas,

2. Qui dixit matri suæ, mille & centum argenteos quos separaveras tibi, & super quibus me audiente juraveras, ecce ego habeo, & apud me sunt. Cui illa respondit, Benedictus filius meus Domino.

3. Reddidit ergo eos matri suæ, quæ dixerat ei, Consecravi, & vovi hoc argentum Domino, ut de manu mea suscipiat filius me^9, & faciat sculptile atque conflatile: & nunc trado illud tibi.

4. Reddidit igitur eos matri suæ: quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, ut faceret ex eis sculptile atq; conflatile, quod fuit in domo Michæ.

5. Qui ædiculam quoque in ea Deo separavit, & fecit Ephod, & Theraphim, id est vestem sacerdotalem, & idola: implevitq; unius filiorum suorum manum, & factus est ei sacerdos.

6. In diebus illis non erat rex in Israel, sed unus-

quis-

30. Simulq; dixit Simson, Moriatur anima mea cum Pelistheis & inclinavit se 33 fortiter, ceciditq; domus super satrapas, superq; universum populum qui *erat* in ea: fueruntq; mortui quos interfecit 34 quum moreretur ipse *plures*, quam quos mori fecit dum viveret ipse.

31. Descenderunt autem fratres ejus: & tota domus patris ejus, tuleruntq; eum, & ascenderunt, sepelieruntq; eum inter Sorah & 35 Esthaol, in sepulchro Manoah patris sui. Ipse autem judicavit Israelem 36 viginti annis.

CAP. XVII.

FUit autem vir *quidam* de monte Ephraim, 1 cujus nomen Michaiehu.

2. Dixitq; matri suę, 2 1 Mille & centum argentei qui ablati fuerunt tibi, propter quos maledixisti, me audiente, ecce argentum *illud* apud me est, ego accepi illud. Et dixit mater ejus, Benedictus fili mi 3 à Jehovah.

3. Reddidit itaq; mille & centum argenteos matri suæ: dixitq; mater ejus, Sanctificando sanctificaveram argentum illud Jehovæ de manu mea filio meo ad faciendum sculptile & conflatile: quapropter nunc reddam illud tibi.

4. 4 Qui reddidit argentum matri suæ: tulitq; mater ejus ducentos argenteos, quos dedit argentario, & fecit ex eis sculptile & conflatile, & fuit in domo Michajehu.

5. Viro autem Michah 5 erat domus Dei, fecitq; Ephod & Teraphim, & 6 consecravit manum unius è filiis suis, & fuit ei sacerdos.

6. In diebus illis non *erat* rex in Israel, 7 quisq; quod rectum

erat

30. Meine seele sterbe mit den Philistern/ vnd neiget sich krefftiglich. Da fiel das hauß auff die fürsten/ vnd auff alles volck das drinnen war/ das der todten mehr war/ die in seinem tod storben/ denn die bey seinem leben storben.

31. Da kamen seine brüder ernider/ vnd seines vaters gantzes hauß/ vnd huben jn auff/ vnd trugen jn hinauff/ vnd begruben jn in seines vaters Manoah grab/ zwischen Zarea vnd Esthaol. Er richtet aber Jsrael zwentzig Jar.

Das XVII Cap.

ES war aber ein man auff dem gebirge Ephraim mit namen Micha.

2. Der sprach zu seiner mutter/ Die tausent vnd hundert silberlinge die du zu dir genommen hast/ vnd geschworen vnd gesaget für meinen ohren/ sihe/ dasselb geldt ist bey mir/ ich habs zu mir genomen. Da sprach seine mutter/ gesegnet sey mein Sohn dem HERRN.

3. Also gab er seiner mutter die tausent vnd hundert silberlinge wider. Vnd seine mutter sprach/ Jch hab das geldt dem HERRN geheiliget von meiner hand für meinen son/ das man ein bildniß vnd Abgott machen sol/ darumb so gebe ichs dir nu wider.

4. Aber er gab seiner mutter das geldt wider. Da nam seine mutter zwey hundert silberling/ vnd thet sie zu dem Goldtschmiede/ der macht jr ein bilde vnd Abgott/ das war darnach im hause Micha.

5. Vnd der man Micha hatte also ein Gottes haus/ vnd macht einen Leibrock vnd das heilige/ vnd füllet seiner söhne einem die handt/ das er sein Priester ward.

6. Zu der zeit war kein kö-

nig

33. cum fortitudine.

34. in moriendo ipsum, multi præ (scil. illis) quos mori fecit in vita sua.

35. inter E.

36. Vigin. (duas decades) anni.

Cap. 17.

1. & nomen ejus M

2. chilias & centuria (scil. siclorum) argenti (.i. argenteorum. sic infra) qui a. f. t. & tu maledixisti, & etiam dixisti in aurib. meis, e. a. mecum.

3 Jehovæ.

4. & red. &c. duc. (.i. duas centurias) argenti, & dedit illud conflatori, et fecit ipsū sculp.

5. ipsi.

6 & implevit &c. in sacerdotem.

7. Vir rectum in

6. f. faci- et. fut. pro imperf.

8 & ipse Levita & ipse per. ibi.

9. in quo (sc. loco) inventurus esset. sic infra.

10. Venies? & dixit ad eum L.
11. Vadens ad p.
12. mecū, & eris mihi in patrē & in sacer. & ego d. t. decadem (sc. siclorum) argenti ad dies.
13 & volens Levi. tam. s. v. & fuit ille adol. ei tanq.
14. imple- vit.
15. & fuit in d. M.
16. novi, q b. Ieh. mihi, q. fuit m. L. in sacerdotem.

Cap. 18.

1. Danitæ (s. Danitarū) quærens. sc. erat.

2. Virtutis de S. & de E. ad explorandum t. & ad pervestigandum eam & d. ad illos i. e. s. & venerunt (ad) m.

nig in Israel/ vnd ein jglicher thet was jn recht dauchte.

7. Es war aber ein jungling von Bethlehem Juda/ vnter dem geschlecht Juda/ vnd er war ein Leuit/ vnd war frembd daselbs.

8. Er zoch aber aus der stadt Bethlehem Juda/ zu wandern wo er hin kundte/ vnd da er auffs gebirge Ephraim kam zum hause Micha/ das er seinen weg gienge.

9. Fraget jn Micha/ Wo kompstu her? Er antwortet jm/ Ich bin ein Leuit von Bethlehem Juda/ vnd wandere/ wo ich hin kan.

10 Micha sprach zu jm/ Bleibe bey mir/ du solt mein vater vnd mein priester sein/ Ich wil dir jerlich zehen silberlinge vnd benante kleider vnd deine narung geben/ vnd der Leuit gieng hin.

11. Der Leuit trat an zu bleiben bey dem man/ vnd er hielt den knaben gleich wie einen son.

12. Vnd Micha füllet dem Leuiten die hand/ das er sein priester ward/ vnd war also im haus Micha.

13. Vnd Micha sprach/ Nu weiß ich/ das mir der HERR wird wolthun/ weil ich einen Leuiten zum priester habe.

Das XVIII. Cap.

ZV der zeit war kein könig in Israel/ vnd der stam der Daniter suchte jm ein erbteil/ da sie wonen möchten/ Denn es war biß auff den tag noch kein erbe für sie gefallen vnter den stemmen Israel.

2. Vnd die kinder Dan sandten aus jren geschlechten von jren enden fünff streitbare menner/ von Zarea vnd Esthaol/ das land zu erkunden vnd zu erforschen/ vnd sprachen zu jnen/ Zihet hin vnd erforschet das land. Vnd sie kamen auff das gebirge E-

erat in oculis suis faciebat.

7. Fuit autem puer de Bethlehem Jehudah, de familia Jehudah. [8] qui erat Levita, peregrinabaturq; ibi.

8. Abiit autem vir ille de civitate, de Bethlehem Jehudah, ad peregrinandum, [9] ubicunq; invenisset: venitq; *in* monte Ephraim usq; *ad* domum Michah, ad faciendum iter suum.

9. Dixitq; ei Michah, unde nam [10] venis? Respondit ei Levita, ego *venio* de Bethlehem Jehudah, Et ego [11] pergo ad peregrinandum ubicunq; invenero.

10. Dixitq; ei Michah, mane [12] apud me, & esto mihi pro patre & pro sacerdote. ego vero dabo tibi decem argenteos annuatim, atq; ordinem vestimentorum, & victum tuum! Et perrexit Levita.

11. [13] Placuitq; Levitæ manere cum viro: fuitq; ei adolescens ille tanquam unus ex filiis suis.

12 Et [14] consecravit Michah manum Levitæ, fuitq; ei adolescens ille pro sacerdote: [15] itaq; habitavit in domo Michah.

13. Dixit autem Michah, Nunc [16] scio quod benefaciet mihi Jehovah, quod sit mihi Levita pro sacerdote.

CAP. XVIII.

IN diebus illis non *erat* rex in Israel, & in diebus illis tribus Danitica [1] quærebat sibi hæreditatem ad habitandum: non enim ceciderat ei *sors* usq; *ad* diem ipsum in medio tribuum Israel, in hæreditatem.

2. Miserunt ergo filii Dan de familia sua quinq; viros de finibus suis viros [2] fortes de Sorah & de Esthaol, ut explorarent terram, & diligenter inspicerent eam: dixeruntq; illis, Ite, explorate terram. Qui cum venissent *in* montē

quisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

7. Fuit quoque alter adolescens de Bethlehem Juda, ex cognatione ejus: eratque ipse Levites, & habitabat ibi.

8. Egressusque de civitate Bethlehem, peregrinari voluit ubicunque sibi commodum reperisset. Cumque venisset in montem Ephraim iter faciens, & declinasset parumper in domum Michæ,

9. Interrogatus est ab eo unde venisset. Qui respōdit, Levita sum de Bethlehem Juda, & vado ut habitem ubi potuero, & utile mihi esse prospexero.

10. Dixitque Michas, Mane apud me, & esto mihi parens ac sacerdos: daboque tibi per annos singulos decem argenteos, ac vestem duplicem, & quę ad victum sunt necessaria.

11. Acquievit, & mansit apud hominem, fuitque illi quasi unus de filiis.

12. Implevitque Michas manū ejus, & habuit puerum sacerdotem apud se,

13. Nunc scio, dicens, quòd benefaciet mihi Deus habenti Levitici generis sacerdotem.

CAP. XVIII.

IN diebus illis non erat rex in Israel, & trib' Dan quærebat possessionem sibi, ut habitaret in ea. usque ad illum enim diem inter cæteras tribus sortem non acceperat.

2. Miserunt ergo filii Dan, stirpis & familię suæ quinq; viros fortissimos de Saraa & Esthaol, ut explorarent terram, & diligenter inspicerent: dixeruntque eis, Ite, & considerate terram. Qui cùm pergētes venissent in mō-

ἀνὴρ τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐποίει.

7. Καὶ ἐγένετο παιδάριον ἐκ Βηθλεὲμ Ἰούδα, ἐκ τῆς συγγενείας Ἰούδα, καὶ αὐτὸς Λευίτης, καὶ αὐτὸς παρῴκει ἐκεῖ.

8. Καὶ ἐπορεύθη ὁ ἀνὴρ ἐκ τῆς πόλεως Βηθλεὲμ Ἰούδα παροικεῖν οὗ ἂν εὕρῃ· καὶ παρεγενήθη εἰς ὄρος Ἐφραὶμ ἕως οἴκου Μιχὰ τοῦ ποιῆσαι τὴν ὁδὸν αὐτοῦ.

9. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Μιχά, πόθεν ἔρχῃ; καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Λευίτης ἐγώ εἰμι ἐκ Βηθλεὲμ Ἰούδα, καὶ ἐγὼ πορεύομαι παροικεῖν οὗ ἂν εὕρω.

10. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Μιχά, κάθου μετ' ἐμοῦ, καὶ γίνου μοι εἰς πατέρα καὶ εἰς ἱερέα· καὶ ἐγὼ δώσω σοι δέκα ἀργυρίου εἰς ἡμέρας, καὶ ζεῦγος ἱματίων, καὶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν σου· καὶ ἐπορεύθη ὁ Λευίτης.

11. Καὶ ἤρξατο παροικεῖν παρὰ τῷ ἀνδρί· καὶ ἐγενήθη αὐτῷ τὸ παιδάριον ὡς εἷς τῶν υἱῶν αὐτοῦ.

12. Καὶ ἐνέπλησεν Μιχὰ τὴν χεῖρα τοῦ Λευίτου, καὶ ἐγενήθη αὐτῷ τὸ παιδάριον εἰς ἱερέα, καὶ ἦν ἐν τῷ οἴκῳ Μιχά.

13. Καὶ εἶπεν Μιχά, νῦν ἔγνων ὅτι ἠγαθοποίησεν μοι Κύριος, ὅτι ἐγενήθη μοι ὁ Λευίτης εἰς ἱερέα.

Κεφαλ. ιή.

ΕΝ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις οὐκ ἦν βασιλεὺς ἐν Ἰσραήλ· καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἡ φυλὴ τοῦ Δὰν ἐζήτει ἑαυτῇ κληρονομίαν τοῦ κατοικεῖν ὅτι οὐκ ἐνέπεσεν αὐτῇ ἕως τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἐν μέσῳ φυλῶν Ἰσραὴλ κληρονομία.

2. Καὶ ἐξαπέστειλαν οἱ υἱοὶ Δὰν ἐκ τῶν συγγενειῶν αὐτῶν πέντε ἄνδρας ἀπὸ μέρους αὐτῶν ἄνδρας υἱοὺς δυνάμεως ἐκ Σαραὰ καὶ Ἐσθαὸλ τοῦ κατασκέψασθαι τὴν γῆν καὶ ἐξιχνιάσαι αὐτήν· καὶ εἶπαν πρὸς αὐτούς, πορεύεσθε καὶ ἐξερευνήσατε τὴν γῆν· καὶ παρεγένοντο εἰς ὄρος

Idolatria in familia Michæ perpetrata.

Danitæ sedem ampliorem quærunt

Εφραὶμ ἕως οἴκου Μιχὰ καὶ κατέπαυσαν ἐκεῖ·

3. Αυτῶν ὄντων παρὰ τῷ οἴκῳ Μιχά· καὶ αὐτοὶ ἔγνωσαν τὴν φωνὴν τοῦ παιδαρίου τοῦ Λευίτου, καὶ ἐξέκλιναν ἐκεῖ· καὶ εἶπαν αὐτῷ, τίς σε ἤγαγεν ὧδε; καὶ τί σὺ ποιεῖς ἐνταῦθα; καὶ τί σοι ἐστὶν ὧδε;

4. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, οὕτω καὶ οὕτως ἐποίησέν μοι Μιχά, καὶ ἐμισθώσατό με, καὶ ἐγενήθην αὐτῷ εἰς ἱερέα.

5. Καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐπερώτησον δὴ ἐν τῷ Θεῷ, καὶ γνωσόμεθα εἰ κατευοδοῖ ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἣν ἡμεῖς πορευόμεθα ἐπ' αὐτήν.

6. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἱερεὺς, πορεύεσθε εἰς εἰρήνην, ἐνώπιον Κυρίου, ἡ ὁδὸς ὑμῶν καθ' ἣν πορεύεσθε ἐν αὐτῇ.

7. Καὶ ἐπορεύθησαν οἱ πέντε ἄνδρες, καὶ παρεγένοντο εἰς Λαϊσά, καὶ εἶδον τὸν λαὸν τὸν ἐν αὐτῇ, κατοικοῦντα ἐν ἐλπίδι κατὰ τὴν σύγκρισιν τῶν Σιδωνίων ἡσυχάζοντας ἐν ἐλπίδι, καὶ μὴ δυναμένους λαλῆσαι ῥῆμα ἐν τῇ γῇ κληρονόμος θησαυροῦ, ὅτι μακράν εἰσιν ἀπὸ Σιδῶνος, καὶ λόγος οὐκ ἦν αὐτοῖς μετὰ Συρίας.

8. Καὶ παρεγένοντο οἱ πέντε ἄνδρες πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν εἰς Σαραὰ καὶ εἰς Εσθαόλ, καὶ ἔλεγον αὐτοῖς οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, τί ὑμεῖς κάθησθε;

9. Καὶ εἶπαν· ἀνάστητε καὶ ἀναβῶμεν ἐπ' αὐτούς, ὅτι ἑωράκαμεν τὴν γῆν, καὶ ἰδοὺ ἀγαθὴ σφόδρα. καὶ ὑμεῖς σιωπᾶτε, μὴ ὀκνήσητε τοῦ πορευθῆναι καὶ εἰσελθεῖν τοῦ κατακληρονομῆσαι τὴν γῆν.

10. Ηνίκα ἂν εἰσέλθητε ἥξετε πρὸς λαὸν πεποιθότα. καὶ ἡ γῆ εὐρύχωρος χερσίν· ὅτι παρέδωκεν αὐτὴν ὁ Θεὸς ἐν χειρὶ ὑμῶν, τόπος οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ὑστέρημα παντὸς ῥήματος ὅσα ἐν τῇ γῇ.

11. Καὶ ἀπῆραν ἐκεῖθεν ἐκ συγγενείας τοῦ Δὰν ἐκ Σαραὰ

καὶ

Et venien- dum, ad poßidendum terram. secundum venire vos, venietis ad pop. c. & terra lata manibus.
10. quo non ibi (.i. ubi non) defectus omnis verbi (.i. rei) quod in terra.
11. Danita de So.

tem Ephraim, & intrassent domum Michæ, requieverunt ibi:

3. Et agnoscentes vocem adolescentis Levitæ, utentesque illius diversorio, dixerũt ad eum. Quis te huc adduxit: Quid hic agis? quam ob causam huc venire voluisti?

4. Qui respondit eis, hæc & hæc præstitit mihi Michas, & me mercede conduxit ut sim ei sacerdos.

5. Rogaverunt autem eum ut consuleret Dominum, & scire possent an prospero itinere pergerent, & res haberet effectum.

6. Qui respõdit eis, Ite cũ pace, Dominus respicit viam vestram, & iter quo pergitis.

7. Euntes igitur quinque viri venerunt Lais: videruntq; populum habitantem in ea absque ullo timore, juxta consuetudinem Sidoniorum, securum & quietum, nullo ei penitus resistente, magnarumque opum, & procul à Sidone atq; à cunctis hominibus separatum.

8. Reversique ad fratres suos in Saraa & Esthaol, & quid egissent sciscitantibus.

9. Responderunt, Surgite, & ascendamus ad eos. Vidimus enim terrã valde opulentã & huberem: nolite negligere, nolite cessare. eamus, & possideamus eam, nullus erit labor.

10. Intrabimus ad securos, in regionem latissimam, tradetq; nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria, eorum quæ gignuntur in terra.

11. Profecti igitur sunt de cognatione Dan, id

est

Ephraim usq; *ad* domum Michah, pernoctaverunt ibi.

3. Quum autem essent juxta domum Michah agnoverunt vocem adolescentis Levitæ: & declinaverunt illuc, dixeruntq; ei, Quis adduxit te huc? Et quid tu 3 facis hic? Et quid tibi *negotii* hic?

4. Respondit eis, Talia & talia fecit mihi Michah: mercede; conduxit me, 4 ut essem illi pro sacerdote.

5. Dixeruntq; ei, 5 Consule obsecro Deum ut sciamus an secundet viam nostram per quam ambulamus.

6. Et respondit illis sacerdos, Ite in pace: Coram Jehova *est* via vestra per quam ambulatis.

7. Itaq; abierunt quinq; viri illi & venerunt in Lais, videruntq; populum qui *erat* 6 in ea. habitantem confidenter, juxta consuetudinem Sidoniorum, quiescentem & confidentem, & *quod* non esset qui pudore suffunderet *eos in* aliquo in terra, *nec* qui hæreditate acciperet regnum, & *quod* distarent à Sidoniis, nec comercium haberent cum quoquam.

8. 7 Reversis autẽ ad fratres suos *in* Sorah & Esthaol, dixerunt fratres eorum, Quid vos?

9. Et dixerunt, 8 Surgite & ascendamus ad eos: vidimus enim terram, & ecce bona valde: & vos 9 siletis? Ne sitis pigri ad proficiscendũ, ut ingrediamini ad possidendum terram.

10. (Quando intrabitis, intrabitis ad populum confidentem præterea lata locis *est*) quia tradidit eam Deus in manum vestram, locum, 10 in quo non est penuria ullius rei quæ *nascatur* in terra.

11. Profecti sunt itaq; inde de familia 11 Danitica, de Sorah

&

phraim ans haus Micha / vnd bleiben vber nacht daselbs.

3. Vnd weil sie da bey dem gesinde Micha waren / kandten sie die stimme des knabens des Leuiten / vnd sie wichen dahin / vnd sprachen zu jm / Wer hat dich hieher bracht? was machstu da? vnd was hastu hie?

4. Er antwortet jnen / So vnd so hat Micha an mir gethan / vnd hat mich gedinget / das ich sein priester sey.

5. Sie sprachen zu jm / Lieber frage Gott / das wir erfahren / ob vnser weg den wir wandeln / auch wol geraten werde?

6. Der priester antwortet jnen / ziehet hin mit frieden / ewr weg ist recht für dem HERRN / den jr ziehet.

7. Da giengen die fünff menner hin vnd kamen gen Lais / vnd sahen das volck das drinnen war / sicher wonen / auff die weise / wie die Zidonier / stille vnd sicher / vnd war niemand der jnen leid thet im lande / oder Herr vber sie were / vnd waren ferne von den Zidoniern / vnd hatten nichts mit leuten zuthun.

8. Vnd sie kamen zu jren brüdern gen Zarea vnd Esthaol / vnd jre brüder sprachen zu jnen / Wie stehets mit euch?

9. Sie sprachen / Auff / last vns zu jnen hinauff ziehen / denn wir haben das land besehen / das ist fast gut / Darumb eilet / vnd seid nicht faul zu ziehen / das jr kompt das land einzunemen.

10. Wenn jr kompt / Werdet jr zu einem sichern volck komen / vnd das land ist weit vnd breit / denn Gott hats in ewr hende gegeben / einen solchen ort / da nichts gebricht / alles das auff erden ist.

11. Da zogen von dannen aus den geschlechten Dan /

von

E. a. d. M. & per. ibi. Ipsi cum domo Michah, & ipsi agn.
3. faciens (es) in hoc (sc. loco?) & quid t. h. Et dixit ad eos: sicut hoc & sicut hoc fecit.
4 & fui illi in sac.
5. pete nunc in Deo, & sciemus an prosperabitur via n. qua nos ambulantes (sumus) super ea. Et dixit eis sac. ite paci, (ad pacẽ) c. J. v. v. qua ambulatis in ea.
6. in medio ejus hab. ad fiduciam, juxta judicium S. q. & c. & non calumnians (pudorem adferẽs) verbum in terra, possessor (hæres) retentionis (interdicti, aut, prohibitionis .i. imperij) & longin- qui ipsi à Sidoniis, & verbũ non ipsis cum homine.
7. & venerunt ad fr. s. S. & E. & dix. illis.
8. surge & ascendemus super eos.
9. tacentes (sc. estis?) ne sitis pig. ad eundum, ad

& de E. sex centuriæ viri a. vasis belli.

12. transierunt inde mõtem E. & ven.

13. & responderũt quinque viri (sic v. 16. & 17.) euntes.

14. ad fratres.

15. ad domum etc. M. & interrogaverunt eum ad pacem.

16. stantes ostio.

17. ascenderunt qu. v. euntes ad e. t. venerunt il.

18. stans ostio.

19. & isti ingressi sunt domum M. & tul.

20. quid vos facientes (sc. estis.) Et dixerũt.

21. an bonum esse te.

22. bonũ fuit:

117:

von Zarea vnd Esthaol/sechs hundert man gerüst mit jrem waffen zum streit.

12. Vnd zogen hinauff vnd lagerten sich zu Kiriath Jearim in Juda / daher nenneten sie die stet/das lager Dan/biß auff diesen tag / das hinder Kiriath Jearim ist.

13. Vnd von dannen giengen sie auff dz gebirge Ephraim/vnd kamen zum hause Micha.

14. Da antworten die fünff menner/die ausgegangen waren das land Lais zu erkunden vnd sprachen zu jren brudern/ Wisset jr auch das in diesen heusern ein leibrock / heiligthumb / bildnis / vnd abgott sind? Nu möget jr dencken was euch zuthun ist.

15. Sie kereten da ein / vnd kamen an das haus des knabens des Leuiten in Micha hause/vnd grusseten jn freundlich.

16. Aber die sechs hundert gerüste mit jrem harnisch / die von den kindern Dan waren/ stunden für dem thor.

17. Vnd die fünff menner/ die das land zu erkunden ausgezogen waren / giengen hinauff vnd kamen dahin / vnd namen das bilde/den leibrock/ das heiligthumb vnd abgott/ Dieweil stund der priester für dem thor / bey den sechs hundert gerüsten mit jrem harnisch.

18. Als nu jene ins haus Micha komen waren/vnd namen das bilde /den leibrock/dz heiligthumb vnd abgott/sprach der priester zu jnen.

19. Was macht jr? Sie antworten jm / Schweig vnd halt das maul zu / vnd zeuch mit vns / das du vnser vater vnd priester seiest/Ist dirs besser/ dz du in des einigen mans hauspriester seiest / oder vnter einem gantzen stam vnd geschlecht in Israel?

20. Das gefiel dem priester wol / vnd nam beide den leib-

rock/

& Esthaol sexcenti viri accincti instrumentis bellicis.

12. Et ascenderunt castrametatique sunt in Ciriathiearim in Jehudah. Idcirco vocaverunt, locum ipsum Mahaneh Dan, usq; ad diem hanc: ecce est post Ciriathiearim.

13. Et [12] illinc transeuntes *in* monte Ephraim, venerunt usq; *ad* domum Michah.

14. [13] Loquutiq; sunt quinq; viri qui perrexerant ad explorandum terram Lais: dixeruntq; [14] fratribus suis, Annon nostis quod *est* in ædibus istis Ephod, & Theraphim, & sculptile & conflatile? nunc igitur scitote quid faciatis.

15. Et declinaverunt illuc veneruntq;, [15] domũ adolescentis Levitæ, *qui erat, in* domo Michah, & salutaverunt eum pacifice.

16. Sexcenti autem viri accincti armis bellicis suis [16] consistebant *ad* ostium portæ, qui *erant* de filiis Dan.

17. Et [17] ascendentes quinq; viri qui iverant ad explorandum terram ingressi illuc, tulerunt sculptile & Ephod, & Theraphim, & conflatile: (sacerdos autem [18] stabat ad ostium portæ, cum sexcentis viris accinctis armis bellicis.)

18. [19] Isti inquam ingressi domum Michah, tulerunt sculptile, Ephod & Theraphim, & conflatile, dixitq; ad eos, sacerdos [20] quid facitis?

19. Cui responderunt, Tace pone manum tuam super os tuum, & veni nobiscum, & esto nobis pro patre & sacerdote. [21] Utrum melius *est*, esse te sacerdotem domus viri unius, an esse te sacerdotem tribus & familię in Israel?

20. Et [22] lætatum est cor sacerdotis, tulitq; Ephod, & The-

ra-

est, de Saraa & Esthaol sexcenti viri accincti armis bellicis,

12. Ascendentesq; manserunt in Cariathjarim Judæ: qui locus ex eo tempore castrorum Dan, nomen accepit, & est post tergum Cariathjarim.

13. Inde transierunt in montem Ephraim. Cumque venissent ad domum Michæ,

14. Dixerunt quinq; viri, qui prius missi fuerant ad considerandam terram Lais, cæteris fratribus suis, Nostis quòd in domibus istis sit Ephod, & Theraphim, & sculptile atq; conflatile: videte quid vobis placeat.

15. Et cùm paululum declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Levitæ, qui erat in domo Michæ: salutaveruntque eum verbis pacificis.

16. Sexcenti autem viri ita ut erant armati, stabant ante ostium.

17. At illi qui ingressi fuerant domum juvenis, sculptile & Ephod, & Theraphim, atque conflatile tollere nitebantur, & sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud procul expectantibus.

18. Tulerunt igitur qui intraverant, sculptile, Ephod, & Idola, atq; conflatile. Quibus dixit sacerdos, Quid facitis?

19. Cui responderunt, Tace, & pone digitum super os tuum: venique nobiscum, ut habeamus te patrem ac sacerdotem. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo unius viri, an in una tribu & familia in Israel?

20. Quod cum audisset, acquievit sermonibus eo-

rum,

καὶ ἐκ Εσθαὸλ ἑξακόσιοι ἄνδρες περιεζωσμένοι σκεύη πολεμικά.

12. Καὶ ἀνέβησαν καὶ παρενέβαλον ἐν Καριαθιαρὶμ ἐν Ἰούδα. διὰ τοῦτο ἐκλήθη τῷ τόπῳ ἐκείνῳ παρεμβολὴ Δὰν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· ἰδοὺ κατόπισθεν Καριαθιαρίμ.

13. Καὶ παρῆλθον ἐκεῖθεν ἕως τοῦ ὄρους Εφραίμ, καὶ ἦλθον ἕως οἴκου Μιχά.

14. Καὶ ἀπεκρίθησαν οἱ πέντε ἄνδρες οἱ πορευθέντες κατασκέψασθαι τὴν γῆν Λαισά· καὶ εἶπον πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν· εἰ οἴδατε ὅτι ἔστιν ἐν τοῖς οἴκοις τούτοις Εφοὺδ καὶ Θεραφὶμ καὶ γλυπτὸν καὶ χωνευτόν· καὶ νῦν γνῶτε τί ποιήσετε·

15. Καὶ ἐξέκλιναν ἐκεῖ, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον τοῦ παιδαρίου τοῦ Λευίτου οἶκον Μιχά, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ.

16. Καὶ οἱ ἑξακόσιοι ἄνδρες περιεζωσμένοι σκεύη πολεμικὰ αὐτῶν ἐστηλωμένοι παρὰ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος οἱ ἐκ τῶν υἱῶν Δάν.

17. Καὶ ἀνέβησαν οἱ πέντε ἄνδρες οἱ πορευόμενοι κατασκέψασθαι τὴν γῆν, καὶ ἐπελθόντες ἐκεῖ ἔλαβον τὸ γλυπτὸν καὶ τὸ Εφοὺδ, καὶ τὸ Θεραφίμ, καὶ τὸ χωνευτόν· καὶ ὁ ἱερεὺς ἐστηλωμένος παρὰ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος, καὶ οἱ ἑξακόσιοι ἄνδρες οἱ περιεζωσμένοι σκεύη πολεμικά.

18. Καὶ οὗτοι εἰσῆλθον εἰς οἶκον Μιχά, καὶ ἔλαβον τὸ γλυπτόν, καὶ τὸ Εφούδ, καὶ τὸ Θεραφίμ, καὶ τὸ χωνευτόν· καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὁ ἱερεύς, τί ὑμεῖς ποιεῖτε;

19. Καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, κώφευσον ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ στόμα σου, καὶ ἐλθὲ μεθ' ἡμῶν, καὶ ἔσῃ ἡμῖν εἰς πατέρα καὶ εἰς ἱερέα· μὴ βέλτιον εἶναί σε ἱερέα οἴκου ἀνδρὸς ἑνὸς ἢ γενέσθαι σε ἱερέα φυλῆς καὶ συγγενείας ἐν Ισραήλ;

20. Καὶ ἠγαθύνθη ἡ καρδία τοῦ ἱερέως· καὶ ἔλαβεν τὸ Εφούδ,

Michæ Idolum aufertur.

καὶ τὸ Θεραφίμ, καὶ τὸ γλυπτὸν καὶ τὸ χωνευτόν, καὶ εἰσῆλθεν ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ·

21. Καὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἀπῆλθον καὶ ἔθηκαν τὴν παροικίαν καὶ τὴν κτῆσιν αὐτῶν τὴν ἔνδοξον ἔμπροσθεν αὐτῶν.

22. Αὐτοὶ δὲ ἐμάκρυναν ἀπὸ οἴκου Μιχά. καὶ ἰδοὺ Μιχὰ καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ὄντες ἐν τῇ οἰκίαις μετὰ τοῦ οἴκου Μιχά, ἔκραζον καὶ κατέλαβον τοὺς υἱοὺς Δάν·

23. Καὶ ἐβόησαν πρὸς υἱοὺς Δάν· καὶ ἐπέστρεψαν οἱ υἱοὶ Δὰν τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ εἶπον πρὸς Μιχά, τί ἐστίν σοι ὅτι ἔκραξας;

24. Καὶ εἶπεν, τοὺς θεούς μου ἐποίησα ἐλάβετε, καὶ τὸν ἱερέα, καὶ ἀπήλθετε· καὶ τί μοι ἔτι, καὶ τί τοῦτό μοι λέγετε, τί τοῦτο κράζεις;

25. Καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν οἱ υἱοὶ Δάν, μὴ ἀκουσθήτω ἡ φωνή σου μεθ' ἡμῶν, μήποτε ἀπαντήσωσιν ὑμῖν ἄνδρες κατώδυνοι ψυχῇ, καὶ προσθήσεις τὴν ψυχήν σου καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ οἴκου σου.

26. Καὶ ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ Δὰν εἰς τὴν ὁδὸν αὐτῶν· καὶ εἶδεν Μιχά ὅτι ἰσχυρότεροι αὐτοῦ εἰσίν, καὶ ἐξένευσεν καὶ ἀνέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

27. Καὶ αὐτοὶ ἔλαβον ὅσα ἐποίησεν Μιχά, καὶ τὸν ἱερέα ὃς ἦν αὐτῷ· καὶ ἦλθον ἐπὶ Λαϊσά ἐπὶ λαὸν ἡσυχάζοντα καὶ πεποιθότα. καὶ ἐπάταξαν αὐτοὺς ἐν στόματι ῥομφαίας, καὶ τὴν πόλιν ἐνέπρησαν πυρί.

28. Καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐξαιρούμενος, ὅτι μακράν ἐστιν ἀπὸ Σιδῶνος, καὶ λόγος οὐκ ἔστιν αὐτοῖς μετὰ ἀνθρώπου· καὶ αὕτη ἐν κοιλάδι ἥ ἐστιν τοῦ οἴκου Ροάβ. καὶ ᾠκοδόμησαν τὴν πόλιν, καὶ κατῴκησαν ἐν αὐτῇ·

29. Καὶ ἐκάλεσαν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Δάν, κατὰ τὸ ὄνομα Δὰν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ὃς ἐγεννήθη τῷ Ισραήλ. καὶ ἦν Λαῒς ὄνομα τῇ πόλει τὸ πρότερον.

rum, & tulit Ephod & Idola, ac ſculptile, & profectus eſt cum eis.

21. Qui cum pergerent, & ante ſe ire feciſſent parvulos ac jumenta, & omne quod erat pretioſum,

22. Jamque à domo Michæ eſſent procul, viri qui habitabant in ædibus Michæ conclamantes ſecquuti ſunt,

23. Et poſt tergum clamare cœperunt. Qui cùm reſpexiſſent, dixerunt ad Micham, Quid tibi vis? cur clamas?

24. Qui reſpondit, Deos meos quos mihi feci, tuliſtis, & ſacerdotem, & omnia quæ habeo: & dicitis, Quid tibi eſt?

25. Dixeruntque ei filii Dan, Cave ne ultrà loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati, & ipſe cum omni domo tua pereas.

26. Et ſic cœpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas quòd fortiores ſe eſſent, reverſus eſt in domum ſuam.

27. Sexcenti autem viri tulerunt ſacerdotem, & quæ ſuprà diximus: veneruntque in Lais ad populum quieſcentem atq; ſecurum, & percuſſerunt eos in ore gladii: urbemque incendio tradiderunt,

28. Nullo penitus ferente præſidium, eò quòd procul habitarent à Sidone, & cum nullo hominum haberent quicquam ſocietatis ac negotii. Erat autem civitas ſita in regione Rohob: quam rurſum extruentes habitaverunt in ea,

29. Vocato nomine civitatis Dan, juxta vocabulum patris ſui quem genuerat Iſrael, quæ prius Lais dicebatur.

raphim, & ſculptile, & 23 ingreſſus eſt medium populi.

21. Et converſi abierunt, poſueruntq; parvulos, & jumenta & pretioſa ante ſe.

22. 24 Quum autem procul eſſent à domo Michah, viri qui *erant* in domibus quæ *erant* 25 juxta domum Michah, congregati ſunt, perſequutiq; ſunt filios Dan:

23. Ac clamaverunt ad filios Dan: 26 qui vertentes facies ſuas, dixerunt ad Michah, Quid tibi, quod congregatus es?

24. 27 Reſpondit, Deos meos quos feci, tuliſtis, & ſacerdotem & abiiſtis: & quid mihi ultra? & cur hoc 28 dicitis mihi, Quid tibi?

25. 1 Cui reſponderunt filii Dan, Ne audire facias vocem tuam nobiſcum, ne forte irruant in vos viri amari animo, & 29 perdas animam tuam, & animam domus tuæ.

26. Et pergebant 30 viri Dan in viam ſuam: videns autem Michah quod fortiores ſe eſſent, converſus eſt, ac rediit domum ſuam.

27. Ipſi ergo acceperunt quod fecerat Michah, & ſacerdotem 31 quem habebat, veneruntq; ad Lais, ad populum quieſcentem, & confidentem, percuſſeruntq; eos acie gladii, ac urbem ſuccenderunt igni.

28. Et non *fuit* liberator, quia longinqua 32 erat à Sidon nec commercium *erat* eis cum *quovis* homine: ea autem *ſita erat* in valle quę *erat* ipſi Bethrehob: 33 inſtauraverũt autem urbem, & manſerunt in ea.

29. Vocaveruntq; nomen urbis Dan, 34 de nomine Dan patris ſui, qui natus fuerat ipſi Iſrael: & quidem Lais nomen *erat* urbi 35 prius.

rock / das heiligthumb vnd bilde / vnd kam mit vnter das volck.

21. Vnd da ſie ſich wandten vnd hinzogen / ſchickten ſie die kindlein vnd das vieh / vnd was ſie köſtlichs hatten vor jnen her.

22. Da ſie nu fern von Michas haus kamen / ſchrien die menner ſo in den heuſern waren / bey Michas haus / vnd folgeten den kindern Dan nach / vnd rieffen den kindern Dan.

23. Sie aber wandten jr andlitz vmb / vnd ſprachen zu Micha / Was iſt dir / das du alſo ein geſchrey machſt?

24. Er antwortet / Jr habt meine Götter genomen / die ich gemacht hatte / vnd den Prieſter / vnd zihet hin / vnd was hab ich nu mehr? Vnd jr fraget noch was mir feile?

25. Aber die kinder Dan ſprachen zu jm / Laß deine ſtim nicht hören bey vns / das nicht auff dich ſtoſſen zornige leute / vnd deine ſeele / vnd deines hauſes ſeelen nicht auffgereumet werden.

26. Alſo giengen die kinder Dan / jres weges. Vnd Micha / da er ſahe das ſie jm zu ſtarck waren / wand er ſich / vnd kam wider zu ſeinem hauſe.

27. Sie aber namen / das Micha gemacht hatte / vnd den Prieſter den er hatte / vnd kamen an Lais an ein ſtill ſicher volck / vnd ſchlugen ſie mit der ſcherffe des ſchwerts / vnd verbrandten die ſtadt mit fewr.

28. Vnd war niemandt der ſie errettet / denn ſie lag fern von Zidon / vnd hatten mit den leuten nichts zuſchaffen / vnd ſie lag im grunde / welcher an Beth Rehob ligt. Da baweten ſie die ſtad vnd woneten drinnen /

29. Vnd nenneten ſie Dan / nach dem namen jres vaters Dan / der von Iſrael geborn war / vnd die ſtadt hies vorzeiten Lais.

23. Venit in medium p. & converterunt ſe & iverunt, & parvulum.

24. & ipſi elongaverant ſe a. d. M.

25. cum domo M.

26. et verterunt ſ. ſ. & dix.

27. & dixit.

28. dicetis ad me q. t? & dixerunt ad eum f. D.

29. colligas.

30. filij Dan in v. ſ. & vidit M. q. fortes ipſi pra ſe, & vertit ſe.

31. quierat ei & ven. ſuper L. ſuper pop. & cet. eos ad os gladij.

32. ipſa à S. & verbum non eis.

33. et ædificaverunt.

34. in nomine.

35. in principio.

518 ♁

30. Vnd die kinder Dan richteten für sich auff das bilde. Vnd Jonathan der sohn Gerson / des sohns Manasse vnd seine söne / waren Priester vnter dem stam der Daniter / biß an die zeit / da sie aus dem lande gefangen gefürt worden.

31. Vnd satzten also vnter sich das bilde Micha / das er gemacht hatte / so lange als das haus Gottes war zu Silo.

Das XIX. Cap.

ZV der zeit war kein könig in Israel. Vnd ein Leuitischer man war frembdling / an der seiten des gebirges Ephraim / vnd hatte jm ein kebsweib zum weibe genomen von Bethlehem Juda.

2. Vnd da sie hatte neben jm gehuret / lieff sie von jm zu jres vaters hause gen Bethlehem Juda / vnd war daselbs vier monden lang.

3. Vnd jr man macht sich auff / vnd zoch jr nach / das er freundlich mit jr redet / vnd sie wider zu sich holet / vnd hatte einen knaben vnd ein par esel mit sich. Vnd sie füret jn in jres vaters hauß. Da jn aber der dirnen vater sahe / ward er fro vnd empfieng jn.

4. Vnd sein schweher der dirnen vater hielt jn / das er drey tage bey jm blieb / assen vnd truncken vnd blieben des nachts da.

5. Des vierden tags machten sie sich des morgens frůe auff / vnd er stund auff vnd wolt zihen. Da sprach der dirnen vater zu seinem eidam / Labe dein hertz vor mit eim bissen brots / darnach solt jr ziehen.

6. Vnd sie satzten sich vnd assen beide mit einander vnd truncken. Da sprach der dirnen vater zu dem man / Lieber / bleib vber nacht / vnd laß dein hertz guter ding sein.

Da

16. *trans migrare terram.*

17. *dieb9 esse domū Dei in S.*

Cap. 19.

1. *& rex non in Is. & fuit vir L. peregrinās in l.m.E. & accepit.*

2. *super illum cō. ejus & ivit ab(sc. illis, qui erant)cū eo ad d. p. s. ad B.* 3. *& surrexit v.e. & ivit post e. ad loquendum super cor e. ad r.e. & puer ejus cum ipso.* 4. *& vidit eum pa. p. & lat.* 5. *apprehendit eum.*

6. *in die q. & manicarunt in mane, & sur. ad eundum. & dixit.*

519:

7. *ambo ipsi p.* 8. *velis quaeso, & pernocta, & bonū erit cordi tuo.*

30. Erexerunt autem sibi filii Dan sculptile: Jehonathan autem filius Gersom filii Menasseh, ipse & filii ejus fuerunt sacerdotes tribui Danitæ usq; *ad* diem [36] captivitatis terræ,

31. Erexerunt inquam sibi sculptile ipsius Michah quod fecerat, cunctis [37] diebus quibus fuit domus Dei in Siloh.

CAP. XIX.

FUit præterea diebus illis, [1] quibus rex non *erat* in Israel, vir *quidam* Levita ut peregrinus habitans in lateribus montis Ephraim, accepit sibi uxorem concubinam de Bethlehem Jehudah.

2. Fornicata est autem [2] apud eum concubina illa, & recessit ab eo ad domum patris sui in Bethlehem Jehudah: fuitq; ibi dies *aliquot*, *nempe* quatuor menses.

3. [3] Surgens autem vir ejus, perrexit post eam, ut loqueretur ad cor ejus, ad reducendam eam: habens secum puerum suum, & par asinorum: *ea* vero introduxit eum *in* domum patris sui: [4] quem cum vidisset pater puellę, lętatus est in occursum ejus.

4. Et [5] amplexatus est eum socer ejus pater puellæ, mansitq; cum eo tribus diebus: comederuntq; ac biberunt, pernoctaverūtq; illic.

5. Fuit vero [6] die quarta quum summo mane surrexissent, surrexit & ille ut abiret. Tum dixit pater puellæ ad generum suum, Fulci cor tuum buccella panis, & postea abibitis.

6. Sederunt ergo, ac comederunt [7] ambo pariter, & biberunt: postea dixit pater puellæ ad virum, [8] Acquiesce quæso ut pernoctes, & jucundetur cor tuum.

Quum

30. Posueruntque sibi sculptile & Jonatham filium Gersom filii Moysi, ac filios ejus sacerdotes in tribu Dan, usque ad diem captivitatis suæ.

31. Mansitque apud eos idolum Michę omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo.

CAP. XIX.

IN diebus illis non erat rex in Israel. Fuit quidā vir Levites, habitans in latere montis Ephraim, qui accepit uxorem de Bethlehem Juda:

2. Quæ reliquit eum, & reversa est in domum patris sui in Bethlehem, mansitque apud eum quatuor mensibus.

3. Secutusque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, & secum reducere, habens in comitatu puerum & duos asinos: quæ suscepit eum, & introduxit in domum patris sui. Quod cum audisset socer ejus, eumque vidisset, occurrit ei lætus,

4. Et amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo & bibens familiariter.

5. Die autem quarto de nocte consurgens, proficisci voluit. Quem tenuit socer, & ait ad eum, Gusta prius pusillum panis, & conforta stomachum, & sic proficisceris.

6. Sederuntque simul, ac comederunt & biberunt. Dixitque pater puellæ ad generum suum, Quęso te ut hodie hîc maneas, pariterque lætemur.

At

30. Καὶ ἀνέστησαν ἑαυτοῖς υἱοὶ Δὰν τὸ γλυπτόν. καὶ Ἰωνάθαν υἱὸς Γηρσὼν υἱοῦ Μανασσῆ αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἦσαν ἱερεῖς τῇ φυλῇ Δὰν ἕως τῆς ἡμέρας τῆς μετοικεσίας τῆς γῆς.

31. Καὶ ἔταξαν ἑαυτοῖς τὸ γλυπτὸν Μιχὰ ὃ ἐποίησεν πάσας τὰς ἡμέρας ὅσας ἦν ὁ οἶκος τοῦ θεοῦ ἐν Συλώ.

Κεφαλ. ιθ.

ΚΑὶ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ βασιλεὺς οὐκ ἦν ἐν Ἰσραήλ. καὶ ἐγένετο ἀνὴρ Λευίτης παροικῶν ἐν μηροῖς ὄρους Ἐφραίμ, καὶ ἔλαβεν ἑαυτῷ ὁ ἀνὴρ γυναῖκα παλλακὴν ἐκ Βηθλεὲμ Ἰούδα.

2. Καὶ ὠργίσθη αὐτῷ ἡ παλλακὴ αὐτοῦ. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτῆς εἰς Βηθλεὲμ Ἰούδα, καὶ ἐγένετο ἐκεῖ ἡμέρας τετράμηνον.

3. Καὶ ἀνέστη ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ ἐπορεύθη κατόπισθεν αὐτῆς τοῦ λαλῆσαι ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῆς, τοῦ διαλλάξαι αὐτήν, καὶ τὸ παιδάριον αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ζεῦγος ὑποζυγίων· καὶ ἐπορεύθη ἕως οἴκου πατρὸς αὐτῆς. καὶ εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ τῆς νεάνιδος, καὶ παρῆν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.

4. Καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ ὁ πατὴρ τῆς νεάνιδος, καὶ ἐκάθισεν μετ᾽ αὐτοῦ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον καὶ ὕπνωσαν ἐκεῖ.

5. Καὶ ἐγενήθη τῇ ἡμέρᾳ τῇ τετάρτῃ καὶ ὤρθρισαν τοπρωΐ, καὶ ἀνέστη τοῦ ἀπελθεῖν. καὶ εἶπεν ὁ πατὴρ τῆς νεάνιδος πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, στήρισον τὴν καρδίαν σου κλάσματι ἄρτου, καὶ μετὰ τοῦτο πορεύεσθε.

6. Καὶ ἐκάθισαν καὶ ἔφαγον ἀμφότεροι ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἔπιον. καὶ εἶπεν ὁ πατὴρ τῆς νεάνιδος πρὸς τὸν ἄνδρα, δεξάμενος αὐλίσθητι, καὶ ἀγαθυνθήτω ἡ καρδία σου.

Καὶ

Effrenata Gabaonitarum libido.

Effrenata Gabaonitarum libido.

7. Καὶ ἀνέςη ὁ ἀνὴρ ἀπελθεῖν· κ̀ ἐβιάσατο αὐτὸν ὁ γαμβρὸς αὐτȣ̃, κ̀ ἐκάθησεν κ̀ ηὐλίσθη ἐκεῖ.

8. Καὶ ὤρθρισεν τὸ πρωῒ τῇ ἡμέρα τῇ πέμπτῃ τοῦ ἀπελθεῖν. Κ εἶπεν ὁ πατὴρ τῆς νεάνιδος, ςήρισον δὴ τὴν καρδίαν σου ἄρτῳ κ̀ ςρατεύθητι ἕως κλίνῃ ἡ ἡμέρα. κ̀ ἔφαγον κ̀ ἔπιον ἀμφότεροι.

9. Καὶ ἀνέςη ὁ ἀνὴρ τοῦ ἀπελθεῖν αὐτὸς κ̀ ἡ παλλακὴ αὐτȣ̃, κ̀ τὸ παιδάριον αὐτȣ̃· κ̀ εἶπεν αὐτῷ ὁ γαμβρὸς αὐτȣ̃ ὁ πατὴρ τῆς νεάνιδος, ἰδοὺ δὴ κέκλικεν ἡ ἡμέρα εἰς ἑσπέραν, κατάλυσον δὴ ὧδε ἔτι σήμερον κ̀ μείνατε ὧδε, κ̀ ἀγαθυνθήτω ἡ καρδία σου, κ̀ ὀρθριεῖτε αὔριον εἰς τὴν ὁδὸν ὑμῶν, κ̀ ἀπελεύσῃ εἰς τὸ σκήνωμά σου.

10. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ὁ ἀνὴρ αὐλισθῆναι· κ̀ ἀνέςη κ̀ ἀπῆλθεν κ̀ παρεγένετο ἕως κατέναντι Ιεβȣ̃ς, αὕτη ἐςὶν Ιερουσαλήμ, κ̀ μετ' αὐτȣ̃ ζεῦγος ὑποζυγίων ἐπισεσαγμένων κ̀ ἡ παλλακὴ αὐτȣ̃ μετ' αὐτȣ̃.

11. Αὐτοὶ κατὰ Ιεβοῦς, κ̀ ἡ ἡμέρα κεκλικυῖα σφόδρα. κ̀ εἶπεν τὸ παιδάριον πρὸς τὸν κύριον αὐτȣ̃, δεῦρο δὴ κ̀ ἐκκλίνωμεν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ιεβουσαίου ταύτην, κ̀ αὐλισθῶμεν ἐν αὐτῇ.

12. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος αὐτȣ̃, οὐ μὴ ἐκκλινοῦμεν εἰς πόλιν ἀλλοτρίου ἣ οὐκ ἔςιν ἐκ τῶν υἱῶν Ισραήλ, κ̀ παρελευσόμεθα ἕως Γαβαά.

13. Καὶ εἶπεν τῷ παιδαρίῳ αὐτȣ̃, δεῦρο κ̀ ἐγγίσωμεν ἑνὶ τῶν τόπων, κ̀ αὐλισθῶμεν ἐν Γαβαὰ ἢ ἐν Ραμᾷ.

14. Καὶ παρῆλθον, κ̀ ἔδυ αὐτοῖς ὁ ἥλιος ἐχόμενα τῆς Γαβαά, ἥ ἐςιν τȣ̃ Βενιαμίν.

15. Καὶ ἐξέκλιναν ἐκεῖ τȣ̃ εἰσελθεῖν κ̀ καταλῦσαι ἐν Γαβαά. κ̀ εἰσῆλθεν κ̀ ἐκάθισεν ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως, κ̀ οὐκ ἔςιν ἀνὴρ ὁ συνάγων αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον τȣ̃ καταλῦσαι.

Καὶ

7. At ille consurgens, cœpit velle proficisci. Et nihilominus obnixè eum socer tenuit, & apud se fecit manere.

8. Manè autem facto, parabat Levites iter. Cui socer rursum, Obsecro, inquit, ut paululum cibi capias, & assumptis viribus, donec increscat dies, postea proficiscaris. Comederunt ergo simul.

9. Surrexitq; adolescens, ut pergeret cum uxore sua & puero. Cui rursum loquutus est socer, cõsidera quòd dies ad occasum declivior sit, & propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficisceris, ut vadas in domum tuam.

10. Noluit gener acquiescere sermonibus ejus: sed statim perrexit, & venit contra Jebus, quæ altero nomine vocatur Jerusalem, ducens secum duos asinos onustos, & concubinam.

11. Jamque aderant juxta Jebus, & dies mutabatur in noctem: dixitque puer ad dominum suum, Veni, obsecro, declinemus ad urbem Jebusæorum, & maneamus in ea.

12. Cui respondit dominus, Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non est de filiis Israel, sed transibo usque Gabaa.

13. Et cùm illuc pervenero, manebimus in ea, aut certè in urbe Rama.

14. Transierunt ergo Jebus, & cœptum carpebant iter, occubuitque eis sol juxta Gabaa, quæ est in tribu Benjamin:

15. Diverteruntque ad eam, ut manerent ibi. Quò cum intrassent, sedebant in platea civitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio.

Et

7. Quum vero surrexisset vir ille ut pergeret, compulit eum socer ejus: reversus itaq; est & pernoctavit ibi.

8. [9] Surrexit postea summo mane die quinta ut pergeret: & dixit pater puellæ, Fulci quæso cor tuum. Tardaverunt itaq; *eum*, [10] donec inclinaretur dies comederuntq; ambo.

9. Tandem surrexit vir ille, [11] ut abiret ipse & concubina ejus & puer ejus: tum dixit ei socer ejus pater puellæ. En jam remissior facta est dies, [12] ut occidat, *propterea* pernoctate quæso, ecce [13] mansio *est* diei: pernocta *ergo* hic, & jucundetur cor tuum, & summo mane surgetis cras in viam vestram, pergesq; in tabernaculum tuum.

10. [14] Noluit autem ille pernoctare, sed surgens abiit, venitq; è regione Jebus (ipsa *est* Jerusalaim) & cum eo par asinorum onustorum & [15] concubina ejus.

11. Quum autem essent juxta Jebus dies descenderat valde: dixitq; puer domino suo, Veni obsecro, divertamus ad urbem Jebusæorum hanc, ut pernoctemus in ea.

12. Cui respondit dominus ejus, ne divertamus ad *ullam* urbem alienigenarum quæ non *est* de filiis Israel, sed transeamus usq; *ad* Gibah.

13. Dixit præterea puero suo, [16] Age accedamus ad alterum locorum ut pernoctemus in Gibah, vel Ramah.

14. Transeuntes igitur abierunt: & occubuit eis sol juxta Gibah, quæ *est* Binjamin.

15. Diverterunt itaq, illuc, [17] ut ingrederentur ad pernoctandum in Gibah: & ingressus sedit in platea civitatis, nec fuit quisquam qui colligeret eos in domum ad pernoctandum.

Ecce

7. Da aber der man auffstund / vnd wolt zihen / nötiget jn sein schweher / das er vber nacht da bleib.

8. Des morgens am fünfften tag / macht er sich frůe auff / vnd wolt zihen / Da sprach der dirnen vater / lieber / labe dein hertz / vnd laß vns verzihen / biß sich der tag neiget. Vnd assen also die beide miteinander.

9. Vnd der man macht sich auff / vnd wolt zihen mit seinem kebsweibe / vnd mit seinem knaben. Aber sein schweher der dirnen vater / sprach zu jm / Sihe / der tag lest abe / vnd wil abend werden / bleib vber nacht / Sihe / hie ist herberge noch diesen tag / bleib hie vber nacht / vnd laß dein hertz guter ding sein / morgen so stehet jr frůe auff vnd zihet ewers weges zu deiner hütten.

10. Aber der man wolt nicht vber nacht bleiben / sondern macht sich auff / vnd zoch hin / vnd kam biß für Jebus / das ist Jerusalem / vnd sein par esel beladen / vnd sein kebsweib mit jm.

11. Da sie nu bey Jebus kamen / fiel der tag fast dahin. Vnd der knabe sprach zu seinem herrn / Lieber / zeuch vnd laß vns in diese stad der Jebusiter einkeren / vnd vber nacht drinnen bleiben.

12. Aber sein herr sprach zu jm / Wir wöllen nicht in der frembden stad einkeren / die nicht sind von den kindern Israel / sondern wollen hinüber gen Gibea.

13. Vnd sprach zu seinem knaben / gehe fort / das wir hinzu komen an einen ort / vnd vber nacht zu Gibea oder zu Rama bleiben.

14. Vnd sie zogen fort vnd wandelten / vnd die Sonne gieng jnen vnter hart bey Gibea / die da ligt vnter BenJamin.

15. Vnd sie kereten daselbs ein / das sie hinein kemen / vnd vber nacht zu Gibea blieben. Da er aber hinein kam / satzt er sich in der stadt gassen / denn es war niemandt / der sie die nacht im hause herbergen wolt

 Vnd

Et surrexit vir ille ad eundum, & vim fecit in eum. 9. & mane cavit in mane in d. q. ad eundum. 10. eusque declinare diem & c. ambo ipsi. 11. ad eundum. 12. ad advesperascendum. 13. castrametati (vel, manere) diei (sc. est .i. est tempus diei, quo divertendum est aliquo, ubi subsistatur:) p. h. & bonum erit cor tuum, & manicabitis cr. 14. & non voluit vir ille p. & surrexit & a. & venit usq; è regione J. 15. pellex ejus secum. Ipsi cum Jebus, & dies &c. puer ad dom. suum: v.o. & div. &cet. & pernoctabimus in ea. Et dixit ad ipsum d. e. non divertemus a. u. alienigena. 16. vade & appropinquabimus in unum lo. & pernoctabimus in G. v. R. & transierunt & abi. & intravit eis. 17. ad intrandum

& ad pern. in G. & venit & sedit in p. c. & nõ vir colligens.

18. & vir ille d. m. E, & ipse peregrinans (erat) in G.

19. Et levavit o. s. & v. v. i. d. in pl. &c. quò ibis, & u. venies. 2. Et dixit ad ipsũ: transeuntes (sumus) nos.

520:

20. ego.

21. vadẽs, & non vir colligens me i. d. & etjam p. & f. est.

22. servi tuis: n. p. omnis verbi.

23. pernoctes.

24. ipsi bonificarunt cor s. & ecce v. c. viri Belial circuierunt domum p. super o. & d. ad virum dominũ d. senem illum: e. v. q. venit ad d. t. & cognoscemus e.

25. & egressus est ad.

26. ad eos.

16. Vnd sihe/ da kam ein alter man von seiner erbeit vom felde am abend/ vnd er war auch vom gebirge Ephraim/ vnd ein frembdling zu Gibea. Aber die leute des orts waren kinder Jemini.

17. Vnd da er seine augen auffhub/ vnd sahe den gast auff der gassen/ sprach er zu jm/ Wo wiltu hin? vnd wo kompstu her?

18. Er aber antwortet jm/ Wir reisen von Bethlehem Juda/ biß wir komen an die seite des gebirges Ephraim/ daher ich bin/ vnd bin gen Bethlehem Juda gezogen/ vnd zihe jtzt zum hause des HERRN/ vnd niemandt wil mich herbergen.

19. Wir haben stroh vnd futter für vnser esel/ vnd brot vnd wein für mich vnd deine magd vnd für den knaben/ der mit deinem knecht ist/ das vns nichts gebricht.

20. Der alte man sprach/ Friede sey mit dir/ alles was dir mangelt/ findestu bey mir/ bleib nur vber nacht nicht auff der gassen.

21. Vnd füret jn in sein haus/ vnd gab den eseln futter/ vnd sie wuschen jre füsse/ vnd assen vnd truncken.

22. Vnd da jr hertz nu guter dinge war/ Sihe/ da kamen die leute der stadt/ böse buben/ vnd vmbgaben das haus/ vnd pochten an die thür/ vnd sprachen zu dem alten man/ dem haußwirt/ Bringe den man eraus/ der in dein hauß komen ist/ das wir jn erkennen.

23. Aber der man der haußwirt gieng zu jnen heraus/ vnd sprach zu jnen/ Nicht

16. Ecce autem vir senex veniebat ab opere suo ex agro vesperi, 18 qui *erat* de monte Ephraim, & peregrinabatur in Gibah: at viri loci illius *erant* filii Jemini.

17. 19 Quumq; levasset oculos suos, vidit virum istum deambulantem per plateam civitatis: dixitq; vir ille senex, Quo vadis & unde venis?

18. Cui respondit, Transimus nos de Bethlehem Jehudah usq; *ad* latera montis Ephraim: unde 20 sum: perrexi namq; usq; *ad* Bethlehem Jehudah, & *ad* domum Jehovæ 21 vado, & non est quisquam qui colligat me in domum.

19. Quum & palea etjam & fœnum sit pro asinis nostris, & etjam panis præterea & vinum est mihi & ancillæ tuæ, & puero *qui est* cum 22 servo tuo: non *est* penuria ullius rei.

20. Dixitq; vir ille senex, Pax tibi: veruntamen omnis penuria tua *sit* super me, tantum in platea ne 23 manseris.

21. Introduxit igitur eum in domum suam, pabulumq; prębuit asinis: postea laverunt pedes suos, comederuntq; ac biberunt.

22. 24 Quumq; ipsi exhilararent cor suum, ecce viri civitatis, viri impii, gyraverunt juxta domum, pulsantes ostium: dixeruntq; viro illi domino domus, Seni illi, dicendo, Educ virum qui ingressus est domum tuam, ut cognoscamus eum.

23. 25 Egressus est autem ad eos vir ille dominus domus, dixitq; 26 eis, Ne fra-

16. Et ecce, apparuit homo senex, revertens de agro & de opere suo vesperi, qui & ipse de monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa. Homines autem regionis illius erant filii Jemini.

17. Elevatisque oculis, vidit senex sedẽtem hominem cum sarcinulis suis in platea civitatis: & dixit ad eum, Unde venis? & quò vadis?

18. Qui respondit ei, Profecti sumus de Bethlehem Juda, & pergimus ad locum nostrum, qui est in latere montis Ephraim, unde ieramus in Bethlehem: & nunc vadimus ad domum Dei, nullusque sub tectum suum nos vult recipere,

19. Habentes paleas & fœnum in asinorum pabulum, & panem ac vinum in meos & ancillæ tuæ usus, & pueri qui mecum est: nulla re indigemus, nisi hospitio.

20. Cui respondit senex, Pax tecum sit, ego præbebo omnia quæ necessaria sunt: tantùm, quæso, ne in platea maneas.

21. Introduxitque eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit: ac postquàm laverunt pedes suos, recepit eos in convivium.

22. Illis epulantibus, & post laborem itineris, cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri civitatis illius, filii Belial, (id est, absque jugo,) & circundantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes, Educ virum qui ingressus est domum tuam, ut abutamur eo.

23. Egressusq; est ad eos senex, & ait, Nolite fratres, nolite facere malum

16. Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πρεσβύτης εἰσῆλθεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἑσπέρας, καὶ ὁ ἀνὴρ ἐξ ὄρους Ἐφραίμ, καὶ αὐτὸς παρῴκει ἐν Γαβαά, καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου υἱοὶ Βενιαμίν.

17. Καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδεν τὸν ἄνδρα τὸν ὁδοιπόρον ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως· καὶ εἶπεν ὁ ἀνὴρ ὁ πρεσβύτης, ποῦ πορεύῃ; καὶ πόθεν ἔρχῃ;

18. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· Διαβαίνομεν ἡμεῖς ἐκ Βηθλεὲμ Ἰούδα ἕως μηρῶν ὄρους τοῦ Ἐφραίμ. ἐκεῖθεν δὲ ἐγώ εἰμι, καὶ ἐπορεύθην ἕως Βηθλεὲμ Ἰούδα, καὶ εἰς τὸν οἶκόν μου ἐγὼ ἀποτρέχω, καὶ οὐκ ἔστιν ἀνὴρ συνάγων με εἰς οἰκίαν.

19. Καί γε ἄχυρα καὶ χορτάσματα ὑπάρχει τοῖς ὄνοις ἡμῶν, καί γε ἄρτος καὶ οἶνος ὑπάρχει μοι καὶ τῇ δούλῃ σου, καὶ τῷ παιδαρίῳ τοῖς δούλοις σου, οὐκ ἔστιν ὑστέρημα παντὸς πράγματος.

20. Καὶ εἶπεν ὁ ἀνὴρ ὁ πρεσβύτης, εἰρήνη σοι, πλὴν πᾶν τὸ ὑστέρημά σου ἐπ᾽ ἐμέ, πλὴν ἐν τῇ πλατείᾳ μὴ καταλύσῃς.

21. Καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ παρενέβαλεν τοῖς ὑποζυγίοις αὐτοῦ, καὶ ἐνίψαντο τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον.

22. Αὐτῶν δὲ ἀγαθυνθέντων τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως ἄνδρες υἱοὶ παρανόμων περιεκύκλωσαν τὴν οἰκίαν, καὶ ἔκρουσαν ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ εἶπαν πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν κύριον τῆς οἰκίας τὸν πρεσβύτην, λέγοντες, ἐξάγαγε τὸν ἄνδρα τὸν εἰσελθόντα εἰς τὴν οἰκίαν σου, ἵνα γνῶμεν αὐτόν.

23. Καὶ ἐξῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ ἀνὴρ ὁ κύριος τῆς οἰκίας, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, μηδαμῶς

Effrenata Gabaonitarum libido.

Effrenata Gabaonitarum libido.

ἀδελφοί μου, μὴ πονηρεύσησθε μετὰ τὸ εἰσελθεῖν τὸν ἄνδρα τοῦτον εἰς τὴν οἰκίαν μου, μὴ ποιήσητε τὴν ἀφροσύνην ταύτην.

24. Ἰδοὺ ἡ θυγάτηρ μου ἡ παρθένος καὶ ἡ παλλακή· ἐξάξω δὴ αὐτάς, καὶ ταπεινώσατε αὐτάς, καὶ ποιήσατε αὐταῖς τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ὑμῶν, καὶ τῷ ἀνδρὶ τούτῳ μὴ ποιήσητε τὸ ῥῆμα τῆς ἀφροσύνης ταύτης.

25. Καὶ οὐκ ἠθέλησαν οἱ ἄνδρες ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἐπελάβετο ὁ ἀνὴρ τῆς παλλακῆς, καὶ ἐξήγαγεν αὐτὴν πρὸς αὐτοὺς ἔξω. καὶ ἔγνωσαν αὐτήν, καὶ ἐνέπαιξαν αὐτῇ ὅλην τὴν νύκτα ἕως τοπρωΐ· καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὴν ἅμα τῷ ἀναβῆναι τὸν ὄρθρον.

26. Καὶ ἦλθεν ἡ γυνὴ τοπρωΐ, καὶ ἔπεσεν παρὰ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος τοῦ οἴκου τοῦ ἀνδρὸς οὗ ἦν ὁ κύριος αὐτῆς ἐκεῖ ἕως οὗ διέφαυσεν.

27. Καὶ ἀνέστη ὁ κύριος αὐτῆς τοπρωΐ, καὶ ἤνοιξεν τὰς θύρας τοῦ οἴκου, καὶ ἐξῆλθεν τοῦ ἀπελθεῖν εἰς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· καὶ ἰδοὺ ἡ γυνὴ ἡ παλλακὴ αὐτοῦ πεπτωκυῖα παρὰ τὴν θύραν, καὶ αἱ χεῖρες αὐτῆς ἐπὶ τὸ πρόθυρον.

28. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτήν, ἀνάστηθι καὶ ἀπέλθωμεν· καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ, ἀλλὰ ἐτεθνήκει. καὶ ἀνέλαβεν αὐτὴν ἐπὶ τὸ ὑποζύγιον, καὶ ἀνέστη ὁ ἀνήρ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.

29. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἔλαβεν μάχαιραν, καὶ ἐπελάβετο τῆς παλλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐμέλισεν αὐτὴν κατὰ τὰ ὀστᾶ αὐτῆς εἰς δώδεκα μερίδας, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὰ εἰς πάσας φυλὰς Ἰσραήλ.

30. Καὶ ἐγένετο πᾶς ὁ ὁρῶν ἔλεγε· οὔτε ἐγενήθη οὔτε ὤφθη οὕτως ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἀναβάσεως υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. θέσθε δὴ ἑαυτοῖς περὶ αὐτῆς βουλὴν καὶ λαλήσατε.

hoc: quia ingressus est homo hospitium meum, & cessate ab hac stultitia:

24. Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, & vestram libidinē compleatis: tantum, obsecro, ne scelus hoc contra naturam, operemini in virum.

25. Nolebant acquiescere sermonibus illius: quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam: qua cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam manè.

26. At mulier recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, ubi manebat dominus suus, & ibi corruit.

27. Mane facto, surrexit homo, & aperuit ostium, ut cœptam expleret viam: & ecce concubina ejus jacebat ante ostium sparsis in limine manibus.

28. Cui ille, putans eam quiescere, loquebatur, Surge, & ambulem⁹. Qua nihil respondente, intelligens quòd erat mortua, tulit eam, & imposuit asino, reversusque est in domum suam.

29. Quam cum esset ingressus, arripuit gladium, & cadaver uxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israel.

30. Quod cùm vidissent singuli, conclamabant, Nunquam res talis facta est in Israel ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Ægypto, usq; in præsens tempus: ferte sententiam, & in commune decernite, quid facto opus sit.

tres mei, ne male faciatis obsecro: posteaquam ingressus est vir iste 27 domum meam, ne faciatis nefas hoc.

24. En filia mea virgo, & concubina ejus educam nunc eas, & affligite illas & facite illis *quod* bonum *est* in oculis vestris: Viro autem huic ne faciatis 28 rem ignominiosam istam.

25. Noluerunt autem viri illi audire eum: apprehendit ergo vir ille concubinam suam, & eduxit ad eas foras, & cognoverunt eam, 29 abusiq; sunt ea tota nocte usq; mane: postea remiserunt eam, 30 quum ascenderat aurora.

26. Et venit mulier sub auroram ipsam, corruitq; *ad* ostium domus viri, ubi *erat* dominus ejus, usq; *ad* lucem.

27. 31 Surgens vero dominus ejus mane, & aperiens ostia domus, egressus est ut iret in viam suam, & en mulier concubina ejus corruerat *ad* ostium domus, & manus ejus erant super limen.

28. Dixitq; ad eam, Surge, & eamus. Et non 32 respondebat: tollens igitur eam super asinum, surrexit vir ille, & abiit in locum suum.

29. 33 Qui quum venisset domum suam, accepit gladium, & arrepta concubina sua, in frusta *concidit* eam cum ossibus illius in duodecim † frusta, & misit eam in omnem terminum Israel.

30. Fuit autem, 34 quicunq; videbat, dicebat, Non fuit factum nec visum simile à die quo ascenderunt filii Israel è terra Aegypti usq; *in* hunc diem: 35 Ponite *cor* vestrum super eam, consulite, & loquimini.

meine brüder / thut nicht so vbel / nach dem dieser man in mein hauß komen ist / thut nicht eine solche torheit.

24. Sihe / ich habe eine tochter noch eine jungfraw / vnd dieser ein kebsweib / die wil ich euch eraus bringen / die möcht jr zu schanden machen / vnd thut mit jnen was euch gefellet. Aber an diesem man thut nicht eine solche torheit.

25 Aber die Leute wolten jm nicht gehorchen. Da fasset der man sein kebsweib / vnd bracht sie zu jnen hinaus / die erkenneten sie / vnd zu erbeiten sich die gantze nacht / biß an den morgen / Vnd da die morgenröte anbrach / liessen sie sie gehen.

26. Da kam das weib hart vor morgens / vnd fiel nieder für der thür am hause des mans / da jr herr innen war / vnd lag da biß es liecht ward.

27. Da nu jr herr des morgens auffstund / vnd die thür auffthet am hause vnd eraus gieng / das er seines weges zöge / sihe / da lag sein kebsweib für der thür des hauses / vnd jre hende auff der schwellen.

28. Er aber sprach zu jr / stehe auff / laß vns zihen. Aber sie antwortet nicht. Da nam er sie auff den esel / macht sich auff / vnd zoch an seinen ort.

29. Als er nu heim kam / nam er ein messer / vnd fasset sein kebsweib / vnd stücket sie mit bein vnd mit alle / in zwelff stück / vnd sandte sie in alle grentze Israel.

30. Wer das sahe / der sprach / solchs ist nicht geschehen noch gesehen / sint der zeit die kinder Israel aus Egyptenland gezogen sind / biß auff diesen tag. Nu bedenckt euch vber dem / vnd gebt rat / vnd sagt an.

27. *ad d. m. n. f. stultitiam hanc.*

28. *Verbū stultitia, vel, ignominia huj9. & non voluerunt.*

29. *opus abominabile fecerunt in ea.*

30. *in ascendere auroram & v. m. respiciendo auroram (.i. aspiciente aurora) & cor. (ad) o. d. v. quo dominus ejus ibi.*

31. *& surrexit d. e. in mane, & aperuit o. d. & egr. e. ad eundum &c. ejus cadens (sc. ad) ostium d.*

32. *respondens & accepit eam s. a. & sur.*

33. *& venit ad d. s. & accepit cultrum, & apprehendit in concubinam s. & truncavit e.*

34. *omnis videns, & dixit, n. f. f. nec v. sicut hoc à die ascendere filios I.*

35. *ponite vobis super eam.*

Das XX. Cap.

DA zogen die kinder Jsrael aus / vnd versamleten sich zu hauff wie ein man / von Dan biß gen Berseba / vnd vom lande Gilead / zu dem HERRN gen Mizpa.

2. Vnd tratten zu hauff die obersten des gantzen volcks aller stemme Jsrael / in der gemeine Gottes / vier hundert tausent man zu fuß / die das schwert auszogen.

3. Aber die kinder BenJamin höreten / das die kinder Jsrael hinauff gen Mizpa gezogen waren. Vnd die kinder Jsrael sprachen / Saget wie ist das vbel zugangen?

4. Da antwortet der Leuit / des weibes man / die erwürget war / vnd sprach / Jch kam gen Gibea in BenJamin mit meinem kebsweibe vber nacht da zu bleiben.

5. Da machten sich wider mich auff die bürger zu Gibea / vnd vmbgaben mich im hause des nachts / vnd gedachten mich zuerwürgen / vnd haben mein kebsweib geschendet / das sie gestorben ist.

6. Da fasset ich mein kebsweib vnd zustücket sie / vnd sand es in alle feld des erbes Jsrael / denn sie haben einen mutwillen vnd torheit gethan in Jsrael.

7. Sihe / da seid jr kinder Jsrael alle / schafft euch raht vnd thut hiezu.

8. Da macht sich alles volck auff / wie ein man / vnd sprach / Es sol niemandt in seine hütten gehen / noch in sein hauß keren.

9. Sondern das wollen wir jtzt thun wider Gibea.

10. Last vns lossen / vnd nemen zehen man von hundert / vnd hundert von tausent / vnd tausent von zehen tausent / aus

Cap. 20. 1. et egressi sunt o. f. I. et cōg. & cet. & usq; B. 2. quatuor centuria chiliadis viri peditis educentis gl. 3. fuit. 4. veni ego. 5. super me domini G. 6. truncavi e. & m. e. in omnem agrum. 7. scelus & stultitiam. 8. date vobis G. 9. vir. 10. hoc verbum q. f. i. G. sufere. in forte. Et accipiemus d. v. (e) centum ex omnibus tribubus Isr. &c.

CAP. XX.

EGressi autem omnes filii Israel, congregatus est cœtus tanquam vir unus, à Dan usq; Beerseba, & à terra Gilath, ad Jehovam in Mispah.

2. Astiteruntq; anguli totius populi, & omnes tribus Israel in ecclesia populi Dei quadringenta millia virorum peditum educentium gladium.

3. (Audierunt autem filii Binjamin quod ascendissent filii Israel in Mispah) dixeruntq; filii Israel, Dicite quomodo admissum est scelus hoc?

4. Et respondit vir Levita, maritus mulieris occisæ, & ait, In Gibah quæ est ipsius Binjamin, veneram & concubina mea ad pernoctandum.

5. Surrexeruntq; adversum me viri Gibah & circumdederunt adversum me domum noctu: me cogitaverant occidere, at concubinam meam afflixerunt, & mortua est.

6. Arripui itaq; concubinam meam, & in frusta concidi eam, ac misi eam in totam regionem hæreditatis Israel: fecerunt enim abominationem & fœditatem in Israel.

7. Ecce omnes vos filii Israel, date verbum & consilium hic.

8. Surrexitq; universus populus tanquam vir unus, dicendo, Non ibimus quisq; in tabernaculum suum, neq; discedemus quisq; in domum suam.

9. Nunc ergo hoc est quod faciemus ipsi Gibah, contra eam per sortem:

10. Accipiemus decem viros è centum de omni tribu Israel, & centum ex mille,

CAP. XX.

EGressi itaque sunt omnes filii Israel, & pariter congregati, quasi vir unus, de Dan usque Bersabee, & terra Galaad ad Dominum in Maspha:

2. Omnesque anguli populorum, & cunctæ tribus Israel in ecclesiam populi Dei convenerunt quadringenta millia peditum pugnatorum.

3. (Nec latuit filios Benjamin quòd ascendissent filii Israel in Maspha) Interrogatusque Levita maritus mulieris interfectæ, quomodo tantum scelus perpetratum esset,

4. Respondit, Veni in Gabaa Benjamin cum uxore mea, illucq; diverti.

5. Et ecce, homines civitatis illius circundederunt noctu domum in qua manebam, volentes me occidere, & uxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, deniq; mortua est.

6. Quam arreptam, in frusta concidi, misique partes in omnes terminos possessionis vestræ: quia nunquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum est in Israel.

7. Adestis omnes filii Israel, decernite quid facere debeatis.

8. Stansque omnis populus, quasi unius hominis sermone respondit, Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quisquā intrabit domum.

9. Sed hoc contra Gabaa in commune faciemus.

10. Decem viri eligantur è centum, ex omnibus tribubus Israel & centum de mille, & mille de decem

Κεφαλ. κ΄.

ΚΑὶ ἐξῆλθον πάντες οἱ υἱοὶ Ισραὴλ, καὶ ἐξεκκλησιάσθη ἡ συναγωγὴ ὡς ἀνὴρ εἷς ἀπὸ Δὰν καὶ ἕως Βηρσαβεὲ, καὶ γῆς Γαλαὰδ πρὸς Κύριον εἰς Μασσηφά·

2. Καὶ ἔστη τὸ κλίμα παντὸς τοῦ λαοῦ πᾶσαι αἱ φυλαὶ Ισραὴλ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ λαοῦ τοῦ θεοῦ τετρακόσιαι χιλιάδες ἀνδρῶν πεζῶν ἑλκομένων ῥομφαίαν.

3. Καὶ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ Βενιαμὶν, ὅτι ἀνέβησαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ εἰς Μασσηφά· καὶ εἶπον οἱ υἱοὶ Ισραὴλ, λαλήσατε ποῦ ἐγένετο ἡ κακία αὕτη;

4. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἀνὴρ ὁ Λευίτης ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς τῆς πεφονευμένης, καὶ εἶπεν· εἰς Γαβαὰ τῆς Βενιαμὶν ἦλθον ἐγὼ, καὶ ἡ παλλακή μου τοῦ καταλῦσαι.

5. Καὶ ἀνέστησαν ἐπ' ἐμὲ οἱ ἄνδρες οἱ τῆς Γαβαά, καὶ περιεκύκλωσαν ἐπ' ἐμὲ τὴν οἰκίαν νυκτός, καὶ ἐμὲ ἠθέλησαν ἀποκτεῖναι, καὶ τὴν παλλακήν μου ἐταπείνωσαν καὶ ἐνέπαιξαν αὐτῇ καὶ ἀπέθανεν.

6. Καὶ ἐπελαβόμην τῆς παλλακῆς μου, καὶ ἐμέλισα αὐτὴν, καὶ ἐξαπέστειλα ἐν παντὶ ὁρίῳ κληρονομίας Ισραὴλ, ὅτι ἐποίησαν ἀφροσύνην ἐν Ισραήλ.

7. Ἰδοὺ πάντες ὑμεῖς οἱ υἱοὶ Ισραὴλ, δότε αὐτοῖς λόγον καὶ βουλὴν ὧδε.

8. Καὶ ἀνέστη πᾶς ὁ λαὸς ὡς ἀνὴρ εἷς λέγων, οὐκ εἰσελευσόμεθα ἀνὴρ εἰς τὸ σκήνωμα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐκκλινοῦμεν ἀνὴρ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

9. Καὶ νῦν τὸ ῥῆμα τοῦτο ὃ ποιήσομεν τῇ Γαβαά, ἀναβησόμεθα ἐπ' αὐτὴν ἐν κλήρῳ.

10. Καὶ ληψόμεθα δέκα ἄνδρας τοῖς ἑκατὸν πάσαις φυλαῖς τοῦ Ισραὴλ, καὶ ἑκατὸν τοῖς

Benjamitarū strages, libidinis pœna.

*Ose. 10. v. 9.

Benjamitarũ ſtrages, libidinis pœna.

τοῖς χιλίοις, καὶ χιλίους τοῖς μυρίοις λαβεῖν ἐπισιτισμὸν τοῦ λαοῦ ἐπιτελέσαι τοῖς εἰσπορευομένοις τῇ Γαβαὰ τοῦ Βενιαμὶν κατὰ πᾶσαν τὴν ἀφροσύνην ἣν ἐποίησεν ἐν Ισραήλ.

11. Καὶ συνήχθη πᾶς ἀνὴρ εἰς τὴν πόλιν ὡς ἀνὴρ εἷς ἐρχόμενοι.

12. Καὶ ἐξαπέστειλαν αἱ φυλαὶ Ισραὴλ ἄνδρας ἐν πάσῃ φυλῇ Βενιαμὶν λέγοντες· τίς ἡ κακία αὕτη ἡ γενομένη ἐν ὑμῖν;

13. Καὶ νῦν δότε τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀσεβεῖς τοὺς ἐν Γαβαά, καὶ θανατώσομεν αὐτούς, καὶ ἐξαροῦμεν κακίαν ἐξ Ισραήλ. καὶ οὐκ ἠθέλησαν Βενιαμὶν εἰσακούειν τῆς φωνῆς τῶν ἀδελφῶν τῶν υἱῶν Ισραήλ.

14. Καὶ συνήχθησαν οἱ υἱοὶ Βενιαμὶν ἐκ τῶν πόλεων αὐτῶν εἰς Γαβαὰ ἐξελθεῖν τοῦ πολεμῆσαι μετὰ υἱῶν Ισραήλ.

15. Καὶ ἐπεσκέπησαν οἱ υἱοὶ Βενιαμὶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκ τῶν πόλεων, εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδες ἀνδρῶν σπωμένων ῥομφαίαν χωρὶς τῶν κατοικούντων τὴν Γαβαά· οὗτοι οἱ ἐπεσκέπησαν ἑπτακόσιοι ἄνδρες νεανίσκοι ἐκλεκτοί.

16. Εκ παντὸς τοῦ λαοῦ ἀμφοτεροδέξιοι, πάντες οὗτοι σφενδονῆται βάλλοντες λίθους πρὸς τὴν τρίχα, καὶ οὐ διαμαρτάνοντες.

17. Καὶ πᾶς ἀνὴρ Ισραὴλ ἐπεσκέπησαν χωρὶς τῶν υἱῶν Βενιαμὶν τετρακόσιαι χιλιάδες ἀνδρῶν σπωμένων ῥομφαίαν πάντες οὗτοι ἄνδρες πολεμισταί.

18. Καὶ ἀνέστησαν καὶ ἀνέβησαν εἰς Βαιθήλ, καὶ ἐπηρώτησαν ἐν τῷ Θεῷ. καὶ εἶπαν υἱοὶ Ισραήλ, τίς ἀναβήσεται ἡμῖν ἀφηγούμενος πολεμῆσαι μετὰ υἱῶν Βενιαμίν; καὶ εἶπεν Κύριος, Ιούδας ἀναβήσεται ἀφηγούμενος.

Καὶ

cem millibus, ut comportent exercitui cibaria, & poſsimus pugnare contra Gabaa Benjamin, & reddere ei pro ſcelere, quod meretur.

11. Convenitque univerſus Iſrael ad civitatem, quaſi homo unus eadem mente, unoque conſilio.

12. Et miſerunt nuntios ad omnem tribum Benjamin, qui dicerent, Cur tantum nefas in vobis repertum eſt?

13. Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, ut moriantur, & auferatur malum de Iſrael. Qui noluerunt fratrum ſuorum filiorum Iſrael audire mandatum:

14. Sed ex cunctis urbibus, quæ ſortis ſuæ erant, convenerunt in Gabaa, ut illis ferrent auxilium, & contra univerſum populum Iſrael dimicarent.

15. Inventique ſunt viginti quinque millia de Benjamin educentiũ gladium, præter habitatores Gabaa,

16. Qui ſeptingenti erant viri fortiſsimi, ita ſiniſtra ut dextra prælliantes: & ſic fundis lapides ad certum jacientes, ut capillum quoque poſſent percutere, & nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur.

17. Virorum quoque Iſrael, abſque filiis Benjamin, inventa ſunt quadringenta millia educentium gladios, & paratorum ad pugnam.

18. Qui ſurgentes venerunt in domum Dei, hoc eſt, in Silo: conſuluerûntque Dominum, atq; dixerunt, Quis erit in exercitu noſtro princeps certaminis contra filios Benjamin? Quibus reſpondit Dominus, Judas ſit dux veſter.

Sta-

le, & mille ex decem millibus, ut afferant cibum populo, ut faciat quum pervenerit in Gibah Binjamin, juxta omnem fœditatem quam fecit in Iſrael.

11. Congregatus eſt itaq; omnis vir Iſrael in civitatem tanquam vir unus, ſocii.

12. Miſerunt autem tribus Iſrael [1] viros in omnes tribus *filiorum* Binjamin, dicendo, Quod malum *eſt* hoc, quod factum eſt in vobis?

13. Nunc igitur date viros [11] impios, qui ſunt in Gibah, ut occidamus eos, & auferamus malum ex Iſrael. Et noluerunt *filii* Binjamin audire [12] vocem fratrum ſuorum filios Iſrael.

14. Sed congregati ſunt filii Binjamin ex urbibus in Gibah, [13] ut exirent ad bellum contra filios Iſrael.

15. Numerati ſunt autem filii Binjamin in die illa de urbibus, viginti ſex millia virorum educentium gladium: præter habitatores Gibah, *qui* numerati fuerunt ſeptingenti viri electi.

16. Ex toto populo iſto ſeptingenti viri electi *qui erant* [14] clauſi manu dextera ſua, qui omnes funda jaciebant lapidem ad capillum, neq; aberrabant.

17. Viri autem Iſrael numerati ſunt, præter Binjamin quadringenta millia virorum evaginantium gladium: omnes iſti viri bellatores.

18. Surrexerunt autem & aſcenderunt *in* domum Dei, & interrogaverunt [15] Deum, ac dixerunt filii Iſrael, Quis aſcendet nobis in principio ad bellum [16] contra filios Binjamin? Dixitq; Jehovah, Jehudah in principio.

Sur-

aus allen ſtemmen Iſrael/ das ſie ſpeiſe nemen für das volck/ das ſie komen vnd thun mit Gibea BenJamin/ nach all jrer torheit/ die ſie in Iſrael gethan haben.

11. Alſo verſamleten ſich zu der ſtadt alle menner Iſrael wie ein man/ vnd verbunden ſich.

12. Vnd die ſtemme Iſrael ſandten menner zu allen geſchlechten BenJamin/ vnd lieſſen jnen ſagen/ Was iſt das für eine boßheit/ die bey euch geſchehen iſt?

13. So gebt nu her die menner/ die böſen buben zu Gibea/ das wir ſie tödten/ vnd das vbel aus Iſrael thun. Aber die kinder BenJamin wolten nicht gehorchen der ſtimm jrer brüder der kinder Iſrael.

14. Sondern ſie verſamleten ſich aus den ſtedten gen Gibea/ auszuzihen in den ſtreit wider die kinder Iſrael.

15. Vnd wurden des tages gezelet die kinder BenJamin aus den ſtedten/ ſechs vnd zwentzig tauſent man/ die das ſchwerdt auszogen/ on die bürger zu Gibea/ der wurden ſieben hundert gezelet außerleſen man.

16 Vnd vnter allem dieſem volck waren ſieben hundert man außerleſen die linck waren/ vnd kundten mit der ſchleuder ein haar treffen/ das ſie nicht feileten.

17. Aber der von Iſrael (on die von BenJamin) wurden gezelet vier hundert tauſent man/ die das ſchwerdt füreten/ vnd alle ſtreitbare menner.

18. Die machten ſich auff/ vnd zogen hinauff zum hauſe Gottes/ vnd fragten GOtt/ vnd ſprachen/ Wer ſol für vns hinauff zihen/ den ſtreit anzufahen mit den kindern BenJamin? Der HERR ſprach/ Juda ſol anfahen.

millib. ad accipiendum c. p. ad faciendũ venire eos.

11. filios Belial, q. in G. & occidem9 e. & abigemus m.
12. in vocem fr. ſ. filiorum I.

13. ad exeundum ad b. cum fil. I. & viſitati ſunt &c. vigin. ſex (ſ. duæ decades & ſextaria) chiliadis viri educentis gl. &c. ſeptem centuriæ (ſic infr.) viri electi.
14. obturati (capti) m. d. ſ. (Jud. 3. v. 15) omnis hic jaciens funda in lapide ad c. & non peccabit .i. peccabat. Et vir Iſr. n. ſ. p. B. quatuor centuriæ chiliadis viri educentis gl. omnis hic vir belli.
15. in Deo ſic infra.
16. cum filiis B. ſic infra.

522

 Alſo

19. Also machten sich die kinder Israel des morgens auff / vnd lagerten sich für Gibea.
20. Vnd ein jederman von Israel gieng eraus zu streiten mit BenJamin/vnd schickten sich zu streiten wider Gibea.
21. Da fielen die kinder BenJamin eraus aus Gibea/ vnd schlugen des tages vnter Israel zwey vnd zwentzig tausent zu boden.
22. Aber das volck der man von Israel ermannet sich/vnd rüsteten sich noch weiter zu streiten / am selben ort/ da sie sich des vorigen tages gerüstet hatten.
23. Vnd die kinder Israel zogen hinauff vnd weineten für dem HERRN/ biß an den abend. Vnd fragten den HERRN vnd sprachen/ sollen wir mehr nahen zu streiten / mit den kindern BenJamin/ vnsern brüdern? Der HERR sprach/ Zihet hinauff zu jnen.
24. Vnd da die kinder Israel sich machten an die kinder BenJamin des andern tages.
25. Fielen die BenJamiter eraus aus Gibea jnen entgegen desselben tages/vnd schlugen von den kindern Israel noch achtzehen tausent zu boden/ die alle das schwerdt füreten.
26. Da zogen alle kinder Israel hinauff / vnd alles volck/ vnd kamen zum hause Gottes/ vnd weineten/ vnd blieben daselbs für dem HERRN/vnd fasteten den tag biß zu abend/ vnd opfferten brandopffer/ vnd danckopffer für dem HERRN.
27. Vnd die kinder Israel fragten den HERRN (Es war aber daselbs die lade des bunds Gottes zu derselbigen zeit.
28. Vnd Pinehas der son Eleasar Aarons son / stund für jm zu derselbigen zeit) vnd sprachen/ sollen wir mehr auszihen zu streiten mit den kindern BenJamin vnsern brüdern/ oder sol ich ablassen?

17. & egressus est vir Isr. a. b. cum B. & ordinarūt cum eis vir Isr. b. ad G.
18. corruperunt in Isr. in d. i. dyas & dua decades chiliadis viri ad t.
19. addiderunt disponere b. in l. quo ordinaverūt ibi in d. p.
20. dicendo.
21. ad eum.
22. & appropinquarunt f. I. ad filios B. in die secundo.
623:
23. in die secundo, & corruperunt in filiis I. a. ogdoadem (&) decadem chiliadis viri.
24. evaginatores gladii.
25. ascendere fecerunt ascensiones.
26. in Jehova. & ibi arca f.
27. stans.

19. Surrexerunt itaq; filii Israel mane, & castrametati sunt contra Gibah.
20. 17 Egressi sunt inquā viri Israel ad bellum contra Binjamin, & disposuerunt contra eos viri Israel bellum, contra Gibah.
21. Egressi sunt autem filii Binjamin de Gibah, & 18 perdiderunt de Israel die illa duo & viginti millia virorum ad terram.
22. Et confortatus est populus vir Israel, & 19 rursum disposuerunt bellum in loco in quo disposuerant die prima.
23. Ascenderant autem filii Israel, & fleverant ante Jehovam usq; *ad* vesperam, & interrogaverant Jehovam 20 hisce verbis. Num addam accedere ad bellum contra filios Binjamin fratris mei? Dixeratq; Jehovah, Ascendite 21 contra eum.
24. 22 Congressi sunt igitur filii Israel cum filiis Binjamin postero die.
25. † Et egressus est Binjamin in occursum eorum de Gibah 23 postero die, & perdiderunt de filiis Israel adhuc decem & octo millia virorum, ad terram: omnes ii 24 distringere gladium noverant.
26. Propterea ascenderunt omnes filii Israel, atq; universus populus, & venerunt *in* domum Dei, fleveruntq; ac manserunt illic corā Jehova: jejunaverunt quoq; die illa usq; *ad* vesperam, & 25 obtulerunt holocausta atq; pacifica coram Jehova.
27. Interrogaveruntq; filii Israel 26 Jehovam, ibi enim *erat* arca fœderis Dei in diebus illis:
28. Et Pinhas filius Elazar filii Aharon 27 stabat ante eam (*etiam* in diebus illis) dicendo, Num addam ultra egredi ad bellum contra filios Binjamin fratris mei, an desi-

19. Statimque filii Israel surgentes manè, castrametati sunt juxta Gabaa:
20. Et inde procedentes ad pugnam cōtra Benjamin, urbem oppugnare cœperunt.
21. Egressique filii Benjamin de Gabaa, occiderunt de filiis Israel die illo viginti duo millia virorum.
22. Rursum filii Israel & fortitudine & numero confidentes, in eodem loco, in quo prius certaverant, aciem direxerunt:
23. Ita tamen ut prius ascenderent, & flerent coram Domino usq; ad noctem: consulerentque eum, & dicerent, debeo ultrà procedere ad dimicandum contra filios Benjamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit, Ascendite ad eos, & inite certamen.
24. Cumque filii Israel altera die cōtra filios Benjamin ad prælium processissent,
25. Eruperunt filii Benjamin de portis Gabaa: & occurrentes eis tanta in illos cæde bacchati sunt, ut decem & octo millia virorum educentium gladium prosternerent.
26. Quam ob rem omnes filii Israel venerunt in domum Dei, & sedentes flebant coram Domino: jejunaveruntq; die illo usque ad vesperam, & obtulerunt ei holocausta, atq; pacificas victimas,
27. Et super statu suo interrogaverunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Domini.
28. Et Phinees filius Eleazari filii Aaron præpositus domus. Consuluerunt igitur Dominum, atq; dixerunt, Exire ultra debemus ad pugnam contra filios Benjamin fratres nostros,

19. Καὶ ἀνέστησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πρωῒ, καὶ παρενέβαλον ἐπὶ τὴν Γαβαά.
20. Καὶ ἐξῆλθον ἀνὴρ Ἰσραὴλ εἰς πόλεμον μετὰ Βενιαμίν. καὶ παρετάξαντο μετ' αὐτῶν ἀνὴρ Ἰσραὴλ εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Γαβαά.
21. Καὶ ἐξῆλθον οἱ υἱοὶ Βενιαμὶν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ διέφθειραν ἐν Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ δύο καὶ εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν ἐπὶ τὴν γῆν.
22. Καὶ ἐνίσχυσαν ὁ λαὸς ἀνὴρ Ἰσραὴλ, καὶ προσέθεντο παρατάξασθαι πόλεμον ἐν τῷ τόπῳ ᾧ παρετάξαντο ἐκεῖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ.
23. Καὶ ἀνέβησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἔκλαυσαν ἐνώπιον Κυρίου ἕως ἑσπέρας. καὶ ἐπηρώτησαν ἐν Κυρίῳ λέγοντες, εἰ προσθῶ προσεγγίσαι εἰς πόλεμον μετὰ υἱῶν Βενιαμὶν τοῦ ἀδελφοῦ μου; καὶ εἶπεν Κύριος, ἀνάβητε πρὸς αὐτόν.
24. Καὶ προσήλθοσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς υἱοὺς Βενιαμὶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ.
25. Καὶ ἐξῆλθεν Βενιαμὶν εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν ἐκ τῆς Γαβαὰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ· καὶ διέφθειραν ἔτι ἐκ τοῦ λαοῦ ὀκτωκαίδεκα χιλιάδας ἀνδρῶν ἐπὶ τὴν γῆν, πάντες οὗτοι ἐσπασμένοι ῥομφαίαν.
26. Καὶ ἀνέβησαν πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ πᾶς ὁ λαός, καὶ ἤλθοσαν εἰς Βαιθὴλ, καὶ ἔκλαυσαν, καὶ ἐκάθησαν ἐκεῖ ἔναντι Κυρίου· καὶ ἐνήστευσαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἕως ἑσπέρας, καὶ ἀνήνεγκαν ὁλοκαύτωμα σωτηρίου ἔναντι Κυρίου.
27. Καὶ ἐπηρώτησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐκεῖ ἡ κιβωτὸς διαθήκης Κυρίου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις·
28. Καὶ Φινεὲς υἱὸς Ἐλεάζαρ υἱοῦ Ἀαρὼν παρεστηκὼς ἐνώπιον αὐτῆς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις λέγων· εἰ προσθήσω ἔτι ἐξελθεῖν εἰς πόλεμον μετὰ υἱῶν Βενιαμὶν τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἢ κοπάσω; καὶ εἶπεν

Benjamitarū strages, libidinis pœna.

Der | stam? | stros, | Κύ-

Benjamitarū ſtrages, libidinis pœna.

Κύριος, ἀνάβητε καὶ αὔριον παραδώσω αὐτὸν ἐν τῇ χειρί σου.

29. Καὶ ἔθηκαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἔνεδρα ἐν τῇ Γαβαὰ κύκλῳ.

30. Καὶ ἀνέβησαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ πρὸς τὸν Βενιαμὶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ παρετάξαντο πρὸς τὴν Γαβαὰ καθὼς ἅπαξ καὶ ἅπαξ.

31. Καὶ ἐξῆλθον οἱ υἱοὶ Βενιαμὶν εἰς ἀπάντησιν τοῦ λαοῦ καὶ ἐξελκύσθησαν ἐκ τῆς πόλεως· καὶ ἤρξαντο τύπτειν ἐκ τοῦ λαοῦ τραυματίας καθὼς ἅπαξ καὶ ἅπαξ ἐν ταῖς ὁδοῖς, ὧν ἐστὶ μία ἀναβαίνουσα εἰς Βαιθὴλ, καὶ μία ἀναφχίνουσα εἰς Γαβαά, ὡσεὶ τριάκοντα ἄνδρας ἐν τῷ Ισραήλ.

32. Καὶ εἶπαν οἱ υἱοὶ Βενιαμὶν προσκόπτονται αὐτοὶ ἐνώπιον ἡμῶν καθὼς ἔμπροσθεν. καὶ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ εἶπαν, Φύγωμεν καὶ ἐκσπάσωμεν αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὰς ὁδούς.

33. Καὶ πᾶς ἀνὴρ Ισραὴλ ἀνέστη ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ παρετάξαντο ἐν Βααλθαμάρ, καὶ τὸ ἔνεδρον Ισραὴλ ἐπάλαιεν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ ἀπὸ δυσμῶν τῆς Γαβαά.

34. Καὶ παρεγένοντο ἐξ ἐναντίας Γαβαὰ δέκα χιλιάδες ἀνδρῶν ἐκλεκτῶν ἐκ παντὸς Ισραήλ. καὶ ὁ πόλεμος ἐβαρύνθη, καὶ αὐτοὶ οὐκ ἔγνωσαν ὅτι ἅπτεται ἐπ' αὐτοὺς ἡ κακία.

35. Καὶ ἐτρόπωσεν Κύριος τὸν Βενιαμὶν κατὰ πρόσωπον Ισραήλ. καὶ διέφθειραν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐν τῷ Βενιαμὶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰκοσιπέντε χιλιάδας καὶ ἑκατὸν ἄνδρας, πάντες οὗτοι σπώμενοι ῥομφαίαν.

36. Καὶ εἶδον οἱ υἱοὶ Βενιαμὶν ὅτι τετρόπωνται, καὶ ἔδωκεν ἀνὴρ Ισραὴλ τόπον τῷ Βενιαμὶν, ὅτι

ἤλ-

ſtros, an quieſcere? Quibus ait Dominus, Aſcendite, cras enim tradam eos in manus veſtras.

29. Poſueruntque filii Iſrael inſidias per circuitum urbis Gabaa:

30. Et tertia vice, ſicut ſemel & bis, contra Benjamin exercitum produxerunt.

31. Sed & filii Benjamin audacter eruperunt de civitate, & fugiētes adverſarios longius perſecuti ſunt, ita ut vulnerarent ex eis ſicut primo die & ſecundo, & cæderent per duas ſemitas vertentes terga, quarum una ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa, atque proſternerent triginta circiter viros.

32. Putaverunt enim ſolito eos more cædere. Qui fugam arte ſimulantes inierunt conſilium ut abſtraherent eos de civitate, & quaſi fugientes ad ſupra dictas ſemitas perducerent.

33. Omnes itaque filii Iſrael ſurgentes de ſedibus ſuis, tetenderunt aciem in loco qui vocatur Baalthamar. Inſidiæ quoque, quæ circa urbem erant, paulatim ſe aperire cœperunt,

34. Et ab occidentali urbis parte procedere. Sed & alia decem millia virorum de univerſo Iſrael, habitatores urbis ad certamina provocabant. Ingravatumque eſt bellum contra filios Benjamin: & non intellexerunt, quod ex omni parte illis inſtaret interitus.

35. Percuſſitque eos Dominus in conſpectu filiorum Iſrael, & interfecerunt ex eis in illo die viginti quinque millia, & centum viros, omnes bellatores & educentes gladium.

36. Filii autem Benjamin cùm ſe inferiores eſſe vidiſſent, cœperunt fugere. Quod cernentes filii Iſra-

el,

ſtam? 28 Reſpondit Jehova, Aſcendite: quia cras dabo eum in manum tuam.

29. Poſuit itaq; Iſrael 29 inſidias contra Gibah *per* circuitum.

30. Aſcendenteſq; filii Iſrael contra filios Binjamin die tertia, diſpoſuerunt contra Gibah ſicut ſemel & iterum.

31. 30 Egreſſi autem filii Binjamin in occurſum populi, avulſi ſunt è civitate, & cœperunt percutere de populo vulneratos ſicut ſemel & iterum 31 per ſemitas (quarum una aſcendebat *in* domum Dei, & altera in Gibah) in agro, ferè triginta viros de Iſrael.

32. Dixeruntq; filii Binjamin, Cœſi 32 ſunt coram nobis ſicut prius. Filii autem Iſrael dixerunt, Fugiamus, & avellamus eum ab urbe *usq;* ad ſemitas.

33. 33 Quum autem omnes viri Iſrael ſurrexiſſent è loco ſuo, diſpoſuerunt in Baal thamar: interim inſidiæ Iſraelis exibant è loco ſuo, è gramineto Geba.

34 Itaq; venerunt 34 contra Gibah decem millia virorum electorum ex toto Iſraele, & prælium aggravatum eſt: illi autem neſciebant, quod 35 attingeret eos malum.

35. Percuſſitq; Jehovah 36 Binjamin coram Iſraele, & perdiderunt filii Iſrael de Binjamin die illa viginti quinq; millia & centum viros: omnes evaginabant gladium.

36. Viderunt vero filii Binjamin, quod percuterentur: dederant autem 37 vi-

ri

Der HERR ſprach / Zihet hinauff / morgen wil ich ſie in ewre hende geben.

29. Vnd die kinder Iſrael beſtelleten einen hinderhalt auff Gibea vmbher.

30. Vnd zogen alſo die kinder Iſrael hinauff des dritten tags an die kinder BenJamin / vnd rüſteten ſich an Gibea / wie vor zweymals.

31. Da furen die kinder BenJamin eraus dem volck entgegen / vnd riſſen ſich von der ſtadt / vnd fiengen an zu ſchlahen / vnd zu verwunden vom volck / wie vor zweymals im feld auff zwo ſtraſſen / der eine gen BethEl / die ander gen Gibea gehet / bey dreiſſig man in Iſrael.

32. Da gedachten die kinder BenJamin / ſie ſind geſchlagen für vns / wie vorhin. Aber die kinder Iſrael ſprachen / Laſt vns fliehen / das wir ſie von der ſtadt reiſſen auff die ſtraſſen.

33. Da machten ſich auff alle man von Iſrael von jrem ort / vnd rüſteten ſich zu Baal Thamar. Vnd der hinderhalt Iſrael brach erfür an ſeinem ort / von der höle Gaba.

34. Vnd kamen gegen Gibea zehen tauſent man / auserleſen aus gantzem Iſrael / das der ſtreit hart ward / Sie wuſten aber nicht / das ſie das vnglück treffen würde.

35. Alſo ſchlug der HERR BenJamin für den kindern Iſrael / das die kinder Iſrael auff den tag verderbeten fünff vnd zwentzig tauſent / vnd hundert man in BenJamin / die alle das ſchwerdt füreten.

36. Denn da die kinder BenJamin ſahen / das ſie geſchlagen waren / gaben jnen die menner Iſrael raum /

denn

28. *& dixit Ieh.*

29. *inſidiantes ad G. undiquaq; & aſcenderunt f. I. ad f. B. in d. t. & ordinaverunt ad G. ſecundum vicem in vice. ſic infra.*

30. *& egreſſi ſunt.*

31. *in conjunctione ſemitarum (.i. in bivio) q. una aſcendēs d. D. & una in G. in a. f. tres decades viri in Iſr.*

32. *ipſi c. n. ſicut in principio.*

33. *& omnis vir Iſ. ſurrexerunt e l. ſ. & diſp. in B. & inſidians Iſraelis educens e l. ſ.*

34. *de (ſc. loco qui erat) e regione G. decas chiliadis viri electi.*

35. *attingens ſuper eos m.*

36 *in Bin. in d. i. vig. & qu. (.i. duas decades & pentadem) chiliadis & centuriam viri. omnis ille educens gla.*

37. *vir*

Isr. &c. enim ad insidiatorem, quem posuerat super G. 38. & insidiator &cet. ad Gib. & protraxit (i. prorupit se sc. ad urbē) insidiator & percussit omnem urbem ad os gladij. Et conventio erat v. I. cum insidiante multiplicare ad ascendere faciendum eos elationem fumi. 39. & vertit se vir Isr. 40. in viro fere tres-decades viri. 4. ipse e. n. s. prælio primo. 42. & elatio. 43. universitas (s. fumi totius) urbis ad c. & vir I. vertit se, & festinavit vir B. q. v. quod attingeret super se malum. 44. virū Isr. 45. eum. & q. d. n. corrumpentes (sc. erāt) eum in m. s. 46. eum, requiem conculcare fecerunt eum &cet. ab ortu s. 47. ogdoas (&) decas chiliadis viri v. i. virtutis.

324:

denn sie verliessen sich auff den hinderhalt / den sie bey Gibea bestellet hatten.

37 Vnd der hinderhalt eilet auch / vnd brach erfür zu Gibea zu / vnd zoch sich hinan / vnd schlug die gantze stad mit der scherffe des schwertes.

38. Sie hatten aber eine losung mit einander / die menner von Jsrael vnd der hinderhalt mit dem schwerdt vber sie zufallen / wenn der rauch von der stadt sich erhübe.

39. Da nu die menner von Jsrael sich wandten im streit vnd BenJamin anfieng zu schlahen / vnd verwundten in Jsrael bey dreissig man / vnd gedachten sie sind für vns geschlagen / wie im vorigen streit.

40. Da fieng an sich zu erheben von der stadt ein rauch stracks vber sich / vnd BenJamin wand sich hindersich / vnd sihe / da gieng die stadt gantz auff gen himel.

41. Vnd die menner von Jsrael wandten sich auch vmb / vnd erschreckten die menner BenJamin / denn sie sahen das sie das vnglück treffen wolt.

42. Vnd wandten sich für den mennern Jsrael / auff den weg zur wüsten / aber der streit folget jnen nach. Dazu die von den stedten hinein komen waren / die verderbten sie drinnen.

43. Vnd sie vmbringeten BenJamin vnd jagten jm nach / biß gen Menuah / vnd zutraten sie biß für Gibea / gegen der sonnen auffgang.

44. Vnd es fielen von BenJamin achtzehen tausent man / die alle streitbare menner waren.

Da

ri Israel locum ipsi Binjamin, confidebant enim 1 in insidiis, quas collocaverant contra Gibah.

37. 38 Insidiæ autem festinaverunt & impetum fecerunt contra Gibah, & protraxerunt *buccinæ sonitum* insidiæ, & percusserunt universos urbis *habitatores* acie gladii.

38. Tempus autem constitutum erat viro Israel cum insidiis, quod magna diligentia accendere facerent incendium fumi è civitate.

39. 39 Verterant autem sese viri Israel in prælio, & Binjamin cœperat percutere vulneratos 40 ex viris Israel fere triginta viros: dicebant enim, Equidem percutiendo percussus est 41 coram nobis, sicut priore conflictu.

40. 42 Incendium autem cœperat ascendere è civitate *ut* columna fumi. Respexit autem Binjamin post se, & ecce *jam* ascenderat 43 incendium urbis ad cœlum.

41. Viri autem Israel verterunt sese: itaq; territi sunt viri Binjamin, quod viderent sibi instare interitum:

42. Verterantq; sese ante 44 viros Israel ad viam deserti. & prælium assequutum est 45 eos: & qui de urbibus, trucidabant eos in medio sui.

43. Circundederunt Binjamin, persequi fecerunt 46 eos, diligenter conculcaverunt eos usq; è regione Gibah ad ortum solis:

44. Ceciderunt ergo de Binjamin 47 octodecim millia virorum: *atq;* omnes ii, viri fortes.

Qui

el, dederunt eis ad fugiendum locū, ut ad præparatas insidias devenirent, quas juxta urbem posuerant.

37. Qui cùm repentè de latibulis surrexissent, & Benjamin terga cædentibus daret, ingressi sunt civitatem, & percusserunt eam in ore gladii.

38. Signum autem dederant filii Israel his, quos in insidiis collocaverant, ut postquam urbem cepissent, ignem accenderent: ut ascendente in altum fumo, captam urbem demonstrarent.

39. Quod cùm cernerent filii Israel in ipso certamine positi (putaverunt enim filii Benjamin eos fugere, & instantius persequebantur, cæsis de exercitu eorum triginta viris)

40. Et viderunt quasi columnam fumi de civitate conscendere, Benjamin quoque respiciens retrò, cùm captam cerneret civitatem, & flammas in sublime ferri:

41. Qui prius simulaverant fugam, versa facie fortius resistebant. Quod cum vidissent filii Benjamin, in fugam versi sunt,

42. Et ad viam deserti ire cœperunt, illuc quoque eos adversariis persequentibus, sed & hi qui urbem succenderant, occurrerunt eis.

43. Atque ita factum est, ut ex utraque parte ab hostibus cæderentur, nec erat ulla requies morientium. Ceciderunt atq; prostrati sunt ad orientalem plagam urbis Gabaa.

44. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem & octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores.

Quod

ἤλπιζαν ἐπὶ τὸ ἔνεδρον ὃ ἔταξαν πρὸς τὴν Γαβαά.

37. Καὶ τὸ ἔνεδρον ὥρμησεν καὶ ἐξεχύθησαν πρὸς τὴν Γαβαά. καὶ ἐπορεύθη τὸ ἔνεδρον, καὶ ἐπάταξαν ὅλην τὴν πόλιν ἐν στόματι ῥομφαίας.

38. Καὶ ἡ συνταγὴ ἦν ἀνδρὶ Ισραὴλ πρὸς τὸ ἔνεδρον, μάχαιρα, τοῦ ἀνενέγκαι αὐτοὺς πυρσὸν τοῦ καπνοῦ ἀπὸ τῆς πόλεως.

39. Καὶ ἀνέστρεψαν ἀνὴρ Ισραὴλ ἐν τῷ πολέμῳ. καὶ Βενιαμὶν ἤρξατο τύπτειν τραυματίας ἐν τῷ ἀνδρὶ Ισραὴλ ὡς τριάκοντα ἄνδρας, ὅτι εἶπαν πάλιν τροπούμενος τροποῦται αὐτὸς ἐναντίον ἡμῶν καθὼς ὁ πόλεμος ὁ ἔμπροσθεν.

40. Καὶ ὁ πυρσὸς ἤρξατο ἀναβαίνειν ἐκ τῆς πόλεως στῦλος καπνοῦ. καὶ ἐπέβλεψεν Βενιαμὶν ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἀνέβη συντέλεια τῆς πόλεως εἰς τὸν οὐρανόν.

41. Καὶ ἀνὴρ Ισραὴλ ἀπέστρεψεν· καὶ ἔσπευσεν ἀνὴρ Βενιαμίν, καὶ εἶδεν ὅτι ἧπται αὐτοῦ ἡ κακία.

42. Καὶ ἔκλινεν ἐνώπιον ἀνδρὸς Ισραὴλ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐρήμου, καὶ ὁ πόλεμος κατέφθασεν αὐτόν, καὶ οἱ ἀπὸ τῶν πόλεων διέφθειραν αὐτὸν ἐν μέσῳ αὐτῶν.

43. Καὶ κατέκοψαν τὸν Βενιαμίν. καὶ ἐδίωξαν αὐτὸν καταπόδας αὐτοῦ, καὶ κατεπάτησαν αὐτὸν ἕως ἐξ ἐναντίας τῆς Γαβαὰ ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου.

44. Καὶ ἔπεσαν ἐκ τοῦ Βενιαμὶν ὀκτωκαίδεκα χιλιάδες ἀνδρῶν· σύμπαντες οὗτοι ἄνδρες δυνατοί.

Καὶ

Benjamitarū strages, libidinis pœna.

Benjamitarũ strages; libidinis pœna.

45. Καὶ ἐξέκλιναν καὶ ἔφυγον εἰς τὴν ἔρημον πρὸς τὴν πέτραν τὴν Ρεμμών. καὶ ἐκαλαμίσαντο αὐτὸν ἐν ταῖς ὁδοῖς πέντε χιλιάδας ἀνδρῶν. καὶ προσεκολλήθησαν ὀπίσω αὐτοῦ ἕως Γαδαάμ, καὶ ἐπάταξαν ἐξ αὐτοῦ δισχιλίους ἄνδρας.

46. Καὶ ἐγένοντο πάντες οἱ πεπτωκότες ἐν τῷ Βενιαμὶν εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδες ἀνδρῶν σπωμένων ῥομφαίαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, οἱ πάντες οὗτοι ἄνδρες δυνατοί.

47. Καὶ ἐξέκλιναν καὶ ἔφυγον εἰς τὴν ἔρημον πρὸς τὴν πέτραν τὴν Ρεμμὼν ἑξακόσιοι ἄνδρες· καὶ ἐκάθισαν ἐν τῇ πέτρᾳ Ρεμμὼν τετράμηνον.

48. Καὶ ἀνὴρ Ισραὴλ ἀνέστρεψεν εἰς τοὺς υἱοὺς Βενιαμίν, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς ἐν στόματι ῥομφαίας ἀπὸ πόλεως ἑξῆς ἕως κτήνους ἕως παντὸς τοῦ εὑρεθέντος εἰς πάσας τὰς πόλεις, καὶ τὰς πόλεις τὰς εὑρεθείσας ἐξαπέστειλαν ἐν πυρί.

& 53. omne inventũ, etiam o. u. inventas mis. in ign.

45. Quod cùm vidissent, qui remanserant de Benjamin, fugerunt in solitudinem: & pergebant ad petram, cujus vocabulum est Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in diversa tendentes, occiderunt quinque millia viros. Et cùm ultrà tenderent, persequuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia.

46. Et sic factum est, ut omnes qui ceciderant de Benjamin in diversis locis, essent viginti quinq; millia, pugnatores ad bella promptissimi.

47. Remanserunt itaque de omni numero Benjamin, qui evadere potuerunt, & fugere in solitudinem sexcenti viri: sederuntque in petra Remmon mensibus quatuor.

48. Regressi autem filii Israel, omnes reliquias civitatis à viris usque ad jumenta gladio percussẽrũt, cunctasq; urbes & viculos Benjamin vorax flamma consumpsit.

45. Qui vertentes sese, fugerunt ad desertum ad petram Rimmon, & racemaverunt 48 eos in semitis, quinq; millia virorum: & persequuti sunt eos usq; *ad* Gidom, ac percusserunt ex eis duo millia virorum.

46. Fuerunt autem omnes qui ceciderunt de Binjamin, viginti quinq; millia virorum evaginantium gladium in die illa, omnes ii, viri 49 fortes.

47. Conversi itaq; fugerunt versus desertum ad petram Rimmon 50 sexcenti viri, & manserunt in petra Rimmon quatuor mensibus.

48. 51 Porro viri Israel reversi sunt ad filios Binjamin, & percusserunt eos 52 acie gladii de urbibus viros, *in agris autem* usq; *ad* jumentum, usq, *ad* 53 omne quod inveniebatur; etjam omnes urbes quæ inveniebantur, miserunt in ignem.

45. Da wandten sie sich vnd flohen zu der wůsten/ an den fels Rimmon/ Aber auff derselben strassen schlugen sie fůnff tausent man/ vnd folgeten jnen hinden nach biß gen Gideom/ vnd schlugen jr zwey tausent.

46. Vnd also fielen des tages von BenJamin fůnff vnd zwentzig tausent man die das schwert fůreten/ vnd alle streitbare menner waren.

47. Nur sechs hundert man wandten sich vnd flohen zur wůsten zum fels Rimmon/ vnd blieben im fels Rimmon vier monden.

78. Vnd die menner Jsrael kamen wider zu den kindern BenJamin/ vnd schlugen mit der scherffe des schwerts die in der stadt/ beide leute vnd vieh/ vnd alles was man fand/ vnd alle stedte die man fand verbrandt man mit fewr.

Et verterunt-se & fug. 48. eum in s. q. m. viri. & adhæserunt post eum u. G. ac p. ex eo d. m. viri. Et fuit, omnes cadentes de B. vig. (.i. dua decades & pentas) chiliadis viri evaginantis gl.

49. virtutis. Et conversi sunt & fug. 50. sex centuriæ viri. 51. & vir Isr. 52. ad os gl. de urbe hominum .i. de hominibus urbis. hypallage elegans.

Κεφαλ. κά.

ΚΑὶ ἀνὴρ Ισραὴλ ὤμοσεν ἐν Μασσηφὰ λέγοντες· ἀνὴρ ἐξ ἡμῶν οὐ δώσει τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τῷ Βενιαμὶν εἰς γυναῖκα.

2. Καὶ παρεγένοντο ὁ λαὸς εἰς Βαιθήλ, καὶ ἐκάθισαν ἐκεῖ ἕως ἑσπέρας ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, καὶ ἔκλαυσαν κλαυθμὸν μέγαν·

3. Καὶ εἶπαν· ἱνατί Κύριε ὁ Θεὸς Ισραὴλ ἐγενήθη τοῦτο ἐν τῷ Ισραὴλ τοῦ ἐπισκεπῆναι σήμερον ἐν τῷ Ισραὴλ φυλὴν μίαν;

4. Καὶ ἐγένετο τῇ ἐπαύριον, καὶ ὤρθρισεν ὁ λαὸς καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον, καὶ ἀνήνεγκαν ὁλοκαυτώματα σωτηρίου.

CAP. XXI.

JUraverunt quoq; filii Israel in Maspha, & dixerunt, Nullus nostrum dabit filiis Benjamin de filiabus suis uxorem.

2. Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, & in conspectu ejus sedentes usque ad vesperam, levaverunt vocem, & magno ululatu cœperunt flere,

3. Dicentes, Quare Domine Deus Israel factum est hoc malum in populo tuo, ut hodie una tribus auferretur ex nobis?

4. Altera autem die diluculo consurgentes, extruxerunt altare: obtuleruntque ibi holocausta, & pacificas victimas,

CAP. XXI.

POrro viri Israel juraverunt in Mispah, his verbis, Vir ex nobis non dabit filiam suam ipsi Binjamin in uxorem.

2. † Et venit populus *in* domum Dei, manseruntq; ibi usq; *ad* vesperam coram Deo, levaveruntq; vocem suam ac fleverunt fletu magno.

3. Atq; dixerunt, Ut quid Jehovah Deus Israel 2 factum est hoc in Israel, ut deficeret hodie ex Israel tribus una?

4. Postridie autem mane surrexit populus, & ædificaverunt ibi altare, 3 obtuleruntq; holocausta, & pacifica.

Das XXI. Cap.

DJe menner aber Jsrael hatten zu Mizpa geschworen/ vnd gesagt/ Niemandt sol seine tochter den BenJamitern zum weibe geben.

2. Vnd das volck kam zu dem hause Gottes/ vnd bleib da biß zu abend fůr Gott/ vnd huben auff jre stimme/ vnd weincten seer.

3. Vnd sprachen/ O HERR Gott von Jsrael/ Warumb ist das geschehen in Jsrael/ das heute eines stams von Jsrael weniger worden ist?

4. Des andern morgens machte sich das volck frů auff/ vnd bawete da einen altar/ vnd opfferten brandtopffer vnd danckopffer.

Cap. 21. 1. & vir Isr. juravit in M. dicendo.

2. fuit h. in I. ad deficiendum h. e. I. tribum unam? Et fuit, à crastino, & manicarunt: p. 3. & ascendere fecerunt ascensiones.

Tribus Benjamin restauratio.

4. ei qui.
5. morti tradetur.
6. pœnitudine ducti sunt f. I. ad B.
7. residuis pro uxorib. (i. ut uxores demus illis) & nos juravimus in Jehova, Chald. juravimus per VERBŪ Domini) ad non dare eis.
8. Vir. sic v. seq.
9. & visitatus est p.
10. Viri, ex filiis virtutis & cet. & percutietis h. G. ad os gladij & m. & parvulum. Et hoc verbum, q. f.
11. cognoscentem conc. viri.
12. quatuor centurias puellæ virginis, q. n. cognoverat v. conc. viri. & add. eas.
13. in pacem.
14. Versi-

5. Vnd die kinder Jsrael sprachen / Wer ist jrgent von den stemmen Jsrael / der nicht mit der gemeine ist erauff komen zu dem HERRN? Denn es war ein grosser eid geschehen / das / wer nicht hinauff keme zum HERRN gen Mizpa / der solt des tods sterben.

6. Vnd es rewete die kinder Jsrael vber BenJamin jre brüder / vnd sprachen / Heute ist ein stamm von Jsrael abgebrochen.

7. Wie wollen wir jnen thun / das die vbrigen weiber kriegen? denn wir haben geschworen bey dem HERRN / das wir jnen von vnsern töchtern nicht weiber geben.

8. Vnd sprachen / Wer ist jrgent von den stemmen Jsrael / die nicht hinauff komen sind zum HERRN gen Mizpa? Vnd sihe / da war niemand gewesen im lager der gemeine / von Jabes in Gilead.

9. Denn sie zeleten das volck / vnd sihe / da war kein bürger da von Jabes in Gilead.

10. Da sandte die gemeine zwelff tausent man dahin / von streitbarn mennern / vnd geboten jnen / vnd sprachen / Gehet hin vnd schlagt mit der scherffe des schwerts die bürger zu Jabes in Gilead mit weib vnd kind.

11. Doch also solt jr thun / Alles was menlich ist / vnd alle weiber die beim man gelegen sind verbannet.

12. Vnd sie funden bey den bürgern zu Jabes in Gilead vier hundert dirnen / die jungfrawen / vnd bey keinem man gelegen waren / die brachten sie ins lager gen Silo / die da ligt im lande Canaan.

13. Da sandte die gantze gemeine hin / vnd ließ reden mit den kindern BenJamin / die im fels Rimmon waren / vnd rieffen jnen friedlich.

14. Also kamen die kinder BenJamin wider zu derselbigen zeit / vnd gaben jnen die weiber / die sie hatten erhalten

von

5. Dixerunt autem filii Israel, Quis *est* qui non ascendit in cætum ex omnibus tribubus Israel ad Jehovam? Juramentum enim grande fuerat 4 pro eo qui non ascendisset ad Jehovam in Mispah, dicendo, Moriendo 5 morietur.

6. Et 6 pœnituit filios Israel Binjamin fratris sui, ac dixerunt, Excisa est hodie tribus una ex Israel.

7. Quid faciemus eis 7 qui remanserunt pro uxoribus quum nos juraverimus per Jehovam, nos non daturos eis de filiabus nostris in uxores?

8. Dixerunt inquam, Quis unus de tribubus Israel *est* qui non ascendit ad Jehovam in Mispah? & ecce non venerat 8 quisquam ad castra de Jabes Gilad ad congregationem.

9. 9 Numeratus enim fuerat populus, & ecce non *erat* ibi quisquam de habitatoribus Jabes Gilad.

10. Miserunt ergo illuc congregatio duodecim millia 10 virorum de viris fortibus: præceperuntq; eis, dicendo, Ite & percutite habitatores Jabes Gilad acie gladii, & mulieres & parvulos.

11. Hoc est autem quod facietis, Omnem masculum, & omnem mulierem 11 quæ experta est concubitum virilem, interficietis.

12. Invenerūt igitur de habitatoribus Jabes Gilad 12 quadringentas puellas virgines, quæ non cognoverant virum concubitu virili, quas adduxerunt ad castra *in* Siloh, quæ erant in terra Chenaan.

13. Miserunt itaq; tota congregatio, & locuti sunt ad filios Binjamin qui *erant* in petra Rimmon, & vocaverunt 13 eos *cum* pace.

14. Itaq; reversus est Binjamin tempore illo, & dederunt eis uxores quas 14 ser-

va-

5. Et dixerunt, Quis non ascendit in exercitu Domini de universis tribubus Israel? Grandi enim juramento se constrinxerant, cum essent in Maspha, interfici eos qui defuissent.

6. Ductique pœnitentia filii Israel super fratre suo Benjamin, cœperunt dicere, Ablata est tribus una de Israel,

7. Unde uxores accipient? omnes enim in commune juravimus, nō daturos nos his filias nostras.

8. Idcirco dixerunt, quis est de universis tribubus Israel, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inventi sunt habitatores Jabes Galaad in illo exercitu non fuisse.

9. (Eo quoque tempore cùm essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est).

10. Miserunt ita decem millia viros robustissimos, & præceperunt eis, Ite, & percutite habitatores Jabes Galaad in ore gladii, tam uxores quàm parvulos eorum.

11. Et hoc erit quod observare debebitis, Omne generis masculini, & mulieres, quæ cognoverunt viros, interficite, virgines autem reservate.

12. Inventæque sunt de Jabes Galaad quadringentæ virgines, quæ nescierunt viri torum, & adduxerunt eas ad castra in Silo, in terram Chanaan.

13. Miseruntque nuntios ad filios Benjamin qui erant in petra Remmon, & præceperunt eis, ut eas susciperent in pace.

14. Veneruntque filii Benjamin in illo tempore, & datæ sunt eis uxores de filiabus Jabes Galaad:

ali-

5. Καὶ εἶπον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, τίς ὁ μὴ ἀναβὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκ πασῶν φυλῶν Ἰσραὴλ πρὸς Κύριον; ὅτι ὅρκος μέγας ἦν τῷ μὴ ἀναβάντι πρὸς Κύριον εἰς Μασσηφὰ λέγοντες, θανάτῳ ἀποθανεῖται.

6. Καὶ παρεκλήθησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ περὶ Βενιαμὶν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν, καὶ εἶπον· ἀφῄρηται σήμερον φυλὴ μία ἐξ Ἰσραήλ.

7. Τί ποιήσωμεν αὐτοῖς τοῖς ὑπολειφθεῖσιν εἰς γυναῖκας; καὶ ἡμεῖς ὠμόσαμεν τῷ Κυρίῳ τοῦ μὴ δοῦναι αὐτοῖς ἀπὸ τῶν θυγατέρων ἡμῶν εἰς γυναῖκας.

8. Καὶ εἶπον· τίς μία τῶν φυλῶν Ἰσραὴλ, ἥτις οὐκ ἀνέβη πρὸς Κύριον εἰς Μασσηφά; καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦλθον ἀνὴρ εἰς τὴν παρεμβολὴν ἀπὸ Ἰαβὶς Γαλαὰδ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

9. Καὶ ἐπεσκέπη ὁ λαὸς, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ἀνὴρ ἀπὸ τῶν κατοικούντων Ἰαβὶς Γαλαάδ.

10. Καὶ ἀπέστειλαν ἐκεῖ ἡ συναγωγὴ δώδεκα χιλιάδας ἀνδρῶν ἀπὸ τῶν υἱῶν τῆς δυνάμεως. καὶ ἐνετείλαντο αὐτοῖς λέγοντες, πορεύθητε καὶ πατάξατε πάντας τοὺς κατοικοῦντας Ἰαβὶς Γαλαὰδ ἐν στόματι ῥομφαίας, καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὸν λαόν.

11. Καὶ οὗτος ὁ λόγος ὃν ποιήσετε, πᾶν ἀρσενικὸν καὶ πᾶσαν γυναῖκα γινώσκουσαν κοίτην ἄρσενος ἀναθεματιεῖτε.

12. Καὶ εὗρον ἀπὸ τῶν κατοικούντων Ἰαβὶς Γαλαὰδ τετρακοσίας νεάνιδας παρθένους, αἳ οὐκ ἔγνωσαν ἄνδρα εἰς κοίτην ἄρσενος. καὶ ἤγαγον αὐτὰς εἰς τὴν παρεμβολὴν εἰς Σηλὼ ἥ ἐστιν ἐν γῇ Χαναάν.

13. Καὶ ἀπέστειλαν πᾶσα ἡ συναγωγὴ, καὶ ἐλάλησαν πρὸς τοὺς υἱοὺς Βενιαμὶν τοὺς ἐν τῇ πέτρᾳ Ῥεμμὼν, καὶ ἐκάλεσαν αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ.

14. Καὶ ἀπέστρεψεν Βενιαμὶν ἐν τῷ πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς τὰς γυναῖκας, αἵτινες ἦσαν ἐκ

τῶν

τῶν γυναικῶν Ιαβὶς Γαλαάδ. καὶ ἤρεσεν αὐτοῖς οὕτως.

15. Καὶ ὁ λαὸς παρεκλήθη τῷ Βενιαμίν, ὅτι ἐποίησεν ὁ Κύριος διακοπὴν ἐν ταῖς φυλαῖς Ισραήλ.

16. Καὶ εἶπον οἱ πρεσβύτεροι τῆς συναγωγῆς· τί ποιήσωμεν τοῖς ἐπιλοίποις εἰς τὰς γυναῖκας; ὅτι ἠφάνισται ἐκ τοῦ Βενιαμὶν γυνή.

17. Καὶ εἶπεν· κληρονομία διασεσωσμένη τῷ Βενιαμίν, καὶ οὐ μὴ ἐξαλειφθῇ φυλὴ ἐξ Ισραήλ.

18. Καὶ ἡμεῖς οὐ δυνησόμεθα δοῦναι αὐτοῖς γυναῖκας ἀπὸ τῶν θυγατέρων ἡμῶν, ὅτι ὠμόσαμεν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ λέγοντες· ἐπικατάρατος ὁ διδοὺς γυναῖκα τῷ Βενιαμίν.

19. Καὶ εἶπαν· ἰδοὺ ἑορτὴ τοῦ Κυρίου ἐν Συλὼ ἀφ' ἡμερῶν εἰς ἡμέρας ἥ ἐστιν ἀπὸ βορρᾶ τῆς Βαιθὴλ κατ' ἀνατολὰς ἡλίου ἐν τῇ διόδῳ τῇ ἀναβαινούσῃ ἐκ Βαιθὴλ εἰς Σίκιμα καὶ ἀπὸ νότου τοῦ Λιβάνου τῆς Λεβωνά.

20. Καὶ ἐνετείλαντο τοῖς υἱοῖς Βενιαμὶν λέγοντες· ἀπέλθατε καὶ ἐνεδρεύσατε ἐν τοῖς ἀμπελῶσι·

21. Καὶ ὄψεσθε, καὶ ἰδοὺ ὡς ἂν ἐξέλθωσιν αἱ θυγατέρες τῶν κατοικούντων Συλὼ χορεύουσαι ἐν χοροῖς, καὶ ἐξελεύσεσθε ἀπὸ τῶν ἀμπελώνων, καὶ ἁρπάσατε ὑμῖν ἀνὴρ γυναῖκα ἑαυτοῦ ἀπὸ τῶν θυγατέρων Συλώ, καὶ ἀπελεύσεσθε εἰς γῆν Βενιαμίν.

22. Καὶ ἔσται ὅταν ἔλθωσιν οἱ πατέρες αὐτῶν ἢ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν κρίνεσθαι πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἐροῦμεν πρὸς αὐτούς. ἐλεήσατε αὐτούς, ὅτι οὐκ ἔλαβεν ἀνὴρ ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐν τῷ πολέμῳ, ὅτι οὐχ ὑμεῖς δεδώκατε αὐτοῖς κατὰ τὸν καιρὸν ὃν ἐπλημμελήσατε.

alias autem non repererunt, quas simili modo traderent.

15. Universusque Israel valde doluit, & egit pœnitentiam super interfectione unius tribus ex Israel.

16. Dixeruntque majores natu, Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? omnes in Benjamin fœminæ conciderunt,

17. Et magna nobis cura ingentique studio providendum est, ne una tribus deleatur ex Israel.

18. Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti juramento & maledictione, qua diximus, Maledictus qui dederit de filiabus suis uxorem Benjamin.

19. Ceperuntque consilium, atque dixerunt, Ecce solennitas Domini est in Silo anniversaria, quæ sita est ad septentrionem urbis Bethel, ad orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad meridiem oppidi Lebona.

20. Præceperuntque filiis Benjamin, atque dixerunt, Ite, & latitate in vineis.

21. Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, & rapite ex eis singuli uxores singulas, & pergite in terram Benjamin.

22. Cumque venerint patres earum, ac fratres, & adversum vos queri cœperint, atque jurgari, dicemus eis, Miseremini eorum: non enim rapuerunt eas jure bellantium atque victorum, sed rogantibus ut acciperent, non dedistis, & à vestra parte peccatum est.

vaverant vivas ex mulieribus Jabes Gilad, neq; 15 suffecerunt eis sic.

15. Populum autem pœnituit ipsius Binjamin, quod fecisset Jehovah fracturam in tribubus Israel.

16. Dixerunt ergo seniores cœtus, Quid faciemus reliquis, pro uxoribus? Deleta est enim de Binjamin mulier.

17. Dixerunt præterea, Hæreditas evasionis *sit* Binjamin, 16 ut non deleatur tribus de Israel.

18. Nos enim non 17 possumus dare eis uxores de filiabus nostris. Juraverant namq; filii Israel, dicendo. Maledictus 18 qui dederit uxorem ipsi Binjamin.

19. Dixerunt insuper, Ecce solennitas Jehovæ celebratur in Siloh 19 quotannis, *in loco* qui *est* ad aquilonem domus Dei ad exortum solis viæ, quæ ascendit è domo Dei ad Sechem, & à meridie ipsi Lebonah.

20 Præceperunt ergo filiis Binjamin, dicendo, Ite, & 20 insidiamini in vineis.

21. Ac videte: ecce namq; si egressæ fuerint filiæ Siloh ad saltandum in choris, 21 tunc exite è vineis. & rapite vobis quisq; uxorem suam de filiabus Siloh, & ite in terram Binjamin.

22. Quum autem venerint patres earum, vel fratres earum, ad jurgandum ante nos, 22 tunc dicemus eis, Miseremini nostri *pro* illis: quia non accepimus 23 unicuiq; mulierem suam in bello illo: *&* quia non 24 dedistis illis: *ita ut* tempore hoc deliqueritis.

von den weibern Jabes zu Gilead / vnd funden keine mehr alsso.

15. Da rewet es das volck vber BenJamin / das der HERR ein riß gemacht hatte / in den stemmen Jsrael.

16. Vnd die eltesten der gemeine sprachen / Was wollen wir thun / das die vbrigen auch weiber kriegen? Denn die weiber in BenJamin sind vertilget.

17. Vnd sprachen / Die vbrigen von BenJamin müssen ja jr erbe behalten / das nicht ein stamm ausgetilget werde von Jsrael.

18. Vnd wir können jnen vnsere töchter nicht zu weibern geben / denn die kinder Jsrael haben geschworen vnd gesagt / Verflucht sey / der den BenJamitern ein weib gibt.

19. Vnd sie sprachen / Sihe / es ist ein jarfest des HERRN zu Silo / die zur mitternachtwerts ligt Beth-El / gegen der sonnen auffgang / auff der strassen / da man hinauff gehet von Beth-El gen Sichem / vnd von mittagwerts ligt sie gegen Libona.

20. Vnd sie geboten den kindern BenJamin / vnd sprachen / Gehet hin vnd lauret in den weinbergen.

21. Wenn jr denn sehet / das die töchter Silo eraus mit reigen zum tantz gehen / so faret erfür aus den weinbergen / vnd neme ein iglicher jm ein weib von den töchtern Silo / vnd gehet hin ins land BenJamin.

22. Wenn aber jre veter oder brüder komen mit vns zu rechten / wollen wir zu jnen sagen / Seid jnen gnedig / denn wir haben sie nicht genomen mit streit / sondern jr wolt sie jnen nicht geben / die schuldt ist jtzt ewer.

cavērāt.

15. invenerunt.

16. *&* non delebitur.

17. poterimus.

18. dans.

19. à diebus in dies, qui (sc. locus) ab aquilone ipsi Bethel, a. e. s. ad tritam viam ascendentem è Bethel.

20. insidiabimini in v. *&* videbitis.

21. *&* exibitis e v. *&* rapietis v. vir *&*c. *&* ibitis t. B. *&* erit quum ven.

22. *&* dic. ad eos.

23. viro.
24. vos ded. s. juxta tempus hoc delinquetis. fut. pro præs.

Tribus Benjamin restauratio.

23. Die kinder BenJamin thaten also / vnd namen weiber nach jrer zal / von den reigen / die sie raubten / Vnd zogen hin / vnd woneten in jrem erbtheil / vnd baweten stedte vnd woneten drinne.

24. Auch die kinder Israel machten sich von dannen zu der zeit / ein iglicher zu seinem stam vnd zu seinem geschlecht / vnd zogen von dannen aus / ein iglicher zu seinem erbteil.

25. Zu der zeit war kein könig in Israel / ein iglicher thet / was jn recht dauchte.

25. ædificaverunt & habit. 26. in tempore illo vir ad t. s. & ad f. &c. inde vir ad hær. s. 27. vir rectum in oc. suis faciet futuri pro imperf. enallage frequens.

23. Fecerunt ergo ita filii Binjamin, tuleruntq; uxores secundum numerum suum de saltantibus, quas rapuerunt, atq; abierunt: reversiq; sunt ad hæreditatem suam, & 25 instaurantes urbes habitaverunt in eis.

24. Itaq; abierunt illinc filii Israel 26 eo tempore, quisq; ad tribum suam, & familiam suam, egressi inquam sunt inde singuli ad hæreditatem suam.

25. In diebus illis non erat rex in Israel: 27 quisq; quod rectum erat in oculis suis faciebat.

23. Feceruntq; filii Benjamin, ut sibi fuerat imperatum: & juxta numerum suum rapuerunt sibi de his, quę ducebant choros, uxores singulas: abieruntque in possessionem suam, ædificantes urbes, & habitantes in eis.

24. Filii quoque Israel reversi sunt per tribus, & familias in tabernacula sua.

25. In diebus illis non erat rex in Israel: sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

23. Καὶ ἐποίησαν οὕτως οἱ υἱοὶ Βενιαμὶν, καὶ ἔλαβεν γυναῖκας κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἀπὸ τῶν χορευουσῶν, ὧν διήρπασαν, καὶ ἀπῆλθον, καὶ ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὴν κληρονομίαν αὐτῶν. καὶ ᾠκοδόμησαν ἑαυτοῖς πόλεις, καὶ κατῴκησαν ἐν αὐταῖς.

24. Καὶ περιεπάτησαν ἐκεῖθεν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀνὴρ εἰς τὴν φυλὴν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν συγγένειαν αὐτοῦ, καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν ἀνὴρ εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.

25. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις οὐκ ἦν βασιλεὺς ἐν Ἰσραήλ· ἀνὴρ τὸ εὐθὲς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐποίει.

Κεφαλ. ά.

CAPUT PRIMUM.

Das I. Cap.

Caput i.

Noemi exilium.

ΚΑΙ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν τῷ κρίνειν τοὺς κριτὰς, καὶ ἐγένετο λιμὸς ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐπορεύθη ἀνὴρ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας τοῦ παροικῆσαι ἐν ἀγρῷ Μωὰβ αὐτὸς, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ.

2. Καὶ ὄνομα τῷ ἀνδρὶ Ἐλιμέλεχ, καὶ ὄνομα τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Νοομί· καὶ ὄνομα τοῖς δυσὶν υἱοῖς αὐτοῦ Μααλὼν καὶ Χελεών, Ἐφραθαῖοι ἐκ γῆς Ἰούδα. καὶ ἤλθοσαν εἰς ἀγρὸν Μωάβ, καὶ ἦσαν ἐκεῖ.

3. Καὶ ἀπέθανεν Ἐλιμέλεχ ὁ ἀνὴρ τῆς Νοομί, καὶ κατελείφθη ἡ γυνὴ αὐτὴ καὶ οἱ δύο υἱοὶ αὐτῆς.

4. Καὶ ἐλάβοσαν ἑαυτοῖς γυναῖκας Μωαβίτιδας, ὄνομα τῇ μιᾷ Ὀρφὰ, καὶ ὄνομα τῇ δευτέρα Ῥούθ. καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ ὡς δέκα ἔτη.

5. Καὶ ἀπέθανον καί γε ἀμφότεροι Μααλὼν καὶ Χε-

λεών

IN diebus unius judicis, quando judices præerant, facta est fames in terra. Abiitque homo de Bethlehem Juda, ut peregrinaretur in regione Moabitide cũ uxore sua, ac duobus liberis.

2. Ipse vocabatur Elimelech, & uxor ejus Noëmi: & duo filii, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephrathæi de Bethlehem Juda. Ingreßique regionem Moabitidem, morabantur ibi.

3. Et mortuus est Elimelech maritus Noëmi: remansitque ipsa cum filiis.

4. Qui acceperunt uxores Moabitidas, quarum una vocabatur Orpha, altera que Ruth. Manseruntque ibi decem annis,

5. Et ambo mortui sunt, Mahalõ videlicet & Che-

lion:

FUit [1] in diebus, quãdo judicabãt judices illi, fuit fames in terra: & profectus est vir *quidam* de Bethlehem Jehudah, ut peregrinaretur in terra Moab unã cum uxore sua, ac duobus liberis suis.

2. Nomen autem viri illius Elimelech, & nomen uxoris ejus Naomi: nomen vero duorum filiorum ejus, Mahlon & Hilion Ephratæi de Bethlehem Jehudah: ingreßiq; [2] regionem Moab habitaverunt illic.

3. Mortuus est autem Elimelech maritus Naomi, & remansit ipsa, & duo filii ejus.

4. [3] Acceperunt autem sibi uxores Moabitidas: nomen unius Orphah: & nomen alterius Ruth: manseruntq; ibi ferme decem annis.

5. Mortui sunt etjam ambo ipsi, Mahlon & Hilion, & [4] re-

man-

ZV der zeit da die Richter regierten / ward ein Tewrung im lande. Vnd ein man von Bethlehem Juda / zoch wallen in der Moabiter land / mit seinem weibe vnd zween sönen.

2. Der hieß EliMelech / vnd sein weib Naemi / vnd seine zween söne Mahlon vnd ChilJon / die waren Ephrater von Bethlehem Juda. Vnd da sie kamen ins land der Moabiter / blieben sie daselbs.

3. Vnd EliMelech der Naemi man starb. Vnd sie bleib vbrig mit jren zween sönen.

4. Die namen Moabitische weiber / eine hies Arpa / die ander Ruth. Vnd da sie daselbs gewonet hatten bey zehen jar /

5. Storben sie alle beide / Mahlon vnd ChilJon / das

1. & (pleon) fuit in di. judicare judices, & fuit (.i. ut esset) fa. in t. & ivit &cet. ad peregrinandum in agris M. ipse & ux. ejus & duo filij ejus.

1326::

2. agros M. & fuerunt il.

3. & tulerunt.

4. relicta

eſt mulier illa à duobus gnatis ſuis & à viro ſuo.

5. agris, quia aud in agro.

6. quo erat ibi &c. ipſa, & abierunt in viam ad redeundum.

7. mulier.

8. dabit 7. v. & invenite r. mulier.
9. levaverunt vocem ſuam & flev. ſic infra.

10. viſceribus meis, & erunt v. in viros.
11. quia ſenui præ eſſe viro ſi dicerem e. m. ſ. etiam fui (adfui) hac nocte viro, & (ſ. imo jam) peperi filios:
12. usque quo grandeſcant? numq. eis clauſa-eritis ad non eſſe (ſc. vos. i. ut non ſitis) viro?
1317:: *13. a (præ) vobis: q. e. eſt in me m. 7. & ſuſtulerunt vocem ſuam & fleverũt adhuc.*
14. in ea.

das weib vberbleib beiden ſönen vnd jrem man.

6\. Da macht ſie ſich auff mit jren zwo ſchnüren / vnd zog wider aus der Moabiter lande / Denn ſie hatte erfaren im Moabiter lande / das der HERR ſein volck hatte heimgeſucht / vnd jnen brot gegeben.

7\. Vnd gieng aus von dem ort / da ſie geweſen war / vnd jre beide ſchnür mit jr. Vnd da ſie gieng auff dem wege / das ſie wider keme ins land Juda /

8\. Sprach ſie zu jren beiden ſchnüren / Gehet hin / vnd keret vmb ein igliche zu jrer mutter hauß. Der HERR thue an euch barmhertzigkeit / wie jr an den todten vnd an mir gethan habt.

9\. Der HERR gebe euch das jr ruge findet / eine igliche in jres mans hauſe / Vnd küſſet ſie. Da huben ſie jre ſtimme auff / vnd weineten.

10\. Vnd ſprachen zu jr / Wir wollen mit dir zu deinem volck gehen.

11 Aber Naemi ſprach / Keret vmb meine töchter / warumb wolt jr mit mir gehen? Wie kan ich fürder kinder in meinem leibe haben / die ewr menner ſein möchten?

12\. Keret vmb meine töchter vnd gehet hin / denn ich bin nu zu alt / das ich einen man neme / Vnd wenn ich ſpreche / Es iſt zu hoffen das ich dieſe nacht einen man neme / vnd kinder gebere.

13\. Wie künd jr doch harren / biß ſie gros würden? Wie wolt jr verzihen / das jr nicht menner ſoltet nemen? Nicht meine töchter / denn mich jamert ewr ſeer / Denn des HERRN handt iſt vber mich ausgegangen.

14\. Da huben ſie jre ſtimme auff vnd weineten noch mehr / vnd Arpa küſſet jre ſchwiger / Ruth aber bleib bey jr.

Sie

manſit mulier illa *orbata* è duobus filiis ac marito ſuo.

6\. Surrexit igitur ipſa & nurus ſuæ & reverſa eſt ex 5 regione Moab: audierat enim in regione Moab, quod viſitaſſet Jehovah populum ſuum, dando eis panem!

7\. Egreſſa eſt itaq; è loco 6 in quo erat, & duæ nurus ejus cum ipſa, & commiſerunt ſeſe itineri, ut reverterentur ad terram Jehudah.

8\. Dixit autem Naomi ambabus nuribus ſuis: Ite, redite 7 quæq; in domum matris ſuæ: faciat Jehovah vobiſcum miſericordiam, quẽadmodum feciſtis cum mortuis & mecum:

9\. 8 Det Jehovah vobis ut inveniatis requiem unaquæq; *in* domo viri ſui, Et oſculata eſt eas: 9 & illæ ſublata voce ſua fleverunt.

10\. Dixeruntq; ei, Certè tecum revertemur ad populum tuum.

11\. Et ait Naomi, Revertimini filiæ meę: ut qui iretis mecum: an ultrà mihi *ſunt* filii in 10 utero meo, ut ſint vobis viri?

12\. Revertimini *inquam* filiæ meæ & abite: 11 ſenior enim ſum quam ut nubam: quin etjam ſi dicerem, Eſt *adhuc* mihi ſpes: etjamſi nocte hac nuberem viro, atq; etjam parerem filios,

13\. Nunquid eos expectabitis, 12 donec adoleſcant? nunquid retardabimini, ut non ſitis viro: Ne! filiæ meæ: quia amaritudo *eſt* mihi valde 13 pluſquam vobis: quoniam egreſſa eſt contra me manus Jehovæ!

14\. At illæ rurſum ſublata voce fleverunt: & oſcultata eſt Orpah ſocrum ſuam, Ruth vero adhæſit 14 ei.

Cui

lion: remanſitque mulier orbata duobus liberis ac marito.

6\. Et ſurrexit ut in patriam pergeret cum utraque nuru ſua de regione Moabitide: audierat enim quòd reſpexiſſet Dominus populum ſuum, & dediſſet eis eſcas.

7\. Egreſſa eſt itaque de loco peregrinationis ſuæ, cum utraque nuru: & jam in via revertendi poſita in terram Juda,

8\. Dixit ad eas, Ite in domum matris veſtræ, faciat vobiſcum Dominus miſericordiam, ſicut feciſtis cum mortuis & mecum,

9\. Det vobis invenire requiem in domibus virorum, quos ſortituræ eſtis. Et oſculata eſt eas. Quæ elevata voce flere cœperunt,

10\. Et dicere, tecum pergemus ad populum tuum.

11\. Quibus illa reſpondit, Revertimini filiæ meæ, cur venitis mecum? num ultrà habebo filios in utero meo, ut viros ex me ſperare poſsitis?

12\. Revertimini filię meę, & abite: jam enim ſenectute confecta ſum, nec apta vinculo conjugali, etiam ſi poſſem hac nocte concipere, & parere filios,

13\. Si eos expectare velitis donec creſcant, & annos pubertatis impleant, ante eritis vetulæ quàm nubatis. Nolite quæſo filię meę: quia veſtra anguſtia magis me premit, & egreſſa eſt manus Domini contra me.

14\. Elevata igitur voce, rurſum flere cœperunt. Orpha oſculata eſt ſocrũ, ac reverſa eſt: Ruth adhæſit ſocrui ſuæ.

Cui

λεών. καὶ κατελείφθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῶν δύο υἱῶν αὐτῆς καὶ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς.

6\. Καὶ ἀνέστη αὕτη καὶ αἱ δύο νύμφαι αὐτῆς, καὶ ἀπέστρεψαν ἐξ ἀγροῦ Μωάβ, ὅτι ἤκουσαν ἐν ἀγρῷ Μωάβ, ὅτι ἐπέσκεπται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ τοῦ δοῦναι αὐτοῖς ἄρτους.

7\. Καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἦν ἐκεῖ καὶ αἱ δύο νύμφαι αὐτῆς μετ᾽ αὐτῆς, καὶ ἐπορεύοντο ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἐπιστρέψαι εἰς γῆν Ἰούδα.

8\. Καὶ εἶπεν Νοομὶ ταῖς δυσὶ νύμφαις αὐτῆς, πορεύθητε δὴ ἀποστράφητε ἑκάστη εἰς οἶκον μητρὸς αὐτῆς. ποιήσαι Κύριος μεθ᾽ ὑμῶν ἔλεος, καθὼς ἐποιήσατε μετὰ τῶν τεθνηκότων καὶ μετ᾽ ἐμοῦ.

9\. Δῴη Κύριος ὑμῖν καὶ εὕροιτε ἀνάπαυσιν ἑκάστη ἐν οἴκῳ ἀνδρὸς αὐτῆς. καὶ κατεφίλησεν αὐτάς, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, καὶ ἔκλαυσαν.

10\. Καὶ εἶπον αὐτῇ, μετὰ σοῦ ἐπιστρέφομεν ἐπὶ τὸν λαόν σου.

11\. Καὶ εἶπεν Νοομί, ἐπιστράφητε δὴ θυγατέρες μου, ἵνα τί πορεύεσθε μετ᾽ ἐμοῦ; μὴ ἔτι μοι υἱοὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ μου, καὶ ἔσονται ὑμῖν εἰς ἄνδρας;

12\. Ἐπιστράφητε θυγατέρες μου. πορεύθητε δή, ὅτι γεγήρακα τοῦ μὴ εἶναι ἀνδρί· διότι εἶπα, ἔστι μοι ὑπόστασις τοῦ γενηθῆναί με ἀνδρὶ καὶ τέξομαι υἱούς.

13\. Μὴ αὐτοὺς προσδέξεσθε ἕως οὗ ἀδρυνθῶσιν; ἢ αὐτοῖς κατασχεθήσεσθε τοῦ μὴ γενέσθαι ἀνδρί; μὴ θυγατέρες μου, ὅτι ἐπικράνθη μοι σφόδρα ὑπὲρ ὑμᾶς, ὅτι ἐξῆλθεν ἐν ἐμοὶ χεὶρ Κυρίου.

14\. Καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, καὶ ἔκλαυσαν ἔτι. καὶ κατεφίλησεν Ὀρφὰ τὴν πενθερὰν αὐτῆς, καὶ ἀπέστρεψεν εἰς τὸν λαὸν αὐτῆς, Ῥοὺθ δὲ ἠκολούθησεν αὐτῇ.

Καὶ

Noemi reditura ad nurus oratio.

Ruth ſocrum redeuntem ſequitur.

15. Καὶ εἶπεν Νοομὶ πρὸς Ρὺθ, ἰδοὺ ἀνέστρεψεν ἡ σύνυμφός σου πρὸς τὸν λαὸν αὐτῆς καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς αὐτῆς, ἐπιστράφηθι δὴ καὶ σὺ ὀπίσω τῆς συνύμφης σου.

16. Εἶπεν δὲ Ρὺθ, μὴ ἀπαντῆσαί μοι τοῦ καταλιπεῖν σε ἢ ἀποστρέψαι ὄπισθέν σου, ὅτι σὺ οὗ ἐὰν πορευθῇς πορεύσομαι, καὶ οὗ ἐὰν αὐλισθῇς αὐλισθήσομαι, ὁ λαός σου λαός μου, καὶ ὁ Θεός σου Θεός μου.

17. Καὶ οὗ ἐὰν ἀποθάνῃς ἀποθανοῦμαι, κἀκεῖ ταφήσομαι· τάδε ποιήσαι Κύριός μοι, καὶ τάδε προσθείη, ὅτι θάνατος διαστελεῖ ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ.

18. Ἰδοῦσα δὲ Νοομί ὅτι κραταιοῦται αὐτὴ τοῦ πορεύεσθαι μετ' αὐτῆς, ἐκόπασεν τοῦ λαλῆσαι πρὸς αὐτὴν ἔτι.

19. Ἐπορεύθησαν δὲ ἀμφότεραι ἕως τοῦ παραγενέσθαι αὐτὰς εἰς Βηθλεέμ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὰς εἰς Βηθλεέμ, καὶ ἤχησεν πᾶσα ἡ πόλις ἐπ' αὐταῖς. καὶ εἶπαν εἰ αὕτη ἐστὶν Νοομί;

20. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτάς, μὴ δὴ καλεῖτέ με Νοομί, καλέσατέ με πικράν, ὅτι ἐπικράνθη ἐν ἐμοὶ ὁ Ἱκανὸς σφόδρα.

21. Ἐγὼ ἐπορεύθην πλήρης, καὶ κενὴν ἀπέστρεψέ με Κύριος, καὶ ἵνατί καλεῖτέ με Νοομί, καὶ Κύριος ἐταπείνωσέν με, καὶ ὁ Ἱκανὸς ἐκάκωσέ με;

22. Καὶ ἐπέστρεψε Νοομὶ καὶ Ρὺθ ἡ Μωαβῖτις ἡ νύμφη αὐτῆς μετ' αὐτῆς ἐπιστρέφουσαι ἐξ ἀγροῦ Μωάβ. αὗται δὲ παρεγενήθησαν εἰς Βηθλεὲμ ἐν ἀρχῇ θερισμοῦ κριθῶν.

15. Cui dixit Noëmi, En reverſa eſt cognata tua ad populum ſuum, & ad deos ſuos, vade cum ea.

16. Quæ reſpondit, Ne adverſeris mihi ut relinquam te & abeam: quocunque enim perrexeris, pergam: & ubi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus.

17. Quæ te terra morientem ſuſceperit, in ea moriar: ibique locum accipiam ſepulturæ. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, ſi non ſola mors me & te ſeparaverit.

18. Videns ergo Noëmi, quòd obſtinato animo Ruth decreviſſet ſecum pergere, adverſari noluit, nec ad ſuos ultrà reditum perſuadere:

19. Profectæque ſunt ſimul, & venerunt in Bethlehem. Quibus urbem ingreſsis, velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantque mulieres, Hæc eſt illa Noëmi.

20. Quibus ait, Ne vocetis me Noëmi, (id eſt, pulchram:) ſed vocate me Mara (id eſt amaram) quia amaritudine valde replevit me Omnipotens.

21. Egreſſa ſum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noëmi, quam Dominus humiliavit, & afflixit Omnipotens?

22. Venit ergo Noëmi cum Ruth Moabitide nuru ſua, de terra peregrinationis ſuæ: ac reverſa eſt in Bethlehem, quando primùm hordea metebantur.

5. Cui ait (ſc. rus), Ecce reverſa eſt cognata tua ad populum ſuum, & ad deos ſuos, revertere 15 poſt eam.

16. Et dixit Ruth: 16 Ne roges me, ut relinquam te, aut recedam à te: quocunq; enim perrexeris, pergam, & ubicunq; morata fueris, morabor, populus tuus, populus meus: ac Deus tuus, Deus meus.

17. 17 Ubi mortuá fueris, moriar, ibiq; ſepeliar: ſic faciat Jehovah mihi, & ſic addat, 18 niſi *ſola* mors ſeparaverit me à te.

18. Videns itaq; quod obfirmato eſſet animo, ut pergeret ſecum, deſtitit loqui ad eam.

19. Perrexerunt ergo ambæ illæ, 19 donec venirent Bethlehem: & fuit, quum ingreſſę eſſent Bethlehem, commota eſt tota civitas ſuper eis, ac dicebant, Num hæc *eſt* Naomi?

20. 20 Quæ reſpondit eis, Ne vocetis me Naomi: *quin potius* vocate me Mara, quia 21 amaritudine affecit Omnipotens me valde.

21. Ego plena abieram, & vacuam me reduxit me Jehova: 22 cur ergo vocaretis me Naomi, quum Jehovah affixerit me & Omnipotens malefecerit mihi?

22. Reverſa quoq; eſt Naomi 23 unà cum Ruth Moabitide nuru ſua quæ *antea* reverſa *erat* è regione Moab: & ipſæ venerunt Bethlehem in principio meſsis 24 hordeaceæ.

15. Sie aber ſprach / Sihe / deine ſchwegerin iſt vmbgewandt zu jrem volck vnd zu jrem Gott / kere du auch vmb deiner ſchwegerin nach.

16. Ruth antwortet. Rede mir nicht drein / das ich dich verlaſſen ſolt / vnd von dir vmbkeren. Wo du hingeheſt / da wil ich auch hingehen / Wo du bleibſt / da bleibe ich auch / Dein volck iſt mein volck / vnd dein Gott iſt mein Gott.

17. Wo du ſtirbſt / da ſterbe ich auch / da wil ich auch begraben werden / Der HERR thue mir diß vnd das / der todt muß mich vnd dich ſcheiden.

18. Als ſie nu ſahe / das ſie feſte im ſinn war mit jr zu gehen / ließ ſie ab mit jr dauon zu reden.

19. Alſo giengen die beide miteinander / biß ſie gen Bethlehem kamen / Vnd da ſie zu Bethlehem einkamen / reget ſich die gantze ſtadt vber jnen / vnd ſprach / Iſt das die Naemi?

20. Sie aber ſprach zu jnen / Heiſt mich nicht Naemi / ſondern Mara / denn der Allmechtige hat mich ſeer betrübt.

21. Voll zoch ich aus / aber leer hat mich der HERR wider heim bracht. Warumb heiſt jr mich denn Naemi / ſo mich doch der HERR gedemütget / vnd der Allmechtige betrübt hat.

22. Es war aber vmb die zeit / das die gerſten erndte angieng / da Naemi vnd jr ſchnür Ruth die Moabitin widerkamen / vom Moabiter land gen Bethlehem.

Et dixit e. r-fratria tua 15. poſt fratriam tuam. 16. ne incurras in me ad deſerendum te, ad redeundum à (ſc. ſequendo) poſt te. q. ad quod iveris, ibo, & in quo pernoctabis, pernoctabo. 17. in quo. 18. quia mors diviſionē faciet inter me & inter te. Et vidit quod roborans ſe ipſa (ſc. eſſet) ad eundum ſecum, & ceſſavit l. ad e. 19. usque venire ipſas B. & fuit circa venire eas B. & com. 20. & dixit ad eas. 21. amaritudinem dedit Omnip. mihi valde. 22. ad quid vocabitis me N. & (etenim) 7. afflixit me. 23. & Ruth M. n. ejus cū ea, reverſa ex agris M. 24. hordeorum.

Κεφαλ. β'

Καὶ τῇ Νοομὶ ἀνὴρ γνώριμος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, ὁ δὲ ἀνὴρ δυνατὸς ἰσχύϊ ἐκ τῆς συγγενείας Ἐλιμέλεχ, καὶ ὄνομα αὐτῷ Βόοζ.

CAP. II.

ERat autem viro Elimelech conſanguineus, homo potens, & magnarum opum, nomine Booz.

CAP. II.

POrro 1 Naomi habebat conſanguineum ex marito, virum ſtrenuum è familia Elimelech, cujus nomen *erat* Boaz.

Das II. Cap.

ES war auch ein man / der Naemi man freund / von dem geſchlecht EliMelech / mit namen Boas / der war ein weidlicher man.

Cap. 2. 1. & ipſi Naomi (ſc. erat) notus viro ejus vir potens vir-

& ante ipſa. E. & n. ejus (ſc. erat) B.

2.| *& coll. in spicis post, cujus inveniam gratiam in oculis ejus.*
3. *venit et col. etc. & evenit eventus ejus portio agri (sc. quae erat) ipsi Boaz.*
4. *Jehova vobiscum* (Chald. *VERBum Domini sit in auxilio vestro*) *& dixerunt ei.*
5. *puero suo constituto super messores, cui (sc. est) puella haec? & resp. puer constitutus sup.*
6 *ipsa, reversa cum N. de agris M. & dixit*
1318:: *& cet. in manipulis p. m. & venit & stetit a tunc mane & usq; nunc. isto (sc. tempore) sedere (sessio) ejus domus, paululum. scil fuit.*
7. *annon audisti &c. alio, & etiam non transibis ex hoc (sc. loco:) & sic adh. cum p. m.*
8. *in agro, quem metent, & ibis post eas, annon pr. pueris (sic inf.) t. ad non tangendum te? et sities & ibis ad v. & bibes.*
&

2. Vnd Ruth die Moabitin sprach zu Naemi / Laß mich auffs feld gehen vnd ehern aufflesen / demnach / für dem ich gnade finde. Sie aber sprach zu jr / Gehe hin meine tochter.
3. Sie gieng hin / kam vnd laß auff / den schnittern nach auff dem felde / Vnd es begab sich eben / das dasselb feld war des Boas / der von dem geschlecht EliMelech war.
4. Vnd sihe / Boas kam eben von Bethlehem / vnd sprach zu den schnittern / Der HERR mit euch / Sie antworten / Der HERR segene dich.
5. Vnd Boas sprach zu seinem knaben / der vber die schnitter gestellet war. Wes ist die dirne?
6. Der knabe / der vber die schnitter gestellet war / antwortet vnd sprach / Es ist die dirne / die Moabitin / die mit Naemi widerkomen ist von der Moabiter land.
7. Denn sie sprach / Lieber / last mich aufflesen vnd samlen / vnter den garben / den schnittern nach / Vnd ist also komen / vnd da gestanden von morgen an bißher / vnd bleibt wenig daheime.
8. Da sprach Boas zu Ruth / Hörestu es meine tochter? Du solt nicht gehen auff einen andern acker auffzulesen / vnd gehe auch nicht von hinnen / sondern halt dich zu meinen dirnen.
9. Vnd sihe wo sie schneiden im felde / da gehe inen nach / Ich hab meinem knaben geboten / das dich niemandt antaste. Vnd so dich dürstet / so gehe hin zu dem gefeß vnd trincke / da meine knaben schepffen.
10. Da fiel sie auff jr angesicht / vnd betet an zur erden / vnd sprach zu jm / Womit hab ich die gnade funden für deinen augen / das du mich erkenneſt / die ich doch frembd bin.
11. Boas antwortet / vnd sprach zu jr / Es ist mir angesagt / alles was du gethan hast an deiner schwiger / nach deines mannes todt / das du verlassen hast deinen vater vnd

deine

2. Dixit autem Ruth Moabitis illa ad Naomi. Vadam quæso *in* agrum [2] ut colligam spicas post eum in cujus oculis invenero gratiam. Et dixit ei, Vade filia mea.

3. Abiit igitur & [3] ingressa collegit *spicas* in agro post messores: contigit autem forte ut incideret in eam partem quæ pertinebat ad Boaz, qui *erat* de familia Elimelech.
4. Interim, Ecce Boaz venit de Bethlehem, dixitq; ipsis messoribus, [4] Dominus vobiscum. Qui dixerunt ei, Benedicat tibi Jehovah.
5. Dixitq; Boaz [5] famulo suo qui constitutus *erat* super messores ipsos, cujus *est* hæc puella?
6. Respondit famulus ille, qui constitutus *erat* super messores, & ait, Puella Moabitis [6] est, quæ reversa est cum Naomi de regione Moab.
7. Quæ dixit, colligam quæso, ac congregem *spicas* [7] inter manipulos post messores: & ingressa perstitit à summo mane usq; nunc: jam mansio ejus in domo, paululum *est*.
8. Et ait Boaz ad Ruth, [7] audis ne filia mea? ne vadas ad colligendum in agro alio, neq; etiam transeas hinc, sed hic adhærebis puellis meis.
9. Oculi tui *sint* [8] ad agrum illum quem messuerint: & sequere eas: an non præcepi famulis, ne tangant te: & si sitieris, perge ad vasa, & bibe de eo, quod hauserint famuli illi.
10. [9] Tunc illa cecidit in faciem suam, & incurvavit se in terram, dixitq; [10] ei, Quare inveni gratiam in oculis tuis, [11] ut me agnoscas quum sim alienigena.
11. Respondens Boaz, dixit, prorsus nunciatum est mihi, quicquid fecisti socrui tuæ, postquam mortuus est vir tuus: & quod relictis patre tuo & matre tua, ac terra nativi-

tatis

2. Dixitque Ruth Moabitis ad socrum suam, Si jubes, vadam in agrum, & colligam spicas, quæ fugerint manus metentium, ubicunque clementis in me patrisfamilias repererero gratiam. Cui illa respondit. Vade filia mi.
3. Abiit itaque, & colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem ut ager ille haberet dominum nomine Booz, qui erat de cognatione Elimelech.
4. Et ecce, ipse veniebat de Bethlehem, dixitque messoribus, Dominus vobiscum. Qui responderunt ei, Benedicat tibi Dominus.
5. Dixitque Booz juveni qui messoribus præerat, Cujus est hæc puella?
6. Cui respondit, Hæc est Moabitis, quæ venit cum Noemi, de regione Moabitide,
7. Et rogavit ut spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia: & de mane usq; nunc stat in agro, & ne ad momentum quidem domum reversa est.
8. Et ait Booz ad Ruth, Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: sed jungere puellis meis,
9. Et ubi messuerint, sequere. Mandavi enim pueris meis, ut nemo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, & bibe aquas de quibus & pueri bibunt.
10. Quæ cadens in faciem suam & adorans super terram, dixit ad eum, Unde mihi hoc, ut invenirem gratiam ante oculos tuos, & nosse me dignareris peregrinā mulierem?
11. Cui ille respondit, Nūtiata sunt mihi omnia, quæ feceris socrui tuæ: & quòd post mortem viri tui: & quòd reliqueris parentes tuos, & terram in qua na-

ta

2. Καὶ εἶπεν Ῥοὺθ ἡ Μωαβῖτις πρὸς Νοομί, πορευθῶ δὴ εἰς ἀγρόν, καὶ συνάξω ἐν τοῖς στάχυσιν κατόπισθεν οὗ ἂν εὕρω χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτῇ, πορεύου θύγατερ.

3. Καὶ ἐπορεύθη. καὶ ἐλθοῦσα συνέλεξεν ἐν τῷ ἀγρῷ κατόπισθεν τῶν θεριζόντων. καὶ περιέπεσε περιπτώματι τῇ μερίδι τοῦ ἀγροῦ Βόοζ ἐκ συγγενείας Ἀβιμέλεχ.

4. Καὶ ἰδοὺ Βόοζ ἦλθεν ἐκ Βηθλεέμ, καὶ εἶπε τοῖς θερίζουσι· Κύριος μεθ᾽ ὑμῶν. καὶ εἶπον αὐτῷ· εὐλογήσαι σε Κύριος.

5. Καὶ εἶπε Βόοζ τῷ παιδαρίῳ αὐτοῦ τῷ ἐφεστῶτι ἐπὶ τοὺς θερίζοντας· τίνος ἡ νεᾶνις αὕτη;

6. Καὶ ἀπεκρίθη τὸ παιδάριον τὸ ἐφεστὸς ἐπὶ τοὺς θερίζοντας, καὶ εἶπεν· ἡ παῖς ἡ Μωαβῖτίς ἐστιν ἡ ἀποστραφεῖσα μετὰ Νοομὶ ἐξ ἀγροῦ Μωάβ.
7. Καὶ εἶπε, συλλέξω δὴ καὶ συνάξω ἐν τοῖς δράγμασιν ὄπισθεν τῶν θεριζόντων. καὶ ἦλθε καὶ ἔστη ἀπὸ πρωῒ καὶ ἕως ἑσπέρας, οὐκ ἀπέπαυσεν ἐν τῷ ἀγρῷ μικρόν.

8. Καὶ εἶπε Βόοζ πρὸς Ῥούθ, οὐκ ἤκουσας θύγατερ, μὴ πορευθῇς συλλέξαι ἐν ἀγρῷ ἑτέρῳ, καὶ σὺ οὐ πορεύσῃ ἐντεῦθεν ὧδε κολλήθητι μετὰ τῶν κορασίων μου,
9. Καὶ οἱ ὀφθαλμοί σου εἰς τὸν ἀγρὸν οὗ ἂν θερίζωσι, καὶ πορεύσῃ κατόπισθεν αὐτῶν· ἰδοὺ ἐνετειλάμην τοῖς παιδαρίοις τοῦ μὴ ἅψασθαί σου. καὶ ὅτε διψήσεις καὶ πορεύσῃ εἰς τὰ σκεύη, καὶ πίεσαι ὅθεν ὑδρεύονται τὰ παιδάρια.
10. Καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· τί ὅτι εὗρον χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς σου τοῦ ἐπιγνῶναί με, καὶ ἐγώ εἰμι ξένη;
11. Καὶ ἀπεκρίθη Βόοζ καὶ εἶπεν αὐτῇ, ἀπαγγελίᾳ ἀπηγγέλη μοι πάντα ὅσα πεποίηκας μετὰ τῆς πενθερᾶς σου μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν ἄνδρα σου. καὶ πῶς κατέλιπες τὸν πατέρα σου καὶ τὴν

μη-

Boozo Ruthæ specilegium faciens innotescit.

9. *& cecidit super f. s.*
10. *ad eum.*
11. *ad agnoscendum me! & (enim) ego extranea? Et respondit B. & dix. illi. nunciando nunciatum, omne quod fecisti soc.*

μητέρα σου, καὶ τὴν γῆν γενέσεώς σου, καὶ ἐπορεύθης πρὸς λαὸν ὃν οὐκ ᾔδεις χθὲς καὶ τρίτης.

12. Ἀποτίσαι Κύριος τὴν ἐργασίαν σου, καὶ γένοιτο ὁ μισθός σου πλήρης παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ, πρὸς ὃν ἦλθες πεποιθέναι ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ.

13. Ἡ δὲ εἶπεν, εὕροιμι χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς σου κύριέ μου· ὅτι παρεκάλεσάς με, καὶ ὅτι ἐλάλησας ἐπὶ καρδίαν τῆς δούλης σου, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ οὐκ ἔσομαι ὡς μία τῶν παιδισκῶν σου.

14. Καὶ εἶπεν αὐτῇ Βόοζ· τῇ ὥρᾳ τοῦ φαγεῖν πρόσελθε ὧδε καὶ φάγεσαι τὸν ἄρτον, καὶ βάψεις τὸν ψωμόν σου ἐν τῷ ὄξει. καὶ ἐκάθισε Ῥοὺθ ἐκ πλαγίων τῶν θεριζόντων, καὶ ἐβούνισεν αὐτῇ Βόοζ ἄλφιτον, καὶ ἔφαγε καὶ ἐνεπλήσθη καὶ κατέλιπεν.

15. Καὶ ἀνέστη τοῦ συλλέγειν. καὶ ἐνετείλατο Βόοζ τοῖς παιδαρίοις αὐτοῦ λέγων· καί γε ἀναμέσον τῶν δραγμάτων συλλεγέτω, καὶ μὴ καταισχύνητε αὐτήν.

16. Καί γε παραβάλλοντες παραβαλεῖτε αὐτῇ ἐκ τῶν βεβουνισμένων, καὶ ἄφετε αὐτήν, καὶ συλλέξει, καὶ οὐκ ἐπιτιμήσετε αὐτῇ.

17. Καὶ συνέλεξεν ἐν τῷ ἀγρῷ ἕως ἑσπέρας, καὶ ἐρράβδισεν ἃ συνέλεξεν, καὶ ἐγενήθη ὡς οιφι κριθῶν.

18. Καὶ ἦρεν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἶδεν ἡ πενθερὰ αὐτῆς ἃ συνέλεξεν, καὶ ἐξενέγκασα Ῥοὺθ ἔδωκεν αὐτῇ ἃ κατέλιπεν ἐξ ὧν ἐνεπλήσθη.

19. Καὶ εἶπεν αὐτῇ ἡ πενθερὰ αὐτῆς, ποῦ συνέλεξας σήμερον καὶ ποῦ ἐποίησας; εἴη ὁ ἐπιγνούς σε εὐλογημένος. καὶ ἀπήγγειλεν Ῥοὺθ τῇ πενθερᾷ αὐτῆς ποῦ ἐποίησεν, καὶ εἶπεν· τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς μεθ' οὗ ἐποίησα μετ' αὐτοῦ σήμερον Βόοζ.

20. Καὶ εἶπεν Νοομὶ τῇ νύμφῃ αὐτῆς· εὐλογητός ἐστι τῷ Κυρίῳ,

ta es, & veneris ad populum quem anteà nesciebas.

12. Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias à Domino Deo Israel, ad quem venisti, & sub cujus confugisti alas.

13. Quæ ait, Inveni gratiam apud oculos tuos, domine mi, qui consolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis unius puellarum tuarum.

14. Dixitque ad eam Booz, Quando hora vescendi fuerit, veni huc, & comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, & congessit polentam sibi, comeditque, & saturata est, & tulit reliquias.

15. Atque inde surrexit, ut spicas ex more colligeret. Præcepit autem Booz pueris suis, dicens, etiamsi vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam:

16. Et de vestris quoque manipulis projicite de industria, & remanere permittite, ut absque rubore colligat, & colligentem nemo corripiat.

17. Collegit ergo in agro usque ad vesperam: & quæ collegerat virga cædens & excutiens, invenit hordei quasi Ephi mensuram, id est tres modios.

18. Quos portans reversa est in civitatem, & ostendit socrui suæ: insuper protulit, & dedit ei de reliquiis cibi sui quo saturata fuerat.

19. Dixitq; ei socrus sua, Ubi hodie collegisti, & ubi fecisti opus? sit benedictus qui misertus est tui. Indicavitq; ei apud quem esset operata: & nomen dixit viri, quòd Booz vocaretur.

20. Cui respondit Noëmi, Benedictus sit à Do-

tatis tuæ perrexeris ad populum antea tibi incognitum.

12. Reddat *tibi* Jehovah opus tuum, sitq; merces tua perfecta á Jehovah Deo Israel, quæ venisti ad sperandum sub alis ejus.

13. 12 Illa vero ait, Inveniam gratiam in oculis tuis, domine mi, quod consolatus sis me, & 13 locutus sis ad cor ancillæ tuæ: cum *tamen* ego non sim sicut una ex ancillis tuis.

14. Cui dixit Boaz, tempore cibi accede huc, & comede de pane ipso, ac intinge buccellam tuam in acetum. Sedit itaq; illa á latere messorum & perrexit ei polentam: 14 quæ comedit ad saturitatem, & reliquum fecit.

15. Surrexitq; 15 ut colligeret: præcepit autem Boaz famulis suis, dicens: Etjam inter ipsos manipulos colligat, neq; pudore afficiatis eam.

16. Quin & dimittendo dimittite ei de manipulis, & 16 relinquite ut colligat, neq; increpetis eam.

17. Collegit igitur in eo agro usq; *ad* vesperam, & excussit quod collegerat, fuitq; ferè 17 modius hordei.

18. Et ferens ingressa est urbem: viditq; socrus ejus quod collegerat, † protulit quoq; , ac dedit illi; quod reliquerat de saturitate sua.

19. 18 Cui ait socrus sua: ubi collegisti hodie: & ubi 19 operata es? sit, qui te cognovit, benedictus. Tunc indicavit socrui suæ, apud quem esset operata, dicens, Nomen viri, apud quem sum operata hodie, est Boaz.

20. Et dixit Naomi nurui suæ, Benedictus 20 est á Jehovah

deine mutter vnd dein vaterland/ vnd bist zu einem volck gezogen/ das du zuuor nicht kantest.

12. Der HERR vergelte dir deine that/ vnd müsse dein lohn volkomen sein/ bey dem HERRN dem Gott Israel/ zu welchem du komen bist/ das du vnter seinen flügeln zuuersicht hettest.

13. Sie sprach / Laß mich gnade für deinen augen finden/ mein herr/ denn du hast mich getröstet / vnd deine magd freundlich angesprochen/ so ich doch nicht bin als deiner megde eine.

14. Boas sprach zu jr/ Wens essens zeit ist/ so mache dich hie herzu / vnd iss des brots/ vnd tuncke deinen bissen in den essig. Vnd sie satzte sich zur seiten der schnitter. Er aber legete jr sangen für/ vnd sie aß/ vnd ward satt/ vnd ließ vber.

15. Vnd da sie sich auffmachte zu lesen/ gebot Boas seinen knaben / vnd sprach/ Last sie auch zwischen den garben lesen / vnd beschemet sie nicht.

16. Auch von den hauffen last vberbleiben vnd last ligen/ das sie es auffiese / vnd niemand schelte sie darumb.

17. Also laß sie auff dem felde biß zu abend/ vnd schlugs aus was sie auffgelesen hatte/ vnd es war bey eim Epha gersten.

18. Vnd sie hubs auff/ vnd kam in die stadt/ vnd jre schwiger sahe es / was sie gelesen hatte/ Da zog sie erfür vnd gab jr/ was jr vbrig blieben war/ da sie sat von war worden.

19. Da sprach jre schwiger zu jr/ Wo hastu heut gelesen/ vnd wo hastu geerbeitet? Gesegnet sey der dich erkennet hat. Sie aber sagts jrer schwiger/ bey wem sie geerbeitet hette/ vnd sprach/ Der man bey dem ich heut geerbeitet habe/ heist Boas.

20. Naemi aber sprach zu jrer schnur/ Gesegnet sey er dem HERRN/ denn er hat

tuæ, post mortem viri tui: & reliquisti patrem t. &c. & ivisti ad p. quem non novisti heri (&) nudiustertius.
12. & dixit.
13. quod loq. sis super cor a. t. & ego non ero (fut. propræs.) sicut una ancillarum tuarum. Et dixit illi B. ad tempus c. a. h. & comedes d. p. & intinges.
14. & comedit, & saturata est.
15. ad colligendū &cet. dicendo.
16. relinquetis, et colligat, & non inc. in eam.
17. Epha hordeorū & tulit & ing.
18. & ait illi.
19 fecisti erit cognoscens te ben. & ind. s. s. quo fecerat cum eo (.i. apud qē fecisset opus) & dixit: n. v. quo feci cum eo ho. B.
20 ipse Jehova. 1.3.19:2

CAPUT II.

21. & dixit ei N. pr. nobis (sc. est) vir ille, de redemptoribus nostris ipse.
22. ad me cum pueris, qui (sc. sunt) mihi adh.
23. quæ (sc. est) mihi.
24. egrediеris. (fut. pro præs.) cũ p. e. & non occurrent in te.
25. & adhæsit in pu. B. col. usq; consummare &

Cap. 3.

1. cognatio nostra (sc. est?) cujus fuisti cum puellis ejus (pleõ) en ventilans (est) aream hordeorũ (.i. hordeum areæ) nocte. & lavabis te, & pones vestimẽta tua super te, & d. a. ne cognoscaris viro, usque finem facere cum c. & b. Et fuit in cubando eum, & scies l. quo cubabit ibi (.i. ubi cub.) & venies & disc. pedamenta ejus.
2. & ait ad illam, omnia quæ dixeris ad me. f.
3. & comedit B. & bibit, & bonum fuit c. e.

seine barmhertzigkeit nicht gelassen/ beide/ an den lebendigen vnd an den todten. Vnd Naemi sprach zu jr/ Der man gehöret vns zu/ vnd ist vnser erbe.

21. Ruth die Moabitin sprach/ Er sprach auch das zu mir/ du solt dich zu meinen knaben halten/ biß sie mir alles eingeerndtet haben.

22. Naemi sprach zu Ruth jrer schnur/ es ist besser meine tochter / das du mit seinen dirnen ausgehest / auff das nicht jemandt dir drein rede auff einem andern acker.

23. Also hielt sie sich zu den dirnen Boas/ das sie laß biß das die gerstenernd vnd weitzenernd aus war/ vnd kam wider zu jrer schwiger.

Das III. Cap.

VND Naemi jre schwiger sprach zu jr/ mein tochter/ ich wil dir ruge schaffen/ das dirs wolgehe.

2. Nu der Boas vnser freund / bey des dirnen du gewesen bist / worffelt diese nacht gersten auff seiner tennen.

3. So bade dich/ vnd salbe dich/ vnd lege dein kleid an/ vnd gehe hinab auff die tenne/ das dich niemand kenne/ biß man gantz gessen vnd getruncken hat.

4. Wenn er sich denn leget/ so mercke den ort da er sich hinleget/ vnd kom vnd decke auff zu seinen füssen/ vnd lege dich/ so wird er dir wol sagen was du thun solt.

5. Sie sprach zu jr/ Alles was du mir sagest / wil ich thun.

6. Sie gieng hinab zur tennen / vnd thet alles wie jre schwiger geboten hatte.

7. Vnd da Boas gessen vnd getruncken hatte / ward sein hertz guter dinge/ vnd kam

vnd

qui non dereliquit misericordiam suam cum viventibus & cum mortuis, 21 addiditq; Naomi: Propinquus noster *est* vir ille, *ac* de cognatis nostris est.

21. Ait ergo Ruth Moabitis *illa*, Etjam certo dixit 22 mihi, Pueris ipsis qui mei *sunt* adhærebis, donec compleverint totam hanc messem 23 meam.

22. Dixitq; Naomi ad Ruth nurum suam: Bonum *est* filia mea quod 24 egrederis cum puellis ejus, ne occurrant tibi in agro alio.

23. 25 Junxit se igitur puellis Boaz colligendo spicas, donec perficeretur messis hordeorum & messis frumentorum, & reversa est ad socrum suam?

CAP. III.

DIxit autem illi Naomi socrus ejus, Filia mea nonne quæram tibi requiem, ut bene sit tibi?

2. Nunc ergo nonne Boaz 1 de consanguinitate nostra *est*, cum cujus puellis fuisti? En ventilat aream hordeorum nocte.

3. Lava igitur te, ac inunge te, vestimenta quoq; tua indue te & descendes *ad* aream, ne te notam facias viro ipsi, donec finem fecerit comedendi & bibendi.

4. Quumq; ille ierit cubitum, scito locum ipsum in quo dormiet, & ingressa discooperies *à parte* pedum ejus, *illicq;* accubabis: ipse autem indicabit tibi quid factura sis.

5. 2 Cui ait Ruth, Quæcunq; dixeris mihi, faciam.

6. Descendit itaq; *in* aream illam, & fecit juxta omnia, quæ præceperat ei socrus sua.

7. 3 Quum autem comedisset Boaz ac bibisset, exhilaratumq; esset cor ejus,

ve-

mino: quoniam eandem gratiam quam præbuerat vivis, servavit & mortuis. Rursumque ait, propinquus noster est homo.

21. Et Ruth, Hoc quoque, inquit, præcepit mihi, ut tam diu messoribus ejus jungerer, donec omnes segetes meterentur.

22. Cui dixit socrus, Melius est filia mi, ut cum puellis ejus exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi.

23. Juncta est itaq; puellis Booz: & tam diu cum eis messuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

CAP. III.

POstquàm autem reversa est ad socrum suam, audivit ab ea, filia mea, quærã tibi requiem, & providebo, ut bene sit tibi.

2. Booz iste, cujus puellis in agro juncta es, propinquus noster est, & hac nocte aream hordei ventilat.

3. Lava te igitur, & unge te, & indue te cultioribus vestimentis, & descende in aream. Non te videat homo, donec esum potumque finierit.

4. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat: veniesque, & discooperies pallium quo operitur à parte pedum, & projicies te, & ibi jacebis: ipse autem dicet tibi quid agere debeas.

5. Quæ respondit, Quicquid præceperis, faciam.

6. Descenditque in aream, & fecit omnia, quæ sibi imperaverat socrus.

7. Cumque comedisset Booz, & bibisset, & factus esset hilarior, issetq;

ad

ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπεν τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετὰ τῶν ζώντων καὶ μετὰ τῶν τεθνηκότων. καὶ εἶπεν αὐτῇ Νοομί, ἐγγίζει ὑμῖν ὁ ἀνήρ, ἐκ τῶν ἀγχιστευόντων ἡμῖν ἐστιν.

21. Καὶ εἶπεν Ῥοὺθ πρὸς τὴν πενθερὰν αὐτοῦ, καί γε ὅτι εἶπεν πρός με, μετὰ τῶν παιδαρίων τῶν ἐμῶν προσκολλήθητι ἕως ἂν τελέσωσιν ὅλον τὸν ἀμητὸν ὃς ὑπάρχει μοι.

22. Καὶ εἶπεν Νοομὶ πρὸς Ῥοὺθ τὴν νύμφην αὐτοῦ· ἀγαθὸν θύγατερ, ὅτι ἐξῆλθες μετὰ τῶν κορασίων αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀπαντήσονταί σοι ἐν ἀγρῷ ἑτέρῳ.

23. Καὶ προσεκολλήθη Ῥοὺθ τοῖς κορασίοις Βόοζ συλλέγειν ἕως συντελέσαι τὸν θερισμὸν τῶν κριθῶν καὶ τὸν θερισμὸν τῶν πυρῶν.

Κεφαλ. γ΄.

ΚΑὶ ἐκάθισεν μετὰ τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῇ Νοομὶ ἡ πενθερὰ αὐτοῦ, θύγατερ, οὐ μὴ ζητήσω σοι ἀνάπαυσιν ἵνα εὖ γένηταί σοι;

2. Καὶ νῦν οὐχὶ Βόοζ γνώριμος ἡμῖν οὗ ἦς μετὰ τῶν κορασίων αὐτοῦ; ἰδοὺ αὐτὸς λικμᾷ τὸν ἅλωνα τῶν κριθῶν ταύτῃ τῇ νυκτί.

3. Σὺ δὲ λούσῃ καὶ ἀλείψῃ, καὶ περιθήσεις τὸν ἱματισμόν σου ἐπὶ σεαυτῇ, καὶ ἀναβήσῃ ἐπὶ τὴν ἅλω. μὴ γνωρισθῇς τῷ ἀνδρὶ ἕως τοῦ συντελέσαι αὐτὸν τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν.

4. Καὶ ἔσται ἐν τῷ κοιμηθῆναι αὐτόν, καὶ γνώσῃ τὸν τόπον οὗ κοιμᾶται ἐκεῖ, καὶ ἐλεύσῃ καὶ ἀποκαλύψεις τὰ πρὸς ποδῶν αὐτοῦ, καὶ κοιμηθήσῃ· καὶ αὐτὸς ἀπαγγελεῖ σοι ἃ ποιήσεις.

5. Εἶπεν δὲ Ῥοὺθ πρὸς αὐτήν, πάντα ὅσα ἂν εἴπῃς μοι πρός με ποιήσω.

6. Καὶ κατέβη εἰς τὴν ἅλω, καὶ ἐποίησεν κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο αὐτῇ ἡ πενθερὰ αὐτῆς.

7. Καὶ ἔφαγεν Βόοζ καὶ ἔπιεν, καὶ ἠγαθύνθη ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν τοῦ κοιμηθῆναι ἐν μερίδι

ς

Consilium Noemi de nostro accedendo Booz. 20.

messem & triticeam & sedit cum socru sua.

Boozi promissio.

τ̃ σωρὸς. ἡ δὲ ἦλθεν κρυφῆ, καὶ ἀπεκάλυψεν τὰ πρὸς ποδῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκάθευδεν.

8. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ μεσονυκτίῳ καὶ ἐξέστη ὁ ἀνὴρ, καὶ ἐταράχθη, καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐκοιμᾶτο πρὸς ποδῶν αὐτοῦ.

9. Εἶπε δέ· τίς εἶ σύ; ἡ δὲ εἶπεν· ἐγώ εἰμι Ῥοὺθ ἡ δούλη σου, καὶ περιβαλεῖς τὸ πτερύγιόν σου ἐπὶ τὴν δούλην σου, ὅτι ἀγχιστεὺς εἶ σύ.

10. Καὶ εἶπεν Βόοζ· εὐλογημένη σὺ τῷ Κυρίῳ θύγατερ, ὅτι ἠγάθυνας τὸ ἔλεός σου τὸ ἔσχατον ὑπὲρ τὸ πρῶτον τοῦ μὴ πορευθῆναί σε ὀπίσω νεανιῶν ἤτοι πτωχὸς ἤτοι πλούσιος.

11. Καὶ νῦν θύγατερ μὴ φοβοῦ· πάντα ὅσα ἂν εἴπῃς πρός με ποιήσω σοι. οἶδεν γὰρ πᾶσα φυλὴ λαοῦ μου ὅτι γυνὴ δυνάμεως εἶ σύ.

12. Καὶ νῦν ἀληθῶς ἀγχιστεύς εἰμι ἐγὼ, καί γε ἔστιν ἀγχιστεὺς ἐγγίων ὑπὲρ ἐμέ.

13. Αὐλίσθητι τὴν νύκτα, καὶ ἔσται τὸ πρωῒ ἐὰν ἀγχιστεύσῃ σε, ἀγαθόν, ἀγχιστευέτω. ἐὰν δὲ μὴ βούληται ἀγχιστεῦσαί σε, ἀγχιστεύσω σε ἐγώ. ζῇ Κύριος. κοιμήθητι ἕως πρωΐ.

14. Καὶ ἐκοιμήθη πρὸς ποδῶν αὐτοῦ ἕως πρωΐ. ἡ δὲ ἀνέστη πρὸ τοῦ ἐπιγνῶναι ἄνδρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ εἶπεν Βόοζ. μὴ γνωσθήτω ὅτι ἐλήλυθε γυνὴ εἰς τὴν ἅλω.

15. Καὶ εἶπεν αὐτῇ· φέρε τὸ περίζωμα τὸ ἐπάνω σου, καὶ κράτησον αὐτό. ἡ δὲ ἐκράτησεν αὐτὸ καὶ ἐμέτρησεν ἓξ κριθῶν, καὶ ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτήν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν.

16. Καὶ Ῥοὺθ εἰσῆλθεν πρὸς τὴν πενθερὰν αὐτῆς, ἡ δὲ εἶπεν· τί σὺ θύγατερ; καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῇ σύμπαντα ὅσα ἐποίησεν αὐτῇ ὁ ἀνήρ.

17. Καὶ εἶπεν, τὰ ἓξ τῶν κριθῶν ταῦτα ἔδωκέν μοι, ὅτι εἶπεν πρός με, μὴ εἰσέλθῃς κενὴ πρὸς τὴν πενθεράν σου.

& cubuit ad ped.e. 11. cognosceret vir pr. s. & dixit (sc. Boaz) ne cognoscatur, quod ingressa sit mulier illa aream. 12. Da. 13. apprehende in illud. sic infra. 14. ingressus est (sc. Boaz) urbem. Et ingressa-est (sc Ruth) ad s. s. & ait. qua tu f. m? n. e. omnia quæ f. 15. hordeorum horum.

---

ad dormiendum juxta acervum manipulorum, venit abscondite, & discooperto pallio à pedibus ejus se projecit.

8. Et ecce, nocte jam media expavit homo, & conturbatus est: viditq; mulierem jacentē ad pedes suos,

9. Et ait illi, Quæ es? Illaque respondit, Ego sum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es.

10. Et ille, Benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia nō es secuta juvenes pauperes, sive divites.

11. Noli ergo metuere, sed quicquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus qui habitat intra portas urbis meę, mulierem te esse virtutis.

12. Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior.

13. Quiesce hac nocte: & facto manè, si te voluerit propinquitatis jure retinere, bene res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam, vivit Dominus, dormi usq; manè.

14. Dormivit itaque ad pedes ejus, usque ad noctis abscessum. Surrexit itaq; antequā homines se cognoscerēt mutuò, & dixit Booz, Cave ne quis noverit quòd huc veneris.

15. Et rursum, Expande, inquit, pallium tuum, quo operiris, & tene utraque manu. Qua extendente, & tenente, mensus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ portans ingressa est civitatem,

16. Et venit ad socrum suam. Quæ dixit ei, Quid egisti filia? Narravitque ei omnia, quæ sibi fecisset homo.

17. Et ait, Ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait, Nolo vacuam te reverti ad socrum tuam.

---

venit, ut dormiret in extrema *parte* acervi: venit & illa secretò, quæ quum discooperuisset á *parte* pedum accubuit.

8. 4 Accidit autem ut media nocte expavesceret vir, atq; inclinaret sese: & en mulier dormiebat à *parte* pedum ejus.

9. † Et ait, Quænam *es* tu, 5 illa respondit, Ego *sum* Ruth ancilla tua: 6 expande orā pallii tui super ancillam tuam, quia propinquus 7 es.

10. Ait illi, Benedicta *es* tu à Jehovah filia mea: præstantiorem reddidisti pietatem tuam hanc posteriorem illa priore, quod non ambulaveris post juvenes, sive pauperes sive divites.

11. Nunc ergo filia mea ne metuas: 8 quæcunq; dixeris faciam tibi: scit enim universa urbs populi mei quod mulier proba sis.

12. 9 Jam igitur *fateor* verum esse, quod cognatus sum: est tamen *alius* cognatus propinquior me.

13. Pernocta *hic* nocte: 10 facto autem mane: si ille jus tibi cognationis pręstare voluerit, bene est, propinquus sit: si vero noluerit, id tibi præstare, ego jus illud cognationis tibi præstabo, vivit Jehovah, dormi *ergo* usq; mane.

14. Dormivit itaq; à *parte* pedum ejus usq; mane, posthæc surrexit antequam 11 cognoscere quis posset proximum suum: ille autem præcepit, ne notum sit venisse mulierem illam *ad* aream.

15. Dixitq; *ad eam:* 12 affer linteū quod *est* super te & 13 tene illud: & ipsa tenuit illud, & mensus est sex hordeorum mēsuras, posuitq; super eam, & 14 ingressa est urbem.

16. Venit itaq; *illa* ad socrum suam, quę ait: Quænam es, filia mea, narravitq; ei quæcunq; fecisset sibi vir ille.

17. Et ait: Sex 15 hordei *mensuras* has dedit mihi, dixit enim ad me, non reverteris vacua ad socrum tuam.

---

vnd legt sich hinder einen mandel. Vnd sie kam leise vnd decket auff zu seinen füssen/ vnd legt sich.

8. Da es nu mitternacht ward/ erschrack der man vnd erschuttert/ Vnd sihe/ ein weib lag zu seinen füssen.

9. Vnd er sprach/ Wer bistu? Sie antwortet/ Ich bin Ruth deine magd/ Breite deine flugel vber deine magd/ denn du bist der erbe.

10. Er aber sprach/ Gesegnet seistu dem HERRN/ meine tochter/ Du hast ein bessere barmhertzigkeit hernach gethan/ denn vorhin/ das du nicht bist den jünglingen nachgegangen/ weder reich noch arm.

11. Nu meine tochter/ Fürchte dich nicht/ alles was du sagest/ wil ich dir thun/ Denn die gantze stadt meines volcks weiß/ das du ein tugentsam weib bist.

12. Nu es ist war/ das ich der erbe bin/ aber es ist einer neher denn ich.

13. Bleib vber nacht/ morgen so er dich nimpt/ wol/ gelüsts jn aber nicht/ dich zu nemen/ so wil ich dich nemen/ so war der HERR lebt/ schlaff biß morgen.

14. Vnd sie schlieff biß morgen/ zu seinen füssen. Vnd sie stund auff/ ehe denn einer den andern kennen möcht. Vnd er gedacht/ das nur niemandt innen werde/ das ein weib in die tennen komen sey.

15. Vnd sprach/ Lange her den mantel den du anhast/ vnd halt jn zu/ Vnd sie hielt jn zu. Vnd er maß sechs maß gersten/ vnd legts auff sie. Vnd er kam in die stadt.

16. Sie aber kam zu jrer schwiger/ die sprach/ Wie stehets mit dir/ meine tochter? Vnd sie saget jr alles was jr der man gethan hatte.

17. Vnd sprach/ Diese sechs maß gersten gab er mir/ denn er sprach/ Du solt nicht leer zu deiner schwiger komen.

& venit ad cubādum in extremitate acervi & venit (sc. Ruth) in silentio, & discooperuit pedamenta ejus & acc. 4. & fuit in medietate noctis, & expavit v. & inclinavit-sese, & e. m. accubans (erat) pedamentis ejus. 5. & dixit. 6. & expandes alam tuam sup. 7. tu. Et ait: ben. t. Jehova f. m. bonam-fecisti p. t. posteriorem à (pra) prima, ad non eundum post j. sive tenuem, sive divitem. 8. omnia quæ dix. f. t. quia sciens (est) omnis porta p. m. q. mulier virtutis tu. 9. & nūc, quia verè, quinimo redemptor ego. & etjam redemptor propinquus præ me. 10. & erit in mane, si redemerit te, bonum, redimat: & si non voluerit redimere te, & (i. tunc) redimam te ego, vivens J. cuba a. m. & ou-

1330:

Di- Ait Sie

16. usque quo c. q. c. verbũ. sic infra.

18. Sie aber sprach/ Sey stille/ meine tochter/ biß du erferest wo es hinaus wil/ denn der man wird nicht rugen/ er brings denn heute zum ende.

18. Ait itaq; *Naomi*, Mane filia mea, 16 donec cognoscas, quomodo cadat res: non enim conquiescet vir ille, nisi compleverit rem hodie.

18. Dixitq; Noëmi, expecta filia donec videamus quem res exitum habeat. neque enim cessabit homo nisi compleverit quod locutus est.

18. Ἡ δὲ εἶπεν, κάθου θύγατερ ἕως τοῦ ἐπιγνῶναί σε πῶς οὐ πεσεῖται ῥῆμα. οὐ γὰρ μὴ ἡσυχάσῃ ὁ ἀνὴρ ἕως ἂν τελέσῃ τὸ ῥῆμα σήμερον.

Cap. 4.

1. ascendit p. & consed. & e. redemptor trãsiens (erat) quẽ loq. f. Boaz.
2. peloni almoni .i. ὁ quidam singularis, vel, heus tu, his enim vocibus certum hominem Hebræi designãt, cujus nomen exprimere nolunt.
2. accepit decem viros &c. & dixit c. h. & cons.
3. redemptori.
4. vendidit N. r. ex agro M.
5. redemeris.
6. & sciam.
7. & dixit B. in die acquirere te.
8. acquisivisti (præt. pro fut.) ad suscitandum n. d. super h. e. & dixit redemptor, non potero &c. forte corrũpam.
9. redempturam meam, q. n. potero r.
10. & hoc ante in Isr. super redemptione & super cõ. ad c. omne verbũ

Das IIII. Cap.

Boas gieng hinauff ins thor/ vnd satzt sich daselbs. Vnd sihe/ da der erbe furuber gieng/ redet Boas mit jm / vnd sprach/ Kom vnd setze dich etwa hie oder daher. Vnd er kam vnd satzt sich.

2. Vnd er nam zehen menner von den eltesten der stadt/ vnd sprach/ Setzt euch her/ vnd sie satzten sich.

3. Da sprach er zu dem erben/ Naemi/ die vom lande der Moabiter widerkomen ist/ beut feil das stück felds das vnsers bruders war EliMelech.

4. Darumb gedacht ichs für deine ohren zu bringen/ vnd sagen/ Wiltu es beerben/ so kauff es für den bürgern/ vnd für den eltesten meines volcks. Wiltu es aber nicht beerben / so sage mirs das ichs wisse/ denn es ist kein erbe on du / vnd ich nach dir. Er sprach/ Ich wils beerben.

5. Boas sprach / Welchs tags du das feld kauffest von der handt Naemi/ so mustu auch Ruht die Moabitin/ des verstorbenen weib nemen/ das du dem verstorbenen einen namen erweckest auff sein erbteil.

6. Da sprach er/ Ich mags nicht beerben / das ich nicht vieleicht mein erbtheil verderbe/ Beerbe du was ich beerben sol/ denn ich mags nicht beerben.

7. Es war aber von alters her eine solche gewonheit in Israel/ Wenn einer ein gut nicht beerben noch erkeuffen wolt/

CAP. IIII.

Boaz autem 1 ascendens *ad* portam, consedit illic: & ecce cognatus ille transibat, *de* quo *ipse* loquutus fuerat, & dixit: declina sede hîc 2 tu talis. Et declinavit atq; sedit.

2. Et 2 assumptis decem viris è senioribus ejus urbis, dixit: considete hic, qui consederunt.

3. Dixitq; 3 cognato illi: partem agri, quę *erat* fratris nostri Elimelech, 4 vendere decrevit Naomi, *quæ* reversa *est* è regione Moab.

4. Ego autem dixi, Revelabo aurem tuam, dicendo, acquire *agrum tuum* coram sedentibus ipsis, & coram senioribus populi mei, si 5 vis redimere, redime: & si non vis redimere: indica mihi: 6 scio autem, † quod non *est* præter te ad redimendum: & ego *sum* post te: Tum ille ait: Ego redimam.

5. 7 Addiditq; Boaz quo die acquisieris agrum de manu Naomi: & à Ruth Moabitide uxore defuncti 8 acquires: ut suscites nomen defuncti in hæreditate ejus.

6. Respondit cognatus ille, Non possum redimere mihi, ne forte deleam hæreditatem meam: redime tibi tu 9 jus propinquitatis meæ, quia non possum redimere.

7. 10 Hic autem *erat* mos antiquitus in Israel in redemtione & commutatione ad confirmandum quodvis negotium:

CAP. IIII.

Ascendit ergo Booz ad portam, & sedit ibi. Cumque vidisset propinquũ præterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum: Declina paulisper, & sede hîc: vocans eum nomine suo. Qui divertit, & sedit.

2. Tollens autem Booz decem viros de senioribus civitatis, dixit ad eos, Sedete hîc. Quibus residentibus

3. Locutus est ad propinquum, Partem agri fratris nostri Elimelech vendet Noëmi, quæ reversa est de regione Moabitide.

4. Quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & majoribus natu de populo meo. Si vis possidere jure propinquitatis: eme, & posside. Sin autem displicet tibi hoc ipsum, indica mihi, ut sciam quid facere debeam. Nullus enim est propinquus excepto te, qui prior es: & me, qui secundus sum. At ille respondit, Ego agrũ emam.

5. Cui dixit Booz, quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ uxor defuncti fuit, debes accipere: ut suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua.

6. Qui respondit, Cedo juri propinquitatis: neq; enim posteritatem familiæ meæ delere debeo, tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor.

7. * Hic autem erat mos antiquitus in Israel inter propinquos, ut si quando alter alteri suo juri cedebat:

Κεφαλ. δʹ.

Καὶ Βόοζ ἀνέβη ἐπὶ τὴν πύλην, καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀγχιστεὺς παρεπορεύετο ὃν εἶπεν Βόοζ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Βόοζ, ἐκκλίνας κάθισον ὧδε κρύφιε. καὶ ἐξέκλινεν καὶ ἐκάθισεν.

2. Καὶ ἔλαβεν Βόοζ δέκα ἄνδρας ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων τῆς πόλεως, καὶ εἶπεν· καθίσατε ὧδε. καὶ ἐκάθισαν.

3. Καὶ εἶπεν Βόοζ τῷ ἀγχιστεῖ, τὴν μερίδα τοῦ ἀγροῦ ἥ ἐστιν τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν τοῦ Ἐλιμέλεχ, ὃν ἀπέδοτο Νοομὶ ἡ ἐπιστρέψασα ἐξ ἀγροῦ Μωάβ.

4. Κἀγὼ εἶπα, ἀποκαλύψω τὸ οὖς σου λέγων, κτῆσαι ἐναντίον τῶν καθημένων, καὶ ἐναντίον τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ μου. εἰ ἀγχιστεύεις ἀγχίστευε, εἰ δὲ μὴ ἀγχιστεύεις, ἀνάγγειλόν μοι καὶ γνώσομαι, ὅτι οὐκ ἔστιν πάρεξ σοῦ τοῦ ἀγχιστεῦσαι, κἀγώ εἰμι μετὰ σέ. ὁ δὲ εἶπεν, ἐγώ εἰμι, ἀγχιστεύσω.

5. Καὶ εἶπεν Βόοζ ἐν ἡμέρᾳ τοῦ κτήσασθαί σε τὸν ἀγρὸν ἐκ χειρὸς Νοομὶ καὶ παρὰ Ῥοὺθ τῆς Μωαβίτιδος γυναικὸς τοῦ τεθνηκότος, καὶ αὐτὴν κτήσασθαί σε δεῖ ὥστε ἀναστῆσαι τὸ ὄνομα τοῦ τεθνηκότος ἐπὶ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ.

6. Καὶ εἶπεν ὁ ἀγχιστεὺς τῷ Βόοζ, οὐ δυνήσομαι ἀγχιστεῦσαι ἐμαυτῷ, μήποτε διαφθείρω τὴν κληρονομίαν μου. ἀγχίστευσον σεαυτῷ σὺ τὴν ἀγχιστείαν μου, ὅτι οὐ δυνήσομαι ἀγχιστεῦσαι.

7. Καὶ τοῦτο τὸ δικαίωμα ἔμπροσθεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐπὶ τὴν ἀγχιστείαν, καὶ ἐπὶ τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ στῆσαι πάντα λόγον· ὑπελύετο

*Deu. 25. v. 7.

Boozi & Ruthæ nuptiæ.

λύετο ὁ ἀνὴρ τὸ ὑπόδημα αὐτοῦ, καὶ ἐδίδου τῷ πλησίον αὐτοῦ τῷ ἀγχιστεύοντι τὴν ἀγχιστείαν αὐτοῦ. καὶ τοῦτο ἦν μαρτύριον ἐν Ισραήλ.

8. Καὶ εἶπεν ὁ ἀγχιστεὺς τῷ Βόοζ, κτῆσαι σεαυτῷ τὴν ἀγχιστείαν μου, καὶ ὑπελύσατο τὸ ὑπόδημα αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ.

9. Καὶ εἶπεν Βόοζ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ παντὶ τῷ λαῷ· μάρτυρες ὑμεῖς σήμερον, ὅτι κέκτημαι πάντα τὰ τοῦ Αβιμέλεχ, καὶ πάντα ὅσα ὑπάρχει τῷ Χελεὼν καὶ τῷ Μααλὼν ἐκ χειρὸς Νοομί.

10. Καί γε Ρούθ τὴν Μωαβίτιν τὴν γυναῖκα Μααλὼν κέκτημαι ἐμαυτῷ εἰς γυναῖκα, τοῦ ἀναστῆσαι τὸ ὄνομα τοῦ τεθνηκότος ἐπὶ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐξολοθρευθήσεται τὸ ὄνομα τοῦ τεθνηκότος ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς πύλης τοῦ τόπου αὐτοῦ, μάρτυρες ὑμεῖς σήμερον.

11. Καὶ εἶπον πᾶς ὁ λαὸς οἱ ἐν τῇ πύλῃ· μάρτυρες. καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. δώη Κύριος τὴν γυναῖκά σου τὴν εἰσπορευομένην εἰς τὸν οἶκόν σου ὡς Ραχὴλ καὶ ὡς Λίαν αἳ ᾠκοδόμησαν ἀμφότεραι τὸν οἶκον Ισραήλ. καὶ ποιῆσαι δύναμιν ἐν Εφραθά, καὶ ἔσται ὄνομα ἐν Βηθλεέμ.

*Gen. 38. v. 29.

12. Καὶ γένοιτο ὁ οἶκός σου ὡς οἶκος Φαρές, ὃν ἔτεκε Θάμαρ τῷ Ιούδα. ἐκ τοῦ σπέρματός σου δώη σοι Κύριος ἐκ τῆς παιδίσκης ταύτης τέκνα.

13. Καὶ ἔλαβε Βόοζ τὴν Ρούθ ἑαυτῷ γυναῖκα, καὶ εἰσῆλθεν πρὸς αὐτήν. καὶ ἔδωκε Κύριος αὐτῇ κύησιν, καὶ ἔτεκεν αὐτῷ υἱόν.

14. Καὶ εἶπον αἱ γυναῖκες πρὸς Νοομί· εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐ κατέλυσέ σοι σήμερον τὸν ἀγχιστεύοντα. καὶ καλέσαι τὸ ὄνομά σου ἐν Ισραήλ.

15. Καὶ ἔσται σοι εἰς ἐπιστρέφοντα ψυχὴν, καὶ τοῦ διαθρέψαι τὴν πολιάν σου, ὅτι ἡ νύμφη

σου

bat: ut esset firma concessio, solvebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo. hoc erat testimonium cessionis in Israel.

8. Dixit ergo propinquo suo Booz, tolle calceamentum tuum. Quod statim solvit de pede suo.

9. At ille majoribus natu, & universo populo, testes vos, inquit, estis hodie, quod possederim omnia quæ fuerunt Elimelech & Chelion & Mahalon, tradente Noemi:

10. Et Ruth Moabitide, uxorem Mahalon, in conjugium sumpserim, ut suscitem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum ejus de familia sua, ac fratribus & populo deleatur. Vos, inquam, hujus rei testes estis.

11. Respondit omnis populus qui erat in porta, & majores natu, nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel, & Liam, quæ ædificaverunt domum Israel: ut sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem:

12. Fiatque domus tua, sicut domus Phares,* quē Thamar peperit Judæ, de semine quod tibi dederit Dominus ex hac puella.

13. Tulit itaq; Booz Ruth, & accepit uxorem: ingressusque est ad eam, & dedit illi Dominus ut conciperet, & pareret filium.

14. Dixeruntque mulieres ad Noemi, Benedictus Dominus, qui non est passus ut deficeret successor familiæ tuæ, & vocaretur nomen ejus in Israel.

15. Et habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutē. de nuru

enim

tium: detrahebat aliquis calceamentum suum & dabat proximo suo, & hoc *erat* testimonium *cessionis* in Israel.

8. Dixit ergo [11] cognatus ad Boaz, acquire tibi, *simul*q; detraxit calceamentum suum.

9. Et ait Boaz senioribus illis ac universo populo. Testes [12] estis hodie, quod acquisiverim omnia quæ *fuerant* ipsius Elimelech, & omnia quæ *fuerant* ipsius Chilion & Mahlon de manu Naomi.

10. Sed & Ruth Moabitidem uxorem Mahlon acquisivi mihi [13] uxorem ad suscitandum nomen defuncti in hæreditate sua, ne excidatur nomen ipsius defuncti de fratribus suis, & de porta loci sui. testes *inquā* estis hodie.

11. Et [14] dixit omnis populus, qui *erat* in porta, & seniores, testes *sumus*: [15] reddat Jehovah mulierem, quę ingreditur domum tuam, sicut Rahel & sicut Leah, quæ ambæ ædificaverunt domum Israel, & facias virtutem in Ephrata, & compares *tibi* nomen in Bethlehem.

12. Sitq; domus tua sicut domus Peres, (quem peperit Thamar ipsi Jehudah) de semine illo quod dederit tibi Jehovah de puella hac.

13. [16] Boaz itaq; duxit Ruth, fuitq; ei uxor, & ingressus est ad eam, & dedit Jehovah illi conceptum, & peperit filium.

14. Dixeruntq; mulieres ad Naomi, Benedictus Jehovah, qui [17] non permisit, ut deesset tibi cognatus hodie, & vocabitur nomen ejus in Israel.

15. [18] Animum quoq; tuum recreatus est, atq; alet senectutem tuam: quia

nu-

wolt/ Auff das allerley sache bestünde/ so zog er seinen schuch aus/ vnd gab jn dem andern/ Das war das zeugnis in Israel.

8. Vnd der erbe sprach zu Boas/ keuffe du es/ vnd zog seinen schuch aus.

9. Vnd Boas sprach zu den eltesten vnd zu allem volck/ Jr seid heute zeugen/ das ich alles gekaufft habe/ was EliMelech gewesen ist/ vnd alles was ChilJon vnd Mahlon/ von der handt Naemi.

10. Dazu auch Ruth die Moabitin Mahlons weib/ neme ich zum weibe/ das ich dem verstorbenen einen namen erwecke/ auff sein erbteil/ vnd sein name nicht ausgerottet werde vnter seinen brüdern/ vnd aus dem thor seines orts/ zeugen seid jr des heute.

11. Vnd alles volck das im thor war sampt den eltesten sprachen/ Wir sind zeugen/ Der HERR mache das weib das in dein hauß kompt/ wie Rahel vnd Lea/ die beide das hauß Israel gebawet haben/ vnd wachse seer in Ephrata/ vnd werde gepreiset zu Bethlehem.

12. Vnd dein hauß werde wie das hauß Perez/ den Thamar Juda gebar/ von dem samen/ den dir der HERR geben wird von dieser dirnen.

13. Also nam Boas die Ruth/ das sie sein weib ward. Vnd da er bey jr lag/ gab jr der HERR/ das sie schwanger ward/ vnd gebar einen son.

14. Da sprachen die weiber zu Naemi/ Gelobt sey der HERR/ der dir nicht hat lassen abgehen einen erben zu dieser zeit/ das sein name in Israel bliebe.

15 Der wird dich erquicken/ vnd dein alter versorgen/ denn deine schnur/ die dich geliebt

hat/

d. vir c. s.

11. redēptor.

12. Vos hodie, sic infra.

13. in uxorem, ad s. n. d. super h. s. & non excidetur.

14. dixerunt.

15. dabit Jeh. m. venientem ad d. tuā quæ ad f. ambæ ipsæ d. Isr. & fac. virt. in E. & vocan. in B.

16. & accepit B. Ruth, & f. e. in uxorem.

17. non fecit cessare tibi redemptorem hodie.

18. & erit tibi in reducentem animam, & ad nutriendum sen.

1332::

19. quæ ipsa bona tibi præ septem filiis. Et accepit N. natũ.

20. & vocaverunt ei vicinæ nomen, dicendo, n. e. f. N. & vocaverunt nomen ejus O.
21. & istæ gen.

Ruth.

hat/ hat in geboren/ welche dir besser ist denn sieben söne.

16. Vnd Naemi nam das kindt / vnd legts auff jren schoß/ vnd ward seine warterin.

17. Vnd jre nachbarin gaben jm einen namen / vnd sprachen/ Naemi ist ein kindt geboren/ vnd hiessen jn Obed/ Der ist der vater Jsai/ welcher ist Dauids vater.

18. Diß ist das geschlecht Perez.

19. Perez zeuget Hezron. Hezron zeuget Ram. Ram zeuget Amminadab.

20. Amminadab zeuget Nahesson. Nahesson zeuget Salma.

21. Salma zeuget Boas. Boas zeuget Obed.

22. Obed zeuget Jsai. Jsai zeuget Dauid.

RUTH.

nurus tua, quæ diligit te, peperit eum,
19 quæ tibi melior est, quàm septem filii.

16. Accipiens itaq; Naomi infantem posuit eum in gremium suum, fuitq; ei in nutricem.

17. 20 Porro vicinæ ipsæ indiderunt ei nomen, quæ dicebant, natus est filius ipsi Naomi: indiderunt inquam ei nomen Obed: ipse *est* pater Isai, patris *ipsius* David.

18. 21 Istæ *sunt* generationes Peres, Peres genuit Hesron:

19. Hesron autem genuit Ram: Ram autem genuit Aminadab:

20. Aminadab autem genuit Nahson: Nahson autem genuit Salmah:

21. Salmah autem genuit Boaz, Boaz autem genuit Obed:

22. Obed autem genuit Isai: Isai autem genuit David.

enim tua natus est, qui te diligit: & multo tibi melior est, quàm si septem haberes filios,

16. Susceptumque Noëmi puerum posuit in sinu suo, & nutricis ac gerulæ fungebatur officio.

17. Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes, Natus est filius Noemi: vocaverunt nomen ejus Obed: hic est pater Isai, patris David.

18. Hæ sunt generationes Phares: * Phares genuit Esron,

19. Esron genuit Aram, Aram genuit Aminadab,

20. Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon,

21. Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed,

22. Obed genuit Isai, Isai genuit David.

ΡΟΥΘ.

σου ἡ ἀγαπήσασά σε ἔτεκεν αὐτόν, ἥ ἐστιν ἀγαθή σοι ὑπὲρ ἑπτὰ υἱούς.

16. Καὶ ἔλαβε Νοομὶ τὸ παιδάριον καὶ ἔθηκεν αὐτὸ εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς, καὶ ἐγενήθη αὐτῷ εἰς τιθηνόν.

17. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτῷ αἱ γείτονες ὄνομα, λέγουσαι· ἐτέχθη υἱὸς τῇ Νοομί, καὶ ἐκάλεσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ὠβήδ. οὗτος πατὴρ Ἰεσσαὶ πατρὸς Δαυίδ.

18. Καὶ αὗται αἱ γενέσεις Φαρές. Φαρὲς ἐγέννησε τὸν Ἐσρών.

19. Καὶ Ἐσρὼν ἐγέννησε τὸν Ἀράμ, καὶ Ἀρὰμ ἐγέννησε τὸν Ἀμιναδάβ.

20. Καὶ Ἀμιναδὰβ ἐγέννησε τὸν Ναασσών, καὶ Ναασσὼν ἐγέννησε τὸν Σαλμών.

21. Καὶ Σαλμὼν ἐγέννησε τὸν Βοόζ, καὶ Βοὸζ ἐγέννησε τὸν Ὠβήδ.

22. Καὶ Ὠβὴδ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί, καὶ Ἰεσσαὶ ἐγέννησε τὸν Δαυίδ.

* 1. Par. 2. v. 4. & c. Matth. 1. v. 4.

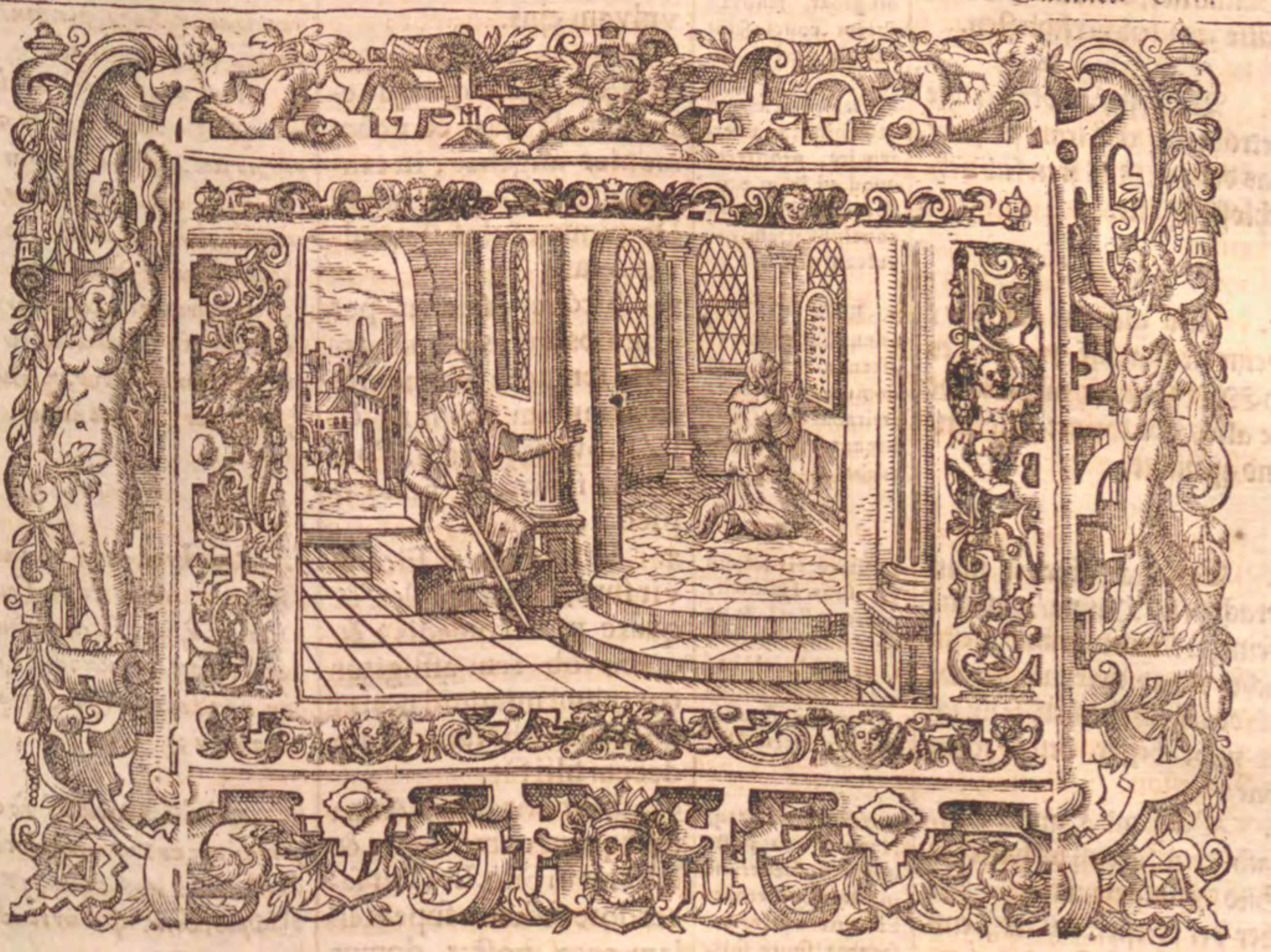

Primus Samuelis vulgo primus Regum.

Κεφαλ. ά.

CAPUT PRIMUM.

Das I. Cap.

Caput i.

Elcana & Anna.

ΚΑΙ ἐγένετο ἄνθρωπος εἷς ἐξ Αραμαθαὶμ Σοφίμ, ἐξ ὄρους Εφραίμ, καὶ ὄνομα αὐτῷ Ελκανὰ, υἱὸς Ιεροὰμ, υἱοῦ Ηλιοῦ, υἱοῦ Θωκὲ, υἱοῦ Σὼφ ἐξ ὄρους Εφραίμ.

2. Καὶ τούτῳ δύο γυναῖκες, ὄνομα τῇ μιᾷ Αννα, καὶ ὄνομα τῇ δευτέρᾳ Φεννάνα. καὶ ἦν τῇ Φεννάνα παιδία, τῇ δὲ Αννῃ οὐκ ἦν παιδίον.

3. Καὶ ἀνέβαινεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἐξ ἡμερῶν εἰς ἡμέραν ἐκ πόλεως αὐτοῦ ἐξ Αρμαθαὶμ προσκυνεῖν καὶ θύειν τῷ Κυρίῳ Σαβαὼθ ἐν Συλῷ, καὶ ἐκεῖ ἦν Ηλὶ καὶ οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ Οφνὶ καὶ Φινεες ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ.

4. Καὶ ἐγένετο ἡμέρα, καὶ ἔθυσεν Ελκανά, καὶ ἔδωκε τῇ Φεννάνα γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς υἱοῖς αὐτοῖς, καὶ ταῖς θυγατράσιν μερίδας.

5. Τῇ δὲ Αννῃ ἔδωκε μερίδα μίαν κατὰ πρόσωπον, ὅτι οὐκ ἦν αὐτῇ παιδίον, πλὴν ὅτι ἠγάπα

ὁ Ελ-

Fuit vir unus de Ramathaim Sophim, de monte Ephraim, & nomen ejus Elcana, filius Jeroham, filii Eliu, filii Thohu, filii Suph, Ephrathæus:

2. Et habuit duas uxores, nomen uni Anna, & nomen secundæ Phenenna, fueruntque Phenennæ filii: Annæ autem non erant liberi.

3. Et ascendebat vir ille de civitate sua statutis diebus, ut adoraret & sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filii Heli, Ophni & Phinees, sacerdotes Domini.

4. Venit ergo dies, & immolavit Elcana, deditque Phenennæ uxori suæ, & cunctis filiis ejus, & filiabus partes:

5. Annæ autem dedit partem unam tristis, quia Annam diligebat. Domi-

nus

Fuit 1 vir quidā de Ramathaim Sophim, de monte Ephraim, cujus nomen *erat* Elcanah, filius Jeroham filii Elihu, filii Thohu, filii Suph Ephratæi.

2. 2 Is autem habuit duas uxores: nomen unius, Hannah: & nomen alterius, Peninnah: 3 & fuerunt ipsi Peninnah nati, at ipsi Hannah non *fuerunt* nati.

3. Ascendebat autē vir ille ab urbe sua 4 annuatim ad adorandum & immolandum Jehovæ exercituum in Silo, ubi *erant* duo filii Eli Hophni & Pinhas sacerdotes Jehovæ.

4. 5 Venit autem dies, & immolavit Elcanah, deditq; Peninnah uxori suæ & omnibus filiis ejus atq; filiabus ejus partes.

5. Ipsi vero Hannah 6 dedit partem unam *duntaxat* honorabilem, quoni-

am

ES war ein man von Ramathaim Sophim / vom gebirge Ephraim / der hieß ElKana / ein son Jeroham / des sons Elihu / des sons Thohu / des sons Zuph / welcher von Ephrath war.

2. Vnd er hatte zwey weiber / eine hies Hanna / die ander Peninna. Peninna aber hatte kinder / vnd Hanna hatte keine kinder.

3. Vnd derselb man gieng hinauff von seiner stadt zu seiner zeit / das er anbetet / vnd opffert dem HERRN Zebaoth zu Silo. Daselbs waren aber priester des HERrn / Hophni vnd Pinehas die zween söne Eli.

4. Da es nu eines tags kam / das ElKana opfferte / Gab er seinem weibe Peninna / vnd allen jren sönen vnd töchtern stücke.

5. Aber Hanna gab er ein stück trawrig / denn er hatte

O Hanna /

1. *Et fuit vir unus et cet. et nomen ejus Elc.* 517

2. *Et ei (sc. erant) duæ.*
3. *Et fuit (enallage sing. pro plur) Peninnæ nati.*
4. *de diebus in dies, ad incurvandum se et ad im.* 5. *e. in S. et ibi duo f.*
5. *Et fuit dies.*
6. *dabit: (fut. pro præt.) p. u. facierum (.i. electam; ad tristē illam exhilarandum* vel *etiam, iterarum. i. cum tristia) quia.*

7. & provocabat eam angustiatrix ejus etiam provocatione. 8. faciet (s. facere solebat) anno in annum, ab ascendendo eam, sic irritabit eam. 9. flebis? & ad quid non comedes. 10. ego bonus tibi præ decem filiis? 11. post comedere in S. & post bibere. & E. s. sedens (sc. erat) super s. 12. amara a. & or. Jeh. & flendo flevit. 13. & dixit, J. e. si respiciendo respexeris in af.

14. virorum s. sexus virilis vel prolem masculā 15. & fuit, quum mult. o. c. Jeh. & Eli observans (erat) os e. & H. ipsa loquens (sc. erat) super cor s. t. l. e. moventia se (sc. erant) & vox e. n. audietur (fut. pro imperf.) & reputavit eam pro ebria. 16. te-ebriam-facies? 17. & res.

Hanna lieb/ Aber der HERR hatte jren leib verschlossen.

6. Vnd jre widerwertige betrübt sie/ vnd trotzt sie seer/ das der HERR jren leib verschlossen hatte.

7. Also giengs alle jar/ wenn sie hinauff zog zu des HERRN hause/ vnd betrübt sie also/ So weinet sie denn/ vnd aß nichts.

8. ElKana aber jr man sprach zu jr/ Hanna/ warumb weinestu? vnd warumb issestu nichts? vnd warumb gehabt sich dein hertz so vbel? Bin ich dir nicht besser denn zehen söne?

9. Da stund Hanna auff/ nach dem sie gessen hatte zu Silo vnd getruncken (Eli aber der priester saß auff eim stuel an der pfosten des tempels des HERRN.)

10. Vnd sie war von hertzen betrübt/ vnd betet zum HERRN vnd weinet.

11. Vnd gelobt ein gelübde/ vnd sprach/ HERR Zebaoth/ Wirstu deiner magd elend ansehen/ vnd an mich gedencken/ vnd deiner magd nicht vergessen/ vnd wirst deiner magd einen son geben/ so wil ich jn dem HERRN geben sein lebenlang/ vnd sol kein schermesser auff sein heupt komen.

12. Vnd da sie lange betet für dem HERRN/ hatte Eli acht auff jren mund.

13. Denn Hanna redet in jrem hertzen/ allein jre lippen regeten sich/ vnd jre stimme hört man nicht. Da meinet Eli sie were truncken.

14. Vnd sprach zu jr/ Wie lange wiltu truncken sein? Laß den wein von dir komen/ den du bey dir hast.

15. Hanna aber antwortet/ vnd sprach/ Nein/ mein herr/ Ich bin ein betrübt weib/

wein

am ipsam Hannah diligebat, Jehovah autem concluserat vulvam ejus?

6. 7 Irritabat autem eam inimica ejus etjam ira, propterea quod ad iram provocaret eam, quod conclusisset Jehovah vulvam ejus.

7. Et sic 8 faciebat annuatim, & ex quo ascenderat ipsa in domum Jehovæ, sic irritabat eam: flebat autem nec comedebat.

8. Dixitq; ei Elcanah vir suus, Hannah, quare 9 fles? & ut quid non comedis, & ut quid malè habet cor tuum: nonne 10 melior sum tibi quam decem filii?

9. Surrexit itaq; Hannah 11 postquam comederant in Siloh & biberant: Eli autem sacerdos sedebat super solium juxta postem templi Jehovæ?

10. Ipsa vero *quum esset* 12 amaro animo, oravit Jehovam, abundeq; flevit.

11. Vovit dein votum, 13 dicens, Jehovah exercituum si respexeris afflictionem ancillæ tuæ, retordatusq; fueris mei neq; fueris oblitus ancillæ tuę sed dederis famulę tuę semen 14 virile: tum dabo illud Jehovę omnibus diebus vitæ ejus, & novacula non ascendet super caput illius.

12. 15 Quum autem multiplicaret orare coram Jehovah, Eli observabat os ejus.

13. Hannah autem loquebatur in corde suo, tantum labia ejus movebatur, vox autem ejus non audiebatur: & existimavit eam Eli ebriam.

14. Dixit ergo ad eam Eli, usquequo 16 præ te feres ebrietatem? aufer vinum tuum à te.

15. 17 Respondit Hánah, & ait Non domine mi: *sed* mulier

du-

nus autem concluserat vulvam ejus.

6. Affligebat quoque eam æmula ejus, & vehementer angebat, in tantum ut exprobraret, quòd Dominus cōclusisset vulvam ejus:

7. Sicque faciebat per singulos annos, cùm redeunte tempore ascenderēt ad templum Domini & sic provocabat eam. Porrò illa flebat, & non capiebat cibum.

8. Dixit ergo ei Elcana vir suus, Anna, cur fles? & quare non comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? nunquid non ego melior tibi sum, quàm decem filii?

9. Surrexit autem Anna postquàm comederat, & biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedente super sellam ante postes domus Domini,

10. Cùm esset Anna amaro animo, oravit ad Dominum, flens largiter,

11. Et votum vovit, dicens, Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque servæ tuæ sexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus, & novacula non ascendet super caput ejus.

12. Factum est autem, cum illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli observaret os ejus.

13. Porrò Anna loquebatur in corde suo, tantùmque labia illius movebantur, & vox penitus nō audiebatur. Æstimavit ergo eam Heli temulentam,

14. Dixitq; ei, usquequo ebria eris? digere paulisper vinum quo mades.

15. Respondens Anna, Nequaquam, inquit, domine mi: nam mulier in-

felix-

ὁ Ελκανὰ τὴν Ανναν ὑπὲρ τὴν Φεννάναν. καὶ Κύριος ἀπέκλεισε τὰ περὶ τὴν μήτραν αὐτῆς.

6. Καὶ παρώργιζεν αὐτὴν ἡ ἀντίζηλος αὐτῆς, καί γε παροργισμῷ διὰ τὸ ἐξουθενεῖν αὐτὴν, ὅτι συνέκλεισε Κύριος τὰ περὶ τὴν μήτραν αὐτῆς, τοῦ μὴ δοῦναι αὐτῇ παιδίον.

7. Οὕτως ἐποίει ἐνιαυτὸν κατ' ἐνιαυτόν, ἐν τῷ ἀναβαίνειν αὐτὴν εἰς οἶκον Κυρίου, καὶ ἠθύμει, καὶ ἔκλαιεν, καὶ οὐκ ἤσθιεν.

8. Καὶ εἶπεν αὐτῇ Ελκανὰ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· Αννα, τί ἐστί σοι ὅτι κλαίεις; καὶ ἱνατί οὐκ ἐσθίεις; καὶ ἱνατί τύπτει σε ἡ καρδία σου; οὐκ ἀγαθὸς ἐγώ σοι ὑπὲρ δέκα τέκνα;

9. Καὶ ἀνέστη Αννα μετὰ τὸ φαγεῖν αὐτοὺς ἐν Σηλῶ, καὶ μετὰ τὸ πιεῖν. καὶ Ηλὶ ὁ ἱερεὺς ἐκάθητο ἐπὶ δίφρου, ἐπὶ τῶν φλιῶν ναοῦ Κυρίου.

10. Καὶ αὐτὴ κατώδυνος ψυχῇ, καὶ προσηύξατο Αννα πρὸς Κύριον, καὶ κλαίουσα ἔκλαυσε.

11. Καὶ ηὔξατο εὐχὴν λέγουσα· Κύριε Σαβαὼθ, ἐὰν ἐπιβλέπων ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης σου, καὶ μνησθῇς μου, καὶ μὴ ἐπιλάθῃ τῆς δούλης σου, καὶ δῷς τῇ δούλῃ σου σπέρμα ἀνδρός, καὶ δώσω αὐτὸν ἐνώπιόν σου δοτὸν ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτοῦ. καὶ σίδηρος οὐκ ἀναβήσεται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

12. Καὶ ἐγένετο ὅτ' ἐπλήθυνε προσευχομένη ἐνώπιον Κυρίου, καὶ Ηλὶ ὁ ἱερεὺς ἐφύλασσε τὸ στόμα αὐτῆς.

13. Καὶ αὐτὴ ἐλάλει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς, τὰ δὲ χείλη αὐτῆς ἐκινεῖτο καὶ φωνὴ αὐτῆς οὐκ ἠκούετο. καὶ ἐλογίσατο αὐτὴν Ηλὶ εἰς μεθύουσαν.

14. Καὶ εἶπεν αὐτῇ Ηλί, ἕως πότε μεθυσθήσῃ; περιελοῦ τὸν οἶνον ἀπὸ σοῦ.

15. Καὶ ἀπεκρίθη Αννα καὶ εἶπεν· οὐχὶ κύριε. γυνὴ ἐν σκληρᾷ

ἡμέ-

ἡμέρα ἐγώ εἰμι, καὶ οἶνον καὶ μέθυσμα οὐ πέπωκα, καὶ ἐκχέω τὴν ψυχήν μου ἐνώπιον Κυρίου.

16. Μὴ δὴ δῷς τὴν δούλην σου εἰς πρόσωπον εἰς θυγατέρα λοιμήν. ὅτι ἐκ πλήθους ἀδολεσχίας μου καὶ ἐκ πλήθους ἀθυμίας μου, ἐκτέτηκα ἕως τοῦ νῦν.

17. Καὶ ἀπεκρίθη Ηλὶ καὶ εἶπεν πρὸς αὐτήν· πορεύου ἐν εἰρήνῃ, Κύριος ὁ Θεὸς Ισραὴλ δώῃ σοι πᾶν αἴτημά σου, ὃ ᾐτήσω παρ' αὐτοῦ.

18. Ἡ δὲ εἶπεν· εὕροι ἡ δούλη σου χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς σου. καὶ ἐπορεύθη ἡ γυνὴ τὴν ὁδὸν αὐτῆς. καὶ ἔφαγε μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ ἔπιεν, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῆς οὐ συνέπεσεν ἔτι.

19. Ορθρίζουσιν δὲ τοπρωὶ προσκυνήσουσιν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπορεύθησαν τὴν ὁδὸν αὐτῶν· καὶ εἰσῆλθεν Ελκανὰ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς Αρμαθαίμ, καὶ ἔγνω Ανναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐμνήσθη αὐτῆς Κύριος καὶ συνέλαβεν.

20. Εγένετο δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἡμερῶν, καὶ ἔτεκεν Αννα υἱόν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σαμουὴλ λέγουσα· παρὰ Κυρίου παντοκράτορος ᾐτησάμην αὐτόν.

21. Καὶ ἀνέβη ὁ ἄνθρωπος Ελκανὰ καὶ πᾶς ὁ οἶκος αὐτοῦ θῦσαι ἐν Σηλῶ τὴν θυσίαν τῶν ἡμερῶν καὶ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ.

22. Καὶ Αννα οὐκ ἀνέβη μετ' αὐτοῦ, ὅτι εἶπε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς· οὐκ ἀναβήσομαι ἕως τοῦ ἀναβῆναι τὸ παιδάριον μετ' ἐμοῦ. ὅτ' ἂν δὲ ἀπογαλακτίσω αὐτό, καὶ ὀφθήσεται τῷ προσώπῳ Κυρίου, καὶ καθήσεται ἐκεῖ ἕως αἰῶνος.

23. Καὶ εἶπεν αὐτῇ Ελκανὰ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ποίει τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιόν σου, κάθου ἕως ἂν ἀπογαλακτίσῃς αὐτό, ἀλλὰ στῆσαι Κύριος πᾶν τὸ ἐξελθὸν ἐκ τοῦ στόματός σου. καὶ ἐκάθισεν ἡ γυνὴ καὶ ἐθήλασε τὸν υἱὸν αὐτῆς, ἕως οὗ ἀπεγαλάκτισεν αὐτόν.

24. Καὶ ἀνέβη μετ' αὐτοῦ εἰς Σηλῶ ἐν μόσχῳ τριετίζοντι καὶ Οιφὶ σεμιδάλεως καὶ νέβελ οἴνου.

καὶ

felix nimis ego ſum, vinumq; & omne quod inebriare poteſt, non bibi, ſed effudi animam meam in conſpectu Domini.

16. Ne reputes ancillam tuam quaſi unam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris, & mœroris mei locuta ſum uſque in præſens.

17. Tunc Heli ait ei, Vade in pace: & Deus Iſrael det tibi petitionem tuam, quam rogaſti eum.

18. At illa dixit, Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam ſuam, & comedit, vultusque illius non ſunt amplius in diverſa mutati.

19. Et ſurrexerunt mané, & adoraverũt coram Domino: reverſique ſunt, & venerunt in domum ſuam in Ramatha. Cognovit autem Elcana Annam uxorem ſuam: & recordatus eſt ejus Dominus.

20. Et factum eſt poſt circulum dierum, concepit Anna, & peperit filium, vocavitque nomen ejus Samuel eo quòd à Domino poſtulaſſet eum.

21. Aſcendit autem vir ejus Elcana, & omnis domus ejus, ut immolaret Domino hoſtiam ſolennem, & votum ſuum,

22. Et Anna non aſcendit: dixit enim viro ſuo, Non vadam, donec ablactetur infans; & ducam eum, ut appareat ante conſpectum Domini, & maneat ibi jugiter.

23. Et ait ei Elcana vir ſuus, fac quod bonum tibi videtur, & mane donec ablactes eum: precorque vt impleat Dominus verbum ſuum. Manſit ergo mulier, & lactavit filium ſuum, donec amoveret eum à lacte.

24. Et adduxit eum ſecum, poſtquam ablactaverat, in vitulis tribus, &

tri-

dura ſpiritu 18 ſum: neq; vinum, neq; ſechar bibi, ſed effudi animam meam coram Jehova.

16. Ne 19 ponas ancillam tuam coram filia impia: quia præ multitudine eloquii mei & indignationis meæ locuta ſum 20 hactenus.

17. Cui reſpondit Eli, ac dixit, Vade in pace: & Deus Iſrael det petitionem tuam, quam petiſti ab eo.

18. 21 Illa dixit, Inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis: Et abiit mulier in viam ſuam & comedit, 22 itaq; illius non fuit ei ultra.

19. Et ſurrexerunt ſummo mane, adoraveruntq; coram Jehova: poſtea reverſi ſunt, & venerunt in domum ſuam in Ramah, cognovit autem Elcanah Hannah uxorem ſuam, & recordatus eſt ejus Jehovah.

20. 23 Nam factum eſt in revolutionibus dierum, poſteaquam concepiſſet Hannah, peperit filium, vocavitq; nomen ejus Semuel, quod à Jehova petivi eum!

21. Aſcendit autem vir ille Elcanah 24 cum tota familia ſua, ut offerret Jehovæ hoſtiam anniverſariam & votum ſuum.

22. Hannah autem non aſcendit: dixit enim viro ſuo. *Non aſcendam* donec ablactetur 25 infans: tum deducam eum *mecum*: ut conſpiciatur coram Jehova & maneat ibi uſq; *in* ſeculum.

23. Dixitq; illi Elcanah vir ſuus, fac *quod* bonum *eſt* in oculis tuis, mane 26 donec ablectaveris eum: veruntamen confirmet Jehovah verbum ſuum. Manſit ergo mulier, & lactavit filium ſuum, 27 donec ablactaviſſet eum.

24. Deduxitq; illum ſecum, poſteaquam ablactavit eum, cum juvencis tribus, &

mo-

wein vnd ſtarck getrenck hab ich nicht getruncken / ſondern hab mein hertz für dem HERRN ausgeſchüt.

16. Du wolteſt deine magd nicht achten / wie ein loſe weib / Denn ich hab aus meinem groſſen kummer vnd trawrigkeit geredt bißher.

17. Eli antwortet / vnd ſprach / Gehe hin mit frieden / der Gott Iſrael wird dir geben deine bitte / die du von jm gebeten haſt.

18. Sie ſprach / Laß deine magd gnade finden für deinen augen. Alſo gieng das weib hin jres wegs vnd aß / vnd ſahe nicht ſo trawrig.

19. Vnd des morgens frūe machten ſie ſich auff / vnd da ſie angebetet hatten für dem HERRN / kereten ſie widerumb / vnd kamen heim gen Ramath. Vnd Elkana erkandte ſein weib Hanna / vnd der HERR gedacht an ſie.

20. Vnd da etliche tage vmb waren / ward ſie ſchwanger / vnd gebar einen ſon vnd hieß jn Samuel / denn ich hab jn von dem HERRN gebeten.

21. Vnd da der man Elkana hinauff zog mit ſeinem gantzen hauſe / das er dem HERRN opfferte / das opffer zur zeit gewönlich / vnd ſein gelübde.

22. Zog Hanna nicht mit hinauff / ſondern ſprach zu jrem man / Biß der knabe entwenet werde / ſo wil ich jn bringen / das er für dem HErrn erſcheine / vnd bleibe daſelbs ewiglich.

23. Elkana jr man ſprach zu jr / ſo thu wie dirs gefelt / bleib biß du jn entweneſt / Der HERR beſtetige aber / was er geredt hat. Alſo bleib das weib / vnd ſeuget jren ſon / biß ſie jn entwenet.

24. Vnd bracht jn mit jr hinauff / nach dem ſie jn entwenet hatte / mit dreyen far-

18. ego. & vinum et ſ. non bibi.

19. dederis a. t. c. f. Belial.

20. usque huc. Et reſpondit E. & d. Vade pace vel, pro pace.

21. & dixit.

22. & facies ejus non erāt ei ultra, (ſcil. ut fuerant prius.) Et manicarunt in mane, & incurvaverūt ſe c. Ieh.

23. & fuit in r. d. & concepit H. & pep.

24. & omnis dom9 ejus ad immolādum Ieh. h. dierū.

25. puer, & d. e. & conſpicietur cum facieb. Iehov. & manebit ibi u. ſ.

26. usque ablactare te eum.

27. usque ablactare ipſam eum. Et aſcendere fecit illum ſecum, ſecundum quod (ſc. tempus) abl. e. in iuv. &c. & adduxit e.

CAPUT I.

529:

28. & dixit: in me (Exo. 4, n. 11.) vita (.i. per vitã) animæ tuæ. (.i. quam verum est te vivere tam vera hæc sunt, quæ dico) &c. illa constituta tecum in hoc (sc. loco) ad orandum ad Jeh. Ad. (.i. pro) puerum istum.
29. petere feci eum (.i. petendo feci, ut esset) &

Cap. 2.

1. petra.
2. multiplicetis loquamini (.i. loqui .i. ne ultra loquamini fut. pro infinit.) altum altum (sc. verbum .i. insolentissima quaque) egr. (.i. ne egrediatur) durum (vel etiam, provectio, aut, vetustas, scil. consuetudinis a majoribus introducta & huc usq; durantis. Eam enim pietatis ratio abjectat, tanquam optimam, quum tot seculorum approbationem habeat.) ex o. v. &

ren/ mit einem Epha mehl/ vnd einer flaschen weins/ vnd bracht jn in das hauß des HERRN zu Silo. Der knabe war aber noch jung.
25. Vnd sie schlachten einen farren/ vnd brachten den knaben zu Eli.
26. Vnd sie sprach/ Ach mein herr/ so war deine seele lebet/ mein herr/ ich bin das weib/ das hie bey dir stund/ vnd bat den HERRN.
27. Da ich vmb diesen knaben bat. Nu hat der HERR meine bitte gegeben / die ich von jm bat.
28. Darumb gebe ich jn dem HERRN wider sein lebenlang/ weil er vom HERRN erbeten ist/ vnd sie beten daselbs den HERRN an.

Das II. Cap.

VNd Hanna betet vnd sprach/ Mein hertz ist frölich in dem HErrn/ mein horn ist erhöhet in dem HERRN/ Mein mund hat sich weit auffgethan / vber meine feinde/ denn ich frewe mich deines heils.

2. Es ist niemand heilig wie der HERR/ ausser dir ist keiner/ Vnd ist kein hort/ wie vnser Gott ist.
3. Last ewr gros rhümen vnd trotzen/ Last aus ewrem munde das alte/ Denn der HERR ist ein Gott/ der es merckt/ vnd lest solch fürnemen nicht gelingen.

4. Der boge der starcken ist zubrochen/ vnd die schwachen sind vmbgürtet mit stercke.
5. Die da sat waren/ sind vmbs brot verkaufft worden/ vnd die hunger lidden/ hungert nicht mehr/ Biß das die vnfruchtbar sieben gebar/ vnd die viel kinder hatte /abnam.
6. Der HERR tödtet vnd macht lebendig/ Füret in die helle vnd wider eraus.
7. Der HERR macht arm vnd macht reich/ Er nidriget vnd erhöhet.

modio uno 1 farinę, atq; utre vini adduxit eum *ad* domum Jehovæ *in* Siloh: puer autem *erat* puer.

25. Mactaverunt itaq; juvencum, & adduxerunt puerum ad Eli.
26. 28 Ipsaq; dixit, obsecro, domine mi, vivit anima tua, domine mi, ego *sum* mulier illa, quæ steti tecum hîc ut orarem Jehovam.
27. Pro puero isto oravi, & dedit Jehovah mihi petitionem meam, quam petii ab eo.

28. Et ego quoq; 29 commodavi eum Jehovæ omnibus diebus, quibus erit commodatus Jehovæ. Et incurvavit se ibi Jehovæ.

CAP. II.

ORavit autem Hannah, & dixit: exultavit cor meum in Jehova, exultatum est cornu meum Jehova: dilatatum est os meum super inimicos meos, quia lætata sum in salute tua.

2. Non *est* sanctus sicut Jehovah: quia non *est* præter te, nec *est* 1 fortis sicut Deus noster.

3. Ne *ergo* 2 post hac loquamini *verba* superba, *neq;* egrediatur verbum arrogans ex ore vestro: quia Deus scientiarum Jehovah, 3 & ipsi præparantur opera.
4. Arcus & fortes 4 confracti *sunt*, & debiles accincti sunt robore.
5. Saturi 5 pro pane se locaverunt: & famelici cessarunt adeò ut sterilis pepererit septem, & quæ multiplicabat liberos, infirmata sit.

6. Jehovah 6 mortificat & vivificat, descendere facit *ad* 7 inferos, & ascendere facit.
7. Jehovah pauperem facit & ditat, humiliat 8 & exaltat.

tribus modiis farinæ, & amphora vini, & adduxit eum ad domum Domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus:
25. Et immolaverunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.
26. Et ait Anna, obsecro mi domine, vivit anima tua domine: ego sum illa mulier, quæ steti coram te hic orans Dominum.
27. Pro puero isto oravi, & dedit mihi Dominus petitionem meam, quam postulavi eum.
28. Idcirco & ego commodavi eum Domino cũctis diebus, quibus fuerit accommodatus Domino. Et adoraverunt ibi Dominum.

CAP. II.

ET oravit Anna, & ait, Exultavit cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo: dilatatum est os meum super inimicos meos: quia læta sum in salutari tuo.

2. Non est sanctus ut est Dominus: neq; enim est alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster.
3. Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes recedant vetera de ore vestro: quia Deus scientiarum Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes.
4. Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.
5. Repleti prius, pro panibus se locaverunt: & famelici saturati sũt, donec sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.
6. *Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit.
7. Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublevat.

καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον Κυρίου ἐν Σηλώ, καὶ τὸ παιδάριον μετ' αὐτῶν.

25. Καὶ προσήγαγον τὸ παιδάριον, καὶ ἔσφαξαν τὸν μόσχον.
26. Καὶ προσῆλθεν Αννα ἡ μήτηρ τοῦ παιδαρίου πρὸς Ηλί, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐν ἐμοὶ κύριε ζῇ ἡ ψυχή σου, ἐγὼ ἡ γυνὴ ἡ καταστᾶσα ἐνώπιόν σου ἐν τούτῳ προσεύξασθαι πρὸς Κύριον.
27. Ὑπὲρ τοῦ παιδαρίου τούτου προσηυξάμην πρὸς Κύριον. καὶ ἔδωκέ μοι Κύριος τὸ αἴτημά μου ὃ ᾐτησάμην παρ' αὐτοῦ.
28. Καὶ ἐγὼ κιχρῶ αὐτὸν τῷ Κυρίῳ πάσας τὰς ἡμέρας ἃς ζῇ αὐτὸς χρῆσιν τῷ Κυρίῳ.

Κεφαλ. β'.

ΚΑὶ προσηύξατο Αννα καὶ εἶπεν· ἐστερεώθη ἡ καρδία μου ἐν Κυρίῳ, ὑψώθη κέρας μου ἐν θεῷ μου, ἐπλατύνθη στόμα μου ἐπὶ ἐχθρούς μου, ὅτι εὐφράνθην ἐν σωτηρίᾳ σου.

2. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἔστιν δίκαιος ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ἅγιος πλήν σου.
3. Μὴ καυχᾶσθε καὶ μὴ λαλεῖτε ὑψηλὰ εἰς ὑπεροχήν. καὶ μὴ ἐξελθέτω μεγαλορρημοσύνη ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν, ὅτι Θεὸς γνώσεων Κύριος, καὶ Θεὸς ἑτοιμάζων ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ.
4. Τόξον δυνατῶν ἠσθένησε, καὶ ἀσθενοῦντες περιεζώσαντο δύναμιν.
5. Πλήρεις ἄρτων ἠλαττώθησαν, καὶ οἱ πεινῶντες παρῆκαν γῆν, ὅτι στεῖρα ἔτεκεν ἑπτά, καὶ ἡ πολλὴ ἐν τέκνοις ἠσθένησεν.

6. Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ, κατάγει εἰς ᾅδου καὶ ἀνάγει.
7. Κύριος πτωχίζει, καὶ πλουτίζει, ταπεινοῖ καὶ ἀνυψοῖ.

Cantici Annæ.

ב Jehova: omnibus dieb. quibus erit (sc. superstes:) exoratus (sc. est) Jehova.

ב 3. & ei dispositæ sunt, opera, vel etjam, & non dispositæ sunt (.i. disponũtur, perficiũtur) opera, vel conatus hominũ, si ipse nolit.
4. offensi .i. impingentes.
5. in pane (.i. propter panem) mercede conducti sunt, & f. cess. (sc. locare operam suam) donec st. peperit s. & multa filiis, inf. est.
6. mortificans (scil. est) sic infra.

* Deut. 32 v. 39. Tob. 13. v. 2. Supr. 16. v. 13.

7. infernum, & ascendere fecit. prat. pro præsenti.
8, etiam.

8. Ανιςᾷ ἀπὸ γῆς πένητα καὶ ἀπὸ κοπρίας ἐγείρει πλωχὸν, τοῦ καθίσαι αὐτὸν μετὰ δυνασῶν λαοῦ, καὶ θρόνον δόξης καταχληρονομῶν αὐτοῖς, διδοὺς εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ.

9. Καὶ εὐλόγησεν ἔτη δικαίου, ὅτι οὐκ ἐν ἰσχύι ἀνὴρ δυνατὸς ἐν τῇ ἰσχύι αὐτοῦ.

10. Κύριος ἀσθενῆ ποιήσει ἀντίδικον αὐτοῦ, Κύριος ἅγιος. Κύριος ἀνέβη εἰς οὐρανοὺς καὶ ἐβρόντησεν. αὐτὸς κρινεῖ ἄκρα γῆς δίκαιος ὤν, καὶ δώσει ἰσχὺν τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν, καὶ ὑψώσει κέρας Χριστοῦ αὐτοῦ. καὶ κατέλιπον αὐτὸν ἐνώπιον Κυρίου ἐκεῖ καὶ προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ.

11. Καὶ ἀπῆλθον εἰς Αραμαθαὶμ εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν. καὶ τὸ παιδάριον Σαμουὴλ ἦν λειτουργῶν τῷ Κυρίῳ πρὸ προσώπου Ηλὶ τοῦ ἱερέως.

12. Καὶ οἱ υἱοὶ Ηλὶ τοῦ ἱερέως υἱοὶ λοιμοί, καὶ οὐκ εἰδότες τὸν Κύριον.

13. Καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἱερέως παρὰ παντὸς τοῦ λαοῦ τοῦ θύοντος, καὶ ἤρχετο τὸ παιδάριον τοῦ ἱερέως ὡς ἂν ἡψήθη τὸ κρέας, καὶ κρεάγρα τριόδους ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.

14. Καὶ καθίει αὐτὴν ἐν τῷ λουτῆρι, ἢ εἰς τὴν χύτραν, ἢ εἰς τὸ χαλκεῖον, καὶ πᾶν ὃ ἂν ἀνέβαινεν ἐν τῇ κρεάγρᾳ ἐλάμβανεν ἑαυτῷ ὁ ἱερεύς. κατὰ τάδε ἐποίουν παντὶ Ισραὴλ ἐν Συλωῦ τοῖς ἐρχομένοις θῦσαι τῷ Κυρίῳ.

15. Καὶ πρὶν θυμιαθῆναι τὸ στέαρ ἐνώπιον Κυρίου, ἤρχετο τὸ παιδάριον τοῦ ἱερέως, καὶ ἔλεγε τῷ ἀνδρὶ τῷ θύοντι, δός κρέας ὀπτῆσαι τῷ ἱερεῖ, καὶ οὐ μὴ λάβω κρέας παρὰ σοῦ ἑφθὸν ἐκ τοῦ λέβητος.

16. Καὶ ἔλεγεν ὁ ἀνὴρ ὁ θύων· θυμιαθήτω πρότερον τὸ στέαρ ὡς καθήκει, καὶ τότε λῆψῃ σε-

8. Suscitat de pulvere egenum, & de stercore elevat pauperem: ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.

9. Pedes sanctorum suorum servabit, & impii in tenebris cõticescent: quia non in fortitudine sua roborabitur vir.

10. Dominum formidabunt adversarii ejus, super ipsos in cœlis tonabit: Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui.

11. Et abiit Elcana in Ramatha, in domum suam: puer autem erat minister in conspectu Domini ante faciem Heli sacerdotis.

12. Porrò filii Heli, filii Belial, nescientes Dominum,

13. Neq; officium sacerdotum ad populum: sed quicunq; immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis dum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua:

14. Et mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, sive in cacabum: & omne quod levabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi, sic faciebant universo Israeli venientium in Silo.

15. Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti, Da mihi carnem, ut coquam sacerdoti: non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam.

16. Dicebatque illi immolans, Incendatur primùm juxta morem hodie

8. Suscitat è pulvere 9 pauperem, è stercore elevabit mendicum, ut sedere faciat cum principibus, & solium gloriæ sortiri faciat eos. Jehovæ enim *sunt* cardines terræ, & posuit super eos orbem.

9. Pedes piorum suorum servabit, ac impii in tenebris conticescent, quia non in fortitudine roborabitur vir.

10. Jehovah conterantur litigantes 10 cum eo, super ipsum è cœlis tonabit, Jehovah judicabit fines terræ, & dabit fortitudinem regi suo, & exaltabit cornu Christi sui.

11. Abiit autem Elcanah in Ramah 11 in domum suam, puer veró ministrabat Jehovæ coram Eli sacerdote.

12. Filii autem Eli, filii *erant* 12 Belijal, nec agnoscebant Jehovam.

13. Nam consuetudo sacerdotum cum populo *erat talis*, Quocunq; sacrificante sacrificium. Veniebat puer sacerdotis quando coquebatur caro, cum fuscinula † tridente in manu sua:

14. Et percutiebat in concha, vel in aheno, vel in lebete, vel in olla: 13 quicquid educebat fuscinula, accipiebat sacerdos sibi: sic faciebant universo Israeli venientibus illuc in Siloh.

15. Etjam antequam adolevissent adipem 14 veniebat famulus sacerdotis, & dicebat viro immolanti, da carnem, 15 ut assem sacerdoti: non enim accipiet à te carnem coctam, sed crudam.

16. Cui respondebat vir ille, Adolendo adoleant hodie adipem, postea tolle ti-

8. Er hebt auff den dürfftigen aus dem staub / vnd erhöhet den armen aus dem kot / das er jn setze vnter die fürsten / vnd den stuel der ehren erben lasse / Denn der welt ende sind des HERRN / vnd er hat den erdboden drauff gesetzt.

9. Er wird behüten die füsse seiner heiligen / Aber die Gottlosen müssen zu nicht werden im finsterniß / denn viel vermögen / hilfft doch niemand.

10. Die mit dem HERRN haddern / müssen zu grund gehen / vber jnen wird er donnern im himel. Der HERR wird richten der welt ende / vnd wird macht geben seinem könige / vnd erhöhen das horn seines Gesalbten.

11. Elkana aber gieng hin gen Ramath in sein hauß / Vnd der knabe war des HERRN diener für dem priester Eli.

12. Aber die söne Eli waren böse buben / die fragten nicht nach dem HERRN /

13. Noch nach dem recht der priester an das volck. Wenn jemand etwas opffern wolt / so kam des priesters knabe / weil das fleisch kochet / vnd hatte ein krewl mit drey zacken in seiner handt.

14. Vnd stieß in den tiegel / oder kessel / oder pfan / oder töpffen / vnd was er mit der krewl erfür zog / das nam der priester dauon. Also theten sie dem gantzen Israel / die daselbs hinkamen zu Silo.

15. Desselben gleichen / ehe denn sie das fett anzündten / kam des priesters knabe / vnd sprach zu dem / der das opffer bracht / Gib mir das fleisch dem priester zu braten / denn er wil nicht gekocht fleisch von dir nemen / sondern roh.

16. Wenn denn jemandt zu im sagt / Laß das fett anzünden / wie sichs heute gebürt /

9. tenuem e s.e. egenum ad sedere faciendum cum munificis (Epitheton principum. Hos enim decet munificentia.) & s.g. has redstare faciet eos, quia 3. columnæ. 10. ejus, s. s. in cœlis tonabit. Jehova judicabit &cet. Chald. Dominus faciet ultionem de Gog, & de exercitu gentium raptorũ, qui venerunt ex finib9 terræ. & dabit fortitud. nem Regi suo, & multiplicabit regnum MESSIæ sui. 11. super d. s. & puer ministrans (s. erat) Jehova cum facie E. sacerdotis. 12. Belijaal (i. impietatis, hoc est, filij impij) nõ noverant Jeh. & judicium s.c.p omni viro s. s. & ven. p. s. circa coqui carnem, & f. trium dentium in m. ejus. 13. omne quod ascendere faciet (i. faciebat) fusc. accipiet (fut. pro imperf.) sac. in eo. ꝟ 530.

14. & (latine abundat) veniebat puer sac. 15. ad assandum s. & non acc. à te c. c. quin imò vivam. Et dicebat ad eum vir ille, suffiendo suffirefacient sicut hodie adi. & cape

tibi secū-
dū quod
desidera-
bit a.t. &
dicebat
ei: quia
nunc da-
bis, & si
non, ac-
cepi (.i.
certo ac-
cepturus
sum,) in
violen-
tia.
16. cum
facie (.i.
apud fa-
ciem. sic
infra.)
Jehova
qu. c. v.
minchá,
J. & s.
mini-
strans
(sc. erat)
cum fa-
cie J.
17. lini.
18. palli-
um par-
vum fa-
ciet (fut.
propraet.)
ei m.s. &
ascende-
re-facie-
bat ei á
diebus in
dies in a-
scenden-
do eam.
19. die-
rum.
20. pro pe-
titione,
quam pe-
tivit.
21. enim
J. H. &
concepit.
22. cum
Jehova.
23. faci-
ent enal.
24. quod
cubarent
c. m. mi-
litanti-
bus ostio
tab. ec.
25. ad
quid fa-
cietis se-
cundum
verba i-
sta, quæ
ego audi-
ens (sc.
sum) ver-
ba vestra
mala.
26. audi-
tio, q. e.
audiens
(sc. sum.
27. dii (.i.
judex, lo-
co Dei
constitu-
tus) & si
Jehova
p. vir.
er

vnd nim darnach was dein hertz begert/ So sprach er zu jm / Du solt mirs jtzt geben/ wo nicht/ so wil ichs mit gewalt nemen.

17. Darumb war die sünde der knaben seer gros für dem HERRN/ denn die leute lesterten das speißopffer des HERRN.

18. Samuel aber war ein diener für dem HERRN/ Vnd der knabe war vmbgürtet mit eim leinen leibrock.

19. Dazu macht jm seine mutter einen kleinen rock/ vnd bracht in jm hinauff zu seiner zeit. Wenn sie mit jrem man hinauff gieng zu opffern die opffer zu seiner zeit.

20. Vnd Eli segnet ElKana vnd sein weib / vnd sprach/ Der HERR gebe dir samen von diesem weibe / vmb die bitte/ die sie vom HERRN gebeten hat. Vnd sie giengen an jren ort.

21. Vnd der HERR sucht Hanna heim/ das sie schwanger ward/ vnd gebar drey söne vnd zwo töchter/ aber Samuel der knabe nam zu bey dem HERRN.

22. Eli aber war seer alt/ vnd erfur alles/ was seine söne theten dem gantzen Jsrael/ vnd das sie schlieffen bey den weibern/ die da dieneten für der thür der hütten des stiffts.

23. Vnd er sprach zu jnen/ Warumb thut jr solchs? Denn ich höre ewr böses wesen von diesem gantzen volck.

24. Nicht meine kinder/ das ist nicht ein gut geschrey/ das ich höre/ jr macht des HERrn volck vbertretten.

25. Wenn jemandt wider einen menschen sündigt / so kans der richter schlichten. Wenn aber jemandt wider den HERRN sündigt/ wer kan für jn bitten? Aber sie gehorchten jres vaters stimme nicht/ Denn der HERR hat te willen sie zu tödten.

Aber

bi sicuti desiderat anima tua. Ille dicebat, nequaquam, sed nunc dabis: & si non *dederis*, accipiam vi.

17. Eratq; peccatum puerorum magnum valde [16] coram Jehova, quia contemnebant viri sacrificium Jehovæ.

18. Semuel autem ministrabat coram Jehova, puer accinctus Ephod [17] lineo.

19. Et [18] tunicam parvam fecerat ei mater sua: & afferebat ad eum annuatim, quando ascendebat ipsa cum viro suo ad immolandum hostiam [19] anniversariam.

20. Benedixit autem Eli Elcanah & uxori ejus, & dixit, ponat Jehovah tibi semen de muliere hac [20] pro commodato, quod commodavit Jehovæ. Et abierunt in locum suum.

21. Visitavit [21] autem Jehovah Hannah, quæ concepit, & peperit tres filios, & duas filias: Crevitq; puer Semuel [22] apud Jehovam.

22. Eli autem *erat* senex valde, & audivit universa quæ [23] faciebant filii sui universo Israeli, & [24] quomodo dormirent cum mulieribus, quæ congregabantur ad ostium tabernaculi ecclesiæ.

23. Dixitq; illis, [25] Ut quid facitis res tales? audio enim ego gesta vestra mala ab universo populo isto.

24. Ne filii mei *ita faciatis*: non enim *est* bona [26] fama, quam ego audio, facientes transgredi populum Jehovæ.

25. Si peccaverit vir in virum, judicabit ipsum [27] judex: si autem in Jehovam peccaverit quispiam, quis judicabit pro eo? Et non [28] audierunt vocem patris sui: quia volebat Jehovah occidere eos.

Pu-

adeps, & tolle tibi quantumcunque desiderat anima tua. Qui respondens ajebat ei, Nequaquam: nūc enim dabis, alioquin tollam vi.

17. Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino: quia detrahebant homines sacrificio Domini.

18. Samuel autem ministrabat ante faciē Domini, puer accinctus Ephod lineo.

19. Et tunicam parvam faciebat ei mater sua, quā afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, ut immolaret hostiam solennem.

20. Et benedixit Heli Elcanæ & uxori ejus: dixitque ei, Reddat tibi Dominus semen de muliere hac pro fœnore, quod commodasti Domino. Et abierunt in locum suum.

21. Visitavit ergo Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios, & duas filias: & magnificatus est puer Samuel apud Dominum.

22. Heli autem erat senex valde, & audivit omnia quæ faciebant filii sui universo Israeli: & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ observabāt ad ostium tabernaculi:

23. Et dixit eis, Quare facitis res hujuscemodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo?

24. Nolite filii mei: non enim est bona fama quam ego audio, ut transgredi faciatis populū Domini.

25. Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris sui: quia voluit Dominus occidere eos.

Puer

αὐτῷ ἐκ πάντων ὧν ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή σου. καὶ ἔλεγεν οὐχί, ἀλλ' ἢ νῦν δώσεις, εἰ δὲ μή, λήψομαι κραταιῶς.

17. Καὶ ἦν ἡ ἁμαρτία τῶν παιδαρίων μεγάλη ἐνώπιον Κυρίου σφόδρα, ὅτι ἠθέτουν τὴν θυσίαν Κυρίου.

18. Καὶ Σαμουὴλ ἦν λειτουργῶν ἐνώπιον Κυρίου παιδάριον περιεζωσμένον Εφοὺδ·

19. Καὶ διπλοΐδα μικρὰν ἐποίησεν αὐτῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἀνέφερεν αὐτῷ ἐξ ἡμερῶν εἰς ἡμέρας ἐν τῷ ἀναβαίνειν αὐτὴν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, θῦσαι τὴν θυσίαν τῶν ἡμερῶν.

20. Καὶ εὐλόγησεν Ηλὶ τὸν Ελκανὰ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ λέγων· ἀνταποδῴη σοι Κύριος σπέρμα ἕτερον ἐκ τῆς γυναικὸς ταύτης ἀντὶ τοῦ χρέους οὗ ἔχρησας τῷ Κυρίῳ. καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.

21. Καὶ ἐπεσκέψατο Κύριος τὴν Ανναν, καὶ συνέλαβεν ἔτι, καὶ ἔτεκε τρεῖς υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας. καὶ ἐμεγαλύνθη τὸ παιδάριον Σαμουὴλ ἐνώπιον Κυρίου.

22. Καὶ Ηλὶ πρεσβύτης σφόδρα. καὶ ἤκουσεν ἃ ἐποίουν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ πάντα, καὶ ὅτι συνεκοιμῶντο οἱ υἱοὶ αὐτοῦ μετὰ τῶν γυναικῶν τῶν παρεστηκυιῶν παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

23. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἵνα τί ποιεῖτε κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα, ἃ ἐγὼ ἀκούω καταλαλούμενα καθ' ὑμῶν ἐκ στόματος τοῦ λαοῦ Κυρίου;

24. Μὴ τέκνα μή, ὅτι οὐκ ἀγαθὴ ἡ ἀκοὴ ἣν ἐγὼ ἀκούω τοῦ ποιεῖν τὸν λαὸν μὴ λατρεύειν τῷ Κυρίῳ.

25. Εὰν ἁμαρτὼν ἁμάρτῃ ἀνὴρ εἰς ἄνδρα, καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ πρὸς Κύριον. ἐὰν δὲ τῷ Κυρίῳ ἁμάρτῃ ἀνήρ, τίς προσεύξεται ὑπὲρ αὐτοῦ; καὶ οὐκ ἤκουον τῆς φωνῆς τοῦ πατρὸς αὐτῶν. βουλόμενος γὰρ ἐβούλετο Κύριος διαφθεῖραι αὐτούς.

Καὶ

28. audi-
ent (fut.
propraet.)
in vo-
cem.

Heli indulgentia punienda

26. Καὶ τὸ παιδάριον Σαμουὴλ ἐπορεύετο καὶ ἐμεγαλύνετο, καὶ ἦν ἀγαθὸν μετὰ Κυρίου καὶ ἀνθρώπων.

27. Καὶ ἦλθεν ἄνθρωπος Θεοῦ πρὸς Ἠλί, καὶ εἶπεν αὐτῷ· τάδε λέγει Κύριος, ἀποκαλυφθεὶς ἀπεκαλύφθην πρὸς τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου ὄντων αὐτῶν ἐν γῇ Αἰγύπτου δούλων τῷ οἴκῳ Φαραώ·

28. Καὶ ἐξελεξάμην τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἱερατεύειν ἐμοί, τοῦ ἀναβαίνειν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν μου, καὶ θυμιᾶν θυμίαμα, καὶ αἴρειν Ἐφοὺδ ἐνώπιόν μου. καὶ ἔδωκα τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός σου πάντα τὰ τοῦ πυρὸς τῶν θυσιῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ εἰς βρῶσιν.

29. Καὶ ἱνατί ἐπέβλεψας ἐπὶ τὸ θυμίαμά μου καὶ ἐπὶ τὴν θυσίαν μου ἀναιδεῖ ὀφθαλμῷ; καὶ ἐδόξασας τοὺς υἱούς σου ὑπὲρ ἐμὲ ἐνευλογεῖσθαι ἀπαρχῆς πάσης θυσίας Ἰσραὴλ ἔμπροσθέν μου;

30. Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος ὁ θεὸς Ἰσραήλ· εἶπα, ὁ οἶκός σου καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου διελεύσονται ἐνώπιον ἐμοῦ ἕως αἰῶνος. καὶ νῦν φησὶ Κύριος, μηδαμῶς ἐμοί, ὅτι τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω. καὶ οἱ ἐξουθενοῦντές με ἐξουθενωθήσονται.

31. Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται καὶ ἐξολοθρεύσω τὸ σπέρμα σου καὶ τὸ σπέρμα τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου.

32. Καὶ ἐπιβλέψει κραταίωμα ναῶν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἀγαθυνεῖ τὸν Ἰσραήλ. καὶ οὐκ ἔσται πρεσβύτης ἐν τῷ οἴκῳ σου, καὶ οὐκ ἔσται σοι πρεσβύτης ἐν τῷ οἴκῳ μου πάσας τὰς ἡμέρας.

33. Καὶ ἄνδρα ὃν οὐκ ἐξολοθρεύσω σοι ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου μου, ποιήσω ἐκλείπειν τοὺς ὀφ-

26. Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, & placebat tàm Deo quàm hominibus.

27. Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum, hæc dicit Dominus, Nunquid non apertè revelatus sum domui patris tui, cùm essent in Ægypto in domo Pharaonis?

28. Et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret Ephod coram me: & dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorum Israel.

29. Quare calce abiecistis victimam meam, & munera mea, quæ præcepi, ut offerrentur in templo: & magis honorasti filios tuos quàm me, ut comederetis primitias omnis sacrificii Israel populi mei?

*3.Reg.2. v.27.

30. Propterea ait Dominus Deus Israel, * Loquens locutus sum, ut domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo, usque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus, absit hoc à me: sed quicunq; honorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

31. Ecce dies veniunt: & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua.

32. Et videbis æmulum tuum in templo, in universis prosperis Israel: & non erit senex in domo tua omnibus diebus.

33. Veruntamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: sed ut de-

26. Puer autem Semuel 29 ambulabat, & crescebat, & bonus erat tàm apud † Jehovam, quàm apud homines.

27. Venit autem vir Dei ad Eli, dixitq; ei, sic dicit Jehovah, an non manifestando 30 manifestavi me domui patris tui, quum essent in Aegypto in domo Paroh.

28. Et 31 elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, ut 32 offerret super altare meum, ut suffiret thymiama, ut gestaret Ephod, coram me, & dedi domui patris tui omnes 33 oblationes filiorum Israel.

29. Cur 34 calcitrastis in sacrificium meum, & in oblationem meam quam præcepi *in* tabernaculo? & 35 majore honore affecisti filios tuos quam me, ut impinguaretis vos de primitiis omnium oblationum Israel populi mei.

30. Idcirco 36 dixit Jehovah Deus Israel: dicendo, dixeram, *quod* domus tua & domus patris tui 37 ambularent coram me usq; *in* seculum: nunc autem 38 dicit Jehovah, absit *hoc* à me: quia honorantes me honorabo, contemnentes autem me contemnentur.

31. Ecce dies 39 veniunt, & præcidam brachium tuum & brachium domus patris tui, 40 ne sit senex in domo tua.

32. Et aspicies 41 inimicum *in* habitaculo, in cunctis quibus benefaciet ipsi Israel: neq; erit senex in domo tua omnibus diebus.

33. Et virum non excidam tibi ab altari meo, 42 ut consumam oculos tuos, &

26. Aber der knabe Samuel gieng vnd nam zu / vnd war angeneme bey dem HERRN vnd bey den menschen.

27. Es kam aber ein man Gottes zu Eli / vnd sprach zu jm / So spricht der HERR / Ich hab mich offenbart deines vaters hause / da sie noch in Egypten waren in Pharao hause.

28. Vnd hab jn daselb mir erwelet für allen stemmen Israel zum priesterthum / das er opffern solt auff meinem altar / vnd reuchwerck anzünden / vnd den leibrock für mir tragen / vnd hab deines vaters hause gegeben alle fewr der kinder Israel.

29. Warumb leckestu denn wider meine opffer vnd speisopffer / die ich geboten hab in der wonung? Vnd du ehrest deine söne mehr denn mich / das jr euch mestet von dem besten aller speißopffer meines volcks Israel.

30. Darumb spricht der HERR der Gott Israel / Ich habe geredt / Dein hauß vnd deines vaters hauß solten wandeln für mir ewiglich. Aber nu spricht der HERR / Es sey fern von mir / sondern Wer mich ehret / den wil ich auch ehren / Wer aber mich veracht / der sol wider veracht werden.

31. Sihe / Es wird die zeit komen / das ich wil entzwey brechen deinen arm / vnd den arm deines vaters hauß / das kein alter sey in deinem hause.

32. Vnd wirst sehen deinen widerwertigen in der wonung / in allerley gut / das Israel geschehen wird / vnd wird kein alter sein in deines vaters hause ewiglich.

33. Doch wil ich aus dir niemand von meinem altar ausrotten / auff das deine augen ver-

29. *ambulans (sc. erat) & grandescens & bonus etiam cũ (i. apud) Jeh. & etiam cũ hominibus.*
30. *manifestatus sum ad domum p.t. (sc. Aharonis) in existendo eos.*
31. *eligere (infinit. pro præterito enallage) eum.*
32. *ad ascendere faciendũ s.a.m. ad suffiendum t. ad gestãdum E.*
33. *ignitiones.*
34. *calcitrabitis in s.m. & in mincham m.*
35. *honorasti f.t. præ me ad impinguandũ vos de principio omnis mincha 3. populo meo. sc. videnti.*
36. *dictũ Jehovæ Dei.*
37. *continuo ambulabũt.*
38. *dictũ Jehovæ: prophanatio mihi.*
39. *venientes.*
40. *ab existendo senem.*
41. *angustiatorem. habitaculi.*
42. *ad consumẽdum o.t. & ad af-*

ficiendū- dolore a. t. & o. multit. (educatio) d.t. morientur viri .i. ad virilem ætatē pervenientes.
43. veniet ad duos filios t.H.& P. in die una m. a. ipsi.
44. & suscitabo mihi sacerdotem &cet.
Chald. *Et statuam ante me sacerdotem fidelem, qui juxta dictū meum, & juxta voluntatem*

verschmachten/vnd deine seele sich greme/ vnd alle menge deines hauses sollen sterben/ wenn sie menner worden sind.
34. Vnd das sol dir ein zeichen sein/das vber deine zween söne Hophni vnd Pinehas komen wird/ Auff einen tag werden sie beide sterben.
35. Ich aber wil mir einen trewen Priester erwecken/der sol thun wie es meinem hertzen vnd meiner seelen gefellet/ Dem wil ich ein bestendig hauß bawen/ das er für meinem Gesalbeten wandele jmerdar.
36. Vnd wer vbrig ist von deinem hause/ der wird komen/ vnd für jenen niderfallē/ vmb einen silbern pfennig vnd stück brots/ vnd wird sagen/ Lieber laß mich zu einem priester teil/ das ich einen bissen brot esse.

& dolore afficiam animam tuam, & omnis multitudo domus tuæ morientur viri.
34. Et hoc tibi signum, quod 43 eveniet duobus filiis tuis Hophni & Pinhaos: die eadem morientur ambo.
35. 44 Suscitaboq; mihi sacerdotem fidelem, *qui* ut *fuerit* in corde meo & in animo meo, faciet: & ædificabo ei domum stabilem, ambulabitq; coram Christo meo omnibus diebus.
36. Et erit 45 quicunq; residuus *manserit* in domo tua, veniet, ut incurvet se ei pro nummo argenteo & buccella panis: & dicat, adjunge me quæso uni *parti* sacerdotiorum, ut comedam buccellam panis.

deficiant oculi tui, & tabescat anima tua, & pars magna domus tuæ morietur cùm ad virilem ætatem venerit.
34. Hoc autem erit tibi signum quod venturum est duobus filiis tuis Ophni & Phinees, In die uno morientur ambo.
35. Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum, & animam meam faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit corā Christo meo cunctis diebus.
36. Futurum est autem, ut quicunque remanserit in domo tua, veniat ut oretur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortam panis, dicatque, Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis.

ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ καταῤῥεῖν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ πᾶν τὸ περισσεῦον τοῦ οἴκου σου πεσοῦνται ἐν ῥομφαίᾳ ἀνδρῶν.
34. Καὶ τοῦτό σοι τὸ σημεῖον ὃ ἥξει ἐπὶ τοὺς δύο υἱούς σου τούτους Ὀφνὶ καὶ Φινεές, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ἀποθανοῦνται ἀμφότεροι.
35. Καὶ ἀναστήσω ἐμαυτῷ ἱερέα πιστόν, ὃς πάντα τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ μου, καὶ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ μου ποιήσει. καὶ οἰκοδομήσω αὐτῷ οἶκον πιστόν, καὶ διελεύσεται ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ μου πάσας τὰς ἡμέρας.
36. Καὶ ἔσται πᾶς ὁ ὑπολελειμμένος ἐν τῷ οἴκῳ σου ἥξει προσκυνῆσαι αὐτῷ ἐν ὀβολῷ ἀργυρίου καὶ ἐν ἄρτῳ ἑνί, λέγων· παράρριψόν με ἐπὶ μίαν τῶν ἱερατειῶν σου τοῦ φαγεῖν ἄρτον.

... tem meam faciet: & statuam illi regnum firmum, & ministrabit ante Messiam meum omnibus diebus.
45. omnis residuus in d. t. v. ad incurvandū se ei pro numulo argenti & torta panis & d. a. m. q. ad unum sac. ad comedendum b. p.

Cap. 3.

1. ministrans.

532:

2. & Eli cubans. sc. erat. sic v. seq. 3. non poterit (fu. pro pr⸗t.) cernere. sc. exactè.
4. quo ibi (.i. ubi) a. D. & clamavit Jeh. ad S. & dixit: en ego.
5. cuba. (sic deinceps) & ivit & cubuit. Et addidit Jehovah vocare adhuc Semuelem.

Das III. Cap.

VNd da Samuel der knabe dem HERRN dienet vnter Eli/war des HERRN wort thewr zu derselben zeit/ vnd war wenig weissagung.
2. Vnd es begab sich zur selben zeit/ lag Eli an seinem ort/ vnd seine augen fiengen an tunckel zu werden/ das er nicht sehen kund.
3. Vnd Samuel hatte sich gelegt im tempel des HErrn/ da die lade Gottes war/ ehe denn die lampe Gottes vertunckelt.
4. Vnd der HERR rieff Samuel. Er aber antwortet/ Sihe/hie bin ich.
5. Vnd lieff zu Eli vnd sprach/ Sihe/hie bin ich/ du hast mir geruffen. Er aber sprach/ Ich hab dir nicht geruffen/ Gehe wider hin vnd lege dich schlaffen/ Vnd er gieng hin vnd legt sich schlaffen.
6. Der HERR rieff abermal/Samuel/Vnd Samuel stund auff/ vnd gieng zu Eli/ vnd sprach/ Sihe/ hie bin ich/

CAP. III.

PUer autem Semuel 1 ministrabat Jehovæ coram Eli: & sermo Jehovæ erat pretiosus in diebus illis, non *erat* visio aperta.
2. 1 Fuit autem in die illa, 2 Eli dormiebat in loco suo: & oculi ejus cœperant caligare, 3 nec poterat cernere.
3. Et lucerna Dei antequam extingueretur, & Semuel dormiebat in templo Jehovæ 4 in quo *erat* arca Dei.
4. Tunc vocavit Jehovah Semuelem: qui respondit: en ego.
5. Et cucurrit ad Eli, & dixit, ecce ego: quia vocasti me. Et ait, non vocavi: revertere, 5 dormi. Abiit ille & dormivit.
6. Rursumautem Jehovah vocavit Semuelem, & surrexit Semuel, abiitq; ad Eli, ac dixit, ecce ego: quia vocasti me. Et ait, non vocavi,

CAP. III.

PUer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, (& sermo Domini erat pretiosus in diebus illis, non erat visio manifesta.)
2. Factum est ergo in die quadam, Heli jacebat in loco suo, & oculi ejus caligaverant, nec poterat videre
3. Lucernam Dei antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.
4. Et vocavit Dominus Samuel. Qui respondens ait, Ecce ego.
5. Et cucurrit ad Heli, & dixit, Ecce ego: vocasti enim me. Qui dixit, Non vocavi: revertere, & dormi. Et abiit, & dormivit.
6. Et adjecit Dominus, rursum vocare Samuelē. Consurgensq; Samuel abiit ad Heli, & dixit, Ecce ego: quia vocasti me. Qui

Κεφαλ. γʹ

ΚΑὶ τὸ παιδάριον Σαμουὴλ ἦν λειτουργοῦν τῷ Κυρίῳ ἐνώπιον Ἠλὶ τοῦ ἱερέως, καὶ ῥῆμα Κυρίου ἦν τίμιον ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, οὐκ ἦν ὅρασις διαστέλλουσα.
2. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ Ἠλὶ ἐκάθευδεν ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἤρξαντο ἀμαυροῦσθαι, καὶ οὐκ ἐδύνατο βλέπειν.
3. Καὶ ὁ λύχνος τοῦ Θεοῦ πρὶν ἢ κατασβεσθῆναι, καὶ Σαμουὴλ ἐκάθευδεν ἐν τῷ ναῷ Κυρίου, οὗ ἦν ἡ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ.
4. Καὶ ἐκάλεσε Κύριος, Σαμουήλ, Σαμουήλ. καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ.
5. Καὶ ἔδραμε πρὸς Ἠλὶ καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ, ὅτι κέκληκάς με. ὁ δὲ εἶπεν· οὐ κέκληκά σε, ἀνάστρεφε καὶ κάθευδε. καὶ ἀνέστρεψε καὶ ἐκάθευδε.
6. Καὶ προσέθετο Κύριος ἐπικαλέσαι τὸν Σαμουήλ. καὶ ἐπορεύθη πρὸς Ἠλὶ τὸ δεύτερον, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ, ὅτι κέκληκάς

Samuelis ad propheticū munus vocatio.

με. καὶ εἶπεν, οὐ κέκληκά σε τέκνον· ἀνάστρεφε καὶ κάθευδε.

7. Καὶ Σαμουὴλ πρὶν ἢ γνῶναι τὸν Θεόν, καὶ πρὶν ἢ ἀποκαλυφθῆναι ῥῆμα Κυρίου πρὸς αὐτόν·

8. Καὶ προσέθετο Κύριος καλέσαι Σαμουὴλ ἐν τρίτῳ· καὶ ἀνέστη Σαμουὴλ καὶ ἐπορεύθη πρὸς Ἠλί, καὶ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγώ, ὅτι κέκληκάς με. καὶ συνῆκεν Ἠλὶ ὅτι Κύριος κέκληκε τὸ παιδάριον.

9. Καὶ εἶπεν Ἠλὶ τῷ Σαμουήλ· ἀνάστρεφε καὶ κάθευδε τέκνον. καὶ ἔσται ἐὰν καλέσῃ σε, καὶ ἐρεῖς, λάλει Κύριε, ὅτι ἀκούει ὁ δοῦλός σου. καὶ ἐπορεύθη Σαμουὴλ καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ.

10. Καὶ ἦλθε Κύριος καὶ κατέστη καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν ὡς ἅπαξ καὶ ἅπαξ· Σαμουὴλ, Σαμουὴλ. καὶ εἶπεν Σαμουήλ· λάλει Κύριε, ὅτι ἀκούει ὁ δοῦλός σου.

11. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Σαμουήλ· ἰδοὺ ἐγὼ ποιῶ τὰ ῥήματά ἐν Ἰσραήλ, ὥστε παντὸς ἀκούοντος αὐτά, ἠχήσει ἀμφότερα τὰ ὦτα αὐτοῦ.

12. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπεγερῶ ἐπὶ Ἠλὶ πάντα ὅσα ἐλάλησα εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἄρξομαι καὶ ἐπιτελέσω.

13. Καὶ ἀνήγγελκα αὐτῷ ὅτι ἐκδικῶ ἐγὼ τὸν οἶκον αὐτοῦ ἕως αἰῶνος ἐν ἀδικίαις υἱῶν αὐτοῦ, αἷς ἔγνω ὅτι κακολογοῦντες Θεὸν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐνουθέτει αὐτούς.

14. Καὶ οὐχ οὕτως ὤμοσα τῷ οἴκῳ Ἠλί, εἰ ἐξιλασθήσεται ἡ ἀδικία οἴκου Ἠλὶ ἐν θυμιάματι ἢ ἐν θυσίαις ἕως τοῦ αἰῶνος.

15. Καὶ κοιμᾶται Σαμουὴλ ἕως πρωΐ, καὶ ὤρθρισε τοπρωὶ καὶ ἤνοιξεν τὰς θύρας τοῦ οἴκου Κυρίου. καὶ Σαμουὴλ ἐφοβήθη ἀναγγεῖλαι τὴν ὅρασιν τῷ Ἠλί.

16. Καὶ εἶπεν Ἠλὶ πρὸς Σαμουήλ, τέκνον καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ.

17. Καὶ εἶπε, τί τὸ ῥῆμα τὸ λαληθὲν πρὸς σὲ τέκνον; μὴ

δὴ

respondit, Non vocavi te fili mi: revertere & dormi.

7. Porrò Samuel necdum sciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei sermo Domini.

8. Et adjecit Dominus, & vocavit adhuc Samuelem tertiò. Qui consurgens abiit ad Heli, & ait, Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum:

9. Et ait ad Samuelem, Vade, & dormi: & si deinceps vocaverit te, dices, Loquere Domine, quia audit servus tuus. Abiit ergo Samuel, & dormivit in loco suo.

10. Et venit Dominus, & stetit: & vocavit sicut vocaverat secundò, Samuel, Samuel. Et ait Samuel, loquere Domine, quia audit servus tuus.

11. Et dixit Dominus ad Samuelem, Ecce ego facio verbū in Israel, quòd quicunq; audierit, tinnient ambæ aures ejus.

12. In die illa suscitabo adversum Heli, omnia quę locutus sum super domum ejus: incipiam & complebo.

13. Prædixi enim ei quòd judicaturus essem domū ejus in æternum, propter iniquitatem, eò quòd noverat indignè agere filios suos, & non corripuerit eos.

14. Idcirco juravi domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus ejus victimis & muneribus usq; in æternum.

15. Dormivit autem Samuel usque manè, aperuitq; ostia domus Domini. Et Samuel timebat indicare visionem Heli.

16. Vocavit ergo Heli Samuelem, & dixit Samuel fili mi? Qui respōdens, ait, Præsto sum.

17. Et interrogavit eum, Quis est sermo quem locutus est Dominus ad te?

oro

fili mi: revertere, dormi.

7. Semuel autem necdum cognoscebat Jehovam, & nondum revelatus fuerat [6] ei sermo Jehovæ.

8. Addidit præterea Jehovah vocare Semuelem [7] tertiò. & surrexit atq; abiit ad Eli, dixitq;, ecce ego: quia vocasti me: Tum intellexit Eli, quod Jehovah [8] vocaret puerum.

9 Dixitq; Eli ad Semuelem, Vade, dormi: [9] & si vocaverit te, dices, loquere Jehovah: quia audit servus tuus. Abiit ergo Semuel, & dormivit in loco suo.

10. Venit insuper Jehovah, & [10] stetit, vocavitq;, ut semel & iterum, *& dixit*, Semuel, Semuel. Respondit Semuel, loquere: quia [11] audit servus tuus.

11. Dixitq; Jehovah ad Semuelem, Ecce [12] facturus sum rem *quandam* in Israele, quam quicunq; audierit, tinnient *illi* ambæ aures ejus.

12. In die illa suscitabo [13] contra Eli omnia, quæ locutus sum adversus domum ejus: [14] incipiam & perficiam.

13. Et indicabo illi quod [15] judico ego domum suam usq; *in* seculum, propter iniquitatem, quam novit: quia contemnebant se ipsos filii ejus, & non prohibuit eos.

14. Et idcirco juravi domui Eli, si expiabitur iniquitas domus Eli [16] sacrificio & minha usq; *in* seculum.

15. [17] Dormivit autem Semuel usq; mane, aperuitq; ostia domus Jehovæ: [18] & timebat indicare visionem ipsi Eli.

16. Vocavit itaq; Eli Semuelem, & dixit, Semuel fili mi: [19] Qui respondit, En ego.

17. Et dixit quod *est* verbum, quod locutus est [20] tibi? ne

quæ-

du hast mir geruffen. Er aber sprach / Ich hab dir nicht geruffen / mein son / Gehe wider hin vnd lege dich schlaffen.

7. Aber Samuel kennete den HERRN noch nicht / vnd des HERRN wort war im noch nicht offenbart.

8. Vnd der HERR rieff Samuel aber zum drittē mal. Vnd er stund auff / vnd gieng zu Eli / vnd sprach / Sihe / hie bin ich / du hast mir geruffen. Da merckt Eli / das der HErr dem knaben rieff /

9. Vnd sprach zu jm / Gehe wider hin / vnd lege dich schlaffen / Vnd so dir geruffen wird / so sprich / Rede HERR / denn dein knecht höret. Samuel gieng hin / vnd legt sich an seinen ort.

10. Da kam der HERR vnd trat dahin / vnd rieff wie vormals / Samuel / Samuel. vnd Samuel sprach / Rede / denn dein knecht höret.

11. Vnd der HERR sprach zu Samuel / Sihe / ich thue ein ding in Israel / das wer das hören wird / dem werden seine beide ohren gellen.

12. An dem tage wil ich erwecken vber Eli / was ich wider sein hauß geredt habe / Ich wils anfahen vnd vollenden.

13. Denn ich habs im angesagt / das ich Richter sein wil vber sein hauß ewiglich / vmb der missethat willen / das er wuste / wie seine kinder sich schendlich hielten / vnd hette nicht ein mal sawr dazu gesehen.

14. Darumb hab ich dem hause Eli geschworen / das diese missethat des hauses Eli / sol nicht versünet werden / weder mit opffer noch mit speißopffer ewiglich.

15. Vnd Samuel lag biß an den morgen / vnd thet die thür auff am hause des HERRN. Samuel aber furchte sich das gesichte Eli anzusagen.

16. Da rieff jm Eli / vnd sprach / Samuel mein son. Er antwortet / Sihe / hie bin ich.

17. Er sprach / Was ist das wort das dir gesagt ist? Verschweige

6. *ad eum.*
7. *in tertio.*
8. *vocans (sc. esset) puerum.*
9. *& erit si clamaverit ad te, & (i. tunc) dices &cet. audiens (sc. est) serv.*
10. *statuit-se (sc. in conspectu illius, quadam forma, qua illi apparuit) & clamavit secundū vicem in vice: S. & dixit: S. S. & dixit.*
11. *audiens (est) s. t.*
12. *ego faciens (sc. ero) verbum in I. ut omnis audientis illud tinniant 4. a. e.*
13. *ad. sic infra.*
14. *incipiendo & perficiendo.*
15. *judicans ego (sc. sum) &cet. in iniquitate, q. n. quia maledicentes (sc. erant) sibi s. e. & non vetuit in eos.*
16. *in sacrif. & in mincha.*
17. *& cubuit.*
18. *& Samuel timens ab indicando v. ad Eli.*
19. *& dixit.*
20. *ad te [illegible] n.*

135 *

q. c. ad me.

21. omni verbo quod l-est ad te.

22. ipse, bonum in oculis suis faciet &cet. Jeh. erat c. eo. Chald. VERBū Domini erat in auxiliū ejus.

23. in Prophetam Jehovæ. Et addidit Jehovah conspici in S. quia revelatus fuerat Jeh: ad S.

schweige mir nichts/ Gott thue dir diß vnd das/ wo du mir etwas verschweigest/ das dir gesagt ist.

18. Da sagts jm Samuel alles an/ vnd verschweig jm nichts. Er aber sprach/ Es ist der HERR/ er thue was jm wolgefellet.

19. Samuel aber nam zu/ vnd der HERR war mit jm/ vnd fiel keines vnter allen seinen worten auff die erden.

20. Vnd gantz Jsrael von Dan an biß gen Bersaba erkandte/ das Samuel ein trewer Prophet des HERRN war.

21. Vnd der HERR erschein hinfurt zu Silo/ Denn der HERR war Samuel offenbart worden in Silo/ durchs wort des HERRN.

quæso celes me: sic faciat tibi Deus, & sic addat, si absconderis á me verbum *ullum* ex 21 omnibus verbis, quæ locutus est tibi.

18. Indicavit igitur ei Semuel omnia verba, nec abscondit ab eo. Tunc ait, Jehovah 22 est: quod bonum est in oculis suis, faciat.

19. Crevit autem Semuel, & Jehovah erat cum eo: & non fecit cadere ex omnibus verbis ejus in terram.

20. Et cognovit universus Israel à Dan usq; Beerseba quod fidelis *esset* Semuel 23 propheta Jehovę.

21. *Rursumq;* apparuit Jehovah in Siloh; quoniam manifestaverat se Jehovah Semueli in Siloh in verbo Jehovæ.

oro te ne celaveris me. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonem, ex omnibus verbis, quæ dicta sunt tibi

18. Indicavit itaq; ei Samuel universos sermones, & non abscondit ab eo. Et ille respondit, Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat.

19. Crevit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & nō cecidit ex omnibus verbis ejus in terram.

20. Et cognovit universus Israel à Dan, usq; Bersabee, quòd fidelis Samuel propheta esset Domini.

21. Et addidit Dominus ut appareret in Silo: quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, juxta verbum Domini.

δὴ κρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ ἐκ πάντων τῶν λόγων τῶν λαληθέντων ἐν τοῖς ὠσί σου. τάδε ποιῆσαι σοι ὁ θεὸς, καὶ τάδε προσθείη ἐὰν κρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ ῥῆμα.

18. Καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ Σαμουὴλ πάντας τοὺς λόγους, καὶ οὐκ ἔκρυψεν ἀπ' αὐτοῦ ῥῆμα. καὶ εἶπεν Ηλί, Κύριος αὐτὸς τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσει.

19. Καὶ ἐμεγαλύνθη Σαμουήλ, καὶ ἦν ὁ Κύριος μετ' αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔπεσεν ἀπὸ πάντων τῶν λόγων αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν.

20. Καὶ ἔγνωσαν πᾶς Ισραὴλ ἀπὸ Δὰν καὶ ἕως Βηρσαβεὲ, ὅτι πιστὸς Σαμουὴλ εἰς προφήτην.

21. Καὶ προσέθετο Κύριος τοῦ δηλωθῆναι αὐτῷ ἐν Σηλῷ, καὶ ἀπεκαλύφθη Κύριος πρὸς Σαμουὴλ ἐν Σηλῷ κατὰ ῥῆμα Κυρίου.

Israelitarum adversus philistæos pugnantium clades.

Cap. 4.

Das IIII. Cap.

VNd Samuel fieng an zu predigen dem gantzen Jsrael. Jsrael aber zog aus/ den Philistern entgegen in den streit/ vnd lagerten sich bey Eben-Ezer. Die Philister aber hatten sich gelagert zu Apheck/

2. Vnd rüsteten sich gegen Jsrael. Vnd der streit teilet sich weit/ vnd Jsrael ward für den Philistern geschlagen/ vnd schlugen in der ordenung im felde bey vier tausent man.

1. Virt.

3. Vnd da das volck ins lager kam/ sprachen die eltesten Jsrael/ Warumb hat vns der HERR heute schlahen lassen für den Philistern? Last vns zu vns nemen die lade des bunds des HERRN von Silo/ vnd last sie vnter vns komen/ das sie vns helffe von der handt vnser feinde.

CAP. IIII.

ET fuit verbum Semuelis universo Israeli. Egressus est autem Israel in occursum Pelisthim in bellum, & castrametati sunt juxta Eben Haezer: Pelisthim autem castrametati sunt in Aphec.

1. Itaq; aciem instruxerūt Pelisthim in occursum Israelis, & expandit sese prælium, Cæsusq; est Israel *coram* Pelisthim: & percusserunt in acie in agro fermé quatuor millia 1 virorum.

3. Et venit populus ad castra: dixeruntq; seniores Israelis, Ut quid percussit nos Jehovah hodie coram Pelisthim? accipiamus ad nos é Siloh arcam fœderis Jehovæ, & veniat in medium nostri, servetq; nos é manu inimicorum nostrorum.

CAP. IIII.

ET evenit sermo Samuelis universo Israeli. Et factum est in diebus illis convenerunt Philisthiim in pugnam. Egressus est namque Israel obviam Philisthiim in prælium, & castrametatus est juxta lapidem adjutorii. Porrò Philisthiim venerunt in Aphec,

2. Et instruxerunt aciem contra Israel. Inito autem certamine, terga vertit Israel Philisthæis: & cæsa sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor millia virorum.

3. Et reversus est populus ad castra: dixeruntque majores natu de Israel, Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthiim? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium nostri, ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum.

Κεφαλ. δ΄.

ΚΑὶ ἐγένετο ῥῆμα Σαμουὴλ πρὸς πάντα Ισραὴλ, καὶ συναθροίζονται οἱ Αλλόφυλοι εἰς πόλεμον ἐπὶ Ισραήλ. καὶ ἐξῆλθεν Ισραὴλ εἰς ἀπάντησιν αὐτοῖς εἰς πόλεμον. καὶ παρεμβάλλουσιν καὶ Αβεννέζερ, καὶ παρεμβάλλουσιν Αλλόφυλοι ἐπὶ Αφέκ.

3. Καὶ παρατάσσονται οἱ Αλλόφυλοι εἰς πόλεμον ἐπὶ Ισραήλ. καὶ ἔκλινεν ὁ πόλεμος, καὶ ἔπεσεν ἀνὴρ Ισραὴλ ἐνώπιον τῶν Αλλοφύλων ἐν τῇ παρατάξει ἐν τῷ πεδίῳ τέσσαρες χιλιάδες ἀνδρῶν.

3. Καὶ ἦλθεν ὁ λαὸς εἰς τὴν παρεμβολήν, καὶ εἶπον οἱ πρεσβύτεροι Ισραήλ. διατί ἄρα ἐθραυσεν ἡμᾶς Κύριος σήμερον ἐνώπιον τῶν Αλλοφύλων; λάβωμεν πρὸς ἡμᾶς τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου ἡμῶν ἐκ Σηλώ, καὶ ἐξελθέτω ἐν μέσῳ ἡμῶν, καὶ σώσει ἡμᾶς ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν.

Vnd Mi- Mi- Καὶ

Israelitarum adversus Philistæos pugnantium clades.

4. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ λαὸς ἐν Συλῶ, καὶ ἦραν ἐκεῖθεν τὴν κιβωτὸν διαθήκης Κυρίου τῶν δυναμέων, οὗ ἐπικάθηται τὰ Χερουβὶν καὶ ἀμφότεροι οἱ υἱοὶ Ἠλὶ μετὰ τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης τοῦ Θεοῦ Ὀφνὶ καὶ Φινεές.

5. Καὶ ἐγένετο ὡς ἦλθεν ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης τοῦ Κυρίου εἰς τὴν παρεμβολὴν, καὶ ἀνέκραξε πᾶς Ἰσραὴλ φωνῇ μεγάλῃ, καὶ ἤχησεν ἡ γῆ.

6. Καὶ ἤκουσαν οἱ Ἀλλόφυλοι τὴν φωνὴν τῆς κραυγῆς, καὶ εἶπον, τίς ἡ φωνὴ τοῦ ἀλαλάγματος τούτου ἡ μεγάλη αὕτη ἐν τῇ παρεμβολῇ τῶν Ἑβραίων· καὶ ἔγνωσαν ὅτι ἡ κιβωτὸς τοῦ Κυρίου ἥκει εἰς τὴν παρεμβολήν.

7. Καὶ ἐφοβήθησαν οἱ Ἀλλόφυλοι σφόδρα, καὶ εἶπον· οὗτος ὁ Θεὸς αὐτῶν ἥκει πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν παρεμβολήν. οὐαὶ ἡμῖν, ἐξελοῦ ἡμᾶς Κύριε σήμερον, ὅτι οὐ γέγονεν οὕτως ἐχθὲς καὶ τρίτης.

8. Οὐαὶ ἡμῖν· τίς ἐξελεῖται ἡμᾶς ἐκ χειρὸς τῶν Θεῶν τῶν στερεωτέρων τούτων; οὗτοί εἰσιν οἱ Θεοὶ οἱ πατάξαντες τὴν Αἴγυπτον ἐν πάσῃ πληγῇ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

9. Κραταιοῦσθε καὶ γίνεσθε εἰς ἄνδρας Ἀλλόφυλοι, ὅπως μὴ δουλεύσητε τοῖς Ἑβραίοις, καθὼς ἐδούλευσαν ἡμῖν, καὶ ἔσεσθε εἰς ἄνδρας καὶ πολεμήσατε αὐτούς.

10. Καὶ ἐπολέμησαν οἱ Ἀλλόφυλοι πρὸς αὐτούς· καὶ πταίει ἀνὴρ Ἰσραὴλ ἐνώπιον τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ ἔφυγεν ἕκαστος εἰς τὸ σκήνωμα αὐτοῦ. καὶ ἐγένετο πληγὴ μεγάλη σφόδρα, καὶ ἔπεσαν ἐξ Ἰσραὴλ τριάκοντα χιλιάδες ταγμάτων.

11. Καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ ἐλήφθη· καὶ ἀμφότεροι οἱ υἱοὶ Ἠλὶ Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς ἀπέθανον.

12. Καὶ ἔδραμεν ἀνὴρ Ἰεμιναῖος ἐκ τῆς παρατάξεως; καὶ ἦλθεν εἰς Συλῶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ διερρηγμένα, καὶ γῆ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ.

4. Misit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum sedentis super Cherubim: erantq; duo filii Heli cum arca fœderis Domini, Ophni & Phinees.

5. Cumque venisset arca fœderis Domini in castra, vociferatus est omnis Israel clamore grandi, & personuit terra,

6. Et audierunt Philisthiim vocem clamoris, dixeruntque, Quænam est hæc vox clamoris magni in castris Hebræorũ? Et cognoverunt quòd arca Domini venisset in castra.

7. Timueruntque Philisthiim, dicentes, Venit Deus in castra. Et ingemuerunt, dicentes. Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius:

8. Væ nobis. Quis nos servabit de manu Deorum sublimium istorum? hi sunt Dii qui percusserunt Ægyptum omni plaga, in deserto.

9. Confortamini, & estote viri, Philisthiim: ne serviatis Hebræis, sicut & illi servierunt nobis: confortamini, & bellate.

10. Pugnaverunt ergo Philisthiim, & cæsus est Israel, & fugit unusquisque in tabernaculum suum: & facta est plaga magna nimis: & ceciderunt de Israel triginta millia peditum.

11. Et arca Dei capta est: duo quoq; filii Heli mortui sunt, Ophni & Phinees.

12. Currens autem vir de Benjamin ex acie, venit in Silo in die illa, scissa veste, & conspersus pulvere caput.

4. Misit itaq; populus *in* Siloh, & tulerunt inde arcam fœderis Jehovæ exercituum, sedentis *super* Cherubim: *erant* quoq; ibi duo filii Eli, cum arca fœderis Dei Hophni & Pinehas.

5. Fuit autem, [2] quũ venisset arca fœderis Jehovæ in castra, vociferati sunt universus Israel vociferatione magna, & personuit terra.

6. [3] Audientes autem Pelisthim vocem vociferationis, dixerunt, Quæ *est* vox vociferationis magnæ hujus in castris Ebræorum? & cognoverunt quod arca Jehovæ venisset in castra.

7. Timueruntq; Pelisthim: retulerunt enim, venit Deus in castra, atq; dixerunt, Væ nobis: non enim fuit [4] simile heri & nudiustertius.

8. Væ vobis: quis liberabit nos è manu Deorum [5] fortium istorum? hi sunt Dii qui percusserunt Aegyptum omni plaga in deserto.

9. Confortamini, & estote [6] viri, Pelisthim: ne fortè serviatis Ebræis quemadmodum servierunt vobis, [7] estote inquam viri, & pugnate.

10. Pugnaverunt itaq; Pelisthim, & cœsus est Israel, fugeruntq; [8] singuli in tabernacula sua: & fuit plaga magna valde: ceciderunt namq; de Israele triginta millia peditum.

11. Et arca Dei capta fuit, & duo filii Eli mortui sunt, Hophni & Pinehas.

12. [9] Currens autem quidam *ex* Benjamin de acie venit *in* Siloh die ipsa vestibus suis scissis & terra super caput ejus.

4. Vnd das volck sandte gen Silo / vnd ließ von dannen holen die lade des bunds des HERRN Zebaoth / der vber den Cherubim sitzt. Vnd waren die zween söne Eli mit der laden des bunds Gottes / Hophni vnd Pinehas.

5. Vnd da die lade des bunds des HERRN in das lager kam / jauchtzete das gantze Israel mit einem grossen jauchtzen / das die erde erschallet.

6. Da aber die Philister höreten das geschrey solchs jauchtzens / sprachen sie / Was ist das geschrey solchs grossen jauchtzens in der Ebreer lager? Vnd da sie erfuren / das die lade des HERRN ins lager komen were.

7. Furchten sie sich / vnd sprachen / Gott ist ins lager komen. Vnd sprachen weiter / Weh vns / denn es ist vorhin nicht also gestanden /

8. Weh vns / Wer wil vns erretten von der handt dieser mechtigen Götter? Das sind die Götter / die Egypten schlugen mit allerley plage in der wüsten.

9. So seid nu getrost vnd menner jr Philister / das jr nicht dienen müsset den Ebreern / wie sie euch gedienet haben / seid menner vnd streitet.

10. Da stritten die Philister / vnd Israel ward geschlagen / vnd ein jglicher floh in seine hütten / Vnd es war ein seer grosse schlacht / das aus Israel fielen dreissig tausent mann fußvolcks.

11. Vnd die lade Gottes ward genomen / vnd die zween söne Eli / Hophni vnd Pinehas storben.

12. Da lieff einer von Ben Jamin aus dem heer / vnd kam gen Silo desselben tags / vnd hatte sein kleid zurissen / vnd hatte erden auff sein heupt gestrewet.

2. *secundum venire arcam f. 7. in castra in talionem, & (i. tunc) voc.*
3. *& audiverunt &cet. & dix.*
4. *sicut hoc.*
5. *illustrium i. (Chald. quis liberabit nos de manu VERBI Domini) hi ipsi D. percutientes Æ. in o. p.*
6. *in viros.*
7. *& eritis (sitis) in viros & pugnabitis.*
8. *vir &c. valde: & cecidit de I. tres decades chiliadis peditis.*
9. *& cucurrit vir B. ex ordine, et venit S. in d. i. & vestes e. scissa, & humus super c. e.*

10. sedens (erat) s. t. manu viæ &c. pavens super ar. D. & vir ille venit ad nunciandũ.
11. audivit E. v. c. & dixit.
12. festinavit & venit.
13. & E. filius nonagesimi-decadum et ogdoadũ anni (sc. erat) & oculo suo stabat, & non poterit (fut. pro imp.) vid.
14. veniens ex ordine, et ego ex ordine f. h.
15. quid fuit verbi. f. mi? & resp.

13. Vnd sihe / als er hinein
kam / saß Eli auffm stuel / das
er auff den weg sehe / denn sein
hertz war zaghafft vber der
laden Gottes. Vnd da der
man in die stadt kam / sagt ers
an / vnd die gantze stadt schrey.

14. Vnd da Eli das laut
schreyen höret / fragt er / was
ist das für ein laut getümmel?
Da kam der man eilend vnd
sagt Eli an.

15. (Eli aber war acht vnd
neuntzig jar alt / vnd seine au-
gen waren tunckel / das er nicht
sehen kund.)
16. Der man aber sprach zu
Eli / Ich kom / vnd bin heute
aus dem heer geflohẽ. Er aber
sprach / Wie gehets zu / mein
son?

17. Da antwortet der ver-
kündiger / vnd sprach / Israel
ist geflohen für den Philistern /
vnd ist eine grosse schlacht im
volck geschehen / vnd deine
zween söne Hophni vnd Pi-
nehas sind gestorben / Dazu
die lade Gottes ist genomen.

13. Venit inquam, & ecce Eli [10] sedebat super thronum *ad* latus viæ speculans. erat enim cor ejus pavens propter arcam Dei. Ubi autem venit vir ille, ut renunciaret in civitate, & vociferata est universa civitas.

14. Et [11] audiens Eli vocem clamoris, dixit, Quæ *est* vox tumultus hujus? Vir autem ille [12] festinanter venit, & renuntiavit ipsi Eli.

15. [13] Eli autem *erat* nonaginta & octo annorum, oculiq; ejus caligaverant, nec poterat videre.
16. Dixitq; ille vir ad Eli, Ego [14] venio ex acie, ex acie inquam fugi hodie. Et ait *ille*, [15] Quid rei fuit, fili mi?

17. Respondit nuntius ille, & dixit, fugit Israel coram Pelisthim & etjam plaga magna facta est in populo: sed & duo filii tui, mortui sunt, Hophni & Pinhas, & arca Dei capta est.

13. Cumque ille venis-
set, Heli sedebat super
sellam contra viam expe-
ctans. Erat enim cor ejus
pavens pro arca Dei. Vir
autem ille postquam in-
gressus est, nũtiavit urbi:
& ululavit omnis civitas.

14. Et audivit Heli so-
nitum clamoris, dixitque,
Quis est hic sonitus tu-
multus hujus? At ille festi-
navit, & venit, & nuntia-
vit Heli.
15. Heli autem erat no-
naginta & octo annorum,
& oculi ejus caligaverant,
& videre non poterat.
16. Et dixit ad Heli, Ego
sum qui veni de prælio,
& ego qui de acie fugi ho-
die. Cui ille ait, Quid a-
ctum est fili mi?

17. Respondens autem
ille, qui nuntiabat, Fugit,
inquit, Israel coram Phi-
listhiim, & ruina magna
facta est in populo: insu-
per & duo filii tui mor-
tui sunt, Ophni & Phine-
es: & arca Dei capta est.

13. Καὶ ὅτε ἦλθεν, ἰδοὺ Ηλὶ
ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ δίφρου αὐτοῦ
παρὰ τὴν πύλην σκοπεύων
τὴν ὁδόν, ὅτι ἦν ἡ καρδία αὐ-
τοῦ ἐξεστηκυῖα περὶ τῆς κιβωτοῦ
τοῦ Θεοῦ. καὶ ἄνθρωπος εἰσῆλ-
θεν ἀναγγεῖλαι εἰς τὴν πόλιν.
καὶ ἀνεβόησεν ὅλη ἡ πόλις.

14. Καὶ ἤκουσεν Ηλὶ τὴν φω-
νὴν τῆς βοῆς καὶ εἶπεν, τίς ἡ φω-
νὴ τῆς βοῆς ταύτης; Καὶ ὁ ἄν-
θρωπος σπεύσας εἰσῆλθε, καὶ
ἀπήγγειλε τῷ Ηλί,
15. Καὶ ἦν Ηλὶ υἱὸς ἐννενήκοντα
καὶ ὀκτὼ ἐτῶν, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ
αὐτοῦ ἐβαρύνθησαν καὶ οὐκ ἔ-
βλεπεν.
16. Καὶ εἶπεν Ηλὶ τοῖς ἀν-
δράσιν τοῖς παρεστηκόσιν αὐτῷ,
τίς ἡ φωνὴ τοῦ ἤχου τούτου; καὶ ἀ-
πεκρίθη ὁ ἀνὴρ ὁ ἐληλυθώς, καὶ
εἶπεν, ἐγώ εἰμι ὁ ἥκων ἐκ τῆς
παρεμβολῆς, ἐγὼ πέφευγα ἐκ
τῆς παρατάξεως σήμερον. καὶ
εἶπεν αὐτῷ Ηλί· τί τὸ γεγονὸς ῥῆ-
μα τέκνον;
17. Καὶ ἀπεκρίθη τὸ παιδά-
ριον, καὶ εἶπεν· πέφευγεν ἀνὴρ
Ισραὴλ ἀπὸ προσώπου τῶν Ἀλλο-
φύλων, καὶ πληγὴ μεγάλη γέγο-
νεν ἐν τῷ λαῷ, καὶ ἀμφότεροι οἱ
υἱοί σου τεθνήκαν, καὶ ἡ κιβωτὸς
τοῦ θεοῦ ἐλήφθη.

Mortuo Heli nascitur Ichabod.

18. Καὶ ἐγένετο ὡς ἐμνήσθη τῆς κιβωτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ δίφρου εἰς τὰ ὄπισθεν ἐχόμενα τῆς πύλης, καὶ συνετρίβη ὁ νῶτος αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν, ὅτι πρεσβύτης ἦν ὁ ἄνθρωπος καὶ βαρύς, καὶ αὐτὸς ἔκρινε τὸν Ισραὴλ τεσσαράκοντα ἔτη.

19. Καὶ ἡ νύμφη αὐτοῦ γυνὴ Φινεὲς συνειληφυῖα τοῦ τεκεῖν, καὶ ἤκουσεν τὴν ἀγγελίαν ὅτι ἐλήφθη ἡ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι τέθνηκεν ὁ πενθερὸς αὐτῆς καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, καὶ ἔστενωσε καὶ ἔτεκεν, ὅτι ἐστράφησαν ἐπ' αὐτὴν αἱ ὠδῖνες αὐτῆς·

20. Καὶ ἐν τῷ καιρῷ αὐτῆς ἀποθνήσκει. καὶ εἶπον αὐτῇ αἱ γυναῖκες αἱ παρεστηκυῖαι αὐτῇ, μὴ φοβοῦ, ὅτι υἱὸν τέτοκας. καὶ οὐκ ἀπεκρίθη, καὶ οὐκ ἐνόησεν ἡ καρδία αὐτῆς.

21. Καὶ ἐκάλεσεν ὄνομα τοῦ παιδαρίου Εχαβὼθ ὑπὲρ τῆς κιβωτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑπὲρ τοῦ πενθεροῦ αὐτῆς καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ὅτι ἀπέθανον.

22. Καὶ εἶπεν, ἀπῴκισται δόξα ἀπὸ Ισραὴλ διότι ἐλήφθη ἡ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ.

& (i. propter) capi arcam D. & ad socerum suum & virum suum.

Κεφαλ. ε'.

ΚΑὶ οἱ Ἀλλόφυλοι ἔλαβον τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰσήνεγκαν αὐτὴν ἐξ Αβεννέζερ εἰς Αζωτον.

2. Καὶ ἔλαβον οἱ Ἀλλόφυλοι τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰσήνεγκαν αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον Δαγών, καὶ παρέστησαν αὐτὴν παρὰ Δαγών.

3. Καὶ ὤρθρισαν οἱ Αζώτιοι, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον Δαγὼν τῇ ἐπαύριον· καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ Δαγὼν πεπτωκὼς ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ τοῦ Θεοῦ. καὶ ἤγειραν τὸν Δαγών, καὶ κατέστησαν αὐτὸν ἐπὶ τὸν τόπον αὐτοῦ.

4. Καὶ ἐγένετο ὡς ὤρθρισαν τῇ ἐπαύριον τὸ πρωῒ οἱ Αζώτιοι καὶ ἰδοὺ Δαγὼν πεπτωκὼς ἐπὶ

πρό-

18. Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum juxta ostium, & fractis cervicibus mortuus est. Senex enim erat vir & grandævus: & ipse judicavit Israel quadraginta annis.

19. Nurus autem ejus uxor Phinees, prægnans erat, vicinaque partui: & audito nuntio quòd capta esset arca Dei, & mortuus esset socer suus, & vir suus: incurvavit se & peperit. irruerant enim in eam dolores subiti.

20. In ipso autem momento mortis ejus, dixerunt ei, quæ stabant circa eam, Ne timeas, quia filium peperisti. Quæ non respondit eis, neque animadvertit.

21. Et vocavit puerum, Ichabod, dicens, translata est gloria de Israel, quia capta est arca Dei, & pro socero suo, & pro viro suo.

22. Ait, translata est gloria ab Israel, eò quòd capta esset arca Dei.

CAP. V.

PHilisthiim autem tulerunt arcam Dei, & asportaverunt eam à lapide adjutorii in Azotum.

2. Tuleruntque Philisthiim arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & statuerunt eam juxta Dagon.

3. Cumque surrexissent diluculo Azotii altera die, ecce Dagon jacebat pronus in terra ante arcam Domini: & tulerunt Dagon, & restituerunt eum in locum suum.

4. Rursumque manè die altera consurgentes, invenerunt Dagon jacen-

tem

18. 16 Quumq; ille memorasset arcam Dei, cecidit de throno retrorsum juxta locum portæ, & confractum est occiput ejus, mortuusque est: erat enim vir senex, & gravis, judicaveratq; Israelem quadraginta annis.

19. Porro nurus ejus uxor Pinehas *erat* prægnans, ad pariendum, & audivit 17 famam | quod capta esset arca Dei, & mortuus esset socer suus, ac vir suus incurvavit sese, & peperit: quia effusæ erant super eam angustiæ ejus.

20. Tempore autem quo ipsa moriebatur, dixerunt *mulieres*, quæ astabant ei, Ne timeas: quia filium peperisti. Quę non respondit, neq; posuit cor suum:

21. Et *illa* vocavit puerum 18 Ichabod, dicendo, translata est gloria ex Israele (quod capta esset arca Dei, & *mortuus esset* socer suus & vir suus)

22. Dixit, inquam, translata est gloria ex Israele, quia capta est arca Dei.

CAP. V.

PElisthim autem tulerunt arcam Dei, & abduxerunt eam ab Ebenhaezer in Asdod.

2. Tulerunt inquam Pelisthim arcam Dei, & introduxerunt eam *in* domum Dagon, statueruntq; eam juxta Dagon.

3. 1 Quumq; surrexissent Asdodii in crastino, ecce Dagon ceciderat in faciem suam, in terram coram arca Jehovæ: tollentesq; Dagon, restituerunt eum in locum suum.

4. Et 2 quum mane postridie *iterum* surrexissent, ecce Dagon *denuo* ceci-

de-

18. Da er aber der laden Gottes gedacht/ fiel er zu rück vom stuel am thor / vnd brach seinen halß entzwey/ vnd starb/ denn er war alt vnd ein schwer man. Er richtet aber Jsrael viertzig jar.

19. Seine schnur aber / Pinehas weib / war schwanger / vnd solt schier geliegen / Da sie das gerüchte höret/ das die lade Gottes genomen / vnd jr schweher vnd man tod war/ krümet sie sich vnd gebar/ denn es kam sie jre weh an.

20. Vnd da sie jtzt starb/ sprachen die weiber / die neben jr stunden/ Fürchte dich nicht/ du hast einen jungen son. Aber sie antwortet nichts / vnd nams auch nicht zu hertzen.

21. Vnd sie hieß den knaben Jcabod / vnd sprach / Die herrligkeit ist dahin von Jsrael/ weil die lade Gottes genomen war/ vnd jr schweher vnd jr man.

22. Vnd sprach abermal / Die herrligkeit ist dahin von Jsrael / Denn die lade Gottes ist genomen.

Das V. Cap.

DJe Philister aber namen die lade Gottes/ vnd brachten sie von EbenEzer gen Asdod.

2. Jn das haus Dagon/ vnd stelleten sie neben Dagon.

3. Vnd da die von Asdod des andern morgens frue auff stunden/ funden sie Dagon auff seinem andlitz ligen auff der erden/ für der laden des HERRN. Aber sie namen den Dagon / vnd setzten jn wider an seinen ort.

4. Da sie aber des andern morgens frue auffstunden / funden sie Dagon abermal

P

auff

16. & fuit secundū commemorare illum a. D. & (i. tunc) cecidit &c. per manum porta & fracta est cervix ejus & m. e. quia senex vir, & gr. & ipse jud. Isr. quatuor-decades anni.

17. auditionem ad captā esse a. D. & cet. & inc. se & p. quia versa erant super e. a. e. & circa tempus mori eam, & loquuta sunt stātes super eam &c. & non r.

18. Ichabhod. i. ubi (est) gloria? d. migravit g. ex I. ad

Cap. 5.

1. & mane-surrexerunt A. à crastino, & ecce D. cadens (i. jacēs. sic infra) ad fa. &c. Jeh. & acceperunt D. et rest.

2. manicarunt in mane à crastino, & ecce.

auff seinem andlitz ligen auff der erden / für der laden des HERRN / aber sein heupt vnd seine beide hende abgehawen / auff der schwelle / das der strumpff allein drauff lag.

5. Darumb tretten die priester Dagon / vnd alle die in Dagon hauß gehen / nicht auff die schwelle Dagon zu Asdod / biß auff diesen tag.

6. Aber die handt des HERRN ward schwer vber die von Asdod / vnd verderbt sie / vnd schlug Asdod vnd alle jre grentze an heimlichen örtern.

7. Da aber die leute zu Asdod sahen / das so zugieng / sprachen sie / Last die lade des Gottes Israel nicht bey vns bleiben / Denn seine handt ist zu hart vber vns vnd vnsern Gott Dagon.

3. ad limen: tantum Dagon relictus est super eo. s. tantum piscis remansit forma, quam illi sub umbilico fuisse Hebrai referũt, Dag enim idem illis est, quod piscis.
4. calcabunt (i. calcare solent) sac. D. & o. ingredientes.
5. ad Asd. &c. eos in mariscis A. & terminos ej⁹
& viderunt &c. & dix. nõ residebit arca D. I. nobiscum q. d. e. m. e. super nos & super D.

derat *in* faciem suam in terram coram arca Jehovæ: caput autem Dagon & ambæ palmæ manuum ejus abscissæ *erant* 3 in limine: tantum Dagon remanserat in eo.

5. Ideo non 4 calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur domum Dagon, super limen Dagon in Asdod usq; *ad* diem hanc.

6. Aggravata est autem manus Jehovæ 5 in Asdodios, & desolavit eos, & percussit eos mariscis, Asdod & fines ejus.

7. Videntes vero viri Asdod, quod sic *esset*, dixerunt, Ne maneat arca Dei Israel apud nos, quia dura est manus ejus contra nos, & contra Dagon deum nostrum.

tem super faciem suam in terra coram arca Domini: caput autem Dagõ, & duę palmæ manuum ejus abscissæ erant super limen: Porrò Dagon solus truncus remanserat in loco suo.

5. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum ejus, super limen Dagon in Azoto, usque in hodiernum diem.

6. Aggravata est autem manus Domini super Azotios, & demolitus est eos: * & percussit in secretiori parte natium Azotum, & fines ejus. Et ebullierũt villæ & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in civitate.

7. Videntes autem viri Azotii hujuscemodi plagam, dixerunt, Non maneat arca Dei Israel apud nos: quoniam dura est manus ejus super nos, & super Dagon deum nostrum.

πρόσωπον αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ τοῦ Θεοῦ. καὶ ἡ κεφαλὴ Δαγὼν καὶ ἀμφότερα τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἀφῃρημένα ἐπὶ τὰ ἐμπρόσθια τῶν σταθμῶν, καὶ ἀμφότεροι οἱ καρποὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ πεπτωκότες ἐπὶ τὸ πρόθυρον. πλὴν ἡ ῥάχις Δαγὼν ὑπελείφθη.

5. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐπιβαίνουσιν οἱ ἱερεῖς Δαγών, καὶ πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος εἰς οἶκον Δαγὼν ἐπὶ τὸν σταθμὸν οἴκου Δαγὼν ἐν Ἀζώτῳ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· ἀλλ' ὑπερβαίνοντες ὑπερβαίνουσιν.

6. Καὶ ἐβαρύνθη ἡ χεὶρ Κυρίου ἐπὶ Ἀζωτίους, καὶ ἐβασάνισε τοὺς Ἀζωτίους, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς εἰς τὰς ἕδρας αὐτῶν τὴν Ἄζωτον καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς.

7. Καὶ εἶδον οἱ ἄνδρες Ἀζώτου ὅτι οὕτως γέγονεν αὐτοῖς, καὶ λέγουσιν, οὐ καθίσεται ἡ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ Ισραὴλ μεθ' ἡμῶν, ὅτι σκληρὰ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ Δαγὼν τὸν θεὸν ἡμῶν.

* Psal. 78. v. 66.

Philistæi mariscis percussi arcam circumducunt.

8. Καὶ ἀποστέλλουσι καὶ συνάγουσι σὺν σατράπας τῶν Ἀλλοφύλων οἱ Ἀζώτιοι πρὸς ἑαυτούς. καὶ λέγουσιν οἱ Ἀζώτιοι, τί ποιήσομεν τῇ κιβωτῷ τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ; καὶ λέγουσιν οἱ Γεθαῖοι, μετελθέτω δὴ ἡ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ. καὶ μετῆλθεν ἡ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ εἰς Γέθ.

9. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ μετελθεῖν τὴν κιβωτὸν πρὸς σὺν Γεθαίους, καὶ γίνεται χεὶρ Κυρίου ἐν τῇ πόλει, τάραχος μέγας σφόδρα, καὶ ἐπάταξε σὺν ἄνδρας τῆς πόλεως ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου εἰς τὰς ἕδρας.

10. Καὶ ἐξαποστέλλουσιν οἱ Γεθαῖοι τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ εἰς Ἀκάρωνα. καὶ ἐγενήθη ὡς εἰσῆλθεν ἡ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ εἰς Ἀκάρωνα, καὶ ἀνεβόησαν οἱ Ἀκαρωνῖται λέγοντες, τί ἀπεστρέψατε τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ πρὸς ἡμᾶς θανατῶσαι ἡμᾶς καὶ τὸν λαὸν ἡμῶν;

11. Καὶ ἀποστέλλουσι καὶ συνάγουσι πάντας σὺν σατράπας τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ εἶπαν· ἐξαποστείλατε τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ. καὶ ἀποκαταστήτω εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, καὶ οὐ μὴ θανατώσῃ ἡμᾶς καὶ τὸν λαὸν ἡμῶν. ὅτι ἐγένετο σύγχυσις θανάτου ἐν ὅλῃ τῇ πόλει βαρεῖα σφόδρα, ὡς εἰσῆλθεν ἡ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ.

12. Καὶ οἱ ζῶντες καὶ οἱ ἀποθνήσκοντες ἐπλήγησαν ἐπὶ τὰς ἕδρας. καὶ ἀνέβη ἡ κραυγὴ τῆς πόλεως ἕως τοῦ οὐρανοῦ.

Κεφαλ. ϛ'.

Καὶ ἦν ἡ κιβωτὸς τοῦ Κυρίου ἐν ἀγρῷ τῶν Ἀλλοφύλων μῆνας ἑπτά.

2. Καὶ καλοῦσιν οἱ Ἀλλόφυλοι σὺν ἱερεῖς καὶ σὺν μάντεις καὶ σὺν ἐπαοιδοὺς αὐτῶν καὶ λέγουσιν αὐτοῖς· τί ποιήσομεν τῇ κιβωτῷ τοῦ Κυρίου; γνωρίσατε ἡμῖν ἐν τίνι ἐξαποστείλωμεν αὐτὴν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς.

8. Et mittentes congregaverunt omnes satrapas Philisthinorum ad se, & dixerunt, Quid faciemus de arca Dei Israel? Responderuntque Gethæi, Circumducatur arca Dei Israel. Et circunduxerunt arcam Dei Israel.

9. Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas civitates interfectionis magnæ nimis: & percutiebat viros uniuscujusq; urbis, à parvo usque ad majorem, & computrescebāt prominentes extales eorum. Inieruntque Gethæi consilium, & fecerunt sibi sedes pelliceas.

10. Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. Cumque venisset arca Dei in Accaron, exclamaverūt Accaronitæ, dicentes, adduxerunt ad nos arcam Dei Israel, ut interficiat nos & populum nostrum.

11. Miserunt itaque & congregaverunt omnes satrapas Philisthinorum: qui dixerūt, Dimittite arcam Dei Israel, & revertatur in locum suum, & non interficiat nos cum populo nostro. Fiebat enim pavor mortis in singulis urbibus, & gravissima valde manus Dei.

12. Viri quoq; qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium: & ascendebat ululatus uniuscujusq; civitatis in cœlum.

CAP. VI.

Fuit ergo arca Domini in regione Philisthinorū septem mensibus.

2. Et vocaverunt Philisthiim sacerdotes & divinos, dicentes, Quid faciemus de arca Domini? indicate nobis quomodo remittamus eam in locum suum.

8. Miserunt itaq; & congregaverunt omnes satrapas Pelisthinorum ad se, ac dixerunt, Quid faciemus arcæ Dei Israelis: 6 Responderunt: *Ad* Gath circumducatur, arca Dei Israelis. Et circumduxerunt arcam Dei Israel.

9. Fuit autem, postea quam circumduxerunt eam, 7 fuit manus Jehovæ contra civitatem contritione magna valde: & percussit viros civitatis à parvo 8 usq; *ad* magnum, & in locis occultis enatæ sunt eis mariscæ.

10. Miserunt ergo arcam 1 Dei *in* Ecron: 9 quumq; venisset arca Dei *in* Ecron, exclamaverunt Ecronitæ dicendo Circumduxerunt ad me arcam Dei Israel 10 ut interficiant me & populum meum.

11. Proinde mittentes congregaverunt omnes satrapas Pelisthinorum, dixeruntq;, dimittite arcam Dei Israelis, 11 ut revertatur in locum suum, & non interficiat me & populum meum. Erat enim contritio mortis in tota ea urbe, gravis erat valde manus Dei ibi.

12. Viri autem qui non fuerant mortui, percussi sunt mariscis: ascenditq; clamor civitatis *in* cœlum.

CAP. VI.

Fuit autem arca Jehovæ in agro Pelisthinorum septem mensibus.

2. 1 Vocantes autem Pelisthini sacerdotes, & divinos, dixerunt, Quid faciemus de arca Jehovę? indicate nobis, in quo remittamus eam in locum suum.

8. Vnd sandten hin vnd versamleten alle fürsten der Philister zu sich / vnd sprachen / Was sollen wir mit der lade des Gottes Israel machen? Da antworten sie / Last die von Gath / die lade des Gottes Israel vmbher tragen.

9. Vnd sie trugen die lade des Gottes Israel vmbher. Da sie aber dieselben vmbher trugen / ward durch die handt des HERRN in der stadt ein seer gros rumor / vnd schlug die leute in der stad / beide klein vnd gros / vnd kriegten heimliche plage an heimlichen örten.

10. Da sandten sie die lade des HERRN gen Ekron. Da aber die lade Gottes gen Ekron kam / schrien die von Ekron / Sie haben die lade Gottes vmbher getragen zu mir / das sie mich tödte vnd mein volck.

11. Da sandten sie hin / vnd versamleten alle fürsten der Philister / vnd sprachen / Sendet die lade des Gottes Israel wider an jren ort / das sie mich vnd mein volck nicht tödte. Denn die hand Gottes machte ein seer gros rumor mit würgen in der gantzen stadt.

12. Vnd welche leute nicht sturben / die wurden geschlagen / an heimlichen örten / daß das geschrey der stadt auff gen himel gieng.

Das VI. Cap.

Also war die lade des HERRN sieben monden im lande der Philister.

2. Vnd die Philister rieffen jren priestern / vnd weissagern / vnd sprachen / Was sollen wir mit der lade des HERRN machen? Leret vns / wo mit sollen wir sie an jren ort senden?

6. & dixerunt.
7. & fuit m. 7. in civ.
8. & usq; ad m. & occultabantur (.i. occulta invalescebant) eis mariscæ, vel, hæmorrhoides, vel ani procidentia, vel aliæ occultæ plagæ.
9. & fuit secundū venire arcam, & excl.
10. ad interficiendum me, & p. m. Et miserunt & cong.
11. & revertetur.

536:

Cap. 6.

1. & vocaverunt P. s. & d. dicendo: q. f. arcæ Jehovæ scire facite nos.

2. & dixerunt si dimittentes (sc. fueritis) &c. vacuã. 3. delictũ .i. hostia pro delicto. Num. 18 n. 9. sic infra. v. seq. 4. & dixerunt. 5. auri. sic infra. 6. corrũpentium. 7. alleviabit manum suam desuper vobis, & desuper d. v. & desuper t. v. 8. & dimisit. 9. quas non ascẽdit super eas (.i. super quas non asc.) jug. & ligabitis v. in pl. & reducetis filios (.i. vitulos) e. qui de post eas ad d. & capietis & ponetis eam ad plaustrum & v. auri, q. r. e delictũ (n. 3.) ponetis in c. ad lat9 e. & dimittetis e. & vadet. & aspicietis. 10. ipse (sc. Jehova) &c. hoc: & si non, & (.i. tunc) sciemus, quod non m. e. t. in nos acc. ipsum fuit n.

3. Sie sprachen / Wolt jr die lade des Gottes Israel senden / so sendet sie nicht leer / sondern solt jr vergelten ein schuldopffer / so werdet jr gesund werden / vnd wird euch kund werden / warumb seine handt nicht von euch lest.

4. Sie aber sprachen / Welchs ist das schuldopffer / das wir jm geben sollen? Sie antworten / Fünff gülden erse / vnd fünff gülden meuse / nach der zal der fünff fürsten der Philister. Denn es ist einerley plage gewest vber euch alle / vnd vber ewre fürsten.

5. So müsset jr nu machen gleiche gestalt ewren ersen vnd ewren meusen / die ewr land verderbet haben / das jr dem Gott Israel die ehre gebt / vieleicht wird seine hand leichter werden vber euch / vnd vber ewren Gott / vnd vber ewr land.

6. Warumb verstockt jr ewr hertz / wie die Egypter vnd Pharao jr hertz verstockten? Ists nicht also / da er sich an jnen beweiset / liessen sie sie faren / das sie hingiengen?

7. So nemet nu vnd macht einen newen wagen / vnd zwo junge seugende küe / auff die nie kein joch komen ist / vnd spannen sie an den wagen / vñ lasset jre kelber hinder jnen daheim bleiben.

627 : 8. Vnd nemet die lade des HERRN / vnd legt sie auff den wagen / vnd die gülden kleinot / die jr jm zum schuldopffer gebet / thut in ein kestlein neben jre seiten / vnd sendet sie hin vnd last sie gehen.

9. Vnd sehet jr zu / Gehet sie hin auff den weg irer grentze gen BethSemes / so hat er vns alle das gros vbel gethan / Wo nicht / so werden wir wissen / das seine hand vns nicht gerürt hat / sondern es ist vns on gefehr widerfahren.

Die

3. [2]Responderunt, Si remissuri estis arcam Dei Israel, ne remittatis eam vacuam: sed reddendo reddetis ei [3]hostiam pro peccato: tunc curabimini, & notum erit vobis cur non recesserit manus ejus à vobis.

4. Et dixerunt, Quæ *erit* hostia pro peccato, quam reddemus ei? [4]Responderunt, *Secundum* numerum principum Pelisthinorũ quinq; *ani* [5] aurei & quinq; mures aurei: quia plaga una *est* omnibus, & principibus vestris.

5. Facietisq; imagines anorum vestrorum, & imagines murium vestrorum: [6]qui devastaverunt terram, & *ita* dabitis Deo Israel gloriam: forte [7]alleviabitur manus ejus à vobis, & diis vestris, & à terra vestra.

6. Sed quare aggravabitis cor vestrum, quemadmodum aggravaverunt Aegyptii & Paroh cor suum? nonne, quando mira operatus est in eos, [8]dimiserunt eos & abierunt?

7. Nunc ergo capite & facite plaustrum novum unum, & duas vaccas lactantes, [9]super quas non ascenderit jugum, & alligate vaccas plaustro, & reducite filios earum, qui *sunt* post eas, ad domum,

8. Tolliteq; [1]arcam Jehovæ, & imponite eam plaustro: & vasa aurea, quæ, reddidistis ei pro expiatione peccati, ponetis in capsa ad latus ejus, & dimittite eã, & abeat.

9. Et aspicite: si viâ termini sui ascendat *in* Bethsemes, [10]ipsa fecit nobis omne malum grande hoc: sin minus, sciemus quod nequaquam manus ejus tetigit nos, *sed* accidens est *quod* fuit nobis.

Fe-

3. Qui dixerunt: Si remittitis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini: & scietis quare non recedat manus ejus à vobis.

4. Qui dixerunt, Quid est quod pro delicto reddere debeamus ei? Responderuntque illi, juxta numerum provinciarum Philisthinorum quinque anos aureos facietis, & quinque mures aureos: quia plaga una fuit omnibus vobis, & satrapis vestris.

5. Facietisque similitudines anorum vestrorum, & similitudines murium qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israel gloriam: si forte relevet manum suam à vobis, & à diis vestris, & à terra vestra.

6. Quare aggravatis corda vestra, sicut aggravavit Ægyptus, & Pharao cor suum? * nonne postquam percussus est, tunc dimisit eos, & abierunt?

7. Nunc ergo arripite & facite plaustrum novum unum: & duas vaccas fœtas, quibus non est impositum jugum, jungite in plaustro, & recludite vitulos earum domi.

8. Tolletisq; arcam Domini, & ponetis in plaustro, & vasa aurea, quæ exolvistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad lat9 ejus: & dimittite eam, ut vadat.

9. Et aspicietis: & siquidem per viam finium suorum ascenderit cõtra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande: sin autem minimè, sciemus quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit.

Fe-

3. Καὶ εἶπον, εἰ ἐξαποστέλλετε ὑμεῖς τὴν κιβωτὸν διαθήκης Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ, μὴ ἐξαποστείλητε αὐτὴν κενήν, ἀλλ᾽ ἢ ἀποδιδόντες ἀπόδοτε αὐτῇ ὑπὲρ τῆς βασάνου δῶρα. καὶ τότε ἰαθήσεσθε, καὶ ἐξιλασθήσεται ὑμῖν, μὴ οὐκ ἀποστῇ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἀφ᾽ ὑμῶν.

4. Καὶ λέγουσι, τί τὸ ὑπὲρ τῆς βασάνου ὃ ἀποδώσομεν αὐτῇ; καὶ εἶπον, κατὰ ἀριθμὸν τῶν σατραπειῶν τῶν Ἀλλοφύλων πέντε ἕδρας χρυσᾶς, ὅτι πταῖσμα ἐν ὑμῖν καὶ τοῖς ἄρχουσιν ὑμῶν καὶ τῷ λαῷ·

5. Καὶ πέντε μύας χρυσοῦς ὁμοίωμα τῶν μυῶν τῶν διαφθειρόντων τὴν γῆν ὑμῶν, καὶ δώσετε τῷ Κυρίῳ Θεῷ Ἰσραὴλ δόξαν, ὅπως κουφίσῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀφ᾽ ὑμῶν καὶ ἀπὸ τῶν θεῶν ὑμῶν καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ὑμῶν.

6. Καὶ ἱνατί βαρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐβάρυνεν Αἴγυπτος καὶ Φαραὼ τὴν καρδίαν αὐτῶν; οὐχὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτοῖς, ἐξαπέστειλαν αὐτοὺς καὶ ἀπῆλθον. (*Exo. 12, v. 31.)

7. Καὶ νῦν λάβετε καὶ ποιήσατε ἅμαξαν καινὴν μίαν, καὶ λάβετε δύο βόας πρωτοτοκούσας ἄνευ τῶν τέκνων, ἐφ᾽ ἃς οὐκ ἐπετέθη ζυγός. καὶ ζεύξατε τὰς βόας ἐν τῇ ἁμάξῃ, καὶ τὰ τέκνα ἀπαγάγετε ἀπὸ ὄπισθεν αὐτῶν εἰς οἶκον.

8. Καὶ λήψεσθε τὴν κιβωτὸν Κυρίου, καὶ θήσετε αὐτὴν ἐπὶ τὴν ἅμαξαν, καὶ τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ ἀπόδοτε αὐτῇ ὑπὲρ τῆς βασάνου, καὶ θήσετε ἐν θέματι ἐκ πλαγίων μέρους αὐτῆς, καὶ ἐξαποστελεῖτε αὐτὴν. καὶ ἀπελεύσεται.

9. Καὶ ὄψεσθε εἰ εἰς ὁδὸν ὁρίων αὐτῆς πορεύσεται κατὰ Βαιθσαμύς, αὐτὸς πεποίηκεν ἡμῖν τὴν κακίαν τὴν μεγάλην ταύτην. καὶ ἐὰν μή, καὶ γνωσόμεθα ὅτι οὐχὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἧπται ἡμῶν, ἀλλὰ σύμπτωμα τοῦτο γέγονεν ἡμῖν.

Καὶ

Philistæi arcam plaustro impositá cum muneribus remittunt.

Philistæi arcam plaustro impositā cum muneribus remittunt.

10. Καὶ ἐποίησαν οἱ Ἀλλόφυλοι οὕτως, καὶ ἔλαβον δύο βόας πρωτοτοκούσας, καὶ ἔζευξαν αὐτὰς ἐν τῇ ἁμάξῃ, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ἀπέκλεισαν εἰς οἶκον.

11. Καὶ ἔθεντο τὴν κιβωτὸν Κυρίου ἐπὶ τὴν ἅμαξαν, καὶ τὸ θέμα, καὶ τοὺς μύας τοὺς χρυσοῦς, καὶ τὰς εἰκόνας τῶν ἑδρῶν αὐτῶν.

12. Καὶ κατεύθυναν αἱ βόες ἐν τῇ ὁδῷ εἰς τὴν ὁδὸν Βαιθσαμὴς ἐν τρίβῳ ἑνὶ ἐπορεύοντο κοπιῶν, καὶ οὐκ ἐξέκλιναν δεξιὰν οὐδὲ ἀριστεράν, ἐν ὁδῷ μιᾷ ἐπορεύοντο πορευόμεναι καὶ βοῶσαι. καὶ οἱ σατράπαι τῶν Ἀλλοφύλων ἐπορεύοντο ὀπίσω αὐτῶν ἕως ὁρίων Βαιθσαμής.

13. Καὶ οἱ ἐν Βαιθσαμὴς ἐθέριζον θερισμὸν πυρῶν ἐν τῇ κοιλάδι. καὶ ἦραν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν καὶ εἶδον τὴν κιβωτὸν Κυρίου, καὶ ἐχάρησαν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.

14. Καὶ ἡ ἅμαξα εἰσῆλθεν εἰς ἀγρὸν Ἰωσῆε τοῦ ἐκ Βαιθσαμής, καὶ ἔστη ἐκεῖ παρὰ λίθον μέγαν, καὶ ἔσχισαν τὰ ξύλα τῆς ἁμάξης, καὶ τὰς βόας ἀνήνεγκαν ὁλοκαύτωσιν τῷ Κυρίῳ.

15. Καὶ οἱ Λευῖται ἀνήνεγκαν τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ θέμα τὸ μετ' αὐτοῦ, καὶ τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ, καὶ ἔθεντο ἐπὶ τῷ λίθῳ τῷ μεγάλῳ. καὶ οἱ ἄνδρες οἱ Βαιθσαμὴς ἀνήνεγκαν ὁλοκαυτώσεις, καὶ ἔθυσαν θυσίας τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

16. Καὶ οἱ πέντε σατράπαι τῶν Ἀλλοφύλων ἑώρων, καὶ ἀνέστρεψαν εἰς Ἀκκαρὼν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

17. Καὶ αὗται αἱ ἕδραι αἱ χρυσαῖ, ἃς ἀπέδωκαν οἱ Ἀλλόφυλοι ὑπὲρ τῆς βασάνου τῷ Κυρίῳ, τῆς Ἀζώτου μίαν, καὶ τῆς Γὲθ μίαν, καὶ τῆς Γάζης μίαν, καὶ Ἀσκάλωνος μίαν, καὶ Ἀκκαρὼν μίαν.

Καὶ

10. Fecerunt ergo illi hoc modo: & tollentes duas vaccas, quæ lactabant vitulos, junxerunt ad plaustrum, vitulosque earum concluserunt domi.
11. Et posuerunt arcam Dei super plaustrum, & capsellam, quæ habebat mures aureos & similitudinem anorum.

12. Ibant autem in directum vaccæ per viam, quę ducit Bethsames, & itinere uno gradiebantur, pergentes & mugientes: & non declinabant neque ad dextram neque ad sinistram, sed & satrapæ Philisthiim sequebantur usque ad terminos Bethsames.
13. Porrò Bethsamitæ metebant triticum in valle: & elevantes oculos suos, viderunt arcam, & gavisi sunt cùm vidissent.

14. Et plaustrum venit in agrum Josue Bethsamitæ, & stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, & conciderunt ligna plaustri, vaccasque imposuerunt super ea holocaustum Domino.

15. Levitæ autem deposuerunt arcam Dei, & capsellam, quæ erat juxta eam, in qua erant vasa aurea, & posuerunt super lapidem grandem. Viri autem Bethsamitæ obtulerunt holocausta, & immolaverunt victimas in die illa Domino.
16. Et quinque satrapæ Philisthinorum viderunt, & reversi sunt in Accarō in die illa.

17. Hi sunt autem ani aurei, quos reddiderunt Philistiim pro delicto, Domino: Azotus unum, Gaza unum, Ascalon unum, Geth unum, Accaron unum:

Et

10. Fecerunt ergo viri illi sic: tulerunt enim duas vaccas lactantes, 12 quas alligaverunt plaustro, & filios earum incluserunt domi.

11. Imposueruntq; arcam Jehovæ plaustro, & capsam, & mures aureos, & imagines anorum suorum.

12. Et direxerunt se vaccæ 13 per viam, per viam *inquam* Bethsemes, Via eadem perrexerunt pergendo & mugiendo: nec declinaverunt 14 ad dextram aut ad sinistram. Satrapę vero Pelisthinorum sequebantur eas usq; *ad* terminum Bethsemes.

13. *Viri* autem Bethsemes 15 metebant messem triticeam in valle: & levantes oculos suos, viderunt arcam, lætatiq; sunt quum vidissent.

14. Plaustrum autem venit in agrum Jehosua Beth-hasim sitæ, & *sub*stitit ibi. Illic autem *erat* lapis magnus: & conciderunt ligna plaustri, & vaccas 16 immolaverunt in holocaustum Jehovæ.

15. Porro Levitæ 17 deposuerant arcam Jehovæ, & capsam quæ *erat* cum ea, 18 in qua *erant* vasa aurea, & posuerant super lapidem illum magnum: Viri autem Bethsemes obtulerunt holocausta, & immolaverunt victimas die ipsa Jehovæ.

16. 19 Quod ubi vidissent satrapæ Pelistinorum, reversi sunt in Ecron in die illa.

17. Isti autem *sunt* ani aurei, quos reddiderunt Pelisthim 20 in oblationem pro peccato Jehovę, pro Asdod unus, pro Azzah unus, pro Ascelon unus, pro Gath unus, pro Ecron unus,

Mu-

10. Die leute theten also/ vnd namen zwo junge seugende kue/ vnd spanneten sie an einen wagen/ vnd behielten jre kelber daheim.

11. Vnd legten die lade des HERRN auff den wagen/ vnd das kestlin mit den gülden meusen/ vnd mit den bilden jrer erse.

12. Vnd die kue giengen stracks weges zu BethSemes zu/ auff einer straß/ vnd giengen vnd blöketen vnd wichen nicht/ weder zur rechten noch zur lincken/ vnd die fürsten der Philister giengen jnen nach/ biß an die grentze BethSemes.

13. Die BethSemiter aber schnitten eben in der weitzenerndte im grunde/ vnd huben jre augen auff/ vnd sahen die lade/ vnd freweten sich dieselbe zu sehen.

14. Der wage aber kam auff den acker Josua des BethSemiters/ vnd stund daselbs stille. Vnd war ein gros stein daselbs/ vnd sie spalten das holtz vom wagen/ vnd opfferten die kue dem HERRN/ zum brandopffer.

15. Die Leuiten aber huben die lade des HERRN erab/ vnd das kestlin das neben dran war/ darinnen die gülden kleinot waren/ vnd setzten sie auff den grossen stein. Aber die leute zu BethSemes opfferten dem HERRN desselben tags brandopffer vnd ander opffer.
16. Da aber die fünff fürsten der Philister zugesehen hatten/ zogen sie widerumb gen Ekron/ desselben tages.

17. Diß sind aber die gülden erse/ die die Philister dem HERRN zum schuldopffer gaben/ Asdod einen/ Gasa einen/ Asklon einen/ Gath einen/ vnd Ekron einen.

Vnd

12. & ligaverūt eas in pl. & f. e. r. in domo. & posuerunt a. 3. ad plaustrū.

13. in via, super viam B. in strata via una.

14. dextrā & sinistrā. & sat. P. euntes (erant) post eas.

15. metentes (sc. erāt) messem triticorū in v. & levaverunt o. s. & vid. a. l. s. videndo.

16. ascendere fecerunt ascensionem (sic infra) Jehovæ.
17. descendere fecerunt.
18. qua in ea vasa auri, & posuerūt ad lap.

19. & quinque satrapæ P. viderunt, & rev.

20. delictum. n. 10. & 3.

18. Vnd gülden meuse/nach der zal aller stedte der Philister/ vnter den fünff fürsten/ beide der gemawrten stedte vnd dörffer/ vnd biß an das grosse Abel / darauff sie die lade des HERRN liessen/ biß auff diesen tag/ auff dem Acker Josua des BethSemiters.

19. Vnd etliche zu BethSemes/wurden geschlagen/ darumb das sie die lade des HERRN gesehen hatten/ Vnd er schlug des volcks fünfftzig tausent vnd siebentzig man. Da trug das volck leide/das der HERR so eine grosse schlacht im volck gethan hatte.

20. Vnd die leute zu BethSemes sprachen / Wer kan stehen für dem HERRN solchem heiligen Gott? vnd zu wem sol er von vns zihen?

21. Vnd sie sandten boten zu den bürgern KiriathJearim / vnd liessen jnen sagen/ Die Philister haben die lade des HERRN widerbracht/ kompt erab vnd holet sie zu euch hinauff.

21. munitionis, & usque ad muro-carentem, & usque Abel (i. luctum) magnū, quem posuerunt super eū (cam latine abundat) arc. J. 22. in viris B. 23. septē decades viri, & quinque decades chiliadis viri, & luxerunt p. 24. in populum. 25. dicendo.

18. Mures vero aurei *secundum* numerum omnium urbium Pelisthinorum pro quinq; satrapis, & ab urbe 21 munita usq; *ad* villam absq; muro, & usq; *ad* planitiem magnam, super quam reposuerant arcam Jehovæ usq; *ad* diem hanc in agro Jehosua Beth-hasim sitæ.

19. Percussit autem *aliquot* 22 ex viris Bethsemes, quia introspexissent in arca Jehovæ: percussit inquam è populo 23 septuaginta viros & quinquaginta millia virorum: luxitq; populus, quòd percussisset Jehovah 24 populum plaga magna.

20. Dixerunt ergo viri Bethsemes, Quis poterit stare coram Jehovah Deo sancto isto? & ad quem ascendet à nobis.

21. Miseruntq; nuntios ad habitatores Ciriath-jearim 25 his verbis: reduxerunt Pelisthim arcam Jehovæ, descendite & abducite eam ad vos.

18. Et mures aureos secundùm numerum urbium Philisthiim, quinque provinciarum, ab urbe murata, usque ad villam, quæ erat absque muro, & usque ad Abel magnum, super quem posuerunt arcam Domini, quæ erat usque in die illa in agro Josue Bethsamitis.

19. Percussit autē de viris Bethsamitibus, eò quòd vidissent arcam Domini: & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Luxitq; populus, eò quòd Domin⁹ percussisset plebem plaga magna.

20. Et dixerunt viri Bethsamitæ, Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus? & ad quem ascendet à nobis?

21. Miseruntque nuntios ad habitatores Cariathjarim, dicentes, Reduxerunt Philisthiim arcam Domini, descendite, & reducite eam ad vos.

18. Καὶ μῦς χρυσοῖ κατ' ἀριθμὸν πασῶν τῶν πόλεων τῶν Ἀλλοφύλων τῶν πέντε σατραπῶν, ἐκ πόλεως ἐστερεωμένης καὶ ἕως κώμης τοῦ Φερεζαίου, καὶ ἕως λίθου τοῦ μεγάλου, οὗ ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτοῦ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης ἐν ἀγρῷ Ἰωσηὲ τοῦ Βαιθσαμήσ.

19. Καὶ ἐπάταξεν ἄνδρας Βαιθσαμῆς, ὅτι εἶδον τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου. καὶ ἐπάταξεν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἄνδρας, καὶ πεντήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ ἐπένθησεν ὁ λαὸς, ὅτι ἐπάταξε Κύριος ἐν τῷ λαῷ πληγὴν μεγάλην σφόδρα.

20. Καὶ εἶπον οἱ ἄνδρες οἱ ἐν Βαιθσαμῆς· τίς δυνήσεται παραστῆναι ἐνώπιον Κυρίου τοῦ ἁγίου τούτου; καὶ πρὸς τίνα ἀναβήσεται ἡ κιβωτὸς τοῦ Κυρίου ἀφ' ἡμῶν;

21. Καὶ ἀποστέλλουσιν ἀγγέλους πρὸς τοὺς κατοικοῦντας Καριαθιαρὶμ λέγοντες, ἀπέστρεψαν οἱ Ἀλλόφυλοι τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου, καὶ καταβῆτε καὶ ἀναγάγετε αὐτὴν πρὸς ὑμᾶς.

Philistæi arcam plaustro impositā cum muneribus remittunt.

Das VII. Cap.

Cap. 7.

Also kamen die leute von KiriathJearim/ vnd holeten die lade des HERRN hinauff/ vnd brachten sie ins hauß AbiNadab/ zu Gibea / Vnd seinen son Eleasar heiligten sie/das er der lade des HERRN hütet.

2. Vnd von dem tage an/ da die lade des HERRN zu KiriathJearim bleib / verzoch sich die zeit so lang biß zwentzig jar wurden / Vnd das gantze hauß Israel weinete für dem HERRN.

3. Samuel aber sprach zum gantzen hause Israel / So jr euch mit gantzem hertzen bekeret zu dem HERRN / so thut von euch die frembden

1. & ascendere fecerunt 2. J. & induxerunt e. 2. ad custodiendum. 3. à die manere arcam in C. & multiplicati sunt d. & fuerunt vig. (i. dua decades) anni, & lamentati sunt omnis domus Isr. post Jehovam. 4. dicendo: si in omni c. v. vos revertentes (s. estis) ad tr

CAP. VII.

VEnerunt ergo viri Ciriath-jearim, & abduxerunt arcam Jehovæ, & intulerunt eam in domum Abinadab *qui habitabat* in ipso colle: & Elazar filium ejus sanctificaverunt, 2 ut custodiret arcam Jehovæ.

2. (Fuit autē, 3 à die, qua mansit arca in Ciriath-jearim, multi elapsi sunt dies, viginti nempe anni) & lamentata est universa domus Israel, secutaq; est Jehovam.

3. Dixitq; Semuel ad universam domum Israel 4 hisce verbis, Si toto corde vestro revertimini ad Jehovam, auferte Deos alienos de

CAP. VII.

VEnerunt ergo viri Cariathjarim, & reduxerunt arcam Domini, & intulerūt eam in domum Abinadab in Gaba: Eleazarum autem filium ejus sanctificaverunt, ut custodiret arcam Domini.

2. Et factum est, ex qua die mansit arca Domini in Cariathjarim, multiplicati sunt dies (erat quippe jam annus vicesimus) & requievit omnis domus Israel post Dominum.

3. Ait autem Samuel ad universam domum Israel, dicens, Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferte deos alie-

Κεφαλ. ζ.

ΚΑὶ ἔρχονται οἱ ἄνδρες Καριαθιαρὶμ, καὶ ἀνάγουσιν τὴν κιβωτὸν διαθήκης Κυρίου. καὶ εἰσάγουσιν αὐτὴν εἰς οἶκον Ἀμιναδὰβ τὸν ἐν τῷ βουνῷ. καὶ Ἐλεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἡγίασε φυλάσσειν τὴν κιβωτὸν διαθήκης Κυρίου.

2. Καὶ ἐγένετο ἀφ' ἧς ἡμέρας ἦν ἡ κιβωτὸς ἐν Καριαθιαρὶμ, ἐπληθύνθησαν αἱ ἡμέραι. καὶ ἐγένοντο εἴκοσι ἔτη, καὶ ἐπέστρεψε πᾶς ὁ οἶκος Ἰσραὴλ ὀπίσω Κυρίου.

3. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς πάντα οἶκον Ἰσραὴλ λέγων· εἰ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ὑμῶν ὑμεῖς ἐπιστρέψατε πρὸς Κύριον, περιέλεσθε τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους

ת Jeb. a. d. alienigena.

Samuelis ad resipiscentiam exhortatio.

ἐκ μέσου ὑμῶν καὶ τὰ ἄλση, καὶ ἑτοιμάσατε τὰς καρδίας ὑμῶν πρὸς Κύριον, καὶ δουλεύσατε αὐτῷ μόνῳ, καὶ ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ χειρὸς τῶν Ἀλλοφύλων.

*Deut. 6 v. 13. Matth. 4 v. 10.

4. Καὶ ἐξῆραν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰ Βααλὶμ καὶ τὰ ἄλση Ἀσταρώθ, καὶ ἐδούλευσαν τῷ Κυρίῳ μόνῳ.

5. Καὶ εἶπε Σαμουήλ· Συναθροίσατε πάντα Ἰσραὴλ εἰς Μασηφά, καὶ προσεύξομαι πρὸς Κύριον ὑπὲρ ὑμῶν.

6. Καὶ συνήχθη ὁ λαὸς εἰς Μασηφὰ καὶ ὑδρεύοντο ὕδωρ, καὶ ἐξέχεαν ἐνώπιον Κυρίου ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ ἐνήστευσαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ εἶπον, ἡμαρτήκαμεν τῷ Κυρίῳ. καὶ ἐδίκασε Σαμουὴλ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς Μασηφά.

7. Καὶ ἤκουσαν οἱ Ἀλλόφυλοι ὅτι συνήχθησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ εἰς Μασηφὰ πάντες. καὶ ἀνέβησαν οἱ σατράπαι τῶν Ἀλλοφύλων ἐπὶ Ἰσραήλ. καὶ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ ἐφοβήθησαν ἀπὸ προσώπου τῶν Ἀλλοφύλων.

8. Καὶ εἶπον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς Σαμουήλ· μὴ παρασιωπήσῃς ἀφ' ἡμῶν τοῦ βοᾶν πρὸς Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ σώσει ἡμᾶς ἐκ χειρὸς Ἀλλοφύλων.

9. Καὶ ἔλαβε Σαμουὴλ ἄρνα γαλαθηνὸν ἕνα, καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὸν ὁλοκαύτωσιν τῷ Κυρίῳ σὺν παντὶ τῷ λαῷ. καὶ ἐβόησε Σαμουὴλ πρὸς Κύριον ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ ὁ Κύριος.

10. Καὶ ἦν Σαμουὴλ ἀναφέρων τὴν ὁλοκαύτωσιν. καὶ οἱ Ἀλλόφυλοι προσῆγον εἰς πόλεμον ἐπὶ Ἰσραήλ. καὶ ἐβρόντησε Κύριος ἐν φωνῇ μεγάλῃ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπὶ τοὺς Ἀλλοφύλους, καὶ συνεχύθησαν καὶ ἔπεσαν ἐνώπιον Ἰσραήλ.

*Eccl. 46. v. 20.

11. Καὶ ἐξῆλθον ἄνδρες Ἰσραὴλ ἐκ Μασηφὰ καὶ κατεδίωξαν τοὺς Ἀλλοφύλους, καὶ ἐπάταξαν αὐτοὺς ἕως ὑποκάτω Βαιθχόρ.

nos de medio vestri, Baalim, & Astaroth: & preparate corda vestra Domino, * & servite ei soli, & eruet vos de manu Philisthiim.

4. Abstulerunt ergo filii Israel Baalim & Astaroth, & servierunt Domino soli.

5. Dixit autem Samuel, Congregate universum Israel in Masphath, ut orem pro vobis Dominum.

6. Et convenerunt in Masphath: hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & jejunaverunt in die illa, atque dixerunt ibi, peccavimus Domino. Judicavitque Samuel filios Israel in Masphath.

7. Et audierunt Philisthiim quòd congregati essent filii Israel in Masphath, & ascenderunt satrapę Philisthinorū ad Israel. Quòd cùm audissent filii Israel, timuerunt à facie Philisthinorum.

8. Dixeruntque ad Samuelem, Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philisthinorum.

9. Tulit autem Samuel agnum lactentem unum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino: & clamavit Samuel ad Dominum pro Israel, & exaudivit eum Dominus.

10. Factum est autem, cùm Samuel offerret holocaustum, Philisthiim iniere prælium contra Israel: * intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthiim, & exterruit eos, & cæsi sunt à filiis Israel.

11. Egressique viri Israel de Masphath persecuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos, usq; ad locum qui erat subter Bethchar.

medio vestri, & Astharoth, & præparate cor vestrum 5 Jehovæ, & servite ei soli: tum liberabit vos de manu Pelisthinorum.

4. Abstulerunt ergo filii Israel Bealim, & Astharoth, & servierunt Jehovę soli.

5. Dixit verò Semuel, Congregate universum Israelem in Mispah, & orabo pro vobis ad Jehovam.

6. 6 Congregati ergo in Mispah, hauserunt aquam, & effuderunt coram Jehova, jejunaveruntq; die illa, atq; dixerunt ibi: Peccavimus Jehovæ. Judicavitq; Semuel filios Israel in Mispah.

7. 7 Audientes autem Pelisthim, quod congregati essent filii Israel in Mispah, ascenderunt satrapę Pelisthim contra Israelem: quod quū audivissent filii Israel, timuerunt á facie Pelisthim.

8. Dixeruntq; filii Israel † ad Semuelem, Ne sileas 8 pro nobis clamando ad Jehovam Deum nostrum, ut eripiat nos de manu Pelisthim.

9. Tulit ergo Semuel agnum 9 lactis unum, & obtulit illū *in* holocaustū totū Jehovæ. clamavitq; Semuel ad Jehovam pro Israele, & exaudivit eum Jehovah.

10. Fuitq;, Semuele offerente holocaustum, 10 Pelisthæi accesserunt *protinus* ad prælium contra Israelem: intonuit autem Jehovah 11 voce grandi illa die super Pelisthæos, & contrivit eos, cœsiq; sunt coram Israele.

11. 12 Egressi autem viri Israel de Mispah, persequuti sunt Pelisthim, & percusserunt eos usq; *ad locum qui est* subter Beth-Char.

Götter/ vnd Astharoth/ vnd richtet ewr hertz zu dem HERRN vnd dienet jm allein/ so wird er euch erretten aus der Philister handt.

4. Da thaten die kinder Israel von sich Baalim vnd Astharoth/ vnd dieneten dem HERRN allein.

5. Samuel aber sprach/ Versamlet das gantze Israel gen Mizpa/ das ich für euch bitte zum HERRN.

6. Vnd sie kamen zusamen gen Mizpa/ vnd schepfften wasser/ vnd gossens aus für dem HERRN/ vnd fasteten denselben tag/ vnd sprachen daselbs/ Wir haben dem HERRN gesündigt. Also richtet Samuel die kinder Israel zu Mizpa.

7. Da aber die Philister höreten/ das die kinder Israel zusamen komen waren gen Mizpa/ zogen die fürsten der Philister hinauff/ wider Israel. Da das die kinder Israel höreten/ furchten sie sich für den Philistern.

8. Vnd sprachen zu Samuel/ Laß nicht ab für vns zu schreyen zu dem HERRN vnserm Gott/ das er vns helffe aus der Philister handt.

9. Samuel nam ein milch lemblein/ vnd opfferte dem HERRN ein gantz brandopffer/ vnd schrey zum HERRN für Israel/ vnd der HERR erhöret jn.

10. Vnd in dem Samuel das brandopffer opfferte/ kamen die Philister erzu/ zu streiten wider Israel. Aber der HERR ließ donnern einen grossen donner vber die Philister/ desselben tages/ vnd schrecket sie/ das sie für Israel geschlagen wurden.

11. Da zogen die menner Israel aus von Mizpa/ vnd jagten die Philister/ vnd schlugen sie biß vnter Beth-Car.

5. ad Jehovam, & s. ei soli ipsi: sic infra.

6. & congregati sunt.

7. & audierunt P. &c. & as. S. P. ad Israe. & audiverunt filij Israe. & tim.

8. à nobis, à clamando. (.i. ne clames ad J. D. n. & servabit nos.

9. lactis (.i. lactantem) u. & ascendere fecit ascensionem (sic v. seq.) totum Jeh.

10. & Pel. acc. ad pr. in Israelem.

11. in voce magna in die illa.

12. & egressi sunt.

12. Da nam Samuel einen stein / vnd setzt jn zwischen Mizpa vnd Sen / vnd hieß jn EbenEzer / vnd sprach / Biß hieher hat vns der HERR geholffen.

13. & inter S.

13. Also wurden die Philister gedempffet / vnd kamen nicht mehr in die grentze Israel / Vnd die handt des HERRN war wider die Philister so lang Samuel lebt.

14. & non addiderunt ultra venire.

14. Also worden Israel die stedte wider / die die Philister inen genomen hatten / von Ekron an biß gen Gath / sampt jren grentzen / die errettet Israel von der handt der Philister / denn Israel hatte friede mit den Amoritern.

15. reversæ (redditæ) sunt u. q. acceperunt P. & c. & usq; G.

16. & inter Em.

15. Samuel aber richtet Israel sein lebenlang.

16. Vnd zoch jerlich vmbher zu BethEl vnd Gilgal vnd Mizpa. Vnd wenn er Israel an allen dissen orten gerichtet hatte.

17. de anno in annum.

18. cum omnibus locis hisce.

17. Kam er wider gen Ramath / denn da war sein hauß vnd richtet Israel daselbs / vnd bawet dem HERRN daselbs einen altar.

Das VIII. Cap.

Cap. 8.

Da aber Samuel alt ward / satzt er seine söne zu richter vber Israel.

1. & fuit, quum senuisset S. & p.

2. Sein erstgeborner son hieß Joel / vnd der ander Abia / vnd waren richter zu Bersaba.

3. Aber seine söne wandelten nicht in seinem wege / sondern neigten sich zum geitz / vnd namen geschenck / vnd beugeten das recht.

540:

1. mun. & p. j. & congregaverunt se.

4. Da versamleten sich alle eltesten in Israel / vnd kamen gen Ramath zu Samuel /

5. Vnd sprachen zu jm / Sihe / du bist alt worden / vnd

3. ad eum &c. ambulaverunt in v. s.

deine

12. Tulit vero Semuel lapidem unum, & posuit inter Mispah 13 & Sen, vocavitq; nomen ejus Eben-Haezer, & dixit, Hucusq; auxiliatus est nobis Jehova.

13. Itaq; humiliati sunt Pelisthim, 14 nec venerunt ultrà in terminum Israelis: & fuit manus Jehovæ contra Pelisthim omnibus diebus Semuelis.

14. Et 15 restitutæ sunt urbes quas tulerant Pelisthim ab Israele, Israeli, ab Ecron usq; *ad* Gath, & terminum earum liberavit Israel de manu Pelisthim, fuitq; pax inter Israelem 16 & Emoræum.

15. Judicavit autem Semuel Israelem omnibus diebus vitæ suæ.

16. Ibat verò 17 singulis annis, & circuibat Bethel & Gilgal & Mispah, judicabatq; Israelem 18 in cunctis hisce locis.

17. Postea revertebatur in Ramah: ibi enim *erat* domus ejus, & ibi *quoq;* judicabat Israelem, ibiq; ædificaverat altare Jehovæ.

CAP. VIII.

Cum 1 autem senuisset Semuel, posuit filios suos judices Israeli.

2. Fuitq; nomen filii ejus primogeniti Joel: & nomen secundi ejus, Abijah, judices in Beerseba.

3. Non ambulaverunt autem filii ejus in viis illius, sed declinaverunt 1 post avaritiam, acceperuntq; 2 munera, & perverterunt judicium.

4. Congregati sunt ergo omnes seniores Israel, & venerunt ad Semuelem in Ramah:

5. Ac dixerunt 3 ei, Ecce tu senuisti, & filii tui non ambu-

lant

12. Tulit autem Samuel lapidem unum, & posuit eum inter Masphath & inter Sen: & vocavit nomen loci illius, lapis adjutorii. Dixitque, Hucusque auxiliatus est nobis Dominus.

13. Et humiliati sunt Philisthiim, nec apposuerunt ultrà ut venirent in terminos Israel. Facta est itaque manus Domini super Philisthæos, cunctis diebus Samuelis.

14. Et redditæ sunt urbes, quas tulerant Philisthiim ab Israel, Israeli, ab Accaron usque Geth, & terminos suos: liberavitque Israel de manu Philisthinorum, eratque pax inter Israel & Amorrhæum.

15. Judicabat quoque Samuel Israelem cũctis diebus vitæ suæ:

16. Et ibat per singulos annos circuiens Bethel & Galgala & Masphath, & judicabat Israelem in supra dictis locis.

17. Revertebaturque in Ramatha. Ibi enim erat domus ejus, & ibi judicabat Israelem: ædificavit etiam ibi altare Domino.

CAP. VIII.

Factum est autem cùm senuisset Samuel, posuit filios suos judices Israel.

2. Fuitque nomen filii ejus primogeniti Joel: & nomen secundi Abia, judicum in Bersabee.

3. Et non ambulaverunt filii illius in viis ejus: sed declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera, & perverterunt judicium.

4. Congregati ergo universi majores natu Israel, venerunt ad Samuelem in Ramatha.

5. Dixeruntque ei, Ecce tu senuisti, & filii tui non

am-

Samuelis opera Israelitæ à Philisthæis liberãtur.

12. Καὶ ἔλαβε Σαμουὴλ λίθον ἕνα, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἀναμέσον Μασηφὰ καὶ ἀναμέσον τῆς παλαιᾶς. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Αβεννέζερ, ὃ σημαίνει λίθος τοῦ βοηθοῦ, καὶ εἶπεν· ἕως ἐνταῦθα ἐβοήθησεν ἡμῖν ὁ Κύριος.

13. Καὶ ἐταπείνωσε Κύριος τοὺς Αλλοφύλους, καὶ οὐ προσέθεντο ἔτι τοῦ ἐπελθεῖν εἰς ὅριον Ισραήλ. καὶ ἐγένετο χεὶρ Κυρίου ἐπὶ τοὺς Αλλοφύλους πάσας τὰς ἡμέρας τοῦ Σαμουήλ.

14. Καὶ ἀπεδόθησαν αἱ πόλεις ἃς ἔλαβον οἱ Αλλόφυλοι παρὰ τῶν υἱῶν Ισραήλ, ἀπὸ Ακαρὼν ἕως Γέθ· καὶ τὸ ὅριον ἀφείλοντο Ισραὴλ ἐκ χειρὸς τῶν Αλλοφύλων. καὶ ἦν εἰρήνη ἀναμέσον Ισραὴλ καὶ ἀναμέσον τοῦ Αμοῤῥαίου.

15. Καὶ ἔκρινε Σαμουὴλ τὸν Ισραὴλ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

16. Καὶ ἐπορεύετο κατ᾽ ἐνιαυτὸν καὶ ἐκύκλου Βαιθὴλ καὶ τὴν Γαλγαλ, καὶ τὴν Μασηφά. καὶ ἐδίκαζε τὸν Ισραὴλ ἐν πᾶσι τοῖς τόποις τούτοις.

17. Ἡ δὲ ἀποστροφὴ αὐτοῦ ἦν ἐν Αρμαθαίμ, ὅτι ἐκεῖ ἦν ὁ οἶκος αὐτοῦ, καὶ ἐδίκαζεν ἐκεῖ τὸν Ισραήλ, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ.

Κεφαλ. η΄.

Καὶ ἐγένετο ὡς ἐγήρασε Σαμουήλ, καὶ κατέστησε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ δικαστὰς τῷ Ισραήλ.

2. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν αὐτοῦ· ὁ πρωτότοκος Ιωήλ, καὶ ὄνομα τοῦ δευτέρου Αβιά, δικασταὶ ἐν Βηρσαβεαί.

3. Καὶ οὐκ ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ. καὶ ἐξέκλιναν ὀπίσω τῆς συντελείας, καὶ ἐλάμβανον δῶρα, καὶ ἐξέκλινον δικαιώματα.

4. Καὶ συναθροίζονται πάντες ἄνδρες Ισραήλ, καὶ παραγίνονται πρὸς Σαμουὴλ εἰς Αρμαθαίμ.

5. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἰδοὺ σὺ γεγήρακας, καὶ οἱ υἱοί σου οὐ

πο-

Israelitæ regem petunt.

*Osé. 9. v. 15. & 13 v. 10. Actor. 13. v. 2.

πορεύονται ἐν τῇ ὁδῷ σου. καὶ νῦν κατάστησον ἐφ' ἡμᾶς βασιλέα δικάζειν ἡμᾶς καθὼς πάντα τὰ ἔθνη.

6. Καὶ ἦν πονηρὸν τὸ ῥῆμα ἐν ὀφθαλμοῖς Σαμουήλ, ὡς εἶπον, δός ἡμῖν βασιλέα τοῦ δικάζειν ἡμᾶς. καὶ προσηύξατο Σαμουὴλ πρὸς Κύριον.

7. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Σαμουήλ, ἄκουε τῆς φωνῆς τοῦ λαοῦ, καθὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσωσι πρὸς σέ, διότι οὐ σὲ ἐξουδενώκασιν, ἀλλ' ἢ ἐμὲ ἐξουθενήκασιν τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐπ' αὐτῶν.

8. Κατὰ πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν ἃ ἐποίησάν μοι ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐξήγαγον αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, καὶ ἐγκατελιπόν με, καὶ ἐδούλευσαν θεοῖς ἑτέροις, οὕτως αὐτοὶ ποιοῦσι καὶ σοί.

9. Καὶ νῦν ἄκουε τῆς φωνῆς αὐτῶν, πλὴν ὅτι διαμαρτυρόμενος διαμαρτύρῃ αὐτοῖς, καὶ ἀπαγγελεῖς αὐτοῖς τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως ὃς βασιλεύσει ἐπ' αὐτοῖς.

10. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πάντας τοὺς λόγους Κυρίου πρὸς πάντα τὸν λαὸν τοὺς αἰτοῦντας παρ' αὐτοῦ βασιλέα.

11. Καὶ εἶπεν, τοῦτο ἔσται τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως τοῦ βασιλεύοντος ἐφ' ὑμᾶς· τοὺς υἱοὺς ὑμῶν λήψεται, καὶ θήσεται αὐτοὺς ἐν ἅρμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐν ἱππεῦσιν αὐτοῦ, καὶ προτρέχοντας τῶν ἁρμάτων αὐτοῦ.

12. Καὶ θήσει αὐτοὺς ἑαυτῷ χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους, καὶ θερίζειν θερισμὸν αὐτοῦ, καὶ τρυγᾶν τρυγητὸν αὐτοῦ, καὶ ποιεῖν σκεύη αὐτοῦ πολεμικὰ καὶ σκεύη ἁρμάτων αὐτοῦ.

13. Καὶ τὰς θυγατέρας ὑμῶν λήψεται εἰς μυρεψούς, καὶ μαγειρίσσας καὶ εἰς πεσσούσας.

14. Καὶ τοὺς ἀγροὺς ὑμῶν, καὶ τοὺς ἀμπελῶνας ὑμῶν, καὶ τοὺς ἐλαιῶνας ὑμῶν τοὺς ἀγαθοὺς λήψεται, καὶ δώσει τοῖς δούλοις αὐτοῦ.

15. Καὶ τὰ σπέρματα ὑμῶν ἀποδεκατώσει καὶ τοὺς ἀμπελῶνας ὑμῶν, καὶ δώσει τοῖς εὐνούχοις αὐτοῦ, καὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ.

Και

ambulant in viis tuis:*cõstitue nobis regem, ut judicet nos, sicut & universæ habent nationes.

6. Displicuitq; sermo in oculis Samuelis, eò quòd dixissent. Da nobis regem, ut judicet nos. Et oravit Samuel ad Dominum.

7. Dixit autem Dominus ad Samuelem, Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi: non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.

8. Juxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die, qua eduxi eos de Ægypto usque ad diem hanc: sicut dereliquerunt me, & servierunt diis alienis, sic faciunt etiam tibi.

9. Nunc ergo vocem eorum audi: veruntamen contestare eos, & prædic eis jus regis, qui regnaturus est super eos.

10. Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum qui petierat à se regem,

11. Et ait, Hoc erit jus regis, qui imperaturus est vobis: filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites & præcursores quadrigarum suarum,

12. Et constituet sibi tribunos & centuriones & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum & curruum suorum.

13. Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias & focarias, & panificas.

14. Agros quoque vestros, & vineas, & oliveta optima tollet, & dabit servis suis.

15. Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis & famulis suis.

Ser-

lant in viis tuis: Nunc *igitur* 4 constitue nobis regem ad judicandum nos, sicut omnes gentes.

6. 5 Displicuit autem sermo iste in oculis Semuelis, quod dixissent, Da nobis regem, ut judicet nos: & oravit Semuel Jehovam.

7. Dixitq; Jehovah ad Semuelem, Audi 6 vocem populi in omnibus quæ dicent 7 tibi: non enim te spreverunt, sed me spreverunt, 8 ne regnem super eos.

8. Juxta omnia opera quæ fecerunt 9 à die qua eduxi eos ex Aegypto usq; *ad* diem hanc (dereliquerunt autem me, & servierunt diis alienis) sic ipsi 10 faciunt etjam tibi.

9. Nunc ergo audi 11 vocem eorum: veruntamen quando contestando contestatus fueris 12 contra eos, & indicaveris eis jus regis, qui regnaturus est super eos.

10. Dixitq; Semuel omnes sermones Jehovæ ad populum 13 qui petebant ab ipso regem:

11. Dixit, inquam, Hoc erit jus regis qui regnaturus est super vos, Filios vestros tollet, & ponet *eos* sibi in 14 curribus suis, & equitibus suis, & current ante currum ejus.

12. 15 Ponet quoq; sibi tribunos & quinquagenarios & ad arandum arationem suam, & ad metendum messem suam, & ad faciendum 16 vasa bellica sua, & instrumenta curruum suorum.

13. Filias præterea vestras tollet pro unguentariis, & coquinariis & 17 panificis.

14. Agros insuper vestros, & vineas vestras, & oliveta vestra 18 optima accipiet, dabitq; servis suis.

15. Et 19 *de* seminibus vestris & vineis vestris capiet decimas, & dabit eunuchis suis atq; servis suis.

Ser-

deine söne wandeln nicht in deinen wegen / So setze nu einen könig vber vns / der vns richte / wie alle heiden haben.

6. Das gefiel Samuel vbel / das sie sagten / Gib vns einen könig der vns richte / vnd Samuel betet für dem HERrn.

7. Der HERR sprach aber zu Samuel / Gehorche der stim des volcks / in allem das sie zu dir gesagt haben / denn sie haben nicht dich / sondern mich verworffen / das ich nicht sol könig vber sie sein.

8. Sie thun dir wie sie jmer gethan haben / von dem tage an / da ich sie aus Egypten füret / biß auff diesen tag / vnd haben mich verlassen / vnd andern Göttern gedienet.

9. So gehorche nu jrer stim / Doch bezeuge jnen / vnd verkündige jnen das recht des königs / der vber sie herrschen wird.

10. Vnd Samuel sagt alle wort des HERRN dem volck / das von jm einen könig foddert.

11. Das wird des königs recht sein / der vber euch herrschen wird / Ewre söne wird er nemen zu seinem wagen vnd reutern / die vor seinem wagen her traben.

12. Vnd zu hauptleuten vber tausent / vnd vber fünfftzig / vnd zu ackerleuten / die jm seinen acker bawen / vnd zu schnittern in seiner erndte / vnd das sie seinen harnisch / vnd was zu seinen wagen gehört / machen.

13. Ewre töchter aber wird er nemen / das sie apoteckerin / köchin vnd beckerin sein.

14. Ewre beste ecker vnd weinberge vnd ölegarten wird er nemen / vnd seinen knechten geben.

15. Dazu von ewr saat vnd weinberge wird er den zehenden nemen / vnd seinen kemmerern vnd knechten geben.

Vnd

4. pone.

5. & malum fuit verbum in o. S. secundum quod dixerant d. n. r. ad judicandum nos & o. S. ad Jeh.

6. in vocem.

7. ad te.

8. à regnando s. e.

9. à die ascendere facere me eos ex Æ. et us. q. d. h.

10. facientes. sc. sunt.

11. in vocem e.

12. in eos.

13. petentes.

14. curru suo & in eq.

15. & ad ponendũ sibi principes millenorum & principes quinquagenorum.

16. belli sui & vasa currus sui.

17. pistricibus.

18. bona.

19. semina vestra & vineas vestras decimabit.

16. Vnd ewre knechte vnd megde / vnd ewre feineste jünglinge/ vnd ewre esel/ wird er nemen/ vnd sein geschefft damit ausrichten.
17. Von ewren herden wird er den zehenden nemen/ vnd jr müsset seine knechte sein.
18. Wenn jr denn schreyen werdet zu der zeit vber ewren könig / den jr euch erwelet habt/ so wird euch der HERR zu derselben zeit nicht erhören.
19. Aber das volck wegert sich zu gehorchen der stimme Samuel/ vnd sprachen / Mit nichte/ Sondern es sol ein könig vber vns sein/
20. Das wir sein auch wie alle ander heiden. Das vns vnser könig richte / vnd für vns eraus zihe / wenn wir vnsere kriege füren.
21. Da gehorcht Samuel alle dem / das das volck saget/ vnd sagets für den ohren des HERRN.
22. Der HERR aber sprach zu Samuel/ Gehorche jrer stim / vnd mache jnen einen könig. Vnd Samuel sprach zu den mennern Israel/ Gehet hin ein jglicher in seine stadt.

20. *bonos, & a. v. t. & faciet (sc. commodos) operi suo. Pecus vestrum decimabit, et vos eritis ei in servos.*
21. *in die i. a facie r. &c. non respondebit J. v. in d. i. Et renuerũt p. a. in v.*
22. *non, quinimo rex erit s. n.*
23. *in vocem e. & regnare facies eis r.*
24. *vir.*

Das IX. Cap.

Es war aber ein man von BenJamin mit namen Kis/ ein son AbiEl des sons Zeror/ des sons Bechorath / des sons Apiah / des sons eins mans Jemini/ ein weidlicher man.
2. Der hatte einen son mit namen Saul / der war ein junger feiner man / vnd war kein feiner vnter den kindern Israel / eins heupts lenger denn alles volck.
3. Es hatte aber Kis der vater Saul seine eselinnen verloren / vnd er sprach zu seinem son Saul / Nim der knaben einen mit dir / mach dich auff / gehe hin vnd suche die eselinnen.
4. Vnd er gieng durch das gebirge Ephraim. Vnd durch das land Salisa / vnd funden

Cap. 9.
1. *& ei e. f. & n. e. S. e. et bonus (sc. forma) et non vir d. f. I. bonus præ illo.*
2. *altus (erat) præ omni pop.*
3. *in monte. sic infra.*

16. Servosq; vestros & ancillas vestras, juvenesq; vestros 20 optimos, & asinos vestros tollet, ut faciat *per illos* opus suum.
17. De pecoribus vestris decimam capiet, & eritis ei servi.
18. Et clamabitis 21 die illa à conspectu regis vestri quem elegeritis vobis: & non exaudiet Jehovah vos die illa.
19. Renuit verò populus audire vocem Semuelis: sed dixerunt, 22 Nequaquã, sed rex erit super nos.
20. Et erimus nos quoq; sicut universæ gentes, judicabitq; nos rex noster, & egredietur ante nos, pugnabitq; bella nostra.
21. Audivit itaq; Semuel omnia verba populi, & dixit ea in auribus Jehovæ.
22. Et ait Jehovah ad Semuelem, Audi 23 vocem eorum, & constitue eis regem. Dixit itaq; Semuel ad viros Israel, Ite 24 quisq; in urbem suam.

CAP. IX.

Fuit autem vir de Binjamin, cujus nomen erat Cis, filius Abiel, filii Seror, filii Becorath, filii Aphiah, filii viri Jemini, fortis robore.
2. 1 Huic erat filius nomine Saul, electus & pulcher, & non *erat* quisquam, de filiis Israel pulchrior illo: ab humero suo, & sursum 2 altior erat toto populo.
3. Perierant autem asinæ Cis patri Saul, dixitq; Cis ad Saul filium suum, assume nunc tecum unum è pueris, & surge, vade, quære asinas.
4. Transivit itaq; 3 per montem Ephraim. Transivit deinde

16. Servos etiam vestros, & ancillas, & juvenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo.
17. Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi.
18. Et clamabitis in die illa à facie regis vestri quem elegistis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis regem.
19. Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt, Nequaquam, Rex enim erit super nos.
20. Et erimus nos quoque sicut omnes gentes: & judicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.
21. Et audivit Samuel omnia verba populi, & locutus est ea in auribus Domini.
22. Dixit autem Dominus ad Samuelem, Audi vocem eorum, & constitue super eos regem. Et ait Samuel ad viros Israel, Vadat unusquisque in civitatem suam.

CAP. IX.

Erat vir de Benjamin nomine Cis, filius Abiel, filii Seor, filii Bechorath, filii Aphia, filii viri Jemini, fortis robore.
2. Et erat ei filius vocabulo Saul, electus & bonus: & non erat vir de filiis Israel melior illo: ab humero & sursum eminebat super omnem populum.
3. Perierant autem asinæ Cis patris Saul, & dixit Cis ad Saul filiũ suũ, tolle tecum unum de pueris, & consurgens vade, & quære asinas.
4. Qui cum transissent per montẽ Ephraim. Et per terram Salisa, & non in-

16. Καὶ τοὺς δούλους ὑμῶν καὶ τὰς δούλας ὑμῶν, καὶ τὰ βουκόλια ὑμῶν τὰ ἀγαθά, καὶ τοὺς ὄνους ὑμῶν λήψεται, καὶ ἀποδεκατώσει εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ.
17. Καὶ τὰ ποίμνια ὑμῶν ἀποδεκατώσει, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθε αὐτῷ εἰς δούλους.
18. Καὶ βοήσετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως ὑμῶν οὗ ἐξελέξασθε ἑαυτοῖς, καὶ οὐκ ἐπακούσεται ὑμῶν Κύριος ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις.
19. Καὶ οὐκ ἐβούλετο ὁ λαὸς ἀκούειν τὴν φωνὴν τοῦ Σαμουήλ. καὶ εἶπον αὐτῷ· οὐχὶ ἀλλ' ἢ ὅτι βασιλεὺς ἔσται ἐφ' ἡμᾶς.
20. Καὶ ἐσόμεθα καὶ ἡμεῖς καθὼς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ δικάσει ἡμᾶς ὁ βασιλεὺς ἡμῶν, καὶ ἐξελεύσεται ἔμπροσθεν ἡμῶν, καὶ πολεμήσει τὸν πόλεμον ἡμῶν.
21. Καὶ ἤκουσε Σαμουὴλ πάντας τοὺς λόγους τοῦ λαοῦ, καὶ ἐλάλησεν αὐτοὺς εἰς τὰ ὦτα Κυρίου.
22. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Σαμουήλ· ἄκουσον τῆς φωνῆς αὐτῶν, καὶ βασίλευσον αὐτοῖς βασιλέα. καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς ἄνδρας Ἰσραήλ, ἀποτρέχετε ἕκαστος εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ.

Κεφαλ. θ'.

Καὶ ἦν ἀνὴρ ἐκ τῶν υἱῶν Βενιαμίν, καὶ ὄνομα αὐτῷ Κίς, υἱὸς Ἀβιήλ, υἱοῦ Σαρέρ, υἱοῦ Βεχωράθ, υἱοῦ Ἀφέκ, υἱοῦ ἀνδρὸς Ἰεμιναίου, ἀνὴρ δυνατὸς ἰσχύϊ.
2. Καὶ τούτῳ υἱός, καὶ ὄνομα αὐτῷ Σαούλ, εὐμεγέθης ἀνὴρ ἀγαθός, καὶ οὐκ ἦν ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ ἀγαθὸς ὑπὲρ αὐτόν, ὑπερωμίαν καὶ ἐπάνω ὑψηλὸς ὑπὲρ πᾶσαν τὴν γῆν.
3. Καὶ ἀπώλοντο αἱ ὄνοι Κὶς τοῦ πατρὸς Σαούλ. καὶ εἶπε Κὶς πρὸς Σαοὺλ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λάβε μετὰ σεαυτοῦ ἓν τῶν παιδαρίων, καὶ ἀνάστητε καὶ πορεύθητε καὶ ζητήσατε τὰς ὄνους.
4. Καὶ διῆλθον δι' ὄρους Ἐφραίμ, καὶ διῆλθον διὰ τῆς γῆς

Σαλισά, καὶ οὐκ εὗρον. καὶ διῆλθον διὰ τῆς γῆς Σααλίμ, καὶ οὐκ ἦν. καὶ διῆλθον διὰ τῆς γῆς Ιεμιναίου, καὶ οὐχ εὗρον.

5. Αὐτῶν δὲ ἐλθόντων εἰς τὴν γῆν Σίφ, καὶ εἶπεν Σαοὺλ τῷ παιδαρίῳ αὐτοῦ τῷ μετ' αὐτοῦ, δεῦρο καὶ ἀναστρέψωμεν, μὴ ἀνεὶς ὁ πατήρ μου τὰς περὶ τὰς ὄνους φροντίδας φροντίζει περὶ ἡμῶν.

6. Καὶ εἶπεν αὐτῷ τὸ παιδάριον, ἰδοὺ δὴ ἄνθρωπος Θεοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ ἄνθρωπος ἔνδοξος· πᾶν ὃ ἂν λαλήσῃ παραγινόμενον παρέσται. καὶ νῦν πορευθῶμεν ἐκεῖ πρὸς αὐτόν, ὅπως ἀναγγείλῃ ἡμῖν τὴν ὁδὸν ἡμῶν ἐφ' ἣν πορευθῶμεν ἐπ' αὐτήν.

7. Καὶ εἶπε Σαοὺλ τῷ παιδαρίῳ τῷ μετ' αὐτοῦ· καὶ ἰδοὺ πορευσόμεθα. καὶ τί εἰσοίσομεν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἄρτοι ἐκλελοίπασιν ἐκ τῶν ἀγγείων ἡμῶν, καὶ πλεῖον οὐκ ἔστι μεθ' ἡμῶν τοῦ εἰσενεγκεῖν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦτο τὸ ὑπάρχον ἡμῖν;

8. Καὶ προσέθετο τὸ παιδάριον ἀποκριθῆναι τῷ Σαοὺλ, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ εὕρηται ἐν τῇ χειρί μου τέταρτον σίκλου ἀργυρίου, καὶ δώσεις τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπαγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν ἡμῶν.

9. Καὶ ἔμπροσθεν ἐν Ισραὴλ τάδε ἔλεγον ἕκαστος ἀνὴρ, ἐν τῷ πορεύεσθαι ἐπερωτᾶν τὸν Θεόν. δεῦτε καὶ πορευθῶμεν πρὸς τὸν βλέποντα. ὅτι τὸν προφήτην ἐκάλει ὁ λαὸς ἔμπροσθεν ὁ βλέπων.

10. Καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς τὸ παιδάριον αὐτοῦ· ἀγαθὸν τὸ ῥῆμά σου, δεῦρο καὶ πορευθῶμεν. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν πόλιν οὗ ἦν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐκεῖ.

11. Αὐτῶν δὲ ἀναβαινόντων εἰς τὴν ἀνάβασιν τῆς πόλεως, καὶ αὐτοὶ εὑρίσκουσι κοράσια ἐξεληλυθότα ὑδρεύσασθαι ὕδωρ. καὶ λέγουσιν αὐταῖς· μή ἐστιν ἐνταῦθα ὁ βλέπων;

12. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς τὰ κοράσια, καὶ εἶπον· ἔστιν. ἰδοὺ πρὸ προσώπου ὑμῶν. ταχύνατε ὅτι νῦν ἥκει εἰς τὴν πόλιν διὰ τὴν ἡμέραν, ὅτι θυσία σήμερον τῷ λαῷ ἐν Βαμᾷ.

invenissent, transierunt etiam per terram Salim, & non erant. sed & per terram Jemini, & minimè repererunt.

5. Cùm autem venissent in terram Suph, dixit Saul ad puerū suum, qui erat cū eo, Veni, & revertamur: ne forte dimiserit pater meus asinas, & solicitus sit pro nobis.

6. Qui ait ei, Ecce vir Dei est in civitate hac, vir nobilis: omne quod loquitur, sine ambiguitate venit. nunc ergo eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra propter quam venimus.

7. Dixitque Saul ad puerum suum, Ecce ibimus, quid feremus ad virum Dei? panis defecit in cistartiis nostris, & sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quicquam aliud.

8. Rursum puer respondit Sauli, & ait, Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, ut indicet nobis viam nostram.

9. (Olim in Israel sic loquebatur unusquisque, vadens consulere Deum, venite, & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.)

10. Et dixit Saul ad puerum suum, Optimus sermo tuus, Veni, eamus. Et ierunt in civitatem in qua erat vir Dei.

11. Cumq; ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis, Num hic est Videns?

12. Quæ respondentes, dixerunt illis, Hic est: ecce ante te, festina nunc: hodie enim venit in civitatem, quia sacrificium est hodie populo in excelso.

de in terram Salisah, & non invenerunt: transierunt præterea per terram Saalim, & non *erant*: transivit insuper in terram Jemini, & non invenerunt.

5. 4 Quum autem devenissent in terram Suph, Saul dixit puero suo, qui *erat* cum eo, veni, & revertamur: ne forte cessaverit pater meus ab asinis, & 5 timeat nobis.

6. Dixitq; ei, En nunc vir Dei *est* in ista civitate, & vir ille honorabilis: 6 quicquid loquitur, eveniendo evenit. Nunc *igitur* eamus illuc, *si* forte 7 indicet viam nostram per quam ambulemus.

7. Respondit Saul puero suo, Ecce ibimus. quid verò feremus viro? panis enim abiit de vasis nostris, 8 neq; munus *est* quod feramus viro Dei, *sed* quid *est* apud nos.

8. Iterum autem puer loquutus est 1 Sauli, & dixit, Ecce invenitur in manu mea quarta *pars* secli argentei, quam dabo viro Dei ut indicet nobis viam nostram.

9 Olim in Israele sic dicebat 9 quisque quando ibat ad inquirendum Deum, Venite, & eamus usque *ad* Videntem, quia *qui* 10 propheta hodie, vocabatur olim Videns.

10. Dixit ergo Saul puero suo, Bonum *est* verbum tuum: veni eamus. Abierunt igitur in civitatem, 11 in qua erat vir Dei.

11. Quum autem ascenderent clivum urbis, invenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis, Estne 12 hic Videns?

12. Quæ responderunt eis, ac dixerunt, Est, ecce antè te, festina nunc: hodie enim venit in civitatem, quia sacrificium hodie *est* populo in excelso.

sie nicht / Sie giengen durchs land Saalim / vnd sie waren nicht da / sie giengen durchs land Jemini / vnd funden sie nicht.

5. Da sie aber kamen ins land Zuph / sprach Saul zu dem knaben der mit jm war / Kom / laß vns wider heim gehen / mein vater möchte von den eselinnen lassen / vnd für vns sorgen.

6. Er aber sprach / Sihe / es ist ein berümbter man Gottes in dieser stadt / alles was er sagt / das geschicht / Nu laß vns dahin gehen / vieleicht sagt er vns vnsern weg / den wir gehen.

7. Saul aber sprach zu seinem knaben / Wenn wir schon hingehen / was bringen wir dem man? denn das brot ist dahin aus vnserm sack / So haben wir sonst keine gabe / die wir dem man Gottes bringen / Was haben wir?

8. Der knabe antwortet Saul wider / vnd sprach / Sihe / ich hab ein vierteil eins silbern seckels bey mir / den wollen wir dem man Gottes geben / das er vns vnsern weg sage.

9. Vorzeiten in Israel / wenn man gieng Gott zu fragen / sprach man / Kompt last vns gehen zu dem Seher / Denn die man jtzt Propheten heist / die heist man vorzeiten Seher.

10. Saul sprach zu seinem knaben / Du hast wol geredt / kom laß vns gehen. Vnd da sie hingiengen zu der stadt / da der man Gottes war /

11. Vnd zur stadt hinauff kamen / funden sie dirnen / die eraus giengen wasser zu scheppfen / zu denselben sprachen sie / Ist der Seher hie?

12. Sie antworten jnen / vnd sprachen / Ja / Sihe / da ist er / Eile / denn er ist heute in die stadt komen / weil das volck heute zu opffern hat auff der höhe.

4. ipsi venerunt in t. S. & Saul.

5. solicitus sit pro nobis.

6. omne quod loquetur (.i. loqui solet) veniendo veniet (.i. venire solet.

7. indicabit nobis v. n. quam ambulabimus super eam (.i. super quam amb.) & dixit S. p. s. & ecce.

8. & munus non (sc. est) ad venire faciendū (sic supra) v. D. quid nobiscū? Et addidit puer respondere S. & dixit: e. inventa est in m. m. quartum s. argenti, & dabo viro D. & indicabit. 142 2

9. vir in eundo se ad inquirendum D.

10. Propheta hodie vocabitur (fu. pro imp.) olim v.

11. qua ibi (.i. ubi. sc. erat) vir D. ipsi ascendentes in asc. u. & inv.

12. in hoc (sc. loco) v. & resp. e.

13. circa ingredi vos urb.

14. usque venire cũ &c. post sic com. vocati: q. e. secundum hodie inv. eum.

15. & ecce S. egrediens occursus e. ad ascendendum exc.

16. ante venire S. d. secundum hoc tempus cras.

17. & unges eum.

18. respondit ei. e. vir, quẽ dixi ad te.

19. coercendo dominabitur in populum meum.

20. Sauli, & dixit: ego videns.

21. in mane: & omne quod in c. t.

143: 22. pereuntibus tibi, &c. tuum illis: q. i. s. & cui (sc. est) omne desiderium I.? an non tibi & u. domui p. t.?

23. ego de parvu tribuum I. & f. m. parva præ o. f. tribuum

13. Wenn jr in die stadt kompt/ so werdet jr jn finden/ ehe denn er hinauff gehet auff die höhe zu essen. Denn das volck wird nicht essen biß er kome/ sintemal er segenet das opffer/ Darnach essen die so geladen sind/ Darumb so gehet hinauff/ denn jtzt werdt jr jn eben antreffen.

14. Vnd da sie hinauff zur stadt kamen/ vnd mitten in der stadt waren/ Sihe/ da gieng Samuel eraus jnen entgegen vnd wolt auff die höhe gehen.

15. Aber der HERR hatte Samuel seinen ohren offenbart einen tag zuuor/ ehe denn Saul kam/ vnd gesaget.

16. Morgen vmb diese zeit/ wil ich einen man zu dir senden/ aus dem land BenJamin / den soltu zum fürsten salben vber mein volck Jsrael/ das er mein volck erlöse von der Philister hand. Denn ich hab mein volck angesehen/ vnd sein geschrey ist für mich komen.

17. Da nu Samuel Saul ansahe / antwortet jm der HERR/ Sihe/ das ist der man/ dauon ich dir gesagt habe/ das er vber mein volck hersche.

18. Da trat Saul zu Samuel vnter dem thor vnd sprach/ Sage mir/ Wo ist hie des Sehers haus.

19. Samuel antwortet Saul/ vnd sprach/ Jch bin der Seher / gehe für mir hinauff/ auff die höhe/ denn jr solt heut mit mir essen / morgen wil ich dich lassen gehen / vnd alles was in deinem hertzen ist/ wil ich dir sagen.

20. Vnd vmb die eselinnen/ die du für dreyen tagen verloren hast/ bekümmere dich jtzt nicht/ sie sind gefunden. Vnd wes wird sein alles was das beste ist in Jsrael? wirds nicht dein vnd deines vaters gantzes hauses sein?

21. Saul antwortet / Bin ich nicht ein son von Jemini/ vnd von den geringsten stemmen Jsrael/ vnd mein geschlecht das kleinest vnter allen

geschlech-

13. [13] Quum primum ingressi fueritis urbem, sic invenietis eum, antequam ascendat in excelsum ad vescendum: non enim comedet populus [14] donec venerit: nam ipse benedicturus est sacrificio, postea comedent *qui* invitati *sunt*. nunc igitur ascendite: quia eum hac ipsa hora invenietis.

14. Ascenderunt itaq; *in* civitatem: ipsis *autem* ingredientibus in medium civitatis, [15] ecce Semuel egrediebatur in occursum eorum, ut ascenderet *in* excelsum.

15. Jehovah autem revelaverat aurem Semuelis diem unam [16] antequam veniret Saul, dicendo,

16. Hoc ipso tempore cras mittam ad te virum de terra Binjamin, [17] quem unges in ducem super populum meum Israelem: & salvum faciet populum meum de manu Pelisthim. respexi enim populũ meum quia venit clamor ejus ad me.

17. Semuel autem respexit Saulem, & Jehovah [18] alloquutus est eum, Ecce vir ille *de* quo dixi tibi, iste [19] dominabitur populo meo.

18. Accessit autem Saul *ad* Semuelẽ in medio portæ, & dixit, Indica quæso mihi ubi hic *est* domus Videntis!

19. Et respondit Semuel [20] ad Saulem, Ego *sum* Videns: ascende ante me *in* excelsum, & comedetis mecum hodie, postea dimittam te [21] mane: & quicquid *est* in corde tuo! annuntiabo tibi.

20. Et asinis [22] quæ perierunt tibi, hodie tres dies *sunt*, ne apponas cor tuum: quia inventæ sunt. Sed cujus *est* omne desiderabile Israelis! nonne tuum, & universæ familiæ patris tui!

21. Respondit autem Saul, & dixit, Nonne filius Jemini [23] sum, de minoribus tribubus Israel, & familia mea minor omnibus familiis tri-

bus

13. Ingredientes urbem, statim invenietis eum antequam ascendat excelsum ad vescendum, neq; enim comesturus est populus donec ille veniat: quia ipse benedicet hostiæ, & deinceps comedent qui vocati sunt. Nũc ergo conscendite, quia hodie reperietis eum.

14. Et ascenderunt in civitatem. Cumque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuel egrediens obviam eis, ut ascenderet in excelsum.

15. *(Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis ante unam diem quàm veniret Saul, dicẽs,

16. Hac ipsa hora, quæ nunc est, cras mittam virum ad te de terra Benjamin, & unges eum ducem super populum meum Israel: & salvabit populum meum de manu Philisthinorum: quia respexi populum meum, venit enim clamor eorum ad me.)

17. Cumque aspexisset Samuel Saulem, Dominus dixit ei, Ecce, vir quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.

18. Accessit autem Saul ad Samuelem in medio portæ, & ait, Indica, oro, mihi, ubi est domus Videntis.

19. Et respondit Samuel Sauli, dicens, Ego sum Videns. Ascende ante me in excelsum, ut comedatis mecum hodie, & dimittam te mané: & omnia, quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi.

20. Et de asinis quas nudiustertius perdidisti, ne solicitus sis, quia inventæ sunt. Et cujus erunt optima, quæque Israel? nonne tibi & omni domui patris tui?

21. Respondens autem Saul, ait, Nunquid non filius Jemini ego sum de minima tribu Israel, & cognatio mea novissima

inter

13. Ὡς ἂν εἰσέλθητε εἰς τὴν πόλιν, οὕτως εὑρήσετε αὐτὸν ἐν τῇ πόλει, πρὶν ἀναβῆναι αὐτὸν εἰς βαμᾶ τοῦ φαγεῖν, ὅτι οὐ μὴ φάγῃ ὁ λαὸς ἕως τοῦ παραγενέσθαι αὐτόν, ἐπειδὴ αὐτὸς εὐλογεῖ τὴν θυσίαν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐσθίουσιν οἱ ξένοι. καὶ νῦν ἀνάβητε, ὅτι διὰ τὴν ἡμέραν εὑρήσετε αὐτὸν ἐν τῇ πόλει.

14. Καὶ ἀναβαίνουσιν εἰς τὴν πόλιν. αὐτῶν δὲ εἰσπορευομένων εἰς μέσον τὴν πόλιν, καὶ ἰδοὺ Σαμουὴλ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν, τοῦ ἀναβῆναι εἰς βαμᾶ.

15. Καὶ Κύριος ἀπεκάλυψεν τὸ ὠτίον Σαμουὴλ ἡμέραν μίαν ἔμπροσθεν τοῦ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν τὸν Σαοὺλ λέγων· — 1 Act. 13. v. 21.

16. Ὡς ὁ καιρὸς οὗτος αὔριον ἀποστελῶ πρὸς σε ἄνδρα ἐν γῇ Βενιαμίν. καὶ χρίσεις αὐτὸν εἰς ἄρχοντα ἐπὶ τὸν λαόν μου Ἰσραήλ, καὶ σώσει τὸν λαόν μου ἐκ χειρὸς Ἀλλοφύλων, ὅτι ἐπιβλέψε ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τοῦ λαοῦ μου, διότι ἦλθεν ἡ βοὴ αὐτῶν πρός με.

17. Καὶ Σαμουὴλ εἶδε τὸν Σαοὺλ, καὶ Κύριος ἀπεκρίθη αὐτῷ· ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος ὃν εἶπόν σοι, οὗτος κατάρξει ἐπὶ τὸν λαόν μου.

18. Καὶ προσῆλθεν Σαοὺλ πρὸς Σαμουὴλ εἰς μέσον τῆς πόλεως, καὶ εἶπεν· ἀπάγγειλον δή μοι, ποῖος ὁ οἶκος τοῦ βλέποντος.

19. Καὶ ἀπεκρίθη Σαμουὴλ τῷ Σαοὺλ, καὶ εἶπεν· ἐγώ εἰμι. ἀνάβηθι ἔμπροσθέν μου εἰς βαμᾶ, καὶ φάγε μετ' ἐμοῦ σήμερον, καὶ ἐξαποστελῶ σε πρωὶ καὶ πάντα τὰ ἐν καρδίᾳ σου ἀπαγγελῶ σοι·

20. Καὶ περὶ τῶν ὄνων τῶν ἀπολωλυιῶν σοι σήμερον τριταίων, μὴ θῇς τὴν καρδίαν σου ἐν αὐταῖς, ὅτι εὕρηνται, καὶ τίνι τὰ ὡραῖα τοῦ Ἰσραήλ, οὐχὶ σοί, καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός σου;

21. Καὶ ἀπεκρίθη Σαοὺλ καὶ εἶπεν· οὐχὶ υἱὸς ἀνδρὸς Ἰεμιναίου ἐγώ εἰμι τοῦ μικροτέρου σκήπτρου ἐκ τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ; καὶ ἡ πατριά μου ὀ-

λιγοστὴ

λιγοςῆ παρὰ πάσας τὰς πατριὰς τοῦ Βενιαμίν; καὶ ἵνατί ἐλάλησας πρός με κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο;

22. Καὶ ἔλαβε Σαμουὴλ τὸν Σαοὺλ καὶ τὸ παιδάριον αὐτοῦ, καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸ κατάλυμα, καὶ ἔταξεν αὐτοῖς τόπον ἐν πρώτοις τῶν κεκλημένων ὡσεὶ τριάκοντα ἀνδρῶν.

23. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ τῷ μαγείρῳ, δός μοι τὴν μερίδα ἣν ἔδωκά σοι, ἣν εἶπά σοι θεῖναι αὐτὴν παρὰ σοί.

24. Καὶ ἦρεν ὁ μάγειρος τὴν κωλαίαν καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς, καὶ παρέθηκεν αὐτὴν ἐνώπιον Σαοὺλ. καὶ εἶπεν Σαμουὴλ τῷ Σαοὺλ, ἰδοὺ τὸ ὑπόλειμμα παράθες αὐτὸ ἐνώπιόν σου καὶ φάγε, ὅτι εἰς μαρτύριον τέθειταί σοι παρὰ τοῦ λαοῦ, ἀπόκνιζε. καὶ ἔφαγε Σαοὺλ μετὰ Σαμουὴλ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

25. Καὶ κατέβη ἐκ τῆς βαμὰ εἰς τὴν πόλιν. καὶ ἔστρωσαν τῷ Σαοὺλ ἐπὶ τῷ δώματι.

26. Καὶ ἐκοιμήθη, καὶ ἐγένετο ὡς ἀνέβαινεν ὁ ὄρθρος, καὶ ἐλάλησε Σαμουὴλ τῷ Σαοὺλ ἐπὶ τῷ δώματι λέγων, ἀνάστα καὶ ἐξαποστελῶ σε. καὶ ἀνέστη Σαοὺλ καὶ ἐξῆλθεν αὐτὸς καὶ Σαμουὴλ ἕως ἔξω.

27. Αὐτῶν καταβαινόντων εἰς ἄκρον τῆς πόλεως. καὶ Σαμουὴλ εἶπε τῷ Σαούλ, εἰπὸν τῷ παιδαρίῳ, καὶ διελθέτω ἔμπροσθεν ἡμῶν. σὺ δὲ στῆθι ὧδε σήμερον, καὶ ἄκουσον ῥῆμα Θεοῦ.

Κεφαλ. ι.

Καὶ ἔλαβε Σαμουὴλ τὸν φακὸν τοῦ ἐλαίου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐφίλησεν αὐτόν. καὶ εἶπεν αὐτῷ, οὐχὶ ὅτι κέχρικέ σε Κύριος εἰς ἄρχοντα ἐπὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.

Act. 13. v. 21.

---

inter omnes familias de tribu Benjamin? quare ergo locutus es mihi sermonem istum?

22. Assumens itaque Samuel Saulem & puerum ejus, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum, qui fuerant invitati, erant enim quasi triginta viri.

23. Dixitque Samuel coco, Da partem quam dedi tibi, & præcepi ut reponeres seorsum apud te.

24. Levavit autem cocus armum, & posuit ante Saul. Dixitque Samuel, Ecce quod remansit, pone ante te, & comede: quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi. Et comedit Saul cum Samuele in die illa.

25. Et descenderunt de excelso in oppidum, & locutus est cum Saule in solario: stravitque Saul in solario, & dormivit.

26. Cumque mane surrexissent, & jam elucesceret, vocavit Samuel Saulem in solario, dicens, Surge, ut dimittam te. Et surrexit Saul: egressique sunt ambo, ipse videlicet & Samuel.

27. Cumque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul, dic puero ut antecedat nos, & transeat: tu autem subsiste paulisper, ut indicem tibi verbum Domini.

CAP. X.

Tullit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput ejus, & deosculatus est eum, & ait, * Ecce, unxit te Dominus super hæreditatem suam in principem, & liberabis populum suum de manibus inimicorum ejus qui in circuitu ejus sunt. Et hoc tibi signum, quia unxitet Deus in principem.

---

bus Binjamin? utquid igitur loquutus es mihi secundum verbum hoc?

23.24 Apprehendens itaq; Semuel Saulem & puerum ejus, introduxit eos in cœnaculum, & dedit eis locum in capite invitatorum, 25 qui erant fermé triginta viri.

23. Dixitq; Semuel coquo, Da partem illam quam dedi tibi, 26 de qua dixi tibi, Pone eam apud te.

24. Sustollens itaq; coquus armum & quod *erat* super eum, apposuit Sauli, & ait, Ecce quod remanserat, pone ante te, comede: quia in hoc ipsum tempus reservatum *erat* tibi, dicendo, Populum invitavi. Comedit itaq; Saul cum Semuele die illa.

25. Et *quum* 27 descenderent de excelso *in* civitatem, loquutus est cum Saule super tectum.

26. 28 Posthæc surrexerunt somno mané: fuitq;, quum ascenderet aurora, vocavitq; Semuel Saulem in tectum, dicendo, Surge, & dimittam te. Et surrexit Saul, egressiq; sunt 29 ambo, ipse & Semuel foras.

27. Ipsis descendentibus in extremum urbis, Semuel dixit ad Saulem, Dic puero ut transeat ante nos (& transivit) tu autem consiste 30 hoc ipso die, ut indicem tibi verbum Dei.

CAP. X.

Tulit autem Semuel 1 lenticulam olei, & effudit super caput ejus, osculatusq; est eum, ac dixit, Nonne quód unxit te Jehovah super hæreditatem suam in ducem?

---

geschlechten der stemme Benjamin? Warumb sagestu denn mir solchs?

22. Samuel aber nam Saul vnd seinen knaben/ vnd füret sie in die esseleuben/ vnd setzt sie oben an vnter die/ so geladen waren/ der war bey dreissig man.

23. Vnd Samuel sprach zu dem koch/ gib her das stück/ das ich dir gab/ vnd befahl/ du soltest es bey dir behalten.

24. Da trug der koch eine schulder auff/ vnd das daran hieng. Vnd er legt es Saul für/ vnd sprach/ Sihe/ das ist vberblieben/ Lege für dich vnd iß/ denn es ist auff dich behalten/ eben auff diese zeit/ da ich das volck lud. Also aß Saul mit Samuel des tags.

25. Vnd da sie hinab giengen/ von der höhe zur stadt/ redet er mit Saul auff dem dache.

26. Vnd stunden frůe auff/ vnd da die morgenrôt auffgieng / rieff Samuel dem Saul auff dem dach / vnd sprach/ Auff das ich dich gehen lasse. Vnd Saul macht sich auff/ vnd die beide giengen mit einander hinaus / er vnd Samuel.

27. Vnd da sie kamen hinab an der stadt ende / sprach Samuel zu Saul / Sage dem knaben / das er für vns hingehe/ vnd er gieng für hin/ Du aber stehe jtzt stille/ das ich dir kund thue / was Gott gesagt hat.

Das X. Cap.

Da nam Samuel ein Ölglaß / vnd goß auff sein heupt/ vnd küsset jn/ vnd sprach / Sihestu / das dich der HERR zum fürsten vber sein erbteil gesalbet hat.

B? & ad quid l. es ad me.

24. & accepit S. Saulem & p. e. & int.

25. & ipsi sicut tres decades viri.

26. quam dixi ad te: p. e. tecum. & levavit mactator a. &c. & posuit ad faciem Saulis & a. e. relictum p.

27. descenderunt d. e. c. & loq.

28. & manicarūt, & fuit circa ascendere aurorā, et clamavit S: ad Saulem.

29. ambo ipsi, ipse & S. f. Ipsi descēdentes (sc. erāt) in extremitatem u. & S. &c. & transibit.

30. secundum hodie, & audire faciam te v. D.

Cap. 10.

1. phialam.

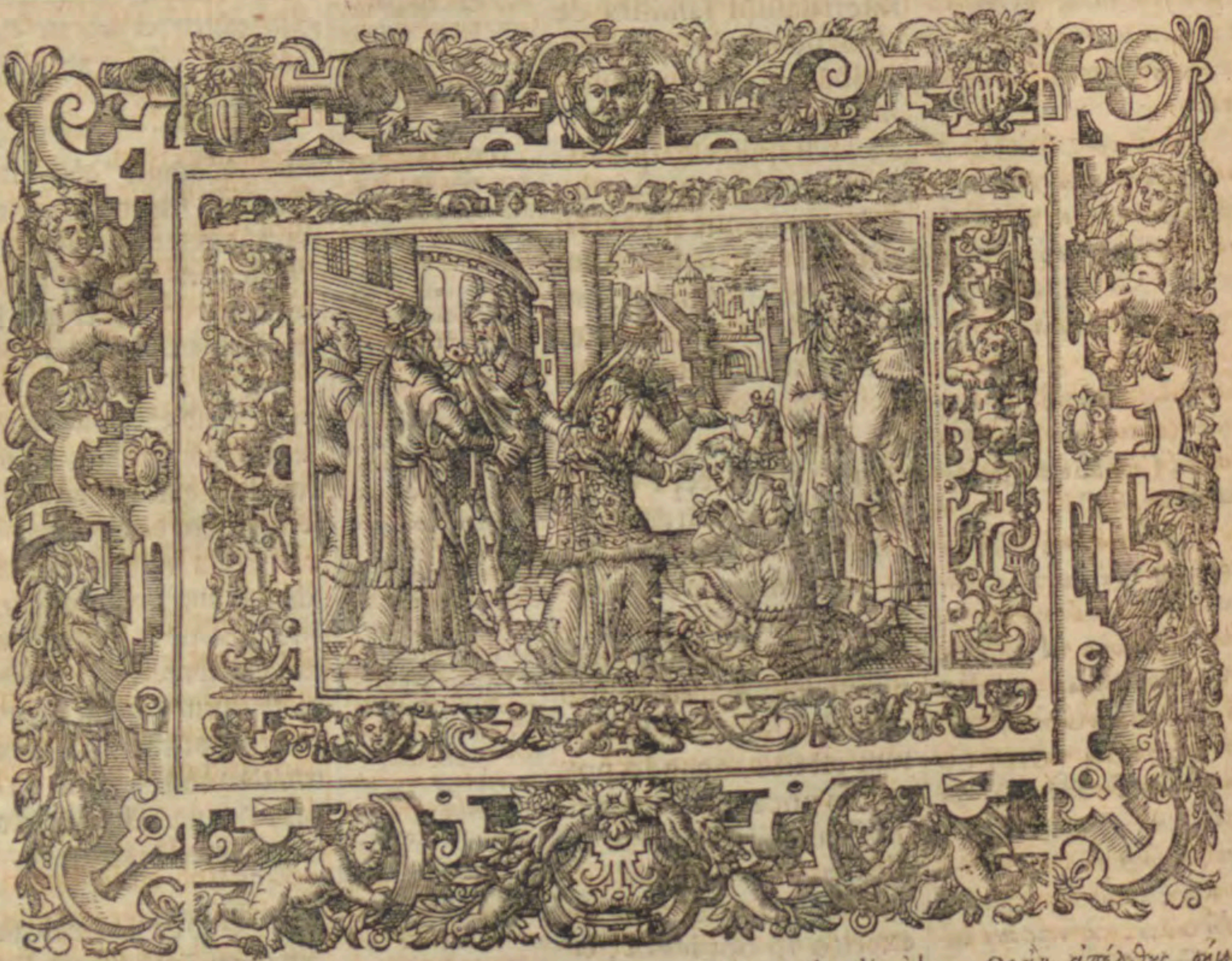

2. in abeundo te hodie à (i. ne sis amplius) mecum, & invenies d. v. cum (i. apud) sepulchro &c. & dicent ad te. 3. verba a. & solicitus erat pro vob. 4. & praeteribis inde, & ultra, & venies. 5. unus. 6. unus. 7. interrogabunt (optabūt) tibi ad pacem (salutē) & dab. t. dyadem panis, & acc. 8. post sic venies ad col. D. quo ibi (i. ubi) p. P. & erit secundū ingredi te il. u. & occurres funi (i. choro. sic infra) Pr. 9. & tym.

2. Wenn du jtzt von mir gehest / so wirstu zween menner finden bey dem grabe Rahel in der grentze BenJamin zu Zelzah / die werden zu dir sagen / die eselinne sind gefunden / die du zu suchen bist gegangen / Vnd sihe / dein vater hat die esel aus der acht gelassen / vnd sorget vmb euch / vnd spricht / was sol ich vmb meinen son thun?

344: 3. Vnd wenn du dich von dannen fürbaß wendest / so wirstu komen zu der eichen Thabor / daselbs werden dich antreffen drey menner / die hinauff gehen zu Gott gen BethEl. Einer tregt drey böcklin / der ander drey stück brots / der dritte ein flasche mit wein.

4. Vnd sie werden dich freundlich grüssen / vnd dir zwey brot geben / die soltu von jren henden nemen.

5. Darnach wirstu komen auff den hügel Gottes / da der Philister lager ist / vnd wenn du daselbs in die stadt kömest / wird dir begegen ein hauffen propheten von der höhe herab komend / vnd für jnen her ein psalter / vñ paucken / vñ pfeiffē / vñ harpffen / vñ sie weissagend

Vnd

2. [2] Quum abieris hodie [3] à me, invenies duos viros juxta sepulchrum Rahel, in termino Binjamin in Selsah, qui dicent tibi, Inventae sunt asinae quas ieras ad quaerendum: & ecce omiserat pater tuus [3] negotium asinarum, & timebat de vobis, dicendo, Quid faciam *de* filio meo?

3. [4] Illinc progressus porrò, venies usq; *ad* planitiem Thabor, & reperient te ibi tres viri ascendentes ad Deum *in* Bethel, unus portans tres hœdos, & [5] alter portans tres tortas panis, & [6] tertius portans utrem vini.

4. Et [7] salutabunt te cum pace, dabuntq; tibi duos panes, quos accipies de manu eorum.

5. [8] Postea devenies in collem Dei, in quo *sunt* praefecti Pelisthim: quum autem ingressus fueris illuc, *in* urbem, obvium habebis cœtum prophetarum descendentium de excelso, & ante eos *erunt* lyra, [9] tympanum, & tibia & Cithara, & ipsi prophetantes.

Et

2. Cùm abieris hodie à me, invenies duos viros juxta sepulchrum Rachel in finibus Benjamin, in meridie, dicentque tibi, Inventae sunt asinae, ad quas ieras perquirendas: & intermissis pater tuus asinis, solicitus est pro vobis, & dicit, Quid faciam de filio meo?

3. Cumque abieris inde, & ultrà transieris, & veneris ad quercum Thabor, invenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, unus portans tres hœdos & alius tres tortas panis, & alius portans lagenam vini.

4. Cumque te salutaverint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum.

5. Post hæc venies in collem Dei, ubi est statio Philisthinorum: & cùm ingressus fueris ibi urbem, obvium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium & tympanum, & tibiam, & citharam: ipsosque prophetantes.

Et

2. Ὡς ἂν ἀπέλθῃς σήμερον ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εὑρήσεις δύο ἄνδρας πρὸς τοῖς τάφοις Ραχὴλ ἐν τοῖς ὁρίοις Βενιαμὶν μεσημβρίας ἀλλομένους μεγάλα, καὶ ἐροῦσί σοι εὕρηνται αἱ ὄνοι ἃς ἐπορεύθητε ζητεῖν. καὶ ἰδοὺ ὁ πατήρ σου ἀποτετίνακται τὴν φροντίδα τῶν ὄνων, καὶ μεριμνᾷ περὶ ὑμῶν λέγων, τί ποιήσω περὶ τοῦ υἱοῦ μου;

3. Καὶ ἀπελεύσῃ ἐκεῖθεν καὶ ἐπέκεινα, καὶ ἥξεις ἕως τῆς δρυὸς τῆς Θαβώρ, καὶ εὑρήσεις ἐκεῖ τρεῖς ἄνδρας ἀναβαίνοντας πρὸς τὸν Θεὸν εἰς Βαιθήλ, ἕνα αἴροντα τρεῖς ἐρίφους, καὶ ἕνα αἴροντα τρία ἀγγεῖα ἄρτων, καὶ ἕνα αἴροντα ἀσκὸν οἴνου.

4. Καὶ ἐρωτήσουσί σε τὰ εἰς εἰρήνην, καὶ δώσουσί σοι δύο ἀπαρχὰς ἄρτων. καὶ λήψῃ ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

5. Καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσῃ εἰς τὸν βουνὸν τοῦ Θεοῦ, οὗ ἐστιν ἐκεῖ τὸ ἀνάστημα τῶν Ἀλλοφύλων· καὶ ἔσται ὡς ἂν εἰσέλθῃς ἐκεῖ εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσεις χορῷ προφητῶν καταβαινόντων ἐκ τῆς Βαμᾶ, καὶ ἔμπροσθεν αὐτῶν ναῦλαι, καὶ τύμπανα, καὶ αὐλός, καὶ κινύρα, καὶ αὐτοὶ προφητεύοντες·

Καὶ

Saulis Regis de signati inauguratio.

6. Καὶ ἐφαλεῖται ἐπὶ σὲ Πνεῦμα Κυρίου, καὶ προφητεύσεις μετ' αὐτῶν, καὶ στραφήσῃ εἰς ἄνδρα ἄλλον.

7. Καὶ ἔσται ὅτ' ἂν ἔλθῃ τὰ σημεῖα ταῦτα ἐπὶ σέ, ποίει πάντα ὅσα ἂν εὕροι ἡ χείρ σου, ὅτι ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ.

8. Καὶ καταβήσῃ ἔμπροσθέν μου εἰς Γάλγαλα, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ καταβαίνω πρὸς σὲ, τοῦ ἀνενεγκεῖν ὁλοκαύτωσιν, καὶ θῦσαι εἰρηνικὰς θυσίας, ἑπτὰ ἡμέρας διαλείψεις, ἕως τοῦ ἐλθεῖν με πρὸς σέ, καὶ γνωρίσαι σοι ἃ ποιήσεις.

9. Καὶ ἐγένετο ὥστε ἐπιστραφῆναι τῷ ὤμῳ αὐτοῦ ἀπελθεῖν ἀπὸ Σαμουήλ, καὶ μετέστρεψεν αὐτῷ ὁ Θεὸς καρδίαν ἄλλην. καὶ ἦλθε πάντα τὰ σημεῖα ταῦτα ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

10. Καὶ ἔρχεται ἐκεῖθεν εἰς τὸν βουνόν. καὶ ἰδοὺ χορὸς προφητῶν ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, καὶ ἐφήλατο ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ προφήτευσε ἐν μέσῳ αὐτῶν.

11. Καὶ ἐγένετο ὡς εἶδον αὐτὸν πάντες εἰδότες αὐτὸν χθὲς καὶ τρίτης, καὶ ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ἦν ἐν μέσῳ τῶν προφητῶν προφητεύων, καὶ εἶπον ὁ λαὸς ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, τί τοῦτο τὸ γεγονὸς τῷ υἱῷ Κίς; ἢ καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις;

12. Καὶ ἀπεκρίθη τις ἐξ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, καὶ τίς ὁ πατὴρ αὐτοῦ; διὰ τοῦτο ἐγένετο εἰς παραβολήν, ἦ καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις;

13. Καὶ συνετέλεσεν προφητεύων, καὶ ἔρχεται εἰς τὸν βαμᾶ.

14. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ πατράδελφος αὐτοῦ καὶ τῷ παιδαρίῳ αὐτοῦ, ποῦ ἐπορεύθητε; καὶ εἶπεν, ζητεῖν τὰς ὄνους· καὶ εἴδομεν ὅτι οὐκ ἦσαν, καὶ εἰσήλθομεν πρὸς Σαμουήλ.

15. Καὶ εἶπεν ὁ πατράδελφος τοῦ Σαοὺλ, ἀπάγγειλον δή μοι τί εἶπέν σοι Σαμουήλ.

16. Καὶ εἶπεν Σαοὺλ πρὸς τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ, ἀπαγγέλλων

ἀπήγ-

6. Et insiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium.

7. Quando ergo evenerint signa hęc omnia tibi, fac quæcunque invenerit manus tua, quia Dominus tecum est.

8. Et descendes ante me in Galgala: (ego quippe descendam ad te) ut offeras oblationem & immoles victimas pacificas: septem diebus expectabis, donec veniam ad te, & ostendam tibi quid facias.

9. Itaque cum avertisset humerum suum ut abiret à Samuele, immutavit ei Deus cor aliud, & venerunt omnia signa hæc in die illa.

10. Veneruntq; ad prædictum collem, & ecce cuneus prophetarum obvius ei: & insiluit super eum Spiritus Domini, & prophetavit in medio eorum.

11. Videntes autem omnes qui noverant eum heri & nudiustertius, quòd esset cum prophetis, & prophetaret, dixerunt ad invicem, Quænam res accidit filio Cis? num & Saul inter prophetas?

12. Responditque alius ad alterum, dicens, Et quis pater ejus? propterea versum est in proverbium, Num & Saul inter prophetas?

13. Cessavit autem prophetare, & venit ad excelsum.

14. Dixitq; patruus Saul ad eum, & ad puerum ejus, Quò abistis? Qui responderunt, Quærere asinas: quas cùm non reperissemus, venimus ad Samuelem.

15. Et dixit ei patruus suus, Indica mihi, quid dixerit tibi Samuel.

16. Et ait Saul ad patruum suū, Indicavit nobis,

quia

6. Et requiescet super te Spiritus Jehovæ, & prophetabis cum eis, [10] efficieris q; vir alter.

7. Quum autem venerint signa ista tibi, fac quod invenerit manus tua, quia [11] Deus tecum *est*.

8. Descendes quoq; ante me *in* Gilgal, & ecce ego descendam ad te ad offerendum holocausta, ad sacrificandum sacrificia pacificorum: septem diebus expectabis, [12] donec venero ad te, & ostendam tibi quę facturus sis.

9. Fuit itaq;, [13] quū vertisset humerum suum ut discederet à Semuele, immutavit ei Deus cor *in* aliud, & evenerunt omnia signa hęc die illa.

10. Veneruntq; illuc ad collem, & ecce cœtus prophetarum in occursum ejus, & [14] requievit super eum Spiritus Dei, & prophetavit in medio eorum.

11. Fuit autem, omnis [15] qui noverat eum ab heri & nudiustertius, viderunt, & ecce cum prophetis prophetabat: dixitq; populus [16] alter ad alterum, Quidnam accidit filio Cis? nunquid etjam Saul inter prophetas?

12. Et respondit vir inde, ac dixit: & quis pater eorum? propterea istud [17] versum est in parobolam, num etjam Saul inter prophetas?

13. Et [18] cessavit prophetare, venitq; in excelsum.

14. Dixit autem patruus Saulis ad eum, & ad puerum ejus, Quonam abieratis? [19] Respondit, ad quærendum asinas: quum autem videremus quod nō inveniren*tur*, venimus ad Semuelem.

15. Et dixit patruus Saulis, indica quæso mihi quid dixerit vobis Semuel.

16. [20] Respondit Saul patruo suo, Indicando indicavit no-

bis

6. Vnd der Geist des HERRN wird vber dich geraten / das du mit jnen weissagest / da wirstu ein ander man werden.

7. Wenn dir nu diese zeichen komen / so thu was dir vnter handen kompt / denn Gott ist mit dir.

8. Du solt aber für mir hinab gehen gen Gilgal / sihe / da wil ich zu dir hinab komen / zu opffern brandopffer vnd danckopffer. Sieben tage soltu harren biß ich zu dir kome / vnd dir kund thu / was du thun solt.

9. Vnd da er seine schuldern wandte / das er von Samuel gienge / gab jm Gott ein ander hertz / vnd kamen alle diese zeichen auff denselbigen tag.

10. Vnd da sie kamen an den hügel / Sihe / da kam jm ein Propheten hauffe entgegen / vnd der Geist Gottes geriet vber jn / das er vnter jnen weissaget.

11. Da jn aber sahen alle / die jn vorhin gekandt hatten / das er mit den propheten weissagete / sprachen sie alle vntereinander / was ist dem son Kis geschehen? Ist Saul auch vnter den propheten?

12. Vnd einer daselbs antwortet / vnd sprach / Wer ist jr vater? daher ist das sprichwort komen / Ist Saul auch vnter den propheten?

13. Vnd da er aus geweissaget hatte / kam er auff die höhe.

14. Es sprach aber Sauls vetter zu jm / vnd zu seinem knaben / Wo seid jr hingegangen? Sie antworten / die eselinne zu suchen / vnd da wir sahen / das sie nicht da waren / kamen wir zu Samuel.

15. Da sprach der vetter Saul / Sage mir / was sagt euch Samuel?

16. Saul antwortet seinem vettern / Er sagt vns das die

ese-

10. *& converteris in virum alterum. & erit quum vē. &c. fac tibi.*

11. *Deus tecum* (Chald. *VERBū Domini in auxilium tuum*) *& descendes ante &cet. descendens* (*sc ero*) *ad te.*

12. *usque venire me ad te, & notum faciam.*

13. *secundum vertere eum hum. s. ad abeūdum à S. & vertit ei D.*

14. *profecit, vel irruit. sic v. 6.*

15. *noscens eum ab h. n. & vid.*

16. *vir ad proximū suum: quidnam hoc fuit f. C?n.e. S. in Prophetis. sic infra.*

17. *fuit.*

18. *consummavit à prophetando.*

19. *& dixit, ad qu. a. & vidimus, quod nō, & ven.*

20. *& dixit S. ad patruum suum.*

545 :

21. & verbum.

22. ascendere feci.

23. Ægypti.

24. qui ipse salutem adferens vobis.

25. sistite vobis.

26. accedere-fecit (sic infra) Sem. o. t. I. & cap.

27. interrogaverunt adhuc in Jehovah, (Chald. in VERBO Domini) an veniens adhuc i. v. & dixit Jeh. e. ipse abditus est ad vasa & cucurrerunt & acceperunt e. i. & stetit se in m. p. & altus fuit præ omni po.

28. num vidistis (præt. pro præs.) quo elegerit in eo Jeh. q. n. sicut ipse in o. p.

eselinnen gefundē weren/aber von dem königreich sagt er jm nicht / was Samuel gesagt hatte.

17. Samuel aber berieff das volck zum HERRN gen Mizpa.

18. Vnd sprach zu den kindern Jsrael / So sagt der HERR der Gott Jsrael/ Jch hab Jsrael aus Egypten gefüret / vnd euch von der Egypter hand errettet/ vnd von der hand aller königreiche die euch zwungen.

19. Vnd jr habt heute ewrn Gott verworffen / der euch aus alle ewrem vnglück vnd trübsal geholffen hat / vnd sprecht zu jm/ Setze einen könig vber vns / Wolan / So trettet nu für den HERRN nach ewren stemmen vnd freundschafften.

20. Da nu Samuel alle stemme Jsrael erzu bracht/ ward getroffen der stam Ben-Jamin.

21. Vnd da er den stam BenJamin erzu bracht mit seinen geschlechten/ward getroffen das geschlecht Matri/ vnd ward getroffen Saul der son Kis. Vnd sie suchten jn/ aber sie funden jn nicht.

22. Da fragten sie förder den HERRN / Wird er auch noch herkomen? Der HERR antwortet / Sihe/ er hat sich vnter die faß versteckt.

23. Da lieffen sie hin / vnd holeten jn von dannen / vnd da er vnter das volck trat/war er eines heupts lenger denn alles volck.

24. Vnd Samuel sprach zu allem volck / Da sehet jr/ welchen der HERR erwelet hat/ Denn jm ist kein gleicher in allem volck. Da jauchtzet alles volck/ vnd sprach / Glück zu dem könige.

25. Samuel aber saget dem volck alle recht des königreichs

ubis quod inventæ essent asinæ. 21 Negotium verò regni non indicavit ei, quod dixerat Semuel.

17. Convocavit autem Semuel populum ad Jehovam in Mispah.

18. Dixitq; ad filios Israelis, Sic dixit Jehovah Deus Israelis, Ego 22 eduxi Israelem ex Aegypto, & liberavi vos de manu 23 Aegyptiorum, imò de manu omnium *aliorum* regnorum opprimentium vos.

19. Vos autem hodie abjecistis Deum vestrum, 24 qui servat vos ab omnibus malis vestris & angustiis vestris: dixistisq; ei, Sed regem pones super nos. Nunc ergo 25 state coram Jehova per tribus vestras, & per millia vestra.

20. Et 26 quum applicasset Semuel omnes tribus Israel, capta est tribus Binjamin.

21. Applicuit præterea tribum Binjamin per familias suas, & capta est familia Matri, & captus est Saul filius Cis: requisieruntq; eum, & non est inventus.

22. 27 Consuluerunt itaq; Jehovam, an venturus esset adhuc illuc vir: & respondit Jehovah, Ecce abscondit se inter vasa.

23 Currentes igitur tulerunt eum inde, & constitit in medio populi, & altior erat toto populo ab humero suo & supra.

24. Dixitq; Semuel ad universum populum, 28 Videtisne quem elegerit Jehovah, quòd non *sit* similis illi in toto populo? Et exclamaverunt universus populus, ac dixerunt, Vivat rex.

25. Et loquutus est Semuel ad populum jus regni, scripsitq; in

quia inventę essent asinę. De sermone autem regni non indicavit ei, quem locutus fuerat ei Samuel.

17. Et convocavit Samuel populum ad Dominum in Maspha:

18. Et ait ad filios Israel, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Ego eduxi Israel de Ægypto, & erui vos de manu Ægyptiorum, & de manu omniū regum, qui affligebant vos.

19. Vos autem hodie projecistis Deum vestrū, qui solus salvavit vos de universis malis & tribulationibus vestris: & dixistis, Nequaquam, sed regem constitue super nos. Nunc ergo state corā Domino per tribus vestras, & per familias.

20. Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, & cecidit sors tribus Benjamin.

21. Et applicuit tribum Benjamin & cognationes ejus, & cecidit cognatio Metri, & pervenit usque ad Saul filium Cis. Quæsierunt ergo eum, & non est inventus.

22. Et consuluerunt post hæc Dominū utrumnam venturus esset illuc: Respondítq; Dominus, Ecce absconditus est domi.

23. Cucurrerunt itaque, & tulerunt eum inde: stetítque in medio populi, & altior fuit universo populo ab humero & sursum.

24. Et ait Samuel ad omnem populum, Certé videtis quem elegit Dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo. Et clamavit omnis populus, & ait, * Vivat rex.

25. Locutus est autem Samuel ad populum legem

ἀπήγγειλέ μοι, ὅτι εὕρηνται αἱ ὄνοι. τὸ δὲ ῥῆμα τῆς βασιλείας οὐκ ἀπήγγειλεν αὐτῷ ὃ εἶπεν Σαμουήλ.

17. Καὶ συνήγαγε Σαμουὴλ πάντα τὸν λαὸν πρὸς Κύριον εἰς Μασηφά.

18. Καὶ εἶπεν πρὸς τοὺς υἱοὺς Ισραήλ, τάδε εἶπεν Κύριος Ισραὴλ λέγων, ἐγὼ ἀνήγαγον τὸν Ισραὴλ ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἐξειλόμην ὑμᾶς ἐκ χειρὸς Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου, καὶ ἐκ χειρὸς πασῶν τῶν βασιλειῶν τῶν ἐκθλιβουσῶν ὑμᾶς.

19. Καὶ ὑμεῖς σήμερον ἐξουδενώσατε τὸν Θεὸν ὑμῶν, ὃς αὐτός ἐστιν ὑμῶν σωτὴρ ἐκ πάντων τῶν κακῶν ὑμῶν καὶ τῶν θλίψεων ὑμῶν. καὶ εἴπατε, οὐχί, ἀλλ' ἢ βασιλέα καταστήσεις ἐφ' ἡμῶν. καὶ νῦν κατάστητε ἐνώπιον Κυρίου κατὰ φυλὰς ὑμῶν καὶ κατὰ χιλιάδας ὑμῶν.

20. Καὶ προσήγαγε Σαμουὴλ πάσας τὰς φυλὰς τοῦ Ισραήλ, καὶ κατακληροῦται φυλὴ Βενιαμίν.

21. Καὶ προσήγαγε τὴν φυλὴν Βενιαμὶν κατὰ πατριάν, καὶ κατακληροῦται πατριὰ Ἀματταρὶ εἰς ἄνδρας, καὶ κατακληροῦται Σαοὺλ υἱὸς Κίς· καὶ ἐζήτει αὐτόν, καὶ οὐχ εὑρίσκετο.

22. Καὶ ἐπηρώτησεν ἔτι Σαμουὴλ ἐν Κυρίῳ, εἰ ἔρχεται ἔτι ἐνταῦθα ὁ ἀνήρ· καὶ εἶπεν Κύριος, ἰδοὺ αὐτὸς κέκρυπται ἐν τοῖς σκεύεσιν·

23. Καὶ ἔδραμε καὶ ἔλαβεν αὐτὸν ἐκεῖθεν, καὶ κατέστη Σαοὺλ ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ· καὶ ὑψώθη ὑπὲρ πάντα τὸν λαὸν ὑπερωμίαν καὶ ἐπάνω.

24. Καὶ εἶπεν Σαμουὴλ πρὸς πάντα τὸν λαόν, ἑωράκατε ὃν ἐκλέλεκται ἑαυτῷ ὁ Κύριος, ὅτι οὐκ ἔστιν ὅμοιος αὐτῷ ἐν πᾶσιν ὑμῖν, καὶ ἔγνω πᾶς ὁ λαὸς καὶ εἶπεν, ζήτω ὁ βασιλεύς.

25. Καὶ ἐλάλησε Σαμουὴλ πρὸς τὸν λαὸν τὸ δικαίωμα

Saulis Regis designati inauguratio.

* Supr. 8. v. 11.

Saul Jabes liberat fusis Ammonitis.

τῆς βασιλείας. καὶ ἔγραψεν εἰς βιβλίον, καὶ ἔθηκεν ἐνώπιον Κυρίου. καὶ ἐξαπέστειλε Σαμουὴλ πάντα τὸν λαὸν, καὶ ἀπῆλθον ἕκαστος εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.
26. Καὶ Σαμουὴλ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς Γαβαά· καὶ ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ δυνάμεων, ὧν ἥψατο Κύριος καρδίας αὐτῶν μετὰ Σαοὺλ.
27. Καὶ οἱ υἱοὶ λοιμοὶ εἶπαν, τίς σώσει ἡμᾶς οὗτος; καὶ ἠτίμωσαν αὐτόν, καὶ οὐκ ἤνεγκαν αὐτῷ δῶρα· καὶ ἐγενήθη κωφεύων.

Κεφαλ. ιά.

ΚΑὶ ἀνέβη Ναὰς ὁ Αμμανίτης, καὶ παρενέβαλεν ἐπὶ Ιαβὴς Γαλαάδ. καὶ εἶπον πάντες οἱ ἄνδρες Ιαβὴς πρὸς Ναὰς τὸν Αμμανίτην, διάθου ἡμῖν διαθήκην καὶ δουλεύσομέν σοι.

2. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Ναὰς ὁ Αμμανίτης, ἐν τούτῳ διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην ἐν τῷ ἐξορύξαι ὑμῶν πάντα ὀφθαλμὸν δεξιόν, καὶ θήσομαι αὐτὸν εἰς ὄνειδος ἐπὶ πάντα Ισραήλ.

3. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἄνδρες Ιαβὴς, ἄνες ἡμᾶς ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ ἀποστελοῦμεν ἀγγέλους εἰς πᾶν ὅριον Ισραήλ· καὶ ἐὰν μὴ ᾖ ὁ σώζων ἡμᾶς, καὶ ἐξελευσόμεθα πρὸς ὑμᾶς.

4. Καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι εἰς τὸν βουνὸν πρὸς Σαοὺλ, καὶ ἐλάλησαν τοὺς λόγους τούτους εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ, καὶ ἦραν πᾶς ὁ λαὸς τὴν φωνὴν αὐτῶν, καὶ ἔκλαυσαν.

5. Καὶ ἰδοὺ Σαοὺλ ἤρχετο κατόπισθεν τῶν βοῶν ἐξ ἀγροῦ, καὶ εἶπεν Σαοὺλ, τί ἐστιν τῷ λαῷ ὅτι κλαίουσιν; καὶ διηγήσαντο αὐτῷ τὰ ῥήματα τῶν ἀνδρῶν Ιαβής.

6. Καὶ ἐφήλατο Πνεῦμα Κυρίου ἐπὶ Σαοὺλ ὡς ἤκουσε τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἐθυμώθη ἐπ' αὐτοὺς ὀργὴ αὐτοῦ σφόδρα.
7. Καὶ ἔλαβε δύο βόας, καὶ ἐμέλισεν αὐτὰς, καὶ ἀπέστειλεν εἰς πᾶν ὅριον Ισραὴλ ἐν χειρὶ τῶν

ἀγ-

gem, regni & scripsit in libro, & reposuit corā Domino: & dimisit Samuel omnem populū, singulos in domum suam.
26. Sed & Saul abiit in domum suam in Gabaa: & abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda.
27. Filii verò Belial dixerunt, Num salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attulerunt ei munera: ille verò dissimulabat se audire.

CAP. XI.

ET factum est quasi post mensem, ascēdit Naas Ammonites, & pugnare cœpit adversum Jabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Jabes ad Naas, Habeto nos fœderatos, & serviemus tibi.
2. Et respondit ad eos Naas Ammonites, In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam omniū vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel.
3. Et dixerunt ad eum seniores Jabes, Concede nobis septem dies, ut mittamus nuntios ad universos terminos Israel: & si non fuerit, qui defendat nos, egrediemur ad te.
4. Venerunt ergo nuntii in Gabaa Saulis: & locuti sunt verba hæc audiente populo: & levavit omnis populus vocem suam, & flevit.
5. Et ecce Saul veniebat sequens boves de agro, & ait, Quid habet populus quód plorat? Et narraverunt ei verba virorum Jabes.
6. Et insilivit Spiritus Domini in Saul, cùm audisset verba hæc, & iratus est furor ejus nimis.
7. Et assumens utrunq; bovem, concidit in frusta, misitq; in omnes ter-

mi-

in libro, & reposuit coram Jehova, dimisitq; Semuel universum populum,[29] quenq; ad domum suam.

26.[30] Sed & Saul abiit in domum suam in Gibah, & abierunt cum eo exercitus,[31] quorum tetigerat Deus cor.

27. Filii autem impii dixerunt, Quid salvabit nos iste? Et despexerunt eum, nec † attulerunt ei [32]munus *ullum*: ipse verò erat veluti surdus.

CAP. XI.

AScendit autem Nahas Ammonites, & castrametatus est [1]contra Jabes Gilad: & dixerunt omnes viri Jabes ad Nahas, Percute nobis*cum* fœdus, & serviemus tibi.

2. Dixitq; ad eos Nahas Ammonites, in hoc percutiam *fœdus* vobis*cum*, effodiendo vobis omnem oculum dextri *lateris*, ponamq; istud opprobrium super totum Israelem.
3. [2] Ad quem dixerunt seniores Jabes, Concede nobis septem dies,[3] ut mittamus nuntios per omnem terminum Israel: & si nullus sit qui servet nos, egrediemur ad te.
4. Perveneruntq; nuntii in Gibah Saulis, & loquuti sunt verba in auribus populi: & sustulerunt universus populus vocem suam, ac fleverunt.

5. [4] Interea Saul veniebat post boves ex agro, & dixit Saul, Quid *accidit* populo, quód [5] flent? Et narraverunt ei verba virorum Jabes.
6. [6] Tunc transivit Spiritus Dei super Saulem, quum audisset verba hæc, iratusq; est furor ejus valdè.
7. Et tulit 7 par boum, & in frusta concīdit illud, ac misit in omnem ter-

mi-

reichs / vnd schreibs in ein buch / vnd leget es für den HERRN. Vnd Samuel ließ alles volck gehen / einen iglichen in sein haus.
26. Vnd Saul gieng auch heim gen Gibea / vnd gieng mit jm des heers ein theil / welcher hertz Gott rürete.

27. Aber etliche lo[...]te sprachen / was solt vns dieser helffen? Vnd verachteten jn / vnd brachten jm kein geschenck / aber er thet als höret ers nicht.

Das XI. Cap.

ES zog aber erauff Nahas der Ammoniter / vnd belagerte Jabes in Gilead. Vnd alle menner zu Jabes sprachen zu Nahas / Mache einen bund mit vns / so wollen wir dir dienen.

2. Aber Nahas der Ammoniter antwortet jnen / Darin wil ich mit euch einen bund machen / das ich euch allen das rechte auge aussteche / vnd mache euch zu schanden vnter gantzem Jsrael.
3. Da sprachen zu jm die eltesten zu Jabes / Gib vns sieben tage das wir boten senden in alle grentze Jsrael / ist denn niemand der vns rette / so wollen wir zu dir hinaus gehen.
4. Da kamen die boten gen Gibea zu Saul / vnd redten solchs für den ohren des volcks. Da hub alles volck seine stimme auff vnd weinet.

5. Vnd sihe / da kam Saul vom felde hinder den rindern her / vnd sprach / Was ist dem volck das es weinet? Da erzehleten sie jm die sache der menner von Jabes.
6. Da geriet der geist Gottes vber jn / als er solche wort höret / vnd sein zorn ergrimmet seer.
7. Vnd nam ein par ochsen vnd zustückt sie / vnd sandte in alle grentze Jsrael / durch die

boten /

29. Virū. 30. Et etjam Saul. 31. quorū tet. D. in cor eorū (i. in quorum tet. D.) † filij Belial (i. impietatis & nequitiæ). 32. mincha. & fuit ut obmutescens.

Cap. 11.

1. super 7. ad N. excide nobis f.

2. & dixerunt ad eum. 3. & mittemus n. in o. t. I. & si non (sc. est) salvans nos, & (i. tunc) eg.

4. & ecce S. veniēs post bovem. 5. flebunt. Futuri pro præsentis enallage frequens. 6. & profecit (vel, irruit) & cet. in audiendo ipsum. 7. jugum boum.

8. *in manu n. d. qui non ipse exiens (s. fuerit) post S. & post S. sic fiet bovi ejus.*
9. *super.*
10. *& visitavit e. &c. tres centuria chiliadis, & vir. ... de-cadesch'li ...*
11. *venientibus: sic d. viro &c. salus, in incalescendo solem.*
12. *cras e. a. v. & facietis n. juxta omne bonum in o. v. & fuit à crastino & posuit S. p. t. c. & venerunt in medium castrametationis, in custodia matutini, & p. A. usq; incalescere diem: & fuit (i. fuerunt) residui, & disp.*
13. *in eis.*
14. *quis dicens!*
547:
15. *vir in dieh.*
16. *& innovabimus i. r. & iverũt usq. in G. & regnare fecerunt ibi Saulem.*
17. *usque valde.*

boten/ vnd ließ sagen / wer nicht auszeucht Saul vnd Samuel nach/ des rindern sol man also thun. Da fiel die furcht des HERRN auff das volck/ das sie auszogen/ gleich als ein einiger man.

8. Vnd macht die ordnung zu Basek/ vnd der kinder Israel waren drey hundert mal tausent man/ vnd der kinder Juda dreissig tausent.

9. Vnd sie sagten den boten die komen waren / Also sagt den mennern zu Jabes in Gilead/ Morgen sol euch hülffe geschehen / wenn die sonne beginnet heiß zu scheinen. Da die boten kamen vnd verkündigeten das den mennern zu Jabes / wurden sie fro.

10 Vnd die menner Jabes sprachen/ Morgen wollen wir zu euch hinaus gehen/ das jr vns thut alles was euch gefellet.

11. Vnd des andern morgens stellet Saul das volck in drey hauffen/ vnd kamen ins lager/ vmb die morgen wache/ vnd schlugen die Ammoniter/ biß der tag heiß ward/ welche aber vberblieben/ wurden also zustrewet/ das jr nicht zween mit einander blieben.

12. Da sprach das volck zu Samuel/ wer sind sie/ die da sagten/ Solt Saul vber vns herrschen? Gebt sie her die menner das wir sie tödten.

13. Saul aber sprach/ Es sol auff diesen tag niemand sterben/ denn der HERR hat heute heil gegeben in Israel.

14. Samuel sprach zum volck/ Kompt/ last vns gen Gilgal gehen/ vnd das königreich daselbs ernewen.

15. Da gieng alles volck gen Gilgal/ vnd machten daselbs Saul zum könige für dem HERRN zu Gilgal/ vnd opfferten danckopffer für dem HERRN. Vnd Saul sampt allen mennern Israel freweten sich daselbs fast seer.

minum Israelis 8 per manum nuntiorum, dicendo, Qui non exierit post Saulem & post Semuelem, sic fiet de bobus ejus. Fr...idit pavor Jehovæ 9 in populum, & egressi sunt tanquam vir unus.

8. 10 Recensuit itaq; eos in Bezec: & fuerunt filii Israel trecenta millia: & viri Jehudah triginta millia.

9. Dixeruntq; nuntiis 11 qui venerant, sic dicetis viris Jabes Gilad, Cras erit vobis salus, quum incaluerit sol. Et venerunt nuntii, renuntiaveruntq; viris Jabes, & gavisi sunt.

10. Dixerunt igitur viri Jabes, 12 Mane egrediemur ad vos, ut faciatis nobis quicquid bonum erit in oculis vestris.

11. Postridie autem disposuit Saul populum *in* tria capita, & invaserunt medium castrorum in vigilia matutina, & percusserunt Ammon usq; dum incaluit dies: qui autem superfuerunt, dispersi sunt, nec remanserunt 13 ex eis duo pariter.

12. Dixitq; populus ad ! Semuelem, 14 Quis est qui dicebat *Nunquid* Saul regnabit super nos? date viros, & mori faciemus eos.

13. Dixitq; Saul, Non interficietur 15 quisquam die hac: quia hodie fecit Jehovah salutem in Israele.

14. Dixitq; Semuel ad populum, Venite & eamus *in* Gilgal, 16 ut innovemus ibi regnum.

15. Abiit ergo universus populus *in* Gilgal, & constituerunt regem ibi Saulem coram Jehova in Gilgal, ibiq; sacrificaverunt victimas pacificas coram Jehova: & lætatus est ibi Saul & omnes viri Israel 17 mirum in modum.

minos Israel per manum nuntiorum, dicens, Qui cunque non exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus ejus. Invasit ergo timor Domini populum, & egressi sunt quasi vir unus.

8. Et recensuit eos in Bezec: fueruntque filiorum Israel trecenta millia: virorum autem Juda triginta millia.

9. Et dixerunt nuntiis, qui venerant, Sic dicetis viris qui sunt in Jabes Galaad, Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol. Venerunt ergo nuntii, & annuntiaverunt viris Jabes, qui læta ti sunt.

10. Et dixerunt manè exibimus ad vos: & facietis nobis omne quod placuerit vobis.

11. Et factum est, cum dies crastinus venisset, constituit Saul populum in tres partes: & ingressus est media castra in vigilia matutina, & percussit Ammon usque dum incalesceret dies: reliqui autem dispersi sunt, ita ut non relinquerentur ex eis duo pariter.

12. * Et ait populus ad Samuelem, Quis est iste qui dixit, Saul num regnabit super nos? Date viros, & interficiemus eos.

13. Et ait Saul, Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israel.

14. Dixit autem Samuel ad populum, Venite, & eamus in Galgala, & innovemus ibi regnum.

15. Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolaverunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lætatus est ibi Saul, & cuncti viri Israel nimis.

ἀγγέλων λέγων, ὃς οὐκ ἔστιν ἐκπορευόμενος ὀπίσω Σαοὺλ καὶ ὀπίσω Σαμουήλ, κατὰ τάδε ποιήσουσιν τῶν βοῶν αὐτοῦ. καὶ ἐπῆλθεν ἔκστασις Κυρίου ἐπὶ τὸν λαόν, καὶ ἐβόησαν ὡς ἀνὴρ εἷς.

8. Καὶ ἐπισκέπτεται αὐτοὺς Σαοὺλ ἐν Βεζὲκ πάντα ἄνδρα Ἰσραὴλ τετρακοσίας χιλιάδας, καὶ ἄνδρας Ἰούδα τριάκοντα χιλιάδας.

9. Καὶ εἶπε Σαοὺλ τοῖς ἀγγέλοις τοῖς ἐλθοῦσι, τάδε ἐρεῖτε τοῖς ἀνδράσιν Ἰαβὶς Γαλαάδ, αὔριον ὑμῖν ἔσται ἡ σωτηρία διαθερμάναντος τοῦ ἡλίου. καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀνήγγειλαν τοῖς ἀνδράσιν Ἰαβὶς, καὶ εὐφράνθησαν.

10. Καὶ εἶπον οἱ ἄνδρες Ἰαβὶς πρὸς Ναὰς τὸν Ἀμμονίτην, αὔριον ἐξελευσόμεθα πρὸς ὑμᾶς, καὶ ποιήσετε ἡμῖν πᾶν τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον ὑμῶν.

11. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν αὔριον καὶ διέταξε Σαοὺλ τὸν λαὸν εἰς τρεῖς ἀρχάς, καὶ εἰσπορεύονται εἰς μέσον τῆς παρεμβολῆς ἐν τῇ πρωϊνῇ φυλακῇ, καὶ ἔπληξε τοὺς υἱοὺς Ἀμμὼν ἕως οὗ διεθερμάνθη ἡ ἡμέρα. καὶ ἐγενήθη οἱ ὑπολελειμμένοι διεσπάρησαν, καὶ οὐχ ὑπελείφθησαν ἐν αὐτοῖς δύο ἐπὶ τὸ αὐτό.

12. Καὶ εἶπεν ὁ λαὸς πρὸς Σαμουήλ, τίς ὁ εἰπών, Σαοὺλ οὐ βασιλεύσει ἐφ' ἡμᾶς; παράδος τοὺς ἄνδρας καὶ θανατώσομεν αὐτούς.

13. Καὶ εἶπεν Σαούλ· οὐκ ἀποθανεῖται οὐδεὶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ὅτι σήμερον ἐποίησε Κύριος σωτηρίαν ἐν Ἰσραήλ.

14. Καὶ εἶπεν Σαμουὴλ πρὸς τὸν λαὸν λέγων, δεῦτε πορευθῶμεν εἰς Γάλγαλα, καὶ ἐγκαινίσωμεν ἐκεῖ τὴν βασιλείαν.

15. Καὶ ἐπορεύθη πᾶς ὁ λαὸς εἰς Γάλγαλα, καὶ ἔχρισεν ἐκεῖ Σαμουὴλ τὸν Σαοὺλ εἰς βασιλέα ἐνώπιον Κυρίου ἐν Γαλγάλοις. καὶ ἔθυσαν ἐκεῖ θυσίας εἰρηνικὰς ἐνώπιον Κυρίου. καὶ εὐφράνθη ἐκεῖ Σαοὺλ καὶ πάντες ἄνδρες Ἰσραὴλ σφόδρα.

Saul Jabes liberat, fusis Ammonitis.

* Supr 10. v. 27.

Samuelis Magistratu judicis abdicantis se Oratio.

Κεφαλ. ιβ.

Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς πάντα ἄνδρα Ισραήλ, ἰδοὺ ἤκουσα τῆς φωνῆς ὑμῶν κὴ πάντα ὅσα εἴπατέ μοι, κὴ ἐβασίλευσα ἐφ' ὑμᾶς βασιλέα.

2. Καὶ νῦν ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς διαπορεύεται ἐνώπιον ὑμῶν. κὴ ἐγὼ γεγήρακα κὴ πεπλίωμαι, κὴ ἰδοὺ οἱ υἱοί μου ἐν ὑμῖν εἰσιν. κὴ ἐγὼ ἰδοὺ ἀνέστραμμαι ἐνώπιον ὑμῶν ἐν νεότητός μου κὴ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

*Eccl. 46. v. 22.

3. Ἰδοὺ ἐγώ, ἀποκρίθητε κατ' ἐμοῦ ἐνώπιον Κυρίου κὴ ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, εἰ μόσχον τινὸς ὑμῶν εἴληφα, ἢ ὄνον τινὸς εἴληφα, ἢ τίνα ὑμῶν κατεδυνάστευσα, ἢ τίνα ἐξεπίεσα ὑμῶν ἢ ἐκ χειρὸς τινὸς ὑμῶν εἴληφα ἐξίλασμα, ἢ ὑπόδημα; εἴπατε κατ' ἐμοῦ, κὴ ἀποδώσω ὑμῖν.

4. Καὶ εἶπον πρὸς Σαμουήλ, οὐκ ἠδίκησας ἡμᾶς, κὴ οὐ κατεδυνάστευσας ἡμᾶς, οὐκ εἴληφας ἐκ χειρὸς ἡμῶν οὐδέν.

5. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς τὸν λαὸν μάρτυς Κύριος ἐν ὑμῖν, κὴ μάρτυς ὁ Χριστὸς αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ὅτι οὐχ εὑρήκατε ἐν τῇ χειρί μου οὐδέν. κὴ εἶπεν ὁ λαός, μάρτυς.

6. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς τὸν λαὸν λέγων μάρτυς Κύριος ὁ ποιήσας τὸν Μωυσῆν κὴ τὸν Ααρών, κὴ ὁ ἀναγαγὼν τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐξ Αἰγύπτου.

7. Καὶ νῦν καταστῆτε, κὴ δικάσω ὑμᾶς ἐνώπιον Κυρίου, κὴ ἀπαγγελῶ ὑμῖν πᾶσαν τὴν δικαιοσύνην Κυρίου, ἣν ἐποίησεν ἡμῖν κὴ τοῖς πατράσιν ἡμῶν.

*Gen. 46. v. 5.

8. Ὡς εἰσῆλθεν Ιακὼβ κὴ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον, κὴ ἐταπείνωσεν αὐτοὺς Αἴγυπτος. κὴ ἐβόησαν οἱ πατέρες ἡμῶν πρὸς Κύριον, κὴ ἀπέστειλε Κύριος τὸν Μωυσῆν κὴ τὸν Ααρών, κὴ ἐξήγαγε τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐξ Αἰγύπτου, κὴ κατῴκισεν αὐτοὺς ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ.

Καὶ

CAP. XII.

Dixit autem Samuel ad universum Israel, Ecce audivi vocem vestram juxta omnia, quæ locuti estis ad me, & constitui super vos regem.

2. Et nunc rex graditur ante vos: ego autem senui, & incanui: porrò filii mei vobiscum sunt: itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem.

3. Ecce præsto sum. * Loquimini de me coram Domino, & coram Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim aut asinum: si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi: & contemnam illud hodie, restituamque vobis.

4. Et dixerunt, Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quippiam.

5. Dixitque ad eos, testis est Dominus adversum vos, & testis Christus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt, testis.

6. Et ait Samuel ad populum, Dominus qui fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres nostros de terra Ægypti, adest.

7. Nunc ergo state, ut judicio contendam adversum vos coram Domino de omnibus misericordiis Domini, quas fecit vobiscum, & cum patribus vestris:

8. * Quomodo Jacob ingressus est in Ægyptum, & clamaverunt patres vestri ad Dominum: & misit Dominus Moysen & Aaron, & eduxit patres vestros de Ægypto: & collocavit eos in loco hoc.

Qui

CAP. XII.

Dixit autem Semuel ad universum Israelem, Ecce audivi [1] vocem vestram in omnibus quæ dixistis mihi, & [2] constitui super vos regem:

2. Et nunc ecce rex [3] graditur ante vos: ego autem senui, & incanui, & filii mei [4] ecce sunt vobiscum: ego autem ambulavi coram vobis ab adolescentia mea usq; *ad* diem hanc

3. En ego, [5] testificamini contra me coram Jehova & coram uncto ejus *an* bovem cujusquam tulerim, & asinum cujusquam acceperim, & cui vim intulerim, & quem contriverim, & de manu cujus tulerim pretium & occultaverim oculos meos ab eo: & restituam vobis.

4. [6] Responderunt, Non vim intulisti nobis, nec attrivisti nos, neq; tulisti de manu [7] cujusquam quidpiam.

5. Et dixit ad eos, [8] Testis est Jehovah contra vos, & testis Christus ejus die hac, quòd non inveneritis in manu mea quidpiam. Et dixit, Testis.

6. Dixitq; Semuel ad populum, Jehovah qui fecit Moseh & Aharon, & qui [9] eduxit patres vestros ex Aegypto.

7. Nunc igitur state, ut disceptem vobiscum coram Jehova de omnibus justitiis Jehovæ quas fecit vobiscum & cum patribus vestris.

8. Quum ingressus esset Jaacob *in* Aegyptum, [10] clamaverunt patres vestri ad Jehovam, misitq; Moseh & Aharonem, qui eduxerunt patres vestros ex Aegypto, & habitare fecerunt eos in loco isto.

Et

Das XII. Cap.

DA sprach Samuel zum gantzen Israel / Sihe / ich hab ewr stimme gehorcht / in allem das jr mir gesagt habt / vnd hab einen könig vber euch gemacht.

2. Vnd nu sihe / da zeucht ewer könig für euch her. Ich aber bin alt vnd graw worden / vnd meine söne sind bey euch / vnd ich bin für euch her gegangen von meiner jugend auff / biß auff diesen tag.

3. Sihe / hie bin ich / Antwort wider mich für dem HERRN vnd seinem Gesalbeten / Ob ich jemands ochsen oder esel genomen hab? Ob ich jemand hab gewalt oder vnrecht gethan? Ob ich von jemands handt ein geschenck genomen habe / vnd mir die augen blenden lassen? So wil ichs euch widergeben.

4. Sie sprachen / Du hast vns kein gewalt noch vnrecht gethan / vnd von niemands handt etwas genomen.

5. Er sprach zu jnen / Der HERR sey zeuge wider euch vnd sein Gesalbter heutes tags / das jr nichts in meiner handt funden habt. Sie sprachen / Ja / Zeugen sollen sie sein.

6. Vnd Samuel sprach zum volck / Ja / der HERR der Mose vnd Aaron gemacht hat / vnd ewre veter aus Egyptenland gefürt hat.

7. So tretet nu her / das ich mit euch rechte für dem HERRN / vber aller wolthat des HERRN / die er an euch vnd ewrn vetern gethan hat.

8. Als Jacob in Egypten komen war / schrien ewre veter zu dem HERRN. Vnd er sandte Mose vnd Aaron / das sie ewre veter aus Egypten fürten / vnd sie an diesem ort wonen liessen.

Q 4 Aber

Cap. 12.

1. *in vocem v.*

2. *regnare feci.*

3. *ambulans ad faciem vestram.* 4. *ecce ipsi.*

5. *respondete in me &c. et. bovem cujus tuli? & a. cujus accepi? & quem fraudavi? quem oppressi? & de manu cujus accepi propitiationem, & o. c. m. in eo.* 6. *& dixerunt: non fraudasti nos.* ut supra. 7. *viri.* 8. *testis Jehov.* (Chald. *testis verbum Domini in vos, et testis Messias ejus.* 9. *ascendere fecit p. v. de terra Ægypti. & nunc sistite vos, & dijudicer vob. c. 7. cum o. j. 7.*

10. *& clamaverunt p. v. ad 3. & misit Jehova Mosen & A. & ed.* 548:

11. & vendidit e.

12. & præliati sunt in eos.

13. à circuitu & hab. confidentiâ.

14. super.

15. & Jehova.

16. dedit Jehova.

17. audieritis in vocem e. sic infra.

18. & eritis etiam vos, & etiam rex, qui regnavit s. v.

19. & (.i. tunc) erit m. J. in vos & in p. v.

20. verbũ magnum hoc, quod J. faciens (sc. est) o. v.

21. triticorum h. clamabo ad Joh. et d. voces. sic infra.

9. Aber da sie des HERRN jres Gottes vergassen / verkaufft er sie vnter die gewalt Sissera des heuptmans zu Hazor / vnd vnter die gewalt der Philister / vnd vnter die gewalt des königes der Moabiter / die stritten wider sie.

10. Vnd schrien aber zum HERRN / vnd sprachen / Wir haben gesündigt / das wir den HERRN verlassen / vnd Baalim vnd Astharoth gedienet haben. Nu aber errette vns von der handt vnser feinde / so wollen wir dir dienen.

11. Da sandte der HERR Jerubbaal / Bedan Jephthah vnd Samuel / vnd errettet euch von ewer feinde hende vmher / vnd ließ euch sicher wonen.

12. Da jr aber sahet / das Nahas der könig der kinder Ammon wider euch kam / spracht jr zu mir / Nicht du / sondern ein könig sol vber vns herrschen / So doch der HErr ewr Gott ewr könig war.

13. Nu da habt jr ewrn könig / den jr erwehlet vnd gebeten habt / Denn sihe / der HERR hat einen könig vber euch gesetzt.

14. Werdet jr nu den HERRN fürchten / vnd jm dienen / vnd seiner stimme gehorchen / vnd dem munde des HERRN nicht vngehorsam sein / so werdet beide jr vnd ewr könig / der vber euch herrschet / dem HERRN ewrem Gott folgen.

15. Werdet jr aber des HERRN stimme nicht gehorchen / sondern seinem munde vngehorsam sein / So wird die handt des HERRN wider euch vnd wider ewr veter sein.

16. Auch trettet nu her / vnd sehet das gros ding / das der HERR für ewrn augen thun wird.

17. Jst nicht jtzt die weitzenerndte? Jch wil aber den HERRN anruffen / das er sol donnern vnd regen lassen / Das jr jnnen werdet vnd sehen solt / das gros vbel / das jr

für

9. Et obliti sunt Jehovæ Dei sui, [11] tradiditq; eos in manum Sisera principis exercitus Hasor, & in manum Pelisthim, & in manum regis Moab, [12] qui præliati sunt contra eos.

10. Clamaveruntq; ad Jehovam, ac dixerunt, peccavimus: quia dereliquimus Jehovam, & servivimus Bealim & Astharoth. nunc ergo libera nos de manu inimicorum nostrorum, & serviemus tibi.

11. Proinde misit Jehovah Jerubbaal, & Bedan, & Iiphthah, & Semuelem, eruitq; vos de manu inimicorum vestrorum [13] undiq;, & habitastis confidenter.

12. Et vidistis quod Nahas rex filiorum Ammon venit [14] contra vos, & dixistis mihi, Nequaquam, sed rex regnabit super nos: [15] quum Jehova Deus vester, rex vester *esset*.

13. Nunc igitur ecce rex quem elegistis, quem postulastis: & en [16] posuit eum Jehovah super vos regem.

14. Si timueritis Jehovam, & servieritis ei, atq; [17] obedieritis, voci ejus, neq; exasperaveritis, os Jehovæ, [18] eritis tum vos, tum rex qui regnat super vos, post Jehovam, Deum vestrum.

15. Si autem non audieritis vocem Jehovæ, sed exasperaveritis os Jehovæ, [19] erit manus Jehovæ contra vos, ut contra patres vestros.

16. Etiam nunc state, & videte [20] rem grandem hanc quã Jehovah facit *in* oculis vestris.

17. Nonne messis [21] triticeæ *tempus est* hodie? invocabo Jehovam, & dabit tonitrua, & pluviam: & scitote, & videte, quod malum ve-

strum

9. *Qui obliti sunt Domini Dei sui, & tradidit eos in manu Sisaræ magistri militiæ Hasor, & in manu Philisthinorum, & in manu regis Moab, & pugnaverunt adversum eos.

10. Posteà autem clamaverunt ad Dominum, & dixerũt, Peccavimus, quia dereliquimus Dominum, & servivimus Baalim & Astaroth: nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorum, & serviemus tibi.

11. Et misit Dominus Jerobaal & Bedan & Samson, & Barac, & Jephte, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestro rum per circuitum, & habitastis confidenter.

12. Videntes autem quòd Naas rex filiorum Ammon, venisset adversum vos, dixistis mihi, Nequaquam, sed rex imperabit nobis: cùm Dominus Deus vester regnaret in vobis.

13. Nunc ergo præsto est rex vester, quem elegistis & petistis: ecce dedit vobis Dominus regem.

14. Si timueritis Dominum, & servieritis ei, & audieritis vocem ejus, & non exasperaveritis os Domini: eritis & vos, & rex qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum.

15. Sin autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones ejus, erit manus Domini super vos, & super patres vestros.

16. Sed & nunc state, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro.

17. Nunquid non messis tritici est hodie? invocabo Dominũ, & dabit voces & pluvias: & scietis, & videbitis quia grande

ma-

9. Καὶ ἐπελάθοντο Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτῶν, καὶ ἀπέδοτο αὐτοὺς εἰς χεῖρας Σισάρα ἀρχιστρατήγου Ιαβὶν βασιλέως Ασώρ, καὶ εἰς χεῖρας Αλλοφύλων, καὶ εἰς χεῖρας βασιλέως Μωάβ, καὶ ἐπολέμησαν ἐν αὐτοῖς.

10. Καὶ ἐβόησαν πρὸς Κύριον καὶ εἶπον· ἡμάρτομεν, ὅτι ἐγκατελίπομεν τὸν Κύριον, καὶ ἐδουλεύσαμεν τοῖς Βααλίμ, καὶ τοῖς Αλσεσι. καὶ νῦν ἐξελοῦ ἡμᾶς ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ δουλεύσομέν σοι.

11. Καὶ ἐξαπέστειλε Κύριος τὸν Ιεροβαάλ, καὶ τὸν Βαράκ, καὶ τὸν Ιεφθαὲ καὶ τὸν Σαμουήλ, καὶ ἐξείλετο ὑμᾶς κυκλόθεν ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν. καὶ κατῳκήκατε πεποιθότες.

12. Καὶ εἴδετε ὅτι Ναὰς βασιλεὺς υἱῶν Αμμὼν ἦλθεν ἐφ' ὑμᾶς, καὶ εἴπατε, οὐχὶ ὅτι, βασιλεύσει ἐφ' ἡμῶν· καὶ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν βασιλεὺς ὑμῶν.

13. Καὶ νῦν ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς ὃν ἐξελέξατε καὶ ὃν ἠτήσασθε. καὶ ἰδοὺ δέδωκε Κύριος ἐφ' ὑμᾶς βασιλέα.

14. Οπως ἂν φοβῆσθε τὸν Κύριον, καὶ δουλεύσητε αὐτῷ, καὶ ἀκούσητε τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐρίζητε τῷ στόματι Κυρίου, καὶ ἦτε καὶ ὑμεῖς καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ βασιλεύων ἐφ' ὑμᾶς πορευόμενοι ὀπίσω Κυρίου Θεοῦ ὑμῶν, καὶ ἐξελεῖται ὑμᾶς.

15. Εαν δὲ μὴ ἀκούσητε τῆς φωνῆς Κυρίου καὶ ἐρίσητε τῷ στόματι Κυρίου καὶ ἔσται χεὶρ Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὸν βασιλέα ὑμῶν.

16. Καὶ νῦν ἔτι κατάστητε, καὶ ἴδετε τὸ ῥῆμα τὸ μέγα τοῦτο ὃ ποιήσει Κύριος ἐν ὀφθαλμοῖς ὑμῶν.

17. Οὐχὶ θερισμὸς πυρῶν σήμερον; ἐπικαλέσομαι Κύριον, καὶ δώσει φωνὰς καὶ ὑετόν. καὶ γνῶτε καὶ ἴδετε, ὅτι μεγάλη ἡ κακία ὑμῶν ἣν ἐποιήσατε ἐνώ-

πιον

Samuelis Magistratu judicis abdicantis se Oratio.

* Jud. 4. v. 2.

Samuelis Magistratu judicis abdicantis se Oratio.

που Κυρίου, αἰτήσαντες ἑαυτοῖς βασιλέα.

18. Καὶ ἐπεκαλέσατο Σαμουὴλ τὸν Κύριον, καὶ ἔδωκε Κύριος φωνὰς καὶ ὑετὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. καὶ ἐφοβήθη πᾶς ὁ λαὸς τὸν Κύριον σφόδρα καὶ τὸν Σαμουήλ.
19. Καὶ εἶπε πᾶς ὁ λαὸς πρὸς Σαμουήλ· εὖξαι ὑπὲρ τῶν δούλων σου πρὸς Κύριον τὸν Θεόν σου, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν, ὅτι προσεθήκαμεν ἐπὶ πάσαις τὰς ἁμαρτίας καὶ κακίας ἡμῶν, αἰτήσαντες ἑαυτοῖς βασιλέα.

20. Καὶ εἶπεν Σαμουὴλ πρὸς τὸν λαόν· μὴ φοβεῖσθε, ὑμεῖς πεποιήκατε πᾶσαν τὴν κακίαν ταύτην· πλὴν μὴ ἐκκλίνετε ἀπὸ ὄπισθεν τοῦ Κυρίου, καὶ δουλεύσετε τῷ Κυρίῳ ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ ὑμῶν·

21. Καὶ μὴ ἐκκλίνητε ὀπίσω τῶν μηδὲν ὄντων οἳ περανοῦσιν οὐδέν, καὶ οἳ οὐκ ἐξελοῦνται, ὅτι οὐδέν εἰσιν·
22. Διότι οὐκ ἀπώσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ μέγα, ὅτι προσελάβετο Κύριος ὑμᾶς ποιῆσαι εἰς λαὸν ἑαυτοῦ.

23. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο ἁμαρτεῖν τῷ Κυρίῳ τοῦ διαλείπειν προσευχόμενον ὑπὲρ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ, καὶ δηλώσω ὑμῖν τὴν ὁδὸν τὴν ἀγαθὴν καὶ τὴν εὐθεῖαν.
24. Πλὴν φοβεῖσθε τὸν Κύριον, καὶ δουλεύσατε αὐτῷ ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ὑμῶν, ὅτι εἴδετε ὅσα ἐμεγάλυνε Κύριος μεθ᾽ ὑμῶν.

25. Καὶ ἐὰν κακοποιοῦντες κακοποιήσητε, καὶ ὑμεῖς καὶ ὁ βασιλεὺς ὑμῶν ἀπολεῖσθε.

malum feceritis vobis in cospectu Domini, petentes super vos regem.
18. Et clamavit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces & pluvias in illa die. Et timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem.
19. Et dixit universus populus ad Samuelem, Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur. addidimus enim universis peccatis nostris malum, ut peteremus nobis regem.

20. Dixit autem Samuel ad populũ, Nolite timere, (vos fecistis universum malum hoc: veruntamen nolite recedere à tergo Domini, sed servite Domino in omni corde vestro.
21. Et nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt)
22. Et non derelinquet Dominus populum suum, propter nomen suum magnum: quia juravit Dominus facere vos sibi populum.
23. Absit autem à me hoc peccatum in Domino, ut cessem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam & rectam.
24. Igitur timete Dominum, & servite ei in veritate, & ex toto corde vestro. Vidistis enim magnifica, quæ in vobis gesserit.
25. Quòd si perseveraveritis in malitia: & vos & rex vester pariter peribitis.

strum [22] magnum est, quod fecistis in oculis Jehovæ, petendo vobis regem.
18. Clamavit ergo Semuel ad Jehovam, deditq; Jehovah tonitrua & pluviam in die illa: & timuit universus populus vehementer Jehovam & Semuelem.
19. Dixeruntq; universus populus ad Semuelem, ora pro servis tuis ad Jehovam Deum tuum, [23] ut non moriamur: addidimus enim omnibus peccatis nostris malum *hoc* ut peteremus nobis regem.

20. Dixitq; Semuel ad populum, Ne timeatis (vos *quidem* fecistis omne malum hoc: veruntamen ne recedatis [24] á tergo Jehovæ, sed servite Jehovæ toto corde vestro:

21. Neq; declinetis post idola, quæ non proderunt, nec eruent: quia idola sunt.)
22. Non enim dereliquet Jehovah populum suum propter nomen suum magnum: quia voluit Jehovah facere vos sibi [25] populum.

23. A me quoq; absit ut peccem Jehovæ, cessando orare pro vobis: doceboq; vos [26] viam bonam & rectam.

24. Veruntamen timete Jehovam, & servite ei in veritate, *id est* [27] toto corde vestro: Videte enim quòd magnifice fecit vobiscum.

25. Si autem malefaciendo malefeceritis: etjam vos, etjam rex vester, [28] peribitis.

für des HERRN augen gethan habt/ das jr euch einen könig gebeten habt.
18. Vnd da Samuel den HERRN anrieff/ Ließ der HERR donnern vnd regen desselben tags. Da furchte das gantz volck seer den HERRN vnd Samuel.
19. Vnd sprachen alle zu Samuel / Bitte fur deine knechte den HERRN deinen Gott/ das wir nicht sterben. Denn vber alle vnser sünde/ haben wir auch das vbel gethan/ das wir vns einen könig gebeten haben.

20. Samuel aber sprach zum volck / Fürchtet euch nicht / jr habt zwar das vbel alles gethan / Doch weichet nicht hinder dem HERRN ab / sondern dienet dem HERRN von gantzem hertzen.
21. Vnd weichet nicht dem eiteln nach / denn es nützet nicht / vnd kan nicht erretten/ weil es ein eitel ding ist.
22. Aber der HERR verlest sein volck nicht/vmb seines grossen namens willen/ Denn der HERR hat angefangen euch jm selbs zum volck zu machen.
23. Es sey aber auch ferne von mir / mich also an dem HERRN zu versündigen/ das ich solt ablassen für euch zu beten/vnd euch zu leren den guten vnd richtigen weg.
24. Fürchtet nur den HERRN/ vnd dienet jm trewlich von gantzem hertzen/ Denn jr habt gesehen / wie grosse ding er mit euch thut.
25. Werdet jr aber vbel handeln/ so werdet jr vnd ewr könig verloren sein.

22. *multũ fuit.*
23. *& non moriemur. q. a. super o. p. n. m. ad petendũ.*
24. *à post Jehovam, & servite eis 7. in t. c. v. & nõ recedetis: quia post vanitatem. (sc. idolorum recessuri essetis:) qua non proderunt, & non eruent. quia vanitas ipsa.*
25. *in populum, etiam ego prophanatio mihi a peccando Jeh. a cessando.*
26. *in viã bona & recta.*
27. *in omni c.*
28. *contrahemini, vel, consumemini.*

Κεφαλ. ιγʹ.

* Inf. 15. v. 15.

Υἱὸς ἐνιαυτοῦ Σαοὺλ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ δύο ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ισραήλ.

2. Καὶ ἐξελέξατο ἑαυτῷ Σαοὺλ τρεῖς χιλιάδας ἀν-

δρῶν

CAP. XIII.

Filius * unius anni erat Saul cum regnare cœpisset, duobus autem annis regnavit super Israel.
2. Et elegit sibi Saul tria millia de Israel: &

erant

CAP. XIII.

Filius anni *unius erat* Saul [1] quando regnavit ipse (duobus autem annis regnavit super Israelem.)
2. Elegit autem sibi Saul tria millia ex Israele, & fuerunt

cum

Das XIII Cap.

Saul war ein jar könig gewesen/ vnd da er zwey jar vber Israel regiert hatte.

2. Erwelet er jm drey tausent man aus Israel/ zwey tausent

waren

Cap. 13.

1 *in regnando ipsum.*

2. virum.
3. stationem.
4. in tuba, in omni terra.
5. dicendo.
6. fœtidus factus est in Philistæis. & convocati sunt.
7. ad pugnandum cum I. tres-decades chiliadus currus.
8. super labium maris ad multitudinem.
9. & vir Israel viderunt.
10. & absc-se p. in sp. & in spinetis.
11. adhuc ipse in G.
12. & non venit S. G. & disp-est populus desuper eo.
13. accedere facite a. m. h. & pacifica. & ascendere fecit h. et fuit secundum complere eum ascendere-facere hol. & ecce
14. ad benedicendum ei.

waren mit Saul zu Michmas / vnd auff dem gebirge Bethel / vnd ein tausent mit Jonathan zu Gibea BenJamin / Das ander volck aber ließ er gehen / einen jglichen in seine hütten.

3. Jonathan aber schlug die Philister in jrem lager / die zu Gibea war / das kam für die Philister. Vnd Saul ließ die posaunen blasen im gantzen land / vnd sagen / Das last die Ebreer hören.

4. Vnd gantz Jsrael höret sagen / Saul hat der Philister lager geschlagen / Denn Jsrael stanck für den Philistern / vnd alles volck schrey Saul nach gen Gilgal.

5. Da versamleten sich die Philister zu streiten mit Jsrael / dreissig tausent wagen / sechs tausent reuter / vnd sonst volck / so viel wie sandt am rand des meers / vnd zogen erauff / vnd lagerten sich zu Michmas gegen morgen / für BethAuen.

6. Da das sahen die menner Jsrael / das sie in nöthen waren (denn dem volck war bange) verkrochen sie sich in die höle / vnd klüfften vnd felsen vnd löcher vnd gruben.

7. Die Ebreer aber giengen vber den Jordan ins land Gad vnd Gilead. Saul aber war noch zu Gilgal / vnd alles volck war hinder jm zag.

8. Da harret er sieben tage / auff die zeit von Samuel bestimpt. Vnd da Samuel nicht kam gen Gilgal / zustrewet sich das volck von jm.

9. Da sprach Saul / Bringet mir her brandopffer vnd danckopffer. Vnd er opffert brandopffer.

10. Als er aber das brandopffer vollendet hatte / Sihe / da kam Samuel. Da gieng Saul hinaus jm entgegen jn zu segenen.

cum Saule duo millia in Michmas, & in monte Bethel: mille vero fuerunt cum Jonathan in Gibah Binjamin: residuum veró populi remisit, [2] quenq; in tabernacula sua.

3. Percussit autem Jonathan [3] præsidium Pelisthim quod *erat* in colle, audieruntq; Pelisthim: tum Saul clanxit [4] tuba per totam terram dicendo, Audiant Ebræi.

4 Et universus Israel audierunt, [5] quòd diceretur, percussit Saul præsidium Pelisthim: & etjam [6] fœtuit Israel inter Pelisthim. Congregati sunt ergo populus post Saul in Gilgal.

5. Pelisthim veró congregati sunt [7] ut pugnarent cum Israele triginta millia curruum, & sex millia equitum, & populus *erat* sicut arena, quæ *est* [8] ad littus maris præ multitudine: & ascenderunt, castrametatiq; sunt in Michmas ad orientem Bethaven.

6. [9] Viri autem Israel videntes quòd angustia *esset* sibi (coarctatus enim erat populus,) [10] absconderunt sese populus in speluncis, & in munitionibus, & in petris, & in turribus, & in cisternis.

7. Ebræi præterea *aliquot* transierunt Jarden *in* terram Gad & Gilad: Saul autem [11] adhuc erat in Gilgal, universusq; populus commoti sunt post eum.

8. Et expectavit septem dies secundum tempus quod *dixerat* Semuel: [12] quum autem non veniret Semuel *in* Gilgal, dispersus est populus ab eo.

9. Tunc dixit Saul, [13] Afferte ad me holocaustum, & *hostias* pacificas. Qui obtulit holocaustum.

10. Quumq; finem fecisset offerendi holocaustum, ecce Semuel venit, & egressus est Saul in occursum ejus, [14] ut salutaret eum.

erant cum Saul duo millia in Machmas, & in monte Bethel: mille autem cum Jonatha in Gabaa Benjamin. porrò cæterum populũ remisit, unumquemque in tabernacula sua.

3. Et percussit Jonathas stationem Philisthinorũ, quæ erat in Gabaa: Quòd cùm audissẽt Philisthiim, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens, Audiant Hæbræi.

4. Et universus Israel audivit hujuscemodi famam, Percussit Saul stationem Philisthinorum: & erexit se Israel adversus Philisthiim. Clamavit ergo populus post Saul in Galgala.

5. Et Philisthiim congregati sunt ad præliandum contra Israel, triginta millia curruũ, & sex millia equitum, & reliquum vulgus, sicut arena, quæ est in littore maris plurima: Et ascendẽtes castrametati sunt in Machmas ad orientem Bethaven.

6. Quod cùm vidissent viri Israel se in arcto positos, (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris & in cisternis.

7. Hebræi autem transierunt Jordanem in terram Gad & Galaad. Cumque adhuc esset Saul in Galgala, universus populus perterritus est, qui sequebatur eum.

8. Et expectavit septem diebus juxta placitum Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo.

9. Ait ergo Saul, afferte mihi holocaustum, & pacifica. Et obtulit holocaustum.

10. Cumque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul obviam ei, ut salutaret eum.

δρῶν ἐκ τῶν υἱῶν Ισραήλ. ϗ ἦσαν μετὰ Σαοὺλ δισχίλιοι ἐν Μαχμὰς ἐν τῷ ὄρει Βαιθήλ, ϗ χίλιοι ἦσαν μετὰ Ιωναθὰν ἐν Γαβαὰ τοῦ Βενιαμίν. ϗ τὸ κατάλοιπον τοῦ λαοῦ ἐξαπέστειλεν ἕκαστον εἰς τὸ σκήνωμα αὐτοῦ.

3. Καὶ ἐπάταξεν Ιωναθὰν τὸ ὑπόστεμα τῶν Αλλοφύλων τὸ ἐν τῷ βουνῷ. ϗ ἤκουσαν οἱ Αλλόφυλοι, ϗ Σαοὺλ ἐσάλπισεν σάλπιγγι εἰς πᾶσαν τὴν γῆν λέγων, ἠθετήκασιν οἱ δοῦλοι.

4. Καὶ πᾶς Ισραὴλ ἤκουσαν λεγόντων, ὅτι ἔκοψε Σαοὺλ τὸ ὑπόστεμα τῶν Αλλοφύλων, ϗ ἐξουδένωσεν Ισραὴλ τοὺς Αλλοφύλους. ϗ ἀνέβη ὁ λαὸς ὀπίσω Σαοὺλ εἰς Γάλγαλα·

5. Καὶ οἱ Αλλόφυλοι συνάγονται εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Ισραήλ. ϗ ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὸν Ισραὴλ εἰς πόλεμον τριάκοντα χιλιάδες ἁρμάτων ϗ ἓξ χιλιάδες ἱππέων, ϗ λαὸς ὡσεὶ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης τῷ πλήθει. ϗ ἀναβαίνουσι καὶ παρεμβάλλουσιν ἐν Μαχμὰς ἐξεναντίας κατὰ νότου Βαιθαβέν.

6. Καὶ ἀνὴρ Ισραὴλ εἶδεν ὅτι ἐκθλίβονται, ϗ ἀνεχώρησεν ὁ λαός, ϗ ἐκρύβη ἐν τοῖς σπηλαίοις, ϗ ἐν ταῖς μάνδραις, ϗ ἐν ταῖς πέτραις, ϗ ἐν τοῖς βόθροις ϗ ἐν τοῖς λάκκοις.

7. Καὶ οἱ διαβαίνοντες διέβησαν τὸν Ιορδάνην εἰς γῆν Γὰδ ϗ Γαλαάδ. ϗ Σαοὺλ ἔτι ἦν ἐν Γαλγάλοις, ϗ πᾶς ὁ λαὸς ἐξέστησαν ὀπίσω αὐτοῦ.

8. Καὶ διέλειπεν ἑπτὰ ἡμέρας τῷ μαρτυρίῳ ὡς εἶπεν Σαμουήλ· ϗ οὐ παρεγένετο Σαμουὴλ εἰς Γάλγαλα. ϗ εἶπε Σαοὺλ, οὐκ ἦλθεν Σαμουὴλ εἰς Γάλγαλα, ϗ διεσπάρη ὁ λαὸς αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ.

9. Καὶ εἶπεν Σαοὺλ, προσαγάγετε ὅπως ποιήσω ὁλοκαύτωσιν ϗ εἰρηνικάς· ϗ ἀνήνεγκε τὴν ὁλοκαύτωσιν.

10. Καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσεν ἀναφέρων τὴν ὁλοκαύτωσιν, ϗ ἰδοὺ Σαμουὴλ παρεγένετο. ϗ ἐξῆλθε Σαοὺλ εἰς ἀπάντησιν τῷ Σαμουὴλ τοῦ εὐλογῆσαι αὐτόν.

Saul increpatur á Samuele.

11. Καὶ εἶπε Σαμουήλ, τί ἐποίησας; καὶ εἶπε Σαοὺλ, διότι εἶδον, ὅτι διεσπάρη ὁ λαὸς ἀπ' ἐμοῦ, καὶ σὺ οὐ παρεγένου ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῶν ἡμερῶν ὡς διετάξας. καὶ οἱ Ἀλλόφυλοι συνήχθησαν εἰς Μαχμάς.

12. Καὶ εἶπον, νῦν καταβήσονται οἱ Ἀλλόφυλοι πρός με εἰς Γάλγαλα, καὶ τοῦ προσώπου Κυρίου οὐκ ἐδεήθην, καὶ ἐνεκρατευσάμην καὶ ἀνήνεγκα τὴν ὁλοκαύτωσιν.

13. Καὶ εἶπε Σαμουήλ πρὸς Σαοὺλ, μεματαίωταί σοι ὅτι οὐκ ἐφύλαξας τὴν ἐντολήν μου, ἣν ἐνετείλατό σοι Κύριος, ὡς ἡτοίμασεν ἂν τὴν βασιλείαν σου ἐπὶ Ισραὴλ ἕως αἰῶνος.

14. Καὶ νῦν ἡ βασιλεία σου οὐ στήσεται. καὶ ζητήσει Κύριος ἑαυτῷ ἄνθρωπον κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ. καὶ ἐντελεῖται αὐτῷ Κύριος εἰς ἄρχοντα ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐφύλαξας ὅσα ἐνετείλατό σοι ὁ Κύριος.

* Act. 13. v. 22.

15. Καὶ ἀνέστη Σαμουήλ, καὶ ἀπῆλθεν ἐκ Γαλγάλων εἰς Βουνὸν Βενιαμίν. καὶ ἐπεσκέψατο Σαοὺλ τὸν λαὸν τὸν εὑρεθέντα μετ' αὐτοῦ ὡς ἑξακοσίους ἄνδρας.

16. Καὶ Σαοὺλ καὶ Ιωναθὰν υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ὁ λαὸς οἱ εὑρεθέντες μετ' αὐτῶν ἐκάθισαν ἐν Γαβαὰ Βενιαμίν, καὶ οἱ Ἀλλόφυλοι παρεμβεβλήκησαν ἐν Μαχμάς.

17. Καὶ ἐξῆλθε διαφθείρων ἐξ ἀγροῦ Ἀλλοφύλων ἐν τρισὶν ἀρχαῖς. ἡ ἀρχὴ ἡ μία ἐπιβλέπουσα ὁδὸν Γοφερὰ ἐπὶ τὴν γῆν Σωγάλ.

18. Καὶ ἀρχὴ ἡ μία ἐπιβλέπουσα ὁδὸν Βαιθωρών, καὶ ἡ ἀρχὴ ἡ μία ἐπιβλέπουσα ὁδὸν Γαβὲλ, τὴν ἐκκύπτουσαν ἐπὶ γαὶ τὴν Σαβαὶν τὴν ἔρημον.

Καὶ

11. Locutusque est ad eum Samuel, Quid fecisti? Respondit Saul, Quia vidi quòd populus dilaberetur à me, & tu non veneras juxta placitos dies, porrò Philisthiim congregati fuerant in Machmas:

12. Dixi, nunc descendent Philisthiim ad me in Galgala, & faciem Domini non placavi. Necessitate compulsus, obtuli holocaustum.

13. Dixitque Samuel ad Saul, stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc præparasset Dominus regnum tuũ super Israel in sempiternum,

14. Sed nequaquam regnum tuum ultrà consurget.* Quæsivit Dominus sibi virum juxta cor suum:& præcepit ei Dominus,ut esset dux super populum suum, eò quòd nõ servaveris, quæ præcepit Dominus.

15. Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgalis in Gabaa Benjamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obviam populo, qui expugnabant eos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Benjamin. Et recensuit Saul populum, qui inventi fuerant cum eo, quasi sexcentos viros.

16. Et Saul & Jonathas filius ejus, populusque qui inventus fuerat cum eis, erat in Gabaa Benjamin: porrò Philisthiim consederant in Machmas.

17. Et egressi sunt ad prędiandum de castris Philisthinorum tres cunei. Unus cuneus pergebat contra viam Ephra ad terram Sual.

18. Porrò alius ingrediebatur per viam Bethhoron. tertius autẽ verterat se ad iter termini in terra Sabaa imminẽtis valli Seboim contra desertum.

Por-

11. Dixitq; Semuel, Quid fecisti? 15 Respõdit Saul, quia vidi quod dispergebatur populus 16 à me, & *quod* tu non venires ad tempus dierum: Pelisthim autem 17 congregaverant sese in Michmas:

12. Dixiq;, nunc, descendent Pelisthim ad me in Gilgal, & faciem Jehovæ non oravi. Roboravi itaq; me, & 18 obtuli holocaustum.

13. Et ait 19 Semuel, stultè egisti, non servasti præceptum Jehovæ Dei tui, quod præcepit tibi: quia nunc stabilierat Jehovah regnum tuum 20 super Israelem usq; *in* seculum:

14. Nunc autem regnum tuum non stabit. quæsivit Jehovah sibi virum secundum cor suum, 21 cui præcepit Jehovah, ut sit dux super populum suum, quia non servasti, quod præcepit Jehovah.

15. Surrexit autem Semuel, & ascendit de Gilgal in Gibah Binjamin, & 22 recensuit Saul populum, qui inveniebatur cum eo, fermè sexcentos viros.

16. Saul igitur & Jonathan filius ejus, & populus 23 qui inventus est cum eis, manebant in Geba Binjamin: Pelisthim verò castrametati erant in Michmas.

17. Et egressus est 24 vastator è castris Pelisthim *in* tribus capitibus: caput unum 25 respiciebat ad viam Ophrah ad terram Sual:

18. Et caput 26 alterum respiciebat *ad* viam Beth-horon: caput verò 27 tertium respiciebat *ad* viam termini, qui respicit contra vallem Seboim versus desertum.

Por-

11. Samuel aber sprach/ Was hastu gemacht? Saul antwortet/ Jch sahe/ das das volck sich von mir zustrewet/ vnd du kamest nicht zu bestimpter zeit/ vnd die Philister waren versamlet zu Michmas.

12. Da sprach ich/ Nu werden die Philister zu mir herab komen gen Gilgal/ vnd ich hab das angesicht des HERrn nicht erbeten/ Da wagt ichs/ vnd opfferte brandopffer.

13. Samuel aber sprach zu Saul/ Du hast thörlich gethan/ vnd nicht gehalten des HERRN deines Gottes gebot/ das er dir geboten hat. Denn er hette dein reich bestetiget vber Jsrael für vnd für.

14. Aber nu wird dein reich nicht bestehen. Der HERR hat jm einen man ersucht/ nach seinem hertzen/ dem hat der HERR geboten fürst zu sein vber sein volck/ Denn du hast des HERRN gebot nicht gehalten.

15. Vnd Samuel macht sich auff/ vnd gieng von Gilgal gen Gibea BenJamin. Aber Saul zelet das volck das bey im war/ bey sechshundert man.

16. Saul aber vnd sein son Jonathan/ vnd das volck das bey jm war/ blieben auff dem hügel BenJamin. Die Philister aber hatten sich gelagert zu Michmas.

17. Vnd aus dem lager der Philister zogen drey hauffen/ das land zu verheeren/ Einer wand sich auff die strassen/ gen Ophra ins land Sual.

18. Der ander wand sich auff die strassen BetHoron/ Der dritte wand sich auff die strassen/ die da langet an das thal Zeboim/ an der wüsten.

Es

15. & dixit.

16. desuper me.

17. congregati. sc. erant.

18. ascendere feci ascensionem.

19. Semuel ad Saul: st. e. non servasti &c. Chald. Non custodivisti jussionem VERBI Domini Dei tui.

20. ad Isr.

21. & præcepit ei Jeh. in ducem s. p.

22. visitavit S. p. inventos c. e. f. sex centurias viri.

23. inventus c. e. considentes (sc. erant) in G.

24. corruptor.

25. respiciet. fut. pro imperf.

26 unũ.

27. unum r. v. t. prospicientis super v. S. ad deser.

18. inveniebatur. fut. pro imperf.
29. ad acuendum vir.
30. raptura orum (.i. acierum) vom.
31. & fuit in die prælij, & non inventus est gl. & lancea.
32. & repertus est Sauli & Jonathæ filio ejus.
33. ad.

19. Es ward aber kein schmid im gantzen lande Jsrael erfunden. Denn die Philister gedachten / die Ebreer möchten schwert vnd spieß machen.
20. Vnd muste gantz Jsrael hinab zihen zu den Philistern / wenn jemand hatte ein pflugschar / hawen / beil oder sensen zuscherffen.

21. Vnd die schneiden an den sensen / vnd hawen / vnd gabeln / vnd beilen / waren abgeerbeitet / vnd die stachel stumpff worden.

22. Da nu der streittag kam / ward kein schwert noch spieß funden in des gantzen volcks hand / das mit Saul vnd Jonathan war / on Saul vnd sein son hatten waffen.

23. Vnd der Philister lager zog eraus für Michmas vber.

19. Porrò faber non 28 inveniebatur in tota terra Israel: dixerant enim Pelisthim, Ne fortè faciant Ebræi gladium aut lanceam.

20. Descendebantq; universus Israel *ad* Pelisthim, 29 ut acueret 1 quisq; vomerem suum & ligonem suum, & securim suam, & sarculum suum.

21. Erat autem 30 lima vomeribus & ligonibus, & tridentibus, & securibus, & ad acuendum stimulum.

22. 31 Die igitur pugnæ non reperiebatur gladius nec lancea in manu totius populi, qui *erat* cum Saule & cum Jonathan: 32 & tantum Saul & Jonathan filius ejus habebant.
23. Egressum est autem præsidium Pelisthim 33 in transitum Michmas.

19. Porrò faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel. caverant enim Philisthiim, ne fortè facerent Hebræi gladium aut lanceam.
20. Descendebat ergo omnis Israel ad Philisthiim, ut exacueret unusquisque vomerem suum, & ligonem, & securim & sarculum.

21. Retusæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentum, & securium, usque ad stimulum corrigendum.

22. Cumq; venisset dies prælii, non est inventus ensis & lancea in manu totius populi qui erat cum Saule & Jonatha, excepto Saul & Jonatha filio ejus.
23. Egressa est autem statio Philisthiim, ut transcenderet in Machmas.

19. Καὶ τέκτων σιδήρου οὐχ εὑρίσκετο ἐν πάσῃ τῇ γῇ Ἰσραήλ. ὅτι εἶπον οἱ Ἀλλόφυλοι, μήποτε ποιήσωσιν οἱ Ἑβραῖοι ῥομφαίαν καὶ δόρυ.

20. Καὶ κατέβαινε πᾶς Ἰσραὴλ εἰς γῆν Ἀλλοφύλων χαλκεύειν ἕκαστος τὸ θέριστήριον αὐτοῦ καὶ τὸ σκεῦος αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὴν ἀξίνην αὐτοῦ καὶ τὸ δρέπανον αὐτοῦ.

21. Καὶ ἦν ὁ τρυγητὸς ἕτοιμος τοῦ θερίζειν. εἰς δὲ τὰ σκεύη ἦσαν τρεῖς σίκλοι εἰς τὸν ὀδόντα καὶ τῇ ἀξίνῃ καὶ τῷ δρεπάνῳ, καὶ τοῦ κατορθῶσαι τὸ βούκεντρον ὑπόστασις ἦν ἡ αὐτή.

22. Καὶ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πολέμου, καὶ οὐχ εὑρέθη ῥομφαία καὶ δόρυ ἐν χειρὶ παντὸς τοῦ λαοῦ τοῦ μετὰ Σαοὺλ καὶ Ἰωναθάν· καὶ ηὑρέθη τῷ Σαοὺλ καὶ τῷ Ἰωναθὰν τῷ υἱῷ αὐτοῦ.

23. Καὶ ἐξῆλθεν ἐξ ὑποστάσεως τῶν Ἀλλοφύλων ἐν τῷ πέραν Μαχμάς.

Cap. 14.
1. & dixit &c. puerum ferentem vasa sua (sic infr.) vade, & transibimus.
2. á transitu isto.
3. sedens. sc. erat.
4. sex-centuria viri.
5. portãs. sc. erat.
6. super pr. P.

Das XIIII. Cap.

Es begab sich eines tags / das Jonathan der son Saul / sprach zu seinem knaben / der sein waffentreger war / Kom / laß vns hinüber gehen zu der Philister lager / das da drüben ist / vnd sagts seinem vater nicht an.

2. Saul aber bleib zu Gibea am ende / vnter einem Granatenbawm der in der vorstadt war / vnd des volcks das bey im war / war bey sechs hundert man.
3. Vnd Ahia der son Ahitob Jcabots bruder / Pinehas son / des sons Eli / war priester des HERRN zu Silo / vnd trug den leibrock an. Das volck wuste auch nicht / das Jonathan war hingegangen.

4. Es waren aber an dem wege / da Jonathan sucht hinüber zu gehen zu der Phi-

CAP. XIIII.

Accidit autem die *quadam*, 1 ut diceret Jonathan filius Saulis ad puerum armigerum suum, age, transeamus ad præsidium Pelisthim quod *est* 2 trans *locum* illum: patri autem suo non indicavit.

2. Saul verò 3 manebat in extremo Gibah sub malogranato quod *erat* in Migron: populus autem, qui *erat* cum eo, *erant* circiter 4 sexcenti viri.
3. Ahijah autem filius Ahitub fratris Ichabod filii Pinehas filii Eli sacerdotis Jehovæ in Siloh 5 gestabat Ephod: populus autem nesciebat quod abiisset Jonathan.

4. Et inter transitus *per* quos quærebat Jonathan transire 6 ad præsidium Peli-

CAP. XIIII.

Et accidit in quadam die ut diceret Jonathas filius Saul ad adolescentẽ armigerum suum, Veni, & transeamus ad stationem Philisthinorum, quæ est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicavit.
2. Porrò Saul morabatur in extrema parte Gabaa sub malogranato, quę erat in agro Gabaa: & erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum.
3. Et Achias filius Achitob fratris Ichabod filii Phinees * qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo, portabat Ephod. Sed & populus ignorabat quò isset Jonathas.
4. Erant autem inter ascensus, per quos nitebatur Jonathas transire ad

Κεφαλ. ιδ.

Καὶ γίνεται ἡμέρα, καὶ λέγει Ἰωναθὰν υἱὸς Σαοὺλ τῷ παιδαρίῳ τῷ αἴροντι τὰ σκεύη αὐτοῦ, δεῦρο καὶ διαβῶμεν εἰς τὴν ὑπόστασιν τῶν Ἀλλοφύλων τῶν ἐν τῷ πέραν ἐκείνῳ. καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ οὐκ εἶπεν.

2. Καὶ Σαοὺλ ἐκάθητο ἐπάνω τοῦ βουνοῦ, ὑπὸ τὴν ῥοὰν τὴν ἐν Μαγδών. καὶ ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ ὡς ἑξακόσιοι ἄνδρες.

3. Καὶ Ἀχία υἱὸς Ἀχιτὼβ ἀδελφοῦ Ἰωχαβὲδ υἱοῦ Φινεὲς υἱοῦ Ἠλὶ ἱερεὺς τοῦ Κυρίου ἐν Σηλῶ αἴρων Ἐφούδ. καὶ ὁ λαὸς οὐκ ᾔδει ὅτι πεπόρευται Ἰωναθάν. * Supr. 4. v. 20.

4. Καὶ ἀναμέσον τῆς διαβάσεως οὗ ἐζήτει Ἰωναθὰν διαβῆναι εἰς τὴν ὑπόστασιν τῶν Ἀλλοφύλων

ἀκρωτήριον πέτρας ἐντεῦθεν, καὶ ἀκρωτήριον πέτρας ἐντεῦθεν, ὄνομα τῷ ἑνὶ Βοζὴς, καὶ ὄνομα τῷ ἄλλῳ Σενά.

5. Τὸ ἀκρωτήριον τὸ ἀπὸ βοῤῥᾶ ἐχόμενον τῆς Μαχμὰς, καὶ τὸ ἀκρωτήριον τὸ ἄλλο ἀπὸ νότου ἐχόμενον τῆς Γαβαά.

6. Καὶ εἶπεν Ἰωναθὰν πρὸς τὸ παιδάριον τὸ αἶρον τὰ σκεύη αὐτοῦ· δεῦρο καὶ διαβῶμεν εἰς τὴν ὑπόστασιν τῶν ἀπεριτμήτων τούτων εἴπως ποιήσει τι Κύριος ἡμῖν, ὅτι οὐκ ἔστι τῷ Κυρίῳ συνεχόμενον σώζειν ἐν πολλοῖς ἢ ἐν ὀλίγοις.

7. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ αἴρων τὰ σκεύη αὐτοῦ, ποίει πᾶν ὃ ἂν ἡ καρδία σου θελήσῃ, ἔγκλινον σεαυτόν, ἰδοὺ ἐγὼ μετὰ σοῦ εἰμί. ὡς ἡ καρδία σου ἡ καρδία μου.

8. Καὶ εἶπεν Ἰωναθάν· ἰδοὺ ἡμεῖς διαβαίνομεν πρὸς τοὺς ἄνδρας, καὶ κατακυλισθησόμεθα πρὸς αὐτούς.

9. Ἐὰν τάδε εἴπωσι πρὸς ἡμᾶς· στῆτε ἐκεῖ ἕως ἂν ἐγγίσωμεν ὑμῖν. καὶ στησώμεθα ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ οὐ μὴ ἀναβῶμεν ἐπ' αὐτούς.

10. Καὶ ἐὰν τάδε εἴπωσι πρὸς ἡμᾶς· ἀνάβητε πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἀναβησόμεθα, ὅτι παρέδωκεν αὐτοὺς Κύριος εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν. τοῦτο ἡμῖν τὸ σημεῖον.

11. Καὶ εἰσῆλθον ἀμφότεροι εἰς τὴν ὑπόστασιν τῶν Ἀλλοφύλων. καὶ εἶπον οἱ Ἀλλόφυλοι, ἰδοὺ ἐκπορεύονται οἱ Ἑβραῖοι ἐκ τῶν τρωγλῶν οὗ ἐκρύβησαν ἐκεῖ.

12. Καὶ ἀπεκρίθησαν οἱ ἄνδρες τῆς ὑποστάσεως τῶν Ἀλλοφύλων πρὸς Ἰωναθὰν καὶ πρὸς τὸν αἴροντα τὰ σκεύη αὐτοῦ καὶ λέγουσιν, ἀνάβητε πρὸς ἡμᾶς, καὶ γνωριοῦμεν ὑμῖν ῥῆμα. καὶ εἶπεν Ἰωναθὰν πρὸς τὸν αἴροντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, ἀνάβηθι ὀπίσω μου, ὅτι παρέδωκεν αὐτοὺς Κύριος εἰς τὰς χεῖρας Ἰσραήλ.

stationem Philisthinorũ, eminentes petræ ex utraque parte, & quasi in modum dentiũ scopuli hinc inde prærupti, nomen uni Boses, & nomen alteri Sene:

5. Unus scopulus prominens ad aquilonem ex adverso Machmas, & alter ad meridiem contra Gabaa.

6. Dixit autem Jonathas ad adolescentem armigerum suum, Veni, transeamus ad stationẽ incircuncisorum horum, si forté faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile salvare vel in multis, vel in paucis.

7. Dixitque ei armiger suus, Fac omnia, quæ placent animo tuo: perge quò cupis, & ero tecum ubicunque volueris.

8. Et ait Jonathas, Ecce nos transimus ad viros istos. Cumque apparuerimus eis,

9. Si taliter locuti fuerint ad nos, Manete, donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos.

10. Si autem dixerint, Ascendite ad nos: ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris, hoc erit nobis signum.

11. Apparuit igitur uterque stationi Philisthinorum: dixeruntque Philisthiim, En Hebræi egrediuntur de cavernis, in quibus absconditi fuerant.

12. Et locuti sunt viri de statione ad Jonatham, & ad armigerum ejus, dixeruntq; ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem. Et ait Jonathas ad armigerum suum, Ascendamus, sequere me: tradidit enim Dominus eos in manus Israel.

sthim *erat* dens petræ in transitu hinc, & dens petræ in transitu inde: nomen unius Boses & nomen 7 alterius Seneh:

5. Deus unus stabat ad aquilonem contra Michmas, & alter ad meridiem contra Geba.

6. Dixitq; Jonathan ad puerum armigerum suum, 8 Age, transeamus ad præsidium incircumcisorum istorum: forté faciet *salutem* Jehovah 9 per nos: quia non *est* Jehovæ prohibitio servandi 10 cum multis, vel paucis.

7. Respondit armiger ejus, Fac quicquid *est* in corde tuo: diverte, ecce sum tecum secundum cor tuum.

8. Dixitq; Jonathan, Ecce nos 11 transimus ad viros, & aperiemus nos eis.

9. Si sic dixerint 12 nobis, expectate, donec pertingamus ad vos: stemus in loco nostro, & ne ascendamus ad eos.

10. Si vero sic dixerint, ascendite ad nos: 13 ascendamus, quia tradidit eos Jehovah in manum nostram: & hoc *erit* nobis signum.

11. 14 Ostenderunt ergo sese 1 ambo præsidio Pelisthim, dixeruntq; Pelisthim, En Ebræi 15 egrediuntur de antris in quibus sese abdiderant.

12. Et loquuti sunt viri præsidii ad Jonathan, & armigerum ejus, ac dixerunt, Ascendite ad nos, & indicabimus vobis 16 aliquid. Tum ait Jonathan ad armigerum suum, ascende post me: tradidit enim eos Jehovah in manum Israelis.

lister lager / zween spitze felsen / einer disseit / der ander jenseit / der eine hies Bozez / der ander Senne.

5. Und einer sahe von mitternacht gegen Michmas / und der ander von mittag gegen Gaba.

6. Und Jonathan sprach zu seinem waffentreger / Kom las uns hinüber gehen / zu dem lager dieser unbeschnitten / vieleicht wird der HERR etwas durch uns ausrichten. Denn es ist dem HERRN nicht schweer / durch viel oder wenig helffen.

7. Da antwortet im sein waffentreger / Thu alles was in deinem hertzen ist / Fahr hin / Sihe / ich bin mit dir / wie dein hertz wil.

8. Jonathan sprach / Wolan / wenn wir hinüber komen zu den leuten / und jnen ins gesichte komen.

9. Werden sie denn sagen / Stehet stille / biß wir an euch gelangen / So wollen wir an unserm ort stehen bleiben / und nicht zu jnen hinauff gehen.

10. Werden sie aber sagen / Kompt zu uns erauff / so wollen wir zu jnen hinauff steigen / So hat sie uns der HERR in unser hende gegeben / und das sol uns zum zeichen sein.

11. Da sie nu der Philister lager beide ins gesicht kamen / sprachen die Philister / Sihe / die Ebreer sind aus den löchern gegangen / darin sie sich verkrochen hatten.

12. Und die menner im lager antworten Jonathan und seinem waffentreger / und sprachen / Kompt erauff zu uns / so wollen wirs euch wol leren. Da sprach Jonathan zu seinem waffentreger / steige mir nach / der HERR hat sie gegeben in die hende Israel.

d. p. a transitu.

7. unius S. dentis unius statio. ab aq. c. M. & unius a meridie c. G.

8. Vade & transibimus.

9. nobis.

10 in multo vel in pauco. Et dixit ei ferens vasa ejus fac omne quod in c. t. declina tibi, ecce ego.

11. transeuntes (sc. sumus) ad v. & revelabimur ad eos.

12. ad nos: Silete usq; attingere nos ad vos, & stabimus subter nos, & nõ ascendemus ad eos.

13. & ascendemus, quia dedit eos 3.

14. & revelati sunt ambo ipsi ad præsidiũ. [1 sia:]

15. egredientes e. a. quibus sese abdiderant ibi. (i. ubi, se abd.) & responderunt v. p. Jonatha & ferenti vasa e. ut sic infra.

16. verbũ.

Jonathas Philiſtæos profligat.

13. Vnd Jonathan klettert mit henden vnd mit füſſen hin auff / vnd ſein waffentreger im nach. Da fielen ſie für Jonathan darnider / vnd ſein waffentreger würget im jmer nach.

14 Alſo das die erſte ſchlacht / die Jonathan vnd ſein waffentreger thet / war bey zwentzig man / bey nahe in halber huffen ackers / die ein joch treibet.

15. Vnd es kam ein ſchrecken ins lager / auff dem felde / vnd im gantzen volck des lagers / vnd die ſtreiffend rotte erſchracken auch / alſo / das das land erbebet / denn es war ein ſchrecken von Gott.

16. Vnd die wechter Saul zu Gibea BenJamin ſahen / das der hauffe zuran / vnd verlieff ſich / vnd ward zuſchmiſſen.

17. Saul ſprach zu dem volck das bey im war / zelet vnd beſehet / wer von vns ſey weg gegangen. Vnd da ſie zeleten / ſihe / da war Jonathan vnd ſein waffentreger nicht da.

18. Da ſprach Saul zu Ahia / Bringe er zu die lade Gottes (denn die lade Gottes war zu der zeit bey den kindern Iſrael)

19. Vnd da Saul noch redet mit dem prieſter / da ward das getümmel vnd das lauffen in der Philiſter lager gröſſer. Vnd Saul ſprach zum prieſter / Zeuch deine hand abe.

20. Vnd Saul rieff vnd alles volck das mit im war / vnd kamen zum ſtreit / Vnd ſihe / da gieng eins iglichen ſchwert wider den andern / vnd war ein ſeer gros getümmel.

---

13. Aſcendit itaq; Jonathan 17 manibus ſuis & pedibus ſuis, & armiger ejus poſt eum. Et ceciderunt coram Jonathan: & armiger ejus 18 interficiebat poſt eum.

14. Et fuit hęc plaga prima, qua percuſſit Jonathan & armiger ejus, ferè 19 viginti virorum quaſi in medio jugeri paris *boum in agro*.

15. Fuit itaq; pavor in caſtris, & in agro, & in omni populo: præſidium & vaſtator expaverunt etjam ipſi, commotaq; eſt terra, ac fuit in pavorem Dei.

16. Et viderunt ſpeculatores Saulis in Gibah Binjamin: & ecce multitudo ipſa diſſolvebatur, 20 promovebatq; & atterebatur.

17. Dixit verò Saul ad populum qui cum eo *erat*, 21 Recenſete nunc, & videte quis abierit ex nobis. Quumq; recenſuiſſet, ecce aberat Jonathan, & armiger ejus.

18. Aitq; Saul 22 ad Ahijah, admove arcam Dei. (Erat enim arca Dei die illo cum filiis Iſrael.)

19. Et fuit, adhuc 23 loquente Saule ad ſacerdotem, tumultus, qui *erat* in caſtris Peliſthim, ibat eundo, & creſcebat: propterea dixit Saul ad ſacerdotem, Recollige manum tuam.

20. 24 Itaq; congregatus eſt Saul, & univerſus populus qui cum eo *erat*, venerunt q; uſq; *in* prælium, & ecce *converſus* erat gladius 25 cujuſq; in proximum ſuum, contritio magna valde.

---

13. Aſcendit autem Jonathas manibus & pedibus reptans, & armiger ejus poſt eum. Itaque alii cadebant ante Jonathan, alios armiger ejus interficiebat ſequens eum.

14. Et facta eſt plaga prima, qua percuſſit Jonathas & armiger ejus, quaſi viginti virorum in media parte jugeris, quam par boum in die arare conſuevit.

15. Et factum eſt miraculum in caſtris, & per agros: ſed & omnis populus ſtationis eorum, qui ierant ad prędandum, obſtupuit, & cõturbata ſunt caſtra: & accidit quaſi miraculum à Deo.

16. Et reſpexerunt ſpeculatores Saul, qui erant in Gabaa Benjamin, & ecce multitudo proſtrata, & huc illucque diffugiens.

17. Et ait Saul populo qui erat cum eo, Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Cumque requiſiſſent, repertum eſt non adeſſe Jonathan, & armigerum ejus.

18. Et ait Saul ad Achiam, Applica arcam Domini. (Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Iſrael.)

19. Cumque loqueretur Saul ad ſacerdotem, tumultus magnus exortus eſt in caſtris Philiſthinorum: creſcebatque paulatim & clarius reſonabat. Et ait Saul ad ſacerdotem. Contrahe manum tuam.

20. Conclamavit ergo Saul, & omnis populus, qui erat cum eo, & venerunt uſque ad locum certaminis: & ecce verſus fuerat gladius uniuſcujuſque ad proximum ſuum, & cædes magna nimis.

---

13. Καὶ ἀνέβη Ιωναθὰν ἐπὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ὁ αἴρων τὰ σκεύη αὐτοῦ ὀπίσω αὐτοῦ. καὶ ἔβλεψαν οἱ Ἀλλόφυλοι κατὰ πρόσωπον Ιωναθάν. καὶ ἐπάταξεν ἐν αὐτοῖς, καὶ ὁ αἴρων τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐπεδίδου ὀπίσω αὐτοῦ.

14. Καὶ ἐγένετο πληγὴ ἡ πρώτη ἣν ἐπάταξεν Ιωναθὰν καὶ ὁ αἴρων τὰ σκεύη αὐτοῦ ὡς εἴκοσι ἄνδρας ἐν βολίσι καὶ ἐν πετροβόλοις καὶ ἐν κόχλαξι τοῦ πεδίου.

15. Καὶ ἐγένετο ἔκστασις ἐν τῇ παρεμβολῇ καὶ ἐν τῷ πεδίῳ. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ ἐν τῇ ὑποστάσει, καὶ οἱ διαφθείροντες ἐξέστησαν καὶ αὐτοί. καὶ ἐθαμβήθη ἡ γῆ· καὶ ἐγένετο ἔκστασις παρὰ Κυρίου.

16. Καὶ εἶδον οἱ σκοποὶ τοῦ Σαοὺλ ἐν Γαβαὰ Βενιαμίν, καὶ ἰδοὺ ἡ παρεμβολὴ τεταραγμένη ἔνθεν καὶ ἔνθεν.

17. Καὶ εἶπε Σαοὺλ τῷ λαῷ τῷ μετ᾽ αὐτοῦ, ἐπισκέψασθε δὴ καὶ ἴδετε τίς πεπόρευται ἐξ ἡμῶν. καὶ ἐπεσκέψαντο, καὶ ἰδοὺ οὐχ εὑρίσκετο Ιωναθὰν καὶ ὁ αἴρων τὰ σκεύη αὐτοῦ.

18. Καὶ εἶπεν Σαοὺλ τῷ Ἀχίᾳ, προσάγαγε τὸ Ἐφούδ, ὅτι αὐτὸς ἦρε τὸ Ἐφοὺδ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐνώπιον Ισραήλ.

19. Καὶ ἐγένετο ὡς ἐλάλησε Σαοὺλ πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ ὁ ἦχος ἐν τῇ παρεμβολῇ τῶν Ἀλλοφύλων πορευόμενος ἐπορεύετο καὶ ἐπληθύνετο. καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς τὸν ἱερέα, συνάγαγε τὰς χεῖράς σου.

20. Καὶ ἀνέβη Σαοὺλ καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἔρχονται ἕως τοῦ πολέμου· καὶ ἰδοὺ ἐγένετο ῥομφαία ἀνδρὸς ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ σύγχυσις μεγάλη σφόδρα.

---

17. *ſuper man. ſ. & ſuper p. ſ.*

18. *interficiens. ſc. erat.*

19. *duadecades viri, quaſi in m. ſulci, jugeri agri.*

20. *& abibat & cõquaſſari infinit. pro prat.*

21. *viſitaten. & v. q. a. ex (ſc illis qui fuerunt) nobiſcum & viſitarunt & ecce non (ſc. aderat) Jon.*

22. *Achija: accedere-fac & c. illo et filij I.*

23. *loquebatur S. ad ſ. & t. q in c. P. & (pleon) ibat e. & multiplicabatur.*

24. *& advocatus eſt S.*

25. *viri.*

Saulis in jurando temeritas.

21. Καὶ οἱ δοῦλοι οἱ ὄντες χθὲς καὶ τρίτης μετὰ τῶν Ἀλλοφύλων οἱ ἀναβάντες εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἐπεστράφησαν καὶ αὐτοὶ εἶναι μετὰ Ἰσραὴλ τῶν μετὰ Σαοὺλ καὶ Ἰωναθάν.

22. Καὶ πᾶς ἀνὴρ Ἰσραὴλ οἱ κρυπτόμενοι ἐν τῷ ὄρει Ἐφραὶμ ἤκουσαν ὅτι πεφεύγασιν οἱ Ἀλλόφυλοι. καὶ συνάπτουσι καὶ αὐτοὶ ὀπίσω αὐτῶν εἰς πόλεμον·

23. Καὶ ἔσωσε Κύριος τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. καὶ ὁ πόλεμος διῆλθε τὴν Βηθαῦν.

24. Καὶ Ἰσραὴλ ἦν μετὰ Σαοὺλ ὡσεὶ δέκα χιλιάδες ἀνδρῶν. καὶ ἦν ὁ πόλεμος διεσπαρμένος εἰς ὅλην τὴν πόλιν ἐν τῷ ὄρει Ἐφραίμ. καὶ Σαοὺλ ἠγνόησεν ἄγνοιαν μεγάλην ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἀρᾶται τῷ λαῷ λέγων, Ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος ὃς φάγεται ἄρτον ἕως ἑσπέρας. καὶ ἐκδικήσω εἰς τὸν ἐχθρόν μου. καὶ οὐκ ἐγεύσατο πᾶς ὁ λαὸς ἄρτου·

25. Καὶ πᾶσα ἡ γῆ ἦλθεν εἰς δρυμόν. καὶ ὁ δρυμὸς ἦν μελισσῶνος κατὰ πρόσωπον τοῦ ἀγροῦ·

26. Καὶ εἰσῆλθεν ὁ λαὸς εἰς τὸν μελισσῶνα, καὶ ἰδοὺ διεπορεύετο μέλι. καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιστρέφων τὴν χεῖρα εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβήθη ὁ λαὸς τὸν ὅρκον Κυρίου.

27. Καὶ Ἰωναθὰν οὐκ ἀκηκόει ἐν τῷ ὁρκίζειν τὸν πατέρα αὐτοῦ τὸν λαόν. καὶ ἐξέτεινεν τὸ ἄκρον τοῦ σκήπτρου αὐτοῦ τοῦ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ ἐνέβαψεν αὐτὸ εἰς τὸ κηρίον τοῦ μέλιτος, καὶ ἐπέστρεψε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἀνέβλεψαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ.

28. Καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ εἶπεν· ὁρκίσας ὥρκισεν ὁ πατήρ σου τὸν λαὸν λέγων, Ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος ὃς φάγεται ἄρτον σήμερον, καὶ ἐξελύθη ὁ λαός.

29. Καὶ ἔγνω Ἰωναθὰν καὶ εἶπεν· ἀπήλλαχεν ὁ πατήρ μου τὴν γῆν. ἴδε διότι ἐγευσάμην βρα-

χύ τι

21. Sed & Hebræi, qui fuerant cum Philisthiim heri & nudiustertius, ascenderátq; cum eis in castris, reversi sunt, ut essent cum Israele, qui erat cum Saul & Jonatha.

22. Omnes quoque Israelitæ, qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quòd fugissent Philisthæi, sociaverunt se cum suis in prælio. Et erant cum Saul, quasi decem millia virorum.

23. Et salvavit Dominus in die illa Israel. Pugna autem pervenit usque ad Bethaven.

24. Et viri Israel sociati sunt sibi in die illa: adjuravit autem Saul populum dicens, Maledictus vir qui comederit panem usque ad vesperam, donec ulciscar de inimicis meis. Et non manducavit universus populus panem:

25. Omneque terræ vulgus venit in saltū, in quo erat mel super faciem agri.

26. Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusque applicuit manum ad os suum, timebat enim populus juramentum.

27. Porrò Jonathas non audierat cum adjuraret pater ejus populum: extenditque summitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in favum mellis: & convertit manum suam ad os suum, & illuminati sunt oculi ejus.

28. Respondensque unus de populo, ait, Jurejurando cōstrinxit pater tuus populum dicens, Maledictus vir qui comederit panem hodie (defecerat autem populus.)

29. Dixitque Jonathas, Turbavit pater meus terram: vidistis ipsi quia il-

lu-

21. Ebræi autem *qui* fuerant *cum* Pelisthæis sicut heri & nudiustertius, & qui ascenderant cum eis in castra, *erant* per circuitum & etjam ipsi *conversi sunt* 26 ut essent cum Israele, qui *erat* cum Saule & Jonathan.

22. 27 Omnes insuper viri Israel qui abdiderant se in monte Ephraim, *quum* audissent quod fugerent Pelisthim, persequuti sunt etjam ipsi illos in prælio.

23. † Et servavit Jehovah in die illa Israelem, 28 bellatores autem transierunt Beth-aven.

24. Et vir Israel coartatus erat die illa: adjuraverat enim Saul populum, dicendo, Maledictus vir qui comederit panem usq; ad vesperam, 29 donec ulciscar me de inimicis meis. Itaq; non gustavit universus populus panem.

25. Universus autem *iste populus* terræ venerunt in sylvā, eratq; mel 30 in superficie agri.

26. Ingressus est autem populus in sylvam, & ecce 31 decurrebat mel, & nemo *fuit qui* admoveret ori suo manum suam: timebat enim populus juramentum.

27. Jonathan autem non audierat 32 quando adjuravit pater ejus populum, extenditq; extremitatem virgæ quæ *erat* in manu sua, & intinxit illam in favum mellis, convertitq́; manum suam ad os suum, & illuminati sunt oculi ejus.

28. Responditautem 33 quidam è populo, & dixit, Adjurando adjuravit pater tuus populum, dicendo, Maledictus vir qui comederit panem hodie 34 & defecit populus.

29. Et dixit Jonathan, Turbavit pater meus *populum* terræ: videte quæso

ut

21. Auch die Ebreer / die vorhin bey den Philistern gewesen waren/ vnd mit jnen im lager hinauff gezogen waren vmbher/ theten sich zu Israel/ die mit Saul vnd Jonathan waren.

22. Vnd alle man von Israel / die sich auff dem gebirge Ephraim verkrochen hatten/ da sie höreten / das die Philister flohen / strichen hinder jnen her im streit.

23. Also halff der HERR zu der zeit Israel / vnd der streit weret biß gen Beth-Auen.

24. Vnd da die menner Israel matt waren desselben tags / beschwur Saul das volck vnd sprach / Verflucht sey jederman / wer etwas isset biß zu abend / das ich mich an meinen feinden reche. Da aß das gantze volck nichts.

25. Vnd das gantze land kam in den wald. Es war aber honig im felde.

26. Vnd da das volck hinein kam in den wald / Sihe / da floß das honig / Aber niemand thet desselben mit der handt zu seinem munde / Denn das volck furchte sich für dem eide.

27. Jonathan aber hatte nicht gehört das sein vater das volck beschworen hatte / vnd reckte seinen stab aus / den er in seiner handt hatte / vnd tuncket mit der spitzen in den honigseim / vnd wand seine handt zu seinem munde / Da wurden seine augen wacker.

28. Da antwortet einer des volcks / vnd sprach / Dein vater hat das volck beschworen / vnd gesagt / Verflucht sey jederman / der heute etwas isset. Vnd das volck war matt worden.

29. Da sprach Jonathan / Mein vater hat das land geirret / Sehet / wie wacker sind

meine

26. *ad existendū.*

27. *& omnis vir Is. abdentes sese in m. E. & audiverunt q. f. P. & adhæserunt e. i. post illos.*

28. *& bellum (s. exercitus) transiit B.*

29. *& ulc.*

30. *super facies agri.*

31. *ambulatio mellis, & non (sc. erat) attingere faciens manum suam ad os suum.*

32. *in adjurando patrem ejus.*

33. *vir.*

34. *& defessus est po.*

35. etiam quia utinam cōedendo &cet. de spolio i. s. quod in- 6.

36. div. vel, fecit, (s. apparavit omnia necessaria) ad spolium. s. accipiendū & ac gregem & armentū, et filios armenti.

37. super sanguine sic infra.

38. dicendo: e. p. peccantes etc. & ait.

39. dicetis eis: facite accedere ad me vir b. s. & vir p. s. & mactabitis in hoc (sc. loco) & vescemini &c. ad sanguinem.

534:

40. in eos.

41. in eis v. & dix. omne bonum in o.

42. accedamus &cet. & interrogavit Saul in Deo. Chald. in VERBO Domini.

meine augen worden / das ich ein wenig dieses honigs gekostet habe.

30. Weil aber das volck heute nicht hat müssen essen von der beute seiner feinde / die es funden hat / so hat auch nu die schlacht nicht grösser werden können wider die Philister.

31. Sie schlugen aber die Philister des tages von Michmas biß gen Ajalon. Vnd das volck war seer matt.

32. Vnd das volck richtet die ausbeute zu / vnd namen schaff vnd rinder vnd kelber / vnd schlachtens auff der erden vnd assens so blutig.

33. Da verkündiget man Saul / Sihe / das volck versündiget sich am HERRN / das es blut isset. Er sprach / Jr habt vbel gethan / Weltzet her zu mir jtzt einen grossen stein.

34. Vnd Saul sprach weiter / Zustrewet euch vnter das volck / vnd saget jnen / das ein iglicher seinen ochsen vnd seine schafe zu mir bringe / vnd schlachtets allhie / das jrs esset / vnd euch nicht versündiget an dem HERRN mit dem blut essen. Da brachte alles volck ein iglicher seinen ochsen mit seiner handt erzu des nachts / vnd schlachtens daselbs.

35. Vnd Saul bawet dem HERRN einen altar / das ist der erst altar den er dem HERRN bawete.

36. Vnd Saul sprach / Last vns hinab zihen den Philistern nach bey der nacht / vnd sie berauben / biß das liecht morgen wird / das wir niemand von jnen vberlassen. Sie antworten / Thu alles was dir gefellet. Aber der priester sprach / lasst vns hieher zu Gott nahen.

37. Vnd Saul fraget Gott / Sol ich hinab zihen den Philistern nach? Vnd wiltu sie geben in Jsraels hende? aber er antwortet jm zu der zeit nicht.

ut illuminati sunt oculi mei, quia gustavi paululum mellis hujus.

30. 35 Quanto magis si comedendo comedisset hodie populus de spoliis inimicorum suorum quæ invenit? nunc enim nonne crevisset plaga in Pelisthim?

31 Percusserunt itaq; die illo Pelisthim à Michmas usq; ad Ajalon, defatigatusq; est populus vehementer.

32 Et 36 divertit populus ad prædam, & acceperunt oves, & boves & vitulos, mactaveruntq; humi, ac comedit populus 37 cum sanguine.

33 Et nuntiaverunt ipsi Saul, 38 his verbis, Ecce populus peccat Jehovæ comedendo cum sanguine. Qui ait, Prævaricati estis: Volvite ad me hodie lapidem magnum.

34. Rursum dixit Saul, Dispergimini in populum, & 39 dicite eis, afferte ad me quisq; bovem suum, & quisq; pecus suum, & mactate hic, & vescimini, neq; peccabitis Jehovæ comedendo cum sanguine. Et adduxerunt universus populus quisq; bovem suum in manu sua noctu, & mactarunt ibi.

35 Extruxit quoq; Saul altare Jehovæ: illud 1 cœpit ædificare altare Jehovæ.

36. Et ait Saul, Descendamus post Pelisthim noctu, & deprædemur 40 eos, donec illuxerit mane, nec relinquamus 41 ex eis virum. Qui dixerunt, Quicquid bonum est in oculis tuis fac. Dixit præterea sacerdos, 42 Accedamus huc ad Deum.

37. Consuluit itaq; Saul Deum Num descendam post Pelisthim? tradesne eos in manum Israel? Et non respondit ei die illa.

luminati sunt oculi mei: eò quòd gustaverim paululum de melle isto:

30. Quanto magis si comedisset populus de præda inimicorum suorū, quam reperit: nonne major plaga facta fuisset in Philisthiim?

31. Percusserunt ergo in die illa Philisthæos à Machmis usq; in Ajalon. Defatigatus est autem populus nimis:

32. Et versus ad prædam tulit oves, & boves, & vitulos, & mactaverunt in terra: comeditque populus cum sanguine.

33. Nuntiaverunt autem Sauli dicentes, quòd populus peccasset Domino, comedens cum sanguine. Qui ait, Prævaricati estis: volvite ad me jam nunc saxum grande.

34. Et dixit Saul, Dispergimini in vulgus, & dicite eis, ut adducat ad me unusquisque bovem suum & arietem, & occidite super istud, & vescimini, & non peccabitis Domino comedētes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus unusquisque bovem in manu sua usque ad noctem: & occiderunt ibi.

35. Ædificavit autem Saul altare Domino: tuncque primùm cœpit ædificare altare Domino.

36. Et dixit Saul, Irruamus super Philisthæos nocte, & vastemus eos usque dum illucescat manè, nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus, Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait sacerdos, accedamus huc ad Deum.

37. Et consuluit Saul Dominum, num persequar Philisthiim? si trades eos in manus Israel? Et non respondit ei in die illa.

χύπι τοῦ μέλιτος τούτου, εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου.

30. Ἀλλ' ὅτι εἰ καὶ ἔφαγεν ὁ λαὸς σήμερον ἐσθίων τῶν σκύλων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ὧν εὗρε, νῦν ἂν μείζων ἐγεγόνει ἡ πληγὴ ἐν τοῖς Ἀλλοφύλοις.

31. Καὶ ἐπάταξεν αὖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῶν Ἀλλοφύλων πλείους ἢ ἐν Μαχμάς· καὶ ἐκοπίασεν ὁ λαὸς σφόδρα.

32. Καὶ ὥρμησεν ὁ λαὸς ἐπὶ τὰ σκύλα. καὶ ἔλαβεν ὁ λαὸς ποίμνια, καὶ βουκόλια καὶ τέκνα βοῶν, καὶ ἔσφαξαν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἤσθιεν ὁ λαὸς σὺν τῷ αἵματι.

33. Καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Σαοὺλ λέγοντες, ἡμάρτηκεν ὁ λαὸς τῷ Κυρίῳ τοῦ φαγεῖν ἐν τῷ αἵματι. καὶ εἶπε Σαούλ, ἡμάρτητε. κυλίσατε δή μοι ἐνταῦθα λίθον μέγαν.

34. Καὶ εἶπε Σαούλ, διασπάρητε ἐν τῷ λαῷ καὶ εἴπατε αὐτοῖς, προσαγάγετε ἐνταῦθα ἕκαστος τὸν μόσχον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸ πρόβατον αὐτοῦ, καὶ σφάξατε ἐπὶ τοῦ λίθου τούτου καὶ φάγετε, καὶ οὐ μὴ ἁμάρτητε τῷ Κυρίῳ τοῦ ἐσθίειν σὺν τῷ αἵματι. καὶ προσήγαγε πᾶς ὁ λαὸς ἕκαστος τὸ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὴν νύκτα, καὶ ἔσφαζον ἐκεῖ.

35. Καὶ ᾠκοδόμησε Σαοὺλ τῷ Κυρίῳ θυσιαστήριον, τοῦτο ἤρξατο Σαοὺλ οἰκοδομῆσαι θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ.

36. Καὶ εἶπε Σαούλ, καταβῶμεν ὀπίσω τῶν Ἀλλοφύλων τὴν νύκτα, καὶ διαρπάσωμεν αὐτοὺς ἕως διαφωτίσῃ πρωΐ, καὶ μὴ ὑπολείπωμεν ἐν αὐτοῖς ἄνδρα. καὶ εἶπον, πᾶν τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιόν σου ποίει. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεύς, προσέλθωμεν ἐνταῦθα πρὸς τὸν θεόν.

37. Καὶ ἐπηρώτησε Σαοὺλ τὸν θεόν. εἰ καταβῶ ὀπίσω τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ εἰ παραδώσεις αὐτοὺς εἰς χεῖρας Ισραήλ; καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ Κύριος.

Jonathæ ob comestum mel periculum.

Jonathæ ob comestum m:l periculū.

38. Καὶ εἶπε Σαοὺλ, προσαγάγετε ἐνταῦθα πάσας τὰς γωνίας τοῦ λαοῦ, καὶ γνῶτε καὶ ἴδετε ἐν τίνι γέγονεν ἡ ἁμαρτία αὕτη σήμερον.

39. Ὅτι ζῇ Κύριος ὁ σώσας τὸν Ἰσραήλ, ὅτι ἐὰν ἀποκριθῇ κατὰ Ἰωναθὰν τοῦ υἱοῦ μου, θανάτῳ ἀποθανεῖται. καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀποκρινόμενος ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ.

40. Καὶ εἶπε παντὶ ἀνδρὶ Ἰσραήλ, ὑμεῖς ἔσεσθε εἰς ἓν μέρος, καὶ ἐγὼ καὶ Ἰωναθὰν ὁ υἱός μου ἐσόμεθα εἰς ἓν μέρος. καὶ εἶπεν ὁ λαὸς πρὸς Σαοὺλ, τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιόν σου ποίει.

41. Καὶ εἶπε Σαοὺλ, Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ δός δήλους. καὶ κατακληροῦται Σαοὺλ καὶ Ἰωναθάν, καὶ ἐξῆλθεν ὁ λαός.

42. Καὶ εἶπε Σαούλ, Βάλε κλῆρον ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ ἀναμέσον Ἰωναθὰν τοῦ υἱοῦ μου. καὶ ὃν ἂν κατακληρώσηται Κύριος, ἀποθανέτω. καὶ βάλλουσι κλήρους ἀναμέσον αὐτοῦ καὶ ἀναμέσον Ἰωναθάν· καὶ κατακληροῦται Ἰωναθάν.

43. Καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς Ἰωναθάν, ἀπάγγειλόν μοι τί πεποίηκας. καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ Ἰωναθὰν λέγων, γευσάμενος ἐγευσάμην ἐν ἄκρῳ τοῦ σκήπτρου τοῦ ἐν τῇ χειρί μου μικρὸν μέλιτος, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποθνήσκω.

44. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Σαούλ· τάδε ποιήσαι μοι ὁ Θεὸς καὶ τάδε προσθείη, ὅτι θανάτῳ ἀποθανεῖται σήμερον Ἰωναθάν.

45. Καὶ εἶπεν ὁ λαὸς πρὸς Σαούλ, εἰ σήμερον θανάτῳ ἀποθανεῖται ὁ ποιήσας τὴν σωτηρίαν τὴν μεγάλην ταύτην ἐν τῷ Ἰσραήλ; ἵλεως, ζῇ Κύριος εἰ πεσεῖται τῆς τριχὸς τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, ὅτι ἔλεος Θεοῦ ἐποίησεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. καὶ προσηύξατο ὁ λαὸς περὶ Ἰωναθὰν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ οὐκ ἀπέθανε.

38. Dixitque Saul, Applicate huc universos angulos populi: & scitote, & videte per quem acciderit peccatum hoc hodie.

39. Vivit Dominus salvator Israel, quia si per Jonathan filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo.

40. Et ait ad universum Israel, Separamini vos in partem unam, & ego cum Jonatha filio meo ero in parte altera. Responditque popul⁹ ad Saul, Quod bonum videtur in oculis tuis, fac.

41. Et dixit Saul ad Dominum Deum Israel, Domine Deus Israel da indicium, quid est quod non responderis servo tuo hodie Si in me aut in Jonatha filio meo est iniquitas hæc, da ostensionem. aut si hæc iniquitas est in populo tuo da sanctitatem. Et deprehensus est Jonathas & Saul, populus autem exivit.

42. Et ait Saul, Mittite sortem inter me, & inter Jonathan filium meum. Et captus est Jonathas.

43. Dixit autem Saul ad Jonathã, Indica mihi quid feceris. Et indicavit ei Jonathas, & ait, Gustans gustavi in summitate virgę, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior?

44. Et ait Saul, Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Jonatha.

45. Dixitque populus ad Saul, Ergone Jonathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? hoc nefas est: vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus Jonathã, ut non moreretur.

38. Dixit ergo Saul, Accedite huc omnes anguli populi, & scitote, ac videte, in quo sit peccatum hoc hodie.

39. Vivit enim Jehovah, 43 qui salvat Israelem, quod si fuerit illud in Jonathan filio meo, quod moriendo morietur. Et non 44 respondit ei *quispiam* ex toto populo,

40. Dixit præterea ad universum Israelem, vos eritis in 45 latere uno, ego autem & Jonathan filius meus erimus in latere altero. 46 Responderunt populus ad Saulem, *quod* bonum *est* in oculis tuis, fac.

41. Dixit autem Saul ad Jehovam Deum Israelis. Da 47 perfectionem. Et deprehensus est Jonathan & Saul: populus vero egressi sunt.

42. Dixitq; Saul, projicite *sortem* inter me & 48 Jonathan filium meum. Et deprehensus est Jonathan.

43. Dixitq; Saul ad Jonathan, Indica mihi quid feceris. Et indicavit ei Jonathan, & ait, Gustando gustavi 49 cum summitate virgę quę *erat* in manu mea paululum mellis *&* en ego moriar?

44. 50 Respondit Saul, sic faciat *mihi* Deus, & sic addat, quod moriendo morieris Jonathan.

45 Et ait populus ad Saulem, Nunquid Jonathan morietur, qui fecit salutem magnam hanc in Israele? 51 absit, vivit Jehovah, si ceciderit de capillo capitis ejus in terram: nam cum Deo fecit 52 hodie. Et redemit populus Jonathan, & non est mortuus.

38. Da sprach Saul / Last erzu tretten alle hauffen des volcks / vnd erfaret vnd sehet / an welchem die sünde sey zu dieser zeit.

39. Denn so war der HErr lebt / der Heiland Jsrael / vnd ob sie gleich an meinem son Jonathan were / so sol er sterben / vnd niemand antwortet jm aus dem gantzen volck.

40. Vnd er sprach zu dem gantzen Jsrael / Seid jr auff jener seiten / Jch vnd mein son Jonathan wollen sein auff dieser seiten. Das volck sprach zu Saul / Thu was dir gefellet.

41. Vnd Saul sprach zu dem HERRN dem Gott Jsrael / Schaffe recht. Da ward Jonathan vnd Saul troffen / aber das volck gieng frey aus.

42. Saul sprach / werffet vber mich vnd meinen son Jonathan. Da ward Jonathan troffen.

43. Vnd Saul sprach zu Jonathan / Sage mir / was hastu gethan? Jonathan sagts jm / vnd sprach / Jch habe ein wenig honigs gekostet / mit dem stabe / den ich in meiner hand hatte / vnd siehe / ich mus drumb sterben.

44. Da sprach Saul / Gott thu mir diß vnd das / Jonathan du must des tods sterben.

45. Aber das volck sprach zu Saul / Solt Jonathan sterben / der ein solch gros heil in Jsrael gethan hat? Das sey ferne / so war der HERR lebt / es sol kein haar von seinem heupt auff die erden fallen / denn Gott hats heut durch jn gethan. Also erlöset das volck Jonathan / das er nicht sterben muste.

43. *salvās Isr.*

44. *respondens sc. erat.*

45. *transitu. sic infra.*

46. *& dixerunt.*

47. *perfectionē.*

48. *inter Jon.*

49. *in extremitate.*

50. *& dixit S.*

51. *prophanatio sit vens (sc est) Jeh.*

52. *hodie hoc. & redemerūt.*

46. Da zog Saul erauff von den Philistern / vnd die Philister zogen an jren ort.

47. Aber da Saul das reich vber Israel eingenomen hatte / streit er wider alle seine feinde vmbher / wider die Moabiter / wider die kinder Ammon / wider die Edomiter / wider die könige Zoba / wider die Philister / vnd wo er sich hin wand / da vbet er straffe.

48. Vnd macht ein heer / vnd schlug die Amalekiter / vnd errettet Israel von der hand aller die sie zwackten.

49. Saul aber hatte söne / Jonathan / Jswi / Malchisua / vnd seine zwo töchter hiessen also / die erstgeborne Merob / vnd die jüngste Michal.

50. Vnd das weib Saul hieß Ahinoam / ein tochter Ahimaaz. Vnd sein feldheupt man hieß Abner / ein son Ner / Sauls vettern.

51. Kis aber war Sauls vater / Ner aber Abners vater / war ein son AbiEl.

52. Es war aber ein harter streit wider die Philister / so lange Saul lebet. Vnd wo Saul sahe einen starcken vnd rüstigen man / den nam er zu sich.

53. circuitu in omnes i. s. & in sic deinceps.

54. & in omni, quod respiciet (i. respiciebat:) condemnabit (i. condemnabat, vel, ut impietas puniretur faciebat) & fecit (conflavit) virtutē.

55. super P. o. d. S. & vidit S. omnem virum potentē, & omnem filiū virtutis, et collegit eum ad se.

Das XV. Cap.

Samuel aber sprach zu Saul / Der HERR hat mich gesandt / das ich dich zum könige salbete vber sein volck Israel. So höre nu die stimme der wort des HERRN.

2. So spricht der HERR Zebaoth / Jch hab bedacht was Amalek Israel thet / vnd wie er jm den weg verlegte / da er aus Egypten zoch.

3. So zeuch nu hin / vnd schlag die Amalekiter / vnd verbanne sie mit allem das sie haben / schone seiner nicht / son-

Cap. 15.

1. ad ungendum te. & cet. audi vocem. & c. Chald. Ausculta VERBO vocis Domini.

2. visitavi. i. recordatus sum.

3. in ascendendo ipsum ex Æg.

4. percuties A. & anathematizabitis omnia quæ &

46. Ascendit ergo Saul à Pelisthim: Pelisthim autem abierunt in locum suum.

47. Saul itaq; cepit regnum super Israelem, & pugnavit 53 per circuitum contra omnes inimicos suos, contra Moab, & contra filios Ammon, & contra Edom, & contra reges Sobah, & contra Pelisthim. 54 & quocunq; se verteret, viriliter agebat.

48. Congregavit quoq; exercitum, & percussit Amalec, & eruit Israelem de manu diripientis ipsum.

49. Fuerunt autem filii Saulis Jonathan, & Isui & Malchisua: nomen autem duarum filiarum ejus, nomen primogenitæ Merab: nomen autem minoris Michal.

50. Nomen vero uxoris Saulis Ahinoam filia Ahimaas: nomen autem principis militiæ ejus, Abner filius Ner patrui Saulis.

51. Cis autem pater Saulis: & Ner pater Abner, filius *erat* Abiel.

52. Fuit autem bellum forte 55 contra Pelisthim omnibus diebus Saulis: & quencunq; videbat Saul virum fortem, quencunq; item robustum, adjungebat eum sibi.

CAP. XV.

Dixit autem Semuel ad Saulem, Me misit Jehovah, 1 ut ungerem te regem super populum suum, super Israelem: nunc ergo audi vocem verborum Jehovæ.

2. Sic dicit Jehovah exercituum, 2 recordor *eorum* quæ fecit Amalec Israeli, quod posuerit illi *insidias* in via 3 quando ascendebat ex Aegypto.

3. Nunc *ergo* vade, & 4 percute Amalec: & perdite quæcunq; sunt ei, nec parcas ei, sed interfice à viro usq; *ad* mulie- rem,

46. Recessitque Saul, nec persecutus est Philisthiim. Porrò Philisthiim abierunt in loca sua.

47. Et Saul confirmato regno super Israel, pugnabat per circuitum adversum omnes inimicos ejus contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philisthæos: & quocunque se verterat superabat.

48. Congregatoque exercitu percussit Amalec, & eruit Israel de manu vastatorum ejus.

49. Fuerunt autem filii Saul, Jonathas, & Jessui, & & Melchisua: & nomina duarum filiarum ejus, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol.

50. Et nomen uxoris Saul, Achinoam filia Achimaas: & nomen principis militiæ ejus Abner, filius Ner, patruelis Saul.

51. Porrò Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel.

52. Erat autem bellum potens adversum Philisthæos omnibus diebus Saul. Nam quencunq; viderat Saul virum fortem, & aptum ad prælium sociabat eum sibi.

CAP. XV.

Et dixit Samuel ad Saul, me misit Dominus, ut ungerem te in regem super populum ejus Israel: nunc ergo audi vocem Domini.

2. Hæc dicit Dominus exercituum, Recensui quæcunque fecit Amalec Israeli: * quomodo restitit ei in via cùm ascenderet de Ægypto.

3. Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire universa ejus: non parcas ei, & non concupiscas

46. Καὶ ἀνέβη Σαοὺλ ἀπὸ ὄπισθεν τῶν ἀλλοφύλων· καὶ οἱ ἀλλόφυλοι ἀπῆλθον εἰς τὸν τόπον αὐτῶν.

47. Καὶ Σαοὺλ κατακληροῦται τοῦ βασιλεύειν ἐπὶ Ἰσραήλ. καὶ ἐπολέμει κύκλῳ πάντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ εἰς τὴν Μωάβ, καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς Ἀμμών, καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς Ἐδώμ, καὶ εἰς τοὺς βασιλέας Σουβά, καὶ εἰς τοὺς ἀλλοφύλους. οὗ ἂν ἐπέβλεψεν ἐσώζετο.

48. Καὶ ἐποίησε δύναμιν, καὶ ἐπάταξε τὸν Ἀμαλήκ, καὶ ἐξείλετο τὸν Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς τῶν καταπατούντων αὐτόν.

49. Καὶ ἦσαν οἱ υἱοὶ Σαοὺλ Ἰωνάθαν καὶ Ἰεσσιοὺ, καὶ Μελχισά· καὶ ὀνόματα τῶν δύο θυγατέρων αὐτοῦ, ὄνομα τῇ πρωτοτόκῳ Μερόβ, καὶ ὄνομα τῇ δευτέρᾳ Μελχόλ.

50. Καὶ ὄνομα τῇ γυναικὶ Σαοὺλ Ἀχινοὰμ θυγάτηρ Ἀχιμαάς. καὶ ὄνομα τῷ ἀρχιστρατήγῳ αὐτοῦ Ἀβεννὴρ υἱὸς Νὴρ οἰκείου Σαούλ.

51. Καὶ Κὶς πατὴρ Σαοὺλ καὶ Νὴρ πατὴρ Ἀβεννὴρ υἱοῦ Ἀβιήλ.

52. Καὶ ἦν ὁ πόλεμος κραταιὸς σφόδρα ἐπὶ τοὺς ἀλλοφύλους πάσας τὰς ἡμέρας Σαούλ. καὶ ἰδὼν Σαοὺλ ἅπαντα ἄνδρα δυνατὸν, καὶ πάντα ἄνδρα υἱὸν δυνάμεως, καὶ συνήθροισεν αὐτοὺς πρὸς ἑαυτόν.

Κεφαλ. ιέ.

Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς Σαούλ, ἐμὲ ἀπέσταλκεν ὁ Κύριος τοῦ χρῖσαί σε εἰς βασιλέα ἐπὶ Ἰσραὴλ τὸν λαὸν αὐτοῦ. καὶ νῦν ἄκουε τῆς φωνῆς τοῦ ῥήματος Κυρίου.

2. Τάδε εἶπε Κύριος Σαβαώθ, νῦν ἐγὼ ἐκδικήσω ἃ ἐποίησεν Ἀμαλὴκ τῷ Ἰσραὴλ ὡς ἀπήντησεν αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντι ἐξ Αἰγύπτου.

3. Καὶ νῦν πορεύου καὶ πατάξεις τὸν Ἀμαλήκ, καὶ ἐξολοθρεύσεις αὐτὸν καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ· καὶ ἀναθεματιεῖς αὐτὸν καὶ παν-

* Exo. 17. v. 8.

(sc. sunt) ei, & non parces super eo, & interficies.

πάντα τὰ αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ φείσῃ αὐτοῦ· καὶ ἀποκτενεῖς ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ ἕως γυναικός, καὶ ἀπὸ νηπίου καὶ ἕως θηλάζοντος. καὶ ἀπὸ μόσχου καὶ ἕως προβάτου, καὶ ἀπὸ καμήλου καὶ ἕως ὄνου.

4. Καὶ παρήγγειλε Σαοὺλ τῷ λαῷ, καὶ ἐπισκέπτεται αὐτοὺς ἐν Γαλγάλοις διακοσίας χιλιάδας ταγμάτων, καὶ δέκα χιλιάδας τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ἰούδα.

5. Καὶ ἦλθε Σαοὺλ ἕως τῆς πόλεως Ἀμαλήκ, καὶ ἐνήδρευσεν ἐν τῷ χειμάῤῥῳ.

6. Καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς τὸν Κιναῖον, ἄπελθε καὶ ἔκκλινον ἐκ μέσου τοῦ Ἀμαλήκ, καὶ οὐ προσθῶ σε μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ σὺ ἐποίησας ἔλεος μετὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἐν τῷ ἀναβαίνειν αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου. καὶ ἐξέκλινεν ὁ Κιναῖος ἐκ μέσου τοῦ Ἀμαλήκ.

7. Καὶ ἐπάταξε Σαοὺλ τὸν Ἀμαλὴκ ἀπὸ Εὐιλὰτ ἕως Σοὺρ τῆς ἐπὶ προσώπου Αἰγύπτου.

8. Καὶ συνέλαβε τὸν Ἀγὰγ βασιλέα τοῦ Ἀμαλὴκ ζῶντα, καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐξωλόθρευσεν ἐν στόματι ῥομφαίας.

piſcas ex rebus ipſius aliquid: ſed interfice à viro uſque ad mulierem, & parvulum atque lactentem, bovem & ovem, camelum & aſinum.

4. Præcepit itaque Saul populo & recenſuit eos quaſi agnos: ducenta millia peditum, & decẽ millia virorum Juda.

5. Cumque veniſſet Saul uſque ad civitatem Amalec, tetendit inſidias in torrente.

6. Dixitque Saul Cinæo, Abite, recedite, atque diſcedite ab Amalec: ne forte involvam tecum eo. tu enim feciſti miſericordiam cum omnibus filiis Iſrael, cùm aſcenderent de Ægypto. Et receſsit Cinæus de medio Amalec.

7. Percuſsitque Saul Amalec ab Hevila, donec venias ad Sur, quæ eſt è regione Ægypti.

8. Et apprehendit Agag regem Amalec vivum: omne autem vulgus interfecit in ore gladii.

rem, à parvulo uſq; *ad* lactentem, à bove *quoq;* uſq; *ad* pecudem, à camelo uſq; *ad* aſinum.

4. Et [5] congregavit Saul populum, numeravitq; eos in Telaim, ducenta millia peditum, & decem millia virorum Jehudah.

5. Venit itaq; Saul uſq; *ad* civitatem Amalec, & [6] certavit in valle.

6 Dixitq; Saul ad Cinæum, Ite, recedite, deſcendite de medio [7] Amalecitarum, ne forté diſperdam te cum eo: tu enim feciſti miſericordiam cum omnibus filiis Iſrael [8] quando aſcenderunt ipſi ex Aegypto. Receſsit itaq; Cinæus de medio Amalec.

7. Et percuſsit Saul Amalec ab Havilah, veniente te *in* Sur, quæ *eſt* [9] è regione Aegypti.

8. † Cœpitq; Agag regem Amalec vivum, & omnem populum [10] interfecit acie gladii.

ſondern tödte beide / man vnd weib / kinder vnd ſeuglinge / ochſen vnd ſchafe / camel vnd eſel.

4. Saul ließ ſolchs für das volck komen / vnd er zelet ſie zu Telaim / zwey hundert tauſent fußvolcks / vnd zehen tauſent man aus Juda.

5. Vnd da Saul kam zu der Amalekiter ſtadt / macht er einen hinderhalt am bach / vnd ließ dem Keniter ſagen.

6. Gehet hin / weichet / vnd zihet erab von den Amalekitern / das ich euch nicht mit jm auffreume / Denn jr thatet barmhertzigkeit an allen kindern Iſrael / da ſie aus Egypten zogen. Alſo machten ſich die Keniter von den Amalekitern.

7. Da ſchlug Saul die Amalekiter von Hevila an biß gen Sur / die für Egypten ligt.

8. Vnd greiff Agag der Amalekiter könig lebendig / vnd alles volck verbannet er mit des ſchwerts ſcherffe.

5. *audire fecit S. p. & viſitavit e. in T. ducentum chiliadis peditũ & d. m. viri Jehud.*
6. *inſidiatus eſt in torrente.*
7. *Amalecitæ, ne f. colligam.*
8. *in aſcendo eos.*
9. *ſuper facies Æ.*
10. *anathematizavit ori gladij.*

556:

11. super A. & super bonitatem gregis & armenti, & pinguium, et super agnos, & super omne bonum, & non vol. anathematizare ea. Et omne opificium contemptum & diss. illud anathematizarunt. 12. dicendo. 13. Pœnitet me (Chald. pœnitet me cum VERBO meo) quod regnare feci S. in regem: q. a-e. a (sc. sequendo) post me. 14. ira fuit Sameuli. & clamavit. 15. manicavit (i. diluculo surrexit) S. ino. S. in mane. 16. statuens (sc. fuit) sibi manum. 17. & dixit S. & quæ vox gregis hujus in a. m. & vox &c. audiens. (sc. sum) & dixit S. ex Amalecita. 18. super bonitate gregis & armenti pro sacrificare I. D. t. & resid. anathematizavimus. 19. ad me nocte, & dixit ille. 20. si parvus tu in &c. Is. tu.

9. Aber Saul vnd das volck schonete des Agag / vnd was gute schaff vnd rinder / vnd gemestet war / vnd den lemmern / vnd allem was gut war / vnd woltens nicht verbannen / Was aber schnöde vnd vntüchtig war / das verbanneten sie.

10. Da geschach des HERRN wort zu Samuel / vnd sprach.

11. Es rewet mich / das ich Saul zum könige gemacht habe / Denn er hat sich hinder mir abgewand / vnd meine wort nicht erfüllet. Des ward Samuel zornig / vnd schrey zu dem HERRN die gantze nacht.

12. Vnd Samuel macht sich früe auff / das er Saul am morgen begegenet. Vnd jm ward angesagt / das Saul gen Charmel komen were / vnd hette jm ein siegzeichen auffgericht / vnd were erumb gezogen / vnd gen Gilgal hinab komen.

13. Als nu Samuel zu Saul kam / sprach Saul zu jm / Gesegenet seistu dem HERRN / Ich hab des HERRN wort erfüllet.

14. Samuel antwortet / Was ist denn das für ein blecken der schaffe in meinen ohren / vnd ein brüllen der rinder die ich höre:

15. Saul sprach / Von den Amalekitern haben sie sie bracht / Denn das volck verschonete den besten schaffen vnd rindern / vmb des opffers willen des HERRN deines Gottes / Das ander haben wir verbannet.

16. Samuel aber antwortet Saul / Laß dir sagen / was der HERR mit mir geredt hat diese nacht. Er sprach / Sage her.

17. Samuel sprach / Ists nicht also / da du klein warest / für deinen augen / würdestu das heupt vnter den stemmen Israel / vnd der HERR salbete dich zum könige vber Israel?

Vnd

9. Et pepercit Saul & populus [11] ipsi Agag, & optimæ parti ovium, & bobus, & pinguibus, & saginatis, & omni quod bonum erat, nec voluerunt perdere ea: quicquid autem erat contemptibile & dissolutum, illud perdiderunt.

10. Fuit autem verbum Jehovæ ad Semuelem, [12] his verbis,

11. [13] Pœnitet me quod constituerim Saulem regem: quia aversus est à me, & verba mea non confirmavit. Et [14] iratus est vehementer Semuel, clamavitq; ad Jehovam tota nocte.

12. Et [15] surrexit Semuel in occursum Saul mane: nuntiatum autem fuit Semueli, dicendo, venit Saul in Charmel, & ecce [16] constituit sibi locum, & vertit sese, transivitq; ac descendit in Gilgal.

13. Venitq; Semuel ad Saulem & dixit ei Saul, Benedictus tu à Jehova: statui verbum Jehovæ.

14. [17] Semuel vero ait, Et quis est balatus pecorum istorum in auribus meis, & mugitus boum quem ego audio?

15. Respondit Saul, ex Amalecitis adduxerunt ea: pepercit enim populus [18] optimæ parti ovium, & bobus, ut sacrificaret Jehovæ Deo tuo, residuum vero perdidimus.

16. Dixitq; Semuel ad Saulem, permitte, & indicabo tibi quæ loquutus est Jehovah [19] mihi nocte. Ille ait ei, loquere.

17. Dixit ergo Semuel, Nonne [20] quũ parvulus esses in oculis tuis, caput tribuum Israelis fuisti, unxitq; te Jehovah in regem super Israelem?

Et

9. Et pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ovium & armentorum, & vestibus, & arietibus, & universis, quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea. quicquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.

10. Factum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens,

11. Pœnitet me quòd constituerim Saul regẽ: quia dereliquit me, & verba mea opere non implevit. Cõtristatusq; est Samuel, & clamavit ad Dominum tota nocte.

12. Cumq; de nocte surrexisset Samuel, ut iret ad Saul mane, nunciatum est Samueli, eò quòd venisset Saul in Carmelum, & erexisset sibi fornicem triumphalem, & reversus transisset: descendissetque in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustum Domino de initiis prædarum, quæ attulerat ex Amalec.

13. Et cùm venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul, Benedictus tu Domino, implevi verbum Domini.

14. Dixitque Samuel, Et quæ est hæc vox gregum, quæ resonat in auribus meis, & armentorum quam ego audio?

15. Et ait Saul, De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ovibus & armentis ut immolarentur Domino Deo tuo, reliqua verò occidimus.

16. Ait autem Samuel ad Saul, Sine me, & indicabo tibi, quæ locutus sit Dominus ad me nocte. Dixitque ei, Loquere.

17. Et ait Samuel, * Nonne cùm parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? unxitque te Dominus in regem super Israel,

Et

9. Καὶ περιεποιήσατο Σαοὺλ καὶ ὁ λαὸς τὸν Ἀγάγ, καὶ τὰ ἀγαθὰ τῶν ποιμνίων καὶ τῶν βουκολίων, καὶ τῶν ἐδεσμάτων, καὶ τῶν ἀμπελώνων, καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν, καὶ οὐκ ἐβούλοντο αὐτὰ ἐξολοθρεῦσαι. πᾶν δὲ ἔργον ἠτιμωμένον, καὶ ἀπεγνωσμένον αὐτὸ ἐξωλόθρευσαν.

10. Καὶ ἐγένετο ῥῆμα Κυρίου πρὸς Σαμουὴλ λέγων·

11. Μεταμεμέλημαι ὅτι ἐβασίλευσα τὸν Σαοὺλ εἰς βασιλέα, διότι ἀπεστράφη ἀπὸ ὄπισθέν μου, καὶ τοὺς λόγους μου οὐκ ἔστησε, καὶ ἠθύμησε Σαμουήλ, καὶ ἐβόησεν πρὸς Κύριον ὅλην τὴν νύκτα.

12. Καὶ ὤρθρισε Σαμουὴλ καὶ ἐπορεύθη εἰς ἀπάντησιν τοῦ Ισραὴλ πρωΐ. καὶ ἀνήγγειλαν τῷ Σαμουὴλ λέγοντες, ἥκει Σαοὺλ εἰς τὸν Κάρμηλον, καὶ ἰδοὺ ἀνέστακεν ἑαυτῷ χεῖρα. καὶ ἐπέστρεψε τὸ ἅρμα αὐτοῦ, καὶ κατέβη εἰς Γάλγαλα.

13. Καὶ παρεγένετο Σαμουὴλ πρὸς Σαοὺλ, καὶ εἶπεν αὐτῷ Σαοὺλ, εὐλογημένος σὺ τῷ Κυρίῳ· ἔστησα ἅπαντα ὅσα ἐλάλησε Κύριος.

14. Καὶ εἶπε Σαμουήλ, καὶ τίς ἡ φωνὴ αὕτη τοῦ ποιμνίου τούτου ἐν τοῖς ὠσί μου, καὶ ἡ φωνὴ τῶν βοῶν ὧν ἐγὼ ἀκούω;

15. Καὶ εἶπε Σαοὺλ, ἐξ Ἀμαλὴκ ἤνεγκα αὐτὰ ἃ περιεποιήσατο ὁ λαὸς τὰ κράτιστα τῶν ποιμνίων καὶ τῶν βουκολίων, ὅπως τυθῇ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, τὰ δὲ λοιπὰ ἐξωλόθρευσα.

16. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς Σαοὺλ, ἄνες καὶ ἀπαγγελῶ σοι ὅσα ἐλάλησε Κύριος πρός με τὴν νύκτα. καὶ εἶπεν αὐτῷ, λάλησον.

17. Καὶ εἶπεν Σαμουὴλ πρὸς Σαοὺλ, οὐχὶ μικρὸς σὺ ἐνώπιον σεαυτοῦ εἰς ἡγούμενον σκήπτρου φυλῶν Ισραήλ; καὶ ἔχρισέ σε Κύριος εἰς βασιλέα ἐπὶ Ισραήλ.

*Supr. 13. v. 17.

Καὶ

18. Καὶ ἀπέστειλέ σε ἐν ὁδῷ Κύριος, καὶ εἶπέ σοι· πορεύθητι καὶ ἐξολόθρευσον τὸν Ἀμαλὴκ τοὺς ἡμαρτηκότας εἰς ἐμέ, καὶ πολεμήσεις αὐτοὺς ἕως ἂν συντελέσῃς αὐτούς.

19. Καὶ ἵνα τί οὐκ ἤκουσας τῆς φωνῆς Κυρίου, ἀλλὰ ὥρμησας ἐπὶ τὰ σκῦλα, καὶ ἐποίησας τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου;

20. Καὶ εἶπεν Σαοὺλ πρὸς Σαμουήλ, Διὰ τὸ ἀκοῦσαί με τῆς φωνῆς τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπορεύθην ἐν τῇ ὁδῷ ἐν ᾗ ἀπέστειλέ με Κύριος, καὶ ἤγαγον τὸν Ἀγὰγ βασιλέα Ἀμαλήκ, καὶ τὸν Ἀμαλὴκ ἐξωλόθρευσα.

21. Καὶ ἔλαβεν ὁ λαὸς τῶν σκύλων ποίμνια καὶ βουκόλια τὰς ἀπαρχὰς τοῦ ἀναθέματος τοῦ θῦσαι ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐν Γαλγάλοις.

22. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς Σαούλ, εἰ θελητὸν τῷ Κυρίῳ ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίαι ὡς τὸ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ; ἰδοὺ γὰρ ἀκοὴ ἀγαθὴ ὑπὲρ θυσίαν, καὶ ἀκρόασις ὑπὲρ στέαρ κριῶν·

*Ecc. 4. v. 17. Ose. 6. v. 6. Matth. 9 v. 13. & 12. v. 1.

23. Ὅτι ἁμαρτία οἰώνισμά ἐστι, παραπικρασμός, ἀδικία καὶ θεραφὶν ὀδύνην καὶ πόνους ἐπάγουσιν· ἀνθ' ὧν ἐξουδένωσας τὸ ῥῆμα Κυρίου, ἐξουδενώσει σε Κύριος τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐπὶ Ἰσραήλ.

24. Καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς Σαμουήλ, ἡμάρτηκα, ὅτι παρέβην τὸ ῥῆμα Κυρίου καὶ τὸ ῥῆμά σου, ὅτι ἐφοβήθην τὸν λαόν, καὶ ἤκουσα τῆς φωνῆς αὐτῶν.

25. Καὶ νῦν ἆρον δὴ τὸ ἁμάρτημά μου, καὶ ἀνάστρεψον μετ' ἐμοῦ, καὶ προσκυνήσω Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

26. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς Σαούλ, οὐκ ἀναστρέψω μετὰ σοῦ, ὅτι ἐξουδένωσας τὸ ῥῆμα Κυρίου, καὶ ἐξουδενώσει σε Κύριος τοῦ μὴ εἶναι βασιλέα ἐπὶ Ἰσραήλ.

27. Καὶ ἀπέστρεψε Σαμουὴλ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ ἀπελθεῖν, καὶ

ἐπι-

er gem s. Isr. & vertit se S. ad eundum & apprehendit in alam p. e. & scidit se.

18. Et misit te Dominus in viam, & ait, Vade, & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum.

19. Quare ergo non audisti vocem Domini: sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini?

20. Et ait Saul ad Samuelem, Imò audivi vocem Domini, & ambulavi in via per quam misit me Dominus, & adduxi Agag regem Amalec, & Amalec interfeci.

21. Tulit autem de præda populus oves, & boves primitias eorum, quæ cæsa sunt, ut immolet Domino Deo suo in Galgalis.

22. Et ait Samuel, Nunquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini? *melior est enim obedientia quam victimæ: & auscultare, magis quàm offerre adipem arietum.

23. Quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus ne sis rex.

24. Dixitque Saul ad Samuelem, Peccavi, quia prævaricatus sum sermonem Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum.

25. Sed nunc porta quæso peccatum meum, & revertere mecum ut adorem Dominum.

26. Et ait Samuel ad Saul, Non revertar tecum, quia projecisti sermonem Domini, & projecit te Dominus ne sis rex super Israel.

27. Et conversus est Samuel ut abiret: ille autem

ap-

18. Et misit te Jehovah 21 per viam, dixitq; *tibi* vade, perde peccatores, *nempe* Amalec, & pugna contra eum, donec consumpserint ipsi eos.

19. Et utquid non 22 paruisti voci Jehovæ, sed divertisti ad spolia, ac *ita* fecisti malum in oculis Jehovæ.

20. Respondit Saul 23 Semueli, Imo obtemperavi voci Jehovæ, & ambulavi per viam per quam misit me Jehovah, & adduxi Agag regem Amalec & 24 Amalecitas perdidi.

21. Tulit autem populus 25 de spoliis pecorum & boum præcipua anathematis ad immolandum Jehovæ Deo tuo in Gilgal.

22. Dixit autem Semuel, Nunquid voluntas Jehovæ *est* in holocaustis & victimis, 26 ut in obtemperando voci Jehovæ? ecce parere, quã sacrificium, melius est: auscultare, quã adeps arietum.

23. Quia *sicut* peccatum divinationis *est* rebellio, 27 & Idolum & theraphim transgredi: eo quod contempsisti verbum Jehovæ, abjecit te ne sis rex.

24. Tunc dixit Saul ad Semuelem, Peccavi, quia transgressus sum 28 sermonem Jehovæ: & verba tua: nam timui populum, & 29 parui voci eorum.

25. Nunc ergo 30 parce obsecro peccato meo, & revertere mecum & adorabo Jehovam.

26. Dixitq; Semuel ad Saulem, Non revertar tecum: quia 31 projecisti verbum Jehovæ, te quoq; projecit Jehovah ne sis rex super Israelem.

27. Quumq; convertisset se Semuel ut abiret, arripuit o-

ram

18. Vnd der HERR sandte dich auff den weg / vnd sprach / Zeuch hin / vnd verbanne die Sünder / die Amalekiter / vnd streite wider sie / biß du sie vertilgest.

19. Warumb hastu nicht gehorcht des HERRN stim? Sondern hast dich zum raub gewand / vnd vbel gehandelt für den augen des HERRN.

20. Saul antwortet Samuel / Hab ich doch der stim des HERRN gehorchet / vnd bin hingezogen des weges / den mich der HERR sandte / vnd hab Agag der Amalekiter könig bracht / vnd die Amalekiter verbannet.

21. Aber das volck hat des raubs genomen / schafe vnd rinder / das beste vnter dem verbandten / dem HERRN deinem Gott zu opffern in Gilgal.

22. Samuel aber sprach / Meinstu / das der HERR lust habe am opffer vnd brandopffer / als am gehorsam der stimme des HERRN? Sihe / gehorsam ist besser denn opffer / vnd auffmercken besser denn das fett von widdern.

23. Denn vngehorsam ist ein zeuberey sünde / vnd widerstreben ist Abgötterey vnd Götzendienst. Weil du nu des HERRN wort verworffen hast / Hat er dich auch verworffen / das du nicht könig seiest.

24. Da sprach Saul zu Samuel / Ich habe gesündiget / das ich des HERRN befehl vnd deine wort vbergangen habe / denn ich fürchte das volck / vnd gehorchet jrer stim.

25. Vnd nu vergib mir die sünde / vnd kere mit mir vmb / das ich den HERRN anbete.

26. Samuel sprach zu Saul / Ich wil nicht mit dir vmbkeren / denn du hast des HERrn wort verworffen / vnd der HERR hat dich auch verworffen / das du nicht könig seiest vber Israel.

27. Vnd als sich Samuel vmbwand / das er weggienge / er-

21. in viam, & d. v. & anathematizabis p. A. & pugnabis in eum usq; consumere ipsos eos.
22. audivisti in vocem J. & declinasti ad spolium.
23 ad Samuelem: quia audivi in vocem J. & a. in via, quá misit me J.
24. Amalec anathematizavi.
25. de spolio gregis & armenti initium anath.
26. sicut audire in vocem Jeh. ecce, audire præ sacrificio bonum (Chald. *auscultatio verbi Domini bona est præ oblatione sanctitatum*) *attendere, præ adipe ar.*
27. & iniquitas, & t. t. eo quod reprobasti v. J. & reprobavit te à rege.
28. os Jeh.
29. audivi in vocem eorum.
30. tolle obs. peccatum meum, & r. m. & incurvabo me Jeh.
31. reprobasti v. J. & reprobavit te ab existendo re-

ergreiff er jn bey eim zipffel seines rocks/ vnd er zureis.

28. Da sprach Samuel zu jm/ Der HERR hat das königreich Jsrael heute von dir gerissen/ vnd deinem nehesten gegeben/ der besser ist denn du.

29. Auch leugt der Held in Jsrael nicht/ vnd gerewet jn nicht / Denn er ist nicht ein mensch das jn etwas gerewen solt.

30. Er aber sprach/ Jch hab gesündiget. Aber ehre mich doch jtzt für den eltesten meines volcks vnd fur Jsrael/vnd kere mit vmb / das ich den HERRN deinen Gott anbete.

31. Also keret Samuel vmb/ vnd folget Saul nach / das Saul den HERRN anbetet.

32. Samuel aber sprach/ Lasst her zu mir bringen Agag der Amalekiter könig. Vnd Agag gieng zu jm getrost/vnd sprach/ Also muß man des tods bitterkeit vertreiben.

33. Samuel sprach/ Wie dein schwert weiber jrer kinder beraubt hat / Also sol auch deine mutter kinder beraubt sein vnter den weibern. Also zuhieb Samuel den Agag zu stücken / für dem HERRN in Gilgal.

34. Vnd Samuel gieng hin gen Ramath. Saul aber zog hinauff zu seinem hause zu Gibea Saul.

538: 35. Vnd Samuel sahe Saul fürder nicht mehr biß an den tag seines tods. Aber doch trug Samuel leide vmb Saul/ das den HERRN gerewet hatte / das er Saul zum könige vber Jsrael gemacht hatte.

32. *bono præ te.*

33. *ipse ad pænitendum & dixit.*

34. *& incurvabo me Jehova Deo tuo. & reversus est S. post Saul, & incurvavit se S. Jehova.*

35. *accedere facite.*

36. *declinavit. sc. ad me.*

37. *& non addidit S. videre S. usq; ad diem mortis ejus.*

38. *ad Saul: & Jehovam pœnituit* Chald. *Dominus reversus est cum VERBO suo.*

Das XVI. Cap.

Vnd der HERR sprach zu Samuel/ Wie lange tregestu leide vmb Saul/ den ich verworffen habe / das er nicht könig sey vber Jsrael? Fülle dein horn mit öle/ vnd gehe hin/

Cap. 16.

1. *usque quo tu lugens (fies) ad S. & ego reprobavi eum à regnando.*

ram pallii ejus, & scissa est.

18. Tum dixit ad eum Semuel, scidit Jehovah regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo 32 meliori te.

19. Et etjam fortitudo Israelis non mentietur, nec pœnitudine ducetur: non enim homo 33 est, ut pœniteat illum.

30. Ait ille, peccavi: nunc honora me quæso coram senioribus populi mei, & coram Israele, & revertere mecum, 34 ut adorem Jehovam Deum tuum.

31. Reversus itaq; Semuel, sequutusq; est Saulem, & adoravit Saul Jehovam.

32. Dixit autem Semuel, 35 adducite ad me Agag regẽ Amalec. Et ivit ad eum Agag *cum* deliciis. dixitq; Agag, verè 36 venit amaritudo mortis.

33. Et ait Semuel, quemadmodum orbavit mulieres gladius tuus, sic orbabitur præ mulieribus mater tua. Et in frusta concidit Samuel Agag coram Jehova in Gilgal.

34. Abiit vero Semuel in Ramah: Saul vero ascendit in domum suam in Gibah Saulis.

35. 37 Neq; ultra Semuel vidit Saulem usq; *ad* diem, quo mortuus est: lugebat enim Semuel 38 Saulem: Jehovam autem pœnituit quod regnare fecisset Saulem super Israelem.

CAP. XVI.

Dixit autem Jehovah ad Semuelem 1 quousq; tu luges Saulem, quum ego reprobaverim eum, ne regnet super Israelem? imple cornu tuum oleo, & veni, mittam te ad I-

sai

apprehendit summitatem pallii ejus, quæ & scissa est.

28. Et ait ad eum Samuel, Scidit Dominus regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.

29. Porrò Triumphator in Israel non parcet, & pœnitudine nõ flectetur: neque enim homo est ut agat pœnitentiam.

30. At ille ait, Peccavi: sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel, & revertere mecum, ut adorem Dominum Deum tuum.

31. Reversus ergo Samuel secutus est Saulem: & adoravit Saul Dominum.

32. Dixitq; Samuel, adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pinguissimus tremens. Et dixit Agag, Siccine separat amara mors?

33. Et ait Samuel, sicut fecit absq; liberis mulieres gladius tuus, sic absq; liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frusta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.

34. Abiit autem Samuel in Ramatha: Saul verò ascendit in domum suam in Gabaa.

35. Et non vidit Samuel ultrà Saul usque ad diem mortis suæ, veruntamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat, quod constituisset regem Saul super Israel.

CAP. XVI.

Dixitq; Dominus ad Samuelem, usquequo tu luges Saul, cum ego projecerim eum ne regnet super Israel? imple cornu tuum oleo, & veni, ut mittam te

ad

ἐπελάβετο Σαοὺλ τοῦ πτερυγίου τοῦ διπλοΐδος αὐτοῦ, καὶ διέῤῥηξεν αὐτό.

28. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Σαμουήλ· διέῤῥηξε Κύριος τὴν βασιλείαν σου ἀπὸ Ἰσραὴλ ἐκ χειρός σου σήμερον, καὶ δώσει αὐτὴν τῷ πλησίον σου τῷ ἀγαθῷ ὑπὲρ σέ.

29. Καὶ διαιρεθήσεται Ἰσραὴλ εἰς δύο, καὶ οὐκ ἀποστρέψει οὐδὲ μετανοήσει ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπός ἐστι τοῦ μετανοῆσαι.

30. Καὶ εἶπε Σαοὺλ, ἡμάρτηκα, ἀλλὰ δόξασόν με ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ μου καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἰσραήλ. καὶ ἀνάστρεψον μετ' ἐμοῦ καὶ προσκυνήσω Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

31. Καὶ ἀνέστρεψε Σαμουὴλ ὀπίσω Σαοὺλ, καὶ προσεκύνησε τῷ Κυρίῳ.

32. Καὶ εἶπεν Σαμουὴλ, προσαγάγετέ μοι τὸν Ἀγὰγ βασιλέα Ἀμαλήκ. καὶ προσῆλθεν πρὸς αὐτὸν Ἀγὰγ τρέμων. καὶ εἶπεν ὁ Ἀγάγ· εἰ οὕτως πικρὸς ὁ θάνατος.

33. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς Ἀγάγ, καθὼς ἠτέκνωσε γυναῖκας ἡ ῥομφαία σου, οὕτως ἀτεκνωθήσεται ἐκ γυναικῶν ἡ μήτηρ σου. καὶ ἔσφαξε Σαμουὴλ τὸν Ἀγὰγ ἐνώπιον Κυρίου ἐν Γαλγάλοις.

34. Καὶ ἀπῆλθε Σαμουὴλ εἰς Ἀρμαθέμ· καὶ Σαοὺλ ἀνέβη εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς τὸν βουνόν.

35. Καὶ οὐ προσέθετο Σαμουὴλ ἰδεῖν τὸν Σαοὺλ ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτοῦ ὅτι ἐπένθει Σαμουὴλ ἐπὶ Σαοὺλ, καὶ Κύριος μετεμελήθη ὅτι ἐβασίλευσε τὸν Σαοὺλ ἐπὶ Ἰσραήλ.

Κεφαλ. ιϛ.

Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Σαμουήλ· ἕως πότε πενθεῖς σὺ ἐπὶ Σαοὺλ, κἀγὼ ἀπῶσμαι αὐτὸν τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐπὶ Ἰσραήλ; πλῆσον τὸ κέρας σου ἐλαίου, καὶ δεῦρο ἀποστείλω σε ἕως Βηθλε-

ἐμ

Agag in frusta dissectus.

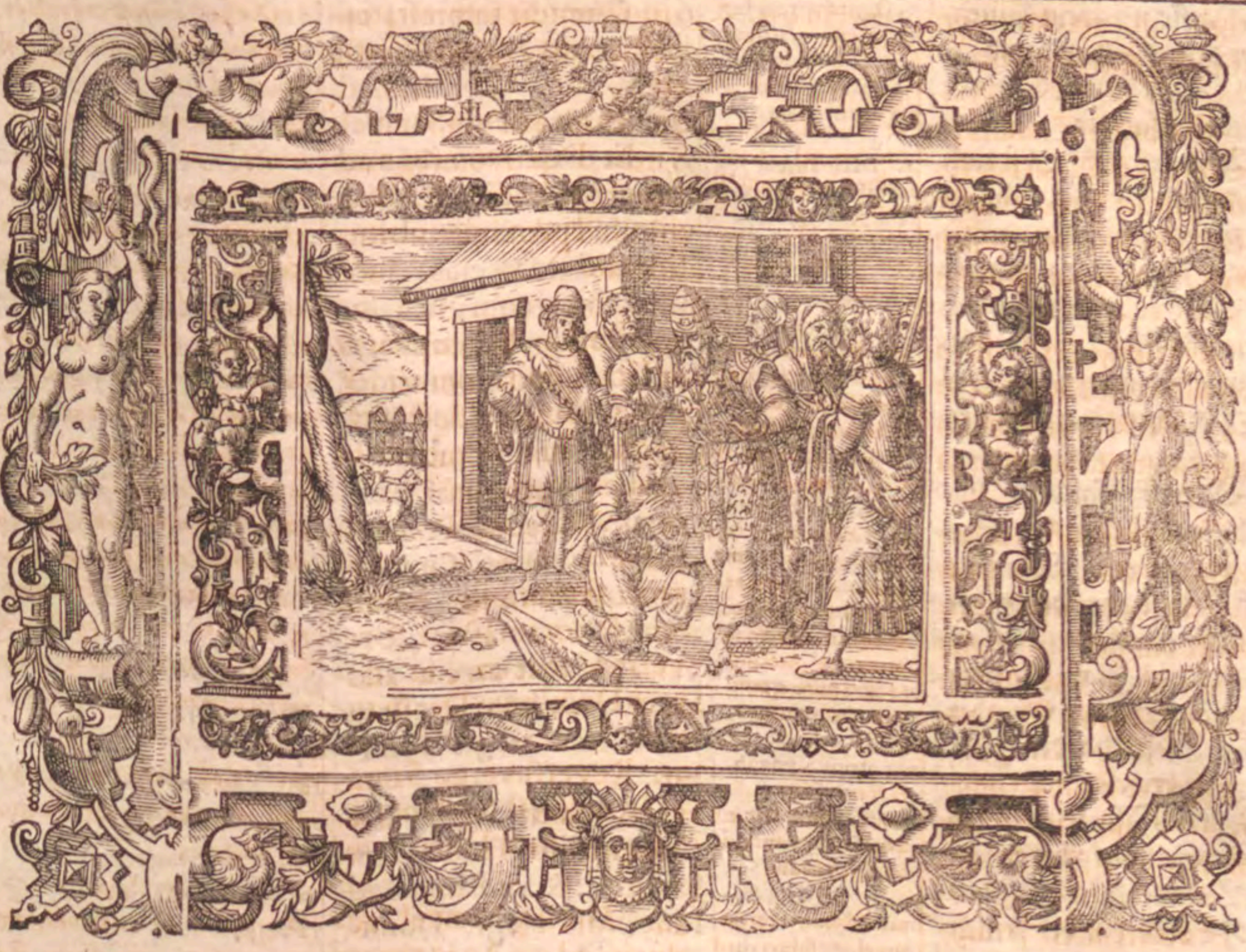

ἐμὲ πρὸς Ιεσσαί, ὅτι ἑώρακα ἐν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἐμοὶ εἰς βασιλέα.

2. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ, πῶς πορευθῶ; καὶ ἀκούσεται Σαοὺλ, καὶ ἀποκτενεῖ με. καὶ εἶπε Κύριος, λάβε εἰς τὴν χεῖρά σου δάμαλιν βοῶν, καὶ ἐρεῖς, θῦσαι τῷ Κυρίῳ ἥκω.

3. Καὶ καλέσεις τὸν Ιεσσαὶ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εἰς τὴν θυσίαν, καὶ γνωριῶ σοι ἃ ποιήσεις. καὶ χρίσεις μοι ὃν ἂν εἴπω πρὸς σέ.

4. Καὶ ἐποίησε Σαμουὴλ πάντα ὅσα ἐλάλησε Κύριος. καὶ ἦλθεν εἰς Βηθλεέμ, καὶ ἐξέστησαν οἱ πρεσβύτεροι τῆς πόλεως τῇ ἀπαντήσει αὐτοῦ. καὶ εἶπον, εἰρήνη ἡ εἴσοδός σου;

5. Καὶ εἶπεν, εἰρήνη· θῦσαι τῷ Κυρίῳ ἥκω· ἁγιάσθητε καὶ ἀνακλίθητε μετ' ἐμοῦ σήμερον εἰς τὴν θυσίαν. καὶ ἡγίασε τὸν Ιεσσαὶ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐκάλησεν αὐτοὺς εἰς τὴν θυσίαν.

Καὶ

ad Isai Bethlehemitem: providi enim in filiis ejus mihi regem.

2. Et ait Samuel, Quomodo vadam? audiet enim Saul, et interficiet me. Et ait Dominus, Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices, Ad immolandum Domino veni.

3. Et vocabis Isai ad victimam, & ego ostendam tibi quid facias, & unges quencunque monstravero tibi.

4. Fecit ergo Samuel sicut locutus est ei Dominus. Venitque in Bethlehem, & admirati sunt seniores civitatis occurrentes ei, dixeruntque, Pacificusne est ingressus tuus?

5. Et ait, Pacificus: ad immolandum Domino veni, sanctificamini, & venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo Isai & filios ejus, & vocavit eos ad sacrificium.

Cùm-

sai Bethlehemitam: providi enim 2 de filiis ejus mihi regem.

2. Ait illi Semuel, Quomodo vadam? audiet Saul, & interficiet me. Respondit Jehovah, vitulam 3 boum tolles in manu tua, dicesq;, ad immolandum Jehovæ veni.

3. Et 4 invitabis Isai ad victimam, & ego indicabo tibi quid facturus sis: ungesq; mihi quem dixero 5 tibi.

4. Semuel itaq; fecit quod dixerat Jehovah, & venit *in* Bethlehem: 6 commoti sunt autem seniores civitatis in occursum ejus, & dixerunt, Pacificusne est ingressus tuus?

5. Respondit, Pacificus: ad immolandum Jehovæ veni: sanctificate vos, 7 & venite mecum ad victimam. Et sanctificavit ipsum Isai, & filios ejus, 8 invitavitq; eos ad victimam.

Quum

hin/ ich wil dich senden zu dem Bethlehemiter Isai/ Denn vnter seinen sönen habe ich mir einen könig ersehen.

2. Samuel aber sprach/ Wie sol ich hingehen? Saul wirds erfaren/ vnd mich erwürgen. Der HErr sprach/ Nim ein kalb von den rindern zu dir/ vnd sprich.

3. Ich bin komen dem HERRN zu opffern? Vnd solt Isai zum opffer laden/ Da wil ich dir weisen/ was du thun solt/ das du mir salbest/ welchen ich dir sagen werde.

4. Samuel thet wie jm der HERR gesagt hatte/ vnd kam gen Bethlehem. Da entsatzten sich die eltesten der stadt/ vnd giengen jm entgegen/ vnd sprachen/ Ists friede/ das du komest?

5. Er sprach/ Ja ich bin komen dem HERRN zu opffern/ Heiliget euch/ vnd kompt mit mir zum opffer. Vnd er heiliget den Isai vnd seine söne/ vnd lud sie zum opffer.

Da

2. in filiis ejus m. r. & ait S. quom. v. & audiet S. & i. m. & dixit 3.

3. bovis.

4. vocabis ad Isai in vict.

5. ad te. & fecit S. quod.

6. & trepidaverunt &c. & dixit (sc. qui omnium primus & pracipuus erat) paxne (sc. est) ingredi tuum? & dixit: pax.

7. & venietis.

8. & vocavit e ad vict.

& fuit in veniendo ipsos, & vidit Eliabum.

9. videbit (i. aspicere solet) homo, quia ho. videbit ad oculos & Ieh. videbit ad cor. Et clamavit I. ad Abi

10. & dixit, etiā in hoc (sic infra) nō el. 7.

11. non elegit Iehovah in istis.

12. & dixit: reliquus est parvus & ecce pascens (sc. est) in grege.

13. quia non circumsedebimus usq; venire eum huc.

14. & ipse r. simul pulcher oculis, & bonus visu.

15. ipse.

16. prosperavit (vel irruit) sp. I. ad D. à d. i. & supra.

17. turbavit.

18. turbans te.

6. Da sie nu erein kamen/ sahe er den Eliab an/ vnd gedacht/ Ob für dem HERRN sey sein Gesalbter.

7. Aber der HERR sprach zu Samuel/ Sihe nicht an seine gestalt noch seine grosse person/ Ich habe jn verworffen. Denn es gehet nicht wie ein mensch sihet/ ein mensch sihet was für augen ist/ der HERR aber sihet das hertz an.

8. Da rieff Isai dem Abinadab/ vnd ließ jn für Samuel vbergeben. Vnd er sprach/ Diesen hat der HErr auch nicht erwelet.

9. Da ließ Isai für vber gehen Samma. Er aber sprach/ Diesen hat der HErr auch nicht erwelet.

10. Da ließ Isai seine sieben söne für Samuel vbergehen. Aber Samuel sprach zu Isai/ Der HERR hat der keinen erwelet.

11. Vnd Samuel sprach zu Isai/ Sind das die knaben alle? Er aber sprach/ Es ist noch vbrig der kleinest/ vnd
619 : sihe/ er hütet der schaff. Da sprach Samuel zu Isai/ Sende hin/ vnd laß jn holen/ denn wir werden vns nicht setzen/ biß er hieher kome.

12. Da sandt er hin vnd ließ jn holen / vnd er war braunlicht/ mit schönen augen vnd guter gestalt. Vnd der HERR sprach/ Auff/ vnd salbe jn/ denn der ists.

13. Da nam Samuel sein ölehorn/ vnd salbet jn/ mitten vnter seinen brüdern. Vnd der Geist des HERRN geriet vber David von dem tag an vnd fürder. Samuel aber macht sich auff/ vnd gieng gen Rama.

14. Der Geist aber des HERRN weich von Saul/ vnd ein böser geist vom HERRN macht jn seer vnruhig.

15. Da sprachen die knechte Saul zu jm/ Sihe/ ein böser geist von Gott macht dich seer vnrugig.

16. Vnser herr sage seinen knechten die für im stehen/ das sie einen man suchen/ der auff

der

6. Quum autem intgressi essent, aspexit Eliab, & dixit, Certe coram Jehovah *est* christus ejus.

7. Dixit autem Jehovah ad Semuelem, Ne respicias ad formam ejus, & ad altitudinem staturę ejus, quia rejeci eum: nam non, quod 9 aspicit homo: homo enim aspicit *quæ sunt* præ oculis & Jehovah aspicit *quæ sunt* in corde.

8. Accersivit igitur Isai Abinadab, & transire fecit eum coram Semuele. 10 qui dixit, Etjam hunc non elegit Jehovah.

9. Transire quoq; fecit Isai Sammah, & dixit, etjam hunc non elegit Jehovah.

10. Transire fecit itaq; Isai septem filios suos coram Semuele: dixitq; Semuel ad Isai, 11 Neq; istos elegit Jehovah.

11. Tandem dixit Semuel ad Isai, suntne finiti pueri? 12 Respondit, adhuc restat minor, & ecce pascit oves. Tum dixit Semuel ad Isai, Mitte & tolle eum: 13 non enim discumbemus, donec ille venerit huc.

12. Misit ergo, & introduxit eum: 14 eratq; ille rufus, cum nitore oculorum *erat*, & decorus visu. Et ait Jehovah, Surge, unge eum, quia iste 15 est.

13. Accepit igitur Semuel cornu olei, & unxit eum in medio fratrum suorum: & 16 mansit Spiritus Jehovæ super Davidem à die illa & deinceps: surrexitq; Semuel, & abiit in Ramah.

14. Spiritus autem Jehovæ recessit à Saule, & 17 terruit eum spiritus malus à Jehova.

15. Dixerunt autem servi Saul ad eum, Ecce, nunc spiritus Dei malus 18 terret te.

16. Dicat quæso dominus noster, & servi tui *qui sunt* coram te, quærent vi-

rum

6. Cumque ingressi essent, vidit Eliab, & ait, Num coram Domino est christus ejus?

7. Et dixit Dominus ad Samuelem, Ne respicias vultum ejus neque altitudinem staturæ ejus: quoniam abjeci eum, nec juxta intuitum hominis ego judico: homo enim videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor.

8. * Et vocavit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit, nec hunc elegit Dominus.

9. Adduxit autem Isai Samma, de quo ait, etiam hunc non elegit Dominus.

10. Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele: & ait Samuel ad Isai, Non elegit Dominus ex istis.

11. Dixitque Samuel ad Isai, Nunquid jam completi sunt filii? Qui respondit, Adhuc reliquus est parvulus, & pascit oves. Et ait Samuel ad Isai, mitte, & adduc eum: nec enim discumbemus prius quàm huc ille veniat.

12. Misit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoraque facie: & ait Dominus, Surge, & unge eum: ipse est enim.

13. Tulit ergo Samuel cornu olei, & unxit eum in medio fratrum ejus: & * directus est Spiritus Domini à die illa in David, & deinceps: surgensque Samuel abiit in Ramatha.

14. Spiritus autem Domini recessit a Saul, & exagitabat eum spiritus nequam, à Domino.

15. Dixeruntque servi Saul ad eum, Ecce spiritus Dei malus exagitat te.

16. Jubeat dominus noster, & servi tui qui corā te sunt, quęrent hominem

sci-

6. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτοὺς, καὶ εἶδε τὸν Ελιαβ, καὶ εἶπεν, ἀλλ' ἢ ἐνώπιον Κυρίου ὁ χριστὸς αὐτοῦ;

7. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Σαμουήλ, μὴ προσχῇς εἰς τὴν ὄψιν αὐτοῦ μηδὲ εἰς τὴν ἕξιν τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, ὅτι ἐξουδένωκα αὐτόν, ὅτι οὐχ ὡς ἂν ἴδῃ ἄνθρωπος, οὕτως ὄψεται ὁ Θεός. ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὄψεται εἰς πρόσωπον, ὁ Θεὸς ἢ εἰς καρδίαν.

8. Καὶ ἐκάλεσε Ιεσσαὶ τὸν Αμιναδαβ, καὶ παρῆλθε κατὰ πρόσωπον Σαμουήλ, καὶ εἶπεν· οὐδὲ τοῦτον ἐξελέξατο ὁ Κύριος.

9. Καὶ παρήγαγεν Ιεσσαὶ τὸν Σαμμά, καὶ εἶπεν· οὐδὲ ἐν τούτῳ ἐξελέξατο ὁ Κύριος.

10. Καὶ παρήγαγεν Ιεσσαὶ τοὺς ἑπτὰ υἱοὺς αὐτοῦ ἐνώπιον Σαμουήλ, καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς Ιεσσαί, οὐκ ἐξελέξατο Κύριος ἐν τούτοις.

11. Καὶ εἶπεν Σαμουὴλ πρὸς Ιεσσαί. μὴ ἐκλέλοιπε τὰ παιδάριά σου; καὶ εἶπεν Ιεσσαί, ἔτι ἐστὶν ὁ μικρότερος. καὶ ἰδοὺ ποιμαίνει ἐν τῷ ποιμνίῳ. καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς Ιεσσαί, ἀπόστειλον καὶ λάβε αὐτόν, ὅτι οὐ μὴ κατακλιθῶμεν ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν ἐνταῦθα.

12. Καὶ ἀπέστειλεν καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν ἐνώπιον Σαμουήλ. καὶ αὐτὸς ἦν πυρράκης μετὰ κάλλους ὀφθαλμῶν, καὶ ἀγαθὸς τῇ ὁράσει. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Σαμουήλ· ἀνάστα χρῖσον αὐτόν, ὅτι οὗτός ἐστι.

13. Καὶ ἔλαβε Σαμουὴλ τὸ κέρας τοῦ ἐλαίου, καὶ ἔχρισεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. καὶ ἐφήλατο Πνεῦμα Κυρίου ἐπὶ Δαυὶδ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ἐπέκεινα. καὶ ἀνέστη Σαμουὴλ καὶ ἀπῆλθεν εἰς Αρμαθέμ.

14. Καὶ Πνεῦμα Κυρίου ἀπέστη ἀπὸ Σαοὺλ, καὶ ἔπνιγεν αὐτὸν πνεῦμα πονηρὸν παρὰ Κυρίου.

15. Καὶ εἶπον οἱ παῖδες Σαοὺλ πρὸς αὐτόν, ἰδοὺ πνεῦμα πονηρὸν παρὰ Κυρίου πνίγει σε·

16. Εἰπάτωσαν δὴ κύριε οἱ δοῦλοί σου ἐνώπιόν σου, καὶ ζητησάτωσαν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν ἄν-

δρα

* Psal. 7. v. 10.

* 2. Reg. 7. v. 8. Psal. 78. v. 70. & 89 v. 21. Actor. 13. v. 21.

Sauli dæmonio agitato David chitarœdus adjungitur.

δρα εἰδότα ψάλλειν ἐν κινύρᾳ. καὶ ἔσται ἐν τῷ εἶναι ἐπὶ σοὶ πνεῦμα πονηρὸν παρὰ Θεοῦ, καὶ ψαλεῖ ἐν τῇ κινύρᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀγαθόν σοι ἔσται.
17. Καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς τοὺς παῖδας αὐτοῦ· ἴδετε δή μοι ἄνδρα ἀγαθῶς ψάλλοντα, καὶ εἰσαγάγετε αὐτὸν πρός με.
18. Καὶ ἀπεκρίθη εἷς τῶν παίδων αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, ἰδοὺ ἑώρακα υἱὸν τοῦ Ἰεσσαὶ ἐν τῇ Βηθλεὲμ ἐπιστάμενον ψάλλειν, καὶ ὁ ἀνὴρ συνετός, καὶ ὁ ἄνθρωπος πολεμιστὴς δυνατὸς ἰσχύϊ, καὶ σοφὸς ἐν λόγῳ, καὶ ἀγαθὸς τῷ εἴδει, καὶ Κύριος μετ᾽ αὐτοῦ.
19. Καὶ ἀπέστειλε Σαοὺλ ἀγγέλους πρὸς Ἰεσσαὶ λέγων· ἐξαπόστειλον πρός με Δαυὶδ τὸν υἱόν σου τὸν ἐν τῷ ποιμνίῳ.
20. Καὶ ἔλαβεν Ἰεσσαὶ ὄνον, καὶ ἐπέθηκεν αὐτῷ γόμορ ἄρτων, καὶ ἀσκὸν οἴνου, καὶ ἔριφον αἰγῶν ἕνα, καὶ ἐξαπέστειλεν ἐν χειρὶ Δαυὶδ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ πρὸς Σαούλ.
21. Καὶ εἰσῆλθε Δαυὶδ πρὸς Σαούλ, καὶ ἔστη ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἠγάπησεν αὐτὸν Σαοὺλ σφόδρα. καὶ ἐγένετο αὐτῷ Δαυὶδ αἴρων τὰ σκεύη αὐτοῦ.
22. Καὶ ἀπέστειλε Σαοὺλ πρὸς Ἰεσσαὶ λέγων· παριστάσθω δὴ Δαυὶδ ἐνώπιόν μου, ὅτι εὗρε χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς μου.
23. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι πνεῦμα Θεοῦ πονηρὸν πνεῦμα ἐπὶ Σαούλ, καὶ ἐλάμβανε Δαυὶδ τὴν κινύραν, καὶ ἔψαλλεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνέψυχε Σαούλ, καὶ ἀγαθὸν ἦν αὐτῷ, καὶ ἀφίστατο ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρόν.

Dei (sc. malum) s.s. & s. 30. respiratio.

scientem psallere cithara, ut quando arripuerit te spiritus Domini malus, psallat manu sua, & levius feras.
17. Et ait Saul ad servos suos, Providete ergo mihi aliquem bene psallentem, & adducite eum ad me.
18. Et respondens unus de pueris, ait, Ecce vidi filium Isai Bethlehemitem scientem psallere, & fortissimum robore, & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum: & Dominus est cum eo.
19. Misit ergo Saul nuntios ad Isai dicens, Mitte ad me David filium tuum, qui est in pascuis.
20. Tulit itaque Isai asinum plenum panibus, & lagenam vini, & hœdum de capris unum, & misit per manum David filii sui Sauli.
21. Et venit David ad Saul, & stetit coram eo: at ille dilexit eum nimis, & factus est ejus armiger.
22. Misitque Saul ad Isai, dicens, Stet David in conspectu meo: invenit enim gratiam in oculis meis.
23. Igitur quandocunque spiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & levius habebat, recedebat enim ab eo spiritus malus.

rum scientem psallere 19 cum cithara: ut quum fuerit super te spiritus Dei malus, psallat manu sua, & bene sit tibi.
17. Dixit itaq; Saul 20 servis suis, providete quæso mihi virum bene scientem psallere, & adducite mihi.
18. Et respondit unus 21 è servis ac dixit, Ecce vidi filium ipsi Isai Bethhalahmitæ, scientem psallere, & potentem robore, ac 22 bellicosum, & prudentem, & formosum, & Jehovah *est* cum eo.
19. Misit itaq; Saul nuntios ad Isai 23 his verbis, Mitte ad me Davidem filium tuum, qui *est* 24 cum pecoribus.
20. Tulitq; Isai asinum *ferentem* panem, & utrem vini, & hœdum caprarum unum, misitq; 25 per manum Davidis filii sui ad Saulem.
21. 26 Quum autem venisset David ad Saulem, stetit coram eo: & dilexit eum plurimum, fuitq; ei 27 armiger.
22. Misit autem Saul ad Isai 28 qui dicerent, stet obsecro David coram me: quia invenit gratiam in oculis meis.
23. Fuit autem, 29 quum esset spiritus Dei super Saulem, tum sumebat David citharam, & psallebat manu sua: & 30 refrigerium erat Sauli, & benè erat illi, ac recedebat ab eo spiritus ille malus.

der harffen wol ſpilen kündte/ Auff das/ wenn der böſe geiſt Gottes vber dich kompt/ er mit ſeiner hand ſpiele/ das beſſer mit dir werde.
17. Da ſprach Saul zu ſeinen knechten/ Sehet nach einem man/ ders wol kan auff ſeitenſpiel/ vnd bringet jn zu mir.
18. Da antwortet der knaben einer/ vnd ſprach/ Sihe/ ich hab geſehen einen ſon Jſai des Bethlehemiten/ der kan wol auff ſeitenſpiel/ ein rüſtiger man vnd ſtreitbar/ vnd verſtendig in ſachen/ vnd ſchöne/ vnd der HERR iſt mit jm.
19. Da ſandte Saul boten zu Jſai/ vnd ließ jm ſagen/ Sende deinen ſon David zu mir/ der bey den ſchaffen iſt.
20. Da nam Jſai einen eſel mit brot vnd ein legel weins/ vnd ein zigenböcklin/ vnd ſandte es Saul durch ſeinen ſon David.
21. Alſo kam David zu Saul vnd dienete für jm/ vnd er gewan jn ſeer lieb/ vnd er ward ſein waffentreger.
22. Vnd Saul ſandte zu Jſai/ vnd ließ jm ſagen/ Laß David für mir bleiben/ denn er hat gnade funden für meinen augen.
23. Wenn nu der geiſt Gottes vber Saul kam/ ſo nam David die harffen/ vnd ſpielet mit ſeiner hand/ ſo erquicket ſich Saul/ vnd ward beſſer mit jm/ vnd der böſe geiſt weich von jm.

19. in eo, & erit in existendo super te spiritum D. malum, & (i. tunc) psallet in m. s.
20. ad servos s. videte. q. m. v. bonificantem psal. & adducetis ad me.
21. e pueris.
22. virū belli, & intelligentem verbi (i. rei, hoc est, rerū vel causarum sing. pro plur.) & virum formæ, et Jeh. cum eo Chal. VERBū Domini in auxilium ejus.
23. & dixit.
24. in grege. & accepit I. asinum panis.
25. in manu D.
26. & venit D. ad S. & st.
27. ferens vasa.
28. dicendo.
29. in existendo spiritum

Κεφαλ. ιζ΄.

ΚΑὶ συνάγουσιν οἱ Ἀλλόφυλοι τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν εἰς πόλεμον, καὶ συνάγονται εἰς Σοχὼ τῆς Ἰουδαίας· καὶ παρεμβάλλουσιν ἀναμέσον Σοχὼ καὶ ἀναμέσον Ἀζηκὰ ἐν Ἀφεσδομίν.

2. Καὶ Σαοὺλ καὶ οἱ ἄνδρες Ἰσραὴλ συνήχθησαν, ἐν παρενέ-

CAP. XVII.

COngregantes autem Philisthiim agmina sua in prælium, convenerunt in Socho Judæ: & castrametati sunt inter Socho & Azeca in finibus Dommim.

2. Porrò Saul & filii Israel congregati venerunt in

CAP. XVII.

CONgregaverunt autem Pelisthim 1 copias suas ad prælium, & congregati sunt *juxta* Sochoh quæ *est in* Jehudah: castrametatiq; sunt inter Sochoh 2 & Azecah in termino Dammim.

2. 1 Saul autem & viri Israel congregati, castrametati sunt

Das XVII. Cap.

DJe Philiſter ſamleten jr heer zum ſtreit/ vnd kamen zuſamen zu Socho in Juda/ vnd lagerten ſich zwiſchen Socho vnd Aſeka/ am ende Damim.

2. Aber Saul vnd die menner Jſrael kamen zuſamen/

Cap. 17.
1. castra sua.
2. & inter A. in fine D. et S. & vir Isr. congsunt, & c. s.

560:

in V. E. & ordinaverũt bellum.

3. stantes (erãt) ad montem h. & I. stantes ad m. hinc.

4. æris. sic infra. 5. squamarum ipsi indutus.

6. et flamma. 7. & ferens scutum vadens (erat) a. e.

8. egredi emini ad ordinandum bellum!

9. in servos. sic infra. 10. & (s. tum) eritis.

11. & audivit Saul &c. & consternati s.

vnd lagerten sich im eichgrunde/ vnd rüsteten sich zum streit gegen die Philister.

3. Vnd die Philister stunden auff einem berge jenseids/ vnd die Israeliter auff einem berge disseids / das ein thal zwischen jnen war.

4. Da trat erfür aus den lagern der Philister ein rise/ mit namen Goliath von Gath / sechs ellen vnd einer handtbreit hoch.

5. Vnd hatte ein ehern helm auff seinem heupt / vnd ein schupicht pantzer an / vnd das gewicht seines pantzers war fünff tausent sekel ertzs.

6. Vnd hatte ehern beinharnisch an seinen schenckeln/ vnd ein ehern schild auff seinen schuldern.

7. Vnd der schafft seines spiesses war wie ein weberbawm/ vnd das eisen seines spiesses hatte sechs hundert sekel eisens / vnd sein schildtreger gieng für jm her.

8. Vnd er stund vnd rieff zu dem zeug Israel/ vnd sprach zu jnen / Was seid jr ausgezogen euch zu rüsten in einen streit? Bin ich nicht ein Philister / vnd jr Sauls knechte? Erwelet einen vnter euch/ der zu mir erab kome.

9. Vermag er wider mich zu streiten / vnd schlegt mich/ So wollen wir ewr knechte sein. Vermag ich aber wider jn / vnd schlage jn / so solt jr vnser knechte sein / das jr vns dienet.

10. Vnd der Philister sprach/ Ich hab heuts tags dem zeuge Israel hohn gesprochen/ Gebt mir einen / vnd lasst vns miteinander streiten.

11. Da Saul vnd gantz Israel diese rede des Philisters höreten / entsatzten sie sich/ vnd furchten sich seer.

in valle Elah, & instruxerunt aciem in occursum Pelisthim.

3. Pelisthim vero 3 stabant super montem hinc, & Israelitæ stabant super montem inde: & vallis *erat* inter eos.

4. Et egressus est vir inter medius de castris Pelisthim, Goliath nomen ejus, de Gath: altitudo ejus *erat* sex cubitorum & palmi.

5. Et Galea 4 ærea super caput ejus, lorica quoq; 5 squamata induebatur: pondus autem loricæ *erat* quinq; millium seclorum æris.

6. Præterea lamina ærea *erat* super pedes ejus, & clypeus æreus inter humeros ejus.

7. Et hastile lanceæ ejus tanquam jugum liciatorium texentium: 6 ferrum vero lanceæ ejus *erat* sexcentorum seclorum ferri: 7 porro qui ferebat scutum, pergebat ante eum.

8. Et constitit, clamavitq; ad acies Israelis, ac dixit eis, Utquid 8 egressi estis ad instruendam aciem? nonne ego Pelisthæus *sum*, & vos servi Saulis? eligite ex vobis virum, & descendat ad me.

9. Si quiverit pugnare mecum, & percusserit me, tum erimus vobis 9 servi: si autem ego prævaluero illi, & percussero eum, 10 eritis nobis servi, & servietis nobis.

10. Ajebat præterea Pelisthæus, Ego probris affeci acies Israelis die hac, date mihi virum & pugnemus pariter.

11. 11 Quum autem audisset Saul & omnis Israel verba Pelisthæi hæc, territi sunt & timuerunt valde.

vallem Terebinthi, & direxerũt aciem ad pugnandum contra Philisthiim.

3. Et Philisthiim stabant super montem ex parte hac, & Israel stabat supra montem ex altera parte: vallisque erat inter eos.

4. Et egressus est vir spurius de castris Philistinorum nomine Goliath, de Geth, altitudinis sex cubitorum & palmi:

5. Et cassis ærea super caput ejus, & lorica hamata induebatur porrò pondus loricæ ejus, quinque millia siclorum æris erat:

6. Et ocreas æreas habebat in cruribus: & clypeus æreus tegebat humeros ejus.

7. Hastile autem hastæ ejus erat quasi liciatorium texentium. Ipsum autem ferrũ hastæ ejus sexcentos siclos habebat ferri: & armiger ejus antecedebat eum.

8. Stansque clamabat adversum phalangas Israel, & dicebat eis, Quare venistis parati ad prælium? Nunquid ego non sum Philisthæus, & vos servi Saul? Eligite ex vobis virum, & descendat ad singulare certamen.

9. Si quiverit pugnare mecum, & percusserit me, erimus vobis servi: si autem ego prævaluero, & percussero eum, vos servi eritis, & servietis nobis.

10. Et ajebat Philisthæus, Ego exprobravi agminibus Israel hodie, Date mihi virum, & ineat mecum singulare certamen.

11. Audiens autem Saul, & omnes Israelitę sermones Philisthęi hujuscemodi, stupebant, & metuebant nimis.

βαλον ἐν τῇ κοιλάδι τῆς δρυὸς οὗτοι καὶ οὗτοι, καὶ παρατάσσονται εἰς πόλεμον ἐξ ἐναντίας τῶν Ἀλλοφύλων.

3. Καὶ οἱ Ἀλλόφυλοι ἵστανται ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐντεῦθεν· καὶ Ἰσραὴλ ἵστανται ἐκ τοῦ ὄρους ἐντεῦθεν· καὶ ὁ αὐλὼν ἀναμέσον αὐτῶν.

4. Καὶ ἐξῆλθεν ἀνὴρ δυνατὸς ἐκ τῆς παρατάξεως τῶν Ἀλλοφύλων, Γολιὰθ ἦν ὄνομα αὐτῷ ἐκ Γέθ· ὕψος αὐτῷ τεσσάρων πηχέων καὶ σπιθαμῆς.

5. Καὶ περικεφαλαία χαλκῆ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ θώρακα ἁλυσιδωτὸν αὐτὸς ἐνδεδυκώς· καὶ ἦν ὁ σταθμὸς τοῦ θώρακος αὐτοῦ πέντε χιλιάδες σίκλων χαλκοῦ καὶ σιδήρου.

6. Καὶ αἱ κνημῖδες αὐτοῦ χαλκαῖ αἱ ἐπὶ τῶν σκελῶν αὐτοῦ· καὶ ἀσπὶς χαλκῆ ἀναμέσον τῶν ὤμων αὐτοῦ.

7. Καὶ ὁ κοντὸς τοῦ δόρατος αὐτοῦ ὡσεὶ μεσάντιον ὑφαινόντων, καὶ λόγχη ἡ ἐπ' αὐτῷ ἑξακοσίων σίκλων σιδήρου· καὶ ὁ αἴρων τὰ ὅπλα αὐτοῦ προεπορεύετο αὐτοῦ ἔμπροσθεν.

8. Καὶ ἔστη καὶ ἐβόησεν εἰς τὴν παράταξιν Ἰσραήλ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἵνα τί ἐκπορεύεσθε παρατάξασθαι εἰς πόλεμον ἐξ ἐναντίας ἡμῶν, οὐκ ἐγώ εἰμι Ἀλλόφυλος, καὶ ὑμεῖς Ἑβραῖοι τοῦ Σαούλ; ἐκλέξασθε ἑαυτοῖς ἄνδρα καὶ καταβήτω πρός με.

9. Καὶ ἐὰν δυνηθῇ πολεμῆσαι μετ' ἐμοῦ καὶ πατάξῃ με, ἐσόμεθα ὑμῖν εἰς δούλους· ἐὰν δὲ ἐγὼ καταδυναστεύσω αὐτοῦ καὶ πατάξω αὐτόν, ἔσεσθε ἡμῖν εἰς δούλους καὶ δουλεύσετε ἡμῖν.

10. Καὶ εἶπεν ὁ Ἀλλόφυλος, ἰδοὺ ἐγὼ ὠνείδισα τὴν παράταξιν Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ· δότε οὖν μοι ἄνδρα, καὶ μονομαχήσομεν ἀμφότεροι.

11. Καὶ ἤκουσε Σαοὺλ καὶ πᾶς Ἰσραὴλ τὰ ῥήματα τοῦ Ἀλλοφύλου ταῦτα, καὶ ἐξέστησαν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα.

12. Καὶ Δαυὶδ υἱὸς ἀνδρὸς Ἐφραθαίου οὗτος ἐκ Βηθλεὲμ Ἰούδα, καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἰεσσαί, καὶ αὐτῷ ὀκτὼ υἱοί· καὶ ὁ ἀνὴρ πρεσβύτερος ἐν ἡμέραις Σαοὺλ ἐληλυθὼς ἐν ἔτεσιν·

*Sup. 16. v. 1.

13. Καὶ ἐπορεύθησαν οἱ τρεῖς υἱοὶ Ἰεσσαὶ οἱ μείζονες ὀπίσω Σαοὺλ εἰς τὸν πόλεμον· καὶ ὄνομα τῶν υἱῶν αὐτοῦ τῶν πορευθέντων εἰς τὸν πόλεμον, Ἐλιὰβ ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ, καὶ ὁ δεύτερος Ἀμιναδάβ, καὶ ὁ τρίτος Σαμά.

14. Καὶ Δαυὶδ αὐτὸς ὁ νεώτερος· καὶ οἱ τρεῖς οἱ μείζονες ἐπορεύθησαν ὀπίσω Σαοὺλ.

15. Καὶ Δαυὶδ ἀπῆλθε, καὶ ἀνέστρεψεν ἀπὸ Σαοὺλ ποιμαίνειν τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν Βηθλεέμ.

16. Καὶ προσήγγιζεν ὁ Ἀλλόφυλος ὀρθρίζων καὶ ὀψίζων· καὶ ἐστηλώθη ἐναντίον Ἰσραὴλ τεσσαράκοντα ἡμέρας.

17. Καὶ εἶπεν Ἰεσσαὶ Δαυὶδ τῷ υἱῷ αὐτοῦ, λάβε δὴ τοῖς ἀδελφοῖς σου τὸ οἰφὶ τοῦ ἀλφίτου τούτου καὶ τοὺς δέκα ἄρτους τούτους, καὶ δράμε εἰς τὴν παρεμβολὴν πρὸς τοὺς ἀδελφούς σου.

18. Καὶ τὰς δέκα τρυφαλίδας τοῦ γάλακτος ταύτας εἰσοίσεις τῷ χιλιάρχῳ, καὶ τοὺς ἀδελφούς σου ἐπισκέψῃ εἰς εἰρήνην, καὶ ὅσα ἂν χρήζωσιν γνώσῃ.

19. Καὶ Σαοὺλ, καὶ αὐτοὶ, καὶ πᾶς ἀνὴρ Ἰσραὴλ ἐν τῇ κοιλάδι τῆς δρυὸς πολεμοῦντες μετὰ τῶν Ἀλλοφύλων.

20. Καὶ ὤρθρισε Δαυὶδ τοπρωὶ καὶ ἀφῆκε τὰ πρόβατα ἐπὶ φυλακῇ, καὶ ἔλαβε καὶ ἀπῆλθε καθὼς ἐνετείλατο αὐτῷ Ἰεσσαί· καὶ ἦλθεν εἰς τὴν στρογγύλωσιν καὶ τὴν δύναμιν τὴν ἐκπορευομένην εἰς τὴν παράταξιν· καὶ ἠλάλαξαν ἐπὶ τῷ πολέμῳ.

21. Καὶ παρετάξατο Ἰσραὴλ, καὶ Ἀλλόφυλοι παρέταξαν ἐκ τῆς ἐναντίας παρατάξεως.

22. Καὶ ἀφῆκεν Δαυὶδ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπὶ χεῖρα

12. David autem erat filius viri Ephrathæi, de quo * suprà dictum est, de Bethlehem Juda, cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul senex, & grandævus inter viros.

13. Abierunt autem tres filii ejus majores post Saul in prælium: & nomina trium filiorum ejus, qui perrexerunt ad bellum, Eliab primogenitus, & secundus Abinadab, tertius quoque Samma:

14. David autem erat minimus. Tribus ergo majoribus secutis Saulem,

15. Abiit David, & reversus est à Saul, ut pasceret gregem patris sui in Bethlehem.

16. Procedebat verò Philisthæus manè & vespere, & stabat quadraginta diebus.

17. Dixit autem Isai ad David filium suum, accipe fratribus tuis Ephi polentæ, & decem panes istos, & curre in castra ad fratres tuos,

18. Et decem formellas casei has deferes ad tribunum: & fratres tuos visitabis, si rectè agant: & cum quib' ordinati sunt, disce.

19. Saul autem, & illi, & omnes filii Israel, in valle Terebinthi pugnabant adversum Philisthiim.

20. Surrexit itaque David manè, & commendavit gregem custodi: & onustus abiit, sicut præceperat ei Isai. Et venit ad locum Magala, & ad exercitum, qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine.

21. Direxerat enim aciem Israel, sed & Philisthiim ex adverso fuerant præparati.

22. Derelinquens ergo David vasa, quæ attule-

12. David vero *erat* filius viri Ephrathæi iste, de Bethlehem Jehudah, 12 nomine Isai, cui *erant*. octo filii: is autem erat in diebus Saulis senex veniens inter homines.

13. Abierantq; tres filii Isai majores, abierant *inquam* post Saulem ad bellum: nomen autem trium filiorum ejus, qui perrexerant 13 ad bellum, Eliab primogenitus, & secundus ab illo Abinadab, tertius vero Sammah:

14. David verò 14 erat minor. tres itaq; majores *natu* abierant post Saulem:

15. David vero 15 ibat & revertebatur à Saule ad pascendum pecora patris sui *in* Bethlehem.

16. † Accessit autem Pelisthæus 16 veniendo mane atq; vesperi, & stetit quadraginta diebus.

17. Dixit autem Isai ad Davidem filium suum, Tolle nunc fratribus tuis Ephi polentæ hujus, ac 17 decem panes hos, & curre *ad* castra ad fratres tuos.

18. Decem autem 18 caseos lacteos istos perferes tribuno, & fratres tuos visitabis in pace, & pignus eorum tolles.

19. Saul autem & ipsi, 19 omnesq; viri Israel *erant* in valle Elah pugnantes 20 adversus Pelisthim.

20. Surgens igitur David summo mane, ac relicto grege custodi, oneravit sese, atq; abiit quemadmodum præceperat ei Isai: & pervenit ad vallum: exercitus autem egressus *fuerat* ad aciem, & vociferabantur in prælio.

21. Ordinaveratq; Israel & Pelisthim 21 aciem contra aciem.

22. Derelicta itaq; David sarcina, quã à se deposuerat in

12. David aber war eins Ephratischen mans son von Bethlehem Juda / der hieß Jsai/ der hatte acht söne/ vnd war ein alter man zu Sauls zeiten / vnd war betaget vnter den mennern.

13. Vnd die drey grösten söne Jsai waren mit Saul in streit gezogen/ vnd hiessen mit namen/ Eliab der erstgeborne/ AbiNadab der ander/ vnd Samma der dritte.

14. David aber war der jüngste. Da aber die drey eltesten mit Saul in krieg zogen/

15. Gieng David widerumb von Saul/ das er der schafe seines vaters hütet zu Bethlehem.

16. Aber der Philister trat erzu frü morgens vnd abends/ vnd stellet sich dar viertzig tage.

17. Jsai aber sprach zu seinem son David / Nim für deine brüder diese Epha sangen/ vnd diese zehen brot / vnd lauff ins heer zu deinen brüdern.

18. Vnd diese zehen frische kese/ vnd bringe sie dem heuptman / vnd besuche deine brüder / obs jnen wol gehe / vnd nim was sie dir befehlen.

19. Saul aber vnd sie vnd alle menner Jsrael waren im eichgrunde/ vnd stritten wider die Philister.

20. Da machte sich David des morgens frü auff / vnd ließ die schafe dem hüter / vnd trug vnd gieng hin / wie jm Jsai geboten hatte / vnd kam zur wagenburg. Vnd das heer war ausgezogen / vnd hatte sich gerüstet/ vnd schrien im streit.

21. Denn Jsrael hatte sich gerüstet / So waren die Philister wider jren zeug auch gerüstet.

22. Da ließ David das gefeß das er trug vnter dem

12. *& nomen ejus I. & ei o. f. & vir ille in d. S. senex, veniens (sc. in dies. i. grãdævus. Gen. 24. v. 1.) in hominibus.*

13. *in b. E. pr. & secundus ejus A.*

14. *ipse parvus.*

15. *vadẽs & revertens desuper S. ad p. gregem.*

16. *manicando & vesperando, & stitit se quadrag. (i. quatuor decades) diei.* 561

17. *decadem panis hujus.*

18. *formellas lactis illas adferes principi chiliadis.*

19. *et omnis vir Isr.*

20. *cum P. & manicavit Dav. in mane, & reliquit gregem super (juxta) custodientem, et tulit ea, & abiit.*

21. *aciem (vel, ordinem) in occursum aciei. & dereliquit D. vasa desuper se, super manu cust.*

vasorū, & cuc. (ad) aciem, & venit, & rogavit (optavit) fratribus s. ad pacem. 22. et ecce vir inter duo (sic v. 4) ascendens (sc. erat) Gol. 23. secundum verba hæc: et a. D. et omnis vir Is. in videndo eos v. il. & fug. 24. & dixit vir Israel. 25. ascendentem hunc? nam ad probra adficiendum I. ascendens & erit, virum, qui. &c. Rex opulentia magna. 26. stantes secū, dicendo. 27. Dorum viventiū? & dixit ei p. secundum verbum istud. 28. & audivit E. f. e. magnus in loquendo eo ad viros illos, & ir. &c. dixit ad quid hoc desc.? & super (juxta) quem reliq. parum pecudu illarum (numeri enallag.) in des.? 29. quia propter videre pr. 30. ipsū? & circumversus est ab (sc. illo, qui jam ...

562:

hüter der gefeß/ vnd lieff zu dem zeug / vnd gieng hinein/ vnd grüsset seine brüder.

23. Vnd da er noch mit jnen redet/ Sihe/da trat erauff der rise mit namen Goliath/ der Philister von Gath/ aus der Philister zeug / vnd redet wie vorhin/vnd David hörets.

24. Aber jederman in Israel/ wenn er den man sahe/ flohe er für jm / vnd furchte sich seer.

25. Vnd jederman in Israel sprach/ Habt jr den man gesehen erauff tretten? Denn er ist erauff getretten Israel hohn zusprechen. Vnd wer jn schlegt/ den wil der könig seer reich machen / vnd jm seine tochter geben/ vnd wil seines vaters hauß frey machen in Israel.

26. Da sprach David zu den mennern/ die bey jm stunden / Was wird man dem thun / der diesen Philister schlegt / vnd die schande von Israel wendet? Denn wer ist der Philister/ dieser vnbeschnittener / der den zeug des lebendigen Gottes hönet?

27. Da sagt jm das volck/ wie vorhin / So wird man thun dem/ der jn schlegt.

28. Vnd Eliab sein gröster bruder höret jn reden mit den mennern/ vnd ergrimmet mit zorn wider David / vnd sprach/ Warumb bistu erab komen? vnd warumb hastu die wenig schafe dort in der wüsten verlassen? Ich kenne deine vermessenheit wol / vnd deines hertzen boßheit / Denn du bist erab komen/ das du den streit sehest.

29. David antwortet/ Was hab ich denn nu gethan? Ist mirs nicht befohlen?

30. Vnd wand sich von jm/ gegen einē andern/ vnd sprach

wie

manu custodis impedimentorum, cucurrit *in* aciem: quumq; venisset, salutavit fratres suos pacificè.

23. Eo autem loquente cum eis, 22 ecce vir intermedius ascendebat (Goliath Pelisthæus nomen ejus, de Gath) de aciebus Pelisthinorum, & loquebatur 23 ejusmodi verba: & audivit David.

24. Omnes autem viri Israel quum vidissent virum illum, fugerunt à facie ejus, & timuerunt vehementer.

25. 24 Dixeruntq; Israelitæ *inter se*, Nū vidistis virum 25 hunc qui ascendit? nam ut probris afficiat Israelem ascendit: qui autem percusserit ipsum, ditabit eum rex divitiis magnis, & filiam suam dabit ei, & domum patris ejus faciet liberam in Israele.

26. Et dixit David ad viros 26 qui stabant juxta ipsum, his verbis, Quid fiet viro qui percusserit Pelisthæum istum, & abstulerit opprobrium ab Israele? quis *est* enim Pelisthæus incircumcisus iste, quod probris afficiat acies 27 Dei viventis?

27. Respondit ei populus eundem sermonem, dicendo, Sic fiet viro qui percusserit eum.

28. †28 Audiens autem Eliab frater ejus major *natu* illum loquentem cum viris illis, iratus est furor ejus in Davidem, & dixit, Cur huc descendisti, & apud quem reliquisti pauculas oves illas in deserto? ego novi superbiam tuam, & nequitiam cordis tui, 29 quod ut videres prælium, descendisti.

29. Et dixit David, Quid feci nunc? annon verbum 30 est?

30. Et divertit ab illo versus alium, cui loquutus est ut antea.

rat sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locū certaminis, & interrogabat si omnia rectè agerentur erga fratres suos.

23. Cumque adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius ascendēs, Goliath nomine, Philisthęus, de Geth, de castris Philisthinorum: & loquente eo hęc eadem verba audivit David.

24. Omnes autem Israelitæ, cùm vidissent virum, fugerunt à facie ejus, timentes eum valde.

25. Et dixit unus quispiam de Israel, Num vidistis virum hunc qui ascendit? ad exprobrandum enim Israeli, ascendit. Virum ergo qui percusserit eum, ditabit rex divitiis magnis, & filiam suam dabit ei, & domum patris ejus faciet absq; tributo in Israel.

26. Et ait David ad viros, qui stabant secum dicens, Quid dabitur viro, qui percusserit Philisthæum hunc, & tulerit opprobrium de Israel? quis est enim hic Philisthæus incircuncisus qui exprobravit acies Dei viventis?

27. Referebat autem ei populus eundem sermonem, dicens, Hæc dabuntur viro qui percusserit eum.

28. Quòd cum audisset Eliab frater ejus major, loquente eo cum aliis, iratus est contra David, & ait, Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oves illas in deserto? ego novi superbiam tuam, & nequitiā cordis tui: quia ut videres prælium, descendisti.

29. Et dixit David, Quid feci? nunquid non verbum est?

30. Et declinavit paululum ab eo ad alium: dixitque

τοῦ σκευοφύλακος, καὶ ἔδραμεν εἰς τὴν παράταξιν, καὶ ἦλθε καὶ ἠρώτησε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τὰ εἰς εἰρήνην.

23. Καὶ αὐτοῦ λαλοῦντος μετ' αὐτῶν, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὁ μεσαῖος ἀνέβαινεν, ὄνομα αὐτῷ Γολιὰθ ὁ Φιλισταῖος ἐκ Γὲθ ἐκ τῆς παρατάξεως τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ ἐλάλησε κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα· καὶ ἤκουσε Δαυίδ.

24. Καὶ πᾶς ἀνὴρ Ἰσραὴλ ἐν τῷ ἰδεῖν αὐτοὺς τὸν ἄνδρα ἐφοβήθησαν σφόδρα· καὶ ἔφυγον ἐκ προσώπου αὐτοῦ.

25. Καὶ εἶπεν ἀνὴρ ἐξ Ἰσραήλ, εἰ ἑωράκατε τὸν ἄνδρα τὸν ἀναβαίνοντα τοῦτον, ὅτι ὀνειδίσαι τὸν Ἰσραὴλ ἀνέβη; καὶ ἔσται ἀνὴρ ὃς ἂν πατάξῃ αὐτόν, πλουτιεῖ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς πλούτῳ μεγάλῳ, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ δώσει αὐτῷ, καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ποιήσει ἐλεύθερον ἐν Ἰσραήλ.

26. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς τοὺς ἄνδρας τοὺς συνεστηκότας αὐτῷ λέγων· τί ποιηθήσεται τῷ ἀνδρὶ ὃς ἂν πατάξῃ τὸν Ἀλλόφυλον ἐκεῖνον, καὶ ἀφέλῃ ὄνειδος ἀπὸ Ἰσραήλ; ὅτι τίς ἐστιν ὁ Ἀλλόφυλος ὁ ἀπερίτμητος οὗτος ὃς ὠνείδισε παράταξιν Θεοῦ ζῶντος;

27. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ λαὸς κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο λέγων· οὕτως ποιηθήσεται τῷ ἀνδρὶ ὃς ἂν πατάξῃ αὐτόν.

28. Καὶ ἤκουσεν Ἐλιὰβ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ μείζων ἐν τῷ λαλεῖν αὐτὸν πρὸς τοὺς ἄνδρας, καὶ ὠργίσθη θυμῷ Ἐλιὰβ ἐν τῷ Δαυίδ, καὶ εἶπεν· ἱνατί τοῦτο κατέβης, καὶ ἐπὶ τίνα ἀφῆκας τὰ μικρὰ πρόβατα ἐκεῖνα ἐν τῇ ἐρήμῳ; ἐγὼ οἶδα τὴν ὑπερηφανίαν σου καὶ τὴν κακίαν τῆς καρδίας σου, ὅτι ἕνεκεν τοῦ ἰδεῖν τὸν πόλεμον κατέβης.

29. Καὶ εἶπε Δαυίδ, τί ἐποίησα νῦν, οὐχὶ ῥῆμα ἐστίν;

30. Καὶ ἀπέστρεψεν ἀπ' αὐτοῦ εἰς μέρος ἕτερον, καὶ εἶπεν οὕτως·

καὶ

(D erat) apud se, ad contra alt. & dixit secundū verbum hoc.

ϗ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ κτ̀ τὸ ῥῆμα τὸ πρότερον.

31. Καὶ ἠκούσθησαν οἱ λόγοι Δαυὶδ οὓς ἐλάλησε· ϗ ἀνηγγέλησαν ἐνώπιον Σαούλ.

32. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Σαούλ, μὴ συμπεσέτω ἡ καρδία τοῦ κυρίου μου ἐπ' αὐτόν, ὅτι δοῦλός σου πορεύσεται ϗ πολεμήσει μετὰ τοῦ Ἀλλοφύλου τούτου.

33. Καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς Δαυίδ, οὐ μὴ δυνήσῃ πορευθῆναι πρὸς τὸν Ἀλλόφυλον τοῦτον τοῦ πολεμῆσαι πρὸς αὐτόν, ὅτι σὺ παιδάριον εἶ, αὐτὸς δὲ ἀνὴρ ἐπὶ πολεμιστὴς ἐκ νεότητος αὐτοῦ.

*Eccl. 47. v. 3.

34. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Σαούλ, ποιμαίνων ἦν ὁ δοῦλός σου ἐν τῷ ποιμνίῳ τῷ πατρὶ αὐτοῦ· ϗ ὅταν ἤρχετο λέων ἢ ἄρκτος, ϗ ἐλάμβανε πρόβατον ἐκ τῆς ἀγέλης.

35. Καὶ ἐξεπορευόμην κατόπισθεν αὐτοῦ, ϗ ἐπάταξα αὐτὸν ϗ ἐξέσπων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ϗ εἰ ἐπανίστατο ἐπ' ἐμὲ ἐκράτουν τοῦ φάρυγγος αὐτοῦ, ϗ ἐπάταξα αὐτὸν, ϗ ἐθανάτουν αὐτόν.

36. Καὶ τὸν λέοντα ϗ τὴν ἄρκτον ἔτυπτεν ὁ δοῦλός σου, καὶ ἔσται ὁ Ἀλλόφυλος οὗτος ὁ ἀπερίτμητος ὡς ἓν τούτων· ὃς ὠνείδισε παράταξιν Θεοῦ ζῶντος.

37. Καὶ εἶπε Δαυίδ, Κύριος ὁ Θεὸς ἐξείλετό με ἐκ στόματος τοῦ λέοντος ϗ ἐκ χειρὸς τῆς ἄρκτου, αὐτὸς ἐξελεῖταί με ἐκ χειρὸς τοῦ Ἀλλοφύλου τοῦ ἀπεριτμήτου τούτου· ϗ εἶπε Σαοὺλ πρὸς Δαυίδ, πορεύου ϗ ἔσται ὁ Κύριος μετὰ σοῦ.

38. Καὶ ἐνέδυσε Σαοὺλ τὸν Δαυὶδ τὸν μανδύαν αὐτοῦ, ϗ περικεφαλαίαν χαλκῆν ἐπέθηκεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ϗ ἐνέδυσεν αὐτὸν θώρακα.

39. Καὶ ἐζώσατο Δαυὶδ τὴν μάχαιραν αὐτοῦ ἐπάνω τοῦ θώρακος αὐτοῦ· ϗ ἐκοπίασε περιπατήσας Δαυὶδ ἐν τῷ βαδίζειν ἐν αὐτοῖς, ὅτι ἄπειρος ἦν· καὶ

que eundem ſermonem. Et reſpondit ei populus verbum ſicut prius.

31. Audita ſunt autem verba, quę locutus eſt David, & annuntiata in conſpectu Saul.

32. Ad quem cùm fuiſſet adductus, locutus eſt ei, Non concidat cor cujuſquam in eo: ego ſervus tuus vadam, & pugnabo adverſus Philiſthæum.

33. Et ait Saul ad David, Non vales reſiſtere Philiſthæo iſti, nec pugnare adverſus eum: quia puer es, hic autem vir bellator eſt ab adoleſcentia ſua.

34. *Dixitq; David ad Saul, Paſcebat ſervus tuus patris ſui gregem, & veniebat leo vel urſus, & tollebat arietem de medio gregis:

35. Et perſequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum: & illi conſurgebant adverſum me, & apprehendebā mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebamque eos.

36. Nam & leonem & urſum interfeci ego ſervus tuus: erit igitur & Philiſthæus hic incircunciſus, quaſi unus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium populi: quoniam quis eſt iſte Philiſthęus incircunciſus? qui auſus eſt maledicere exercitui Dei viventis.

37. Et ait David, Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu urſi, ipſe me liberabit de manu Philiſtæi hujus. Dixit autem Saul ad David, Vade, & Dominus tecum ſit.

38. Et induit Saul David veſtimentis ſuis, & impoſuit galeam æream ſuper caput ejus, & veſtivit eum lorica.

39. Accinctus ergo David gladio ejus ſuper veſtem ſuam, cœpit tentare ſi armatus poſſet incedere: nō enim habebat con-

tea. & reſponderunt ei populus juxta priorem ſermonem.

31. Audita ſunt ergo verba quæ dixerat David, & renuntiaverunt coram Saule: 31 qui aſſumpſit eum.

32. Dixitq; David ad Saulem, Ne concidat cor hominis 32 in ipſo: ſervuus tuus ibit, & pugnabit cum Peliſthæo iſto.

33. Et dixit Saul ad Davidem, Non poteris ire ad Peliſthęum iſtum, ut pugnes cum eo: quia puer 33 es, ipſe autem *eſt* vir bellator ab adoleſcentia ſua.

34. Reſpondit David Sauli, Paſtor erat ſervus tuus patri ſuo in pecoribus: & veniebat leo, & urſus & tollebat agnum de grege:

35. Egrediebar autem poſt eum, & percutiebam eum, eruebamq; ex ore ejus: 34 quumq; inſurgeret adverſum me, tum apprehendebam barbam ejus, & percutiebam eum, ac interimebam ipſum.

36 35 Leonem itaq;, ſed & urſum percuſſit ſervus tuus: erit ergo Peliſthæus incircumciſus iſte, 36 ut alter eorum: quia probris affecit acies Dei viventis.

37. Dixit præterea David, Jehovah qui eruit me de manu leonis, & de manu urſi, ipſe eruet me de manu Peliſthæi hujus. Tum dixit Saul ad Davidem, Vade, & 37 Jehovah *ſit* tecum.

38. Induit ergo Saul Davidem veſtibus ſuis, & poſuit galeam æream ſuper caput ejus, induitq; eum lorica.

39. Accinxit ſe præterea David gladio ſuo ſuper veſtes ſuas, 38 & tentavit ire: non enim periculum fecerat. dixit verò David ad Sau-

wie er vorhin geſagt hatte. Da antwortet jm das volck / wie vorhin.

31. Vnd da ſie die wort hõreten / die David ſagte / verkündigeten ſie es für Saul. Vnd er ließ jn holen.

32. Vnd David ſprach zu Saul / Es entfalle keinem menſchen das hertz vmb des willen / Dein knecht ſol hingehen / vnd mit dem Philiſter ſtreiten.

33. Saul aber ſprach zu David / Du kanſt nicht hingehen wider dieſen Philiſter / mit jm zu ſtreiten / Denn du biſt ein knabe / Dieſer aber iſt ein kriegsman von ſeiner jugent auff.

34. David aber ſprach zu Saul / Dein knecht hütet der ſchafe ſeines vaters / vnd es kam ein lewe vnd ein beer / vnd trug ein ſchaf weg von der herde.

35. Vnd ich lieff jm nach vnd ſchlug jn / vnd errettets aus ſeinem maul. Vnd da er ſich vber mich machet / ergreiff ich jn bey ſeinem bart / vnd ſchlug jn / vnd tödtet jn.

36. Alſo hat dein knecht geſchlagen / beide / den lewen vnd den beeren. So ſol nu dieſer Philiſter der vnbeſchnittene ſein / gleich wie der einer. Denn er hat geſchendet den zeuge des lebendigen Gottes.

37. Vnd David ſprach / Der HERR / der mich von dem lewen vnd beeren errettet hat / der wird mich auch erretten / von dieſem Philiſter.

38. Vnd Saul ſprach zu David / Gehe hin / der HErr ſey mit dir / vnd Saul zoch David ſeine kleider an / vnd ſetzt jm ein ehern helm auff ſein heupt / vnd legt jm ein pantzer an.

39. Vnd David gürtet ſein ſchwert vber ſeine kleider / vnd fieng an zu gehen / denn er hats nie verſucht. Da ſprach

& retulit e. p. verbum ſecundum verbum primum.

31. & accepit eum.

32. ſuper eum.

33. tu, & ipſe vir belli à pueritiis ſuis & dixit D. ad Saul &cet. in grege.

34. et ſurrexit ſuper me, et appr. in b. ejus.

35. etiam le. etiam ur.

36. ut unus ex illis.

37. Jeh. tecum. (Chald. VERBū Domini in auxilium tuum) & ind. &c. & dedit g. aris.

38. & volo it ire, quia non tentaverat.

39. potero ire in istis, quia non tentavi. & removit ea D. desuper se. 40. leves lap. d. t. & p. e. in vase pastorum, quod (sc. erat) illi, & in p. & funda ejus (sc. erat) in manu ejus. 41. & ivit P. vadens & appropinquans ad D. & v. i. ferens sc. a. e. & intuitus est P. & vidit D. & desp. e. quia erat puer & r. cum (s. simul) pul. a. 42. ego, quia tu veniens (sc. es) ad me in baculis. 43. in diis suis. 44. ad Davidē &c. volatils cœlorum & animalis agri.

363:

David zu Saul / Ich kan nicht also gehen / denn ich bins nicht gewonet / vnd legets von sich.

40. Vnd nam seinen stab in seine hand / vnd erwelet fünff glatte stein aus dem bach / vnd thet sie in die hirtentasche die er hatte / vnd in den sack / vnd nam die schleuder in seine hand / vnd macht sich zu dem Philister.

41. Vnd der Philister gieng auch einher / vnd macht sich zu David / vnd sein schildtreger für jm her.

42. Da nu der Philister sahe vnd schawet David an / veracht er jn / denn er war ein knabe / braunlicht vnd schön.

43. Vnd der Philister sprach zu David / Bin ich denn ein hund / das du mit stecken zu mir kompst? vnd fluchet dem David bey seinem Gott.

44. Vnd sprach zu David / Kom her zu mir / ich wil dein fleisch geben den vogeln vnter dem himel / vnd den thieren auff dem felde.

David

lem, non 39 possum incedere cum istis: quia non feci periculum. Deposuit ergo ea David à se.

40. Sed tulit baculum suum in manu sua, & delegit sibi quinq; 40 leves lapides de torrente, & posuit eos in instrumento pastorali quod habebat, id est, in pera, & fundā suam manu gestabat: appropinquavitq; ad Pelisthæum.

41. 41 Porro incedere cœpit Pelisthæus procedendo, & accedendo ad Davidem, & vir ille qui ferebat scutum ante eum.

42. Quumq; Pelisthæus intuitus esset, vidissetq; Davidem, despexit eum, quod puer esset, & rubicundus, & pulcher aspectu.

43. Dixitq; Pelisthęus ad Davidem, Nūquid canis 42 sum, quod venis contra me cum baculis? Et maledixit Pelisthęus Davidi 43 per deos suos.

44. Dixit præterea Pelisthæus 44 Davidi, Veni ad me, & dabo carnem tuam volatilibus cœli & bestiis agrestibus.

Di-

suetudinem. Dixitq; David ad Saul, non possum sic incedere, quia non usum habeo. Et deposuit ea,

40. Et tulit baculum suum quem semper habebat in manibus: & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem quam habebat secum & fundam manu tulit: & processit adversum Philisthæum.

41. Ibat autem Philisthæus incedens, & appropinquans adversum David, & armiger ejus ante eum.

42. Cumque inspexisset Philisthæus, & vidisset David, despexit eum. Erat autem adolescens rufus, & pulcher aspectu.

43. Et dixit Philisthæus ad David, Nunquid ego canis sum, quòd tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philisthæus David in diis suis.

44. Dixitque ad David, Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli & bestiis terræ.

Dixit

εἶπε Δαυὶδ πρὸς Σαοὺλ, οὐ μὴ δύνωμαι πορευθῆναι ἐν τούτοις, ὅτι οὐ πεπείραμαι· καὶ περιαιροῦσιν αὐτὰ ἀπ' αὐτοῦ.

40. Καὶ ἔλαβε Δαυὶδ τὴν ῥάβδον αὐτοῦ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐξελέξατο ἑαυτῷ πέντε λίθους λείους ἐκ τοῦ χειμάρρου· καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ καδίῳ τῷ ποιμενικῷ τῷ ὄντι αὐτῷ εἰς συλλογήν· καὶ ἡ σφενδόνη αὐτοῦ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ προσῆλθε πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν Ἀλλόφυλον.

41. Καὶ ἐπορεύθη ὁ Ἀλλόφυλος πορευόμενος καὶ ἐγγίζων πρὸς Δαυίδ· καὶ ὁ ἀνὴρ ὁ αἴρων τὸν θυρεὸν ἔμπροσθεν αὐτοῦ.

42. Καὶ ἐπέβλεψεν ὁ Ἀλλόφυλος καὶ εἶδε τὸ Δαυίδ, καὶ ἐξουδένωσεν αὐτόν, ὅτι ἦν παιδάριον, καὶ αὐτὸς πυῤῥάκης μετὰ κάλλους ὀφθαλμῶν.

43. Καὶ εἶπεν ὁ Ἀλλόφυλος πρὸς Δαυίδ, μὴ κύων ἐγὼ εἰμι ὅτι ἐξῆλθες ἐν ῥάβδῳ καὶ λίθοις ἐπ' ἐμέ; καὶ κατηράσατο ὁ Ἀλλόφυλος τὸν Δαυὶδ ἐν τοῖς θεοῖς αὐτοῦ.

44. Καὶ εἶπεν ὁ Ἀλλόφυλος πρὸς Δαυίδ, δεῦρο πρός με, καὶ δώσω τὰς σάρκας σου τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς.

Καὶ

45. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς τὸν Ἀλλόφυλον, σὺ ἔρχῃ πρός με ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν δόρατι καὶ ἐν ἀσπίδι, ἐγὼ δὲ ἔρχομαι πρὸς σὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Σαβαὼθ Θεοῦ παρατάξεως Ἰσραήλ, ἣν ὠνείδισας

46. Σήμερον· καὶ συγκλείσει σε Κύριος σήμερον εἰς τὰς χεῖράς μου, καὶ ἀποκτενῶ σε καὶ ἀφελῶ τὴν κεφαλήν σου ἀπὸ σοῦ, καὶ δώσω τὰ κῶλά σου καὶ τὰ κῶλα τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀλλοφύλων ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς· καὶ γνώσεται πᾶσα ἡ γῆ ὅτι ἔστι Θεὸς ἐν Ἰσραήλ.

47. Καὶ γνώσεται πᾶσα ἡ ἐκκλησία αὕτη, ὅτι οὐκ ἐν δόρατι οὐδὲ ἐν μαχαίρᾳ σώζει Κύριος, ὅτι τοῦ Κυρίου ὁ πόλεμος, καὶ παραδώσει ὑμᾶς εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν.

48. Καὶ ἀνέστη ὁ Ἀλλόφυλος καὶ ἐπορεύθη καὶ ἤγγισεν εἰς συνάντησιν τοῦ Δαυίδ, καὶ Δαυὶδ ἐτάχυνε καὶ ἐξῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν παράταξιν εἰς συνάντησιν τοῦ Ἀλλοφύλου.

49. Καὶ ἐξέτεινε Δαυὶδ τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸ κάδιον, καὶ ἔλαβεν ἐκεῖθεν λίθον ἕνα, καὶ ἐσφενδόνησε καὶ ἐπάταξε τὸν Ἀλλόφυλον εἰς τὸ μέτωπον αὐτοῦ καὶ διέδυ ὁ λίθος ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτοῦ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν.

*1. Ma.4 v. 30. 50. Καὶ ἐκραταιώθη Δαυὶδ ὑπὲρ τὸν Ἀλλόφυλον τῇ σφενδόνῃ καὶ τῷ λίθῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἐπάταξεν τὸν Ἀλλόφυλον καὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν, καὶ ῥομφαία οὐκ ἦν ἐν τῇ χειρὶ Δαυίδ.

51. Καὶ ἔδραμε Δαυίδ, καὶ ἐπέστη ἐπ' αὐτόν, καὶ ἔλαβε τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ καὶ ἐξέσπασεν αὐτὴν ἐκ τοῦ κολεοῦ αὐτοῦ καὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν, καὶ ἀφεῖλεν ἐν αὐτῇ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ εἶδον οἱ Ἀλλόφυλοι ὅτι τέθνηκεν ὁ δυνατὸς αὐτῶν, καὶ ἔφυγον.

52. Καὶ ἀνέστησαν ἄνδρες Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα, καὶ ἠλάλαξαν, καὶ κατεδίωξαν ὀπίσω τῶν Ἀλλοφύλων ἕως τῆς εἰσόδου Γὲθ καὶ ἕως τῆς πύλης Ἀκκαρών· καὶ ἔπεσον

πραυ-

45. Dixit autem David ad Philisthæum, tu venis ad me cũ gladio, & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israel, quibus exprobrasti

46. Hodie, & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te: & dabo cadavera castrorum Philisthiim hodie volatilibus cœli, & bestiis terræ: ut sciat omnis terra quia est Deus in Israel.

47. Et noverit universa ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta salvat Dominus: ipsius enim est bellum, & tradet vos in manus nostras.

48. Cum ergo surrexisset Philisthæus, & veniret, & appropinquaret contra David, festinavit David, & cucurrit ad pugnam ex adverso Philisthæi.

49. Et misit manum suam in peram, tulitque unum lapidem, & funda jecit, & circunducens percussit Philisthæum in fronte: & infixus est lapis in fronte ejus, & cecidit in faciem suam super terram.

50. *Prævaluitque David adversum Philisthæum in funda & lapide, percussumque Philisthæum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu David,

51. Cucurrit, & stetit super Philisthæum, & tulit gladium ejus, & eduxit eum de vagina sua: & interfecit eum, præciditq; caput ejus. Videntes autem Philisthiim, quòd mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt.

52. Et consurgentes viri Israel & Juda vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthæos usq; dum venirent in vallem, & usque

ad

45. Dixit autem David 45 Pelisthæo, Tu *quidem* venis ad me cum gladio & lancea, & clypeo: ego verò venio ad te in nomine Jehovæ exercituum Dei acierum Israelis, quem probris affecisti.

46. 46 Hodie tradet te Jehovah in manum meam, & percutiam te, atq; auferam caput tuum 47 à te: daboq; cadavera castrorum Pelisthim hodie volatilibus cœli, & bestiis terræ, & cognoscent omnes *habitatores* terræ quòd est Deus Israeli.

47. Scientq; universa congregatio ista, quòd non 48 gladio & lancea salvum facit Jehovah (Jehovæ enim *est* bellum) & tradet vos in manum nostram.

48. Fuit autem, quũ surrexisset Pelisthæus, & venisset, appropinquasset q; in occursum Davidi, festinavit & David, & cucurrit in aciem in occursum Pelisthæo.

49. Et 49 mittens, David manum suam ad instrumentum illud, tulit inde lapidem *unum* quem funda jecit, percussitq; Pelisthæum in frontem ejus, & infixus est lapis in fronte ejus, ceciditq; super faciem suam in terram.

50. 50 Robustior itaq; fuit David Pelisthæo funda & lapide: percussitq; Pelisthæum, & interfecit eum: 51 gladius autem nullus erat in manu Davidis.

51. Accurrit autem, David, & stetit 52 supra Pelisthæum: tulit deinde gladium ejus, & evaginavit eum è vagina sua: interfecitq; eum, ac præcidit 53 eo caput ejus. Quum autem vidissent Pelisthæi quòd mortuus esset fortis eorum, fugerunt.

52. 54 Surgentes itaq; viri Israel & Jehudah, vociferati sunt, ac persequuti sunt Pelisthim, 55 usquequo venias *ad* vallem, & usq; *ad* por-

tas

45. David aber sprach zu dem Philister / Du kompst zu mir / mit schwert / spieß vnd schilt / Ich aber kome zu dir / im namen des HERRN Zebaoth des Gottes des zeugs Israel / die du gehönet hast.

46. Heuts tags wird dich der HERR in meine hand vberantworten / Das ich dich schlahe / vnd neme dein heupt von dir / vnd gebe den leichnam des heers der Philister heute den vogeln vnter dem himel / vnd dem wild auff erden. Das alles landt innen werde / das Israel einen Gott hat.

47. Vnd das alle diese gemeine innen werde / das der HERR nicht durch schwert noch spieß hilfft / Denn der streit ist des HERRN / vnd wird euch geben in vnser hende.

48. Da sich nu der Philister auffmachte / gieng daher / vnd nahet sich gegen David / Eilet David / vnd lieff vom zeug gegen dem Philister.

49. Vnd David thet seine hand in die tasschen / vnd nam einen stein daraus / vnd schleudert / vnd traff den Philister an seine stirn / das der stein in seine stirn fuhr / vnd er zur erden fiel auff sein angesicht.

50. Also vberwand David den Philister mit der schleuder / vnd mit dem stein / vnd schlug jn vnd tödtet jn. Vnd da David kein schwert in seiner hand hatte.

51. Lieff er / vnd trat zu dem Philister / vnd nam sein schwert / vnd zogs aus der scheiden / vnd tödtet jn / vnd hieb jm den kopff damit abe. Da aber die Philister sahen / das jr sterckster todt war / flohen sie.

52. Vnd die menner Israel vnd Juda machten sich auff / vnd rieffen vñ jagten den Philistern nach / biß man kompt ins thal / vnd biß an die thor

45. ad Pelisthæum: tu venien*s* (sc. es) ad me in g. & in l. & in c. & ego veniens (sum) ad te.

46. die hac concludet te.

47. desuper te, & dabo cadaver castrorum P. die hoc volatili c. et bestia t. & c. omnis terra.

48. in gl. & in l. salvum faciet.

49. misit D. m. s. ad vas, & accepit i. l. & funda-jecit

50. & robustus fuit David præ P. in f. & in l.

51. & gladius non (sc. erat) in m. D.

52. ad P. & accepit gl. e.

53 in eo c. e. et viderunt &c. & fugerunt.

54. & surrexerũt &c. & vocif.

55. usque venire te (sc. ad) val.

1641

56. et usq; G.

57. rev. sunt &c. & dir.

58. & accepit D. c. P. & adduxit i. I. & vasa e.
59. & circa videre Saul D.

60. vita (i. per vitam) anima tua.

61. hic ado.
62. & secundum reverti Davidē a c. P. & accepit eum A. & add. e. ad faciem S. & caput P. in m. ejus.
63. tu, puer? & dixit D.

Cap. 18.

1. & fuit secundū consummare eum loqui ad S. & ani. I. al. est in anima D.

2. in die illo, & nō dedit ei ad redeundum d. p. s. & excidit.

3. in diligendo ipsum illum.
4. quod super illum.

Ekron. Vnd die Philister fielen erschlagen auff dem wege / zu den thoren biß gen Gath vnd gen Ekron.

53. Vnd die kinder Israel kereten vmb von dem nachjagen der Philister / vnd beraubten jr lager.
54. David aber nam des Philisters heupt / vnd brachts gen Jerusalem / Seine waffen aber legt er in seine hütten.

55. Da aber Saul David sahe ausgehen wider den Philister / sprach er zu Abner seinem feldtheuptman / Wes son ist der knabe? Abner aber sprach / So war deine seele lebt / König / ich weiß nicht.

56. Der könig sprach / So frage darnach / wes son der jüngling sey?

57. Da nu David wider kam von der schlacht des Philisters / nam jn Abner / vnd bracht jn für Saul / vnd er hatte des Philisters heupt in seiner hand.
58. Vnd Saul sprach zu jm / Wes son bistu knabe? David sprach / Ich bin ein son deines knechts Isai des Bethlehemiten.

Das XVIII. Cap.

VNd da er hatte ausgeredt mit Saul / verband sich das hertz Jonathan mit dem hertzen David / vnd Jonathan gewan jn lieb / wie sein eigen hertz.

2. Vnd Saul nam jn des tags / vnd ließ jn nicht wider zu seins vaters haus komen.

3. Vnd Jonathan vnd David machten einen bund miteinander / Denn er hatte jn lieb wie sein eigen hertz.
4. Vnd Jonathan zog aus seinen rock / den er anhatte / vnd gab jn David / dazu seinen

tas Ecron: ceciderunt q; vulnerati Pelisthim in via Saaraim 56 usq; *ad* Gath, & usq; *ad* Ecron.

53. Et 57 reversi filii Israel á persequendo Pelisthim, diripuerunt castra eorum.

54. 58 Tollens itaq; David caput Pelisthæi, intulit illud *in* Jerusalaim, & arma ejus posuit in tabernaculo suo.

55. 59 Quumq; vidisset Saul Davidem egredientem in occursum Pelisthæi, dixerat ad Abner principem militiæ, Filius cujus *est* iste puer, Abner? Respōdit Abner, 60 Vivit anima tua, rex, si novi.

56. Et dixit rex, Interroga tu, filius cujus 61 sit adolescens.

57. 62 Quum autem reverteretur David á cędendo Pelisthæo, tulit eum Abner, & adduxit eum ante conspectum Saulis, habentem caput Pelisthæi in manu sua.
58. Dixitq; ad eum Saul, Filius cujus 63 es, puer? Respondit David, Filius servi tui Isai Beth-helahmitæ.

CAP. XVIII.

POsteaquam 1 veró finem loquendi fecisset ad Saulem, anima Jehonathan alligata est cum anima Davidis, & dilexit eum Jehonathan sicut animam suam.

2. Assumpsit ergo eum Saul 2 eodem die, neq; permisit ei redire domum patris sui.

3. Percusserunt autem Jehonathan & David fœdus, 3 quód diligeret eum secundum animam suam.
4. Et exuit se Jehonathan pallio, 4 quo erat indutus, & dedit illud Davidi, ve-

ad portas Accaron, ceciderunt que vulnerati de Philisthiim in via Saraim usque ad Geth, & usque ad Accaron.
53. Et revertentes filii Israel postquam persecuti fuerant Philisthæos, invaserunt castra eorum.
54. Assumens autem David caput Philisthæi, attulit illud in Jerusalem: arma veró ejus posuit in tabernaculo suo.

55. Eo autem tempore quo viderat Saul David egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militiæ, De qua stirpe descendit hic adolescens? Dixitq; Abner, Vivit anima tua, rex, si novi.
56. Et ait rex, Interroga tu, cujus filius sit iste puer.

57. Cumque regressus esset David, percusso Philisthæo, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philisthæi habentem in manu.
58. Et ait ad eum Saul, De qua progenie es ô adolescens? Dixitque David, filius servi tui Isai Bethlehemitæ ego sum.

CAP. XVIII.

ET factum est cùm complesset loqui ad Saul, anima Jonathæ conglutinata est animæ David, & dilexit eum Jonathas quasi animam suam.
2. Tulitque eum Saul in die illa, & nō concessit ei, ut reverteretur in domum patris sui.

3. Inierunt autem David & Jonathas fœdus: diligebat enim eum quasi animam suam.
4. Nam expoliavit se Jonathas tunica qua erat indutus, & dedit eam Da-

τραυματίαι τ̃ Ἀλλοφύλων ἐν τῇ ὁδῷ τ̃ πυλῶν καὶ ἕως Γὲθ καὶ ἕως Ἀκκαρών.

53. Καὶ ἀνέστρεψαν ἄνδρες Ἰσραὴλ ἐκκλίνοντες ὀπίσω τ̃ Ἀλλοφύλων, καὶ κατεπάτουν τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν.

54. Καὶ ἔλαβε Δαυὶδ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλλοφύλου καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὴν εἰς Ἱερουσαλήμ· καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἔθετο ἐν τῷ σκηνώματι αὐτοῦ.

55. Καὶ ὡς εἶδε Σαοὺλ τὸν Δαυὶδ ἐκπορευόμενον εἰς ἀπάντησιν τοῦ Ἀλλοφύλου, εἶπε πρὸς Ἀβεννὴρ τὸν ἄρχοντα τ̃ δυνάμεως, υἱὸς τίνος ὁ νεανίσκος οὗτος Ἀβεννήρ; καὶ ἀπεκρίθη Ἀβεννὴρ, καὶ εἶπε, ζῇ ἡ ψυχή σου κύριέ μου βασιλεῦ, οὐκ οἶδα.

56. Καὶ εἶπεν βασιλεὺς, ἐπερώτησον σὺ υἱὸς τίνος ὁ νεανίας οὗτος.
57. Καὶ ὡς ἐπέστρεψε Δαυὶδ πατάξας τὸν Ἀλλόφυλον, παρέλαβεν αὐτὸν Ἀβεννὴρ καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν ἐνώπιον Σαούλ· καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἀλλοφύλου ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.

58. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Σαοὺλ, υἱὸς τίνος εἶ νεανία; καὶ εἶπε Δαυὶδ, υἱὸς τοῦ δούλου σου Ἰεσσαὶ τοῦ Βηθλεεμίτου.

Κεφαλ. ιη.

ΚΑὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσεν λαλῶν πρὸς Σαοὺλ, καὶ ἡ ψυχὴ Ἰωναθὰν συνεδέθη τῇ ψυχῇ Δαυὶδ, καὶ ἠγάπησεν αὐτὸν Ἰωναθὰν κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

2. Καὶ ἔλαβεν αὐτὸν Σαοὺλ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐπιστρέψαι εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

3. Καὶ διέθετο Ἰωναθὰν καὶ Δαυὶδ διαθήκην, ὅτι ἠγάπησεν αὐτὸν κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

4. Καὶ ἐξεδύσατο Ἰωναθὰν τὸν ἐπενδύτην τὸν ἐπ᾽ αὐτῷ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῷ Δαυὶδ, καὶ τὸν

Davidis aulici administratio ab omnibus laudata.

μανδύαν αὐτοῦ, καὶ ἕως τῆς ῥομφαίας αὐτοῦ καὶ τοῦ τόξου καὶ τῆς ζώνης αὐτοῦ.

5. Καὶ ἐξεπορεύετο Δαυὶδ συνιῶν ἐν πᾶσιν οἷς ἂν ἀπέστειλεν αὐτὸν Σαοὺλ· καὶ κατέστησεν αὐτὸν Σαοὺλ ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τοῦ πολέμου· καὶ ἤρεσεν ἐν ὀφθαλμοῖς παντὸς τοῦ λαοῦ, καί γε καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν δούλων Σαούλ.

6. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι αὐτοὺς, ὅτε ἐπέστρεψε Δαυὶδ πατάξας τὸν Ἀλλόφυλον, καὶ ἐξῆλθον αἱ χορεύουσαι καὶ ᾄδουσαι εἰς ἀπάντησιν Σαοὺλ τοῦ βασιλέως ἐκ πασῶν τῶν πόλεων Ἰσραὴλ ἐν τυμπάνοις καὶ ἐν χαρμοσύνῃ καὶ ἐν κυμβάλοις.

*Eci. 47. v. 7.

7. Καὶ ἐξῄρχοντο αἱ γυναῖκες αἱ παίζουσαι καὶ ἔλεγον, ἐπάταξε Σαοὺλ ἐν χιλιάσιν αὐτοῦ, καὶ Δαυὶδ ἐν μυριάσιν αὐτοῦ.

8. Καὶ ὠργίσθη Σαοὺλ καὶ ἐφάνη πονηρὸν τὸ ῥῆμα σφόδρα ἐνώπιον Σαοὺλ περὶ τοῦ λόγου τούτου, καὶ εἶπεν· ἔδωκαν τῷ Δαυὶδ τὰς μυριάδας, καὶ ἐμοὶ ἔδωκαν τὰς χιλιάδας· καὶ τί αὐτῷ πλὴν ἡ βασιλεία;

9. Καὶ ἦν Σαοὺλ ὑποβλεπόμενος τὸν Δαυὶδ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ἐπέκεινα.

10. Καὶ ἐγενήθη ἀπὸ τῆς ἐπαύριον, καὶ ἔπεσε πνεῦμα παρὰ Θεοῦ πονηρὸν ἐπὶ Σαοὺλ, καὶ προεφήτευσεν ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου αὐτοῦ· καὶ Δαυὶδ ἔψαλλεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ὡς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ τὸ δόρυ ἐν τῇ χειρὶ Σαούλ.

11. Καὶ ἦρε Σαοὺλ τὸ δόρυ καὶ εἶπε, πατάξω ἐν Δαυὶδ καὶ ἐν τῷ τοίχῳ· καὶ ἐξέκλινε Δαυὶδ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ δίς.

& in auxilium ejus. sic v. 18) & de cum Saule v. 17. secū, & p. e. s. principem chiliadū.

12. Καὶ ἐφοβήθη Σαοὺλ ἀπὸ προσώπου Δαυίδ, ὅτι ἦν Κύριος μετ' αὐτοῦ καὶ ἀπὸ Σαοὺλ ἀπέστη.

13. Καὶ ἀπέστησεν αὐτὸν Σαοὺλ ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ κατέστησεν αὐτὸν χιλίαρχον ἑαυτῷ· καὶ ἐξεπορεύετο καὶ εἰσεπορεύετο ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ.

Καὶ

---

vid, & reliqua vestimenta sua usq; ad gladium, & arcum suum, & usque ad balteum.

5. Egrediebatur quoque David ad omnia quæcunque misisset eum Saul, & prudenter se agebat: posuitq; eum Saul super viros belli, & acceptus erat in oculis universi populi, maximeque in conspectu famulorum Saul.

6. Porrò cum reverteretur percusso Philisthæo David, & ferret caput ej⁹ in Jerusalem, * egressæ sunt mulieres de universis urbibus Israel, cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul regis, in tympanis lætitiæ & in sistris.

7. Et præcinebant mulieres ludentes, atq; dicentes, percussit Saul mille, & David decem millia.

8. Iratus est autem Saul nimis, & displicuit in oculis ejus sermo iste, dixitque: dederunt David decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei super est, nisi solum regnum?

9. Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat David à die illa, & deinceps.

10. Post diem autem alteram, invasit spiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus suæ: David autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies, tenebatque Saul lanceam,

11. Et misit eam, putans quòd configere posset David cum pariete: & declinavit David à facie ejus secundò.

12. Et timuit Saul David, eò quòd Dominus esset cum eo, & à se recessisset.

13. Amovit ergo eum Saul à se, & fecit eum tribunum super mille viros: & egrediebatur, & intrabat in conspectu populi.

In

---

stes quoq; suas *alias*, [5] usq; ad gladium suum, & usq; ad arcum suum, & usq; ad balteum suum.

5. Egrediebatur autem David, [6] ad omnia ad quæ mittebat eum Saul, *&* prudenter se gerebat: [7] præfecitq; eum Saul militibus, placuitq; in oculis totius populi, simulq; in oculis servorum Saulis.

6. Fuit autem, [8] dum venirent ipsi, revertente Davide à percutiendo Pelisthæo, egressæ sunt mulieres de cunctis urbibus Israel cantando: & chori *mulierum ibant* in occursum Saulis regis, [9] cum tympanis, cum *instrumentis* lætitiæ, & canticis.

7. [†] Alternis autem canebant mulieres illæ ludentes, ac dicebāt, Percussit Saul [10] mille suos, & David decem millia sua.

8. Et iratus est Saul valde, displicuitq; in oculis ejus verbum istud, ac dixit, Tribuerunt David decem millia, mihi autem tribuerunt mille: [11] & ultrà *quid dare possunt* ei nisi regnum?

9. [12] Saul ergo *torvè* aspiciebat Davidem à die illa, & ultrà.

10. Fuit autem, [13] postero die requievit spiritus Dei malus in Saulem, & prophetabat in medio domus, David autem [14] psallebat manu sua, sicut *consueverat* per singulos dies: lancea autem *erat* in manu Saulis:

11. Et jaculatus est Saul lanceam, [15] dicens, Percutiam Davidem & parietem. At avertit se David à facie ejus duabus vicibus.

12. Et timuit *sibi* Saul [16] à Davide, quod esset Jehovah cum eo, & à Saule recessisset.

13. Et amovit eum Saul à [17] se, & posuit eum sibi tribunum, & egrediebatur atq; ingrediebatur ante populum.

Por-

---

mantel / sein schwert / seinen bogen vnd seinen gürtel.

5. Vnd David zoch aus wohin in Saul sandte / vnd hielt sich klüglich / vnd Saul setzt jn vber die kriegsleute / vnd er gefiel wol allem volck / auch den knechten Saul.

6. Es begab sich aber / da er widerkomen war von des Philisters schlacht das die weiber aus allen stedten Israel waren gegangen mit gesang vnd reigen dem könige Saul entgegen / mit paucken / mit freuden vnd mit geigen.

7. Vnd die weiber sungen gegeneinander / vnd spieleten / vnd sprachen / Saul hat tausent geschlagen / aber David zehen tausent.

8. Da ergrimmet Saul seer / vnd gefiel im das wort vbel vnd sprach / Sie haben David zehen tausent gegeben / vnd mir tausent / Das königreich wil noch sein werden.

9. Vnd Saul sahe David sawr an / von dem tage / vnd fort an.

10. Des andern tags geriet der böse geist von Gott vber Saul / vnd weissagt daheim im hause / David aber spielet auff den seiten mit seiner hand / wie er teglich pfleget. Vnd Saul hatte einen spieß in der hand.

11. Vnd schoß jn / vnd gedacht / Ich wil David an die wand spiessen. David aber wand sich zwey mal von jm.

12. Vnd Saul furcht sich für David / denn der HERR war mit jm / vnd war von Saul gewichen.

13. Da thet jn Saul von sich / vnd setzt jn zum fürsten vber tausent man / vnd er zoch aus vnd ein für dem volck.

Vnd

---

5. & meq;. 6. in omnem (sc. locum ad) quē mittet (fut. pro imperf.) eum S. 7. & ponebat eum S. super viros belli, & bonus fuit in oc. 8. in veniendo eis eos, in redeundo Davidē a p. P. & egr. 9. in tympanis, in lætitia, & in trifidis-instrumentis. & respondebāt mul. 10 in mil. s. et D. in myriades suas. & ira-accensa-fuit Sauli v. & malum fuit in oc. & cet. dederūt Da. myriades. 11. & ultra ei certe regnum. sc. erit. 12. & fuit Saul oculans D. 13. á crastino, & prosperavit (irruit) sp. D. m. ad Saulem. 14. psalliens in m. s. secundum diem in die. 15. & dixit, p. in D. & in parietē. & conversus est D. 16. á facie Davidis, quia fuit Jehov. cum eo. (Chald. quia fuit VERBū Domini

565:

18. & fuit D. in o. v. s. prudenter-se-gerens. 19. & vidit S. quod ipse pruden-ter-agēs (sc. esset) valde, & tim. 20. diligens (sc. erat) D. quia ipse egrediens & veniens ante e. 21. eam dabo &c. mihi in filium virtutis, & praeliare praelia Jeh.

22. quia ero.

23. in tēpore dandi M. filiam S. D. & (s. tunc) data est A.

24. et nūtiatum fuit S. & rectum fuit verbum in o. e.

166: 25. & erit ei in laqueum, & erit in eum m. P.

26. in duabus, gener eris in me ho.

27. ad Davidem in silentio, dicendo.

28. in rege. sic infra.

29. & dixit D.

30. & ego vir.

14. Vnd David hielt sich klüglich in alle seinem thun/ vnd der HERR war mit jm.

15. Da nu Saul sahe/ das er sich so klüglich hielt/ schewet er sich für jm.

16. Aber gantz Jsrael vnd Juda hatte David lieb/ denn er zoch aus vnd ein für jnen her.

17. Vnd Saul sprach zu David/ Sihe/ meine grössesté tochter Merob wil ich dir zum weibe geben/ sey nur freidig/ vnd füre des HERRN kriege. Denn Saul gedacht/ Meine hand sol nicht an jm sein / sondern die hand der Philister.

18. David aber antwortet Saul/ Wer bin ich? vnd was ist mein leben vnd geschlecht meines vaters in Jsrael/ das ich des königs eidam werden sol?

19. Da aber die zeit kam/ das Merob die tochter Saul solt David gegeben werden/ ward sie Adriel dem Meholathiten zum weibe gegeben.

20. Aber Michal Sauls tochter hatte den David lieb. Da das Saul angesagt ward sprach er / Das ist recht.

21. Jch wil sie jm geben/ das sie jm zum fall gerate/ vnd der Philister hende vber jn komen. Vnd sprach zu David/ Du solt heute mit der andern mein eidam werden.

22. Vnd Saul gebot seinen knechten/ Redet mit David heimlich/ vnd sprecht/ Sihe/ der könig hat lust zu dir/ vnd alle seine knechte lieben dich/ So sey nu des königs eidam.

23. Vnd die knechte Saul redten solche wort für den ohren David. David aber sprach/ Dünckt euch das ein geringes sein/ des königes eidam zu sein? Jch aber bin ein armer geringer man.

Vnd

14. 18 Porro David in omnibus viis suis prudenter se gerebat, & Jehovah *erat* cum eo.

15. 19 Quumq; vidisset Saul quòd prudenter se gereret valde, timuit à facie ejus.

16. Universus namq; Israel & Jehudah 20 diligebat Davidem, quia egrediebatur & ingrediebatur ante eos.

17. Dixit igitur Saul ad Davidem, Ecce filiam meam majorem Merab, 21 dabo tibi in uxorem: tantum esto mihi filius fortis, & geras bella Jehovæ: Saul autem dicebat, Ne sit manus mea in eum, sed sit in eum manus Pelisthim.

18. Dixit verò David ad Saulem: Quis ego *sum*, & quæ vita mea, & familia patris mei in Israele, 22 ut sim gener regi?

19. Fuit itaq;, 23 quo tempore danda erat Merab filia Saulis Davidi, data est Adrieli Meholathitæ in uxorem.

20. Amavit autem Michal filia Saulis Davidem: 24 quod nuntiatum fuit Sauli, & placuit ea res in oculis ejus.

21. † Dixit ergo Saul, Dabo eam illi, 25 ut sit ei laqueus, & sit in eum manus Pelisthinorum. Idcirco dixit Saul ad Davidem, 26 In *altera* duarum eris mihi gener hodie.

22. Præcepit autem Saul servis suis, Loquimini 27 Davidi clàm, dicendo, Ecce complacuit *sibi* in te rex, & omnes servi ejus diligunt te: nunc igitur gener esto 28 regis.

23. Et loquuti sunt servi Saulis in auribus Davidis verba hæc. 29 Respondit David, Num leve *est* in oculis vestris generum esse regis, 30 quum ego *sim* vir pauper & despectus.

Re-

14. In omnibus quoque viis suis David prudenter agebat, & Dominus erat cum eo,

15. Vidit itaq; Saul quòd prudens esset nimis, & cœpit cavere eum.

16. Omnis autem Israel & Juda diligebat David: ipse enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos.

17. Dixitq; Saul ad David, Ecce filia mea major Merob, ipsam dabo tibi uxorem: tantummodo esto vir fortis, & præliare bella Domini. Saul autem reputabat, dicens, Non sit manus mea in eo, sed sit super eum manus Philisthinorum.

18. Ait autem David ad Saul, Quis ego sum, aut quæ est vita mea, aut cognatio patris mei in Israel, ut fiam gener regis?

19. Factum est autem tempus cùm deberet dari Merob filia Saul David, data est Hadrieli Molathitæ uxor.

20. Dilexit autem David Michol filiam Saul alteram. Et nuntiatum est Saul, & placuit ei.

21. Dixitque Saul, Dabo eam illi, ut fiat ei in scandalum, & sit super eum manus Philisthinorum. Dixitq; Saul ad David, in duabus rebus gener meus eris hodie.

22. Et mandavit Saul servis suis, Loquimini ad David clam me, dicentes, Ecce places regi, & omnes servi ejus diligunt te. Nunc ergo esto gener regis.

23. Et locuti sunt servi Saul in auribus David omnia verba hæc: & ait David, Num parum videtur vobis generum esse regis? Ego autem sum vir pauper & tenuis.

Et

14. Καὶ ἦν Δαυὶδ συνιῶν ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ καὶ Κύριος μετ' αὐτοῦ.

15. Καὶ εἶδε Σαοὺλ ὡς αὐτὸς συνιεῖ σφόδρα, καὶ εὐλαβεῖτο ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.

16. Καὶ πᾶς Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδας ἠγάπα τὸν Δαυίδ, ὅτι αὐτὸς ἐξεπορεύετο καὶ εἰσεπορεύετο πρὸ προσώπου τοῦ λαοῦ.

17. Καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς Δαυίδ, ἰδοὺ ἡ θυγάτηρ μου ἡ μείζων Μερὼβ δώσω σοι αὐτὴν εἰς γυναῖκα, πλὴν γίνου μοι εἰς υἱὸν δυνάμεως, καὶ πολέμει τοὺς πολέμους Κυρίου. καὶ Σαοὺλ εἶπε, μὴ ἔστω ἡ χείρ μου ἐπ' αὐτῷ, ἀλλ' ἔστω ἐν αὐτῷ ἡ χεὶρ τῶν Ἀλλοφύλων.

18. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Σαούλ, τίς εἰμι ἐγώ, καὶ τίς ἡ ζωὴ τῆς συγγενείας τοῦ πατρός μου ἐν Ἰσραὴλ ὅτι ἔσομαι γαμβρὸς τοῦ βασιλέως;

19. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καιρῷ τοῦ δοθῆναι τὴν Μερὼβ θυγατέρα Σαοὺλ τῷ Δαυίδ, καὶ αὐτὴ ἐδόθη τῷ Ἐδριὴλ τῷ Μαουλαθίτῃ εἰς γυναῖκα.

20. Καὶ ἠγάπησεν Μεχὸλ ἡ θυγάτηρ Σαοὺλ τὸν Δαυίδ· καὶ ἀπηγγέλη τῷ Σαούλ, καὶ ἤρεσεν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ τὸ ῥῆμα.

21. Καὶ εἶπε Σαούλ, δώσω αὐτὴν αὐτῷ, καὶ ἔσται αὐτῷ εἰς σκάνδαλον, καὶ ἔσται ἐπ' αὐτῷ χεὶρ Ἀλλοφύλων· καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς Δαυίδ, ἐν ταῖς δυσὶν ἐπιγαμβρεύσεις μοι σήμερον.

22. Καὶ ἐνετείλατο Σαοὺλ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, λέγων· λαλήσατε ὑμεῖς λάθρα τῷ Δαυίδ, λέγοντες· ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς θέλει ἐν σοί, καὶ πάντες οἱ παῖδες αὐτοῦ ἀγαπῶσί σε, καὶ σὺ ἐπιγάμβρευσον τῷ βασιλεῖ.

23. Καὶ ἐλάλησαν οἱ παῖδες Σαοὺλ τὰ ῥήματα ταῦτα εἰς τὰ ὦτα Δαυίδ· καὶ εἶπε Δαυίδ, ἦ κοῦφον ἐστὶν ἐν ὀφθαλμοῖς ὑμῶν ἐπιγαμβρεῦσαι τῷ βασιλεῖ; ἐγὼ δὲ ἀνὴρ ταπεινὸς καὶ οὐκ ἔντιμος.

Καὶ

Saul Davidem odio prosequitur.

24. Καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Σαοὺλ οἱ παῖδες αὐτοῦ κατὰ πάντα τὰ ῥήματα ἃ ἐλάλησε Δαυίδ.

25. Καὶ εἶπεν Σαοὺλ, εἴπατε τῷ Δαυίδ, οὐ βούλεται ὁ βασιλεὺς ἔδνα, ἀλλ' ἢ ἑκατὸν ἀκροβυστίας Ἀλλοφύλων, ἐκδικῆσαι εἰς ἐχθροὺς τοῦ βασιλέως· καὶ Σαοὺλ ἐλογίσατο ἐμβαλεῖν τὸν Δαυὶδ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀλλοφύλων.

26. Καὶ ἀπήγγειλαν οἱ παῖδες Σαοὺλ τῷ Δαυὶδ τὰ ῥήματα ταῦτα· καὶ εὐθύνθη ὁ λόγος ἐν ὀφθαλμοῖς Δαυὶδ ἐπιγαμβρεῦσαι τῷ βασιλεῖ· καὶ οὐκ ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι.

27. Καὶ ἀνέστη Δαυὶδ καὶ ἐπορεύθη αὐτὸς καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν ἐν τοῖς Ἀλλοφύλοις διακοσίους ἄνδρας· καὶ ἤνεγκε τὰς ἀκροβυστίας αὐτῶν, καὶ ἐπλήρωσεν αὐτὰς τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπιγαμβρεύεται τῷ βασιλεῖ· καὶ δίδωσιν αὐτῷ ὁ Σαοὺλ τὴν Μελχὸλ θυγατέρα αὐτοῦ εἰς γυναῖκα.

28. Καὶ εἶδε Σαοὺλ καὶ ἔγνω ὅτι Κύριος μετὰ Δαυίδ· καὶ Μελχὸλ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ, καὶ πᾶς Ἰσραὴλ ἠγάπα αὐτόν.

29. Καὶ προσέθετο Σαοὺλ φοβεῖσθαι ἀπὸ προσώπου Δαυὶδ ἔτι· καὶ ἐγένετο Σαοὺλ ἐχθραίνων τῷ Δαυὶδ πάσας τὰς ἡμέρας.

30. Καὶ ἐξῆλθον οἱ ἄρχοντες τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ ἐγένετο ἀφ' ἱκανοῦ τῆς ἐξοδίας αὐτῶν, καὶ Δαυὶδ συνῆκε παρὰ πάντας τοὺς δούλους Σαοὺλ· καὶ ἐτιμήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ σφόδρα.

---

24. Et renuntiaverunt servi Saul dicentes, hujuscemodi verba locutus est David.

25. Dixit autem Saul, sic loquimini ad David, non habet rex sponsalia necesse, nisi tantùm centum præputia Philisthinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porrò Saul cogitabat tradere David in manus Philisthinorum.

26. Cumque renuntiassent servi ejus David verba, quæ dixerat Saul, placuit sermo in oculis David, ut fieret gener regis.

27. Et post paucos dies surgens David, abiit cum viris, qui sub eo erant. Et percussit ex Philisthiim ducentos viros, & attulit eorum præputia, & annumeravit ea regi, ut esset gener ejus. Dedit itaque Saul ei Michol filiam suam uxorem.

28. Et vidit Saul, & intellexit quòd Dominus esset cum David. Michol autem filia Saul, diligebat eum.

29. Et Saul magis cœpit timere David: factusque est Saul inimicus David cunctis diebus.

30. Et egressi sunt principes Philisthinorũ. à principio autẽ egressionis eorum, prudentius se gerebat David, quam omnes servi Saul, & celebre factum est nomen ejus nimis.

---

24. Renuntiaverunt ergo servi Saulis ei, dicendo, [31] Talia loquutus est David.

25. Dixit autem Saul, sic dicetis Davidi, Non est voluntas regi in dote, sed in centum præputiis Pelisthim, [32] ut ultio sumatur de inimicis regis. Saul autem cogitabat tradere Davidem in manum Pelisthim.

26. Renuntiaverunt autem servi ejus Davidi verba hæc: & [33] placuit ea res in oculis Davidis, generum esse regis: nondum autem cõpleti erant dies.

27. Surrexit ergo David, & abiit ipse & viri ejus, & percussit [34] ex Pelisthim ducentos viros, quorum præputia attulit David, & plenè tradiderunt ea regi, ut gener regis fieret: & dedit ei Saul Michal filiam suam in uxorem.

28. [35] Videns autem Saul, animadvertensq; quòd Jehovah esset cum Davide: [36] quodq; Michal filia sua diligeret eum.

29. Addidit Saul timere sibi amplius à facie Davidis: fuitq; Saul inimicitias gerens cum Davide omnibus diebus.

30. Egressi sunt autem principes Pelisthim: [37] à quo autem tempore egressi sunt, prudentius se gessit David præ cunctis servis Saulis proinde celebre fuit nomen ejus valde.

---

24. Vnd die knechte Saul sagten jm wider vnd sprachen/ Solche wort hat Dauid geredt.

25. Saul sprach/ so sagt zu Dauid/ Der könig begeret keine morgengab/ on hundert vorheute von den Philistern/ das man sich reche an des königs feinden/ Denn Saul trachte Dauid zu fellen durch der Philister hand.

26. Da sagten seine knechte Dauid an solche wort/ vnd dauchte Dauid die sache gut sein/ das er des königs eidam würde.

27. Vnd die zeit war noch nicht aus/ Da macht sich Dauid auff/ vnd zoch hin mit seinen mennern/ vnd schlug vnter den Philistern zwey hundert man. Vnd Dauid brachte jre vorheute vnd vergnüget dem könige die zal/ das er des königes eidam würde. Da gab jm Saul seine tochter Michal zum weibe.

28. Vnd Saul sahe vnd merckt/ das der HERR mit Dauid war. Vnd Michal Sauls tochter hatte jn lieb.

29. Da furchte sich Saul noch mehr für Dauid / vnd ward sein feind sein lebenlang.

30. Vnd da der Philister fürsten auszogen / handelt Dauid klüglicher denn alle knechte Saul/ wenn sie auszogen/ das sein name hoch gepreiset ward.

31. secundum verba hæc.

32. ad ulciscendũ in inim. r. & S. c. cadere faceret D.

33. rectũ fuit verbum in oculis D.

34. in Pe. duas centurias viri, & attulit D. præp. illorum, et impleverunt ea regi ad affinitatem cõtrahendum in (s. cum) rege.

35. & vidit S. & cognovit quod Je.

36. & Michal filia Saulis diligebat eum. & ad. S. timere à facie D. amplius.

37. & fuit ab egrediendo eos, prudenter se gessit D. præ c. s. S. & pretiosum fuit n. e. v.

Κεφαλ. ιθ'.

ΚΑὶ ἐλάλησε Σαοὺλ πρὸς Ἰωνάθαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ πρὸς πάντας τοὺς παῖδας αὐτοῦ, τοῦ θανατῶσαι τὸν Δαυίδ· καὶ Ἰωνάθαν ὁ υἱὸς Σαοὺλ ἠγάπα τὸν Δαυὶδ σφόδρα.

2. Καὶ ἀνήγγειλεν Ἰωνάθαν τῷ Δαυίδ, λέγων· Σαοὺλ ὁ πατήρ μου ζητεῖ θανατῶσαί σε,

CAP. XIX.

LOcutus est autem Saul ad Jonathan filium suum, & ad omnes servos suos, ut occiderent David. Porrò Jonathas filius Saul diligebat David valde.

2. Et indicavit Jonathas David, dicens, Quærit Saul pater meus occi-

CAP. XIX.

LOquutus est autem Saul ad Jehonathan filium suum, & ad omnes servos suos, [1] ut occiderent Davidem. Jehonathan autem filius Saulis complacebat sibi in Davide valde.

2. Renuntiavit ergo Jehonathan Davidi [2] dicens, Quærit Saul pater meus in-

Das XIX. Cap.

SAul aber redet mit seinem son Jonathan vnd mit allen seinen knechten / das sie Dauid solten tödten. Aber Jonathan Sauls son hatte Dauid seer lieb.

2. Vnd verkündigets jm/ vnd sprach/ Mein vater Saul trachtet darnach/ das er dich

Cap. 19.

1. ad occidendũ D.

2. dicendo: quærens (sc. est) Saul p. m. i.

1. & nūc custodire obs. in mane.

567: 3. quo tu ibi: & e. l. in te.

4. in D. b. ad Saul patrem s. & dix. ad eum. 5. et quod o. e. bonū tibi v.

6. in san.

7. gratis.

8. in vocem a. j. S. vivens Jeh. s. m.

9 ad Da.

10. Jehonathan Davidē ad S. & f.

11. & addidit bellum esse, & eg. & cet. in Pel. & perc. in eos.

12. & ipse in d. s. s. et lancea ejus in manu ejus: & D. psallens manu. & quaesivit S. perc. in lanc. in D. & in par. 13. lanceam in p. & D. f. et liberat9 est n. i.

tödte. Nu so beware dich morgens/ vnd bleibe verborgen/ vnd verstecke dich.

3. Ich aber wil eraus gehen/ vnd neben meinem vater stehen/ auff dem felde da du bist/ vnd von dir mit meinem vater reden/ vnd was ich sehe/ wil ich dir kund thun.

4. Vnd Jonathan redet das beste von Dauid mit seinem vater Saul/ vnd sprach zu jm/ Es versündige sich der könig nicht an seinem knechte Dauid/ denn er hat keine sünde wider dich gethan/ vnd sein thun ist dir seer nütze.

5. Vnd er hat sein leben in seine hand gesetzt/ vnd schlug den Philister/ vnd der HERR thet ein gros heil dem gantzen Israel. Das hastu gesehen vnd dich des gefrewet/ Warumb wiltu dich denn nu an vnschüldigem blut versündigen/ das du Dauid on vrsach tödtest.

6. Da gehorcht Saul der stim Jonathan vnd schwur/ So war der HERR lebt/ er sol nicht sterben.

7. Da rieff Jonathan Dauid/ vnd sagt jm alle diese wort/ vnd bracht jn zu Saul/ das er für jm war/ wie vorhin.

8. Es erhub sich aber wider ein streit/ vnd Dauid zoch aus/ vnd streit wider die Philister/ vnd thet eine grosse schlacht/ das sie für jm flohen.

9. Aber der böse geist vom HERRN kam vber Saul/ vnd er saß in seinem hause/ vnd hatte einen spieß in seiner hand/ Dauid aber spielet auff den seiten mit der hand.

10. Vnd Saul trachtet Dauid mit dem spieß an die wand zu spiessen. Er aber reiß sich von Saul/ vnd der spieß fuhr in die wand/ Dauid aber floh/ vnd entran dieselbige nacht.

terficere te: nunc itaq; cave tibi obsecro usq; mane, & manebis in occulto, & absondes te:

3. Ego autem egrediar, & stabo ad manum patris mei in agro, 3 in quo eris: tum ego 1 loquar de te patri meo, & videbo quid *respondeat*, atq; renuntiabo tibi.

4. Loquutus est autem Jehonathan 4 de Davide bonum Sauli patri suo: dixitq; ei, Ne peccet rex in servum suum, in Davidem: quia non peccavit tibi, 5 sed opera ejus bona *fuerunt* tibi valde.

5. Posuit nanq; animam suam in manu sua, & percussit Pelisthæum, fecitq; Jehovah salutem magnam universo Israeli: vidisti, & lætatus es: quare ergo peccares 6 contra sanguinem innocentem, interficiendo Davidem 7 sine causa?

6. Audivitq; Saul 8 vocē Jehonathan, ac juravit Saul, vivit Jehovah, si morietur.

7. Proinde vocavit Jehonathan 9 Davidem, renuntiavitq; ei Jehonathan omnia verba hæc: & adduxit 10 Davidem ad Saulem, qui fuit ante eum sicut heri & nudiustertius.

8. 11 Motum est autem rursus bellum, & egressus est David, & pugnavit adversus Pelisthim: percussitq; eos plaga magna, & fugerunt à facie ejus.

9. Fuit autem spiritus Jehovæ malus super Saulem, 12 eratq; in domo sua sedens, habens lanceam suam in manu sua: David autem psallebat manu.

10. Conatusq; est Saul percutere lancea Davidem & parietem: & declinavit à facie Saulis, & percussit 13 lancea parietem: proinde David fugit, & evasit nocte illa.

derete: quapropter observa te quæso manè, & manebis clàm, & abscon-deris.

3. Ego autem egrediens stabo juxta patrem meum in agro, ubicunq; fuerit: & ego loquar de te ad patrem meum: & quodcunque videro, nuntiabo tibi.

4. Locutus est ergo Jonathas de David bona ad Saul patrem suum: dixitque ad eum, Ne pecces rex in servum tuū David, quia non peccavit tibi, & opera ejus bona sunt tibi valde.

5. Et posuit animam suam in manu sua, & percussit Philisthæum & fecit Dominus salutem magnam universo Israeli: vidisti, & lætatus es: Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens David, qui est absq; culpa?

6. Quod cum audisset Saul, placatus voce Jonathæ, juravit, Vivit Dominus, quia non occidetur.

7. Vocavit itaque Jonathas David, & indicavit ei omnia verba hæc: & introduxit Jonathas David ad Saul, & fuit ante eum, sicut fuerat heri & nudiustertius.

8. Motum est autem rursum bellum: & egressus David, pugnavit adversum Philisthiim: percussitque eos plaga magna, & fugerunt à facie ejus.

9. Et factus est spiritus Domini malus in Saul: sedebat autem in domo sua, & tenebat lanceam: porrò David psallebat manu sua.

10. Nisusq; est Saul configere David lancea in pariete, & declinavit David à facie Saul: lancea autem casso vulnere perlata est in pariete, & David fugit, & salvatus est nocte illa.

ϗ νῦν φύλαξαι αὔριον πρωΐ, ϗ κρύβηθι ϗ κάθισον κρυφῇ.

3. Καὶ ἐγὼ ἐξελεύσομαι καὶ στήσομαι ἐχόμενος τοῦ πατρός μου ἐν ἀγρῷ οὗ ἂν ᾖς σὺ ἐκεῖ· ϗ ἐγὼ λαλήσω περὶ σοῦ πρὸς τὸν πατέρα μου, ϗ ὄψομαι ὅτι ἂν ᾖ, ϗ ἀπαγγελῶ σοι.

4. Καὶ ἐλάλησεν Ιωναθὰν περὶ Δαυὶδ ἀγαθὰ πρὸς Σαοὺλ τὸν πατέρα αὐτοῦ, ϗ εἶπε πρὸς αὐτὸν· μὴ δὴ ἁμαρτησάτω ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν δοῦλον αὐτοῦ τὸν Δαυίδ, ὅτι οὐχ ἥμαρτεν εἰς σέ ϗ τὰ ἔργα αὐτοῦ καλὰ σφόδρα.

5. Καὶ ἔθετο τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, ϗ ἐπάταξε τὸν Ἀλλόφυλον· ϗ ἐποίησε Κύριος σωτηρίαν μεγάλην· ϗ πᾶς Ισραὴλ εἶδε ϗ ἐχάρησαν· ϗ ἵνα τί ἁμαρτάνεις εἰς αἷμα ἀθῶον θανατῶσαι τὸν Δαυὶδ δωρεάν;

6. Καὶ ἤκουσε Σαοὺλ τῆς φωνῆς Ιωναθάν, ϗ ὤμοσε Σαοὺλ λέγων, ζῇ Κύριος εἰ ἀποθανεῖται·

7. Καὶ ἐκάλεσεν Ιωναθὰν τὸν Δαυίδ, ϗ ἀπήγγειλεν αὐτῷ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα· ϗ εἰσήγαγεν Ιωναθὰν τὸν Δαυὶδ πρὸς Σαοὺλ, ϗ ἦν ἐνώπιον αὐτοῦ καθὼς ἐχθὲς ϗ τρίτην ἡμέραν·

8. Καὶ προσετέθη γενέσθαι πόλεμος, ϗ κατίσχυσε Δαυὶδ ϗ ἐπολέμησε τοὺς Ἀλλοφύλους, ϗ ἐπάταξε αὐτοὺς πληγὴν σφόδρα μεγάλην· ϗ ἔφυγον ἐκ προσώπου αὐτοῦ.

9. Καὶ ἐγένετο πνεῦμα πονηρὸν ἐπὶ Σαοὺλ παρὰ Κυρίου ϗ αὐτὸς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐκάθητο, ϗ δόρυ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ϗ Δαυὶδ ἔψαλλεν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ.

10. Καὶ ἐζήτει Σαοὺλ πατάξαι ἐν δόρατι τὸν Δαυίδ· ϗ ἀπέστη Δαυὶδ ἐκ προσώπου Σαοὺλ ϗ ἐπάταξε τὸ δόρυ εἰς τὸν τοῖχον· ϗ Δαυὶδ ἀνεχώρησε ϗ διεσώθη ἐν νυκτὶ ἐκείνῃ.

Jonathæ & Davidis amicorum fides mutua.

Michol Davidem maritum servat.

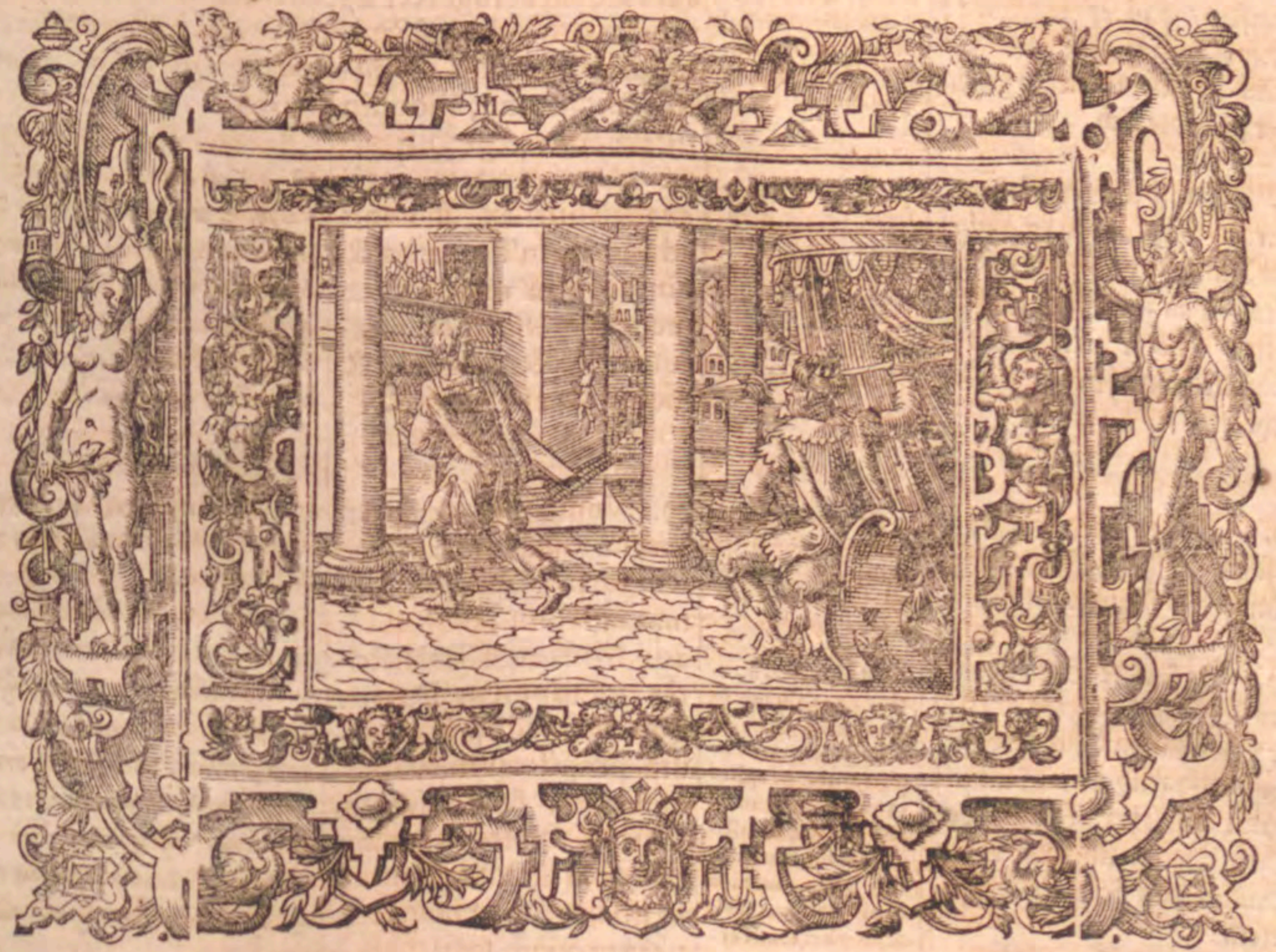

11. Καὶ ἀπέστειλε Σαοὺλ ἀγγέλους εἰς τὸν οἶκον Δαυὶδ φυλάξαι αὐτὸν τοῦ θανατῶσαι αὐτὸν τοπρωΐ· καὶ ἀπήγγειλε Μεχὸλ ἡ γυνὴ αὐτοῦ τῷ Δαυὶδ, λέγουσα· ἐὰν μὴ σὺ σώσῃς τὴν ψυχήν σου τὴν νύκτα ταύτην, αὔριον σὺ θανατωθήσῃ.
12. Καὶ κατάγει Μεχὸλ τὸν Δαυὶδ διὰ τῆς θυρίδος· καὶ ἀπῆλθε, καὶ ἔφυγε, καὶ σώζεται.
13. Καὶ ἔλαβε Μεχὸλ τὰ κενοτάφια, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τὴν κλίνην, καὶ στρογγύλωμα τριχῶν αἰγῶν ἔθηκε πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκάλυψεν αὐτὰ ἱματίῳ.
14. Καὶ ἀπέστειλε Σαοὺλ ἀγγέλους λαβεῖν τὸν Δαυίδ· καὶ εἶπε Μεχὸλ ἐνοχλεῖσθαι αὐτόν.
15. Καὶ ἀπέστειλε Σαοὺλ ἀγγέλους ἰδεῖν τὸν Δαυίδ, λέγων· ἀγάγετε αὐτὸν ἐπὶ τῆς κλίνης πρὸς με τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.
16. Καὶ ἔρχονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἰδοὺ τὰ κενοτάφια ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ στρογγύλωμα τῶν τριχῶν τῶν αἰγῶν πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ.
17. Καὶ εἶπε Σαοὺλ τῇ Μεχὸλ, ἵνα τί οὕτως παρελογίσω με, καὶ ἐξαπέστειλας τὸν ἐχθρόν μου, καὶ

δι-

11. Misit ergo Saul satellites suos in domum David, ut custodirent eum, & interficeretur mané. Quod cùm annuntiasset David Michol uxor sua, dicens, Nisi salvaveris te nocte hac, cras morieris:
12. Deposuit eum per fenestram. Porrò ille abiit & aufugit, atque salvatus est.
13. Tulit autem Michol statuam, & posuit eam super lectum, & pellem pilosam caprarum posuit ad caput ejus, & operuit eam vestimentis.
14. Misit autem Saul apparitores, qui raperent David: & responsum est quòd ægrotaret.
15. Rursumq; misit Saul nuntios, ut viderent David, dicens, afferte eũ ad me in lecto, ut occidatur.
16. Cumque venissent nuntii, inventum est simulachrũ super lectum, & pelles caprarum ad caput ejus.
17. Dixitq; Saul ad Michol, Quare sic illusisti mihi, & dimisisti inimi-

cum

11. Misit autem Saul nuntios ad domum Davidis, [14] ut custodirent eum, & occiderent eum mane: & indicavit *illud* Davidi Michal uxor ejus, dicendo, Nisi serves animam tuam hac nocte, cras interficieris.
12. Dimisit ergo Michal Davidem per fenestram: [15] qui abiens effugit, atq; eripuit sese.
13. Tulitq; Michal [16] simulachrum, & posuit super lectum, & pulvinar *e pilis* caprarum posuit *sub* capite ejus, & operuit veste.
14 Misit autem Saul nuntios [17] ut tollerent Davidem: *illa* verò dixit, ægrotat.
15. Remisit autem Saul nuntios [18] ut viderent Davidem, dicendo, Afferte eum in lecto ad me, ut interficiam eum.
16. Quumq; venissent nuntii, ecce simulachrum *jacebat* i super lectum, & pulvinar *e pilis* caprarum *sub* capite ejus.
17. Dixitq; Saul ad Michal, Ut quid sic decepisti me, & dimisisti inimicum

me-

11. Saul aber sandte boten zu Dauids hauß/das sie jn bewareten vnd tödteten am morgen. Das verkündiget dem Dauid sein weib Michal/ vnd sprach/ Wirstu nicht diese nacht deine seele erretten / so mustu morgen sterben.
12. Da ließ jn Michal durchs fenster ernider / das er hiengieng/ entfloh/vnd entran.
13. Vnd Michal nam ein bilde/ vnd legts ins bette / vnd leget ein zigenfell zu seinen heupten / vnd deckts mit kleidern zu.
14. Da sandte Saul boten/ das sie Dauid holeten. Sie aber sprach/ Er ist kranck.
15. Saul aber sandte boten/ Dauid zu besehen vnd sprach/ Bringet jn erauff zu mir mit dem bette / das er getödtet werde.
16 Da nu die boten kamen/ Sihe / da lag das bild im bette/vnd ein zigenfell zu seinen heupten.
17. Da sprach Saul zu Michal/Warumb hastu mich betrogen/ vnd meinen feind

T ge-

14. ad custodiendum e. & ad occidendum e. in mane &c. dicendo: si non tu eripiens (sc. es) a. m. t. h. n. cras tu interfectus sc. eris et descendere fecit M.
15. & abiit et ef. & ereptus est.
16. Theraphim (i. imagines, vel, ex imaginibus vel statuis hominis speciem referentibus unam) & p. ad l. & p. c. cervicalia ejus. sic infra.
17 ad capiendum &c. dix. ægrotus ipse.
18. ad videndum D. d. ascendere facite e. i. l. a. m. ad interficiendũ e. & venerunt nuntij, & ec. theraphim &c. 168:

19. *evasit? & dixit M. ad S. i. d. ad me.*

20. *fugit & liberatus est.*

21. *dicendo.*

22. *Vidit (sc. unusquisque eorum) caet.*

23. *& misit.*

24. *& addidit S. & misit.*

25. *et abiit etiam ipse in R. & venit.*
26. *interrogavit. & dixit.*

27. *etiam ipsum, & iit eundo & prophetavit, usq; veniret eum.*

28. *super sic dicent .i. dicere solent: n. e. S. in prophetis?*

gelassen / das er entrünne? Michal sprach zu Saul / Er sprach zu mir / Laß mich gehen oder ich tödte dich.

18. David aber entfloh vnd entran / vnd kam zu Samuel gen Rama / vnd sagt jm an alles / was jm Saul gethan hatte / vnd er gieng hin mit Samuel / vnd blieben zu Naioth.

19. Vnd es ward Saul angesagt / Sihe / David ist zu Naioth in Rama.

20. Da sandte Saul boten / das sie David holeten. Vnd sie sahen zween Chor propheten weissagen / vnd Samuel war jr auffseher. Da kam der Geist Gottes auff die boten Sauls / das sie auch weissageten.

21. Da das Saul ward angesagt / sandte er ander boten / die weissageten auch. Da sandte er die dritten boten / die weissageten auch.

22. Da gieng er selbs auch gen Rama / vnd da er kam zum grossen brun / der zu Seku ist / fraget er vnd sprach / Wo ist Samuel vnd David? Da ward jm gesagt / Sihe / zu Naioth in Rama.

23. Vnd er gieng daselbs hin gen Naioth in Rama. Vnd der Geist Gottes kam auch auff jn / vnd gieng einher vnd weissaget / biß er kam gen Naioth in Rama.

24. Vnd er zoch auch seine kleider aus / vnd weissagt auch für Samuel / vnd fiel bloß nider den gantzen tag / vnd die gantze nacht. Daher spricht man / Ist Saul auch vnter den propheten?

meum, & 19 evasit? Respondit Michal Sauli, Ipse dixit mihi, dimitte me, ut quid interficiam te?

18. David igitur 20 fugiens evasit, & venit ad Semuelem in Ramah, indicavitq; ei omnia quæ fecerat illi Saul. & abiit ipse & Semuel, & morati sunt in Najoth.

19. Renuntiatum est autem Sauli, 21 hisce verbis, Ecce David est in Najoth *quæ est* in Ramah.

20. Misitq; Saul nuntios ad tollendum Davidem, & 22 viderunt cœtum Prophetarum prophetantium, & Semuelem stantem, constitutum super eos: & fuit super nuntios Saulis Spiritus Dei, & prophetabant etjam ipsi.

21. Renuntiaverunt autem *hoc* Sauli: 23 qui misit nuntios alios, & prophetaverunt etjam ipsi: 24 rursusq; & Saul misit nuntios tertios, & prophetaverunt etjam ipsi.

22. 25 Abiens ergo & ipse in Ramah, venit usq; *ad* cisternam magnam quæ *est* in Sechu: & 26 interrogans ait, Ubi *sunt* Semuel & David? Et dixit *quidam*, Ecce *est* in Najoth *quæ est* in Ramah.

23. Et abiit illuc in Najoth in Ramah: & fuit super 27 eum etjam Spiritus Dei, atq; inter eundum prophetabat usquequo veniret in Najoth *quæ est* in Ramah.

24. Et exuit etjam ipse vestes suas, ac prophetavit etjam ipse coram Semuele, ceciditq; nudus tota die illa & tota nocte. 28 Idcirco dicunt, Num etjam Saul inter prophetas?

cum meum ut fugeret? Et respondit Michol ad Saul, Quia ipse locutus est mihi, Dimitte me, alioquin interficiam te.

18. David autem fugiens salvatus est, & venit ad Samuel in Ramatha, & nuntiavit ei omnia, quæ fecerat sibi Saul: & abierunt ipse & Samuel, & morati sunt in Najoth.

19. Nuntiatum est autem Sauli à dicentibus, Ecce David in Najoth in Ramatha.

20. Misit ergo Saul lictores, ut raperent David: qui cùm vidissent cuneum prophetarum vaticinantium, & Samuelem stantem super eos, factus est etiam Spiritus Domini in illis, & prophetare cœperunt etiam ipsi.

21. Quod cùm nuntiatum esset Sauli, misit & alios nuntios: prophetaverunt autem & illi. Et rursum misit Saul tertios nuntios: qui & ipsi prophetaverunt.

22. Et iratus iracundia Saul, Abiit etiam ipse in Ramatha, & venit usque ad cisternam magnam, quæ est in Socho, & interrogavit, & dixit, In quo loco sunt Samuel & David? Dictumque est ei, Ecce in Najoth sunt in Ramatha.

23. Et abiit in Najoth in Ramatha, & factus est etiam super eum Spiritus Domini, & ambulabat ingrediens & prophetabat usq; dum veniret in Najoth in Ramatha.

24. Et expoliavit etiam ipse se vestimentis suis, & prophetavit cum cæteris coram Samuele, & cecinit nudus tota die illa & nocte. Unde & exivit proverbium, * Num & Saul inter prophetas?

διεσώθη; καὶ εἶπε Μελχὸλ πρὸς Σαοὺλ, αὐτὸς εἶπεν πρός με, ἐξαπόστειλόν με· εἰ δὲ μὴ, θανατώσω σε.*

18. Καὶ Δαυὶδ ἔφυγε καὶ διεσώθη, καὶ παραγίνεται πρὸς Σαμουὴλ εἰς Αρμαθαΐμ, καὶ ἀπαγγέλει αὐτῷ πάντα ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ Σαοὺλ· καὶ ἐπορεύθησαν Σαμουὴλ καὶ Δαυὶδ, καὶ ἐκάθισαν ἐν Ναβαὰθ ἐν Ραμᾶ.

19. Καὶ ἀπηγγέλη τῷ Σαοὺλ λεγόντων· ἰδοὺ Δαυὶδ ἐν Ναβαὰθ ἐν Ραμᾶ.

20. Καὶ ἀπέστειλε Σαοὺλ ἀγγέλους λαβεῖν τὸν Δαυὶδ· καὶ ἐλθόντες εἶδον τὴν ἐκκλησίαν τῶν προφητῶν τῶν προφητευόντων, καὶ Σαμουὴλ εἱστήκει καθεστηκὼς ἐπ' αὐτῶν· καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀγγέλους Σαοὺλ Πνεῦμα Θεοῦ, καὶ προεφήτευσαν καὶ αὐτοί.

21. Καὶ ἀπηγγέλη τῷ Σαοὺλ, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους ἑτέρους, καὶ προεφήτευσαν καὶ αὐτοί· καὶ προσέθετο Σαοὺλ ἀποστεῖλαι ἀγγέλους τρίτους, καὶ προεφήτευσαν καὶ αὐτοί.

22. Καὶ ἐθυμώθη Σαοὺλ ὀργῇ, καὶ ἐπορεύθη καὶ αὐτὸς εἰς Αρμαθαΐμ, καὶ ἔρχεται ἕως φρέατος τοῦ ἅλω τοῦ ἐν Σεχί· καὶ ἠρώτησε καὶ εἶπε, ποῦ Σαμουὴλ καὶ Δαυίδ; καὶ εἶπον, ἰδοὺ ἐν Ναβαὰθ ἐν Ραμᾶ.

23. Καὶ ἐπορεύθη ἐκεῖθεν εἰς Ναβαὰθ εἰς Ραμᾶ· καὶ ἐγένετο ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Θεοῦ· καὶ ἐπορεύθη πορευόμενος, καὶ προεφήτευσεν ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Ναβαὰθ εἰς Ραμᾶ.

24. Καὶ ἐξεδύσατο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ προεφήτευσεν ἐνώπιον Σαμουήλ· καὶ ἔπεσε γυμνὸς ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην· διὰ τοῦτο ἔλεγον, εἰ καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις;

Michol Davidem maritum servat.

* Sup. 10. v. 11.

Κεφαλ. κ΄.

ΚΑὶ ἀπέδρα Δαυὶδ ἐξ Ναβαὶθ ἐν Ραμᾶ, καὶ ἔρχεται εἰς πρόσωπον Ιωναθὰν· καὶ λέγει, τί πεποίηκα, ἢ τί τὸ ἀδίκημά μου, ἢ τί ἥμαρτον ἐνώπιον τοῦ πατρός σου, ὅτι ἐζήτει τὴν ψυχήν μου;

2. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ιωναθὰν, μηδαμῶς σοι, μὴ ἀποθάνῃς· ἰδοὺ γὰρ οὐ μὴ ποιήσει ὁ πατήρ μου μέγα ῥῆμα ἢ μικρὸν ὃ οὐκ ἀποκαλύψει τὸ ὠτίον μου· καὶ τί ὅτι ἀποκρύψει ὁ πατήρ μου ἀπ' ἐμοῦ τὸ ῥῆμα τοῦτο; οὐκ ἔστι τοῦτο.

3. Καὶ ἀπεκρίθη Δαυὶδ τῷ Ιωναθὰν, καὶ εἶπεν, γινώσκων οἶδεν ὁ πατήρ σου, ὅτι εὗρον χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς σου, καὶ εἶπεν· μὴ γνώτω τοῦτο Ιωναθὰν, ὅπως μὴ ἀναγγείλῃ τῷ Δαυίδ· πλὴν ζῇ Κύριος, καὶ ζῇ ἡ ψυχή σου, ὅτι καθὼς εἶπον πεπλήρωται ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ ἀναμέσον τοῦ πατρός σου ἕως θανάτου.

4. Καὶ εἶπεν Ιωναθὰν πρὸς Δαυὶδ, τί ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή σου, καὶ ποιήσω σοι;

5. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ιωναθὰν, ἰδοὺ δὴ νουμηνία αὔριον, καὶ ἐγὼ καθίσας καθίσομαι μετὰ τοῦ βασιλέως φαγεῖν· καὶ ἐξαποστελεῖς με καὶ κρυβήσομαι ἐν τῷ πεδίῳ ἕως δείλης.

6. Ἐὰν ἐπισκεπτόμενος ἐπισκέψηταί με ὁ πατήρ σου, ἐρεῖς παραιτούμενος παρῄτηται ὑπὲρ ἐμοῦ Δαυὶδ δραμεῖν ἕως Βηθλεὲμ τῆς πόλεως αὐτοῦ ὅτι θυσία τῶν ἡμερῶν ἐκεῖ ὅλῃ τῇ φυλῇ.

7. Καὶ ἐὰν εἴπῃ ὁ πατήρ σου, ἀγαθῶς, εἰρήνη τῷ δούλῳ σου· ἐὰν ἦ σκληρῶς ἀποκριθῇ σοι, γνῶθι ὅτι συντετέλεσται ἡ κακία παρ' αὐτοῦ.

Καὶ

CAP. XX.

FUit autem David de Najoth, quæ eſt in Ramatha, veniensq; locutus eſt coram Jonatha, Quid feci? quæ eſt iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrem tuum, quia quærit animam meam?

2. Qui dixit ei, Abſit, non morieris: neq; enim faciet pater meus quicquam grāde vel parvum, niſi prius indicaverit mihi: hunc ergo celavit me pater meus ſermonē tantummodo? nequaquam erit iſtud.

3. Et juravit rurſum Davidi: & ille ait, Scit profecto pater tuus quia inveni gratiam in oculis tuis, & dicet, Neſciat hoc Jonathas, ne forte triſtetur. Quinimo vivit Dominus & vivit anima tua, quia uno tantum (ut ita dicam) gradu, ego morsque dividimur.

4. Et ait Jonathas ad David, Quodcunq; dixerit mihi anima tua, faciam tibi.

5. Dixit autem David ad Jonathan, Ecce calendæ ſunt craſtino, & ego ex more ſedere ſoleo juxta regem ad veſcendum: dimitte ergo me, ut abſcondar in agro, uſque ad veſperam diei tertiæ.

6. Si reſpiciens requiſierit me pater tuus, reſpondebis ei, Rogavit me David, ut iret celeriter in Bethlehem civitatem ſuam: quia victimæ ſolennes ibi ſunt univerſis contribulibus ſuis.

7. Si dixerit, Bene: pax erit ſervo tuo. Si autem fuerit iratus, ſcito quia completa eſt malitia ejus.

Fac

CAP. XX.

FUgiens [1] autem David de Najoth *quæ eſt* in Ramah, venit, & dixit coram Jehonathan, Quid feci? quæ *eſt* iniquitas mea, & quod peccatum meum coram patre tuo, quod [2] quærit animam meam?

2. Qui dixit ei, Abſit, non morieris: ecce non facit pater meus rem grandem vel rem parvam quin revelet aurem meam: quare ergo celaret me pater meus rem hanc? non hoc *faciet*.

3. Et juravit adhuc David, ac dixit, [3] Certò novit pater tuus quod inveni gratiam in oculis tuis, & dicet, Ne cognoſcat hoc Jehonathan: ne fortè dolore afficiatur, [4] Verum vivit Jehovah, & vivit anima tua quod quaſi paſſus *unus eſt* inter me & mortem.

4. Reſpondit Jehonathan Davidi: Quid dicet anima tua, & faciam tibi?

5. Dixit autem David ad Jehonathan, Ecce [5] Calendæ *ſunt* cras, & ſedendo ſedere ſoleo apud regem ad veſcendum, dimittas ergo me, & abſcondam me in agro uſq; *ad* veſperam *diei* tertiæ.

6. Si [6] recordando recordatus fuerit mei pater tuus, dices, Poſtulando poſtulavit á me David [7] ut curreret *in* Beth-lehem urbem ſuam: quod ſacrificium [8] annuum *ſit* ibi toti familiæ.

7. Si ſic dixerit, Bene, [9] pax *eſt* ſervo tuo: ſi autem indignetur, ſcito quod completa ſit malitia ejus.

Fa-

Das XX. Cap.

DAuid aber flohe von Naioth zu Rama/ vnd kam vnd redet für Jonathan/ Was hab ich gethan? Was hab ich mißhandelt? Was hab ich geſündiget für deinem vater/ das er nach meinem leben ſtehet?

2. Er aber ſprach zu jm/ Das ſey ferne/ du ſolt nicht ſterben. Sihe/ mein vater thut nichts/ weder gros noch kleines/ das er nicht meinen ohren offenbare/ warumb ſolt denn mein vater diß für mir verbergen? Es wird nicht ſo ſein.

3. Da ſchwur David weiter vnd ſprach / Dein vater weiß wol/ das ich gnade für deinen augen funden habe/ darumb wird er dencken/ Jonathan ſol ſolchs nicht wiſſen/ es möcht in bekümmern. Warlich/ ſo war der HERR lebt/ vnd ſo war deine ſeele lebt/ es iſt nur ein ſchrit zwiſchen mir vnd dem tod.

4. Jonathan ſprach zu David/ Jch wil an dir thun was dein hertz begert.

5. David ſprach zu jm/ Sihe/ morgen iſt der newmond/ da ich mit dem könige zu tiſch ſitzen ſolt / So laß mich/ das ich mich auff dem felde verberge/ biß an den abend des dritten tags.

6. Wird dein vater nach mir fragen/ ſo ſprich/ David bat mich/ das er gen Bethlehem zu ſeiner ſtad lauffen möcht/ denn es iſt ein jerlich opffer daſelbs dem gantzen geſchlechte.

7. Wird er ſagen/ Es iſt gut/ ſo ſtehet es wol vmb deinen knecht. Wird er aber ergrimmen/ ſo wirſtu mercken/ das böſes bey jm beſchloſſen iſt.

T 2 So

Cap. 20.

1. et fugit D. &c. & venit.
2. quærens (ſc. eſt) a. m. & d. e. prophanitas (ſic infra) nō m: e. non faciet (.i. facere ſolet) p. m. verbum magnum vel verbum p. & non revelabit a. m. & quare celabit p. m. a me verbum hoc? non hoc.
3. ſciendo ſcivit p. t.
4. & ſane vivens Jehovah, & vitá (.i. per vitam) anima tua, quia quaſi greſſus i. m. & inter mortem, & dixit Je. ad Dav. quid dicet.
5. menſis (ſc. novus) cras, & ego ſedendo ſedebo (.i. ſedere ſoleo, vel, ex officio ſedendū mihi eſt) cum Rege.
6. viſitādo viſitaverit me p. t. & (.i. tunc) dices.
7. ad currendum.
8. dierū.
9. pax ſ. tuo (ſc. ſalvus ero) & ſi iraſcendo irafuerit ei, ſcito, q. conſummata ſit mal. á cū eo.

369:

10. *super servum t.*

11. *ad quid hoc add. me?*

12. *sciendo scivero, quod consummata sit malitia a cum p. m. ad veniendũ super te, & non ipsum annuntiabo tibi?*

13. *& dixit Jeho. ad Davidem: Veni & egrediemur.*

14. *ambo ipsi.*

15. *ad D.*

16. *circa hoc tempus cras, tertia. scil. die. & ecce bonum ad D?*

17. *si bonum fuerit (sc. visum) ad patrem meum.*

18. *Jehova tecũ.* Chald. *VERBũ Domini in auxilium tuum.*

19. *adhuc ego v.*

20. *et non in abscindendo Jehovam i. D. virum desuper faciebamus. & excidet Jeh cum. d. D. & requiret.*

8. So thu nu barmhertzigkeit an deinem knecht/ Denn du hast mit mir/ deinem knechte einen bund im HERRN gemacht. Ist aber eine missethat in mir/ so tödte du mich/ Denn warumb woltestu mich zu deinem vater bringen.

9. Jonathan sprach/ Das sey ferne von dir/ das ich solt mercken/ das böses bey meinem vater beschlossen were vber dich zu bringen/ vnd solts dir nicht ansagen.

10. David aber sprach/ Wer woll mirs ansagen/ so dir dein vater etwas hartes antwortet.

11. Jonathan sprach zu David/ Kom/ laß vns hinaus auffs feld gehen/ Vnd giengen beide hinaus auffs feld.

12. Vnd Jonathan sprach zu David. HERR Gott Israel/ wenn ich erforsche an meinem vater morgen vnd am dritten tage/ das es wol stehet mit David/ vnd nicht hin sende zu dir/ vnd für deinen ohren offenbare/

13. So thu der HERR Jonathan diß vnd jenes. Wenn aber das böse meinem vater gefelt wider dich/ So wil ichs auch für deinen ohren offenbaren vnd dich lassen/ das du mit frieden weggehest. Vnd der HERR sey mit dir/ wie er mit meinem vater gewesen ist.

14. Thu ichs nicht/ so thu keine barmhertzigkeit des HERRN an mir/ weil ich lebe/ auch nicht so ich sterbe.

15. Vnd wenn der HERR die feinde Davids ausrotten wird/ einen iglichen aus dem lande/ so reisse du deine barmhertzigkeit nicht von meinem hause ewiglich.

16. Also machte Jonathan einen bund mit dem hause David/ vnd sprach/ Der HERR foddere es von der hand der feinde David.

Vnd

8. Facias ergo misericordiam [10] cum servo tuo, quia in fœdus Jehovæ adduxisti servum tuum tecum: & si est in me iniquitas, interfice me tu: & usq; *ad* patrem tuum [11] quare adduceres me?

9. Dixit verò Jehonathan, Absit tibi, quod si [12] certò scivero completam esse malitiam cum patre meo, ut veniat contra te, non illud annuntiem tibi.

10. David præterea ait ad Jehonathan, Quis renuntiabit mihi *bonum*, aut, quid responderit tibi pater tuus duri?

11. [13] Respondit Jehonathan Davidi, Age egrediamur *in* agrum. Et egressi sunt [14] ambo *in* agrum.

12. Tum dixit Jonathan [15] Davidi, Jehovah Deus Israel, si investigavero patrem meum [16] hoc ferè tempore cras *aut* perendie, & ecce *si* bonum *fuerit* super Davidem, & non tunc misero ad te, revelaveroq; aurem tuam:

13. Sic faciat Jehovah Jehonathan, & sic addat: [17] *quod* si placuerit patri meo *adducere* malum super te, etjam revelabo aurem tuam, ac dimittam te, ibisq; in pace, & sit [18] Jehovah tecum, quemadmodum fuit cum patre meo.

14. Et non *peto à te*, si *fuero* [19] adhuc vivens: nõ enim *vereor quin* facturus sis mecum misericordiam Jehovæ, & non moriar.

15. Sed *peto* non rescindas misericordiam tuam [1] à domo mea usq; *in* seculum, [20] ne tum *quidem* quum succidet Jehovah inimicos Davidis unumquenq; è superficie terræ.

16. Pepigit itaq; *fœdus* Jehonathan cum domo Davidis, *dicens*, Requirat Jehovah de manu inimicorum Davidis.

Et

8. Fac ergo misericordiam in servum tuũ: quia fœdus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti. Si autem est iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.

9. Et ait Jonathas, absit hoc à me: neque enim fieri potest, ut si certè cognovero completam esse patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi.

10. Respondítq; David ad Jonathan, Quis renuntiabit mihi, si quid fortè responderit tibi pater tuus durè de me?

11. Et ait Jonathas ad David, Veni, & egrediamur foras in agrum. Cumque exissent ambo in agrum,

12. Ait Jonathas ad David, Domine Deus Israel, si investigavero sententiam patris mei crastino vel perendie: & aliquid boni fuerit super David, & non statim misero ad te, & notum tibi fecero,

13. Hæc faciat Dominus Jonathæ, & hæc addat. Si autem perseveraverit patris mei malitia adversum te, revelabo aurem tuam, & dimittam te, ut vadas in pace, & sit Dominus tecum, sicut fuit cum patre meo.

14. Et si vixero, facies mihi misericordiam Domini: si verò mortuus fuero,

15. Non auferes misericordiã tuam à domo mea usque in sempiternum, quando eradicaverit Dominus inimicos David, unũquẽq; de terra: auferat Jonathan de domo sua, & requirat Dominus de manu inimicorum David.

16. Pepigit ergo Jonathas fœdus cum domo David: & requisivit Dominus de manu inimicorum David.

Et

8. Καὶ ποιήσεις ἔλεος μετὰ τοῦ δούλου σου, ὅτι εἰς διαθήκην Κυρίου εἰσήγαγες τὸν δοῦλόν σου μετὰ σεαυτοῦ· καὶ εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν τῷ δούλῳ σου, θανάτωσόν με σύ· καὶ ἕως τοῦ πατρός σου ἵνα τί τοῦτο εἰσαγάγῃς με;

9. Καὶ εἶπεν Ἰωναθάν, μηδαμῶς σοι, ὅτι ἐὰν γινώσκων γνῶ ὅτι συντετέλεσται ἡ κακία παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐλθεῖν ἐπὶ σέ, καὶ μὴ ἀπαγγελῶ σοι;

10. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ἰωναθάν, τίς ἀπαγγελεῖ μοι, ἐὰν ἀποκριθῇ ὁ πατήρ σου σκληρά;

11. Καὶ εἶπεν Ἰωναθὰν πρὸς Δαυίδ· πορεύου καὶ ἐξέλθωμεν εἰς ἀγρόν· καὶ ἐκπορεύονται ἀμφότεροι εἰς ἀγρόν.

12. Καὶ εἶπεν Ἰωναθὰν πρὸς Δαυίδ, Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ οἶδεν, ὅτι ἐὰν ἀνακρίνω τὸν πατέρα μου κατὰ καιρὸν τρισσῶς, καὶ ἰδοὺ ἀγαθὸν ᾖ ὑπὲρ Δαυίδ, καὶ οὐ μὴ ἀποστελῶ πρὸς σὲ εἰς τὸ πεδίον;

13. Τάδε ποιήσαι ὁ Θεὸς τῷ Ἰωναθὰν καὶ τάδε προσθείη, ἐὰν μὴ ἀνοίσω τὰ κακὰ ἐπὶ σὲ καὶ ἀποκαλύψω τὸ ὠτίον σου, καὶ ἀποστελῶ σε καὶ ἀπελεύσῃ εἰς εἰρήνην· καὶ ἔσται Κύριος μετὰ σοῦ καθὼς ἦν μετὰ τοῦ πατρός μου.

14. Καὶ ἐὰν ἔτι ἐμοῦ ζῶντος ποιήσεις μετ' ἐμοῦ ἔλεος Κυρίου, καὶ ἐὰν θανάτῳ ἀποθάνω,

15. Οὐκ ἐξάρεις ἔλεός σου ἀπὸ τοῦ οἴκου μου ἕως αἰῶνος· καὶ μή, ἐν τῷ ἐξαίρειν Κύριον τοὺς ἐχθροὺς Δαυὶδ ἕκαστον ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

16. Ἐξαρθῆναι τὸ Ἰωναθὰν ἀπὸ τοῦ οἴκου Δαυίδ, καὶ ἐκζητήσαι Κύριος ἐκ χειρῶν ἐχθρῶν Δαυίδ.

Καὶ

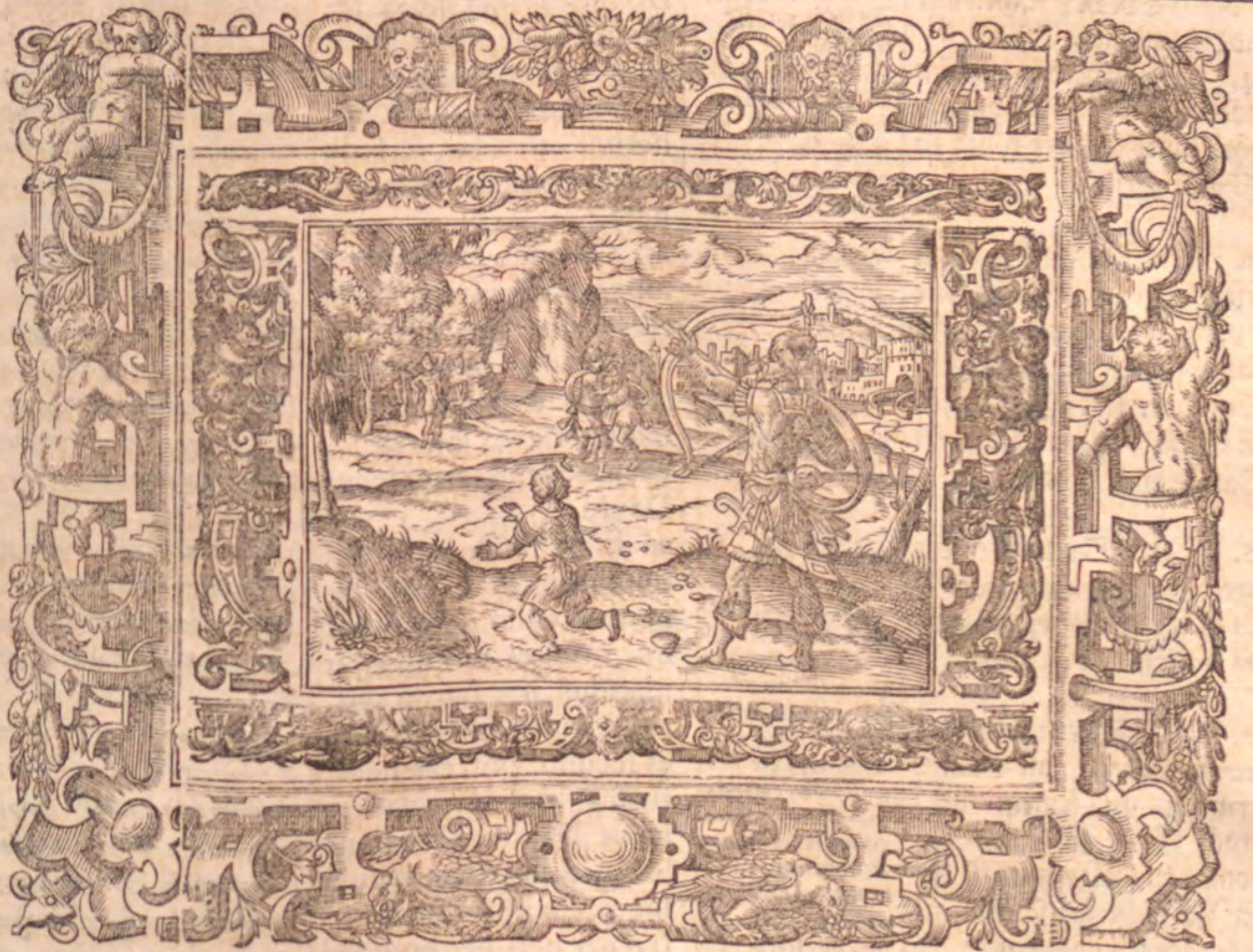

17. Καὶ προσέθετο Ιωναθὰν ὀμόσαι τῷ Δαυὶδ διὰ τὸ ἀγαπᾶν αὐτόν, ὅτι ἠγάπησεν ψυχὴν ἀγαπῶντος αὐτόν.

18. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ιωναθάν, αὔριον νουμηνία, καὶ ἐπισκοπῇ ἐπισκεφθήσε(ται) ἡ καθέδρα σου.

19. Καὶ τρισσεύσεις καὶ ἐπισκέψῃ καὶ ἥξεις εἰς τὸν τόπον οὗ ἐκρύβης ἐκεῖ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐργασίας, καὶ καθίσῃ παρὰ τῷ λίθῳ ἐκείνῳ.

20. Καὶ ἐγὼ τρισσεύσω ἐν ταῖς σχίζαις ἀκοντίζων, καὶ ἐκπέμπων εἰς τὴν ἀματταρί.

21. Καὶ ἰδοὺ ἀποστελῶ τὸ παιδάριον, λέγων· δεῦρο εὗρέ μοι τὴν σχίζαν· ἐὰν εἴπω τῷ παιδαρίῳ ὧδε ἡ σχίζα ἀπὸ σοῦ καὶ ὧδε, λάβε αὐτήν, παραγίνου, ὅτι εἰρήνη σοι καὶ οὐκ ἔστι λόγος πονηρός, ζῇ Κύριος.

22. Ἐὰν δὲ τάδε εἴπω τῷ νεανίᾳ, ἐκεῖ ἡ σχίζα ἀπὸ σοῦ καὶ ἐπέκεινα, πορεύου ὅτι ἐξαπέσταλκέ σε Κύριος.

23. Καὶ περὶ τοῦ ῥήματος οὗ λελαλήκαμεν ἐγὼ καὶ σύ, ἰδοὺ

Κύ-

17. Et addidit Jonathas dejerare David, eò quòd diligeret illum: sicut enim animam suam, ita diligebat eum.
18. Dixitque ad eum Jonathas, Cras calendę sunt, & requireris: requiretur enim sessio tua
19. Usque perendie. Descendes ergo festinus, & venies in locum ubi celand' es in die quando operari licet, & sedebis juxta lapidem, cui nomen est Ezel.
20. Et ego tres sagittas mittam juxta eum, & jaciam quasi exercens me ad signum.
21. Mittam quoque & puerum, dicens ei, Vade, & affer mihi sagittas. Si dixero puero, Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, vivit Dominus.
22. Si autem sic locutus fuero puero, Ecce sagittæ ultra te sunt: Vade in pace, quia dimisit te Dominus.
23. De verbo autem quod locuti sumus ego & tu, sit

Do-

17. Et addidit Jehonathan jurare ipsi Davidi, [21] propterea quòd diligeret ipsum: nam *juxta* amorem animæ suæ amabat eum.
18. Dixit autem ei Jehonathan, Cras *sunt* [22] Calendæ: itaq; memoraberis: vacabit enim sessio tua.
19. Tribus igitur diebus delitesces, & descendes valde; veniesq; ad locum in quo delitueras die operis, & manebis apud lapidem viatorium.

20. Ego autem tres sagittas *ad* latus *ejus* jaciam, [23] mittendo *illas* ad scopum,
21. Postea autem mittam puerum, *dicens ei*, Vade, inveni sagittas. Si dicendo dixero puero, Ecce sagittæ à te [24] & citrà: cape eum, & veni, quia pax tibi, [25] nec est quicquam *mali*, vivit Jehovah.

22. Si verò sic dixero [26] puero, Ecce sagittæ *sunt* à te & ultrà: vade, quia dimisit te Jehovah.

23. Verbi autem quod loquuti sumus ego & tu, ecce

Je-

17. Vnd Jonathan fuhr weiter/ vnd schwur David/ so lieb hatte er jn/ denn er hatte jn so lieb als seine seele.
18. Vnd Jonathan sprach zu jm/ Morgen ist der newmond/ so wird man nach dir fragen/ Denn man wird dein vermissen/ da du zu sitzen pflegest.
19. Des dritten tages aber kom balde ernider/ vnd gehe an einen ort/ da du dich verbergest am werckeltage/ vnd setze dich bey den stein Asel.
20. So wil ich zu seiner seiten drey pfeile schiessen/ als ich zum sichermal schösse.
21. Vnd sihe/ Ich wil den knaben senden/ gehe hin/ suche die pfeile. Werde ich zum knaben sagen/ Sihe/ die pfeile ligen hierwerts hinder dir/ hole sie/ So kom/ denn es ist friede/ vnd hat keine fahr/ so war der HERR lebt.
22. Sage ich aber zum jünglinge/ Sihe/ die pfeile ligen dortwerts/ für dir/ So gehe hin/ denn der HERR hat dich lassen gehen.
23. Was aber du vnd ich miteinander geredt haben/ da

21. in diligendo eum ipsum: n. amore a.

22. mensis: & visitaberis: quia visitabitur s. t. Et tertiabis, descendes &c. locū, quo absconditus fueras ibi in die o. & m. i. l. Ezel.
23. mittendo mihi ad sc. & ecce m. p.

24. & huc.

25. & non verbum, vivens Jeh.

26. adolescenti.

 ist

27. & inter te.
28. & absconditus est D. in a. & fuit mensis (sc. novus) & sedit Rex ad panem.
29. super sedem suam, secundū vicem in vice, ad sedem parietis.
30. a latere S. & visitabatur l. D. & non loq. est S. q. in die i.
31 ipsum, non mundus ipse, quia non mundus.
32. á crastino mēsis, (sc. novi .i. novilunij secūdo (sc. die) & visitatus est l. D.
33. etiam heri, etiā hodie ad panem.
34. postulando postulavit D.
35. & dixit.
36. eripiar quaeso, & videbo fr. m.
37. annō servi, quod eligens tu (sc. fuestu) fil.
38. et reg. t.
39. ipse.
40. ad eum: quare morte afficietur?
41. protelavit Saul lanc. super e. ad percutiendum eum:

ist der HERR zwischen mir vnd dir ewiglich.
24. David verbarg sich im felde / vnd da der newmond kam / satzte sich der könig zu tische zu essen.

25. Da sich aber der könig gesetzt hatte an seinen ort / wie er vorhin gewonet war an der wand / stund Jonathan auff / Abner aber setzt sich an die seiten Saul / vnd man vermisset Davids an seinem ort.

26. Vnd Saul redet des tages nichts / denn er gedacht / Es ist im etwas widerfaren / das er nicht rein ist.

27. Des andern tages des newmonden / da man Davids vermisste an seinem ort / sprach Saul zu seinem son Jonathan / Warumb ist der son Isai nicht zu tisch komen / weder gestern noch heute?

28. Jonathan antwortet Saul / Er bat mich / das er gen Bethlehem gienge.
29. Vnd sprach / Laß mich gehen / denn vnser geschlecht hat zu opffern in der stadt / vnd mein bruder hat mirs selbs geboten. Hab ich nu gnade für deinen augen funden / so wil ich hinweg / vnd meine brüder sehen / Darumb ist er nicht komen zu des königs tisch.
30. Da ergrimmet der zorn Saul wider Jonathan / vnd sprach zu im / Du vngehorsamer bösewicht / Ich weiß wol / das du den son Isai auserkorn hast / dir vnd deiner vnartigen mutter zu schanden.

31. Denn so lange der son Isai lebt auff erden / wirstu / dazu auch dein königreich nicht bestehen. So sende nu hin / vnd laß in her holen zu mir / denn er muß sterben.

32. Jonathan antwortet seinem vater Saul / vnd sprach zu im / Warumb sol er sterben? Was hat er gethan?
33. Da schoß Saul den spieß nach im / das er jn spieß-

sei-

Jehovah *testis* inter me 27 & te usq; *in* seculum.
24. 28 Abscondit ergo se David in agro. fuerunt itaq; calendæ, & accubuit mensæ rex ad vescendum.

25. Seditq; rex 29 in sede sua sicut semel & iterum, in sede *inquam juxta* parietem: assurrexitq; Jehonathan, seditq; Abner 30 ad latus Saulis: vacabat veró locus Davidis,

26. Non est tamen loquutus Saul quicquam die illa: dicebat enim, Accidens 31 est præterquam quod est mundus, *vel* quia non *est* mundus.
27. Fuit præterea 32 postridie calendarum, secundo vacavit locus Davidis: & & dixit Saul ad Jehonathan filium suum, Quare non venit filius Isai 33 neq; heri, neq; hodie ad vescendum?
28. Respondit Jehonathan Sauli, 34 Obnixé postulavit David á me *ut iret* usq; Bethlehem:
29. 35 Dicens, Dimittе me obsecro, quia victima *est* familiæ nobis in urbe, & ipse præcepit mihi frater meus: nunc ergo si inveni gratiam in oculis tuis, 36 conferam me illuc, ut videam fratres meos. idcirco non venit ad mensam regis,
30. Et iratus est furor Saulis in Jehonathan, ac dixit ei, Fili *matris* perversæ rebellione, 37 nonne scio quod elegeris filium Isai in confusionem tuam, & in confusionem ignominiæ matris tuæ?
31. Omnibus enim diebus quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris tu, 38 neq; regnum tuum. nunc ergo mitt , & tolle eum ad me, quia filius mortis 39 est.

32. Respondit autem Jehonathan Sauli patri suo, & dixit 40 ei, Quare morietur? quid fecit?
33. Et 41 contorsit lanceam contra eum, ut percuteret e-

um

Dominus inter me & te, usque in sempiternum.
24. Absconditus est ergo David in agro, & venerunt calendæ, & sedit rex ad comedendum panem.
25. Cumque sedisset rex super cathedram suam (secundum consuetudinem) quę erat juxta parietem, surrexit Jonathas, & sedit Abner ex latere Saul, vacuusque apparuit locus David.
26. Et non est locutus Saul quicquam in die illa: cogitabat enim quòd fortè evenisset ei, ut non esset mundus, nec purificatus.
27. Cumque illuxisset dies secunda post calendas, rursus apparuit vacuus locus David. Dixitque Saul ad Jonathan filium suum, cur non venit filius Isai nec heri, nec hodie ad vescendum?
28. Responditque Jonathas Sauli, Rogavit me obnixè, ut iret in Bethlehem,
29. Et ait, Dimitte me, quoniam sacrificium solenne est in civitate, unus de fratribus meis accersivit me: nunc ergo si inveni gratiam in oculis tuis, vadam citò, & videbo fratres meos. Ob hanc causam non venit ad mensam regis.
30. Iratus autem Saul adversum Jonathan, dixit ei, fili mulieris virum ultro rapientis, nunquid ignoro quia diligis filium Isai in confusionem tuam, & in confusionem ignominiosæ matris tuæ?
31. Omnibus enim diebus quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris tu, neq; regnū tuum. itaq; jam nunc mitte & adduc eum ad me: quia filius mortis est.
32. Respondens autem Jonathas Sauli patri suo, ait, Quare morietur? quid fecit?
33. Et arripuit Saul lanceam ut percuteret eum. Et in-

κύριος μάρτυς ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ ἕως αἰῶνος.

24. Καὶ κέκρυπται Δαυὶδ ἐν τῷ πεδίῳ· καὶ ἐγένετο νουμηνία, καὶ ἔρχεται ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν τράπεζαν τοῦ φαγεῖν.
25. Καὶ ἐκάθισεν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν καθέδραν αὐτοῦ καθὼς εἰώθει παρὰ τὸν τοῖχον· καὶ προέφθασεν αὐτὸν Ἰωναθὰν, καὶ ἐκάθισεν Ἀβεννὴρ ἐκ πλαγίων τοῦ Σαοὺλ· καὶ ἐπεσκέπη ὁ τόπος τοῦ Δαυίδ·

26. Καὶ οὐκ ἐλάλησεν Σαοὺλ οὐδὲν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅτι εἶπεν σύμπτωμά τι φαίνεται, μὴ καθαρὸς εἶναι, διότι οὐ κεκάθαρται.

27. Καὶ ἐγένετο τῇ ἐπαύριον τοῦ μηνὸς τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ, καὶ ἐπεσκέπη ὁ τόπος Δαυίδ· καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς Ἰωναθὰν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τί ὅτι οὐ παραγέγονεν υἱὸς Ἰεσσαὶ καὶ ἐχθὲς καὶ σήμερον ἐπὶ τὴν τράπεζαν;

28. Καὶ ἀπεκρίθη Ἰωναθὰν τῷ Σαοὺλ καὶ εἶπε, παρῄτηται παρ' ἐμοῦ Δαυὶδ δραμεῖν, ἕως Βηθλεὲμ τῆς πόλεως αὐτοῦ.
29. Καὶ εἶπέ μοι, ἐξαπόστειλον δή με, ὅτι θυσία τῆς φυλῆς ἡμῖν ἐν τῇ πόλει, καὶ ἐνετείλαντο πρός με οἱ ἀδελφοί μου· καὶ νῦν εἰ εὕρον χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς σου, ἀπελεύσομαι δὴ καὶ ὄψομαι τοὺς ἀδελφούς μου, διὰ τοῦτο οὐ παραγέγονεν ἐπὶ τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως.
30. Καὶ ἐθυμώθη Σαοὺλ ἐπὶ Ἰωναθὰν σφόδρα, καὶ εἶπεν αὐτῷ, υἱὲ κορασίων αὐτομολούντων· οὐ γὰρ οἶδα ὅτι σὺ μέτοχος εἶ τῷ υἱῷ Ἰεσσαὶ εἰς αἰσχύνην σου καὶ εἰς αἰσχύνην ἀποκαλύψεως μητρός σου;

31. Διότι πάσας τὰς ἡμέρας ὁ υἱὸς Ἰεσσαὶ ζῇ ἐπὶ τῆς γῆς, οὐχ ἑτοιμασθήσῃ σὺ οὐδὲ ἡ βασιλεία σου· νῦν οὖν ἀπόστειλον καὶ λάβε τὸν νεανίαν, ὅτι υἱὸς θανάτου ἐστίν.

32. Καὶ ἀπεκρίθη Ἰωναθὰν τῷ Σαοὺλ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· ἵνα τί ἀποθνήσκει; τί πεποίηκεν;

33. Καὶ ἐπῆρε Σαοὺλ τὸ δόρυ ἐπὶ Ἰωναθὰν τοῦ θανατῶσαι αὐ-

τόν

τόν· καὶ ἔγνω Ιωναθὰν ὅτι συντετέλεσται ἡ κακία αὕτη παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ θανατῶσαι Δαυίδ.

34. Καὶ ἀνεπήδησεν Ιωναθαν ἀπὸ τῆς τραπέζης ἐν ὀργῇ θυμοῦ καὶ οὐκ ἔφαγεν ἄρτον ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός· ὅτι ἐθραύσθη ἐπὶ τὸν Δαυίδ, ὅτι ἐβουλεύσατο ὁ πατὴρ αὐτοῦ συντελέσαι αὐτόν.

35. Καὶ ἐγένετο πρωῒ καὶ ἐξῆλθεν Ιωναθὰν εἰς τὸ πεδίον, εἰς τὸ μαρτύριον καθὼς ἐτάξατο τῷ Δαυίδ, καὶ παιδάριον μικρὸν μετ᾽ αὐτοῦ.

36. Καὶ εἶπεν τῷ παιδαρίῳ, δράμε σὺ καὶ εὑρέ μοι τὰς σχίζας, ἃς ἐγὼ ἀκοντίζω· καὶ τὸ παιδάριον ἔδραμε καὶ αὐτὸς ἠκόντισε τὰ βέλη, καὶ παρήγαγεν αὐτό.

37. Καὶ ἦλθε τὸ παιδάριον ἕως τοῦ τόπου τῶν βελῶν ὧν ἠκόντισεν Ιωναθάν· καὶ ἀνεβόησεν Ιωναθὰν ὀπίσω τοῦ παιδαρίου, καὶ εἶπεν, ἐκεῖ ἡ σχίζα ἀπὸ σοῦ καὶ ἐπέκεινα.

38. Καὶ ἀνεβόησε Ιωναθὰν ὀπίσω τοῦ παιδαρίου αὐτοῦ λέγων, ταχύνας σπεῦσον καὶ μὴ στῇς· καὶ ἀνελέξετο τὸ παιδάριον Ιωναθὰν τὰς σχίζας, καὶ ἤνεγκε πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ.

39. Καὶ τὸ παιδάριον οὐκ ἔγνω οὐδέν, πλὴν Ιωναθὰν καὶ Δαυὶδ ᾔδεισαν τὸ ῥῆμα.

40. Καὶ ἐπέθηκεν τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐπὶ τὸ παιδάριον αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πορεύου εἰς τὴν πόλιν.

41. Καὶ εἰσῆλθε τὸ παιδάριον εἰς τὴν πόλιν· καὶ Δαυὶδ ἀνέστη ἀπὸ τοῦ νεγέβ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ τρὶς καὶ κατεφίλησεν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἔκλαυσεν ἕκαστος ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἕως συντελείας μεγάλης Δαυὶδ ὑπερέβαλεν.

42. Καὶ εἶπεν Ιωναθὰν πρὸς Δαυίδ· πορεύου εἰς εἰρήνην· καὶ ὡς ὀμωμόκαμεν ἡμεῖς ἀμφότεροι ἐν ὀνόματι Κυρίου, λέγοντες· Κύριος ἔσται μάρτυς ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ, καὶ ἀναμέσον τοῦ σπέρματός μου καὶ τοῦ σπέρματός σου ἕως αἰῶνος.

43. Καὶ ἀνέστη Δαυὶδ καὶ ἀπῆλθεν· καὶ Ιωναθὰν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν.

Ke-

intellexit Jonathas quòd definitum esset à patre suo, ut interficeret David.

34. Surrexit ergo Jonathas à mensa in ira furoris, & non comedit in die calendarum secunda panem. Contristatus est enim super David, eò quòd confudisset eum pater suus.

35. Cumq; illuxisset manè, venit Jonathas in agrũ juxta placitum David, & puer parvulus cum eo,

36. Et ait ad puerum suum, Vade, & affer mihi sagittas, quas ego jacio. Cumq; puer cucurrisset, jecit aliam sagittam trans puerum.

37. Venit itaque puer ad locum jaculi, quod miserat Jonathas: & clamavit Jonathas post tergum pueri, & ait, Ecce ibi est sagitta porrò ultra te.

38 Clamavitque iterum Jonathas post tergum pueri, dicens, festina velociter, ne steteris. Collegit autem puer Jonathæ sagittas, & attulit ad dominum suum:

39. Et quid ageretur, penitus ignorabat: tantummodò enim Jonathas & David rem noverant.

40. Dedit ergo Jonathas arma sua puero, & dixit ei, Vade, & defer in civitatem.

41. Cumque abiisset puer, surrexit David de loco qui vergebat ad austrum, & cadens pronus in terram adoravit tertiò: & osculantes se alterutrum, fleverunt pariter, David autem amplius.

42. Dixit ergo Jonathas ad David, Vade in pace: quæcunq; juravimus ambo in nomine Domini, dicentes, Dominus sit inter me & te, & inter semen meum, & semen tuum usque in sempiternum.

43. Et surrexit David, & abiit: sed & Jonathas ingressus est civitatem.

Cap.

um: tum animadvertit Jehonathan quod decretum esset à patre suo interficere Davidem.

34. Surrexit itaq; Jehonathan á mensa in ira furoris, neq; comedit 42 altera die calendarum panem: dolore enim affectus erat 43 propter Davidem, & quod ignominia affecisset eum pater suus.

35. 44 Proinde mane egressus est Jehonathan *in* agrum ad tempus constitutum Davidi, & puer parvus cum eo.

36. Dixitq: ad puerum suum, Curre, inveni nunc sagittas, quas ego 45 jacio. Puer cucurrit, & ille jaculatus est 46 ultra illum.

37. Quum autem venisset puer usq; *ad* locum sagittæ, quam jaculatus fuerat Jehonathan, clamavit Jehonathan post puerum, & dixit, Nonne sagitta á te & ultrà est?

38. Rursum clamavit Jehonathan post puerum, Accelera, festina, ne steteris. 47 Colligens itaq; puer Jehonathan sagittas venit ad dominum suum.

39. Puer autem nesciebat quicquam, duntaxat Jehonathan, & David sciebant 48 rem.

40. Tradidit igitur Jehonathan 49 arma sua puero suo: dixitq; ei, Vade, defer *in* civitatem.

41. *Quum autem* 50 abiisset puer, surrexit David de latere australi, & procidens in faciem suam in terram, incurvavit *se* tribus vicibus: & osculantes sese mutuo, fleverunt alter cum altero, sed David abundè.

42. D[illegible] ergo Jehonathan ad Davidem, Vade in pace: & *esto memor ejus* [illegible] *rei* quam juravimus 51 ambo nos ipsi per nomen Jehovæ his ce verbis, Jehovah sit inter me 52 & te, & inter semen meum & semen tuum usq; *in* seculum.

43. Surrexit igitur *David*, & abiit: Jehonathan verò regressus est *in* urbem.

CAP.

set. Da mercket Jonathan/ das bey seinem vater gentzlich beschlossen war / David zu tödten.

34. Vnd stund auff vom tisch mit grimmigem zorn/ vnd aß desselben andern tages des newen monden kein brot/ Denn er war bekümmert vmb David/ das jn sein vater also verdampte.

35. Des morgens gieng Jonathan hinaus auffs feld/ dahin er David bestimpt hatte / vnd ein kleiner knabe mit jm.

36. Vnd sprach zu dem knaben / Lauff vnd suche mir die pfeile die ich schiesse. Da aber der knabe lieff / schoß er einen pfeil vber jn hin.

37. Vnd als der knabe kam an den ort / dahin Jonathan den pfeil geschossen hatte/ rieff jm Jonathan nach / vnd sprach / Der pfeil ligt dortwerts für dir.

38. Vnd rieff abermal jm nach / Eile risch / vnd stehe nicht still. Da laß der knabe Jonathan die pfeil auff / vnd bracht sie zu seinem herren.

39. Vnd der knabe wuste nichts drumb / alleine Jonathan vnd David wusten vmb die sache.

40. Da gab Jonathan sein waffen seinem knaben / vnd sprach / Gehe hin vnd trags in die stadt.

41. Da der knabe hinein kam / stund David auff vom ort gegen mittag / vnd fiel auff sein andlitz zur erden/ vnd betet drey mal an/ Vnd küsseten sich miteinander / vnd weineten miteinander / David aber am allermeisten.

42. Vnd Jonathan sprach zu David / Gehe hin mit frieden / was wir beide geschworen haben im namen des HERRN / vnd gesagt / Der HERR sey zwischen mir vnd dir / zwischen meinem samen vnd deinem samen / das bleibe ewiglich.

43. Vnd Jonathan macht sich auff / vnd kam in die stad.

& cognovit quod consilie; [illegible] à cu[illegible] at s.

42. in die mensis secundo panem.

43. ad D.

44. et fuit in mane.

45. jaciens. sc. sum.

46 sagittam ad transire faciendum illum. Et venit puer &c. & clamavit.

47. & collegit &c. & venit.

48. verbum.

49. vasa sua ad puerum, qui (sc. erat) ei.

50. puer venit, & David surrexit de (sc. loco, qui) apud meridiem, & procidit &c. & incurv. t. v. & osculati sunt vir proximũ suum, adeo-ut David magnificaret s. fieret abundantius.

51. ambo nos, nos (sc. inquam) in nomine Jeh. dicendo.

52. & inter te, & inter s. m. & inter sem.

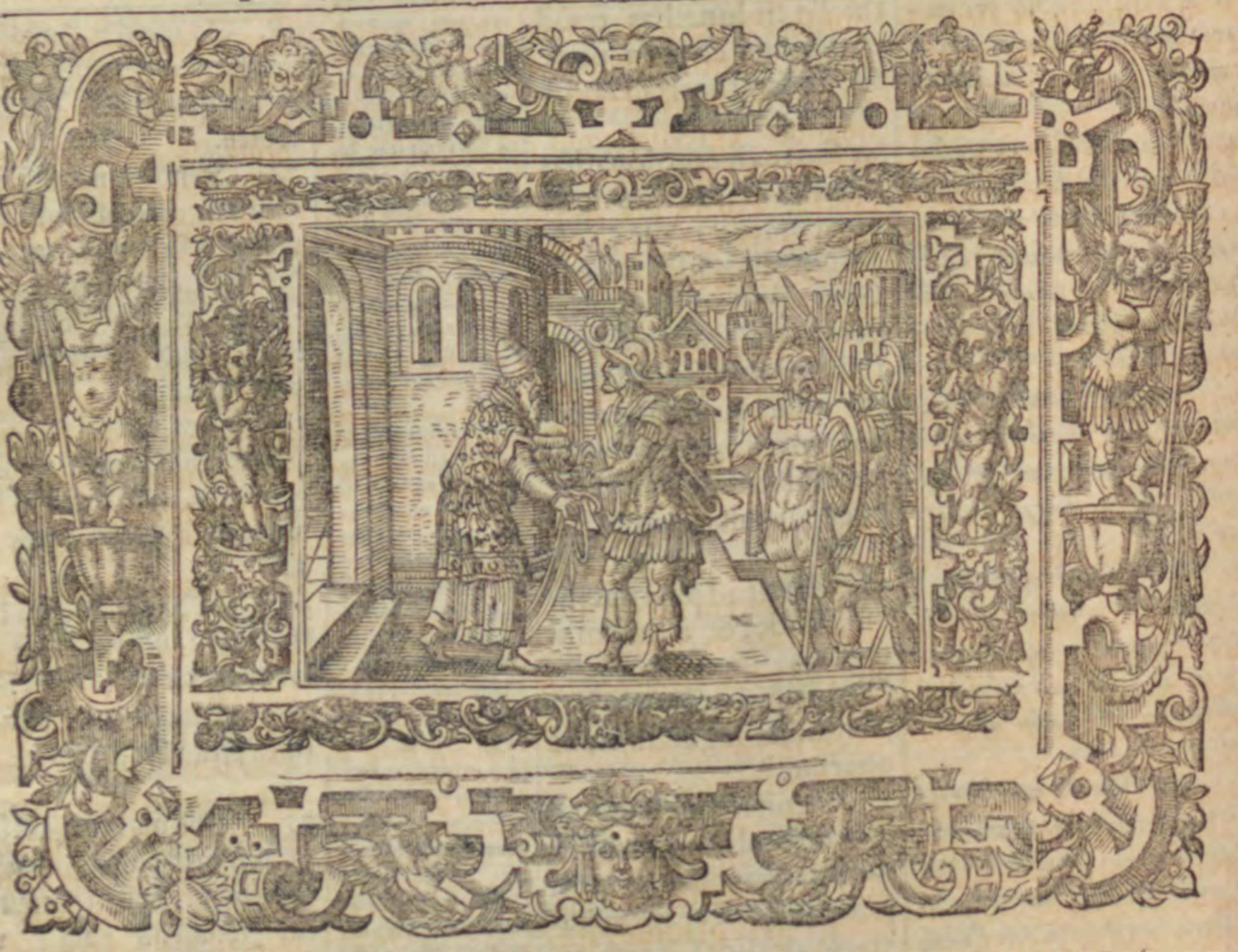

Das XXI. Cap.

Dauid aber kam gen Nobe zum priester Ahimelech. Vnd Ahimelech entsatzt sich / da er Dauid entgegen gieng / vnd sprach zu jm / Warumb kompstu allein / vnd ist kein man mit dir?

2. Dauid sprach zu Ahimelech dem priester / Der könig hat mir eine sache befohlen / vnd sprach zu mir / Laß niemand wissen / warumb ich dich gesandt habe / vnd was ich dir befohlen habe. Denn ich hab auch meinen knaben etwa hie oder daher bescheiden.

3. Hastu nu was vnter deiner hand / ein brot oder fünffe / die gib mir in meine hand / oder was du findest.

4. Der priester antwortet Dauid / vnd sprach / Ich hab kein gemein brot vnter meiner hand / sondern heilig brot / Wenn sich nur die knaben von weibern enthalten hetten.

5. Dauid antwortet dem priester / vnd sprach zu jm / Es

sind

CAP. XXI.

Pervenit autem David *in* Nob ¹ ad Ahimelech sacerdotem: & ¹tremens Ahimelech, venit in occursum Davidi, dixitq; ei, quare ² venis solus, & nemo est tecum?

2. Respondit David ipsi Ahimelech sacerdoti, Rex præcepit mihi ³quiddam, dixitq; mihi, nemo sciat quicquam, rem *propter* quam mitto te, & quam præcepi tibi: ⁴ pueris autem condixi locum talem & talem.

3. Nunc igitur quid est sub manu tua? ⁵ quinq; panes da in manū mea, aut quod invenitur.

4. Respondit sacerdos Davidi, & dixit, non *est* panis ⁶ profanus sub manu mea, sed panis sanctus: *si modo* pueri servaverint se, maximè à muliere.

5. Respondit David sacerdoti, & ⁷ dixit, certè mulier prohi-

bi-

CAP. XXI.

Venit autem David in Nobe ad Achimelech sacerdotem: & obstupuit Achimelech, eò quòd venisset David. Et dixit ei, Quare tu solus, & nullus est tecum?

2. Et ait David ad Achimelech sacerdotem, rex pręcepit mihi sermonem, & dixit, Nemo sciat rem, propter quam missus es à me, & cujusmodi præcepta tibi dederim: nam & pueris condixi in illum & illum locum.

3. Nunc ergo siquid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quicquid inveneris.

4. Et respondens sacerdos ad David, ait illi, non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panem sanctum: si mundi sunt pueri, maximè à mulieribus?

5. Et respondit David sacerdoti, & dixit ei, Et

qui-

Κεφαλ. κά.

Καὶ ἔρχεται Δαυὶδ εἰς Νοβὰ πρὸς Ἀχιμέλεχ τὸν ἱερέα· καὶ ἐξέστη ὁ Ἀχιμέλεχ τῇ ἀπαντήσει Δαυὶδ· καὶ εἶπε· τί ὅτι μόνος σὺ καὶ οὐδεὶς μετὰ σοῦ;

2. Καὶ εἶπε Δαυὶδ τῷ ἱερεῖ Ἀχιμέλεχ, ὁ βασιλεὺς ἐντέταλταί μοι σήμερον ῥῆμα, καὶ εἶπε πρός με, μηδεὶς γνώτω μηδὲν περὶ τοῦ ῥήματος ὑπὲρ οὗ ἐγὼ ἐξαποστέλλω σε καὶ περὶ οὗ ἐντέταλμαί σοι· καὶ τοῖς παιδαρίοις διαμεμαρτύρημαι ἐν τόπῳ λεγομένῳ φελανὶ Ἀλμωνί.

3. Καὶ νῦν εἰ εἰσὶν ὑπὸ τὴν χεῖρά σου πέντε ἄρτοι, δὸς εἰς τὴν χεῖρά μου, ἢ ὃ ἂν εὕρῃς.

4. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἱερεὺς τῷ Δαυὶδ, καὶ εἶπεν· οὐκ εἰσὶν ἄρτοι βέβηλοι ὑπὸ τὴν χεῖρά μου, εἰ μὴ ὁ ἄρτος ὁ ἅγιος· εἰ ἔστι παιδάρια πεφυλαγμένα ἀπὸ γυναικὸς καὶ φάγονται.

5. Καὶ ἀπεκρίθη Δαυὶδ τῷ ἱερεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ

γυ-

Cap. 21.

1. & tremuit A. ad occursum D.
2. tu solus tu, & vir non tecum? & dixit D.
3. verbū, & dixit ad me: vir ne sciat qu. verbum, quod ego mittens (sc. sum) tibi.
4. & pueros scire feci ad locum poloni almani. Ruth. 4. v. 1.
5. pentadem panū da in m. m. aut inventum.
6. profanitatis s. m. m. sed p. sanctitatis est: si custoditi fuerint pueri &

ntum à mul. & ress.
7. dixit illi: quin imo mul. prohibita est nobis.

David panibus propositionis vescitur.

— & per corporum humanorum organa operatur. David ergo personæ sanctitatem hoc loco commendat. Ea mũdata, & opera sancta existunt. Tit. 1. v. 15. 10. sanctitatẽ: quia nõ erat ibi panis nisi panis s. remoti à s. 3. ad ponendum panem calidum (i. recentem) in die tolli ipsum. 11. vir d. s. S. in die illo detentus c. 3. & nomen eius D. 11. & non est hic? 13. etiam gl. m. & etiam vasa mea non accepi in m. m. quia erat verbum (i. negotiũ) R. acceleratum. 14. quercus, ecce ipse inv. in veste. 15. accepturus es tibi. 16. sicut ille. 17. respondebunt (fut. pro imperf.) in choris d. p. S. in m. s. & D. in myriades suas. 18. gustũ (i. sensum vel mentẽ) s. & finxit se insanum.

γυναικὸς ἀπεσχήμεθα ἀπὸ τ' ἐχθὲς ἢ τρίτης ἡμέρας· ἐν τῷ γὰρ ἐξελθεῖν με εἰς τὴν ὁδὸν γέγονε πάντα τὰ παιδάρια ἡγνισμένα, ἢ αὐτὴ ἡ ὁδὸς βέβηλος, διότι σήμερον ἁγιασθήσεται διὰ τὰ σκεύη μου.

6. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Αχιμέλεχ ὁ ἱερεὺς ἄρτους προθέσεως, ὅτι οὐκ ἦν ἐκεῖ ἄρτος ἕτερος, ἀλλ' ἢ οἱ ἄρτοι τοῦ προσώπου οἱ ἀφῃρημένοι ἐκ προσώπου Κυρίου, τοῦ παρατεθῆναι ἄρτους θερμοὺς ἐν ἡμέρᾳ ᾗ ἔλαβεν αὐτούς.

7. Καὶ ἦν τις ἐκεῖ τ' δούλων Σαοὺλ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ συνεχόμενος ἐνώπιον Κυρίου, ὄνομα αὐτῷ Δωὴκ ὁ Ιδουμαῖος νέμων τὰς ἡμιόνους Σαούλ.

8. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Αχιμέλεχ, ἴδε εἰ ἔστιν ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν χεῖρά σου δόρυ ἢ μάχαιρα, ὅτι τὴν μάχαιράν μου ἢ τὰ σκεύη μου οὐκ εἴληφα ἐν τῇ χειρί μου, διότι τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως ἦν κατασπεῦδον.

9. Καὶ εἶπεν ὁ ἱερεύς, ἰδοὺ ἡ ῥομφαία Γολιὰθ τοῦ Αλλοφύλου, ὃν ἐπάταξας ἐν τῇ κοιλάδι Ηλά· καὶ αὐτὴ ἐνειλημένη ἐν ἱματίῳ ὀπίσω τ' ἐπωμίδος· εἰ ταύτην λήψῃ σεαυτῷ λάβε δὴ αὐτήν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἑτέρα πάρεξ αὐτ' ὧδε· ἢ εἶπε Δαυίδ, οὐκ ἔστιν ὥσπερ αὕτη, δός μοι αὐτήν· ἢ ἔδωκεν αὐτὴν αὐτῷ.

10. Καὶ ἀνέστη Δαυὶδ ἢ ἔφυγεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκ προσώπου Σαούλ· ἢ ἀπῆλθε Δαυὶδ πρὸς Αγχὺς βασιλέα Γέθ.

11. Καὶ εἶπον οἱ παῖδες Αγχὺς πρὸς αὐτόν, οὐχ οὗτός ἐστιν Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς τ' γῆς; οὐχὶ τούτῳ ἐξῆρχον αἱ χορεύουσαι, λέγουσαι, ἐπάταξε Σαοὺλ ἐν χιλιάσιν αὐτοῦ, ἢ Δαυὶδ ἐν μυριάσιν αὐτοῦ;

12. Καὶ ἔθετο Δαυὶδ τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· ἢ ἐφοβήθη σφόδρα ἀπὸ προσώπου Αγχὺς βασιλέως Γέθ·

13. Καὶ ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτῶν· καὶ παρεφέρετο ἐν τ' χερσὶν αὐτοῦ, ἢ

ἐπι-

quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudiustertius, quando egrediebamur, & fuerunt vasa puerorum sancta. Porro via hæc, polluta est, sed & ipsa hodie sanctificabitur in vasis.

6. Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. neque enim erat ibi panis, nisi tantùm panes propositionis, qui sublati fuerant à facie Domini, ut ponerentur panes calidi.

7. Erat autem ibi vir quidam de servis Saul, in die illa, intus in tabernaculo Domini: & nomen ejus Doeg Idumæus, potentissimus pastorum Saul:

8. Dixit autem David ad Achimelech, Si habes hîc ad manum hastam aut gladium? quia gladium meum, & arma mea non tuli mecum. sermo enim regis urgebat.

9. Et dixit sacerdos, Ecce hîc gladius Goliath Philisthæi, quem percussisti in valle Terebinthi, est involutus pallio post Ephod: si istum vis tollere, tolle. neque enim hîc est alius absque eo. Et ait David, non est huic alter similis, da mihi eum.

10. Surrexit itaque David, & fugit in die illa à facie Saul, & venit ad Achis regem Geth,

11. Dixeruntque servi Achis ad eum cùm vidissent David, nunquid non iste est David rex terræ? nonne huic cantabāt per choros, dicentes, Percussit Saul mille, & David decem millia.

12. Posuit autem David sermones istos in corde suo, & extimuit valde à facie Achis regis Geth.

13. Et immutauit os suum corā eis, & collabebatur inter manus eorum: &

im-

bita fuit à nobis sicut heri, & nudiustertius [8] cum egressus sum, sed & fuerunt vasa puerorum sanctitas: [9] & ipse *panis est* more profani: quanto magis hodie sanctificabitur in vase?

6. Dedit ergo ei sacerdos [10] *panem* sanctitatis: non enim erant ibi panes, nisi panes facierum, *qui* remoti *erant* à facie Jehovæ, ut ponerentur panes calidi die qua sublati erant *illi*.

7. Ibi autem *erat* [11] quidam de servis Saulis eo die, qui demorabatur coram Jehova, cujus nomen erat Doeg Edumæus potentissimus pastorum qui erant ipsi Sauli.

8. Dixitq; David ad Ahimelech, [12] sed estne hîc sub manu tua lancea, vel gladius? quia [13] neq; gladium meum, neq; arma mea tuli in manum meam, quod verbum regis urgeret.

9. Dixit autem sacerdos, gladius *quidem* Goliath Pelisthæi quem percussisti in valle [14] Ela, ecce est involutus panno post Ephod: si istum [15] vis tollere tibi, tolle: quia non *est* alius præter ipsum hîc. Tum dixit David, non *est* [16] similis huic, da illum mihi.

10. Surrexit ergo David, & fugit die illa à facie Saulis: venitq; ad Achis regem Gath.

11. Dixeruntq; servi Achis ad eum, nonne iste est David rex terræ? nonne huic cantabunt per choros, dicendo, percussit Saul mille suos, [17] & David decem millia sua?

12. Et reposuit David sermones istos in corde suo, ac timuit valdè à facie Achis regis Gath.

13. Et immutavit ipse [18] sermonem suum in oculis eorum, & insanum se

o-

sind die weiber drey tage vns versperret gewesen/da ich auszog/vnd der knaben zeug war heilig. Ist aber dieser weg vnheilig/so wird er heut geheiliget werden an dem zeuge.

6. Da gab im der priester des heiligen/ weil kein ander brot da war/ denn die schawbrot/die man für dem HErrn auffhub/das man ander frisch brot aufflegen solt des tages/ da er die weggenomen hatte.

7. Es war aber des tages ein man drinnen versperret/ für dem HERRN/ aus den knechten Saul/ mit namen Doeg ein Edomiter/der mechtigste vnter den hirten Sauls.

8. Vnd David sprach zu Ahimelech/ Ist nicht hie vnter deiner hand ein spieß oder schwert? Ich hab mein schwert vnd waffen nicht mit mir genomen. Denn die sach des königes war eilend.

9. Der priester sprach/ das schwert des Philisters Goliath/ den du schlugest im eichgrunde/ das ist hie/ gewickelt in einem mantel hinder dem leibrock/ Wiltu dasselbige/ so nims hin/ denn es ist hie kein anders denn das. David sprach/ Es ist seins gleichen nicht/ Gib mirs.

10. Vnd David macht sich auff/ vnd floh für Saul/ vnd kam zu Achis/ dem könig zu Gath.

11. Aber die knechte Achis sprachen zu jm/ Das ist der David/ des lands könig/ von dem sie sungen am reigen/ vnd sprachen/ Saul schlug tausent/ David aber zehen tausent.

12. Vnd David nam die rede zu hertzen/ vnd furcht sich seer für Achis dem könige zu Gath.

13. Vnd verstellet sein geberde für jnen/ vnd kollert vnter jren henden/ vnd stieß

sich

8. in exeundo me. 9. & (.i. tametsi) ipse (sc. panis amotus à conspectu Domini. sc. est) via prophanitatis (.i. prophana. i. pane illo, prophano etiam homini, necessitate exigente vesci licet) & (imò) etiam si hodie sanctus esset in ipso (sc. mensa) vase. vel etiam, si pro hu legatur hi: & (.i. sed) ipsa via (.i. peregrinatio nostra) prophana. scil. est? .i. profani negotij causa instituta? & etiam (.i. addo etiam hoc) quod hodie sancta sit futura in vase. i. vasis sc. puerorum sanctis, id est, propter ipsos pueros mũdos. vas enim in scriptura sæpe hominis designat corpus sic Paulum electionis vas Christus nominat Actor. 9. v. 15. Vt enim opifex vasa aut utensilia ad operas suas adhibet: sic Deus

173?

19. desce-
dere-fa-
ciebat s.
s. ad b.
20. ad
servos s.
e. Vide-
bitis vi-
rum f. ad
quid in-
troduce-
tis. Fu-
turi pro
imperfe-
cto enal-
lage.
21. indi-
gusne
insanis
ego. sc.
&

Cap. 22.

1. & ivit
David
inde, &
ereptus
est ad sp.
A. & au-
diverũt
f. e.
2. & desc.
3. omnis
vir an-
gustia9
& omnis
vir cui ei
(pleon.)
creditor,
& omnis
vir am.
4. & fuit
super eis.
4. ferme
quatuor
centũ ia
viri.

5. & du-
xit e. cũ
(.i. a-
pud)
facie Re-
gis M.
6. diebus
esse Da-
videm.
7. ad Da.
non resi-
debis in
a. i. veni
& ingre-
dieris ti-
bi t. 3.
8. ma-
nens. sc.
erat.
9. & lan-
cea ejus
in manu
e. o. s. e.
stantes
super
(juxta)
eum. sic
infra.
10. etiam
ne o. v.

sich an die thür im thor/ vnd sein geiffer floß jm in den bart.

14. Da sprach Achis zu seinen knechten/ Sihe/ jr sehet/ das der man vnsinnig ist/ Warumb habt jr jn zu mir bracht?

15. Hab ich der vnsinnigen zu wenig/ das jr diesen herbrechtet/ das er neben mir rasete? Solt der in mein hauß komen?

Das XXII. Cap.

DAuid gieng von dannen/ vnd entran in die höle Adullam. Da das seine brüder höreten/ vnd das gantze hauß seines vaters/ kamen sie zu jm hinab daselbs hin.

2. Vnd es versamleten sich zu jm allerley menner/ die in not vnd schuld/ vnd betrübtes hertzen waren/ vnd er war jr oberster/ das bey vier hundert man bey jm waren.

3. Vnd David gieng von dannen gen Mizpe in der Moabiter land/ vnd sprach zu der Moabiter könig/ Laß mein vater vñ mein mutter bey euch aus vnd eingehen/ biß ich erfahre/ was Gott mit mir thun wird.

4. Vnd er ließ sie für dem könige der Moabiter/ das sie bey jm blieben/ so lange David in der burg war.

5. Aber der prophet Gad sprach zu David/ Bleib nicht in der burg/ sondern gehe hin/ vnd kom ins land Juda. Da gieng David hin/ vnd kam in den wald Hareth.

6. Vnd es kam für Saul/ das David vnd die menner die bey jm waren/ weren erfür komen. Als nu Saul wonet zu Gibea/ vnter einem hain in Rama/ hatte er seinen spieß in der hand/ vnd alle seine knechte stunden neben jm.

7. Da sprach Saul zu seinen knechten/ die neben jm stunden/ Höret jr kinder Jemini/ wird auch der son Isai

euch

ostendebat in manibus eorum, & describebat super fores portæ, & 19 demittebat salivã suã in barbam suam.

14. Dixit propterea Achis 20 servis suis, Ecce vidistis hominem furentem, ut quid introduxistis eum ad me?

15. 21 Careone insanis ego, quod introduxeritis hunc ut insanum ageret coram me? nunc iste ingredietur 22 domum meam?

CAP. XXII.

PRofectus 1 ergo illinc David, servavit se in spelunca Adullam: quod cum audissent fratres ejus, & universa domus patris ejus, 2 descenderunt ad eum illuc.

2. Congregatiq; sunt ad eum 3 quicunq; erat in angustiis constitutus, & cuicunq; erat creditor, quicunq; item erat amarus animo: fuitq; eis in principem: fuerunt autem cum eo 4 fermé quadringenti viri.

3. Abiit veró David inde in Mispeh Moab, dixitq; ad regem Moab, Egrediatur quæso pater meus & mater mea, *& habitent* vobiscum, donec cognoscã, quid faciat mihi Deus.

4. 5 Adduxit ergo eos ante regem Moab, & habitaverunt cum eo omnibus 6 diebus quibus fuit David in arce illa.

5. Dixit autem Gad propheta 7 Davidi, Ne maneas posthac in arce ista: age proficiscere in terram Jehudah. Abiit ergo David, & venit *in* saltum Hareth.

6. Audivit autem Saul, quod notus esset David & viri qui *erant* cum eo: Saul veró 8 manebat in Gibah sub arbore in Ramah, 9 habens lanceam suam in manu sua, omnesq; servi ejus astabant illi.

7. Dixit itaq; Saul servis suis qui astabant illi, Audite quæso filii Jemini, 10 omnibusne vobis dabit filius Isai

agros

impingebat in ostia portæ, defluebantque salivæ ejus in barbam.

14. Et ait Achis ad servos suos, Vidistis hominem insanum: quare adduxistis eum ad me?

15. An desunt nobis furiosi, quòd introduxistis istum, ut fureret me præsente? hiccine ingredietur domum meam?

CAP. XXII.

ABiit ergo David inde, & fugit in speluncam Odollam. Quòd cùm audissent fratres ejus, & omnis domus patris ejus, descenderunt ad eum illuc.

2. Et convenerunt ad eum omnes qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo: & factus est eorum princeps, fueruntq; cum eo quasi quadringẽti viri.

3. Et profectus est David inde in Maspha, quę est in Moab: & dixit ad regem Moab, maneat oro pater meus & mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus.

4. Et reliquit eos ante faciem regis Moab: manseruntque apud eum cunctis diebus, quibus David fuit in præsidio.

5. Dixitq; Gad propheta ad David, Noli manere in præsidio, proficiscere, & vade in terram Juda. Et profectus est David, & venit in saltum Hareth.

6. Et audivit Saul quòd apparuisset David, & viri qui erant cum eo. Saul autem cùm maneret in Gabaa, & esset in nemore quod est in Rama, hastam manu tenens, cunctiq; servi ejus circunstarent eum,

7. Ait ad servos suos qui assistebant ei, audite me nunc filii Jemini: numquid omnibus vobis dabit

fili-

ἔπιπτεν ἐπὶ τ̃ θύραις τῆς πύλης· καὶ τὰ σίαλα αὐτοῦ κατέρρει ἐπὶ τὸν πώγωνα αὐτοῦ.

14. Καὶ εἶπεν Ἀγχὶς πρὸς τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ἰδοὺ ἴδετε ἄνδρα ἐπίληπτον, καὶ ἱνατί εἰσηγάγετε αὐτὸν πρός με;

15. Ἢ προσδέομαι ἐπιλήπτων ἐγώ, ὅτι εἰσενέγκατε αὐτὸν ἐπιλήπτεσθαι ἐπ' ἐμέ; εἰ οὗτος εἰσελεύσεται εἰς τὴν οἰκίαν μου.

Κεφαλ. κβ'.

ΚΑὶ ἀπῆλθε Δαυὶδ ἐκεῖθεν καὶ διεσώθη, καὶ ἔρχεται εἰς τὸ σπήλαιον τὸ Ὀδολλάμ, καὶ ἀκούουσιν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ πᾶς ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ καταβαίνουσι πρὸς αὐτὸν ἐκεῖ.

2. Καὶ συνήγοντο πρὸς αὐτὸν πᾶς ἐν ἀνάγκῃ ὤν, καὶ πᾶς ὑπόχρεως, καὶ πᾶς κατώδυνος ψυχῇ, καὶ ἦν ἐπ' αὐτῶν ἡγούμενος· καὶ ἐγένοντο μετ' αὐτοῦ ὡσεὶ τετρακόσιοι ἄνδρες.

3. Καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς Μασσηφὰ τῆς Μωάβ· καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς τὸν βασιλέα Μωάβ, γινέσθωσαν δὴ ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου παρὰ σοὶ ἕως ὅτου γνῶ, τί ποιήσει μοι ὁ Θεός.

4. Καὶ παρεκάλεσε τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως Μωάβ, καὶ κατῴκουν μετ' αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας, ὄντος τοῦ Δαυὶδ ἐν τῇ περιοχῇ.

5. Καὶ εἶπε Γὰδ ὁ προφήτης πρὸς Δαυίδ, μὴ κάθου ἐν τῇ περιοχῇ· πορεύου καὶ ἥξεις εἰς γῆν Ἰούδα. καὶ ἐπορεύθη Δαυὶδ καὶ ἦλθε καὶ κατῴκει ἐν πόλει Χαρήθ.

6. Καὶ ἤκουσε Σαοὺλ ὅτι ἔγνωσται Δαυίδ, καὶ οἱ ἄνδρες οἱ μετ' αὐτοῦ· καὶ Σαοὺλ ἐκάθητο ἐν τῷ βουνῷ ὑπὸ τὴν ἄρουραν τὴν ἐν Ραμᾶ, καὶ τὸ δόρυ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ παῖδες αὐτοῦ παρεστήκεισαν αὐτῷ.

7. Καὶ εἶπεν Σαοὺλ πρὸς τοὺς παῖδας αὐτοῦ τοὺς παρεστηκότας αὐτῷ, ἀκούετε δὴ οἱ υἱοὶ Βενιαμίν, εἰ ἀληθῶς πᾶσιν ὑμῖν δώ-

σει

Omnis
generis
nefarii
congre-
gantur
ad Da-
videm.

ta
sum? q.
int. h. ad
insani-
endum
super
me?
22. ad do.
m?

σοι ὁ υἱὸς Ιεσσαὶ ἀγροὺς καὶ ἀμπελῶνας, ἢ πάντας ὑμᾶς τάξει χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους;

8. Οτι συγκεῖσθε πάντες ὑμεῖς ἐπ' ἐμέ, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἀποκαλύπτων τὸ ὠτίον μου, ἐν τῷ διατίθεσθαι τὸν υἱόν μου διαθήκην μετὰ τοῦ υἱοῦ Ιεσσαί· καὶ οὐκ ἔστιν ὁ πονῶν περὶ ἐμοῦ ἐξ ὑμῶν καὶ ἀποκαλύπτων τὸ ὠτίον μου· ὅτι ἐπήγειρεν ὁ υἱός μου τὸν δοῦλόν μου ἐπ' ἐμὲ εἰς ἐχθρὸν ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη.

9. Καὶ ἀπεκρίνετο Δωὴγ ὁ Ιδουμαῖος, ὁ καθεστηκὼς ἐπὶ τὰς ἡμιόνους Σαοὺλ, λέγει· ἑώρακα τὸν υἱὸν Ιεσσαὶ παραγινόμενον εἰς Νοβὰ πρὸς Αχιμέλεχ υἱὸν Αχιτὼβ τὸν ἱερέα.

10. Καὶ ἐπηρώτα αὐτῷ διὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπισιτισμὸν ἔδωκεν αὐτῷ, καὶ τὴν ῥομφαίαν Γολιὰθ τοῦ Αλλοφύλου ἔδωκεν αὐτῷ.

11. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς καλέσαι τὸν Αχιμέλεχ υἱὸν Αχιτὼβ τὸν ἱερέα καὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοὺς ἱερεῖς τοὺς ἐν Νοβᾶ· καὶ παρεγένοντο πάντες εἰς τὸν βασιλέα.

12. Καὶ εἶπε Σαοὺλ· ἄκουε δὴ υἱὲ Αχιτώβ. καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγὼ λάλει κύριε.

13. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Σαοὺλ, ἱνατί συνέθου κατ' ἐμοῦ σὺ καὶ ὁ υἱὸς Ιεσσαὶ τοῦ δοῦναί σε αὐτῷ ἄρτον καὶ ῥομφαίαν, καὶ ἐρωτᾶν σε αὐτῷ διὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ θέσθαι αὐτὸν ἐπ' ἐμὲ εἰς ἐχθρόν, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη;

14. Καὶ ἀπεκρίθη Αχιμέλεχ τῷ βασιλεῖ καὶ εἶπεν, καὶ τίς ἐν πᾶσι τοῖς δούλοις σου πιστὸς ὡς Δαυίδ; καὶ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως καὶ ἄρχων παντὸς παραγγέλματός σου, καὶ ἔνδοξος ἐν τῷ οἴκῳ σου.

15. Η σήμερον ἦργμαι ἐρωτᾶν αὐτῷ διὰ τοῦ Θεοῦ, μηδαμῶς, μὴ δότω ὁ βασιλεὺς κατὰ τοῦ

δού-

---

filius Isai agros & vineas, & universos vos faciet tribunos, & centuriones?

8. Quoniam conjurastis omnes adversum me, & non est qui mihi renunciet, maximè cum & filius meus fœdus inierit cum filio Isai? Non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi: eò quòd suscitaverit filius meus servum meum adversum me, insidiantem mihi usque hodie.

9. Respondens autem Doeg Idumæus qui assistebat, & erat primus inter servos Saul, Vidi, inquit, filium Isai in Nobe apud Achimelech filium Achitob sacerdotem.

10. Qui consuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Philisthæi dedit illi.

11. Misit ergo rex ad accersendum Achimelech sacerdotem filium Achitob, & omnem domum patris ejus, sacerdotum, qui erant in Nobe, qui universi venerunt ad regem.

12. Et ait Saul ad Achimelech, audi fili Achitob. Qui respondit, Præstò sum domine.

13. Dixitque ad eum Saul, Quare conjurastis adversum me, tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & consuluisti pro eo Dominum, ut consurgeret adversum me, insidiator usque hodie permanens?

14. Respondensque Achimelech regi, ait, et quis in omnibus servis tuis, sicut David fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum, & gloriosus in domo tua?

15. Num hodie cœpi pro eo consulere Dominum? absit hoc à me: ne suspicetur rex adversus

ser-

---

agros & vineas, *ut* omnes vos [11] constituat tribunos & centuriones?

8. Quod [12] conjurastis omnes vos adversum me, nec est qui revelet aurem meam? Cum fœdus inierit filius meus cum filio Isai, non *est* tamen ex vobis qui doleat super me, & qui revelet aurem meam, quod suscitavit filius meus servum meum [13] adversum me, ad insidias, ut hodie *res* habet.

9. Respondit autem Doeg Edomæus, [14] qui † constitutus erat super servos Saulis, & dixit, vidi filium Isai venientem in Nob ad Ahimelech filium Ahitub.

10. [15] Qui consuluit pro eo Jehovam, atq; viaticum dedit ei: gladium quoq; Goliath Pelisthæi dedit ei.

11. Proinde misit rex ad vocandum Ahimelech filium Ahitub sacerdotem, & omnem [16] familiam ejus patris, *id est* sacerdotes qui *erant in* Nob: [17] qui venerunt omnes ad regem.

12. Tunc dixit Saul, Audi nunc fili Ahitub. Et dixit, En ego domine mi.

13. Tum ait ad eum Saul, Utquid conjurastis adversum me tu & filius Isai, [18] quum dedisti ei panem, & gladium, & consuluisti pro eo Deum, ut insurgeret contra me in insidiis, ut hodie *res habet*?

14 [19] Respondit Ahimelech regi, & ait, & quis [20] ex omnibus servis tuis sicut David fidelis, *qui* & gener regis *est*, & [21] qui pergit ad obedientiam tuam, clarusq; *est* in domo tua?

15. Hodiene *primum* cœpi [22] consulere pro eo Deum? absit *hoc* à me: ne imputet rex servo suo quippiam, *&* toti

fa-

---

euch allen ecker vnd weinberge geben / vnd euch alle vber tausent vnd vber hundert zu obersten machen?

8. Das jr euch alle verbunden habt wider mich / vnd ist niemand der es meinen ohren offenbarte / weil auch mein son einen bund gemacht hat mit dem son Isai. Ist niemand vnter euch / den es krencke meinet halben / vnd meinen ohren offenbare / Denn mein son hat meinen knecht wider mich aufferweckt / das er mir nachstellet / wie es am tage ist.

9. Da antwortet Doeg der Edomiter / der neben den knechten Saul stund / vnd sprach / Ich sahe den son Isai / das er gen Nobe kam zu Ahimelech den son Ahitob.

10. Der fragte den HErrn für jn / vnd gab jm speise / vnd das schwert Goliath des Philisters.

11. Da sandte der könig hin / vnd ließ ruffen Ahimelech dem priester / dem son Ahitob / vnd seines vaters gantzem hause / die priester die zu Nobe waren. Vnd sie kamen alle zum könige.

12. Vnd Saul sprach / Höre du son Ahitob. Er sprach / hie bin ich / mein herr.

13. Vnd Saul sprach zu im / Warumb habt jr einen bund wider mich gemacht / du vnd der son Isai / das du jm brot vnd schwert gegeben / vnd Gott für jn gefragt hast / das du jn erweckest / das er mir nachstelle / wie es am tage ist?

14. Ahimelech antwortet dem könige / vnd sprach / Vnd wer ist vnter allen deinen knechten / als David / der getrew ist / vnd des königs eidam / vnd gehet in deinem gehorsam / vnd ist herrlich gehalten in deinem hause?

15. Hab ich denn heut erst angefangen Gott für jn zu fragen? Das sey ferne von mir / der könig lege solchs seinem

knecht

---

11. ponet principes millenorum, & principes centenorũ?
12. ligastis, vel, ligaturam fecistis. sic v. 12. 0.
&. super me, & nõ revelans a. m.? in excidendo filium meum cum f. I. et non ægrotans ex vob. super me, et revelans a. m.
13. super me ad insidiatorem, sicuti dies hæc. sic v. 13
14. & ipse constitutus sup.
15. & interrogavit ei in Jehova. Chald. *quæsivit in VERBO Domini. sic deinceps.*
16. domũ
17. & vẽ. omnes ipsi.
18. in dando te ei p. & g. & interrogando ei in Deo, ad insurgendum ad me.
19. & resp.
20. in om.
21. recedens ad auditum tuum, & gloriosus in d. t.
22. interrogare ei in Deo? prophanatio mihi: ne ponat R. in servũ suum verbum, in omnẽ domum.

574

15. agnovit s. t. in omni hoc verbum p. aut magnũ.
14. omnis domus.
25. constitutis super se: circumite (sic v. seq.) & interficite sac.
26. quia cognoverunt, quod fugiens ipse, & nõ r. a. m. & non voluerunt s. R. mittere m. s. ad irruendum.
27. irrue in s. & circuivit D. E. & ir.
28. octodecades, et pentadem viri ferentes e. lini.
29. ad os gl. à v. & usq; m. ab infante & usq; l. & bovem & asinum, & agnũ, ad os gl. Et ereptus est f.
30. & nomen ejus E.
31. in die illa.
32. conside mecum.
33. quia custodia tu (sc. eris) mecum.
Cap. 23.
1. dicendo: e. P.

knecht nicht auff/ in gantz meines vaters hause/ Denn dein knecht hat von alle diesem nichts gewust/ weder kleines noch grosses.

16. Aber der könig sprach/ Ahimelech/ du must des tods sterben/ du vnd deines vaters gantzes hauß.

17. Vnd der könig sprach zu seinen drabanten/ die neben jm stunden/ Wendet euch vnd tödtet des HERRN priester/ Denn jre hand ist auch mit David/ vnd da sie wusten das er floh/ haben sie mirs nicht eröffenet. Aber die knechte des königes wolten jre hende nicht an die priester des HERRN legen/ sie zu erschlagen.

18. Da sprach der könig zu Doeg/ Wende du dich/ vnd erschlage die priester. Doeg der Edomiter wand sich/ vnd erschlug die priester/ Das des tages sturben fünff vnd achtzig menner/ die leinen leibröcke trugen.

19. Vnd die stad der priester Nobe schlug er mit der scherffe des schwerts/ beide man vnd weib/ kinder vnd seuglinge/ ochsen vnd esel/ vnd schafe.

20. Es entran aber ein son Ahimelech/ des sons Ahitob/ der hieß AbJathar/ vnd flohe David nach.

21. Vnd verkundiget jm/ Das Saul die priester des HERRN erwürget hette.

575: 22. David aber sprach zu AbJathar/ Ich wusts wol an dem tage/ da der Edomiter Doeg da war/ das ers würde Saul ansagen. Ich bin schüldig an allen seelen deines vaters hause.

23. Bleib bey mir vnd fürchte dich nicht/ Wer nach meinem leben stehet/ der sol auch nach deinem leben stehen/ vnd solt mit mir behalten werden.

Das XXIII. Cap.

VND es ward David angesagt/ Sihe/ die Philister streiten

familiæ patris mei: non enim 23 agnoscit servus tuus de omnibus his rem parvam vel magnam.

16. Et ait rex, Moriendo morieris Ahimelech, tu, & 24 tota familia patris tui.

17. Dixit insuper rex cursoribus 25 sibi astantibus, convertimini, & irruite in sacerdotes Jehovæ: quia etjam manus eorum *est* cum Davide, & 26 quia *cum* cognoscerent quod fugeret, non revelarunt aurem meam. At renuerunt servi regis extendere manum suam, ut irruerent in sacerdotes Jehovæ.

18. Tunc dixit rex ad Doeg, convertere tu, & 27 interfice sacerdotes, Conversus itaq; Doeg Edomæus irruit in sacerdotes: interfecitq; die illa 28 octoginta & quinq; viros ferentes Ephod lineum.

19. Ipsam quoq; Nob civitatem sacerdotum percussit 29 acie gladii, à viro usq; *ad* mulierem, à parvulo usq; *ad* lactentem, boves, & asinos, & pecudes acie gladii.

20. Evasit autem filius unicus ipsi Ahimelech filii Ahitub, 30 cui nomen *erat* Ebiathar, & fugit post Davidem:

21. Renuntiavitq; Ebiathar Davidi quod occidisset † Saul sacerdotes Jehovæ.

22. Et dixit David ad Ebiathar, Sciebam 31 ea die quia ibi *erat* Doeg Edomæus, quod renunciando renunciaret Sauli: ego causam præbui in omnem animam domus patris tui.

23. 32 Mane apud me, ne timeas: quoniam qui quæsierit animam meam, quæret animam tuam: 33 quia custoditus eris penes me.

CAP. XXIII.

RENUNciaverunt autem Davidi, 1 his verbis, Ecce Peli-

servum suum rem hujuscemodi, in universa domo patris: non enim scivit servus tuus quicquam super hoc negotio, vel modicum vel grande.

16. Dixitque rex, morte morieris Achimelech, tu, & omnis dom' patris tui.

17. Et ait rex emissariis qui circunstabant eum, Convertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum David est: scientes quòd fugisset, & non indicaverunt mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manus suas in sacerdotes Domini.

18. Et ait rex ad Doeg, convertere tu, & irrue in sacerdotes. Conversusq; Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes, & trucidavit in die illa octogintaquinque viros vestitos Ephod lineo.

19. Nobe autem civitem sacerdotum percus. in ore gladii, viros & mulieres, & parvulos, & lactentes, bovemque & asinum, & ovẽ in ore gladii.

20. Evadens autem unus filius Achimelech filii Achitob, cujus nomen erat Abiathar, fugit ad David,

21. Et annuntiavit ei quòd occidisset Saul sacerdotes Domini.

22. Et ait David ad Abjathar, sciebam in die illa, quòd cúm ibi esset Doeg Idumæus, procul dubio annuntiaret Sauli: ego sum reus omnium animarum patris tui.

23. Mane mecum, ne timeas: si quis quæsierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumq; servaberis.

CAP. XXIII.

ET annuntiaverũt David, dicentes, Ecce Philisthiim

δούλου σου λόγον καὶ ἐφ' ὅλον τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, ὅτι οὐκ ᾔδει ὁ δοῦλός σου ἐν πᾶσι τούτοις ῥῆμα μικρὸν ἢ μέγα.

16. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Σαοὺλ, θανάτῳ ἀποθανῇ Ἀχιμέλεχ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου.

17. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς παρατρέχουσι τοῖς ἐφεστηκόσιν ἐπ' αὐτὸν, προσαγάγετε καὶ θανατώσατε τοὺς ἱερεῖς Κυρίου, ὅτι ἡ χεὶρ αὐτῶν μετὰ Δαυὶδ, διότι ἔγνωσαν ὅτι φεύγει αὐτός, καὶ οὐκ ἀπεκάλυψαν τὸ ὠτίον μου. καὶ οὐκ ἠβουλήθησαν οἱ παῖδες τοῦ βασιλέως ἐπενεγκεῖν τὰς χεῖρας αὐτῶν ἀπαντῆσαι εἰς τοὺς ἱερεῖς Κυρίου.

18. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ Δωὴκ· ἐπίστρεφε σύ, καὶ ἀπάντα εἰς τοὺς ἱερεῖς· καὶ ἐπέστρεψε Δωὴκ ὁ Ἰδουμαῖος καὶ ἐθανάτωσεν αὐτὸς τοὺς ἱερεῖς τοῦ Κυρίου· καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὀγδοηκονταπέντε ἄνδρας, πάντας αἴροντας Ἐφοὺδ.

19. Καὶ τὴν Νοβὰ τὴν πόλιν τῶν ἱερέων ἐπάταξεν ἐν στόματι ῥομφαίας ἀπὸ ἀνδρὸς ἕως γυναικὸς, ἀπὸ νηπίου, καὶ ἕως θηλάζοντος, καὶ ἀπὸ μόσχου, καὶ ὄνου, καὶ προβάτου ἐπάταξεν ἐν στόματι ῥομφαίας.

20. Καὶ διασώζεται υἱὸς εἷς τοῦ Ἀχιμέλεχ υἱοῦ Ἀχιτώβ, ὄνομα αὐτῷ Ἀβιάθαρ, καὶ ἔφυγεν ὀπίσω Δαυίδ.

21. Καὶ ἀπήγγειλεν Ἀβιάθαρ τῷ Δαυίδ, ὅτι ἐθανάτωσε Σαοὺλ πάντας τοὺς ἱερεῖς.

22. Καὶ εἶπεν Δαυὶδ τῷ Ἀβιάθαρ, ᾔδειν ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ Δωὴκ ὁ Ἰδουμαῖος, καὶ ἀπαγγέλλων ἀπαγγελεῖ τῷ Σαοὺλ· ἐγώ εἰμι ὁ αἴτιος τῶν ψυχῶν ὅλου τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου.

23. Κάθισον μετ' ἐμοῦ, μὴ φοβοῦ, ὅτι οὗ ἐὰν ζητῶ τῇ ψυχῇ μου ζητήσω καὶ τῇ ψυχῇ σου τόπον, ὅτι πεφύλαξαι σὺ παρ' ἐμοί.

Κεφαλ. κγ'.

ΚΑὶ ἀπήγγειλαν τῷ Δαυίδ, λέγοντες· ἰδοὺ οἱ Ἀλλόφυλοι πολεμοῦσιν

Sacerdotes occiduntur.

David Ceilam liberat.

ἐν τῇ Κεϊλά, ϗ αὐτοὶ διαρπάζουσιν τὰς ἅλω.
2. Καὶ ἐπηρώτησε Δαυὶδ διὰ τοῦ Κυρίου, λέγων· εἰ πορευθῶ ϗ πατάξω τοὺς Ἀλλοφύλους τούτους; ϗ εἶπε Κύριος πρὸς Δαυίδ, πορεύου ϗ πατάξεις τοὺς Ἀλλοφύλους, ϗ σώσεις τὴν Κεϊλά.
3. Καὶ εἶπον οἱ ἄνδρες τοῦ Δαυὶδ πρὸς αὐτόν, ἰδοὺ ἡμεῖς ἐνταῦθα ὄντες ἐν τῇ Ιουδαίᾳ φοβούμεθα, ϗ πῶς ἔσται ἐὰν πορευθῶμεν εἰς τὴν Κεϊλὰ εἰς τὰς κοιλάδας τῶν Ἀλλοφύλων;
4. Καὶ προσέθετο ἔτι Δαυὶδ ἐπερωτῆσαι διὰ τοῦ Κυρίου· ϗ ἀπεκρίθη αὐτῷ Κύριος, ϗ εἶπε πρὸς αὐτόν, ἀνάστηθι ϗ κατάβηθι εἰς Κεϊλά, ὅτι ἐγὼ παραδίδωμι τοὺς Ἀλλοφύλους εἰς τὰς χεῖράς σου.
5. Καὶ ἐπορεύθη Δαυὶδ ϗ οἱ ἄνδρες οἱ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Κεϊλά, ϗ ἐπολέμησε τοὺς Ἀλλοφύλους· ϗ ἔφυγον ἐκ προσώπου αὐτοῦ, ϗ ἐπάταξεν αὐτοὺς πληγὴν μεγάλην σφόδρα· ϗ ἀπήλασε τὰ κτήνη αὐτῶν, ϗ ἔσωσε Δαυὶδ τοὺς κατοικοῦντας Κεϊλά.
6. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ φεύγειν Ἀβιάθαρ τὸν υἱὸν Ἀχιμέλεχ πρὸς Δαυὶδ εἰς Κεϊλά, κατέβη ἔχων Ἐφοὺδ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.
7. Καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Σαοὺλ, λέγοντες· ὅτι ἥκει Δαυὶδ εἰς Κεϊλά· ϗ εἶπε Σαοὺλ, πέπρακεν αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς τὰς χεῖράς μου, ὅτι ἀποκέκλεισται εἰσελθὼν εἰς πόλιν θυρῶν ϗ μοχλῶν.
8. Καὶ παρήγγειλε Σαοὺλ παντὶ τῷ λαῷ εἰς πόλεμον καταβαίνειν ἐπὶ Κεϊλὰ τοῦ συνέχειν τὸν Δαυὶδ ϗ τοὺς ἄνδρας τοὺς μετ' αὐτοῦ.
9. Καὶ ἔγνω Δαυίδ, ὅτι Σαοὺλ παρεσιώπα περὶ αὐτοῦ τὴν κακίαν· ϗ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ἀβιάθαρ τὸν ἱερέα, προσάγαγε τὸ Ἐφούδ.
10. Καὶ εἶπε Δαυίδ, Κύριε ὁ Θεὸς Ισραὴλ ἀκούων ἀκήκοεν ὁ δοῦλός σου, ὅτι ζητεῖ Σαοὺλ ἐλθεῖν ἐπ' ἐμὲ εἰς Κεϊλὰ διαφθεῖραι τὴν πόλιν δι' ἐμέ.

oppugnant Ceilam, & diripiunt areas.
2. Consuluit ergo David Dominum, dicens, Num vadam, & percutiam Philisthæos istos? Et ait Dominus ad David, Vade, & percuties Philisthæos, & Ceilam salvabis.
3. Et dixerunt viri, qui erant cum David, ad eum, Ecce nos hic in Judæa cõsistentes timemus: quanto magis si ierimus in Ceilam adversum agmina Philisthinorum?
4. Rursum ergo David consuluit Dominum. Qui respondens, ait ei, Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philisthæos in manu tua.
5. Abiit ergo David, & viri ejus in Ceilam, & pugnavit adversum Philisthæos, & abegit jumenta eorũ, & percussit eos plaga magna: & salvavit David habitatores Ceilæ.
6. Porró eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceilam, Ephod secum habens descenderat.
7. Nuntiatum est autem Sauli, quód venisset David in Ceilam: & ait Saul, tradidit eum Dominus in manus meas, conclususq; est introgressus urbem in qua portæ & seræ sunt.
8. Et præcepit Saul omni populo, ut ad pugnam descenderet in Ceilam, & obsideret David & viros ejus.
9. Quód cum David rescisset, quia præpararet ei Saul clàm malum, dixit ad Abiathar sacerdotem, applica Ephod.
10. Et ait David, Domine Deus Israel, audivit famam servus tuus, quod disponat Saul venire in Ceilam, ut evertat urbem propter me.

sthæi pugnant cum Ceilah, & diripiunt areas.
2. Et interrogavit David [2] Jehovam, dicendo, Vadamne & percutiam [3] Pelisthæos istos? Respondit autem Jehovah Davidi, Vade, & percuties Pelisthæos, [4] liberabisq; Ceilah.
3. Et dixerunt viri Davidis ad eum, Ecce nos hîc in Jehudah [5] timemus, quáto magis cum perrexerimus *in* Ceilah ad acies Pelisthim.
4. [6] Itaq; rursum David interrogavit Jehovam, cui respondit Jehovah, & dixit, Surge descende in Ceilah, quia [7] do Pelisthæos in manum tuam.
5. Abiit ergó David, & viri ejus in Ceilah, & pugnavit [8] cum Pelisthæis, & abduxit pecora eorum: percussitq; eos plaga magna, & servavit David habitatores Ceilah.
6. Fuit autem [9] cum fugeret Ebiathar filius Ahimelech ad Davidem in Ceilah, Ephod [10] inciderat in manum ejus.
7. Renunciatum autem fuit Sauli quod venisset David in Ceilah, dixitq; Saul, [11] conclusit eum Deus in manum meam: quia conclusus est ingrediendo [12] urbem portarum & vectis.
8. Congregavit itaq; Saul omnem populum in prælium, [13] ut descenderet *in* Ceilah, ut obsideret Davidem & viros ejus.
9. Animadvertens vero David quod contra se Saul [1] tacité cogitaret malum, dixit ad Ebiathar sacerdotem, applica Ephod.
10. Dixitq; David, Jehovah Deus Israel, audiendo audivit servus tuus, quod [14] quærit Saul venire *in* Ceilah, ut disperdat civitatem propter me.

wider Kegila / vnd berauben die tennen.
2. Da fraget Dauid den HERRN / vnd sprach / Sol ich hingehen / vnd diese Philister schlagen? Vnd der HERR sprach zu Dauid / Gehe hin / du wirst die Philister schlagen / vnd Kegila erretten.
3. Aber die menner bey Dauid sprachen zu jm / Sihe / wir fürchten vns hie in Juda / vnd wollen hin gehen gen Kegila zu der Philister zeug?
4. Da fragt Dauid wider den HERRN / vnd der HERR antwortet jm vnd sprach / Auff / zeuch hinab gen Kegila / denn ich wil die Philister in deine hende geben.
5. Also zoch Dauid sampt seinen mennern gen Kegila / vnd streit wider die Philister / vnd treib jnen jr vieh weg / vnd thet eine grosse schlacht an jnen / Also errettet Dauid / die zu Kegila.
6. Denn da AbJathar der son Ahimelech floh zu Dauid gen Kegila / trug er den leibrock mit sich hinab.
7. Da ward Saul angesagt / das Dauid gen Kegila komen were / vnd sprach / Gott hat jn in meine hende vbergeben / das er verschlossen ist / nu er in eine stadt komen ist / mit thüren vnd rigeln verwaret.
8. Vnd Saul liesz allem volck ruffen zum streit / hin nider gen Kegila / das sie Dauid vnd seine menner belagerten.
9. Da aber Dauid merckt / das Saul böses vber jn gedacht / sprach er zu dem priester AbJathar / Lange den leibrock her.
10. Vnd Dauid sprach / HERR Gott Jsrael / dein knecht hat gehöret / das Saul darnach trachte / das er gen Kegila kome / die stadt zu verderben vmb meinen willen.

pugnantes (sc. sunt) in C. & ipsi diripientes a.
2. in Je-
3. in Pelis.
1. et dixit
3. ad D.
4. servabis.
5. timentes (sc. sumus) & etiam (.i. addo etiam hoc) quod ibimus C.
6. & addidit adhuc David interrogare in Jehova.
7. ego dãs P.
8. in Pelisthæos, & duxit acquisitiones e. & p. in eis.
9. in fugiendo.
10. descenderat.
11. alienavit.
12. in urbem p. & v. Et fecit audire Saul.
13. ad descendendum C. ad angustiandum ad Davidẽ & ad v. e. Et cognovit D.
9. super se tacens (sc. esset) m. & dix.
14. quærens (sc. sit) Saul v. ad C. ad corrumpendum.

376

15. concludent me.
16. & dixit I.
17. concludent me Domini C. etc. & dixit.
18. sex centuriæ viri.
19. itabant in (scil. viã in quã) itabant. .i. itare poterant futuri pro imperfecto enallage frequẽs.
20. ereptus esset.
21. & vidit D.
22. ivit & cet. & confort. m. e. in Deo. Chald. confortavit manus ejus in VERBũ Domini.
23. ad eum.
24. in secundũ.
25. sciens (sc. est) ita (scil. futurum esse) & exciderũt ambo ipsi.
26. dicendo, n. D. abscondens se nob.
27 à dextera.

11. Werden mich auch die bürger zu Kegila vberantworten in seine hende? Vnd wird aber Saul herab komen / wie dein knecht gehört hat? Das verkündige HERR Gott Israel deinem knecht. Vnd der HERR sprach / Er wird erab komen.
12. David sprach / werden aber die bürger zu Kegila mich vnd meine menner vberantworten in die hende Saul? Der HERR sprach / Ja.
13. Da macht sich David auff / sampt seinen mennern / der bey sechs hundert waren / vnd zogen aus von Kegila / vnd wandelten wo sie hin kundten. Da nu Saul angesagt ward / das David von Kegila entrunnen war / ließ er sein auszihen anstehen.
14. David aber bleib in der wüsten in der burg / vnd bleib auff dem berge in der wüsten Siph. Saul aber sucht jn sein lebenlang / Aber Gott gab jn nicht in seine hende.

15. Vnd David sahe das Saul ausgezogen war sein leben zu suchen. Aber David war in der wüsten Siph in der heide.
16. Da macht sich Jonathan auff der son Saul / vnd gieng hin zu David in die heide / vnd sterckt seine hand in Gott.
17. Vnd sprach zu jm / Fürchte dich nicht / meins vaters Sauls hand wird dich nicht finden / vnd du wirst könig werden vber Israel / So wil ich der neheſt vmb dich sein. Auch weiß solchs mein vater wol.
18. Vnd sie machten beide einen bund miteinander für dem HERRN / Vnd David bleib in der heide / aber Jonathan zog wider heim.

19. Aber die Siphiter zogen hinauff zu Saul gen Gibea / vnd sprachen / Ist nicht David bey vns verborgen in der burg in der heide auff dem hügel Hachila / der zur rechten ligt an der wüsten?

11. An 15 tradent me viri Ceilah in manum ejus? an descendet Saul, quemadmodum audivit servus tuus? Jehovah Deus Israel, indica quæso servo tuo. 16 Respondit Jehovah, descendet.
12. Dixit præterea David, an 17 tradent me viri Ceilah, & viros meos in manum Saulis? Respondit Jehovah, tradent.
13. Surrexit ergo David, & viri ejus ferme 18 sexcenti viri, egressiq; sunt è Ceilah, & 19 pergebant, quo pergebant: Sauli autem renunciatum fuit, quod 20 evasisset David è Ceilah, & destitit exire.

14. Mansit autem David in deserto in munitionibus, mansit inquam in monte in deserto Ziph: quæsivit porro eum Saul omnibus diebus, nec tradidit eum Deus in manum ejus.

15. 21 Cum intellexisset ergo David, quod egressus esset Saul ad quærendum animam suam, tum *continuit se* in deserto Ziph in sylva.
16. Surrexit autem Jehonathan filius Saul, & 22 profectus est ad Davidem in sylvam, & confortavit manum ejus in Deo.
17. Dixitq; 23 ei, ne timeas, quia non inveniet te manus Saulis patris mei: sed tu regnabis super Israelem, & ego ero tibi 24 secundus: & etiam Saul pater meus 25 scit ita.

18. Pepigeruntq; ambo fœdus coram Jehova: & remansit David in sylva, Jehonathan autem abiit in domum suam.

19. Ascenderunt autem Ziphæi ad Saulem in Gibah, 26 dicentes, nonne David latitat nobiscum in munitionibus in sylva in Gibah Hachilah. quæ est 27 ad dextram *deserti* Jesimon?

11. Si tradent me viri Ceilæ in manus ejus? & si descendet Saul, sicut audivit servus tuus? Domine Deus Israel indica servo tuo. Et ait Dominus, descendet.
12. Dixitque David, Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum, in manus Saul? Et dixit Dominus, tradent.
13. Surrexit ergo David & viri ejus quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nuntiatumque est Sauli, quòd fugisset David de Ceila, & salvatus esset: quam ob rem dissimulavit exire.
14. Morabatur autem David in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph in monte opaco, quærebat eum tamen Saul cunctis diebus: & non tradidit eum Dominus in manus ejus.
15. Et vidit David quòd egressus esset Saul ut quæreret animam ejus. Porrò David erat in deserto Ziph in sylva.
16. Et surrexit Jonathas filius Saul, & abiit ad David in sylvam, & confortavit manus ejus in Deo.

17. Dixitque ei, Ne timeas: neque enim inveniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israel, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus scit hoc.

18. Percussit ergo uterque fœdus coram Domino: mansitque David in sylva, Jonathas autem reversus est in domum suam.
19. Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes, Nonne ecce David latitat apud nos in locis tutissimis sylvæ, in colle Hachila, quæ est ad dexteram deserti?

11. Εἰ ἀποκλεισθήσεται· καὶ νῦν εἰ καταβήσεται Σαοὺλ καθὼς ἤκουσεν ὁ δοῦλός σου, Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ἀπάγγειλον τῷ δούλῳ σου· καὶ εἶπε Κύριος, καταβήσεται.

12. Καὶ εἶπε Δαυίδ, εἰ παραδώσουσιν οἱ ἀπὸ τῆς Κεϊλὰ ἐμὲ καὶ τοὺς ἄνδρας μου εἰς χεῖρας Σαοὺλ; καὶ εἶπε Κύριος, παραδώσουσιν.
13. Καὶ ἀνέστη Δαυὶδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ὡς ἑξακόσιοι, καὶ ἐξῆλθον ἐκ Κεϊλὰ καὶ ἐπορεύοντο οὗ ἂν ἐπορεύοντο· καὶ ἀπηγγέλη τῷ Σαοὺλ ὅτι διασέσωσται Δαυὶδ ἐκ Κεϊλά, καὶ ἀνῆκεν τοῦ ἐξελθεῖν.

14. Καὶ ἐκάθισε Δαυὶδ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν τοῖς στενοῖς· καὶ ἐκάθητο ἐν τῷ ὄρει ἐν τῇ ἐρήμῳ Ζίφ· καὶ ἐζήτει Σαοὺλ πάσας τὰς ἡμέρας τὸν Δαυίδ· καὶ οὐ παρέδωκεν αὐτὸν Κύριος εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

15. Καὶ εἶδε Δαυὶδ ὅτι ἐξέρχεται Σαοὺλ τοῦ ζητεῖν αὐτόν· καὶ Δαυὶδ ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ Ζίφ, ἐν τῇ καινῇ.

16. Καὶ ἀνέστη Ἰωναθὰν υἱὸς Σαοὺλ καὶ ἐπορεύθη πρὸς Δαυὶδ εἰς τὴν καινήν, καὶ ἐκραταίωσε τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐν τῷ Κυρίῳ.
17. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· μὴ φοβοῦ ὅτι οὐ μή σε εὕρῃ ἡ χεὶρ Σαοὺλ τοῦ πατρός μου· καὶ σὺ βασιλεύσεις ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἐγὼ ἔσομαί σοι εἰς δεύτερον· καὶ Σαοὺλ ὁ πατήρ μου ἔγνω οὕτως.

18. Καὶ διέθεντο ἀμφότεροι διαθήκην ἐνώπιον Κυρίου· καὶ ἐκάθητο Δαυὶδ ἐν τῇ καινῇ, καὶ Ἰωναθὰν ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

19. Καὶ ἀνέβησαν οἱ Ζιφαῖοι πρὸς Σαοὺλ ἐπὶ τὸν βουνὸν λέγοντες· οὐκ ἰδοὺ Δαυὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς στενοῖς ἐν τῇ καινῇ ἐν τῷ βουνῷ τοῦ Ἐχελὰ τοῦ ἐκ δεξιῶν τοῦ Ἰεσσαιμοῦν;

David Ceilam liberat.

20. Καὶ νῦν πᾶν τὸ πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ βασιλέως εἰς κατάβασιν, καταβαινέτω πρὸς ἡμᾶς, ἀποκεκλεισμένοι γάρ εἰσιν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ βασιλέως.

21. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Σαοὺλ· εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἐπονέσατε περὶ ἐμοῦ.

22. Πορεύθητε δὴ καὶ ἑτοιμάσατε ἔτι καὶ γνῶτε καὶ ἴδετε τὸν τόπον αὐτοῦ οὗ ἐστιν ὁ πούς αὐτοῦ ἐν τάχει ἐκεῖ οὗ εἴπατε, ὅτι εἶπεν ὁ Σαοὺλ μή ποτε πανουργεύσηται.

23. Καὶ ἴδετε καὶ γνῶτε ἐκ πάντων τῶν τόπων ὅπου αὐτὸς κρύπτεται ἐκεῖ, καὶ ἐπιστρέψατε πρός με εἰς ἕτοιμον, καὶ πορεύσομαι μεθ' ὑμῶν· καὶ ἔσται εἰ ἔστιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐξερευνήσω αὐτὸν ἐν πάσαις χιλιάσιν Ἰούδα.

24. Καὶ ἀνέστησαν οἱ Ζιφαῖοι καὶ ἐπορεύθησαν ἔμπροσθεν Σαούλ· καὶ Δαυὶδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ Μαὼν καθ' ἑσπέραν ἐκ δεξιῶν τοῦ Ἰεσσαιμοῦ.

25. Καὶ ἐπορεύθη Σαοὺλ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ζητεῖν τὸν Δαυίδ· καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Δαυίδ, καὶ κατέβη εἰς τὴν πέτραν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ Μαών· καὶ ἤκουσεν Σαοὺλ καὶ κατεδίωξεν εἰς τὴν ἔρημον τὴν Μαὼν ὀπίσω Δαυίδ.

26. Καὶ πορεύεται Σαοὺλ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ ὄρους τούτου· καὶ Δαυὶδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ ὄρους τοῦ ἑτέρου· καὶ Δαυὶδ ἦν σκεπαζόμενος πορεύεσθαι ἀπὸ προσώπου Σαούλ· καὶ Σαοὺλ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ παρενέβαλον ἐπὶ Δαυὶδ καὶ τοὺς ἄνδρας αὐτοῦ τοῦ συλλαβεῖν αὐτούς.

27. Καὶ ἄγγελος παραγίνεται πρὸς Σαούλ, λέγων· σπεῦδε καὶ ἧκε ὅτι ἐπέθεντο οἱ Ἀλλόφυλοι ἐπὶ τὴν γῆν.

28. Καὶ ἀνέστρεψε Σαοὺλ τοῦ μὴ καταδιώκειν ὀπίσω Δαυίδ, καὶ ἐπορεύθη εἰς συνάντησιν τῶν Ἀλλοφύλων· διὰ τοῦτο ἐκλήθη ὁ τόπος ἐκεῖνος πέτρα ἡ μερισθεῖσα.

20. Nunc ergo sicut desideravit anima tua, ut descenderes, descende: nostrum autem erit ut tradamus eum in manus regis.

21. Dixitque Saul, Benedicti vos à Domino, quia doluistis vicem meam.

22. Abite ergo oro, & diligentius præparate, & curiosius agite, & considerate locum, ubi sit pes ejus, vel quis viderit eum ibi, recogitat enim de me, quòd callidè insidier ei.

23. Considerate, & videte omnia latibula ejus, in quibus absconditur: & revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum. quòd si etiam in terram se obstruxerit, perscrutabor eum in cunctis millibus Juda.

24. At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saul: David autem & viri ejus erant in deserto Maon, in campestribus ad dexteram Jesimon.

25. Ivit ergo Saul & socii ejus ad quærendum eum: & nuntiatum est David, statimq; descendit ad petram, & versabatur in deserto Maon. quòd cùm audisset Saul, persequutus est David in deserto Maon.

26. Et ibat Saul ad latus montis ex parte una, David autem & viri ejus erant in latere montis ex parte altera: porrò David desperabat se posse evadere à facie Saul: itaque Saul, & viri ejus in modum coronæ cingebant David, & viros ejus, ut caperent eos.

27. Et nuntius venit ad Saul, dicens, festina, & veni, quoniam infuderunt se Philisthiim super terram.

28. Reversus est ergo Saul desistens persequi David, & perrexit in occursum Philisthinorum. propter hoc vocaverunt locum illum Petram dividentem.

20. Nunc igitur juxta omne desiderium animæ tuæ ô rex descendendo descende, & 28 nostrum erit tradere eum in manum regis.

21. Et dixit Saul, Benedicti vos 29 à Jehova, quia miserti estis mei:

22. Ite quæso, & parate adhuc, & scitote, & videte locum ejus, *in* quo sit pes ejus, & quis viderit eum ibi. dixit enim 30 mihi quod callidissimus est.

23. Proinde considerate & cognoscite omnia latibula in quibus delitescere soleat, & revertimini ad me cum re certa, & ibo vobiscum: 31 quod si fuerit in terra, scrutabor eum in omnibus millibus Jehudah.

24. Surrexerunt igitur & abierunt in Ziph ante Saulem: David verò & viri ejus *erant* in deserto Maon in 32 campestribus ad dextram Jesimon.

25. 33 Saul verò & viri ejus profecti sunt ad quærendum: quod nuntiaverunt Davidi, descenditq; *ad* petram, & mansit in deserto Maon. 34 audiens hoc Saul, persequutus est Davidem *in* desertum Maon.

26. Pergebat igitur Saul ex latere montis hinc, David verò & viri ejus ex latere montis 35 illinc: festinabatq; David abire à facie Saulis: Saul autem & viri ejus 36 circundabant Davidem & viros ejus, ut apprehenderet eos.

27. Nuncius autem venit ad Saulem, 37 dicens, accelera & veni: quoniam 38 impetum fecerunt Pelisthim super terram.

28. Reversus igitur Saul à persequendo Davide, ivit in occursum Pelisthim: ideo vocaverunt locum illum Selahhammahlecoth.

20. So kom nu der König ernider nach alle seins hertzen beger/ So wollen wir jn vberantworten in des Königes hende.

21. Da sprach Saul/ Gesegnet seid jr dem HERRN/ das jr euch mein erbarmet habt.

22. So gehet nu hin/ vnd werdets noch gewisser/ das jr wisset vnd sehet/ an welchem ort seine füsse gewesen sind/ vnd wer jn daselbs gesehen habe/ Denn mir ist gesagt/ das er listig ist.

23. Besehet vnd erkundet alle örter / da er sich verkreucht/ vnd komet wider zu mir/ wenn jrs gewiß seid/ so wil ich mit euch ziehen/ Ist er im lande/ so wil ich nach jm forschen/ vnter allen tausenten in Juda.

24. Da machten sie sich auff/ vnd giengen gen Siph/ für Saul hin. David aber vnd seine menner waren in der wüsten Maon/ auff dem gefilde zur rechten der wüsten.

25. Da nu Saul hinzoch mit seinen mennern zu suchen/ wards David angesagt. Vnd er macht sich hinab in den fels / vnd bleib in der wüsten Maon. Da das Saul höret/ jaget er David nach in der wüsten Maon.

26. Vnd Saul mit seinen mennern gieng an einer seiten des berges/ David mit seinen mennern an der andern seiten des berges. Da David aber eilet dem Saul zu entgehen/ da vmbringte Saul sampt seinen mennern David vnd seine menner/ das er sie griffe.

27. Aber es kam ein bote zu Saul/ vnd sprach/ Eile vnd kom/ Denn die Philister sind ins land gefallen.

28. Da keret sich Saul von dem nachjagen Davids/ vnd zoch hin den Philistern entgegen/ Daher heist man den ort/ Sela Mahelkoth.

28. & nobis (sc. incumbet) concludere e.
29. Jehova, quia pepercistis super me.
30. ad me, callendo callide aget ipse. Et videte &c. ex o. l. quibus abscondet se ibi (ad verbi pleonas.) & revortemini a. m. ad centum.
31. & erit si fuerit ipse in t. & scrut.
32. planitie.
33. et ivit S. & viri ejus ad qu. & nunt.
34. & au. S. et pers. e. post Davidē.
35. inde.
36. cingentes (sc. erāt) D. & vi. e. ad prehendendum eum.
37 dicendo.
38. expanderunt sese, vel, irruerūt s. t. & reversus est S. à p. post David, & ivit.

Cap. 24.

Das XXIIII. Cap.

VNd David zoch hin-
auff von dannen/ vnd
bleib in der burg zu
EnGedi.
2. Da nu Saul widerkam
von den Philiſtern/ ward jm
geſagt/ Sihe/ David iſt in
der wüſten EnGedi.
3. Vnd Saul nam drey
tauſent junger manſchafft
aus gantz Iſrael/ vnd zoch hin/
David ſampt ſeinen men-
nern zu ſuchen/ auff den felſen
der Gemſen.
4. Vnd da er kam zu den
ſchaffshürten am wege/ war
daſelbs eine höle/ vnd Saul
gieng hinein ſeine füſſe zu de-
cken/ David aber vnd ſeine
menner ſaſſen hinden in der
höle.
5. Da ſprachen die menner
David zu jm/ Sihe/ das iſt
der tag/ davon der HERR
dir geſagt hat/ Sihe/ Jch wil
deinen feind in deine hende ge-
ben/ das du mit jm thuſt was
dir gefellet. Vnd David
ſtund auff/ vnd ſchneit leiſe ei-
nen zipffel vom rock Saul.
6. Aber da er den zipffel
Saul hatte abgeſchnitten/
ſchlug er in ſich.
7. Vnd ſprach zu ſeinen
mennern/ das laſſe der HErr
ferne von mir ſein/ das ich das
thun ſolte/ vnd meine hand
legen an meinen herrn/ den
geſalbten des HERRN.
Denn er iſt der geſalbte des
HERRN.
8. Vnd David weiſet ſeine
menner von ſich mit worten/

CAP. XXIIII.

AScendit au-
tem David
illinc, & mā-
ſit in munitionibus
Engedi.
2. Fuit autem cum
reverſus eſſet Saul 1
à Peliſthim, nunti-
averunt ei his ver-
bis, Ecce David *eſt*
in *deſerto* Engedi.
3. Aſſumpſit itaq;
Saul tria millia 2 vi-
rorum electorum ex
univerſo Iſraele, &
abiit ut quæreret
Davidem, & viros
ejus in ſuperficie ru-
pium hircorum ſyl-
veſtrium.
4. Et pervenit ad
caulas 3 ovium *quæ
erant* juxta viam, u-
bi *erat* ſpelunca:
quam ingreſſus eſt
Saul ad tegendum
pedes ſuos: David
autem & viri ejus
in lateribus ſpelun-
cæ 4 ſedebant.
5. Dixeruntq; viri
Davidis ad eum, Ec-
ce dies 5 de qua dixe-
rat Jehovah tibi, ec-
ce do inimicum tu-
um in manum tu-
am, & facies ei quē-
admodum † 6 pla-
cuerit in oculis tu-
is. Surrexit itaq;
David, & abſcidit 7
oram pallii quod *e-
rat* Sauli, 8 clam.
6. Fuit verò, poſt hęc
percuſſit cor Davi-
dis ipſum quod ab-
ſcidiſſet oram *pallii*
quod *erat* Sauli.
7. Dixitq; viris ſuis,
9 abſit *hoc* mihi à Je-
hova, ſi faciam hoc
domino meo, chri-
ſto Jehovæ, ut mit-
tam manum meam
in eum: quia chri-
ſtus Jehovæ eſt.
8. Et 10 confregit
David viros ſuos
verbis, nec permiſit

CAP. XXIIII.

AScendit ergo Da-
vid inde: & ha-
bitavit in locis
tutiſsimis Engaddi.
2. Cumque reverſus eſ-
ſet Saul, poſtquàm perſe-
quutus eſt Philiſthæos,
nuntiaverūt ei, dicentes,
Ecce, David in deſerto
eſt Engaddi.
3. Aſſumens ergo Saul
tria millia electorum vi-
rorum ex omni Iſrael,
perrexit ad inveſtigan-
dum David & viros ejus,
etiam ſuper abruptiſsi-
mas petras, quæ ſolis ibi
cibus perviæ ſunt:
4. Et venit ad caulas o-
vium, quæ ſe offerebant
vianti. eratq; ibi ſpelun-
ca, quam ingreſſus eſt
Saul, ut purgaret ven-
trem: porrò David & vi-
ri ejus in interiore parte
ſpeluncæ latebant.
5. Et dixerunt ſervi Da-
vid ad eum, Ecce dies de
qua locutus eſt Dominus
ad te, Ego tradam tibi ini-
micum tuum, ut facias ei
ſicut placuerit in oculis
tuis. Surrexit ergo David,
& præcidit oram chlamy-
dis Saul ſilenter.
6. Poſt hæc percuſsit cor
ſuum David, eò quòd ab-
ſcidiſſet oram chlamydis
Saul.
7. Dixitque ad viros ſuos,
Propitius ſit mihi Domi-
nus, ne faciam hanc rem
domino meo, chriſto Do-
mini, ut mittam manum
meā in eum, quia chriſtus
Domini eſt. Vivit Domi-
nus, quia niſi Dominus
percuſſerit eum, aut dies
ejus venerit ut moriatur,
aut deſcendens in præli-
um perierit: propitius
mihi ſit Dominus, ut non
mittam manum meam in
chriſtum Domini.
8. Et confregit David vi-
ros ſuos ſermonibus, &

Κεφαλ. κδ΄.

ΚΑὶ ἀνέβη Δαυὶδ ἐκεῖ-
θεν, καὶ ἐκάθισεν ἐν τοῖς
στενοῖς ἐν Γαδδί.
2. Καὶ ἐγένετο ὡς ἀνέστρεψε
Σαοὺλ ἀπὸ ὄπισθεν τῶν Ἀλλοφύ-
λων, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ λέ-
γοντες, ἰδοὺ Δαυὶδ ἐν τῇ ἐρήμῳ
ἐν Γαδδί.
3. Καὶ ἔλαβε μεθ᾽ ἑαυτοῦ τρεῖς
χιλιάδας ἀνδρῶν ἐκλεκτῶν
ἐκ παντὸς τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἐπο-
ρεύθη ζητεῖν τὸν Δαυὶδ καὶ τοὺς
ἄνδρας αὐτοῦ κατὰ πρόσωπον τῆς
θήρας τῶν ἐλάφων.
4. Καὶ ἦλθεν ἐπὶ τὰς ἀγέλας
τῶν ποιμνίων τῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ·
καὶ ἦν ἐκεῖ σπήλαιον, καὶ εἰσῆλθε
Σαοὺλ παρασκευάσασθαι· καὶ Δα-
υὶδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἐν τῷ σπη-
λαίῳ ἐσώτερον ἐκάθηντο ἐν
αὐτῷ.
5. Καὶ εἶπον οἱ ἄνδρες Δαυὶδ
πρὸς αὐτόν· ἰδοὺ ἡ ἡμέρα αὕτη,
ἣν εἶπε Κύριος πρὸς σέ· ἰδοὺ ἐ-
γὼ δίδωμι τὸν ἐχθρόν σου εἰς
τὰς χεῖράς σου, καὶ ποιήσεις αὐτῷ
τὸ ἀρεστὸν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς
σου. καὶ ἀνέστη Δαυὶδ καὶ ἀφεῖ-
λε τὸ πτερύγιον τῆς διπλοΐδος
Σαοὺλ λαθραίως.
6. Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα, καὶ ἐ-
πάταξεν τὸν Δαυὶδ ἡ καρδία αὐ-
τοῦ, ὅτι ἀφεῖλε τὸ πτερύγιον τῆς
διπλοΐδος αὐτοῦ.
7. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς τοὺς
ἄνδρας αὐτοῦ, μηδαμῶς ἐμοὶ
παρὰ Κυρίου, εἰ ποιήσω τὸ ῥῆ-
μα τοῦτο τῷ κυρίῳ μου τῷ
χριστῷ Κυρίου ἐπενεγκεῖν χεῖ-
ρά μου ἐπ᾽ αὐτόν, ὅτι χριστὸς
Κυρίου οὗτός ἐστι.
8. Καὶ ἔπεισε Δαυὶδ τοὺς ἄν-
δρας αὐτοῦ ἐν λόγοις, καὶ οὐκ

1. à (sc. perſequendo. 1. Sam. 23 n. 38) poſt Peliſthim, & nunt. e. dicendo.
2. vir electi i. juvenū & cet. ad quærendum D. & v. e. ſuper facies r. ibicum.
3. gregis ſuper v. & ibi ſp. & ingr.
4. ſedentes. ſc. erant.
5. quam d. 7. ad te. e. ego dans (ſc. ſum) in m.
6. bonum erit.
7. alam.
8. in ſecreto. Et fuit poſt ſic, & perc. c. D. i. ſuper quod a. alam.
9. prohibitio mihi a Jeh. (i. Jeh. prohibeat vel avertat, ne id faciam.) ſi fecero verbum hoc d. m. c. J. ad mittendum m. m. in eū. ſcil. diſperream.
10. diffidit (i. avulſit) D. v. ſ. in v. & non dedit e. c. ad S.

378:

ἔδωκεν αὐτοῖς ἀναςῆναι ϗ θανατῶσαι τὸν Σαοὺλ. ϗ ἀνέςη Σαοὺλ ϗ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν ἐκ τοῦ σπηλαίου.

9. Καὶ ἐξῆλθεν Δαυὶδ ὀπίσω Σαοὺλ ἐκ τοῦ σπηλαίου· ϗ ἐβόησε Δαυὶδ ὀπίσω Σαοὺλ, λέγων· κύριε βασιλεῦ. ϗ ἐπέβλεψε Σαοὺλ ὀπίσω αὐτοῦ· καὶ ἔκυψε Δαυὶδ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, ϗ προσεκύνησεν αὐτῷ.

10. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Σαοὺλ, ἱνατί ἀκούεις τῶν λόγων τοῦ λαοῦ λεγόντων, ἰδοὺ Δαυὶδ ζητεῖ τὴν ψυχήν σου,

11. Καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἑωράκασιν οἱ ὀφθαλμοί σου ὡς παρέδωκέ σε Κύριος σήμερον εἰς τὰς χεῖράς μου ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ οὐκ ἐβουλήθην ἀποκτεῖναί σε, ϗ ἐφεισάμην σου, ϗ εἶπα· οὐκ ἐποίσω χεῖρά μου ἐπὶ τὸν κύριόν μου, ὅτι χριστὸς Κυρίου οὗτός ἐστι.

12. Καὶ πατήρ μου· ϗ ἰδοὺ τὸ πτερύγιον τῆς διπλοΐδος ἐν τῇ χειρί μου· ἐγὼ ἀφεῖλον τὸ πτερύγιον τῆς διπλοΐδος ϗ οὐκ ἀπέκτεινά σε· ϗ γνῶθι ϗ ἴδε σήμερον ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῇ χειρί μου κακία, οὐδὲ ἀθέτησις, οὐδὲ ἀσέβεια, καὶ οὐχ ἥμαρτον εἰς σέ· ϗ σὺ δεσμεύεις τὴν ψυχήν μου τοῦ λαβεῖν αὐτήν.

13. Κρίναι Κύριος ἀναμέσον ἐμοῦ ϗ ἀναμέσον σου, ϗ ἐκδικήσαι μοι Κύριος ἐκ σοῦ· ἡ δὲ χείρ μου οὐκ ἔσται ἐπὶ σέ.

14. Καθὼς λέγεται ἐν παραβολῇ ἀρχαίᾳ· ἐξ ἀνόμων ἐξελεύσεται πλημμέλεια· ϗ ἡ χείρ μου οὐκ ἔσται ἐπὶ σέ.

15. Καὶ νῦν ὀπίσω τίνος καταδιώκεις βασιλεῦ τοῦ Ισραήλ. ὀπίσω τίνος ἐκπορεύῃ; ὀπίσω κυνὸς τεθνηκότος, ϗ ὀπίσω ψύλλου ἑνός;

16. Γένοιτο Κύριος εἰς κριτὴν ϗ δικαστὴν ἀναμέσον ἐμοῦ ϗ σοῦ, καὶ ἴδοι Κύριος ϗ κρίναι τὴν δίκην μου ϗ δικάσαι μοι ἐκ χειρός σου.

17. Καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσε Δαυὶδ λαλῶν τὰ ῥήματα

non permisit eos ut consurgerent in Saul: porrò Saul exurgens de spelunca, pergebat cœpto itinere.

9. Surrexit autem David post eum: & egressus de spelunca, clamavit post tergum Saul, dicens, Domine mi rex. Et respexit Saul post se: & inclinans se David pronus in terram adoravit,

10. Dixitq; ad Saul, quare audis verba hominum loquentium, David quærit malum adversum te.

11. Ecce hodie viderunt oculi tui, quòd tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca: & cogitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus. dixi enim, Non extendam manum meam in dominum meum, quia christus Domini est.

12. Quin potius pater mi, vide, & cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea: quoniam cùm præscinderem summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te. animadverte, & vide, quoniam non est in manu mea malum, neq; iniquitas, neque pecavi in te: tu autem insidiaris animæ meæ, ut auferas eam.

13. Judicet Dominus inter me & te, & ulciscatur me Dominus ex te: manus autem mea non sit in te.

14. Sicut & in proverbio antiquo dicitur, ab impiis egredietur impietas: manus ergo mea non sit in te.

15. Quem persequeris rex Israel? quem persequeris? canem mortuum persequeris, & pulicem unum.

16. Sit Dominus judex, & judicet inter me & te: & videat, & judicet causam meam, & eruat me de manu tua.

17. Cùm autem complesset David loquens sermo-

eos consurgere in Saulem; Saul autem surrexit de spelunca, & abiit [11] per viam.

9. Surrexit & David postea, egressusq; est de spelunca, & clamavit post Saulem, [12] dicens, Domine mi rex. Respexit autem Saul post se, tum inclinavit *se* David *in* faciem in terram, & [13] adoravit.

10. Aitq; David ad Saulem, [14] utquid audis verba hominum dicentium, Ecce David quærit malum tuum.

11. Ecce [15] hodie viderunt oculi tui quod tradiderit te Jehovah hodie in manum meam in spelunca. Et dixit *quispiam* [16] ut occiderem te, & peperci tibi, & dixi, non extendam manum meam in dominum meum, quia christus Jehovæ [17] est.

12. Itaq; pater mi vide, etjam vide oram pallii tui in manu mea: quia [18] cum abscinderem oram pallii tui, non interfeci te: scito & vide quod non *est* in manu mea malum, [19] neq; prevaricatio: neq; peccavi in te: tu autem venaris animam meam, ut auferas eam.

13. Judicet Jehovah inter me & te, & ulciscatur me Jehovah de te, at manus mea non erit in te.

14. Quemadmodum [20] dicit proverbium antiqui *hominis*, Ab impiis egredietur impietas, & manus mea non erit in te.

15. Post quem egressus est rex Israelis? [21] quem persequeris? canem mortuum, pulicem unum.

16. Sit ergo Jehovah in judicem, & judicet inter me [22] & te, videatq; ac disceptet causam meam, & iudicet me de manu tua.

17. Fuit autem, [23] cum complevisset David loqui verba

vnd ließ sie nicht sich wider Saul aufflehnen. Da aber Saul sich auffmachte aus der höle / vnd gieng auff dem wege /

9. Macht sich darnach David auch auff / vnd gieng aus der höle / vnd rieff Saul hinden nach / vnd sprach / Mein herr könig. Saul sahe hinder sich. Vnd David neigt sein andlitz zur erden vnd betet an /

10. Vnd sprach zu Saul / Warumb gehorchestu menschen wort / die da sagen / David sucht dein vnglück /

11. Sihe / heuts tages sehen deyne augen / das dich der HERR heute hat in meine hand gegeben in der höle. Vnd es ward gesagt / das ich dich solt erwürgen / Aber es ward dein verschonet / denn ich sprach / Ich wil meine hand nicht an meinen herrn legen / Denn er ist der gesalbte des HERRN.

12. Mein vater / sihe doch den zipffel von deinem rock in meiner hand / das ich dich nicht erwürgen wolt / da ich den zipffel von deinem rocke schneit. Erkenne vnd sihe / das nichts böses in meiner hand ist / noch kein vbertrettung. Ich hab auch an dir nicht gesündigt / vnd du jagest meine seele / das du sie wegnemest.

13. Der HERR wird richter sein / zwischen mir vnd dir / vnd mich an dir rechen / Aber meine hand sol nicht vber dir sein.

14. Wie man sagt nach dem alten sprichwort / Von Gottlosen kompt vntugent. Aber meine hand sol nicht vber dir sein.

15. Wem zeuchstu nach könig von Israel? Wem jagstu nach? Einem todten hund / einem einigen floch?

16. Der HERR sey richter vnd richte zwischen mir vnd dir / vnd sehe drein / vnd füre meine sache aus / vnd rette mich von deiner hand.

17. Als nu David solche wort zu Saul hatte ausgered /

11. *in viam.*

12. *dicendo.*

13. *incurvavit se.*

14. *ad quid audies verba hominis, dicendo, ecce D. quærens (sc. est) m. t.*

15. *die hac.*

16. *ad occidendū te, & pepercit (sc. oculus meus) super te, & d. non mittam.*

17. *ipse.*

18. *in abscindēdo me alam p. t. & (s. tamen) non.*

19. *& præv. & non p. tibi. & tu more venantiū insidians (sc. es) animæ meæ ad capiendum eam. judicabit J. i. m. & inter te.*

20. *dicet .i. dicere solet.*

21. *post quem tu persequens (sc. es?) post can. m. post p. u.*

22. *& inter te, & vid. & litiget litem meam.*

23. *secundum cōsumare Davidē &c.*

David cum Saule redit in gratiam.

579: *& dixit S. an vox tua hæc. 24. levavit S. vocem suam & fl. 25. ad David: præ me.*

26. quod fec. m. b. quod cõcluserit me Jeh. 27. & si inv. vir i. s. & (i. tunc) dimittetne e. in v. b.? 28. pro die hoc, quo fecisti mihi. sc. bonũ. 29. & nunc ecce novi. 30. in Jehova, (Chald. in VERBO Domini) si absciderus s. m. p. m. & si disperdideris. 31. ad munitionem.

sprach Saul / Ist das nicht deine stim / mein son David? Vnd Saul hub auff seine stim vnd weinet.

18. Vnd sprach zu David / Du bist gerechter denn ich. Du hast mir guts beweiset / Ich aber habe dir böses beweiset.

19. Vnd du hast mir heute angezeiget / wie du gutes an mir gethan hast / das mich der HERR hatte in deine hende beschlossen / vnd du mich doch nicht erwürget hast.

20. Wie solt jemand seinen feind finden / vnd jn lassen einen guten weg gehen? Der HERR vergelte dir guts für diesen tag / das du an mir gethan hast.

21. Nu sihe / ich weiß das du könig werden wirst / vnd das königreich Israel stehet in deiner hand.

22. So schwere nu mir bey dem HERRN / das du nicht ausrottest meinen samen nach mir / vnd meinen namen nicht austilgest von meines vaters hause.

23. Vnd David schwur Saul. Da zoch Saul heim / David aber mit seinen mennern machten sich hinauff auff die burg.

Das XXV. Cap.

Cap. 25.

1. omnis Israel. 2. & opus ejus (i. peculiũ, ut oves & boves, in quibus opus illius præcipue versabatur, vel in genere, opulentia, quod bonorum acquisitio valde sit operosa) in Ch. 3. & ei (sc erat) grex t. m. & chi- tr

VNd Samuel starb / Vnd das gantz Israel versamlet sich / trugen leid vmb jn / vnd begruben jn in seinem hause zu Rama. David aber machte sich auff / vnd zoch hinab in die wüsten Paran.

2. Vnd es war ein man zu Maon / vnd sein wesen zu Carmel / vnd der man war fast gros vermügens / vnd hatte drey tousent schafe vnd tausent ziegen. Vnd es begab sich eben das er seine schaf beschur zu Carmel /

Vnd

hæc ad Saulem, dixit Saul, *Estne* vox tua hæc, fili mi David? & 24 sublata voce sua Saul flevit.

18. Dixitq; 25 Davidi, Justior es me: tu enim retribuisti mihi bonum, ego autem retribui tibi malum.

19. Tu quidem indicasti hodie quantum 26 feceris mecũ bonum: quoniam cum tradiderit me Jehovah in manum tuam, non tamen occideris me.

20. 27 Nunquid inveniet quispiam inimicum suum, & dimittet eum per viam bonam? proinde Jehovah retribuat tibi bonum 28 pro eo quod hodie fecisti mihi,

21. 29 Nunc ergo (novi enim quod regnando regnabis, & stabit in manu tua regnum Israelis)

22. Nunc inquam jura mihi 30 per Jehovam, quod non abscindes semen meum post me, neq; disperdes nomen meum de domo patris mei.

23. Juravit itaq; David Sauli, & abiit Saul in domum suam: David verò & viri ejus ascenderunt 31 in præsidium.

CAP. XXV.

MOrtuus est autem Semuel, congregatiq; sunt 1 omnes Israelitæ, & planxerunt eum, & sepelierunt eum in domo sua in Ramah. Surrexit autem David & descendit in desertum Paran.

2. Et vir *quidam habitabat* in Maon, cujus 2 opes *erant* in Charmel, *erat*q; vir ille magnus valdè, 3 qui habebat ovium tria millia, & mille capras. Fuit autem ut tonderet oves suas in Charmel.

Por-

nes hujuscemodi ad Saul, dixit Saul, Nunquid vox hæc tua est fili mi David? Et levavit Saul vocem suam, & flevit:

18. Dixitque ad David, Justior tu es quàm ego: tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala.

19. Et tu indicasti hodie quæ feceris mihi bona: quomodò tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me.

20. Quis enim cùm invenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod hodie operatus es in me.

21. Et nunc quia scio quòd certissimè regnaturus sis, & habiturus in manu tua regnum Israel:

22. Jura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.

23. Et juravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum suam: & David, & viri ejus ascenderunt ad tutiora loca.

CAP. XXV.

MOrtuus est autem Samuel, & congregatus est universus Israel, & planxerunt eum, & sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Consurgensque David descendit in desertum Pharan.

2. Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, & possessio ejus in Carmelo, & homo ille magnus nimis: erantque ei oves tria millia, & mille capræ: & accidit ut tonderetur grex ejus in Carmelo.

No-

ταῦτα πρὸς Σαοὺλ, καὶ εἶπε Σαοὺλ, ἡ φωνή σου αὕτη τέκνον Δαυίδ; καὶ ἐπῆρε Σαοὺλ τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἔκλαυσε.

18. Καὶ εἶπε πρὸς Δαυίδ, δίκαιος σὺ ὑπὲρ ἐμέ, ὅτι σὺ μὲν ἀνταπέδωκάς μοι ἀγαθά, ἐγὼ δὲ ἀνταπέδωκά σοι κακά.

19. Καὶ σὺ ἀπήγγελκας σήμερον ἃ ἐποίησάς μοι ἀγαθά, ὡς ἀπέκλεισέ με Κύριος σήμερον εἰς τὰς χεῖράς σου, καὶ οὐκ ἀπέκτεινάς με.

20. Καὶ ὅτι εἰ εὕροι τις τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ ἐν θλίψει, καὶ ἐκπέμψοι αὐτὸν ἐν ὁδῷ ἀγαθῇ, καὶ Κύριος ἀνταποδώσει αὐτῷ ἀγαθά, καθὼς πεποίηκας σὺ σήμερον.

21. Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ γινώσκω, ὅτι βασιλεύων βασιλεύσεις, καὶ στήσεται ἡ βασιλεία Ισραὴλ ἐν χειρί σου.

22. Καὶ νῦν ὄμοσόν μοι κατὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα μὴ ἐξολοθρεύσῃς τὸ σπέρμα μου ὀπίσω μου, καὶ μὴ ἀφανίσῃς τὸ ὄνομά μου ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου.

23. Καὶ ὤμοσε Δαυὶδ τῷ Σαοὺλ· καὶ ἀπῆλθεν Σαοὺλ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· καὶ Δαυὶδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἀνέβησαν εἰς Μεσσαρὰ τὴν στενήν.

Κεφαλ. κε΄.

ΚΑὶ Σαμουὴλ ἀπέθανε, καὶ συναθροίζεται πᾶς Ισραὴλ καὶ κόπτονται αὐτὸν καὶ θάπτουσιν αὐτὸν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐν Αρμαθαίμ· καὶ ἀνέστη Δαυὶδ καὶ κατέβη εἰς τὴν ἔρημον Φαράν.

2. Καὶ ἦν ἄνθρωπος ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἐν τῷ Καρμήλῳ, καὶ ὁ ἄνθρωπος μέγας σφόδρα· καὶ τούτῳ πρόβατα τρισχίλια, καὶ αἶγες χίλιαι· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κείρειν αὐτὸν τὰ ποίμνια αὐτοῦ ἐν τῷ Καρμήλῳ.

Καὶ

lim caprarum & fuit in tondendo eũ gregem s. in C.

3. Καὶ ὄνομα τῷ ἀνθρώπῳ Ναβάλ, καὶ τῇ γυναικὶ ὄνομα Αβιγαίλ. καὶ ἡ γυνὴ ἀγαθὴ συνέσει καὶ καλὴ τῷ εἴδει σφόδρα, καὶ ὁ ἄνθρωπος σκληρὸς καὶ πονηρὸς ἐν ἐπιτηδεύμασι καὶ ἄνθρωπος κυνικός.

4. Καὶ ἤκουσε Δαυὶδ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὅτι κείρει Ναβὰλ ὁ Καρμήλιος τὰ ποίμνια αὐτοῦ.

5. Καὶ ἀπέστειλε Δαυὶδ δέκα παιδάρια· καὶ εἶπε πρὸς τὰ παιδάρια, ἀνάβητε εἰς τὸν Κάρμηλον, καὶ ἥκατε πρὸς τὸν Ναβάλ· καὶ ἀσπάσασθε αὐτὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐν εἰρήνῃ.

6. Καὶ ἐρεῖτε αὐτῷ τάδε, εἰς ὥρας καὶ σὺ ὑγιαίνων καὶ πάντα τὰ ὑγιαίνοντα καὶ ὁ οἶκός σου.

7. Καὶ νῦν ἰδοὺ ἀκήκοα ὅτι κείρουσί σοι νῦν οἱ ποιμένες σου οἳ ἦσαν μεθ᾽ ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ οὐκ ἀπεκωλύσαμεν αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἐνετειλάμεθα αὐτοῖς οὐδὲν πάσας τὰς ἡμέρας, ὄντων αὐτῶν ἐν τῷ Καρμήλῳ.

8. Ἐρώτησον τὰ παιδάριά σου, καὶ ἀπαγγελοῦσί σοι· καὶ εὑρέτω τὰ παιδάριά σου χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς σου, ὅτι ἐφ᾽ ἡμέραν ἀγαθὴν ἥκομεν· δὸς δὴ ὃ ἂν εὕρῃ ἡ χείρ σου, τοῖς παισί σου καὶ τῷ υἱῷ σου Δαυίδ.

9. Καὶ ἔρχεται τὰ παιδάρια Δαυίδ, καὶ λαλοῦσι πρὸς Ναβὰλ κατὰ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐπὶ τῷ ὀνόματι Δαυίδ· καὶ ἀνεπήδησεν Ναβάλ.

10. Καὶ ἀπεκρίθη τοῖς παισὶ Δαυὶδ καὶ εἶπε· τίς Δαυὶδ καὶ τίς υἱὸς Ιεσσαί; σήμερον πεπληθυμμένοι εἰσὶν οἱ δοῦλοι οἱ ἀποδιδράσκοντες ἕκαστος ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

11. Καὶ λήψομαι τοὺς ἄρτους μου καὶ τὸν οἶνόν μου καὶ τὰ θύματά μου ἃ τέθυκα τοῖς κείρουσί μοι τὰ πρόβατα, καὶ δώσω αὐτὰ ἀνδράσιν, οἷς οὐκ οἶδα πόθεν εἰσίν;

12. Καὶ ἀπεστράφη τὰ παιδάρια Δαυὶδ εἰς τὴν ὁδὸν αὐτῶν, καὶ ἀνέστρεψαν καὶ ἦλθον, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Δαυὶδ κατὰ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα.

3. Nomen autem viri illius erat Nabal: & nomen uxoris ejus Abigail. eratque mulier illa prudentissima & speciosa: porrò vir ejus durus, & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleb.
4. Cùm ergo audisset David in deserto, quòd tonderet Nabal gregem suum.
5. Misit decem juvenes, & dixit eis, ascendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & salutabitis eum ex nomine meo pacificè.
6. Et dicetis, sit fratribus meis, & tibi pax, & domui tuæ pax, & omnibus, quæcunque habes, sit pax. ex multis annis salvos faciens tuos, & omnia tua.
7. Audivi quod tonderent pastores tui qui erant nobiscum in deserto: nunquam eis molesti fuimus, nec aliquādo defuit quicquam eis de grege, omni tempore, quo fuerunt nobiscum in Carmelo.
8. Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus, quodcunque invenerit manus tua, da servis tuis, & filio tuo David.
9. Cumque venissent pueri David, locuti sunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine David: & siluerunt.
10. Respondens autem Nabal pueris David, ait, Quis est David? & quis est filius Isai? hodie increverunt servi, qui fugiunt dominos suos.
11. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris quos nescio unde sint?
12. Regressi sunt itaque pueri David per viam suam, & reversi venerunt, & annuntiaverunt ei omnia verba, quæ dixerat.

3. Porro nomen viri *erat* Nabal: nomen verò uxoris ejus *erat* Abigail, [4] eratq; mulier illa prudens & pulchra forma: vir autem ille *erat* durus, & malus operibus, [5] atq; Chalibbita.

4. Audivit itaq; David in deserto, quod [6] tonderet Nabal oves suas.

5. Misit ergo David decem pueros, dixitq; David pueris, ascendite in Charmel, & [7] ite ad Nabal ipsumq; salutate nomine meo pacificè.
6. Et dicite sic viventi: & tu salvus, domusq; tua salva, ac omne quod est tibi *sit* salvum.

7. Nunc autem audivi quod tondentes *sunt* tibi: jam pastores qui *sunt* tibi, fuerunt nobiscum, non affecimus eos ignominia, nec [8] defuit eis quicquam omnibus diebus quibus fuerunt in Charmel:
8. [1] Interroga pueros tuos, & renunciabunt tibi. inveniant ergo pueri gratiam in oculis tuis: [9] in die enim bono venimus: da obsecro quod invenerit manus tua servis tuis & filio tuo Davidi.
9. Venerunt ergo pueri Davidis, & [10] allocuti sunt Nabal juxta omnia verba hæc, nomine Davidis: & quieverunt.
10. Respondit autem Nabal servis Davidis, & dixit, quis est David & quis filius Isai? hodie multi sunt servi [11] qui separant se singuli à facie dominorum suorum.
11. Et tollam panem meum, & aquam meam, & [12] victimam meam, quam occidi tonsoribus meis, ut dem viris, quos non novi, undenam sint?
12. Itaq; converterunt sese pueri Davidis in viam suam, & reversi sunt. [13] quum venissent autem, annunciaverunt ei secundum omnia verba hæc.

3. Vnd er hieß Nabal. Sein weib aber hieß Abigail / vnd war ein weib guter vernunfft / vnd schon von angesicht. Der man aber war hart vnd boßhafftig in seinem thun / vnd war einer von Caleb.
4. Da nu David in der wüsten höret / das Nabal seine schafe beschur.
5. Sandte er aus zehen jüngling / vnd sprach zu inen / Gehet hinauff gen Carmel vnd wenn jr zu Nabal kompt / so grüsset jn von meinet wegen freundlich.
6. Vnd sprecht / Glück zu / Friede sey mit dir vnd deinem hause / vnd mit allem das du hast.

7. Jch hab gehört / das du schaffscherer hast. Nu / deine hirten die du hast / sind mit vns gewesen / wir haben sie nicht verhönet / vnd hat jnen nichts gefeilet an der zal / so lange sie zu Carmel gewesen sind.
8. Frage deine jünglinge darumb / die werdens dir sagen. Vnd laß die jünglinge gnad finden für deinen augen / Denn wir sind auff einen guten tag komen / Gib deinen knechten vnd deinem son David / was deine hand findet.
9. Vnd da die jüngling Davids hin kamen / vnd von Davids wegen alle diese wort mit Nabal geredt hatten / höreten sie auff.
10. Aber Nabal antwortet den knechten Davids / vnd sprach / Wer ist der David? vnd wer ist der son Jsai? Es werden jtzt der knechte viel / die sich von jren herrn reissen.
11. Solt ich mein brot / wasser vnd fleisch nemen / das ich für meine scherer geschlachtet habe / vnd den leuten geben / die ich nicht kenne / wo sie her sind?
12. Da kereten sich die jünglinge Davids wider auff jren weg / Vnd da sie wider zu im kamen / sagten sie im solchs alles.

4. & mul. illa bona intelligentiâ.
5. & ipse Ch.
6. tondens (sc. esset) N. gregem suum.
7. venietis ad N. & rogabitis (a nobis) ei inno... ...eo ad pacem: et dicetis, sic & (sc. tibi) vita proximo innoxiere contingat.) & tu pax et domus t. pax, & omne, quod (sc. est) tibi, pax (i. incolumitas & salvus. hoc est, sis salvus &c. substantivi pro adjectivo enallag.) & nunc aud. 180:
8. visitatum est eu qu. o. d. esse eos in C.
9. quia super die bono ven.
10. loq. s. ad N. j. o. v. h. in nom.
11. dividentes se vir a facie d. s.
12. mactationem meam quā mactavi t. m. & dabo eis. undenam ipsi.
13. & venerunt & ann.

14. *accingite vir gladium suum, & acc. vir g. suum, & accinxit etiam D. g. s. & asc.*
15. *quatuor centuriæ viri, & du. r. super vasis.*
16. *benedicendũ d. n. & involavit in e.*
17. *nobis valde.*
18. *visitavimus quicquam.*
19. *in existendo eos.*
20. *super nos etiã n. etiam interd. c. d. existendi nos cũ eis pascentes gregem.*
21. *ad dõ. n. & super v. d. e. & ipse filius Belial (i. nequitiæ) præ loqui ad eum.*
22. *duas centurias panis, et d. u. v. & pentadem gregis (sc. ovium) factarum & c. cent. botros aridos & duc. caryças, & posuit super asinos.*
23. *veniens. sc. sum.*
581: 24. *in ab. m. et ecce &c. descendentes. sc. erant.*
25. *in vanum s. o. q. isti (sc. sunt) in des. & nõ visitatũ fuit ex o. qua (sc. sunt) illi.*

13. Da sprach David zu seinen mennern / Gürte ein iglicher sein schwert vmb sich. Vnd ein iglicher gürtet sein schwert vmb sich / vnd David gürtet sein schwert auch vmb sich / vnd zogen jm nach hinauff bey vier hundert man / Aber zwey hundert blieben bey dem gerete.

14. Aber der Abigail / Nabals weib / saget an der jünglinge einer / vnd sprach / Sihe / David hat boten gesandt aus der wüsten vnsern herrn zu segenen / Er aber schnaubet sie an.

15. Vnd sie sind vns doch seer nütze leute gewesen / vnd haben vns nicht verhönet / vnd hat vns nichts gefeilet an der zal / so lange wir bey jnen gewandelt haben / wenn wir auff dem felde waren.

16. Sondern sind vnser mauren gewesen tag vnd nacht / so lange wir der schafe bey jnen gehütet haben.

17. So mercke nu vnd sihe / was du thust. Denn es ist gewiß ein vnglück fürhanden vber vnsern herrn / vnd vber sein gantzes hauß / Vnd er ist ein heiloser man / dem niemand etwas sagen thar.

18. Da eilet Abigail / vnd nam zwey hundert brot / vnd zwey legel weins / vnd fünff gekochte schafe / vnd fünff scheffel mehl / vnd hundert stück rosin / vnd zwey hundert stück feigen / vnd luds auff esel.

19. Vnd sprach zu jren jünglingen / Gehet für mir hin / Sihe / ich wil komen hernach. Vnd sie sagt jrem man Nabal nichts davon.

20. Vnd als sie auff dem esel reit / vnd hinab zog im tunckel des berges / Sihe / da begenet jr David vnd seine menner hinab / das sie auff sie stieß.

21. David aber hatte geredt / Wolan ich hab vmb sonst behütet alles das dieser hat in der wüsten / das nichts gefeilet hat an allem was er hat / vnd er bezalt mir guts mit bösem.

13. Et ait David viris suis, 14 accingat sese quisq; gladio suo. Et accinxerunt se singuli gladio suo: sed & David accinxit se gladio suo: ascenderuntq; post Davidem ferme 15 quadringenti viri: ducenti autem remanserunt apud supellectilem.

14. Abigail autem uxori Nabal retulit puer unus è pueris, dicendo, En misit David nuntios è deserto ad 16 salutandum dominum nostrum: qui invectus est in eos.

15. Et *tamen* viri boni *fuerunt* 17 ergo nos mirum in modum, neq; fuimus ignominia affecti, nec 18 defuit nobis quicquam cunctis diebus *quibus* ambulavimus cum eis 19 dum essemus in agro.

16. Murus fuerunt 20 nobis tum noctu, tum interdiu, cunctis diebus quibus cum eis pavimus pecora.

17. Nunc igitur scito, & vide quid sis factura: nam completum est malum 21 contra dominum nostrum, & contra universam domum ejus: cum ipse sit improbior, quam ut possit quisquam eum alloqui.

18. Festinavit itaq; Abigail, & tulit 22 ducentos panes & duos utres vini, & quinq; oves paratas, & quinq; sata polentæ, & centum ligaturas uvarum siccarum, & ducentas massas caryçarum: & imposuit *illa* asinis.

19. Dixitq; pueris suis, transite ante me, en ego post vos 23 venio. At viro suo Nabal non indicavit.

20. Fuit vero illa equitante super asinum, & descendente 24 per abditum montis, ecce! David & viri ejus descendebant in occursum ejus, & occurrit eis.

21. Porro David dixerat, certè 25 frustra servavi omnia, quæ *habet* iste in deserto, ut nihil defuerit ex omnibus quæ habet: & *tamen* reddidit mihi malum pro bono.

13. Tunc ait David pueris suis, accingatur unusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis, accinctusque est & David ense suo: & secuti sunt David quasi quadringenti viri: porrò ducenti remanserunt ad sarcinas.

14. Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus de pueris suis, dicens, Ecce David misit nuntios de deserto, ut benedicerent domino nostro: & aversatus est eos.

15. Homines isti, boni satis fuerunt nobis, & non molesti: nec quicquam aliquãdo periit omni tempore quo fuimus conversati cum eis in deserto.

16. Pro muro erant nobis tam in nocte quam in die, omnib⁹ dieb⁹ quibus pavim⁹ apud eos greges.

17. Quamob rem considera, & recogita quid facias: quoniam completa est malitia adversum virum tuum & adversum domum tuam, & ipse est filius Belial, ita ut nemo possit ei loqui.

18. Festinavit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos utres vini, & quinque arietes coctos, & quinque sata polentæ, & centum ligaturas uvæ passæ, & ducentas massas caricarum, & posuit super asinos,

19. Dixitque pueris suis, Præcedite me, ecce, ego post tergum sequar vos. viro autem suo Nabal non indicavit.

20. Cùm ergo ascendisset asinum, & descenderet ad radicem montis, David & viri ejus descendebant in occursum ejus: quibus & illa occurrit.

21. Et ait David, Verè frustra servavi omnia, quæ hujus erant in deserto, & non periit quicquam de cunctis, quæ ad eum pertinebant: & reddidit mihi malum pro bono.

13. Καὶ εἶπε Δαυὶδ τοῖς ἀνδράσιν αὐτοῦ· ζώσασθε ἕκαστος τὴν μάχαιραν αὐτοῦ. καὶ περιεζώσαντο τὰς μαχαίρας αὐτῶν, καὶ Δαυὶδ καὶ αὐτὸς ἐζώσατο τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ ἀνέβησαν ὀπίσω Δαυὶδ τετρακόσιοι ἄνδρες, καὶ διακόσιοι ἐκάθισαν ἐπὶ τῶν σκευῶν.

14. Καὶ τῇ Ἀβιγαὶλ γυναικὶ Ναβαλ ἀπήγγειλεν ἓν ἀπὸ τῶν παιδαρίων, λέγων· ἰδοὺ ἀπέστειλε Δαυὶδ ἀγγέλους ἐκ τῆς ἐρήμου εὐλογῆσαι τὸν κύριον ἡμῶν, καὶ ἐξέκλινεν ἀπ' αὐτῶν.

15. Καὶ οἱ ἄνδρες ἀγαθοὶ ἡμῖν σφόδρα καὶ οὐκ ἀπεκώλυσαν ἡμᾶς, οὐδὲ ἐνετείλαντο ἡμῖν οὐδὲν πάσας τὰς ἡμέρας ἃς ἦμεν παρ' αὐτοῖς ἐν τῷ εἶναι ἡμᾶς ἐν ἀγρῷ.

16. Ὡσεὶ τεῖχος ἦσαν περὶ ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα πάσας τὰς ἡμέρας ὄντων ἡμῶν μετ' αὐτῶν καὶ ποιμαινόντων τὰ ποίμνια.

17. Καὶ νῦν γνῶθι καὶ ἴδε τί ποιήσαις, ὅτι συντετέλεσται ἡ κακία ἐπὶ τὸν κύριον ἡμῶν καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ αὐτὸς υἱὸς λοιμός, καὶ οὐκ ἔστι λαλῆσαι πρὸς αὐτόν.

18. Καὶ ἔσπευσεν Ἀβιγαὶλ καὶ ἔλαβε διακοσίους ἄρτους καὶ δύο ἀγγεῖα οἴνου, καὶ πέντε πρόβατα πεποιημένα, καὶ πέντε οἶφι ἀλφίτων, καὶ γόμορ ἓν σταφίδων, καὶ διακοσίας παλάθας, καὶ ἔθετο ἐπὶ τοὺς ὄνους.

19. Καὶ εἶπε τοῖς παιδαρίοις αὐτῆς· πορεύεσθε ἔμπροσθέν μου, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ὀπίσω ὑμῶν παραγίνομαι, τῷ δὲ ἀνδρὶ αὐτῆς Ναβαλ οὐκ ἀπήγγειλεν.

20. Καὶ ἐγένετο αὐτῆς ἐπιβεβηκυίας ἐπὶ τὴν ὄνον, καὶ καταβαινούσης ἐν σκέπῃ τοῦ ὄρους. καὶ ἰδοὺ Δαυὶδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ κατέβαινον εἰς συνάντησιν αὐτῆς, καὶ ὑπήντησεν αὐτοῖς.

21. Καὶ Δαυὶδ εἶπεν, ἴσως εἰς ἄδικον ἐφύλαξα πάντα τὰ τοῦ Ναβαλ ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ οὐκ ᾐτησάμην λαβεῖν ἐκ πάντων τῶν αὐτοῦ οὐδέν· καὶ ἀνταπέδωκέ μοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν.

22. Τάδε ποιήσαι ὁ Θεὸς τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Δαυίδ, καὶ τάδε προσθείη, εἰ ὑπολείψομαι ἐκ πάντων τοῦ Ναβὰλ ἕως πρωῒ οὐροῦντα πρὸς τοῖχον.

23. Καὶ εἶδεν Ἀβιγαὶλ τὸν Δαυίδ, καὶ σπεύσασα κατέβη ἀπὸ τοῦ ὄνου, καὶ ἔπεσεν ἐνώπιον Δαυὶδ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν.

24. Καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔπεσε, καὶ εἶπεν· ἐν ἐμοὶ κύριέ μου ἡ ἀδικία, λαλησάτω δὴ ἡ δούλη σου εἰς τὰ ὦτά σου, καὶ ἄκουσον τὸν λόγον τῆς δούλης σου.

25. Μὴ δὴ θέσθω ὁ κύριός μου τὴν καρδίαν ἐπὶ τὸν ἄνδρα τὸν λοιμὸν τοῦτον ἐπὶ Ναβάλ· ὅτι κατὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ οὕτως ἐστὶν αὐτός Ναβὰλ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἀφροσύνη μετ᾽ αὐτοῦ· καὶ ἐγὼ ἡ δούλη σου οὐκ εἶδον τὰ παιδάρια τοῦ κυρίου μου ἃ ἀπέστειλας.

26. Καὶ νῦν κύριέ μου, ζῇ Κύριος καὶ ζῇ ἡ ψυχή σου, καθὼς ἐκώλυσέ σε Κύριος τοῦ μὴ ἐλθεῖν εἰς αἷμα ἀθῷον, καὶ σώζειν τὴν χεῖρά σου σοί· καὶ νῦν γένοιτο ὡς Ναβὰλ

οἱ ἐχ-

22. Hæc faciat Deus inimicis David, & hęc addat, si reliquero de omnibus, quæ ad ipsum pertinent usque mane, mingentem ad parietem.

23. Cum autem vidisset Abigail David, festinavit, & descendit de asino, & procidit coram David super faciem suam, & adoravit super terram.

24. Et cecidit ad pedes ejus, & dixit, In me sit domine mi hæc iniquitas: loquatur obsecro ancilla tua in auribus tuis: & audi verba famulæ tuæ.

25. Ne ponat oro dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal: quoniam secundum nomen suum stultus est, & stultitia est cum eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos domine mi, quos misisti.

26. Nunc ergo domine mi, vivit Dominus, & vivit anima tua, qui prohibuit te ne venires in sanguinem, & salvavit manum tuā tibi: & nunc fiant

sicut

22. Sic faciat Deus inimicis Davidis, & sic addat, si reliquero ex omnibus, 26 quæ habet usq; mane, mingentem ad parietem,

23. 27 Quum vidisset autem Abigail Davidem, festinavit & descendit de asino, & corruit coram Davide super faciem suam, & incurvavit sese in terram.

24. Corruit inquam 28 ad pedes ejus, & dixit, in me (ego [illegible] domine mi) iniquitas: propterea loquatur obsecro ancilla tua in auribus tuis, & audi verba ancillę tuę.

25. Ne quæso apponat dominus meus cor suum super virum 29 impium hunc, super Nabal: quia secundum nomen suum 30 sic est: Nabal nomen ejus, & stultitia est cum eo. ego verò ancilla tua non videram pueros domini mei quos miseras.

26. Nunc autem domine mi 31 vivit Jehovah, & vivit anima tua, qui prohibuit te Jehovah, ne venires in sanguines, & ne servaret manus tua te: nunc autem sint sicut Na-

bal

22. Gott thu diß vnd noch mehr den feinden Dauid/ wo ich diesem biß liecht morgen/ vberlasse einen der an die wand pisset/ aus allem das er hat.

23. Da nu Abigail Dauid sahe/ steig sie eilend vom esel/ vnd fiel für Dauid auff jr andlitz/ vnd betet an zur erden.

24. Vnd fiel zu seinen füssen/ vnd sprach/ Ah mein herr/ mein sey diese missethat/ vnd laß deine magd reden für deinen ohren/ vnd höre die wort deiner magd.

25. Mein herr setze nicht sein hertz wider diesen Nabal den heillosen man/ Denn er ist ein narr/ wie sein name heist/ vnd narrheit ist bey jm. Jch aber deine magd/ habe die jünglinge meines herrn nicht gesehen/ die du gesand hast.

26. Nu aber mein herr/ So war der HERR lebt/ vnd so war deine seele lebt / Der HERR hat dich verhindert/ das du nicht kemest widers blut/ vnd hat dir deine hand erlöset.

26. quæ ei usq; lucem matutini, m. impa. 27. & vidit A.D. & fest.

28. super pedes e.

29. belial (nequitia) hunc super stultum. 30. sic ipse. Nabal .i. stultus. 31 Vivens Jeh. & Vita ani. t. quod prohibuerit te Jeh. à veniendo in s. sic v 31.

erlöset. So müssen nu werden wie Nabal deine feinde/ vnd die meinem Herrn vbel wollen.

27. Hie ist der segen/ den deine magd meinem Herrn hergebracht hat/ den gib den jünglingen die vnter meinem Herrn wandeln.

28. Vergib deiner magd die vbertrettung / Denn der HERR wird meinem Herrn ein bestendig haus machen. Denn du fürest des HERrn kriege/ vnd laß kein böses an dir gefunden werden dein lebenlang.

29. Vnd wenn sich ein mensch erheben wird dich zuuerfolgen / vnd nach deiner seelen stehet/ So wird die seele meines Herrn eingebunden sein im bündlin der lebendigen/ bey dem HERRN deinem Gott. Aber die seele deiner feinde wird geschleudert werden mit der schleuder.

30. Wenn denn der HERR alle das gut meinem Herrn thun wird / das er dir geredt hat/ vnd gebieten/ das du ein Hertzog seist vber Israel.

31. So wirds dem hertzen meines Herrn nicht ein stoß noch ergerniß sein / das du nicht blut vergossen hast on vrsach/ vnd dir selber geholffen. So wird der HERR meinem Herrn wol thun/ vnd wirst an deine magd gedencken.

582:

32. Da sprach David zu Abigail / Gelobt sey der HERR der Gott Israel/ der dich heuts tages hat mir entgegen gesandt.

33. Vnd gesegnet sey dein rede/ vnd gesegenet seistu/ das du mir heute erweret hast/ das ich nicht wider blut komen bin/ vnd mich mit eigener hand erlöset habe.

34. Warlich / so war der HERR der Gott Israel lebt/ der mich verhindert hat/ das ich nicht vbel an dir thet/ weresstu nicht eilend mir begegnet/ So were dem Nabal nicht vberblieben auff diesen liechten morgen/ einer der an die wand pisset.

32. quærentes ad Dominum meum malum.

33. & dabitur p. ambulantibus in pedibus d. m. leuationem adfer (.i. ignosce) prou. a. s q. faciendo faciet Jeh. d. m. dō. fidelem. 34 inuenietur.

35. Velut funda jaculabitur eam in m. uola f.
36. & erit, quū faciet Jeh. d. m. j. omne quod loquutus est bonū super te, & p. t. in ducem s. I.
37. ad effundendum s. frustra, et ad adferendū salutem Dominū meum sibi &c. & recordaberis a. t.
38. die hac. sic infra.
39. benedictus gustus tuus .i. sermo vel consilium prudens
40. a malefaciendo.
41. certè si (i. nequaquā) relictus esset Nabali usq; l. matutinæ et m. in p.

bal inimici tui, & 32 qui quærunt domino meo malum.

27. Nunc igitur benedictio hęc, quam attulit ancilla tua domino meo, 33 detur pueris qui ambulant ad pedes domini mei.

28. Parce obsecro prævaricationi ancillæ tuæ, quia certò facturus est Jehovah domino meo domum stabilem, quia prælia Jehovæ dominus meus præliatus est, & malitia non 34 inventa fuit in te à diebus tuis.

29. Et *tamen* surrexit homo ad persequendum te, & ad quærendum animam tuam: sed erit anima domini mei ligata in fasciculo vitæ cum Jehova Deo tuo: at animam inimicorum tuorum 35 funda jaculabitur *Deus* in medio sedis fundæ.

30. 36 Cum autem fecerit Jehovah domino meo *bonum* juxta omnia quę locutus est de te, & præceperit tibi ut sis dux super Israelem,

31. Tunc non erit hoc tibi in offendiculum & offensionem cordis, domino meo, & 37 quod effuderit sanguinem sine causa, aut quod fecerit salutem dominus meus sibi: & *cum* benefecerit Jehovah domino meo, recordaberis ancillæ tuæ.

32. Et ait David ad Abigail, Benedictus Jehovah Deus Israelis, qui misit te 38 hodie in occursum mei.

33. Et 39 benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie ne venirem in sanguinem, & ne servaret manus mea me.

34. Et certè vivit Jehovah Deus Israelis, qui prohibuit me 40 ne malefacerem tibi: quod nisi festinasses, venisses; in occursum mihi, 41 non remansisset ipsi Nabal usq; *ad* lucem matutinam, mingens ad parietem.

sicut Nabal inimici tui, & qui quęrunt domino meo malum.

27. Qua propter suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo: & da pueris qui sequuntur te dominum meum.

28. Aufer iniquitatem famulæ tuæ: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prælia Domini domine mi tu prœliaris: malitia ergo non inveniatur in te omnibus diebus vitæ tuæ,

29. Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, & quærens animam tuam, erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viventium, apud Dominum Deum tuum: porrò inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in impetu & circulo fundæ.

30. Cum ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia, quæ locutus est bona de te, & constituerit te ducem super Israel,

31. Non erit tibi hoc in singultum, & in scrupulum cordis domino meo, quòd effuderis sanguinē innoxium, aut ipse te ultus fueris: & cùm benefecerit Dominus domino meo, recordaberis ancillæ tuæ.

32. Et ait David ad Abigail, Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum,

33. Et benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem, & ulciscerer me manu mea.

34. Alioquin vivit Dominus Deus Israel, qui prohibuit me ne malum facerem tibi: nisi citò venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal usque ad lucem matutinam, mingens ad parietem.

οἱ ἐχθροί σου καὶ οἱ ζητοῦντες τῷ κυρίῳ μου κακά.

27. Καὶ νῦν λάβε τὴν εὐλογίαν ταύτην, ἣν ἐνήνοχεν ἡ δούλη σου τῷ κυρίῳ μου, καὶ δώσεις τοῖς παιδαρίοις τοῖς παρεστηκόσι τῷ κυρίῳ μου.

28. Ἆρον δὴ τὸ ἀνόμημα τῆς δούλης σου, ὅτι ποιῶν ποιήσει ὁ Κύριος τῷ κυρίῳ μου οἶκον πιστόν, ὅτι πόλεμον Κυρίου ὁ κύριός μου πολεμήσει· καὶ κακία οὐχ εὑρεθήσεται ἐν σοὶ πώποτε.

29. Καὶ ἐὰν ἀναστῇ ἄνθρωπος καταδιώκων σε καὶ ζητῶν τὴν ψυχήν σου, καὶ ἔσται ἡ ψυχὴ τοῦ κυρίου μου ἐνδεδεμένη ἐν δεσμῷ τῆς ζωῆς παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ψυχὴν τῶν ἐχθρῶν σου σφενδονήσεις ἐν μέσῳ τῆς σφενδόνης.

30. Καὶ ἔσται ὅτ' ἂν ποιήσει Κύριος τῷ κυρίῳ μου κατὰ πάντα ἃ ἐλάλησεν ἀγαθὰ ἐπὶ σέ, καὶ ἐντελεῖταί σοι Κύριος εἰς ἡγούμενον ἐπὶ Ἰσραήλ.

31. Καὶ οὐκ ἔσται σοὶ τοῦτο βδελυγμὸς καὶ σκάνδαλον καρδίας τῷ κυρίῳ μου ἐκχέαι αἷμα ἀθῷον δωρεάν, καὶ σῶσαι χεῖρα κυρίου μου ἑαυτῷ· καὶ ἀγαθυνεῖ Κύριος τῷ κυρίῳ μου καὶ μνησθήσῃ τῆς δούλης σου, τοῦ καλῶς ποιῆσαι αὐτῇ.

32. Καὶ εἶπε Δαυὶδ τῇ Ἀβιγαίλ, εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ὃς ἀπέστειλέ σε σήμερον ἐν ταύτῃ εἰς ἀπάντησίν μοι.

33. Καὶ εὐλογητὸς ὁ τρόπος σου, καὶ εὐλογημένη σὺ ἡ ἀποκωλύσασά με σήμερον ἐν ταύτῃ μὴ ἐλθεῖν εἰς αἵματα, καὶ σῶσαι χεῖρά μου ἐμοί.

34. Πλὴν ζῇ Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ὃς ἀπεκώλυσέ με σήμερον τοῦ κακοποιῆσαί σοι· ὅτι εἰ μὴ ἔσπευσας καὶ παρεγένου εἰς ἀπάντησίν μου, οὐκ ἂν ὑπελείφθη τῷ Ναβὰλ ἕως φωτὸς τοῦ πρωῒ οὐρῶν πρὸς τοῖχον.

35. Καὶ ἔλαβε Δαυὶδ πάντα τὰ ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς ἃ ἤνεγκεν αὐτῷ, ϗ εἶπεν αὐτῇ Δαυίδ· ἀνάβηθι εἰς εἰρήνην εἰς τὸν οἶκόν σου· βλέπε δὴ ὅτι ἤκουσα τῆς φωνῆς σου, ϗ ἐνετράπην τὸ πρόσωπόν σου.

36. Καὶ παρεγένετο Ἀβυγαὰλ πρὸς Ναβάλ· ϗ ἰδοὺ ἦν αὐτῷ πότος ὡς ὁ πότος τοῦ βασιλέως ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· ϗ ἡ καρδία Ναβὰλ ἀγαθὴ ἐπ' αὐτῷ, ϗ αὐτὸς μεθύων σφόδρα· ϗ οὐκ ἀπήγγειλεν Ἀβυγαὰλ τῷ Ναβὰλ ῥῆμα μέγα ἢ μικρὸν ἕως φωτὸς τοῦ πρωΐ.

37. Καὶ ἐγένετο πρωΐ, ϗ ὡς ἐξένηψεν ἀπὸ τοῦ οἴνου Ναβάλ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἡ γυνὴ αὐτοῦ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα· ϗ ἐναπέθανεν αὐτῷ ἡ καρδία αὐτοῦ, ϗ αὐτὸς γίνεται ὡς λίθος.

38. Καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ δέκα ἡμέραι, ϗ ἐπάταξε Κύριος τὸν Ναβάλ, ϗ ἀπέθανεν.

39. Καὶ ἤκουσε Δαυὶδ ὅτι ἀπέθανε Ναβάλ, ϗ εἶπεν· εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς ὃς ἔκρινε τὴν κρίσιν τοῦ ὀνειδισμοῦ μου ἐκ χειρὸς Ναβάλ, ϗ τὸν δοῦλον αὐτοῦ περιεποιήσατο ἐκ χειρὸς κακῶν· ϗ τὴν κακίαν Ναβὰλ ἐπέστρεψε Κύριος εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· ϗ ἀπέστειλε Δαυὶδ ϗ ἐλάλησε περὶ Ἀβιγαὰλ, λαβεῖν αὐτὴν ἑαυτῷ εἰς γυναῖκα.

40. Καὶ ἦλθον οἱ παῖδες Δαυὶδ πρὸς Ἀβυγαὰλ εἰς τὸν Κάρμηλον· καὶ ἐλάλησαν αὐτῇ, λέγοντες· Δαυὶδ ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σὲ λαβεῖν σε αὐτῷ εἰς γυναῖκα.

41. Καὶ ἀναστᾶσα προσεκύνησεν ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, ϗ εἶπεν· ἰδοὺ ἡ δούλη σου εἰς παιδίσκην νίπτειν τοὺς πόδας τῶν παίδων τοῦ κυρίου μου.

42. Καὶ ἐπέχωσε ϗ ἀνέστη Ἀβυγαὰλ ϗ ἐπέβη ἐπὶ τὸν ὄνον, ϗ πέντε κοράσια αὐτῆς ἠκολούθησαν αὐτῇ· ϗ ἐπορεύθη

35. Suſcepit ergo David de manu ejus omnia, quæ attulerat ei, dixitque ei, Vade pacificè in domum tuam, ecce audivi vocem tuam, & honoravi faciem tuam.

36. Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei convivium in domo ejus, quaſi convivium regis, & cor Nabal jucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicavit ei verbum puſillū aut grande uſque mane.

37. Diluculo autem cùm digeſsiſſet vinum Nabal, indicavit ei uxor ſua verba hæc, & emortuum eſt cor ejus intrinſecus, & factus eſt quaſi lapis.

38. Cumque pertranſiſſent decem dies, percuſſit Dominus Nabal, & mortuus eſt.

39. Quòd cùm audiſſet David mortuum Nabal, ait, Benedictus Dominus qui judicavit cauſam opprobrii mei de manu Nabal, & ſervum ſuum cuſtodivit à malo, & malitiam Nabal reddidit Dominus in caput ejus. Miſit ergo David, & locutus eſt ad Abigail, ut ſumeret eam ſibi in uxorem.

40. Et venerunt pueri David ad Abigail in Carmelum, & locuti ſunt ad eam, dicentes, David miſit nos ad te, ut accipiat te ſibi in uxorem.

41. Quæ conſurgens adoravit prona in terram, & ait, Ecce famula tua ſit in ancillam, ut lavet pedes ſervorum domini mei.

42. Et feſtinavit, & ſurrexit Abigail, & aſcendit ſuper aſinū, & quinq; puellæ ierunt cū ea, pediſſe-

35. Accepit ergò David è manu ejus quod illa attulerat ei, & 42 dixit illi, aſcende in pace in domum tuam, vide, audivi 43 vocem tuam, & ſuſcepi faciem tuam.

36. Venit itaq; Abigail ad Nabal, & en *erat* ei convivium in domo ſua quaſi convivium 44 regium, & cor Nabal jucundum *erat* in eo, ipſeq; *erat* ebrius valde: ipſa autem non indicavit ei quicquam, nec parvum nec magnum, uſq; ad lucem matutinam.

37. 45 Poſtera autem die cum digeſsiſſet vinum Nabal, indicavit ei uxor ejus verba iſta, & emortuum eſt cor ejus in medio ejus 46 & fuit in lapidem.

38. Cum autem trãſiſſent fere decem dies percuſsit Jehovah Nabal, & mortuus eſt.

39. 47 Audiens David quod mortuus eſſet Nabal, dixit, Benedictus Jehovah, qui judicavit judicium opprebrii mei de manu Nabal, & ſervum ſuum prohibuit à malo & malum Nabal reverti fecit Jehovah in caput ejus. Miſit inſuper David, & locutus eſt 48 ad Abigail, ut acciperet eam ſibi uxorem.

40. Venerunt itaq; ſervi Davidis ad Abigail in Charmel, loquutiq; ſunt 49 cum ea dicendo, David miſit nos ad te, ut accipiat te ſibi uxorem.

41. 50 Quæ ſurgens incurvavit ſe *in* faciem in terram, & dixit, Ecce ancilla tua in ancillam ad lavandum pedes ſervorum domini mei.

42. 51 Feſtinans ergo ſurrexit Abigail & inſedit aſino, & quinq; puellæ ejus, quæ ambulabant ad pedes ejus, atq; abi-

35. Alſo nam David von jrer hand/ was ſie jm gebracht hatte/ vnd ſprach zu jr/ Zeuch mit frieden hinauff in dein hauß / Sihe/ ich hab deiner ſtim gehorchet / vnd deine perſon angeſehen.

36. Da aber Abigail zu Nabal kam/ Sihe/ Da hatte er ein mal zugericht in ſeinem hauſe/ wie eines Königes mal/ vnd ſein hertz war guter ding bey jm ſelbs / Denn er war ſeer truncken. Sie aber ſaget jm nichts / weder klein noch gros/ biß an den liechten morgen.

37. Da es aber morgen ward/ vnd der wein von Nabal komen war/ ſagt jm ſein weib ſolchs. Da erſtarb ſein hertz in ſeinem leibe / das er ward wie ein ſtein.

38. Vnd vber zehen tage ſchlug jn der HERR/ das er ſtarb.

39. Da das David höret/ das Nabal todt war/ ſprach er/ Gelobt ſey der HERR der meine ſchmach gerochen hat an dem Nabal / vnd ſeinen knecht enthalten hat für dem vbel. Vnd der HERR hat dem Nabal das vbel auff ſeinen kopff vergolten. Vnd David ſandte hin / vnd ließ mit Abigail reden / das er ſie zum weibe neme.

40. Vnd da die knechte David zu Abigail kamen gen Carmel/ redten ſie mit jr/ vnd ſprachen / David hat vns zu dir geſand/ das er dich zum weibe neme.

41. Sie ſtund auff / vnd betet an auff jr angeſicht zur erden/ vnd ſprach/ Sihe/ hie iſt deine magd/ das ſie diene den knechten meines herrn vnd jre fuſſe waſche.

42. Vnd Abigail eilet vnd macht ſich auff/ vnd reit auff m eſel/ vnd fünff dirnen die vnter jr waren / vnd zoch den

42. & ei dixit.

43. in Bocem t.

44. regis, & cor N. bonum ſuper ſe, & ipſe e. uſq; Balde. & nõ indicaBit illa ei Berbũ par. & magnum uſq; lucem matutini.

45. & fuit in mane, ingredienas Binũ a Nabal, & ind.

46. & ipſum erat in l. & fuit circiter d. d. & perc.

47. & audiBit D. & cet. & dixit, b. 7 qui litigabit litem.

48. in Abig. ad accipiendum eam ſibi in ux. ſic v. ſeq.

49. ad eam.

50. et ſurrexit, & incurBaſe facie.

51. & feſtinaBit & ſur. A. & equitaBit ſuper aſ. & q p. e. ambulantes.

Saul Davidem persequitur.

52. *in uxorem.*

53. *amba ipsa in uxores.*

583:

boten David nach/ vnd ward sein weib.

43. Auch nam David Ahinoam von Jesreel/ vnd waren beide seine weiber.

44. Saul aber gab Michal seine tochter/ Davids weib/ Phalti / dem son Lais von Gallim.

Das XXVI. Cap.

Cap. 26.

1. sese-abscondens (sc. est) in colle H. super facies 7. sic infra. 2. ad des. 3. viri electi Israelis ad quærendum David. 4. super viam. & D. sedens (sc. erat) in d. 5. ad certum. 6. ad locum, quo castrametatus erat ibi, & v. D. l. quo cubabat ibi (quo ibi .i. ubi cub.) Saul. 7. cubans (sc. erat) in plaustrorum rotunditate (vel ambitu. sic infra) & p. castrametantes (sc. erāt) circuitibus ejus. 8. responsit D. 9. dicendo ett. ad castrame tationē? & dixit A. 10. cubās. 11. compressa in terra cervicalibus ejus.

DJe aber von Siph kamen zu Saul gen Gibea vnd sprachen/ Ist nicht David verborgen auff dem hügel Hachila für der wüsten?

2. Da macht sich Saul auff / vnd zoch erab zur wüsten Siph / vnd mit jm drey tausent junge manschafft in Israel / das er David suchte in der wüsten Siph.

3. Vnd lagert sich auff dem hügel Hachila / die für der wüsten ligt am wege. David aber bleib in der wüsten. Vnd da er sahe / das Saul kam jm nach in die wüsten.

4. Sandte er kundschaffer aus / vnd erfur das Saul gewißlich komen were.

5. Vnd David macht sich auff / vnd kam an den ort da Saul sein lager hielt / vnd sahe die stete / da Saul lag mit seinem feldheuptman Abner dem son Ner / Denn Saul lag in der wagenburg / vnd das heervolck vmb jn her.

6. Da antwortet David vnd sprach zu Ahimelech dem Hethiter / vnd zu Abisai dem son ZeruJa / dem bruder Joab / Wer wil mit mir hinab zu Saul ins lager? Abisai sprach / Ich wil mit dir hinab.

7. Also kam David vnd Abisai zum volck des nachts. Vnd sihe / Saul lag vnd schlieff in der wagenburg / vnd sein spieß stecket in der erden

zu

it post nuntios Davidis & fuit ei 52 uxor.

43. Sed & Achinoam accepit David de Izreel, fueruntq; etjam 53 ambæ uxores.

44. Saul autem dedit Michal filiam suam uxorem Davidis, ipsi Palti filio Lais, qui *erat* de Gallim.

CAP. XXVI.

VEnerūt preterea Ziphei ad Saulem in Gibah, dicendo: nonne David latitat in Gibah Hachilah, *quæ est* è regione Jesimon.

1. Surrexit itaq; Saul & descendit 2 in desertum Ziph, & cum eo *erant* tria millia 3 virorum electorum ex Israele, ut quæreret Davidē in deserto Ziph.

3. Castrametatus est autem Saul in Gibah Hachilah, quæ *est* è regione Jesimon 4 juxta viam: David autem manebat in deserto, & vidit quod venisset Saul post se in desertum.

4. Misitq; David exploratores, & cognovit quod venisset Saul 5 pro certo.

5. Surrexit ergo David, & venit 6 juxta locum, *in* quo castra posuerat Saul, viditq; David locum ubi dormiret Saul atq; Abner filius Ner princeps militiæ ejus: Saul autem 7 dormiebat in vallo: populus vero in castris manebat per circuitum ejus.

6. Et 8 loquutus est David, dixitq; ad Ahimelech Hitthæum & ad Abisai filium Serviah fratrem Joab 9 his verbis, Quis descendet mecum ad Saulem in castra? Respondit Abisai, Ego descendam tecum.

7 Venit ergo David & Abisai ad populum noctu: & ecce Saul 10 jacens dormiebat in vallo, & lancea ejus 11 fixa *erat* humi ad caput

ejus:

quæ ejus, & sequuta est nuntios David: & facta est illi uxor.

43. Sed & Achinoam accepit David de Jezrahel: & fuit utraque uxor ejus.

44. Saul autem dedit Michol filiam suam uxorem David Phalti, filio Lais, qui erat de Gallim.

CAP. XXVI.

ET venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes, Ecce, David absconditus est in colle Hachila, quæ est ex adverso solitudinis.

2. Et surrexit Saul, & descendit in desertū Ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Israel, ut quæreret David in deserto Ziph.

3. Et castrametatus est Saul in Gabaa Hachila, quæ erat ex adverso solitudinis in via: David autem habitabat in deserto. Videns autem quòd venisset Saul post se in desertum,

4. Misit exploratores, & didicit quòd illuc venisset certissimé.

5. Et surrexit David clam, & venit ad locum ubi erat Saul: cumque vidisset locum in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militiæ ejus, & Saulem dormientem in tentorio, & reliquum vulgus per circuitum ejus,

6. Ait David ad Achimelech Hethæum, & Abisai filium Sarviæ, fratrem Joab, dicens, Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai, Ego descendam tecum.

7. Venerunt ergo David & Abisai ad populum nocte, & invenerunt Saul jacentem & dormientem in tentorio, & hastam fixam

in

ὀπίσω τ̃ ἀγγέλων Δαυὶδ, ϗ γίνε) αὐτῷ εἰς γυναῖκα.

43. Καὶ τὴν Αχιναὰμ ἔλαβεν ἑαυτῷ Δαυὶδ ἐξ Ἰεζραήλ, ϗ ἦσαν αὐτῷ ἀμφότεραι εἰς γυναῖκας,

44. Καὶ Σαοὺλ ἔδωκε Μελχὸλ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τὴν γυναῖκα Δαυὶδ, τῷ Φαλτὶ υἱῷ Λαὶς τῷ ἐκ Γαλίμ.

Κεφαλ. κϛ΄.

ΚΑί ἔρχον) οἱ Ζιφαῖοι εἰς τὸν βουνὸν πρὸς Σαοὺλ, λέγοντες· ἰδοὺ Δαυὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν ἐν τῷ βουνῷ τῷ Εχελὰ τὸ κατὰ πρόσωπον τοῦ Ιεσσεμοῦν.

2. Καὶ ἀνέστη Σαοὺλ καὶ κατέβη εἰς τὴν ἔρημον Ζίφ· ϗ μετ' αὐτοῦ τρεῖς χιλιάδες ἀνδρῶν ἐκλεκτῶν ἐξ Ισραὴλ τοῦ ζητεῖν τὸν Δαυὶδ ἐν τῇ ἐρήμῳ Ζίφ.

3. Καὶ παρενέβαλεν Σαοὺλ ἐν τῷ βουνῷ τῷ Εχελὰ ἐπὶ προσώπου Ιεσσεμοῦν τοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ· ϗ ὁ Δαυὶδ ἐκάθητο ἐν τῇ ἐρήμῳ· ϗ εἶδε Δαυὶδ ὅτι ἥκει Σαοὺλ ὀπίσω αὐτοῦ εἰς τὴν ἔρημον.

4. Καὶ ἀπέστειλε Δαυὶδ κατασκόπους, ϗ ἔγνω ὅτι ἥκει Σαοὺλ ἕτοιμος ἐκεῖ.

5. Καὶ ἀνέστη Δαυὶδ λάθρα ϗ ἐπορεύθη εἰς τὸν τόπον οὗ ἐκάθευδε ἐκεῖ Σαούλ· ϗ εἶδε Δαυὶδ τὸν τόπον οὗ ἐκοιμήθη ἐκεῖ Σαοὺλ, ϗ Αβεννὴρ υἱὸς Νὴρ ἀρχιστράτηγος αὐτοῦ ἐκεῖ, ϗ Σαοὺλ ἐκάθευδεν ἐν λαμπήνῃ· καὶ ὁ λαὸς παρεμβεβληκὼς κύκλῳ αὐτοῦ.

6. Καὶ ἀπεκρίθη Δαυὶδ ϗ εἶπε πρὸς Αχιμέλεχ τὸν Χετταῖον, ϗ πρὸς Αβεσσαὶ υἱὸν Σαρουίας ἀδελφὸν Ιωὰβ, λέγων· τίς εἰσελεύσεται μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν παρεμβολὴν πρὸς Σαούλ; ϗ εἶπεν Αβεσσαὶ, ἐγὼ εἰσελεύσομαι μετὰ σοῦ.

7. Καὶ εἰσπορεύον) Δαυὶδ ϗ Αβεσσαὶ εἰς τὸν λαὸν τὴν νύκτα· καὶ ἰδοὺ Σαοὺλ καθεύδων ὕπνωσεν ἐν λαμπήνῃ, ϗ τὸ δόρυ ἐμπεπηγὸς εἰς τὴν γῆν πρὸς κε-

φα-

Saulem dormientem non trucidat sed armis exuit.

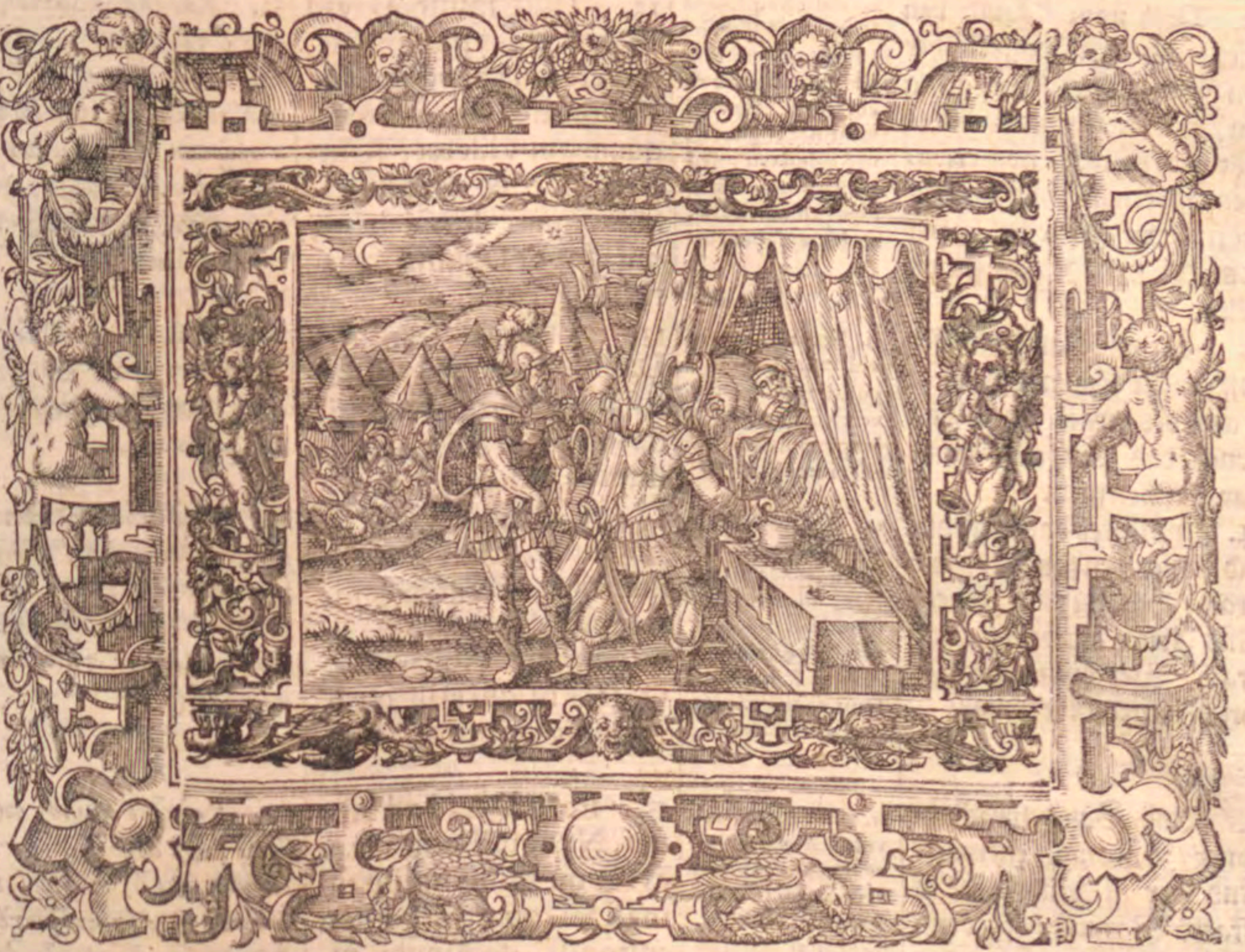

φαλῆς αὐτοῦ· καὶ Ἀβενὴρ καὶ ὁ λαὸς ἐκάθευδεν κύκλῳ αὐτοῦ.

8. Καὶ εἶπεν Ἀβεσσαὶ πρὸς Δαυίδ, ἀπέκλεισε Κύριος τὸν ἐχθρόν σου σήμερον εἰς χεῖράς σου· καὶ νῦν πατάξω δὴ αὐτὸν τῷ δόρατι ἅπαξ εἰς τὴν γῆν καὶ οὐ δευτερώσω αὐτῷ.

9. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ἀβεσσαί· μὴ διαφθείρῃς αὐτόν, ὅτι τίς ἐποίσει χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν χριστὸν Κυρίου καὶ ἀθωωθήσεται;

10. Καὶ εἶπε Δαυὶδ, ζῇ Κύριος, ὅτι ἐὰν μὴ Κύριος παίσῃ αὐτόν, ἢ ἡ ἡμέρα αὐτοῦ ἔλθῃ καὶ ἀποθάνῃ, ἢ εἰς πόλεμον καταβῇ καὶ προστεθῇ.

11. Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο παρὰ Κυρίου ἐπενεγκεῖν χεῖρά μου ἐπὶ χριστὸν Κυρίου· καὶ νῦν λάβε δὴ τὸ δόρυ τὸ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατος ἀπὸ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἀπέλθωμεν ἡμεῖς.

Καὶ

in terra ad caput ejus: Abner autem & populum dormientes in circuitu ejus.

8. Dixitq; Abisai ad David, Conclusit Deus inimicum tuũ hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra semel, & secundo opus non erit.

9. Et dixit David ad Abisai, ne interficias eum: quis enim extendet manum suam in christum Domini, & innocens erit?

10. Et dixit David, Vivit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies ejus venerit ut moriatur, aut in prælium descendens perierit.

11. Propitius sit mihi Dominus ne extendã manum meam in christum Domini, nunc igitur tolle hastam, quæ est ad caput ejus, & scyphum aquæ, & abeamus.

Tulit

ejus: Abner verò & populus dormiebant per circuitum ejus.

8. Dixit autem Abisai ad Davidem, cõclusit Deus hodie inimicum tuum in manum tuam: nunc ergo percutiam eum obsecro [12] lancea in terram vice una, & non iterabo illi.

9. Dixit autem David ad Abisai, ne [13] perdas eum: quis enim extendet manum suam in christum Jehovæ, & innocens erit?

10. Dixit præterea David, [14] vivit Jehovah, sed Jehovah percutiet eum, aut dies ejus veniet, & morietur: vel in prælium descendet, & peribit.

11. [15] Absit mihi à Jehova, ut mittam manum meam in christum Jehovæ: sed nunc tolle obsecro lanceam, [16] quæ est ad caput ejus, & Schyphum aquæ & eamus.

Tu-

zu seinen heupten/ Abner aber vnd das volck lag vmb jn her.

8. Da sprach Abisai zu Dauid/ Gott hat deinen feind heute in deine hand beschlossen/ So wil ich jn nu mit dem spieß stechen in die erden ein mal/ das ers nicht mehr bedarff.

9. Dauid aber sprach zu Abisai/ verderbe jn nicht/ denn wer wil die hand an den gesalbten des HERRN legen/ vnd vngestrafft bleiben?

10. Weiter sprach Dauid/ So war der HERR lebt/ wo der HERR nicht jn schlegt/ oder seine zeit kompt/ das er sterbe / oder in einen streit ziehe vnd kom vmb.

11. So laß der HERR ferne von mir sein/ das ich meine hand solt an den gesalbeten des HERRN legen. So nim nu den spieß zu seinen heupten / vnd den wasserbecher / vnd laß vns gehen.

X Also

& A. & pop. cubantes ((sc. erat) circuitibus ejus.

12. in lãcea & in terram.

13. corrumpas e. quia quis misit. prat, profut.

14. viv̄es.
15. prohibitio mihi (sc. sit) à Jehova (.i. Jeh. prohibeat vel avertat, ne mittam) à mittendo.
16. quæ (sc. est ad) cervicalia ejus, & phialam a. & e. nobis.

17. *á cervicalib*9 *S. & abi. ſibi, et nõ videns, & non cognoſcens, & non expergefaciens. ſc. erat. quia omnes ipſi dormientes.*
18. *tranſitum, & ſtetit ſuper caput m.*
19. *quis tu clamaſti a. R.*
20. *vir tu?*
21. *ad do. t. r. quia ven. u. populi ad perdendum.*
22. *verbum hoc, q. f. vivens Jeh. q. f. m. vos &c. ſuper do. v. ſuper ch.*
23. *regis &c. qui (ſc. erat ad) cervicalia ejus.*
24. *ad quid hoc dom. m. perſequens poſt ſ. ſ.*
25. *in me, o. mincham. & ſi filij adam (i. hominis, ſing. pro plur.) maledicti ipſi c. J. quia expulerunt m. h. ab inhærendo in hæreditate J.*

584:

12. Alſo nam David den ſpieß vnd den waſſerbecher zun heupten Saul/ vnd gieng hin/ vnd war niemand des es ſahe noch mercket/ noch erwachet/ ſondern ſie ſchlieffen alle/ denn es war ein tieffer ſchlaff vom HERRN auff ſie gefallen.
13. Da nu David hinüber auff jenſeit komen war/ trat er auff des berges ſpitzen von ferne/ das ein weiter raum war zwiſchen jnen.
14. Vnd ſchrey das volck an/ vnd Abner den ſon Ner/ vnd ſprach/ Höreſtu nicht Abner? Vnd Abner antwortet/ vnd ſprach/ Wer biſtu das du ſo ſchreieſt gegen dem könige?
15. Vnd David ſprach zu Abner/ Biſtu nicht ein man? Vnd wer iſt dein gleiche in Iſrael? Warumb haſtu denn nicht behütet deinen herrn den könig? Denn es iſt des volcks einer hinein komen/ deinen herrn den könig zu verderben.
16. Es iſt aber nicht fein/ das du gethan haſt. So war der HERR lebt/ jr ſeid kinder des tods/ das jr ewrn herrn den geſalbten des HERRN nicht behütet habt. Nu ſihe/ hie iſt der ſpieß des königs/ vnd der waſſerbecher/ die zu ſeinen heupten waren.
17. Da erkennet Saul die ſtimme Davids/ vnd ſprach/ Iſt das nicht deine ſtimme/ mein ſon David? David ſprach/ Es iſt meine ſtimme/ mein herr könig.
18. Vnd ſprach weiter/ Warumb verfolget mein herr alſo ſeinen knecht? Was hab ich gethan? Vnd was vbels iſt in meiner hand?
19. So höre doch nu mein herr der könig die wort ſeines knechts/ Reitzet dich der HERR wider mich/ ſo las man ein ſpeißopffer riechen/ Thuns aber menſchen kinder/ So ſeien ſie verflucht für

dem

12. Tulit itaq; David lanceam & ſcyphũ aquæ, 17 qui erat ad caput Saulis & abierunt, & nemo vidit, nec cognovit, nec evigilavit, ſed omnes dormiebant: ſopor enim Jehovæ, ceciderat ſuper eos.

13. Et tranſivit David 18 in latus oppoſitum, & ſtetit in vertice montis á longe: multus locus *erat* inter eos.

14. Tum clamavit David ad populum & ad Abner filium Ner, dicendo, reſpondebisne Abner? & Reſpondit Abner, & dixit. 19 Quis *es* tu *qui* clamas ad regem?

15. Dixit autem David ad Abner, Nonne 20 tu vir *es*? & quis ſicut tu in Iſraele? ſed quare non cuſtodiſti 21 Dominũ tuum regem? venit enim unus è populo, ut perderet regem dominum tuum.

16. Non *eſt* bonum 22 hoc quod feciſti: vivit Jehovah: quia filii mortis eſtis, qui non cuſtodiſtis dominum veſtrum chriſtum Jehovæ: nunc autem vide ubi *ſit* lancea 23 regia, & Scyphus aquæ, qui *erat* ad caput ejus.

17. Agnovit autem Saul vocem Davidis, & dixit, num vox tua eſt, fili mi David, reſpondit David: vox mea *eſt*, domine mi rex.

18. Dixit præterea, 24 ut quid dominus meus perſequitur ſervum ſuum? quid enim feci, & quod in manu mea malum?

19. Nunc ergo audiat quæſo dominus meus rex verba ſervi ſui, Si Jehovah incitavit te 25 contra me, odoretur ſacrificium: Si veró filii hominum, maledicti ſunt coram Jehova, qui expellunt me

ho-

12. Tulit igitur David haſtam, & ſcyphum aquę, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quiſquam qui videret, & intelligeret, & evigilaret, ſed omnes dormiebant, quia ſopor Domini irruerat ſuper eos.
13. Cumque tranſiſſet David ex adverſo, & ſtetiſſet in vertice montis de longe, & eſſet grande intervallum inter eos,
14. Clamavit David ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens, Nonne reſpondebis Abner? Et reſpondens Abner, ait, Quis es tu qui clamas, & inquietas regem?

15. Et ait David ad Abner, Nunquid non vir tu es? & quis alius ſimilis tui in Iſrael? quare ergo non cuſtodiſti dominum tuum regem? ingreſſus eſt enim unus de turba, ut interficeret regem dominum tuum.
16. Non eſt bonum hoc quod feciſti: vivit Dominus, quoniam filii mortis eſtis vos, qui non cuſtodiſtis dominum veſtrum chriſtum Domini. nunc ergo vide ubi ſit haſta regis, & ubi ſit ſcyphus aquæ, qui erat ad caput ejus.
17. Cognovit autem Saul vocem David, & dixit, Nunquid vox hæc tua fili mi David? Et ait David, Vox mea domine mi rex.

18. Et ait, Quam ob cauſam dominus meus perſequitur ſervum ſuum? Quid feci? aut quod eſt malum in manu mea?

19. Nunc ergo audi oro domine mi rex verba ſervi tui, Si Dominus incitat te adverſum me, odoretur ſacrificium. Si autem filii hominum: maledicti ſunt in conſpectu Do-

mi-

12. Καὶ ἔλαβε Δαυὶδ τὸ δόρυ καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατος ἀπὸ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἀπῆλθον αὐτοί· καὶ οὐκ ἦν ὁ βλέπων καὶ οὐκ ἦν ὁ γινώσκων καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξεγειρόμενος, πάντες ὑπνοῦντες, ὅτι θάμβος Κυρίου ἔπεσεν ἐπ' αὐτούς.

13. Καὶ διέβη Δαυὶδ εἰς τὸ πέραν, καὶ ἔστη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους μακρόθεν, καὶ πολλὴ ἡ ὁδὸς ἀναμέσον αὐτῶν.

14. Καὶ προσεκαλέσατο Δαυὶδ τὸν λαὸν, καὶ τῷ Ἀβεννὴρ υἱῷ Νὴρ ἐλάλησε, λέγων· οὐκ ἀποκριθήσῃ Ἀβεννήρ; καὶ ἀπεκρίθη Ἀβεννὴρ καὶ εἶπεν· τίς εἶ ὁ καλῶν με, τίς εἶ σύ;

15. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ἀβεννήρ, οὐχὶ ἀνὴρ σύ; καὶ τίς ὡς σὺ ἐν Ἰσραήλ; καὶ ἱνατί οὐ φυλάσσεις τὸν κύριόν σου τὸν βασιλέα; ὅτι εἰσῆλθεν εἷς ἐκ τοῦ λαοῦ διαφθεῖραι τὸν κύριόν σου τὸν βασιλέα.

16. Οὐκ ἀγαθὸν τὸ ῥῆμα τοῦτο ὃ πεποίηκας· ζῇ κύριος, ὅτι υἱοὶ θανάτου ὑμεῖς οἱ μὴ φυλάσσοντες τὸν κύριον ὑμῶν τὸν βασιλέα τὸν χριστὸν Κυρίου· καὶ νῦν ἴδε ποῦ ἐστι τὸ δόρυ τοῦ βασιλέως, καὶ ὁ φακὸς τοῦ ὕδατος τὰ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ.

17. Καὶ ἐπέγνω Σαοὺλ τὴν φωνὴν Δαυὶδ καὶ εἶπεν, ἡ φωνή σου αὕτη τέκνον Δαυίδ; καὶ εἶπε Δαυίδ, φωνή μου κύριέ μου, δοῦλος σὸς κύριε βασιλεῦ.
18. Καὶ εἶπεν, ἱνατί τοῦτο καταδιώκει ὁ κύριός μου ὀπίσω τοῦ δούλου αὐτοῦ; ὅτι τί ἥμαρτον; ἢ τίς ἐν ἐμοὶ κακία εὑρέθη;

19. Καὶ νῦν ἀκουσάτω δὴ ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς τὰ ῥήματα τοῦ δούλου αὐτοῦ, εἰ ὁ Θεὸς ἐπισείει σε ἐπ' ἐμέ, ὀσφρανθείη ἡ θυσία σου· εἰ δὲ υἱοὶ ἀνθρώπων, ἐπικατάρατοι οὗτοι ἐνώπιον Κυρίου, ὅτι ἐξέβαλόν με σήμερον

μὴ

Davidis & Saulis colloquium.

Davidis & Saulis colloquium.

μὴ στηριχθῆναι ἐν κληρονομίᾳ Κυρίου, λέγοντες, πορεύου δούλευε θεοῖς ἑτέροις.

mini: qui ejecerunt me hodie, ut non habitem in hæreditate Domini, dicentes, Vade, servi diis alienis.

hodie, ne adhæream hæreditati Jehovæ, dicendo, Vade, servi diis alienis.

dem HERRN / das sie mich heute verstossen / das ich nicht hafftе in des HERRN erbtheil / vnd sprechen / Gehe hin / diene andern Göttern.

20. Καὶ νῦν μὴ πέσοι τὸ αἷμά μου ἐπὶ τὴν γῆν ἐξ ἐναντίας προσώπου Κυρίου· ὅτι ἐξελήλυθεν ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ ζητεῖν ψύλλον ἕνα, καθὼς καταδιώκει ὁ νυκτικόραξ ἐν τοῖς ὄρεσιν.

20. Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram Domino: quia egressus est rex Israel, ut quærat pulicem unum, sicut persequitur perdix in montibus.

20. Nunc autem ne cadat sanguis meus in terram 26 á conspectu Jehovæ: quia egressus est rex Israelis ad quærendum pulicem unum: quemadmodum 27 persequitur *quispiam* perdicem in montibus.

20. So verfalle nu mein blut nicht auff erden / von dem angesicht des HERRN. Denn der könig Israel ist ausgezogen zu suchen einen floch / wie man ein rephun jagt auff den bergen.

26. é regione faciem Jehovæ. Chald. ante VERBŭ Domini. 27. persequitur. i. persequi solet.

21. Καὶ εἶπε Σαοὺλ· ἥμαρτον ἐπίστρεφε τέκνον Δαυίδ, ὅτι οὐ κακοποιήσω σε ἔτι ἀνθ' ὧν ἔντιμος γεγένηται ἡ ψυχή μου ἐν ὀφθαλμοῖς σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, μεματαίωμαι, καὶ ἠγνόηκα πολλὰ σφόδρα.

21. Et ait Saul, Peccavi, revertere fili mi David: nequaquam enim ultrà tibi malefaciam, eò quòd pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim, quòd stultè egerim, & ignoraverim multa nimis.

21. Dixitq; Saul: Peccavi: revertere mi fili David: non enim malefaciā tibi amplius 28 quod pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis die hac: ecce stultè egi & erravi multum valde.

21. Vnd Saul sprach / Ich hab gesündigt / Kom wider mein son David / ich wil dir kein leid fürder thun / Darumb / das meine seele heutes tags thewr gewesen ist in deinen augen / Sihe / ich hab thörlich vnd seer vnweißlich gethan.

28. pro (sc. eo) quod pretiosa f.

22. Καὶ ἀπεκρίθη Δαυὶδ καὶ εἶπεν· ἰδοὺ τὸ δόρυ τοῦ βασιλέως, διελθέτω δὴ τῶν παιδαρίων, καὶ λαβέτω αὐτό.

22. Et respondens David, ait, Ecce hasta regis: transeat unus de pueris regis, & tollat eam.

22. Et 29 respondens David dixit, Ecce lancea regis, transeat *huc* unus è pueris, & tollat eam.

22. David antwortet vnd sprach / Sihe / hie ist der spieß des königes / Es gehe der jüngling einer herüber / vnd hole jn.

29. respŏdit D. & dix. e. l. R. & tr.

23. Καὶ Κύριος ἐπιστρέψει ἑκάστῳ τὰς δικαιοσύνας αὐτοῦ καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ· ὡς παρέδωκέ σε Κύριος σήμερον εἰς χεῖράς μου, καὶ οὐκ ἠθέλησα ἐπενεγκεῖν χεῖρά μου ἐπὶ χριστὸν Κυρίου·

23. Dominus autem retribuet unicuique secundùm justitiam suam, & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in christum Domini.

23. Jehovah autem reddat viro, justitiam suam, 1 & fidem suam: 30 tradidit enim te Jehovah hodie in manum, sed nolui mittere manum meam in *christum* Jehovæ.

23. Der HERR aber wird einem iglichen vergelten nach seiner gerechtigkeit vnd glauben. Denn der HERR hat dich heute in meine hand gegeben / ich aber wolt meine hand nicht an den gesalbten des HERRN legen.

585.

30. quod (quia) dedit te Jeh. h. in m. sed nō volui mit.

24. Καὶ ἰδοὺ καθὼς ἐμεγαλύνθη ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἡ ψυχή σου ἐν ὀφθαλμοῖς μου, οὕτως μεγαλυνθείη ἡ ψυχή μου ἐναντίον Κυρίου, καὶ σκεπάσαι με καὶ ἐξέλοιτό με ἐκ πάσης θλίψεως.

24. Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, & liberet me de omni angustia.

24. Et ecce ut magnificata est anima tua die hac in oculis meis: sic magnificetur anima mea in oculis Jehovæ, & eruat me ex omni angustia.

24. Vnd wie heute deine seele in meinen augen ist gros geacht gewesen / So werde meine seele gros geachtet werden für den augen des HErrn / vnd errette mich von allem trübsal.

25. Καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς Δαυίδ· εὐλογημένος σὺ τέκνον Δαυίδ, καὶ ποιῶν ποιήσεις καὶ δυνάμενος δυνήσῃ· καὶ ἀπῆλθε Δαυὶδ εἰς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ Σαοὺλ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.

25. Ait ergo Saul ad David, Benedictus tu fili mi David: & quidem faciens facies, & potens poteris. Abiit autem David in viam suam, & Saul reversus est in locum suum.

25. Dixit autem Saul ad Davidem: Benedictus tu fili mi David: 31 & faciendo facies & valendo valebis. Post hæc David abiit in viam suam, & Saul reversus est in locum suum.

25. Saul sprach zu David / Gesegnet seistu mein son David / du wirsts thun vnd hinaus füren. David aber gieng seine strasse / vnd Saul keret wider an sein ort.

31. etiam f. f. & etiam possendo poteris. & ivit David ad viam s.

Κεφαλ. κζ.

CAP. XXVII.

CAP. XXVII.

Das XXVII. Cap.

Cap. 27.

ΚΑὶ εἶπε Δαυὶδ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, λέγων· νῦν προστεθήσομαι ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ εἰς χεῖρας Σαούλ, καὶ οὐκ ἔστι μοι ἀγαθόν, ἐὰν μὴ δια-σω-

ET ait David in corde suo, aliquando incidam una die in manus Saul: nonne melius est ut fugiam,

DIcebat veró David 1 in corde suo, Tandem absumar die una per manum Saulis, non *est* mihi bonum: Si 2 eruendo eru-

DAuid aber gedachte in seinem hertzen / Ich werde der tag einen Saul in die hende fallen / Es ist mir nichts bessers / denn das

1. ad cor suum, nunc ab. d. u. in manu S. 2. eripiendo (praeripiēdo)

eripiar ad t. P. et desistere cogetur à me S. ad non quærendum &c. atq; eruar de m. e.
& surrexit D. & tr. i. & sex centurræ viri.
3. vir & domus ejus.
4. agri & sedebo ibi: & ad quid sedebit s. t. in c. regni t?
5. in agro.
6. diffundebant se ad G.
7. inhabitantes. sc. erant.
8. & non vivificabit (Fut. pro præt. sic v. 11.)
6. & m. & accepit gregem & armentum.
9. super (sc. quem locum) diffudistis vos hod. & dixit Da. super merid. J. & super m. J. & ad merid C.
186:

das ich entrinne in der Philister lande / das Saul von mir ablasse mich fürder zu suchen in allen grentzen Israel / so werde ich seinen henden entrinnen.
2. Vnd macht sich auff / vnd gieng hinüber / sampt den sechs hundert man / die bey jm waren / zu Achis dem son Maoch könige zu Gath.
3. Also bleib David bey Achis zu Gath mit seinen mennern / ein iglicher mit seinem hause / David auch mit seinen zweien weibern / Ahinoam der Jesreelitin / vnd Abigail des Nabals weib der Charmelitin.
4. Vnd da Saul angesagt ward / das David gen Gath geflogen were / sucht er jn nicht mehr.
5. Vnd David sprach zu Achis / Hab ich gnade für deinen augen funden / so laß mir geben einen raum in der stedte einer auff dem lande / das ich drinnen wone / Was sol dein knecht in der königlichen stadt bey dir wonen?
6. Da gab jm Achis des tages Ziklag. Daher ist Ziklag der könige Juda / biß auff diesen tag.
7. Die zeit aber / die David in der Philister lande wonet / ist ein jar vnd vier monden.
8. David aber zoch hinauff sampt seinen mennern / vnd fiel ins land der Gessuriter vnd Girsiter vnd Amalekiter / Denn diese waren die einwoner von alters her dieses lands / als man kompt gen Sur / biß an Egyptenland.
9. Da aber David das land schlug / ließ er weder man noch weib leben / vnd nam schaff / rinder / esel / kamel vnd kleider / vnd keret wider vnd kam zu Achis.
10. Wenn denn Achis sprach / seid jr heute nicht eingefallen? So sprach David / Gegen dem mittag Juda / vnd gegen dem mittag der Jerahmeeliter / vnd gegen mittag der Keniter.

eruam me in terram Pelisthim, tum desperabit de me Saul, ut non quærat me ultrà in omni termino Israelis, atq; *ita* eruam me de manu ejus.
2. Surgens itaq; David, transiit ipse, & sexcenti viri, qui *erant* cum eo, ad Achis filium Maoch regem Gath.
3. Et habitavit David cum Achis in Gath, ipse & viri ejus, 3 singuli cum familia sua: David & duæ uxores ejus Ahinoam Izreelitis, & Abigail uxor Nabal Charmelitis.
4. Nuntiatū est autem Sauli, quod fugisset David *in* Gath, nec addidit ultrà quærere eum.
5. Dixit autem David ad Achis, si quæso inveni gratiam in oculis tuis, dent mihi locum in una urbiū 4 regionis, ut maneam ibi: ut quid manet servus tuus in civitate regia tecum?
6. Et dedit ei Achis in die illa Siclag: ideo fuit Siclag regibus Jehudah, usq; *ad* diem hanc.
7. Fuit autem numerus dierum, quibus mansit David 5 in regione Pelisthim dies *aliquot* & quatuor menses.
8. Ascenderat autem David & viri ejus, & 6 impetum faciebant in Gesuritam, & Girzitam, & Amalecitam: hi enim 7 inhabitabant terram quæ *fuerat* à seculo, ingrediente te Sur usque ad terram Aegypti.
9. Et percussit David terram, 8 nec vivum reliquit virum & mulierem, abstulit quoq; oves, & boves & asinos & camelos, ac vestes: postheç reversus est, & venit ad Achis.
10. Dixitq; Achis: 9 Quo irruistis hodie: Respondit David, contra meridiem Jehudah & contra meridiem Jerameeli & contra meridiem Ceni.

am, & salver in terra Philisthinorum, ut desperet Saul, cessetque me quærere in cunctis finibus Israel? fugiam ergo manus ejus.
2. Et surrexit David, & abiit ipse, & sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch regem Geth.
3. Et habitavit David cum Achis in Geth, ipse & viri ejus, & domus ejus, David, & duæ uxores ejus, Achinoam Jezrahelitis, & Abigail uxor Nabal Carmeli.
4. Et nuntiatum est Sauli quòd fugisset David in Geth, & non addidit ultrà quærere eum.
5. Dixit autem David ad Achis, Si inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in una urbium regionis hujus, ut habitem ibi: cur enim manet servus tuus in civitate regis tecum?
6. Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quam causam facta est Siceleg regum Juda, usque in diem hanc.
7. Fuit autem numerus dierum, quibus habitavit David in regione Philisthinorum, quatuor mensium.
8. Et ascendit David, & viri ejus, & agebant prædas de Gessuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur usque ad terram Ægypti.
9. Et percutiebat David omnem terram, nec relinquebat viventem virum & mulierem: tollensque oves, & boves, & asinos, & camelos, & vestes, revertebatur, & veniebat ad Achis.
10. Dicebat autem ei Achis, in quem irruisti hodie? Respondebat David, contra meridiem Judæ, & contra meridiem Jeramecel, & contra meridiem Ceni.

σωθῶ εἰς γῆν Ἀλλοφύλων καὶ ἀνῇ ἀπ᾽ ἐμοῦ Σαοὺλ τοῦ ζητεῖν με εἰς πᾶν ὅριον Ἰσραήλ, καὶ σωθήσομαι ἐκ χειρὸς αὐτοῦ.
2. Καὶ ἀνέστη Δαυὶδ καὶ διέβη αὐτὸς καὶ οἱ ἑξακόσιοι ἄνδρες οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη πρὸς Ἀγχὶς υἱὸν Μαὼχ βασιλέα Γέθ.
3. Καὶ ἐκάθισε Δαυὶδ πρὸς Ἀγχὶς βασιλέα ἐν Γὲθ αὐτὸς καὶ οἱ ἄνδρες οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ἕκαστος καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ, καὶ Δαυὶδ καὶ ἀμφότεραι αἱ γυναῖκες αὐτοῦ Ἀχιναὰμ Ἰζραηλῖτις καὶ Ἀβιγαὰλ ἡ γυνὴ Ναβὰλ τοῦ Καρμηλίου.
4. Καὶ ἀπηγγέλη τῷ Σαοὺλ ὅτι πέφευγε Δαυὶδ εἰς Γέθ, καὶ οὐ προσέθετο ἔτι ζητεῖν αὐτόν.
5. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ἀγχίς· εἰ δὴ εὕρηκε χάριν ὁ δοῦλός σου ἐν ὀφθαλμοῖς σου, δότωσαν δή μοι τόπον ἐν μιᾷ τῶν πόλεων τῶν κατ᾽ ἀγρὸν καὶ καθίσομαι ἐκεῖ· καὶ ἵνα τί κάθηται ὁ δοῦλός σου ἐν πόλει βασιλευομένῃ μετὰ σοῦ;
6. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Ἀγχὶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τὴν Σεκελάγ· διὰ τοῦτο ἐγένετο ἡ Σεκελὰγ τῷ βασιλεῖ τῆς Ἰουδαίας ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.
7. Καὶ ἐγένετο ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν ὧν ἐκάθισε Δαυὶδ ἐν ἀγρῷ τῶν Ἀλλοφύλων μῆνες τέσσαρες.
8. Καὶ ἀνέβαινε Δαυὶδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ καὶ ἐπετίθεντο ἐπὶ πάντα τὸν Γεσουραῖον καὶ τὸν Ἰεζραῖον καὶ ἐπὶ τὸν Ἀμαληκίτην, ὅτι κατῳκεῖτο ἡ γῆ ἡ ἀπὸ Γεσοὺρ καὶ ἕως γῆς Αἰγύπτου.
9. Καὶ ἔτυπτε τὴν γῆν, καὶ οὐκ ἐζωογόνει ἄνδρα καὶ γυναῖκα, καὶ ἐλάμβανον ποίμνια καὶ βουκόλια καὶ ὄνους καὶ καμήλους, καὶ ἱματισμόν· καὶ ἀνέστρεφον καὶ ἤρχοντο πρὸς Ἀγχίς.
10. Καὶ εἶπεν Ἀγχὶς πρὸς Δαυίδ· ἐπὶ τίνα ἐπέθεσθε σήμερον; καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ἀγχίς, κατὰ νότον τῆς Ἰουδαίας καὶ κατὰ νότον Ἰεραμιὴλ καὶ κατὰ νότον τοῦ Κενεζί.

Davidis exilium apud Achis.

David Achis Philistini custos.

11. Καὶ πάντα ἄνδρα καὶ γυναῖκα οὐκ ἐζωογόνει Δαυὶδ, τοῦ εἰσαγαγεῖν εἰς Γέθ, λέγων· μήποτε ἀπαγγείλωσι καθ᾽ ἡμῶν, λέγοντες, τάδε ποιεῖ Δαυίδ· καὶ τοῦτο τὸ δικαίωμα αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας ἃς ἐκάθητο Δαυὶδ ἐν ἀγρῷ τῶν Ἀλλοφύλων.

12. Καὶ ἐπιστεύθη Ἀγχὶς ἐν Δαυὶδ, λέγων· ᾔσχυνται αἰσχυνόμενος ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ ἔσται μου δοῦλος εἰς τὸν αἰῶνα.

Κεφαλ. κή.

Καὶ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ συναθροίζουσιν οἱ Ἀλλόφυλοι τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν τοῦ ἐξελθεῖν εἰς πόλεμον ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ· καὶ εἶπεν Ἀγχὶς πρὸς τὸν Δαυὶδ, γινώσκων γνώσῃ ὅτι μετ᾽ ἐμοῦ ἐξελεύσῃ εἰς τὸν πόλεμον σὺ καὶ οἱ ἄνδρες σου.

2. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ἀγχὶς, οὕτως νῦν γνώσῃ ἃ ποιήσει ὁ δοῦλός σου· καὶ εἶπεν Ἀγχὶς πρὸς Δαυὶδ, οὕτως ἀρχισωματοφύλακα θήσομαί σε πάσας τὰς ἡμέρας.

*Sup. 25. v. 1.

3. Καὶ Σαμουὴλ ἀπέθανε, καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν πᾶς Ἰσραήλ καὶ θάπτουσιν αὐτὸν ἐν Ἀρμαθαὶμ ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ· καὶ Σαοὺλ ἐξῆρε τοὺς ἐγγαστριμύθους καὶ τοὺς γνώστας ἀπὸ τῆς γῆς·

4. Καὶ συναθροίζονται οἱ Ἀλλόφυλοι καὶ ἔρχονται καὶ παρεμβάλλουσιν εἰς Σουνάμ. καὶ συναθροίζει Σαοὺλ πάντα ἄνδρα Ἰσραήλ, καὶ παρεμβάλλουσιν εἰς Γελβουέ.

5. Καὶ εἶδε Σαοὺλ τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ ἐφοβήθη καὶ ἐξέστη ἡ καρδία αὐτοῦ σφόδρα.

6. Καὶ ἐπηρώτησεν Σαοὺλ διὰ τοῦ Κυρίου· καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ Κύριος καὶ ἐν τοῖς ἐνυπνίοις καὶ ἐν τοῖς δήλοις καὶ ἐν τοῖς προφήταις.

Καὶ

11. Virum & mulierem non vivificabat David, nec adducebat in Geth, dicens, ne fortè loquantur adversum nos, Hæc fecit David: & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitavit in regione Philisthinorum.
12. Credidit ergo Achis David, dicens, multa mala operatus est contra populum suum Israel: erit igitur mihi servus sempiternus.

CAP. XXVIII.

Factum est autem in diebus illis, congregaverunt Philisthiim agmina sua, ut præpararentur ad bellum contra Israel: dixitq; Achis ad David, sciens nunc scito, quoniam mecum egredieris in castris tu & viri tui.

2. Dixitque David ad Achis, Nunc scies, quæ facturus est servus tuus. Et ait Achis ad David, Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus.

3. *Samuel autem mortuus est, planxitque eum omnis Israel, & sepelierunt eum in Ramatha urbe sua. Et Saul abstulit magos, & hariolos de terra: & interfecit eos, qui pythones habebant in ventre.

4. Congregatique sunt Philisthiim, & venerunt, & castrametati sunt in Sunam: congregavit autem & Saul universum Israel, & venit in Gelboe.
5. Et vidit Saul castra Philisthiim, & timuit, & expavit cor ejus nimis.

6. Cosuluitque Dominum, & non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas.

Di-

11. Virum autem & mulierem non relinquebat vivum David [10] ut introduceret in Gath, dicēdo, Ne forte renūtient [11] contra nos, Sic fecit David: & sic fuit consuetudo ejus omnibus diebus quibus mansit in regione Pelisthim.
12. Et credidit Achis [12] Davidi, dicens, abominando abominatus est populum suum Israelem: proinde erit mihi servus in seculum.

CAP. XXVIII.

Eo [1] autem tēpore congregarunt Pelisthim castra sua in pugnam, ut pugnarent cum Israele, Dixitq; Achis ad Davidem. Sciendo scito, quod mecum [2] venies ad castra tu & viri tui.

2. [3] Respondit David ad Achis. Profecto scies, quę faciet servus tuus. Dixit ergo Achis ad Davidem, certè custodem capiti meo ponam te omnibus diebus.

3. Semuel autem mortuus erat, & planxerant eum universus Israel, & sepelierant eum in Ramah, id est, in urbe sua, Saul autem abstulerat Pythones & [4] magos è terra.

4. Congregati itaq; Pelisthim venerunt, & castrametati sunt in Sunem: congregavit & Saul universum Israelem & castrametati sunt in Gilboa.
5. [5] Videns vero Saul castra Pelisthim, timuit & expavit cor ejus valde,

6. [6] Consuluit itaq; Saul Jehovam, & non respondit ei Jehovah nec per somnia, neq; per Urim, neq; per prophetas.

Di-

11. David aber ließ weder man noch weib lebendig gen Gath komen / vnd gedacht / Sie möchten wider vns reden vnd schwetzen. Also thet David / Vnd das war seine weise / so lange er wonet in der Philister lande.

12. Darumb gleubet Achis David / vnd gedacht / Er hat sich stinckend gemacht für seinem volck Israel / Darumb sol er jmer mein knecht sein.

Das XXVIII. Cap.

Vnd es begab sich zu derselben zeit / das die Philister jr heer versamleten in streit zu ziehen wider Israel. Vnd Achis sprach zu David / Du solt wissen / das du vnd deine menner solt mit mir ausziehen ins heer.

2. David sprach zu Achis / Wolan / du solt erfaren was dein knecht thun wird. Achis sprach zu David / Darumb wil ich dich zum hüter meines heupts setzen mein lebenlang.

3. Samuel aber war gestorben / vnd gantz Israel hatte leide vmb jn getragen / vnd begraben in seiner stadt Rama. So hatte Saul aus dem lande vertrieben die warsager vnd zeichendeuter.

4. Da nu die Philister sich versamleten / vnd kamen vnd lagerten sich zu Sunem / Versamlet Saul auch das gantze Israel / vnd lagerten sich zu Gilboa.
5. Da aber Saul der Philister heer sahe / furchte er sich / vnd sein hertz verzagt seer.

6. Vnd er rathfraget den HERRN / aber der HERR antwortet jm nicht / weder durch trewme / noch durchs Liecht / noch durch propheten.

Da

10. *ad adducendum.*
11. *super nos dicendo, sic f. D. & sic judicium etc. in agro P.*
12. *in David, dicendo, fœtere faciendo fœtere se fecit in populo suo in Israel. & e. m. in servum seculi.*

Cap. 28.

1. *& fuit in diebus illis, & congr. P. castra s. (i. copias suas) in militiam (i. militares) ad pugnandum in Israelem.*
2. *egrediens in cast.*
3. *& dixit D. ad A. propterea, sic infra.*
4. *sciolos e t. & congregati sunt P. et ven.*
5. *& vidit S. c. P. & tim.*
6. *& interrogavit S. in Jehova* (Chald. *petivit Saul in VERBO Domini, & non accepit orationē ejus Dominus.* Erat enim hypocritica absq; fide.) *& n r. e. ? etiam in somniis, etiam in Urim, etiam in prophetis.*

7. dominam pythonis. sic infra. s. in ea. 9. & habitum mutando. detexit se S. 10. in python, & fac ascendere mihi q. d. ad te. 11. scrolū et, & ad quid tu s laqueans. s. offendiculum ponere quarens (scil. es) in animam. ad mori faciendum me? 12. in Jehova (Chald. per VERBū Domini) d. vivens Jeh. si e. t. iniquitas (s. iniquitatis pœna. Metonymia) in verbo isto. 13. et dix. 14 & vidit mul. S. & clamavit in vocem. 15. dicendo: ad quid decepisti me? & tu Saul. sc. es. 16. & dixit m. ad Saulem. 17. & ait, v. s. ascendens (sc. est) & ipse &c. Samuel ipse, & inclinavit faciem ad ter. & incurvavit se. 18. & dixit S. angustia (sc. est) mihi valde, & P. pugnantes (sc. sunt) in me, & Deus re-&

87:

7. Da sprach Saul zu seinen knechten / Suchet mir ein weib / die einen warsager geist hat / das ich zu jr gehe / vnd sie frage. Seine knechte sprachen zu jm / Sihe zu Endor ist ein weib / die hat einen warsager geist.

8. Vnd Saul wechselt seine kleider / vnd zog andere an / vnd gieng hin / vnd zween andere mit jm / vnd kamen bey der nacht zum weibe / vnd sprach / Lieber / weissage mir durch den warsager geist / vnd bringe mir erauff / den ich dir sage.

9. Das weib sprach zu jm / Sihe / du weissest wol / was Saul gethan hat / wie er die warssager vnd zeichendeuter ausgerottet hat vom lande / warumb wiltu denn meine seele in das netz füren / das ich ertödtet werde?

10. Saul aber schwur jr bey dem HERRN / vnd sprach / So war der HERR lebt / es sol dir diß nicht zur missethat geraten.

11. Da sprach das weib / Wen sol ich dir denn herauff bringen? Er sprach / Bringe mir Samuel erauff.

12. Da nu das weib Samuel sahe / schrey sie laut / vnd sprach zu Saul / Warumb hastu mich betrogen? Du bist Saul.

13. Vnd der könig sprach zu jr / Fürchte dich nicht. Was sihestu? Das weib sprach zu Saul / Ich sehe Götter erauff steigen aus der erden.

14. Er sprach / Wie ist er gestalt? Sie sprach / Es kompt ein alter man herauff / vnd ist bekleidet mit einem seidenrock. Da vernam Saul / das es Samuel war / vnd neiget sich mit seinem andlitz zur erden / vnd betet an.

15. Samuel aber sprach zu Saul / Warumb hastu mich vnrugig gemacht / das du mich erauff bringen lessest? Saul sprach / Ich bin seer geengstet. Die Philister streiten wider mich / vnd Gott ist von mir gewichen / vnd antwortet mir nicht / weder durch propheten noch durch trewme. Darumb

hab

7. Dixit ergo Saul servis suis, Quærite mihi mulierem 7 habentem pythonem & ibo ad eam, atq; inquiram 8 per eam. & dixerunt servi ejus ad eum, Ecce mulier habens pythonem in Endor.

8. 9 Mutavit ergo sese Saul, & induit *se* vestimentis aliis, abiitq; ipse, & duo viri cum eo, veneruntq; ad mulierem noctu, atq; dixit: Divina quæso mihi 10 per pythonem, & fac ascendere ad me, quem dixero tibi.

9. Et ait mulier ad eum, Ecce tu nosti quid fecerit Saul, qui abscidit pythones 11 & magos è terra: cur ergo tu offendiculum ponis animæ meæ, ut mori facias me?

10. Juravit autem ei Saul 12 per Jehovam, dicendo, vivit Jehovah si evenerit tibi pœna propter hoc.

11. Dixit itaq; mulier, Quem ascendere faciam tibi? 13 ille dixit, Semuelem fac ascendere mihi.

12. 14 Vidensq; mulier Semuelem exclamavit voce magna: dixitq; mulier ad Saulem 15 in hæc verba, ut quid decepisti me? tu enim es Saul.

13. Et dixit ei rex, Ne timeas: quid enim vidisti? 16 Respondit mulier Sauli, deos vidi ascendentes è terra.

14. Dixitq; ei, Qualis *est* forma ejus? 17 *illa* ait, vir *quidam* senex ascendit, & ipse amictus *est* pallio. Et cognovit Saul quod Samuel esset, & incurvavit se *in* faciem super terram, atq; adoravit.

15. Dixit autem Semuel ad Saulem, ut quid commovisti me, faciendo ascendere me? 18 Respondit Saul, Angustiis afficior valde, quum Pelisthim pugnent contra me, & Deus recesserit à me, nec respondet mihi ultra neq; per manum prophetarum, neq; per somnia: i-

taq;

7. Dixitque Saul servis suis, Quærite mihi mulierem habentē pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illā. Et dixerunt servi ejus ad eum, est mulier * pythonem habens in Endor.

8. Mutavit ergo habitum suum, vestitusque est aliis vestimentis, & abiit ipse, & duo viri cum eo, veneruntq; ad mulierem nocte, & ait illi, Divina mihi in pythone, & suscita mihi, quem dixero tibi.

9. Et ait mulier ad eum, Ecce, tu nosti quanta fecerit Saul, & quomodo eraserit magos & hariolos de terra: quare ergo insidiaris animæ meæ, ut occidar?

10. Et juravit ei Saul in Domino, dicens, Vivit Dominus, quia non eveniet tibi quicquam mali propter hanc rem.

11. Dixitque ei mulier, Quem suscitabo tibi? Qui ait, Samuelem mihi suscita.

12. Cùm autem vidisset mulier Samuelem, exclamavit voce magna, & dixit ad Saul, Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul.

13. Dixitq; ei rex, Noli timere: quid vidisti? Et ait mulier ad Saul, deos vidi ascendentes de terra.

14. Dixitque ei, Qualis est forma ejus? Quæ ait, Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit, Saul quòd Samuel esset, & inclinavit se super faciem suam in terra, & adoravit.

15. * Dixit autem Samuel ad Saul, Quare inquietasti me ut suscitarer? Et ait Saul, Coarctor nimis: siquidem Philisthiim pugnant adversum me, & Deus recessit à me, & exaudire me noluit neque in manu prophetarum,

ne-

7. Καὶ εἶπε Σαοὺλ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, ζητήσατέ μοι γυναῖκα ἐγγαστρίμυθον, καὶ πορεύσομαι πρὸς αὐτὴν καὶ ἐκζητήσω ἐν αὐτῇ· καὶ εἶπαν οἱ παῖδες αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, ἰδοὺ γυνὴ ἐγγαστρίμυθος ἐν Ενδώρ.

8. Καὶ ἠλλοιώθη Σαοὺλ καὶ περιεβάλετο ἱμάτια ἕτερα, καὶ πορεύεται αὐτὸς καὶ δύο ἄνδρες μετ' αὐτοῦ, καὶ ἦλθον πρὸς τὴν γυναῖκα νυκτός, καὶ εἶπεν αὐτῇ Σαούλ, μάντευσαι δή μοι ἐν τῷ ἐγγαστριμύθῳ, καὶ ἀνάγαγέ μοι ὃν ἂν εἴπω σοι.

9. Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ αὐτῷ, ἰδοὺ σὺ οἶδας ἃ ἐποίησε Σαούλ, ὡς ἐξωλόθρευσε τοὺς ἐγγαστριμύθους καὶ τοὺς γνώστας ἀπὸ τῆς γῆς· καὶ ἱνατί σὺ παγιδεύεις τὴν ψυχήν μου θανατῶσαί με;

10. Καὶ ὤμοσεν αὐτῇ Σαοὺλ κατὰ τοῦ Θεοῦ, λέγων· ζῇ Κύριος, εἰ ἀπαντήσει σοι ἀδικία ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ.

11. Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ τῷ Σαούλ, τίνα ἀναγάγω σοι; καὶ εἶπε, τὸν Σαμουὴλ ἀνάγαγέ μοι.

12. Καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ τὸν Σαμουήλ, καὶ ἐβόησεν ἡ γυνὴ φωνῇ μεγάλῃ· καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς Σαούλ, ἱνατί παρελογίσω με; καὶ σὺ εἶ Σαούλ.

13. Καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ βασιλεύς, μὴ φοβοῦ, τίνα ἑώρακας εἰπέ· καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς Σαούλ, θεοὺς εἶδον ἐγὼ ἀναβαίνοντας ἐκ τῆς γῆς.

14. Καὶ εἶπεν αὐτῇ, τί ἔγνως; καὶ εἶπεν αὐτῷ, γέροντα ἀναβαίνοντα ἀναβεβλημένον διπλοΐδα· καὶ ἔγνω Σαοὺλ ὅτι Σαμουήλ ἐστιν οὗτος· καὶ ἔκυψεν ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.

15. Καὶ εἶπε Σαμουήλ, ἱνατί παρηνώχλησάς μοι τοῦ ἀναβῆναί με; καὶ εἶπε Σαούλ, θλίβομαι σφόδρα, καὶ οἱ ἀλλόφυλοι πολεμοῦσιν ἐν ἐμοί, καὶ ὁ Θεὸς ἀφέστηκεν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἐπακήκοέ μου ἔτι οὔτε ἐν χειρὶ τῶν

προ-

Saul Pythonissá consulit.

*Lev. 20. v. 17. Deut. 18. v. 11.

re-cessit desuper me & non respondit mihi ultra, (Chald. VERBū Domini projecit me, & nō accepit orationē meam) etiam in manu pr. etiam in somniis. & vo. t. adscire faciendum me.

*Eccl. 46. v. 23.

Saul à spectro Samuelis de suo exitio fit certior.

προφητῶν, οὔτε ἐν τοῖς ἐνυπνίοις· καὶ νῦν κέκληκά σε τοῦ γνωρίσαι μοι τί ποιήσω.
16. Καὶ εἶπε Σαμουήλ, ἱνατί ἐπερωτᾷς με, καὶ Κύριος ἀφέστηκεν ἀπὸ σοῦ, καὶ γέγονε μετὰ τοῦ πλησίον σου;
17. Καὶ ἐποίησεν αὐτῷ καθὼς ἐλάλησεν ἐν χειρί μου· διαρρήξει Κύριος τὴν βασιλείαν ἐκ χειρός σου, καὶ δώσει αὐτὴν τῷ πλησίον σου τῷ Δαυίδ.

*Sup. 15. v. 28.

18. Διότι οὐκ ὑπήκουσας τῆς φωνῆς Κυρίου, καὶ οὐκ ἐπλήσας θυμὸν ὀργῆς αὐτοῦ ἐν τῷ Ἀμαλήκ· διὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐποίησέ σοι Κύριος οὕτως τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.
19. Καὶ παραδώσει Κύριος τὸν Ἰσραὴλ μετὰ σοῦ εἰς χεῖρας Ἀλλοφύλων, καὶ αὔριον σὺ καὶ οἱ υἱοί σου μετ' ἐμοῦ· καὶ τὴν παρεμβολὴν Ἰσραὴλ καὶ σὲ δώσει Κύριος εἰς χεῖρας Ἀλλοφύλων.
20. Καὶ ἔσπευσε Σαοὺλ καὶ ἔπεσεν ἀπὸ στάσεως αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐφοβήθη σφόδρα ἀπὸ τῶν λόγων Σαμουήλ· καὶ οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ ἔτι ἰσχύς, ὅτι οὐκ ἔφαγεν ἄρτον ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὅλην τὴν νύκτα.
21. Καὶ εἰσῆλθεν ἡ γυνὴ πρὸς Σαοὺλ, καὶ εἶδεν ὅτι ἔσπευσεν Σαοὺλ σφόδρα· καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, ἰδοὺ ἤκουσεν ἡ δούλη σου τῆς φωνῆς σου, καὶ ἐθέμην τὴν ψυχήν μου ἐν τῇ χειρί μου, καὶ ἤκουσα τοὺς λόγους σου οὓς ἐλάλησάς μοι.
22. Καὶ νῦν ἄκουσον καὶ τῆς φωνῆς τῆς δούλης σου, καὶ παραθήσω ἐνώπιόν σου ψωμὸν ἄρτου καὶ φάγε, καὶ ἔσται ἐν σοὶ ἰσχὺς ὅτι πορεύῃ ἐν ὁδῷ.
23. Καὶ ἠπείθησε καὶ οὐκ ἐβούλετο φαγεῖν· καὶ παρεβιάζοντο αὐτὸν οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ ἡ γυνή, καὶ ἤκουσε τῆς φωνῆς αὐτῶν, καὶ ἀνέστη ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τὸν δίφρον.
24. Τῇ δὲ γυναικὶ ἦν μοσχάριον γαλαθηνὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἔσπευσε καὶ ἔθυσεν αὐτό· καὶ ἔλαβεν ἄλευρα, καὶ ἐφύρασε καὶ ἔπεψεν ἄζυμα.

Και

neque per somnia: vocavi ergo te, ut ostenderes mihi quid faciam.
16. Et ait Samuel, Quid interrogas me, cum Dominus recesserit à te, & transierit ad æmulum tuum?
17. Faciet enim tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, & *scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David.
18. Quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris ejus in Amalec. idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie.
19. Et dabit Dominus etjam Israel tecum in manus Philisthiim: cras autem tu & filii tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philisthiim.
20. Statimque Saul cecidit porrectus in terram: extimuerat enim verba Samuelis, & robur non erat in eo, quia non comederat panem tota die illa.
21. Ingressa est itaque mulier illa ad Saul, (conturbatus enim erat valde) dixitque ad eum, Ecce obedivit ancilla tua voci tuæ, & posui animam meam in manu mea: & audivi sermones tuos, quos locutus es ad me.
22. Nunc igitur audi & tu vocem ancillæ tuæ, & ponam coram te buccellam panis, ut comedens convalescas, & possis iter agere.
23. Qui renuit, & ait. Non comedam. Coegerunt autem eum servi sui & mulier, & tandem audita voce eorum surrexit de terra, & sedit super lectum.
24. Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo, & festinavit, & occidit eum: tollensque farinam, miscuit eam, & coxit azyma.

Et

taq; vocavi te, ut indicares mihi quid facturus sim.
16. Et ait Semuel, Et 19 ut quid interrogas me, quum Jehovah recesserit à te, & sit *cum* inimico tuo?
17. Et fecit Jehovah illi, quemadmodum locutus est 20 per manum meam: & scidit Jehovah regnum de manu tua, & dedit illud socio tuo Davidi.
18. Quemadmodum non 21 obedisti voci Jehovæ, nec fecisti iram furoris ejus contra Amalec, ita hoc fecit tibi Jehovah hodie.
19. Tradet autem Jehovah etjam Israelem tecum in manum Pelisthim, & cras *eris* tu, & filii tui mecum: etjam *inquam* castra Israelis tradet Jehovah in manum Pelisthim.
20. 22 Statim autem Saul corruit, quantus quantus erat in terram: extimuerat enim vehementer propter verba Semuelis: etjam vires non 1 erant in eo, quia non comederat panem tota die ac tota nocte.
21. 23 Ingressa vero mulier ad Saulem, vidit quod territus esset valde, & dixit 24 ei, Ecce obtemperavit ancilla tua voci tuæ, & posui animam meam in manu mea, & parui verbis tuis, quæ dixisti mihi.
22. Nunc ergo obtempera quæso etjam voci ancillæ tuæ, & ponam ante te buccellam panis, ut comedas, & sint in te vires, ut vadas per viam.
23. Qui renuit ac dixit, non comedam, & coegerunt eum servi ejus, & etjam mulier, obedivitq; voci eorum: Surrexit namq; è terra, & sedit 25 super lectum.
24. Porro mulieri *erat* vitulus saginarii in domo, & festinavit & jugulavit eum, postea tulit farinam & 26 miscuit, coxitq; *ex ea* infermentata.

Et

hab ich dich lassen ruffen/ das du mir weisest was ich thun solle.
16. Samuel sprach/ Was wiltu mich fragen/ weil der HERR von dir gewichen/ vnd dein feind worden ist?
17. Der HERR wird dir thun/ wie er durch mich geredt hat/ vnd wird das reich von deiner hand reissen/ vnd Dauid deinem nehesten geben.
18. Darumb das du der stimme des HERRN nicht gehorcht/ vnd den grim seines zorns nicht ausgerichtet hast wider Amalek/ Darumb hat dir der HERR solchs jtzt gethan.
19. Dazu wird der HERR Israel mit dir auch geben in der Philister hende/ Morgen wirstu vnd deine söne mit mir sein. Auch wird der HERR das heer Israel in der Philister hende geben.
20. Da fiel Saul zur erden/ so lang er war/ vnd erschrack seer für den worten Samuel/ das keine krafft mehr in jm war/ denn er hatte nichts gessen/ den gantzen tag vnd die gantze nacht.
21. Vnd das weib gieng hinein zu Saul/ vnd sahe/ das er seer erschrocken war/ vnd sprach zu jm/ Sihe/ deine magd hat deiner stim gehorcht/ vnd hab meine seele in meine hand gesetzt/ das ich deinen worten gehorchet/ die du zu mir sagtest.
22. So gehorche auch nu du deiner magd stimme/ ich wil dir einen bissen brots fürsetzen das du essest/ das du zu krefften komest/ vñ deine strasse gehest.
23. Er aber wegert sich/ vnd sprach/ Ich wil nicht essen. Da nötigeten jn seine knechte/ vnd das weib/ das er jrer stimme gehorchet. Vnd er stund auff von der erden/ vnd setzet sich auffs bette.
24. Das weib aber hatte daheim ein gemestet kalb/ da eilet sie vnd schlachtets. Vnd nam mehl vnd knetets/ vnd bucks vngesewert.

X 4 Vnd

19. *ad quid interrogabis me? et (etenim) Jeh. recessit desuper te, & fuit (.i. est, vel factus est. Hebrais frequens enallag) dirutor (.i. hostis) tuus!* Chald. *VERbũ Domini recessit à te, & erit in auxilium viri, quem adisti.*
20. *in manu mea, & laceravit.*
21. *audivisti in vocem Jeh. & non fecisti accensionem iræ ejus in A. super sic verbũ hoc fecit t. J. die hoc.* Chald. *Quia nõ obedisti VERBO Domini, fecit tibi hoc hodie.*
22. *& festinavit Saul, & cecidit plenitudo staturæ ejus in ter. quia ti. v. à verbis S. etiam robur nõ erat in eo.*
23. *& ingressa est mul. ad S. & vidit.*
24. *ad eum, ecce audivit a. t. in vocem t. & cet. & audivi verba tua, quæ loquutus es ad me.*
25. *ad lectum.*
26. *subegit & coxit eam infermentata.*

& Et nunc audi qu. etiam tu in vocem & cet. & comede, & erit in te vis, quum iveris in via. & ren. a. d. n. c. & vim fecerunt in eum s. e.
& fecit accedere etc. & comed. & surr. & abi. in nocte i.

588:

David ab Achis domum remittitur.

25. Vnd brachts erzu für Saul vnd für seine knechte. Vnd da sie gessen hatten/ stunden sie auff vnd giengen die nacht.

25. Et attulit ante Saulem, atq; ante servos ejus qui comederunt, postea surrexerunt & abierunt nocte ipsa.

25. Et posuit ante Saul, & ante servos ejus. Qui cum comedissent, surrexerunt, & ambulaverunt per totam noctem illam.

25. Καὶ προσήνεγκεν ἐνώπιον Σαοὺλ καὶ ἐνώπιον τῶν παίδων αὐτοῦ, καὶ ἔφαγον· καὶ ἀναστάντες ἀπῆλθον τὴν νύκτα ἐκείνην.

Das XXIX. Cap.

Cap. 19.
1. omnia castra sua in A. & Isr. castrametantes. sc. erant.
2. transeuntes (sc. erant sic infra.) ad centena & ad millena.
3. & dixit A. ad pr. P.
4. isto (sc. tempore) dierum, aut isto annorũ, & non inveni i. e. q. à die cadere (deficere) fui.
5. super eum.
6. fac redire.
7. eum ibi &c. & non erit nob. in adversarium in pr. & in quo accepeum-sefaciet iste ad dominũ s?
8. cui respondebunt (su. pro imp.) ei in choris d. p. S. in mille s. & D. in myriades suas.
9. & clamavit A. ad Davidem, & d. e. Vivens J., quia rectus tu et bonum in o. m. egredi tuum & venire
tr

DJe Philister aber versamleten alle jr heer zu Aphek/ vnd Jsrael lagerte sich zu Ain in Jesreel.
2. Vnd die fürsten der Philister giengen daher mit hunderten vnd mit tausenten. Dauid aber vnd seine menner giengen hinden nach bey Achis.
3. Da sprachen die fürsten der Philister/ Was sollen diese Ebreer? Achis sprach zu jnen/ Jst nicht das Dauid der knecht Saul/ des königes Jsrael? der nu bey mir gewesen ist jar vnd tag/ vnd habe nichts an jm gefunden sint der zeit er abgefallen ist bißher?
4. Aber die fürsten der Philister wurden zornig auff jn/ vnd sprachen zu jm/ Laß den man vmbkeren/ vnd an seinem ort bleibẽ/ da du jn hin bestellet hast/ das er nicht mit vns hinab ziehe zum streit/ vnd vnser widersacher werde im streit. Denn woran künd er seinem herrn baß gefallen thun/ denn an den köpffen dieser menner?
5. Jst er nicht der Dauid/ von dem sie sungen am reigen/ Saul hat tausent geschlagen/ Dauid aber zehen tausent?
6. Da rieff Achis Dauid/ vnd sprach zu jm/ So war der HERR lebt/ ich halt dich für redlich/ vnd dein ausgang vnd eingang mit mir im heer gefelt mir wol/ vnd hab nichts arges an dir gespürt/ sint der zeit du zu mir komen bist bißher. Aber du gefellest den fürsten nicht.

389:

CAP. XXIX.

COngregaverant autem Pelisthim [1] omnes copias suas in Aphec: Israel vero castrametati erant in monte, qui *erat* in Izreel.
2. Porro principes Pelisthim [2] transibant centeni & milleni: David autem & viri ejus transibant in extremo cum Achis.
3 Dixerunt autem principes Pelisthim, Quid *sibi volunt* Ebræi isti? [3] respondit Achis principibus Pelisthim, nonne iste *est* David servus Saulis regis Israelis, qui fuit mecum [4] jam diebus, imò jam annis, & non deprehendi in eo quicquam à die qua habitavit *mecum* usq; *ad* diem hanc?
4 Et irati sunt [5] adversus eum principes Pelisthim, dixeruntq; ei principes *illi* Pelisthim, [6] remitte virum, & revertatur ad locum suum cui præfecisti [7] eum, neq; descendat nobiscum in prælium, ne sit nobis adversarius in prælio, in quo enim placebit hic domino suo? an non in capitibus virorum istorum?
5. Nonne hic *est* David, [8] cui canebant in choris, dicendo, Percussit Saul mille suos, & David decem millia sua?
6. [9] Vocavit itaq; Achis Davidem, & dixit ei, vivit Jehova quod rectus es, & bonus in oculis meis *est* egressus tuus & ingressus tuus mecum in castra: non enim inveni in te malum *ullum*, à die qua ingressus es ad me, usq; *ad* diem hanc: sed in oculis principum [10] tu non es gratus.

CAP. XXIX.

COngregata sunt ergo Philisthiim universa agmina in Aphec: sed & Israel castrametatus est super fontem qui erat in Jezrahel.
2. Et satrapæ quidem Philisthiim incedebant in centuriis & millibus: David autem & viri ejus erant in novissimo agmine cum Achis.
3. Dixeruntque principes Philisthiim ad Achis, Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait Achis ad principes Philisthiim, Nunquid ignoratis David, qui fuit servus Saul regis Israel, & est apud me multis diebus vel annis, & non inveni in eo quicquam, ex die qua transfugit ad me, usque ad diem hanc?
4. Irati sunt autem adversus eum principes Philisthiim, & dixerunt ei, * Revertatur vir, & sedeat in loco suo, in quo constituisti eum: & non descendat nobiscum in prelium, ne fiat nobis adversarius, cum præliari cœperimus: quomodo enim aliter poterit placare dominum suum, nisi in capitibus nostris?
5. Nonne iste est David cui cantabant in choris, dicentes, Percussit Saul in millibus suis, & David in decem millibus suis?
6. Vocavit ergo Achis David, & ait ei, Vivit Dominus, quia rectus es tu, & bonus in conspectu meo: & exitus tuus, & introitus tuus mecum est in castris: & non inveni in te quicquam mali ex die qua venisti ad me, usque in diem hanc: sed satrapis non places.

Κεφαλ. κθ΄.

ΚΑὶ συναθροίζουσιν οἱ Ἀλλόφυλοι πάσας τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν εἰς Ἀφέκ· καὶ Ἰσραὴλ παρενέβαλεν ἐν Ναὶν τῇ ἐν Ἰεζραήλ.
2. Καὶ οἱ σατράπαι τῶν Ἀλλοφύλων παρεπορεύοντο εἰς ἑκατοντάδας καὶ χιλιάδας· καὶ Δαυὶδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ παρεπορεύοντο ἐπ᾽ ἐσχάτων μετὰ Ἀκχίς.
3. Καὶ εἶπον οἱ σατράπαι τῶν Ἀλλοφύλων, τίνες οἱ παραπορευόμενοι οὗτοι; καὶ εἶπεν Ἀκχὶς πρὸς τοὺς σατράπας τῶν Ἀλλοφύλων, οὐχ οὗτός ἐστι Δαυὶδ ὁ δοῦλος Σαοὺλ τοῦ βασιλέως Ἰσραήλ; ὃς γέγονε μετ᾽ ἐμοῦ ἤδη δεύτερον ἔτος σήμερον· καὶ οὐχ εὗρον ἐν αὐτῷ οὐδὲν ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε πρός με ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.
4. Καὶ ἐθυμώθησαν ἐπ᾽ αὐτῷ οἱ σατράπαι τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἀπόστρεψον τὸν ἄνδρα, καὶ ἀποστραφήτω εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, οὗ κατέστησας αὐτὸν ἐκεῖ, καὶ μὴ ἐρχέσθω μεθ᾽ ἡμῶν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ μὴ γινέσθω ἐπίβουλος τῆς παρεμβολῆς· καὶ ἐν τίνι διαλλαγήσεται οὗτος τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ἢ οὐχὶ ἐν ταῖς κεφαλαῖς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων;
5. Οὐχ οὗτός ἐστι Δαυὶδ ᾧ ἐξῆρχον αἱ χορεύουσαι, λέγουσαι· ἐπάταξε Σαοὺλ ἐν χιλιάσιν αὐτοῦ, καὶ Δαυὶδ ἐν μυριάσιν αὐτοῦ;
6. Καὶ ἐκάλεσεν Ἀκχὶς τὸν Δαυὶδ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ζῇ Κύριος ὅτι εὐθὺς σὺ καὶ ἀγαθὸς ἐν ὀφθαλμοῖς μου, καὶ ἡ ἔξοδός σου καὶ ἡ εἴσοδός σου μετ᾽ ἐμοῦ ἐν τῇ παρεμβολῇ, ὅτι οὐχ εὗρον κατὰ σοῦ κακίαν ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ἥκεις πρός με ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν σατραπῶν οὐκ ἀγαθὸς σύ.

* 1. Par. 12 v. 19.

10 inumm. &c. à die venire ad me. 10. non bonus in.

David Siceleg invenit ab Amalecitis incensam.

7. Καὶ νῦν ἀνάστρεφε καὶ πορεύου εἰς εἰρήνην, καὶ οὐ μὴ ποιήσῃς κακίαν ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν σατραπῶν τῶν Ἀλλοφύλων.
8. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ἀγχίς· τί ἐποίησά σοι ἢ τί εὗρες ἐν τῷ δούλῳ σου ἀφ' ἧς ἡμέρας ἤμην ἐνώπιόν σου καὶ ἕως ἡμέρας ταύτης, ὅτι οὐ μὴ ἔλθω πολεμῆσαι σὺν ἐχθροὺς τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως;

9. Καὶ ἀπεκρίθη Ἀγχὶς καὶ εἶπε πρὸς Δαυίδ, οἶδα ὅτι ἀγαθὸς σὺ ἐν ὀφθαλμοῖς μου καθὼς ἄγγελος Θεοῦ, ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀλλοφύλων, λέγουσιν· οὐχ ἥξει μεθ' ἡμῶν εἰς πόλεμον.

10. Καὶ νῦν ὄρθρισον τοπρωὶ σὺ καὶ οἱ παῖδες τοῦ κυρίου σου οἱ ἥκοντες μετὰ σοῦ, καὶ πορεύεσθε εἰς τὸν τόπον οὗ κατέστησα ὑμᾶς ἐκεῖ· καὶ ὀρθρίσατε ἐν τῇ ὁδῷ καὶ φωτισάτω ὑμῖν καὶ πορεύθητε.
11. Καὶ ὤρθρισε Δαυὶδ αὐτὸς καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ τοῦ ἀπελθεῖν τοπρωί, καὶ φυλάσσειν τὴν γῆν τῶν Ἀλλοφύλων· καὶ οἱ Ἀλλόφυλοι ἀνέβησαν ἐπὶ Ἰεζραὴλ πολεμεῖν.

Κεφαλ. λ'.

Καὶ ἐγενήθη ἐν τῷ παραγενέσθαι Δαυὶδ καὶ τοὺς ἄνδρας αὐτοῦ εἰς Σικελὰγ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ Ἀμαλὴκ ἐπέθετο ἐπὶ τὸν νότον καὶ ἐπὶ Σικελάγ· καὶ ἐπάταξαν τὴν Σικελὰγ καὶ ἐνεπύρισαν αὐτὴν ἐν πυρί·
2. Καὶ τὰς γυναῖκας καὶ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου οὐκ ἐθανάτωσαν ἄνδρα οὐδὲ γυναῖκα, ἀλλ' ᾐχμαλώτευσαν, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὴν ὁδὸν αὐτῶν.

3. Καὶ ἦλθεν Δαυὶδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἰδοὺ ἐνεπύριστο ἐν πυρί· αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῶν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν αἰχμαλωτευόμενοι.

Καὶ

---

7. Revertere ergo, & vade in pace, & non offendas oculos satraparũ Philisthiim.
8. Dixitque David ad Achis, Quid enim feci, & quid invenisti in me servo tuo à die qua fui in conspectu tuo usque in diem hanc, ut non veniam, & pugnem contra inimicos domini mei regis?
9. Respondens autem Achis, locutus est ad David, Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut angelus Dei: sed principes Philisthinorum dixerunt, nõ ascendet nobiscum in prælium.
10. Igitur consurge mané, tu & servi domini tui, qui venerunt tecum: & cum de nocte surrexeritis, & cœperit dilucescere, pergite.
11. Surrexit itaq; de nocte David ipse & viri ejus, ut proficiscerentur mané, & reverterentur ad terram Philisthiim: Philisthiim autem ascenderunt in Jezrahel.

CAP. XXX.

Cumque venissent David & viri ejus in Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, & percusserant Siceleg, & succẽderant eam igni
2. Et captivas duxerant mulieres ex ea, à minimo usque ad magnum: & non interfecerant quenquam, sed secum duxerant, & pergebant itinere suo.
3. Cum ergo venisset David, & viri ejus ad civitatem, & invenissent eam succensam igni, & uxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captivas,

Le-

---

7. Nunc ergo revertere & abi in pace, 11 & ne committas rem ingratam principibus Pelisthim.

8. Dixitq; David ad Achis, Quid enim feci & quid invenisti in servo tuo à die qua fui coram te, usq; *ad* diem hanc, 12 ut non eam & pugnem contra inimicos domini mei Regis?

9. 13 Respondens Achis dixit Davidi, novi quod bonus es in oculis meis, sicut angelus Dei: sed principes Pelisthim dixerunt, ne ascendat nobiscum in prælium.

10. Nunc igitur 14 surge summo mane, & servi domini tui qui venerunt tecum, 15 & surgite summo mane statim, ut illuxerit vobis, & ite.

11. Surrexit itaq; David ipse & viri ejus, ut abiret summo mane, ut reverteretur ad terram Pelisthim: Pelisthim verò ascenderunt *in* Izreel.

CAP. XXX.

Fuit autem, 1 cum rediisset David, & viri ejus *in* Siclag die tertia, Amalecitę grassati fuerant versus meridiem & Siclag, & percusserant Siclag, combusserantq; eam igni:

2. Et captivas duxerant mulieres quæ *erant* in ea: à parvo 2 usq; *ad* magnum non interfecerant quenquam, sed abduxerant, & abierant in viam suam.

3. 3 Quum venisset ergo David & viri ejus ad civitatem, ecce combusta *erat* igni: & uxores eorum & filii eorum, & filiæ eorum captivi ducti erant.

Et

---

7. So kere nu umb vnd gehe hin mit frieden / auff das du nicht vbel thust für den augen der fürsten der Philister.
8. David aber sprach zu Achis / Was hab ich gethan / vnd was hastu gespürt an deinem knecht / sint der zeit ich für dir gewesen bin bißher / das ich nicht solt komen vnd streiten wider die feinde meines herrn des königs?

9. Achis antwortet / vnd sprach zu David / Ich weiß wol / denn du gefellest meinen augen / als ein engel Gottes / Aber der Philister fürsten haben gesagt / Laß jn nicht mit vns hinauff in streit ziehen.

10. So mach dich nu morgen frue auff / vnd die knechte deins herrn die mit dir komen sind / vnd wenn jr euch morgen frue auffgemacht habt / das liecht ist / so gehet hin.

11. Also machten sich David vnd seine menner frue auff / das sie des morgens hin giengen / vnd wider in der Philister land kemen. Die Philister aber zogen hinauff gen Jesreel.

Das XXX. Cap.

Da nu David des dritten tages kam gen Ziklag mit seinen mennern / waren die Amalekiter erein gefallen zum mittag / vnd zu Ziklag / vnd hatten Ziklag geschlagen / vnd mit fewr verbrand.
2. Vnd hatten die weiber draus weggefüret beide kleine vnd gros. Sie hatten aber niemand getödtet / sondern weggetrieben / vnd waren dahin jres weges.

3. Da nu David sampt seinen mennern zur stad kam / vnd sahe / das sie mit fewr verbrandt war / vnd jre weiber / söne vnd töchter gefangen waren.

Hub

---

11. & non facies malum in oculis principũ P.

12. quod non veniam & p. in inimicos.
13. & respondit A. et dix. ad David. n. q. b. tu in oc.

14. manica in mane.
15. & manicabitis in mane, & illucescet vob. & ite. et manicavit D. etc. ad eundum in mane, ad redeundum ad t. P.

Cap. 30.

1. in veniendo Davidẽ & viros e. S. in die t. & Amalecita (sin. pro pl.) irruerant ad m. & ad S.

2. & usq m. non i. virum.

3. & venit D. & v. e. ad civ. & ecce e. in igni.

David Amalecitas persequitur.

4. levavit D. etc. et fleverunt usq; quo non in eis vis ad flendū.

5. & angustia fuit Davidi valde: quia d. p. ad lapidandum illum.
6. vir super f. s. & super f. s. & rob. se D. in Jeh Deo s.
196. Chald. confortatus est David in VERBO Domini Dei sui.
7. accedere fac.
8. ad Davidem.
9. interr. in Jehov. (Chald. rogavit David in VERBO Domini) d. persequarne post agmen istud?
10. sex centuria viri.
11. quatuor centuria viri, & s. dua centuria viri, qui pigrescebant (defecti erant) à transeūdo t. B.
12. & acceperunt eum ad D. &c. & potare fecerunt eum aq.
13. caryoca, et duos botros siccos, & com.
14. cui (sc. es) tu? & ubi ex quo tu?

4. Hub David vnd das volck das bey jm war / jre stimme auff vnd weineten/ biß sie nicht mehr weinen kundten.
5. Denn Davids zwey weiber waren auch gefangen/ Ahinoam die Jesreelitin/ vnd Abigail Nabals weib des Charmeliten.
6. Vnd David war seer geengstet/ denn das volck wolt jn steinigen. Denn des gantzen volcks seele war vnwillig/ ein iglicher vber seine söne vnd töchter. David aber stercket sich in dem HERRN seinem Gott.

7. Vnd sprach zu AbJathar dem priester Ahimelechs son/ Bringe mir her den leibrock. Vnd da AbJathar den leibrock zu David bracht hatte.
8. Fragte David den HERRN/ vnd sprach/ Sol ich den kriegsleuten nachjagen/ vnd werde ich sie ergreiffen? Er sprach / jage jnen nach/ du wirst sie ergreiffen/ vnd rettung thun.

9. Da zog David hin vnd die sechs hundert man/ die bey jm waren. Vnd da sie kamen an den bach Besor / blieben etliche stehen.
10. David aber vnd die vier hundert man jageten nach/ Die zwey hundert man aber die stehen blieben / waren zu müde vber den bach Besor zu gehen.
11. Vnd sie funden einen Egyptischen man auff dem felde / den füreten sie zu David / vnd gaben jm brot das er aß/ vnd trenckten jn mit wasser.
12. Vnd gaben jm ein stück feigen / vnd zwey stück rosin. Vnd da er gessen hatte / kam sein geist wider zu jm / Denn er hatte in dreyen tagen vnd dreyen nachten nichts gessen/ vnd kein wasser getruncken.

13. David sprach zu jm Wes bistu? vnd woher bistu?

Er

4. Et 4 extollens David & populus qui *erat* cum eo vocem suam, fleverunt donec non essent in eis vires ad flendum.

5 Duę quoq; uxores Davidis captivę ductæ erant, Ahinoam Izreelitis, & Abigail uxor Nabal Charmelitæ.

6. 5 Itaq; angustiis affectus est David valde: dixerant enim populus se lapidaturos illum, quod amaritudine plena esset anima universi populi, 6 quisq; propter filios suos, & propter filias suas: & roboravit sese David in Jehovah Deo suo.
7. 7 Dixit autem David ad Ebiathar sacerdotem filium Ahimelech, 7 Applica quæso mihi Ephod, & applicavit Ebiathar Ephod 8 Davidi.
8. Et 9 interrogavit David Jehovam dicendo, *Num* persequar exercitum istum? num apprehendam eum? & dixit ei, persequere: quia comprehendendo comprehendes, & eruendo erues.
9. Abiit itaq; David ipse & 10 sexcenti viri, qui *erant* cum eo, & venerunt usq; *ad* torrentem Besor: reliqui verò substiterunt.
10. Et persecutus est *eos* David, ipse & 11 quadringenti viri & substiterunt ducenti viri, qui lassi fuerant, ne transirent torrentem Besor.
11. Inveneruntq; virum Aegyptium in agro, 12 quem adduxerunt ad Davidem, & dederunt ei panem, & comedit, propinaverunt ei & aquam.
12. Dederunt ei præterea fragmen 13 massæ carycarum, & duas ligaturas uvarum passarum: qui comedit reversusq; est spiritus ejus in eum, non enim comederat panem, nec biberat aquam tribus diebus & tribus noctibus.

13. Posthæc dixit ei David, 14 cujus *es* tu, & unde *es*? Re-

spon-

4. Levaverunt David & populus, qui erāt cum eo, voces suas, & planxerunt donec deficerent in eis lachrimæ.
5. Siquidem & duæ uxores David captivæ ductæ fuerant, Achinoam Jezrahelitis, & Abigail uxor Nabal Carmelitæ.
6. Et contristatus est David valde: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima uniuscujusq; viri super filiis suis, & filiabus, confortatus est autem David in Domino Deo suo.
7. Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achimelech, Applica ad me Ephod. Et applicavit Abiathar Ephod ad David.
8. Et consuluit David Dominum, dicens, persequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non? Dixitque ei Dominus, persequere: absque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam.
9. Abiit ergo David ipse & sexcenti viri, qui erant cum eo, & venerunt usq; ad torrentem Besor: & lassi quidam substiterunt.
10. Persecutus est autem David ipse, & quadringenti viri: substiterant enim ducenti, qui lassi transire non poterant torrentem Besor.
11. Et invenerunt virum Ægyptium in agro, & adduxerunt eum ad David: dederuntque ei panem ut comederet, & biberet aquam,
12. Sed & fragmen massæ caricarum, & duas ligaturas uvæ passæ. Qui cum comedisset, reversus est spiritus ejus, & refocillatus est: non enim comederat panem, neque biberat aquam, tribus diebus & tribus noctibus.

13. Dixit itaque ei David, Cujus es tu? vel unde?

&

4. Καὶ ἐπῆρε Δαυὶδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ τὴν φωνὴν αὐτῶν, καὶ ἔκλαυσαν, ἕως ὅτου οὐκ ἦν ἰσχὺς ἐν αὐτοῖς τοῦ κλαίειν ἔτι.

5. Καὶ ἀμφότεραι αἱ γυναῖκες Δαυὶδ ᾐχμαλωτεύθησαν Ἀχιναὰμ ἡ Ἰεζραηλῖτις καὶ Ἀβιγαὶλ ἡ γυνὴ Ναβὰλ τοῦ Καρμηλίου.
6. Καὶ ἐθλίβη Δαυὶδ σφόδρα, ὅτι εἶπεν ὁ λαὸς λιθοβολῆσαι αὐτόν, διότι κατώδυνος ψυχὴ παντὸς τοῦ λαοῦ ἑκάστου ἐπὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ· καὶ ἐκραταιώθη Δαυὶδ ἐν Κυρίῳ Θεῷ αὐτοῦ.

7. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ἀβιάθαρ τὸν ἱερέα υἱὸν Ἀχιμέλεχ· προσάγαγε τὸ Ἐφούδ. καὶ προσήγαγεν Ἀβιάθαρ τὸ Ἐφοὺδ πρὸς Δαυίδ.
8. Καὶ ἐπηρώτησε Δαυὶδ διὰ τοῦ Κυρίου, λέγων· εἰ καταδιώξω ὀπίσω τοῦ στρατεύματος τούτου, καὶ εἰ καταλήψομαι αὐτούς; καὶ εἶπεν αὐτῷ Κύριος, καταδίωκε, ὅτι καταλαμβάνων καταλήψῃ αὐτούς, καὶ ἐξαιρούμενος ἐξαρῇ.

9. Καὶ ἐπορεύθη Δαυὶδ αὐτὸς καὶ ἑξακόσιοι ἄνδρες οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἔρχονται ἕως τοῦ χειμάρρου τοῦ Βοσόρ· καὶ κατέλιπεν ἐκεῖ διακοσίους ἄνδρας.
10. Καὶ κατεδίωξεν ἐν τετρακοσίοις ἀνδράσι· ὑπέστησαν δὲ οἱ διακόσιοι ἄνδρες, οἵτινες ἐκάθησαν πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ Βοσόρ.

11. Καὶ εὑρίσκουσιν ἄνδρα Αἰγύπτιον ἐν ἀγρῷ, καὶ λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ ἄγουσιν πρὸς Δαυὶδ αὐτόν.

12. Καὶ διδόασιν αὐτῷ ἄρτον καὶ ἔφαγε, καὶ ὕδωρ ἐπότισαν αὐτόν· καὶ ἔδωκαν αὐτῷ κλάσμα παλάθης καὶ δύο σταφίδας καὶ ἔφαγε, καὶ κατέστη τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, διότι οὐ βεβρώκει ἄρτον καὶ οὐ πεπώκει ὕδωρ τρισὶν ἡμέραις καὶ τρισὶ νυξίν.

13. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Δαυίδ, πόθεν εἶ καὶ τίνος εἶ σύ; καὶ εἶπεν τὸ

παι

David fusis Amalecitis prædam recuperat.

παιδάριον τὸ Αἰγύπτιον, δοῦλός εἰμι ἐγὼ ἀνδρὸς Αμαληκίτου, καὶ ἐγκατέλιπέ με ὁ κύριός μου, ὅτι ἠνωχλήθην ἐγὼ σήμερον τριταῖος.

14. Ημεῖς δὲ ἐπεθέμεθα ἐπὶ νότου τοῦ Χορεθί, καὶ ἐπὶ τὰ τῆς Ιουδαίας μέρη, καὶ ἐπὶ νότον τῆς Χελέβ, καὶ τὴν Σικελὰχ ἐνεπρήσαμεν ἐν πυρί.

15. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Δαυίδ, εἰ κατάξεις με ἐπὶ τὸ στράτευμα τοῦτο; καὶ εἶπεν, ὄμοσον δή μοι κατὰ τοῦ Θεοῦ μὴ θανατῶσαί με, καὶ μὴ παραδοῦναί με εἰς χεῖρας τοῦ κυρίου μου, καὶ κατάξω σε ἐπὶ τὸ σύστρεμμα τοῦτο.

16. Καὶ ὤμοσεν αὐτῷ, καὶ κατήγαγεν αὐτόν· καὶ ἰδοὺ αὐτοὶ διακεχυμένοι ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς ἐσθίοντες καὶ πίνοντες καὶ ἑορτάζοντες ἐπὶ πᾶσι τοῖς σκύλοις τοῖς μεγάλοις οἷς ἔλαβον ἐκ γῆς Αλλοφύλων, καὶ ἐκ γῆς Ιούδα· καὶ ἦλθεν ἐπ' αὐτοὺς Δαυίδ.

17. Καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς ἀπὸ ἑωσφόρου καὶ ἕως ἑσπέρας καὶ τῆς ἐπαύριον· καὶ οὐ διεσώθη ἐξ αὐτῶν ἀνήρ, ἀλλ' ἢ τετρακόσια παιδάρια ἃ ἐπέβη ἐπὶ καμήλων, καὶ ἔφυγον.

18. Καὶ ἀφείλετο Δαυίδ πάντα ὅσα ἔλαβεν ὁ Αμαλήκ, καὶ ἀμφοτέρας τὰς γυναῖκας αὐτοῦ ἐξείλετο.

19. Καὶ οὐ διεφώνησεν αὐτοῖς ἀπὸ μικροῦ καὶ ἕως μεγάλου, καὶ ἕως υἱῶν καὶ θυγατέρων, καὶ ἀπὸ τῶν σκύλων καὶ ἕως πάντων ὧν ἔλαβον αὐτῶν τὰ πάντα ἀπέστρεψε Δαυίδ.

20. Καὶ ἔλαβε Δαυίδ πάντα τὰ ποίμνια αὐτῶν, καὶ τὰ βουκόλια, καὶ ἀπήγαγεν ἔμπροσθεν τῶν σκύλων· καὶ τοῖς σκύλοις ἐκείνοις ἐλέγετο, ταῦτα σκῦλα Δαυίδ.

21. Καὶ παραγίνεται Δαυίδ πρὸς τοὺς διακοσίους ἄνδρας τοὺς ἀπολειφθέντας τοῦ πορευθῆναι ὀπίσω Δαυίδ, οὓς ἐκάθισεν ἐν τῷ χειμάρρῳ Βοσόρ. καὶ

ἐξ-

& quò pergis? Qui ait, Puer Ægyptius ego ſum, ſervus viri Amalecitæ: dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudiuſtertius.

14. Si quidem nos erupimus ad auſtralem plagam Cerethi, & contra Judam, & ad meridiem Caleb, & Siceleg ſuccendimus igni.

15. Dixitque ei David, Potes me ducere ad cuneum iſtum? Qui ait, Jura mihi per Deum, quòd nō occidas me, & non tradas me in manus domini mei, & ego ducam te ad cuneum iſtum. Et juravit ei David.

16. Qui cùm duxiſſet eum, ecce illi diſcumbebant ſuper faciem univerſæ terræ comedentes & bibentes, & quaſi feſtum celebrantes diem, pro cuncta præda & ſpoliis, quæ ceperant de terra Juda.

17. Et percuſsit eos David à veſpere uſq; ad veſperam alterius diei, & non evaſit ex eis quiſquā, niſi quadringenti viri adoleſcentes, qui aſcenderant camelos, & fugerant.

18. Eruit ergo David omnia, quæ tulerant Amalecitæ, & duas uxores ſuas eruit.

19. Nec defuit quiſquam à parvo uſq; ad magnum, tam de filiis quàm de filiabus, & de ſpoliis, & quæcunque rapuerant: omnia reduxit David.

20. Et tulit univerſos greges & armenta, & minavit ante faciem ſuam: dixeruntq;, Hæc eſt præda David.

21. Venit autem David ad ducentos viros, qui laſſi ſubſtiterant, nec ſequi potuerant David, & reſidere eos juſſerat in

tor-

ſpondit, puer Aegyptius ſum, ſervus viri Amalecitæ, & dereliquit me dominus meus, quòd ægrotarem, hodie tres *ſunt dies.*

14. Nos [15] graſſati ſumus *ad* meridiem Cherethi, & in id quod *eſt* Jehudah, & ad meridiem Chaleb, & Siclag combuſsimus igni.

15. Dixit autem [16] ei David, Num deduces me ad exercitum illum? Qui dixit, jura mihi per Deum, quod noninterficies me, neq; trades me in manum domini mei & deducam te ad exercitum illum.

16. [17] Deduxit ergo eum, & ecce diffuſi *erant in* ſuperficie totius terræ comedentes & bibentes, & tripudiantes propter omnia ſpolia, *& ea* magna, quę tulerant è terra Peliſthim & è terra Jehudah.

17. Et percuſsit eos David à crepuſculo [18] uſq; *ad* veſperam, *& uſq;* in craſtinum illorum: nec evaſit ex eis quiſquam, præter quadringentos viros adoleſcentes, qui inſiderunt camelis & aufugerunt.

18. [1] Et eruit David omniaquæ tulerant [19] Amalecitæ: duas quoq; uxores ſuas eruit David:

19. Et non [20] defuit eis neq; parvum neque magnum, tam de filiis quam de filiabus, neq; de præda, atq; omnibus his quæ abſtulerant ſibi, omnia reduxit David.

20. Et tulit David [21] omnes greges & armenta: *& ducebant illa* ante pecus, & dixerunt, Hæc *eſt* præda Davidis.

21. Venit autem David ad ducentos viros, [22] qui laſsi erant, ita ut non poſſent ſequi Davidem, & reſidere fecerat eos in torrente Be-

ſor:

Er ſprach / Jch bin ein Egyptiſcher knabe / eines Amalekiters knecht / vnd mein herr hat mich verlaſſen / denn ich ward kranck vor dreyen tagen.

14. Wir ſind erein gefallen zum mittag Crethi / vnd auff Juda / vnd zu mittag Caleb / vnd haben Ziklag mit fewr verbrennet.

15. David ſprach zu jm / Wiltu mich hinab füren zu dieſen kriegsleuten? Er ſprach / Schwere mir bey Gott / das du mich nicht tödteſt noch in meines herrn hand vberantworteſt / ſo wil ich dich hinab füren zu dieſen kriegsleuten.

16. Vnd er füret ſie hinab / Vnd ſihe / ſie hatten ſich zuſtrewet auff der gantzen erden / aſſen vnd truncken vnd feyreten vber alle dem groſſen raub / den ſie genomen hatten aus der Philiſter vnd Juda lande.

17. Vnd David ſchlug ſie / von dem morgen an biß an den abend / gegen dem andern tag / das jr keiner entran / On vier hundert jünglinge / die ſieſen auff die kamelen / vnd flohen.

18. Alſo errettet David alles was die Amalekiter genomen hatten / vnd ſeine zwey weiber.

19. Vnd feilet an keinem / weder klein noch groß / noch ſöhne / noch töchter / noch raub / noch alles das ſie genomen hatten / David brachts alles wider.

20. Vnd David nam die ſchafe vnd rinder / vnd treib das vieh für jm her / Vnd ſie ſprachen / Das iſt Davids raub.

21. Vnd da David zu den zwey hundert mennern kam / die zu müde geweſt / David nachzufolgen / vnd am bach Beſor bleiben warē / giengē ſie

erauß

& dixit, p. Æ. ego. ſervus viro A.
15. irruimus m. Ch. & ſuper quod (ſc. eſt) Jehuda, & ſuper m. Ch.
16. ad eum D. num deſcendere facies me ad agmen iſtud? & dix. j. m. in Deo, (Chald. *firma mihi per* VERBū *Domini.*) *ſi interfeceris me, & ſi concluſeris me in m. d. m. & deſcendere faciam te ad agmen illud.*
17. & deſcendere fecit e. & e. d. ſuper faciem t. ter. &c. in omni ſpolio magno, quod t.
18. et uſq; veſp. in craſtinum eorum. & non ereptus eſt ex e. vir, niſi quatuor centuria viri pueri, qui equitarunt ſuper camelos.
19. Amalec.
20. deſideratum eſt eis à parvo & uſque m. & uſque filios & filias, & à ſpolio & uſque (ad) omnia, quæ acceperāt ſibi.
21. omnē gregem, & ar-
& armentum &c. ante acquiſitionem illam.
22. qui pigri fuerant ab eundo poſt D.

391:

eraus David entgegen / vnd dem volck das mit jm war. Vnd David trat zum volck / vnd grüsset sie freundlich.

22. Da antworten / was böse vnd lose leute waren / vnter denen die mit David gezogen waren / vnd sprachen / Weil sie nicht mit vns gezogen sind / sol man jnen nichts geben / von dem raub / den wir errettet haben / sondern ein jglicher füre sein weib vnd seine kinder / vnd gehe hin.

23. Da sprach David / Jr solt nicht so thun / meine brüder / mit dem das vns der HERR gegeben hat / vnd hat vns behüt / vnd diese kriegsleute / die wider vns komen waren / in vnser hende gegeben.

24. Wer solt euch darinnen gehorchen? Wie das theil der jenigen / die in streit hinab gezogen sind / so sol auch sein das theil der jenigen / die bey dem gerete blieben sind / vnd sol gleich geteilet werden.

25. Das ist sint der zeit vnd forthin in Israel ein sitte vnd recht worden / biß auff diesen tag.

26. Vnd da David gen Ziklag kam / sandte er des raubs den eltesten in Juda seinen freunden / vnd sprach / Sihe / da habt ir den segen aus dem raub der feinde des HERRN.

27. Nemlich / denen zu BethEl / denen zu Ramoth am mittag / denen zu Jathir /

28. Denen zu Aroer / denen zu Siphamoth / denen zu Esthemoa.

29. Denen zu Rachal / denen in stedten der Jerahmeeliter / denen in den stedten der Keniter.

30. Denen zu Harma / denen zu BorAsan / denen zu Atach.

31. Denen zu Hebron / vnd allen orten da David gewandelt hatte mit seinen mennern.

23. rogavit (optavit) eis ad pacem. & respondit o. v. m. & belial (.i. nequitia) &c. Davide, & dixerunt, eo quod n. v. mecū, n. d e. de spolio quod e. nisi viro ux.

24. agmē veniens super nos.

25. audiet v. ad verbum hoc? quia sicut portio descendentis in pr. & sicut portio ma. super vasa, pariter partientur.

26. à die illo.

27. in judicium Israelis.

28. ad S.

29. spolio.

30. Jerahmeelita & qui in u. Cenita sing. pro pl.

31. quibus ambulaverat ibi (pleonasmus elegans) David.

sor: qui egressi sunt in occursum Davidis, & in occursum populi qui *erat* cum eo: & accessit David *ad* populum, & 23 salutavit eos pacifice.

22. Dixit autem omnis vir malus & impius ex his viris, qui fuerant cum Davide, hunc in modum, propterea quod non venerunt nobiscum, non dabimus eis de spoliis quæ eruimus, nisi unicuiq; uxorem suam, & filios suos, & ducent & abibunt.

23. Dixit autem David, Non facietis sic, fratres mei, *de his* quæ dedit Jehovah nobis, & *qui* custodivit nos, deditq; 24 exercitum, qui venerat contra nos, in manum nostram.

24. Et quis 25 obediet vobis in re hac? sed qualis est portio descendentis ad prælium, talis erit & portio manentis ad sarcinas: pariter dividentur.

25. Fueratq; *id* 26 ab eo die & supra: & posuit illud in statutum, & 27 consuetudinem in Israele, usq; *ad* diem hanc.

26. Venit ergo David 28 in Siclag, & misit de ea prеda senioribus Jehudah amicis suis, dicendo En vobis benedictio de 29 spoliis inimicorum Jehovæ:

27. *Iis* qui *erant* in Bethel, & qui in Ramoth *ad* meridiem, & qui in Jatthir.

28. Et qui in Aroer, & qui in Siphmoth, & qui in Esthemoa,

29. Et qui in Rachal, & qui in urbibus 30 Jerahmeelitarum, & qui in urbibus Cenitharum,

30. Et qui in Hormah, & qui in Chorasan, & qui in Athach.

31. Et qui in Hebron, & omnibus locis, 31 in quibus versatus fuerat David ipse & viri ejus.

torrentem Besor: qui egressi sunt obviam David, & populo, qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum, salutavit eos pacificè.

22. Respondensque omnis vir pessimus, & iniquus de viris, qui ierāt cū David, dixit, Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quicquam de prеda, quam eruimus: sed sufficiat unicuique uxor sua & filii, quos cùm acceperint, recedant.

23. Dixit autem David, Non sic facietis fratres mei de his, quæ tradidit nobis Dominus, & custodivit nos, & dedit latrunculos qui eruperant adversum nos in manus nostras.

24. Nec audiet vos quisquam super sermone hoc. æqua enim pars erit descendentis ad prеlium, & remanentis ad sarcinas, & similiter divident.

25. Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum & præfinitum, & quasi lex in Israel usque in diem hanc.

26. Venit ergo David in Siceleg, & misit dona de præda senioribus Juda proximis suis dicens, Accipite benedictionem de præda hostium Domini:

27. His qui erant in Bethel, & qui in Ramoth ad meridiem, & qui in Gether,

28. Et qui in Aroer, & qui in Sephamoth, & qui in Esthamo,

29. Et qui in Rachal, & qui in urbibus Jerameel, & qui in urbibus Ceni,

30. Et qui in Harma, & qui in lacu Asan, & qui in Athach,

31. Et qui in Hebron, & reliquis qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat David & viri ejus.

ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν Δαυὶδ, καὶ εἰς ἀπάντησιν τοῦ λαοῦ τοῦ μετ' αὐτοῦ· καὶ προσῆλθε Δαυὶδ ἕως τοῦ λαοῦ, καὶ ἠρώτησεν αὐτοὺς τὰ εἰς εἰρήνην.

22. Καὶ ἀπεκρίθη πᾶς ἀνὴρ πονηρὸς καὶ λοιμὸς τῶν ἀνδρῶν τῶν πολεμιστῶν τῶν πορευθέντων μετὰ Δαυὶδ, καὶ εἶπον· διότι οὐ κατεδίωξαν μεθ' ἡμῶν, οὐ δώσομεν αὐτοῖς ἐκ τῶν σκύλων ὧν ἐξηρύμεθα, ἀλλ' ἕκαστος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἀπαγαγέσθωσαν, καὶ ἀποστρεφέτωσαν.

23. Καὶ εἶπε Δαυίδ· οὐ ποιήσετε ἀδελφοί μου οὕτως μετὰ τὸ παραδοῦναι Κύριον ὑμῖν σὺν τοὺς ὑπεναντίους, καὶ φυλάξαι ἡμᾶς καὶ παραδοῦναι τὸ σύστρεμμα τὸ ἐπελθὸν ἐφ' ἡμᾶς εἰς χεῖρας ἡμῶν.

24. Καὶ τίς ἀκούσεται τῶν λόγων ὑμῶν τούτων; ὅτι οὐχ ἥττους ἡμῶν εἰσί, διὰ τοῦτο κατὰ τὴν μερίδα τοῦ καταβάντος εἰς τὸν πόλεμον, οὕτως ἔσται ἡ μερὶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τὰ σκεύη, καὶ μεριοῦνται κατὰ τὸ αὐτό.

25. Καὶ ἐγένετο ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ἐπέκεινα καὶ ἐγένετο εἰς πρόσταγμα καὶ εἰς δικαίωμα τῷ Ἰσραὴλ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

26. Καὶ ἦλθε Δαυὶδ εἰς Σικελάγ, καὶ ἀπέστειλε τοῖς πρεσβυτέροις Ἰούδα καὶ τοῖς πλησίον αὐτοῦ τῶν σκύλων, λέγων· ἰδοὺ εὐλογία ὑμῖν ἐκ τῶν σκύλων τῶν ἐχθρῶν Κυρίου.

27. Καὶ τοῖς ἐν Βαιθήλ, καὶ τοῖς ἐν Ραμᾶ νότου, καὶ τοῖς ἐν Ἰεθήρ.

28. Καὶ τοῖς ἐν Ἀροὴρ καὶ τοῖς ἐν Σιφαμώθ, καὶ τοῖς ἐν Ἐσθημοά.

29. Καὶ τοῖς ἐν Ραχάλ, καὶ τοῖς ἐν ταῖς πόλεσι Ἰεραμιήλ, καὶ τοῖς ἐν ταῖς πόλεσι τοῦ Κενί,

30. Καὶ τοῖς ἐν Ἑρμᾶ, καὶ τοῖς ἐν Βὴρ Ἀσάν, καὶ τοῖς ἐν Ἀθάχ.

31. Καὶ τοῖς ἐν Χεβρών, καὶ εἰς πάντας τοὺς τόπους οὓς διῆλθε Δαυὶδ ἐκεῖ αὐτὸς καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ.

David de præda ex æquo divisa amicis donat.

Κεφαλ. λα΄.

*1 Par. 10 v. 1.

ΚΑὶ Ἀλλόφυλοι ἐπολέμουν ἐν Ἰσραὴλ, καὶ ἔφυγον ἄνδρες Ἰσραὴλ ἐκ προσώπου τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ πίπτουσι τραυματίαι ἐν τῷ ὄρει Γελβουέ.

2. Καὶ συνάπτουσιν οἱ Ἀλλόφυλοι τῷ Σαοὺλ καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ τύπτουσιν οἱ Ἀλλόφυλοι τὸν Ἰωναθὰν καὶ τὸν Ἀβιναδὰβ καὶ τὸν Μελχισουὲ υἱοὺς Σαούλ.

3. Καὶ βαρύνεται ὁ πόλεμος ἐπὶ Σαούλ· καὶ εὑρίσκουσιν αὐτὸν οἱ ἀκοντισταὶ ἄνδρες τοξόται, καὶ ἐτραυματίσαν αὐτὸν εἰς τὰ ὑποχόνδρια.

4. Καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς τὸν αἴροντα τὰ σκεύη αὐτοῦ· σπάσαι τὴν μάχαιράν σου καὶ ἐκκέντησόν με ἐν αὐτῇ, μήποτε ἔλθωσιν οἱ ἀπερίτμητοι οὗτοι καὶ ἀποκτείνωσί με καὶ ἐμπαίξωσιν ἐν ἐμοί· καὶ οὐκ ἐβούλετο ὁ αἴρων τὰ σκεύη αὐτοῦ, διότι ἐφοβήθη σφόδρα· καὶ ἔλαβε Σαοὺλ τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ ἐπέσεν ἐπ᾽ αὐτήν.

Καὶ

CAP. XXXI.

PHilisthiim autem pugnabant adversum Israel: & fugerunt viri Israel ante faciem Philisthiim, & ceciderunt interfecti, in monte Gelboe.

2. Irrueruntque Philisthiim in Saul & in filios ejus, & percusserunt Jonathan & Abinadab & Melchisua filios Saul,

3. Totumque pondus prelii versum est in Saul: & consecuti sunt eum viri sagittarii, & vulneratus est vehementer à sagittariis.

4. Dixitque Saul ad armigerum suum, Evagina gladium tuum, & percute me: ne forte veniant incircuncisi isti, & interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger ejus: fuerat enim nimio terrore perterritus. arripuit itaque Saul gladium suum, & irruit super eum.

Quod

CAP. XXXI.

PElisthim inquã pugnabãt cum Israele: & fugerunt viri Israelis á facie Pelisthim, cecideruntq; vulnerati in monte Gilboa.

2. Et assequuti sunt Pelisthim Saulem & filios ejus: 2 percusseruntq; Jehonathã, & Abinadab & Malchisua filios Saulis.

3. Et aggravatum est prælium 3 contra Saulem: quem cum invenissent jaculatores, viri cum arcu, timuit sibi valde á jaculatoribus.

4. Dixitq; Saul 4 armigero suo, evagina gladium tuum, & confode me illo: ne forte veniant incircumcisi isti, & confodiant me: illudantq; mihi. Noluit autem armiger ejus: quod timeret valde: tulit ergo Saul gladium, & irruit super eum.

Vi-

Das XXXI. Cap.

DJe Philister aber stritten wider Israel / vnd die menner Israel flohen für den Philistern / vnd fielen erschlagen auff dem gebirge Gilboa.

2. Vnd die Philister hiengen sich an Saul vnd seine söne / vnd schlugen Jonathan / vnd Abinadab vnd Malchisua / die söne Sauls.

3. Vnd der streit ward hart wider Saul / vnd die schützen troffen auff jn mit bogen / vnd ward seer verwund von den schützen.

4. Da sprach Saul zu seinem waffentreger / Zeuch dein schwert aus / vnd erstich mich damit / das nicht diese vnbeschnittene komen / vnd mich erstechen / vnd treiben ein spott aus mir. Aber sein waffentreger wolt nicht / denn er fürchtet sich seer. Da nam Saul das schwert vnd fiel drein.

T Da

Cap. 31.

1. pugnantes (sc. erãt) in Israelem. 5922

2. & percuss. Pelisthim Jehonathanem.

3. ad Saul, & invenerunt eum jac. viri in arcu, & vulneratus est valde à j.

4. ferentis vasa sua. sic infra.

5. et vidit ferens vasa ejus etc. & irr.
6. & viderunt.
7. in transitu vallis, & qui in transitu Jardenis.
8. & reliquerũt urbes & fugerũt.
9. & fuit à crastino, & ven.
10. vasa ejus.
11. ad an. (sc. in) domo dolorum (.i. idolorum. Hac enim causa omnis doloris existũt) & cum populo.
12. vasa ejus (sc. in) domo A. & c.e. fixerunt in muro B. & audierunt ad eum.
13. Saulis. & surrexerunt omnis vir virtutis, & iverunt etc. Bethsan, & venerũt in J. & comb.
14. & acceperunt o. e. & sepelierunt sub illa (sc. pulcherrima) arbore.

5. Da nu sein waffentreger sahe/ das Saul todt war / fiel er auch in sein schwert / vnd starb mit jm.

6. Also starb Saul vnd seine drey söne/ vnd sein waffentreger / vnd alle seine menner zu gleich auff diesen tag.

7. Da aber die menner Israel/ die jenseit dem grunde vnd jenseit dem Jordan waren / sahen/ das die menner Israel geflohen waren/ vnd das Saul vnd seine söne todt waren / verliessen sie die stedte vnd flohen auch / so kamen die Philister vnd woneten drinnen.

8. Des andern tags kamen die Philister die erschlagene auszuziehen / vnd funden Saul vnd seine drey söne ligen auff dem gebirge Gilboa.

9. Vnd hieben jm sein heupt abe/ vnd zogen jm seine waffen abe / vnd sandten sie in der Philister land vmbher/ zu verkündigen im hause jrer Götzen/ vnd vnter dem volck.

10. Vnd legten seinen harnisch in das haus Astaroth/ Aber seinen leichnam hiengen sie auff die mauren zu Bethsan.

11. Da die zu Jabes in Gilead höreten / was die Philister Saul gethan hatten.

12. Machten sie sich auff / was streitbar menner waren/ vnd giengen die gantze nacht/ vnd namen die leichnam Saul vnd seiner söne von der maur zu Bethsan/ vnd brachten sie gen Jabes / vnd bereucherten sie daselbs.

13. Vnd namen jre gebeine/ vnd begruben sie vnter den bawm zu Jabes / vnd fasteten sieben tage.

5. 5 Videns vero armiger ejus, quod mortuus esset Saul, irruit etjam ipse super gladium suum, & mortuus est cum eo.

6. Mortuusq; est Saul & tres filii ejus, & armiger ejus, *atq;* etjam omnes viri ejus in die illa pariter.

7. 6 Quum autem vidissent viri Israel *alii* qui *habitabant* 7 citra vallem, & qui *habitabant* ultra Jarden, quòd fugissent viri Israel, quòdq; mortui essent Saul & filii ejus 8 relictis urbibus fugerunt: veneruntq; Pelisthim, & habitaverunt in eis.

8. 9 Postridie vero venerunt Pelisthim ad expoliandum interfectos, & invenerunt Saulem & tres filios ejus jacentes in monte Gilboa.

9. Et præciderunt caput ejus, traxeruntq; 10 arma ejus, & miserunt *illa* in terram Pelisthim *per* circuitum 11 ad annuntiandum in templo idolorum suorum & populo.

10. Et collocaverunt 12 arma ejus *in* templo Astharoth: corpus vero ejus affixerunt muro Bethsan.

11. Audientes autem de eo habitatores Jabes Gilad, quæ fecerant Pelisthim 13 de Saule.

12. Surrexerunt omnes viri fortes, & perrexerunt tota illa nocte, tuleruntq; corpus Saulis & corpora filiorum ejus de muro Bethsan. & quum venissent in Jabes, combusserunt ea ibi.

13. 14 Accipientesq; ossa eorum, sepelierunt *illa* sub arbore *quæ erat* in Jabes, & jejunaverunt septẽ diebus.

5. Quod cùm vidisset armiger ejus, videlicet quòd mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum, & mortuus est cum eo.

6. Mortuus est ergo Saul, & tres filii ejus, & armiger illius, & universi viri ejus in die illa pariter.

7. Videntes autem filii Israel, qui erant trans vallem & trans Jordanem, quòd fugissent viri Israelitæ, & quòd mortuus esset Saul, & filii ejus, reliquerunt civitates suas, & fugerunt: veneruntque Philisthiim, & habitaverunt ibi.

8. Facta autem die altera, venerunt Philisthiim, ut expoliarent interfectos, & invenerunt Saul & tres filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9. Et præciderunt caput Saul, & expoliaverunt eum armis: & miserunt in terram Philisthinorum per circuitum, ut annuntiaretur in templo idolorum, & in populis:

10. Et posuerunt arma ejus in templo Astaroth, corpus vero ejus suspenderunt in muro Bethsan.

11. * Quod cum audissent habitatores Jabes Galaad, quæcunque fecerant Philisthiim Saul,

12. Surrexerunt omnes viri fortissimi, & ambulaverunt tota nocte, & tulerunt cadaver Saul, & cadavera filiorum ejus de muro Bethsan: veneruntque Jabes Galaad, & combusserunt ea ibi igni:

13. Et tulerunt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Jabes, & jejunaverunt septem diebus.

5. Καὶ εἶδεν ὁ αἴρων τὰ σκεύη αὐτοῦ ὅτι τέθνηκε Σαοὺλ, καὶ ἔπεσεν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν μάχαιραν καὶ ἀπέθανεν μετ' αὐτοῦ.

6. Καὶ ἀπέθανε Σαοὺλ καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ ὁ αἴρων τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κατὰ τὸ αὐτό.

7. Καὶ εἶδον ἄνδρες Ἰσραὴλ οἱ ἐν τῷ πέραν τῆς κοιλάδος καὶ οἱ ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅτι ἔφυγον ἄνδρες Ἰσραὴλ, καὶ ὅτι τέθνηκε Σαοὺλ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ καταλείπουσι τὰς πόλεις αὐτῶν καὶ φεύγουσι· καὶ ἔρχονται οἱ Ἀλλόφυλοι καὶ κατοικοῦσιν ἐν αὐταῖς.

8. Καὶ ἐγενήθη τῇ ἐπαύριον καὶ ἔρχονται οἱ Ἀλλόφυλοι ἐκδύσαι τοὺς τραυματίας, καὶ εὑρίσκουσι τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς τρεῖς υἱοὺς αὐτοῦ πεπτωκότας ἐν τῷ ὄρει Γελβουέ.

9. Καὶ ἀποκεφαλίζουσιν αὐτὸν καὶ ἐκδιδύσκουσιν αὐτὸν τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ ἀποστέλλουσιν εἰς γῆν Ἀλλοφύλων κύκλῳ εὐαγγελιζόμενοι τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν καὶ τῷ λαῷ αὐτῶν.

10. Καὶ ἀνέθηκαν τὰ σκεύη τοῦ Σαοὺλ εἰς τὸ Ἀσταρτεῖον, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ κατέπηξαν ἐν τῷ τείχει Βαιθσάν.

11. Καὶ ἀκούουσι περὶ αὐτοῦ οἱ κατοικοῦντες Ἰαβὶς τῆς Γαλααδίτιδος ὅσα ἐποίησαν οἱ Ἀλλόφυλοι τῷ Σαούλ.

12. Καὶ ἀνέστησαν πάντες οἱ ἄνδρες δυνάμεως, καὶ ἐπορεύθησαν ὅλην τὴν νύκτα καὶ ἔλαβον τὸ σῶμα Σαοὺλ καὶ τὸ σῶμα τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τείχους Βεθσάν, καὶ ἤνεγκαν αὐτοὺς εἰς Ἰαβὶς· καὶ κατέκαυσαν αὐτοὺς ἐκεῖ.

13. Καὶ ἔλαβον τὰ ὀστᾶ αὐτῶν καὶ ἔθαψαν ὑπὸ τὴν ἄρουραν ἐν Ἰαβὶς, καὶ ἐνήστευσαν ἑπτὰ ἡμέρας.

* 2. Reg. 2. v. 4.

Secundus Samuelis vulgo secundus Regum.

Nuntius mortis Saulis.

Κεφαλ. ά.

ΚΑὶ ἐγένετο μετὰ τὸ ἀποθανεῖν Σαοὺλ, καὶ Δαυὶδ ἀνέστρεψε τύπτων τὸν Ἀμαλήκ· καὶ ἐκάθισε Δαυὶδ ἐν Σεκελὰγ ἡμέρας δύο.

2. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἦλθεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τοῦ λαοῦ τοῦ μετὰ Σαοὺλ, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ διεῤῥωγότα καὶ γῆ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν αὐτὸν πρὸς Δαυίδ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.

3. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Δαυίδ· πόθεν παραγένου; καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· ἐκ τῆς παρεμβολῆς Ισραὴλ διασέσωσμαι.

4. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς αὐτόν· τίς ὁ λόγος οὗτος, ἀπάγγειλόν μοι; καὶ εἶπε, πέφευγεν ὁ λαὸς ἐκ τοῦ πολέμου, καὶ ἔπεσον πολλοὶ ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ Σαοὺλ καὶ Ιωναθὰν ὁ υἱὸς αὐτοῦ τεθνήκασιν.

5. Καὶ εἶπε Δαυὶδ τῷ παιδαρίῳ τῷ ἀπαγγέλλοντι αὐτῷ·

πῶς

CAPUT PRIMUM.

FActum est autem postquam mortuus est Saul, ut David reverteretur à cæde Amalec, & maneret in Siceleg duos dies.

2. In die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul veste conscissa, & pulvere conspersus caput, & ut venit ad David, cecidit super faciem suam, & adoravit.

3. Dixitque ad eum David, Unde venis? Qui ait ad eum, de castris Israel fugi.

4. Et dixit ad eum David, Quod est verbum quod factum est? indica mihi. Qui ait, fugit populus ex prælio, & multi corruentes è populo mortui sunt: sed & Saul & Jonathas filius ejus interierunt.

5. Dixitque David ad adolescentem, qui nuntiabat

FUIt autem, [1] posteaquam mortuus est Saul, & David reversus esset á cædendo Amalec, mansit David in Siclag duobus diebus.

2. Die autem tertio, ecce quidam venit è castris *in quibus egerat* cum Saule, & vestes ejus scissæ *erant*, terraq; super caput ejus: [2] qui cum venisset ad Davidem; corruit in terram, & incurvavit se.

3. Dixit autem ei David, [3] unde nam venis? cui respondit, è castris Israelis eripui me.

4. Dixit ei David, quid evenerit, nuntia quæso mihi. Respondit ille, fugit populus de prælio, & etjam multitudo cecidit, è populo & mortui sunt: sed & Saul & Jehonathan filius ejus mortui sunt.

5. Dixit præterea David ad puerum, [4] qui nuntiabat ei,

quo-

Das I. Cap.

NAch dem todt Saul / da David von der Amalekiter schlacht widerkomen / vnd zween tage zu Ziklag blieben war.

2. Sihe / da kam am dritten tage ein man aus dem heer von Saul mit zurissen kleidern / vnd erden auff seinem heupt. Vnd da er zu David kam / fiel er zur erden / vnd betet an.

3. David aber sprach zu jm / Wo kompstu her? Er sprach zu jm / Aus dem heer Israel bin ich entrunnen.

4. David sprach zu jm / Sage mir / wie gehet es zu? Er sprach / Das volck ist geflohen vom streit / vnd ist viel volcks gefallen / dazu ist auch Saul todt / vnd sein son Jonathan.

5. David sprach zu dem jüngling / der jm solchs sagt /

Wo-

Cap. i.

1. *post mortem Saulis, & D. reversus est à percutiendo Amalec, & mansit D. in S. dieb. duob. & fuit in die t. & ecce vir.* 593:
2. *& fuit in veniendo ipsum ad D. & cor.*
3. *ubi (sc. locus est) ex quo (sic infr. v. 13) veniens? (fut. pro præs.) & dixit ad eum, e c. l. ereptus sum. & dix. ad eum D. quid fuit res? indica q. m. & dixit, quòd fugit.*
4. *indicantem sibi q. nosti.*

5. & dixit puer indicans ei, evenniendo evenit .i. forte fortuna veni. 6. super lanceam suam, & ecce currus & domini (magistri) equitum p. e. & respexit p. s. & v. m. & clamavit ad me. 7. tu? & dixi ad illum, A. ego. & dix. ad me. 8. apprehendit me tremor, vel inclusio. 9. & steti s. e. & int. 10. victurus esset. 11. super brachium e. 12. in vest.

594:

13. in gl. 14. indicantem sibi. n. t? (n. 3.) & dixit. 15. ego. & dixit ad eum D. 16. & dixit, a. irrue in eum. & pere.

Woher weissestu / das Saul vnd sein son Jonathan todt sind?

6. Der jüngling / der jm solchs sagt / sprach / Ich kam on geferde auffs gebirge Gilboa / vnd sihe / Saul lehnet sich auff seinen spieß / vnd die wagen vnd reuter jagten hinder jm her.

7. Vnd er wand sich vmb / vnd sahe mich / vnd rieff mir. Vnd ich sprach / Hie bin ich.

8. Vnd er sprach zu mir / Wer bistu? Ich sprach zu jm / Ich bin ein Amalekiter.

9. Vnd er sprach zu mir / Trit zu mir vnd tödte mich / denn ich bin bedrenget vmbher / vnd mein leben ist noch gantz in mir.

10. Da trat ich zu jm / vnd tödtet jn / denn ich wuste wol / das er nicht leben kundte nach seinem fall. Vnd nam die kron von seinem heupt / vnd das armgeschmeid von seinem arm / vnd habs herbracht zu dir meinem herrn.

11. Da fasset David seine kleider / vnd zureiß sie / vnd alle menner die bey jm waren.

12. Vnd trugen leide vnd weineten / vnd fasteten biß an den abend vber Saul vnd Jonathan seinen son / vnd vber das volck des HERRN / vnd vber das haus Israel / das sie durchs schwert gefallen waren.

13. Vnd David sprach zu dem jüngling / der jm es ansagt / Wo bistu her? Er sprach / Ich bin eins frembdlingen eines Amalekiters son.

14. David sprach zu jm / Wie / das du dich nicht gefürchtet hast / deine hand zu legen an den gesalbeten des HERRN jn zu verderben?

15. Vnd David sprach zu seiner jüngling einem / Erzu / vnd schlag jn. Vnd er schlug jn das er starb.

Da

quomodo scis quod mortuus est Saul & Jehonathan filius ejus?

6. 5 Respondit puer qui nuntiabat ei, accidit ut venirem in montem Gilboa, & ecce Saul innixus *erat* 6 lanceæ suæ: ecce præterea currus & equites persequebantur eum.

7. Respiciens autem post se vidit me, ac vocavit: & dixi ei, en ego.

8. Dixit vero mihi, quis 7 es? respondi illi Amalecites sum,

9. Tum dixit mihi, Sta quæso super me, & interfice me: quia 8 tenet me angustia: nam tota adhuc anima mea *est* in me.

10. 9 Itaq; stans super eum, interfeci illum. sciebam enim, quod non 10 posset vivere post casum suum: & tuli diadema, quod *erat* super caput ejus, & armillam quæ *erat* 11 in brachio ejus, attuliq; ea ad dominum meum huc.

11. Tunc apprehendit David 12 vestimenta sua, & scidit ea, atq; etjam omnes viri, qui *erant* cum eo.

12. Et planxerunt fleveruntq, ac jejunaverunt usq; *ad* vesperam 1 super Saulem & super Jehonathan filium ejus, ac super populum Jehovæ, & super domum Israelis, quod cecidissent 13 gladio.

13. Dixit autem David ad puerum, 14 qui nuntiabat ei, undenam *es* tu? Respondit, filius viri peregrini Amalecitæ 15 sum.

14 Rursum dixit illi David, Quomodo non timuisti mittere manum tuam ad perdendum christum Jehovæ?

15. Vocavitq; David unum è pueris, 16 cui dixit, accede, & occide eum. Qui percussit eum & mortuus est.

Di-

bat ei, Unde scis quia mortuus est Saul & Jonathas filius ejus?

6. Et ait adolescens qui nuntiabat ei, Casu veni in montem Gelboe, & Saul incumbebat super hastam suam: porrò currus & equites appropinquabant ei,

7. Et conversus post tergum suum, vidensque me vocavit. Cui cùm respondissem, adsum:

8. Dixit mihi, Quisnam es tu? Et ajo ad eum, Amalecites ego sum.

9. Et locutus est mihi, sta super me, & interfice me: quoniam tenent me angustiæ, & adhuc tota anima mea in me est.

10. Stansque super eum, occidi illum: sciebam enim quòd vivere non poterat post ruinam: & tuli diadema quod erat in capite ejus, & armillam de brachio illius, & attuli ad te dominum meum huc.

11. Apprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo,

12. Et planxerunt, & fleverunt, & jejunaverunt usque ad vesperam super Saul, & super Jonathan filium ejus, & super populum Domini, & super domum Israel, eò quòd corruissent gladio.

13. Dixitq; David ad juvenem, qui nuntiaverat ei, Unde es tu? Qui respondit, filius hominis advenæ Amalecitæ ego sum.

14. Et ait ad eum David, *Quare non timuisti mittere manum tuam ut occideres christum Domini?

15. Vocansq; David unum de pueris suis, ait, accedens irrue in eum. Qui percussit illum, & mortuus est.

Et

πῶς οἶδας ὅτι τέθνηκε Σαοὺλ καὶ Ἰωναθὰν υἱὸς αὐτοῦ;

6. Καὶ εἶπε τὸ παιδάριον τὸ ἀπαγγέλλον αὐτῷ, περιπτώματι περιέπεσον ἐν τῷ ὄρει Γελβουέ, καὶ ἰδοὺ Σαοὺλ ἐπεστήρικτο ἐπὶ τὸ δόρυ αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ τὰ ἅρματα καὶ οἱ ἵππαρχοι συνῆψαν αὐτῷ.

7. Καὶ ἐπέβλεψεν ὀπίσω αὐτοῦ καὶ εἶδέ με, καὶ ἐκάλεσέ με. καὶ εἶπα· ἰδοὺ ἐγώ.

8. Καὶ εἶπέ μοι· τίς εἶ σύ; καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἀμαληκίτης ἐγώ εἰμι.

9. Καὶ εἶπε πρός με· ἐπίστηθι δὴ ἐπ' ἐμὲ, καὶ θανάτωσόν με, ὅτι κατέχει με σκότος δεινὸν, καὶ ἔτι ἡ ψυχή μου ἐστὶν ἐν ἐμοί.

10. Καὶ ἐπέστην ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐθανάτωσα αὐτόν, ὅτι ᾔδειν ὅτι οὐ ζήσεται μετὰ τὸ πεσεῖν αὐτόν· καὶ ἔλαβον τὸ διάδημα τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τὸν χλιδῶνα τὸν ἐπὶ τοῦ βραχίονος αὐτοῦ, καὶ ἐνήνοχα αὐτὰ τῷ κυρίῳ μου ὧδε.

11. Καὶ ἐκράτησε Δαυὶδ τῶν ἱματίων αὐτοῦ, καὶ διέρρηξεν αὐτά, καὶ πάντες οἱ ἄνδρες οἱ μετ' αὐτοῦ.

12. Καὶ ἐκόψαντο καὶ ἔκλαυσαν καὶ ἐνήστευσαν ἕως δείλης ἐπὶ Σαοὺλ καὶ ἐπὶ Ἰωναθὰν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὸν λαὸν Ἰούδα, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραήλ, ὅτι ἐπλήγησαν ἐν ῥομφαίᾳ.

13. Καὶ εἶπε Δαυὶδ τῷ παιδαρίῳ τῷ ἀπαγγέλλοντι αὐτῷ· πόθεν εἶ σύ; καὶ εἶπεν, υἱὸς ἀνδρὸς παροίκου Ἀμαληκίτου ἐγώ εἰμι.

14. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Δαυίδ· πῶς οὐκ ἐφοβήθης ἐπενεγκεῖν τὴν χεῖρά σου διαφθεῖραι τὸν χριστὸν Κυρίου; *Psal. 104 v. 15.

15. Καὶ ἐκάλεσε Δαυὶδ ἓν τῶν παιδαρίων αὐτοῦ καὶ εἶπε, προσελθὼν ἀπάντησον αὐτῷ· καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν, καὶ ἀπέθανεν.

Καὶ

Nuntii mendacis supplicium.

Lamentatio Davidis super Saul & Jonathan.

16. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς αὐτόν, τὸ αἷμά σου ἐπὶ τὴν κεφαλήν σου, ὅτι τὸ στόμα σου ἀπεκρίθη κατὰ σοῦ, λέγων· ἐγὼ τεθανάτωκα τὸν χριστὸν Κυρίου.
17. Καὶ ἐθρήνησε Δαυὶδ τὸν θρῆνον τοῦτον ἐπὶ Σαοὺλ καὶ ἐπὶ Ιωναθὰν τὸν υἱὸν αὐτοῦ.
18. Καὶ εἶπε τοῦ διδάξαι τοὺς υἱοὺς Ιούδα· ἰδοὺ γέγραπται ἐπὶ βιβλίου τοῦ εὐθοῦς.
19. Καὶ εἶπεν, ἀκρίβασαι Ισραὴλ ὑπὲρ τῶν τεθνηκότων σου τραυματιῶν πῶς ἔπεσον δυνατοί;
20. Μὴ ἀπαγγείλητε εἰς Γέθ, μηδὲ εὐαγγελίσησθε ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἀσκάλωνος, ὅπως μὴ εὐφρανθῶσι θυγατέρες Ἀλλοφύλων, μηδὲ γαυριάσωσι θυγατέρες ἀπεριτμήτων.
21. Ὄρη τὰ ἐν Γελβουὲ μὴ πέσοι ἐφ' ὑμᾶς μήτε δρόσος μήτε ὑετός· καὶ ἀγροὶ ἀπαρχῶν ὅτι προσωχθίσθη θυρεὸς δυνατῶν καὶ θυρεὸς Σαοὺλ οὐκ ἐχρίσθη ἐν ἐλαίῳ.
22. Ἀφ' αἵματος τραυματιῶν καὶ ἀπὸ στέατος δυνατῶν· τόξον Ιωναθὰν οὐκ ἀνέστρεψε κενὸν εἰς τὰ ὀπίσω· καὶ ῥομφαία Σαοὺλ οὐκ ἀνέστρεψε κενή.
23. Σαοὺλ καὶ Ιωναθὰν οἱ ἠγαπημένοι καὶ ὡραῖοι οὐ διακεχωρισμένοι ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν, καὶ ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν οὐ διεχωρίσθησαν, ὑπὲρ ἀετοὺς κοῦφοι ὑπὲρ λέοντας δυνατοί.
24. Θυγατέρες Ισραὴλ κλαύσατε ἐπὶ Σαοὺλ τὸν ἐνδιδύσκοντα ὑμᾶς κόκκινα μετὰ κόσμου ὑμῶν, τὸν ἀναφέροντα κόσμον χρυσοῦν ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν ὑμῶν.
25. Πῶς ἔπεσον δυνατοὶ ἐν μέσῳ πολέμου; Ιωναθὰν εἰς τὰ ὕψη σου ἐτραυματίσθης.
26. Ἀλγῶ ἐπὶ σοὶ Ιωναθὰν ἀδελφέ μου, ὡραιώθης μοι σφόδρα, ἐθαυμαστώθη ἡ ἀγάπησίς σου ἐμοὶ ὑπὲρ ἀγάπησιν γυναικῶν.
27. Πῶς ἔπεσον δυνατοὶ καὶ ἀπώλοντο σκεύη πολεμικά;

Ke-

16. Et ait ad eum David, Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est adversum te, dicens, Ego interfeci christum Domini.
17. Planxit autem David planctum hujuscemodi super Saul, & super Jonathan filium ejus.
18. (Et præcepit ut docerent filios Juda arcum, sicut scriptum est in libro justorum.) Et ait, considera Israel pro his qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati,
19. Inclyti, Israel, super montes tuos interfecti sunt: quomodò ceciderunt fortes?
20. Nolite annuntiare in Geth, neque annuntietis in compitis Ascalonis: ne forte lætentur filiæ Philisthiim, ne exultent filiæ incircuncisorum.
21. Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abjectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo.
22. A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Jonathæ nunquam rediit retrorsum, & gladius Saul non est reversus inanis.
23. Saul & Jonathas amabiles, & decori in vita sua, in morte quoq; non sunt divisi: aquilis velociores, leonibus fortiores.
24. Filiæ Israel super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in delitiis, qui præbebat ornamenta aurea cultui vestro.
25. Quomodò ceciderunt fortes in prælio? Jonathas in excelsis tuis occisus est.
26. Doleo super te frater mi Jonatha decore nimis, & amabilis super amorem mulierum. Sicut mater unicum amat filium suum, ita ego te diligebam.
27. Quomodò ceciderunt robusti, & perierunt arma bellica?

Cap.

16. Dixitq; ad eum David, Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum 17 testificatum est contra te dicendo, Ego occidi christum Jehovæ.
17. Et lamentatus est David lamentationem hanc super Saulem & super Jehonathan filium ejus.
18. (Dixerat autem 18 ut docerent filios Jehudah *jaculari* arcu: ecce scriptum *est* 19 in libro Jasar.)
19. O decus Israelis, 20 in excelsis tuis vulneratus est: Quomodo ceciderunt potentes?
20. Ne renuntietis in Gath, neve annuntietis in plateis Ascelon, ne forte lętentur filiæ Pelisthim, ne forte exultent filię incircuncisorum.
21. Montes 21 Gilboa, nec ros nec pluvia *descendat* super vos, neq; *sint* agri oblationum: quia illic projectus est clypeus fortium, & clypeus Saulis, 22 *ac si* non esset unctus oleo.
22. A sanguine interfectorum, ab adipe fortium *sagitta* arcus Jehonathan non 23 rediit retrorsum, & gladius Saulis non est reversus inanis.
23. Saul & Jehonathan 24 amabiles, & chari in vita sua, in morte quoq; sua nō sunt separati: 25 aquilis leviores fuerunt, leonibus fortiores fuerunt.
24. Filiæ Israelis 26 super Saulem flete, qui vestiebat vos coccino cum deliciis, qui inducebat ornamenta aurea vestimentis vestris.
25. Quomodo ceciderunt fortes in medio prælii? Jehonathan 27 in excelsis tuis occisus est.
26. Angustiis afficior propter te, frater mi Jehonathan: Dulcis fuisti mihi valde, 28 mirabilior fuit amor tuus mihi amore mulierū.
27. Quomodo ceciderunt fortes, & perierunt 29 arma bellica?

CAP.

16. Da sprach David zu im/ Dein blut sey vber deinem kopff / denn dein mund hat wider dich selbs geredt / vnd gesprochen/ Ich hab den gesalbten des HERRN getödtet.
17. Vnd David klagt diese klage vber Saul vnd Jonathan seinen son.
18. Vnd befahl/ man solt die kinder Juda den bogen leren/ Sihe/ es stehet geschrieben im buch der redlichen.
19. Die eltesten in Israel sind auff deiner höhe erschlagen. Wie sind die helden gefallen.
20. Sagts nicht an zu Gath/ verkündets nicht auff der gassen zu Askalon/ da sich nicht frewen die töchter der Philister/ das nicht frolocken die töchter der vnbeschnittenen.
21. Jr berge zu Gilboa/ es müsse weder thawen noch regenen auff euch/ noch acker sein/ da hebopffer von komen/ denn daselbs ist den helden jr schild abgeschlagen/ der schildt Saul/ als were er nicht gesalbet mit öle.
22. Der boge Jonathan hat nie gefeilet / vnd das schwert Saul ist nie leer widerkomen / Von dem blut der erschlagenen / vnd vom fett der helden.
23. Saul vnd Jonathan holdselig vnd lieblich an jrem leben / sind auch am tode nicht gescheiden / Leichter denn die adeler / vnd stercker denn die lewen.
24. Jr töchter Israel weinet vber Saul/ der euch kleidet mit rosinfarbe seuberlich/ vnd schmucket euch mit gülden kleinoten an ewern kleidern.
25. Wie sind die helden so gefallen im streit? Jonathan ist auff deinen höhen erschlagen.
26. Es ist mir leid vmb dich/ mein bruder Jonathan/ Ich habe grosse freude vnd wonne an dir gehabt/ deine liebe ist mir sonderlicher gewesen / denn frawen liebe ist.
27. Wie sind die helden gefallen/ vnd die streitbarn vmbkomen?

17. *respondit in te.*
18. *ad docendum.*
19. *super l. 3.*
20. *super exc. t. confossus est.*
21. *in Gil. ne ros, & ne pl. s. & a. elevationum.*
22. *prat. v unctum in oleo.*
23. *torsit ser. & gl. S. n. revertetur (i. reverti solebat) vacuus.*
24. *am. ti (sc. vicissim) & suaves.*
25. *præ aquilis leves fuerunt, præ leonibus fortes f.*
26. *ad S. flete, vestientem vos c. c. c. ascendere-facientem ornamentum auri super vestem vestram.*
27. *super exc. t. confossus est. angustia mihi super te.*
28. *mirabilis fuit a. t. m. præ a. m.*
29. *vasa belli.*

Cap. 2.

1. Et fuit post sic, et int. D. in Jehova, (Chald. rogavit David VERBū Domini) d. n. a. in u. urbium J.? & dixit (sic infra. 7. ad eum, asc.

2. virum & domū suam, & m. in urbibus H.

3. ad eos: b. v. Jehova &c. cum dominis vestris (enallage pl. pro sing. Gen 24 n. 11. sic infra. v. 7.) cum S.
4. & etjam ego &c. feceritis verbum hoc.

5. in filios fortitudinis.

6. ad G. & ad A. et ad Jiz. & super

Das II. Cap.

NAch diesem geschicht fraget David den HERRN / vnd sprach/ Sol ich hinauff in der stedte Juda eine ziehen? Vnd der HERR sprach zu jm/ Zeuch hinauff. David sprach/ Wohin? Er sprach gen Hebron.

2. Also zoch David dahin mit seinen zweien weibern/ Ahinoam der Jesreelitin/ vnd mit Abigail Nabals des Carmeliten weib.

3. Dazu die menner/ die bey jm waren / füret David hinauff/ einen jglichen mit seinem hause/ vnd woneten in den stedten Hebron.

4. Vnd die menner Juda kamen vnd salbeten daselbs David zum könige vber das haus Juda. Vnd da es David ward angesagt/ das die von Jabes in Gilead Saul begraben hatten.

5. Sandte er boten zu jnen/ vnd ließ jnen sagen/ Gesegnet seid jr dem HERRN / das jr solche barmhertzigkeit an ewrem herrn Saul gethan vnd jn begraben habt.

6. So thu nu an euch der HERR barmhertzigkeit vnd trew. Vnd ich wil euch auch guts thun/ das jr solchs gethan habt.

7. So seien nu ewre hende getrost/ vnd seid freidig/ denn ewr herr Saul ist todt/ So hat mich das haus Juda zum könige gesalbet vber sich.

8. Abner aber der son Ner/ der Sauls feldheuptman war/ nam Isboseth Sauls son/ vnd füret jn gen Mahanaim.

9. Vnd macht jn zum könige vber Gilead/ Assuri/ Jes-

CAP. II.

HIs [1] autem gestis interrogavit David Jehovam, dicendo, Num ascendam ad unam ex urbibus Jehudah? Cui respōdit Jehovah, ascende. Et dixit David, quo ascendam? Respondit, in Hebron.

2. Ascendit ergo illuc David, atq; etjam duæ uxores ejus, Ahinoam Izreelitis, & Abigail uxor Nabal Charmelitæ.

3. Viros suos preterea qui *erant* secum, ascendere fecit David [2] unumquemq; cum familia sua, & manserunt in oppidis Hebron.

4. Venerunt autem viri Jehudah, & unxerunt ibi Davidem in regem super domum Jehudah: tum renuntiaverunt Davidi, dicendo, viri Jabes Gilad *sunt* qui sepelierunt Saulem.

5. Misit ergo David Nuntios ad viros Jabes Gilad, & dixit [3] eis, benedicti vos á Jehova, qui fecistis misericordiam hāc cum domino vestro cum Saule, & sepelistis eum.

6. Propterea nunc faciat Jehovah vobiscum misericordiam & veritatem: [4] sed & ego faciam vobiscum bonum hoc, quod feceritis istud.

7. Nunc ergo confortentur manus vestræ, & estote [5] filii fortes: quia mortuus est dominus vester Saul, & etjam me unxerunt domus Jehudah in regem super se:

8. Porro Abner filius Ner, princeps militiæ, qui *erat* ipsi Sauli, tulit Isboseth filium Saulis, & trāsire fecit eum *in* Mahanaim.

9. Et regnare fecit eum [6] super Gilad, & super Asuri, & super Jzreel, & super

E-

CAP. II.

IGitur post hæc consuluit David Dominū, dicens, Num ascendam in unam de civitatibus Juda? Et ait Dominus ad eum, Ascende. Dixitque David, quo ascendam? Et respondit ei, in Hebron.

2. Ascendit ergo David, & duæ uxores ejus, Achinoam Jezrahelitis, & Abigail uxor Nabal Carmeli:

3. Sed & viros qui erant cum eo, duxit David singulos cum domo sua: & manserunt in oppidis Hebron.

4. * Veneruntque viri Juda, & unxerunt ibi David, ut regnaret super domum Juda.* Et nuntiatum est David, quòd viri Jabes Galaad sepelissent Saul.

5. Misit ergo David nuntios ad viros Jabes Galaad, dixitque ad eos, Benedicti vos Domino, qui fecistis misericordiam hāc cum domino vestro Saul, & sepelistis eum.

6. Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam & veritatem: sed & ego reddam gratiam, eò quòd fecistis verbum istud.

7. Confortentur manus vestræ, & estote filii fortitudinis: licet enim mortuus sit dominus vester Saul, tamen me unxit domus Juda in regem sibi.

8. Abner autem filius Ner princeps exercitus Saul, tulit Isboseth filium Saul, & circunduxit eum per castra,

9. Regemque constituit super Galaad, & super Gessuri, & super Jezrahel,

&

Κεφαλ. β.

ΚΑὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα καὶ ἐπηρώτησεν Δαυὶδ ἐν Κυρίῳ, λέγων· εἰ ἀναβῶ εἰς μίαν τῶν πόλεων τῆς Ιουδαίας; καὶ εἶπε Κύριος πρὸς αὐτόν, ἀνάβηθι· καὶ εἶπε Δαυίδ, ποῦ ἀναβῶ; καὶ εἶπεν, εἰς Χεβρών.

2. Καὶ ἀνέβη ἐκεῖ Δαυὶδ, καὶ ἀμφότεραι αἱ γυναῖκες αὐτοῦ Αχιναὰμ ἡ Ιζραηλῖτις καὶ Αβιγαὶλ ἡ γυνὴ Ναβὰλ τοῦ Καρμηλίτου.

3. Καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ οἱ μετ' αὐτοῦ ἕκαστος, καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ· καὶ κατοικοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσι Χεβρών.

4. Καὶ ἔρχονται οἱ ἄνδρες τῆς Ιουδαίας καὶ χρίουσι τὸν Δαυὶδ ἐκεῖ τοῦ βασιλεύειν ἐπὶ τὸν οἶκον Ιούδα· καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Δαυίδ, λέγοντες· οἱ ἄνδρες Ιαβὶς τῆς Γαλααδίτιδος αὐτοὶ ἔθαψαν τὸν Σαοὺλ.

5. Καὶ ἀπέστειλε Δαυὶδ ἀγγέλους πρὸς ἡγεμόνας Ιαβὶς τῆς Γαλααδίτιδος, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ, ὅτι πεποιήκατε ἔλεος ἐπὶ τὸν κύριον ὑμῶν ἐπὶ τὸν Σαοὺλ, καὶ ἐθάψατε αὐτόν.

6. Καὶ νῦν ποιήσαι Κύριος μεθ' ὑμῶν ἔλεος καὶ ἀλήθειαν, καὶ ἐγὼ δὲ ποιήσω μεθ' ὑμῶν τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, ὅτι ἐποιήσατε τὸ ῥῆμα τοῦτο.

7. Καὶ νῦν κραταιούσθωσαν αἱ χεῖρες ὑμῶν καὶ γίνεσθε εἰς υἱοὺς δυνατούς, ὅτι τέθνηκε Σαοὺλ ὁ κύριος ὑμῶν, καὶ ὅτι ἐμὲ κέχρικεν ὁ οἶκος Ιούδα ἐφ' ἑαυτοῦ εἰς βασιλέα.

8. Καὶ Αβεννὴρ υἱὸς Νὴρ ἀρχιστράτηγος Σαοὺλ ἔλαβε τὸν Ισβόσεθ υἱὸν τοῦ Σαοὺλ, καὶ διεβίβασεν αὐτὸν ἐκ τῆς παρεμβολῆς.

9. Καὶ ἐβασίλευσεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν Γαλαδίτιν, καὶ ἐπὶ τοῦ Ασερί, καὶ ἐπὶ τὸν Ιζραήλ,

καὶ

*1. Mac. 2 v. 57.

*1. Reg. 31 v. 11.

Abner belli civilis autor fugatur.

καὶ ἐπὶ τὸν Ἐφραΐμ, καὶ ἐπὶ Βενιαμὶν, καὶ ἐπὶ πάντα Ἰσραήλ.

10. Υἱὸς τεσσαράκοντα ἐτῶν ἦν Ἰσβόσθε υἱὸς Σαοὺλ ὅτε ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰσραήλ, καὶ δύο ἔτη ἐβασίλευσεν, πλὴν ὁ οἶκος Ἰούδα, οἳ ἦσαν ὀπίσω Δαυίδ.

11. Καὶ ἐγένετο ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν ὧν ἐβασίλευσε Δαυὶδ ἐν Χεβρὼν ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα ἑπτὰ ἔτη καὶ μῆνες ἕξ.

12. Καὶ ἐξῆλθεν Ἀβεννὴρ υἱὸς Νὴρ, καὶ οἱ παῖδες Ἰσβόσθε υἱοῦ Σαοὺλ ἐκ παρεμβολῆς βουνοῦ.

13. Καὶ Ἰωὰβ υἱὸς Σαρουΐα ἐξῆλθεν ἐκ Χεβρὼν, καὶ οἱ παῖδες Δαυὶδ, καὶ συναντῶσιν ἀλλήλοις ἐπὶ τὴν κρήνην Γαβαών· καὶ ἐκάθισαν οὗτοι ἐντεῦθεν καὶ οὗτοι ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν κρήνην.

14. Καὶ εἶπεν Ἀβεννὴρ πρὸς Ἰωὰβ ἀναστήτωσαν δὴ τὰ παιδάρια, καὶ παιξάτωσαν ἐνώπιον ἡμῶν· καὶ εἶπεν Ἰωὰβ, ἀναστήτωσαν.

15. Καὶ ἀνέστησαν καὶ παρῆλθον ἐν ἀριθμῷ δώδεκα τῶν υἱῶν Βενιαμὶν τοῦ Ἰσβόσθε υἱοῦ Σαοὺλ, καὶ δώδεκα τῶν παίδων Δαυίδ.

16. Καὶ ἐκράτησαν ἕκαστος τῇ χειρὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἡ μάχαιρα αὐτοῦ εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ πλησίον αὐτοῦ, καὶ πίπτουσι κατὰ τὸ αὐτό· καὶ ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου μερὶς τῶν ἐπιβούλων ἥ ἐστιν ἐν Γαβαών.

17. Καὶ ἐγένετο ὁ πόλεμος σκληρὸς ὥστε λίαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἔπταισεν Ἀβεννὴρ καὶ οἱ ἄνδρες Ἰσραὴλ ἐνώπιον τῶν παίδων Δαυίδ.

18. Καὶ ἐγένοντο ἐκεῖ τρεῖς υἱοὶ Σαρουΐα Ἰωὰβ, καὶ Ἀβεσσὰ, καὶ Ἀσαήλ· καὶ Ἀσαὴλ κοῦφος τοῖς ποσὶν αὐτοῦ ὡσεὶ μία δορκὰς τῶν ἐν ἀγρῷ.

19. Καὶ κατεδίωξεν ὁ Ἀσαὴλ ὀπίσω Ἀβεννὴρ, καὶ οὐκ ἐξέκλινε τοῦ πορεύεσθαι εἰς τὰ δεξιὰ οὐδὲ εἰς τὰ ἀριστερὰ ἀπὸ ὄπισθεν Ἀβεννήρ.

Καὶ

& super Ephraim, & super Benjamin, & super Israel universum.

10. Quadraginta annorum erat Isboseth filius Saul, cùm regnare cœpisset super Israel, & duobus annis regnavit: sola autem domus Juda sequebatur David.

11. Et fuit numerus dierum quos commoratus est David, imperans in Hebron super domum Juda, septem annorum, & sex mensium.

12. Egressusque est Abner filius Ner, & pueri Isboseth filii Saul de castris in Gabaon.

13. Porrò Joab filius Saruię, & pueri David egressi sunt, & occurrerunt eis juxta piscinam Gabaon. Et cùm in unum convenissent, è regione sederunt: hi in una parte piscinæ, & illi ex altera.

14. Dixitque Abner ad Joab, Surgant pueri, & ludant coram nobis. Et respondit Joab, Surgant.

15. Surrexerunt ergo, & transierunt numero duodecim de Benjamin, ex parte Isboseth filii Saul, et duodecim de pueris David.

16. Apprehensoq; unusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarii, & ceciderunt simul: vocatumque est nomen loci illius, Ager robustorum, in Gabaon.

17. Et ortum est bellum durum satis in die illa: fugatusque est Abner, & viri Israel, à pueris David.

18. Erant autem ibi tres filii Saruiæ, Joab, & Abisai, & Asael: porrò Asael cursor velocissimus fuit, quasi unus de capreis quæ morantur in sylvis.

19. Persequebatur autem Asael Abner, & non declinavit ad dexteram neque ad sinistram omittens persequi Abner.

Re-

Ephraim, & super Binjamin, & super Israelem universum.

10. Quadragenarius *erat* Isboseth filius Saulis, quando regnare cœpit super Israelem, & duobus annis regnavit: tantum domus Jehudah [7] sequuti sunt Davidem.

11. Fuit autem numerus dierum, quibus fuit David rex in Hebron super domum Jehudah, septem anni & sex menses.

12. Porro egressus est Abner filius Ner & servi Jesboseth filii Saulis de Mahanaim in Gibon.

13. Joab autem filius Seruiah, & servi Davidis egressi sunt, occurrerũtq; eis [8] juxta piscinam Gibon pariter: & manserũt hi juxta piscinam hinc, illi vero juxta piscinam [9] inde.

14. Tum dixit Abner ad Joab, surgant nũc [10] juvenes & ludant ante nos, Et ait Joab, surgant.

15. Surrexerunt ergo & transierunt in numero: duodecim [11] ex Binjamin & Isboseth filio Saulis, & duodecim ex servis Davidis.

16. Et apprehenderunt [12] quisq; caput proximi sui & gladius cujusq; in latus proximi sui, cecideruntq; pariter & vocavit locum ipsum Helcathhassurim, qui *est* in Gibon.

17. Et fuit prælium durum [13] admodum eo die: cæsusq; fuit Abner & viri Israelis coram servis Davidis.

18. Erant autem ibi tres filii, Seruiah, Joab, & Abisai, & Asael: Asael autem levis *erat* [14] pedibus suis, sicut una è capreis, quæ *degunt* in agro.

19. [15] Asael autẽ persequutus est Abner, nec declinabat eundo ad dexteram aut ad sinistram à tergo post Abner.

Re-

Jesreel/ Ephraim/ BenJamin/ vnd vber gantz Israel.

10. Vnd Isboseth Sauls son war viertzig jar alt/ da er könig ward vber Israel/ vnd regierte zwey jar. Aber das haus Juda hielts mit David.

11. Die zeit aber/ die David könig war zu Hebron vber das hauß Juda / war sieben jar vnd sechs monden.

12. Vnd Abner der son Ner zoch aus sampt den knechten Isboseth des sons Saul/ aus dem heer gen Gibeon.

13. Vnd Joab der son ZeruJa zoch aus sampt den knechten David/ vnd stiessen auff einander am teich zu Gibeon/ vnd legten sich / diese auff dieser seiten des teichs/ jene auff jener seiten.

14. Vnd Abner sprach zu Joab/ Laß sich die knaben auff machen/ vnd für vns spielen. Joab sprach/ Es gilt wol.

15. Da machten sich auff/ vnd giengen hin an der zal zwelff aus BenJamin/ auff Isboseth Sauls son teil/ vnd zwelffe von den knechten David.

16. Vnd ein jglicher ergreiff den andern bey dem kopff. Vnd stieß jm sein schwert in seine seiten/ vnd fielen miteinander. Daher der ort genennet wird Helkath Hazurim/ der zu Gibeon ist.

17. Vnd es erhub sich ein seer harter streit des tages/ Abner aber vnd die menner Israel wurden geschlagen für den knechten David.

18. Es waren aber drey söne ZeruJa daselbs/ Joab/ Abisai vnd Asahel. Asahel aber war von leichten füssen / wie ein rehe auff dem felde.

19. Vnd jagte Abner nach/ vnd weich nicht weder zur rechten noch zur lincken von Abner.

E. & c. universu ipsum filius qua. (i. quatuor-decadum) anni 1. f. S. in regnando ipsum. 7. fuerũt post David.

8. super. sic infra.

9. hinc.

10. pueri.

11. ipsi Binjamin, & ipsi Isb.

12. Vir in caput p. s. & gladius ejus in l.

13. usque valde in die illo.

14. in pedibus ss. u. caprearum, quæ.

15. & persequutus est As. post Abner, & non d. r. super d. & super s. à posterioribus Abneri. & respexit A. à posterioribus suis, & ait, num tu iste Asael? & dixit, ego.

20. Da wand sich Abner vmb/ vnd sprach/ Bistu Asahel? Er sprach/ Ja.

21. Abner sprach zu jm/ Heb dich entweder zur rechten oder zur lincken/ vnd nim für dich/ der knaben einen/ vnd nim jm seinen harnisch. Aber Asahel wolt nicht von jm ablassen.

22. Da sprach Abner weiter zu Asahel/ Heb dich von mir/ Warumb wiltu das ich dich zu boden schlahe? Vnd wie thürst ich mein andlitz auffheben für deinem bruder Joab?

23. Aber er wegert sich zu weichen. Da stach jn Abner hinder sich mit einem spieß in seinen wanst/ das der spieß hinden ausgieng/ vnd er fiel daselbs/ vnd starb für jm. Vnd wer an den ort kam/ da Asahel tod lag/ der stund stille.

24. Aber Joab vnd Abisai jagten Abner nach biß die sonne vntergieng. Vnd da sie kamen auff den hügel Amma/ der für Giah ligt/ auff dem wege zur wüsten Gibeon.

25. Versamleten sich die kinder BenJamin/ hinder Abner her/ vnd wurden ein heufflein/ vnd traten auff eins hügels spitzen.

26. Vnd Abner rieff zu Joab/ vnd sprach/ Sol denn das schwert on ende fressen? Weissestu nicht/ das hernach möcht mehr jamers werden? Wie lange wiltu dem volck nicht sagen/ das es ablasse von seinen brüdern?

27. Joab sprach/ So war Gott lebt/ hettestu heute morgen so gesagt/ das volck hette ein jglicher von seinem bruder abgelassen.

28. Vnd Joab bließ die posaunen/ vnd alles volck stund stille/ vnd jagten nicht mehr Israel nach/ vnd streiten auch nicht mehr.

29. Abner aber vnd seine menner gingen dieselbe gantze nacht vber das blachfeld/ vnd

gien-

20. Respiciens autem Abner à tergo suo ait, Tune es Asael? Respondit, sum.

21. Et dixit illi Abner, [16] declina ad dexteram tuam vel ad sinistram tuam, & apprehende unum è pueris, & tolle tibi exuvias ejus, & noluit Asael declinare à tergo illius.

22. Rursum autem Abner dixit ad Asaelem, recede à tergo meo! ut quid percutiam te in terram? & *si percussero te*, quomodo levabo faciem meam ad Joab fratrem tuum?

23. [17] Quum autem renuisset cedere, percussit eum Abner posteriore *parte* lanceæ, in quinta *costa*: & egressa est lancea à tergo illius, ceciditq; ibi in loco suo, in quo mortuus est. Porro quicunq; veniebat ad locum, in quo ceciderat Asael & mortuus fuerat, subsistebat.

24. Et persequuti sunt Joab & Abisai [18] ipsum Abner. Sol autem occubuerat, quum ipsi pervenerunt ad Gibath Amma, quæ *est* è regione Giah [19] juxta viam deserti Gibon.

25. Tum congregati sunt filii Binjamin post Abner, fueruntq; cœtus unus, & steterunt in summitate collis unius.

26. Et clamavit Abner ad Joab, & ait, num in perpetuum devorabit gladius? an non nosti quod amaritudo sit in novissimo? quo usq; ergo non [20] dices populo, [20] ut revertatur à tergo fratrum suorum!

27. Et dixit Joab, Vivit Deus, quod nisi locutus fuisses, quod *inquam* [21] jam inde à mane ascendisset populus quisq; à tergo fratrum suorum.

28. Clanxit ergo Joab [22] buccina & cõstitit universus populus, nec sunt persequuti ultra Israelem, neq; addiderunt ultra pugnare.

29. Porro Abner & viri ejus perrexerũt [23] per campestria, tota nocte illa, traje-

ce-

20. Respexit itaque Abner post tergum suum, & ait, Tune es Asael? Qui respondit, Ego sum.

21. Dixitque ei Abner: Vade ad dexteram, sive ad sinistram, & apprehende unum de adolescentibus, & tolle tibi spolia ejus. Noluit autem Asael omittere, quin urgeret eum.

22. Rursumque locutus est Abner ad Asael, Recede, & noli me sequi, ne forte compellar confodere te in terram, & levare non potero faciem meam ad Joab fratrem tuum?

23. Qui audire contempsit, & noluit declinare: percussit ergo eum Abner aversa hasta in inguine, & transfodit, & mortuus est in eodem loco: omnesque qui transibant per locum illum, in quo ceciderat Asael, & mortuus erat, subsistebant.

24. Persequentibus autem Joab & Abisai fugientem Abner, sol occubuit: & venerunt usq; ad collem aquæ ductus, qui est ex adverso vallis, & itineris deserti in Gabaon.

25. Congregatique sunt filii Benjamin ad Abner: & conglobati in unum cuneum, steterunt in summitate tumuli unius.

26. Et exclamavit Abner ad Joab, & ait, Num usque ad internecionem tuus mucro desæviet? an ignoras quòd periculosa sit desperatio? usquequo nõ dicis populo, ut omittat persequi fratres suos?

27. Et ait Joab, vivit Dominus, si locutus fuisses, mane recessisset populus persequens fratrem suum.

28. Insonuit ergo Joab buccina, & stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt vltra Israel, neque inierе certamen.

29. Abner autem & viri ejus abierunt per campestria, tota nocte illa: &

trans-

20. Καὶ ἐπέβλεψεν Αβεννὴρ ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ εἶπε, σὺ εἶ αὐτὸς Ασαήλ; καὶ εἶπεν· ἐγώ εἰμι.

21. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Αβεννήρ· ἔκκλινον σὺ εἰς τὰ δεξιὰ ἢ εἰς τὰ ἀριστερά, καὶ κατάσχε σεαυτῷ ἓν τῶν παιδαρίων, καὶ λάβε σεαυτῷ τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἠθέλησεν Ασαὴλ ἐκκλῖναι ἀπὸ τοῦ ὄπισθεν αὐτοῦ.

22. Καὶ προσέθετο Αβεννὴρ ἔτι εἰπεῖν τῷ Ασαήλ· ἀπόστηθι σὺ ἀπ' ἐμοῦ, ἵνα μὴ πατάξω σε εἰς τὴν γῆν· καὶ πῶς ἀρῶ τὸ πρόσωπόν μου πρὸς Ιωὰβ τὸν ἀδελφόν σου;

23. Καὶ οὐκ ἐβούλετο Ασαὴλ ἀποστῆναι· καὶ τύπτει αὐτὸν ὁ Αβεννὴρ ἐν τῷ ὀπίσω τοῦ δόρατος ἐπὶ τὴν ψύαν· καὶ διεξῆλθεν τὸ δόρυ ἐκ τοῦ ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ πίπτει ἐκεῖ καὶ ἀποθνήσκει ὑποκάτω αὐτοῦ· καὶ ἐγένετο πᾶς ὁ ἐρχόμενος ἕως τοῦ τόπου οὗ ἔπεσεν Ασαὴλ καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀφίστατο.

24. Καὶ κατεδίωξεν Ιωὰβ καὶ Αβεσσὰ ὀπίσω Αβεννήρ, καὶ ὁ ἥλιος ἔδυνε· καὶ αὐτοὶ εἰσῆλθον ἕως τοῦ βουνοῦ Αμμὰ τοῦ κατὰ πρόσωπον Γιὲ ὁδὸν ἔρημον Γαβαών.

25. Καὶ συναθροίζονται οἱ υἱοὶ Βενιαμὶν ὀπίσω Αβεννήρ, καὶ ἐγένοντο εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ἔστησαν ἐπὶ κεφαλὴν βουνοῦ ἑνός.

26. Καὶ ἐκάλεσεν Αβεννὴρ τὸν Ιωὰβ, καὶ εἶπε· μὴ εἰς νῖκος καταφάγεται ἡ ῥομφαία; οὐκ οἶδας ὅτι πικρὰ ἔσται εἰς τὰ ἔσχατα; καὶ ἕως πότε οὐ μὴ εἴπῃς τῷ λαῷ ἀποστρέφειν ἀπὸ ὄπισθεν τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν;

27. Καὶ εἶπεν Ιωάβ· ζῇ Κύριος, ὅτι εἰ μὴ ἐλάλησας, διότι τότε ἐκ πρωΐθεν ἀνέβη ἂν ὁ λαὸς πρωΐθεν ἕκαστος κατόπισθεν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

28. Καὶ ἐσάλπισεν Ιωὰβ τῇ σάλπιγγι, καὶ ἀπέστη πᾶς ὁ λαὸς καὶ οὐ κατεδίωκεν οὐκέτι κατόπισθεν τοῦ Ισραήλ, καὶ οὐ προσέθεντο ἔτι πολεμεῖν.

29. Καὶ Αβεννὴρ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἀπῆλθον εἰς δυσμὰς ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην· καὶ διέβησαν

τὸν

16. declina tibi super dex. t. Vel super s. t. & ap. tibi m. &c. exuvias (i. vestẽ mutatoriam) ejus. & nõ voluit A. recedere a posterioribus ejus. & addidit adhuc Abner dicere ad A. recede tibi à posterioribus m. 17. & renuit ad recedendum, & perc. e. A. in posterioribus l. ad quintã, & e. e. l. à posterioribus ill. c. i. & mortuus est subter se, & fuit omnis veniens ad loc., quo ceciderat ibi (i. ubi ecc.) A. & m. f. & subs. 18. post Abner. et sol ingressus est, & ipsi venerũt usq; G. 19. viã des. Gibon. & congregaverũt se &c. & fuerunt in globũ unum, et st. super capite. 20. ad redeundũ à posterioribus f. s.? 21. tunc à mane ascendere factus esset po. vir à posterioribus fratris sui. 22. in bu. & constiterunt o. p. & nõ persequentur (fut. pro præt.) n. post Isr. 23. in campestre, vel, in solitudinem.

597:

Asael occiditur.

Regni Isboseth & Davidis fors.

τὸν Ἰορδάνην, καὶ ἐπορεύθησαν ὅλην τὴν παρατείνουσαν, καὶ ἔρχονται εἰς παρεμβολάς.
30. Καὶ Ἰωὰβ ἀνέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἀβεννήρ, καὶ συνήθροισε πάντα τὸν λαόν· καὶ ἐπεσκέπησαν τῶν παίδων Δαυὶδ οἱ πεπτωκότες ἐννέα καὶ δέκα ἄνδρες, καὶ Ἀσαήλ.
31. Καὶ οἱ παῖδες Δαυὶδ ἐπάταξαν τῶν υἱῶν Βενιαμὶν τῶν ἀνδρῶν Ἀβεννὴρ τριακοσίους καὶ ἑξήκοντα ἄνδρας.
32. Καὶ αἴρουσι τὸν Ἀσαὴλ καὶ θάπτουσιν αὐτὸν ἐν τῷ τάφῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ ἐν Βηθλεέμ· καὶ ἐπορεύθησαν ὅλην τὴν νύκτα Ἰωὰβ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ, καὶ διεφωτίσθη αὐτοῖς ἐν Χεβρών.

Κεφαλ. γ'.

Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐπὶ πολὺ ἀναμέσον τοῦ οἴκου Σαοὺλ καὶ ἀναμέσον τοῦ οἴκου Δαυίδ, καὶ ὁ οἶκος Δαυὶδ ἐπορεύετο καὶ ἐκραταιοῦτο· καὶ ὁ οἶκος Σαοὺλ ἐπορεύετο καὶ ἠσθένει.
*1.Par.3. v. 1. 2. Καὶ ἐτέχθησαν τῷ Δαυὶδ ἐν Χεβρὼν υἱοὶ ἕξ, καὶ ἦν ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ Ἀμνὼν τῆς Ἀχινάαμ τῆς Ἰεζραηλίτιδος.
3. Καὶ ὁ δεύτερος αὐτοῦ Κελεὰβ τῆς Ἀβιγαὶλ τῆς Καρμηλίας· καὶ ὁ τρίτος Ἀβεσσαλὼμ υἱὸς Μααχὰ θυγατρὸς Θαλμὶ βασιλέως Γεσσούρ.
4. Καὶ ὁ τέταρτος Ἀδωνίας υἱὸς Ἀγγίθ· καὶ ὁ πέμπτος Σαφατίας τῆς Ἀβιτάλ.
5. Καὶ ὁ ἕκτος Ἰεθραὰμ τῆς Αἰγὰλ γυναικὸς Δαυίδ· οὗτοι ἐτέχθησαν αὐτῷ τῷ Δαυὶδ ἐν Χεβρών.
6. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι τὸν πόλεμον ἀναμέσον τοῦ οἴκου Σαοὺλ καὶ ἀναμέσον τοῦ οἴκου Δαυίδ, καὶ Ἀβεννὴρ ἦν κρατῶν τοῦ οἴκου Σαούλ.
7. Καὶ τῷ Σαοὺλ ἦν παλλακή, καὶ ὄνομα αὐτῇ Ῥεσφὰ θυγάτηρ Αἰά· καὶ εἶπεν Ἰεβόσεθ υἱὸς Σαοὺλ πρὸς Ἀβεννήρ· τί ὅτι εἰσῆλθες πρὸς τὴν παλλακὴν τοῦ πατρός μου;

Καὶ

transierunt Jordanem, & lustrata omni Bethoron, venerunt ad castra.
30. Porrò Joab reversus omisso Abner, congregavit omnem populum: & defuerunt de pueris David decem & novem viri, excepto Asaele.
31. Servi autem David percusserunt de Benjamin, & de viris qui erant cum Abner trecentos sexaginta, qui & mortui sunt.
32. Tuleruntque Asael, & sepelierunt eum in sepulchro patris sui in Bethlehem: & ambulaverunt tota nocte Joab, & viri qui erant cum eo, & in ipso crepusculo pervenerunt in Hebron.

CAP. III.

Facta est ergo longa concertatio inter domum David, & inter domum Saulis: David proficiens & semper seipso robustior, domus autem Saul decrescens quotidie.
2. *Natiq; sunt filii David in Hebron: fuitque primogenitus ejus Amnon de Achinoam Jezrahelitide.
3. Et post eum Cheleab de Abigail uxore Nabal Carmeli: porrò tertius Absalom filius Maacha filiæ Tholmai regis Gessur.
4. Quartus autem Adonias, filius Haggith: & quintus Saphatia, filius Abital.
5. Sextus quoque Jethraam de Egla uxore David. Hi nati sunt David in Hebron.
6. Cum ergo esset prælium inter domum Saul & domū David, Abner filius Ner regebat domū Saul.
7. Fuerat autem Sauli concubina nomine Respha, filia Aja. Dixitq; Isboseth ad Abner, Quare ingressus es ad concubinam patris mei?

Qui

ceruntq; Jarden, & perambulaverūt totam Bithron, veneruntq; ad Mahanaim.
30. Joab vero 24 reversus à persequendo Abner, congregavit cunctum populum & 25 defuerunt è servis Davidis novendecim viri & Asahel.
31. Servi autem Davidis percusserant de Binjamin & 26 de viris Abner: trecenti & sexaginta viri mortui sunt.
32. Et tollentes Asaelem, sepelierunt eum in sepulchro patris sui, quod *erat in* Bethlehem, & 27 iter fecerunt tota nocte Joab & viri ejus & diluxit eis in Hebron.

CAP. III.

Fuit antē bellum longum inter domum Saulis 1 & domum Davidis: Porro David ibat & confortabatur domus vero Saulis ibat & attenuebatur.
2. Nati sunt autem Davidi filii in Hebron, 2 quorum primogenitus ejus fuit Amnon ex Ahinoam Isreelitide:
3. Secundus vero ejus Chilab ex Abigail uxore Nabal Charmelitæ: & tertius Absalom filius, Maachah, filię Thalmai, regis Gesur.
4. Et quartus Adonijah filius Haggit: & quintus Sephatjah filius Abital:
5. Et sextus Iithream ex Eglah uxore Davidis. isti nati sunt Davidi in Hebron.
6. Fuit autem 3 quū esset bellum inter domum Saulis & domum Davidis, Abner viriliter agebat pro domo Saulis.
7. Saul autem *fuerat* concubina, 4 cujus nomen *erat* Rispah filia Ajah: dixitq; *Isboseth* ad Abner, quare ingressus es ad concubinam patris mei?

Ira-

giengen vber den Jordan/vnd wandelten durch gantz Bitron/ vnd kamen ins lager.
30. Joab aber wand sich von Abner / vnd versamlet das gantze volck. Vnd es feileten an den knechten Dauids neuntzehen man/vnd Asahel.
31. Aber die knechte Dauid hatten geschlagen vnter Ben-Jamin vnd die menner Abner/ das drey hundert vnd sechtzig man waren todt blieben.
32. Vnd sie huben Asahel auff/vnd begruben jn in seines vaters grab zu Bethlehem. Vnd Joab mit seinen mennern giengen die gantze nacht/ das jnen das liecht anbrach zu Hebron.

Das III. Cap.

Vnd es war ein langer streit zwischen dem hause Saul/vnd dem hause Dauid. Dauid aber gieng vnd nam zu/ Vnd das hauß Saul gieng vnd nam abe.
2. Vnd es wurden Dauid kinder geborn zu Hebron/ sein erstgeborner son Amnon von Ahinoam der Jesreelitin.
3. Der ander Chileab von Abigail Nabals weib des Carmeliten. Der dritte Absalom der son Maacha der tochter Thalmai des königs zu Gesur.
4. Der vierde Adonia der son Hagith/ Der fünffte Saphatja der son Abital.
5. Der sechst Jethream von Egla dem weibe Dauid. Diese sind Dauid geborn zu Hebron.
6. Als nu der streit war zwischen dem hause Saul / vnd dem hause Dauid / stercket Abner das hauß Saul.
7. Vnd Saul hatte ein kebsweib/ die hieß Rizpa/ eine tochter Aia/ Vnd Isboseth sprach zu Abner / Warumb schlefftu bey meines vaters kebsweib?

Da

24. reversus est à posterioribus (vel de post) Abner, & cong. 25. visitati sunt è s. D. enneas (&) decas viri. 26. in viris A: tres centuriæ & sex-decades virim-s. & tulerunt A. & sep. 27. ambulaverunt.

Cap. 3.

1. & inter d. D. & D. vadens & invalescens, & domus S. euntes et attenuati. sc. erant. 2. & fuit prim. e. A. ipsi (sic insr.) Achinoam Jizreelitidi.

3. in existendo b. i. d. S. & inter d. D. & Abner fuit fortificans se in do. S. 4. & nomen ejus.

CAPUT III.

5. & ira fuit Abnero ℣. super verbis I. & d.
6. faciam (fut. proprat) &cet. ad fratres ejus & ad proximū e. & non invenire feci te in manu D. & visitabis.
598:
7. quod sic facturus sim illi, transire faciendo r. a d. S. & erigendo &cet. & us℥ B.
8. verbū à timendo illo eum.
9. pro sc. dicendo: cui (sc. est) terra? dicendo, excide &c. ad circumducendum ad te u. I. & dixit.
10. verbū unum ego postulans (sc. sum) à te, dicendo, non videbis f. m. quinimò adfacies adducere te (s. adduxeris) M. f. S. in veniendo te ad videndum f. m.
11. dicendo.
12. à cum viro, à cū Paltiel.
13. & verbum Abner fuit cum s. I. dicendo, etiam heri, etjam n. fuistis quærentes Davidem in Regem super vos.

8. Da ward Abner seer zornig vber diese wort Jsboseth/ vnd sprach/ Bin ich denn ein hundskopff/ der ich wider Juda/ an dem hause Saul deines vaters/ vnd an seinen brüdern vnd freunden barmhertzigkeit thu? Vnd habe dich nicht in Dauids hende gegeben/ Vnd du rechnest heute mir eine missethat zu vmb ein weib?
9. Gott thu Abner diß vnd das/ wenn ich nicht thu/ wie der HERR Dauid geschworen hat.

10. Daß das königreich vom hause Saul genomen werde/ vnd der stuel Dauid auffgerichtet werde vber Jsrael vnd Juda / von Dan biß gen Berseba.
11. Da kund er fürder jm kein wort mehr antworten/ so furcht er sich für jm.
12. Vnd Abner sandte boten zu Dauid für sich/ vnd ließ jm sagen/ Wes ist das land? vnd sprach / Mach deinen bundt mit mir/ Sihe/ mein hand sol mit dir sein/ das ich zu dir kere das gantze Jsrael.

13. Er sprach/ Wol/ ich wil einen bund mit dir machen. Aber eins bitte ich von dir/ das du mein angesicht nicht sehest/ du bringest denn zuuor zu mir Michal Sauls tochter/ wenn du kompst mein angesicht zu sehen.
14. Auch sandte Dauid boten zu Jsboseth dem son Saul/ vnd ließ jm sagen/ Gib mir mein weib Michal/ die ich mir vertrawet habe mit hundert vorheuten der Philister.
15. Jsboseth sandte hin/ vnd ließ sie nemen von dem man Paltiel dem son Lais.
16. Vnd jr man gieng mit jr/ vnd weinet hinder jr / biß gen Bahurim. Da sprach Abner zu jm/ Kere vmb / vnd gehe hin/ vnd er keret vmb.
17. Vnd Abner hatte eine rede mit den eltesten in Jsrael / vnd sprach / Jr habt vorhin lengest nach Dauid getrachtet / das er könig were vber euch.

So

8. 5 Iratus itaq; Abner valde propter verba Isboseth, dixit, nunquid caput canis ego *sum*, qui ad *tribum* Jehudah? hodie 6 feci misericordiam cum domo Saulis patris tui fratribus ejus & proximis ejus, neq; tradidi te in manum Davidis: & *tamen* visitas super me 7 iniquitatem mulieris hodie.

9. Sic faciat Deus ipsi Abner, & sic addat ei, quod sicut juravit Jehovah Davidi sic faciam ei.

10. Ut transferam regnum à domo Saulis, & stabiliam solium Davidis super Israelem & super Jehudah à Dan usq; Beerseba.
11 Et non potuit amplius respondere ipsi Abner 8 quicquā, quod timeret eum.

12. Misit itaq; Abner nuntios ad Davidem loco sui his verbis, cujus est terra, & qui dicerēt, feri fœdus tuum mecum, & ecce manus mea *erit* tecum ad reducendum ad te universum Israelem.
13. Cui respondit, bene, ego feriam tecum fœdus: Veruntamen 10 unum peto à te, nempe ne videas faciem meam, nisi prius adduxeris Michal filiam Saulis, quum voles venire ut videas faciem meam.
14. Misitq; David nuntios ad Isboseth filium Saulis 11 qui dicerent, da uxorem meam Michal quam despondi mihi centum præputiis Philisthim.
15. Misit ergo Isboseth & tulit eam 12 à viro Paltiel filio Lais.
16. Abit autem cum ea vir suus eundo & flendo post eam, usq; Bahurim: tum dixit ad eum Abner vade, revertere & reversus est.
17. 13 Porro Abner sermonem habuit cum senioribus Israelis in hanc sententiam, & heri & nudius tertius quæsivistis Davidem ut esset rex super vos.

8. Qui iratus nimis propter verba Isboseth, ait, Nunquid caput canis ego sum adversum Judam hodie, qui fecerim misericordiam super domū Saul patris tui, & super fratres & proximos ejus, & non tradidi te in manus David, & tu requisisti in me quod argueres pro muliere hodie?
9. Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, nisi quomodò juravit Dominus David, sic faciam cum eo,
10. Ut transferatur regnum de domo Saul, & elevetur thronus David super Israel, & super Judam, à Dan usque Bersabee.
11. Et non potuit respondere ei quicquam: quia metuebat illum.

12. Misit ergo Abner nuntios ad David pro se dicentes, cujus est terra? Et ut loquerentur, fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam ad te universum Israel.
13. Qui ait, optimè: ego faciam tecum amicitias: sed unā rem peto à te, dicens, non videbis faciem meam antequam adduxeris Michol filiam Saul: & sic venies, & videbis me.

14. Misit autem David nuntios ad Isboseth filium Saul, dicens, Redde uxorem meam Michol* quam despondi mihi centū præputiis Philisthiim.
15. Misit ergo Isboseth, & tulit eam à viro suo Phaltiel, filio Lais.
16. Sequebaturque eam vir suus, plorans usque Bahurim: & dixit ad eum Abner, Vade & revertere. Qui reversus est.
17. Sermonem quoque intulit Abner ad seniores Israel, dicens, tam heri quam nudiustertius quærebatis David ut regnaret super vos.

Nunc

8. Καὶ ἐθυμώθη Ἀβεννὴρ σφόδρα περὶ τοῦ λόγου τούτου τοῦ Ἰσβόσεθ· καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀβεννὴρ, μὴ κεφαλὴ κυνός εἰμι; καὶ ἐποίησα ἔλεος μετὰ τοῦ οἴκου Σαοὺλ τοῦ πατρός σου, καὶ περὶ ἀδελφῶν καὶ περὶ γνωρίμων αὐτοῦ, καὶ οὐκ ηὐτομόλησα εἰς τὸν οἶκον Δαυὶδ, καὶ ἐπιζητεῖς ἐπ' ἐμὲ περὶ ἀδικίας γυναικὸς σήμερον;

9. Τάδε ποιήσαι μοι ὁ Θεὸς καὶ τάδε προσθείη, ὅτι καθὼς ὤμοσε Κύριος τῷ Δαυὶδ, οὕτως ποιήσω αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.

10. Περιελεῖν τὴν βασιλείαν ἀπὸ τοῦ οἴκου Σαοὺλ, καὶ ἀναστῆσαι τὸν θρόνον Δαυὶδ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰούδαν ἀπὸ Δὰν ἕως Βηρσαβεέ.
11. Καὶ οὐκ ἠδυνήθη ἔτι Ἰσβόσεθ ἀποκριθῆναι τῷ Ἀβεννὴρ ῥῆμα ἀπὸ τοῦ φοβηθῆναι αὐτόν.
12. Καὶ ἀπέστειλεν Ἀβεννὴρ ἀγγέλους πρὸς Δαυὶδ εἰς Χεβρὼν, λέγων· διάθου διαθήκην σου μετ' ἐμοῦ, καὶ ἰδοὺ ἡ χείρ μου μετά σου τοῦ ἐπιστρέψαι πρὸς σὲ πάντα τὸν Ἰσραήλ.
13. Καὶ εἶπε Δαυὶδ, καλῶς ἐγὼ διαθήσομαι πρὸς σὲ διαθήκην, πλὴν λόγον ἕνα ἐγὼ αἰτοῦμαι παρὰ σοῦ, λέγων· οὐ μὴ ἴδῃς τὸ πρόσωπόν μου ἐὰν μὴ ἀγάγῃς τὴν Μελχὸλ θυγατέρα Σαοὺλ παραγινομένου σου ἰδεῖν τὸ πρόσωπόν μου.

14. Καὶ ἐξαπέστειλε Δαυὶδ ἀγγέλους πρὸς Ἰσβόσεθ υἱὸν Σαοὺλ, λέγων· ἀπόδος μοι τὴν γυναῖκά μου τὴν Μελχὸλ, ἣν ἔλαβον ἐν ἑκατὸν ἀκροβυστίαις Ἀλλοφύλων. 1. Sa. 18. v. 27.
15. Καὶ ἀπέστειλεν Ἰσβόσεθ καὶ ἔλαβεν αὐτὴν παρὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Φαλτιὴλ υἱοῦ Λαΐς.
16. Καὶ ἐπορεύετο μετ' αὐτῆς ὁ ἀνὴρ αὐτῆς πορευόμενος καὶ κλαίων ὀπίσω αὐτῆς ἕως Βαχουρίμ· καὶ εἶπεν Ἀβεννὴρ πρὸς αὐτόν· πορεύου καὶ ἀνάστρεφε· καὶ ἀνέστρεψεν.
17. Καὶ λόγος Ἀβεννὴρ ἐγένετο πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους Ἰσραὴλ, καὶ εἶπεν· χθὲς καὶ τρίτης ζητοῦντες ἦτε Δαυὶδ βασιλεύσαι ἐφ' ὑμᾶς.

Καὶ

Abner ad Davidem deficit.

Abner ad Davidem deficit.

18. Καὶ νῦν ποιήσατε, ὅτι Κύριος ἐλάλησε περὶ Δαυὶδ, λέγων, ἐν χειρὶ τοῦ δούλου μου Δαυὶδ σώσω τὸν λαόν μου Ισραὴλ ἐκ χειρὸς τῶν Ἀλλοφύλων καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.

19. Καὶ ἐλάλησεν Ἀβενὴρ καὶ εἰς τὰ ὦτα τῶν υἱῶν Βενιαμίν, καὶ ἐπορεύθη Ἀβενὴρ τοῦ λαλῆσαι εἰς τὰ ὦτα Δαυὶδ εἰς Χεβρὼν πάντα ὅσα ἤρεσκεν ἐν ὀφθαλμοῖς υἱῶν Ισραήλ, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς παντὸς οἴκου Βενιαμίν.

20. Καὶ ἦλθεν Ἀβενὴρ πρὸς Δαυὶδ εἰς Χεβρὼν καὶ μετ' αὐτοῦ εἴκοσι ἄνδρες· καὶ ἐποίησε Δαυὶδ τῷ Ἀβενὴρ καὶ τοῖς ἀνδράσι τοῖς μετ' αὐτοῦ πότον.

21. Καὶ εἶπεν Ἀβενὴρ πρὸς Δαυίδ, ἀναστήσομαι δὴ καὶ πορεύσομαι καὶ συναθροίσω, πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα πάντα τὸν λαὸν Ισραήλ, καὶ διαθήσομαι μετὰ σοῦ διαθήκην, καὶ βασιλεύσεις ἐν πᾶσιν οἷς ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή σου· καὶ ἐξαπέστειλε Δαυὶδ τὸν Ἀβενὴρ καὶ ἐπορεύθη ἐν εἰρήνῃ.

22. Καὶ ἰδοὺ οἱ παῖδες Δαυὶδ καὶ Ιωὰβ παρεγένοντο ἀπὸ τῆς ἐξοδίας, καὶ σκῦλα ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν καὶ Ἀβενὴρ οὐκ ἦν μετὰ Δαυὶδ ἐν Χεβρὼν, ὅτι ἀπεστάλκει αὐτόν, καὶ ἐπορεύθη ἐν εἰρήνῃ.

*1. Reg. 1. v. 5.

23. Καὶ Ιωὰβ καὶ πᾶσα ἡ στρατιὰ ἡ μετ' αὐτοῦ ἥκουσαν, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Ιωὰβ, λέγοντες· ἦλθεν Ἀβενὴρ υἱὸς Νὴρ πρὸς Δαυίδ, καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν καὶ ἀπῆλθεν ἐν εἰρήνῃ.

24. Καὶ εἰσῆλθεν Ιωὰβ πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ εἶπεν αὐτῷ· τοῦτο ἐποίησας; ἰδοὺ ἦλθεν Ἀβενὴρ πρὸς σέ, καὶ ἱνατί τοῦτο ἐξαπέσταλκας αὐτὸν καὶ ἀπελήλυθεν ἐν εἰρήνῃ;

25. Ἢ οὐκ οἶδας τὴν κακίαν Ἀβενὴρ υἱοῦ Νήρ, ὅτι ἀπατῆσαί σε παρεγένετο καὶ γνῶναι τὴν εἴσοδόν σου καὶ τὴν ἔξοδόν σου καὶ γνῶναι ἅπαντα ὅσα σὺ ποιεῖς.

26. Καὶ ἐξῆλθεν Ιωὰβ ἀπὸ Δαυίδ, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέ-

λους

18. Nunc ergo facite: quoniam Dominus locutus est ad David, dicens, In manu servi mei David salvabo populum meum Israel de manu Philisthiim, & omnium inimicorum ejus.

19. Locutus est autem Abner etiam ad Benjamin. Et abiit ut loqueretur ad David in Hebron omnia quę placuerant Israeli & universo Benjamin.

20. Venitque ad David in Hebron cum viginti viris: & fecit David Abner & viris ejus, qui venerant cum eo, convivium.

21. Et dixit Abner ad David, Surgam, ut congregem ad te dominum meum regem omnem Israel, & ineam tecum fœdus, & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cum ergo deduxisset David Abner, & ille isset in pace,

22. Statim pueri David & Joab venerunt cæsis latronibus, cum præda magna nimis: Abner autem non erat cum David in Hebron, quia jam dimiserat eum, & profectus fuerat in pace.

23. *Et Joab & omnis exercitus, qui erant cum eo, posteà venerant: nuntiatum est itaque Joab à narrantibus, Venit Abner filius Ner ad regem, & dimisit eum, & abiit in pace.

24. Et ingressus est Joab ad regem, & ait, Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum, & abiit & recessit?

25. Ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te, ut deciperet te, & sciret exitum tuum, & introitum tuum, & nosset omnia quæ agis?

26. Egressus itaq; Joab à David, misit nuntios post

Ab-

18. Nunc igitur facite: Jehovah enim locutus est ad Davidem, dicendo, 14 per manum Davidis servi mei, servabo populum meum Israelem de manu Pelisthim, & de manu omnium inimicorum ejus.

19. Præterea locutus est etjam Abner in auribus Benjamin: 15 sed & abiit Abner, ut loqueretur in auribus Davidis in Hebron. quicquid bonum *erat* in oculis Israelis & in oculis totius domus Benjamin.

20. 16 Cum ergo devenisset Abner ad Davidem *in* Hebron, & cum eo viginti viri: 17 fecit David ipsi Abner & viris, qui *erant* cum eo convivium,

21. 18 Post hæc dixit Abner ad Davidem, surgam, & ibo, 19 ut congregem ad dominum meum regem universum Israelem, qui percutient tecum fœdus, regnabisq; in omnibus quæ desiderabit anima tua, & remisit David ipsum Abner, 20 qui recessit in pace.

22. Et ecce servi Davidis & Joab 21 veniebant é castris, prædam multam secum adducentes, Abner autem non erat cum Davide in Hebron, nam remiserat eum, recesseratq; in pace.

23. Joab inquam & universus exercitus, qui *erat* secum *eò* venerunt, nuntiaverunt autem Joab, dicendo, venit Abner filius Ner ad regem, & remisit eum, illeq; recessit in pace.

24. Venit itaq; Joab ad regem, & dixit, Quid fecisti? ecce venit Abner ad te, 22 quare demisisti eum, & abiit eundo?

25. Nosti Abner filium Ner, quod 23 ut deciperet te, venerit, & ut sciret exitum tuum & introitum tuum, & ut sciret omnia quæ tu facis.

26. Et 24 egressus Joab à Davide, misit nuncios post Abner:

qui

18. So thuts nu/ Denn der HERR hat von David gesagt/ Ich wil mein volck Israel erretten durch die hand Davids meines knechts/ von der Philister hand/ vnd von aller jrer feinde hand.

19. Auch redet Abner für den ohren BenJamin. Vnd gieng auch hin zu reden für den ohren David zu Hebron/ alles was Israel vnd dem gantzen hause BenJamin wolgefiel.

20. Da nu Abner gen Hebron zu David kam/ vnd mit jm zwentzig man/ macht jnen David ein mal.

21. Vnd Abner sprach zu David/ Ich wil mich auffmachen vnd hingehen/ das ich das gantze Israel zu meinem herrn dem könige samle/ vnd das sie einen bund mit dir machen/ auff das du könig seiest/ wie es deine seele begeret. Also ließ David Abner von sich/ das er hingienge mit frieden.

22. Vnd sihe/ die knechte David vnd Joab kamen von den kriegsleuten/ vnd brachten mit sich einen grossen raub. Abner aber war nu nicht bey David zu Hebron/ sondern er hatte jn von sich gelassen/ das er mit frieden weggegangen war.

23. Da aber Joab vnd das gantze heer mit jm war komen/ ward jm angesagt/ Das Abner der son Ner zum könige komen war/ vnd er hatte jn von sich gelassen/ das er mit frieden war weggegangen.

24. Da gieng Joab zum könige hinein/ vnd sprach/ Was hastu gethan? Sihe/ Abner ist zu dir komen/ warumb hastu jn von dir gelassen/ das er ist weggegangen?

25. Kennestu Abner den son Ner nicht? Denn er ist komen/ dich zu vberreden/ das er erkennete deinen ausgang vnd eingang/ vnd erfüre alles was du thust.

26. Vnd da Joab von David ausgieng/ sandte er boten

Abner

14. *in manu D. s. m. salvum facere (infinitivi pro præt. enallag) pop. m.*

15. *& ivit etiam A. ad loquendũ in a. D. in H. omne quod bonum.*

16. *& venit.*

17. *& fecit.*

18. *& dixit.* 5992

19. *& congregabo &c. Isr. & perc.*

20. *& ivit in p.*

21. *venit ex agmine, et spolium multum secum venire fecerunt & A. non ipse cum D.*

22. *ad quid istud d.*

23. *ad decipiendum te, v. & ad sciendũ exi. t. & i. t. & ad sciendũ o. q. tu faciens sc. es.*

24. *egressus est J. à cum D. & misit. n. p. A. & red.*

Abner à Joab occiditur.

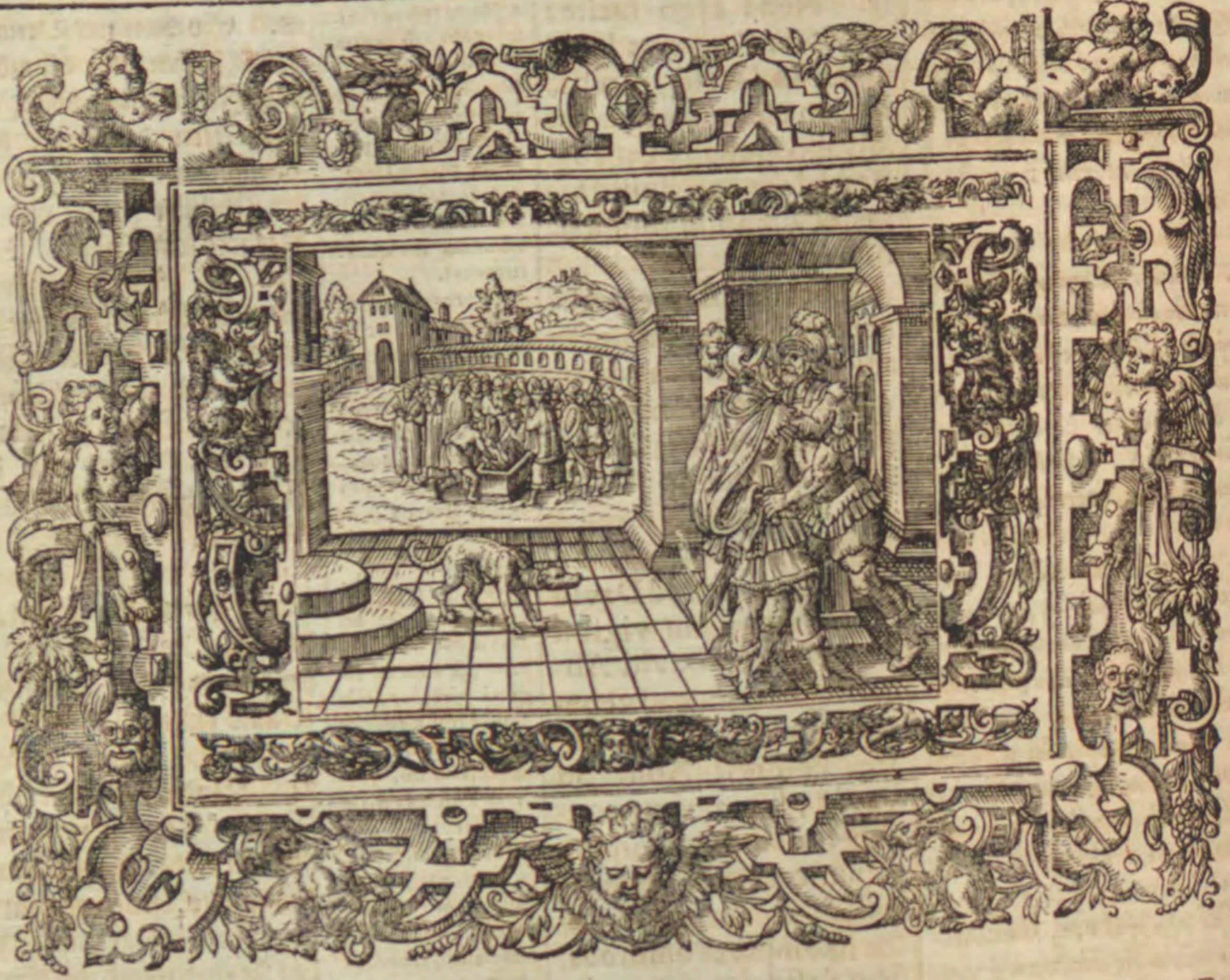

25. & David non sciebat.
26. declinare f. e.
3. ad m. p. ad loquendũ cum eo in securitate.
27. in sanguine.

28. & audivit D. & dixit.
29. de cũ Jehova à sanguinibus A. f. N. manebunt (sc. sanguines) super c.
3. & ad u. d. p. e. & ne excidatur &cet. & apprehendens in scip. & c. in gl.

30. super quod.

Abner nach / das sie jn wider-
umb b holeten von Bor Hasira
Vnd David wuste nichts
drumb.
27. Als nu Abner wider gen
Hebron kam / füret jn Joab /
mitten vnter das thor / das er
heimlich mit jm redet / Vnd
stach jn daselbs in den wanst
das er starb / vmb seines bru
ders Asahel blut willen.

28. Da das David hernach
erfur / sprach er / Ich bin vn-
schuldig vnd mein königreich
für dem HERRN ewiglich
an dem blut Abner des sons
Ner.

29. Es falle aber auff den
kopff Joab / vnd auff gantz
seins vaters hause / vnd müsse
nicht auffhören im hause Jo-
ab / der ein eiterfluß vnd aussatz
habe / vnd am stabe gehe / vnd
durchs schwert falle / vnd am
brot mangele.
30. Also erwürgeten Joab
vnd sein bruder Abisai Abner /
darumb / das er jren bruder
Asahel getödtet hatte / im streit
zu Gibeon.
31. David aber sprach zu
Joab vnd allem volck das mit

jm

qui reduxerunt eum
à cisterna Sirah: 25
quod David nescie-
bat.

27. Reversus est ita-
q; Abner *in* Hebrõ,
& 26 divertere fecit
eum Joab in medi-
um portæ ut loque-
retur ei pacifice: &
percussit eum ibi *in*
quinta *costa*, mortu-
usq; est 27 propter
sanguinem Asael
fratris ejus.

28. 28 Quod cum
postea rescisset Da-
vid, dixit, innocens
ego & regnum me-
um 29 coram Jehova
usq; in seculum à
sanguine Abner filii
Ner.

29. Cadat super ca-
put Joab & super u-
niversam domum
patris ejus, nec defi-
ciat de domo Joab
fluens & leprosus &
tenens scipionem,
& cadens gladio, &
carens pane.

30. Joab igitur & A-
bisai frater ejus, in-
terfecerunt Abner,
30 eò quòd interfe-
cerat Asaelem fra-
trem eorum in Gi-
bon in prælio.
31. Dixit autem Da-
vid ad Joab & ad u-
niversum populum,

qui

Abner, & reduxit eum à
cisterna Sira, ignorante
David.
27. Cumque rediisset Ab-
ner in Hebron, seorsum
adduxit eum Joab ad me-
dium portæ, ut loquere-
tur ei, in dolo: & percus-
sit illum ibi in inguine, &
mortuus est in ultionem
sanguinis Asael fratris e-
jus.
28. Quod cùm audisset
David rem jam gestam, a-
it, Mundus ego sum, &
regnum meum apud De-
um usq; in sempiternum
à sanguine Abner filii
Ner.
29. Et veniat super caput
Joab, & super omnem do-
mum patris ejus: nec de-
ficiat de domo Joab flu-
xum seminis sustinens, &
leprosus, & tenens fusum,
& cadens gladio, & indi-
gens pane.
30. Igitur Joab & Abi-
sai frater ejus interfece-
runt Abner, eò quòd oc-
cidisset Asael fratrem eo-
rum in Gabaon in prælio.
31. Dixit autem David
ad Joab, & ad omnem po-

pu-

λους ὀπίσω Αβεννὴρ, καὶ ἐπιστρέ-
φουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ φρέατος
Σεειρᾶ, καὶ Δαυὶδ οὐκ ᾔδει.
27. Καὶ ἐπέστρεψεν Αβεννὴρ εἰς
Χεβρὼν καὶ ἐξέκλινεν αὐτὸν Ιωὰβ
ἐκ πλαγίων τῆς πύλης, λαλῆσαι
πρὸς αὐτὸν ἐν παραλογισμῷ·
καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ἐκεῖ ἐπὶ τὴν
ψύαν, καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ αἵμα-
τι Ασαὴλ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

28. Καὶ ἤκουσε Δαυὶδ μετὰ
ταῦτα, καὶ εἶπεν· ἀθῷός εἰμι ἐγὼ
καὶ ἡ βασιλεία μου ἀπὸ Κυρίου
καὶ ἕως αἰῶνος ἀπὸ τῶν αἱμάτων
Αβεννὴρ υἱοῦ Νήρ.

29. Καταντησάτωσαν ἐπὶ κε-
φαλὴν Ιωὰβ καὶ ἐπὶ πάντα τὸν
οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ μὴ
ἐκλίπῃ ἐκ τοῦ οἴκου Ιωὰβ γο-
νοῤῥυὴς καὶ λεπρὸς καὶ κρατῶν
σκυτάλης, καὶ πίπτων ἐν ῥομ-
φαίᾳ καὶ ἐλαττούμενος ἄρτοις.

30. Ιωὰβ δὲ καὶ Αβεσσὰ ὁ ἀ-
δελφὸς αὐτοῦ διετηροῦντα τὸν Α-
βεννὴρ ἀνθ᾽ ὧν ἐθανάτωσεν τὸν
Ασαὴλ τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν ἐν
Γαβαὼν ἐν τῷ πολέμῳ.
31. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ιω-
ὰβ καὶ πρὸς πάντα τὸν λαὸν τὸν

μετ᾽

Abner occisum David plangit.

μετ' αὐτοῦ, διαῤῥήξατε τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ περιζώσασθε σάκκους καὶ κόπτεσθε ἔμπροσθεν Αβενήρ· καὶ ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ ἐπορεύετο ἔμπροσθεν τῆς κλίνης.

32. Καὶ θάπτουσι τὸν Αβενὴρ ἐν Χεβρών· καὶ ἐπῆρεν ὁ βασιλεὺς τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἔκλαυσεν ἐπὶ τοῦ τάφῳ Αβενήρ, καὶ ἔκλαυσε πᾶς ὁ λαός.

33. Καὶ ἐθρήνησεν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ Αβενήρ, καὶ εἶπεν· εἰ κατὰ θάνατον Ναβὰλ ἀποθανεῖται Αβενήρ;

34. Αἱ χεῖρές σου οὐκ ἐδέθησαν, οὐδὲ οἱ πόδες σου ἐν πέδαις· οὐ προσήγαγες ὡς Ναβάλ, ἐνώπιον υἱοῦ ἀδικίας ἔπεσες· καὶ συνῆλθε πᾶς ὁ λαὸς τοῦ κλαῦσαι αὐτόν.

35. Καὶ ἦλθεν πᾶς ὁ λαὸς περιδειπνίσαι τὸν Δαυὶδ ἄρτοις ἔτι οὔσης ἡμέρας· καὶ ὤμοσε Δαυίδ, λέγων· τάδε ποιήσαι μοι ὁ Θεός, τάδε προσθείη, ὅτι ἐὰν μὴ δύῃ ὁ ἥλιος, οὐ μὴ γεύσομαι ἄρτου οὐδὲ παντός τινος.

36. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἐπέγνω, καὶ ἤρεσεν ἐνώπιον αὐτῶν πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ.

37. Καὶ ἐπέγνωσαν πᾶς ὁ λαὸς καὶ πᾶς Ισραὴλ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅτι οὐκ ἐγένετο παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ θανατῶσαι τὸν Αβενὴρ υἱὸν Νήρ.

38. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τοὺς παῖδας αὐτοῦ, οὐκ οἴδατε ὅτι ἡγούμενος καὶ μέγας πέπτωκεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐν τῷ Ισραήλ;

39. Καὶ ὅτι ἐγὼ σήμερον συγγενὴς καθεσταμένος εἰς βασιλέα, καὶ οἱ ἄνδρες οὗτοι οἱ υἱοὶ Σαρουΐα σκληρότεροί μου εἰσίν· ἀνταποδῷ Κύριος τῷ ποιοῦντι τὰ πονηρὰ κατὰ τὴν κακίαν αὐτοῦ.

pulum, qui erat cum eo, Scindite vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner. porrò rex David sequebatur feretrum.

32. Cumque sepelissent Abner in Hebron, levavit rex David vocem suam, & flevit super tumulum Abner: flevit autem & omnis populus.

33. Plangensque rex & lugens Abner, ait, Nequaquam ut mori solent ignavi, mortuus est Abner,

34. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati: sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti. Congeminansque omnis populus flevit super eum.

35. Cumque venisset universa multitudo cibum capere cum David, clara adhuc die juravit David, dicens, Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si ante occasum solis gustavero panem vel aliud quicquam.

36. Omnisque populus audivit, & placuerunt eis cuncta, quæ fecit rex in conspectu totius populi.

37. Et cognovit omne vulgus, & universus Israel in die illa quoniam non actum fuisset à rege ut occideretur Abner filius Ner.

38. Dixit quoque rex ad servos suos, Num ignoratis quoniam princeps & maximus cecidit hodie in Israel?

39. Ego autem adhuc delicatus, & unctus rex: porrò viri isti filii Saruiæ duri sunt mihi: retribuat Dominus facienti malum juxta malitiam suam.

qui *erat* secum, Scindite vestimenta vestra, & accingite vos 1 saccis, & plangite ante Abner. Rex autem David 31 ibat post feretrum.

32. Et sepelierunt Abner in Hebron: tum extulit rex vocem suam, & flevit 32 super sepulchrum Abner, fleverunt & totus populus.

33. Post hæc planxit rex ipsum Abner, & dixit, Num sicut moritur stultus, mortuus est Abner?

34. Manus tuæ non *erant* ligatæ, & pedes tui 33 non erant admoti compedibus æreis: *sed* sicut corruit *quispiam* coram filiis iniquis, corruisti. Et rursum universus populus flevit super eum.

35. Venit autem universus populus, 34 ut cibaret Davidem pane, quum adhuc esset dies: & juravit David dicendo, sic faciat mihi Deus, & sic addat, si, 35 antequam occubuerit sol, gustavero panem, aut quicquam quantulumcunq; fuerit.

36. Cognoverunt igitur universus populus, placuitq; in oculis eorum: ut omnia quæ faciebat rex, *ita hoc quoq;* in oculis totius populi 36 placuit.

37. Cognoverunt inquam universus populus, totusq; Israel 37 die illa, quod non fuisset à rege, ut interficerent Abner filium Ner.

38. Dixit autem rex 38 servis suis, Annō scitis quod princeps & *quidem* magnus cecidit hodie in Israele?

39. Et ego hodie tenellus & unctus rex: viri autem isti filii Serujah 39 duriores *sunt* me: reddat Jehovah facienti malum juxta malitiam suam.

im war/ Zureisset ewre kleider/ vnd gürtet secke vmb euch/ vnd tragt leide vmb Abner. Vnd der könig gieng dem sarck nach.

32. Vnd da sie Abner begruben zu Hebron/ hub der könig seine stimme auff/ vnd weinet bey dem grabe Abner/ vnd weinet auch alles volck.

33. Vnd der könig klaget Abner/ vnd sprach/ Abner ist nicht gestorben/ wie ein thor stirbt.

34. Deine hende sind nicht gebunden / deine füsse sind nicht in fessel gesetzt/ Du bist gefallen/ wie man für bösen buben felt. Da beweinete jn alles volck noch mehr.

35. Da nu alles volck hinein kam mit David zu essen/ da es noch hoch tag war/ schwur David/ vnd sprach/ Gott thu mir diß vnd das/ wo ich brot oder etwas koste/ ehe die sonne vntergehet.

36. Vnd alles volck erkandts vnd gefiel jnen auch wol alles gut/ was der könig that / für den augen des gantzen volcks.

37. Vnd alles volck vnd gantz Jsrael merckten des tages / das nicht vom könige war/ das Abner der son Ner getödtet ward.

38. Vnd der könig sprach zu seinen knechten / Wisset jr nicht/ das auff diesen tag ein fürst vnd grosser gefallen ist in Jsrael?

39. Jch aber bin noch zart vnd ein gesalbeter könig. Aber die menner/ die kinder Zeru-Ja / sind mir verdrieslich/ Der HERR vergelte dem/ der böses thut / nach seiner boßheit.

31. Vadens (sc. erat) post stratum.

32. ad sc. A. & flevit t. p. & lamentatus est R. ad Abner et d. num secundū mortem stulti morietur (fut. pro præt.) Abner? 33 non in æreos cōpedes appropinquare facti erant. sicut cadere coram f. iniquitatis, c. & addiderunt u. p. flere super e. 34 adcibandum D. p. in adhuc die. 35. ante ingredi solem, g. p. aut omne quicquā & omnis po. cognov. & fuit bonum in oc. e. 36. bonū fuit. 37. in die ⁀i.

38. ad servos s. annon scietis.

39. duri præ me.

Cap. 4.

1. & audivit filius S. &c. Hebron, & remissa sunt.

2. reputabitur super B.

3. peregrini.
4. percussus p. filius quinque annorũ erat in veniendo audi- tum S.
5. in festinando ipsam fugere, & cec.
6. circa incalescere diem ad domum I. & ipse cubans (sc. erat) cubili meridiei. & huc venerũt u. m. d. accipientes frumenta, & p. e. ad quintam.
7. erepti sunt.
8. cubans (sc. erat) super l. s. in penetrali (cõclavi) cubilis (cubatus) sui, & percusserunt e. & int. e.
9. caput ejus, & a. viã planitiei vel solitudinis
10. ad regem.

601:

Das IIII. Cap.

DA aber der son Saul höret / das Abner zu Hebron todt were / wurden seine hende laß vnd gantz Jsrael erschrack.

2. Es waren aber zween menner heuptleute vber die krieger vnter dem son Saul / einer hieß Baena / der ander Rechob / söne Rimon des Berothiters / aus den kindern BenJamin. Denn Beroth ward auch vnter BenJamin gerechnet /

3. Vnd die Berothiter waren geflohẽ gen Gethaim / vnd woneten daselbs gastweise / biß auff den heutigen tag.

4. Auch hatte Jonathan der son Saul einen son / der war lahm an füssen / vnd war fünff jar alt / da das geschrey von Saul vnd Jonathan aus Jesreel kam / vnd seine amme jn auffhub / vnd flohe / vnd in dem sie eilete vnd flohe / fiel er vnd ward hinckend / vnd er hieß MephiBoseth.

5. So giengen nu hin die söne Rimon des Berothiters / Rechob vnd Baena / vnd kamen zum hause Jsboseth / da der tag am heisten war / vnd er lag auff seinem lager im mittage.

6. Vnd sie kamen ins hauß weitzen zu holen / vnd stachen jn in den wanst / vnd entrunnen.

7. Denn da sie ins hauß kamen / lag er auff seinem bette in seiner schlaffkamer / vnd stachen jn todt / vnd hieben jm den kopff abe. Vnd namen seinen kopff / vnd giengen hin des wegs auff dem blachfelde die gantze nacht.

8. Vnd brachten das heupt Jsboseth zu Dauid gen Hebron. Vnd sprachen zum könige / Sihe / da ist das heupt

Jsbo-

CAP. IIII.

AUdiens [1] autem filius Saulis, quod mortuus esset Abner in Hebron, debilitatę sunt manus ejus, *imo* & universus Israel perterriti sunt.

2. Duo autem viri principes turmarum erant filio Saulis: nomen unius Baanah, & nomen alterius Rechab, filii Rimmon Beerothitæ, de filiis Binjamin, quia etjam Beeroth. [2] reputatur in Binjamin.

3. Fugerunt autem Beerothitæ in Githaim, & fuerunt ibi [3] advenæ usq; *ad* diem hanc.

4. Ipsi vero Jehonathan filio Saulis *erat* filius [4] claudus pedibus: quinquennis erat, quando venit rumor *mortis* Saulis & Jehonathan de Jezreel, [5] & tulit eũ nutrix ejus, ac fugit: fuit autem, [5] quũ festinaret ipsa fugere, ille cecidit, & claudus factus est, & nomen ejus Mephiboseth.

5. Abierunt ergo filii Rimmon Beerothitæ, Rechab & Baanah, & ingressi sunt [6] quum incaluisset dies in domum Isboseth: ipse autem dormiebat in cubiculo meridiano.

6. Ecce inquam ingressi sunt usq; *in* medium domus *tanquam* emptores frumentorum, & percusserunt eum in quinta *costa*: ipse autem Rechab & Baanah frater ejus [7] evaserunt.

7. Ingressi sunt inquam domum (ipse autem [8] dormiebat super lectum suum in cubiculo lecti sui) & percutientes eum, interfecerunt eum, & abstulerunt caput ejus, tuleruntq; [9] illud, & abierũt per viam campestrẽ tota nocte.

8. Attulerũtq; caput Isboseth ad Davidem *in* Hebron: dixeruntq; [10] regi, ecce caput Isboseth filii Saulis inimici

tui,

CAP. IIII.

AUdivit autem Isboseth filius Saul quòd cecidisset Abner in Hebron: & dissolutæ sunt manus ejus, omnisque Israel perturbatus est.

2. Duo autem viri principes latronum erant filio Saul, nomen uni Baana, & nomen alteri Rechab, filii Remmon Berothitæ de filiis Benjamin: siquidem & Beroth reputata est in Benjamin.

3. Et fugerunt Berothitæ in Gethaim, fueruntq; ibi advenæ usque ad tempus illud.

4. Erat autem Jonathæ filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis enim fuit, quando venit nuntius de Saul & Jonatha ex Jezrahel, tollens itaque eum nutrix sua, fugit: cumque festinaret ut fugeret, cecidit, & claudus effectus est: habuitque vocabulum Miphiboseth.

5. Venientes igitur filii Remmon Berothitæ, Rechab & Baana, ingressi sunt fervente die domum Isboseth: qui dormiebat super stratum suum meridie. Et ostiaria domus purgans triticum, obdormivit.

6. Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine, Rechab & Baana frater ejus, & fugerunt.

7. Cum autem ingressi fuissent domum, ille dormiebat super lectum suum in conclavi, & percutientes interfecerunt eum: sublatoque capite ejus, abierunt per viam deserti tota nocte.

8. Et attulerunt caput Isboseth ad David in Hebron: dixeruntque ad regem, Ecce caput Isboseth

filii

Κεφαλ. δ'.

ΚΑὶ ἤκουσεν Ισβόσεθ ὑὸς Σαοὺλ, ὅτι τέθνηκεν Αβεννὴρ ἐν Χεβρὼν· καὶ ἐξελύθησαν αἱ χεῖρες αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἄνδρες Ισραὴλ ἐπαράχθησαν.

2. Καὶ δύο ἄνδρες ἡγούμενοι συστρεμμάτων τῷ Ισβόσεθ ὑῷ Σαοὺλ· ὄνομα τῷ ἑνὶ Βαανά, καὶ τῷ δευτέρῳ ὄνομα Ρηχὰβ οἱ ὑοὶ Ρεμμὼν τοῦ Βηροθαίου ἐκ τῶν ὑῶν Βενιαμίν, ὅτι καὶ Βηρὼθ ἐλογίζετο τοῖς ὑοῖς Βενιαμίν.

3. Καὶ ἀπέδρασαν οἱ Βηροθαῖοι εἰς Γεθαὶμ, καὶ ἦσαν ἐκεῖ παροικοῦντες ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

4. Καὶ τῷ Ιωναθὰν ὑῷ Σαοὺλ ὑὸς πεπληγὼς τοὺς πόδας ὑὸς ἐτῶν πέντε· καὶ οὗτος ἐν τῷ ἐλθεῖν τὴν ἀγγελίαν Σαοὺλ καὶ Ιωναθὰν τοῦ ὑοῦ αὐτοῦ ἐξ Ιεζραὴλ, καὶ ἦρεν αὐτὸν ἡ τιθηνὸς αὐτοῦ, καὶ ἔφυγε· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπεύδειν αὐτὴν καὶ ἀναχωρεῖν, ἔπεσε καὶ ἐχωλάνθη· καὶ ὄνομα αὐτῷ Μεμφιβόσεθ.

5. Καὶ ἐπορεύθησαν οἱ ὑοὶ Ρεμμὼν τοῦ Βηροθαίου Ρηχὰβ καὶ Βαανά, καὶ εἰσῆλθον ἐν τῷ καύματι τῆς ἡμέρας εἰς τὸν οἶκον Ισβόσεθ, καὶ αὐτὸς ἐκάθευδε ἐν τῇ κοίτῃ τῆς μεσημβρίας.

6. Καὶ ἰδοὺ ἡ θυρωρὸς τοῦ οἴκου ἐκάθαιρε πυροὺς, καὶ ἐνύσταξε καὶ ἐκάθευδεν· καὶ Ρηχὰβ καὶ Βαανὰ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ διέλαθον.

7. Καὶ εἰσεπορεύθησαν εἰς τὸν οἶκον· καὶ Ισβόσεθ ἐκάθευδεν ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ· καὶ τύπτουσιν αὐτὸν καὶ θανατοῦσιν, καὶ ἀφαιροῦσιν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ ἔλαβον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπῆλθον τὴν ὁδὸν τὴν κατὰ δυσμὰς ὅλην τὴν νύκτα.

8. Καὶ ἤνεγκαν τὴν κεφαλὴν Ισβόσεθ τῷ Δαυὶδ εἰς Χεβρὼν· καὶ εἶπον πρὸς τὸν βασιλέα, ἰδοὺ ἡ κεφαλὴ Ισβόσ

Israel turbatur ob mortuum Abner.

Interfectores Iſboſeth plectuntur à Davide.

υἱοῦ Σαοὺλ τοῦ ἐχθροῦ σου, ὃς ἐζήτει τὴν ψυχήν σου, καὶ ἔδωκε Κύριος τῷ κυρίῳ ἡμῶν τῷ βασιλεῖ ἐκδίκησιν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη ἐκ Σαοὺλ τοῦ ἐχθροῦ σου καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ.

9. Καὶ ἀπεκρίθη Δαυὶδ τῷ Ῥηχὰβ καὶ τῷ Βαανὰ ἀδελφῷ αὐτοῦ υἱοῖς Ῥεμὼν τοῦ Βηροθέου, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ζῇ Κύριος ὃς ἐλυτρώσατο τὴν ψυχήν μου ἐκ πάσης θλίψεως.

*Sup. 1. v. 13.

10. Ὅτι ὁ ἀπαγγείλας μοι, λέγων· ὅτι τέθνηκε Σαοὺλ καὶ Ἰωναθάν, καὶ αὐτὸς ἦν ὡς εὐαγγελιζόμενος ἐνώπιόν μου, καὶ κατέσχον αὐτὸν καὶ ἀπέκτεινα αὐτὸν ἐν Σεκελάγ, ᾧ ἔδει με δοῦναι εὐαγγέλια.

11. Ἀλλὰ καὶ νῦν ἄνδρες πονηροὶ ἀπέκτειναν ἄνδρα δίκαιον ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ νῦν ἐκζητήσω τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς ὑμῶν καὶ ἐξολοθρεύσω ὑμᾶς ἐκ τῆς γῆς.

12. Καὶ ἐνετείλατο Δαυὶδ τοῖς παιδαρίοις αὐτοῦ, καὶ ἀπέκτειναν αὐτούς, καὶ ἐκολόβωσαν τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἐκρέμασαν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς κρήνης ἐν Χεβρών, καὶ τὴν κεφαλὴν Ἰσβόσεθ ἔθαψαν ἐν τῷ τάφῳ Ἀβεννὴρ υἱοῦ Νὴρ ἐν Χεβρών.

Κεφαλ. ε´.

*1. Par. 11 v. 1.

Καὶ παραγίνονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ Ἰσραὴλ πρὸς Δαυὶδ ἐν Χεβρών, καὶ λέγουσιν· ἰδοὺ ἡμεῖς ὀστᾶ σου καὶ σάρκες σου.

2. Καὶ χθὲς καὶ τρίτης ὄντος Σαοὺλ βασιλέως ἐφ᾽ ἡμῖν, σὺ ἦσθα ἐξάγων καὶ εἰσάγων τὸν Ἰσραήλ· καὶ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς σέ, σὺ ποιμανεῖς τόν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ, καὶ σὺ ἔσῃ εἰς ἡγούμενον ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

3. Καὶ ἔρχονται πάντες οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραὴλ εἰς Χεβρὼν πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ διέθετο ὁ βα-

σιλεὺς

---

filii Saul inimici tui, qui quærebat animã tuam: & dedit Dominus domino meo regi ultionem hodie de Saul, & de ſemine ejus

9. Reſpondens autem David Rechab, & Baana fratri ejus filiis Remmon Berothitæ, dixit ad eos, Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni anguſtia,

10. * Quoniam eum qui annũtiaverat mihi, & dixerat, | mortuus eſt Saul: qui putabat ſe proſpera nuntiare, tenui, & occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuntio:

11. Quanto magis nunc cùm homines impii interfecerunt virum innoxium in domo ſua, ſuper lectum ſuum, non quęram ſanguinem ejus de manu veſtra, & auferam vos de terra?

12. Præcepit itaque David pueris ſuis, & interfecerunt eos: præcidentesque manus & pedes eorum, ſuſpenderunt eos ſuper piſcinam in Hebron: caput autem Isboſeth tulerunt, & ſepelierunt in ſepulchro Abner in Hebron.

CAP. V.

ET venerunt univerſæ tribus Iſrael ad David in Hebron, dicentes, Ecce nos os tuum, & caro tua ſumus.

2. Sed & heri & nudiuſtertius cum eſſet Saul rex ſuper nos, tu eras educens & reducens Iſrael: dixit autem Dominus ad te, tu paſces populum meum Iſrael, & tu eris dux ſuper Iſrael.

3. Venerunt quoq; & ſeniores Iſrael ad regem in Hebron, & percuſſit cum

eis

---

tui, qui [11] quærebat animam tuam, & dedit Jehovah domino meo regi, ultiones [12] hodie de Saule & ſemine ejus.

9. [13] Reſpondens autem David ipſi Rechah & Baanah fratri ejus filiis Rimmon Beerothitæ, [14] dixit eis, vivit Jehovah, qui redemit animam meam ex omni anguſtia.

10. [15] Quòd *eum* qui renuntiavit mihi dicendo, Ecce mortuus eſt Saul (is autem erat veluti euangelizans in oculis ſuis) [16] arripui & occidi eum in Siclag: qui *putabat quod* darem ei præmium nuntii:

11. Quanto magis homines impios, *qui* interfecerunt virum juſtum in domo ſua ſuper lectum ſuum? & nunc nõne requiram ſanguinẽ ejus de manu veſtra, & auferam vos è terra?

12. Præcepit itaq; David pueris, & interfecerunt eos, præciderunt & manus eorum, & pedes eorum, & ſuſpenderunt [17] ad piſcinam in *agro* Hebron: caput verò Isboſeth tulerunt ac ſepelierunt in ſepulchro Abner in Hebron.

CAP. V.

VEnerunt autem omnes tribus Iſraelis ad Davidem in Hebron, atq; dixerunt [1] hoc modo, ecce nos os tuum, & caro tua [2] ſumus.

2. Et heri & nudiuſtertius cum eſſet Saul rex ſuper nos, tu educebas & introducebas Iſraelem. † Dixitq; Jehova tibi, tu paſces populum meum Iſraelem, & tu eris [3] dux ſuper Iſraelem.

3. Venerunt autem omnes ſeniores Iſraelis ad regem in Hebron & [4] percuſſit

cum

Jsboſeth/ Sauls ſon/ deines feindes/ der nach deiner ſeelen ſtund. Der HERR hat heute meinen herrn den könig gerochen an Saul vnd an ſeinem ſamen.

9. Da antwortet jnen Dauid/ So war der HERR lebt/ der meine ſeele aus allem trübſal erlöſet hat.

10. Jch grieff den/ der mich verkündigt/ vnd ſprach/ Saul iſt todt/ vnd meinet er were ein guter bote/ vnd erwürget jn zu Ziklag/ dem ich ſolt boten lohn geben.

11. Vnd dieſe Gottloſen leute haben einen gerechten man in ſeinem hauſe auff ſeinem lager erwürget/ Ja/ ſolt ich das blut nicht foddern von ewren henden/ vnd euch von der erden thun?

12. Vnd Dauid gebot ſeinen jünglingen/ Die erwürgeten ſie/ vnd hieben jnen hende vnd füſſe abe/ vnd hiengen ſie auff am teich zu Hebron/ Aber das heupt Jsboſeth namen ſie vnd begrubens in Abners grab zu Hebron.

Das V. Cap.

VND es kamen alle ſtemme Jſrael zu Dauid gen Hebron/ vnd ſprachen/ Sihe/ Wir ſind deines gebeins vnd deines fleiſchs.

2. Dazu auch vorhin/ da Saul vber vns könig war/ füreſtu Jſrael aus vnd ein. So hat der HERR dir geſagt/ Du ſolt meines volcks Jſrael hüten/ vnd ſolt ein hertzog ſein vber Jſrael.

3. Vnd es kamen alle elteſten in Jſrael zum könige gen Hebron. Vnd der könig

Da-

---

11. *quærens. ſc. erat.*
12. *die hac.*
13. *& reſpondit.*
14. *& dixit eis, vivens Jeh.*
15. *quia indicans mihi.*
16. *& apprehendi in eum, & o. e. in S. quod dandum mihi (ſc. eſſet) illi evangelium. etjamquod h. i.*
17. *ſuper piſc.*

Cap. 5.

1. *dicendo.*
2. *nos. etiam heri, etiam nud. in exiſtende Saulem Regem (n. tu eras educens & introducens I.*
3. *in ducem.*
4. *excidit eis.*

602:

David machte mit jnen einen bund zu Hebron für dem HERRN / vnd sie salbeten David zum könige vber Israel.

4. Dreissig jar war David alt/ da er könig ward/ vnd regierte viertzig jar.

5. Zu Hebron regierte er sieben jar vnd sechs monden vber Juda/ Aber zu Jerusalem regierte er drey vnd dreissig jar vber gantz Israel vnd Juda.

6. Vnd der könig zoch hin mit seinen mennern zu Jerusalem/ wider die Jebusiter/ die im lande woneten. Sie aber sprachen zu David / Du wirst nicht hie erein komen/ sondern blinden vnd lamen werden dich abtreiben (das meineten sie aber) das David nicht würde dahinein komen.

7. Aber David gewan die burg Zion / das ist/ Davids stadt.

8. Da sprach David desselben tags / Wer die Jebusiter schlegt/ vnd erlanget die dachrinnen/ die lamen/ vnd blinden/ den die seele David feind ist. Daher spricht man / Laß keinen blinden vnd lamen ins hauß komen.

9. Also wonet David auff der burg/ vnd hieß sie Davids stad/ vnd David bawete vmbher von Millo vnd inwendig.

10. Vnd David gieng vnd nam zu / vnd der HERR der Gott Zebaoth war mit jm.

11. Vnd Hiram der könig zu Tyro/ sandte boten zu David/ vnd cedern bewme zur wand/ vnd zimmerleute/ vnd steinmetzen/ das sie David ein hauß baweten.

12. Vnd David mercket/ das jn der HERR zum könige vber Israel bestetiget hette/ vnd sein königreich erhöhet/ vmb seins volcks Israel willen.

5. trium decadū anni D. in regnando ipsum, quatuor decades anni r.

6. tres decades & triadem anni.

7. dicendo n. i. h. quinimò removere te. (Infinitivus enallage) c. & c. dicendo.

8. & cepit D.

9. in die illa, omnis percutiens, & attinget in fistulam.

10. dicent (fut. pro præt.) & c. et. ad domum.

11. munitione.

12. intra domum.

13. Chal. VERBū Domini Dei Zebaoth in auxilio Davidis erat.

14. cedrorum, & f. ligni.

15. in Regem.

cum eis rex David fœdus in Hebron coram Jehovah, & unxerunt Davidem in regem super Israelem.

4. Filius 5 triginta annorum *erat* David, quando regnavit, & quadraginta annis regnavit.

5. In Hebron regnavit super Jehudah septem annis & sex mensibus: & in Jerusalaim regnavit 6 triginta & tribus annis super omnem Israelem & Jehudah.

6. Abiit autem rex & viri ejus *in* Jerusalaim ad Jebusæum habitatorem terræ, dixitq; Davidi 7 hoc modo, Non ingredieris huc, nisi removeris cœcos & claudos, tanquam dicerent, non ingredietur David huc.

7. 8 Cepit tamen David arcem Sijon: ipsa *est* civitas Davidis.

8. Dixit namq; David 9 die illa, Quisquis percusserit Jebusæum, & attigerit canales, & *percusserit* claudos cœcosq; odio habitos *ab* anima Davidis, *constituam illum ducem*, Ideo 10 dixerunt, cœcus & claudus non intrabit domum.

9. Et habitavit David in ea 11 arce, vocavitq; eam civitatem Davidis: & ædificavit David *per* circuitum à Millo, & 12 introrsum.

10. Et ibat David eundo & crescendo, & 13 Jehovah Deus exercituum *erat* cum eo.

11. Misit autem Hiram rex Tyri legatos ad Davidem, & ligna 14 cedrina, & fabros lignarios artificesq; lapidis parietis: & ædificarunt domum Davidi.

12. Et cognovit David, quod confirmasset eum Jehovah 15 regem super Israelem, & quod exaltasset regnum ejus propter populum suum Israelem.

eis rex David fœdus in Hebron coram Domino: unxeruntq; David in regem super Israel.

4. Filius triginta annorum erat David, cum regnare cœpisset, & * quadraginta annis regnavit.

5. In Hebron regnavit super Judam septem annis, & sex mensibus: in Jerusalem autem regnavit triginta tribus annis super omnem Israel, & Judam.

6. Et abiit rex, & omnes viri, qui erant cum eo, in Jerusalem, ad Jebusæum habitatorem terræ: dictumque est David ab eis, non ingredieris huc, nisi abstuleris cœcos & claudos, dicentes, non ingredietur David huc.

7. Cepit autem David arcem Sion, hæc est civitas David.

8. Proposuerat enim David in die illa præmium, qui percussisset Jebusæum, & tetigisset domatum fistulas, & abstulisset cœcos & claudos odientes animam David. idcirco dicitur in proverbio, Cœcus & claudus non intrabunt in templum.

9. Habitavit autem David in arce, & vocavit eam civitatem David: & ædificavit per gyrum à Mello & intrinsecus.

10. Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, & Dominus Deus exercituum erat cum eo.

11. * Misit quoq; Hiram rex Tyri nuntios ad David, & ligna cedrina, & artifices lignorum, artificesque lapidum ad parietes: & ædificaverunt domum David.

12. Et cognovit David quoniam confirmasset eum Dominus regem super Israel, & quoniam exaltasset regnum ejus super populum suum Israel.

σιλεὺς Δαυὶδ διαθήκην ἐν Χεβρὼν ἐνώπιον Κυρίου· καὶ χρίουσι τὸν Δαυὶδ εἰς βασιλέα ἐπὶ πάντα τὸν Ισραήλ.

4. Υἱὸς τριάκοντα ἐτῶν ἦν Δαυὶδ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν· καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἐβασίλευσεν.

5. Καὶ ἐβασίλευσεν ἐν Χεβρὼν ἐπὶ Ἰούδαν ἔτη ἑπτὰ καὶ μῆνας ἕξ· καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐβασίλευσε τριάκοντα καὶ τρία ἔτη ἐπὶ πάντα Ισραὴλ καὶ Ἰούδαν.

6. Καὶ ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ ἄνδρες αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὸν Ἰεβουσαῖον τὸν κατοικοῦντα τὴν γῆν· καὶ ἐρρέθη τῷ Δαυὶδ, οὐκ εἰσελεύσῃ ὧδε, διότι ἀντέστησαν οἱ χωλοὶ καὶ οἱ τυφλοὶ, λέγοντες· οὐκ εἰσελεύσεται Δαυὶδ ὧδε.

7. Καὶ κατελάβετο Δαυὶδ τὴν περιοχὴν Σιών, αὕτη ἡ πόλις Δαυίδ.

8. Καὶ εἶπε Δαυὶδ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, πᾶς τύπτων Ἰεβουσαῖον, ἁπτέσθω ἐν παραξιφίδι, καὶ τοὺς χωλοὺς καὶ τυφλοὺς τοὺς μισοῦντας τὴν ψυχὴν Δαυίδ· διὰ τοῦτο ἐροῦσι, τυφλοὶ καὶ χωλοὶ οὐκ εἰσελεύσονται εἰς οἶκον Κυρίου.

9. Καὶ ἐκάθισε Δαυὶδ ἐν τῇ περιοχῇ, καὶ ἐκλήθη αὕτη ἡ πόλις Δαυίδ· καὶ ᾠκοδόμησε Δαυὶδ τὴν πόλιν κύκλῳ ἀπὸ τῆς ἄκρας, καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ.

10. Καὶ ἐπορεύετο Δαυὶδ πορευόμενος καὶ μεγαλυνόμενος, καὶ Κύριος παντοκράτωρ μετ᾽ αὐτοῦ.

11. Καὶ ἀπέστειλε Χειρὰμ βασιλεὺς Τύρου ἀγγέλους πρὸς Δαυὶδ καὶ ξύλα κέδρινα, καὶ τέκτονας ξύλων, καὶ τέκτονας τοίχου λίθων, καὶ ᾠκοδόμησαν οἶκον τῷ Δαυίδ.

12. Καὶ ἔγνω Δαυὶδ, ὅτι ἡτοίμασεν αὐτὸν Κύριος εἰς βασιλέα ἐπὶ Ισραήλ· καὶ ὅτι ἐπήρθη ἡ βασιλεία αὐτοῦ διὰ τὸν λαὸν αὐτοῦ Ισραήλ.

* 1. Reg. 2. v. 11.

* 1. Par. 14. v. 1.

Philistæi profligantur à Davide.

*1. Par. 3. v. 5.

13. Καὶ ἔλαβε Δαυὶδ ἔτι γυναῖκας καὶ παλλακὰς ἐξ Ἱερουσαλὴμ μετὰ τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν ἐκ Χεβρών· καὶ ἐγένοντο τῷ Δαυὶδ ἔτι υἱοὶ καὶ θυγατέρες.

14. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν γεννηθέντων αὐτῷ ἐν Ἱερουσαλήμ· Σαμαά, καὶ Σωβάβ, καὶ Ναθάν, καὶ Σαλωμών·

15. Καὶ Ἰεβαάρ, καὶ Ναφήγ, καὶ Ἰαφιέ·

16. Καὶ Ἐλισαμά, καὶ Ἐλιαδά, καὶ Ἐλιφαλέτ, καὶ Ἐλιζουέ.

*1. Pa. 14. v. 8. & 11 v. 16.

17. Καὶ ἤκουσαν οἱ Ἀλλόφυλοι ὅτι κέχρισται Δαυὶδ βασιλεὺς Ἰσραήλ, καὶ ἀνέβησαν οἱ Ἀλλόφυλοι ζητεῖν τὸν Δαυίδ· καὶ ἤκουσε Δαυίδ, καὶ κατέβη εἰς τὴν περιοχήν.

18. Καὶ οἱ Ἀλλόφυλοι παρεγένοντο καὶ συνέπεσον εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τιτάνων.

19. Καὶ ἠρώτησε Δαυὶδ τὸν Κύριον, λέγων· εἰ ἀναβῶ πρὸς τοὺς Ἀλλοφύλους καὶ εἰ παραδώσεις αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖράς μου; καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Δαυίδ, ἀνάβαινε, ὅτι παραδιδοὺς παραδώσω αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖράς σου.

*Esa. 28. v. 21.

20. Καὶ ἦλθε Δαυὶδ ἐκ τῶν ἐπάνω διακοπῶν, καὶ ἔκοψεν αὐτοὺς Δαυὶδ ἐκεῖ· καὶ εἶπε Δαυίδ, διέκοψε Κύριος τοὺς ἐχθρούς μου ἐνώπιόν μου ὡς διακόπτεται τὰ ὕδατα· διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου ἐπάνω διακοπῶν.

21. Καὶ καταλείπουσιν ἐκεῖ οἱ Ἀλλόφυλοι τοὺς θεοὺς αὐτῶν, καὶ λαμβάνουσιν αὐτοὺς Δαυὶδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ.

22. Καὶ προσέθεντο ἔτι οἱ Ἀλλόφυλοι τοῦ ἀναβῆναι, καὶ συνέπεσον ἐπὶ τὴν κοιλάδα τῶν Τιτάνων.

23. Καὶ ἐπηρώτησε Δαυὶδ διὰ Κυρίου· καὶ εἶπεν αὐτῷ Κύριος, οὐκ ἀναβήσῃ εἰς συνάντησιν αὐτῶν, ἀποστρέφου ἀπ᾽ αὐτῶν, καὶ παρέσῃ αὐτοῖς πλησίον τοῦ κλαυθμῶνος.

24. Καὶ ἔσται ἐν τῷ ἀκοῦσαί σε τὴν φωνὴν τοῦ συσσεισμοῦ τῶν ἀλσῶν τοῦ κλαυθμῶνος, τότε καταβήσῃ εἰς τὸν πόλεμον· ὅτι τότε ἐξελεύσεται Κύριος ἔμπροσθέν σου τύπτειν ἐν τῷ πολέμῳ τῶν Ἀλλοφύλων.

Καὶ

13. *Accepit ergo David adhuc concubinas & uxores de Jerusalē, postquā venerat de Hebrō: natiq; sũt David & alii filii & filiæ:

14. Et hæc nomina eorum qui nati sunt ei in Jerusalem, Samua & Sobab, & Nathan, & Salomon.

15. Et Jebahar, & Elisua, & Nepheg,

16. Et Japhia, & Elisama, & Elioda, & Eliphalet.

17.* Audierunt ergo Philisthiim, quòd unxissent David in regem super Israel: & ascenderunt universi ut quærerent David, quòd cũ audisset David, descendit in præsidium.

18. Philisthiim autem venientes, diffusi sunt in valle Raphaim.

19. Et consuluit David Dominum, dicens, Si ascendam ad Philisthiim? & si dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad David, ascende, quia tradens dabo Philisthiim in manu tua.

20.*Venit ergo David in Baalpharasim, & percussit eos ibi, & dixit, divisit Dominus inimicos meos coram me, sicut dividuntur aquæ. Propterea vocatum est nomen loci illius Baalpharasim.

21. Et reliquerunt ibi sculptilia sua: quæ tulit David, & viri ejus.

22. Et addiderunt adhuc Philisthiim, ut ascenderent, & diffusi sunt in valle Raphaim.

23. Consuluit autem David Dominum, Si ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in manus meas? Qui respondit, non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex adverso pyrorum.

24. Et cùm audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut percutiat castra Philisthiim.

Fe-

13. Accepit autem David adhuc concubinas & uxores de Jerusalaim, 16 postquam venit de Hebron, natiq; sunt adhuc David filii & filiæ.

14. Et hæc *sunt* nomina 17 eorum, qui nati sunt in Jerusalaim, Samua & Sobab, & Nathan, & Selomoh.

15. Et Ibhar, & Elisua & Nepheg & Japhia,

16. Et Elisama & Eliada, & Eliphelet.

17. 18 Audientes autem Pelisthim quod † unxissent Davidem in regem super Israelem, ascenderunt cuncti Pelisthim ad quærendum Davidem: 19 quod ubi audivit David, ascendit in arcem.

18. Pelisthim autem venerunt, & diffuderunt se in valle Rephaim.

19. Interrogavit igitur David 20 Jehovam his verbis, Ascendamne contra Pelisthim? tradesne eos in manum meam? 21 Respondit Jehovah Davidi, ascende, quia tradendo tradam Pelisthim in manum tuam.

20. Venit itaq; David in Baal-perasim, & percussit eos ibi David, dixitq;, 22 divisit Jehovah inimicos meos coram me juxta divisionem aquarum. Idcirco vocavit nomen loci illius Baal-perasim.

21. Et reliquerunt ibi 23 sculptilia sua, quæ combussit David & viri ejus.

22. 24 Rursum autem ascenderunt Pelisthim, & diffuderunt se in valle Rephaim.

23. Interrogavit ergo David 25 Jehovam: qui respondit, Non ascendes *nunc*, *sed* gyra post eos, & venias ad eos ex adverso mororum.

24. 26 Quumq; audieris sonitum incessus in cacuminibus mororum, tunc movebis te: tunc enim ingredietur Jehova ante te, 27 ut percutiat castra Pelisthim.

Et

13. Vnd David nam noch mehr weiber / vnd kebsweiber zu Jerusalem / nach dem er von Hebron komen war / vnd wurden jm noch mehr söne vnd töchter geborn.

14. Vnd das sind die namen dere / die jm zu Jerusalem geborn sind / Samua / Sobab / Nathan / Salomo.

15. Jebehar / Elisua / Nepheg / Japhia /

16. Elisama / Eliada / Eliphalet.

17. Vnd da die Philister höreten / das man David zum könige vber Jsrael gesalbet hatte / zogen sie alle erauff David zu suchen. Da das David erfur / zoch er hinab in eine burg.

18. Aber die Philister kamen vnd liessen sich nider im grunde Rephaim.

19. Vnd David fragte den HERRN / vnd sprach / Sol ich hinauff ziehen wider die Philister? vnd wiltu sie in meine hand geben? Der HERR sprach zu David / Zeuch hinauff / ich wil die Philister in deine hende geben.

20. Vnd David kam gen BaalPrazim / vnd schlug sie daselbs / vnd sprach / Der HERR hat meine feinde für mir von einander gerissen / wie die wasser reissen. Daher hieß man denselben ort Baal-Prazim.

21. Vnd sie liessen jre Götzen daselbs / David aber vnd seine menner huben sie auff.

22. Die Philister aber zogen abermal erauff / vnd liessen sich nider im grunde Rephaim.

23. Vnd David fragt den HERRN / der sprach / Du solt nicht hinauff ziehen / sondern kom von hinden zu jnen / das du an sie komest gegen den maulberbewmen.

24. Vnd wenn du hören wirst das rauschen auff den wipffeln der maulberbewme einher gehen / so zawe dich / denn der HERR ist denn aus gegangen für dir her / zu schlahen das heer der Philister.

16. *post venire ipsum.*

17. *natorum ei.*

18. *& audierũt P. &c. & ascend.*

19. *& audivit David, & descendit ad munitionem.*

20. *in Jehova*, Chald. *VERBũ Domini. dicendo, num ascendam ad P.*

21. *& dixit Joh. ad Davidem.*

22. *rupit.*

23. *dolores (.i. idola, quæ omnis doloris causa sunt) suos, & tulit eos David*

24. *& addiderũt adhuc P. ascendere, et diffusi sunt.*

25. *Jehovam* (Chald. *VERBũ Domini*) *& dixit, n. a. g. ad posteriora eorũ, & venies.*

26. *& erit in audiendo te vocem.*

27. *ad percutiendum.*

603

Da-

28. *usque venire te G.*

25. Dauid thet wie der HERR jm geboten hatte/ vnd schlug die Philister von Gibea an/ biß man kompt gen Gaser.

25. Et fecit David ita, quemadmodum præceperat ei Jehovah: & percussit Pelisthim à Geba 28 usq; dum venias *in* Gazer.

25. Fecit itaque David sicut præceperat ei Dominus, & percussit Philisthiim de Gabaa, usque dum venias Gezer.

25. Καὶ ἐποίησε Δαυὶδ οὕτως καθὼς ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος, καὶ ἐπάταξε τοὺς ἀλλοφύλους ἀπὸ Γαβαὼν ἕως Γαζηρά.

A. c. e. de domo Abinadab reductio.

Cap. 6.

1. *tres decades chiliadis & surrexit, & abijt David &c. Jehudah, ad ascendere faciendum a. D. quā invocatum est no. no. Jeh. exe. insidentis Cherubim super eam.* Quæ super eam. *i. super quā invocatū est &c 2. & equitare fecerunt arc. D. ad pl. n. 3. ducentes. sc. erant. 4. cum arca Dei (i. ut comitarentur arcam Dei) & A. vadens (sc. erat) ante a. 5. ludentes (sc. erant) c. J. in o. lignis abietum (i. instrumentis musicis, quæ fieri solent ex lignis abiegnis) & in c. & in n. & in t. 6. usq; a. N. & misit U. ad a. D. & apprehendit in eam q. d. armentum. 7. in U. &*

Das VI. Cap.

VND Dauid samlet abermal alle junge manschafft in Israel dreissig tausent.

2. Vnd macht sich auff/ vnd gieng hin mit allem volck das bey jm war/ aus den bürgern Juda / das er die lade Gottes von dannen erauff holete/ welcher name heist/ Der name des HERRN Zebaoth wonet drauff vber den Cherubim.

3. Vnd sie liessen die lade Gottes füren auff einem newen wagen/ vnd holeten sie aus dem hause AbiNadab/ der zu Gibea wonete. Vsa aber vnd Ahio die söne AbiNadab trieben den newen wagen.

4. Vnd da sie jn mit der laden Gottes aus dem hause AbiNadab füreten / der zu Gibea wonete/ vnd Ahio für der laden hergieng.

604: 5. Spielete Dauid vnd das gantze haus Israel für dem HERRN her mit allerley seitenspiel von tennenholtz/ mit harffen vnd psaltern vnd paucken vnd schellen vnd cymbaln.

6. Vnd da sie kamen zur tennen Nachon/ greiff Vsa zu/ vnd hielt die lade Gottes/ denn die rinder tratten beseit aus.

7. Da ergrimmet des HERRN zorn vber Vsa/ vnd Gott schlug in daselbs vmb seines freuels willen/ das er daselbs starb bey der lade Gottes.

8. Da ward Dauid betrübt/ das der HERR einen solchen riß an Vsa thet. Vnd hieß dieselbige stete PerezVsa/ biß auff diesen tag.

9. Vnd Dauid furcht sich für dem HERRN des tages/ vnd sprach/ Wie sol die lade des HERRN zu mir komen?

Vnd

CAP. VI.

Collegit autem adhuc David omnē electum in Israele, *nempe* 1 triginta millia.

2. Qui surrexit, & abiit, universusq; populus qui *erat* cum eo, de Baala Jehudah, ut abduceret inde arcam Dei *super* quam invocatur nomen, nomen *inquam* Jehovæ exercituum sedentis *inter* Cherubim *qui sunt* super eam.

3. 2 Imposueruntq; arcam Dei plaustro novo: & tulerunt eam è domo Abinadab, quæ *erat* in Gibah: Uzza autem & Ahio filii Abinadab 3 deducebant plaustrum illud novum.

4 Tulerunt inquam eam è domo Abinadab, quæ *erat* in Gibah, 4 arcam Dei: Ahio autem ibat ante arcam.

5. David vero & universus Israel 5 ludebant coram Jehovah in omnibus instrumentis musicis, & citharis, & nablis & tympanis, & sistris, & cymbalis.

6. † Et venerunt 6 ad aream Nachon, extendit autem *manum suam* Uzza, ad arcam Dei, & retinuit eam, quoniam declinabant boves.

7. Propterea iratus est furor Jehovæ 7 contra Uzza. & percussit eum ibi Deus 8 propter temeritatem, mortuusq; est ibi juxta arcam Dei.

8. Iratus est autem David, eò quòd rupisset Jehovah ruptu ram in Uzza: & vocavit locum ipsum Peres Uzza usq; *in* hunc diem.

9. Extimuit itaq; David Jehovam in die illa, & dixit, Quomodo ingredietur ad me arca Jehovæ?

Et

CAP. VI.

Congregavit autē rursum David omnes electos ex Israel, triginta millia.

2. * Surrexitque David, & abiit, & universus populus, qui erat cum eo de viris Juda, ut adducerent arcam Dei, super quam invocatum est nòmen Domini exercituum, sedentis in Cherubim super eā.

3. Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum novum: tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa: Oza autem, & Ahio filii Abinadab, minabant plaustrū novum.

4. * Cumque tulissent eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei Ahio præcedebat arcam.

5. David autem, & omnis Israel ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & citharis, & lyris, & tympanis, & sistris, & cymbalis.

6. * Postquàm autem venerunt ad arcam Nachor, extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boves, & declinaverūt eam.

7. Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi juxta arcam Dei.

8. Contristatus est autem David, eò quòd percussisset Dominus Ozam, & vocatum est nomen loci illius, percussio Ozæ: usque in diem hanc.

9. Et extimuit David Dominum in die illa, dicens, Quomodo ingredietur ad me arca Domini?

Et

Κεφαλ. ϛʹ.

ΚΑὶ συνήγαγεν ἔτι Δαυὶδ πάντα νεανίαν ἐξ Ἰσραὴλ τριάκοντα χιλιάδας.

2. Καὶ ἀνέστη καὶ ἐπορεύθη Δαυὶδ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχόντων Ἰούδα, ἐν ἀναβάσει τοῦ ἀναγαγεῖν ἐκεῖθεν τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ἣν ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα Κυρίου Σαβαὼθ καθημένου ἐπὶ τῶν Χερουβὶν ἐπ' αὐτῆς.

3. Καὶ ἐπεβίβασαν τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἅμαξαν καινήν, καὶ ἦραν αὐτὴν ἐξ οἴκου Ἀβιναδὰβ τοῦ ἐν τῷ βουνῷ.

*1. par. 13 v. 5.

4. Καὶ Οζὰ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ υἱοὶ Ἀβιναδὰβ ἦγον τὴν ἅμαξαν σὺν τῇ κιβωτῷ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπορεύοντο ἔμπροσθεν τῆς κιβωτοῦ.

*1. Sa. 7. v. 1.

5. Καὶ Δαυὶδ καὶ πάντες υἱοὶ Ἰσραὴλ παίζοντες ἐνώπιον Κυρίου ἐν ὀργάνοις ἡρμοσμένοις, καὶ ἐν ᾠδαῖς, καὶ ἐν κινύραις, καὶ ἐν ναύλαις, καὶ ἐν τυμπάνοις καὶ ἐν κυμβάλοις, καὶ ἐν αὐλοῖς.

6. Καὶ παραγίνονται ἕως τῆς ἅλω Ναχών, καὶ ἐξέτεινεν Οζὰ τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ κατασχεῖν αὐτήν, καὶ ἐκράτησεν αὐτήν, ὅτι περιέσπασεν αὐτὴν ὁ μόσχος.

*1. Par. 13 v. 10.

7. Καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος ἐν τῷ Οζᾷ, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἐπὶ τῇ προπετείᾳ, καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ παρὰ τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

8. Καὶ ἠθύμησε Δαυὶδ ὑπὲρ οὗ διέκοψε Κύριος διακοπὴν ἐν τῷ Οζᾷ· καὶ ἐκλήθη ὁ τόπος ἐκεῖνος Διακοπὴ Οζᾶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

8. super errore (imprudentia.) & m. est 1. cum arca (i. juxta arcam) Dei. & ira fuit Davidi super quod rup.

9. Καὶ ἐφοβήθη Δαυὶδ τὸν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγων· πῶς εἰσελεύσεται πρός με ἡ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ;

Καὶ

Oza attingens arcam à Deo occiditur.

10. Καὶ οὐκ ἐβούλετο Δαυὶδ τοῦ ἐκκλῖναι πρὸς αὐτὸν τὴν κιβωτὸν διαθήκης Κυρίου εἰς τὴν πόλιν Δαυίδ.

11. Καὶ ἐξέκλινεν αὐτὴν Δαυὶδ εἰς οἶκον Ὀβὴδ Ἐδὼμ τοῦ Γεθαίου μῆνας τρεῖς· καὶ εὐλόγησε Κύριος τὸν οἶκον Ὀβὴδ Ἐδὼμ καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ.

*1. Par. 15 v. 25.

12. Καὶ ἀπήγγειλαν τῷ βασιλεῖ Δαυίδ, λέγοντες· εὐλόγησε Κύριος τὸν οἶκον Ὀβὴδ Ἐδὼμ, καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ ἕνεκεν τῆς κιβωτοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐπορεύθη Δαυὶδ καὶ ἀνήγαγε τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ οἴκου Ὀβὴδ Ἐδὼμ εἰς πόλιν Δαυὶδ ἐν εὐφροσύνῃ.

13. Καὶ ἦσαν μετ' αὐτοῦ οἱ αἴροντες τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου ἑπτὰ χοροί, καὶ θῦμα μόσχου καὶ ἀρνός.

14. Καὶ Δαυὶδ ἀνεκρούετο ἐν ὀργάνοις ἡρμοσμένοις ἐνώπιον Κυρίου, καὶ αὐτὸς ἐνδεδυμένος στολὴν ἔξαλλον.

15. Καὶ Δαυὶδ καὶ πᾶς Ισραὴλ ἀνήγαγον τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου μετὰ κραυγῆς καὶ φωνῆς σάλπιγγος.

16. Καὶ ἐγένετο τῆς κιβωτοῦ Κυρίου παραγινομένης ἕως τῆς πόλεως Δαυίδ, καὶ Μελχὸλ θυγάτηρ Σαοὺλ διέκυπτε διὰ τῆς θυρίδος. καὶ εἶδε τὸν βασιλέα Δαυὶδ παίζοντα καὶ ὀρχούμενον καὶ ἀνακρουόμενον ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐξουδένωσεν αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.

17. Καὶ εἰσφέρουσι τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου, καὶ ἀπέθηκαν αὐτὴν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς ἐν μέσῳ τῆς σκηνῆς ἧς ἔπηξεν αὐτῇ Δαυίδ· καὶ ἀνήνεγκε Δαυὶδ ὁλοκαυτώματα ἐνώπιον Κυρίου καὶ εἰρηνικάς.

18. Καὶ συνετέλεσε Δαυὶδ ἀναφέρων τὰς ὁλοκαυτώσεις

καὶ

10. Et noluit divertere ad se arcam Domini in civitatem David: sed divertit eam in domum Obed Edom Gethæi.

11. Et habitavit arca Domini in domo Obed Edom Gethæi tribus mensibus: & benedixit Dominus Obed Edom, & omnem domum ejus.

12. *Nuntiatumque est regi David, quòd benedixisset Dominus Obed Edom, & omnia ejus propter arcam Dei. Dixitque David, Ibo, & reducam arcam cum benedictione in domum meam. Abiit ergo David, & adduxit arcam Dei de domo Obed Edom in civitatem David cum gaudio: & erant cum David septem chori, & victima vituli.

13. Cumque transcendissent, qui portabant arcam Domini sex passus, immolabat bovem, & ovem, & arietem, & David percutiebat in organis armigatis,

14. Et saltabat totis viribus ante Dominum: porrò David erat accinctus Ephod lineo.

15. Et David, & omnis domus Israel ducebant arcam testamenti Domini, in jubilo, & in clangore buccinæ.

16. Cumque intrasset arca Domini in civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestrā, vidit regem David subsilientem, atque saltantem coram Domino: & despexit eum in corde suo.

17. Et introduxerunt arcam Domini, & imposuerunt eam in loco suo in medio tabernaculi, quòd tetēderat ei David: & obtulit David holocausta, & pacifica coram Domino.

18. Cumque complesset offerens holocausta & pa-

ci-

10. Et 9 noluit David abducere ad se arcam Jehovæ in civitatem Davidis, sed divertere fecit eam David *in* domum Obed-edom Gitthæi.

11. Et mansit arca Jehovæ *in* domo Obed-edom Gitthæi tribus mensibus. & benedixit Jehovah Obed-edom, & universæ domui ejus.

12. Renuntiatumq; est regi Davidi 10 in hæc verba, Benedixit Jehovah domui Obed-edō, & omnibus 11 quæ habet, propter arcam Dei. Et abiens David, adduxit arcam Dei è domo Obed-edō *in* civitatem Davidis 12 cum lætitia.

13. Quum autem progressi essent illi, qui portabant arcam Jehovæ, sex passus, immolabat bovem & bubalum.

14. David autem 13 saltabat totis viribus coram Jehovah, *eratq;* David accinctus ephod 14 lineo.

15. David igitur & universa domus Israelis 15 deducebant arcam Jehovæ cum jubilo & sonitu buccinæ.

16. Fuit autem, arca Jehovæ ingrediente civitatem Davidis, 16 Michal filia Saulis prospexit de fenestra, & videns regem Davidem subsilientem & saltantem coram Jehova, despexit eum in corde suo.

17. 17 Quum autem adduxissent arcam Jehovæ, collocaverunt eam, in loco suo in medio tabernaculi quod tetenderat ei David, & 18 obtulit David holocausta coram Jehovah, & pacifica.

18. 19 Quum autē finem fecisset David offerendi holocau-

sta

10. Vnd wolt sie nicht lassen zu sich bringen in die stadt David / sondern ließ sie bringen ins hauß ObedEdom des Gathiters.

11. Vnd da die lade des HERRN drey monden bleib im hause ObedEdom des Gathiters / segenet jn der HERR vnd sein gantzes hauß.

12. Vnd es ward dem könige David angesagt / das der HERR das hauß ObedEdom segenete / vnd alles was er hatte / vmb der laden Gottes willen. Da gieng er hin vnd holet die lade Gottes aus dem hause ObedEdom erauff / in die stadt David mit freuden.

13. Vnd da sie einher giengen mit der laden des HERRN sechs genge / opfferte man einen ochsen vnd ein fett schaff.

14. Vnd David tantzet mit aller macht für dem HERRn her / vnd war begürtet mit einem leinen leibrock.

15. Vnd David sampt dem gantzen Jsrael / füreten die lade des HERRN erauff / mit jauchtzen vnd posaunen.

16. Vnd da die lade des HERRN in die stadt David kam / kucket Michal die tochter Sauls durchs fenster / vnd sahe den könig David springen vnd tantzen für dem HERRN / vnd verachtet jn in jrem hertzen.

17. Da sie aber die lade des HERRN hinein brachten / stelleten sie die an jren ort / mitten in der hütten / die David für sie hatte auffgeschlagen. Vnd David opfferte brandopffer vnd danckopffer für dem HERRN.

18. Vnd da David hatte ausgeopffert die brandopffer

9. non voluit D. recedere facere ad se super c. D.

10. dicendo.

11. quæ ei p. a. D. & ivit D. & ascendere fecit.

12. in lætitia. Et fuit quū incederent portantes f. p. & (s. tunc) imm.

13. saltans (sc. erat) in toto robore.

14. uni.

15. ascendere facientes. a. J. in j. & in voce b.

16. & Mi. f S. p. per fenestram, & vidit etc & despexit.

17. & adduxerūt a. J. & coll.

18. ascendere fecit D. ascensiones.

19. & consummavit D. ab ascendere-faciendo ascensionem et p. & ben.

vnd

20. & mecū me viro pl.
21. vir in d. s.
22. ad benedicendum.
23. sicut nudari (.i. nudabitur, vel nudari solet. Infinit. pro fut.) nudando unus vacuorum .i. otiosorum hominum.
24. in me præ patre tuo et præ universa domo e.
25. vilis ero adhuc præ hac. sc. vilitate,
26. cum ancillis, quibus dixisti cum eis (quibus cum eis .i. cum quibus, vel apud quas di.) glor. & (.i. porro vel, sed) Mich. f. S. non fuit illi n. u. d. mortis ejus.

605:

Cap. 7.

1. domo sua.
2. á circuitu, ab o. i. e. & dix.
3. sedens (.i. habitans. sc. sum.) in domo cedrorum, & a. D. residens (sc. est) in m. c. & ait N. ad R. omne quod in &c. Jehova tecum.

---

vnd danckopffer / segenet er das volck in dem namen des HERRN Zebaoth.

19. Vnd teilete aus allem volck / vnd der menge Israel / beide man vnd weib / einem iglichen ein brotkuchen / vnd ein stück fleisch / vnd ein nösel wein. Da keret sich alles volck hin / ein iglicher in sein hauß.

20. Da aber David widerkam sein haus zu segenen / gieng jm Michal die tochter Saul eraus entgegen / vnd sprach / Wie herrlich ist heute der könig von Israel gewesen / der sich für den megden seiner knechte entblösset hat / wie sich die losen leute entblössen.

21. David aber sprach zu Michal / Ich wil für dem HERRN spielen / der mich erwelet hat für deinem vater / vnd für alle seinem hause / das er mir befohlen hat ein fürst zu sein vber das volck des HERRN vber Israel.

22. Vnd wil noch geringer werden denn also / vnd wil nidrig sein in meinen augen / vnd mit den megden / dauon du geredt hast / zu ehren werden.

23. Aber Michal Sauls tochter hatte kein kind / biß an den tag jres tods.

Das VII. Cap.

Als nu der könig in seinem hause saß / vnd der HERR jm ruge gegeben hatte von allen seinen feinden vmbher.

2. Sprach er zu dem propheten Nathan / Sihe / ich wone in einem cedern hause / vnd die lade Gottes wonet vnter den teppichen.

3. Nathan sprach zu dem könige / gehe hin / alles was du in deinem hertzen hast / das thu / Denn der HERR ist mit dir.

---

sta & pacifica, benedixit populo in nomine Jehovæ exercituum,

19. Et distribuit universo populo, universæq; multitudini Israelis *á* 20 viro usq; *ad* mulierem, unicuiq; placentam panis unam, & frustum carnis unum, & lagenam † unam: & abiit omnis populus 21 unusquisq; in domum suam.

20. Post hæc reversus est David, 22 ut benediceret domui suæ: egressa est autem Michal filia Saulis in occursum Davidi: & ait, Quá gloriosus fuit hodie rex Israel, qui discooperuit se hodie in oculis ancillarum servorum suorum, ut solet se discooperire unus é fatuis.

21. Et ait David ad Michal, coram Jehova, qui elegit 24 me potius quàm patrem tuum, & quàm universam domum ejus, præcipiendo mihi, *ut essem* dux super populum Jehovæ, super Israelem: & ludam coram Jehova.

22. Et 25 vilior fiam amplius quàm hoc, & ero humilis in oculis meis, & 26 apud ancillas illas, de quibus loquuta es, glorificabor.

23. Proinde ipsi Michal filiæ Saulis non fuit natus usq; *ad* diem, quo mortua est.

CAP. VII.

Fuit autem, quum sedisset rex in 1 regia sua, & Jehovah requiem dedisset ei 2 undiq; ab omnibus inimicis ejus.

2. Dixit rex ad Nathan prophetam, vide quæso, ego 3 habito in regia cedrina, arca autem Dei habitat in medio cortinæ.

3. Nathan verò ait ad regem, Quicquid *est* in corde tuo, vade, fac, quia Jehovah tecum *est*.

---

cifica, benedixit populo in nomine Domini exercituum.

19. Et partitus est universæ multitudini Israel tam viro quàm mulieri singulis collyridam panis unam, & assaturam bubalæ carnis unam, & similam frixam oleo: & abiit omnis populus, unusquisque in domum suam.

20. Reversusq; est David ut benediceret domui suæ: & egressa Michol filia Saul in occursum David, ait, quàm gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiens se ante ancillas servorũ suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris.

21. Dixitque David ad Michol, vivit Dominus, quia ludam, ante Dominum qui elegit me, potius, quàm patrem tuum, & quàm omnem domum ejus, & præcepit mihi ut essem dux super populum Domini in Israel, & ludam,

22. Et vilior fiam plusquam factus sum: & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo.

23. Igitur Michol filiæ Saul non est natus filius usq; in diem mortis suæ.

CAP. VII.

Factum est autem cùm sedisset rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem undiq; ab universis inimicis suis,

2. Dixit ad Nathan prophetam, Videsne quòd ego habitem in domo cedrina, & arca Dei posita sit in medio pellium?

3. Dixitque Nathan ad regem, Omne quod est in corde tuo, vade fac: quia Dominus tecum est.

καὶ τὰς εἰρηνικάς, καὶ εὐλόγησε τὸν λαὸν ἐν ὀνόματι Κυρίου τῶν δυνάμεων.

19. Καὶ ἐμέρισε παντὶ τῷ λαῷ εἰς πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ ἀνδρὸς ἕως γυναικὸς ἑκάστῳ κολλυρίδα ἄρτου καὶ ἐσχαρίτην καὶ λάγανον ἀπὸ τηγάνου· καὶ ἀπῆλθε πᾶς ὁ λαὸς ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

20. Καὶ ἀπέστρεψεν Δαυὶδ τοῦ εὐλογῆσαι τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἐξῆλθεν Μελχὸλ ἡ θυγάτηρ Σαοὺλ εἰς ἀπάντησιν Δαυὶδ, καὶ εἶπεν, τί δεδόξασται σήμερον ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ; ὃς ἀπεκαλύφθη σήμερον ἐν ὀφθαλμοῖς παιδισκῶν τῶν δούλων αὐτοῦ καθὼς ἀποκαλύπτεται εἷς τῶν ὀρχουμένων ἀποκαλυφθείς.

21. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Μελχόλ· ἐνώπιον Κυρίου ὀρχήσομαι, ὃς ἐξελέξατό με ὑπὲρ τὸν πατέρα σου καὶ ὑπὲρ πάντα τὸν οἶκον αὐτοῦ τοῦ καταστῆσαί με εἰς ἡγούμενον ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ παίξομαι καὶ ὀρχήσομαι ἐνώπιον Κυρίου.

22. Καὶ ἀποκαλυφθήσομαι ἔτι οὕτως, καὶ ἔσομαι ἀχρεῖος ἐν ὀφθαλμοῖς σου καὶ μετὰ τῶν παιδισκῶν ὧν εἶπάς με δοξασθῆναι.

23. Καὶ τῇ Μελχὸλ θυγατρὶ Σαοὺλ οὐκ ἐγένετο παιδίον ἕως τῆς ἡμέρας τοῦ ἀποθανεῖν αὐτήν.

Κεφαλ. ζ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐκάθισεν ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ Κύριος κατέπαυσεν αὐτὸν κυκλόθεν ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.

2. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ναθὰν τὸν προφήτην· ἰδοὺ ἐγὼ κατοικῶ ἐν οἴκῳ κεδρίνῳ, καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ κάθηται ἐν μέσῳ σκηνῆς.

3. Καὶ εἶπεν Ναθὰν πρὸς τὸν βασιλέα· πάντα ὅσα ἂν ᾖ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, βάδιζε καὶ ποίει, ὅτι ὁ Κύριος μετὰ σοῦ.

David saltans coram Domino á Michol ridetur.

(Chald. VERBA Domini in auxilio tuo.)

David prohibetur ædificare domum Domino

4. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, καὶ ἐγένετο ῥῆμα Κυρίου πρὸς Ναθὰν, λέγων·

5. Πορεύθητι καὶ εἰπὲ πρὸς τὸν δοῦλόν μου Δαυὶδ, τάδε λέγει Κύριος, οὐ σὺ οἰκοδομήσεις μοι οἶκον τοῦ κατοικῆσαί με.

6. Ὅτι οὐ κατῴκηκα ἐν οἴκῳ ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ἀνήγαγον τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· καὶ ἤμην ἐμπεριπατῶν ἐν καταλύματι ἐν σκηνῇ.

7. Ἐν πᾶσιν οἷς διῆλθον ἐν παντὶ τῷ Ἰσραὴλ· εἰ λαλῶν ἐλάλησα πρὸς μίαν φυλὴν τοῦ Ἰσραὴλ, ᾧ ἐνετειλάμην ποιμαίνειν τὸν λαόν μου Ἰσραὴλ, λέγων· τί ὅτι οὐκ ᾠκοδομήκατέ μοι οἶκον κέδρινον;

*1.Sa.16. v. 12. Psal. 78. v. 70.

8. Καὶ νῦν τάδε ἐρεῖς τῷ δούλῳ μου Δαυὶδ, τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· ἔλαβόν σε ἐκ τῆς μάνδρας ἐξ ἑνὸς τῶν προβάτων τὸ εἶναί σε εἰς ἡγούμενον ἐπὶ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ.

9. Καὶ ἤμην μετὰ σοῦ ἐν πᾶσιν οἷς ἐπορεύου, καὶ ἐξωλόθρευσα πάντας τοὺς ἐχθρούς σου ἀπὸ προσώπου σου καὶ ἐποίησά σοι ὄνομα μέγα κατὰ τὸ ὄνομα τῶν μεγάλων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς.

10. Καὶ θήσομαι τόπον τῷ λαῷ μου Ἰσραὴλ, καὶ καταφυτεύσω αὐτόν, καὶ κατασκηνώσει καθ᾽ ἑαυτόν, καὶ οὐ μεριμνήσει οὐκ ἔτι· καὶ οὐ προσθήσει υἱὸς ἀδικίας τοῦ ταπεινῶσαι αὐτόν, καθὼς ἀπ᾽ ἀρχῆς,

11. Καὶ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ὧν ἔταξα κριτὰς ἐπὶ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ· καὶ ἀναπαύσω σε ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν σου· καὶ ἀναγγελεῖ σοι Κύριος ὅτι οἶκον οἰκοδομήσει σοι.

*1.Reg.8. v. 20.

12. Καὶ ἔσται ἐὰν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθήσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου, καὶ ἀναστήσω

τὸ

---

4. Factum eſt autem in illa nocte: & ecce ſermo Domini ad Nathan, dicens,

5. Vade, & loquere ad ſervum meum David, Hæc dicit Dominus, Nunquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum?

6. Neque enim habitavi in domo ex die illa, qua eduxi filios Iſrael de terra Ægypti, uſque in diem hanc: ſed ambulabam in tabernaculo, & in tentorio.

7. Per cuncta loca, quæ tranſivi cum omnibus filiis Iſrael, nunquid loquens locutus ſum ad unam de tribub' Iſrael, cui præcepi, ut paſceret populum meum Iſrael, dicens, Quare non ædificaſtis mihi domum cedrinam?

8. Et nunc hæc dices ſervo meo David, Hæc dicit Dominus exercituum, *Ego tuli te de paſcuis ſequentem greges, ut eſſes dux ſuper populum meum Iſrael:

9. Et fui tecum in omnibus ubicunque ambulaſti, & interfeci univerſos inimicos tuos à facie tua: fecique tibi nomen grande, juxta nomen magnorum qui ſunt in terra.

10. Et ponam locum populo meo Iſrael, & plantabo eum, & habitabit ſub eo, & non turbabitur amplius: nec addent filii iniquitatis ut affligant eum ſicut prius,

11. Ex die qua conſtitui judices ſuper populum meum Iſrael: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. prædicitq; tibi Dominus, quòd domum faciat tibi Dominus.

12. * Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis,

ſu-

---

4. Porrò ea nocte fuit verbum Jehovę ad Nathan, dicendo,

5. Vade, & 4 dic ſervo meo Davidi, Sic dixit Jehovah, Nunquid tu ædificabis mihi domum, 5 ut habitem?

6. Non enim habitavi in domo *ulla*, 6 à die quo adduxi filios Iſrael de Aegypto, uſq; *in* hunc diem, ſed ambulavi in tentorio & tabernaculo.

7. In omni *loco*, *in* quo ambulavi 7 cum omnibus filiis Iſrael, num 8 verbum ullum feci cum aliqua è tribubus Iſraelis, cui præceperim, ut paſceret populum meum Iſraelem, dicendo, Utquid non ædificaſtis mihi domum 9 cedrinam?

8. Et nunc ſic dices ſervo meo Davidi, Sic dixit Jehovah exercituum, ego tuli te è tugurio *euntem* 10 poſt oves, ut eſſes dux ſuper populum meum, ſuper Iſraelem.

9. † Fuiq; tecum in omni *loco*, quò perrexiſti: excidi inſuper omnes inimicos tuos à facie tua, feciq; tibi nomen magnum, juxta nomen magnorum, qui *ſunt* in terra.

10. 11 Conſtituam quoq; locum populo meo Iſraeli, & plantabo eum *illic* habitabitq; 12 in loco ſuo, nec movebitur *loco* amplius, neq; addent filii 13 iniqui affligere eum ut prius.

11. Et ex die, quo præcepi, *ut eſſent* judices ſuper populum meum Iſraelem: ſed requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. Præterea 14 annuntiat tibi Jehovah quòd domum tibi faciet ipſe.

12. Quum exacti fuerint dies tui, dormieriſq; cum patribus tuis, ſtatuam ſe-

men

---

4. Des nachts aber kam das wort des HERRN zu Nathan/ vnd ſprach.

5. Gehe hin/ vnd ſage zu meinem knecht David/ ſo ſpricht der HERR/ Solteſtu mir ein hauß bawen/ das ich drinnen wonet?

6. Hab ich doch in keinem hauſe gewonet/ ſint dem tag/ da ich die kinder Iſrael aus Egypten füret/ biß auff dieſen tag. Sondern ich hab gewandelt in der hütten vnd wonung.

7. Wo ich mit allen kindern Iſrael hin wandelt. Hab ich auch je geredt mit jrgendt der ſtemme Iſrael einen/ dem ich befohlen habe mein volck Iſrael zu weiden/ vnd geſagt/ Warumb bawet jr mir nicht ein cedern hauß?

8. So ſoltu nu ſo ſagen/ meinem knechte David/ So ſpricht der HERR Zebaoth/ Ich habe dich genomen von den ſchaffhürten/ das du ſein ſolteſt ein fürſt vber mein volck Iſrael.

9. Vnd bin mit dir geweſen/ wo du hin gegangen biſt/ vnd hab alle deine feinde für dir ausgerottet/ vnd habe dir einen groſſen namen gemacht/ wie der name der groſſen auff erden.

10. Vnd ich wil meinem volck Iſrael einen ort ſetzen/ vnd wil es pflantzen/ das es daſelbs wone/ vnd es nicht mehr in der jrre gehe/ vnd es die kinder der boßheit nicht mehr drengen wie vor hin.

11. Vnd ſint der zeit ich richter vber mein volck Iſrael verordnet habe/ vnd wil dir ruge geben von allen deinen feinden/ vnd der HERR verkündigt dir/ das der HERR dir ein hauß machen wil.

12. Wenn nu deine zeit hin iſt/ das du mit deinen vetern ſchlaffen ligſt/ wil ich deinen

ſa-

---

et fuit in nocte illa, & fuit.

4. *dices ad ſervum meum, ad David.*
5. *ad habitandum me?*

6. *inde à die aſcendere facere me &cet. & uſq; diem hūc, & fui ambulans i. t. & in t.*
7. *in o.*
8. *verbum loquutus ſum cum una tribuum* (vel *cum uno ſceptrorum .i. moderatorū*) *I. c. p. ad paſcendum.*
9. *cedrorum.*
10. *de poſt gregem, ad exiſtendum ducem.*

606 2

11. *& ponam.*

12. *in loco ſuo, & non m.*
13. *iniquitatis a. e. ſicut in principio & a die, qua pr.*
14. *annuntiabit t. I. q. d. facturus ſit Jehova. quum copleti fuerint d. t. & jacueris, & erigam.*

samen nach dir erwecken / der von deinem leibe komen sol/ Dem wil ich sein reich bestetigen.
13. Der sol meinem namen ein hauß bawen / vnd ich wil den stuel seins königreichs bestetigen ewiglich.
14. Ich wil sein vater sein/ vnd er sol mein son sein. Wenn er eine missethat thut/ wil ich jn mit menschen ruten/ vnd mit der menschen kinder schlegen straffen.

15. Aber meine barmhertzigkeit sol nicht von jm entwandt werden / wie ich sie entwand habe von Saul/ den ich für dir habe weggenomen.
16. Aber dein haus vnd dein königreich sol bestendig sein ewiglich für dir/ vnd dein stuel sol ewiglich bestehen.
17. Da Nathan alle diese wort vnd alle diß gesichte Dauid gesagt hatte.

18. Kam Dauid der könig/ vnd bleib für dem HERRN/ vnd sprach / Wer bin ich HERR HERR? vnd was ist mein haus / das du mich biß hieher gebracht hast?
19. Dazu hastu das zu wenig geacht HERR HERR/ sondern hast dem hause deines knechts noch von fernen zukünfftigem geredt. Das ist eine weise eines Menschen der Gott der HERR ist.
20. Vnd was sol Dauid mehr reden mit dir? Du erkennest deinen knecht HERR HERR.

21. Vmb deines worts willen vnd nach deinem hertzen hastu solche grosse ding alle gethan/ das du sie deinem knecht kund thetest.
22. Darumb bistu auch gros geachtet HERR Gott/ denn es ist keiner wie du / vnd ist kein Gott denn du/nach allem das wir mit vnsern ohren gehöret haben.
23. Denn wo ist ein volck auff erden / wie dein volck Israel? vmb welches willen Gott ist hingegangen / jm ein

volck

men tuum post te, quod egredietur è ventre tuo & firmabo regnum ejus.

13. Ipse ædificabit domum nomini meo, & firmabo solium regni ejus usq; *in* seculum.

14. Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium: qui[14] quum iniquè egerit, arguam eum virga hominum, & plagis filiorum hominum.

15. Misericordia autem mea non recedet ab eo, quemadmodum [16] abstuli à Saule, quem sustuli à facie tua.
16. Et firma erit domus tua, & regnum tuum usq; *in* seculum coram te: thronus tuus erit firmus usq; *in* seculum.

17. Juxta omnia verba hæc & juxta omnem visionem hanc, sic loquutus est Nathan ad Davidem.

18: 17 Ingressus itaq; rex David sedit coram Jehova, & ait, Quis ego *sum* Domine Jehova, & quę *est* domus mea quòd adduxisti me [18] huc usq;?
19. Et parum adhuc *fuit* hoc in oculis tuis domine Jehova, & loquutus es etiam [19] super domum servi tui in longinquũ. at ista *est* lex hominis, Domine Jehova.

20. Et quid addet David ultra loqui ad te? & tu nosti servum tuum Domine Jehova.

21. Propter verbum tuum, & secundum cor tuum fecisti omnem magnitudinem hanc, [20] ut notam faceres servo tuo.
22. Ideo magnificatus es Jehova Deus quia non *est* sicut tu, nec *est* Deus pręter te, juxta omnia quæ audivimus [21] auribus nostris.
23. Et quis sicut populus tuus, sicut Israel, gens una in terra, [22] propter quam ivit Deus, ut redimeret sibi in popu-

lum.

suscitabo semen tuũ post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnũ ejus.
13. * Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni ejus usq; in sempiternum.
14. * Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: qui si iniquè aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum.
15. Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saul, quem amovi à facie tua.
16. Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum usq; in æternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit firmus jugiter.
17. Secundum omnia verba hæc, & juxta universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David.
18. Ingressus est autem rex David, & sedit coram Domino, & dixit, Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me hucusque?
19. Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo servi tui in longinquum: ista est enim lex Adam Domine Deus.
20. Quid ergo addere poterit adhuc David, ut loquatur ad te? tu enim scis servum tuum Domine Deus.
21. Propter verbum tuum, & secundùm cor tuum fecisti omnia magnalia hæc, ita ut notum faceres servo tuo.
22. Idcirco magnificatus es Domine Deus, quia non est similis tui, neque est Deus extra te, in omnibus, quæ audivimus auribus nostris.
23. Quæ est autem, ut populus tuus Israel, gens in terra, propter quam ivit Deus, ut redimeret

eam

τὸ σπέρμα σου μετὰ σέ, ὃς ἔσται ἐκ τῆς κοιλίας σου, καὶ ἑτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ.

13. Οὗτος οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῷ ὀνόματί μου· καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα.
14. Κἀγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν· καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἡ ἀδικία αὐτοῦ, καὶ ἐλέγξω αὐτὸν ἐν ῥάβδῳ ἀνδρῶν, καὶ ἐν ἁφαῖς υἱῶν ἀνθρώπων.

15. Τὸ δὲ ἔλεός μου οὐκ ἀποστήσω ἀπ' αὐτοῦ καθὼς ἀπέστησα ἀπὸ Σαούλ, ὃν ἀπέστησα ἀπὸ προσώπου σου.
16. Καὶ πιστωθήσεται ὁ οἶκός σου, καὶ ἡ βασιλεία σου ἕως αἰῶνος ἐνώπιόν μου· καὶ ὁ θρόνος σου ἔσται ἀνορθωμένος εἰς τὸν αἰῶνα.
17. Καὶ πάντας τοὺς λόγους τούτους καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν ὅρασιν ταύτην· οὕτως ἐλάλησεν Ναθὰν πρὸς Δαυίδ.

18. Καὶ εἰσῆλθεν ὁ βασιλεὺς Δαυίδ, καὶ ἐκάθισεν ἐνώπιον Κυρίου καὶ εἶπεν· τίς εἰμι ἐγὼ Κύριέ μου Κύριε· καὶ τίς ὁ οἶκός μου ὅτι ἠγάπησάς με ἕως τούτων;

19. Καὶ κατεσμικρύνθη μικρὰ ταῦτα ἐνώπιόν σου Κύριέ μου Κύριε, καὶ ἐλάλησας ὑπὲρ τοῦ οἴκου τοῦ δούλου σου εἰς μακράν· οὗτος δὲ ὁ νόμος τοῦ ἀνθρώπου Κύριέ μου Κύριε.

20. Καὶ τί προσθήσει Δαυὶδ ἔτι τοῦ λαλῆσαι πρὸς σέ; καὶ νῦν σὺ δοῦλόν σου οἶδας Κύριέ μου Κύριε.
21. Διὰ τὸν λόγον σου, καὶ διὰ τὸν δοῦλόν σου πεποίηκας καὶ κατὰ τὴν καρδίαν σου πεποίηκας πᾶσαν τὴν μεγαλωσύνην σου ταύτην, γνωρίσαι τῷ δούλῳ σου.
22. Ἕνεκεν τοῦ μεγαλῦναί σε Κύριέ μου Κύριε, ὅτι οὐκ ἔστιν ὡς σύ, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλήν σου ἐν πᾶσιν οἷς ἠκούσαμεν ἐν τοῖς ὠσὶν ἡμῶν.

23. Καὶ τίς ὡς ὁ λαός σου Ἰσραὴλ ἔθνος ἄλλο ἐν τῇ γῇ; ὡς ὡδήγησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς τοῦ λυτρώσασθαι ἑαυτῷ λαόν, τοῦ

θέσθαι

Davidi filius & Messias Rex æternus promittitur.

*1. Reg. 5. v. 5. 1. Par. 22. v. 10.

*Heb. 1. v. 5. Psal. 89. v. 27.

14. in agendo perverse eum, & arg. e. in v. h. & in pl. f. adam .i. hominus.
15. recedere feci à S. q. recedere feci à f. t.
17. & venit R. D. & sedit.
18. usque huc? & parum fuit.
19. ad domum (i. de (scilicet rebus futuris) à longe (i. olim. Nã Christus ex me, ut audio olim venturus est) & ista lex (.i. ratio hominis, Domini Jehova .i. loqueris mecũ de regno æterno, cujus Regem non hominẽ tantum, sed Deum quoque esse necesse sit. Nam filium tuum & quidem perpetuo regnaturum dicis.
20. ad scire faciendum servum tuum.
21. in au.
22. quam iverunt dij ad redimendum sibi in pop.

Davidis pro impletione promissionis Oratio.

θέσθαι σε ὄνομα τοῦ ποιῆσαι μεγαλωσύνην καὶ ἐπιφάνειαν τοῦ ἐκβαλεῖν σε ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ σου, οὓς ἐλυτρώσας σεαυτῷ ἐξ Αἰγύπτου ἔθνη καὶ σκηνώματα.

24. Καὶ ἡτοίμασας σεαυτῷ τὸν λαόν σου Ἰσραὴλ εἰς λαὸν ἕως αἰῶνος· καὶ σὺ Κύριε ἐγένου αὐτοῖς εἰς Θεόν.

25. Καὶ νῦν Κύριέ μου Κύριε τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησας ὑπὲρ τοῦ δούλου σου καὶ ὑπὲρ τοῦ οἴκου αὐτοῦ πιστωθήτω ἕως αἰῶνος, καὶ καθὼς ἐλάλησας ποίησον.

26. Καὶ νῦν μεγαλυνθείη τὸ ὄνομά σου ἕως αἰῶνος, λέγων· Κύριος παντοκράτωρ ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ· καὶ ὁ οἶκος τοῦ δούλου σου Δαυὶδ ἔσται ἀνορθωμένος ἐνώπιόν σου·

27. Ὅτι σὺ Κύριος παντοκράτωρ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἀπεκάλυψας τὸ ὠτίον τοῦ δούλου σου, λέγων· οἶκον οἰκοδομήσω σοι· διὰ τοῦτο εὗρεν ὁ δοῦλός σου τὴν καρδίαν ἑαυτοῦ τοῦ προσεύξασθαι πρὸς σὲ τὴν προσευχὴν ταύτην.

28. Καὶ νῦν Κύριέ μου Κύριε σὺ εἶ ὁ Θεός, καὶ οἱ λόγοι σου ἔσονται ἀληθινοί, καὶ ἐλάλησας ὑπὲρ τοῦ δούλου σου τὰ ἀγαθὰ ταῦτα.

29. Καὶ νῦν ἄρξαι καὶ εὐλόγησον τὸν οἶκον τοῦ δούλου σου τοῦ εἶναι εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιόν σου· ὅτι σὺ Κύριέ μου Κύριε ἐλάλησας, καὶ ἀπὸ τῆς εὐλογίας σου εὐλογηθήσεται ὁ οἶκος τοῦ δούλου σου εἰς τὸν αἰῶνα.

Κεφαλ. η'.

Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα ἐπάταξε Δαυὶδ τοὺς Ἀλλοφύλους καὶ ἐτροπώσατο αὐτούς, καὶ ἔλαβε Δαυὶδ τὴν ἀφωρισμένην ἐκ χειρὸς τῶν Ἀλλοφύλων.

*1. Par. 18 v. 12.

2. Καὶ ἐπάταξε Δαυὶδ τὴν Μωάβ, καὶ διεμέτρησεν αὐτοὺς σχοινίῳ,

---

eam sibi in populum, & poneret sibi nomen, faceretque eis magnalia, & horribilia super terram, à facie populi tui, quem redemisti tibi ex Ægypto, gentem, & deum ejus.

24. Firmasti enim tibi populum tuum Israel in populum sempiternum: Et tu Domine Deus factus es eis in Deum.

25. Nunc ergo Domine Deus verbum quod locutus es super servum tuum, & super domum ejus, suscita in sempiternum: & fac sicut locutus es,

26. Ut magnificetur nomen tuum usque in sempiternum, atque dicatur, Dominus exercituum, Deus super Israel. Et domus servi tui David erit stabilita coram Domino.

27. Quia tu Domine exercituum Deus Israel revelasti aurem servi tui, dicens, Domum ædificabo tibi, propterea invenit servus tuus cor suum, ut oraret te oratione hac.

28. Nunc ergo Domine Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad servum tuum bona hæc.

29. Incipe ergo, & benedic domui servi tui, ut sit in sempiternum coram te: quia tu Domine Deus locutus es, benedictione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.

CAP. VIII.

Factum est autem post hæc percussit David Philisthiim, & humiliavit eos, * & tulit David frenum tributi de manu Philisthiim.

2. Et percussit Moab, & mensus est eos funi-

---

lum, & poneret sibi nomen, faceretq; vobis magnitudinem, & terribilia terræ tuæ à facie populi tui, quem redemisti tibi ex Aegypto *ex* gẽtibus & diis ejus?

24. Et confirmasti tibi 23 populum tuum Israelem, tibi populum usq; *in* seculum: & tu Jehovah fuisti eis 24 Deus.

25. Nunc igitur Jehovah Deus, verbum quod loquutus es 25 de servo tuo, & de domo ejus, suscita usq; *in* seculũ, & fac secundum, quod loquutus es:

26. Et magnificetur nomen tuum usq; *in* seculum, dicendo, Jehovah exercituum *est* Deus super Israelem: & domus servi tui Davidis erit firma coram te.

27. Tu enim Jehovah exercituum Deus Israelis relevasti aurem servi tui, dicendo, Domum ædificabo tibi: ideo invenit servus tuus cor suum, 26 ut oraret te oratione hac.

28. Nunc itaq; Jehovah Deus (tu *enim* es Deus, & verba tua erunt veritas, & loquutus es de servo tuo bonum hoc)

29. Nunc inquam velis, & benedic domui servi tui, 27 Ut sit in seculum coram te, quia tu Domine Jehovah loquutus es, & 28 benedictione tua benedicatur domus servi tui in seculum.

CAP. VIII.

Post hæc autem percussit David Pelisthim, & humiliavit eos: tulitq; David Metheg-Ammah de manu Pelisthim.

2. Et percussit Moab, & mensus est eos 2 funiculo, jacere

---

volck zu erlösen/ vnd jm einen namen zu machen/ vnd solch grosse vnd schreckliche ding zu thun/ auff deinem lande für deinem volck/ welchs du dir erlöset hast von Egypten/ von den heiden vnd jren Göttern.

24. Vnd du hast dir dein volck Israel zubereit/ dir zum volck in ewigkeit / vnd du HERR bist jr Gott worden.

25. So bekrefftige nu HERR Gott das wort in ewigkeit/ das du vber deinen knecht vnd vber sein hauß geredt hast/ vnd thu/ wie du geredt hast.

26. So wird dein name gros werden in ewigkeit / das man wird sagen / Der HERR Zebaoth ist der Gott vber Israel/ vnd das hauß deines knechts Dauid wird bestehen für dir.

27. Denn du HERR Zebaoth/ du Gott Israel/ hast das ohr deines knechts geöffnet vnd gesagt/ Ich wil dir ein hauß bawen / Darumb hat dein knecht sein hertz funden/ das er diß gebet zu dir betet.

28. Nu HERR HERR du bist Gott/ vnd deine wort werden warheit sein/ du hast solchs gut vber deinen knecht geredt.

29. So hebe nu an vnd segene das hauß deines knechts/ das es ewiglich für dir sey/ Denn du HERR HERR hasts geredt/ vnd mit deinem segen wird deines knechts hauß gesegnet werden ewiglich.

Das VIII. Cap.

Vnd es begab sich darnach/ das Dauid die Philister schlug vnd schwechet sie / vnd nam den dienstzaum von der Philister hand.

2. Er schlug auch die Moabiter also zu boden / das er

& ad ponendum s. n. & ad faciendum vo.

23. in pop.

24. in Deum.

25. super s. t. & super d. e. stare fac usq; s.

26. ad orandum ad te orationem hãc & nunc Domine Jehova, tu ipse Deus etc. ad servum t.

27. ad existendũ in s.

28. de bened.

Cap. 8.

1. & fuit post sic, & perc.

2. in fun.

zwey teil zum tod bracht/ vnd ein teil beim leben ließ/ also wurden die Moabiter David vnterthenig/ das sie jm geschenck zutrugen.

3. plenitudinem funiculi ad vivificandũ: & fuit Moab. 4. mincham. 5. in eundo ipsum ad convertendum manum suam in fl. P. 6. ex eo. 7. duas decades chiliadũ viri peditis.

3. David schlug auch HadadEser den son Rehob könig zu Zoba/ da er hinzoch/ seine macht wider zu holen an dem wasser Phrath.

4. Vnd David fieng aus jnen tausent vnd sieben hundert reuter/ vnd zwentzig tausent fußuolcks/ vnd vorlehmet alle wagen/ vnd behielt vbrig hundert wagen.

8. ad auxiliandum. 9. in Aram duas decades & dyadem chiliadũ viri. Et posuit D. 10. & fuit Aram D. in s. p. mincham. 11. quo ivit. sic infra. 12. auri, q. e. ad servos H.

5. Es kamen aber die Syrer von Damasco zu helffen HadadEser dem könige zu Zoba/ vnd David schlug der Syrer zwey vnd zwentzig tausent man.

608: 6. Vnd legt volck gen Damasco in Syria. Also ward Syria David vnterthenig/ das sie jm geschencke zutrugẽ. Denn der HERR halff David wo er hinzoch.

7. Vnd David nam die gülden schilde/ die HadadEsers knechte waren/ vnd bracht sie gen Jerusalem.

13. & de Berothai.

8. Aber von Bethah vnd Berothai den stedten HadadEser nam der könig David fast viel ertzs.

14. & audivit T. 15. virtutem H. & misit. 16. ad optandũ ei ad pacem, & ad benedicendũ ei, super quod p. in Hadadezerum. 17. quia vir bellorum T. erat H. 18. argenti, & vasa auri & vasa æris. etjam illa sanctificavit.

9. Da aber Thoi der könig zu Hemath höret/ das David hatte alle macht des HadadEsers geschlagen.

10. Sandte er Joram seinen son zu David/ jn freundlich zu grüssen/ vnd zu segenen/ das er wider HadadEser gestritten/ vnd jn geschlagen hatte (denn Thoi hatte einen streit mit HadadEser.) Vnd er hatte mit sich silberne/ güldene vnd ehrne kleinod/

11. Welche der könig David auch dem HERRN heiliget sampt dem silber vnd golde/ das er dem HERRN heiligete von allen heiden/ die er vnter sich bracht.

faciendo eos super terram: & mensus est duos funiculos ad interficiendum, & 3 plenum funiculum ad donandum vita: fueruntq; Moabitæ Davidi in servos, portantes 4 munus.

3. Ad hæc percussit David Hadadezer filium Rehob regem Sobah, 5 dũ proficisceretur, ut constitueret terminũ suum in flumine Perath.

4. Cepit autem David 6 ex eis mille & septingentos equites, 7 & viginti millia virorum peditum, & subnervavit David omnẽ currum, & reliquit ex eis centum currus.

5. Venit autem Aram Dammesec, 8 ut opem ferret Hadadezer regi Sobah, & percussit David 9 de Aram viginti & duo millia virorum.

6. † Et constituit David præfectos in Aram Dammesec, 10 fueruntq; Aramæi Davidi in servos portantes munus: & servavit Jehovah Davidem in omnibus *loco ad* quem perrexit.

7. Tulit quoq; David clypeos 12 aureos, qui erant super servos Hadadezer & detulit eos *in* Jerusalaim.

8. De Betah vero 13 & Berothai urbibus Hadadezer tulit rex David æs multum valde.

9. 14 Audiens autem Thoi rex Hamath, quòd percussisset David omnem 15 exercitum Hadadezer:

10. Misit Thoi *ille* Joram filium suum ad regem Davidem, 16 ut salutaret eũ pacificè, & benediceret ei, quod pugnasset cum Hadadezer, ac percussisset eum: (17 gerebat enim bella *cum* Thoi Hadadezer) & in manu ejus erant vasa 18 argentea & vasa aurea, & vasa ærea.

11. Quæ etjam sanctificavit rex David Jehovæ cum argento & auro, quæ sanctificaverat de universis gentibus quas subegerat.

culo, coæquans terræ: mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum, & unum ad vivificandum: factusque est Moab David serviens sub tributo,

3. Et percussit David Adarezer filium Rohob regem Soba, quando profectus est ut dominaretur super flumen Euphraten.

4. Et captis David ex parte ejus mille septingentis equitibus, & viginti millibus peditum, subnervavit omnes jugales curruum: dereliquit autem ex eis centũ currus.

5. Venit quoque Syria Damasci, ut præsidium ferret Adarezer regi Soba: & percussit David de Syria viginti duo millia virorum.

6. Et posuit David præsidium in Syria Damasci: factaque est Syria David serviens sub tributo: servavitq; Dominus David in omnibus ad quæcunq; profectus est.

7. Et tulit David arma aurea, quæ habebant servi Adarezer, & detulit ea in Jerusalem.

8. Et de Bete, & de Beroth civitatibus Adarezer tulit rex David æs multum nimis, de quo fecit Salomon omnia vasa ærea in templo: & mare æneum, et columnas, & altare.

9. Audivit autem Thou rex Emath, quòd percussisset David omne robur Adarezer,

10. Et misit Thou Joram filium suum ad regem David, ut salutaret eum congratulans, & gratias ageret: eò quòd expugnasset Adarezer, & percussisset eum. Hostis quippe erat Thou Adarezer, & in manu ejus erãt vasa aurea, & vasa argẽtea, & vasa ærea:

11. Quæ & ipsa sanctificavit rex David Domino cum argento & auro, quæ sanctificaverat de universis gẽtibus quas subegerat.

κοιμίσας αὐτοὺς ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ἐγένετο τὰ δύο σχοινίσματα τοῦ θανατῶσαι, καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ τρίτου σχοινίσματος ἐζώγρησεν· καὶ ἐγένετο Μωὰβ τῷ Δαυὶδ εἰς δούλους φέροντας ξένια.

3. Καὶ ἐπάταξε Δαυὶδ τὸν Ἀδραεζὲρ υἱὸν Ῥαὰφ βασιλέα Σουβᾶ, πορευομένου αὐτοῦ ἐπιστῆσαι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν.

4. Καὶ προκατελάβετο Δαυὶδ τῶν αὐτοῦ χίλια ἅρματα καὶ ἑπτακισχιλίους ἱππεῖς, καὶ εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν πεζῶν· καὶ παρέλυσε Δαυὶδ πάντα τὰ ἅρματα, καὶ ὑπελείπετο ἑαυτῷ ἐξ αὐτῶν ἑκατὸν ἅρματα.

5. Καὶ παραγίνεται ἡ Συρία ἐκ Δαμασκοῦ βοηθῆσαι τῷ Ἀδραεζὲρ βασιλεῖ Σουβᾶ· καὶ ἐπάταξε Δαυὶδ ἐν τῷ Σύρῳ εἴκοσι καὶ δύο χιλιάδας ἀνδρῶν.

6. Καὶ ἔθετο Δαυὶδ φρουρὰν ἐν τῇ Συρίᾳ τῇ κατὰ Δαμασκόν· καὶ ἐγένοντο οἱ Σύροι τῷ Δαυὶδ εἰς δούλους φέροντας ξένια· καὶ ἔσωσε Κύριος τὸν Δαυὶδ ἐν πᾶσιν οἷς ἐπορεύετο.

7. Καὶ ἔλαβε Δαυὶδ τοὺς χλιδῶνας τοὺς χρυσοῦς οἳ ἦσαν ἐπὶ τῶν παίδων Ἀδραεζὲρ τοῦ βασιλέως Σουβᾶ, καὶ ἤνεγκεν αὐτὰ εἰς Ἱερουσαλήμ.

8. Καὶ ἐκ τῆς Βατὰκ καὶ ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν πόλεων τοῦ Ἀδραεζὲρ ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ χαλκὸν πολὺν σφόδρα.

9. Καὶ ἤκουσεν Θοοὺ βασιλεὺς Ἡμάθ, ὅτι ἐπάταξε Δαυὶδ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ Ἀδραεζέρ.

10. Καὶ ἀπέστειλε Θοοὺ τὸν υἱὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα Δαυὶδ ἐρωτῆσαι αὐτὸν τὰ εἰς εἰρήνην, καὶ εὐλογῆσαι αὐτὸν ὑπὲρ οὗ ἐπολέμησε τὸν Ἀδραεζέρ, καὶ ἐπάταξεν αὐτόν, ὅτι ἀνὴρ ἀντικείμενος ἦν τῷ Ἀδραεζέρ· καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ἦν σκεύη ἀργυρᾶ, καὶ σκεύη χρυσᾶ, καὶ σκεύη χαλκᾶ.

11. Καὶ ταῦτα ἡγίασεν ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ τῷ Κυρίῳ, μετὰ τοῦ ἀργυρίου καὶ τοῦ χρυσίου οὗ ἡγίασεν ἐκ πασῶν τῶν πόλεων ὧν κατεδυνάστευσεν.

Philistæi Moabitæ & Syri à Davide victi & tributarii facti.

Idumæa servit Davidi.

12. Καὶ ἐκ τῆς Ιδουμαίας, καὶ ἐκ Μωάβ, καὶ ἐκ τῶν υἱῶν Αμμών, καὶ ἐκ τῶν Αλλοφύλων. καὶ ἐξ Αμαλήκ, καὶ ἐκ τῶν σκύλων Αδραέζερ υἱοῦ Ραὰφ βασιλέως Σουβᾶ.
13. Καὶ ἐποίησε Δαυὶδ ὄνομα, καὶ ἐν τῷ ἀνακάμπτειν αὐτὸν ἐπάταξε τὴν Ιδουμαίαν ἐν Γεμελὲχ εἰς ὀκτωκαίδεκα χιλιάδας.
14. Καὶ ἔθετο Δαυὶδ ἐν τῇ Ιδουμαίᾳ φρουρὰν, ἐν πάσῃ τῇ Ιδουμαίᾳ ἔθηκεν ἐνεστηλωμένους, καὶ ἐγένοντο πάντες οἱ ἐν τῇ Ιδουμαίᾳ δοῦλοι τῷ Δαυίδ· καὶ ἔσωσε Κύριος τὸν Δαυὶδ ἐν πᾶσιν οἷς ἐπορεύετο.
15. Καὶ ἐβασίλευσε Δαυὶδ ἐπὶ Ισραήλ· καὶ ἦν Δαυὶδ ποιῶν κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ.
16. Καὶ Ιωὰβ υἱὸς Σαρουΐα ἐπὶ τῆς στρατιᾶς· καὶ Ιωσαφὰτ υἱὸς Αχιλοὺδ ἐπὶ τῶν ὑπομνημάτων.
17. Καὶ Σαδοὺκ υἱὸς Αχιτὼβ καὶ Αχιμέλεχ υἱὸς Αβιαθὰρ ἱερεῖς· καὶ Σαρέας γραμματεύς.
18. Καὶ Βαναίας υἱὸς Ιωιαδὰ σύμβουλος· καὶ ὁ Φελτὶ καὶ ὁ Χερεθὶ καὶ οἱ υἱοὶ Δαυὶδ αὐλάρχαι ἦσαν.

Κεφαλ. θ΄.

Καὶ εἶπε Δαυὶδ, εἰ ἔστι τις ἔτι ὑπολελειμμένος τοῦ οἴκου Σαοὺλ, καὶ ποιήσω μετ᾽ αὐτοῦ ἔλεος ἕνεκεν Ιωναθάν;
2. Καὶ ἐκ τοῦ οἴκου Σαοὺλ ἦν παῖς, καὶ ὄνομα αὐτῷ Σιβά. καὶ καλοῦσιν αὐτὸν πρὸς Δαυίδ· καὶ λέγει ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτὸν, σὺ εἶ Σιβά; καὶ εἶπε, δοῦλος σός.
3. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· εἰ ὑπολέλειπται ἔτι ἀνὴρ ἐκ τοῦ οἴκου Σαοὺλ, καὶ ποιήσω μετ᾽ αὐτοῦ ἔλεος Θεοῦ; καὶ εἶπε Σιβὰ πρὸς τὸν βασιλέα, ἔστιν ἔτι υἱὸς τῷ Ιωναθὰν πεπληγὼς τοὺς πόδας.
4. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεύς· ποῦ οὗτος; καὶ εἶπε Σιβὰ πρὸς τὸν βασιλέα· ἰδοὺ ἐν οἴκῳ Μαχεὶρ υἱοῦ Αμιὴλ ἐκ τῆς Λοδαβάρ.

Καὶ

12. De Syria, & Moab, & filiis Ammon, & Philisthiim, & Amalec, & de manubiis Adarezer filii Rohob regis Soba.
13. Fecit quoque sibi David nomen cum reverteretur capta Syria in valle Salinarum, cæsis decem & octo millibus & in Gebelē ad viginti tria millia.
14. Et posuit in Idumæa custodes, statuitque præsidium: & facta est universa Idumæa serviens David, & servavit Dominus David in omnibus ad quæcunq; profectus est.
15. Et regnavit David super omnem Israel: faciebat quoque David judicium & justitiam omni populo suo.
16. Joab autem filius Saruiæ erat super exercitum: porrò Josaphat filius Ahilud erat a commentariis:
17. Et Sadoc filius Achitob, & Achimelec filius Abiathar, erant sacerdotes: & Saraias, scriba:
18. Banaias autem filius Jojadæ super Cerethi, & Phelethi: filii autem David, sacerdotes erant.

CAP. IX.

Et dixit David, Putasne est aliquis qui remanserit de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam propter Jonathan?
2. Erat autem de domo Saul, servus, nomine Siba: quem cum vocasset rex ad se, dixit ei, Tune es Siba? Et ille respondit, Ego sum servus tuus.
3. Et ait rex, Nunquid super est aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba regi, Superest filius Jonathæ, debilis pedibus.
4. Ubi, inquit, est? Et Siba ad regem, Ecce, ait, in domo est Machir filii Ammiel in Lodabar.

Mi-

12. De Aram, & de Moab, & de filiis Ammon, & de Pelisthim, & de Amalec, & de [19] spoliis Hadadezer filii Rehob regis Sobah.
13. Fecit itaq; David *sibi* nomen, quum [20] reverteretur *à* cædendo Aram in valle salis, *cæsis* octodecim millibus.
14. Constituit deniq; in Edom præfectos, in tota *inquam* Edom constituit præfectos: [21] fueruntq; omnes Edomæi servi Davidis: & servavit Jehovah Davidem in omni *loco ad* quem perrexit.
15. Regnavit igitur David super universum Israelem: [22] faciebatq; David judicium & justitiam universo populo suo.
16. Joab autem filius Serujah *erat* super exercitum: Jehosaphat verò filius Ahilud *erat* [23] à commentariis.
17. Sadoc verò filius Ahitub, & Ahimelech filius Ebiathar *erant* sacerdotes, & Seraja Scriba.
18. Benajahu autē filius Jehojada & Cherethi, & Pelethi, & filii Davidis [24] principes erant.

CAP. IX.

Dixit autem David, [1] Estne adhuc *aliquis* qui supersit è domo Saulis, ut faciam cum eo misericordiam propter Jehonathan?
2. *Erat* [2] vero de domo Saulis servus, cujus nomen erat Siba, quem vocaverunt, ut veniret ad Davidem: & ait rex ad eum, Tune *es* Siba? [3] Respondit, [1] servus tuus *sum*.
3. Dixit item rex, [4] Estne adhuc aliquis è domo Saulis, ut faciam cum eo misericordiam Dei? Respondit Siba regi, *superest* adhuc filius Jehonathan [5] claudus pedibus.
4. Dixitq; ei rex, Ubinam [6] est? Et dixit Siba ad regem, En [7] est in domo Machir filii Ammiel de Lodebar.

Tunc

12. Von Syria/ von Moab/ von den kindern Ammon/ von den Philistern/ von Amalek/ vom raub HadadEser des sons Rehob königs zu Zoba.
13. Auch macht jm David einen namen/ da er wider kam/ vnd die Syrer schlug im Saltztal/ achtzehen tausent.
14. Vnd er leget volck in gantz Edomea / vnd gantz Edom war David vnterworffen/ Denn der HERR halff David/ wo er hinzoch.
15. Also war David könig vber gantz Israel / vnd er schafft recht vnd gerechtigkeit allem volck.
16. Joab der son ZeruJa war vber das heer / Josaphat aber der son Ahilud war cantzler.
17. Zadok der son Ahitob vnd Ahimelech der son AbJathar waren priester. Seraja war schreiber.
18. Banaia der son Jojada war vber die Crethi vnd Plethi/ vnd die söne David waren priester.

Das IX. Cap.

Vnd David sprach/ Ist auch noch jemand vberblieben von dem hause Saul/ das ich barmhertzigkeit an jm thu/ vmb Jonathan willen?
2. Es war aber ein knecht vom hause Saul / der hieß Ziba / dem rieffen sie zu David. Vnd der könig sprach zu jm/ Bistu Ziba? Er sprach/ Ja / dein knecht.
3. Der könig sprach / Ist noch jemandt da vom hause Saul / das ich Gottes barmhertzigkeit an jm thu? Ziba sprach zum könige/ Es ist noch da ein son Jonathan / lahm an füssen.
4. Der könig sprach zu jm/ Wo ist er? Ziba sprach zum könige/ Sihe er ist zu Lodabar/ im hause Machir des sons Ammiel.

A 2 Da

19. *spolio.*
20. *in revertendo ipsum &c. salis ogdoadem (&) decadem chiliadis & posuit in E.*
21. *& fuit omnis Edom.*
22. *& fuit D. faciens.*
23. *memorans.* vel, *monitor.*
24. *sacerdotes f.*

Cap. 9.

1. *nunquid est adhuc, qui relictus est domui S. & fa.*
2. *& domus S. s. (sc. erat) et nomen ejus S. & voc. eum ad D.*
3. *& dixit.*
4. *annon adhuc vir domus S. & fa. & cet. Dei? & dixit S. ad regem.* 609:
5. *percussus p.*
6. *ipse?*
7. *ipse domi M. f. A. in L.*

8. *in L. Genit M. &c. & procidit super f. s. & incurvavit se.*

9. *& dixit en s. t. & ait ille D.*

10. *& clamavit r. ad S. p. S. & d. ad eum. omne quod erat S. & omni domui e.* 11. *dominorum tuorum Gen. 14 n. 11. sic infra.* 12 *& erit filio dominorũ tuorum panis, & comedet eum.* 13 *super.* 14. *& dixit S. ad regem. j. o. q. præcipiet.* 15. *& (i. quamvis) M. comedet (sc. erat) super.*

16. *& nomen ejus Micha.* 17 *sedẽs. sc. erat.* 18. *ipse comedens (sc. esset.) & ipse claudus (sc. erat) a. p. s.*

5. Da sandte der könig David hin / vnd ließ jn holen von Lodabar aus dem hause Machir / des sons Ammiel.
6. Da nu MephiBoseth der son Jonathan / des sons Saul / zu David kam / fiel er auff sein angesicht / vnd betet an. David aber sprach / MephiBoseth. Er sprach / Hie bin ich / dein knecht.

7. David sprach zu jm / Fürchte dich nicht / denn ich wil barmhertzigkeit an dir thun vmb Jonathan deines vaters willen / vnd wil dir allen acker deines vaters Saul widergeben / Du aber solt teglich auff meinem tisch das brot essen.
8. Er aber betet an / vnd sprach / Wer bin ich dein knecht / das du dich wendest zu einem todten hunde / wie ich bin?
9. Da rieff der könig Ziba dem knaben Saul / vnd sprach zu jm / Alles was Sauls gewesen ist vnd seines gantzen hauses / hab ich dem son deines herrn gegeben.
10. So erbeite jm nu seinen acker / du vnd deine kinder vnd knechte / vnd bring es ein / das es deines herrn son brot sey / das er sich neere / Aber MephiBoseth deines herrn son sol teglich das brot essen auff meinem tisch. Ziba aber hatte funffzehen söne vnd zwentzig knechte.
11. Vnd Ziba sprach zum könige / Alles wie mein herr der könig seinem knecht geboten hat / so sol sein knecht thun. Vnd MephiBoseth esse auff meinem tische / wie der königs kinder eins.

12. Vnd MephiBoseth hatte einen kleinen son / der hieß Micha / Aber alles was im hause Ziba wonete / das dienete MephiBoseth.

13. MephiBoseth aber wonete zu Jerusalem / Denn er aß teglich auff des königs tisch / vnd hincket mit seinen beiden füssen.

5. Tunc misit rex David, & tulit eum é domo Machir filii Ammiel 8 de Lodebar.

6. Veniens autem Mephiboseth filius Jehonathan filii Saulis ad Davidem, procidit in faciem suam, & adoravit, Dixitq; David, Mephiboset? 9 Qui respondit, En servus tuus.

7. Ait ad eum David, Ne timeas: quia faciendo faciam tecum misericordiam, propter Jehonathan patrem tuum, restituamq; tibi universum agrum Saulis patris tui, & tu comedes panem ad mensam meam semper.
8. Tunc incurvavit se, & dixit, Quid *est* servus tuus, quod respexisti ad canem mortuum, qui *est* sicut ego?

9. 10 Vocavit post hæc rex Siba puerum Saulis & dixit ei, Quicquid erat Sauli & universæ familiæ ejus, dedi filio 11 domini tui.

10. Coles autem ei terram tu & filii tui & servi tui, & afferes, 12 ut sit filio domini tui panis, quẽ ipse comedat: Mephiboset autem filius domini tui, comedet semper panem 13 ad mensam meam. *Erant* verò ipsi Siba quindecim filii & viginti servi.

11. 14 Respondit Siba regi, Juxta omnia, quæ præcepit dominus meus rex servo suo, sic faciet servus tuus: 15 quanquam Mephiboseth comederet super mensam meam, veluti unus de filiis regis.
12. Porro ipsi Mephiboset *erat* filius parvus, 16 cui nomẽ *erat* Micha: universa autem habitatio domus Siba, servi *erant* Mephiboset.

13. Mephiboset igitur 17 manebat in Jerusalaim, quod super mensam regis semper 18 comederet: ipse autem claudicabat ambobus pedibus suis.

5. Misit ergo rex David, & tulit eum de domo Machir filii Ammiel de Lodabar.
6. Cum autem venisset Miphiboseth filius Jonathæ filii Saul ad David, corruit in faciem suam, & adoravit. Dixitque David, Miphiboseth? qui respondit, adsum servus tuus.
7. Et ait ei David, Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Jonathan patrem tuum, & restituã tibi omnes agros Saul patris tui, & tu comedes panem in mensa mea semper.

8. Qui adorans eum, dixit, Quis ego sum servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei?
9. Vocavit itaque rex Sibam puerum Saul, & dixit ei, Omnia quæcunque fuerunt Saul, & universam domum ejus, dedi filio domini tui.
10. Operare igitur ei terram tu, & filii tui, & servi tui: & inferes filio domini tui cibos, ut alatur: Miphiboseth autẽ filius domini tui comedet semper panem super mensam meam. Erant autem Sibæ quindecim filii, & viginti servi.
11. Dixitque Siba ad regem, Sicut jussisti domine mi rex servo tuo, sic faciet servus tuus: & Miphiboseth comedet super mensam meam, quasi unus de filiis regis.

12. Habebat autem Miphiboseth filium parvulum nomine Micha: omnis verò cognatio domus Sibæ serviebat Miphiboseth.
13. Porrò Miphiboseth habitabat in Jerusalem: quia de mensa regis jugiter vescebatur: & erat claudus utroque pede.

5. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ, καὶ ἔλαβεν αὐτὸν ἐξ οἴκου Μαχὴρ υἱοῦ Αμιὴλ ἐκ τῆς Λοδαβάρ.
6. Καὶ παρεγένετο Μεφιβόσεθ υἱὸς Ιωναθὰν υἱοῦ Σαοὺλ πρὸς τὸν βασιλέα Δαυίδ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ· καὶ εἶπεν αὐτῷ Δαυίδ, Μεφιβόσεθ; καὶ εἶπεν, ἰδοὺ ὁ δοῦλός σου.

7. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Δαυίδ, μὴ φοβοῦ, ὅτι ποιῶν ποιήσω ἔλεος μετὰ σοῦ ἕνεκεν Ιωναθὰν τοῦ πατρός σου, καὶ ἀποδώσω σοι πάντας τοὺς ἀγροὺς Σαοὺλ τοῦ πατρός σου· καὶ σὺ φαγῇ ἄρτον ἐπὶ τῆς τραπέζης μου διαπαντός.

8. Καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ καὶ εἶπεν· τίς εἰμι ὁ δοῦλός σου, ὅτι ἐπέβλεψας ἐπὶ τὸν κύνα τὸν τεθνηκότα τὸν ὅμοιον ἐμοί;

9. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ τὸν Σιβὰ τὸν παῖδα Σαοὺλ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, πάντα ὅσα ὑπῆρχε τῷ Σαοὺλ καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ δέδωκα τῷ υἱῷ τοῦ κυρίου σου.
10. Καὶ ἐργᾷ αὐτῷ τὴν γῆν σὺ καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ οἱ δοῦλοί σου, καὶ εἰσοίσεις τῷ υἱῷ τοῦ κυρίου σου ἄρτους καὶ φάγονται· καὶ Μεφιβόσεθ υἱὸς τοῦ κυρίου σου φάγεται διαπαντὸς ἄρτους ἐπὶ τῆς τραπέζης μου· καὶ τῷ Σιβὰ ἦσαν πεντεκαίδεκα υἱοὶ καὶ εἴκοσι δοῦλοι.

11. Καὶ εἶπε Σιβὰ πρὸς τὸν βασιλέα, πάντα ὅσα ἐντέταλται ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς τῷ δούλῳ αὐτοῦ, οὕτως ποιήσει ὁ δοῦλός σου· καὶ Μεφιβόσεθ ἤσθιεν ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλέως καθὼς εἷς τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως.

12. Καὶ τῷ Μεφιβόσεθ ἦν υἱὸς μικρός, καὶ ὄνομα αὐτῷ Μιχά· καὶ πᾶσα ἡ κατοίκησις τοῦ οἴκου Σιβὰ δοῦλοι τῷ Μεφιβόσεθ.

13. Καὶ Μεφιβόσεθ κατῴκει ἐν Ιερουσαλήμ, διότι ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλέως ἤσθιε διαπαντός· καὶ αὐτὸς ἦν χωλὸς ἀμφοτέρους τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Pietatis & fidei Davidis in Mephiboseth exemplum

Davidis legati ab Hanon ignominia afficiuntur.

Κεφαλ. ί.

ΚΑὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα καὶ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς υἱῶν Αμμών, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ᾽ αὐτοῦ Αννὼν υἱὸς αὐτοῦ.

1.Par.19 v. 2.

2. Καὶ εἶπε Δαυὶδ, ποιήσω ἔλεος μετὰ Αννὼν υἱοῦ Ναάς, καθὼς ἐποίησεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔλεος μετ᾽ ἐμοῦ· καὶ ἀπέστειλε Δαυὶδ παρακαλέσαι αὐτὸν ἐν χειρὶ τῶν δούλων αὐτοῦ περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. καὶ παρεγένοντο οἱ δοῦλοι Δαυὶδ εἰς γῆν υἱῶν Αμμών.

3. Καὶ εἶπον οἱ ἄρχοντες υἱῶν Αμμὼν πρὸς Αννὼν τὸν κύριον αὐτῶν, οὐχὶ δοξάζων Δαυὶδ τὸν πατέρα σου ἐνώπιόν σου ἀπέσταλκέ σοι παρακαλοῦντας; ἀλλ᾽ ὅπως ἐξερευνήσωσι τὴν πόλιν σου καὶ κατασκοπήσωσιν αὐτὴν, ὅτι κατασκέψασθαι αὐτὴν ἀπέσταλκε Δαυὶδ τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς σέ.

4. Καὶ ἔλαβεν Αννὼν τοὺς δούλους Δαυὶδ καὶ ἐξύρησε τοὺς πώγωνας αὐτῶν τὸ ἥμισυ, καὶ ἀπέκοψε τῶν μανδύων αὐτῶν τὸ ἥμισυ ἕως τῶν ἰσχίων αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτούς.

5. Καὶ ἀπηγγέλη τῷ Δαυὶδ περὶ τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐξαπέστειλεν εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν, ὅτι ἦσαν οἱ ἄνδρες ἠτιμωμένοι σφόδρα· καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, καθίσατε ἐν Ιεριχὼ ἕως τοῦ ἀνατεῖλαι τοὺς πώγωνας ὑμῶν, καὶ ἐπιστραφήσεσθε.

6. Καὶ εἶδον οἱ υἱοὶ Αμμὼν ὅτι ᾐσχύνθησαν οἱ δοῦλοι Δαυίδ, καὶ ἀπέστειλαν οἱ υἱοὶ Αμμών, καὶ ἐμισθώσαντο τὸν Σύρον Βεθραάβ, καὶ τὸν Σύρον Συβᾶ, εἴκοσι χιλιάδας πεζῶν, καὶ τὸν βασιλέα Μααχὰ χιλίους ἄνδρας, καὶ τὸν Ιστὼβ δώδεκα χιλιάδας ἀνδρῶν.

7. Καὶ ἤκουσε Δαυὶδ καὶ ἀπέστειλε τὸν Ιωὰβ καὶ πᾶσαν τὴν στρατιὰν τῶν δυνατῶν.

8. Καὶ ἐξῆλθον υἱοὶ Αμμὼν καὶ παρετάξαντο τὸν πόλεμον παρὰ

CAP. X.

FActum est autem post hæc, ut moreretur rex filiorum Ammon, & regnavit Hanon filius ejus pro eo.

2. *Dixitque David, Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater ejus mecū misericordiam. Misit ergo David, consolans eum per servos suos super patris interitu. Cum autem venissent servi David, in terram filiorum Ammon,

3. Dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon dominum suum, Putas quòd propter honorem patris tui miserit David ad te consolatores, & non ideò, ut investigaret, & exploraret civitatem, & everteret eam, misit David servos suos ad te?

4. Tulit itaque Hanon servos David, rasitque dimidiam partem barbæ eorum, & præscidit vestes eorum medias usque ad nates, & dimisit eos.

5. Quòd cum nuntiatum esset David, misit in occursum eorum: erant enim viri confusi turpiter valde, & mādavit eis David, manete in Jericho, donec crescat barba vestra, & tunc revertimini.

6. Videntes autem filii Ammon, quòd injuriam fecissent David, miserūt, & conduxerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum Soba, viginti millia peditum, & à rege Maacha mille viros, & ab Istob duodecim millia virorū.

7. Quod cum audisset David, misit Joab & omnem exercitum bellatorum.

8. Egressi sunt ergo filii Ammon, & direxerunt aciem

CAP. X.

FIlit autem 1 post hęc mortuus est rex filiorum Ammon, & regnavit Hanun filius ejus pro eo.

2. Dixitq; David, Faciam misericordiam cum Hanun filio Nahas, quemadmodum fecit † pater ejus mecum misericordiam. Et misit David, 2 Ut consolaretur eum per manum servorum suorum 3 super patre suo: venerunt itaq; servi Davidis *in* terram filiorum Ammon.

3. Dixeruntq; principes filiorum Ammon ad Hanun 4 dominum suum, Num honorat David patrem tuum in oculis tuis, quia misit ad te consolatores? nonne ut investigaret urbem, & exploraret eam, atq; scrutaretur eam, misit David servos suos ad te?

4 Tulit itaq; Hanō servos Davidis, & rasit dimidium barbæ eorum, 5 atq; vestes eorum præscidit ad medium, *id est* usq; *ad* nates eorum, & dimisit eos.

5. Renuntiaverunt autem David, 6 qui misit in occursum eorum (erant enim viri confusi valde) dixitq; rex, Manete in Jeriho, donec germinaverit barba vestra, & revertemini.

6. 7 Videntes autem filii Ammon, quòd rem fœdam fecissent Davidi, miserunt, & conduxerunt *de* Aram Betrehob, & Aram Soba 8 viginti millia peditum, & á rege Maachah mille viros, & *ab* Istob duodecim millia virorum.

7. Quod audiens David, misit Joab, & omnem exercitum robustorum.

8. Egressi sunt autem filii Ammon, & disposuerunt bellum

Das X. Cap.

VNd es begab sich darnach / das der könig der kinder Ammon starb / vnd sein son Hanon ward könig an seine stat.

2. Da sprach David / Ich wil barmhertzigkeit thun an dem Hanon dem son Nahas / wie sein vater an mir barmhertzigkeit gethan hat. Vnd sandte hin / vnd ließ jn trösten durch seine knechte vber seinen vater. Da nu die knechte David ins land der kinder Ammon kamen.

3. Sprachen die gewaltigen der kinder Ammon zu jrem herrn Hanon / Meinstu / das David deinen vater ehre für deinen augen / das er tröster zu dir gesandt hat? Meinstu nicht / das er darumb hat seine knechte zu dir gesandt / das er die stadt erforsche / vnd erkunde / vnd vmbkere?

4. Da nam Hanon die knechte David / vnd beschur jnen den bart halb / vnd schneit jnen die kleider halb ab biß an den gürtel / vnd ließ sie gehen.

5. Da das David ward angesagt / sandte er jnen entgegen / denn die menner waren seer geschendet. Vnd der könig ließ sagen / Bleibt zu Jeriho / biß ewr bart gewechset / so kompt den wider.

6. Da aber die kinder Ammon sahen / das sie für David stinckend waren worden / sandten sie hin / vnd dingeten die Syrer des hauses Rehob / vnd die Syrer zu Zoba / zwentzig tausent man fußvolcks / vnd von dem könige Maacha tausent man / vnd von Istob zwelff tausent man.

7. Da das David höret / sandte er Joab mit dem gantzen heer der kriegsleute.

8. Vnd die kinder Ammon zogen aus / vnd rüsteten sich zum

Cap. 10.

1. post sic, & m.

2. ad consolandū e.

3. ad patrem s.

4. dominos suos (2. Sam. 9 v. 11.) n. honorās (sc. est.) D. & cet. misit tibi c. annon propter investigare urbem, & ad explorandum e. & ad evertendum eam.

5. & præscidit ve. e. in medio.

6. & misit.

7. & viderunt f. A. q. fæterent in Davidem, & mis.

8. duasdecades chiliadis peditis, & regem M. chiliadem viri, & I. dyadem (&) decadem chiliadis viri. & audivit D. & misit 3.

9. soli ipsi in a. & vidit 9. q. e. ad se f. b. ab ante & à retro. et elegit.

10. si fortis fuerit Arã præ me, & (si tunc) e-ris &c. Amm. fortes fuerint præ te, et ibo ad salutem dandũ tibi. 11. fortis esto, & fortificemus nos. pro p. n. 12. in Aram.

612:

13. viderunt, q. f. A. & fug. 14. desuper filiis A. 15. & vidit A. &cet. & congregati sũt pariter.

16. à transitu fluminis.

17. & cõgreg. 18. venit. 19. Aram. 20. cum eo.

zum streit für der thür des thors / die Syrer aber von Zoba/von Rehob/von Istob/ vnd von Maacha waren allein im felde.

9. Da Joab nu sahe/ das der streit auff jn gestellet war/ fornen vnd hinden / erwelet er aus aller junger manschafft in Jsrael/ vnd rüstet sich wider die Syrer.

10. Vnd das vbrige volck thet er vnter die hand seines bruders Abisai / das er sich rüstet wider die kinder Ammon/ vnd sprach.

11. Werden mir die Syrer vberlegen sein/ so kom mir zu hülffe / Werden aber die kinder Ammon dir vberlegen sein/ so wil ich dir zu hülffe komen.

12. Sey getrost / vnd laß vns starck sein für vnser volck/ vnd für die stedte vnsers Gottes/ der HERR aber thu was jm gefelt.

13. Vnd Joab macht sich erzu mit dem volck/ das bey jm war/ zu streiten wider die Syrer/ vnd sie flohen für jm.

14. Vnd da die kinder Ammon sahen / das die Syrer flohen / flohen sie auch für Abisai/ vnd zogen in die stadt. Also keret Joab vmb von den kindern Ammon / vnd kam gen Jerusalem.

15. Vnd da die Syrer sahen / das sie geschlagen waren für Jsrael/ kamen sie zu hauffe.

16. Vnd HadadEser sandte hin/ vnd bracht eraus die Syrer jenseit des wassers/ vnd füret erein jre macht/ vnd Sobach der feldheuptman HadadEser zoch für jnen her.

17. Da das Dauid ward angesagt/ samlet er zu hauffe/ das gantze Jsrael / vnd zoch vber den Jordan / vnd kam gen Helam. Vnd die Syrer rüsteten sich wider Dauid/ mit jm zu streiten.

Aber

lum *ad* ostium portæ: Arã vero Sobah & Rehob, & Istob & Maachah 9 seorsum in agro.

9. Videns vero Joab, quod esset contra se facies belli, ante & retro elegit *aliquot* ex omnibus electis Israelis, & ordinavit *aciem* in occursum Aram.

10. Residuum veró populi tradidit in manũ Abisai fratris sui, & ordinavit *aciem* in occursum filiorum Ammon.

11. Dixitq; 10 Si robustior fuerit Aram me, eris mihi in salutem: Si vero filii Ammon robustiores fuerint te, ibo ad servandum te.

12. 11 Robora te, & esto robustus pro populo nostro, & pro civitatibus Dei nostri: Jehovah autem faciat *quod* bonum *est* in oculis suis.

13. Appropinquavit igitur Joab, & populus qui cum eo *erat*, ad prælium 12 contra Aram, & fugerunt à facie ejus.

14. † Filii autem Ammon 13 vidẽtes quod fugeret Aram, fugerunt & *ipsi* à facie Abisai, ingressiq; sunt civitatem: reversusq; est Joab 14 à filiis Ammon, & venit *in* Jerusalaim.

15. 15 Quum autem vidisset Aram quod cœsus esset coram Israele, congregaverunt sese pariter.

16. Misitq; Hadarezer, & eduxit Aram qui *erat* 16 ultra flumen, & venerunt *ad* Helam: & Sobach princeps militiæ Hadarezer *erat* ante eos.

17. Nuntiatum est autem Davidi: 17 qui congregavit universum Israelem, transivitq; Jarden, ac 18 venerunt ad Helam: ordinaverãt vero *aciem* 19 Aramæi in occursum Davidis, & præliati sunt 20 contra eum.

Fu-

ciem ante ipsum introitum portæ: Syrus autem Soba, & Rohob, & Istob, & Maacha seorsum erant in campo.

9. Videns igitur Joab quòd præparatum esset adversum se prælium, & ex adverso & post tergũ, elegit ex omnibus electis Israel, & instruxit aciem contra Syrum:

10. Reliquam autem partem populi tradidit Abisai fratri suo, qui direxit aciem adversus filios Ammon.

11. Et ait Joab, Si prævaluerint adversum me Syri, eris mihi in adjutorium: si autem filii Ammon prævaluerint adversum te, auxiliabor tibi.

12. Esto vir fortis, & pugnemus pro populo nostro, & civitate Dei nostri: Dominus autem faciet quod bonum est in conspectu suo.

13. Iniit itaque Joab & populus, qui erat cum eo, certamen contra Syros: qui statim fugerunt à facie ejus.

14. Filii autem Ammon videntes quia fugissent Syri, fugerunt & ipsi à facie Abisai, & ingressi sunt civitatem: reversusq; est Joab à filiis Ammon, & venit Jerusalem.

15. Videntes igitur filii Ammon quoniam Syrus expavit, & quoniam corruissent coram Israel, congregati sunt pariter.

16. Misitque Adarezer, & eduxit Syros qui erant trans fluvium, & adduxit eorum exercitũ: Sobach autem magister militiæ Adarezer, erat princeps eorum.

17. Quòd cum nuntiatum esset David, contraxit omnem Israelem, & transivit Jordanem, venitque in Helam: & direxerunt aciem Syri ex adverso David, & pugnaverunt contra eum.

Fu-

εἰς τὸν πυλῶνα τῆς πόλεως· καὶ ὁ Σύρος Σουβὰ καὶ Ῥοὰβ, καὶ Ἰσώβ, καὶ Μααχὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐν τῷ πεδίῳ.

9. Καὶ εἶδεν Ἰωὰβ ὅτι γεγόνασιν ἀντιπρόσωποι τοῦ πολέμου πρὸς αὐτὸν ἐξεναντίας καὶ ὄπισθεν· καὶ ἐξελέξατο ἐκ πάντων νεανίσκων υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ παρετάξατο ἐξεναντίας τοῦ Σύρου.

10. Τὸ δὲ κατάλοιπον τοῦ λαοῦ ἔδωκεν εἰς τὴν χεῖρα Ἀβεσσᾶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· καὶ παρετάξατο ἐξεναντίας τῶν υἱῶν Ἀμμών.

11. Καὶ εἶπεν πρὸς Ἀβεσσᾶ, ἐὰν κρατήσῃ Σύρος ὑπὲρ ἐμέ, καὶ ἔσῃ μοι εἰς σωτηρίαν· καὶ ἐὰν οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν κρατήσωσιν ὑπὲρ σέ, καὶ πορεύσομαι τοῦ σῶσαί σε.

12. Ἀνδρίζου, καὶ κραταιωθῶμεν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν πόλεων τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· καὶ ὁ Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.

13. Καὶ προσῆλθεν Ἰωὰβ καὶ ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ, εἰς πόλεμον ἐπὶ τὸν Σύρον· καὶ ἔφυγεν ὁ Σύρος ἐκ προσώπου αὐτοῦ.

14. Καὶ οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν εἶδον, ὅτι πέφευγεν ὁ Σύρος, καὶ ἔφυγον ἐκ προσώπου Ἀβεσσᾶ, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν· καὶ ἀνέστρεψεν Ἰωὰβ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἀμμὼν εἰς Ἱερουσαλήμ.

15. Καὶ εἶδεν ὁ Σύρος ὅτι ἔπεσεν ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ συνήχθησαν κατὰ τὸ αὐτό.

16. Καὶ ἀπέστειλεν Ἀδρααζάρ, καὶ ἐξήγαγεν τὸν Σύρον τὸν ἐκ τοῦ πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ παρεγένοντο εἰς Ἐλάμ· καὶ Σωβὰκ ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἀδρααζὰρ ἔμπροσθεν αὐτῶν.

17. Καὶ ἀπηγγέλη τῷ Δαυίδ, καὶ συνήγαγε πάντα Ἰσραήλ, καὶ διέβη τὸν Ἰορδάνην, καὶ παρεγένετο εἰς Χαλαμά· καὶ παρετάξατο ὁ Σύρος ἐξεναντίας Δαυίδ, καὶ ἐπολέμησεν μετ' αὐτοῦ.

Καὶ

Injuriam ab Hanon oblatam David ulciscitur.

Davidis adulterium cum Bethsabee.

18. Καὶ ἔφυγεν ὁ Σύρος ἐκ προσώπου Ισραήλ· καὶ ἀπέκτεινε Δαυὶδ ἐκ τῶν Σύρων ἑπτακόσια ἅρματα, καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδας ἱππέων, καὶ τὸν Σωβὰχ ἀρχιστράτηγον αὐτοῦ ἐπάταξεν, καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ.

19. Καὶ εἶδον πάντες οἱ βασιλεῖς οἱ δοῦλοι Αδρααζὰρ ὅτι ἔπταισαν ἐνώπιον Ισραήλ, καὶ διέθεντο διαθήκην μετὰ Ισραήλ, καὶ ἐδούλευον τῷ Ισραήλ· καὶ ἐφοβήθησαν Σύροι τοῦ διασῶσαι τοὺς υἱοὺς Αμμὼν ἔτι.

18. Fugeruntque Syri à facie Israel, & occidit David de Syris septingentos currus, & quadraginta millia equitum: & Sobach principem militiæ percussit, qui statim mortuus est.

19. Videntes autem universi reges, qui erant in præsidio Adarezer, se victos esse ab Israel, expaverunt & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Israel. Et fecerunt pacem cum Israel: & servierunt eis, timueruntq; Syri auxilium præbere filiis Ammon.

18. Fugit autem Aram á facie Israelis, & interfecit David de Aram [21] septingentos currus & quadraginta millia equitum, Sobach quoq; principem exercitus illius percussit, & mortuus est illic.

19. [22] Quum autem vidissent omnes reges servi Hadarezer, quod cœsi essent coram Israele, [23] fecerunt pacem cum Israele, ac servierunt eis timueruntq; [24] Aramæi venire ad servandum ultra filios Ammon.

18. Aber die Syrer flohen für Israel. Vnd David erwürget der Syrer sieben hundert wagen / vnd viertzig tausent reuter. Dazu Sobach den feldheuptman schlug er / das er daselbs starb.

19. Da aber die könige / die vnter HadadEser waren / sahen / das sie geschlagen waren für Israel / machten sie friede mit Israel / vnd wurden jnen vnterthan. Vnd die Syrer furchten sich den kindern Ammon mehr zu helffen.

21. septē centurias curr9, & quatuor decades chiliadis eq.
22. & viderunt.
23. & fec.
24. Aram.

Κεφαλ. ιά.

Καὶ ἐγένετο ἐπιστρέψαντος τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐξοδίας τῶν βασιλέων, καὶ ἐξαπέστειλε Δαυὶδ τὸν Ιωὰβ, καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ καὶ πάντα τὸν Ισραήλ, καὶ διέφθειρε τοὺς υἱοὺς Αμμών· καὶ περιεκάθισαν ἐπὶ Ραβάθ· καὶ Δαυὶδ κατῴκει ἐν Ιερουσαλήμ.

*1. Pa. 20. v. 1.

2. Εγένετο δὲ ἐν καιρῷ τῆς δείλης, καὶ ἀνέστη Δαυὶδ ἀπὸ τῆς κοίτης αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει ἐπὶ τοῦ δώματος τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως· καὶ εἶδεν ἀπὸ τοῦ δώματος γυναῖκα λουομένην· καὶ ἡ γυνὴ καλὴ τῇ ὄψει σφόδρα.

3. Καὶ ἀπέστειλε Δαυὶδ καὶ ἐζήτησε τὴν γυναῖκα, καὶ εἶπον· οὐχὶ αὕτη ἐστὶν Βηρσαβεαὶ θυγάτηρ Ελιὰμ γυνὴ Ουρίου τοῦ Χετταίου;

4. Καὶ ἀπέστειλε Δαυὶδ ἀγγέλους, καὶ ἔλαβεν αὐτήν, καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτὴν, καὶ ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς· καὶ αὕτη ἦν ἁγιαζομένη ἀπὸ ἀκαθαρσίας αὐτῆς, καὶ ἀπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

*Lev. 15. v. 5.

5. Καὶ συνέλαβεν ἡ γυνή· καὶ ἀπέστειλε καὶ ἀπήγγειλε Δαυίδ, καὶ εἶπεν, συνείληφα ἐγώ.

6. Καὶ ἀπέστειλε Δαυὶδ πρὸς Ιωὰβ, καὶ εἶπεν· ἀπόστειλόν μοι

CAP. XI.

Factum est autem, vertente anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, misit David Joab, & servos suos cum eo, & universum Israel, & vastaverunt filios Ammon, & obsederunt Rabba: David autem remansit in Jerusalem.

2. Dum hæc agerentur, accidit ut surgeret David de stratu suo post meridiem, & deambularet in solario domus regiæ: viditque mulierem se lavantem, ex adverso, super solarium suum: erat autē mulier pulchra valde.

3. Misit ergo rex, & requisivit, quæ esset mulier. Nuntiatumq; est ei quòd ipsa esset Bethsabee filia Eliam uxor Uriæ Hethæi.

4. Missis itaque David nuntiis tulit eam: quæ cùm ingressa esset ad illum, dormivit cum ea: * statimque sanctificata est ab immunditia sua: Et reversa est in domum suam

5. Concepto fœtu. Mittensque nuntiavit David, & ait, Concepi.

6. Misit autem David ad Joab, dicens, Mitte ad me

CAP. XI.

Fuit autem [1] revertēte anno, tempore, quo egrediuntur reges, misit David Joab atq; servos suos cū eo, universum quoq; Israelem, & [2] vastaverunt filios Ammon, atq; obsederunt Rabbah: David autē manebat in Jerusalaim.

2. Fuit vero [3] sub tempus vespertinum, quum surrexisset David de stratu suo, & deambularet super tectum domus regiæ, vidit mulierem lavantem se, [4] é tecto: *erat*q; mulier decora aspectu valdè.

3. Et misit David ac inquisivit [5] muliere, & dixit *quidam*, nonne hæc *est* Bathseba filia Eliam uxor Urijah Hitthæi?

4 Tum misit David nuntios, & tulit eā: [6] quæ ingressa est ad eum, & rem habuit cum ea (ipsa autem purgaverat se ab immunditia sua) reversaq; est in domum suam.

5. Mulier concepisse se sentiens misit, & renuntiavit Davidi [7] his verbis, prægnans sum.

6. Misit itaq; David ad Joab *hucce mandatis*, mitte ad me

Das XI. Cap.

Vnd da das jar vmbkam / zur zeit / wenn die könige pflegen auszuziehen / sandte David Joab vnd seine knechte mit jm / vnd das gantze Israel / das sie die kinder Ammon verderbeten / vnd belegten Rabba. David aber bleib zu Jerusalem.

2. Vnd es begab sich / das David vmb den abend auffstund von seinem lager / vnd gieng auff dem dach des königs hause / vnd sahe vom dach ein weib sich waschen / vnd das weib war seer schöner gestalt.

3. Vnd David sandte hin / vnd ließ nach dem weibe fragen / vnd sagen / Ist das nicht BathSeba / die tochter Eliam / das weib Vria des Hethiters?

4. Vnd David sandte boten hin / vnd ließ sie holen. Vnd da sie zu jm hinein kam / schlieff er bey jr. Sie aber reiniget sich von jrer vnreinigkeit / vnd keret wider zu jrem hause.

5. Vnd das weib ward schwanger / vnd sandte hin / vnd ließ David verkündigen vnd sagen / Ich bin schwanger worden.

6. David aber sandte zu Joab / Sende zu mir Vria

Cap. 11.

1. ad reversionem anni, ad tempus egreds reges, & misit.
2. corruperunt f. A. & coarctaverunt super Rabbah. & David sedens (sc. erat) in Jer.
3. ad tempus vespera, & surrexit D. desuper cubili s. & ambulavit super tectum (Terra enim sancta tecta plana fuerunt. Deut. 22. n. 8.) domus regis, & vidit.
4. desuper tecto. & mulier illa (sc. erat) bona asp.
5. in mulierem.
6. & ingr. ad e. & cubuit cum e. &
7. [illegible]

*Lev. 15. v. 5. et ipsa sanctificans se (sc. erat) ab imm. s. et r-e. ad d. s. & concepit m. & misit. 7. dicendo: pr. ego.

den Hethiter. Vnd Joab sandte Vria zu Dauid.

7. Vnd da Vria zu jm kam/ fraget Dauid/ ob es mit Joab/ vnd mit dem volck/ vnd mit dem streit wol zustůnde?

8. Vnd Dauid sprach zu Vria/ Gehe hinab in dein hauß/ vnd wassche deyne füsse. Vnd da Vria zu des königs hauß hinaus gieng/ folgt jm nach des königs geschenck.

9. Vnd Vria leget sich schlaffen für der thür des königs hause/ da alle knechte seines herrn lagen/ vnd gieng nicht hinab in sein hauß.

10. Da man aber Dauid ansagt/ Vria ist nicht hinab in sein hauß gegangen/ sprach Dauid zu jm / Bistu nicht vber feld herkomen? warumb bistu nicht hinab in dein hauß gegangen?

11. Vria aber sprach zu Dauid / die lade vnd Israel vnd Juda / bleiben in zelten/ vnd Joab mein herr/ vnd meines herrn knechte ligen zu felde / vnd ich solt in mein hauß

gehen/

Urijah Hitthæum. Et misit Joab Urijah ad Davidem.

7. [8] Quum venisset Urijah ad eum, interrogavit *eum* de pace Joab, & de pace populi, & de pace belli.

8. Dixit præterea David ad Urijah, [†] Descende in domum tuam, & lave pedes tuos. [9] Egressum autem Urijah è domo regis, egressum est & post eum donum regium.

9. At dormivit Urijah *ad* ostium domus regis cum omnibus servis domini sui, neq; descendit in domum suam.

10. [10] Quod renuntiaverunt Davidi, dicendo, Non descendit Urijah in domum suam. Tum dixit David ad Urijah, Nonne de via tu [11] venis? quare *ergo* non descendisti in domum tuam?

11. [12] Respondit Urijah Davidi, Arca & Israel, & Jehudah [13] manent in tabernaculis præterea dominus meus Joab & servi domini mei [14] in superficie agri manent, & ego in-

gre-

Uriam Hethæum. Misitque Joab Uriam ad David.

7. Et venit Urias ad David. Quæsivitque David quàm rectè ageret Joab, & populus, & quomodò administraretur bellum.

8. Et dixit David ad Uriam, Vade in domum tuam, & lava pedes tuos. Et egressus est Urias de domo regis, secutusq; est eum cibus regius.

9. Dormivit autem Urias ante portam domus regiæ, cum aliis servis domini sui, & non descendit ad domum suam.

10. Nuntiatumque est David à dicentibus, Non ivit Urias in domum suam. Et ait David ad Uriam, Nunquid non de via venisti? quare non descendisti in domum tuam?

11. Et ait Urias ad David, Arca Dei & Israel, & Juda habitant in papilionibus, & dominus meus Joab, & servi domini mei super faciem terræ ma-

nent:

τὸν Οὐρίαν τὸν Χετταῖον. καὶ ἀπέστειλεν Ἰωὰβ τὸν Οὐρίαν πρὸς αὐτόν.

7. Καὶ παραγίνεται Οὐρίας πρὸς Δαυίδ, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν Δαυίδ, εἰ ὑγιαίνει Ἰωάβ, καὶ εἰ ὑγιαίνει ὁ λαός, καὶ εἰ ὑγιαίνει ὁ πόλεμος.

8. Καὶ εἶπεν Δαυὶδ τῷ Οὐρίᾳ, κατάβηθι εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ νίψαι τοὺς πόδας σου. καὶ ἐξῆλθεν Οὐρίας ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως, καὶ ἐξῆλθεν ὀπίσω αὐτοῦ ἄρσις τοῦ βασιλέως.

9. Καὶ ἐκοιμήθη Οὐρίας ἐν τῷ πυλῶνι τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως μετὰ πάντων τῶν παίδων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. καὶ οὐ κατέβη εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

10. Καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Δαυίδ, λέγοντες, ὅτι οὐ κατέβη Οὐρίας εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς τὸν Οὐρίαν· οὐχὶ ἐξ ὁδοῦ παραγέγονας σύ; τί οὐ κατέβης εἰς τὸν οἶκόν σου;

11. Καὶ εἶπεν Οὐρίας πρὸς Δαυίδ· ἡ κιβωτὸς καὶ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδας κατοικοῦσιν ἐν σκηναῖς, καὶ ὁ κύριός μου Ἰωάβ, καὶ οἱ παῖδες τοῦ κυρίου μου ἐπὶ πρόσωπον τοῦ πεδίου παρεμβεβληκότες, καὶ πῶς

ἐγὼ

612:

7. & venit U. a. e. & int. David ad (sic infra) pacem (.i. incolumitatem) Joab. 9. & egressus est Urijah & e d. r. & eg. e. p. e. ferculum regis. & jacuit (.i. accubuit) ostio do. regis. 10. & indicaverunt D.

11. veniens sc. es. 12. & dixit U. ad D. 13. manētes. sc. sunt. 14. super faciem a. castrametantes, & ego veni-

ἐγὼ εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν μου φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ κοιμηθῆναι μετὰ τῆς γυναικός μου; μὰ τὴν ζωήν σου καὶ μὰ τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς σου εἰ μὴ ποιήσω τὸ πρᾶγμα τοῦτο.

12\. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς τὸν Οὐρίαν· κάθισον ὧδε καί γε σήμερον, καὶ αὔριον σε ἐξαποστελῶ, καὶ ἐκάθισεν Οὐρίας ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ τῇ ἐπαύριον.

13\. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Δαυὶδ καὶ ἔφαγεν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἔπιεν, καὶ ἐμεθύσθη, καὶ ἐξῆλθεν ἑσπέρας καὶ ἐκοιμήθη ὁ Οὐρίας ἐν τῇ κοίτῃ μετὰ τῶν παίδων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, εἰς δὲ τὸν οἶκον αὐτοῦ οὐ κατέβη.

14\. Καὶ ἐγένετο πρωΐ, καὶ ἔγραψε Δαυὶδ βιβλίον πρὸς Ἰωὰβ, καὶ ἀπέστειλεν ἐν χειρὶ Οὐρίου.

15\. Ἔγραψε δὲ ἐν τῷ βιβλίῳ, λέγων· παράγετε τὸν Οὐρίαν εἰς τὸν πόλεμον τὸν κραταιόν, καὶ ἀποστραφήσεσθε ἀπὸ ὄπισθεν αὐτοῦ, καὶ πληγήσεται καὶ ἀποθανεῖται.

16\. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ φυλάσσεσθαι τὸν Ἰωὰβ ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἔδωκε τὸν Οὐρίαν ἐπὶ τὸν τόπον οὗ ᾔδει ὅτι ἄνδρες δυνάμεως ἦσαν ἐκεῖ.

17\. Καὶ ἐξῆλθον οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως καὶ ἐπολέμουν πρὸς Ἰωὰβ· καὶ ἔπεσον ἐκ τοῦ λαοῦ ἐκ τῶν δούλων Δαυὶδ, καὶ ἀπέθανεν Οὐρίας ὁ Χετταῖος.

18\. Καὶ ἀπέστειλεν Ἰωὰβ καὶ ἀπήγγειλεν τῷ Δαυὶδ πάντα τὰ ῥήματα τοῦ πολέμου.

19\. Καὶ ἐνετείλατο Ἰωὰβ τῷ ἀγγέλῳ, λέγων· ἐν τῷ συντελέσαι σε πάντα τὰ ῥήματα τοῦ πολέμου λαλοῦντα πρὸς τὸν βασιλέα.

20\. Καὶ ἔσται ἐὰν ἀναβῇ ὁ θυμὸς τοῦ βασιλέως, καὶ εἴπῃ σοι, τί ὅτι ἠγγίσατε πρὸς τὴν πόλιν πολεμῆσαι; οὐκ ᾔδητε ὅτι πληγήσεσθε ἀπὸ τοῦ τείχους;

*Iud. 9. v. 53.

21\. Τίς ἐπάταξε τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν υἱὸν Ἱεροβαάλ; οὐχὶ γυνὴ ἔρριψεν ἐπ' αὐτὸν κλάσμα μύλου ἀπὸ τοῦ τείχους καὶ ἀπέθανεν

ἐν

nent: & ego ingrediar domum meam, ut comedam & bibam, & dormiã cum uxore mea? per salutem tuam, & per salutem animæ tuæ non faciam rem hanc.

12\. Ait ergo David ad Uriam, Mane hic etiam hodie, & cras dimittam te. Mansit Urias in Jerusalem in die illa & altera.

13\. Et vocavit eum David, ut comederet coram se & biberet, & inebriavit eum: qui egressus vespere, dormivit in stratu suo cum servis domini sui, & in domum suam nõ descendit.

14\. Factum est ergo mane, & scripsit David epistolam ad Joab: Misitque per manum Uriæ,

15\. Scribens in epistola, Ponite Uriam ex adverso belli, ubi fortissimum est prælium: & derelinquite eum, ut percussus intereat.

16\. Igitur cum Joab obsideret urbem, posuit Uriam in loco ubi sciebat viros esse fortissimos.

17\. Egressique viri de civitate, bellabant adversum Joab, & ceciderunt de populo servorum David, & mortuus est etiam Urias Hethæus.

18\. Misit itaque Joab, & nuntiavit David omnia verba prælii:

19\. Præcepitque nuntio, dicẽs, Cùm compleveris universos sermones belli ad regem,

20\. Si eum videris indignari, & dixerit, Quare accessistis ad murum, ut præliaremini? an ignorabatis quòd multa desuper ex muro tela mittantur?

21\. * Quis percussit Abimelech filium Jerobaal? nonne mulier misit super eum fragmen molæ de

mu-

grediar domum meam, ut comedam & bibam, dormiamq; cum uxore mea? *per* vitam tuam & vitam animæ tuæ si faciam [15]hoc.

12\. Dixit itaq; David ad Urijah, Mane hic etjam hodie, & cras demittam te. Mansit ergo Urijah in Jerusalaim die illa, & in crastino.

13\. Post hæc vocavit eum David, & comedit ante illum & bibit, & inebriavit eum, & [16]egressus est vesperi ad dormiendum in stratu suo cum servis domini sui, in domum veró suam non descendit.

14\. Mane autem facto scripsit Davjd literas ad Joab, quas misit per manum Urijah.

15\. Scripsit autem[17] in literis hunc in modum, Ponite Urijah è regione prælii fortis, postea revertimini á tergo ejus, ut percutiatur, & moriatur.

16\. Fuit igitur [18] quũ obsideret Joab civitatem, posuit Urijah in loco ubi sciebat viros esse fortissimos.

17\. Egressi ergo cives civitatis pugnaverunt cum Joab: cecideruntq; *aliquot* de populo, de servis Davidis: [19]sed & mortuus est Urijah Hitthæus.

18\. Misitq; Joab, & renuntiavit Davidi omnia [20] gesta prælii:

19\. Ac precepit nuntio, dicendo: [21] Quũ finem feceris narrandi ad regem universa gesta prælii:

20\. Sic facies, si excitetur furor regis, & dixerit tibi, quare accessistis *propius* ad urbem, [22] ut præliaremini? nonne sciebatis quod projicerent [23] è muro?

21\. Quis percussit Abimelech filium Jerubbeseth? nonne mulier projecit [1]super eum fragmen [24] molæ è muro, &

mor-

gehen/ das ich esse vnd truncke/ vnd bey meinem weibe lege? So war du lebst/ vnd deine seele lebt/ ich thu solchs nicht.

12\. David sprach zu Uria/ So bleib heute auch hie/ morgen wil ich dich lassen gehen. So bleib Uria zu Jerusalem des tages vnd des andern dazu.

13\. Vnd David lud jn/ das er für jm aß vnd tranck/ vnd macht jn truncken. Vnd des abends gieng er aus/ das er sich schlaffen legt auff sein lager mit seines herrn knechten/ vnd gieng nicht hinab in sein hauß.

14\. Des morgens schreib David einen brieff zu Joab/ vnd sandte jn durch Uria.

15\. Er schreib aber also in den brieff/ Stellet Uria an den streit/ da er am hertesten ist/ vnd wendet euch hinder jm abe/ das er erschlagen werde vnd sterbe.

16\. Als nu Joab vmb die stadt lag/ stellet er Uria an den ort/ da er wuste das streitbare menner waren.

17\. Vnd da die menner der stadt eraus fielen/ vnd stritten wider Joab/ fielen etliche des volcks von den knechten David/ vnd Uria der Hethiter starb auch.

18\. Da sandte Joab hin/ vnd ließ David ansagen allen handel des streis.

19\. Vnd gebot dem boten/ vnd sprach/ Wenn du allen handel des streits hast ausgeredt mit dem könige.

20\. Vnd sihest/ das der könig erzürnet/ vnd zu dir spricht/ Warumb habt jr euch so nahe zur stadt gemacht mit dem streit? Wisset jr nicht/ wie man pflegt von der mawren zu schiessen?

21\. Wer schlug AbiMelech den son JerubBeseth? Warff nicht ein weib ein stück von einer müllin auff jn von

der

am ad dom. m. ad comedendũ, & ad b. cum u. m.
15. Verbũ hoc. reside in hoc (sc. loco) etiam h.
16. in Vespera ad jacendũ in cubili suo &c. & ad do. s. non d. et fuit in mane, & scr. D. epistolam ad J. & mis.
17. in epistola, dicendo, date U. è regione facierũ pr. f. & revertemini. à posterioribus ejus, & percutietur, & morietur.
18. in custodiendo J. c. & dedit Urijam ad locũ, quo sciebat quod viri virtutis ibi. & egressi sunt v. c. & pugn.
19. & mort. e. etiam.
20. Verba prælij.
21. secundum cõsummare te omnia verba prælij loqui ad regem, et erit, si ascenderit fervor r.
22. ad præliandum?
23. desuper muro?
24. catilli (Deut. 24 n. 5.) desuper m.

613

25. & venit & indicavit.
26. ad Davidē: quod pr.
27. ad nos (in) agr. & fuimus super eos.
28. ad s.t. desuper m.
29. ad nuntiū & cet. ne malum sit in oc. t. verbū hoc: q. sicut hūc & sicut hunc comedet gl. c.p.t. ad u.
30. super maritū suum. Et transivit luctus, & misit D. & r.e. ad d.s. & f. ei in uxorem.
31. et malum fuit verbum (res) quod fec.

der mawren / das er starb zu Thebez? Warumb habt jr euch so nahe zur mawren gemacht? So soltu sagen / Dein knecht Vria der Hethiter ist auch todt.
22. Der bote gieng hin / vnd kam vnd saget an David alles / warumb jn Joab gesandt hatte.
23. Vnd der bote sprach zu David / Die menner nemen vberhand wider vns / vnd fielen zu vns eraus auffs feld / Wir aber waren an jnen biß für die thüre des thors.
24. Vnd die schützen schossen von der mawren auff deine knechte / vnd tödten etliche von deß königes knechten.
25. Dazu ist Vria dejn knecht der Hethiter auch todt. David sprach zum boten / So soltu zu Joab sagen / Laß dir das nicht vbel gefallen / Denn das schwert frisset jtzt diesen / jtzt jenen. Haltet an mit dem streit wider die stadt / das du sie zubrechest / vnd seid getrost.
26. Vnd da Vrias weib höret / das jr man Vria todt war / trug sie leide vmb jren haußwirt.
27. Da sie aber ausgetrawret hatte / sandte David hin / vnd ließ sie in sein hauß holen / vnd sie ward sein weib / vnd gebar jm einen son. Aber die that gefiel dem HERRN vbel / die David thet.

mortuus est in Thebes? quare *inquam* accessistis ad murum? tum dices, Etjam servus tuus Urijah. Hitthæus mortuus est.
22. Abiit ergo nuntius: 25 qui cum accessisset, renuntiavit Davidi omnia, *pro* quibus miserat eum Joab.
23. Dixit præterea nuntius 26 Davidi, Prævaluerunt adversum nos viri, & egressi sunt 27 adversum nos *in* agrū: persequuti autem sumus *eos* usq; *ad* ostium portæ:
24. At jaculati sunt jaculatores 28 in servos tuos è muro, & mortui sunt *aliquot* è servis regis, & etjam servus tuus Urijah Hitthæus mortuus est.
25. Dixit itaq; David 29 nuntio, Sic dices ad Joab, Ne displiceat in oculis tuis hoc: quia hunc sicut illum consumit gladius: Corrobora preliū tuum contra urbem & destrue eam: conforta quoq; illum.
26. Audivit autem uxor Urijah, quod mortuus esset Urijah vir suus, & planxit 30 eum.
27. Transactoq; *tēpore* luctus, misit David, & recepit eam in domum suam, fuitq; ei uxor: & peperit ei filium: 31 displicuit autem id, quod fecerat David, in oculis Jehovæ.

muro, & interfecit eum in Thebes? quare juxta murum accessistis, dices, etiam servus tuus Urias Hethæus occubuit.
22. Abiit ergo nuntius, & venit, & narravit David omnia, quæ ei præceperat Joab.
23. Et dixit nuntius ad David, Prævaluerunt adversum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu persequuti eos sumus usque ad portam civitatis.
24. Et direxerunt jacula sagittarii ad servos tuos ex muro desuper: mortuique sunt de servis regis, quinetiam servus tuus Urias Hetheus mortuus est.
25. Et dixit David ad nuntium, Hæc dices Joab. Nō te frangat ista res: varius enim eventus est belli, & nūc hunc, & nunc illum consumit gladius: conforta bellatores tuos adversus urbem, ut destruas eam, & exhortare eos.
26. Audivit autem uxor Uriæ, quòd mortuus esset Urias vir suus, & planxit eum.
27. Transactoque luctu misit David, & introduxit eam in domum suam, & facta est ei uxor, peperitque ei filium: & displicuit verbum hoc quod fecerat David, coram Domino.

ἐν Θαβής; ἵνα τί προσηγάγετε πρὸς τὸ τεῖχος; καὶ ἐρεῖς, καί γε ὁ δοῦλός σου Οὐρίας ὁ Χετταῖος τέθνηκε.
22. Καὶ παρεγένετο ὁ ἄγγελος Ἰωὰβ πρὸς τὸν βασιλέα εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀπήγγειλε τῷ Δαυὶδ πάντα ὅσα ἐλάλησεν Ἰωάβ.
23. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος πρὸς Δαυίδ· ὅτι κατεκράτουν οἱ ἄνδρες ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐξῆλθον οἱ ἄνδρες ἐφ' ἡμᾶς εἰς τὸ πεδίον, καὶ ἐγενήθημεν ἐπ' αὐτοὺς ἕως τῆς θύρας τοῦ πυλῶνος.
24. Καὶ ἐτόξευσαν οἱ τοξεύοντες ἐπὶ τοὺς δούλους σου ἀπὸ τοῦ τείχους, καὶ ἀπέθανον ἀπὸ τῶν δούλων τοῦ βασιλέως, καί γε ὁ δοῦλός σου Οὐρίας ὁ Χετταῖος τέθνηκεν.
25. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς τὸν ἄγγελον· τάδε ἐρεῖς πρὸς Ἰωάβ, μὴ πονηρὸν ἔστω ἐν ὀφθαλμοῖς σου περὶ τοῦ ῥήματος τούτου, ὅτι ποτὲ μὲν οὕτως ποτὲ δὲ οὕτως καταφάγεται ἡ ῥομφαία· κραταίωσον τὸν πόλεμόν σου ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ κατάσκαψον αὐτήν, καὶ κραταίωσον αὐτήν.
26. Καὶ ἤκουσεν ἡ γυνὴ Οὐρίου ὅτι τέθνηκεν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς Οὐρίας, καὶ ἐκόψατο ἐπὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς.
27. Καὶ διῆλθε τὸ πένθος, καὶ ἀπέστειλε Δαυίδ, καὶ ἔλαβε τὴν Βηρσαβεὲ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐγένετο αὐτῷ εἰς γυναῖκα, καὶ ἔτικτεν αὐτῷ υἱόν. καὶ ἐφάνη πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ὃ ἐποίησε Δαυὶδ ἐνώπιον Κυρίου.

Uria mortuo Beth-sabeam David uxorem ducit.

Cap. 12.

1. & venit ad e. & dix. e.
2. unus p. diviti erat grex & armētum multum valde.

Das XII. Cap.

VND der HERR sandte Nathan zu David. Da der zu jm kam / sprach er zu jm / Es waren zween menner in einer stadt / Einer reich / der ander arm.
2. Der reiche hatte seer viel schafe vnd rinder.

CAP. XII.

Misit autem Jehovah Nathan ad Davidem: qui veniens ad eum, dixit ei, Duo viri erant in civitate una, unus dives, & 2 alter pauper.
2. Diviti erant oves & boves multū valde.

CAP. XII.

Misit ergo Dominus Nathan ad David: qui cùm venisset ad eum, dixit ei, Duo viri erant in civitate una, unus dives, & alter pauper.
2. Dives habebat oves, & boves plurimos valde.

Κεφαλ. ιβ'.

ΚΑὶ ἀπέστειλε Κύριος Νάθαν τὸν προφήτην πρὸς τὸν Δαυίδ· καὶ εἰσῆλθε Νάθαν πρὸς Δαυίδ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀπάγγειλον δή μοι τὴν κρίσιν ταύτην· δύο ἄνδρες ἦσαν ἐν μιᾷ πόλει, εἷς πλούσιος καὶ εἷς πένης.
2. Καὶ ἦν τῷ πλουσίῳ ποίμνια καὶ βουκόλια πολλὰ σφόδρα.

3. Καὶ τῷ πένητι οὐκ ἦν οὐδὲν, ἀλλ' ἢ ἀμνὰς μία μικρὰ ἣν ἐκτήσατο καὶ περιεποιήσατο καὶ ἐξέθρεψεν αὐτὴν καὶ συνελάφη μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ κατὰ τὸ αὐτό· ἀπὸ τοῦ ἄρτου αὐτοῦ ἤσθιεν καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου ἔπινε, καὶ ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ ἐκάθευδεν, καὶ ἦν αὐτῷ ὡς θυγάτηρ αὐτοῦ.

4. Ἦλθε δὲ ὁδοιπόρος πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν πλούσιον, καὶ ἐφείσατο τοῦ λαβεῖν ἐκ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ βουκολίου αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι τῷ ἀνδρὶ τῷ ξένῳ τῷ ἥκοντι πρὸς αὐτόν, καὶ ἔλαβε τὴν ἀμνάδα τοῦ ἀνδρὸς τοῦ πένητος, καὶ ἔθυσεν αὐτὴν καὶ ἐποίησεν αὐτὴν τῷ ἀνδρὶ τῷ ἥκοντι πρὸς αὐτόν.

5. Καὶ ἐθυμώθη Δαυὶδ σφόδρα ὀργῇ ἐπὶ τὸν ἄνδρα· καὶ εἶπεν πρὸς Ναθάν, ζῇ Κύριος ὅτι υἱὸς θανάτου ὁ ἀνὴρ ὁ ποιήσας τοῦτο.

*Exo. 22. 1.

6. Καὶ τὴν ἀμνάδα ἀποτίσει τετραπλάσιον ἀνθ' ὧν ἐποίησε τὸ πρᾶγμα τοῦτο, καὶ ὑπὲρ οὗ οὐκ ἐφείσατο.

7. Καὶ εἶπε Ναθὰν πρὸς Δαυίδ· σὺ εἶ ὁ ἀνὴρ ὁ ποιήσας τοῦτο· τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ισραήλ, ἐγὼ ἔχρισά σε εἰς βασιλέα ἐπὶ τὸν Ισραήλ, καὶ ἐγὼ ἐξελεξάμην σε ἐκ χειρὸς Σαούλ.

8. Καὶ ἔδωκά σοι τὸν οἶκον τοῦ κυρίου σου, καὶ τὰς γυναῖκας αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον σου, καὶ ἔδωκά σοι τὸν οἶκον Ισραὴλ καὶ Ιούδα· καὶ εἰ ὀλίγα σοι ἐστί, προσθήσω σοι καθὼς ταῦτα.

9. Καὶ τί ὅτι ἐξουδένωσας τὸν λόγον Κυρίου τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον αὐτοῦ; τὸν Οὐρίαν τὸν Χετταῖον ἐπάταξας ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἔλαβες σεαυτῷ εἰς γυναῖκα, καὶ αὐτὸν ἀπέκτεινας ἐν ῥομφαίᾳ υἱῶν Αμμών.

10. Καὶ νῦν οὐκ ἐξαρθήσεται ῥομφαία ἐκ τοῦ οἴκου σου εἰς τὸν

αἰῶ-

3. Pauper autem nihil habebat omnino, præter ovem unam parvulã, quam emerat & nutrierat, & quæ creverat apud eum cum filiis ejus simul, de pane illius comedens, & de calice ejus bibens, & in sinu illius dormiens: eratque illi sicut filia.

4. Cùm autem peregrinus quidam venisset ad divitem, parcens ille sumere de ovibus & de bobus suis, ut exhiberet cõvivium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ovem viri pauperis, & præparavit cibos homini, qui venerat ad se.

5. Iratus autem indignatione David adversus hominem illum nimis, dixit ad Nathan, Vivit Dominus, quoniam filius mortis est vir, qui fecit hoc.

6. Ovem reddet * in quadruplum, eò quòd fecerit verbum istud, & non pepercerit.

7. Dixit autem Nathan ad David, Tu es ille vir. Hæc dicit Dominus Deus Israel, Ego unxi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul,

8. Et dedi tibi domum domini tui, & uxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel & Juda: & si parva sunt ista, adjiciam tibi multo majora.

9. Quare ergo contempsisti verbum Domini ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Hethæum percussisti gladio, & uxorem illius accepisti in uxorem tibi, & interfecisti cum gladio filiorum Ammon.

10. Quam ob rem non recedet gladi⁹ de domo tua us-

3. Pauperi verò 3 non *erat* quicquam præter agnam unam parvam, quam emerat, 4 quamq; nutrierat, creveratq; cum eo, & cum liberis suis pariter: de buccella ejus 5 comedebat, & de calice ejus bibebat, & in sinu ejus dormiebat, eratq; illi tanquam filia.

4. 6 Quum autem venisset viator ad virum divitem, pepercit accipere de ovibus & de bobus suis, ut pararet *cibum* viatori, qui venerat ad se: & tulit agnã viri pauperis, & paravit eam viro, qui venerat ad se.

5. Tunc iratus est furor Davidis in virum valde, dixitq; ad Nathan, 7 vivit Jehovah, quod filius mortis *est* vir, qui fecit hoc.

6. Et agnam restituet 8 bis quadruplicatam, eò quód fecerit hoc, & ei non pepercerit.

7. † Dixitq; Nathan 9 Davidi, Tu *es* vir ille: Sic dicit Jehovah Deus Israelis, Ego unxi te, 10 ut esses rex super Israelem, & erui te de manu Saulis.

8. Dediq; tibi domum 11 domini tui, & uxores domini tui in sinum tuum: Præterea tradidi tibi domum Israelis & Jehudah: & si parum, 12 adjecturus eram tibi talia & talia.

9. Quare contempsisti verbum Jehovæ, faciendo *quod* malum *est* in oculis ejus? Urijah Hitthæum percussisti gladio, & uxorem ejus accepisti tibi in uxorem: ipsum verò occidisti gladio filiorum Ammon.

10. Nunc igitur, non recedet gladius de domo tua usq; *in* se-

cu

3. Aber der arme hatte nichts denn ein einiges kleins schefflein / das er gekaufft hatte / vnd er neeret es / das es gros ward / bey jm vnd bey seinẽ kindern zugleich. Es aß von seinem bissen / vnd tranck von seinem becher / vnd schlieff in seinem schoß / vnd er hielts wie eine tochter.

4. Da aber dem reichen man ein gast kam / schonet er zu nemen von seinen schafen vnd rindern / das er dem gast etwas zurichte / der zu jm komen war / vnd nam das schaff des armen mans / vnd richtet zu dem man / der zu jm komen war.

5. Da ergrimmet David mit grossem zorn wider den man / vnd sprach zu Nathan / So war der HERR lebt / der man ist ein kind des tods / der das gethan hat.

6. Dazu sol er das schaff vierfeltig bezahlen / Darumb das er solchs gethan / vnd nicht geschonet hat.

7. Da sprach Nathan zu David / Du bist der man. So spricht der HERR der Gott Israel / Ich habe dich zum könige gesalbet vber Israel / vnd habe dich errettet aus der hand Saul.

8. Vnd habe dir deines herrn haus gegeben / dazu seine weiber in deinen schoß / vnd hab dir das hauß Israel vnd Juda gegeben. Vnd ist das zu wenig / wil ich noch diß vnd das dazu thun.

9. Warumb hastu denn das wort des HERRN verachtet / Das du solchs vbel für seinen augen thetest? Vriam den Hethiter hastu erschlagen mit dem schwert / sein weib hastu dir zum weib genomen / jn aber hastu erwürget mit dem schwert der kinder Ammon.

10. Nu so sol von deinem hause das schwert nicht lassen

ewig-

3. non omne nisi agna.
4. & vivificaverat eam.

5. comedet &c. bibet etc cubabit. fut. pro imperf. si.
6. & venit v. ad v. d. & pep. acc. de grege s. & de armento s. ad faciendũ viatori venienti sibi (sic mox.) et tulit.

7. vivens Jeh. &c. vir faciens hoc.

8. quadruplo, eo quod f. verbũ (rem) hoc, & super quod n. p.
9. ad Davidẽ.
10. in Regem s. I. & ego erui.

6:4:

11. dominorum tuorum. 2. Sam. 9 n. 11.
12. & (i. tunc) addam tibi, sicut hæc & sicut hæc.

13. ad existendum tibi in uxorem.
14. consurgere faciens (sc. ero) super te.
15. & concumbet.
16. in abscondito, & (i. at) ego fa. verbum hoc co.
17. ad David, e. 3. trãsire fecit.
18. in verbo hoc.
19. desperatus est, vel, desperatũ est de ejus sanitate.
20. quæsivit D.
21. venit & pern.
22. super eum ad surgere faciendum e. e t. & non voluit.
23. & fuit in die sept. m. est natus.
24. in existendo natum viventem &c. in vocem n. q. e. d. ad eum m. e. natus, & faciet m. & vidit D. quod s. s. mussitantes (sc. essẽt) & intel David, q. m. e. natus, d. D. ad servos s.

ewiglich / Darumb das du mich verachtet hast / vnd das weib Vria des Hethiters genomen hast / das sie dein weib sey.
11. So spricht der HERR / Sihe / Ich wil vnglück vber dich erwecken aus deinem eigen hause / vnd wil deine weiber nemen für deinen augen / vñ wil sie deinem nehesten geben / das er bey deinen weibern schlaffen sol / an der liechten sonnen.
12. Denn du hasts heimlich gethan / Ich aber wil diß thun für dem gantzen Israel vnd an der sonnen.
13. Da sprach David zu Nathan / Ich hab gesündiget wider den HERRN. Nathan sprach zu David / So hat auch der HERR deine sünde weggenomen / du wirst nicht sterben.
14. Aber weil du die feinde des HERRN hast durch diese geschicht lestern gemacht / wird der son / der dir geborn ist / des tods sterben.
15. Vnd Nathan gieng heim. Vnd der HERR schlug das kind / das Vrias weib David geboren hatte / das es todtkranck ward.
16. Vnd David ersuchte Gott vmb das kneblin / vnd fastet / vnd gieng hinein / vnd lag vber nacht auff der erden.
17. Da stunden auff die eltesten seines hauses / vnd wolten jn auffrichten von der erden / Er wolt aber nicht / vnd aß auch nicht mit jnen.
18. Am siebenden tage aber starb das kind. Vnd die knechte David furchten sich jm anzusagen / das das kind todt were. Denn sie gedachten / Sihe / da das kind noch lebendig war / redten wir mit jm / vnd er gehorcht vnser stimme nicht / Wie viel mehr wird er jm wehe thun / so wir sagen / das kind todt ist?
19. Da aber David sahe / das seine knechte leise redeten / vnd mercket / das das kind todt were / sprach er zu seinen

knech-

culum, eò quòd cõtemsisti me, ac tulisti uxorem Urijah Hitthæi, 13 ut esset tibi uxor.
11. Sic dixit Jehovah, En ego 14 suscitaturus sum adversum te malum de domo tua, tollamq; uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, 15 dormietq; cum uxoribus tuis in oculis solis hujus.
12. Tu enim fecisti 16 abscondite, ego vero faciam hoc coram toto Israele & coram sole.
13. Dixit autem David ad Nathan, Peccavi Jehovæ. Et ait Nathan 17 Davidi, Etjam Jehovah trãstulit peccatum tuum, non morieris.
14. Veruntamen quia blasphemando blasphemare fecisti inimicos Jehovæ 18 in hoc negotio, etjam filius *qui* natus *est* tibi, moriendo morietur.
15. Post hæc abiit Nathan in domum suam: percussit autem Jehovah puerum quem pepererat uxor Urijah Davidi & 19 ægrotavit.
16. Et 20 rogavit David Deum pro puero, & jejunavit David jejunium, & 21 ingressus pernoctavit, & jacuit super terram.
17. Surrexerunt autem seniores domus ejus 22 ad eum, ut erigerent eum e terra, sed noluit, neq; comedit cum eis panem.
18. 23 Die autem septima mortuus est infans: timueruntq; servi Davidis nuntiare ei, quòd mortuus esset infans: dicebant enim, Ecce, 24 quum esset infans vivus, locuti sumus ad eum, & non audivit vocem nostrã: Quomodo ergo dicemus ei, mortuus est infans, ut faciat malum *sibi*?
19. Videns autem David, quod servi sui mussitarent, intellexit, quod mortuus esset infans: dixitq; David servis

su-

usque in sempiternum, eò quòd despexeris me, & tuleris uxorem Uriæ Hethæi, ut esset uxor tua.
11. Itaque hæc dicit Dominus, Ecce, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollã uxores tuas in oculis tuis, * & dabo proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis in oculis solis hujus.
12. Tu enim fecisti abscondite: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis.
13. Et dixit David ad Nathan, * Peccavi Domino. Dixitque Nathan ad David, Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris.
14. Veruntamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc: filius qui natus est tibi, morte morietur.
15. Et reversus est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus parvulum, quem pepererat uxor Uriæ David, & desperatus est.
16. Deprecatusque est David Dominum pro parvulo: & jejunavit David jejunio, & ingressus seorsum, jacuit super terram.
17. Venerunt autem seniores domus ejus, cogentes eum ut surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.
18. Accidit autem die septima, ut moreretur infans: timueruntque servi David nuntiare ei, quòd mortuus esset parvulus. dixerunt enim, Ecce cúm parvulus adhuc viveret, loquebamur ad eum, & non audiebat vocem nostram: quanto magis si dixerimus, mortuus est puer, se affliget?
19. Cúm ergo David audisset servos suos mussitantes, intellexit quod mortuus esset infantulus:

di-

αἰῶνα ἕνεκεν τούτου, ὅτι ἐξουδένωσάς με, καὶ ἔλαβες τὴν γυναῖκα Οὐρίου τοῦ Χετταίου σαυτῷ γυναῖκα.
11. Τάδε λέγει Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ ἐξεγερῶ ἐπὶ σὲ κακὰ ἐκ τοῦ οἴκου σου, καὶ λήψομαι τὰς γυναῖκάς σου ἐνώπιόν σου, καὶ δώσω αὐτὰς τῷ πλησίον σου, καὶ κοιμηθήσεται μετὰ τῶν γυναικῶν σου ἐνώπιον τοῦ ἡλίου τούτου.
12. Ὅτι σὺ ἐποίησας ἐν κρυπτῷ, ἐγὼ δὲ ποιήσω τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐνώπιον παντὸς Ἰσραὴλ καὶ ἐνώπιον τοῦ ἡλίου τούτου.
13. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ναθάν· ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ. καὶ εἶπε Ναθὰν πρὸς Δαυίδ, καὶ Κύριος ἀφείλετο τὸ ἁμάρτημά σου, καὶ σὺ μὴ ἀποθάνῃς.
14. Πλὴν ὅτι παροργίζων παρώργισας ἐν τοῖς ὑπεναντίοις τὸν Κύριον ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ὁ υἱός σου ὁ τικτόμενός σοι θανάτῳ ἀποθανεῖται.
15. Καὶ ἀπῆλθε Ναθὰν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· καὶ ἐπάταξεν ὁ Θεὸς τὸ παιδίον ὃ ἔτεκεν ἡ γυνὴ Οὐρίου τῷ Δαυίδ, καὶ ἠῤῥώστει.
16. Καὶ ἠξίου Δαυὶδ τὸν Κύριον ὑπὲρ τοῦ παιδίου, καὶ ἐνήστευσεν Δαυὶδ νηστείαν, καὶ εἰσῆλθεν καὶ ηὐλίσθη ἐπὶ τὴν γῆν.
17. Καὶ ἀνέστησαν οἱ πρεσβύτεροι τοῦ οἴκου αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, τοῦ ἐγεῖραι αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ οὐκ ἐβούλετο, οὐδὲ συνεδείπνησεν ἄρτον μετ' αὐτῶν.
18. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ καὶ ἀπέθανε τὸ παιδίον, καὶ ἐφοβήθησαν οἱ δοῦλοι Δαυὶδ ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ, ὅτι τέθνηκε τὸ παιδίον, λέγοντες· ὅτι ἔτι τοῦ παιδίου ζῶντος ἐλαλοῦμεν πρὸς αὐτόν, καὶ οὐκ ἤκουσεν τῆς φωνῆς ἡμῶν, καὶ πῶς εἴπωμεν πρὸς αὐτὸν ὅτι τέθνηκεν τὸ παιδίον, καὶ ποιήσει κακά;
19. Καὶ εἶδεν Δαυὶδ τοὺς παῖδας αὐτοῦ ὅτι ψιθυρίζουσιν, καὶ ἤσθετο Δαυὶδ ὅτι τέθνηκε τὸ παιδίον· καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς τοὺς

παῖ-

Davidis filiolus ægrotat & moritur.

* Inf. 16. v. 22.
* Eci. 47. v. 13.

παῖδας αὐτοῦ, εἰ τέθνηκε τὸ παιδίον; καὶ εἶπον· τέθνηκεν.

20. Καὶ ἀνέστη Δαυὶδ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐλούσατο καὶ ἐχρίσατο, καὶ ἤλλαξε τὸν ἱματισμὸν αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ᾔτησεν ἄρτον φαγεῖν.

21. Καὶ εἶπον αὐτῷ οἱ παῖδες αὐτοῦ, τίς ὁ λόγος οὗτος ὃν πεποίηκας; ἔτι γὰρ τοῦ παιδίου ζῶντος ἐνήστευες καὶ ἔκλαιες· καὶ ὡς ἀπέθανε τὸ παιδίον, ἀνέστης καὶ ἔφαγες ἄρτον καὶ πέπωκας οἶνον;

22. Καὶ εἶπε Δαυὶδ, ἔτι τοῦ παιδίου ζῶντος ἐνήστευον, καὶ ἔκλαιον, ὅτι εἶπον, τίς οἶδε εἰ ἐλεήσει με Κύριος, καὶ ζήσεται τὸ παιδίον;

23. Νῦν δὲ τέθνηκεν τὸ παιδάριον, ἵνα τί οὖν νηστεύσω ἐγώ; μὴ δυνήσομαι τοῦ ἐπιστρέψαι αὐτό; ἐγὼ πορεύσομαι πρὸς αὐτόν, αὐτὸς δὲ οὐκ ἀναστρέψει πρός με.

24. Καὶ παρεκάλεσε Δαυὶδ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Βηρσαβεαί, καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν, καὶ ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς, καὶ συνέλαβε καὶ ἔτεκεν υἱὸν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σολομών, καὶ Κύριος ἠγάπησεν αὐτόν.

*Mat. 1. v. 6.

25. Καὶ ἀπέστειλεν ἐν χειρὶ Ναθὰν τοῦ προφήτου, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ιεδδιδία ἐν λόγῳ Κυρίου.

*1. Par. 20 v. 1.

26. Καὶ ἐπολέμησεν Ιωὰβ τὴν Ραββὰθ υἱῶν Αμμών, καὶ προκατελάβετο τὴν πόλιν τῆς βασιλείας.

27. Καὶ ἀπέστειλεν Ιωὰβ ἀγγέλους πρὸς Δαυὶδ, λέγων· πεπολέμηκα τὴν Ραββὰθ καὶ κατελαβόμην τὴν πόλιν τῶν ὑδάτων.

28. Καὶ νῦν συνάγαγε τὸ κατάλοιπον τοῦ λαοῦ, καὶ παρέμβαλε ἐπὶ τὴν πόλιν· καὶ προκαταλαβοῦ αὐτὴν σύ, ὅπως μὴ προκαταλάβωμαι αὐτὴν ἐγὼ τὴν πόλιν, καὶ κληθῇ τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτήν.

29. Καὶ συνήγαγε Δαυὶδ πάντα τὸν λαὸν, καὶ ἐπορεύθη εἰς

Ραβ-

dixitque ad servos suos, Num mortuus est puer? Qui responderũt ei, mortuus est.

20. Surrexit ergo David de terra, & lotus unctusque est: cumque mutasset vestem, ingressus est domũ Domini: & adoravit, & venit in domum suam, petivitque ut ponerent ei panẽ, & comedit.

21. Dixerunt autem ei servi sui, Quis est sermo quem fecisti? propter infantem cùm adhuc viveret, jejunasti & flebas: mortuo autem puero surrexisti, & comedisti panem.

22. Qui ait, Propter infantem, dum adhuc viveret, jejunavi & flevi: dicebam enim, Quis scit si fortè donet eum mihi Dominus, & vivat infans?

23. Nunc autem quia mortuus est, quare jejuno? Nunquid potero revocare eum amplius? ego vadam magis ad eum: ille verò non revertetur ad me.

24. Et consolatus est David Bethsabee uxorem suam, ingressusque ad eam, dormivit cum ea: quæ* genuit filium, & vocavit nomen ejus Salomon, & Dominus dilexit eum.

25. Misitque in manu Nathan Prophetæ, & vocavit nomen ejus Amabilis Domino, eò quòd diligeret eum Dominus.

26. *Igitur pugnabat Joab contra Rabbath filiorum Ammon, & expugnabat urbem regiam.

27. Misitque Joab nuntios ad David, dicens, Dimicavi adversum Rabbath, & capienda est urbs aquarum.

28. Nunc igitur congrega reliquã partem populi, & obside civitatem, & cape eã: ne cùm à me vastata fuerit urbs, nomini meo ascribatur victoria.

29. Congregavit itaque David omnem populum,

&

suis, Estne mortuus infans? 25 Qui dixerunt, Mortuus est.

20. Surgens ergo David è terra, lavit se, atq; unxit se, ac mutavit vestes suas: ingressusq; est domum Jehovæ, & 26 adoravit: venit deinde in domum suam tum petivit, & apposuerunt ei panem, & comedit.

21. Tunc dixerunt servi ejus ad eum, 27 Quid *est* hoc quod fecisti? pro puero vivo jejunasti & flevisti: quando autem mortuus est infans, surrexisti, & comedisti panem.

22. 28 Qui ait, Adhuc infante vivente, jejunavi & flevi: Dixi enim, Quis scit, *si* misereatur mei Jehovah, & vivat infans?

23. Nunc autem *quũ* sit mortuus, ut quid jam jejunarem? num potero revocare eum ultrà? ego 29 vado ad eum, at ille nõ revertetur ad me.

24. Et consolatus est David Bethseba uxorem suam, 30 ingressusq; ad eam, concubuit cum ea: & peperit filium, vocavitq; nomen ejus Selomoh, & Jehovah dilexit eum.

25. Miserat enim per manum Nathan prophetæ, & vocavit nomen ejus 31 Jedidiah, propter Jehovam.

26. Pugnavit autem Joab contra Rabbah filiorum Ammon, & cepit urbem 32 regiam.

27. Misitq; Joab nuntios ad Davidem 33 in hæc verba, pugnavi contra Rabbah, etiam cepi urbem aquarum.

28. Nunc igitur congrega residuum populi, & castrametare 34 contra civitatem, & cape eam: ne forte capiam ego civitatem, & vocetur nomen meum super eam.

29. Congregavit itaq; David universum populum, pro-

fe-

knechten / Ist das kind todt? sie sprachen / Ja.

20. Da stund David auff / von der erden / vnd wusch sich vnd salbete sich / vnd thet andere kleider an / vnd gieng in das hauß des HERRN / vnd betet an. Vnd da er wider heim kam / hieß er jm brot aufftragen / vnd aß.

21. Da sprachen seine knechte zu jm / Was ist das für ein ding / das du thust? Da das kind lebt / fastestu vnd weinetest / nu es aber gestorben ist / stehestu auff vnd issest?

22. Er sprach / Vmb das kind fastet ich vnd weinet da es lebt / Denn ich gedachte / Wer weiß / ob mir der HERR gnedig wird / das das kind lebendig bleibe.

23. Nu es aber tod ist / was sol ich fasten? Kan ich jn auch widerumb holen? Ich werde wol zu jm faren / Es kompt aber nicht wider zu mir.

24. Vnd da David sein weib BathSeba getröstet hatte / gieng er zu jr hinein vnd schlieff bey jr. Vnd sie gebar einen son / den hieß er Salomo / vnd der HERR liebet jn.

25. Vnd er thet jn vnter die hand Nathan des propheten / der hieß jn JediDja / vmb des HERRN willen.

26. So streit nu Joab wider Rabba der kinder Ammon / vnd gewan die königliche stadt.

27. Vnd sandte boten zu David / vnd ließ jm sagen / Ich hab gestritten wider Rabba / vnd hab auch gewonnen die wasserstadt.

28. So nim nu zu hauff das vbrige volck / vnd belagere die stadt / vnd gewinne sie / Auff das ich sie nicht gewinne / vnd ich den namen dauon habe.

29. Also nam David alles volck zu hauff / vnd zoch hin

vnd

25. *& dix. m-e. & surrexit D. e. t. & la.*

26. *incurvavit se.*

27. *quod nam verbum (res) hoc, q f. p[?]nato. v.*

28. *& ait, in adhuc nato vivente [?] &c. quis sciens (sc. est?) miserebitur mei Jeh. & vivet natus. & nunc m-est. ad quid ?sind? egone jejunem?*

29. *vadens. sc. sum.*

30. *& venit ad e. & conc.*

31. *Jedidiah (i. Deo amatũ, pr. 3. & p. 30. in R.*

32. *regni.*

33. *& dixit p. in R.*

34. *super e.*

35. *in Rabam & p. in eam.*
36. *& pondus ejus.*
37. *in serra, & in tr. ferri. sic infra.*
38. *in Malben. (.i. latericinam,) & ita faciet (fut. pro imperf.) omnib.*

vnd streit wider Rabba / vnd gewan sie.

30. Vnd nam die krone jres königs von seinem heupt / die am gewicht ein centner golds hatte / vnd edelgesteine / vnd ward David auff sein heupt gesetzt. Vnd füret aus der stadt seer viel raubs.

31. Aber das volck drinnen füret er eraus / vnd legt sie vnter eisern segen vnd zacken / vnd eisern keile / vnd verbrand sie in zigelöfen. So thet er allen stedten der kinder Ammon. Da keret David vnd alles volck wider gen Jerusalem.

fectusq; est 35 contra Rabbah, & pugnavit contra eam, cepitq; eam.
30. Tulit autem diadema regis eorum de capite ejus (36 cujus pondus *erat* talentum auri, & lapis pretiosus *erat in eo*) & fuit super caput Davidis, & predam urbis eduxit multam valde.

31. Populum verò qui *erat* in ea, eduxit & posuit 37 sub serra, & sub trahis ferreis, & sub securibus ferreis, transireq; fecit eos 38 per fornacem: atq; ita faciebat omnibus civitatibus filiorum Ammon. reversus est itaq; David & omnis populus *in* Jerusalaim.

& profectus est adversum Rabbath: cumque dimicasset, cepit eam.
30. Et tulit diadema regis eorum de capite ejus, pondo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, & impositum est super caput David. Sed & prædam civitatis asportavit multam valdè:
31. Populum quoque ejus adducens serravit, & circumegit super eos ferrata carpenta: divisitque cultris, & traduxit in typolaterum: sic fecit universis civitatibus filiorum Ammon: & reversus est David, & omnis exercitus in Jerusalem.

Ῥαββάθ, καὶ ἐπολέμησεν αὐτὴν καὶ κατελάβετο αὐτήν.

30. Καὶ ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ βασιλέως αὐτῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· καὶ ὁ σταθμὸς αὐτοῦ τάλαντον χρυσίου, καὶ λίθου τιμίου· καὶ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς Δαυίδ· καὶ τὰ σκῦλα τῆς πόλεως ἐξήνεγκε πολλὰ σφόδρα.

31. Καὶ τὸν λαὸν τὸν ἐν αὐτῇ ἐξήγαγε, καὶ ἔθηκεν ἐν τῷ πρίονι καὶ ἐν τοῖς τριβόλοις τοῖς σιδηροῖς, καὶ σκεπάρνοις σιδηροῖς, καὶ περιήγαγεν αὐτοὺς διὰ τοῦ πλινθίου, καὶ οὕτως ἐποίει πάσαις ταῖς πόλεσιν υἱῶν Ἀμμών· καὶ ἀνέστρεψε Δαυὶδ καὶ πᾶς ὁ λαὸς εἰς Ἱερουσαλήμ.

Amnonis incestus cum Thamar.

616 :

Cap. 13.

1. *& fuit post sic, & Absalomo f. D. (sc. erat) sor. p. & no. ejus T. & amavit e.*
2. *& angustia erat Amnoni sese ægrotare faciendo.*
3. *ipsa, & mirabile erat.*
4. *& nomen ejus Jonadab.*
5. *& dixit e. qu. tu sic tenuis f. R. in mane, in mane?*
6. *ego amans. sc. sum.*
7. *ad eum &c. mea, & comedere-faciat me panem, & faciat in oculis me is cibum, propter quod (.i. ut) vid. & comedam de m. e.*

Das XIII. Cap.

Vnd es begab sich darnach / das Absalom / der son David / hatte eine schöne schwester / die hieß Thamar / vnd Amnon der son David gewan sie lieb.

2. Vnd Amnon stellet sich kranck vmb Thamar seiner schwester willen / Denn sie war eine jungfraw / vnd dauchte Amnon schwer sein / das er jr etwas solte thun.
3. Amnon aber hatte einen freund / der hieß Jonadab / ein son Simea Davids bruder / vnd derselb Jonadab war ein seer weiser man.
4. Der sprach zu jm / Warumb wirstu so mager du königs son von tage zu tage? Magstu mirs nicht ansagen? Da sprach Amnon zu jm / Ich habe Thamar meines bruders Absalom schwester lieb gewonnen.
5. Jonadab sprach zu jm / Lege dich auff dein bette / vnd mach dich kranck / wenn denn dein vater kömpt dich zubesehen. So sprich zu jm / Lieber laß meine schwester Thamar komen / das sie mich etze / vnd mache für mir ein essen / das ich zusehe / vnd von jrer hand esse.
6. Also legt sich Amnon /

vnd

CAP. XIII.

Factum est autem postea, quum Absalom filio Davidis *esset* soror pulchra, cujus nomen *erat* Thamar, ut adamaret eam Amnon filius Davidis.
2. 2 Angustiis autem afficiebatur Amnon, adeò ut in morbum incideret propter Thamar sororem suam: virgo enim 3 erat, & difficile erat *in* oculis Amnon, facere ei quicquam.
3. Porro ipsi Amnon *erat* amicus, 4 cujus nomen *erat* Jonadab filius Simah fratris David: Jonadab autem *erat* vir prudens valde.
4. 5 Qui dixit ei, Quare sic es macer fili regis, singulis diebus? annon indicabis mihi? Dixitq; ei Amnon, Thamar sororem Absalom fratris mei 6 adamo.
5. Et dixit ei Jonadab, Cuba super lectum tuum, & ægrotum te simula: tunc veniet pater tuus ad videndum te, & dices 7 illi, Veniat obsecro, Thamar soror mea, ut porrigat mihi escã, atq; paret me spectante pulmentum, ut videam, & cibum capiam de manu ejus.
6. Accubuit ergo Amnon, & ægrotum

se

CAP. XIII.

Factum est autem post hæc, ut Absalom filii David sororẽ speciosissimã vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius David.

2. Et deperiret in eam valde, ita ut propter amorem ejus ægrotaret: quia cum esset virgo, difficile ei videbatur, ut quippiam inhonestè ageret cùm ea.

3. Erat autem Amnon amicus, nomine Jonadab filius Semmaa fratris David, vir prudens valde.

4. Qui dixit ad eum, Quare sic attenuaris macie fili regis, per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixitque ei Amnon, Thamar sororem fratris mei Absalom amo.
5. Cui respondit Jonadab, Cuba super lectum tuum, & languorem simula: cumque venerit pater tuus, ut visitet te, dic ei, Veniat, oro, Thamar soror mea, ut det mihi cibum, & faciat pulmentum, ut comedam de manu ejus.
6. Accubuit itaque Am-

non,

Κεφαλ. ιγ΄.

Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα καὶ ἦν τῷ Ἀβεσσαλὼμ υἱῷ Δαυὶδ ἀδελφὴ καλὴ τῷ εἴδει σφόδρα, καὶ ὄνομα αὐτῇ Θαμάρ, καὶ ἠγάπησεν αὐτὴν Ἀμνὼν υἱὸς Δαυίδ.

2. Καὶ ἐθλίβετο ἀρρωστία Ἀμνὼν διὰ Θαμὰρ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, ὅτι παρθένος ἦν αὕτη, καὶ ἠδυνάτει ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ Ἀμνὼν τοῦ ποιῆσαί τι αὐτῇ.

3. Καὶ τῷ Ἀμμὼν ἑταῖρος, καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἰωναδὰβ υἱὸς Σαμαὰ τοῦ ἀδελφοῦ Δαυίδ· καὶ Ἰωναδὰβ ἦν φρόνιμος σφόδρα.
4. Καὶ εἶπε τῷ Ἀμνών, τί σοι ὅτι οὕτως συντέτηκας τοπρωὶ πρωὶ υἱὲ τοῦ βασιλέως, καὶ οὐκ ἀπαγγέλλεις μοι; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀμνών, Θαμὰρ τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἀβεσσαλὼμ ἐγὼ ἀγαπῶ.
5. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἰωναδάβ, κατακλίθητι ἐπὶ τὴν κοίτην σου, καὶ προσποιοῦ ἐνοχλεῖσθαι, καὶ ἥξει ὁ πατήρ σου ἐπισκέψασθαί σε, καὶ ἐρεῖς αὐτῷ, ἐλθέτω δὴ Θαμὰρ ἡ ἀδελφή μου, καὶ παρεστηκέτω μοι ψωμιζουσά με, καὶ ποιησάτω ἐνώπιόν μου βρῶμα ὅπως ἴδω καὶ φάγω ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς.
6. Καὶ ἐκοιμήθη Ἀμνών, καὶ

προ-

Amnonis incestus cum Thamar.

προσεποιήσατο ἐνοχλεῖσθαι· καὶ παρεγένετο ὁ βασιλεὺς ἐπισκέψασθαι αὐτόν· καὶ εἶπεν Αμνὼν πρὸς τὸν βασιλέα, παραγενηθήτω δὴ Θαμὰρ ἡ ἀδελφή μου πρός με, καὶ κολλυρισάτω ἐνώπιόν μου δύο κολλυρίδας καὶ φάγομαι ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς.

7. Καὶ ἀπέστειλε Δαυὶδ εἰς τὸν οἶκον πρὸς Θαμάρ, λέγων· πορεύθητι δὴ πρὸς Αμνὼν τὸν ἀδελφόν σου καὶ ποίησον αὐτῷ δεῖπνον.

8. Καὶ ἐπορεύθη Θαμὰρ εἰς τὸν οἶκον Αμνὼν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς, καὶ αὐτὸς ἐκάθευδε· καὶ ἔλαβε Θαμὰρ τὸ στέαρ, καὶ ἐφύρασε καὶ ἐκολλύρισεν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἥψησε τὰς κολλυρίδας.

9. Καὶ ἔλαβεν εἰς ὃ ἀπηχέουσιν, καὶ ἐπέχεεν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐβούλετο φαγεῖν· καὶ εἶπεν Αμνών· ἐξαγάγετε ἀπ' ἐμοῦ πάντα ἄνδρα· καὶ ἐξήγαγον ἀπ' αὐτοῦ πάντα ἄνδρα.

10. Καὶ εἶπεν Αμνὼν πρὸς Θαμάρ· εἰσένεγκέ μοι τὸ βρῶμα εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ φάγομαι ἐκ τῆς χειρός σου· καὶ ἔλαβε Θαμὰρ τὰς κολλυρίδας ἃς ἐποίησεν, καὶ εἰσήνεγκεν Αμνὼν τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς εἰς τὸν κοιτῶνα.

11. Καὶ προσήνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν· καὶ ἐκράτησεν αὐτὴν Αμνὼν καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἴσελθε κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ.

12. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, μὴ ἀδελφὲ μὴ ταπεινώσῃς με, ὅτι οὐ ποιηθήσεται οὕτως ἐν τῷ Ισραήλ· μὴ ποιήσῃς τὴν ἀφροσύνην ταύτην.

13. Καὶ ἐγὼ ποῦ ἀποίσω τὸ ὄνειδός μου, καὶ σὺ ἔσῃ ὡς εἷς τῶν ἀφρόνων ἐν Ισραήλ· καὶ νῦν λάλησον δὴ πρὸς τὸν βασιλέα, ὅτι οὐ μὴ ἀποκωλύσῃ με ἀπὸ σοῦ.

14. Καὶ οὐκ ἐβούλετο Αμνὼν ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς αὐτῆς· καὶ ἐκράτησεν ὑπὲρ αὐτὴν καὶ ἐταπείνωσεν αὐτὴν καὶ ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς.

15. Καὶ ἐμίσησεν αὐτὴν Αμνὼν μῖσος μέγα σφόδρα, ὅτι

μέ-

non, & quasi ægrotare cœpit: cumque venisset rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem, veniat, obsecro, Thamar soror mea, ut faciat in oculis meis duas sorbitiunculas, & cibum capiam de manu ejus.

7. Misit ergo David ad Thamar domum, dicens, Veni in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum.

8. Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui, ille autem jacebat: quæ tollens farinam commiscuit: & liquefaciens, in oculis ejus coxit sorbitiunculas.

9. Tollensque quod coxerat, effudit, & posuit coram eo, & noluit comedere: dixitque Amnon, Ejicite universos à me. Cumq; ejecissent omnes,

10. Dixit Amnon ad Thamar, Infer cibum in conclavi, ut vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem suum in conclavi.

11. Cumque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, & ait, Veni, cuba mecum soror mea.

12. Quæ respondit ei, Noli frater mi, noli opprimere me: neque enim hoc fas est in Israel: noli facere stultitiam hanc.

13. Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu eris quasi unus de insipientibus in Israel: quin potius loquere ad regem, & non negabit me tibi.

14. Noluit autem acquiescere precibus ejus, sed prævalēs viribus oppressit eam, & cubavit cum ea.

15. Et exosam eam habuit Amnon odio magno ni-

mis:

se simulavit. tum venit rex ad videndum eum: dixitq; Amnon [8] regi, veniat obsecro Thamar soror mea, ut faciat me spectante duo lagana, & cibum capiam de manu ejus.

7. Misit igitur David ad Thamar domum, dicēdo, Veni nunc *in* domum Amnon fratris tui, & fac ei [9] pulmentum.

8. Venitq; Thamar *in* domum Amnon fratris sui ([10] ipse autem jacebat) quæ tollens farinam cōmiscuit, fecitq; lagana in oculis ejus, & coxit lagana.

9. Tulit postea sartaginem, & effudit coram eo: ipse veró renuit comedere: dixitq; Amnon, Educite [11] omnes viros à me. Et egressi sunt omnes viri ab eo.

10. Tum dixit Amnon ad Thamar, affer [12] pulmentum *in* cubiculum, ut comedam de manu tua. Tulit ergo Thamar lagana, quæ paraverat, & attulit ad Amnon fratrem suum in cubiculum:

11. Et [13] obtulit ei ut comederet: qui apprehendit eam, dixitq; ei, Veni, cuba mecum soror mea.

12. *Illa* veró dixit ei, Ne frater mi, ne opprimas me: [14] non enim sic fit in Israele, ne facias stultitiam hanc.

13. Nam ego quó [15] depellam opprobrum meum? tu veró eris veluti unus [16] é stultis in Israele, nunc ergo alloquere obsecro regem: non enim denegabit me tibi.

14. Noluit autem audire [17] vocem ejus, sed prævaluit illi, oppressitq; eam, & concubuit cum ea.

15. Et odio habuit eam Amnon odio magno valde: [18] ma-

jus

vnd macht sich kranck. Da nu der König kam/ jn zubesehen/ sprach Amnon zum Könige/ Lieber/ Laß meine Schwester Thamar komen/ das sie für mir ein gemüse oder zwey mache/ vnd ich von jrer hand esse.

7. Da sandte Dauid nach Thamar ins haus/ vnd ließ jr sagen/ Gehe hin ins haus deines bruders Amnon/ vnd mache jm eine speise.

8. Thamar gieng hin ins hauß jres bruders Amnon/ Er aber lag zu bette. Vnd sie nam einen teig vnd knettet/ vnd sods für seinen augen/ vnd kocht jm ein gemüse.

9. Vnd sie nam das gerichte/ vnd schüttets für jm aus/ Aber er wegert sich zu essen. Vnd Amnon sprach/ Laß jederman von mir hinaus gehen/ vnd es gieng jederman von jm hinaus.

10. Da sprach Amnon zu Thamar/ Bringe das essen in die kamer/ das ich von deiner hand esse. Da nam Thamar das gemüse das sie gemacht hatte/ vnd brachts zu Amnon jrem bruder in die kamer.

11. Vnd da sie es zu jm bracht/ das er esse/ ergreiff er sie/ vnd sprach zu jr/ Kom her/ meine Schwester/ Schlaff bey mir.

12. Sie aber sprach/ Nicht mein bruder/ schweche mich nicht/ Denn so thut man nicht in Israel. Thue nicht eine solche torheit.

13. Wo wil ich mit meiner schande hin? Vnd du wirst sein wie die thoren in Israel. Rede aber mit dem Könige/ der wird mich dir nicht versagen.

14. Aber er wolt jr nicht gehorchen/ vnd vberweltiget sie/ vnd schwecht sie/ vnd schlieff bey jr.

15. Vnd Amnon ward jr vberaus gram/ das der haß

Bb grös-

8. *ad Regem &c. mea, & laganet in oc. m. duo l. & comedā de m. e.*

9. *cibum illum.*

10. *& ipse cubans. (sc. erat) & accepit conspersionem & conspersit, & lagana vii & cet. lagana.*

11. *omnem virum desuper me, & egressi sunt omnis vir desuper eo.*

12. *cibum ipsum c & come.*

13. *accedere fecit ad eum ad comedēdum, & apprehendit in eam.*

14. *quia non fiet (.i. fieri solet) sic.*

15. *abire faciam.* 6, 7:

16. *stultorum in I. et nunc loqu. obs. ad regē, & non prohibebit me à te.*

17 *in voc. e. & fortis fuit præ illa.*

18. *quia*

magnum (sc. fuit) odium, q. o. h. e. præ amore.

19. & dixit e. non (sc. sunt tibi) causæ mali magni hujus, præ altero, q. f. m. emitt. me. & nõ voluit auscultare illi. & vocavit puerum suum, ministrum suum, & dixit, emittite n. i. desuper me.

20. variegatum (i. versicolorē. Gen. 37. n. 4. sic infra) quia sic induentur (i. indui solebant,) fil. R. v. palliis.

21. ipsa: ne ponas cor t. ad verbum (rem) istud. & m. T. & des. (sc. erat) do.

22. audivit omnia verba hæc, & ira fuit illi valde. & nõ l. est A. c. A. inde à malo & usque bonum.

23. super verbum, quòd.

24. ad duos a. & erant tondentes &c. cum Ep.

25. tondentes.

grösser war/ denn vorhin die liebe war. Vnd Amnon sprach zu jr/ Mache dich auff vnd hebe dich.

16. Sie aber sprach zu jm/ Das vbel ist grösser denn das ander/ das du an mir gethan hast/ das du mich ausstössest. Aber er gehorcht jrer stimme nicht.

17. Sondern rieff seinem knaben/ der sein diener war vnd sprach. Treibe diese von mir hinaus/ vnd schleuß die thür hinder jr zu.

18. Vnd sie hatte einen bunten rock an/ Denn solche röck trugen des königs töchter/ weil sie jungfrawen waren. Vnd da sie sein diener hinaus getrieben/ vnd die thür hinder jr zugeschlossen hatte.

19. Warff Thamar asschen auff jr heupt/ vnd zureiß den bunten rock/ den sie anhatte/ vnd legt jr handt auff das heupt/ vnd gieng daher vnd schrey.

20. Vnd jr bruder Absalom sprach zu jr/ Ist dein bruder Amnon bey dir gewesen? Nu meine schwester schweig stille/ Es ist dein bruder/ vnd nim die sach nicht so zu hertzen. Also bleib Thamar ledig in Absalom jres bruders hause.

21. Vnd da der könig David solchs alles höret/ ward er seer zornig.

22. Aber Absalom redet nicht mit Amnon/ weder böses noch gutes. Aber Absalom war Amnon gram/ darumb das er seine schwester Thamar geschwecht hatte.

23. Vber zwey jar aber/ hatte Absalom schaffscherer zu Baal Hazor/ die vnter Ephraim ligt. Vnd Absalom lud alle kinder des königes.

24. Vnd kam zum könige/ vnd sprach/ Sihe/ dein knecht hat schaffscherer/ Der könig wolt sampt seinen knechten mit seinem knecht gehen.

jus enim *fuit* odium, quo odio habuit eam, amore quo dilexerat eam. dixitq; ei Amnon, Surge vade.

16. 19 Quæ respōdit ei, Ob hanc causam malum majus est hoc, quam aliud quod fecisti mecum, emittendo me. At ille noluit audire eam.

17. Sed accersito puero suo, qui ministrabat illi, dixit, Emitte nunc istam à me forâs, & obsera ostium post eam:

18. Super eam veró *erat* tunica 20 polymita: Sic enim induebantur filiæ regis virgines tunicis. Eduxit itaq; eam minister ejus forâs, & obseravit ostium post eam.

19. Tulit autem Thamar cinerem super caput suum, & tunicam polymitam, quæ *erat* super se, scidit, posuitq; manum suam super caput suum, & ibat eundo, & clamabat.

20. Dixitq; ad eam Absalom frater suus, Annon Amnon frater tuus fuit tecum? nunc autem soror mea tace, frater tuus 21 est: ne apponas cor tuum ad hoc. Mansit itaq; Thamar desolata *in* domo Absalom fratris sui.

21. Rex vero David 22 audiens omnia hæc, iratus est vehementer.

22. Non est autem loquutus Absalom cum Amnon à malo usq; ad bonum: odio enim habebat Absalom ipsum Amnon, 23 propterea quód compresisit Thamar sororem suam.

23. Et fuit 24 post duos annos dierum tondebant *pecudes* ipsi Absalom, in Baal Hasor, quæ *erat* juxta Ephraim, & vocavit Absalom omnes filios regis.

24. Ingressus est etiam Absalom ad regem, & dixit, Ecce nunc 25 tondent *pecudes* servo tuo: veniat obsecro rex & servi ejus cum servo tuo,

mis: ita ut majus esset odium quo oderat eam, amore quo antè dilexerat. Dixitque ei Amnon, Surge & vade.

16. Quæ respondit ei, majus est hoc malū, quod nunc agis adversum me, quam quòd antè fecisti, expellens me. Et noluit audire eam:

17. Sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit. Ejice hanc à me foras: & claude ostium post eam.

18. Quæ induta erat talari tunica: hujuscemodi enim filiæ regis virgines vestibus utebantur. Ejecit itaque eam minister illius foras: clausitque fores post eam.

19. Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens, & clamans.

20. Dixit autem ei Absalom frater suus, Nunquid Amnon frater tuus concubuit tecum? sed nunc soror tace, frater tuus est: nequa affligas cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar contabescens in domo Absalom fratris sui.

21. Cùm autem audisset rex David verba hæc, contristatus est valde, & noluit cōtristare spiritum Amnon filii sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei.

22. Porrò non est locutus Absalom ad Amnon nec malum, nec bonum: oderat enim Absalō Amnon, eò quòd violasset Thamar sororem suam.

23. Factum est autem post tempus biennii, ut tonderentur oves Absalom in Baal hasor, quæ est juxta Ephraim: & vocavit Absalom omnes filios regis,

24. Venitque ad regem, & ait ad eum, Ecce tondentur oves servi tui: veniat oro rex cum servis suis ad servum suum.

μέγα τὸ μῖσος ὃ ἐμίσησεν αὐτὴν ὑπὲρ τὴν ἀγάπην ἣν ἠγάπησεν αὐτήν· καὶ εἶπεν αὐτῇ Αμνών· ἀνάστηθι καὶ ἀπότρεχε.

16. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Θαμάρ, ὅτι μεγάλη κακία ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην ἣν πεποίηκας μετ᾽ ἐμοῦ ἐξαποστεῖλαί με· καὶ οὐκ ἐβούλετο Αμνὼν ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς αὐτῆς.

17. Καὶ ἐκάλεσε τὸ παιδάριον αὐτοῦ τὸ προεστηκότα τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· ἐξαποστείλον δὴ ταύτην ἀπ᾽ ἐμοῦ ἔξω, καὶ κλεῖσον τὴν θύραν ὀπίσω αὐτῆς.

18. Καὶ ἐπ᾽ αὐτῆς ἦν χιτὼν ἀστραγαλωτός, ὅτι οὕτως ἐνεδιδύσκοντο αἱ θυγατέρες τοῦ βασιλέως αἱ παρθένοι τοὺς ἐπενδύτας αὐτῶν· καὶ ἐξήγαγεν αὐτὴν ὁ λειτουργὸς τοῦ Αμνὼν ἔξω, καὶ ἀπέκλεισε τὴν θύραν ὀπίσω αὐτῆς.

19. Καὶ ἔλαβε Θαμὰρ σποδόν, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ἀστραγαλωτὸν τὸν ἐπ᾽ αὐτῇ διέρρηξεν, καὶ ἔθηκε τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ ἐπορεύετο πορευομένη καὶ βοῶσα.

20. Καὶ εἶπεν αὐτῇ Αβεσσαλὼμ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς, μὴ Αμνὼν ὁ ἀδελφός σου γέγονεν μετὰ σοῦ; καὶ νῦν ἀδελφή σιώπησον, ὅτι ἀδελφός σου αὐτός· μὴ θῇς τὴν καρδίαν σου λαλῆσαι τι· καὶ ἐκάθισε Θαμὰρ ἐκψυχοῦσα ἐν τῷ οἴκῳ Αβεσσαλὼμ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς.

21. Καὶ ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ ἤκουσε πάντας τοὺς λόγους τούτους, καὶ ἐθυμώθη σφόδρα.

22. Καὶ οὐκ ἐλάλησε Αβεσσαλὼμ τῷ Αμνὼν ἀπὸ κακοῦ ἕως ἀγαθοῦ, ὅτι ἐμίσει Αβεσσαλὼμ Αμνὼν αἰθ᾽ ὧν ἐταπείνωσε Θαμὰρ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ.

23. Καὶ ἐγένετο μετὰ δύο ἔτη ἡμερῶν καὶ ἦσαν κείροντες τῷ Αβεσσαλὼμ ἐν Βααλασὼρ τῇ παρὰ Εφραίμ· καὶ ἐκάλεσεν Αβεσσαλὼμ πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως.

24. Καὶ ἦλθεν Αβεσσαλὼμ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ εἶπεν· ἰδοὺ δὴ κείρουσιν τῷ δούλῳ σου, πορευθήτω δὴ ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ μετὰ τοῦ δούλου σου.

Amnon expellit Thamarem propterea lugentem.

Amnon biennio post commissum incestum ab Absalomo occiditur.

25. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Αβεσσαλώμ, μὴ τέκνον, οὐ μὴ ἔλθωμεν πάντες ἡμεῖς, ὅπως μὴ βαρυνθῶμεν ἐπὶ σέ· καὶ κατεβιάζετο αὐτὸν Αβεσσαλώμ, καὶ οὐκ ἐβούλετο ὁ βασιλεὺς τοῦ πορευθῆναι, καὶ εὐλόγησεν αὐτόν.

26. Καὶ εἶπεν Αβεσσαλώμ, ἀλλὰ πορευθήτω δὴ μετ' ἐμοῦ Αμνὼν ὁ ἀδελφός μου· καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ἵνα τί πορευθῇ μετὰ σοῦ;

27. Καὶ κατεβιάσατο αὐτὸν Αβεσσαλώμ, καὶ ἐξαπέστειλε μετ' αὐτοῦ τὸν Αμνών, καὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως.

28. Καὶ ἐνετείλατο Αβεσσαλώμ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, λέγων· ἴδετε ὡς ἂν ἀγαθυνθῇ ἡ καρδία Αμνὼν ἐν τῷ οἴνῳ, καὶ ἐρῶ πρὸς ὑμᾶς, πατάξατε τὸν Αμνών, καὶ θανατώσατε αὐτόν, μὴ φοβηθῆτε, ὅτι ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν· κρατιοῦσθε καὶ γίνεσθε εἰς υἱοὺς δυνάμεως.

29. Καὶ ἐποίησαν οἱ παῖδες Αβεσσαλώμ τῷ Αμνὼν καθὼς ἐνετείλατο αὐτοῖς· καὶ ἀνέστησαν πάντες οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως καὶ ἐπεβήσαν ἕκαστος ἐπὶ τὴν ἡμίονον αὐτοῦ, καὶ ἔφυγον.

30. Καὶ ἐγένετο ὡς αὐτοὶ ἦσαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ἡ ἀγγελία ἦλθε πρὸς Δαυίδ, λεγόντων· πεπάταχεν Αβεσσαλώμ πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως· καὶ οὐχ ὑπολέλειπται ἐν αὐτοῖς ἕως ἑνός.

31. Καὶ ἀνέστη ὁ βασιλεὺς καὶ διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ πάντες οἱ παῖδες αὐτοῦ παρεστήκασιν αὐτῷ διερρωγότες τὰ ἱμάτια.

32. Καὶ ἀπεκρίθη Ιωναδὰβ υἱὸς Σαμαὰ ἀδελφοῦ Δαυίδ, λέγων· μὴ εἰπάτω ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς, ὅτι πάντα τὰ παιδάρια οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως τεθνήκασιν, ἀλλ' ἢ Αμνὼν μόνος τέθνηκεν, ὅτι ἐν ὀργῇ ἦν αὐτῷ Αβεσσαλὼμ ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐταπείνωσεν Αμνὼν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Θαμάρ.

Καὶ

25. Dixitque rex ad Absalom, noli fili mi, noli rogare ut veniamus omnes, & gravemus te. Cùm autem cogeret eum, & noluisset ire, benedixit ei.

26. Et ait Absalom, Si non vis venire, veniat obsecro nobiscum saltem Amnon frater meus. Dixitq; ad eum rex, Non est necesse ut vadat tecum.

27. Coegit itaque Absalom eum, & dimisit cum eo Amnon & universos filios regis. Feceratq; Absalom convivium quasi convivium regis.

28. Præceperat autem Absalom pueris suis, dicens, Observate cùm temulentus fuerit Amnon vino, & dixero vobis, Percutite eum, & interficite: nolite timere: ego enim sum qui præcipio vobis: roboramini, & estote viri fortes.

29. Fecerunt ergo pueri Absalom adversum Amnon, sicut præceperat eis Absalom. Surgentesque omnes filii regis ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt.

30. Cumque adhuc pergerent in itinere, fama pervenit ad David, dicēs, Percussit Absalom omnes filios regis, & non remansit ex eis saltem unus.

31. Surrexit itaque rex, & scidit vestimenta sua: & cecidit super terrā, & omnes servi illius qui assistebant ei, sciderunt vestimenta sua.

32. Respondens autem Jonadab filius Semmaa fratris David, dixit, Ne æstimet dominus meus rex, quòd omnes pueri filii regis occisi sint: Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat positus ex die qua oppressit Thamar sororem ejus.

Nunc

25. 26 Cui dixit rex, Ne fili mi, ne nunc veniamus † omnes, ne gravemus te. Et cogebat eum: noluit tamen ire, sed benedixit ei.

26. Dixit autem Absalom, Et non veniat quæso nobiscum Amnon frater meus? 27 Respondit ei rex, Ad quid iret tecum?

27. Quum autem cogeret eum Absalom, misit cum eo Amnon, & omnes filios regis.

28. Præcepit autem Absalom pueris suis, dicendo, 29 Observate quęso quum jucundum fuerit cor Amnon vino, & dixero vobis, percutite Amnon: tum interimite eum, ne metuatis: nonne quia ego præcepi vobis? confortamini, 29 & estote fortes.

29. Fecerunt igitur pueri Absalom ipsi Amnon, quemadmodum præceperat Absalom surrexeruntq; omnes filii regis, & 30 conscenderunt quisq; mulum suum, ac fugerunt.

30. 31 Quum autem adhuc essent in via, fama venit ad Davidem, dicendo, percussit Absalom omnes filios regis, & 32 ne unus *quidem* ex eis remansit.

31. Surrexit itaq; rex, & scidit vestimenta sua, jacuitq; in terra, omnes quoq; servi ejus 33 assistebant *illi* scissis vestibus.

32. Loquutus est autem Jonadab filius Simah fratris Davidis, & dixit, Ne dicat dominus meus, omnes pueros filios regis interemerunt: quia Amnon 34 tantum mortuus est, quoniam in ore Absalom †posita erat *cædes* à die, qua oppressit Thamar sororem suam.

Nunc

25. Der König aber sprach zu Absalom / Nicht mein son / laß vns nicht alle gehen / das wir dich nicht beschweren. Vnd da er jn nötiget / wolt er doch nicht gehen / sondern segenet jn.

26. Absalom sprach / Sol denn nicht mein bruder Amnon mit vns gehen? Der könig sprach zu jm / Warumb sol er mit dir gehen?

27. Da nötiget jn Absalom / das er mit jm ließ Amnon / vnd alle kinder des königs.

28. Absalom aber gebot seinen knaben / vnd sprach / Sehet drauff / wenn Amnon guter ding wird von dem wein / vnd ich zu euch spreche / schlagt Amnon vnd tödtet jn / Das jr euch nicht fürchtet / denn ich habs euch geheissen / Seid getrost vnd frisch dran.

29. Also theten die knaben Absalom dem Amnon / wie jnen Absalom geboten hatte. Da stunden alle kinder des königes auff / vnd ein jglicher saß auff sein maul vnd flohen.

30. Vnd da sie noch auff dem wege waren / kam das gerüchte für David / das Absalom hette alle kinder des königes erschlagen / das nicht einer von jnen vbrig were.

31. Da stund der könig auff vnd zureiß seine kleider / vnd legt sich auff die erden / vnd alle seine knechte / die vmb jn her stunden / zurissen jre kleider.

32. Da antwortet Jonadab der son Simea / des bruders David / vnd sprach / Mein herr dencke nicht / das alle knaben die kinder des königs todt sind / sondern Amnon ist allein todt. Denn Absalom hats bey sich behalten von dem tage an / da er seine schwester Thamar schwechte.

Bb 2 So

26. & dixit rex ad Absalom &c., eamus omnes nos & non graves simus super te & vim-fecit in eum.

27. & dixit ei r. ad q. ibit t.? & coegit in emis.

28. Videte q. circa bonū cor Amnonis in vino, & dicam ad vos p. A. & interficietis eum.

29. & eritis in filios fortitudinis.

30. equitaverūt vir super m. s.

31. & fuit ipsi in via, & auditus ven.

32. non relictus est, ex eis unus.

33. assistentes scissi vestibus. Et respondit J.

34. solus ipse m-e. qu. super os A. erat positum (decretum,) à die cōprimere ipsum Th.

618:

CAPUT XIV.

35. ad cor.
36 sed A.
37. elevavit.
38. euntes (sc. erant) de viâ, post eum, ex latere montis.
39. venerunt.
40. & fuit circa consummare eum loqui, & ecce f. r. v. & sustulerũt vocem suam, & f.
41. super.
619:
42. fugit & abijt.
43. & cessavit David rex eg. ad Abs.

Cap. 14.

1. & cognovit J. &c. super Abs. & misit Joab.
2. luctus.
3. ad eum.

33. So neme nu mein herr der könig solchs nicht zu hertzen/ das alle kinder des königs todt sein/ sondern Amnon ist alleine todt.

34. Absalom aber flohe. Vnd der knabe auff der warte hub seine augen auff vnd sahe/ Vnd sihe/ ein gros volck kam auff dem wege nach einander/ an der seiten des berges.

35. Da sprach Jonadab zum könige/ Sihe/ die kinder des königes komen/ Wie dein knecht gesagt hat/ so ists ergangen.

36. Vnd da er hat ausgeredt/ Sihe/ da kamen die kinder des königes/ vnd huben jre stimme auff vnd weineten. Der könig vnd alle seine knechte weineten auch fast seer.

37. Absalom aber flohe/ vnd zoch zu Thalmai dem son Ammihud dem könige zu Gesur. Er aber trug leide vber seinen son alle tage.

38. Da aber Absalom floh vnd gen Gesur zoch/ war er daselbs drey jar.

39. Vnd der könig David höret auff auszuziehen wider Absalom/ Denn er hatte sich getröstet vber Amnon/ das er todt war.

Das XIIII. Cap.

Joab aber der son ZeruJa merckt/ das des königes hertz war wider Absalom.

2. Vnd sandte hin gen Thekoa vnd ließ holen von dannen ein kluges weib/ vnd sprach zu jr/ Trage leide/ vnd zeuch leidekleider an/ vnd salbe dich nicht mit öle. Sondern stelle dich wie ein weib/ das ein lange zeit leide getragen hat vber einen todten.

3. Vnd solt zum könige hinein gehen/ vnd mit jm reden so vnd so/ Vnd Joab gab jr ein/ was sie reden solt.

33. Nunc ergo ne apponat dominus meus rex 35 super cor suum verbum, dicendo, Omnes filii regis mortui sunt: 36 quia Amnon solus mortuus est.

34. Fugit autem Absalom: & 37 elevans puer speculator oculos suos, vidit, & ecce populus multus 38 veniebat de via *quæ erat* post montem ex latere ipsius.

35. Dixitq; Jonadab ad regem, Ecce filii regis 39 veniunt juxta verbum servi tui sic fuit.

36. 40 Quum autem finem fecisset loquendi, ecce filii regis venerunt, & sublata voce sua fleverunt, atq; etjam rex & omnes servi ejus fleverunt fletu magno admodum.

37. Porro Absalom fugit, & abiit ad Thalmai filium Ammihur regem Gesur: & luxit *David* 41 propter filium suum omnibus diebus.

38. Absalom inquam 42 fugiens abiit *in* Gesur, fuitq; ibi tres annos.

39. 43 Post hæc desideravit *anima* Davidis regis egredi propter Absalom: quia consolationem acceperat super Amnon, quod mortuus esset.

CAP. XIIII.

Animadvertens autem Joab filius Serujah, quod cor regis *esset* ad Absalom:

2. Misit in Thecoa, & tulit inde mulierem sapientem, dixitq; ad eam, Præ te fer luctum obsecro, atq; indue te quæso vestibus 2 lugubribus, nec ungas te oleo, sisq; veluti mulier jam diebus multis lugens super mortuum.

3. Ingredieris autem ad regem, & loqueris 3 ei juxta verbum hoc. Posuit enim Joab verba in ore ejus.

33. Nunc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud, dicens, Omnes filii regis occisi sunt: quoniam Amnon solus mortuus est.

34. Fugit autem Absalom, & elevavit puer speculator oculos suos, & aspexit: & ecce populus multus veniebat per iter devium ex latere montis.

35. Dixit autem Jonadab ad regem, Ecce filii regis adsunt: juxta verbum servi tui sic factum est.

36. Cumque cessasset loqui, apparuerunt & filii regis: & intrantes levaverunt vocem suam, & fleverunt: sed & rex & omnes servi ejus fleverunt ploratu magno nimis.

37. Porrò Absalom fugiens, abiit ad Tholomai filium Ammiud regem Gessur. Luxit ergo David filium suum multis diebus.

38. Absalom autem cúm fugisset, & venisset in Gessur, fuit ibi tribus annis.

39. Cessavitque rex David persequi Absalom, cò quòd consolatus esset super Amnon interitu.

CAP. XIIII.

Intelligens autem Joab filius Saruiæ, quòd cor regis versum esset ad Absalom,

2. Misit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem: dixitque ad eam, Lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne ungaris oleo, ut sis quasi mulier jam plurimo tempore lugens mortuum:

3. Et ingredieris ad regem, & loqueris ad eum sermones hujuscemodi. Posuit autem Joab verba in ore ejus.

33. Καὶ νῦν ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς μὴ θέσθω ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ῥῆμα, λέγων· ὅτι πάντες οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως τεθνήκασιν, ἀλλ' ἢ Αμνὼν μόνος τέθνηκεν.

34. Καὶ ἀπέδρα Αβεσσαλώμ· καὶ ἀνέβη τὸ παιδάριον ὁ σκοπὸς, καὶ ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ εἶδε, καὶ ἰδοὺ λαὸς πολὺς πορευόμενος ἐν τῇ ὁδῷ ὄπισθεν αὐτοῦ ἐκ πλευρᾶς τοῦ ὄρους.

35. Καὶ εἶπεν Ιωναδὰβ πρὸς τὸν βασιλέα, ἰδοὺ οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως παραγεγόνασιν, κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ δούλου σου οὕτως γέγονεν.

36. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ συντελέσαι αὐτὸν λαλοῦντα, καὶ ἰδοὺ οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως παραγεγόνασιν· καὶ ἦραν τὴν φωνὴν αὐτῶν καὶ ἔκλαυσαν, καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ παῖδες αὐτοῦ ἔκλαυσαν, κλαυθμὸν μέγαν σφόδρα.

37. Καὶ Αβεσσαλὼμ ἀπέδρα καὶ ἐπορεύθη πρὸς Θολμὶ υἱὸν Αμιοὺδ βασιλέα Γεσσήρ. καὶ ἐπένθησεν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας.

38. Καὶ Αβεσσαλὼμ ἔφυγε καὶ ἀπῆλθεν εἰς Γεσσήρ, καὶ ἦν ἐκεῖ ἔτη τρία.

39. Καὶ ἐκόπασε τὸ πνεῦμα τοῦ βασιλέως Δαυὶδ τοῦ ἐξελθεῖν ἐπὶ Αβεσσαλώμ, ὅτι παρεκλήθη ὑπὲρ Αμνὼν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ τεθνηκότος.

Κεφαλ. ιδ'.

Καὶ ἔγνω Ιωὰβ υἱὸς Σαρουΐα ὅτι ἡ καρδία τοῦ βασιλέως παρεκλήθη ἐπὶ Αβεσσαλώμ·

2. Καὶ ἀπέστειλεν Ιωὰβ εἰς Θεκουέ, καὶ ἔλαβεν ἐκεῖθεν γυναῖκα φρονίμην. καὶ εἶπεν αὐτῇ, πένθησον δὴ καὶ περιβαλοῦ ἱμάτια πενθικά, καὶ μὴ ἀλείσῃ ἔλαιον· καὶ γενήθητι ὡς γυνὴ ἡμέρας πολλὰς πενθοῦσα ἐπὶ τεθνηκότι.

3. Καὶ ἥξεις πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ λαλήσεις πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο. καὶ ἔθετο Ιωὰβ τοὺς λόγους ἐπὶ τῷ στόματι αὐτῆς.

Absalomi fratricidio perpetrato exilium.

Joab astu mulieris Thecuitidis utitur ad revocandum Absalomum.

4. Καὶ παρεγένετο ἡ γυνὴ ἡ Θεκουῖτις πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτῆς ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν, σῶσον ὁ βασιλεῦς σῶσον.

5. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεύς, τί σοι ἐστίν; καὶ εἶπεν ἡ γυνή, ὄντως γυνὴ χήρα ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπέθανεν ὁ ἀνήρ μου.

6. Καί γε τῇ δούλῃ σου δύο υἱοί, καὶ διεμάχοντο ἐν τῷ πεδίῳ ἀμφότεροι, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος ἀναμέσον αὐτῶν· καὶ ἐπάταξεν ὁ εἷς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν.

7. Καὶ ἰδοὺ ἐξανέστησαν ὅλη ἡ φυλὴ ἐπὶ τὴν δούλην σου λέγοντες, παράδος τὸν παίσαντα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ θανατώσομεν αὐτὸν ἀντὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὃν ἀπέκτεινε, καὶ ἐξαροῦμεν τὸν κληρονόμον. καὶ σβεσθήσεται ὁ ἀνθραξ ὁ ὑπολελειμμένος μοι, τοῦ μὴ ὑπάρξαι τῷ ἀνδρί μου ὄνομα καὶ λεῖμμα ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς.

8. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν γυναῖκα· πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου ὑγιαίνουσα. κἀγὼ ἐντελοῦμαι περὶ σοῦ.

9. Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ ἡ Θεκουῖτις πρὸς τὸν βασιλέα, κύριέ μου βασιλεῦ ἐπ᾽ ἐμὲ ἡ ἀδικία καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου. καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἀθῷος.

10. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, τὸν λαλοῦντα πρὸς σὲ ῥῆμα, ἄγαγε αὐτὸν πρός με, καὶ οὐ μὴ προσθήσῃ ἔτι ἅψασθαί σου.

11. Καὶ εἶπεν ἡ γυνή, μνησθήτω δὴ ὁ βασιλεὺς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου· ὅτι ἐὰν πληθυνθῶσιν οἱ ἀγχιστεύοντες τὸ αἷμα τοῦ διαφθεῖραι, καὶ οὐκ ἐξάρωσι τὸν υἱόν μου. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, ζῇ Κύριος, εἰ πεσεῖται ἀπὸ τῶν τριχῶν τοῦ υἱοῦ σου ἐπὶ τὴν γῆν.

12. Καὶ εἶπεν ἡ γυνή, λαλησάτω δὴ ἡ δούλη σου πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα ῥῆμα. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, λάλει.

Καὶ

4. Itaq; cùm ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terram, & adoravit, & dixit, serva me rex.

5. Et ait ad eam rex, Quid causæ habes? Quæ respõdit, Heu, mulier vidua ego sum: mortuus est enim vir meus.

6. Et ancillæ tuæ erant duo filii: qui rixati sunt adversum se in agro, nullusque erat qui eos prohibere posset: & percussit alter alterum, & interfecit eum.

7. Et ecce consurgens universa cognatio adversum ancillam tuam, dicit, Trade eum, qui percussit fratrem suum, ut occidamus eum pro anima fratris sui quem interfecit, & deleamus hæredem: & quærunt extinguere scintillam meam, quæ relicta est, ut non supersit viro meo nomen, & reliquiæ super terram.

8. Et ait rex ad mulierem, Vade in domum tuam, & ego jubebo pro te.

9. Dixitque mulier Thecuitis ad regem, In me domine mi rex sit iniquitas, & in domum patris mei: rex autem & thronus ejus sit innocens.

10. Et ait rex, Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & ultrà non addet ut tangat te.

11. Quæ ait, Recordetur rex Domini Dei sui, ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait, vivit Dominus, quia non cadet de capillis filii tui super terram.

12. Dixit ergo mulier, Loquatur ancilla tua ad dominum meum regem verbum. Et ait, Loquere.

Di-

4. Loquuta est itaq; mulier illa Thecoitis regi, 4 postquam ceciderat super faciem suam in terram, & adoraverat, dixit inquam, Serua ô rex.

5. Dixitq; ei rex, Quid *est* tibi? 5 Respondit illa, Profectò mulier vidua sum, & mortuus est vir meus.

6. Ancillæ autem tuæ duo *erant* filii, 6 qui rixati sunt ambo in agro, & non *erat* qui erueret eos, percussitq; alter alterum, & occidit eum.

7. En autem, insurrexit tota familia 7 contra ancillam tuam, & dixerunt, Da percussorem fratris sui, 8 ut interficiamus eum propter animam fratris sui quem occidit, & disperdamus etjam hæredem. & extinguent prunam meam, quæ relicta 9 est, ut non ponant viro meo nomen, & residuum super faciem terræ.

8. Dixit autem rex ad mulierem, Vade in domum tuam, & ego jubebo 10 pro te.

9. Respondit verò mulier Thecoitis regi, super me domine mi rex *sit* iniquitas, & super domum patris mei: Rex autem & thronus ejus *sit* innocens.

10. Dixit præterea rex, Loquentem cõtra te 11 adduc eum ad me, & non continget te ultrà.

11. Tum illa dixit, Recordetur obsecro rex Jehovæ Dei tui, 12 ne multiplices propinquos sanguinis ad perdendum, neve disperdant filium meum. Respondit, Vivit Jehovah si ceciderit *pilus* de coma filii tui † in terram.

12. Dixitq; mulier, Loquatur obsecro ancilla tua ad dominum meum regem verbum *unum*. Et ait *ille*, loquere.

Tum

4. Vnd da das weib von Thekoa mit dem könige reden wolt/ fiel sie auff jr andlitz zur erden/ vnd betet an/ vnd sprach/ Hilff mir könig.

5. Der könig sprach zu jr/ Was ist dir? Sie sprach/ Jch bin eine widwe/ ein weib das leide tregt/ vnd mein man ist gestorben.

6. Vnd deine magd hatte zween söne/ die zanckten miteinander auff dem felde/ vnd da kein retter war/ schlug einer den andern/ vnd tödtet jn.

7. Vnd sihe/ nu stehet auff die gantze freundschafft wider deine magd/ vnd sagen/ Gib her den/ der seinen bruder erschlagen hat/ das wir jn tödten für die seele seines bruders/ den er erwürget hat/ vnd auch den erben vertilgen/ vnd wöllen meinen funcken ausleschen/ der noch vbrig ist/ das meinem man kein name vnd nichts vbrigs bleibe auff erden.

8. Der könig sprach zum weibe/ Gehe heim/ ich wil für dich gebieten.

9. Vnd das weib von Thekoa sprach zum könige/ Mein herr könig/ die missethat sey auff mir vnd meines vaters hause/ der könig aber vnd sein stuel sey vnschuldig.

10. Der könig sprach/ Wer wider dich redet/ den bringe zu mir/ So sol er dich nicht mehr antasten.

11. Sie sprach/ Der könig gedenck an den HERRN deinen Gott/ das der blutrecher nicht zu viel werden zu verderben/ vnd meinen son nicht vertilgen. Er sprach/ So war der HERR lebt/ es sol kein har von deinem son auff die erden fallen.

12. Vnd das weib sprach/ Lass deine magd meinem herrn könige etwas sagen. Er sprach/ Sage her.

4. & cecidit super f. s. in t. & incurvavit se & dixit.
5. & dixit etcet. vidua ego. sc. sũ.

6. & rixati sunt ambo ipsi i. a. & non eruens inter eos, & perc. eum unus unum.
7. super.

8. & interficiemus e. in anima f. s.

9. ad non ponendum.

10. super te. Et dixit m. T. ad regem.

11. & (i. tunc. sc. tu puer, quem mulieri comitem adjungo) adduces e. ad m. & nõ addet ultra ad tangendum in te.
12. à multiplicando redemptorem san. ad corrumpendum, & non disperdent f. m. & dixit. 610:

13. & dixit mul. & q. c. sicut hoc super po. D? &(.i. etenim) loquens (sc. est) Rex ʋ.h. s. delinquens, ad non reducere Regem, exp. s. 14. moriemur, & ʋ. a. effusa in t. q. n. congregabũtur. 15. ut non expellat a se expulsum. 16. ad loquendũ ad R. 17. timore affecerunt me p. 18. ad eruendũ a. s. de ʋola ʋiri (sc. extensa) ad perdendum me. 19 ad audiendũ bonum & m. & Jeh. D. t. sit tecum Chald. VERBũ Domini Dei tui sit in auxilio tuo. 20. interrogans. (sc. sum.) te. 21. & res. ad dextram & ad sinistram. 22. si ʋir (i. quispiam. sc. sit) ad dextrificandum & sinistrificandum (.i. nemo omnium est, qui, si mentiri, & declinare ad dext. ʋel sinist. ʋelit, fallere te possit, quum sis sagacissimus.) ab omnib9.

13. Das weib sprach/ Warumb hastu ein solches gedacht wider Gottes volck/ das der könig ein solches geredt hat/ das er sich verschüldige/ vnd seinen verstossenen nicht wider holen lest?
14. Denn wir sterben des tods/ vnd wie das wasser in die erden verschleifft / das man nicht auffhelt/ vnd Gott wil nicht das leben wegnemen/ sondern bedenckt sich/ das nicht das verstossen auch von jm verstossen werde.
15. So bin ich nu komen mit meinem herrn könige solchs zu reden/ denn das volck macht mir bang. Denn deine magd gedacht / Ich wil mit dem könige reden / vieleicht wird er thun / was seine magd sagt.

16. Denn er wird seine magd erhören / das er mich errette/ von der hand aller / die mich sampt meinem son vertilgen wollen vom erbe Gottes.

17. Vnd deine magd gedacht / Meins herrn des königs wort sol mir ein trost sein/ Denn mein herr der könig ist wie ein engel Gottes/ das er gutes vnd böses hören kan. Darumb wird der HERR dein Gott mit dir sein.

18. Der könig antwortet/ vnd sprach zum weibe/ Leugne mir nicht was ich dich frage. Das weib sprach/ Mein herr der könig rede.

19. Der könig sprach/ Ist nicht die handt Joab mit dir in diesem allem? Das weib antwortet/ vnd sprach/ So war deine seele lebt/ mein herr könig/ es ist niemand anders weder zur rechten noch zur lincken/ denn wie mein herr der könig geredt hat. Denn dein knecht Joab hat mirs geboten/ vnd er hat solches alles deiner magd eingegeben.

13. [13] Tum mulier dixit, Et quare cogitasti simile contra populum Dei? loquitur enim rex verbum hoc sicut imprudens, eó quòd non revocet rex expulsum suum.

14. Moriendo nanq; [14] morimur, & *sumus* veluti aquę quę defluunt in terram, quæ non congregantur: neq; suscipiet Deus animam, sed cogitavit cogitationes, [15] ut expulsum non expellat á se.

15. Nunc autem quod veni [16] ut loquerer ad regem dominum meum verbum hoc, *causa est*, quia [17] terruit me populus: & dixit ancilla tua, Loquar nunc ad regem, forsitan faciet rex verbum ancillæ suæ.

16. Audiet enim rex, [18] ut liberet ancillam suam de manu viri ʋolentis perdere me, & filium meum pariter de hæreditate Dei.

17. Dixit præterea ancilla tua, Sit obsecro verbum domini mei regis ad requiem: sicut enim angelus Dei, sic *est* dominus meus rex, [19] ut audiat *quod* bonum *est* & *quod* malum, & Jehovah Deus tuus sit tecum.

18. Et respondit rex, dixitq; ad mulierem, Ne quæso abscondas á me verbum, quod ego [20] interrogo te. Dixitq; mulier, loquatur obsecro dominus meus rex.

19. Et ait rex, Num manus Joab tecum *est* in omni hoc? [21] Respondit mulier & ait, *per* vitam animæ tuæ domine mi rex, [22] non est *quispiam qui possit* declinare ad dexteram vel sinistram ab omnibus, quę dixit dominus meus rex: Servus enim tuus Joab ipse præcepit mihi, ipseq; posuit in os ancillę tuæ omnia verba hæc:

13. Dixitq; mulier, Quare cogitasti hujuscemodi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbum istud, ut peccet, & non reducat ejectum suum?

14. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertũtur: * nec vult Deus perire animam, sed retractat, cogitans ne penitus pereat, qui abjectus est.

15. Nunc igitur veni, ut loquar ad dominum meum regem verbum hoc præsente populo. Et dixit ancilla tua, Loquar ad regem, si quomodo faciat rex verbum ancillæ suæ.

16. Et audivit rex, ut liberaret ancillam suam de manu omnium qui volebant de hæreditate Domini delere me, & filium meum simul.

17. Dicat ergo ancilla tua, ut fiat verbum domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim angelus Domini, sic est dominus meus rex, ut nec benedictione, nec maledictione moveatur: unde & Dominus Deus tuus est tecum.
18. Et respondens rex, dixit ad mulierem, Ne abscondas à me verbũ quòd te interrogo. Dixitque ei mulier, Loquere domine mi rex.

19. Et ait rex, Nunquid manus Joab tecum est in omnibus istis? Respondit mulier, & ait, Per salutem animæ tuæ domine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexteram est ex omnibus his, quæ locutus est dominus meus rex: servus enim tuus Joab, ipse præcepit mihi, & ipse posuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc.

13. Καὶ εἶπεν ἡ γυνή· ἱνατί ἐλογίσθη οὕτως ἐπὶ λαὸν Θεοῦ; καὶ ἐκ τοῦ λαλεῖν τὸν βασιλέα τὸν λόγον τοῦτον ὡς πλημμέλεια, τοῦ μὴ ἐπιστρέψαι τὸν βασιλέα τὸν ἀπωσμένον ἀπ' αὐτοῦ.

14. Ὅτι θανάτῳ ἀποθανούμεθα, καὶ ὥσπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκχεόμενον ἐπὶ τὴν γῆν ὃ οὐ συναχθήσεται, καὶ οὐ λήψεται ὁ Θεὸς ψυχήν. καὶ ἐλογίσατο λογισμὸν τοῦ μὴ ἀπώσασθαι ἀπ' αὐτοῦ ἀπωσμένον.

15. Καὶ νῦν ὑπὲρ ὧν ἦλθον λαλῆσαι πρὸς τὸν βασιλέα τὸν κύριόν μου τὸν λόγον τοῦτον, ὅτι ὄψεταί με ὁ λαός. καὶ ἐρεῖ ἡ δούλη σου, λαλησάτω δὴ ἡ δούλη σου πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα, εἴπως ποιήσῃ ὁ βασιλεὺς τὸ ῥῆμα τῆς παιδίσκης αὐτοῦ·
16. Ὅτι ἀκούσεται ὁ βασιλεὺς καὶ ἐξελεῖται τὴν δούλην αὐτοῦ ἐκ χειρὸς τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ζητοῦντος ἐξολοθρεῦσαί με καὶ τὸν υἱόν μου κατὰ τὸ αὐτὸ ἐκ τῆς κληρονομίας Κυρίου.

17. Καὶ ἐρεῖ ἡ δούλη σου, γενηθήτω δὴ ὁ λόγος τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως εἰς θυσίαν. ὅτι καθὼς ἄγγελος Θεοῦ οὕτως ὁ κύριός μου ὁ βασιλεύς, τοῦ ἀκούειν τὸ καλὸν καὶ τὸ πονηρόν· καὶ Κύριος ὁ Θεός σου μετὰ σοῦ ἔσται.

18. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπε τῇ γυναικί, μὴ δὴ κρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ τὸ ῥῆμα ὃ ἂν ἐγὼ ἐπερωτήσω σε. καὶ εἶπεν ἡ γυνή, λαλησάτω δὴ ὁ κύριός μου ὁ βασιλεύς.

19. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, εἰ δὴ ἡ χεὶρ Ἰωὰβ μετὰ σοῦ ἐν πᾶσι τούτοις; καὶ ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ τῷ βασιλεῖ, ζῇ ἡ ψυχή σου κύριέ μου βασιλεῦ εἰ ἔστιν εἰς τὰ δεξιὰ ἢ εἰς τὰ ἀριστερὰ ἐκ πάντων ὧν ἐλάλησεν ὁ κύριός μου ὁ βασιλεύς, ὅτι ὁ δοῦλός σου Ἰωὰβ αὐτὸς ἐνετείλατό μοι, καὶ αὐτὸς ἔθετο ἐν τῷ στόματι τῆς δούλης σου πάντας τοὺς λόγους τούτους·

Absalom á patre Thecuitidis astu reconciliato ab exilio revocatur.

* Ezec. 18 v. 32. & 33 v. 11.

Absalomi pulchritudo

20. Ὅπως κυκλώσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ λόγου τούτου, ἐποίησεν ὁ δοῦλός σου Ιωὰβ τὸν λόγον τοῦτον. καὶ ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς φρόνιμος κατὰ τὴν φρόνησιν ἀγγέλου τοῦ Θεοῦ τοῦ γνῶναι πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.

21. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ιωάβ· ἰδοὺ πεποίηκά σοι τὸ ῥῆμα τοῦτο. πορεύου καὶ ἐπίστρεφε τὸ παιδάριον τὸν Ἀβεσσαλώμ.

22. Καὶ ἔπεσεν Ιωὰβ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ προσεκύνησεν, καὶ εὐλόγησε τὸν βασιλέα. καὶ εἶπεν Ιωάβ, σήμερον ἔγνωκα ὁ δοῦλός σου, ὅτι εὕρηκα χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς σου κύριέ μου βασιλεῦ, καθότι ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς τὸ ῥῆμα τοῦ δούλου αὐτοῦ.

23. Καὶ ἀνέστη Ιωὰβ καὶ ἐπορεύθη εἰς Γεσσούρ, καὶ ἤγαγε τὸν Ἀβεσσαλὼμ εἰς Ιερουσαλήμ.

24. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, ἀποστραφήτω εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ τὸ πρόσωπόν μου μὴ ἰδέτω. καὶ ἀπεστράφη ὁ Ἀβεσσαλὼμ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως οὐκ εἶδε.

25. Καὶ καθὼς Ἀβεσσαλὼμ οὐκ ἦν ἀνὴρ καλὸς ἐν παντὶ τῷ Ισραὴλ αἰνετὸς σφόδρα, ἀπὸ ἴχνους ποδὸς αὐτοῦ καὶ ἕως κορυφῆς αὐτοῦ οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ μῶμος.

26. Καὶ ἐν τῷ κείρεσθαι αὐτὸν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐγίνετο ἀπὸ τέλους ἡμερῶν εἰς ἡμέρας ὅτ' ἀνεκείρετο, ὅτι κατεβαρύνετο ἐπ' αὐτόν, καὶ κειρόμενος ἵστα τὴν τρίχα τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἦν ἑκατὸν σίκλων ἐν τῷ σταθμῷ τῷ βασιλικῷ.

27. Καὶ ἐτέχθησαν τῷ Ἀβεσσαλὼμ τρεῖς υἱοὶ καὶ θυγάτηρ μία, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Θάμαρ, καὶ αὕτη ἡ γυνὴ καλὴ σφόδρα.

28. Καὶ ἐκάθισεν Ἀβεσσαλὼμ ἐν Ιερουσαλὴμ δύο ἔτη ἡμερῶν, καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως οὐκ εἶδε.

29. Καὶ ἐξαπέστειλεν Ἀβεσσαλὼμ πρὸς Ιωὰβ τοῦ ἀποστεῖλαι αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ

οὐκ

20. Ut verterem figuram sermonis hujus, servus tuus Joab præcepit istud: tu autem domine mi rex sapiens es, sicut habet sapientiam angelus Dei, ut intelligas omnia super terram.

21. Et ait rex ad Joab, Ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo, & revoca puerum Absalom.

22. Cadensque Joab super faciem suam in terram, adoravit, & benedixit regi: & dixit Joab, Hodie intellexit servus tuus, quia inveni gratiam in oculis tuis domine mi rex: fecisti enim sermonem rex servi tui.

23. Surrexit ergo Joab, & abiit in Gessur, & adduxit Absalom in Jerusalem.

24. Dixit autem rex, Revertatur in domum suam, & faciem meam non videat. Reversus est itaque Absalom in domum suam, & faciem regis non vidit.

25. Porrò sicut Absalom, vir non erat pulcher in omni Israel, & decorus nimis: a vestigio pedis usque ad verticem non erat in eo ulla macula.

26. Et quando tondebat capillum (semel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publico.

27. Nati sunt autem Absalom filii tres: & filia una, nomine Thamar, elegantis formæ.

28. Mansitque Absalom in Jerusalem duobus annis, & faciem regis non vidit.

29. Misit itaque ad Joab, ut mitteret eum ad regem: qui noluit venire

ad

20. [23] Ut verterem faciem sermonis, fecit servus tuus Joab rem hanc. Dominus autem meus sapiens *est* juxta sapientiam angeli Dei, [24] ut cognoscat omnia quæ *sunt* in terra.

21. Dixit autem rex ad Joab, Ecce nunc feci verbum hoc: Vade, reduc puerum Absalom.

22. Et corruit Joab [25] super faciem suam in terram, adoravitq; & benedixit regi: dixitq; Joab, Hodie cognovit servus tuus, quod inveni gratiam in oculis tuis domine mi rex: [26] fecit enim rex verbum servi sui.

23. Surrexit ergo Joab, & abiit in Gesur, & adduxit Absalom *in* Jerusalaim.

24. Dixitq; rex, [27] Deflectat in domum suam, & faciem meam ne videat. Deflexit itaq; Absalom in domum suam, & faciem regis non vidit.

25. Sicut Absalō autem non erat vir *ita* pulcher in universo Israele ad laudandū *eum* valde: à planta pedis ejus, [28] usq; *ad* verticem ejus non erat in eo macula.

26. Et [29] quando tondebat caput suum (solebat autem quotannis tondere *illam*: quia grave erat ei, ideo tondebat illud) ponderabat comam capitis sui ducentis seclis, [30] pondere regio.

27. Nati sunt autem ipsi Absalom tres filii, & filia una, [31] cujus nomen *erat* Thamar: ea fuit mulier pulchra aspectu.

28. Mansitq; Absalom in Jerusalaim duobus annis dierum, & faciem regis non vidit.

29. Misit ergo Absalom ad Joab, [32] ut mitteret eum ad regem, qui noluit ve-

ni-

20. Das ich diese sache also wenden solte / das hat dein knecht Joab gemacht / Aber mein herr ist weise / wie die weißheit eines engel Gottes / das er merckt alles auff erden.

21. Da sprach der könig zu Joab / Sihe / ich hab solchs gethan / So gehe hin / vnd bringe den knaben Absalom wider.

22. Da fiel Joab auff sein andlitz zur erden / vnd betet an / vnd danckt dem könige / vnd sprach / Heute merckt dein knecht / das ich gnade gefunden habe für deinen augen / mein herr könig / das der könig thut / was sein knecht sagt.

23. Also macht sich Joab auff vnd zoch gen Gesur / vnd bracht Absalom gen Jerusalem.

24. Aber der könig sprach / Laß jn wider in sein hauß gehen / vnd mein angesicht nicht sehen. Also kam Absalom wider in sein hauß / vnd sahe des königes angesicht nicht.

25. Es war aber in gantz Israel kein man so schön als Absalom / vnd hatte dieses lob für allen / von seiner fußsolen an biß auff seine scheitel / war nicht ein feil an jm.

26. Vnd wenn man sein heupt beschur (das geschach gemeiniglich alle jar / denn es war jm zu schweer / das mans abscheren muste) so wug sein heupthar / zwey hundert sekel nach dem königlichem gewicht.

27. Vnd Absalom wurden drey söne geboren / vnd eine tochter / die hieß Thamar / vnd war ein weib schön von gestalt.

28. Also bleib Absalom zwey jar zu Jerusalem / das er des königs angesicht nicht sahe.

29. Vnd Absalom sandte nach Joab / das er jn zum könig sendte / vnd er wolt nicht

zu

23. propter vertere faciem &c. 30. verbum hoc. 24. ad sciendum.

21. ad f. s. in t. & incurvavit se.

6:12:

26. quod fecerit R.

27. revertetur ad d. s. & f. m. non videbit. et divertit Abs. ad d. s.

28. & usque vert.

29. in tōdendo eum c. s. & erat à fine dierum in dies, quod tōdebit (i. tondere solebat) q. g. e. super eum. & t. i. & pond.

30. in lapide regis.

31. & nomen ejus T.

32. ad mittendum e. ad r. & non voluit.

zu jm komen. Er aber sandte zum andern mal/ Noch wolt er nicht komen.
30. Da sprach er zu seinen knechten / Sehet/ das stück ackers Joabs neben meinem/ vnd er hatte gersten drauff/ So gehet hin vnd steckts mit fewr an. Da steckten die knechte Absalom das stück mit fewr an.

31. Da machte sich Joab auff/ vnd kam zu Absalom ins hauß/ vnd sprach zu jm/ Warumb haben deine knechte mein stück mit fewr angesteckt?
32. Absalom sprach zu Joab/ Sihe/ ich sandte nach dir/ vnd ließ dir sagen/ Kom her/ das ich dich zum könige sende/ vnd sagen lasse/ Warumb bin ich von Gesur komen? Es were mir besser / das ich noch da were. So laß mich nu das angesicht des königes sehen. Ist aber eine missethat an mir/ so tödte mich.
33. Vnd Joab gieng hinein zum könige/ vnd sagts jm an. Vnd er rieff dem Absalom das er hinein zum könig kam. Vnd er betet an auff sein andlitz zur erden für dem könige/ vnd der könig küsset Absalom.

33. *Videte partem* ʒ. *ad manum meam, et ei (sc. sunt) ibi hordea:* ɩ. *& c. e. in igni sic infra.*
34. *ad eum.*
35. *& dixit A. ad* ʒ.
36. *dicendo.*
37. *bonũ mihi, adhuc ego ibi. & n. videbo.*
38. *& (i. tunc) interf.*
39. *ad Abs.*

nire ad eum: & misit adhuc secundò, & noluit venire.
30. Dixit itaq; servis suis, 33 considerate possessionem Joab juxta locum meum, ibiq; *habet* hordea: ite, & comburite ipsam igni. Et succenderunt servi Absalom possessionem igni.
31 Surrexit igitur Joab, & venit ad Absalom in domum, dixitq; 34 ei, utquid succenderunt servi tui possessionem, quæ *est* mihi, igni?
32. 35 Respondit Absalom ipsi Joab, Ecce misi ad te dicendo, veni huc, & mittam te ad regem, 36 ut dicas, Quare veni de Gesur? 37 melius mihi *esset* adhuc illic *esse*. & nunc *fac ut* videam faciem regis: & si sit in me iniquitas, 38 interficere me faciat.
33. Venit igitur Joab ad regem, & indicavit ei: tum vocavit *rex* 39 Absalom, & venit ad regem, & adoravit eum super faciem suam super terram coram rege: & osculatus est rex Absalom.

ad eum. Cumque secundò misisset, & ille noluisset venire ad eum,
30. Dixit servis suis, Scitis agrum Joab juxta agrũ meum, habentem messem hordei: ite igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo servi Absalom segetem igni. Et venientes servi Joab, scissis vestibus suis, dixerunt, Succenderunt servi Absalom partem agri igni.
31. Surrexitque Joab, & venit ad Absalom in domum ejus, & dixit, Quare succenderunt servi tui segetem meam igni?
32. Et respondit Absalom ad Joab, Misi ad te obsecrans ut venires ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei, Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo ut videam faciem regis: quòd si memor est iniquitatis meæ, interficiat me.
33. Ingressus itaque Joab ad regem, nuntiavit ei omnia, vocatusque est Absalom, & intravit ad regem, & adoravit super faciem terræ coram eo: osculatusque est rex Absalom.

οὐκ ἠθέλησεν Ιωὰβ παραγενέσθαι πρὸς αὐτόν. καὶ ἀπέστειλεν ἔτι ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν· καὶ οὐκ ἠθέλησε παραγενέσθαι.
30. Καὶ εἶπεν Αβεσσαλὼμ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἴδετε ἡ μερὶς ἐν ἀγρῷ τοῦ Ιωὰβ ἐχομένα μου, καὶ αὐτῷ ἐκεῖ κριθαί, πορεύθητε δὴ καὶ ἐμπυρίσατε αὐτὰ ἐν πυρί. καὶ ἐνεπύρισαν αὐτὰς οἱ δοῦλοι Αβεσσαλὼμ ἐν πυρὶ τὴν μερίδα Ιωάβ.
31. Καὶ ἀνέστη Ιωὰβ καὶ ἐπορεύθη πρὸς Αβεσσαλὼμ εἰς τὸν οἶκον, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, ἵνα τί ἐνεπύρισαν οἱ δοῦλοί σου τὸν ἀγρόν μου ἐν πυρί;
32. Καὶ εἶπεν Αβεσσαλὼμ πρὸς Ιωάβ, ἰδοὺ ἀπέστειλα πρὸς σὲ λέγων, παραγενοῦ δή, ὅπως ἀποστελῶ σε πρὸς τὸν βασιλέα λέγοντα, ἵνα τί παραγενόμην ἐκ Γεσσούρ; καλόν μοι ἦν τοῦ εἶναί με ἐκεῖ. καὶ νῦν ὄψομαι δὴ πρόσωπον τοῦ βασιλέως, καὶ εἰ ἔστιν ἐν ἐμοὶ ἀδικία, καὶ θανατωθήσομαι.
33. Καὶ ἐπορεύθη Ιωὰβ πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ· καὶ ἐκάλεσεν τὸν Αβεσσαλώμ, καὶ εἰσῆλθε πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν κατενώπιον τοῦ βασιλέως· καὶ κατεφίλησεν ὁ βασιλεὺς τὸν Αβεσσαλώμ.

Absalom Joabi opera liberum ad patrẽ aditum impetrat.

Das XV. Cap.

Vnd es begab sich darnach/ das Absalom ließ jm machen wagen vnd rosse/ vnd funfftzig man die seine drabanten waren.
2. Vnd Absalom macht sich des morgens frue auff/ vnd trat an den weg bey dem thor. Vnd wenn iemand einen handel hatte / das er zum könige für gericht komen solt/ rieff jm Absalom zu sich/ vnd sprach/ Aus welcher stadt bistu? Wenn denn der sprach/ Dein knecht ist aus der stemmen Israel einem.
3. So sprach Absalom zu jm/ Sihe/ deine sache ist recht vnd

Cap. 15.
1. *à post sic, et fec. & c. currum (sin. pro pl. enall.) & eq. & quinq; decades viri currentium a. f. & mani cavit Abs. & stetit super manum v. p. & fuit omnis vir cui erit (fut. pro imperf.) ei (ei latine abundat) lis ad er*

CAP. XV.

Fuit autem 1 post hæc, fecit sibi Absalom currus & equos, & quinquaginta viros currentes ante se.
2. Mane vero surgens Absalom, stabat juxta locum viæ portæ: & omnem virum cui erat causa, ut veniret ad regem pro judicio, vocabat Absalom, & dicebat, Ex quanam civitate *es* tu? Quumq; is responderet, Ex una tribuum Israelis *est* servus tuus.
3. Dicebat ad eum Absalom, vide, sermones tui boni *sunt*,

CAP. XV.

Igitur post hæc fecit sibi Absalom currus & equites, & quinquaginta viros qui præcederent eum.
2. Et manè consurgens Absalom, stabat juxta introitum portæ in via, & omnem virum, qui habebat negotium ut veniret ad regis judicium, vocabat Absalom ad se, & dicebat, De qua civitate es tu? Qui respondens ajebat, Ex una tribu Israel ego sum servus tuus.
3. Respondebatque ei Absalom, videntur mihi ser-

Κεφαλ. ιέ.

Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ Αβεσσαλὼμ ἅρματα καὶ ἵππεις, καὶ πεντήκοντα ἄνδρας προτρέχοντας πρὸ προσώπου αὐτοῦ.
2. Καὶ ὤρθρισεν Αβεσσαλὼμ καὶ ἐφίστατο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς πύλης· καὶ ἦν πᾶς ἀνὴρ ᾧ ἐγένετο κρίσις, καὶ ἤρχετο πρὸς τὸν βασιλέα εἰς κρίσιν, καὶ ἐκάλει αὐτὸν Αβεσσαλὼμ καὶ ἔλεγεν αὐτῷ, ἐκ ποίας πόλεως εἶ σύ; καὶ ἔλεγεν, ἐκ μιᾶς τῶν φυλῶν τοῦ Ισραὴλ ὁ δοῦλός σου.
3. Καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν Αβεσσαλώμ, ἰδοὺ οἱ λόγοι σου κα-

veniendum ad R. pro j. & clamabat Abs. ad ipsum, & d. ubi ex qua civitate tu? & dicebat.

Absalomi regnum ambientis conjuratio.

καλοὶ καὶ κατευθύνοντες, καὶ ὁ ἀκουόμενος οὐχ ὑπάρχει σοι παρὰ τοῦ βασιλέως.

4. Καὶ ἔλεγεν Ἀβεσαλώμ, τίς καταστήσει με κριτὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἐπ' ἐμὲ ἐλεύσεται πᾶς ἀνὴρ ᾧ ἂν ᾖ ἀντιλογία καὶ κρίσις, καὶ δικαιώσω αὐτόν;

5. Καὶ ἐγίνετο ἐπὶ τὸ προσάγειν τὸν ἄνδρα τοῦ προσκυνεῖν αὐτῷ, καὶ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐπελαμβάνετο αὐτοῦ καὶ κατεφίλει αὐτόν.

6. Καὶ ἐποίει Ἀβεσαλὼμ κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο παντὶ Ἰσραὴλ τοῖς παραγινομένοις εἰς κρίσιν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἰδιεποιεῖτο Ἀβεσαλὼμ τὰς καρδίας πάντων τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ἰσραήλ.

7. Καὶ ἐγένετο μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη, καὶ εἶπεν Ἀβεσαλὼμ πρὸς τὸν βασιλέα λέγων· πορεύσομαι δὴ καὶ ἀποδώσω τὰς εὐχάς μου ἃς ηὐξάμην τῷ Κυρίῳ ἐν Χεβρών.

8. Ὅτι εὐχὴν ηὔξατο ὁ δοῦλός σου ὅτε ἐκαθήμην εἰς Γεσσοὺρ ἐν Συρίᾳ λέγων· ἐὰν ἐπιστρέφων ἐπιστρέψῃ με ὁ Κύριος εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ λατρεύσω τῷ Κυρίῳ.

9. Καὶ εἶπεν αὐτῷ βασιλεύς, πορεύου εἰς εἰρήνην. καὶ ἀνέστη καὶ ᾤχετο Ἀβεσαλὼμ εἰς Χεβρών.

10. Καὶ ἀπέστειλεν Ἀβεσαλὼμ κατασκόπους εἰς πάσας τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ λέγων, ἐν τῷ ἀκοῦσαι ὑμᾶς φωνὴν σάλπιγγος καὶ ἐρεῖτε, βεβασίλευκεν Ἀβεσαλὼμ ἐν Χεβρών.

11. Καὶ ἐπορεύθησαν μετὰ Ἀβεσαλὼμ διακόσιοι ἄνδρες ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἐπίκλητοι, καὶ ἐπορεύοντο ἁπλότητι, καὶ οὐκ ἤδεισαν οὐδὲν ῥῆμα.

12. Καὶ ἀπέστειλεν Ἀβεσαλώμ, καὶ ἐκάλεσε τὸν Ἀχιτόφελ τὸν Γελωναῖον τὸν σύμβουλον Δαυὶδ ἐκ τῆς πόλεως αὐτοῦ τῆς Γελώ· ἐν τῷ θύειν αὐτὸν τὰς θυσίας, καὶ ἦν τὸ διαβούλιον ἰσχυρόν. καὶ ὁ λαὸς ἐπορεύετο καὶ ἐπλήθυνε μετὰ Ἀβεσαλώμ.

Καὶ

ſermones tui boni & juſti, ſed non eſt qui te audiat conſtitutus a rege.

4. Dicebatque Abſalom, Quis me conſtituat judicem ſuper terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium, & juſtè judicem?

5. Sed & cùm accederet ad eum homo, ut ſalutaret illum, extendebat manũ ſuam, & apprehendens, oſculabatur eum.

6. Faciebatque hoc omni Iſrael venienti ad judicium, ut audiretur à rege, & ſolicitabat corda virorum Iſrael.

7. Poſt quadraginta autem annos, dixit Abſalom ad regem David, Vadam, & reddam vota mea quæ vovi Domino in Hebron.

8. Vovens enim vovit ſervus tuus, cùm eſſet in Geſſur Syriæ, dicens, Si reduxerit me Dominus in Jeruſalem, ſacrificabo Domino.

9. Dixitq; ei rex David, Vade in pace. Et ſurrexit, & abiit in Hebron.

10. Miſit autem Abſalom exploratores in univerſas tribus Iſrael, dicens, Statim ut audieritis clangorem buccinæ, dicite, Regnabit Abſalom in Hebron.

11. Porrò cum Abſalom ierunt ducenti viri de Jeruſalem vocati, euntes ſimplici corde, & cauſam penitus ignorantes.

12. Accerſivit quoque Abſalom Achitophel Gilonitem conſiliarium David, de civitate ſua Gilo. Cumq; immolaret victimas, facta eſt conjuratio valida, populusque concurrens augebatur cum Abſalom.

Ve-

ſunt, & recti: 3 at qui te audiat non eſt tibi á rege *conſtitutus*.

4. Dicebat præterea Abſalom, Quis ponat me judicem in terra, & 4 ad me veniat omnis vir cui fit causa & judicium, & juſtitiam faciam ei?

5. Sed & quum accederet quiſpiam, & incurvaret ſe ei, extendebat manum ſuam, atq; apprehendebat eum & oſculabatur eum.

6. Faciebat autem Abſalom 5 hoc pacto univerſo Iſraeli, qui veniebant pro judicio ad regem, & furabatur Abſalom cor virorum Iſraelis.

7. Fuit præterea, 6 in fine quadraginta annorum dixit Abſalom regi, Vadam quæſo & reddam votum meum, quod vovi Jehovæ in Hebron.

8. Votum enim vovit ſervus tuus, 7 quum manerem in Geſur *quæ eſt* in Aram, dicendo, Si reducendo reduxerit me Jehovah in Jeruſalaim, 8 ſerviam Jehovæ.

9. Dixitq; ei rex, Vade in pace. 9 Qui ſurgens profectus eſt in Hebron.

10. Miſit autem Abſalom exploratores in univerſas tribus Iſraelis, 10 ut dicerent, Quum audieritis ſonitum buccinæ, dicite, Regnavit Abſalom in Hebron.

11. Cum Abſalom autem abierant 11 ducenti viri de Jeruſalaim invitati, qui abierant in ſimplicitate ſua, nec ſciebant quicquam.

12. Miſit quoq; Abſalom ad Ahitophel Gilonitam cõſiliarium Davidis, *qui egreſſus eſt* de civitate ſua, de Gilo 12 dum immolaret victimas: factaq; eſt conjuratio valida: populus nãq; ibat, & augebatur cum Abſalom.

Et

---

vnd ſchlecht/ Aber du haſt keinen verhörer vom könige.

4. Vnd Abſalom ſprach/ O wer ſetzt mich zum richter im lande/ das jederman zu mir keme/ der eine ſache vnd gericht hat / das ich jm zum rechten hülffe.

5. Vnd wenn jemand ſich zu jm thete/ das er jn wolt anbeten / ſo recket er ſeine hand aus/vnd ergreiff jn/vnd küſſet jn.

6. Auff die weiſe thet Abſalom dem gantzen Iſrael/wenn ſie kamen für gericht zum könige / vnd ſtal alſo das hertz der menner Iſrael.

7. Nach viertzig jaren ſprach Abſalom zum könige/ Ich wil hingehen vnd mein gelübd zu Hebron ausrichten / das ich dem HERRN gelobt habe.

8. Denn dein knecht thet ein gelübde / da ich zu Geſur in Syria wonet vnd ſprach/ Wenn mich der HERR wider gen Jeruſalem bringet / ſo wil ich dem HERRN einen Gottesdienſt thun.

9. Der könig ſprach zu jm/ Gehe hin mit friden. Vnd er macht ſich auff vnd gieng gen Hebron.

10. Abſalom aber hatte kundſchaffer ausgeſandt in alle ſtemme Iſrael/vnd laſſen ſagen/ Wenn jr der poſaunen ſchal hören werdet / So ſprecht / Abſalom iſt könig worden zu Hebron.

11. Es giengen aber mit Abſalom zwey hundert man von Jeruſalem beruffen/ Aber ſie giengen in jrer einfalt/ vnd wuſten nichts vmb die ſache.

12. Abſalom aber ſandte auch nach Ahitophel dem Giloniten/ Dauids rath/ aus ſeiner ſtadt Gilo. Da er nu die opffer thet / ward der bund ſtarck/ vnd das volck lieff zu/ vnd mehret ſich mit Abſalom.

Da

---

3. & audiens nõ tibi á Rege.

4. ſuper me v. o. v. cui ſit ei (pleon) lis & j. & juſtificabo eum. et fuit in appropinquãdo viro ad incurvandum ſe ei, & mitt.

5. ſecundũ verbum hoc u. I. q. venient ad judicium.

6. á fine quatuor decadũ anni, & dixit A. ad regẽ.

7. in manendo me.

8. & (i. tunc) ſerv. J.

9. & ſurrexit & ivit in H.

10. dicendo, circa audire vos vocem buc. & (i. tunc) dicetis.

11. duæ centuriæ viri de J. vocati, et euntes (ſc. fuerant) in tegritati ſuæ, & non ſc. omne verbum.

12. in immolando ipſum victimas: & fuit colligatio v. & po. vadens & multiplicans ſe c. A.

Fuga Davidis à facie Absalomi.

13. Da kam einer der sagts Dauid an/ vnd sprach/ Das hertz jedermans in Jsrael folget Absalom nach.
14. Dauid aber sprach zu allen seinen knechten/ die bey im waren zu Jerusalem/ Auff last vns fliehen / Denn hie wird kein entrinnen sein für Absalom. Eilet das wir gehen/ das er vns nicht vbereile vnd ergreiffe vns/ vnd treibe ein vnglück auff vns / vnd schlahe die stadt mit der scherffe des schwerts.
15. Da sprachen die knecht des königes zu jm/ Was mein herr der könig erwelet. Sihe/ hie sind deine knechte.
16. Vnd der könig gieng zu füssen hinaus mit seinem gantzen hause. Er lies aber zehen kebsweiber das haus zubewaren.
17. Vnd da der könig vnd alles volck zu füssen hinaus kamen/ tratten sie ferne vom hause.
18. Vnd alle seine knechte giengen neben im her/ dazu alle Crethi vnd Plethi/ vnd alle Gethiter/ sechs hundert man/ die von Gath zu füssen komen waren / giengen für dem könige her.
19. Vnd der könig sprach zu Jthai dem Gethiter/ warumb gehestu auch mit vns? Kere vmb vnd bleib bey dem könige/ denn du bist frembd/ vnd von deinem ort gezogen hieher.
20. Gestern bistu komen/ vnd heute wagestu dich mit vns zu gehen / Jch aber wil gehen/ wo ich hin kan gehen/ kere vmb/ vnd deinen brüdern mit dir widerfare barmhertzigkeit vnd trew.
21. Jthai antwortet vnd sprach / So war der HERR lebt / vnd so war mein herr könig lebt / an welchem ort mein herr der könig sein wird/ es gerate zum tod oder zum leben / da wird dein knecht auch sein.

13. *ad os gladij.*
14. *juxta omne quod elegerit.*
15. *domus ejus.*
16. *ad custodiendum domum.*
17. *& subst. domi remotionis.*
18. *transeuntes super m. e.*
19. *sex centuria viri.*
20. *transeuntes super f. R.*
21. *venies.*
22. *tu, & e. prof. tu.*
23. *venire tuum, & h. m. t. nobiscũ ad veniendum? & ego vadens, super quo ego vadens,*
24. *in loco, quo erit ibi (.i. ubi erit. pleon.) d. m. r. sive ad mortem, sive ad vitam.*

13. Et venit nuntius ad Davidem, dicendo, Est cor viri Israelis post Absalom.
14. Tum dixit David omnibus servis suis, qui *erant* cum eo in Jerusalaim, Surgite & fugiamus? quia non erit nobis evasio à facie Absalom: festinate abire, ne forte acceleret, & apprehendat nos, & impellat super nos malum, ac percutiat civitatem 13 acie gladii.
15. Dixerunt autem servi regis ad regẽ, 14 Quicquid elegerit dominus meus rex, ecce servi tui.
16. Egressus est ergo rex, & tota 15 ejus familia in pedibus ejus, & reliquit rex decem mulieres cõcubinas, 16 ut custodirent domum.
17. Egressus inquam est rex, & universus populus in pedibus ejus, 17 qui substiterunt *in* loco longinquo.
18. Cuncti autem servi ejus 18 transibant ad manum ejus: omnes quoq; Chereti, & omnes Pelethi, atq; omnes Githæi, 19 sexcenti viri qui venerant in pede ejus de Gath, 20 transibant ante faciem regis.
19. Dixit autem rex ad Itthai Gittheum, utquid 21 venis etiam tu nobiscum? revertere (& mane cum rege: quia alienigena 22 es, & etiam profugus) ad locum tuum.
20. Heri 23 adventus tuus *fuit*, & hodie movebo te *loco*, ut venias nobiscum? ego autem vado quò vado: revertere, & reduc fratres tuos: tecum *erit* misericordia & veritas.
21. Respondit vero Itthai regi, ac dixit, Vivit Jehovah, & *per* vitam domini mei regis, quod 24 in quocunq; loco fuerit dominus meus rex, tam in morte quàm in vita, quod *inquam* ibi erit servus tuus.

Di-

13. Venit igitur nuntius ad David, dicens, toto corde universus Israel sequitur Absalom.
14. Et ait David servis suis, qui erant cum eo in Jerusalem, Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugium à facie Absalom: festinate egredi, ne fortè veniens occupet nos, & impleat super nos ruinam, & percutiat civitatem in ore gladii.
15. Dixeruntq; servi regis ad eum, Omnia quæcunq; præceperit dominus noster rex, libenter exequemur servi tui.
16. Egressus est ergo rex, & universa domus ejus pedibus suis: & reliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum.
17. Egressusque rex & omnis Israel pedibus suis, stetit procul à domo:
18. Et universi servi ejus ambulabãt juxta eum, & legiones Cerethi & Phelethi, & omnes Gethæi pugnatores validi sexcenti viri, qui secuti eum fuerant de Geth pedites, præcedebant regem.
19. Dixit autem rex ad Ethai Gethæum, Cur venis nobiscum? revertere, & habita cum rege, quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo.
20. Heri venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi? ego autem vadam quò iturus sum: revertere, & reduc tecum fratres tuos, & Dominus faciet tecum misericordiam & veritatem, quia ostendisti gratiam & fidem.
21. Et respondit Ethai regi, dicens, Vivit Dominus, & vivit dominus meus rex: quoniam in quocunque loco fueris domine mi rex, sive in morte, sive in vita, ibi erit servus tuus.

Et

13. Καὶ παραγίνεται ὁ ἀπαγγέλλων πρὸς Δαυὶδ λέγων, ἐγενήθη καρδία ἀνδρῶν Ισραὴλ ὀπίσω Αβεσσαλώμ.
14. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πᾶσι τοῖς δούλοις αὐτοῦ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ εἰς Ιερουσαλήμ· ἀνάστητε καὶ φύγωμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν σωτηρία ἀπὸ προσώπου Αβεσσαλώμ. ταχύνατε ἀπελθεῖν, μὴ φθάσῃ καὶ καταλάβῃ ἡμᾶς, καὶ ἐξώσῃ ἐφ᾽ ἡμᾶς τὴν κακίαν, καὶ πατάξῃ τὴν πόλιν ἐν στόματι ῥομφαίας.
15. Καὶ εἶπον οἱ παῖδες τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτόν, ἐν πᾶσιν οἷς αἱρεῖται κύριος ἡμῶν ὁ βασιλεύς, ἰδοὺ οἱ παῖδές σου.
16. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶς ὁ οἶκος αὐτοῦ πεζοὶ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ· καὶ κατέλειπεν ὁ βασιλεὺς δέκα γυναῖκας τῶν παλλακῶν αὐτοῦ τοῦ φυλάσσειν τὸν οἶκον αὐτοῦ.
17. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶς ὁ λαὸς αὐτοῦ πεζοί. καὶ ἔστησαν ἐν οἴκῳ τῷ μακράν.
18. Καὶ πάντες οἱ παῖδες αὐτοῦ ἀνὰ χεῖρα αὐτοῦ παρῆγον. καὶ πᾶς ὁ Χερεθὶ, καὶ πᾶς ὁ Φελεθὶ, καὶ πάντες οἱ Γεθαῖοι ἑξακόσιοι ἄνδρες οἱ ἥκοντες ἐκ Γὲθ πεζοὶ παρεπορεύοντο κατὰ πρόσωπον τοῦ βασιλέως.
19. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Εθὶ τὸν Γεθαῖον, ἵνα τί πορεύῃ καὶ σὺ μεθ᾽ ἡμῶν; ἐπίστρεφε καὶ οἴκει μετὰ τοῦ βασιλέως, ὅτι ἀλλότριος σὺ καὶ ὅτι μετῴκισας ἐκ τοῦ τόπου σου.
20. Εἰ ἐχθὲς παραγέγονας σύ, καὶ σήμερον κινήσω σε τοῦ πορεύεσθαι μεθ᾽ ἡμῶν; ἐγὼ δὲ πορεύσομαι οὗ ἂν πορεύομαι. πορεύου καὶ ἀνάστρεφε τοὺς ἀδελφούς σου μετὰ σοῦ, καὶ κύριος ποιήσει μετὰ σοῦ ἔλεος καὶ ἀλήθειαν.
21. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ Εθὶ τῷ βασιλεῖ καὶ εἶπε· ζῇ κύριος καὶ ζῇ ἡ ψυχή σου κύριέ μου βασιλεῦ, ὅτι εἰς τὸν τόπον οὗ ἂν ᾖ ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς καὶ ἐὰν εἰς θάνατον καὶ ἐὰν εἰς ζωὴν ὅτι ἐκεῖ ἔσται ὁ δοῦλός σου.

Καὶ

Da-

Sadoc ſacerdos á Davide in urbem remittitur.

22. Καὶ εἶπεν Δαυὶδ πρὸς Ἐθὶ· πορεύου καὶ δίελθε μετ' ἐμοῦ. καὶ παρῆλθεν Ἐθὶ ὁ Γεθαῖος, καὶ πάντες οἱ ἄνδρες οἱ μετ' αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ παῖδες αὐτοῦ.

23. Καὶ πᾶσα ἡ γῆ φωνῇ μεγάλῃ κλαίοντες. καὶ πᾶς ὁ λαὸς διεπορεύετο ἐν τῷ χειμάρρῳ τοῦ Κεδρών. καὶ ὁ βασιλεὺς διέβη τὸν χειμάρρουν Κεδρών. καὶ πᾶς ὁ λαὸς παρεπορεύετο ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ τὴν ἔρημον.

24. Καὶ ἰδοὺ Σαδὼκ καὶ πάντες οἱ Λευῖται μετ' αὐτοῦ αἴροντες τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης τοῦ Θεοῦ. καὶ ἔστησαν τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ. καὶ ἀνέβη Ἀβιαθὰρ ἕως ἐπαύσατο ὁ λαὸς διελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως.

25. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Σαδώκ· ἐπίστρεψον τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν πόλιν, ἐὰν εὕρω χάριν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐπιστρέψει με, καὶ δείξει αὐτὴν καὶ τὴν εὐπρέπειαν αὐτῆς.

26. Καὶ ἐὰν εἴπῃ μοι, οὐκ ἠθέληκά σε· ἰδοὺ ἐγώ, ποιείτω μοι τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ.

27. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ Σαδὼκ τῷ ἱερεῖ, βλέπε σὺ ἀνάστρεφε εἰς τὴν πόλιν ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἰδοὺ Ἀχιμαὰς ὁ υἱός σου καὶ Ἰωναθὰν υἱὸς Ἀβιαθὰρ ἀμφότεροι υἱοὶ ὑμῶν μετ' ὑμῶν.

28. Ἰδοὺ ἐγὼ προσδέχομαι ὑμᾶς ἐν Ἀβρὼθ τῆς ἐρήμου, ἕως οὗ ἔλθῃ ὁ λόγος παρ' ὑμῶν τοῦ ἀπαγγελῆναί μοι.

29. Καὶ ἀνέστρεψαν Σαδὼκ καὶ Ἀβιαθὰρ τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐκάθισαν ἐκεῖ.

30. Καὶ Δαυὶδ ἀνέβαινεν ἐπὶ τὴν ἀνάβασιν τῶν ἐλαιῶν καὶ ἔκλαιεν, καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπικεκαλυμμένη, καὶ αὐτὸς παρεπορεύετο ἀνυπόδετος, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ ἐπεκάλυψεν ἕκαστος τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ ἀνέβαινον ἀναβαίνοντες καὶ κλαίοντες.

31. Καὶ τῷ Δαυὶδ ἀπήγγειλαν λέγοντες, καὶ Ἀχιτόφελ ἐν τοῖς συγκειμένοις μετὰ Ἀβεσσαλώμ. καὶ εἶπε

22. Et ait David Ethai, Veni, & tranſi. Et tranſivit Ethai Gethæus, & omnes viri, qui cum eo erant, & reliqua multitudo.

23. Omnesq; flebant voce magna, & univerſus populus tranſibat: rex quoque transgrediebatur torrentē Cedron, & cunctus populus incedebat contra viam olivæ, quæ reſpicit ad deſertum.

24. Venit autem & Sadoc ſacerdos, & univerſi Levitæ cum eo, portantes arcam fœderis Dei, & depoſuerunt arcam fœderis Dei: & aſcendit Abiathar, donec expletus eſſet omnis populus, qui egreſſus fuerat de civitate.

25. Et dixit rex ad Sadoc, Reporta arcam Dei in urbem: ſi invenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & oſtendet mihi eam & tabernaculum ſuum.

26. Si autem dixerit mihi, non places: præſto ſum, faciat quod bonum eſt coram ſe.

27. Et dixit rex ad Sadoc ſacerdotem, O vidēs revertere in civitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Jonathan filius Abiathar duo filii veſtri, ſint vobiſcum.

28. Ecce ego abſcondar in campeſtribus deſerti, donec veniat ſermo à vobis, indicans mihi.

29. Reportaverunt ergo Sadoc, & Abiathar arcam Dei in Jeruſalem: & manſerunt ibi.

30. Porrò David aſcendebat clivum Olivarum, ſcandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite, ſed & omnis populus qui erat cum eo, operto capite aſcendebat plorans.

31. Nuntiatum eſt autem David quòd & Achitophel eſſet in conjuratione

22. Dixit ergo David ad Itthai, Veni, & tranſi. Et tranſivit Itthai Gitthæus, & omnes viri ejus, & 25 omnes parvuli qui *erant* cum eo.

23. Et tota terra 26 flebat voce magna, univerſusq; populus tranſibat: Rex autem tranſibat per torrentem Cidron, & univerſus populus tranſibat 27 contra faciem viæ ad deſertum.

24. Ecce præterea etjam Sadoc, & omnes Levitæ cum eo portantes arcam fœderis Dei, & ſtatuerunt arcam Dei, aſcenditq; Ebiathar, 28 donec finiret univerſus populus tranſire de civitate.

25. Et ait rex ad Sadoc, Reduc arcam Dei in urbem: 1 Si invenero gratiam in oculis Jehovæ, 29 reducet me, atq; oſtendet mihi illam, & tabernaculum ejus.

26. Si vero ſic dixerit, Non 30 bene placitum eſt mihi in te: ecce ego, faciat mihi 31 quod bonum *eſt* in oculis ſuis.

27. Dixit præterea rex ad Sadoc ſacerdotem, Nonne videns 32 es? revertere *in* civitatem in pace: Ahimaas autem filius tuus, & Jonathan filius Ebiathar, duo filii veſtri *ſint* vobiſcum.

28. Videte, ego 33 moror in campeſtribus deſerti, donec veniat verbum à vobis, ut nuntietis mihi.

29. Reduxit ergo Sadoc & Ebiathar arcam Dei *in* Jeruſalaim, & manſerunt ibi.

30. Porro David 34 aſcendebat per aſcenſum Olivarum, aſcendens & flens operto ejus capite, & nudis pedibus, univerſusq; populus; qui *erat* cum eo, operuerunt 35 quiſq; caput ſuum, & aſcendebant aſcendendo, & flendo.

31. 36 Nuntiavit autem Davidi *quiſpiam*, dicendo, Ahitophel *eſt* in con-

22. David ſprach zu Jthai/ So kom vnd gehe mit. Alſo gieng Jthai der Gethiter/ vnd alle ſeine menner / vnd der gantze hauffe kinder die mit jm waren.

23. Vnd das gantze land weinet mit lauter ſtimme/ vnd alles volck gieng mit. Vnd der könig gieng vber den bach Kidron / vnd alles volck gieng vor / auff dem wege der zur wüſten gehet.

24. Vnd ſihe / Zadok war auch da / vnd alle Leuiten die bey jm waren / vnd trugen die lade des bunds Gottes / vnd ſtelleten ſie dahin. Vnd AbJathar trat empor / biß das alles volck zur ſtad auskam.

25. Aber der könig ſprach zu Zadok / Bringe die lade Gottes wider in die ſtadt. Werde ich gnade finden für dem HERRN / So wird er mich widerholen / vnd wird mich ſie ſehen laſſen / vnd ſein hauß.

26. Spricht er aber alſo / Jch hab nicht luſt zu dir / Sihe / hie bin ich / er machs mit mir / wie es jm wolgefellet.

27. Vnd der könig ſprach zu dem prieſter Zadok / O du Seher / kere vmb wider in die ſtadt mit frieden / vnd mit euch ewre beide ſöne Ahimaaz dein ſon / vnd Jonathan der ſon AbJathar.

28. Sihe / ich wil verziehen auff dem blachenfelde in der wüſten / biß das botſchafft von euch kome / vnd ſage mir an.

29. Alſo brachte Zadok vnd AbJathar die lade Gottes wider gen Jeruſalem / vnd blieben daſelbs.

30. David aber gieng den öleberg hinan vnd weinet / vnd ſein heupt war verhüllet / denn er gieng verhüllet / dazu alles volck das bey jm war / hatte ein jglicher ſein heupt verhüllet / vnd giengen hinan vnd weineten.

31. Vnd da es David angeſagt ward / das Ahitophel im bund mit Abſalom war /

25. *omnis parvulus.*
26. *flentes &c. transeuntes (sic infra) & rex trāſiens in torrente C.*
27. *ſuper.*
28. *usque conſummare univerſum populum.*
29. & (*i. tunc*) *red. m. et videre faciet me il. & domicilium ejus.*
30. *complacui in te.*
31. *ſecundū quod bon.*
32. *tu.*
33. *commorans in tranſitibus. d. usq; venire verbum à vobiſcum ad nuntiandum mihi.*
34. *aſcendens (ſc. erat) in aſcenſu o. a. & f. & caput ei opertum, & ipſe incedens diſcalceatus.*
35. *vir.*
36. *& Davidi indicavit (i. indicatum eſt) dic.*

6148

37. & fuit, David venit usq; caput quo incurvaret se ibi (i. ubi inc.) Deo.
38. scissus tunicā s.
39. & (i. tunc) eris super me in onus.
40. ego ô rex ero: s. p. t. & ego ex tunc: & nunc & ego ser. t. & dissipab.
41. & erit omne verbum, quod audies.
42. & mittetis in manu e. ad me omne verbum quod audietis.

sprach er/ HERR mache den rathschlag Ahitophels zur narheit.

32. Vnd da David auff die höhe kam/ da man Gott pflegte anzubeten/ Sihe/ da begegnet jm Husai der Arachiter mit zurissenem rock/ vnd erden auff seinem heupt.

33. Vnd David sprach zu jm/ wenn du mit mir gehest/ wirstu mir eine last sein.
34. Wenn du aber wider in die stadt giengest/ vnd sprechst zu Absalom/ Ich bin dein knecht/ ich wil des königes sein/ der ich deines vaters knecht war zu der zeit/ wil nu dein knecht sein/ so würdestu mir zu gut den rathschlag Ahitophels zu nicht machen.
35. So ist Zadok vnd AbJathar/ die priester/ mit dir/ Alles was du höretest aus des königes hause/ sagestu an den priestern Zadok vnd AbJathar.
36. Sihe/ es sind bey jnen jre zweene söne/ Ahimaaz Zadoks/ vnd Jonathan AbJathars son/ durch dieselbige kanstu mir entbieten/ was du hören wirst.
37. Also kam Husai der freund David in die stadt/ vnd Absalom kam gen Jerusalem.

Cap. 16.

1. & David trāsiit p. de capite, et ecce &c. & jugū asi. s. & super eos duo centuria panis, &c. uva passa, & centum æstatis (i. æstivi fructus) & n. v.
2. & dixit S. a. domus R.
3. astas (i. æstivus fru- ctus)

Das XVI. Cap.

Vnd da David ein wenig von der höhe gegangen war/ Sihe/ da begegnet jm Ziba der knabe
615: MephiBoseth mit einem par esel gesattelt/ darauff waren zwey hundert brot/ vnd hundert stück rosin/ vnd hundert stück feigen/ vnd ein legel weins.
2. Da sprach der könig zu Ziba/ Was wiltu damit machen? Ziba sprach/ Die esel sollen für das gesinde des königes drauff zu reiten/ vnd die brot vnd feigen für die knaben zu essen. Vnd der wein zu trincken/ wenn sie müde werden in der wüsten.

curatoribus cum Absalom. Dixitq; David, Infatua obsecro consilium Ahithophel ô Jehovah.
32. 37 Pervenit autem David usq; *ad* verticem, ut adoraret illic Deum, & ecce in occursum ejus Husai Archites 38 scissam habens tunicam suam, & terra super caput ejus.

33. Dixitq; ei David, si transieris mecum, 39 eris mihi oneri.

34. Si autem *in* civitatem revertaris, & dixeris ad Absalom, servus tuus 40 ero ô rex *fui* servus patris tui ex tunc: nunc verò *ero* servus tuus: dissipabis mihi cōsilium Ahithophel.

35. Et annon tecum *erit* ibi Sadoc & Ebiathar sacerdotes? 41 porro quicquid audieris de domo regis, indicabis ipsis Sadoc & Ebiathar sacerdodibus.

36. Ecce ibi *sunt* cum eis duo filii eorum, Ahinaas ipsius Sadoc & Jehonathan ipsius Ebiathar per quorum manus 42 mittetis ad me quicquid audieritis.

37. Venit itaq; Husai amicus Davidis *in* civitatem, & Absalom ingressus est *in* Jerusalaim.

CAP. XVII.

Q 1 Uum autem David transiisset paululum de vertice *montis*, ecce Siba puer Mephiboset 1 in occursum eius, cum pari asinorum stratorum, super quos erant ducenti panes, & centum *ligatura* uvæ passæ, & centum massæ caryćarum, & uter vini.

2. Dixitq; rex ad Siba, Quid ista tibi? 2 Respondit Siba, asini *erunt* pro familia regis ad equitandum: panis vero & 3 caryćæ, ut comedant pueri: & vinum, ut bibat, qui lassus fuerit in deserto.

cum Absalom, dixitque David, Infatua quæso Domine consilium Achitophel.
32. Cumque ascenderet David summitatem montis, in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites, scissa veste, & terra pleno capite.
33. Et dixit ei David, Si veneris mecum, eris mihi oneri:
34. Si autem in civitatem revertaris, & dixeris Absalom, Servus tuus sum rex, patere me vivere: sicut fui servus patris tui, sic ero servus tuus: dissipabis consiliū Achitophel.
35. Habes autem tecum Sadoc & Abiathar sacerdotes: & omne verbum quodcunque audieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar sacerdotibus.
36. Sunt enim cum eis duo filii eorum Achimaas filius Sadoc, & Jonathan filius Abiathar: & mittetis per eos ad me omne verbum quod audieritis.
37. Veniente ergo Chusai amico David in civitatem, Absalom quoq; ingressus est Jerusalem.

CAP. XVI.

Cumque David transisset paululum montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseth, in occursum ejus, cùm duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis uvæ passæ, & centum massis Palatharū, & duobus utribus vini.
2. Et dixit rex Sibæ, Quid sibi volunt hæc? Responditque Siba, asini, domesticis regis, ut sedeant, & panes & Palathæ ad vescendum pueris tuis, vinum autem ut bibat siquis defecerit in deserto.

Δαυίδ, Κύριε ὁ Θεός μου ματαίωσον δὴ τὴν βουλὴν Ἀχιτόφελ.

32. Καὶ ἐγένετο Δαυὶδ παραγινομένου ἕως ῥὼς οὗ προσεκύνησεν ἐκεῖ τῷ Θεῷ, καὶ ἰδοὺ ἧκεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ Χουσὶ ὁ Ἀρχὶ ἑταῖρος Δαυίδ, διερρηχὼς τὸν χιτῶνα, καὶ γῆ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ.
33. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Δαυίδ, ἐὰν διέλθῃς μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐπ' ἐμὲ φορτίον.
34. Ἐὰν εἰς τὴν πόλιν ἀναστρέψῃς, καὶ ἐρεῖς τῷ Ἀβεσσαλώμ, παῖς σου εἰμὶ βασιλεῦ, ἔασόν με ζῆσαι. παῖς τοῦ πατρός σου ἤμην τότε καὶ ἀρτίως, καὶ νῦν ἐγὼ δοῦλός σου, καὶ διασκέδασόν μοι τὴν βουλὴν Ἀχιτόφελ.
35. Καὶ ἰδοὺ ἐκεῖ μετὰ σοῦ Σαδὼκ καὶ Ἀβιαθὰρ οἱ ἱερεῖς. καὶ ἔσται πᾶν ῥῆμα ὃ ἂν ἀκούσῃς παρὰ τοῦ βασιλέως, ἀναγγελεῖς τῷ Σαδὼκ καὶ τῷ Ἀβιαθὰρ τοῖς ἱερεῦσι.

36. Καὶ ἰδοὺ ἐκεῖ δύο υἱοὶ αὐτῶν μετ' αὐτῶν Ἀχιμάας ὁ υἱὸς Σαδδὼκ, καὶ Ἰωναθὰν υἱὸς Ἀβιαθάρ. καὶ ἐξαποστελεῖτε ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν πρός με πᾶν ῥῆμα ὃ ἂν ἀκούσητε.

37. Καὶ εἰσπορεύεται Χουσὶ ἑταῖρος Δαυὶδ εἰς τὴν πόλιν, καὶ Ἀβεσσαλὼμ ἄρτι εἰσεπορεύετο εἰς Ἱερουσαλήμ.

Κεφαλ. ις΄.

Καὶ Δαυὶδ διῆλθε μικρὸν ἀπὸ τοῦ ῥῶς, καὶ ἰδοὺ Σιβὰ τὸ παιδάριον Μεφιβόσθε ἤρχετο εἰς ἀπάντησιν αὐτῷ, καὶ ζεῦγος ὄνων ἐπισεσαγμένων, καὶ ἐπ' αὐτῶν διακόσιοι ἄρτοι, καὶ οἶφι σταφίδων, καὶ ἑκατὸν παλάθαι, καὶ νέβελ οἴνου.

2. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Σιβά· τί ταῦτά σοι; καὶ εἶπε Σιβά, οἱ ὄνοι τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως ἐπιβαίνειν, καὶ οἱ ἄρτοι, καὶ αἱ παλάθαι, καὶ σταφίδες εἰς βρῶσιν τοῖς παιδαρίοις, καὶ ὁ οἶνος πίνειν τοῖς ἐκλελυμένοις ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Chusai amicus Davidis.

ad comedendum pueris, & v. ad bibendum lasso in des.

Semei maledicentem David patienter tolerat.

*Infr. 19. v. 27.

*1. Reg. 2. v. 8.

3. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· ποῦ ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ κυρίου σου; καὶ εἶπε Σιβὰ πρὸς τὸν βασιλέα· ἰδοὺ κάθηται ἐν Ἱερουσαλήμ. καὶ λέγει, σήμερον ἐπιστρέψουσί μοι ὁ οἶκος Ἰσραὴλ τὴν βασιλείαν τοῦ πατρός μου.

4. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Σιβά· ἰδού σοι ἔσται πάντα τὰ τοῦ Μεφιβόσεθ. καὶ εἶπε Σιβά, προσκυνῶ, εὕροιμι χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς σου κύριέ μου βασιλεῦ.

5. Καὶ παραγίνεται ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ ἕως Βαουρίμ. καὶ ἰδοὺ ἐκεῖθεν ἀνὴρ ἐξεπορεύετο ἐκ πατριᾶς οἴκου Σαοὺλ, καὶ ὄνομα αὐτῷ Σεμεὶ υἱὸς Γηρὰ ἐξεπορεύετο ἐκπορευόμενος, καὶ κακολογῶν·

6. Καὶ βάλλων λίθους ἐπὶ τὸν Δαυὶδ καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς παῖδας αὐτοῦ. καὶ πᾶς ὁ λαὸς καὶ πάντες οἱ δυνατοὶ ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἀριστερῶν τοῦ βασιλέως.

7. Καὶ οὕτως εἶπε Σεμεὶ ἐν τῷ καταρᾶσθαι αὐτόν, ἔξελθε, ἔξελθε ἀνὴρ τῶν αἱμάτων καὶ ἀνὴρ ὁ παράνομος·

8. Ἐπέστρεψεν ἐπὶ σὲ Κύριος πάντα τὰ αἵματα τοῦ οἴκου Σαοὺλ, ἀνθ᾽ ὧν ἐβασίλευσας ἀντ᾽ αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν Κύριος τὴν βασιλείαν εἰς χεῖρας Ἀβεσσαλὼμ τοῦ υἱοῦ σου. καὶ ἔδειξέ σοι τὴν κακίαν σου ὅτι ἀνὴρ αἱμάτων σὺ εἶ.

9. Καὶ εἶπεν Ἀβεσσὰ υἱὸς Σαρουίας πρὸς τὸν βασιλέα· ἱνατί καταρᾶται ὁ κύων ὁ τεθνηκὼς οὗτος τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα; διελεύσομαι δὴ καὶ ἀφελῶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

10. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ἀβεσσά· τί ἐμοὶ καὶ ὑμῖν υἱοὶ Σαρουίας; καὶ ἄφετε αὐτόν, διότι καταρᾶταί μοι, ὅτι Κύριος εἶπεν αὐτῷ κακολογεῖν τὸν Δαυὶδ καὶ τίς ἐρεῖ αὐτῷ τί ὅτι πεποίηκας οὕτως;

11. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ἀβεσσὰ καὶ πρὸς πάντας τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ἰδοὺ ὁ υἱός μου ὁ ἐξελθὼν ἐκ τῆς κοιλίας μου ζητεῖ τὴν ψυχήν μου. εἰ δὲ καὶ νῦν

οὗτος

3. *Et ait rex, Ubi eſt filius domini tui? Reſponditque Siba regi, Remanſit in Jeruſalem, dicens, Hodie reſtituet mihi domus Iſrael regnum patris mei.

4. Et ait rex Sibæ, tua ſint omnia, quæ fuerunt Miphiboſeth. Dixitq; Siba, Oro, ut inveniam gratiam coram te domine mi rex.

5. *Venit ergo rex David uſque Bahurim: & ecce egrediebatur inde vir de cognatione dom' Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, & maledicebat.

6. Mittebatque lapides contra David, & contra univerſos ſervos regis David. omnis autem populus, & univerſi bellatores a dextro & à ſiniſtro latere regis incedebant.

7. Ita autem loquebatur Semei cùm malediceret regi, Egredere, egredere vir ſanguinum, & vir Belial.

8. Reddidit tibi Dominus univerſum ſanguinem domus Saul: quoniam invaſiſti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Abſalom filii tui: & ecce premunt te mala tua, quoniam vir ſanguinum es.

9. Dixit autem Abiſai filius Saruiæ, regi, Quare maledicit canis hic moriturus domino meo regi? vadam, & amputabo caput ejus.

10. Et ait rex, Quid mihi & vobis eſt filii Saruiæ? dimittite eum ut maledicat: Dominus enim præcepit ei ut malediceret David: & quis eſt qui audeat dicere, quare ſic fecerit?

11. Et ait rex Abiſai, & univerſis ſervis ſuis, Ecce filius meus, qui egreſſus eſt de utero meo, quærit animam meam: quanto

ma-

3. Dixitq; rex, Et ubi *eſt* filius 4 domini tui? Reſpondit Siba regi, Ecce remanſit in Jeruſalaim: dixit enim, Hodie 5 reſtituet mihi domus Iſraelis regnum patris mei.

4 Et dixit rex ad Siba, Ecce 6 tua *ſunt* omnia, quæ habet Mephiboſet. Tunc ait Siba, 7 Supplex oro inveniam gratiam in oculis tuis domine mi rex.

5. Venit itaq; rex David uſq; *ad* Bahurim, & ecce inde vir 8 egrediebatur è familia domus Saulis, cujus nomen *erat* Simi filius Gera, egrediebatur *inquam* egrediendo, & maledicebat.

6 Et projiciebat lapides in Davidem atq; omnes ſervos regis Davidis: & omnis populus & omnes potentes *erant* à dextra ejus, & à ſiniſtra ejus.

7 Sic autem dicebat Simi, 9 dum malediceret illi, Egredere, egredere vir ſanguinum & vir 10 impie.

8. Reddidit tibi Jehovah omnem ſanguinem domus Saulis, pro quo regnaſti: tradiditq; Jehovah regnum in manu Abſalom filii tui: & ecce es in malo tuo, quoniam vir ſanguinum 11 es.

9. Dixitq; Abiſai filius Serujah ad regem, Utquid maledicet canis mortuus hic domino meo regi? tranſibo nunc, & 12 amputabo caput ejus.

10. Ait verò rex, Quid mihi & vobis, filii Serujah, 13 ſi maledicat? nam Jehovah dixit ei, Maledic David: & quis dicet, cur feciſti ſic?

11. Et dixit David ad Abiſai, & ad omnes ſervos ſuos, Ecce filius meus, qui egreſſus eſt de 14 utero meo, quærit animam meam: quan-

10

3. Der könig ſprach / Wo iſt der ſon deines herrn? Ziba ſprach zum könige / Sihe / er bleib zu Jeruſalem / Denn er ſprach / Heute wird mir das hauß Iſrael meines vaters reich wider geben.

4. Der könig ſprach zu Ziba / Sihe / es ſol dein ſein / alles was Mephi Boſeth hat. Ziba ſprach / Ich bete an / Laß mich gnade finden für dir / mein herr könig.

5. Da aber der könig David biß gen Bahurim kam / Sihe / da gieng ein man daſelbs eraus vom geſchlecht des hauſes Saul / der hies Simei der ſon Gera.

6. Der gieng eraus vnd flucht / vnd warff David mit ſteinen / vnd alle knechte des königs David / Denn alles volck vnd alle gewaltigen waren zu ſeiner rechten vnd zur lincken.

7. So ſprach aber Simei da er fluchte / Eraus / eraus du bluthund / du loſer man.

8. Der HERR hat dir vergolten alles blut des hauſes Saul / das du an ſeine ſtat biſt könig worden. Nu hat der HERR das reich gegeben in die hand deines ſons Abſalom. Vnd ſihe / nu ſteckeſtu in deinem vnglück / Denn du biſt ein bluthund.

9. Aber Abiſai der ſon ZeruJa ſprach zu dem könige / Solt dieſer todter hund meinem herrn dem könige fluchen? Ich wil hingehen vnd jm den kopff abreiſſen.

10. Der könig ſprach / Ir kinder ZeruJa / was hab ich mit euch zu ſchaffen? Laſt jn fluchen / denn der HERR hats jn geheiſſen / fluche David. Wer kan nu ſagen / Warumb thuſtu alſo?

11. Vnd David ſprach zu Abiſai vnd zu allen ſeinen knechten / Sihe / Mein ſon / der von meinem leibe komen iſt / ſtehet mir nach meinem

Cc leben/

4. dominorum tuorum? (2. Sam. 12. v. 11.) & dixit S. ad regē: E. ſedens (ſc. eſt) 10 7.
5. reſtituent.
6. tibi omnia, quæ (ſc. ſunt) Mephiboſetho.
7. incurvabi me, inven.
8. egrediens (ſc. erat) etc. & nomen ejus S. f. G. egrediens (ſc. erat) egrediendo & maledicens (ſc. erat) & lapidabat in lapidib9 Da.
9. in maledicendo ei.
10. belial (i. impietatis & nequitiæ) r ſuper te Je. omnes ſanguines. d. S. quo regnaſti pro eo i. pro quo regn.
11. tu.
12. removebo.
13. quia maledicet (i. maledicere illi liceat) ? enim Jeh.
14. viſceribus meis, quærens (ſc. eſt) a. m. & etiam quod nunc.

15. & maledicet.
16. die hac.
17. in Vià, & S. Vadens (sc. erat) in costam.
18. lapidabat in lapidib9 e reg. i. et pulverabat pul.
19. respiravit.
20. & fuit quum venisset Chusai &cet. & dix.
21. cum amico t.
22. & dixit Ch. ad A. nõ quia qu. e. 3.
23. omnis vir I. illi ero.
24. secũda (sc. ratio, ob quam id facio) cui nam s. s. n. coram filio ejus &c. coram patre tuo.
25. date vobis c. q. f. & dixit A.
26. fœtidus factus sis cum patre (i. apud patrem) t.

leben / warumb nicht auch jtzt der son Jemini? Laßt jn bezemen das er fluche / denn der HERR hats jn geheissen.
12. Vieleicht wird der HERR mein elend ansehen / vnd mir mit gute vergelten sein heutiges fluchen.

13. Also gieng David mit seinen leuten des weges / Aber Simei gieng an des berges seiten neben jm her / vnd flucht / vnd warff mit steinen zu jm / vnd sprenget mit erden klössen.

14. Vnd der könig kam hinein mit allem volck / das bey jm war / müde / vnd erquicket sich daselbs.

15. Aber Absalom vnd alles volck der menner Israel / kamen gen Jerusalem / vnd Ahitophel mit jm.
16. Da aber Husai der Arachiter / Davids freund / zu Absalom hinein kam / sprach er zu Absalom / Glück zu / Er könig / glück zu Er könig.
17. Absalom aber sprach zu Husai / Ist das deine barmhertzigkeit an deinem freunde? Warumb bistu nicht mit deinem freunde gezogen?
18. Husai aber sprach zu Absalom / Nicht also / Sondern welchen der HERR erwelet vnd diß volck vnd alle man in Israel / des wil ich sein vnd bey jm bleiben.

19. Zum andern / Wem solt ich dienen? solt ich nicht für seinem son dienen? Wie ich für deinem vater gedienet habe / so wil ich auch für dir sein.
20. Vnd Absalom sprach zu Ahitophel / Rath zu / was wollen wir thun?
21. Ahitophel sprach zum Absalom / Beschlaff die kebsweiber deines vaters / die er gelassen hat / das haus zu bewaren. So wird das gantz Israel hören / das du deinen vater hast stinckend gemacht / vnd wird aller hand / die bey dir sind / deste küner werden.

Da

to magis nunc filius Jemini? sinite illum 15 ut maledicat: quia dixit ei Jehovah.

12. Forsitan respiciet Jehovah ad afflictionem meam, & reddet Jehovah mihi bonum pro maledictione ejus 16 hodie.

13. Et ibat David & viri ejus 17 per viam: Simi autem ibat per latus montis è regione ejus, eundo, & maledicebat, & 18 projiciebat lapides è regione illius, & jactabat pulverem.

14. Pervenit itaq; rex & universus populus, qui *erat* cum eo, lassi, & 19 requievit illic.

15. Absalõ autẽ & universus populus viri Israel venerunt *in* Jerusalaim, & Ahitophel cum eo.
16. 20 Quum autem ingressus esset Husai Archites, amicus Davidis ad Absalom, dixit Husai ad Absalom, vivat rex, vivat rex.
17. Dixitq; Absalom ad Husai, ista *est* misericordia tua 21 erga amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo?

18. 22 Respondit Husai ipsi Absalom, Nequaquam: sed *ejus ero* quem elegit Jehovah & populus iste, & 23 omnes viri Israel, illius ero, & cum eo manebo.

19. Et 24 secundò, cui ego serviturus sum? nonne filio ejus? quemadmodũ servivi patri tuo, sic ero coram te.

20. Dixit autem Absalom ad Ahitophel, 25 date consilium quid faciamus.

21. Respondit Ahitophel ad Absalom, Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum: audietq; universus Israel quod 26 abominationem feceris in patrem tuum, & roborabuntur manus omnium qui tecum *sunt*.

Te-

magis hic nũc fili⁹ Jemini? dimittite eum, ut maledicat juxta præceptum Domini,
12. Si fortè respiciat Dominus afflictionẽ meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac, die hodierna.
13. Ambulabat itaq; David & socii ejus per viam cum eo. Semei autem per jugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides adversum eum, terramque spargens.
14. Venit itaque rex & universus populus cum eo lassus, & refocillati sunt ibi.

15. Absalom autem & omnis populus ejus ingressi sunt Jerusalem, sed & Achitophel cum eo.
16. Cum autem venisset Chusai Arachites amicus David ad Absalom, locutus est ad eum, Salve rex, salve rex.
17. Ad quem Absalom, Hæc est, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo?

18. Responditq; Chusai ad Absalom, Nequaquã: quia illius ero quem elegit Dominus, & omnis hic populus & universus Israel, & cum eo manebo.

19. Sed ut & hoc inferam, cui ego serviturus sum? nonne filio regis? sicut parui patri tuo, ita parebo & tibi.
20. Dixit autem Absalom ad Achitophel, Inite consilium, quid agere debeamus.
21. Et ait Achitophel ad Absalom, Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendum domum: ut cùm audierit omnis Israel quòd fœdaveris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum.

Te-

οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ Ιεμιναίου, ἄφετε αὐτὸν καὶ καταράσθω, ὅτι Κύριος εἴρηκεν αὐτῷ.

12. Εἴ πως ἴδῃ ὁ Κύριος ἐν τῇ ταπεινώσει μου, καὶ ἀνταποδώσῃ μοι Κύριος ἀγαθὰ ἀντὶ τῆς κατάρας αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.
13. Καὶ ἐπορεύετο Δαυὶδ καὶ πάντες οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ. καὶ Σεμεῒ ἐπορεύετο κατὰ τὸ κλίτος τοῦ ὄρους, ἐχόμενα αὐτοῦ ἐπορεύετο καὶ κατηρᾶτο, καὶ ἔβαλλε λίθους ἐπ' αὐτὸν καὶ τῷ χοῒ πάσσων.

14. Καὶ παρεγένετο ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ ἐκλελυμένοι, καὶ ἀνέψυξαν ἐκεῖ.

15. Καὶ Αβεσσαλὼμ καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀνδρῶν Ισραὴλ εἰσῆλθον εἰς Ιερουσαλὴμ καὶ Αχιτόφελ μετ' αὐτοῦ.
16. Καὶ ἐγένετο ὅτε ἦλθε Χουσὶ ὁ Αρχὶ ἑταῖρος Δαυὶδ πρὸς Αβεσσαλὼμ, καὶ εἶπε Χουσὶ τῷ Αβεσσαλὼμ, ζήτω ὁ βασιλεὺς, ζήτω ὁ βασιλεύς.
17. Καὶ εἶπεν Αβεσσαλὼμ τῷ Χουσί, τοῦτο τὸ ἔλεός σου μετὰ τοῦ ἑταίρου σου; ἵνα τί οὐκ ἐπορεύθης μετὰ τοῦ ἑταίρου σου;

18. Καὶ εἶπε Χουσὶ πρὸς τὸν Αβεσσαλὼμ, οὐχί, ἀλλ' ἢ κατόπισθεν οὗ ἐξελέξατο Κύριος καὶ ὁ λαὸς οὗτος καὶ πᾶς ἀνὴρ Ισραήλ, αὐτῷ ἔσομαι καὶ μετ' αὐτοῦ καθίσομαι.

19. Καὶ τὸ δεύτερον τίνι ἐγὼ δουλεύσω, οὐκ ἐνώπιον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ; ὡς ἐδούλευσα τῷ πατρί σου, οὕτως ἔσομαι μετὰ σοῦ.
20. Καὶ εἶπεν Αβεσσαλὼμ πρὸς Αχιτόφελ, δότε ἑαυτοῖς βουλὴν τί ποιήσωμεν;

21. Καὶ εἶπεν Αχιτόφελ πρὸς Αβεσσαλὼμ, εἴσελθε πρὸς τὰς παλλακὰς τοῦ πατρός σου ἃς κατέλιπε φυλάσσειν τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκούσεται πᾶς Ισραὴλ, ὅτι κατῄσχυνας τὸν πατέρα σου, καὶ κρατήσουσιν αἱ χεῖρες πάντων τῶν μετὰ σοῦ.

Καὶ

David fugitiv9. Achitopelis con filium de concubinis Davidis stuprandis.

Achitopelis cõſilium de opprimendo Davide.

*Sup. 12 v. 11.

22. Καὶ ἐπῆξαν σκηνὴν τῷ Ἀβεσσαλὼμ ἐπὶ τῷ δώματι, καὶ εἰσῆλθεν Ἀβεσσαλὼμ πρὸς τὰς παλλακὰς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς παντὸς τοῦ Ἰσραήλ.

23. Καὶ ἡ βουλὴ Ἀχιτόφελ ἣν ἐβουλεύσατο ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρώταις, καθὼς ἐρωτᾷ τις διὰ τοῦ Θεοῦ, οὕτως πᾶσα ἡ βουλὴ Ἀχιτόφελ καὶ τῷ Δαυὶδ καὶ τῷ Ἀβεσσαλώμ.

Κεφαλ. ιζʹ.

ΚΑὶ εἶπεν Ἀχιτόφελ πρὸς Ἀβεσσαλὼμ, ἐκλέξομαι δὴ ἐμαυτῷ δώδεκα χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ ἀναστὰς καταδιώξω ὀπίσω Δαυὶδ τὴν νύκτα.

2. Καὶ ἐπελεύσομαι ἐπ' αὐτόν. καὶ αὐτὸς κοπιῶν καὶ ἐκλελυμένος τὰς χεῖρας, καὶ ἐκστήσω αὐτόν, καὶ ἐκφεύξεται πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ, καὶ πατάξω τὸν βασιλέα μονώτατον.

3. Καὶ ἐπιστρέψω πάντα τὸν λαὸν πρὸς σε, καθὼς ἐπιστρέφει νύμφη πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς· πλὴν ψυχὴν ἀνδρὸς ἑνὸς ἐκζητεῖς, καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἔσται εἰρήνη.

4. Καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐν ὀφθαλμοῖς Ἀβεσσαλὼμ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων τῶν πρεσβυτέρων Ἰσραήλ.

5. Καὶ εἶπεν Ἀβεσσαλώμ, καλέσατε δὴ τὸν Χουσὶ τὸν Ἀραχί, καὶ ἀκουσόμεθα τί ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ καί γε αὐτοῦ.

6. Καὶ παρεγένετο Χουσὶ πρὸς Ἀβεσσαλώμ. καὶ εἶπεν Ἀβεσσαλὼμ πρὸς αὐτὸν λέγων, κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο λελάληκεν Ἀχιτόφελ, εἰ ποιήσομεν κατὰ τὸ ῥῆμα αὐτοῦ, εἰ δὲ μή, σὺ λάλησον.

7. Καὶ εἶπε Χουσὶ πρὸς Ἀβεσσαλώμ· οὐκ ἀγαθὴ ἡ βουλὴ ἣν ἐβουλεύσατο Ἀχιτόφελ νυνὶ ταύτην.

8. Καὶ εἶπεν Χουσὶ. σὺ οἶδας τὸν πατέρα σου καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς μετ' αὐτοῦ, ὅτι δυνατοί εἰσι σφόδρα καὶ κατάπικροι τῇ ψυχῇ αὐτῶν, καὶ εἰσὶν ὥσπερ ἄρκτος

ἠτε-

22. Tetenderũt ergo Abſalom tabernaculum in ſolario,* ingreſſuſque eſt ad concubinas patris ſui coram univerſo Iſrael.

23. Conſilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quaſi ſiquis conſuleret Deum: ſic erat omne conſilium Achitophel, & cum eſſet cum David, & cum eſſet cum Abſalom.

CAP. XVII.

DIxit ergo Achitophel ad Abſalom, Eligam mihi duodecim millia virorum, & conſurgens perſequar David hac nocte.

2. Et irruens ſuper eum (quippe qui laſſus eſt, & ſolutis manibus) percutiam eum: cumque fugerit omnis populus, qui cum eo eſt, percutiam regem deſolatum.

3. Et reducam univerſum populum, quomodò unus homo reverti ſolet: unum enim virum tu quæris: & omnis populus erit in pace.

4. Placuitque ſermo ejus Abſalom, & cunctis majoribus natu Iſrael.

5. Ait autem Abſalom, vocate Chuſai Arachiten, & audiamus quid etiam ipſe dicat.

6. Cumq; veniſſet Chuſai ad Abſalom, ait Abſalom ad eum, Hujuſcemodi ſermonem locutus eſt Achitophel: facere debemus an non? quod das conſilium?

7. Et dixit Chuſai ad Abſalom, Non eſt bonũ conſilium, quod dedit Achitophel hac vice.

7. Et rurſum intulit Chuſai, Tu noſti patrẽ tuum, & viros qui cum eo ſunt, eſſe fortiſsimos & amaro animo, veluti ſi urſa raptis

22. Tetenderunt ergo ipſi Abſalom tabernaculum ſuper tectum, & ingreſſus eſt Abſalom ad concubinas patris ſui in oculis totius Iſraelis.

23. Conſilium autem Ahithophel quod conſulebat in diebus illis, 27 erat quaſi quis interrogaſſet verbum Dei: ſic erat omne conſilium Ahithophel, etjam Davidi, etjam ipſi Abſalom.

CAP. XVII.

DIxit autem Ahithophel ad Abſalom, Deligam nunc 1 duodecim millia virorum, & conſurgam, & perſequar 2 Davidem nocte:

2. Et irruam in eum: is enim eſt fatigatus & remiſsis manibus: terrebo eum, & fugiet univerſus populus, qui eſt cum eo, & percutiam regem 3 ſolum:

3. Atq; reducam univerſum 1 populum ad te, & 4 quum reverſi fuerint omnes, & interfeceris virum, quem tu quæris, univerſus populus erit in pace.

4. Et rectum fuit verbum in oculis Abſalom & in oculis omnium ſeniorum Iſraelis.

5. Dixitq; Abſalom, Voca 5 obſecro & Huſai Architam, & audiamus quid in ore ejus etjam 6 fuerit.

6. Et quum veniſſet Huſai ad Abſalom, dixit illi Abſalom, dicendo, Secundum verbum hoc loquutus eſt Ahithophel: nunquid faciemus verbum ejus, an non? tu loquere.

7. Tum dixit Huſai ad Abſalom, Non eſt bonum conſilium, quod conſuluit Ahithophel 7 vice hac.

8. Addiditq; Huſai, Tu noſti patrem tuum & viros ejus, quod fortes 8 ſint, adhæc amari animo ſunt ſicut urſus orbatus in agro: Præter-

22. Da machten ſie Abſalom eine hütte auff dem dache/ vnd Abſalom beſchlieff die kebsweiber ſeines vaters/ für den augen des gantzen Jſrael.

23. Zu der zeit wenn Ahitophel einen rath gab/ das war als wenn man Gott vmb etwas hette gefragt/ Alſo waren alle rathſchlege Ahitophels/ beyde / bey Dauid vnd bey Abſalom.

Das XVII. Cap.

VNd Ahitophel ſprach zu Abſalom/ Jch wil zwelff tauſent man ausleſen/ vnd mich auffmachen/ vnd Dauid nachjagen bey der nacht.

2. Vnd wil jn vberfallen/ weil er mat vnd laß iſt. Wenn ich jn denn erſchrecke/ das alles volck/ ſo bey jm iſt/ fleucht/ wil ich den könig alleine ſchlahen.

3. Vnd alles volck wider zu dir bringen. Wenn denn jederman zu dir gebracht iſt/ wie du begereſt/ So bleibet alles volck mit frieden.

4. Das dauchte Abſalom gut ſein/ vnd alle elteſten in Jſrael.

5. Aber Abſalom ſprach/ Lieber/ Laſſet Huſai den Arachiten auch ruffen vnd hören/ was er dazu ſagt.

6. Vnd da Huſai hinein zu Abſalom kam/ ſprach Abſalom zu jm/ Solchs hat Ahitophel geredt/ Sage du/ ſollen wirs thun oder nicht.

7. Da ſprach Huſai zu Abſalom/ Es iſt nicht ein guter rath/ den Ahitophel auff dißmal gegeben hat.

8. Vnd Huſai ſprach weiter/ Du kenneſt deinen vater wol vnd ſeine leute/ das ſie ſtarck ſind/ vnd zorniges gemüts/ wie ein beer/ dem die

27. ſecundũ quod inter. vir (.i. quupiam) in verbo Dei. Chald. quaſi interrogaſſet quis VERBũ Domini.

Cap. 17.

1. dyadem (&) decadem viri.
2. poſt Davidẽ nocte. Et veniam ſuper eum. & ipſe laborans & remiſſus manib9: & ter.
3. ſolum ipſum.

527:

4. ſecundum redire omnem virũ, quem tu quærens (ſc. es) unũ.

5. nunc etiam Chuſai.
6. ipſe. Et venit Chuſai ad A. & dix. Abſalom ad eum.

7. in vice hac. Et dixit Chuſai.

8. ipſi, & am. a. ipſi.

jun-

9. ipse latens (sc. est) in una fovearum vel in uno locorum, & erit, secundum cadere in eis in principio, & audiet audiens & dicet. 10. & ipse etiam filius roboris, cujus cor ejus (pleonasmus elegans) & cet. liquescat: quia sciens (sc. est) un. I. q. f. p. t, & filij roboris, q. c. e. 11. consului cong. congregabitur super te u. I. à D. & usq; 12. super mare ad multitudinem, & f. tua euntes (sc. erũt) in conflictu. 13. in unum locorum, quo inventus est (i. invenietur prat. pro fut.) ibi (i. ubi inv.) et requiescemus super eum, qu. cadet (i. cadere solet) ros. 14. in eo, & in om. v. 15. & si ad urbem collectum fuerit, et (i. tunc) port. u. p. ad c. illam f. 16. usque quo non inventus est

618:

jungen auff einem felde geraubt sind. Dazu ist dein vater ein kriegsman / vnd wird sich nicht seumen mit dem volck.

9. Sihe / er hat sich itzt vieleicht verkrochen irgent in einer gruben / oder sonst an einem ort. Wenns denn geschehe / das das erst mal vbel geriete / vnd keme ein geschrey / vnd spreche / Es ist eine schlacht geschehen in dem volck das Absalom nachfolget.

10. So würde jederman verzagt werden / der auch sonst ein krieger ist / vnd ein hertz hat / wie ein lewe. Denn es weiß gantz Israel / das dein vater starck ist / vnd krieger / die bey jm sind.

11. Aber das rate ich / Das du zu dir versamlest gantz Israel / von Dan an biß gen Berseba / viel als der sand am meer / vnd deine person zihe vnter jnen.

12. So wollen wir jn vberfallen / an welchem ort wir jn finden / vnd wollen vber jn komen / wie der taw auff die erden felt / das wir an jm vnd allen seinen mennern nicht einen vbrig lassen.

13. Wird er sich aber in eine stadt versamlen / so sol das gantze Israel stricke an dieselbige stadt werffen / vnd sie in den bach reissen / das man nicht ein kiselin dran finde.

14. Da sprach Absalom vnd jederman in Israel / Der rath Husai des Arachiten ist besser denn Ahitophels rath. Aber der HERR schickts also / das der gute rath Ahitophels verhindert würde. Auff das der HERR vnglück vber Absalom brechte.

15. Vnd Husai sprach zu Zadok vnd AbJathar den priestern / So vnd so hat Ahitophel Absalom vnd den eltesten in Israel geraten / Ich aber habe so vnd so geraten.

16. So sendet nu eilend hin / vnd lasset David ansagen /

vnd

terea pater tuus *est* vir bellico*sus*, nec pernoctabit cum populo.

9. Et nunc 9 delitescit in quadam fovea, vel in quodam al'o loco: & erit quum inciderint in illos initio, & audierit, qui audiet, dicet, fuit plaga in populo, qui *erat* post Absalom.

10. 10 *Hinc fiet*, Ut etjam vir fortis, cujus cor *sit* sicut cor leonis, liquescendo liquescat: scit enim universus Israel, quód fortis *est* pater tuus, & fortissimi, qui *sunt* cum eo.

11. Sed 11 consulo *ut* congregando congregetur ad te universus Israel à Dan usq; Beersceba tanquam arena quæ est 12 ad mare in multitudine, & facies tua vadat in bellum.

12. Tum veniemus ad eum 13 ad quendam locum, in quo inveniri poterit, & irruemus in eum, quemadmodum cadit ros super terram, & non relinquetur 14 ex eo nec ex omnibus viris qui *sunt* cum eo, etjam unus.

13. 15 Quod si in urbẽ *aliquam* collegerit sese, portabunt universus Israel ad civitatem funes, trahemusq; eam usq; *in* torrentem, 16 donec ne lapillus quidem inveniatur ibi.

14. Dixitq; Absalom & omnis vir Israel, 17 Melius *est* consilium Husai 1 Architæ consilio Ahitophel. Jehovah autem præceperat destruere consilium Ahitophel *quod* bonum *erat*, 18 ut induceret Jehovah super Absalom malum.

15. Dixit autem Husai ad Sadoc & 19 Ebiathar sacerdotes, Sic & sic consuluit Ahitophel ipsi Absalom & senioribus Israel: & sic & sic consului ego.

16. Nunc ergo mittite festinanter, & renuntiate Davidi, di-

cen-

ptis catulis in saltu sæviat: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cum populo.

9. Forsitan nunc latitat in foveis, aut in uno quo voluerit loco: & cum ceciderit unus quilibet in principio, audiet quicunque audierit, & dicet, facta est plaga in populo qui sequebatur Absalom.

10. Et fortissimus quisque, cuj⁹ cor est quasi leonis, pavore solvetur: scit enim omnis populus Israel fortem esse patrem tuum, & robustos omnes qui cum eo sunt.

11. Sed hoc mihi videtur rectum esse consilium, Congregetur ad te universus Israel, à Dan usque Bersabee, quasi arena maris innumerabilis: & tu eris in medio eorum.

12. Et irruemus super eum in quocunq; loco inventus fuerit: & operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram: & non relinquemus de viris qui cum eo sunt, ne unum quidem.

13. Quòd si urbem aliquam fuerit ingressus, circundabit omnis Israel civitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur nec calculus quidem ex ea.

14. Dixitque Absalom, & omnes viri Israel, Melius est consilium Chusai Arachitæ, consilio Achitophel. Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel utile, ut induceret Dominus super Absalom malum.

15. Et ait Chusai Sadoc & Abiathar sacerdotibus, Hoc & hoc modo consilium dedit Achitophel Absalom, & senioribus Israel: & ego tale & tale dedi consilium.

16. Nunc ergo mittite citò, & nuntiate David, di-

cen-

ἠτεκνωμένη ἐν τῷ πεδίῳ. καὶ ὁ πατήρ σου ἀνὴρ πολεμιστὴς, καὶ οὐ καταπαύσει τὸν λαόν.

9. Καὶ ἰδοὺ αὐτὸς κέκρυπται ἐν ἑνὶ τῶν αὐλώνων ἢ ἐν ἑνὶ τῶν τόπων. καὶ ἔσται ἐν τῷ ἐπιπεσεῖν αὐτοῖς ἐν ἀρχῇ, καὶ ἀκούσεται ὁ ἀκούων καὶ ἐρεῖ, γέγονε θραῦσις ἐν τῷ λαῷ τῷ ὀπίσω Αβεσσαλώμ.

10. Καὶ ἔσται ὁ υἱὸς ὁ μαχητὴς, οὗ ἐστιν ἡ καρδία ὡς καρδία λέοντος, θραυομένη θραυσθήσεται, ὅτι γνώσεται πᾶς Ισραήλ, ὅτι δυνατὸς ὁ πατήρ σου, καὶ οἱ μαχηταὶ πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ.

11. Οὕτως συμβουλεύω ἐγὼ, συναγόμενος συναχθήσεται πρὸς σὲ πᾶς Ισραὴλ ἀπὸ Δὰν καὶ ἕως Βηρσαβεὲ, ὡς ἡ ἄμμος ἡ ἐπὶ τῆς θαλάσσης εἰς πλῆθος. καὶ τὸ πρόσωπόν σου πορεύσεται ἐν μέσῳ αὐτῶν.

12. Καὶ ἥξομεν ἐπ' αὐτὸν εἰς ἕνα τῶν τόπων οὗ ἂν εὕρωμεν αὐτὸν ἐκεῖ καὶ παρεμβαλοῦμεν ἐπ' αὐτόν, ὡσεὶ πίπτει δρόσος ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ οὐχ ὑπολειψόμεθα ἐν αὐτῷ καὶ τοῖς ἀνδράσι τοῖς μετ' αὐτοῦ οὐδὲ ἕνα.

13. Εὰν δὲ εἰς πόλιν συναχθῇ, καὶ λήψεται πᾶς Ισραὴλ σχοινία ἐπὶ τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ σύρουσιν αὐτὴν εἰς τὸν χειμάρρουν, ἕως μὴ καταλειφθῇ ἐκεῖ μηδὲ λίθος.

14. Καὶ εἶπεν Αβεσσαλὼμ καὶ πᾶς ἀνὴρ Ισραήλ, ἀγαθὴ ἡ βουλὴ Χουσὶ τοῦ Αραχὶ ὑπὲρ τὴν βουλὴν Αχιτόφελ. καὶ Κύριος ἐνετείλατο τοῦ διασκεδάσαι τὴν βουλὴν τοῦ Αχιτόφελ τὴν ἀγαθήν, ὅπως ἂν ἐπαγάγῃ Κύριος ἐπὶ Αβεσσαλὼμ τὰ κακά.

15. Καὶ εἶπε Χουσὶ πρὸς Σαδὼκ καὶ πρὸς Αβιάθαρ τοὺς ἱερεῖς, οὕτω καὶ οὕτω συνεβούλευσεν Αχιτόφελ τῷ Αβεσσαλὼμ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις Ισραήλ, καὶ οὕτω καὶ οὕτω συμβεβούλευκα ἐγώ.

16. Καὶ νῦν ἀποστείλατε ταχὺ καὶ ἀπαγγείλατε τῷ Δαυὶδ

λέ-

v fuerit ibi etiam lapillus. 17. bonum c. Chusai A. præ consil. A. 18. propter inducere Jehovã ad Absalom. 19. ad Ebi. sicut hoc & sicut hoc. sic infra.

Consilio Chusai cognito evadit David.

λέγοντες, μὴ αὐλισθῇς τὴν νύκτα κατὰ δυσμὰς τῆς ἐρήμου, ἀλλὰ διαβαίνων διάβηθι, ὅπως μὴ καταποθῇ ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ.

17. Καὶ Ἰωναθὰν καὶ Ἀχιμαὰς εἱστήκεισαν ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ Ῥωγὴλ, καὶ ἐπορεύετο ἡ παιδίσκη, καὶ ἀπήγγειλεν αὐτοῖς. καὶ αὐτοὶ ἐπορεύοντο καὶ ἀπήγγειλαν τῷ βασιλεῖ Δαυίδ, ὅτι οὐκ ἐδύναντο ὀφθῆναι καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν.

18. Καὶ εἶδεν αὐτοὺς παιδάριον, καὶ ἀπήγγειλε τῷ Ἀβεσσαλώμ, καὶ ἀπῆλθον ταχέως, καὶ εἰσῆλθον εἰς οἶκον ἀνδρὸς ἐν Βαουρείμ. καὶ τῷ ἀνθρώπῳ λάκκος ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ καταβαίνουσιν ἐκεῖ.

19. Καὶ ἔλαβεν ἡ γυνὴ καὶ διεπέτασεν τὸ ἐπικάλυμμα ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ λάκκου καὶ ἔψυχεν ἐπ' αὐτῷ παλάθας, καὶ οὐκ ἐγνώσθη τὸ ῥῆμα.

20. Καὶ εἰσῆλθον οἱ παῖδες Ἀβεσσαλὼμ πρὸς τὴν γυναῖκα εἰς τὸν οἶκον· καὶ εἶπον, ποῦ ἐστιν Ἀχιμαὰς καὶ Ἰωναθάν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς ἡ γυνή, παρῆλθον γευσάμενοι μικρὸν τοῦ ὕδατος. καὶ ἐζήτησαν καὶ οὐχ εὕρισκον αὐτούς, καὶ ἀναστρέφουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ.

21. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ ἀπελθεῖν αὐτούς, ἀνέβησαν ἐκ τοῦ λάκκου καὶ ἀπῆλθον. καὶ ἀπήγγειλαν τῷ βασιλεῖ Δαυίδ, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἀνάστητε καὶ διάβητε τὸ τάχος τὰ ὕδατα, ὅτι τάδε βεβούλευται καθ' ὑμῶν Ἀχιτόφελ.

22. Καὶ ἀνέστη Δαυὶδ καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ καὶ διέβησαν τὸν Ἰορδάνην ἕως τοῦ φωτὸς τοῦ πρωΐ, ἕως ἑνὸς οὐκ ἔλαθεν ὃς οὐ διέβη τὸν Ἰορδάνην.

23. Καὶ Ἀχιτόφελ εἶδεν, ὅτι οὐ γέγονεν ἡ βουλὴ αὐτοῦ, καὶ ἐπέσαξε τὸν ὄνον αὐτοῦ καὶ ἀνέστη καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ. καὶ ἐνετείλατο

τῷ

centes, Ne moreris nocte hac in campestribus deserti, sed absque dilatione transgredere: ne forte absorbeatur rex, & omnis populus qui cum eo est.

17. Jonathan autem & Achimaas stabant juxta fontem Rogel: abiit ancilla & nuntiavit eis: & illi profecti sunt, ut referrent ad regem David nuntium: non enim poterant videri, aut introire civitatem.

18. Vidit autem eos quidam puer, & indicavit Absalom: illi verò concito gradu ingressi sunt domum cujusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, & descenderunt in eum.

19. Tulit autem mulier, & expandit velamen super os putei, quasi siccans ptisanas: & sic latuit res.

20. Cumq; venissent servi Absalom in domum ad mulierem, dixerunt, ubi est Achimaas & Jonathan? Et respondit eis mulier, Transierunt festinanter, gustata paululum aqua. At hi qui quærebant, cum non reperissent, reversi sunt in Jerusalem.

21. Cumque abiissent, ascenderunt illi de puteo, & pergentes nuntiaverunt regi David, & dixerunt, Surgite, & transite citò fluvium: quoniam hujuscemodi dedit consilium contra vos Achitophel.

22. Surrexit ergo David, & omnis popul⁹, qui cum eo erat, & transierunt Jordanem, donec dilucesceret, & ne unus quidem residuus fuit, qui non transisset fluvium.

23. Porrò Achitophel videns quòd non fuisset factum consilium suum, stravit asinum suum, surrexitque, & abiit in do-

mum

cendo, Ne [20] moreris nocte in campestribus deserti, sed etjam mox trajice: ne forté deglutiatur rex & universus populus, qui *est* cum eo.

17. Jehonathan autem & Ahimaas [21] stabant in fonte Rogel, quo ivit ancilla, & nuntiavit eis: ipsi vero ituri erant & renuntiaturi regi Davidi: non enim poterant ostendere sese ingrediendo urbem:

18. Vidit tamen eos puer, & renuntiavit ipsi Absalom. Abierunt itaq; [22] ambo festinanter, & venerunt ad domum viri in Bahurim, [23] cui erat puteus in atrio suo, & descenderunt illuc.

19. Tulit vero mulier, & expandit operimentum [24] in superficie putei, & expandit super illud grana contusa: & non est agnita [25] res.

20. Venerunt autem servi Absalom ad mulierem in domum, ac dixeruet, ubi *est* Ahimaas & Jehonathan? [26] Respondit eis mulier, Transierunt vadum aquæ, & quæsierũt: non invenientes autem reversi sunt *in* Jerusalaim.

21. [27] Quum autem abiissent illi, ascenderunt de puteo, atq; abierunt, nuntiaveruntq; regi Davidi, ac dixerunt [28] ipsi Davidi, Surgite, & transite festinanter aquam: Sic enim consuluit [29] contra vos Ahitophel.

22. Et surrexit David, atq; omnis populus, qui *erat* cum eo, transieruntq; Jarden, [30] donec illucesceret mane: usq; *ad* unum non defuit, qui non transiret Jarden.

23. Ahitophel autem [31] vidēs quod non esset factum consilium suum, [32] stravit asinum, & surrexit, abiitq; domum suam in civi-

ta-

vnd sprecht/ bleibe nicht vber nacht auff dem blachenfelde der wüsten/ Sondern mache dich hinüber / das der könig nicht verschlungen werde/ vnd alles volck das bey jm ist.

17. Jonathan aber vnd Achimaaz stunden bey dem brun Rogel. Vnd eine magd gieng hin / vnd sagts jnen an/ sie aber giengen hin vnd sagtens dem könige David an/ denn sie thürsten sich nicht sehen lassen / das sie in die stadt kemen.

18. Es sahe sie aber ein knabe vnd sagts Absalom an. Aber die beide giengen eilend hin / vnd kamen in eins mans hauß zu Bahurim / der hatte einen brunnen in seinem hofe/ da hinein stigen sie.

19. Vnd das weib nam vnd breitet eine decke vber des brunnen loch/ vnd breitet grütze drüber / das man es nicht mercket.

20. Da nu die knechte Absalom zum weibe ins hauß kamen/ sprachen sie / Wo ist Achimaaz vnd Jonathan? Das weib sprach zu jnen/ Sie giengen vber das wesserlin / vnd da sie suchten vnd nicht funden/ giengen sie wider gen Jerusalem.

21. Vnd da sie weg waren/ stiegen sie aus dem brunnen/ vnd giengen hin / vnd sagtens David dem könige an / vnd sprachen zu David / Macht euch auff vnd gehet eilend vber das wasser/ Denn so vnd so hat Ahitophel wider euch rath gegeben.

22. Da macht sich David auff/ vnd alles volck das bey jm war / vnd giengen vber den Jordan / biß liecht morgen ward / vnd feilet nicht an einem / der nicht vber den Jordan gegangen were.

23. Als aber Ahitophel sahe/ das sein rath nicht fort gegangen war/ sattelt er seinen esel/ macht sich auff/vnd zoch heim in seine stadt/vnd beschickt sein

20. pernoctes nocte in transitibus d. & etiam trajiciendo trajicies n. f. absorptio fiat Regi & universo p.
21. stantes (sc. erant) in f. R. & ivit a. & indicavit e. & ipsi ibũt (i. ibant fut. pro imperf.) & indicabant.
22. ambo ipsi.
23. & ei (sc. erat) puteus.
24. super faciem putei, & distendit.
25. verbum.
26. & dixit eis m. tr. rivum aquarum & q. & non invenerũt & r.
27. & fuit post abire eos, & asc.
28. ad Davidē.
29. super vos.
30. usque lucem matutini:
31. vidit.
32. & stravit & cet. ad domũ s. ad c. s.

hauß

& præcepit ad domum suam, & a- seipso strangulatus est.

33. omnis viri.

649

34. Amasam posuit Absolomus &c. viri, & nomen ejus Jithra.

35. secundum venire Davidem in M. & S.

36. cubile & scyphos & vas figuli, & frumenta, & hordea, & farinam & tostū, & fabā, & lentes, & tostum.
37. gregem, & coagulationes armenti accedere fecerunt Davidi.

Cap. 18.

1. & visitavit D. p. qui (sc. erat) cum eo, & p. s. e. principes millenorum & principes centenorum.
2. in manu.

hauß/vnd hieng sich vnd starb. Vnd ward begraben in seines vaters grab.

24. Vnd David kam gen Mahanaim / Vnd Absalom zoch vber den Jordan / vnd alle menner Jsrael mit jm.

25. Vnd Absalom hatte Amasa an Joabs stadt gesetzt vber das heer. Es war aber Amasa eins mans son der hieß Jethra ein Jsraeliter/welcher lag bey Abigail / der tochter Nahas/der schwester ZeruJa Joabs mutter.

26. Jsrael aber vnd Absalom lagerten sich in Gilead.

27. Da David gen Mahanaim komen war/ da brachten Sobi der son Nahas von Rabbath der kinder Ammon/ vnd Machir der son Ammiel von Lodabar/ vnd Barsillai ein Gileaditer von Roglim.

28. Betwerg/ becken/ jrden gefeß/ weitzen/ gersten/ mehl/ sangen/ bonen/ linsen/ grütz.

29. Honig/ butter/ schaff vnd rinder/ kese/ zu David vnd zu dem volck/ das bey jm war zu essen. Denn sie gedachten/ das volck wird hungerig/ müde vnd dürstig sein in der wüsten.

Das XVIII. Cap.

VND David ordenet das volck/ das bey jm war/ vnd setzt vber sie heuptleute vber tausent vnd vber hundert.

2. Vnd sandte aus des volcks ein dritten theil vnter Joab / vnd ein dritten theil vnter Abisai dem son ZeruJa Joabs bruder/ vnd ein dritten theil vnter Jthai dem Gethiter. Vnd der könig sprach zum volck/ Jch wil auch mit euch ausziehen.

Aber

tatem suam, & præcepta dedit familię suæ, postea strāgulavit sese, & mortuus est, ac sepultus in sepulchro patris sui:

24 David autem venit in Mahanaim, & Absalom transiit Jarden, ipse & 33 omnes viri Israelis cum eo.

25. Et 34 posuit Absalom Amasa pro Joab super exercitum: Amasa autem filius *erat* viri cujus nomen Ithra, Israelita, qui ingressus fuerat ad Abigail filiam Nahas sororem Seruja matrem Joab.

26. Et castrametatus est Israel & Absalom *in* terra Gilad.

27. Fuit autem 35 quum pervenisset David in Mahanaim, Sobi filius Nahas de Rabba filiorum Ammon, & Machir filius Ammiel de Lodebar, & Barzillai Gilad ites de Rogelim,

28. 36 Lectum & crateres, & vasa figulina, & frumentum, & hordeum, & farinam, & polentam, & fabas, & lentes, & polentam,

29. Et mel, & butyrum, & 37 pecudes, & caseos vaccineos obtulerunt Davidi & populo, qui cum eo *erat*, ad vescendum. dixerunt enim, populus ille famelicus *est*, & lassus & sitiens *est* in deserto.

CAP. XVIII.

R 1 Ecensuit autem David populum quē habebat secum, & posuit super eos tribunos & centuriones.

2. Et misit David populum, tertiam *partem* 2 sub manu Joab, & tertiam *partem* sub manu Abisai filii Seruja, fratris Joab, & tertiam *partem* sub manu Itthai Gitthæi: dixitq; rex ad populum, Egrediendo egrediar etjam ego vobiscum.

Di-

mum suā & in civitatē suam: & disposita domo sua, suspendio interiit, & sepultus est in sepulchro patris sui.

24. David autem venit in castra, & Absalō transiit Jordanem, ipse & omnes viri Israel cum eo.

25. Amasam verò constituit Absalom pro Joab super exercitum: Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Jetra de Jesraeli, qui ingressus est ad Abigail filiam Naas, sororem Saruiæ, quæ fuit mater Joab.

26. Et castrametatus est Israel cum Absalom in terra Galaad.

27. Cumq; venisset David in castra, Sobi filius Naas de Rabbath filiorum Ammon & Machir filius Amihel de Lodabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim,

28. Obtulerunt ei stratoria & tapetia, & vasa fictilia, frumentū & hordeum, & farinam, & polentam, & fabam, & lentem, & frixum cicer,

29. Et mel, & butyrum, oves & pingues vitulos. dederuntque David, & populo, qui cum eo erat, ad vescendum: suspicati enim sunt populum fame & siti fatigari in deserto.

CAP. XVIII.

IGitur considerato David populo suo constituit super eos tribunos & centuriones,

2. Et dedit populi tertiam partem sub manu Joab, & tertiam partem sub manu Abisai filii Saruiæ fratris Joab, & tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth: dixitq; rex ad populum, Egrediar & ego vobiscum.

Et

τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ ἀπήγξατο καὶ ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ τάφῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

24. Καὶ Δαυὶδ παρεγένετο εἰς παρεμβολάς, καὶ Ἀβεσαλὼμ διέβη τὸν Ἰορδάνην αὐτὸς καὶ πᾶς ἀνὴρ Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ.

25. Καὶ τὸν Ἀμεσσὰ κατέστησεν Ἀβεσαλὼμ ἀντὶ Ἰωὰβ ἐπὶ τὴν στρατιάν. ὁ δὲ Ἀμεσσὰ ἦν υἱὸς ἀνδρός, καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἰεθὲρ τοῦ Ἰσραηλίτου, ὃς ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἀβιγαὶλ θυγατέρα Ἰεσσαὶ ἀδελφὴν Σαρουία μητρὸς Ἰωάβ.

26. Καὶ παρενέβαλεν Ἀβεσαλὼμ καὶ πᾶς ἀνὴρ Ἰσραὴλ εἰς γῆν Γαλαάδ.

27. Καὶ ἐγένετο ὅτε εἰσῆλθε Δαυὶδ εἰς παρεμβολὰς καὶ Σοφὶ καὶ υἱὸς Νααὰς ἐκ Ῥαβὰθ υἱῶν Ἀμμῶν, καὶ Μαχὶρ υἱὸς Ἀμιὴλ ὁ ἐκ Λοδαβάρ, καὶ Βερζελαὶ ὁ Γαλααδίτης ὁ ἐκ Ῥογελίμ.

28. Ἤνεγκαν κοίτας καὶ ἀμφιτάπους, καὶ λέβητας, καὶ σκεύη κεράμων, καὶ πυροὺς καὶ κριθὰς καὶ ἄλευρα, καὶ κύαμον, καὶ φακὸν καὶ ἄλφιτα.

29. Καὶ μέλι, καὶ βούτυρον, καὶ πρόβατα καὶ γαλαθηνὰ μοσχάρια. καὶ προσήνεγκαν τῷ Δαυὶδ καὶ τῷ λαῷ τῷ μετ' αὐτοῦ φαγεῖν, ὅτι ἔλεγον τὸν λαὸν πεινῶν καὶ ἐκλελυμένον καὶ διψῶντα ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Κεφαλ. ιη'.

ΚΑὶ ἐπεσκέψατο Δαυὶδ πάντα τὸν λαὸν τὸν μετ' αὐτοῦ· καὶ κατέστησεν ἐπ' αὐτοὺς χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους,

2. Καὶ ἀπέστειλε Δαυὶδ τὸν λαόν, τὸ τρίτον ἐν χειρὶ Ἰωάβ, καὶ τὸ τρίτον ἐν χειρὶ Ἀβεσσὰ ἀδελφοῦ Ἰωάβ, καὶ υἱοῦ Σαρουία, καὶ τὸ τρίτον ἐν χειρὶ Ἐθὶ τοῦ Γεθαίου. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν λαόν, ἐκπορευόμενος ἐκπορεύσομαι καὶ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν.

Καὶ

Davidi fugienti cibi adferuntur in deserto.

David cum Absalomo prælium committit.

3. Καὶ εἶπεν ὁ λαός, οὐκ ἐξελεύσῃ, ὅτι ἐὰν φυγόντες φύγωμεν, οὐ θήσουσιν ἐν ἡμῖν καρδίαν· καὶ ἐὰν ἀποθάνωμεν τὸ ἥμισυ ἡμῶν οὐ θήσουσιν εἰς ἡμᾶς καρδίαν, ὅτι σὺ ὡς ἡμεῖς δέκα χιλιάδες. καὶ νῦν καλὸν ἐστὶν ἡμῖν τοῦ εἶναί σε ἐν τῇ πόλει εἰς βοηθὸν ἡμῶν.

4. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς, τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον ὑμῶν ποιήσω. καὶ ἔστη ὁ βασιλεὺς παρὰ τὸ κλίτος τῆς πύλης. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἐξεπορεύετο ἐν ἑκατοντάσι καὶ ἐν χιλιάσι.

5. Καὶ ἐνετείλατο ὁ βασιλεὺς τῷ Ἰωὰβ καὶ τῷ Ἀβεσσὰ καὶ τῷ Ἐθὶ λέγων· φείσασθέ μοι τοῦ παιδαρίου Ἀβεσαλώμ. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤκουσεν ἐντελλομένου τοῦ βασιλέως πᾶσι τοῖς ἄρχουσιν ὑπὲρ Ἀβεσσαλώμ.

6. Καὶ ἐξῆλθε πᾶς ὁ λαὸς εἰς τὸ πεδίον εἰς ἀπάντησιν τοῦ Ἰσραήλ· καὶ ἐγένετο ὁ πόλεμος ἐν τῷ δρυμῷ Ἐφραίμ.

7. Καὶ ἔπταισεν ἐκεῖ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ ἐνώπιον τῶν παίδων Δαυίδ· καὶ ἐγένετο πληγὴ μεγάλη ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ πίπτουσιν εἴκοσι χιλιάδες ἀνδρῶν.

8. Καὶ ἐγένετο ὁ πόλεμος διεσπαρμένος ἐπὶ πρόσωπον ὅλου τοῦ δρυμοῦ. καὶ ἐπλεόνασεν ὁ δρυμὸς τοῦ καταφαγεῖν ἐκ τοῦ λαοῦ ὑπὲρ οὓς κατέφαγεν ἡ ῥομφαία ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

9. Καὶ συνήντησεν Ἀβεσσαλὼμ ἐνώπιον τῶν παίδων Δαυίδ, καὶ Ἀβεσαλὼμ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ τοῦ ἡμιόνου, καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἡμίονος ὑπὸ φυτὸν δένδρου μέγα, καὶ περιεπλάκη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐν τῷ δένδρῳ, καὶ ἀνεκρεμάσθη ἐν τῷ δένδρῳ ἀναμέσον τῆς γῆς καὶ ἀναμέσον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ ἡμίονος ὁ ὑποκάτω αὐτοῦ παρῆλθε.

10. Καὶ εἶδεν ἀνὴρ εἷς καὶ ἀπήγγειλε τῷ Ἰωὰβ καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγὼ ἑώρακα τὸν Ἀβεσσαλὼμ κρεμάμενον ἐπὶ τὸ δένδρον.

3. Et respondit populus, Non exibis: sive enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit: sive media pars ceciderit e nobis, non satis curabunt: quia tu unus pro decem millibus computaris: melius est igitur ut sis nobis in urbe præsidio.

4. Ad quos rex ait, Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex juxta portam: egrediebaturq; populus per turmas suas centeni & milleni.

5. Et præcepit rex Joab & Abisai & Ethai, dicens. Servate mihi puerum Absalom. Et omnis populus audiebat præcipientem regem cunctis principibus pro Absalom.

6. Itaq; egressus est populus in campum contra Israel, & factum est prælium in saltu Ephraim.

7. Et cæsus est ibi populus Israel ab exercitu David, factaq; est plaga magna in die illa, viginti millium.

8. Fuit autem ibi prælium dispersum super faciem omnis terræ, & multò plures erant, quos saltus consumpserat de populo, quam hi quos voraverat gladius in die illa.

9. Accidit autem ut occurreret Absalom servis David, sedēs mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput ejus quercui: & illo suspenso inter cœlum & terram, mulus cui insederat, pertransivit.

10. Vidit autem hoc quispiam, & nuntiavit Joab, dicens, Vidi Absalom pendere de quercu.

3. Dixit vero populus, Non egredieris: Si enim fugiendo fugerimus, non ponent 3 super nos cor: & si 4 mortua fuerit media pars nostrũ, non ponent super nos cor. 4 nunc autem *es* sicut nos decem millia: Nunc igitur 5 melius *est* quod sis nobis ex civitate auxilio.

4. Et dixit ad eos rex, Quod 6 bonum est in oculis vestris, faciam. Substitit itaq; rex 7 in loco portæ, & universus populus egrediebantur 8 centeni & milleni.

5. Præcepit autem rex ipsi Joab & Abisai & Itthai, dicendo, leniter 9 propter me *tractate* puerum Absalom. Universus autem populus audivit, quum præcepta daret rex omnibus principibus propter Absalom.

6. Egressus est itaq; populus *in* 10 campum in occursum Israelis: (& fuit prælium in 11 saltu Ephraim)

7. Et cœsi sunt ibi populus Israelis coram servis Davidis, fuitq; ibi plaga magna 12 die 1 illa, viginti millium.

8. Ibiq; prælium dispersum fuit in superficie universæ terræ: & plures sylva consumpsit é populo, quam gladius die illa.

9. Occurrit autem Absalom 13 in servos Davidis: Absalom verò equitabat super mulo, & ingressus est mulus subter densitatem quercus magnæ, & 14 adhæsit caput ejus quercui, positusq; est inter cœlum & terram: mulus autem, qui *erat* sub eo, transierat.

10. 15 Quod cum vidisset quispiam, nuntiavit ipsi Joab, & dixit, Ecce vidi Absalom suspensum in quercu.

3. Aber das volck sprach/ Du solt nicht außziehen/ denn ob wir gleich fliehen/ oder die helfft sterben/ so werden sie sich vnser nicht annemen. Denn du bist als wenn vnser zehen tausent were. So ists nu besser/ das du vns aus der stadt helffen mügest.

4. Der könig sprach zu jnen/ Was euch gefelt/ das wil ich thun. Vnd der könig trat ans thor/ vnd alles volck zoch aus bey hunderten vnd bey tausent.

5. Vnd der könig gebot/ Joab vnd Abisai vnd Jthai/ vnd sprach/ Faret mir seuberlich mit dem knaben Absalom/ vnd alles volck höret / da der könig gebot allen heuptleuten vmb Absalom.

6. Vnd da das volck hinaus kom auffs feld/ Jsrael entgegen/ hub sich der streit im walde Ephraim.

7. Vnd das volck Jsrael ward daselbs geschlagen für den knechten David/ das desselben tags eine grosse schlacht geschach / zwenzig tausent man.

8. Vnd war daselbs der streit zustrewet auff allem lande/ vnd der walt fraß viel mehr volcks des tages/ denn das schwert fraß.

9. Vnd Absalom begegnete den knechten David / vnd reit auff einem maul. Vnd da das maul vnter eine grosse dicke eiche kam/ behieng sein heupt an der eichen / vnd schwebt zwisschen himel vnd erden/ Aber sein maul lieff vnter jm weg.

10. Da das ein man sahe/ sagte ers Joab an/ vnd sprach/ Sihe/ ich sahe Absalom an einer eichen hangen.

3. ad nos. 4. quia nunc. 5. bonum &c. ad auxiliandum. 6. bonum erit. 7. ad manum p. 8. ad centum & ad millia. 9. mihi ad (in) puerum, ad Abs. (sc. incurrite, nec durius illũ tractate.) & omnis po. audiverunt in præcipiendo Regem o. p. super verbum, (.i. causa) Absalomi. 10. agrũ 11. sylva E. 12. in die i. duarum decadum chiliadis Et fuit ibi prælium dispersum super faciem u. t. & multiplicavit sylva devorare in populo præ (sc. illis) quos devoravit gl. in d. i. 13. ad facies servorũ D. & A. equitās (sc. erat) sup. m. 14. tenuit se (retentum est) caput e. in quercu, & datus est i. c. & inter t. 15. & vidit vir unus, & indicavit.

63a!

Absalom in fuga e quercu pendens à Joabo confoditur.

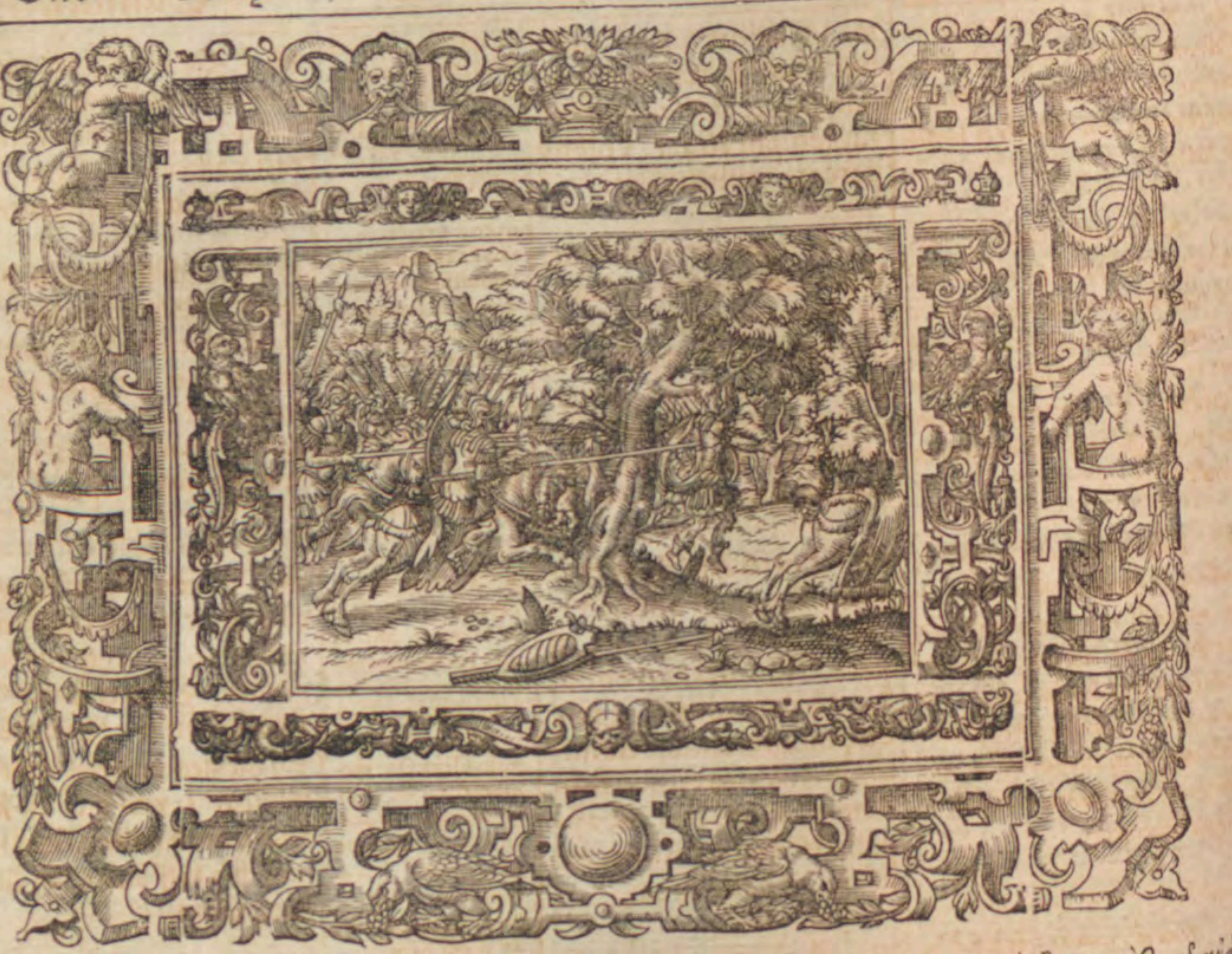

16. & suaper me dare t. decadem argenti. 17. & dixit vir ad J. et si ego appendens (sc. essem) super volas meas chiliadem argenti, nō missurus essem m. m. ad f. R 18. custodite (s. custodiam ordinate) quis (s. quicunq; estis) in puerum in Abs. 19. & omne verbū non abscondetur à rege, & tu stabis ex adv. 20. spicula in vola s. 21. in corde qu. 22. pueri ferentes vasa v.

11. Vnd Joab sprach zu dem man ders jm hatte angesagt/ Sihe/ sahestu das/ warumb schlugestu in nicht daselbs zur erden? So wolt ich dir von meinet wegen zehen silberlinge vnd einen gürtel gegeben haben.

12. Der man sprach zu Joab/ Wenn du mir tausent silberlinge in meine hand gewogen hettest/ so wolt ich dennoch meine hand nicht an des königes son gelegt haben/ Denn der könig gebot dir vnd Abisai vnd Jthai für vnsern ohren/ vnd sprach/ Hütet euch/ das nicht jemand dem knaben Absalom.

13. Oder wenn ich etwas falsches gethan hette auff meiner seelen fahr/ weil dem könige nichts verholen wird/ würdestu selbs wider mich gestanden sein.

14. Joab sprach/ Ich kan nicht so lang bey dir verziehen. Da nam Joab drey spiesse in seine hand/ vnd stieß sie Absalom ins hertz/ da er noch lebet/ an der eichen.

15. Vnd zehen knaben Joabs waffentreger/ machten sich vmbher/ vnd schlugen jn zu tod.

Da

11. Dixit autem Joab viro nuntianti sibi, En vero vidisti, & cur non percusisti eum ibi in terram, 16 & mea interfuisset dare tibi decem argenteos & balteum unum!

12. 17 Respondit vir ad Joab, jam si appenderes super manus meas mille argenteos, non mitterem manum meam in filium regis: quia in auribus nostris præcepit rex tibi & Abisai & Itthai, dicendo, 18 cavete ne quis tangat puerum Absalom.

13. Aut fecissem in animam meam mēdacium: 19 nihil enim est absconditum regi, & tu stetisses ex adverso.

14. Dixitq; Joab, Non sic expectabo coram te. Tulit igitur tria 20 tela in manu sua, & infixit ea in cor Absalom adhuc ipso vivente 21 in medio quercus.

15. Circuierunt quoq; decem 22 juvenes armigeri Joab, & percusserunt Absalom, & occiderunt eum.

Ce-

11. Et ait Joab viro, qui nuntiaverat ei, Si vidisti, quare non confodisti eum cum terra, & ego dedissem tibi decem argenti siclos, & unum balteum?

12. Qui dixit ad Joab, Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis: audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abisai, & Ethai, dicens, Custodite mihi puerum Absalom.

13. Sed & si fecissem contra animam meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset, & tu stares ex adverso.

14. Et ait Joab, Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalom: cumque adhuc palpitaret hærens in quercu,

15. Cucurrerunt decem juvenes armigeri Joab, & percutientes interfecerunt eum.

Ce-

11. Καὶ εἶπεν Ἰωὰβ τῷ ἀνδρὶ τῷ ἀπαγγείλαντι αὐτῷ, καὶ ἰδοὺ εἶδες· καὶ διατί οὐκ ἐπάταξας αὐτὸν ἐκεῖ ἐπὶ τὴν γῆν; καὶ ἐδώκα ἄν σοι ἐγὼ δέκα σίκλους ἀργυρίου καὶ παραζώνην μίαν.

12. Καὶ εἶπεν ὁ ἀνὴρ πρὸς Ἰωάβ, καὶ ἐὰν παρασῇς σὺ ἐν ταῖς χερσί μου χιλίους ἀργυρίου σίκλους, οὐ μὴ ἐπιβάλω τὰς χεῖράς μου ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως· ὅτι ἐν τοῖς ὠσὶν ἡμῶν ἐνετείλατο ὁ βασιλεύς σοι καὶ τῷ Ἀβεσσᾷ καὶ τῷ Ἐθὶ λέγων, φυλάξατέ μοι τὸ παιδάριον τὸν Ἀβεσσαλώμ.

13. Καὶ πῶς ποιήσω ἐν τῇ ψυχῇ μου ἄδικον, καὶ πᾶς ὁ λόγος οὐ κρυβήσεται ἀπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ σὺ στήσῃ ἐξ ἐναντίας.

14. Καὶ εἶπεν Ἰωάβ, διὰ τοῦτο ἐγὼ ἄρξομαι ἐνώπιόν σου. καὶ ἔλαβε Ἰωὰβ τρία βέλη ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐνέπηξεν αὐτὰ εἰς τὴν καρδίαν Ἀβεσσαλὼμ ἔτι αὐτοῦ ζῶντος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ δένδρου.

15. Καὶ ἐκύκλωσε δέκα παιδάρια τῶν αἰρόντων τὰ σκεύη Ἰωάβ, καὶ ἐπάταξαν τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ ἐθανάτωσαν αὐτόν.

Καὶ

Monumentum Absalomi.

16. Καὶ ἐσάλπισεν Ιωὰβ ἐν σάλπιγγι, καὶ ἐπέστρεψεν ὁ λαὸς τοῦ μὴ καταδιώκειν κατόπισθεν τοῦ Ισραήλ, ὅτι ἐφείδετο Ιωὰβ τοῦ λαοῦ,

17. Καὶ ἔλαβεν Ιωὰβ τὸν Αβεσαλώμ, καὶ ἔρριψεν αὐτὸν εἰς χάσμα μέγα ἐν τῷ δρυμῷ εἰς τὸν βόθυνον τὸν μέγαν, καὶ ἔστησεν ἐπ' αὐτὸν σωρὸν λίθων μέγαν σφόδρα. καὶ πᾶς Ισραὴλ ἔφυγον ἕκαστος εἰς τὸ σκήνωμα αὐτοῦ.

18. Καὶ Αβεσαλὼμ ἔτι ζῶν ἔλαβε καὶ ἔστησεν ἑαυτῷ στήλην ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ βασιλέως, ὅτι ἔλεγεν, οὐκ ἔστι μοι υἱός, ἵνα ἀναμιμνήσκηται τὸ ὄνομά μου. καὶ ἐκάλεσε τὴν στήλην ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ ἐπεκάλεσαν αὐτὴν χεὶρ Αβεσαλὼμ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

19. Καὶ Αχιμαὰς υἱὸς Σαδὼκ εἶπε τῷ Ιωάβ, δραμὼν δὴ εὐαγγελιοῦμαι τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἔκρινεν αὐτῷ Κύριος ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.

20. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ιωάβ· οὐκ ἀνὴρ εὐαγγελισμοῦ εἶ σὺ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, καὶ σὺ εὐαγγελιῇ ἐν ἡμέρᾳ ἄλλῃ, ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ οὐκ εὐαγγελιῇ, ὅτι υἱὸς τοῦ βασιλέως τέθνηκε.

21. Καὶ εἶπεν Ιωὰβ τῷ Χουσί, πορεύου καὶ ἀπάγγελλε τῷ βασιλεῖ ἃ ἑώρακας. καὶ προσεκύνησε Χουσὶ τῷ Ιωάβ, καὶ ἐδραμεν.

22. Καὶ προσέθετο ἔτι Αχιμαὰς υἱὸς Σαδώκ, καὶ εἶπε τῷ Ιωάβ, καὶ τί ἔσται ἐὰν δράμω ὀπίσω τοῦ Χουσί; καὶ εἶπεν Ιωάβ, ἱνατί σὺ τρέχεις τέκνον μου; καὶ σοὶ οὐκ ἔστιν εὐαγγελία εἰς ὠφέλειαν πορευομένῳ.

23. Καὶ εἶπεν Αχιμαάς, καὶ τί ἔσται ἐὰν δράμω; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ιωάβ, δράμε. καὶ ἔδραμεν Αχιμαὰς κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ κεχάρ· καὶ παρῆλθε τὸν Χουσί.

24. Καὶ Δαυὶδ ἐκάθητο ἀναμέσον ἀμφοτέρων τῶν πυλῶν. καὶ ἐπορεύθη ὁ σκοπὸς ἐπὶ τὸ δῶμα τῆς πύλης ἐπὶ τοῦ τείχους,

16. Cecinit autem Joab buccina, & retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere multitudini.

17. Et tulerunt Absalom, & projecerunt eũ in saltu, in foveam grandem, & comportaverunt super eum acervum lapidum magnum nimis: omnis autem Israel fugit in tabernacula sua.

18. Porrò Absalom erexerat sibi, cum adhuc viveret, titulum, qui est in valle regis: dixerat enim, Non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei. Vocavitque titulum nomine suo, & appellatur, manus Absalom: usque ad hanc diem,

19. Achimaas autem filius Sadoc, ait, Curram, & nuntiabo regi, quia judiciũ fecerit ei Dominus de manu inimicorum ejus.

20. Ad quem Joab dixit, Non eris nuntius in hac die, sed nuntiabis in alia: hodie nolo te nuntiare, filius enim regis est mortuus.

21. Et ait Joab Chusi, Vade, & nuntia regi, quæ vidisti. Adoravit Chusi Joab, & cucurrit.

22. Rursus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Joab, Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Joab, Quid vis currere fili mi? veni huc, non eris boni nuntii bajulus.

23. Qui respondit, Quid enim si cucurrero? Et ait ei, Curre. Currens ergo Achimaas per viam compendii, transivit Chusi.

24. David autem sedebat inter duas portas: speculator verò qui erat in fastigio portæ super murum,

16. 23 Cecinitq; Joab buccina & reversus est populus á persequendo Israele, quia prohibuit Joab populum.

17. Et tulerunt Absalom, projeceruntq; eum in saltum, in foveam grandem, & statuerunt super eum acervum lapidum magnum valde: Porro universus Israel fugerunt 24 singuli in tabernacula sua.

18. Absalom autem ceperat *hoc consiliũ* & erexerat sibi in vita sua monumentum, quod *erat* in valle 25 regia: dixerat enim, Non *est* mihi filius: Qui memorari faciat nomen meum. Vocavitq; monumentum nomine suo: vocatum enim fuit illud, locus Absalom, usq; *ad* diem hanc.

19. Ahimaas autem filius Sadoc dixit, 1 Curram nunc, & nuntiabo regi, quod judicaverit eum Jehovah de manu inimicorum suorum.

20. Dixitq; ei Joab, Non vir 26 nuntii eris hodie, sed nuntiabis die altera: hodie non nuntiabis, eó quòd filius regis mortuus est.

21. Dixit præterea Joab ad Chusi, Vade, nuntia regi quod vidisti. Et incurvavit se Chusi ipsi Joab, & cucurrit.

22. Et addit adhuc Ahimaas filius Sadoc, & dixit ad Joab, 27 quicquid fit, curram queso etjam ego post Chusi. Ait Joab, Ut quid tu curris fili mi, quum tibi nullum nũtium se offerat?

23 Et quicquid fit, curram. Ait ei, Curre. Cucurrit igitur Ahimaas 28 per viam planitiei, & antevertit ipsum Chusi.

24. David autem 29 sedebat inter duas portas: & ierat speculator 30 super tectum portæ, super murum: sublatis au-

16. Da blies Joab die posaunen/ vnd bracht das volck wider/ das es nicht weiter Israel nachjagete/ Denn Joab wolt des volcks verschonen.

17. Vnd sie namen Absalom/ vnd worffen jn in den wald in eine grosse gruben/ vnd legten ein seer grossen hauffen stein auff jn. Vnd das gantze Israel floh/ ein iglicher in seine hütten.

18. Absalom aber hatte jm eine seule auffgericht da er noch lebete/ die stehet im königs grunde. Denn er sprach/ Ich habe keinen son/ darumb sol diß meines namens gedechtniß sein / vnd hieß die seule nach seinem namen/ vnd heist auch biß auff diesen tag Absaloms raum.

19. Ahimaaz der son Zadok sprach/ Lieber/ laß mich lauffen/ vnd dem könige verkündigen/ das der HERR jm recht verschafft hat von seiner feinde hende.

20. Joab aber sprach zu jm. Du bringest heute keine gute botschafft/ einen andern tag soltu botschafft bringen/ vnd heute nicht/ Denn des königs son ist todt.

21. Aber zu Cusi sprach Joab/ Gehe hin vnd sage dem könige an/ was du gesehen hast. Vnd Cusi betet Joab an vnd lieff.

22. Ahimaaz aber/ der son Zadok sprach abermal zu Joab/ Wie/ wenn ich auch lieffe dem Cusi nach? Joab sprach/ Was wiltu lauffen/ mein son? Kom her/ du wirst nicht eine gute botschafft bringen.

23. Wie/ wenn ich lieffe? Er sprach zu jm / so lauffe doch. Also lieff Ahimaaz stracks wegs/ vnd kam Cusi vor.

24. David aber saß zwischen zweien thoren/ vnd der wechter gieng auffs dach des thors an der mauren/ vnd hub seine

23. & clanxit 7. in buc. & per sequ. post Israel.

24. Vir in t. s.

25. regis. &c. propter memorare facere n. m. &. in super nomine s. & V. s. 1. Manus Abs.

26. boni nuntij tu die hoc, & bona nuntiabis in die a: & die hoc non bona nuntiabis, quod super fi. f. R. m. est.

27. & erit quic, curram nunc etiam ego p. Ch. & a. J. ad quid istud tu currens (sc. es) f. m. & tibi non bonum nuntium inveniens (sc. est quod sufficiat Num. 11. v. 19.) & erit quid, c. & ait illi.

28. viá pl. & transivit s. Ch.

29. sedẽs.

30. ad tect. p. ad murum: & elevavit

631:

χους, rum, tem augen

oculos suos, & vidit, & ecce vir currens (erat) solus ipse.
31. solus ipse (sic infra,) bonum nuntium.
32. bona nuntians, sc. est.
33. ego videns. sc. sum.
34. veniet. & clamavit A. & dixit ad regem.
35. conclusit v. q. l. manum suam in do. m. r.
36. & dixit A. v. t m. mittendo s.
37. circumi, siste te hic, & circumivit.
38. venit & ait Chusi: evangelizabitur (i. lato nũtio exhilarabitur) dominus meus rex
632:
39. super te.
40. & dixit Chusi, erunt sicut puer ille ini.
41. insurrexerũt super te. ium.

augen auff / vnd sahe einen man lauffen allein.

25. Vnd rieff vnd sagt dem könig an. Der könig aber sprach / Ist er alleine / so ist eine gute botschafft in seinem munde. Vnd da derselbige gieng vnd erzu kam /

26. Sahe der wechter einen andern man lauffen / vnd rieff in das thor vnd sprach / Sihe / ein man leufft allein. Der könig aber sprach / Der ist auch ein guter bote.

27. Der wechter sprach / Ich sehe des ersten laufft / als den laufft Ahimaaz des sons Zadok. Vnd der könig sprach / Es ist ein guter man / vnd bringt eine gute botschafft.

28. Ahimaaz aber rieff / vnd sprach zum könige / Friede / vnd betet an für dem könige auff sein andlitz zur erden / vnd sprach / Gelobet sey der HERR dein Gott / der die leute / die jre hand wider meinen herrn / den könig auffhuben / vbergeben hat.

29. Der könig aber sprach / Gehet es auch wol dem knaben Absalom? Ahimaaz sprach / Ich sahe ein gros getümel / da des königs knecht Joab mich deinen knecht sandte / vnd weiß nicht was es war.

30. Der könig sprach / Gehe herumb vnd trit daher / vnd er gieng herumb vnd stund alda.

31. Sihe / da kam Cusi / vnd sprach / Hie gute botschafft / mein herr könig / Der HERR hat dir heute recht verschafft / von der hand aller die sich wider dich aufflehneten.

32. Der könig aber sprach zu Cusi / Gehet es dem knaben Absalom auch wol? Cusi sprach / Es müsse allen feinden meines herrn königs gehen / wie es dem knaben gehet / vnd allen die sich wider dich aufflehnen vbel zu thun.

tem oculis suis aspexit, & ecce vir currebat solus.

25. Clamavit ergo speculator, & renuntiavit regi: dixitq; rex, Si 31 solus est, nuntium est in ore ejus. Et ibat eundo, & appropinquabat.

26. Vidit autem speculator virum alterum currentem: & clamavit speculator ad janitorem, dixitq;, Ecce vir *quidam* currens solus. Tum dixit rex, Etjam iste 32 nunciat.

27. Dixit præterea speculator, 33 Video cursum prioris veluti cursum Ahimaas filii Sadoc. Et ait rex, vir bonus *est* iste, & cum nuntio bono 34 venit.

28. Clamans itaq; Ahimaas dixit regi, Pax. Et incurvavit se regi in faciem suã super terram, & ait, Benedictus Jehovah Deus tuus, qui 35 tradidit viros illos, qui levaverunt manus suas contra dominum meum regem.

29. Dixit autem rex, Pax*ne est* puero Absalom? 36 Respondit Ahimaas, Vidi tumultum magnum dum mitteret servum regis Joab, & *me* servum tuum, sed non novi quid.

30. Dixitq; rex, 37 Diverte, sta hic. Divertit ergo, & stetit.

31. Et ecce Chusi 38 accessit, & ait, Nuntiatur domino meo ‡ regi quòd judicavit te Jehovah hodie de manu omnium insurgentium 39 contra te.

32. Dixit autem rex ad Chusi, Num *est* pax puero Absalom? 40 Respondit Chusi, sint sicut puer, inimici domini mei regis, & universi qui 41 insurgunt contra te in malum.

rum, elevans oculos, vidit hominem currentem solum.

25. Et exclamans indicavit regi: dixitque rex, Si solus est, bonus est nuntius in ore ejus. Properante autem illo, & accedente propius,

26. Vidit speculator hominem alterum currentem, & vociferãs in culmine, ait, Apparet mihi alter homo currens solus. Dixitque rex. Et iste bonus est nuntius.

27. Speculator autem, Contemplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filii Sadoc. Et ait rex, vir bonus est: & nunctium portans bonum, venit.

28. Clamans autem Achimaas, dixit ad regem, Salve rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait, Benedictus Dominus Deus tuus, qui conclusit homines qui levaverunt manus suas contra dominum meum regem.

29. Et ait rex, Estne pax puero Absalom? Dixitq; Achimaas, Vidi tumultum magnum, cum mitteret Joab servus tuus, ô rex, me servum tuum: nescio aliud.

30. Ad quem rex, Transi, ait, & sta hic. Cumque ille transisset, & staret.

31. Apparuit Chusi: & veniens ait, bonum apporto nuntium domine mi rex: judicavit enim pro te Dominus hodie de manu omnium, qui surrexerunt contra te.

32. Dixit autem rex ad Chusi, Estne pax puero Absalom? Cui respondẽs Chusi, fiant, inquit, sicut puer, inimici domini mei regis, & universi, qui consurgunt adversus eum in malum.

χὺς, καὶ ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ εἶδε, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ τρέχων μόνος ἐνώπιον αὐτοῦ.

25. Καὶ ἀνεβόησεν ὁ σκοπὸς καὶ ἀπήγγειλε τῷ βασιλεῖ καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, εἰ μόνος τρέχει, εὐαγγελισμὸς ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. καὶ ἐπορεύετο πορευόμενος καὶ ἤγγιζε.

26. Καὶ εἶδεν ὁ σκοπὸς ἄνδρα ἕτερον τρέχοντα, καὶ ἀνεβόησεν ὁ σκοπὸς ἐπὶ τὴν πύλην, καὶ εἶπεν. ἰδοὺ ἀνὴρ ἕτερος μόνος τρέχων. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, καὶ οὗτος εὐαγγελιζόμενός ἐστι.

27. Καὶ εἶπεν ὁ σκοπὸς, ἑώρακα τὸν δρόμον τοῦ πρώτου ὡς δρόμον Αχιμαας υἱοῦ Σαδδὼκ. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, ἀνὴρ ἀγαθὸς οὗτος, καί γε εἰς εὐαγγελίαν ἀγαθὴν ἐλεύσεται.

28. Καὶ ἐβόησεν Αχιμαας καὶ εἶπε τῷ βασιλεῖ· εἰρήνη. καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς κύριος ὁ Θεός σου ὃς συνέκλεισε τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐπηρμένους τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα.

29. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, εἰρήνη τῷ παιδαρίῳ Αβεσαλώμ; καὶ εἶπεν Αχιμαας, εἶδον τὸ πλῆθος μέγα εὐφραινόμενον ἐν τῷ ἀποστεῖλαι Ιωὰβ τὸν παῖδα τοῦ βασιλέως καί με τὸν δοῦλόν σου, καὶ οὐκ ἔγνων τὰ ἐκεῖ.

30. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· πάρελθε καὶ παράστηθι ὧδε. καὶ παρῆλθε καὶ ἔστη ὀπίσω αὐτοῦ.

31. Καὶ ἰδοὺ Χουσὶ παρεγένετο, καὶ εἶπεν ὁ Χουσὶ τῷ βασιλεῖ, εὐαγγελισθήτω ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς ὅτι ἐδίκασέ σοι κύριος σήμερον ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἀνθεστηκότων σοι.

32. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Χουσί· ὑγιαίνει τὸ παιδάριον Αβεσαλώμ; καὶ εἶπε Χουσί, γένοιντο ὡς τὸ παιδάριον οἱ ἐχθροὶ τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως, καὶ πάντες ὅσοι ἐπανέστησαν σοι εἰς κακά.

Davidem mœrentem ob mortem Absalomi Joab objurgat.

& (sc. utinā mortuus essem) ego pro te.

33. Καὶ ἐδάκρυσεν ὁ βασιλεύς, καὶ ἀνέβη εἰς τὸ ὑπερῷον τῆς πύλης καὶ ἔκλαυσεν, καὶ τάδε εἶπεν ἐν τῷ κλαίειν αὐτόν, τέκνον ἐμὸν Ἀβεσαλώμ, τέκνον ἐμὸν τέκνον ἐμὸν Ἀβεσαλὼμ τέκνον. τίς δώσει μοι θάνατον ἀντὶ σοῦ Ἀβεσσαλώμ, υἱέ μου υἱέ μου;

Κεφαλ. ιθ'.

ΚΑὶ ἀνήγγειλαν τῷ Ἰωὰβ λέγοντες· ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς κλαίει καὶ πενθεῖ ὑπὲρ Ἀβεσσαλώμ.

2. Καὶ ἐγένετο ἡ σωτηρία ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς πένθος παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι ἤκουσεν ὁ λαὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λεγόντων, ὅτι λυπεῖται ὁ βασιλεὺς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

3. Καὶ διεκλέπτετο ὁ λαὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν, καθὼς διακλέπτεται ὁ λαὸς οἱ αἰσχυνόμενοι ἐν τῷ φεύγειν αὐτοὺς ἐν τῷ πολέμῳ.

4. Καὶ ὁ βασιλεὺς περιεκάλυψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἀνεβόα φωνῇ μεγάλῃ λέγων· τέκνον ἐμὸν Ἀβεσσαλώμ, Ἀβεσσαλὼμ τέκνον ἐμὸν τέκνον ἐμόν.

5. Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰωὰβ πρὸς τὸν βασιλέα εἰς τὸν οἶκον, καὶ εἶπεν, κατῄσχυνας σὺ σήμερον τὰ πρόσωπα πάντων τῶν παίδων σου τῶν διασωσάντων τὴν ψυχήν σου σήμερον, καὶ τὴν ψυχὴν τῶν υἱῶν σου καὶ τῶν θυγατέρων σου, καὶ τὴν ψυχὴν τῶν γυναικῶν σου, καὶ τὴν ψυχὴν τῶν παλλακῶν σου·

6. Τοῦ ἀγαπᾶν τοὺς μισοῦντάς σε καὶ μισεῖν τοὺς ἀγαπῶντάς σε, ὅτι ἀπήγγελκας σήμερον, ὅτι οὐκ εἰσί σοι ἄρχοντες οὐδὲ παῖδες, ὅτι οἶδα ὅτι Ἀβεσαλὼμ εἰ ἔζη σήμερον, καὶ πάντες ἂν ἡμεῖς ἀπεθάνομεν, ὅτι τότε ἤρεσκεν ἐνώπιόν σου.

7. Καὶ νῦν ἀνάστηθι καὶ λάλησον ἐπὶ τὴν καρδίαν τῶν παίδων σου, ὅτι κατὰ τοῦ Κυρίου ὀμωμόκασιν, ὅτι εἰ μὴ σὺ ἐξελεύσῃ, οὐ μὴ μείνῃ τις μετὰ σοῦ τὴν νύκτα

33. Contristatus itaque rex, ascendit cœnaculum portæ, & flevit. Et sic loquebatur, vadens, Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat ut ego moriar pro te Absalō fili mi, fili mi Absalom?

CAP. XIX.

NUntiatum est autem Joab quòd rex fleret, & lugeret filium suum:

2. Et versa est victoria in luctum in die illa omni populo: audivit enim populus in die illa dici, Dolet rex super filio suo.

3. Et declinavit populus in die illa ingredi civitatem, quomodò declinare solet populus versus, & fugiens de prælio.

4. Porrò rex operuit caput suum, & clamabat voce magna, Fili mi Absalom, Absalom fili mi.

5. Ingressus ergo Joab ad regem in domum, dixit, Confudisti hodie vultus omnium servorum tuorum, qui salvam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum & filiarum tuarum, & animam uxorum tuarum, & animam concubinarum tuarum.

6. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & ostendisti hodie quia non curas de ducibus tuis, & de servis tuis: & verè cognovi modò, quia si Absalom viveret, & omnes nos occubuissemus, tunc placeret tibi.

7. Nunc igitur surge, & procede: & alloquēs satis fac servis tuis: juro enim tibi per Dominum, quòd si non exieris, ne unus

33. Et conturbatus est rex, & ascendit in cœnaculum portæ, & flevit: Sicq; dicebat 42 dum iret, Fili mi Absalom, fili mi, fili mi Absalom: 43 Utinam mortus essem pro te, Absalom fili mi, fili mi.

CAP. XIX.

NUNtiatum est autem Joab, Ecce rex 1 flet, & luget super Absalom.

2. Itaq; versa est salus die illa in luctum toti populo: audivit enim populus die illa, 2 quod diceretur, Dolet rex propter filium suum.

3. Et furatus est sese populus 3 die illo, ut ingrederetur urbem, quemadmodū furantur se populus, qui erubescunt dum fugiunt è prælio.

4. Rex autem operuerat faciem suam, 4 & clamabat voce magna, Fili mi Absalom, Absalom fili mi, fili mi.

5. Ingressus est autem Joab ad regem *in* domum, & dixit, Pudore affecisti hodie vultus omnium servorum tuorum, 5 qui eripuerunt animam tuam hodie, & animam filiorum tuorum & filiarum tuarum, & animam uxorum tuarum, & animam concubinarum tuarum.

6. Diligendo 6 eos qui te odio habent, & odiendo eos qui te diligunt, etenim indicasti hodie, quod non *sint* tibi *curæ* principes & servi: 7 deprehendi namq; hodie, quod si *modò* Absalom viveret, & omnes nos hodie mortui *essemus*, quod *inquam* tunc rectum *esset* in oculis tuis.

7. Nunc ergo surge, egredere, & loquere 8 ad cor servorum tuorum: per Jehovam enim juro, quod si non egressus fueris, non manebit

33. Da ward der könig trawrig / vnd gieng hin auff den saal im thor / vnd weinet / vnd im gehen sprach er also / Mein son Absalom / mein son / mein son Absalom / Wolt Gott / ich müste für dich sterben / O Absalom / mein son / mein son.

Das XIX. Cap.

VND es ward Joab angesagt / Sihe / der könig weinet vnd tregt leide vmb Absalom.

2. Vnd ward aus dem sieg des tages ein leid vnter dem gantzen volck. Denn das volck hatte gehöret des tages / das sich der könig vmb seinen son bekümmerte.

3. Vnd das volck verstal sich weg an dem tage / das nicht in die stadt kam / wie sich ein volck verstilet / das zu schanden worden ist / wenns im streit geflohen ist.

4. Der könig aber hatte sein angesicht verhüllet / vnd schrey laut / Ah mein son Absalom / Absalom mein son / mein son.

5. Joab aber kam zum könige ins hauß / vnd sprach / Du hast heute schamrot gemacht alle deine knechte / die heute deine / deiner söne / deiner töchter / deiner weiber / vnd deiner kebsweiber seele errettet haben.

6. Das du lieb habest die dich hassen / vnd hassest die dich lieb haben. Denn du lest dich heute mercken / das dirs nicht gelegen ist an den heuptleuten vnd knechten. Denn ich mercke heute wol / wenn dir nur Absalom lebete / vnd wir heute alle todt weren / das deuchte dich recht sein.

7. So mache dich nu auff / vnd gehe eraus / vnd rede mit deinen knechten freundlich / Denn ich schwere dir bey dem HERRN / wirstu nicht eraus

& contremuit R. & a. super c. 42. in eundo ipsum. 43. quis dabit mori me?

Cap. 19.

1. flens (sc. est.) & luctū prae-sentulit (pr. propras) sup. & fuit salꝰ in die i. 2. dicendo, dolore-affectus-est R. super f. s. 3. in d. i. ingrediendo u. q. furabuntur (i. solent furari) sese po. erubescētes in fugiendo eos in praelio. 4. & vociferabatur Rex v. m.

5. eruentium.

6. odio-habentes te, & o. diligentes te.

7. quia cognovi hodie, q. s. A. vivens (sc. esset.) 8. super cor s. t. quia in Jehova, (Chald. per VERbum Domini) juravi, si non tu egrediens (sc. fueris) si pernoctaverit

Vir tecũ h. nocte, & malum tibi hoc præ omni malo, quod venit super te a pueritiæ tuæ u. n.
9. dicendo e. r. sedens.
10. ad facies regis.
11. Vir in t. s. & fuit, omnis populus judicatus est in o. t. I. dicendo.
12. & ipse.
13. & nũc fug. d. t. desuper A.
14. ad quid vos silentes (sc. estis) ad redire-faciendum regem.
15. & ad E. s. dicendo etc Jehudah dicendo, ad quid e. postremi ad reducendum regem ad d. s.
16. ad do. e.
17. Vos, os m. & c. m. vos. et ad quid eritis postremi ad redu. r.
18. sic faciet m. D. & sic add. si non pr. exercitus su.
19. omnis viri J. v. v. u. & miserũt.

gehen / Es wird kein man an dir bleiben / diese nacht vber / Das wird dir erger sein denn alles vbel / das vber dich komen ist / von deiner jugent auff biß hieher.

8. Da machte sich der könig auff / vnd setzt sich ins thor / vnd man sagets allem volck / Sihe / der könig sitzt im thor. Da kam alles volck für den könig. Aber Jsrael war geflohen ein iglicher in seine hütten.

9. Vnd es zanckte sich alles volck in allen stemmen Jsrael / vnd sprachen / Der könig hat vns errettet von der hand vnser feinde / vnd erlöset vns von der Philister hand / vnd hat müssen aus dem lande fliehen für Absalom.

10. So ist Absalom gestorben im streit / den wir vber vns gesalbet hatten / Warumb seid jr nu so stille / das jr den könig nicht wider holet?

11. Der könig aber sandte zu Zadok vnd AbJathar den priestern / vnd ließ jnen sagen / Redet mit den eltesten Juda / vnd sprecht / Warumb wolt jr die letzten sein / den könig wider zu holen in sein hauß? (Denn die rede des gantzen Jsrael war für den könig komen in sein hauß)

12. Jr seid meine brüder / mein bein vnd mein fleisch / Warumb wolt jr denn die letzten sein den könig wider zu holen?

13. Vnd zu Amasa sprecht / Bistu nicht mein bein vñ mein fleisch? Gott thu mir diß vnd daß / wo du nicht solt sein feldheuptman für mir dein lebenlang an Joabs stat.

14. Vnd er neiget das hertz aller menner Juda / wie eins mans. Vnd sie sandten hin zum könige / Kom wider / du vnd alle deine knechte.

15. Also kam der könig wider / vnd da er an den Jordan kam /

quisquam tecum hac nocte: atq; istud tibi pejus erit omni malo, quod evenit tibi ab adolescentia tua usq; nunc.

8. Surrexit itaq; rex, & sedit in porta: postea universo populo renuntiaverũt [9] his verbis, Ecce rex sedet in porta: tunc venit universus populus [10] in conspectũ regis: Israel autem fugerat [11] singuli in tabernacula sua.

9. [1] Universus autem populus certabat in õnibus tribubus Israelis, dicentes, Rex eruit nos de manu inimicorum nostrorum, [12] idemq; eripuit nos de manu Pelisthim: [13] nuper verò fugit de terra *ista* propter Absalom:

10. Absalom autem quem unxeramus super nos, mortuus est in prælio: nunc itaq; [14] utquid siletis in reducendo rege?

11. Rex autem David misit ad Sadoc [15] & Ebiathar sacerdotes, his verbis, Loquimini ad seniores Jehudah, dicentes, Utquid eritis ultimi in reducendo rege in domum suam? (Verbum autem universi Israelis venit ad regem [16] in domum ejus)

12. Fratres mei [17] estis, os meum & caro mea estis: utquid igitur eritis novissimi in reducendo rege?

13. Et ad Amasa dicetis, Annon *tu quoq;* os meum & caro mea es? [18] hæc faciat mihi Deus & hæc addat, si non princeps fueris exercitus coram me omnibus diebus pro Joab.

14. Et inclinavit cor [19] omnium virorum Jehudah, veluti viri unius, ut mitterent *in hæc verba* ad regem, Revertere tu, & omnes servi tui.

15. Reversus est itaq; rex, & pervenit usq; *ad* Jarden: Jehudah au-

quidem remansurus sit tecum nocte hac: & pejus erit hoc tibi, quam omnia mala, quæ venerunt super te ab adolescentia tua usque in præsens.

8. Surrexit ergo rex, & sedit in porta: & omni populo nuntiatũ est quòd rex sederet in porta: venitque universa multitudo coram rege, Israel autem fugit in tabernacula sua.

9. Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israel, dicens, Rex liberavit nos de manu inimicorum nostrorum, ipse salvavit nos de manu Philisthinorũ: & nunc fugit de terra propter Absalom.

10. Absalom autem quem unximus super nos, mortuus est in bello: usquequo siletis, & non reducitis regem? Et consilium totius Israel venit ad regem.

11. Rex verò David misit ad Sadoc & Abiathar sacerdotes, dicens, Loquimini ad majores natu Juda, dicentes, Cur venitis novissimi ad reducendum regem in domum suam? (Sermo autem omnis Israel pervenerat ad regem in domo ejus) quia dixerat rex, Hæc dicetis ad populum Juda.

12. Fratres mei vos, os meum, & caró mea vos: quare novissimi reducitis regem?

13. Et Amasæ dicite, Nonne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si non magister militiæ fueris coram me omni tempore pro Joab.

14. Et inclinavit cor omnium virorũ Juda, quasi viri unius: miseruntq; ad regem, dicentes, Revertere tu, & omnes servi tui.

15. * Et reversus est rex: & venit usque ad Jordanem,

ταύτην. καὶ ἐπίγνωθι οὖν σεαυτοῦ, ὅτι χεῖρόν σοι ἔσται τοῦτο ἐκ πάντων τῶν κακῶν τῶν ἐπεληλυθότων ἐπὶ σὲ ἐκ νεότητός σου ἕως τοῦ νῦν.

8. Καὶ ἀνέστη ὁ βασιλεὺς καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πύλης, καὶ ἀπηγγέλη παντὶ τῷ λαῷ λεγόντων, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς κάθηται ἐπὶ τὴν πύλην, καὶ παρεγίνετο πᾶς ὁ λαὸς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. ὁ δὲ Ισραὴλ ἔφυγεν ἕκαστος εἰς τὸ σκήνωμα αὐτοῦ.

9. Καὶ ἦν πᾶς ὁ λαὸς διακρινόμενος ἐν πάσαις ταῖς φυλαῖς Ισραὴλ λέγοντες· ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ ἐξῄρηται ἡμᾶς ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ αὐτὸς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ χειρὸς τῶν Ἀλλοφύλων. καὶ νῦν πέφευγεν ἀπὸ τῆς γῆς.

10. Καὶ Ἀβεσαλώμ, ὃν ἐχρίσαμεν ἐφ' ἡμῶν, τέθνηκεν ἐν τῷ πολέμῳ. καὶ νῦν ἵνα τί σιωπᾶτε ὑμεῖς ἐπιστρέψαι πρὸς τὸν βασιλέα; καὶ τὸ ῥῆμα παντὸς Ισραὴλ ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα.

11. Ὁ δὲ βασιλεὺς Δαυὶδ ἐξαπέστειλε, πρὸς Σαδὼκ καὶ πρὸς Ἀβιάθαρ τοὺς ἱερεῖς λέγων· λαλήσατε πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους Ἰούδα λέγοντες, ἵνα τί γίνεσθε ἔσχατοι τοῦ ἐπιστρέψαι τὸν βασιλέα εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ; καὶ ὁ λόγος παντὸς Ισραὴλ ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα.

12. Ἀδελφοί μου ὑμεῖς ἐστέ, καὶ ὀστοῦν μου καὶ σάρξ μου, καὶ ἵνα τί γίνεσθε εἰς τοὺς ἐσχάτους τοῦ ἐπιστρέψαι τὸν βασιλέα εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ;

13. Καὶ τῷ Ἀμεσσᾷ ἐρεῖτε, οὐχὶ ὀστοῦν μου καὶ σάρξ μου εἶ σύ; καὶ νῦν τάδε ποιήσαι μοι ὁ Θεὸς καὶ τάδε προσθείη, εἰ μὴ ἄρχων στρατηγὸς ἔσῃ ἐνώπιον ἐμοῦ πάσας τὰς ἡμέρας ἀντὶ Ιωάβ.

14. Καὶ ἔκλινεν τὴν καρδίαν παντὸς ἀνδρὸς Ἰούδα ὡς ἀνδρὸς ἑνός. καὶ ἀπέστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα λέγοντες· ἐπίστρεψον σὺ καὶ πάντες οἱ παῖδές σου.

15. Καὶ ἐπέστρεψεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔρχεται ἕως τοῦ Ιορδάνου.

David posito luctu Judam ad reducendum se hortatur

* 1. Reg. 2. 8.

Semëi veniam roganti David parcit.

καὶ πάντες οἱ ἄνδρες Ἰούδα παρεγένοντο ἕως εἰς Γάλγαλα καταβῆναι εἰς ἀπάντησιν τῷ βασιλεῖ, τοῦ διαβιβάσαι τὸν βασιλέα τὸν Ἰορδάνην.

16. Καὶ ἔσπευσε Σεμεῒ υἱὸς Γηρὰ υἱοῦ Ἰεμινὶ ἐκ Βαχουρείν· καὶ κατέβη μετὰ τῶν ἀνδρῶν Ἰούδα εἰς ἀπάντησιν τῷ βασιλεῖ Δαυίδ·

17. Καὶ χίλιοι ἄνδρες μετ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ Βενιαμίν, καὶ Σιβὰ τὸ παιδάριον τοῦ οἴκου Σαούλ, καὶ πεντεκαίδεκα υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ εἴκοσι δοῦλοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ κατεύθυναν ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην ἐνώπιον τοῦ βασιλέως.

18. Καὶ διέβη ἡ διάβασις τοῦ διαβιβάσαι τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. καὶ Σεμεῒ υἱὸς Γηρὰ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως διαβαίνοντος αὐτοῦ τὸν Ἰορδάνην.

* Sup. 16. v. 5.

19. Καὶ εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα, μὴ δὴ λογισάσθω ὁ κύριός μου ἀδικίαν, καὶ μὴ μνησθήτω ὧν ἠδίκησεν ὁ δοῦλός σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἐξῆλθεν ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς ἐξ Ἱερουσαλήμ, τοῦ θέσθαι τὸν βασιλέα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

20. Ὅτι ἔγνων ἐγὼ ὁ δοῦλός σου ὅτι ἡμάρτηκα, καὶ ἰδοὺ παραγέγονα σήμερον πρῶτος παντὸς τοῦ οἴκου Ἰωσὴφ τοῦ καταβῆναί με εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως.

21. Καὶ ἀπεκρίθη Ἀβεσσὰ υἱὸς Σαρουΐα καὶ εἶπεν, ἀντὶ τούτου οὐ θανατωθήσεται Σεμεΐ, ὅτι κατηράσατο τὸν χριστὸν Κυρίου;

22. Καὶ εἶπεν Δαυίδ, τί ἐμοὶ καὶ ὑμῖν υἱοὶ Σαρουΐα, ὅτι γίνεσθέ μοι σήμερον εἰς ἐπίβουλον; εἰ σήμερον θανατωθήσεταί τις ἐν Ἰσραήλ; οὐκ οἶδα ὅτι σήμερον βασιλεύω ἐγὼ ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ;

23. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Σεμεΐ, οὐ θανατωθήσῃ. καὶ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ βασιλεύς.

24. Καὶ Μεφιβόσεθ υἱὸς Ἰωνάθαν υἱοῦ Σαοὺλ κατέβαινεν εἰς

ἀπάν

nem, & omnis Juda venit usque in Galgala, ut occurreret regi, & traduceret eum Jordanem.

16. Festinavit autem Semei filius Gera filii Jemini de Bahurim, & descendit cum viris Juda in occursum regis David

17. Cum mille viris de Benjamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filii ejus, ac viginti servi erant cum eo: & irrumpentes Jordanem, ante regem

18. Transierunt vada, ut traducerent domum regis, & facerent juxta jussionem ejus: Semei autem filius Gera prostratus coram rege, cùm jam transisset Jordanem,

19. Dixit ad eum, * Ne reputes mihi domine mi iniquitatem, neque memineris injuriarum servi tui, in die qua egressus es domine mi rex de Jerusalem, neque ponas rex in corde tuo.

20. Agnosco enim servus tuus peccatum meũ: & idcirco hodie primus veni de omni domo Joseph, descendique in occursum domini mei regis.

21. Respondens verò Abisai filius Saruię, dixit, Nunquid pro his verbis nõ occidetur Semei, quia maledixit christo Domini?

22. Et ait David, Quid mihi & vobis filii Saruię? cur efficimini mihi hodie in satan? ergone hodie interficietur vir in Israel? an ignoro hodie me factum regem super Israel?

23. Et ait rex Semei, Non morieris. Juravitque ei.

24. Miphiboseth quoque filius Saul descendit

in

autem venerat in Gilgal, [20] ut iret in occursum regis, traduceretq; regem Jarden.

16. Festinavit quoq; Simi filius Gerah filii Jemini, qui *erat* de Bahurim, & descendit cum [21] viris Jehudah in occursum regi Davidi.

17. Et [22] mille viri *erant* cum eo de Binjamin: Siba praeterea [23] servus domus Saulis, ac quindecim filii ejus, & viginti servi ejus cum eo, [24] transierunt Jarden ante regem.

18. Transivit insuper scapha [25] ut traducerent familiam regiam, ac facerent *quod* bonum *esset* in oculis ejus: Simi autẽ filius Gerah procidit ante regem, [26] dum transiret Jarden.

19. Dixitq; regi, Ne imputet mihi dominus meus iniquitatem, neq; memineris *ejus*, quod inique egit servus tuus, [27] quo die egressus est dominus meus rex de Jerusalaim, ut ponat rex super cor suum.

20. Agnoscit enim servus tuus se peccasse, & ecce veni hodie † primus totius familiae Joseph, ut descenderem in occursum domini mei regis.

21. Et respondit Abisai filius Serujah, ac dixit, Nunquid propter hoc non [28] interficies Simi, qui maledixit ¦ christo Jehovę?

22. Dixit autem David, Quid mihi & vobis filii Seruja, [29] quód sitis mihi hodie adversarii? *num* hodie interficietur vir in Israel? annon enim novi, quód hodie [30] sim rex super Israelem?

23. Dixitq; rex ad Simi, Non morieris, juravitq; ei rex.

24. Mephiboseth praeterea filius Saulis descendit in oc-

cur-

kam/ waren die menner Juda gen Gilgal komen/ hinab zu zihen dem könige entgegen/ das sie den könige vber den Jordan füreten.

16. Vnd Simei der son Gera/ des sons Jemini/ der zu Bahurim wonete/ eilete vnd zoch mit den mennern Juda hinab/ dem könige David entgegen.

17. Vnd waren tausent man mit jm von BenJamin. Dazu auch Ziba der knabe aus dem hause Saul/ mit seinen funffzehen sönen vnd zwentzig knechten/ vnd fertigten sich durch den Jordan/ für dem könige her.

18. Vnd machten die furt/ das sie das gesinde des königs hinüber füreten/ vnd theten was jm gefiele. Simei aber der son Gera fiel für dem könige nider / da er vber den Jordan fuhr.

19. Vnd sprach zum könige/ Mein herr / rechne mir nicht zu die missethat / vnd gedencke nicht / das dein knecht dich beleidiget des tags / da mein herr könig aus Jerusalem gieng/ vnd der könig neme es nicht zu hertzen.

20. Denn dein knecht erkennet das ich gesündigt habe. Vnd sihe / ich bin heute der erste komen vnter dem gantzen hause Joseph/ das ich meinem herrn könig entgegen erab zöge.

21. Aber Abisai der son ZeruJa antwortet/ vnd sprach/ vnd Simei solte darumb nicht sterben/ So er doch dem gesalbeten des HERRN geflucht hat?

22. David aber sprach/ Was hab ich mit euch zu schaffen jr kinder ZeruJa / das jr mir heute wolt zum Satan werden? Solte heute jemand sterben in Israel? Meinstu ich wisse nicht / das ich heute ein könig bin worden vber Israel?

23. Vnd der könig sprach zu Simei / Du solt nicht sterben. Vnd der könig schwur jm.

24. MephiBoseth der son Saul kam auch erab dem kö-

nige

20. *ad eundum occursui R. & ad traducendum r. J.*

21. *Viro Jeh.*

22. *chilias viri.*

23. *puer.*

24. *& tr.*

25. *ad traducendum domum regis, & ad faciendum.*

26. *in transeundo ipsum in Jarden. & d. ae regem.*

27. *in die quo egr. &c. Jer. ad ponendum regem ad cor s. quia agnovit, quod ego peccaverim, & e. v. h. p. omni domus J. ad descendendum.*

28. *morte afficietur S. quod m. c. J.*

29. *quia eritisne mihi hodie in satanam (i. adversarium?) hodie &c.*

30. *ego.*

6348

31. & non fecerat pe. s. & nonse.
32. abire regem, u. d. q. venit inp.
33. & dix. e. r. ad quid.
34. & dixit.
35. sternam mihi.
36. detraxit in ser. t. ad d. m. r.
37. omnis domus.
38. in comedentibus.
39. justitia & ad clamandum.
40. partiemini agrum.
41. ad transmittendum eum in Jarden.
42. filius octo-decadum anni, & i. p. r. in conversione ejus in M. q. v. m. ipse valde.
43. tu transi m.

631:

nige entgegen. Vnd er hatte seine füsse noch seinen bart nicht gereinigt/ vnd seine kleider nicht gewaschen/ von dem tag an/ da der könig weggegangen war/ biß an den tag/ da er mit frieden kam.

25. Da er nu gen Jerusalem kam/ dem könige zubegegnen/ sprach der könig zu jm/ Warumb bistu nicht mit mir gezogen MephiBoseth?

26. Vnd er sprach/ Mein herr könig/ mein knecht hat mich betrogen/ Denn dein knecht gedacht/ ich wil einen esel satteln vnd drauff reiten/ vnd zum könige zihen/ Denn dein knecht ist lahm.

27. Dazu hat er deinen knecht angegeben für meinem herrn könige. Aber mein herr könig ist wie ein engel Gottes. Thu was dir wolgefellet.

28. Denn alle meines vaters hauß ist nichts gewesen/ denn leute des tods/ für meinem herrn könige. So hastu deinen knecht gesetzt vnter die/ so auff deinem tisch essen/ Was habe ich weiter gerechtigkeit/ oder weiter zuschreien/ an den könig?

29. Der könig sprach zu jm/ Was redestu noch weiter von deinem dinge? Ich habs gesagt/ Du vnd Ziba theilet den acker mit einander.

30. MephiBoseth sprach zum könige/ Er neme es auch gar dahin/ nach dem mein herr könig mit frieden heimkomen ist.

31. Vnd Barsillai der Gileaditer kam erab von Roglim/ vnd füret den könig vber den Jordan/ das er jn im Jordan geleitet.

32. Vnd Barsillai war fast alt/ wol achtzig jar/ der hatte den könig versorget weil er zu Mahanaim war/ denn er war ein seer trefflicher man.

33. Vnd der könig sprach zu Barsillai/ Du solt mit mir hinüber zihen/ Ich wil dich versorgen bey mir zu Jerusalem.

Aber

cursum regis: 31 Nō aptaverat autem pedes suos, nec aptaverat labrum suum, & vestes suas non laverat à die 32 qua abierat rex, usq; *ad* diem qua rediit in pace.

25. Fuit autem quum venisset *in* Jerusalaim in occursum regis, 33 dixit ei rex, Utquid non venisti mecum Mephiboseth?

26. 34 Respondit, Domine mi rex, servus meus decepit me: dicebat enim servus tuus, 35 sterne mihi asinam, & equitabo super eam, iboq; ad regem: Claudus enim *est* servus tuus.

27. Et 36 accusavit *me* servum tuum apud *te* dominum meum regem: dominus autem meus rex *est* sicut angelus Dei: fac igitur *quod* bonum *est* in oculis tuis.

28. Non enim fuit 37 universa familia patris mei nisi viri mortis domino meo regi, & *tamen* posuisti servum tuum 38 inter convivas mensæ tuæ: sed quid est mihi ultrà 39 justitiæ, ut clamem ultrà ad regem?

29. Tum dixit ei rex, Ut quid loqueris ultrà verba tua? dixi: tu & Siba 40 dividite agros.

30. Et ait Mephiboseth regi, Etjam omnia tollat postquam rediit dominus meus rex in pace in domum suam.

31. Sed & Barzillai Giladites descendit de Roglim, trāsivitq; cum rege Jarden, 41 ut transmitteret eum ultrà Jarden.

32. Porrò Barzillai senex *erat* valdè, 42 octoginta *scilicet* annorum, & ipse paverat regem dum moraretur in Mahanim: quia vir magnus erat valde.

33. Dixit autem rex ad Barzillai, 43 Transi mecum, & alam te mecum in Jerusalaim.

Bar-

in occursum regis illotis pedibus, & intonsa barba: vestesque suas non laverat a die qua egressus fuerat rex, usque ad diem reversionis ejus in pace.

25. Cumque Jerusalem occurrisset regi, dixit ei rex, Quare non venisti mecum Miphiboseth.

26. Et respondens ait, Domine mi rex, servus meus contempsit me: dixitq; ei ego famulus tuus ut sterneret mihi asinum, & ascendens abirem cum rege: Claudus enim sum servus tuus.

27. *Insuper & accusavit me servum tuum ad te dominum meum regem: tu autem domine mi rex, sicut angelus Dei es, fac quod placitum est tibi.

28. Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia domino meo regi: tu autem posuisti me servum tuum inter convivas mensæ tuę: quid ergo habeo justæ querelæ? aut quid possum ultrà vociferari ad regem?

29. Ait ergo ei rex, Quid ultrà loqueris? fixum est *quod locutus sum: tu & Siba dividite possessiones.

30. Responditque Miphiboseth regi, Etiam cūcta accipiat, postquam reversus est dominus meus rex pacificè in domum suam.

31. *Berzellai quoq; Galaadites, descendens de Rogelim, traduxit regem Jordanem: paratus etiam ultra fluvium prosequi eum.

32. *Erat autem Berzellai Galaadites senex valde, id est octogenarius, & ipse præbui alimenta regi, cùm moraretur in castris: fuit quippe vir dives nimis.

33. Dixit itaque rex ad Berzellai, Veni mecum, ut requiescas securus mecum in Jerusalem.

Et

ἀπάντησιν τῷ βασιλεῖ καὶ οὐκ ἐθεράπευσε τοὺς πόδας αὐτοῦ οὐδὲ ἐποίησε τὸν μύσακα αὐτοῦ, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ οὐκ ἐπλυνεν ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ἐξεπορεύθη ὁ βασιλεὺς ἕως τῆς ἡμέρας ἧς παρεγένετο ἐν εἰρήνῃ εἰς Ἱερουσαλήμ.

25. Καὶ ἐγένετο ὅτε παρεγένετο εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰς ἀπάντησιν τῷ βασιλεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεύς, τί ὅτι οὐκ ἐπορεύθης μετ᾽ ἐμοῦ Μεφιβόσεθ;

26. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Μεφιβόσεθ· κύριέ μου βασιλεῦ ὁ δοῦλός μου παρελογίσατό με, ὅτι εἶπεν ὁ δοῦλός σου αὐτῷ, ἐπίσαξόν μοι τὴν ὄνον καὶ ἀναβήσομαι ἐπ᾽ αὐτὸν καὶ πορεύσομαι μετὰ τοῦ βασιλέως, ὅτι χωλὸς ὁ δοῦλός σου.

27. Καὶ κατηγόρηκε τοῦ δούλου σου πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα. ὁ δὲ κύριός μου ὁ βασιλεὺς ὡς ἄγγελος Θεοῦ ἐποίησεν καλὸν ἐνώπιον Θεοῦ.

28. Ὅτι οὐκ ἐστιν ὅλος ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου, ἀλλ᾽ ἢ ἄνδρες θανάτου τῷ κυρίῳ μου τῷ βασιλεῖ. καὶ κατέστησας τὸν δοῦλόν σου ἐν τοῖς ἐσθίουσιν ἐν τῇ τραπέζῃ σου. καὶ τί ἐστι μοι ἔτι δικαίωμα, καὶ τοῦ κεκραγέναι ἔτι πρὸς τὸν βασιλέα;

29. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς· ἵνα τί λαλεῖς ἔτι τοὺς λόγους σου; εἴρηκα, σὺ καὶ Σιβὰ διελεῖσθε τὸν ἀγρόν.

30. Καὶ εἶπε Μεφιβόσεθ πρὸς τὸν βασιλέα· καί γε τὰ πάντα λαβέτω μετὰ τὸ παραγενέσθαι τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα ἐν εἰρήνῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

31. Καὶ Βερζελλὶ ὁ Γαλααδίτης κατέβη ἐκ Ῥωγελλὶν καὶ διέβη μετὰ τοῦ βασιλέως τὸν Ἰορδάνην τοῦ προπέμψαι αὐτὸν ἐκ τοῦ Ἰορδάνου.

32. Καὶ ὁ Βερζελλὶ πρεσβύτης σφόδρα υἱὸς ἐτῶν ὀγδοήκοντα. καὶ αὐτὸς διέθρεψε τὸν βασιλέα ἐν τῷ καθῆσθαι αὐτὸν ἐν παρεμβολαῖς, ὅτι ἀνὴρ μέγας ἦν σφόδρα.

33. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Βερζελλί· σὺ διαβήσῃ μετ᾽ ἐμοῦ, καὶ διαθρέψω τὸ γῆράς σου μετ᾽ ἐμοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.

Καὶ

Mephiboseth Davidi occurrēs restituitur.

*Sup. 16. v. 3. Esth. 1. v. 16.
*Sup. 16. v. 4.
*Inf. 1. v. 7.
*Sup. 17. v. 27.

Barcillai vir nobilis & opulenti modestia.

34. Καὶ εἶπε Βερζελλὶ πρὸς τὸν βασιλέα, πόσαι αἱ ἡμέραι ἐτῶν ζωῆς μου, ἵνα ἀναβῶ μετὰ τοῦ βασιλέως εἰς Ἱερουσαλήμ;

35. Υἱὸς ὀγδοήκοντα ἐτῶν ἐγώ εἰμι σήμερον. μὴ γνώσομαι ἀναμέσον ἀγαθοῦ καὶ ἀναμέσον κακοῦ; εἰ γεύσεται ἔτι ὁ δοῦλός σου ὅσα ἂν ἐσθίῃ ἢ ὅσα ἂν πίνῃ; εἰ ἀκούσομαι ἔτι φωνὴν ᾀδόντων καὶ ᾀδουσῶν; καὶ ἵνατί γίνεται ὁ δοῦλός σου φορτίον ἐπὶ τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα.

36. Ὅτι ὀλίγον διαβήσεται ὁ δοῦλός σου τὸν Ἰορδάνην μετὰ τοῦ βασιλέως; καὶ ἵνατί ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς ἀνταποδίδωσί μοι τοῦτο ἀνταπόδομα;

37. Ἀποστρεψάτω δὴ ὁ δοῦλός σου, καὶ τελευτησάτω ἐν τῇ πόλει μου, καὶ ταφήσομαι ἐν τῷ τάφῳ τοῦ πατρός μου καὶ τῆς μητρός μου. καὶ ἰδοὺ ὁ δοῦλός σου Χιμαὰν ὁ υἱός μου διελεύσεται μετὰ τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως, καὶ ποίησεις αὐτῷ τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιόν σου.

38. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτόν, διελθέτω μετ' ἐμοῦ Ἀχιμαάν, καὶ ἐγὼ ποιήσω αὐτῷ τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιόν σου, καὶ ὃ ἂν ἐπιλέξῃς μοι ποιήσω σοι.

39. Καὶ διέβη πᾶς ὁ λαὸς τὸν Ἰορδάνην, καὶ ὁ βασιλεὺς εἱστήκει, καὶ κατεφίλησεν ὁ βασιλεὺς τὸν Βερζελλί, καὶ εὐλόγησεν αὐτόν, καὶ ἀπέστρεψεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.

40. Καὶ διέβη ὁ βασιλεὺς εἰς Γάλγαλα, καὶ Ἀχιμαὰν διέβη μετ' αὐτοῦ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς Ἰούδα διεβίβασαν αὐτόν, καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ λαοῦ Ἰσραήλ.

41. Καὶ ἰδοὺ πᾶς ἀνὴρ Ἰσραὴλ παρεγένοντο πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ εἶπον τῷ βασιλεῖ, τί ὅτι ἔκλεψάν σε οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν οἱ ἄνδρες Ἰούδα, καὶ διεβίβασαν τὸν βασιλέα καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ τὸν Ἰορδάνην, καὶ πάντας τοὺς ἄνδρας Δαυὶδ μετ' αὐτοῦ;

Καὶ

34. Et ait Berzellai ad regem, Quot sunt dies annorum vitę meę, ut ascendam cum rege in Jerusalem?

35. Octogenarius sum hodie: nunquid vigent sensus mei ad discernendum suave, aut amarum? aut delectare potest servum tuum cibus aut potus? vel audire possum ultra vocem cantorum atque cantatricum? quare servus tuus sit oneri domino meo regi?

36. Paululum procedam famulus tuus ab Jordane tecum: non indigeo hac vicissitudine,

37. Sed obsecro ut revertar servus tuus, & moriar in civitate mea, & sepeliar juxta sepulchrum patris mei & matris meæ. Est autē servus tuus Chamaam, ipse vadat tecum domine mi rex, & fac ei quicquid tibi bonum videtur.

38. Dixit itaque ei rex, Mecum transeat Chamaam, & ego faciam ei quicquid tibi placuerit, & omne quod petieris à me, impetrabis.

39. Cumque transisset universus populus & rex Jordanem, osculatus est rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reversus est in locum suum.

40. Transivit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo: omnis autem populus Juda traduxerat regem, & media tantum pars affuerat de populo Israel.

41. Itaq; omnes viri Israel concurrentes ad regem, dixerunt ei, Quare te furati sunt fratres nostri viri Juda, & traduxerunt regem & domum ejus Jordanem, omnesque viros David cum eo?

Et

34. 44 Barzillai verò ait ad regem, Quot *sunt* dies annorum vitæ meæ, ut ascendam cum rege *in* Jerusalaim?

35. 45 Octaginta annorum sum hodie: num discernam inter bonum & malum? an gustu discernet servus tuus, quod comedam & quod bibam? num audiam ultra 46 vocem cantorum & cantatricum? & ut quid erit servus tuus adhuc 47 oneri domino meo regi?

36. Paululum transibit servus tuus Jarden cum rege: & ut quid retribueret mihi rex retributionem istam?

37. Revertatur obsecro servus tuus, & moriar in civitate mea, 48 in sepulchro patris mei & matris meæ: ecce autem servus tuus Chimham transibit cum domino meo rege, 49 fac ei quod bonum *est* in oculis tuis.

38. Dixitq; rex, Mecum transeat Chimham, 50 & faciam ei *quod* bonum *fuerit* in oculis tuis, & 51 quicquid volueris à me, faciam tibi.

39. 52 Quum autem transisset universus populus Jarden, rex quoq; transivit: Et osculatus est rex ipsum Barzillai, ac benedixit ei, reversusq; est in locum suum.

40. Transivit verò rex in Gilgal, & Chimham 53 cum eo: universus autem populus Jehudah traduxerunt regem atq; etjam dimidium populi Israelis.

41. 54 Ecce præterea omnes viri Israelis venientes ad regem, dixerūt, Cur furati sunt te fratres nostri viri Jehudah, & traduxerunt regem ac familiam ejus Jarden & omnes viros Davidis cum eo?

Re-

34. Aber Barsillai sprach zum könige / Was ists noch das ich zu leben habe / das ich mit dem könige solt hinauff zu Jerusalem zihen?

35. Ich bin heute achtzig jar alt / Wie solt ich kennen was gut oder böse ist / oder schmecken was ich esse oder trincke / oder hören was die senger oder sengerin singen? Warumb solt dein knecht meinen herrn könig förder beschweren.

36. Dein knecht sol ein wenig gehen mit dem könige vber den Jordan / Warumb wil mir der könig ein solche vergeltung thun?

37. Laß deinen knecht vmbkeren / das ich sterbe in meiner stadt bey meines vaters vnd meiner mutter grab. Sihe / da ist dein knecht Chimeham / den laß mit meinem herrn könig hinüber zihen / vnd thu jm was dir wolgefellet.

38. Der könig sprach / Chimeham sol mit mir hinüber zihen / vnd ich wil jm thun / was dir wolgefellet / Auch alles was du an mir erwelest / wil ich dir thun.

39. Vnd da alles volck vber den Jordan war gegangen / vnd der könig auch / küsset der könig den Barsillai vnd segenet jn / Vnd er keret wider an seinen ort.

40. Vnd der könig zoch hinüber gen Gilgal / vnd Chimeham zoch mit jm. Vnd alles volck Juda hatte den könig hinüber gefüret / Aber des volcks Israel war nur die helffte da.

41. Vnd sihe / da kamen alle menner Israel zum könige / vnd sprachen zu jm / Warumb haben dich vnser brüder die menner Juda gestolen / vnd haben den könig vnd sein hauß vber den Jordan gefürt / vnd alle menner David mit jm.

44. & ait B. ad r.

45. filius octo-decadum anni ego hodie num sciam (dignoscā) inter bonum malo? (vel, ad malum) an gustabit.
46. in vocem.
47. in onus ad dominū meum regem? quasi paululum.

48. cum.

49. & fac.

50. & ego faciam.
51. omne quod elegeris mihi.

52. & transivit.

53. transivit cum eo.

54. & ecce omnis vir I. venientes (sc. fuerunt) ad r. & dix. ad regē &c. vir Jehudah & t. r. ac domum ejus.

CAPUT XIX.

55. super viro.
56. ad me, et ad quid istud ira est tibi super verbum hoc?
57. manus.
58. ego præ te.
59. ad reducendum r. m. & durum fuit v. v. J. præ verbo v. I.

Cap. 20.

1. & ibi vocabatur (i. celebris & magni nominis erat) vir belijaal (i. nequitia & impietatis.) & nomen ejus S. f. B. v. J. & clanxit in buc.
2. vir.
3. à posterioribus (tergo) Davidis (vel, de post Davidem.) & vir J. adh. in rege s. à J. & usq̃ J.
4. dimiserat ad custodiendum d. & dedit e.
5. convoca mihi virum J. trib. diebus, & tu hic sta.

42. Da antworten die von Juda denen von Jsrael/ Der könig gehört vns nahe zu/ was zürnet jr darumb? Meinet jr/ das wir von dem könige narung oder geschencke empfangen haben?

43. So antworten denn die von Jsrael denen von Juda/ vnd sprachen / Wir haben zehenmal mehr bey dem könige/ dazu auch bey David/ denn jr. Warumb hastu mich denn so geringe geachtet / das das vnser nicht das erste gewesen ist / vnsern könig zu holen? Aber die von Juda redten herter denn die von Jsrael.

Das XX. Cap.

VNd es war daselbs ein berümbter heilloser man / der hieß Seba / ein son Bichri / eins mans von Jemini / der bließ die posaunen / vnd sprach / Wir haben kein teil an David / noch erbe am son Jsai / Ein jglicher hebe sich zu seiner hütten / O Jsrael.
2. Da fiel von David jederman in Jsrael / vnd folgten Seba dem son Bichri. Aber die menner Juda hiengen an jrem könige / vom Jordan an biß gen Jerusalem.

3. Da aber der könig David heim kam gen Jerusalem / nam er die zehen kebsweiber / die er hatte gelassen das hauß zu bewaren / vnd thet sie in eine verwarung / vnd versorget sie / Aber er beschlieff sie nicht. Vnd sie waren also verschlossen biß an jren todt / vnd lebten widwinnen.

4. Vnd der könig sprach zu Amasa / Beruff mir alle man in Juda / auff den dritten tag / vnd du solt auch hie stehen.

42. Respondit autem omnis vir Jehudah 55 viro Israelis, *Traduximus*, quia propinquus *est* rex 56 mihi: & cur irasceris propter hoc? num comedendo comedimus *aliquid* à rege? num donativum donavit nobis?

43. Respondit autem vir Israel viro Jehudah, & dixit, decem 57 partes *sunt* mihi in rege, & etjam in Davide 58 plusquam tu: & cur floccifecisti me: & *an*non fuit 1 verbum meum prius mihi 59 ut reducerē regem meum? at durius fuit verbum viri Jehudah verbo viri Israelis.

CAP. XX.

IBi autem casu erat *quidam* vir Belijaal, cujus nomen *erat* Seba filius Bichri vir Jeminitis clanxit buccina, & dixit, Non *est* nobis pars in Davide, neq; hæreditas nobis in filio Isai: 2 quisq; *revertatur* ad tabernacula sua ô Israel.

2. Ascendit ergo omnis vir Israel 3 à Davide, post Seba filium Bichri: viri autem Jehudah adhæserunt regi suo à Jarden usq; *ad* Jerusalaim.

3. Venit autem David in domum suam *in* Jerusalaim: & tulit rex decem mulieres concubinas, quas 4 reliquerat ut custodirent domum, & posuit eas *in* domo custodiæ, & aluit eas, sed ad eas non est ingressus: fueruntq; vinctæ usq; *ad* diem mortis suæ, *in* viduitate vitæ.

4. Dixit autem rex ad Amasa, 5 congrega mihi viros Jehudah intra triduum, & tu hic esto præsens.

42. Et respondit omnis vir Juda ad viros Israel, Quia mihi propior est rex: cur irasceris super hac re? nunquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt?

43. Et respondit vir Israel ad viros Juda, & ait, Decem partibus major ego sum apud regem, magisq; ad me pertinet David, quàm ad te: cur fecisti mihi injuriam, & non mihi nuntiatum est priori, ut reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Juda viris Israel.

CAP. XX.

ACcidit quoque ut ibi esset vir Belial, nomine Seba, filius Bochri, vir Jemineus: & cecinit buccina, & ait, Non est nobis pars in David, neque hæreditas in filio Isai: revertere in tabernacula tua Israel.

2. Et separatus est omnis Israel à David, secutusque est Seba filium Bochri: viri autem Juda adhæserunt regi suo à Jordane usque Jerusalem.

3. Cumque venisset rex in domum suam in Jerusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, & tradidit eas in custodiam, alimenta eis præbens: & non est ingressus ad eas, sed erant clausæ usq; in diem mortis suę in viduitate viventes.

4. Dixit autem rex Amasæ, Convoca mihi omnes viros Juda in diem tertium, & tu adesto præsens.

42. Καὶ ἀπεκρίθησαν ἄνδρες Ἰούδα τοῖς ἀνδράσιν Ἰσραήλ, καὶ εἶπον, ὅτι ἐγγίζει ἡμῖν ὁ βασιλεύς. καὶ ἵνα τί τοῦτο ἐθυμώθης περὶ τοῦ λόγου τούτου; ἢ ἐσθίοντες βεβρώκαμεν τι βρῶμα παρὰ τοῦ βασιλέως, ἢ δόμα δέδωκεν ἡμῖν;

43. Καὶ ἀπεκρίθησαν οἱ ἄνδρες Ἰσραὴλ πρὸς τοὺς ἄνδρας Ἰούδα καὶ εἶπον, δέκα μοι χεῖρες ἐν τῷ βασιλεῖ, καί γε ἐν τῷ Δαυὶδ εἰμὶ ὑπὲρ σέ. καὶ τί ὅτι ὕβρισάς με, καὶ οὐκ ἐγένετο τὸ ῥῆμά μου πρότερον τοῦ ἐπιστρέψαι τὸν βασιλέα μου; καὶ ἐσκληρύνθη τὸ ῥῆμα ἀνδρῶν Ἰούδα ὑπὲρ τὸ ῥῆμα ἀνδρῶν Ἰσραήλ.

Κεφαλ. κ΄.

ΚΑὶ ἐκεῖ ἐπικαλούμενος ἀνὴρ υἱὸς λοιμός, καὶ ὄνομα αὐτῷ Σαβεαὶ υἱὸς Βοχορὶ ἀνὴρ Ἰεμινί, καὶ ἐσάλπισε σάλπιγγι, καὶ εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἡμῖν μερὶς ἐν Δαυίδ, οὐδὲ κληρονομία ἐν υἱῷ Ἰεσσαί· πρὸς τὰ σκηνώματά σου ἕκαστος εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ Ἰσραήλ.

2. Καὶ ἀνέβη πᾶς ἀνὴρ Ἰσραὴλ ἀπὸ ὄπισθεν Δαυὶδ ὀπίσω Σαβεαὶ υἱοῦ Βοχορί. οἱ δὲ ἄνδρες Ἰούδα προσεκολλήθησαν πρὸς τὸν βασιλέα αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἕως τῆς Ἱερουσαλήμ.

3. Καὶ εἰσῆλθε Δαυὶδ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς τὰς δέκα γυναῖκας τὰς παλλακὰς αὐτοῦ, ἃς κατέλιπε φυλάσσειν τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτὰς εἰς οἶκον φυλακῆς, καὶ διέτρεφεν αὐτάς, καὶ πρὸς αὐτὰς οὐκ εἰσῆλθε, καὶ ἦσαν συνεχόμεναι ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτῶν χῆραι ζῶσαι.

4. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ἀμασσά· βόησόν μοι ἄνδρας Ἰούδα, ἐν τρισὶν ἡμέραις, σὺ δὲ ἐνθάδε στῆθι.

Seba autore Israelitis deficientibus à sola tribu Juda reducitur David.

Vnd Abiit Abiit Καὶ

Amasa proditoriè à Joabo interficitur.

5. Καὶ ἐπορεύθη Αμασσὰ παραγγεῖλαι τῷ Ιούδα, καὶ ἐχρόνισεν ἀπὸ τοῦ καιροῦ οὗ ἐτάξατο αὐτῷ Δαυίδ.

5. Abiit ergo Amasa ut convocaret Judam, & moratus est extra placitum quod ei constituerat rex.

5. Abiit igitur Amasa, 6 ut congregaret Jehudah, moratusq; est ultra tempus quod constituerat ei.

5. Vnd Amasa gieng hin Juda zu beruffen / Aber er verzoch die zeit die er jm bestimmet hatte.

6. ad convocandū &c. est à statuto tempore, quod const.

6. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Αβεσσά· νῦν κακοποιήσει ἡμᾶς Σαβεὲ υἱὸς Βοχορεὶ ὑπὲρ Αβεσσαλώμ. καὶ νῦν λάβε μετὰ σεαυτοῦ τοὺς παῖδας τοῦ κυρίου σου καὶ καταδίωκε ὀπίσω αὐτοῦ, ὅπως μὴ εὕρῃ ἑαυτῷ πόλεις ὀχυράς, καὶ σκιάσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν.

6. Ait autem David ad Abisai, nunc magis afflicturus est nos Seba filius Bochri, quam Absalom: tolle igitur servos domini tui, & persequere eum, ne fortè inveniat civitates munitas, & effugiat nos.

6. Tum dixit David ad Abisai: nunc 7 pejus faciet nobis Seba filius Bichri, quàm Absalom: tolle *igitur* servos domini tui, & persequere 8 eum, ne forte inveniat sibi civitates munitas, & 9 effugiat *ex* oculis nostris.

6. Da sprach David zu Abisai / Nu wird vns Seba der son Bichri mehr leides thun / denn Absalom. Nim du die knechte deines herrn vnd jage jm nach / das er nicht etwa für sich feste stedte finde / vnd entrinne aus vnsern augen.

7. malefacit n. S. f. B. præ Absalomo. 8. post eum. 9. eripiat se.

7. Καὶ ἐξῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ ἄνδρες Ιωάβ, καὶ ὁ Χερεθὶ καὶ ὁ Φελετὶ καὶ πάντες οἱ δυνατοὶ ἐξ Ιερουσαλήμ. καὶ κατεδίωξαν ὀπίσω Σαβεαὶ υἱοῦ Βοχορεί.

7. Egressi sunt ergo cum eo viri Joab, Cerethi quoque, & Phelethi: & omnes robusti exierunt de Jerusalem ad persequendum Seba filium Bochri.

7. Egressi sunt itaq; post eum viri Joab, & 10 Cherethæi, & Pelethæi, atq; omnes fortes: egressi sunt quoq; de Jerusalaim ad persequendum 11 Seba filium Bichri.

7. Da zogen aus jm nach die menner Joab / dazu die Crethi vnd Plethi / vnd alle starcken. Sie zogen aber aus von Jerusalem / nachzujagen Seba dem son Bichri.

10. Cherethæus & Pelethæus. 11. post S. f. B. Ipsi (sc. erant autem) cum lapide magno, qui in G.

8. Καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρὰ τῷ λίθῳ τῷ μεγάλῳ τῷ ἐπὶ Γαβαών. καὶ Αμεσσὰ παρεγένετο κατὰ πρόσωπον αὐτῶν. καὶ Ιωὰβ περιεζωσμένος μανδύαν, τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἐπ᾽ αὐτόν, καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ περιεζωσμένος μάχαιραν ἀμφήκη ἐπὶ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἐν τῷ κολεῷ αὐτῆς. καὶ ἡ μάχαιρα ἐξῆλθε καὶ ἔπεσε.

8. Cumque illi essent juxta lapidem grandem qui est in Gabaon, Amasa veniens occurrit eis. Porrò Joab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, & desuper accinctus gladio dependente usque ad ilia, in vagina, qui fabricatus levi motu egredi poterat, & percutere.

8. Quum autem essent juxta illud Saxum ingens quod *visitur* in Gibon, Amasa venit ante eos: Joab autem *erat* accinctus tunica vestimenti sui, & super eam cingulum gladii adhærentis 12 lumbis ejus in vagina sua: Quumq; *Joab* egressus esset, tum cecidit *gladius*.

8. Da sie aber bey dem grossen stein waren zu Gibeon / kam Amasa für jnen her. Joab aber war gegürtet vber seinem kleide das er an hatte / vnd hatte darüber ein schwert gegürtet / das hieng an seiner hüffte in der scheiden / das gieng gerne aus vnd ein.

12. super lumb. e. in v. s. & ipse egressus est, & (sc. gladius) cecidit.

Abela à Joabo obsidetur.

9. Vnd Joab sprach zu Amasa/ Friede mit dir/ mein bruder. Vnd Joab fasset mit seiner rechten hand Amasa bey dem bart/ das er jn küsset.

10. Vnd Amasa hatte nicht acht auff das schwert in der hand Joab. Vnd er stach jn damit in den wanst/ das sein eingeweide sich auff die erden schüttet / vnd gab jm keinen stich mehr/ vnd er starb. Joab aber vnd sein bruder Abisai jagten nach/ Seba dem son Bichri.

11. Vnd es trat einer von den knaben Joab neben jn/ vnd sprach/ Trotz vnd mach sich einer an Joab/ vnd thu sich bey David nach Joab.

12. Amasa aber lag im blut gewelzet mitten auff der strassen. Da aber einer sahe/ das alles volck da stehen bliebe/ wendet er Amasa von der strassen auff den acker / vnd warff kleider auff jn/ weil er sahe/ das wer an jn kam/ stehen bleib.

13. Da er nu aus der strassen gethan war/ folget jederman Joab nach / Seba dem son Bichri nachzujagen.

14. Vnd er zoch durch alle stemme Israel gen Abel vnd Bethmaacha/ vnd gantze Haberim/ vnd sie versamleten sich vnd folgeten jm nach.

15. Vnd kamen vnd belegten jn zu Abel vnd Bethmaacha / vnd schutten eine schut vmb die stadt/ vnd tratten an die maure/ vnd alles volck das mit Joab war/ stürmet/ vnd wolt die mauren niderwerffen.

16. Da rieff eine weise fraw aus der stadt/ Höret/ höret/ Sprecht zu Joab das er hie erzu kome/ ich wil mit jm reden?

Vnd

9. Dixitq; Joab ad Amasa, Num 13 salus es frater mi? & arripuit manus 14 dextera Joab barbam Amasa ut oscularetur eum.

10. Amasa autem non 15 cavebat sibi à gladio, qui *erat* in manu Joab: & percussit eum illo in quinta *costa*, & effudit intestina ejus in terram, nec iteravit ei, & mortuus est: Joab autem & Abisai frater ejus persequutus est Seba filium Bichri.

11. 16 Quidam autem constitit juxta ipsum *Amasa* è pueris Joab, & dixit, Quis *est* qui voluit *esse* 17 pro Joab, & quis *voluit esse* Davidi post Joab?

12. Amasa autem 18 volutaverat sese in sanguine in medio viæ: videns autem quidam quód subsisteret universus populus, avertit ipsum de via *in* agrum, & conjecit super eum vestimentũ, quum videret, 19 quód quicunq; veniebat juxta eum, subsistebat.

13. Quando *autem* amotus fuit de via, transivit 20 quisq; post Joab, ut persequerentur Seba filium Bichri.

14. Et pertransivit 21 omnes tribus Israel, Abel, & Bethmaachah, & omnia *loca* Berim: congregatiq; sunt ac venerunt etjam post ipsum.

15. 22 Quũ venissent autem, obsederunt eum in Abelah *qua erat juxta* Bethmaachah, & effoderũt aggerem 23 contra urbem: & stetit in antemurali: universus autem populus, qui *erat* cum Joab, 24 moliebantur subruere murum.

16. Et clamavit mulier *quadam* sapiens de urbe, Audite, audite, dicite obsecro ab Joab, appropinqua 25 huc, & loquar ad te.

Qui

9. Dixit itaque Joab ad Amasam, Salve mi frater.* Et tenuit manu dextera mentum Amasæ, quasi osculans eum.

10. Porrò Amasa non observavit gladiũ, quem habebat Joab: qui percussit eum in latere, & effudit intestina ejus in terram, nec secundum vulnus apposuit. Joab autem, & Abisai frater ejus persecuti sunt Seba filium Bochri.

11. Intereà quidam viri, cum stetissent juxta cadaver Amasæ de sociis Joab, dixerunt, Ecce qui esse voluit pro Joab comes David.

12. Amasa autem conspersus sanguine, jacebat in media via. Vidit hoc quidam vir quòd subsisteret omnis populus ad videndum eum, & amovit Amasam de via in agrum: operuitq; eum vestimento, ne subsisterent transeuntes, propter eum.

13. Amoto ergo illo de via, transibat omnis vir sequens Joab ad persequendum Seba filium Bochri.

14. Porrò ille transierat per omnes tribus Israel usque in Abelam, & Bethmaacha: omnesque viri electi congregati fuerant ad eum.

15. Venerunt itaque, & oppugnabant eum in Abela, & in Bethmaacha, & circundederunt munitionibus civitatem, & obsessa est urbs: omnis autem turba quæ erat cum Joab, moliebatur destruere muros.

16. Et exclamavit mulier sapiens de civitate, Audite, audite, dicite Joab, Appropinqua huc, & loquar tecum.

Qui

9. Καὶ εἶπεν Ἰωὰβ τῷ Ἀμεσσά, εἰ ὑγιαίνεις σὺ ἀδελφέ μου; καὶ κατέσχεν Ἰωὰβ τῇ χειρὶ τῇ δεξιᾷ τοῦ πώγωνος Ἀμεσσὰ τοῦ φιλῆσαι αὐτόν.

10. Καὶ Ἀμεσσὰ οὐκ ἐφυλάξατο ἀπὸ τῆς μαχαίρας τῆς ἐν τῇ χειρὶ Ἰωάβ. καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ἐν αὐτῇ Ἰωὰβ ἐπὶ τὴν ψύαν, καὶ ἐξέχεεν τὰ ἔντερα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν καὶ οὐκ ἐδευτέρωσεν αὐτῷ καὶ ἀπέθανε. καὶ Ἰωὰβ καὶ Ἀβεσσὰ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κατεδίωκον ὀπίσω Σαβεαὶ υἱοῦ Βοχορί.

11. Καὶ ἀνὴρ ἐπέστη ἐπ' αὐτὸν τῶν παιδαρίων Ἰωάβ. καὶ εἶπε, τίς ὁ βουλόμενος Ἰωάβ, καὶ τίς τοῦ Δαυίδ; ὀπίσω τοῦ Ἰωάβ.

12. Καὶ Ἀμεσσὰ τεθνηκὼς καὶ πεφυρμένος ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ. καὶ εἶδεν ἀνὴρ ὅτι εἱστήκει πᾶς ὁ λαός, καὶ ἀπέρριψε τὸν Ἀμεσσὰ ἐκ τῆς τρίβου εἰς ἀγρόν, καὶ ἐπέρριψεν ἐπ' αὐτὸν ἱμάτιον, ὅτι εἶδεν ὅτι πᾶς ὁ ἐρχόμενος ἵστατο ἐπ' αὐτόν.

13. Καὶ ἐγένετο ὅτε μετέστησε τὸν Ἀμεσσὰ ἀπὸ τῆς τρίβου, παρῆλθε πᾶς ὁ λαὸς ὀπίσω Ἰωὰβ καταδιώκειν ὀπίσω Σαβεαὶ υἱοῦ Βοχορί.

14. Καὶ διῆλθεν εἰς πάσας τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ, εἰς Ἀβελὰ καὶ Βαιθμααχά. καὶ πᾶσαι αἱ πόλεις ἐξεκκλησιάσθησαν καὶ παρεγίνοντο ὀπίσω αὐτοῦ.

15. Καὶ παρεγένοντο καὶ περιεκάθησαν αὐτὸν ἐν τῇ Ἀβὲλ καὶ Βαιθμααχά. καὶ ἔβαλον χάρακα ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ ἔστη ἐν τῷ προτειχίσματι· καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετὰ Ἰωὰβ ἐνενόουν καταβαλεῖν τὸ τεῖχος.

16. Καὶ ἐβόησε γυνὴ σοφὴ ἐκ τῆς πόλεως καὶ εἶπεν, ἀκούετε δή, ἀκούετε, εἴπατε δὴ τῷ Ἰωὰβ ἐγγίσαι ὧδε, καὶ λαλήσω πρὸς αὐτόν.

Καὶ

13. pax tu. 14. dextera 3. in barb. id. ad osculum dandum ei. 15. custodiebatur in gl. &c. eum in illo, ad quintam (sc. costam) 16. & vir stetit super i. 17. in Joab. 18. volutans sese in s. in m. via. Lapidib9 strata: & vidit vir &cet. & circumire fecit Amasam de via strata (sic insr.) (in) agrum. 19 omnem venientem super eum, & subs. 20. omnis vir p. J. ad persequendũ post S. 21. in omnes. 22. & venerunt, & angustiaverunt super eum. 23. ad urbem. 24 corrũentes (sc. erãt) ad cadere faciendam m. 25. usque huc.

*1. Reg. 2. v. 5.

637:

Abelenses Sebæ caput ad Joabum mittunt.

17. Καὶ ἤγγισεν Ιωὰβ πρὸς αὐτήν. καὶ εἶπεν ἡ γυνή, εἰ σὺ Ιωάβ; καὶ εἶπεν, ἐγώ. καὶ εἶπεν, ἄκουε δὴ τοὺς λόγους τῆς δούλης σου. καὶ εἶπεν, ἀκούω ἐγώ, λέγε.

18. Καὶ εἶπε, λόγος ἐλαλήθη ἐν πρώτοις λεγόντων, ἐρωτῶντες ἐρωτήσουσιν ἐν Ἀβὲλ, καὶ οὕτως ἐξέλιπον·

*Deu. 20. v. 11.

19. Ἐγώ εἰμι εἰρηνικὰ στηριγμάτων Ισραήλ, σὺ δὲ ζητεῖς θανατῶσαι πόλιν καὶ μητρόπολιν ἐν Ισραήλ. τί καταπίνεις κληρονομίαν Κυρίου;

20. Καὶ ἀπεκρίθη Ιωὰβ καὶ εἶπε, μή μοι γένοιτο εἰς καταπίομαι. καὶ εἰ διαφθερῶ.

21. Οὐχ οὕτως ὁ λόγος· ὅτι ἀνὴρ ἐξ ὄρους Ἐφραὶμ Σαβεαὶ υἱὸς Βοχορὶ ἀντῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὸν βασιλέα Δαυίδ. παράδοτέ μοι αὐτὸν μόνον, καὶ ἀπελεύσομαι ἀπὸ τῆς πόλεως. καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς Ιωάβ, ἰδοὺ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ῥιφήσεται ἀπὸ τοῦ τείχους.

22. Καὶ ἐπορεύθη ἡ γυνὴ πρὸς πάντα τὸν λαόν, καὶ ἐλάλησε πρὸς πᾶσαν τὴν πόλιν κατὰ τὴν αὐτῆς φρόνησιν. καὶ ἀφαιροῦσι τὴν κεφαλὴν Σαβεαὶ υἱοῦ Βοχορί, καὶ ῥίπτουσιν αὐτὴν πρὸς Ιωάβ. καὶ ἐσάλπισεν Ιωὰβ ἐν σάλπιγγι, καὶ διεσπάρη ὁ λαὸς ἐκ τῆς πόλεως ἕκαστος εἰς τὸ σκήνωμα αὐτοῦ. καὶ Ιωὰβ ἐπέστρεψεν εἰς Ιερουσαλὴμ πρὸς τὸν βασιλέα.

*Supr. 8. v. 16.

23. Ὁ δὲ Ιωὰβ ἦν ἐπὶ πάσης τῆς στρατιᾶς Ισραήλ· καὶ Βανέας υἱὸς Ιωιαδὲ ἐπὶ τοῦ Χερεθὶ καὶ τοῦ Φελετί.

24. Καὶ Ἀδωρὰν ἐπὶ τῶν φόρων· καὶ Ιωσαφὰτ υἱὸς Ἀχιλοὺδ ὑπομιμνήσκων.

25. Καὶ Σουσὰ γραμματεύς· καὶ Σαδὼκ καὶ Ἀβιαθὰρ ἱερεῖς.

26. Καί γε Ιρας ὁ Ιαρὶ ἦν ἱερεὺς τοῦ Δαυίδ.

17. Qui cùm accessisset ad eam, ait illi, Tu es Joab? Et ille respondit, Ego. Ad quem sic locuta est, Audi sermones ancillæ tuæ. Qui respondit, Audio.

18. Rursumque illa, Sermo, inquit, dicebatur in veteri proverbio, * Qui interrogant, interrogent in Abela: & sic proficiebant.

19. Nonne ego sum, quæ respondeo veritatem in Israel, & tu quæris subvertere civitatem, & evertere matrem in Israel? Quare præcipitas hæreditatem Domini?

20. Respondensque Joab, ait, Absit, absit hoc à me: non præcipito, neq; demolior.

21. Non sic se habet res, sed homo de monte Ephraim Seba, filius Bochri cognomine, levavit manum suam contra regem David: tradite illum solum, & recedemus à civitate. Et ait mulier ad Joab, Ecce caput ejus mittetur ad te per murum.

22. Ingressa est ergo ad omnem populum, & locuta est eis sapienter: qui abscissum caput Sebæ filii Bochri projecerunt ad Joab. Et ille cecinit tuba, & recesserunt ab urbe, unusquisque in tabernacula sua: Joab autem reversus est Jerusalem ad regem.

23. * Fuit ergo Joab super omnem exercitum Israel: Banaias autem filius Jojadæ super Cerethæos & Phelethæos.

24. Aduram verò super tributa: porrò Josaphat filius Ahilud, à commentariis.

25. Siva autem, scriba: Sadoc verò, & Abiathar, sacerdotes.

26. Ita autem Jairites erat sacerdos David.

17. [26] Qui quum accessit ad eam, dixit mulier, Tu ne es Joab? [27] Respondit, Sum. Quæ ait ei, Audi verba ancillę tuę. Respondit, audio ego.

18. Tum *illa* dixit hoc modo, loquendo loquebantur olim, dicendo, interrogando interrogent in Abel: & sic perficiebant.

19. [28] Ego *sum inter* pacificos & fideles Israelis: & tu quæris interficere urbem & matrem in Israele? quare dissipas hæreditatem Jehovæ?

20. Tunc respondit Joab, ac dixit, [29] Absit, absit *hoc* á me, ut subvertam & disperdam:

21. Non ita habet res, sed vir quidam de monte Ephraim, Seba filius Bichri nomen ejus, levavit manum suam [30] cōtrà regem, in Davidem: tradite illum solum, & recedam ab urbe. Dixitq; mulier ad Joab, Ecce caput ejus projicitur ad te per murum.

22. Venit itaq; mulier ad universum populum [31] cum sapientia sua, † & absciderunt caput Seba filii Bichri, projeceruntq; ad Joab: & clanxit buccina, & dispersi sunt ab urbe, [32] unusquisq; in tabernacula sua: Joab autem reversus est Jerusalaim ad regem.

23. Porro Joab *erat* super universum exercitum Israelis: Benajah verò filius Jehojada super Chereti & Pelethi.

24. [33] Adoram super tributum, & Jehosaphat filius Ahilud [34] à commentariis.

25. Et Seja, scriba, & Sadoc & Ebiathar, sacerdotes.

26. Et etjam Ira Jairites erat [35] princeps Davidis.

17. Vnd da er zu ir kam/ sprach die frawe/ Bistu Joab. Er sprach/ Ja. Sie sprach zu im / Höre die rede deiner magd. Er sprach/ Jch höre.

18. Sie sprach / Vorzeiten sprach man/ Wer fragen wil/ der frage zu Abel / vnd so giengs wol aus.

19. Jch bin eine von den friedsamen vnd trewen stedten in Jsrael / vnd du wilt die stadt tödten vnd die mutter in Jsrael. Warumb wiltu das erbteil des HERRN verschlingen.

20. Joab antwortet / vnd sprach/ Das sey ferne/ das sey ferne von mir / das ich verschlingen vnd verderben solt/ es hat sich nicht also?

21. Sondern ein man vom gebirge Ephraim/ mit namen Seba / der son Bichri / hat sich empöret wider den könig Dauid / Gebt denselbigen her allein / so wil ich von der stadt zihen. Die fraw sprach zu Joab/ Sihe/ sein heupt sol zu dir vber die mawr geworffen werden.

22. Vnd die fraw kam hinein zu allem volck mit jrer weißheit. Vnd sie hieben Seba dem son Bichri den kopff abe / vnd worffen jn zu Joab/ da bließ er die posaunen / vnd zustreweten sich von der stadt/ ein iglicher in seine hütten. Joab aber kam wider gen Jerusalem zum könige.

23. Joab aber war vber das gantze heer Jsrael. Benaja der son Jojada war vber die Crethi vnd Plethi.

24. Adoram war rentmeister. Josaphat der son Ahilud war Cantzler.

25. Seja war schreiber. Zadok vnd AbJathar waren priester.

26. Dazu war Jra der Jairiter Dauids priester.

[26] & accessit ad e. & d. [27] & dixit, ego. & ait &c. tuæ. & dixit, audiens (sc. sum) ego. & dixit, dicendo: l. loquentur (.i. loqui solebant) in principio, dicendo, int. interrogabunt in A. [28] ego pacem colentium fidelium Israelis (sc. sum.) tu quærens (sc. es) ad interficiendũ u. & matrem (.i. metropolitanā) in I? ad quid deglutíes. [29] prophanatio, prophanatio mihi, si deglutiero, & si corrupero, non ita verbum, sed vir. [30] in regem, in D. date i. solum ipsum, & ibo desuper (sic infra) urbe &c. projectũ (sc. erit) ad te. [31] in sap. [32] vir ad tentoria s. [33] & Adoram. [34] memorator, vel, monitor.

638 :

[35] sacerdos.

Cap. 21.

1. ad Saulem & ad d. sanguinum, super quod.

2. & vocavit R. G. & d. ad eos.
3. ipsi, quin imo de residuo E. & fi. jur. illis &c. eos, in zelando ipsum pro f.

4. in quo e. & benedicite h. 3. & dixerũt ei.
5. non nobis (sc. est in quæstione) argentum & aurum c. S. & cum domo e. & non nob. (sc. est) vir ad interficiendũ.
6. quod vos dicentes. sc. estis.
7. ad Regem.
8. nobis, vel, in nos. (sc. & quidem ab eo) exterminati-sumus à stando in omni t. I. detur sing. pro pl.
9. super M.
10. super J. & e. inter D. & inter Je.

639:

Das XXI. Cap.

Es war auch ein thewrung zu Dauids zeiten / drey jar an einander / Vnd Dauid sucht das angesicht des HERRN. Vnd der HERR sprach / vmb Sauls willen / vnd vmb des bluthauses willen / das er die Gibeoniter getödtet hat.

2. Da ließ der könig den Gibeonitern ruffen / vnd sprach zu jnen (Die Gibeoniter aber waren nicht von den kindern Jsrael / sondern vbrig von den Amoritern. Aber die kinder Jsrael hatten jnen geschworen / vnd Saul sucht sie zu schlahen in seinem eiuer / für die kinder Jsrael vnd Juda.)

3. So sprach nu Dauid zu den Gibeonitern / Was sol ich euch thun? vnd womit sol ich sünen / das jr dem erbtheil des HERRN segenet.

4. Die Gibeoniter sprachen zu jm / Es ist vns nicht vmb goldt noch silber zu thun an Saul vnd seinem hause / vnd ist vns nicht zu thun vmb jemand zu tödten in Jsrael. Er sprach / Was sprecht jr denn / das ich euch thun sol?

5. Sie sprachen zum könige / Den man / der vns verderbet vnd zu nicht gemacht / sollen wir vertilgen / das jm nichts bleibe in allen grenzen Jsrael.

6. Gebet vns sieben menner aus seinem hause / das wir sie auffhengen dem HERRN zu Gibea Sauls / des erwelten des HERRN. Der könig sprach / Jch wil sie geben.

7. Aber der könig verschonet MephiBoseth des sons Jonathan / des sons Saul / vmb des eides willen des HERRN / der zwischen jnen war / Nemlich / zwischen Dauid vnd Jonathan dem son Saul.

8. Aber die zween söne Rizpa der tochter Aia / die sie Saul geboren hatte / Armoni vnd MephiBoseth / dazu die fünff söne Michal der tochter

Saul/

CAP. XXI.

Fuit autem fames in diebus Davidis tribus annis, anno post annum: & requisivit David faciem Jehovæ: & dixit Jehovah, 1 Propter Saulem, & propter familiam sanguinariam, eo quod interfecit Gibonitas.

2. 2 Accersivit itaq; rex Gibonitas, & dixit eis (Gibonitæ autem non de filiis Israel 3 erant, sed de reliquiis Emoræorum, quibus filii Israel juraverant: quæsierat autẽ Saul percutere eos, dum zelaret pro filiis Israel & Jehudah)

3. Dixit inquam David ad Gibonitas, Quid faciam vobis, & 4 quo expiabo, ut benedicatis hæreditati Jehovæ?

4. Responderunt ei Gibonitæ, 5 Non *est* nobis *quæstio super* argento & auro cum Saule & cum familia ejus, neq; *est* nobis *voluntas* quenquam interficiendi in Israele. Et dixit, 6 Quicquid dixeritis, faciam vobis.

5. Tum dixerunt 7 regi, vir ille *est* qui consumpsit nos, & qui cogitavit 8 adversum nos: & deleti sumus ut non subsistamus in ullo termino Israel.

6. Dentur nobis septem viri è filiis ejus, & affigemus eos Jehovæ in Gibhath Saulis electi Jehovę. Dixitq; rex, Ego dabo.

7. Et pepercit rex 9 Mephiboset filio Jehonathan filii Saulis, 10 propter jusjurandum Jehovæ, quod *fuit* inter eos, Davidem & Jehonatham filium Saulis.

8. † Tulit ergo rex duos filios Resphah filię Ajah, quos pepererat Sauli, Armoni & Mephiboset, & quinq; filios Michal filiæ Saulis,

quos

CAP. XXI.

Facta est quoque fames in diebus David tribus annis jugiter: & consuluit David oraculum Domini. Dixitque Dominus, Propter Saul, & domum ejus sanguinum, quia occidit Gabaonitas.

2. Vocatis ergo Gabaonitis rex, dixit ad eos. (Porrò Gabaonitę non erant de filiis Israel, sed reliquiæ Amorrhæorum: * filii quippe Israel juraverant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israel & Juda)

3. Dixit ergo David ad Gabaonitas, Quid faciam vobis? & quod erit vestri piaculum, ut benedicatis hæreditati Domini?

4. Dixeruntque ei Gabaonitæ, Non est nobis super argento & auro quæstio, sed contra Saul, & cõtra domum ejus: neque volumus ut interficiatur homo de Israel. Ad quos rex ait, Quid ergo vultis ut faciam vobis?

5. Qui dixerunt regi, Virum qui attrivit nos & oppressit inique, ita delere debemus, ut ne unus quidem residuus sit de stirpe ejus in cunctis finibus Israel.

6. Dentur nobis septem viri de filiis ejus, ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul quondam electi Domini. Et ait rex, Ego dabo.

7. Pepercitque rex Miphiboseth filio Jonathæ filii Saul, * propter jusjurandum Domini, quod fuerat inter David, & inter Jonathan filium Saul.

8. Tulit itaque rex duos filios Respha filiæ Aja, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphiboseth: & quinque filios Michol fi-

liæ

Κεφαλ. κα΄.

Καὶ ἐγένετο λιμὸς ἐν ταῖς ἡμέραις Δαυὶδ τρία ἔτη, ἐνιαυτὸς ἐχόμενος ἐνιαυτοῦ. καὶ ἐζήτει Δαυὶδ τὸ πρόσωπον παρὰ Κυρίου, καὶ εἶπε Κύριος· ἐπὶ Σαοὺλ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ ἡ ἀδικία, διὰ θανατῶσαι αὐτὸν τοὺς Γαβαωνίτας.

2. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ βασιλεὺς τοὺς Γαβαωνίτας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· καὶ οἱ Γαβαωνῖται οὐκ ἦσαν ἐκ τῶν υἱῶν Ισραήλ, ὅτι ἀπὸ τῶν καταλοίπων Αμορραίων ἦσαν, καὶ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ὤμοσαν αὐτοῖς. καὶ ἐζήτησε Σαοὺλ πατάξαι αὐτοὺς ἐν τῷ ζηλῶσαι αὐτὸν τοὺς υἱοὺς Ισραὴλ καὶ Ιούδα.

3. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς τοὺς Γαβαωνίτας· τί ποιήσω ὑμῖν καὶ ἐν τίνι ἐξιλάσομαι, καὶ εὐλογήσετε τὴν κληρονομίαν Κυρίου;

4. Καὶ εἶπον αὐτῷ οἱ Γαβαωνῖται, οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀργύριον οὐδὲ χρυσίον μετὰ Σαοὺλ καὶ μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ἡμῖν θανατῶσαι ἄνδρα ἐκ παντὸς Ισραήλ. καὶ εἶπεν, τί ὑμεῖς θέλετε, καὶ ποιήσω ὑμῖν;

5. Καὶ εἶπον πρὸς τὸν βασιλέα, ὁ ἀνὴρ ὃς συνετέλεσεν ἡμᾶς καὶ ὃς ἐδίωξεν ἡμᾶς καὶ ὃς παρελογίσατο ἐξολοθρεῦσαι ἡμᾶς, ἀφανίσωμεν αὐτόν, τοῦ μὴ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐν παντὶ ὁρίῳ Ισραήλ.

6. Καὶ δοθήτωσαν ἡμῖν ἑπτὰ ἄνδρες ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἐξιλασόμεθα ἐν αὐτοῖς τῷ Κυρίῳ ἐν τῷ βουνῷ τοῦ Σαοὺλ ἐκλεκτοῦ τῷ Κυρίῳ. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, ἐγὼ δώσω.

7. Καὶ ἐφείσατο ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὸν Μεφιβόσεθ υἱὸν Ιωναθὰν υἱοῦ Σαοὺλ διὰ τὸν ὅρκον Κυρίου τὸν ἀναμέσον αὐτῶν, ἀναμέσον Δαυὶδ καὶ ἀναμέσον Ιωναθὰν υἱοῦ Σαοὺλ.

8. Καὶ ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς τοὺς δύο υἱοὺς Ρεσφὰ θυγατρὸς Αἰα οὓς ἔτεκε τῷ Σαοὺλ, τὸν Αρμωνὶ καὶ Μεφιβόσεθ, καὶ τοὺς πέντε υἱοὺς τῆς Μεχὸλ θυγατρὸς Σαοὺλ, οὓς

τεχ-

Famẽs trium annorũ propter cæsos à Saule Gabaonitas immittitur

* Josu. 9. v. 15.

* 1. Sa. 18. v. 3.

Ossa Saulis & Jonathæ à Davide sepeliuntur.

τεχθέντας τῷ Αδριὴλ Βερζελλὶ τῷ Μοουλαθί·

9. Καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας τῶν Γαβαωνιτῶν· καὶ ἐξηλίασαν αὐτοὺς ἔναντι τοῦ Κυρίου ἐν τῷ ὄρει. καὶ ἔπεσον ἐκεῖ οἱ ἑπτὰ κατὰ τὸ αὐτό. καὶ αὐτοὶ ἐθανατώθησαν ἐν ἡμέραις θερισμοῦ ἐν πρώτοις, ἐν ἀρχῇ θερισμοῦ κριθῶν.

10. Καὶ ἔλαβε Ρεσφὰ θυγάτηρ Αἰα τὸν σάκκον καὶ ἔστρωσεν αὐτὸν ἑαυτῇ ἐπὶ τὴν πέτραν ἀπ' ἀρχῆς θερισμοῦ κριθῶν ἕως οὗ ἔσταξεν ὕδατα Θεοῦ ἐξ οὐρανοῦ. καὶ οὐκ ἀφῆκε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καθίσαι ἐπ' αὐτοὺς ἡμέρας, οὐδὲ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ νυκτός.

11. Καὶ ἀπηγγέλη τῷ Δαυὶδ πάντα ὅσα ἐποίησε Ρεσφὰ θυγάτηρ Αια ἡ παλλακὴ Σαοὺλ.

12 Καὶ ἐπορεύθη Δαυὶδ καὶ ἔλαβε τὰ ὀστᾶ Σαοὺλ καὶ τὰ ὀστᾶ Ιωναθὰν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ παρὰ τῶν ἀνδρῶν Ιαβὴς Γαλαὰδ τῶν κλεψάντων αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ τείχους Βεθσὰν κρεμασάντων αὐτοὺς ἐκεῖ τῶν Αλλοφύλων ἐν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἐπάταξαν οἱ Αλλόφυλοι τὸν Σαοὺλ ἐν Γελβουέ.

*1. Sa. 31. v. 13.

13. Καὶ ἀνήνεγκεν Δαυὶδ ἐκεῖθεν τὰ ὀστᾶ Σαοὺλ καὶ τὰ ὀστᾶ Ιωναθὰν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ συνήγαγε τὰ ὀστᾶ τῶν ἐξηλιασμένων.

14. Καὶ ἔθαψε τὰ ὀστᾶ Σαοὺλ καὶ Ιωναθὰν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ἐξηλιασμένων ἐν τῇ γῇ Βενιαμὶν ἐν τῇ πλευρᾷ τοῦ τάφου Κὶς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. καὶ ἐποίησαν κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο ὁ βασιλεύς. καὶ ἐξιλάσατο ὁ Θεὸς τὴν γῆν μετὰ ταῦτα.

15. Καὶ ἐγένετο ἔτι πόλεμος τοῖς Αλλοφύλοις πρὸς Ισραήλ. καὶ κατέβη Δαυὶδ καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐπολέμησαν μετὰ τῶν Αλλοφύλων· καὶ ἐξελύθη Δαυίδ.

16. Καὶ Ιεσβὶ ἀπὸ Νὼβ ὃς ἦν ἐκ τῶν ἀπογόνων τῶν Γιγάντων, καὶ ὁ σταθμὸς τοῦ δόρατος αὐτοῦ τριακοσίων σίκλων χαλκοῦ.

καὶ

liæ Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi,

9. Et dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos in monte coram Domino: & ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei.

10. Tollens autem Respha filia Aja, cilicium, substravit sibi supra petram ab initio messis donec stillaret aqua super eos de cœlo: & non dimisit aves lacerare eos per diem, neque bestias per noctem.

11. Et nuntiata sunt David, quæ fecerat Respha, filia Aja, concubina Saul.

12. Et abiit David, & tulit ossa Saul, ossa Jonathæ filii ej⁹ à viris Jabes & Galaad, qui furati fuerant ea de platea Bethsan, * in qua suspenderāt eos Philisthiim cum interfecissent Saul in Gelboe:

13. Et asportavit inde ossa Saul, & ossa Jonathæ filii ejus: & colligentes ossa eorum, qui affixi fuerant,

14. Sepelierunt ea cum ossibus Saul, & Jonathæ filii ejus in terra Benjamin, in latere, in sepulchro Cis patris ejus: feceruntque omnia, quæ præceperat rex, & repropitiatus est Deus terræ post hæc.

15. Factum est autem rursum prælium Philisthinorum adversum Israel, & descendit David & servi ejus cum eo, & pugnabāt contra Philisthiim. Deficiente autem David,

16. Iesbibenob, qui fuit de genere Arapha, cujus ferrum hastæ trecentas uncias appendebat, & ac-

cin-

quos pepererat Adrieli filio Barzillai Meholathitæ:

9. Et dedit eos in manu Gibonitarum, & suspenderunt eos in monte coram Jehova: 11 & mortui sunt septem illi simul, & occisi fuerunt in diebus messis in primis *diebus*, in principio messis 12 hordeaceę.

10. Tollens autem Rispha filia Aja saccum, extendit eum sibi super rupem á principio messis, donec stillaret aqua super eos è cœlo, & non 13 permittebat aves cœli requiescere super eos interdiu, nec bestiam agri noctu.

11. Renuntiatum autem fuit Davidi, quod fecerat Rispah filia Ajah concubina Saulis.

12. Et abiit David, & tulit ossa Saulis atq; ossa Jehonathan filii ejus à 14 majoribus Jabes Gilad, qui furati fuerant eos de platea Bethsan, 15 in qua suspenderant eos Pelisthim die qua percusserant Pelisthim Saulem in Gilboa.

13. 16 Tulit inquam inde ossa Saulis & ossa Jehonathan filii ejus, & collegerunt ossa 17 affixorum.

14. Et sepelierūt ossa Saulis & Jehonathan filii ejus in terra Binjamin in Sela in sepulchro Cis patris ejus: & fecerunt juxta omnia, quæ præceperat rex, & 18 placatus est Deus terræ post hæc.

15. Fuit insuper bellum Pelisthim cum Israele, & descendit David, ac servi ejus cum eo, atq; præliati sunt 19 contra Pelisthinos: & defecit David.,

16. Tū Isbi-benob, qui *erat* 20 de filiis Gigantis (pondus autem *ferri* hastæ ejus *erat* trecentorū *seclorum* pondus æ-

ris,

Saul/ die sie dem Adriel geborn hatte/ dem son Barsillai des Mahalothiters/ nam der könig/

9. Vnd gab sie in die hand der Gibeoniter/ Die hiengen sie auff dem berge für dem HERRN. Also fielen diese sieben auff ein mal/ vnd storben zur zeit der ersten erndten/ wenn die gersten erndte angehet.

10. Da nam Rizpa die tochter Aia einen sack / vnd breitet jn auff den felß am anfang der erndten/ biß das wasser vom himel vber sie troff/ vnd ließ des tags die vogel des himels nicht auff jnen rugen/ noch des nachts die thier des feldes.

11. Vnd es ward Dauid angesagt/ was Rizpa die tochter Aia Sauls kebsweib gethan hatte.

12. Vnd Dauid gieng hin/ vnd nam die gebeine Sauls/ vnd die gebeine Jonathan seins sons/ von den bürgern zu Jabes in Gilead (die sie von der gassen Bethsan gestolen hatten / dahin sie die Philister gehenget hatten zu der zeit/ da die Philister Saul schlugen auff dem berge Gilboa.)

13. Vnd bracht sie von dannen erauff/ vnd samleten sie zu hauffe mit den gebeinen der gehengeten.

14. Vnd begruben die gebeine Sauls vnd seins sons Jonathan im lande BenJamin/ zu Zela im grabe seines vaters Kis/ vnd theten alles/ wie der könig geboten hatte. Also ward Gott nach diesem/ dem lande wider versünet.

15. Es erhub sich aber wid' ein krieg von den Philistern wider Jsrael. Vnd Dauid zoch hinab vnd seine knechte mit jm/ vnd stritten wider die Philister. Vnd Dauid ward müde.

16. Vñ Jesbi zu Nob (welcher war der kinder Rapha einer/ vnd das gewichte seines spers

war

11. & ceciderūt.

12. hordeorum. & accepit R. &c. & ext. e. s. ad r.

13. dedit volucrem c. r. i. & best.

14. domini 3.

15. quo susp eos ibi P. in die percutere P.

16. & ascendere fecit.

17. suspēsorum.

18. exorabilis fuit D. t. post sic. & fuit adhuc b.

19. cum Pelisthinis: & fatigat⁹ est D.

20. in natis Rapha. i. gigantis. sic v. 18.

21. & dixit, i. statuit.

war drey hundert gewicht ertzs/ vnd hatte newe woffen) der gedacht David zu schlagen.

17. Aber Abisai der son Zeru Ja halff jm/ vnd schlug den Philister todt. Da schwuren jm die menner David/ vnd

640: sprachen/ du solt nicht mehr mit vns auszihen in den streit/ das nicht das liecht in Jsrael verlessche.

22. & non extingues l. I. & fuit post sic, & fuit adhuc bellum.

18. Darnach erhub sich noch ein krieg zu Nob mit den Philistern. Da schlug Sibechai der Husathiter den Saph/ welcher auch der kinder Rapha einer war.

23. & fuit adhuc bellum in G. c. P. & percussit E. 24. & lignum hastæ ejus. 25. & fuit adh. 26. & digiti manuum ejus & digiti pedum ejus sex & sex Vig. & quat. & etiam ipse natus erat giganti illi. & probris affecit I. 27. ceciderunt in manu D. & in m. s. e.

19. Vnd es erhub sich noch ein krieg zu Gob mit den Philistern. Da schlug Elhanan der son Jaere Orgim ein Bethlehemiter den Goliad den Gethiter/ welcher hatte einen spieß/ des stange war wie ein weberbawm.

20. Vnd es erhub sich noch ein krieg zu Gad/ da war ein langer man/ der hatte sechs finger an seinen henden/ vnd sechs zee an seinen füssen/ das ist vier vnd zwentzig an der zal/ vnd er war auch geborn von Rapha.

21. Vnd da er Jsrael hohn sprach/ schlug in Jonathan der son Simea des bruders David.

22. Diese vier waren geborn dem Rapha zu Gath/ vnd fielen durch die hand Davids vnd seiner knechte.

Cap. 22.

Das XXII. Cap.

1. in die (i. tempore sc. quo) eripuit J. e. e vola o. i. f. & e vola S. 2. rupis mea & c. refugium meū. Chald. VERBū Domini fuit sustentaculum mihi. sic v. 19. &

VND David redet für dem HERRN/ die wort dieses liedes/ Zur zeit/ da jn der HERR errettet hatte/ von der hand aller seiner feinde/ vnd von der hand Saul vnd sprach.

2. Der HERR ist mein fels/ vnd meine burg/ vnd mein erretter.

3. Gott ist mein hort/ auff den ich trawe/ mein schildt vnd horn meines heils/ Mein schutz vnd meine zuflucht/ mein heiland/ der du mir hilffst vom freuel.

ris, & ipse *erat* accinctus *ense* novo)[21] cogitavit percutere Davidem.

17. Et auxiliatus est ei Abisai filius Serujah, percussitq; Pelistheum, atq; interfecit eum. Tunc juraverunt viri Davidis ei dicendo, [1] Nō egredieris ultrà nobiscum in prælium,[22] ne extinguas lucernam Israelis.

18. Posthæc etjam extitit bellum in Gob cum Pelisthim: tunc percussit Sibbechai Husathites ipsum Saph, qui *erat* de filiis Gigantis.

19. [23] Factum deinde & aliud bellum in Gob cum Pelisthim, ubi percussit Elhanan filius Jaare Oregim Beth-halamites *alterum* Goliath Gitthæum:[24] cujus hastæ lignum *erat* tanquam jugum liciatorium texentium.

20. [25] Fuit insuper adhuc bellum in Gath: erat autem [26] vir *magnæ* mensuræ:[26] cujus digiti manuum & digiti pedum *erant* seni, viginti quatuor numero, qui etjam erat natus ex Gigante.

21. Hic probris affecit Israelem, & percussit eum Jehonathan filius Simah fratris Davidis.

22. Quatuor ii nati sunt ipsi Giganti in Gath: & [27] interfecti sunt manu Davidis, & manu servorum ejus.

CAP. XXII.

LOquutus est ergo David Jehovæ verba cantici hujus, [1] die *qua* liberavit Jehovah eum de manu omnium inimicorum suorum, & de manu Saulis.

2. Et dixit, Jehovah petra mea, & arx mea, & liberator meus mihi.

3. Deus [2] fortitudo mea, sperabo in eo, scutum meum, & cornu salutis meæ, elevatio mea, & refugium meum, salvator meus, [3] ab injuria salvum fecisti me.

cinctus erat Ense novo, nisus est percutere David.

17. Præsidioque ei fuit Abisai filius Saruiæ, & percussum Philisthæum interfecit. Tunc juraverunt viri David, dicentes, Jam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israel.

18. * Secundum quoque bellum fuit in Gob contra Philisthæos: tunc percussit Sobochai de Husathi, Saph de stirpe Arapha de genere gigantum.

19. Tertium quoque fuit bellum in Gob cōtra Philistæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus polymitarius Bethlehemites Goliath Gethæum, cujus hastile hastæ erat quasi liciatorium texentium.

20. Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelsus qui senos in manibus pedibusq; habebat digitos, id est viginti quatuor, & erat de origine Arapha.

21. Et blasphemavit Israel: percussit autem eum Jonathan filius Samaa fratris David.

22. Hi quatuor nati sunt de Arapha in Geth, & ceciderunt in manu David, & servorum ejus.

CAP. XXII.

LOcutus est autem David Domino verba carminis hujus, in die qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, & de manu Saul.

2. Et ait, * Dominus petra mea, & robur meum, & salvator meus.

3. Deus fortis meus sperabo in eum: scutum meum & cornu salutis meæ: elevator meus, & refugium meū: salvator me*, de iniquitate liberabis me.

καὶ οὗτος περιεζωσμένος παραζώνην, καὶ διενοεῖτο τοῦ πατάξαι τὸν Δαυίδ.

17. Καὶ ἐβοήθησεν αὐτῷ Ἀβεσσὰ υἱὸς Σαρουίας, καὶ ἐπάταξεν τὸν Ἀλλόφυλον καὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν. τότε ὤμοσαν οἱ ἄνδρες Δαυὶδ λέγοντες, οὐκ ἐξελεύσῃ μεθ' ἡμῶν ἔτι εἰς πόλεμον, καὶ οὐ μὴ σβέσῃς τὸν λύχνον Ἰσραήλ.

1. Par. 20. v. 4.

18. Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα πόλεμος ἔτι μετὰ τῶν Ἀλλοφύλων ἐν Νώβ. τότε ἐπάταξε Σοβεχὶ ὁ Ἀσωθὶ τὸν Σεφ τὸν ἐν τοῖς ἀπογόνοις τοῦ Γιγάντων.

19. Καὶ ἐγένετο ἔτι πόλεμος μετὰ τῶν Ἀλλοφύλων ἐν Νώβ· καὶ ἐπάταξεν Ἐλλανὰν υἱὸς Ἰαρὲ τῶν ὑφαινόντων Βεθλεεμί, τὸν Γολιὰθ τὸν Γεθαῖον. καὶ τὸ ξύλον τοῦ δόρατος αὐτοῦ ἦν ὡς ἀντίον ὑφαινόντων.

20. Καὶ ἐγένετο ἔτι πόλεμος μετὰ τῶν Ἀλλοφύλων ἐν Γέθ, καὶ ἦν ἀνὴρ ἐκ Μαδών, καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν χειρῶν αὐτοῦ καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἓξ καὶ ἕξ, εἴκοσι καὶ τέσσαρες ἀριθμῷ. καί γε αὐτὸς ἀπόγονος τῶν γιγάντων·

21. Καὶ ὠνείδισε τὸν Ἰσραήλ· καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν Ἰωναθὰν υἱὸς Σαμαὰ ἀδελφοῦ Δαυίδ.

22. Τοὺς τέσσαρας τούτους τὸν ἐτεχθέντας ἀπογόνους τῶν Γιγάντων ἐν Γέθ. καὶ ἔπεσον ἐν χειρὶ Δαυὶδ καὶ ἐν χειρὶ τῶν δούλων αὐτοῦ.

Κεφαλ. κβ.

ΚΑὶ ἐλάλησε Δαυὶδ τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ᾠδῆς ταύτης ἐν ἡμέρᾳ ἧ ἐξείλε[...] αὐτὸν Κύριος ἐκ χειρὸς π[...]ων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαούλ. *Psal. 18. v. 3.*

2. Καὶ εἶπεν, Κύριος πέτρα μου καὶ ὀχύρωμά μου, καὶ ἐξαιρούμενός με ἐμοί.

3. Ὁ Θεός μου, φύλαξ μου πεποιθὼς ἔσομαι ἐπ' αὐτῷ. ὑπερασπιστής μου, καὶ κέρας σωτηρίας μου, ἀντιλήπτωρ μου, καὶ καταφυγὴ σωτηρίας μου, ἐξ ἀδίκου σώσεις με. *3. à violentia servabis (i. servare solens) me.*

Quatuor insignia bella Davidis contra Philistæos.

4. Αινετὸν ἐπικαλέσομαι Κύριον, καὶ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου σωθήσομαι.

5. Οτι περιέσχον με συντριμμοὶ θανάτου, καὶ χείμαρροι ἀνομίας ἐθάμβησάν με.

6. Σχοινία ᾅδου ἐκύκλωσάν με, καὶ προέφθασάν με παγίδες θανάτου.

7. Εν θλίψει μου ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον, καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου βοήσομαι. καὶ ἤκουσεν ἐκ ναοῦ αὐτοῦ φωνῆς μου, καὶ ἡ κραυγή μου ἐν τοῖς ὠσὶν αὐτοῦ.

8. Καὶ ἐσείσθη καὶ ἐταράχθη ἡ γῆ καὶ τὰ θεμέλια τοῦ οὐρανοῦ συνεταράχθη, ὅτι ἐθυμώθη αὐτοῖς Κύριος.

9. Ανέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ, καὶ πῦρ ἐκ στόματος αὐτοῦ κατέφαγε. ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἐξ αὐτοῦ.

10. Καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη, καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

11. Καὶ ἐπέβη ἐπὶ Χερουβὶμ καὶ ἐπετάσθη, καὶ ὤφθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

12. Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ. κύκλῳ αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ σκότος ὑδάτων, νεφέλαι ἀέρος.

13. Εκ φέγγους ἀπέναντι αὐτοῦ ἐξεκαύθησαν ἄνθρακες πυρός.

14. Καὶ ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Κύριος, καὶ ὁ ὕψιστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ.

15. Καὶ ἀπέστειλε βέλη καὶ διεσκόρπισεν αὐτούς· καὶ ἤστραψεν ἀστραπὴν, καὶ ἐξέστησεν αὐτούς.

16. Καὶ ὤφθησαν ἀφέσεις θαλάσσης, καὶ ἀπεκαλύφθη τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης ἐν τῇ ἐπιτιμήσει τοῦ Κυρίου ἀπὸ πνοῆς πνεύματος ὀργῆς αὐτοῦ.

17. Εξαπέστειλεν ἐξ ὕψους καὶ ἔλαβέ με, εἵλκυσέ με ἐξ ὑδάτων πολλῶν.

18. Εξείλετό με ἐξ ἰσχύος ἐχθρῶν μου, ἐκ τῶν μισούντων με, ὅτι ἴσχυον ὑπὲρ ἐμέ.

Προ-

4. Laudabilem invocabo Dominum, & ab inimicis meis salvus ero:

5. Quia circundederunt me contritiones mortis: torrentes Belial terruerunt me.

6. Funes inferni circundederunt me: prævenerunt me laquei mortis.

7. In tribulatione mea invocabo Dominum, & ad Deum meum clamabo: & exaudiet de tēplo sancto suo vocem meam, & clamor meus veniet ad aures ejus.

8. Commota est & contremuit terra, fundamenta montium concussa sunt & conquassata, quoniam iratus est eis.

9. Ascendit fumus de naribus ejus, & ignis de ore ejus vorabit: carbones succensi sunt ab eo.

10. Et inclinavit cœlos, & descendit: & caligo sub pedibus ejus.

11. Et ascendit super Cherubim, & volavit: & lapsus est super pennas venti.

12. Posuit tenebras in circuitu suo latibulum: cribrans aquas de nubibus cœlorum.

13. Præ fulgore in conspectu ejus, succensi sunt carbones ignis.

14. Tonabit de cœlo Dominus, & excelsus dabit vocem suam.

15. Misit sagittas & dissipavit eos: fulgor, & consumpsit eos.

16. Et apparuerunt effusiones maris, & revelata sunt fundamenta orbis ab increpatione Domini, ab inspiratione spiritus furoris ejus.

17. Misit de cœlo, & assumpsit me, & extraxit me de aquis multis.

18. Liberavit me ab inimico meo potentissimo, & ab his qui oderant me: quoniam robustiores me erant.

Præ-

4. Laudatum invocabo Jehovam, & ab inimicis meis 4 salvus ero.

5. Circundederant enim me 5 contritiones mortis, torrentes impietatis terruerant me:

6. Dolores sepulchri circumdederāt me, prævenerant me laquei mortis.

7. In 6 tribulatione *itaq;* mea invocavi Jehovam, & ad Deum meum clamavi: & exaudivit de templo suo vocem meam, & clamor meus in aures ejus *pervenit.*

8. Tū cōmota est, & contremuit terra, fundamenta cœli commota sunt, & intremuerunt, quoniam 7 iratus erat.

9. Ascendit fumus in ira ejus, & ignis de ore ejus 8 devorat, carbones succensi sunt ab eo.

10. Et inclinavit cœlos, & descendit, & caligo sub pedibus ejus.

11. 1 Et equitavit super Cherub, & volavit, & 9 avolavit super pennas venti.

12. Posuit quoq; 10 tenebras in circuitu suo *tanquam* tabernacula, colligationem aquarum nubes cœlorum.

13. Præ fulgore 11 in conspectu ejus succensi sunt carbones ignis.

14. Tonavit è cœlo Jehovah, & altissimus dedit vocem suam.

15. Et misit sagittas, & dispersit eos: fulgur, & contrivit eos.

16. Atq; 12 apparuerunt effusiones maris, revelata sunt fundamenta orbis, 13 propter increpationem Jehovæ, ab expiratione spiritus iræ ejus.

17. Misit de summo, assumpsit me, extraxit me de aquis multis.

18. Et liberavit me ab inimico meo forti, ab odio habentibus me, quoniam 14 robustiores erant me.

Præ-

4. Ich wil den HERRN loben vnd anruffen / So werde ich von meinen feinden erlöset werden.

5. Denn es hatten mich vmbfangen die schmertzen des todes / vnd die beche Belial / erschreckten mich.

6. Der helle band vmbfiengen mich / vnd des todes strick vberweldigten mich.

7. Wenn mir angst ist / so ruffe ich den HERRN an / vnd schrey zu meinem Gott / so erhöret er meine stimme von seinem tempel / vnd mein geschrey kompt für jn zu seinen ohren.

8. Die erde bebete vnd ward bewegt / die grundfeste des himels regeten sich vnd bebeten / da er zornig war.

9. Dampff gieng auff von seiner nasen / vnd verzehrend fewer von seinem munde / das es dauon blitzet.

10. Er neigete den himel / vnd fuhr herab / vnd tunckel war vnter seinen füssen.

11. Vnd er fuhr auff den Cherub vnd floh daher / vnd er schwebt auff den fittigen des winds.

12. Sein gezelt vmb jn her / war finster / vnd schwartze dicke wolcken.

13. Von dem glantz für jm / brandte es mit blitzen.

14. Der HERR donnerte vom himel / vnd der Höhest ließ seinen donner aus.

15. Er schoß seine stra[h]le / vnd zustrewet sie / er ließ blitzen / vnd schrecket sie.

16. Da sahe man wassergösse / vnd des erdbodens grund ward auffgedeckt von den schelten des HERRN / von dem odem vnd schnauben seiner nasen.

17. Er schicket aus von der höhe vnd holet mich / vnd zoch mich aus grossen wassern.

18. Er errettet mich von meinen starcken feinden / von meinen hassern die mir zu mechtig waren.

Die

4. *servabor.*

5. *confractiones m. t. belial terrebunt (su. propter) me. funes inferni.*

6. *angustia mihi invocabo Je. & ad D. m. clamabo (.i. invocare, clamare soleo) & exaudivit i. exaudit.*

7. *ira erat illi.*

8. *devorabit. capite .i. devorabat. sic infra.*

6412

9. *visus est sup.*

10. *caliginem circuitibus suis opertoria, c. a. densitates nubium superiorum.*

11. *e regione e. su. s. carb. ignis.*

Chald. *Increpatio Domini, cen carbones ignis, succensa est à Verbo ejus.*

12. *visi sunt alvei m.*

13. *in increpatione J. ab e. flatus naris ejus.*

14. *robusti erant præ me.*

19. Die mich vberweldigten zur zeit meines vnfals / Vnd der HERR ward meine zuuerſicht.
20. Er füret mich aus in den raum / Er reiß mich eraus / denn er hatte luſt zu mir.
21. Der HERR thut wol an mir / nach meiner gerechtigkeit / Er vergilt mir nach der reinigkeit meiner hende.
22. Denn ich halte die wege des HERRN / Vnd bin nicht Gottloß wider meinen Gott.
23. Denn alle ſeine rechte hab ich für augen / Vnd ſeine gebot werffe ich nicht von mir.
24. Sondern ich bin on wandel für jm / Vnd hüte mich für ſünden.
25. Darumb vergilt mir der HERR nach meiner gerechtigkeit / nach meiner reinigkeit für ſeinen augen.
26. Bey den heiligen biſtu heilig / Bey den fromen biſtu from.
27. Bey den reinen biſtu rein / Vnd bey den verkerten biſtu verkert.
28. Denn du hilffeſt dem elenden volck / Vnd mit deinen augen nidrigeſtu die hohen.
29. Denn HERR du biſt mein Liecht / Der HERR macht meine finſterniß liechte.
30. Denn mit dir kan ich kriegsvolck zuſchmeiſſen / vnd mit meinem Gott vber die mauren ſpringen.
31. Gottes wege ſind on wandel / des HERRN rede ſind durchleutert / Er iſt ein ſchilt allen die jm vertrawen.
32. Denn wo iſt ein Gott on den HERRN? Vnd wo iſt ein hort on vnſer Gott?
33. Gott ſtercket mich mit krafft / vnd weiſet mir einen weg on wandel.
34. Er macht meine füſſe gleich den hirſchen / Vnd ſtellet mich auff meine höhe.
35. Er leret meine hende ſtreiten / Vnd leret meinen arm den ehren bogen ſpannen.

Vnd

19. Prævenerant me in die affli̇ctionis meæ: atfuit Jehovah baculus mihi,
20. Et eduxit in latitudinem me: liberavit me, quoniam complacuit ſibi in me.
21. Retribuit mihi Jehovah ſecundum juſtitiam meam, ſecundum munditiam manuũ mearum reddidit mihi.
22. Quia cuſtodivi vias Jehovę, nec impiè egi à Deo meo.
23. Quoniam omnia judicia ejus in conſpectu meo *ſunt* & ſtatuta ejus, non recedam ab eo.
24. Et fui [15] perfectus cum eo, & ſervavi me ab iniquitate mea.
25. Et reſtituit Jehovah mihi ſecundum juſtitiam meam, ſecundum munditiam meam [16] in conſpectu oculorum ejus.
26 Cum miſericorde miſericors eris: cum viro perfecto perfectus eris:
27. Cum mundo mundus eris, & cum perverſo perverſè ages.
28 Et populum pauperem ſalvum facies, at oculos tuos *pones* ſuperexcelſos, humiliabis *eos*.
29. Quia tu *es* lucerna mea ô Jehova, & Jehovah [17] illuminabit tenebras meas.
30. In te enim [18] contrivi exercitum, in deo meo tranſilivi murum.
31. Dei perfecta *eſt* [19] via, eloquium Jehovæ purgatum, ſcutum [20] eſt omnibus ſperantibus in eo.
32. Quoniam quis Deus præter Jehovam, & quis [21] fortis præter Deum noſtrum?
33. ! Deus fortitudo mea *in* [22] exercitu: & ſolvit perfectam viam meam.
34. [23] Ponens pedes meos tanquam cervarum, & ſuper excelſa mea ſtatuit me.
35. [24] Docet manus meas ad bellum, & contritus eſt arcus æreus brachiis meis.

Et

19. Prævenit me in die afflictionis meæ, & factus eſt Dominus firmamentum meum.
20. Et eduxit me in latitudinem: liberavit me, quia complacui ei.
21. Retribuet mihi Dominus ſecundùm juſtitiam meam, & ſecundùm munditiam manuũ mearum reddet mihi.
22. Quia cuſtodivi vias Domini? & non egi impiè, à Deo meo.
23. Omnia enim judicia ejus in conſpectu meo, & præcepta ejus non amovi à me.
24. Et ero perfectus cum eo, & cuſtodiam me ab iniquitate mea.
25. Et reſtituet mihi Dominus ſecundùm juſtitiam meam: & ſecundùm munditiam manuũ mearum, in conſpectu oculorum ſuorum.
26. Cum ſancto ſanctus eris, & cum robuſto perfectus,
27. Cum electo electus eris, & cum perverſo perverteris.
28. Et populum pauperem ſalvum facies, oculiſque tuis excelſos humiliabis.
29. Quia tu lucerna mea Domine, & tu Domine illuminabis tenebras meas.
30. In te enim curram accinctus, in Deo meo tranſiliam murum.
31. Deus, immaculata via ejus, eloquium Domini igne examinatum: ſcutum eſt omnium ſperantium in ſe.
32. Quis eſt Deus præter Dominum: & quis fortis, præter Deum noſtrum?
33. Deus qui accinxit me fortitudine, & complanavit perfectam viã meam:
34. Coæquans pedes meos cervis, & ſuper excelſa mea ſtatuens me.
35. Docens manus meas ad prælium, & componens quaſi arcum æreum brachia mea.

De-

19. Προέφθασάν με ἐν ἡμέρᾳ ἀπωλείας μου. καὶ ἐγένετο Κύριος ἀντιστήριγμά μου.
20. Καὶ ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν. ἐξείλατό με, ὅτι ηὐδόκησέ με.
21. Καὶ ἀνταπέδωκέ μοι Κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου ἀνταποδώσει μοι.
22. Ὅτι ἐφυλαξάμην ὁδοὺς Κυρίου, καὶ οὐκ ἠσέβησα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μου.
23. Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἀπέναντί μου, καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ οὐκ ἀπέστησα ἀπ' ἐμοῦ.
24. Καὶ ἔσομαι ἄμωμος αὐτῷ, καὶ φυλάξω με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου.
25. Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.
26. Μετὰ ὁσίου ὁσιωθήσῃ, καὶ μετὰ ἀνδρὸς τελείου τέλειος ἔσῃ.
27. Καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ, καὶ μετὰ στρεβλοῦ στρεβλωθήσῃ.
28. Ὅτι σὺ τὸν λαὸν τὸν πτωχὸν σώσεις, καὶ ὀφθαλμοὺς ὑψηλῶν ταπεινώσεις.
29. Ὅτι σὺ φωτιεῖς λύχνον μου Κύριε, καὶ ὁ Κύριος ἐκλάμψει ἐν σκότει μου.
30. Ὅτι ἐν σοὶ δραμοῦμαι μονόζωνος, καὶ ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖχος.
31. Ὁ Θεὸς ἄμωμος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ. τὸ ῥῆμα Κυρίου πεπυρωμένον. ὑπερασπιστὴς αὐτός ἐστι πᾶσι τοῖς πεποιθόσιν ἐπ' αὐτόν.
32. Διότι τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Κυρίου; καὶ τίς κτίστης πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν;
33. Ὁ Θεὸς ὁ κραταιῶν με δύναμιν, καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου.
34. Τιθεὶς τοὺς πόδας μου ὡς ἐλάφου, καὶ ἱστῶν με ἐπὶ τὰ ὑψηλά.
35. Ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς πόλεμον, καὶ κατάξας τόξον χαλκοῦν ἐπὶ βραχίονάς μου.

Καὶ

15. *integer illi.*
16. *in conſp.* (Chald. *quæ eſt coram Verbo ejus.*) *cum pio pius eris, cum forti integro integrum te exhibebis: c. m. mundum te prabebis, & c. p. intorquebis te.*
17. *illuſtrabit obſcuritatem meam.*
18. *percurram agmen.* Chald. *In VERBO tuo multiplicabo caſtra, et in Verbo Dei mei ſubigam omnes arces validas.*
19. *via ejus.*
20. *ipſe.*
21. *petra.*
22. *roborare.*
23. *adæquans.*
24 *docẽs.*

641:

36. Καὶ ἔδωκάς μοι ὅπλον τῆς σωτηρίας μου, καὶ ὑπακοή σου ἐπλήθυνέ με.

37. Καὶ ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκάτω μου, καὶ οὐκ ἠσθένησαν ἐν ταῖς τρίβοις μου.

38. Διώξω τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ ἀφανιῶ αὐτούς. καὶ οὐκ ἀποστρέψω ἕως οὗ συντελέσω αὐτούς.

39. Θλάσω αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ ἀναστῶσι, καὶ πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου.

40. Καὶ περιέζωσάς με δύναμιν τοῦ πολεμεῖν, καὶ κάμψεις τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμέ.

41. Καὶ οἱ ἐχθροί μου παρεδόθησάν μοι. αὐχένας μισούντων με κατεπάτησα.

42. Ἀνεβόησαν καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων, Θεὸς Κύριος καὶ οὐκ ἐπήκουσεν αὐτῶν.

43. Καὶ λεανῶ αὐτοὺς ὡς χνοῦν γῆς, ὡς πηλὸν τὸν ἐξ ὁδῶν λεπτυνῶ αὐτούς,

44. Καὶ ἐξελοῦ με ἐξ ἀντιλογιῶν λαοῦ, φυλάξεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν· λαὸς ὃν οὐκ ἔγνων ἐδούλευσέ μοι.

45. Εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ μοι· υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι.

46. Υἱοὶ ἀλλότριοι ἀπορριφήσονται, καὶ σφαλοῦσιν ἐκ τῶν συγκλεισμῶν αὐτῶν.

47. Ζῇ Κύριος, καὶ εὐλογητὸς ὁ πλάστης με, καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός μου ὁ σωτήρ μου.

48. Ἰσχυρὸς Κύριος ὁ Θεὸς ὃς ἔδωκεν ἐκδικήσεις μοι, καὶ ἐταπείνωσεν λαοὺς ὑποκάτω μου·

49. Καὶ ἐξήγαγέ με ἐξ ἐχθρῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐπεγειρομένων ἐπ' ἐμὲ ὑψώσεις με, ἐξ ἀνδρῶν ἀσεβῶν ῥύσῃ με.

50. Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι Κύριε, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.

51. Μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλέως αὐτοῦ, καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ χριστῷ αὐτοῦ τῷ Δαυίδ, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.

Κε-

36. Dedisti mihi clypeum salutis tuæ, & mansuetudo mea multiplicavit me.

37. Dilatabis gressus meos subtus me, & non deficient tali mei.

38. Persequar inimicos meos, & conteram, & non convertar donec consumam eos.

39. Consumam eos & confringam, ut non consurgant: cadent sub pedibus meis.

40. Accinxisti me fortitudine ad prælium, incurvasti resistetes mihi subtus me.

41. Inimicos meos dedisti mihi dorsum: odientes me, & disperdam eos.

42. Clamabunt, & non erit qui salvet, ad Dominum, & non exaudiet eos.

43. Delebo eos ut pulverem terræ: quasi lutum platearum comminuam eos atque confringam.

44. Salvabis me à contradictionib⁹ populi mei: custodies me in caput gentium: populus quem ignoro, serviet mihi.

45. Filii alieni resistent mihi, auditu auris obedient mihi.

46. Filii alieni defluxerunt, & contrahentur in angustiis suis.

47. Vivit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.

48. Deus qui das vindictas mihi, & dejicis populos sub me.

49. Qui educis me ab inimicis meis, & à resistētibus mihi elevas me: à viro iniquo liberabis me.

50. * Propterea confitebor tibi Domine in gentibus, & nomini tuo cantabo.

51. Magnificans salutes regis sui, & faciens misericordiam christo suo David, et semini ejus in sempiternum.

Cap.

36. Et dedisti mihi scutum salutis tuæ, & 25 in mansuetudine tua multiplicasti me.

37. Dilatasti gressum meum subtus me, & non declinaverunt tali mei.

38. Persequutus sum inimicos meos, & disperdidi eos, nec reversus sum, consumpsi eos:

39. Et consumpsi eos, & confodi eos, nec surgent, cecideruntq; subtus pedes meos.

40. Et accinxisti me fortitudine ad prælium, incurvasti insurgentes in me subtus me.

41. Et inimicorum meorum dedisti mihi cervicem, & odio habentium me, & excidi eos.

42. 26 Aspexerunt, & non *fuit* servator, ad Jehovam, & non 27 exaudivit eos.

43. Et contudi eos sicut pulverem terræ, sicut lutum platearum comminui eos, & distendi eos.

44. Et eruisti me à 28 cōtradictionibus populorum, custodisti me in caput gentium: populus *quem* non noveram, 29 servivit mihi.

45. Filii alieni 30 mentiti sunt mihi, ad auditum auris obediverunt mihi.

46. Filii alieni defluxerunt, & contremuerunt è clausuris suis.

47. 31 Vivit Jehovah, & benedictus *est* fortitudo mea, & exaltetur Deus fortitudo salutis meæ:

48. Deus *est*, 32 qui dat vindictas mihi, & dejicit populos sub me.

49. Et 33 educis me ab inimicis meis, & ab insurgentibus in me exaltasti me, à viro iniquo liberasti me.

50. Propterea confitebor tibi Jehovah in gentibus, & in nomine tuo psallam.

51. Arx salutum regis sui, & faciens misericordiā christo suo Davidi, & semini ejus usq; *in* seculum.

CAP.

36. Vnd gibst mir den schilt deines heils / vnd wenn du mich demütigest/machstu mich gros.

37. Du machst vnter mir raum zu gehen / das meine knöchel nicht gleiten.

38. Ich wil meinen feinden nachjagen / vnd sie vertilgen/ vnd wil nicht vmbkeren / biß ich sie vmbbracht habe.

39. Ich wil sie vmbbringen vnd zuschmeissen / vnd sollen mir nicht widerstehen/sie müssen vnter meine füsse fallen.

40. Du kanst mich rüsten mit sterck zum streit / Du kanst vnter mich werffen / die sich wider mich setzen.

41. Du gibst mir meine feinde in die flucht/ Das ich verstöre die mich hassen.

42. Sie lieben sich zu/Aber da ist kein helffer / Zum HERRN/Aber er antwortet jnen nicht.

43. Ich wil sie zustossen wie staub auff der erden / wie kot auff der gassen wil ich sie versteuben vnd zustrewen.

44. Du hilffst mir von dem zenckischen volck/vnd behütest mich zum heupt vnter den heiden/Ein volck das ich nicht kandte dienet mir.

45. Den frembden kindern hats wider mich gefeilet / vnd gehorchen mir mit gehorsamen ohren.

46. Die frembden kinder sind verschmachtet/ vnd zappeln in jren banden.

47. Der HERR lebet/vnd gelobet sey mein hort / vnd Gott der hort meines heils müsse erhaben werden.

48. Der Gott der mir die rache gibt/ vnd wirfft die völcker vnter mich.

49. Er hilfft mir aus von meinen feinden / Du erhöhest mich aus denen die sich wider mich setzen / du hilffst mir von den freveln.

50. Darumb wil ich dir dancken HERR vnter den heiden / vnd deinem namen lobsingen.

51. Der seinem könige gros heil beweiset / vnd wolthut seinem gesalbeten Dauid / vnd seinem samen ewiglich.

*Rom. 15. v. 9.

er eripis) me. super sic conf. (.i. gratias agam) tibi.

25. *in mansu. t. (Chald. in Verbo tuo) multiplicasti me &c. & non nutabūt Vertebræ meæ. persequar i. m. & delebo e. & non revertar usq; consumere eos. & consumame. & transfigam e. eos. & non s. & cadent sub p. m. accinges &c. incurvabis ins. meos s. m.*
26. *aspiciēt .i. aspiciunt,* vel, *opē.*
27 *respōdit e. & contundam. sic infra.*
28. *contentionibus populi mei.*
29. *servient mihi.*
30. *mentientur mihi, &c. obedient m. &c. defluent, & cingent-[?] se (.i. cōstringentur.)*
31 *Vivens &. & b rupes m & exaltabitur D. rupes s. m.*
32. *dans V. m. & descendere-faciens.*
33. *educens (sc. est) me a. i. m. & ab ins. meis. exaltabis (.i exaltas) me à viro violentiarum eripies (.i.*

Das XXIII. Cap.

DJS sind die letzten wort Dauids. Es sprach Dauid der son Jsai / Es sprach der man der von dem Messia des Gottes Jacob versichert ist / lieblich mit psalmen Jsrael.

2. Der Geist des HERRN hat durch mich geredt / vnd seine rede ist durch meine zungen geschehen.

3. Es hat der Gott Jsrael zu mir gesprochen / der hort Jsrael hat geredt / der gerechte herrscher vnter den menschen / der herrscher in der furcht Gottes.

4. Vnd wie das liecht des morgens / wenn die sonne auffgehet / des morgens on wolcken / da vom glantz / nach dem regen / das graß aus der erden wechst.

5. Denn mein hauß ist nicht also bey Gotte / denn er hat mir einen bund gesetzt / der ewig vnd alles wol geordent vnd gehalten wird / Denn alle mein heil vnd thun ist / das nichts wechst.

6. Aber Belial sind allesampt / wie die ausgeworffen disteln / die man nicht mit henden fassen kan.

7. Sondern wer sie angreiffen sol / muß eisen vnd spießstangen in der hand haben / vnd werden mit fewr verbrandt werden in der wonunge.

8. Diß sind die namen der heldẽ Dauids / Jasabeam der son Hachmoni / der fürnemest vnter dreyen. Er hub seinen spieß auff / vnd schlug achthundert auff ein mal.

9. Nach jm war Eleasar der son Dodo / des sons Ahohi / vnter den dreyen helden mit Dauid / da sie hohnsprachen den Philistern / vnd daselbs versamlet waren zum streit / vnd die menner Jsrael hinauff zogen.

Da

CAP. XXIII.

HAec autem *sunt* verba Davidis novissima. dixit David filius Isai, 1 dixit inquam vir *qui* constitutus est excelsus, unctus Dei Jaacob, & dulcis *in* carminibus Israelis.

2. Spiritus 1 Jehovæ loquutus est 2 per me, & sermo ejus *factus est* per linguam meam.

3. Dixit deus Israelis mihi, loquutus est 3 fortis Israelis, Dominator *erit* in hominibus, justus & dominator *in* timore Dei:

4. Et sicut lux 4 mane quum exortus est sol, mane *inquam* absq; nubibus à splendore & à pluvia, herba de terra.

5. Non enim sic domus mea cum deo, quia pactum 5 æternum iniit mecum, ordinatum per omnia, & custoditum: quandoquidem tota salus mea, & omnis voluntas, quód 6 non germinare faciet.

6. Impii autem *erunt* tanquam spinæ, *quæ* propelluntur, universi: quia non manu capient:

7. Et quicunq; volet tangere eas, replebitur ferro, aut hastili lanceæ, & igne comburendo comburentur in loco suo.

8. Ista *sunt* nomina fortium, qui *erant* Davidi, Sedens in cathedra, sapiens, caput magnorum, erat Adino Esnita, *qui fuit* 7 super octingentos vulneratos vice una.

9. Et post eum Elazar filius Dodo filii Ahohi 8 inter tres fortes, *qui erant* cum Davide, quando probris affecerunt Pelisthæos, *qui* congregati erant illic in prælium, 9 quum jam ascendissent viri Israel.

Is

CAP. XXIII.

HÆc autem sunt verba novissima, quæ dixit David filius Isai: Dixit vir cui constitutum est de christo Dei Jacob, egregius psaltes Israel,

2. Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam.

3. Dixit Deus Israel mihi, locutus est fortis Israel, dominator hominum, justus dominator in timore Dei.

4. Sicut lux auroræ oriente sole, manè absque nubibus rutilat, & sicut pluviis germinat herba de terra.

5. Nec tanta est domus mea apud Deum, ut pactum æternum iniret mecum firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea, & omnis voluntas: nec est quicquã ex ea quod non germinet.

6. Prævaricatores autem quasi spinæ evellentur universi: quæ non tolluntur manibus.

7. Et siquis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque succensæ comburentur, usque ad nihilum.

8. *Hæc nomina fortium David. David sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno.

9. Post hunc Eleazar filius patrui ejus Ahohites inter tres fortes, qui erant cum David quando exprobraverũt Philisthiim, & congregati sunt illuc in prælium.

Cum-

Κεφαλ. κγ΄.

ΚΑὶ οὗτοι οἱ λόγοι Δαυὶδ οἱ ἔσχατοι· πιστὸς Δαυὶδ υἱὸς Ιεσσαί. καὶ πιστὸς ἀνὴρ, ὃν ἀνέστησεν ὁ Θεὸς χριστὸν Θεοῦ Ιακώβ, καὶ ὡραῖος ὁ ψαλμὸς τοῦ Ισραήλ.

2. Πνεῦμα Κυρίου ἐλάλησεν ἐν ἐμοί, καὶ λόγος αὐτοῦ ἐπὶ γλώσσης μου.

3. Εἶπεν ὁ Θεὸς Ισραὴλ ἐμοί, ἐλάλησε πλάσης Ισραήλ, ἄρχων ἐν ἀνθρώποις δίκαιος, ἄρχων φόβῳ Θεοῦ.

4. Καὶ ὡς φῶς τὸ πρωϊνὸν ἀνατελεῖ ἥλιος τοπρωῒ καὶ οὐ σκοτάσει. ἀπὸ φέγγους καὶ ἐξ ὑετοῦ ὡς βοτάνη ἐκ γῆς.

5. Ὅτι οὐχ οὕτως ὁ οἶκός μου μετὰ Θεοῦ, ὅτι διαθήκην αἰώνιον ἔθετό μοι σῶσαί με ἑτοίμην ἐν παντὶ καιρῷ πεφυλαγμένην, ὅτι πᾶσα σωτηρία μου καὶ πᾶν θέλημα ἐν Κυρίῳ, ὅτι οὐ μὴ βλαστήσῃ.

6. Ὁ παράνομος, ὥσπερ ἄκανθα ἐξωσμένη, πάντες αὐτοί. καὶ ὅτι οὐ χειρὶ ληφθήσονται.

7. Καὶ ἀνὴρ ὃς κοπιάσει ἐν αὐτοῖς, πλήρης σιδήρου καὶ ξύλων δόρατος, καὶ ἐν πυρὶ καυθήσονται εἰς αἰσχύνην αὐτῶν.

8. Ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν δυνατῶν Δαυίδ. Ιεσβαὰβ υἱὸς Θεκεμανὶ πρῶτος τῶν τριῶν οὗτος. Αδινὼ ὁ Ασωναῖος οὗτος ἐσπάσατο τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐπὶ ὀκτακοσίους τραυματίας εἰσάπαξ.

9. Καὶ μετ' αὐτὸν Ελεάζαρ υἱὸς Δουδὶ υἱοῦ πατραδέλφου αὐτοῦ ἐν τοῖς τρισὶ τοῖς δυνατοῖς· οὗτος ἦν μετὰ Δαυὶδ ἐν τῷ ὀνειδίσαι αὐτὸν ἐν τοῖς Ἀλλοφύλοις. καὶ οἱ Ἀλλόφυλοι ἐκεῖ συνήχθησαν εἰς πόλεμον.

Καὶ

Cap. 23.

643:

1. dictum Davidis filij I. & dictum viri. 2. in me, & s. e. super l. m. 3. rupes I. dominans in homine. Chald. *fortis Israel dominator in filiis hominis, verax judex dixit, quod constitueret mihi Regem, ipse est Messias, qui futurus est ut surgat, & dominetur in timore Domini. 4. matutini orietur sol (s. justicia, Messias:) mane, (inquam si orietur) non densitates (sc. erunt ullæ in hoc regno, ut immediùm Legis regno à Mose constituto fuerunt, sed, ut verno tempore) a splend. à pl. (sc. producitur) herba d. t.* sic omnia in hoc Messiæ regno erunt florida & læta. *5. seculi posuit mihi, 6. in omnibus. 6. non (sc. nisi hoc Messiæ regnum solum.) germ. f. &*

& belial (i. impietas & inutilitas, hoc est, impij Christi regno infensi, inutilia terræ pondera. Hi enim etsi utiles & boni videri volunt, bonos tamen lædũt maxime. Jerem. 23. v. 31. *Meton.) 1. sp. mota (i. quæ movetur seu propellitur) un. ipsi: 9. non in manu c. & vir tanget in eas, r. f. et ligno lanceæ, & in igne, c. in mansione s. habitaculo suo, in quibus perpetuo se esse mansuros putabunt. 7. super octo (i. infinitas) centurias confossi (vel, confossorum in v. s. vel, ut literæ.)*

1. Par. 11. v. 10.

mutatio Germanica habet, vel etiam, Adino Esnita. 8. in tribus fortibus c. D. in probris afficiendo eos in Pelisthæos. 9. & ascenderunt viri Israel.

Catalogus Ducum exercitus Davidis.

10. Καὶ ἀνέβησαν ἄνδρες Ισραὴλ πρὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ αὐτὸς ἐξανέστη καὶ ἐπάταξε σὺν Ἀλλοφύλους, ἕως οὗ ἐκοπίασεν ἡ χεὶρ αὐτοῦ, καὶ προσεκολλήθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ῥομφαίαν. καὶ ἐποίησε Κύριος σωτηρίαν μεγάλην ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. καὶ ὁ λαὸς ἐπέστρεψεν ὀπίσω αὐτοῦ εἰς τὸ σκυλεύειν.

11. Καὶ μετ' αὐτὸν Σαμαίας υἱὸς Αγα ὁ Αραρεί. καὶ ἐπισυνήχθησαν Ἀλλόφυλοι ἐπὶ Σιαγόνα. καὶ ἦν ἐκεῖ μερὶς ἀγροῦ πλήρης φακοῦ. καὶ ὁ λαὸς ἔφυγε ἐκ προσώπου τῶν Ἀλλοφύλων.

12. Καὶ κατέστη ἐν μέσῳ τῆς μερίδος, καὶ ἐξείλετο αὐτήν, καὶ ἐπάταξε σὺν Ἀλλοφύλους. καὶ ἐποίησε Κύριος σωτηρίαν μεγάλην.

13. Καὶ καταβαίνουσι τρεῖς ἐκ τῶν τριάκοντα ἀρχόντων, καὶ εἰσῆλθον πρὸς Δαυίδ εἰς τὸ σπήλαιον Οδολάμ. καὶ τὰ τάγματα τῶν Ἀλλοφύλων παρενέβαλεν ἐν τῇ κοιλάδι τῶν Τιτάνων.

14. Καὶ Δαυίδ ἦν τότε ἐν τῇ περιοχῇ, καὶ τὸ σύστημα τῶν Ἀλλοφύλων ἦν τότε ἐν Βηθλεέμ.

15. Καὶ ἐπεθύμησε Δαυίδ, καὶ εἶπε, τίς ποτιεῖ με ὕδωρ ἐκ τοῦ λάκκου τοῦ ἐν Βηθλεὲμ τοῦ ἐν τῇ πύλῃ;

16. Καὶ διέρρηξαν οἱ τρεῖς δυνατοὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ ὑδρεύσαντο ὕδωρ ἐκ τοῦ λάκκου τοῦ ἐν Βηθλεὲμ τοῦ ἐν τῇ πύλῃ. καὶ ἔλαβον καὶ παρεγένοντο πρὸς Δαυίδ. καὶ οὐκ ἐβούλετο Δαυίδ πιεῖν αὐτό. καὶ ἔσπεισεν αὐτὸ τῷ Κυρίῳ.

17. Καὶ εἶπεν, μή μοι γένοιτο παρὰ Κυρίου ποιῆσαι τοῦτο, εἰ αἷμα ἀνδρῶν τῶν πορευθέντων ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν πίομαι; καὶ οὐκ ἐβούλετο πιεῖν αὐτό. ταῦτα ἐποίησαν οἱ τρεῖς μαχηταί.

18. Καὶ Αβεσσὰ ἀδελφὸς Ιωὰβ υἱὸς Σαρουία πρῶτος τῶν τριῶν. οὗτος ἐξήγειρε τὸ δόρυ

αὐτοῦ

---

10. Cumque ascendissent viri Israel, ipse stetit & percussit Philisthæos donec deficeret manus ejus, & obrigesceret cum gladio: fecitq; Domin⁹ salutem magnam in die illa: & populus qui fugerat, reversus est ad cæsorum spolia detrahenda.

11. Et post hunc, Semma filius Age de Arari. & congregati sunt Philisthiim in statione: erat quippe ibi ager lente plenus. Cumque fugisset populus à facie Philisthiim,

12. Stetit ille in medio agri, & tutus est eum, percussitque Philisthæos: & fecit Dominus salutem magnam.

13. Necnon & antè descenderant tres, qui erant principes inter triginta, & venerant tempore messis ad David in speluncam Odollam: castra autem Philisthinorum erant posita in valle Gigantum.

14. Et David erat in præsidio: porrò statio Philisthinorum tunc erat in Bethlehem.

15. Desideravit ergo David aquam de lacu, & ait, O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna, quę est in Bethlehem juxta portam.

16. Irripuerunt ergo tres fortes castra Philisthinorum, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat juxta portam, & attulerunt ad David: at ille noluit bibere, sed libavit eam Domino.

17. Dicens, Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc: num sanguinem hominum istorum qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. Hæc fecerũt tres robustissimi.

18. Abisai quoque frater Joab filius Saruiæ, princeps erat de tribus: ipse

est

---

10. Is [10] exurgens percussit Pelisthim, donec deficeret manus ejus, & adhereret manus ejus [11] gladio: & fecit Jehovah salutem magnã in die illa, atq; populus [12] reversus est post eum, tantum ad spoliandum.

11. Post eum autem *fuit* Samma filius Age Hararites: congregati sunt namq; Pelisthim in [13] villa, ibiq; erat possessio agri plena lentis, populus veró fugerat á facie Pelisthim:

12. Tum constitit in medio [14] possessionis, & liberavit eam, atq; percussit Pelisthim, fecitq; Jehovah salutem magnam.

13. Descenderunt præterea tres ex [15] triginta principibus, & venerunt in messe ad Davidem in speluncam Adullam: castra autem Pelisthim posita erant in valle Rephaim.

14. David verò tunc *erat* in [16] præsidio, & præsidium Pelisthim tunc *erat in* Bethlehem.

15. Desideravit autem David, & ait, Quis potabit me aqua de cisterna Bethlehem, quæ *est* ad portam?

16. † Tum irruperunt tres fortes in castra Pelisthim, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ *erat* [17] ad portam, quam apportaverunt, atq; attulerunt ad Davidem, & noluit bibere de ea, sed effudit eam Jehovæ.

17. Ac dixit, [18] Absit mihi ô Jehovah, ut faciam hoc: num *bibam* sanguinem virorum, qui abierunt cum periculo vitæ suæ? & noluit bibere eam. Hæc fecerunt tres illi fortes.

18. Porrò Abisai frater Joab filius Serujah [19] erat princeps trium, & idem exci-

ta-

---

10. Da stund er vnd schlug die Philister / biß das seine hand müde am schwert erstarret. Vnd der HERR gab ein gros heil zu der zeit / das das volck vmbwand jm nach zu rauben.

11. Nach jm war Samma der son Age des Harariters. Da die Philister sich versamleten in ein dorff / vnd war daselbs ein stück ackers voll linsen / vnd das volck flohe für den Philistern.

12. Da trat er mitten auff das stück vnd errettets / vnd schlug die Philister / vnd Gott gab ein gros heil.

13. Vnd diese drey fürnemesten vnter dreissigen / kamen hinab in der erndte zu David in der höle Adullam / vnd die rotte der Philister lag im grund Rephaim.

14. David aber war dazumal in der burg. Aber der Philister volck lag zu Bethlehem.

15. Vnd David ward lüstern / vnd sprach / Wer wil mir zu trincken holen des wassers aus dem brun zu Bethlehem vnter dem thor.

16. Da rissen die drey helden ins lager der Philister / vnd schepfften des wassers aus dem brun zu Bethlehem / vnter dem thor / vnd trugens / vnd brachtens David. Aber er wolts nicht trincken / sondern goß es dem HERRN /

17. Vnd sprach / Das laß der HERR ferne von mir sein / das ich das thu. Ists nicht das blut der menner / die jr leben gewagt haben / vnd dahin gegangen sind? Vnd wolts nicht trincken. Das theten die drey helden.

18. Abisai Joabs bruder / der son ZeruJa / war auch ein fürnemester vnter dreyen. Er

Hub

---

10 *surrexit & percussit P. donec defatigata esset m. e,*
11. *ad gladiũ.*
12. *revertentur. fut. pro præt.*

13 *pago. et fuit ibi pars agri p. lentium.*

14. *partis.*

15 *tribus decadib⁹ capitis, (vel, capitum i. principum. Singularis pro plurali enallage frequentissima.) & Ven. ad messem ad D. ad sp. id. & turma P. castrametans (sc. erat) in V. R.*
16 *munitione, & statio P.*

644:

17. *in porta, & apport. & Venire fecerunt ad D. & non voluit bibere eam.*
18. *prophanatio mihi J. á faciendo me hoc. n. s. V. abeuntium in animas suas?*
19. *ipse caput t. & ipse*

suscitavit l. s. super tres centurias confossi, & e. n. in tribus illis.
20. præ tribus nonne gloriosus? & e. e. in principem, & usq; t.
21. fortitudinis, (vel etiam, vita) multus o. d. C. ipse p. dyadem Arielis (.i. leonis, i. duos & leonino animo præditos) Moab.
22. aspectus.
23. in baculo.
24. in tribus illis fortib. Præ triginta gloriosus &c. David auscultationi suæ i. militibus stipatoribus suis, qui semper ad imperium ipsius præsto erãt.

hub seinen spieß auff vnd schlug drey hundert / vnd war auch berühmet vnter dreien.

19. Vnd der herrlichste vnter dreyen / vnd war jr oberster. Aber er kam nicht biß an die drey.

20. Vnd Benaja der son Jojada / des sons Jshail von grossen thaten / von Kabzeel. Der schlug zwen lewen der Moabiter / vnd gieng hinab vnd schlug einen lewen im brun zur schnee zeit.

21. Vnd schlug auch einen Egyptischen grewlichen man / der hatte einen spieß in seiner hand. Er aber gieng zu jm hinab / mit einem stecken / vnd reiß dem Egypter den spieß aus der hand / vnd erwürget jn mit seinem eigen spieß.

22. Das thet Benaja der son Jojada. Vnd ward berühmet vnter den dreyen helden /

23. Vnd herrlicher / denn die dreissig / Aber er kam nicht biß an die drey. Vnd Dauid macht jn zum heimlichen rath.

24. Asahel der bruder Joab / ist vnter den dreissigen. Elhanan der son Dodo zu Bethlehem.

25. Samma der Haraditer. Elika der Haraditer.

26. Helez der Paltiter. Jra der son Jkes des Tekoiters.

27. Abieser der Anthotiter. Mebunai der Husathiter.

28. Zalmon der Ahohiter. Maherai der Nethophatiter.

29. Heleb der son Baena der Nethophatiter. Jthai der son Ribai von Gibea / der kinder BenJamin.

30. Benaja der Pirgathoniter. Hidai von den bechen Gaas.

Abi-

tavit lanceam suam contra trecentos occisos: & ei *erat* nomen inter illos tres.

19. 20 Trium nonne gloriosissimus *erat*? & erat eis princeps, sed usq; *ad* tres non pervenit.

20. Et Benajahu filius Jehojadah, filius viri 21 fortis, magnus operibus, de Chabseel: ipse percussit duos fortes Moab: idem quoq; descendit, & percussit leonem in medio cisternæ in die nivis.

21. Ipse præterea percussit virum Aegyptium, virum 22 formosum, & in manu Aegyptii *erat* lancea: descendit autem ad eum 23 cum baculo, & rapuit lanceam de manu Aegyptii, ac interfecit eum lancea ipsius.

22. Hæc fecit Benajah filius Jehojadah, & ei erat nomen 24 inter tres illos fortes.

23. Istorum triginta *erat* gloriosissimus, sed *tamen* ad tres non pervenit: & posuit eum David ad auditum suum.

24. Asael frater Joab *fuit* inter triginta Elhanan filius Dodo *de* Bethlehem.

25. Sammah Harodites, Elica Harodites.

26. Heles Paltites, Ira filius Icces Thecoites.

27. Abiezer Annethothites Mebunnai Husathites.

28. Salmon Ahohites, Maharai Nethophathites.

29. Heleb filius Baanah Netophathites. Itthai filius Ribbai de Gibat filiorum Binjamin.

30. Benajahu Pirathonites, Hiddai de torrente Gaas.

A-

est qui levavit hastam suam contra trecentos, quos interfecit, nominatus in tribus,

19. Et inter tres nobilior, eratque eorum princeps, sed usque ad tres primos non pervenerat.

20. Et Banajas filius Jojadæ viri fortissimi, magnorum operum, de Cabseel: ipse percussit duos leones Moab, & ipse descendit, & percussit leonem in media cisterna in diebus nivis.

21. Ipse quoque interfecit virum Ægyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam: itaque cum descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Ægyptii, & interfecit eum hasta sua.

22. Hæc fecit Banaias filius Jojadæ. Et ipse nominatus inter tres robustos,

23. Qui erant inter triginta nobiliores: verumtamen usque ad tres non pervenerat: fecitque eum sibi David auricularium, á secreto.

24. Asael frater Joab inter triginta, Elehanan filius patrui ejus de Bethlehem,

25. Semma de Harodi, Elica de Harodi,

26. Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua,

27. Abiezer de Anathoth, Mobonnai de Husati,

28. Selmon Ahohites, Maharai Netophathites,

29. Heleb filius Baana, & ipse Netophathites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin,

30. Banaia Pharathonites, Heddai de torrente Gaas,

Abi-

αὐτοῦ ἐπὶ τριακοσίους τραυματίας. οὗτος ἦν ὀνομαστὸς ἐν τοῖς τρισίν.

19. Ἐκ τῶν τριῶν ἔνδοξος, καὶ ἦν αὐτοῖς εἰς ἄρχοντα, καὶ ἕως τῶν τριῶν οὐκ ἤρχετο.

20. Καὶ Βανέας υἱὸς Ἰωιαδὰ υἱοῦ ἀνδρὸς δυνατοῦ, πολλὰ ἔργα ἦν αὐτῷ ἀπὸ Καβασιήλ. οὗτος ἐπάταξε τοὺς δύο υἱοὺς Ἀριὴλ τοῦ Μωάβ. καὶ οὗτος κατέβη καὶ ἐπάταξε τὸν λέοντα ἐν μέσῳ τοῦ λάκκου ἐν ἡμέρᾳ χιόνος.

21. Καὶ οὗτος ἐπάταξε τὸν ἄνδρα τὸν Αἰγύπτιον ἄνδρα ὁρατόν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Αἰγυπτίου δόρυ. καὶ κατέβη πρὸς αὐτὸν ἐν ῥάβδῳ, καὶ ἀφείλετο δόρυ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Αἰγυπτίου, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτὸν ἐν τῷ δόρατι αὐτοῦ.

22. Ταῦτα ἐποίησε Βανέας υἱὸς Ἰωιαδά, καὶ τούτῳ ὄνομα ἐν τοῖς τρισὶν δυνατοῖς.

23. Ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα ἔνδοξος, καὶ πρὸς τοὺς τρεῖς οὐκ ἤρχετο. καὶ κατέστησεν αὐτὸν Δαυὶδ πρὸς τὰς ἀκοὰς αὐτοῦ. καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν δυνατῶν Δαυὶδ τοῦ βασιλέως.

24. Ἀσαὴλ ἀδελφὸς Ἰωὰβ ἐν τοῖς τριάκοντα. Ἐλεανὰν υἱὸς πατραδέλφου αὐτοῦ ἐκ Βηθλεέμ.

25. Σαμαίας ὁ Ἀροδί. Ἐλικὰ ὁ Ἀροδί.

26. Χάλλης ὁ Φαλτί. Ἰρὰ υἱὸς Ἐκκὶς ὁ Θεκωίτης.

27. Ἀβιέζερ ὁ Ἀναθωθίτης. Μεβουναί ὁ Ἀσωθίτης.

28. Σελμὼν Ἀχωίτης. Μαχαραί ὁ Νετωφαθίτης.

29. Ἐλὰβ υἱὸς Βαανὰ ὁ Νετωφαθίτης. Ἐθθὶ υἱὸς Ῥιβαὶ ὁ ἐκ τοῦ βουνοῦ Βενιαμίν.

30. Βανέας ὁ Φαραθωνίτης. Ἡδαὶ ἐκ Ναχαλιγαάς.

Ἀβι-

David satanæ instinctu populū numerari jubet.

31. Ἀβὶ Ἀλβὼν ὁ Ἀραβωθίτης· Ἀζμὼθ ὁ Βαρχμίτης.

32. Ἐλιαβὰ ὁ Σαλαβωνίτης. υἱοὶ Ἰασέν, Ἰωναθάν.

33. Σαμὰ ὁ Ἀρωρίτης. Ἀχιὰμ υἱὸς Σαρὰρ ὁ Ἀραδίτης.

34. Ἐλιφαλὰτ υἱὸς Ἀχασβαὶ τοῦ Μααχατί· Ἐλιὰμ υἱὸς Ἀχιτόφελ τοῦ Γελωνίτου.

35. Ἀσαρὲ ὁ Καρμήλιος· Φααραὶ ὁ Ἀρβί.

36. Ἰγαὰλ υἱὸς Ναθὰν ἐκ Σουβᾶ· Βανὶ ὁ Γαδδί.

37. Σελὴκ ὁ Ἀμωνίτης· Ναχαραὶ ὁ Βηρωθαῖος ὁ αἴρων τὰ σκεύη τοῦ Ἰωὰβ υἱοῦ Σαρουΐα.

38. Ἰρὰς ὁ Ἰεθραῖος· Γαρὴβ ὁ Ἰεθραῖος.

39. Οὐρίας ὁ Ἐθαῖος. οἱ πάντες τριάκοντα καὶ ἑπτά.

Κεφαλ. κδ'.

*1. Par. 21 v. 1.

ΚΑὶ προσέθετο ὀργὴ Κυρίου θυμωθῆναι ἐν Ἰσραήλ, καὶ ἐπέσεισε τὸν Δαυὶδ εἰς αὐτοὺς λέγων· πορεύθητι ἀρίθμησον τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὸν Ἰούδαν.

2. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ἰωὰβ ἄρχοντα τῆς δυνάμεως τὸν μετ' αὐτοῦ, περίελθε δὴ εἰς πάσας τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα ἀπὸ Δὰν καὶ ἕως Βηρσαβεαί, καὶ ἐπίσκεψαι τὸν λαόν, καὶ γνώσομαι τὸν ἀριθμὸν τοῦ λαοῦ.

3. Καὶ εἶπεν Ἰωὰβ πρὸς τὸν βασιλέα, προσθείη Κύριος ὁ Θεός σου ἐπὶ τὸν λαόν, ὥσπερ καὶ τούτους ἑκατονταπλασίως, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Κυρίου μου τοῦ βασιλέως βλέποντες. καὶ ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς ἵνα τί θέλει τὸ ῥῆμα τοῦτο;

4. Καὶ κατεκράτησε τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως ὑπὲρ Ἰωὰβ καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄρχοντας τῆς δυνάμεως. καὶ ἐξῆλθεν Ἰωὰβ καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς δυνάμεως ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως, ἐπισκέψασθαι τὸν λαὸν Ἰσραήλ.

5. Καὶ διέβησαν τὸν Ἰορδάνην, καὶ παρενέβαλον ἐν Ἀροὴρ

ἐκ

31. Abialbon Arbathites, Azmaveth de Beromi.

32. Eliaba de Salaboni. Filii Jassen, Jonathan.

33. Semma de Orodi, Ahiam filius Sarar Ararites,

34. Eliphelet filius Aasbai filii Machati, Eliam filius Achitophel Gelonites.

35. Hesrai de Carmelo, Pharai de Arbi,

36. Igaal filius Nathan de Soba. Bonni de Gadi,

37. Selec de Ammoni, Naharai, Berothites armiger Joab filii Saruiæ,

38. Ira Jethrites, Gareb & ipse Jethrites,

39. Urias Hethæus. Omnes triginta septem.

CAP. XXIIII.

ET* addidit furor Domini irasci contra Israel, commovitq; David in eis dicentem, Vade, numera Israel & Judam.

2. Dixitque rex ad Joab principem exercitus sui, Perambula omnes tribus Israel à Dan usque Bersabee, & numerate populum, ut sciam numerum ejus.

3. Dixitque Joab regi, Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nunc est, iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis: sed quid sibi dominus meus rex vult in re hujuscemodi?

4. Obtinuit autem sermo regis verba Joab, & principum exercitus: egressusque est Joab, & principes militum à facie regis, ut numerarent populum Israel.

5. Cumq; pertransissent Jordanem, venerunt in

Aro-

31. Abialbon Arbathites, Azmavet Barhumites.

32. Eliaba Saalbonites, filii Jasen, Jehonathan.

33. Sama Hararites, Ahiam filius Sarar Ararites.

34. Eliphelet filius Ahasbai filius Maachati, Eliam filius Ahitophel Gillonites.

35. Hesrai Carmelites, Paarai Arbites.

36. Igal filius Nathan de Sobah, Bani Gadites.

37. Selec Ammonites, Naharai Beerothites, 25 armiger Joab filii Serujah.

38. Ira Ithrites, Gareb Ithrites.

39. Uria Hitthæus, omnes triginta & septem.

CAP. XXIIII.

ET addidit furor Jehovæ 1 irasci contra Israelem, & concitavit Davidem in eos, dicendo, Vade numera Israelem & Jehudah.

2. Dixit ergo rex ad Joab principem exercitus, 2 quē *habebat* secum, Discurre nunc per omnes tribus Israelis à Dan usq; Beersheba, 3 & numerate populum, ut sciam numerum populi.

3. Dixitq; Joab ad regem, 4 Addat Jehovah Deus tuus ad populum, sicut sunt & sicut sunt centum vicibus, & oculi domini mei regis 5 videant: sed dominus meus rex utquid vult hoc?

4. Prævaluit autem verbum regis 6 super Joab & super principes exercitus: egressus est itaq; Joab & principes exercitus 7 à facie regis, ut numerarent populum, nempe Israelem.

5. Et transierūt Jarden, & castrametati sunt in Aroer *ad*

de-

31. Abialbon der Arbathiter. Asmaueth der Barhumiter.

32. Eliaheba der Saalboniter / Die kinder Jasen vnd Jonathan.

33. Samma der Harariter. Ahiam der son Sarar der Harariter.

34. Elipheleth der son Ahasbai des sons Maechati. Eliam der son Ahitophel des Giloniters.

35. Hezrai der Carmeliter. Paerai der Arbiter.

36. Jegeal der son Nathan von Zoba. Bani der Gaditer.

37. Zeleg der Ammoniter. Naharai der Beerothiter der waffentreger Joabs des sons Zeruja. 25. ferens vasa s.

38. Ira der Jethriter. Gareb der Jethriter.

39. Vria der Hethiter. Der ist alle sampt sieben vnd dreissig.

Das XXIIII. Cap. Cap. 24.

VND der zorn des HERRN ergrimmet abermal wider Israel / vnd reitzet Dauid vnter jnen / das er sprach / Gehe hin / zele Israel vnd Juda. 1. excandescere in I. 2. qui (sc. erat) cū eo, d. n. in om.

2. Vnd der könig sprach zu Joab seinen feldheuptman / Gehe vmbher in allen stemmen Israel / von Dan an biß gen BerSeba / vnd zele das volck / das ich wisse wie viel sein ist. 3. visitate po. & sciam.

3. Joab sprach zu dem könig / Der HERR dein Gott thu zu diesem volck / wie es jtzt ist / noch hundert mal so viel / das mein herr der könig seiner augen lust dran sehe. Aber was hat mein herr könig zu dieser sachen lust? 4. & addat &c. sicut ipsi & sicut ipsi. 5. videntes (sc. sint) & d. m. R. ad quid voluptatem habet in verbo hoc.

4. Aber des königs wort gieng vor wider Joab vnd die heuptleute des heeres. Also zoch Joab aus vnd die heuptleute des heers von dem könige / das sie das volck Israel zeleten. 6. ad Joab, & sup. 7. ad faciem regis ad visitandum pop. Isr.

5. Vnd giengen vber den Jordan / vnd lagerten sich zu

Aroer

8. *dexterâ urbis, quæ in m.* 9. *ad ter. inferioritatum (.i. inferiorem.) Chodschi, & venerũt in D. 7. & circuitu ad Sidon.* 10. *Hivai & Chananai, et egr.* 11. *& discurrerũt in omnem t. & ven. à fine n. m. & duarum decadum dier.* 12. *visitationis p. ad regem: & fuit I. octo centuria chiliadũ viri virtutis educentis gl. & vir 7. (sc. fuit) quinque centuria chiliadis virt. & perc.* 13. *valde.* 14. *& surrexit D. in mane, & verb.* 15 *dicendo: ire (infin. pro imperativo) & loqueris ad Davidẽ.* 16. *imponens (sc. sum) super te &cet. & faciam t.* 17 *an veniet tibi heptas annorũ famis in t. t. & an (sc. veniet tibi) triadem mensium fugere te coram angustiatoribus tuis, & ipse (sc. tr*

646:

Aroer zur rechten der ſtadt die im bach Gad ligt / vnd zu Jaeſer.

6. Vnd kamen gen Gilead / vnd ins niderland Hadſi / vnd kamen gen Dan Jaan / vnd vmb Zidon her.

7. Vnd kamen zu der feſten ſtadt Tyro / vnd allen ſtedten der Heuiter vnd Cananiter / vnd kamen hinaus an den mittag Juda gen BerSeba.

8. Vnd zogen das gantze land vmb / vnd kamen nach neun monden vnd zwentzig tagen gen Jeruſalem.

9. Vnd Joab gab dem könige die ſumma des volcks / das gezelet war. Vnd es war in Jſrael achthundert mal tauſent ſtarcker man / die das ſchwert auszogen / vnd in Juda fünff hundert mal tauſent man.

10. Vnd das hertz ſchlug Dauid / nach dem das volck gezelet war. Vnd Dauid ſprach zum HERRN / Jch hab ſchwerlich geſündigt / das ich das gethan habe. Vnd nu HERR / nim weg die miſſethat deines knechts / Denn ich habe ſeer thörlich gethan.

11. Vnd da Dauid des morgens aufſſtund / kam des HERRN wort zu Gad dem propheten Dauids Seher / vnd ſprach /

12. Gehe hin / vnd rede mit Dauid. So ſpricht der HErr / Dreyerley bringe ich zu dir / Erwehle dir der eins / das ich dir thue.

13. Gad kam zu Dauid vnd ſagets jm an / vnd ſprach zu jm / Wiltu das ſieben jar thewrung in dein land kome? Oder das du drey monden für deinen widerſachern flihen müſſeſt / vnd ſie dich verfolgen? Oder das drey tage peſtilentz in deinem lande ſey? So mercke nu / vnd ſihe / was ich wider ſagen ſol / dem / der mich geſandt hat.

Das

8 dexteram ejus, *in loco* qui *erat* in medio torrentis Gad, & Jaezer.
6. Poſtea venerunt in Gilad, & 9 in terram Thahttim Hodſi, inde venerunt in Dan Jaan & circa Sidon.
7. Veneruntq; *ad* munitionem Tyri, & *ad* omnes urbes 10 Hivæorum & Cheaanæorum, unde egreſsi ſunt ad meridiem Jehudah *in* Beerſeba.
8. 11 Quumq; obambulaſſent univerſam terram, venerunt in fine novem menſium & viginti dierum *in* Jeruſalaim.
9. Deditq; Joab numerum 12 numerationis populi regi: fuit autem Iſrael, octingenta millia virorum fortium evaginantium gladium: & viri Jehudah *fuerunt* quinquaginta millia virorum.
10. Poſt hæc percuſſit cor Davidis ipſum, poſtquam numeravit populum: dixitq; David ad Jehovam, Peccavi 13 graviter *in eo* quod feci: nunc ergo ô Jehovah, transfer quæſo iniquitatem ſervi tui, quia ſtulte egi valde.
11. 14 Quumq; ſurrexiſſet David mane, verbum Jehovæ fuit ad Gad prophetam Videntem Davidis, 15 dicens *et*,
12. Vade & loquere Davidi, Sic dixit Jehovah, Tria ego 16 offero tibi, elige tibi unum ex his, ut faciam tibi.
13. Venit itaq; Gad ad Davidem, & nuntiavit ei, dixitq; illi, 17 Viſne ut veniant tibi ſeptem anni famis in terra tua: an ut tribus menſibus fugias coram hoſtibus tuis, & ipſe *hoſtis* perſequatur te: an ut ſit tribus diebus peſtis in terra tua? nunc cognoſce, & 18 conſidera, quale verbum reſpondeam mittenti me.

Di

Aroer ad dexteram urbis, quæ eſt in valle Gad:

6. Et per Jazer tranſierunt in Galaad, & in terram inferiorem Hadſi, & venerunt in Dan ſylveſtria. Circumeuntesq; juxta Sidonem

7. Tranſierunt prope mœnia Tyri, & omnem terram Hevæi & Chananæi, veneruntque ad meridiem Juda in Berſabee:

8. Et luſtrata univerſa terra affuerunt poſt novem menſes & viginti dies, in Jeruſalem.

9. Dedit ergo Joab numerum deſcriptionis populi regi, & inventa ſunt de Iſrael octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Juda quingenta millia pugnatorum.

10. Percuſsit autem cor David eum, poſtquam numeratus eſt populus: & dixit David ad Dominum, Peccavi valde in hoc facto: ſed precor Domine, ut transferas iniquitatem ſervi tui, quia ſtultè egi nimis.

11. Surrexit itaque David mane, & ſermo Domini factꝰ eſt ad Gad prophetam & Videntem David, dicens,

12. Vade, & loquere ad David, Hæc dicit Dominus, trium tibi datur optio, elige unum quod volueris ex his, ut faciam tibi.

13. Cumque veniſſet Gad ad David, nuntiavit ei, dicens, aut ſeptem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus menſibus fugies adverſarios tuos: & illi te perſequentur: aut certè tribus diebus erit peſtilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide quem reſpondeam ei, qui me miſit, ſermonem.

Dixit

ἐκ δεξιῶν τῆς πόλεως τῆς ἐν μέσῳ τῆς φάραγγος Γὰδ καὶ Ἐλιέζερ.

6. Καὶ ἦλθον εἰς Γαλαὰδ καὶ εἰς γῆν Χεττιὶμ Χάδης, καὶ παρεγένοντο ἕως Δάν. καὶ ἐκύκλωσαν τὴν Σιδῶνα.

7. Καὶ ἔρχονται εἰς Μαβσὰρ Τύρου, καὶ εἰς πάσας τὰς πόλεις τοῦ Εὐαίου καὶ τοῦ Χαναναίου, καὶ ἐκπορεύονται ἐπὶ τὸν νότον Ἰούδα καὶ Βηρσαβεαί.

8. Καὶ περιῆλθον πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ παραγίνονται μετὰ ἐννέα μῆνας καὶ εἴκοσι ἡμέρας εἰς Ἱερουσαλήμ.

9. Καὶ ἔδωκεν Ἰωὰβ τὸν ἀριθμὸν τῆς ἐπισκέψεως τοῦ λαοῦ τῷ βασιλεῖ. καὶ ἦν Ἰσραὴλ ὀκτακόσιαι χιλιάδες ἀνδρῶν δυνάμεως ἐσπασμένων ῥομφαίαν· καὶ ἄνδρες Ἰούδα ἀνδρῶν μαχητῶν πεντακόσιαι χιλιάδες.

10. Καὶ ἐπάταξε καρδία Δαυὶδ αὐτὸν μετὰ ταῦτα, ὅτι ἠρίθμησε τὸν λαόν. καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Κύριον· ἡμάρτηκα σφόδρα ποιήσας τὸ ῥῆμα τοῦτο. καὶ νῦν Κύριε περίελε τὴν ἀδικίαν τοῦ δούλου σου, ὅτι ἐματαιώθην σφόδρα.

11. Καὶ ἀνέστη Δαυὶδ τοπρωί, καὶ ῥῆμα Κυρίου ἐγένετο πρὸς Γὰδ τὸν προφήτην τὸν ὁρῶντα Δαυὶδ λέγον·

12. Πορεύου καὶ λάλησον πρὸς Δαυὶδ λέγων· τάδε λέγει Κύριος, τρία ἐγὼ αἴρω ἐπὶ σέ, καὶ ἔκλεξαι σεαυτῷ ἓν ἐξ αὐτῶν, καὶ ποιήσω σοι.

13. Καὶ ἦλθε Γὰδ πρὸς Δαυὶδ, καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ λέγων· ἔκλεξαι σεαυτῷ γενέσθαι, ἢ τρία ἔτη λιμοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, ἢ τρεῖς μῆνας φεύγειν σε ἐκ προσώπου τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ αὐτοὶ ἔσονται καταδιώκειν σε, ἢ γενέσθαι τρεῖς ἡμέρας θάνατον ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ νῦν γνῶθι καὶ ἴδε τί ἀποκριθῶ τῷ ἀποστείλαντί με.

Και

David pœnitens è tribus pœnarũ generibꝰ à Gad propoſitis peſtẽ eligit.

st) persequens te ? an (sc. veniet tibi) triade dierum pestis, ... vide, quod referens faciam mittenti me verbum.

Peſtis tempore Davidis.

14. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Γάδ, στενά μοι σφόδρα ἐστὶν τὰ τρία, πλὴν ἐμπεσοῦμαι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κυρίου, ὅτι πολλοὶ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ σφόδρα, καὶ εἰς χεῖρας ἀνθρώπων οὐ μὴ ἐμπέσω. καὶ ἐξελέξατο ἑαυτῷ Δαυὶδ τὸν θάνατον.

15. Καὶ ἔδωκε Κύριος θάνατον ἐν Ἰσραὴλ ἀπὸ πρωΐθεν καὶ ἕως ὥρας ἀρίστου. καὶ ἀπέθανον ἐκ τοῦ λαοῦ ἀπὸ Δὰν καὶ ἕως Βηρσαβεαὶ ἑβδομήκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν.

16. Καὶ ἐξέτεινεν ὁ ἄγγελος τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ Ἰερουσαλὴμ τοῦ διαφθεῖραι αὐτήν, καὶ μετεμελήθη Κύριος ἐπὶ τῇ κακίᾳ, καὶ εἶπε τῷ ἀγγέλῳ τῷ διαφθείροντι ἐν τῷ λαῷ, ἱκανὸν νῦν, ἄνες τὴν χεῖρά σου. καὶ ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἦν ἑστηκὼς παρὰ τὴν ἅλων Ὀρνὰ τοῦ Ἰεβουσαίου.

17. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Κύριον ἐν τῷ ἰδεῖν αὐτὸν τὸν ἄγγελον τὸν τύπτοντα ἐν τῷ λαῷ, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγὼ ἥμαρτον, καὶ ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἐκακοποίησα, καὶ οὗτοι τὰ πρόβατα τί ἐποίησαν; γενέσθω ἡ χείρ σου ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου.

18. Καὶ ἦλθε Γὰδ πρὸς Δαυὶδ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ εἶπε, ἀνάβηθι καὶ στῆσον θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ἅλῳ Ὀρνὰ τοῦ Ἰεβουσαίου.

19. Καὶ ἀνέβη Δαυὶδ κατὰ τὸ ῥῆμα Γὰδ τοῦ προφήτου, ὃν τρόπον ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος.

20. Καὶ διέκυψεν Ὀρνὰ καὶ εἶδε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ διαπορευομένους ἐπ' αὐτόν· καὶ ἐξῆλθεν Ὀρνὰ καὶ προσεκύνησεν τῷ βασιλεῖ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν.

21. Καὶ εἶπεν Ὀρνά, τί ὅτι ἦλθεν ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν δοῦλον αὐτοῦ; καὶ εἶπεν αὐτῷ Δαυίδ, κτήσασθαι παρὰ σοῦ τὴν ἅλων, καὶ οἰκοδομῆσαι θυσιαστήριον Κυρίῳ, ὅπως ἐπίσχῃ ἡ θραῦσις ἀπὸ τοῦ λαοῦ.

14. Dixit autem David ad Gad, Coarctor nimis: ſed melius eſt ut incidam in manus Domini (multæ enim miſericordiæ ejus ſunt) quam in manus hominum.

15. Immiſitq; Dominus peſtilentiam in Iſrael, de manè uſque ad tempus conſtitutum, & mortui ſunt ex populo à Dan uſque ad Berſabee ſeptuaginta millia virorum.

16. Cumque extendiſſet manum ſuam angelus Domini ſuper Jeruſalem, ut diſperderet eam, miſertus eſt Dominus ſuper afflictionem, & ait angelo percutienti populum, Sufficit: nunc contine manum tuam. erat autem angelus Domini juxta aream Areuna Jebuſæi.

17. Dixitque David ad Dominum cum vidiſſet angelum cædentem populum, Ego ſum qui peccavi, & ego iniquè egi: iſti qui oves ſunt, quid fecerunt? vertatur obſecro manus tua contra me, & contra domum patris mei.

18. Venit autem Gad ad David in die illa, & dixit ei, Aſcende, & conſtitue altare Domino in area Areuna Jebuſæi.

19. Et aſcendit David, juxta ſermonem Gad, quem præceperat ei Dominus.

20. Conſpiciensque Areuna animadvertit regem & ſervos ejus tranſire ad ſe: & egreſſus adoravit regem prono vultu in terram,

21. Et ait, Quid cauſæ eſt ut veniat dominus meus rex ad ſervum ſuum? Cui David ait, Ut emam à te aream, & ædificem altare Domino, & ceſſet interfectio, quæ graſſatur in populo.

14. Dixitq; David ad Gad, 19 Anguſtiis afficior ſupra modum: Incidam obſecro in manum Jehovæ, quia multæ ſunt miſerationes ejus, & in manum 20 hominum ne incidam.

15. 21 Immiſit itaq; Jehovah peſtem in Iſraelem à mane uſq; *ad* tempus conſtitutum: & mortui ſunt de populo à Dan uſq; ad Beerſeba ſeptuaginta millia virorum.

16. Quumq; extendiſſet manum ſuam angelus *ad* Jeruſalaim, ut diſperderet eam, pœnituit Jehovam mali, dixitq; angelo diſperdenti populum, Sufficit nunc: quieſcere fac manum tuam. Angelus autem Jehovæ erat juxta aream Arauna Jebuſæi.

17. Dixitq; David ad Jehovam, 22 quum vidiſſet angelum cædentem populum, & ait, Ecce ego peccavi, & ego iniquè egi, iſti autem *ſunt* 23 oves, quid fecerunt? ſit obſecro † manus tua contra me & contra domum patris mei.

18. Venit autem Gad ad Davidem 24 eo die, & dixit ei, Aſcende erige Jehovæ altare in area Arauna Jebuſæi.

19. Et aſcendit David juxta verbum Gad, quemadmodum præceperat Jehovah.

20. 25 Reſpicienſq; Arauna, vidit regem & ſervos ejus tranſeuntes ad ſe: & egreſſus Arauna, incurvavit ſe regi *ſuper* faciem ſuam ſuper terram.

21. Dixitq; Arauna, Cur venit dominus meus rex ad ſervum ſuum? 26 Reſpondit David, Ut emam á te aream iſtam, ut ædificem altare Jehovæ, & reſtringatur plaga á populo.

14. David ſprach zu Gad/ Es iſt mir faſt angſt. Aber laß vns in die hand des HERRN fallen (denn ſeine barmhertzigkeit iſt gros) Ich wil nicht in der menſchen hand fallen.

15. Alſo ließ der HERR peſtilentz in Iſrael komen/ von morgen an biß zur beſtimpten zeit/ das des volcks ſtarb/ von Dan biß gen Berſeba/ ſiebentzig tauſent man.

16. Vnd da der engel ſeine hand ausſtreckt vber Jeruſalem/ das er ſie verderbet/ Rewete es dem HERRN vber dem vbel/ vnd ſprach zum engel zu dem verderber im volck/ Es iſt gnug/ laß nu deine hand ab. Der engel aber des HERRN war bey der tennen Arafna des Jebuſiters.

17. David aber/ da er den engel ſahe / der das volck ſchlug/ ſprach er zum HERrn/ Sihe/ ich hab geſündigt/ ich hab die miſſethat gethan/ Was haben dieſe ſchaff gethan? Laß deine hand vber mich/ vnd meines vaters hauſe ſein.

18. Vnd Gad kam zu David zur ſelben zeit/ vnd ſprach zu jm/ Gehe hinauff vnd richte dem HERRN einen altar auff in der tennen Arafna des Jebuſiters.

19. Alſo gieng David hinauff/ wie Gad geſagt/ vnd der HERR geboten hatte.

20. Vnd da Arafna ſich wandte/ ſahe er den könig mit ſeinen knechten zu jm gehen/ vnd betet an auff ſein angeſicht zur erden/

21. Vnd ſprach/ Warumb kompt mein herr der könig zu ſeinem knecht? David ſprach/ Zu keuffen von dir die tennen/ vnd zu bawen dem HERRN einen altar/ das die plage vom volck auffhöre.

19. anguſtia mihi valde: incidamus quæſo in m. † *Chal. tradar obſecro in manū VERBI Domini.* *20 hominis.* *21. & dedit Jeh. & cet. & uſq; tempus conſtitutionis, & mortuum-eſt de po. &c. ſeptem-decades chiliadis viri. & miſit m. ſ. a. (ſc. ad) Jer. ad corrumpendum eam, & p. J. ad malum, & dixit a. corrumpenti in populo, multum nunc, remitte m. t. &c. cū area. 22. in videndo ipſum a. c. in po. 23. grex q. f. erit obſ. m. t. in me & in d. 24. in die illo.* 647:

25. & reſpexit A. & vid. r. & ſ. e. t. ſuper ſe. & egr. eſt A. & incſ. r. facie ſua ad terram. 26. & dixit D. ad emendū à t. a. ad ædificādum a. J. & reſtringetur pl. deſuper p.

CAPUT XXIV.

27. ad Davidē, accipiet & ascendere-faciet.
28. bovē.
29. vasa boum.
30. Rex (sc. quōdam, Nā ante captam arcem Jerusalem rex Jebusæorū fuerat) ad Regem, & dix. A. ad Regem, J. D. t. acceptabit te.
31. non, quia em. e. à te pr. & non ascendere faciam.
32. bovem in argento sicluque. & &

Samuel.

22. Aber Arafna sprach zu Dauid / Mein herr der könig neme vnd opffere wie es jm gefelt. Sihe / da ist ein rindt zum brandopffer / vnd schleuffen vnd geschirr vom ochsen zu holtz.

23. Alles gab Arafna der könig dem könige. Vnd Arafna sprach zum könige / Der HERR dein Gott laß dich jm angenem sein.

24. Aber der könig sprach zu Arafna / Nicht also / sondern ich wil dirs abkeuffen vmb sein geld / Denn ich wil dem HERRN meinem Gott nicht brandopffer thun / das ich vmb sonst habe. Also kaufft Dauid die tenne vnd das rind vmb funfftzig sekel silbers.

25. Vnd bawete daselbs dem HERRN einen altar / vnd opfferte brandopffer vnd danckopffer. Vnd der HErr ward dem land versünet / vnd die plage höret auff von dem volck Israel.

22. Dixitq; Arauna 27 Davidi, Accipiat, & offerat dominus meus rex *quod* bonum *est* in oculis suis: Vide 28 boves pro holocausto, & plaustra, & 29 instrumenta boum pro lignis

23. Omnia dedit Arauna 30 rex regi: Dixitq; Arauna regi, Jehovah Deus tuus complaceat sibi in te

24. Dixit verò rex ad Arauna, 31 Nequaquam, sed emendo emam à te pretio, nec offeram Jehovæ Deo meo holocausta gratis. Emit itaq; David aream, & 32 boves argento secelim quinquaginta,

25. Et ædificavit David ibi altare Jehovæ, obtulitq; holocausta & pacifica: placatus est Jehovah terræ, & cohibita est plaga ab Israele.

22. Et ait Areuna ad David, Accipiat, & offerat dominus meus rex, sicut placet ei: habes boves in holocaustum, & plaustrum, & juga boum in usum lignorum.

23. Omnia dedit Areuna regi: dixitque Areuna ad regem, Dominus Deus suscipiat votum tuum.

24. Cui respondens rex, ait, Nequaquam ut vis, sed emam pretio à te, & non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo David aream, & boves, argenti siclis quinquaginta:

25. *Et ædificavit ibi David altare Domino, & obtulit holocausta & pacifica: & propitiatus est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israel.

ΣΑΜΟΥΗΛ.

22. Καὶ εἶπεν Ορνὰ πρὸς Δαυίδ, λάβε, καὶ ποιησάτω ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς τῷ Κυρίῳ τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ. ἰδοὺ οἱ μόσχοι εἰς ὁλοκαύτωσιν, καὶ οἱ τροχοὶ καὶ τὰ σκεύη τῶν βοῶν εἰς ξύλα.

23. Καὶ τὰ πάντα ἔδωκεν Ορνὰ τῷ βασιλεῖ. καὶ εἶπεν Ορνὰ πρὸς τὸν βασιλέα, Κύριος ὁ Θεός σου εὐλογήσαι σε.

24. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ορνά, οὐχὶ, ἀλλ' ἢ κτώμενος κτήσομαι παρὰ σοῦ ἐν ἀλλάγματι, καὶ οὐκ ἀνοίσω Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου ὁλοκαύτωμα δωρεάν, καὶ ἐκτήσατο Δαυίδ τὴν ἅλων καὶ τοὺς βόας ἐν ἀργυρίῳ πεντήκοντα σίκλων.

25. Καὶ ᾠκοδόμησε ἐκεῖ Δαυὶδ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀνήνεγκεν ὁλοκαυτώσεις καὶ εἰρηνικάς. καὶ ἵλεως ἐγένετο Κύριος τῇ γῇ, καὶ ἐπέσχεν ἡ πλῶσις ἐπὶ Ισραήλ.

Peste cessante David sacrificia Deo jussus offert.

ad. ibi D. a. J. et ascendere fecit ascensiones & p. & exorab. lu. fuit J.

*2. Par. 3. v. 1.

Liber primus Regum, vulgo tertius Regum.

Davidem senem fovet Abisag.

Κεφαλ. α΄.

ΚΑΙ ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ πρεσβύτης σφόδρα προβεβηκὼς ἐν ἡμέραις, καὶ περιέβαλλον αὐτὸν ἱματίοις καὶ οὐκ ἐθερμαίνετο.

2. Καὶ εἶπον οἱ παῖδες αὐτοῦ αὐτῷ, ζητησάτωσαν τῷ κυρίῳ ἡμῶν τῷ βασιλεῖ νεάνιν παρθένον. καὶ παραστήσεται ἔναντι τοῦ βασιλέως, καὶ ἔσται αὐτὸν θάλπουσα, καὶ καθευδήσεται ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ, καὶ θερμανθήσεται ὁ κύριος ἡμῶν ὁ βασιλεύς.

3. Καὶ ἐζήτησαν παιδάριον καλὴν ἐν παντὶ ὁρίῳ Ἰσραήλ. καὶ εὑρίσκουσι τὴν Ἀβισὰγ τὴν Σουναμίτιν, καὶ εἰσήγαγον αὐτὴν τῷ βασιλεῖ.

4. Καὶ παῖς καλὴ τῷ εἴδει σφόδρα. καὶ ἦν τῷ βασιλεῖ θάλπουσα καὶ ἐλειτούργει αὐτῷ. καὶ ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔγνω αὐτήν.

5. Καὶ Ἀδωνίας υἱὸς Ἀγγὶθ ἐπῆρτο λέγων, ἐγὼ βασιλεύσω. καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ ἅρματα

CAPUT PRIMUM.

ET rex David senuerat, habebatque ætatis plurimos dies: cumque operiretur vestibus, non calefiebat.

2. Dixerunt ergo ei servi sui, Quæramus domino nostro regi adolescentulam virginem, & stet coram rege, & foveat eum, dormiatque in sinu suo, & calefaciat dominum nostrum regem.

3. Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israel, & invenerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem.

4. Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatq; cum rege, & ministrabat ei, rex verò non cognovit eam.

5. Adonias autem filius Haggith elevabatur, dicens, Ego regnabo. Fecit-

REx autem David senuerat, & venerat in dies, cooperiebantq; eum [1] vestibus, & non calefiebat ei *caro*.

2. Dixeruntq; ei servi ejus, Quærant domino meo regi puellam virginem, [2] quæ stet coram rege, & eum foveat, dormiatq; in sinu suo, calefiatq; *caro* domini mei regis.

3. Quæsierunt itaq; puellam pulchram in omni termino Israelis, inveneruntq; Abisag Sunamitidem, [3] quam adduxerunt ad regem.

4. Puella autem *erat* pulchra [4] admodum, & regem fovebat, & ministrabat ei: Rex verò non cognovit eam.

5. Porrò Adonija filius Haggith [5] efferebat sese, dicendo, Ego regnabo. Et fecit

Das I. Cap.

VND da der König David alt war/ vnd wol betaget/ kund er nicht warm werden/ ob man jn gleich mit kleidern bedeckt.

2. Da sprachen seine knechte zu jm / Lasst sie meinem herrn könige eine dirne eine jungfraw suchen/ die für dem könige stehe vnd sein pflege/ vnd schlaffe in seinen armen/ vnd werme meinen herrn den könig.

3. Vnd sie suchten eine schöne dirne in allen grentzen Israel / vnd funden Abisag von Sunem/ vnd brachten sie dem könige.

4. Vnd sie war eine seer schöne dirne / vnd pflegte des königs / vnd dienet jm / Aber der könig erkandt sie nicht.

5. Adonia aber der son Haggith erhub sich/ vnd sprach/ Ich wil könig werden. Vnd

Cap. 1.

1. in Vest.

2. & stet c. r. & sit ei proficiens, & cubet &c. domino meo Regi.

3. & adduxerũt eam regi.

4. usque valde, & erat regi proficiens. i. utilis.

5. efferens (sc. erat) se.

6. *currũ & e. & quinq̃-decades viri currentium a. ſ.*
7. *dolore affecit e.*
8. *& etiã ipſe bon9 f. v.*
9. *fuerũt verba ejus cum 3.*
10. *& adjuv.*
11. *gregem & armentum, & pingue cum (apud) lap.*
12. *vocavit.*
649: 13. *dicendo: n. a. q. regnũ invaſit & d. n. D. non novit.*
14. *conſulam tibi.*
15. *dices ad eum.*
16. *dicendo quod S.*
17. *regnavit. n. 13. ſic infra.*
18. *& ego veniam p. t.*

macht jm wagen vnd reuter/ vnd funfftzig man zu drabanten für jm her.

6. Vnd ſein vater wolt jn nicht bekümmern / bey ſeiner zeit/das er hette geſagt/Warumb thuſtu alſo? Vnd er war auch ein ſeer ſchöner man/vnd er hatte jn gezeugt neheſt nach Abſalom.

7. Vnd hatte ſeinen rath mit Joab dem ſon ZeruJa/ vnd mit AbJathar dem prieſter/ die hulffen Adonia.

8. Aber Zadok der prieſter/ vnd Benaja der ſon Jojada/ vnd Nathan der prophet/ vnd Simei vnd Rei / vnd die helden Dauids waren nicht mit Adonia.

9. Vnd da Adonia ſchaff vnd rinder vnd gemeſtet vieh opfferte bey dem ſtein Soheleth / der neben dem brun Rogel ligt/ lud er alle ſeine brüder des königes ſöne / vnd alle menner Juda / des königs knechte.

10. Aber den propheten Nathan/vnd Benaja/vnd die helden / vnd Salomo ſeinen bruder lud er nicht.

11. Da ſprach Nathan zu BathSeba Salomons mutter/ Haſtu nicht gehöret/ das Adonia der ſon Hagith iſt könig worden / vnd vnſer herr Dauid weiß nichts drumb?

12. So kom nu / ich wil dir einen rath geben/ das du deine ſeele / vnd deines ſons Salomo ſeele erretteſt.

13. Hin/ vnd gehe zum könige Dauid hinein/ vnd ſprich zu jm/ Haſtu nicht mein herr könig / deiner magd geſchworen vnd geredt / Dein ſon Salomo ſol nach mir könig ſein / vnd er ſol auff meinem ſtuel ſitzen? Warumb iſt denn Adonia könig worden?

14. Sihe / weil du noch da biſt / vnd mit dem könige redeſt / wil ich dir nach hinein komen / vnd vollend dein wort ausreden?

15. Vnd BathSeba gieng hinein zum könige / in die kamer / vnd der könig war ſeer

alt/

ſibi 6 currus & equites, & quinquaginta viros currentes ante ſe.

6. Et non 7 contriſtavit eum pater ſuus à diebus ejus dicendo, Cur ita feciſti? 8 erat autem & iſte decorus forma valde: & ipſum pepererat Haggit poſt Abſalom.

7. Et 9 loquutus eſt cum Joab filio Serujah, & cum Ebiathar ſacerdote: 10 qui adjuverunt *euntes* poſt Adonijah:

8. Sadoc verò ſacerdos & Benajahu filius Jehojadah, & Nathan propheta, & Simi, & Rei, & fortes qui *erant* Davidi non erant cum Adonijahu.

9. Immolavit autem Adonijahu 11 oves & boves, & pinguia juxta lapidem Zoheleth, qui *erat* apud fontem Rogel, & 12 invitavit omnes fratres ſuos filios regis, omneſq; viros Jehudah ſervos regis:

10. At Nathan prophetam, & Benajahu, & fortes illos, & Selomoh fratrem ſuum non invitavit.

11. Dixitq; Nathan ad Bathſeba matrem Selomoh 13 in hunc modum, Nōne audiviſti, quod regnet Adonijahu filius Haggit, & dominus noſter David neſcit?

12. Nunc igitur veni, & 14 dabo tibi nunc conſilium, & erue animam tuam, atq; animam filii tui Selomoh.

13. Vade & ingredere ad regem Davidem, & 15 dicas ei, Nonne tu domine mi rex, juraſti ancillæ tuæ, 16 his verbis, Selomoh filius tuus regnaturus eſt poſt me, ipſeq; ſedebit ſuper ſolium meum? cur ergo 17 regnat Adonijahu.

14. Ecce adhuc te loquente ibi cum rege, 18 veniam poſt te, & complebo ſermones tuos.

15. Ingreſſa eſt itaq; Bethſeba ad regem in conclave: Rex au-

tem

---

que ſibi currus & equites, & quinquaginta viros, qui currerent ante eum.

6. Nec corripuit eum pater ſuus aliquando, dicẽs, Quare hoc feciſti? Erat autem & ipſe pulcher valde, ſecundus natu poſt Abſalom.

7. Et ſermo ei cum Joab filio Saruiæ, & cum Abiathar ſacerdote, qui adjuvabant partes Adoniæ.

8. Sadoc verò ſacerdos, & Banaias filius Jojadæ, & Nathan propheta, & Semei, & Cerethi & Phelethi, & robur exercitus David, non erat cum Adonia.

9. Immolatis ergo Adonias arietibus & vitulis, & univerſis pinguibus juxta lapidem Zoheleth, qui erat vicinus fonti Rogel, vocavit univerſos fratres ſuos filios regis, & omnes viros Juda ſervos regis.

10. Nathan autem prophetham, & Banajam, & robuſtos quoſque, & Salomonem fratrem ſuum non vocavit.

11. Dixit itaque Nathan ad Bethſabee matrem Salomonis, Num audiſti quòd regnaverit Adonias filius Haggith, & dominus noſter David hoc ignorat?

12. Nunc ergo veni, accipe conſilium à me, & ſalva animam tuam, filiique tui Salomonis.

13. Vade, & ingredere ad regem David, & dic ei, Nonne tu domine mi rex juraſti mihi ancillæ tuæ, dicens, Quòd Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo? quare ergo regnat Adonias?

14. Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam poſt te, & complebo ſermones tuos.

15. Ingreſſa eſt itaq; Bethſabee ad regem in cubiculo: rex autem ſenuerat

ni-

καὶ ἱππεῖς, καὶ πεντήκοντα ἄνδρας προτρέχοντας αὐτοῦ.

6. Καὶ οὐκ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ πώποτε εἰπών, τί ὅτι πεποίηκας οὕτως; καὶ οὗτος καλὸς τῇ ὄψει σφόδρα, καὶ τοῦτον ἐγέννησε μετὰ τὸν Ἀβεσσαλώμ.

7. Καὶ ἦσαν οἱ λόγοι αὐτοῦ μετὰ Ἰωὰβ υἱοῦ Σαρουίας, καὶ μετὰ Ἀβιάθαρ τοῦ ἱερέως, καὶ ἐβοήθουν ὀπίσω Ἀδωνίου.

8. Καὶ Σαδδὼκ ὁ ἱερεὺς, καὶ Βαναίας υἱὸς Ἰωδαδὰ, καὶ Ναθὰν ὁ προφήτης, καὶ Σεμεῒ καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ οἱ ὄντες δυνατοὶ τοῦ Δαυὶδ, οὐκ ἦσαν μετὰ Ἀδωνίου.

9. Καὶ ἔθυσεν Ἀδωνίας καὶ πρόβατα καὶ βόας καὶ ἄρνας παρὰ τὸν λίθον τὸν Ζωελὲθ τὸν ἐχόμενον τῆς πηγῆς τοῦ Ῥωγήλ. καὶ ἐκάλεσε πάντας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως, καὶ πάντας τοὺς ἄνδρας Ἰούδα τοὺς παῖδας τοῦ βασιλέως.

10. Καὶ Ναθὰν τὸν προφήτην, καὶ τὸν Βαναίαν καὶ τοὺς δυνατοὺς, καὶ τὸν Σολομῶντα ἀδελφὸν αὐτοῦ οὐκ ἐκάλεσεν.

11. Καὶ εἶπε Ναθὰν πρὸς Βηρσαβεὲ μητέρα Σολομῶντος λέγων· οὐκ ἤκουσας ὅτι βεβασίλευκεν Ἀδωνίας υἱὸς Ἀγγὶθ, καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Δαυὶδ οὐκ ἔγνω;

12. Καὶ νῦν δεῦρο, συμβουλεύσω σοι συμβουλίαν, ὅπως σώσῃς τὴν ψυχήν σου, καὶ τὴν ψυχὴν Σολομῶντος τοῦ υἱοῦ σου.

13. Δεῦρο εἴσελθε πρὸς τὸν βασιλέα Δαυίδ. καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτὸν, οὐχὶ σὺ κύριέ μου βασιλεῦ ὤμοσας τῇ δούλῃ σου λέγων, ὅτι Σολομῶν ὁ υἱός σου βασιλεύσει μετ' ἐμέ, καὶ αὐτὸς καθίσεται ἐπὶ θρόνου μου, καὶ τί ὅτι βεβασίλευκεν Ἀδωνίας;

14. Καὶ ἰδοὺ ἔτι σου λαλούσης ἐκεῖ μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐγὼ εἰσελεύσομαι μετὰ σέ, καὶ πληρώσω τοὺς λόγους σου.

15. Καὶ εἰσῆλθε Βηρσαβεὲ πρὸς τὸν βασιλέα εἰς τὸν κοιτῶνα. καὶ ὁ βασιλεὺς πρεσβύτης

σφό-

Adonia patris Davidis regnum invadit.

Nathanis opera Adoniæ & conjuratorum consilium dissipatur.

σφόδρα, καὶ Ἀβισὰγ ἡ Σουναμίτις λειτουργοῦσα τῷ βασιλεῖ.

16. Καὶ ἔκυψεν Βηρσαβεαὶ, καὶ προσεκύνησε τῷ βασιλεῖ. καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ βασιλεύς, τί ἐστί σοι;

17. Καὶ εἶπε Βηρσαβεαί, κύριέ μου βασιλεῦ σὺ ὤμοσας ἐν κυρίῳ τῷ Θεῷ σου τῇ δούλῃ σου λέγων, ὅτι Σολομὼν ὁ υἱός σου βασιλεύσει μετ' ἐμέ, καὶ αὐτὸς καθήσεται ἐπὶ θρόνου μου.

18. Καὶ νῦν ἰδοὺ Ἀδωνίας βεβασίλευκεν, καὶ σὺ κύριέ μου βασιλεῦ οὐκ ἔγνως.

19. Καὶ ἔθυσε μόσχους καὶ ἄρνας καὶ πρόβατα εἰς πλῆθος, καὶ ἐκάλεσε πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως, καὶ Ἀβιαθὰρ τὸν ἱερέα, καὶ Ἰωὰβ τὸν ἀρχιστράτηγον, καὶ Σολομῶντα τὸν δοῦλόν σου οὐκ ἐκάλεσεν.

20. Καὶ σὺ κύριέ μου βασιλεῦ, οἱ ὀφθαλμοὶ παντὸς Ἰσραὴλ πρὸς σέ. ἀπάγγειλαι αὐτοῖς τίς καθήσεται ἐπὶ θρόνου τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως μετ' αὐτόν.

21. Καὶ ἔσται ἐν τῷ κοιμηθῆναι τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐσόμεθα ἐγὼ καὶ Σολομὼν ὁ υἱός μου ἁμαρτωλοί.

22. Καὶ ἰδοὺ αὐτῆς λαλούσης ἔτι μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ Ναθὰν ὁ προφήτης εἰσῆλθεν.

23. Καὶ ἀπήγγειλαν τῷ βασιλεῖ λέγοντες, ἰδοὺ Ναθὰν ὁ προφήτης. καὶ εἰσῆλθε Ναθὰν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ προσεκύνησεν τῷ βασιλεῖ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν.

24. Καὶ εἶπε Ναθὰν, σὺ κύριέ μου βασιλεῦ εἴρηκας λέγων, Ἀδωνίας βασιλεύσει μετ' ἐμέ, καὶ αὐτὸς καθήσεται ἐπὶ θρόνου μου;

25. Ὅτι κατέβη σήμερον καὶ τέθυκε μόσχους καὶ ἄρνας καὶ πρόβατα εἰς πλῆθος, καὶ ἐκάλεσε πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως, καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον, καὶ Ἀβιαθὰρ τὸν ἱερέα· καὶ ἰδοὺ αὐτοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ εἶπον, ζήτω ὁ βασιλεὺς Ἀδωνίας.

Καὶ

nimis, & Abisag Sunamitis ministrabat ei.

16. Inclinavit se Bethsabee, & adoravit regem. Ad quam rex, Quid tibi, inquit, vis:

17. Quæ respondens ait, Domine mi tu jurasti per Dominum Deum tuum ancillæ tuæ, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo.

18. Et ecce nunc Adonias regnat, te domine mi rex ignorante.

19. Mactavit boves & pinguia quæque, & arietes plurimos, & vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem, & Joab principem militiæ: Salomonem autem servum tuum non vocavit.

20. Veruntamen domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israel, ut indices eis, quis sedere debeat in solio tuo domine mi rex post te.

21. Eritque, cùm dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego & filius meus Salomon peccatores.

22. Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit.

23. Et nuntiaverunt regi, dicentes, Adest Nathan propheta. Cumque introisset in conspectum regis, & adorasset eum pronus in terram,

24. Dixit Nathan, Domine mi rex, tu dixisti, Adonias regnet post me, & ipse sedeat super thronum meum?

25. Quia descendit hodie, & immolavit boves & pinguia & arietes plurimos, & vocavit universos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem: illisque vescentibus & bibentibus coram eo, & dicentibus, Vivat rex Adonias.

Me-

tem senuerat valde, & Abisag Sunamitis 19 ministrabat regi.

16. Inclinavit ergo se Bathseba, & adoravit regem: dixitq; rex, Quid *est* tibi?

17. 19 Illa respondit, Domine mi, tu jurasti 20 per Jehovam Deum tuum ancillę tuæ, 21 Selomoh filius tuus regnabit post me, ipseq; sedebit super solium meum.

18. Et nunc en Adonija 22 regnat, tu veró nunc domine mi rex ignoras.

19. Immolavit enim 23 boves & pinguia, & pecudes in multitudine, invitavitq; omnes filios regis, & Ebiathar sacerdotem, ac Joab principem exercitus Selomoh autem servum tuum non invitavit..

20. Tu autem domine mi rex *nosti quod* oculi totius Israelis super te *sunt*, 24 ut indices eis, quis sessurus sit super solium domini mei regis post ipsum:

21. 25 Alioqui futurum est, quum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, ut ego & filius meus Selomoh *simus* peccatores.

22. Ecce autem adhuc ea 26 loquente cum rege, Nathan propheta venit.

23. Et nuntiaverunt regi, dicendo, Ecce Nathan propheta. Et 27 ingressus ante regem, incurvavit se regi super faciem suam super terram.

24. Aitq; Nathan, Domine mi rex, tune dixisti, Adonijahu regnabit post me, ipseq; sedebit super solium meum?

25. Descendit enim hodie, & immolavit boves, & pinguia, & pecudes in multitudine: invitavitq; omnes filios regis, ac principes exercitus, atq; Ebiathar sacerdotem: & ecce ipsi 28 comedunt & bibunt coram eo, jamq; dixerunt, Vivat rex Adonijahu.

Me

alt/ vnd Abisag von Sunem dienete dem könige.

16. Vnd BathSeba neiget sich/ vnd betet den könig an. Der könig aber sprach/ Was ist dir?

17. Sie sprach zu jm/ Mein herr/ Du hast deiner magd geschworen bey dem HERRN deinem Gott/ Dein son Salomo sol könig sein nach mir/ vnd auff meinem stuel sitzen.

18. Nu aber sihe/ Adonia ist könig worden/ vnd mein herr könig/ du weist nichts drumb.

19. Er hat ochsen vnd gemestet vieh vnd viel schaff geopffert/ vnd hat geladen alle söne des königes/ dazu AbJathar den priester/ vnd Joab den feldheuptman/ Aber deinen knecht Salomo hat er nicht geladen.

20. Du bist aber mein herr könig/ die augen des gantzen Jsrael sehen auff dich/ das du inen anzeigest/ wer auff dem stuel meines herrn königs nach im sitzen sol.

21. Wenn aber mein herr könig mit seinen vetern entschlaffen ist/ so werden ich vnd mein son Salomo müssen sünder sein.

22. Weil sie aber noch redet mit dem könige/ kam der prophet Nathan.

23. Vnd sie sagtens dem könige an/ Sihe/ da ist der prophet Nathan/ Vnd als er hinein für den könig kam/ betet er an den könig auff seinem angesicht zur erden.

24. Vnd sprach/ Mein herr könig/ Hastu gesaget/ Adonia sol nach mir könig sein/ vnd auff meinem stuel sitzen?

25. Denn er ist heute hinab gegangen/ vnd hat geopffert ochsen vnd mastvieh/ vnd viel schaff/ vnd hat alle söne des königs geladen/ vnd die heuptleute/ dazu den priester AbJathar. Vnd sihe/ sie essen vnd trincken für jm/ vnd sagen/ Glück zu dem könige Adonia.

Aber

19. ministrans (sc. erat) r. & verticem inclinavit B. & incurvavit se regi.
19. & respondit ei.
20. in Chald. *in VERBO Domini Dei tui. sic v. 30. Jehovah.*
21. quod S.
22. regnavit, & nunc d. m. R. non novisti.
23. bovem & pingue, & gregem ad multitudinem, & vocavit omnes. sic v. 25.
24. ad indicandum.
25. & erit circa cubare dominum meum regem c. p. s. & ero ego & f. m. S. pec.
26 loquens (sc. erat) c. r. & N.
27. ingressus est a. r. & inc.
28. comedentes et bibentes (sc. sunt) c. e. & dix.

650

CAPUT I.

29. ego s. t.

30. factū est verbum istud? & non notum fecisti. s. t.

31. respōdit r. D. & ait, m. b. & venit a. ram rege, & stetit c. r.

32. & dixit, vivens ?.

33. in Deo.

34. & ipse.

35. die hoc.

36. rex David, vocate mihi S. & cet. & ingressi s. a. r. & dixit rex illis.

37. equitare-facietis etc. mihi, & descendere-facietis e. in G.

38. & cl. in bucc. sic infra.

39. veniet & sedebit.

40. ad e-x-stendū in ducem.

26. Aber mich deinen knecht vnd Zadok den priester / vnd Benaja den son Jojada / vnd deinen knecht Salomo hat er nicht geladen.

27. Ist das von meinem herrn könig befohlen / vnd hasts deine knechte nicht wissen lassen / wer auff dem stuel meines herrn königs nach jm sitzen sol?

28. Der könig David antwortet / vnd sprach / Rufft mir BathSeba. Vnd sie kam hinein für den könig. Vnd da sie für dem könige stund /

29. Schwur der könig vnd sprach. So war der HERR lebt / der meine seele erlöset hat aus aller noth.

30. Ich wil heute thun / wie ich dir geschworen habe bey dem HERRN / dem Gott Israel / vnd geredt / Das Salomo dein son sol nach mir könig sein / vnd er sol auff meinem stuel sitzen für mich.

31. Da neiget sich BathSeba mit jrem andlitz zur erden / vnd betet den könig an / vnd sprach / Glück meinem herrn könig David ewiglich.

32. Vnd der könig David sprach / Ruffet mir den priester Zadok / vnd den propheten Nathan / vnd Benaja den son Jojada. Vnd da sie hinein kamen für den könig.

33. Sprach der könig zu jnen / Nemet mit euch ewers herrn knechte / vnd setzt meinen son Salomo auff mein maul / vnd füret jn hinab gen Gihon.

34. Vnd der priester Zadok sampt dem propheten Nathan / salbe jn daselbs zum könige vber Israel / vnd blaset mit den posaunen vnd sprecht / Glück dem könige Salomo.

35. Vnd zihet jm nach erauff / vnd kompt / So sol er sitzen auff meinem stuel / vnd könig sein für mich / vnd ich wil jm gebieten / das er fürst sey vber Israel vnd Juda.

26. Me autem, 29 qui *sum* servus tuus, & Sadoc sacerdotem, & Benajahu filium Jojada & Selomoh servum tuum non invitavit.

27. An à domino meo rege 30 facta esset res ista, & non indicasses servo tuo quis sessurus esset super solium domini mei regis post eum?

28. Et 31 respondens rex David, ait, Vocate mihi Bath-seba. Quæ ingressa in conspectum regis, stetit coram rege.

29. Et juravit rex, 32 dicens, Vivit Jehovah, qui redemit animam meam de omni angustia,

30. Quod quemadmodum juravi tibi 33 per Jehovam Deum Israelis, dicendo, Quod Selomoh filius tuus regnaturus esset post me, 34 ita ipse sedebit super solium meum pro me, quod *inquā* sic faciam 35 hodie.

31. Et inclinavit se Bath-seba *in* faciem *super* terram, incurvavitq; se regi, ac dixit, Vivat dominus meus rex David in æternum.

32. Dixit autem 36 David, Vocate ad me Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetam, & Benajahu filium Jehojada, Qui ingressi sunt ante regem.

33. Et dixit eis rex, Capite vobiscum servos domini vestri, & 37 sedere facite Selomoh filium meum super mulam, quæ *est* mihi, & deducite eum in Gihon:

34. Et unget eum *ibi* Sadoc sacerdos & Nathan propheta in regem super Israelem: 38 post hæc clangetis buccina, atq; dicetis, Vivat rex Selomoh.

35. Atq; ascendetis *illinc* post eum, & 39 veniens sedebit super solium meum, ipseq; regnabit pro me: nam illi *jam* præcepi, 40 Ut sit dux super Israelem & super Jehudah.

26. Me servum tuum & Sadoc sacerdotem, & Banajam filium Jojadæ, & Salomonem famulum tuum non vocavit.

27. Nunquid à domino meo rege exivit hoc verbum, & mihi non indicasti servo tuo, quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum?

28. Et respondit rex David, dicens, Vocate ad me Bethsabee. Quæ cùm fuisset ingressa coram rege, & stetisset ante eum,

29. Juravit rex, & ait, Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia,

30. Quia sicut juravi tibi per Dominum Deum Israel, dicens, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit super solium meum pro me: sic faciam hodie.

31. Summissoque Bethsabee in terram vultu, adoravit regem, dicens, Vivat dominus meus David in æternum.

32. Dixit quoque rex David, Vocate mihi Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banajam filium Jojadæ. Qui cùm ingressi fuissent coram rege.

33. Dixit ad eos, Tollite vobiscum servos domini vestri, & imponite Salomonem filium meum super mulam meam: & ducite eum in Gihon.

34. *Et ungat eum ibi Sadoc sacerdos, & Nathan propheta in regem super Israel: & canetis buccina, atque dicetis, Vivat rex Salomon.

35. Et ascendetis post eum, & venietis. & sedebit super solium meum, & ipse regnabit pro me: illique præcipiam, ut sit dux super Israel & super Judam.

26. Καὶ ἐμὲ τὸν δοῦλόν σου, καὶ Σαδὼκ τὸν ἱερέα, καὶ Βαναίαν υἱὸν Ἰωιαδά, καὶ Σολομῶντα τὸν δοῦλόν σου οὐ κέκληκε.

27. Εἰ διὰ τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως γέγονε τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ διατί οὐκ ἐγνώρισας τῷ δούλῳ σου, τίς καθήσεται ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως μετ᾽ αὐτόν;

28. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς Δαυίδ, καὶ εἶπεν, καλέσατέ μοι τὴν Βηρσαβεαί. καὶ εἰσῆλθε καὶ ἔστη ἐνώπιον τοῦ βασιλέως.

29. Καὶ ὤμοσεν ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν, ζῇ Κύριος ὃς ἐλυτρώσατο τὴν ψυχήν μου ἐκ πάσης θλίψεως.

30. Ὅτι καθὼς ὤμοσά σοι κατὰ κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ λέγων, ὅτι Σολομὼν ὁ υἱός σου βασιλεύσει μετ᾽ ἐμέ, καὶ αὐτὸς καθήσεται ἐπὶ τοῦ θρόνου μου ἀντ᾽ ἐμοῦ, ὅτι οὕτως ποιήσω ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.

31. Καὶ ἔκυψε Βηρσαβεαὶ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ προσεκύνησε τῷ βασιλεῖ καὶ εἶπεν, ζήτω ὁ βασιλεὺς ὁ κύριός μου Δαυὶδ εἰς τὸν αἰῶνα.

32. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Δαυίδ, καλέσατέ μοι Σαδὼκ τὸν ἱερέα, καὶ Ναθὰν τὸν προφήτην, καὶ Βαναίαν υἱὸν Ἰωιαδά. καὶ εἰσῆλθον ἐνώπιον τοῦ βασιλέως.

33. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς, λάβετε μεθ᾽ ἑαυτῶν τοὺς παῖδας τοῦ κυρίου ὑμῶν, καὶ ἐπιβιβάσατε Σολομῶντα τὸν υἱόν μου ἐπὶ τὴν ἡμίονον τὴν ἐμήν, καὶ καταβιβάσατε αὐτὸν εἰς τὸν Γιών.

34. Καὶ χρισάτω αὐτὸν ἐκεῖ Σαδὼκ ὁ ἱερεὺς καὶ Ναθὰν ὁ προφήτης εἰς βασιλέα ἐπὶ Ἰσραήλ. καὶ σαλπίσατε ἐν σάλπιγγι. καὶ ἐρεῖτε, ζήτω ὁ βασιλεὺς Σολομών.

35. Καὶ ἀναβήσεσθε ὀπίσω αὐτοῦ. καὶ εἰσελεύσεται καὶ καθήσεται ἐπὶ τοῦ θρόνου μου, καὶ αὐτὸς βασιλεύσει ἀντ᾽ ἐμοῦ. καὶ αὐτῷ ἐντελοῦμαι τοῦ εἶναι εἰς ἡγούμενον ἐπὶ Ἰούδαν καὶ ἐπὶ Ἰσραήλ.

David Salomonem in Regem ungi jubet.

Salomon ungitur in regem.

36. Καὶ ἀπεκρίθη Βανέας υἱὸς Ἰωιαδὰ τῷ βασιλεῖ καὶ εἶπε, γένοιτο οὕτως. πιστώσαι ὁ Θεὸς τοὺς λόγους τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως, οὕτως εἶπε κύριος ὁ Θεός σου κύριέ μου βασιλεῦ.

37. Καὶ καθὼς ἦν ὁ κύριος μετὰ τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως, οὕτως εἴη καὶ μετὰ Σολομῶντος, καὶ μεγαλύναι τὸν θρόνον αὐτοῦ ὑπὲρ τὸν θρόνον τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως Δαυίδ.

38. Καὶ κατέβη Σαδδὼκ ὁ ἱερεὺς, καὶ Ναθὰν ὁ προφήτης, καὶ Βανέας υἱὸς Ἰωιαδά, καὶ ὁ Χερεθὶ καὶ ὁ Φελετί, καὶ ἐπεβίβασαν τὸν Σολομῶντα ἐπὶ τὴν ἡμίονον τοῦ βασιλέως Δαυίδ, καὶ ἐπορεύοντο ὀπίσω αὐτοῦ εἰς τὸν Γιών.

39. Καὶ ἔλαβεν Σαδδὼκ ὁ ἱερεὺς τὸ κέρας τοῦ ἐλαίου ἐκ τοῦ σκηνώματος, καὶ ἔχρισε τὸν Σολομῶντα, καὶ ἐσάλπισε σάλπιγγι. καὶ εἶπε πᾶς ὁ λαός· ζήτω ὁ βασιλεὺς Σολομών.

40. Καὶ ἀνέβη πᾶς ὁ λαὸς ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἐχόρευον ἐν χοροῖς καὶ εὐφραινόμενοι εὐφροσύνῃ μεγάλῃ, καὶ ἤχησεν ἡ γῆ ἐν τῇ φωνῇ αὐτῶν.

41. Καὶ ἤκουσεν Ἀδωνίας καὶ πάντες οἱ κλητοὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτοὶ συνετέλεσαν ἐσθίοντες· καὶ ἤκουσεν Ἰωὰβ τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγος, καὶ εἶπε, τίς ἡ φωνὴ τῆς πόλεως ἠχούσης;

42. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, καὶ ἰδοὺ Ἰωναθὰν υἱὸς Ἀβιάθαρ τοῦ ἱερέως ἦλθεν· καὶ εἶπεν Ἀδωνίας, εἴσελθε, ὅτι ἀνὴρ δυνάμεως σύ, καὶ ἀγαθὰ εὐαγγελιεῖς.

43. Καὶ ἀπεκρίθη Ἰωναθὰν καὶ εἶπεν τῷ Ἀδωνίᾳ, καὶ μάλα ὁ κύριος ἡμῶν ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ βεβασίλευκε τὸν Σολομῶντα·

44. Καὶ ἀπέστειλε μετ' αὐτοῦ Σαδδὼκ τὸν ἱερέα καὶ Ναθὰν τὸν προφήτην, καὶ Βανέαν υἱὸν Ἰωιαδά, καὶ τὸν Χερεθὶ καὶ τὸν Φελετί, καὶ ἐπεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἡμίονον τοῦ βασιλέως.

Καὶ

36. Et reſpondit Banaias filius Jojadæ, regi, dicens, Amen: ſic loquatur Dominus Deus domini mei regis.

37. Quomodò fuit Dominus cum domino meo rege, ſic ſit cum Salomone, & ſublimius faciat ſolium ejus à ſolio domini mei regis David.

38. Deſcendit ergo Sadoc ſacerdos, & Nathan propheta, & Banaias filius Jojadæ, & Cherethi, & Phelethi: & impoſuerunt Salomonem ſuper mulam regis David, & adduxerunt eum in Gihon.

39. Sumpſitque Sadoc ſacerdos cornu olei de tabernaculo, & unxit Salomonem: & cecinerunt buccina, & dixit omnis populus, Vivat rex Salomon.

40. Et aſcendit univerſa multitudo poſt eum, & populus canentium tibiis, & lætantium gaudio magno, & inſonuit terra à clamore eorum.

41. Audivit autem Adonias, & omnes, qui invitati fuerant ab eo, jamq; convivium finitum erat: ſed Joab, audita voce tubæ, ait, Quid ſibi vult clamor civitatis tumultuantis?

42. Adhuc illo loquente, Jonathan filius Abiathar ſacerdotis venit: cui dixit Adonias, Ingredere, quia vir fortis es, & bona nuntians.

43. Reſponditque Jonathan Adoniæ, Nequaquã: Dominus enim noſter rex David regem conſtituit Salomonem:

44. Miſitque cum eo Sadoc ſacerdotem, & Nathan prophetam, & Banaiam filium Jojadæ, & Cherethi, & Phelethi, & impoſuerunt eum ſuper mulam regis.

Un-

36. Reſpondit autem Benajahu filius Jehojada regi, & dixit, Amen: ſic dicat Jehovah Deus domini mei regis.

37. 41 Quemadmodum fuit Jehovah cum domino meo rege, ita ſit cum Selomoh, magnificetq; ſolium ejus 42 pluſquam ſolium domini mei regis Davidis.

38. † Deſcendit ergo Sadoc ſacerdos, & Nathan propheta, & Benajahu filius Jehojada, 43 Cherethæi quoq; & Pelethæi: & ſedere fecerunt Selomoh ſuper mulam regis Davidis, deduxeruntq; eum in Gihon.

39. Tulit inſuper Sadoc ſacerdos cornu olei de tabernaculo, & unxit Selomoh: poſt hæc clanxerunt buccina, dixeruntq; univerſus populus, Vivat rex Selomoh.

40. 44 Et aſcendit univerſus populus poſt eum, atq; *is* populus 45 canebat tibiis, ac lætabatur gaudio magno, ita ut rumperetur terra *a* voce eorum.

41. Audiens autem Adonijahu, & omnes invitati qui *erant* cum eo, (ipſi autem finierant cõedere) 46 audiens item Joab ſonitum buccinæ, dixit, Cur vox *ſit* civitatis tumultuantis?

42. Adhuc 47 eo loquente, ecce Jonathan filius Ebiathar ſacerdotis venit: *cui* dixit Adonijahu, ingredere, quia vir 48 fortis es & bonum renuntiabis.

43. 49 Reſpondens autem Jehonathan, dixit ad Adonijahu, profectò dominus noſter rex David 50 conſtituit regem Selomoh.

44. Miſitq; cum eo rex ipſum Sadoc ſacerdotem, & Nathan prophetam, & Benajahu filium Jehojada, ſed & Cherethæos & Pelethæos, & 51 ſedere fecerunt eum ſuper mulam regiam.

Præ-

36. Da antwortet Benaja der ſon Jojada dem könige/ vnd ſprach/ Amen/ Es ſage der HERR der Gott meines herrn königs auch alſo.

37. Wie der HERR mit meinem herrn könige geweſen iſt/ ſo ſey er auch mit Salomo/ das ſein ſtuel gröſſer werde/ denn der ſtuel meines herrn königs Dauid.

38. Da giengen hinab/ der prieſter Zadok/ vnd der prophet Nathan/ vnd Benaja der ſon Jojada/ vnd Crethi vnd Plethi/ vnd ſatzten Salomo auff das maul des königs Dauids/ vnd füreten jn gen Gihon.

39. Vnd der prieſter Zadok nam das ölehorn aus der hütten vñ ſalbete Salomo. Vnd ſie blieſen mit der poſaunen/ vnd alles volck ſprach/ Glück dem könige Salomo.

40. Vnd alles volck zoch jm nach erauff/ vnd das volck pfeiff mit pfeiffen/ vnd war ſeer frölich/ das die erde von jrem geſchrey erſchall.

41. Vnd Adonia höret es/ vnd alle die er geladen hatte/ die bey jm waren/ vnd ſie hatten ſchon geſſen. Vnd da Joab der poſaunen ſchall höret/ ſprach er/ Was wil das geſchrey vnd getümmel der ſtadt?

42. Da er aber noch redet/ Sihe/ da kam Jonathan der ſon AbJathar des prieſters. Vnd Adonia ſprach/ Kom erein/ denn du biſt ein redlicher man/ vnd bringeſt gute botſchafft.

43. Jonathan antwortet/ vnd ſprach zu Adonia/ Ja/ vnſer herr der könig Dauid hat Salomo zum könige gemacht.

44. Vnd hat mit jm geſandt den prieſter Zadok/ vnd den propheten Nathan/ vnd Benaja den ſon Jojada/ vnd Crethi/ vnd Plethi/ vnd ſie haben jn auffs königs maul geſetzt.

41. ut fuit J. c. d. m. R. (Chald. ut fuit VERBũ Domini in auxilio domini mei Regis) ita erit.
42. præ ſolio.
43. & Cherethæus & Pelethæus (ſic v 44) & equitare-fecerunt S. ſ. m. r. D. & ire-fecerunt eum ſuper G.
44. aſcẽderunt.
45. fiſtulantes in fiſtulis & lætantes (ſc. erant) g. m. & rũpebatur t. in v. e. & audivit A.
46. & audivit J. vocem b. & dix.
47. ille loquens (ſc. erat) & ecce &cet. & dixit A.
48. virtutis (roboris) tu.
49. & reſpondit J. & dix.
50. regnare-fecit S.
51. equitare-fecerunt e. ſ. m. regis.

45. Vnd Zadok der priester/ sampt dem propheten Nathan/ hat jn gesalbet zum könige zu Gihon/ vnd sind von dannen erauff gezogen mit frewdē/ das die stad tummelt/ Das ist das geschrey / das jr gehöret habt.

46. Dazu sitzt Salomo auff dem königlichen stuel.

47. Vnd die knechte des königs sind hinein gegangen zu segenen vnsern herrn/ den könig David/ vnd haben gesagt/ Dein Gott mache Salomo einen bessern namen / denn dein name ist/ vnd mache seinen stuel grösser denn deinen stuel. Vnd der könig hat angebetet auff dem lager.

48. Auch hat der könig also gesagt / Gelobet sey der HERR der Gott Israel/ der heute hat gelassen einen sitzen auff meinem stuel / das meine augen gesehen haben.

49. Da erschracken vnd machten sich auff alle die bey Adonia geladen waren / vnd giengen hin ein jglicher seinen weg.

50. Aber Adonia furcht sich für Salomo / vnd macht sich auff/ gieng hin / vnd fasset die hörner des altars.

51. Vnd es ward Salomo angesagt / Sihe/ Adonia fürchtet den könig Salomo / vnd sihe / er fasset die hörner des altars / vnd spricht / Der könig Salomo schwere mir heute / das er seinen knecht nicht tödte mit dem schwert.

52. Salomo sprach / Wird er redlich sein / so sol kein haar von jm auff die erden fallen/ Wird aber böses an jm funden / so sol er sterben.

53. Vnd der könig Salomo sandte hin / vnd ließ jn erab vom altar holen. Vnd da er kam / betet er den könig Salomo an. Salomo aber sprach zu jm / Gehe in dein hauß.

Das

52. *ista vox.*

53. *dicendo.*
54. *præ nomine t. & m. s. e. præ solio tuo, et i. s. r. super cubile.*

55. *& oculi mei videntes (sc. sunt) & ter. sunt.*

56. *vir.*

57. *timuit &c. & surrexit, & a. & apprehendit in corn. sic infra.*
652 : 58. *dicendo.*

59. *dicēdo: j. m. sicut hodie r. S. si interf. s. s. in gl.*

60. *descendere fecerunt eum. desuper altari, & venit & incur.*

45. Præterea unxerunt eum Sadoc sacerdos & Nathan propheta in regem in Gihon: & ascenderunt illinc lætantes, & tumultuavit civitas: 52 iste *est* sonitus quem audistis.

46. Atq; etjam sedit Selomoh super solium regni.

47. Quinetjam venerunt servi regis ad benedicendum domino nostro regi David, 53 dicentes, Benefaciat Deus nomini Selomoh 54 plus quam nomini tuo, & magnificet solium ejus plus quam solium tuum, Et incurvavit se rex super lectum.

48. Et etjam sic dixit rex, Benedictus Jehovah Deus Israelis, qui dedit hodie sedentem super thronum meum, 55 me vidente.

49. Illi vero territi sunt, & surrexerunt omnes invitati, qui *erant* cum Adonijahu, atq; abierunt 56 singuli in viam suam.

50. Porro Adonijahu 57 timens *sibi* à facie Selomoh, surrexit, & abiit, tenuitq; cornua altaris.

51. ¶ Nuntiatum est autem Selomoh, 58 his verbis, Ecce Adonijahu timens regem Selomoh, ecce inquam apprehendit cornua altaris, 59 dicens Juret mihi hodie rex Selomoh quod non interficiet servum suum gladio.

52. Et dixit Selomoh, Si fuerit filius virtutis, non cadet de capillis ejus super terram: si vero malum deprehensum fuerit in eo, morietur.

53 Misit itaq; rex Selomoh, & 60 abduxerunt eum ab altari: & veniens incurvavit se regi Selomoh: dixitq; ei Selomoh, Vade in domum tuam.

CAP.

45. Unxeruntq; eum Sadoc sacerdos, & Nathan propheta regem in Gihon: & ascenderunt inde lætantes, & insonuit civitas. Hæc est vox quam audistis.

46. Sed & Salomon sedet super solium regni.

47. Et ingressi servi regis benedixerunt domino nostro regi David, dicentes, Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, & magnificet thronum ejus super thronum tuum. Et adoravit rex in lectulo suo:

48. Insuper & hæc locutus est, Benedictus Dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis.

49. Territi sunt ergo, & surrexerunt omnes, qui invitati fuerant ab Adonia, & ivit unusquisque in viam suam.

50. Adonias autem timens Salomonem, surrexit, & abiit in tabernaculum Domini, tenuitque cornua altaris.

51. Et nuntiaverunt Salomoni, dicentes, Ecce Adonias timens regem Salomonē, tenuit cornua altaris, dicens, Juret mihi rex Salomon hodie quòd non interficiat servum suum gladio.

52. Dixitque Salomon, Si fuerit vir bonus, non cadet ne unus quidem capillus ejus in terram: sin autem malum inventum fuerit in eo, morietur.

53. Misit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab altari, & ingressus adoravit regem Salomonem: dixitque ei Salomon, Vade in domum tuam.

Cap.

45. Καὶ ἔχρισεν αὐτὸν Σαδὼκ ὁ ἱερεὺς καὶ Ναθὰν ὁ προφήτης εἰς βασιλέα ἐν τῷ Γιών· καὶ ἀνέβησαν ἐκεῖθεν εὐφραινόμενοι, καὶ ἤχησεν ἡ πόλις. αὕτη ἐστὶν ἡ φωνὴ τοῦ ἤχου ἣν ἠκούσατε.

46. Καὶ ἐκάθισε Σολομὼν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς βασιλείας.

47. Καὶ γε ἦλθον οἱ δοῦλοι τοῦ βασιλέως εὐλογῆσαι τὸν κύριον ἡμῶν τὸν βασιλέα Δαυὶδ λέγοντες, ἀγαθύναι κύριος τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ σου Σολομῶντος ὑπὲρ τὸ ὄνομά σου, καὶ μεγαλῦναι τὸν θρόνον αὐτοῦ ὑπὲρ τὸν θρόνον σου. καὶ προσεκύνησεν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ.

48. Καὶ οὕτως εἶπεν ὁ βασιλεύς· εὐλογημένος κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ὃς ἔδωκεν ἐκ τοῦ σπέρματός μου καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου μου, καὶ οἱ ὀφθαλμοί μου βλέπουσιν.

49. Καὶ ἐξέστησαν καὶ ἐξανέστησαν πάντες οἱ κεκλημένοι ὑπὸ τοῦ Ἀδωνίου, καὶ ἀπῆλθον ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ ὁδόν.

50. Καὶ Ἀδωνίας ἐφοβήθη ἀπὸ προσώπου Σολομῶντος, καὶ ἀνέστη καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἐκράτησε τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου.

51. Καὶ ἀνηγγέλη τῷ Σολομῶντι λέγων· ἰδοὺ Ἀδωνίας ἐφοβήθη τὸν βασιλέα Σολομῶντα, καὶ ἰδοὺ ἐκράτησε τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου, λέγων, ὀμοσάτω μοι σήμερον ὁ βασιλεὺς Σολομὼν τοῦ μὴ θανατῶσαι τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐν ῥομφαίᾳ.

52. Καὶ εἶπε Σολομών, ἐὰν γένηται εἰς υἱὸν δυνάμεως, οὐ μὴ πέσῃ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ θρὶξ ἐπὶ τὴν γῆν. ἐὰν δὲ κακία εὑρεθῇ ἐν αὐτῷ, ἀποθανεῖται.

53 Καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν καὶ κατήγαγον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου. καὶ εἰσῆλθε καὶ προσεκύνησε τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι. καὶ εἶπεν αὐτῷ Σολομών· πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.

Κε-

Salomóne in regem uncto Adonias fugit.

David moriturus Salomoni prȩcepta dat.

Κεφαλ. β΄.

ΚΑὶ ἤγγισαν αἱ ἡμέραι Δαυὶδ, τοῦ ἀποθανεῖν αὐτόν, καὶ ἐνετείλατο τῷ υἱῷ αὐτοῦ Σολομῶντι λέγων·

2. Ἐγώ πορεύομαι ἐν ὁδῷ πάσης τῆς γῆς, καὶ κραταιωθήσῃ, καὶ ἔσῃ εἰς ἄνδρα.

3. Καὶ φυλάξῃ τὴν φυλακὴν, Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου τοῦ πορεύεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ, καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ Μωσῆ, ἵνα συνιῇς πάντα ἃ ποιήσεις καὶ πανταχῇ οὗ ἐὰν ἐπιβλέψῃς ἐκεῖ·

*Deu.17. v. 16. Infr. 7. v. 14.

4. Ὅπως στήσῃ Κύριος τὰ ῥήματα αὐτοῦ ἃ ἐλάλησε περὶ ἐμοῦ λέγων, ἐὰν φυλάξωνται τὰ τέκνα σου τὰς ὁδοὺς αὐτῶν, τοῦ πορεύεσθαι ἐνώπιόν μου ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτῶν καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ αὐτῶν λέγων, οὐκ ἐξαρθήσεταί σοι ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ θρόνου μου Ισραήλ.

5. Καὶ νῦν σὺ οἶδας ἃ ἐποίησέ μοι Ιωὰβ υἱὸς Σαρουΐα, καὶ ἃ ἐποίησε τοῖς δύο ἀρχιστρατήγοις Ισραὴλ τῷ Αβεννὴρ υἱῷ Νὴρ, καὶ τῷ Αμεσσᾶ υἱῷ Ιεθὲρ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς καὶ ἐξεδίκησεν αἷμα πολέμου ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἔδωκεν αἷμα ἀθῷον ἐν τῇ ζώνῃ αὐτοῦ τῇ ἐν τῇ ὀσφύϊ αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ ὑποδήματι αὐτοῦ τῷ ἐν τῷ ποδὶ αὐτοῦ.

*2.Sa. 3. v. 27. *2.Sa.20. v. 10.

6. Καὶ ποιήσεις κατὰ τὴν φρόνησίν σου, καὶ οὐ κατάξεις ἐν εἰρήνῃ τὴν πολιὰν αὐτοῦ εἰς ᾅδου.

7. Καὶ τοῖς υἱοῖς Βερζελλὶ τοῦ Γαλααδίτου ποιήσεις ἔλεος, καὶ ἔσονται ἐν τοῖς ἐσθίουσι τὴν τράπεζάν σου, ὅτι οὕτως ἤγγισάν μοι ἐν τῷ φεύγειν με ἐκ προσώπου τοῦ ἀδελφοῦ σου Αβεσσαλώμ.

*2.Sa.19. v. 31.

CAP. II.

APPropinquaverunt autem dies David, ut moreretur, præcepitque Salomoni filio suo, dicens,

2. Ego ingredior viam universæ terræ: confortare, & esto vir.

3. Et observa, ut custodias mandata Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, & custodias ceremonias ejus, & præcepta ejus, & judicia, & testimonia, sicut * scriptum est in lege Moysi, ut intelligas universa, quæ facis, & quocunque te verteris:

4. Ut confirmet Dominus sermones suos, quos locutus est de me, dicens, Si custodierint filii tui vias meas, & ambulaverint coram me in veritate, in omni corde suo, & in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio Israel.

5. Tu quoque nosti, quȩ fecerit mihi Joab filius Saruiæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel, * Abner filio Ner, & * Amasa filio Jether: quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace, & posuit cruorem prælii in balteo suo, qui erat circa lumbos ejus, & in calceamento suo quod erat in pedibus ejus.

6. Facies ergo juxta sapientiam tuam, & non deduces canitiem ejus pacifice ad inferos.

7. Sed & filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua: * occurrerunt enim mihi quando fugiebam à facie Absalom fratris tui.

CAP. II.

APpropinquaverunt autem dies Davidis[1] ut moreretur, præcepitq; ipsi Selomoh filio suo, dicendo,

2. Ego [2] abeo per viam universæ terræ: confortare, & esto vir.

3. Et custodi custodiam Jehovæ Dei tui,[3] ut ambules in viis ejus, ut custodias decreta ejus, prȩcepta ejus, & judicia ejus, atq; testimonia ejus, sicut scriptum *est* in lege Moseh, ut [4] prospera reddas quæcunq; feceris & omnia ad quæ te verteris:

4. Ut confirmet Jehovah verbum suum, quod loquutus est mihi, dicendo, Si custodierint filii tui viam suam, ambulando coram me in veritate, in toto corde suo, & in tota anima sua, dicendo *inquam*, Non abscindetur tibi vir [5] de solio Israel.

5. Et etjam tu nosti, quæ fecit mihi Joab filius Serujah, *id est*, quæ fecit duobus principibus exercituum Israel, Abner filio Ner, & Amasa filio Jether, [6] quos occidit, & posuit sanguines belli in pace: posuit inquam sanguines belli in balteo suo, qui *erat* in lumbis suis, & in calceamento suo quod *erat* in pedibus suis.

6. Facies ergo juxta sapientiam tuam, & non [7] deduces canitiem ejus pacifice *ad* sepulchrum.

7. Filiis autem Barzillai Giladitæ facies misericordiam, & [8] sint inter convivas mensæ tuȩ: quia sic accesserunt ad me, [9] dum fugerem à facie Absalom fratris tui.

Das II. Cap.

ALS nu die zeit erbey kam / das David sterben solt / gebot er seinem son Salomo vnd sprach.

2. Jch gehe hin den weg aller welt. So sey getrost / vnd sey ein man.

3. Vnd warte auff die hut des HERRN deines Gottes / das du wandelst in seinen wegen / vnd haltest seine sitten / gebot / rechte / zeugnisse / wie geschrieben stehet im gesetz Mose / auff das du klug seiest in allem das du thust / vnd wo du dich hinwendest.

4. Auff das der HERR sein wort erwecke / das er vber mich geredt hat / vnd gesagt. Werden deine kinder jre wege behüten / das sie für mir trewlich vnd von gantzem hertzen / vnd von gantzer seelen wandeln / So sol von dir nimer gebrechen ein man auff dem stuel Jsrael.

5. Auch weistu wol / was mir gethan hat Joab der son ZeruJa / was er teht den zween feldtheuptmennern Jsrael / Abner dem son Ner / vnd Amasa dem son Jether / die er erwürget hat / vnd vergoß kriegsblut im frieden / vnd thet kriegsblut an seinen gürtel / der vmb seine lenden war / vnd an seine schuch / die an seinen füssen waren.

6. Thu nach deiner weisheit / das du seine grawe har nicht mit frieden hinunter zur helle bringest.

7. Auch den kindern Barsillai des Gileaditers soltu barmhertzigkeit beweisen / das sie auff deinem tisch essen. Denn also theten sie sich zu mir / da ich für Absalom deinem bruder floh.

Cap. 2.

1. *ad moriendũ.*

2. *vadens in viá u. t. & fortis eris & eris in virum, & custodies c. Jeh. Dei t.* Chal. *custodies custodiam VERBI Domini Dei tui.*

3. *ad ambulandum in v. e. ad custodiendum statuta e.*

4. *prudenter agas omnia quæ fe. & omne, quo respexeris illuc.* (Latinè illuc abundat.) *ut surgere-faciat (erigat) Jeh.*

q. l. e. super me.

5. *desuper solio. I.*

6. *& occidit eos.*

7. *descendere facies in pace s.*

8. *erunt in comedentibus m.*

9. *in fugiendo me.*

CAPUT II.

633:

10. violenta, in die ire me M.

11. in Jehovah, (Chald. in VERBO Domini) d. si moriferero te in gl.

12. quia vir sapiens (sc. es) tu, & nosti &c. ei, & descendere facies c. c. in s. s.

& cubuit (cubitum ibat) Da.

13. quatuor decades anni.

14. num pax venire tuum? & dixit, pax.

15. & dixit l. & dix. t. n. q. mihi erat r. & s. m. posuerant u. p. f. s. ad regnandum & versum est r. & f. fratri meo, quia à I. fuit illi.

16. petens (sc. sum) ne rev. f. (i. repellas) fa. m. & dixit ad eum l.

17. & dabit mihi.

8. Vnd sihe/ Du hast bey dir Simei den son Gera/ des sons Jemini von Bahurim/ der mir schendlich flucht zur zeit/ da ich gen Mahanaim gieng. Er aber kam erab mir entgegen am Jordan. Da schwur ich jm bey dem HERRN/ vnd sprach/ Ich wil dich nicht tödten mit dem schwert.

9. Du aber laß jn nicht vnschuldig sein/ Denn du bist ein weiser man / vnd wirst wol wissen/ was du jm thun solt/ das du seine grawe haar mit blut hinunter in die helle bringest.

10. Also entschlieff Dauid mit seinen vetern/ vnd ward begraben in der stad Dauid.

11. Die zeit aber die Dauid könig gewesen ist vber Israel/ ist viertzig jar/ Sieben jar war er könig zu Hebron / vnd drey vnd dreissig jar zu Jerusalem.

12. Vnd Salomo saß auff dem stuel seines vaters Dauid/ vnd sein königreich ward seer bestendig.

13. Aber Adonia der son Hagith/ kam hinein zu Bath-Seba der mutter Salomo. Vnd sie sprach / Kompstu auch mit frieden? Er sprach/ Ja.

14. Vnd sprach/ Ich habe mit dir zu reden. Sie sprach/ Sage her.

15. Er sprach/ Du weissest/ das das königreich mein war/ vnd gantz Israel hatte sich auff mich gericht/ das ich könig sein solt. Aber nu ist das königreich gewand/ vnd meins bruders worden / von dem HERRN ists jm worden.

16. Nu bitte ich eine bitte von dir/ du woltest mein angesicht nicht beschemen. Sie sprach zu jm/ Sage her.

17. Er sprach/ Rede mit dem könige Salomo/ denn er wird dein angesicht nicht beschemen/ das er mir gebe Abisag von Sunem zum weibe.

Bath-

8. Ecce præterea tecum *est* Simi filius Gera filii Jemini de Bahurim, & ipse maledixit mihi maledictione [10] vehementi, eo die quo ibam *in* Mahanaim: at ipse *tamen* descendit in occursum mei ad Jarden, & juravi ei [11] per Jehovam, dicendo, Non te interficiam gladio.

9. Nunc autem ne innocentem dimittas eum: [12] & quum *sis* vir prudens, nosti quæ facturus sis ei, ut deducas caniciem ejus cum sanguine *ad* sepulchrũ.

10. Dormivit itaq; David cum patribus suis, & sepultus est in civitate Davidis,

11. Dies autem quibus regnavit David super Israelem, *fuere* [13] quadraginta anni: in Hebron regnavit septem annis: & in Jerusalaim regnavit triginta tribus annis.

12. Selomoh igitur sedit super solium Davidis patris sui, & firmatum est regnum ejus valde.

13. Venit autem Adonijahu filius Haggith ad Bath-seba matrem Selomoh: & *illa* dixit, [14] Pacificusne *est* ingressus tuus? Qui respõdit, Pacificus.

14 Præterea ait, Verbum mihi *est* ad te. [15] ipsa dixit, Loquere.

15. Tum dixit *ille*, Tu nosti quod meum erat regnum, & super me posuerat universus Israel faciem suam, ut regnarem, sed translatum est regnum, fuitq; fratris mei: à Jehova enim fuit ipsius.

16. Nunc autem petitionem unam ego [16] postulo abs te, ne reverti facias faciem meam. Illa dixit ei, Loquere.

17. Et *ille* ait, Dic obsecro Selomoh regi (non enim reverti faciet faciem tuam) [17] ut det mihi Abisag Sunamitidem in uxorem.

Re-

8. Habes quoque apud te Semei filium Gera filii Jemini de Bahurim, * qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad castra: sed quia * descendit mihi in occursum cúm transirem Jordanem, & juravi ei per Dominum dicens, Non te interficiam gladio:

9. Tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem sapiens es, ut scias, quæ facies, deducesque canos ejus cum sanguine ad inferos.

10. * Dormivit igitur David cum patribus suis, & sepultus est in civitate David.

11. Dies autem quibus regnavit David super Israel, quadraginta anni sunt: in Hebron regnavit * septem annis: in Jerusalem, triginta tribus.

12. * Salomon autem sedit super thronum David patris sui, & firmatum est regnum ejus nimis.

13. Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Bethsabee matrem Salomonis. Quæ dixit ei, Pacificusne est ingressus tuus? Qui respondit, Pacificus.

14. Addiditque, Sermo mihi est ad te, Cui ait, Loquere.

15. Et ille, Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum, & me præposuerat omnis Israel sibi in regẽ: sed translatum est regnũ, & factum est fratris mei: à Domino enim constitutum est ei.

16. Nunc ergo petitionem unam precor à te, ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum, Loquere.

17. Et ille ait, Precor ut dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quicquam potest) ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem.

Et

8. Καὶ ἰδοὺ μετὰ σοῦ Σεμεῒ υἱὸς Γηρὰ υἱὸς τοῦ Ιεμενὶ ὁ ἐκ Βαουρὶν, καὶ αὐτὸς κατηράσατό με κατάραν ὀδυνηρὰν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἐπορευόμην εἰς παρεμβολὰς, καὶ αὐτὸς κατέβη εἰς ἀπάντησίν μου ἐπὶ τὸν Ιορδάνην. καὶ ὤμοσα αὐτῷ ἐν Κυρίῳ λέγων, εἰ θανατώσω σε ἐν ῥομφαίᾳ,

9. Καὶ οὐ μὴ ἀθωώσῃς αὐτὸν, ὅτι ἀνὴρ σοφὸς εἶ σὺ, καὶ γνώσῃ ἃ ποιήσεις αὐτῷ, καὶ κατάξεις τὴν πολιὰν αὐτοῦ ἐν αἵματι εἰς ᾅδου.

10. Καὶ κοιμᾶται Δαυὶδ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ πόλει Δαυίδ.

11. Καὶ αἱ ἡμέραι ἃς ἐβασίλευσε Δαυὶδ ἐπὶ Ισραὴλ, τεσσαράκοντα ἔτη· ἐν Χεβρὼν ἐβασίλευσεν ἑπτὰ ἔτη· καὶ ἐν Ιερουσαλὴμ ἐβασίλευσε τριάκοντα καὶ τρία ἔτη.

12. Καὶ Σολομὼν ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἡτοιμάσθη ἡ βασιλεία αὐτοῦ σφόδρα.

13. Καὶ εἰσῆλθεν Αδωνίας υἱὸς Αγὶθ πρὸς Βηρσαβεὲ τὴν μητέρα Σολομῶντος, καὶ προσεκύνησεν αὐτῇ. καὶ εἶπεν αὐτῷ, εἰρήνη ἡ εἴσοδός σου; καὶ εἶπεν εἰρήνη.

14. Καὶ εἶπεν, λόγος μοι πρὸς σέ. καὶ εἶπεν αὐτῷ, λάλησον.

15. Καὶ εἶπεν αὐτῇ, σὺ οἶδας ὅτι ἐμοὶ ἦν ἡ βασιλεία, καὶ ἐπ' ἐμὲ ἔθετο πᾶς Ισραὴλ τὸ πρόσωπον αὐτῶν εἰς βασιλέα, καὶ ἐπεστράφη ἡ βασιλεία, καὶ ἐγένετο τῷ ἀδελφῷ μου, ὅτι παρὰ Κυρίου ἦν αὐτῷ.

16. Καὶ νῦν αἴτησιν μίαν ἐγὼ αἰτοῦμαι παρὰ σοῦ, μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν μου. καὶ εἶπεν αὐτῷ Βηρσαβεὲ, λάλει.

17. Καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰπὸν δὴ πρὸς Σολομῶντα τὸν βασιλέα, ὅτι οὐκ ἀποστρέψει τὸ πρόσωπόν σου, καὶ δώσει μοι τὴν Αβισὰγ τὴν Σουναμίτιν εἰς γυναῖκα.

Καὶ

Mortuo Davide Adonias Abisag uxorem sibi dari petit.

* 2. Sa. 16. v. 5.

* 2. Sa. 19. v. 16.

* Act. 2. v. 29. & 13. v. 36.

* 1. Pa. 29. v. 27.

* 1. Pa. 29. v. 23.

18. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Βηρσαβεαί, καλῶς ἐγὼ λαλήσω περὶ σοῦ τῷ βασιλεῖ.

19. Καὶ εἰσῆλθε Βηρσαβεαὶ πρὸς τὸν βασιλέα Σολομῶντα λαλῆσαι αὐτῷ περὶ Αδωνίου. καὶ ἐξανέστη ὁ βασιλεὺς εἰς ἀπάντησιν αὐτῆς καὶ προσεκύνησεν αὐτὴν καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἐτέθη θρόνος τῇ μητρὶ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ.

20. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, αἴτησιν μίαν μικρὰν ἐγὼ αἰτοῦμαι παρὰ σοῦ, μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν μου. καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ βασιλεὺς, αἴτησαι μήτηρ ἐμή, ὅτι οὐκ ἀποστρέψω σε.

21. Καὶ εἶπεν, δοθήτω ἡ Αβεσαὰκ ἡ Σουναμίτις τῷ Αδωνίᾳ τῷ ἀδελφῷ σου εἰς γυναῖκα.

22. Καὶ ἀπεκρίθη Σολομὼν ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ ἵνα τί σὺ αἰτῇ τὴν Αβισαὰκ τῷ Αδωνίᾳ; καὶ αἴτησαι αὐτῷ τὴν βασιλείαν, ὅτι οὗτος ὁ ἀδελφός μου ὁ μέγας ὑπὲρ ἐμέ, καὶ αὐτῷ Αβιάθαρ ὁ ἱερεὺς, καὶ αὐτῷ Ιωὰβ υἱὸς Σαρουία ὁ ἀρχιστράτηγος ἑταῖρος.

23. Καὶ ὤμοσεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν κατὰ τοῦ Κυρίου λέγων, τάδε ποιήσαι μοι ὁ Θεὸς καὶ τάδε προσθείη, ὅτι κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐλάλησεν Αδωνίας τὸν λόγον τοῦτον.

24. Καὶ νῦν ζῇ Κύριος ὃς ἡτοίμασέ με καὶ ἔθετό με ἐπὶ τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρός μου, καὶ αὐτὸς ἐποίησέ μοι οἶκον καθὼς ἐλάλησέ μοι Κύριος, ὅτι σήμερον θανατωθήσεται Αδωνίας.

25. Καὶ ἐξαπέστειλε Σολομὼν ὁ βασιλεὺς ἐν χειρὶ Βαναίου υἱοῦ Ιωιαδά, καὶ ἀνεῖλε τὸν Αδωνίαν, καὶ ἀπέθανεν.

26. Καὶ τῷ Αβιάθαρ τῷ ἱερεῖ εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ἀπότρεχε εἰς Αναθὼθ εἰς τὸν ἀγρόν σου, ὅτι ἀνὴρ θανάτου εἶ σύ, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ οὐ θανατώσω σε ὅτι ἦρας τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου ἐνώπιον Δαυὶδ τοῦ πατρός μου, καὶ ὅτι ἐκακουχήθης ἐν πᾶσιν οἷς ἐκακουχήθη ὁ πατήρ μου.

Καὶ

18. Et ait Bethsabee, Bene, ego loquar pro te regi.
19. Venit ergo Bethsabee ad regem Salomonem, ut loqueretur ei pro Adonia: & surrexit rex in occursum ejus, adoravitque eam, & sedit super thronum suum: positusque est thronus matri regis, quæ sedit ad dexteram ejus.
20. Dixitque ei, Petitionem unam parvulam ego deprecor à te, ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex, Pete mater mea: neque enim fas est, ut avertam faciem tuam.
21. Quæ ait, detur Abisag Sunamitis Adoniæ fratri tuo uxor.
22. Respónditque rex Salomon, & dixit matri suæ, Quare postulas Abisag Sunamitidem Adonię? postula ei & regnum: ipse est enim frater meus major me, & habet Abiathar sacerdotem, & Joab filium Sarviæ.
23. Juravit itaque rex Salomon per Dominum, dicens, Hęc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc.
24. Et nunc vivit Dominus qui firmavit me, & collocavit me super solium David patris mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias.
25. Misitque rex Salomon per manum Banaiæ filii Jojadæ, qui interfecit eum, & mortuus est.
26. Abiathar quoq; sacerdoti dixit rex, Vade in Anathoth ad agrum tuum, & quidem vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram David patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus in quibus laboravit pater meus.

Eje-

18. [18] Respōdit Bathseba, Bene ego loquar [19] pro te ad regem.
19. Venit itaq; Bathseba ad regem Selomoh, [20] ut loqueretur ei pro Adonijahu: & assurrexit rex in occursum ejus: [21] qui quum incurvasset se illi, sedit super solium suum, & posuit solium matri [22] suæ: quæ sedit ad dexteram ejus.
20. Illa ait, Petitionem unam parvam ego [23] peto â te, ne reverti facias faciem meam. Dixitq; ei rex, Pete mater mea: non enim reverti faciam faciem tuam.
21. [24] Quæ dixit, Detur Abisag Sunamitis ipsi Adonijahu fratri tuo in uxorem.
22. Tunc respondit rex Selomoh, ac dixit matri suæ, sed quare tu [25] postulas Abisag Sunamitidem pro Adonijahu? postula pro eo † regnum. ipse enim frater meus major *natu* me *est*, & illi est Ebiathar sacerdos & Joab filius Serujah.
23. Et juravit rex Selomoh [26] per Jehovam, dicendo, Sic faciat mihi Deus, & sic addat, quod [27] contra animam suam loquutus est Adonijahu verbum hoc.
24. Nunc igitur vivit Jehovah qui cōfirmavit me, atq; sedere fecit me super thronum Davidis patris mei, & qui fecit mihi domum sicut dixerat, quod hodie interficietur Adonijahu.
25. Misit ergo rex Selomoh [28] per manum Benajahu filii Jehojadah, & irruit in eum, mortuusq; est.
26. Et ad Ebiathar sacerdotem dixit rex, *in* Anathoth vade [29] ad agros tuos, ‡ quia vir mortis es: Verum hodie nō interficiam te, quia portasti arcam Domini Jehovæ ante Davidem patrem meum: [30] deinde quia afflictus fuisti in omnibus, *in* quibus † afflictus fuit pater meus.

Et

18. BathSeba sprach/ Wol/ Ich wil mit dem könige deinet halben reden.
19. Vnd BathSeba kam hinein zum könige Salomo/ mit jm zu reden Adonias halben. Vnd der könig stund auff/ vnd gieng jr entgegen/ vnd betet sie an/ vnd satzt sich auff seinen stuel. Vnd es ward des königs mutter ein stuel gesetzt/ das sie sich satzt zu seiner rechten.
20. Vnd sie sprach / Jch bitte eine kleine bitte von dir/ du wollest mein angesicht nicht beschemen. Der könig sprach zu jr/ Bitte meine mutter/ ich wil dein angesicht nicht beschemen.
21. Sie sprach/ Laß Abisag von Sunem deinem bruder Adonia zum weibe geben.
22. Da antwortet der könig Salomo/ vnd sprach zu seiner mutter/ Warumb bittestu vmb Abisag von Sunem dem Adonia? Bitte jm das königreich auch/ Denn er ist mein gröster bruder/ vnd hat den priester AbJathar vnd Joab den son ZeruJa.
23. Vnd der könig Salomo schwur bey dem HERRN/ vnd sprach/ Gott thue mir diß vnd das/ Adonia sol das wider sein leben geredt haben.
24. Vnd nu so war der HERR lebt/ der mich bestetiget hat/ vnd sitzen lassen auff dem stuel meines vaters Dauid/ vnd der mir ein hauß gemacht hat/ wie er geredt hat/ heute sol Adonia sterben.
25. Vnd der könig Salomo sandte hin durch Benaja den son Jojada/ der schlug jn das er starb.
26. Vnd zu dem priester AbJathar sprach der könig/ Gehe hin gen Anathot zu deinem acker / denn du bist des todes. Aber ich wil dich heute nicht tödten / denn du hast die lade des HERRN HERrn für meinem vater Dauid getragen/ vnd hast mit gelidden/ wo mein vater gelidden hat.

18. *& dixit.*
19. *super (de) te.*
20. *ad loquendū ei super A.*
21. *& incurvavit se illi, & sedit.*
22. *regis: (antecedentis pro relativo enallage) & sedit a.d.e. & dixit.*
23. *petens à tecum.*
24 *& dix.*
25 *petens (sc. es) A. S. Adoniæ? & pete illi r. quia ipse fr. m. magnus præ me, & illi (sc. est) & (.i. cum) E. s. & (.i. tum) Joab.*
26. *in Je.* Chald. *per VERBum Domini.*
27. *in animam suam.*
28. *in manu.*
29. *super agr. t. q. v. m. tu. & in die hoc.*
30. *& quia afflixisti te in o. in qu. afflixit se p. m.*

614:

31. ab esse sacerdotem 7. ad implendum.

32. & auditio venit usq; 7. quia 7.

33. in cornua.

34. ad eum s. d. r. e. & dixit, nō, quia hic mo. & reverti fecit B.

35. remo vebis sanguines gratis. i. sine causa. sc. effusos.

36. irruit in duos viros justos & bonos prę ipso.

633 :

37. & revertentur sanguines e.

27. Also verstieß Salomo den AbJathar / das er nicht muste priester des HERRN sein / auff das erfüllet würde des HERrn wort / das er vber das hauß Eli geredt hatte zu Silo.

28. Vnd diß gerüchte kam für Joab / Denn Joab hatte an Adonia gehangen / wiewol nicht an Absalom. Da floh Joab in die hütten des HERRN / vnd fasset die hörner des altars.

29. Vnd es ward dem könige Salomo angesagt / das Joab zur hütten des HERrn geflohen were / vnd sihe / er stehet am altar. Da sandte Salomo hin Benaja den son Jojada / vnd sprach / Gehe / schlahe jn.

30. Vnd da Benaja zur hütten des HERRN kam / sprach er zu jm / So saget der könig / Gehe eraus. Er sprach / Nein / hie wil ich sterben. Vnd Benaja saget solchs dem könige wider / vnd sprach / So hat Joab geredt / vnd so hat er mir geantwortet.

31. Der könig sprach zu jm / Thue wie er geredt hat / vnd schlag jn / vnd begrabe jn / Das du das blut / das Joab vmb sonst vergossen hat / von mir thust vnd von meines vaters hause.

32. Vnd der HERR jm bezale sein blut auff seinen kopff / das er zween menner geschlagen hat / die gerechter vnd besser waren denn er / vnd hat sie erwürget mit dem schwert / das mein vater Dauid nichts drumb wuste / Nemlich / Abner den son Ner / den feldheuptman vber Israel / vnd Amasa den son Jether / den feldheuptman vber Juda.

33. Das jr blut bezalet werde auff den kopff Joab vnd seines samens ewiglich. Aber Dauid vnd sein same / sein haus vnd sein stuel friede habe ewiglich von dem HERRN.

Vnd

27. Et ejecit Selomoh Ebiathar,[31] ne esset sacerdos Jehovæ: ut adimpleret verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat super domum Eli in Siloh.

28. [32] Pervenit autem fama usq; *ad* Joab (qui Joab declinaverat post Adonijah, & post Absalom non declinaverat) & fugit Joab ad tabernaculum Jehovæ, & apprehendit [33] cornua altaris.

29. Renuntiatum vero est regi Selomoh, quod fugisset Joab ad tabernaculum Jehovæ, & ecce, *inquiunt*, *est* apud altare. misitq; Selomoh Benajahu filium Jehojada, dicendo, Vade, irrue in eum.

30. Et venit Benajahu ad tabernaculum Jehovæ, dixitq; [34] ei, Sic dixit rex, Egredere. Cui respondit, Nequaquam, sed hic *potius* moriar. Et pertulit Benajahu regi verbum dicendo, Sic loquutus est Joab, & sic respondit mihi.

31. Dixitq; ei rex, Fac sicut loquutus est, & irrue in eum: & sepeli eum: & [35] auferas sanguinem gratis *effusum*, quē effudit Joab, á me & á domo patris mei:

32. Et reddet Jehovah sanguinem ejus super caput ejus: quia [36] aggressus est duos viros justiores & meliores se, occiditq; eos gladio, & pater meus David nesciebat, Abner, *videlicet* filium Ner principem exercitus Israelis, & Amasa filium Jether principem militiæ Jehudah.

33. [37] Revertetur itaq; sanguis eorum in caput Joab, & in caput seminis ejus in æternum: Davidi autem & semini ejus, & domui ejus, & throno ejus sit pax usq; *in* seculum á Jehova.

A-

32. Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini, * ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.

28. Venit autem nuntius ad Salomonem quòd Joab declinasset post Adoniam, & post Salomonem non declinasset: fugit ergo Joab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.

29. Nuntiatumque est regi Salomoni, quòd fugisset Joab in tabernaculum Domini, & esset juxta altare: misitque Salomon Banajam filium Jojadę, dicens, Vade interfice eum.

30. Et venit Banajas ad tabernaculum Domini, & dixit ei, Hæc dicit rex, Egredere. Qui ait, Non egrediar, sed hic moriar. Renuntiavit Banajas regi sermonem, dicens, Hæc locutus est Joab, & hæc respondit mihi.

31. Dixitque ei rex, Fac sicut locutus est: & interfice eum, & sepeli, & amovebis sanguinem innocentem, qui effusus est à Joab à me, & à domo patris mei.

32. Et reddet Dominus sanguinem ejus super caput ejus, quia interfecit duos viros justos, melioresque se: & occidit eos gladio, patre meo David ignorante: * Abner filium Ner principem militiæ Israel * & Amasam filium Jether principem exercitus Juda:

33. Et revertetur sanguis illorum in caput Joab, & in caput seminis ejus in sempiternum. David autem & semini ejus, & domui, & throno illius fit pax usque in æternum à Domino.

Ascen-

27. Καὶ ἐξέβαλε Σολομὼν τὸν Ἀβιάθαρ τοῦ μὴ εἶναι εἰς ἱερέα τοῦ Κυρίου, τοῦ πληρωθῆναι τὸ ῥῆμα Κυρίου ὃ ἐλάλησεν ἐπὶ τὸν οἶκον Ἡλὶ ἐν Σηλῶ.

28. Καὶ ἡ ἀκοὴ ἦλθεν ἕως Ἰωὰβ υἱοῦ Σαρουΐα, ὅτι Ἰωὰβ ἦν κεκλικὼς ὀπίσω Ἀδωνίου, καὶ ὀπίσω Σολομῶντος οὐκ ἐξέκλινε. καὶ ἔφυγεν Ἰωὰβ εἰς τὸ σκήνωμα τοῦ Κυρίου, καὶ κατέσχε τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου.

29. Καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Σολομῶντι λέγοντες, ὅτι πέφευγεν Ἰωὰβ εἰς τὸ σκήνωμα Κυρίου, καὶ ἰδοὺ κατέχει τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου. καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν τὸν Βαναίαν υἱὸν Ἰωιαδὰ λέγων· πορεύου καὶ ἄνελε αὐτόν.

30. Καὶ ἦλθε Βαναίας πρὸς Ἰωὰβ εἰς τὴν σκηνὴν Κυρίου, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· τάδε λέγει ὁ βασιλεύς, ἔξελθε. καὶ εἶπεν Ἰωάβ, οὐκ ἐκπορεύομαι, ὅτι ὧδε ἀποθανοῦμαι. καὶ ἀπέστρεψε Βαναίας καὶ εἶπε τῷ βασιλεῖ λέγων, τάδε λελάληκεν Ἰωὰβ καὶ τάδε ἀποκέκριταί μοι.

31. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεύς· πορεύου, καὶ ποίησον αὐτῷ καθὼς εἴρηκε, καὶ ἄνελε αὐτὸν καὶ θάψον αὐτόν, καὶ ἐξαρεῖς σήμερον τὸ αἷμα ὃ ἐξέχεεν Ἰωὰβ δωρεὰν ἀπ' ἐμοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου.

32. Καὶ ἀπέστρεψε Κύριος τὸ αἷμα τῆς ἀδικίας αὐτοῦ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ὡς ἀπήντησε τοῖς δυσὶν ἀνδράσι τοῖς δικαίοις καὶ ἀγαθοῖς ὑπὲρ αὐτόν, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς ἐν ῥομφαίᾳ. καὶ ὁ πατήρ μου Δαυὶδ οὐκ ἔγνω τὸν Ἀβεννὴρ υἱὸν Νὴρ ἀρχιστράτηγον Ἰσραήλ, καὶ τὸν Ἀμεσσὰ υἱὸν Ἰεθὲρ ἀρχιστράτηγον Ἰούδα.

33. Καὶ ἀποστραφήτω τὰ αἵματα αὐτῶν εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ σπέρματος αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ τῷ Δαυὶδ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ τῷ θρόνῳ αὐτοῦ γένοιτο εἰρήνη παρὰ Κυρίου ἕως αἰῶνος.

Καὶ

De Joab supplicium sumi jubet Salomon.

*1. Sam. 2. v. 31.

*2. Sam. 3. v. 27.

*2. Sam. 20. v. 9.

Semei jussu Salomonis interficitur.

34. Καὶ ἀνέβη Βανέας υἱὸς Ἰωιαδὰ καὶ ἀπήντησεν αὐτῷ, καὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν, καὶ ἔθαψεν αὐτὸν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.

35. Καὶ ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν τὸν Βανέαν υἱὸν Ἰωιαδὰ ἀντ᾽ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν στρατιάν. καὶ τὸν Σαδδὼκ τὸν ἱερέα ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς εἰς ἱερέα πρῶτον ἀντὶ Ἀβιάθαρ.

36. Καὶ ἀποστείλας ἐκάλεσεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν τὸν Σεμεΐ. καὶ εἶπεν αὐτῷ, οἰκοδόμησον σεαυτῷ οἶκον ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατοίκει ἐκεῖ, καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ἐκεῖθεν οὐδαμοῦ.

37. Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐξόδου σου καὶ διαβήσῃ τὸν χειμάρρουν τὸν Κεδρών, γινώσκων γνώσῃ ὅτι θανάτῳ ἀποθανῇ, καὶ τὸ αἷμά σου ἔσται ἐπὶ τὴν κεφαλήν σου.

38. Καὶ εἶπε Σεμεῒ πρὸς τὸν βασιλέα, ἀγαθὸν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησας κύριέ μου βασιλεῦ, οὕτως ποιήσει ὁ δοῦλός σου. καὶ ἐκάθισε Σεμεῒ ἐν Ἱερουσαλὴμ τρία ἔτη.

39. Καὶ ἐγένετο μετὰ τρία ἔτη, καὶ ἀπέδρασαν δύο δοῦλοι Σεμεῒ πρὸς Ἀχὶς υἱὸν Μααχὰ βασιλέα Γέθ. καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Σεμεῒ λέγοντες, ἰδοὺ οἱ δοῦλοί σου ἐν Γέθ.

40. Καὶ ἀνέστη Σεμεῒ, καὶ ἐπέσαξε τὸν ὄνον αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθη εἰς Γὲθ πρὸς Ἀχὶς βασιλέα Γὲθ τοῦ ζητῆσαι τοὺς δούλους αὐτοῦ. καὶ ἐξεπορεύθη Σεμεῒ, καὶ ἤγαγε τοὺς δούλους αὐτοῦ.

41. Καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Σολομῶντι λέγοντες, ὅτι ἐξεπορεύθη Σεμεῒ ἐξ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γέθ, καὶ ἀνέστρεψε.

42. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἐκάλεσεν τὸν Σεμεῒ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· οὐχὶ ὥρκισά σε κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ ἐπεμαρτυράμην σοι λέγων, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐξέλθῃς ἐξ Ἱερουσαλήμ, καὶ πορευθῇς δεξιὰ ἢ ἀριστερά, γινώσκων γνώσῃ ὅτι θανάτῳ ἀποθανῇ; καὶ εἶπάς μοι, ἀγαθὸν τὸ ῥῆμα ὃ ἤκουσα.

Καὶ

34. Ascendit itaque Banajas filius Jojadæ, & aggressus eum interfecit, sepultusque est in domo sua in deserto.

35. Et constituit rex Banajam filium Jojadæ pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar.

36. Misit quoque rex, & vocavit Semei, dixitque ei, Ædifica tibi domum in Jerusalem, & habita ibi: & non egredieris inde huc, atque illuc.

37. Quacunque autem die egressus fueris, & transieris torrentem Cedron, scito te interficiendum: sanguis tuus erit super caput tuum.

38. Dixitque Semei regi, Bonus sermo: sicut locutus est dominus meus rex, sic faciet servus tuus. Habitavit itaque Semei in Jerusalem diebus multis.

39. Factum est autem post annos tres ut fugerēt servi Semei ad Achis filium Maacha regem Geth: nūtiatumq; est Semei, quòd servi ejus issent in Geth.

40. Et surrexit Semei, & stravit asinum suum: ivitque ad Achis in Geth ad requirendum servos suos, & adduxit eos de Geth.

41. Nuntiatum est autem Salomoni quòd isset Semei in Geth de Jerusalem, & rediisset.

42. Et mittens vocavit eum, dixitque illi, Nonne testificatus sum tibi per Dominum, & prædixi tibi, Quacunque die egressus fueris huc & illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti mihi, Bonus sermo quem audivi.

Qua-

34. Ascendit itaq; Benajahu filius Jehojada, & irruit in eum, & interfecit eum, sepultusq; est in domo sua in deserto.

35. 38 Posuit verò rex ipsum Benajahu filium Jehojada pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotem posuit rex pro Ebiathar,

36. 39 Post hæc misit rex, & accersivit Simi, dixitq; ei, Aedifica tibi domum in Jerusalaim, & 40 habita ibi, nec egrediaris inde huc aut illuc.

37. Erit namq;, die quo egressus fueris, & transieris torrentem Cidron, certó scias te moriturum: sanguis tuus erit in caput tuum.

38. Et ait Simi ad regem, Bonum *est* verbum: sicut loquutus est dominus meus rex, sic faciet servus tuus. Et mansit Simi in Jerusalaim diebus multis.

39. Fuit autem, 41 in fine trium annorum aufugerūt duo servi Simi ad Achis filium Maachah regem Gath: & renūtiaverunt *quidam* ipsi Simi dicendo, En servi tui *sunt* in Gath.

40. Et 42 surgens Simi, stravit asinum suum, & abiit in Gath ad Achis, 43 ut requireret servos suos: abiit inquam Simi, & 44 reduxit servos suos de Gath.

41. Nuntiatum est autem ipsi Selomoh, quod abiisset Simi de Jerusalaim *in* Gath, & reversus esset.

42. Tum misit rex, & accersivit Simi, dixitq; 45 illi, Nonne adjuravi te per Jehovam, & protestatus sum tibi, dicendo, In die, qua egressus fueris, & abieris huc aut illuc, certo scias quod moriendo morieris? Et dixisti mihi, Bonum *est* verbum, audivi.

Qua-

34. Vnd Benaja der son Jojada gieng hinauff / vnd schlug jn / vnd tödtet jn. Vnd er ward begraben in seinem hause in der wüsten.

35. Vnd der könig setzet Benaja den son Jojada an seine stat vbers heer / vñ Zadok den priester setzet der könig an die stat AbJathar.

36. Vnd der könig sandte hin / vnd ließ Simei ruffen / vnd sprach zu jm / Bawe dir ein hauß zu Jerusalem / vnd wone daselbs / vnd gehe von dannen nicht eraus / weder hie noch daher.

37. Welchs tags du wirst hinauß gehen / vnd vber den bach Kidron gehen / So wisse / das du des tods sterben must / Dein blut sey auff deinem kopff.

38. Simei sprach zum könige / Das ist eine gute meinung / wie mein herr der könig geredt hat / so sol dein knecht thun. Also wonet Simei zu Jerusalem lange zeit.

39. Es begab sich aber vber drey jar / das zween knechte dem Simei entlieffen zu Achis dem son Maecha dem könige zu Gath / vnd es ward Simei angesagt / Sihe / deine knechte sind zu Gath.

40. Da machte sich Simei auff / vnd sattelt seinen esel / vnd zoch hin gen Gath zu Achis / das er seine knechte suchet. Vnd da er hin kam / bracht er seine knechte von Gath.

41. Vnd es ward Salomo angesagt / das Simei hin gezogen were von Jerusalem gen Gath / vnd wider komen.

42. Da sandte der könig hin / vnd ließ Simei ruffen / vnd sprach zu jm / Hab ich dir nicht geschworen bey dem HERRN / vnd dir bezeuget vnd gesagt / welchs tags du würdest ausziehen / vnd hie oder dahin gehen / das du wissen soltest du müssest des tods sterben? Vnd du sprachst zu mir / Ich habe eine gute meinung gehöret.

38. *& dedit.* sic inf.

39. *& misit*

40. *habitabis ibi, & non e. t. h. & il. & erit in die egrediendi te, & transibis t. C. sciendo scies, quod morte morieris.*

41. *à fine t. a. & fug.*

42. *surrexit S. &c.*

43. *ad quærendum.*

44. *adduxit.*

45. *ad eum: n. a. t. in Jehovah* (Chald. *per VERBum Domini*) *& pr. s. in te de in die egredi te, & ibis huc & il. sciendo scies, quod moriendo morieris? & d. ad me.*

War-

43. Warumb hastu denn nicht dich gehalten nach dem eid des HERRN vnd gebot/ das ich dir geboten habe?

46. super te.

44. Vnd der könig sprach zu Simei/ Du weist alle die boßheit / der dir dein hertz bewust ist/ die du meinem vater Dauid gethan hast/ Der HERR hat deine boßheit bezahlet auff deinen kopff.

47. quod novit cor tuum.

45. Vnd der könig Salomo ist gesegenet vnd der stuel Dauid wird bestendig sein für dem HERRN ewiglich.

8. erit.

46. Vnd der könig gebot Benaja dem son Jojada/ Der gieng hinaus vnd schlug jn/ das er starb. Vnd das königreich ward bestetigt durch Salomo hand.

656: 49. & eg.

Das III. Cap.

Cap. 3.

VND Salomo befreundet sich mit Pharao dem könige in Egypten / vnd nam Pharao tochter/ vñ bracht sie in die stadt Dauids/ biß er ausbawet sein haus / vnd des HERRN hauß/ vnd die mauren vmb Jerusalem her.

2. Aber das volck opfferte noch auff den höhen/ Denn es war noch kein hauß gebawet dem namen des HERRN biß auff diese zeit.

3. Salomo aber hatte den HERRN lieb/ vnd wandelt nach den sitten seines vaters Dauids / on das er auff den höhen opfferte vnd reucherte.

4. Vnd der könig gieng hin gen Gibeon / daselbs zu opffern/ Denn das war eine herrliche höhe / vnd Salomo opfferte tausent brandopffer auff demselben altar.

5. Vnd der HERR erschein Salomo zu Gibeon im trawm des nachtes/ vnd Gott sprach/ Bitte / was ich dir geben sol.

1. affinitate-se-junxit cum Paroh rege Ægyp. 2. ad civ. D. usq; consummare eum ad. 3. circuitu, (circumquaque.) tant. p. sacrificantes (se. erāt) in exc.

4. ipse immolans & suffiens, se. erat. 5. ad immolandum i. 6. chilia-dem ascensionum ascendere fecit S. 7. ad Selomoh in somnio noctu.

Sa-

43. Quare ergo non custodisti jusjurandum Jehovæ & præceptum, quod præcepi 46 tibi?

44. Dixit præterea rex ad Simi, Tu nosti omne malum, 47 cujus conscium est cor tuum, quod fecisti Davidi patri meo: reverti autem fecit Jehovah malum tuum in caput tuum:

45. Rex autem Selomoh benedictus, & thronus Davidis 48 sit stabilis coram Jehova usq; *in* seculum.

46. Præcepit itaq; rex 1 ipsi Benajahu filio Jehojada: 49 qui egressus est, & irruit in eum, ac mortuus est: & regnum confirmatum fuit in manu Selomoh.

CAP. III.

AFfinitate autem conjunctus est Selomoh ipsi Paroh regi Aegypti, & accepit filiam Paroh, adduxitq; eam 2 in civitatem Davidis, donec compleret ædificare domum suam, & domum Jehovæ, murumq; Jerusalaim 3 per circuitum.

2. Tantummodo populus immolabat in excelsis, quia non erat ædificata domus nomini Jehovę usq; *ad* dies illos.

3. Dilexit autem Selomoh Jehovam ambulando in præceptis Davidis patris sui: tantum in excelsis 4 immolabat, & suffiebat.

4. Ibat autem rex in Gibon, 5 Ut immolaret illic, quia ipsum *erat* excelsum maximum: 6 mille holocausta obtulit Selomoh super altare illud.

5. In Gibon visus est Jehovah 7 ipsi Selomoh in somniis nocte, dixitq; Deus, Postula quod *dem tibi*.

Et

43. Quare ergo non custodisti jusjurandum Domini, & præceptum, quod præceperam tibi?

44. Dixitque rex ad Semei, Tu nosti omne malum, cujus tibi conscium est cor tuum, quod fecisti David patri meo: reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum.

45. Et rex Salomon benedictus, & thronus David erit stabilis corā Domino usque in sempiternum.

46. Jussit itaque rex Banaiæ filio Jojadæ: qui aggressus, percussit eum, & mortuus est. Confirmatum* est igitur regnum in manu Salomonis.

CAP. III.

ET affinitate cōjunctus est Pharaoni regi Ægypti: accepit nanque filiam ejus, & adduxit in civitatem David, donec compleret ædificans domum suam, & domum Domini, & murum Jerusalem per circuitum.

2. Attamen populus immolabat in excelsis: non enim ædificatū erat templum nomini Domini usque in diem illum.

3. Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis David patris sui, excepto quòd in excelsis immolabat, & accendebat thymiama.

4. Abiit itaque in Gabaon, ut immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximum: mille hostias in holocaustum obtulit Salomon super altare illud in Gabaon,

5. Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens, Postula quod vis ut dem tibi.

Et

43. Καὶ νῦν διατί οὐκ ἐφύλαξας ὅρκον Κυρίου, καὶ τὴν ἐντολὴν ἣν ἐνετειλάμην κατὰ σοῦ;

44. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Σεμεΐ, σὺ οἶδας πᾶσαν τὴν κακίαν σου ἣν ἔγνω ἡ καρδία σου ὅσα ἐποίησας Δαυὶδ τῷ πατρί μου, καὶ ἀνταπέδωκε Κύριος τὴν κακίαν σου εἰς τὴν κεφαλήν σου.

45. Καὶ ὁ βασιλεὺς Σολομὼν εὐλογημένος, καὶ ὁ θρόνος Δαυὶδ ἔσται ἕτοιμος ἐνώπιον Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα.

46. Καὶ ἐνετείλατο ὁ βασιλεὺς Σολομὼν τῷ Βαναίᾳ υἱῷ Ἰωιαδά, καὶ ἐξῆλθε καὶ ἀνεῖλεν αὐτόν. καὶ ἀπέθανεν. καὶ ἡ βασιλεία ἐστερεώθη ἐν χειρὶ τοῦ Σολομῶντος.

*2. Par. 1.

Κεφαλ. γ΄.

ΚΑὶ ἐγαμβρεύσατο Σολομὼν τῷ Φαραὼ βασιλεῖ Αἰγύπτου. καὶ ἔλαβε Σολομὼν τὴν θυγατέρα Φαραὼ εἰς γυναῖκα. καὶ εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν πόλιν Δαυίδ, ἕως τοῦ συντελέσαι αὐτὸν οἰκοδομῆσαι αὐτοῦ τὸν οἶκον, καὶ τὸν οἶκον Κυρίου ἐν πρώτοις, καὶ τὸ τεῖχος Ἱερουσαλὴμ κύκλῳ.

2. Καὶ ὁ λαὸς ἦσαν θύοντες ἐν τοῖς ὑψηλοτάτοις. καὶ οὐκ ᾠκοδομήθη ὁ οἶκος τῷ ὀνόματι Κυρίου ἕως τοῦ νῦν.

3. Καὶ ἠγάπησε Σολομὼν τὸν Κύριον, τοῦ πορεύεσθαι ἐν τοῖς προστάγμασι Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, πλὴν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς ἔθυεν, καὶ ἐθυμία.

4. Καὶ ἀνέστη Σολομὼν καὶ ἐπορεύθη εἰς Γαβαὼν θῦσαι ἐκεῖ, ὅτι ὑψηλοτάτη καὶ μεγάλη. χιλίαν ὁλοκαύτωσιν ἀνήνεγκεν Σολομὼν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἐν Γαβαών.

5. Καὶ ὤφθη Κύριος τῷ Σολομῶντι ἐν ὕπνῳ τὴν νύκτα. καὶ εἶπε Κύριος τῷ Σολομῶντι, αἴτησαί τι αἴτημα σεαυτῷ, καὶ δώσω σοί.

Καὶ

Salomon filiam regis Ægypti uxorem ducit.

Oratio Salomonis, qua sapientiam à Deo efflagitat.

6. Καὶ εἶπε Σολομών, σὺ ἐποίησας μετὰ τοῦ δούλου σου Δαυὶδ τοῦ πατρός μου ἔλεος μέγα, καθὼς διῆλθεν ἐνώπιόν σου ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐν εὐθύτητι καρδίας μετὰ σοῦ, καὶ ἐφύλαξας αὐτῷ τὸ ἔλεος τὸ μέγα τοῦτο, δοῦναι αὐτῷ υἱὸν καθήμενον ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη.

7. Καὶ νῦν Κύριέ μου Κύριε, σὺ ἐβασίλευσας τὸν δοῦλόν σου ἀντὶ Δαυὶδ τοῦ πατρός μου· καὶ ἐγώ εἰμι παιδάριον μικρόν, καὶ οὐκ οἶδα τὴν εἴσοδόν μου καὶ τὴν ἔξοδόν μου.

8. Καὶ ὁ δοῦλός σου ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου, ὃν ἐξελέξω λαὸν πολύν, ὃς οὐκ ἀριθμηθήσεται ἀπὸ τοῦ πλήθους καὶ οὐ διηγηθήσεται.

*1. Par. 1. v. 10.

9. Καὶ δώσεις τῷ δούλῳ σου καρδίαν φρονίμην τοῦ ἀκούειν καὶ διακρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ, τοῦ συνιέναι ἀναμέσον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ· ὅτι τίς δυνήσεται κρίνειν τὸν λαόν σου τὸν βαρὺν τοῦτον;

10. Καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον Κυρίου, ὅτι ἠτήσατο Σολομὼν τὸ ῥῆμα τοῦτο.

11. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς αὐτόν· ἀνθ' ὧν ἠτήσω τὸ ῥῆμα τοῦτο παρ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἠτήσω σεαυτῷ ἡμέρας πολλάς, καὶ οὐκ ἠτήσω πλοῦτον οὐδὲ ἠτήσω ψυχὰς τῶν ἐχθρῶν σου, ἀλλ' ἠτήσω σεαυτῷ σύνεσιν τοῦ εἰσακούειν κρίματα καὶ δικαιώματα·

12. Ἰδοὺ πεποίηκα κατὰ τὸ ῥῆμά σου, καὶ ἰδοὺ δέδωκά σοι καρδίαν φρονίμην καὶ σοφήν, ὡς σοὶ οὐ γέγονεν ἔμπροσθέν σου, καὶ μετὰ σὲ οὐκ ἀναστήσεται ὅμοιός σοι.

*Sap. 7. v. 11. Matt. 6. v. 29.

13. Καὶ γε ἃ οὐκ ἠτήσω, δέδωκά σοι, καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν, ὡς οὐ γέγονεν ἀνὴρ ὅμοιός σοι ἐν τοῖς βασιλεῦσι.

14. Καὶ ἐὰν πορευθῇς ἐν τῇ ὁδῷ μου τοῦ φυλάσσειν τὰς ἐντολάς

μου

6. Et ait Salomon, Tu fecisti cum servo tuo David patre meo misericordiam magnam, sicut ambulavit in conspectu tuo in veritate & justitia, & recto corde tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, & dedisti ei filium sedentē super thronum ejus, sicut est hodie.

7. Et nunc Domine Deus, tu regnare fecisti servum tuum pro David patre meo: ego autem sum puer parvulus, & ignorans egressum & introitum meum.

8. Et servus tuus in medio est populi, quem elegisti, populi infiniti, qui numerari & supputari nō potest præ multitudine.

9. *Dabis ergo servo tuo cor docile, ut populum tuum judicare possit, & discernere inter bonum & malum, quis enim poterit judicare populum istum, populum tuū hunc multum?

10. Placuit ergo sermo coram Domino, quòd Salomon postulasset hujuscemodi rem.

11. Et dixit Dominus Salomoni, Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum judicium:

12. Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.

13. *Sed & hæc, quæ non postulasti, dedi tibi, divitias scilicet, & gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retrò diebus.

14. Si autem ambulaveris in viis meis, & custodieris

6. Et ait Selomoh, Tu fecisti cum servo tuo Davide patre meo misericordiam magnam, sicut ambulavit coram te in veritate & 8 justicia & rectitudine cordis tecum, & servasti illi misericordiam magnam istam, 9 quod dederis ei filium sedentem super thronum ejus secundum diē hanc.

7. Et nunc ô Jehova Deus meus tu 10 cōstituisti regem me servum tuum pro Davide patre meo: ego vero puer *sum* parvus & 11 nescio egredi & ingredi.

8. Et servus tuus *est* in medio populi tui, quem elegisti, populi multi, qui 12 nec numerari nec supputari potest præ multitudine.

9. Des ergo servo tuo cor intelligens, ut judicet populum tuum, ut discernat inter bonum & malum: quis enim poterit judicare populum tuum gravem istum.

10. Et 13 placuit verbum in oculis Domini, quod postulasset Selomoh 14 hanc rem.

11. Dixit ergo Deus ad eum, Eo quod postulasti 15 hoc, & non postulasti tibi dies multos, neq; postulasti tibi divitias, neq; postulasti animam inimicorum tuorum, sed postulasti tibi 16 intelligentiam ad audiendum judicium:

12. Ecce feci juxta verba tua, en dedi tibi † cor sapiens & intelligens, *ita* ut 17 similis tui non fuerit ante te, nec post te surrecturus sit similis tui.

13. Et etjam quod non postulasti, dedi tibi, 18 nempe divitias atq; gloriam, *ita* ut non fuerit 19 similis tui quisquam inter reges cunctis diebus tuis.

14. Et si ambulaveris in viis meis custodiendo decreta

mea

6. Salomo sprach / Du hast an meinem vater David deinem knecht / grosse barmhertzigkeit gethan / wie er denn für dir gewandelt hat in warheit vnd gerechtigkeit / vnd mit richtigem hertzen für dir / Vnd hast jm diese grosse barmhertzigkeit gehalten / vnd jm einen son gegeben / der auff seinem stuel sesse / wie es denn jtzt gehet.

7. Nu HERR mein Gott / du hast deinen knecht zum könige gemacht an meines vaters Davids stat / So bin ich ein kleiner knabe / weiß nicht weder mein ausgang noch eingang.

8. Vnd dein knecht ist vnter dem volck / das du erwelet hast / so gros / das niemand zelen noch beschreiben kan / für der menge.

9. So woltestu deinem knecht geben ein gehorsam hertz / das er dein volck richten müge / vnd verstehen / was gut vnd böse ist / Denn wer vermag diß dein mechtig volck zu richten?

10. Das gefiel dem HERRN wol / das Salomo vmb ein solchs bat.

11. Vnd Gott sprach zu jm / Weil du solchs bittest / vnd bittest nicht vmb langes leben / noch vmb reichthumb / noch vmb deiner feinde seele / sondern vmb verstandt gericht zu hören /

12. Sihe / so habe ich gethan nach deinen worten. Sihe / ich hab dir ein weises vnd verstendiges hertz gegeben / das deines gleichen vor dir nicht gewesen ist / vnd nach dir nicht aufffomen wird.

13. Dazu / das du nicht gebeten hast / hab ich dir auch gegeben / nemlich / reichthumb vnd ehre / das deines gleichen keiner vnter den königen ist zu deinen zeiten.

14. Vnd so du wirst in meinen wegen wandeln / das

du

8. *in just. & in rec.*

9. *& dedisti ei.*

10. *regnare fecisti me.*

11. *non sciam. fut. pro præs.*

12. *non numerabitur, & non supputabitur à mult. & dabis (s. t. cor audiens (sc. dicto Spiritus tui monentis) ad judicandum p. t. ad intelligendū inter bonū malo vel, ad malum.*

13. *bonū fuit.*

14. *Verbū hoc.*

15. *Verbū hoc.*

16. *intelligere.*

17. *sicut tu non f. a. te, & p. t. nō surr. sit sicut tu.*

18. *etiam div. etiam gloriam.*

19. *sicut tu vir in regibus.*

657:

Salomon mulierũ litigantiũ causam prudenter discutit.

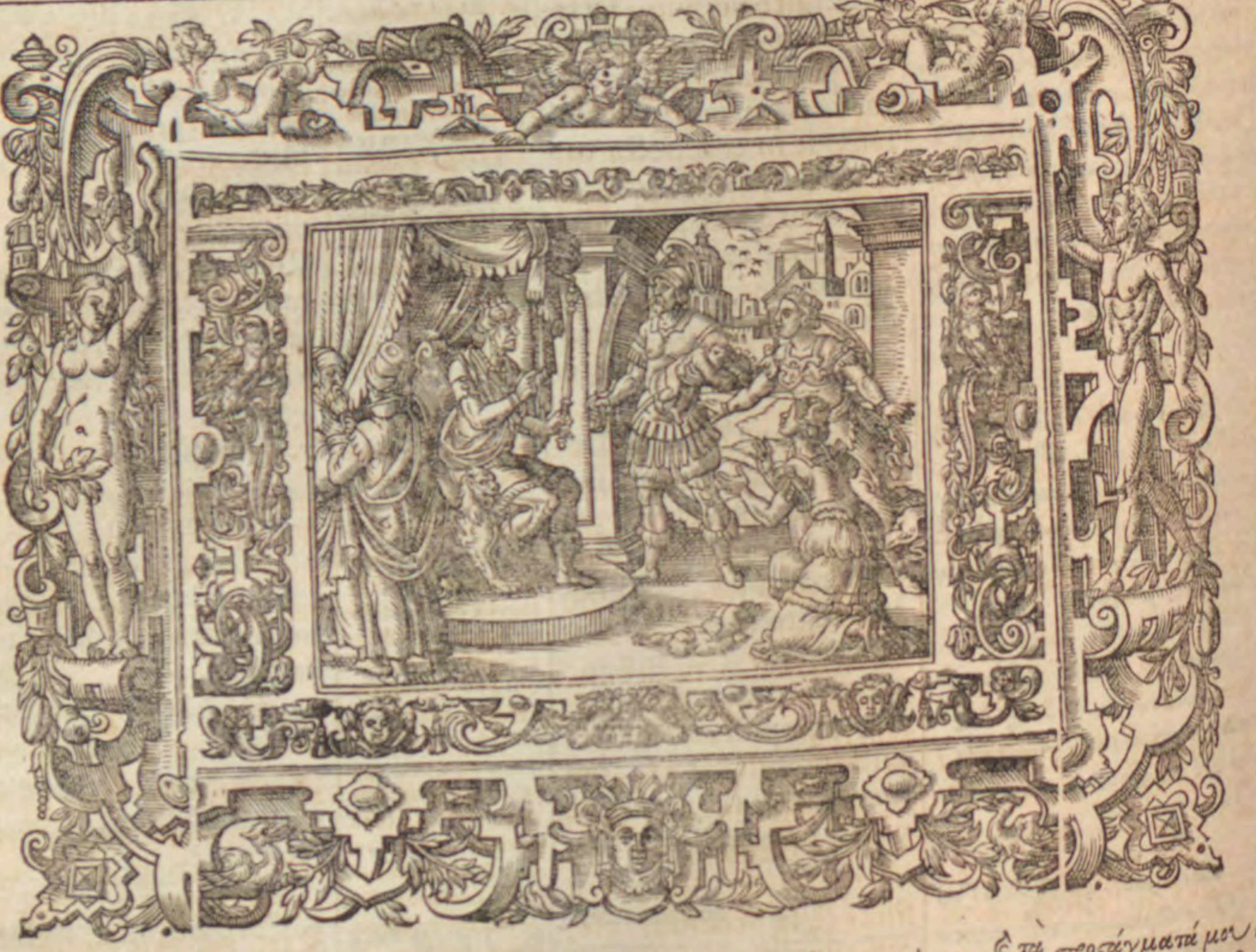

du heltest meine sitten vnd gebot / wie dein vater David gewandelt hat / so wil ich dir geben ein langes leben.

15. Vnd da Salomo erwachte / Sihe / da war es ein trawm. Vnd kam gen Jerusalem / vnd trat für die lade des bunds des HERRN / vnd opfferte brandopffer vnd danckopffer / vnd macht ein grosses mal allen seinen knechten.

16. Zu der zeit kamen zwo huren zum könige / vnd tratten für jn.

17. Vnd das eine weib sprach / Ah mein herr / ich vnd diß weib woneten in einem hause / vnd ich gelag bey jr im hause.

18. Vnd vber drey tage da ich geborn hatte / gebar sie auch. Vnd wir waren beyeinander / das kein frembder mit vns war im hause / on wir beyde.

19. Vnd dieses weibes son starb in der nacht / Denn sie hatte jn im schlaff erdruckt.

20. Vnd sie stund in der nacht auff / vnd nam meinen son von meiner seiten / da

deine

20. & (i. tunc) long.
21. & evigilavit.
22. ascendere-fecit ascensiones.
23. meretrices, vel etiam, cauponariæ.
24. in me (Ex. 4. n. 11) etc. habitantes (sc. eramus) in domo una, & pep. cum ea in domo illa.
25. in die t. parere me, & peperit etiam m. i. & nos simul &c. præter duas nos (sc. nullus erat) in d. illa.
26. in medio noctis, t. f. m. de apud me

mea & præcepta mea, sicut ambulavit David pater tuus, 20 longos faciam dies tuos.

15. 21 Quumq; evigilasset Selomoh & en somnium: & venit in Jerusalaim, ac stetit coram arca fœderis Jehovæ, & 22 obtulit holocausta, fecitq; pacifica: fecit præterea convivium cunctis famulis suis.

16. Tunc venerunt duæ mulieres 23 meretrices ad regem, & steterunt coram eo.

17. Dixitq; mulier una, 24 Obsecro domine mi, ego & mulier ista habitabamus in eadem domo, & peperi apud eam in ipsa domo.

18. Fuit verò, 25 die tertia qua peperi, peperit etjam mulier ista, & eramus simul: non *erat* externus nobiscum in ipsa domo, præter nos duas in *ea* domo.

19. Mortuus est autem filius mulieris hujus nocte, quia incubuit super eum.

20. Et surrexit 26 media nocte, tulitq; filium meum qui erat apud me, (ancil-

la

ris præcepta mea, & mandata mea, sicut ambulavit David pater tuus, longos faciam dies tuos.

15. Igitur evigilavit Salomon, & intellexit quòd esset somnium: cumque venisset Jerusalem, stetit coram arca fœderis Domini, & obtulit holocausta, & fecit victimas pacificas & grande conviviũ universis famulis suis.

16. Tunc venerunt duæ mulieres meretrices ad regem, steteruntque coram eo,

17. Quarum una ait, Obsecro, mi domine, ego & mulier hæc habitabamus in domo una: & peperi apud eam in cubiculo.

18. Tertia autem die postquàm ego peperi, peperit & hæc: & eramus simul, nullusque alius nobiscum in domo, exceptis nobis duabus.

19. Mortuus est autem filius mulieris hujus nocte: dormiens quippe oppressit eum.

20. Et consurgens intempestæ noctis silentio, tulit filium meum de latere

meo

μου καὶ τὰ προστάγματά μου, ὡς ἐπορεύθη Δαυὶδ ὁ πατήρ σου, καὶ μακρυνῶ τὰς ἡμέρας σου.

15. Καὶ ἐξυπνίσθη Σολομών, καὶ ἰδοὺ ἐνύπνιον. καὶ ἀνέστη καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ιερουσαλήμ, καὶ ἔστη κατὰ πρόσωπον τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ κατὰ πρόσωπον τῆς κιβωτοῦ διαθήκης Κυρίου, καὶ ἀνήγαγεν ὁλοκαυτώσεις, καὶ ἐποίησεν εἰρηνικάς, καὶ ἐποίησε πότον πᾶσι τοῖς παισὶν αὐτοῦ.

16. Τότε ὤφθησαν δύο γυναῖκες πόρναι τῷ βασιλεῖ, καὶ ἔστησαν ἐνώπιον αὐτοῦ.

17. Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ ἡ μία, ἐν ἐμοὶ κύριέ μου. ἐγὼ καὶ ἡ γυνὴ αὕτη ᾠκοῦμεν ἐν οἴκῳ ἑνί, καὶ ἔτεκον ἐν τῷ οἴκῳ·

18. Καὶ ἐγένετο τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ τεκούσης μου, καὶ ἔτεκεν καὶ ἡ γυνὴ αὕτη υἱόν, καὶ ἦμεν κατὰ τὸ αὐτό. οὐκ ἦν οὐθεὶς μεθ' ἡμῶν πάρεξ ἀμφοτέρων ἡμῶν ἐν τῷ οἴκῳ.

19. Καὶ ἀπέθανεν ὁ υἱὸς τῆς γυναικὸς ταύτης τὴν νύκτα, ὡς ἐπεκοιμήθη ἐπ' αὐτόν.

20. Καὶ ἀνέστη μέσον τῆς νυκτός, καὶ ἔλαβε τὸν υἱόν μου ἐκ τῶν ἀγκαλῶν μου, καὶ ἡ δούλη

σου

Salomon mulierũ litigantium causam prudenter discutit.

σου ἐκοιμᾶτο, καὶ ἐκοίμιζεν αὐτὸ ἐν τῷ κόλπῳ αὐτῆς, καὶ τὸν υἱὸν τὸν τεθνηκότα ἐκοίμιζεν ἐν τῷ κόλπῳ μου.

21. Καὶ ἀνέστην τοπρωῒ θηλάσαι τὸν υἱόν μου, καὶ ἐκεῖνος ἦν τεθνηκώς. καὶ κατενόησα αὐτὸν τοπρωῒ, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν ὁ υἱός μου ὃν ἔτεκον.

22. Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ ἡ ἑτέρα, οὐχί, ἀλλὰ ὁ υἱός μου ὁ ζῶν, καὶ ὁ υἱός σου ὁ τεθνηκώς· καὶ αὕτη εἶπεν, οὐχί, ὁ υἱός σου ὁ τεθνηκώς, υἱός μου ὁ ζῶν. καὶ ἐλάλησαν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως.

23. Καὶ εἶπεν αὐταῖς ὁ βασιλεύς, σὺ λέγεις, οὗτος ὁ υἱός μου ὁ ζῶν, καὶ ὁ υἱὸς ταύτης ὁ τεθνηκώς. καὶ σὺ λέγεις, οὐχί, ἀλλὰ ὁ υἱός μου ὁ ζῶν, ὁ δὲ υἱὸς ταύτης ὁ τεθνηκώς.

24. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, λάβετέ μοι μάχαιραν καὶ προσήνεγκαν τὴν μάχαιραν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως.

25. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, διέλετε τὸ παιδίον τὸ ζῶν εἰς δύο, καὶ δότε τὸ ἥμισυ αὐτοῦ ταύτῃ, καὶ τὸ ἥμισυ αὐτοῦ ταύτῃ.

26. Καὶ ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ ἧς ἦν ὁ υἱὸς ὁ ζῶν, καὶ εἶπεν πρὸς τὸν βασιλέα, ὅτι ἐταράχθη ἡ μήτρα αὐτῆς ἐπὶ τῷ υἱῷ αὐτῆς, καὶ εἶπεν, ἐν ἐμοὶ κύριε, δότε αὐτῇ τὸ παιδίον, καὶ θανάτῳ μὴ θανατώσητε αὐτό. καὶ ἡ ἑτέρα εἶπεν, μήτε ἐμοὶ μήτε αὐτῇ ἔστω, διέλετε αὐτό.

27. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν, δότε τὸ παιδίον τὸ ζῶν τῇ γυναικὶ τῇ εἰπούσῃ, δότε αὐτὸ αὐτῇ, καὶ θανάτῳ μὴ θανατώσητε αὐτό, ὅτι αὕτη ἡ μήτηρ αὐτοῦ.

28. Καὶ ἤκουσε πᾶς Ισραὴλ τὸ κρίμα τοῦτο ὃ ἔκρινεν ὁ βασιλεύς. καὶ ἐφοβήθησαν ἀπὸ προσώπου τοῦ βασιλέως, ὅτι εἶδον ὅτι φρόνησις θεοῦ ἐν αὐτῷ τοῦ ποιεῖν δικαιώματα.

Κε-

meo ancillæ tuæ dormientis, & collocavit in sinu suo: suum autem filium, qui erat mortuus, posuit in sinu meo.

21. Cumque surrexissem mané, ut darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentiùs intuens clara luce, deprehendi non esse meum quem genueram.

22. Respondítque altera mulier non est ita ut dicis, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. E contrario illa dicebat, Mentiris: filius quippe meus vivit, & filius tuus mortuus est. Atq; in hunc modum contendebãt coram rege.

23. Tunc rex ait, Hæc dicit, filius meus vivit, & filius tuus mortuus est: Et ista respondit, Non, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit.

24. Dixit ergo rex, Afferte mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram rege,

25. Dividite, inquit, infantem vivum in duas partes, & date dimidiam partem uni, & dimidiam partem alteri.

26. Dixit autem mulier cujus filius erat vivus, ad regem (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo,) Obsecro domine, date illi infantem vivum, & nolite interficere eum. E contrario illa dicebat, Nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur.

27. Respondit rex, & ait, Date huic infantem vivum, & non occidatur: hæc est enim mater ejus.

28. Audivit itaq; omnis Israel judiciũ quod judicasset rex, & timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum judicium.

Cap.

la autem tua dormiebat) & requiescere fecit eum in sinu suo, & filium suum mortuum requiescere fecit in sinu meo.

21. 27 Quum autem surrexissem mane ut darem lac filio meo, en mortuus erat: & consideravi eum mane, & ecce non erat filius meus, quem pepereram.

22. Postea dixit mulier altera, 28 Nequaquam, sed filius meus vivit, & filius tuus est is qui mortuus est. Illa vero dicebat, Non, sed filius tuus est is, qui mortuus est, & filius meus est is, qui vivit. Et loquebantur coram rege.

23. Dixit itaq; rex, Hæc 29 dicit, Iste est filius meus is qui vivit, & filius tuus est is qui mortuus est: & ista dixit, Nequaquam, sed filius tuus est is qui mortuus est, & filius meus est is qui vivit.

24. Dixit præterea rex, 30 Afferte mihi gladium. Et attulerunt gladium coram rege:

25. Tum dixit rex, Dividite 31 infantem illum vivum in duas *partes*, & date dimidiam partem uni, & dimidiam partem alteri.

26. Dixit autem mulier 32 cujus filius *erat* is qui vivebat, ad regem, (commota enim sunt viscera ejus super † filio suo) dixit inquam, 33 Obsecro domine mi, date ei infantem illum vivum, & interficiendo ne interficiatis eum. 34 Altera autem dicebat, Nec mihi nec tibi sit, dividite.

27. Tunc respondit rex, ac dixit, Date illi infantem illum vivum, & interficiendo ne interficiatis eum: hæc est mater ejus.

28. 35 Audientes autem universus Israel judicium illud quod judicaverat rex, timuerunt á facie regis, quia viderunt quod sapientia Dei *esset* 36 in corde ejus ad faciendum judicium.

CAP.

deine magd schlieff / vnd legt jn an jren arm / vnd jren todten son legt sie an meinen arm.

21. Vnd da ich des morgens auffstund meinen son zu seugen / Sihe / da war er tod. Aber am morgen sahe ich jn eben an / vnd sihe / es war nicht mein son / den ich geboren hatte.

22. Das ander weib sprach / Nicht also / Mein son lebt / vnd dein son ist todt. Jene aber sprach / Nicht also / Dein son ist todt / vnd mein son lebt / vnd redten also für dem könige.

23. Vnd der könig sprach / Diese spricht / Mein son lebt / vnd dein son ist todt. Jene spricht / Nicht also / Dein son ist tod / vnd mein son lebt.

24. Vnd der könig sprach / Holet mir ein schwert her. Vnd da das schwert für den könig bracht war.

25. Sprach der könig / Teilet das lebendige kind in zwey teil / vnd gebet dieser die helffte / vnd jener die helffte.

26. Da sprach das weib des son lebete zum könige (denn jr mütterlich hertz entbrandt vber jren son) Ah mein herr / gebet jr das kind lebendig vnd tödtet es nicht. Jene aber sprach / Es sey weder mein noch dein / last es theilen.

27. Da antwortet der könig / vnd sprach / Gebet dieser das kind lebendig vnd tödtets nicht / die ist seine mutter.

28. Vnd das vrteil erschall für dem gantzen Jsrael / das der könig gefellet hatte. Vnd furchten sich für dem könige / denn sie sahen / das die weißheit Gottes in jm war / gericht zu halten.

Das

& anc. t. dormiens. sc. erat. & cubare fecit e. sic infra.
27. *& surrexi in mane ad sugere faciendum filium meum, & ecce m. e. & intendi ad eum in mane.*
28. *non, quia filius me9 vivens ille, & fil. tuus mortuus ille. & illa dicens (erat) n. quia f. t. m. iste & f. m. vivens ille.*
29. *dicẽs (est) iste f. m. vivens ille & f. t. m. ille: & ista dicens; (est) non, quia f. t. m. ille & f. m. vivens ille.*
30. *capite.*
31. *natũ illum in duo, & d. dimidiũ uni & dimidiũ uni.*
32. *cujus filius ejus* (Latine *ejus* abundat) *vivens ille ad R.*
33. *in me. n.* 24.
34. *& illa dicens (sc. erat) etiam mihi, etjam tibi non erit, div.*
35. *& audierunt u. Isr. &c. & timuerũt.*
36 *in interiore ejus.*

Das IIII. Cap.

Cap. 4.

Also war Salomo kőnig vber gantz Israel.
2. Vnd diß waren seine fűrsten / AsarJa der son Zadok des priesters.
3. Elihoreph vnd AhiJa die sőne Sisa waren schreiber. Josaphat der son Ahilud war cantzler.
4. Benaja der son Jojada war feldheuptman. Zadok vnd AbJathar waren priester.
5. AsarJa der son Nathan war vber die amptleute. Sabud der son Nathan des priesters war des kőnigs freund.
6. Ahisar war hofmeister. Adoniram der son Abda war rentmeister.
7. Vnd Salomo hatte zwelff amptleute vber gantz Israel / die den kőnig vnd sein hauß versorgeten. Einer hatte des jars ein mond lang zu versorgen.
8. Vnd hiessen also / Der son Hur auff dem gebirge Ephraim.
9. Der son Deker zu Makaz vnd zu Saalbim / vnd zu BethSemes / vnd zu Elon vnd BethHanan.
10. Der son Heseth zu Aruboth / vnd hatte dazu Socho vnd das gantze land Hepher.
11. Der son AbiNadab / die gantze herrschafft zu Dor / vnd hatte Taphat Salomons tochter zum weibe.
12. Baena der son Ahilud zu Thaenach vnd zu Megiddo / vnd vber gantzes BethSean / welche ligt neben Zarthana / vnter Jesreel / von BethSean biß auff den plan Mehola / biß jenseid Jakmeam.
13. Der son Gebet zu Ramoth in Gilead / vnd hatte die flecken Jair des sons Manasse in Gilead / vnd hatte die gegend Argob / die in Basan ligt / sechtzig grosser stedte vermauret / vnd mit ehrnen rigeln.

Ahi-

1. qui ei ss. erant.
2 memorator.
3. & sustentabant.
4. erit (fut pro imperf.) super unumquemq; sustentare.
5. à transitu.
6 ei (ss. erat) funiculus.
7. ærù.

CAP. IIII.

ET fuit rex Selomoh, rex super universum Israelem.
2. Isti autem *sunt* principes, 1 quos habebat: Azariahu filius Sadoc sacerdotis.
3. Elihoreph & Ahijah filii Sisa, scribæ: Jehosaphat filius Ahilud, 2 à commentariis.
4. Benajahu autem filius Jehojadah, super exercitum: Sadoc vero & Ebiathar, sacerdotes.
5. Et Azariahu filius Nathan super præfectos, & Zabud filius Nathan sacerdos, amicus regis.
6. Et Ahisar super domum, Adoniram verò filius Abda super tributum.
7. *Erant* autem ipsi Selomoh duodecim præfecti super universum Israelem, 3 qui alebant regem, & domum ejus: mense in anno 4 intererat unicuiq; eorum alere.
8. Et hęc *sunt* nomina eorum: filius Hur in monte Ephraim.
9. Filius Decer in Machas & in Saalbim, atq; *in* Beth-semes, & Elon Beth-hanan.
10. Filius Hesed in Arubboth: ipsius *erat* Sochoh, & tota terra Hepher.
11. Filius Abinadab *ejus erat* universus terminus Dor, Taphath filia Selomoh erat ei uxor.
12. Baana filius Ahilud *ejus erat* Thaanach, & Megiddo, & tota Beth-sean, quæ *erat* juxta Sartanah, subter Izreel, à Beth-sean usq; ad Abel Meholah & usq; 5 trans Jocmeam.
13. Filius Geber in Ramoth Gilad: 6 ejus *erant* villæ Jair filii Menasseh quæ *erant* in Gilad: ejus erat regio Argob, quę *erat* in Basan: sexaginta urbes magnæ muro & vecte 7 æreo *munita*.

A-

CAP. IIII.

ERat autem rex Salomō regnans super omnē Israel.
2. Et hi principes quos habebat: Azarias filius Sadoc sacerdotis:
3. Elihoreph & Ahia filii Sisa, scribæ: Josaphat filius Ahilud à commentariis:
4. Banaias filius Jojadæ super exercitum: Sadoc autem & Abiathar, sacerdotes.
5. Azarias filius Nathan, super eos qui assistebant regi: Zabud filius Nathā, sacerdos amicus regis:
6. Et Ahisar præpositus domus: & Adoniram filius Abda super tributa.
7. Habebat autem Salomon duodecim pręfectos super omnem Israel, qui præbebant annonam regi, & domui ejus: per singulos enim menses in anno, singuli necessaria ministrabant.
8. Et hæc nomina eorum: Benhur, in monte Ephraim.
9. Bendecar, in Macces, & in Salebim, & in Bethsames, & in Elon, & in Bethanan.
10 Benhesed in Aruboth: ipsius erat Sucho, & omnis terra Epher.
11. Benabinadab, cujus omnis Nephath dor, Tapheth filiam Salomonis habebat uxorem.
12. Bana filius Ahilud regebat Thanach & Mageddo, & universam Bethsan, quę est juxta Sarthana subter Jezrahel, à Bethsan usque Abelmehula è regione Jecmaam.
13. Bengaber in Ramoth galaad: habebat Avothjair filii Manasse in Galaad, ipse præerat in omni regione Argob, quę est in Basan, sexaginta civitatibus magnis atq; muratis, quæ habebāt seras æreas.

Ahi-

Κεφαλ. δ'.

ΚΑὶ ἦν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν βασιλεύων ἐπὶ Ισραήλ.
2. Καὶ οὗτοι οἱ ἄρχοντες οἳ ἦσαν αὐτῷ. Αζαρίας υἱὸς Σαδὼκ ὁ ἱερεύς.
3. Καὶ Ελιχόρεφ καὶ Αχία υἱοὶ Σιζὰ γραμματεῖς· Ιωσαφὰτ υἱὸς Αχιλοὺδ ὑπομιμνήσκων.
4. Καὶ Βανέας υἱὸς Ιωιαδὰ ἐπὶ τῆς δυνάμεως· καὶ Σαδὼκ καὶ Αβιάθαρ ἱερεῖς.
5. Καὶ Αζαρίας υἱὸς Ναθὰν ἐπὶ τῶν καθεσταμένων· καὶ Ζαβοὺδ υἱὸς Ναθὰν ἑταῖρος τοῦ βασιλέως.
6. Καὶ Αχισὰρ οἰκονόμος. καὶ Αδωνιρὰμ υἱὸς Αβδὰ ἐπὶ τῶν φόρων.
7. Καὶ τῷ Σολομῶντι δώδεκα καθεσταμένοι ἐπὶ πάντα Ισραήλ, χορηγεῖν τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· μῆνα ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐγίνετο ἐπὶ τὸν ἕνα χορηγεῖν.
8. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Βενὼρ ἐν ὄρει Εφραίμ.
9. Υἱὸς Δάκαρ ἐν Μακὰς καὶ ἐν Σαλαβὶν, καὶ Βεθσαμὶς καὶ Ελὼν ἕως Βεθανάν.
10. Βενέσεδ ἐν Αραβὼθ, αὐτοῦ Σοχὼ καὶ πᾶσα γῆ Οφέρ.
11. Υἱοῦ Αβιναδὰβ πᾶσα Νεφαδὼρ. Ταφὰθ θυγάτηρ Σολομῶντος ἦν αὐτῷ εἰς γυναῖκα.
12. Βαανὰ υἱὸς Αχιλοὺδ Θαανὰχ καὶ Μαγεδδὼ, καὶ πάντα οἶκον Σαὰν τὸν παρὰ Σάρθαν ὑποκάτω Ισραὴλ ἐκ Βεθσαὰν ἕως Αβελμολὰ ἕως Μαεβὲρ Ιεγμαάμ.
13. Υἱὸς Γαβὲρ ἐν Ραμὼθ τοῦ Γαλααδίτου. τούτου ἦσαν πόλεις Ιαὴρ υἱοῦ Μανασσῆ ἐν Γαλαάδ. τούτῳ σχοίνισμα Αργὼβ ἐν τῇ Βασὰν ἑξήκοντα πόλεις μεγάλαι καὶ τειχήρεις καὶ μοχλοὶ χαλκοῖ.

Αχι-

Regni Salomonis magnificentia & pax.

14. Ἀχιναδὰβ υἱὸς Ἀβδὼ Μαναΐμ.

15. Ἀχιμαὰς ἐν Νεφθαλί. καὶ οὗτος ἔλαβε τὴν Βασεμμὰθ θυγατέρα Σολομῶντος εἰς γυναῖκα.

16. Βανέας υἱὸς Χουσὶ ἐν Ἀσὴρ καὶ ἐν Βααλώθ.

17. Ἰωσαφὰτ υἱὸς Φαρουὲ ἐν Ἰσσάχαρ.

18. Σεμεῒ υἱὸς Ἠλὰ ἐν τῷ Βενιαμίν.

19. Γαβὲρ υἱὸς Οὐρὶ ἐν γῇ Γαλαὰδ, γῇ Σηὼν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀμορραίων καὶ Ὢγ βασιλέως Βασάν, καὶ Νασὶβ ἐν τῇ γῇ Ἰούδα εἷς.

20. Ἰούδας καὶ Ἰσραὴλ πολλοὶ σφόδρα ὡς ἡ ἄμμος ἐπὶ τῆς θαλάσσης εἰς πλῆθος ἐσθίοντες καὶ πίνοντες καὶ χαίροντες.

*Eci. 47. v. 15.

21. Καὶ Σολομὼν ἦν ἄρχων ἐν πάσαις ταῖς βασιλείαις ἀπὸ ποταμοῦ γῆς Ἀλλοφύλων καὶ ἕως ὁρίων Αἰγύπτου. καὶ ἦσαν προσφέροντες αὐτῷ δῶρα, καὶ ἐδούλευον τῷ Σολομῶντι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

22. Καὶ τοῦτο ἄρτον τῷ Σολομῶντι ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τριάκοντα κόροι σεμιδάλεως, καὶ ἑξήκοντα κόροι ἀλεύρου.

23. Δέκα μόσχοι ἐκλεκτοὶ καὶ εἴκοσι βόες νομάδες, καὶ ἑκατὸν πρόβατα, ἐκτὸς ἐλάφων καὶ δορκάδων καὶ ὀρνιθῶν ἐκλεκτῶν καὶ νομάδων.

24. Ὅτι ἦν ἄρχων ἐν παντὶ πέραν τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ Θάψα ἕως Γάζα ἐν πάσαις ταῖς βασιλείαις τῶν πέραν τοῦ ποταμοῦ. καὶ ἦν αὐτῷ εἰρήνη ἐκ πάντων τῶν μερῶν αὐτοῦ κυκλόθεν.

25. Καὶ κατῴκει Ἰούδας καὶ Ἰσραὴλ πεποιθότες ἕκαστος εἰς τὴν ἄμπελον αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τὴν συκῆν αὐτοῦ ἀπὸ Δὰν, καὶ ἕως Βηρσαβεὲ πάσας τὰς ἡμέρας Σολομῶντος.

er & dodecas chiliadis equitum.

26. Καὶ ἦσαν τῷ Σολομῶντι τεσσαράκοντα χιλιάδες εἰς ἅρματα, καὶ δώδεκα χιλιάδες ἱππέων.

*1. Par. 9 v. 25.

14. Ahinadab filius Addo præerat in Manaim.
15. Achimaas in Nephthali: sed & ipse habebat Basemath filiam Salomonis in conjugio.
16. Baana filius Husi, in Aser, & in Baloth.
17. Josaphat filius Pharue, in Issachar.
18. Semei filius Ela, in Benjamin.
19. Gaber filius Uri, in terra Galaad, in terra Sehon regis Amorrhæi, & Og regis Basan, super omnia, quæ erant in illa terra.
20. Juda & Israel innumerabiles, sicut arena maris in multitudine: comedentes, & bibentes, atque lætantes.
21. * Salomon autem erat in ditione sua habens omnia regna secum a flumine terræ Philisthiim usque ad terminum Ægypti: offerentium sibi munera, & servientium ei cunctis diebus vitæ ejus.
22. Erat autem cibus Salomonis per dies singulos triginta cori similæ, & sexaginta cori farinæ,
23. Decem boves pingues, & viginti boves pascuales, & centum arietes, excepta venatione cervorum, caprearum, atque bubalorum, & avium altilium.
24. Ipse enim obtinebat omnem regionem, quæ erat trans flumen, quasi à Thaphsa usque ad Gazam, & cunctos reges illarum regionum: & habebat pacem ex omni parte in circuitu.
25. Habitabatque Juda & Israel absque timore ullo, unusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan usque Bersabee cunctis diebus Salomonis.
26. Et habebat Salomon * quadraginta millia præsepia equorum currilium, & duodecim millia equestrium.

14. Ahinadab filius Iddo *in* Mahanaim.
15. † Ahimaas in Naphthali: & is quoque accepit Bosmath filiam Selomoh in uxorem.
16. Baana filius Husai, in Aser & in Aloth.
17. Jehosaphat filius Paruah, in Issachar.
18. Simi filius Ela in Binjamin.
19. Geber filius Uri in terra Gilad, terra Sihon regis Emorei, & Og regis Basan: & præfectus unicus *erat*, 8 qui *praerat* illi terræ.
20. Jehudah & Israel *erant* multi tanquam arena, quæ *est* 9 ad mare in multitudine, comedentes, & bibentes, & lætantes.
21. Selomoh autem 10 dominabatur omnibus regnis á flumine *usque ad* terram Pelisthim, & usque *ad* terminum Aegypti: & 11 offerebant munera, atque serviebant Selomoh omnibus diebus vitæ ejus.
22. Erat autem 12 cibus Selomoh in singulos dies, triginta cori similæ, & sexaginta cori farinæ.
23. Decem boves pingues, & viginti boves pascuales, centumque oves, præter cervos, & capreas, & bubalos, & gallinaceos saginatos.
24. Ipse enim 13 dominabatur omni loco trans flumen, á Thiphsah usque *ad* Azzah, *id est* omnibus regibus, *qui erant* trans flumen, & pax erat ei ex omnibus 14 lateribus ejus in circuitu.
25. Et habitabat Jehudah & Israel 15 confidenter, quisque sub vite sua & sub ficu sua, á Dan usque Beer-seba omnibus diebus Selomoh.
26. 16 Fuerunt autem ipsi Selomoh quadraginta millia equorum *in* equilibus equorum pro curribus suis, & duodecim millia equitum.

14. Ahi Nadab der son Iddo zu Mahanaim.
15. Ahimaaz in Naphtali. Und er nam auch Salomons tochter Basmath zum weibe.
16. Baena der son Husai in Asser/ vnd zu Aloth.
17. Josaphat der son Paruah in Isaschar.
18. Simei der son Ela in BenJamin.
19. Geber der son Vri im lande Gilead/ im lande Sihon des königs der Amoriter/ vnd Og des königs in Basan/ ein amptman war in demselbigen lande.
20. Juda aber vnd Jsrael des war viel/ wie der sandt am meer/ vnd assen vnd truncken/ vnd waren frölich.
21. Also war Salomo ein herr vber alle königreich/ von dem wasser an in der Philister lande/ biß an die grentze Egypti/ die im geschencke zubrachten/ vnd dieneten jm sein lebenlang.
22. Vnd Salomo muste teglich zur speisung haben/ dreissig Cor semelmehl/ sechtzig Cor ander mehl.
23. Zehen gemeste rinder/ vnd zwentzig weide rinder/ vnd hundert schaff/ außgenomen hirsch vnd rehe/ vnd gemse/ vnd gemestet vieh.
24. Denn er herrschete im gantzen lande disseid des wassers von Tiphsah biß gen Gasa/ vber alle könige disseid des wassers. Vnd hatte friede von allen seinen vnterthanen vmbher.
25. Das Juda vnd Jsrael sicher woneten/ ein iglicher vnter seinem weinstock/ vnd vnter seinem feigenbawm/ von Dan biß gen Berseba/ so lange Salomo lebt.
26. Vnd Salomo hatte viertzig tausent wagenpferde/ vnd zwelff tausent reisigen.

8. qui (sc. erat) in illa terra.
9. super mare ad multitudinem.
10. erat dominans in omnia regna, á fl. terra P.
11. accedere-facientes (sc. erant) mincha, & servientes Salomoni.
12. panis S. in diem unum, tres-decades cori sim. & sex-decades cori fa. decas bovis pinguium, & dua-decades bovis pascua, & centuria gregis ovium, solum á cervo & caprea & bubalo, et barbyrim (.i. barbaris vel sylvestribus gallis,) præsepiatis.
13. imperans (erat) in omni transitu fluminis á T. & usque A. o. r. transitus fluminis.
14. transitibus ejus a circuitu.
15. ad fiduciam; vir sub o. f.
16. & fuit (sing. pro pl.) Salomoni quatuor decades chiliadis stabulorum equorum ad currum ejus

659:

17. omnem appropinquantem ad m. r. S. Vir m. s. non sinent (fu. pro imp.) d. Verbū (i. rem) & hordea, & paleam equis & m. adducent (i. adducere solebant) ad l. quo erit ibi (i. ubi erat) Vir juxta judicium suum.
18. super labium m. & multiplicata est s. S. præ sap. o. f. orientis, & præ o.
19. & sapiens fuit præ o. h. præ Eth.
20. parabolæ, & fuit canticum ejus.
21. & usq; hyss. q. egrediens (sc. est) in par.
22. super animali & super volatili, & super reptili, & super piscibus.

660:

27. Vnd die amptleute versorgeten den könig Salomo/ vnd alles was zum tisch des königs gehörte/ ein iglicher in seinem monden/ vnd liessen nichts feilen.
28. Auch gersten vnd stroh für die roß vnd leuffer/ brachten sie an den ort/ da er war/ ein iglicher nach seinem befehl.
29. Vnd Gott gab Salomo seer grosse weißheit vnd verstand / vnd getrost hertz/ wie sand der am vfer des meers ligt.
30. Das die weißheit Salomo grösser war/ denn aller kinder gegen morgen/ vnd aller Egypter weißheit.
31. Vnd war weiser denn alle menschen / auch weiser denn die tichter Ethan der Esrahiter/ Heman/ Chalchal vnd Darda. Vnd war berühmbt vnter allen heiden vmbher.
32. Vnd er redet drey tausent sprüche/ vnd seiner liede waren tausent vnd fünff.
33. Vnd er redet von bewmen/ vom ceder an zu Libanon biß an den Jsop/ der aus der wand wechst. Auch redet er von vieh/ von vögeln/ von gewürm/ von fischen.
34. Vnd es kamen aus allen völckern zu hören die weißheit Salomo von allen königen auff erden / die von seiner weißheit gehöret hatten.

27. Porro alebant præfecti isti regem Selomoh, atque 17 homines qui accedebant ad mensam regis Selomoh, singuli in mense suo, non sinebant deesse quicquam.
28. Hordeum præterea & paleas pro equis & mulis deferebant ad locum in quo erat, singuli juxta constitutum sibi.
29. Dedit autem Deus sapientiam ipsi Selomoh, & intelligentiam multam valde, & latitudinem cordis secundum arenam, quæ est 18 juxta littus maris.
30. Et amplior fuit sapientia Selomoh, sapientia omnium filiorum orientalium, & omni sapientia Aegyptiorum.
31. 19 Sapientior item fuit omni homine, atq; adeo ipso Ethan Ezrahite, & Heman, & Chalchol, & Darda filiis Mahol: fuitque nomen ejus in omnibus gentibus per circuitum.
32 Loquutus quoq; est tria millia 20 parabolarum: & fuerunt cantica ejus quinq; & mille.
33. Loquutus est præterea de arboribus, a cedro quæ est in Lebanon, 21 ad hyssopum quæ egreditur de pariete. Loquutus est insuper 22 de animalibus, & de volatibus, & de reptilibus, & de piscibus.
34. Et veniebant ex omnibus populis ad audiendam sapientiam Selomoh, ab universis regibus terræ qui audierant sapientiam ejus.

27. Nutriebantque eos supradicti regis præfecti: sed & necessaria mensæ regis Salomonis cum ingenti cura præbebant in tempore suo.
28. Hordeum quoque & paleas equorum & jumentorum deferebant in locum ubi erat rex, juxta constitutum sibi.
29. *Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, quasi arenam, quæ est in littore maris.
30. Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium orientalium, & Ægyptiorum,
31. Et erat sapientior cunctis hominibus: sapientior Ethan Ezrahite, & Heman, & Chalcol, & Dorda filiis Mahol: & erat nominatus in universis gentibus per circuitum.
32. Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas: & fuerunt carmina ejus quinque millia.
33. Et disputavit super lignis à cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete: & disseruit de jumentis & volucribus, & reptilibus & piscibus.
34. Et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis, & ab universis regibus terræ, quia audiebant sapientiam ejus.

27. Καὶ ἐχορήγουν οἱ καθεστάμενοι οὕτοι τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι κατὰ πάντα τὰ διηγγελμένα ἐπὶ τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως, ἕκαστος τὸν μῆνα αὐτοῦ, οὐ παρήλλασσον λόγον.
28. Καὶ τὰς κριθὰς καὶ τὸ ἄχυρον τοῖς ἵπποις καὶ τοῖς ἅρμασιν ἔφερον εἰς τὸν τόπον οὗ ἂν ᾖ ὁ βασιλεύς, ἕκαστος κατὰ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ.
29. Καὶ ἔδωκεν Κύριος φρόνησιν τῷ Σολομῶντι, καὶ σοφίαν πολλὴν σφόδρα, καὶ χύμα καρδίας ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὴν θάλασσαν.
30. Καὶ ἐπληθύνθη ἡ σοφία Σολομῶντος ὑπὲρ τὴν φρόνησιν πάντων ἀρχαίων ἀνθρώπων, καὶ ὑπὲρ πάντας φρονίμους Αἰγύπτου.
31. Καὶ ἐσοφίσατο ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους, καὶ ἐσοφίσατο ὑπὲρ Αιθὰμ τὸν Ἐζραΐτην, καὶ τὸν Αιμὰν καὶ τὸν Χαλκὰλ καὶ τὸν Δαρδαὲ υἱὸν Μαχώλ. καὶ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι κύκλῳ.
32. Καὶ ἐλάλησε τρεῖς χιλιάδας παραβολάς· καὶ ἦσαν ᾠδαὶ αὐτοῦ πεντακισχίλιαι.
33. Καὶ ἐλάλησε περὶ τῶν ξύλων ἀπὸ τῆς κέδρου τῆς ἐν τῷ Λιβάνῳ καὶ ἕως τῆς ὑσσώπου τῆς ἐκπορευομένης ἐκ τοῦ τοίχου. καὶ ἐλάλησε περὶ τῶν κτηνῶν, καὶ περὶ τῶν πετεινῶν, καὶ περὶ τῶν ἑρπετῶν, καὶ περὶ τῶν ἰχθύων.
34. Καὶ παρεγένοντο πάντες οἱ λαοὶ ἀκούειν τῆς σοφίας Σολομῶντος. καὶ ἐλάμβανε δῶρα παρὰ τῶν βασιλέων τῆς γῆς, ὅσοι ἤκουον τῆς σοφίας αὐτοῦ.

Magnificentia & sapientia Salomonis.

*Eccl. 47. v. 15.

Cap. 5.

1. amans fuerat.

Das V. Cap.

VNd Hiram der könig zu Tyro sandte seine knechte zu Salomo/ Denn er hatte gehöret/ das sie jn zum könige gesalbet hatten an seines vaters stat/ denn Hiram liebte David sein lebenlang.

CAP. V.

MIsit autem Hiram rex Tyri servos suos ad Selomoh: (audierat enim, quod ipsum unxissent in regem pro patre suo) quia 1 dilexerat Hiram Davidem omnibus diebus.

CAP. V.

MIsit quoq; Hiram rex Tyri servos suos ad Salomonem: audivit enim quòd ipsum unxissent regem pro patre ejus: quia amicus fuerat Hiram David omni tempore.

Κεφαλ. έ.

ΚΑὶ ἀπέστειλε Χειρὰμ βασιλεὺς Τύρου σὺν παῖδας αὐτοῦ πρὸς Σολομῶντα, ἤκουσε γὰρ ὅτι αὐτὸν ἔχρισαν εἰς βασιλέα ἀντὶ Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. ὅτι ἀγαπῶν ἦν Χειρὰμ τὸν Δαυὶδ πάσας τὰς ἡμέρας.

Hiram rogatus à Salomone ligna mittit ad structuram templi.

2. Καὶ ἀπέστειλε Σολομὼν πρὸς Χειρὰμ λέγων·
3. Σὺ οἶδας Δαυὶδ τὸν πατέρα μου ὅτι οὐκ ἠδύνατο οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου ἀπὸ προσώπου τῶν πολέμων τῶν κυκλωσάντων αὐτόν, ἕως τοῦ δοῦναι αὐτοὺς Κύριον ὑπὸ τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν αὐτοῦ.
4. Καὶ νῦν ἀνέπαυσεν Κύριος ὁ Θεός μου ἐμοὶ κυκλόθεν, οὐκ ἔστιν ἐπίβουλος καὶ οὐκ ἔστιν ἀπάντημα πονηρόν.
5. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ λέγω οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἐλάλησεν Κύριος πρὸς Δαυὶδ τὸν πατέρα μου λέγων, ὁ υἱός σου ὃν δώσω ἀντὶ σοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον σου, οὗτος οἰκοδομήσει τὸν οἶκον τῷ ὀνόματί μου.

*2.Sa. 7. v. 13. *1.Pa.22. v. 10.

6. Καὶ νῦν ἔντειλαι καὶ κοψάτωσάν μοι ξύλα ἐκ τοῦ Λιβάνου. ἰδοὺ οἱ δοῦλοί μου μετὰ τῶν δούλων σου, καὶ τὸν μισθὸν τῶν δούλων σου δώσω σοι κατὰ πάντα ὅσα ἂν εἴπης. ὅτι σὺ οἶδας, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν εἰδὼς κόπτειν ξύλα καθὼς οἱ Σιδώνιοι.
7. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσε Χειρὰμ τῶν λόγων Σολομῶντος ἐχάρη σφόδρα, καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς Κύριος σήμερον ὃς ἔδωκε τῷ Δαυὶδ υἱὸν φρόνιμον ἐπὶ τὸν λαὸν τὸν πολὺν τοῦτον.
8. Καὶ ἀπέστειλε Χειρὰμ πρὸς Σολομῶντα λέγων, ἀκήκοα περὶ πάντων ὧν ἀπέσταλκας πρός με, ἐγὼ ποιήσω τὸ θέλημά σου εἰς ξύλα κέδρινα καὶ πεύκινα.
9. Οἱ δοῦλοί μου κατάξουσιν αὐτὰ ἐκ τοῦ Λιβάνου εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγὼ θήσομαι αὐτὰ εἰς σχεδίας ἕως τοῦ τόπου οὗ ἂν ἀποστείλῃς πρός με, καὶ ἐκτινάξω αὐτὰ ἐκεῖ καὶ σὺ ἀρεῖς. καὶ σὺ ποιήσεις τὸ θέλημά μου τοῦ δοῦναι ἄρτους τῷ οἴκῳ μου.
10. Καὶ ἦν Χειρὰμ διδοὺς τῷ Σολομῶντι κέδρους καὶ πεύκας κατὰ πᾶν τὸ θέλημα αὐτοῦ.

Καὶ

2. Misit autem Salomon ad Hiram, dicens,
3. Tu scis voluntatem David patris mei, & quia nō potuerit ædificare domum nomini Domini Dei sui propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum ejus.
4. Nunc autem requiem dedit Deus meus mihi per circuitum: & non est satan, neque occursus malus.
5. Quam ob rem cogito ædificare templum nomini Domini Dei mei * sicut locutus est Dominus David patri meo, dicens, Filius tuus quem dabo pro te super solium tuum, ipse ædificabit domum nomini meo.
6. Præcipe igitur ut præcidant mihi servi tui cedros de Libano, & servi mei sint cum servis tuis: mercedem autem servorum tuorum dabo tibi quancunque petieris: scis enim quomodò non est in populo meo vir qui noverit ligna cædere sicut Sidonii.
7. Cum ergo audisset Hiram verba Salomonis, lætatus est valde, & ait, Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit David filium sapientissimum super populum hunc plurimum.
8. Et misit Hiram ad Salomonem, dicens, Audivi quæcunque mandasti mihi: ego faciam omnem voluntatē tuam in lignis cedrinis & abiegnis.
9. Servi mei deponent ea de Libano ad mare: & ego componam ea in ratibus, in mari, usque ad locum quem significaveris mihi, & applicabo ea ibi, & tu tolles ea: præbebisque necessaria mihi, ut detur cibus domui meæ.
10. Itaq; Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, juxta omnem voluntatem ejus.

Sa-

2. Misitq; Selomoh ad Hiram, dicendo,
3. Tu nosti Davidem patrem meum [2] non potuisse ædificare domum nomini Jehovæ Dei sui propter bella, quæ circundederant eum, donec Jehovah posuit eos sub plantis pedum ejus.
4. Nunc vero requiem dedit Jehovah Deus meus mihi [3] in circuitu: *ita ut* [4] nullus *sit* adversarius, neq; est occursus malus.
5. Et ecce ego [5] cogito ædificare domum nomini Jehovæ Dei mei: sicut loquutus est Jehovah [6] Davidi patri meo hisce verbis, Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse ædificabit domum illam nomini meo.
6. Nunc ergo præcipe, [7] ut succidant mihi cedros de Lebanon: erunt autem servi mei cum servis tuis: mercedemq; servorum tuorum dabo tibi, quicquid dixeris. tu enim scis, quod non *est* inter nos. vir sciens cædere ligna sicut Sidonii.
7. Fuit itaq;, [8] quum audisset Hiram verba Selomoh, vehementer gavisus est, & ait, Benedictus Jehovah hodie, qui dedit Davidi filium sapientem super populum multum hunc.
8. Misitq; Hiram ad Selomoh dicendo, Audivi quæ misisti ad me, ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis [9] cedrinis, & lignis abiegnis.
9. Servi mei [10] deducent *ligna* de Lebanon ad mare: ego autem ponam ea *per* rates in mare usq; *ad* locum, quem [11] mandaveris mihi, & dissolvam ea ibi, tuq; tolles: [12] facies autem voluntatem meam, præbendo cibum domui meæ.
10. [13] Dedit ergo Hiram ipsi Selomoh ligna cedrina & ligna abiegna juxta omnem voluntatem ejus.

Se-

2. Vnd Salomo sandte zu Hiram / vnd ließ jm sagen.
3. Du weissest / das mein vater David nicht kundte bawen ein hauß / dem namen des HERRN seines Gottes vmb des kriegs willen / der vmb jn her war / biß sie der HERR vnter seine fußsolen gab.
4. Nu aber hat mir der HERR mein Gott ruge gegeben vmbher / das kein widersacher / noch böse hinderniß mehr ist.
5. Sihe / so habe ich gedacht ein hauß zu bawen dem namen des HERRN meines Gottes / wie der HERr geredt hat zu meinem vater David / vnd gesagt / Dein son / den ich an deine stat setzen werde / auff deinen stuel / der sol meinem namen ein hauß bawen.
6. So befihl nu / das man mir cedern aus Libanon hawe / vnd das deine knechte mit meinen knechten seien. Vnd das lohn deiner knechte wil ich dir geben / alles wie du sagest / Denn du weissest / das bey vns niemand ist / der holtz zu hawen wisse / wie die Zidonier.
7. Da Hiram aber höret die wort Salomo / frewet er sich hoch / vnd sprach / Gelobet sey der HERR heute / der David einen weisen son gegeben hat vber diß grosse volck.
8. Vnd Hiram sandte zu Salomo / vnd ließ jm sagen / Ich habe gehöret / was du zu mir gesand hast / ich wil thun nach alle deinem beger mit cedern vnd tennen holtz.
9. Meine knechte sollen sie vom Libanon hinab bringen ans meer / vnd wil sie in flössen legen lassen auff dem meer / biß an den ort / den du mir wirst ansagen lassen / vnd wil sie abbinden daselbs / vnd du solts holen lassen. Aber du solt auch mein beger thun / vnd speise geben meinem gesinde.
10. Also gab Hiram Salomo cedern vnd tennen holtz nach alle seinem beger.

 Sa-

2. *quia non potuit &c. sui, a facie belli, quo circundederunt e. (sc. hostes) usq; dare Jehovam eos.*
3. *à circuitu.*
4. *non adversarius et non occ. m.*
5. *dicens (i. cogitans. sc. jum) ædif.*
6. *ad Davidem p. m. dicendo.*
7. *& succident &c. L. & servi mei erunt c. &c. tibi, juxta omne quod d. quia tu novisti, q. n. in nobis.*
8. *secundum audire H. v. S. & gavisus est valde.*
9. *cedrorum & in l. abietum.*
10. *facient descendere.*
11. *miseris ad me.*
12. *& tu facies v. m. ad dandum panem d. m.*
13. *& fuit H. dans Salomoni l. cedrorum & l. abietum.*

561

14. dedit H. duas-decades chiliadis cori triticorum c.d.e. & duas-decades cori o.c. sic dabit (fut. pro præt. enallage frequēs) S. i. H. anno in anno. 15. inter S. & p. f. ambo ipsi. & ascendere facit r. S. t. ex om. I. & f. t. tres-decades chiliadis virorum. & misit eos in L. 16. in mense mutationibus menses erunt (fut. pro imperf.) in L. 17. & fuit (sing. pro pl.) Salomoni septem-decades chiliadis portantis o. & octo-decades chiliadis excidentis in m. solum à principibus præfectorū. 18. et proficisci-fecerunt lap. 19. sectionis. 20. ædificatores.

11. Salomo aber gab Hiram zwentzig tausent Cor weitzen zu essen für sein gesinde/ vnd zwentzig Cor gestossen öles. Solchs gab Salomo jerlich dem Hiram.

12. Vnd der HERR gab Salomo weißheit/ wie er jm geredt hatte. Vnd war friede zwischen Hiram vnd Salomo/ vnd sie machten beide einen bund miteinander.

13. Vnd Salomo legt einen anzal auff gantzes Jsrael/ vnd der anzal war dreissig tausent man.

14. Vnd sandte sie auff den Libanon/ ja einen monden zehen tausent/ das sie einen monden auff dem Libanon waren/ vnd zween monden daheime. Vnd Adoniram war vber solchen anzal.

15. Vnd Salomo hatte siebentzig tausent die last trugen/ vnd achtzig tausent die da zimmerten auff dem berge.

16. On die öbersten amptleute Salomo/ die vber das werck gesetzt waren/ nemlich/ drey tausent vnd drey hundert/ welche vber das volck herrscheten/ das da am werck erbeitet.

17. Vnd der könig gebot/ das sie grosse vnd köstliche steine ausbrechen/ nemlich gehawene steine zum grund des hauses.

18. Vnd die bawleute Salomo vnd die bawleute Hiram/ vnd die Giblim hieben aus/ vnd bereiten zu holtz vnd steine zu bawen das hauß.

11. Selomoh autem 14 præbuit Hiram viginti millia cororum tritici *in* cibum domui ejus, & viginti coros olei contusi: sic dedit Selomoh ipsi Hiram per singulos annos.

12. Jehovah itaq; dedit sapientiam Selomoh, ut dixerat ei: fuitq; pax inter Hiram & 15 Selomoh, ac percusserunt fœdus ambo.

13. Indixit verò rex, Selomoh tributum omni Israeli, & fuit tributum triginta millia virorum.

14. Quos misit in Lebanon, decem millia 16 per singulos menses, vicissim: mense uno erant in Lebanon, & duobus mensibus in domo sua: Adoniram autem *erat* super tributum.

15. 17 Fuerunt vero ipsi Selomoh septuaginta millia portantium onus, & octoginta millia excidentium in monte:

16. Præter principes & præfectos Selomoh, qui *erāt* super opus, tria millia & trecenti, qui præerant populo qui faciebat opus.

17. Præcepitq; rex, 18 ut adveherent lapides grandes, lapides *inquam* pretiosos, ad fundandam domum, & lapides 19 dolatos.

18. Dolaverunt itaq; 20 cæmentarii Selomoh & cæmentarii Hiram, & Giblim, atq; præparaverunt ligna & lapides ad ædificandā domum.

11. Salomon autem præbebat Hiram viginti millia coros tritici in cibum domui ejus, & viginti coros purissimi olei: hæc tribuebat Salomon Hiram per singulos annos.

12. Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, * sicut locutus est ei: & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percusserunt ambo fœdus.

13. Elegitque rex Salomon operarios de omni Israel, & erat indictio triginta millia virorum.

14. Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim, ita ut duobus mensibus essent in domibus suis: & Adoniram erat super hujuscemodi indictionem.

15. Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum, qui onera portabāt, & octoginta millia latomorum in monte:

16. Absque præpositis, qui præerant singulis operibus, numero trium millium, & trecentorum præcipientium populo, & his qui faciebant opus.

17. Præcepitque rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos in fundamentum templi, & quadrarent eos:

18. Quos dolaverunt cæmentarii Salomonis, & cæmentarii Hiram: porrò Giblii præparaverunt ligna & lapides ad ædificandam domum.

11. Καὶ Σολομὼν ἔδωκε τῷ Χειρὰμ εἴκοσι χιλιάδας κόρους πυροῦ μαχὰλ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ εἴκοσι βαὶθ ἐλαίου κεκοπανισμένου. κατὰ τοῦτο ἐδίδου Σολομὼν τῷ Χειρὰμ κατ' ἐνιαυτόν.

12. Καὶ Κύριος ἔδωκε τῷ Σολομῶντι σοφίαν καθὼς ἐλάλησεν αὐτῷ. καὶ ἦν εἰρήνη ἀναμέσον Χειρὰμ καὶ ἀναμέσον Σολομῶντος. καὶ διέθεντο διαθήκην ἀναμέσον ἑαυτῶν.

*Supr. 3. v. 12. 1. Par. 2. v. 10.

13. Καὶ ἀνήνεγκεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν φόρον ἐκ παντὸς Ἰσραήλ· καὶ ἦν ὁ φόρος τριάκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν.

14. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν Λίβανον, δέκα χιλιάδες ἐν τῷ μηνὶ ἀλλασσόμενοι, μῆνα ἕνα ἦσαν ἐν τῷ Λιβάνῳ, καὶ δύο μῆνας ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν. καὶ Ἀδονιρὰμ ἐπὶ τοῦ φόρου.

15. Καὶ ἦσαν τῷ Σολομῶντι ἑβδομήκοντα χιλιάδες αἰρόντων ἄρσιν, καὶ ὀγδοήκοντα χιλιάδες λατόμων ἐν τῷ ὄρει.

16. Ἐκτὸς τῶν ἀρχόντων τῶν καθεσταμένων ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Σολομῶντος τρισχίλιοι καὶ τριακόσιοι ἐπιστάται τοῦ λαοῦ τῶν ποιούντων τὰ ἔργα.

17. Καὶ ἐνετείλατο ὁ βασιλεύς, καὶ αἴρουσι λίθους μεγάλους τιμίους εἰς τὸ θεμέλιον τοῦ οἴκου, καὶ λίθους πελεκητούς.

18. Καὶ ἐπελέκησαν οἱ δοῦλοι Σολομῶντος καὶ οἱ δοῦλοι Χειρὰμ, καὶ οἱ Γίβλιοι, καὶ ἡτοίμασαν τοὺς λίθους καὶ τὰ ξύλα τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον.

Das VI. Cap.

Cap. 6.

1. & fuit in octoginta (cardinalis pro ordinali enallage sic infra) anni. & quadringenti anni

NAch vier hundert vnd achtzigsten jar/ nach dē ausgang der kinder

CAP. VI.

POrro quadringentesimo octogesimo anno posteaquam egressi

CAP. VI.

FActum est * ergo quadringentesimo & octogesimo

*3. Par. 3. v. 1.

Κεφαλ. ϛ΄.

ΚΑὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὀγδοηκοστῷ καὶ τετρακοσιοστῷ ἔτει τῆς ἐξόδου

Templi Salomonis fabrica & structura.

τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ τῆς Αἰγύπτου τῷ ἔτει τῷ τετάρτῳ ἐν τῷ δευτέρῳ μηνὶ βασιλεύοντος τοῦ βασιλέως Σολομῶντος ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, καὶ ᾠκοδόμησε τὸν οἶκον τῷ Κυρίῳ.

2. Καὶ ὁ οἶκος ὃν ᾠκοδόμησεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν τῷ Κυρίῳ ἑξήκοντα πήχεις τὸ μῆκος αὐτοῦ, καὶ εἴκοσι πήχεις τὸ πλάτος αὐτοῦ, καὶ τριάκοντα πήχεις τὸ ὕψος αὐτοῦ.

3. Καὶ τὸ ἐλὰμ κατὰ πρόσωπον τοῦ ναοῦ εἴκοσι πήχεις τὸ μῆκος αὐτοῦ ἐπὶ τὸ πλάτος τοῦ οἴκου, καὶ δέκα ἐν πήχει τὸ πλάτος αὐτοῦ κατὰ πρόσωπον τοῦ οἴκου.

4. Καὶ ἐποίησεν τῷ οἴκῳ θυρίδας διεδικτυωμένας κρυπτάς.

5. Καὶ ἐποίησεν ἐπὶ τὸν τοῖχον τοῦ οἴκου μέλαθρα κυκλόθεν τῷ ναῷ καὶ τῷ δαβίρ. καὶ ἐποίησε πλευρὰς κύκλῳ.

6. Η πλευρὰ ἡ ὑποκάτω, πέντε πηχέων τὸ πλάτος αὐτῆς. καὶ τὸ μέσον ἓξ πηχέων τὸ πλάτος, καὶ ἡ τρίτη ἑπτὰ πηχέων τὸ πλάτος αὐτῆς, ὅτι διάστημα ἔδωκεν τῷ οἴκῳ κυκλόθεν ἔξωθεν τοῦ οἴκου, ὅπως μὴ ἐπιλαμβάνωνται τῶν τοίχων τοῦ οἴκου.

7. Ο γὰρ οἶκος ἐν τῷ οἰκοδομεῖσθαι αὐτόν, λίθοις ὁλοκλήροις ἀκροτόμοις ᾠκοδομήθη. καὶ σφῦρα καὶ πέλεκυς καὶ πᾶν σκεῦος σιδηροῦν οὐκ ἠκούσθη ἐν τῷ οἰκοδομεῖσθαι αὐτόν.

8. Καὶ ὁ πυλὼν τῆς πλευρᾶς τῆς ὑποκάτωθεν ἐπὶ τὴν ὠμίαν τοῦ οἴκου τὴν δεξιάν, καὶ ἑλικτὴ ἀνάβασις εἰς τὸ μέσον καὶ ἐκ τῆς μέσης ἐπὶ τὰ τριώροφα.

9. Καὶ ᾠκοδόμησε τὸν οἶκον καὶ συνετέλεσεν αὐτόν. καὶ ἐκοιλοστάθμει αὐτὸν ἐν κέδροις.

10. Καὶ ᾠκοδόμησε τοὺς ἐνδέσμους δι' ὅλου τοῦ οἴκου πέντε

mo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, in anno quarto (mense Zio, ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel, ædificare cœpit domum Domino.

2. Domus autem quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine.

3. Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, juxta mensurā latitudinis templi: & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi.

4. Fecitque in templo fenestras obliquas.

5. Et ædificavit super parietē templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi & oraculi, & fecit latera in circuitu.

6. Tabulatum quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatū septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, ut non hærerent muris templi.

7. Domus autem cum ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est: & malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo cùm ædificaretur.

8. Ostium lateris medii in pariete erat domus dextræ: & per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, & à medio in tertium.

9. Et ædificavit domum, & consummavit eam: texit quoq; domum laquearibus cedrinis.

10. Et ædificavit tabulatum super omnē domum

sunt filii Israel è terra Aegypti anno quarto, mense Aprili (ipse *est* mensis secundus, quo regnare cœpit Selomoh super Israelem) ædificavit domum Jehovæ.

2. † Domus autem quam ædificavit rex Selomoh Jehovæ, [2] sexaginta cubitorum *erat* longitudo ejus, & viginti latitudo ejus, & triginta cubitorum altitudo ejus.

3. Vestibulum autem *erat* ante templum domus: viginti cubitorum longitudo ejus ante latitudinem domus: decem *autem* cubitorum latitudo ejus ante domum.

4. Fecit insuper domui fenestras [3] latas *intrinsecus*, angustas *extrinsecus*.

5. Aedificavit deinde juxta murum domus, thalamum *per* circuitum, juxta murum domus per circuitum templo & oraculo: fecit inquam thalamos *per* circuitum.

6. Thalami inferioris quinq; [4] cubitorum *erat* latitudo: & medii, sex cubitorum latitudo: & tertii, septem cubitorum latitudo: siquidem retractiones [5] posuerat in domo per circuitum parte externa, ne apprehenderent muros domus.

7. Domus enim [6] quum ædificaretur, lapide perfecto advecto *e monte* ædificata est: & mallei, & securis, *atq;* [7] omne instrumentum ferreum non fuit auditum in domo quum ædificaretur.

8. Ostium [8] thalami medii *erat* in latere domus dextero: & per cochleas ascendebant ad medium, & de medio ad tertium.

9. Aedificavit ergo domum illam & perfecit eam: & texit domum trabibus incurvatis & tabulatis [9] cedrinis.

10. Aedificavit & thalamum illum [10] cum tota domo:

Jsrael aus Egyptenland / im vierden jar des königreichs Salomo vber Jsrael im monden Sif / das ist der ander mond / ward das haus des HERRN gebawet.

2. Das hauß aber / das der könig Salomo dem HERrn bawet / war sechtzig ellen lang / zwentzig ellen breit / vnd dreissig ellen hoch.

3. Vnd bawet eine halle für dem tempel / zwentzig ellen lang / nach der breite des hauses / vnd zehen ellen breit für dem hause her.

4. Vnd er machte an das hauß fenster / inwendig weit / auswendig enge.

5. Vnd er bawet einen vmbgang an der wand des hauses rings vmbher / das er beyde vmb den tempel vnd Chor hergieng / vnd machet sein eusser wand vmbher.

6. Der vnterst gang war fünff ellen weit / vnd der mittelst sechs ellen weit / vnd der dritte sieben ellen weit / Denn er legte thramen aussen am hause vmbher / das sie nicht an der wand des hauses sich hielten.

7. Vnd da das hauß gesetzt ward / waren die stein zuuor gantz zugericht / das man kein hamer noch beil / noch jrgent ein eissen gezeug im bawen hörete.

8. Eine thür aber war zur rechten seiten mitten am hause / das man durch wendelstein hinauff gieng auff den mittelgang / vnd vom mittelgang auff den dritten.

9. Also bawet er das hauß vnd vollendets / vnd spündet das hauß mit cedern / beyde oben vnd an wenden.

10. Er bawet auch einen gang oben auff dem gantzen

egredi filios Is. e t. Æ. in a. q. in mense Ziv: i. m. s. regnare Salomonem s. I. & ad.
2. sex decadum cubiti l. e. & duarum decadū l. e. & trium decadū cubiti a. e. & porticus super faciem templi domus: duarum decadū cubiti l. e. super faciem latitudinis d. in cubito l. super faciem domus.
3. prospectū clausorum.
ad super pariete t. circūquaque cum parietibus domus circa templum & or.
4. in cubito latitudo ejus, sic infra.
5. dederat domui circunquaque fissuras ad non apprehendendum in pariete domus.
6. in ædificari eam (sic infra) l. p. profectionis vel advectionis.
7. vas ferri.
8. costa media ad humerum d. dexterum & in coch-
leis ascēdent (fu. pro imp.) super m.
9. in cedris.
10. super omn.

hause herumb / fünff ellen hoch/ vnd decket das hauß mit cedern holtz.
11. Vnd es geschach des HERRN wort zu Salomo/ vnd sprach.
12. Das sey das hauß das du bawest/ Wirstu in meinen geboten wandeln / vnd nach meinen rechten thun / vnd alle mein gebot halten/ drinnen zu wandeln / So wil ich mein wort mit dir bestetigen/ wie ich deinem vater Dauid geredt habe.
13. Vnd wil wonen vnter den kindern Israel / vnd wil mein volck Israel nicht verlassen.
14. Also bawet Salomo das hauß vnd vollendets.
15. Vnd bawet die wende des hauses auswendig an den seiten von cedern / von des hauses boden an / biß an die decke / vnd spündets mit holtz inwendig / vnd teffelt den boden des hauses mit tennen bretter.
16. Vnd er bawet hinden im hause zwentzig ellen lang/ ein cedern wand / vom boden an biß an die decke / vnd bawet daselbs inwendig den Chor vnd das allerheiligst.
17. Aber das hauß des tempels (für dem Chor) war viertzig ellen lang.
18. Inwendig war das gantze haus eitel cedern/ mit gedreheten knoten vnd blumwerck/ das man keinen stein sahe.
19. Aber den Chor bereitet er inwendig im hause / das man die lade des bunds des HERRN daselbs hin thet.
20. Vnd für dem Chor der zwentzig ellen lang / zwentzig

ellen

11. *in lignis cedrorum.*
12. *ædificans. sc. es.*
13. *in costis cedrorum, sic infra.*
14. *in costis abietum.*
15. *duas decades cubiti.*
16. *intra in oraculum, in sanctitatem sanct.*
663:
17. *in cubito.*
18. *in interiori* (vel *ad facies meas.*) *Et cedrus ad domũ interiorem (sc. erat) sculptura* (vel *rotulatio*) *colocyntharum: cælatura florum: totum cedrus: non lapis videbatur.*
19. *ab interiori parare fecit ad dandũ.*
20. *& ad facies oraculi: duarum decadũ cubiti l.* sic infra.

quinq; cubitorum *erat* altitudo ejus, & apprehendebat domum 11 per trabes cedrinas.
11. Fuit autem verbum Jehovæ ad Selomoh, dicendo,
12. Domus istaquam tu 12 ædificas, si ambulaveris in decretis meis, & judicia mea feceris, servaverisq; omnia mandata mea ambulando in eis: tum statuam verbum meum tecum, quod loquutus sum ad Davidem patrem tuum:
13. Habitaboq; in medio filiorum Israelis, neq; deseram populum meum Israelem.
14. Aedificavit itaq; Selomoh domum illam, & perfecit eam.
15. Et ædificavit parietes domus intrinsecus 13 tabulis cedrinis: *id est* à pavimento domus usq; *ad* parietes contignationis, operuit ligno intrinsecus: obduxit quoq; pavimentum ipsum domus 14 tabulis abiegnis.
16. † Aedificavit etiã 15 viginti cubitos à lateribus domus tabulis cedrinis, à pavimento usq; *ad* parietes: ædificavit quoq; sibi 16 in domo oraculum, ut esset sanctitas sanctitatum:
17. At quadraginta 17 cubitorum erat domus: ipsa *est* templum oppositum 18 *oraculo*.
18. Porro tabulæ cedrinæ *quibus tegebatur* domus intrinsecus depictæ *instar* cucurbitarum agrestium, & cœlaturis *instar* florum: omnia tabulis cedrinis *tegebantur* nec lapis apparebat.
19. Oraculum autem 19 in medio domus intrinsecus præparavit, ut poneret ibi arcam fœderis Jehovæ.
20. 20 Intrinsecus autem *erat* oraculum: Viginti cubi-

to-

quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis.
11. Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens,
12. Domus hæc quam ædificas, si ambulaveris in præceptis meis, & judicia mea feceris, & custodieris omnia mandata mea, gradiens per ea: firmabo sermonem meum tibi, * quem locutus sum ad David patrem tuum.
13. Et habitabo in medio filiorum Israel, & non derelinquam populum meum Israel.
14. Igitur ædificavit Salomon domum, & consummavit eam.
15. Et ædificavit parietes domus intrinsecus, tabulatis cedrinis: à pavimento domus usq; ad summitatem parietum, & usque ad laquearia, operuit lignis cedrinis intrinsecus: & texit pavimentum domus tabulis abiegnis.
16. Ædicavitque viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina, à pavimento usque ad superiora: & fecit interiorem domum oraculi in Sanctum sanctorum.
17. Porrò quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi.
18. Et cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, habens tornaturas, & juncturas suas fabrefactas, & cælaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur; nec omnino lapis apparere poterat in pariete.
19. Oraculum autem in medio domus, in interiori parte fecerat, ut poneret ibi arcam fœderis Domini.
20. Porrò oraculum habebat viginti cubitos lon-

gi-

πηχέων τὸ ὕψος αὐτοῦ, καὶ συνέχεεν ἐνδέσμους ἐν ξύλοις κεδρίνοις.
11. Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Σολομῶντα λέγων·
12. Ὁ οἶκος οὗτος ὃν σὺ οἰκοδομεῖς, ἐὰν ὁδεύσῃς ἐν τοῖς προστάγμασί μου, καὶ τὰ κρίματά μου ποιῇς, καὶ φυλάσσῃς πάσας τὰς ἐντολάς μου ἀναστρέφεσθαι ἐν αὐταῖς, στήσω τὸν λόγον μου μετὰ σοῦ ὃν ἐλάλησα πρὸς Δαυὶδ τὸν πατέρα σου. *2. Reg. 7. v. 16. 1. Par. 22. v. 19.
13. Καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ οὐ καταλείψω τὸν λαόν μου Ἰσραήλ.
14. Καὶ ᾠκοδόμησεν Σολομὼν τὸν οἶκον καὶ συνετέλεσεν αὐτόν.
15. Καὶ ᾠκοδόμησε τοὺς τοίχους τοῦ οἴκου ἔσωθεν διὰ ξύλων κεδρίνων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τοῦ οἴκου καὶ ἕως τῶν τοίχων καὶ ἕως τῶν δοκῶν. καὶ ἐκοιλοστάθμησε συνεχόμενα ἐν ξύλοις ἔσωθεν. καὶ περιέσχεν τὸ ἔσω τοῦ οἴκου ἐν πευκίναις πλευραῖς.
16. Καὶ ᾠκοδόμησε τοὺς εἴκοσι πήχεις ἀπ᾽ ἄκρου τοῦ οἴκου τῶν πλευρῶν τῶν κεδρίνων ἀπὸ ἐδάφους ἕως τῶν δοκῶν· καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἔσωθεν ἐκ τοῦ δαβὶρ εἰς τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων.
17. Καὶ τεσσαράκοντα πηχέων ἦν αὐτὸς ὁ ναὸς κατὰ πρόσωπον τοῦ δαβίρ.
18. Καὶ κέδρῳ περιεσκέπασε τὸν οἶκον ἔσωθεν. καὶ ἔγλυψεν κολαπτὰς καὶ διαπεπετασμένα πέταλα, πάντα κέδρινα, καὶ λίθος οὐκ ἐφαίνετο.
19. Καὶ τὸ δαβὶρ ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου ἔσωθεν, δοῦναι ἐκεῖ τὴν κιβωτὸν διαθήκης Κυρίου.
20. Εἴκοσι πηχέων τὸ μῆκος, καὶ εἴκοσι πηχέων τὸ πλάτος,

καὶ

καὶ εἴκοσι πηχέων τὸ ὕψος αὐτοῦ. καὶ περιέσχεν αὐτὸ χρυσίῳ συγκεκλεισμένῳ.

21. Καὶ ἐποίησε θυσιαστήριον κατὰ πρόσωπον τοῦ δαβίρ, καὶ περιέσχεν αὐτὸ χρυσίῳ.

22. Καὶ ὅλον τὸν οἶκον περιέσχε χρυσίῳ, ἕως συντελείας παντὸς τοῦ οἴκου.

23. Καὶ ἐποίησεν ἐν τῷ δαβίρ δύο Χερουβὶμ ἐκ ξύλων κυπαρισσίνων δέκα πηχέων τὸ μέγεθος ἐσταθμωμένον·

24. Καὶ πέντε πηχέων τὸ πτερύγιον τοῦ Χερουβ τοῦ ἑνός, καὶ πέντε πηχέων τὸ πτερύγιον αὐτοῦ τὸ δεύτερον.

25. Δέκα ἐν πήχει ἀπὸ μέρους πτερυγίου αὐτοῦ καὶ ἕως μέρους πτερυγίου αὐτοῦ. οὕτω τῷ δευτέρῳ Χερουβ ἐν μέτρῳ ἑνὶ συντέλεια μία ἀμφοτέρων.

26. Καὶ τὸ ὕψος τοῦ Χερουβ τοῦ ἑνὸς δέκα ἐν πήχει. οὕτως καὶ τὸ δεύτερον Χερουβ.

27. Καὶ ἔθηκεν ἀμφότερα τὰ Χερουβὶμ ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου τοῦ ἐσωτάτου, καὶ διεπέτασε τὰς πτέρυγας αὐτῶν, καὶ ἥπτετο ἡ πτέρυξ ἡ μία τοῦ τοίχου τοῦ οἴκου, καὶ ἡ πτέρυξ τοῦ Χερουβ τοῦ δευτέρου ἥπτετο τοῦ τοίχου τοῦ ἑτέρου. καὶ αἱ πτέρυγες αὐτῶν ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου ἥπτοντο πτέρυξ πτέρυγος.

28. Καὶ περιέσχε τὰ Χερουβὶμ χρυσίῳ·

29. Καὶ πάντας τοὺς τοίχους τοῦ οἴκου κύκλῳ ἐν κολαπτοῖς ἔγλυψεν ἐν γραφίδι Χερουβίμ, καὶ φοίνικας καὶ διαπεπετασμένα πέταλα τῷ ἐσωτέρῳ καὶ τῷ ἐξωτέρῳ.

30. Καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου περιέσχε χρυσίῳ τοῦ ἐσωτάτου καὶ τοῦ ἐξωτάτου.

31. Καὶ τῷ θυρώματι τοῦ δαβὶρ ἐποίησε θύρας ἐκ ξύλων ἀρκευθίνων. καὶ φλιὰς πενταπλάς,

gitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis: & operuit illud atque vestivit auro purissimo, sed & altare vestivit cedro.

21. Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo, & affixit laminas clavis aureis.

22. Nihilq; erat in templo quod non auro tegeretur: sed & totum altare oraculi texit auro.

23. Et fecit in oraculo duos Cherubim de lignis olivarum, decem cubitorum altitudinis.

24. Quinque cubitorum ala Cherub una, & quinque cubitorum ala Cherub altera: id est, decem cubitos habentes, a summitate alæ unius usque ad alæ alterius summitatem.

25. Decem quoque cubitorum erat Cherub secundus: in mensura pari, & opus unum erat in duobus Cherubim,

26. Id est, altitudinem habebat unus Cherub decem cubitorum, & similiter Cherub secundus.

27. Posuitq; Cherubim in medio templi interioris: extendebant autem alas suas Cherubim, & tangebat ala una parietem, & ala Cherub secundi tangebat parietem alterum: alæ autem alteræ in media parte templi, se invicem contingebant.

28. Texit quoque Cherubim auro.

29. Et omnes parietes templi per circuitū sculpsit variis cælaturis & torno: & fecit in eis Cherubim, & palmas, & picturas varias, quasi prominentes de pariete, & egredientes.

30. Sed & pavimentum domus texit auro intrinsecus & extrinsecus.

31. Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum, postesque angulorum quinque.

torum *erat* longitudo *ejus*, & viginti cubitorum latitudo, & viginti cubitorum altitudo ejus: & operuit illud auro [21] purissimo: altare autem operuit cedrinis tabulis.

21. Texit igitur Selomoh domum [22] intrinsecus auro purissimo: & occlusit catenis aureis oraculum: & texit illum auro.

22. Totamq; domum texit auro, [23] donec perficeretur tota domus: totumq; altare quod *erat* ante oraculum, texit auro.

23. Fecit autem in ipso oraculo duos Cherubim [24] é lignis pineis: decem cubitorum altitudo ejus.

24. Quinq; autem cubitorum *erat* ala Cherub una, & quinq; cubitorum ala Cherub altera: decem cubiti *erant* ab extremitatibus [25] alæ unius, usq; *ad* extremitates alæ alterius.

25. Decem præterea [26] cubitorum *erat* Cherub secundus: mensura [27] eadem, & incisio eadem *erat* ambobus Cherubim.

26. Altitudo Cherub unius *erat* decem cubitorum, [28] & similiter Cherub secundi.

27. Collocavit autem ipsos Cherubim in medio domus interioris: expandebantq; alas, [29] suas, tangebatq; ala unius parietem, & ala Cherub alterius tangebat parietem alterum: alæ autem eorum *quæ erant* in medio domus, contingebant se invicem.

28. Texitq; ipsos Cherubim auro.

29. Omnes autem parietes domus [30] per circuitum sculpsit cœlaturis sculpturarum Cherubim & palmarum, & cœlaturis florum intrinsecus & extrinsecus.

30. *Quin* & pavimentum domus texit auro intrinsecus & extrinsecus.

31. † Et ostio oraculi fecit valvas [31] é lignis pineis: superliminare, & postes *erant* quinq; laterum.

ellen weit / vnd zwentzig ellen hoch war / vnd vberzogen mit lauterm golde / spündet er den altar mit cedern.

21. Vnd Salomo vberzoch das hauß inwendig mit lauterm golde / vnd zoch güldene riegel für dem Chor her / den er mit golde vberzogen hatte.

22. Also / daß das gantze hauß gar mit golde vberzogen war / Dazu auch den gantzen altar für dem Chor / vberzog er mit golde.

23. Er macht auch im Chor zween Cherubim zehen ellen hoch / von olebawm holtz.

24. Fünff ellen hatte ein flügel eines jglichen Cherub / das zehen ellen waren / von dem ende seines einen flügels / zum ende seines andern flügels.

25. Also hatte der ander Cherub auch zehen ellen / vnd war einerley masse vnd einerley raum beyder Cherubim.

26. Das also ein jglicher Cherub zehen ellen hoch war.

27. Vnd er thet die Cherubim inwendig ins hauß. Vnd die Cherubim breiten jre flügel aus / das eins flügel rüret an diese wand / vnd des andern Cherub flügel rüret an die ander wand / Aber mitten im hause rüret ein flügel den andern.

28. Vnd er vberzog die Cherubim mit golde.

29. Vnd an allen wenden des hauses vmb vnd vmb / ließ er schnitzwerck machen von ausgehöleten Cherubim / palmen vnd blumwerck inwendig vnd auswendig.

30. Auch vberzog er den boden des hauses mit gülden blechen inwendig vnd auswendig.

31. Vnd im eingang des Chors macht er zwo thür von olebawm holtz mit fünffeckten pfosten.

21. *concluso: & operuit altare cedro.*
22. *ab interiori auro cōcluso: & transire fecit (sc. vectes) in catenis auri ad facies oraculi.*
23. *usq; consummari totam do. t. a. quod ad or.*
24. *ligna (.i. totos ex lignis) olei .i. oliuæ*
25. *alarum ejus & usque extremitates alarum ejus.*
26. *incubito. sc 8. seq.*
27. *una & incisura una.*
28. *& sic C. s. & dedit.*
29. *suas Cherubim, & t. a. u. in par. & c. tangens (sc. erat) in par. & cet. ad medium domus tangentes (sc. erant) ala ad alam.*
30. *circumducens rotabat apertiones (.i. sculpturas) rotulationum C. & p. & apertiones fl.*
31. *ligna (.i. totas ex lignis) olei (sic infra) s. p. quintam. sc. figuram, .i. pentagonū.*

6642

32. *super eis.*

33. *quartam. sc. figuram .i. tetragonum.*
34. *ligna abietũ.*
35. *valvæ secundæ.*
36. *super sculptura.*
37. *sectionis, .i. lapidis secti vel dolati.*
38. *excisarum. (sc. trabium) cedrorũ. In anno &cet. in mense Ziv. & in anno u. in mense Bul &c. domus ad omnia verba (.i. res) sua, & ad omne judicium ejus & ae. e. septem annis.*

32. Vnd ließ schnitzwerg drauff machen von Cherubim / palmen vnd blumwerg / vnd vberzoch sie mit gülden blechen.

33. Also macht er auch im eingang des tempels / viereckete pfosten von olebawm holtz.

34. Vnd zwo thür von tennen holtz / das ein igliche thür zwey blat hette an einander hangen in jren angeln.

35. Vnd macht schnitzwerck drauff von Cherubim / palmen vnd blumwerck / vnd vberzoch sie mit golde recht / wie es befohlen war.

36. Vnd er bawet auch einen hoff drinnen / von dreyen riegen gehawen steinen / vnd von einer riegen gehöfelter cedern.

37. Im vierdten jar im monden Sif / ward der grund gelegt am hause des HERRN.
38. Vnd im eilfften jar im monden Bul (das ist der acht mond) ward das hauß bereitet / wie es sein solte / das sie sieben jar dran baweten.

32. Duas inquã valvas *fecit* è lignis pineis, & cœlavit 32 in eis cœlaturas Cherubim palmarumq;, ac cœlaturas florum, texitq; auro: & extendit super Cherubim & super palmas aurum.

33. Sic quoq; fecit ostio templi, *nempe* postes è lignis pineis 33 quadrilateros.

34. Porrò ambę valvæ *erant* è lignis abiegnis, & duo latera valvę unius rotunda, & duo latera 35 alterius valvæ rotunda.
35. Et sculpsit *in illis* Cherubim, & palmas, & cœlaturas florum: texitq; auro directo 36 illud quod *erat* insculptum.
36. Post hæc ędificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum 37 dolatorum, & ordine *uno* 38 trabium cedrinarum.
37. Anno quarto fundata fuit domus Jehovæ, mense Aprili.
38. Et anno undecimo mense octobri (*is est* mensis octavus) completa fuit domus cum omnibus utensilibus suis, atq; omnibus iis quæ ad illam pertinebant, & ædificavit eam annis septem.

32. Et duo ostia de lignis olivarum: & sculpsit in eis picturam Cherubim, & palmarum species, & anaglypha valde prominentia, & texit ea auro: & operuit tam Cherubim, quàm palmas, & cætera, auro.

33. Fecitque in introitu templi postes de lignis olivarum quadrangulatos.

34. Et duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus: & utrunque ostium duplex erat, & se invicem tenens aperiebatur.
35. Et sculpsit Cherubim, & palmas, & cælaturas valde eminentes: operuitque omnia laminis aureis opere quadro ad regulam.
36. Et ædificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & uno ordine lignorum cedri.
37. Anno quarto fundata est domꝰ Domini in mense Zio:
38. Et in anno undecimo, mense Bul (ipse est mensis octavus) perfecta est domus in omni opere suo, & in universis utensilibus suis: ædificavitque eam annis septem.

32. Καὶ δύο θύρας ἐκ ξύλων πευκίνων. καὶ ἐγκολαπτὰ ἐπ' αὐτῶν ἐγκεκολαμμένα, ἐπ' αὐτῶν Χερουβὶμ καὶ φοίνικες, καὶ διαπεπετασμένα πέταλα. καὶ περιέσχεν χρυσίῳ, καὶ κατέβαινεν ἐπὶ τὰ Χερουβὶμ καὶ ἐπὶ τοὺς φοίνικας τὸ χρυσίον.

33. Καὶ οὕτως ἐποίησε τῷ πυλῶνι τοῦ ναοῦ· φλιαὶ ἐκ ξύλων ἀρκευθίνων, στοαὶ τετραπλῶς.

34. Καὶ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς θύραις ξύλα πεύκινα· δύο πτυχαὶ ἡ θύρα μία καὶ στροφεῖς αὐτῶν, καὶ δύο πτυχαὶ ἡ θύρα ἡ δευτέρα,
35. στρεφόμεναι ἐγκεκολαμμέναι Χερουβὶμ καὶ φοίνικες, καὶ διαπεπετασμένα πέταλα, καὶ περιεχόμενα χρυσίῳ καταγομένῳ ἐπὶ τὴν ἐκτύπωσιν.

36. Καὶ ᾠκοδόμησε τὴν αὐλὴν τὴν ἐσωτέραν. τρεῖς στίχους διὰ πελεκητῶν, καὶ στίχος κατειργασμένης κέδρου κυκλόθεν.
37. Ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει ἐθεμελιώθη ὁ οἶκος Κυρίου ἐν μηνὶ Ζίου.
38. Καὶ ἐν ἔτει ἑνδεκάτῳ ἐν μηνὶ Βούλ, οὗτός ἐστιν μὴν ὄγδοος, συνετέλεσε τὸν οἶκον κατὰ πάντας τοὺς λόγους αὐτοῦ. καὶ κατὰ πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ. καὶ ᾠκοδόμησεν αὐτὸν ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν.

Cap. 7.

1. *Selomoh (per) triadem (&) decadem anni.*
2. *centuria cubiti l. e. & quinque-decades cubiti l. e. & tres-decades cubiti a. e.*
3. *cedrorum, & excisæ (sc. trabes) cedrorum. tr*

Das VII. Cap.

DAber an seinem hause bawete Salomo dreizehen jar / das ers gantz ausbawet.

2. Nemlich / Er bawet ein hauß vom walde Libanon / hundert ellen lang / funfftzig ellen weit / vnd dreissig ellen hoch. Auff dasselbige geuierde leget er den boden von cedern bretern / auff cedern seulen nach den riegen hin.

3. Vnd oben drauff ein gezimer von cedern / auff dieselben

CAP. VII.

Domum autem suam ædificavit 1 Selomoh tredecim annis, & complevit totam domum suam.
2. Aedificavit quoq; domũ saltus Lebanon: 2 centum cubitorum *erat* longitudo ejus, & quinquaginta cubitorum latitudo eius, & triginta cubitorum altitudo ejus. super quatuor ordines columnarum 3 cedrinarum *ædificavit eam*, trabes autem cedrinæ *erant* super columnas.
3. Et tecta *erat* 4 tabulis cedrinis sursum super trabes, quæ

CAP. VII.

Domum autem suam ædificavit Salomon * tredecim annis, & ad perfectum usque perduxit.
2. Ædificavit quoque domũ saltus Libani centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis: & quatuor deambulacra inter columnas cedrinas: ligna quippe cedrina exciderat in columnas.
3. Et tabulatis cedrinis vestivit totam cameram, quæ quadraginta quinq; co-

Κεφαλ. ζ.

Καὶ ᾠκοδόμησε Σολομὼν τὸν οἶκον αὐτοῦ τρισκαιδεκάτῳ ἔτει, καὶ συνετέλεσεν ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ.
2. Καὶ ᾠκοδόμησεν τὸν οἶκον δρυμοῦ τοῦ Λιβάνου, ἑκατὸν πηχέων τὸ μῆκος αὐτοῦ, καὶ πεντήκοντα πηχέων τὸ πλάτος αὐτοῦ, καὶ τριάκοντα πηχέων τὸ ὕψος αὐτοῦ ἐπὶ τεσσάρων στίχων στύλων κεδρίνων, καὶ ὠμίαι κέδρων τοῖς στύλοις.

3. Καὶ ἐφάτνωσε κέδρῳ τὸν οἶκον ἄνωθεν ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν στύλων.

Inf. 9. v. 10.

4. interdro desuper super ipsam.

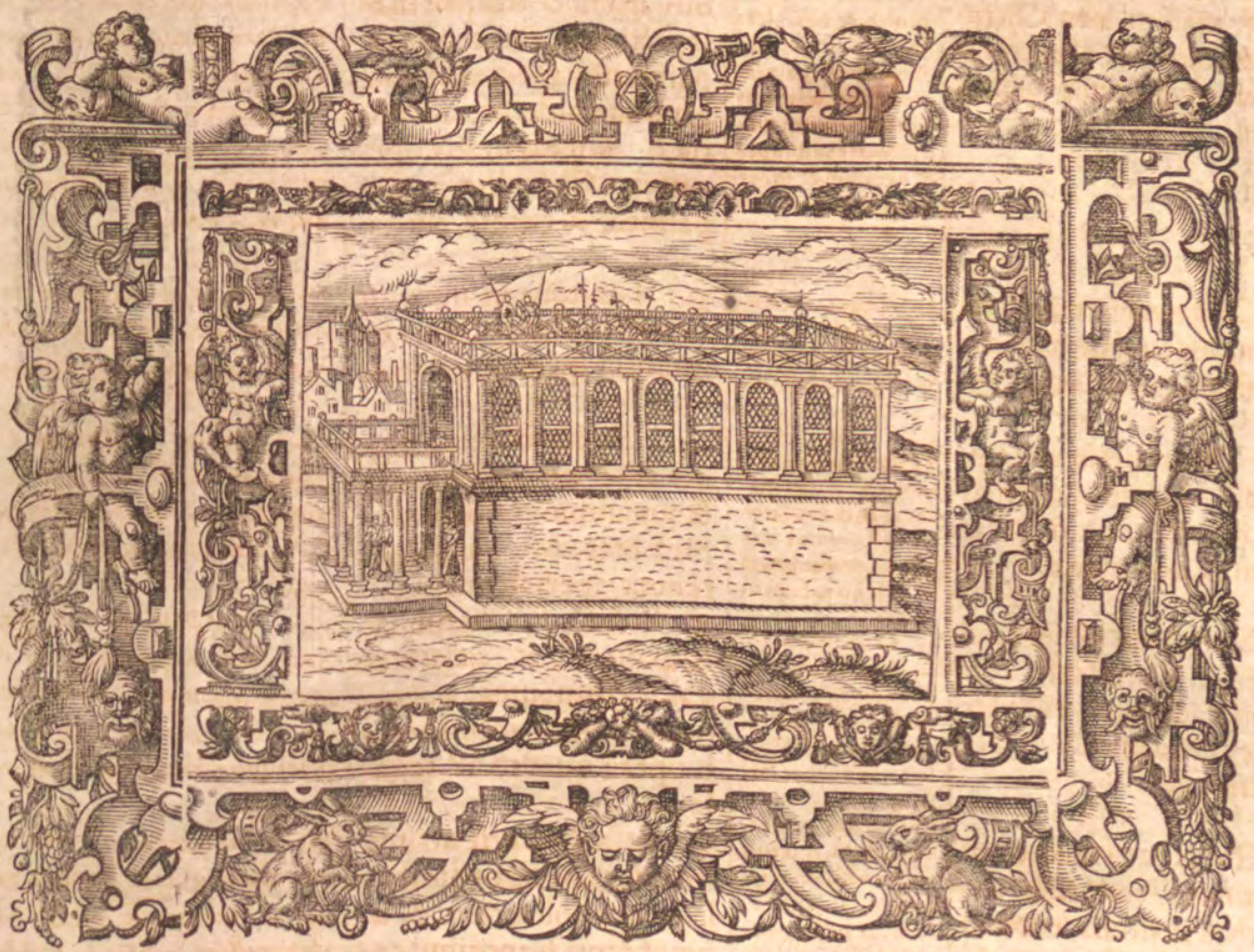

στύλων. καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στύλων πέντε καὶ τεσσαράκοντα, ὁ στίχος ὁ εἷς δέκα καὶ πέντε.
4. Καὶ μέλαθρα τρία, καὶ χώρα ἐπὶ χώραν τρισσῶς.

5. Καὶ πάντα τὰ θυρώματα καὶ αἱ χῶραι τετράγωνοι μεμελαθρωμέναι, ἀπὸ θύρας ἐπὶ θύραν τρισσῶς.

6. Καὶ τὸ αιλὰμ τῶν στύλων πεντήκοντα πηχέων τὸ μῆκος, καὶ τριάκοντα πηχέων ἐν πλάτει, ἐζυγωμένα αιλὰμ ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν. καὶ στύλοι καὶ πάχος ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῖς.

7. Καὶ τὸ αιλὰμ τοῦ θρόνου οὗ κρινεῖ ἐκεῖ, αιλὰμ τοῦ κριτηρίου. καὶ ἐφάτνωσεν κεδρίνοις ἀπὸ ἐδάφους ἕως ὑπερῴου.

8. Καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ ἐν ᾧ καθήσεται ἐκεῖ, καὶ αὐλὴ μία ἐξελισσομένη τούτοις κατὰ τὸ ἔργον τοῦτο. καὶ ᾠκοδόμησεν οἶκον Σολομὼν τῇ θυγατρὶ Φαραώ, ἣν ἔλαβεν Σολομών, κατὰ τὸ αιλὰμ τοῦτο.

*Supr. 3. v. 5.

columnis sustentabatur. Unus autē ordo habebat columnas quindecim
4. Contra se invicem positas,

5. Et è regione se respicientes, æquali spatio inter columnas, & super columnas, quadrangulata ligna in cunctis æqualia.
6. Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis: & alteram porticum in facie majoris porticus: & columnas, & epistylia super columnas.

7. Porticum quoque solii, in qua tribunal est, fecit: & texit lignis cedrinis à pavimento usque ad summitatem.
8. Et domuncula in qua sedebatur ad judicādum, erat in media porticu simili opere. Domum quoque fecit filiæ Pharaonis (* quam uxorem duxerat Salomon) tali opere, quali & hanc porticum.

quæ *erant* super columnas quadraginta & quinque quindecim 5 per ordines singulos.
4. Et fenestrarum *erant* tres ordines, fenestraq; *erat* contra fenestram tribus vicibus.
5. Et omnia ostia & postes quadrata *erant, una cum* 6 fenestris: è regione autem fenestra erat contra fenestram, tribus vicibus.
6. Porticum autem columnarum fecit: 7 quinquaginta cubitorum *erat* longitudo ejus: & triginta cubitorum latitudo ejus: *eratq; ea* porticus 8 ante faciem illarum, columnæq; & trabes ante faciem illarum.
7. Porticum quoq; solii, in 9 qua judicaret, *nempe* porticum judicii fecit: quę tecta *erat* cedro à pavimento usq; *ad* pavimentum.
8. † Domui autem suæ, 10 in qua manebat, *fecit* atrium alterum intra porticum illam, secundum opus istud erat. domum pręterea 11 fecit filiæ Paroh (quam acceperat Selomoh) secundum porticum hanc.

selben seulen / welcher waren fünff vnd viertzig / ja funfftzehen in einer riege.
4. Vnd waren fenster gegen die drey riegen / gegeneinander vber / drey gegen drey.

5. Vnd waren in jren pfosten viereckete.

6. Er bawet auch eine halle von seulen / funfftzig ellen lang / vnd dreissig ellen breit. Vnd noch eine halle für diese / mit seulen vnd dicken balcken.

7. Vnd bawet auch eine halle zum richtstuel / darin man gericht hielt / vnd teffelt beyde boden mit cedern.

8. Dazu sein hauß / darinne er wonet im hinder hoff / hinden an der hall / gemacht wie die andern. Vnd macht auch ein hauß wie die halle / der tochter Pharao / die Salomo zum weibe genomen hatte.

5. ordine Et prospectum i. e. & aspectus ad aspectum in infra. 6. prospectus vel fenestræ. sing. pro pl. 7. quinq; decadū cubiti l. e. & trium-decadum cubiti l. c. 8. super fa. i. c. & densa (sc. trabs) super fa. i. 9. quo judicatur 9 esset ibi, (pleonasmus elegans) p. j. f. & tecta (sc. erat illa) in cedro. 10. qua mansurus esset ibi (pleō) atrium. 11. faciet fut. pro prat.

665

9. Solchs alles waren köstliche steine nach dem winckeleisen gehawen / mit segen geschnitten auff allen seiten vom grund biß an das dach / Dazu auch haussen der grosse hoff.

10. Die grundfeste aber waren auch köstliche vnd grosse steine / zehen vnd acht ellen gros.

11. Vnd darauff köstliche gehawene steine nach dem winckeleisen / vnd cedern.

12. Aber der grosse hoff vmbher / hatte drey riegen gehawen steine / vnd ein riege von cedern brettern / Also auch der hoff am hause des HERRN inwendig / vnd die halle am hause.

13. Vnd der könig Salomo sandte hin / vnd ließ holen Hiram von Tyro.

14. Einer widwen son / aus dem stam Naphtali / vnd sein vater war ein man von Tyro gewesen / der war ein meister im ertz / voll weißheit / verstand vnd kunst zu erbeiten allerley

ertz-

12. *sectionum* (*i. lapidis* vel *lapidum sectorum aut dolatorum.*) *ser. in serra.* 13. *usque suggrundia.* 14. *sectionis & cedri.* 15. *circumquaque i. o. sectionis* (*u* 12) *&* 9. *excisarum cedrorum.* 16. *& misit R. S. & tu.* 17. *ipse.* 18. *aris.* 19. *ad faciendum o. o. in are: & Venit.*

9. Omnia illa *erant ex* lapidibus pretiosis, secundum mensuras 12 *lapidum* dolatorum, serratorum serra, intrinsecus & extrinsecus: & á fundamento 13 usq; *ad lapides* mensuræ quatuor digitorum, & extrinsecus, usq, ad atrium majus.
10. Fundatum autem *erat* lapidibus pretiosis, lapidibus magnis, lapidibus decem cubitorum, & lapidibus octo cubitorum.
11. Supra vero *erant* lapides pretiosi secundum mensuras 14 *lapidum* dolatorum, & cedrinæ tabulæ.
12. Porro atrio majori 15 per circuitum *erant* tres ordines e *lapidibus* dolatis, & ordo *unus* trabium cedrinarum, & atrio illi domus Iehovæ interiori, & porticui ejus domus.
13. 16 Mittens autem rex Selomoh, tulit Hiram de Tyro:

14. Filius mulieris viduæ 17 erat de tribu Naphthali: pater vero ejus vir Tyrius faber 18 ærarius: eratq; repletus sapientia & intelligentia, & scientia 19 ut faceret omne opus

ex

9. Omnia lapidibus pretiosis, qui ad normam quandam atq; mensuram tam intrinsecus, quam extrinsecus serrati erant: à fundamento usq; ad summitatem parietum, & intrinsecus usque ad atrium majus.
10. Fundamenta autem de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis decem sive octo cubitorum.

11. Et desuper lapides pretiosi æqualis mensuræ secti erant, similiterque de cedro.
12. Et atrium majus rotundum trium ordinum de lapidibus sectis, & unius ordinis de dolata cedro: nec non & in atrio domus Domini interiori, & in porticu domus.
13. Misit quoque rex Salomon, & tulit Hiram de Tyro,
14. Filium mulieris viduæ de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ærarium, & plenum sapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne

mne

9. Ταῦτα πάντα ἐκ λίθων τιμίων κεκολαμμένα, ἐκ διαστήματος ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐκ τῶν θεμελίων ἕως τῶν γείσων, καὶ ἔξωθεν ἐς τὴν αὐλὴν τὴν μεγάλην.

10. Τὴν τεθεμελιωμένην λίθοις τιμίοις μεγάλοις δέκα πήχεσι καὶ ὀκτὼ πήχεσι.

11. Καὶ ἐπάνωθεν λίθοις τιμίοις κατὰ τὸ αὐτὸ μέτρον πελεκητοῖς καὶ κέδροις.

12. Τῆς αὐλῆς τῆς μεγάλης κύκλῳ τρεῖς στίχοι πελεκητῶν, καὶ στίχος ἐγκεκολαμμένης κέδρου, καὶ τῇ αὐλῇ οἴκου Κυρίου τῇ ἔσωθεν καὶ τῷ ἐλὰμ τοῦ οἴκου.

13. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Σολομών, καὶ ἔλαβε τὸν Χιρὰμ ἐκ Τύρου.
14. Τὸν γυναικὸς χήρας, καὶ οὗτος ἀπὸ τῆς φυλῆς Νεφθαλίμ. καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀνὴρ Τύριος, τέκτων χαλκοῦ, καὶ πεπληρωμένος τῆς σοφίας τῆς τέχνης καὶ συνέσεως, καὶ ἐπιγνώσεως τοῦ

ποι-

ποιεῖν πᾶν ἔργον ἐν χαλκῷ. καὶ εἰσήχθη πρὸς τὸν βασιλέα Σολομῶντα, καὶ ἐποίησε πᾶν ἔργον.

15. Καὶ ἐχώνευσε τοὺς δύο στύλους, δέκα καὶ ὀκτὼ πήχεις τὸ ὕψος τοῦ στύλου, καὶ τὸ περίμετρον δύο καὶ δέκα πηχέων ἀπαρτίον ἐκύκλου αὐτόν. καὶ οὕτως ὁ στῦλος ὁ δεύτερος.

16. Καὶ δύο ἐπιθέματα ἐποίησε, δοῦναι ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν στύλων χωνευτὰ χαλκᾶ. καὶ πέντε πηχέων τὸ ὕψος τοῦ ἐπιθέματος τοῦ ἑνός, καὶ πέντε πηχέων τὸ ὕψος τοῦ δευτέρου.

17. Καὶ ἐποίησε δίκτυα ἐπικαλύψαι τὰ ἐπιθέματα τῶν στύλων, ἑπτὰ τῷ ἐπιθέματι τῷ ἑνί, καὶ ἑπτὰ τῷ ἐπιθέματι τῷ δευτέρῳ ἔργον κρεμαστόν.

18. Δύο στίχοι ῥοῶν χαλκῶν δεδικτυωμένοι ἔργον κρεμαστόν, στίχος ἐπὶ στίχον. καὶ οὕτως ἐποίησε ἐπιθέματι τῷ δευτέρῳ.

19. Καὶ ἐπιθέματα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν στύλων, ἔργον κρίνου κατὰ τὸ ἐλὰμ τεσσάρων πηχέων.

20. Καὶ μέλαθρον ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν στύλων, καὶ ἐπάνωθεν τῶν πλευρῶν ἐπίθεμα, καὶ τῶν ῥοῶν διακόσιοι στίχοι ἐπὶ τῆς κεφαλίδος τῆς δευτέρας. καὶ ἔστησε τοὺς στύλους τοῦ ἐλὰμ τοῦ ναοῦ.

21. Καὶ ἔστησε τὸν στῦλον τὸν δεξιόν, καὶ ἐπεκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰαχίν. καὶ ἔστησε τὸν στῦλον τὸν δεύτερον τὸν ἀριστερόν, καὶ ἐπεκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Βόαζ.

---

mne opus ex ære. Qui cùm venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus ejus.

15. Et finxit duas columnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam unam: & *linea duodecim cubitorum ambiebat columnam utranque.

*Jer. 52. v. 21.

16. Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur super capita columnarũ, fusilia ex ære: quinq; cubitorum altitudinis capitellum unum, & quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum:

17. Et quasi in modum retis, & catenarum sibi invicem miro opere contextarum. Utrunque capitellum columnarum fusile erat: septena versuum retiacula in capitello uno, & septena retiacula in capitello altero.

18. Et perfecit columnas, & duos ordines, per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella, quæ erant super summitatem, malogranatorum: eodem modo fecit & capitello secundo.

19. Capitella autem, quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilii fabricata erant, in porticu, quatuor cubitorum.

20. Et rursum alia capitella in summitate columnarum desuper juxta mẽsuram columnæ contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi.

21. Et statuit duas columnas in porticu templi, cumque statuisset columnam dexteram, vocavit eam nomine Jachin: similiter erexit columnam secundam, & vocavit nomen ejus Booz.

---

ex ære: qui venit ad regem Selomoh, & fecit omne opus ejus.

15. Finxit & duas columnas 20 æreas: octodecim cubitorum *erat* altitudo columnæ unius, & filum duodecim cubitorum circundabat columnam secundam.

16. Et duo 21 capitella fecit, quæ ponerentur super capita columnarum, fusa *ex* ære: quinq; cubitorum *erat* altitudo capitelli unius, & quinq; cubitorum altitudo capitelli alterius.

17. 22 Reticula opere retis, funes *factos* opere catenarum capitellis, quę *erant* super caput columnarum, septem *erãt* capitello uni, & septem capitello secundo

18. Fecit ergo columnas: & duos ordines *in* circuitu 23 in reticulo uno, ut tegerent capitella, quæ *erant* super caput, malogranatis: & sic fecit capitello secundo.

19. Capitella autem *illa*, quę *erant* super caput columnarum, *erat* opus lilii in porticu, quatuor cubitis.

20. Capitella inquã *illa, quæ erant* super duas columnas, etjam desuper 24 è regione capitelli, qui *erat* ultra reticulum, *habebant malogranata:* nam 25 malogranata *erant in* ordinibus *duobus* per circuitum super capitellum secundum.

21. Statuit deinde columnas illas in porticu templi, & statuit columnam dexteram, vocavitq; nomen ejus Jachin: statuit & columnam sinistram, vocavitq; nomen ejus Boaz.

---

ertzwerck. Da der zum könige Salomo kam / machet er alle seine werck.

15. Vnd machet zwo ehrne seulen / eine igliche achzehen ellen hoch / vnd ein faden von zwelff ellen war das maß vmb igliche seulen her.

20. æris: ogdoadis (&) decadis cubiti a. c. u. & fi. dyadis (&) decadis cubiti circundabit. Fut. pro præt.

16. Vnd macht zween kneuff von ertz gegossen / oben auff die seulen zu setzen / vnd ein iglicher knauff war fünff ellen hoch.

21. coronamenta (sic infra) fecit ad dandum s. c. c. fuso ære.

17. Vnd es waren an iglichem knauff oben auff der seulen sieben geflochtene reiffe / wie keten.

22. perplexitates operæ perplexo. sic infra.

18. Vnd macht an iglichem knauff zwo riegen granatöpffel vmbher / an einem reiffe / damit der knauff bedeckt ward.

23. super r. u. ad tegendũ.

19. Vnd die kneuffe waren wie die rosen für der halle / vier ellen gros.

20. Vnd der granatöpffel in den riegen vmbher waren zwey hundert / oben vnd vnten an dem reiffe / der vmb den bauch des knauffs hergieng / an iglichem knauff auff beiden seulen. 666:

24. è propinquo ventris.

25. malogranata ducenta ordinib9 circunquaque sup. c. s.

21. Vnd er richtet die seulen auff / für der halle des tempels / Vnd die er zur rechten hand setzet / hieß er Jachin / vnd die er zur lincken handt setzet / hieß er Boas.

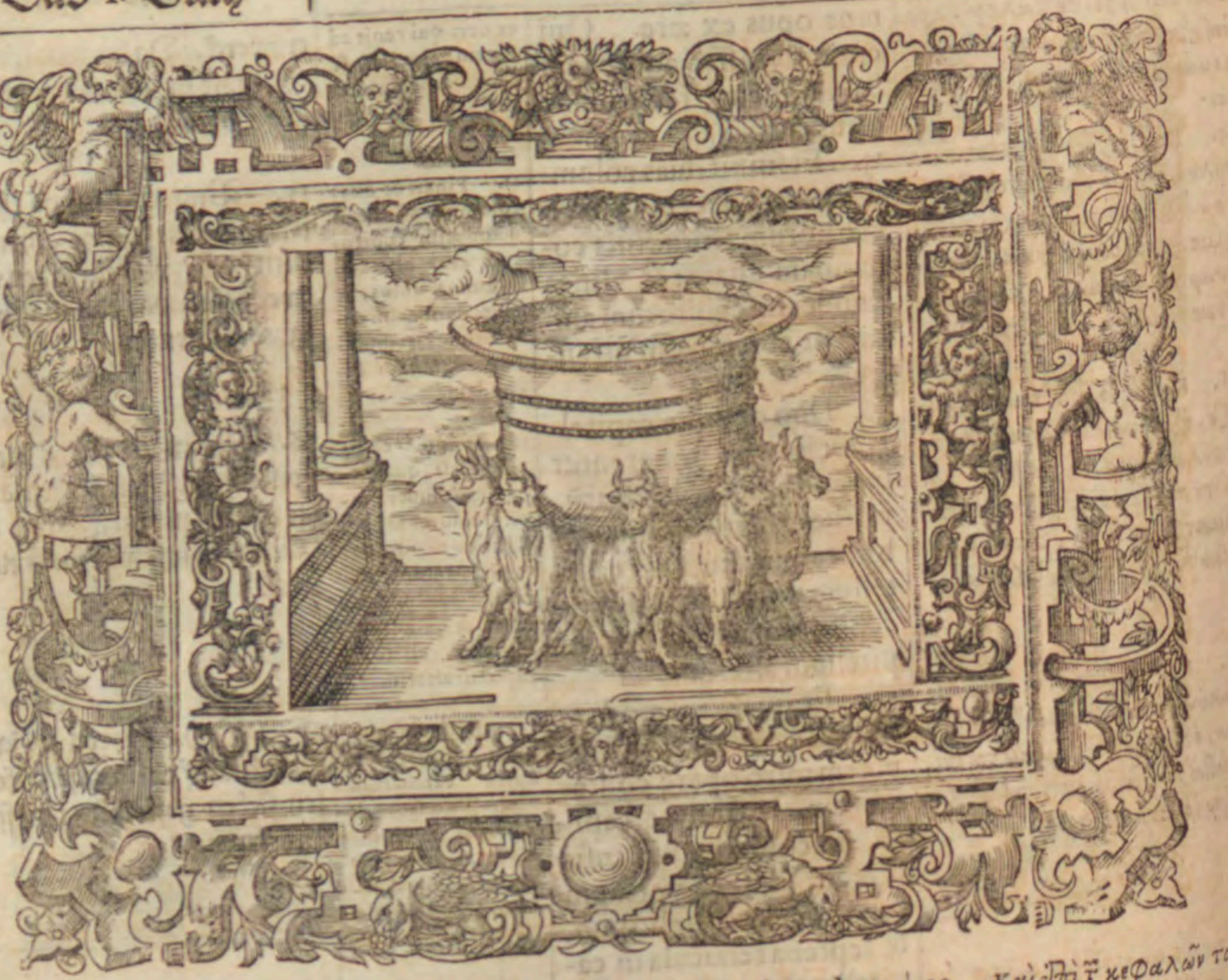

22. Vnd es stund also oben auff den seulen wie rosen/ Also ward vollendet das werck der seulen.
23. Vnd er machte ein meer gegossen/ zehen ellen weit von einem rand zum andern/ rund vmbher/ vnd fünff ellen hoch/ vnd eine schnur dreissig ellen lang war das maß rings vmb.

24. Vnd vmb dasselb meer das zehen ellen weit war/ giengen knoten an seinem rande/ rings vmbs meer her / der knoten aber waren zwo riegen gegossen.
25. Vnd es stund auff zwelff rindern/ welcher drey gegen mitternacht gewandt waren/ drey gegen abend / drey gegen mittag/ vnd drey gegen morgen / vnd das meer oben drauff/ das alle jr hinderteil inwendig war.

26. Seine dicke aber war eine hand breit/ vnd sein rand war / wie eines bechers rand/ wie ein auffgegangen rosen. Vnd gieng drein zwey tausent bath.

26. *in cubito.* sic in seq.

27 *Et colocynthides desubter lab. e. circunquaq. circundantes (sc. erat) illud, ambientes mare circunquaq.*
28. *stans (sc. erat) s. duodecadem bobus: tr. respicientes.* sic in sequ
29 *Mare. Gene. 11. n. 14.*

30. *bati.*

22. Et super caput columnarum opus lilii: absolutum est itaq; opus columnarum.
23. Fecit quoq; mare fusumq, decem 26 cubitorum à labro ejus usq; *ad* labrum ejus, rotundum *in* circuitu: & quinq; cubitorum *erat* altitudo ejus, filumq; triginta cubitorum ambiebat illud *per* circuitum.
24. 27 Tubercula autem instar colocinthidum subter labium ejus per circuitum, circundabant illud: decem in cubito, ambiebant mare per circuitum: duo ordines tuberculorum fusorum *erant* in fusione illius.
25. 28 Stabat *mare* super duodecim boves: tres respiciebant ad aquilonem, & tres respiciebant ad 29 occidentem, & tres respiciebant ad meridiem, & tres respiciebant ad orientem: & mare super eos superne *erat*, & omnia posteriora eorum intrinsecus *erant*.
26. Densitas autem ejus *erat* palmus: & labium ejus *erat* secundum opus labii calicis & floris lilii: duo millia 30 batorum capiebat.

22. Et super capita columnarum opus in modum lilii posuit: perfectumque est opus columnarum.
23. *Fecit quoque mare fusile decem cubitorum à labio usque ad labium, rotundum in circuitu: quinque cubitorum altitudo ejus, & resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum.
24. Et sculptura subter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum histriatarum erant fusiles.
25. Et stabant super duodecim boves, è quibus tres respiciebant ad aquilonem, & tres ad occidentem, & tres ad meridiem, & tres ad orientem: & mare super eos desuper erat: quorum posteriora universa intrinsecus latitabant.
26. Grossitudo autem luteris, trium unciarum erat: labiumque ejus, quasi labium calicis, & folium repandi lilii: duo millia batos capiebat, & tria millia metretas.

22. Καὶ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν στύλων ἔργον κρίνου. καὶ ἐτελειώθη τὸ ἔργον τῶν στύλων.

23. Καὶ ἐποίησε τὴν θάλασσαν χυτὴν δέκα ἐν πήχει ἀπὸ τοῦ χείλους αὐτοῦ ἕως τοῦ χείλους αὐτοῦ, στρογγύλην κύκλῳ αὐτοῦ, πέντε ἐν πήχει τὸ ὕψος αὐτοῦ. καὶ συνηγμένα τριάκοντα πήχεις ἐκύκλουν αὐτήν. 1. Par. 4 v. 2

24. Καὶ ὑποστηρίγματα ὑποκάτω τοῦ χείλους αὐτοῦ κυκλόθεν ἐκύκλουν αὐτήν. δέκα ἐν πήχει ἀνίσταν τὴν θάλασσαν κυκλόθεν. δύο στίχοι ὑποστηριγμάτων χυτῶν ἐν τῷ χωνευτηρίῳ αὐτῶν.
25. Καὶ δώδεκα βόες ὑποκάτω τῆς θαλάσσης, οἱ τρεῖς ἐπιβλέποντες βορρᾶν, καὶ οἱ τρεῖς ἐπιβλέποντες θάλασσαν, καὶ οἱ τρεῖς ἐπιβλέποντες νότον, καὶ οἱ τρεῖς ἐπιβλέποντες ἀνατολάς, καὶ ἡ θάλασσα ἐπ' αὐτῶν ἐπάνωθεν, καὶ πάντων τὰ ὀπίσθια εἰς τὸ ἔνδον.
26. Καὶ τὸ πάχος αὐτοῦ παλαιστῆς, καὶ τὸ χεῖλος αὐτοῦ ὡσεὶ ἔργον χείλους ποτηρίου βλαστῶν κρίνου, δύο χιλιάδας χόας ἐχώρει.

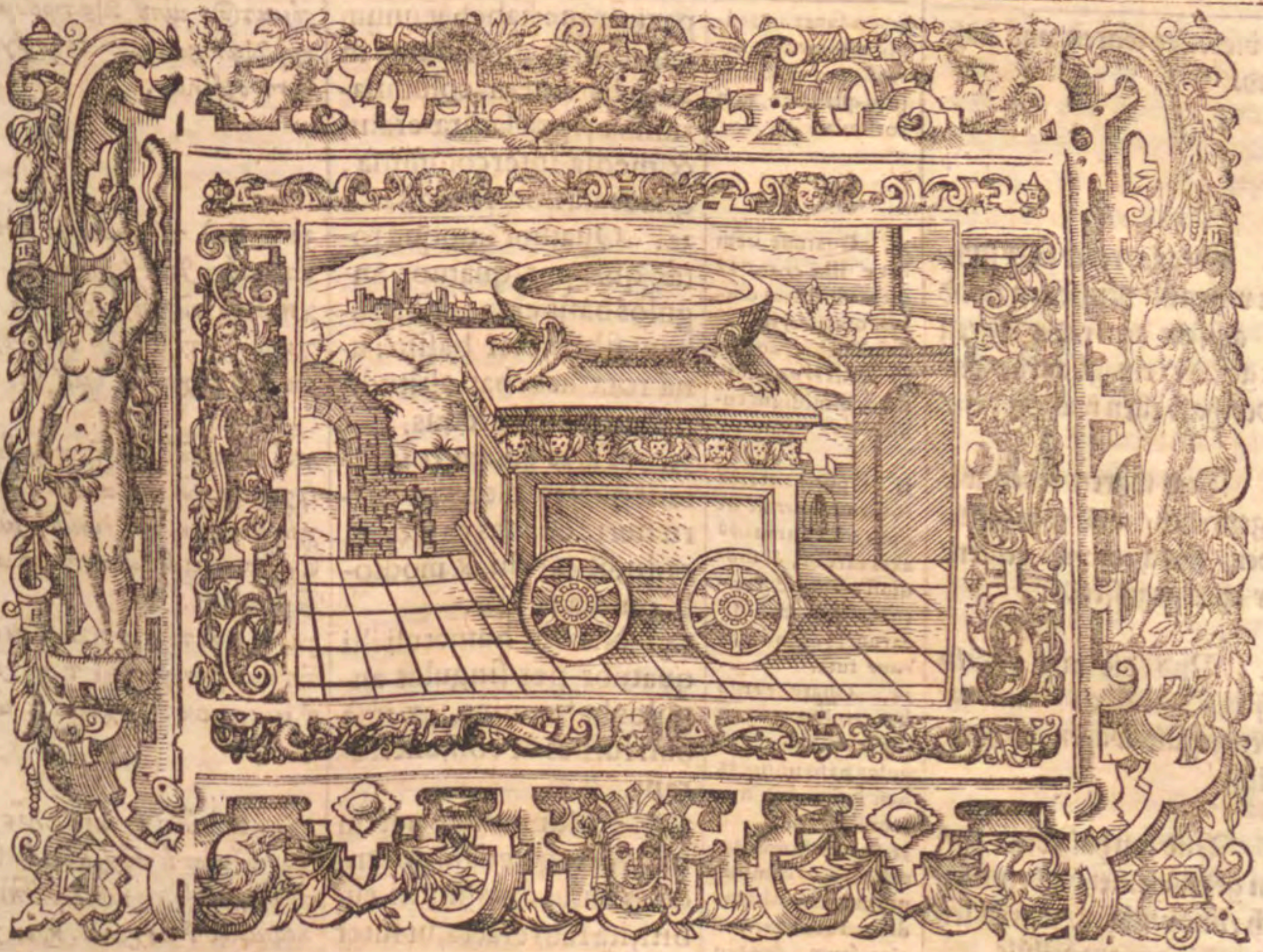

27. Καὶ ἐποίησε δέκα μεχωνὼθ χαλκᾶς, τεσσάρων πηχέων τὸ μῆκος μεχωνᾶ τῆς μιᾶς καὶ τεσσάρων πηχέων τὸ πλάτος αὐτοῦ, καὶ τριῶν πηχέων τὸ ὕψος αὐτοῦ.

28. Καὶ τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ μεχωνὰ συγκλειστὸν αὐτῆς καὶ συγκλειστὸν ἀναμέσον τῶν ἐξεχομένων.

29. Καὶ ἐπὶ τὰ συγκλείσματα ἀναμέσον ἐξεχομένων λέοντες καὶ βόες καὶ Χερουβίμ. καὶ ἐπὶ τῶν ἐξεχομένων οὕτω καὶ ἐπάνωθεν, καὶ ὑποκάτωθεν τῶν λεόντων καὶ τῶν βοῶν χῶραι ἔργον καταβάσεως.

30. Καὶ τέσσαρες τροχοὶ χαλκοῖ τῇ μεχωνᾷ τῇ μιᾷ καὶ τὰ προέχοντα χαλκᾶ καὶ τέσσαρα μέρη αὐτοῦ, ὠμίαι αὐτῶν ὑποκάτωθεν τῶν λουτήρων· καὶ ὠμίαι κεχυμέναι ἀπὸ πέραν ἀνδρὸς προσκείμεναι.

31. Καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ἔσωθεν τῆς κεφαλίδος καὶ ἄνω ἐν πήχει· καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ στρογγύλον, ποίημα οὕτω πήχεως καὶ ἡμίσεως πήχεως. καὶ ἐπὶ τοῦ

στόμα-

27. Et fecit decem baſes æneas, quatuor cubitorum longitudinis baſes ſingulas, & quatuor cubitorum latitudinis, & trium cubitorum altitudinis.

28. Et ipſum opus baſium, interraſile erat: & ſculpturæ inter juncturas.

29. Et inter coronulas & plectas, leones & boves & Cherubim: & in juncturis ſimiliter deſuper: & ſubter leones & boves quaſi lora ex ære dependentia.

30. Et quatuor rotæ per baſes ſingulas, & axes ærei: & per quatuor partes quaſi humeruli ſubter luterem fuſiles, contra ſe invicem reſpectantes.

31. Os quoque luteris intrinſecus erat in capitis ſummitate: & quod forinſecus apparebat, unius cubiti erat, totũ rotundũ

pa-

27. Fecit præterea [31] baſes decem æreas: quatuor cubitorum *erat* longitudo baſis unius, & quatuor cubitorum latitudo ejus, & trium cubitorum altitudo ejus.

28. Hoc autem *eſt* opus baſis [32] cincturę *erant in* ipſis, quæ cincturę *erant* inter prominentias.

29. Et ſuper cincturas illas, quæ *erant* inter prominentias *erant* leones, [33] boves, & Cherubim: & ſuper prominentias *erat* baſis deſuper: & ſubter leones & boves, additamenta *quædam* opere extenſo.

30. Quatuor autem rotæ [34] æreæ: *erant* baſibus ſingulis, & tabulæ æreæ: & *in* quatuor angulis ejus humeruli [35] erant: & ſubter concham humeruli fuſi *erant* ex latere ſingulorum additamentorum.

31. Os vero ejus intra capitellum *erat* & ſuperne, in cubito (os autem ejus erat rotundum opere baſis) cubitus & dimidium cubiti. &

et-

27. Er machet auch zehen ehrne geſtůle / ein jglichen vier ellen lang vnd breit / vnd drey ellen hoch.

28. Es war aber das geſtůle alſo gemacht / das es ſeiten hatte zwiſchen leiſten.

29. Vnd an den ſeiten zwiſchen den leiſten / waren lewen / ochſen vnd Cherubim. Vnd die ſeiten daran die lewen vnd ochſen waren / hatten leiſten oben vnd vnten / vnd fůßlin dran.

30. Vnd ein jglich geſtůle hatte vier ehrne reder / mit ehrnem geſtell. Vnd auff den vier ecken waren achſeln gegoſſen / ein igliche gegen der ander vber / vnten an dem keſſel gelehnet.

31. Aber der halß mitten auff dem geſtůle war einer ellen hoch vnd rund / anderhalb ellen weit / vnd waren pockeln an dem halß in felden /

Hh die

31. *fulcimenta* (*ſic infr.*) *decem æris: qu. in cubito. ſic infra.*

32. *clauſuræ* (*ſic infra*) *ipſis inter climacteres ſic infra.*

33. *bos. ſic infra.*

34. *æris fulcimento uni, et tab. æris.*

35. *eis, deſubter con. h. f. à tranſitu viri.*

667.

CAPUT VII.

36. *ipsius c. & clausura earum.*

37. *ad subter clausuras & manus r. in fulcimento.*

38. *manus e.*

39. *omne fusum.*

40. *ad q.*

41. *capite.*

42. *super caput fulcimenti manus ejus & clausura ejus ex ipsa.*

43. *aperuit super tab. manuũ ejus & super clausuris ejus Ch.*

44. *secũdum nuditatem viri (i. uniuscujusq;) & ad. circumquaq;. Secundũ hoc fe. d. b. fusione una, m. una, i. una.*

45. *aris: quatuor decades bati capiet (fut. pro pr.) con. u. q. in cubito concha una, c. u. sup.*

46. *dedit fulcimenta q. super humerum d.*

47. *dedit ab humero.*

die vierecket waren vnd nicht rund.

32. Die vier reder aber stunden vnten an den seiten / vnd die achseln der reder waren am gestüle / ein iglich rad war anderthalb ellen hoch.

33. Vnd waren reder wie wagenreder / vnd jr achseln / naben / speichen vnd felgen / war alles gegossen.

34. Vnd die vier achseln auff den vier ecken / eins iglichen gestüls waren auch am gestüle.

35. Vnd am halß oben auff dem gestüle einer halben ellen hoch rund vmbher / waren leisten vnd seiten am gestüle.

36. Vnd er ließ auff die fleche derselben seiten vnd leisten graben / Cherubim / lewen vnd palmenbewm / ein iglichs am andern rings vmbher dran.

37. Auff die weise machet er zehen gestüle gegossen / einerley maß vnd raum war an allen.

38. Vnd er macht zehen ehrne kessel / das viertzig bath in einen kessel gieng / vnd war vier ellen gros / vnd auff iglichem gestüle war ein kessel.

39. Vnd setzt fünff gestüel an die rechten ecken des hauses / vnd die andern fünffe an die lincken ecken / Aber das meer setzt er zur rechten forn an gegen mittag.

40. Vnd Hiram machte auch töpffe / schauffeln / becken / vnd vollendet also alle werck / die der könig Salomo am hause des HERRN machen ließ.

etiam super o, 36 ipsum *erant* cælaturæ, cum cincturis suis, quadratæ, non rotundæ.

32. Quatuor item rotæ illæ *erant* 37 intra cincturas & axes rotarum, in basi ipsa, & altitudo rotæ unius *erat* cubitus & dimidium cubiti.

33. Opus præterea rotarum *erat* sic ut opus rotæ currus: 38 axes earum, & modioli earum, & canthi earum, & radii earum, 39 omnia *erant* fusa.

34. Quatuor ergo humeruli *erant* 40 super quatuor angulos basis unius: ex basi ipsa *erant* humeruli ejus.

35. Et in 41 summitate basis *erat* dimidium cubiti *in* altitudine rotunda *per* circuitum: & 42 in summitate illius basis *erant* prominentiæ ejus, & cincturæ ejus ex ipsa.

36. Et 43 fecit cœlaturas in tabulis prominentiarum ejus, & in cincturis ejus, Cherubim, leones, & palmas 44 ex latere cujusq; additamentorum per circuitum.

37. Ad hunc modum fecit decem bases: fusura eadem, mensura eadem, incisio eadem *erat* cunctis ipsis.

38. Fecit, & decem conchas 45 æreas: quadraginta batos capiebat concha una: quattuor cubitorum erant singulæ conchæ, concha una super basim unam, decem basibus.

39. Et 46 posuit bases quinq; ad latus domus à dextera: & quinq; ad latus domus à sinistra ejus: mare quoq; 47 posuit à latere domus dextro ad orientem contra meridiem.

40. Fecit præterea Hiram conchas, & scopas, & pelves, cõplevitq; Hiram facere universum opus, quod fecit regi Selomoh *in* domo Jehovæ:

pariterque habebat unum cubitum & dimidium: in angulis autem columnarum variç cælaturæ erant: & media intercolumnia, quadrata non rotunda.

32. Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim: una rota habebat altitudinis cubitum & semis.

33. Tales autem rotæ erant quales solent in curru fieri: & axes earum, & radii, & canthi, & modioli, omnia fusilia.

34. Nam & humeruli illi quatuor per singulos angulos basis unius, ex ipsa basi fusiles & conjuncti erant.

35. In summitate autem basis erat quædam rotunditas unius & dimidii cubiti, ita fabrefacta, ut luter desuper posset imponi, habens cælaturas suas, variasque sculpturas ex semetipsa.

36. Sculpsit quoque in tabulatis illis, quæ erant ex ære, & in angulis, Cherubim, & leones, & palmas quasi in similitudinem hominis stantis, ut non cælata, sed apposita per circuitum viderentur.

37. In hunc modum fecit decem bases, fusura una, & mensura, sculpturaque consimili.

38. Fecit quoque decem luteres æneos: quadraginta batos capiebat luter unus, eratque quatuor cubitorum: singulos quoque luteres per singulas, id est, decẽ bases, posuit.

39. Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, & quinq; ad sinistram: mare autem posuit ad dexteram partem templi contra orientem ad meridiem.

40. Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras, & amulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini.

στόματος αὐτοῦ διατορεύματα καὶ διάπηγα αὐτῶν τετράγωνα οὐ στρογγύλα.

32. Καὶ τέσσαρες οἱ τροχοὶ ὑποκάτωθεν τῶν διαπήγων. καὶ χεῖρες ἐν τοῖς τροχοῖς ἐν τῇ μεχωνά. καὶ τὸ ὕψος τοῦ τροχοῦ τοῦ ἑνὸς πήχεως καὶ ἡμίσους.

33. Καὶ τὸ ἔργον τῶν τροχῶν ὡς ἔργον τροχῶν ἅρματος. καὶ αἱ χεῖρες αὐτῶν, καὶ οἱ νῶτοι αὐτῶν καὶ αἱ πραγματεῖαι αὐτῶν τὰ πάντα χωνευτά.

34. Καὶ τέσσαρες ὠμίαι ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς μεχωνὰ τῆς μιᾶς, ἐκ τῆς μεχωνὰ οἱ ὦμοι αὐτῆς.

35. Καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μεχωνὰ ἥμισυ τοῦ πήχεως μέγεθος στρογγύλον κύκλῳ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς μεχωνά. καὶ αἱ χεῖρες αὐτῆς καὶ τὰ συγκλείσματα αὐτῆς ἀπ' αὐτῆς.

36. Καὶ ἠνοίγετο ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τῶν χειρῶν αὐτῆς. καὶ τὰ συγκλείσματα αὐτῆς χερουβὶμ καὶ λέοντες καὶ φοίνικες ἑστῶτα, ἕκαστον ἐχόμενον κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ἔσωθεν κυκλόθεν.

37. Κατὰ ταύτην ἐποίησε τὰς δέκα μεχωνὼθ τάξιν μίαν καὶ μέτρον ἓν ἐν πάσαις.

38. Καὶ ἐποίησε δέκα χυτρογαύλους χαλκοῦς τεσσαράκοντα χόεις χωροῦντα τὸν ἕνα χυτρόγαυλον μετρήσει τεσσάρων πηχέων. καὶ χυτρόγαυλος ὁ εἷς ἐπὶ τὴν μεχωνὰ τὴν μίαν τῶν δέκα μεχωνώθ.

39. Καὶ ἔθετο τὰς δέκα μεχωνὼθ πέντε ἀπὸ τῆς ὠμίας τοῦ οἴκου τοῦ ἐκ δεξιῶν, καὶ πέντε ἀπὸ τῆς ὠμίας τοῦ οἴκου τοῦ ἐξ ἀριστερῶν. καὶ ἡ θάλασσα ἀπὸ τῆς ὠμίας τοῦ οἴκου ἐκ δεξιῶν κατὰ ἀνατολὰς ἀπὸ τοῦ κλίτους τοῦ νότου.

40. Καὶ ἐποίησε Χειρὰμ τοὺς λέβητας καὶ τὰς θερμάστρεις καὶ τὰς φιάλας. καὶ συνετέλεσε Χειρὰμ ποιῶν πάντα τὰ ἔργα ὅσα ἐποίησε τῷ βασιλεῖ Σαλωμῶντι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου.

Labra ærea.

41. Τὰς δύο στύλους καὶ τὰ στρεπτὰ τῶν γλυφῶν τὰ ὄντα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν στύλων δύο· καὶ δίκτυα δύο τοῦ καλύπτειν ἀμφότερα τὰ στρεπτὰ τῶν γλυφῶν τὰ ὄντα ἐπὶ τῶν στύλων.

42. Καὶ τὰς ῥόας ἀμφοτέροις τοῖς δικτύοις τετρακοσίας. δύο στίχοι ῥοῶν τῷ δικτύῳ τῷ ἑνί, τοῦ περικαλύπτειν ἀμφότερα τὰ στρεπτὰ τὰ ὄντα ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν στύλων.

43. Καὶ τὰς δέκα μεχωνώθ, καὶ τοὺς χυτρογαύλους τοὺς δέκα ἐπὶ τῶν μεχωνώθ·

44. Καὶ τὴν θάλασσαν μίαν, καὶ τοὺς δώδεκα βόας τοὺς ὑποκάτω τῆς θαλάσσης·

45. Καὶ τοὺς λέβητας καὶ τὰς θερμαστρεῖς καὶ τὰς φιάλας, καὶ πάντα τὰ σκεύη συνετέλεσεν, ἃ ἐποίησε Χιρὰμ τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου χαλκᾶ ἄρδην.

46. Ἐν τῷ περιοίκῳ τοῦ Ἰορδάνου ἐχώνευσεν αὐτὰ ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ πάχει τῆς γῆς ἀναμέσον Σοκχὼθ καὶ ἀναμέσον Σαρθάν.

47. Καὶ ἔδωκε Σολομὼν ὁ βασιλεὺς πάντα τὰ σκεύη, ἐκ πλήθους σφόδρα οὐκ ἦν σταθμὸς τοῦ χαλκοῦ.

48. Καὶ ἐποίησεν ὁ Σολομὼν πάντα τὰ σκεύη ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν, καὶ τὴν τράπεζαν ἐφ᾽ ἧς οἱ ἄρτοι τῆς προθέσεως χρυσῆν.

49. Καὶ τὰς λυχνίας πέντε ἐκ δεξιῶν καὶ πέντε ἐξ εὐωνύμων κατὰ πρόσωπον τοῦ δαβὶρ χρυσᾶς συγκεκλεισμένας, καὶ τὰ λαμπάδια, καὶ τοὺς λύχνους·

50. Καὶ τὰς ἐπαρυστρίδας χρυσᾶς, καὶ τὰ πρόθυρα, καὶ οἱ ἧλοι, καὶ αἱ φιάλαι, καὶ τὰ τρυβλία, καὶ αἱ θυΐσκαι χρυσαῖ, συγκλειστά. καὶ θυρώματα τῶν θυρῶν τοῦ οἴκου τοῦ ἐσωτάτου τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων, καὶ τὰς θύρας τοῦ οἴκου ναοῦ χρυσᾶς.

*3. Par. 5. v. 1. 51. Καὶ ἀνεπληρώθη τὸ ἔργον, ὃ ἐποίησε Σολομὼν τῷ οἴκῳ Κυρίου, καὶ εἰσήνεγκε Σολωμὼν

τὰ

41. Columnas duas, & funiculos capitellorum super capitella columnarum duos: & retiacula duo, ut operirent duos funiculos, qui erant super capita columnarum.

42. Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos versus malogranotorum in retiaculis singulis, ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant super capita columnarum.

43. Et bases decem, & luteres decem super bases.

44. Et mare unum, & boves duodecim subter mare.

45. Et lebetes, & scutras, & amulas. Omnia vasa quæ fecit Hiram regi Salamoni in domo Domini, de aurichalco erant.

46. In campestri regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochoth & Sarthan.

47. Et posuit Salomon omnia vasa: propter multitudinem autem nimiam non erat pondus æris.

48. Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare aureum, & mensam, super quam ponerentur panes propositionis, auream:

49. Et candelabra aurea, quinque ad dexteram, & quinq; ad sinistram contra oraculum ex auro puro: & quasi lilii flores, & lucernas desuper aureas: & forcipes aureos,

50. Et hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula, de auro purissimo: & cardines ostiorum domus interioris Sancti sanctorũ, & ostiorum domus templi, ex auro erant.

51. * Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini, &

intu-

41. Columnas duas, & vasa rotunda capitellorum, quæ *erant* super caput columnarum duarum: & reticula duo, 48 ut operirent duo illa vasa rotunda capitellorum, quæ *erant* super caput columnarum.

42. Et malogranata quadringenta in duobus reticulis, *nempe* duo ordines malogranatorum *erant* reticulo uni ad operiendum duo illa vasa rotunda capitellorum, quæ *erant* 49 in superficie columnarum:

43. Et bases decem, atq; conchas decem super 1 bases:

44. Et mare unum, & boves duodecim subter mare:

45. Et lebetes, & scopas, & pelves: & omnia vasa hæc, quæ fecit Hiram regi Selomoh *in* domo Jehovæ, *erant ex* ære polito.

46. In planitie Jarden fudit ea rex in densitate 51 terræ, inter Succhoth & Sarthan.

47. Et omisit Selomoh omnia vasa: 52 propter multitudinem nimiam non est exploratum pondus æris.

48. Fecit insuper Selomoh omnia vasa *alia*, quæ *erant pro* domo Jehovæ, altare 53 aureum, & mẽsam, super quam *erant* panes facierum, auream:

49. Et candelabra, quinq; a dextera, & quinq; à sinistra ante oraculum, 54 ex auro purissimo, & flores, & lucernas, & forcipes ex auro,

50. Et hydrias, & psalteria, & pelves, & cochlearia, & acerras, ex auro puro: 55 & cardines valvis domus interioris, *id est* sanctitas sanctitatum, & valvis domus, *id est* templi, aurei.

51. Absolutum est itaq; universum opus quod fecit rex Selomoh *pro* domo

Je-

41. Nemlich/ die zwo seulen/ vnd die keuliche kneuffe oben auff den zwo seulen/ vnd die zween geflochten reiffe/ zu bedecken die zween keuliche kneuffe/ auff den seulen.

42. Vnd die vier hundert granatöpffel an den zween geflochten reiffen/ ja zwo riegen granatöpffel an einem reiffe/ zu bedecken die zween keuliche kneuffe/ auff den seulen.

43. Dazu die zehen gestüle/ vnd zehen kessel oben drauff.

44. Vnd das meer vnd zwelff rinder vnter dem meer.

45. Vnd die töpffen/ schauffel vnd becken. Vnd alle diese gefeß die Hiram dem könige Salomo machte zum hause des HERRN/ waren von lauterm ertz.

46. In der gegend am Jordan ließ sie der könig giessen in dicker erden / zwischen Suchoth vnd Zarthan.

47. Vnd Salomo ließ alle gefeß vngewogen für der seer grossen menge des ertzs.

48. Auch machte Salomo allen gezeug/ der zum hause des HERRN gehöret/ nemlich/ einen gülden altar/ einen gülden tisch / darauff die schawbrot ligen.

49. Fünff leuchter zur rechten hand/ vnd fünff leuchter zur lincken/ für dem Chor von lauterm golde / mit gülden blumen/ lampen vnd schnautzen.

50. Dazu schalen/ schüssel/ becken/ leffel vnd pfannen von lauterm golde. Auch waren die angel an der thür am hause inwendig im allerheiligsten/ vnd an der thür des hauses des tempels gülden.

51. Also ward vollendet alles werck/ das der könig Salomo macht am hause des HERrn/

Hh 2 vnd

48. *ado-periendum.*

49. *super facies col.*

50. *boũ em duodecim .i. dodecadem bo-vis.*

51. *hum: i. S. & inter S.*

52. *præ multitu-dine valde valde.*

53. *auri et m.q: ã super eam (Latine eam abundat) panis facierum, aurum.*

54. *aurũ (.i. tota ex auro) conclusum. sic v. seq.*

55. *sanctitati (vel, in sanctitate) s. Sal. d. templo, aurũ .i. totes ex auro.*

55.dedit.

vnd Salomo bracht hinein/ was sein vater David geheiliget hatte/ von silber vnd golde vnd gefessen/ vnd legts in den schatz des hauses des HERRN.

Das VIII. Cap.

Cap. 8.

1. congregavit Selomoh &c. ad regem Selomoh (antecedentis pro relativo enallage frequẽs) Jerus. ad ascendere-faciendum. 2. & congregati sunt ad r. S. omnis vir I. in m. Ethanim (i. fortium. Sic autem dicitur Septemb. propter fructus, quos profert. His enim collectis & ad usum asservatis hominũ vita roboratur) in festo (sc. tabernaculorum. 3. & venerunt o. s. I. & tul. s. a. & ascendere fecerunt. sic mox. *4. sanctitatis. 5. convenientes super eum. 6. gregem & armẽtum. q. non numerabũtur & nõ supputabuntur p. m. 7 ad lo. s. ad o. d. ad s. s. ad sub a. Ch. &*

669:

DA versamlet der könig Salomo zu sich die Eltesten in Jsrael/ alle obersten der stemme vnd fürsten der veter vnter den kindern Jsrael/ gen Jerusalem/ die lade des bunds des HERRN erauff zubringen aus der stadt David/ das ist/ Zion.

2. Vnd es versamlet sich zum könige Salomo alle man in Jsrael/ im monden Ethanim am fest/ das ist der siebende mond.

3. Vnd da alle eltesten Jsrael kamen/ huben die priester die laden des HERRN auff.

4. Vnd brachten sie hinauff/ dazu die hütten des stiffts/ vnd alle gerete des heiligthumbs das in der hütten war/ das theten die priester vnd Leviten.

5. Vnd der könig Salomo vnd die gantze gemeine Jsrael/ die zu jm sich versamlet hatte/ giengen mit jm für der laden her/ vnd opfferten schafe vnd rinder/ so viel das mans nicht zelen noch rechnen kund.

6. Also brachten die priester die lade des bunds des HERRN an jren ort in den Chor des hauses/ in das allerheiligst vnter die flügel der Cherubim.

7. Denn die Cherubim breiten die flügel aus an dem ort da die lade stund/ vnd bedeckten die lade vnd jre stangen von oben her.

8. Vnd die stangen waren so lang/ das jre kneuffe gesehen wurden in dem heiligthumb für dem Chor. Aber haussen wurden sie nicht gesehen/ vnd waren daselbs biß auff diesen tag.

Jehovæ & intulit Selomoh sanctitates Davidis patris sui, argentum & aurum & vasa, & 56 reposuit *ea* in thesauris domus Jehovæ.

CAP. VIII.

TUnc 1 convocavit Selomoh seniores Israelis, & omnia capita tribuum, principes patrum filiorum Israel, ad se *in* Jerusalaim, ut transferrent arcam fœderis Jehovæ de civitate Davidis, ipsa *est* Sijon.

2. 2 Convenerunt itaq; ad regem Selomoh omnes viri Israelis in mense Septembri in solennitate: is *est* mensis septimus.

3. 3 Quum autem venissent omnes seniores Israelis, tulerunt sacerdotes arcam,

4. Et transtulerunt arcam Jehovæ, & tabernaculum ecclesiæ, & omnia vasa 4 sancta, quę *erant* in tabernaculo: transtulerunt inquam ea sacerdotes & Levitæ.

5. Rex autem Selomoh ! & universa congregatio Israelis, 5 quæ convenerat ad eum, *erat* cum eo ante arcam immolantes 6 oves & boves, quæ neq; numerari, neq; supputari poterant prę multitudine.

6. Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Jehovæ 7 in locum suum, in oraculum domus, in sanctitatem sanctitatum subter alas Cherubim.

7. Nam Cherubim 8 expandebant alas supra locum arcæ, operiebantq; Cherubim arcam, & vectes ejus desuper.

8. Et 9 extraxerunt vectes, apparebantq; capita vectium è sanctitate coram oraculo, & non apparebant extrinsecus, fueruntq; illic usq; *ad* diem hanc.

intulit, quæ sanctificaverat David pater suus, argentum, & aurum, & vasa, reposuitque in thesauris domus Domini.

CAP. VIII.

TUnc *congregati sunt omnes majores natu Israel cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israel ad regem Salomonem in Jerusalem: ut deferrent arcam fœderis Domini, de civitate David, id est, de Sion.

2. Conveniṫque ad regem Salomonem universus Israel in mense Bethanim, in solenni die, ipse est mensis septimus.

3. Veneruntque cuncti senes de Israel, & tulerunt arcam sacerdotes,

4. Et portaverunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vasa sanctuarii, quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & Levitæ.

5. Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israel, quæ convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oves & boves absq; æstimatione & numero.

6. Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorũ subter alas Cherubim.

7. Si quidem Cherubim expandebant alas super locũ arcæ, & protegebant arcam, & vectes ejus desuper.

8. Cumque eminerent vectes, & apparerent summitates eorum foris sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus, qui & fuerunt ibi usque in præsentem diem.

τὰ ἅγια Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τὸ ἀργύρεον καὶ τὸ χρυσίον καὶ τὰ σκεύη ἔδωκεν εἰς τοὺς θησαυροὺς οἴκου Κυρίου.

Κεφαλ. η΄.

Τότε ἐξεκκλησίασεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν πάντας τοὺς πρεσβυτέρους Ισραὴλ καὶ πάντας ἄρχοντας φυλῶν ἡγεμόνας πατριῶν υἱῶν Ισραὴλ πρὸς τὸν βασιλέα Σολομῶντα ἐν Ιερουσαλὴμ, τοῦ ἀνενεγκεῖν τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου ἐκ πόλεως Δαυὶδ, αὕτη ἐστὶ Σιών.

2. Εν μηνὶ Αθανὶμ ἐν ἑορτῇ, αὐτός ἐστιν μὴν ἕβδομος.

3. Καὶ ἦλθον πάντες οἱ πρεσβύτεροι Ισραήλ.

4. Καὶ ἦραν οἱ ἱερεῖς τὴν κιβωτὸν καὶ τὸ σκήνωμα τοῦ μαρτυρίου καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ ἅγια τὰ ἐν τῷ σκηνώματι τοῦ μαρτυρίου.

5. Καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶς ὁ λαὸς Ισραὴλ ἔμπροσθεν τῆς κιβωτοῦ θύοντες βόας καὶ πρόβατα ἀναρίθμητα.

6. Καὶ εἰσφέρουσιν οἱ ἱερεῖς τὴν κιβωτὸν διαθήκης Κυρίου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς εἰς τὸν δαβὶρ τοῦ οἴκου εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῶν Χερουβίμ.

7. Οτι τὰ Χερουβὶμ διαπεπετασμένα ταῖς πτέρυξιν ἐπὶ τόπον τῆς κιβωτοῦ. καὶ περιεκάλυπτον τὰ Χερουβὶμ ἐπὶ τὴν κιβωτὸν καὶ ἐπὶ τὰ ἅγια αὐτῆς ἐπάνωθεν.

8. Καὶ ὑπερεῖχον τὰ ἡγιασμένα καὶ ἐνεβλέποντο αἱ κεφαλαὶ τῶν ἡγιασμένων ἐκ τῶν ἁγίων ἐπὶ πρόσωπον τοῦ δαβίρ. καὶ οὐκ ὠπτάνοντο ἔξω, καὶ ἦσαν ἐκεῖ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

ArcaDomini cũ pompa in templum infertur.

1. Par. 5. v. 2.

8. expandentes (sc. erãt) a. ad l. a. & o. Ch. super a. & super. 9. elongare-fecerunt v. & visa sunt c. v. e s. super facies oraculi.

Templo nebula impleto Salomon Deo gratias agit.

*Hebr. 9. v. 4.

*Exo. 34. v. 27.

*1. Par. 6 v. 1.

*2. Sa. 7. v. 5.

9. Καὶ οὐκ ἦν ἐν τῇ κιβωτῷ πλὴν αἱ δύο πλάκες λίθιναι πλάκες τῆς διαθήκης, ἃς ἔθηκεν ἐκεῖ Μωυσῆς ἐν Χωρήβ, ἃς διέθετο Κύριος μετὰ τῶν υἱῶν Ισραὴλ ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

10. Καὶ ἐγένετο ὡς ἐξῆλθον οἱ ἱερεῖς ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ ἡ νεφέλη ἀνέπλησε τὸν οἶκον Κυρίου.

11. Καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ ἱερεῖς στῆναι λειτουργεῖν ἀπὸ προσώπου τῆς νεφέλης, ὅτι ἐνέπλησε δόξα Κυρίου τὸν οἶκον Κυρίου.

12. Τότε εἶπε Σολομών, Κύριος εἶπεν, τοῦ κατασκηνῶσαι ἐν γνόφῳ.

13. Καὶ ἐγὼ ᾠκοδόμησα οἶκον τῷ ὀνόματί σου ἅγιόν σοι καὶ ἕτοιμον, καὶ τῇ καθέδρᾳ σου τοῦ κατασκηνῶσαί σε ἐν αὐτῷ εἰς τοὺς αἰῶνας.

14. Καὶ ἀπέστρεψεν ὁ βασιλεὺς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν πάντα Ισραήλ. καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία Ισραὴλ εἱστήκει.

15. Καὶ εἶπεν, εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ισραήλ, ὃς ἐλάλησεν ἐν στόματι αὐτοῦ περὶ Δαυὶδ τοῦ πατρός μου, καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ἐπλήρωσεν λέγων·

16. Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀνήγαγον τὸν λαόν μου Ισραὴλ ἐξ Αἰγύπτου, οὐκ ἐξελεξάμην ἐν πόλει ἐν ἑνὶ σκήπτρῳ Ισραήλ, τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον τοῦ εἶναι τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ, ἀλλ' ἐξελεξάμην ἐν Δαυὶδ τοῦ εἶναι ἡγούμενον ἐπὶ τὸν λαόν μου Ισραήλ.

17. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ τῆς καρδίας Δαυὶδ τοῦ πατρός μου οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ισραήλ.

18. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Δαυὶδ τὸν πατέρα μου, ὅτι ἐγένετο ἐπὶ τὴν καρδίαν σου οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ ὀνόματί μου ἠγάθωσας, ὅτι ἐγένετο ἐπὶ τὴν καρδίαν σου.

19. Πλὴν οὐ σὺ οἰκοδομήσεις τὸν οἶκον, ἀλλ' ἢ ὁ υἱός σου ὁ

9. In arca autem non erat aliud * nisi duæ tabulæ lapideæ, * quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filiis Israel, cùm egrederentur de terra Ægypti.

10. Factum est autem, cùm exissent sacerdotes de Sanctuario, nebula implevit domum Domini,

11. Et non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam: impleverat enim gloria Domini domum Domini.

12. * Tunc ait Salomon, Dominus dixit ut habitaret in nebula.

13. Ædificans ædificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum.

14. Convertitq; rex faciem suam, & benedixit omni ecclesiæ Israel: omnis enim ecclesia Israel stabat.

15. Et ait Salomon, Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est ore suo ad David patrem meum, & in manibus ejus perfecit, dicens.

16. A die qua eduxi populum meum Israel de Ægypto, non elegi civitatem de universis tribubus Israel, ut ædificaretur domus, & esset nomen meum ibi: sed elegi David, ut esset super populum meum Israel.

17. * Voluitque David pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israel:

18. Et ait Dominus ad David patrem meum, Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti hoc ipsum mente tractans.

19. Veruntamen tu non ædificabis mihi domum,

9. Non *erant* in *ea* arca nisi duæ tabulę [10] lapideæ, quas illic reposuerat Moseh in Horeb, quando pepigit Jehovah *fœdus* cum filiis Israelis, [11] quando egressi sunt è terra Aegypti.

10. Fuit autem, [12] quum exirent sacerdotes è Sanctitate, nubes replevit domum Jehovæ.

11. Neq; poterant sacerdotes subsistere ad ministrandum [13] propter nubem: repleverat enim gloria Jehovæ domum Jehovæ.

12. Tunc dixit Selomoh, Jehovah dixit, [14] quod habitaret in ipsa caligine.

13. Aedificando ædificavi domum habitationis tibi, [15] locum ut habites *ibi* in secula.

14. Convertit autem faciem suam, & benedixit universæ congregationi Israelis: tota autem congregatio Israelis [16] stabat.

15. Dixitq;, Benedictus *sit* Jehovah Deus Israelis, [17] qui loquutus est ore suo Davidi patri meo, & manu sua adimplevit, dicendo,

16. A die qua eduxi populum meum Israelem ex Aegypto, non elegi [18] civitatem ex universis tribubus Israelis ad ædificandam domum, [19] ut esset nomen meum ibi: sed elegi Davidem, ut esset super populum meum Israelem.

17. Fuit autem [20] in corde Davidis patris mei ædificare domum nomini Jehovæ Dei Israelis:

18. At Jehovah dixit [21] patri meo, Eo quod fuerit in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti, quod fuerit in corde tuo.

19. Veruntamen tu non ædificabis domum, sed filius tu-

9. Und war nichts in der lade/ denn nur die zwo steinern tafeln Mose/ die er daselbs ließ in Horeb/ da der HERR mit den kindern Israel einen bund machte/ da sie aus Egypten land gezogen waren.

10. Da aber die priester aus dem heiligthumb giengen/ erfüllet eine wolcke das hauß des HERRN.

11. Das die priester nicht kundten stehen und ampts pflegen für der wolcken/ denn die herrligkeit des HERRN erfüllet das hauß des HERrn.

12. Da sprach Salomo/ Der HERR hat geredt/ er wolle im tunckel wonen.

13. Ich habe zwar ein hauß gebawet dir zur wonung/ einen sitz/ das du ewiglich da wonest.

14. Und der könig wand sein angesicht/ und segenet die gantze gemeine Israel/ und die gantze gemeine Israel stund.

15. Und er sprach/ Gelobet sey der HERR der Gott Israel/ der durch seinen mund meinem vater David geredt/ und durch seine hand erfüllet hat/ und gesagt.

16. Von dem tage an/ da ich mein volck Israel aus Egypten füret/ hab ich nie keine stad erwelet unter irgend einem stam Israel/ das mir ein hauß gebawet würde/ das mein name da were/ David aber habe ich erwelet/ das er uber mein volck Israel sein solt.

17. Und mein vater David hatte es zwar im sinn/ das er ein hauß bawete dem namen des HERRN des Gottes Israel.

18. Aber der HERR sprach zu meinem vater David/ Das du im sinn hast meinem namen ein hauß zu bawen/ hastu wol gethan/ das du solches fürnamest.

19. Doch du solt nicht das hauß bawen/ sondern dein

10. *lapidum.*

11. *in egrediendo eos.*

12. *in exeundo sac. e. S. & nub.*

13. *à facie nubis.*

14. *ad habitandum.*

15. *stationem ad residentiam tuam (in) secula. Et vertit rex.*

16. *stans. sc. erat.*

17. *qui loq. e. in ore s.* (Chald. *qui pepigit fœd9 Verbo suo. sic v. 24.*) *cum David patre s. & in ma.*

18. *in civ.*

19. *ad existendũ n. m. i. & elegi in Da. ad existendum sup.*

20. *cum corde. sic infra.*

21. *ad patrem meum.*

670:

22. *egrediens. præsens pro fut.*

21. *quæ ibi.*

24. *in educendo eum ipsos.*

25. *sicut tu D. in c. d. & sup.*

26. *ambulantibus.*

27. *in ore t. & in manu t.*

28. *tantum si.*

29. *ad ambulandum.*

30. *Verificetur.*

31. *quia an revera hab.*

32. *non continebunt te: etiam quia do.*

33. *& respicies.*

son / der aus deinen lenden komen wird / der sol meinem namen ein hauß bawen.

20. Vnd der HERR hat sein wort bestetiget das er geredt hat / Denn ich bin auffkomen an meines vaters Dauids stat / vnd sitze auff dem stuel Jsrael / wie der HERR geredt hat / vnd hab gebawet ein hauß dem namen des HERRN des Gottes Jsrael.

21. Vnd habe daselbs eine stedte zugericht der laden / darin der bund des HERRN ist / den er gemacht hat mit vnsern vetern / da er sie aus Egyptenland füret.

22. Vnd Salomo trat für den altar des HERRN gegen der gantzen gemeine Jsrael / vnd breitet seine hende aus gen himel.

23. Vnd sprach / HERR Gott Jsrael / Es ist kein Gott / weder droben im himel / noch hunden auff erden / dir gleich / der du heltest den bund vnd barmhertzigkeit deinen knechten / die für dir wandeln von gantzem hertzen.

24. Der du hast gehalten deinem knecht / meinem vater Dauid / was du jm geredt hast / mit deinem mund hastu es geredt / vnd mit deiner hand hastu es erfüllet / wie es stehet an diesem tage.

25. Nu HERR Jsrael / halt deinem knecht meinem vater Dauid / was du jm geredt hast / vnd gesagt / Es sol dir nicht gebrechen an einem man für mir / der da sitze auff dem stuel Jsrael / so doch / das deine kinder jren weg bewaren / das sie für mir wandeln / wie du für mir gewandelt hast.

26. Nu GOtt Jsrael / Laß deine wort war werden / die du deinem knecht / meinem vater Dauid geredt hast.

27. Denn meinstu auch / das GOtt auff erden wone? Sihe / der himel vnd aller himel himel mügen dich nicht versorgen / wie solts denn diß hauß thun / das ich gebawet hab?

28. Wende dich aber zum gebet deines knechts vnd zu seinem

us, 22 qui egressurus est de lumbis tuis, ipse ædificabit 1 domum nomini meo.

20. Confirmavit itaq; Jehovah verbum suum, quod loquutus est, & surrexi pro Davide patre meo, & sedi super thronum Israelis, quemadmodum loquutus est Jehovah, & ędificavi domum nomini Jehovæ Dei Israelis:

21. Posuiq; ibi locum ipsi arcæ, 23 in qua est fœdus Jehovæ, quod pepigit cum patribus nostris. 24 quum eduxit eos è terra Aegypti.

22. Constitit autem Selomoh ante altare Jehovæ coram universa congregatione Israelis, & expandit palmas suas *ad* cœlum.

23. Ac dixit: Jehovah Deus Israel, non *est* 25 similis tibi Deus *nec* in cœlo desuper, nec super terram deorsum, custodiens pactum & misericordiam servis tuis, 26 qui ambulant coram te toto corde suo.

24. Qui servasti servo tuo Davidi patri meo, quæ loquutus es ei: loquutus nãq; es 27 ore tuo, & manu tua implesti, secũdum diem hanc.

25. Nunc igitur ô Jehova Deus Israelis, custodi servo tuo Davidi patri meo, quæ loquutus es ei, dicendo, Non excidetur tibi vir à facie mea sedens super thronum Israelis: 28 si modo custodierint filii tui viam suam, *quæ est* 29 ut ambulent coram me, sicut ambulasti coram me.

26. Nunc inquam, ô Deus Israel, 30 stabiliatur obsecro verbum tuum, quod loquutus es servo tuo Davidi patri meo.

27. 31 Verumne est quod habitabit Deus super terram? ecce, cœlum & cœli cœlorum 32 te non continent: quanto minus domus ista, quam ædificavi?

28. 33 At *tu* respice ad orationem servi tui, & ad deprecationem

sed filius tuus qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.

20. Confirmavit Dominus sermonẽ suum, quem locutus est: stetique pro David patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & ædificavi domũ nomini Domini Dei Israel.

21. Et constitui ibi locum arcæ, in qua fœdus Domini est, quod percussit cum patribus nostris quando egressi sunt de terra Ægypti.

22. Stetit autem Salomon ante altare Domini in cõspectu ecclesiæ Israel, & expandit manus suas in cœlum.

23. Et ait, * Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cœlo desuper, & super terram deorsum: qui custodis pactum & misericordiã servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo.

24. Qui custodisti servo tuo David patri meo, quæ locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfecisti, ut hęc dies probat.

25. Nunc igitur Domine Deus Israel, conserva famulo tuo David patri meo, quæ locutus es ei, dicens, * Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui viam suam, ut ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo.

26. Et nunc Domine Deus Israel firmentur verba tua, quæ locutus es servo tuo David patri meo.

27. Ergone putandum est quòd verè Deus habitet super terram? si enim cœlum, & cœli cœlorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc quã ædificavi?

28. Sed respice ad orationem servi tui, & ad preces ejus

ἐξελθὼν ἐκ τῶν πλευρῶν σου, οὗτος οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὀνόματί μου.

20. Καὶ ἀνέστησε Κύριος τὸ ῥῆμα αὐτοῦ ὃ ἐλάλησε, καὶ ἀνέστην ἀντὶ Δαυὶδ τοῦ πατρός μου, καὶ ἐκάθισα ἐπὶ τοῦ θρόνου Ἰσραήλ, καθὼς ἐλάλησε Κύριος· καὶ ᾠκοδόμησα οἶκον τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ·

21. Καὶ ἐθέμην ἐκεῖ τόπον τῇ κιβωτῷ ἐν ᾗ ἐστιν ἐκεῖ ἡ διαθήκη Θεοῦ ἣν διέθετο Κύριος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν αὐτὸν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

22. Καὶ ἔστη Σολομὼν κατὰ πρόσωπον τοῦ θυσιαστηρίου Κυρίου ἐνώπιον πάσης ἐκκλησίας Ἰσραήλ, καὶ διεπέτασε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν·

23. Καὶ εἶπε, Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, οὐκ ἔστιν ὡς σὺ Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, φυλάσσων διαθήκην καὶ ἔλεος τῷ δούλῳ σου τῷ πεπορευμένῳ ἐνώπιόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτοῦ·

24. Ἃ ἐφύλαξας τῷ δούλῳ σου Δαυὶδ τῷ πατρί μου, ἃ ἐλάλησας ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν ταῖς χερσί σου ἐπλήρωσας ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη.

25. Καὶ νῦν Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, φύλαξον Δαυὶδ τῷ δούλῳ σου τῷ πατρί μου ἃ ἐλάλησας αὐτῷ λέγων· οὐκ ἐξαρθήσεταί σοι ἀνὴρ ἐκ προσώπου μου καθήμενος ἐπὶ θρόνου Ἰσραήλ, πλὴν ἐὰν φυλάξωνται οἱ υἱοί σου τὰς ὁδοὺς αὐτῶν τοῦ πορεύεσθαι ἐνώπιόν μου καθὼς ἐπορεύθης σὺ ἐνώπιόν μου·

26. Καὶ νῦν Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, πιστωθήτω δὴ τὸ ῥῆμά σου Δαυὶδ τῷ πατρί μου·

27. Ὅτι εἰ ἀληθῶς κατοικήσει ὁ Θεὸς μετὰ ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς; εἰ ὁ οὐρανὸς καὶ οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν οὐκ ἀρκέσουσί σοι, πῶς ὁ οἶκος οὗτος ὃν ᾠκοδόμησα τῷ ὀνόματί σου;

28. Καὶ ἐπιβλέψῃ καὶ ἐπὶ τὴν προσευχήν μου ἐπὶ τὴν

δε

*2. Mac. 2. v. 8.

*2. Sa. 7. v. 12. & 16.

δέησίν μου, Κύριε ὁ Θεὸς Ισραήλ, ἀκούειν τῆς δεήσεως καὶ τῆς προσευχῆς, ἧς ὁ δοῦλός σου προσεύχεται ἐνώπιόν σου πρὸς σὲ σήμερον.

29. Τοῦ εἶναι ὀφθαλμούς σου ἀνεῳγμένους εἰς τὸν οἶκον τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὃν εἶπας, ἔσται τὸ ὄνομά μου, τοῦ εἰσακούειν τῆς προσευχῆς ἧς προσεύχεται ὁ δοῦλός σου εἰς τὸν τόπον τοῦτον·

*Deu. 12. v. 11.

30. Καὶ εἰσακούσῃ τῆς δεήσεως τοῦ δούλου σου καὶ τοῦ λαοῦ σου Ισραὴλ ὅσα ἂν προσεύξωνται εἰς τὸν τόπον τοῦτον. καὶ σὺ εἰσακούσῃ ἐν τῷ τόπῳ τῆς κατοικήσεώς σου ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ποιήσεις καὶ ἵλεως ἔσῃ.

31. Οσα ἂν ἁμάρτῃ ἄνθρωπος τῷ πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἐὰν λάβῃ ἐπ' αὐτὸν ἀρὰν τοῦ ἀρᾶσθαι αὐτόν, καὶ ἔλθῃ καὶ ἐξαγορεύσῃ κατὰ πρόσωπον τοῦ θυσιαστηρίου σου ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ.

32. Καὶ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσεις καὶ κρινεῖς τὸν λαόν σου Ισραήλ· τοῦ ἀνομηθῆναι ἄνομον, δοῦναι τὴν ὁδὸν αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τοῦ δικαιῶσαι δίκαιον δοῦναι αὐτῷ κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

33. Εν τῷ πταῖσαι τὸν λαόν σου Ισραὴλ ἐνώπιον ἐχθρῶν αὐτῶν, ὅτι ἁμαρτήσονταί σοι, καὶ ἐπιστρέψουσι καὶ ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματί σου, καὶ προσεύξονται καὶ δεηθήσονται ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ.

34. Καὶ σὺ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἵλεως ἔσῃ ταῖς ἁμαρτίαις τοῦ λαοῦ σου Ισραήλ, καὶ ἀποστρέψεις αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν ἣν ἔδωκας τοῖς πατράσιν αὐτῶν.

35. Εν τῷ συσχεθῆναι τὸν οὐρανὸν καὶ μὴ γίνεσθαι ὑετόν, ὅτι ἁμαρτήσονταί σοι, καὶ προσεύξονται εἰς τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματί σου, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν ἀποστρέψουσιν, ὅταν ταπεινώσῃς αὐτούς.

36. Καὶ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἵλεως ἔσῃ ταῖς ἁμαρτίαις

τοῦ

ejus Domine Deus meus: audi hymnum & orationem, quam servus tuus orat coram te hodie,

29. Ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die: super domum de qua dixisti, * Erit nomen meum ibi: ut exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te servus tuus,

30. Ut exaudias deprecationem servi tui & populi tui Israel, quodcunque oraverint in loco isto, & exaudies in loco habitaculi tui in cœlo: & cùm exaudieris, propitius eris.

31. Si peccaverit homo in proximum suum, & habuerit aliquod juramentum, quo teneatur astrictus: & venerit propter juramentum coram altari tuo in domum tuam,

32. Tu exaudies in cœlo: & facies, & judicabis servos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput ejus, justificansque justum, & retribuens ei secundum justitiam suam.

33. Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo venerint, & oraverint, & deprecati te fuerint in domo hac:

34. Exaudi in cœlo, & dimitte peccatum populi tui Israel, & reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorum.

35. Si clausum fuerit cœlum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco isto pœnitentiam egerint nomini tuo, & à peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam:

36. Exaudi eos in cœlo, & dimitte peccata servorũ

tuo-

onem ejus ó Jehova Deus mi, 34 exaudiendo clamorem & orationem, quam servus tuus orat coram te hodie:

29. 35 Ut sint oculi tui aperti super domum istam nocte ac die in loco, de quo dixisti, Erit nomen meum ibi: *&* ut audias orationem, quam orabit servus tuus in loco isto.

30. Exaudias inquam deprecationem servi tui & populi tui Israelis qui 36 oraverit in loco isto: tu quidem exaudias de † loco habitationis tuæ, *id est* de cœlis, exaudias & parcas.

31. Quum peccaverit vir in proximum suum, & detulerit in eum juramentum, 37 *ita* ut cogat eum jurare, & venerit juramentum ante altare tuum in domo hac:

32. 38 Tu exaudias *in* cœlo, & facias, & judices servos tuos, condemnando impium, 39 ut des viam ejus in caput ejus: & justificando justum, dando ei secundum justiciam ejus.

33. 40 Quando cæsus fuerit populus tuus Israel coram inimico, quod peccaverint tibi, & reversi fuerint ad te, & confessi fuerint nomen tuum, & oraverint, deprecatiq; fuerint 41 te in domo hac:

34. Tu exaudias *in* cœlo, & parcas peccato populi tui Israelis, & reducas eos in terram quam dedisti patribus eorum.

35. 42 Quando clausum fuerit cœlum, & non fuerit pluvia, quod peccaverint tibi: & oraverint 43 in loco isto, confessiq; fuerint nomini tuo, & à peccato suo aversi fuerint, quando afflixeris eos:

36. Tu exaudias *in* cœlo, & parcas peccato servorum tuo-

rum,

seinem flehen / HERR mein Gott / auff das du hörest das lob vnd gebet / das dein knecht heute für dir thut.

29. Das deine augen offen stehen / vber diß hauß nacht vnd tag / vber die stedte / dauon du gesagt hast / mein name sol da sein. Du wollest hören das gebet / das dein knecht an dieser stedte thut.

30. Vnd woltest erhören das flehen deines knechts vnd deines volcks Jsrael / das sie hie thun werden an dieser stedte deiner wonung im himel / vnd wenn du es hörest / gnedig sein. 671:

31. Wenn jemand wider seinen nehesten sündigt / vnd nimpt des einen eid auff sich / damit er sich verpflicht / vnd der eid kömpt für deinen altar in diesem hause.

32. So wollestu hören im himel / vnd recht schaffen deinen knechten / den Gottlosen zu verdamnen / vnd seinen weg auff seinen kopff bringen / vnd den gerechten recht zusprechen / jm zu geben nach seiner gerechtigkeit.

33. Wenn dein volck Jsrael für seinen feinden geschlagen wird / weil sie an dir gesündigt haben / Vnd be[illegible]en sich zu dir vnd bekennen deinen namen / vnd beten vnd flehen zu dir in diesem hause.

34. So wollestu hören im himel / vnd der sünde deines volcks Jsrael gnedig sein / vnd sie wider bringen ins land / das du jren vetern gegeben hast.

35. Wenn der himel verschlossen wird / das nicht regent / weil sie an dir gesündigt haben / vnd werden beten an diesem ort / vnd deinen namen bekennen / vnd sich von jren sünden bekeren / weil du sie drengest.

36. So wollestu hören im himel / vnd gnedig sein der

sünde

34. audiendo ad præconium & ad o. q. s. t: orans. sc. est.

35. ad existendũ oculos tuos apertos ad do. &c. ad locũ, quo dixisti &c. ad audiendum ad or. q. o. s. t. ad loc. i. & audies ad d.

36. oraverint ad locum i. & tu audies ad locum sessionis tuæ, ad cælos, & audies & parces.

37. ad adjurandum eum, & ven.

38. & (s. tunc) tu exaudies c. & facies & judicabis s. t.

39. dando.

40. in cadi populum tuum.

41. ad te. & (s. tunc. sic infra) tu audies.

42. in claudi cælos.

43. ad locum hũc.

44. qua ambulēt in ea.i. in qua amb.

45. coarctaverit.

46. omnis. sic in sequ.

47. qua fuerit omni homini, omnis populo tu I. q. cognoscent vir.

48. ad domum hanc.

49. habitaculo sessionis t. & parces ac facies, & dabis viro &c. cognosces cor ejus (Latine ejus *abundat) quia tu no. solus tu cor o. f. hominis.*

50. ipsi viventes (sc. erūt) super facies humi.

672:

51. & etjam ad alienū, &c. Israele ipso, & venerit.

52. & venerit & oraverit ad domū hanc.

53. vocabit vocabit ad te alienigena.

54. ad timendum te sp. t. I. & ad sciendū.

55. super

sünde deiner knechte / vnd deines volcks Jsrael / Das du jnen den guten weg weissest / darinnen sie wandeln / vnd lassest regen auff das land / das du deinem volck zum erbe gegeben hast.

37. Wenn ein thewrung / oder pestilentz / oder dürre / oder brand / oder hewschrecken / oder raupen im lande sein wird / oder sein feind im lande seine thore belagert / oder jrgend eine plage oder kranckheit.

38. Wer denn bittet vnd flehet / es seien sonst menschen oder dein volck Jsrael / die da gewar werden jrer plage / ein iglicher in seinem hertzen / vnd breitet seine hende aus zu diesem hause.

39. So wollestu hören im himel / in dem sitz da du wonest / vnd gnedig sein / vnd schaffen / das du gebest einem iglichen / wie er gewandelt hat / wie du sein hertz erkennest / Denn du allein kennest das hertz aller kinder der menschen.

40. Auff das sie dich fürchten allezeit / so lange sie auff dem lande leben / das du vnsern vetern gegeben hast.

41. Wenn auch ein frembder / der nicht deines volcks Jsrael ist / kömpt aus fernem lande / vmb deines namens willen.

42. (Denn sie werden hören von deinem grossen namen / vnd von deiner mechtigen hand / vnd von deinem ausgereckten arm) vnd kömpt das er bete für diesem hause.

43. So wollestu hören im himel / im sitz deiner wonung / vnd thun alles / darumb der frembde dich anrüfft. Auff das alle völcker auff erden deinen namen erkennen / das sie auch dich fürchten / wie dein volck Jsrael / Vnd das sie jnnen werden / wie diß hauß nach deinem namen genennet sey / das ich gebawet habe.

44. Wenn dein volck auszeucht in streit wider seine

feinde/

rum, & populi tui Israelis, quum docueris eos viam bonam 44 per quam ambulent, & dabis pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in hæreditatem.

37. Fames si fuerit in terra, *aut* pestis quū fuerit, *aut* ariditas & robigo, locusta, bruchus quum fuerit: *aut* quum 45 obsederit eum inimicus ejus in terra portarum suarum, 46 quæcunq; plaga, quæcunq; infirmitas.

38. Quæcunq; oratio, *aut* quæcunq; deprecatio 47 *suscepta* fuerit à quovis, *aut* ab universo populo Israele, quum cognoscet quisq; plagam cordis sui, & expanderit manus suas 48 in domo hac:

39. Tu exaudias *de* cœlo, *de* 49 loco habitationis tuæ: & parcas, ac facias, desq; unicuiq; secundum omnes vias suas, cujus cognovisti cor (tu enim nosti solus cor omnium filiorum hominum)

40. Ut timeant te omnibus diebus, quibus 50 vixerint in superficie terræ, quam dedisti patribus nostris.

41. 51 Quinetjam de alienigenis, qui non *sunt* de populo tuo Israele, qui venerint de terra longinqua propter nomen tuum:

42. († Si audierint nomen tuum magnum, & manum tuam validam, & brachium tuum extentum) 52 venerint inquam, & oraverint in domo hac:

43. Tu exaudias *de* cœlo, *de* loco habitationis tuæ, faciasq; juxta omnia, *pro* quibus 53 invocaverint te alienigenæ: ut sciant omnes populi terræ nomen tuum, 54 ut timeant te sicut populus tuus Israel, & cognoscant quod nomen tuum invocatum sit super domum hanc, quam ædificavi.

44. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum 55 contra ini-

mi-

tuorū, & populi tui Israel: & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem.

37. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aër, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus ejus portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas.

38. Cuncta devotatio, & imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Israel: si quis cognoverit plagā cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac.

39. Tu exaudies in cœlo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor ejus (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum)

40. Ut timeant te cunctis diebus quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

41. Insuper & alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cùm venerit de terra longinqua propter nomen tuum.

42. (Audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum extentum ubique) cum venerit ergo, & oraverit in hoc loco,

43. Tu exaudies in cœlo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus invocaverit te alienigena: ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, & probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc quàm ædificavi.

44. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum con-

tra

τοῦ δούλου σου καὶ τοῦ λαοῦ σου Ἰσραήλ, ὅτι δηλώσεις αὐτοῖς τὴν ὁδὸν τὴν ἀγαθὴν πορεύεσθαι ἐν αὐτῇ, καὶ δώσεις ὑετὸν ἐπὶ τὴν γῆν σου, ἣν ἔδωκας τῷ λαῷ σου ἐν κληρονομίᾳ.

37. Λιμὸς ἐὰν γένηται, καὶ θάνατος ἐὰν γένηται, ὅτι ἔσται ἐμπυρισμός, βροῦχος, ἐρυσίβη ἐὰν γένηται, καὶ ἐὰν θλίψῃ αὐτὸν ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ ἐν μιᾷ τῶν πόλεων αὐτοῦ, πᾶν συνάντημα, πάντα πόνον.

38. Πᾶσαν προσευχήν, πᾶσαν δέησιν ἐὰν γένηται παντὶ ἀνθρώπῳ ὡς ἂν γνῶσιν ἕκαστος ἁφὴν καρδίας, καὶ διαπετάσῃ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οἶκον τοῦτον.

39. Καὶ σὺ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐξ ἑτοίμου κατοικητηρίου σου, καὶ ἵλεως ἔσῃ, καὶ ποιήσεις καὶ δώσεις ἀνδρὶ κατὰ πάντας τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, καθὼς ἂν γνῷς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὅτι σὺ μονώτατος οἶδας τὴν καρδίαν πάντων τῶν υἱῶν ἀνθρώπων·

40. Ὅπως ἂν φοβῶνταί σε πάσας τὰς ἡμέρας, ἃς αὐτοὶ ζῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἧς ἔδωκας τοῖς πατράσιν ἡμῶν.

41. Καὶ τῷ ἀλλοτρίῳ ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ λαοῦ σου Ἰσραὴλ οὗτος, καὶ ἥξει ἐκ γῆς μακρόθεν διὰ τὸ ὄνομά σου.

42. Διότι ἀκούσονται τὸ ὄνομά σου τὸ μέγα, καὶ τὴν χεῖρά σου τὴν κραταιὰν καὶ τὸν βραχίονά σου τὸν ὑψηλόν, καὶ ἥξει καὶ προσεύξεται εἰς τὸν τόπον τοῦτον·

43. Καὶ σὺ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐξ ἑτοίμου κατοικητηρίου σου, καὶ ποιήσεις κατὰ πάντα ἃ ἐπικαλέσηταί σε ὁ ἀλλότριος, ὅπως ἂν γνῶσι πάντες οἱ λαοὶ τῆς γῆς τὸ ὄνομά σου, καὶ φοβῶνταί σε. καθὼς ὁ λαός σου Ἰσραήλ, καὶ γνῶσιν ὅτι τὸ ὄνομά σου ἐπικέκληται ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦτον, ὃν ᾠκοδόμησα.

44. Ἐὰν δὲ ἐξέλθῃ ὁ λαός σου εἰς πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ

ἐν

ἐν ὁδῷ ἣ ἀποστελεῖς αὐτούς, καὶ προσεύξωνται ἐν ὀνόματι Κυρίου ὁδὸν τῆς πόλεως ἧς ἐξελέξω ἐν αὐτῇ, καὶ τοῦ οἴκου ὃν ᾠκοδόμησα τῷ ὀνόματί σου.

45. Καὶ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τῆς προσευχῆς αὐτῶν καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν, καὶ ποιήσεις τὸ δικαίωμα αὐτῶν·

46. Ὅτι ἁμαρτήσονταί σοι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐχ ἁμαρτήσεται. καὶ ἐὰν ἐπάξῃς ἐπ᾽ αὐτοὺς, καὶ παραδῷς αὐτοὺς ἐνώπιον ἐχθρῶν, καὶ αἰχμαλωτεύσωσιν οἱ αἰχμαλωτεύοντες αὐτοὺς εἰς γῆν μακρὰν ἢ ἐγγύς·

*1. Par. 6 v. 36. 1. Joh. 2. v. 8. Ecc. 7. v. 21.

47. Καὶ ἐπιστρέψωσι τὰς καρδίας αὐτῶν ἐν τῇ γῇ οὗ μετῳκίσθησαν ἐκεῖ, καὶ ἐπιστρέψωσι πρὸς σέ, καὶ δεηθῶσί σου ἐν τῇ γῇ τῆς μετοικεσίας αὐτῶν λέγοντες· ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν.

48. Καὶ ἐπιστρέψωσι πρὸς σὲ ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ αὐτῶν ἐν τῇ γῇ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν οὗ μετήγαγες αὐτούς, καὶ προσεύξωνται πρὸς σὲ ὁδὸν τῆς γῆς αὐτῶν ἧς ἔδωκας τοῖς πατράσιν αὐτῶν, καὶ τῆς πόλεως ἧς ἐξελέξω καὶ τοῦ οἴκου οὗ ᾠκοδόμησα τῷ ὀνόματί σου·

49. Καὶ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐξ ἑτοίμου κατοικητηρίου σου, τῆς προσευχῆς αὐτῶν καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν, καὶ ποιήσεις τὸ δικαίωμα αὐτῶν.

50. Καὶ ἵλεως ἔσῃ ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν αἷς ἥμαρτόν σοι, καὶ κατὰ πάντα τὰ ἀθετήματα αὐτῶν ἃ ἠθέτησαν. καὶ δώσεις αὐτοὺς εἰς οἰκτιρμοὺς ἐνώπιον τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς, καὶ οἰκτειρήσουσιν αὐτούς.

51. Ὅτι λαός σου καὶ κληρονομία σου εἰσίν, οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐκ μέσου χωνευτηρίου σιδηροῦ.

52. Καὶ ἔστωσαν οἱ ὀφθαλμοί σου καὶ τὰ ὦτά σου ἠνεῳγμένα εἰς τὴν δέησιν τοῦ δούλου σου καὶ εἰς τὴν δέησιν τοῦ λαοῦ σου Ισραήλ, εἰσακούειν αὐτῶν ἐν πᾶσιν οἷς ἂν ἐπικαλέσωνταί σε.

Ὅτι

---

tra inimicos suos, per viam, quocunque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis quam elegisti, & contra domũ quam ædificavi nomini tuo,

45. Et exaudies in cœlo orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum.

46. Quòd si peccaverint tibi (* non est enim homo, qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis suis, & captivi ducti fuerint in terram inimicorum longè vel propè,

47. Et egerint pœnitentiam in corde suo in loco captivitatis, & conversi deprecati te fuerint in captivitate sua, dicentes, Peccavimus, iniquè egimus, impiè gessimus:

48. Et reversi fuerint ad te in universo corde suo, & tota anima sua in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti fuerint: & oraverint te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & civitatis quam elegisti, & templi, quòd ædificavi nomini tuo:

49. Exaudies in cœlo, in firmamento solii tui orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum:

50. Et propitiaberis populo tuo, qui peccavit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum, quibus prævaricati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis, qui eos captivos habuerint, ut misereantur eis.

51. Populus enim tuus est, & hæreditas tua, quos eduxisti de terra Ægypti, de medio fornacis ferreæ.

52. Ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui, & populi tui Israel, & exaudias eos in universis pro quibus invocaverint te.

Tu

---

imicum suum, per viam *per* quam miseris eos, & oraverint Jehovam *contra* viam civitatis, quam elegisti, & domum quam ædificavi nomini tuo:

45. Exaudias *de* cœlo orationem eorum, & deprecationem eorum, & facias judicium eorum.

46. Si peccaverint tibi (non *est* enim homo, qui non peccet) & iratus fueris [56] contra eos, tradiderisq; eos coram inimico, & [57] captivos duxerint eos qui ceperint eos, in terram inimici longinquam vel propinquam:

47. Et reversi fuerint ad cor suum in terra, [58] in quam captivi ducti fuerint: atq; conversi, deprecati fuerint te in terra illorum, qui captivos eos abduxerint, dicendo Peccavimus, & inique egimus, impie egimus:

48. Conversi inquam fuerint ad te [59] toto corde suo, & tota anima sua in terra inimicorum suorum, qui captivos abduxerint eos, & oraverint ad te *contra* viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, civitatem, quam elegisti, & domum, quam ædificavi nomini tuo:

49. [60] Exaudias *de* cœlo, de loco habitationis tuæ orationem eorum, & deprecationem eorum, & facias judicium eorum:

50. Parcasq; populo tuo qui peccaverint tibi, & omnibus prævaricationibus eorum, quibus prævaricati fuerint [61] cõtra te: & des eos in misericordias coram illis, qui captivos abduxerint eos, & misereantur eorum.

51. Populus enim tuus & hæreditas tua [62] sunt, quos eduxisti ex Aegypto, è medio fornacis [63] ferreæ,

52. Ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui, & ad deprecationem populi tui Israelis, [64] exaudiendo eos omni *tempore* quo invocaverint te.

Tu

---

feinde/ des weges/ den du sie senden wirst/ vnd werden beten zum HERRN/ gegen dem weg zur stadt die du erwelet hast/ vnd zum hause/ das ich deinem namen gebawet habe.

45. So wollestu jr gebet vnd flehen hören im himel/ vnd recht schaffen.

46. Wenn sie an dir sündigen werden (Denn es ist kein mensch der nicht sündiget) vnd du erzürnest vnd gibst sie für jren feinden/ das sie sie gefangen füren in der feinde land ferne oder nahe.

47. Vnd sie in jr hertz schlahen im lande/ da sie gefangen sind/ vnd bekeren sich vnd flehen dir/ im lande jres gefengniß/ vnd sprechen/ Wir haben gesündigt vnd mißhandelt/ vnd sind Gottloß gewesen.

48. Vnd bekeren sich also zu dir von gantzem hertzen/ vnd von gantzer seelen/ in jrer feinde lande/ die sie weggefürt haben/ vnd beten zu dir gegen den weg zu jrem lande/ das du jren vetern gegeben hast/ zur stadt die du erwelet hast/ vnd zum hause das ich deinem namen gebawet habe.

49. So wöllestu jr gebet vnd flehen hören im himel/ vom sitz deiner wonung/ vnd recht schaffen.

50. Vnd deinem volck gnedig sein/ das an dir gesündigt hat/ vnd alle jren vbertretung/ damit sie wider dich vbertretten haben/ vnd barmhertzigkeit geben für denen/ die sie gefangen halten/ vnd dich jrer erbarmen.

51. Denn sie sind dein volck vnd erbe/ die du aus Egypten/ aus dem eisern ofen gefürt hast.

52. Das deine augen offen seien auff das flehen deines knechts vnd deines volcks Israel/ das du sie hörest in allem/ darumb sie dich anruffen.

Denn

---

ini. s. in via &c. ad Jeh. viacivit. qua elegisti in ea.

56. in eos.

57. captivaverint eos captivantes eos ad ter.

58. quo captivati sunt ibi, & reversi fuerint, & d-s. ad te in terra captivantium eos dic.

59. in toto c. s & in r.

60. & audies caelo habitaculo sessionis t.

61. in Jek. (Chald. in Verbũ tuum) & dabis eos in m. coram captivãtibus eos.

62. ipsi.

63. ferri, ad extendum oculos t apertos.

64. audiendo ad eos in omni clamare eos ad te.

673:

65. in manu Moſeh ſ. t. in educendo te.
66. ſecundum complere Salomonem orare ad Jeh.
67. à genu flectendo ſuper genua ſua.
68. & ſtetit & bened.
69. in manu M. ſ. ſ. & erit Jeh. D. n. nob. Chald. ſit VERbum Domini Dei noſtri in auxilium noſtrum.
70. ad inclinare-faciendum t. n. ad ſe, ad ambulandum in u. v. e. & ad cuſtodiendum.
71. & erunt.
72. ad Jehovā Deum n. d. a. n. ad faciendū jud. &c. Iſr. Verbum (res) diei in die ſuo. Propter ſcire omnes populos t. q. J. ipſe D.
73. ſacrificantes, ſc. erant.

53. Denn du haſt ſie dir abgeſondert zum erbe aus allen völckern auff erden/ wie du geredt haſt durch Moſen deinen knecht/ da du vnſere veter aus Egypten füreteſt HERR HERR.
54. Vnd da Salomo alle diß gebet vnd flehen hatte für dem HERRN ausgebetet/ ſtund er auff von dem altar des HERRN/ vnd ließ ab von knien vnd hende ausbreiten gen himel.
55. Vnd trat dahin vnd ſegenet die gantze gemeine Iſrael mit lauter ſtim/ vnd ſprach.
56. Gelobet ſey der HERR/ der ſeinem volck Iſrael ruge gegeben hat/ wie er geredt hat/ Es iſt nicht eins verfallen aus allen ſeinen guten worten/ die er geredt hat durch ſeinen knecht Moſe.
57. Der HERR vnſer Gott ſey mit vns/ wie er geweſen iſt mit vnſern vetern. Er verlaß vns nicht/ vnd ziehe die hand nicht ab von vns.
58. Zu neigen vnſer hertz zu jm/ das wir wandeln in allen ſeinen wegen/ vnd halten ſeine gebot/ ſitten vnd rechte/ die er vnſern vetern geboten hat.
59. Vnd dieſe wort/ die ich für dem HERRN geflehet habe/ müſſen nahe komen dem HERRN vnſerm Gott/ tag vnd nacht/ das er recht ſchaffe ſeinem knecht/ vnd ſeinem volck Iſrael/ ein jglichs zu ſeiner zeit.
60. Auff das alle völcker auff erden erkennen/ das der HERR Gott iſt/ vnd keiner mehr.
61. Vnd ewr hertz ſey rechtſchaffen mit dem HERRN vnſerm Gott/ zu wandeln in ſeinen ſitten/ vnd zu halten ſeine gebot/ wie es heute gehet.
62. Vnd der könig ſampt dem gantzen Iſrael opfferten für dem HERRN opffer.

53. Tu enim ſeparaſti eos tibi in hæreditatem de univerſis populis teræ, ſicut [1] dixeras 65 per Moſeh ſervum tuum, quando eduxiſti patres noſtros ex Aegypto, Domine Jehova.
54. Fuit autem, 66 quum finem feciſſet Selomoh orandi Jehovam univerſa oratione & deprecatione iſta, ſurrexit à conſpectu altaris Jehovæ, ac 67 deſiit genua flectere: & manibus ſuis expanſis ad cœlum,
55. 68 Ac ſtans benedixit univerſæ congregationi Iſraelis, voce magna, dicendo,
56 Benedictus Jehovah, qui dedit requiem populo ſuo Iſraeli, juxta omnia quę loquutus eſt: non cecidit verbum unum ex omni verbo ejus bono, quod loquutus eſt 69 per manum Moſeh ſervi ſui.
57. Sit Jehovah Deus noſter nobiſcum, ſicut fuit cum patribus noſtris: ne derelinquat nos, neq; deſerat nos:
58. 70 Ut inclinare faciat cor noſtrum ad ſe, ut ambulemus in univerſis viis ejus, & cuſtodiamus præcepta ejus, & decreta ejus, & judicia ejus, quæ præcepit patribus noſtris.
59. 71 Sintq; verba mea hæc, quibus deprecatus ſum coram Jehova, propinqua 72 Jehovæ Deo noſtro die ac nocte, ita ut faciat judicium ſervi ſui, & judicium populi ſui Iſraelis per ſingulos dies.
60. Ut cognoſcant omnes populi terræ quod Jehovah eſt Deus, nec eſt ultra eum.
61. Et ſit cor veſtrum perfectum cum Jehova Deo noſtro, ambulando in decretis ejus, & cuſtodiendo præcepta ejus, ſecundum diem hanc.
62. Rex autem & univerſus Iſrael cum eo 73 ſacrificabant ſacrificium coram Jehova.

53. Tu enim ſeparaſti eos tibi in hæreditatem de univerſis populis terræ, ſicut locutus es per Moyſen ſervum tuum, quando eduxiſti patres noſtros de Ægypto Domine Deus.
54. Factum eſt autem, cùm compleſſet Salomon orans Dominum omnem orationem, & deprecationem hanc, ſurrexit de conſpectu altaris Domini: utrunque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cœlū.
55. Stetit ergo, & benedixit omni eccleſiæ Iſrael voce magna, dicens,
56. Benedictus Dominus qui dedit requiem populo ſuo Iſrael, juxta omnia quæ locutus eſt: non cecidit ne unus quidem ſermo ex omnibus bonis, quæ locutus eſt per Moyſen ſervum ſuum.
57. Sit Dominus Deus noſter nobiſcum ſicut fuit cum patribus noſtris, non derelinquens nos, neque projiciens.
58. Sed inclinet corda noſtra ad ſe, ut ambulemus in univerſis viis ejus, & cuſtodiamus mandata ejus, & ceremonias ejus, & judicia quæcunq; mandavit patribus noſtris.
59. Et ſint ſermones mei iſti quibus deprecatꝰ ſum coram Domino, appropinquantes Domino Deo noſtro die ac nocte, ut faciat judicium ſervo ſuo, & populo ſuo Iſrael per ſingulos dies:
60. Et ſciant omnes populi terræ, quia Dominus ipſe eſt Deus, & non eſt ultra abſque eo.
61. Sit quoque cor noſtrum perfectum cum Domino Deo noſtro, ut ambulemus in decretis ejus, & cuſtodiamus mandata ejus, ſicut & hodie.
62. Igitur rex & omnis Iſrael cum eo, immolabant victimas coram Domino.

53. Ὅτι σὺ διέστειλας αὐτοὺς σεαυτῷ εἰς κληρονομίαν ἐκ πάντων τῶν λαῶν τῆς γῆς, καθὼς ἐλάλησας ἐν χειρὶ τοῦ δούλου σου Μωυσῆ, ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν σε τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου Κύριε Κύριε.
54. Καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσε Σολομὼν προσευχόμενος πρὸς Κύριον ὅλην τὴν προσευχὴν καὶ τὴν δέησιν ταύτην, ἀνέστη ἀπὸ προσώπου τοῦ θυσιαστηρίου Κυρίου κεκλικὼς ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ διαπεπετασμέναι εἰς τὸν οὐρανόν.
55. Καὶ ἔστη, καὶ εὐλόγησε πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν Ἰσραὴλ φωνῇ μεγάλῃ λέγων·
56. Εὐλογητὸς Κύριος ὃς ἔδωκε σήμερον ἀνάπαυσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ Ἰσραήλ. κατὰ πάντα ὅσα ἐλάλησεν. οὐ διεφώνησε λόγος εἷς ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ, τοῖς ἀγαθοῖς, οἷς ἐλάλησεν ἐν χειρὶ Μωυσῆ τοῦ δούλου αὐτοῦ.
57. Γένοιτο Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν μεθ' ἡμῶν, καθὼς ἦν μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν. μὴ ἐγκαταλίποι ἡμᾶς μηδὲ ἀποστρέψῃ ἡμᾶς.
58. Ἀλλ' ἐπικλῖναι τὰς καρδίας ἡμῶν πρὸς αὐτόν, τοῦ πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, καὶ φυλάσσειν πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ, καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ἃ ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν ἡμῶν.
59. Καὶ ἔστωσαν οἱ λόγοι οὗτοι οὓς δεδέημαι ἐνώπιον Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν σήμερον, ἐγγίζοντες πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός, τοῦ ποιεῖν τὸ δικαίωμα τοῦ δούλου σου καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ λαοῦ σου Ἰσραὴλ ῥῆμα ἡμέρας ἐν ἡμέρᾳ αὐτοῦ.
60. Ὅπως γνῶσι πάντες οἱ λαοὶ τῆς γῆς, ὅτι σὺ Κύριος ὁ Θεὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι.
61. Καὶ ἔστωσαν αἱ καρδίαι ἡμῶν τέλειαι πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, τοῦ ὁσίως πορεύεσθαι ἐν τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ καὶ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη.
62. Καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἔθυσαν θυσίαν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ.

Dedicato templo festum tabernaculorum celebratur.

63. Καὶ ἔθυσεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν τὴν θυσίαν τῶν εἰρηνικῶν, ἣν ἔθυσεν τῷ Κυρίῳ, βοῶν δύο καὶ εἴκοσι χιλιάδας, καὶ προβάτων ἑκατὸν καὶ εἴκοσι χιλιάδας. καὶ ἐνεκαίνισε τὸν οἶκον Κυρίου ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ισραήλ.

64. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἡγίασεν ὁ βασιλεὺς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς τὸ κατὰ πρόσωπον τοῦ οἴκου Κυρίου. ὅτι ἐποίησεν ἐκεῖ τὴν ὁλοκαύτωσιν καὶ τὰς θυσίας, καὶ τὰ στέατα τῶν εἰρηνικῶν, διότι τὸ θυσιαστήριον τὸ χαλκοῦν τὸ ἐνώπιον Κυρίου μικρὸν ἦν τοῦ μὴ δύνασθαι δέξασθαι τὴν ὁλοκαύτωσιν καὶ τὸ δῶρον καὶ τὰς θυσίας τῶν εἰρηνικῶν.

65. Καὶ ἐποίησε Σολομὼν ἑορτὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. καὶ πᾶς Ισραὴλ μετ᾽ αὐτοῦ ἐκκλησία μεγάλη ἀπὸ τῆς εἰσόδου Ημαθ ἕως ποταμοῦ Αἰγύπτου ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ ἑπτὰ ἡμέρας, τέσσαρες καὶ δέκα ἡμέρας.

66. Καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἐξαπέστειλε τὸν λαόν, καὶ εὐλόγησαν τὸν βασιλέα. καὶ ἀπῆλθον ἕκαστος εἰς τὸ σκήνωμα αὐτοῦ χαίροντες, καὶ ἀγαθῇ καρδίᾳ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς οἷς ἐποίησε Κύριος τῷ Δαυὶδ δούλῳ αὐτοῦ καὶ τῷ Ισραὴλ τῷ λαῷ αὐτοῦ.

63. Mactavitque Salomō hostias pacificas, quas immolavit Domino, boum viginti duo millia, & ovium centū viginti millia: & dedicaverunt templum Domini rex & omnes filii Israel.

64. In die illa sanctificavit rex mediū atrii, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocaustum ibi, & sacrificium, & adipem pacificorum: quoniam altare æreum quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat holocaustum, & sacrificium, & adipem pacificorum.

65. Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, & omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad rivum Ægypti, coram Domino Deo nostro, septem diebus, & septem diebus, id est, quatuordecim diebus.

66. Et in die octava dimisit populos: qui benedicētes regi profecti sunt in tabernacula sua lætantes, & alacri corde super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus David servo suo, & Israel populo suo.

63. Sacrificavitq; Selomoh sacrificium pacificorum, quod sacrificavit Jehovæ, 74 boum duo & viginti millia, & ovium centum viginti millia, & dedicaverunt domum Jehovæ rex atq; omnes filii Israelis.

64. 75 Eodem die sanctificavit rex medium atrii quod *erat* ante domum Jehovæ: fecit quippe ibi holocaustum, & 76 oblationes, & adipes pacificorum: siquidem altare 77 æreum, quod *erat* coram Jehova, erat parvum, 78 ita ut non comprehenderet holocaustum & oblationem & adipes pacificorum.

65. Fecitq; Selomoh 79 tempore † illo festivitatem & universus Israel cum eo, congregatio magna, ab introitu Hamath usq; *ad* torrentem Aegypti coram Jehova Deo nostro septem diebus, & septem diebus, 80 quatuordecim diebus.

66. Die *autem* octavo dimisit populum, & benedixerunt regi, atq; abierunt in tabernacula sua, læti, & 81 hilares corde, propter omnia bona, quæ fecerat Jehovah Davidi servo suo & Israeli populo suo.

63. Vnd Salomo opfferte danckopffer (die er dem HERRN opffert) zwey vnd zwentzig tausent ochsen/ vnd hundert vnd zwentzig tausent schaff. Also weiheten sie das hauß des HERRN ein/ der könig vnd alle kinder Jsrael.

64. Desselben tags weihete der könig den mittelhoff/ der für dem hause des HERRN war/ damit das er brandopffer/ speißopffer/ vnd das fett der danckopffer/ daselbs ausrichtet. Denn der ehrne altar/ der für dem HERRN stund/ war zu klein zu dem brandopffer/ speißopffer vnd zum fetten der danckopffer.

65. Vnd Salomo machte zu der zeit ein fest / vnd alles Jsrael mit jm ein grosse versamlungen / von der grentze Hemath an biß an den bach Egypti / für dem HERRN vnserm Gott/ sieben tage/ vnd aber sieben tage / das waren vierzehen tage / vnd ließ das volck des achten tages gehen.

66. Vnd sie segneten den könig/ vnd giengen hin zu jren hütten/ frölich vnd guts muts/ vber alle dem guten/ das der HERR an Dauid seinem knecht / vnd an seinem volck Jsrael gethan hatte.

74. bovis duas-decades & dyadem chiliadis & ovis centuriam & duas decades chiliadis. 75. in die illo. 76. mincham. i. oblationem. 77. æris. 78. à comprehendendo. 79. in temp. 80. tessarade (&) decade dies in die oct. 81. boni corde super om.

674:

Κεφαλ. θ'.

Καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσε Σολομὼν οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον Κυρίου καὶ τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως, καὶ πᾶσαν τὴν πραγματείαν Σολομῶντος, ὅσα ἠθέλησεν ποιῆσαι.

2. Καὶ ὤφθη Κύριος τῷ Σολομῶντι τὸ δεύτερον καθὼς ὤφθη αὐτῷ ἐν Γαβαών.

3. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Κύριος· ἤκουσα τῆς προσευχῆς σου καὶ τῆς δεήσεώς σου, ἧς ἐδεήθης ἐνώπιόν μου, ἡγίασα τὸν οἶκον τοῦτον ὃν ᾠκοδόμησας, τοῦ

θέσ

**2. Par. 7 v. 11. *Supr. 3. v. 5.*

CAP. IX.

Factum est autem cum perfecisset Salomon ædificium domus Domini, & ædificium regis, & omne quod optaverat & voluerat facere,

2. Apparuit ei Dominus secundò * sicut apparuerat ei in Gabaon.

3. Dixitque Dominus ad eum, Exaudivi orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me, sancti-

fica-

CAP. IX.

Fuit autem, 1 quum complevisset Selomoh ædificare domum Jehovæ, & domum 2 regiam, universumq; desiderium suum, quod voluit facere:

2 Apparuit Jehovah ipsi Selomoh secundo, sicut apparuerat ei in Gibon.

3. Dixitq; 3 illi Jehovah, Exaudivi orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: sanctificavi domum istam,

quam

Das IX. Cap.

VND da Salomo hatte ausgebawet des HERRN hauß/ vnd des königes hauß / vnd alles was er begert vnd lust hatte zu machen.

2. Erschein jm der HERR zum andern mal/ wie er jm erschienen war zu Gibeon.

3. Vnd der HERR sprach zu jm / Jch habe dein gebet vnd flehen gehöret/ das du für mir geflehet hast/ vnd habe diß hauß geheiliget/ das du geba-

wet

Cap. 9. 1. juxta complere Salomonem. 2. regis, & omne des. Salomonis (antecedens pro relativo) quod v. f. & visus est Jeh. ad Salomonem s. s. visus fuerat ad eum in G. 3. Jehovah ad eum.

wet hast / das ich meinen namen daselbs hinsetze ewiglich / vnd meine augen vnd mein hertz sollen da sein alle wege.

4. Vnd du / so du für mir wandelst / wie dein vater David gewandelt hat / mit rechtschaffenem hertzen / vnd auffrichtig / das du thust alles / was ich dir geboten habe / vnd meine gebot vnd meine rechte heltest.

5. So wil ich bestetigen den stuel deines königreichs vber Israel ewiglich / wie ich deinem vater David geredt habe / vnd gesagt / Es sol dir nicht gebrechen an einem man vom stuel Israel.

6. Werdet jr euch aber von mir hinden abwenden / jr vnd ewre kinder / vnd nicht halten meine gebot vnd rechte / die ich euch fürgelegt habe / vnd hingehet vnd andern Göttern dienet vnd sie anbetet.

7. So werde ich Israel ausrotten von dem lande / das ich jnen gegeben habe. Vnd das hauß / das ich geheiliget habe meinem namen / wil ich verlassen von meinem angesicht. Vnd Israel wird ein sprichwort vnd fabel sein vnter allen völckern.

8. Vnd das hauß wird eingerissen werden / das alle die fürüber gehen / werden sich entsetzen vnd blasen / vnd sagen / Warumb hat der HERR diesem lande vnd diesem hause also gethan?

9. So wird man antworten / Darumb / das sie den HERRN jren Gott verlassen haben / der jre veter aus Egyptenland fürete / vnd haben angenomen andere Götter / vnd sie angebetet vnd inen gedienet / Darumb hat der HERR alle das vbel vber sie gebracht.

10. Da nu die zwentzig jar vmbwaren / in welchen Salomo die zwey heuser bawete / des HERRN hauß vnd des königs hauß.

11. Dazu Hiram der könig zu Tyro Salomo cedern

bewm

quam ædificasti, ponendo nomen meum ibi usq; *in* seculum: eruntq; oculi mei & cor meum ibi omnibus diebus.

4. Et tu si ambulaveris coram me, sicut ambulavit David pater tuus in perfectione cordis & rectitudine, faciendo secundum omnia quæ præcepi tibi, decreta mea & judicia mea servaveris:

5. 4 Firmabo thronum regni tui super Israelem in seculum, sicut loquutus sum 5 Davidi patri tuo, dicendo, Non abscindetur tibi vir à throno Israelis.

6. *Quod* si avertendo aversi fueritis vos & filii vestri 6 à me, & non custodieritis præcepta mea, & decreta mea, quæ dedi coram vobis: sed abieritis, & servieritis diis alienis, & incurvaveritis vos illis:

7. 7 Excidam Israelem è superficie terræ, quam dedi eis: & domũ, quam sanctificavi nomini meo, dimittam à facie mea, & erit Israel in parabolam & in fabulam in omnibus populis.

8. Atq; domus ista, *quæ* 8 futura est altissima, *ita ut* quicunq; transierit per eam, obstupescat, & sibilet, ac dicat, Quamobrem fecit Jehovah sic terræ huic, & domo huic?

9. 9 Respondebuntq;, Eo quod dereliquerunt Jehovam Deum suum, qui eduxit patres eorum è terra Aegypti: & apprehenderunt 10 deos alienos, adoraveruntq; eos, & servierunt eis: idcirco *inquam* induxit Jehovah super eos omne malum hoc.

10. Fuit præterea 11 in fine viginti annorum, quibus ædificavit Selomoh duas domos, *nempe* domum Jehovæ & domum 12 regiam,

11 Hiram *autem* rex Tyri 13 donaverat ipsi Selomoh ligna

ce-

ficavi domum hanc quam ædificasti, ut ponerem nomen meum ibi in sempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.

4. Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit pater tuus, in simplicitate cordis, & in æquitate: & feceris omnia, quæ præcepi tibi, & legitima mea & judicia mea servaveris,

5. Ponam thronum regni tui super Israel in sempiternum, * sicut locutus sum David patri tuo, dicens, Non auferetur vir de genere tuo de solio Israel.

6. Si autem aversione aversi fueritis vos & filii vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, & ceremonias meas quas proposui vobis, sed abieritis & colueritis deos alienos, & adoraveritis eos:

7. Auferam Israel de superficie terræ quam dedi eis, & templum quod sanctificavi nomini meo projiciam à conspectu meo, eritque Israel in proverbium, & in fabulam cunctis populis.

8. Et domus hæc erit in exemplum: omnis qui transierit per eam, stupebit & sibilabit, & dicet, * Quare fecit Dominus sic terræ huic & domui huic?

9. Et respondebunt, Quia dereliquerunt Dominum Deum suum, qui eduxit patres eorum de terra Ægypti, & secuti sunt deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt eos: idcirco induxit Dominus super eos omne malum hoc.

10. * Expletis autem annis viginti postquam ædificaverat Salomon duas domos, id est domum Domini & domum regis,

11. (Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna

ce-

θέσθαι τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ἔσονται οἱ ὀφθαλμοί μου καὶ ἡ καρδία μου ἐκεῖ πάσας τὰς ἡμέρας.

4. Καὶ σὺ ἐὰν πορευθῇς ἐνώπιόν μου καθὼς ἐπορεύθη Δαυὶδ ὁ πατήρ σου ἐν ὁσιότητι καρδίας καὶ ἐν εὐθύτητι, τοῦ ποιεῖν κατὰ πάντα ἃ ἐνετειλάμην αὐτῷ, καὶ τὰ προστάγματά μου καὶ τὰς ἐντολάς μου φυλάξῃς·

5. Καὶ ἀναστήσω τὸν θρόνον τῆς βασιλείας σου ἐπὶ Ἰσραὴλ εἰς τὸν αἰῶνα, καθὼς ἐλάλησα τῷ πατρί σου Δαυὶδ λέγων· οὐκ ἐξαρθήσεταί σοι ἀνὴρ ἡγούμενος ἐν Ἰσραήλ.

6. Ἐὰν δὲ ἀποστραφέντες ἀποστραφῆτε ὑμεῖς καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ἀπ᾽ ἐμοῦ, καὶ τὰ προστάγματά μου ἃ ἔδωκα ἐνώπιον ὑμῶν μὴ φυλάξητε, καὶ πορευθῆτε καὶ δουλεύσητε θεοῖς ἑτέροις καὶ προσκυνήσητε αὐτοῖς.

7. Καὶ ἐξαρῶ τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς ἧς ἔδωκα αὐτοῖς, καὶ τὸν οἶκον τοῦτον ὃν ἡγίασα τῷ ὀνόματί μου ἀπορρίψω ἐκ προσώπου μου. καὶ ἔσται Ἰσραὴλ εἰς ἀφανισμὸν καὶ εἰς λάλημα εἰς πάντας τοὺς λαούς.

8. Καὶ ὁ οἶκος οὗτος ὁ ὑψηλὸς ἔσται εἰς παράδειγμα. πᾶς διαπορευόμενος δι᾽ αὐτοῦ, ἐκστήσεται καὶ συριεῖ. καὶ ἐροῦσιν, ἕνεκεν τίνος ἐποίησε Κύριος οὕτως τῇ γῇ ταύτῃ καὶ τῷ οἴκῳ τούτῳ;

9. Καὶ ἐροῦσιν, ἀνθ᾽ ὧν ἐγκατέλιπον Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, τὸν ἐξαγαγόντα τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐξ οἴκου δουλείας ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἀντελάβοντο θεῶν ἀλλοτρίων καὶ προσεκύνησαν αὐτοῖς καὶ ἐδούλευσαν αὐτοῖς, διὰ τοῦτο ἐπήγαγε Κύριος ἐπ᾽ αὐτοὺς πᾶσαν τὴν κακίαν ταύτην.

10. Καὶ ἐγένετο μετὰ εἴκοσι ἔτη ἐν οἷς ᾠκοδόμησε Σολομὼν τοὺς δύο οἴκους, τὸν οἶκον Κυρίου καὶ τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως·

11. Χειρὰμ βασιλεὺς Τύρου ἀντελαμβάνετο τοῦ Σολομῶν-

τος

4. & (i. tunc) stare-faciam.
5. super Davidē.
6. à post me.
7. & (i. tunc) excid.
8. erit excelsa, omnis transiens super eam obstupescet & sibilabit, & dicēt, super quid f.
675:
9. & dicent, super quod derel.
10. in deos a. & incurvaverunt se eis, & s. e. super sie ind.
11. à fine duarum decadū anni.
12. regis.
13. oneraverat (cumulaverat) Salomonem in lignis

Salomoni nova Dei revelatione confirmatur.

* 2. Sa. 7. v. 12. & 16. 1. Par. 22. v. 10.

* Deu. 29. v. 24. Jer. 22. v. 8.

* 1. Par. 8. v. 1.

Hiram à Salomone viginti oppidis donatur.

τος ἐν ξύλοις κεδρίνοις, καὶ ἐν ξύλοις πευκίνοις, καὶ ἐν χρυσίῳ, καὶ ἐν παντὶ θελήματι αὐτοῦ. τότε ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν τῷ Χειρὰμ εἴκοσι πόλεις ἐν γῇ Γαλιλαίᾳ.

12. Καὶ ἐξῆλθε Χειρὰμ ἐκ Τύρου καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Γαλιλαίαν τοῦ ἰδεῖν τὰς πόλεις ἃς ἔδωκεν αὐτῷ Σολομών, καὶ οὐκ ἤρεσαν αὐτῷ.

13. Καὶ εἶπε Χειράμ, τί εἰσιν αἱ πόλεις αὗται ἃς ἔδωκάς μοι ὦ ἀδελφέ; καὶ ἐκάλεσεν αὐτὰς ὅριον ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

14. Καὶ ἀπέστειλε Χειρὰμ τῷ Σολομῶντι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι τάλαντα χρυσίου.

15. Καὶ αὕτη ἡ πραγματεία τῆς προνομῆς ἧς ἀνήνεγκεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον Κυρίου, καὶ τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως, καὶ τὸ τεῖχος Ἱερουσαλήμ, καὶ τὴν ἄκραν τοῦ περιφράξαι τὸν φραγμὸν τῆς πόλεως Δαυίδ, καὶ τὴν Ἀσσώρ, καὶ τὴν Μαγεδδὼ καὶ τὴν Γαζέρ.

16. Φαραὼ βασιλεὺς Αἰγύπτου ἀνέβη, καὶ προκατελάβετο τὴν Γαζέρ, καὶ ἐνεπύρισεν αὐτὴν ἐν πυρί, καὶ τὸν Χαναναῖον τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ πόλει ἐθανάτωσεν. καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Φαραὼ ἀποστολὰς τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ γυναικὶ Σολομῶντος.

17. Καὶ Σολομὼν ᾠκοδόμησε τὴν Γαζέρ, καὶ τὴν Βαιθωρὼν τὴν κατωτέραν.

18. Καὶ τὴν Βααλάθ, καὶ τὴν Θαμὼρ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

19. Καὶ πάσας τὰς πόλεις τὰς ὀχυράς, αἳ ἦσαν τῷ Σολομῶντι, καὶ πάσας τὰς πόλεις τῶν ἁρμάτων, καὶ πάσας τὰς πόλεις τῶν ἱππέων, καὶ τὴν πραγματείαν Σολομῶντος ἣν ἐπραγματεύσατο οἰκοδομῆσαι ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν τῷ Λιβάνῳ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ γῇ τῆς δυναστείας αὐτοῦ.

20. Πάντα τὸν ὑπολελειμμένον λαὸν ἀπὸ τοῦ Χετταίου καὶ τοῦ Ἀμορραίου, καὶ τοῦ Φερεζαίου, καὶ τοῦ Χαναναίου, καὶ τοῦ Εὐαίου, καὶ τοῦ Ἰεβουσαίου, καὶ τοῦ Γεργεσαίου τῶν μὴ ὄντων ἐκ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

21. Τὰ τέκνα αὐτῶν τὰ ὑπολελειμμένα μετ' αὐτῶν ἐν τῇ γῇ, οὓς οὐκ ἠδύναντο οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς, καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς Σολομὼν εἰς φόρον ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

22. Καὶ ἐκ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ οὐκ ἔδωκε Σολομὼν εἰς δουλείαν, ὅτι

αὐ-

cedrina & abiegna, & aurum juxta omne quod opus habuerat:) tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in terra Galilææ.

12. Et egressus est Hiram de Tyro, ut videret oppida, quæ dederat ei Salomon, & nō placuerunt ei.

13. Et ait, Hæcine sunt civitates quas dedisti mihi, frater? Et appellavit eas terram Chabul, usque in diem hanc.

14. Misit quoque Hiram ad regem Salomonē centum viginti talenta auri.

15. Hæc est summa expensarum, quam obtulit rex Salomon ad ædificandam domum Domini & domum suam, & Mello, & murum Jerusalem, & Heser, & Mageddo, & Gazer.

16. Pharao rex Ægypti ascendit, & cepit Gazer, succenditque eam igni: & Chananæum qui habitabat in civitate, interfecit, & dedit eam in dotem filiæ suæ uxori Salomonis.

17. Ædificavit ergo Salomon Gazer, & Bethhoron inferiorem,

18. Et Baalath & Palmiram in terra solitudinis.

19. Et omnes vicos, qui ad se pertinebant, & erant absque muro, munivit, & civitates curruum, & civitates equitum, & quodcunque ei placuit, ut ædificaret in Jerusalem, & in Libano & in omni terra potestatis suæ.

20. Universum populum qui remanserat de Amorrhæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Hevæis, & Jebusæis, qui non sunt de filiis Israel:

21. Horum filios, qui remanserant in terra, quos scilicet non potuerant filii Israel exterminare: fecit Salomon tributarios, usque in diem hanc.

22. De filiis autem Israel non constituit Salomon

ser-

cedrina & abiegna, & aurum secundum omnem voluntatem ejus) tunc dedit rex Selomoh ipsi Hiram 14 viginti urbes in terra Galil.

12. Et egressus est Hiram è Tyro, 15 ut videret urbes quas tradiderat ei Selomoh, & 16 non placuerunt ei.

13. Dixitq;, Quid *sunt* urbes istæ, quas dedisti mihi, frater mi? & appellavit eas terram Chabul, usq; *ad* diem hanc.

14. Miserat autem Hiram 17 ad regem centum & viginti talenta auri.

15. (Et hæc *est* ratio tributi, propter quā exegit rex Selomoh, ad ædificandum domum Jehovæ, & domum suam, & Millo', & murum Jerusalaim, & Hasor, & Megiddo, & Gezer.

16. Paroh rex Aegypti ascendit, & cepit Gezer, succenditq; eam igni: Chenaanæum quoq; 18 qui habitabat in civitate, interfecit, ac tradidit eam 19 pro muneribus filiæ suæ uxoris Selomoh.

17. Aedificavit autem Selomoh Gezer, & Beth-horon inferiorem,

18. Et Baalath, & Thamar in deserto in terra,

19. Et omnes urbes thesaurorum, quæ erant ipsi Selomoh, & urbes 20 curruū, & urbes equitum & desiderium Selomoh quod desideravit ædificare in Jerusalaim & in Lebanon, & in omni terra dominii sui.

20. Omnem populum 21 qui remanserat de Emoræo, Hitthæo, Perizæo, Hivæo & Jebusæo, qui non *erant* de filiis 22 Israelis,

21. *Id est* filios eorum, qui remanserant post eos in terra, quos non potuerant filii Israelis 23 occidere: fecit Selomoh tributarios usq; *ad* diem hanc.

22. De filiis vero Israelis non 24 fecit Selomoh servum *ul-*

lum:

bewm vnd tennenbewm/ vnd goldt nach alle seinem beger brachte / Da gab der könig Salomo Hiram zwentzig stedte im lande Galilea.

12. Vnd Hiram zoch aus von Tyro die stedte zubesehen/ die jm Salomo gegeben hatte/ vnd sie gefielen jm nicht.

13. Vnd sprach / Was sind das für stedte/ mein bruder/ die du mir gegeben hast/ Vnd hieß sie das land Cabul/ biß auff diesen tag.

14. Vnd Hiram hatte dem könige gesandt hundert vnd zwentzig centner goldes.

15. Vnd dasselb ist die summa der zinse/ die der könig Salomo auffhub/ zu bawen des HERRN hauß/ vnd sein hauß/ vnd Millo / vnd die mawren Jerusalem/ vnd Hazor vnd Megiddo vnd Gaser.

16. Denn Pharao der könig in Egypten war erauff komen vnd hatte Gaser gewonnen/ vnd mit fewr verbrand/ vnd die Cananiter erwürget / die in der stad woneten/ vnd hatte sie seiner tochter Salomons weib zum geschenck gegeben.

17. Also bawet Salomo Gaser/ vnd das nider Beth-Horon.

18. Vnd Baleath / vnd Thamar in der wüsten im lande.

19. Vnd alle stedte der kornheuser die Salomo hatte/ vnd alle stedte der wagen/ vnd die stedte der reuter/ vnd wozu er lust hatte zu bawen zu Jerusalem/ im Libanon / vnd im gantzen lande seiner herrschafft.

20. Vnd alles vbrige volck von den Amoritern/ Hethitern/ Pheresitern/ Heuitern vnd Jebusitern / die nicht von den kindern Israel waren.

21. Derselben kinder die sie hinder sich vberbleiben liessen im lande/ die die kinder Israel nicht kundten verbannen / die macht Salomo zinßbar biß auff diesen tag.

22. Aber von den kindern Israel macht er nicht knechte/

Ii son-

cedrorū, & in lignis abietum & in auro.
14. *duas decades urbis.*
15. *ad videndum.*
16. *non fuerunt recta in oculis ipsius.*
17. *regi centuriam & duas decades talenta. et hoc verbum (.i. res) trib. quod ascendere fecit rex S.*
18. *habitantem.*
19. *missiones (.i. munera) f. s. uxoris S.*
20. *currus.*
21. *residuum.*
22. *Israelis ipsi.*
23. *delere eos: & ascendere fecit eos S. in tributum servitutis (.i. servile.) usq;.*
24. *dedit Sel. serv.*

667:

sed ipsi viri belli.
25. currus ejus.

sondern ließ sie kriegsleute/ vnd seine knechte/ vnd fürsten vnd ritter / vnd vber seine wagen vnd reuter sein.

23. Vnd der amptleute die vber Salomons gescheffte waren/ der war fünff hundert vnd funffzig / die vber das volck herrscheten / vnd die geschefft ausrichten.

26. quinquaginta & quing. dominãtes in populum, facientes in opificio.

24. Vnd die tochter Pharao zoch erauff von der stadt Dauid / in jr hauß / das er für sie gebawet hatte. Da bawet er auch Millo.

25. Vnd Salomo opfferte des jars drey mal brandopffer vnd danckopffer auff dem altar / den er dem HERRN gebawet hatte / vnd reucherte vber jm für dem HERRN/ vnd ward also das hauß fertig.

27. & ascendere fecit S. tr. v. in anno ascensiones & p. &cet. & suffiendo super illud.

26. Vnd Salomo macht auch schiffe zu EzeonGeber/ die bey Eloth ligt / am vfer des schilffmeers im lande der Edomiter.

28. navem.

29. cum E. super labium ma. S.

27. Vnd Hiram sandte seine knechte im schiff / die gute schiffleute/ vnd auff dem meer erfaren waren/ mit den knechten Salomo.

30. in navi s. s. v. navium.

28. Vnd kamen gen Ophir/ vnd holeten daselbs vier hundert vnd zwenzig centner golds / vnd brachtens dem könige Salomo.

31. & venerunt in O. ac t. i. a. quatuor centurias & duas-decades talenti.

Das X. Cap.

Cap. 10.

VND da das gerücht Salomo von dem namen des HERRN kam für die königin vom reich Arabien / kam sie jn zu versuchen mit retzeln.

1. audiens (sc. erat) auditionem S. nomini (ad nomen) Ieh. & venit ad tentandum e.

2. Vnd sie kam gen Jerusalem mit einem seer grossen zeug/ mit kamelen die specerey trugen/ vnd viel golds vnd edelgesteine. Vnd da sie zum könige Salomo hinein kam/ redet sie mit jm/ alles was sie fürgenomen hatte.

2. in exer. (virtute) gravi valde.
3. lapidem pretiosum.

Vnd

---

lum: sed erant viri bellatores, & servi ejus, & principes ejus, & duces ejus, & principes 25 curruum ejus, & equitum ejus.

23. Isti *sunt* principes præfectorum, qui *erant* super opus ipsi Selomoh 26 quingenti & quinquaginta, qui præerant populo, qui faciebant opus.

24. Cæterum filia Paroh ascendit de civitate Davidis in domum suam, quá ædificaverat sibi: tunc ædificavit Millo.

25 27 Offerebat autem Selomoh tribus vicibus singulis annis holocausta & pacifica super altare, quod ædificaverat Jehovæ, & adolebat super illud, quod *erat* coram Jehova, & perfecit domum.

26 Et 28 classem fecit rex Selomoh in Esion-geber quę *erat* 29 juxta Eloth, juxta ripam maris Suph in terra Edom.

27. Misitq; Hiram 30 cum classe servos suos viros nauticos & gnaros maris, cum servis Selomoh:

28. 31 Qui devenerunt in Ophir, ac tulerunt inde aurum, quadringenta & viginti talenta, & adduxerunt ad regem Selomoh.

CAP. X.

REgina autem Seba audiens famam Selomoh in nomine Jehovæ, venit ut tentaret eum in ænigmatibus.

2. Et ingressa est Jerusalaim 2 cum exercitu gravi valde, & camelis portantibus aromata, & aurum multum valde, & 3 lapides pretiosos: venitq; ad *ipsum* Selomoh, atq; loquuta est ad eum quæcunq; habebat in animo suo.

In-

---

servire quenquam, sed erant viri bellatores, & ministri ejus, & principes & duces, & præfecti curruum & equorum.

23. Erant autem principes super omnia opera Salomonis præpositi, quingenti quinquaginta, qui habebant subjectum populum, & statutis operibus imperabant.

24. * Filia autem Pharaonis ascendit de civitate David in domum suam, quam ædificaverat ei Salomon: tunc ædificavit Mello.

25. Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta, & pacificas victimas super altare, quod ædificaverat Domino, & adolebat thymiama coram Domino: perfectumque est templum.

26. Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongaber, quæ est juxta Ailath in littore maris rubri, in terra Idumææ.

27. Misitque Hiram in classe illa servos suos viros nauticos & gnaros maris, cum servis Salomonis.

28. Qui cùm venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonem.

CAP. X.

SEd * & regina Saba audita fama Salamonis in nomine Domini venit tentare eum in ænigmatibus.

2. Et ingressa Jerusalem multo cum comitatu, & divitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas, venit ad regem Salomonem, & locuta est ei universa, quæ habebat in corde suo.

Et

αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἄνδρες οἱ πολεμισαί, καὶ παῖδες αὐτοῦ καὶ ἄρχοντες, καὶ τριστοὶ αὐτοῦ, καὶ ἄρχοντες τῶν ἁρμάτων αὐτοῦ, καὶ ἱππεῖς αὐτοῦ.

23. Ἦσαν δὲ ἄρχοντες οἱ ἐπιστάμενοι ἐπὶ τῶν ἔργων Σολομῶντος πεντακόσιοι πεντήκοντα, κυριεύοντες ἐν τῷ λαῷ τῷ ποιοῦντι τὸ ἔργον.

24. Ἡ θυγάτηρ δὲ τοῦ Φαραὼ ἀνέβη ἀπὸ τῆς πόλεως Δαυὶδ εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, ὃν ᾠκοδόμησεν αὐτῇ· τότε ᾠκοδόμησε Μηλλώ·

25. Καὶ προσήνεγκεν Σολομὼν τρισσῶς κατ' ἐνιαυτὸν ὁλοκαυτώματα καὶ εἰρηνικὰς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ὃ ᾠκοδόμησε τῷ Κυρίῳ· καὶ ἐθυμίασεν ἐπ' αὐτὸ τὸ ὂν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ συνετέλεσε τὸν οἶκον.

26. Καὶ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν ναῦν ἐν Ασιὼν Γαβὲρ τὴν οὖσαν ἐχόμενα Αιλὰθ ἐπὶ τοῦ χείλους θαλάσσης τῆς ἐσχάτης ἐν γῇ Εδώμ.

27. Καὶ ἀπέστειλε Χειρὰμ ἐν τῇ νηὶ τῶν παίδων αὐτοῦ ἄνδρας ναυτικούς, λαὸν εἰδότας ἐλαύνειν θάλασσαν μετὰ τῶν παίδων Σολομῶντος.

28. Καὶ ἦλθον εἰς Σωφηρά, καὶ ἔλαβον ἐκεῖθεν τετρακόσια καὶ εἴκοσι τάλαντα χρυσίου, καὶ ἤνεγκαν τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι.

Κεφαλ. ι'.

ΚΑὶ βασίλισσα Σαβὰ ἤκουσε τὸ ὄνομα Σολομῶντος καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου, καὶ ἦλθε τοῦ πειράσαι αὐτὸν ἐν αἰνίγμασι.

2. Καὶ ἦλθεν εἰς Ιερουσαλὴμ ἐν δυνάμει βαρείᾳ σφόδρα· καὶ κάμηλοι αἴρουσαι ἀρώματα καὶ χρυσίον πολὺ σφόδρα, καὶ λίθον τίμιον πολύν· καὶ ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα Σολομῶντα· καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ πάντα ὅσα ἦν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.

Καὶ

Salomon gentes populo intermixtas tributarius facit.

*2. Par. 8 v. 11.

*2. Par. 9 v. 1. Matth. 12 v. 42. Luc. 11 v. 31.

Regina Saba invisit Salomonem.

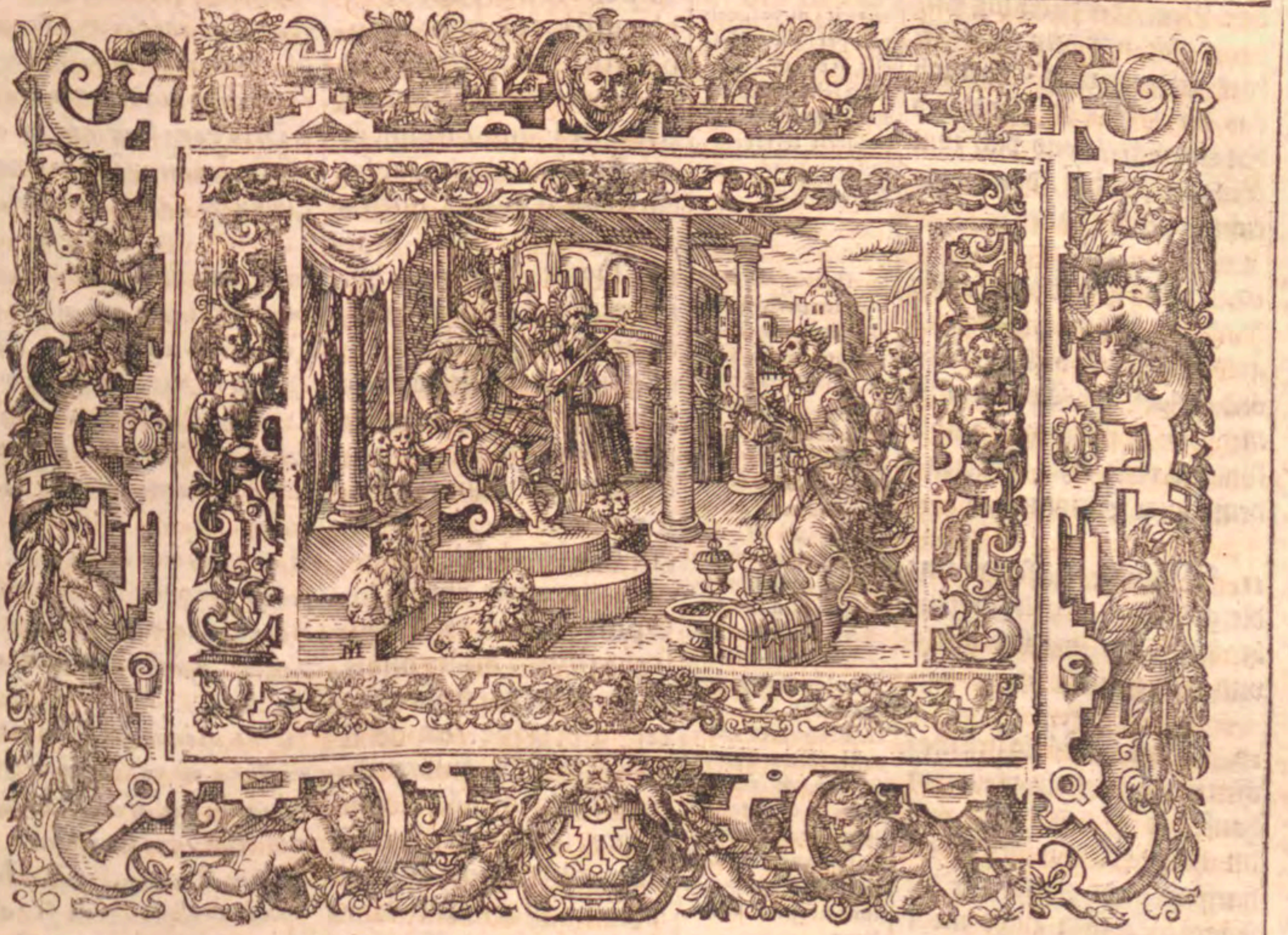

3. Καὶ ἀπήγγελλεν αὐτῇ Σολομὼν πάντας τοὺς λόγους αὐτῆς, οὐκ ἦν λόγος παρεωραμένος ἀπὸ τοῦ βασιλέως ὃν οὐκ ἀπήγγειλεν αὐτῇ.
4. Καὶ εἶδε βασίλισσα Σαβὰ πᾶσαν τὴν φρόνησιν Σολομῶντος, καὶ τὸν οἶκον ὃν ᾠκοδόμησε.
5. Καὶ τὰ βρώματα Σολομῶντος, καὶ τὴν καθέδραν παίδων αὐτοῦ, καὶ τὴν παράστασιν τῶν λειτουργῶν αὐτοῦ, καὶ τὸν ἱματισμὸν αὐτῶν, καὶ τοὺς οἰνοχόους αὐτοῦ, καὶ τὴν ὁλοκαύτωσιν αὐτοῦ ἣν ἀνέφερεν ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ ἐξ ἑαυτῆς ἐγένετο.
6. Καὶ εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα Σολομῶντα, ἀληθινὸς ὁ λόγος ὃν ἤκουσα ἐν τῇ γῇ μου περὶ τοῦ λόγου σου καὶ περὶ τῆς φρονήσεώς σου.
7. Καὶ οὐκ ἐπίστευσα τοῖς εἰρηκόσι μοι, ἕως οὗ παρεγενόμην καὶ ἑωράκασιν οἱ ὀφθαλμοί μου, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἔστι κατὰ τὸ ἥμισυ καθὼς ἀπήγγειλάν μοι, προστέθεικας σοφίαν καὶ ἀγαθὰ ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἀκοὴν ἣν ἤκουσα ἐν τῇ γῇ μου.
8. Μακάριαι αἱ γυναῖκές σου, καὶ μακάριοι οἱ παῖδές σου οὗτοι οἱ παρεστηκότες ἐνώπιόν σου διαπαντός, οἱ ἀκούοντες τὴν φρόνησίν σου.
9. Γένοιτο Κύριος ὁ Θεὸς εὐ-

3. Et docuit eam Salomon omnia verba, quæ proposuit: non fuit sermo, qui regem posset latere, & non responderet ei.
4. Videns autem regina Saba omnem sapientiam Salomonis, & domum quam ædificaverat,
5. Et cibos mensæ ejus, & habitacula servorum, & ordines ministrantium, vestesque eorum, & pincernas, & holocausta, quæ offerebat in domo Domini: non habebat ultrà spiritum.
6. Dixitque ad regem, Verus est sermo quem audivi in terra mea super sermonibus tuis, & super sapientia tua:
7. Et non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probavi quòd media pars mihi nuntiata non fuerit: major est sapientia, & opera tua, quàm rumor quem audivi.
8. Beati viri tui, & beati servi tui hi, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam.
9. Sit Dominus Deus tu-

3. Indicavit autem ei Selomoh omnia verba ejus, non fuit verbum *ullum* absconditum à rege, quod non indicaverit ei.
4. Et vidit regina Seba omnem sapientiam Selomoh, & domum, quam ædificaverat,
5. Ac 4 cibos mensæ ejus, & sessionem servorum ejus, & statum ministrorum ejus, & vestimenta eorum, & pincernas ejus, & holocaustum ejus, quod 5 offerebat *in* domo Jehovæ: & nō erat in ea ultrà spiritus.
6. Dixitq; ad regem, 6 Verum erat verbum, quod 1 audivi in terra mea super 7 rebus tuis & sapientia tua.
7. Et non credidi verbis ipsis, donec ipsa veni, & viderunt oculi mei: ecce autem non fuit nuntiatum mihi dimidium: addidisti sapientiam & bonum 8 super famam quam audivi.
8. Beati viri tui, beati servi tui isti, 9 qui stant coram te, semper audientes sapientiam tuam.
9. Sit Jehovah Deus tuus benedictus qui

3. Vnd Salomo sagts jr alles / vnd war dem könige nichts verborgen / das er jr nicht sagete.
4. Da aber die königin vom reich Arabien sahe alle weißheit Salomo / vnd das hauß das er gebawet hatte.
5. Vnd die speise für seinen tisch / vnd seiner knechte wonung / vnd seiner diener ampt / vnd jre kleider / vnd seine schencken / vnd seine brandopffer die er in dem hause des HERRN opfferte / kund sie sich nicht mehr enthalten.
6. Vnd sprach zum könige. Es ist war / was ich in meinem lande gehöret habe von deinem wesen / vnd von deiner weißheit.
7. Vnd ich habs nicht wollen gleuben biß ich komen bin / vnd habs mit meinen augen gesehen. Vnd sihe / Es ist mir nicht die helffte gesagt / du hast mehr weißheit vnd guts / denn das gerücht ist / das ich gehört habe.
8. Selig sind deine leute vnd deine knechte / die allezeit für dir stehen / vnd deine weißheit hören.
9. Gelobet sey der HERR

4. cibum.
5. offeret. fut. pro præt.
6. Veritas.
7. Verbis. & super s. t.
8. ad auditionē.
9. stantes.

10. *erit Jeh. &c. in te, ad dandum te sup.* 11. *in amore Jehovæ cũ (erga) Israel i. s. & p. t. in regem ad faciendum j. & j.* 12. *centuriam & duas-decades talenti auri &c. lapidem pretiosum: non venit sicut aroma illud ultra ad multitudinem, quod d.* 13. *ligna almugim m. v. & lapidem pretiosum. & f. r. ligna almugim fucrum domui Jeh. & domui R.* 14. *venit sic ligna almugim & non visum est* Numeri enallage frequẽs. 15. *secundum manum regis S.* 16. *in anno uno, sex centuriarũ, sex decadum & hectados talenti auri, pr. v. scrutatores.*

17. *sex centurias auri ascendere faciet (fut. pro prat.) super scutũ unum. sic v. seq.*

dein Gott / der zu dir lust hat / das er dich auff dem stuel Israel gesetzt hat / darumb das der HERR Israel lieb hat ewiglich / vnd dich zum könige gesetzt hat / das du gericht vnd recht haltest.

10. Vnd sie gab dem könige hundert vnd zwentzig centner golds / vnd seer viel specerey / vnd edelgesteine / Es kam nicht mehr so viel specerey / als die königin vom reich Arabien / dem könige Salomo gab

11. Dazu die schiffe Hiram / die goldt aus Ophir füreten / brachten seer viel hebenholtz vnd edelgesteine.

12. Vnd der könig ließ machen von hebenholtz pfeiler im hause des HERRN / vnd im hause des königes / vnd harffen vnd psalter für die senger. Es kam nicht mehr solch hebenholtz / ward auch nicht gesehen / biß auff diesen tag.

13. Vnd der könig Salomo gab der königin von reich Arabien / alles was sie begert vnd bat / on was er jr gab von jm selbs. Vnd sie wand sich vnd zoch in jr land sampt jren knechten.

14. Des golds aber das Salomo in einem jar kam / war am gewicht sechs hundert vnd sechs vnd sechtzig centner.

15. On was von kremern vnd kauffleuten vnd Apotekern / vnd von allen königen Arabie / vnd von den gewaltigen in lendern kam.

16. Vnd der könig Salomo ließ machen zwey hundert schilde vom besten golde / sechs hundert stück goldes thet er zu einem schilde /

17. Vnd drey hundert tartschen vom besten golde / ja drey pfund golds zu einer tartschen. Vnd der könig thet sie in das hauß vom wald Libanon.

complacuit sibi in te, [10] ita ut posuerit te super solium Israelis, [11] eò quòd dilexerit Jehovah Israelem in seculum, & posuerit te regem, ut faceres judicium & justitiam.

10. Deditq; *illa* regi [12] centum & viginti talenta auri, & aromata multa valde, & lapillos pretiosos: non venerunt talia aromata ultra in *tanta* multitudine, quæ dedit regina Seba regi Selomoh.

11. Quinetjam navis Hiram, quæ portabat aurum ex Ophir, advexit ex Ophir [13] coralia multa valde & lapillos pretiosos.

12. Fecitq; rex è coraliis fulcra domus Jehovæ & domus regis, & citharas, & lyras cantoribus: non [14] venerunt talia coralia, nec visa sunt usq; *ad* diem hanc.

13. Rex autem Selomoh dedit reginæ Seba omnem voluntatem suam, quam petivit, præter *ea* quæ dedit illi [15] manu regia Selomoh: posthæc vertit se, & abiit in terram suam ipsa & servi ejus.

14. Erat autem pondus auri, quod obveniebat ipsi Selomoh [16] per ãnos singulos, sexcentorum & sexaginta sex talentorum auri:

15. Præter viros mercatores, & negotiationem aromatariorum, & omnes reges Arabiæ, & duces terræ.

16. Fecit *autem* rex Selomoh ducenta scuta *ex* auro tracto: [17] sexcentos aureos insumpsit in singula scuta.

17. Et trecentos clypeos *ex* auro tracto: tres minas auri insumpsit in singulos clypeos, & posuit eos rex *in* domo saltus Lebanon:

us benedictus, cui complacuisti, & posuit te super thronum Israel, eò, quòd dilexerit Dominus Israel in sempiternum, & constituit te regem, ut faceres judicium & justitiam.

10. Dedit ergo regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosas: non sunt allata ultrà aromata tam multa, quam ea, quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

11. (Sed & clafsis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, & gemmas pretiosas.

12. Fecitque rex de lignis thyinis fulcra domus Domini, & domus regiæ, & citharas lyrasq; cantoribus: non sunt allata hujuscemodi ligna thyina, neque visa usque in præsentem diem.)

13. Rex autem Salomon dedit reginæ Saba omnia, quæ voluit, & petivit ab eo: exceptis his, quæ ultrò obtulerat ei munere regio. Quæ reversa est, & abiit in terram suam cum servis suis.

14. Erat autem pondus auri quod offerebatur Salomoni per annos singulos, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri:

15. Excepto eo quod afferebant viri, qui super vectigalia erant, & negotiatores, universiq; scruta vendentes, & omnes reges Arabiæ, ducesque terræ.

16. Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti unius.

17. Et trecentas peltas ex auro probato: trecentæq; minæ auri unam peltam vestiebant: posuitque eas rex in domo saltus Libani.

λογημένος, ὃς ἠθέλησεν ἐν σοὶ δοῦναί σε ἐπὶ θρόνου Ισραὴλ διὰ τὸ ἀγαπᾶν Κύριον τὸν Ισραὴλ τοῦ στῆσαι αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἔθετό σε εἰς βασιλέα ἐπ᾽ αὐτοὺς, τοῦ ποιεῖν κρίμα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐν κρίμασιν αὐτοῦ.

10. Καὶ ἔδωκε τῷ Σολομῶντι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι τάλαντα χρυσοῦ καὶ ἀρώματα πολλὰ σφόδρα· καὶ λίθον τίμιον πολύν· οὐκ ἐληλύθη κατὰ τὰ ἀρώματα ἐκεῖνα ἔτι εἰς πλῆθος ἃ ἔδωκε βασίλισσα Σαβὰ τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι.

11. Καὶ ἡ ναῦς Χιρὰμ ἡ αἴρουσα τὸ χρυσίον ἐκ Σωφεὶρ ἤνεγκε ξύλα πολλὰ σφόδρα πελεκητὰ, καὶ λίθον τίμιον πολύν.

12. Καὶ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς τὰ ξύλα τὰ πελεκητὰ ὑποστηρίγματα τοῦ οἴκου Κυρίου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως· καὶ ναύλας καὶ κινύρας τοῖς ᾠδοῖς· οὐκ ἐληλύθει τοιαῦτα ξύλα πελεκητὰ, οὐδὲ ὤφθη που ἐπὶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης·

13. Καὶ ὁ βασιλεὺς Σολομὼν ἔδωκε τῇ βασιλίσσῃ Σαβὰ πάντα ὅσα ἠθέλησεν, ὅσα ᾐτήσατο, ἐκτὸς πάντων ὧν ἔδωκεν αὐτῇ διὰ χειρὸς τοῦ βασιλέως Σολομῶντος· καὶ ἀπεστράφη καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν γῆν αὐτῆς αὐτὴ καὶ οἱ παῖδες αὐτῆς.

14. Καὶ ἦν ὁ σταθμὸς τοῦ χρυσίου τοῦ ἐληλυθότος Σολομῶντι ἐν ἐνιαυτῷ ἑνὶ ἑξακόσια ἑξήκοντα καὶ ἓξ τάλαντα χρυσίου·

15. Χωρὶς τῶν φόρων τῶν ὑποτεταγμένων καὶ τῶν ἐμπόρων τῶν ἐμπορευομένων, καὶ πάντων τῶν βασιλέων τῶν ἐν τῷ πέραν, καὶ τῶν σατραπῶν τῆς γῆς.

16. Καὶ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν διακόσια δόρατα χρυσᾶ ἐλατά· ἑξακόσιοι χρυσοῖ ἐπῆσαν ἐπὶ τὸ δόρυ τὸ ἕν.

17. Καὶ ἐποίησε τριακοσίους θυρεοὺς χρυσοῦς ἐλατοὺς, τρεῖς μναῖ χρυσίου ἐπῆσαν ἐπὶ τὸν θυρεὸν τὸν ἕνα· καὶ ἔδωκεν αὐτὰ εἰς οἶκον δρυμοῦ τοῦ Λιβάνου.

Census, clypei, thronus & pocula Salomonis.

Census, clypei, thronus, & pocula Salomonis.

18. Καὶ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς θρόνον ἐλεφάντινον μέγαν, καὶ περιεχρύσωσεν αὐτὸν χρυσίῳ δοκίμῳ.

19. Ἓξ ἀναβαθμοὶ τοῦ θρόνου· καὶ προτομαὶ μόσχων ἐκ τῶν ὀπίσω αὐτοῦ τοῦ θρόνου, καὶ χεῖρες ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς καθέδρας, καὶ δύο λέοντες ἑστηκότες παρὰ τὰς χεῖρας.

20. Καὶ δώδεκα λέοντες ἑστῶτες ἐπὶ τῶν ἓξ ἀναβαθμῶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν· οὐκ ἐγένετο οὕτως ἐν πάσῃ βασιλείᾳ.

21. Καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος γεγονότα χρυσᾶ, καὶ λουτῆρες χρυσοῖ, καὶ πάντα τὰ σκεύη οἴκου δρυμοῦ τοῦ Λιβάνου χρυσίῳ συγκεκλεισμένα. καὶ οὐκ ἦν ἀργύριον, ὅτι οὐκ ἦν τὸ ἀργύριον λογιζόμενον ἐν ταῖς ἡμέραις Σολομῶντος.

22. Ὅτι ναῦς Θαρσεὶς τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι ἐπὶ τῆς θαλάσσης μετὰ τῶν παίδων Χειρὰμ διὰ τριῶν ἐτῶν ἤρχετο τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι ναῦς ἐκ Θαρσεὶς χρυσίου καὶ ἀργυρίου καὶ λίθων τορευτῶν καὶ πελεκητῶν.

23. Καὶ ἐμεγαλύνθη Σολομῶν ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς πλούτῳ καὶ φρονήσει.

24. Καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἐζήτουν τὸ πρόσωπον Σολομῶντος τοῦ ἀκοῦσαι τῆς φρονήσεως αὐτοῦ, ἧς ἔδωκε Κύριος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

25. Καὶ αὐτοὶ ἔφερον ἕκαστος τὰ δῶρα αὐτοῦ, σκεύη ἀργυρᾶ καὶ σκεύη χρυσᾶ, καὶ ἱματισμὸν, καὶ ἀρώματα, καὶ στακτὴν, καὶ ἵππους, καὶ ἡμιόνους τὸ κατ' ἐνιαυτὸν εἰς ἐνιαυτόν.

26. Καὶ συνήγαγε Σολομῶν ἅρματα καὶ ἱππεῖς, καὶ ἦσαν αὐτῷ χίλια καὶ τετρακόσια ἅρματα, καὶ δώδεκα χιλιάδες ἱππέων· καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν ταῖς πόλεσι τῶν ἁρμάτων, καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν Ἱερουσαλήμ.

27. Καὶ ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς Σολομῶν τὸ ἀργύριον ἐν Ἱερουσαλὴμ ὡς λίθους, καὶ τὰς κέδρους ἔδωκεν ὡς τὰς συκαμίνους τὰς ἐν τῇ πεδινῇ εἰς πλῆθος.

& | dyas (&) decas chiliadis eq. & col. eos in ur. currus. 28. dedit. 29. in depressa (sc. terra) ad multitudinem.

18. Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore grandem: & vestivit eum auro fulvo nimis,

19. Qui habebat sex gradus: & summitas throni rotunda erat in parte posteriori: & duæ manus hinc atque inde tenentes sedile: & duo leones stabant juxta manus singulas.

20. Et duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde: non est factum tale opus in universis regnis.

21. Sed & omnia vasa, de quibus potabat rex Salomon, erant aurea: & universa suppellex domus saltus Libani de auro purissimo: non erat argentum, nec alicujus pretii putabatur in diebus Salomonis,

22. Quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum & argentum, & dentes elephantorum, & simias, & pavos.

23. Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terræ divitiis & sapientia.

24. Et universa terra desiderabat vultum Salomonis, ut audiret sapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus.

25. Et singuli deferebant ei munera, vasa argentea & aurea, vestes & arma bellica, aromata quoque, & equos & mulos, per annos singulos.

26. Congregavitque Salomon currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & disposuit eos per civitates munitas, & cum rege in Jerusalem.

27. Fecitque ut tanta esset abundantia argenti in Jerusalem, quanta & lapidum: & cedrorum præbuit multitudinem quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus.

18. Fecit præterea rex solium 18 eburneum magnum, & operuit illud auro obrizo.

19. Sex gradus *erant* solio, & 19 summitas rotunda *erat* in solio à parte ejus posteriore, & fulcra hinc & inde in loco sessionis, & duo leones stabant ad fulcra ipsa.

20. Duodecim leones 20 stabant illic super sex gradus hinc & inde: non fuit factum 21 tale in universis regnis.

21. Omnia insuper vasa 22 potoria regis Selomoh *erant* aurea, omnia item vasa domus saltus Lebanon 23 *ex* auro puro: non *erat* argentum, non reputabatur in diebus Selomoh quicquam:

22. Quia 24 classis Tharsis *erat* regi per mare, cum classe Hiram: semel in tribus annis veniebat classis Tharsis, quæ referebat aurum & argentum, dentes elephantum, & simias, & pavones.

23. Et magnificatus est rex Selomoh præ omnibus regibus terræ 25 in divitiis & sapientia.

24 Omnesq; habitatores terræ quærebant faciem Selomoh, ut audirent sapientiam ejus, quam posuerat Deus in corde ejus.

25. Et 26 afferebant quisq; munus suum, vasa argentea, & vasa aurea, & vestes, & arma, & aromata, equos, & mulos: idq; per singulos annos.

26. Congregavit itaq; Selomoh 27 currus & equites: & fuerunt ei mille & quadringenti currus, & duodecim millia equitum quos collocavit in urbibus curruũ, & cum rege in Jerusalaim.

27. Et 28 posuit rex argentum in Jerusalaim tanquam lapides, & cedros posuit tanquam sycomoros, quæ *crescunt* 29 in campestribus præ multitudine.

18. Vnd der könig macht ein grossen stuel von elffenbein/ vnd vberzoch jn mit dem edelsten golde.

19. Vnd der stuel hatte sechs stuffen/vnd das heupt am stuel war hinden rund/ vnd waren lehnen auff beiden seiten vmb das gesesse / vnd zwo lewin stunden an den lehnen.

20. Vnd zwelff lewen stunden auff den sechs stuffen auff beiden seiten/ Solches ist nie gemacht in keinen königreichen.

21. Alle trinckgefesse des königes Salomo waren gülden / vnd alle gefesse im hause vom wald Libanon waren auch lauter goldt. Denn des silbers acht man zun zeiten Salomo nichts.

22. Denn das meerschiff des königs/das auff dem meer mit dem schiff Hiram fuhr/kam in dreyen jaren ein mal / vnd bracht gold/silber/elffenbein/ affen vnd pfawen.

23. Also ward der könig Salomo grösser mit reichthumb vnd weißheit/Denn alle könige auff erden.

24. Vnd alle welt begert Salomo zu sehen/das sie die weißheit höreten/die jm Gott in sein hertz gegeben hatte.

25. Vnd jederman bracht jm geschencke/silbern vnd gülden gerete / kleider vnd harnisch/ würtz / rosse/ meuler / jerlich.

26. Vnd Salomo bracht zu hauffen/wagen vnd reuter/ das er hatte tausent vnd vier hundert wagen / vnd zwelff tausent reuter/ vnd ließ sie in den wagenstedten / vnd bey dem könige zu Jerusalem.

27. Vnd der könig macht/ daß des silbers zu Jerusalem so viel war/ wie die steine/ vnd cedern holtz so viel / wie die wilden feigenbewme in den gründen.

18. dentis. 19. caput rotundũ solio à post ipsum (vel, à tergo ejus, & manus hinc & hinc ad locum s. & d. l. stantes apud manus. 20. stantes, sc. erant. 21. sic. 22. propinationis r. S. aurum. 23. aurũ conclusum. 24. navis T. regi in mari, cũ navi H. una (sc. vice) ad tres annos veniet (fut. pro præt) navis T. portans a. & a. ebora. 25. ad opulentiam & ad sapientiam. Et tota terra quærentes (sc. erãt) fa. S. ad audiendum sapientiam e. qu. dederat. 26. ipsi adferentes (sc. erant) vir mincham suam, vasa argenti & v. auri, & v. & armaturam, & aromata e. & m. verbum (rem) anni in anno. 27. currũ & e. & fuit ei chilias & quatuor centuriæ currus,

678:

28. Vnd man brachte dem Salomo pferde aus Egypten vnd allerley wahr / Vnd die kauffleute des königs kaufften dieselbige wahr.

29. Vnd brachtens aus Egypten eraus / ja einen wagen vmb sechs hundert silberlinge / vnd ein pferdt vmb hundert vnd funfftzig. Also bracht man sie auch allen königen der Hethiter / vnd den königen zu Syrien / durch jre hand.

30. in sex centuriis argenti, & equus in quinquedecadibus & centuria (sc. argenti.) & sic omnibus regibus H. & regibus A. in manu e. ed.

Das XI. Cap.

Cap. 11.

ABer der könig Salomo liebte viel auslendische weiber / die tochter Pharao / vnd Moabitische / Ammonitische / Edomitische / Zidonitische / vnd Hethitische.

2. Von solchen völckern / dauon der HERR gesagt hatte den kindern Jsrael / Gehet nicht zu jnen / vnd last sie nicht zu euch komen / Sie werden gewiß ewre hertzen neigen jren Göttern nach. An diesen hieng Salomo mit liebe.

479. 1. ad filios I. n. t. in eas.

3. Vnd er hatte sieben hundert weiber zu frawen / vnd drey hundert kebsweiber. Vnd seine weiber neigeten sein hertz.

2. in eis adh. S. amando. & fuit (sing. pro pl.) ei ux. principes.

4. Vnd da er nu alt war / neigeten seine weiber sein hertz frembden Göttern nach / das sein hertz nicht gantz war mit dem HERRN seinem Gott / wie das hertz seines vaters Dauids.

3. integrum.

5. Also wandelt Salomo Asthoreth dem Gott der von Zidon nach / vnd Milcom dem grewel der Ammoniter.

4. & ivit Selomoh post.

6. Vnd Salomo thet das dem HERRN vbel gefiel / vnd folget nicht gentzlich dem HERRN / wie sein vater Dauid.

7. Da bawete Salomo eine höhe / Chamos dem grewel der Moabiter / auff dem berge / der für Jerusalem ligt / vnd Moloch dem grewel der Ammoniter.

5. super facies.

Also

---

28. Et egressus equorum, qui *erat* ipsius Selomoh, *erat* ex Aegypto: nam congregatio mercatorum regis accipiebant congregationem *equorum* pretio.

29 Cæterum ascendebat & egrediebatur quadriga ex Aegypto 30 cum sexcentis argenteis, equus vero cum centum & quinquaginta: & sic omnes reges Hitthæorum & reges Aram per manum eorum educebant.

CAP. XI.

REx autem Selomoh adamavit mulieres alienigenas multas, & filiam Paroh, Moabitidas, Ammonitidas, Edomæas, Sidonias, & Hitthæas:

2. De gentibus scilicet quas dixerat Jehovah 1 filiis Israelis, Non ingrediemini ad eas, & ipsæ non † ingredientur ad vos: siquidem inclinare facient cor vestrum post deos suos: 2 iis *inquam* adhæsit Selomoh amore.

3. Fuerunt ei præterea uxores reginæ septingentæ, & concubinæ trecentæ: & declinare fecerunt mulieres ejus cor ejus.

4. Et fuit, tempore senectutis Selomoh, uxores ejus inclinaverunt cor ejus post deos alienos, nec fuit cor ejus 3 perfectum cum Jehovah Deo suo, sicut *fuerat* cor Davidis patris sui.

5. 4 Sed abiit ipse post Asthoreth deum Sidoniorum, & post Milchom abominationem Ammonitarum.

6. Fecit itaq; Selomoh malum in oculis Jehovæ, & non adimplevit, *ut iret* post Jehovam, sicut David pater ejus.

7. Tum ædificavit Selomoh excelsum ipsi Chemos abominationi Moab in monte, qui *est* 5 è regione Jerusalaim, & Molech abominationi filiorum Ammon.

Et

---

28. Et educebantur equi Salomoni de Ægypto & de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, & statuto pretio perducebant.

29. Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto sexcentis siclis argenti, & equus centum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti reges Hethæorum & Syriæ equos venundabant.

CAP. XI.

REx autem Salomon * adamavit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias & Cethæas:

2. De gentibus super quibus dixit Dominus filiis Israel, * Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissimé enim avertent corda vestra ut sequamini deos earum. His itaq; copulatus est Salomon ardentissimo amore.

3. Fuerũtq; ei uxores quasi reginæ septingentæ, & concubinæ trecentę: & averterũt mulieres cor ej⁹.

4. Cumque jam esset senex, depravatũ est cor ejus per mulieres, ut sequeretur deos alienos: nec erat cor ejus perfectũ cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus.

5. Sed colebat Salomon Astarthem deam Sidoniorum, & Chamos deũ Moabitarum, & Moloch idolum Ammonitarum.

6. Fecitq; Salomon quod non placuerat coram Domino, & non adimplevit ut sequeretur Dominum, sicut David pater ejus.

7. Tunc ædificavit Salomõ phanũ Chamos Idolo Moab, in mõte qui est cõtra Jerusalem, & Moloch idolo filiorum Ammon.

At-

---

28. Καὶ ἡ ἔξοδος τῶν ἵππων Σολομῶντος ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἐξ Εκουέ, οἱ ἔμποροι τοῦ βασιλέως ἐλάμβανον ἐξ Εκουὲ ἐν ἀλλάγματι.

Salomõn amore excæcatus in Idolatriam prolabitur.

29. Καὶ ἀνέβαινεν ἡ ἔξοδος ἐξ Αἰγύπτου ἅρμα ἀνθ' ἑξακοσίων ἀργυρίου, καὶ ἵππος ἀντὶ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἀργυρίου· καὶ οὕτως πᾶσι τοῖς βασιλεῦσι Χεττιεὶμ καὶ τοῖς βασιλεῦσι Συρίας διὰ χειρὸς αὐτῶν ἐξεπορεύοντο.

Κεφαλ. ια΄.

ΚΑὶ ὁ βασιλεὺς Σολομὼν ἦν φιλογύναιος, καὶ ἔλαβε γυναῖκας ἀλλοτρίας, καὶ τὴν θυγατέρα Φαραώ, καὶ Μωαβίτιδας, καὶ Αμμανίτιδας, καὶ Ιδουμαίας, καὶ Σιδωνίας, καὶ Χετταίας.

* Eccl. 47. v. 11. Deut. 17. v. 17.

2. Εκ τῶν ἐθνῶν ὧν ἀπεῖπε Κύριος τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ, λέγων· οὐκ εἰσελεύσεσθε εἰς αὐτούς, καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσελεύσονται εἰς ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἐκκλίνωσι τὰς καρδίας ὑμῶν ὀπίσω τῶν εἰδώλων αὐτῶν, εἰς αὐτοὺς ἐκολλήθη Σολομὼν τοῦ ἀγαπῆσαι.

* Exo. 34. v. 16.

3. Καὶ ἦσαν αὐτῷ γυναῖκες ἄρχουσαι ἑπτακόσιαι, καὶ παλλακαὶ τριακόσιαι· καὶ ἔκλινον αἱ γυναῖκες αὐτοῦ τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

4. Καὶ ἐγένετο ἐν καιρῷ γήρους Σολομῶντος αἱ γυναῖκες αὐτοῦ ἐξέκλιναν τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὀπίσω θεῶν ἑτέρων, καὶ οὐκ ἦν ἡ καρδία αὐτοῦ τελεία μετὰ τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καθὼς ἡ καρδία Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

5. Καὶ ἐπορεύθη Σολομὼν ὀπίσω τῆς Ασάρτης Θεοῦ Σιδωνίων, καὶ ὀπίσω Μελχὼμ βδελύγματος Αμμών.

6. Καὶ ἐποίησε Σολομὼν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ οὐκ ἐπορεύθη ὀπίσω Κυρίου ὡς Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

7. Τότε ᾠκοδόμησε Σολομὼν ὑψηλὸν τῷ Χαμὼς εἰδώλῳ Μωὰβ ἐν τῷ ὄρει τῷ κατὰ πρόσωπον Ιερουσαλὴμ, καὶ τῷ Μελχὼμ εἰδώλῳ υἱῶν Αμμών.

Καὶ

Deus Salomonis regnum dividendū prænuntiat.

8. Καὶ οὕτως ἐποίησε πάσαις ταῖς γυναιξὶν αὐτοῦ ταῖς ἀλλοτρίαις, ἐθυμίων καὶ ἔθυον τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν.

9. Καὶ ὠργίσθη Κύριος ἐπὶ Σολομῶντι, ὅτι ἐξέκλινεν ἡ καρδία αὐτοῦ ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ Ισραὴλ τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ δίς.

*Supr. 9. v. 1. *Supr. 6. v. 12.

10. Καὶ ἐντειλαμένου αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ λόγου τούτου, τοπαράπαν μὴ πορευθῆναι ὀπίσω θεῶν ἑτέρων· καὶ οὐκ ἐφύλαξεν ἃ ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος.

11. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Σολομῶντα, ἀνθ' ὧν ἐγένετο ταῦτα μετὰ σοῦ, καὶ οὐκ ἐφύλαξας τὰς ἐντολάς μου, καὶ τὰ προστάγματά μου ἃ ἐνετειλάμην σοι, διαῤῥήσσων διαῤῥήξω τὴν βασιλείαν σου ἐκ χειρός σου, καὶ δώσω αὐτὴν τῷ δούλῳ σου.

*Infr. 12. v. 15.

12. Πλὴν ἐν ταῖς ἡμέραις σου οὐ ποιήσω ταῦτα διὰ Δαυὶδ τὸν πατέρα σου, ἐκ χειρὸς τοῦ υἱοῦ σου λήψομαι αὐτήν.

13. Πλὴν ὅλην τὴν βασιλείαν οὐ μὴ λάβω, σκῆπτρον ἓν δώσω τῷ υἱῷ σου διὰ Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου καὶ διὰ Ἱερουσαλὴμ τὴν πόλιν, ἣν ἐξελεξάμην.

14. Καὶ ἤγειρε Κύριος σατὰν τῷ Σολομῶντι τὸν Ἀδὲρ τὸν Ἰδουμαῖον ἐκ τοῦ σπέρματος τῆς βασιλείας ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ.

*2. Sa. 8. v. 14.

15. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξολοθρεῦσαι Δαυὶδ τὸν Ἐδὼμ ἐν τῷ πορευθῆναι Ἰωὰβ τὸν ἄρχοντα τῆς στρατιᾶς θάπτειν τοὺς τραυματίας, καὶ ἔκοψαν πᾶν ἀρσενικὸν ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ.

16. Ὅτι ἑξάμηνον ἐνεκάθητο ἐκεῖ Ἰωὰβ καὶ πᾶς Ἰσραὴλ ἕως οὗ ἐξωλόθρευσε πᾶν ἀρσενικὸν ἐκ τῆς Ἰδουμαίας.

17. Καὶ ἀπέδρα Ἀδὲρ αὐτὸς καὶ ἄνδρες Ἰδουμαῖοι δοῦλοι τῶν παίδων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς Αἴγυπτον· καὶ Ἀδὲρ παιδάριον μικρόν.

18. Καὶ ἀνίστανται ἐκ Μαδιάμ, καὶ ἔρχονται εἰς Φαράν, καὶ λαμβάνουσιν ἄνδρας μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ἔρχονται πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου· καὶ εἰσῆλθεν Ἀδὲρ πρὸς Φαραὼ καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Φαραὼ οἶκον, καὶ ἄρτους διέταξεν αὐτῷ. καὶ γῆν ἔδωκεν αὐτῷ.

Καὶ

8. Atq; in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis, quæ adolebant thura, & immolabant diis suis.

9. Igitur iratus est Dominus Salomoni, quòd aversa esset mens ejus à Domino Deo Israel, *quia apparuerat ei secundò,

10. Et *præceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos, & non custodivit, quæ mandavit ei Dominus.

11. Dixit itaque Dominus Salomoni, Quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandavi tibi, disrumpens *scindam regnum tuum, & dabo illud servo tuo.

12. Veruntamē in diebus tuis non faciam propter David patrem tuū: de manu filii tui scindam illud.

13. Nec totum regnum auferam, sed tribum unā dabo filio tuo propter David servum meum, & Jerusalem, quam elegi.

14. Suscitavit autem Dominus adversarium Salomoni Adad Idumæum de semine regio, qui erat in Edom.

15. *Cùm enim esset David in Idumæa, & ascendisset Joab princeps militiæ ad sepeliendum eos, qui fuerant interfecti, & occidisset omne masculinum in Idumæa.

16. (Sex enim mensibus ibi moratus est Joab, & omnis Israel, donec interimeret omne masculinum in Idumæa)

17. Fugit Adad ipse, & viri Idumæi de servis patris ejus cum eo, ut ingrederetur Ægyptum: erat autē Adad puer parvulus.

18. Cumque surrexissent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntq; secum viros de Pharan, & introierunt Ægyptū ad Pharonem regē Ægypti: qui dedit ei domū, & cibos constituit, & terrā delegavit.

Et

8. Et sic fecit omnibus uxoribus suis alienigenis, [6] quæ suffiebant & immolabant diis suis.

9. Iratus est ergo Jehovah [7] contra Selomoh, quod declinasset cor ejus à Jehovah Deo Israelis, [8] qui apparuerat ei duabus vicibus.

10. Et præceperat [9] ei super hac re, ne abiret post deos alienos: & *tamen* non custodierat quod præceperat Jehovah:

11. Dixit itaq; Jehovah ad Selomoh, Propterea quod fuit hoc [10] apud te, nec custodisti pactum meum, & decreta mea, quæ præceperam [11] tibi, scindendo scindam regnum à te, & dabo illud servo tuo.

12. Veruntamen in diebus tuis non faciam hoc, propter Davidem patrem tuum: *at* de manu filii tui scindam illud.

13. Attamen totum regnum non scindam, *sed* tribum unam dabo filio tuo, propter Davidem servum meum, & propter Jerusalaim, quam elegi.

14. Suscitavit igitur Jehovah adversarium ipsi Selomoh, Hadad Edomæum, de semine [12] regio, qui *erat* in Edom.

15. Fuit enim, [13] quū esset David in Edom, & ascendisset Joab princeps militiæ ad sepeliendum interfectos, & percussisset omnem masculum in Edom:

16. (Nam sex mensibus mansit ibi Joab, & universus Israel, donec exterminaret omnem masculum in Edom)

17. Tunc aufugerat Hadad ipse, & viri Edomæi de servis patris sui cum eo, [14] ut irent in Aegyptum: Hadad autem *erat* puer parvulus.

18. [15] Qui surgentes de Midian, venerunt *in* Paran, & assumpserunt viros *aliquot* secum de Paran, & ingressi sunt Aegyptum ad Paroh regem Aegypti, [16] qui dedit ei domum, & cibum jussit *ut subministrarent* ei, terram quoq; dedit ei.

In-

8. Also thet Salomo allen seinen auslendischen weibern/ die jren Göttern reucherten vnd opfferten.

9. Der HERR aber ward zornig vber Salomo/ das sein hertz von dem HERRN dem Gott Jsrael geneigt war/ der jm zwey mal erschienen war.

10. Vnd jm solchs geboten hatte/ das er nicht andern Göttern nach wandelte/ vnd doch er nicht gehalten hatte / was jm der HERR geboten hatte.

11. Darumb sprach der HERR zu Salomo/ Weil solchs bey dir geschehen ist/ vn̄ hast meinen bund vnd meine gebot nicht gehalten/ die ich dir geboten habe/ So wil ich auch das königreich von dir reissen/ vnd deinem knechte geben.

12. Doch bey deiner zeit wil ichs nicht thun / vmb deines vaters Dauids willen / sondern von der hand deines sons wil ichs reissen.

13. Doch wil ich nicht das gantze reich abreissen/ Einen stam wil ich deinem son geben/ vmb Dauids willen meines knechts/ vnd vmb Jerusalem willen/ die ich erwelet habe.

14. Vnd der HERR erwecket Salomo einen widersacher/ Hadad den Edomiter von königlichem samen/ welcher war in Edom.

15. Denn da Dauid in Edom war/ vnd Joab der feldtheuptman hinauff zoch die erschlagenen zu begraben/ schlug er was mansbilde war in Edom.

16. Denn Joab bleib sechs monden daselbs vn̄ das gantze Jsrael/ biß er ausrottet alles was mansbilde war in Edom.

17. Da floh Hadad/ vnd mit jm etliche menner der Edomiter / von seines vaters knechte/ das sie in Egypten kemen / Hadad aber war ein junger knabe.

18. Vnd sie machten sich auff von Midian/ vnd kamen gen Paran/ vnd namen leute mit sich aus Paran/ vnd kamen in Egypten zu Pharao dem könige in Egypten/ der gab jm ein hauß vnd narung/ vnd gab jm ein land ein.

6. suffientibus & immolantibus diis s.
7. in S.
8. viso ad eum.
9. ad eum super verbo hoc, ad non ire post d. a.
10 tecum.
11. super te, s. s. r. desuper te.
12. regis, ipse in E.
13. in existendo Davidē cum Edom, in ascendendo Joab principem m.
14. ad veniendū.
15. & surrexerunt de M. & ven.
16. & dedit ei do. et panem dixit ei.

688 !

Vnd

17. & dedit ei &c Thahpenes domina.

18. & Hadad audivit in q. cubaret (cubitum ivisset) Da.

19. & ibo ad t. m. Et dixit ei P. quia quonam tu indigens (sc. es) mecum, & ecce tu quærens (sc. es) ire.

20. dimittes me.

21. super eum v. & f. pr. agminis in occidendo David eos.

22. & levavit manum in R.

23. hoc verbum, quarel.

24. clausit dir.

25. & vidit S.

26. ipse. sc. erat.

19. Vnd Hadad fand grosse gnade für dem Pharao / das er jm auch seines weibs Thahpenes der königin schwester zum weibe gab.

20. Vnd die schwester Thahpenes gebar jm Genubath seinen son. Vnd Thahpenes zog jn auff im hause Pharao / das Genubath war im hause Pharao vnter den kindern Pharao.

21. Da nu Hadad höret in Egypten / das David entschlaffen war mit seinen vetern / vnd das Joab der feldheuptman todt war / sprach er zu Pharao / Laß mich in mein land ziehen.

22. Pharao sprach zu jm / Was feilet dir bey mir / das du wilt in dein land ziehen? Er sprach / Nichts / Aber laß mich ziehen.

23. Auch erwecket jm Gott einen widersacher / Reson den son ElJada / der von seinem herrn HadadEser dem könige zu Zoba geflohen war.

24. Vnd samlet wider jn menner / vnd ward ein heuptman der kriegsknechte / da sie David erwürget / vnd zogen gen Damascon / vnd woneten daselbs / vnd regierten zu Damasco.

25. Vnd er ward Israels widersacher / so lange Salomo lebet. Das ist der schade den Hadad leid / darumb hatte er einen ekel wider Israel / vnd ward könig vber Syrien.

26. Dazu Jerobeam der son Nebat ein Ephrater von Zareda / Salomo knecht / vnd seine mutter hieß ZeruJa eine widwin / Der hub auch die hand auff wider den könig.

27. Vnd das ist die sache / darumb er die hand wider den könig auffhub. Da Salomo Millo bawete / verschloß er eine lücke an der stadt David seines vaters.

28. Vnd Jerobeam war ein streitbar man. Vnd da Salomo sahe / das der knabe

auß-

19. Invenit ergo Hadad gratiam in oculis Paroh valde, 17 adeo ut dederit ei uxorem sororem uxoris suæ, sororem Thahpenes principis.

20. Peperit autem ei soror Thahpenes, Genubath filium ejus, ablactavitq; eum Thahpenes in medio domus Paroh, & fuit Genubath *in* domo Paroh in medio filiorum Paroh.

21. 18 Quum autem Hadad audisset in Aegypto, quod dormisset David cum patribus suis, quodq; mortuus esset Joab princeps militiæ: tum dixit ad Paroh, Dimitte me, 19 ut abeam ad terram meam.

22. Cui respondit Paroh, Quo enim indiges apud me, ut quæras ire ad terram tuam? Et dixit, Non, sed dimittendo 20 dimitte me.

23. Suscitavit quoq; Deus illi adversarium Rezon filium Eljada, qui fugerat ab Hadadezer rege Sobah domino suo:

24. Congregaveratq; 21 ad se viros, & fuerat princeps exercitus quum interfecisset eos David: abieruntq; Dammesec, & habitaverunt in ea, regnaveruntq; in Dammesec.

25. Fuitq; adversarius Israeli omnibus diebus Selomoh, & cum malo quod *fecit* Hadad: & detestatus est Israelem, regnavitq; super Syriam.

26. Jarobam autem filius Nebat Ephrathæi de Seredah (nomen vero matris ejus Seruah mulier vidua) servus ipsi Selomoh, 22 levavit manum contra regem.

27. Et 23 hæc *est* res *propter* quam levavit manum contra regem, Selomoh ædificavit Millo, & 24 obstruxit diruptionem civitatis David patris sui.

28. Vir autem Jarobam *erat* potens robore: 25 & videns Selomoh puerum, quod faciens opus 26 erat, & præfecit e-

um

19. Et invenit Adad gratiam coram Pharaone valde in tantum, ut daret ei uxorem, sororem uxoris suæ germanam Taphnes reginæ.

20. Genuitque ei soror Taphnes Genubath filium, & nutrivit eũ Taphnes in domo Pharaonis: eratque Genubath habitans apud Pharaonem cum filiis ejus.

21. Cumque audisset Adad in Ægypto, dormisse David cum patribus suis, & mortuũ esse Joab principem militiæ, dixit Pharaoni, Dimitte me, ut vadam in terram meam.

22. Dixitque ei Pharao, Qua enim re apud me indiges, ut quæras ire ad terram tuam? At ille respondit, Nulla: sed obsecro te ut dimittas me.

23. Suscitavit quoque ei Deus adversarium Razon filium Eliada, qui fugerat Adarezer regem Soba dominum suum:

24. Et congregavit contra eum viros, & factus est princeps latronum cùm interficeret eos David: abieruntque Damascum, & habitaverunt ibi, & constituerunt eum regem in Damasco.

25. Eratque adversarius Israeli cunctis diebus Salomonis: & hoc est malum Adad, & odium contra Israel, regnavitque in Syria.

26. Jeroboam quoque filius Nabat, Ephrathæus, de Sareda, servus Salomonis, cujus mater erat nomine Serua, mulier vidua: levavit manum contra regem.

27. Et hæc est causa rebellionis adversus eum, quia Salomon ædificavit Mello, & coæquavit voraginem civitatis David patris sui.

28. Erat autem Jeroboam vir fortis & potens: vidensque Salomon adolescentem bonæ indolis

&

19. Καὶ εὗρεν Ἀδὰρ χάριν ἐναντίον Φαραὼ σφόδρα, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, τὴν ἀδελφὴν Θεχεφενῆς τὴν μείζω.

20. Καὶ ἔτεκεν αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ Θεχεφενῆς τῷ Ἀδὰρ τὸν Γανιβὰθ υἱὸν αὐτοῦ· καὶ ἐξέθρεψεν αὐτὸν Θεχεφενὴς ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου Φαραώ· καὶ ἦν Γανιβὰθ ἐν τῷ οἴκῳ Φαραὼ ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν Φαραώ.

21. Καὶ Ἀδὰρ ἤκουσεν ἐν Αἰγύπτῳ ὅτι κεκοίμηται Δαυὶδ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ὅτι τέθνηκεν Ἰωὰβ ὁ ἄρχων τῆς στρατιᾶς, καὶ εἶπεν Ἀδὰρ πρὸς Φαραώ, ἐξαπόστειλόν με καὶ ἀναστρέψω εἰς τὴν γῆν μου.

22. Καὶ εἶπε Φαραὼ τῷ Ἀδάρ· τίνι σὺ ἐλαττονῇ μετ᾽ ἐμοῦ, ὅτι ἰδοὺ σὺ ζητεῖς ἀπελθεῖν εἰς τὴν γῆν σου; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀδάρ, μηδαμῶς, ὅτι ἐξαποστέλλων ἐξαποστελεῖς με.

23. Καὶ ἤγειρε Θεὸς σατὰν αὐτῷ τὸν Ῥεζὼν υἱὸν Ἐλιαδά, ὃς ἔφυγεν ἀπὸ Ἀδαρέζερ βασιλέως Σουβὰ κυρίου αὐτοῦ.

24. Καὶ συνηθροίσθησαν ἐπ᾽ αὐτὸν ἄνδρες, καὶ ἦν ἄρχων συστρεμμάτων, καὶ προκατελάβετο τὴν Δαμασκόν, καὶ ἐκάθισεν ἐν αὐτῇ καὶ ἐβασίλευσεν ἐν Δαμασκῷ.

25. Καὶ ἦν σατὰν τῷ Ἰσραὴλ πάσας τὰς ἡμέρας Σολομῶντος· αὕτη ἡ κακία ἣν ἐποίησεν Ἀδάρ· καὶ ἐβαρύνθη ἐπὶ Ἰσραήλ, καὶ ἐβασίλευσεν ἐν γῇ Ἐδώμ.

26. Καὶ Ἱεροβοὰμ υἱὸς Ναβὰτ ὁ Ἐφραθὶ ἐκ τῆς Σαρειρὰ υἱὸς γυναικὸς χήρας δοῦλος τοῦ Σολομῶντος.

27. Καὶ τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐποίησεν, ὡς ἐπῆρε τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸν βασιλέα Σολομῶντα· καὶ ὁ βασιλεὺς Σολομὼν ᾠκοδόμησε τὴν ἄκραν. καὶ συνέκλεισε τὸν φραγμὸν τῆς πόλεως Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

28. Καὶ ὁ ἄνθρωπος Ἱεροβοὰμ ἰσχυρὸς δυνάμει· καὶ εἶδε Σολομὼν τὸ παιδάριον ὅτι

ἀνὴρ

Hostes Salomoni à Deo peccatis illius infenso excitantur Adad & Razon.

Ahias decem tribus Jeroboami futuras præsignificat.

ἀνὴρ ἔργων ἐστί· καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὰς ἄρσεις οἴκου Ιωσήφ.

29. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ Ιεροβοὰμ ἐξῆλθεν ἐξ Ιερουσαλήμ, καὶ εὗρεν αὐτὸν Αχία ὁ Συλωνίτης ὁ προφήτης ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ἀπέστησεν αὐτὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ· καὶ Αχία περιβεβλημένος ἱμάτιον καινόν, καὶ ἀμφότεροι μόνοι ἐν τῷ πεδίῳ.

30. Καὶ ἐπελάβετο Αχία τοῦ ἱματίου αὐτοῦ τοῦ καινοῦ τοῦ ἐπ' αὐτῷ, καὶ διέρρηξεν αὐτὸ δώδεκα ῥήγματα.

31. Καὶ εἶπε τῷ Ιεροβοάμ, λάβε σεαυτῷ δέκα ῥήγματα, ὅτι τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ισραήλ· ἰδοὺ ἐγὼ ῥήσσω τὴν βασιλείαν ἐκ χειρὸς Σολομῶντος, καὶ δώσω σοι δέκα σκῆπτρα.

32. Καὶ δύο σκῆπτρα ἔσται αὐτῷ. διὰ τὸν δοῦλόν μου Δαυίδ, καὶ διὰ Ιερουσαλὴμ τὴν πόλιν, ἣν ἐξελεξάμην ἐν αὐτῇ ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν Ισραήλ·

33. Ανθ' ὧν ἐγκατέλιπέ με καὶ ἐδούλευσε τῇ Αστάρτῃ βδελύγματι Σιδωνίων, καὶ τῷ Χαμὼς εἰδώλῳ Μωάβ, καὶ τῷ Μελχὸμ προσοχθίσματι υἱῶν Αμμών, καὶ οὐκ ἐπορεύθη ἐν ταῖς ὁδοῖς μου τοῦ ποιῆσαι τὸ εὐθὲς ἐνώπιόν μου, καὶ τὰ προστάγματά μου, καὶ τὰ δικαιώματά μου, καθὼς ἐποίησε Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

34. Καὶ οὐ λήψομαι ὅλην τὴν βασιλείαν ἐκ χειρὸς αὐτοῦ, ὅτι ἀντιτασσόμενος ἀντιτάξομαι αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ διὰ Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου, ὃν ἐξελεξάμην αὐτόν, ὃς ἐφύλαξε τὰς ἐντολάς μου καὶ τὰ δικαιώματά μου.

35. Καὶ λήψομαι τὴν βασιλείαν ἐκ χειρὸς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· καὶ δώσω σοι τὰ δέκα σκῆπτρα.

36. Τῷ δὲ υἱῷ αὐτοῦ δώσω τὰ δύο σκῆπτρα, ὅπως ᾖ θέσις τῷ δούλῳ μου Δαυὶδ πάσας τὰς ἡμέρας ἐνώπιόν μου ἐν Ιερουσαλὴμ τῇ πόλει, ἣν ἐξελεξάμην ἐμαυτῷ τοῦ θέσθαι τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ.

Καὶ

& industrium, constituerat eum præfectum super tributa universæ domus Joseph.

29. Factum est igitur in tempore illo, ut Jeroboam egrederetur de Jerusalem, & inveniret eum Ahias Silonites propheta in via, opertus pallio novo: erant autem duo tantum in agro.

30. Apprehendensque Ahias pallium suum novum, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes.

31. Et ait ad Jeroboam, Tolle tibi decē scissuras: hæc enim dicit Dominus Deus Israel, Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.

32. Porrò una tribus remanebit ei propter servum meum David, & Jerusalem civitatem quam elegi ex omnibus tribubus Israel:

33. Eò quód dereliquerit me, & adoraverit Astarthen deum Sidoniorū, & Chamos deum Moab, & Moloch deum filiorum Ammon: & non ambulaverit in viis meis, ut faceret justitiam coram me, & præcepta mea, & judicia sicut David pater eius.

34. Nec auferam omne regnum de manu ejus, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ, propter David servum meum, quem elegi, qui custodivit mandata mea & præcepta mea.

35. Auferam autem regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem tribus:

36. Filio autem ejus dabo tribum unam, ut remaneat lucerna David servo meo cunctis diebus coram me in Jerusalem civitate, quam elegi, ut esset nomen meum ibi.

Te

um universo oneri domus Joseph.

29. 27 Eo autem tempore quum Jarobam egressus esset de Jerusalaim, invenit eum Ahijah Silonites propheta, in via, ipseq; *erat* 28 opertus veste nova, *erantq*; ambo soli in agro.

30. Tunc apprehendit Ahijah 29 vestem illam novam, quæ *erat* super se, & scidit illam *in* duodecim scissiones.

31. Dixitq; ad Jarobam, Tolle tibi decem scissiones: sic enim dixit Jehovah Deus Israelis, Ecce ego 30 scindo regnum de manu Selomoh: & dabo tibi decem tribus.

32. Tribus autem una erit ei propter servum meum Davidem, & propter Jerusalaim civitatem, 31 quam elegi ex omnibus tribubus Israelis:

33. Eó quòd dereliquerunt me, & 32 adoraverunt Asthoreth deum Sidoniorum, Chemos deum Moab, & Milchom deum filiorum Ammon, nec ambulaverunt in viis meis, faciendo *quod* rectum *est* in oculis meis, & decreta mea, & judicia mea, sicut David pater ejus.

34. 33 Non tamen tollam quicquam regni de manu ejus, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ, propter Davidem servum meum, 34 quem elegi: quia custodivit præcepta mea & decreta mea:

35. Sed tollam regnum de manu filii ejus, & dabo illud tibi, decem *scilicet* tribus,

36. Filio vero ejus dabo tribum unam, 35 ut sit lucerna Davidi servo meo omnibus diebus coram me in Jerusalaim civitate, quam elegi mihi, 36 ut ponerem nomen meum ibi.

Te

aufrichtig war/ satzt er jn vber alle last des hauses Joseph.

29. Es begab sich aber zu der zeit/ das Jerobeam ausgieng von Jerusalem/ vnd es traff jn an der prophet Ahia von Silo auff dem wege/ vnd hatte einen newen mantel an/ vnd waren die beide alleine im felde.

30. Vnd Ahia fasset den newen mantel den er anhatte/ vnd reiß jn in zwelff stück.

31. Vnd sprach zu Jerobeam/ Nim zehen stück zu dir/ denn so spricht der HERR der Gott Israel / Sihe/ ich wil das königreich von der hand Salomo reissen/ vnd dir zehen stemme geben.

32. Einen stamm sol er haben/ vmb meines knechts Dauids willen/ vnd vmb der stadt Jerusalem willen / die ich erwelet habe aus allen stemmen Israel.

33. Darumb / das sie mich verlassen/ vnd angebetet haben Asthoreth den Gott der Zidonier / Chamos den Gott der Moabiter / vnd Milcom den Gott der kinder Ammon/ vnd nicht gewandelt haben in meinen wegen / das sie theten was mir wolgefellet / meine gebot vnd rechte / wie Dauid sein vater.

34. Ich wil auch nicht das gantze reich aus seiner hand nemen/ sondern ich wil jn zum fürsten machen sein lebenlang / vmb Dauid meines knechts willen / den ich erwelet habe / der meine gebot vnd rechte gehalten hat.

35. Aus der hand seines sons wil ich das königreich nemen/ vnd wil dir zehen stemme/

36. Vnd seinem son einen stam geben. Auff das Dauid mein knecht für mir ein liecht habe allewege/ in der stadt Jerusalem/ die ich mir erwelet habe/ das ich meinen namen dahin stellet.

So

27. & fuit in tēp. illo, & Iar. egressus est de I. & inve.
28 operiens (sc. erat) sese in veste n. & ambo ipsi soli ipsi in a.
29. in veste no. quæ super eum.
30. scindens. sc. sum.
31. quæ elegi in ea.
32. incurvaverūt se A. Deo S.
33. & non capiam omne regnum.
34. quem elegi eū: qui cust.
35. propter esse lucernam Da.
36. ad ponendum n.

681;

37. So wil ich nu dich nemen / das du regierest vber alles was dein hertz begert/ vnd solt könig sein vber Israel.
38. Wirstu nu gehorchen allem / das ich dir gebieten werde / vnd in meinen wegen wandeln / vnd thun was mir gefelt / das du haltest meine rechte vnd gebot / wie mein knecht Dauid gethan hat/ So wil ich mit dir sein/ vnd dir ein bestendig hauß bawen / wie ich* Dauid gebawet habe/ vnd wil dir Israel geben.
39. Vnd wil den samen Dauid vmb des willen demütigen/ doch nicht ewiglich.
40. Salomo aber trachtet Jerobeam zu tödten / Da macht sich Jerobeam auff/ vnd floh in Egypten zu Sisak dem könige in Egypten / vnd bleib in Egypten biß das Salomo starb.
41. Was mehr von Salomo zu sagen ist/ vnd alles was er gethan hat / vnd seine weißheit / das ist geschrieben in der Chronica von Salomo.
42. Die zeit aber / die Salomo könig war zu Jerusalem vber gantz Israel / ist viertzig jar.
43. Vnd Salomo entschlieff mit seinen vetern / vnd ward begraben in der stadt Dauid seines vaters/ vnd sein son Rehabeam ward könig an seine stadt.

Das XII. Cap.

VNd Rehabeam zoch gen Sichem / Denn das gantze Israel war gen Sichem komen jn zum könige zu machen.

2. Vnd Jerobeam der son Nebath höret / da er noch in Egypten war (dahin er für dem könige Salomo geflohen war) vnd bleib in Egypten.

3. Vnd sie sandten hin vnd liessen jn ruffen. Vnd Jerobeam sampt der gantzen gemeine

37. *Vero tecum.* Chald. *Et erit VERBũ meum in auxiliũ tuum.*

38. *Et surrexit.*

39. *Et residuum verborũ S. in omnia quæ fecit & s. e. nonne ipsa scripta (sc. sunt) super libro verb. S.*

682:

40. *quatuor decades anni. Et cubuit (cubitũ ivit) Sal.*

Cap. 12.

1. *ad regnare-faciendum eum.* 2. *secundum audire 7. filium N. & ipse adhuc ipse in Æ. 9. f. à f. Selomoh regis, & habitaverat 7. in Æg.*

37. Te autem assumam,& regnabis in omnibus quæ desiderabit anima tua, erisq; rex super Israelem.
38. Erit præterea, si audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaveris in viis meis,& feceris *quod* rectum *est* in oculis meis, custodiendo decreta mea & precepta mea, sicut fecit David servus meus, 37 ero tecum: & ædificabo tibi domum firmam, sicut ædificavi Davidi, & dabo tibi Israelem:
39. Et affligam semen Davidis propter hoc: Veruntamen non omnibus diebus.
40. Quæsivit autem Selomoh interficere Jarobam: 38 propterea surgens Jarobam fugit *in* Aegyptum ad Sisac regem Aegypti: fuitq; in Aegypto, donec mortuus esset Selomoh.
41. 39 Reliqua vero acta Selomoh, & quecunq; gessit,[1] & sapientia ejus nonne scripta sunt in libro actorum Selomoh?

42. Dies autem quibus regnavit Selomoh in Jerusalaim super universum Israelem, *fuerunt* 40 quadraginta anni.
43. Dormivitq; Selomoh cum patribus suis, & sepultus est in civitate Davidis patris sui: regnavitq; Rehabam filius ejus pro eo.

CAP. XII.

ABiit autem Rehabam *in* Sechem: *in* Sechem namq; venerat universus Israel,[1] ut regem constituerent eum.

2. Fuit vero,[2] quum audisset Jarobam filius Nebat (qui adhuc erat in Aegypto, quo fugerat à facie regis Selomoh) tum reversus est Jarobam ex Aegypto.
3. Miseruntq;, & vocaverunt eum: venerunt autem Jarobam & universa con-

37. Te autem assumam, & regnabis super omnia, quæ desiderat anima tua, erisque rex super Israel.
38. Si igitur audieris omnia, quæ præcepero tibi, & ambulaveris in viis meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mādata mea & præcepta mea, sicut fecit David servus meus: ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodò ædificavi David domum, & tradam tibi Israel:
39. Et affligam semen David super hoc, veruntamen non cunctis diebus.
40. Voluit ergo Salomon interficere Jeroboam: qui surrexit, & aufugit in Ægyptum ad Sesac regem Ægypti, & fuit in Ægypto usque ad mortem Salomonis.
41. Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & sapientia ejus: ecce universa scripta sunt in libro verborum dierum Salomonis.
42.* Dies autem quos regnavit Salomon in Jerusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt.
43. Dormivitque Salomon cum patribus suis, & sepultus est in civitate David patris sui, regnavitque Roboam filius ejus pro eo.

CAP. XII.

VEnit autem Roboam in Sichem: illuc enim * congregatus erat omnis Israel, ad constituendum eum regem.
2. At verò Jeroboam filius Nabat, cum adhuc esset in Ægypto profugus à facie regis Salomonis, audita morte ejus, reversus est de Ægypto.
3. Miseruntque, & vocaverunt eum: venit ergo Jeroboam, & omnis multitu-

37. Καὶ σὲ λήψομαι καὶ βασιλεύσεις ἐν οἷς ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή σου, καὶ σὺ ἔσῃ βασιλεὺς ἐπὶ Ισραήλ.
38. Καὶ ἔσται ἐὰν φυλάξῃς πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαί σοι, καὶ πορευθῇς ἐν ταῖς ὁδοῖς μου, καὶ ποιήσῃς τὸ εὐθὲς ἐνώπιόν μου τοῦ φυλάξαι πάντα τὰ προστάγματά μου, καὶ τὰς ἐντολάς μου, καθὼς ἐποίησε Δαυὶδ ὁ δοῦλός μου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ, καὶ οἰκοδομήσω σοι οἶκον πιστόν, καθὼς ᾠκοδόμησα τῷ Δαυίδ, καὶ δώσω σοι τὸν Ισραήλ.

39. Καὶ κακουχήσω τὸ σπέρμα Δαυὶδ διὰ ταῦτα, πλὴν οὐ πάσας τὰς ἡμέρας.
40. Καὶ ἐζήτησε Σολομὼν τοῦ θανατῶσαι τὸν Ιεροβοάμ, καὶ ἀνέστη καὶ ἀπέδρα εἰς Αἴγυπτον πρὸς Σουσὰκ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ἦν ἐν Αἰγύπτῳ ἕως ἀπέθανε Σολομών.

41. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Σολομῶντος, καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε καὶ πᾶσα ἡ φρόνησις αὐτοῦ, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γεγραμμένα ἐν βιβλίῳ λόγων ἡμερῶν Σολομῶντος;

42. Καὶ αἱ ἡμέραι ἃς ἐβασίλευσε Σολομὼν ἐν Ιερουσαλήμ, τεσσαράκοντα ἔτη ἐπὶ πάντα Ισραήλ.
43. Καὶ ἐκοιμήθη Σολομὼν μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν πόλει Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐβασίλευσεν Ροβοὰμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ᾽ αὐτοῦ.

Κεφαλ. ιβ΄.

ΚΑὶ ἐπορεύθη ὁ βασιλεὺς Ροβοὰμ εἰς Σίκημα, ὅτι εἰς Σίκημα ἤρχοντο πᾶς Ισραὴλ βασιλεῦσαι αὐτόν. *2. Pa. 10. v. 1.*

2. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν Ιεροβοὰμ υἱὸς Ναβάτ, καὶ αὐτοῦ ἔτι ὄντος ἐν Αἰγύπτῳ, ὡς ἔφυγεν ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως Σολομῶντος, καὶ ἐκάθητο ἐν Αἰγύπτῳ.
3. Καὶ ἀπέστειλαν καὶ ἐκάλεσαν αὐτόν, καὶ ἦλθεν Ιεροβοὰμ καὶ πᾶς ὁ λαὸς Ισραήλ· καὶ ἐλάλη-

Mortuo Salomoni filius Roboam successit.

Roboam Rex senũ spreto consilio duris verbis cum populo agit.

λησεν ὁ λαὸς πρὸς τὸν βασιλέα Ροβοάμ, λέγοντες·

4. Ὁ πατήρ σου ἐσκλήρυνε τὸν κλοιὸν ἡμῶν, καὶ σὺ νῦν κούφισον ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ πατρός σου τῆς σκληρᾶς, καὶ ἀπὸ τοῦ κλοιοῦ αὐτοῦ τοῦ βαρέως, οὗ ἔδωκεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ δουλεύσομέν σοι.

5. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτούς, ἀπέλθετε ἕως ἡμερῶν τριῶν, καὶ ἀναστρέψατε πρός με· καὶ ἀπῆλθον.

6. Καὶ ἀπήγγειλεν ὁ βασιλεὺς Ροβοὰμ τοῖς πρεσβυτέροις, οἳ ἦσαν παρεστηκότες ἐνώπιον Σολομῶντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, λέγων· πῶς ὑμεῖς βουλεύετε ἵνα ἀποκριθῶ τῷ λαῷ τούτῳ λόγον;

7. Καὶ ἐλάλησαν πρὸς αὐτὸν λέγοντες· εἰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἔσῃ δοῦλος τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ δουλεύσῃς αὐτοῖς, καὶ λαλήσῃς πρὸς αὐτοὺς λόγους ἀγαθούς, καὶ ἔσονταί σοι δοῦλοι πάσας τὰς ἡμέρας.

8. Καὶ ἐγκατέλιπε τὴν βουλὴν τῶν πρεσβυτέρων ἣν συνεβουλεύσαντο αὐτῷ, καὶ συνεβουλεύσατο μετὰ τῶν παιδαρίων τῶν ἐκτραφέντων μετ' αὐτοῦ τῶν παρεστηκότων πρὸ προσώπου αὐτοῦ.

9. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί ὑμεῖς συμβουλεύετε; καὶ τί ἀποκριθῶ τῷ λαῷ τούτῳ τοῖς λαλήσασι πρός με καὶ εἰρηκόσι, κούφισον ἀπὸ τοῦ κλοιοῦ οὗ ἔδωκεν ὁ πατήρ σου ἐφ' ἡμᾶς.

10. Καὶ ἐλάλησαν πρὸς αὐτὸν τὰ παιδάρια τὰ ἐκτραφέντα μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον· τάδε λαλήσῃς τῷ λαῷ τούτῳ, τοῖς λαλήσασι πρὸς σὲ καὶ εἰρηκόσιν, ὁ πατήρ σου ἐβάρυνε τὸν κλοιὸν ἡμῶν καὶ σὺ νῦν κούφισον ἀφ' ἡμῶν· τάδε ἐρεῖς πρὸς αὐτούς, ἡ μικρότης μου παχυτέρα ἐστὶ τῆς ὀσφύος τοῦ πατρός μου.

*Eci. 47. v. 28.

11. Καὶ νῦν ὁ πατήρ μου ἐπεσάξατο ὑμᾶς ἐν κλοιῷ βαρεῖ, κἀγὼ προσθήσω ἐπὶ τὸν κλοιὸν ὑμῶν· ὁ πατήρ μου ἐπαίδευσεν ὑμᾶς μάστιξι, καὶ ἐγὼ παιδεύσω ὑμᾶς ἐν σκορπίοις,

Καὶ

titudo Israel, & locuti sunt ad Roboam, dicentes,

4. Pater tuus durissimum jugum imposuit nobis: tu itaq; nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, & de jugo gravissimo, quod imposuit nobis, & serviemus tibi.

5. Qui ait eis, Ite usque ad tertium diem, & revertimini ad me. Cumq; abiisset populus,

6. Iniit consilium rex Roboam cum senioribus, qui assistebant coram Salomone patre ejus, cùm adhuc viveret, & ait, Quod datis mihi consilium, ut respondeam populo huic?

7. Qui dixerunt ei, Si hodie obedieris populo huic, & servieris, & petitioni eorum cesseris, locutusque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi servi cunctis diebus,

8. Qui dereliquit consilium senum, quod dederant ei, & adhibuit adolescentes, qui nutriti fuerant cum eo, & assistebant illi,

9. Dixitque ad eos, Quod mihi datis consilium, ut respondeam populo huic qui dixerunt mihi, Levius fac jugum, quod imposuit pater tuus super nos?

10. Et dixerunt ei juvenes, qui nutriti fuerant cum eo, Sic loquere populo huic, qui locuti sunt ad te, dicentes, Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu releva nos: *Sic loqueris ad eos, Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei.

11. Et nunc pater meus posuit super vos jugum grave, ego autem addam super jugum vestrum: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.

Ve-

congregatio Israelis, & loquuti sunt ad Rehabam, dicendo,

4. Pater tuus 3 aggravavit jugum nostrum, sed tu nunc allevia de servitute patris tui dura, & de jugo ejus gravi, quod posuit super nos, & serviemus tibi.

5. Dixitq; ad eos, Abite usq; ad tres dies, & revertimini ad me. 4 Abiit ergo populus

6. Et consilium iniit rex Rehabam cum senioribus, 5 qui steterant coram Selomoh patre suo, adhuc eo vivente, dicendo, Quomodo consulitis vos, ut respondeam populo huic verbum?

7. Et loquuti sunt 6 illi, dicendo, Si hodie fueris servus populo huic, servierisq; eis, & responderis eis, loquutusq; fueris 7 eis verba bona, erunt tibi servi omnibus diebus.

8. Dereliquit autem consilium seniorum, quod consuluerunt ei, & consilium iniit cum juvenibus, qui 8 adoleverant cum eo, qui stabant coram eo:

9. Dixitq; ad eos, Quid 9 consulitis vos, ut respondeamus verbum populo huic, qui loquuti sunt 10 mihi dicendo, Allevia de jugo quod 11 posuit pater tuus super nos.

10. Dixerũt autem 12 ei juvenes, qui adoleverant cum eo, dicendo, Sic loqueris populo huic, qui loquuti sunt tibi, dicendo, Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu autem allevia 13 à nobis: sic *inquam* loqueris ad eos, Minimus *digitus* meus 14 crassior est lumbis patris mei.

11. †Nunc ergo pater meus onus imposuit 15 vobis jugum grave, ego autem addam jugo vestro: pater meus corripuit vos 16 flagellis, ego autem corripiam vos scorpionibus.

Ve-

meine Israel kamen / vnd redeten mit Rehabeam / vnd sprachen.

4. Dein vater hat vnser joch zu hart gemacht. So mache du nu den harten dienst / vnd das schwere joch leichter / das er vns auffgelegt hat / so wöllen wir dir vnterthenig sein.

5. Er aber sprach zu jnen / Gehet hin biß an den dritten tag / so kompt wider zu mir. Vnd das volck gieng hin.

6. Vnd der könig Rehabeam hielt einen rath mit den eltesten die für seinem vater Salomo stunden / da er lebete / vnd sprach / Wie ratet jr / das wir diesem volck ein antwort geben?

7. Sie sprachen zu jm / Wirstu heute diesem volck einen dienst thun / vnd jnen zu willen sein / vnd sie erhören / vnd jnen gute wort geben / so werden sie dir vnterthenig sein dein lebenlang.

8. Aber er verließ der eltesten rath / den sie jm gegeben hatten / vnd hielt einen rath mit den jungen / die mit jm auffgewachsen waren vnd für jm stunden.

9. Vnd er sprach zu jnen / Was ratet jr / das wir antworten diesem volck die zu mir gesagt haben / Mache das joch leichter / das dein vater auff vns gelegt hat?

10. Vnd die jungen / die mit jm auffgewachsen waren / sprachen zu jm / Du solt zu dem volck das zu dir sagt / Dein vater hat vnser joch zu schwer gemacht / mache du es vns leichter / also sagen / Mein kleinester finger sol dicker sein / denn meines vaters lenden.

11. Nu / mein vater hat auff euch ein schwer joch geladẽ / ich aber wils noch mehr vber euch machen. Mein vater hat euch mit peitschen gezüchtiget / ich wil euch mit Scorpion züchtigen.

Also

3. *induravit jugum &c. gravi, quod dedit.*

4. *& abierunt populus.*

5. *fuerũt stantes cum faciebus S. patris sui, in existendo eum viventem, d. qu. vos consultantes (sc. estis) ad respondendum pop. h. v.*

6. *ad eum.*

7. *ad eos v. b. & (i. tum) erunt.*

8. *grandes evaserant c. e. qui stantes. sc. erant.*

9. *vos cõsultantes (sc. estis) & respõdebimus.*

10. *ad me.*

11. *dedit.*

12. *ad eum pueri, qui grandes evaserant.*

13. *desuper nobis.*

14. *crassus (est) præ lũb.*

15. *super vos jug. g. et e. ad. super jugum vestrum sic infra.*

16. *in fla. sic infra.*

68β:

12. Alſo kam Jerobeam ſampt dem gantzen volck zu Rehabeam am dritten tage/ wie der könig geſagt hatte/ vnd geſprochen/ kompt wider zu mir am dritten tage.

13. Vnd der könig gab dem volck eine harte antwort/ vnd verließ den rath/ den jm die elteſten gegeben hatten.

14. Vnd redet mit jnen nach dem rath der jungen/vnd ſprach/ Mein vater hat ewr joch ſchwer gemacht/ Ich aber wils noch mehr vber euch machen. Mein vater hat euch mit peitſchen gezüchtiget / Ich aber wil euch mit Scorpion züchtigen.

15 Alſo gehorchte der könig dem volck nicht/ Denn es war alſo gewand von dem HERRN/ auff das er ſein wort bekrefftiget/ das er durch Ahia von Silo geredt hatte zu Jerobeam dem ſon Nebat.

16. Da aber das gantz Iſrael ſahe / das der könig ſie nicht hörẽ wolt/ gab das volck dem könige ein antwort / vnd ſprach / Was haben wir denn theils an David/oder erbe am ſon Jſai ? Jſrael heb dich zu deinen hütten/ So ſihe nu du zu deinem hauſe David. Alſo gieng Jſrael in ſeine hütten.

17. Das Rehabeam regierte nur vber die kinder Jſrael/ die in den ſtedten Juda woneten.

18. Vnd da der könig Rehabeam hin ſandte Adoram den rentmeiſter/warff in gantz Jſrael mit ſteinen zu tod. Aber der könig Rehabeam ſteig friſch auff einen wagen/ das er flöhe gen Jeruſalem.

19. Alſo fiel ab Jſrael vom hauſe David / biß auff dieſen tag.

20. Da nu gantz Jſrael höret/ das Jerobeam war wider komen/ſandten ſie hin / vnd lieſſen jn ruffen zu der gantzen gemeine/vnd machten jn zum könige vber das gantze Jſrael. Vnd folget niemandt dem hauſe David / on der ſtam Juda alleine.

17. *in die t. ſic infra.*

18. *durũ, & reliquit conſilium.*

19. *audivit r. ad pop. quia fu. circumvolutio à cum Jeh. propter confirmare &c. in manu.*

20. *& vidit u. Iſr. q. n. audiſſet ad eos r. & reverti fecerunt Regi verbum, dicendo, q.*

21. *& filij Iſr. habitantes (ſc. erãt) in urb. J. & regn. ſuper eos Reh.*

22. *proruerunt u. I. in eum lapide.*

22. *ad aſcendendum in curru ad fugiendum in Jeruſ.*

23. *Iſrael in d. D. uſq; diem hunc.*

24 *ſecundum audire univerſum I. q. r-e. J. & (ſ. tunc) miſ.*

25. *ſola ipſa.*

12. Venit itaq; Jarobam & univerſus populus ad Rehabam 17 die tertio, ſicut loquutus fuerat rex, dicendo, Revertimini ad me die tertio.

13. Reſponditq; rex populo 18 dura, relicto conſilio ſeniorum quod conſuluerant ei:

14. Loquutus eſt autem ad eos ſecundum conſilium juvenum, dicendo, Pater meus aggravavit jugum veſtrum, ego vero addam jugo veſtro: pater meus corripuit vos flagellis, ego vero corripiam vos ſcorpionibus.

15. Et non 19 exaudivit rex populum: fuit enim cauſa à Jehova, ut confirmaret verbum ſuum, quod loquutus fuerat ipſe per manum Ahijah Silonitæ ad Jarobam filium Nebat.

16. 20 Quum autem vidiſſet univerſus Iſrael, quod non exaudiſſet eos rex, reſponderunt regi in hunc modum, Quæ nobis portio in Davide? neq; hæreditas *eſt nobis* in filio Iſai. *Vade* in tabernacula tua ô Iſrael: nunc vide domum tuam ô David. Abiit itaq; Iſrael in tabernacula ſua.

17. 21 Super filios autem Iſrael qui habitabant in urbibus Jehudah regnavit Rehabam.

18. Miſit vero rex Rehabam ipſum Adoram, qui *erat* ſuper tributum, & 22 lapidaverunt eum univerſus Iſrael lapidibus, ac mortuus eſt: rex autem Rehabam roboravit ſeipſum, 22 ut aſcenderet currum ut fugeret in Jeruſalaim.

19. Et prævaricati ſunt 23 Iſraelitæ in domum Davidis uſq; hodie.

20. Fuit itaq; 24 quum audiſſet univerſus Iſrael, quod reverſus eſſet Jarobam, miſerunt ac vocaverunt eum ad congregationem, & regem conſtituerunt eum ſuper univerſum Iſraelem: non fuit poſt domum Davidis niſi tribus Jehudah 25 ſola.

12. Venit ergo Jeroboã,& omnis populus ad Roboam die tertia, ſicut locutus fuerat rex, dicens, Revertimini ad me die tertia.

13. Reſponditque rex populo dura, derelicto conſilio ſeniorum quod ei dederant,

14. Et locutus eſt eis, ſecundum conſilium juvenum, dicens, Pater meus aggravavit jugũ veſtrum, ego autem addam jugo veſtro: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos ſcorpionibus.

15. Et non acquievit rex populo: quoniam averſatus fuerat eum Dominus, ut ſuſcitaret verbum ſuum * quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Jeroboam filium Nabat.

16. Videns itaque populus quòd noluiſſet eos audire rex, reſpondit ei, dicens, Quæ nobis pars in David? vel quæ hæreditas in filio Iſai? Vade in tabernacula tua Iſrael, nunc vide domum tuam David. Et abiit Iſrael in tabernacula ſua.

17. Super filios autem Iſrael, quicunque habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam.

18. Miſit ergo rex Roboam Aduram qui erat ſuper tributa: & lapidavit eum omnis Iſrael, & mortuus eſt. Porrò rex Roboam feſtinus aſcendit currum, & fugit in Jeruſalem,

19. Receſſitque Iſrael à domo David, uſque in præſentem diem.

20. Factum eſt autem cùm audiſſet omnis Iſrael quòd reverſus eſſet Jeroboam, miſerunt, & vocaverunt eum congregato cœtu, & conſtituerunt eum regem ſuper omnem Iſrael, nec ſecut⁹ eſt quiſpiam domum David præter tribum Juda ſolam.

12. Καὶ παρεγένετο Ἱεροβοὰμ καὶ πᾶς Ἰσραὴλ πρὸς τὸν βασιλέα Ῥοβοὰμ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καθότι ἐλάλησεν ὁ βασιλεὺς, λέγων· ἀναστρέψατε πρός με τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ.

13. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν λαὸν σκληρά· καὶ ἐγκατέλιπε Ῥοβοὰμ τὴν βουλὴν τῶν πρεσβυτέρων ἣν συνεβουλεύσαντο αὐτῷ.

14. Καὶ ἐλάλησε πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὴν βουλὴν τῶν παιδαρίων, λέγων· ὁ πατήρ μου ἐβάρυνε τὸν κλοιὸν ὑμῶν, καὶ ἐγὼ προσθήσω ἐπὶ τὸν κλοιὸν ὑμῶν· ὁ πατήρ μου ἐπαίδευσεν ὑμᾶς ἐν μάστιξι, καὶ ἐγὼ παιδεύσω ὑμᾶς ἐν σκορπίοις.

15. Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τοῦ λαοῦ, ὅτι παρὰ Κυρίου ἦν ἡ μεταστροφή, ὅπως στήσῃ Κύριος τὸ ῥῆμα αὐτοῦ ὃ ἐλάλησεν ἐν χειρὶ Ἀχία τοῦ προφήτου τοῦ Συλωνίτου ἐπὶ Ἱεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ.

16. Καὶ εἶδε πᾶς Ἰσραὴλ, ὅτι οὐκ ἤκουσεν αὐτῶν ὁ βασιλεὺς· καὶ ἀπεκρίθη ὁ λαὸς τῷ βασιλεῖ, λέγων· τίς ἡμῖν μερὶς ἐν Δαυίδ; καὶ οὐκ ἔστιν ἡμῖν κληρονομία ἐν υἱῷ Ἰεσσαί· ἀποτρεχέτω ἕκαστος εἰς τὸ σκήνωμά σου Ἰσραήλ· νῦν βόσκε τὸν οἶκόν σου Δαυίδ· καὶ ἀπῆλθεν Ἰσραὴλ εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ.

17. Καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ οἱ κατοικοῦντες ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα, ἐβασίλευσαν ἐφ᾽ ἑαυτοῖς τὸν Ῥοβοάμ.

18. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Ῥοβοὰμ τὸν Ἀδωρὰμ τὸν ἐπὶ τοῦ φόρου, καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν ἐν λίθοις πᾶς Ἰσραὴλ καὶ ἀπέθανε· καὶ ὁ βασιλεὺς Ῥοβοὰμ ἔφθασεν ἀναβῆναι ἐπὶ τὸ ἅρμα τοῦ φυγεῖν εἰς Ἱερουσαλήμ.

19. Καὶ ἠθέτησεν Ἰσραὴλ εἰς τὸν οἶκον Δαυὶδ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

20. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσε πᾶς Ἰσραὴλ ὅτι ἀνέκαμψεν Ἱεροβοὰμ ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἀπέστειλαν καὶ ἐκάλεσαν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἐβασίλευσαν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ· καὶ οὐκ ἦν ὀπίσω οἴκου Δαυὶδ πάρεξ σκήπτρου Ἰούδα καὶ Βενιαμὶν μόνοι.

Sciſſio regno Roboam ſuper Judah, Jeroboam ſuper Iſraelem regnat.

*Supr. 11. v. 11.

Jeroboam ingratus vitulorũ cultum instituit.

21. Καὶ Ροβοὰμ εἰσῆλθεν εἰς Ιερουσαλὴμ, καὶ ἐξεκκλησίασε πᾶσαν τὴν συναγωγὴν Ιούδα, καὶ σκῆπτρον Βενιαμὶν, ἑκατὸν καὶ εἴκοσι χιλιάδας νεανιῶν ποιούντων πόλεμον, τοῦ πολεμεῖν πρὸς οἶκον Ισραὴλ ἐπιστρέψαι τὴν βασιλείαν Ροβοὰμ τῷ υἱῷ Σολομῶντος.

*1. Par. 11. v. 2.

22. Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Σαμέαν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, λέγων·

23. εἰπὲ τῷ Ροβοὰμ τῷ υἱῷ Σολομῶντος βασιλεῖ Ιούδα, καὶ πρὸς πάντα οἶκον Ιούδα καὶ Βενιαμὶν, καὶ τῷ καταλοίπῳ τοῦ λαοῦ, λέγων·

24. Τάδε λέγει Κύριος, οὐκ ἀναβήσεσθε οὐδὲ πολεμήσετε μετὰ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν υἱῶν Ισραὴλ, ἀναστρεφέτω ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅτι ἐξ ἐμοῦ γέγονε τὸ ῥῆμα τοῦτο· καὶ ἤκουσαν τοῦ λόγου Κυρίου, καὶ κατέπαυσαν τοῦ πορευθῆναι κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου.

25. Καὶ ᾠκοδόμησεν Ιεροβοὰμ τὴν Σίκημα τὴν ἐν ὄρει Εφραίμ, καὶ κατῴκησεν ἐν αὐτῇ, καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ᾠκοδόμησε τὴν Φανουήλ.

*Sup. 11. v. 37.

26. Καὶ εἶπεν Ιεροβοὰμ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἰδοὺ νῦν ἐπιστρέψει ἡ βασιλεία εἰς οἶκον Δαυίδ.

27. Εὰν ἀναβῇ ὁ λαὸς οὗτος ἀναφέρειν τὰς θυσίας εἰς οἶκον Κυρίου Ιερουσαλὴμ, καὶ ἐπιστραφήσεται ἡ καρδία τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν πρὸς Ροβοὰμ βασιλέα Ιούδα, καὶ ἀποκτενοῦσί με.

28. Καὶ ἐβουλεύσατο ὁ βασιλεὺς καὶ ἐπορεύθη, καὶ ἐποίησε δύο δαμάλεις χρυσᾶς· καὶ εἶπεν Ιεροβοὰμ πρὸς τὸν λαόν, ἱκανούσθω ὑμῖν ἀναβαίνειν εἰς Ιερουσαλήμ. ἰδοὺ οἱ Θεοί σου Ισραὴλ

*Exo. 32. v. 8.

οἱ ἀναγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

29. Καὶ ἔθετο τὴν μίαν ἐν Βαιθὴλ, καὶ τὴν μίαν ἔδωκεν ἐν Δάν.

Και

21. Venit autem Roboam Jerusalem, & congregavit universam domum Juda, & tribum Benjamin, centum octoginta millia electorum virorum, & bellatorum, ut pugnarent contra domum Israel, & reducerent regnum Roboam filio Salomonis.

22. * Factus est autem sermo Domini ad Semejam virum Dei, dicens,

23. Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad omnem domum Juda, & Benjamin, & reliquos de populo, dicens,

24. Hæc dicit Dominus, Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros filios Israel: revertatur vir in domum suam, à me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, & reversi sunt de itinere sicut eis præceperat Dominus.

25. Ædificavit autem Jeroboam Sichem in monte Ephraim, & habitavit ibi: & egressus inde ædificavit Phanuel.

26. Dixitque Jeroboam in corde suo, * Nunc revertetur regnum ad domum David,

27. Si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo Domini in Jerusalẽ: & convertetur cor populi hujus ad dominum suum Roboam regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum.

28. Et excogitato consilio, fecit duos vitulos aureos, & dixit eis. Nolite ultra ascendere in Jerusalem, * Ecce dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti.

29. Posuitque unum in Bethel, & alterum in Dan.

Et

21. Venit ergo Rehabam *in* Jerusalaim, & congregavit universam domum Jehudah, & tribum Binjamin, 26 centum *scilicet* & octoginta millia electorum facientium bellum, ut pugnaret cum domo Israelis, ut reduceret regnum ad se filium Selomoh.

22. 1 Fuit autem verbum Dei ad Semajah virum Dei, dicendo,

23. Dic ad Rehabam filium Selomoh regem Jehudah, & ad universam domum Jehudah & Binjamin, & residuo populi, 27 his verbis,

24. Sic dixit Jehovah, Ne ascendatis, neq; pugnetis contra fratres vestros filios Israelis: revertimini quisq; in domum suam, quia à me facta est res ista. Et paruerunt verbo Jehovæ, reversiq; sunt ut abirent juxta verbum Jehovæ.

25. Aedificavit autem Jarobam Sechem in monte Ephraim, habitavitq; in ea: & 28 egressus inde, ædificavit Penuel.

26. Dixit autem Jarobam in corde suo, Nunc revertetur regnum ad domum Davidis.

27. Si ascenderit populus iste ad faciendum sacrificia in domo Jehovæ in Jerusalaim, 29 convertetur cor populi hujus ad dominum suum Rehabam regem Jehudah, & me interfecto, revertentur ad Rehabam regem Jehudah.

28. 30 Consilio itaq; inito rex fecit duos vitulos aureos, dixitq; ad eos, Sufficiat vobis ascendisse *hactenus in* Jerusalaim: ecce dii tui ô Israel, qui eduxerunt te è terra Aegypti.

29. Et posuit unum in Beth-el, & 31 alterum posuit in Dan.

Fu-

21. Vnd da Rehabeam gen Jerusalem kam / samlet er das gantze hauß Juda / vnd den stam BenJamin / hundert vnd achtzig tausent junge streitbare manschafft / wider das hauß Israel zu streiten / vnd das königreich wider an Rehabeam dem son Salomo zu bringen.

22. Es kam aber Gottes wort zu Semaja dem man Gottes / vnd sprach /

23. Sage Rehabeam dem son Salomo / dem könige Juda / vnd zum gantzen hause Juda vnd BenJamin / vnd dem andern volck / vnd sprich.

24. So spricht der HERR / Jr solt nicht hinauff zihen vñ streiten wider ewre brüder die kinder Jsrael. Ein jederman gehe wider heim / denn solchs ist von mir geschehen. Vnd sie gehorchten dem wort des HERRN vnd kereten vmb das sie hingiengen / wie der HERR gesagt hatte.

25. Jerobeam aber bawete Sichem auff dem gebirge Ephraim / vnd wonete drinnen / vnd zoch von dannen eraus / vnd bawete Pnuel.

26. Jerobeam aber gedacht in seinem hertzen / Das königreich wird nu wider zum hause Dauid fallen.

27. So diß volck sol hinauff gehen opffer zu thun in des HERRN hause zu Jerusalem / vnd wird sich das hertz des volcks wenden zu jrem herrn Rehabeam / dem könige Juda / vnd wider mich erwürgen / vnd wider zu Rehabeam dem könig Juda fallen.

28. Vnd der könig hielt einen rath / vnd macht zwey güldene kelber / vnd sprach zu jnen / Es ist euch zuuiel hinauff gen Jerusalem zu gehen / Sihe / da sind deine Götter Jsrael / die dich aus Egypten lande gefüret haben.

29. Vnd setzet eins zu BethEl / vnd das ander thet er gen Dan.

Kk Vnd

26. centuriam & octodecades chiliadis electi (vel juvenis,) facientis bellum ad pugnandum c. d. I. ad restituendum r. ipsi Rehabam filio S.

684.

27. dicendo: s. d. 7 non ascendetis et non pugnabitis cum fratrib. v. filiis I. r. vir ad d. s. quia a mecum (Chald. á VERbo meo) factum est verbum istud. Et audiverunt verbum 7. et r. s. ad eundum.

28. egressus est i. & ad.

29. et con. &c. suum ad Reh. r. 7. & interficient me, & rev.

30. & cõsultatus est (consilium iniit) rex & fecit d. v. aur. &c. multum vobis (sc. molestiæ creatur) ab ascendendo Jer. &c. qui ascendere fecerunt te.

31. unum dedit in Dan.

& fuit verbum istud in p. & iverunt pop.

30. Vnd das geriet zur sünde / Denn das volck gieng hin für dem einen biß gen Dan.

31. fecit sac. de extremis populi.

31. Er macht auch ein hauß der höhen / vnd machet priester von den geringsten im volck / die nicht von den kindern Levi waren.

32. Vnd er macht ein fest am funffzehenden tag des achten monden / wie das fest in Juda / vnd opfferte auff dem altar. So thet er zu BethEl / das man den kelbern opfferte / die er gemacht hatte / vnd stifftet zu BethEl die priester der höhen / die er gemacht hatte.

33. ascendere fecit s. a. sic.
34. in mense o. in m. quē commentus fuerat de c. s. & fecit (celebravit) festum f. I. & ascendit super alt. ad suffiendum.

33. Vnd opfferte auff dem altar (den er gemacht hatte) zu BethEl / am funffzehenden tage des achten monden / welchen er aus seinem hertzen erdacht hatte / Vnd macht den kindern Israel feste / vnd opfferte auff den altar das man reuchern solt.

30 Fuitq; res ista in peccatum, i: a ut iret populus coram uno usq; *in* Dan.

31. Fecit præterea domum excelsorum, & 32 constituit sacerdotes quosdam de populo, qui non erant de filiis Levi.

32. Fecit insuper Jarobam solennitatem mense octavo, quinta decima die mensis, secundum solennitatem, quæ *erat* in Jehudah: & 33 obtulit super altare: similiter fecit in Beth-el, immolando in vitulis quos fecerat: & constituit in Beth-el sacerdotes excelsorum, quæ fecerat.

33. Obtulit quoq; super altare, quod fecerat in Beth-el, quintadecima die, 34 mēse octavo, mense *inquam* quem eduxerat de corde suo: & constituit solennitatem filiis Israelis, & ascendit ad altare ut suffiret.

30. Et factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum, usque in Dan.

31. Et fecit phana in excelsis * & sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi.

32. Constituitque diem solennem in mense octavo, quintadecima die mensis, in similitudinem solennitatis, quæ celebrabatur in Juda. Et ascendens, altare similiter fecit in Bethel, ut immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat: constituitque in Bethel sacerdotes excelsorum, quæ fecerat.

33. Et ascendit super altare, quod extruxerat in Bethel, quintadecima die mensis octavi, quem finxerat de corde suo: & fecit solennitatem filiis Israel, & ascendit super altare, ut adoleret incensum.

Jeroboā ingratus vitulorū cultum instituit.

30. Καὶ ἐγένετο ὁ λόγος οὗτος εἰς ἁμαρτίαν· καὶ ἐπορεύετο ὁ λαὸς πρὸ προσώπου τῆς μιᾶς ἕως Δάν.

31. Καὶ ἐποίησεν Ιεροβοὰμ οἴκους ἐφ' ὑψηλῶν, καὶ ἐποίησεν ἱερέας μέρος τι ἐκ τοῦ λαοῦ οἳ οὐκ ἦσαν ἐκ τῶν υἱῶν Λευΐ. *2. par. 11. &. 13. b.*

32. Καὶ ἐποίησεν Ιεροβοὰμ ἑορτὴν τῷ μηνὶ τῷ ὀγδόῳ ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς κατὰ τὴν ἑορτὴν τὴν ἐν τῷ Ιούδα· καὶ ἀνέβη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ὃ ἐποίησεν ἐν Βαιθὴλ τοῦ θύειν τοῖς δαμάλεσιν αἷς ἐποίησεν· καὶ παρέστησεν ἐν Βαιθὴλ τοὺς ἱερέας τῶν ὑψηλῶν ὧν ἐποίησεν.

33. Καὶ ἀνέβη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ὃ ἐποίησεν ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ ἐν τῷ μηνὶ τῷ ὀγδόῳ ἐν τῇ ἑορτῇ ᾗ ἐπλάσατο ἀπὸ καρδίας αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἑορτὴν τοῖς υἱοῖς Ισραήλ, καὶ ἀνέβη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ θύσαι.

Cap. 13.

685.

Das XIII. Cap.

1. ad Bethel: & 7. stans (erat) super alt. ad suffiendum. & clam. super alt. 2. nascens (sc. erit) d. D. Joschijahu nomen ejus, & immolabit s. t. s. e. suffientes super te, & ossa hominis comb. 3. in die illo. 4. scissum sc. erit. 5. secundum audire regem. 6. super a. i. B. & misit 3. m. s. desuper al.

VND sihe / ein man Gottes kam von Juda / durch das wort des HERRN gen BethEl / vnd Jerobeam stund bey dem altar zu reuchern.

2. Vnd er rieff wider den altar durch das wort des HERRN / vnd sprach / Altar / altar / so spricht der HERR / Sihe / es wird ein son dem hause David geboren werdē / mit namen Josia / der wird auff dir opffern die priester der höhe / die auff dir reuchern / vnd wird menschen bein auff dir verbrennen.

3. Vnd er gab des tages ein wunder / vnd sprach / Das ist das wunder / das solchs der HERR geredt hat / Sihe / der altar wird reissen / vnd die aschen verschüttet werden / die drauff ist.

4. Da aber der könig das wort von dem man Gottes höret / der wider den altar zu BethEl rieff / recket er seine

CAP. XIII.

ECce autem, vir Dei venit de Jehudah in vebo Jehovæ 1 in Beth-el: Jarobam autem stabat juxta altare ut suffiret.

2. Et inclamavit contra altare in verbo Jehovæ, & dixit, Altare, altare, sic dixit Jehovah, Ecce filius 2 nascetur domui Davidis, cujus nomen Josijahu, qui immolabit super te, sacerdotes excelsorum qui suffiunt super te, & ossa hominum comburent super te.

3. Et dedit 3 eodem die portentum, dicendo, Hoc *est* portentum, quod loquutus est Jehovah, Ecce, altare 4 scindetur, & effundetur cinis, qui *est* super illud.

4. Fuit autem 5 quū audisset rex verbum viri Dei, quod inclamaverat 6 contra altare in Beth-el, tunc extendit *ipse*

CAP. XIII.

ET ecce vir Dei venit de Juda in sermone Domini in Bethel Jeroboam stante super altare, & thus jaciente.

2. Et exclamavit contra altare in sermone Domini, & ait, Altare, altare, hæc dicit Dominus, * Ecce filius nascetur domui David, Josias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominum super te incendet.

3. Deditque in illa die signum, dicens, Hoc erit signum quod locutus est Dominus, Ecce altare scindetur, & effundetur cinis, qui in eo est.

4. Cumque audisset rex sermonem hominis Dei quem inclamaverat contra altare in Bethel, ex-

Κεφαλ. ιγ΄.

ΚΑὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ παρεγένετο ἐξ Ιούδα ἐν λόγῳ Κυρίου εἰς Βαιθήλ, καὶ Ιεροβοὰμ εἱστήκει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ ἐπιθῦσαι.

2. Καὶ ἐπεκάλεσεν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ ἐν λόγῳ Κυρίου, καὶ εἶπεν, θυσιαστήριον θυσιαστήριον, τάδε λέγει Κύριος· ἰδοὺ υἱὸς τίκτεται τῷ οἴκῳ Δαυὶδ Ιωσίας ὄνομα αὐτῷ, καὶ θύσει ἐπὶ σὲ τοὺς ἱερέας τῶν ὑψηλῶν καὶ τοὺς ἐπιθύοντας ἐπὶ σέ, καὶ ὀστᾶ ἀνθρώπων κατακαύσει ἐπὶ σέ. *1. Reg. 23. v. 17.*

3. Καὶ ἔδωκεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τέρας, λέγων· τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησε Κύριος· ἰδοὺ τὸ θυσιαστήριον ῥήγνυται, καὶ ἐκχυθήσεται ἡ πιότης ἡ οὖσα ἐπ' αὐτῷ.

4. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ιεροβοὰμ τῶν λόγων τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐπικαλεσαμένου ἐπὶ τὸ θυσιαστή-

Jeroboami manus in prophetam pœnas prædicentē extensa arescit, & orante illo restituitur.

ριον τὸ ἐν Βαιθὴλ, καὶ ἐξέτεινεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, λέγων· συλλάβετε αὐτόν, καὶ ἐξηράνθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ, ἣν ἐξέτεινεν ἐπ' αὐτόν· καὶ οὐκ ἠδυνήθη ἐπιστρέψαι αὐτὴν πρὸς ἑαυτόν.

5. Καὶ τὸ θυσιαστήριον ἐρράγη, καὶ ἐξεχύθη ἡ πιότης ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου κατὰ τὸ τέρας ὃ ἔδωκεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐν λόγῳ Κυρίου.

6. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ, δεήθητι δὴ τοῦ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ ἐπιστρεψάτω ἡ χείρ μου πρὸς με· καὶ ἐδεήθη ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τοῦ προσώπου Κυρίου, καὶ ἐπέστρεψεν ἡ χεὶρ τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτόν, καὶ ἐγένετο καθὼς τὸ πρότερον.

7. Καὶ ἐλάλησεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, εἴσελθε μετ' ἐμοῦ εἰς τὸν οἶκόν μου, καὶ ἀρίστησον, καὶ δώσω σοι δόμα.

8. Καὶ εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, ἐὰν δώσῃς μοι τὸ ἥμισυ τοῦ οἴκου σου, οὐκ εἰσελεύσομαι μετὰ σοῦ, οὐδὲ μὴ φάγω ἄρτον οὐδὲ μὴ πίω ὕδωρ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ.

9. Ὅτι οὕτως ἐνετείλατό μοι ἐν λόγῳ Κύριος, λέγων· οὐ μὴ φάγῃς ἄρτον οὐδὲ μὴ πίῃς ὕδωρ οὐδὲ μὴ ἐπιστρέψῃς ἐν τῇ ὁδῷ ἐν ᾗ ἐπορεύθης ἐν αὐτῇ.

10. Καὶ ἀπῆλθεν ἐν ὁδῷ ἄλλῃ. καὶ οὐκ ἀνέστρεψεν ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἦλθεν ἐν αὐτῇ εἰς Βαιθήλ.

11. Καὶ προφήτης εἷς πρεσβύτης κατῴκει ἐν Βαιθήλ· καὶ ἔρχονται οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ διηγοῦνται αὐτῷ πάντα τὰ ἔργα ἃ ἐποίησεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐν Βαιθήλ, καὶ τοὺς λόγους οὓς ἐλάλησε τῷ βασιλεῖ.

12. Καὶ ἐλάλησε πρὸς αὐτοὺς ὁ πατὴρ αὐτῶν, λέγων· ποίᾳ ὁδῷ ἀπελήλυθεν; καὶ δεικνύουσιν αὐτῷ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὴν ὁδὸν ἣν ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ὁ ἐλθὼν ἐξ Ἰούδα.

tendit manum suam de altari, dicens, Apprehendite eum. Et exaruit manus ejus quam extenderat contra eum: nec valuit retrahere eam ad se.

5. Altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari, juxta signum quod prædixerat vir Dei in sermone Domini.

6. Et ait rex ad virum Dei, Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, ut restituatur manus mea mihi. Oravitque vir Dei faciem Domini, & reversa est manus regis ad eum, & facta est sicut prius fuerat.

7. Locutus est autem rex ad virum Dei, Veni mecum domum ut prandeas, & dabo tibi munera.

8. Responditque vir Dei ad regem, Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniam tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto:

9. Sic enim mandatum est mihi in sermone Domini præcipientis, Non comedes panem, neq; bibes aquam, nec reverteris per viam, qua venisti.

10. Abiit ergo per aliam viam, & non est reversus pariter quò venerat in Bethel.

11. Prophetes autem quidam senex habitabat in Bethel, ad quem venerunt filii sui, & narraverunt ei omnia opera, quæ fecerat vir Dei illa die in Bethel, & verba quæ locutus fuerat ad regem, & narraverunt patri suo.

12. Et dixit eis pater eorum, per quam viam abiit? Ostenderunt ei filii sui viam, per quam abierat vir Dei, qui venerat de Juda.

Jarobam manum suam ab altari, dicendo, Apprehendite eum. & exaruit manus ejus quam 7 extenderat in eum, & non potuit retrahere eam ad se.

5. Altare insuper scissum est, & effusus est cinis de altari, juxta portentum quod dederat vir Dei in verbo Jehovæ.

6. Loquutus est ergo rex, & dixit 8 viro Dei, Precare quæso faciem Jehovæ Dei tui, & ora pro me, 9 ut revertatur manus mea ad me. Precatus est itaq; vir Dei faciem Jehovæ, & reversa est manus regis ad eum, fuitq; sicut 10 prius.

7. Tunc loquutus est rex ad virum Dei, Veni mecum domum, & corroborate, daboq; tibi donum.

8. Et dixit vir Dei ad regem, Si dares mihi dimidium domus tuæ, non 11 irem tecum, nec comederem panem, neq; biberem aquam in loco isto:

9. Sic enim præcepit mihi in verbo Jehovæ, dicendo, Nō comedes panem, neq; bibes aquam, neq; reverteris 12 per viam per quam iveris.

10. Abiit itaq; per viam aliam, nec est reversus 13 via qua venerat in Beth-el.

11. Propheta autem unus senex 14 habitabat in Bethel, cujus filius venit, & narravit ei † omne opus, quod fecerat vir Dei 15 eo die in Beth-el, & verba quæ dixerat regi, narraveruntq; ea patri suo.

12. Tunc dixit 16 illis pater ipsorum, Quanam via abiit? Et viderunt filii ejus viam, qua abierat vir Dei, qui venerat de Jehudah.

hand aus bey dem altar vnd sprach/ Greifft jn. Vnd seine hand verdorret die er wider jn ausgereckt hatte/ vnd kundt sie nicht wider zu sich zihen.

5. Vnd der altar reiß/ vnd die asche ward verschüttet vom altar/ nach dem wunder/ das der man Gottes gegeben hatte/ durch das wort des HERRN.

6. Vnd der könig antwortet/ vnd sprach zu dem man Gottes/ Bitte das angesichte des HERRN deines Gottes/ vnd bitte für mich/ das meine hand wider zu mir kome. Da bat der man Gottes das angesicht des HERRN/ Vnd dem könige ward seine hand wider zu jm bracht/ vnd ward wie sie vorhin war.

7. Vnd der könig redet mit dem man Gottes/ kom mit mir heim/ vnd labe dich/ ich wil dir ein geschenck geben.

8. Aber der man Gottes sprach zum könige/ Wenn du mir auch dein halbes hauß gebest/ so keme ich doch nicht mit dir. Denn ich wil an diesem ort kein brot essen noch wasser trincken.

9. Denn also ist mir geboten durch des HERRN wort/ vnd gesagt/ Du solt kein brot essen/ vnd kein wasser trinckē/ vnd nicht wider durch den weg komen/ den du gegangen bist.

10. Vnd er gieng weg durch einen andern weg/ vnd kam nicht wider durch den weg/ den er gen BethEl komen war.

11. Es wonet aber ein alter prophet zu BethEl/ zu dem kam sein son/ vnd erzelet jm alle werck/ die der man Gottes gethan hatte/ des tages zu BethEl/ vnd die wort die er zum könige geredt hatte.

12. Vnd jr vater sprach zu jnen/ Wo ist der weg den er gezogen ist? Vnd seine söne zeigten jm den weg/ den der man Gottes gezogen war/ der von Juda komen war.

7. miserat super eũ.

8. ad virum D.

9. & revertetur.

10. in principio.

11. ibo tecum, & non comedam p. & nō bibam a.

12. in via, qua iveris.

13. in via qua venerat in ea (.i. in qua, vel, qua. Pleonasmus elegans.) ad B.

14. habitans (sc. erat) in B. & venit filius ejus.

15. hodie in B. v. q. d. ad regem.

16. adeos p. i. ubi ista viam ivit?

686

17. ad filios suos s.m.a. & strav. e. a. & equitavit super eum.

18. ego. Et dixit ad eum.

19. & dixit: non potero.

20. ad eundum in via qua ambulasti in ea. (pleon.) & dixit ei.

21 ad me.

22. ad do. t. & comedet p. & bibet a.

23. ipsi sedentes (sc. erāt) ad mensam.

24. quem loquutus est ad te.

25. & fuit post comedere eum panem et post bibere eum, & stra.

13. Er aber sprach zu seinen sönen / Sattelt mir den esel. Vnd da sie jm den esel sattelten / reit er drauff.

14. Vnd zoch dem man Gottes nach / vnd fand jn vnter einer eichen sitzen / vnd sprach zu jm / Bistu der man Gottes / der von Juda komen ist: Er sprach / Ja.

15. Er sprach zu jm / Kom mit mir heim / vnd iß brot.

16. Er aber sprach / Ich kan nicht mit dir vmbkehren vnd mit dir komen / Ich wil auch nicht brot essen / noch wasser trincken mit dir / an diesem ort.

17. Denn es ist mit mir geredt worden durch das wort des HERRN / Du solt daselbs weder brot essen noch wasser trincken / Du solt nicht wider durch den weg gehen / den du gegangen bist.

18. Er sprach zu jm / Ich bin auch ein prophet wie du / vnd ein engel hat mit mir geredt durch des HERRN wort / vnd gesagt / Füre jn wider mit dir heim / das er brot esse vnd wasser trincke. Er log jm aber /

19. Vnd füret jn widerumb / das er brot aß / vnd wasser tranck in seinem hause.

20. Vnd da sie zu tische sassen / kam das wort des HERRN zum propheten / der jn widerumb gefürt hatte.

21. Vnd schrey den man Gottes an / der von Juda komen war / vnd sprach / So spricht der HERR / Darumb das du dem munde des HERRN bist vngehorsam gewest / vnd hast nicht gehalten / das gebot das dir der HERR dein Gott geboten hat.

22. Vnd bist vmbgekehret / hast brot gessen vnd wasser getruncken an dem ort / dauon er dir sagete / Du solt weder brot essen noch wasser trincken / sol dein leichnam nicht in deiner veter grab komen.

23. Vnd nach dem er brot gessen vnd getruncken hatte /

13. Dixit præterea 17 filiis suis, Sternite mihi asinum. Qui straverunt ei asinum: & sedit super eum,

14. Atq; Abiit post virum Dei: quem invenit sedentem super quercum, dixitq; ad eum, Tune *es* vir ille Dei qui venisti de Jehudah? Et ait ille, 18 Sum.

15. Tum ait ei, Veni mecum domum, & comede panem.

16. 19 Ille respondit, Non possum reverti tecum, & ingredi tecum: nec comedam panem, neq; bibam tecum aquam in loco isto.

17. Verbum enim *fuit* ad me in verbo Jehovæ, Non comedes panem, neq; bibes ibi aquam: non reverteris 20 ut eas per viam per quam venisti,

18. Respondit ei, Etjam ego propheta *sum* sicut tu: Angelusq; loquutus est 21 mihi in verbo Jehovæ, dicendo, Reduc eum tecum 22 in domum tuam, ut comedat panem, & bibat aquam. *Et* mentitus est ei.

19. Reversus est itaq; cum illo, & comedit panem in domo ejus, & bibit aquam.

20. Fuit vero, 23 quū ipsi assiderent mensæ, factum est verbum Jehovæ ad prophetam qui reduxerat eum:

21. Et clamavit ad virum Dei qui venerat de Jehudah, dicendo, Sic dicit Jehovah, Propterea quod rebellis fuisti ori Jehovæ, nec servasti præceptum quod preceperat tibi Jehovah Deus tuus.

22. Sed reversus es, & comedisti panem, atq; bibisti aquam in loco 24 de quo dixerat tibi, Nō comedes panem, neq; bibes aquam: non ingredietur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum.

23. 25 Postquam ergo comedisset panem, & bibisset, stravit ei

13. Et ait filiis suis, Sternite mihi asinum. Qui cùm stravissent, ascendit,

14. Et abiit post virum Dei, & invenit eum sedentem subtus terebinthum: & ait illi, Tune es vir Dei qui venisti de Juda? Respondit ille, Ego sum.

15. Dixitque ad eum, Veni mecū domum, ut comedas panem.

16. Qui ait, Non possum reverti, neque venire tecum, nec comedam panem, neq; bibam aquam in loco isto.

17. Quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens, Non comedes panem, & non bibes aquam ibi, nec reverteris per viam qua ieris.

18. Qui ait illi, Et ego propheta sum similis tui: & angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicens, Reduc eum tecum in domum tuam, ut comedat panem, & bibat aquam. Fefellit eum,

19. Et reduxit secum: comedit ergo panem in domo ejus, & bibit aquam.

20. Cumque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam, qui reduxerat eum.

21. Et exclamavit ad virum Dei, qui venerat de Juda, dicens, Hæc dicit Dominus, Quia non obediens fuisti ori Domini, & non custodisti mandatum, quod præcepit tibi Dominus Deus tuus:

22. Et reversus es, & comedisti panem, & bibisti aquā in loco in quo præcepit tibi ne comederes panem, neque biberes aquam, non inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum.

23. Cumque comedisset & bibisset, stravit asinum

13. Καὶ εἶπεν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, ἐπισάξατέ μοι τὸν ὄνον· καὶ ἐπέσαξαν αὐτῷ τὸν ὄνον· καὶ ἐπέβη ἐπ' αὐτόν.

14. Καὶ ἐπορεύθη κατόπισθεν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ· καὶ εὗρεν αὐτὸν καθήμενον ὑπὸ τὴν δρῦν· καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ὁ ἐξεληλυθὼς ἐξ Ἰούδα; καὶ εἶπεν, ἐγώ.

15. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, δεῦρο μετ' ἐμοῦ καὶ φάγε ἄρτον.

16. Καὶ εἶπεν, οὐ μὴ δυνώμαι τοῦ ἐπιστρέψαι μετὰ σοῦ, οὔτε φάγω ἄρτον οὔτε μὴ πίω ὕδωρ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ.

17. Ὅτι οὕτως ἐντέταλταί μοι ἐν λόγῳ Κύριος, λέγων· μὴ φάγῃς ἄρτον ἐκεῖ καὶ μὴ πίῃς ὕδωρ, καὶ μὴ ἐπιστρέψῃς ἐν τῇ ὁδῷ ἐν ᾗ ἐπορεύθης ἐν αὐτῇ.

18. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, καὶ ἐγὼ προφήτης εἰμὶ ὡς καὶ σύ, καὶ ἄγγελος ἐλάλησε πρός με ἐν λόγῳ Κυρίου, λέγων· ἐπίστρεψον αὐτὸν μετὰ σεαυτοῦ εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ φαγέτω ἄρτον καὶ πιέτω ὕδωρ· καὶ ἐψεύσατο αὐτῷ.

19. Καὶ ἐπέστρεψεν αὐτὸν καὶ ἔφαγεν ἄρτον καὶ ἔπιεν ὕδωρ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.

20. Καὶ ἐγένετο αὐτῶν καθημένων ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς τὸν προφήτην τὸν ἐπιστρέψαντα αὐτόν.

21. Καὶ εἶπε πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ τὸν ἥκοντα ἐξ Ἰούδα, λέγων· τάδε λέγει Κύριος, ἀνθ' ὧν παρεπίκρανας τὸ ῥῆμα Κυρίου, καὶ οὐκ ἐφύλαξας τὴν ἐντολὴν ἣν ἐνετείλατό σοι Κύριος ὁ Θεός σου·

22. Καὶ ἐπέστρεψας καὶ ἔφαγες ἄρτον καὶ ἔπιες ὕδωρ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐν ᾧ ἐλάλησε πρὸς σέ, λέγων· μὴ φάγῃς ἄρτον καὶ μὴ πίῃς ὕδωρ, οὐ μὴ εἰσέλθῃ τὸ σῶμά σου εἰς τὸν τάφον τῶν πατέρων σου.

23. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ φαγεῖν αὐτὸν ἄρτον καὶ πιεῖν ὕδωρ καὶ

Propheta prædicta Jeroboamo pœna à Pseudopropheta seducitur.

Prophetæ à leone discerpti sepultura.

ἐπέσαξεν αὐτῷ τὸν ὄνον τῷ προφήτῃ, καὶ ἐπέστρεψε.
24. Καὶ ἀπῆλθεν· καὶ εὗρεν αὐτὸν ὁ λέων ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν· καὶ ἦν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐρριμμένον ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὁ ὄνος εἱστήκει παρ' αὐτῷ, καὶ ὁ λέων εἱστήκει παρὰ τὸ σῶμα.
25. Καὶ ἰδοὺ ἄνδρες παραπορευόμενοι καὶ εἶδον τὸ θνησιμαῖον ἐρριμμένον ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὁ λέων εἱστήκει ἐχόμενα τοῦ θνησιμαίου· καὶ ἔρχονται οἱ ἄνδρες καὶ λαλοῦσιν ἐν τῇ πόλει, οὗ ὁ προφήτης ὁ πρεσβύτης κατῴκει ἐν αὐτῇ.
26. Καὶ ἤκουσεν ὁ ἐπιστρέψας αὐτὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ εἶπεν, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ οὗτος, ὃς παρεπίκρανε τὸ ῥῆμα Κυρίου, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν Κύριος τῷ λέοντι, καὶ συνέτριψεν αὐτὸν καὶ ἐθανάτωσεν αὐτὸν κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου ὃ ἐλάλησεν αὐτῷ.
27. Καὶ ἐλάλησεν πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, λέγων· ἐπισάξατέ μοι τὸν ὄνον. καὶ ἐπέσαξαν.
28. Καὶ ἐπορεύθη καὶ εὗρε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐρριμμένον ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὁ ὄνος καὶ ὁ λέων εἱστήκεισαν παρὰ τὸ σῶμα· καὶ οὐκ ἔφα-

ſuum propheta quem reduxerat.
24. Qui cúm abiiſſet, invenit eum leo in via, & occidit, & erat cadaver ejus projectum in itinere: aſinus autem ſtabat juxta illum, & leo ſtabat juxta cadaver.
25. Et ecce, viri tranſeuntes viderunt cadaver projectum in via, & leonem ſtantem juxta cadaver. Et venerunt, & divulgaverunt in civitatem in qua prophetes ille ſenex habitabat.
26. Quod cùm audiſſet propheta ille, qui reduxerat eum de via, ait, Vir Dei eſt, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit juxta verbum Domini quod locutus eſt ei.
27. Dixitque ad filios ſuos, Sternite mihi aſinum. Qui cum ſtraviſſent,
28. Et ille abiiſſet, invenit cadaver ejus projectum in via, & aſinum, & leonem ſtantes juxta cadaver:

aſinum, *nempe* prophetæ quem 26 reduxerat.
24. Quum itaq; abiiſſet, invenit eum leo in via, qui occidit eum: & erat cadaver ejus jacens in via, aſinuſq; ſtabat juxta illud, leo quoq; ſtabat juxta cadaver.
25. Et ecce viri trãſeuntes 27 viderunt cadaver illud jacens in via, & leonem ſtantem juxta illud: qui venientes dixerunt in urbe, in qua propheta ſenex manebat.
26. Quod quum audiſſet propheta ille, qui reduxerat eum de via, dixit, Vir Dei eſt qui rebellis fuit 28 ori Jehovæ: ideo tradidit eum Jehovah leoni, & confregit, occiditq; eum juxta verbum Jehovæ quod loquutus fuerat ei.
27. Loquutus eſt inſuper ad filios ſuos, dicendo, Sternite mihi aſinum. Et ſtraverunt.
28. 29 Qui quum abiiſſet, invenit cadaver ejus jacens in via, atq; aſinum & leonem ſtantes juxta cadaver: non com-

ſattelt man den eſel dem propheten / den er widerumb gefürt hatte.
24. Vnd da er weg zog / fand jn ein lewe auff dem wege / vnd tödtet jn. Vnd ſein leichnam lag geworffen in dem wege / vnd der eſel ſtund neben jm / vnd der lewe ſtund neben dem leichnam.
25. Vnd da leute für vber giengen / ſahen ſie den leichnam in den weg geworffen / vñ den lewen bey dem leichnam ſtehen / vnd kamen / vnd ſagten es in der ſtadt / da der alte prophet inne wonet.
26. Da das der prophet höret / der jn widerumb gefürt hatte / ſprach er / Es iſt der man Gottes / der dem munde des HERRN iſt vngehorſam geweſt / Darumb hat jn der HERR dem lewen gegeben / der hat jn zubrochen vnd getödtet / nach dem wort / das jm der HERR geſagt hat.
27. Vnd ſprach zu ſeinen ſönen / Sattelt mir den eſel. Vnd da ſie jn geſattelt hattẽ /
28. Zog er hin / vnd fandt ſeinen leichnam in den weg geworffen / vnd den eſel / vnd den lewen neben dem leich-

26. *reduxerat eum.* (Latine *eum* abũdat) *& abÿ. & inv. e. l. in v. & occ. & (e) projectũ in via. & aſ ſtans (erat) &c.* 27 *et vid. c. projectum et. juxta cadaver: & venerunt & loquuti ſunt in u. qua pr. ſ. habitans (ſc. erat) in ea.* (pleon.) *& aud. vit pr. & cet. & dixit, V. D. iſ ſe.* 28. *ori Jehova* (Chald. *VERBO Domini. ſic ſupra v.* 21.) *& dedit e. 3. l. & confregit eum.* 29. *& abÿt & invenit.*

nam

30. ad asinum & cet. ad civitatem prophetæ senis ad plangendum & ad sepeliendum eum.
31. super eum.
32. & fuit post sepelire eum ipsũ, & dix. ad filios suos dicendo, in moriendo me, & (.i.tunc) sepelietis me in s. quo vir D. sepultus est in eo.
33. quia essendo erit verbum &c. super alt. q. in B. & super.
34. post verbum hoc non.
35. & reversus est, & fecit de extremitatibus populi sac. e. volens implebit (fut. pro præt.) m. s. & erat (sin. pro pl.) s. exc.

nam stehen. Der lewe hatte nichts gefressen vom leichnam/ vnd den esel nicht zubrochen.
29. Da hub der prophet den leichnam des mans Gottes auff/ vnd legt jn auff den esel/ vnd füret jn widerumb/ vnd kam in die stadt des alten propheten/ das sie jn klagten vnd begruben.
30. Vnd er legt den leichnam in sein grab/ vnd klagten jn/ Ah bruder.
31. Vnd da sie jn begraben hatten/ sprach er zu seinen sönen/ Wenn ich sterbe/ so begrabet mich in dem grabe/ da der man Gottes in begraben ist/ vnd leget meine beine neben seinen beinen.
32. Denn es wird geschehen/ was er geschrien hat wider den altar zu BethEl durch das wort des HERRN/ vnd wider alle heuser der höhen/ die in den stedten Samaria sind.
33. Aber nach diesem geschicht keret sich Jerobeam nicht von seinem bösen wege/ sondern verkeret sich vnd macht priester der höhen von den geringsten des volcks. Zu wem er lust hatte/ des hand füllet er vnd der ward priester der höhe.
34. Vnd diß geriet zur sünde dem hause Jerobeam/ das er verderbet vnd von der erden vertilget ward.

comedit leo cadaver, neq; confregit asinum.

29. Et tulit propheta cadaver viri Dei, posuitq; illud 30 super asinum, ac reduxit illud: & venit in urbem suam, ut plangeret, & sepeliret eum.

30. Posuit autem cadaver ejus in sepulchro suo, & planxerunt 31 eum, Heu frater mi.

31. 32 Postquam autem sepelivit eum, dixit filiis suis hoc modo, Quum mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei est sepultus, juxta ossa ejus ponite ossa mea.

32. 33 Eveniet enim id, quod exclamavit in verbo Jehovæ contra altare, quod *est* in Beth-el, & contra omnes domos excelsorum, quæ *sunt* in urbibus Someron.

33. 34 His gestis non est reversus Jarobam à via sua mala: 35 sed rursum fecit quosdam è populo sacerdotes excelsorum: qui volebat, implebat manum suam, & erat *de* sacerdotibus excelsorum.

34. Et fuit 36 hæc res in peccatum domus Jarobam, & ut extirparetur, atq; deleretur è superficie terræ.

daver: non comedit leo de cadavere, nec læsit asinum.
29. Tulit ergo prophetes cadaver viri Dei, & posuit illud super asinum, & reversus intulit in civitatem prophetę senis, ut plangerent eum,
30. Et posuit cadaver ejus in sepulchro suo: & planxerunt eum: Heu mi frater.
31. Cumque planxissent eum, dixit ad filios suos, Cùm mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est: juxta ossa ejus ponite ossa mea.
32. Profectò enim veniet sermo, quem prædixit in sermone Domini contra altare, quod est in Bethel, contra omnia phana excelsorum, quæ sunt in urbibus Samariæ.
33. Post verba hæc non est reversus Jeroboam de via sua pessima, sed è contrario fecit de novissimis populi sacerdotes excelsorum: quicunque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum.
34. Et propter hanc causam peccavit domus Jeroboam, & eversa est, & deleta de superficie terrę.

ἔφαγεν ὁ λέων τὸ σῶμα ἢ τὸν ὄνον καὶ οὐ συνέτριψε τὸν ὄνον.

29. Καὶ ἦρεν ὁ προφήτης ὁ πρεσβύτης τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπέθηκεν αὐτὸ ἐπὶ τὸν ὄνον, καὶ ἐπέστρεψεν αὐτὸ εἰς τὴν πόλιν τοῦ προφήτου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κόψασθαι καὶ θάψαι αὐτόν.
30. Καὶ ἔθηκεν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ, καὶ ἐκόψατο αὐτόν, οὐαὶ ἀδελφέ.

31. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ κόψασθαι αὐτόν, καὶ εἶπεν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, λέγων· ἐὰν ἀποθάνω, θάψατέ με ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ, ἐν ᾧ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τέθαπται ἐν αὐτῷ, παρὰ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ θέτε με, ἵνα σωθῇ τὰ ὀστᾶ μου μετὰ τῶν ὀστῶν αὐτοῦ.
32. Ὅτι γινόμενον ἔσται τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν ἐν λόγῳ Κυρίου ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ ἐν Βαιθήλ, καὶ ἐπὶ τοὺς οἴκους τῶν ὑψηλῶν τῶν ἐν Σαμαρείᾳ.

33. Καὶ μετὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο οὐκ ἐπέστρεψεν Ἱεροβοὰμ ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ, καὶ ἐπέστρεψε καὶ ἐποίησεν ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ ἱερέας τῶν ὑψηλῶν· ὁ βουλόμενος ἐπλήρου τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐγίνετο ἱερεὺς τῶν ὑψηλῶν.

34. Καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆμα τοῦτο εἰς ἁμαρτίαν τῷ οἴκῳ Ἱεροβοάμ, καὶ εἰς ὄλεθρον καὶ εἰς ἀφανισμὸν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Prophetæ à leone discerpti sepultura.

36. (propter) verbo hoc in p. dom. J. et ad excindendum, & ad delendum desuper faciebus humi.

Cap. 14.

1. temp. illo.

2. & non cognoscent, quod tu ux. & i. bis S.
3. qui loq. super me in regem sup. p. h. & capies in m. t. decadem panis, & punctatos &

Das XIIII. Cap.

ZV der zeit war Abia der son Jerobeam kranck.

2. Vnd Jerobeam sprach zu seinem weibe/ Mache dich auff vnd verstelle dich/ das niemand mercke/ das du Jerobeam weib seiest/ vnd gehe hin gen Silo. Sihe/ daselbs ist der prophet Ahia/ der mir geredt hat/ das ich solt könig sein vber diß volck.
3. Vnd nim mit dir zehen brot/ vnd kuchen vnd ein krug mit hönig/ vnd kome zu jm/

CAP. XIIII.

IN 1 illo tempore ægrotavit Abijah filius Jarobam.

2. Dixitq; Jarobam ad uxorem suam, Surge nunc, & muta teipsam, 2 ne cognoscant quod sis uxor Jarobam: 1 & vade *in* Siloh, ecce ibi *est* Ahijah propheta, 3 qui loquutus fuerat de me, quod *futurus essem* rex super populum hunc.

3. Cape autem in manu tua decem panes, & crustula, & vasculum mellis, &

CAP. XIIII.

IN tempore illo ægrotavit Abia filius Jeroboam.

2. Dixitque Jeroboam uxori suæ, Surge, & commuta habitum, ne cognoscaris quòd sis uxor Jeroboam: & vade in Silo, ubi est Ahias propheta, * qui locutus est mihi, quòd regnaturus essem super populum hunc.
3. Tolle quoque in manu tua decem panes, & crustulam, & vas mellis,

Κεφαλ. ιδʹ.

ΕΝ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἠρρώστησεν Ἀβιὰ υἱὸς Ἱεροβοάμ.

2. Καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ εἶπεν Ἱεροβοάμ, ἀνάστηθι, καὶ ἀλλοιωθήσῃ, οὐ γνώσονται ὅτι σὺ γυνὴ Ἱεροβοάμ, καὶ πορεύθησῃ εἰς Σηλώ· ἰδοὺ ἐκεῖ Ἀχιὰ ὁ προφήτης, αὐτὸς ἐλάλησεν ἐπ' ἐμὲ τοῦ βασιλεῦσαι ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον.

3. Καὶ λάβε εἰς τὴν χεῖρά σου δέκα ἄρτους, καὶ κολλύρια, καὶ στάμνον μέλιτος, καὶ ἐλεύσῃ

* Sup. 11. v. 31.

(.i. foraminosos. sc. panes dulciarios) & v. m. & vades.

688:

Uxor Ieroboami Ahiam super filio ægroto consulit.

πρὸς αὐτόν· αὐτὸς ἀναγγελεῖ σοι τί ἔσται τῷ παιδίῳ.

4. Καὶ ἐποίησεν οὕτω ἡ γυνὴ Ἱεροβοάμ, καὶ ἀνέστη καὶ ἐπορεύθη εἰς Σηλώ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ἀχιά· καὶ ὁ ἄνθρωπος πρεσβύτερος τοῦ ἰδεῖν, καὶ ἠμβλυώπουν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ γήρως αὐτοῦ.

5. Καὶ εἶπε κύριος πρὸς Ἀχιά, ἰδοὺ γυνὴ Ἱεροβοὰμ εἰσέρχεται τοῦ ἐκζητῆσαι ῥῆμα παρὰ σοῦ ὑπὲρ υἱοῦ αὐτῆς, ὅτι ἀρρωστός ἐστι, κατὰ τοῦτο καὶ κατὰ τοῦτο λαλήσεις πρὸς αὐτήν· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἰσέρχεσθαι αὐτὴν καὶ ἀπεξενοῦτο.

6. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν Ἀχιὰ τὴν φωνὴν ποδῶν αὐτῆς εἰσερχομένης αὐτῆς ἐν τῷ ἀνοίγματι· καὶ εἶπεν, εἴσελθε γυνὴ Ἱεροβοάμ, ἵνα τί τοῦτο σὺ ἀποξενοῦσαι; καὶ ἐγώ εἰμι ἀπόστολος πρὸς σὲ σκληρός.

7. Πορεύθεῖσα εἰπὲ τῷ Ἱεροβοάμ, τάδε λέγει κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ἀνθ᾽ οὗ ὅσον ὕψωσά σε ἀπὸ μέσου τοῦ λαοῦ, καὶ ἔδωκά σε ἡγούμενον ἐπὶ τὸν λαὸν Ἰσραήλ.

8. Καὶ ἔρρηξα τὸ βασίλειον ἀπὸ οἴκου Δαυίδ, καὶ ἔδωκα αὐτὸ σοί, καὶ οὐκ ἐγένου ὡς ὁ δοῦλός μου Δαυίδ, ὃς ἐφύλαξε τὰς ἐντολάς μου, καὶ ὃς ἐπορεύθη ὀπίσω μου ἐν πάσῃ καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ ποιῆσαι τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς μου.

9. Καὶ ἐπονηρεύσω τοῦ ποιῆσαι παρὰ πάντας ὅσοι ἐγένοντο εἰς πρόσωπόν μου· καὶ ἐπορεύθης καὶ ἐποίησας σεαυτῷ θεοὺς ἑτέρους καὶ χωνευτὰ τοῦ παροργίσαι με, καὶ ἐμὲ ἔρριψας ὀπίσω σου.

10. Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἄγω κακίαν πρὸς οἶκον Ἱεροβοάμ, καὶ ἐξολοθρεύσω Ἱεροβοὰμ οὐροῦντα πρὸς τοῖχον καὶ ἐπεχόμενον καὶ καταλελειμμένον ἐν Ἰσραήλ· καὶ ἐπιλέξω Ἱεροβοὰμ καθὼς ἐπιλέγεται ἡ κόπρος ἕως τελειωθῆναι αὐτόν.

11. Τὸν τεθνηκότα τοῦ Ἱεροβοὰμ ἐν τῇ πόλει καταφάγονται οἱ κύνες· καὶ τὸν τεθνηκότα ἐν τῷ

ἀγρῷ

& vade ad illum: ipse enim indicabit tibi quid eventurum sit puero huic.

4. Fecit ut dixerat, uxor Jeroboam: & consurgens abiit in Silo, & venit in domum Ahiæ: at ille non poterat videre, quia caligaverant oculi ejus præ senectute.

5. Dixit autem Dominus ad Ahiam, Ecce uxor Jeroboam ingreditur, ut cõsulat te super filio suo, qui ægrotat. hæc & hæc loqueris ei. Cùm ergo illa intraret, & dissimularet se esse, quæ erat,

6. Audivit Ahias sonitum pedum ejus introeuntis per ostium, & ait, Ingredere uxor Jeroboam: quare aliam te esse simulas? ego autem missus sum ad te durus nuntius.

7. Vade, & dic Jeroboam, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Quia exaltavi te de medio populi, & dedi te ducem super populum meum Israel:

8. Et scidi regnum domus David, & dedi illud tibi, & non fuisti sicut servus meus David, qui custodivit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo:

9. Sed operatus es malè super omnes, qui fuerunt ante te, & fecisti tibi deos alienos & conflatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem projecisti post corpus tuum:

10. Idcirco ecce ego inducam mala super domũ Jeroboam, & percutiã de Jeroboam mingentem ad parietem, & clausum, & novissimum in Israel: & mundabo reliquias domus Jeroboam, sicut mundari solet fimus usque ad purum.

11. Qui mortui fuerint de Jeroboam in civitate, comedent eos canes,

qui

vade ad eum: ipse indicabit tibi, quid [4] eventurum sit puero.

4. Et fecit sic uxor Jarobam: [5] surgens namq; abiit *in* Siloh, & venit *in* domum Ahijah: Ahijah autem non poterat videre, quia [6] caligaverant oculi ejus præ senectute ejus.

5. Jehovah autem dixit ad Ahijah, Ecce uxor Jarobam venit [7] ut quærat aliquid à te de filio suo, quia ægrotat: talia & talia loqueris ei: & erit, quum illa veniet, aliam præ se feret.

6. Quum ergo audisset Ahijahu sonitum pedum ejus venientis ad ostium, dixit, Ingredere uxor Jarobam, cur aliam præ te fers? ego autem missus sum ad te *cum* dura *visione*.

7. Vade, dic ad Jarobam, Sic dixit Jehovah Deus Israelis, Propterea quod exaltavi te è medio populi, & [8] posui te ducem super populum meum Israelem,

8. Ac scidi regnum à domo Davidis, & dedi illud tibi: tu vero non fuisti sicut servus meus David, qui custodivit præcepta mea, & qui ambulavit post me [9] toto corde suo, faciendo tantum *quod* rectum *est* in oculis meis:

9. Sed malefecisti faciendo præ omnibus, qui fuerunt ante te: abiisti enim, & fecisti tibi deos alienos, & conflatilia, [10] ut irritares me, me autem projecisti post corpus tuum:

10. Idcirco [11] ego adduco malum super domum Jarobam, & excidam de Jarobam mingentem [12] ad parietem, clausum & derelictum in Israele, & removebo domum Jarobam, sicut removet *quis* sterquilinium, donec finiatur.

11. Eum qui mortuus fuerit de Jarobam in urbe, comedent canes: eum vero qui

mor-

das er dir sage / wie es dem knaben gehen wird.

4. Vnd das weib Jerobeam thet also / vnd macht sich auff / vnd gieng hin gen Silo vnd kam ins hauß Ahia. Ahia aber kund nicht sehen / denn seine augen starreten für alter.

5. Aber der HERR sprach zu Ahia / Sihe / das weib Jerobeam kompt das sie von dir eine sache frage vmb jren son / denn er ist kranck. So rede nu mit jr / so vnd so. Da sie nu hinein kam / stellet sie sich frembde.

6. Als aber Ahia höret das rauschen jrer füsse zur thür hinein gehen / sprach er / Kom herein du weib Jerobeam / Warumb stellestu dich so frembd? Jch bin zu dir gesand ein harter bote.

7. Gehe hin vnd sage Jerobeam / So spricht der HERR der Gott Jsrael / Jch hab dich erhaben aus dem volck / vnd zum fürsten vber mein volck Jsrael gesetzt.

8. Vnd habe das königreich von Davids hause gerissen / vnd dir gegeben / Du aber bist nicht gewesen wie mein knecht David / der mein gebot hielt / vnd wandelt mir nach von gantzem hertzen / das er thet was mir nur wolgefiel.

9. Vnd hast vbel gethan vber alle die vor dir gewesen sind. Bist hingegangen / vnd hast dir andere Götter gemacht vnd gegossene bilder / das du mich zu zorn reitzest / vnd hast mich hinder deinen rücken geworffen.

10. Darumb sihe / Jch wil vnglück vber das hauß Jerobeam füren / vnd ausrotten an dem Jerobeam / auch den / der an die wand pisset / den verschlossen vnd verlassen in Jsrael. Vnd wil die nachkomen des hauses Jerobeam ausfegen / wie man kott ausfeget / biß gantz mit im aus sey.

11. Wer von Jerobeam stirbt in der stad / den sollen die hunde fressen / Wer aber auff

4. *futurum sit.*

5. *& surrexit & abiit.*

6. *constiterant o. e. præ canitie ejus.*

7. *ad quærendum verbum à te ad filium suum, quia ægrotans ipse: Sicut hoc & sicut hoc loq. ad eam. & fuit circa intrare ipsam, & ipsa aliam præ se ferebat. & fuit circa audire A. vocem p. e. v. in ostium, & (i. tunc) dixit, i. u. J. ad quid hoc tu aliam præ-te-ferens (sc. es) & ego missus (sum) ad te.*

8. *dedi.*

9. *in omni.*

10. *ad irritandũ me.*

11. *ecce ego adducens (sc. sum) m. ad do J.*

12. *in par. & cet. & removebo post dom. J. s. removebit (i. removere solet, sc. quispiam) stercus usq; consummare ipsum. Mortuum Jarobamo in urb. c. can. &*

mortuum in agro comedent volatile c.

13. in ingrediendo pedes tuos urbem, & (.i.tunc) mor. natus.

14. solus ipse ing. Jerobamo ad se. q. inventum sit in eo verbum bonum ad Jehovam Deum Is.

489:

15. movebitur (.i. moveri solet) arundo &c. desuper humo bona &c. eos à transitu fluminis sc. Euphrati.

16. & dabit (sc. in desolationem) Is.

17. qui pecc. f. Is.

18. ingrediens (fuit) in lim. d. & puer mortuus est.

19. in manu.

20. verborum (.i. rerū gestarū) Jar. &c. ecce ipsa scripta super libro verborum dierum. .i. in diario. vel actis publicis. sic infra.

21. duadecades & dyas anni, & cubuit cum p. s.

dem felde stirbt/ den sollen die vogel des himels fressen/ denn der HERR hats geredt.

12. So mache du dich auff vnd gehe heim. Vnd wenn dein fuß zur stadt eintrit/ wird das kind sterben.

13. Vnd es wird jn das gantze Jsrael klagen/ vnd werden jn begraben. Denn dieser allein von Jerobeam wird zu grabe komen/ darumb/ das etwas guts an jm erfunden ist für dem HERRN dem Gott Jsrael/ im hause Jerobeam.

14. Der HERR aber wird jm einen könig vber Jsrael erwecken/ Der wird das hauß Jerobeam ausrotten/ des tages. Vnd was ist nu gemacht?

15. Vnd der HERR wird Jsrael schlahen/ gleich wie das rohr im wasser bewegt wird/ vnd wird Jsrael ausreissen von diesem guten lande/ das er jren vetern gegeben hat/ vnd wird sie strewen vber das wasser/ Darumb/ das sie jre hayne gemacht haben / den HERRN zu erzürnen.

16 Vnd wird Jsrael vbergeben vmb der sünde willen Jerobeam/ der da gesündigt hat/ vnd Jsrael hat sündigen gemacht.

17. Vnd das weib Jerobeam macht sich auff/ gieng hin/ vnd kam gen Thirza. Vnd da sie auff die schwelle des hauses kam/ starb der knabe.

18. Vnd sie begruben jn/ vnd gantz Jsrael klaget jn/ nach dem wort des HERRN das er geredt hatte durch seinen knecht Ahia den propheten.

19. Was mehr von Jerobeam zu sagen ist/ wie er gestritten vnd regiert hat/ Sihe/ das ist geschrieben in der Cronica der könige Jsrael.

20. Die zeit aber die Jerobeam regierte / sind zwey vnd zwentzig jar / vnd entschlieff mit seinen vetern/ Vnd sein son Nadab ward könig an seine stat.

21. So war Rehabeam der son Salomo könig in Juda/

vier-

mortuus fuerit in agro, comedent volucres cœli: Jehovah enim loquutus est.

12. Tu autem surge, Vade in domum tuam: [13] quando ingredientur pedes tui urbem, morietur puer,

13. Plangentq; eũ universus Israel, ac sepelient eũ: iste enim [14] solus ingredietur de Jarobam in sepulchrum, quod inventa sit in eo res grata Jehovæ Deo Israelis in domo Jarobam.

14. Et consurgere faciet Jehovah sibi regem super Israelem qui excidet domum Jarobam hoc die: & quid *est hoc* etjam nunc?

15. Percutietq; Jehovah Israelem, sicut [15] movetur arundo in aqua, & avellet ipsum Israelem è terra bona ista, quã dedit patribus eorum, & disperget eos trans flumen, eo quod fecerunt lucos suos, irritantes Jehovam.

16. [16] Tradetq; Israelem propter peccata Jarobam, qui peccavit & [17] peccare fecit Israelem.

17. Surrexit itaq; uxor Jarobam, & abiit, pervenitq; in Tirsah: ipsa *autem* [18] ingrediente limẽ domus, mortuus est puer.

18. Et sepelierunt eum, planxeruntq; eum universus Israel, juxta verbum Jehovæ quod loquutus fuerat [19] per manum servi sui Ahijahu prophetæ.

19. Reliquum autem [20] verborum Jarobam, quo*modo* pugnaverit, & quo*modo* regnaverit, en scripta *sunt* in libro verborum dierum regum Israelis.

20. Dies autem, quibus regnavit Jarobã, [21] duo & viginti anni fuere: dormivitq; cum patribus suis, & regnavit Nadab filius ejus pro eo.

21. Rehabam autem filius Selomoh regnavit in Jehudah.

un-

qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aves cœli: quia Dominus locutus est.

12. Tu igitur surge, & vade in domum tuam: & in ipso introitu pedum tuorum in urbem, morietur puer,

13. Et planget eum omnis Israel, & sepeliet: iste enim solus inferetur de Jeroboam in sepulchrum, quia inventus est super eo sermo bonus à Domino Deo Israel, in domo Jeroboam.

14. Constituet autem sibi Dominus regem super Israel, qui percutiet domum Jeroboã in hac die, & in hoc tempore:

15. Et percutiet Dominus Deus Israel, sicut moveri solet arundo in aqua: & evellet Israel de terra bona hac, quam dedit patribus eorum & ventilabit eos trans flumen: quia fecerunt sibi lucos, ut irritarent Dominum.

16. Et tradet Dominus Israel propter peccata Jeroboam, qui peccavit, & peccare fecit Israel.

17. Surrexit itaque uxor Jeroboam, & abiit, & venit in Thersa: cumque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus est,

18. Et sepelierunt eum. Et planxit eum omnis Israel juxta sermonem Domini, quem locutus est in manu servi sui Ahiæ prophetæ.

19. Reliqua autem verborum Jeroboã, quomodò pugnaverit, & quomodò regnaverit, ecce scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel.

20. Dies autem quibus regnavit Jeroboam, viginti duo anni sunt: & dormivit cum patribus suis: regnavitque Nadab filius ejus pro eo.

21. * Porrò Roboam filius Salomonis regnavit in Juda:

ἀγρῷ καταφάγεται τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι κύριος ἐλάλησε.

12. Καὶ σὺ ἀνάστα πορεύθητι εἰς οἶκόν σου, καὶ ἐν τῷ εἰσέρχεσθαι τοὺς πόδας σου τὴν πόλιν, ἀποθανεῖται τὸ παιδάριον.

13. Καὶ κόψονται αὐτὸ πᾶς Ισραήλ, καὶ θάψουσιν αὐτόν, ὅτι οὗτος μόνος εἰσελεύσεται τῷ Ιεροβοὰμ πρὸς τάφον, ὅτι εὑρέθη ἐν αὐτῷ ῥῆμα καλὸν περὶ τοῦ Κυρίου Θεοῦ Ισραὴλ ἐν οἴκῳ Ιεροβοάμ.

14. Καὶ ἀναστήσει Κύριος ἑαυτῷ βασιλέα ἐπὶ Ισραήλ, ὃς πλήξει τὸν οἶκον Ιεροβοὰμ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἔτι καί γε νῦν.

15. Καὶ πλήξει Κύριος τὸν Ισραήλ, καθὰ κινεῖται ὁ κάλαμος ἐν τῷ ὕδατι· καὶ ἐκτιλεῖ τὸν Ισραὴλ ἀπὸ ἄνω τῆς χθονὸς τῆς ἀγαθῆς ταύτης, ἧς ἔδωκε τοῖς πατράσιν αὐτῶν· καὶ λικμήσει αὐτοὺς ἀπὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ· ἀνθ' οὗ ὅσον ἐποίησαν τὰ ἄλση αὐτῶν παροργίζοντες τὸν Κύριον.

16. Καὶ δώσει Κύριος τὸν Ισραὴλ χάριν ἁμαρτιῶν Ιεροβοάμ, ὃς ἥμαρτε καὶ ὃς ἐξήμαρτεν Ισραήλ.

17. Καὶ ἀνέστη ἡ γυνὴ Ιεροβοὰμ καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Θερσά· καὶ ἐγένετο ὡς εἰσῆλθεν ἐν τῷ προθύρῳ τοῦ οἴκου, καὶ τὸ παιδάριον ἀπέθανε.

18. Καὶ ἔθαψεν αὐτό, καὶ ἐκόψαντο αὐτὸ πᾶς Ισραὴλ κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου ὃ ἐλάλησεν ἐν χειρὶ δούλου αὐτοῦ Αχιὰ τοῦ προφήτου.

19. Καὶ περισσὸν ῥῆμα τοῦ Ιεροβοὰμ ὅσα ἐπολέμησε καὶ ὅσα ἐβασίλευσεν, ἰδοὺ αὐτὰ γεγραμμένα ἐπὶ βιβλίου ῥημάτων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ισραήλ.

20. Καὶ αἱ ἡμέραι ἃς ἐβασίλευσεν Ιεροβοὰμ εἴκοσι καὶ δύο ἔτη, καὶ ἐκοιμήθη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐβασίλευσε Ναδὰβ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

21. Καὶ Ροβοὰμ υἱὸς Σολομῶντος ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ιούδα, *2.Pa. 11. v. 18.

υἱὸς

Mortuo Jeroboamo Nadab succedit.

Roboam Rex Judah a Sisac Aegyptio propter peccata spoliatus moritur.

ὑὸς τεσσαράκοντα καὶ ἑνὸς ἐτῶν Ροβοάμ, ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν· καὶ ἑπτακαίδεκα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ιερουσαλὴμ τῇ πόλει ἐν ᾗ ἐξελέξατο Κύριος θέσθαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ ἐκ πασῶν φυλῶν τοῦ Ισραήλ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Νααμὰ ἡ Αμανίτις.

22. Καὶ ἐποίησεν Ιούδας τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου· καὶ παρεζήλωσεν αὐτὸν ἐν πᾶσιν οἷς ἐποίησαν οἱ πατέρες αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν αἷς ἥμαρτον.

23. Καὶ ᾠκοδόμησαν ἑαυτοῖς ὑψηλὰ καὶ στήλας καὶ ἄλση ἐπὶ πάντα βουνὸν ὑψηλόν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου συσκίου.

24. Καὶ σύνδεσμος ἐγένετο ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐποίησεν ἀπὸ πάντων τῶν βδελυγμάτων τῶν ἐθνῶν ὧν ἐξῆρε Κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ισραήλ.

25. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ πέμπτῳ βασιλεύοντος Ροβοάμ, ἀνέβη Σουσακὶμ βασιλεὺς Αἰγύπτου ἐπὶ Ιερουσαλήμ.

26. Καὶ ἔλαβε πάντας τοὺς θησαυροὺς οἴκου Κυρίου καὶ τοὺς θησαυροὺς οἴκου τοῦ βασιλέως, καὶ τὰ πάντα ἔλαβε, καὶ τὰ ὅπλα τὰ χρυσᾶ ἃ ἐποίησε Σολομών.

* Sup. 10. v. 16.

27. Καὶ ἐποίησε Ροβοὰμ ὁ βασιλεὺς ὅπλα χαλκᾶ ἀντ᾽ αὐτῶν· καὶ ἐπέθεντο ἐπ᾽ αὐτῶν οἱ ἡγούμενοι τῶν παρατρεχόντων οἱ φυλάσσοντες τὸν πυλῶνα οἴκου τοῦ βασιλέως.

28. Καὶ ἐγένετο ὡς ἂν εἰσεπορεύετο ὁ βασιλεὺς εἰς οἶκον Κυρίου, ἦρον αὐτὰ οἱ παρατρέχοντες καὶ ἀπηρείδοντο αὐτὰ εἰς τὸ θεὲ τῶν παρατρεχόντων.

29. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ροβοὰμ καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γεγραμμένα ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ιούδα;

30. Καὶ πόλεμος ἦν ἀναμέσον Ροβοὰμ καὶ Ιεροβοὰμ πάσας τὰς ἡμέρας.

da: Quadraginta & unius anni erat Roboam, cùm regnare cœpisset: decem & septem annos regnavit in Jerusalē civitate, quam elegit, Dominus ut poneret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus Israel. Nomen autem matris ejus Naama Ammanitis.

22. Et fecit Judas malum coram Domino, & irritaverunt eum super omnibus, quæ fecerant patres eorum in peccatis suis, quæ peccaverunt.

23. Ædificaverunt enim & ipsi sibi aras, & statuas, & lucos super omnē collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam.

24. Sed & effœminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attrivit Dominus ante faciem filiorum Israel.

25. In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Sesac rex Ægypti in Jerusalem,

26. Et tulit thesauros domus Domini, & thesauros regios, & universa diripuit: scuta quoque aurea, * quæ fecerat Salomon:

27. Pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, & tradidit ea in manum ducum scutariorum, & eorum qui excubabant ante ostium domus regis.

28. Cumque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea, qui præeundi habebant officium: & postea reportabant ad armamentarium scutariorum.

29. Reliqua autem sermonum Roboam, & omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in libro sermonum dierum regum Juda.

30. Fuitque bellum inter Roboam & Jeroboam cunctis diebus.

[22] Unius & quadraginta annorum *erat* Rehabam quando regnare cœpit, & septendecim annis regnavit in Jerusalaim civitate, quam elegit Jehovah, ut poneret nomen suum ibi ex omnibus tribubus Israelis: nomen autem matris ejus *fuit* Naamah Ammonitis.

22. Fecitq; Jehudah malum in oculis Jehovæ, & [23] ad iracundiam provocaverunt eum magis, quàm omnia quæ fecerant patres eorum peccatis suis, quæ peccaverant.

23. Nam ædificaverunt etjam ipsi sibi excelsa, & statuas, & lucos super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem viridem.

24. [24] Fuerunt etjam scorta mascula in terra, fecerunt secundum omnes abominationes gentium, quas ejecit Jehovah á facie filiorum Israelis.

25. Fuit autem, [25] anno quinto regis Rehabam ascendit Sisac rex Aegypti [26] contra Jerusalaim:

26. Et tulit thesauros domus Jehovæ ac thesauros [?] domus [27] regiæ, omnia inquam tulit: tulit & omnia scuta [28] aurea, quæ fecerat Selomoh.

27. Fecitq; rex Rehabam pro eis scuta [29] ærea, & deposuit in manu principum cursorum, qui custodiebant ostium domus regiæ.

28. Fuit autē [30] quo tempore ibat rex domum Jehovæ, deferebant ea cursores, & referebant ea ad thalamum cursorum.

29. Reliquum autem verborum Rehabam, & omnia quæ fecit, nonne hęc scripta *sunt* in libro verborum dierum regum Jehudah?

30. [31] Fuit vero bellum inter Rehabam & Jarobam cunctis diebus.

viertzig jar alt war Rehabeam/ da er könig ward vnd regiert siebentzehen jar zu Jerusalem in der stadt/ die der HERR erwelet hatte aus allen stemmen Israel/ das er seinen namen daselbs hinstellete. Seine mutter hieß Naema/ ein Ammonitin.

22. Vnd Juda thet das dem HERRN vbel gefiel/ vnd reitzeten jn zum eiuer mehr/ denn alles das jre veter gethan hatten/ mit jren sünden die sie thaten.

23. Denn sie baweten jnen auch höhe/ seulen vnd hayne auff allen hohen hügeln/ vnd vnter allen grünen bewmen.

24. Es waren auch hurer im lande/ vnd sie theten alle die grewel der heiden / die der HERR für den kindern Israel vertrieben hatte.

25. Aber im fünfften jar des königs Rehabeam/ zoch Sisak der könig in Egypten erauff wider Jerusalem.

26. Vnd nam die schetze aus dem hause des HERRN/ vnd aus dem hause des königes/ vnd alles was zu nemen war/ vnd nam alle gülden schilde/ die Salomo hatte lassen machen.

27. An welcher stat ließ der könig Rehabeam ehrne schilde machen/ vnd befahl sie vnter die hand der öbersten drabanten / die der thür hutten am hause des königes.

28. Vnd so offt der könig in das hauß des HERRN gieng/ trugen sie die drabanten/ vnd brechten sie wider in der drabanten kamer.

29. Was aber mehr von Rehabeam zu sagen ist / vnd alles was er gethan hat/ Sihe das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda.

30. Es war aber krieg zwischen Rehabeam vnd Jerobeam jr lebenlang.

22. *filius quatuor decadū & monadis anni R. in regnando ipsum, & heptadem (&) decadem annis r. g. &cet. ad ponendū nom.*

23. *zelare — fecerunt e. præ omnibus, qua fe. p. e. in pec.*

24. *& etjam scortator fuit in t.*

25. *in anno.*

26. *super J.*

27. *regis.*

28. *auri.*

29. *æris, & mandavit super manum pr. c. custodientiū o. d. regis.*

30. *á tempore intrandi regem.*

31. *& bellum fuit i. R. & inter J. cunct. d.*

6901

31. Vnd Rehabeam entschlieff mit seinen vetern vnd ward begraben mit seinen vetern in der stadt David / vnd seine mutter hieß Naema ein Ammonitin / vnd sein son Abiam ward könig an seine stat.

Das XV. Cap.

IM achtzehenden jar des königes Jerobeam des sons Nebat / ward Abiam könig in Juda.
2. Vnd regierte drey jar zu Jerusalem. Seine mutter hieß Macha / eine tochter Abisalom.
3. Vnd er wandelt in allen sünden seines vaters / die er vor jm gethan hatte / vnd sein hertz war nicht rechtschaffen / an dem HERRN seinem Gott / wie das hertz seines vaters Davids.
4. Denn vmb Davids willen gab der HERR sein Gott jm ein liecht zu Jerusalem / das er seinen son nach jm erwecket vnd erhielt zu Jerusalem.
5. Darumb / das David gethan hatte das dem HERrn wolgefiel / vnd nicht gewichen war / von allem das er jm gebot sein lebenlang / On in dem handel mit Vria dem Hethiter.
6. Es war aber ein krieg zwischen Rehabeam vnd Jerobeam sein lebenlang.
7. Was aber mehr von Abiam zu sagen ist / vnd alles was er gethan hat / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda. Es war aber krieg zwischen Abiam vnd Jerobeam.
8. Vnd Abiam entschlieff mit seinen vetern / vnd sie begruben jn in der stadt David. Vnd Assa sein son ward könig an seine stat.
9. Im zwentzigsten jar des königs Jerobeam vber Jsrael / ward Assa könig in Juda.
10. Vnd regiert ein vnd viertzig jar zu Jerusalem. Seine mutter hieß Macha / eine tochter Abisalom.

Vnd

---

31. Dormivitq; Rehabam cum patribus suis, ac sepultus est cum illis in civitate Davidis: & nomen matris ejus Naamah Ammonitis. Et regnavit Abijah filius ejus pro eo.

CAP. XV.

POrro anno decimo octavo regis Jarobam filii Nebat regnavit Abijam super Jehudah.

2. Tribus annis regnavit in Jerusalaim: nomen autem matris ejus *fuit* Maachah filia Abisalom.
3. Et ambulavit in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum, nec fuit cor ejus perfectum cum Jehova Deo suo sicut cor Davidis patris sui.

4. 2 Attamen propter Davidem dedit Jehovah Deus ejus ipsi lucernam in Jerusalaim, suscitando filium ejus post eum, & stabiliendo Jerusalaim:
5. Quod fecisset David, *quod* rectum *erat* in oculis Jehovæ, neq; declinasset 3 ab ullo eorum quę præceperat ei cunctis diebus vitæ suę, præterquam in 4 re Urijah Hitthæi.

6. Bellum autem fuerat inter Rehabam & 5 Jarobam cunctis diebus vitæ illius.
7. Reliquum autem verborum Abijam. & omnia quæ fecit, nonne 6 scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah? fuit inquam bellum inter Abijam & Jarobam.
8. Dormivit autem Abijam cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate Davidis: regnavitq; Asa filius ejus pro eo.
9. Anno itaq; vicesimo ipsius Jarobam regis Israelis regnavit Asa super Jehudah.
10. Et quadraginta & uno anno regnavit in Jerusalaim: nomenq; matris ejus Maachah filia Abisalom.

Fe-

---

31. Dormivitque Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David: nomen autem matris ejus Naama Ammanitis: & regnavit Abiam filius ejus pro eo.

CAP. XV.

IGitur in octavo decimo anno regni Jeroboam filii Nabat, regnavit Abiam super Judam.
2. Tribus annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Maacha filia Abessalom.
3. Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum: nec erat cor ejus perfectū cū Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus.
4. Sed propter David dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Jerusalē, ut suscitaret filium ejus post eum, & statueret Jerusalem:
5. Eò quòd fecisset David rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus, quæ præceperat ei, cunctis diebus vitæ suæ, * excepto sermone Uriæ Hethæi.
6. Attamen bellum fuit inter Roboam & Jeroboam omni tēpore vitę ejus.
7. Reliqua autem sermonum Abiam, & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta * sunt in libro verborum dierum regum Juda: Fuitq; prælium inter Abiam & inter Jeroboam.
8. Et Dormivit Abiam cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: regnavitque Asa filius ejus pro eo.
9. In anno ergo vicesimo Jeroboam regis Israel regnavit Asa rex Juda:
10. Et quadraginta & uno anno regnavit in Jerusalem: Nomen matris ejus Maacha, filia Abessalom.

Et

---

31. Καὶ ἐκοιμήθη Ῥοβοὰμ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ θάπτεται μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυίδ· καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Νααμὰ ἡ Ἀμμανῖτις· καὶ ἐβασίλευσεν Ἀβιὰ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Κεφαλ. ιε΄.

ΕΝ τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει βασιλεύοντος Ἱεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ, βασιλεύει Ἀβιὰ υἱὸς Ῥοβοὰμ ἐπὶ Ἰούδαν.
2. Καὶ τρία ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μααχὰ θυγάτηρ Ἀβεσσαλώμ.
3. Καὶ ἐπορεύθη ἐν πάσαις ἁμαρτίαις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ αἷς ἐποίησεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ἡ καρδία αὐτοῦ τελεία μετὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καθὼς ἡ καρδία Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.
4. Ὅτι διὰ Δαυὶδ ἔδωκεν αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ κατάλειμμα ἐν Ἱερουσαλήμ, ἵνα στήσῃ τὰ τέκνα αὐτοῦ μετ' αὐτόν, καὶ στήσῃ τὴν Ἱερουσαλήμ·
5. Ὡς ἐποίησε Δαυὶδ τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, καὶ οὐκ ἐξέκλινεν ἀπὸ πάντων ὧν ἐνετείλατο αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἐκτὸς ἐν ῥήματι Οὐρίου τοῦ Χετταίου.
6. Καὶ πόλεμος ἦν μεταξὺ Ῥοβοὰμ καὶ μεταξὺ Ἱεροβοὰμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ.
7. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἀβιὰ καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γεγραμμένα ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰούδα; καὶ πόλεμος ἦν ἀναμέσον Ἀβιὰ καὶ ἀναμέσον Ἱεροβοάμ.
8. Καὶ ἐκοιμήθη Ἀβιὰ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ θάπτεται ἐν πόλει Δαυίδ· καὶ ἐβασίλευσεν Ἀσὰ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.
9. Ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ εἰκοστῷ τοῦ Ἱεροβοὰμ βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ βασιλεύει Ἀσὰ ἐπὶ Ἰούδαν·
10. Καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἓν ἔτος ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μααχὰ θυγάτηρ Ἀβεσσαλώμ.

Καὶ

Marginal notes (left): Et cubuit (cubitū ivit) &c. est cum patribus suis in c. D. — Cap. 15. — 1. & in anno octodecimo cardinalis pro ordinali. sic infra. — 2. quia. — 3. ab omni quod pr. — 4. Verbo. — 5. inter J. — 6. ipsa scripta super lib. &c. Jehudah? et bellum fuit inter A. & inter J. & cubuit A. — 691:

Marginal notes (right): Abiam nepos Salomonis Rex Judah impius. — * 2. Sa. 12. v. 9. — * 2. Pa. 14 v. 1.

11. Καὶ ἐποίησεν Ασὰ τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, ὡς Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.
12. Καὶ ἀφεῖλε τοὺς τετελεσμένους ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐξῆρε πάντα τὰ βδελύγματα ἃ ἐποίησαν οἱ πατέρες αὐτοῦ.
13. Καὶ τὴν Μααχὰ τὴν μητέρα αὐτοῦ μετέστησεν τοῦ μὴ εἶναι ἡγουμένην, καθότι ἐποίησεν σύνοδον τῷ ἄλσει αὐτῆς· καὶ ἐξέκοψεν Ασὰ πάσας τὰς καταδύσεις αὐτῆς, καὶ ἐνέπρησεν ἐν πυρὶ ἐν τῷ χειμάῤῥῳ Κεδρών.
14. Τὰ δὲ ὑψηλὰ οὐκ ἐξῆρεν· πλὴν ἡ καρδία Ασὰ ἦν τελεία μετὰ Κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας αὐτοῦ.
15. Καὶ εἰσήνεγκεν Ασὰ εἰς τὸν οἶκον Κυρίου τοὺς κίονας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τοὺς κίονας τοὺς ἀργυροῦς καὶ χρυσοῦς, καὶ εἰσήνεγκεν εἰς τὸν οἶκον Κυρίου ἀργύριον, καὶ χρυσίον, καὶ σκεύη.
16. Καὶ πόλεμος ἦν ἀναμέσον Ασὰ καὶ ἀναμέσον Βαασὰ βασιλέως Ισραὴλ πάσας τὰς ἡμέρας·
17. Καὶ ἀνέβη Βαασὰ βασιλεὺς Ισραὴλ ἐπὶ Ιούδαν, καὶ ᾠκοδόμησε τὴν Ραμά, τοῦ μὴ εἶναι ἐκπορευόμενον καὶ εἰσπορευόμενον τῷ Ασὰ βασιλεῖ Ιούδα.
18. Καὶ ἔλαβεν Ασὰ τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον τὸ εὑρεθὲν ἐν τοῖς θησαυροῖς οἴκου Κυρίου, καὶ ἐν τοῖς θησαυροῖς οἴκου τοῦ βασιλέως, καὶ ἔδωκεν αὐτὸ εἰς χεῖρας τῶν παίδων αὐτοῦ· καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς Ασὰ πρὸς υἱὸν Αδὲρ υἱοῦ Ταβρεμὰν υἱοῦ Αζιὼν βασιλέως Συρίας τοῦ κατοικοῦντος ἐν Δαμασκῷ, λέγων·
19. Διαθήκη ἔστω ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ ἀναμέσον σοῦ καὶ ἀναμέσον τοῦ πατρός μου καὶ ἀναμέσον τοῦ πατρός σου, ἰδοὺ ἀπέσταλκά σοι δῶρα ἀργυρίου, καὶ χρυσίου, δεῦρο διασκέδασον τὴν διαθήκην σου τὴν πρὸς Βαασὰ βασιλέα Ισραήλ, καὶ ἀναβήσεται ἀπ᾽ ἐμοῦ.
20. Καὶ ἤκουσεν υἱὸς Αδὲρ τοῦ βασιλέως Ασά, καὶ ἀπέστειλε τοὺς ἄρχοντας τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐν ταῖς πόλεσι τοῦ Ισραήλ· καὶ ἐπάταξε τὴν Αἴν, καὶ τὴν Δάν, καὶ τὴν Αβελ οἴκου Μααχά, καὶ πᾶσαν τὴν Χε-

νε-

11. Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut David pater ejus:
12. Et abstulit effœminatos de terra, purgavitque universas sordes idolorum, quæ fecerant patres ejus.
13. Insuper & Maacham matrem suam amovit, ne esset princeps in sacris Priapi, & in luco ejus quē consecraverat: subvertitque specum ejus, & confregit simulachrum turpissimum, & combussit in torrente Cedron:
14. Excelsa autem non abstulit. Veruntamen cor Asa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis:
15. Et intulit ea, quæ sanctificaverat pater suus, & voverat, in domum Domini, argentum & aurum, & vasa.
16. Bellum autem erat inter Asa & Baasa regem Israel cunctis diebus eorū.
17. Ascendit quoque Baasa rex Israel in Judam, & ædificavit Rama, ut non posset quispiam egredi vel ingredi de parte Asa regis Judæ.
18. Tollens itaque Asa omne argentum & aurum, quod remanserat in thesauris domus Domini, & in thesauris domus regiæ, dedit illud in manus servorum suorum: & misit ad Benadad filium Tabremon filii Hezion, regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens,
19. Fœdus est inter me & te, & inter patrem meum & patrem tuum: ideo misi tibi munera, argentum & aurum: & peto ut venias, & irritum facias fœdus quod habes cum Baasa rege Israel, & recedat á me.
20. Acquiescens Benadad regi Asa, misit principes exercitus sui in civitates Israel, & percusserunt Ahion, & Dan, & Abel domum Maacha, &

uni-

11. Fecit autem Asa quod rectum erat in oculis Jehovæ, sicut David pater ejus.
12. 7 Sustulit enim scorta mascula de terra, & abstulit universa idola quæ fecerant patres ejus.
13. Et etjam Maachah matrem suam 8 amovit, ne esset princeps, quæ fecerat idolum in luco, & succidit Asa idolum ejus, & combussit in torrente Cedron.
14. Excelsa autem non 9 sustulerunt, attamen cor Asa erat 10 perfectum cum Jehova omnibus diebus suis.
15. Et intulit sanctificationes patris sui, & sanctificationes *suas in* domum Jehovæ, argentum, & aurum, & vasa.
16. Bellum autem fuit inter Asa 11 & Baasa regem Israelis omnibus diebus eorum.
17. Ascendit namq; Baasa rex Israelis 12 adversum Jehudah, & ædificavit Ramah, ne permitteret egredientem & ingredientem ad Asa regem Jehudah.
18. Et 13 tollens Asa omne argentum & aurum, quæ reliqua erāt in thesauris domus Jehovæ, & thesauris domus regiæ, dedit ea in manu suorum servorum, misitq; ea rex Asa ad Ben-hadad filium Tabrimmon filii Hezion regem Aram, 14 qui habitabat in Dammesec, dicendo,
19. Fœdus *est* inter me & 15 te, *&* inter patrem meum & patrem tuum: ecce mitto ad te munus, argentum & aurum: Vade, irritum fac pactum tuum cum Baasa rege Israelis, 16 ut recedat á me.
20. Morem itaq; gessit Ben-hadad regi Asa, & misit principes exercitus, quos habuit contra urbes Israelis, & percussit Iion & Dan atq; Abel-beth-maachah, & universam Cin-

ne-

11. Vnd Assa thet das dem HERRN wolgefiel/ wie sein vater David.
12. Vnd thet die hurer aus dem lande/ vnd thet ab alle Götzen/ die seine veter gemacht hatten.
13. Dazu setzt er auch seine mutter Maecha ab vom ampt/ das sie den Miplezeth gemacht hatte im hayne/ vnd Assa rottet aus jren Miplezeth/ vnd verbrands im bach Kidron.
14. Aber die höhen theten sie nicht abe. Doch war das hertz Assa rechtschaffen an dem HERRN sein lebenlang.
15. Vnd das silber vnd gold vnd gefeß/ das sein vater geheiliget hatte/ vnd was geheiliget war zum hause des HERRN/ bracht er ein.
16. Vnd es war streit zwischen Assa vnd Baesa dem könige Israel jr lebenlang.
17. Baesa aber der könig Israel zoch erauff wider Juda/ vnd bawet Rama/ das niemand solt aus vnd ein ziehen auff Assa seiten des königs Juda.
18. Da nam Assa alles silber vnd gold das vbrig war im schatz des hauß des HERRN/ vnd im schatz des hauß des königes/ vnd gabs in seiner knechte hende/ vnd sand sie zu BenHadad dem son Tabrimon/ des sons Heshon/ dem könige in Syrien/ der zu Damasco wonet/ vnd ließ jm sagen.
19. Es ist ein bund zwischen mir vnd dir/ vnd zwischen meinem vater vnd deinem vater. Darumb schicke ich dir ein geschencke/ silber vnd gold/ das du faren lassest den bund/ den du mit Baesa dem könige Israel hast/ das er von mir abziehe.
20. BenHadad gehorcht dem könige Assa/ vnd sandte seine heuptleute wider die stedte Israel/ vnd schlug Jion vñ Dan vnd Abel BetMaecha/ das

gantz

7. *quia transire fec. t scortatores de t. & removit omnes deos stercoreos.*
8. *& amovit eam á domina, q. f. terriculamētum (.i. idolum tremendum, Priapi simulachrum) in luco.*
9. *recesserunt.*
10. *integrum.*
11. *& inter B.*
12. *super Jeh. & æ. R. ad non dandum.*
13. *cepit A. o. a. & a. residua in t. d. J. & thesauros d. regis, & d.*
14. *habitantem.*
15. *inter et, i. p. m. & inter p. t. e. misi tibi m.*
16. *& ascendet desuper me. & audivit B. ad regem A. & m. p. virtutū, qui ei (sc. erant) super ur.*

17. *super un.*
18 *secundum audire B. & cessavit ab ædificando.*
19. *audire fecit.*
20. *in eis.*
692:
21. *omne quod fe.*
22. *super libro.*
23. *& cubuit.*
24. *cum patribus suis in c.*
25. *regnavit sup. I. in anno duorum .i. secundo, cardinalis pro ordinali.*
26. *peccato ejus. quo.*
27. *super e.*
28. *coastantes (sc. erant) super G.*
29. *secundum regnare ipsum.*
30. *omne spiraculum.*
31. *in manu.*

gantz Cineroth / an dem gantzen lande Napthali.

21. Da das Baesa höret / ließ er ab zu bawen Rama / vnd zoch wider gen Thirza.

22. Der könig Assa aber ließ erschallen im gantzen Juda / Hie sol niemand vngestrafft bleiben. Vnd sie namen die steine vnd holtz von Rama weg / damit Baesa gebawet hatte / vnd der könig Assa bawete damit Geba BenJamin vnd Mizpa.

23. Was aber mehr vō Assa zu sagen ist / vnd alle seine macht / vnd alles was er gethan hat / vnd die stedte die er gebawet hat / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda / On das er in seinem alter an seinen füssen kranck war.

24. Vnd Assa entschlieff mit seinen vetern / vnd ward begraben mit seinen vetern in der stadt David seines vaters. Vnd Josaphat sein son ward könig an seine stat.

25. Nadab aber der son Jerobeam / ward könig vber Israel im andern jar Assa des königs Juda / vnd regiert vber Israel zwey jar.

26. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel / vnd wandelt in dem wege seines vaters / vnd in seiner sünde / damit er Israel hatte sündigē gemacht.

27. Aber Baesa der son Ahia aus dem hause Isaschar / macht einen bund wider jn / vnd schlug jn zu Gibethon / welche war der Philister. Denn Nadab vnd das gantz Israel belagerten Gibethon.

28. Also tödtet jn Baesa im dritten jar Assa des königs Juda / vnd ward könig an seine stat.

29. Als er nu könig war / schlug er das gantze hauß Jerobeam / vnd ließ nicht vber etwas das den odem hatte von Jerobeam / biß er jn vertilget / nach dem wort des HERRN / das er geredt hatte durch seinen knecht Ahia von Silo.

Vmb

neroth 17 cum universa terra Naphthali.

21. Fuit autem, 18 quum audisset Baasa, destitit ædificare Ramah, mansitq; in Thirsah.

22. Tunc rex Asa 19 congregavit universum Jehudah, nemo *fuit* exemptus: & tulerunt lapides Ramah & ligna ejus quæ ædificaverat Baasa, & extruxit 20 ex eis rex Asa, Geba Binjamin, & Mispah,

23. Reliquum autem omnium verborum Asa, & omne [1] robur ejus, & 21 quidquid fecit, & urbes quas extruxit, nonne hæc scripta *sunt* 22 in libro verborum dierum regum Jehudah? Veruntamen tempore senectutis suę ægrotavit pedibus suis.

24. 23 Dormivitq; Asa cum patribus suis, ac sepultus est 24 cum illis in civitate Davidis patris sui: regnavitq; Jehosaphat filius ejus pro eo.

25. Nadab autem filius Jarobam 25 regnare cœpit super Israelem anno secundo Asa regis Jehudah, & regnavit super Israelem duobus annis.

26. Fecitq; malum in oculis Jehovæ, & ambulavit in via patris sui, & in 26 peccatis ejus quibus peccare fecerat Israelem.

27. Conspiravit autem 27 adversus eum Baasa filius Ahijah de domo Issachar, percussitq; eum Baasa in Gibbethon, quę *erat* Pelisthæis (Nadab autem & universus Israel 28 obsidebant Gibbethon.)

28 Interfecitq; eum Baasa anno tertio Asa regis Jehudah, & regnavit pro eo.

29. Et fuit, 29 quum regnare cœpisset, percussit universam domum Jarobam, non reliquit 30 ullam animam ipsi Jarobam, donec disperdidit eum, juxta verbum Jehovæ quod loquutus fuerat 31 per manum servi sui Ahijah Silonitæ.

Pro-

universam Cenneroth, omnem scilicet terram Nephthali.

21. Quòd cum audisset Baasa, intermisit ædificare Rama, & reversus est in Thersa.

22. Rex autem Asa nuntium misit in omnē Judam, dicens, Nemo sit excusatus & tulerunt lapides de Rama, & ligna ejus, quibus ædificaverat Baasa, & extruxit de eis rex Asa, Gabaa Benjamin, & Masphа

23. Reliqua autem omnium sermonum Asa, & universæ fortitudines ejus, & cuncta quæ fecit, & civitates, quas extruxit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Juda? Veruntamen in tempore senectutis suæ doluit pedes.

24. Et dormivit cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David patris sui. Regnavitq; Josaphat filius ejus pro eo.

25. Nadab verò filius Jeroboam regnavit super Israel anno secundo Asa regis Juda: regnavitque super Israel duobus annis.

26. Et fecit quod malum est in conspectu Domini, & ambulavit in viis patris sui, & in peccatis ejus quib⁹ peccare fecit Israel.

27. Insidiatus est autem ei Baasa filius Ahiæ de domo Issachar, & percussit eū in Gebbethon, quæ est urbs Philisthinorum: siquidem Nadab & omnis Israel obsidebant Gebbethon.

28. Interfecit ergo illūm Baasa in anno tertio Asa regis Juda, & regnavit pro eo.

29. Cumque regnasset, percussit omnem domum Jeroboam: non dimisit ne unam quidem animam de semine ejus, donec deleret eum * juxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu servi sui Ahiæ Silonitis,

Pro-

νερὲθ ἕως πάσης τῆς γῆς Νεφθαλίμ.

21. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσε Βαασά, καὶ διέλιπεν τοῦ οἰκοδομεῖν τὴν Ῥαμά, καὶ ἀνέστρεψεν εἰς Θερσά.

22. Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀσὰ παρήγγειλεν παντὶ Ἰούδα ἐν Ἀκί. καὶ αἴρουσι τοὺς λίθους τῆς Ῥαμὰ καὶ τὰ ξύλα αὐτῆς ἃ ᾠκοδόμησεν Βαασά, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐν αὐτοῖς Ἀσὰ ὁ βασιλεὺς τὸν βουνὸν Βενιαμὶν καὶ τὴν σκοπιάν.

23. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἀσὰ καὶ πᾶσα ἡ δυναστεία αὐτοῦ καὶ πάντα ἃ ἐποίησε, καὶ αἱ πόλεις ἃς ᾠκοδόμησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰούδα; πλὴν ἐν καιρῷ τοῦ γήρους αὐτοῦ ἐπόνεσε τοὺς πόδας αὐτοῦ.

24. Καὶ ἐκοιμήθη Ἀσὰ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ θάπτεται μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ ἐβασίλευσεν Ἰωσαφὰτ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

25. Καὶ Ναβὰδ υἱὸς Ἱεροβοὰμ βασιλεύει ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν ἔτει δευτέρῳ τοῦ Ἀσὰ βασιλέως Ἰούδα· καὶ ἐβασίλευσεν Ναβὰδ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ δύο ἔτη.

26. Καὶ ἐποίησεν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ ἐν αἷς ἐξήμαρτεν τὸν Ἰσραήλ.

27. Καὶ περιεκάθισεν ἐπ' αὐτὸν Βαασὰ υἱὸς Ἀχιὰ ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Ἰσσάχαρ, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ἐν Γαβαθὼν τῇ τῶν ἀλλοφύλων· καὶ Ναβὰδ καὶ πᾶς Ἰσραὴλ περιεκάθητο ἐπὶ Γαβαθών.

28. Καὶ ἐθανάτωσεν αὐτὸν Βαασὰ ἐν ἔτει τρίτῳ τοῦ Ἀσὰ βασιλέως Ἰούδα· καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ,

29. Καὶ ἐγένετο ὡς ἐβασίλευσεν, ἐπάταξεν ὅλον τὸν οἶκον Ἱεροβοάμ, καὶ οὐχ ὑπελίπετο πᾶσαν πνοὴν ἐν τῷ Ἱεροβοάμ, ἕως τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτὸν κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου ὃ ἐλάλησεν ἐν χειρὶ δούλου αὐτοῦ Ἀχιὰ τοῦ Συλωνίτου.

Πε-

Josaphat rex Judah Asæ succedit.

* Sup. 14. v. 10.

Jehu Baasæ interitum prædicit, cui mortuo succedit Ela Rex Israel, Josaphat regnante in Judah.

30. Περὶ τ͂ ἁμαρτιῶν Ιεροβοάμ, αἷς ἐξήμαρτε τὸν Ισραὴλ ἐν τῷ παροργισμῷ αὐτοῦ ἐν ᾧ παρώργισε Κύριον τ͂ Θεὸν Ισραήλ.

31. Καὶ τὰ λοιπὰ τ͂ λόγων Ναβὰδ ϗ πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ισραήλ;

32. Καὶ πόλεμος ἦν ἀναμέσον Ασὰ ϗ ἀναμέσον Βαασὰ βασιλέως Ισραὴλ πάσας τὰς ἡμέρας αὐτῶν.

33. Εν τῷ ἔτει τῷ τρίτῳ τοῦ Ασὰ βασιλέως Ιούδα βασιλεύει Βαασὰ ὑὸς Αχία ἐπὶ Ισραὴλ ἐν Θερσα εἴκοσι ϗ τέσσαρα ἔτη.

34. Καὶ ἐποίησε Βαασὰ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, ϗ ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ Ιεροβοὰμ υἱοῦ Ναβὰτ, ϗ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ ἐν αἷς ἐξήμαρτε τ͂ Ισραήλ.

Κεφαλ. ιϛ´.

ΚΑὶ ἐγένετο ῥῆμα Κυρίου πρὸς Ιοὺ υἱὸν Ανανὶ πρὸς Βαασὰ, λέγων·

2. Ανθ᾽ ὧν ὕψωσά σε ἀπὸ τ͂ γῆς, ϗ ἔδωκά σε ἡγούμενον ἐπὶ τ͂ λαόν μου Ισραὴλ, ϗ ἐπορεύθης ἐν ὁδῷ Ιεροβοάμ, ϗ ἐξήμαρτες τὸν λαόν μου Ισραὴλ, τοῦ παροργίσαι με ἐν τοῖς ματαίοις αὐτῶν.

3. Ιδοὺ ἐγὼ ἐξεγείρω ὀπίσω Βαασὰ ϗ ὀπίσω τοῦ οἴκου αὐτοῦ κακά, ϗ δώσω τ͂ οἶκόν αὐτοῦ ὡς τ͂ οἶκον Ιεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ.

4. Τὸν τεθνηκότα τοῦ Βαασὰ ἐν τῇ πόλει, καταφάγονται αὐτὸν οἱ κύνες· ϗ τὸν τεθνηκότα αὐτοῦ ἐν τῷ πεδίῳ, καταφάγονται αὐτὸν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ.

5. Καὶ τὰ λοιπὰ τ͂ λόγων Βαασά, ϗ πάντα ὅσα ἐποίησεν, καὶ αἱ δυναστεῖαι αὐτοῦ, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων τ͂ ἡμερῶν τ͂ βασιλέων Ισραήλ;

*2.Par.16. v. 1.

6. Καὶ ἐκοιμήθη Βαασὰ μετὰ τ͂ πατέρων αὐτοῦ, ϗ θάπτεται ἐν Θερσᾷ, ϗ ἐβασίλευσεν Ηλα υἱὸς αὐτοῦ ἀντ᾽ αὐτοῦ.

---

30. Propter peccata Jeroboam, quæ peccaverat & quibus peccare fecerat Israel: & propter delictum quo irritaverat Dominum Deum Israel.

31. Reliqua autem sermonum Nadab, & omnia, quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel?

32. Fuitque bellum inter Asa & Baasa regem Israel cunctis diebus eorum.

33. Anno tertio Asa regis Juda regnavit Baasa filius Ahiæ: super omnem Israel in Thersa viginti-quatuor annis.

34. Et fecit malum coram Domino, ambulavitque in viis Jeroboam, & in peccatis ejus quibus peccare fecit Israel.

CAP. XVI.

FActus est autem sermo Domini ad Jehu filium Hanani contra Baasa, dicens,

2. Pro eo quòd exaltavi te de pulvere, & posui te ducem super populū meum Israel, tu autem ambulasti in via Jeroboam, & peccare fecisti populum meum Israel, ut me irritares in peccatis eorum:

3. Ecce, ego demetam posteriora Baasa, & posteriora domus ejus: & faciam domum tuam sicut domum Jeroboam filii Nabat.

4. Qui mortuus fuerit de Baasa in civitate, comedent eum canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli.

5. Reliqua autem sermonum Baasa, & quæcunque fecit, & prælia ejus: nonne hæc scripta sunt * in libro verborum dierum regum Israel?

6. Dormivit ergo Baasa cum patribus suis, sepultusq; est in Thersa: & regnavit Ela filius ejus pro eo.

---

30 [31]Propter peccata Jarobā, quæ peccavit, & peccare fecit Israelem, propter irritationem ejus, qua irritavit Jehovam Deum Israelis.

31. Reliquum autem verborum Nadab, & omnia quæ fecit, nonne [32]scripta *sunt* in libro verborum dierum regum Israelis?

32. Bellum vero fuit inter Asa [33]& Baasa regem Israelis omnibus diebus eorum.

33. [34]Anno tertio Asa regis Jehudah regnavit Baasa filius Ahijah super universum Israelem in Thirsah, [35]viginti quatuor annis.

34. Fecitq; malum in oculis Jehovæ, ambulavitq; in via Jarobam, & in peccato ejus quo peccare fecit Israelem.

CAP. XVI.

FUit autem verbum Jehovæ ad Jehu filium Hanani [1]cōtra Baasa, dicendo,

2. Propterea quod exaltavi te de pulvere ipso, posui namq; te ducem super populum meum Israelis: & *tamen* ambulasti in via Jarobam, & peccare fecisti populum meum Israelem, irritando me peccatis eorum:

3. En ego [2]removeo posteros Baasa, & posteros domus ejus: daboq; domum tuam sicut domum Jarobam filii Nebat.

4. [3]Eum qui mortuus fuerit ex Baasa in civitate, comedent canes: eum vero qui mortuus fuerit ex eo in agro, comedent aves cœli.

5. Reliquum autem verborum Baasa, & quæ fecit, atq; fortitudo ejus, nonne [4]scripta *sunt* in libro verborum dierum regum Israelis?

6. [5]Quum autem dormisset Baasa cū patribus suis, sepultus est in Thirsah, & regnavit Elah filius ejus pro eo.

---

30. Vmb der sünde willen Jerobeam die er thet/ vnd damit Jsrael sündigen macht/ mit dem reitzen/ damit er den HERRN den Gott Jsrael erzürnet.

31. Was aber mehr von Nadab zu sagen ist/ vnd alles was er gethan hat/ Sihe/ das ist geschrieben in der Chronica der könige Jsrael.

32. Vnd es war krieg zwischen Assa vnd Baesa dem könige Jsrael jr lebenlang.

33. Jm dritten jar Assa des königs Juda/ ward Baesa der son Ahia könig vber das gantze Jsrael zu Thirza/ vier vnd zwentzig jar.

34. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel/ vnd wandelt in dem wege Jerobeam vnd in seiner sünde/ damit er Jsrael hatte sündigen gemacht.

Cap. 16.

1. ES kam aber das wort des HERRN zu Jehu dem son Hanani wider Baesa/ vnd sprach/

2. Darumb das ich dich aus dem staube erhaben habe/ vnd zum fürsten gemacht vber mein volck Jsrael/ vnd du wandelst in dem wege Jerobeam/ vnd machest mein volck Jsrael sündigen/ das du mich erzürnest durch ire sünde.

3. Sihe/ so wil ich die nachkomen Baesa/ vnd die nachkomen seines hauses wegnemen/ vnd wil dein haus setzen/ wie das haus Jerobeam des sons Nebath.

4. Wer von Baesa stirbt in der stadt/ den sollen die hunde fressen/ vnd wer von im stirbt auff dem felde/ den sollen die vogel des himels fressen.

5. Was aber mehr von Baesa zu sagen ist/ vnd was er gethan hat/ vnd seine macht/ Sihe/ das ist geschrieben in der Chronica der könige Jsrael.

6. Vnd Baesa entschlieff mit seinen vetern/ vnd ward begraben zu Thirza. Vnd sein son Ella ward könig an seine stat.

---

31. *super peccato J. quod p. & quod p-f-I. in irritatione e.*

32. *ipsa scripta su per lib.*

33. *& inter B.*

34. *in anno trium* ... *tertio (7.25) Asæ regis J.*

35. *duabus decadibus & tessarade anni.*

Cap. 16.

1. *super B.*

2. *instar ignis-al. sumes (sc. sum) post B. & post domum ejus.*

3. *mortuum ipsi Baasa in civ. c. c. & mortuum ei in agro comedēt volatile cælorum.*

4. *ipsa scripta super.*

5. *& cubuit B. c. p. s. & sep.*

6. in ma... ... fuerat ... aa B. & ad do.

7. in opere m. ... ad existendum, ... d. 7. & super quo ... e.

7. Auch das wort des HERRN kam durch den propheten Jehu/ den son Hanani/ vber Baesa vnd vber sein hauß vnd vber alles vbel das er thet für dem HERrn/ jn zu erzürnen durch die werck seiner hende/ das es würde wie das hauß Jeroboam/ vnd darumb/ das er diesen erschlagen hatte.

Das XVI. Cap.

8. in anno viginti & sex anno. cardinalis pro ordin.

8. JM sechs vnd zwentzigsten jar Assa des königs Juda/ ward Ella der son Baesa könig vber Jsrael zu Thirza zwey jar.

9. super e. *10. medij currus, & ipse in T.*

9. Aber sein knecht Simri/ der oberst vber die helfft der wagen/ macht einen bund wider jn. Er aber war zu Thirza/ tranck vnd ward truncken im hause Arza des vogts zu Thirza.

11. Venit Z. & per. e. & o. e. in a. vig. & septem. n. 8.

10. Vnd Simri kam hinein vnd schlug jn todt/ im siebenvnd zwentzigsten jar Assa des königs Juda/ vnd ward könig an seine stat.

12. in regnando eum, circa sedere eum super. 13. illi m. in par. & redemptores e. & socios e.

11. Vnd da er könig war/ vnd auff seinem stuel saß/ schlug er das gantze hauß Baesa/ vnd ließ nicht vber auch der an die wand pisset/ dazu seine erben vnd seine freunde.

14. ad B.

12. Also vertilget Simri das gantze hauß Baesa/ nach dem wort des HERRN/ das er vber Baesa geredt hatte/ durch den propheten Jehu.

15. ad univ. *16. & qui pec. f. I. irritando 3.*

13. Vmb aller sünde willen Baesa vnd seins sons Ella/ die sie theten/ vnd Jsrael sündigen machten/ den HERRN den Gott Jsrael zu erzürnen durch jre abgötterey.

17. ipsa scripta super lib. 18. in anno viginti & septem. card. pro ordin.

14. Was aber mehr von Ella zu sagen ist/ vnd alles was er gethan hat/ Sihe/ das ist geschrieben in der Chronica der könige Jsrael.

15. Jm sieben vnd zwentzigsten jar Assa des königs Juda/ ward Simri könig sieben tage

7. Et etjam 6 per manum Jehu filii Hanani prophetæ verbum Jehovæ fuerat super Baasa & super domum ejus, & super omne malum quod fecit in oculis Jehovæ, irritando eum 7 opere manuum suarum, quod futura esset sicut domus Jarobam, & propterea quod percussisset eum.

8. 8 Anno vicesimo sexto Asa regis Jehudah, regnavit Elah filius Baasa super Israelem in Thirsah duobus annis.

9. Conjuravit autem 9 adversus eum servus ejus Zamri princeps 10 mediæ partis curruum: eratq; in Thirsah bibens & ebrius *in* domo Arsa, qui *erat* super domum Thirsah.

10. Et 11 veniens Zimri, percussit eum, & occidit eum anno vicesimo septimo Asa regis Jehudah, & regnavit pro eo.

11. Fuit autem 12 quum ipse regnaret, sederetq; super solium suum, percussit omnem domum Baasa (non reliquit 13 ex ea mingentem ad parietem) & propinquos ejus & amicos ejus.

12. Delevitq; Zimri universam domum Baasa juxta verbum Jehovę quod loquutus fuerat 14 super Baasa in manu Jehu prophetæ,

13. 15 Propter universa peccata Baasa, & peccata Elah filii ejus, 16 qui peccaverunt, & peccare fecerunt Israelem, *ita* ut irritarent Jehovam Deum Israelis in vanitatibus suis.

14. Reliquum autem verborum Elah, & omnia quæ fecit, nonne 17 scripta sunt in libro verborum dierum regum Israelis?

15. 18 Anno vicesimo septimo Asa regis Jehudah, regnavit Zimri septem die-

7. Cùm autem in manu Jehu filii Hanani prophetæ verbum Domini factum esset contra Baasa, & contra domum ejus, & contra omne malum quod fecerat coram Domino, ad irritandum eum in operibus manuum suarum, ut fieret sicut domus Jeroboam: ob hanc causam occidit eum, hoc est, Jehu filium Hanani, prophetam.

8. Anno vicesimo sexto Asa regis Juda, regnavit Ela filius Baasa super Israel in Thersa duobus annis.

9. Et rebellavit contra eum servus suus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem Ela in Thersa bibēs, & temulentus in domo Arsa præfecti Thersa.

10. *Irruens ergo Zambri, percussit, & occidit eum anno vicesimo septimo Asa regis Juda & regnavit pro eo.

11. Cumque regnasset, & sedisset super solium ejus percussit omnem domum Baasa, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquos & amicos ejus.

12. Delevitque Zambri omnem domū Baasa, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat ad Baasa in manu Jehu prophetæ,

13. Propter universa peccata Baasa, & peccata Ela filii ejus, qui peccaverunt & peccare fecerunt Israel, provocantes Dominum Deum Israel in vanitatibus suis.

14. Reliqua autem sermonum Ela, & omnia, quę fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborū dierum regum Israel?

15. Anno vicesimo septimo Asa regis Juda, regnavit Zambri septem

7. Καὶ ἐλάλησε Κύριος ἐν χειρὶ Ἰοὺ υἱοῦ Ἀνανὶ ἐπὶ Βαασὰ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν κακίαν αὐτοῦ ἣν ἐποίησεν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ παροργίσαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ εἶναι αὐτὸν ὡς ὁ οἶκος Ἱεροβοάμ, καὶ ὑπὲρ τοῦ πατάξαι αὐτόν.

8. Ἐν τῷ ἕκτῳ καὶ εἰκοστῷ ἔτει Ἀσὰ βασιλέως Ἰούδα, Ἠλὰ υἱὸς Βαασὰ ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν Θερσᾶ δύο ἔτη.

9. Καὶ συνεστράφη ἐπ' αὐτὸν ὁ παῖς αὐτοῦ Ζαμβρὶ, ὁ ἄρχων τοῦ ἡμίσους τῶν ἁρμάτων· καὶ αὐτὸς ἦν ἐν Θερσᾶ πίνων καὶ μεθύων ἐν τῷ οἴκῳ Ὠσᾶ τοῦ οἰκονόμου τοῦ ἐν Θερσᾶ.

10. Καὶ εἰσῆλθε Ζαμβρὶ καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν, καὶ ἐθανάτωσεν αὐτὸν ἐν ἔτει ἑβδόμῳ καὶ εἰκοστῷ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ.

11. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ βασιλεῦσαι αὐτὸν ἐν τῷ καθίσαι αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἐπάταξεν ὅλον τὸν οἶκον Βαασὰ, καὶ οὐ κατέλιπεν αὐτῷ οὐροῦντα πρὸς τὸν τοῖχον καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ ἑταίρους αὐτοῦ.

12. Καὶ ἐξωλόθρευσεν Ζαμβρὶ ὅλον τὸν οἶκον Βαασὰ, κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου ὃ ἐλάλησε Κύριος ἐπὶ τὸν οἶκον Βαασὰ ἐν χειρὶ Ἰοὺ υἱοῦ Ἀνανὶ τοῦ προφήτου.

13. Περὶ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν Βαασὰ καὶ Ἠλὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἐξήμαρτε τὸν Ἰσραὴλ τοῦ παροργίσαι Κύριον τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ ἐν τοῖς ματαίοις αὐτῶν

14. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἠλὰ καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γεγραμμένα ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰσραήλ;

15. Ἐν τῷ εἰκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ ἔτει Ἀσὰ βασιλέως Ἰούδα ἐβασίλευσε Ζαμβρὶ ἐν Θερσᾶ ἑπτὰ

Zambri, occiso Ela, septé dierum Rex Israel.

1. Reg. 15. v. 31.

Zambri combusto succedit Amri Rex Israel.

ἡμέρας· καὶ ἡ παρεμβολὴ Ισραὴλ ἐπὶ Γαβαθὼν τὴν τῶν Αλλοφύλων.

16. Καὶ ἤκουσεν ὁ λαὸς ἐν τῇ παρεμβολῇ, λεγόντων· Συνεστράφη Ζαμβρί, καὶ πέπαικε τὸν βασιλέα Ηλά· καὶ ἐβασίλευσεν ὁ λαὸς τὸν Αμβρὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς στρατιᾶς ἐπὶ Ισραὴλ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐν τῇ παρεμβολῇ.

17. Καὶ ἀνέβη Αμβρὶ ἐκ Γαβαθών, καὶ πᾶς Ισραὴλ μετ' αὐτοῦ· καὶ περιεκάθισεν ἐν Θερσᾶ.

18. Καὶ ἐγένετο ὡς εἶδε Ζαμβρὶ ὅτι προκατείληπται ἡ πόλις αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται εἰς τὸν οἶκον βασιλέως, καὶ ἐνεπύρισεν ἐφ' ἑαυτὸν τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως ἐν πυρί, καὶ ἀπέθανεν.

19. Υπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ ὧν ἐποίησε τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ πορευθῆναι ἐν ὁδῷ Ιεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ, καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ αἷς ἐποίησεν ὡς ἐξήμαρτε τὸν Ισραήλ.

20. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ζαμβρὶ καὶ αἱ συνάψεις αὐτοῦ ἃς συνῆψεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ισραήλ;

21. Τότε μερίζεται ὁ λαὸς Ισραήλ, ἥμισυ αὐτοῦ γίνεται ὀπίσω Θαβνὶ υἱοῦ Γινὴθ τοῦ βασιλεῦσαι αὐτόν, καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ λαοῦ γίνεται ὀπίσω Αμβρὶ τοῦ βασιλεῦσαι αὐτόν·

22. Καὶ ὁ λαὸς ὁ ὢν ὀπίσω Αμβρί, ὑπερεκράτησε τὸν λαὸν τὸν ὀπίσω Θαβνὶ υἱοῦ Γινήθ· καὶ ἀπέθανε Θαβνί· καὶ ἐβασίλευσεν Αμβρί.

23. Εν τῷ τριακοστῷ καὶ πρώτῳ ἔτει τοῦ Ασὰ βασιλέως Ιούδα βασιλεύει Αμβρὶ ἐπὶ Ισραὴλ δώδεκα ἔτη, καὶ ἐν τῇ Θερσᾶ βασιλεύει ἓξ ἔτη.

24. Καὶ ἐκτήσατο Αμβρὶ τὸ ὄρος τὸ Σωμορὼν παρὰ Σεμμὴρ τοῦ κυρίου τοῦ ὄρους δύο ταλάντων ἀργυρίου· καὶ ᾠκοδόμησε τὸ ὄρος, καὶ ἐπεκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους οὗ ᾠκοδόμησεν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Σεμμὴρ τοῦ κυρίου τοῦ ὄρους Σωμορών.

25. Καὶ ἐποίησεν Αμβρὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐπονηρεύσατο ὑπὲρ πάντας τοὺς γενομένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ.

Καὶ

diebus in Thersa: porrò exercitus obsidebat Gebbethon urbem Philisthinorum.

16. Cumque audisset rebellasse Zambri, & occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israel Amri, qui erat princeps militiæ super Israel in die illa, in castris.

17. Ascendit ergo Amri, & omnis Israel cum eo de Gebbethon, & obsidebant Thersa.

18. Videns autem Zambri quòd expugnanda esset civitas, ingressus est palatium, & succendit se cum domo regia: & mortuus est

19. In peccatis suis, quæ peccaverat faciens malum coram Domino, & ambulans in via Jeroboam, & in peccato quo fecit peccare Israel.

20. Reliqua autem sermonum Zambri, & insidiarum ejus, & tyrannidis, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel?

21. Tunc divisus est populus Israel in duas partes: media pars populi sequebatur Thebni filiũ Gineth, ut constitueret eum regẽ: & media pars Amri.

22. Prævaluit autem populus, qui erat cum Amri, populo qui sequebatur Thebni filium Gineth: mortuusque est Thebni, & regnavit Amri,

23. Anno tricesimo primo Asa regis Juda regnavit Amri super Israel, duodecim annis: in Thersa regnavit sex annis.

24. Emitque montem Samariæ à Somer duobus talentis argenti: & ædificavit eum, & vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine Semer domini montis Samariæ.

25. Fecit autem Amri malum in conspectu Domini, & operatus est nequiter super omnes, qui fuerunt ante eum.

Am-

bus † in Thirsah: populus autem 19 castrametabãtur cõtra Gibbethon quæ *erat* Pelisthinis.

16. 20 Audiens autem populus, qui erat in castris, hujusmodi verba, conjuravit Zimri, & etjam percussit regem: tunc regem constituerunt universus Israel Omri principem exercitus super Israelem die illa in castris.

17. Ascenditq; Omri, & universus Israel cum eo de Gibbethon, & 21 obsederunt Thirsah.

18. Quumq; videret Zimri captam esse civitatem, ingressus palatium domus regiæ, combussit super se domum regiam igni, ac mortuus est.

19. 22 Propter peccata sua quibus peccavit, faciendo, *quod* malum *est* in oculis Jehovæ, ambulando in via Jarobam, & in 23 peccatis ejus quæ fecerat, peccare faciendo Israelem.

20. Reliquum autem verborum Zimri, & conjuratio ejus qua conjuravit, nonne 24 scripta *sunt* in libro verborum dierum regum Israelis?

21. Tunc divisus est populus Israelis 25 in duas partes dimidia pars populi sequebatur Thibni filium Ginath, ut constitueret eum regem, & altera dimidia pars sequebatur Omri.

22. Prævaluit autem populus, qui 26 sequebatur Omri, populo qui sequebatur Thibni, filium Ginath, & mortuus est Thibni, regnavit vero Omri.

23. 27 Anno tricesimo primo Asa regis Jehudah regnavit Omri super Israelem 28 duodecim annis: in Thirsah regnavit sex annis.

24. Emitq; montem Someron á *quodam* Semer duobus talentis argenti, & ædificavit montem: vocavitq; nomen civitatis quam ædificavit, 29 de nomine Semer domini illius montis, Someron,

25. Fecit autem Omri malum in oculis Jehovæ, & 30 pejus fecit omnibus qui *fuerunt* ante se.

Am-

zu Thirza/ Denn das volck lag für Gibbethon der Philister.

16. Da aber das volck im lager höret sagen/ das Simri einen bund gemacht/ vnd auch den könig erschlagen hette/ Da machte gantz Jsrael desselben tages Amri den feldtheuptman zum könige vber Jsrael im lager.

17. Vnd Amri zoch erauff/ vnd das gantze Jsrael mit jm von Gibbethon/ vnd belagerten Thirza.

18. Da aber Simri sahe/ das die stadt solt gewonnen werden/ gieng er in den pallast im hause des königs/ vnd verbrandt sich mit dem hause des königs.

19. Vnd starb vmb seiner sünde willen/ die er gethan hatte/ das er thet/ das dem HERRn vbel gefiel/ vnd wandelt in dem wege Jerobeam/ vnd in seiner sünde/ die er thet das er Jsrael sündigen machte.

20. Was aber mehr von Simri zu sagen ist/ vnd wie er einen bund machte/ Sihe/ das ist geschrieben in der Chronica der könige Jsrael.

21. Dazumal teilet sich das volck Jsrael in zwey teil/ Eine helffte hieng an Thibni dem son Ginath / das sie jn zum könige machten. Die ander helfft aber hieng an Amri.

22. Aber das volck das an Amri hieng / ward stercker denn das volck das an Thibni hieng dem son Ginath/ vnd Thibni starb/ da ward Amri könig.

23. Jm ein vnd dreissigsten jar Assa / des königs Juda/ ward Amri könig vber Jsrael zwelff jar / vnd regiert zu Thirza sechs jar.

24. Er kaufft den berg Samaria von Semer vmb zween centner silbers/ vnd bawet auff den berg/ vñ hieß die stad die er bawet nach dem namẽ Semer des berges herrn/ Samaria.

25. Vnd Amri thet das dem HERRN vbel gefiel / vnd war erger/ denn alle die vor jm gewesen waren.

19. *castrametantes* (*sc. erãt*) *super G.*
20. *& audivit populus castrametantes dicendo.*
21. *coarctaverũt super T. & fuit secundũ videre. Z. quod capta esset civitas, & ingressus est ad p. d. regis, & comb. s. s. d. regis in igni.*
22. *super p. s.*
23. *peccato ejus quod.*
24. *ipsa scripta super lib.*
25. *ad dimidium dimidium populi erat post T. f. G. ad regnare-faciendum eum, & dimidiũ post O.*
26. *post Omri, p. qui post I.*
27. *in anno triginta,* (card. pro ordin.) *& monade anni.*
28. *dyadem* (*&*) *decadem anni.*
29. *super nom.*
30. *malũ fecit præ omn.*

694:

26. Vnd wandelt in allen wegen Jerobeam des sons Nebath/vnd in seinen sünden/ damit er Jsrael sündigen machte/das sie den HERRN den Gott Jsrael erzürneten in jrer abgötterey.
27. Was aber mehr von Amri zusagen ist / vnd alles was er gethan hat / vnd seine macht/die er geübet hat/ Sihe das ist geschriben in der Chronica der könige Jsrael.
28. Vnd Amri entschlieff mit seinen vetern / vnd ward begraben zu Samaria. Vnd Ahab sein son ward könig an seine stat.
29. Jm acht vnd dreissigsten jar Assa/ des königs Juda/ ward Ahab der son Amri könig vber Jsrael/ vnd regiert vber Jsrael zu Samaria zwey vnd zwentzig jar.
30. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel/ vber alle die vor jm gewesen waren.
31. Vnd war jm ein gerings/ das er wandelt in der sünde Jerobeam des sons Nebath. Vnd nam dazu Jsebel die tochter EthBaal/ des königs zu Zidon zum weibe. Vnd gieng hin vnd dienet Baal/ vnd betet jn an.
32. Vnd richtet Baal einen altar auff im hause Baal/ das er jm bawete zu Samaria.
33. Vnd machet einen hayn. Das Ahab mehr thet/ den HERRN den Gott Jsrael zu erzürnen / denn alle könige Jsrael / die vor jm gewesen waren.
34. Zur selben zeit bawet Hiel von BethEl Jeriho. Es kostet jn seinen ersten son Abiram / da er den grund leget / vnd seinen jüngsten son Segub / da er die thüren setzet. Nach dem wort des HERRN / das er geredt hatte durch Josua den son Nun.

31. *ipsa scripta super.*
32. *& cubuit.*
695:
33. *in anno triginta (n. 27.) & ogdoade anni.*
34. *duas decades & dyadem anni.*
35. *malũ in o. 7. præ omnibus.*
36. *ire ipsum.*
37. *& accepit ux.*
38. *omnibus.*
39. *in manu.*

16. Ambulavitq; in omni via Jarobam filii Nebat, & in peccato ejus quo peccare fecit Israelem, irritando Jehovam Deum Israelis in vanitatibus suis.
27. Reliquum autem verborum Omri, & *omnia* quæ fecit, & fortitudo ejus quã fecit, nonne 31 scripta *sunt* in libro verborum dierum regum Israelis?
28. 32 Dormivitq; Omri cum patribus suis, ac sepultus est in Someron, regnavitq; Ahab filius ejus pro eo.
29. †Ahab autẽ filius Omri regnavit super Israelem 33 anno tricesimo octavo Asa regis Jehudah; regnavit inquam Ahab filius Omri super Israelem in Someron 34 viginti duobus annis.
30. Fecitq; Ahab filius Omri 35 pejus in oculis Jehovæ omnibus, qui fuerunt ante se.
31. Fuit autem (nonne leve fuit *ei* 36 ambulare in peccatis Jarobam filii Nebat?) 37 ut acciperet uxorem Izebel filiam Eth-baal regis Sidoniorum, & abiit & servivit Baal, incurvavitq; se ei.
32. Et erexit altare ipsi Baal *in* domo Baal, quam ædificaverat in Someron.
33. Fecitq; Ahab lucum, addiditq; ipse Ahab facere ad irritandum Jehovam Deum Israelis præ 38 cæteris regibus Israelis, qui fuerunt ante se.
34. In diebus ejus ædificavit Hiel Beth-elita Jerihoh: in Abiram primogenito suo fundavit eam, & in Segub minimo suo statuit portas ejus, juxta verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat 39 per manum Jehosua filii Nun.

26. Ambulavitque in omni via Jeroboã filii Nabat, & in peccatis ejus quibus peccare fecerat Israel: ut irritaret Dominum Deum Israel in vanitatibus suis.
27. Reliqua autem sermonum Amri, & prælia ejus, quæ gessit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel?
28. Dormivitque Amri cum patribus suis, & sepultus est in Samaria: regnavitque Achab filius ejus pro eo.
29. Achab verò filius Amri regnavit super Israel anno tricesimo octavo Asa regis Juda. Et regnavit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti & duobus annis.
30. Et fecit Achab filius Amri malum in conspectu Domini super omnes, qui fuerunt ante eum.
31. Nec suffecit ei ut ambularet in peccatis Jeroboam filii Nabat: insuper duxit uxorem Jezabel filiam Eth Baal regis Sidoniorum. Et abiit, & servivit Baal, & adoravit eum.
32. Et posuit aram Baal in templo Baal, quod ædificaverat in Samaria,
33. Et plantavit lucum: & addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israel super omnes reges Israel, qui fuerunt ante eum.
34. In diebus ejus ædificavit Hiel de Bethel, Jericho: in Abiram primitivo suo fundavit eam, & in Segub novissimo suo posuit portas ejus: * juxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu Josue filii Nun.

26. Καὶ ἐπορεύθη ἐν πάσῃ ὁδῷ Ιεροβοὰμ υἱοῦ Ναβὰτ καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ αἷς ἐξήμαρτε τὸν Ισραήλ, τοῦ παροργίσαι τὸν Κύριον τὸν Θεὸν Ισραὴλ ἐν τοῖς ματαίοις αὐτοῦ.
27. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Αμβρὶ καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε καὶ αἱ δυναστεῖαι αὐτοῦ, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ισραήλ;
28. Καὶ ἐκοιμήθη Αμβρὶ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ θάπτεται ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ ἐβασίλευσεν Αχαὰβ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.
29. Ο δὲ Αχαὰβ υἱὸς Αμβρὶ ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ισραὴλ ἐν ἔτει τριακοστῷ καὶ ὀγδόῳ τοῦ Ασὰ βασιλέως Ιούδα. Βασιλεύει δὲ Αχαὰβ υἱὸς Αμβρὶ ἐπὶ Ισραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ εἴκοσι καὶ δύο ἔτη.
30. Καὶ ἐποίησεν Αχαὰβ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐπονηρεύσατο ὑπὲρ πάντας τοὺς γενομένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ.
31. Καὶ οὐκ ἦν αὐτῷ ἱκανὸν τοῦ πορεύθηναι ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις Ιεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ· καὶ ἔλαβε γυναῖκα Ιεζάβελ τὴν θυγατέρα Εθβαὰλ βασιλέως Σιδωνίων· καὶ ἐπορεύθη Αχαὰβ καὶ ἐδούλευσε τῷ Βάαλ καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.
32. Καὶ ἔστησε θυσιαστήριον τῷ Βάαλ ἐν οἴκῳ τοῦ Βάαλ ὃν ᾠκοδόμησεν ἐν Σαμαρείᾳ.
33. Καὶ ἐποίησεν Αχαὰβ τὸ ἄλσος· καὶ ἐπλεόνασεν Αχαὰβ τοῦ ποιῆσαι παροργίσματα τοῦ παροργίσαι τὸν Κύριον Θεὸν τοῦ Ισραὴλ ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλέως Ισραὴλ τοὺς γενομένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ.
34. Εν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ᾠκοδόμησε Χιὴλ ὁ Βεθηλίτης τὴν Ιεριχώ, ἐν τῷ Αβιρὼν τῷ πρωτοτόκῳ αὐτοῦ ἐθεμελίωσεν αὐτήν· καὶ ἐν τῷ Σεγοὺβ τῷ νεωτέρῳ αὐτοῦ ἐπέστησε θύρας αὐτῇ, κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου, ὃ ἐλάλησεν ἐν χειρὶ Ιησοῦ υἱοῦ Ναυί.

Achab mortuo Amri succedit Rex Israel.

* Jos. 6. v. 26.

Cap. 17.

1. *incolis G. ad A.*

Das XVII. Cap.

VND es sprach Elia der Thisbiter aus den bürgern Gilead zu Ahab/

CAP. XVII.

Dixit autem Elijahu Thisbites de 1 advenis Gilad, ad Ahab,

CAP. XVII.

ET dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad

Κεφαλ. ιζ΄.

ΚΑὶ εἶπεν Ηλίας ὁ Θεσβίτης ὁ ἐκ Θεσβῶν τῆς Γαλαὰδ πρὸς Αχα-

Elias in fame, quam ipse Achabo prædixerat, corvorum ministerio per annum cibatur.

* Eci. 48. v. 3. Jacob. 5. v. 16.

Αχαάβ, ζῇ Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ, εἰ ἔσται τὰ ἔτη ταῦτα δρόσος καὶ ὑετὸς, ὅτι ἐὰν μὴ διὰ λόγου στόματός μου.

2. Καὶ ἐγένετο ῥῆμα Κυρίου πρὸς Ηλίαν·

3. Πορεύου ἐντεῦθεν κατὰ ἀνατολάς, καὶ κρύβηθι ἐν τῷ χειμάρρῳ Χεῤῥὰθ τοῦ ἐπὶ πρόσωπον τοῦ Ιορδάνου.

4. Καὶ ἔσται ἐκ τοῦ χειμάῤῥου πίεσαι ὕδωρ, καὶ τοῖς κόραξιν ἐντελοῦμαι τοῦ διατρέφειν σε ἐκεῖ.

5. Καὶ ἐπορεύθη καὶ ἐποίησεν Ηλίας κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου, καὶ ἐκάθισεν ἐν τῷ χειμάῤῥῳ Χεῤῥὰθ τοῦ ἐπὶ προσώπου τοῦ Ιορδάνου.

6. Καὶ οἱ κόρακες ἔφερον αὐτῷ ἄρτους καὶ κρέας τοπρωΐ, καὶ ἄρτους καὶ κρέας τοδείλης, καὶ ἐκ τοῦ χειμάῤῥου ἔπινεν ὕδωρ.

7. Καὶ ἐγένετο μεθ᾽ ἡμέρας καὶ ἐξηράνθη ὁ χειμάῤῥους, ὅτι οὐκ ἐγένετο ὑετὸς ἐπὶ τὴν γῆν.

8. Καὶ ἐγένετο ῥῆμα Κυρίου πρὸς Ηλίαν, λέγων·

* Luc. 4. v. 25.

9. Ανάστηθι καὶ πορεύου εἰς Σαρεπτα τῆς Σιδῶνος, καὶ κατοικήσεις ἐκεῖ, ἰδοὺ ἐντέταλμαι ἐκεῖ γυναικὶ χήρᾳ τοῦ διατρέφειν σε.

Καὶ

laad ad Achab, * Vivit Dominus Deus Iſrael, in cujus conſpectu ſto: ſi erit annis his ros & pluvia, niſi juxta oris mei verba.

2. Et factum eſt verbum Domini ad eum, dicens,

3. Recede hinc, & vade contra orientem, & abſcondere in torrente Carith, qui eſt contra Jordanem,

4. Et ibi de torrente bibes: corviſque præcepi, ut paſcant te ibi.

5. Abiit ergo, & fecit juxta verbum Domini: cumque abiiſſet, ſedit in torrente Carith, qui eſt contra Jordanem.

6. Corvi quoque deferebant ei panem& carnes manè, ſimiliter panem & carnes veſperi, & bibebat de torrente.

7. Poſt dies autem ſiccatus eſt torrens: non enim pluerat ſuper terram.

8. Factus eſt ergo ſermo Domini ad eum, dicens.

9. * Surge, & vade in Sarephta Sidoniorum, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ, ut paſcat te

Sur-

hab, vivit Jehovah Deus Iſraelis, in cujus conſpectu ſto, ſi erit annis his ros & pluvia niſi 2 ſecundum verbum meum.

2. Fuitq; verbum Jehovæ ad eum, dicendo,

3. Abi hinc, & 3 verte te ad orientem, & abſconde te in torrente Cherith, qui *eſt* è regione Jarden.

4. Et erit, de torrente bibes, corvis autem præcepi, 4 ut paſcant te ibi.

5. Qui abiit, & fecit juxta verbum Jehovæ: abiit inquam, & ſedit in torrente Cherith qui *erat* è regione Jarden.

6. Corvi autem 5 afferebant ei panem & carnes mane, panem quoq; & carnes veſperi: & de torrente bibebat.

7. 6 Poſt dies vero aliquot aruit torrens ille: non enim fuerat pluvia in terra.

8. Fuit itaq; verbum Jehovæ ad eum, dicendo,

9. † Surge, vade in Sarphath, quæ *eſt* ipſius Sidon, & mane ibi: ecce præcepi ibi mulieri viduæ 7 ut paſcat te.

Qui

Ahab / So war der HERR der Gott Iſrael lebet / für dem ich ſtehe / Es ſol dieſe jar weder thaw noch regen komẽ / ich ſage es denn.

2. Vnd das wort des HErrn kam zu jm / vnd ſprach /

3. Gehe weg von hinnen / vnd wende dich gegen morgen / vñ verbirge dich am bach Crith / der gegen den Jordan fleuſt.

4. Vnd ſolt vom bach trincken / vnd ich hab den raben geboten / das ſie dich daſelbs ſollen verſorgen.

5. Er aber gieng hin / vnd thet nach dem wort des HERRN / vnd gieng weg / vnd ſetzt ſich am bach Crith / der gegen dem Jordan fleuſt.

6. Vnd die raben brachten jm brot vnd fleiſch des morgens vnd des abends / vnd er tranck des bachs.

7. Vnd es geſchach nach etlichen tagen / das der bach vertrocknet / denn es war kein regen im lande.

8. Da kam das wort des HERRN zu jm / vnd ſprach.

9. Mach dich auff / vnd gehe gen Zarpath / welche bey Zidon ligt / vnd bleibe daſelbs / deñ ich habe daſelbs einer widwen geboten / das ſie dich verſorge.

Vivens (eſt) Jeh. D. I. cujus ſteti ad facies ejus (.i. ad cujus fa ſt. Latine ejus abũdat.) 2. ad os verbi mei. 3. reſpicies tibi ad ort. & abſcõde te in t. C. qui ſuper facies Jardenis, ſic infra. 4. ad ſuſtentandum te ibi. & abijt. 5. afferentes (ſc. erãt) ei p. & carnem in mane & cet. in veſpera, & d. t. bibet. fu. pro pret. 6. & fuit à fine dierum, & aruit. 7. ad ſuſtentandum te.

696:

8. *clamavit ad eam, & d. cape nũc p. a. i. v. & bibam & ivit ad capiendum, & clamavit ad eam.*

9. *& ait.*

10. *nisi plenitudo volæ.*

11. *colligens (sũ) duo l. & veniam, & faciam illud m. & f. m. & cõedemus illud & moriemur.*

12. *in principio, & adferes mihi.*

13. *in postremo.*

14. *dandi Jehovam.*

15. *ipse & ipsa, & domus ejus diebꝰ f. aliquot.*

16 *in manu E. & fuit post verba (i. res istas) ista, æg.*

17. *fortis valde, usq; quo non r.*

18 *ad memorandum i. m. & ad mortificandum f. m.*

10. Vnd er macht sich auff/ vnd gieng gen Zarpath. Vnd da er kam an die thür der stad/ Sihe/ da war eine widwen/ vnd laß holtz auff. Vnd er rieff jr vnd sprach/ Hole mir ein wenig wassers im gefesse/ das ich trincke.

11. Da sie aber hingieng zu holen/ rieff er jr/ vnd sprach/ Bringe mir auch einen bissen brots mit.

12. Sie sprach/ So war der HERR dein Gott lebet/ ich habe nichts gebackens/ On ein hand voll mehl im Cad/ vnd ein wenig öle im kruge. Vnd sihe/ich hab ein holtz oder zwey auffgelesen/ vnd gehe hinein/ vnd wil mir vnd meinem son zurichten/ das wir essen/ vnd sterben.

13. Elia sprach zu jr/ Fürchte dich nicht / Gehe hin vnd machs/ wie du gesagt hast. Doch mache mir am ersten ein kleines gebackens dauon/ vnd bringe mirs eraus/ Dir aber vnd deinem son soltu darnach auch machen.

14. Denn also spricht der HERR der Gott Jsrael/ Das mehl im Cad sol nicht verzeret werden/ vnd dem ölekrug sol nichts mangeln/ biß auff den tag/ da der HERR regen lassen wird auff erden.

15. Sie gieng hin / vnd machet/wie Elia gesagt hatte. Vnd er aß/ vnd sie auch vnd jr hauß/ eine zeitlang.

16. Das mehl im Cad ward nicht verzehret / vnd dem ölekrug mangelte nichts/ nach dem wort des HERRN/ das er geredt hatte durch Elia.

17. Vnd nach diesen geschichten / ward des weibes/ seiner haußwirtin son kranck/ vnd seine kranckheit war so seer hart/ das kein odem mehr in jm bleib.

18. Vnd sie sprach zu Elia/ Was hab ich mit dir zu schaffen du man Gottes? Du bist zu mir herein komen/ das meiner missethat gedacht vñ mein son getödtet würde.

Er

10. Qui surgens abiit in Sarphath, & devenit ad portam civitatis. ecce autem ibi *erat* mulier vidua colligens ligna: & 8 vocavit eam, ac dixit, Affer obsecro mihi paululum aquæ in vase ut bibam.

11. Quæ abiit ut tolleret: revocavit autem eam, & dixit, Tolle obsecro mihi *etjam* buccellam panis in manu tua.

12. 9 Illa ait, Vivit Jehovah Deus tuus, si est mihi *panis* subcineritius 10 præter plenam volam farinæ in hydria, & paululum olei in lenticula: & en ego 11 colligo, duo ligna, ut vadam, & præparem illud mihi & filio meo, comedamusq; illud, ac moriamur.

13. Dixit vero ad eam Elijahu, Ne timeas, vade, fac secundum verbum tuum: veruntamen fac mihi inde subcineritium *panem* parvum 12 prius, & affer mihi, tibi autem & filio tuo facies 13 postea.

14. Sic enim dixit Jehovah Deus Israel, Hydria farinæ non consumetur, & lenticula olei non deficiet usq; *in* diem 14 quo dabit Jehovah pluviam super faciem terræ.

15 Abiit ergo, & fecit secundum verbum Elijahu: & cõedit 15 ipsa & ipse, & familia ejus per dies.

16. Hydria farinæ non defecit, & lenticula olei non defecit juxta verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat 16 per manum Elijahu.

17. Fuit autem, post hæc ægrotavit filius mulieris dominæ domus: eratq; ægritudo ejus 17 vehemens valde, adeo ut non remaneret in eo halitus.

18. Dixit ergo ad Elijahu, Quid mihi & tibi vir Dei? Venisti ad me 18 ut in memoriam reduceres iniquitatem meam, & mori faceres filium meum?

Di-

10. Surrexit, & abiit in Sarephta. Cumque venisset ad portam civitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, & vocavit eam, dixitque ei, Da mihi paululum aquæ in vase, ut bibam.

11. Cumque illa pergeret ut afferret, clamavit post tergum ejus, dicens, Affer mihi obsecro & buccellam panis in manu tua.

12. Quæ respondit, Vivit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ in hydria, & paulum olei in lecytho: En colligo duo ligna, ut ingrediar, & faciam illud mihi & filio meo, ut comedamus, & moriamur.

13. Ad quam Elias ait, Noli timere, sed vade, & fac sicut dixisti: veruntamen mihi primùm fac de ipsa farinula subcineritium panem parvulum, & affer ad me: tibi autem & filio tuo facies posteà.

14. Hæc autem dicit Dominus Deus Israel, Hydrya farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur usque ad diem in qua Dominus daturus est pluviam super faciem terræ.

15. Quæ abiit, & fecit juxta verbũ Eliæ: & comedit, ipse & illa, & domus ejus: & ex illa die

16. Hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus, juxta verbũ Domini, quod locutus fuerat in manu Eliæ.

17. Factum est autem post hæc ægrotavit filius mulieris matrisfamilias, & erat languor fortissimus, ita ut non remaneret in eo halitus.

18. Dixit ergo ad Eliam, Quid mihi & tibi vir Dei? ingressus es ad me, ut rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum?

Et

10. Καὶ ἀνέστη Ἡλίας καὶ ἐπορεύθη εἰς Σαρεπτὰ τῆς Σιδῶνος εἰς τὸν πυλῶνα τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐκεῖ χήρα συνέλεγε ξύλα· καὶ ἐβόησεν ὀπίσω αὐτῆς Ἡλίας, καὶ εἶπεν αὐτῇ, λάβε δή μοι ὀλίγον ὕδωρ εἰς ἄγγος καὶ πίομαι.

11. Καὶ ἐπορεύθη λαβεῖν, καὶ ἐβόησεν ὀπίσω αὐτῆς Ἡλίας καὶ εἶπεν αὐτῇ, λήψῃ δή μοι καὶ ψωμὸν ἄρτου ἐν τῇ χειρί σου καὶ φάγομαι.

12. Καὶ εἶπεν ἡ γυνή, ζῇ Κύριος ὁ Θεός σου, εἰ ἔστι μοι ἐγκρυφίας, ἀλλ' ἢ ὅσον δρὰξ ἀλεύρου ἐν τῇ ὑδρείᾳ, καὶ ὀλίγον ἔλαιον ἐν τῷ καμψάκῃ, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ συλλέγω δύο ξυλάρια, καὶ εἰσελεύσομαι καὶ ποιήσω αὐτὸ ἐμαυτῇ καὶ τοῖς τέκνοις μου, καὶ φαγόμεθα, καὶ ἀποθανούμεθα.

13. Καὶ εἶπεν αὐτῇ Ἡλίας, θάρσει, εἴσελθε καὶ ποίησον κατὰ τὸ ῥῆμά σου· ἀλλὰ ποίησόν μοι ἐκεῖθεν ἐγκρυφίαν μικρὸν ἐν πρώτοις ἐκεῖθεν, καὶ ἐξοίσεις μοι, ἑαυτῇ δὲ ποιήσεις καὶ τοῖς τέκνοις σου ἐπ' ἐσχάτῳ.

14. Ὅτι τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ἡ ὑδρία τοῦ ἀλεύρου οὐκ ἐκλείψει, καὶ ὁ καμψάκης τοῦ ἐλαίου οὐκ ἐλαττονήσει ἕως ἡμέρας τοῦ δοῦναι τὸν Κύριον ὑετὸν ἐπὶ τὴν γῆν.

15. Καὶ ἐπορεύθη ἡ γυνὴ καὶ ἐποίησε κατὰ τὸ ῥῆμα Ἡλίου, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ, καὶ ἤσθιεν αὐτὸς καὶ αὐτὴ καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς.

16. Καὶ ἡ ὑδρία τοῦ ἀλεύρου οὐκ ἐξέλιπε, καὶ ὁ καμψάκης τοῦ ἐλαίου οὐκ ἠλαττονήθη κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου, ὃ ἐλάλησεν ἐν χειρὶ Ἡλίου.

17. Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα καὶ ἠῤῥώστησεν ὁ υἱὸς τῆς γυναικὸς τῆς κυρίας τοῦ οἴκου, καὶ ἦν ἡ ἀῤῥωστία αὐτοῦ κραταιὰ σφόδρα ἕως οὗ οὐχ ὑπελείφθη ἐν αὐτῷ πνοὴ ζωῆς.

18. Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς Ἡλίαν, τί ἐμοὶ καὶ σοὶ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, εἰσῆλθες πρός με τοῦ ἀναμνῆσαι τὰς ἀδικίας μου καὶ θανατῶσαι τὸν υἱόν μου;

Καὶ

Vidua Sarephtana pauperrima Eliam ultra triennium sustentat.

Elias hospitæ Sarephtanæ filium mortuũ precibus suscitat.

19. Καὶ εἶπεν Ηλίας πρὸς τὴν γυναῖκα, δός μοι τὸν υἱόν σου, καὶ ἔλαβεν αὐτὸν ἐκ τοῦ κόλπου αὐτῆς, καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὸν εἰς τὸ ὑπερῷον ἐν ᾧ αὐτὸς ἐκάθητο ἐκεῖ, καὶ ἐκοίμισεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν κλίνην αὐτοῦ.
20. Καὶ ἀνεβόησεν Ηλίας πρὸς Κύριον, καὶ εἶπεν, Κύριε ὁ Θεός μου καί γε τὴν χήραν μεθ᾽ ἧς ἐγὼ οἰκῶ μετ᾽ αὐτῆς, σὺ ἐκάκωσας τοῦ θανατῶσαι τὸν υἱὸν αὐτῆς;

22. Καὶ ἐνεφύσησε τῷ παιδαρίῳ τρίς, καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν Κύριον, καὶ εἶπε, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐπιστραφήτω δὴ ἡ ψυχὴ τοῦ παιδαρίου τούτου εἰς αὐτό.

22. Καὶ ἐγένετο οὕτως, καὶ ἐπεστράφη ἡ ψυχὴ τοῦ παιδαρίου εἰς αὐτό. καὶ ἀνεβόησε τὸ παιδάριον.
23. Καὶ κατήγαγεν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ὑπερῴου εἰς τὸν οἶκον, καὶ ἔδωκεν αὐτὸ τῇ μητρὶ αὐτοῦ· καὶ εἶπεν Ηλίας, βλέπε ζῇ ὁ υἱός σου.

24. Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς Ηλίαν, ἰδοὺ ἔγνωκα, ὅτι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εἶ σύ, καὶ ῥῆμα Κυρίου ἐν τῷ στόματί σου ἀληθινόν.

Ke-

19. Et ait ad eam Elias, Da mihi filium tuum. Tulitque eum de sinu ejus, & portavit in cœnaculum, ubi ipse manebat & posuit super lectulum suum.
20. Et clamavit ad Dominum, & dixit Domine Deus meus, etiamne viduam apud quam ego utcunque sustentor, afflixisti, ut interficeres filium ejus?
21. Ex expandit se, atq; mensus est super puerum tribus vicibus, & clamavit ad Dominum, & ait, Domine Deus meus, revertatur obsecro anima pueri huj⁹ in viscera ejus.
22. Et exaudivit Dominus vocem Eliæ: & reversa est anima pueri intra eum, & revixit.
23. Tulitque Elias puerum, & deposuit eum de cœnaculo in inferiorem domum, & tradidit matri suæ, & ait illi, En vivit filius tuus.
24. Dixitque mulier ad Eliam, Nunc in isto cognovi quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est.

Cap.

19. Dixitq; ad eam, Da mihi filium tuum. Et ipse tulit eum de sinu illius, 19 portavitq; eum in cœnaculum in quo manebat, & posuit eum super lectum suum:
20. Tunc clamavit ad Jehovam, ac dixit, Jehova Deus mi, etjamne 20 viduam apud quam habito, afflixisti, interficiendo filium ejus?

21. † Et admensus est sese super puerum tribus vicibus, clamavitq; ad Jehovam, & dixit, Jehova Deus mi, revertatur obsecro anima 21 pueri hujus in interiora ejus.
22. Et 22 exaudivit Jehovah vocem Elijahu, reversaq; est anima pueri in interiora ejus, & revixit.
23. Tulitq; Elijahu 23 puerum, & deduxit eum de cœnaculo in domum, ac dedit illum matri suæ: dixitq; Elijahu, Vide, 24 vivit filius tuus.

24. Et ait mulier ad Elijahu, Nunc 25 jam novi quod vir Dei es, & verbum Jehovę *quod est* in ore tuo, veritas *est*.

CAP.

19. Er sprach zu jr / Gib mir her deinen son. Vnd er nam jn von jrer schoß / vnd gieng hinauff auff den saal / da er wonet / vnd legt jn auff sein bette.
20. Vnd rieff den HERRN an / vnd sprach / HERR mein Gott / hastu auch der widwen / bey der ich ein gast bin / so vbel gethan / das du jren son tödtest?
21. Vnd er maß sich vber dem kinde dreymal / vnd rieff den HERRN an vnd sprach / HERR mein Gott / laß die seele dieses kindes wider zu jm komen.

22. Vnd der HERR erhörte die stim Elia. Vnd die seele des kinds kam wider zu jm / vnd ward lebendig.
23. Vnd Elia nam das kind / vnd brachts hinab vom saal ins hauß / vnd gabs seiner mutter / vnd sprach / Sihe da / dein son lebt.

24. Vnd das weib sprach zu Elia / Nu erkenne ich / das du ein man Gottes bist / vnd des HERRN wort in deinem munde ist warheit.

19. *& ascendere fecit e. ad c. quo ipse manens (erat) ibi, & cubitum-posuit e.*
20. *super viduam, qua ego hospita(or) (sc. sum) cum ea, malefecisti?* 697.
21. *nati hujus super interius ejus.* sic infra.
22. *aud. Jeh. in vocem.*
23. *natũ, & descendere-fecit eum.*
24. *vivens. sc. est.*
25. *hoc novi, quod v. D. tu.*

Cap. 18.

1. *& fuit dies multi, & verb. &c in an. t.*
2. *conspicere (appare) ad A.*
3. *ad conspiei ad A.*
4. *& clamavit A. ad O.*
5. *& fuit in excidendo Izebelem pr. 7. & tulit &c. quinq;-decadib9 viri in sp. & sustentavit eos.*
6. *in ter.*
7. *& vivificabimus equum & mulum et nō excindamus nos à jumento. s. non sinamus excindi nobis jumenta.* hypallage.
8. *ad trāseundum in ea: A. ivit in via una solus ipse & O. ivit in via una solus ipse. & fuit O. in via, & ecce.*
9. *& agnovit eum & procidit.*
10. *iste d. m. E. & dixit ei, ego: vade.*
11. *tu dās (sc. es) &c et. ad interficiendum me. vivens. sc. est.*
12. *quo nō m. d. m. ibi (quo ibi .i.*
&

698:

Das XVIII. Cap.

VND DJe vber eine lange zeit kam das wort des HERRN zu Elia im dritten jar vnd sprach/ Gehe hin vnd zeige dich Ahab/ das ich regnen lasse auff erden.

2. Vnd Elia gieng hin/ das er sich Ahab zeigete. Es war aber eine grosse thewrung zu Samaria.

3. Vnd Ahab rieff ObadJa seinem hoffmeister (ObadJa aber furchte den HERRN seer.

4. Denn da Jsebel die propheten des HERRN ausrottet/ nam ObadJa hundert propheten/ vnd versteckt sie in der hölen/ hie funfftzig vnd da funfftzig/ vnd versorget sie mit brot vnd wasser.)

5. So sprach nu Ahab zu ObadJa/ Zeuch durchs land zu allen wasserbrunnen vnd bechen/ ob wir möchten hew finden/ vnd die roß vnd meuler erhalten/ das nicht das vieh alles vmbkome.

6. Vnd sie teileten sich ins land/ das sie es durchzogen/ Ahab zoch allein auff einen weg/ vnd ObadJa auch allein den andern weg.

7. Da nu ObadJa auff dem wege war/ Sihe/ da begegnet jm Elia/ Vnd da er jn kennet/ fiel er auff sein andlitz/ vnd sprach/ Bistu nicht mein herr Elia?

8. Er sprach/ Ja. Gehe hin/ vnd sage deinem herrn/ Sihe/ Elia ist hie.

9. Er aber sprach/ Was hab ich gesündiget/ das du deinen knecht wilt in die hende Ahab geben/ das er mich tödte?

10. So war der HERR dein Gott lebt/ Es ist kein volck noch königreich/ dahin mein herr nicht gesandt hat/ dich zu suchen. Vnd wenn sie sprachen/ Er ist nicht hie/ nam er einen eid von dem königreich vnd volck/ das man dich nicht funden hett.

Vnd

CAP. XVIII.

ELapsis autem diebus multis, verbum Jehovæ fuit ad Elijahu anno tertio, dicendo, Vade, 2 ostende te ipsi Ahab, & dabo pluviam super faciem terræ.

2. Abiit ergo Elijahu 3 ut ostenderet se ipsi Ahab: fames autem valida *erat* in Someron.

3. 4 Vocavit igitur Ahab Obadiahu, qui *erat* super domum. (Obadiahu autem erat timens Jehovam valde.

4. 5 Nam quum exterminaret Izebel prophetas Jehovæ, tulit Obadiahu centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos in spelunca, pavitq; eos pane & aqua.)

5. Dixitq; Ahab ad Obadiahu, Vade 6 per terram ad universos fontes aquarum, & ad omnes torrentes, si forte inveniamus herbam, 7 ut vivos conservemus equos & mulos, neq; privemus *urbem* jumentis.

6. Partiti sunt ergo sibi terram 8 per quam transirent: Ahab ibat per viam unam solus, & Obadiahu ibat per viam alteram solus.

8. Quumq; Obadiahu *esset* in itinere, ecce Elijahu *venit* in occursum ejus: 9 & quum agnovisset eum, procidit super faciem suam, & dixit, An non tu 10 es dominus meus Elijahu?

8. Respondit ei, Sum: Vade, dic domino tuo, En Elijahu *adest*.

9. Et dixit, Quid peccavi, quod 11 tradis servum tuum in manum Ahab, ut interficiat me?

10. Vivit Jehovah Deus tuus, si est gēs & regnum, ad 12 quod non miserit dominus meus? ut requireret te: & dixerunt, Non *est*. tūc adjuravit regnum & gentem quod non 13 invenisset te.

Et

CAP. XVIII.

POst dies multos factum est verbum Domini ad Eliam, in anno tertio, dicens, Vade, & ostende te Achab, ut dem pluviam super faciem terræ.

2. Ivit ergo Elias, ut ostenderet se Achab: erat autem fames vehemens in Samaria.

3. Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ: Abdias autem timebat Dominum valde.

4. Nam cùm interficeret Jezabel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & pavit eos pane & aqua.

5. Dixit ergo Achab ad Abdiam, Vade in terram ad universos fontes aquarum, & in cunctas valles: si fortè possimus invenire herbam, & salvare equos & mulos, & non penitus jumenta intereant.

6. Diviseruntque sibi regiones, ut circuirent eas: Achab ibat per viam unam, & Abdias per viam alteram seorsum.

7. Cumque esset Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cùm cognovisset eum, cecidit super faciem suam, & ait, Non tu es, domine mi, Elias?

8. Cui ille respondit, Ego. Vade, & dic domino tuo, Adest Elias.

9. Et ille, Quid peccavi inquit, quoniam tradis me servum tuum in manu Achab, ut interficiat me?

10. Vivit Dominus Deus tuus, quia non est gens aut regnum, quò non miserit dominus meus te requirens: & respondentibus cunctis, Non est hîc: adjuravit regna singula & gentes, eò quòd minimè repereris.

Et

Κεφαλ. ιη'.

ΚΑὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας πολλὰς, καὶ ῥῆμα Κυρίου ἐγένετο πρὸς Ηλιαν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ τρίτῳ, λέγων· πορεύου καὶ ὄφθητι τῷ Αχαάβ, καὶ δώσω ὑετὸν ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς.

2. Καὶ ἐπορεύθη Ηλίας τοῦ ὀφθῆναι τῷ Αχαάβ, καὶ ἦν λιμὸς κραταιὸς ἐν τῇ Σαμαρείᾳ.

3. Καὶ ἐκάλεσεν Αχαὰβ τὸν Αβδίου τὸν οἰκονόμον· καὶ Αβδίου ἦν φοβούμενος τὸν Κύριον σφόδρα.

4. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ τύπτειν Ιεζάβελ τοὺς προφήτας Κυρίου, καὶ ἔλαβεν Αβδίου ἑκατὸν προφήτας καὶ κατέκρυψεν αὐτοὺς ἀνὰ πεντήκοντα ἐν δύο σπηλαίοις, καὶ διέτρεφεν αὐτοὺς ἐν ἄρτῳ καὶ ὕδατι.

5. Καὶ εἶπεν Αχαὰβ πρὸς Αβδίου· δεῦρο καὶ διέλθωμεν ἐν τῇ γῇ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς χειμάρρους, εἴπως εὕρωμεν βοτάνην, καὶ περιποιησόμεθα ἵππους καὶ ἡμιόνους, καὶ οὐκ ἐξολοθρευθήσονται ἀφ' ἡμῶν κτήνη.

6. Καὶ διεμέρισαν ἑαυτοῖς τὴν ὁδὸν τοῦ πορευθῆναι ἐν αὐτῇ· Αχαὰβ ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ μιᾷ· καὶ Αβδίου ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ ἄλλῃ μόνος.

7. Καὶ ἦν Αβδίου ἐν τῇ ὁδῷ μόνος· καὶ ἰδοὺ Ηλίας εἰς συνάντησιν αὐτῷ· καὶ ἔσπευσεν Αβδίου καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, εἰ σὺ εἶ κύριέ μου Ηλία;

8. Καὶ εἶπεν Ηλίας πρὸς Αβδίου, ἐγώ εἰμι, πορεύου λέγε τῷ κυρίῳ σου, ἰδοὺ Ηλίας.

9. Καὶ εἶπεν Αβδίου, τί ἡμάρτηκα, ὅτι σὺ δίδως τὸν δοῦλόν σου εἰς χεῖρας Αχαὰβ τοῦ θανατῶσαί με;

10. Ζῇ Κύριος ὁ Θεός σου, εἰ ἔστιν ἔθνος ἢ βασιλεία οὗ οὐκ ἀπέσταλκέν με ὁ Κύριός μου ζητεῖν σε· καὶ εἶπον, οὐκ ἔστιν· καὶ ὥρκισεν τὴν βασιλείαν καὶ τὰς χώρας αὐτοῦ, καὶ οὐχ εὕρηκέ σε.

Καὶ

Abdias Achabi impii pius œconomus.

quo) ad quærendum te.
13. *invenier. fut. pro pręt.*

Abdias Achabi impii pius œconomus.

11. Καὶ νῦν σὺ λέγεις, πορεύου καὶ ἀπάγγελλε τῷ κυρίῳ σου, ἰδοὺ Ηλίας.
12. Καὶ ἔσται ἐὰν ἐγὼ ἀπέλθω ἀπὸ σοῦ, καὶ Πνεῦμα Κυρίου ἀρεῖ σε εἰς γῆν ἣν οὐκ οἶδα, καὶ ἀπελεύσομαι τοῦ ἀπαγγεῖλαι τῷ Αχαάβ, καὶ οὐχ εὕρῃ σε, καὶ ἀποκτενεῖ με, καὶ ὁ δοῦλός σου φοβούμενος τὸν Κύριον ἐκ νεότητος αὐτοῦ.
13. Η οὐκ ἀπηγγέλη σοι, ἃ πεποίηκα κυρίῳ μου ἐν τῷ ἀποκτείνειν Ιεζάβελ τοὺς προφήτας Κυρίου, καὶ ἔλαβον ἐκ τῶν προφητῶν Κυρίου ἑκατὸν ἄνδρας, καὶ ἔκρυψα αὐτοὺς ἀνὰ πεντήκοντα ἐν τοῖς σπηλαίοις, καὶ διέθρεψα αὐτοὺς ἐν ἄρτοις καὶ ὕδασιν;
14. Καὶ νῦν σὺ λέγεις, πορεύου καὶ λέγε τῷ κυρίῳ σου, ἰδοὺ Ηλίας, καὶ ἀποκτενεῖ με.
15. Καὶ εἶπεν Ηλίας, ζῇ Κύριος τῶν δυνάμεων ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ, ὅτι σήμερον ὀφθήσομαι αὐτῷ.
16. Καὶ ἐπορεύθη Αβδίου εἰς συνάντησιν τῷ Αχαάβ, καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ· καὶ ἐδραμεν Αχαάβ καὶ ἐπορεύθη εἰς συνάντησιν Ηλίου.
17. Καὶ ἐγένετο ὡς εἶδεν Αχαὰβ τὸν Ηλίαν, καὶ εἶπεν Αχαὰβ πρὸς Ηλίαν, εἰ σὺ εἶ αὐτὸς ὁ διαστρέφων τὸν Ισραήλ;
18. Καὶ εἶπεν Ηλίας, οὐ διαστρέφω ἐγὼ τὸν Ισραήλ, ἀλλ' ἢ σὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου, ἐν τῷ καταλιπεῖν ὑμᾶς Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν καὶ πορεύθηναι ὀπίσω τῶν Βααλείμ.
19. Καὶ νῦν ἀπόστειλον καὶ συνάθροισον πρός με πάντα Ισραὴλ εἰς τὸ ὄρος τὸ Καρμήλιον· καὶ τοὺς προφήτας τοῦ Βααλ τετρακοσίους πεντήκοντα, καὶ τοὺς προφήτας τῶν ἀλσῶν τετρακοσίους ἐσθίοντας τράπεζαν Ιεζάβελ.
20. Καὶ ἀπέστειλεν Αχαὰβ εἰς πάντα τὸν Ισραήλ, καὶ συνήγαγε πάντας τοὺς προφήτας εἰς τὸ ὄρος τὸ Καρμήλιον.
21. Καὶ προσῆλθεν Ηλίας πρὸς πάντα τὸν λαόν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, ἕως πότε ὑμεῖς χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις ὑμῶν; εἰ ἔστι Κύριος ὁ Θεός, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ·

εἰ δὲ

& vos claudicantes (estis) super duos (veluti) ramos (.i. opiniones?)

11. Et nunc tu dicis mihi, Vade, & dic domino tuo, Adest Elias.
12. Cumque recessero à te, Spiritus Domini asportabit te in locum quem ego ignoro: & ingressus nuntiabo Achab, & non inveniens te, interficiet me: servus autem tuus timet Dominum ab infantia sua.
13. Nunquid non indicatum est tibi domino meo, quid fecerim cùm interficeret Jezabel prophetas Domini, quòd absconderim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & paverim eos pane & aqua?
14. Et nunc tu dicis, Vade, & dic domino tuo, Adest Elias: ut interficiat me,
15. Et dixit Elias, Vivit Dominus exercituum, ante cujus vultum sto, quia hodie apparebo ei.
16. Abiit ergo Abdias in occursum Achab, & indicavit ei: venitque Achab in occursum Eliæ.
17. Et cùm vidisset eum, ait, Tune es ille qui conturbas Israel?
18. Et ille ait, Non ego turbavi Israel, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim.
19. Veruntamen nunc mitte, & congrega ad me universum Israel in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasque lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Jezabel.
20. Misit Achab ad omnes filios Israel, & congregavit prophetas in monte Carmeli.
21. Accedens autem Elias ad omnem populum, ait, Usquequo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequi-

mi-

11. Et nunc tu [14] dicis, Vade, dic domino tuo, En Elijahu *adest*.
12. Eritq;, [15] quum à te recessero, tum Spiritus Jehovæ asportabit te ad *locum* quem non cognoscam: Veniam autem ut nunciem ipsi Ahab, & *quum ille* te non invenerit, interficiet me: servus autem tuus timet Jehovam ab adolescentia sua.
13 Nonne renunciatum fuit domino meo quod feci, [16] quum occideret Izebel prophetas Jehovæ? quod absconderim ex prophetis Jehovæ centum viros, quinquaginta & quinquaginta viros in spelunca, & pavi eos pane & aqua?
14. Et nunc tu [17] dicis, Vade, dic domino tuo, En Elijahu: & interficiet me.
15. [18] Respondit Elijahu, Vivit Jehovah exercituum, in cujus conspectu sto, quod hodie ostendam me ei.
16. Abiit ergo Obdiahu in occursum Ahab, & renuntiavit ei: Venitq; Ahab in occursum Elijahu.
17. [19] Quumq; vidisset Ahab Elijahu, dixit Ahab ad eum, Nonne tu es ille qui conturbas Israelem?
18. Qui respondit, Non conturbavi Israelem, sed tu & domus patris tui, [20] quum dereliqueris mandata Jehovæ, & ambulaveris post Bealim.
19 Nunc igitur mitte, & congrega ad me universum Israelem ad montem Chermel, & prophetas Baal quadringentos & quinquaginta, prophetas quoq; lucorum quadringentos cōedentes [21] in mensa Izebel.
20. Misit itaq; Ahab [22] ad omnes filios Israelis, & congregavit prophetas [23] in monte Charmel,
21. Et accedens Elijahu ad universum populum, ait, Quousq; *tandem* claudicatis in duas cogitationes? si Jehovah *est* Deus, ite post eum: si vero Baal, ite post ipsum. Et

non

11. Vnd du sprichst nu/ Gehe hin/ sage deinem herrn/ Sihe/ Elia ist hie.
12. Wenn ich nu hingienge von dir / so würde dich der Geist des HERRN wegnemen / weiß nicht wohin / vnd ich denn keme / vnd sagets Ahab an vnd fünde dich nicht/ so erwürgete er mich. Aber dein knecht fürcht den HERrn von seiner jugend auff.
13. Ists meinem herrn nicht angesagt / was ich gethan habe / da Isebel die propheten des HERRN erwürget? Das ich der propheten des HERRN hundert versteckt/ hie funfftzig vnd da funfftzig in der höle / vnd versorget sie mit brot vnd wasser?
14. Vnd du sprichst / Nu gehe hin / sage deinem herrn/ Elia ist hie / das er mich erwürge.
15. Elia sprach/ So war der HERR Zebaoth lebt / für dem ich stehe / ich wil mich jm heute zeigen.
16. Da gieng ObadJa hin/ Ahab entgegen/ vnd sagts jm an. Vnd Ahab gieng hin Elia entgegen.
17. Vnd da Ahab Elia sahe/ sprach Ahab zu jm / Bistu der Israel verwirret?
18. Er aber sprach/ Ich verwirre Israel nicht / sondern du vnd deins vaters hauß / damit das jr des HERRN gebot verlassen habt / vnd wandelt Baalim nach.
19. Wolan/ So sende nu hin/ vnd versamle zu mir das gantze Israel auff den berg Charmel/ vnd die vierhundert vnd funfftzig propheten Baal/ auch die vier hundert propheten des hayns / die vom tisch Isebel essen.
20. Also sandte Ahab hin vnter alle kinder Israel/ vnd versamlet die propheten auff den berg Charmel.
21. Da trat Elia zu allem volck/ vnd sprach / Wie lange hincket jr auff beyden seiten? Ist der HERR Gott / so wandelt jm nach. Ists aber Baal / so wandelt jm nach.

Vnd

14. dicens (es) Vade.
15. ego abibo a te, & sp. J. tollet te super (sc. locum) quem nō cognoscam (.i. scire potero quis sit) & ven. ad indicandum Achabo, & non inveniet te & interficiet me, & s. t. timens Jehovam à pueritiis meis.
16. in occidendo Izebelem pr. J. & absconsi ex p. J. centuriam viri, quinq; decades, quinq; decades viri in sp. & sustentavi eos.
17. dicēs. sc. es.
18. & dixit E. vivens (sc. est) Jeh. e. cujus steti ad facies ejus, q. h. conspiciar ad eum.
19. & fuit, secundum videre A. E. & di. Vcet. tu iste conturbans Isra. & dixit.
20. in relinquendo vos m. J. & ambulasti p. B.
21. mensa.
22. in om.
23. ad montem Ch. & accessit etc. & ait, usq; quo

Elias Achabo & populo reprehensis miraculo cum prophetis Baal spõdet.

24. responderunt. 25. & dix. E. ad p. ego relictus sum pr. ips. Jehovæ, solus ego. & pr. B. quatuor centuriæ & quinq; decades viri. 26. & detruncabunt eũ. 27. & ego faciam juv. unũ, & dabo s. l. & ignẽ non sup. 28. in nomine. sic inf. 29. respondebit in igne. Chald. Orabo in nomine Domini & mittet VERBũ suum, & descendere faciet ignem, quia Dominus ipse est Deus. 30. & dixit. 31. facite initio, q. vos multi, & inv. in nom.

699:

Vnd das volck antwortet jm nichts.

22. Da sprach Elia zum volck / Jch bin allein vberblieben ein prophet des HERrn / Aber der propheten Baal sind vierhundert vnd funfftzig man.

23. So gebt vns nu zween farren / vnd lasst sie erwelen einen farren / vnd jn zustücken vnd auffs holtz legen / vnd kein fewr dran legen. So wil ich den andern farren nemen / vnd auffs holtz legen / vnd auch kein fewr dran legen.

24. So ruffet jr an den namen ewrs Gottes / vnd ich wil den namen des HERRN anruffen / welcher Gott nu mit fewr antworten wird / der sey Gott. Vnd das gantze volck antwortet / vnd sprach / Das ist recht.

25. Vnd Elia sprach zu den propheten Baal / Erwelet jr einen farren / vnd macht am ersten / Denn ewr ist viel / vnd ruffet ewrs Gottes namen an / vnd legt kein fewr dran.

Vnd

non 24 respondit populus ei verbum.

22. 25 Rursum dixit Elijahu ad populũ, Ego remansi propheta Jehovæ solus: prophetę autem Baal *sunt* quadringenti & quinquaginta viri.

23. Dent itaq; nobis duos juvencos & eligant sibi juvencum unum, † 26 quẽ in frusta concidant, ac ponant super ligna, ignem autem non supponant: 27 ego vero parabo juvencum alterum, quem ponam super ligna, nec ignem supponam.

24. Tum invocate 28 nomen deorum vestrorum, & ego invocabo nomen Jehovæ: erit vero Deus, qui 29 exaudierit per ignem, ipse *sit* Deus. Et respondit universus populus, 30 dicens, Bonum *est* verbum.

25. Dixit præterea Elijahu ad prophetas Baal, Eligite vobis juvencum unũ, & 31 parate primũ, quia plures estis: & invocate nomen deorum vestrorum, at ignem ne supponatis.

Tu-

mini illum. Et non respondit ei populus verbum.

22. Et ait rursus Elias ad populum, Ego remansi propheta Domini solus: prophetæ autem Baal, quadringenti & quinquaginta viri sunt.

23. Dentur nobis duo boves, & illi eligant sibi bovem unum, & in frusta cædentes ponant super ligna, ignem autem non supponant: & ego faciam bovem alterum, & imponam super ligna, ignem autem non supponam.

24. Invocate nomina deorum vestrorum, & ego invocabo nomen Domini mei: & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Respondens omnis populus ait, Optima propositio.

25. Dixit ergo Elias prophetis Baal, Eligite vobis bovem unum, & facite primi, quia vos plures estis: & invocate nomina deorum vestrorũ, ignemque non supponatis.

Qui

εἰ δὲ ὁ Βαάλ ἐστι, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἀπεκρίθη ὁ λαὸς λόγον.

22. Καὶ εἶπεν Ἠλίας πρὸς τὸν λαόν, ἐγὼ ὑπολέλειμμαι προφήτης Κυρίου μονώτατος· καὶ οἱ προφῆται τοῦ Βαὰλ τετρακόσιοι καὶ πεντήκοντα ἄνδρες.

23. Δότωσαν οὖν ὑμῖν δύο βόας, καὶ ἐκλεξάτωσαν ἑαυτοῖς τὸν ἕνα, καὶ μελισάτωσαν, καὶ ἐπιθέτωσαν ἐπὶ τῶν ξύλων, καὶ πῦρ μὴ ἐπιθέτωσαν· καὶ ἐγὼ ποιήσω τὸν βοῦν τὸν ἄλλον, καὶ πῦρ οὐ μὴ ἐπιθῶ.

24. Καὶ βοᾶτε ἐν ὀνόματι τῶν θεῶν ὑμῶν, καὶ ἐγὼ ἐπικαλέσομαι ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ μου· καὶ ἔσται ὁ Θεὸς ὃς ἂν ἐπακούσῃ ἐν πυρί, οὗτός ἐστι Θεός· καὶ ἀπεκρίθη πᾶς ὁ λαὸς καὶ εἶπεν, ἀγαθὸς ὁ λόγος, ὃν ἐλάλησας.

25. Καὶ εἶπεν Ἠλίας τοῖς προφήταις τοῦ Βαάλ, ἐκλέξασθε ἑαυτοῖς τὸν βοῦν τὸν ἕνα, καὶ ποιήσατε πρῶτοι, ὅτι ὑμεῖς πολλοί, καὶ ἐπικαλέσασθε ἐν ὀνόματι τῶν θεῶν ὑμῶν, καὶ πῦρ μὴ ἐπιθῆτε.

Καὶ

26. Καὶ ἔλαβον τὸν βοῦν καὶ ἐποίησαν, καὶ ἐπεκαλοῦντο ἐν ὀνόματι τοῦ Βάαλ ἐκ πρωΐας ἕως μεσημβρίας, καὶ εἶπον, ἐπάκουσον ἡμῶν ὦ Βάαλ ἐπάκουσον ἡμῶν· καὶ οὐκ ἦν φωνὴ, καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις· καὶ διέτρεχον ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου οὗ ἐποίησαν.

26. Qui cum tulissent bovem quem dederat eis, fecerunt: & invocabant nomen Baal de manè usque ad meridiem, dicentes, Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui responderet: transiliebantque altare quod fecerant.

26. Tulerunt ergo juvencum quem dederat eis, & paraverunt, atq; invocaverunt nomen Baal à mane 32 usq; *ad* meridiem, dicendo, Baal exaudi nos. sed non *erat* vox, nec 33 qui responderet: & transiliebant super altare quod 34 fecerant.

26. Vnd sie namen den farren/ den er jnen gab / vnd richten zu/ vnd rieffen an den namen Baal/ von morgen an biß an den mittag / vnd sprachen/ Baal erhöre vns. Aber es war da keine stimme noch antwort. Vnd sie hincketen vmb den altar/ den sie gemacht hatten.

32. & usq; m.

33. respōdens.

34. fecerat. & fuit in meridie, & ill. in eis E.

27. Καὶ ἐγένετο μεσημβρία, καὶ ἐμυκτήρισεν αὐτοὺς Ηλίας ὁ Θεσβίτης, καὶ εἶπεν, ἐπικαλεῖσθε ἐν φωνῇ μεγάλῃ, μή ποτε ἀδολεσχία τίς ἐστιν αὐτῷ, καὶ ἅμα μή ποτε χρηματίζει αὐτὸς ἢ μή ποτε καθεύδει καὶ ἐξαναστήσεται.

27. Cumque esset jam meridies, illudebat illis Elias, dicens, Clamate voce majore: Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur.

27. Quum autem esset meridies, illudebat eis Elijahu, atq; dicebat, Clamate voce magna, quia Deus 35 est, *aut* quoniam *illi forte est* sermo, aut quoniam insequutio *est* illi: aut quoniam via *est* illi, vel dormit ipse, & excitabitur.

27. Da es nu mittag ward/ spottet jr Elia / vnd sprach/ Rufft laut / denn er ist ein Gott/ Er tichtet oder hat zu schaffen / oder ist vber feld/ oder schlefft vieleicht/ das er auffwache.

35. ipse, quia meditatio & quia insequutio illi, & q. v. i. fortasse dormiens (sc. est) & exc.

28. Καὶ ἐπεκαλοῦντο ἐν φωνῇ μεγάλῃ καὶ κατετέμνοντο κατὰ τὸν ἐθισμὸν αὐτῶν ἐν μαχαίραις καὶ ἐν σειρομάσταις ἕως ἐκχύσεως αἵματος ἐπ᾽ αὐτούς, καὶ προεφήτευον ἕως οὗ παρῆλθε τὸ μεσημβρινόν.

28. Clamabant ergo voce magna, & incidebant se juxta ritum suū cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.

28. Clamaverunt itaq; voce magna, & incidebant se juxta 36 morem suum cultris & lanceolis, donec perfunderent se sanguine.

28. Vnd sie rieffen laut/ vnd ritzeten sich mit messern/ vnd pfrimen/ nach jrer weise/ biß das jr blut hernach gieng.

36. judicium s. in cul & in l. usque fundere sanguinem super se.

29. Καὶ ἐγένετο ὡς ὁ καιρὸς τῆς μεσημβρίας τοῦ ἀναβῆναι τὴν θυσίαν, καὶ οὐκ ἦν φωνὴ, καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις.

29. Postquàm autem transiit meridies, & illis prophetantibus venerat tempus quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respondebat, nec attendebat orantes:

29. Fuit autem, 37 quum transisset meridies, & prophetassent usq; quo offerrēt sacrificium, nulla erat vox, neq; qui responderet, aut qui auscultaret.

29. Da aber der mittag vergangen war/ weissageten sie/ biß das man das speißopffer thun solt / vnd war da keine stimme/ noch antwort/ noch auffmercker.

37. secūdum transire meridiem, & (i. tunc) proph. usque ascendere minchā, & non vox, & non respondēs, & non attentio.

30. Καὶ εἶπεν Ηλίας πρὸς τὸν λαόν, προσαγάγετε πρός με καὶ προσήγαγε πᾶς ὁ λαὸς πρὸς αὐτόν, καὶ ἰάσατο τὸ θυσιαστήριον τὸ κατεσκαμμένον.

30. Dixit Elias omni populo, Venite ad me. Et accedente ad se populo, curavit altare Domini quod destructum fuerat.

30. Tum dixit Elijahu ad universum populum, Accedite ad me. Et accesserunt universus populus ad eum: 38 curavitq; altare Jehovæ *quod fuerat* dirutum.

30. Da sprach Elia zu allem volck/ Kompt her alles volck zu mir. Vnd da alles volck zu jm trat/ heilet er den altar des HERRN der zubrochen war.

38. & sanavit (i. refecit) alt.

31. Καὶ ἔλαβεν Ηλίας δώδεκα λίθους κατὰ ἀριθμὸν τῶν φυλῶν τοῦ Ισραήλ, ὡς ἐλάλησε Κύριος πρὸς αὐτὸν, λέγων, Ισραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου.

*Gen. 32. v. 28. 2. Sam. 17 v. 34.

31. Et tulit duodecim lapides juxta numerum tribuum filiorum Jacob, ad quem factus est sermo Domini, dicens, * Israel erit nomen tuum.

31. Tulitq; Elijahu duodecim lapides, juxta numerum tribuum filiorum Jaacob, 39 ad quem verbum Jehovæ factum fuerat, dicendo, Israel erit nomen tuum.

31. Vnd nam zwelff steine/ nach der zal der stemme der kinder Jacob (zu welchem das wort des HERRN redet/ vnd sprach / Du solt Jsrael heissen.)

39. quem fuit verbum Jehova ad eum. i. ad quem Latine eum abundat.

32. Καὶ ᾠκοδόμησε τοὺς λίθους ἐν ὀνόματι Κυρίου, καὶ ἰάσατο τὸ θυσιαστήριον Κυρίου τὸ κατεσκαμμένον, καὶ ἐποίησε θααλὰ χωροῦν δύο μετρητὰς σπέρματος κυκλόθεν τοῦ θυσιαστηρίου.

32. Et ædificavit de lapidibus altare in nomine Domini: fecitque aquæ ductum, quasi per duas aratiunculas in circuitu altaris,

32. Et ædificavit *ex* lapidibus altare in nomine Jehovæ: fecitq; aquæ ductum secundum 40 locum duorum satorum sementis in circuitu altaris.

32. Vnd bawet von den steinen einen altar im namen des HERRN. Vnd macht vmb den altar her eine gruben / zwey korn maß weit.

40. domū duorum satorum sem. circunquaque altari. Et disposuit l. & detrūcavit j.

33. Καὶ ἐπέθηκε τὰς σχίδακας ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ὃ ἐποίησεν· καὶ ἐμέλισε τὸ ὁλοκαύτωμα καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὰς σχίδακας, καὶ ἐστοίβασεν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

33. Et composuit ligna: divisitque per membra bovem, & posuit super ligna,

33. Paravit deinde ligna, & in frusta concidit juvencum, posuitq; super ligna.

33. Vnd richtet das holtz zu / vnd zustücket den farren/ vnd legt jn auffs holtz.

34. Καὶ εἶπεν Ηλίας, λάβετέ μοι τέσσαρας ὑδρίας ὕδατος,

34. Et ait, Implete quatuor hydrias aqua, & fundite

34. Et dixit, Implete quatuor hydrias aqua, & effundite su-

34. Vnd sprach/ Holet vier Cad wasser vol/ vnd giesset es

auff das brandopffer vñ auffs
holtz. Vnd sprach / Thuts
noch ein mal / vnd sie thetens
noch ein mal. Vnd er sprach/
Thuts zum dritten mal / vnd
sie thetens zum dritten mal.

35. Vnd das wasser lieff
vmb den altar her / vnd die
grube ward auch voll wassers.
36. Vnd da die zeit war
speißopffer zu opffern / trat
Elia der prophet erzu / vnd
sprach / HERR Gott Abra-
ham / Isaac / vnd Israel / laß
heute kund werden / das du
Gott in Israel bist / vnd ich
dein knecht / vnd das ich solchs
alles nach deinem wort gethan
habe.
37. Erhöre mich HERR /
erhöre mich / das diß volck
wisse / das du HERR Gott
bist / das du jr hertz darnach be-
kerest.
38. Da fiel das fewr des
HERRN erab / vnd fraß /
brandopffer / holtz / stein vnd
erden / vnd lecket das wasser
auff in der gruben.

39. Da das alles volck sahe /
fiel es auff sein angesicht / vnd
sprachen / der HERR ist
Gott / der HERR ist Gott.

40. Elia aber sprach zu jnen /
Greifft die propheten Baal /
das jr keiner entrinne. Vnd
sie griffen sie. Vnd Elia füret
sie hinab an den bach Kison /
vnd schlachtet sie daselbs.

41. Vnd Elia sprach zu
Ahab / zeuch hinauff / iß vnd
trinck / denn es rauschet als
wolts seer regen.
42. Vnd da Ahab hinauff
zoch zu essen vnd zu trincken /
gieng Elia auff des Charmels
spitzen / vnd bücket sich zur er-
den / vnd thet sein heupt zwi-
schen seine knie.
43. Vnd sprach zu seinem
knaben / Gehe hinauff vnd
schawe zum meer zu. Er gieng
hinauff vnd schawet / vnd
sprach / Es ist nichts da. Er
sprach / Gehe wider hin sieben
mal.

Vnd

41. Fluxerunt a. circum quaq; altari, & etiam a. implevit a.
42. in ascendendo s. & acc.
43. cognoscetur, qu. tu D.
43. verba hæc.
44. cognoscent. p. h. quod tu Ieh. D. etc.
Chald. Tu es Dominus Deus, & cum diligas eos, petis eos verbo tuo convertere ad timorem tuum.
45. convertisti.
46. devoravit.
47. & vidit u. p. & ceciderunt super facies s. & dixerunt Ieh. ipse D. I. ipse D.
48. vir ne eripiatur ex e. & a. e. & descendere fecit eos.
49. vox tumultus pl.
50. ad comedendum & adbibendum.
51. caput.
52. via M.

per holocaustum & super ligna. dixit præterea, Iterate. Et iteraverunt. Ait insuper, Tertio *hoc* facite. Et tertio fecerunt.

35. [41] Ita ut fluerent aquæ per circuitum altaris, atq; etjam aquæ ductum impleret aqua.
36. Fuit autem, [42] quum offerri solebat sacrificium, accessit Elijahu propheta, & dixit, Jehova Deus Abraham, Ishac, & Israelis, hodie [42] cognoscatur quod tu *es* Deus in Israele, & *quod* ego *sim* servus tuus, *quodq;* in verbo tuo fecerim omnia [43] hæc.
37. Exaudi me Jehovah, exaudi me, & [44] cognoscat populus hic quod tu *es* Jehovah Deus, & *quod* tu [45] converteris cor eorum retrorsum.
38. Tunc cecidit ignis Jehovæ, ac [46] consumpsit holocaustum, & ligna, & lapides, & pulverem, & aquam, quæ *erat* in aquæ ductu, linxit.
39. *Hoc* [47] quum vidisset universus populus, procidit in facies suas, ac dixit, Jehovah est Deus, Jehovah est Deus.
40. Et ait Elijahu ad eos, Apprehendite prophetas Baal, [48] nemo evadat ex eis. Et apprehenderunt eos, & deduxit eos Elijahu ad torrentem Cison, & interfecit eos ibi.

41. Tunc dixit Elijahu ad Ahab, Ascende, comede & bibe: quia [49] sonus multitudinis pluviæ.
42. Ascenditq; Ahab [50] ut comederet & biberet: Elijahu vero ascendit in [51] verticem Charmel, & prostravit se in terram, posuitq; faciem suam inter genua sua:
43. Et dixit ad puerum suum, Ascende nunc, & prospice [52] ad viam maris. Ascendit itaq;, & prospexit, atq; ait, Non *est* quicquam. Dixit præterea, Revertere septem vicibus.

Fa-

super holocaustum, & super ligna. Rursumque dixit, Etiam secundò hoc facite. Qui cùm fecissent secundò, ait, Etiam tertiò idipsum facite. Feceruntque tertiò:
35. Et currebant aquæ circum altare, & fossa aquæductus repleta est.
36. Cumque jam tempus esset, ut offerretur holocaustum, accedens Elias propheta ait, Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel, ostende hodie quia tu es Deus Israel, & ego servus tuus, & juxta præceptum tuum feci omnia verba hæc.
37. Exaudi me Domine, exaudi me: ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus, & tu convertisti cor eorum iterum.
38. Cecidit autem ignis Domini, & voravit holocaustum, & ligna, & lapides, pulverem quoque & aquam, quæ erat in aquæductu lambens.
39. Quod cùm vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait, Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.
40. Dixitque Elias ad eos, Apprehendite prophetas Baal, & ne unus quidem effugiat ex eis. Quos cùm apprehendissent, duxit eos Elias ad torrentem Cison, & interfecit eos ibi.
41. Et ait Elias ad Achab, Ascende, comede, & bibe: quia sonus multæ pluviæ est.
42. Ascendit Achab, ut comederet & biberet: Elias autē ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua.
43. Et dixit ad puerum suum, Ascende, & prospice contra mare. Qui cùm ascendisset, & contemplatus esset, ait, Non est quicquam. Et rursum ait illi, Revertere septem vicibus.

In

καὶ ἐπιχέατε ἐπὶ τὸ ὁλοκαύτωμα καὶ ἐπὶ τὰς σχίδακας· καὶ εἶπε, δευτερώσατε· καὶ ἐδευτέρωσαν· καὶ εἶπεν, τρισσεύσατε· καὶ ἐτρίσσευσαν.

35. Καὶ ἐπορεύετο τὸ ὕδωρ κυκλόθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ τὴν θααλὰ ἔπλησεν ὕδατος.
36. Καὶ ὡς ἦν καιρὸς τοῦ προσφέρεσθαι τὴν θυσίαν, καὶ παρεγένετο Ἠλίας ὁ προφήτης, καὶ εἶπεν· Κύριε ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰσραὴλ σήμερον γνώτω πᾶς ὁ λαὸς οὗτος, ὅτι σὺ μόνος Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, καὶ ἐγὼ δοῦλος σός, καὶ διὰ σὲ πεποίηκα ταῦτα πάντα.
37. Ἐπάκουσόν μου Κύριε ἐπάκουσόν μου, καὶ γνώτω ὁ λαὸς οὗτος, ὅτι σὺ Κύριος ὁ Θεός, καὶ σὺ ἐπέστρεψας τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ ὀπίσω σου.
38. Καὶ ἔπεσε πῦρ παρὰ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγε τὸ ὁλοκαύτωμα καὶ τὰς σχίδακας καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ θααλὰ καὶ τοὺς λίθους καὶ τὸν χοῦν ἐξέλιξε τὸ πῦρ.
39. Καὶ εἶδε πᾶς ὁ λαὸς καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν· καὶ εἶπεν, ἀληθῶς Κύριός ἐστιν ὁ Θεός, Κύριος αὐτός ἐστι Θεός.

40. Καὶ εἶπεν Ἠλίας πρὸς τὸν λαόν, συλλάβετε τοὺς προφήτας τοῦ Βάαλ, μηδεὶς σωθήτω ἐξ αὐτῶν· καὶ συνέλαβον αὐτούς, καὶ κατήγαγεν αὐτοὺς Ἠλίας εἰς τὸν χειμάρρουν Κισών, καὶ ἔσφαξεν αὐτοὺς ἐκεῖ.

41. Καὶ εἶπεν Ἠλίας τῷ Ἀχαάβ, ἀνάστηθι καὶ φάγε καὶ πίε, ὅτι φωνὴ τοῦ ἤχους τοῦ ὑετοῦ.

42. Καὶ ἀνέστη Ἀχαὰβ τοῦ φαγεῖν, καὶ πιεῖν· καὶ Ἠλίας ἀνέβη εἰς τὸν Κάρμηλον καὶ ἔκυψεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἔθηκεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀναμέσον τῶν γονάτων αὐτοῦ.
43. Καὶ εἶπεν τῷ παιδαρίῳ αὐτοῦ, ἀνάβηθι καὶ ἐπίβλεψον ὁδὸν θαλάσσης· καὶ ἀνέβη καὶ ἐπέβλεψε τὸ παιδάριον, καὶ εἶπεν, οὐκ ἔστιν οὐδέν· καὶ εἶπεν Ἠλίας, ἐπίστρεψον καὶ ἐπίβλεψον ἑπτάκις.

Καὶ

Elias prophetis Baal convictis & jugulatis pluviam impetrat.

Elias prophetis Baal convictis & jugulatis pluviam impetrat.

44. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑβδόμῳ, καὶ ἰδοὺ νεφέλη μικρὰ ὡς ἴχνος ἀνδρὸς, ἀνάγουσα ὕδωρ ἀπὸ θαλάσσης· καὶ εἶπεν, ἀνάβηθι καὶ εἰπὸν τῷ Ἀχαὰβ, ζεῦξον τὸ ἅρμα σου καὶ κατάβηθι, μὴ καταλάβῃ σε ὁ ὑετός.

45. Καὶ ἐγένετο ἕως ὧδε καὶ ὧδε, καὶ ὁ οὐρανὸς συνεσκότασεν ἐν νεφέλαις καὶ πνεύματι, καὶ ἐγένετο ὑετὸς μέγας· καὶ ἔκλαιεν καὶ ἐπορεύετο Ἀχαὰβ εἰς Ἰεζραήλ.

46. Καὶ χεὶρ Κυρίου ἐγένετο ἐπὶ τὸν Ἠλίαν, καὶ συνέσφιγξε τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἔτρεχεν ἔμπροσθεν Ἀχαὰβ ἕως Ἰεζραήλ.

Κεφαλ. ιθ.

ΚΑὶ ἀνήγγειλεν Ἀχαὰβ τῇ Ἰεζάβελ πάντα ὅσα ἐποίησεν Ἠλίας, καὶ ὡς ἀπέκτεινε τοὺς προφήτας ἐν ῥομφαίᾳ.

2. Καὶ ἀπέστειλεν Ἰεζάβελ πρὸς Ἠλίαν καὶ εἶπεν, τάδε ποιήσαισάν μοι οἱ θεοὶ καὶ τάδε προσθείησαν ὅτι ταύτην τὴν ὥραν αὔριον θήσομαι τὴν ψυχήν σου, καθὼς ψυχὴν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν.

3. Καὶ ἐφοβήθη Ἠλίας καὶ ἀνέστη καὶ ἀπῆλθε κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ἔρχεται εἰς Βηρσαβεὲ ἥ ἐστι τοῦ Ἰούδα· καὶ ἀφῆκε τὸ παιδάριον αὐτοῦ ἐκεῖ.

4. Καὶ αὐτὸς ἐπορεύθη ἐν τῇ ἐρήμῳ ὁδὸν ἡμέρας· καὶ ἦλθε καὶ ἐκάθισεν ὑποκάτω ῥαθμὲν, καὶ ᾐτήσατο τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀποθανεῖν· καὶ εἶπεν, ἱκανούσθω νῦν Κύριε, λάβε δὴ τὴν ψυχήν μου ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐ κρείσσων εἰμὶ ἐγὼ ὑπὲρ τοὺς πατέρας μου.

5. Καὶ ἐκοιμήθη καὶ ὕπνωσεν ὑπὸ φυτὸν ἐκεῖ· καὶ ἰδού τις ἄγγελος ἥψατο αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀνάστηθι καὶ φάγε.

6. Καὶ ἐπέβλεψε, καὶ ἰδοὺ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐγκρυφίας ὀλυρίτης καὶ καμψάκης ὕδατος. καὶ ἀνέστη Ἠλίας καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιεν, καὶ ἐπιστρέψας ἐκοιμήθη.

44. In septima autem vice, Ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait, Ascende, & dic Achab, Junge currum tuum & descende, ne occupet te pluvia.

45. Cumque se verteret huc atque illuc, ecce cœli contenebrati sunt & nubes, & ventus, & facta est pluvia grandis. Ascendens itaque Achab abiit in Jezrahel,

46. Et manus Domini facta est super Eliam, accinctisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Jezrahel,

CAP. XIX.

NUntiavit autē Achab Jezabel omnia, quæ fecerat Elias, & quomodò occidisset universos prophetas gladio.

2. Misitque Jezabel nuntium ad Eliam, dicens, Hæc mihi faciant dii, & hæc addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam unius ex illis.

3. Timuit ergo Elias, & surgens abiit quocunque eum ferebat voluntas: venitque in Bersabee Juda, & dimisit ibi puerum suum.

4. Et perrexit in desertum viā unius diei. Cumque venisset, & sederet subter unam juniperum, petivit animæ suæ ut moreretur, & ait, Sufficit mihi Domine, tolle animam meam: neque enim melior sum quàm patres mei.

5. Projecitque se, & obdormivit in umbra juniperi: & ecce angelus Dòmini tetigit eum, & dixit illi, Surge, & comede.

6. Respexit, & ecce ad caput suum subcinericius panis, & vas aquæ: comedit ergo, & bibit, & rursum obdormivit.

44. Fuitq; in septima 53 dixit, Ecce nubes parvula sicut vola 54 hominis ascendit è mari. Tūc dixit, Ascende, dic ad Ahab, Liga *currum*, & descende, 55 ne remoretur te pluvia.

45. Et fuit, 56 usq; huc & usq; huc cœli contenebrati sunt nubibus & vento, fuitq; pluvia magna: conscendit itaq; Ahab, & abiit in Izreel.

46 Manus autem Jehovæ fuit 57 super Elijahu, & accinxit lumbos suos, & cucurrit ante Ahab, 58 donec venias tu in Izreel.

CAP. XIX.

REnūtiavit autem Ahab Izebel omnia quę fecerat Elijahu, & 1 prorsus quod occidisset omnes prophetas gladio.

2. Misit itaq; Izebel nuntium ad Elijahu, dicendo, Sic faciant dii & sic addant, 2 nisi hoc tempore cras posuero animam tuam sicut animam unius ex illis.

3. 3 Quum autem vidisset, surrexit, & abiit secundum animam suam, & venit *in* Beersceba, quæ *erat* in Jehudah, & dimisit puerum suum illic.

4. Ipse autem 4 perrexit per desertum itinere diei: & veniens sedit subter genistam unam, & petivit animæ suę mori, ac dixit, Sufficit nunc, ô Jehova tolle animam meam: 5 non enim melior sum patribus meis.

5. Et recubuit ac dormivit subter genistam unam: & ecce, 6 illo ipso tempore angelus tetigit eum, ac dixit ei, Surge, comede.

6 7 Quumq; circumspexisset, ecce ad caput ejus panis inter prunas coctus, & scyphus aquæ: comedit itaq;, ac bibit, 8 & rursum recubuit.

44. Vnd im siebenden mal sprach er / Sihe / es gehet eine kleine wolcke auff aus dem meer wie eins mans hand. Er sprach / Gehe hinauff vnd sage Ahab / Span an / vnd fahre hinab / das dich der regen nicht ergreiffe.

45. Vnd ehe man zusahe / war der himel schwartz von wolcken vnd wind / vnd kam ein grosser regen. Ahab aber fuhr vnd zoch gen Jesreel.

46. Vnd die hand des HERRN kam vber Elia / vnd er gürtet seine lenden vnd lieff für Ahab hin / biß er kam gen Jesreel.

Das XIX. Cap.

VNd Ahab saget Isebel an / alles was Elia gethan hatte / vnd wie er hatte alle propheten Baal mit dem schwert erwürget.

2. Da sandte Isebel einen boten zu Elia / vnd ließ jm sagen / Die Götter thun mir diß vnd das / wo ich nicht morgen vmb diese zeit / deiner seele thu / wie dieser seelen eine.

3. Da er das sahe / macht er sich auff vnd gieng wo er hin wolt / vnd kam gen BerSeba in Juda / vnd ließ seinen knaben daselbs.

4. Er aber gieng hin in die wüsten eine tagreise / vnd kam hinein vnd setzet sich vnter eine wacholdern / vnd bat / das seine seele stürbe / vnd sprach / Es ist genug / so nim nu HERR meine seele / Jch bin nicht besser / denn meine veter.

5. Vnd legt sich vnd schlieff vnter der wacholdern. Vnd sihe / der engel rürt jn / vnd sprach zu jm / Stehe auff vnd iß.

6. Vnd er sahe sich vmb / vnd sihe / zu seinen heupten lag ein geröstet brot / vnd eine kanne mit wasser. Vnd da er gessen vnd getruncken hatte / legt er sich wider schlaffen.

53. et dix.
54. Viri ascendens è m.
55. & non concludet te pl.
56. usque sic & usque sic, & c. contenebrarunt se nu. etc. et equitavit Achab.
57. ad E.
58. usque venire te, Jizreel.

Cap. 19.

1. omnes quos occ. o. p. in gladio. 701:
2. quia secundū hoc tempus cras ponam.
3. & vidit & sur. & a. ad a. s. & v. B. quæ ipsi Jehudah
4. ivit in des. via d. & venit & sedit s. juniperum (sic infr.) u. & p. animam suam ad moriendum, & d. multum (i. satis) nunc.
5. quia nō bonus ego (sum) præ patribus m.
6. isto (sc. loco & tempore) ang. tangens (erat) in eum.
7. & respexit, & ecce capitalibus eius libū prunarū & sc. a.

8. & reversus est & cubuit.

Elias è spelunca evocatur à Deo ad ungendum Reges Syriæ & Israelitarum.

7. Vnd der engel des HERRN kam zum andern mal wider/ vnd rüret jn/ vnd sprach/ Stehe auff vnd iß/ denn du hast einen grossen weg für dir.
8. Vnd er stund auff vnd aß vnd tranck/ vnd gieng durch krafft derselben speise viertzig tage vnd viertzig nacht/ biß an den berg Gottes Horeb. Vnd kam daselbs in eine höle/ vnd bleib daselbs vber nacht.
9. Vnd sihe/ das wort des HERRN kam zu jm/ vnd sprach zu jm/ Was machstu hie Elia?
10. Er sprach/ Ich hab geeiuert vmb den HERRN den Gott Zebaoth/ Denn die kinder Israel haben deinen bund verlassen/ vnd deine altar zubrochen/ vnd deine propheten mit dem schwert erwürget/ vnd ich bin alleine vberbliben/ vnd sie stehen darnach/ das sie mir mein leben nemen.
11. Er sprach/ Gehe eraus/ vnd trit auff den berg für dem HERRN/ Vnd sihe/ der HERR gieng für vber vnd ein grosser starcker wind/ der die berge zureiß vnd die felsen

zu-

9. in eum.
10 multa (est) præ te via. et surrexit & comedit & b. & a.
11. Venit ibi ad sp.
12. & (sic infra) dixit, z. zelavi. sic infra.
13. in gladio, & relictus sum ego solus ego, & quæsierunt a. m. ad tollendum eam. sic infra v. 14.
14. stabis.
15. transiens. sc. erat.

7. Reversus est autem angelus Jehovæ secundo, & tetigit [9] eum, ac dixit, Surge, comede, quia [10] longior à te est via.
8. Surgens ergo comedit, & bibit, profectusq; est in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus & quadraginta noctibus, usq; ad montem Dei Horeb.
9. Et [11] illic subiit in speluncam, & pernoctavit ibi: & ecce verbum Jehovæ ad eum, dixitq; ei, Quid tibi hic Elijahu?
10. [12] Qui dixit, Zelando zelatus sum pro Jehova Deo exercituum: dereliquerunt enim pactum tuum filii Israel, altaria tua destruxerunt & prophetas tuos occiderunt [13] gladio: & remansi ego solus, quæruntq; animam meam ut auferant eam.
11. Et ait, Egredere, & [14] sta in mõte coram Jehova: ecce enim Jehovah [15] trãsit, & ventus grandis, & fortis, subvertens montes, & confringens petras coram Jehova, non

in

7. Reversusque est angelus Domini secundò, & tetigit eum, dixitque illi, Surge, comede: grandis enim tibi restat via.
8. Qui cum surrexisset, comedit & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb.
9. Cumque venisset illuc, mansit in spelunca: & ecce sermo Domini ad eum, dixitq; illi. Quid hic agis Elia?
10. At ille respondit, * Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum Domini filii Israel: altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam ut auferãt eam.
11. Et ait ei, Egredere, & sta in monte coram Domino: & ecce Dominus transit, & spiritus grandis, & fortis subvertens montes, & conterens pe-

tras

7. Καὶ ἀνέστη Ἠλίας καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιεν, καὶ ἐπιστρέψας ἐκοιμήθη· καὶ ἐπέστρεψεν ὁ ἄγγελος Κυρίου ἐκ δευτέρου, καὶ ἥψατο αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀνάστηθι καὶ φάγε, ὅτι πολλὴ ἀπὸ σοῦ ἡ ὁδός.
8. Καὶ ἀνέστη, καὶ ἔφαγε, καὶ ἔπιεν· καὶ ἐπορεύθη ἐν τῇ ἰσχύϊ τῆς βρώσεως ἐκείνης τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας ἕως ὄρους Χωρήβ.
9. Καὶ εἰσῆλθεν ἐκεῖ εἰς τὸ σπήλαιον καὶ κατέλυσεν ἐκεῖ· καὶ ἰδοὺ ῥῆμα Κυρίου πρὸς αὐτόν· καὶ εἶπε, τί σοι ἐνταῦθα Ἠλία;
10. Καὶ εἶπεν Ἠλίας, ζηλῶν ἐζήλωκα τῷ Κυρίῳ παντοκράτορι, ὅτι ἐγκατέλιπόν σε οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ· τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, καὶ τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ὑπελείφθην ἐγὼ μονώτατος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου λαβεῖν αὐτήν.
11. Καὶ εἶπεν, ἐξελεύσῃ καὶ στήσῃ ἐνώπιον Κυρίου ἐν τῷ ὄρει καὶ ἰδοὺ Κύριος παρελεύσεται· καὶ πνεῦμα μέγα κραταιὸν διαλῦον ὄρη καὶ συντρῖβον πέτρας ἐνώπιον Κυρίου, οὐκ ἐν τῷ πνεύματι

Κύ-

* Rom. 11. v. 3.

Elisæus ex agricultura ad prophetiam vocatus relictis omnibus Deum vocantẽ sequitur.

Κύριος· καὶ μετὰ τὸ πνεῦμα συσσεισμός, οὐκ ἐν τῷ συσσεισμῷ Κύριος.

12. Καὶ μετὰ τὸν συσσεισμὸν πῦρ, οὐκ ἐν τῷ πυρὶ Κύριος· καὶ μετὰ τὸ πῦρ φωνὴ αὔρας λεπτῆς, κἀκεῖ Κύριος.

13. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν Ἠλίας, ἐπεκάλυψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν τῇ μηλωτῇ αὐτοῦ, καὶ ἐξῆλθε καὶ ἔστη παρὰ τὸ σπήλαιον· καὶ ἰδοὺ πρὸς αὐτὸν φωνὴ καὶ εἶπε, τί σοι ἐνταῦθα Ἠλία;

14. Καὶ εἶπεν Ἠλίας, ζηλῶν ἐζήλωκα τῷ Κυρίῳ Θεῷ παντοκράτορι, ὅτι ἐγκατέλιπον τὴν διαθήκην σου οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, καὶ τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ὑπολελείφθην ἐγὼ μονώτατος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου λαβεῖν αὐτήν.

15. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς αὐτόν, πορεύου καὶ ἀνάστρεφε εἰς τὴν ὁδόν σου, καὶ ἥξεις εἰς ὁδὸν ἐρήμου Δαμασκοῦ· καὶ χρίσεις τὸν Ἀζαὴλ εἰς βασιλέα ἐπὶ Συρίαν.

16. Καὶ τὸν Ἰοὺ υἱὸν Ναμεσσεὶ χρίσεις εἰς βασιλέα ἐπὶ Ἰσραήλ, καὶ τὸν Ἐλισσαιὲ υἱὸν Σαφὰτ ἐξ Ἀβελμεούλα χρίσεις εἰς προφήτην ἀντὶ σοῦ.

*1. Reg. 9. v. 1. Eccl. 48. v. 8.

17. Καὶ ἔσται τὸν σωζόμενον ἐκ ῥομφαίας Ἀζαήλ, θανατώσει Ἰού· καὶ τὸν σωζόμενον ἐκ ῥομφαίας Ἰού, θανατώσει Ἐλισσαιέ.

*Rom. 11. v. 4.

18. Καὶ καταλείψω ἐξ Ἰσραὴλ ἑπτὰ χιλιάδας ἀνδρῶν, πάντα τὰ γόνατα ἃ οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βαάλ, καὶ πᾶν στόμα ὃ οὐ προσεκύνησεν αὐτῷ.

19. Καὶ ἀπῆλθεν Ἠλίας ἐκεῖθεν καὶ εὑρίσκει ἐκεῖ τὸν Ἐλισσαιὲ υἱὸν Σαφάτ, καὶ αὐτὸς ἦν ἀροτριῶν ἐν βουσί· δώδεκα ζεύγη βοῶν ἦν ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς δώδεκα· καὶ ἀπῆλθεν ἐπὶ τὸν Ἐλισσαιὲ Ἠλίας, καὶ ἔρριψεν ἐπ' αὐτὸν τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ.

20. Καὶ κατέλιπεν Ἐλισσαιὲ τὰς βόας, καὶ ἔδραμεν ὀπίσω

Ἠλίου

tras ante Dominum: non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus,

12. Et post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis.

13. Quód cùm audisset Elias, operuit vultum suum pallio, & egressus stetit in ostio speluncæ, & ecce vox ad eum, dicens, Quid hic agis Elia?

14. Et ille respondit, Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactũ tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam, ut auferant eam.

15. Et ait Dominus ad eum, Vade, & revertere in viam tuam per desertum in Damascum: cumque perveneris illuc, unges Hazael regem super Syriam,

16. Et Jehu filium Namsi unges regem super Israel: Eliseum autem filium Saphat, qui est de Abelmeula, unges prophetam pro te.

17. *Et erit, quicunque fugerit gladium Hazael, occidet eum Jehu: & quicunq; fugerit gladium Jehu, interficiet eũ Eliseus.

18. *Et derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, & omne os quod non adoravit eum osculans manum.

19. Profectus ergo inde Elias, reperit Eliseum filium Saphat, arantem in duodecim jugis boum, & ipse in duodecim jugis boum arantibus unus erat: cumque venisset Elias ad eum, misit pallium suum super illum.

20. Qui statim relictis bobus cucurrit post Eliam,

in vento Jehovah: & post ventum commotio, non in commotione Jehovah:

12. Et post commotionem ignis, non in igne Jehovah: & post ignem vox tacita, tenuis.

13. 16 Quum autem audire cœpisset Elijahu, operuit faciem suam pallio suo, & egressus stetit *ad* ostium speluncæ: & ecce ad eum vox quę dixit, Quid tibi hic Elijahu?

14. 17 Qui respondit, † Zelando zelatus sum pro Jehova Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israelis, altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos ociderunt gladio: & remansi ego solus, quæruntq; animam meam, ut auferant eam.

15. Dixitq; Jehovah ad eum, Vade, revertere in viam tuam, in desertum Dammesec: 18 quum eo perveneris, unges Hazael in regem super Aram:

16. Jehu vero filium Nimsi unges in regem super Israelem: & Elisa filium Saphat de Abel-meholah unges in prophetam pro te.

17. Erit autem, 19 eum qui se eruerit á gladio Hazael, interficiet Jehu: & qui se eruerit á gladio Jehu, interficiet Elisa.

18. Reservabo autem in Israele septem millia: Omnia genua, quę non curvaverunt sese ipsi Baal, & omne os, quod non 20 osculatum est eum.

19. Abiens itaq; inde, reperit Elisa filium Saphat: is autem arabat, & duodecim paria *erant* ante eum, ipseq; *erat* 21 in duodecimo: & trãsivit Elijahu ad eum, projecitq; pallium suum 22 super eum.

20. Qui relictis bobus, cucurrit post Elijahu, ac dixit, Os-

cu-

zubrach für dem HERRN her/ der HERR aber war nicht im winde. Nach dem winde aber kam ein erdbeben/ aber der HERR war nicht im erdbeben.

12. Vnd nach dem erdbeben kam ein fewr / aber der HERR war nicht im fewr. Vnd nach dem fewr kam ein still sanfftes sausen.

13. Da das Elia höret/ verhüllet er sein andlitz mit seinem mantel/ vnd gieng eraus vnd trat in die thür der hölen/ Vnd sihe/ da kam eine stim zu jm/ vnd sprach/ Was hastu hie zu thun Elia?

14. Er sprach/ Jch hab vmb den HERRN den Gott Zebaoth geeivert/ Denn die kinder Jsrael haben deinen bund verlassen/ deine altar zubrochen/ deine propheten mit dem schwert erwürget/ vnd ich bin allein vber blieben/ vnd sie stehen darnach / das sie mir das leben nemen.

15. Aber der HERR sprach zu jm/ Gehe widerumb deines weges durch die wüsten gen Damascon/ vnd gehe hinein vnd salbe Hasael zum könige vber Syrien.

16. Vnd Jehu den son Nimsi zum könige vber Jsrael/ vnd Elisa den son Saphat von Abel Mehola zum propheten an deine stat.

17. Vnd sol geschehen/ das/ wer dem schwert Hasael entrinnet/ den sol Jehu tödten. Vnd wer dem schwert Jehu entrinnet/ den sol Elisa tödten.

18. Vnd ich wil lassen vberbleiben sieben tausent in Jsrael/ nemlich/ alle knie die sich nicht gebeuget haben für Baal/ vnd allen mund der jn nicht geküsset hat.

19. Vnd er gieng von dannen/ vnd fand Elisa den son Saphat/ das er pflüget mit zwelff jochen für sich hin/ vnd er war selbs vnter den zwelffen. Vnd Elia gieng zu jm/ vnd warff seinen mantel auff jn.

20. Er aber ließ die rinder/ vnd lieff Elia nach/ vñ sprach/

16. & fuit secundum audire E. & op. f. s. in pal. s. & egressus est, & stet.
17. & dixit.

18. & gentes & unges.

19. ereptum á gl. H. i. 3. & ereptum á gl. 3. i. E. & remanere faciam in I.

20. osculum dedit ei. & abijt inde & reperit E. f. S. & ipse arans (sc. erat.) 21. in (inter) duodecim. 22. ad eum. Et reliquit bovem, & cuc.

Laß mich meinen vater vnd meine mutter küssen/ so wil ich dir nachfolgen. Er sprach zu jm/ Gehe hin vnd kom wider/ denn ich hab etwas mit dir zu thun.

23. & dixit ei.

21. Vnd er lieff wider von jm/ vnd nam ein joch rinder vnd opffert es/ vnd kochet das fleisch mit dem holtzwerck an den rindern/ vnd gabs dem volck das sie assen. Vnd macht sich auff vnd folgete Elia nach/ vnd dienete jm.

24. de post eum, & tulit p. boum & ... in ... instrumento ... coxit eos carnem.

Das XX. Cap.

Cap. 20.

VNd BenHadad der könig zu Syrien versamlet alle seine macht/ vnd waren zwey vnd dreissig könige mit jm/ vnd roß vnd wagen/ vnd zoch erauff vnd belagert Samariam/ vnd streit wider sie.

2. Vnd sandte boten zu Ahab dem könige Israel in die stadt.

3. Vnd ließ jm sagen/ So spricht BenHadad/ Dein silber vnd dein gold ist mein/ vnd deine weiber vnd deine besten kinder sind auch mein.

4. Der könig Israel antwortet/ vnd sprach/ Mein herr könig/ wie du geredt hast/ Ich bin dein/ vnd alles was ich habe.

5. Vnd die boten kamen wider/ vnd sprachen/ So spricht BenHadad/ weil ich zu dir gesandt habe/ vnd lassen sagen/ Dein silber vnd dein goldt/ deine weiber vnd deine kinder soltu mir geben.

6. So wil ich morgen vmb diese zeit meine knechte zu dir senden/ das sie dein hauß/ vnd deiner vnterthanen heuser besuchen/ vnd was dir lieblich ist/ sollen sie in jre hende nemen/ vnd wegtragen.

7. Da rieff der könig Israel allen eltesten des lands/ vnd sprach/ Merckt vnd sehet/ wie böse ers fürnimpt. Er hat zu mir gesand vmb meine weiber vnd kinder/ silber vnd goldt/ vnd ich habe jm des nicht geweret.

trig.(i. reges de... & duo-decim Reges ... equus & c. & ascendit & ... obsedit super S. & pugnavit in eam

2. in his-psum.

3. boni mihi sunt.

4. tibi ego, & omnia quae tibi. Et r. Versi sunt leg. & dix.

5. quia misi ad te.

6. quintum secundum hoc tempus cras.

7. & erit, omne desiderium o. t. p. in manu sua.

8. quaerens. sc. sit.

9. prohibui ab eo.

culer obsecro patrem meum, & matrem meam, & ibo post te. 23 Cui dixit, Vade, revertere: quid enim feci tibi?

21. Et reversus est 24 ab eo: post hæc tulit par boum, & mactavit illud, & instrumento boum coxit eis carnes, deditq; populo, & comederunt: surrexitq;, & abiit post Elijahu, & ministravit ei.

CAP. XX.

BEn-hadad autem rex Aram congregavit universum exercitum suum, & 1 triginta duo reges *erant* cum eo, equi quoq;, ac currus: ascendit autem, & obsedit Someron, & oppugnavit eam.

2. Misitq; legatos ad Ahab regem Israelis in eam urbem.

3. Dixitq; ei, Sic dixit Ben-hadad, Argentum tuum & aurum tuum 2 meum est, uxores quoq; tuæ, & filii tui 3 elegantes, mei sunt.

4. Et respondit rex Israelis, ac dixit, Juxta verbum tuum domine mi rex, 4 tuus sum, & omnia quæ sunt mihi.

5. Reversi autem legati 1 dixerunt, Sic dixit Benhadad, dicendo, 5 Mitto ad te, dicendo, Argentum tuum & aurum tuum, & uxores tuas, & filios tuos mihi dabis.

6. 6 Nisi hoc tempore cras mittam servos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam, domosq; servorum tuorum: 7 atq; ii omne concupiscibile oculorum tuorum ponent in manibus suis, ac tollent.

7. Vocavit itaq; rex Israelis, omnes seniores terræ, & ait, Cognoscite obsecro, & videte quod malum iste 8 quærat: misit enim ad me pro uxoribus meis & pro filiis meis, & pro argento meo & pro auro meo: & non 9 denegavi ei.

am, & ait, Osculer, oro, patrem meum, & matrem meam, & sic sequar te. Dixitque ei, Vade, & revertere: quod enim meum erat, feci tibi.

21. Reversus autem ab eo, tulit par boum, & mactavit illud, & in aratro boum coxit carnes, & dedit populo, & comederunt: consurgensque abiit, & secutus est Eliã, & ministrabat ei.

CAP. XX.

POrrò Benadad rex Syriæ, congregavit omnem exercitum suum, & triginta duos reges secum, & equos, & currus: & ascendens pugnabat contra Samariam, & obsidebat eam.

2. Mittensque nuntios ad Achab regem Israel in civitatem,

3. Ait, Hæc dicit Benadad, Argentum tuum & aurum tuum meum est: & uxores tuæ, & filii tui optimi, mei sunt.

4. Respondítque rex Israel, Juxta verbum tuum domine mi rex, tuus sum ego, & omnia mea.

5. Revertentesque nuntii, dixerunt, Hæc dicit Benadad, qui misit nos ad te, Argentum tuum, & uxores tuas, & filios tuos dabis mihi.

6. Cras igitur hac eadem hora mittam servos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam, & domum servorum tuorum: & omne quod eis placuerit, ponent in manibus suis, & auferent.

7. Vocavit autem rex Israel omnes seniores terræ, & ait, Animadvertite & videte quoniam insidietur nobis. misit enim ad me pro uxoribus meis, & filiis, & pro argento & auro: & non abnui.

Ηλίου, καὶ εἶπε, καταφιλήσω τὸν πατέρα μου καὶ τὴν μητέρα μου, καὶ ἀκολουθήσω σοι ὀπίσω σου. καὶ εἶπεν αὐτῷ, πορεύου ἀνάστρεφε, τί πεποίηκά σοι;

21. Καὶ ἀνέστρεψεν ἀπὸ ὄπισθεν αὐτοῦ· καὶ ἔλαβε τὰ ζεύγη τῶν βοῶν, καὶ ἔθυσε καὶ ἥψησεν αὐτὰ ἐν τοῖς σκεύεσι τῶν βοῶν, καὶ ἔδωκεν τῷ λαῷ, καὶ ἔφαγον· καὶ ἀνέστη καὶ ἐπορεύθη ὀπίσω Ηλίου, καὶ ἐλειτούργει αὐτῷ.

Κεφαλ. κ΄.

ΚΑὶ συνήθροισεν υἱὸς Αδερ βασιλεὺς Συρίας πᾶσαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ τριάκοντα καὶ δύο βασιλεῖς μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἵπποι καὶ ἅρματα, καὶ ἀνέβησαν καὶ περιεκάθισαν ἐπὶ Σαμάρειαν, καὶ ἐπολέμησαν αὐτήν.

2. Καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸς τὸν Αχααβ βασιλέα Ισραὴλ εἰς τὴν πόλιν.

3. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, τάδε λέγει υἱὸς Αδερ, τὸ ἀργύριόν σου, καὶ τὸ χρυσίον σου ἐμόν ἐστι, καὶ αἱ γυναῖκές σου, καὶ τὰ τέκνα σου τὰ κάλλιστα ἐμά ἐστιν.

4. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ, καὶ εἶπεν, καθὼς ἐλάλησας κύριέ μου βασιλεῦ, σός εἰμι ἐγώ, καὶ πάντα τὰ ἐμά.

5. Καὶ ἀνέστρεψαν οἱ ἄγγελοι καὶ εἶπον, τάδε λέγει υἱὸς Αδερ, ἐγὼ ἀπέσταλκα πρὸς σέ, λέγων· τὸ ἀργύριόν σου, καὶ τὸ χρυσίον σου καὶ τὰς γυναῖκάς σου καὶ τὰ τέκνα σου δώσεις μοι.

6. Ὅτι ταύτην τὴν ὥραν αὔριον ἐξαποστελῶ τοὺς παῖδάς μου πρὸς σέ, καὶ ἐξερευνήσουσι τὸν οἶκόν σου, καὶ τοὺς οἴκους τῶν παίδων σου, καὶ ἔσται πάντα τὰ ἐπιθυμήματα τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, ἐφ᾽ ἃ ἂν ἐπιβάλωσι τὰς χεῖρας αὐτῶν, λήψονται.

7. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ πάντας τοὺς πρεσβυτέρους τῆς γῆς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, γνῶτε δὴ καὶ ἴδετε, ὅτι κακίαν οὗτος ζητεῖ, ὅτι ἀπέσταλκε πρός με περὶ τῶν γυναικῶν μου καὶ περὶ τῶν τέκνων μου· καὶ τὸ ἀργύριόν μου καὶ τὸ χρυσίον μου οὐκ ἐκώλυσα ἀπ᾽ αὐτοῦ.

Achab Samaria obsessa desperás Benadadi se submittit.

Achab Samaria obsessa desperans Benadadi se submitit

8. Καὶ εἶπον αὐτῷ οἱ πρεσβύτεροι καὶ πᾶς ὁ λαὸς, μὴ ἀκούσῃς καὶ μὴ θελήσῃς.

9. Καὶ εἶπεν τοῖς ἀγγέλοις υἱοῦ Αδερ, εἴπατε τῷ κυρίῳ ὑμῶν κατὰ πάντα ὅσα ἀπέσταλκας πρὸς τὸν δοῦλόν σου, ἐν πρώτοις ποιήσω· τὸ δὲ ῥῆμα τοῦτο οὐ δυνήσομαι ποιῆσαι· καὶ ἀπῆλθον οἱ ἄνδρες καὶ ἀπέστρεψαν αὐτῷ λόγον·

10. Καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν υἱὸς Αδερ, λέγων· τάδε ποιήσαιέν μοι οἱ Θεοὶ καὶ τάδε προσθείησαν, εἰ ἐκποιήσῃ ὁ χοῦς Σαμαρείας ταῖς δραξὶ παντὶ τῷ λαῷ τοῖς πεζοῖς μου.

11. Καὶ ἀπεκρίθη βασιλεὺς Ισραὴλ καὶ εἶπεν, ἱκανούσθω ὑμῖν, μὴ καυχάσθω ὁ κυρτὸς ὡς ὁ ὀρθός.

12. Καὶ ἐγένετο ὅτε ἀπεκρίθη αὐτῷ τὸν λόγον τοῦτον, πίνων ἦν αὐτὸς καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς οἱ μετ' αὐτοῦ ἐν σκηναῖς, καὶ εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ, οἰκοδομήσατε χάρακα· καὶ ἔθεντο χάρακα ἐπὶ τὴν πόλιν.

13. Καὶ ἰδοὺ προφήτης εἷς προσῆλθε τῷ Αχαὰβ βασιλεῖ Ισραὴλ, καὶ εἶπε, τάδε λέγει Κύριος, εἰ ἑώρακας πάντα τὸν ὄχλον τὸν μέγαν τοῦτον; ἰδοὺ ἐγὼ δίδωμι αὐτὸν σήμερον εἰς τὰς χεῖράς σου, καὶ γνώσῃ, ὅτι ἐγὼ Κύριος.

14. Καὶ εἶπεν Αχαὰβ, ἐν τίνι; καὶ εἶπε, τάδε λέγει Κύριος, ἐν τοῖς παιδαρίοις τῶν ἀρχόντων τῶν χωρῶν· καὶ εἶπεν Αχαὰβ, τίς συνάψει τὸν πόλεμον; καὶ εἶπεν, σύ.

15. Καὶ ἐπεσκέψατο Αχαὰβ τοὺς παῖδας τῶν ἀρχόντων τῶν χωρῶν, καὶ ἐγένοντο διακόσιοι τριάκοντα καὶ δύο· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπεσκέψατο τὸν λαὸν πάντα υἱὸν δυνάμεως ἑπτὰ χιλιάδας.

16. Καὶ ἐξῆλθεν μεσημβρίας· καὶ υἱὸς Αδερ πίνων, καὶ μεθύων ἐν Σοκχὼθ αὐτὸς καὶ οἱ βασιλεῖς, τριάκοντα καὶ δύο βασιλεῖς οἱ συμβοηθοὶ μετ' αὐτοῦ.

Καὶ

8. Dixeruntque omnes majores natu, & universus populus ad eum, Non audias, neque acquiescas illi.

9. Respondit itaq; nuntiis Benadad, Dicite domino meo regi, Omnia propter quę misisti ad me servum tuum in initio, faciam: hanc autem rem facere non possum. Reversique nuntii retulerunt ei.

10. Qui remisit, & ait, Hæc faciant mihi dii, & hæc addant, si suffecerit pulvis Samariæ pugillis omnis populi, qui sequitur me.

11. Et respondens rex Israel, ait, Dicite ei, Ne glorietur accinctus æque ut discinctus.

12. Factum est autem cùm audisset Benadad verbum istud, bibebat ipse & reges in umbraculis, & ait servis suis, circundate civitatem. Et circundederunt eam.

13. Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israel, ait ei, Hæc dicit Dominus, Certè vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? ecce, ego tradam eam in manū tuam hodie: ut scias quia ego sum Dominus.

14. Et ait Achab, per quem? Dixitque ei, Hæc dicit Dominus, per pedissequos principū provinciarum. Et ait, Quis incipiet præliari: Et ille dixit, Tu.

15. Recensuit ergo pueros principum provinciarum, & reperit numerum ducentorum triginta duorum: & recensuit post eos populum, omnes filios Israel septem millia.

16. Et egressi sunt meridie. Benadad autem bibebat temulentus in umbraculo suo, & reges, triginta duo cum eo, qui ad auxilium ejus venerant.

Egres-

8. Dixeruntq; ad eum omnes seniores illi, & universus ille populus, Ne [10] pareas, neq; acquiescas.

9. Dixit ergo legatis Ben-hadad, Dicite domino meo regi, Omnia *pro* quibus misisti ad servum tuum [11] initio faciam: rem autem hāc non possum facere. Itaq; abierunt nuntii, & retulerunt ei responsum.

10. Misit igitur ad eum Benhadad & ait Sic faciant mihi dii & sic addant, si suffecerit pulvis Someron pugillis universi populi, qui *est* in pedibus meis.

11. Et respondit rex Israelis, ac dixit, Dicite, Ne [12] glorietur accinctus sicut discinctus.

12. Quum autem audisset verbum hoc (bibebat enim ipse & reges in tabernaculis) dixit servis suis, Admovete *instrumenta bellica*. Et admoverunt cōtra civitatem.

13. Et ecce propheta [13] quidam accessit ad Ahab regem Israelis, qui dixit, Sic dixit Jehovah, Nonne vidisti universam multitudinem magnam hanc? en ego [14] trado eam in manu tua hodie: [15] ut scias quod ego Jehovah.

14. Dixit vero Ahab, [16] Per quem? Ille respondit, Sic dixit Jehovah, Per pueros principum provinciarum. Tunc dixit, Quis incipiet bellum? Respondit, Tu.

15. Recensuit itaq; pueros principum provinciarum, qui fuerunt ducenti & triginta duo: post quos recensuit & universum populum omnium filiorum Israelis, septem millia.

16. Egressi sunt itaq; in meridie: Ben-hadad vero [17] bibebat ebrius in tabernaculis, ipse & reges: *nam* [18] triginta duo reges auxiliabantur ei.

E-

8. Da sprachen zu jm alle alten/ vnd alles volck / Du solt nicht gehorchen noch bewilligen.

9. Vnd er sprach zu den boten BenHadad / Saget meinem herrn dem könige/ alles was du am ersten deinem knecht entboten hast/ wil ich thun/ aber diß kan ich nicht thun. Vnd die boten giengen hin vnd sagten solchs wider.

10. Da sandte BenHadad zu im/ vnd ließ jm sagen / Die Götter thun mir diß vnd das/ wo der staub Samaria gnug sein. sol / das alles volck vnter mir ein hand voll dauon bringe.

11. Aber der könig Jsrael antwortet/ vnd sprach/ Saget/ Der den harnisch anlegt/ sol sich nicht rhümen/ als der jn hat abgelegt.

12. Da das BenHadad höret (vnd er eben tranck mit den königen in den gezelten) sprach er zu seinen knechten/ schicket euch/ vnd sie schickten sich wider die stadt.

13. Vnd sihe/ ein prophet trat zu Ahab dem könige Jsrael/ vnd sprach/ So spricht der HERR/ Du hast je gesehen alle diesen grossen hauffen? Sihe/ Ich wil jn heute in deine hand geben/ das du wissen solt / Jch sey der HERR.

14. Ahab sprach / Durch wen: Er sprach/ So spricht der HERR/ Durch die knaben der landvögte/ Er sprach/ Wer sol den streit anspannen? Er sprach/ Du.

15. Da zelet er die knaben der landvögte / vnd jr war zwey hundert vnd zween vnd dreissig. Vnd zelet nach jnen das gantze volck aller kinder Jsrael / sieben tausent man.

16. Vnd zogen aus im mittage. BenHadad aber tranck vnd ward truncken im gezelt/ sampt den zwey vnd dreissig königen/ die jm zu hülff komen waren.

Vnd

10. *audias.*
11. *in principio f. & verbum hoc non potero f. &cet. ei verbum.*
12. *jactet se accingens (sc. ensem) sicut aperiens (.i. solvens. sc. zonam, parta jam victoria.* hoc est, *ne canat triumphum ante victoriam) Et fuit secundū audire v. h. & ipse bibens, (sc. erat ipse & R. in t. & dix. ad servos suos, ponite, & posuerunt super civ.*
13. *unus &cet. & dixit.*
14. *tradens. sc. sum.*
15. *& scies.*
16. *in quo? & dix. s. d. J. in pueris p. p. & d. quis alligabit (.i. instruet. Metaphora ab iis, qui operis causa equos jungunt) bel? & dixit, tu. Et visitavit pu. &cet. & fue. d. duo & trig. & post eos visitavit u. p.*
17. *bibens sc. erat.*
18. *tres decades & dyas regis auxilians (sc. erat) ei.*

7·4:

Achab Samaria obsessa desperans Benadadi se submittit

17. Vnd die knaben der landtvögte zogen am ersten aus. BenHadad aber sandte aus/ vnd die sagten jm an vnd sprachen/ Es zihen menner aus Samaria.

18. Er sprach/ Greiffet sie lebendig/ sie seien vmb friede oder vmb streit willen ausgezogen.
19. Da aber die knaben der landtvögte waren ausgezogen/ vnd das heer jnen nach.

20. Schlug ein jglicher wer jm für kam. Vnd die Syrer flohen/ vnd Jsrael jaget jnen nach. Vnd BenHadad der könig zu Syrien entran mit rossen vnd reutern.

21. Vnd der könig Jsrael zog aus/ vnd schlug roß vnd wagen/ das er an den Syriern eine grosse schlacht thet.
22. Da trat ein prophet zum könige Jsrael/ vnd sprach zu jm/ Gehe hin vnd stercke dich/ vnd mercke vnd sihe/ was du thust/ denn der könig zu Syrien wird wider dich erauff zihen/ wenn das jar vmb ist.
23. Denn die knechte des königs zu Syrien/ sprachen zu jm / Jre Götter sind berge Götter / darumb haben sie vns angewonnen. O das wir mit jnen auff der ebenen streiten müsten / Was gilts/ wir wolten jnen angewinnen?
24. Thu jm also/ Thu die könige weg ein jglichen von seinem ort/ vnd stelle herrn an jre stete.
25. Vnd ordene dir ein heer/ wie das heer war/ das du verloren hast/ vnd roß vnd wagen/ wie jene waren/ vnd laß vns wider sie streiten auff der ebene/ was gilts/ wir wollen jnen obligen? Er gehorcht jrer stimme/ vnd thet also.

26. Als nu das jar vmb war/ ordenet BenHadad die Syrer/ vnd zoch erauff gen Aphek wider Jsrael zu streiten.

19. *in principio.*

20. *paci (vel, ad pacem) egreßi fuerunt, c. e. v. & si bello e. fuerunt, vivos c. e.*

21. *post eos (sc. erat) & p. vir virũ s.*
22. *ereptus est (evasit) B.*

23. *equũ & currum, & perc. in A.*

24. *ascendens (sc. erit) super te.*
25. *dij m. dij eorũ, super sic valuerunt præ nobis (sic infra) & veruntamẽ (quidem) pug nabimus cum eis.*
26. *verbũ hoc fac. recedere fac. R. virum.*
27. *cadentem à tecum, et equum j. equum, & currũ j. currũ, & p. cum eis in campestri, si nõ valebimus præ eis.*
28. *& fuit ad reversionem a. & visitavit B. Aram, & asc. &c. in Israelem.*

17. Egreßi sunt inquam pueri principum provinciarum 19 initio: & misit Ben-hadad., & renuntiaverunt ei, dicendo, viri egreßi sunt de Someron.

18. Tunc ait, 20 Sive pro pace egreßi fuerint, capite eos vivos: sive ad bellum egreßi fuerint, capite eos vivos.
19. Illi ergo egreßi sunt de urbe, *nempe* pueri principum provinciarum, & exercitus qui 21 sequebatur eos:
20. Et percusserunt quisq; virum suum, & fugerunt Aram persequutusq; est eos Israel & 22 eripuit sese Ben-hadad rex Aram super equum & equites *aliquot*.
21. Egressus est præterea rex Israelis, & percusit 23 equos & currus, percusitq; Aram plaga magna.
22. (Accesserat namq; propheta ad regem Israelis, ac dixerat ei, Vade, esto robustus, & scito ac vide quid facias: in reversione enim anni rex Aram 24 ascẽsurus est contra te)

23. Servi autem regis Aram dixerunt ad eum, 25 Deus montium *sunt* Deus eorum, idcirco prævaluerunt nobis: Veruntamen pugnemus contra eos in *loco* campestri, *& videbis* annon prævalebimus eis.

24. Et 26 hoc fac, Amove reges, quemq; è loco suo, & pone duces pro eis.

25. Tu præterea numerabis tibi exercitum, juxta exercitum 27 qui cecidit à te, & equos juxta equos, & currus juxta currus, & pugnabimus contra eos in campestribus, *& videbis* annon prævalebimus eis. Et audivit vocem eorum, ac fecit sic.

26. 28 In reversione igitur anni recensuit Ben-hadad Aramæos, & ascendit in Aphec ad bellum contra Israelem.

17. Egreßi sunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. Misit itaq; Benadad. Qui nuntiaverunt ei, dicentes, Viri egreßi sunt de Samaria.
18. At ille ait, Sive pro pace veniunt, apprehendite eos vivos: sive ut prælientur, vivos eos capite.
19. Egreßi sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus sequebatur:
20. Et percußit unusquisque virum qui contra se veniebat: fugeruntque Syri, & persecutus est eos Israel. Fugit quoque Benadad rex Syriæ in equo cum equitibus suis.
21. Nec non egressus rex Israel, percußit equos & currus & percußit Syriam plaga magna.
22. (Accedens autem propheta ad regem Israel, dixit ei, Vade, & confortare, & scito, & vide quid facias: sequenti enim anno rex Syriæ ascendet cõtra te.)
23. Servi verò regis Syriæ dixerunt ei, Dii montium sunt dii eorum, ideò superaverũt nos: sed melius est ut pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus eos.

24. Tu ergo verbum hoc fac, Amove reges singulos ab exercitu tuo, & pone principes pro eis:
25. Et instaura numerum militũ, qui ceciderunt de tuis, & equos secundum equos pristinos, & currus secundum currus quos antè habuisti: & pugnabimus contra eos in campestribus, & videbitis quod obtinebimus eos. Credidit consilio eorum: & fecit ita.
26. Igitur postquam annus transierat, recensuit Benadad Syros, & ascendit in Aphec, ut pugnaret contra Israel.

17. Καὶ ἐξῆλθον τὰ παιδάρια τῶν ἀρχόντων τῶν χωρῶν ἐν πρώτοις· καὶ ἀπέστειλεν υἱὸς Αδερ, καὶ ἀνήγγειλαν αὐτῷ, λέγοντες· ἄνδρες ἐξῆλθον ἐκ Σαμαρείας·

18. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς, εἰ εἰς εἰρήνην αὐτοὶ ἐκπορεύονται, συλλάβετε αὐτοὺς ζῶντας· καὶ εἰ εἰς πόλεμον ἐξῆλθον, συλλάβετε αὐτοὺς ζῶντας.
19. Καὶ ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως τὰ παιδάρια τῶν ἀρχόντων τῶν χωρῶν καὶ ἡ δύναμις ὀπίσω αὐτῶν.
20. Καὶ ἐπάταξεν ἕκαστος τὸν παρ' αὐτοῦ, καὶ ἔφυγον οἱ Σύροι· καὶ κατεδίωξεν αὐτοὺς Ισραήλ, καὶ σώζεται υἱὸς Αδερ βασιλεὺς Συρίας ἐφ' ἵππων ἱππέων.

21. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς Ισραήλ, καὶ ἔλαβε τοὺς ἵππους καὶ τὰ ἅρματα, καὶ ἐπάταξεν πληγὴν μεγάλην ἐν Συρίᾳ.
22. Καὶ προσῆλθεν ὁ προφήτης πρὸς τὸν βασιλέα Ισραήλ, λέγων· κραταιοῦ καὶ γνῶθι καὶ ἴδε τί ποιήσεις; ὅτι ἐπιστρέφοντος τοῦ ἐνιαυτοῦ, υἱὸς Αδερ βασιλεὺς Συρίας ἀναβαίνει ἐπὶ σέ.

23. Καὶ οἱ παῖδες βασιλέως Συρίας εἶπον πρὸς αὐτόν, Θεὸς ὀρέων ὁ Θεὸς Ισραήλ καὶ οὐ Θεὸς κοιλάδων, διὰ τοῦτο ἐκραταίωσεν ὑπὲρ ἡμᾶς· ἐὰν δὲ πολεμήσωμεν αὐτοὺς κατ' εὐθὺ, εἰ μὴ κρατήσωμεν ὑπὲρ αὐτούς.

24. Καὶ ποίησον κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἀπόστησον τοὺς βασιλεῖς ἕκαστον εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ θὲς ἀντ' αὐτῶν σατράπας.
25. Καὶ ἀλλάξον σοι κατὰ τὴν δύναμιν τὴν πεσοῦσαν ἀπὸ σοῦ, καὶ ἵππον κατὰ τὸν ἵππον, καὶ ἅρματα κατὰ τὰ ἅρματα, καὶ πολεμήσωμεν πρὸς αὐτοὺς κατ' εὐθύ, καὶ κρατήσωμεν ὑπὲρ αὐτούς· καὶ ἤκουσε τῆς φωνῆς αὐτῶν, καὶ ἐποίησεν οὕτως.

26. Καὶ ἐγένετο ἐπιστρέφοντος τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ἐπεσκέψατο υἱὸς Αδερ τὴν Συρίαν, καὶ ἀνέβη εἰς Αφεκὰ εἰς πόλεμον ἐπὶ Ισραήλ.

Achab Samariæ obsessa desperans Benadadi se submitit

27. Καὶ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐπεσκέπησαν, καὶ παρεγένοντο εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν· καὶ παρενέβαλεν Ισραὴλ ἐξ ἐναντίας αὐτῶν, ὡσεὶ δύο ποίμνια αἰγῶν· καὶ Συρία ἔπλησε τὴν γῆν.

28. Καὶ προσῆλθεν ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶπε τῷ βασιλεῖ Ισραήλ, τάδε λέγει Κύριος, ἀνθ' ὧν εἶπεν Συρία, ὅτι Θεὸς ὀρέων Κύριος ὁ Θεὸς Ισραήλ, καὶ οὐ Θεὸς κοιλάδων αὐτός· καὶ δώσω τὴν δύναμιν τὴν μεγάλην ταύτην εἰς χεῖράς σου, καὶ γνώσῃ ὅτι ἐγὼ Κύριος.

29. Καὶ παρεμβάλλουσιν οὗτοι ἀπέναντι τούτων ἑπτὰ ἡμέρας· καὶ ἐγένετο τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ προσήγετο ὁ πόλεμος· καὶ ἐπάταξεν Ισραὴλ τὴν Συρίαν ἑκατὸν χιλιάδας πεζῶν μιᾷ ἡμέρᾳ.

30. Καὶ ἔφυγον οἱ κατάλοιποι εἰς Αφεκά, εἰς τὴν πόλιν· καὶ ἔπεσε τὸ τεῖχος ἐπὶ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ χιλιάδας ἀνδρῶν τῶν καταλοίπων· καὶ υἱὸς Αδερ ἔφυγε καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ κοιτῶνος εἰς τὸ ταμιεῖον.

31. Καὶ εἶπον οἱ παῖδες αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, ἰδοὺ δὴ ἠκούσαμεν, ὅτι βασιλεῖς οἴκου Ισραὴλ βασιλεῖς ἐλέους εἰσίν· ἐπιθώμεθα οὖν σάκκους ἐπὶ τὰς ὀσφῦς ἡμῶν, καὶ σχοινία ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν, καὶ προσέλθωμεν πρὸς τὸν βασιλέα Ισραήλ, εἴπως ζωογονήσῃ τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

32. Καὶ περιεζώσαντο τὰς ὀσφύας αὐτῶν σάκκους καὶ ἔδησαν σχοινίοις τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ εἶπον τῷ βασιλεῖ Ισραήλ, ὁ δοῦλός σου υἱὸς Αδερ λέγει, ζησάτω δὴ ἡ ψυχή μου· καὶ εἶπεν, εἰ ἔτι ζῇ, ἀδελφός μου ἐστίν.

33. Καὶ οἱ ἄνδρες οἰωνίσαντο καὶ ἔσπευσαν, καὶ ἀνελέξαντο τὸν λόγον αὐτοῦ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ εἶπον, ἀδελφός σου υἱὸς Αδερ·

καὶ

27. Porrò filii Israel recensiti sunt, & acceptis cibariis profecti ex adverso, castraque metati sunt contra eos, quasi duo parvi greges caprarum: Syri autem repleverunt terram.

28. Et accedens unus vir Dei, dixit ad regem Israel, Hæc dicit Dominus, Quia dixerunt Syri, Deus montium est Dominus, & non est Deus vallium: dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, & scietis quia ego sum Dominus.

29. Dirigebantque septem diebus ex adverso hi, atque illi acies, septima autem die commissum est bellum: percusseruntque filii Israel de Syris centum millia peditum, in die una.

30. Fugerunt autem qui remanserant in Aphec in civitatem: & cecidit murus super viginti septem millia hominum, qui remanserant. Porrò Benadad fugiens ingressus est civitatem, in cubiculum quod erat intra cubiculum.

31. Dixerunque ei servi sui, Ecce, audivim⁹ quod reges domus Israel clementes sint: ponamus itaque saccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & egrediamur ad regem Israel: forsitan salvabit animas nostras.

32. Accinxerunt saccis lumbos suos, & posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntque ad regem Israel, & dixerunt ei, Servus tuus Benadad dicit, Vivat, oro te, anima mea. Et ille ait, Si adhuc vivit, frater meus est.

33. Quod acceperunt viri pro omine: & festinantes rapuerunt verbum ex ore ejus, atque dixerunt,

27. Filii autem Israelis 29 recensiti fuerunt, & inventi sunt omnes & abierunt in occursum eorum: castrametati sunt autem filii Israel é regione illorum tanquam duo parvi greges caprarum, 30 Aramæi autem replebant terram.

28. Accesserat vero vir Dei, & dixerat 31 regi Israelis, his verbis, Sic dixit Jehovah, Propterea quod dixerunt 32 Aramæi, Deus montium *est* Jehovah, & non Deus vallium 33 est: dabo universam multitudinem magnam hanc in manum tuam: 34 ut sciatis quod ego Jehovah.

29. Castrametati sunt ergo isti é regione illorum septem diebus: fuitq; 35 die septima, † commissum est prælium, & percusserunt filii Israelis de Aram centum millia peditum die una.

30. Reliqui vero fugerunt in Aphec, in urbem, & corruit murus super viginti septem millia virorum, qui remanserant: Ben-hadad autem fugiens venit in urbem *in* cubiculum *quod erat* intra cubiculum.

31. Dixerunt vero 36 ei servi ejus, Ecce nunc audivimus quod reges domus Israelis 37 misericordes sint: ponamus obsecro saccos in lumbis nostris, & funes in capite nostro, atq; egrediamur ad regem Israelis, forsitan 38 vivam servabit animam tuam.

32. Cinxerunt igitur saccos in lumbis suis, ac funes in capitibus suis, & venerunt ad regem Israelis, atq; dixerunt, Servus tuus Ben-hadad 39 dicit, Vivat obsecro anima mea. 40 Ille ait, Vivitne adhuc? frater meus est.

33. Viri autem illi more augurum diligenter observabant, num ab eo: & festinantes acceleraverunt, dixerunt-

que,

27. Vnd die kinder Israel ordenten sich auch / vnd versorgeten sich / vnd zogen hin/ jnen entgegen / vnd lagerten sich gegen sie / wie zwo kleine herde ziegen. Der Syrer aber war das land voll.

28. Vnd es trat ein man Gottes erzu / vnd sprach zum könige Israel / So spricht der HERR. Darumb / das die Syrer haben gesagt / Der HERR sey ein Gott der berge / vnd nicht ein Gott der gründe / so hab ich alle diesen grossen hauffen in deine hand gegeben/ das jr wisset/ Ich sey der HERR.

29. Vnd sie lagerten sich stracks gegen jene sieben tage. Am siebenden tage zogen sie zu hauff im streit. Vnd die kinder Israel schlugen der Syrer hundert tausent fußvolcks auff einen tag.

30. Vnd die vbrigen flohen gen Aphek in die stadt/ vnd die mawr fiel auff die vbrigen sieben vnd zwentzigtausent man. Vnd BenHadad floh auch in die stadt von einer kamer in die ander.

31. Da sprachen seine knechte zu jm/ Sihe/ wir haben gehöret/ das die könige des hauses Israel barmhertzige könige sind. So lasst vns secke vmb vnser lenden thun / vnd stricke vmb vnser heupte / vnd zum könige Israel hinaus gehen/ vieleicht lesst er deine seele leben.

32. Vnd sie gürteten secke vmb jre lenden / vnd stricke vmb jre heupter / vnd kamen zum könige Israel/ vnd sprachen / BenHadad dein knecht lest dir sagen/ Lieber / laß meine seele leben. Er aber sprach/ Lebt er noch / so ist er mein bruder.

33. Vnd die menner namen eilend das wort von jm / vnd deutens für sich/ vnd sprachen/ Ja dein bruder BenHadad.

29. Visitati sunt & omniati sunt (.i. omnes adfuerunt, vel, sustentati sunt) & abier.
30. & Aram rep.
31. ad Regem Isr. & dixit.
32 Aram.
33. ipse: & dabo.
34. & scietis.
35. in die s. & appropinquavit &c. Israelis Aram centuriam chiliadis peditis in d. u. & fugerunt relicti in A. ad ur. &c. super duas-decades & heptadē chiliadis viri relictorum. & B. fugit & venit ad u. conclave in conclavi .i. in intimum cōclave.
36. ad eum.
37. quod reges misericordia ipsi.
38. vivificabit.
39. dixit.
40. & dixit, num adhuc ipse vivens? f. m. ipse. Et viri augurati-sunt (vel, experimento-didicerunt) & festinaverunt, & praripuerunt, num ab eo, & di.

Er sprach/ Kompt/ vnd bringet jn. Da gieng BenHadad zu jm eraus. Vnd ließ jn auff den wagen sitzen.

34. Vnd sprach zu jm/ Die stedte die mein vater deinem vater genomen hat/ wil ich dir widergeben/ vnd mache dir gassen zu Damasco/ wie mein vater zu Samaria gethan hat/ So wil ich mit einem bund dich lassen. Vnd er macht mit jm einen bund/ vnd ließ jn zihen.

35. Da sprach ein man vnter den kindern der propheten zu seinen nehesten/ durch das wort des HERRN/ Lieber/ schlahe mich. Er aber wegert sich jn zu schlahen.

36. Da sprach er zu jm/ Darumb das du der stim des HERRN nicht hast gehorcht/ Sihe/ so wird dich ein lewe schlahen/ wenn du von mir gehest. Vnd da er von jm abgieng/ fand jn ein lewe/ vnd schlug jn.

37. Vnd er fand einen andern man/ vnd sprach/ Lieber schlahe mich. Vnd der man schlug jn wundt.

38. Da gieng der prophet hin/ vnd trat zum könige an den weg/ vnd verstellet sein angesicht mit asschen.

39. Vnd da der könig für vber zoch/ schrey er den könig an/ vnd sprach/ Dein knecht war ausgezogen mitten im streit/ vnd sihe/ Ein man war gewichen/ vnd bracht einen man zu mir/ vnd sprach/ Verware diesen man/ wo man sein wird missen/ so sol deine seele an stat seiner seele sein/ Oder solt ein centner silbers darwegen.

706:

40. Vnd da dein knecht hie vnd da zu thun hatte/ war der nicht mehr da. Der könig Jsrael sprach zu jm/ das ist dein vrtheil/ du hasts selbs gefellet.

41. Da thet er eilend die asschen von seinem angesicht/ vnd der könig Jsrael kennet jn/ das er der propheten einer war.

42. Vnd er sprach zu jm/ So spricht der HERR/ Darumb/ das du hast den

ver-

41. in fœdere d. t. & exc. d. te i fœdus.
42. unus.
43. in vocem ?. ecce tu vadens (sc. es) à me.
44. ab apud eū, & s. e. l. & perc. e.
45. & di.
46. ad viam, & m-se in velo (vel, cinere) sup. o. s. et fuit Rex transiens, & ipse clam. ad R.
47. interius.
48. visitando visitabitur, & erit.
49. & fuit servus servus tuus agens huc & huc, & ipse nō ipse.
50. festinavit & am. v. desuper o. s.
51. ipse.
52. ad eum.
53. anathematis mei de m.

q;, Frater tuus Ben-hadad. Et dixit, Ite, tollite eum. Egressus est ergo ad eum Ben-hadad, & ascēdere fecit eum super currum.

34. Dixitq; ed eum, Urbes quas tulit pater meus a patre tuo, restituā, plateasq; pones tibi in Dammesec, sicut posuit pater meus in Someron: Et ego 41 cum hoc fœdere dimittam te. Pepigit ergo cum eo fœdus, & dimisit eum.

35 Vir autem 42 quidam de filiis prophetarum dixit ad proximum suum in verbo Jehovæ, Percute me quæso. Et renuit vir ille percutere eum.

36. Tum dixit ei, Propterea quod nō audisti 43 vocem Jehovæ, ecce recedis à me, & percutiet te leo. Abiit itaq; 44 ab eo, & invenit eum leo, qui percussit eum.

37. Invenit præterea virum alterum, 45 cui dixit, Percute me obsecro. Et percussit eum vir percutiendo, ac vulnerando.

38. Et abiit propheta ille, ac stetit *in occursum* regi 46 juxta viam, & mutavit sese cum velamine super oculos suos.

39. Quum autem rex transiret, exclamavit ad regem, & ait, Servus tuus egressus est in 47 medium prælii, & en vir recessit, & adduxit ad me virum, ac dixit, Custodi virum istum: si 48 desiderando desiderabitur, erit anima tua pro † anima ipsius, vel talentum argenti appendes.

40. 49 Quūq; servus tuus ageret hic & illic, ipse non fuit. Dixitq; ad eum rex Israelis, Sic *est* judicium tuum, tu definivisti.

41. 50 Et cōfestim amovit velamē ab oculis suis, & agnovit eum rex Israelis, quod de prophetis 51 esset:

42. Dixitq; 52 illi, Sic dixit Jehovah, quia dimisisti virum 53 occisionis meæ de

ma-

runt, Frater tu[9] Benadad. Et dixit eis, Ite, & adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Benadad, & levavit eum in currum suum.

34. Qui dixit ei, Civitates quas tulit pater meus a patre tuo, reddam: & plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedam à te, pepigit ergo fœdus, & dimisit eum.

35. Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini, Percute me. At ille noluit percutere.

36. Cui ait, Quia noluisti audire vocem Domini, ecce, recedes à me, & percutiet te leo. Cumq; paululum recessisset ab eo, invenit eum leo, atque percussit.

37. Sed & alterum inveniens virum, dixit ad eum, Percute me. Qui percussit eum, & vulneravit.

38. Abiit ergo propheta, & occurrit regi in via, et mutavit aspersione pulveris os & oculos suos.

39. Cumque rex transisset, clamavit ad regem, & ait, Servus tuus egressus est ad præliandum cominus: cumque fugisset vir unus, adduxit eum quidam ad me, & ait, Custodi virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima ejus, aut talentum argenti appendes.

40. Dum autem ego turbatus huc illucq; me verterem, subitò non comparuit. Et ait rex Israel ad eum, Hoc est judicium tuum, quod ipse decrevisti.

41. At ille statim abstersit pulverem de facie sua, & cognovit eum rex Israel quod esset de prophetis.

42. Qui ait ad eum, Hæc dicit Dominus,* Quia dimisisti virum dignū mor-

te

καὶ εἶπεν, εἰσέλθετε καὶ λάβετε αὐτόν· καὶ ἐξῆλθε πρὸς αὐτὸν υἱὸς Αδερ, καὶ ἀναβιβάζουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἅρμα πρὸς αὐτόν.

34. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, τὰς πόλεις ἃς ἔλαβεν ὁ πατήρ μου παρὰ τοῦ πατρός σου ἀποδώσω σοι· καὶ ἐξόδους θήσεις ἐν Δαμασκῷ σεαυτῷ, καθὼς ἔθετο ὁ πατήρ μου ἐν Σαμαρείᾳ· καὶ ἐγὼ ἐν διαθήκῃ ἐξαποστελῶ σε· καὶ διέθετο αὐτῷ διαθήκην, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτόν.

35. Καὶ ἄνθρωπος εἷς ἐκ τῶν υἱῶν τῶν προφητῶν εἶπεν πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἐν λόγῳ Κυρίου πάταξον δή με, καὶ οὐκ ἠθέλησεν ὁ ἄνθρωπος πατάξαι αὐτόν.

36. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, ἀνθ' ὧν οὐκ ἤκουσας τῆς φωνῆς Κυρίου, ἰδοὺ σὺ ἀποτρέχεις ἀπ' ἐμοῦ, καὶ πατάξει σε ὁ λέων. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ εὗρεν αὐτὸν ὁ λέων καὶ ἐπάταξεν αὐτόν.

37. Καὶ εὑρίσκει ἄνθρωπον ἄλλον, καὶ λέγει αὐτῷ, πάταξον δή με· καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος, καὶ πατάξας συνέτριψε.

38. Καὶ ἐπορεύθη ὁ προφήτης καὶ ἔστη τῷ βασιλεῖ Ισραὴλ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, καὶ κατεδήσατο ἐν τελαμῶνι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.

39. Καὶ ἐγένετο ὡς ὁ βασιλεὺς παρεπορεύετο, καὶ αὐτὸς ἐβόα πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ εἶπεν, ὁ δοῦλός σου ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν στρατιὰν τοῦ πολέμου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ εἰς ἤγαγε πρός με ἄνδρα, καὶ εἶπε μοι, φύλαξόν μοι τοῦτον, καὶ ἔσται ἐὰν ἐκπηδῶν ἐκπηδήσῃ, ἔσται ἡ ψυχή σου ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ τάλαντον ἀργυρίου στήσεις.

40. Καὶ ἐγένετο ὡς ὁ δοῦλός σου περιεβλέπετο ὧδε καὶ ὧδε, καὶ ἰδοὺ οὗτος οὐκ ἦν· καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Ισραήλ, ἰδοὺ δικαστὴς σύ, παρ' ἐμοὶ ἐφόνευσας.

41. Καὶ ἔσπευσε καὶ ἀφεῖλε τὸν τελαμῶνα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ· καὶ ἐπέγνω αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ ὅτι ἐκ τῶν προφητῶν οὗτος.

42. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, τάδε λέγει Κύριος, διότι ἐξαπέστειλας σὺ ἄνδρα ὀλέθριον ἐκ τῆς χειρός

Achab Samaria obsessa desperans Benadadi se submitit

* Inf. 22. v. 38.

Achab, quod Syrum dedentem se honorificè dimisisset, reprehēditur.

ρός σου, ἰδοὺ ἡ ψυχή σου ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ὁ λαός σου ἀντὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

43. Καὶ ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ συγκεχυμένος καὶ κλαίων, καὶ ἔρχεται εἰς Σαμάρειαν.

Κεφαλ. κα΄.

Καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἀμπελὼν εἷς ἦν τοῦ Ναβουθ τοῦ Ιζραηλίτη παρὰ τῷ οἴκῳ Αχααβ βασιλέως Σαμαρείας.

2. Καὶ ἐλάλησεν Αχααβ πρὸς Ναβουθ, λέγων· δός μοι τὸν ἀμπελῶνά σου, καὶ ἔσται μοι εἰς κῆπον λαχάνων, ὅτι ἐγγίζων οὗτος τῷ οἴκῳ μου, καὶ δώσω σοι ἀντ' αὐτοῦ ἀμπελῶνα ἄλλον ἀγαθὸν ὑπὲρ αὐτόν· εἰ δὲ ἀρέσκει ἐνώπιόν σου δώσω σοι ἀργύριον ἄλλαγμα ἀντὶ τοῦ ἀμπελῶνός σου τούτου.

3. Καὶ εἶπεν Ναβουθ πρὸς Αχααβ, μή μοι γένοιτο παρὰ Κυρίου δοῦναι τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων μου σοί.

4. Καὶ ἦλθεν Αχααβ πρὸς οἶκον αὐτοῦ, συγκεχυμένος καὶ ἐκλελυμένος ἐπὶ τῷ λόγῳ ᾧ ἐλάλησεν πρὸς αὐτὸν Ναβουθ ὁ Ιζραηλίτης, καὶ εἶπεν, οὐ δώσω σοι τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων μου σοί· καὶ ἐγένετο τὸ πνεῦμα Αχααβ τεταραγμένον, καὶ ἐκοιμήθη ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ καὶ συνεκάλυψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔφαγεν ἄρτον.

5. Καὶ ἐξῆλθε πρὸς αὐτὸν Ιεζάβελ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, τί τὸ πνεῦμά σου τεταραγμένον, καὶ οὐκ εἶ σὺ ἐσθίων ἄρτον;

6. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτήν, ὅτι λελάληκα πρὸς Ναβουθ τὸν Ιζραηλίτην, λέγων· δός μοι τὸν ἀμπελῶνά σου ἀργυρίου· εἰ δὲ μὴ βούλει, δώσω σοι ἀμπελῶνα ἀντ' αὐτοῦ. καὶ εἶπεν, οὐ δώσω σοι τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων μου.

te de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, & populus tuus pro populo ejus.

43. Reversus est igitur rex Israel in domum suam, audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

CAP. XXI.

Post verba autem hæc tempore illo vinea erat Naboth Jezrahelitæ, quæ erat in Jezrahel, juxta palatium Achab regis Samariæ.

2. Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens, Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, & prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, argenti pretium quantum digna est.

3. Cui respondit Naboth, Propitius sit mihi Dominus, ne dem hæreditatem patrum meorum tibi.

4. Venit ergo Achab in domū suam indignans, & frendens super verbo quod locutus fuerat ad eum Naboth Jezrahelites, dicens, Non dabo tibi hæreditatem patrum meorum. Et projiciens se in lectulum suum, avertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem.

5. Ingressa est autem ad eum Jezabel uxor sua, dixitque ei, Quid est hoc, unde anima tua contristata est? & quare non cōedis panem?

6. Qui respondit ei, Locutus sum Naboth Jezrahelitæ, & dixi ei, Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut si tibi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea. Et ille ait, Non dabo tibi vineam meam.

manu, erit anima tua pro anima ipsius, & populus tuus pro populo ipsius.

43. Et abiit rex Israelis 54 in domum suam tristis & furibundus, & venit in Someron.

CAP. XXI.

Fuit autem post 1 hæc, vinea erat Naboth Izreelitæ, quæ *erat* in Izreel, juxta 2 ædes Ahab regis Someron.

2. Et loquutus est 3 ad Naboth, dicendo, Da mihi vineam tuam, & erit mihi in hortum 4 olerum: est enim prope & juxta domum meam, daboq; tibi pro ea vineam 5 meliorem illa: si placuerit in oculis tuis, dabo tibi argentum pretium illius.

3. 6 Respondit Naboth ad Ahab, Absit mihi à Jehova, ut dem hæreditatem patrum meorum tibi.

4. Tum venit Ahab 7 in domum suam tristis & furibundus, propter verbum quod loquutus fuerat ei Naboth Izreelita, dicendo, Nō dabo tibi hæreditatem patrum meorum. & decubuit super lectum suum, avertitq; faciem suam, neq; comedit panem.

5. 8 Veniens autem ad eum Izebel uxor ejus, dixit ei, Curnam spiritus tuus tristis est, & non comedis panem?

6. Qui dixit ad eam, Quia loquutus sum ad Naboth Izreelitam, dixiq; ei, Da mihi vineam tuam pecunia: aut si 9 tu mavis, dabo tibi vineam *aliam* pro ea. 10 is vero respondit, Non dabo tibi vineam meam.

verbandten man von dir gelassen / wird deine seele für seine seele sein / vnd dein volck für sein volck.

43. Aber der könig Israel zog hin vnmuts vnd zornig in sein hauß / vnd kam gen Samaria.

Das XXI. Cap.

Nach diesen geschichten begab sichs / Das Naboth ein Jesreeliter einen weinberg hatte zu Jesreel bey dem pallast Ahab des königs zu Samaria.

2. Vnd Ahab redet mit Naboth / vnd sprach / Gib mir deinen weinberg / ich wil mir einen kolgarten draus machē / weil er so nahe an meinem hause ligt / ich wil dir einen bessern weinberg dafür geben / oder so dirs gefellet / wil ich dir silber dafür geben / so viel er gilt.

3. Aber Naboth sprach zu Ahab / Das laß der HERR fern von mir sein / das ich dir meiner veter erbe solt geben.

4. Da kam Ahab heim vnmuts vnd zornig vmb des worts willen / das Naboth der Jesreeliter zu jm hatte gesagt / vnd gesprochen / Jch wil dir meiner veter erbe nicht geben. Vnd er leget sich auff sein bette / vnd wand sein andlitz vnd aß kein brot.

5. Da kam zu jm hinein Jsebel sein weib vnd redet mit jm / Was ists / das dein geist so vnmuts ist / vnd das du nicht brot issest?

6. Er sprach zu jr / Jch habe mit Naboth dem Jesreeliten geredt vnd gesagt / Gib mir einen weinberg vmb geldt / oder so du lust dazu hast / wil ich dir einen andern dafür geben. Er aber sprach / Jch wil dir meinen weinberg nicht geben.

& erit anim. s.

54. super d. s. recedens.

Cap. 21.

1. Verba illa.

2. ædem vel palatium.

3. Achab ad N.

4. oleris, quia ipsa propinqua j. d. m.

5. bonam præ illa: si bonum in o. t.

6. & dixit N. a. A. prohibitio mihi à J. à dando me.

7. ad do. s. recedens & f. super V. q. l. f. ad eum N. J. & dixit.

8. & Venit ad &c. & loquuta est ad eum, quid istud (s. t. recedens (sc. est) & non tu comedens (es) panem? et loquutus est ad e. quia, loquar (futuri pro præterito enallag.) ad N.

9. Volens (sc. es) tu.

10. & dixit, n. d.

11. *ad eum, tu nunc facies regnum (i. si sic rogare Nabothum perrexeris, egregie scilicet regnabis) super Isr.* vel etiā, *tu nunc facies (i. fatu. futuri pro præsenti frequens enallag.) regnum super Isr. i. annon tu facis ut in Israele sit regnum.* 12 *bonum sit.* 13. *in nomine A. & signavit in sigillo e.* 14. *ad candidos i. spectatos & illustres. sic v. 11.* 15. *dicendo, proclamate* j. sic infra. 16 *sedere facite d.* 6. *filios belial (i. impietatis & nequitiæ, inutilia terræ pondera) coram eo, & testificabuntur (i. falso testimonio impetent* sic v. 13) *eum d. benedixisti (scilicet i. maledixisti.* sic infra v. 13 & Iob. 2. v. 9. Ironia.) *Deo & R.* 17. *& morietur.* 18. *habitantes. sc. erant.* 19. *filij belial,* n. 16. *er*

707:

7. Da sprach Jsebel sein weib zu jm / Was were für ein königreich in Jsrael / wenn du thetest? Stehe auff vnd iß brot / vnd sey guts muts / Jch wil dir den weinberg Naboth des Jesreeliten verschaffen.

8. Vnd sie schreib brieffe vnter Ahabs namen / vnd versiegelt sie mit seinem pitschier / vnd sandte sie zu den eltesten vnd obersten in seiner stadt / die vmb Naboth woneten.

9. Vnd schreib also in den brieffen. Lasst eine fasten ausschreyen / vnd setzt Naboth oben an im volck.

10. Vnd stellet zween loser buben für jn / die da zeugen / vnd sprechen / Du hast Gott vnd dem könig gesegnet. Vnd füret jn hinaus / vnd steiniget jn / das er sterbe.

11. Vnd die eltesten vnd obersten in seiner stadt / die in seiner stadt woneten / theten wie jnen Jsebel entboten hatte / wie sie in den brieffen geschrieben hatte / die sie zu jnen sandte.

12. Vnd liessen eine fasten ausschreyen / vnd liessen Naboth oben an vnter dem volck sitzen.

13. Da kamen die zween lose buben / vnd stelleten sich für jm / vnd zeugeten wider Naboth für dem volck vnd sprachen / Naboth hat Gott vnd dem könige gesegenet. Da füreten sie in für die stadt hinaus / vnd steinigeten jn / das er starb.

14. Vnd sie entboten Jsebel vnd liessen jr sagen / Naboth ist gesteiniget vnd tod.

15. Da aber Jsebel höret / das Naboth gesteiniget vnd todt war / sprach sie zu Ahab / Stehe auff / vnd nim ein den weinberg Naboth des Jesreeliten / welchen er sich wegert dir vmb geldt zu geben / Denn Naboth lebt nimer / sondern ist todt.

Da

7. Dixitq; 11 ei Izebel uxor ejus, Tune nunc faceres regnum super Israelem? surge, comede panem, & 12 jucundetur cor tuum: ego dabo tibi vineam Naboth Izreelitæ.

8. Scripsitq; literas 13 nomine Ahab, quas signavit † annulo ejus, & misit literas illas ad seniores & 14 optimates qui *erant* in urbe ejus, habitantes cum Naboth.

9. Scripsit autem in literis 15 talia, Indicite jejunium, & sedere facite Naboth in capite populi:

10. Et 16 statuite duos viros Belijaal adversus eum, qui testificentur contra eum, dicendo, Benedixisti Deo & regi. Postea educite eum, atq; lapidate eum, 17 ut moriatur.

11. Fecerūt ergo viri urbis ipsius seniores & optimates 18 qui habitabant in urbe ipsius, ut miserat ad eos Izebel, quemadmodum scriptum *erat* in literis *illis*, quas miserat ad eos.

12. Indixerunt jejunium, & sedere fecerunt Naboth in capite populi.

13. Venerunt postea duo viri 19 Belijaal, & sederunt è regione ipsius, ac testificati sunt contra eum viri illi Belijaal, *nempe* contra Naboth, coram populo, dicendo, Benedixit Naboth Deo & regi. Eduxerunt ergo eum extra urbem, & lapidaverunt eum lapidibus, ac mortuus est.

14. Post hæc miserunt ad Izebel, dicendo, Lapidatus est Naboth, ac mortuus est.

15. Fuit autem, 20 quum audisset Izebel quod lapidatus esset Naboth, ac mortuus esset, 21 dixit illa ad Ahab, Surge, possidevineam Naboth Izreelitæ, quam renuit dare tibi pro pecunia: 22 non enim Naboth vivit, sed mortuus est.

Au-

7. Dixit ergo ad eum Jezabel uxor ejus, grandis autoritatis es, & bene regis regnum Israel: surge, & comede panem, & æquo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Jezrahelitæ.

8. Scripsit itaque literas ex nomine Achab, & signavit eas annulo ejus, & misit ad majores natu, & optimates, qui erant in civitate ejus, & habitabant cum Naboth.

9. Literarum autem hæc erat sententia, Prædicate jejunium, & sedere facite Naboth inter primos populi,

10. Et submittite duos viros filios Belial contra eum, & falsum testimonium dicant, Benedixit Deum & regem: & educite eum, & lapidate, sicque moriatur.

11. Fecerunt ergo cives ejus majores natu & optimates qui habitabāt cum eo in urbe, sicut præceperat eis Jezabel, & sicut scriptum erat in literis, quas miserat ad eos:

12. Prædicaverunt jejunium, & sedere fecerunt Naboth inter primos populi.

13. Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos sedere contra eum: at illi, scilicet ut viri diabolici, dixerunt contra eum testimonium coram multitudine, Benedixit Naboth Deum & regem: quā ob rem eduxerunt eum extra civitatem, & lapidibus interfecerunt.

14. Miseruntq; ad Jezabel, dicentes, Lapidatus est Naboth, & mortu9 est.

15. Factum est autem, cùm audisset Jezabel lapidatum Naboth, & mortuum, locuta est ad Achab, Surge, & possidevineam Naboth Jezrahelitæ, qui noluit tibi acquiescere, & dare eā accepta pecunia: non enim vivit Naboth, sed mortuus est.

Quod

7. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Ιεζάβελ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, σὺ νῦν οὕτω ποιεῖς βασιλείαν ἐπὶ Ισραήλ; ἀνάστηθι καὶ φάγε ἄρτον καὶ σεαυτοῦ γενοῦ, καὶ ἐγὼ δώσω σοι τὸν ἀμπελῶνα Ναβουθ τοῦ Ιεζραηλίτου.

8. Καὶ ἔγραψεν Ιεζάβελ βιβλίον ἐπὶ τῷ ὀνόματι Αχαάβ, καὶ ἐσφραγίσατο τῇ σφραγίδι αὐτοῦ· καὶ ἀπέστειλε τὸ βιβλίον πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πρὸς τοὺς ἐλευθέρους τοὺς κατοικοῦντας μετὰ Ναβουθ.

9. Καὶ ἐγέγραπτο ἐν τῷ βιβλίῳ, λέγων· νηστεύσατε νηστείαν, καὶ καθίσατε τὸν Ναβουθ ἐν ἀρχῇ τοῦ λαοῦ.

10. Καὶ καθίσατε δύο ἄνδρας υἱοὺς παρανόμων ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, καὶ καταμαρτυρησάτωσαν αὐτοῦ, λέγοντες· εὐλόγηκας Θεὸν καὶ βασιλέα· καὶ ἐξαγάγετε αὐτὸν ἔξω, καὶ λιθοβολήσατε αὐτὸν καὶ ἀποθανέτω.

11. Καὶ ἐποίησαν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως οἱ πρεσβύτεροι· καὶ οἱ ἐλεύθεροι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ, καθὼς ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς Ιεζάβελ καὶ καθὼς γέγραπται ἐν τῷ βιβλίῳ.

12. Καὶ ἐνετείλαντο νηστείαν καὶ ἐκάθισαν τὸν Ναβουθ ἐν ἀρχῇ τοῦ λαοῦ.

13. Καὶ ἦλθον δύο ἄνδρες υἱοὶ παρανόμων, καὶ ἐκάθισαν ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, καὶ κατεμαρτύρησαν αὐτοῦ ἄνδρες ἀποστασίας Ναβουθ κατέναντι τοῦ λαοῦ λέγοντες, εὐλόγηκας Θεὸν καὶ βασιλέα· καὶ ἐξήγαγον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν ἐν λίθοις καὶ ἀπέθανεν.

14. Καὶ ἀπέστειλαν πρὸς Ιεζάβελ, λέγοντες· λελιθοβόληται Ναβουθ καὶ τέθνηκεν.

15. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν Ιεζάβελ τῶν λεγόντων, λελιθοβόληται Ναβουθ καὶ τέθνηκεν, εἶπεν Ιεζάβελ πρὸς τὸν Αχαάβ, ἀνάστα καὶ κληρονόμει τὸν ἀμπελῶνα Ναβουθ τοῦ Ιεζραηλίτου, ὅτι οὐκ ἔδωκέ σοι ἀργυρίου, ὅτι οὐκ ἔστι Ναβουθ ζῶν, ἀλλὰ τέθνηκεν.

Καὶ

Jezebel submissis falsis testibus Nabothū lapidari jubet.

20. *secundum audire Izebelem.* 21. *& dixit Izebel ad A.* 22. *quia non N. vivens (sc. est) sed m-e.*

Elias Achabum ob occisum Naboth increpat mortem illi præ-nuntiās.

16. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν Ἀχαὰβ ὅτι τέθνηκε Ναβὼθ, ἀνέστη Ἀχαὰβ καὶ κατέβη εἰς τὸν ἀμπελῶνα Ναβὼθ τοῦ Ἰεζραηλίτου τοῦ κληρονομῆσαι αὐτόν.

17. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην, λέγων.

18. Ἀνάστηθι καὶ κατάβηθι εἰς ἀπάντησιν Ἀχαὰβ βασιλέως Ἰσραὴλ τοῦ ἐν Σαμαρείᾳ· ἰδοὺ αὐτὸς ἐν τῷ ἀμπελῶνι Ναβὼθ, ὅτι καταβέβηκεν ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτόν.

19. Καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν, τάδε λέγει Κύριος, ἐφόνευσας καὶ ἐκληρονόμησας, διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος, ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἔλειξαν οἱ κύνες τὸ αἷμα Ναβὼθ, ἐκεῖ λείξουσιν οἱ κύνες τὸ αἷμά σου· καὶ ἐπορεύθη Ἠλίας πρὸς Ἀχαάβ.

20. Καὶ εἶπεν Ἀχαὰβ πρὸς Ἠλίαν, εἰ εὕρηκάς με ὁ ἐχθρός μου; καὶ εἶπεν Ἠλίας, εὕρηκα, διότι πέπρασαι μάτην, τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, τοῦ παροργίσαι αὐτόν.

*1.Reg.9. v. 8.

21. Τάδε λέγει Κύριος, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάγω ἐπὶ σὲ κακά. καὶ ἐκκαύσω ὀπίσω σου καὶ ἐξολοθρεύσω τὸν Ἀχαὰβ οὐροῦντα πρὸς τοῖχον καὶ συνεχόμενον καὶ ἐγκαταλελειμμένον ἐν Ἰσραήλ.

*Sup. 15. v. 24.

22. Καὶ δώσω τὸν οἶκόν σου ὡς τὸν οἶκον Ἱεροβοὰμ υἱοῦ Ναβὰτ, καὶ ὡς τὸν οἶκον Βαασὰ υἱοῦ

*Sup. 16. v. 3.

Ἀχιὰ περὶ τῶν παροργισμάτων ὧν παρώργισας καὶ ἐξήμαρτες τὸν Ἰσραήλ.

*1.Reg.9. v. 31.

23. Καὶ τῇ Ἰεζάβελ ἐλάλησε Κύριος, λέγων· οἱ κύνες φάγονται αὐτὴν ἐν τῷ προτειχίσματι τοῦ Ἰσραήλ.

24. Τὸν τεθνηκότα τοῦ Ἀχαὰβ ἐν τῇ πόλει, καταφάγονται οἱ κύνες· καὶ τὸν τεθνηκότα αὐτοῦ ἐν τῷ πεδίῳ, καταφάγονται τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ.

25. Πλὴν οὐκ ἦν ὡς Ἀχαὰβ ὃς ἐπράθη ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, ὡς μετέστησεν Ἰεζάβελ ἡ γυνὴ αὐτοῦ.

Καὶ

16. Quòd cùm audiſſet Achab, mortuum videlicet Naboth, ſurrexit, & deſcendebat in vineam Naboth Jezrahelitæ, ut poſsideret eam.

17. Factus eſt igitur ſermo Domini ad Eliā Thesbiten, dicens,

18. Surge, & deſcende in occurſum Achab regis Iſrael, qui eſt in Samaria: ecce ad vineam Naboth deſcendit, ut poſsideat eam:

19. Et loqueris ad eum, dicens, Hæc dicit Dominus, Occidiſti, inſuper & poſſediſti. Et poſt hęc addes, Hæc dicit Dominus, In loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoque ſanguinem tuum.

20. Et ait Achab ad Eliam, Nū inveniſti me inimicum tibi? Qui dixit, Inveni, eò quòd venundatus ſis, ut faceres malum in conſpectu Domini.

21. * Ecce ego inducam ſuper te malum, & demetam poſteriora tua, & interficiam de Achab mingentē ad parietem, & clauſum, & ultimum in Iſrael.

22. Et dabo domum * ſicut domum Jeroboam filii Nabat, * & ſicut domum Baaſa filii Ahia: quia egiſti, ut me ad iracundiam provocares, & peccare feciſti Iſrael.

23. * Sed & de Jezabel locutus eſt Dominus, dicens, Canes comedent Jezabel, in agro Jezrael.

24. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes: ſi autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli.

25. Igitur non fuit alter talis ſicut Achab, qui venundatus eſt, ut faceret malum in conſpectu Domini: concitavit enim eum Jezabel uxor ſua,

Et

16. Audiens itaq; Ahab, quod mortuus eſſet Naboth, ſurrexit ipſe, ut deſcenderet in vineam Naboth Izreelitæ, ut poſsideret illam.

17. Tunc fuit verbum Jehovæ ad Elijahu Thisbiten, dicendo,

18. Surge, deſcende in occurſum Ahab regis Iſraelis, qui *eſt* in Someron: ecce *eſt* in vinea Naboth, 23 ad quam deſcendit ut poſsideat eam.

19. Et loquêris ad eum 24 hiſce verbis, Sic dixit Jehovah, Nonne occidiſti, & etjam poſſediſti? 25 Dices præterea illi hoc modo, Sic dixit Jehovah, In loco *in* quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lingent canes ſanguinem tuum, 26 etjam tuum.

20. Et ait Ahab ad Elijahu, Num deprehendiſti me, inimice mi? 27 Ille reſpondit, deprehendi, 28 quia vendidiſti teipſum ad faciendum malum in oculis Jehovæ.

21. Ecce ego 29 adduco ſuper te malum, & auferam † poſt te, & ſuccidam de Ahab mingentem ad parietem, & clauſum, ac derelictum in Iſraele.

22. Dabo quoq; domum tuam ſicut domum Jarobam filii Nabat, & ſicut domum Baaſa filii Ahijah, 30 propter irrirationem qua irritaſti & *quod* peccare feciſti Iſraelem.

23. Et etjam 31 ſuper Izebel loquutus eſt Jehovah, dicendo, Canes comedent Izebel 32 intra antemurale Izreel.

24. Eum qui mortuus fuerit de *domo* Ahab in urbe, comedent canes: & eum qui mortuus fuerit in agro, comedent volucres cœli.

25. Veruntamen non fuit ſicut Ahab qui vendiderit † ipſum ad faciendum malum in oculis Jehovæ, & 33 quem incitavit Izebel uxor ejus.

Rem

16. Da Ahab höret / das Naboth todt war / ſtund er auff / das er hinab gienge zum weinberge Naboth des Jeſreeliten / vnd jn einneme.

17. Aber das wort des HERRN kam zu Elia dem Thisbiten / vnd ſprach.

18. Mach dich auff vnd gehe hinab / Ahab dem könige Iſrael entgegen / der zu Samaria iſt (Sihe / er iſt im weinberge Naboth / dahin er iſt hinab gegangen / das er jn einneme)

19. Vnd rede mit jm / vnd ſprich / So ſpricht der HERR / Du haſt todtgeſchlagen / dazu auch eingenomen / vnd ſolt mit jm reden / vnd ſagen / So ſpricht der HERR / An der ſtete / da hunde das blut Naboth geleckt haben / ſollen auch hunde dein blut lecken.

20. Vnd Ahab ſprach zu Elia / Haſtu mich je deinen feind erfunden? Er aber ſprach / Ja / ich hab dich funden. Darumb das du verkaufft biſt mir vbels zu thun für dem HERRN.

21. Sihe / ich wil vnglück vber dich bringen / vnd deine nachkommen wegnemen / vnd wil von Ahab ausrotten / auch den / der an die wand piſſet / vnd der verſchloſſen vnd vbergelaſſen iſt in Iſrael.

22. Vnd wil dein hauß machen / wie das hauß Jerobeam des ſons Nebat / vnd wie das hauß Baeſa des ſons Ahia / vmb des reitzens willen / damit du erzürnet / vnd Iſrael ſündigen gemacht haſt.

23. Vnd vber Iſebel redet der HERR auch / vnd ſprach / Die hunde ſollen Iſebel freſſen an der mauren Jeſreel.

24. Wer von Ahab ſtirbt in der ſtadt / den ſollen die hunde freſſen / vnd wer auff dem felde ſtirbet / den ſollen die vogel vnter dem himel freſſen.

25. Alſo war niemand / der ſo gar verkaufft were vbel zu thun für dem HERRN / als Ahab. Denn ſein weib Iſebel vberredet jn alſo.

Vnd

& fuit ſecundū audire Achabū etc. & (i. tūc) ſurr. Achab ad deſcendendum ad vin. N. I. ad p ſsidendum illam. & fuit v.

23. quo deſcendit illuc ad poſſidendum eam.

24. dicendo.

25. & dices ad illum dicendo.

26. etiam tu. ſc. in morte linges, lingua in terram ſanguine tuo conſpurcatū demiſſa.

27. & dixit.

28. propter vendere teipſum.

29. adducens (ſc. ero) ad te m. & ignis-inſtar-auferam p. t. & ſ. Achabo m. in pa.

30. ad ir.

31. Izebeli. vel. de Izebele.

32. in antemurali I. Mortuum Achabo etcet. & mortuum in agro, comedent volatile c.

33. quem inc. eum (Latine eum abundat) I. u. e. Et abominationem fecit valde, e. p. ſtercoreos deos.

Achab de suo, & Jezebelis excidio instructus ad tempus resipiscit.

26. Vnd er macht sich zum grossen grewel / das er den Götzen nachwandelt / aller dinge wie die Amoriter gethan hatten / die der HERR für den kindern Israel vertrieben hatte.
27. Da aber Ahab solche wort höret / zureiß er seine kleider / vnd legt einen sack an seinen leib / vnd fastet / vnd schlieff im sack / vnd gieng jemerlich her.
28. Vnd das wort des HERRN kam zu Elia dem Thisbiten / vnd sprach.
29. Hastu nicht gesehen / wie sich Ahab für mir bücket? Weil er sich nu für mir bücket / wil ich das vnglück nicht ein führen bey seinem leben. Aber bey sein sons leben wil ich vnglück vber sein hauß führen.

34. secundum audire Achabum v. h. & laceravit.
35. cubuit in s. & a. lentè. sc. more lugentium.
36. humiliatus sit. sic mox.

26. Rem enim fecit abominabilem valde, eundo post idola, juxta omnia quæ fecerunt Emoræi quos expulit Jehovah à facie filiorum Israelis.
27. Fuit autem, 34 quum audisset Ahab verba hæc, scidit vestimenta sua, & posuit saccum super carnem suam, jejunavitq; ac 35 dormivit in sacco, & ambulavit sensim.
28. Fuit autem verbum Jehovæ ad Elijahu Thisbiten, dicendo,
29. Vidistine quod humiliaverit se Ahab à facie mea? propterea quod 36 humiliaverit se à facie mea, non inducam malum in diebus ejus: in diebus filii ejus inducam malum super domum ejus.

26. Et abominabilis factus est in tantum ut sequeretur idola, quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus á facie filiorum Israel.
27. Itaque cùm audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, jejunavitque, & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite.
28. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens,
29. Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed * in diebus filii sui inferam malum domui ejus.

26. Καὶ ἐβδελύχθη σφόδρα τοῦ πορευθῆναι ὀπίσω τῶν βδελυγμάτων κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Αμοῤῥαῖος, ὃν ἐξωλόθρευσε Κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ισραήλ.
27. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν Αχαὰβ τὰ ῥήματα ταῦτα διέῤῥηξε τὸν χιτῶνα αὐτοῦ καὶ περιεβάλετο σάκκον καὶ ἐνηστεύσατο καὶ ἐκοιμήθη ἐν σάκκῳ, καὶ ἐπορεύετο κεκυφώς.
28. Καὶ ἐγένετο ῥῆμα Κυρίου πρὸς Ηλίαν τὸν Θεσβίτην, καὶ εἶπεν.
29. Εώρακας ὡς κατενύχθη Αχαὰβ ἀπὸ προσώπου μου; ἀνθ' οὗ ὅτι κατενύχθη ἀπὸ προσώπου μου, οὐκ ἐπάξω τὴν κακίαν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ· ἀλλ' ἢ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπάξω τὴν κακίαν ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ.

*2.Reg.9. v. 10.

Das XXII. Cap.

Cap. 22.

VNd es kamen drey jar vmb / das kein krieg war zwischen den Syrern vnd Israel.
2. Im dritten jar aber / zoch Josaphat der könig Juda hinab zum könige Israel.
3. Vnd der könig Israel sprach zu seinen knechten / Wisset jr nicht das Ramoth in Gilead vnser ist / vnd wir sitzen stille / vnd nemen sie nicht von der hand des königes zu Syrien?
4. Vnd sprach zu Josaphat / Wiltu mit mir ziehen in den streit gen Ramoth in Gilead? Josaphat sprach zum könige Israel / Ich wil sein wie du / vnd mein volck wie dein volck / vnd meine roß wie deine roß.
5. Vnd Josaphat sprach zum könige Israel / Frage doch heute vmb das wort des HERRN.
6. Da samlet der könig Israel propheten bey vier hundert man / vnd sprach zu inen / Sol ich gen Ramoth in Gilead ziehen zu streiten / oder sol ichs lassen anstehen? Sie

1. non bellum (sc. erat) inter A. & inter I.
2. & desc.
3. ad servos suos, nonne novistis, quod nobis (sc. sit) & cet. tacentes. sc. sumus.
4. & dixit Jeh. ad Regem I.
5. ad regem I. r. o. sicut hodie.
6. citciter quatuor centurias viri etc. num ibo super R. G. ad pr. an cessabo?

CAP. XXII.

HAbitaverunt autem tres annos, 1 absq; bello, inter Aram & Israelem.
2. Fuit autem, anno tertio 2 descendit Jehosaphat rex Jehudah ad regem Israelis.
3 (Tum dixit rex Israelis 3 servis suis, Scitisne quod nostra fuit Ramoth Gilad, & nos tacemus a recipiendo eam de manu regis Aram?)
4. Et ait ad Jehosaphat, Veniesne mecum ad prælium *contra* Ramoth Gilad? 4 Respondit Jehosaphat regi Israelis, Sicut ego, sic tu: sicut populus meus, sic populus tuus: sicut equi mei, sic equi tui.
5. Dixit præterea Jehosaphat 5 regi Israelis, Require obsecro hodie verbum Jehovæ.
6. Congregavit itaq; rex Israelis prophetas, 6 ferè quadringentos viros, dixitq; ad eos, Irene debeo in Ramoth Gilad ad prælium, an quiescam? Et dixerunt, Ascende:

CAP. XXII.

TRansierunt igitur tres anni absque bello inter Syriam & Israel.
2. In anno autem tertio, descendit Josaphat rex Juda ad regem Israel.
3. (Dixitque rex Israel ad servos suos, Ignoratis quòd nostra sit Ramoth Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriæ?)
4. Et ait ad Josaphat, Veniesne mecum ad præliandum in Ramoth Galaad? Dixitque Josaphat ad regem Israel, Sicut ego sum, ita & tu. populus meus, & populus tuus unum sunt: & equites mei, equites tui.
5. Dixitque Josaphat ad regem Israel, Quære, oro te, hodie sermonem Domini.
6. Congregavit ergo rex Israel prophetas, quadringentos circiter viros, & ait ad eos, Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere?

Κεφαλ. κβ'.

ΚΑὶ ἐκάθισεν τρία ἔτη, καὶ οὐκ ἦν πόλεμος ἀναμέσον Συρίας καὶ ἀναμέσον Ισραήλ.
2. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ τρίτῳ καὶ κατέβη Ιωσαφὰτ βασιλεὺς Ιούδα πρὸς Αχαὰβ βασιλέα Ισραήλ.
3. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ πρὸς τοὺς παῖδας αὐτοῦ, εἰ οἴδατε ὅτι ἡμῶν ἐστὶ Ραμὼθ Γαλαάδ, καὶ ἡμεῖς σιωπῶμεν τοῦ μὴ λαβεῖν αὐτὴν ἐκ χειρὸς βασιλέως Συρίας;
4. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ πρὸς Ιωσαφάτ, ἀναβήσῃ μετ' ἐμοῦ εἰς Ραμὼθ Γαλαὰδ εἰς πόλεμον; καὶ εἶπεν Ιωσαφάτ, καθὼς σύ, οὕτως καὶ ἐγώ. καὶ καθὼς ὁ λαός σου, οὕτως καὶ ὁ λαός μου, καὶ καθὼς οἱ ἵπποι σου οἱ ἵπποι μου.
5. Καὶ εἶπεν Ιωσαφὰτ βασιλεὺς Ιούδα πρὸς Αχαὰβ βασιλέα Ισραήλ, ἐπερωτήσωμεν δὴ σήμερον τὸν Κύριον.
6. Καὶ συνήθροισεν ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ πάντας τοὺς προφήτας ὡς τετρακοσίους ἄνδρας· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, εἰ πορευθῶ εἰς Ραμὼθ Γαλαὰδ εἰς πόλεμον, ἢ ἐπίσχω; καὶ εἶπαν, ἀνάβαινε, ὅτι

*2.Par.18. v. 1.

Achab & Iosaphat commune bellum cum Assyriis gesturos pseudoprophetę adhortantur.

διδοὺς δώσει Κύριος εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως.

7. Καὶ εἶπεν Ιωσαφὰτ πρὸς τὸν βασιλέα Ισραὴλ, οὐκ ἔστιν ὧδε προφήτης τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπερωτήσομεν τὸν Κύριον δι' αὐτοῦ;

8. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ πρὸς Ιωσαφὰτ, ἔτι εἷς ἐστὶν ἀνὴρ εἰς τὸ ἐπερωτῆσαι τὸν Κύριον δι' αὐτοῦ· καὶ ἐγὼ μεμίσηκα αὐτόν, ὅτι οὐ λαλεῖ περὶ ἐμοῦ ἀγαθά, ἀλλ' ἢ κακά, Μιχαίας υἱὸς Ιαμλά· καὶ εἶπεν Ιωσαφάτ, μὴ λεγέτω ὁ βασιλεὺς οὕτω.

9. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ εὐνοῦχον ἕνα, καὶ εἶπε, τὸ τάχος Μιχαίαν υἱὸν Ιαμλά.

10. Καὶ Ιωσαφὰτ βασιλεὺς Ιούδα καὶ Αχαὰβ βασιλεὺς Ισραὴλ ἐκάθηντο ἕκαστος ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ἔνοπλοι ἐν ἅλῳ πύλης Σαμαρείας· καὶ πάντες οἱ προφῆται προεφήτευον ἐνώπιον αὐτῶν.

11. Καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ Σεδεκίας υἱὸς Χανaὰμ κέρατα σιδηρᾶ, καὶ εἶπε, τάδε λέγει Κύριος, ἐν τούτοις κερατιεῖς τὴν Συρίαν ἕως ἂν συντελεσθῇ.

21. Καὶ πάντες οἱ προφῆται προεφήτευον οὕτως λέγοντες, ἀνάβαινε εἰς Ραμὼθ Γαλαὰδ, καὶ εὐοδώσει σε Κύριος, καὶ δώσει εἰς χεῖράς σου τὸν βασιλέα Συρίας.

13. Καὶ ὁ ἄγγελος ὁ πορευθεὶς καλέσαι τὸν Μιχαίαν ἐλάλησεν αὐτῷ, λέγων· ἰδοὺ δὴ πάντες οἱ προφῆται λαλοῦσι στόματι ἑνὶ καλὰ περὶ τοῦ βασιλέως, γίνου δὴ καὶ σὺ ἐν λόγοις κατὰ τοὺς λόγους ἑνὸς τούτων, καὶ λάλησον καλά.

14. Καὶ εἶπε Μιχαίας, ζῇ Κύριος ὅτι ὃ ἐὰν εἴπῃ Κύριος πρός με, ταῦτα λαλήσω.

15. Καὶ ἦλθεν πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς Μιχαία εἰ ἀναβῶ εἰς Ραμὼθ Γαλαὰδ εἰς πόλεμον ἢ ἐπίσχω; καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀνάβαινε, καὶ εὐοδώσει σε Κύριος ἐν χειρὶ τοῦ βασιλέως.

Qui respõderunt, Ascende, & dabit eam Dominus in manu regis.

7. Dixit autem Josaphat, Non est hic propheta Domini quispiã, ut interrogemus per eum?

8. Et ait rex Israel ad Josaphat, Remãsit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Jemla. Cui Josaphat ait, Ne loquaris ita rex.

9. Vocavit ergo rex Israel eunuchum quendam, & dixit ei, Festina adducere Michæam filium Jemla.

10. Rex autem Israel, & Josaphat rex Juda sedebant unusquisque in solio suo vestiti cultu regio, in area juxta ostium portæ Samariæ, & universi Prophetæ prophetabant in conspectu eorum.

11. Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait, Hæc dicit Dominus, His ventilabis Syriam, donec deleas eam.

12. Omnesque prophetæ similiter prophetabant, dicentes, Ascende Ramoth Galaad, & vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis.

13. Nuntius verò qui ierat ut vocaret Michæam, locutus est ad eum, dicens, Ecce sermones prophetarum ore uno regi bona prædicant: sit ergo sermo tu' similis eorum, & loquere bona.

14. Cui Michæas ait, Vivit Domin' quia quodcunque dixerit mihi Dominus, hoc loquar.

15. Venit itaque ad regem, & ait illi rex, Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad præliandum, an cessare? Cui ille respondit, Ascende, & vade prospere, & tradet Dominus in manus regis.

nam tradet *eam* Dominus in manum regis.

7. Dixitq; Jehosaphat, 7 Estne hic propheta Jehovæ ultra, ut inquiramus ex eo?

8. Et ait rex Israelis ad Jehosaphat, Adhuc *est* vir unus, 8 ut inquiramus Jehovam ab eo: sed ego odi eum, quia non 9 vaticinatur mihi bonum, sed malum, Michajehu filius Imla. Dixitq; Jehosaphat, Ne dicat rex ita.

9. 10 Vocavit itaq; rex Israelis eunuchum quendam & dixit, Festinare fac Michajehu filium Imla.

10. Cæterum rex Israelis, & Jehosaphat rex Jehudah 11 sedebant, uterq; super solium suum, induti vestibus in area *ad* ostium portæ Someron, universiq; prophetæ 12 prophetabant ante eos.

11. Fecerat autem sibi Sidcijah filius Chenaanah cornua 13 ferrea, ac dixit, Sic dixit Jehovah, His 14 feries Aramæos, donec consumas eos.

12. Omnes quoq; prophetæ 15 prophetabant similiter, dicendo, Ascende *in* Ramoth Gilad, & prospere agas: nam tradet *eam* Jehovah in manum regis.

13. Porro nuntius qui iverat ad vocandum Michajehu, loquutus est ad eum, dicendo, En nunc verba prophetarum ore uno bonum *annuntiant* 16 regi: sit quæso verbum tuum sicut verbum unius ex eis, & 17 loquere bonum.

14. Tum dixit Michajehu, 18 vivit Jehovah, quod quicquid dixerit Jehovah mihi, illud loquar.

15. Quum ergo venisset ad regem, tunc dixit rex ad eum, Michajehu, irene debemus in Ramoth Gilad ad bellum, an desistere? Is vero dixit ad eum, Ascende, & prospere ages: nam tradet *eam* Jehovah in manum regis.

sprachen / Zeuch hinauff / der HERR wirds in die hand des königs geben.

7. Josaphat aber sprach / Ist hie kein prophet mehr des HERRN / das wir von jm fragen?

8. Der könig Israel sprach zu Josaphat / Es ist noch ein man / Micha der son Jemla / von dem man den HERRN fragen mag. Aber ich bin jm gram / denn er weissaget mir kein guts / sondern eitel böses. Josaphat sprach / Der könig rede nicht also.

9. Da rieff der könig Israel einen kemerer / vnd sprach / Bringe eilend her Micha den son Jemla.

10. Der könig aber Israel / vnd Josaphat der könig Juda / sassen ein iglicher auff seinem stuel / angezogen mit kleidern / auffm platz für der thür am thor Samaria / vnd alle propheten weissageten für jnen.

11. Vnd Zedekia der son Cnaena hatte jm eisern hörner gemacht / vnd sprach / So spricht der HERR / Hiemit wirstu die Syrer stossen / biß du sie auffreumest.

12. Vnd alle propheten weissagten also / vnd sprachen / Zeuch hinauff gen Ramoth in Gilead / vnd fahr glückselig / Der HERR wirds in die hand des königs geben.

13. Vnd der bote der hingegangen war Micha zu ruffen / sprach zu jm / Sihe der propheten rede sind eintrechtiglich gut für den könig / So laß nu dein wort auch sein / wie das wort derselben / vnd rede gutes.

14. Micha sprach / So war der HERR lebt / ich wil reden was der HERR mir sagen wird.

15. Vnd da er zu dem könige kam / sprach der könig zu jm / Micha / Sollen wir gen Ramoth in Gilead zihen zu streiten / oder sollen wirs lassen anstehen? Er sprach zu jm / Ja / zeuch hinauff / vnd fahre glückselig / der HERR wirds in die hand des königes geben.

7. *an non hic P. J. u. & inquirem' a. e.*

8. *ad inquirendum.*

9. *Vaticinabitur (i. vaticinari solet) super me.*

10. *& clamavit R. Israe. ad Eunuchum (i. cubicularium sive, camerarium) unũ.*

11. *sedentes (sc. erant) vir super s. s.*

12. *prophetantes (erãt) ad facies eorum.*

13. *ferri.*

14. *cornupetes Aram usq; consumi eos.*

15. *prophetantes sic.*

16. *ad Regem.*

17. *loquêris b.*

18. *vivẽs (sc. est) Jeh. quia quod dicet Jeh. ad me, t. l. Et venit ad R. & dix. &c. num ibimus ad R. G. ad b. an cessabimus? & dixit ad e.*

19. adjurans (su) te, ut non l. ad me.

20 dispersos ad montes, sicut gregem, quibus non illis (pleon) pastor. sc. est.

710: *21. Vir.*

22. ad te: non vaticinabitur super me b.

23. super eum.

24. persuadebit A. sic infra. & ascendet & cadet.
25. in sic, & ille dicens (erat) in sic.
26. & stetit.
27. & dixit Jeh. ad eum, i.q. & dixit.

28. super max. a. d. ubi istud tr. S. J. á me ad alloquendũ te? & dixit M. e. tu vidẽs (sc. eris) in d. i. q. i. (sc. de) penetrali in p netrale ad abscondendum.

16. Der König sprach abermal zu jm/ Ich beschwere dich/ das du mir nicht anders sagest/ denn die warheit im namen des HERRN.
17. Er sprach/ Ich sahe gantz Israel zustrewet / auff den bergen/ wie die schaff/ die keinen hirten haben. Vnd der HERR sprach/ Haben diese keinen herrn? Ein jglicher kehre wider heim mit frieden.
18. Da sprach der könig Israel zu Josaphat/ Hab ich dir nicht gesagt/ das er mir nichts guts weissaget/ sondern eitel böses?
19. Er sprach/ Darumb höre nu das wort des HERRN/ Ich sahe den HERRN sitzen auff seinem stuel / vnd alles himlisch heer neben jm stehen zu seiner rechten vnd lincken.

20. Vnd der HERR sprach/ Wer wil Ahab vberreden das er hinauff zihe/ vnd falle zu Ramoth in Gilead? Vnd einer sagt diß/ der ander das.

21. Da gieng ein Geist eraus vnd trat für den HERrn vnd sprach/ Ich wil jn vberreden. Der HERR sprach zu jm/ Womit?

22. Er sprach/ Ich wil ausgehen / vnd wil ein falscher Geist sein in aller seiner propheten munde. Er sprach/ Du solt jn vberreden / vnd solts ausrichten/ Gehe aus vnd thu also.
23. Nu sihe/ der HERR hat einen falschen Geist gegeben in aller dieser deiner propheten mund/ vnd der HERr hat böses vber dich geredt.

24. Da trat erzu Zedekia der son Cnaena/ vnd schlug Micha auff den backen / vnd sprach/ Wie? Ist der Geist des HERRN von mir gewichen/ das er mit dir redet?

25. Micha sprach / Sihe/ du wirsts sehen an dem tage/

wenn

16. Dixitq; ad eum rex, usq; *ad* quot vices ego 19 adjuro te ne loquaris mihi nisi veritatem in nomine Jehovæ?

17. Tunc ait, Vidi universum Israelem 20 dispersum super montes, velut oves quibus non erat pastor: dixitq; Jehovah, Non *sunt* domini istis: revertatur 21 quisq; domum suam in pace.

18. (Et ait rex Israelis ad Jehosaphat, 1 Annon dixeram 22 tibi *quod* non vaticinaretur mihi bonum, sed malum?)

19. Rursum ait, Idcirco audi verbum Jehovæ, Vidi Jehovam sedentem super solium suum, atq; universum exercitum cœli assistentem 23 illi á dextera ejus & á sinistra ejus.
20. Dixitq; Jehovah, Quis 24 decipiet Ahab ut ascendat, & cadat in Ramoth Gilad? Et dixit iste 25 sic, & alter dicebat sic.

21. Tunc egressus est Spiritus, 26 qui stetit coram Jehova, Et ait, Ego decipiam eum. 27 Jehovah vero ait ad eum, In quo?

22. Respondit, Egrediar, eroq; Spiritus mendacii in ore omnium prophetarum ejus. Dixit ergo, Decipies, & etjam prævalebis: Egredere, & fac ita.

23. Nunc ergo, en dedit Jehovah Spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum istorum, & Jehovah loquutus est super te malum.

24. Tunc accessit Sidcijahu filius Chenaanah, & percussit Michajehu 28 in maxillam, ac dixit, Quando transivit Spiritus Jehovæ á me, ut alloqueretur te?
25. Respondit Michajehu, Ecce, videbis die illo quo in-

gre-

16. Dixit autem rex ad eum, Iterum atque iterum adjuro te, ut non loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine Domini.
17. Et ille ait, Vidi cunctum Israel dispersum in montibus quasi oves non habentes pastorem: & ait Dominus, Non habent isti dominum: revertatur unusquisque in domum suam in pace.
18. (Dixit ergo rex Israel ad Josaphat, Nunquid nõ dixi tibi quia nõ prophetat mihi bonum, sed semper malum:)
19. Ille veró addens, ait, Propterea audi sermonẽ Domini, Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cœli assistentem ei á dextris & á sinistris:
20. Et ait Dominus, Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujuscemodi, & alius aliter.

21. Egressus est autem Spiritus, & stetit coram Domino, & ait, Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus, In quo?

22. Et ille ait, Egrediar, & ero Spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Et dixit Dominus, Decipies, & prævalebis. Egredere, & fac ita.

23. Nunc igitur ecce dedit Dominus Spiritum mendatii in ore omnium prophetarum tuorũ, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum.
24. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam in maxillam, & dixit, Mene ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi?
25. Et ait Michæas, Visurus es in die illa quando

in-

16. Καὶ εἶπεν αὐτῷ βασιλεύς, ποσάκις ἐγὼ ὁρκίζω σε, ὅπως λαλήσῃς πρὸς με ἀλήθειαν ἐν ὀνόματι Κυρίου;

17. Καὶ εἶπε Μιχαίας οὕτως, ἑώρακα πάντα τὸν Ἰσραὴλ διεσπαρμένον ἐν τοῖς ὄρεσιν ὡς πρόβατα, οἷς οὐκ ἔστι ποιμήν· καὶ εἶπε Κύριος, οὐ κύριος τούτοις; ἀποστραφήτω ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον ἐν εἰρήνῃ.

18. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ πρὸς Ἰωσαφὰτ βασιλέα Ἰούδα, οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι οὐ προφητεύει οὗτος ἐμοὶ καλὰ ἀλλ' ἢ κακά;
19. Καὶ εἶπεν Μιχαίας, διὰ τοῦτο ἄκουσον τὸν λόγον Κυρίου, εἶδον Κύριον τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ καθήμενον ἐπὶ θρόνου αὐτοῦ, καὶ πᾶσα ἡ στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ εἱστήκει περὶ αὐτὸν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καὶ ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ;
20. Καὶ εἶπε Κύριος, τίς ἀπατήσει τὸν Ἀχαὰβ βασιλέα Ἰσραήλ, καὶ ἀναβήσεται εἰς Ῥαμὼθ Γαλαάδ, καὶ πεσεῖται ἐκεῖ; καὶ εἶπεν οὗτος οὕτως, καὶ οὗτος οὕτως.

21. Καὶ ἐξῆλθε Πνεῦμα καὶ ἔστη ἐνώπιον Κυρίου· καὶ εἶπεν, ἐγὼ ἀπατήσω αὐτόν· καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Κύριος, ἐν τίνι;

22. Καὶ εἶπεν, ἐξελεύσομαι καὶ ἔσομαι Πνεῦμα ψευδὲς ἐν στόματι πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, ἀπατήσεις καίγε δυνήσῃ, ἔξελθε καὶ ποίησον οὕτως.

23. Καὶ νῦν ἰδοὺ δέδωκε Κύριος Πνεῦμα ψευδὲς ἐν στόματι πάντων τῶν προφητῶν σου τούτων, καὶ Κύριος ἐλάλησεν ἐπὶ σὲ κακά.

24. Καὶ προσῆλθε Σεδεκίας υἱὸς Χαναάν, καὶ ἐπάταξε τὸν Μιχαίαν ἐπὶ τὴν σιαγόνα· καὶ εἶπεν, ποῖον Πνεῦμα Κυρίου ἀπέστη ἀπ' ἐμοῦ τοῦ λαλῆσαι ἐν σοί;

25. Καὶ εἶπε Μιχαίας, ἰδοὺ σὺ ὄψει ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅταν

Micheas propheta Achabũ & Josaphatum á bello dehortatur.

Micheas percussus in carcerem conjicitur.

εἰσελεύσῃ εἰς ταμίειον ἐκ ταμιείου τοῦ κρυβῆναι.

26. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ἰσραήλ, λάβετε τὸν Μιχαίαν, καὶ ἀποστρέψατε αὐτὸν πρὸς Ἀμὼν τὸν ἄρχοντα τῆς πόλεως, καὶ πρὸς Ἰωὰς υἱὸν τοῦ βασιλέως.

27. Καὶ εἶπον, οὕτως λέγει ὁ βασιλεύς, θέσθε αὐτὸν ἐν φυλακῇ, καὶ ἐσθιέτω ἄρτον θλίψεως καὶ ὕδωρ θλίψεως ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι με ἐν εἰρήνῃ.

28. Καὶ εἶπε Μιχαίας, ἐὰν ἐπιστρέφων ἐπιστρέψῃς ἐν εἰρήνῃ, οὐ λελάληκε Κύριος ἐν ἐμοί· καὶ εἶπεν, ἀκουσάτω πᾶς ὁ λαός.

29. Καὶ ἀνέβη ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ καὶ Ἰωσαφὰτ βασιλεὺς Ἰούδα μετ' αὐτοῦ εἰς Ῥαμὼθ Γαλαάδ.

30. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ πρὸς Ἰωσαφὰτ βασιλέα Ἰούδα, συγκαλύψομαι καὶ εἰσελεύσομαι εἰς τὸν πόλεμον, καὶ σὺ ἔνδυσαι τὸν ἱματισμόν μου· καὶ συνεκαλύψατο ὁ βασιλεὺς Ἰσραήλ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον.

31. Καὶ ὁ βασιλεὺς Συρίας ἐνετείλατο τοῖς ἄρχουσι τῶν ἁρμάτων αὐτοῦ τριάκοντα καὶ δύο, λέγων· μὴ συνάψητε πόλεμον πρὸς μικρὸν ἢ μέγαν, ἀλλ' ἢ πρὸς τὸν βασιλέα Ἰσραὴλ μονώτατον.

32. Καὶ ἐγένετο ὡς εἶδον οἱ ἄρχοντες τῶν ἁρμάτων τὸν Ἰωσαφὰτ βασιλέα Ἰούδα, καὶ αὐτοὶ εἶπον, φαίνεται βασιλεὺς Ἰσραὴλ οὗτος, καὶ ἐκύκλωσαν αὐτὸν τοῦ πολεμῆσαι· καὶ ἀνέκραξεν Ἰωσαφάτ.

33. Καὶ ἐγένετο ὡς εἶδον οἱ ἄρχοντες τῶν ἁρμάτων ὅτι οὐκ ἔστι βασιλεὺς Ἰσραὴλ οὗτος, καὶ ἀπεστράφησαν ἀπ' αὐτοῦ.

34. Καὶ ἐνέτεινεν εἰς τὸ τόξον αὐτοῦ ἀφελῶς, καὶ ἐπάταξε τὸν βασιλέα Ἰσραὴλ ἀναμέσον τοῦ πνεύμονος καὶ ἀναμέσον τοῦ θώρακος· καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ ἡνιόχῳ αὐτοῦ, ἐπίστρεψον τὴν χεῖρά σου καὶ ἐξάγαγέ με ἐκ τοῦ πολέμου, ὅτι τετραυμάτισμαι.

35. Καὶ ἐτροπώθη ὁ πόλεμος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ ὁ βα-

σιλεὺς

---

ingredieris in cubiculum intra cubiculum, ut abscondaris.

26. Et ait rex Israel, tollite Michæam, & maneat apud Amon principem civitatis, & apud Joas filium Amelech.

27. Et dicite eis, Hæc dicit rex, Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis & aqua angustiæ, donec revertar in pace.

28. Dixitque Michæas, Si reversus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait, Audite populi omnes.

29. Ascendit itaque rex Israel, & Josaphat rex Juda in Ramoth Galaad.

30. Dixit itaque rex Israel ad Josaphat, Sume arma, & ingredere prælium, & induere vestibus tuis. Porrò rex Israel mutavit habitum suum, & ingressus est bellum.

31. Rex autem Syriæ præceperat principibus curruum triginta duobus, dicens, Non pugnabitis contra minorem, & majorem quempiam, nisi contra regem Israel solum.

32. Cùm ergo vidissent principes curruum Josaphat, suspicati sunt quòd ipse esset rex Israel, & impetu facto pugnabant contra eum: & exclamavit Josaphat.

33. Intellexeruntq; principes curruum quòd non esset rex Israel, & cessaverunt ab eo.

34. Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israel inter pulmonem & stomachum. At ille dixit aurigæ suo, Verte manũ tuam, & ejice me de exercitu, quia graviter vulneratus sum.

35. Commissum est ergo prælium in die illa, & rex

Israe-

---

gredieris *de* cubiculo in cubiculum, ut abscondas te.

26. Ait itaq; rex Israelis, Tolle Michajehu, & reducito eum ad Amon principem urbis, & ad Joas filium regis,

27. Dicesq;, Sic dixit rex, Ponite hunc *in* domo 29 carceris, & cibate eum pane arcto, & aqua arcta, 30 donec veniam in pace.

28. Dixit autem Michajehu, Si revertendo reversus fueris in pace, non est loquutus Jehovah 31 per me. Præterea dixit, Audite populi 32 omnes.

29. Ascendit itaq; rex Israelis, & Jehosaphat rex Jehudah *in* Ramoth Gilad.

30. Dixitq; rex Israelis ad Jehosaphat, 33 Mutabo meipsum, & ingrediar bellum, tu vero indue te vestibus tuis. Et mutavit sese rex Israelis, ingressusq; est bellum.

31. Rex autem Aram præcepit principibus 34 curruum qui *erant* sibi, triginta duobus, dicendo, 35 Ne pugnetis, neq; cum parvo, *neq;* cum magno, præterquam cum solo rege Israelis.

32. † Fuit autem, 36 quum vidissent principes curruum Jehosaphat, dixerunt, Certe rex Israelis est. Et declinaverunt contra eum, ut pugnarent: tum exclamavit Jehosaphat.

33. 37 Quum vero vidissent principes curruum, quod non esset rex Israelis, reversi sunt ab eo.

34. Quidam autem jaculatus est in simplicitate sua, & percussit regem Israelis 38 inter juncturas, & loricam: dixitq; aurigæ suo, verte manum tuam, & educ me de castris, quia 39 vulneratus sum.

35. (Incaluerat autem prælium die illa: Rex autem con-

fi-

---

wenn du von einer kamer in die ander gehen wirst / das du dich verkriechest.

26. Der könig Israel sprach / Nim Micha vnd laß jn bleiben bey Amon dem bürgemeister / vnd bey Joas dem son des königes.

27. Vnd sprich / So spricht der könig / Diesen setzet ein in den kercker / vnd speiset jn mit brot vnd wasser des trübsals / biß ich mit frieden wider kome.

28. Micha sprach / Kompstu mit frieden wider / so hat der HERR nicht durch mich geredt. Vnd sprach / Höret zu alles volck.

29. Also zoch der könig Israel / vnd Josaphat der könig Juda hinauff gen Ramoth in Gilead.

30. Vnd der könig Israel sprach zu Josaphat / Verstelle dich / vnd kome in den streit mit deinen kleidern angethan. Der könig Israel aber verstellet sich auch / vnd zog in den streit.

31. Aber der könig zu Syrien gebot den obersten vber seine wagen / der waren zween vnd dreissig / vnd sprach / Jr solt nicht streiten wider kleine noch grosse / sondern wider den könig Israel alleine.

32. Vnd da die obersten der wagen Josaphat sahen / meineten sie / er were der könig Israel / vnd fielen auff jn mit streiten. Aber Josaphat schrey.

33. Da aber die obersten der wagen sahen / das er nicht der könig Israel war / wandten sie sich hinden von jm.

34. Ein man aber spannet den bogen on gefehr / vnd schoß den könig Israel zwischē dem pantzer vnd hengel. Vnd er sprach zu seinem fuhrman / wende deine hand / vnd führe mich aus dem heer / denn ich bin wund.

35. Vnd der streit nam vberhandt desselben tages / vnd der

könig

---

29. *coërcitionis, & c. e pane oppressionis.*
30. *usque venire me. in p.*
31. *in me.*
32. *omnes ipsi.*
33. *mutandum & ingrediendum in bel. & tu indue vestes tuas.*
34. *currus, qui sibi. sc. erat.*
35. *non pugnabitis c. p. & c. m. sed cum rege I. solo ipso.*
36. *secundum videre pr. currus (sc. qui erat) cũ Jeh & ipsi dix. c. r. I. ipse. & d. super e. ad pugnandum.*
37. *& fuit secundum videre pr. currus, q. n. R. I. ipse, & (s. tunc) rev. s. de post eum & vir tetendit in arcu.*
38. *inter adhæsiones (i. annulos, quibus lorica cohærebat) & inter loricam.*
39. *ægrotare factus sum. & ascendit pr. in d. i. & rex erat constitutus*

711:

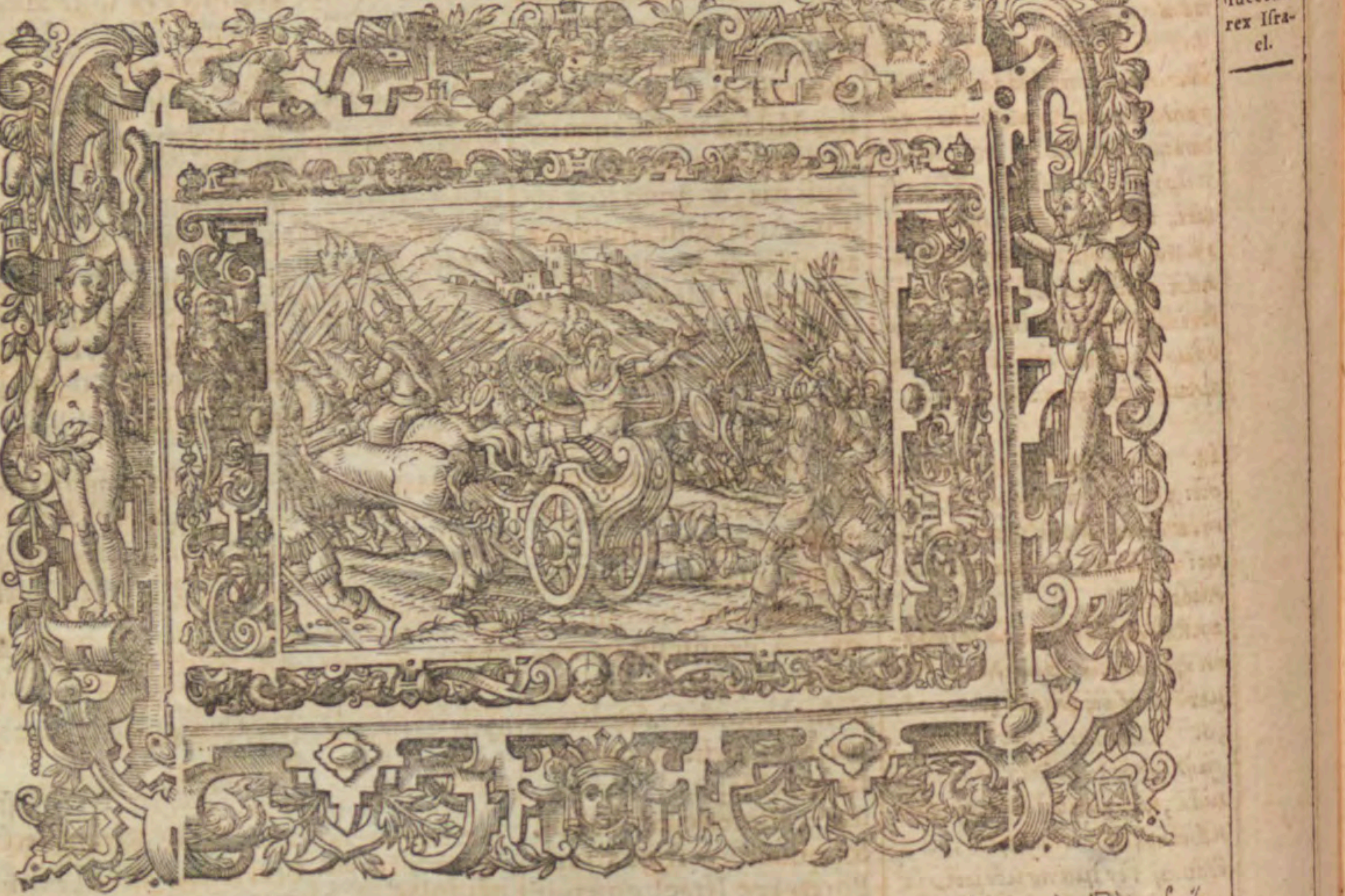

ist. e. Aram, & m. e. in vespera.

40. ad sinum c.

41. præconij (vel, clamoris sc. vir.) castrametationem secundum occumbere solem d. vir ad u. s. & vir ad t. s.

42. venit.

43. super p.

44. meretrices vel cauponariæ abluerunt.

45. omnia quæ f. & do. dentis.

46. & cubuit.

könig stund auff dem wagen gegen die Syrer / vnd starb des abends. Vnd das blut floß von den wunden mitten in den wagen.

36. Vnd man ließ ausruffen im heer da die sonne vntergieng/vnd sagen/ Ein jglicher gehe in seine stadt vnd in sein land.

37. Also starb der könig/vnd ward gen Samaria gebracht/ vnd sie begruben jn zu Samaria.

38. Vnd da sie den wagen wusschen bey dem teiche Samaria/ lecketen die hunde sein blut. Es wusschen jn aber die huren / nach dem wort des HERRN das er geredt hatte.

39. Was mehr von Ahab zu sagen ist/ vnd alles was er gethan hat / vnd das elffenbeinen hauß das er bawet / vnd alle stedte die er gebawet hat/ Sihe/ das ist geschrieben in der Chronica der könige Israel.

40. Also entschlieff Ahab mit seinen vetern. Vnd sein

son

sistebat in curru è regione Aramæorum,) & mortuus est vesperi, defluebatq; sanguis plagæ 40 in sinum currus.

36. Et transivit 41 vox præconis per castra, quum occubuit sol, dicendo, quisq; *revertatur* in urbem suam, & quisq; in terram suam.

37. Mortuus est inquam rex, & 42 deportatus *in* Someron, sepelieruntq; regem in Someron.

38. *Quidam* autem lavit currum 43 in piscina Someron, & linxerunt canes sanguinem ejus, & 44 arma laverunt, juxta verbum Jehovæ quod loquutus fuerat.

39. Reliquum autem verborum Ahab, & 45 quæcunq; fecit, domus quoq; eburnea quam ædificavit, & omnes urbes quas ædificavit, nonne scripta *sunt* in libro verborum dierum regum Israelis?

40. 46 Dormivit itaq; Ahab cum patribus suis, & regnavit

A-

Israel stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vespere: fluebat autem sanguis plagæ in sinum currus,

36. Et præco insonuit in universo exercitu antequam sol occumberet, dicens, Unusquisque revertatur in civitatem, & in terram suam.

37. Mortuus est autem rex, & perlatus est in Samariam: sepelieruntque regem in Samaria,

38. Et laverunt currum ejus in piscina Samariæ, & linxerunt canes sanguinem ejus, & habenas laverunt, * juxta verbum Domini, quod locutus fuerat.

39. Reliqua autem sermonum Achab, & universa, quæ fecit, & domus eburnea quam ædificavit, cunctarumque urbium quas extruxit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel?

40. Dormivit ergo Achab cum patribus suis, & regnavit

σιλεὺς ἦν ἑστηκὼς ἐπὶ τοῦ ἅρματος ἐξ ἐναντίας Συρίας ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας· καὶ ἐξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς πληγῆς τῆς τροπώσεως εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἅρματος, καὶ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς ἑσπέρας.

36. Καὶ ἔστη ὁ στρατοκήρυξ ἐν τῇ παρεμβολῇ δύνοντος τοῦ ἡλίου, καὶ εἶπεν, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, καὶ ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ κληρονομίαν.

37. Ὅτι τέθνηκεν ὁ βασιλεύς· καὶ ἦλθον εἰς Σαμάρειαν, καὶ ἔθαψαν τὸν βασιλέα Ἀχαὰβ εἰς Σαμάρειαν.

38. Καὶ ἀπένιψαντο τὸ αἷμα ἀπὸ τοῦ ἅρματος ἐπὶ τὴν κρήνην Σαμαρείας· καὶ ἔλειξαν οἱ κύνες τὸ αἷμα, καὶ αἱ πόρναι ἐλούσαντο ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου, ὃ ἐλάλησεν. * Sup. 21. v. 24.

39. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἀχαὰβ καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ οἶκον ἐλεφάντινον ὃν ᾠκοδόμησε, καὶ πάσας τὰς πόλεις ἃς ἐποίησε, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰσραήλ;

40. Καὶ ἐκοιμήθη Ἀχαὰβ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐβασί-

λευ-

Josaphati res gestæ & mors.

λευσεν Ὀχοζίας υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

41. Καὶ Ἰωσαφὰτ υἱὸς Ἀσὰ ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰούδα ἐν ἔτει τοῦ τετάρτῳ τοῦ Ἀχαὰβ βασιλέως Ἰσραήλ.

42. Καὶ Ἰωσαφὰτ ὢν τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν. καὶ εἰκοσιπέντε ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἀζουβὰ θυγάτηρ Σαλαΐ.

43. Καὶ ἐπορεύθη ἐν πάσῃ ὁδῷ Ἀσὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· οὐκ ἐξέκλινεν ἀπ' αὐτῆς, τοῦ ποιῆσαι τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου.

44. Πλὴν τῶν ὑψηλῶν οὐκ ἐξῆρεν· ἔτι ὁ λαὸς ἐθυσίαζε καὶ ἐθυμίων ἐν τοῖς ὑψηλοῖς.

45. Καὶ εἰρήνευσεν Ἰωσαφὰτ μετὰ βασιλέως Ἰσραήλ.

46. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἰωσαφὰτ καὶ αἱ δυναστεῖαι αὐτοῦ ἃς ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γεγραμμένα ἐν βιβλίῳ λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰούδα;

47. Καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν τετελεσμένων τῶν καταλελειμμένων ἐν ταῖς ἡμέραις Ἀσὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀφεῖλεν ἀπὸ τῆς γῆς.

48. Καὶ βασιλεὺς οὐκ ἦν ἑστηκὼς ἐν Ἰδουμαίᾳ.

49. Καὶ Ἰωσαφὰτ ἐποίησε νῆας Θαρσεὶς τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ὀφὶρ ἕνεκεν τοῦ χρυσίου· καὶ οὐκ ἐπορεύοντο, ὅτι συνετρίβησαν αἱ νῆες ἐν Γασιὼν Γαβέρ.

50. Τότε εἶπεν Ὀχοζίας υἱὸς Ἀχαὰβ πρὸς Ἰωσαφάτ, πορευέσθωσαν οἱ δοῦλοί μου μετὰ τῶν δούλων σου· καὶ οὐκ ἠθέλησεν Ἰωσαφάτ.

51. Καὶ ἐκοιμήθη Ἰωσαφὰτ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη παρὰ τοῖς πατράσιν αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ ἐβασίλευσεν Ἰωρὰμ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Καὶ

navit Ochozias filius ejus pro eo.

41. Josaphat vero filius Asa regnare cœperat super Judam anno quarto Achab regis Israel.

42. Triginta quinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & vigintiquinque annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Azuba filia Salai.

43. Et ambulavit in omni via Asa patris sui, & non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in conspectu Domini.

44. Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

45. Pacemque habuit Josaphat cum rege Israel.

46. Reliqua autem verborum Josaphat, & opera ejus, quæ gessit, & prælia, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Juda?

47. Sed & reliquias effœminatorum, qui remanserant in diebus Asa patris ejus, abstulit de terra.

48. Nec erat tunc rex constitutus in Edom.

49. Rex verò Josaphat fecerat classes in mari, quæ navigarent in Ophir propter aurum: & ire non poterant, quia confractæ sunt in Asiongaber.

50. Tunc ait Ochozias filius Achab ad Josaphat, Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit Josaphat.

51. Dormivit Josaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David patris sui: regnavitque Joram filius ejus pro eo.

Ocho-

Ahaziahu filius ejus pro eo.

41. Porro Jehosaphat filius Asa regnavit super Jehudah 47 anno quarto Ahab regis Israelis.

42. Jehosaphat 48 vero triginta quinq; annorum *erat* quãdo regnare cœpit, & viginti quinq; annis regnavit in Jerusalaim: nomen autem matris ejus *erat* Azubah filia Silhi.

43. Ambulavit autem in omni via Asa patris sui, 49 nec declinavit ab ea, faciendo *quod* rectum *erat* in oculis Jehovæ.

44. Veruntamen excelsa non removerunt, Adhuc populo 50 immolante & suffiente in *illis* excelsis.

45. Pacem quoq; fecit Jehosaphat cum rege Israelis.

46. † Reliquum autem verborum Jehosaphat, & robur ejus quod fecit, & quo pugnavit, nonne 51 scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah?

47. Et 52 reliqua scorta mascula, quæ remanserant in diebus Asa patris sui, expulit è terra.

48. Porro rex nullus *erat* in Edom præfectus *erat* rex.

49. Jehosaphat fecit naves Tharsis, 53 ut irent in Ophir pro auro, & non 54 iverunt, quia confractæ sunt naves in Esiongaber.

50. Tunc dixit Ahaziahu filius Ahab ad Jehosaphat, Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit Jehosaphat.

51. Dormivitq; Jehosaphat cum patribus suis, sepultusq; est cum patribus suis in civitate Davidis patris sui, & regnavit Jehoram filius ejus pro eo.

A-

son Ahasja ward könig an seine stat.

41. Und Josaphat der son Assa ward könig uber Juda im vierdten jar Ahab des königes Israel.

42. Und war fünff und dreissig jar alt / da er könig ward / und regierte fünff und zwentzig jar zu Jerusalem / Seine mutter hieß Asuba eine tochter Silhi.

43. Und wandelt in allem wege seines vaters Assa. Und weich nicht davon / und er thet das dem HERRN wolgefiel.

44. Doch thet er die höhen nicht weg / und das volck opfferte und reucherte noch auff den höhen.

45. Und hatte friede mit dem könige Israel.

46. Was aber mehr von Josaphat zu sagen ist / und die macht / was er gethan / und wie er gestritten hat / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda.

47. Auch thet er aus dem lande was noch ubriger hurer waren / die zu der zeit seines vaters Assa waren uberblieben.

48. Und es war kein könig in Edom.

49. Und Josaphat hatte schiffe lassen machen auffs meer / die in Ophir gehen solten / goldt zu holen. Aber sie giengen nicht / denn sie worden zubrochen zu EzeonGeber.

50. Dazumal sprach Ahasja der son Ahab der son Josaphat / Laß meine knechte mit deinen knechten in schiffen fahren / Josaphat aber wolt nicht.

51. Und Josaphat entschlieff mit seinen vetern / und ward begraben mit seinen vetern / in der stadt David seines vaters / und Joram sein son ward könig an seine stat.

47 in anno q.

48. filius trium-decadũ & pentados anni in regnando ipsum, & duas-decades & pentadem an. ni regn.

49. non decl.

50. in immolantibus & suffientibus in exc.

51. ipsa scripta super lib. sic v. 39.

52. residuum prostituti, quod relictum erat in d. A. p. s. exusit. t. Et rex non (sc. erat) in E.

53. ad eundum.

54. ivit.

Das I. Cap.

55. regnavit &c. in anno septimo decimo.

AHAsia der son Ahab ward könig vber Jsrael zu Samaria im siebenzehenden jar Josaphat des königs Juda/ vnd regierte vber Jsrael zwey jar.

53. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel / vnd wandelt in dem wege seines vaters vnd seiner mutter / vnd in dem wege Jerobeam des sons Nebath / der Jsrael sündigen machet.

56. inturbavit se ei, & irritavit Jeh.

54. Vnd dienete Baal vnd betet jn an / vnd erzürnete den HERRN den Gott Jsrael/ wie sein vater thet.

52. Ahaziahu filius Ahab [55] cœpit regnare super Israelem in Someron anno decimo septimo Jehosaphat regis Jehudah, & regnavit super Israelem duobus annis.

53. Fecitq; malum in oculis Jehovæ, ambulavitq; in via patris sui, & in via matris suæ, atq; in via Jarobam filii Nebat, qui peccare fecit Israelem.

54. Servivitq; Baal, & [56] adoravit illum, atq; ad iracundiam provocavit Jehovam Deum Israelis, juxta omnia quæ fecerat pater ejus.

52. Ochozias autem filius Achab regnare cœperat super Israel in Samaria, anno septimo decimo Josaphat regis Juda, regnavitque super Israel duobus annis.

53. Et fecit malum in conspectu Domini, & ambulavit in via patris sui & matris suæ, & in via Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

54. Servivit quoq; Baal, & adoravit eum, & irritavit Dominum Deum Israel, juxta omnia quæ fecerat pater ejus.

52. Καὶ Ὀχοζίας υἱὸς Ἀχαὰβ ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ· ἐν ἔτει ἑπτακαιδεκάτῳ Ἰωσαφὰτ βασιλέως Ἰούδα Ὀχοζίας υἱὸς Ἀχαὰβ ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ δύο ἔτη.

53. Καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ Ἀχαὰβ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἐν ὁδῷ Ἰεζάβελ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις οἴκου Ἱεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ, ὃς ἐξήμαρτε τὸν Ἰσραήλ.

54. Καὶ ἐδούλευσε τοῖς Βααλὶμ καὶ προσεκύνησεν αὐτοῖς· καὶ παρώργισε Κύριον τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

Josaphati res gestæ & mors.

Concordantes sacræ scripturę loci.

IN HEbræo legitur.

Secundus Regum, vulgo quartus Regum.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ.

μεθερμηνευσις τ̃ ό.

Κεφαλ. α΄.

Ochozię Regis Israel è cœnaculo lapsi morbus.

ΚΑὶ ἠθέτησε Μωὰβ ἐν Ισραὴλ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν Αχαάβ.

2. Καὶ ἔπεσεν Οχοζίας διὰ τοῦ δικτυωτοῦ τοῦ ἐν τῷ ὑπερῴῳ αὐτοῦ τῷ ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ ἠῤῥώστησε, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους· καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, πορεύθητε καὶ ἐπερωτήσατε διὰ τοῦ Βάαλ μυῖαν θεὸν Ακκαρῶν, εἰ ζήσομαι ἐκ τῆς ἀῤῥωστίας μου ταύτης. καὶ ἐπορεύθησαν ἐπερωτῆσαι,

3. Καὶ ἄγγελος Θεοῦ ἐλάλησε πρὸς Ηλίαν τὸν Θεσβίτην, λέγων· ἀναστὰς ἀπάντησον τοῖς ἀγγέλοις Οχοζίου βασιλέως Σαμαρείας, καὶ λάλησον πρὸς αὐτούς, εἰ διὰ τὸ μὴ εἶναι Θεὸν ἐν Ισραήλ, ὑμεῖς πορεύεσθε ἐπερωτῆσαι διὰ τοῦ Βάαλ μυῖαν θεὸν Ακκαρῶν;

4. Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος, ἡ κλίνη ἐφ᾽ ἧς ἀνέβης ἐπ᾽ αὐτῆς, οὐ καταβήσῃ ἀπ᾽ αὐτῆς, ὅτι ἐν αὐτῇ θανάτῳ ἀποθανῇ· καὶ ἐπορεύθη Ηλίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς.

5 Καὶ ἐπεστράφησαν οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτόν· καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, τί ὅτι ἐπεστρέψατε;

6, Καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, ἀνὴρ ἀνέβη εἰς συνάντησιν ἡμῶν, καὶ εἶπε πρὸς ἡμᾶς, δεῦτε ἀποστράφητε πρὸς τὸν βασιλέα τὸν ἀποστείλαντα ὑμᾶς, καὶ εἴπατε αὐτῷ, τάδε λέγει Κύριος, εἰ παρὰ τὸ μὴ εἶναι Θεὸν ἐν Ισραήλ, πορεύῃ σὺ ἐκζητῆσαι ἐν τῷ Βάαλ μυῖαν θεὸν Ακκαρῶν; διὰ τοῦτο ἡ κλίνη ἐφ᾽ ἧς ἀνέβης ἐπ᾽ αὐτῆς, οὐ καταβήσῃ ἀπ᾽ αὐτῆς, ὅτι θανάτῳ ἀποθανῇ.

Et dixerunt ad eum, 6.ad nos. 7. loquemini ad eum,(.d. 3. an ob non Deum in Is. tu mittens (sc. es) ad inquirendum in B.

Και

II. REGUM.

Versio Vetus, Versio Nova.

CAPUT PRIMUM.

PRævaricatus est autem Moab in Israel, postquã mortuus est Achab.

2. Ceciditque Ochozias per cancellos cœnaculi sui, quod habebat in Samaria, & ægrotavit: misitque nuntios, dicens ad eos, Ite, consulite Beelzebub deum Accaron, utrum vivere queam de infirmitate hac.

3. Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens, Surge, & ascende in occursum nuntiorum regis Samariæ, & dices ad eos, Nunquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub deum Accaron?

4. Quam ob rem hæc dicit Dominus, de lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Et abiit Elias.

5. Reversiq; sunt nuntii ad Ochoziam. Qui dixit eis, Quare reversi estis?

6. At illi responderunt ei, Vir occurrit nobis, & dixit ad nos, Ite, & revertimini ad regem qui misit vos, & dicetis ei, Hæc dicit Dominus, Nunquid quia non erat Deus in Israel, mittis ut consulatur Beelzebub deus Accaron? Idcirco de lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

Qui

DEfecit autẽ Moab ab Israele, mortuo Ahab.

2. Decidit vero Ahaziah per [2] cancellos in cœnaculum suum, quod *erat* in Someron, atq; ægrotavit: tum misit nuntios, [3] quibus dixit, Ite, consulite Baalzebub deum Ecron, si vivam de infirmitate hac.

3. Angelus autem Jehovæ loquutus est ad Elijah Thisbiten, Surge, ascende in occursum nuntiorum regis Someron, & loquere ad eos, [4] Nonne quia non est Deus in Israele, proficiscimini ut consulatis Baalzebub deum Ecron:

4. Idcirco sic dicit Jehovah, *De* lecto super quem ascendisti, non descendes, sed moriendo morieris. *Simul*q; abiit Elijah.

5. [5] Quumq; reversi essent nuntii ad eum, dixit ad eos, Quamobrem reversi estis?

6. Responderunt ei, Vir *quidam* ascendit in occursum nostrum, dixitq; [6] nobis, Ite, revertimini ad regem qui misit vos, & [7] dicite ei, Sic dixit Jehovah, Nonne quia non est Deus in Israele, tu mittis consulturus Baalzebub deum Ecron? idcirco *de* lecto super quem ascendisti, non descendes, sed moriendo morieris.

Di-

Cap. 1.

1. & deficiendo perfidè egit Moab in Israelem, post mortem A. 2. perplexitatem, sc. cancellorum. 3. & dixit ad eos, ite inquirite in Baalzebub (.i. dominũ muscæ, Deum Accaronitarum, quẽ muscas venenatas & lethales abigere credebant) deum E. an victurus sim. 4. an ob non (sc. esse) Deum in Is. vos euntes (sc. estis) ad inquirendum in B. d. Et & idc. dixit 3. lecto, quẽ ascendisti ibi, nõ descendes de eo. sic infra v. 6. 16. 5. & reversi sũt n. ad e. & d. ad e. quid istud r-e?

Das Ander Buch

der Könige. Luth.

VNd fielen die Moabiter abe von Jsrael / da Ahab todt war.

2. Vnd Ahasja fiel durchs gitter in seinem saal zu Samaria / vnd ward kranck. Vnd sandte boten vnd sprach zu jnen / Gehet hin vnd fraget BaalSebub den Gott zu Ekron / ob ich von dieser kranckheit genesen werde?

3. Aber der engel des HERRN redet mit Elia dem Thisbiten / Auff vnd begegne den boten des königs zu Samaria / vnd sprich zu jnen / Jst denn nu kein Gott in Jsrael / das jr hingehet zu fragen BaalSebub den Gott Ekron?

4. Darumb / so spricht der HERR / Du solt nicht von dem bette komen / darauff du dich gelegt hast / sondern solt des tods sterben. Vnd Elia gieng weg.

5. Vnd da die boten wider zu jm kamen / sprach er zu jnen / Warumb kompt jr wider?

6. Sie sprachen zu jm / Es kam vns ein man erauff entgegen / vnd sprach zu vns / Gehet widerumb hin zu dem könige / der euch gesandt hat / vnd sprecht zu jm / So spricht der HERR / Jst denn kein Gott in Jsrael / das du hinsendest zu fragen BaalSebub den Gott Ekron? Darumb soltu nicht komen von dem bette / darauff du dich gelegt hast / sondern solt des tods sterben.

Er

8. quodnam judicium (sc. tuum de viro) viri.
9. ad vos.
10. dixerunt ad eum, vir dominus pili, &c. pellis a. in renib9 s. & ait, E. Th. ipse.
11. quinquagenorum, & q. e. et ascendit ad e. & ecce sedens (erat) in capite m. et dix. ad eum.
714:
12. & respondit E. & dixit ad principem quinquagenorum: & si v. D. ego, d. i. e c. & devoret.
13. & reversus est & mis.
14. & respõdit & loquutus est ad eum.
15. ad eos, s. v. D. ego desc. i. e. c. et devoret te.
16. & reversus est & mis. pr. quinquagenta tertia norum. sic infra.
17. deprecationem instituit ad ipsum, & loquutus est ad eum.
18. & surrexit & descendit.

7. Er sprach zu jnen / Wie war der man gestalt / der euch begegnet / vnd solchs zu euch saget?
8. Sie sprachen zu jm / Er hatte eine rauche haut an / vnd einen leddern gürtel vmb seine lenden. Er aber sprach / Es ist Elia der Thisbiter.
9. Vnd er sandte hin zu jm einen heuptman vber funfftzig / sampt denselbigen funfftzigen. Vnd da der zu jm hinauff kam / Sihe / da saß er oben auff dem berge. Er aber sprach zu jm / Du man Gottes / der könig sagt / du solt erab komen.
10. Elia antwortet dem heuptman vber funfftzig / vnd sprach zu jm / Bin ich ein man Gottes / so falle fewr vom himel vnd fresse dich vnd deine funfftzige. Da fiel fewr vom himel / vnd fraß jn vnd seine funfftzige.
11. Vnd er sandte widerumb einen andern heuptman vber funfftzig zu jm / sampt seinen funfftzigen. Der antwortet vnd sprach zu jm / Du man Gottes / so spricht der könig / Kom eilends erab.
12. Elia antwortet / vnd sprach / Bin ich ein man Gottes / so falle fewr vom himel / vnd fresse dich vnd deine funfftzige. Da fiel das fewr Gottes vom himel / vnd fraß jn vnd seine funfftzige.
13. Da sandte er widerumb den dritten heuptman vber funfftzig / sampt seinen funfftzigen. Da er zu jm hinauff kam / beuget er seine knie gegen Elia vnd flehet jm / vnd sprach zu jm / Du man Gottes / Laß meine seele vnd die seele deiner knechte dieser funfftzigen für dir etwas gelten.
14. Sihe / das fewr ist vom himel gefallen / vnd hat die ersten zween heuptmenner vber funfftzig mit jren funfftzigen gefressen / Nu aber laß meine seele etwas gelten für dir.

Da

7. Dixit autem ad eos, 8 Qualis forma est viri, qui ascendit in occursum vestrum, & loquutus est 9 vobis sermones istos?
8. Et 10 responderunt ei, vir pilosus, & cingulo pelliceo accinctus renes suos. Tum ait, Elijah Thisbites est.
9. Misitq; ad eum, principem 11 quinquagenarium, & quinquaginta ejus: qui ascendens ad eum (ecce autem sedebat in vertice montis) dixit illi, Vir Dei, rex dixit, descende.
10. 12 Respondens Elijahu dixit principi quinquagenario, 1 Et si vir Dei sum, descendat ignis è cœlo, & consumat te atq; quinquaginta tuos. Tum descendit ignis è cœlo, & consumpsit eum & quinquaginta ejus.
11. 13 Rursum autem misit ad eum, principem quinquagenarium alium, & quinquaginta ejus. 14 qui loquutus est, & dixit ei, Vir Dei, sic dixit rex, Festina, & descende.
12. Et respondit Elijah, dixitq; 15 eis, Si vir Dei sum, descendat ignis è cœlo, & consumat te, atq; quinquaginta tuos. Tum descendit ignis Dei è cœlo, & consumpsit eum atq; quinquaginta ejus.
13. 16 Iterum vero misit principẽ quinquagenarium tertium, & quinquaginta ejus. Ascendit ergo, & venit princeps ille quinquagenarius tertius, atq; incurvavit se super genua sua coram Elijahu, & 17 rogavit eum, dixitq; illi, vir Dei, pretiosa sit quæso anima mea & anima servorum tuorum istorum quinquaginta, in oculis tuis,
14. Ecce descendit ignis è cœlo, & consumpsit duos principes quinquagenarios priores, & quinquaginta eorum: nunc ergo pretiosa sit anima mea in oculis tuis.

Lo.

7. Qui dixit eis, Cujus figuræ & habitus est vir ille qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc?
8. At illi dixerunt, Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait, Elias Thesbites est.
9. Misitq; ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta, qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum: sedentiq; in vertice montis, ait, Homo Dei, rex præcepit ut descendas.
10. Respondensque Elias, dixit quinquagenario, Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cœlo, & devoravit eum, & quinquaginta, qui erant cum eo.
11. Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterũ, & quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi, Homo Dei hæc dicit rex, Festina, descende.
12. Respondens Elias ait, Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de cœlo, & devoravit illum, & quinquaginta ejus.
13. Iterum misit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui cum venisset, curvavit genua contra Eliam, & precatus est eum, & ait, Homo Dei, noli despicere animam meam, & animas servorum tuorum, qui mecum sunt.
14. Ecce descendit ignis de cœlo, & devoravit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos, qui cum eis erant: sed nunc obsecro ut miserearis animæ meæ.

Lo-

7. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς, τίς ἡ κρίσις τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἀναβάντος εἰς συνάντησιν ὑμῖν, καὶ λαλήσαντος πρὸς ὑμᾶς τοὺς λόγους τούτους;
8. Καὶ εἶπον, ἀνὴρ δασὺς καὶ ζώνην δερματίνην περιεζωσμένος τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ. καὶ εἶπεν, Ἠλίας ὁ Θεσβίτης οὗτος.
9. Καὶ ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν πεντηκόνταρχον καὶ τοὺς πεντήκοντα αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθησαν πρὸς αὐτόν· αὐτὸς δὲ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους· καὶ ἐλάλησεν πρὸς αὐτὸν ὁ πεντηκόνταρχος, καὶ εἶπεν, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, τάδε λέγει ὁ βασιλεύς, κατάβηθι.
10. Καὶ ἀπεκρίθη Ἠλίας καὶ εἶπε πρὸς τὸν πεντηκόνταρχον, εἰ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εἰμὶ ἐγώ, καταβήσεται πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ καταφάγεταί σε καὶ τοὺς πεντήκοντά σου· καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτὸν καὶ τοὺς πεντήκοντα αὐτοῦ.
11. Καὶ προσθεὶς ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πεντηκόνταρχον ἕτερον καὶ τοὺς πεντήκοντα αὐτοῦ. καὶ ἀνέβη ὁ πεντηκόνταρχος καὶ ἐλάλησεν πρὸς αὐτόν, καὶ εἶπεν, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ τάδε λέγει ὁ βασιλεύς, ταχέως κατάβηθι.
12. Καὶ ἀπεκρίθη Ἠλίας καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, εἰ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εἰμὶ ἐγώ, καταβήσεται πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ καταφάγεταί σε καὶ τοὺς πεντήκοντά σου· καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέφαγεν αὐτὸν καὶ τοὺς πεντήκοντα αὐτοῦ.
13. Καὶ προσθεὶς ὁ βασιλεὺς ἔτι ἀπέστειλε πεντηκόνταρχον τρίτον καὶ τοὺς πεντήκοντα αὐτοῦ· καὶ ἦλθεν ὁ πεντηκόνταρχος ὁ τρίτος, καὶ ἔκαμψεν ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ Ἠλίου, καὶ ἐδεήθη αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν πρὸς αὐτόν, λέγων· ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἐντιμωθήτω δὴ ἡ ψυχή μου καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν δούλων σου τῶν πεντήκοντα ἐν ὀφθαλμοῖς σου.
14. Ἰδοὺ γὰρ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέφαγε τοὺς δύο πεντηκοντάρχους τοὺς πρώτους, καὶ ἑκάστου τοὺς πεντήκοντα· καὶ νῦν ἐντιμωθήτω δὴ ἡ ψυχὴ τῶν δούλων σου ἐν ὀφθαλμοῖς σου.

Καὶ

Ochoziæ quinquagenarii ad Æliam missi igne consumuntur.

Eliseus Eliæ individuus comes.

15. Καὶ ἐλάλησεν ἄγγελος Κυρίου πρὸς Ηλίαν, λέγων· κατάβηθι μετ' αὐτοῦ, μὴ φοβηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν· καὶ ἀναστὰς κατέβη Ηλίας, καὶ ἐπορεύθη μετ' αὐτῶν πρὸς τὸν βασιλέα.

16. Καὶ ἐλάλησε πρὸς αὐτόν, τάδε λέγει Κύριος, ἀνθ' ὧν ἀπέστειλας ἀγγέλους ἐπερωτῆσαι ἐν τῷ Βααλ μυῖαν θεὸν Ακκαρῶν ὡσεὶ μὴ ὄντος Θεοῦ ἐν Ισραὴλ τοῦ ἐπερωτῆσαι τὸν λόγον αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἡ κλίνη ἐφ' ἧς ἀνέβης ἐπ' αὐτῆς οὐ καταβήσῃ ἀπ' αὐτῆς, ὅτι θανάτῳ ἀποθανῇ.

17. Καὶ ἀπέθανεν κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου, ὃ ἐλάλησεν Ηλίας· καὶ ἐβασίλευσεν Ιωρὰμ ὁ ἀδελφὸς Οχοζίου ἀντ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἦν αὐτῷ υἱὸς ἐν τῷ ἔτει τῷ δευτέρῳ Ιωρὰμ υἱοῦ Ιωσαφὰτ βασιλέως Ιούδα.

18. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Οχοζίου καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ισραήλ;

Κεφαλ. β'.

ΚΑὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἀνάγειν Κύριον τὸν Ηλίαν ἐν συσσεισμῷ ὡς εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐπορεύθη Ηλίας καὶ Ελισεαὶ ἐκ Γαλγάλων.

2. Καὶ εἶπεν Ηλίας πρὸς Ελισεαί, κάθου δὴ ἐνταῦθα, ὅτι Κύριος ἀπέσταλκέ με ἕως Βαιθήλ· καὶ εἶπεν Ελισεαί, ζῇ Κύριος καὶ ζῇ ἡ ψυχή σου, εἰ ἐγκαταλείψω σε· καὶ ἔρχονται εἰς Βαιθήλ.

3. Καὶ ἐξῆλθον οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν οἱ ἐν Βαιθὴλ πρὸς Ελισεαί, καὶ εἶπον αὐτῷ· εἰ δὴ ἔγνως ὅτι σήμερον λαμβάνει Κύριος τὸν κύριόν σου ἐπάνωθεν τῆς κεφαλῆς σου; καὶ εἶπε, καί γε ἐγὼ ἔγνων, σιωπᾶτε.

4. Καὶ εἶπεν Ηλίας τῷ Ελισεαί· κάθου δὴ ἐνταῦθα, ὅτι Κύριος ἀπέσταλκέ με εἰς Ιεριχώ· καὶ εἶπεν Ελισεαί, ζῇ Κύριος

Deus de vita hac tollet. Nam cū docet præceptor, in cathedra eminentiore sedet. Hinc discipulis ad pedes illius sedere dicuntur: Vt Paulus ad pedes Gamalielis. Act. 22. v. 3.

15. Locutus est autem angelus Domini ad Eliam, dicens, Descende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, & descendit cum eo ad regem,

16. Et locutus est ei, Hæc dicit Dominus, Quia misisti nuntios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel, à quo posses interrogare sermonem, ideò de lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

17. Mortuus est autem juxta sermonem Domini quem locutus est Elias, & regnavit Joram frater ejus pro eo, anno secundo Joram filii Josaphat regis Judæ: non enim habebat filium.

18. Reliqua autem verborum Ochoziæ, quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel,

CAP. II.

FActum est autem: cùm levare vellet Dominus Eliam per turbinem in cœlum, ibant Elias & Eliseus de Galgalis.

2. Dixitque Elias ad Eliseum, Sede hic, quia Dominus misit me usque in Bethel. Cui ait Elisæus, Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendissent Bethel,

3. Egressi sunt filii prophetarum, qui erant in Bethel, ad Eliseum, & dixerunt ei, Nunquid nosti quia hodie Dominus tollet dominum tuum à te? Qui respondit, Et ego novi: silete.

4. Dixit autem Elias ad Eliseum, Sede hic, quia Dominus misit me in Jericho. Et ille ait, Vivit

15. Loquutus est autem angelus Jehovæ ad Elijahu, Descende cum eo, ne timeas à facie ejus, 18 Qui consurgens, descendit cum eo ad regē.

16. Loquutusq; est ad eum, Sic dixit Jehovah, Propterea quod misisti nuntios 19 ad consulendum Baalzebub deum Ecron, (& quidem quod non esset Deus in Israele, ut consuleres verbum ejus) idcirco *inquā de* lecto super quem ascendisti, non descendes, sed moriendo morieris.

17. Mortuus est itaq; juxta verbum Jehovæ quod loquutus fuerat Elijahu: & regnavit Jehoram pro eo, 20 anno secundo Jehoram filii Jehosaphat regis Jehudah, quia non fuerat ei filius.

18. Reliquum autem verborum Ahaziah quæ fecit, nonne 21 scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel?

CAP. II.

ET fuit, 1 quum sublaturus esset Jehovah Elijahu per turbinem *in* cœlum, abiit Elijahu & Elisa de Gilgal.

2. Tum dixit Elijahu ad Elisa, Sede obsecro † hic, quia Jehovah misit me usq; *in* Bethel. Dixit vero Elisa, 2 vivit Jehovah, & vivit anima tua, non derelinquam te. Descenderunt itaq; *in* Bethel.

3. Tunc egressi sunt filii prophetarum, qui *erant in* Bethel, ad Elisa, atq; 3 dixerunt, An non nosti quod hodie Jehovah 4 tollit dominum tuum à capite tuo? Et ait, Etjam ego novi, tacete.

4. Dixit ei rursus Elijahu, Elisa sede obsecro hic, quia Jehovah misit me *in* Jeriho. 5 Qui respondit, Vivit Jehovah,

15. Da sprach der engel des HERRN zu Elia / Gehe mit jm hinab / vnd fürchte dich nicht für jm. Vnd er macht sich auff / vnd gieng mit jm hinab zum könig.

16. Vnd er sprach zu jm / So spricht der HERR / Darumb / das du hast boten hingesandt / vnd lassen fragen Baal Sebub den Gott zu Ekron / als were kein Gott in Israel / des wort man fragen möchte / So soltu von dem bette nicht komen / darauff du dich gelegt hast / sondern solt des tods sterben.

17. Also starb er nach dem wort des HERRN / das Elia geredt hatte. Vnd Joram ward könig an seine stat / im andern jar Joram des sons Josaphat des königs Juda / denn er hatte keinen son.

18. Was aber mehr von Ahasja zu sagen ist / das er gethan hat / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Israel.

Das II. Cap.

DA aber der HERR wolt Elia im wetter gen himel holē / gieng Elia vnd Elisa von Gilgal.

2. Vnd Elia sprach zu Elisa / Lieber / bleib hie / denn der HERR hat mich gen Beth-El gesandt. Elisa aber sprach / So war der HERR lebt / vnd deine seele / ich verlaß dich nicht.

3. Vnd da sie hinab gen Beth-El kamen / giengen der propheten kinder / die zu Beth-El waren / eraus zu Elisa / vnd sprachen zu jm / Weissestu auch / das der HERR wird deinen herrn heute von deinen heupten nemen? Er aber sprach / Jch weiß es auch wol / schweiget nur stille.

4. Vnd Elia sprach zu jm / Elisa / lieber bleib hie / denn der HERR hat mich gen Jeriho gesandt. Er aber sprach / So

18. & surrexit & descendit.

19. ad inquirendum in B. d. E. an ob nō (sc. esse) Deum in I. ad inquirendum in verb.

20. in anno.

21. illa scripta super l.

Cap. 2.

1. in ascendere-faciendo Jehovam E. in t. c. & abiit.
2. vivēs Jeh. & (sc. per) vitam animæ t. fi der. sic infra. v. 6.
3. dix. ad eum.
4. accipiens (i. accepturus. sc. sit) d. t. desuper capite tuo. à te, cui ille ut capiti corona ornamento hactenus est. vel etiam, Doctorem hūc tuum

715:

sic infra. 5. & ait.

Elias divisis aquis pallio in cœlum rapitur.

war der HERR lebt/ vnd deine seele / ich verlaß dich nicht. Vnd da sie gen Jeriho kamen.

5. Tratten der propheten kinder / die zu Jeriho waren/ zu Elisa/ vnd sprachen zu jm/ Weissestu auch / das der HERR wird deinen herrn heute von deinen heupten nemen? Er aber sprach / Jch weiß auch wol / schweiget nur stille.

6. Vnd Elia sprach zu jm/ Lieber / bleib hie / Denn der HERR hat mich gesandt an den Jordan. Er aber sprach/ So war der HERR lebt/ vnd deine seele/ich verlaß dich nicht. Vnd giengen die beyde mit einander.

7. Aber funfftzig menner vnter der propheten kinder giengen hin/ vnd traten gegen vber von fernen/ aber die beyde stunden am Jordan.

8. Da nam Elia seinen mantel/ vnd wickelt jn zusamen/ vnd schlug ins wasser/ das theilet sich auff beyden seiten/ das die beyde trocken durch hingiengen.

9. Vnd da sie hinůber kamen / sprach Elia zu Elisa/ Bitte/was ich dir thun sol/ehe

ich

6. & quinq; decades viri de filiis (i. discipulis, sic patres pro magistris in sancta lingua aliquando accipiuntur, sic v. 12.) prophetarum. 7. super Jarden. 8. dimidiaruntse huc & huc, & tr. ambo ipsi in sicco. Et fuit secundum transire ipsos, & E.

&vivit anima tua, si dereliquero te. Venerunt itaq; in Jeriho,

5. Et accesserunt filii prophetarum qui *erant* in Jeriho ad Elisa, dixeruntq; illi, An non nosti, quod hodie Jehovah tollit dominum tuum à capite tuo? Et ait, Etjam ego novi, tacete.

6. Dixit preterea illi Elijahu, Sede obsecro hic, quia Jehovah misit me ad Jarden. Qui respondit, Vivit Jehovah, &vivit anima tua, si dereliquero te: Abierunt igitur ambo.

7. 6 Quinquaginta autem viri de filiis prophetarum iverunt, steteruntq; è regione à longe: duo autem illi substiterunt 7 juxta Jarden.

8. Tulitq; Elijahu pallium suum, & convolvit, ac percussit aquas, & 8 diviserunt se huc & illuc: tunc transierunt ambo per siccum.

9. Quum autem transissent, Elijahu dixit ad Elisa, Postula quod faciam

tibi

Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquã te. Cumque venissent Jericho,

5. Accesserunt filii prophetarum, qui erant in Jericho, ad Eliseum, & dixerunt ei, Nunquid nosti quia Dominus hodie tollet dominum tuum à te? Et ait, Et ego novi: silete

6. Dixit autem ei Elias, Sede hic, quia Dominus misit me usque ad Jordanem. Qui ait, Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter,

7. Et quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt eos, qui & steterunt è contra longè: illi autem ambo stabãt super Jordanem.

8. Tulitque Elias pallium suum, & involvit illud, & percussit aquas, quæ divisæ sunt in utranque partem, & transierũt ambo per siccum.

9. Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum, Postula quod vis ut faci-

am

καὶ ζῇ ἡ ψυχή σου, εἰ ἐγκαταλείψω σε. καὶ ἦλθον εἰς Ἱεριχώ.

5. Καὶ ἤγγισαν οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν οἱ ἐν Ἱεριχὼ πρὸς Ἐλισσαιέ, καὶ εἶπον αὐτῷ, εἰ δὴ ἔγνως ὅτι σήμερον λαμβάνει Κύριος τὸν κύριόν σου ἐπάνω τῆς κεφαλῆς σου; καὶ εἶπεν, ἐγὼ ἔγνων, σιωπᾶτε.

6. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἠλίας, κάθου δὴ ἐνταῦθα, ὅτι Κύριος ἀπέσταλκέ με ἕως τοῦ Ἰορδάνου· καὶ εἶπεν Ἐλισσαιέ, ζῇ Κύριος καὶ ζῇ ἡ ψυχή σου, εἰ ἐγκαταλείψω σε· καὶ ἐπορεύθησαν ἀμφότεροι.

7. Καὶ πεντήκοντα ἄνδρες ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν προφητῶν ἦλθον καὶ ἔστησαν ἐξεναντίας μακρόθεν· ἀμφότεροι δὲ ἔστησαν ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου.

8. Καὶ ἔλαβεν Ἠλίας τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ καὶ εἴλησεν αὐτήν, καὶ ἐπάταξεν ἐν αὐτῇ τὰ ὕδατα, καὶ διῃρέθη τὸ ὕδωρ ἔνθεν καὶ ἔνθεν. καὶ διέβησαν ἀμφότεροι διὰ ξηρᾶς.

9. Καὶ ἐγένετο ὡς διῆλθεν, εἶπεν Ἠλίας τῷ Ἐλισσαιέ, αἴτησαι τί ποιήσω σοι πρὶν ἢ ἀναληφθῆναί

με

Elisæus Eliæ successor fisso Jordane reversus à prophetis colitur.

❧ genda à me est Ecclesia, ut auctioribus, quam illi, donis instruar necesse est) in

*Eci. 48. v. 13.

spiritu tuo ad me. & ait, difficultatē injecisti (dure egisti) postulando s. v. me sublatū de tecum e.t.s.& si non, non e.

10. & ecce c. ignis & e. ignis, & div. inter duos ipsos, & a. E. in t. c.

11. & ipse clamans. sc. erat.

12. et app. in vest.

13. desuper eo. sic infra.

14. super labium z.

15. dimidiarunt se huc & huc.

16. & viderunt e. & cet. & dixerūt.

17. ad eum.

18. filij roboris.

19. montium, aut in u. vallium. & ait.

20. cogendo-institerunt in eum, usq; pudefieri, & dixit m. & m. quinque-decades viri.

με ἀπὸ σοῦ· καὶ εἶπεν Ελισαιέ, γενηθήτω δὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐπὶ σοὶ διπλῶς ἐπ᾽ ἐμέ.

10. Καὶ εἶπεν Ηλίας, ἐσκλήρυνας τοῦ αἰτήσασθαι, πλὴν ἐὰν ἴδῃς με ἀναλαμβανόμενον ἀπὸ σοῦ, ἔσται σοι οὕτως· ἐὰν δὲ μὴ ἴδῃς, οὐ μὴ γένηται.

11. Καὶ ἐγένετο αὐτῶν πορευομένων καὶ λαλούντων, καὶ ἰδοὺ ἅρμα πυρὸς καὶ ἵπποι πυρός, καὶ διεχώρισαν ἀναμέσον ἀμφοτέρων· καὶ ἀνελήφθη Ηλίας ἐν συσσεισμῷ ἕως εἰς τὸν οὐρανόν.

12. Καὶ Ελισαιὲ ἑώρα καὶ αὐτὸς ἐβόα, πάτερ πάτερ, ἅρμα Ισραὴλ καὶ ἱππεὺς αὐτοῦ. καὶ οὐκ εἶδε αὐτὸν ἔτι. καὶ ἐκράτησεν Ελισαιὲ τῶν ἱματίων αὐτοῦ καὶ διέρρηξεν αὐτὰ εἰς δύο·

13. Καὶ ὕψωσε τὴν μηλωτὴν Ηλίου ὁ Ελισαιὲ τὴν πεσοῦσαν ἐπάνωθεν αὐτοῦ. καὶ ἐπέστρεψεν Ελισαιὲ καὶ ἔστη ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ Ιορδάνου.

14. Καὶ ἔλαβε τὴν μηλωτὴν Ηλίου, ἣ ἔπεσεν ἐπάνωθεν αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξε τὰ ὕδατα, καὶ οὐ διῃρέθη καὶ εἶπεν Ελισαιέ, ποῦ ἐστιν Θεὸς Ηλίου ἀφφώ; καὶ ἐπάταξε τὰ ὕδατα, καὶ διῃρέθη ἔνθα καὶ ἔνθα· καὶ ἦλθε διὰ ξηρᾶς.

15. Καὶ εἶδον οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν οἱ ἐν Ιεριχὼ ἐξεναντίας ἀναστρέφοντα αὐτόν. καὶ εἶπον, ἐπαναπέπαυται τὸ Πνεῦμα Ηλίου ἐπὶ Ελισαιέ. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν.

16. Καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, ἰδοὺ δὴ εἰσὶ μετὰ τῶν παίδων σου πεντήκοντα ἄνδρες υἱοὶ δυνάμεως, πορευθέντες δὴ ζητησάτωσαν τὸν κύριόν σου, μήποτε ἦρεν αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου, καὶ ἔρριψεν αὐτὸν ἐφ᾽ ἓν τῶν ὀρέων ἢ ἐπὶ ἕνα τῶν βουνῶν. καὶ εἶπεν Ελισαιέ, οὐκ ἀποστελεῖτε.

17. Καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν ἕως ὅτου ᾐσχύνετο. καὶ εἶπεν, ἀποστείλατε. καὶ ἀπέστειλαν πεντήκοντα ἄνδρας, καὶ ἐζήτησαν τρισὶν ἡμέραις, καὶ οὐχ εὗρον.

am tibi, antequàm tollar à te. Dixitque Eliseus, Obsecro ut fiat in me duplex Spiritus tuus.

10. Qui respondit, Rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quādo tollar à te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit.

11. Cumque pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diviserunt utrunque.* & ascendit Elias per turbinem in cœlum,

12. Eliseus autem videbat, & clamabat, Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga ejus. Et non vidit eum amplius: apprehenditque vestimenta sua, & scidit illa in duas partes.

13. Et levavit pallium Eliæ, quod ceciderat ei: reversusque stetit super ripam Jordanis,

14. Et pallio Eliæ quod ceciderat ei, percussit aquas, & non sunt divisæ: & dixit, Ubi est Deus Eliæ? etiam nunc. Percussitque aquas, & divisæ sunt huc atq; illuc, & trāsiit Eliseus.

15. Videntes autem filii prophetarum, qui erant in Jericho ècontra, dixerunt, Requievit Spiritus Eliæ super Elisæum. Et venientes in occursum ejus, adoraverūt eum proni in terram,

16. Dixeruntque illi, Ecce, cùm servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, & quærere dominum tuum, ne fortè tulerit eū Spiritus Domini, & projecerit eum in unum montium, aut in unam vallium. Qui ait, Nolite mittere.

17. Coëgeruntque eum, donec acquiesceret, & diceret, Mittite. Et miserūt quinquaginta viros: qui cum quæsissent tribus diebus, non invenerunt.

tibi antequam tollar 9 à te. Et ait Elisa, Sit obsecro mensura duorum Spiritus tui super me.

10. Ille ait, Rem difficilem postulasti: si videris me quum tollar à te, erit tibi sic: sin autem minus, non erit.

11. Fuit itaq;, ipsis euntibus, eundo ac colloquendo, 10 ecce currus igneus atq; equi ignei diviserunt utrumq;, & ascendit Elijahu per turbinem *in* cœlum.

12. Elisa autem videns *id*, 11 clamabat, Pater mi, pater mi, currus Israelis & equites ejus. Et non vidit eum amplius: 12 post hæc apprehendit vestimenta sua, & scidit ea in duas scissiones.

13. Sustulitq; pallium Elijahu quod ceciderat 13 ab eo, ac reversus est, & stetit 14 juxta ripam Jarden;

14. Accepitq; pallium Elijahu quod ceciderat ab eo, † & percussit aquas, dixitq;, ubi *est* Jehovah Deus Elijahu, etjam ipse? Et percussit aquas, & 15 diviserunt sese huc & illuc: & transivit Elisa.

15. 16 Videntes autē eum filii prophetarum qui *erant* in Jeriho è regione, dixerunt, Requievit Spiritus Elijahu super Elisa. & venerunt in occursum ejus, inclinaveruntq; se ei in terram.

16. Atq; dixerunt 17 ei, Ecce nunc sunt cum servis tuis quinquaginta viri 18 robusti: eant quæso, & requirant dominum tuum: ne forte tulerit eum Spiritus Jehovæ, & projecerit eum in unum 19 è montibus, aut in unam è vallibus. Qui ait, Ne mittatis.

17. Et 20 coegerunt eum usq; adeo ut tardaverit: tandem dixit, Mittite. & miserunt quinquaginta viros, quæsieruntq; tribus diebus, & non invenerunt eum.

ich von dir genomen werde. Elisa sprach / Das dein Geist bey mir sey zwifeltig.

10. Er sprach / Du hast ein hartes gebeten / Doch so du mich sehen wirst / wenn ich von dir genomen werde / so wirds ja sein / Wo nicht / so wirds nicht sein.

11. Vnd da sie mit einander giengen / vnd er redet / Sihe / da kam ein fewriger wagen mit fewrigen rossen / vnd scheideten die beyde von einander / vnd Elia fuhr also im wetter gen himel.

12. Elisa aber sahe es / vnd schrey / Mein vater / mein vater / wagen Jsrael / vnd sein reuter. Vnd sahe jn nicht mehr. Vnd er fasset seine kleider / vnd zureiß sie in zwey stück.

13. Vnd hub auff den mantel Elia / der jm entfallen war / vnd keret vmb / vnd trat an den vfer des Jordans.

14. Vnd nam denselben mantel Elia / der jm entfallen war / vnd schlug ins wasser / vnd sprach / Wo ist nu der HERR der Gott Elia? Vnd schlug ins wasser / da theilet sichs auff beiden seiten / vnd Elisa gieng hindurch.

15. Vnd da jn sahen der propheten kinder / die zu Jeriho gegen jm waren / sprachen sie / Der Geist Elia ruget auff Elisa / vnd giengen jn entgegen / vnd beten an zur erden.

16. Vnd sprachen zu jm / Sihe / es sind vnter deinen knechten funfftzig menner starcke leute / die laß gehen / vnd deinen herrn suchen / vielleicht hat jn der Geist des HERRN genomen / vnd jrgend auff einen berg / oder jrgendt in ein thal geworffen. Er aber sprach / Lasst nicht gehen.

17. Aber sie nötigeten jn / biß er sich vngeberdig stellet / vnd sprach / Lasst hingehen. Vnd sie sandten hin funfftzig menner / vnd suchten jn drey tage / aber sie funden jn nicht.

9. de tecum. & a. E. & sit obs. os duorum os (.i. donum docendi, ut scilicet id mihi contingat, itq; ore & labris meis lenitas & suada quædam insideat. vel etiā, es .i. portio duorum vel dupla, nō tota donorum gratia, Loquutio à primogenitis jure corporali (Deu 21. v. 14.) ad spiritualia dona translata. Is enim non totum patrimonium, sed portionem ejus capiebat, & quidē fratrum respectu duplam. Quasi dicat: Discessurus successorem me relinquis. Utinam vero eorum docendi donorum, quibus tu polles, patrimonium sic inter filios vel discipulos tuos Dei dispertiatur, ut mihi, qui aliis præficiar, prærogativa eorum ut primogenito concedatur, duplex scilicet portio, ut illis una. (Certè enim stre- ❧ 716 :

21. & reversi sunt ad eum: & ipse habitans (erat) in J. & dix. &c. ad. vos, n. e. & dixerunt v. c. ad E. 22. vides. sc. es. 23 orbans sc. est. 24. ibi sal. et acceperunt (.i. acceptum attulerût) ad ipsum & egressus est ad e. a. & projecit &c. Ith. salubritatem reddidi aquis istis. 25. & ipse ascendens (erat), in via, & pu. &c. urbe, & subsannare. se faciebât (.i. mutuo se incitabant ad sannas & dicteria jaciendû) in eum. 26. respexit p. s. & vidit e. et mal. &c. egr. sunt d. u. e s. & la. ex e. q. & duos natos. 27. ad m.

18. Vnd kamen wider zu jm. Vnd er bleib zu Jeriho / vnd sprach zu jnen / Sagt ich euch nicht / jr soltet nicht hingehen?

19. Vnd die menner der stadt sprachen zu Elisa / Sihe / es ist gut wonen in dieser stadt / wie mein herr sihet / Aber es ist böse wasser / vnd das land vnfruchtbar.

20. Er sprach / Bringet mir her eine newe schale / vnd thut saltz drein / vnd sie brachtens jm.

21. Da gieng er hinaus zu der wasserquell vnd warff das saltz drein / vnd sprach / So spricht der HERR / Ich hab diß wasser gesundt gemacht / Es sol hinfort kein todt noch vnfruchtbarkeit daher komen.

22. Also war das wasser gesundt biß auff diesen tag / nach dem wort Elisa das er redet.

23. Vnd er gieng hinauff gen BethEl / vnd als er auff dem wege hinan gieng / kamen kleine knaben zur stadt eraus / vnd spotteten jn / vnd sprachen zu jm / Kalkopff kom erauff / kalkopff kom erauff.

24. Vnd er wand sich vmb / vnd da er sie sahe / flucht er jnen im namen des HERrn. Da kamen zween beeren aus dem walde / vnd zurissen der kinder zwey vnd viertzig.

25. Von dannen gieng er auff den berg Carmel / vnd kehret vmb von dannen gen Samaria.

18. 21 Quumq; reversi essent ad eum: (ipse autem habitabat in Jeriho) dixit ad illos, An non dixeram vobis, Ne eatis?

19. Porro viri civitatis dixerunt ad Elisa, Ecce nunc habitatio civitatis bona *est*, ut domine mi 22 vides: at aquæ malæ *sunt*, & terra *habitatores* 23 orbat.

20. Tum dixit, Afferte mihi phialam novam, & ponite 24 in ea sal. Et attulerunt ei.

21. Egressus autem ad exitum aquarum, conjecit illud sal, ac dixit, Sic dixit Jehovah, Sanavi aquas istas, non erit illinc ultra mors, & *terra* orbans.

22. Et sanatæ sunt aquæ illæ usq; *in* diem hanc, juxta verbum Elisa quod loquutus fuerat.

23. Ascendit præterea inde *in* Bethel: 25 ipso autem ascêdente per viam, pueri parvi egressi sunt ex urbe, qui illudebant ei, atq; dicebant ei, Ascende calve, ascende calve.

24. Et 26 respiciens post se ac videns eos, maledixit eis in nomine Jehovæ & egressæ duæ ursæ é silva, laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros.

25. Et abiit inde 27 in montem Charmel, & inde reversus est *in* Someron.

18. Et reversi sunt ad eum: at ille habitabat in Jericho, & dixit eis, Nunquid non dixi vobis, Nolite mittere?

19. Dixerunt quoq; viri civitatis ad Eliseum, Ecce habitatio civitatis hujus optima est, sicut tu ipse domine perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis.

20. At ille ait, Afferte mihi vas novum, & mittite in illud sal. Quod cum attulissent,

21. Egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait, Hæc dicit Dominus, Sanavi aquas has, & non erit ultra in eis mors, neque sterilitas.

22. Sanatæ sunt ergo aquæ usque in diem hanc, juxta verbum Elisei, quòd locutus est.

23. Ascendit autem inde in Bethel: cumque ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate, & illudebant ei, dicentes, Ascende calve, ascende calve.

24. Qui cùm respexisset, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini * egressique sunt duo ursi de saltu, & laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros.

25. Abiit autem inde in montem Carmeli, & inde reversus est in Samariam.

18. Καὶ ἀνέστρεψαν πρὸς αὐτόν. καὶ Ελισαιὲ ἐκάθητο ἐν Ἱεριχώ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ εἶπον ὑμῖν μὴ πορεύεσθε;

19. Καὶ εἶπον οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως πρὸς Ελισαιέ, ἰδοὺ δὴ ἡ κατοίκησις τῆς πόλεως ταύτης ἀγαθή, καθὼς σὺ κύριε ὁρᾷς, καὶ τὰ ὕδατα πονηρά, καὶ ἡ γῆ ἀτεκνουμένη.

20. Καὶ εἶπεν Ελισαιέ, λάβετέ μοι ὑδρίσκην καινήν, καὶ ἐμβάλετε ἐκεῖ ἅλας. καὶ ἔλαβον αὐτῷ.

21. Καὶ ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν διέξοδον τῶν ὑδάτων, καὶ ἔρριψεν ἐκεῖ τὸ ἅλας. καὶ εἶπεν, τάδε λέγει Κύριος, ἴαμαι τὰ ὕδατα ταῦτα. οὐκ ἔσται ἔτι ἐκεῖθεν ἀποθνήσκων οὐδὲ ἀτεκνουμένη.

22. Καὶ ἰάθη τὰ ὕδατα ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, κατὰ τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν Ελισαιέ.

23. Καὶ ἀνέβη Ελισαιὲ ἐκεῖθεν εἰς Βαιθήλ, καὶ αὐτοῦ ἀναβαίνοντος ἐν τῇ ὁδῷ, ἐξῆλθε παιδάρια μικρὰ ἐκ τῆς πόλεως, καὶ κατέπαιζον αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, ἀνάβαινε φαλακρέ, ἀνάβαινε φαλακρέ.

24. Καὶ ἐξένευσεν ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ εἶδεν αὐτά, καὶ κατηράσατο αὐτοῖς ἐν ὀνόματι Κυρίου· καὶ ἐξῆλθον δύο ἄρκτοι ἐκ τοῦ δρυμοῦ, καὶ ἀνέρρηξαν ἐξ αὐτῶν τεσσαράκοντα καὶ δύο παιδάρια.

25. Καὶ διῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὸ ὄρος τὸ Καρμήλιον, καὶ ἐκεῖθεν ἐπέστρεψεν εἰς Σαμάρειαν.

Elisæus aqua Jerichuntis curata pueris sibi illudentibus efficaciter maledicit.

* 1. Par. 21. v. 18.

Cap. 3.

1. regnavit super I. in S. in anno ogdoadis (&) decadis J. r. J. & r. dyodecadem anni.

717 :

2. statuam B. quam. 3. in peccatis.

Das III. Cap.

Joram der son Ahab ward könig vber Jsrael / zu Samaria im achtzehenden jar Josaphat des königs Juda / vnd regiert zwelff jar.

2. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel / Doch nicht wie sein vater vnd seine mutter / Denn er thet weg die seulen Baal / die sein vater machen ließ.

3. Aber er bleib hangen an den sünden Jerobeam des

sons

CAP. III.

Jehoram autem filius Ahab 1 regnare cœpit super Israelem in Someron anno 1 decimo octavo Jehosaphat regis Jehudah: regnavitq; duodecim annis.

2. Fecitq; *quod* malum *est* in oculis Jehovæ: verum non sicut pater suus & sicut mater sua: nam abstulit 2 statuas Baal quas fecerat pater suus.

3. Veruntamen 3 peccatis Jarobam filii Nebat qui pecca-

re

CAP. III.

Joram verò filius Achab regnavit super Israel in Samaria anno decimo octavo Josaphat regis Judæ. Regnavitque duodecim annis.

2. Et fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus & mater: tulit enim statuas, Baal quas fecerat pater ejus.

3. Veruntamen in peccatis Jeroboam filii Na-

bat,

Κεφαλ. γ'.

Καὶ Ιωρὰμ υἱὸς Αχαὰβ ἐβασίλευσεν ἐν Ισραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει Ιωσαφὰτ βασιλέως Ἰούδα. καὶ ἐβασίλευσεν δώδεκα ἔτη.

2. Καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, πλὴν οὐχ ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. καὶ μετέστησε τὰς στήλας τοῦ Βαάλ, ἃς ἐποίησεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

3. Πλὴν ἐν ταῖς ἁμαρτίαις Ιεροβοὰμ υἱοῦ Ναβὰτ ὃς ἐξήμαρ-

τε

A Joramo rege Moabitæ deficiunt.

τε τ̃ Ισραήλ, ἐκολλήθη, καὶ οὐκ ἀπέστη ἀπ' αὐτῶν.

4. Καὶ Μεσὰ βασιλεὺς Μωὰβ ἦν νωκὴδ, καὶ ἦν φέρων φόρον, καὶ ἐπιστρέφων τῷ βασιλεῖ Ισραὴλ ἑκατὸν χιλιάδας ἀρνῶν, καὶ ἑκατὸν χιλιάδας κριῶν ἐπὶ πόκων.

5. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ ἀποθανεῖν Αχαὰβ, ἠθέτησεν Μωὰβ ἐν βασιλεῖ Ισραήλ.

6. Καὶ ἐξῆλθεν Ιωρὰμ ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ ἐκ Σαμαρείας ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἐπεσκέψατο τ̃ Ισραήλ.

7. Καὶ ἐπορεύθη καὶ ἀπέστειλεν πρὸς Ιωσαφὰτ βασιλέα Ιούδα λέγων, Βασιλεὺς Μωὰβ ἠθέτησεν ἐν ἐμοί, εἰ πορεύσῃ μετ' ἐμοῦ ἐπὶ Μωὰβ εἰς πόλεμον; καὶ εἶπεν, πορεύσομαι· ὅμοιός σοι, ὅμοιος ἐμοί, καὶ ὡς ὁ λαός σου ὁ λαός μου, καὶ ὡς οἱ ἵπποι σου οἱ ἵπποι μου.

8. Καὶ εἶπεν, ποίᾳ ὁδῷ ἀναβησόμεθα; καὶ εἶπεν, ὁδὸν ἐρήμου Εδώμ.

9. Καὶ ἐπορεύθη ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ καὶ ὁ βασιλεὺς Ιούδα καὶ ὁ βασιλεὺς Εδωμ, καὶ ἐπορεύοντο κυκλοῦντες ὁδὸν ἑπτὰ ἡμερῶν, καὶ οὐκ ἦν ὕδωρ τῇ παρεμβολῇ καὶ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν.

10. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ισραήλ, ὦ, ὅτι κέκληκεν Κύριος τοὺς τρεῖς βασιλεῖς τούτους παραδοῦναι αὐτοὺς εἰς χεῖρα Μωάβ.

11. Καὶ εἶπεν Ιωσαφὰτ πρὸς αὐτόν, εἰ ἔστιν ἐνταῦθα προφήτης τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπερωτήσομεν τ̃ Κύριον δι' αὐτοῦ; καὶ ἀπεκρίθη εἷς τ̃ παίδων τοῦ βασιλέως Ισραήλ. καὶ εἶπεν, ἔστιν ἐνταῦθα Ελισαιὲ υἱὸς Σαφάτ, ὃς ἐπέχεεν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας Ηλίου.

12. Καὶ εἶπεν Ιωσαφάτ, ἔστιν ἐν αὐτῷ ῥῆμα Κυρίου; καὶ κατέβη πρὸς αὐτὸν βασιλεὺς Ισραὴλ καὶ Ιωσαφὰτ βασιλεὺς Ιούδα καὶ ὁ βασιλεὺς Εδώμ.

13. Καὶ εἶπεν Ελισαιὲ πρὸς τ̃ βασιλέα Ισραήλ, τί ἐμοὶ καὶ σοί; δεῦρο πρὸς τοὺς προφήτας τοῦ πατρός σου, καὶ πρὸς τοὺς

προ-

---

bat, qui peccare fecit Israel, adhæsit, nec recessit ab eis.

4. Porrò Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, & solvebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum cum velleribus suis.

5. Cumque mortuus fuisset Achab, prævaricatus est fœdus quod habebat cum rege Israel.

6. Egressus est igitur rex Joram in die illa de Samaria, & recensuit universum Israel.

7. Misitque ad Josaphat regem Juda, dicens, Rex Moab recessit à me, veni mecum contra eum ad prælium. Qui respondit, Ascendam: qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus: & equi mei, equi tui.

8. Dixitque, Per quam viam ascendemus? At ille respondit, Per desertum Idumææ.

9. Perrexerunt igitur rex Israel, & rex Juda, & rex Edom, & circuierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui & jumentis, quæ sequebantur eos.

10. Dixitque rex Israel, Heu heu heu, congregavit nos Dominus tres reges, ut traderet in manu Moab.

11. Et ait Josaphat, Estne hic propheta Domini, ut deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de servis regis Israel, Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquã super manus Eliæ.

12. Et ait Josaphat, Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, & Josaphat rex Juda, & rex Edom.

13. Dixit autem Eliseus ad regem Israel, Quid mihi & tibi est? vade ad prophetas patris tui, & matris

tuæ.

---

re fecit Israelem, adhæsit, nec recessit ab eis.

4. Porro Mesa rex Moab 4 habebat greges: & reddebat regi Israelis centum millia agnorum, & centum millia arietum cum lana.

5. Fuit autem, 5 quũ mortuus esset Ahab, defecit rex Moab à rege Israelis.

6. Egressus est itaq; rex Jehoram 6 die illa de Someron, & recensuit universum Israelem.

7. Atq; abiit, misitq; ad Jehosaphat regem Jehudah, 7 qui dicerent, Rex Moab defecit à me, veniesne mecum contra Moab ad bellum? Respondit, Ascendam: sicut ego, sic tu: sicut populus meus, sic populus tuus: sicut equi mei, sic equi tui.

8. Et dixit, 8 Quanam via ascendemus? Respondit, Via deserti Edom.

9. 9 Profectus est itaq: rex Israelis, & rex Jehudah, atq; rex Edom 10 quumq; circuissent per viam septem diebus, defuit aqua castris, atq; jumentis quæ *erant* ad pedes eorum.

10. Dixitq; rex Israelis, Ah ah, vocavit enim Jehovah tres reges istos, 11 ut traderet eos in manum Moab.

11. Dixitq; Jehosaphat, 12 Estne hîc propheta Jehovæ, ut consulamus Jehovam per eum? Respondit quidam è servis regis Israelis, & ait, *Est* hîc Elisa filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Elijahu.

12. Dixitq; Jehosaphat, Est cum eo verbum Jehovæ. Descenderunt ergo ad eum rex Israel, & Jehosaphat, atq; rex Edom.

13 Et ait Elisa ad regem Israelis, Quid mihi & tibi? Vade ad prophetas patris tui, & ad prophetas matris tuæ. Dixitq;

ei

---

sons Nebath/ der Israel sündigen machet/ vnd ließ nicht dauon.

4. Mesa aber der Moabiter könig hatte viel schaff / vnd zinset dem könige Israel/wolle von hundert tausent lemmern / vnd von hundert tausent widdern.

5. Da aber Ahab todt war/ fiel der Moabiter könig abe vom könige Israel.

6. Da zoch zur selben zeit aus der könig Joram von Samaria / vnd ordenet das gantze Israel.

7. Vnd sandte hin zu Josaphat dem könige Juda/vnd ließ jm sagen/ der Moabiter könig ist von mir abgefallen/ Kom mit mir zu streiten wider die Moabiter. Er sprach/Ich wil hinauff komen/ ich bin wie du / vnd mein volck wie dein volck / vnd mein roß wie deine roß.

8. Vnd sprach/Durch welchen weg wollen wir hinauff ziehen? Er sprach/Durch den weg in der wüsten Edom.

9. Also zog hin der könig Israel/ der könig Juda / vnd der könig Edom. Vnd da sie sieben tagreise zogen / hatte das heer vnd das vieh / das vnter jnen war/kein wasser.

10. Da sprach der könig Israel/ O weh/ der HERR hat diese drey könige geladen/ das er sie in der Moabiter hende gebe.

11. Josaphat aber sprach/Ist kein prophet des HERRN hie/ das wir den HERRN durch jn rath fragen? Da antwortet einer vnter den knechten des königs Israel/ vnd sprach / Hie ist Elisa der son Saphat / der Elia wasser auff die hende goß.

12. Josaphat sprach / Des HERrn wort ist bey jm. Also zogen zu jm hinab der könig Israel vnd Josaphat/vnd der könig Edom.

13. Elisa aber sprach zum könige Israel / Was hastu mit mir zu schaffen? Gehe hin zu den prophetẽ deines vaters/

 vnd

---

4. erat pecuarius, & r. R. I. centuriam chiliadis a. et centuriam chiliadis arietum lana.
5. secundum mori Achabum, & deficiendo-prævaricatus-est.
6. in die (i. tempore rebellionis) il. d. S. & visitavit u. I.
7. dicendo, R. M. deficiendo-prævaricatus-est in me. num ibis m. ad M. adb. & dixit.
8. ubi ista via? ascendemus. & dixit.
9. & ivit.
10. & circuiverũt (sc. desertum) viâ d. s. d. & non fuit aqua castrametationi & jumẽto, quod in pedibus eorũ. i. quod sequebatur pedes, id est, vestigia eorum.
11. ad dãdum e.
12. an non hic, &c. Jeh. & quæremus Jeh. ab eo. & respondit unus.

13. ne. sc. talia dicas. 14. ad dandū. 15 Vivens Jeh. e. cujus steti ad facies ejus (i. ad cujus faciem sto) quod etc. Jehudah eg. suscipiens (sc. essem) si respicerem ad te, & si viderem te. 16. modulantem, & fuit secundū modulari modulantem, & fuit (i. fuit inquam) sup. 17 facere (infinit. pro imp.) torrentem (vel vallem) ist. fossas fossas. 18. & bib. & cet. & jumentū vestrum. 19. munitionis &c. electionis, & omnem arborem bonam cadere facietis &c. & omnem portionē bonam dolore adficietis (quomodo sc. adfecti sunt, qui obruuntur) in lapidib9. Et fuit in m. circiter ascendere minchā, & ecce aq. venientes. sc. erant. 20. audierunt. 21. in eos, & convocati sunt ab omni cingente &

vnd zu den propheten deiner mutter. Der könig Jsrael sprach zu jm/ Nein? Denn der HERR hat diese drey könige geladen/ das er sie in der Moabiter hende gebe.

14. Elisa sprach/ So war der HERR Zebaoth lebt/ für dem ich stehe/ wenn ich nicht Josaphat den könig Juda ansehe/ ich wolt dich nicht ansehen noch achten.

15. So bringet mir nu einen spielman. Vnd da der spielman auff der seiten spielet/ kam die hand des HERRN auff jn.

16. Vnd er sprach/ So spricht der HERR/ Macht hie vnd da graben/ an diesem bach.

17. Denn so spricht der HERR/ Jr werdet keinen windt noch regen sehen/ dennoch sol der bach voll wassers werden/ das jr vnd ewer gesinde/ vnd ewer vieh trinckt.

18. Dazu ist das ein geringes für dem HERRN/ Er wird auch die Moabiter in ewre hende geben.

19. Das jr schlahen werdet/ alle feste stedte/ vnd alle ausserwelte stedte/ vnd werdet fellen alle gute bewme/ vnd werdet verstopffen alle wasserbrunnen/ vnd werdet allen guten acker mit steinen verderben.

20. Des morgens aber wenn man speißopffer opffert/ Sihe da kam ein gewesser des weges von Edom/ vnd füllet das land mit wasser.

21. Da aber alle Moabiter höreten/ das die könige erauff zogen wider sie zu streiten/ beriefen sie alle/ die zur rüstung alt gnug vnd drüber waren/ vnd tratten an die grentze.

22. Vnd da sie sich des morgens frue auffmachten/ vnd die sonne auffgieng auff das gewesser/ dauchte die Moabiter das gewesser gegen jnen rot sein wie blut.

ei rex Israelis, 13 Nequaquam quia convocavit Jehovah tres reges istos, 14 ut traderet eos in manum Moab.

14. Dixit vero Elisa, 15 Vivit Jehovah, exercituum, in cujus conspectu sto, quod nisi faciem Jehosaphat regis Jehudah susciperem, non intuerer te, neq; te aspicerem.

15. Nunc ergo tollite mihi 16 psaltem. Quumq; psalleret psaltes, fuit super eum manus Jehovæ.

16. Et ait, Sic dixit Jehovah, 17 Fac *in* torrēte isto crebras fossas:

17. Sic enim dixit Jehovah, Non videbitis ventum *ullum*, neq; videbitis pluviam, & *tamen* torrens iste implebitur aqua, 18 unde bibetis vos, & greges vestri, & jumenta vestra.

18. Leve autem est hoc in oculis Jehovæ: dabit quoq; Moab in manum vestram:

19. Percutietisq; omnem urbem 19 munitam, & omnem urbem electam, atq; universas arbores bonas dejicietis, cunctosq; fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum bonum operietis lapidibus.

20. Fuit igitur mane, quando offertur sacrificium, ecce aquæ veniebant è via Edom, & repleta est terra aquis.

21. Universus autem Moab 20 audiens quod ascendissent reges ad pugnandum 21 adversus eos, congregaverunt sese, ab omni accingente se cingulo & supra, steteruntq; in termino:

22. Et surrexerunt mane, quū sol ortus esset super aquas: videruntq; 22 Moabitæ è regione aquas illas rubras tanquam sanguinem,

tuæ. Et ait illi rex Israel, Quare congregavit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab?

14. Dixitque ad eum Eliseus, Vivit Dominus exercituū, in cujus conspectu sto, quòd si non vultum Josaphat regis Judæ erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem.

15. Nunc autem adducite mihi psaltem. Cumque caneret psaltes, facta est super eum manus Domini.

16. Et ait, Hæc dicit Dominus, Facite alveum torrentis hujus fossas & fossas.

17. Hæc enim dicit Dominus, Non videbitis ventum, neque pluviam: & alveus iste replebitur aquis, & bibetis vos, & familiæ vestræ, & jumenta vestra.

18. Parumque est hoc in conspectu Domini: insuper tradet etiam Moab in manus vestras.

19. Et percutietis omnem civitatem munitam, & omnem urbem electā, & universum lignum fructiferum succidetis, cunctosque fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus.

20. Factum est igitur manè, quando sacrificium offerri solet, & ecce, aquæ veniebant per viam Edom, & repleta est terra aquis.

21. Universi autem Moabitæ audientes quòd ascendissent reges, ut pugnarent adversum eos, convocaverunt omnes, qui accincti erant balteo desuper, & steterunt in terminis.

22. Primoque mané surgentes, & orto jam sole ex adverso aquarum, viderunt Moabitæ è contra aquas rubras, quasi sanguinem,

προφήτας τῆς μητρός σου. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς Ἰσραήλ, μὴ ὅτι κέκληκε Κύριος τοὺς τρεῖς βασιλεῖς τούτους τοῦ παραδοῦναι αὐτοὺς εἰς χεῖρας Μωάβ;

14. Καὶ εἶπεν Ἐλισσαῖ, ζῇ Κύριος τῶν δυνάμεων ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ, ὅτι εἰ μὴ πρόσωπον τοῦ Ἰωσαφὰτ βασιλέως Ἰούδα ἐγὼ λαμβάνω, εἰ εἰσέβλεψα πρὸς σὲ ἢ εἶδόν σε.

15. Καὶ νῦν λάβετέ μοι ψάλλοντα. καὶ ἐγένετο ὡς ἔψαλλεν ὁ ψάλλων, καὶ ἐγένετο ἐπ' αὐτοῦ χεὶρ Κυρίου.

16. Καὶ εἶπεν, τάδε λέγει Κύριος, ποιήσατε τὸν χείμαῤῥουν τοῦτον βοθύνους βοθύνους.

17. Ὅτι τάδε λέγει Κύριος, οὐκ ὄψεσθε πνεῦμα, οὔτε μὴ ἴδετε ὑετόν. καὶ ὁ χείμαῤῥους οὗτος πλησθήσεται ὕδατος, καὶ πίεσθε ὑμεῖς καὶ αἱ παρεμβολαὶ ὑμῶν, καὶ αἱ κτήσεις ὑμῶν καὶ τὰ κτήνη ὑμῶν.

18. Καὶ κοῦφον τοῦτο ἐνώπιον Κυρίου, καὶ δώσει Κύριος τὴν Μωὰβ εἰς χεῖρας ὑμῶν.

19. Καὶ πατάξετε πᾶσαν πόλιν ὀχυρὰν καὶ πᾶσαν πόλιν ἐκλεκτήν, καὶ πᾶν ξύλον ἀγαθὸν καταβαλεῖτε, καὶ πάσας πηγὰς ὕδατος ἐμφράξετε, καὶ πᾶσαν μερίδα ἀγαθὴν ἀχρειώσετε ἐν λίθοις.

20. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ πρωΐᾳ ἀναβαινούσης τῆς θυσίας, καὶ ἰδοὺ ὕδατα ἤρχετο ἐξ ὁδοῦ Ἐδώμ, καὶ ἐπλήσθη ἡ γῆ τῶν ὑδάτων.

21. Καὶ πᾶσα Μωὰβ ἤκουσεν ὅτι ἀνέβησαν οἱ βασιλεῖς πολεμῆσαι αὐτούς, καὶ ἐβόησαν ἐκ παντὸς περιζωννυμένου παραζώνην καὶ ἐπάνω, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοῦ ὁρίου.

22. Καὶ ὤρθρισαν τοπρωΐ, καὶ ὁ ἥλιος ἀνέτειλεν ἐπὶ τὰ ὕδατα. καὶ εἶδε Μωὰβ τὰ ὕδατα ἐξεναντίας πυῤῥὰ ὡσεὶ αἷμα.

Elisæus sitientibus aquā subministrat & victoriam prædicit.

cingulū (sc. de quo ensis pendet) &c. super terminum. & manicarunt in mane, & sol ortus est. 22. Moab.

Rex Moabitarũ victus primogenitum desperabundus sacrificat.

23. Καὶ εἶπεν αἷμα τοῦτο ῥομφαίας. ἐμαχέσαντο οἱ βασιλεῖς καὶ ἐπάταξεν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ νῦν ἐπὶ τὰ σκῦλα Μωάβ.

24. Καὶ παραγίνονται εἰς τὴν παρεμβολὴν Ἰσραήλ. καὶ ἀνίστανται Ἰσραὴλ καὶ τύπτει τὸν Μωάβ. καὶ ἔφυγε Μωὰβ ἐκ προσώπου αὐτῶν καὶ εἰσῆλθον εἰσπορευόμενοι καὶ τύπτοντες τὸν Μωάβ.

25. Καὶ τὰς πόλεις καθεῖλον, καὶ πᾶσαν μερίδα ἀγαθὴν, ἔρριψεν ἀνὴρ τὸν λίθον αὐτοῦ καὶ ἐνέπλησεν αὐτὴν, καὶ πᾶσαν πηγὴν ὕδατος ἐνέφραξαν, καὶ πᾶν ξύλον ἀγαθὸν κατέβαλον, ἕως τοῦ καταλιπεῖν λίθον ἐν τοίχῳ τεκτονικῆς. καὶ περιεκύκλωσαν οἱ σφενδονῖται, καὶ ἐπάταξαν αὐτήν.

26. Καὶ εἶδεν ὁ βασιλεὺς Μωὰβ ὅτι κεκραταίωται ὑπὲρ αὐτὸν ὁ πόλεμος, καὶ ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτακοσίους ἄνδρας σπωμένους ῥομφαίαν διακόψαι πρὸς βασιλέα Ἐδώμ, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν.

27. Καὶ ἔλαβεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρωτότοκον ὃν ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ, καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὸν ὁλοκαύτωσιν ἐπὶ τὸ τεῖχος, καὶ ἐγένετο μεταμέλος μέγας ἐν Ἰσραήλ. καὶ ἀπῆραν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀπέστρεψαν εἰς τὴν γῆν αὐτῶν.

Et adernme pendum. 27. ascendere fecit eum ascensionem. 28. et profecti sunt desuper eo.

23. Dixeruntque, Sanguis gladii est: pugnaverunt reges contra se, & cæsi sunt mutuò: nunc perge ad prædam Moab.
24. Perrexeruntque in castra Israel: porro consurgens Israel, percussit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, & percusserunt Moab,
25. Et civitates destruxerunt: & omnem agrum optimum, mittentes singuli lapides, repleverunt: & universos fontes aquarum obturaverunt: & omnia ligna fructifera succiderunt, ita ut muri tantum fictiles remanerent: & circundata est civitas à fundibulariis, & magna ex parte percussa.
26. Quòd cum vidisset rex Moab, prævaluisse scilicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladios, ut irrumperent ad regem Edom: & non potuerunt.
27. Arripiensque filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum: & facta est indignatio magna in Israel, statimque recesserunt ab eo, & reversi sunt in terram suam.

23. Ac dixerunt, Sanguis 23 est: digladiando digladiati sunt reges, & percusserunt 24 quisq; proximum suũ: & nunc *curre* ad spolia ô Moab.
24. Quumq; venissent ad castra Israelis, consurrexerunt Israelitæ, & percusserunt Moabitas: fugeruntq; a facie eorum, & percusserunt eum, percusserunt inquam Moab,
25. Atq; urbes destruxerunt, & 25 in optimum quenq; agrum projecerunt quisq; lapidem suum, ac repleverunt illum, & omnes fontes aquarum obturaverũt, atq; omnes arbores bonas dejecerunt, ita ut *solum* reliquerunt lapides ejus in Cir-Hareseth: 26 circundederunt vero *eam*, & percusserunt eam.
26 Videns autem rex Moab quod prævaleret sibi bellum, tulit secum septingentos viros evaginantes gladium, ut irrumperet ad regem Edom, & non potuerunt.
27. Tulit itaq; filiũ suum primogenitum qui regnaturus erat pro eo, & 27 obtulit illum holocaustum super murum: fuitq; indignatio magna super Israelem, 28 propterea discesserunt ab eo, & reversi sunt in terram.

23. Und sprachen / Es ist blut. Die könige haben sich mit dem schwert verderbet / und einer wird den andern geschlagen haben. Hui Moab / mach dich nu zur ausbeute.
24. Aber da sie zum lager Israel kamen / machte sich Israel auff / und schlugen die Moabiter / und sie flohen für jnen. Aber sie kamen hinein / und schlugen Moab.
25. Die stedte zubrochen sie / und ein iglicher warff seine steine auff alle gute ecker / und machten sie voll / und verstopfften alle wasserbrunnen / und felleten alle gute bewme / biß das nur die steine an den zigelmauren vberblieben / und sie vmbgaben sie mit den schleudern / und schlugen sie.
26. Da aber der Moabiter könig sahe / das jm der streit zu starck war / nam er sieben hundert man zu sich / die das schwert auszogen / eraus zureissen / wider den könig Edom / aber sie kundten nicht.
27. Da nam er seinen ersten son der an seine stat solt könig werden / und opffert jn zum brandopffer auff der mauren. Da ward Israel seer zornig / das sie von jm abzogen / und kereten wider zu land.

23. iste. 24. vir socium s. & n. ad spolium ô M. & venerunt ad castra metationem Isr. & surrexerunt Israel, & perc. Moab &cet. & perc. in eum, & percutiendo (infinitivi pro præterito enallage.) Moab. 25. omnẽ portionem bonam proj. vir lap. s. &c. omnem fontem &c. omnem arborem bonam cadere fecerunt, donec reliquos facerent. 26. & circund. fundibularij & perc. e. & vidit R. M. qu. valeret præ se b. & tulit secum septem centurias viros educentis gl.

Κεφαλ. δ'.

Καὶ γυνὴ μία ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν προφητῶν ἐβόα πρὸς Ἐλισαιὲ λέγουσα ὁ δοῦλός σου ὁ ἀνήρ μου τέθνηκεν, καὶ σὺ οἶδας, ὅτι ὁ δοῦλός σου ἦν φοβούμενος τὸν κύριον. καὶ ὁ δανειστὴς ἦλθε λαβεῖν τοὺς δύο υἱούς μου εἰς δούλους ἑαυτῷ.

2. Καὶ εἶπεν αὐτῇ Ἐλισαιέ, τί ποιήσω σοι; ἀπάγγειλόν μοι, τί σοι ἐστὶν ἐν τῷ οἴκῳ σου; ἡ δὲ εἶπεν, οὐκ ἔστι τῇ δούλῃ σου οὐθέν, ἀλλ' ἢ ἀγγεῖον ἐλαίου ἐν τῷ οἴκῳ ᾧ ἀλείψομαι.

CAP. IIII.

Mulier autem quædam de uxoribus prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens, servus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti, quia servus tuus fuit timens Deum: & ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad serviendum sibi.
2. Cui dixit Eliseus, Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit, Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea, nisi parum olei, quo ungar.

CAP. IIII.

Mulier autem una de uxoribus filiorum prophetarum clamavit ad Elisa, dicendo, Servus tuus vir meus mortuus est, tu vero nosti quod servus tuus 1 timebat Jehovam: creditor autem venit 2 ut tolleret duos pueros meos sibi in servos.
2. 3 Ad quam dixit Elisa, Quid faciam tibi? indica mihi, quid est tibi in domo? 4 Illa ait, Non *est* ancillæ tuæ 5 quicquam in domo nisi vas olei.

Das IIII. Cap.

Und es schrey ein weib vnter den weibern der kinder der propheten zu Elisa / und sprach / Dein knecht mein man ist gestorben. So weistu / das er dein knecht den HERRN fürchtet / Nu kompt der schuldtherr / und wil meine beyde kinder nemen zu eigen knechten.
2. Elisa sprach zu jr. Was sol ich dir thun? sage mir / Was hastu im hause? Sie sprach / Deine magd hat nichts im hause / denn einen ölekrug.

Cap. 4.

1. fuit timens.

2. ad capiendum duos gnatos m. 3. & dixit ad eam E. 4. & ait. 5. omne in d. nisi lecythus o.

Viduæ Prophetæ ære alieno oppresíæ Elisæi opera Deus oleum auget.

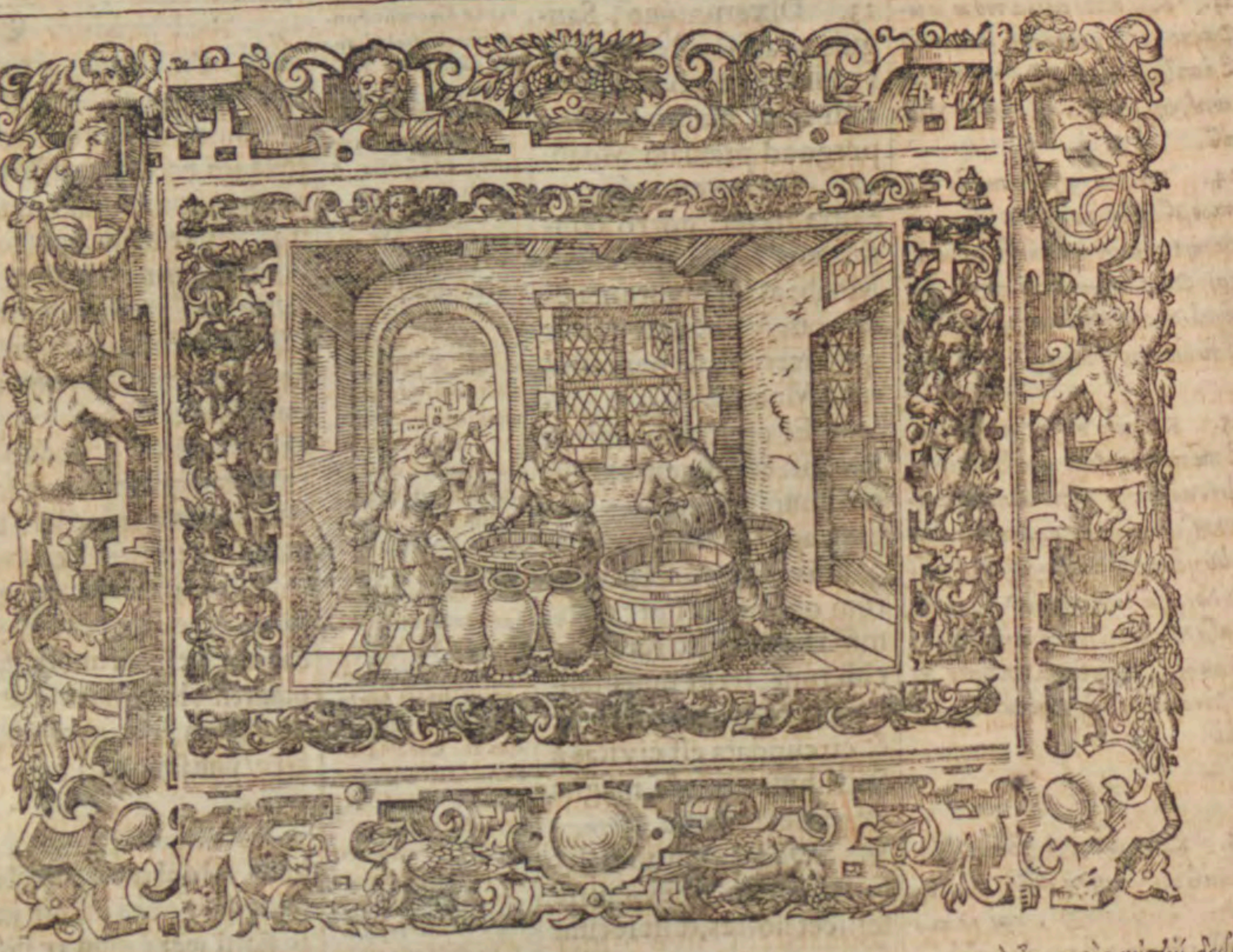

6. ne paucifices. 7. Super v. v. h. & plenum proficisci - facies. 8. admovente(s. erant) ad eam, & ipsa infundens s. erat. 9. secundum implere vasa, & dixit ad f. s. admove ad me adhuc vas. & dixit ad eam. 10. Et venit. 11. Et ait. 12. in residuo. Et fuit dies, & trāsivit E. ad S. & ibi mul. 13. & vim fecit in eum, ad comedēdum p. et fuit, a sufficientia (i. sæpius) trāsire ipsū, divertet (i. divertere solebat. Enallage vsitata) illuc ad comedēdum p.

3. Er sprach/ Gehe hin vnd bitte drauſſen von allen deinen nachbarinnen lere gefeß / vnd derselben nicht wenig.

4. Vnd gehe hinein/ vnd schleuß die thür hinder dir zu mit deinen sönen/ vnd geuß in alle gefeß. Vnd wenn du sie gefüllet hast/ so gib sie hin.

5. Sie gieng hin/ vnd schloß die thür hinder jr zu sampt jren sönen / die brachten jr die gefeß zu / so goß sie ein.

6. Vnd da die gefeß voll waren / sprach sie zu jrem son/ Lange mir noch ein gefeß her. Er sprach zu jr/ Es ist kein gefeß mehr hie / Da stund das öle.

7. Vnd sie gieng hin vnd sagts dem man Gottes an. Er sprach/ Gehe hin/ verkauff das öle vnd bezale deine schuld herrn. Du aber vnd deine söne neeret euch von dem vbrigen.

8. Vnd es begab sich zur zeit/ das Elisa gieng gen Sunem/ daselbs war eine reiche frawe/ die hielt jn das er bey jr aß/ Vnd als er nu offt daselbs durch zoch / gieng er zu jr ein / vnd aſs bey jr.

Vnd

3. Tum dixit, Vade, Pete tibi vasa ab *iis qui sunt extra, id est* ab omnibus vicinis tuis, vasa *inquam* vacua, & 6 ne pau apetas:

4. Et ingrediaris, atq; clauda ostium super te & super filios tuos, & fundas 7 in omnia vasa hęc: & quod impletum fuerit, amovere facies.

5. Abiit itaq; ab eo, & clausit ostium super se & super filios suos: ipsi 8 afferebant ad eam, & ipsa infundebat.

6. Fuit autem 9 quū implevissent vasa, illa dixit ad filium suum, Affer mihi adhuc vas *aliquod*. Qui respondit, Non *est* ultra vas. Et substitit oleum.

7. 10 Tunc illa venit, & indicavit viro Dei: 11 ille vero ait, Vade, vende oleum, & redde creditori tuo: tu autem, & filii tui vives 12 de reliquo.

8. Fuit præterea, quadam die, quum transisset Elisa in Sunem, ibi *aderat* mulier magna, 13 quæ vi retinuit eum ut comederet panē. fuit itaq; dum trāsiret ipse, declinabat illuc ut comederet panem.

Di-

3. Cui ait, Vade, pete mutuò ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca.

4. Et ingredere, & claude ostium tuum, cùm intrinsecus fueris tu & filii tui: & mitte inde in omnia vasa hæc: & cùm plena fuerint, tolles.

5. Ivit itaque mulier, & clausit ostium super se & super filios suos: illi offerebant vasa, & illa infundebat.

6. Cumque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum, Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit, non habeo. Stetitque oleum.

7. Venit autem illa, & indicavit homini Dei. Et ille, Vade, inquit, vende oleum, & redde creditori tuo: tu autem & filii tui vivite de reliquo.

8. Facta est autem quædam dies, & transibat Eliseus per Sunam: erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit eum ut comederet panem: cumq; frequenter inde transiret, divertebat ad eam ut comederet panem.

Quæ

3. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν, δεῦρο αἴτησαι σεαυτῇ ἀγγεῖα ἔξωθεν παρὰ πάντων τῶν γειτόνων σου σκεύη κενὰ, καὶ μὴ ὀλιγώσῃς.

4. Καὶ εἰσελεύσῃ καὶ ἀποκλείσεις τὴν θύραν ἐπὶ σεαυτὴν καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα σου, καὶ ἐγχεεῖς εἰς τὰ ἀγγεῖα ταῦτα, καὶ τὸ πληρωθὲν ἀρεῖς.

5. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ γυνὴ καὶ ἐποίησεν οὕτως. Καὶ ἀπέκλεισε τὴν θύραν ἐφ' ἑαυτὴν καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ αὐτοὶ προσῆγον αὐτῇ, καὶ αὐτὴ ἐνέχεεν τὸ ἔλαιον.

6. Καὶ ἐγένετο ὡς ἐπληρώθη πάντα τὰ ἀγγεῖα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτῆς, ἐγγίσατέ μοι σκεῦος· καὶ εἶπον αὐτῇ, οὐκ ἔστιν ἔτι ἀγγεῖον, καὶ ἔστη τὸ ἔλαιον.

7. Καὶ παραγίνεται, καὶ παραγγέλλει τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, πορεύου καὶ ἀπόδου τὸ ἔλαιον, καὶ ἀπότισον τὸ δάνειον, καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοί σου ζήσεσθε ἐν τῷ καταλοίπῳ.

8. Καὶ ἐγένετο ἡμέρα, καὶ διῆλθεν Ελισσαὶ εἰς Σωνάμ, καὶ ἐκεῖ γυνὴ μεγάλη, καὶ ἐκράτησεν αὐτὸν φαγεῖν ἄρτον. Καὶ ἐγένετο ἀφ' ἱκανοῦ τοῦ εἰσπορεύεσθαι αὐτὸν, ἐξέκλινεν αὐτὸν φαγεῖν ἄρτον.

Καὶ

Elisæus hospitæ Sunamitidi sterili filium á Deo impetrat.

9. Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἰδοὺ δὴ οἶδα ὅτι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ οὗτος ἅγιος διαπορεύεται ἐφ' ἡμᾶς διαπαντός·

10 Ποιήσωμεν δὴ αὐτῷ ὑπερῷον μικρόν, καὶ θῶμεν αὐτῷ ἐκεῖ κλίνην, καὶ τράπεζαν, καὶ δίφρον, καὶ λυχνίαν, καὶ ἔσται ἐν τῷ αὐτὸν ἔρχεσθαι πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐκκλινεῖ ἐκεῖ.

11. Καὶ ἐγένετο ἡμέρα, καὶ εἰσῆλθεν Ελισσαιὲ ἐκεῖ, καὶ ἐξέκλινεν εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ.

12. Καὶ εἶπεν Ελισσαιὲ πρὸς Γιεζὶ τὸ παιδάριον αὐτοῦ, κάλεσον τὴν Σωναμῖτιν ταύτην· καὶ ἐκάλεσεν αὐτήν, καὶ ἔστη ἐνώπιον αὐτοῦ.

13. Καὶ εἶπεν τῷ παιδαρίῳ, εἰπὲ πρὸς αὐτήν, ἰδοὺ ἐξέστησας ἡμῖν πᾶσαν τὴν ἔκστασιν ταύτην, τί ποιήσομέν σοι; εἰ ἔστι σοι λόγος λαλῆσαι πρὸς τὸν βασιλέα ἢ πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς δυνάμεως; ἡ δὲ εἶπεν, ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ μου ἐγὼ κατοικῶ.

14. Καὶ εἶπεν Ελισσαιὲ πρὸς Γιεζί, τί δεῖ ποιῆσαι αὐτῇ; καὶ εἶπε Γιεζί, καὶ μάλα οὐκ ἔστιν αὐτῇ υἱός, καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς πρεσβύτης.

15. Καὶ εἶπεν Ελισσαιέ, κάλεσον αὐτήν. καὶ ἐκάλεσεν αὐτήν, καὶ ἐλθοῦσα ἔστη παρὰ τὴν θύραν.

16. Καὶ εἶπεν Ελισσαιὲ πρὸς αὐτήν, εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον, ὡς ἡ ὥρα αὕτη, ζῶσα σὺ περιειληφυῖα υἱόν. ἡ δὲ εἶπε, μή κύριε ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, μὴ διαψεύσῃ τὴν δούλην σου.

17. Καὶ συνέλαβεν ἡ γυνὴ καὶ ἔτεκεν υἱὸν εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον ὡς ἡ ὥρα ζῶσα, ὡς ἐλάλησε πρὸς αὐτὴν Ελισσαιέ.

18. Καὶ ἡδρύνθη τὸ παιδάριον, καὶ ἐγένετο ἡμέρα θερισμοῦ, καὶ ἐξῆλθε τὸ παιδάριον πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ πρὸς τοὺς θερίζοντας.

19. Καὶ εἶπε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, τὴν κεφαλήν μου, τὴν κεφαλήν μου. καὶ εἶπεν τῷ παιδαρίῳ, ἆγε αὐτὸν πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ.

20. Καὶ ἦρεν αὐτὸν καὶ εἰσήνεγκεν αὐτὸν πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ,

---

9. Quæ dixit ad virum suũ, Animadverto quòd vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter.

10. Faciamus ergo ei cœnaculum parvum, & ponamus ei in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum, ut cum venerit ad nos, maneat ibi.

11. Facta est ergo dies quædam, & veniens divertit in cœnaculum, & requievit ibi.

12. Dixitque ad Giezi puerum suum, Voca Sunamitidem istam. Qui cum vocasset eam, & illa stetisset coram eo.

13. Dixit ad puerum suum, Loquere ad eam, Ecce sedulè in omnibus ministrasti nobis, quid vis ut faciam tibi? nunquid habes negotium, & vis ut loquar regi, sive principi militiæ? Quæ respondit, In medio populi mei habito.

14. Et ait, Quid ergo vult ut faciam ei, Dixitq; Giezi, Ne quæras. filium enim non habet, & vir ejus senex est.

15. Præcepit itaque ut vocaret eam: quę cum vocata fuisset, & stetisset ante ostium.

16. Dixit ad eam, In tempore isto, in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium. At illa respondit, Noli quęso domine mi vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ.

17. Et concepit mulier, & peperit filium in tempore, & in hora eadẽ qua dixerat Eliseus

18. Crevit autem puer. Et cùm esset quædam dies, & egressus esset ad patrem suum, ad messores,

19. Ait patri suo, Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero, tolle, duc eum ad matrem suam.

20. Qui cum tulisset, & duxisset eum ad matrem suam,

---

9. Dixitq; *illa* [14] viro suo, Ecce nunc novi quod vir Dei sanctus [15] est *iste*, qui transit per nos jugiter.

10. Faciamus quæso cœnaculum parietis parvum, ponamusq; ei ibi lectum, & mensam, & sellam, & candelabrũ: [16] quum autem venerit ad nos, declinabit illuc.

11. [17] Quadam igitur die venit illuc, & declinavit [18] in cœnaculum, ac requievit ibi.

12. Dixitq; ad Gehazi puerum suum, Voca Sunamithidem hanc. Vocavit ergo illam. Et *illa* stetit coram eo.

13. [19] Dixit præterea, Age, dic ad eam, Ecce solicita es pro nobis omni solicitudine ista: quid vis ut faciam tibi? estne conveniendus tibi rex aut princeps exercitus? *Illa* dixit, In medio populi mei habito.

14. Et ait, Et quid [20] vis ut faciam ei? Respondit Gehazi, Equidem filius non *est* ei, & vir ejus senex *est*.

15. Tum ait, Voca eam. Et vocavit eam: & *illa* stetit [21] ad ostium.

16. Posthæc dixit, In tempore isto secundum tempus vitæ [22] amplexaberis filium. Et illa ait, Ne domine mi vir Dei, ne mentiaris [23] ancillæ tuæ.

17. Concepit itaq; mulier, & peperit filium in tempore isto secundum tempus vitę, quod dixerat [24] ei Elisa.

18. Et crevit puer. [25] quadam autem die quum egressus esset ad patrem suum, ad messores,

19. [26] Dixit patri suo, Caput meum, caput meum. Et ait, ad puerum *quendam*, Tolle eum ad matrem suam.

20. [27] Qui quum tulisset eum, attulit ad matrem suam: & se-

dit

---

9. Vnd sie sprach zu jrem man/ Sihe ich mercke das dieser man Gottes heilig ist/ der jmmerdar hie durch gehet.

10. Laß vns jm eine kleine brettern kamer oben machen/ vnd ein bett/ tisch/ stuel/ vnd leuchter hinein setzen/ auff das wenn er zu vns kompt/ dahin sich thu.

11. Vnd es begab sich zur zeit/ das er hinein kam/ vnd legt sich oben in die kamer vnd schlieff drinnen.

12. Vnd sprach zu seinem knaben Gehasi/ Ruff der Sunamitin. Vnd da er jr rieff/ trat sie für jn.

13 Er sprach zu jm/ Sage jr/ Sihe/ du hast vns alle diesen dienst gethan/ Was sol ich dir thun? Hastu eine sache an den könig/ oder an den feldheuptman? Sie sprach/ Jch wone vnter meinem volck.

14. Er sprach/ Was ist jr denn zu thun? Gehasi sprach/ Ah sie hat keinen son/ vnd jr man ist alt.

15 Er sprach / Ruff jr. Vnd da er jr rieff / trat sie in die thür.

16. Vnd er sprach/ Vmb diese zeit vber ein jar / soltu einen son hertzen. Sie sprach/ Ah nicht mein herr/ du man Gottes / leug deiner magd nicht.

17. Vnd die fraw ward schwanger/ vnd gebar einen son vmb dieselben zeit/ vber ein jar / wie jr Elisa geredt hatte.

18. Da aber das kind gros ward/ begab sichs/ das es hinaus zu seinem vater zu den schnittern gieng.

19. Vnd sprach zu seinem vater/ O mein heupt/ mein heupt. Er sprach zu seinem knaben/ Bringe jn zu seiner mutter.

20. Vnd er nam jn vnd bracht jn hinein zu seiner mut-

ter.

---

14. *ad virum s.* 15. *ipse, transiens super nos semper.*

16. *& erit in veniendo ipsum ad nos.* 17. *& fuit dies & venit.* 18. *ad cœ. & cubuit ibi.*

19. *& dixit ei, dic obsecro ad e. ecce trepidasti* (more eorum, qui dignioribus ministeria præstant) *ad nos, omni trepidatione ista quid faciendum tibi? nũ est loquendũ tibi ad Regem vel ad principem exe. & dixit & c. ha itans. sc. sum.* 20. *faciendum ei? & dixit G.* 21. *in ostio.* 22. *tu amplexans, (sc. eris.) f. & ait.* 23. *in ancillam t.* 24. *ad eam E.* 25. *& fuit dies, et egressus est.* 26. *& dixit ad patrem suum.* 27. *& tulit eum, & adduxit.*

720:

Sunamitis mortuo filio ad Elisæum proficiscitur.

ter. Vnd sie satzt jn auff jren schoß / biß an den mittag / da starb er.

21. Vnd sie gieng hinauff vnd leget jn auffs bette des mans Gottes / schloß zu / vnd gieng hinaus.

22. Vnd rieff jrem man / vnd sprach / Sende mir der knaben einen vnd ein eselin / ich wil zu dem man Gottes / vnd wider komen.

23. Er sprach / Warumb wiltu zu jm? Ist doch heute nicht newmond noch sabbath. Sie sprach / Es ist gut.

24. Vnd sie sattelt die eselin / vnd sprach zum knaben / Treibe fort vnd seume mich nicht mit dem reiten / wie ich dir sage.

25. Also zoch sie hin / vnd kam zu dem man Gottes auff dem berge Carmel / als aber der man Gottes sie gegen jm sahe / sprach er zu seinem knaben Gehasi / Sihe / die Sunamitin ist da.

26. So lauff jr nu entgegen vnd frage sie / Obs jr vnd jrem man vnd son wolgehe? Sie sprach / Wol.

27. Da sie aber zu dem man Gottes auff den berg kam / hielt sie bey seinen füssen. Gehasi aber trat erzu / das er sie abstiesse. Aber der man Gottes sprach / Laß sie / denn jre seele ist betrübt / vnd der HERR hat mirs verborgen vnd nicht angezeigt.

28. Sie sprach / Wenn habe ich einen son gebeten von meinem herrn? Saget ich nicht / du soltest mich nicht teuschen?

29. Er sprach zu Gehasi / Gürte deine lenden / vnd nim meinen stab in deine hand / vnd gehe hin (So dir jemand begegnet / so grüsse jn nicht / vnd grüsset dich jemand / so danck jm nicht) vnd lege meinen stab auff des knaben andlitz.

dit super genua ejus usq; *ad* meridiem, & mortuus est.

21. Tum *illa* ascendit, & posuit eum super lectum viri Dei, & *ostium* clausit super eum, atq; egressa est.

22. 28 Vocavitq; virum suum, & ait, Mitte obsecro mihi unum è pueris, & unam 29 asinam, ut curram usq; *ad* virum Dei: 30 mox revertar.

23. Et ille dixit, Quare itura es ad eum? hodie non *sunt* calendæ, nec sabbatum. Respondit *illa*, Pax.

24. Stravit itaq; *illa* asinam, dixitq; 31 puero, Duc & vade, ne remoreris propter me, ut conscendam, nisi dixero tibi.

25. Profecta igitur venit ad virum Dei in monte Charmel: quumq; vidisset vir Dei illam procul, dixit ad Gehazi puerum suum, Ecce Sunamitis illa:

26. 32 Nunc age, curre ei obviam, & dic ei, Estne pax tibi? estne pax viro tuo? estne pax puero? Illa dixit, Pax.

27. Venit autem ad virum Dei 33 in montem, & apprehendit pedes ejus: accessitq; Gehazi 34 ut depelleret eam. Et dixit vir Dei, Sine eam, quia anima ejus amara *est* ei: & Jehovah celavit 35 me, nec indicavit mihi.

28. 36 ? At illa dixit, Nunquid petivi filium à domino meo? annon dixi, Ne fallas me?

29. Et dixit ad Gehazi, Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade: si inveneris 37 quempiam, ne salutes eum: & si salutaverit te quispiam, ne responderis ei: & pone baculum meum super faciem pueri.

suam, posuit eum illa super genua sua usq; ad meridiem, & mortuus est.

21. Ascendit autem, & collocavit eum super lectulum hominis Dei, & clausit ostium: & egressa

22. Vocavit virum suum, & ait, Mitte mecum, obsecro, unum de pueris, & asinam, ut excurram usque ad hominem Dei, & revertar.

23. Qui ait illi, Quam ob causam vadis ad eum? hodie non sunt Calendæ, neque Sabbatum. Quæ respondit, Vadam.

24. Stravitque asinam, & præcepit puero, Mina, & propera, ne mihi moram facias in eundo: & hoc age quòd præcipio tibi.

25. Profecta est igitur, & venit ad virum Dei in montem Carmeli: cumq; vidisset eam vir Dei è contra, ait ad Giezi puerum suum, Ecce Sunamitis illa.

26. Vade ergo in occursum ejus, & dic ei, Rectene agitur circa te, & circa virum tuum, & circa filium tuum? Quæ respondit, Rectè.

27. Cumque venisset ad virum Dei in montem, apprehendit pedes ejus: & accessit Giezi ut amoveret eam. Et ait homo Dei, Dimitte illam: anima enim ejus in amaritudine est, & Dominus celavit à me, & non indicavit mihi.

28. Quæ dixit illi, Nunquid petivi filium à domino meo? nunquid non dixi tibi, Ne illudas me?

29. Et ille ait ad Giezi, Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade. Si occurrerit tibi homo, * non salutes eum: & si salutaverit te quispiam, non respondeas illi: & pones baculum meum super faciem pueri.

αὐτοῦ, καὶ ἐκάθιζεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτῆς ἕως τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ ἀπέθανεν.

21. Καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὸν καὶ ἐκοίμισεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν κλίνην τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπέκλεισε τὴν θύραν ἐπ' αὐτὴν καὶ ἐξῆλθεν.

22. Καὶ ἐκάλεσε τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ εἶπεν, ἀπόστειλον δή μοι ἓν τῶν παιδαρίων, καὶ μίαν τῶν ὄνων, καὶ δραμοῦμαι ἕως τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιστρέψω.

23. Καὶ εἶπεν, τί ὅτι σὺ σήμερον πορεύῃ πρὸς αὐτόν, καὶ οὐ νεομηνία καὶ οὐ σάββατον; ἡ δὲ εἶπεν, εἰρήνη.

24. Καὶ ἐπέσαξε τὴν ὄνον καὶ εἶπε τῷ παιδαρίῳ αὐτῆς, ἄγε καὶ πορεύου, καὶ μὴ ἐπίσχῃς μοι τοῦ ἐπιβῆναί με ἕως τοῦ εἰπεῖν σοι.

25. Καὶ πορεύσῃ καὶ ἐλεύσῃ πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄρος τὸ Καρμήλιον. καὶ ἐξῆλθε καὶ ἐπορεύθη ἕως τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄρος. καὶ ἐγένετο ὡς εἶδεν αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐξεναντίας, καὶ εἶπεν Γιεζὶ τῷ παιδαρίῳ αὐτοῦ, ἰδοὺ ἡ Σουναμῖτις ἐκείνη.

26. Νῦν δράμε εἰς συνάντησιν αὐτῆς, καὶ ἐρεῖς αὐτῇ, εἰρήνη σοι; εἰρήνη τῷ ἀνδρί σου; εἰρήνη τῷ παιδαρίῳ σου; καὶ ἔδραμεν εἰς ἀπάντησιν αὐτῆς, καὶ εἶπεν, εἰρήνη σοί; εἰρήνη τῷ ἀνδρί σου; εἰρήνη τῷ παιδαρίῳ σου; ἡ δὲ εἶπεν, εἰρήνη.

27. Καὶ κατέβαινε πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἐκράτησε τῶν ποδῶν αὐτοῦ. καὶ προσῆλθε Γιεζὶ ἀπώσασθαι αὐτήν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἄφες αὐτήν, ὅτι κατώδυνος ἡ ψυχὴ αὐτῆς, καὶ Κύριος ἀπέκρυψεν ἀπ' ἐμοῦ καὶ οὐκ ἀνήγγειλέ μοι.

28. Καὶ εἶπεν ἡ γυνή, μὴ ᾐτησάμην υἱὸν παρὰ τοῦ κυρίου μου; οὐκ εἶπον, οὐ πλανήσεις μετ' ἐμοῦ;

29. Καὶ εἶπεν Ελισσαὶ τῷ Γιεζὶ, ζῶσαι τὴν ὀσφύν σου, καὶ λάβε τὴν βακτηρίαν μου ἐν τῇ χειρί σου, καὶ πορεύου, καὶ ἐὰν εὕρῃς τινά, μὴ εὐλογήσῃς αὐτόν, καὶ ἐὰν εὐλογήσῃ σε τίς, μὴ ἀποκριθῇς αὐτῷ, καὶ ἐπιθήσεις τὴν βακτηρίαν μου ἐπὶ τὸ πρόσωπον τοῦ παιδαρίου. Luc. 10. v. 4.

28. et clamavit ad vi.

29. asinarum, & curram.

30. & revertar. et dix. q. tu vades. (sc. es) ad e? h. non mensis (sc. novus) & non s. & dixit p.

31. ad puerum suum. d. & v. ne remoreris me equitando, quin imò dixi tibi. Et ivit & venit ad v. D. ad montem C. & fuit secundùm videre virum Dei illam e regione, et (i. tùc) d.

32. nunc curre quaso ad occursū ejus & d. e. num pax tibi? num p. v. t? num pax gnato? et dixit p.

33. ad montē, & ap. imp.

34. ad expellendum e.

35. à me.

36. & dixit.

37. Virū, non benedices ei, & si be benedixerit te vir, non respondebis ei, & pones ba.

Giezi præmisso Elisæo Sunamitidis filium mortuum oratione suscitati.

30. Καὶ εἶπεν ἡ μήτηρ τοῦ παιδαρίου, ζῇ Κύριος καὶ ζῇ ἡ ψυχή σου, εἰ ἐγκαταλείψω σε. καὶ ἀνέστη Ελισεαὶ, καὶ ἐπορεύθη ὀπίσω αὐτῆς.

31. Καὶ Γιεζὶ διῆλθεν ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἐπέθηκε τὴν βακτηρίαν ἐπὶ πρόσωπον τοῦ παιδαρίου, καὶ οὐκ ἦν φωνὴ καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις. καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Γιεζὶ εἰς ἀπάντησιν τοῦ Ελισεαὶ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ λέγων, ὅτι οὐκ ἐξηγέρθη τὸ παιδάριον.

32. Καὶ εἰσῆλθεν Ελισεαὶ εἰς τὸν οἶκον, καὶ ἰδοὺ τὸ παιδάριον τεθνηκὸς κεκοιμισμένον ἐπὶ τὴν κλίνην αὐτοῦ.

33. Καὶ εἰσῆλθεν Ελισεαὶ καὶ ἀπέκλεισε τὴν θύραν κατὰ τῶν δύο αὐτῶν. καὶ προσηύξατο πρὸς Κύριον.

34. Καὶ ἀνέβη καὶ ἐκοιμήθη ἐπὶ τὸ παιδάριον, καὶ ἐπέθηκε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ συνέκαμψεν ἐπ᾽ αὐτόν. καὶ ἐνεφύσησεν ἐπ᾽ αὐτόν, καὶ διεθερμάνθησαν αἱ σάρκες τοῦ παιδαρίου.

35. Καὶ ἐπέστρεψεν Ελισεαὶ, καὶ διῆλθεν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἔνθεν καὶ ἔνθεν, καὶ ἀνέβη καὶ συνεκάλυψεν ἐπὶ τὸ παιδάριον καὶ ἐνέπνευσεν ἐπ᾽ αὐτό, καὶ ἠνδρίσατο τὸ παιδάριον ἑπτάκις, καὶ διεκινήθη τὸ παιδάριον καὶ διήνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.

36. Καὶ ἐκάλεσεν Ελισεαὶ τὸν Γιεζί, καὶ εἶπεν, κάλεσόν μοι τὴν Σουναμίτιν ταύτην. καὶ ἐκάλεσεν αὐτήν, καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτόν. καὶ εἶπεν Ελισεαὶ αὐτῇ, λάβε τὸν υἱόν σου.

37. Καὶ εἰσελθοῦσα ἡ γυνὴ ἔπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἦρε τὸν υἱὸν αὐτῆς καὶ ἐξῆλθεν.

38. Καὶ Ελισεαὶ ἐπέστρεψε νεὶς Γάλγαλα. καὶ ἦν λιμὸς ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν ἐκάθηντο ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ εἶπεν Ελισεαὶ τῷ παιδαρίῳ αὐτοῦ, ἐπίστησον τὸν λέβητα τὸν μέγαν, καὶ ἕψε ἕψημα τοῖς υἱοῖς τῶν προφητῶν.

39. Καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἀγρὸν συλλέξαι ἀριώθ. καὶ εὗρεν ἄμπελον ἀγρίαν καὶ συνέλεξεν ἀπ᾽ αὐτῆς το-

λύ-

30. Porrò mater pueri ait, Vivit Dominus, & vivit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo, & secutus est eam.

31. Giezi autem præcesserat ante eos, & posuerat baculū super faciem pueri, & non erat vox, neq; sensus: reversusque est in occursum ejus, & nuntiavit ei, dicens, Non surrexit puer.

32. Ingressus est ergo Eliseus domum, & ecce, puer mortuus jacebat in lectulo ejus:

33. Ingressusque clausit ostium super se, & super puerum: & oravit ad Dominum.

34. Et ascendit, & incubuit super puerum: posuitque os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus, & manus suas super manus ejus: & incurvavit se super eum, & calefacta est caro pueri.

35. At ille reversus, deambulabat in domo, semel huc atque illuc: & ascendit, & incubuit super eum: & oscitavit puer septies, aperuitque oculos.

36. Et ille vocavit Giezi, & dixit ei, Voca Sunamitidem hanc. Quę vocata, ingressa est ad eum. Qui ait, tolle filium tuum.

37. Venit illa, & corruit ad pedes ejus, & adoravit super terram: tulitque filium suum, & egressa est.

38. Et Eliseus reversus est in Galgala. Erat autem fames in terra, & filii prophetarum habitabant coram eo, dixitque uni de pueris suis, Pone ollam grandem, & coque pulmentum filiis prophetarum,

39. Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas agrestes: invenitque

quasi

30. Dixit autem mater pueri, 38 Vivit Jehovah, & vivit anima tua, si dimisero te. Surrexit ergo, & 39 sequutus est eam.

31. Gehazi autem transierat ante eos, & posuerat baculum super faciem pueri, & non *erat* vox, neq; attentio: idcirco reversus est in occursum ejus, & nuntiavit ei, dicendo, Non 40 surrexit puer.

32. Ingressus vero est Elisa in domum, & ecce puer *erat* mortuus, & 41 jacebat super lectum ejus.

33. 42 Quumq; ingressus esset, clausit ostium super utrūq;, oravitq; ad Jehovam.

34. Et 43 conscendens incubuit super puerum, posuitq; os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus, & manus suas super manus ejus, & expandit se super eum, calefactaq; est caro 44 pueri:

35. Et aversus deambulabat in domo modo huc, & modo illuc, postea ascendit, expanditq; sese super eum: & sternutavit puer usq; *ad* septem vices, & aperuit puer ille oculos suos.

36. 45 Tunc vocavit Gehazi, ac dixit, Voca Sunamitidem illam Et vocavit eam: venitq; ad eum, & ait, Tolle filium tuum.

37. 46 Quæ accedens quum ingressa esset, corruit ad pedes ejus, & incurvavit se super terram: tulitq; filium suum, & egressa est.

38. Posthæc Elisa reversus est in Gilgal: fames autem *erat* in terra, & filii prophetarum 47 habitabant coram eo: dixitq; puero suo, Dispone ollam grādem, & coque pulmentum filiis prophetarum.

39 Egressus est itaq; unus 48 in agrum ut colligeret olera, & offēdit vitē agrestē,

&

30. Die mutter aber des knabens sprach / So war der HERR lebt vnd deine seele ich lasse nicht von dir. Da macht er sich auff / vnd gieng jr nach.

31. Gehasi aber gieng für jnen hin / vnd legt den stab dem knaben auffs andlitz / da war aber keine stim noch fülen. Vnd er gieng widerumb jm entgegen / vnd zeigt jm an / vnd sprach / Der knabe ist nicht auffgewacht.

32. Vnd da Elisa ins hauß kam / Sihe / da lag der knabe tod auff seinem bette.

33. Vnd er gieng hinein vnd schloß die thur zu für sie beyde / vnd betet zu dem HERRN.

34. Vnd steig hinauff / vnd legt sich auff das kind / vnd legt seinen mund auff des kinds mund / vnd seine augen auff seine augen / vnd seine hende auff seine hende / vnd breitet sich also vber jn / das des kinds leib warm ward.

35. Er aber stund wider auff / vnd gieng im hauß ein mal hieher vnd daher / vnd steig hinauff vnd breitet sich vber jn. Da schnaubet der knabe siebenmal / Darnach thet der knabe seine augen auff.

36. Vnd er rieff Gehasi / vnd sprach / Ruff der Sunamitin. Vnd da er jr rieff / kam sie hinein zu jm. Er sprach / Da nim hin deinen son.

37. Da kam sie vnd fiel zu seinen füssen / vnd betet an zur erden / vnd nam jren son vnd gieng hinaus.

38. Da aber Elisa wider gen Gilgal kam / ward thewrung im lande / vnd die kinder der propheten woneten für jm. Vnd er sprach zu seinem knaben / Setz zu ein gros töpffen / vnd koch ein gemüse für die kinder der propheten.

39. Da gieng einer auffs feld / das er kraut lese / vnd fand wilde rancken / vnd laß

38. vivens Jeh. & vita anima tua.
39. ivit post eam.
40. evigilavit p. & venit E.
41. recūbere factus. i. positus. sc. erat.
42. & venit & cl. o. s. ambos ipsos.
43. ascendit et inc. super natum.
44. nati. Et reversus est, et ivit in do. semel huc & semel huc. & ascendit.
45. et clamavit ad G. a. d. clama ad S.
46. et venit & cecidit super p. e. & inc. se ad ter.
47. habitantes. sc. erant.
48. ad agrum, ad colligendum eruca, et invenit v. agri.

49. agri. plenitudine vestimenti sui: & venit. 50 ad cōs edendū, & fuit, secundū comedere eos d. p. & (i. tunc) exc. 51. & tolite f. & p. adol. 52. comedent. & non fuit verum (res malum in o. Et vir ven. de B. & adferebat viro D. panem pr. duas decades panis hordeorum, & plenam-spicam-viridem in tunica sua. 53. & cōedent. Et dixit m. e... 54. centuria viri? & ait, d. p. & comedet &c. comed nao & reliquum faciendo.

272:

Elisæus pultem amaram dulcem reddit & 20 panibus 100 satiat.

dauon Colochinten sein kleidt voll/ vnd da er kam/ schneit ers ins töpffen zum gemüse/ denn sie kandtens nicht.

40. Vnd da sie es ausschutten für die menner zu essen/ vnd sie von dem gemuse assen/ schrien sie vnd sprachen/ O man Gottes/ der todt in töpffen/ denn sie kundtens nicht essen.

41. Er aber sprach/ Bringet mehl her. Vnd er thets in das töpffen/ vnd sprach/ Schütte es dem volck für/ das sie essen. Da war nichts böses in dem töpffen.

42. Es kam aber ein man von Baal Salisa/ vnd bracht dem man Gottes erstling brot/ nemlich/ zwentzig gersten brot/ vnd new getreid in seinem kleid. Er aber sprach/ Gibs dem volck/ das sie essen.

43. Sein diener sprach/ Was sol ich hundert man an dem geben? Er sprach/ Gib dem volck das sie essen/ denn so spricht der HERR/ Man wird essen/ vnd wird vberbleiben.

44. Vnd er legts jnen für/ das sie assen/ vnd bleib noch vber nach dem wort des HERRN.

& collegit ex ea colocynthides 49 agrestes plenum vestimentum suum: dein venit, & conscidit in ollam pulmenti: non enim sciebant.

40. Fuderunt autem viris, 50 ut comederent. fuit vero, edentibus illis de pulmento illo, exclamaverunt, atq; dixerunt, Mors *est* in olla, vir Dei. Et non poterant comedere.

41. Dixit autem, 51 Tollite farinam. Et projecit in ollam, ac dixit, Funde populo Et 52 comederunt, nec fuit quicquam mali in olla,

42. † Porro quidam veniebat de Baal Salisah, & ferebat ad virum Dei panes primitiarum, *nempe* viginti panes hordeaceos, & spicas plenas virides cum tunicis suis: dixitq;, Da populo, 53 ut comedant.

43. Respondit minister eius, Quid dabo istud coram 54 centum viris? Rursum ait, Da populo, ut comedant: sic enim ait Jehovah, Comedent, & supererit.

44. Posuit itaq; coram eis: & comederunt, & reliquerunt, juxta verbum Jehovæ.

quasi vitem sylvestrem, & collegit ex ea colocynthidas agri, & implevit pallium suum, & reversus conscidit in ollam pulmenti: nesciebat enim quid esset.

40. Infuderunt ergo sociis, ut comederent: cumque gustassent de coctione, clamaverunt, dicentes, Mors in olla vir Dei. Et non potuerunt comedere.

41. At ille, Afferte, inquit, farinam. Cumque tulissent, misit in ollam, & ait, Infunde turbæ, ut comedant. Et nō fuit amplius quicquam amaritudinis in olla.

42. Vir autem quidam venit de Baal Salisa deferens viro Dei panes primitiarum, & viginti panes hordeaceos, & frumentum novum in pera sua. At ille dixit, Da populo, ut comedat.

43. Respondítque ei minister ejus, Quantum est hoc, ut apponam coram centum viris? Rursum ille ait, Da populo, ut comedat: hæc enim dicit Dominus, Comedent, & supererit.

44. Posuit itaque coram eis: qui comederunt, & superfuit juxta verbum Domini.

λύπην ἀγρίαν πλῆρες τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθεν καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸν λέβητα τοῦ ἑψήματος, ὅτι οὐκ ᾔδει·

40. Καὶ ἐνέχεεν τοῖς ἀνδράσιν φαγεῖν, καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐσθίειν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἑψήματος, καὶ αὐτοὶ ἀνεβόησαν καὶ εἶπον, θάνατος ἐν τῷ λέβητι ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ. καὶ οὐκ ἠδύναντο φαγεῖν.

41. Καὶ εἶπεν Ελισσαὶ· λάβετε ἄλευρον καὶ ἐμβάλετε εἰς τὸν λέβητα. καὶ ἐνέβαλον· καὶ εἶπεν Ελισσαὶ πρὸς Γιεζί, ἔγχει τῷ λαῷ καὶ ἐσθιέτωσαν. καὶ οὐκ ἐγένετο ῥῆμα πονηρὸν ἔτι ἐν τῷ λέβητι.

42. Καὶ ἦλθεν ἀνὴρ ἐκ Βααλ Σαλισά, καὶ ἤνεγκεν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ ἄρτους πρωτογεννημάτων εἴκοσι κριθίνους, καὶ παλάθας ἐν τῇ πήρᾳ αὐτοῦ. καὶ εἶπεν Ελισσαί, δότε τῷ λαῷ καὶ ἐσθιέτωσαν.

43. Καὶ εἶπεν ὁ λειτουργὸς αὐτοῦ, τί δῶ ἐνώπιον ἑκατὸν ἀνδρῶν τοῦτο; καὶ εἶπεν Ελισσαί, δός τῷ λαῷ καὶ ἐσθιέτωσαν· ὅτι τάδε λέγει Κύριος, φάγονται καὶ καταλείψουσιν.

44. Καὶ ἔφαγον καὶ κατέλιπον κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου.

Cap. 5.

1. acceptus faciebus. quia in eo ded. 2. & vir erit po. 3. & Aram egressa fuerat agmina, & captivaverant e t. I. p. p. & erat ad faciem uxoris N.

Das V. Cap.

NAeman der feldheupt man des königes zu Syrien/ war ein trefflicher man für seinem herrn/ vnd hoch gehalten/ Denn durch jn gab der HERR heil in Syrien/ vnd er war ein gewaltiger man vnd aussetzig.

2. Die kriegsleute aber in Syrien waren heraus gefallen/ vnd hatten eine kleine dirne weggefürt aus dem lande Israel/ die war am dienst des weibs Naeman.

3. Die sprach zu jrer frawen/ Ah/ das mein herr were bey

dem

CAP. V.

NAaman autem *quidam* princeps militiæ regis Aram erat, vir magnus coram domino suo, & 1 honoratus facie: per illum enim dederat Jehovah salutem ipsi Aram. 2 erat vero vir potens robore, *sed* leprosus.

2. *De* 3 Aram autem egressi erant exercitus, qui captivam duxerant è terra Israelis puellam parvulam, quæ inserviebat uxori Naaman

3 Dixitq; ad dominam suam, Utinam dominus meus *esset*

co-

CAP. V.

NAaman princeps militiæ regis Syriæ, erat vir magnus apud dominum suum, & honoratus: per illum enim dedit Dominus salutem Syriæ: erat autem vir fortis & dives, sed leprosus.

2. Porrò de Syria egressi fuerant latrunculi, & captivam duxerant de terra Israel puellam parvulam, quæ erat in obsequio uxoris Naaman,

3. Quæ ait ad dominam suam, Utinam fuisset domi-

Κεφαλ. έ.

ΚΑὶ Νεεμὰν ὁ ἀρχιστράτηγος βασιλέως Συρίας ἦν ἄνθρωπος μέγας ἐνώπιον τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ τεθαυμασμένος προσώπῳ, ὅτι δι᾽ αὐτοῦ ἔδωκε Κύριος σωτηρίαν τῇ Συρίᾳ. καὶ ὁ ἀνὴρ ἦν δυνατὸς ἰσχύϊ λεπρός.

2. Καὶ ἐξῆλθον ἐκ Συρίας μονόζωνοι, καὶ ᾐχμαλώτευσαν ἐκ γῆς Ισραὴλ νεανίδα μικράν, καὶ ἦν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς Νεεμάν.

3. Καὶ εἶπε τῇ κυρίᾳ αὐτῆς, ὄφελον ὀφθείη ὁ κύριός μου

ἐνώ-

Naamā Syrus per Elisæum mundatur à lepra.

ἐνώπιον τοῦ προφήτου ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ δεηθείη τοῦ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἀποσυνάξει ἀπ' αὐτοῦ τὴν λέπραν αὐτοῦ.

4. Καὶ εἰσῆλθε καὶ ἀνήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, οὕτω καὶ οὕτως ἐλάλησεν ἡ νεᾶνις ἡ ἐκ γῆς Ισραήλ.

5. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Συρίας, δεῦρο ἄπελθε καὶ ἀποστελῶ βιβλίον πρὸς τὸν βασιλέα Ισραήλ. καὶ ἐπορεύθη καὶ ἔλαβεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δέκα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ ἑξακισχιλίους χρυσοῦς καὶ δέκα ἀλλασσομένας στολάς.

6. Καὶ ἤνεγκεν τὸ βιβλίον τῷ βασιλεῖ Ισραὴλ λέγων, καὶ νῦν ὡς ἂν κομισθῇ τὸ βιβλίον τοῦτο πρὸς σέ, ἰδοὺ ἀπέσταλκά σοι τὸν δοῦλόν μου τὸν Νεεμάν, καὶ ἀποσυνάξεις αὐτὸν ἀπὸ τῆς λέπρας αὐτοῦ.

7. Καὶ ἐγένετο ὡς ἀνέγνω ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ τὸ βιβλίον, διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ εἶπεν, μὴ Θεὸς ἐγὼ θανατῶσαι καὶ ζωογονῆσαι, ὅτι οὗτος ἀποστέλλει πρός με ἀποσυνάξαι ἄνδρα ἀπὸ τῆς λέπρας αὐτοῦ; πλὴν γνῶτε καὶ ἴδετε, ὅτι προφασίζεται οὗτος πρός με.

8. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν Ελισεαὶ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὅτι διέρρηξεν ὁ βασιλεὺς τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα Ισραὴλ λέγων, ἱνατί διέρρηξας τὰ ἱμάτιά σου; παραγενέσθω δὴ πρός με Νεεμάν καὶ γνώσεται, ὅτι ἐστὶ προφήτης ἐν Ισραήλ.

9. Καὶ παρεγένετο Νεεμὰν σὺν τοῖς ἅρμασιν αὐτοῦ καὶ ἵπποις αὐτοῦ, καὶ ἔστη ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ οἴκου Ελισεαί.

10. Καὶ ἀπέστειλεν Ελισεαὶ πρὸς αὐτὸν ἄγγελον λέγων, πορευθεὶς λοῦσαι ἐν τῷ Ιορδάνῃ ἑβδομον. καὶ ἐπιστρέψει ἡ σάρξ σου ἐπὶ σοί, καὶ καθαρισθήσῃ.

11. Καὶ ἐθυμώθη Νεεμὰν καὶ ἀπῆλθεν καὶ εἶπεν, ἰδοὺ ἔλεγον, ἐξελεύσεται πρός με καὶ στήσεται, καὶ ἐπικαλέσεται ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ λεπρὸν καὶ ἀποσυνάξει αὐτό.

Ουκ

minus meus ad prophetam, qui est in Samaria: profectò curasset eum à lepra quam habet.

4. Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, & nuntiavit ei dicēs, Sic & sic locuta est puella de terra Israel.

5. Dixitque ei rex Syriæ, Vade, & mittam literas ad regem Israel. Qui cùm profectus esset, & tulisset secum decem talenta argenti, & sex millia aureos & decem mutatoria vestimentorum,

6. Detulit literas ad regem Israel, in hæc verba, Cùm acceperis epistolam hanc, scito quòd miserim ad te Naaman servū meum, ut cures eum à lepra sua.

7. Cumque legisset rex Israel literas, scidit vestimenta sua, & ait, Nunquid Deus ego sum, ut occidere possim, & vivificare, quia iste misit ad me, ut curem hominē à lepra sua? animadvertite, & videte, quòd occasiones quærat adversum me,

8. Quod cum audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regem Israel vestimēta sua, misit ad eum, dicens. Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me, & sciat esse prophetam in Israel.

9. Venit ergo Naaman cum equis & curribus, & stetit ad ostium domus Elisei:

10. Misitque ad eum Eliseus nuntium, dicens, Vade, & lavare septies in Jordane, & recipiet sanitatem caro tua, atq; mundaberis.

11. Iratus Naaman recedebat, dicens Putabam quòd egrederetur ad me, & stans invocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me.

Nun-

coram propheta, qui *est* in Someron, tunc 4 curaret eum à lepra sua.

4. Ille venit, & renuntiavit domino suo, dicendo, 5 Sic & sic loquuta est puella quæ *est* è terra Israelis.

5. Tum dixit rex Aram, Vade, 6 proficiscere, & mittam literas ad regem Israelis. Abiit itaq;, & tulit in manu sua, *&* decem talenta argenti, & sex millia 7 aureorum, decem insuper mutatoria vestimenta,

6. Detulitq; literas ad regem Israelis, 8 in hæc verba, Nunc ergo quum venerit epistola hæc ad te, ecce misi ad te Naaman servum meum, 9 ut cures eum à lepra sua.

7. Fuit vero, 10 quum legisset rex Israelis epistolam, scidit vestimenta sua, & ait, 11 Sumne ego Deus, ut mortificem & vivificem, quod iste mittit ad me ut curem virum à lepra sua? enimvero advertite quæso, & videte quod occasionem quærat ipse contra me.

8. Quum vero audisset Elisa vir Dei, quod scidisset rex Israelis vestimenta sua, 12 misit ad regem, hujusmodi verbis, ut quid scidisti vestimenta tua? veniat nunc ad me, & sciat quod est propheta in Israele.

9. Venit itaq; Naaman in equo suo, & in curru suo, & stetit *ad* ostium domus Elisa.

10 † Misit autem ad eum Elisa nuntium, dicendo, 13 Vade, & lava *te* septem vicibus in Jarden, & revertetur caro tua tibi, ac mundabitur.

11. Et 14 iratus Naaman abibat, dicebatq;, En cogitabam apud me, Egredietur egrediendo, & stans invocabit nomen Jehovæ Dei sui, elevabitq; manum suam ad locum, & 15 curabit leprosum.

Non-

dem propheten zu Samaria/ der würde jn von seinem aussatz loß machen.

4. Da gieng er hinein zu seinem herrn/ vnd sagets jm an/ vnd sprach/ So vnd so hat die dirne aus dem lande Jsrael geredt.

5. Der könig zu Syrien sprach/ So zeuch hin/ ich wil dem könige Jsrael einen brieff schreiben. Vnd er zoch hin/ vnd nam mit sich zehen centner silbers/ vnd sechs tausent gülden/ vnd zehen feyerkleider.

6. Vnd bracht den brieff dem könige Jsrael/ der laut also/ Wenn dieser brieff zu dir kompt/ Sihe/ so wisse/ ich hab meinen knecht Naeman zu dir gesandt/ das du jn von seinem aussatz loß machst.

7. Vnd da der könig Jsrael den brieff laß/ zureiß er seine kleider/ vnd sprach/ Bin ich denn Gott/ das ich tödten vnd lebendig machen künde/ das er zu mir schicket/ das ich den man von seinem aussatz loß mache? Merckt vnd sehet/ wie sucht er vrsach zu mir.

8. Da das Elisa der man Gottes höret/ das der könig Jsrael seine kleider zurissen hatte/ sandte er zu jm/ vnd ließ jm sagen / Warumb hastu deine kleider zurissen? Laß jn zu mir komen/ das er jnnen werde/ das ein prophet in Jsrael ist.

9. Also kam Naeman mit rossen vnd wagen/ vnd hielt für der thür am hause Elisa.

10. Da sandte Elisa einen boten zu jm/ vnd ließ jm sagen/ Gehe hin vnd wasche dich siebenmal im Jordan/ so wird dir dein fleisch widerstattet vnd rein werden.

11. Da erzürnet Naeman/ vnd zog weg vnd sprach/ Jch meinet/ er solte zu mir eraus komen/ vnd her tretten/ vnd den namen des HERRN seines Gottes anruffen/ vnd mit seiner hand vber die stet faren/ vnd den aussatz also abthun.

Sind

4. colligeret (*i.* in hominum consortium reciperet) eum à l. s. & venit.
5. sicut hoc & sicut hoc.

6. veni, & mittā librum *i.* epistolā. sic v 6. & deinceps

7. auri.

8. dicendo: & nunc secundum venire epistolam hanc.
9. & recolliges eum.
10 secundum legere R. *i. e.* & sc.
11. an Deus ego ad mortificandum & ad vivificandum, *q. i.* mittens (*est*) ad me ad, *i.* colligendum virum a l. *s. e.* scito te qu. occas. quærens iste mihi. Et fuit secundum audire E
12. & (*i.* tunc) misit ad R. dicendo, ad quid.
13. ire Infinit. pro imper.

14. iratus est N. & abibat & dicebat, en, dicebam ad me &c. & stabit & invocabit in no.
15. recolliget.

7131

12. Sind nicht die wasser Amana / vnd Pharphar zu Damascon besser / denn alle wasser in Jsrael / das ich mich drinne wüsche / vnd rein würde? vnd wand sich / vnd zog weg mit zorn.

13. Da machten sich seine knechte zu jm / redten mit jm / vnd sprachen / Lieber vater / Wenn dich der prophet etwas grosses hette geheissen / soltestu es nicht thun? Wie viel mehr / so er zu dir saget / Wassche dich / so wirstu rein.

14. Da steig er ab / vnd teuffet sich im Jordan siebenmal / wie der man Gottes geredt hatte. Vnd sein fleisch ward widerstattet / wie ein fleisch eines jungen knabens / vnd ward rein.

15. Vnd er keret wider zu dem man Gottes / sampt seinem gantzen heer. Vnd da er hinein kam / trat er für jn / vnd sprach / Sihe / ich weiß das kein Gott ist in allen landen / on in Jsrael / So nim nu den segen von deinem knecht.

16. Er aber sprach / So war der HERR lebt / für dem ich stehe / ich nems nicht. Vnd er nötiget jn / das ers neme / Aber er wolt nicht.

17. Da sprach Naeman / Möcht denn deinem knecht nicht gegeben werden dieser erden eine last / so viel zwey meuler tragen? Denn dein knecht wil nicht mehr andern Göttern opffern / vnd brandopffer thun / sondern dem HERRN.

18. Das der HERR deinem knecht darinnen wolt gnedig sein / wo ich anbete im hause Rimmon / wenn mein herr ins hauß Rimmon gehet / daselbs anzubeten / vnd er sich an meine hand lehnet.

19. Er sprach zu jm / Zeuch hin mit frieden. Vnd als er von jm weggezogen war ein feldwegs auff dem lande.

20. Gedacht Gehasi der knabe Elisa des mans Gottes / Sihe / mein herr hat diesem

Sy-

16. bonus a, Secet. pra omnibus a. l. annon lavabo me in i. & m-e? & vertebat-se & ibat in ira. 17. verbumne magnum propheta ille loqu. est ad te? nunquid facies (id quod parva cum molestia facere posis) & etiam quia (i. atqui) dixit ad te. 18. immersit se. 19. & venit & stetit. 20. & dixit, vivens Ieh. cujus steti ad faciem ejus (pleon.) s.a. & institit in (i. apud) eum ad capiendum. 21. terra. 22. ascensionem. 23. in verbo hoc parcet Ieh. s. t. in ingrediendo dominum meum domum R. ad incurvandum se ibi & (i. nam) ipse innixus (innititur) sup. manum m. (sc. tremulus imbecillis, vel, pro more illius temporis vel, etiam, quia opera mea tanquam scipione utitur) & (scil. si non colendi idola studio, sed ex officio, ut Domino meo sese incurvanti me accommodans) in curv. m. domum R. 24. in verbo hoc. Sum enim Regi vice scipionis. 25. prohibuit d.

12 Nonne 16 meliores sunt Abanah, & Parpar fluvii Dammesec omnibus aquis Israelis? annon si lavero *me* in illis, mundus ero? Et conversus ibat cum ira.

13. Accesserunt autem servi ejus ac loquuti sunt ad eum, atq; dixerunt, Pater mi, si 17 rem grandem propheta loquutus fuisset tibi, nonne fecisses? & quanto magis quum dixerit tibi, Lava te, & mundus eris?

14. Descendit ergo, & 18 lavit se in Iardē septem vicib9, iuxta verbum viri Dei, & reversa est caro ei9, sicut caro pueri parvi: & mundatus est.

15. Post hæc reversus est ad virum Dei ipse & tota turma ejus, 19 ingressusque stetit ante eum, ac dixit, En nunc novi quod non *est* Deus in tota terra, nisi in Israele: nunc igitur tolle obsecro benedictionem à servo tuo.

16. 20 Ille autem dixit, vivit Iehovah in cujus conspectu sto, si accepero. cogebat autem eum ut tolleret, at *ille* renuit.

17 Dixitq; Naamā, Et non detur quæso servo tuo onus paris mulorū 21 *de* terra. Non enim faciet ultra servus tuus 22 holocaustum aut sacrificium diis alienis, nisi Jehovæ.

18. 23 Hac in re parcat Jehovah servo tuo, quando ingredietur dominus meus ædem Rimmon, ut adoret ibi, & ipse innixus fuerit super manum meam, & incurvavero me *in* æde Rimmon, in *hac* incurvatione mea *in* æde Rimmon, ignoscat quæso Jehovah servo tuo 24 hac in re.

19. Et ait illi, Vade in pace. Et abiit ab eo quasi milliare terræ.

20. Dixit autem Gehazi puer Elisa viri Dei, Ecce 25 pepercit domin9 me9

re-

12. Nunquid non meliores sunt Abana & Pharphar fluvii Damasci omnibus aquis Israel, ut laver in eis, & munder? * Cum ergo vertisset se, & abiret indignans,

13. Accesserunt ad eum servi sui, & locuti sunt ei, Pater, & si rem grandem dixisset tibi propheta, certè facere debueras: quanto magis quia nunc dixit tibi, lavare, & mundaberis?

14. Descendit, & lavit in Jordane septies juxta sermonem viri Dei, & restituta est caro ejus, sicut caro pueri parvuli, & mundatus est.

15. Reversusque ad virum Dei cum universo comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & ait, Verè scio quòd nō sit alius Deus in universa terra, nisi tantum in Israel. Obsecro itaque ut accipias benedictionem à servo tuo.

16. At ille respondit, Vivit Dominus ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquievit.

17. Dixitque Naaman, Ut vis: sed, obsecro, concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet ultrà servus tuus holocaustum, aut victimam diis alienis, nisi Domino.

18. Hoc autem solum est de quo depreceris Dominum pro servo tuo, Quando ingredietur dominus meus templum Remmon, ut adoret: & illo innitente super manum meam, si adoravero in tēplo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re.

19. Qui dixit ei, Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terræ tempore.

20. Dixitque Giezi puer viri Dei, Pepercit dominus meus Naaman Sy-

ro

12. Οὐκ ἀγαθὸς Ἀμανὰ καὶ Φαρφὰρ ποταμοὶ Δαμασκοῦ ὑπὲρ τὸν Ἰορδάνην καὶ ὑπὲρ πάντα τὰ ὕδατα Ἰσραήλ; οὐχὶ πορευθεὶς λούσομαι ἐν αὐτοῖς καὶ καθαρισθήσομαι; καὶ ἐπέστρεψε καὶ ἀπῆλθεν ἐν θυμῷ.

13. Καὶ προσῆλθον οἱ παῖδες αὐτοῦ, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, πάτερ εἰ μέγαν λελάληκε λόγον πρὸς σὲ ὁ προφήτης, οὐκ ἂν ἐποίησας καθότι εἶπε πρὸς σέ; λοῦσαι καὶ καθαρίσθητι.

14. Καὶ κατέβη Νεεμάν, καὶ ἐβαπτίσατο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἑπτάκις, κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπέστρεψεν ἡ σὰρξ αὐτοῦ ὡς σὰρξ παιδαρίου μικροῦ, καὶ ἐκαθαρίσθη.

15. Καὶ ἐπέστρεψε Νεεμὰν πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ αὐτὸς καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ, καὶ ἦλθε καὶ ἔστη ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ εἶπεν, ἰδοὺ δὴ ἔγνωκα, ὅτι οὐκ ἔστι Θεὸς ἐν πάσῃ τῇ γῇ, ὅτι ἀλλ' ἢ ἐν τῷ Ἰσραήλ. καὶ νῦν λάβε εὐλογίαν ἐκ χειρὸς τοῦ δούλου σου.

16. Καὶ εἶπεν Ἐλισσαί, ζῇ Κύριος ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ, εἰ λήψομαι. καὶ παρεβιάσατο αὐτὸν λαβεῖν, καὶ οὐκ ἠθέλησε.

17. Καὶ εἶπε Νεεμάν. καὶ εἰ μὴ δοθήτω τῷ δούλῳ σου γόμος ζεύγους ἡμιόνων γῆς, ὅτι οὐ ποιήσει ἔτι ὁ δοῦλός σου ὁλοκαύτωμα ἢ θυσίαν θεοῖς ἑτέροις, ἀλλ' ἢ τῷ Κυρίῳ μόνῳ.

18. Καὶ περὶ τοῦ λόγου τούτου ἱλάσεταί μοι Κύριος τῷ δούλῳ σου ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι τὸν κύριόν μου εἰς οἶκον Ῥεμὰν προσκυνῆσαι ἐκεῖ, ὅτι αὐτὸς ἐπαναπαύσεται ἐπὶ τῆς χειρός μου. καὶ προσκυνήσω ἐν οἴκῳ Ῥεμὰν ἐν τῷ προσκυνεῖν αὐτὸν εἰς οἶκον Ῥεμάν, καὶ ἱλάσεταί μοι Κύριος τῷ δούλῳ σου ὑπὲρ τοῦ λόγου τούτου.

19. Καὶ εἶπεν Ἐλισσαὶ πρὸς Νεεμάν, πορεύου ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν χαβραθὰ τῆς γῆς.

20. Καὶ εἶπε Γιεζὶ τὸ παιδάριον Ἐλισσαὶ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, ἰδοὺ ἐφείσατο ὁ κύριός μου

τοῦ

Naaman in Jordane lotus & sanatus ad Deum convertitur.

* Luc. 4. v. 27.

Giezi ob pecuniam, clam Elisæo, Naamani interversam, lepra adficitur.

τοῦ Νεεμὰν τοῦ Σύρου τοῦ μὴ λαβεῖν ἐκ χειρὸς αὐτοῦ ἃ ἐνήνοχε· ζῇ Κύριος, ὅτι εἰ μὴ δραμοῦμαι ὀπίσω αὐτοῦ καὶ λήψομαί τι παρ᾽ αὐτοῦ.

21. Καὶ κατεδίωξε Γιεζὶ ὀπίσω Νεεμάν· καὶ εἶδεν αὐτὸν Νεεμὰν τρέχοντα ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ κατεπήδησεν ἀπὸ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, εἰρήνη;

22. Καὶ εἶπε Γιεζὶ, εἰρήνη· ὁ κύριός μου ἀπέστειλέ με λέγων, ἰδοὺ νῦν παραγεγόνασι πρός με δύο παιδάρια ἐξ ὄρους Εφραὶμ ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν προφητῶν, δὸς δὴ αὐτοῖς τάλαντον ἀργυρίου, καὶ δύο ἀλλασσομένας στολάς.

23. Καὶ εἶπε Νεεμάν, ἐπιεικῶς λάβε δύο τάλαντα ἀργυρίου. καὶ ἐβιάσατο αὐτὸν καὶ ἔδωκεν αὐτῷ δύο τάλαντα ἀργυρίου ἐν δυσὶ θυλακίοις, καὶ δύο ἀλλασσομένας στολὰς, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ δύο παιδάρια αὐτοῦ, καὶ ἦραν ἔμπροσθεν αὐτοῦ.

24. Καὶ ἔρχονται εἰς τὸ σκοτεινὸν, καὶ ἔλαβεν ἐκ χειρὸς τῶν παιδαρίων καὶ παρέθετο ἐν οἴκῳ, καὶ ἐξαπέστειλε τὰ παιδάρια, καὶ ἀπῆλθον.

25. Καὶ αὐτὸς εἰσῆλθε καὶ παρειστήκει τῷ κυρίῳ αὐτοῦ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Ελισεαί, πόθεν Γιεζί; καὶ εἶπεν Γιεζί, οὐ πεπόρευται ὁ δοῦλός σου ἔνθα καὶ ἔνθα.

26. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ελισεαί, οὐχὶ ἡ καρδία μου ἐπορεύθη μετὰ σοῦ, ὅτε κατεπήδησεν Νεεμὰν ἀπὸ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ εἰς συνάντησίν σοι; καὶ νῦν ἔλαβες τὸ ἀργύριον καὶ τὰ ἱμάτια, καὶ λήψῃ ἐν αὐτῷ κήπους, καὶ ἐλαιῶνας, καὶ ἀμπελῶνας καὶ ποίμνια καὶ βουκόλια, καὶ δούλους καὶ δούλας.

27. Καὶ ἡ λέπρα Νεεμὰν κολληθήσεται ἐν σοὶ καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ἐξῆλθε Γιεζὶ ἐκ προσώπου αὐτοῦ λεπρὸς ὡσεὶ χιών.

Κεφαλ. ς'.

ΑΙ εἶπον οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν πρὸς Ελισεαί, ἰδοὺ δὴ ὁ τόπος ἐν

ro isti, ut non acciperet ab eo, quæ attulit: vivit Dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid.

21. Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cùm vidisset ille currentem ad se, desiliit de curru in occursum ejus, & ait, Rectène sunt omnia?

22. Et ille ait, Rectè dominus meus misit me ad te, dicens, Modò venerũt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filiis prophetarum: da eis talentũ argenti, & vestes mutatorias duplices.

23. Dixitque Naaman, Melius est ut accipias duo talenta. Et coëgit eum ligavitque duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portaverunt coram eo.

24. Cumq; venisset jam vesperi, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitque viros, & abierunt.

25. Ipse autem ingressus, stetit coram domino suo. Et dixit Eliseus, Unde venis Giezi? Qui respondit, Non ivit servus tuus quoquam.

26. At ille ait, Nonne cor meum in præsenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, ut emas olivета, & vineas & oves, & boves & servos & ancillas.

27. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo, usque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAP. VI.

DIxerunt autem filii prophetarum ad Eliseum, Ecce, lo-

rebus Naaman Aramæi istius, ut *non* acciperet de manu ejus quæ attulit: 26 vivit Jehovah si non cucurrero post ipsum, & accepero ab eo aliquid.

21. Sequutus est ergo Gehazi post Naaman. 27 † Videns vero Naaman *illum* currentem post se, desiliit de curru in occursum ejus, ac dixit, Annon *est* pax?

22. 28 Respondit ille, Pax. dominus meus misit me 29 ut dicerem, Ecce nunc *tempore* hoc venerunt ad me duo pueri de monte Ephraim, de filiis prophetarum: da obsecro illis talentũ argenti, & 30 duo mutatoria vestimenta.

23. Dixitq; Naaman, Velis 31 capere duo talenta. Coëgitq; eum, & colligavit duo talenta argenti in duobus 32 sacculis, duoq; mutatoria vestimenta quę posuit super duos pueros suos, & portabant ante ipsum.

24. 33 Veniens autem ad munitionem, tulit *ea* de manu eorum, & deposuit in domo, ac dimisit viros, & abierunt.

25. 34 Ipse autem ingressus stetit coram domino suo: dixitq; ei Elisa, Undenam Gehazi? 35 Respondit, Non ivit servus tuus huc aut illuc.

26. 36 Ille vero dixit ei, Nonne cor meum ivit *tecum*, quando convertit se vir de curru suo in occursum tui? 37 an tempus *est* ut acciperes argentum, & ut acciperes vestes, & oliveta, & vineas, & 38 pecudes, & boves, & servos, & ancillas?

27. Lepra igitur Naaman 39 adhærebit tibi & semini tuo in seculum. Et egressus est à conspectu ejus leprosus sicut nix.

CAP. VI.

DIxerunt autem filii prophetarum ad Elisa, En quæso locus

Syrer Naeman verschonet/ das er nichts von jm hat genomen/ das er gebracht hat/ So war der HERR lebt/ ich wil jm nachlauffen/ vnd etwas von jm nemen.

21. Also jaget Gehasi dem Naeman nach. Vnd da Naeman sahe/ das er jm nachlieffe/ steig er vom wagen jm entgegen/ vnd sprach/ Gehet es recht zu?

22. Er sprach/ Ja. Aber mein herr hat mich gesandt/ vnd lest dir sagē/ Sihe/ jtzt sind zu mir komen vom gebirge Ephraim zween knaben aus der propheten kinder/ Gib jnen ein centner silbers vnd zwey feyerkleider.

23. Naeman sprach/ Lieber nim zween centner. Vnd er nötiget jn/ vnd band zween centner silbers in zween beutel vnd zwey feyerkleider/ vnd gabs seinen zween knaben/ die trugens für jm her.

24. Vnd da er kam gen Ophel/ nam ers von jren henden/ vnd legts beseit im hause/ vnd ließ die menner gehen.

25. Vnd da sie weg waren/ trat er für seinen herrn/ Vnd Elisa sprach zu jm/ Woher Gehasi? Er sprach/ Dein knecht ist wider hieher noch daher gegangen.

26. Er aber sprach zu jm/ Wandelt nicht mein hertz/ da der man vmbkeret von seinem wagen dir entgegen? War das die zeit silber vnd kleider zu nemen/ ölegarten/ weinberge/ schafe/ rinder/ knechte vnd megde?

27. Aber der aussatz Naeman wird dir anhangen/ vnd deinem samen ewiglich/ Da gieng er von jm hinaus aussetzig wie schnee.

Das VI. Cap.

DJe kinder der propheten sprachen zu Elisa/ Sihe/ der raum/ da wir

26. vives 3. quin imo cucurri (.s. curro vel curram. Enallag) post. 27. & vidit N. c. p. s. & cecidit desuper curru. 28. & dixit. 29. dicendo. 30. duas mutationes vestium. vestes mutationum vel mutatorias, hypallage elegans. 31. cape d. t. & institit in (apud) eum. 32. marsupiis, & duas mutationes vestium. (n. 30.) & dedit ad duos. 33. & venit ad editiorem locum (unde videri non poterat) & tu'd. m e. & visitavit (.s. commendavit) in do. 34. ingressus est & st. ad do. s. & d. ad eum E. 35. & dix. 36. & dixit ad eum, (atqui) non cor meum abiit (.s. procul abfuit) secundū quod (sc. tempus conv.

724

37. an tempus (s. fuit erat) ad accipiendum a. et ad accipiendū. 38. gregem & armentum. 39. in te & in semine tuo.

Cap. 6.

1. quomos habitantes ibi (quo ibi, i. ubi, vel in quo.) angustus (est) præ nobis. 2. & capiemus inde vir (i. quisq;) tig. 3. & dix. 4. unus (sc. ex discipulis) v. o. & vade c. s. t. & dix. 5. unus cadere faciens t. & f. d. ad aquã, & excl. 6. petitũ. sc. erat commodato. 7. erat pugnans in Israelem, & consiliatus est (i. consilii petitionem instituit) ad servos suos d. ad locum pelons almoni (Ruth, 4. v. 1.) castrametationes meæ. 8. custodiaris à transeundo l. i. quia il. Aram descendentes sc. sunt. 9. custoditus est ibi, non una & non duabus sc. vicibus. 10. super verbo hoc, & clamavit ad servos suos & ait ad illos, an nõ ind. m. qu. è n. ad Regem Isr. 11. indicabit (i. indicare solet.) loqu-tur

725:

wir für dir wonen/ ist vns zu enge.

2. Laß vns an den Jordan gehen/ vnd einen jglichen daselbs holtz holen/ das wir vns daselbs eine stete bawen/ da wir wonen. Er sprach/ Gehet hin.

3. Vnd einer sprach/ Lieber/ gehe mit deinen knechten. Er sprach/ Ich wil mit gehen.

4. Vnd er gieng mit jnen. Vnd da sie an den Jordan kamen/ hieben sie holtz abe.

5. Vnd da einer ein holtz fellet/ fiel das eisen ins wasser. Vnd er schrey/ vnd sprach/ Awe mein herr/ dazu ists entlehnet.

6. Aber der man Gottes sprach / Wo ists entfallen? Vnd da er jm den ort zeiget/ schneit er ein holtz ab/ vnd stieß daselbs hin/ da schwam das eisen.

7. Vnd er sprach/ Hebs auff. Da recket er seine hand aus/ vnd nams.

8. Vnd der könig aus Syrien füret einen krieg wider Israel/ vnd beratschlaget sich mit seinen knechten / vnd sprach / Wir wollen vns lagern da vnd da.

9. Aber der man Gottes sandte zum könige Israel/ vnd ließ jm sagen/ Hüte dich / das du nicht an den ort ziehest/ denn die Syrer rugen daselbs.

10. So sandte denn der könig Israel hin an den ort/ den jm der man Gottes saget / verwaret jn vnd hütet daselbs/ vnd thet das nicht einmal/ oder zweymal allein.

11. Da ward das hertz des königes zu Syrien vnmuts darüber. Vnd rieff seinen knechten/ vnd sprach zu jnen/ Wolt jr mir denn nicht ansagen/ wer ist aus den vnsern zu dem könige Israel geflohen?

12. Da sprach seiner knechte einer/ Nicht also/ mein herr könig/ Sondern Elisa der prophet in Israel sagets alles dem könige Israel/ was du in der kamer redest/ da dein lager ist.

13. Er sprach/ So gehet hin vnd sehet/ wo er ist/ das ich hin

cus [1] in quo habitamus coram te, angustior *est* nobis:

2. Eamus obsecro usq; *ad* Jarden, [2] ut tollamus inde singuli tignum unum, & faciamus nobis ibi locum ad habitandum illic. [3] Quibus dixit, Ite.

3. Et ait [4] quidam, Velis obsecro venire cum servis tuis. Ille dixit, Ego vadam.

4. Et abiit cum eis: Veneruntq; ad Jarden, & cædebant ligna.

5. Fuit autem, quum [5] quidã dejiceret *aliquod* tignum, ferrum decidit in aquam: tum exclamavit, Ah ah domine mi, & ipsum *erat* [6] commodato acceptum.

6. Dixitq; vir Dei, Quo decidit? Et ostendit ei locum: præciditq; lignum, & projecit illuc, & supernatare fecit ferrum.

7. Et dixit, Tolle tibi. Et extendit manum suam, Et tulit illud.

8. Rex autem Aram [7] pugnabat [!] cum Israele: & consilium iniit cum servis suis, dicendo, In loco tali & tali erunt castra mea.

9. Propterea misit vir Dei ad regem Israelis, dicendo, [8] Cave ne transeas per locum illum: illuc enim Aramæi descendunt.

10 Misit ergo rex Israelis ad locum, quẽ dixerat ei vir Dei, & admonuerat eũ, & [9] cavit sibi illinc, non semel atq; iterum.

11. Conturbatum autem fuit cor regis Aram [10] propter hoc: & convocatis servis suis ait illis, Quare non indicabitis mihi, quis è nobis est regis Israelis?

12. Tum dixit unus è servis ejus, Non, domine mi rex, sed Elisa propheta qui *est* in Israele, [11] indicat regi Israelis verba quæ loqueris in penetrali cubiculi tui.

13. [12] Qui ait, Ite, & videte ubinam sit, ut mittam & tol-

locus in quo habitamus corã te, angust[9] est nobis.

2. Eamus usque ad Jordanem, & tollant singuli de sylva materias singulas, ut ædificemus nobis ibi locum ad habitandũ. Qui dixit, Ite.

3. Et ait unus ex illis, Veni ergo & tu cum servis tuis. Respondit, Ego veniam.

4. Et abiit cum eis. Cumque venissent ad Jordanem, cædebant ligna.

5. Accidit autem, ut cùm unus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamavitque ille, & ait, Heu heu heu domine mi, & hoc ipsum mutuò acceperam.

6. Dixit autem homo Dei, Ubi cecidit? At ille monstravit ei locum, præcidit ergo lignum, & misit illuc: natavitque ferrum.

7. Et ait, tolle. Qui extendit manum, & tulit illud.

8. Rex autem Syriæ pugnabat contra Israel, consiliumque iniit cum servis suis, dicens, In loco illo & illo ponamus insidias.

9. Misit itaque vir Dei ad regem Israel, dicens. Cave ne transeas in locũ illum: quia ibi Syri in insidiis sunt.

10. Misit itaque rex Israel ad locum quem dixerat ei vir Dei, & præoccupavit eum, & observavit se ibi non semel neq; bis.

11. Conturbatumque est cor regis Syriæ pro hac re: & convocatis servis suis, ait, Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israel?

12. Dixitque unus servorum ejus, Nequaquam domine mi rex, sed Eliseus propheta, qui est in Israel, indicat regi Israel omnia verba quæcunque locutus fueris in conclavi tuo.

13. Dixitq; eis, Ite, & videte ubi sit: ut mittam, &

ἐν ᾧ ἡμεῖς οἰκοῦμεν ἐνώπιόν σου στενὸς ἀφ᾽ ἡμῶν.

2. Πορευθῶμεν δὴ ἕως τοῦ Ἰορδάνου, καὶ λάβωμεν ἐκεῖθεν ἀνὴρ δοκὸν μίαν, καὶ ποιήσωμεν ἑαυτοῖς σκέπην τοῦ οἰκεῖν ἐκεῖ. καὶ εἶπεν Ἑλισαιὲ, πορεύεσθε.

3. Καὶ εἶπεν ὁ εἷς ἐπιεικῶς, δεῦρο μετὰ τῶν δούλων σου. καὶ εἶπεν Ἑλισαιὲ, ἐγὼ πορεύσομαι μεθ᾽ ὑμῶν.

4. Καὶ ἐπορεύθη μετ᾽ αὐτῶν, καὶ ἔρχονται ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην, καὶ τέμνουσι ξύλα.

5. Καὶ ἐγένετο τοῦ ἑνὸς καταβάλλοντος τὸν δοκὸν καὶ ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ στελέχους τὸ σίδηρον εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐβόησεν ὁ ἀνὴρ καὶ εἶπεν, ὢ δὴ κύριε, καὶ αὐτὸ κεχρησμένον.

6. Καὶ εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἔπεσεν; καὶ ἔδειξεν αὐτῷ τὸν τόπον. καὶ ἀπέκλασεν Ἑλισαιὲ ξύλον καὶ ἔρριψεν ἐκεῖ, καὶ ἐπεπόλασε τὸ σίδηρον.

7. Καὶ εἶπεν Ἑλισαιὲ, μετεώρισον καὶ λάβε σεαυτῷ. καὶ ἐξέτεινεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἔλαβεν αὐτό.

8. Καὶ βασιλεὺς Συρίας ἦν πολεμῶν τὸν Ἰσραήλ. καὶ συνεβουλεύσατο τοῖς παισὶν αὐτοῦ λέγων, εἰς τὸν τόπον φελμονὶ ἐλμωνὶ ποιήσομεν ἔνεδρον.

9. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν βασιλέα Ἰσραὴλ λέγων, πρόσεχε τοῦ μὴ διελθεῖν τὸν τόπον τοῦτον, ὅτι ἐκεῖ Σύροι ἐνεδρεύουσιν.

10. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸν τόπον ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐφυλάξατο ἐκεῖθεν οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δίς.

11. Καὶ ἐξέστη ἡ καρδία τοῦ βασιλέως Συρίας περὶ τοῦ λόγου τούτου. καὶ ἐκάλεσε τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, οὐκ ἀπαγγέλλετέ μοι, τίς προδίδωσί με τῷ βασιλεῖ Ἰσραήλ;

12. Καὶ εἶπεν εἷς ἐκ τῶν παίδων αὐτοῦ, οὐχὶ κύριέ μου βασιλεῦ, ἀλλ᾽ ἢ Ἑλισαιὲ ὁ προφήτης ὁ ἐν Ἰσραὴλ, ἀπαγγέλλει τῷ βασιλεῖ Ἰσραὴλ πάντας ὅσους ἂν λαλήσης ἐν τῷ ταμιείῳ τοῦ κοιτῶνός σου.

13. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς, πορεύθητε καὶ ἴδετε ποῦ ἐστιν οὗτος,

Elisæus ferrum securis virtute verbi fluitare facit.

[10] queris i. loqui soles. 13. & ait. i & v. u. ipsi. & mitt.

Syri Elisæum capturi cæcitate percutiuntur, & lautè excepti incolumes dimittuntur.

καὶ ἀποστείλας λήψομαι αὐτόν. καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ λέγοντες, ἰδοὺ ἐν Δωθαείμ.

14. Καὶ ἀπέστειλεν ἵππους καὶ ἅρματα καὶ δύναμιν βαρεῖαν, καὶ ἦλθον νυκτὸς καὶ περιεκύκλωσαν τὴν πόλιν.

15. Καὶ ὤρθρισεν ὁ λειτουργὸς τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ ἀναστῆναι τοπρωῒ καὶ ἐξῆλθεν. καὶ ἰδοὺ δύναμις κυκλοῦσα τὴν πόλιν καὶ ἵπποι καὶ ἅρματα. καὶ εἶπεν τὸ παιδάριον αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, ὦ κύριε, τί ποιήσομεν;

16. Καὶ εἶπεν Ελισεαί, μὴ φοβοῦ, ὅτι πλείους οἱ μεθ᾽ ἡμῶν ὑπὲρ τοὺς μετ᾽ αὐτῶν.

17. Καὶ προσηύξατο Ελισεαὶ καὶ εἶπεν, Κύριε ἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ ἰδέτω. καὶ διήνοιξε Κύριος τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ παιδαρίου καὶ εἶδεν· καὶ ἰδοὺ τὸ ὄρος ὅλον πλῆρες ἵππων, καὶ ἅρμα πυρὸς περικύκλῳ Ελισεαί.

18. Καὶ κατέβησαν πρὸς αὐτόν. καὶ προσηύξατο Ελισεαὶ πρὸς Κύριον καὶ εἶπεν, πάταξον δὴ τὸ ἔθνος τοῦτο ἀορασίᾳ. καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς Κύριος ἀορασίᾳ κατὰ τὸ ῥῆμα Ελισεαί.

19. Καὶ εἶπεν Ελισεαὶ πρὸς αὐτούς, οὐχὶ αὕτη ἡ ὁδός, καὶ οὐχ αὕτη ἡ πόλις· δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ἀπάξω ὑμᾶς πρὸς τὸν ἄνδρα ὃν ζητεῖτε, καὶ ἀπήγαγεν αὐτοὺς εἰς Σαμάρειαν.

20. Καὶ ἐγένετο ὡς εἰσῆλθον εἰς Σαμάρειαν, καὶ εἶπεν Ελισεαί, Κύριε διάνοιξον τοὺς ὀφθαλμοὺς τούτων, καὶ ἰδέτωσαν. καὶ διήνοιξε Κύριος τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ αὐτοὶ ἐν μέσῳ Σαμαρείας.

21. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ πρὸς Ελισεαὶ ὡς εἶδεν αὐτούς, εἰ πατάξας πατάξω πάτερ;

22. Καὶ εἶπεν Ελισεαί, οὐ πατάξεις, οὓς ᾐχμαλώτευσας ἐν ῥομφαίᾳ σου καὶ τόξῳ σου, σὺ πατάξεις. παράθες αὐτοῖς ἄρτους καὶ ὕδωρ, καὶ φαγέτωσαν καὶ πιέτωσαν, καὶ ἀπελθέτωσαν πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν.

Καὶ

capiã eum. Annuntiaveruntq; ei, dicentes, Ecce in Dothain.

14. Misit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cùm venissent noctè, circundederunt civitatem.

15. Consurgens autem diluculo minister viri Dei, egressus est, viditq; exercitum in circuitu civitatis, & equos & currus: nuntiavitque ei, dicens, Heu heu heu domine mi, quid faciemus?

16. At ille respondit, Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quam cum illis.

17. Cumque orasset Eliseus, ait, Domine, aperi oculos hujus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mõs plenus equorum, & curruum igneorũ, in circuitu Elisei.

18. Hostes verò descenderunt ad eum: porrò Eliseus oravit ad Dominum, dicens, Percute, obsecro, gentem hanc cœcitate. Percussitque eos Dominus, ne viderent, juxta verbum Elisei.

19. Dixit autem ad eos Eliseus, Non est hæc via, neque ista est civitas: sequimini me, & ostendam vobis virum, quem quæritis. Duxit ergo eos in Samariam:

20. Cumq; ingressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus, Domine aperi oculos istorum, ut videant. Aperuitque Dominus oculos eorum, & viderunt se esse in medio Samariæ.

21. Dixitque rex Israel ad Eliseum, cùm vidisset eos, Nunquid percutiam eos pater mi?

22. Et ille ait, Non percuties: neque enim cepisti eos gladio, & arcu tuo, ut percutias: sed pone panem, & aquam coram eis, ut comedant, & bibant, & vadant ad dominum suum.

Ap-

tollam eum. Renuntiatum est autem ei 13 his verbis, En *est in* Dothan.

14 Misitq; illuc equos, & 14 currus, & exercitum gravem: qui venerunt noctè, & circumdederunt civitatem.

15. Surgens autem summo mane minister viri Dei, atq; egressus, videt exercitum circundantem urbem, & equos & currus: dixitq; puer ejus ad eum, Ah ah domine mi, quomodo faciemus?

16. 15 Qui respondit, Ne metuas: quia plures *sunt* qui nobiscum *sunt*, quam qui cum illis,

17. Oravitq; Elisa, & ait, ô Jehova, aperi obsecro oculos ejus 16 ut videat. Et aperuit Jehovah oculos pueri, viditq;: & ecce mons plenus *erat* equis, & currus 17 igneus in circuitibus Elisa.

18. Quumq; descenderent ad eum, oravit Elisa ad Jehovã, & ait, Percute obsecro gentem istam 18 cœcitatibus. Et percussit eos cœcitatibus, juxta verbum Elisa.

19 Dixit ergo ad eos Elisa, Non *est* hæc via, nec *est* hæc urbs: Venite post me, & ducam vos ad virum quem 19 quæritis Duxit autem eos in Someron.

20. Fuitq;, 20 quum ingressi essent in Someron, dixit Elisa, ô Jehova aperi oculos istorum 21 ut videant. Et aperuit Jehovah oculos eorũ, ac viderunt, & ecce *erant in* medio Someron.

21. Dixit autem † rex Israelis ad Elisa 22 quum vidisset eos, Nunquid percutiendo percutiam pater mi?

22. Et ait, Non percuties. 23 num quos cepisti gladio tuo, & arcu tuo, percutis? *quin* appone eis panem & aquam, ut comedant & bibãt, abeantq; ad dominum suum.

Ap

sende vnd lasse jn holen. Vnd sie zeigeten jm an/ vnd sprachen/ Sihe/ er ist zu Dothan.

14. Da sandte er hin roß vnd wagen / vnd eine grosse macht/ Vnd da sie bey der nacht hinkamen/ vmbgaben sie die stadt.

15. Vnd der diener des mans Gottes stund frue auff/ das er sich auffmachte/ vnd auszöge/ Vnd sihe/ da lag eine macht vmb die stadt mit rossen vnd wagen/ Da sprach sein knabe zu jm/ Awe/ mein herr/ wie wollen wir nu thun?

16. Er sprach/ Fürchte dich nicht/ denn der ist mehr / die bey vns sind/ denn der/ die bey jnen sind.

17. Vnd Elisa betet vnd sprach/ HERR/ öffene im die augen/ das er sehe. Da öffenet der HERR dem knaben seine augen das er sahe/ Vnd sihe/ da war der berg voll fewriger roß vnd wagen/ vmb Elisa her.

18. Vnd da sie zu jm hinab kamen/ bat Elisa/ vnd sprach/ HERR/ Schlahe diß volck mit blindheit. Vnd er schlug sie mit blindtheit/ nach dem wort Elisa.

19. Vnd Elisa sprach zu jnen/ Diß ist nicht der weg noch die stad. Folget mir nach/ ich wil euch füren zu dem man den jr suchet. Vnd füret sie gen Samaria.

20. Vnd da sie gen Samaria kamen/ sprach Elisa/ HERR/ öffene diesen die augen/ das sie sehen. Vnd der HERR öffenet jnen die augen/ das sie sahen/ Vnd sihe/ da waren sie mitten in Samaria.

21. Vnd der könig Israel/ da er sie sahe/ sprach er zu Elisa/ Mein vater / sol ich sie schlahen?

22. Er sprach/ Du solt sie nicht schlahen/ Welche du mit deinem schwert vnd bogen fehest die schlahe. Setze jnen brot vnd wasser für/ das sie essen vnd trincken / vnd laß sie zu jrem herrn ziehen.

Pp Da

13. *dicendo.*

14. *currũ & e. g. & ven. n. & circundederũt super eã. Et manicavit min. v. d. surgendo & egressus est, & ecce e. circundans e. u. & equum & currum.*

15. *& dixit, n. m. quia multi (sunt) qui nob. tra (sc. ijs) qui c. i.*

16. *& videbit.*

17. *ignis circuitibus E. & descenderunt ad e. & o.*

18. *in cæcit.*

19. *quaretis.* Futuri pro præs. frequens enallage.

20. *circiter ingredi eos S. & (s. tunc) di. E.*

21. *& videbunt.*

22. *secundum videre eos.*

23. *an, quos captivos abduceres in gl. t. & in a. t. eos tu percutiens sc. esses?* quasi dicat: *minime. multo igitur minus hos interficies. Nam non tua sed Dei opera victi in potestatem tuam venerunt.*

726:

23. Da ward ein gros mal zugericht. Vnd da sie gessen vnd getruncken hatten / ließ er sie gehen / das sie zu jrem herrn zogen. Sint des kamen die kriegsleute der Syrer nicht mehr ins land Jsrael.

24. & fuit post sic, & cong.

24. Nach diesem begab sichs / das Benhadad der könig zu Syrien alle sein heer versamlet / vnd zoch erauff / vnd belagert Samaria.

25. coarctabit super S.

25. Vnd es war eine grosse thewrung zu Samaria. Sie aber belagerten die stadt / biß das ein eselskopff acht silberling / vnd ein vierteil kab daubenmist fünff silberling galt.

26. coarctantes (erant) super e. usq; esse c. a. in octo-decadibus argenti, & quartum cabi s-c. in quinq;-decadib9 argenti. Et fuit Rex Israel transiens s. m. & mu. exclamavit.

26. Vnd da der könig Jsrael zur mauren gieng / schrey jn ein weib an / vnd sprach / Hilff mir mein herr könig.

27. & dixit, M. h. d. ad me, da f. t. & comedemus e.

27. Er sprach / Hilfft dir der HERR nicht / woher sol ich dir helffen? Von der tennen oder von der kelter?

28. Vnd der könig sprach zu jr / Was ist dir? Sie sprach / Diß weib sprach zu mir / Gib deinen son her / das wir heute essen / morgen wollen wir meinen son essen.

28. & dixi ad eam in die altera.

29. So haben wir meinen son gekocht vnd gessen. Vnd ich sprach zu jr am andern tage / Gib deinen son her / vnd laß vns essen / aber sie hat jren son versteckt.

29. secundum audire Regem v. m. & (s. tunc) laceravit v. s. & ipse transiens (sc. erat) super murum, & vidit po.

30. Da der könig die wort des weibs höret / zureiß er seine kleider / in dem er zur mauren gieng. Da sahe alles volck / das er einen sack vnten am leibe anhatte.

31. Vnd er sprach / Gott thu mir diß vnd das / wo das heupt Elisa / des sons Saphat heute auff jm stehen wird.

30. sedens (sc. erat) & sen. sedentes (erant) cum &c.

32. Elisa aber saß in seinem hause / vnd die eltesten sassen bey jm. Vnd er sandte einen man für jm her. Aber ehe der bote zu jm kam / sprach er zu

den

23\. Apparavit itaq; eis apparatum magnum, comederuntq;, ac biberunt, & dimisit eos: illi vero abierunt ad dominum suum, nec addiderunt ultra exercitus Aram venire in terram Israelis.

24\. 24 Fuit autem post hæc, congregavit Ben-hadad rex Aram omnia castra sua, & ascendit, atq; 25 obsedit Someron.

25\. Fuitq; fames magna in Someron: ecce namq; 26 obsederunt eam, donec esset caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cab stercoris columbarum, quinq; argenteis.

26\. Accidit autem, quum rex Israelis transiret super murum, ut mulier exclamaret ad eum, dicendo, Salvam me fac domine mi rex.

27\. Qui dixit, Ne servet te Jehovah, unde salvam faciam te? num de area, vel de torculari?

28\. Dixit præterea ei rex, Quid est tibi? 27 Illa ait, Mulier hæc dixit mihi, Da filium tuum, ut comedamus eum hodie: filium autem meum comedemus cras.

29\. Coximus igitur filium meum, & comedimus eum: 28 postero vero die dixi ad eam, Da filium tuum, ut comedamus eum. & illa abscondit filium suum.

30\. 29 Quum ergo audisset rex verba mulieris, scidit vestimenta sua: (transeunte autem illo super murum, vidit populus, & ecce saccus erat super carnem ejus interne)

31\. Dixitq;, Sic faciat mihi Deus, & sic addat, si steterit caput Elisa filii Saphat super eum hodie.

32\. (Elisa autem 30 sedebat in domo sua, & seniores sedebant cum ipso.) misitq; virum *quendam* a facie sua: antequam *vero* veni-

ret

23\. Appositaque est eis ciborum magna præparatio, & comederunt, & biberunt, & dimisit eos, abieruntque ad dominum suum, & ultra non venerunt latrones Syriæ in terram Israel.

24\. Factum est autem post hæc, congregavit Benadad rex Syriæ, universum exercitum suum, & ascendit, & obsidebat Samariam.

25\. Factaque est fames magna in Samaria: & tandiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum, quinque argenteis.

26\. Cumque rex Israel transiret per murum, mulier quædam exclamavit ad eum, dicens, Salva me domine mi rex.

27\. Qui ait, Non: te salvet Dominus: unde te possum salvare? de area, vel de torculari?

28\. Dixitque ad eam rex, Quid tibi vis? Quæ respõdit, mulier ista dixit mihi, Da filium tuũ, ut comedamus eum hodie, & filium meum comedemus cras.

29\. Coximus ergo filium meum, & comedimus. Dixique ei die altera, Da filium tuũ, ut comedamus eum. Quæ abscondit filium suum.

30\. Quod cum audisset rex, scidit vestimenta sua, & transibat per murum. Viditque omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad carnẽ intrinsecus.

31\. Et ait rex, Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si steterit caput Elisei filii Saphat super ipsum hodie.

32\. Eliseus autem sedebat in domo sua, & senes sedebant cum eo. Præmisit itaque virum: & antequam veniret nuntius

ille,

23\. Καὶ παρέθηκεν αὐτοῖς παράθεσιν μεγάλην, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ ἀπέστειλεν αὐτούς, καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν. καὶ οὐ προσέθεντο ἔτι μονόζωνοι Συρίας ἐλθεῖν εἰς γῆν Ισραήλ.

24\. Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα καὶ συνήθροισεν υἱὸς Αδερ βασιλεὺς Συρίας πάσας τὰς παρεμβολὰς αὐτοῦ, καὶ ἀνέβη καὶ περιεκάθισεν ἐπὶ Σαμάρειαν.

25\. Καὶ ἐγένετο λιμὸς μέγας Σαμαρείᾳ. καὶ ἰδοὺ περιεκάθητο ἐπ' αὐτὴν ἕως τοῦ γενέσθαι κεφαλὴν ὄνου ὀγδοήκοντα σίκλων ἀργυρίου, καὶ τέταρτον τοῦ κάβου κόπρου περιστερῶν πέντε σίκλων ἀργυρίου.

26\. Καὶ ἦν ὁ βασιλεὺς Ισραὴλ διαπορευόμενος ἐπὶ τοῦ τείχους· καὶ γυνὴ ἐβόησε πρὸς αὐτὸν λέγουσα, Σῶσόν με κύριε βασιλεῦ.

27\. Καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ βασιλεύς, μή σε σώσαι κύριος, πόθεν σε σώσω, ἀπὸ τῆς ἅλω ἢ ἀπὸ τῆς ληνοῦ;

28\. Καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ βασιλεύς, τί ἐστί σοι; καὶ εἶπεν αὐτῷ ἡ γυνή, ἡ γυνὴ αὕτη εἶπέ μοι, δὸς τὸν υἱόν σου καὶ καταφάγωμεν αὐτὸν σήμερον, καὶ τὸν υἱόν μου φαγόμεθα αὔριον.

29\. Καὶ ἡψήσαμεν τὸν υἱόν μου καὶ ἐφάγομεν αὐτόν, καὶ εἶπον αὐτῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἄλλῃ, δὸς τὸν υἱόν σου καὶ καταφάγωμεν αὐτόν, καὶ ἔκρυψεν τὸν υἱὸν αὐτῆς.

30\. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τοὺς λόγους τῆς γυναικός, καὶ διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ αὐτὸς διεπορεύετο ἐπὶ τοῦ τείχους· καὶ εἶδεν ὁ λαὸς καὶ ἰδοὺ σάκκος ἐπὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ἔσωθεν.

31\. Καὶ εἶπεν, τάδε ποιήσαι μοι ὁ Θεὸς καὶ τάδε προσθείη, εἰ στήσεται κεφαλὴ Ελισαιὲ υἱοῦ Σαφὰτ ἐπ' αὐτῷ σήμερον.

32\. Καὶ Ελισαιὲ ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐκάθηντο μετ' αὐτοῦ· καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς ἄνδρα ἐκ προσώπου αὐτοῦ πρὸς

αὐ-

Ingens Samaritarum fames.

Juxta Elisæi prędictionē Samaria fame lavatur.

αὐτόν· καὶ πρὶν ἐλθεῖν τὸν ἄγγελον πρὸς αὐτόν, καὶ Ελισεαὶ εἶπε πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, ἑωράκατε ὅτι ἀπέστειλεν ὁ υἱὸς τοῦ φονευτοῦ οὗτος ἀφελεῖν τὴν κεφαλήν μου; ἴδετε ὡς ἐὰν ἔλθῃ ὁ ἄγγελος ἀποκλείσατε τὴν θύραν, καὶ ἐκθλίψατε αὐτὸν ἐν τῇ θύρᾳ· οὐκ ἰδοὺ φωνὴ τῶν ποδῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ κατόπισθεν αὐτοῦ.

33. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος μετ' αὐτῶν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἄγγελος κατέβη πρὸς αὐτόν, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ αὕτη ἡ κακία παρὰ τοῦ Κυρίου, τί δεηθῶ τοῦ Κυρίου ἔτι;

Κεφαλ. ζ.

Καὶ εἶπεν Ελισεαί, ἀκούσατε τὸν λόγον Κυρίου, τάδε εἶπε Κύριος ὡς ἡ ὥρα αὕτη, αὔριον μέτρον σεμιδάλεως σίκλου, καὶ δύο μέτρα κριθῶν σίκλου ἐν τῇ πύλῃ Σαμαρείας.

2. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ τριστάτης ἐφ' ὃν ἐπανεπαύετο ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶπεν, καὶ ἐὰν Κύριος ποιήσῃ καταρράκτας ἐν τῷ οὐρανῷ, εἰ ἔσται τὸ ῥῆμα τοῦτο; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ελισεαί, ἰδοὺ σὺ ὄψει ἐν ὀφθαλμοῖς σου, καὶ ἐκεῖθεν οὐ μὴ φάγῃς.

3. Καὶ τέσσαρες λεπροὶ ἄνδρες ἦσαν παρὰ τὴν θύραν τῆς πόλεως, καὶ εἶπεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, τί ἡμεῖς καθήμεθα ἕως ἂν ἀποθάνωμεν;

4. Ἐὰν εἴπωμεν, εἰσέλθωμεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὁ λιμὸς ἐν τῇ πόλει, καὶ ἀποθανούμεθα ἐκεῖ· καὶ ἐὰν καθήσωμεν ὧδε, ἀποθανούμεθα. καὶ νῦν δεῦτε καὶ ἐμπέσωμεν εἰς τὴν παρεμβολὴν Συρίας, ἐὰν ζωογονήσωσιν ἡμᾶς, καὶ ζησόμεθα· καὶ ἐὰν θανατώσωσιν ἡμᾶς, ἀποθανούμεθα

5. Καὶ ἀνέστησαν ἐν τῷ σκότει εἰσελθεῖν εἰς τὴν παρεμβολὴν Συρίας· καὶ εἰσῆλθον ἕως μέρους τῆς παρεμβολῆς Συρίας, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν ἀνὴρ ἐκεῖ.

ille, dixit ad senes, Nunquid scitis quòd miserit filius homicidæ hic, ut præcidatur caput meum? videte ergo, cùm venerit nuntius, claudite ostium, & non sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedum domini ejus post eum est.

33. Adhuc illo loquente eis, apparuit nuntius, qui veniebat ad eum. Et ait, Ecce, tantum malum à Domino est: quid amplius expectabo à Domino?

CAP. VII.

Dixit autem Eliseus, Audite verbum Domini, hęc dicit Dominus, In tempore hoc cras modius similæ uno statere erit, & duo modii hordei statere uno, in porta Samariæ.

2. Respondens unus de ducibus, super cujus manum rex incumbebat, homini Dei, ait, Si Dominus fecerit etiam cataractas in cœlo, nunquid poterit esse quod loqueris? Qui ait, Videbis oculis tuis, & inde non comedes.

3. Quatuor ergo viri erant leprosi juxta introitum portæ: qui dixerunt adinvicem, Quid hic esse volumus donec moriamur?

4. Sive ingredi voluerimus civitatem, fame moriemur: sive manserimus hîc, moriendum nobis est: venite ergo, & transfugiamus ad castra Syriæ, si pepercerint nobis, vivemus: si autem occidere voluerint, nihilominus moriemur.

5. Surrexerunt ergo vesperi, ut venirent ad castra Syriæ. Cumque venissent ad principium castrorum Syriæ, nullum ibidem repererunt.

ret nuntius ad eum, dixit ad seniores, Annō vidistis quod miserit filius homicidæ huc, ut auferat caput meum? videte, quum venerit nuntius, claudite ostium, & reprimite eum in ostio. nōne 31 strepitus pedum domini ejus post eum *est*?

33. Adhuc eo 32 loquente cum *illis*, ecce nuntius † descendebat ad eum, & dixit, Ecce, hoc malum à Jehova *est*: quid expectabo Jehovam amplius?

CAP. VII.

Dixit autem Elisa, Audite verbum Jehovæ, Sic dixit Jehovah, 1 Hoc tempore cras satum similæ seclo *emetur*, & duo sata 2 hordei *uno* seclo in porta Someron.

2. Et respondit 3 dux, super cujus manum rex innitebatur, ad virum Dei, & ait, Si Jehovah faceret fenestras in cœlo, num esset hoc? Et dixit, En videbis oculis tuis, sed ex eo non comedes.

3. Quatuor autem viri erant leprosi 4 *ad* introitū portæ: qui dixerunt quisq; ad proximum suum, Cur manemus hic donec moriamur?

4. Si 5 dixerimus, Ingrediamur urbē, fames *est* in urbe, & moriemur ibi: si vero manserimus hic, moriemur etjam: nunc igitur venite, & 6 transfugiamus ad castra Aram: si sinant nos vivere, vivemus: & si mori fecerint nos, moriemur.

5. Surrexerunt ergo in crepusculo 7 ut irent ad castra Aram: veneruntq; usq; *ad* extremum castorum Aram, & ecce non *erat* ibi 8 quisquam.

den eltesten / Habt jr gesehen/ wie diß mordkind hat her gesandt/ das er mein heupt abreisse? Sehet zu/ wenn der bote kömpt / das jr die thür zuschliesset/ vnd stosset jn mit der thür weg/ Sihe/das rauschen seines herrn füssen folget jm nach.

33. Da er noch also mit jnen redet / Sihe / da kam der bote zu jm hinab/vnd sprach/ Sihe solch vbel kompt von dem HERRN/ Was sol ich mehr von dem HERRN gewarten?

Das VII. Cap.

Elisa aber sprach/ Höret des HERRN wort / So spricht der HERR / Morgen vmb diese zeit/ wird ein scheffel semelmel einen sekel gelten / vnd zween scheffel gersten einen sekel vnter dem thor zu Samaria.

2. Da antwortet ein ritter/ auff welchs hand sich der könig lehnete/dem man Gottes/vnd sprach/Vnd wenn der HERr fenster am himel macht / wie künd solchs geschehen? Er sprach/ Sihe da / mit deinen augen wirstu es sehen / vnd nicht dauon essen.

3. Vnd es waren vier aussetzige menner an der thür für dem thor. Vnd einer sprach zum andern/ Was wollen wir hie bleiben/biß wir sterben?

4. Wenn wir gleich gedechten in die stadt zu komen / so ist thewrung in der stadt / vnd müsten doch daselbs sterben/ Bleiben wir aber hie / so müssen wir auch sterben. So last vns nu hingehen / vnd zu dem heer der Syrer fallen / Lassen sie vns leben / so leben wir/ Tödten sie vns / so sind wir todt.

5. Vnd machten sich in der frůe auff / das sie zum heer der Syrer kemen. Vnd da sie forn an den ort des heers kamen / Sihe / da war niemands.

& dixit ad s. &c. homi. hujus ad auferendum ca. m. V. secundum venire nuntiū. 31. Vox.

32. loquēs (erat) cum i. & ecce n. descendens (erat) ad e.

727:

Cap. 7.

1. juxta hoc tempus. 2. hordeorum in seclo. 3. triarius (i. tertius à rege. sic v 19.) cujus rex innixus (i. innitebatur) super manu ejus .i. super cujus manu r. inn. Vide supra cap. 5. n. 23. Viro D. & a. ecce, Jeh. faciens (sc. sit. concedo enim hoc) fen. in cœlis, nū futurum est verbū hoc? & d. en. tu vidēs sc. eris in o. t. & inde n. c. 4. ostio p. & dix. vir ad pr. s. quid nos manentes. sc. sumus. 5. diximus (i. diceremus. sc. in cordibus nostris,) i. u. & fa. i. u.

6. cademus ad castrametationem A. si vivificaverint nos &cet. & moriemur. 7. ad veniendū. 8. Vir.

CAPUT VII.

9. *audire fecerat castrametationem Aram, vocem currus et vocem equi, vocem e.m d. vir ad fratrem suum.* 10. *super n.* 11. *ad veniendum super nos.* 12. *surrexerunt & fug.* 13. *castrametatio (sc. erat) si. ut ipsa (sc. prius fuerat.) et fug. ad animam s. (sc. servandam.)* *& venerunt lep. &c. cast.* *& venerunt ad tent. u.* *& com. &c. vest.* *& abierunt & absconderunt.* *& reversi sunt, & venerunt ad tent. a. & t. i.* *& abierunt & absc.* 14. *vir ad proximum suum, n. r. nos facientes (sc. sumus) d. h. dies nuntii ipsa.* *& nos tacentes (sc. erimus) & differimus usq; l. matutinus, & (i. tunc) inv.* 15. *& ingrediemur. & annuntiabimus d. R.* 16. *vir, & vox h. nisi equus ligatus, & asinus legatus & t. ut &*

728.

6. Denn der HERR hat die Syrer lassen hören ein geschrey von rossen / wagen vnd grosser heerskrafft / das sie vntereinander sprachen / Sihe / der könig Jsrael hat wider vns gedinget / die könige der Hethiter / vnd die könige der Egypter / das sie vber vns komen sollen.

7. Vnd machten sich auff / vnd flohen in der frue / vnd liessen jre hütten / roß vnd esel im lager / wie es stund / vnd flohen mit jrem leben dauon.

8. Als nu die aussetzigen an den ort des lagers kamen / giengen sie in der hütten eine / assen vnd truncken / vnd namen silber / gold vnd kleider / vnd giengen hin vnd verborgen es. Vnd kamen wider / vnd giengen in eine ander hütten / vnd namen draus / vnd giengen hin vnd verborgens.

9. Aber einer sprach zum andern / Lasst vns nicht also thun / Dieser tag ist ein tag / guter botschafft / wo wir das verschweigen vnd harren / biß das liecht morgen wird / wird vnser missethat funden werden. So lasst vns nu hingehen / das wir komen / vnd ansagen dem hause des königs.
10. Vnd da sie kamen / rieffen sie am thor der stadt / vnd sagtens jnen an / vnd sprachen / Wir sind zum lager der Syrer komen / Vnd sihe / es ist niemand da / noch kein menschen stim / sondern roß vnd esel angebunden / vnd die hütten wie sie stehen.
11. Da rieff man den thorhütern / das sie es drinnen ansagten im hause des königs.

12. Vnd der könig stund auff in der nacht / vnd sprach zu seinen knechten / Lasst euch sagen / wie die Syrer mit vns vmbgehen. Sie wissen / das wir hunger leiden / vnd sind aus

6. Dominus enim [9] effecerat, ut audiret exercitus Aram sonitum curruum, & strepitum equorum, *id est* strepitum exercitus magni: dixeruntq; alter ad alterum, Ecce mercede conduxit [10] adversum nos rex Israelis reges Hitthæorum, & reges Aegyptiorum, [11] ut veniant contra nos.

7. Et [12] surgentes fugerunt in crepusculo, & reliquerunt tentoria sua, & equos suos, & asinos suos ([13] castra *erant* ut fuerant) & fugerunt pro anima sua.

8. Quum inquam venissent leprosi illi usq; *ad* extremum castrorum, ingressi tentorium unum, comederunt & biberunt: tuleruntq; inde argentum & aurum & vestes, & abeuntes absconderunt: & reversi ingressi sunt tentorium aliud, atq; tulerunt inde, & abeuntes absconderunt.

9. Dixerunt autem [14] alter ad alterum, Non recte facimus: dies hæc, dies boni nuntii est, & nos tacemus? quod si ipsi expectaverimus usq; *ad* lucem matutinam, inveniet nos iniquitas: nunc igitur venite, [15] ingrediamur, & annuntiemus *in* domo regis.
10. Venerunt itaq;, & clamaverunt ad janitorem urbis, renuntiaveruntq; eis, dicendo, Venimus ad castra Aram, & ecce non *erat* ibi [16] quisquam, neq; vox hominis, nisi equi ligati, & asini ligati, & tentoria ut fuerant.
11. Clamaverunt ergo janitores, & renuntiaverunt *in* domo regis intrinsecus.

12. Surrexitq; rex nocte, & dixit [17] servis suis, Indicabo nunc vobis quid fecerint nobis [18] Aramæi, Sciunt quod famelici simus, propterea egressi sunt è castris, ut la-

ti-

6. Siquidem Dominus sonitum audire fecerat in castris Syriæ, curruum & equorum, & exercitus plurimi: dixeruntque ad invicem, Ecce mercede conduxit adversum nos rex Israel reges Hethæorum & Ægyptiorum, & venerunt super nos.

7. Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tentoria sua, & equos & asinos in castris, fugeruntque, animas tantum suas salvare cupientes.

8. Igitur cùm venissent leprosi illi ad principium castrorum, ingressi sunt unum tabernaculum, & comederunt & biberunt: tuleruntque inde argentum, & aurum, & vestes: & abierũt, & absconderunt: & rursum reversi sunt ad aliud tabernaculum, & inde similiter auferentes absconderunt.

9. Dixeruntque ad invicem, Non recte facimus: hæc enim dies boni nuntii est. Si tacuerimus, & noluerimus nuntiare usque mane, sceleris arguemur: venite, eamus, & nuntiemus in aula regis.

10. Cumque venissent ad portam civitatis, narraverunt eis, dicentes, Ivimus ad castra Syriæ, & nullum ibidem reperimus hominem, nisi equos & asinos alligatos, & fixa tentoria.

11. Ierunt ergo portarii, & nuntiaverunt in palatio regis intrinsecus.

12. Qui surrexit nocte, & ait ad servos suos, Dico vobis quid fecerint nobis Syri, Sciunt, quia fame laboramus, & idcirco egressi sunt de castris,

6. Καὶ Κύριος ἀκουστὴν ἐποίησε τὴν παρεμβολὴν Συρίας φωνὴ ἁρμάτων καὶ φωνὴ ἵππων καὶ φωνὴ δυνάμεως μεγάλης· καὶ εἶπεν ἀνὴρ πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἰδοὺ μεμίσθωται ἐφ᾽ ἡμᾶς βασιλεὺς Ισραὴλ τοὺς βασιλεῖς τῶν Χετταίων καὶ τοὺς βασιλεῖς Αἰγύπτου τοῦ ἐλθεῖν ἐφ᾽ ἡμᾶς.

7. Καὶ ἀνέστησαν καὶ ἀπέδρασαν ἐν τῷ σκότει καὶ ἐγκατέλιπον τὰς σκηνὰς αὐτῶν, καὶ τοὺς ἵππους αὐτῶν, καὶ τοὺς ὄνους αὐτῶν, ὡς ἦσαν ἐν τῇ παρεμβολῇ, καὶ ἔφυγον κατὰ τὰς ψυχὰς αὐτῶν.

8. Καὶ ἦλθον οἱ λεπροὶ οὗτοι ἕως μέρους τῆς παρεμβολῆς, καὶ εἰσῆλθον ἕως σκηνώματα ἕν, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ ἦραν ἐκεῖθεν ἀργύριον καὶ χρυσίον, καὶ ἱματισμόν, καὶ ἀπῆλθον καὶ κατέκρυψαν· καὶ ἐπιστρέψαντες οἱ λεπροὶ οὗτοι εἰσῆλθον εἰς σκηνὴν ἄλλην, καὶ ἔλαβον ἐκεῖθεν καὶ ἀπῆλθον, καὶ κατέκρυψαν.

9. Καὶ εἶπον οἱ λεπροὶ ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, τί οὕτως ἡμεῖς ποιοῦμεν σήμερον; καὶ ἡ ἡμέρα αὕτη ἡμέρα εὐαγγελισμοῦ ἐστι, καὶ ἡμεῖς σιωπῶμεν καὶ μένομεν ἕως φωτὸς τοῦ πρωΐ, καὶ εὑρήσομεν ἀδικίαν· νῦν οὖν πορευθῶμεν καὶ ἀναγγείλωμεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως.

10. Καὶ εἰσῆλθον καὶ ἐβόησαν εἰς τὴν πύλην τῆς πόλεως, καὶ ἀνήγγειλαν αὐτοῖς λέγοντες, εἰσήλθομεν εἰς τὴν παρεμβολὴν Συρίας, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν ἐκεῖ ἀνὴρ οὐδὲ φωνὴ ἀνθρώπου, ἀλλ᾽ ἢ ἵππος δεδεμένος καὶ ὄνος δεδεμένος, καὶ σκηναὶ αὐτῶν ὡς εἰσίν.
11. Καὶ ἐκάλεσαν τοὺς θυρωροὺς, καὶ ἀναγγέλλουσιν εἰς τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως ἔσω.

12. Καὶ ἀνέστη ὁ βασιλεὺς νυκτὸς, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ, ἀπαγγελῶ ὑμῖν ἃ πεποιήκασιν ἡμῖν οἱ Σύροι· ἔγνωσαν ὅτι πεινῶμεν ἡμεῖς, καὶ ἐξῆλθον ἐκ τῆς παρεμβολῆς κρυβῆναι

ἐν

Leprosorum indicio patefacta Syrorum fuga. Dux Elisæo incredulus à turba conculcatur

ipsa. 11. *clamavit janitores (i. unum ex janitoribus)* 17. *ad servos s.* 18. *Aram noverunt q. fameli. & eg. s. è castrametatione ad latitandum.*

Leprosorum indicio patefacta Syrorum fuga dux Elisæo incredulus à turba conculcatur.

ἐν ἀγρῷ, λέγοντες· ἐξελεύσονται ἐκ τῆς πόλεως, καὶ συλληψόμεθα αὐτοὺς ζῶντας καὶ εἰσελευσόμεθα εἰς τὴν πόλιν.

13. Καὶ ἀπεκρίθη εἷς τῶν παίδων αὐτοῦ, λέγων· λαβέτωσαν δὴ τῶν ἵππων τῶν ὑπολελειμμένων ἐνταῦθα πέντε τῶν καταλειφθέντων ἐν παντὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἐκλειπόντων, ἰδοὺ εἰσὶν πᾶν τὸ πλῆθος Ἰσραὴλ τὸ ἐκλεῖπον, καὶ ἀποστελοῦμεν καὶ ὀψόμεθα.

14. Καὶ ἔλαβον δύο ἀναβάτας ἵππων, καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ὀπίσω τῆς Συρίας, λέγων· πορεύθητε καὶ ἴδετε.

15. Καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω αὐτῶν ἕως τοῦ Ἰορδάνου· καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ ὁδὸς πλήρης ἱματισμοῦ καὶ σκευῶν ὧν ἔρριψαν οἱ Σύροι ἐν τῷ θαμβεῖσθαι αὐτούς· καὶ ἀπέστρεψαν οἱ ἄγγελοι καὶ ἀνήγγειλαν τῷ βασιλεῖ.

16. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λαός, καὶ διήρπασαν τὴν παρεμβολὴν Συρίας· καὶ ἐγένετο μέτρον σεμιδάλεως σίκλου, καὶ δύο μέτρα κριθῆς σίκλου κατὰ τὸν λόγον Κυρίου.

Καὶ

ſtris, & latitant in agris, dicẽtes, Cùm egreſsi fuerint de civitate, capiemus eos vivos, & tunc civitatem ingredi poterimus.

13. Reſpondit autem unus ſervorum ejus, tollamus quinque equos, qui remanſerũt in urbe (quia ipſi ſunt tantũ in univerſa multitudine Iſrael, alii enim conſumpti ſunt) & mittentes, explorare poterimus.

14. Adduxerunt ergo duos equos, miſitque rex in caſtra Syrorum, dicens, Ite, & videte.

15. Qui abierunt poſt eos uſque ad Jordanem: ecce autem omnis via plena erat veſtibus, & vaſis, quæ projecerant Syri cùm turbarentur: reverſiq; nuntii indicaverunt regi.

16. Et egreſſus populus diripuit caſtra Syriæ: factusque eſt modius ſimilæ ſtatere uno, & duo modii hordei ſtatere uno, juxta verbum Domini.

Por-

titent in agro, dicendo, Quum egreſſi fuerint è civitate, 19 capiemus eos vivos, & urbem ingrediemur.

13. Tunc reſpondit unus è ſervis ejus, ac dixit, 20 Tollant quæſo quinq; ex equis reſiduis qui remanſerunt in ea. (21 ſiquidem illi *ſunt* ſicut univerſa multitudo Iſraelis, quæ remãſit in ea, illi *inquam* profectò *ſunt* ſicut univerſa multitudo Iſraelis quæ jam conſumta eſt) & mittamus, atq; videamus.

14. Tulerunt igitur 22 duos currus equorum, quos miſit rex poſt caſtra Aram, dicendo, Ite, & videte.

15. Et abeuntes illi 23 ſequuti ſunt eos uſq; *ad* Jarden, & ecce, tota via plena *erat* veſtibus, & vaſis quæ projecerant 24 Aramæi dum feſtinarent: reverſi vero nuntii indicaverunt regi.

16. Et egreſſus populus diripuit caſtra Aram: & fuit ſatum ſimilæ ſeclo, & duo ſata hordei ſeclo, juxta verbum Jehovæ.

Por-

aus dem lager gegangen / das ſie ſich im felde verkröchen / vnd dencken / Wenn ſie aus der ſtadt gehen / wollen wir ſie lebendig greiffen / vnd in die ſtadt komen.

13. Da antwortet ſeiner knechte einer / vnd ſprach / Man neme die fünff vbrige roſſe / die noch drinnen ſind vberblieben (Sihe / die ſind drinnen vberblieben von aller menge in Iſrael / welch alle dahin iſt) die laſt vns ſenden vnd beſehen.

14. Da namen ſie zween wagen mit roſſen / vnd der könig ſandte ſie dem lager der Syrer nach / vnd ſprach / Zihet hin vnd beſehet.

15. Vnd da ſie jnen nachzogen biß an den Jordan / ſihe / da lag der weg vol kleider vnd gerete / welche die Syrer von ſich geworffen hatten / da ſie eileten. Vnd da die boten wider kamen / vnd ſagtens dem könig an.

16. Gieng das volck hinaus vnd beraubete das lager der Syrer. Vnd es galt ein ſcheffel ſemelmehl einen ſekel / vnd zween ſcheffel gerſten auch einen ſekel / nach dem wort des HERRN.

Aber

19. & (i. tunc) capeos. v. & ad ur. i. 20. & tol. 21. ecce ipſi u. m. i. qui relicti ſunt in ea, ecce ipſi ſicut u. m. i. qui conſumpti ſunt. 22. dyadem currus (i. vectura) equorum (i. equos vectarios duos. hypallage) e. & miſit. 23. abierunt poſt eosuſq; I. 24. Arã in feſtinando ipſos. Et reverſi ſunt n. & indic. R. et egreſſus po. & diripuerunt caſtrametationem A. & f. ſ. ſ. in ſeclo, & d. ſ. hordeorũ in ſeclo ſic infra.

17. Aber der könig bestellet den ritter/auff des hand er sich lehnet/vnter das thor / vnd das volck zutrat jn im thor/ das er starb / wie der man Gottes geredt hatte / da der könig zu jm hinab kam.

18. Vnd es geschach / wie der man Gottes dem könige sagte/ da er sprach/ Morgen vmb diese zeit werden zween scheffel gersten einen sekel gelten/vnd ein scheffel semelmehl einen sekel vnter dem thor zu Samaria.

19 Vnd der ritter dem man Gottes antwortet / vnd sprach / Sihe / wenn der HERR fenster am himel machte / wie möchte solchs geschehen? Er aber sprach/Sihe mit deinen augen wirstu es sehen/ vnd nicht dauon essen.

20. Vnd es gieng jm eben also / denn das volck zutrat jn im thor/ das er starb.

25. super portam, & conculcaverunt e. 26. in descendendo regem ad ... 27. secundum loqui virum Dei. 28. & ecce Jehovah fenestras in cælis, nunquid erit secundum verbum hoc? & di. en tu videns (eris) in o. t. & inde n. c. & f. ei sic.

Das VIII. Cap.

Elisa redet mit dem weibe des son er hatte lebendig gemacht vnd sprach/ Mach dich auff/ vnd gehe hin mit deinem hause/ vnd sey frembdling wo du kanst/ Denn der HERR wird eine thewrung ruffen/ die wird ins land komen sieben jar lang.

2. Das weib macht sich auff/ vnd thet wie der man Gottes sagt / vnd zoch hin mit jrem hause/ vnd ward frembdling in der Philister lande sieben jar.

3. Da aber die sieben jar vmb waren / kam das weib wider aus der Philister lande. Vnd sie gieng aus den könig an zu schreyen vmb jr hauß vnd acker.

4 Der könig aber redet mit Gehasi / dem knaben des mans Gottes / vnd sprach/ Erzele mir alle grosse thaten/ die Elisa gethan hat.

Cap. 8. 729:

1. filium ejus (Latinis ejus abundat) dicendo. 2. in quo peregrinaberis. 3. ad terram. 4. à fine s. a. & rev. 5. ad clamandum ad R. ad domum s. & ad agrum s. sc. recipiendum. 6. loquens. sc. fuit.

17. Porro rex præfecit ducem illum, super cujus manum innitebatur, portę, conculcavitq; eum populus [25] in porta, & mortuus est sicut loquutus fuerat vir Dei. qui *id* dixerat, [26] fore, quum descenderet rex ad eum:

18. Fuit inquam [27] quemadmodum loquutus fuerat vir Dei ad regem, dicendo, Duo sata hordei seclo *ementur*, & satum similę seclo erit hoc tempore cras in porta Someron.

19. Et responderat dux ad virum Dei, & dixerat, [28] Etjamsi faceret Jehovah fenestras in cœlo, num esset hoc? Dixeratq; ille, En tu videbis oculis tuis, sed ex eo non comedes.

20. Et fuit sic: conculcaveruntq; eum populus in porta, ac mortuus est.

CAP. VIII.

Elisa autem loquutus est ad mulierem illam cujus vivere fecerat [1] filium, his verbis, Surge, & vade, tu & familia tua, atq; peregrinare [2] ubi potueris peregrinari. Vocavit enim Jehovah famem, & etjam venit [3] super terram septem annis.

2. Surrexit itaq; mulier, & fecit juxta verbum viri Dei. abiit namq; ipsa & familia ejus, & peregrinata est in terra Pelisthim septem annis.

3. Fuit autem, [4] in fine septem annorum reversa est mulier è terra Pelisthim: & egressa est [5] ut clamaret ad regem pro domo sua & pro agro suo.

4. Rex autem [6] loquutus est ad Gehazi puerum viri Dei, dicendo, Narra obsecro mihi omnia magnalia quæ fecit Elisa.

17. Porrò rex ducem illum, in cujus manu incubuerat, constituit ad portã: quem conculcavit turba in introitu portæ, & mortuus est, juxta quod locutus fuerat vir Dei, quando descenderat rex ad eum.

18. Factumque est secundùm sermonem viri Dei, quem dixerat regi, quando ait, Duo modii hordei statere uno erunt, & modius similæ statere uno, hoc eodem tempore cras in porta Samariæ:

19. Quando responderat dux ille viro Dei, & dixerat, Etiamsi Dominus fecerit cataractas in cœlo, nunquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei, Videbis oculis tuis, & inde non comedes.

20. Evenit ergo ei sicut prædictum erat, & conculcavit eum populus in porta, & mortuus est.

CAP. VIII.

Eliseus autem locutus est ad mulierẽ * cujus vivere fecerat filium, dicens, Surge, vade, tu & domus tua, & peregrinare ubicunque repereris: vocavit enim Dominus famẽ, & veniet super terram septem annis.

2. Quæ surrexit, & fecit juxta verbum hominis Dei: & vadens cum domo sua, peregrinata est in terra Philisthiim diebus multis.

3. Cumque finiti essent anni septem, reversa est mulier de terra Philisthiim: & egressa est ut interpellaret regem pro domo sua, & pro agris suis.

4. Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens, Narra mihi omnia magnalia, quæ fecit Eliseus.

17. Καὶ ὁ βασιλεὺς κατέστησεν ἐπὶ τῆς πύλης τὸν τριστάτην, ἐφ' ὃν ἐπανεπαύετο ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ κατεπάτησεν αὐτὸν ὁ λαὸς ἐπὶ τῆς πύλης, καὶ ἀπέθανεν καθὼς ἐλάλησεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὃς ἐλάλησεν ἐν τῷ καταβῆναι τὸν ἄγγελον πρὸς αὐτόν.

18. Καὶ ἐγένετο καθὰ ἐλάλησεν Ελισσαιὲ πρὸς τὸν βασιλέα, λέγων· μέτρον σεμιδάλεως σίκλου καὶ δύο μέτρα κριθῶν σίκλου ἔσται αὔριον ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη ἐν τῇ πύλῃ Σαμαρείας.

19. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ τριστάτης τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπεν, καὶ ἐὰν Κύριος ποιήσῃ καταρράκτας ἐν τῷ οὐρανῷ, εἰ ἔσται τὸ ῥῆμα τοῦτο; καὶ εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἰδοὺ ὄψει τοῖς ὀφθαλμοῖς σου καὶ ἐκεῖθεν οὐ φάγῃ.

20. Καὶ ἐγένετο οὕτως, καὶ συνεπάτησεν αὐτὸν ὁ λαὸς ἐν τῇ πύλῃ καὶ ἀπέθανεν.

Κεφαλ. η'.

ΚΑὶ Ελισσαιὲ ἐλάλησε πρὸς τὴν γυναῖκα ἧς ἐζωοποίησεν τὸν υἱὸν αὐτῆς, λέγων· ἀνάστηθι καὶ πορεύου σὺ καὶ ὁ οἶκός σου καὶ παροίκει οὗ ἐὰν παροικήσῃς, ὅτι Κύριος κέκληκε λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ παρέσται ἐπὶ τὴν γῆν ἑπτὰ ἔτη.

2. Καὶ ἐποίησεν ἡ γυνὴ κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπορεύθη αὐτὴ καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, καὶ παρῴκει ἐν γῇ Αλλοφύλων ἑπτὰ ἔτη.

3. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ τέλος τῶν ἑπτὰ ἐτῶν καὶ ἐπέστρεψεν ἡ γυνὴ ἐκ γῆς Αλλοφύλων, καὶ ἐξῆλθε βοῆσαι πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τοῦ οἴκου αὐτῆς, καὶ περὶ τῶν ἀγρῶν αὐτῆς.

4. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐλάλει πρὸς Γιεζὶ, τὸ παιδάριον Ελισσαιὲ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, λέγων· διήγησαί μοι πάντα τὰ μεγαλεῖα ἃ ἐποίησεν Ελισσαιέ.

Leprosorum indicio patefacta Syrorum fuga Dux Elisæo, incredulus à turba conculcatur

*Supr. 4. v. 34.

Sunamitidi post famem ex Aegypto reversæ possessiones ereptæ propter Elisæum restituuntur.

5. Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ διηγουμένου τῷ βασιλεῖ, ὡς ἐζωοποίησεν υἱὸν τὸν τεθνηκότα, καὶ ἰδοὺ ἡ γυνή, ἧς ἐζωοποίησε τὸν υἱὸν αὐτῆς, βοῶσα πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τοῦ οἴκου αὐτῆς καὶ περὶ τῶν ἀγρῶν αὐτῆς· καὶ εἶπεν Γιεζί, Κύριε βασιλεῦ, αὕτη ἡ γυνὴ καὶ οὗτος ὁ υἱὸς αὐτῆς ὃν ἐζωοποίησεν Ελισσαῖ.

6. Καὶ ἠρώτησεν αὐτὴν ὁ βασιλεύς· καὶ διηγήσατο ἡ γυνὴ αὐτῷ· καὶ ἔδωκεν αὐτῇ ὁ βασιλεὺς εὐνοῦχον ἕνα, λέγων· ἐπίστρεψον αὐτῇ πάντα τὰ ἑαυτῆς, καὶ πάντα τὰ γεννήματα τῶν ἀγρῶν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς κατέλιπε τὴν γῆν ἕως τοῦ νῦν.

7. Καὶ ἦλθεν Ελισσαῖ εἰς Δαμασκόν· καὶ ὁ υἱὸς Αδερ βασιλεὺς Συρίας ἦν ἀρρωστῶν· καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ, λέγοντες· ἥκει ἐνταῦθα ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ.

8. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ Αζαήλ, λάβε εἰς τὴν χεῖρά σου δῶρα καὶ πορεύου εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιζήτησον τὸν Κύριον δι' αὐτοῦ, καὶ εἰπόν, εἰ ζήσομαι ἐκ τῆς ἀρρωστίας μου ταύτης;

9. Καὶ ἐπορεύθη Αζαὴλ εἰς ἀπάντησιν τοῦ Ελισσαῖ, καὶ ἔλαβεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἐκ πάντων τῶν ἀγαθῶν Δαμασκοῦ ἄρσιν τεσσαράκοντα καμήλων· καὶ ἦλθε καὶ ἔστη ἐνώπιον Ελισσαῖ· καὶ εἶπεν, ὁ υἱός σου υἱὸς Αδερ βασιλεὺς Συρίας ἀπέσταλκέ με πρὸς σέ, λέγων, εἰ ζήσομαι ἐκ τῆς ἀρρωστίας μου ταύτης;

10. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Ελισσαῖ, πορεύου καὶ εἰπὲ αὐτῷ, ζωῇ ζήσῃ, καὶ αὐτὸς θανάτῳ ἀποθανεῖται, καθὼς ἔδειξέ μοι Κύριος.

11. Καὶ ἔστη Αζαὴλ κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ παρέθηκεν ἐνώπιον αὐτοῦ τὰ δῶρα ἕως ᾐσχύνετο· καὶ ἔκλαυσεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ.

12. Καὶ εἶπεν Αζαήλ, τί ὅτι ὁ Κύριός μου κλαίει; καὶ εἶπεν, ὅτι οἶδα ὅσα ποιήσεις τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ κακά· σὺ τὰς πόλεις αὐτῶν τὰς ἐστερεωμένας ἐμπρήσεις ἐν πυρί; καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτῶν ἀποκτενεῖς ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ τὰ νήπια αὐτῶν ἐδαφιεῖς, καὶ τὰς ἐν γαστρὶ ἐχούσας αὐτῶν διαρρήξεις.

13. Καὶ εἶπεν Αζαήλ, τίς ἐστιν ὁ δοῦλός σου ὁ κύων ὁ τεθνηκώς,

ὅτι

5. Cumque ille narraret regi quomodò mortuum suscitasset, apparuit mulier cujus vivificaverat filium, clamans ad regem pro domo sua, & pro agris suis: Dixitque Giezi, Domine mi rex, hæc est mulier, & hic est filius ejus quē suscitavit Eliseus.

6. Et interrogavit rex mulierem: quæ narravit ei. Deditq; ei rex eunuchum unum, dicens, Restitue ei omnia, quæ sua sunt, & universos reditus agrorum á die qua reliquit terram, usque ad præsens.

7. Venit quoque Eliseus Damascum, & Benadad rex Syriæ ægrotabat: nūtiaveruntque ei, dicentes, Venit vir Dei huc.

8. Et ait rex ad Hazael, Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens, Si evadere potero de infirmitate mea hac?

9. Ivit igitur Hazael in occursum ejus, habens secum munera, & omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum. Cumque stetisset coram eo, ait, Filius tuus Benadad rex Syriæ misit me ad te, dicens, Si sanari potero de infirmitate mea hac?

10. Dixitque ei Eliseus, Vade, dic ei, Sanaberis: porró ostendit mihi Dominus quia morte morietur.

11. Stetitque cum eo, & conturbatus est usque ad suffusionem vultus: flevitque vir Dei.

12. Cui Hazael ait, Quare dominus meus flet? At ille dixit, Quia scio, quæ facturꝰ sis filiis Israel mala. Civitates eorum munitas igne succendes, & juvenes eorum interficies gladio, & parvulos eorum elides, & prægnantes divides.

13. Dixitq; Hazael, Quid enim sum servus tuus

ca-

7 Quumq; ille narraret regi quomodo vivere fecisset mortuum, en mulier cujus vivere fecerat filium, clamabat ad regem pro domo sua & pro agro suo, dixitq; Gehazi, Domine mi rex, hæc *est* mulier, & hic *est* filius ejus quem vivere fecit Elisa.

6. Tunc interrogavit rex mulierem: 8 quæ narravit ei: deditq; ei rex eunuchum unum, dicendo, Restitue omnia quæ *erant* ei, & omnes 9 fructus agri, á die qua reliquit terram usq; ad hoc tempus.

7. Posthæc venit Elisa *in* Dammesec: Ben-hadad autem rex Aram 10 ægrotabat, renuntiatumq; est ei his verbis, Venit vir Dei huc usq;

8. Et ait rex 11 ipsi Hazael, Tolle in manu tua munus, & vade in occursum viri Dei, & requires Jehovam ab eo, dicendo, Nunquid vivam de infirmitate hac?

9. Abiit igitur Hazael in occursum ejus, & tulit 12 munus in manu sua, atq; omne bonum Dammesec, onus 13 quadraginta camelorum: & venit, stetitq; coram eo, & ait, Filius tuus Ben-hadad rex Aram misit me ad te, dicendo, Nunquid vivam de infirmitate ista?

10. 14 Respondit ei Elisa, Vade, dic ei, Vivendo vives: 15 ostendit tamen mihi Jehovah quod moriendo morietur.

11. Et stare fecit faciem suam, & posuit 16 donec moraretur: flevitq; vir Dei.

12. Dixitq; Hazael, Quare dominus meus 17 flet? Respondit, Quia novi malum quod facturus sis filiis Israelis: munitiones eorum mittes in ignē, & adolescentes eorum gladio occides, & parvulos eorum allides, & prægnantes eorum divides.

13. Dixitq; Hazael, Quid *est* enim servus tuus canis, ut

fa-

5. Und in dem er dem könig erzelet/ wie er hette einen todten lebendig gemacht/ Sihe/ da kam eben dazu das weib/ des son er hatte lebendig gemacht/ und schrey den könig an umb jr hauß und acker. Da sprach Gehasi/ Mein herr könig/ diß ist das weib/ und diß ist jr son/ den Elisa hat lebendig gemacht.

6. Und der könig fragt das weib/ und sie erzelet es jm. Da gab jr der könig einen kemerer und sprach/ Schaff jr wider alles was jr ist/ dazu alles einkomen des ackers/ sint der zeit sie das land verlassen hat biß hieher.

7. Und Elisa kam gen Damascon/ da lag Benhadad der könig zu Syrien kranck/ und man sagts jm an/ und sprach/ Der man Gottes ist her komen.

8. Da sprach der könig zu Hasael/ Nim geschenck mit dir/ und gehe dem man Gottes entgegen/ und frage den HERRN durch jn und sprich/ Ob ich von dieser kranckheit müge genesen?

9. Hasael gieng jm entgegen/ und nam geschenck mit sich/ uñ allerley güter zu Damasco/ viertzig camelen last. Und da er kam/ trat er für jn und sprach/ Dein son Benhadad der könig zu Syrien/ hat mich zu dir gesandt/ und lest dir sagen/ Kan ich auch von dieser kranckheit genesen?

10. Elisa sprach zu jm/ Gehe hin/ und sage jm/ Du wirst genesen/ aber der HERR hat mir gezeigt/ das er des tods sterben wird.

11. Und der man Gottes sahe ernst/ und stellet sich ungeberdig/ und weinet.

12. Da sprach Hasael/ Warumb weinet mein herr? Er sprach/ Ich weiß was ubels du den kindern Israel thun wirst/ Du wirst jre feste stedte mit fewr verbrennen/ und jre junge manschafft mit dem schwert erwürgen/ und jre junge kinder tödten/ und jre schwanger weiber zuhawen.

13. Hasael sprach/ Was ist dein knecht der hund/ das er

7. & fuit ille narrans Regi, quod viv. fe. m. & ecce m. cujus v. f. fil. ejus, clamans (sc. erat) ad R. ad domum s. et ad agrum s.

8. & nar.

9. provenius a. á die relinquere ipsam hanc terram & usque nunc.

10. ægrotans. (sc. erat) & ren. est ei dicendo, V. V. D. usq; huc.

11. ad Hazael, t. in m. t. minchā.

12. mincham.

13. quatuor-decadum camels.

14. & dixit ad eum.

15. & vidère fecit me.

16. usque pudefieri.

17. flens? & dixit, q. n. quod facturus es f. Isr. malum. 73*1

18. Verbum magnũ hoc? & dixit.
19. à crastino & tulit.
20. & in anno quinq; (vel, quinarij numeri .i. quinto) Joramo filio.
21 filius triumdecadũ & dyadis anni erat in regnando ipsum, & ogdoadem anni r.
22. fecerant.
23. in uxorem.
23. ad dandũ.
24. deficiendo prævaricatus est Edom de sub manu 7. (sic infra) & regnare fecerunt super se regem.
25. omnis currus c. e. et fuit, ipse surrexit nocte & percussit E. circundantem ad eum, & pr. currus, & fugit po.
26. tunc deficiet (fut. pro præt.) L. in temp. illo.
27. ipsa scripta super li.
28. & cubuit.

solch gros ding thun solt? Elisa sprach / Der HERR hat mir gezeiget das du könig zu Syrien sein wirst.

14. Vnd er gieng weg von Elisa / vnd kam zu seinem herrn. Der sprach zu jm / Was sagt dir Elisa? Er sprach / Er saget mir / du wirst genesen.

15. Des andern tags aber nam er den kolter vnd tuncket jn in wasser / vnd breitet jn vber sich her / da starb er. Vnd Hasael ward könig an seine stat.

16. Im fünfften jar Joram des sons Ahab des königs Israel / ward Joram der son Josaphat könig in Juda.

17. Zwey vnd dreissig jar alt war er / da er könig war / vnd regiert acht jar zu Jerusalem.

18. Vnd wandelt auff dem weg der könige Israel / wie das hauß Ahab thet. Denn Ahabs tochter war sein weib / vnd er thet das dem HERrn vbel gefiel.

19. Aber der HERR wolte Juda nicht verderben / vmb seines knechts Dauids willen / wie er jm geredt hatte / jm zu geben ein liecht vnter seinen kindern jmerdar.

20. Zu seiner zeit fielen die Edomiter ab von Juda / vnd machten einen könig vber sich.

21. Denn Joram war durch Zair gezogen / vnd alle wagen mit jm / vnd hatte sich des nachts auffgemacht / vnd die Edomiter geschlagen / die vmb jn her waren / dazu die obersten vber die wagen / das das volck floh in seine hütten.

22. Darumb fielen die Edomiter ab von Juda / biß auff diesen tag. Auch fiel zur selben zeit ab Libna.

23. Was aber mehr von Joram zu sagen ist / vnd alles was er gethan hat / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda.

24. Vnd Joram entschlieff mit seinen vetern / vnd ward begra-

---

faciat [18] rem magnam hanc? Respondit Elisa, Ostendit mihi Jehovah te *fore* regem super Aram.

14. Et recessit ab Elisa, & venit ad dominum suum, dixitq; ei, Quid dixit tibi Elisa? Et ait, Dixit mihi, Vivendo vives.

15. Fuit autem, [19] postera die tulit pannum crassum, & intinxit in aquam, & expandit super faciem ejus: mortuusq; est, ac regnavit Hazael pro eo.

16. [20] Anno autem quinto Joram filii Ahab regis Israelis, & Jehosaphat regis Jehudah, regnavit Jehoram filius Jehosaphat rex Jehudah.

17. [21] Triginta duorum annorum erat quando regnare cœpit, & octo annis regnavit in Jerusalaim.

18. Et ambulavit per viam regum Israelis, quemadmodum [22] fecerat domus Ahab: filia enim Ahab erat ei [23] uxor: fecitq; malum in oculis Jehovæ.

19. Noluit tamen Jehovah disperdere Jehudah propter Davidem servum suum, quemadmodum dixerat ei [23] quod daret ei lucernam, & filiis ejus cunctis diebus.

20. In diebus ejus [24] defecit Edom ab imperio Jehudah, & constituerunt super se regem.

21. Transivit igitur Joram in Seir, & [25] omnes currus cum eo: quumq; surrexisset nocte, & percussisset Edom qui circundederat eum, & principes curruum, fugit populus in tabernacula sua.

22. Rursum defecit Edom ab imperio Jehudah usq; ad diem hanc: [26] tunc defecit Libnah eo tempore.

23. Reliquum autem verborum Joram, & omnia quæ fecit, nonne [27] scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah.

24. [28] Dormivitq; Joram cum patribus suis, fuitq; sepul-

---

canis, ut faciam rem istam magnam? Et ait Eliseus, Ostendit mihi Dominus te regem Syriæ fore.

14. Qui cùm recessisset ab Eliseo, venit ad dominum suũ: qui ait ei, Quid dixit tibi Eliseus? At ille respõdit, Dixit mihi, Recipies sanitatem.

15. Cumque venisset dies altera, tulit stragulum, & infudit aquam, & expandit super faciem ejus: quo mortuo regnavit Hazael pro eo.

16. * Anno quinto Joram filii Achab regis Israel, & Josaphat regis Juda, regnavit Joram filius Josaphat rex Juda.

17. Triginta duorum annorum erat cum regnare cœpisset, & octo annis regnavit in Jerusalem.

18. Ambulavitque in viis regum Israel, sicut ambulaverat domus Achab: filia enim Achab erat uxor ejus: & fecit quod malum est in conspectu Domini.

19. Noluit autem Dominus disperdere Judam, propter David servum suum, * sicut promiserat ei, ut daret illi lucernam, & filiis ejus cunctis diebus.

20. In diebus ejus recessit Edom, ne esset sub Juda, & constituit sibi regem.

21. Venitque Joram Seira, & omnes currus cum eo: & surrexit nocte percussitque Idumæos, qui eum circundederant, & principes curruum, populus autem fugit in tabernacula sua.

22. Recessit ergo Edom ne esset sub Juda, usque ad diem hanc. Tunc recessit & Lobna in tempore illo.

23. Reliqua autem sermonum Joram & universa, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Juda?

24. Et dormivit Joram cum patribus suis, sepultus-

ὅτι ποιήσω τὸ ῥῆμα τὸ μέγα τοῦτο; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ελισαιέ, ἔδειξέ μοι Κύριος σὲ βασιλεύοντα ἐπὶ Συρίαν.

14. Καὶ ἀπῆλθεν Αζαὴλ ἀπὸ Ελισαιὲ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἦλθε πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ· καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, τί εἶπέν σοι Ελισαιέ, καὶ εἶπεν, εἴρηκέ μοι, ὅτι ζωῇ ζήσῃ.

15. Καὶ ἐγένετο τῇ ἐπαύριον, καὶ ἔλαβε τὸ στρῶμα καὶ ἔβαψεν αὐτὸ ὕδατι, καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν, καὶ ἐβασίλευσεν Αζαὴλ ἀντ' αὐτοῦ.

16. Εν ἔτει πέμπτῳ τοῦ Ιωρὰμ υἱοῦ Αχαὰβ βασιλέως Ισραὴλ ἐβασίλευσεν Ιωρὰμ υἱὸς Ιωσαφὰτ βασιλεὺς Ιούδα.

17. Υἱὸς τριάκοντα καὶ δύο ἐτῶν ἦν Ιωρὰμ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ ὀκτὼ ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ.

18. Καὶ ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ βασιλέων Ισραὴλ καθὼς ἐποίησεν οἶκος Αχαάβ, ὅτι θυγάτηρ Αχαὰβ ἦν αὐτῷ εἰς γυναῖκα· καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου.

19. Καὶ οὐκ ἠθέλησε Κύριος διαφθεῖραι τὸν Ιούδαν διὰ Δαυὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ, καθὰ εἶπεν αὐτῷ δοῦναι αὐτῷ λύχνον καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας.

20. Εν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἠθέτησεν Εδὼμ ὑποκάτωθεν χειρὸς Ιούδα· καὶ ἐβασίλευσεν ἐφ' ἑαυτὸν βασιλέα.

21. Καὶ ἀνέβη Ιωρὰμ εἰς Σιὼρ αὐτὸς καὶ πάντα τὰ ἅρματα αὐτοῦ· καὶ ἐγένετο ὡς ἀνέστη νυκτός, καὶ ἐπάταξε τὸν Εδὼμ κυκλοῦντα ἐπ' αὐτόν, καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν ἁρμάτων. καὶ ἔφυγεν ὁ λαὸς εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ.

22. Καὶ ἠθέτησεν Εδὼμ ὑποκάτωθεν χειρὸς Ιούδα ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· τότε ἠθέτησε Λοβνὰ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.

23. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ιωρὰμ καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ιούδα;

24. Καὶ ἐκοιμήθη Ιωρὰμ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ θάπτεται

μετ

Joram filius Josaphat Rex Judah.

* 2. Par. 21. 1. 4.

* 2. Sam. 7. 14.

Joramo mortuo succedit Ochozias Rex Judah impius.

μετὰ τ πατέρων αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυίδ, καὶ ἐβασίλευσεν Οχοζίας ὑὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

*1. Pa. 22. v. 1.

25. Εν ἔτει δωδεκάτω τοῦ Ιωρὰμ ὑοῦ Αχαὰβ βασιλέως Ισραὴλ ἐβασίλευσεν Οχοζίας ὑὸς Ιωρὰμ βασιλέως Ιούδα.

26. Υὸς εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν ἦν Οχοζίας ὑὸς Ιωρὰμ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν· καὶ ἐβασίλευσεν ἐνιαυτὸν ἐν Ιερουσαλὴμ, καὶ ὄνομα τ μητρὸς αὐτοῦ Γοθολία θυγάτηρ Αμβρὶ βασιλέως Ισραήλ.

27. Καὶ ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ οἴκου Αχαὰβ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καθὼς οἶκος Αχαὰβ, ὅτι γαμβρὸς οἴκου Αχαὰβ ἐστίν.

28. Καὶ ἐπορεύθη Οχοζίας μετὰ Ιωρὰμ ὑοῦ Αχαὰβ εἰς πόλεμον ἐπὶ Αζαὴλ βασιλέα Συρίας εἰς Ραμὰθ Γαλαάδ· καὶ ἐπάταξαν οἱ Σύροι τ Ιωράμ.

29. Καὶ ἀπέστρεψεν ὁ βασιλεὺς Ιωρὰμ τοῦ ἰατρευθῆναι ἐν Ιεζραὴλ ἀπὸ τ πληγῶν ὧν ἐπάταξαν αὐτὸν οἱ Σύροι ἐν Ραμὰθ Γαλαάδ, ἐν τῷ πολεμεῖν αὐτὸν μετὰ Αζαὴλ βασιλέως Συρίας· καὶ Οχοζίας ὑὸς Ιωρὰμ βασιλεὺς Ιούδα κατέβη τοῦ ἰδεῖν τ Ιωρὰμ ὑὸν Αχαὰβ ἐν Ιεζραὴλ, ὅτι ἠρρώστει αὐτός.

Κεφαλ. θ'.

Καὶ Ελισαιὲ ὁ προφήτης ἐκάλεσεν ἕνα τ υἱῶν τ προφητῶν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ζῶσαι τὴν ὀσφύν σου, καὶ λάβε τ φακὸν τοῦ ἐλαίου τοῦ ἐν τῇ χειρί σου, καὶ πορεύθητι εἰς Ραμὰθ Γαλαάδ.

*1. Reg. 19. v. 17.

2. Καὶ εἰσελεύσῃ καὶ ὄψει ἐκεῖ Ιοῦ ὑὸν Ιωσαφὰτ υἱοῦ Ναμεσσί, καὶ εἰσελεύσῃ καὶ ἀναστήσεις αὐτὸν ἐκ μέσου τ ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ εἰσάξεις αὐτὸν εἰς τὸ ταμιεῖον ἐκ ταμιείου.

3. Καὶ λήψῃ τ φακὸν τοῦ ἐλαίου, καὶ ἐπιχεεῖς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ ἐρεῖς, τάδε λέγει Κύριος, κέχρικά σε εἰς βασιλέα ἐπὶ Ισραήλ· καὶ ἀνοίξεις τὴν θύραν καὶ φεύξῃ καὶ οὐχ ὑπομενεῖς.

Καὶ

tusque est cum eis in civitate David, * & regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

25. Anno duodecimo Joram filii Achab regis Israel regnavit Ochozias filius Joram regis Judæ.

26. Viginti duorum annorũ erat Ochozias cùm regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Athalia filia Amri regis Israel.

27. Et ambulavit in viis domus Achab: & fecit quod malum est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim domus Achab fuit.

28. Abiit quoque cum Joram filio Achab, ad prçliandum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad, & vulneraverunt Syri Joram:

29. Qui reversus est ut curaretur, in Jezrahel: quia vulneraverant eum Syri in Ramoth prælian-tem contra Hazael regem Syriæ. Porrò Ochozias filius Joram rex Juda, descendit invisere Joram filium Achab, in Jezrahel, quia ægrotabat ibi.

CAP. IX.

Eliseus autem propheta vocavit, unum de filiis prophetarum, & ait illi, * Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth Galaad.

2. Cumque veneris illuc, videbis Jehu filium Josaphat filii Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, et introduces in interius cubiculum.

3. Tenensque lenticulam olei, fundes super caput ejus, & dices, Hæc dicit Dominus, Unxi te regem super Israel. Aperiesque ostium, & fugies, & non ibi subsistes.

Abiit

pultus cum patribus suis in civitate Davidis: & regnavit Ahaziahu filius ejus pro eo.

25. 29 Anno duodecimo Joram filii Ahab regis Israel regnavit Ahaziahu filius Jehoram regis Jehudah.

26. 30 Viginti † duorum annorum erat Ahaziahu, quum regnare cœpit, & anno uno regnavit in Jerusalaim: nomen autem matris ejus *erat* Athaliahu filia Omri regis Israelis.

27. Ambulavit autem 31 per viam domus Ahab: fecitq; malum in oculis Jehovæ, sicut domus Ahab: gener enim domus Ahab 32 erat.

28. Et ivit cum Joram filio Ahab ad bellum 33 contra Hazael regem Aram, in Ramoth Gilad, & percusserunt Aramæi Joram.

29. Propterea reversus est ipse Joram rex 34 ut curaret se in Izreel à plagis quibus percusserant eum Aramæi in Ramah, 35 dum pugnaret contra Hazael regem Aram: Ahaziahu autem filius Jehoram rex Jehudah descendit 36 ut videret Joram filium Ahab in Izreel, 37 quod ægrotaret.

CAP. IX.

PORRO Elisa propheta vocavit unum è filiis prophetarum, dixitq; ei, Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hujus in manu tua, ac vade *in* Ramoth Gilad.

2. Et 1 ingrediaris illuc, & aspicias ibi *ubi sit* Jehu filius Jehosaphat filii Nimsi: quum autem *eo* perveneris, surgere facias illum de medio fratrum suorum, & introducas eum *in* cubiculum *quod est* in *alio* cubiculo.

3. Tum tolles lenticulam olei, & effundes super caput ejus, ac dices, Sic dixit Jehovah, Unxi te in regem 2 super Israelem. & tum aperto ostio fugies, nec expectabis.

Ab-

begraben mit seinen vetern in der stad David. Und Ahasja sein son ward könig an seine stat.

25. Im zwelfften jar Joram des sons Ahab des königs Israel / ward Ahasja der son Joram könig in Juda.

26. Zwey vnd zwentzig jar alt war Ahasja / da er könig ward / vnd regierte ein jar zu Jerusalem / Seine mutter hieß Athalia / eine tochter Amri des königs Israel.

27. Vnd wandelt auff dem wege des hauses Ahab / vnd thet das dem HERRN vbel gefiel / wie das hauß Ahab / Denn er war schwager im hause Ahab.

28. Vnd er zoch mit Joram dem son Ahab / in streit wider Hasael den könig zu Syrien / gen Ramoth in Gilead / aber die Syrer schlugen Joram.

29. Da keret Joram der könig vmb / das er sich heilen liesse zu Jesreel von den schlegen / die jm die Syrer geschlagen hatten zu Rama / da er mit Hasael dem könige zu Syrien streit. Vnd Ahasja der son Joram der könig Juda kam hinab zu besehen Joram den son Ahab / zu Jesreel / denn er lag kranck.

Das IX. Cap.

Elisa aber der prophet rieff der propheten kinder einem / vnd sprach zu jm / Gürte deine lenden / vnd nim diesen ölekrug mit dir / vnd gehe hin gen Ramoth in Gilead.

2. Vnd wenn du dahin kömpst / wirstu daselbs sehen Jehu den son Josaphat / des sons Nimsi / Vnd gehe hinein / vnd heiß jn auffstehen vnter seinen brüdern / vnd füre jn in die innerste kamer.

3. Vnd nim den ölekrug vnd schüts auff sein heupt / vnd sprich / So sagt der HERR / Ich hab dich zum könige vber Israel gesalbet. Vnd solt die thür auffthun / vnd flihen / vnd nicht verziehen.

Vnd

29. duodecim vel duodenarii numeri .i. duodecimo.
30. filius duarum decadum & dyadis anni A. in regnando ipsum.
31. in via.
32. ipse.
33. cum H. rege A.
34. ad curandum se.
35. in pugnando ipsum cum H.
36. ad videndum.
37. quia ægrotans ipse.

Cap. 9.

1. venies illuc, & vide ibi Jehu filium J. f. N. & venies, & surgere facies il. d. m. f. s. & introduces e. (in) conclave in conclavi .i. in intimũ conclave.
2. ad Israelem (sc. regendum) & aperies ostium & fug.

4. Vnd der jüngling des propheten / der knabe / gieng hin gen Ramoth in Gilead.

5. Vnd da er hinein kam / Sihe / da sassen die heuptleute des heers. Vnd er sprach / Ich hab dir heuptman was zu sagen. Jehu sprach / welchem vnter vns allen? Er sprach / Dir heuptman.

6. Da stund er auff vnd gieng hinein. Er aber schüttet das öle auff sein heupt / vnd sprach zu jm / So sagt der HERR der Gott Israel / Ich hab dich zum könige gesalbet vber des HERRN volck Israel.

7. Vnd du solt das hauß Ahab deines herrn schlahen / das ich das blut der propheten meiner knechte / vnd das blut aller knechte des HERRN reche / von der hand Isebel / das das gantze hauß Ahab vmkome.

8. Vnd ich wil von Ahab ausrotten / den / der an die wand pisset / vnd den verschlossen vnd verlassen in Israel.

9. Vnd wil das hauß Ahab machen / wie das hauß Jerobeam des sons Nebat / vnd wie das hauß Baesa des sons Ahia.

10. Vnd die hunde sollen Isebel fressen auff dem acker zu Jesreel / vnd sol sie niemand begraben. Vnd er thet die thür auff vnd floh.

11. Vnd da Jehu eraus gieng zu den knechten seines herrn / sprach man zu jm / Stehets wol? Warumb ist dieser rasender zu dir komen? Er sprach zu jnen / Jr kennet doch den man wol / vnd was er saget.

12. Sie sprachen / das ist nicht war / Sage es vns aber an. Er sprach / So vnd so hat er mit mir geredt / vnd gesagt / So spricht der HERR / Ich hab dich zum könige vber Israel gesalbet.

13. Da eileten sie / vnd nam ein iglicher sein kleid / vnd legts vnter jn / auff die hohe stuffen / vnd bliesen mit der posaunen vnd sprachen / Jehu ist könig worden.

Also

3. & venit, & ecce pr. e. sedentes. sc. erant.
4. & dixit.
5. ad cap.
6. ad pop. Jeh. ad Isr.
7. sanguines. sic inf.
8. ipsi Achab m. in parietem.
9. portione.
10. & apernit.
731:
11. & dixit ad eos.
12. & dixit, sicut hoc & sicut hoc dixit ad me.
13. ad Is.
14. vir.
15. ad os (.i. ad osseam, vel, instar ossis candidam sellam, pro magistratu alicubi in urbe collocatam) ascensionum (vel elevationum, s. elevatum vel eminentius)
16. regnavit .i. regno-potitus-est ?.

4. Abiit itaq; puer ille, puer prophetæ *in* Ramoth Gilad.

5. [3] Qui quum esset ingressus, ecce principes exercitus sedebant: tum dixit, Verbum *est* mihi ad te ô princeps. Dixitq; Jehu, Ad quem ex omnibus nobis? [4] Respondit, Ad te ô princeps.

6. Surrexit itaq;, & ingressus est domũ, & fudit oleum [5] super caput ejus, ac dixit ei, Sic dixit Jehovah Deus Israelis, Unxi te in regem [6] super populum Jehovæ, super Israelem,

7. Et percuties domum Ahab domini tui: nam ulciscar [7] sanguinem servorum meorum prophetarum, & sanguinem omnium servorum Jehovę de manu Izebel:

8. Et peribit universa domus Ahab succidamq; [8] de Ahab mingentem ad parietem, & clausum & derelictum in Israele.

9. Et dabo domum Ahab sicut domum Jarobam filii Nebat, & sicut domum Baasa filii Ahijah.

10. † Izebel autem comedent canes in [9] agro Izreel, & non *erit* sepeliens. [10] Mox aperuit ostium, & fugit.

11. Jehu autem egressus est ad servos domini sui: dixitq; ei, *Est*ne pax? cur venit insanus ille ad te? [11] Respondit illis, vos nostis virum & sermonem ejus.

12. Et dixerunt Falsum *est*: indica nunc nobis. [12] Ille dixit, Sic & sic dixit mihi, dicendo, Sic dixit Jehovah, Unxi te in regem [13] super Israelem.

13. 'Festinaverunt itaq;, & tulerunt [14] quisq; vestimentum suum, ac posuerunt subter eum [15] in fastigio graduum, clanxeruntq; tuba, atq; dixerunt, [16] Regnat Jehu.

Con

4. Abiit ergo adolescens puer prophetę in Ramoth Galaad,

5. Et ingressus est illuc: ecce autem principes exercitus sedebant, & ait, Verbũ mihi ad te ô princeps. Dixitque Jehu, Ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit. Ad te ô princeps.

6. Et surrexit, & ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super caput ejus, & ait, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Unxi te regem super populum Domini Israel,

7. Et percuties domum Achab domini tui, & ulciscar sanguinem servorum meorum prophetarum, & sanguinem omnium servorum Domini * de manu Jezabel.

8. Perdamque omnem domum Achab: & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum, & novissimum in Israel.

9. Et dabo domum Achab, * sicut domum Jeroboam filii Nabat, & * sicut domum Baasa filii Ahia.

10. Jezabel quoque comedent canes in agro Jezrahel, nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium, & fugit.

11. Jehu autem egressus est ad servos domini sui: qui dixerunt ei, Rectene sunt omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis, Nostis hominem, & quid locutus sit.

12. At illi responderunt, Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis, Hæc & hæc locutus est mihi, & ait, Hæc dicit Dominus, Unxi te regem super Israel.

13. Festinaverunt itaque, & unusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus ejus, in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt, Regnavit Jehu.

Con-

4. Καὶ ἐπορεύθη τὸ παιδάριον ὁ προφήτης εἰς Ῥαμὰθ Γαλαάδ.

5. Καὶ εἰσῆλθε· καὶ ἰδοὺ οἱ ἄρχοντες τῆς δυνάμεως ἐκάθηντο· καὶ εἶπεν, λόγος μοι πρὸς σὲ ὁ ἄρχων· καὶ εἶπεν Ἰοὺ, πρὸς τίνα ἐκ πάντων ἡμῶν; καὶ εἶπεν, πρὸς σὲ ὁ ἄρχων.

6. Καὶ ἀνέστη καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον, καὶ ἐπέχεεν τὸ ἔλαιον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ εἶπεν αὐτῷ, τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, κέχρικά σε εἰς βασιλέα ἐπὶ τὸν λαὸν Κυρίου ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

7. Καὶ ἐξολοθρεύσεις τὸν οἶκον Ἀχαὰβ τοῦ κυρίου σου ἐκ προσώπου μου, καὶ ἐκδικήσεις τὰ αἵματα τῶν δούλων μου τῶν προφητῶν, καὶ τὰ αἵματα πάντων τῶν δούλων Κυρίου ἐκ χειρὸς Ἰεζάβελ,

8. Καὶ ἐκ χειρὸς ὅλου τοῦ οἴκου Ἀχαάβ, καὶ ἐξολοθρεύσεις τοῦ Ἀχαὰβ οὐροῦντα πρὸς τοῖχον, καὶ συνεχόμενον καὶ ἐγκαταλελειμμένον ἐν Ἰσραήλ.

9. Καὶ δώσω τὸν οἶκον Ἀχαὰβ ὡς τὸν οἶκον Ἱεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ, καὶ ὡς τὸν οἶκον Βαασὰ υἱοῦ Ἀχία.

10. Καὶ τὴν Ἰεζάβελ καταφάγονται οἱ κύνες ἐν μερίδι τοῦ ἀγροῦ Ἰεζραήλ, καὶ οὐκ ἔσται ὁ θάπτων· καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν καὶ ἔφυγεν.

11. Καὶ Ἰοὺ ἐξῆλθε πρὸς τοὺς παῖδας τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ, εἰρήνη; καὶ εἶπεν αὐτοῖς, εἰρήνη· τί ὅτι εἰσῆλθεν ὁ ἐπίληπτος οὗτος πρὸς σέ; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, ὑμεῖς οἴδατε τὸν ἄνδρα καὶ τὴν ἀδολεσχίαν αὐτοῦ.

12. Καὶ εἶπον, ἄδικον, ἀλλὰ ἀνάγγειλον ἡμῖν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, οὕτω καὶ οὕτως ἐλάλησε πρός με, λέγων· τάδε λέγει Κύριος, κέχρικά σε εἰς βασιλέα ἐπὶ τὸν λαόν μου Ἰσραήλ.

13. Καὶ ἀκούσαντες ἔσπευσαν καὶ ἔλαβον ἀνὴρ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἔθηκαν ὑποκάτωθεν Ἰοὺ ἐπὶ γαρὲμ τῶν ἀναβαθμῶν· καὶ ἐσάλπισαν ἐν κερατίνῃ, καὶ εἶπον· βεβασίλευκεν Ἰού.

Καὶ

Jehu Joramio successurus ab Eliseo ungitur in Regem Israel.
*1. Reg. 21. v. 21.
*1. Reg. 15. v. 30.
*1. Reg. 16. v. 3.

Jehu rex Israel declaratus Joramumque Regem Israel & Ochoziam Regem Judah occidit.

14. Καὶ συνεστράφη Ιου υἱὸς Ιωσαφὰτ υἱοῦ Ναμεσσὶ ἐπὶ Ιωράμ· καὶ Ιωρὰμ ἐφύλασσεν ἐν Ραμὰθ Γαλαὰδ αὐτὸς καὶ πᾶς Ισραὴλ ἀπὸ προσώπου Αζαὴλ βασιλέως Συρίας.

15. Καὶ ἐπέστρεψεν ὁ βασιλεὺς Ιωρὰμ ἰατρευθῆναι ἐν Ιεζραὴλ ἀπὸ τῶν πληγῶν ὧν ἐπάταξαν αὐτὸν οἱ Σύροι ἐν τῷ πολεμεῖν αὐτὸν μετὰ Αζαὴλ βασιλέως Συρίας· καὶ εἶπεν Ιου, εἰ ἔχετε ὑμεῖς τὴν ψυχὴν ὑμῶν μετ᾽ ἐμοῦ, μὴ ἐξερχέσθω διασωζόμενος ἐκ τῆς πόλεως τοῦ πορευθῆναι καὶ ἀπαγγεῖλαι ἐν Ιεζραήλ.

16. Καὶ ἐπέβη Ιου καὶ ἐπορεύθη εἰς Ιεζραήλ· διότι Ιωρὰμ ἐθεραπεύετο ἐν Ιεζραήλ· καὶ Οχοζίας βασιλεὺς Ιούδα κατέβη ἰδεῖν τὸν Ιωράμ.

17. Καὶ ὁ σκοπὸς εἱστήκει ἐπὶ πύργου ἐν Ιεζραὴλ καὶ εἶδε τὸν κονιορτὸν τοῦ ὄχλου Ιου ἐν τῷ παραγίνεσθαι αὐτόν· καὶ εἶπεν, ὄχλον ἐγὼ ὁρῶ· καὶ εἶπεν Ιωράμ, λάβετε ἐπιβάτην ἵππου, καὶ ἀπόστειλατε εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν, καὶ εἰπάτω, εἰ εἰρήνη;

18. Καὶ ἐπορεύθη ὁ ἐπιβάτης τοῦ ἵππου εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ· καὶ εἶπεν, τάδε λέγει ὁ βασιλεύς, εἰ εἰρήνη· καὶ εἶπεν Ιου, τί σοι καὶ εἰρήνη; ἐπίστρεφε εἰς τὰ ὀπίσω μου. καὶ ἀπήγγειλεν ὁ σκοπὸς, λέγων· ἦλθεν ὁ ἄγγελος ἕως αὐτῶν καὶ οὐκ ἀνέστρεψε.

19. Καὶ ἀπέστειλεν ἀναβάτην ἵππου δεύτερον καὶ ἦλθεν ἕως αὐτῶν· καὶ εἶπεν, τάδε λέγει ὁ βασιλεύς, εἰ εἰρήνη· καὶ εἶπεν Ιου, τί σοι καὶ εἰρήνη; ἐπίστρεφε εἰς τὰ ὀπίσω μου.

20. Καὶ ἀνήγγειλεν ὁ σκοπὸς, λέγων· ἦλθεν καὶ οὗτος ἕως αὐτῶν καὶ οὐκ ἀνέστρεψεν· καὶ ἡ ἀγωγὴ ὡς ἀγωγὴ Ιου υἱοῦ Ναμεσσί, διότι ἐν παραλλαγῇ ἦγεν.

21. Καὶ εἶπεν Ιωράμ, ζεῦξατε ἅρμα· καὶ ἔζευξαν· καὶ ἐξῆλθεν Ιωρὰμ βασιλεὺς Ισραὴλ, καὶ Οχοζίας βασιλεὺς Ιούδα, ἀνὴρ

ἐν

14. Conjuravit ergo Jehu filius Josaphat filii Namsi contra Joram: porrò Joram obsederat Ramoth Galaad, ipse, & omnis Israel contra Hazael regem Syriæ:

15. Et reversus fuerat ut curaretur, in Jezrahel, propter vulnera, quia percusserant eum Syri, præliantem contra Hazael regem Syriæ. Dixitque Jehu, Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de civitate, ne vadat, & nuntiet in Jezrahel.

16. Et ascendit, & profectus est in Jezrahel: Joram enim ægrotabat ibi, & Ochozias rex Juda descenderat ad visitandum Joram.

17. Igitur speculator, qui stabat super turrim Jezrahel, vidit globum Jehu venientis, & ait, Video ego globum, Dixitque Joram, Tolle currum, & mitte in occursum eorum, & dicat vadēs, Rectene sunt omnia?

18. Abiit ergo qui ascenderat currum, in occursum ejus, & ait, Hæc dicit rex, Pacatane sunt omnia? Dixitque Jehu, Quid tibi & paci? transi, & sequere me. Nuntiavit quoq; speculator, dicens, Venit nuntius ad eos, & non revertitur.

19. Misit etiam currum equorum secundum: venitque ad eos, & ait, Hæc dicit rex, Nunquid pax est? & ait Jehu, Quid tibi & paci? transi, & sequere me.

20. Nuntiavit autem speculator, dicens, Venit usque ad eos, & non revertitur: est autem incessus quasi incessus Jehu filii Namsi, præceps enim graditur.

21. Et ait Joram, Junge currum. Junxeruntq; currum ejus, & egressus est Joram rex Israel, & O-

cho-

14. Conjuravit itaq; Jehu filius Jehosaphat filii Nimsi 17 contra Joram (Jorā autem custodierat Ramoth Gilad unà cum universo Israele à facie Hazael regis Aram:

15. Et reversus fuerat Jehoram rex, 18 ut curaret se in Izreel à vulneribus, quibus vulneraverant eum Aramæi, dum pugnaret contra Hazael regem Aram) dixitq; Jehu, Si est 19 voluntas vestra, ne egrediatur evasor è civitate, qui eat, ut renuntiet in Izreel.

16. Et 20 conscendit Jehu, & abiit in Izreel: Joram enim 21 decumbebat ibi, Ahaziah quoq; rex Jehudah descenderat 22 ut inviseret Joram.

17. Porro speculator 23 qui stabat super turrim in Izreel, quum videret globum Jehu venientē, dixit, Globum video. Dixitq; Jehorā, Accipe equitem, & mitte in occursum eorum, ac dicat, *Estne* pax?

18. Abiit itaq; 24 eques in occursum ejus, ac dixit, Sic dixit rex, *Estne* pax? 25 Respondit Jehu, Quid tibi & paci? gyra post me. Renuntiavit autem speculator, dicendo, venit nuntius usq; *ad* eos, sed non revertitur.

19. Misit igitur equitem secundum: qui veniens ad eos, ait, Sic dixit rex, *Estne* pax? Respondit Jehu, Quid tibi & paci? gyra post me.

20. Renuntiavit itaq;, speculator, dicendo, Venit usq; ad eos, sed non revertitur: 26 incessus autem *est* sicut incessus Jehu filii Nimsi, quia furiose incedit.

21. Tum dixit Jehoram, Liga *currum*. Ligavit igitur currum ejus, & egressus est Jehoram rex Israelis, & Ahaziahu

rex

14. Also macht Jehu der son Josaphat des sons Nimsi einen bund wider Joram. Joram aber lag für Ramoth in Gilead/ mit gantzem Israel/ wider Hasael den könig zu Syrien.

15. Joram aber der könig war wider komen/ das er sich heilen ließ zu Jesreel/ von den schlegen/ die jm die Syrer geschlagen hatten/ da er streit mit Hasael dem könige zu Syrien. Vnd Jehu sprach/ Ists ewer gemüth/ so sol niemand entrinnen aus der stadt/ das er hingehe vnd ansage zu Jesreel.

16. Vnd er ließ sich füren vnd zoch gen Jesreel/ Denn Joram lag daselbs. So war Ahasja der könig Juda hinab gezogen Joram zu besehen.

17. Der wechter aber der auff dem thurm zu Jesreel stund/ sahe den hauffen Jehu komen/ vnd sprach/ Jch sehe einen hauffen. Da sprach Joram/ nim einen reuter/ vnd sende jnen entgegen / vnd sprich/ Ists friede?

18. Vnd der reuter reit hin jm entgegen/ vnd sprach/ So sagt der könig/ Ists friede? Jehu sprach/ Was gehet dich der friede an? wende dich hinder mich. Der wechter verkündigt vnd sprach/ Der bote ist zu jnen komen/ vnd kömpt nicht wider.

19. Da sandte er einen andern reuter/ da der zu jm kam/ sprach er/ So spricht der könig Ists friede? Jehu sprach/ Was gehet dich der friede an? wende dich hinder mich.

20. Das verkündiget der wechter vnd sprach/ Er ist zu jnen komen/ vnd kömpt nicht wider. Vnd es ist ein treiben/ wie das treiben Jehu des sons Nimsi/ denn er treibet wie er vnsinnig were.

21. Da sprach Joram/ Spannet an/ vnd man spannet seinen wagen an/ Vnd sie zogen aus/ Joram der könig Israel/

vnd

17. ad Joram (sc. evertendum) & Joram fuerat custodiens in R. G. ipse & omnis I.
18. ad curandum se in Iz. a plagis, quas percusserint ei A. in pugnando cum cum H. Rege Aram.
19. anima vestra, ne e. e. ev. v. ad eundum ad nuntiandum in I.
20. Vectus est curru, vel etiam, equo.
21. cubans ibi.
22. ad videndum J.
23. stans (erat) sup. t. in I. & videbat copiā Jehu in veniendo ipsum, & dix. copiam ego videns.
24. equitans equum, sic infra.
25. & dixit Jehu. &c. gyra (i. gyrando te recipe ad posteriora mea.)
26. & ductus sicut ductus J. f. N. quia in demētia ducet, fut. pro præs.

Jehu Rex Israel declaratus Joramū Regem Israel & Ochoziam Regem Judah occidit.

27. Vir. 28. portione. 29. & fuit secundum videre Jeh. Jehu, & (1. tum) dixit.

vnd Ahasja der könig Juda/ ein jglicher auff seinem wagen/ das sie Jehu entgegen kemen. Vnd sie traffen jn an/ auff dem acker Naboth/ des Jesreeliten.

22. Vnd da Joram Jehu sahe/ sprach er/ Jehu / Ists friede? Er aber sprach/ Was friede? Deiner mutter Isebel hurerey vnd zeuberey wird jmer grösser.

23. Da wand Joram seine hand/ vnd floh. Vnd sprach zu Ahasja/ Es ist verreterey Ahasja.

30. in arcu. 31. incurvavit se.

24. Aber Jehu fasset den bogen vnd schos Joram zwischen den armen/ das der pfeil durch sein hertz ausfuhr/ vnd fiel in seinen wagen.

25. Vnd er sprach zum ritter Bidekar/ Nim vnd wirff jn auffs stück ackers Naboth des Jesreeliten / Denn ich gedencke / das du mit mir auff eim wagen seinem vater nachfuhrest/ das der HERR solche last vber jn hub.

32. ego & tu (sc. eramus) cum vectis(equo vel curru) jugis (1. una) post A. p. e. & Jeh. 1. super e. onus hoc. Si non sanguines N. & cet. dictum Jehovah: & red. t. in portione ista dictum Je. 33. portionem.

26. Was gilts/ sprach der HERR/ Ich wil dir das blut Naboth vnd seiner kinder/ das ich gestern sahe/ vergelten auff diesem acker. So nim nu vnd wirff jn auff den acker/ nach dem wort des HERRN.

34. Vidit & fugit viâ. 35. post eum J. & a. e. h. perc. eum ad currū in a. G. qui cum Ibl. 36. equitare (vel, curru vehere) fecerunt il. servi ejus in Jer. 37. undecim vel undenarū - numeri, undecimo. 38. audivit.

27. Da das Ahasja der könig Juda sahe / floh er des wegs zum hause des garten. Jehu aber jagt im nach/ vnd hieß jn auch schlahen auff dem wagen gen Gur hinan/ die bey Jeblaam ligt/ vnd er floh gen Megiddo/ vnd starb daselbs.

28. Vnd seine knechte liessen jn füren gen Jerusalem/ vnd begruben jn in seinem grabe mit seinen vetern in der stadt David.

29. Ahasja aber regierte vber Juda / im eilfften jar Joram des sons Ahab.

30. Vnd da Jehu gen Jesreel kam/ vnd Isebel das

rex Jehudah, 27 quisq; in curru suo, egressi sunt inquam in occursum Jehu, & invenerunt eum in 28 agro Naboth Izreelitæ.

22. 29 Quum autem vidisset Jehoram Jehu, dixit, *Estne* pax Jehu? Respondit, Quæ pax? adhuc fornicationes Izebel matris tuæ, & veneficia ejus quam plurima.

23. Mox convertit Jehoram manum suam, & fugit, dixitq; ad Ahaziahu, Dolus Ahaziah.

24. Jehu autem implevit manum suam 30 arcu, & percussit Jehoram inter brachia ejus, & egressa est sagitta è corde ejus, & 31 corruit in curru suo.

25. Dixit autem ad Bidcar ducem suum, Tolle, projice eum in partem agri Naboth Izreelitæ: memento enim *quod* 32 ego & tu *eramus al quando* cum quibus dam, qui equitabant primi post Ahab patrem ejus, & Jehovah levavit adversus eum prophetiam hanc.

26. Nisi sanguinem Naboth & sanguinem filiorum ejus viderim heri, dicit Jehovah: itaq; reddam tibi in agro hoc, dicit Jehovah. Nunc ergo tolle, *ac* projice eum in 33 agrum, juxta verbum Jehovæ.

27. Ahaziah autem rex Jehudah 34 quum vidisset, fugit *per* viam domus horti: persequutusq; est 35 eum Jehu, & ait, Etiam hunc percutite super currum: in ascensu Gur qui *est* juxta Ibleam. Et fugit in Megiddo, atq; mortuus est ibi.

28. Et 36 imposuerunt illum in currum ut illum deferrent servi ejus in Jerusalaim, sepelieruntq; eum in sepulchro suo cum patribus suis in civitate Davidis.

29. Anno autem 37 undecimo, anno Joram filii Ahab regnavit Ahaziah super Jehudah.

30. Venit ergo Jehu in Jezreel: Izebel autem 38 quum audis-

chozias rex Juda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Jehu, & invenerunt eum in agro Naboth Jezrahelitæ.

22. Cumque vidisset Joram Jehu, dixit, Pax est Jehu? At ille respondit, Quæ pax? adhuc fornicationes Jezabel matris tuæ, & veneficia ejus multa vigent.

23. Convertit autem Joram manum suam, & fugiens ait ad Ochoziam, Insidiæ Ochozia.

24. Porrò Jehu tetendit arcum manu, & percussit Joram inter scapulas: & egressa est sagitta per cor ejus, statimque corruit in curru suo.

25. Dixitque Jehu ad Badacer ducem, Tolle, projice eum in agro Naboth Jezrahelitę: memini enim quando ego & tu sedentes in curru sequebamur Achab patrem hujus, quòd Dominus onus hoc levaverit super eum, dicens,

26. *Si non pro sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum ejus, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, & projice eum in agrum juxta verbum Domini.

27. Ochozias autem rex Juda videns hoc, fugit per viam domus horti: persecutusque est eum Jehu, & ait. Etiam hunc percutite in curru suo. Et percusserunt eum in ascensu Gaber, qui est juxta Jeblaam: qui fugit in Mageddo, & mortuus est ibi.

28. Et imposuerunt eum servi ejus super currum suum, & tulerunt in Jerusalem: sepelieruntque eum in sepulchro cum patribus suis in civitate David.

29. Anno undecimo Joram filii Achab, regnavit Ochozias super Judam,

30. Venitque Jehu in Jezrahel. Porrò Jezabel in-

ἐν τῷ ἅρματι αὐτοῦ εἰς ἀπάντησιν Ἰοὺ· καὶ εὗρον αὐτὸν ἐν τῇ μερίδι Ναβουθὲ τοῦ Ἰεζραηλίτου.

22. Καὶ ἐγένετο ὡς εἶδεν Ἰωρὰμ τὸν Ἰοὺ, καὶ εἶπεν, εἰ εἰρήνη Ἰού; καὶ εἶπεν Ἰοὺ, τί σοι καὶ εἰρήνῃ; ἔτι αἱ πορνεῖαι Ἰεζάβελ τῆς μητρός σου καὶ τὰ φάρμακα αὐτῆς τὰ πολλά.

23. Καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωρὰμ τὰς χεῖρας αὐτοῦ τοῦ φυγεῖν· καὶ εἶπεν πρὸς Ὀχοζίαν, δόλος Ὀχοζία.

24. Καὶ Ἰοὺ ἐπλήρωσεν τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐν τῷ τόξῳ, καὶ ἐπάταξεν τὸν Ἰωρὰμ ἀναμέσον τῶν βραχιόνων αὐτοῦ, καὶ ἐξῆλθε τὸ βέλος διὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ἔκαμψεν ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ.

25. Καὶ εἶπεν Ἰοὺ πρὸς Βαδεκὰρ τὸν τριστάτην αὐτοῦ, ἆρον καὶ ῥίψον αὐτὸν ἐν τῇ μερίδι ἀγροῦ Ναβουθὲ τοῦ Ἰεζραηλίτου, διότι μέμνημαι ἐγὼ, ὅτε ἐγὼ καὶ σὺ ἐπιβεβηκότες ἐπὶ ζεύγους ὀπίσω Ἀχαὰβ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ Κύριος ἔλαβεν ἐπ' αὐτὸν τὸ λῆμμα τοῦτο, λέγων·

26. Εἰ μὴ τὰ αἵματα Ναβουθὲ καὶ τὰ αἵματα τῶν υἱῶν αὐτοῦ εἶδον ἐχθὲς, φησὶ Κύριος, καὶ ἀνταποδώσω σοι ἐν τῇ μερίδι ταύτῃ, λέγει Κύριος· καὶ νῦν ἄρατε καὶ ῥίψατε αὐτὸν ἐν τῇ μερίδι κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου. 1. Reg. 21. v. 19.

27. Καὶ Ὀχοζίας βασιλεὺς Ἰούδα εἶδεν καὶ ἔφυγεν ὁδὸν Βαιθαγάν· καὶ κατεδίωξεν Ἰοὺ ὀπίσω αὐτοῦ· καὶ εἶπεν, καί γε αὐτὸν· καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ἐπὶ τῷ ἅρματι ἐν τῇ ἀναβάσει Γὰρ, ἥ ἐστιν τοῦ Ἰεβλαάμ· καὶ ἔφυγεν Ὀχοζίας εἰς Μαγεδδὼ, καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ.

28. Καὶ ἀνήνεγκαν αὐτὸν οἱ παῖδες αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυίδ.

29. Καὶ ἐν ἔτει ἑνδεκάτῳ Ἰωρὰμ βασιλέως Ἰσραὴλ ἐβασίλευσεν Ὀχοζίας ἐπὶ Ἰούδαν.

30. Καὶ ἦλθεν Ἰοὺ εἰς Ἰεζραήλ· καὶ ἤκουσεν Ἰεζάβελ, καὶ ἐστίβι-

Jezabel præcipitata à canibus dilaniatur.

σαν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ
ἐκόσμησεν τὴν κεφαλὴν αὐτῆς,
καὶ διέκυψεν διὰ τῆς θυρίδος.

31. Καὶ Ἰοὺ εἰσεπορεύετο ἐν τῇ
πόλει· καὶ αὐτὴ εἶπεν, εἰ εἰρήνη
Ζαμβρὶ ὁ φονεὺς τοῦ κυρίου
αὐτοῦ; (* 1. Reg. 16. v 20.)

32. Καὶ ἐπῆρεν Ἰοὺ τοὺς ὀφ-
θαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὴν θυρίδα,
καὶ εἶδεν αὐτήν· καὶ εἶπεν, τίς εἶ
σύ; κατάβηθι πρός με· καὶ ἐξέ-
κυψαν πρὸς αὐτὸν δύο εὐνοῦ-
χοι αὐτῆς·
33. Καὶ εἶπεν Ἰού, κατασπά-
σατε αὐτήν, καὶ ἔρριψαν αὐτήν,
καὶ ἐραντίσθη τὸ αἷμα αὐτῆς πρὸς
τὸν τοῖχον καὶ πρὸς τοὺς ἵππους, καὶ
συνεπάτησαν αὐτήν.
34. Καὶ εἰσῆλθεν Ἰοὺ καὶ ἔφαγε
καὶ ἔπιεν, καὶ εἶπεν, ἐπισκέψασθε
δὴ τὴν κεκατηραμένην ταύτην,
καὶ θάψατε αὐτήν, ὅτι θυγάτηρ
βασιλέως ἐστίν.

35. Καὶ ἐπορεύθησαν θάψαι
αὐτήν, καὶ οὐχ εὗρον ἐν αὐτῇ ἀλλ'
ἢ τὸ κρανίον καὶ τοὺς πόδας καὶ τὰ
ἴχνη τῶν χειρῶν.
36. Καὶ ἀπέστρεψαν καὶ ἀνήγ-
γειλαν αὐτῷ· καὶ εἶπεν Ἰού, ῥῆμα (* 1. Reg. 21. v 23.)
Κυρίου ἐστὶ τοῦτο ὃ ἐλάλησεν ἐν
χειρὶ τοῦ δούλου αὐτοῦ Ἡλίου
τοῦ Θεσβίτου, λέγων· ἐν τῇ μερί-

δι

troitu ejus audito, depin-
xit oculos suos stibio, &
ornavit caput suum, & re-
spexit per fenestram
31. Ingredientem Jehu
per portam, & ait, Nun-
quid pax potest esse Zam
bri, * qui interfecit do-
minum suum?
32. Levavitque Jehu fa-
ciem suam ad fenestram,
& ait, Quę est ista? & incli-
naverunt se ad eum duo
vel tres eunuchi,
33. At ille dixit eis, Præ-
cipitate eam deorsum &
præcipitaverunt eam, a-
spersusque est sanguine
paries, & equorum un-
gulæ conculcaverũt eam.
34. Cumque introgressus
esset, ut comederet bibe-
retque, ait, Ite, & videte
maledictam illam, & se-
pelite eam: quia filia re-
gis est.
35. Cumque issent ut se-
pelirent eam, non inve-
nerunt nisi calvariam, &
pedes, & summas manus.
36. Reversique nuntia-
verunt ei. Et ait Jehu, Ser-
mo Domini est, * quę lo-
cutus est per servũ suum
Eliam Thesbiten, dicens,

In

set, ornavit fuco o-
culos suos, ornavit
quoq; caput suum,
ac respexit de fene-
stra.

31. Et quum Jehu in-
grederetur per por-
tam, illa dixit, *Est*ne
pax ô Zimri, occi-
sor domini sui?

32. 39 Ille vero sub-
lata facie sua ad fe-
nestram, dixit, Quis
est mecum, quis? Et
prospexerunt ad e-
um duo *aut* tres
eunuchi.
33. 40 Qui dixit, De-
mittite eam. Et de-
miserunt eam, & a-
spersum est de san-
guine ejus in parie-
tem, & in equos &
conculcavit eam.

34. 41 Ingressus vero
comedit & bibit, ac
dixit, Visitate nunc
maledictam illam,
& sepelite eam, quia
filia regis 42 est.

35. Abeuntes itaq; ut
sepelirent eam, non
invenerunt ex ea 1
nisi calvariam, &
pedes, & palmas
manuum.
36. Et 43 reversi renũ-
tiaverũt ei: qui dixit
Verbum Jehovæ est
quod loquutus est
per manum servi sui
Elijahu Thisbitæ,
dicendo, In 44 agro

Iz

erfur/ schmincket sie jr ange-
sicht vnd schmücket jr heupt/
vnd kucket zum fenster aus.

31. Vnd da Jehu vnter das
thor kam/ sprach sie / Ists
Simri wol gegangen/ der sei-
nen herrn erwürget?

32. Vnd er hub sein ange-
sicht auff zum fenster / vnd
sprach/ Wer ist bey mir hie?
Da wandten sich zween oder
drey kemerer zu jm.
33. Er sprach / Stürtzet sie
erab / vnd sie stürtzten sie erab/
das die wand vnd die roß mit
jrem blut besprenget wurden/
vnd sie ward zutretten.

34. Vnd da er hinein kam /
vnd gessen vnd getruncken
hatte/ sprach er/ Besehet doch
die verfluchte / vnd begrabet
sie/ denn sie ist eines königes
tochter.
35. Da sie aber hingiengen sie
zu begraben/ funden sie nichts
von jr / denn den scheddel vnd
füsse/ vnd jre flache hende.
36. Vnd kamen wider/ vnd
sagtens jm an. Er aber sprach/
Es ists das der HERR geredt
hat durch seinen knecht Elia/
den Thisbiten / vnd gesagt/

Qq Auff

& posuit in fucum o. s. & bonificavit c. s. a. r. per fen. Et Jehu venit in portam, & dix an pax (sc. ô tu, qui est alter) Zimri.
39. & levavit faciem suam ad fen. & dixit.
40. & dixit, deturbate eam. & deturb.
41. & venit & com.
42. ipsa. Et abierunt ad sepeliendum eã, & non inven. in ea.
43. reversi sunt & ren. ei & dixit, v. 3. ipsum, q. l. e. in manu.
44. portione I. c.

734:

c. carnem I.

45. portione I.

Cap. 10.

1. dicendo.
2. secundum venire epistolam hanc.
3. & vobiscum (sc. est) currus.
4. munitionis & armatura. Et videbitis bonum & rectum de fil. d. v. & ponetis super solium &c. super domum p. v.
5. valde valde.
6. qui (sc. erat) super domum, & qui super urbem.
7. nos & o. q. d. ad n. f.
8. virum.
9. mihi (sc. estis) vos, & v. m. vos audientes (estis), tol.
10. juxta hoc tempus cras in I. & f. Regis, septem decades viri (sc. erant) cum magnatibus civitatis grandificantibus eos. & fuit secundum venire epistolam ad eos, & tul. &c. septem decades viri.

Auff dem acker Jesreel sollen die hunde der Isebel fleisch fressen.

37. Also ward das aas Isebel wie kot auff dem felde / im acker Jesreel / das man nicht sagen kund / Das ist Isebel.

Das X. Cap.

AHab aber hatte siebentzig söne zu Samaria / vnd Jehu schreib brieffe / vnd sandte sie gen Samaria / zu den öbersten der stadt Jesreel / zu den eltesten vnd vormünden Ahab / die lauten also.

2. Wenn dieser brieff zu euch kompt / bey denen ewers herrn söne sind / wagen / rosse / feste stedte vnd rüstung.

3. So sehet / welcher der beste vnd der geschicktest sey vnter den sönen ewers herrn / vnd setzt jn auff seines vaters stuel / vnd streitet für ewers herrn hauß.

4. Sie aber furchten sich fast seer / vnd sprachen / Sihe / zween könige sind nicht gestanden für jm / Wie wollen wir denn stehen?

5. Vnd die vber das hauß vnd vber die stadt waren / vnd die eltesten vnd vormünden sandten hin zu Jehu / vnd liessen jm sagen / Wir sind deine knechte / wir wollen alles thun / was du vns sagest / wir wollen niemand zum könige machen / thu was dir gefelt.

6. Da schreib er den andern brieff zu jnen / der lautet also. So jr mein seid / vnd meiner stim gehorchet / so nemet die heupter von den mennern ewrs herrn sönen / vnd bringet sie zu mir morgen vmb diese zeit / gen Jesreel. (Der söne aber des königs waren siebentzig man / vnd die grössesten der stadt zogen sie auff.)

7. Da nu der brieff zu jnen kam / namen sie des königs söne / vnd schlachteten siebentzig man / vnd legten jre heupter in körbe / vnd schicketen sie zu jm gen Jesreel.

Vnd

Izreel comedent canes carnes Izebel.

37. Eritq; cadaver Izebel sicut stercus super faciem agri in 45 agro Izreel, ita ut non sint dicturi, Hæc *est* Izebel.

CAP. X.

AHab autem *fuerant* septuaginta filii in Someron: scripsitq; Jehu literas, & misit *in* Someron ad principes Izreel seniores, & ad nutritios Ahab, 1 hujusmodi mandatis,

2. Nunc ergo 2 quum venerit epistola hæc ad vos, (Vobiscum enim *sunt* filii domini vestri, 3 *sunt* & currus vobiscum, & equi, civitas quoq; 4 munita, & arma.)

3. Considerate præstantiorem, & qui magis placet de filiis domini vestri, & ponite *eum* in solio patris sui, atq; pugnate pro domo domini vestri.

4. Timuerunt autem 5 vehementissime, atq; dixerunt, Ecce duo reges nō steterunt coram eo, & quomodo stabimus nos?

5. Misit itaq; 6 is qui præerat domui, & qui præerat civitati, & seniores illi, & nutritii, ad Jehu dicendo, Servi tui 7 sumus, & omnia quæ dixeris nobis, faciemus: non creabimus regem 8 quenquam: *quod* bonum *est* in oculis tuis, fac.

6. Scripsit ergo ad eos epistolam secunda vice, dicendo, Si 9 mei estis, & voci meæ obeditis, tollite capita virorum filiorum domini vestri, & venite ad me 10 tempore hoc cras in Izreel (filii autem regis septuaginta viri *erant* apud majores civitatis qui educabant illos.)

7. Quumq; pervenisset epistola ad eos, tulerunt filios regis, & jugulaverunt septuaginta viros, ac posuerunt capita eorum in cophinis, atq; miserunt ad eum in Izreel.

Ve-

In agro Jezrahel comedēt canes carnes Jezabel,

37. Et erunt carnes Jezabel sicut stercus super faciem terræ in agro Jezrahel, ita ut prætereuntes dicant, Hæccine est illa Jezabel?

CAP. X.

ERant autem Achab septuaginta filii in Samaria: scripsit ergo Jehu literas, & misit in Samariam, ad optimates civitatis, & ad majores natu, & ad nutritios Achab, dicens,

2. Statim ut acceperitis literas has, qui habetis filios domini vestri, & currus, & equos, & civitates firmas, & arma,

3. Eligite meliorem, & eum qui vobis placuerit de filiis domini vestri, & eum ponite super solium patris sui, & pugnate pro domo domini vestri.

4. Timuerunt illi vehementer, & dixerunt, Ecce duo reges non potuerunt stare corā eo, & quomodò nos valebimus resistere?

5. Miserunt ergo præpositi domus, & præfecti civitatis, & majores natu, & nutritii, ad Jehu, dicentes, Servi tui sumus, quæcunque jusseris faciemus, nec constituemus nobis regem: quæcunque tibi placent, fac.

6. Rescripsit autem eis literas secundò, dicens, Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri, & venite ad me hac eadē hora cras, in Jezrahel. Porrò filii regis, septuaginta viri, apud optimates civitatis nutriebantur.

7. Cumque venissent literæ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserunt ad eum in Jezrahel.

Ve-

ἐν Ιεζραὴλ καταφάγονται οἱ κύνες τὰς σάρκας Ιεζάβελ.

37. Καὶ ἔσται τὸ θνησιμαῖον Ιεζάβελ ὡς κοπρία ἐπὶ πρόσωπον τοῦ ἀγροῦ ἐν τῇ μερίδι Ιεζραήλ, ὥστε μὴ εἰπεῖν, αὕτη Ιεζάβελ.

Κεφαλ. ι.

ΚΑὶ τῷ Αχαὰβ ἑβδομήκοντα υἱοὶ ἐν Σαμαρείᾳ· καὶ ἔγραψεν Ιοὺ βιβλίον, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Σαμάρειαν πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως καὶ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πρὸς τοὺς τιθηνοὺς τῶν υἱῶν Αχαὰβ, λέγων·

2. Καὶ νῦν ὡς ἂν ἔλθῃ τὸ βιβλίον τοῦτο πρὸς ὑμᾶς, καὶ μεθ' ὑμῶν οἱ υἱοὶ τοῦ κυρίου ὑμῶν, καὶ μεθ' ὑμῶν τὰ ἅρματα καὶ οἱ ἵπποι καὶ πόλεις ὀχυραὶ καὶ ὅπλα.

3. Καὶ ὄψεσθε τὸν ἀγαθὸν, καὶ τὸν εὐθῆ ἐν τοῖς υἱοῖς τοῦ κυρίου ὑμῶν, καὶ καταστήσετε αὐτὸν ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ πολεμεῖτε ὑπὲρ τοῦ οἴκου τοῦ κυρίου ὑμῶν.

4. Καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα, καὶ εἶπον· ἰδοὺ οἱ δύο βασιλεῖς οὐκ ἔστησαν κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ πῶς ἡμεῖς στησόμεθα;

5. Καὶ ἀπέστειλαν οἱ ἐπὶ τοῦ οἴκου, καὶ οἱ ἐπὶ τῆς πόλεως, καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ τιθηνοὶ πρὸς Ιοὺ, λέγοντες· ἡμεῖς δοῦλοί σου, καὶ πάντα ὅσα ἂν εἴπῃς ἡμῖν ποιήσομεν, καὶ οὐ βασιλεύσομεν οὐδένα, τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς σου ποιήσομεν.

6. Καὶ ἔγραψεν πρὸς αὐτοὺς Ιοὺ βιβλίον δεύτερον, λέγων· εἰ ἐμοὶ ἐστὲ ὑμεῖς, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούετε, λάβετε κεφαλὰς ἀνδρῶν υἱῶν τοῦ κυρίου ὑμῶν, καὶ ἐνέγκατε πρός με ὡς ἡ ὥρα αὕτη αὔριον εἰς Ιεζραήλ· καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως ἦσαν ἑβδομήκοντα ἄνδρες, οὓς οἱ ἁδροὶ τῆς πόλεως ἐξέτρεφον αὐτούς.

7. Καὶ ἐγένετο ὡς ἦλθε πρὸς αὐτοὺς τὸ βιβλίον, καὶ ἔλαβον τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως καὶ ἔσφαξαν αὐτοὺς ἑβδομήκοντα ἄνδρας καὶ ἔθηκαν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἰς καρτάλλους, καὶ ἀπέστειλαν αὐτῷ εἰς Ιεζραήλ.

Καὶ

Jehu Rex Israel 70. filios Achabi jugulat.

Jehu Rex Ochoziæ ex fratribus nepotes 42 jugulat.

8. Καὶ ἦλθεν ἄγγελος καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ, λέγων· ἤνεγκαν τὰς κεφαλὰς τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως· καὶ εἶπεν Ἰοὺ, θέτε αὐτὰς δύο βουνοὺς παρὰ τὴν πύλην τῆς πόλεως ἕως πρωΐ.

9. Καὶ ἐγένετο πρωῒ καὶ ἐξελθὼν κατέστη ἐν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ εἶπε πρὸς πάντα τὸν λαόν, δίκαιοι ὑμεῖς· ἰδοὺ ἐγὼ συνεστράφην ἐπὶ τὸν ἐμαυτοῦ κύριον, καὶ ἀπέκτεινα αὐτόν, καὶ τούτους πάντας τίς ἐπάταξεν;

10. Ἴδετε ὅτι οὐ πεσεῖται ἀπὸ τῶν λόγων Κυρίου ἐπὶ τὴν γῆν, ὧν ἐλάλησεν κατὰ τοῦ οἴκου Ἀχαάβ· καὶ ἐποίησεν Κύριος ὅσα ἐλάλησεν ἐν χειρὶ τοῦ δούλου αὐτοῦ Ἠλίου.

*1. Reg. 21 v. 29.

11. Καὶ ἐπάταξεν Ἰοὺ πάντας τοὺς καταλειφθέντας ἐν τῷ οἴκῳ Ἀχαὰβ ἐν Ἰεζραήλ, καὶ πάντας τοὺς ἁδροὺς αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς γνωστοὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ, ἕως τοῦ μὴ καταλειφθῆναι αὐτοῦ κατάλειμμα.

12. Καὶ ἀνέστη καὶ ἐπορεύθη Ἰοὺ εἰς Σαμάρειαν· καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τῇ ὁδῷ Βαιθακὰδ τῶν ποιμένων.

13. Καὶ εὗρε τοὺς ἀδελφοὺς Ὀχοζίου τοῦ βασιλέως Ἰούδα· καὶ εἶπεν, τίνες ὑμεῖς; καὶ εἶπον, ἀδελφοὶ Ὀχοζίου ἡμεῖς, καὶ κατέβημεν εἰς εἰρήνην τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν υἱῶν τῆς δυναστευούσης.

14. Καὶ εἶπεν Ἰού, συλλάβετε αὐτοὺς ζῶντας· καὶ συνέλαβον αὐτούς, καὶ ἔσφαξαν αὐτοὺς ἐν Βαιθακὰδ τεσσαράκοντα καὶ δύο ἄνδρας, καὶ οὐ κατέλιπεν ἐξ αὐτῶν οὐδένα.

15. Καὶ ἐπορεύθη ἐκεῖθεν Ἰού, καὶ εὗρε τὸν Ἰωναδὰβ υἱὸν Ῥηχὰβ ἐν τῇ ὁδῷ εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν αὐτόν· καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Ἰού, εἰ ἔστιν εὐθεῖα ἡ καρδία σου μετὰ τῆς καρδίας μου, καθὼς ἔστιν ἡ ἐμὴ καρδία μετὰ τῆς καρδίας σου; καὶ εἶπεν Ἰωναδάβ, ἔστιν· καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἰού, εἰ ἔστι, δὸς τὴν χεῖρά σου· καὶ ἐπέδωκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸν πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἅρμα.

16. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, δεῦ-

ρο

8. Venit autem nuntius, & indicavit ei, dicens, Attulerũt capita filiorum regis. Qui respondit, Ponite ea ad duos acervos juxta introitum portæ usque mané:

9. Cumque diluxisset, egressus est, & stans dixit ad omnem populum, Justi estis: si ego conjuravi cõtra dominum meum, & interfeci eum, quis percussit omnes hos?

10. Videte ergo nunc quoniam non cecidit de sermonibus Domini in terram, * quos locutus est Dominus super domum Achab, & Dominus fecit quod locutus est in manu servi sui Eliæ.

11. Percussit igitur Jehu omnes, qui reliqui erant de domo Achab in Jezrahel, & universos optimates ejus, & notos, & sacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquiæ.

12. Et surrexit, & venit in Samariam: cumque venisset ad Cameram pastorum, in via.

13. Invenit fratres Ochoziæ regis Juda, dixitq; ad eos, Quinam estis vos? Qui responderunt, fratres Ochoziæ sumus, & descendimus ad salutandos filios regis, & filios reginæ.

14. Qui ait, Comprehendite eos vivos. Quos cùm comprehendissent vivos, jugulaverunt eos in cisterna juxta Cameram, quadraginta duos viros, & non reliquit ex eis quemquam.

15. Cumque abiisset inde, invenit Jonadab filium Rechab in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait ad eum, Nunquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Jonadab, Est. Si est, inquit: da manum tuã. Qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum:

16. Dixitque ad eum, Ve-

ni

8. Venit autem nuntius [11] qui indicavit ei, dicendo, Attulerunt capita filiorum regis. [12] ille dixit, Ponite ea *in* duobus acervis *ad* ostium portæ usq; mane.

9. [13] Quumq; mane egressus esset, stetit, & ait ad universum populum, justi *vos estis*: ecce ego conjuravi [14] contra dominum meum, & interfeci eum: sed quis percussit omnes istos?

10. Scitote nunc quod non cadet *quicquam* de sermone Jehovæ in terram, quem loquutus est *ipse* Jehovah contra domum Ahab, [15] fecitq; Jehovah quod loquutus fuerat per manum servi sui Elijahu.

11. Percussitq; Jehu omnes [16] qui reliqui erant de domo Ahab in Izreel, & omnes optimates ejus, notosq; ejus, ac sacerdotes ejus, donec non reliquit ei superstitem.

12. [17] Surgens autem post hæc, profectus est & abiit *in* Someron: ipse *autem erat juxta* domum tonstrinæ pastorum in via.

13. Et Jehu invenit fratres Ahaziahu regis Jehudah, & dixit, Quinam [18] estis? Responderunt, Fratres Ahaziahu sumus: & descendimus ad salutandum filios regis & filios reginæ.

14. Mox dixit, Comprehendite eos vivos. Et comprehenderunt eos vivos, jugulaveruntq; eos ad cisternam domus tonstrinæ, [19] quadraginta & duos viros, nec reliquit ex eis quenquam.

15. Posthæc abiit inde, & invenit Jehonadab filium Rechab in occursum suum, quem salutavit, aitq; ei, Nunquid est cor tuum rectum, quemadmodum *est* cor meum cum corde tuo? [20] Respondit Jehonadab, Est & est. Da *igitur inquit* [21] manum tuam. Et dedit ei manum suam, & ascendere fecit eum ad se in currum:

16. Ac dixit, Veni mecum, & vide

ze-

8. Vnd da der bote kam/ vnd sagets jm an vnd sprach/ Sie haben die heupter des königes kinder gebracht/ sprach er/ Legt sie auff zween hauffen für der thür am thor biß morgen.

9. Vnd des morgens da er ausgieng/ trat er dahin/ vnd sprach zu allem volck/ Jr wolt ja recht haben? Sihe/ hab ich wider meinen herrn einen bund gemacht/ vnd jn erwürget/ Wer hat denn diese alle geschlagen?

10. So erkennet jr ja/ das kein wort des HERRN ist auff die erden gefallen/ das der HERR geredt wider das hauß Ahab/ vnd der HERR hat gethan/ wie er geredt hat durch seinen knecht Elia.

11. Also schlug Jehu alle vbrigen vom hause Ahab zu Jesreel / alle seine grossen/ seine verwandten / vnd seine priester/ biß das jm nicht einer vberbleib.

12. Vnd macht sich auff/ zoch hin vnd kam gen Samaria / vnterwegen aber war ein hirtenhauß.

13. Da traff Jehu an die brüder Ahasja des königs Juda/ vnd sprach/ Wer seid jr? Sie sprachen / Wir sind brüder Ahasja / vnd ziehen hinab zu grüssen des königs kinder/ vnd der königin kinder.

14. Er aber sprach/ Greiffet sie lebendig/ Vnd sie grieffen sie lebendig/ vnd schlachteten sie bey dem brun am hirtenhauß/ zween vnd viertzig man/ vnd ließ nicht einen von jnen vbrig.

15. Vnd da er von dannen zoch/ fand er Jonadab den son Rechab/ der jm begegnet vnd grüsset jn/ vnd sprach zu jm/ Ist dein hertz richtig wie mein hertz mit deinem hertzen? Jonadab sprach/ Ja. Ists also/ so gib mir deine hand / vnd er gab jm seine hand. Vnd er ließ jn zu jm auff den wagen sitzen/ vnd sprach.

16. Kom mit mir / vnd sihe

mei-

11. & *indicavit ei.*
12. & *dix.*
13. & *fuit in mane & egressus est & st.* 731;
14. *super d.* sic inf.
15. & *fecit q. l. f. in manu.*
16. *residuos domus A. & o. magnates e.*
17. & *surrexit & profectus est. ipse (sc. fuit in) domo ligationis (sic infra) pa.*
18. *Vos, & dixerũt, f. A. vos & d. ad pacem filiorum R. & filiorum principissæ.*
19. *quatuor-decades & dyadem viri, & non rel. virum ex eis.*
& *abijt &c. suũ, & benedixit ei & ait ad eum.*
20. & *dixit.*
21. *manus tuas. & d. e. manum s.*

22 Zelum meum pro J. & equitare fecerunt e. in c. e. 23. residuos Achabo.

meinen eiuer vmb den HERRN. Vnd sie füreten jn mit jm auff seinem wagen.
17. Vnd da er gen Samaria kam/ schlug er alles was vbrig war von Ahab zu Samaria/ biß das er jn vertilget/ nach dem wort des HERRN das er zu Elia geredt hatte.

18. Vnd Jehu versamlet alles volck/ vnd ließ zu jnen sagen/ Ahab hat Baal wenig gedienet/ Jehu wil jn baß dienen.

24. & dixit ad eos.

19. So laßt nu ruffen allen propheten Baal/ allen seinen knechten/ vnd allen seinen priestern zu mir/ das man niemands vermisse/ denn ich hab ein gros opffer dem Baal zu thun/ Wes man vermissen wird/ der sol nicht leben. Aber Jehu thet solches zu vntertretten/ das er die diener Baal vmbbrechte.

25. Vir ne visitetur i. desideretur. 26. omnis qui desiderabitur. 27. in astutia. 28. & non relictus est vir.

20. Vnd Jehu sprach/ Heiliget dem Baal das fest/ vnd lasst ausruffen.
21. Auch sandte Jehu in gantz Israel/ vnd ließ alle diener Baal komen/ das niemand vbrig war/ der nicht keme/ Vnd sie kamen in das hauß Baal/ daß das hauß Baal vol ward an allen enden.

29. ore ad os (i. adeo densi, ut ora hominum se ferme contingerent. vel, ab orificio ad orificium, sumpta metaph. à vasis humore aliquo plenis.) Et dixit (sc. ei) qui (erat) super vestiario, pr. vestem. sic infra. 30. soli ipsi. 31. ad faciendum s. & ascensiones. 32. octo decades viri, & dix. 33. adducens (sc. ero.) super m. v. ani. ejus (sc. qui illum abire sinet) pro a. il. (sc. evasuri.)

736:

22. Da sprach er zu denen/ die vber das kleiderhauß waren/ Bringet allen dienern Baal kleider eraus/ Vnd sie brachten die kleider eraus.
23. Vnd Jehu gieng in die kirchen Baal mit Jonadab dem son Rechab/ vnd sprach zu den dienern Baal/ Forschet vnd sehet zu/ das nicht hie vnter euch sey des HERRN diener jemand/ sondern Baals diener alleine.
24. Vnd da sie hinein kamen/ opffer vnd brandopffer zu thun/ bestellet jm Jehu haussen achtzig man/ vnd sprach/ Wenn der menner jemand entrinnet/ die ich vnter ewre hende gebe/ so sol für seine seele desselben seele sein.

22 zelum meum pro Jehova. Imposuerunt inquam eum in curru ejus,
17. Et venit *in* Someron, & percussit omnes 23 qui reliqui erant de Ahab in Someron, donec disperdidit ipsum, juxta verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat ad Elijahu.

18. Congregavit autem Jehu universum populum 24 quibus dixit, Ahab coluit Baal parum, Jehu colet eum multum.
19. Nunc ergo omnes prophetas Baal, omnes servos ejus & omnes sacerdotes ejus convocate ad me, 25 nemo desit: sacrificium enim grande *est* mihi ipsi Baal: 26 quicunq; defuerit, non vivet. Jehu autem *id* faciebat 27 callide, ut perderet cultores Baal.

20. Dixitq; Jehu, Sanctificate cœtum ipsi Baal. Et convocaverunt.
21. Misit deinde Jehu in universum Israelem: & venerũt omnes cultores Baal, 28 nec defuit quisquam qui non venerit: ingressiq; sunt domum Baal, & repleta est domus Baal 29 ab extremo usq; ad extremum.

22. Tum dixit ei qui præerat thesauro vestium, Profer vestes omnibus cultoribus Baal. Et protulit eis vestes.

23. Posthæc ingressus est Jehu, & Jehonadab filius Rehab domum Baal, dixitq; cultoribus Baal, Scrutamini & videte ne forte sit *hæc* vobiscum de servis Jehovæ, nisi cultores Baal 30 soli.

24. Ingressi sunt *in*quam 31 ut facerent sacrificia & holocausta. Jehu autem collocaverat sibi foris 32 octoginta viros, quibus dixerat, Vir qui evaserit ex hominibus illis quos ego 33 adducturus sum in manus vestras, anima ejus erit pro anima illius.

ni mecum, & vide zelum meum pro Domino. Et impositum in curru suo
17. Duxit in Samariam. Et percussit omnes, qui reliqui fuerant de Achab in Samaria, usque ad unum, juxta verbum Domini quod locutus est per Eliam.
18. * Congregavit ergo Jehu omnem populum, & dixit ad eos. Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius.
19. Nunc igitur omnes prophetas Baal, & universos servos ejus, & cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me: nullus sit, qui non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal: quicunque defuerit, non vivet. Porrò Jehu faciebat hoc insidiose, ut disperderet cultores Baal.
20. Et dixit, Sanctificate diem solennem Baal Vocavitque,
21. Et misit in universos terminos Israel, & venerunt cuncti servi Baal: non fuit residuus ne unus quidem, qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal: & repleta est domus Baal, à summo usque ad summum.
22. Dixitque his, qui erant super vestes, Proferte vestimenta universis servis Baal. Et protulerũt eis vestes.
23. Ingressusque Jehu, & Jonadab filius Rechab templum Baal, ait cultoribus Baal, Perquirite, & videte ne quis fortè vobiscum sit de servis Domini, sed ut sint servi Baal soli.
24. Ingressi sunt igitur vt facerent victimas & holocausta: Jehu autem præparaverat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis, Quicunque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus vestras, anima ejus erit pro anima illius.

ρο μετ' ἐμοῦ, καὶ ἴδε ἐν τῷ ζηλῶσαί με τῷ Κυρίῳ· καὶ ἐπεκάθισεν αὐτὸν ἐν τῷ ἅρματι αὐτοῦ.
17. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Σαμάρειαν, καὶ ἐπάταξεν πάντας τοὺς ὑπολελειμμένους τοῦ Αχαὰβ ἐν Σαμαρείᾳ, ἕως τοῦ ἀφανίσαι αὐτὸν κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου, ὃ ἐλάλησεν πρὸς Ηλίαν.

18. Καὶ συνήθροισεν Ιοὺ πάντα τὸν λαόν· καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, Αχαὰβ ἐδούλευσεν τῷ Βάαλ ὀλίγα, καὶ ἐγὼ δουλεύσω αὐτῷ πολλά.
19. Καὶ νῦν καλέσατε πρός με πάντας τοὺς προφήτας τοῦ Βάαλ καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς δούλους αὐτοῦ· ἀνὴρ μὴ ἀπολειφθήτω ἐξ αὐτῶν, ὅτι θυσίαν μεγάλην ἐγὼ ποιῶ τῷ Βάαλ· πᾶς ὃς ἂν ἀπολειφθῇ, οὐ ζήσεται· καὶ Ιοὺ ἐποίησεν ἐν πτερνισμῷ, ἵνα ἀπολέσῃ πάντας τοὺς δούλους τοῦ Βάαλ.

20. Καὶ εἶπεν Ιού, ἁγιάσατε τὴν θεραπείαν τοῦ Βάαλ· καὶ ἐκήρυξε.
21. Καὶ ἀπέστειλεν Ιοὺ ἐν παντὶ Ισραήλ, καὶ ἦλθον πάντες οἱ δοῦλοι τοῦ Βάαλ, οὐκ ἀπελείφθη ἀνήρ, ὃς οὐ παρεγένετο· καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Βάαλ, καὶ ἐπλήσθη ὁ οἶκος στόμα ἐπὶ στόμα.

22. Καὶ εἶπεν Ιοὺ τῷ ἐπὶ τοῦ οἴκου, ἐξένεγκε ἐνδύματα πᾶσι τοῖς δούλοις τοῦ Βάαλ· καὶ ἐξήνεγκεν αὐτοῖς ὁ στολιστής.

23. Καὶ εἰσῆλθεν Ιοὺ καὶ Ιωναδὰβ υἱὸς Ρηχὰβ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Βάαλ· καὶ εἶπεν Ιοὺ τοῖς δούλοις τοῦ Βάαλ, ἐρευνήσατε καὶ ἴδετε εἰ ἔστι μεθ' ὑμῶν τῶν δούλων Κυρίου· καὶ εἶπον, οὐκ εἰσίν, ἀλλ' ἢ οἱ δοῦλοι τοῦ Βάαλ μονώτατοι.

24. Καὶ εἰσῆλθον τοῦ ποιῆσαι τὰς θυσίας καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα, καὶ ἔστησεν Ιοὺ ἑαυτῷ ἔξω ὀγδοήκοντα ἄνδρας καὶ εἶπεν, ἀνὴρ ὃς ἂν διασωθῇ ἐκ τῶν ἀνδρῶν ὧν ἐγὼ εἰσάγω ἐπὶ χεῖρας ὑμῶν, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Iehu omnes sacerdotes Baal interficit.

* 1 Reg. 16. v. 32.

Jehu, post subversionẽ Baal, ob peccata castigat & mortuo succedit Joachas filius, Rex Israel.

25. Καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσαν ποιοῦντες τὴν ὁλοκαύτωσιν, καὶ εἶπεν Ἰοὺ τοῖς παρατρέχουσι καὶ τοῖς τριστάταις, εἰσελθόντες πατάξατε αὐτούς, ἀνὴρ μὴ ἐξελθέτω ἐξ αὐτῶν· καὶ ἐπάταξαν αὐτοὺς οἱ παρατρέχοντες καὶ οἱ τριστάται ἐν στόματι ῥομφαίας, καὶ ἔρριψαν καὶ ἐπορεύθησαν ἕως τοῦ ναοῦ τοῦ Βάαλ.

26. Καὶ ἐξήνεγκαν τὴν στήλην τοῦ Βάαλ καὶ ἐνέπρησαν αὐτήν.

27. Καὶ κατέσπασαν τὰς στήλας τοῦ Βάαλ· καὶ καθεῖλον τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ τὸν οἶκον τοῦ Βάαλ ἔθετο εἰς κοπρῶνα ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

28. Καὶ ἠφάνισεν Ἰοὺ τὸν Βάαλ ἐξ Ἰσραήλ.

29. Πλὴν ἀπὸ ἁμαρτιῶν Ἱεροβοὰμ υἱοῦ Ναβὰτ ὃς ἐξήμαρτε τὸν Ἰσραήλ, οὐκ ἀπέστη Ἰοὺ ἀπὸ ὄπισθεν αὐτῶν, ἐπορεύετο ὀπίσω τῶν δαμάλεων τῆς ἁμαρτίας τῶν χρυσῶν τῶν ἐν Βαιθὴλ καὶ ἐν Δάν.

30. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἰού, ἀνθ᾽ ὧν ἠγάθυνας τοῦ ποιῆσαι τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς μου, καὶ ἐποίησας κατὰ πάντα τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ μου, τῷ οἴκῳ Ἀχαάβ, υἱοὶ τέταρτοι καθίσονταί σοι ἐπὶ θρόνου Ἰσραήλ.

*Infr. 13. v. 11.

31. Καὶ οὐκ ἐφύλαξεν Ἰοὺ πορεύεσθαι ἐν νόμῳ Κυρίου Θεοῦ Ἰσραὴλ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὐκ ἀπέστη ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν Ἱεροβοὰμ υἱοῦ Ναβὰτ ὃς ἐξήμαρτε τὸν Ἰσραήλ.

32. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἤρξατο Κύριος συγκόπτειν ἐν τῷ Ἰσραήλ· καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς Ἀζαὴλ ἐν παντὶ ὁρίῳ Ἰσραήλ,

33. Ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου κατ᾽ ἀνατολὰς ἡλίου πᾶσαν τὴν γῆν Γαλαὰδ καὶ τοῦ Γάδ, καὶ τοῦ Ῥουβίν, καὶ τοῦ Μανασσῆ, ἀπὸ Ἀροὴρ ἥ ἐστιν ἐπὶ τοῦ χείλους χειμάρρου Ἀρνὼν καὶ τὴν Γαλαὰδ καὶ τὴν Βασάν.

34. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἰοὺ καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ πᾶσαν ἡ δυναστεία αὐτοῦ καὶ αἱ συνάψεις ἃς συνῆψεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γεγραμμένα ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰσραήλ;

35. Καὶ ἐκοιμήθη Ἰοὺ μετὰ τῶν πα-

25. Factum est autem, cùm completum esset holocaustum, præcepit Jehu militibus & ducibus suis, Ingredimini, & percutite eos, nullus evadat. Percusseruntque eos in ore gladii, & projecerunt, milites & duces: & ierunt in civitatem templi Baal,

26. Et protulerunt statuam de phano Baal, & combusserunt,

27. Et comminuerunt eam. Destruxerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas, usque in diem hanc.

28. Delevit itaque Jehu Baal de Israel:

29. Veruntamen à peccatis Jeroboã filii Nabat, qui peccare fecit Israel, non recessit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel & in Dan.

30. Dixit autem Dominus ad Jehu, Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia, quę erant in corde meo fecisti contra domum Achab: * filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel.

31. Porrò Jehu non custodivit, ut ambularet in lege Domini Dei Israel in toto corde suo: non enim recessit á peccatis Jeroboam, qui peccare fecerat Israel.

32. In diebus illis cœpit Dominus cædere super Israel: percussitque eos Hazael in universis finibus Israel,

33. A Jordane contra orientalem plagam, omnẽ terram Galaad & Gad & Ruben & Manasse, ab Aroer (quæ est super torrentem Arnon) & Galaad, & Basan.

34. Reliqua autem verborum Jehu, & universa, quæ fecit, & fortitudo ejus, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel?

35. Et dormivit Jehu cum pa-

25. Quum autem complevisset facere holocaustum, dixit Jehu cursoribus & ducibus, Ingredimini, percutite eos, ne unus quidem egrediatur. Et percusserunt eos 34 acie gladii, abjeceruntq; *cadavera* eorum ipsi cursores & duces: postea abierunt usq; *ad* urbem domus Baal.

26. Et 35 educentes statuas domus Baal, combusserunt eas.

27. Diruerunt quoq; statuam Baal 36 atq; domum ejus, posueruntq; eam pro latrinis usq; hodie.

28. Delevit itaq; Jehu Baal de Israele.

29. Veruntamen à peccatis Jarobam filii Nebat, qui peccare fecit Israelem, nõ declinavit Jehu, 37 ab illis, *id est* à vitulis aureis, qui *erant in* Bethel, & qui in Dan.

30. Dixit ergo Jehovah ad Jehu 38 Quãdoquidem studiose fecisti *quod* rectum *erat* in oculis meis, & juxta omnia quæ *erant* in corde meo, fecisti domui Ahab: filii 39 quartæ generationis sedebunt tibi super solium Israelis.

31. Jehu autem non observavit 40 ut ambularet in lege Jehovæ Dei Israelis 41 toto corde suo, nec declinavit à peccatis Jarobam, qui peccare fecit Israelem.

32. 42 Tempore illo cœpit Jehovah excidere in Israele, percussitq; eos Hazael in omni termino Israelis.

33. A Jarden *ad* ortum solis, omnem terram Gilad, Gadithen, & Reubeniten, & Menassiten, ab Aroer (quæ *est* 43 juxta torrentem Arnon) & Gilad, & Basan.

34. Reliquum autem verborum Jehu, & omnia quæ fecit, totaq; fortitudo ejus, nonne 44 scripta sunt in libro verborum dierum regum Israelis?

35. 45 Dormivitq; Jehu cum patribus su-is,

25. Da er nu die brandopffer vollendet hatte / sprach Jehu zu den drabanten vnd rittern / Gehet hinein / vnd schlahet jederman / laßt niemand eraus gehen. Vnd sie schlugen sie mit der scherffe des schwerts / vnd die drabanten vnd ritter wurffen sie weg / vnd giengen zur stadt der kirchen Baals.

26. Vnd brachten eraus die seule in der kirchen Baal / vnd verbrandten sie.

27. Vnd zubrachen die seule Baal / sampt der kirchen Baal / vnd machten ein heimlich gemach draus / biß auff diesen tag.

28. Also vertilget Jehu den Baal aus Israel.

29. Aber von den sünden Jerobeam des sons Nebat / der Israel sündigen machte / ließ Jehu nicht von den gülden kelbern zu BethEl vnd zu Dan.

30. Vnd der HERR sprach zu Jehu / Darumb das du willig gewesen bist zu thun was mir gefallen hat / vnd hast am hause Ahab gethan alles was in meinem hertzen war / sollen dir auff deinem stuel Israel sitzen deine kinder ins vierde gelied.

31. Aber doch hielt Jehu nicht / das er im gesetz des HERRN des Gottes Israel wandelte von gantzem hertzen / Denn er ließ nicht von den sünden Jerobeam / der Israel hatte sündigen gemacht.

32. Zur selbigen zeit fieng der HERR an vberdrüssig zu werden vber Israel / Denn Hasael schlug sie in allen grentzen Israel.

33. Vom Jordan gegen der sonnen auffgang / vnd das gantze land Gilead / der Gaditer / Rubeniter vnd Manassiter / von Aroer an die am bach bey Arnon ligt / vnd Gilead / vnd Basan.

34. Was aber mehr von Jehu zu sagen ist / vnd alles was er gethan hat / vnd alle seine macht / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Israel.

35. Vnd Jehu entschlieff mit

& fuit, secundũ complere ipsum f. ascensionem, & (i. tunc) d. 3. c. & triarsis (sic infr.) i. p. e. unus ne eg. 34. ad os gl. 35. eduxerunt f. d. b. & c. eam. i. nunquam; earum. 36. & diruerunt do. e. & pos. e. pro castibus (i. excrementis, vel, latrinis) usq. h. 37. à posterioribus eorũ (sc. peccatorũ) vitulos auri qui Bethele. 38. eò quod bonificasti facere rectum. 39. quartanorum sc. ordinum .i. quartani. 40. ad ambulandum. 41. in omni c. s. nõ decl. desuper p. 42. in diebus illis. 43. super. 44. ipsas super l. 45. & cubuit.

737

mit seinen vetern / vnd sie begruben jn zu Samaria. Vnd Joahas sein son ward könig an seine stat.

36. Die zeit aber die Jehu vber Israel regiert hat zu Samaria / sind acht vnd zwentzig jar.

Das XI. Cap.

Athalja aber / Ahasja mutter / da sie sahe / das jr son todt war / macht sie sich auff / vnd bracht vmb allen königlichen samen.

2. Aber Joseba die tochter des königs Joram / Ahasja schwester / nam Joas den son Ahasja / vnd stal jn aus des königs kinder / die getödtet wurden / mit seiner amme in der schlaffkamer / vnd sie verborgen jn für Athalja / das er nicht getödtet ward.

3. Vnd er ward mit jr versteckt im hause des HERRN sechs jar / Athalja aber war königin im lande.

4. Im siebenden jar aber sandte hin Jojada / vnd nam die obersten vber hundert mit den heuptleuten / vnd die drabanten / vnd ließ sie zu sich ins hauß des HERRN komen / vnd macht einen bund mit jnen / vnd nam ein eid von jnen / im hause des HERRN / vnd zeiget jnen des königes son.

5. Vnd gebot jnen vnd sprach / Das ists / das jr thun solt / Ewer ein dritte theil / die jr des sabbaths angehet / sollet der hut warten im hause des königs.

6. Vnd ein dritte theil sol sein am thor Sur. Vnd ein dritte theil am thor das hinder den drabanten ist / vnd solt der hut warten am hause Massa.

7. Aber zwey teil ewer aller / die jr des sabbaths abgehet / sollet der hut warten im hause des HERRN vmb den könig.

8. Vnd sollet rings vmb den könig euch machen / vnd ein jglicher mit seiner wehre in der hand-

Cap. 11.
1. & vidit et & (s. tunc) surr.
2. regni.
3. interfectorũ.
4. occultans sese.
5. regnans. s. erat.
6. principes centuriarum ad (i. praeter) quiritum cohortem & ad cursores. (vel etiam) ut essent sibi satellites & cursores.) & intr. ad s. d. 7. & excidit eus.
7. hoc verbum qu. s. tertia ex vobis intrantes (s. erunt) sab. & custodientes custodiam d. regis.
8. domus demolitionis.
9. manus (s. latera) in vobis.
10. ad R.
11. super R. circuitu vir (s. unusquisq;) & vasa (sc. bellica) in m. s.

is, & sepelierunt eum in Someron, regnavitq; Jehoahaz filius ejus pro eo.

36. Dies autem quibus regnavit Jehu super Israelem, *fuerunt* viginti octo anni in Someron.

CAP. XI.

Athaliah autem mater Ahaziahu [1] videns quod mortuus esset filius suus, surrexit, & perdidit omne semen [2] regium.

2. Tulit vero Jehoseba filia regis Joram soror Ahaziahu, Joas filium Ahaziahu, furataq; est eum è medio filiorum regis [3] qui interficiebantur, ipsum & nutricem ejus in cubiculo lectorum: & occultaverunt eum à facie Athaliahu, nec est interfectus.

3. Fuitq; cum illa *in* domo Jehovæ [4] absconditus sex annis: Athaliah autem [5] regnabat super terram.

4. Anno autem septimo misit Jehojada, & tulit [6] centuriones, duces & cursores, quos introduxit ad se *in* domum Jehovæ, percussitq; cum illis fœdus, ac jurare fecit eos in domo Jehovæ, & ostendit eis filium regis.

5. Præcepitq; eis, dicendo, [7] Hoc est quod facietis, Tertia *pars* vestrum *erit eorum qui* intrant sabbatum. & observaturi sunt custodiam domus regiæ:

6. Et tertia *pars erit* in porta Sur: & tertia *pars* in porta *quæ est* post cursores, & custodietis custodiam [8] domus à desertione.

7. Duæ quoq; [9] partes vestrum *erunt*, omnes exeuntes *à* sabbato: & *hi* custodient custodiam domus Jehovæ [10] circa regem.

8. Et cingetis [11] regem per circuitum, singuli tenentes arma sua in manu sua, qui

patribus suis, sepelieruntque eum in Samaria: & regnavit Joachaz filius ejus pro eo.

36. Dies autem quos regnavit Jehu super Israel, viginti & octo anni sunt in Samaria.

CAP. XI.

Athalia verò mater Ochoziæ, videns mortuum filium suũ, * surrexit, & interfecit omne semen regium.

2. Tollens autem Josaba filia regis Joram, soror Ochoziæ, Joas filium Ochoziæ, furata est eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur, & nutricem ejus, de triclinio: & abscondit eum à facie Athaliæ, ut non interficeretur.

3. Eratq; cum ea sex annis clam in domo Domini: porrò Athalia regnavit super terram.

4. * Anno autem septimo misit Jojada, & assumens centuriones, & milites introduxit ad se in templum Domini, pepigitque cum eis fœdus: & adjurans eos in domo Domini, ostendit eis filium regis:

5. Et præcepit illis, dicens, Iste est sermo quem facere debetis, Tertia pars vestrum introeat sabbato, & observet excubias domus regis.

6. Tertia autem pars sit ad portam Seir: & tertia pars sit ad portam, quę est post habitaculum scutariorum: & custodietis excubias domus Messa.

7. Duæ verò partes è vobis, omnes egredientes sabbato, custodiant excubias domus Domini circa regem.

8. Et vallabitis eum, habentes arma in manibus vestris: si quis autem ingres-

πατέρων αὐτοῦ, καὶ θάπτεται ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ ἐβασίλευσεν Ιωαχὰς ὑιὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

36. Καὶ αἱ ἡμέραι ἃς ἐβασίλευσεν Ιοὺ ἐπὶ Ισραὴλ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἔτη ἐν Σαμαρείᾳ.

Κεφαλ. ια´.

Καὶ Γοθολία ἡ μήτηρ Οχοζίου εἶδεν ὅτι ἀπέθανεν ὁ ὑιὸς αὐτῆς, καὶ ἀνέστη καὶ ἀπώλεσεν πᾶν τὸ σπέρμα τῆς βασιλείας.

2. Καὶ ἔλαβεν Ιωσαβεὲ ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Ιωρὰμ, ἀδελφὴ τοῦ Οχοζίου τὸν Ιωὰς ὑιὸν Οχοζίου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς, καὶ ἔκλεψεν αὐτὸν ἐκ μέσου τῶν ὑιῶν τοῦ βασιλέως τῶν θανατουμένων, αὐτὸν καὶ τὴν τροφὸν αὐτοῦ· καὶ ἔκρυψεν αὐτὸν ἐν τῷ ταμιείῳ τῶν κλινῶν ἐκ προσώπου Γοθολίας, καὶ οὐκ ἐθανατώθη.

3. Καὶ ἦν μετ' αὐτῆς ἐν οἴκῳ Κυρίου κεκρυμμένος ἓξ ἔτη. καὶ Γοθολία ἐβασίλευσεν ἐπὶ τῆς γῆς.

4. Καὶ ἐν τῷ ἔτει τῷ ἑβδόμῳ ἀπέστειλεν Ιωιαδὲ ὁ ἱερεὺς, καὶ ἔλαβεν τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν χορρὶ καὶ τῶν ρασὶμ, καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς πρὸς ἑαυτὸν εἰς οἶκον Κυρίου, καὶ διέθετο αὐτοῖς διαθήκην, καὶ ὥρκισεν αὐτοὺς ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἔδειξεν αὐτοῖς τὸν ὑιὸν τοῦ βασιλέως.

5. Καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς, λέγων· τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ ποιήσετε· τὸ τρίτον ἐξ ὑμῶν οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ σάββατον, φυλάσσετε τὴν φυλακὴν οἴκου τοῦ βασιλέως.

6. Καὶ τὸ τρίτον ἐν τῇ πύλῃ τῶν ὁδῶν, καὶ τὸ τρίτον ἐν τῇ πύλῃ ὀπίσω τῶν παρατρεχόντων, καὶ φυλάξετε τὴν φυλακὴν τοῦ οἴκου Μεσσαέ.

7. Καὶ δύο χεῖρες ἐν ὑμῖν, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος τὸ σάββατον φυλάξουσι τὴν φυλακὴν οἴκου Κυρίου ἐπὶ τὸν βασιλέα.

8. Καὶ κυκλώσατε περὶ τὸν βασιλέα κύκλῳ αὐτοῦ, καὶ τὸ σκεῦος αὐτοῦ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ὁ εἰσπο-

Joas Ochoziæ filius è cęde stirpis regiæ ereptus, Rex Judah à Jojada instituitur

* 2. Par. 22. v. 10.

* 2. Par. 23. v. 1.

Jojada, Reg: Joas instituto summus Sacerdos & Prorex Athaliam occidit & cultum Dei instaurat.

χόμβμος εἰς τὰ σαδηρώθ ἀποθανεῖται· καὶ γίνεσθε μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι αὐτὸν καὶ ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι.

9. Καὶ ἐποίησαν οἱ ἑκατόνταρχοι κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο αὐτοῖς Ιωιαδὲ ὁ ἱερεύς· καὶ ἔλαβον ἕκαστος τοὺς ἄνδρας αὐτοῦ τοὺς εἰσπορευομένους τὸ σάββατον μετὰ τῶν ἐκπορευομένων τὸ σάββατον· καὶ εἰσῆλθον πρὸς Ιωιαδὲ τὸν ἱερέα.

10. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ ἱερεὺς τοῖς ἑκατοντάρχοις τὰς φαρέτρας καὶ τὰ δόρατα Δαυὶδ τοῦ βασιλέως, ἃ ἦν ἐν οἴκῳ Κυρίου.

11. Καὶ ἔστησαν οἱ παρατρέχοντες ἕκαστος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὠμίας τοῦ οἴκου τῆς δεξιᾶς ἕως τῆς ὠμίας τοῦ οἴκου τῆς ἀριστερᾶς τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου περὶ τὸν βασιλέα κύκλῳ.

12. Καὶ ἐξήγαγε τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως, καὶ ἔδωκεν ἐπ' αὐτὸν τὸ ἁγίασμα καὶ τὸ μαρτύριον, καὶ ἔχρισεν αὐτὸν καὶ ἐβασίλευσεν αὐτόν· καὶ ἐκρότησαν ὁ λαὸς τῇ χειρὶ αὐτῶν, καὶ εἶπον· ζήτω ὁ βασιλεύς.

13. Καὶ ἤκουσε Γοθολία τὴν φωνὴν τῶν παρατρεχόντων καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ ἦλθε πρὸς τὸν λαὸν εἰς οἶκον Κυρίου.

14. Καὶ εἶδεν· καὶ ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς εἱστήκει ἐπὶ τοῦ στύλου κατὰ τὸ κρίμα· καὶ οἱ ᾠδοὶ καὶ αἱ σάλπιγγες περὶ τὸν βασιλέα, καὶ πᾶς ὁ λαὸς τῆς γῆς χαίρων καὶ σαλπίζων ἐν σάλπιγξιν· καὶ διέρρηξεν τὸν ἱματισμὸν αὐτῆς Γοθολία, καὶ ἐβόησεν· σύνδεσμος σύνδεσμος.

15. Καὶ ἐνετείλατο Ιωιαδὲ ὁ ἱερεὺς τοῖς ἑκατοντάρχοις καὶ τοῖς ἐπισκόποις δυνάμεως, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, ἐξαγάγετε αὐτὴν ἔξωθεν τῶν σαδηρώθ, καὶ ὁ εἰσπορευόμενος ὀπίσω αὐτῆς ἀποθανεῖται ῥομφαίᾳ, ὅτι εἶπεν ὁ ἱερεύς, μὴ ἀποθάνῃ ἐν οἴκῳ Κυρίου.

16. Καὶ ἐπέβαλον αὐτῇ χεῖρας, καὶ εἰσήγαγον αὐτὴν ὁδὸν εἰσόδου τῶν ἵππων οἴκου τοῦ βασιλέως, καὶ ἐθανάτωσαν αὐτὴν ἐκεῖ.

Καὶ

gressus fuerit septum templi, interficiatur: eritisque cum rege introeunte & egrediente.

9. Et fecerunt centuriones juxta omnia, quę præceperat eis Jojada sacerdos: & assumentes singuli viros suos, qui ingrediebantur sabbato, cum his qui egrediebantur é sabbato, venerunt ad Jojadam sacerdotem.

10. Qui dedit eis hastas, & arma regis David, quæ erant in domo Domini.

11. Et steterunt singuli habentes arma in manu sua à parte templi dextera, usque ad partem sinistram altaris, & ædis, circum regem.

12. Produxitque filium regis, & posuit super eum diadema & testimonium: feceruntque eum regem, & unxerunt: & plaudentes manu, dixerunt, Vivat rex.

13. Audivit autem Athalia vocem populi currentis: & ingressa ad turbas in templum Domini,

14. Vidit regem stantem super tribunal juxta morem, & cantores & tubas prope eum, omnemque populum terræ lætantem, & canentem tubis: & scidit vestimenta sua, clamavitque, Conjuratio, conjuratio.

15. Præcepit autem Jojada centurionibus, qui erant super exercitum, & ait eis, Educite eam extra septa templi, & quicunque eam secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos non occidatur in templo Domini.

16. Imposueruntque ei manus, & impegerunt, eam per viam introitus equorum, juxta palatium, & interfecta est ibi.

Pe-

qui autem venerit ad septa, interficiatur: & estote cum rege quando egreditur & quando ingredietur.

9. Fecerunt ergo [11] centuriones illi juxta omnia, quę præceperat Jehojada sacerdos: & tulerunt [13] singuli viros suos, eos qui ingrediebantur in sabbatū, cum exeuntibus à sabbato: & venerunt ad Jehojadah sacerdotem.

10. Deditq; sacerdos [14] centurionibus lanceas & clypeos, quæ *fuerant* regi Davidi, quæ *erant* in domo Jehovæ.

11. Et steterunt cursores, [15] singuli tenētes arma sua in manu sua, à latere domus dextero, usq; *ad* latus domus sinistrum, ad altare & ad domum, [16] juxta regem per circuitum.

12. Et eduxit filium regis, [17] posuitq; super eum diadema, & ornamentum, & regem creaverunt eum, unxeruntq; eum, & plauserunt manu, atq; dixerunt, [18] Vivat rex.

13. Quum autem audisset Athaliah sonitum cursorum *&* populi, tum ingressa est ad populum *in* domum Jehovæ.

14. [19] Quæ quum circumspexisset, ecce rex stabat juxta columnam secundum morem, & principes & tubæ *erant* [20] ante regem, totusq; populus terræ *erat* lætus, & [21] clangebant tubis: tum scidit Athaliah vestimenta sua, clamavitq;, Conjuratio, conjuratio.

15. Præcepit ergo Jehojadah sacerdos [22] centurionibus illis præpositis exercitus, dixitq; [23] eis, Educite eam per media septa, & qui iverit post eam, interficiatur gladio. Dixerat enim sacerdos, Ne [24] moriatur *in* domo Jehovæ.

16. Dederuntq; ei locum: & venit per viam introitus equorum domus regiæ, & interfecta est ibi.

Per-

hand. Vnd wer herein zwischen die wand kōmet / der sterbe / das jr bey dem kōnige seid / weñ er aus vnd eingehet.

9. Vnd die obersten vber hundert theten alles / wie jnen Jojada der priester geboten hatte / vnd namen zu sich jre menner / die des sabbaths angiengen mit denē / die des sabbaths abgiengen / vnd kamen zu dem priester Jojada.

10. Vnd der priester gab den heuptleuten spieß vnd schilde / die des kōnigs Davids gewesen waren / vnd in dem hause des HERRN waren.

11. Vnd die drabanten stunden vmb den kōnig her / ein jglicher mit seiner wehre in der hand / von dem winckel des hauses zur rechten / biß zum winckel zur lincken / zum altar zu / vnd zum hause.

12. Vnd er ließ des kōnigs son erfür komen / vnd setzt jm eine kron auff / vnd gab jm das zeugniß / vnd machten jn zum kōnige / vnd waren frōlich / vnd schlugen die hende zusamen / vnd sprachen / Glück zu dem kōnige.

13. Vnd da Athalja hōret das geschrey des volcks / das zulieff / kam sie zum volck in das hauß des HERRN / vnd sahe.

14. Sihe / da stund der kōnig an der seulen / wie es gewonheit war / vnd die senger vnd drometen bey dem kōnige / vnd alles volck des lands war frōlich / vnd bliesen mit drometen. Athalja aber zureiß jre kleider / vnd sprach / Auffruhr / auffruhr.

15. Aber der priester Jojada gebot den obersten vber hundert / die vber das heer gesetzt waren / vnd sprach zu jnen / Füret sie zum hause hinaus in den hoff / vnd wer jr folget / der sterbe des schwerts. Denn der priester hatte gesagt / sie solte nicht im hause des HERRN sterben.

16. Vnd sie legten die hende an sie / vnd sie gieng hinein des weges / da die roß zum hause des kōnigs gehen / vnd ward daselbs getōdtet.

& veniens ad ordines, int. & erits cum r. in egrediendo ipsum & in ingrediendo. 12. *principes centuriarum.* 13. *vir v. s. ingredientes sabbatū cum exeuntibus sab.* 14. *principibus centuriarum lanceam.* 15. *vir & vasa ejus in m. s.* 16. *super R. circuitu.* 17. *& dedit super e. coronam & testimonium (.i. librum Legis. Deut. 17. v. 18. & seq.) &c.* 18. *vivet R. & audivit A. vocem c.* 19. *& vidit & ecce R. stans (erat) super col. s. judicium* 20. *ad R.* 21. *clangens (erat) int.* 22. *principibus centuriarum.* 23. *ad eos, e. e. ad extra ordines, & ingredientem post eam (sc. educite:) morte adficere (.i. adficite omnes, in gl.* 24. *mortem adficiatur d. J. & posuerunt ei manus, & venit via etc. regis.*

25. *inter Jehovā* (Chald. *VERBū Domini*) *& inter R. & inter po. ad existendum in populum ipsi Jeh. & inter R. & inter p. & Genit.* 26. *ad facies altarium & p. s. præfecturas.* 27. *principes centuriarū, & quiritum-cohortem* (*sup. n. 6.*) *&c. terra, & descendere-fecerunt.* 28. *filius septem ann. Joas in regnando ipsum.*

17. Da machte Jojada einen bund zwischen dem HERRN vnd dem könige / vnd dem volck / das sie des HERRN volck sein solten / Also auch zwischen dem könige / vnd dem volck.

18. Da gieng alles volck des landes in die kirche Baal / vnd brachen seine altar ab / vnd zubrachen sein bildniß recht wol / vnd Mathan den priester Baal erwürgeten sie für den altaren. Der priester aber bestellet die empter im hause des HERRN.

19. Vnd nam die obersten vber hundert / vnd die heuptleute / vnd die drabanten / vnd alles volck des lands / vnd führeten den könig hinab vom hause des HERRN / vnd kamen auff dem wege von dem thor der drabanten zum königs hause / Vnd er satzt sich auff der könige stuel.

20. Vnd alles volck im lande war frölich / vnd die stadt ward stille. Athalia aber tödten sie mit dem schwert ins königs hause.

21. Vnd Joas war sieben jar alt / da er könig ward.

17. Percussit autem Jehojadah fœdus [25] inter Jehovam & regem & populum, ut esset populus Jehovæ, item inter regem & populum.

18. Et ivit universus populus terræ *in* domum Baal, & diruerunt illam, altaria *quoq;* ejus, & imagines ejus confregerunt bene: Mathan præterea sacerdotem Baal occiderunt [26] ante aras: posuitq; sacerdos præfectos super domum Jehovæ.

19. Tulit præterea [27] centuriones illos, & duces, & cursores, atq; universum populum terræ, & deduxerunt regem è domo Jehovæ, ac venerunt per viam portæ cursorum *ad* domum regiam, seditq; super thronum regum.

20. Exlætatus est universus populus terræ, urbsq; conquievit: Athaliahu autem occiderant gladio *juxta* domum regis.

21. [28] Septem annorum *erat* Jehoas quū regnare cœpit.

17. Pepigit ergo Jojada fœdus inter Dominum & regem, & inter populum, ut esset populus Domini, & inter regem & populum.

18. Ingressusque est omnis populus terræ templum Baal, & destruxerunt aras ejus, & imagines contriverunt validè: Mathan quoque sacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et posuit sacerdos custodias in domo Domini.

19. Tulitque centuriones, & Cerethi & Phelethi legiones, & omnem populum terræ, deduxeruntq; regem de domo Domini: & venerūt per viam portæ scutariorum in palatium, & sedit super thronum regum.

20. Lætatusque est omnis populus terræ, & civitas conquievit: Athalia autem occisa est gladio in domo regis.

21. Septemque annorum erat Joas, cùm regnare cœpisset.

17. Καὶ διέθετο Ιωδαὲ ὁ ἱερεὺς διαθήκην ἀναμέσον Κυρίου, καὶ ἀναμέσον τοῦ βασιλέως, καὶ ἀναμέσον τοῦ λαοῦ τοῦ εἶναι εἰς λαὸν τῷ Κυρίῳ.

18. Καὶ εἰσῆλθε πᾶς ὁ λαὸς τῆς γῆς εἰς τὸν οἶκον τοῦ Βάαλ, καὶ κατέσπασαν αὐτὸν καὶ τὰ θυσιαστήρια αὐτοῦ, καὶ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ συνέτριψαν ἐπιμελῶς· καὶ τὸν Ματθὰν τὸν ἱερέα τοῦ Βάαλ ἀπέκτειναν πρὸ προσώπου τῶν θυσιαστηρίων· καὶ κατέστησεν ὁ ἱερεὺς ἐπισκόπους ἐν οἴκῳ Κυρίου.

19. Καὶ ἔλαβεν τοὺς ἑκατοντάρχους τοῦ χορρὶ καὶ τῶν ῥασείμ, καὶ πάντα τὸν λαὸν τῆς γῆς, καὶ κατήγαγον τὸν βασιλέα ἐξ οἴκου Κυρίου, καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν ὁδὸν τῆς πύλης τῶν παρατρεχόντων οἴκου τοῦ βασιλέως· καὶ ἐκάθισαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν βασιλέων.

20. Καὶ ἐχάρη πᾶς ὁ λαὸς τῆς γῆς, καὶ ἡ πόλις ἡσύχασεν· καὶ τὴν Γοθολίαν ἐπάταξεν ἐν ῥομφαίᾳ ἐν οἴκῳ τοῦ βασιλέως.

21. Υἱὸς ἑπτὰ ἐτῶν Ιωὰς ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν.

Joas, Jojada vivo, rectè administrat imperium.

Cap. 12.

Das XII. Cap.

739: 1. *in anno septem* (*vel septenarij s. septimo*) *ipsi Jehu, regnavit J. & quatuor-decades regn.* 2. *immolantes & suffientes, sc. erant.* 3. *omne argentum s. quod introducetur d. Je. argentū transeuntis* (*sc. inter numeratos .i. qui annum vicesimum jā attigerant. Hi enim inter numeratos reputati censum dabant dimidium sicli, vel intelligitur capitationis pecunia domesticatim à singulis ex ordine transeuntibus collecta, prout quisq; sua æstimabat.*) *viri* (*s. cujusq;*) *argentum animarum* (*i. ex voto, quod quis in animæ vita discrimine vel alio etiam periculo voverat, solvendum*) *ordinationis* (*æstimationis à sacerdote factæ. Levit. 27. v. 2.*) *ejus* (*Latinè ejus abundat.*) *omne argentum, quod ascendet super cor viri ad inferendum domui J. id est, quod quis sponte ex liberalitate conferret. Triplex enim pecunia in templum inferebatur.*

Jm siebenden jar Jehu ward Joas könig / vnd regiert viertzig jar / zu Jerusalem. Seine mutter hieß Zibea von Bersaba.

2. Vnd Joas thet was recht war / vnd dem HERRN wolgefiel / so lang jn der priester Jojada leret.

3. On das sie die höhen nicht abtheten / denn das volck opfferte vnd reucherte noch auff den höhen.

4. Vnd Joas sprach zu den priestern / Alles geld / das geheiliget wird / das es in das hauß des HERRN gebracht werde / das genge vnd gebe ist / das geld so jederman gibt / in der schetzung seiner seelen / vnd alles geld / das jederman von freyem hertzen opffert / das in des HERRN hauß gebracht werde.

CAP. XII.

Anno [1] septimo Jehu creatus est rex Jehoas, & quadraginta annis regnavit in Jerusalaim, nomen autem matris ejus Sibiah de Beer-seba.

2. Fecitq; Jehoas *quod* rectum *erat* in oculis Jehovæ, omnibus diebus suis, quibus docuit eum Jehojadah sacerdos

3. Veruntamen excelsa non recesserant adhuc populus [2] immolabat & suffiebat in excelsis illis.

4. Dixit autem Jehoas ad sacerdotes, [3] Omnem pecuniam sanctitatum, quæ introducitur *in* domum Jehovæ, *id est* pecuniam transeuntis, & pecuniam personalem æstimationis cujusq;, omnem *denique* pecuniam quam singuli sponte conferunt in domum Jehovæ:

CAP. XII.

Anno septimo Jehu: regnavit Joas: quadraginta annis regnavit in Jerusalem nomen matris ejus Sebia, de Bersabee.

2. Fecitque Joas rectum coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Jojada sacerdos.

3. Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelsis incensum.

4. Dixitque Joas ad sacerdotes, Omnem pecuniam sanctorum, quæ illata fuerit in templum Domini à prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam sponte & arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini:

Κεφαλ. ιβ΄.

Ἐν ἔτει ἑβδόμῳ Ιοὺ βασιλεύει Ιωάς, καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ· καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σαβία ἐκ Βηρσαβεαί.

2. Καὶ ἐποίησεν Ιωὰς τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας ἃς ἐφώτιζεν αὐτὸν Ιωδαὲ ὁ ἱερεύς.

3. Πλὴν τῶν ὑψηλῶν οὐκ ἀπέστησεν, ἔτι ὁ λαὸς ἐθυσίαζον καὶ ἐθυμίων ἐν τοῖς μετεώροις.

4. Καὶ εἶπεν Ιωὰς τοῖς ἱερεῦσιν, πᾶν τὸ ἀργύριον τῶν ἁγίων τὸ εἰσπορευόμενον ἐν οἴκῳ Κυρίου ἀργύριον συντιμήσεως ἀνδρὸς ἀργύριον συντιμήσεως ψυχῶν, πᾶν ἀργύριον ὃ ἂν ἀναβῇ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου τοῦ εἰσενεγκεῖν εἰς οἶκον Κυρίου.

Das | Tol- | Ac- | Ac-

ois, Jojada vivo recte administrat imperium.

5. Λαβέτωσαν ἑαυτοῖς οἱ ἱερεῖς ἀνὴρ ἀπὸ τῆς πράσεως αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ κραταιώσουσι τὸ βεδὲκ τοῦ οἴκου Κυρίου εἰς πάντα ὃ ἂν εὑρεθῇ ἐκεῖ βεδέκ.

6. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἰκοστῷ καὶ τρίτῳ ἔτει τοῦ βασιλέως Ἰωὰς οὐκ ἐκραταίωσαν οἱ ἱερεῖς τὸ βεδὲκ τοῦ οἴκου.

7. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ βασιλεὺς Ἰωὰς τὸν Ἰωιαδὲ τὸν ἱερέα, καὶ τοὺς ἱερεῖς· καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, τί ὅτι οὐ κραταιοῦτε τὸ βεδὲκ τοῦ οἴκου; καὶ νῦν μὴ λάβητε τὸ ἀργύριον ἀπὸ τῶν πράσεων ὑμῶν, ὅτι εἰς τὸ βεδὲκ τοῦ οἴκου δώσετε αὐτό.

8. Καὶ συνεφώνησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ μὴ λαβεῖν ἀργύριον παρὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ μὴ ἐνισχύσαι τὸ βεδὲκ τοῦ οἴκου.

9. Καὶ ἔλαβεν Ἰωιαδὲ ὁ ἱερεὺς κιβωτὸν μίαν, καὶ ἐποίησεν ἐν αὐτῇ ὀπὴν μίαν καὶ ἔθηκεν αὐτὴν παρὰ τὸ θυσιαστήριον ἐν δεξιᾷ εἰσπορευομένων ἀνδρῶν εἰς οἶκον Κυρίου· καὶ ἐδίδοσαν ἐκεῖ οἱ ἱερεῖς οἱ φυλάσσοντες τὰ πρόθυρα πᾶν τὸ ἀργύριον τὸ εἰσφερόμενον εἰς τὸν οἶκον Κυρίου.

10. Καὶ ἐγένετο ὡς εἶδον ὅτι πολὺ τὸ ἀργύριον τὸ ἐν τῇ κιβωτῷ ἀνέβη ὁ γραμματεὺς τοῦ βασιλέως καὶ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, καὶ ἔσφιγξαν καὶ ἠρίθμησαν τὸ ἀργύριον τὸ εὑρεθὲν ἐν οἴκῳ Κυρίου.

11. Καὶ ἔδωκαν αὐτὸ ἐπὶ χεῖρας τῶν ποιούντων τὰ ἔργα τῶν ἐπισκόπων οἴκου Κυρίου· καὶ ἐξωδίασαν αὐτὸ τοῖς τέκτοσι τῶν ξύλων καὶ τοῖς οἰκοδόμοις τοῖς ποιοῦσιν ἔργον ἐν οἴκῳ Κυρίου.

12. Καὶ τοῖς τειχισταῖς καὶ τοῖς οἰκοδόμοις τῶν λίθων καὶ τοῖς ξύσταις τῶν λίθων, τοῦ κτήσασθαι λίθους λελατομημένους καὶ ξύλα τοῦ κραταιῶσαι τὸ βεδὲκ τοῦ οἴκου

Ku-

5. Accipiant illam sacerdotes juxta ordinem suum, & instaurent sartatecta domus, siquid necessarium viderint instauratione.

6. Igitur usque ad vicesimum tertium annum regis Joas, non instauraverunt sacerdotes sartatecta templi.

7. Vocavitque rex Joas Jojadam pontificem & sacerdotes, dicens eis. Quare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam juxta ordinem vestrum, sed ad instaurationẽ templi reddite eam.

8. Prohibitique sunt sacerdotes ultra accipere pecuniam à populo, & instaurare sartatecta domus.

9. Et tulit Jojada pontifex gazophylacium unum, aperuitque foramen desuper, & posuit illud juxta altare ad dextram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quæ deferebatur ad templum Domini.

10. Cumque viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis, & pontifex, effundebantque, & numerabant pecuniam, quæ inveniebatur in domo Domini:

11. Et dabant eam juxta numerum atque mensuram in manu eorum, qui præerãt cæmentariis domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, & in cæmentariis iis qui operabantur in domo Domini.

12. Et sartatecta faciebant: & in iis, quæ cædebant saxa, & ut emerent ligna & lapides, qui excidebantur: ita ut implere-

tur

5. Tollent sibi sacerdotes, 4 quisq; à noto suo, & ipsi instaurabunt ruinas domus in omni loco in quo inventa fuerit ibi ruptura.

6. Fuit autem, 5 anno vicesimo tertio, anno regis Jehoas, nondum instauraverant sacerdotes ruinas templi.

7. Idcirco vocavit rex Jehoas Jehojadah sacerdotem atq; *alios* sacerdotes, dixitq; 6 eis, Cur non instauratis ruinas templi? nunc ergo ne accipiatis pecuniam à notis vestris, sed ad ruinas domus tradite illam.

8. 7 Morem itaq; gesserunt sacerdotes, non recipiendo pecuniam á populo neq; instaurare ruinas domus.

9. Sed tulit Jehojadah sacerdos arcam unius, & perforavit foramen in ostio ejus, 8 posuitq; eam juxta altare in dextera, 9 quum quis ingredietur *in* domũ Jehovæ, & posuerunt ibi sacerdotes custodes liminis, omnem pecuniam, quæ inferebatur *in* domum Jehovæ.

10. Fuit autem, quãdo videbant multã pecuniam esse in arca, ascendebat scriba regis, & sacerdos magnus, qui colligabant, postquam numeraverant pecuniam quæ inveniebatur *in* domo Jehovæ.

11. Et tradebant 10 pecuniam paratam in manus facientiũ opus qui perfecti erant *in* domo Jehovæ, & insumebant eam in fabros lignarios, & in *alios* fabros, qui reficiebant domum Jehovæ.

12. In cœmentarios & cœsores lapidum, & ad emenda ligna, & lapides 11 dolatos, ut instaurarent ruinas domus Jehovæ, 1 atq; in omnia quæ

in

5. Das last die priester zu sich nemen/ einen jglichen von seinem bekandten. Dauon sollen sie bessern/ was bawfellig ist/ am hause des HErrn/ wo sie finden das bawfellig ist.

6. Da aber die priester biß ins drey vnd zwentzig jar des königs Joas nicht besserten was bawfellig war am hause.

7. Rieff der könig Joas dem priester Jojada / sampt den priestern/ vnd sprach zu jnen/ Warumb bessert jr nicht was bawfellig ist am hause? So solt jr nu nicht zu euch nemen das geld ein jglicher von seinen bekandten/ sondern solts geben zu dem/ das bawfellig ist am hause.

8. Vnd die priester bewilligeten/ vom volck nicht geld zu nemen / vnd das bawfellige am hause zu bessern.

9. Da nam der priester Jojada eine laden/ vnd borte oben ein loch drein/ vnd setzt sie zur rechten hand neben den altar/ da man in das hauß des HERRN gehet. Vnd die priester die an der schwelle hüteten / theten drein alles geld/ das zu des HERRN hauß gebracht ward.

10. Wenn sie denn sahen/ das viel geld in der laden war/ so kam des königes schreiber erauff mit dem hohenpriester/ vnd bunden das geld zusamen/ vnd zeleten es/ was für des HERRN hauß funden ward.

11. Vnd man gab das geld bar vber denen/ die da erbeiten vnd bestellet waren / zu dem hause des HERRN. Vnd sie gabens eraus den zimmerleuten / die da baweten vnd erbeiten am hause des HERRN.

12. Nemlich/ den meurern vnd steinmetzen / vnd die da holtz vnd gehawen stein kaufften/ daß das bawfellige am hause des HERRN

ge

4. *Vir d n. s. & i. fortificabunt rupturam domus omni (sc. loco quo invenietur ibi (quo ibi .i. ubi) rupt.*
5. *Viginti (vel vicenarii .i. vicesimo, & triade anni Regi 7. non fortificaverant s. rupturã domus & voc.*
6. *ad eos: cur non vos fortificantes (estis) rupturam (sic infra) domus?*
7. *& consenserũt sac. pro non accipere argentum à p. & pro non fortificare rupturam d.*
8. *& dedit.*
9. *in ingrediendo virum (.i. aliquem) do. 7. & dederũt i. s. c. l. omne argentum introductum in domum 7. Et fuit secundũ videre eos, quod multum argentũ (esset) in a. & (.i. tunc) asc. etc. & ligabant & numerabant argentũ inventũ do. 7.*
10. *argentum dispositum (.i. ponderatum vel numeratũ) in m. f. o. præpositorum*

& domui 7eh. & educabant e. fabris ligni, & ædificantibus, facientibus d. 7. & cæmentariis & cæsoribus lapidis.
11. *excisionis, ad fortificandum rupturam domus 7eh. & omni quod egreditur super. do. ad fortificandum.*

74e

12. *fiet* (fut. pro præt. & sing. pro plur. enallage.) *domo 7. scyphi argenti psp. t. omnia vasa auri & vasa argenti ex argento introducto do 7* 13. *dabant* (fut. pro præt.) *eam & fortificabant in ead. 7.* 14. *& non computabant cum hominibus, quorum dabant* (fut. pro præt.) *argentū super manus eorum* (quorum super eorum *.i. super quorum m. dabat ar*) *ad dandum s. o. n. in f. ipsi facientes* (sc. erāt) *argentum delicti & argentum peccati non introducetur* (fut. pro imperf.) *d. 7. (sc. erant.)* 15 *super G. & cepit e. & convertit H. f. s. ad ascendendum super J.* 16 *ipsi sc. verbi.* 17 *& surrexerunt.* 18 *descendentis.*

gebessert würde / vnd alles was sie funden am hause zu bessern noth sein.

13. Doch ließ man nicht machen silbern schalen / psalter / becken / drometen / noch jrgend ein gülden oder silbern gerete im hause des HERRN / von solchem geld / das zu des HERRN hauß gebracht ward.

14. Sondern man gabs den erbeitern / das sie damit das bawfellige am hause des HERRN besserten.

15. Auch dürfften die menner nicht berechnen / den man das geld thet / das sie es den erbeitern geben / sondern sie handelten auff glauben.

16. Aber das geld von schuldopffern vnd sündopffern ward nicht zum hause des HERRN gebracht / denn es war der priester.

17. Zu der zeit zoch Hasael der könig zu Syrien erauff / vnd streit wider Gath / vnd gewan sie. Vnd da Hasael sein angesicht stellet zu Jerusalem hinauff zu zihen.

18. Nam Joas der könig Juda alle das geheiligete / das seine veter / Josaphat / Joram vnd Ahasja die könige Juda geheiliget hatten / vnd was er geheiliget hatte / dazu alles gold / das man fand im schatz in des HERRN hause / vnd in des königes hause / vnd schickets Hasael dem könige zu Syrien. Da zoch er abe von Jerusalem.

19. Was aber mehr von Joas zu sagen ist / vnd alles was er gethan hat / das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda.

20. Vnd seine knechte empöreten sich vnd machten einen bund / vnd schlugen jn im hause Millo / da man hinab gehet zu Silla.

21. Denn Josabar der son Simeath / vnd Josabad der son Somer / seine knechte / schlugen jn tod. Vnd man begrub jn mit seinen vetern in der stad Dauid. Vnd Amasja sein son ward könig an seine stat.

numerabantur in domum ad eam instaurandam.

13. Veruntamen non 12fiebant *in* domum Jehovæ crateres argentei, psalteria, pelves, tubæ, nec ullum vas aureum, neq; ullum vas argenteum ex pecunia quæ inferebatur *in* domum Jehovæ.

14. Facientibus enim opus 13 dabant eam, & instaurabāt ex ea domum Jehovæ,

15. 14 Nec reposcebant rationem ab hominibus per quorum manus dabant pecunias ut darent facientibus opus: nam in fide faciebant

16. Pecunia pro delicto & pecunia pro peccatis non inferebatur *in* domum Jehovæ, sacerdotum erat.

17. Tunc ascendit Hazael rex Aram, & pugnavit, 15 contra Gath cepitq; eam: postea cōvertit Hazael faciem suam ut ascenderet contra Jerusalaim.

18. Tulit autem Jehoas rex Jehudah omnes sanctificationes quas sanctificaverant Jehosaphat & Jehoram & Ahaziahu patres ejus, reges Jehudah, & sanctificationes suas, & omne aurum *quod* inventum *est* in thesauris domus Jehovæ & domus regis, misitq; ad Hazael regem Aram, & ascendit à Jerusalaim.

19. Reliquum autem verborum Jehoas, & omnia quæ fecit, annō 16 scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah?

20. 17 Insurgentes autem servi ejus, conjuraverunt conjurationem, percusseruntq; ipsum Jehoas *in* Beth-Millo, 18 quæ descendit *in* Silla:

21. Jozachar inquam filius Simath, & Jehosabad filius Somer servi ejus percusserunt eum, & mortuus est: sepelieruntq; eum cum patribus suis in civitate Davidis: & regnavit Amasiah filius ejus pro eo.

tur instauratio domus Domini in universis, quæ indigebant expensa ad muniendam domum.

13. Veruntamen non fiebant ex eadem pecunia hydriæ templi Domini, & fuscinulæ & thuribula & tubæ, & omne vas aureum & argenteum, de pecunia, quæ inferebatur in templum Domini.

14. Iis enim qui faciebant opus, dabatur, ut instauraretur templum Domini:

15. Et non fiebat ratio iis hominibus, qui accipiebant pecuniam, ut distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabāt eam.

16. Pecuniam verò pro delicto, & pecuniam pro peccatis non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat.

17. Tunc ascendit Hazael rex Syriæ, & pugnabat contra Geth, cepitq; eam: & direxit faciem suam, ut ascenderet in Jerusalem.

18. Quam ob rem tulit Joas rex Juda omnia sanctificata, quæ consecraverant Josaphat, & Joram, & Ochozias patres ejus reges Juda, & quæ ipse obtulerat: & universum argentum, quod inveniri potuit in thesauris templi Domini, & in palatio regis: misitq; Hazaeli regi Syriæ, & recessit ab Jerusalem.

19. Reliqua autem sermonum Joas: & universa, quæ fecit, nonne hęc scripta sunt in libro verborum dierum regum Juda?

20. Surrexerunt autem servi ejus, & conjuraverunt inter se, percusseruntque Joas in domo Mello in descensu Sella.

21. Josachar nanque filius Semaath, & Jozabad filius Somer servi ejus, percusserunt eum, & mortuus est: & sepelierunt eū cum patribus suis in civitate David, regnavitq; Amasias filius ejus pro eo.

Κυρίου, εἰς πάντα ὅσα ἐξωδιάσθη ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ κραταιῶσαι αὐτόν.

13. Πλὴν οὐ ποιηθήσονται οἴκῳ Κυρίου θύραι ἀργυραῖ, ἧλοι, φιάλαι, σάλπιγγες, πᾶν σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἐκ τοῦ ἀργυρίου τοῦ εἰσενεχθέντος εἰς οἶκον Κυρίου.

14. Ὅτι τοῖς ποιοῦσι τὰ ἔργα ἔδωκαν αὐτό, καὶ ἐκραταίωσαν ἐν αὐτῷ τὸν οἶκον Κυρίου.

15. Καὶ οὐκ ἐξελογίζοντο τοὺς ἄνδρας οἷς ἐδίδοσαν τὸ ἀργύριον ἐπὶ χεῖρας αὐτῶν δοῦναι τοῖς ποιοῦσι τὸ ἔργον, ὅτι ἐν πίστει αὐτοὶ ἐποίουν.

16. Ἀργύριον δὲ περὶ πλημμελείας καὶ ἀργύριον περὶ ἁμαρτίας οὐκ εἰσηνέχθη εἰς τὸν οἶκον Κυρίου, ὅτι τοῖς ἱερεῦσιν ἐγένετο.

17. Τότε ἀνέβη Ἀζαὴλ βασιλεὺς Συρίας, καὶ ἐπολέμησεν ἐπὶ Γέθ, καὶ προκατελάβετο αὐτήν· καὶ ἔθετο Ἀζαὴλ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀναβῆναι ἐπὶ Ἱερουσαλήμ.

18. Καὶ ἔλαβεν Ἰωὰς βασιλεὺς Ἰούδα πάντα τὰ ἅγια ἃ ἡγίασεν Ἰωσαφὰτ καὶ Ἰωρὰμ, καὶ Ὀχοζίας οἱ πατέρες αὐτοῦ βασιλεῖς Ἰούδα, καὶ τὰ ἅγια αὐτοῦ, καὶ πᾶν τὸ χρυσίον τὸ εὑρεθὲν ἐν θησαυροῖς οἴκου Κυρίου καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπέστειλε τῷ Ἀζαὴλ βασιλεῖ τῆς Συρίας, καὶ ἀνέβη ἀπὸ Ἱερουσαλήμ.

19. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἰωὰς καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰούδα;

20. Καὶ ἀνέστησαν οἱ δοῦλοι αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν σύνδεσμον καὶ ἐπάταξαν τὸν Ἰωὰς ἐν οἴκῳ Μαλλὼ τῷ ἐν τῇ καταβάσει Σελλά.

21. Καὶ Ἰωζάχαρ υἱὸς Σεμαὰθ καὶ Ἰωζαβὰθ υἱὸς Σεμμὴρ οἱ δοῦλοι Ἰωὰς ἐπάταξαν αὐτὸν καὶ ἀπέθανεν· καὶ ἔθαψαν αὐτὸν μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυίδ, καὶ ἐβασίλευσεν Ἀμασίας υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Joas, post mortem Jojada degeneráti, & à conjuratis occiso succedit Amasia filius, Rex Juda.

Joahas filio Jehu, à Syris oppreſſo & mortuo ſuccedit Joas filius Rex Iſrael.

Κεφαλ. ιγ´.

ΕΝ ἔτει εἰκοστῷ καὶ τρίτῳ τοῦ Ιωὰς υἱοῦ Οχοζίου βασιλέως Ιούδα, ἐβασίλευσεν Ιωάχαζ υἱὸς Ιοὺ ἐπ' Ισραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ ἑπτακαίδεκα ἔτη.

2. Καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐπορεύθη ὀπίσω τῶν ἁμαρτιῶν Ιεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ, ὃς ἐξήμαρτε τὸν Ισραήλ, οὐκ ἀπέστη ἀπ' αὐτῶν.

3. Καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος ἐπὶ τὸν Ισραήλ, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας Αζαὴλ βασιλέως Συρίας, καὶ εἰς χεῖρας υἱοῦ Αδερ υἱοῦ Αζαὴλ πάσας τὰς ἡμέρας.

4. Καὶ Ιωάχαζ ἐδεήθη τοῦ προσώπου Κυρίου, καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ Κύριος, ὅτι εἶδε τὴν θλίψιν τοῦ Ισραήλ, ὅτι ἔθλιψεν αὐτοὺς βασιλεὺς Συρίας.

5. Καὶ ἔδωκε Κύριος σωτηρίαν τῷ Ισραήλ, καὶ ἐξῆλθον αὐτοὺς ὑποκάτωθεν τῶν χειρῶν Συρίας, καὶ ἐκάθισαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν καθὼς ἐχθὲς καὶ τρίτης.

6. Πλὴν οὐκ ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν οἴκου Ιεροβοάμ, ὃς ἐξήμαρτεν τὸν Ισραήλ, ἐν αὐταῖς ἐπορεύθησαν· καί γε τὸ ἄλσος ἐστάθη ἐν Σαμαρείᾳ.

7. Οτι οὐχ ὑπελείφθη τῷ Ιωάχαζ λαὸς ἀλλ' ἢ πεντήκοντα ἱππεῖς καὶ δέκα ἅρματα καὶ δέκα χιλιάδες πεζῶν, ὅτι ἀπώλεσεν αὐτοὺς βασιλεὺς Συρίας, καὶ ἔθετο αὐτοὺς ὡς χοῦν εἰς καταπάτησιν.

8. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ιωάχαζ καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν καὶ αἱ δυναστεῖαι αὐτοῦ, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ισραήλ;

9. Καὶ ἐκοιμήθη Ιωάχαζ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ

ἐβα-

CAP. XIII.

ANno viceſimo tertio Joas filii Ochoziæ regis Judæ, regnavit Jochaz filius Jehu ſuper Iſrael in Samaria, decem & ſeptem annis.

2. Et fecit malum coram Domino, ſecutusque eſt peccata Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael, & non declinavit ab eis.

3. Iratusq; eſt furor Domini contra Iſrael, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ, & in manu Benadad filii Hazael, cunctis diebus.

4. Deprecatus eſt autem Joachaz faciem Domini, & audivit eum Dominus: vidit enim anguſtiam Iſrael, quia attriverat eos rex Syriæ:

5. Et dedit Dominus ſalvatorem Iſraeli, & liberatus eſt de manu regis Syriæ: habitaveruntque filii Iſrael in tabernaculis ſuis ſicut heri & nudiuſtertius.

6. Veruntamen non receſſerunt a peccatis domus Jeroboam, qui peccare fecit Iſrael, ſed in ipſis ambulaverunt: ſiquidem & lucus permanſit in Samaria.

7. Et non ſunt derelicti Joachaz de populo, niſi quinquaginta equites, & decem currus, & decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quaſi pulverem in tritura areæ.

8. Reliqua autem ſermonum Joachaz, & univerſa quæ fecit, & fortitudo ejus, nonne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſrael?

9. Dormivitq; Joachaz cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in Sama-

ria,

CAP. XIII.

A[1]Nno viceſimo tertio, anno Joas filii Ahaziahu regis Jehudah regnavit Jehoahaz filius Jehu ſuper Iſraelem in Someron, [2] ſeptendecim annis.

2. Et fecit *quod* malum *eſt* in oculis Jehovæ: ambulavitq; poſt peccata Jarobam filii Nebat qui peccare fecit Iſraelem, [3] nec declinavit ab eis.

3. Iratuſq; eſt furor Jehovæ [4] contra Iſraelem, & tradidit eos in manum Hazael regis Aram, & in manum Ben-hadad filii Hazael cũctis diebus,

4. Deprecatus eſt ergo Joahaz faciem Jehovæ, & [5] exaudivit eum Jehovah: videbat enim afflictionem Iſraelis: nã affligebat eos rex Aram.

5. (Et dedit Jehovah Iſraeli ſervatorem, & egreſsi ſunt [6] de poteſtate Aram, habitaveruntq; filii Iſraelis in tabernaculis ſuis ſicut heri, & nudiuſtertius.

6. Veruntamen non receſſerunt à peccatis domus Jarobam qui peccare fecit Iſraelem: [7] per ea ambulavit, quinetjam lucus ſtetit in Someron.)

7. Non enim reliquerat ipſi Jehoahaz *de* [8] populo niſi quinquaginta equites, & decem currus, & decem millia peditum: diſperdiderat enim eos rex Aram, & poſuerat eos velati pulverem ad triturandum.

8. Reliquum autem verborũ Jehoahaz, & omnia quæ fecit, & fortitudo ejus, annon [9] ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iſraelis?

9. [10] Dormivitq; Jehoahaz cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in Some-

ron,

Das XIII. Cap.

IM drey vnd zwentzigſten jar Joas des ſons Ahasja / des königs Juda / ward Joahas der ſon Jehu könig vber Iſrael zu Samaria ſiebenzehen jar.

2. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel / vnd wandelt den ſünden nach Jerobeam des ſons Nebath / der Iſrael ſündigen machte / vnd ließ nicht dauon.

3. Vnd des HERRN zorn ergrimmet vber Iſrael / vnd gab ſie vnter die hand Haſael des königs zu Syrien / vnd BenHadad des ſons Haſael jr lebenlang.

4. Aber Joahas bat des HERRN angeſicht / Vnd der HERR erhöret jn / denn er ſahe den jamer Iſrael an / wie ſie der könig zu Syrien drenget.

5. Vnd der HERR gab Iſrael einen heiland / der ſie aus der gewalt der Syrer füret / das die kinder Iſrael in jren hütten woneten / wie vorhin.

6. Doch lieſſen ſie nicht von der ſünde des hauſes Jerobeam / der Iſrael ſündigen machte / ſondern wandelten drinnen. Auch bleib ſtehen der hayn zu Samaria.

7. Denn es war des volcks Joahas nicht mehr vberblieben / denn funfftzig reuter / zehen wagen / vnd zehen tauſent fußvolcks. Denn der könig zu Syrien hatte ſie vmbgebracht / vnd hatte ſie gemacht / wie dreſcher ſtaub.

8. Was aber mehr von Joahas zu ſagen iſt / vnd alles was er gethan hat / vnd ſeine macht / Sihe / das iſt geſchrieben in der Chronica der könige Iſrael.

9. Vnd Joahas entſchlieff mit ſeinen vetern / vnd man begrub jn zu Samaria. Vnd

ſein

Cap. 13.

1. *in anno viginti (vel vicenarii numeri .i. viceſimo) & decade anni I.*

2. *heptadem (&) decadem anni. [e] v 10.*

3. *non receſſit ab eo .i. ab ullo eorum.*

4. *in Iſraelem.*

5. *audivit ad eum Jeh.* 7412

6. *de ſub manu A.*

7. *in eo (ſc. peccato .i. in ſingulis peccatis) ambul.*

8. *populum niſi q. eq. & decadem currus, & d. m. peditus.*

9. *ipſa ſcripta ſuper lib.*

10. *& cubuit.*

sein son Joas ward könig an seine stat.

10. Im sieben vnd dreissigsten jar Joas des königs Juda / ward Joas der son Joahas könig vber Israel zu Samaria / sechzehen jar.

11. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel / vnd ließ nicht von allen sünden Jerobeam des sons Nebat / der Israel sündigen machte / sondern wandelt drinnen.

12. Was aber mehr von Joas zu sagen ist / vnd was er gethan hat / vnd seine macht / wie er mit Amazja dem könige Juda gestritten hat / Sihe / das ist geschriben in der Chronica der könige Israel.

13. Vnd Joas entschlieff mit seinen vetern / vnd Jerobeam saß auff seinem stuel. Joas aber ward begraben zu Samaria bey die könige Israel.

14. Elisa aber ward kranck / daran er auch starb. Vnd Joas der könig Israel kam zu jm hinab / vnd weinet für jm / vnd sprach / Mein vater / mein vater / wagen Israel vnd sein reuter.

15. Elisa aber sprach zu jm / Nim den bogen vnd pfeil. Vnd da er den bogen vnd pfeil nam.

16. Sprach er zum könige Israel / Spanne mit deiner hand den bogen. Vnd er spannet mit seiner hand. Vnd Elisa legt seine hand auff des königs hand.

17. Vnd sprach / Thu das fenster auff gegen morgen. Vnd er thets auff. Vnd Elisa sprach / Scheuß. Vnd er schoß. Er aber sprach / Ein pfeil des heils vom HERRN / ein pfeil des heils wider die Syrer / vnd du wirst die Syrer schlahen zu Aphek biß sie auffgerieben sind.

18. Vnd er sprach / Nim die pfeile. Vnd da er sie nam / sprach er zum könige Israel / Schlahe die erden. Vnd er schlug drey mal / vnd stund stille.

11. regnavit. 12. omnibus. 13. in illo. i. unoquoq; eorum. 14. ipsa scr. super l. 15. & cubuit. 16. qua mori-fiet (i. mori—factus-est. scil. à morbo ingravescente. fut. pro præt.) in ea. qua in ea i. in qua. pleon. 17. flevit s. f. e. & dix. 18. ad se a. & s. & dix. regi I. equitare-facito manum tuam super arcum, & equitare-fecit m. s. 19. & aperuit & dixit. 20. in Aram. & perc. A. in A usq; consumere. & ait. 21. & stetit. Et i-e-super e.

742:

ron, regnavitq; Joas filius ejus pro eo.

10. Anno tricesimo septimo anno Joas regis Jehadah, [11] regnare cœpit Jehoas filius Jehoahaz super Israelem in Someron sedecim annis.

11. Et fecit malum in oculis Jehovæ: non declinavit ab [12] ullis peccatis Jarobam filii Nebat, qui peccare fecit Israelem: [13] in illis ambulavit.

12. Reliquum autem verborum Joas, & omnia quæ fecit, & fortitudo ejus qua pugnavit cum Amasiah rege Jehudah, nonne [14] scripta sunt in libro verborum dierum regum Israelis?

13. [15] Dormivitq; Joas cum patribus suis: Jarobam autem sedit super solium ejus: sepultusq; fuit Joas in Someron cum regibus Israelis.

14. Elisa autem ægrotavit ægritudine sua, [16] qua mortuus est, & descendit ad eum Joas rex Israelis, ac [17] flens super faciem ejus, dixit, Pater mi, pater mi, currus Israelis & equites ejus.

15. Tum dixit ei Elisa, Tolle arcum *aliquem* & sagittas. Et accepit [18] sibi arcum & sagittas.

16. Dixitq; ad regem Israelis, Apprehende manu tua arcum. Et apprehendit manu sua. Posuit præterea Elisa manus suas super manus regis,

17. Ac dixit, Aperi fenestram ad orientem. [19] Quumq; aperuisset, [†] dixit Elisa, jaculare. Et jaculatus est. tum ait, Sagitta salutis Jehovæ, sagitta inquā salutis [20] contra Aram: percuties nāq; Aram in Aphec donec consumas.

18. Rursus ait, Tolle sagittas: Et tulit, dixitq; regi Israelis, Percute terram. Et percussit tribus vicibus, [21] postea destitit.

ria, regnavitq; Joas filius ejus pro eo.

10. Anno tricesimo septimo Joas regis Juda, regnavit Joas filius Joachaz super Israel in Samaria sedecim annis,

11. Et fecit quod malum est in conspectu Domini: non declinavit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulavit.

12. Reliqua autem sermonum Joas, & universa, quæ fecit, & fortitudo ejus, quomodo pugnaverit contra Amasiam regem Juda, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierū regum Israel?

13. Et dormivit Joas cum patribus suis: Jeroboam autem sedit super solium ejus. Porrò Joas sepultus est in Samaria cum regibus Israel.

14. Eliseus autem ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est: descenditq; ad eum Joas rex Israel, & flebat coram eo, dicebatque, Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga ejus.

15. Et ait illi Eliseus, Affer arcū & sagittas. Cumque attulisset ad eum arcum & sagittas,

16. Dixit ad regem Israel, Pone manum tuam super arcum. Et cùm posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus suas manibus regis,

17. Et ait, Aperi fenestram orientalem. Cumq; aperuisset, dixit Eliseus, Jace sagittam. Et jecit. Et ait Eliseus, Sagitta salutis Domini, & sagitta salutis contra Syriam: percutiesque Syriam in Aphec, donec consumas eam.

18. Et ait, tolle sagittas. Qui cùm tulisset, rursum dixit ei, Percute jaculo terram. Et cum percussisset tribus vicibus, & stetisset,

ἐβασίλευσεν Ἰωὰς υἱὸς αὐτοῦ ἀντ᾽ αὐτοῦ.

10. Ἐν ἔτει τριακοστῷ καὶ ἑβδόμῳ, τοῦ Ἰωὰς βασιλέως Ἰούδα, ἐβασίλευσεν Ἰωὰς υἱὸς Ἰωάχαζ ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ ἑξ καὶ δέκα ἔτει.

11. Καὶ ἐποίησεν Ἰωὰς τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου· οὐκ ἀπέστη ἀπὸ πασῶν ἁμαρτιῶν Ἱεροβοὰμ υἱοῦ Ναβὰτ, ὃς ἐξήμαρτε τὸν Ἰσραὴλ, ἐν αὐταῖς ἐπορεύθη.

12. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἰωὰς καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε καὶ αἱ δυναστεῖαι αὐτοῦ ἃς ἐποίησε μετὰ Ἀμασίου βασιλέως Ἰούδα, οὐχὶ ταῦτα γεγραμμένα ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰσραήλ;

13. Καὶ ἐκοιμήθη Ἰωὰς μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ· καὶ Ἱεροβοὰμ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ· καὶ ἐτάφη Ἰωὰς ἐν Σαμαρείᾳ μετὰ τῶν βασιλέων Ἰσραήλ.

14. Καὶ Ἐλισαιὲ ἠῤῥώστησεν τὴν ἀῤῥωστείαν αὐτοῦ δι᾽ ἣν ἀπέθανεν· καὶ κατέβη Ἰωὰς βασιλεὺς Ἰσραὴλ πρὸς αὐτὸν καὶ ἔκλαιεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, πάτερ πάτερ, ἅρμα Ἰσραὴλ καὶ ἱππεὺς αὐτοῦ.

15. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἐλισαιὲ, λάβε τόξον καὶ βολίδας· καὶ ἔλαβεν πρὸς αὐτὸν τόξον καὶ βέλη.

16. Καὶ εἶπεν Ἐλισαιὲ τῷ βασιλεῖ Ἰσραὴλ, ἐπιβίβασον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ τόξον· καὶ ἐκεῖρέ σου ἐπὶ τὸ τόξον· καὶ ἐπεβίβασεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐπέθηκεν Ἐλισαιὲ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὰς χεῖρας τοῦ βασιλέως.

17. Καὶ εἶπεν, ἄνοιξον τὴν θυρίδα κατ᾽ ἀνατολάς· καὶ ἤνοιξεν· καὶ εἶπεν Ἐλισαιὲ, τόξευσον· καὶ ἐτόξευσεν· καὶ εἶπεν, βέλος σωτηρίας τοῦ Κυρίου, καὶ βέλος σωτηρίας ἐν Συρίᾳ· καὶ πατάξεις τὴν Συρίαν ἐν Ἀφὲκ ἕως συντελείας.

18. Καὶ εἶπεν Ἐλισαιὲ τῷ Ἰωάς, λάβε βέλη· καὶ ἔλαβεν· καὶ εἶπεν τῷ βασιλεῖ, πάταξον εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐπάταξεν τρὶς, καὶ ἔστη.

Joas, audita ab Elisæo prædictione de victoria adversus Syros, moritur, & mortuo succedit Jeroboam Rex Israel.

Elisæi mortui oſſa contingens mortuis revivi-ſcit.

19. Καὶ ἐλυπήθη ἐπ' αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ· καὶ εἶπεν, εἰ ἐπάταξας πεντάκις ἢ ἑξάκις, τότε ἂν ἐπάταξας τὴν Συρίαν ἕως συντελείας, καὶ νῦν τρὶς πατάξεις τὴν Συρίαν.

20. Καὶ Ελισεαὶ ἀπέθανεν, καὶ θάπτουσιν αὐτόν· καὶ μονόζωνοι Μωὰβ ἦλθον ἐν τῇ γῇ ἐλθόντος τοῦ ἐνιαυτοῦ.

21. Καὶ ἐγένετο αὐτῶν θαπτόντων ἄνθρωπον ἕνα, καὶ ἰδοὺ εἶδον τὸν μονόζωνον, καὶ ἔρριψαν τὸν ἄνδρα ἐν τῷ τάφῳ Ελισεαὶ καὶ ἐπορεύθη· καὶ ἥψατο τῶν ὀστῶν Ελισεαὶ, καὶ ἔζησε, καὶ ἔστη ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

* Eci 48. v 14.

22. Καὶ Ἀζαὴλ βασιλεὺς Συρίας ἐξέθλιψε τὸν Ἰσραὴλ πάσας τὰς ἡμέρας Ἰωάχαζ.

23. Καὶ ἠλέησε Κύριος αὐτοὺς καὶ ᾠκτείρησεν αὐτούς. καὶ ἐπέβλεψεν πρὸς αὐτοὺς διὰ τὴν διαθήκην αὐτοῦ τὴν μετὰ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ· καὶ οὐκ ἠθέλησε Κύριος διαφθεῖραι αὐτούς, καὶ οὐκ ἀπέρριψεν αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ ἕως νῦν.

24. Καὶ ἀπέθανε Ἀζαὴλ βασιλεὺς Συρίας· καὶ ἐβασίλευσεν υἱὸς Ἀδερ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

25. Καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωὰς υἱὸς Ἰωάχαζ καὶ ἔλαβεν τὰς πόλεις ἐκ χειρὸς υἱοῦ Ἀδερ υἱοῦ Ἀζαήλ, ἃς ἔλαβεν ἐκ χειρὸς Ἰωάχαζ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῷ πολέμῳ· καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν τρὶς Ἰωάς, καὶ ἀπέστρεψε τὰς πόλεις Ἰσραήλ.

Κεφαλ. ιδ'.

* 2. Par. 25. v. 1.

ΕΝ ἔτει δευτέρῳ τοῦ Ἰωὰς υἱοῦ Ἰωάχαζ βασιλέως Ἰσραὴλ ἐβασίλευσεν Ἀμεσσίας υἱὸς Ἰωὰς βασιλέως Ἰούδα.

2. Υἱὸς ὢν εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν Ἀμεσσίας ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν· καὶ εἴκοσι καὶ ἐννέα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἰωαδὶν ἐξ Ἱερουσαλήμ.

Καὶ

19. Iratus eſt vir Dei contra eum, & ait, Si percuſſiſſes quinquies, aut ſexies, ſive ſepties, percuſſiſſes Syriam uſq; ad conſummationem: nunc autem tribus vicibus percuties eam.
20. Mortuus eſt ergo Eliſeus, & ſepelierunt eum. Latrunculi autem de Moab venerunt in terram in ipſo anno.
21. Quidam autem ſepelientes hominem, viderunt latrunculos, & projecerunt cadaver in ſepulchro Eliſei. * Quod cùm tetigiſſet oſſa Eliſei, revixit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos.
22. Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Iſrael cunctis diebus Joachaz:
23. Et miſertus eſt Dominus eorum, & reverſus eſt ad eos propter pactum ſuum quod habebat cum Abraham & Iſaac & Jacob: & noluit diſperdere eos, neque projicere penitus, uſque in præſens tempus.
24. Mortuus eſt autem Hazael rex Syriæ, & regnavit Benadad filius ejus pro eo.
25. Porrò Joas filius Joachaz, tulit urbes de manu Benadad filii Hazael, quas tulerat de manu Joachaz patris ſui jure prælii: tribus vicibus percuſſit eum Joas, & reddidit civitates Iſrael.

CAP. XIIII.

IN anno ſecundo Joas filii Joachaz regis Iſrael regnavit Amaſias filius Joas regis Juda.

2. Viginti quinque annorum erat cum regnare cœpiſſet: viginti autem & novem annis regnavit in Jeruſalem, nomen matris ejus Joadan, de Jeruſalem.

Et

19. Tunc iratus eſt in eum vir Dei, & ait, *Debueras* percutere quinq; vel ſex vicibus: tunc percuſſiſſes Aram, 22 donec conſumpſiſſes: nunc autem tribus vicibus percuties Aram.

20. Poſthæc mortuus eſt Eliſa, & ſepelierunt eum: 23 caſtra autem Moab venerunt in terram ſequenti anno,

21. Fuit autem 24 quum vellent ſepelire quendam, ecce, viderunt caſtra illa, & projecerunt virum in ſepulchrum Eliſa: 25 qui deſcendens tetigit oſſa Eliſa, & revixit, ſurrexitq; ſuper pedes ſuos,

22. Hazael autem rex Aram oppreſſit Iſraelem omnibus diebus Jehoahaz.

23. Et 26 miſertus eſt Jehovah illorum, miſertus eſt inquam illorum, & converſus eſt ad eos, propter pactum ſuum cum Abraham Iſhac Jaacob, 27 & noluit perdere eos, nec ejecit eos á facie ſua, uſq; ad hoc tempus.

24. Mortuus eſt autem Hazael rex Aram, & regnavit Ben-hadad filius ejus pro eo.

25 Itaq; reverſus eſt Jehoas filius Jehoahaz, & tulit urbes de manu Ben-hadad filii Hazael, quas tulerat de manu Jehoahaz patris ſui in bello: tribus vicibus percuſſit eum Ioas, & reſtituit urbes Iſraeli.

CAP. XIIII.

A 1Nno ſecundo Joas filii Jehoahaz regis Iſraelis 2regnare cœpit Amaſiahu filius Joas regis Jehudah.

2. 3Viginti quinq; annorum erat quádo regnare cœpit, & viginti novem annis regnavit in Jeruſalaim. nomen vero matris ejus Jehoaddan de Jeruſalaim.

Is

19. Da ward der man Gottes zornig auff jn / vnd ſprach / Hetteſtu fünff oder ſechs mal geſchlagen / ſo würdeſtu die Syrer geſchlagen haben / biß ſie auffgerieben weren / Nu aber wirſtu ſie drey mal ſchlahen.
20. Da aber Eliſa geſtorben war / vnd man jn begraben hatte / fielen die kriegsleute der Moabiter ins land deſſelben jars.
21. Vnd es begab ſich / das ſie einen man begruben. Da ſie aber die kriegsleute ſahen / wurffen ſie den man in Eliſa grab. Vnd da er hin kam / vnd die gebeine Eliſa anrüret / ward er lebendig / vnd trat auff ſeine füſſe.
22. Alſo zwang nu Haſael der könig zu Syrien Iſrael / ſo lang Joahas lebt.
23. Aber der HERR thet jnen gnade / vnd erbarmet ſich jr / vnd wand ſich zu jnen / vmb ſeines bunds willen / mit Abraham / Iſaac vnd Jacob / vnd wolt ſie nicht verderben / verwarff ſie auch nicht von ſeinem angeſicht / biß auff dieſe ſtund.
24. Vnd Haſael der könig zu Syrien ſtarb / vnd ſein ſon Benhadad ward könig an ſeine ſtat.
25. Joas aber keret vmb / vnd nam die ſtedte aus der hand Benhadad / des ſons Haſael / die er aus der hand ſeines vaters Joahas genomen hatte mit ſtreit / Drey mal ſchlug jn Joas / vnd bracht die ſtedte Iſrael wider.

Das XIIII. Cap.

IM andern jar Joas des ſons Joahas des königs Iſrael / ward Amazja könig / der ſon Joas des königes Juda.

2. Fünff vnd zwentzig jar alt war er / da er könig ward / vnd regiert neun vnd zwentzig jar zu Jeruſalem / ſeine mutter hieß Joadan von Jeruſalem.

22. *uſq; conſumere.*

23. *et turma M. venient* (fut pro præt., *in t. venientea.*

24. *ipſi ſepelientes* (*fuerunt*) *virum, & ecce vid. turmas illas.*

25. *& abiit, & tet. vir in oſſa E.*

26. *gratia-adfecit illos, & miſ. e. il. & reſpexit* (Chald *reſpexit propter VERBUM ſuum*) *ad eos.*

27. *& non voluit corrumpere e. & non projecit eos deſuper faciebus ſuis usq; nunc.*

Cap. 14.

1. *in anno duorum.*

2. *regnavit.*

3. *filius duarum-decadum & pentados-anni erat in regnando ipſum, & duas-decades & ennea dem anni regnavit.*

4. fecit.

5. recesserant (i. ablata fuerant) a. p. immolantes & suffientes (erant) in e.
6. & (i. tunc) perc. f. s. percutientes r.

743: *7. dicendo, nō morte adficientur p. super f. & filij non morte adficientur super patribus, quin imo vir in pecc. s. morte adficietur.*

8. dicendo. Vade, videbimus-nos faciebus.

9. dicendo.

10. dicendo &c. in uxorem.

11. & cades.

12. audivit.

3. Vnd er thet was dem HERRN wolgefiel. Doch nicht wie sein vater David/ sondern wie sein vater Joas/ thet er auch.
4. Denn die höhen wurden nicht abgethan/ sondern das volck opfferte vnd reucherte noch auff den höhen.

5. Da er nu des königreichs mechtig ward/ schlug er seine knechte/ die seinen vater den könig geschlagen hatten.

6. Aber die kinder der todtschleger/ tödtet er nicht. Wie es denn geschrieben stehet im gesetzbuch Mose / da der HERR geboten hat/ vnd gesagt/ Die veter sollen nicht vmb der kinder willen sterben/ vnd die kinder sollen nicht vmb der veter willen sterben/ sondern ein iglicher sol vmb seiner sünde willen sterben.
7. Er schlug auch der Edomiter im saltzthal zehen tausent/ vnd gewan die stad Sela mit streit/ vnd hieß sie Jaktheel biß auff diesen tag.

8. Da sandte Amazja boten zu Joas dem son Joahas des sons Jehu dem könige Israel/ vnd ließ jm sagen/ Kom her/ laß vns miteinander besehen.
9. Aber Joas der könig Israel sandte zu Amazja dem könige Juda/ vnd ließ jm sagen/ Der dornstrauch der in Libanon ist/ sandte zum cedern im Libanon/ vnd ließ jm sagē/ Gib deine tochter meinem son zum weibe/ aber das wild auff dem felde im Libanon / lieff vber den dornstrauch vnd zutrat jn.
10. Du hast die Edomiter geschlagen/ des vberhebt sich dein hertz. Habe den ruhm vnd bleib daheimen/ darumb ringstu nach vnglück/ das du fallest/ vnd Juda mit dir?

11. Aber Amazja gehorchet nicht. Da zoch Joas der könig Israel erauff/ vnd sie besahen sich miteinander / er vnd Amazja der könig Juda zu BethSemes / die in Juda ligt.

3. 4 is fecit *quod* rectum *erat* in oculis Jehovæ, veruntamē non sicut David pater ejus juxta omnia quæ fecerat Joas pater ejus, fecit.
4. Duntaxat excelsa non 5 abstulerant: adhuc populus immolabat & suffiebat in excelsis.

5. Fuit autem, quum roboratum esset regnum in manu ejus, 6 percussit servos suos qui percusserant regem patrem ejus.
6 Filios autem percussorum non occidit, quemadmodum scriptum *est* in libro legis Moseh, *in* quo præcepit Jehovah, 7 his verbis, † Non interficientur patres pro filiis, neq; filii interficientur pro patribus, sed quisq; pro peccato suo interficietur.
7. Is *etiam* percussit Edom in valle salis, decem millia, & cepit Sela in bello, & vocavit nomen ejus Joctheel, usq; *ad* diem hanc.

8. Tunc misit Amasiah legatos ad Jehoas filium Jehoahaz, filii Jehu regis Israelis, 8 hisce mādatis, Veni, videamus nos facie.
9. Tum misit Jehoas rex Israelis ad Amasiahu regem Jehudah 9 hujusmodi responsum, Carduus qui *est* in Lebanon misit ad cedrum quæ *est* in Lebanon, 10 his verbis, Da filiam tuam filio meo uxorem. Transivit autem bestia agri quæ est in Lebanon, & conculcavit carduum illum.
10. Percutiendo percussisti Edom, propterea sublevavit te cor tuum: gloriare, & sede in domo tua: & utquid immiscebis te in malum, 11 ut corruas tu & Jehudah tecum?

11. Et non 12 acquievit Amasiahu: ascēdit ergo Jehoas rex Israelis, & viderunt sese facie, ipse & Amasiahu rex Jehudah in Beth-semes quæ *est* ipsi Jehudah.

3. Et fecit rectum coram Domino, veruntamen non ut David pater ejus. Juxta omnia, quæ fecit Joas pater suus, fecit.
4. Nisi hoc tantùm quòd excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat & adolebat incensum in excelsis.
5. Cumque obtinuisset regnum, percussit servos suos, qui interfecerant regem patrem suum:

6. Filios autem eorum, qui occiderant, non occidit, juxta quod scriptum est in libro legis Moysi, sicut præcepit Dominus, dicens, * Non morientur patres pro filiis, neq; filii morientur pro patribus: sed unusquisq; in peccato suo morietur.
7. Ipse percussit Edom in valle Salinarum, decem millia, & apprehendit petram in prælio, vocavit nomen ejus Jectehel, usque in præsentem diem.
8. Tunc misit Amasias nuntios ad Joas filium Joachaz, filii Jehu regis Israel, dicens, Veni, & videamus nos.
9. Remisitque Joas rex Israel ad Amasiam regem Juda, dicens, Carduus Libani misit ad cedrum, quę est in Libano, dicens, Da filiam tuam filio meo uxorem. Transieruntque bestiæ saltus, quæ sunt in Libano, & conculcaverunt carduum.

10. Percutiens invaluisti super Edom, & sublevavit te cor tuum: contentus esto gloria, & sede in domo tua: quare provocas malum, ut cadas tu & Judas tecum?

11. Et non acquievit Amasias: Ascenditque Joas rex Israel, & viderunt se, ipse & Amasias rex Juda in Bethsames oppido Judæ.

3. Καὶ ἐποίησεν τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, πλὴν οὐχ ὡς Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ· κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰωὰς ἐποίησεν.
4. Πλὴν τὰ ὑψηλὰ οὐκ ἐξῆρεν, ἔτι ὁ λαὸς ἐθυσίαζε καὶ ἐθυμίων ἐν τοῖς ὑψηλοῖς.

5. Καὶ ἐγένετο ὡς ἐκραταιώθη ἡ βασιλεία ἐν τῇ χειρὶ Ἀμεσσίου, ἐπάταξεν τοὺς παῖδας αὐτοῦ τοὺς πατάξαντας τὸν πατέρα αὐτοῦ.
6. Τοὺς δὲ υἱοὺς τῶν πατάξαντων οὐκ ἐθανάτωσεν, καθὼς γέγραπται ἐπὶ βιβλίου νόμου Μωυσῆ, ὡς ἐνετείλατο Κύριος, λέγων· οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες περὶ τέκνων, οὐδὲ υἱοὶ ἀποθανοῦνται ὑπὲρ πατέρων, ἀλλ' ἢ ἕκαστος ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται.

7. Αὐτὸς Ἀμεσσίας ἐπάταξεν τὴν Ἐδὼμ ἐν γέμελα δέκα χιλιάδας, καὶ συνέλαβε τὴν πέτραν ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἰεχθοὴλ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

8. Τότε ἀπέστειλεν Ἀμεσσίας ἀγγέλους πρὸς Ἰωὰς υἱὸν Ἰωάχαζ υἱοῦ Ἰοὺ βασιλέως Ἰσραὴλ, λέγων, δεῦρο καὶ ὀφθῶμεν ἐν προσώποις.
9. Καὶ ἀπέστειλεν Ἰωὰς βασιλεὺς Ἰσραὴλ πρὸς Ἀμεσσίαν βασιλέα Ἰούδα, λέγων· ὁ ἀκχὰχ ὁ ἐν τῷ Λιβάνῳ ἀπέστειλε πρὸς τὴν κέδρον τὴν ἐν τῷ Λιβάνῳ, λέγων· δὸς τὴν θυγατέρα σου τῷ υἱῷ μου εἰς γυναῖκα· καὶ διῆλθε τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ τὰ ἐν τῷ Λιβάνῳ, καὶ συνεπάτησεν τὸν ἀκχάχ.

10. Πατάξας ἐπάταξας τὴν Ἰδουμαίαν, καὶ ἐπῆρεν σε ἡ καρδία σου, ἐνδοξάσθητι καθήμενος ἐν τῷ οἴκῳ σου· καὶ ἱνατί ἐρίζεις ἐν κακίᾳ, καὶ πεσῇ σὺ καὶ Ἰούδας μετὰ σοῦ;

11. Καὶ οὐκ ἤκουσεν Ἀμεσσίας· καὶ ἀνέβη Ἰωὰς βασιλεὺς Ἰσραὴλ, καὶ ὤφθησαν ἐν προσώποις αὐτὸς καὶ Ἀμεσσίας βασιλεὺς Ἰούδα ἐν Βαιθσαμὺς τῆς Ἰουδαίας.

Amasias rex Judah victor adversus Edomęos.

* Deut. 24. v. 16. Eze. 18. v. 20.

Joas mortuo Jeroboam, rex Israel, & Amasię occiso, Azarias rex Judah succedunt.

12. Καὶ ἔπεσεν ὁ λαὸς Ἰούδα ἐνώπιον Ἰσραήλ, καὶ ἔφυγον ἀνὴρ εἰς τὸ σκήνωμα αὐτοῦ.

13. Καὶ τὸν Ἀμεσσίαν υἱὸν Ἰωὰς βασιλέα Ἰούδα συνέλαβεν Ἰωὰς βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐν Βαιθσαμύς, καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ· καὶ καθεῖλεν ἀπὸ τοῦ τείχους Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τῆς πύλης Ἐφραὶμ ἕως τῆς πύλης τῆς γωνίας τετρακοσίους πήχεις.

14. Καὶ ἔλαβεν τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον, καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ εὑρεθέντα ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ ἐν θησαυροῖς οἴκου τοῦ βασιλέως, καὶ σὺν υἱοὺς τῶν συμμίξεων, καὶ ἀπέστρεψεν εἰς Σαμάρειαν.

15. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἰωὰς ὅσα ἐποίησεν ἐν δυναστείᾳ αὐτοῦ, ἃ ἐπολέμησε μετὰ Ἀμεσσίου βασιλέως Ἰούδα, οὐχὶ ταῦτα γεγραμμένα ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰσραήλ;

16. Καὶ ἐκοιμήθη Ἰωὰς μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη ἐν Σαμαρείᾳ μετὰ τῶν βασιλέων Ἰσραήλ. καὶ ἐκάθησεν Ἱεροβοὰμ υἱὸς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

17. Καὶ ἔζησεν Ἀμεσσίας υἱὸς Ἰωὰς βασιλεὺς Ἰούδα μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν Ἰωὰς υἱὸν Ἰωάχαζ βασιλέα Ἰσραὴλ πεντεκαίδεκα ἔτη.

18. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἀμεσσίου καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰούδα;

19. Καὶ συνεστράφη σύστρεμμα ἐπὶ Ἀμεσσίαν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔφυγεν εἰς Λαχίς, καὶ ἀπέστειλαν ὀπίσω αὐτοῦ εἰς Λαχίς, καὶ ἐθανάτωσαν αὐτὸν ἐκεῖ·

20. Καὶ ἦραν αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἵππων, καὶ ἐτάφη ἐν Ἱερουσαλὴμ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυίδ.

21. Καὶ ἔλαβεν πᾶς ὁ λαὸς Ἰούδα τὸν Ἀζαρίαν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν υἱὸς ἑκκαίδεκα ἐτῶν, καὶ ἐβασίλευσαν αὐτὸν ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀμεσσίου.

* 1. Par. 26. v. 1.

12. Percussusque est Juda coram Israel, & fugerunt unusquisque in tabernacula sua.

13. Amasiam verò regem Juda filium Joas filii Ochoziæ cepit Joas rex Israel in Bethsames, & adduxit eum in Jerusalem: & interrupit murum Jerusalem, à porta Ephraim usque ad portam anguli, quadringentis cubitis.

14. Tulitque omne aurum & argentum, & universa vasa, quæ inventa sunt in domo Domini, & in thesauris regis, & obsides, & reversus est in Samariam.

15. Reliqua autem verborum Joas, quæ fecit, & fortitudo ejus, qua pugnavit contra Amasiam regem Juda, nonne hęc scripta sunt in libro sermonum dierũ regum Israel?

16. Dormivitque Joas cum patribus suis, & sepultus est in Samaria cum regibus Israel: & regnavit Jeroboam filius ejus pro eo.

17. Vixit autem Amasias, filius Joas, rex Juda, postquàm mortuus est Joas filius Joachaz regis Israel viginti quinque annis.

18. Reliqua autem sermonum Amasiæ, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Juda?

19. Factaque est contra eum conjuratio in Jerusalem: at ille fugit in Lachis: Miseruntque post eum in Lachis, & interfecerunt eum ibi.

20. Et asportaverunt in equis, sepultusque est in Jerusalem cum patribus suis in civitate David.

21. *Tulit autem universus populus Judæ Azariam annos natum sedecim, & constituerunt eum regem pro patre ejus Amasia.

12. Et cæsus fuit Jehudah coram Israele, fugeruntq; 13singuli in tabernacula sua.

13. Amasiahu vero regem Jehudah filium Jehoas filii Ahaziahu cepit Jehoas rex Israelis in Bethsemes: & venit *in* Jerusalaim, 14diruitq; murum Jerusalaim à porta Ephraim, usq; *ad* portam anguli quadringentis cubitis.

14. Tulitq; totum aurum & argentum, atq; omnia vasa *quæ* inventa *sunt in* domo Jehovæ, & in thesauris domus 15 regiæ, filios quoq; obsides, reversusq; est in Someron.

15. Reliquum autem verborum Jehoas quæ egit, & fortitudo ejus, & 16 quomodo pugnavit cum Amasiahu rege Jehudah, nonne 17 scripta sunt in libro verborum dierum regum Israelis?

16. 18 Dormivitq; Jehoas cum patribus suis, & sepultus est in Someron cũ regibus Israelis, 1 regnavitq; Jarobam filius ejus pro eo.

17. Vixit autem Amasiahu filius Joas rex Jehudah 19 postquam mortuus est Jehoas filius Jehoahaz regis Israelis, quindecim annis.

18. Reliquum autem verborum Amasiahu, nonne scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah?

19. Conjuraverunt autem 20 adversus eum conjurationem in Jerusalaim, & fugit in Lachis: miserunt autem post eum in Lachis, & occiderunt eum ibi.

20. Tuleruntq; eum 21 in equis, & sepultus fuit in Jerusalaim cum patribus sui in civitate Davidis.

21. 22 Tulit igitur universus populus Jehudah Azariath, (erat autem sedecim annorum) & regem constituerunt eum pro patre suo Amasiahu.

12. Aber Juda ward geschlagen für Jsrael/ das ein jglicher floh in seine hütten.

13. Vnd Joas der könig Jsrael greiff Amazia den könig Juda den son Joas/ des sons Ahasia zu Beth Semes. Vnd kam gen Jerusalem/ vnd zureiß die mauren Jerusalem/ von dem thor Ephraim an/ biß an das eckthor/ vier hundert ellen lang.

14. Vnd nam alles gold vnd silber vnd gerete/ das funden ward im hause des HERRN/ vnd im schatz des königes hause/ Dazu die kinder zu pfande/ vnd zoch wider gen Samaria.

15. Was aber mehr von Joas zu sagen ist/ das er gethan hat/ vnd seine macht/ vnd wie er mit Amazia dem könige Juda gestritten hat/ Sihe/ das ist geschrieben in der Chronica der könige Jsrael.

16. Vnd Joas entschlieff mit seinen vetern/ vnd ward begraben zu Samaria vnter den königen Jsrael/ Vnd sein son Jerobeam ward könig an seine stat.

17. Amazia aber der son Joas des königs Juda/ lebet nach dem tod Joas des sons Joahas des königs Jsrael funffzehen jar.

18. Was aber mehr von Amazia zu sagen ist/ das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda.

19. Vnd sie machten einen bund wider jn zu Jerusalem. Er aber floh gen Lachis/ Vnd sie sandten hin jm nach gen Lachis/ vnd tödten jn daselbs.

20. Vnd sie brachten jn auff rossen/ vnd ward begraben zu Jerusalem bey seine veter in der stadt David.

21. Vnd das gantze volck Juda nam Asarja in seinem sechzehenden jar/ vnd machten jn zum könige/ an stat seines vaters Amazia.

13. Vir ad t. s.

14. & rupit in muro 3. in porta E. u. p. a. quatuor decades cubiti.

15. regis. & filios sponsionum (vel fidejussionum) & reve.

16. quod pug.

17. ipsa sc. super l. sic infra.

18. & cubuit 3.

744:

19. post mortem 3. filij 3. r. I. pentadem (&) decadem anni.

20. super e.

21. super equis.

22. & acceperunt omnis po. 3. A. & ipse filius (sc. erat) hexados (&) decados anni.

23. post cubare Regem.
24. in anno quinque, (i. quinto) decade anni A. etc. in Someron quatuordecades & monadem anni.
25. recessit ab omnibus p.
26. in manu.
27. amaram, vel etiam amaricantia (contrafacientia sc. Israelem) valde.
28. auxilians.
29. ad delendum n. I. a sub cælis & servavit e. in manu.
30. qua pugnavit & qua rest.
31. ipsa scripta super li.
32. cubuit s.

22. Er bawete Elath/ vnd brachte sie wider zu Juda/ nach dem der könig mit seinen vetern entschlaffen war.
23. Im funffzehenden jar Amazja / des sons Joas des königs Juda/ward Jerobeam der son Joas könig vber Israel zu Samaria ein vnd viertzig jar.
24. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel/ vnd ließ nicht ab/von allen sünden Jerobeam des sons Nebat/ der Israel sündigen machte.

25. Er aber brachte wider erzu die grentze Israel/ von Hemath an/ biß ans meer das im blachenfelde ligt/ nach dem wort des HERRN des Gottes Israel/ das er geredt hatte durch seinen knecht Jona den son Amithai den propheten/ der von Gath Hepher war.
26. Denn der HERR sahe an den elenden jamer Israel/ das auch die verschlossen vnd verlassen dahin waren/ vnd kein helffer war in Israel.

27. Vnd der HERR hatte nicht geredt / das er wolte den namen Israel austilgen vnter dem himel / vnd halff jnen durch Jerobeam den son Joas.
28. Was aber mehr von Jerobeam zu sagen ist/ vnd alles was er gethan hat/ vnd seine macht wie er gestritten hat/vnd wie er Damascon vnd Hemath wider bracht an Juda in Israel/ Sihe/ das ist geschrieben in der Chronica der könige Israel.
29. Vnd Jerobeam entschlieff mit seinen vetern mit den königen Israel. Vnd sein son Sacharja ward könig an seine stat.

22. Ipse ædificavit Elath, & restituit eam ipsi Jehudah 23 postquam dormisset rex cum patribus suis.
23. 24 Anno decimo quinto, anno Amasiahu filii Joas regis Jehudah, regnavit Jarobam filius Joas regis Israelis in Someron quadraginta & uno anno:
24. Et fecit malum in oculis Jehovæ, 25 non declinavit ab ullis peccatis Jarobam filii Nebat, qui peccare fecerat Israelem.

25. Is restituit terminum Israelis ab introitu Hamath usq; *ad* mare solitudinis, juxta verbum Jehovæ Dei Israelis quod loquutus fuerat 26 per manum servi sui Jonah filii Amithai prophetæ qui *erat* de Gath hahepher:

26. Vidit enim Jehovah afflictionem Israelis 27 mutabilem valde: & non *erat* clausus, neq; derelictus, neq; 28 qui auxiliaretur Israeli.

27. Neq; loquutus fuerat Jehovah 29 quod deleret nomẽ Israelis ne esset sub cœlo: ideo servavit eos per manum Jarobam filii Joas.
28. Reliquum autem verborum Jarobam, & omnia quæ fecit, atq; fortitudo ejus, & 30 quomodo pugnaverit, quomodo item restituerit Dammesec & Hamath ipsi Jehudah in Israele, nonne 31 scripta sunt in libro verborum dierum regum Israelis?

29. 32 Et dormivit Jarobã cum patribus suis, cum regibus Israelis, regnavitq; Zachrajahu filius ejus pro eo.

22. Ipse ædificavit Ailam, & restituit eam Judæ, postquàm dormivit rex cum patribus suis.
23. Anno quintodecimo Amasiæ filii Joas regis Juda, regnavit Jeroboam filius Joas regis Israel in Samaria, quadraginta & uno anno:
24. Et fecit quod malum est coram Domino: Non recessit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.
25. Ipse restituit terminos Israel ab introitu Emath, usque ad mare solitudinis, juxta sermonem Domini Dei Israel, quem locutus est per servum suum Jonam filium Amathi prophetam, qui erat de Geth, quæ est in Opher.
26. Vidit enim Dominus afflictionem Israel amaram nimis, & quòd consumpti essent usq; ad clausos carcere & extremos, & non esset, qui auxiliaretur Israeli.
27. Nec locutus est Dominus ut deleret nomen Israel de sub cœlo, sed salvavit eos in manu Jeroboam filii Joas.
28. Reliqua autem sermonum Jeroboam, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, qua præliatus est, & quomodò restituit Damascum, & Emath Judæ in Israel: nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel?
29. Dormivitque Jeroboam cum patribus suis regibus Israel, & regnavit Zacharias filius ejus pro eo.

22. Αὐτὸς ᾠκοδόμησε τὴν Ἐλὼθ καὶ ἐπέστρεψεν αὐτὴν τῷ Ἰούδα μετὰ τὸ κοιμηθῆναι τὸν βασιλέα μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ.
23. Ἐν ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ Ἀμεσσίας υἱοῦ Ἰωὰς βασιλέως Ἰούδα, ἐβασίλευσεν Ἱεροβοὰμ υἱὸς Ἰωὰς βασιλέως Ἰσραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ ἐπὶ Ἰσραὴλ τεσσαράκοντα καὶ ἓν ἔτος.
24. Καὶ ἐποίησεν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, οὐκ ἀπέστη ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν Ἱεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ, ὃς ἐξήμαρτε τὸν Ἰσραήλ.

25. Αὐτὸς ἀποκατέστησεν τὸ ὅριον Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Αἰμαθ ἕως τῆς θαλάσσης τῆς πρὸς ἑσπέραν, κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου Θεοῦ Ἰσραήλ, ὃ ἐλάλησεν ἐν χειρὶ δούλου αὐτοῦ Ἰωνᾶ τοῦ υἱοῦ Ἀμαθὶ τοῦ προφήτου, τοῦ ἀπὸ Γαιθεφέρ.

26. Ὅτι εἶδε Κύριος τὴν ταπείνωσιν τοῦ Ἰσραὴλ πικρὰν σφόδρα, διότι ἐλεπτύνθη, καὶ ὀλιγοστοὺς καὶ συνεχομένους, καὶ ἐγκαταλελειμμένους, καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν τῷ Ἰσραήλ.

27. Καὶ οὐκ ἐλάλησε Κύριος τοῦ ἐξαλεῖψαι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰσραὴλ ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς Κύριος ἐν χειρὶ Ἱεροβοὰμ υἱοῦ Ἰωάς.
28. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἱεροβοὰμ καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, καὶ αἱ δυναστεῖαι αὐτοῦ, καὶ ὅσα ἐπολέμησεν, καὶ ὅσα ἐπέστρεψεν τὴν Δαμασκὸν καὶ τὴν Αἰμαθ τῷ Ἰούδα ἐν Ἰσραήλ, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γεγραμμένα ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰσραήλ;
29. Καὶ ἐκοιμήθη Ἱεροβοὰμ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ μετὰ τῶν βασιλέων Ἰσραήλ. καὶ ἐβασίλευσεν Ζαχαρίας υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Jeroboamo postquam amplificasset regnum mortuo succedit Zacharias rex Israel.

Cap. 15.

1. in anno vigesimo & heptade anni &c. regnavit A.

Das XV. Cap.

IM sieben vnd zwentzigsten jar Jerobeam des königs Israel/ ward könig Asarja der son Amazja des königs Juda.

CAP. XV.

ANno vicesimo septimo, anno Jarobã regis Israelis regnare cœpit 1 Azariah filius Amasiah regis Jehudah.

CAP. XV.

ANno vicesimo septimo Jeroboam regis Israel regnavit Azarias filius Amasiæ regis Juda.

Κεφαλ. ιε'.

ΕΝ ἔτει εἰκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ τοῦ Ἱεροβοὰμ βασιλέως Ἰσραὴλ ἐβασίλευσεν Ἀζαρίας υἱὸς Ἀμεσσίου βασιλέως Ἰούδα.

Azariæ leproso mortuo succedit Joatham Rex Judah.

2. Υἱὸς ἑκκαίδεκα ἐτῶν Αζαρίας ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ πεντήκοντα καὶ δύο ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ. καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ιεχελία ἐξ Ιερουσαλήμ.

3. Καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν Αμεσσίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

4. Πλὴν τῶν ὑψηλῶν οὐκ ἐξῆρεν, ἔτι ὁ λαὸς ἔθυεν καὶ ἐθυμίων ἐν τοῖς ὑψηλοῖς.

* 2. Par. 26. ✝ 21.

5. Καὶ ἥψατο ὁ Κύριος τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπέβαλεν αὐτῷ λέπραν ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτοῦ, καὶ ἐκάθητο ἐν οἴκῳ ἀφφουσώθ· καὶ Ιωαθὰμ υἱὸς τοῦ βασιλέως ἐπὶ τοῦ οἴκου κρίνων τὸν λαὸν τῆς γῆς.

6. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Αζαρίου καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ιούδα;

7. Καὶ ἐκοιμήθη Αζαρίας μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυίδ, καὶ ἐβασίλευσεν Ιωαθὰμ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ᾽ αὐτοῦ.

8. Ἐτεὶ τριακοστῷ καὶ ὀγδόῳ Αζαρίου βασιλέως Ιούδα, ἐβασίλευσεν Ζαχαρίας υἱὸς Ιεροβοὰμ ἐν Σαμαρείᾳ ἐπὶ Ισραὴλ ἑξάμηνον.

9. Καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησαν οἱ πατέρες αὐτοῦ· οὐκ ἀπέστη ἀπὸ ἁμαρτιῶν Ιεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ, ὃς ἐξήμαρτε τὸν Ισραήλ.

10. Καὶ συνεστράφη ἐπ᾽ αὐτὸν Σαλλὴμ υἱὸς Ιαβής, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ἐν Κεβλαάμ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ᾽ αὐτοῦ.

11. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ζαχαρίου, ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ισραήλ.

* Sup. 10. ✝ 38.

12. Οὗτος ὁ λόγος Κυρίου ὃν ἐλάλησεν πρὸς Ιοὺ λέγων, υἱοὶ τέταρτοι καθήσονταί σοι ἐπὶ

θρό-

2. Sedecim annorum erat, cùm regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jechelia, de Jerusalem.

3. Fecitque quod erat placitum coram Domino, juxta omnia, quæ fecit Amasias pater ejus.

4. Veruntamen excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

5. *Percussit autem Dominus regem, & fuit leprosus usq; in diem mortis suæ, & habitabat in domo libera, seorsum: Joatham verò filius regis gubernabat palatium, & judicabat populum terræ.

6. Reliqua autem sermonum Azariæ, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Juda?

7. Et dormivit Azarias cum patribus suis: sepelieruntque eum cum majoribus suis in civitate David, & regnavit Joatham filius ejus pro eo.

8. Anno tricesimo octavo Azariæ regis Judæ, regnavit Zacharias filius Jeroboam super Israel in Samaria sex mensibus:

9. Et fecit quod malum est coram Domino, sicut fecerant patres ejus: non recessit a peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

10. Conjuravit autem contra eum Sellum filius Jabes: percussitque eum palam, & interfecit, regnavitque pro eo.

11. Reliqua autem verborum Zachariæ, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel?

12. *Iste est sermo Domini, quem locutus est ad Jehu, dicens, Filii tui usq;

ad

2. [2] Sedecim annorum erat quando regnare cœpit, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalaim: & nomen matris ejus Jecholiahu, de Jerusalaim.

3. [3] Is fecit *quod* rectum *erat* in oculis Jehovæ, juxta omnia quæ fecerat Amasiahu pater suus.

4. Veruntamen excelsa non [4] fuerant sublata: adhuc populus immolabat & suffiebat in excelsis.

5. Percussit autem Jehovah regem, fuitq; leprosus usq; *ad* diem [5] quo mortuus est, & habitavit in domo libera: Jothā vero filius regis *erat* super domum, judicans populum terræ.

6. Reliquum autem verborum Azariahu, & omnia quæ fecit, annon [6] scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah?

7. Et [7] dormivit Azariah cum patribus suis, sepelierūtque eum cum patribus suis in civitate Davidis, & regnavit Jotham filius ejus pro eo.

8. [8] Anno tricesimo octavo, anno Azariahu regis Jehudah, regnare cœpit Zechariahu filius Jarobam super Israelem in Someron, sex mensibus.

9. Et fecit malum in oculis Jehovæ quēadmodum fecerant patres ejus: non declinavit à peccatis Jerobam filii Nebat qui peccare fecit Israelem,

10. Conjuravit autem [9] adversus eum Sallum filius Jabes, & percussit eum coram populo, occiditq; eum, & regnavit pro eo.

11. Reliquum vero verborum Zechariah, ecce ipsa scripta *sunt* in libro verborum dierum regum Israelis?

12. Hoc *est* verbum Jehovæ quod loquutus fuerat ad Jehu, dicēdo, Filii [10] quar-

tæ

2. Vnd war sechzehen jar alt da er könig ward / vnd regierte zwey vnd funffzig jar zu Jerusalem / Seine mutter hieß Jechalja von Jerusalem.

3. Vnd thet das dem HERRN wolgefiel / aller ding wie sein vater Amazja.

4. On das sie die höhen nicht abtheten / Denn das volck opfferte vnd reucherte noch auff den höhen.

5. Der HERR plagt aber den könig das er aussetzig war / biß an seinen todt / vnd wonet in einem sondern hause. Jotham aber des königs son regiert das haus / vnd richtet das volck im lande.

6. Was aber mehr von Asarja zu sagen ist / vnd alles was er gethan hat / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda.

7. Vnd Asarja entschlieff mit seinen vetern / vnd man begrub in bey seine veter in der stadt David / vnd sein son Jotham ward könig an seine stat.

8. Im acht vnd dreissigsten jar Asarja des königs Juda / ward könig Sacharja der son Jerobeam vber Israel zu Samaria / sechs monden.

9. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel / wie seine veter gethan hatten. Er ließ nicht ab von den sünden Jerobeam des sons Nebat / der Israel sündigen machte.

10. Vnd Sallum der son Jabes / macht einen bund wider jn / vnd schlug jn für dem volck / vnd tödtet jn / vnd ward könig an seine stat.

11. Was aber mehr von Sacharja zu sagen ist / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Israel.

12. Vnd das ists / das der HERR Jehu geredt hatte / Dir sollen kinder ins vierde

ge-

2. *filius hexadis* (&) *decadis anni erat in regnando ipsum,* & *quinq; decades* & *dyadem anni regn.*
3. & *fecit.*
4. *recesserant: a.* p. *immolantes* & *suffientes, sc. erant.*
5. *mortis suæ.*
6. *ipsa scr. super li.* sic infra.
7. *cubuit A.*
8. *in anno triginta,* & *ogdoade anni A. r. 3. regnavit Z.*
9. *super e.*
10. *quartanorum sed.*

gelied sitzen auff dem stuel Jsrael / Vnd ist also geschehen.

11. *in a. triginta & enneade anni Uz. sic v. 17.*

13. Sallum aber der son Jabes ward könig im neun vnd dreissigsten jar Asarja des königs Juda / vnd regiert einen monden zu Samaria.

14. Denn Menahem der son Gadi zoch erauff von Thirza vnd kam gen Samaria / vnd schlug Sallum den son Jabes zu Samaria / vnd tödtet jn / vnd ward könig an seine stat.

15. Was aber mehr von Sallum zu sagen ist / vnd seinen bund den er anrichtet / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Jsrael.

16. Dazumal schlug Menahem Tiphsah / vnd alle die drinnen waren / vnd jre grentze von Thirza / Darumb / das sie jn nicht wolten einlassen / vnd schlug alle jre schwangere vnd zureiß sie.

17. Im neun vnd dreissigsten jar Asarja des königs Juda / ward könig Menahem der son Gadi vber Jsrael zehen jar zu Samaria.

18. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel / Er ließ sein lebenlang nicht von den sünden Jerobeam des sons Nebat / der Jsrael sündigen machte.

12. *super t. &c. Pul chiliadem talenti argenti. ad existendum m. e.*

19. Vnd es kam Phul der könig von Assyrien ins land / vnd Menahem gab dem Phul tausent centner silbers / das ers mit jm hielte / vnd bekrefftiget jm das königreich.

13. *Et extre-fecit M. a. super Israelem, super omnes potentes opulentia, ad dandum R. A. q. s. argenti viro uni.*

20. Vnd Menahem satzt ein geld in Jsrael auff die reichesten / funfftzig sekel silbers auff einen jglichen man / das er dem könige von Assyrien gebe. Also zoch der könig von Assyrien wider heim / vnd bleib nicht im lande.

14. *omnia*

21. Was aber mehr von Menahem zu sagen ist / vnd alles

tæ generationis sedebunt tibi super thronum Israelis. Fuitq; ita.

13. Sallum filius Jabes regnavit [11] anno tricesimo nono, anno Uzziah regis Jehudah, & regnavit *per* mensem dierum in Someron.

14. Ascendit namq; Menahem filius Gadi de Tirsah, venitq; *in* Someron, & percussit Sallum filium Jabes, in Someron, interemitq; illum, ac regnavit pro eo.

15. Reliquum autem verborum Sallũ, & conjuratio ejus qua conjuravit, ecce ipsa scripta sunt in libro verborum dierum regum Israelis.

16. Tunc percussit Menahem urbem Thiphsah, & omnes qui *erãt* in ea & terminos ejus à Thirsah. quia non aperuerat: ideo percussit, & omnes prægnantes ejus scidit.

17. Anno tricesimo nono, anno Azariah regis Jehudah, regnavit Menahem filius Gadi super Israelem decem annis in Someron.

18. Et fecit malũ in oculis Jehovæ: non recessit à peccatis Jarobam filii Nebat, qui peccare fecit Israelem omnibus diebus suis.

19. Venit *autem* Pul rex Assur [12] contra terram, & dedit Menahem ipsi Pul mille talenta argenti, ut essent manus ejus secum ad roborandum regnum in manu sua.

20. [13] Indixit autem Menahem argentum illud Israeli, omnibus potentibus substantia, ut darẽt regi Assur quinquaginta seclos argenteos singuli. reversusq; est rex Assur, nec substitit illic, in *ea* terra.

21. Reliquum autem verborum Menahẽ, & [14] quæcunq; fecit,

ad quartã generationem sedebũt de te super thronum Israel. Factumque est ita.

13. Sellum filius Jabes regnavit tricesimo nono anno Azariæ regis Judæ: regnavit autem uno mense in Samaria.

14. Et ascendit Manahem filius Gadi de Thersa: venitque in Samaria, & percussit Sellum filium Jabes in Samaria, & interfecit eum, regnavitque pro eo.

15. Reliqua autem verborum Sellum, & conjuratio ejus per quam tetendit insidias, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel?

16. Tunc percussit Manahem, Thaphsam, & omnes, qui erant in ea, & terminos ejus de Thersa: noluerãt enim aperire ei: & interfecit omnes prægnantes ejus, & scidit eas.

17. Anno tricesimo nono Azariæ regis Judæ regnavit Manahem filius Gadi super Israel decem annis in Samaria.

18. Fecitque quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel cunctis diebus ejus.

19 Veniebat Phul rex Assyriorum in Thersam, & dabat Manahem Phul mille talenta argenti, ut esset ei in auxilium, & firmaret regnum ejus.

20. Indixitque Manahem argentum super Israel cunctis potentibus & divitibus, ut daret regi Assyriorũ, quinquaginta siclos argenti per singulos: reversusq; est rex Assyriorum, & non est moratus in Thersa.

21. Reliqua autem sermonum Manahem, & uni-

θρόνου Ισραήλ. καὶ ἐγένετο οὕτως.

13. Καὶ Σαλλὴμ υἱὸς Ιαβὴς ἐβασίλευσεν ἐν ἔτει τριακοστῷ καὶ ἐνάτῳ τοῦ Αζαρίου βασιλέως Ιούδα, καὶ ἐβασίλευσεν μῆνα ἡμερῶν ἐν Σαμαρείᾳ.

14. Καὶ ἀνέβη Μαναὴμ υἱὸς Γαδὶ ἐκ Θερσαὶ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς Σαμάρειαν, καὶ ἐπάταξε τὸν Σαλλὴμ υἱὸν Ιαβὴς ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ.

15. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Σαλλὴμ καὶ ἡ συστροφὴ αὐτοῦ ἣν συνῆψεν, ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ισραήλ.

16. Τότε ἐπάταξε Μαναὴμ τὴν Θεφσὰ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς ἀπὸ Θερσαί, ὅτι οὐκ ἤνοιξεν αὐτῷ, καὶ τὰς ἐν γαστρὶ ἐχούσας διέρρηξεν.

17. Εν ἔτει τριακοστῷ καὶ ἐνάτῳ τοῦ Αζαρίου βασιλέως Ιούδα ἐβασίλευσεν Μαναὴμ υἱὸς Γαδὶ ἐπὶ Ισραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ δέκα ἔτη.

18. Καὶ ἐποίησεν τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου· οὐκ ἀπέστη ἀπὸ ἁμαρτιῶν Ιεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ, ὃς ἐξήμαρτε τὸν Ισραήλ. ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Μαναήμ.

19. Ανέβη Φοὺλ βασιλεὺς Ασσυρίων ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ἔδωκε Μαναὴμ τῷ Φοὺλ χίλια τάλαντα ἀργυρίου, τοῦ εἶναι χεῖρα αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, τοῦ κρατυνῶσαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐν χειρὶ αὐτοῦ.

20. Καὶ Μαναὴμ ἐξήνεγκε τὸ ἀργύριον ἐπὶ τὸν Ισραὴλ ἐπὶ πάντα δυνατὸν ἰσχύι δοῦναι τῷ βασιλεῖ Ασσυρίων πεντήκοντα σίκλους τῷ ἀνδρὶ τῷ ἑνί. καὶ ἀπέστρεψεν ὁ βασιλεὺς Ασσυρίων, καὶ οὐκ ἔστη ἐν τῇ γῇ.

21. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Μαναὴμ καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν

Zachariæ Regi Israel occiso Sellum, occiso Sellum Manahem succedit Rex Israel.

Interfecto Phaceiæ, Phacee: Phacee autem Osee succedit, Reges Israel

οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ισραήλ;

22. Καὶ ἐκοιμήθη Μαναὴμ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐβασίλευσε Φακεΐα υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

23. Εν ἔτει πεντηκοστῷ τοῦ Αζαρίου βασιλέως Ιούδα ἐβασίλευσεν Φακεΐα υἱὸς Μαναὴμ ἐπὶ Ισραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ δύο ἔτη.

24. Καὶ ἐποίησεν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, οὐκ ἀπέστη ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν Ιεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ, ὃς ἐξήμαρτε τὸν Ισραήλ.

25. Καὶ συνεστράφη ἐπ' αὐτὸν Φακεὲ υἱὸς Ρωμελίου ὁ τριστάτης αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ἐν Σαμαρείᾳ ἐν οἴκῳ τοῦ βασιλέως μετὰ τοῦ Αργὸβ καὶ μετὰ τοῦ Αριέ, καὶ μετ' αὐτοῦ πεντήκοντα ἄνδρες ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν Γαλααδιτῶν, καὶ ἐθανάτωσεν αὐτὸν, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ.

26. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Φακεΐα καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ισραήλ;

27. Εν ἔτει πεντηκοστῷ καὶ δευτέρῳ τοῦ Αζαρίου βασιλέως Ιούδα ἐβασίλευσεν Φακεὲ υἱὸς Ρωμελίου ἐπὶ Ισραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ ἔτη εἴκοσι.

28. Καὶ ἐποίησεν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου· οὐκ ἀπέστη ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν Ιεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ, ὃς ἐξήμαρτε τὸν Ισραήλ.

29. Εν ταῖς ἡμέραις τοῦ Φακεὲ βασιλέως Ισραὴλ ἀνέβη Θεγλὰθ Φαλασὰρ βασιλεὺς Ασσυρίων, καὶ ἔλαβε τὴν Ναὶν καὶ τὴν Αβελ, καὶ τὴν Βαιθμααχὰ, καὶ τὴν Ιωνώχ, καὶ τὴν Κενὲζ, καὶ τὴν Ασώρ, καὶ τὴν Γαλαὰδ, καὶ τὴν Γαλιλαίαν πᾶσαν γῆν Νεφθαλείμ, καὶ ἀπῴκισεν αὐτοὺς εἰς Ασσυρίους.

30. Καὶ συνέστρεψε σύστρεμμα Ωσηὲ υἱὸς Ηλὰ ἐπὶ Φακεὲ υἱὸν Ρωμελίου, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν καὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν, καὶ

ἐβασί-

niversa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel?

22. Et dormivit Manahem cùm patribus suis: regnavitque Phaceja filius ejus pro eo.

23. Anno quinquagesimo Azariæ regis Judæ regnavit Phaceja filius Manahem super Israel in Samaria, biennio:

24. Et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

25. Conjuravit autem adversus eum Phacee filius Romeliæ, dux ejus, & percussit eum in Samaria in turre domus regiæ juxta Argob, & juxta Arie, & cum eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum, & interfecit eum, regnavitque pro eo.

26. Reliqua autem sermonum Phaceja, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierũ regum Israel?

27. Anno quinquagesimo secundò Azariæ regis Judæ regnavit Phacee filius Romeliæ super Israel in Samaria, viginti annis.

28. Et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

29. In diebus Phacee regis Israel venit Theglath phalasar rex Assur, & cœpit Ajon, & Abel domum Maacha, & Janoe, & Cedes, & Asor, & Galaad, & Galilæam, & universam terram Nephthali: & transtulit eos in Assyrios.

30. Conjuravit autem, & tetendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romeliæ, & percussit

eum,

cit, nonne scripta sunt in libro verborum dierum regum Israelis?

22. [15] Dormivitq; Menahem cum patribus suis, & regnavit Pecahjah filius ejus pro eo.

23. [16] Anno quinquagesimo, anno Azariah regis Jehudah, regnare cœpit Pecahjah filius Menahem super Israelem in Someron, duobus annis.

24. Fecitq; *quod erat* malum in oculis Jehovæ, non recessit à peccatis Jarobam filii Nebat qui peccare fecit Israelem.

25. Conjuravit autẽ [17] adversus eum Pecah filius Remaliahu dux ejus, & percussit eum in Someron in palatio domus [18] regiæ cum Argob, & cum Arieh, & cum eo [19] quinquaginta viri de filiis Giladitarũ: quem quum interfecisset, regnavit pro eo.

26. Reliquum autem verborum Pecah, & omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in libro verborum dierum regum Israelis

27. [20] Anno quinquagesimo secundo, anno Azariah regis Jehudah regnare cœpit Pecah filius Remaliahu super Israelem in Someron [21] viginti annis.

28. Fecitq; *quod* malum *erat* in oculis Jehovæ: non recessit [†] à peccatis Jarobam filii Nebat, qui peccare fecit Israelem.

29. In diebus Pecah regis Israelis venit Thiglath-pileser rex Assur, & tulit Ijon, & Abel-beth-maachah, & Janoah, & Cedes, & Hasor, & Gilad, & Galilah, omnẽ terram Naphthali, & transtulit eos in Assur.

30. Conjuravit autẽ conjurationem Hosea filius Elah [22] contra Pecah filium Remaliahu, & percutiens eum, occi-

dit

alles was er gethan hat/ Sihe/ das ist geschrieben in der Chronica der könige Jsrael.

22. Vnd Menahem entschlieff mit seinen vetern/ vnd Pekahja sein son ward könig an seine stat.

23. Im funfftzigsten jar Asarja des königs Juda/ ward könig Pekahja der son Menahem vber Jsrael zu Samaria zwey jar.

24. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel/ denn er ließ nicht von der sünde Jerobeam des sons Nebat/ der Jsrael sündigen machte.

25. Vnd es macht Pekah der son Remalja seins ritters/ einen bund wider jn/ vnd schlug jn zu Samaria im pallast des königs hause/ mit Argob vnd Arie/ vnd funfftzig man mit jm von den kindern Gilead/ vnd tödtet jn/ vnd ward könig an seine stat.

26. Was aber mehr von Pekahja zu sagen ist/ vnd alles was er gethan hat/ Sihe/ das ist geschrieben in der Chronica der könige Jsrael.

27. Im zwey vnd funfftzigsten jar Asarja der königs Juda/ ward könig Pekah der son Remalja vber Jsrael zu Samaria zwentzig jar.

28. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel/ denn er ließ nicht von der sünde Jerobeam des sons Nebat/ der Jsrael sündigen machte.

29. Zu den zeiten Pekah des königs Jsrael/ kam Thiglath Pillesser/ der könig zu Assyrien / vnd nam Hion/ Abel Beth Maecha/ Janoha/ Kedes/ Hazor/ Gilead/ Galilea / vnd das gantze land Naphthali/ vnd füret sie weg in Assyrien.

30. Vnd Hosea der son Ela macht einen bund wider Pekah den son Remalja / vnd schlug jn todt / vnd ward könig an

quæ f. n. ipsa scr. super l. sic infra.

15. *& cubuit.*

16. *in anno quinquaginta (vel quinquagenarij numeri, i. quinquagesimo) anno* (Pleon.) *A. r. I. regnavit*

17. *super eum P. f. R. triarius ejus,* vel *ab illo tertius.*

18. *regis.*

19. *quinque-decades viri. d. f. G. & interfecit eum & regn.*

20. *in anno quinquaginta & dyade anni.*

21. *duas-decades anni.*

747:

22. *super P. f. R. et percussit eum & oc. & r. p. e. in anno viginti.* Cardinalis pro ordinali. sic infra.

seine stat / im zwentzigsten jar Jotham des sons Usia.

31. Was aber mehr von Pekah zu sagen ist / vnd alles was er gethan hat / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Israel.

23. in anno duorum &c. regnavit 3.

32. Im andern jar Pekah des sons Remalia des königs Israel / ward könig Jotham der son Usia des königs Juda.

24. filius duarum decadum & pentados anni erat in regnando ipsum in hexadem (&) decadem anni r.

33. Vnd war fünff vnd zwentzig jar alt da er könig ward / vnd regierte sechzehen jar zu Jerusalem / seine mutter hieß Jerusa / eine tochter Zadok.

34. Vnd thet das dem HERRN wolgefiel / allerdinge wie sein vater Usia gethan hatte.

25. immolantes & suffientes sc. erant.

35. On das sie die höhe nicht abtheten / Denn das volck opfferte vnd reucherte noch auff den höhen. Er bawete das hohe thor am hause des HERRN.

36. Was aber mehr von Jotham zu sagen ist / vnd alles was er gethan hat / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda.

37. Zu der zeit hub der HERR an zu senden in Juda / Rezin den könig zu Syrien / vnd Pekah den son Remalja.

26. & cubuit.

38. Vnd Jotham entschlieff mit seinen vetern / vnd ward begraben bey seine veter in der stadt David seines vaters / vnd Ahas sein son ward könig an seine stat.

Cap. 16.

Das XVI. Cap.

1. in anno septem (&) decade anni P. f. R. regnavit A. r. filius duarum decadum anni Achaz in regnando ipsum.

IM siebenzehenden jar Pekah des sons Remalja ward könig Ahas der son Jotham des königs Juda.

2. Zwentzig jar war Ahas alt / da er könig ward / vnd regierte sechzehen jar zu Jerusalem. Vnd thet nicht was dem

dit eum, regnavitq; pro eo, anno vicesimo Jothan filii Uzziah.

31. Reliquum autem verborum Pecah, & omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in libro verborum dierum regum Israelis.

32. 23 Anno secundo Pecah filii Remaliahu regis Israelis, regnare cœpit Jotham filius Uzziahu regis Jehudah.

33. 24 Viginti quinq; annorum erat quando regnare cœpit, & sedecim annis regnavit in Jerusalaim: nomen autem matris ejus Jerusa filia Sadoc.

34. Et fecit *quod* rectum *erat* in oculis Jehovæ: juxta omnia quæ fecerat Uzziahu pater ejus, fecit.

35. Veruntamen excelsa non recesserunt, adhuc populus 25 immolabat & suffiebat in ipsis excelsis: ipse ædificavit portam domus Jehovæ superiorem.

36. Reliquum autem verborum Jotham, & omnia quæ fecit, nōne scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah?

37. (In diebus ipsis cœpit Jehovah mittere in Jehudah Resin regem Aram, atq; Pecah filium Remaliahu.)

38. 26 Dormivitq; Jotham cum patribus suis, & sepultus est cum patribus suis in civitate Davidis patris sui, regnavitq; Ahaz filius ejus pro eo.

CAP. XVI.

ANno 1 septimo decimo, anno Pecah filii Remaljahu, regnare cœpit Ahaz filius Jotham regis Jehudah.

2. 2 Viginti annorum *erat* Ahaz, quādo regnare cœpit, & sedecim annis regnavit in Jerusalaim: & non fecit *quod* rectum *erat*, in ocu-

eum, & interfecit: regnavitque pro eo vicesimo anno Joatham filiæ Oziæ.

31. Reliqua autem sermonum Phacee, & universa, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel?

32. * Anno secundo Phacee filii Romeliæ regis Israel, regnavit Joatham filius Oziæ regis Juda.

33. Viginti quinque annorum erat cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus, Jerusa filia Sadoc.

34. Fecitque quod erat placitum coram Domino: juxta omnia, quæ fecerat Ozias pater suus, operatus est.

35. Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse ædificavit portam domus Domini sublimissimam.

36. Reliqua autem sermonum Joatham, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Juda?

37. In diebus illis cœpit Dominus mittere in Judam Rasin regem Syriæ, & Phacee filium Romeliæ.

38. Et dormivit Joatham cum patribus suis, sepultusque est cum eis in civitate David patris sui, & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAP. XVI.

ANno decimo septimo Phacee filii Romeliæ, regnavit Achaz filius Joatham regis Juda.

2. Viginti * annorum erat Achaz cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: non fecit quod erat placi-

ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ ἐν ἔτει εἰκοστῷ Ιωθὰμ υἱοῦ Οζίου.

31. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Φακεὲ, καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, ἰδοὺ ταῦτα γεγραμμένα ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ισραήλ.

** 2. par. 27. v.*

32. Εν ἔτει δευτέρῳ τοῦ Φακεὲ υἱοῦ Ρωμελίου βασιλέως Ισραὴλ ἐβασίλευσεν Ιωθὰμ υἱὸς Οζίου βασιλέως Ιούδα.

33. Υἱὸς εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν ἦν ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτὸν, καὶ ἑκκαίδεκα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ. καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ιερουσὰ θυγάτηρ Σαδούκ.

34. Καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν Οζίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

35. Πλὴν τὰ ὑψηλὰ οὐκ ἐξῆρεν, ἔτι ὁ λαὸς ἔθυεν καὶ ἐθυμίων ἐν τοῖς ὑψηλοῖς. αὐτὸς ᾠκοδόμησε τὴν πύλην οἴκου Κυρίου τὴν ὑψηλήν.

36. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ιωθὰμ καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γεγραμμένα ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ιούδα;

37. Εν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἤρξατο Κύριος ἀποστέλλειν ἐν Ιούδα τὸν Ραασὼν βασιλέα Συρίας καὶ τὸν Φακεὲ υἱὸν Ρωμελίου.

38. Καὶ ἐκοιμήθη Ιωθὰμ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη ἐν πόλει Δαυὶδ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐβασίλευσεν Αχαζ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Κεφαλ. ιϛʹ.

Joatham mortuo succedit Acchaz, Rex Judah.

ΕΝ ἔτει ἑπτακαιδεκάτῳ τοῦ Φακεὲ υἱοῦ Ρωμελίου ἐβασίλευσεν Αχαζ υἱὸς Ιωθὰμ βασιλέως Ιούδα.

** 2. par. 28. v. 1.*

2. Υἱὸς εἴκοσιν ἐτῶν ἦν Αχαζ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν. καὶ ἑκκαίδεκα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ. καὶ οὐκ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου

Achaz impius obsessus à regibus Syriæ & Israelis Hierosolima ab Assyrio auxilia petit.

Θεοῦ, καθὼς Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

3. Καὶ ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ βασιλέων Ισραήλ, καί γε τὸν υἱὸν αὐτοῦ διῆγεν ἐν πυρὶ κατὰ τὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξῆρε Κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ισραήλ.

4. Καὶ ἐθυσίαζε καὶ ἐθυμία ἐν τοῖς ὑψηλοῖς καὶ ἐπὶ τῶν βουνῶν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους.

* Esa. 7. v. 1.

5. Τότε ἀνέβη Ραασὼν βασιλεὺς Συρίας, καὶ Φακεαὶ υἱὸς Ρωμελίου βασιλεὺς Ισραὴλ ἐπὶ Ιερουσαλὴμ εἰς πόλεμον, καὶ ἐπολιόρκουν τὸν Αχαζ, καὶ οὐκ ἠδύναντο πολεμεῖν.

6. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀπέστρεψε Ραασὼν βασιλεὺς Συρίας τὴν Αιλὰθ, τῇ Συρίᾳ, καὶ ἐξέβαλε τοὺς Ιουδαίους ἐξ Αιλάθ, καὶ ἦλθον οἱ Ιδουμαῖοι εἰς Αιλάθ, καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

7. Καὶ ἀπέστειλεν Αχαζ ἀγγέλους πρὸς Θαγλὰθ Φαλασὰρ βασιλέα Ασσυρίων λέγων, δοῦλός σου καὶ υἱός σου ἐγώ, ἀνάβηθι καὶ σῶσόν με ἐκ χειρὸς βασιλέως Συρίας, καὶ ἐκ χειρὸς βασιλέως Ισραήλ, ὅτι ἐπανέστησαν μοι.

8. Καὶ ἔλαβεν Αχαζ τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον τὸ εὑρεθὲν ἐν θησαυροῖς οἴκου Κυρίου καὶ οἴκου τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπέστειλεν τῷ βασιλεῖ Ασσυρίων δῶρα.

9. Καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς Ασσυρίων, καὶ ἀνέβη βασιλεὺς Ασσυρίων ἐπὶ Δαμασκόν, καὶ συνέλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπῴκισε τὴν πόλιν, καὶ τὸν Ραασὼν ἐθανάτωσεν.

10. Καὶ ἐπορεύθη ὁ βασιλεὺς Αχαζ εἰς συνάντησιν τῷ Θαγλὰθ Φαλασὰρ βασιλεῖ Ασσυρίων εἰς Δαμασκόν. καὶ εἶδε τὸ θυσιαστήριον τὸ ἐν Δαμασκῷ. καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς

Αχαζ

---

tum in conspectu Domini Dei sui, sicut David pater ejus.

3. Sed ambulavit in via regum Israel: insuper & filium suum consecravit, transferens per ignem secundùm idola gentium, quæ dissipavit Dominus coram filiis Israel.

4. Immolabat quoque victimas, & adolebat incensum in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

5. * Tunc ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel in Jerusalem ad prœliandum: cumque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum.

6. In tempore illo restituit Rasin rex Syriæ Ailam Syriæ, & ejecit Judæos de Aila: & Idumæi venerunt in Ailam, & habitaverunt ibi usque in diem hanc.

7. Misit autem Achaz nuntios ad Theglath Phalasar regem Assyriorum, dicens, Servus tuus, & filius tuus ego sum: ascende, & salvum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israel, qui con surrexerunt adversum me.

8. Et cùm collegisset argentum & aurum quod inveniri potuit in domo Domini, & in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera.

9. Qui & acquievit voluntati ejus: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastavit eam: & transtulit habitatores ejus Cyrenen, Rasin autem interfecit.

10. Perrexitque rex Achaz in occursum Theglath Phalasar regi Assyriorum in Damascum, cumq; vidisset altare Damasci, misit [illegible] Achaz

Uri-

---

lis Jehovæ Dei sui, sicut David pater ejus.

3. † Sed ambulavit in via regum Israelis, & etjam filium suum transire fecit per ignem secundũ abominationes gẽtium, 3 quas expulerat Jehovah á facie filiorum Israelis.

4. Immolavit insuper & suffivit in excelsis, & 4 collibus, & subter omne lignum viride.

5. Tunc ascendit Resin rex Aram, & Pecah filius Remaliahu rex Israelis *in* Jerusalaim in prælium, & 5 obsederunt Ahaz: non tamen potuerunt expugnare.

6. In tempore illo restituit Resin rex Aram Elath ipsi Aram, & extirpavit Jehudæos de Eloth: tunc Edomæi venerunt in Elath, & habitaverunt ibi usq; ad diem hanc.

7. Misit autem Ahaz nuntios ad Thiglath-peleser regem Assur, dicendo, Servus tuus & filius tuus 6 sum: ascende, & serva me de manu regis Aram, & de manu regis Israelis, qui insurrexerunt in me.

8. Et tulit Ahaz argentum & aurum *quod* inventum *est in* domo Jehovæ, & in thesauris domus 7 regiæ, misitq; regi Assur munus.

9. 8 Acquievit autẽ illi rex Assur: ascendit namq; in Damesec, & cepit eam, & transtulit eam in Cir, & Resin interemit.

10. Perrexitq; rex Ahaz in occursum Thiglath-pileser regis Assur in Damesec: videns vero altare *rex Ahaz* quod *erat* in Damesec, misit ad Urijah sacerdotem fi-

mi-

HERRN seinem Gott wolgefiel/ wie sein vater David.

3. Denn er wandelt auff dem wege der könige Israel. Dazu ließ er seinen son durchs fewr gehen/ nach den greweln der heiden/ die der HERR für den kindern Israel vertrieben hatte.

4. Und thet opffer und reucherte auff den höhen/ und auff allen hügeln/ und unter allen grünen bewmen.

5. Dazumal zoch Rezin der könig zu Syrien/ und Pekah der son Remalja könig in Israel/ hinauff gen Jerusalem zu streiten/ und belagerten Ahas/ aber sie kundten sie nicht gewinnen.

6. Zur selbigen zeit bracht Rezin könig zu Syrien/ Elath wider an Syrien/ und stieß die Juden aus Elath/ aber die Syrer kamen/ und woneten drinnen biß auff diesen tag.

7. Aber Ahas sandte boten zu Tiglath Pillesser dem könige zu Assyrien und ließ im sagen/ Ich bin dein knecht und dein son/ kom erauff und hilff mir aus der hand des königs zu Syrien und des königs Israel/ die sich wider mich haben auffgemacht.

8. Und Ahas nam das silber und gold/ das in dem hause des HERRN/ und in den schetzen des königs hause funden ward/ und sandte dem könige zu Assyrien geschencke.

9. Und der könig zu Assyrien gehorcht im/ und zoch erauff gen Damascon/ und gewan sie/ und füret sie weg gen Kir/ und tödtet Rezin.

10. Und der könig Ahas zoch entgegen Thiglath Pillesser dem könige zu Assyrien gen Damascon. Und da er einen altar sahe der zu Damasco war/ sandte der könig Ahas

dessel-

---

3. quas possiderefecit Jehovah eas (sc. procul) à fa. f. I. 4. super collibus.

5. coarctaverunt super A. & non p. e.

6. ego: asc. & s. m. de s. c. la &c. Isr. insurgentium super me.

7. regis.

8. & audivit ad eum R. A. & a. scendit rex Assur D. & v. dit al. qu. in D. & misit rex Achaz ad U.

9. ad omne.
10. usq; venire Regem.
11. & venit &c. & vidit rex al. & acc. rex super al. & ascendere-fecit (sc. ascensionem vel holocaustum matutinũ, id quod facere illi non licebat, erat enim altare novum et profanũ) super il.
12. inc. ascensionem s. & minchã s.
12. qui (sc. erat) ei, super al.
13. arã.
14. ab inter altare & ab inter d.
7. & dedit il. super femur al.
15. ascensionem matutini & m. vespera & ascensionem regis.
16. ara erit mihi.
17. desuper eis cõcham; & mare descendere-fecit desuper bove ære, qui sub eo, & dedit, s.p. lapidum.
18. velum sab.

749:

desselben altars ebenbild vnd gleichniß zum priester Vria/ wie derselb gemacht war.

11. Vnd Vria der priester bawet einen altar/vnd machet jn/ wie der könig Ahas zu jm gesandt hatte von Damasco/ biß der könig Ahas von Damasco kam.

12. Vnd da der könig von Damasco kam/ vnd den altar sahe/ opfferte er drauff.

13. Vnd zündet darauff an seine brandopffer/ speißopffer/ vnd goß drauff seine tranckopffer/ vnd ließ das blut der danckopffer/ die er opffert/ auff den altar sprengen.

14. Aber den ehrnen altar der für dem HERRN stund/ thet er weg/ das er nicht stünde zwischen dem altar vnd dem hause des HERRN/ sondern setzt jn an die ecke des altars gegen mitternacht.

15. Vnd der könig Ahas gebot Vria dem priester / vnd sprach/ Auff dem grossen altar soltu anzünden die brandopffer des morgens / vnd die speißopffer des abends / vnd die brandopffer des königs vnd sein speißopffer/ vnd die brandopffer alles volcks im lande/ sampt jrem speißopffer vnd tranckopffer / vnd alles blut der brandopffer/ vnd das blut aller ander opffer soltu drauff sprengen/ aber mit dem ehrnen altar wil ich dencken was ich mache.

16. Vria der priester thet alles/ was jn der könig Ahas hieß.

17. Vnd der könig Ahas brach ab die seiten an den gestülen/ vnd thet die kessel oben dauon/ vnd das meer thet er von den ehrnen ochsen / die drunter waren/ vnd setzts auff das steinerne pflaster.

18. Dazu die decke des sabbaths die sie am hause gebawet hatten / vnd den gang des

militudinem altaris, & figuram ejus 9 secundum omne opus ejus.

11. Extruxitq; Urijah sacerdos altare: juxta omnia quæ miserat rex Ahaz è Dammesec, sic fecit Urijah sacerdos, 10 donec venit rex Ahaz è Dammesec.

12. 11 Quum venisset autem rex è Dammesec, & vidisset altare, accessit ad altare, & obtulit super illud:

13. Incenditq; holocaustum suum, & sacrificium suum, atq; libavit libamen suum, sparsitq; sanguinem pacificorũ 12 suum, juxta altare.

14. Et *posuit illud juxta* altare 13 æreum quod *erat* corã Iehovæ, & accedere fecit *amplius* à conspectu domus 14 inter altare & domum Jehovæ, posuitq; illud ad latus altaris ad aquilonem.

15. Et præcepit rex Ahaz Urijah sacerdoti, dicendo, Super altare majus incende holocaustum matutinum, & minham vespertinam, holocaustum quoq; regium, & minham ejus, holocaustum insuper universi populi terræ, & minham eorum, & libamina eorum; & omnem sanguinem holocausti, atq; universum sanguinem victimæ juxta illud sparges: altare vero 16 æreum erit meum ad requirendum.

16 Fecit autem Urijah sacerdos juxta omnia quæ præceperat rex Ahaz.

17. Præcidit etjam rex Ahaz clausuras basium, & amovit 17 ab eis conchas: mare quoq; deposuit de bobus æreis qui erant sub eo, & posuit illud super pavimentum lapideum.

18. Et 18 tentorium sabbati quod ædificaverant in domo, & introitum regis

Uriam sacerdotem exemplar ejus, & similitudinem juxta omne opus ejus.

11. Extruxitque Urias sacerdos altare: juxta omnia, quæ præceperat rex Achaz, de Damasco, ita fecit sacerdos Urias, donec veniret rex Achaz de Damasco.

12. Cumque venisset rex de Damasco, vidit altare, & veneratus est illud, ascenditque,

13. Et immolavit holocausta, & sacrificium suum, & libavit libamina, & fudit sanguinem pacificorum, quæ obtulerat, super altare.

14. Porrò altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini: posuitque illud ex latere altaris ad aquilonem.

15. Præcepit quoq; rex Achaz Uriæ sacerdoti, dicens, Super altare majus offer holocaustum matutinum, & sacrificium vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium ejus, & holocaustum universi populi terræ & sacrificia eorum, & libamina eorum: & omnem sanguinem holocausti, & universum sanguinem victimæ super illud effundes: altare verò æreum erit paratum ad voluntatem meam.

16. Fecit igitur Urias sacerdos juxta omnia, quæ præceperat rex Achaz.

17. Tulit autem rex Achaz cælatas bases, & luterem, qui erat desuper: & mare deposuit de bob' æreis, qui sustentabant illud, & posuit super pavimentum stratum lapide.

18. Musach quoq; sabbati, quod ædificaverat in templo: & ingressum

Αχαζ πρὸς Οὐρίαν τὸν ἱερέα τὴν ὁμοίωσιν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τὸν ῥυθμὸν αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν ποίησιν αὐτοῦ.

11. Καὶ ᾠκοδόμησε θυσιαστήριον Οὐρίας κατὰ πάντα ὅσα ἀπέστειλεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς Αχαζ ἐκ Δαμασκοῦ, οὕτως ἐποίησεν Οὐρίας ὁ ἱερεὺς ἕως τοῦ ἐλθεῖν τὸν βασιλέα ἐκ Δαμασκοῦ.

12. Καὶ ἦλθεν ὁ βασιλεὺς ἐκ Δαμασκοῦ, καὶ εἶδε τὸ θυσιαστήριον. καὶ προσῆλθε πρὸς τὸ θυσιαστήριον ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνέβη ἐπ᾽ αὐτό.

13. Καὶ ἀνήνεγκε τὴν ὁλοκαύτωσιν καὶ τὴν θυσίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν σπονδὴν αὐτοῦ ἔσπεισεν αὐτῷ, καὶ προσέχεεν ἐπ᾽ αὐτῷ τὸ αἷμα τῶν εἰρηνικῶν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

14. Τὸ δὲ χαλκοῦν θυσιαστήριον ὃ ἦν ἐναντίον Κυρίου προσήγαγεν αὐτὸ ἀπὸ προσώπου τοῦ οἴκου ἐκ μέσου τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἐκ μέσου τοῦ οἴκου Κυρίου, καὶ ἔδωκεν αὐτὸ ἐπὶ μηρὸν τοῦ θυσιαστηρίου κατὰ βορρᾶν.

15. Καὶ ἐνετείλατο ὁ βασιλεὺς Αχαζ τῷ Οὐρίᾳ τῷ ἱερεῖ λέγων, ἀνάβηθι ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ μέγα, καὶ ἐπ᾽ αὐτὸ πρόσφερε τὴν ὁλοκαύτωσιν τὴν πρωϊνὴν καὶ τὴν θυσίαν τὴν ἑσπερινήν, καὶ τὰς ὁλοκαυτώσεις τοῦ βασιλέως καὶ τὰς θυσίας αὐτοῦ, καὶ τὴν ὁλοκαύτωσιν παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ τὰς θυσίας αὐτῶν, καὶ τὰς σπονδὰς αὐτῶν, καὶ πᾶν αἷμα ὁλοκαυτώσεως καὶ πᾶν αἷμα θυσίας ἐν αὐτῷ προσχεεῖς. καὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χαλκοῦν ἔσται μοι εἰς τὸ πρωΐ.

16. Καὶ ἐποίησεν Οὐρίας ὁ ἱερεὺς κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ Αχαζ ὁ βασιλεύς.

17. Καὶ συνέκοψεν Αχαζ ὁ βασιλεὺς τὰ συγκλείσματα τῶν μεχωνὼθ καὶ μετῆρε. καὶ μετῆρεν ἀπ᾽ αὐτῶν τὸν λουτῆρα καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ κατεβίβασεν ἀπὸ τῶν μόσχων τῶν χαλκῶν τῶν ὑπ᾽ αὐτήν, καὶ ἔθηκεν αὐτὴν ἐπὶ βάσιν λιθίνην.

18. Καὶ τὸ θεμέλιον τῆς καθέδρας τῶν σαββάτων ᾠκοδόμησεν ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ τὴν

Achaz in gratiam Assyrii Dei cultu aboliti tomortuus successorem relinquit filium Ezechiam.

Olee rex Israel tributarius Assyrio tributũ recusans capitur & populus in Assyriam deportatur.

εἴσοδον τοῦ βασιλέως τὴν ἐξωτέραν ἐπέστρεψεν ἐν οἴκῳ Κυρίου ἀπὸ προσώπου τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων.

19. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἀχαζ ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰούδα;

20. Καὶ ἐκοιμήθη Ἀχαζ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυίδ, καὶ ἐβασίλευσεν Ἐζεκίας υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Κεφαλ. ιζ΄.

ΕΝ ἔτει δωδεκάτῳ Ἀχαζ βασιλέως Ἰούδα ἐβασίλευσεν Ὡσηὲ υἱὸς Ἠλα ἐν Σαμαρείᾳ ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐννέα ἔτη.

2. Καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, πλὴν οὐχ ὡς οἱ βασιλεῖς Ἰσραὴλ οἳ ἦσαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ.

* Inf. 18. v. 9. Tob. 1. v. 2.

3. Ἐπ' αὐτὸν ἀνέβη Σαλμανασὰρ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, καὶ ἐγένετο αὐτῷ Ὡσηὲ δοῦλος, καὶ ἔφερεν αὐτῷ δῶρα.

4. Καὶ εὗρεν βασιλεὺς ὁ Ἀσσυρίων ἐν Ὡσηὲ ἐπιβουλήν, διότι ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸς Σουὰ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ οὐκ ἀνήνεγκεν δῶρα τῷ βασιλεῖ Ἀσσυρίων ἐνιαυτὸν κατ' ἐνιαυτόν, καὶ ἐπολιόρκησεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν οἴκῳ φυλακῆς.

5. Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἀνέβη ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ἀνέβη εἰς Σαμάρειαν, καὶ ἐπολιόρκησεν αὐτὴν τρία ἔτη.

6. Ἐν ἔτει τῷ ἐνάτῳ ἔτει Ὡσηὲ συνέλαβε τὴν Σαμάρειαν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἀπῴκισεν τὸν Ἰσραὴλ εἰς Ἀσσυρίους, καὶ κατῴκισεν αὐτοὺς ἐν Ελαα καὶ ἐν Ἀβὼρ ποταμοῖς Γοζὰν ἐν ὁρίοις Μήδων.

7. Καὶ ἐγένετο ὅτε ἥμαρτον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τῷ Κυρίῳ τῷ Θεῷ αὐτῶν τῷ ἀναγαγόντι αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου ὑποκάτωθεν χειρὸς Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου, καὶ ἐφοβήθησαν θεοὺς ἑτέρους·

8. Καὶ ἐπορεύθησαν τοῖς δικαιώμασι τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξῆρε Κυ-

regis exterius, convertit in templum Domini propter regem Assyriorum.

19. Reliqua autem verborum Achaz quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Juda?

20. Dormivitq; Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David, & regnavit Ezechias filius ejus pro eo.

CAP. XVII.

ANno duodecimo Achaz regis Juda, regnavit Osee filius Ela in Samaria super Israel novem annis.

2. Fecitque malum coram Domino: sed non sicut reges Israel, qui ante eum fuerunt.

3. *Contra hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorum, & factus est ei Osee servus, reddebatque illi tributa.

4. Cumque deprehendisset rex Assyriorum Osee, quód rebellare nitens, misisset nuntios ad Sua regẽ Ægypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum sicut singulis annis solitus erat, obsedit eum, & vinctum misit in carcerem.

5. Pervagatusque est omnem terram: & ascendens Samariam, obsedit eam tribus annis.

6. Anno autem nono Osee, cepit rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israel in Assyrios: posuitque eos in Hala, & in Habor juxta fluvium Gozam, in civitatibus Medorum.

7. Factum est enim, cúm peccassent filii Israel Domino Deo suo, qui eduxerat eos de terra Ægypti, de manu Pharaonis regis Ægypti, coluerunt deos alienos.

8. Et ambulaverunt juxta ritum gentium, quas con-

xternum reverti fecit *in* domum Jehovæ, 19 propter regem Assur.

19. Reliquum autem verborum Ahaz quę fecit, nonne scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah?

20. 20 Dormivitq; Ahaz cum patribus suis, & sepultus est 21 cum illis in civitate Davidis: regnavitq; Hizcijah filius ejus p o eo.

CAP. XVII.

ANno 1 duodecimo Ahaz regis Jehudah, regnare cœpit Hosea filius Elah in Someron super Israelem novem annis.

2. Fecitq; malum in oculis Jehovæ, veruntamen non sicut reges Israelis, qui fuerant ante eum.

3. 2 Adversus eum ascenderat Salmaneser rex Assur, & factus fuerat ei Hosea servus, reddebatq; ei 3 munus.

4. Deprehendit autem rex Assur in Hosea conjurationem, uod misisset legatos ad So regẽ Aegypti, neq; 4 mitteret munus illi annuatim: propterea clausit eum rex Assur, & vinxit eum *in* domo carceris.

5. Ascenditq; rex Assur in universam terram, ascendit & *in* Someron, atq; 5 obsedit eam tribus annis.

6. 1 Anno autem nono Hosea, cepit rex Assur Someron, & transtulit Israelem in Assur, collocavitq; eos in Helah, & in Habor *juxta* fluvium Gozan, & *in* civitatibus Medorum.

7. 6 Quum enim peccaverunt filii Israelis Jehovæ Deo suo 7 qui eduxerat eos é terra Aegypti, ne essent sub potestate Paroh regis *ipsius* Aegypti: & timuerunt deos alienos,

8. Ambulaveruntq; in decretis gentium quas ejecerat Jehovah

königes hauſſen wendet er zum hauſe des HERRN dem könige zu Aſſyrien zu dienſt.

19. Was aber mehr von Ahas zu ſagen iſt / das er gethan hat / Sihe / das iſt geſchriben in der Chronica der könige Juda.

20. Vnd Ahas entſchlieff mit ſeinen vetern / vnd ward begraben bey ſeine veter in der ſtadt David / vnd Hiskia ſein ſon ward könig an ſeine ſtat.

Das XVII. Cap.

IM zwelfften jar Ahas des königs Juda / ward könig vber Iſrael zu Samaria Hoſea der ſon Ela / neun jar.

2. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel / Doch nicht wie die könige Iſrael / die vor jm waren.

3. Wider denſelben zoch erauff Salmaneſſer der könig zu Aſſyrien / vnd Hoſea ward jm vnterthan / das er jm geſchenck gab.

4. Da aber der könig zu Aſſyrien inne ward / das Hoſea einen bund anrichtet / vnd boten hatte zu So dem könige in Egypten geſandt / vnd nicht darreichet geſchencke dem könige zu Aſſyrien alle jar / belagert er jn / vnd legt jn ins gefenckniß.

5. Vnd der könig zu Aſſyrien zoch auffs gantze land / vnd gen Samaria / vnd belagert ſie drey jar.

6. Vnd im neunden jar Hoſea / gewan der könig zu Aſſyrien Samaria / vnd füret Iſrael weg in Aſſyrien / vnd ſetzt ſie zu Halah vnd zu Habor / am waſſer Goſan / vnd in den ſtedten der Meder.

7. Denn da die kinder Iſrael wider den HERRN jren Gott ſündigeten / der ſie aus Egyptenland gefürt hatte / aus der hand Pharao des königs in Egypten / vnd ander Götter furchten.

8. Vnd wandelten nach der heiden weiſe / die der HERR für

19. à facie r. A.

20. & cubuit.
21. cum patribus ſuis.

Cap. 17.

1. in anno duodecim A. r. 3. regnavit.

2. ſuper e.

3. mincham, & invenit.

4. aſcendere-faceret minchã regi Aſſur ſicut anno in anno.

5. coarctavit ſupere. 11. a. in anno n.

6. & fuit quum pecc.
7. educenti e. é t. Ae. á ſub manu.

8. occultaverunt (palliarunt) f. I. verba quæ (i. quorum unumquodq;) non (sc. erat) rectum super Jehova.
9. munitionis.
10. & adoleverunt ib. in o.
11. verba mala.
12. & servierunt stercoreis-diis. quos d. J. e. non facietis verbum hoc.
13. in Israelem. & in J. in manu (sic inf.) &c. Vid. dicendo.
14. audierunt &c. non crediderunt in Jeh. D. s. Chald. non crediderunt in VERBUM Domini Dei sui.
15. excidit.
16. in eos.
17. circuitibus e. q. p. J. ad non faciendum sic ut il.
18. & fecerunt luc.

für den kindern Jsrael vertrieben hatte / vnd wie die könige Jsrael theten.

9. Vnd die kinder Jsrael schmückten jr sachen wider den HERRN jren Gott / die doch nicht gut waren / nemlich / das sie jnen höhe baweten in allen stedten / beyde in schlössern vnd festen stedten.

10. Vnd richteten seulen auff / vnd hayne auff allen hohen hügeln / vnd vnter allen grünen bewmen.

11. Vnd reucherten daselbs auff allen höhen / wie die heiden / die der HERR für jnen weggetrieben hatte. Vnd trieben böse stücke damit sie den HERRN erzürneten.

12. Vnd dieneten den Götzen / dauon der HERR zu jnen gesagt hatte / Jr solt solchs nicht thun.

13. Vnd wenn der HERR bezeuget in Jsrael vnd Juda / durch vlle propheten vnd schawer / vnd ließ jnen sagen / Keret vmb von ewern bösen wegen / vnd haltet meine gebot vnd rechte / nach allem gesetz / das ich ewrn vetern geboten habe / vnd das ich zu euch gesandt habe / durch meine knechte die propheten.

14. So gehorchten sie nicht / sondern herteten jren nacken / wie der nacke jrer veter / die nicht gleubten an den HERRN jren Gott.

15. Dazu verachteten sie seine gebot vnd seinen bund / den er mit jren vetern gemacht hatte / vnd seine zeugniß die er vnter jnen thet / sondern wandelten jrer eitelkeit nach / vnd wurden eitel den heiden nach / die vmb sie her woneten / von welchen jnen der HERR geboten hatte / Sie sollen nicht wie sie thun.

16. Aber sie verliessen alle gebot des HERRN jres Gottes / vnd machten jnen zwey gegossen kelber vnd

hayne/

vah à facie filiorum Israelis, & *secretis* regum Israelis quæ faciebant.

9. Et 8 occultè fecerunt filii Israelis quæ non erant recta, coram Jehova Deo suo, & ædificaverunt sibi excelsa in cunctis urbibus suis à turre custodum usq; *ad* civitatem 9 munitam:

10. Statueruntq; sibi statuas & lucos super omnem collem elevatum, & subter omnem arborem viridem:

11. 10 Adolentes illic suffitum in omnibus excelsis, sicut gentes quas transtulerat Jehovah à facie eorum, atq; fecerunt 11 res pessimas ad irritandum Jehovam.

12. 12 Servientes idolis de quibus Jehovah dixerat eis, Ne feceritis hoc:

13. Tunc testificatus est Jehovah 13 contra Israelem & contra Jehudah per manū omnium prophetarum & omnis Vidētis, hujusmodi verbis, Revertimini à viis vestris malis & custodite præcepta mea & decreta mea, juxta universam legem quam præcepi patribus vestris, & quam misi ad vos per manum servorum meorum prophetarum.

14. Et non 14 sunt obsequuti, sed induraverunt cervicem suam juxta cervicem patrum suorum, qui non crediderunt in Jehovam Deum suum.

15. Contempseruntq; decreta ejus, & pactum ejus quod 15 pepigit cum patribus eorum, & testificationes ejus quibus testatus fuerat 16 contra eos: & abierunt post vanitatem, vaniq; facti sunt, & post gentes quæ *erant in* 17 circuitu eorum, *de* quibus præceperat Jehovah ne facerent sicut illæ.

16. Ac *tandem* dereliquerunt 18 omnia præcepta Jehovæ Dei sui, ac fecerunt sibi conflatile, duos vitulos, 18 atq; lucū,

in-

consumpserat Dominus in conspectu filiorum Israel, & regum Israel: quia similiter fecerant.

9. Et offenderunt filii Israel verbis non rectis Dominum Deum suum: & ædificaverunt sibi excelsa in cunctis urbibus suis à turre custodum usque ad civitatem munitam.

10. Feceruntque sibi statuas & lucos in omni colle sublimi, & subter omne lignum nemorosum:

11. Et adolebant ibi incensum super aras in more gentium, quas transtulerat Dominus à facie eorum: feceruntque verba pessima irritantes Dominum,

12. Et coluerunt immunditias de quibus præcepit eis Dominus ne facerent verbum hoc.

13. Et testificatus est Dominus in Israel & in Juda per manum omnium prophetarum & Videntium, dicens, * Revertimini à viis vestris pessimis, & custodite præcepta mea & ceremonias, juxta omnem legem, quam præcepi patribus vestris: & sicut misi ad vos in manu servorum meorum prophetarum.

14. Qui non audierunt, sed induraverunt cervicem suam, juxta cervicem patrum suorum, qui noluerunt obedire Domino Deo suo.

15. Et abjecerunt legitima ejus, & pactum quod pepigit cum patribus eorum & testificationes quibus contestatus est eos: secutique sunt vanitates, & vane egerunt: & secuti sunt gentes, quæ erant per circuitum, eorum super quibus præceperat Dominus eis ut non facerent sicut & illę faciebant.

16. Et dereliquerunt omnia præcepta Domini Dei sui: feceruntque sibi conflatiles duos vitulos,

&

Κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ οἱ βασιλεῖς Ἰσραὴλ ὅσα ἐποίησαν.

9. Καὶ ἠμφιέσαντο οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ λόγους ἀδίκους κατὰ Κυρίου Θεοῦ αὐτῶν. καὶ ᾠκοδόμησαν ἑαυτοῖς ὑψηλὰ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἀπὸ πύργου φυλασσόντων ἕως πόλεως ὀχυρᾶς.

10. Καὶ ἐστήλωσαν ἑαυτοῖς οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ στήλας καὶ ἄλση ἐν παντὶ βουνῷ ὑψηλῷ, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους.

11. Καὶ ἐθυμίων ἐκεῖ ἐν πᾶσι τοῖς ὑψηλοῖς, καθὼς τὰ ἔθνη ἃ ἀπῴκισε Κύριος ἐκ προσώπου αὐτῶν, καὶ ἐποίησαν κοινωνοὺς, καὶ ἐχάραξαν τοῦ παροργίσαι τὸν Κύριον.

12. Καὶ ἐλάτρευσαν τοῖς εἰδώλοις, οἷς εἶπεν Κύριος αὐτοῖς, οὐ ποιήσετε τὸ ῥῆμα τοῦτο.

13. Καὶ διεμαρτύρατο τῷ Ἰσραὴλ καὶ τῷ Ἰούδα ὁ Κύριος ἐν χερσὶ πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παντὸς ὁρῶντος λέγων, ἀποστράφητε ἀπὸ τῶν ὁδῶν ὑμῶν τῶν πονηρῶν, καὶ φυλάξατε τὰς ἐντολάς μου καὶ τὰ δικαιώματά μου, καὶ πάντα τὸν νόμον μου, ὃν ἐνετειλάμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν, ὅσα ἀπέστειλα πρὸς αὐτοὺς ἐν χειρὶ τῶν δούλων μου τῶν προφητῶν.

14. Καὶ οὐκ ἤκουσαν, καὶ ἐσκλήρυναν τὸν νῶτον αὐτῶν ὑπὲρ τὸν νῶτον τῶν πατέρων αὐτῶν, οἱ οὐκ ἐπίστευσαν Κυρίῳ τῷ Θεῷ αὐτῶν.

15. Καὶ ἀπώσαντο τὴν διαθήκην αὐτοῦ, καὶ τὰ δικαιώματα ἃ διέθετο τοῖς πατράσιν αὐτῶν, καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ ὅσα διεμαρτύρατο αὐτοῖς, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω τῶν ματαίων, καὶ ἐματαιώθησαν, καὶ ὀπίσω τῶν ἐθνῶν τῶν περικύκλῳ αὐτῶν, ὧν ἐνετείλατο Κύριος αὐτοῖς τοῦ μὴ ποιῆσαι κατὰ ταῦτα.

16. Καὶ ἐγκατέλιπον τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτῶν, καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς χωνευτὰ δύο δαμάλεις, καὶ ἐποίησαν ἄλσος,

καὶ

Captivitatis Israelis causa.

* Jer. 18. 11.

καὶ προσεκύνησαν πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐλάτρευσαν τῷ Βάαλ·

17. Καὶ διῆγαγον τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν ἐν πυρὶ καὶ ἐμαντεύοντο μαντείας καὶ οἰωνίζοντο οἰωνισμοῖς. καὶ ἐπράθησαν τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ παροργίσαι αὐτόν.

18. Καὶ ἐθυμώθη Κύριος σφόδρα ἐν τῷ Ισραήλ, καὶ ἀπέστησεν αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, οὐχ ὑπελείφθη πλὴν φυλὴ Ιούδα μονωτάτη.

19. Καί γε Ιούδας οὐκ ἐφύλαξε τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. καὶ ἐπορεύθησαν ἐν τοῖς δικαιώμασιν Ισραὴλ οἷς ἐποίησαν.

20. Καὶ ἀπώσαντο Κύριον ἅπαν τὸ σπέρμα Ισραήλ. καὶ ἐθυμώθη Κύριος ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐσάλευσεν αὐτοὺς καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς ὁ Κύριος ἐν χειρὶ τῶν διαρπαζόντων αὐτούς, ἕως οὗ ἀπέρριψεν αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.

21. Πλὴν ὅτι ἐρράγη ὁ Ισραὴλ ἀπὸ τοῦ οἴκου Δαυίδ, καὶ ἐβασίλευσαν ἐφ' ἑαυτοῖς τὸν Ιεροβοὰμ υἱὸν Ναβάτ, καὶ ἀπώσατο ὁ Ιεροβοὰμ τὸν Ισραὴλ ἀπὸ ὄπισθεν τοῦ Κυρίου, καὶ ἐξήμαρτεν αὐτοὺς ἁμαρτίαν μεγάλην·

22. Καὶ ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐν πάσαις ἁμαρτίαις Ιεροβοὰμ αἷς ἐποίησεν, οὐκ ἀπέστησαν ἀπ' αὐτῶν,

23. Ἕως οὗ μετέστησε Κύριος τὸν Ισραὴλ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, ὡς ἐλάλησε Κύριος ἐν χειρὶ πάντων τῶν δούλων αὐτοῦ τῶν προφητῶν. καὶ ἀπῳκίσθη Ισραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς αὐτοῦ εἰς Ασσυρίους ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

24. Καὶ ἤγαγε βασιλεὺς Ασσυρίων ἐκ Βαβυλῶνος, καὶ ἐκ Χωθά, καὶ ἀπὸ Αουά, καὶ ἀπὸ Αιμάθ, καὶ ἀπὸ Σεπφαρουαΐμ, καὶ κατῴκισεν αὐτοὺς ἐν ταῖς πόλεσι Σαμαρείας ἀντὶ τῶν υἱῶν Ισραήλ. καὶ ἐκληρονόμησαν τὴν Σαμάρειαν καὶ τὰς πόλεις αὐτῆς, καὶ κατῴκησαν ἐν αὐταῖς.

& lucos, & adoraverunt universam militiam cæli: servieruntque Baal.

17. Et consecraverunt filios suos, & filias suas per ignem: & divinationibus inserviebant & auguriis: & tradiderunt se, ut facerent malum coram Domino, ut irritarent eum.

18. Iratusque est Dominus vehementer Israeli, & abstulit eos á conspectu suo, & non remansit nisi tribus Juda tantummodò.

19. Sed nec ipse Juda custodivit mandata Domini Dei sui: veruntamen ambulavit in erroribus Israel, quos operatus fuerat.

20. Projecitque Dominus omne semen Israel, & afflixit eos, & tradidit eos in manu diripientium, donec projiceret eos á facie sua:

21. * Ex eo jam tempore, quo scissus est Israel á domo David, & constituerunt sibi regem Jeroboam filium Nabat: separavit enim Jeroboam Israel á Domino, & peccare eos fecit peccatum magnum.

22. Et ambulaverunt filii Israel in universis peccatis Jeroboam, quę fecerat: & non recesserunt ab eis.

23. Usquequo Dominus auferret Israel á facie sua, * sicut locutus fuerat in manu omnium servorum suorum prophetarum: translatusque est Israel de terra sua in Assyrios, usq; in diem hanc.

24. Adduxit autem rex Assyriorum de Babylone, & de Cutha, & de Avah, & de Emath, & de Sepharuaim: & collocavit eos in civitatibus Samariæ pro filiis Israel: qui possederunt Samariam, & habitaverunt in urbibus ejus.

incurvaveruntq; se universæ militiæ cœli, & servierunt Baal.

17. Et transire fecerunt filios suos 19 & filias suas per ignē, & divinaverunt divinationes, augurati; sunt, atq; 19 tradiderunt sese ad faciendum malum in oculis Jehovæ, 20 ut irritarent eum.

18. Propterea iratus est Jehovah vehementer contra Israelem, & removit eos á facie sua: nihil remansit præter tribū Jehudah solam.

19. Etjam Jehudah non custodivit præcepta Jehovæ Dei sui, sed ambulaverunt in statutis Israelis, quæ fecerant.

20. 21 Abhorruit itaq; Jehovah ab universo semine Israelis, & afflixit eos, tradiditq; eos in manum diripientium, donec projiceret eos á facie sua.

21. Quoniam scidit Israelem 22 á domo Davidis, & regem constituerunt Jarobam filium Nebat: 23 expulit autem Jarobam Israelem *ne iret* post Jehovam, & peccare fecit eos peccato grandi.

22. Ambulaveruntq; filii Israelis in universis peccatis Jarobam quę *ille* fecerat, 24 nec recesserunt ab ei;

23. Donec removit Jehovah Israelem á facie sua, sicut loquutus fuerat 25 per manum omnium servorum suorum prophetarum, exulavitq; Israel é terra sua in Assur usq; *ad* diem hanc.

24. Adduxit præterea rex Assur *homines* è Babel, & è Chutha, & 26 Auvah, & Hamath, & Sepharuaim, & collocavit *eos* in urbibus Someron pro filiis Israelis, qui possederunt Someron, & habitaverunt in urbibus ejus.

hayne / vnd beten an alle heer des himels / vnd dieneten Baal.

17. Vnd liessen jre söne vnd töchter durchs fewr gehen/ vnd giengen mit weissagen vnd zeubern vmb / vnd vbergaben sich zu thun / das dem HERRN vbel gefiel/ in zu erzürnen.

18. Da ward der HERRN seer zornig vber Jsrael/ vnd thet sie von seinem angesicht/ das nichts vberbleib/ denn der stam Juda alleine.

19. (Dazu hielt auch Juda nicht die gebot des HERRN jres Gottes / vnd wandelten nach den sitten Jsrael / die sie gethan hatten.)

20. Darumb verwarff der HERR allen samen Jsrael/ vnd drenget sie / vnd gab sie in die hende der reuber / biß das er sie verwarff von seinem angesicht.

21. Denn Jsrael ward gerissen vom hause Dauid. Vnd sie machten zum könige Jerobeam den son Nebat/ Derselb wand Jsrael hinden ab vom HERRN/ vnd macht das sie schwerlich sündigeten.

22. Also wandelten die kinder Jsrael in allen sünden Jerobeam / die er angerichtet hatte/ vnd liessen nicht dauon.

23. Biß der HERR Jsrael von seinem angesicht thet/ wie er geredt hatte durch alle seine knechte die propheten/ Also ward Jsrael aus seinem land weggefürt in Assyrien/ biß auff diesen tag.

24. Der könig aber zu Assyrien ließ komen von Babel / von Cutha / von Aua/ von Hemath/ vnd Sepharuaim/ vnd besetzt die stedte in Samaria an stat der kinder Jsrael / vnd sie namen Samaria ein / vnd woneten in derselben stedten.

* 1. Reg. 12. v 16.

* Jer. 25. v 9.

19. Vendiderunt se.

20. ad irritandū eum & irā - secommovit J. V. in Isr. & r. e. desuper facie s.. non relictum est p-t. J. solam ipsam.

21. & fastidium habuit Jeh. in un.

22. desuper do.

23. & depulit (.i. avertit) J. I. á post Jeh.

24 non rec. ab eo usq; quorem.

25. in manu o. s s. p. & translatus est I. desuper humo sua.

26. de Auvah & de H. & S. & habitare fecit etc. Isr. et hæreditariò-possederunt.

17. in principio sessionis eorum ibi, non ti. 18. & fuerunt occidentes in eis. 19. habitare fecisti in u. S. non noverunt judicium (i. ritum veræ religionis) &c. leones, & ecce ipsi interficientes (sunt) eos, e-- eo quod non ipsi scientes (sunt) judicium D. t. 30 dicendo, ire facite il. 31. & ibunt, & habitabunt il. & docebunt e. judicium D. t. 32. & fuit docens eos. 33. & fuerunt facientes gens gens d. s. 34. gens gens in u. s. quibus ipsi habitantes (erant) ibi. 35. comburentes (erant) fil. in igni. 36. fuerunt timentes Ieh. f. s. extremitates suas sacerd. e. & fuerunt facientes. 37. erant timentes in d. s. erant servientes juxta judicium g. quibus tr. e. inde Pleon.

25. Da sie aber anhuben daselbs zu wonen / vnd den HERRN nicht furchten / sandte der HERR lewen vnter sie / die erwürgeten sie.

26. Vnd sie liessen dem könig zu Assyrien sagen / Die heiden die du hast her gebracht vnd die stedte Samaria damit besetzt / wissen nichts von der weise des Gottes im lande / darumb hat er lewen vnter sie gesandt / Vnd sihe / dieselben tödten sie / weil sie nicht wissen vmb die weise des Gottes im lande.

27. Der könig zu Assyrien gebot / vnd sprach / Bringet dahin der priester einen die von dannen sind weggefürt / vnd ziehet hin / vnd wonet daselbs / vnd er lere sie die weise des Gottes im lande.

28. Da kam der priester einer / die von Samaria weggefürt waren / vnd setzt sich zu BethEl / vnd leret sie / wie sie den HERRN fürchten solten.

29. Aber ein iglich volck macht seinen Gott / vnd theten sie in die heuser auff den höhen / die die Samariter machten / ein iglich volck in jren stedten / darinnen sie woneten.

30. Die von Babel machten SuchothBenoth / die von Chuth machten Nergel / die von Hemath machten Asima.

31. Die von Aua machten Nibehas vnd Tharthak / die von Sepharuaim verbrandten jre söne dem Adramelech vnd Anamelech den Göttern der von Sepharuaim.

32. Vnd weil sie den HERRN auch furchten / machten sie jnen priester auff den höhen aus den vntersten vnter jnen / vnd theten sie in die heuser auff den höhen.

33. Also furchten sie den HERRN / vnd dieneten auch

den

25. Fuit autem, 17 principio quum habitare cœperunt illic, non timuerunt Jehovam, & misit Jehovah in eos leones, 18 qui eos occidebant.

26. Dixerunt ergo regi Assur, dicendo, Gentes quas 19 transtulisti & collocasti in urbibus Someron non norunt morem Dei terræ: & immisit in eos leones qui interimunt eos, eo quod nesciunt morem Dei terræ,

27. Præcepit itaq; rex Assur 30 hisce mandatis, Deducite illuc unum è sacerdotibus quos transtulistis inde, 31 qui pergant & habitent illic, & doceant eos morem Dei terræ.

28. Venit ergo unus è sacerdotibus quos transtulerant de Someron, & habitavit in Beth-el, 32 docebatq; eos quomodo timerent Jehovam

29. 33 Fecerunt vero singulæ gentes deos suos, & reposuerunt in domo excelsorum quæ fecerant Someronitæ, 34 singulæ gentes in urbibus suis in quibus habitabant.

30. Viri enim Babel fecerunt Succoth Benoth: viri autem Chuth fecerunt Nergal: & viri Hamath fecerunt Asima.

31. Hauvæi autem fecerunt Nibhaz & Tharthac: Sepharvæi autem 35 comburebant filios suos igni ipsi Adramelech & Anamelech diis Sepharvæorum.

32. Et 36 timebant Jehovam: feceruntq; sibi aliquot suorum sacerdotes excelsorum, qui faciebant eis in domo excelsorum.

33. Jehovam *quidem* 37 timebant, & *nihilominus* diis suis

ser-

25. Cúmque ibi habitare cœpissent, non timebant Dominum: & immisit in eos Dominus leones qui interficiebant eos.

26. Nuntiatumque est regi Assyriorum, & dictum, Gentes quas transtulisti, & habitare fecisti in civitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terræ, & immisit in eos Dominus leones: & ecce, interficiunt eos, eo quòd ignorent ritum Dei terræ.

27. Præcepit autem rex Assyriorum, dicens, Ducite illuc unum de sacerdotibus, quos inde captivos adduxistis, & vadat, & habitet cum eis: & doceat eos legitima Dei terræ.

28. Igitur cum venisset unus de sacerdotibus his, qui captivi ducti fuerant de Samaria, habitavit in Bethel, & docebat eos quomodò colerent Dominum.

29. Et unaquæque gens fabricata est deum suum: posueruntque eos in phanis excelsis, quæ fecerant Samaritæ, gens & gens in urbibus suis in quibus habitabat.

30. Viri enim Babylonii fecerunt Socothbenoth: viri autem Chuthæi fecerunt Nergel: & viri de Emath fecerunt Asima.

31. Porrò Hevæi fecerunt Nebahaz & Tharthac. Hi autem qui erant de Sepharuaim, comburebant filios suos igni, Adramelech & Anamelech diis Sepharuaim,

32. Et nihilominus colebant Dominum. Fecerunt autem sibi de novissimis sacerdotes excelsorum, & ponebant eos in phanis sublimibus.

33. Et cum Dominum colerent, diis quoque suis

ser-

25. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ κατοικισθῆναι τὰ ἔθνη ταῦτα ἐκεῖ ἐν ἀρχῇ, οὐκ ἐφοβήθησαν τὸν Κύριον· καὶ ἀπέστειλε Κύριος εἰς αὐτοὺς λέοντας, καὶ ἐθανάτουν ἐν αὐτοῖς.

26. Καὶ εἶπον τῷ βασιλεῖ Ἀσσυρίων λέγοντες, τὰ ἔθνη ἃ ἀπῴκισας καὶ κατῴκισας ἐν ταῖς πόλεσι Σαμαρείας, οὐκ ἔγνωσαν τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ τῆς γῆς· καὶ ἀπέστειλεν εἰς αὐτοὺς λέοντας, καὶ ἰδοὺ εἰσὶ θανατοῦντες αὐτούς, καθότι οὐκ οἴδασι τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ τῆς γῆς.

27. Καὶ ἐνετείλατο βασιλεὺς Ἀσσυρίων λέγων, ἀπαγάγετε ἐκεῖ ἕνα τῶν ἱερέων ὧν ἀπῴκισα ἐκ Σαμαρείας, καὶ πορευθήτω καὶ κατοικείτω ἐκεῖ, καὶ φωτιεῖ αὐτοῖς τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ τῆς γῆς.

28. Καὶ ἤγαγον ἕνα τῶν ἱερέων ὧν ἀπῴκισαν ἀπὸ Σαμαρείας, καὶ ἐκάθισεν ἐν Βαιθήλ. καὶ ἦν ὁ ἱερεὺς φωτίζων αὐτοῖς πῶς φοβηθῶσι τὸν Κύριον.

29. Καὶ ἦσαν ποιοῦντες ἔθνος ἔθνος θεοὺς αὐτῶν. καὶ ἔθηκαν αὐτοὺς ἐν οἴκοις τῶν ὑψηλῶν ὧν ἐποίησαν οἱ Σαμαρεῖται, ἔθνος ἔθνος ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἐν αἷς κατῴκουν ἐν αὐταῖς.

30. Καὶ οἱ ἄνδρες Βαβυλῶνος ἐποίησαν τὴν Σοκχὼθ Βενώθ, καὶ ἄνδρες Χοὺθ ἐποίησαν τὴν Νηργέλ, καὶ ἄνδρες Αἱμὰθ ἐποίησαν τὴν Ἀσιμά.

31. Καὶ οἱ Εὐαῖοι ἐποίησαν τὴν Νιβχὰζ καὶ τὴν Θαρθάκ, καὶ οἱ Σεπφαρουὶμ κατέκαιον ἐν πυρὶ τὰ τέκνα αὐτῶν τῷ Ἀδραμέλεχ θεῷ Σεπφαρουίμ.

32. Καὶ ἦσαν φοβούμενοι τὸν Κύριον. καὶ ἐποίησαν ἐξ αὐτῶν ἱερεῖς τῶν ὑψηλῶν ἀπὸ μέρους, καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς ἐν τοῖς οἴκοις τῶν ὑψηλῶν.

33. Τὸν Κύριον αὐτοὶ ἐφοβοῦντο, καὶ τοῖς θεοῖς αὐτῶν ἐλα-

Assyrii: Samariam habitantes à leonibus infestati, ad cultum veri Dei animos adjiciunt.

Samaritanorum Idolatria.

πρῶτον κατὰ τὸ κρίμα τῶν ἐθνῶν, ὅθεν ἀπῴκισεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν.

34. Ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης οὕτως ἐποίουν κατὰ τὸ κρίμα αὐτῶν τὸ ἀπ' ἀρχῆς. οὐκ ἦσαν φοβούμενοι τὸν Κύριον, καὶ οὐκ ἐποίησαν κατὰ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα, καὶ τὰς ἐντολὰς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὃν ἐνετείλατο Κύριος τοῖς υἱοῖς Ἰακὼβ, ᾧ ἐπέθηκεν ὄνομα Ἰσραήλ·

* Gen. 32. * 28.

35. Καὶ διέθετο Κύριος μετ' αὐτῶν διαθήκην. καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς λέγων, οὐ φοβηθήσεσθε θεοὺς ἑτέρους, καὶ οὐ προσκυνήσετε αὐτοῖς, καὶ οὐ λατρεύσετε αὐτοῖς, καὶ οὐ θύσετε αὐτοῖς·

36. Ὅτι ἀλλ' ἢ Κυρίῳ τῷ ἀναγαγόντι ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐν ἰσχύϊ μεγάλῃ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, αὐτὸν φοβηθήσεσθε, καὶ αὐτῷ προσκυνήσετε, καὶ αὐτῷ θύσετε·

37. Καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, καὶ τὰ κρίματα, καὶ τὰς ἐντολὰς καὶ τὸν νόμον ὃν ἔγραψεν ὑμῖν φυλάξεσθε ποιεῖν πάσας τὰς ἡμέρας, καὶ οὐ φοβηθήσεσθε θεοὺς ἑτέρους·

38. Καὶ τὴν διαθήκην ἣν ἔθετο μεθ' ὑμῶν οὐκ ἐπιλήσεσθε, καὶ οὐ φοβηθήσεσθε, θεοὺς ἑτέρους·

39. Ὅτι ἀλλ' ἢ Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν αὐτὸν φοβηθήσεσθε, καὶ αὐτὸς ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν·

40. Καὶ οὐκ ἤκουσαν ἀλλ' ἢ ἐν τοῖς δικαιώμασιν αὐτῶν τοῖς πρώτοις αὐτοὶ ἐποίουν.

41. Καὶ ἦσαν τὰ ἔθνη ταῦτα φοβούμενοι τὸν Κύριον, καὶ τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν ἐδούλευον. καί γε οἱ υἱοὶ αὐτῶν καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν αὐτῶν καθὼς ἐποίησαν οἱ πατέρες αὐτῶν αὐτοὶ ποιοῦσιν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

serviebant juxta consuetudinem gentium, de quibus translati fuerant Samariam.

34. Usque in præsentem diem, morem sequuntur antiquum: non timent Dominum, neque custodiunt ceremonias ejus, atque judicia, & legem, & mandatum quod præceperat Dominus filiis Jacob, * quem cognominavit Israel:

35. Et percusserat cum eis pactum, & mandaverat eis, dicens, Nolite timere deos alienos, & non adoretis eos, neq; colatis eos, non immoletis eis:

36. Sed Dominum Deum vestrum, qui eduxit vos de terra Ægypti in fortitudine magna, & in brachio extento: ipsum timete, & illum adorate, & ipsi immolate.

37. Ceremonias quoq;, & judicia, & legem, & mandatum quod scripsit vobis, custodite, ut faciatis cunctis diebus: & non timeatis deos alienos.

38. Et pactum quod percussit vobiscum, nolite oblivisci: nec colatis deos alienos,

39. Sed Dominum Deum vestrum timete, & ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum.

40. Illi verò non audierunt, sed juxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant.

41. Fuerunt igitur gentes istæ timentes quidem Dominum, sed nihilominus & idolis suis servientes: nam & filii eorum, & nepotes, sicut fecerunt patres sui: ita faciunt usque in præsentem diem.

serviebāt juxta morem gentium unde transtulerant eos.

34. Usq; *in* diem hāc 38 faciunt juxta ritus pristinos: non timent Jehovam, neq; faciunt juxta decreta & morem ipsius, neq; juxta legem, & præceptum quod præcepit Jehovah filiis Jaacob, cui imposuit nomē Israel,

35. Pepigerat autem Jehovah cum eis pactum, præceperatq; eis, dicendo, Non timebitis deos alienos, nec 39 adorabitis eos, nec servietis eis, nec immolabitis eis:

36. 40 Sed Jehovam qui eduxit vos è terra Aegypti in fortitudine magna & brachio extento, hunc timebitis, & hunc adorabitis, huicq; sacrificabitis:

37. Statuta præterea, & judicia, & legem, & præceptū, quæ scripsit vobis, custodietis, faciendo *ea* cunctis diebus, neq; timebitis deos alienos.

38. Pacti insuper quod 41 pepigi vobiscum ne obliviscamini, neq; timeatis deos alienos:

39. Sed Jehovam Deum vestrum 42 timete, & ipse liberabit vos è manu omnium inimicorum vestrorum.

40. Et nō 43 obtemperarunt, sed juxta consuetudinem suam pristinam fecerunt.

41. Itaq; gentes istæ timuerunt Jehovā, & *nihilominus* sculptilibus suis servierunt: etjam † filii eorum, & filii filiorū eorum; secundum quod fecerunt patres eorum, *ita* 44 ipsi faciunt usq; *ad* diem hanc.

den Göttern/ nach eins igliché volcks weise/ von dannen sie her gebracht waren.

34. Vnd biß auff diesen tag thun sie nach der alten weise/ das sie weder den HERRN fürchten/ noch jre sitten vnd rechte thun/ nach dem gesetz vnd gebot/ das der HERR geboten hat den kindern Jacob/ welchen er den namen Israel gab.

35. Vnd macht einen bund mit jnen/ vnd gebot jnen/ vnd sprach/ Fürchtet kein ander Götter/ vnd betet sie nicht an/ vnd dienet jnen nicht/ vnd opffert jnen nicht.

36. Sondern den HERRN der euch aus Egyptenland gefürt hat/ mit grosser krafft vnd ausgerecktem arm/ den fürchtet/ den betet an/ vnd dem opffert.

37. Vnd die sitten/ rechte/ gesetz vnd gebot/ die er euch hat beschreiben lassen/ die haltet/ das jr darnach thut allwege/ vnd nicht ander Götter fürchtet.

38. Vnd des bunds den er mit euch gemacht hat/ vergesset nicht/ das jr nicht ander Götter fürchtet.

39. Sondern fürchtet den HERRN ewrn Gott/ der wird euch erretten von alle ewrn feinden.

40. Aber diese gehorchten nicht/ sondern theten nach jrer vorigen weise.

41. Also furchten diese Heiden den HERRN/ vnd dieneten auch jren Götzen/ Also theten auch jre kinder vnd kindskinder/ wie jre veter gethan haben/ biß auff diesen tag. 713

38. *ipsi facientes (sunt) jux. judicia prima: non ipsi timentes (sunt) Jeh. & non ipsi facientes (sunt) juxta statuta eorum, & juxta judicium eorum & j. legem & juxta pr. J. f. J. cujus posuit nomen ejus Isr.*

39. *incurvabitis vos illis.*

40. *quinimo Jeh. qui ascendere fecit &c. & in br. ext. eum tim. & ei incurvabitis vos, & ei s.*

41. *excidi.*

42. *timebitis.*

43. *audierunt, quinimo juxta judicium suum primum ipsi facientes (sc. fuerunt) & fuerunt g. i. timentes J. & sc. s. fuerūt servientes.*

44. *ipsi facientes (sun) usq; d. h.*

Ezechias pius rex Judah idola extirpat.

Cap. 18.

1. in anno trium. 2. regnavit. 3. filius duarum decadum & pentados anni erat in regnando ipsum & duas decades & enneadem anni regnavit. 4. confregit st. & s. l. & contrivit s. aris &c. illos fuerunt f. Isr. suffientes ei etc. in Jehovah. (Chald. In VERBO) Jeh. 5. sicut ille. 6. in Jehovah, nõ d. à posterioribus ejus, &c. fuitq; Jehovah cum eo. Chald. & fuit VERBUM Domini in auxilium ejus. 7. aget. fut. pro præt.

8. munitionis. 9. super S. & coarctavit super e. 10. à fine t. a. in anno senarii numeri, is annus novenarii ipsi Hoseæ regi I. c. e. S. & transmigrare fecit R.

Das XVIII. Cap.

IM dritten jar Hosea des sons Ela / des königs Israel / ward könig Hiskia / der son Ahas / des königs Juda.

2. Vnd war fünff vnd zwentzig jar alt / da er könig ward / vnd regiert neun vnd zwentzig jar zu Jerusalem / seine mutter hieß Abi / eine tochter Sacharja.

3. Vnd thet was dem HERRN wolgefiel / wie sein vater David.

4. Er thet ab die höhen / vnd zubrach die seulen / vnd rottet die hayne aus / vnd zustieß die ehrne schlange / die Mose gemacht hatte / Denn biß zu der zeit hatten jm die kinder Israel gereuchert / vnd man hieß jn Nehusthan.

5. Er vertrawete dem HERRN dem Gott Israel / das nach jm seines gleichen nicht war vnter allen königen Juda / noch vor jm gewesen.

6. Er hieng dem HERRN an / vnd weich nicht hinden von jm abe vnd hielt seine gebot / die der HERR Mose geboten hatte.

7. Vnd der HERR war mit jm / vnd wo er auszog / handelt er klüglich. Dazu ward er abtrünnig vom könige zu Assyrien / vnd war jm nicht vnterthan.

8. Er schlug auch die Philister biß gen Gasa / vnd jre grentze von den schlössern an / biß an die feste stedte.

9. Im vierden jar Hiskia des königs Juda / das war das siebende jar Hosea des sons Ela des königs Israel / Da zoch Salmanesser der könig zu Assyrien erauff wider Samaria / vnd belagert sie.

10. Vnd gewan sie nach dreyen jaren / im sechsten jar Hiskia / das ist / im neunden jar Hosea des königs Israel / da ward Samaria gewonnen.

Vnd

CAP. XVIII.

FUit autem 1 anno tertio Hosea filii Elah regis Israelis, 2 regnare cœpit, Hizcijahu filius Ahaz regis Jehudah.

2. 3 Viginti quinq; annorum erat quando regnare cœpit, & viginti novem annis regnavit in Jerusalaim: nomen autem matris ejus Abi filia Zechariah.

3. Fecitq; *quod* rectum *erat* in oculis Jehovę, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.

4. Ipse sustulit excelsa, & 4 contrivit statuas, & succidit lucum, confregitq; serpentem æreum quem fecerat Moseh: quia usq; *ad* dies illos filii Israelis suffiebant ei: & vocavit eum Nehusthan.

5. In Jehova Deo Israelis speravit, & post eum non fuit 5 similis illi inter cũctos reges Jehudah, & *ex iis* qui fuerunt ante eum.

6. Adhæsitq; 6 Jehovę, nec declinavit ab eo, custodivitq; præcepta ejus, quæ præceperat Jehovah Moseh.

7. Fuitq; Jehovah cum eo, in omni *loco ad* quem egrediebatur, prospere 7 agebat. rebellavit autem contra regem Assur, & non servivit ei.

8. Ipse percussit Pelisthæos usq; *ad* Azzah, & terminos ejus, à turre custodũ usq; *ad* civitatem 8 munitam.

9. Fuit autem anno quarto regis Hizcijahu, (*is erat* annus septimus ipsi Hosea filio Elah regis Israelis) ascendit Salmaneser rex Assur 9 contra Someron, & obsedit eam:

10. Ac ceperunt eam 10 sub finem trium annorum: anno sexto Hizcijahu (*is est* annus nonus Hosea regis Israelis) capta est Someron.

Trans-

CAP. XVIII.

ANno tertio Osee filii Ela regis Israel, regnavit Ezechias filius Achaz regis Juda.

2. * Viginti quinq; annorum erat cum regnare cœpisset: & viginti novem annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Abi filia Zachariæ.

3. Fecitq; quod erat bonum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.

4. Ipse dissipavit excelsa, & contrivit statuas, & succidit lucos, confregitque serpentem æneum, * quem fecerat Moyses: siquidẽ usq; ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum: vocavitq; nomen ejus Nohestam.

5. In Domino Deo Israel speravit: itaque post eum nõ fuit similis ei de cunctis regibus Juda, sed neque in his qui ante eum fuerunt:

6 Et adhæsit Domino, & non recessit à vestigiis ejus, fecitque mandata ejus, quæ præceperat Dominus Moysi.

7. Unde & erat Dominus cum eo, & in cunctis, ad quæ procedebat, sapienter se agebat. Rebellavit quoque contra regem Assyriorum, & non servivit ei.

8. Ipse percussit Philisthæos usque ad Gazam, & omnes terminos eorũ, à turre custodum usque ad civitatem munitam.

9. Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat annus septimus Osee filii Ela regis Israel, ascẽdit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam, & oppugnavit eam.

10. Et cepit. Nam * post annos tres, anno sexto Ezechiæ, id est nono anno Osee regis Israel, capta est Samaria.

Et

Κεφαλ. ιη.

ΚΑὶ ἐγένετο ἐν ἔτει τρίτῳ τοῦ Ωσηὲ υἱοῦ Ηλᾶ βασιλέως Ισραήλ, ἐβασίλευσεν Εζεκίας υἱὸς Αχαζ βασιλέως Ιούδα.

2. Υἱὸς εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν ἦν ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ εἴκοσι καὶ ἐννέα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ· καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Αβὶ θυγάτηρ Ζαχαρίου.

3. Καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς Εζεκίας ἐνώπιον Κυρίου κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

4. Αυτὸς ἐξῆρε τὰ ὑψηλά, καὶ συνέτριψε τὰς στήλας καὶ τὰ ἄλση ἐξέκοψε. καὶ συνέκοψεν Εζεκίας τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν, ὃν ἐποίησε Μωυσῆς, ὅτι ἕως τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἦσαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ θυμιῶντες αὐτῷ, καὶ ἐκάλεσαν αὐτὸν Νεεσθαί.

5. Εν Κυρίῳ Θεῷ Ισραὴλ ἤλπισεν. οὐκ ἐγένετο μετ' αὐτὸν ὅμοιος αὐτῷ ἐν τοῖς βασιλεῦσιν Ιούδα, καὶ ἐν τοῖς γενομένοις ἔμπροσθεν αὐτοῦ.

6. Καὶ ἐκολλήθη τῷ Κυρίῳ, οὐκ ἀπέστη ἀπὸ ὄπισθεν αὐτοῦ, καὶ ἐφύλαξε τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ὅσας ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ·

7. Καὶ ἦν Κύριος μετ' αὐτοῦ, ἐν πᾶσιν οἷς ἐποίει συνῆκεν· καὶ ἠθέτησεν ἐν τῷ βασιλεῖ Ασσυρίων, καὶ οὐκ ἐδούλευσεν αὐτῷ.

8. Αυτὸς ἐπάταξε τοὺς Αλλοφύλους ἕως Γάζης καὶ ἕως ὁρίου αὐτῆς ἀπὸ πύργου φυλασσόντων καὶ ἕως πόλεως ὀχυρᾶς.

9. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἔτει τῷ τετάρτῳ βασιλεύοντος Εζεκίου, αὐτὸς ἐνιαυτὸς ἕβδομος τῷ Ωσηὲ υἱῷ Ηλᾶ βασιλεῖ Ισραήλ, ἀνέβη Σαλμανασὰρ βασιλεὺς Ασσυρίων ἐπὶ Σαμάρειαν. καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν,

10. Καὶ κατελάβετο αὐτὴν εἰς τέλος τριῶν ἐτῶν. ἐν ἔτει ἕκτῳ τοῦ Εζεκίου, αὐτὸς ἐνιαυτὸς ἔνατος τῷ Ωσηὲ βασιλεῖ Ισραήλ, συνελήφθη Σαμάρεια.

Και

* 2. Par. 29. v 27.

* Num. 21. v 9.

* Sup. 17. v 1.

Ezechias submittit se regi Assyriorum.

11. Καὶ ἀπῴκισε βασιλεὺς Ασσυρίων τὴν Σαμάρειαν εἰς Ασσυρίους, καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν Ελαὰ καὶ ἐν Αβὼρ ποταμοῖς Γωζὰν καὶ ἐν ὄροις Μήδων.

12. Ανθ' ὧν οὐκ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτῶν, καὶ παρέβησαν τὴν διαθήκην αὐτοῦ, πάντα ὅσα ἐνετείλατο Μωυσῆς ὁ δοῦλος Κυρίου, καὶ οὐκ ἤκουσαν καὶ οὐκ ἐποίησαν.

*2. Par. 32. v. 1. Esa. 36. v. 1. Eci 48. v. 9.

13. Καὶ ἐν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει βασιλέως Εζεκίου ἀνέβη Σενναχηρεὶβ βασιλεὺς Ασσυρίων ἐπὶ τὰς πόλεις Ιούδα τὰς ὀχυράς, καὶ συνέλαβεν αὐτάς.

14. Καὶ ἀπέστειλεν Εζεκίας βασιλεὺς Ιούδα ἀγγέλους πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ασσυρίων εἰς Λάχις λέγων, ἡμάρτηκα· ἀποστράφηθι ἀπ' ἐμοῦ. καὶ ὅσα ἂν ἐπιθῇς ἐπ' ἐμὲ βαστάσω. καὶ ἐπέβαλε βασιλεὺς Ασσυρίων ἐπὶ Εζεκίαν βασιλέα Ιούδα, τριακόσια τάλαντα ἀργυρίου, καὶ τριάκοντα τάλαντα χρυσίου.

15. Καὶ ἔδωκεν Εζεκίας πᾶν τὸ ἀργύριον τὸ εὑρεθὲν ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ ἐν θησαυροῖς οἴκου, τοῦ βασιλέως.

16. Εν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ κατέκοψεν Εζεκίας ὁ βασιλεὺς Ιούδα τὰς θύρας τοῦ ναοῦ Κυρίου, καὶ τὰ ἐστηριγμένα ἃ ἐχρύσωσεν Εζεκίας βασιλεὺς Ιούδα. καὶ ἔδωκεν αὐτὰ τῷ βασιλεῖ Ασσυρίων.

17. Καὶ ἀπέστειλε βασιλεὺς Ασσυρίων τὸν Θαρθὰν καὶ τὸν Ραφεὶς καὶ τὸν Ραψάκην ἐκ Λάχις πρὸς τὸν βασιλέα Εζεκίαν ἐν δυνάμει βαρείᾳ εἰς Ιερουσαλήμ, καὶ ἀνέβησαν καὶ ἦλθον εἰς Ιερουσαλήμ, καὶ ἔστησαν ἐν τῷ ὑδραγωγῷ τῆς ἄνω κολυμβήθρας, ἥ ἐστιν ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἀγροῦ τοῦ γναφέως.

18. Καὶ ἐβόησαν πρὸς Εζεκίαν, καὶ ἐξῆλθε πρὸς αὐτοὺς Ελιακὶμ υἱὸς Χελκίου ὁ οἰκονόμος, καὶ Σωβνὰς ὁ γραμματεὺς, καὶ Ιωὰχ υἱὸς Ασὰφ ὁ ἀναμιμνήσκων.

11. Et transtulit rex Assyriorum Israel in Assyrios, collocavitque eos in Hala, & in Habor fluviis Gozam in civitatib' Medorum:

12. Quia non audierunt vocem Domini Dei sui, sed prætergressi sunt pactum ejus: omnia quæ præceperat Moyses servus Domini, non audierunt, neque fecerunt.

13. * Anno quartodecimo regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad universas civitates Juda munitas: & cepit eas.

14. Tunc misit Ezechias rex Juda nuntios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens, Peccavi, recede à me: & omne quod imposueris mihi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiæ regi Judæ, trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri.

15. Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo Domini, & in thesauris regis.

16. In tempore illo confregit Ezechias valvas templi Domini, & laminas auri, quas ipse affixerat, & dedit eas regi Assyriorum.

17. Misit autem rex Assyriorum Tharthan, & Rabsaris, & Rabsacem de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida Jerusalem: qui cùm ascendissent, venerunt Jerusalem, & steterunt juxta aquæductum piscinæ superioris, quæ est in via agri fullonis.

18. Vocaveruntque regem: egressus est autem ad eos Eliacim filius Helciæ præpositus domus, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph, à commentariis.

[...] transtulitq; rex Assur Israelem in Assur, & deducere fecit eos in Halah, & in Habor, *ad* flumen Gozan, & *in* urbes Madai:

12. Eo quod non 11 obediverunt voci Jehovæ Dei sui, sed transgressi sunt pactum ejus, *id est* omnia quæ præceperat Moseh servus Jehovæ, neq; audierunt, neq; fecerunt.

13. 12 Porro quarto 1 decimo anno regis Hizcijahu ascendit Sanherib rex Assur 13 contra omnes urbes Jehudah munitas cepitq; eas.

14. Misit itaq; Hizcijahu rex Jehudah ad regem Assur in Lachis, 14 hujusmodi mandatis, Peccavi, recede à me quod imposueris mihi, feram, Et imposuit rex Assur Hizcijah regi Jehudah trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri.

15. Deditq; Hizcijah omne argentum, *quod* repertum *est in* domo Jehovæ, & in thesauris domus 15 regiæ.

16. Eodem tempore abscidit Hizcijah valvas templi Jehovæ, & 16 columnas quas texerat Hizcijah rex Jehudah, & dedit eas regi Assur:

17. Misit autem rex Assur Tharthan, & Rab-saris, & Rab-sacek, de Lachis ad regẽ Hizcijahu 17 cũ exercitu gravi *in* Jerusalaim: qui ascenderunt & venerunt *in* Jerusalaim, ascenderunt inquam, & venerunt, & constituerunt 18 ad aquæductum piscinæ superioris quæ *est* in via agri fullonis.

18. Vocaverunt autẽ regem, & egressus est ad eos Elijacim filius Hizcijahu qui *erat* super domum, & Sebna scriba, & Joah filius Asaph 19 à commentariis.

11. Vnd der könig zu Assyrien füret Israel weg / gen Assyrien / vnd setzt sie zu Halah / vnd Habor am wasser Gosan / vnd in die stedte der Meder.

12. Darumb das sie nicht gehorcht hatten der stimme des HERRN jres Gottes / vnd vbergangen hatten seinen bund / vnd alles was Mose der knecht des HERRN geboten hatte / der hatten sie keines gehorcht noch gethan.

13. Im vierzehenden jar aber des königs Hiskia / zoch erauff Sanherib / der könig zu Assyrien / wider alle feste stedte Juda / vnd nam sie ein.

14. Da sandte Hiskia der könig Juda zum könige von Assyrien gen Lachis / vnd ließ jm sagen / Ich hab mich versündiget / Kere vmb von mir / was du mir aufflegest wil ich tragen. Da legt der könig von Assyrien auff Hiskia den könig Juda / drey hundert centner silbers / vnd dreissig centner golds.

15. Also gab Hiskia alle das silber das im hause des HERRN / vnd in schetzen des königs hause funden ward.

16. Zur selbigen zeit zubrach Hiskia der könig Juda die thüren am tempel des HERRN / vnd die bleche / die er selbs vberzihen hatte lassen / vnd gab sie dem könige von Assyrien.

17. Vnd der könig von Assyrien sandte Tharthan vnd den ertzkemerer / vnd den Rabsake von Lachis zum könige Hiskia mit grosser macht gen Jerusalem / vnd sie zogen erauff. Vnd da sie kamen / hielten sie an der wassergruben / bey dem öbern teich / der da ligt an der strassen / auff dem acker des walckmüllers.

18. Vnd rieff dem könige. Da kam eraus zu jnen Eliakim der son Hilkia der hofemeister / vnd Sebena der schreiber / vnd Joah der son Assaph der cantzler.

11. *audiverunt in vocem* 7.

12. *Et in tessarace (&) decade anni Regi.* 13. *super.*

14. *dicendo: peccavi (i. rebellando) rec. desuper me: quod dabis super me, j. et posu. r. a. su. H. r. 7. tres centurias talenti argenti & tresdecades talenti auri* 15. *regis. In tempore illo.* 16 *firmamenta, quæ.*

17 *in virtute magna 7. & asc.*

18. *in aquæductu p. s. qu. in strata (sc. via.) a. f. & clamaverunt ad (i. acclamaverunt vel accersiverunt) Regem.* 19. *commemorans.*

CAPUT XVIII.

20. dixit &c. qu. fid. hæc, qua fisus-es? 21. super quo conf. es, qu. rebell. isti in me? 22. super fulcro cannæ c. 1. super Ægypto, quod fulcietur Vir (.i. aliquis) super illud (quod super illud, s. super quod, vel cui innitatur aliquis) & ingr. in Volam e. 23. super eo. 24. ad me, ad Jehovam D. n. fiduciam habuimus. Chald. *in VERBUM Domini Dei nostri confidimus. 25. Chizkijahu excelsa ejus altaria ejus? 26. dare tibi. 27. revorti-facies. 28. & confides tibi super Ægypto, curru & equitibus. 29. super l. i. ad disperdendum eum? 3. d. ad me, 4. super t. i. & disperdes e. 30. ad servos tuos A. s. audientes (sumus) nos.*

755:

19. Und der ertzschencke sprach zu jnen. Lieber sagt dem könig Hiskia / So spricht der grosse könig der könig von Assyrien. Was ist das für ein trotz / darauff du dich verlessest?

20. Meinstu / es sey noch rath und macht zu streiten? Worauff verlessestu denn nu dich / das du abtrünnig von mir bist worden?

21. Sihe / verlessestu dich auff diesen zustossen rohrstab auff Egypten / welcher / so sich jemand drauff lehnet / wird er jm in die hand gehen und sie durchboren. Also ist Pharao der könig in Egypten allen die sich auff jn verlassen.

22. Ob jr aber woltet zu mir sagen / Wir verlassen uns auff den HERRN unsern Gott / Ists denn nicht der / des höhen und altar Hiskia hat abgethan / und gesagt zu Juda und zu Jerusalem / Für diesem altar der zu Jerusalem ist / solt jr anbeten?

23. Nu gelobe meinem herrn dem könige von Assyrien / Ich wil dir zwey tausent roß geben / das du mügest reuter dazu geben.

24. Wie wiltu denn bleiben für dem geringsten herrn einem meines herrn unterthanen? Und verlessest dich auff Egypten / umb der wagen und reuter willen.

25. Meinstu aber / ich sey on den HERRN erauff gezogen / das ich diese stadt verderbete? Der HERR hat michs geheissen / zeuch hinauff in diß land / und verderbe es.

26. Da sprach Eliakim der son Hilkia / und Sebena und Joah zum ertzschencken / Rede mit deinen knechten auff Syrisch / denn wir verstehens / und rede nicht mit uns auff Jüdisch / für den ohren des volcks / das auff der mauren ist.

19. Dixitq; ad eos Rabsaceh. Dicite obsecro ad Hizcijahu, Sic 20 dicit rex magnus rex Assur, Quænam *est* hæc fiducia qua tu fidis?

20. Dixisti, Certe sermo labiorum, consilium & fortitudo ad prælium nunc 21 cui fisus es, quod defecisti à me?

21. Nunc ecce confisus es 22 in baculo arũdineo cõfracto isto, *nempe* Aegypto, cui si innitatur quispiam, ingredietur in manum eius, ac perforabit eam: sic *est* Paroh rex Aegypti omnibus cõfidentibus 23 in eo.

22. Quod si dixeritis 24 mihi, In Jehova Deo nostro confidimus: nonne is *est* cujus † abstulit 25 Hizcijah excelsa, & altaria? dixitq; ad Jehudah & Jerusalaim, coram altare hoc incurvabitis vos in Jerusalaim.

23 Nunc igitur fide jube obsecro domino meo regi Assur, & dabo tibi duo millia equorum, si *modo* possis 26 dare equitantes super eos.

24. Et quomodo 27 vertere facies faciẽ ducis unius servorum domini mei minimorum, 28 ut confidas in Aegypto propter currus & equites?

25. Et nunc, nunquid absq; Jehova ascendi 29 contra locum istum, ut disperdam illum? Jehovah dixit mihi, Ascende contra terram istam, & disperde eam.

26. Et dixit Eliacim filius Hilcijahu & Sebna & Joah ad Rabsaceh, Loquere obsecro 30 servis tuis Aramice (siquidẽ intelligimus) & ne loquaris nobiscum Jehudaice in auribus populi, qui *est* super murum.

19. Dixitque ad eos Rabsaces, Loquimini Ezechiæ, Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum, Quæ est ista fiducia qua niteris?

20. Forsitan inisti consilium, ut præpares te ad prælium. In quo confidis, ut audeas rebellare?

21. An speras in baculo arundineo atque confracto Ægypto, super quem si incubuerit homo, comminutus ingredietur manum ejus, & perforabit eam? sic est Pharao rex Ægypti, omnibus qui confidunt in se.

22. Quod si dixeritis mihi, In Domino Deo nostro habemus fiduciam: nonne iste est cujus abstulit Ezechias excelsa & altaria: & præcepit Judæ & Jerusalem, ante altare hoc adorabitis in Jerusalem?

23. Nunc igitur transite ad dominum meum regem Assyriorum, & dabo vobis duo millia equorum, & videte an habere valeatis ascensores eorum.

24. Et quomodò potestis resistere ante unum satrapam de servis domini mei minimis? An fiduciam habes in Ægypto propter currus & equites?

25. Nunquid sine Domini voluntate ascendi ad locum istum, ut demolirer eum? Dominus dixit mihi, Ascende ad terram hanc, & demolire eam.

26. Dixerunt autem Eliacim filius Helciæ, & Sobna, & Joahe Rabsaci, Precamur ut loquaris nobis servis tuis Syriace: siquidem intelligimus hãc linguam: & non loquaris nobis Judaicè audiente populo, qui est super murum.

19. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς Ραψάκης, εἴπατε δὴ πρὸς Ἐζεκίαν, τάδε λέγει ὁ βασιλεὺς ὁ μέγας βασιλεὺς Ἀσσυρίων, τίς ἡ πεποίθησις αὕτη ἣν πέποιθας;

20. Πλὴν λόγοις χειλέων καὶ βουλὴ παράταξις γίνεται εἰς πόλεμον. καὶ νῦν ἐπὶ τίνι πέποιθας, ὅτι ἠθέτησας ἐν ἐμοί;

21. Ἰδοὺ πέποιθας σεαυτῷ ἐπὶ τὴν ῥάβδον τὴν καλαμίνην τὴν τεθλασμένην ταύτην ἐπ' Αἴγυπτον; ὡς ἐὰν ἐπιστηριχθῇ ἀνὴρ ἐπ' αὐτήν, εἰσελεύσεται εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ τρήσει αὐτήν. οὕτως ἐστὶ Φαραὼ βασιλεὺς Αἰγύπτου πᾶσι τοῖς πεποιθόσιν ἐπ' αὐτῷ.

22. Καὶ ἐὰν εἴπῃς πρός με, ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν πεποίθαμεν, οὐχὶ αὐτὸς Ἐζεκίας ἀπέστησε τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ καὶ τὰ θυσιαστήρια αὐτοῦ, καὶ εἶπε τῷ Ἰούδα καὶ τῇ Ἱερουσαλήμ, ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου τούτου προσκυνήσατε ἐν Ἱερουσαλήμ;

23. Καὶ νῦν μίχθητε τῷ κυρίῳ μου τῷ βασιλεῖ Ἀσσυρίων, καὶ δώσω σοι δισχιλίους ἵππους, εἰ δυνήσῃ δοῦναι σεαυτῷ ἐπιβάτας ἐπ' αὐτούς.

24. Καὶ πῶς ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπον τοπάρχου ἑνὸς τῶν δούλων τοῦ κυρίου μου τῶν ἐλαχίστων; καὶ ἤλπισας σεαυτῷ ἐπ' Αἴγυπτον ἐπὶ ἅρματα καὶ ἱππεῖς.

25. Καὶ νῦν μὴ ἄνευ τοῦ Κυρίου ἀνεβήκαμεν ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον τοῦ διαφθεῖραι αὐτόν; Κύριος εἶπεν πρός με, ἀνάβηθι ἐπὶ τὴν γῆν ταύτην, καὶ διάφθειρον αὐτήν.

26. Καὶ εἶπεν Ἐλιακὶμ ὁ τοῦ Χελκίου, καὶ Σεβνάς, καὶ Ἰωὰχ πρὸς Ραψάκην, λάλησον πρὸς τοὺς παῖδάς σου Συριστί, ἀκούομεν γὰρ ἡμεῖς, καὶ μὴ λάλει πρὸς ἡμᾶς Ἰουδαϊστὶ ἐν τοῖς ὠσὶ τοῦ λαοῦ τοῦ ἐπὶ τοῦ τείχους.

Sennacheribi minæ & blasphemiæ.

Sennacherib minæ & blasphemiæ.

27. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς Ραψάκης, μὴ πρὸς τὸν κύριόν σου ἢ πρὸς σὲ ἀπέσταλκέ με κύριός μου λαλῆσαι τοὺς λόγους τούτους; οὐχὶ πρὸς τοὺς ἄνδρας τοὺς καθημένους ἐπὶ τοῦ τείχους, ἵνα φάγωσι τὴν κόπρον αὐτῶν, καὶ πίωσι τὸν οὖρον αὐτῶν μεθ' ὑμῶν ἅμα;

28. Καὶ ἔστη Ραψάκης καὶ ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ Ἰουδαϊστὶ, καὶ ἐλάλησε καὶ εἶπεν, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἀσσυρίων·

29. Τάδε λέγει ὁ βασιλεύς, μὴ ὑμᾶς ἐπαιρέτω Ἐζεκίας, ὅτι οὐ μὴ δυνήσῃ ἐξελέσθαι ὑμᾶς ἐκ χειρός μου.

30. Καὶ μὴ ἐπελπιζέτω ὑμᾶς Ἐζεκίας ἐπὶ Κύριον λέγων, ἐξαιρούμενος ἐξελεῖται ὑμᾶς ὁ Κύριος, καὶ οὐ μὴ παραδοθῇ ἡ πόλις αὕτη εἰς χεῖρας βασιλέως Ἀσσυρίων.

31. Μὴ ἀκούετε Ἐζεκίου, ὅτι τάδε λέγει ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, ποιήσατε μετ' ἐμοῦ εὐλογίαν, καὶ ἐξέλθετε πρός με, καὶ φάγεται ἕκαστος τὴν ἄμπελον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὴν συκῆν αὐτοῦ, καὶ πίεται ἕκαστος τὸ ὕδωρ τοῦ λάκκου αὐτοῦ.

32. Ἕως ἂν ἔλθω, καὶ λάβω ὑμᾶς εἰς γῆν ὡς εἰς τὴν γῆν ὑμῶν, γῆν σίτου καὶ οἴνου, καὶ ἄρτου, καὶ ἀμπελώνων, γῆν ἐλαίου καὶ μέλιτος· καὶ ζήσεσθε καὶ οὐκ ἀποθανεῖσθε. καὶ μὴ ἀκούετε Ἐζεκίου, ὅτι ἀπατᾷ ὑμᾶς λέγων, Κύριος ἐξελεῖται ὑμᾶς.

33. Μὴ ῥυόμενοι ἐρρύσαντο οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν ἕκαστος τὴν γῆν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς βασιλέως Ἀσσυρίων;

34. Ποῦ εἰσιν οἱ θεοὶ Αἱμὰθ καὶ Ἀρφάτ; καὶ ποῦ εἰσιν οἱ θεοὶ Σεπφαρουὶν Ἀνὰ καὶ Ἀουά; μὴ ἐξείλοντο τὴν Σαμάρειαν ἐκ χειρός μου;

35. Τίς ἐν πᾶσι τοῖς θεοῖς τῶν γαιῶν ὃς ἐξείλετο τὴν γῆν αὐτοῦ ἐκ χειρός μου, ὅτι ἐξελεῖται Κύριος τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκ χειρός μου;

Καὶ

27. Respondítq; eis Rabsaces, dicens, Nunquid ad dominum tuum, & ad te misit me dominus meus, ut loquerer sermones hos, & non potius ad viros, qui sedent super murum, ut comedant stercora sua, & bibant urinam suam vobiscum?

28. Stetit itaque Rabsaces, & exclamavit voce magna Judaicè, & ait, Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

29. Hæc dicit rex, Non vos seducat Ezechias: nō enim poterit eruere vos de manu mea.

30. Neque fiduciam vobis tribuat super Dominum, dicens, Eruens liberabit nos Dominus, & non tradetur civitas hæc in manu regis Assyriorum.

31. Nolite audire Ezechiam, Hæc enim dicit rex Assyriorum, Facite mecum quod vobis est utile, & egredimini ad me: & comedet unusquisq; de vinea sua, & de ficu sua: & bibetis aquas de cisternis vestris,

32. Donec veniam, & transferam vos in terram, quæ similis est terræ vestræ, in terram fructiferam, & fertilem vini, terram panis & vinearum terram olivarum, & olei ac mellis: & vivetis, & non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens, Dominus liberabit nos.

33. Nunquid liberaverunt dii gentium terram suam de manu regis Assyriorum?

34. Ubi est deus Emath & Arphad? ubi est deus Sepharuaim, Ana & Ava? nunquid liberaverunt Samariam de manu mea?

35. Quinam illi sunt in universis diis terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, ut possit eruere Dominus Jerusalem de manu mea?

Ta-

27. 31 Respondit vero illis Rabsaceh, Nunquid ad dominum & ad te misit me dominus meus, ut loquerer verba ista? nonne ad viros qui sedent super murum, ut comedant stercus suum, & bibant aquam pedum suorum vobiscum?

28. Stetitq; Rabsaceh, & exclamavit voce magna Jehudaice, loquutusq; est, ac dixit, Audite verbum regis magni, regis Assur:

29. Sic dixit rex, Ne seducat vos Hizcijahu, quia non poterit eruere vos è manu ejus:

30. Neq; sperare faciat vos Hizcijahu 32 in Jehova, dicendo, Eruendo eruet nos Jehovah, nec tradetur civitas hęc in manum regis Assur.

31. Ne 33 acquiescatis Hizcijahu: sic enim dixit rex Assur, Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & 34 comedite unusquisq; de vite sua, & unusquisq; de ficu sua: & bibite unusquisq; aquam cisternæ suæ:

32. Donec veniam, & tollam vos ad terram similem terræ vestræ, terram frumenti & vini, terrā panis & vinearum, terram olivæ olei, & mellis: & 35 vivatis, & non moriamini: neq; audiatis Hizcijahu, quū suadebit vobis, dicendo, Jehovah eruet nos.

33. Nunquid eruendo eruerunt dii gentium 36 unusquisq; terram suam è manu regis Assur?

34. Ubi est deus Hamath & Arphad? ubi est deus Sepharvaim, Hena & Ivah? 37 nunquid eruerūt Someron è manu mea?

35. Quis est 38 inter omnes deos terrarum qui eruerit terram suam è manu mea, quod eruere possit Jehovah Jerusalaim è manu mea?

Ta-

27. Aber der ertzschencke sprach zu jnen / Hat mich denn mein herr zu deinem herrn oder zu dir gesandt / das ich solche wort rede? Ja zu den mennern die auff der mauren sitzen / das sie mit euch jren eigen mist fressen / vnd jren harm sauffen.

28. Also stund der ertzschenck vnd rieff mit lauter stim auff Jüdisch / vnd redet vnd sprach / Hört das wort des grossen königs / des königs von Assyrien.

29. So spricht der könig / Last euch Hiskia nicht auffsetzen / denn er vermag euch nicht erretten von meiner hand.

30. Vnd last euch Hiskia nicht vertrösten auff den HERRN / das er sagt / Der HERR wird vns erretten / vnd diese stadt wird nicht in die hende des königs von Assyrien gegeben werden.

31. Gehorchet Hiskia nicht / Denn so spricht der könig von Assyrien / Nemet an mein gnade / vnd kompt zu mir eraus / so sol jederman seines weinstocks vnd seines feigenbawms essen / vnd seines brunnes trincken.

32. Biß ich kome vnd hole euch in ein land / das ewrm lande gleich ist / da korn / most / brot / weinberge / ölebewm / öle vnd honig jnne ist / so werdet jr leben bleiben vnd nicht sterben. Gehorcht Hiskia nicht / denn er verfüret euch / das er spricht / Der HERR wird vns erretten.

33. Haben auch die Götter der Heiden / ein jglicher sein land errettet von der hand des königs von Assyrien?

34. Wo sind die Götter zu Hemath vnd Arphad? Wo sind die Götter zu Sepharuaim / Hena vnd Jwa? Haben sie auch Samaria errettet von meiner hand?

35. Wo ist ein Gott vnter allen landen Göttern / die jr land haben von meiner hand errettet? Das der HERR solt Jerusalem von meiner hand erretten?

Ss 4 Da

31. & dixit ad eos R. n. super etc. ad loquendū v. i.? n. super viros sedentes s. m. ad edendum.

32. ad Jehovam. Chald. in VERBUM Domini.

33. audiatis ad H.

34. comedetis vir vitem suam: & vir ficum suam, & b. vir aquas c. sua, usq; venire me &c. sicut terram vestram.

35. & vivite & non moriemini, & ne aud. ad H. quia incitabit vos.

36. v. r.

37. quia er.

38. in omnibus dijs t. qui eruerint &c. quod eruat Jeh.

756

19. & latuerunt p.
40. ipsum dicendo non respondebitis ei & venit.
41. memorans (vel, monitor in memoriam revocans.) ad H. scissi vestes.

36. Das volck aber schweig stille/ vnd antwortet jm nichts/ Denn der könig hatte geboten vnd gesagt/ Antwortet jm nichts.
37. Da kam Eliakim der son Hilkia der hofemeister/ vnd Sebena der schreiber/ vnd Joah der son Assaph der cantzler/ zu Hiskia mit zurissenen kleidern/ vnd sagten jm an die wort des ertzschencken.

Das XIX. Cap.

Cap. 19
1. & fuit secundū audire regem.
2. in sacco.
3. & dix. ad eum.
4. rupturam-uteri, & v. n. ad partum forte audiet Jehovah.
5. quem m. eum &c. ad probris adficiendum D. v. & arguet in verbis &c. & levabis.
6. invento.
7. & dixit eis e. s. d. ad do.
8. dans in eo sp. & audiet auditū.

DA der könig Hiskia das wort höret/ zureiß er seine kleider/ vnd legt einen sack an/ vnd gieng in das hauß des HERRN.
2. Vnd sandte Eliakim den hofemeister/ vnd Sebena den schreiber/ sampt den eltesten priestern/ mit secken angethan zu dem propheten Jesaia dem son Amoz.
3. Vnd sie sprachen zu jm/ So saget Hiskia/ Das ist ein tag der noth vnd scheltens vnd lesterns/ die kinder sind komen an die geburt/ vnd ist keine krafft da zu geberen.
4. Ob vieleicht der HERR dein Gott hören wolt alle wort des ertzschencken/ den sein herr/ der könig von Assyrien gesandt hat/ hohn zusprechen dem lebendigen Gott/ vnd zu schelten mit worten/ die der HERR dein Gott gehöret hat/ So hebe dein gebet auff für die vbrigen die noch fürhanden sind.
5. Vnd da die knechte des königs Hiskia zu Jesaia kamen.
6. Sprach Jesaia zu jnen/ So sagt ewrm herrn/ So spricht der HERR/ Fürchte dich nicht für den worten die du gehöret hast/ damit mich die knaben des königs von Assyrien gelestert haben.
7. Sihe/ ich wil jm einen Geist geben/ das er ein gerücht hören wird/ vnd wider in sein land ziehen/ vnd wil jn durchs schwert fellen in seinem lande.

717:

8. Vnd da der ertzschencke wider kam/ fand er den könig

36. 39 Tacuit autem populus, nec responderunt ei verbum: quia præceptum regis 40 erat, dicentis, Ne respondeatis ei.

37. Venerunt ergo Eliacim filius Hilcijahu, qui *erat* super domum, & Sebna scriba, & Joah filius Asaph 41 a commentariis, ad Hizcijahu scissis vestibus, & nuntiaverūt ei verba Rabsaceh.

CAP. XIX.

Q[illegible] autem [illegible] sset rex Hizcijahu, scidit vestimenta sua, & operuit se 2 sacco, ingressusq; est domum Jehovæ.

2. Et misit Eliacim qui *erat* super domum, & Sebna scribam, atq; seniores sacerdotum opertos saccis ad Jesajahu prophetam filium Amos.
3. 3 Qui dixerunt ei, Sic dixit Hizcijahu, Dies angustiæ & increpationis, & blasphemiæ *est* dies hęc Venerunt enim filii usq; *ad* 4 matricem. & virtus non *est* pariendi.

4. Si forte audiat Jehovah Deus tuus omnia verba Rabsaceh 5 quem misit rex Assur dominus ejus, ut probris afficiat Deum viventem, & arguat verbis quæ audivit Jehovah Deus tuus: & leva orationem pro residuo 6 quod invenitur.

5. Venerunt itaq; servi regis Hizcijahu ad Jesajahu.
6. 7 Quibus respondit Jesajahu, Sic dicetis domino vestro, Sic dixit Jehovah, Ne timeas à facie verborum, quæ audisti, quibus probris affecerunt pueri regis Assur me.
7. Ecce ego 8 pono in eo spiritum, & audiet rumorem, & revertetur; in terram suam & cadere faciam eum gladio in terra sua.
8. Reversus est itaq; Rabsaceh, & invenit regem Assur pugnā-

36. Tacuit itaque populus, & non respondit ei quicquam: siquidem præceptum regis acceperant ut non responderent ei.
37. Venitq; Eliacim filius Helciæ, prępositus domus, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph, a commentariis, ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiaverunt ei verba Rabsacis.

CAP. XIX.

QUæ cum * audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua, & opertus est sacco, ingressusque est domum Domini.
2. Et misit Eliacim præpositum domus, & Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus opertos saccis, ad Isaiam prophetam filium Amos.
3. Qui dixerunt, Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis, & increpationis, & blasphemiæ dies iste: venerunt filii usque ad partum, & vires non habet parturiens.
4. Si forte audiat Dominus Deus tuus universa verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus, ut exprobraret Deum viventem, & argueret verbis, quæ audivit Dominus Deus tuus: & fac orationem pro reliquis, quæ repertæ sunt.
5. Venerunt ergo servi regis Ezechiæ ad Isaiam.
6. Dixitque eis Isaias, Hæc dicetis domino vestro, Hæc dicit Dominus, Noli timere à facie sermonum quos audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me.
7. Ecce ego immittam ei spiritum, & audiet nuntium, & revertetur in terram suam, & dejiciam eum gladio in terra sua.
8. Reversus est ergo Rabsaces, & invenit regem

36. Καὶ ἐσιώπησαν καὶ οὐκ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ λόγον, ὅτι ἐντολὴ τοῦ βασιλέως αὕτη λέγοντος, οὐκ ἀποκριθήσεσθε αὐτοῦ.
37. Καὶ εἰσῆλθεν Ελιακὶμ ὁ τοῦ Χελκίου ὁ οἰκονόμος, καὶ Σοβνὰς ὁ γραμματεὺς, καὶ Ιωαχ ὁ τοῦ Ασαφ ὁ ἀναμιμνήσκων πρὸς Εζεκίαν διερρηχότες τὰ ἱμάτια, καὶ ἀνήγγειλαν αὐτῷ τοὺς λόγους Ραψάκου.

Κεφαλ. ιθ.

ΚΑὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Εζεκίας, διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ περιεβάλετο σάκκον, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Κυρίου.

2. Καὶ ἀπέστειλεν Ελιακὶμ τὸν οἰκονόμον, καὶ Σοβνὰν τὸν γραμματέα, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τῶν ἱερέων περιβεβλημένους σάκκους πρὸς Ησαΐαν υἱὸν Αμὼς τὸν προφήτην.
3. Καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, τάδε λέγει Εζεκίας, ἡμέρα θλίψεως καὶ ἐλεγμοῦ, καὶ παροργισμοῦ ἡ ἡμέρα αὕτη, ὅτι ἦλθον οἱ υἱοὶ ἕως ὠδίνων, καὶ οὐκ ἔστιν ἰσχὺς τῇ τικτούσῃ.

4. Ει πως εἰσακούσεται Κύριος ὁ Θεός σου πάντας τοὺς λόγους Ραψάκου, ὃν ἀπέστειλεν αὐτὸν βασιλεὺς Ασσυρίων ὁ κύριος αὐτοῦ ὀνειδίζειν Θεὸν ζῶντα καὶ ἐλέγχειν ἐν λόγοις οἷς ἤκουσεν Κύριος ὁ Θεός σου, καὶ λήψῃ προσευχὴν ὑπὲρ τοῦ λείμματος τοῦ εὑρισκομένου.

5. Καὶ ἦλθον οἱ παῖδες βασιλέως Εζεκίου πρὸς Ησαΐαν
6. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ησαΐας, οὕτως ἐρεῖτε πρὸς τὸν κύριον ὑμῶν, τάδε λέγει Κύριος, μὴ φοβηθῇς ἀπὸ τῶν λόγων ὧν ἤκουσας, ὧν ἐβλασφήμησαν εἰς ἐμὲ τὰ παιδάρια τοῦ βασιλέως Ασσυρίων.
7. Ιδοὺ ἐγὼ δίδωμι πνεῦμα ἐν αὐτῷ, καὶ ἀκούσεται ἀγγελίαν, καὶ ἀποστραφήσεται εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ, καὶ καταβαλῶ αὐτὸν ἐν ῥομφαίᾳ ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ.
8. Καὶ ἀπέστρεψε Ραψάκης καὶ εὗρε τὸν βασιλέα Ασσυρίων

Ezechiæ Deus per Esaiam victoriam promittit.

Esa. 37. 1.

Ezechiam petentem à Deo adversus blasphemum Sennacheribus auxilium Esaias consolatur.

πολεμοῦντα ἐπὶ Λοβνά, ὅτι ἤκουσεν ὅτι ἀπῆρεν ἀπὸ Λάχις.

9. Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων περὶ Θαρακὰ βασιλέως τῶν Αἰθιόπων λεγόντων, ἰδοὺ ἐξελήλυθε τοῦ πολεμῆσαί σε. καὶ ἀπέστρεψεν καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸς Ἐζεκίαν λέγων·

10. Τάδε ἐρεῖτε πρὸς Ἐζεκίαν βασιλέα Ἰούδα, μή σε ἀπατάτω ὁ Θεός σου ἐφ' ᾧ σὺ πέποιθας ἐπ' αὐτῷ λέγων, οὐ μὴ παραδοθῇ Ἱερουσαλὴμ εἰς χεῖρας βασιλέως Ἀσσυρίων.

11. Ἰδοὺ σὺ ἤκουσας πάντα ὅσα ἐποίησαν βασιλεῖς Ἀσσυρίων πάσαις ταῖς γαῖς, ὡς ἐξωλόθρευσαν αὐτάς, καὶ πῶς σὺ ῥυσθήσῃ.

12. Μὴ ἐξείλοντο οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν οὓς διέφθειραν οἱ πατέρες μου τήν τε Γωζὰν καὶ τὴν Χαρρὰν καὶ Ῥασὲφ, καὶ τοὺς υἱοὺς Ἀδὲν τοὺς ἐν Θαλασσάρ.

13. Ποῦ ἐστιν ὁ βασιλεὺς Αἱμὰθ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀρφὰδ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς πόλεως Σεπφαρουΐμ Ἀνὰ καὶ Ἀουά;

14. Καὶ ἔλαβεν Ἐζεκίας τὸ βιβλίον παρὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ ἀνέγνω αὐτό· καὶ ἀνέβη εἰς τὸν οἶκον Κυρίου, καὶ ἀνέπτυξεν αὐτὸ Ἐζεκίας ἐνώπιον Κυρίου.

15. Καὶ προσηύξατο ὁ Ἐζεκίας πρὸς Κύριον λέγων, Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ, σὺ εἶ ὁ Θεὸς μόνος ἐν πάσαις ταῖς βασιλείαις τῆς γῆς, σὺ ἐποίησας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν·

16. Κλῖνον Κύριε τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον, ἄνοιξον Κύριε τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε, καὶ ἄκουσον τῶν λόγων Σενναχηρὶμ, οὓς ἀπέστειλεν ὀνειδίζειν Θεὸν ζῶντα.

17. Ἐπ' ἀληθείᾳ γὰρ Κύριε ἠρήμωσαν βασιλεῖς Ἀσσυρίων τὰ ἔθνη καὶ πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῶν·

18. Καὶ ἔδωκαν τοὺς θεοὺς αὐτῶν εἰς τὸ πῦρ, οὐ γὰρ ἦσαν θεοί, ἀλλ' ἢ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων ξύλα καὶ λίθοι, καὶ ἀπώλεσαν αὐτούς.

Assyriorum expugnantem Lobnam: audierat enim quòd recessisset de Lachis.

9. Cumque audisset de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes, Ecce, egressus est ut pugnet adversum te: & iret contra eum, misit nuntios ad Ezechiam, dicens,

10. Hæc dicite Ezechiæ regi Juda, Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas, Non tradetur Jerusalē in manus regis Assyriorum.

11. Tu enim ipse audisti, quæ fecerunt reges Assyriorum universis terris, quomodò vastaverunt eas: num ergo solus poteris liberari?

12. Nunquid liberaverunt dii gentium singulos quos vastaverunt patres mei, Gozan videlicet, & Haram, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thelassar?

13. Ubi est rex Emath, & rex Arphad, & rex civitatis Sepharuaim, Ana & Ava?

14. Itaq; cùm accepisset Ezechias literas de manu nuntiorum, & legisset eas, ascendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino,

15. Et oravit in conspectu ejus, dicens, Domine Deus Israel, qui sedes super Cherubim, tu es Deus solus regum omniū terræ: tu fecisti cœlū & terram.

16. Inclina aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, qui misit ut exprobraret nobis Deum viventem.

17. Verè Domine dissipaverunt reges Assyriorum gentes, & terras omnium.

18. Et miserunt deos eorum in ignē: non enim erant dii, sed opera manuū hominū ex ligno & lapide, & perdiderunt eos.

tem [9] contra Libna: audierat enim quod profectus esset de Lachis.

9. Audivit autem [10] de Thirhacah rege Chus, dicendo, Ecce egressus est ut pugnet tecum. & reversus est, misitq; *alios* legatos ad Hizcijahu [11] cum hisce mandatis,

10. Sic dicetis Hizcijahu regi Jehudah, dicendo, Ne decipiat te Deus tuus, [12] cui tu confidis, dicendo, Non tradetur Jerusalaim in manum regis Assur.

11. Ecce [13] audisti quæ fecerint reges Assur universis terris, [14] perdendo eas: & tu liberaberis:

12. Num liberaverūt eas dii gentium, quos [15] deleverunt patres mei. Gozan & Aran, & Reseph, & filios Eden qui *erant* in Thelasar?

13. Ubi [16] est rex Harmath, & rex Arpad, & rex urbis Sepharuaim, Hena & Ivah?

14. Et tulit Hizcijahu literas de manu legatorum, legitq; eas: & *quum* [17] ascendisset domum Jehovæ, expandit eas Hizcijahu coram Jehova.

15. Oravitq; Hizcijahu coram Jehova, & dixit, Jehovah Deus Israelis, sedens *super* Cherubim, [18] tu es Deus solus omnium regnorum terræ, tu fecisti cœlum & terram.

16. Inclina Jehova aurem tuam, & audi: aperi Jehova oculos tuos, & vide: & audi verba Sanherib, qui [19] misit ut probris afficeret Deum viventem.

17. Verè Jehova, vastaverunt reges Assur gentes in terram earum.

18. Et [20] posuerunt deos eorum in ignē: non enim dii [21] erant, sed opus manuum hominum, lignum & lapis, ideo perdiderunt eos.

von Assyrien streiten wider Libna / denn er hatte gehört / das er von Lachis gezogen war.

9. Vnd da er höret von Thirhaka / dem könige der Moren / Sihe / er ist ausgezogen mit dir zu streiten / wendet er vmb. Vnd sandte boten zu Hiskia / vnd ließ jm sagen.

10. So sagt Hiskia dem könige Juda / Laß dich deinen Gott nicht auffsetzen / auff den du dich verlessest / vnd sprichst / Jerusalem wird nicht in die hand des königs von Assyrien gegeben werden.

11. Sihe / du hast gehöret / was die könige von Assyrien gethan haben allen landen / vnd sie verbannet / vnd du soltest errettet werden?

12. Haben der heiden Götter auch sie errettet / welche meine veter haben verderbet / Gosan / Haran / Rezeph / vnd die kinder Eden / die zu Thelassar waren?

13. Wo ist der könig zu Hemath / der könig zu Arphad / vnd der könig der stadt Sepharuaim / Hena vnd Jwa?

14. Vnd da Hiskia die brieffe von den boten empfangen vnd gelesen hatte / gieng er hinauff zum hause des HERRN / vnd breitet sie für dem HERRN.

15. Vnd betet für dem HErrn vnd sprach. HERR Gott Israel / der du vber Cherubim sitzest / du bist allein Gott / vnter allen königreichen auff erden / du hast himel vnd erden gemacht.

16. HERR / neige deine ohren vnd höre / Thu deine augen auff / vnd sihe / vnd höre die wort Sanherib / der her gesandt hat hohn zu sprechen dem lebendigen Gott.

17. Es ist war / HERR / Die könige von Assyrien haben die heiden mit dem schwert vmbgebracht vnd jr land.

18. Vnd haben jre Götter ins fewr geworffen / Denn es waren nicht Götter / sondern menschen hende werck / holtz vnd steine / darumb haben sie sie vmbgebracht.

9. *super L.*
10. *ad Th. regem Ch. &c. ad pugnandum t.*
11. *dicendo, s. d.. ad H. regem 3.*
12. *quo tu confidens (es) in eo.*
13. *tu audivisti.*
14. *anathematizando.*
15. *corruperunt.*
16. *ipse rex.*
17. *ascendit d. 7. & exp.*
18. *tu ipse Deus solus tu omnibus regis t.*
19. *misit eum ad probrum afficiendum.*
20. *dederunt.*
21. *ipsi, sed o. m. hominis.*

22. & cognoscent.
23. solus tu.
758:
24. quæ orasti ad me ad San.
25. super s. p. in manu &c affecisti Dominum, & d. in m. curruu mei ego ascendi altitudinem m. l. L. & s. staturam (proceritatem) c. e. electionem (delectum) abietum i.
26. obsidionis.
27. orientis .i. quondam.
28. eris.
29. ad facies segetis. Et sedere tuum, & egredi tuum, & ingredi tuum novi, & irasci tuum ad me.

19. Nu aber HERR vnser Gott / hilff vns aus seiner hand / auff das alle königreich auff erden erkennen / das du HERR allein Gott bist.

20. Da sandte Jesaja der son Amoz zu Hiskia / vnd ließ jm sagen. So spricht der HERR der Gott Jsrael / was du zu mir gebetet hast vmb Sanherib den könig von Assyrien / das habe ich gehöret.

21. Das ists / das der HERR wider jn geredt hat. Die jungfraw die tochter Zion verachtet dich vnd spottet dein / Die tochter Jerusalem schüttelt jr heupt dir nach.

22. Wen hastu gehöhnet vnd gelestert? Vber wen hastu die stimme erhaben? Du hast deine augen erhaben wider den heiligen in Jsrael.

23. Du hast den HERRN durch deine boten gehönet / vnd gesagt / Jch bin durch die menge meiner wagen / auff die höhe der berge gestiegen / auff den seiten des Libanon / Jch habe seine hohe cedern vnd auserlesene tannen abgehawen / vnd bin komen an die eusserste herberge des walds seines Carmels.

24. Jch habe gegraben vnd ausgetruncken die frembden wasser / vnd habe vertrocknet mit meinen fußsolen die seen.

25. Hastu aber nicht gehöret / das ich solchs lange zuuor gethan habe / vnd von anfang habe ichs bereit? Nu jrt aber habe ichs komen lassen / das feste stedte würden fallen in einen wüsten steinhauffen.

26. Vnd die drinnen wonen / matt werden / vnd sich fürchten vnd schemen müsten / vnd werden wie das graß auff dem felde / vnd wie das grüne kraut zum hew auff den dechern / das verdorret ehe denn es reiff wird.

27. Jch weiß dein wonen / dein aus vnd einziehen / vnd das du tobest wider mich.

19. Et nunc jehovah Deus noster salvos fac nos obsecro de manu ejus, 22 ut cognoscant omnia regna terræ quod tu es jehovah Deus 23 solus.

20. Tunc misit jesajahu filius Amos ad Hizcijahu, dicendo, Sic dixit jehovah Deus Israelis 24 pro quibus orasti me super Sanherib rege Assur, audivi.

21. Hoc est verbum quod loquutus est Jehovah super eum, Contempsit te, subsannavit te, virgo filia Sion: post te caput movit, filia Jerusalaim.

22. Quem probris affecisti, & cui conviciatus es, & super quem exaltasti vocem, & elevasti in excelsum oculos tuos? 25 contra sanctũ Israelis.

23. Per manum legatorum tuorum probris affecisti jehovam, & dixisti, In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium, latera Lebanõ & succidam altitudinem cedrorum ejus, electas abietes illius, & ingrediar habitaculum finis eius, saltum Charmeli eius.

24. Ego fodi & venam, & bibi aquas alienas, & siccavi planta pedum meorum omnes rivos 26 munitos.

25. Nonne audisti à longo tempore? id feci, à diebus 27 antiquis etiam formavi illud, nunc evenire feci illud: & 28 erit ad destruendum in acervos ruinarũ civitates munitas.

26. Et habitatores earum abbreviati manu, contriti sunt & pudore affecti, fuerunt ut herba agri, & olus germinis, ut herba tectorum, & percussa ariditate 29 antequam sit seges.

27. Habitationem autem tuam, & egressum tuum & ingressum tuum novi, & furorem tuum contra me.

19. Nunc igitur Domine Deus noster, salvos nos fac de manu ejus, ut sciant omnia regna terræ, quia tu es Dominus Deus solus.

20. Misit autem Isaias filios Amos ad Ezechiam, dicens, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Quæ deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum, audivi.

21. Iste est sermo quem locutus est Dominus de eo, Sprevit te, & subsanavit te virgo filia Sion: post tergum tuum caput movit, filia Jerusalem.

22. Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & elevasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israel.

23. Per manum servorum tuorum exprobrasti Domino, & dixisti, In multitudine curruũ meorum ascendi excelsa montium, in summitate Libani, & succidi sublimes cedros ejus, & electas abietes illius. Et ingressus sum usq; ad terminos ejus, & saltum carmeli ejus

24. Ego succidi, & bibi aquas alienas, & siccavi vestigiis pedum meorum omnes aquas clausas.

25. Nunquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmavi illud, & nunc adduxi: eruntque in ruinã collium conpugnantium civitates munitæ.

26. Et qui sedent in eis, humiles manu: contremuerunt & confusi sunt, facti sunt velut fœnum agri, & virens herba tectorum, quæ arefacta est antequam veniret ad maturitatem.

27. Habitaculum tuum, & egressum tuum, & introitum tuum, & viam tuam ego præscivi, & furorem tuum contra me.

19. Καὶ νῦν Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ῥῦσαι ἡμᾶς ἐκ χειρὸς αὐτοῦ, καὶ γνώτωσαν πᾶσαι αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς, ὅτι σὺ εἶ Κύριος ὁ Θεὸς μόνος.

20. Καὶ ἀπέστειλεν Ησαίας υἱὸς Αμὼς πρὸς Εζεκίαν λέγων, τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ισραήλ, ἤκουσα ἃ προσηύξω πρός με περὶ Σενναχηρεὶβ βασιλέως Ασσυρίων·

21. Οὗτος ὁ λόγος ὃν ἐλάλησε Κύριος πρὸς αὐτὸν, ἐφαύλισέ σε καὶ ἐμυκτήρισέ σε παρθένος θυγάτηρ, Σιὼν κεφαλὴν ἐπὶ σοὶ ἐκίνησε θυγάτηρ Ιερουσαλήμ.

22. Τίνα ὠνείδισας καὶ ἐβλασφήμησας; καὶ ἐπὶ τίνα ὕψωσας τὴν φωνήν σου, καὶ ἦρας εἰς ὕψος τοὺς ὀφθαλμούς σου; εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Ισραήλ;

23. Εν χειρὶ ἀγγέλων σου ὠνείδικας τὸν Κύριον, καὶ εἶπας ἐν τῷ πλήθει τῶν ἁρμάτων μου ἐγὼ ἀνέβην εἰς ὕψος ὀρέων μέρους τοῦ Λιβάνου, καὶ ἔκοψα τὸ μέγεθος τῆς κέδρου αὐτοῦ, τὰ ἐκλεκτὰ κυπαρίσσων αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς μέρος δρυμοῦ τοῦ Καρμήλου.

24. Εγὼ ἐφύλαξα καὶ ἔπιον ὕδατα ἀλλότρια, καὶ ἐξήρανα αὐτά, τῷ ἴχνει τῶν ποδῶν μου ποταμοὺς συνοχῆς.

25. Ουκ ἤκουσας ὅτι μακρόθεν ἐγὼ ἐποίησα αὐτήν; ἐξ ἡμερῶν ἀρχῆς ἔπλασα αὐτήν, καὶ νῦν ἤγαγον αὐτήν. καὶ ἐγένετο εἰς ἐπάρσεις ἀποικεσιῶν μαχίμων πόλεις ὀχυράς.

26. Καὶ οἱ ἐνοικοῦντες ἐν αὐταῖς ἠσθένησαν τῇ χειρί, ἔπτηξαν καὶ κατῃσχύνθησαν, ἐγένοντο ὡς χόρτος ἀγροῦ, καὶ χλωρὰ βοτάνη, ὡς χλόη δωμάτων καὶ πάτημα ἀπέναντι ἑστηκότος.

27. Καὶ τὴν καθέδραν σου καὶ τὴν ἔξοδόν σου, καὶ τὴν εἴσοδόν σου, καὶ τὸν θυμόν σου τὸν ἐπ' ἐμὲ ἔγνων·

Esaias consolatur Ezechiam victoriam nuncians.

Esaias consolatur Ezechiam victoriam nuntians.

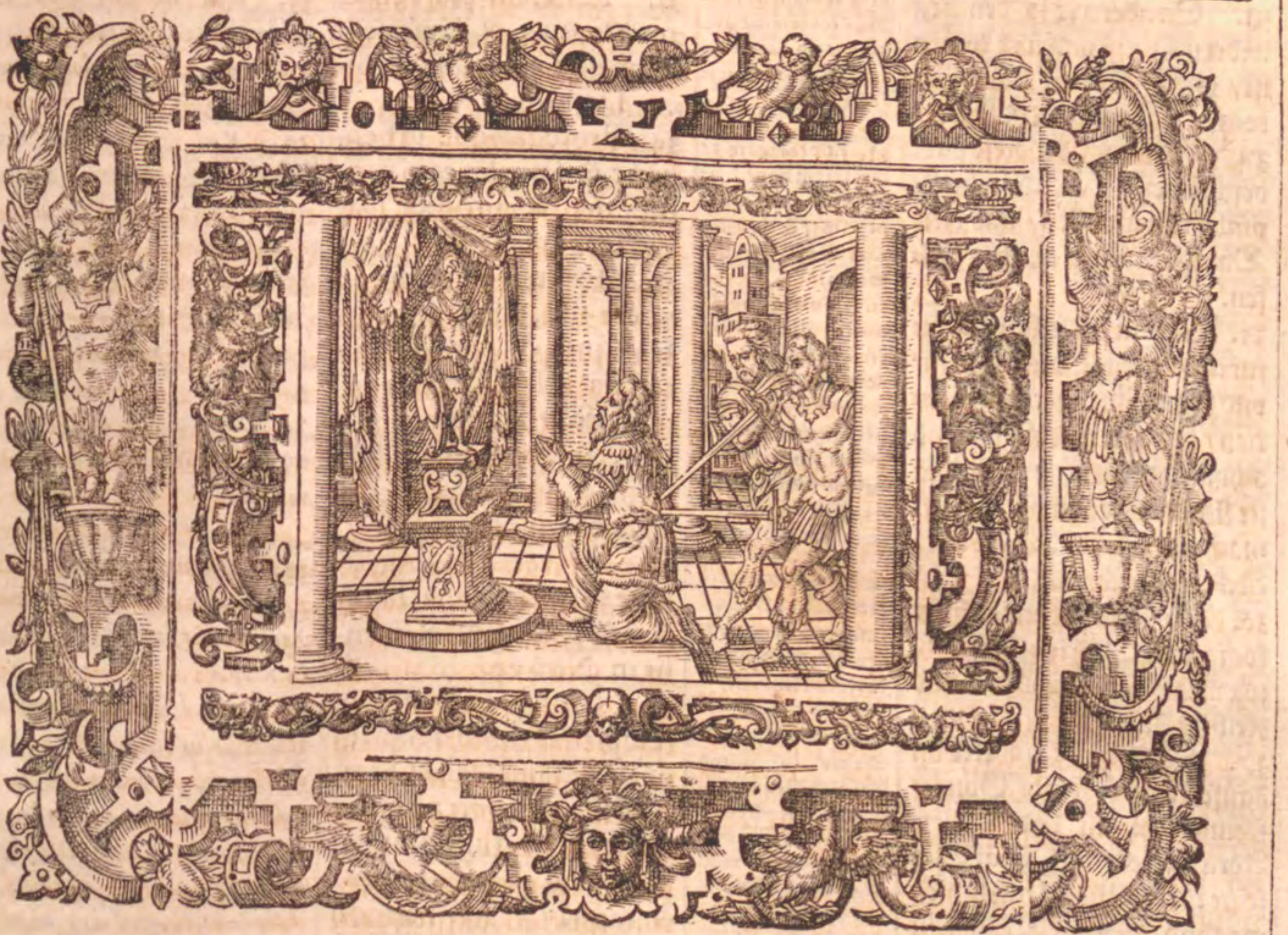

28. Διὰ τὸ ὀργισθῆναί σε ἐπ' ἐμέ, καὶ τὸ στρῆνός σου ἀνέβη ἐν τοῖς ὠσί μου, καὶ ἐμβαλῶ τὸ ἄγκιστρόν μου εἰς τοὺς μυκτῆρας σου, καὶ χαλινὸν ἐν τοῖς χείλεσί σου, καὶ ἀποστρέψω σε ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἦλθες ἐν αὐτῇ.
29. Καὶ τοῦτό σοι τὸ σημεῖον, φαγῇ τὸν ἐνιαυτὸν τοῦτον τὰ αὐτόματα, καὶ ἐν τῷ ἔτει τῷ δευτέρῳ τὰ αὐτόματα, καὶ τῷ ἔτει τῷ τρίτῳ σπερεῖτε καὶ ἀμήσετε καὶ φυτεύσετε ἀμπελῶνας, καὶ φάγεσθε τὸν καρπὸν αὐτῶν.
30. Καὶ προσθήσει τὸ διασεσωσμένον οἴκου Ἰούδα τὸ ὑπολειφθὲν ῥίζαν κάτω, καὶ ποιήσει καρπὸν ἄνω·
31. Ὅτι ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἐξελεύσεται κατάλειμμα, καὶ ἀνασωζόμενος ἐξ ὄρους Σιών, ὁ ζῆλος Κυρίου τῶν δυνάμεων ποιήσει ταῦτα.
32. Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος πρὸς βασιλέα Ἀσσυρίων, οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὴν πόλιν ταύτην, καὶ οὐ τοξεύσει ἐκεῖ βέλος, καὶ οὐ προσφθάσει αὐτὴν θυρεός, οὐδὲ μὴ προσχέῃ ἐπ' αὐτὴν πρόσχωμα.

28. Insanisti in me, & superbia tua ascendit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam te in viam per quam venisti.
29. Tibi autem Ezechia hoc erit signum, Comede hoc anno quæ repereris: in secundo autem anno, quæ sponte nascuntur: porrò in tertio anno seminate & metite: plantate vineas, & comedite fructum earum.
30. Et quodcunque reliquum fuerit de domo Juda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.
31. De Jerusalem quippe egredientur reliquiæ, & quod salvetur de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet hoc.
32. Quam ob rem hæc dicit Dominus de rege Assyriorum, non ingredietur urbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circundabit eam munitio.

28. Quoniam iratus es adversum me, & tumultus tuus ascēdit in aures meas: ideo ponam hamū meum in naribus tuis, & camum meum in labiis tuis, & redire faciam te 30 per viam qua venisti.
29. Et hoc tibi signum, 31 comede anno isto per se germinantia: anno autem secundo sponte *etiam* germinantia: anno vero tertio seminate & metite, & plantate vineas, & comedite fructū earum.
30. Et addet 32 quæ evasit familiæ Jehudah, quæ remansit, *mittere* radicem deorsum, & facere fructum sursum.
31. De Jerusalaim enim 33 egredientur reliquiæ, & evasor de monte Sijon: zelus Jehovę exercituum faciet hoc.
32. Propterea sic dicit Jehovah de rege Assur, Non 34 ingredietur urbem hanc, nec jaciet illuc sagittam, neq; præoccupabit eam clypeo *munitus*, nec effundet 35 juxta eam aggerem.

28. Weil du denn wider mich tobest / vnd dein vbermuth für meine ohren erauff komen ist / so wil ich dir einen rinck an deine nasen legen / vnd ein gebiß in dein maul / vnd wil dich den weg widerumb füren / da du herkomen bist.
29. Vnd sey dir ein zeichen / Jn diesem jar iß was zutretten ist / im andern jar was selber wechst / im dritten jar seet vnd erndtet / vnd pflantzet weinberge / vnd esset jre früchte.
30. Vnd die tochter Juda die errettet vnd vberblieben ist / wird fürder vnter sich wurtzeln / vnd vber sich frucht tragen.
31. Denn von Jerusalem werden ausgehen die vberblieben sind / vnd die erretteten vom berge Zion. Der eiuer des HERRN Zebaoth wird solchs thun.
32. Darumb spricht der HERR vom konige zu Assyrien also / Er sol nicht in diese stadt komen / vnd keinen pfeil drein schiessen / vnd kein schildt dafür komen / vnd sol keinen wal drumb schütten.

pro irascite ad me. Chald. *irritasti VERBUM meum.*
30. *in via qua venisti in ea.*
31. *comedere* (inf. pro imper.) *isto anno serotinum, & in a. s. sponte germinans.*
32. *evasio domus J. relicta, r. d. & faciet.*
33. *egredietur residuum, & evasio de mo. S. zelus Jeh. &c.* Chald. *per VERBUM Domini Zebaoth fiet hoc.*
34. *venit ad urb.*
35. *supere. a.*

33. Sondern er sol den weg widerumb zihen/den er komen ist/ vnd sol in diese stadt nicht komen/Der HERR sagts.
34. Vnd ich wil diese stadt beschirmen/ das ich jr helffe vmb meinen willen/ vnd vmb Dauids meines knechts willen.
35. Vnd in derselben nacht/ fur aus der engel des HErrn/ vnd schlug im lager von Assyrien/ hundert vnd fünff vnd achtzig tausent man. Vnd da sie sich des morgens frůe auffmachten/ Sihe/da lags alles eitel todte leichnam.
36. Also brach Sanherib der kőnig von Assyrien auff vnd zog weg/ vnd keret vmb/ vnd bleib zu Niniue.
37. Vnd da er anbetet im hause Nisroch seines Gottes/ schlugen jn mit dem schwert AdraMelech vnd SarEzer seine sőne/Vnd sie entrunnen ins land Ararat. Vnd sein son Asserhaddon ward kőnig an seine stat.

Das XX. Cap.

ZV der zeit ward Hiskia todt kranck. Vnd der prophet Jesaja der son Amoz kam zu jm/vnd sprach zu jm/So spricht der HERR/ Beschicke dein hauß/ denn du wirst sterben/ vnd nicht leben bleiben.

2. Er aber wand sein andlitz zur wand/ vnd betet zum HERRN/vnd sprach.
3. Ah HERR/gedenck doch/ das ich für dir trewlich gewandelt habe/ vnd mit rechtschaffenem hertzen/ vnd habe gethan/das dir wolgefellet. Vnd Hiskia weinet seer.
4. Da aber Jesaja noch nicht zur stadt halb hinaus gegangen war/ kam des HERRN wort zu jm vnd sprach.
5. Kere vmb/vnd sage Hiskia dem fürsten meines volcks/ So spricht der HERR der Gott deines vaters Dauids/ Jch habe dein gebet gehőret/ vnd deine threnen gesehen. Sihe/ich wil dich gesund machen/

---

33. Per viam qua venit, [1] revertetur, & civitatem hanc non ingredietur, dicit Jehovah.

34. Et protegam [36] civitatem hanc, ut servem eam propter me, & propter Davidem servum meum.
35. Fuit igitur, [37] nocte illa egressus est angelus Jehovæ, & percussit *in* castris Assur [38] centum octoginta quinq; millia. surrexerunt autem summo mane, & en omnes ipsi cadauera mortua.

36. [39] Propterea profectus abiit, reversusq; est Sanherib rex Assur, & habitavit in Nineveh.

37. [40] Et fuit, eo adorante in domo Nisroch deum suum, & Adramelech & Sareser filii ejus percusserunt eum [41] gladio: ipsi autem evaserunt in terram Ararat: & regnavit Esar haddon filius ejus pro eo.

CAP. XX.

IN diebus illis ægrotavit Hizcijahu [1] usq; ad mortem: & venit ad eum Jesajahu filius Amos prophetę, dixitq; ad eum, Sic dixit Jehovah, Præcipe domui tuæ, quia [2] morieris, & non vives.

2. Et convertit *Hizcijahu* faciem suam ad parietem, & oravit ad Jehovam, dicendo,
3. Obsecro ô Jehova, Memento quæso quod ambulaverim coram te in veritate & [3] corde integro, & *quod* bonum *est* in oculis tuis, fecerim. Et flevit Hizcijahu fletu magno.
4. [4] Nondum autem Jesajahu egressus fuerat ad atrium medium, quum verbũ Jehovę fuit ad eum, dicendo.
5. Revertere, & [5] dic ad Hizcijahu ducem populi mei, Sic dixit Jehovah Deus Davidis patris tui, Audivi orationem tuam, vidi [6] lachrymas tuas, ecce ego sano te, die tertia ascen-

---

33. Per viam qua venit, revertetur: & civitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus.
34. Protegamque urbem hanc, & salvabo eam propter me, & propter David servum meum.
35. *Factum est igitur in nocte illa, venit angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinq; millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum:
36. Et recedens abiit, & reversus est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ninive.
37. Cumque adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech & Sarasar filii ejus percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Armeniorum, & regnavit Asar haddon filius ejus pro eo.

CAP. XX.

IN* diebus illis ægrotavit Ezechias usq; ad mortem: & venit ad eum Isaias filius Amos, propheta, dixitque ei, Hæc dicit Dominus Deus, Præcipe domui tuæ: morieris enim tu, & non vives.
2. Qui convertit faciem suam ad parietem, & oravit Dominum, dicens,
3. Obsecro Domine, memento quæso quomodò ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim. Flevit itaque Ezechias fletu magno.
4. Et antequam egrederetur Isaias mediã partem atrii factus est sermo Domini ad eum, dicens,
5. Revertere, & dic Ezechię duci populi mei, Hęc dicit Dominus Deus David patris tui, Audivi orationem tuam, & vidi lachrymam tuam: & ecce, sana-

---

33. Καὶ τῇ ὁδῷ ᾗ ἦλθεν ἐν αὐτῇ ἀποστραφήσεται, καὶ εἰς τὴν πόλιν ταύτην οὐκ εἰσελεύσεται, φησὶ Κύριος.
34. Καὶ ὑπερασπιῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης τοῦ σῶσαι αὐτὴν δι' ἐμὲ καὶ διὰ Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου.
35. Καὶ ἐγένετο νυκτὸς καὶ ἐξῆλθεν ἄγγελος Κυρίου καὶ ἐπάταξεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδοήκοντα καὶ πέντε χιλιάδας. καὶ ὤρθρισαν τὸ πρωΐ, καὶ ἰδοὺ πάντες σώματα νεκρά.

36. Καὶ ἀπῆρε καὶ ἀπέστρεψε καὶ ἐπορεύθη Σενναχηρὶβ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, καὶ κατῴκησεν ἐν Νινευῇ.
37. Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ προσκυνοῦντος ἐν τῷ οἴκῳ Νεσερὰχ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, Ἀδραμέλεχ καὶ Σαρασὰρ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐπάταξαν αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ, καὶ αὐτοὶ διεσώθησαν εἰς γῆν Ἀραράθ· καὶ ἐβασίλευσεν Ἀσορδὰν υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Κεφαλ. κ'.

ΕΝ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἠῤῥώστησεν Ἐζεκίας ἕως θανάτου· καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτὸν Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμὼς ὁ προφήτης, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, τάδε λέγει Κύριος, ἔντειλαι περὶ τοῦ οἴκου σου, ὅτι ἀποθνήσκεις σὺ καὶ οὐ ζήσῃ.

2. Καὶ ἀπέστρεψεν Ἐζεκίας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πρὸς τὸν τοῖχον καὶ προσηύξατο πρὸς Κύριον λέγων.
3. Ὦ δὴ Κύριε, μνήσθητι ὅσα περιεπάτησα ἐνώπιόν σου ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν καρδίᾳ τελείᾳ, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς σου ἐποίησα. καὶ ἔκλαυσεν Ἐζεκίας κλαυθμῷ μεγάλῳ.

4. Καὶ ἦν Ἡσαΐας ἐν τῇ αὐλῇ τῇ μέσῃ, καὶ ῥῆμα Κυρίου ἐγένετο πρὸς αὐτὸν, λέγων,

5. Ἐπίστρεψον, καὶ ἐρεῖς πρὸς Ἐζεκίαν τὸν ἡγούμενον τοῦ λαοῦ μου, τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Δαυὶδ τοῦ πατρός σου, ἤκουσα τῆς προσευχῆς σου, καὶ εἶδον τὰ δάκρυά σου, ἰδοὺ ἐγὼ ἰάσομαί

Marginal notes (left): 759 : in via, qua venit in ea rev. & ad civ. h. non veniet dictum Jehova. 36. ad civitatem h. ad servandum eam. 37. in n. i. & egr. 38. centuriam, octo--decades, & pentadem chiliadum. & manicaverunt in mane. 39. et profectus est & abiit. 40. & fuit ipse incurvans se, domo N. dei sui. 41. in gl. & ipsi erepti sunt (sc. in) terr.

Cap. 20. 1. ad moriens dum. 2. moriens (sc. eris) tu. 3. in corde. 4. & fuit, hes. non non egr. fu. a. m. & verb. 5. dices. 6. lachrymam tuam. 7. e. sanans (sum) te, in d. t.

Marginal notes (right): Exercitus Sennacheribo occiditur ab angelo. * Tob. 1. v. 21. Eccl. 48. v. 24. Esa. 37. v. 36. 1. Mac. 7. v. 41. 2. Mac. 8. v. 1. * 2. Par. 32. v. 24. Esa. 38. v. 1. Eccl. 48. v. 26.

Ezechiæ in lethali morbo oranti vitæ prolongatio ab Esaia promittitur.

σε τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ ἀναβήσῃ εἰς οἶκον Κυρίου.
6. Καὶ προσθήσω ἐπὶ τὰς ἡμέρας σου δεκαπέντε ἔτη· καὶ ἐκ χειρὸς βασιλέως Ἀσσυρίων ῥύσομαί σε καὶ τὴν πόλιν ταύτην. καὶ ὑπερασπιῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης δι' ἐμὲ καὶ διὰ Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου.

7. Καὶ εἶπεν Ἡσαΐας, λαβέτωσαν παλάθην συκῶν, καὶ ἐπιθέτωσαν ἐπὶ τὸ ἕλκος, καὶ ὑγιάσῃ.

8. Καὶ εἶπεν Ἐζεκίας πρὸς Ἡσαΐαν, τί τὸ σημεῖον ὅτι ἰάσεταί με Κύριος, καὶ ἀναβήσομαι εἰς οἶκον Κυρίου τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ;

9. Καὶ εἶπεν Ἡσαΐας, τοῦτό σοι τὸ σημεῖον παρὰ Κυρίου, ὅτι ποιήσει Κύριος τὸν λόγον ὃν ἐλάλησε. πορεύσεται ἡ σκιὰ δέκα ἀναβαθμοὺς, ἢ ἀναστρέψει δέκα ἀναβαθμούς.

10. Καὶ εἶπεν Ἐζεκίας, κοῦφον τὴν σκιὰν κλῖναι δέκα ἀναβαθμοὺς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἀποστραφήτω ἡ σκιὰ δέκα ἀναβαθμοὺς εἰς τὰ ὀπίσω.

11. Καὶ ἐβόησεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης πρὸς Κύριον, καὶ ἐπέστρεψεν ἡ σκιὰ ἐν τοῖς ἀναβαθμοῖς Ἀχαζ οἷς κατέβη τοῦ δέκα ἀναβαθμοὺς εἰς τὰ ὀπίσω.

* Esa. 39. v. 1.
12. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀπέστειλε Βαρωδὰχ υἱὸς Βαλαδὰν βασιλεὺς Βαβυλῶνος ἐπιστολὰς καὶ δῶρα πρὸς Ἐζεκίαν, ἤκουσε γὰρ ὅτι ἠρρώστησεν Ἐζεκίας.

13. Καὶ ἐχάρη ἐπ' αὐτοῖς Ἐζεκίας, καὶ ἔδειξεν αὐτοῖς πάντα τὸν οἶκον τοῦ νεχωθά, καὶ τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον, καὶ τὰ ἀρώματα, καὶ τὸ ἔλαιον τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸν οἶκον τῶν σκευῶν αὐτοῦ, καὶ πάντα ὅσα εὑρέθη ἐν τοῖς θησαυροῖς, καὶ οὐ παρέλειπεν οὐθὲν ὃ οὐκ ἔδειξεν αὐτοῖς Ἐζεκίας ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ ἐν παντὶ θησαυρῷ αὐτοῦ.

14. Καὶ εἰσῆλθεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης πρὸς Ἐζεκίαν τὸν βασιλέα, καὶ εἶπεν αὐτῷ, τί ἐλάλη-

σαν

sanavi te, die tertio, ascẽdes templum Domini.
6. Et addam diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, & civitatem hanc, & protegam urbem istam propter me, & propter David servum meum.
7. Dixitque Isaias, Afferte massam ficorum. Quam cùm attulissent, & posuissent super hulcus ejus, curatus est.
8. Dixerat autem Ezechias ad Isaiam, Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, & quia ascensurus sum die tertia templum Domini?
9. Cui ait Isaias, Hoc erit signũ á Domino, quòd facturus sit Dominus sermonem quem locutus est: Vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus?
10. Et ait Ezechias, Facile est umbram crescere decem lineis: nec hoc volo ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus.
11. Invocavit itaque Isaias propheta Dominum, & reduxit umbrã per lineas, quibus jam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus.
12. *In tempore illo misit Berodach Baladan filius Baladan rex Babyloniorum, literas & munera ad Ezechiam: audierat enim quòd ægrotasset Ezechias.
13. Lætatus est autem in adventu eorum Ezechias, & ostendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, unguenta quoque, & domum vasorum suorum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Nõ fuit quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua.
14. Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei, Quid

di-

scendes *in* domum Jehovæ.

6. Et addam 7 diebus tuis quindecim annos: deq; manu regis Assur eruam te, & civitatem istã, atq; protegam civitatem istam, propter me & propter Davidem servum meum.

7. Dixitq; Jesajahu, Tollite massam ficuum siccarum. Et tulerunt, ac posuerunt super ulcus, 8 & sanatum est.

8. Dixerat autem Hizcijahu ad Jesajahu, Quod signum *erit* quod sanaturus sit Jehovah me, & ascensurus sim die tertio *in* domum Jehovæ?
9. 19 Respondit Jesajahu, Hoc *erit* tibi signum á Jehova, quod ipse facturus sit rem *istam*, quam loquutus est, *Visne ut* progrediatur umbra decem gradibus, an revertatur decem gradibus?
10. Respondit Hizcijahu, Leve est umbræ declinare decẽ gradibus: 10 nolo *hoc*, sed *ut* revertatur umbra retrorsum decem gradibus.
11. Clamavit itaq; Jesajahu propheta ad Jehovam, & reduxit umbram 11 per gradus quibus descenderat, in cochlea *quam fecerat* Ahaz, retrorsum decem gradibus.
12. Tempore illo misit Berodach Baladan filius Baladan rex Babel literas & 12 munera ad Hizcijahu: audierat enim quod ægrotasset Hizcijahu.

13. Et audivit 13 eos Hizcijahu, ostenditq; eis universam domum 14 desiderabilem suam, argentum & aurũ, & aromata, & unguẽtum optimum, & domum vasorum suorum, & 15 quicquid inventum est in thesauris suis: nõ fuit quicquam quod non ostenderit eis Hizcijahu in domo sua, & in omni dominatu suo.
14. Introivit autem Jesajahu propheta ad regem Hizcijahu, dixitq; 16 ei,

Quid

chen / am dritten tage wirstu hinauff in das hauß des HERRN gehen.
6. Vnd wil funffzehen jar zu deinem leben thun / vnd dich vnd deine stadt erretten von dem könige zu Assyrien / vnd diese stadt beschirmen vmb meinen willen / vnd vmb meines knechts Dauids willen.
7. Vnd Jesaia sprach / Bringet her ein stück feigen. Vnd da sie die brachten / legten sie sie auff die drüse / vnd er ward gesund.
8. Hiskia aber sprach zu Jesaia / Welches ist das zeichen / das mich der HERR wird gesund machen / vnd ich in des HERRn hauß hinauff gehen werde am dritten tage?
9. Jesaia sprach / Das zeichen wirstu haben vom HERRN / das der HERR thun wird was er geredt hat. Sol der schatten zehen stuffen fürder gehen / oder zehen stuffen zu rück gehen? 760:
10. Hiskia sprach / Es ist leicht / das der schatten zehen stuffen nider-werts gehe / das wil ich nicht / sondern das er zehen stuffen hinder sich zu rück gehe.
11. Da rieff der prophet Jesaia den HERRN an / Vnd der schatte gieng hinder sich zu rücke zehen stuffen / am zeiger Ahas / die er war niderwerts gegangen.
12. Zu der zeit sandte Brodach / der son Baledan des sons Baledan / könig zu Babel / brieffe vnd geschencke zu Hiskia / denn er hatte gehöret / das Hiskia kranck war gewesen.
13. Hiskia aber war frölich mit jnen / vnd zeiget jnen das gantze schatzhauß / silber / gold / specerey / vnd das beste öle / vnd die harnischkamer / vnd alles was in seinen schetzen fürhanden war. Es war nichts in seinem hause vnd in seiner gantzen herrschafft / das jnen Hiskia nicht zeigete.

14. Da kam Jesaia der prophet zum könige Hiskia / vnd sprach zu jm / Was haben diese

7. *super dies tuos, pentadem (&) decadem anni, & de Vola &c. protegam super c.*

8. *& (sc) Vixit.*

9. *& dixit 3. &c. quod facturus sit Jehovah istud Verbum quod l. e. iVit (ibitne? præt. pro fut.) umb. d. gr. an reVertetur d. gr. & dixit.*
10. *non (sc. Volo hoc) sed.*

11. *in gradibus q. d. in gradibus A.*

12. *& mincham.*

13. *super eos.*
14. *desiderabilium suorum.*
15. *omne quod inV. &c. fuit Verbum (. i. res)* sic infra *qu.*

16. *ad eum.*

17. Venient (fut. pro præt) ad te? & dixit.

18. & dixit.

19. Venientes (sc. sunt) & def. omne quod in &c. tui usq; diem hanc: non r. Verbum. i. res.

20. dixit.

21. Ipsa scr. super li.

22. & cubuit.

Cap. 21.

1. filius dyodecadis anni M. in regnando ipsum, & quinq; decades & pentadem anni r.

leute gesagt? Vnd woher sind sie zu dir komen? Hiskia sprach / Sie sind aus fernen landen zu mir komen von Babel.

15. Er sprach / Was haben sie gesehen in deinem hause? Hiskia sprach / Sie haben alles gesehen / was in meinem hause ist / vnd ist nichts in meinen schetzen / das ich nicht jnen gezeiget hette.

16. Da sprach Jesaia zu Hiskia / Höre des HERRN wort.

17. Sihe / es kömpt die zeit / das alles wird gen Babel weggefürt werden aus deinem hause / vnd was deine veter gesamlet haben biß auff diesen tag / vnd wird nichts vbergelassen werden / spricht der HERR.

18. Dazu die kinder die von dir komen / die du zeugen wirst / werden genomen werden / das sie kemerer seien im pallast des königes zu Babel.

19. Hiskia aber sprach zu Jesaia / Das ist gut / das der HERR geredt hat. Vnd sprach weiter / Es wird doch friede vnd trew sein zu meinen zeiten.

20. Was mehr von Hiskia zu sagen ist / vnd alle seiner macht / vnd was er gethan hat / vnd der teich vnd die wasserröhren / damit er wasser in die stadt geleitet hat / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda.

21. Vnd Hiskia entschlieff mit seinen vetern / vnd Manasse sein son ward könig an seine stat.

Das XXI. Cap.

MAnasse war zwelff jar alt / da er könig ward / vnd regierte fünff vnd funfftzig jar zu Jerusalem / seine mutter hieß Hephziba.

2. Vnd er thet das dem HERRN vbel gefiel / nach den greweln der heiden / die der HERR für den kindern Israel vertrieben hatte.

Vnd

Quid dixerunt viri isti? & unde 17 venerunt ad te? Respondit Hizcijahu, De terra longinqua venerunt, de Babel.

15. Et ait, Quid viderunt in domo tua? 18 Respondit Hizcijahu, Cuncta quæ *erant* in domo mea, viderunt: non fuit quicquam quod nō ostenderim eis in thesauris meis.

16. Tunc dixit Jesajahu ad Hizcijahu, Audi verbum Jehovę.

17. Ecce dies 19 veniunt, & deferetur quicquid *est* in domo tua, & quę condiderunt patres tui ad hunc usq; diem, in Babel: non remanebit quicquam, dixit Jehovah.

18. De filiis quoq; tuis qui egredientur de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babel.

19. Dixit autem Hizcijahu ad Jesajahu, Bonum *est* verbum Jehovæ, quod loquutus es. Et 20 adjecit, Nonne *bonum est* si pax & veritas futura sit in diebus meis?

20. Reliquum autem verborum Hizcijahu, & omnis fortitudo ejus, & quomodo fecerit piscinam & aquæductū, deduxeritq; aquas in civitatem, nonne 21 scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah?

21. 22 Dormivitq; Hizcijahu cum patribus suis, & regnavit Menasseh filius ejus pro eo.

CAP. XXI.

DUodecim 1 annorum *erat* Menasseh quum regnare cœpit, & quinquaginta quinq; annis regnavit in Jerusalaim: nomen autem matris ejus erat Hephsibah.

2. Fecitq; malum in oculis Jehovæ juxta abominationes gentium, quas expulerat Jehovah á facie filiorum Israelis.

Con-

dixerunt viri isti? aut unde venerunt ad te? Cui ait Ezechias, De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

15. At ille respondit, Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias, Omnia quæcunque sunt in domo mea, viderunt: nihil est quod non monstraverim eis in thesauris meis.

16. Dixit itaque Isaias Ezechię, Audi sermonem Domini,

17. Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ sunt in domo tua, & quæ condiderūt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quicquam, ait Dominus.

18. Sed & de filiis tuis, qui egredientur ex te, quos generabis tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

19. Dixit Ezechias ad Isaiam, Bonus sermo Domini, quem locutus es, sit pax & veritas in diebus meis.

20. Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & omnis fortitudo ejus, & quomodò fecerit piscinam, & aquæ ductum, & introduxerit aquas in civitatē, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Juda?

21. Dormivitque Ezechias cum patribus suis, & regnavit Manasses filius ejus pro eo.

CAP. XXI.

DUodecim * annorum erat Manasses cùm regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Haphsiba.

2. Fecitque malum in conspectu Domini, juxta idola gentium, quas delevit Dominus à facie filiorum Israel.

Con-

σιν πρὸς σὲ οἱ ἄνδρες οὗτοι, καὶ πόθεν ἥκον πρὸς σέ; καὶ εἶπεν Εζεκίας, ἐκ γῆς πόῤῥωθεν ἥκον πρός με ἐκ Βαβυλῶνος.

15. Καὶ εἶπεν Ησαΐας, τί εἶδον ἐν τῷ οἴκῳ σου; καὶ εἶπεν Εζεκίας, πάντα ὅσα ἐν τῷ οἴκῳ μου εἶδον, οὐκ ἦν ἐν τῷ οἴκῳ μου ὃ οὐκ ἔδειξα αὐτοῖς, καὶ ἐν τοῖς θησαυροῖς μου.

16. Καὶ εἶπεν Ησαΐας πρὸς Εζεκίαν, ἄκουσον τὸν λόγον Κυρίου.

17. Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, φησὶ Κύριος, καὶ ἀρθήσεται πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ σου, καὶ ὅσα ἐθησαύρισαν οἱ πατέρες σου ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης εἰς Βαβυλῶνα. οὐχ ὑπολειφθήσεται ῥῆμα, εἶπε Κύριος.

18. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν σου τῶν ἐξεληλυθότων ἐκ σοῦ ὧν ἐγέννησας λήψονται, καὶ ἔσονται εὐνοῦχοι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως Βαβυλῶνος.

19. Καὶ εἶπεν Εζεκίας πρὸς Ησαΐαν, ἀγαθὸς ὁ λόγος ὃν ἐλάλησε Κύριος, γενέσθω εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη ἐν ταῖς ἡμέραις μου.

20. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Εζεκίου καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε καὶ πᾶσα ἡ δυναστεία αὐτοῦ, καὶ τὴν κρήνην καὶ τὸν ὑδραγωγὸν ἃ ἐποίησε, καὶ εἰσήνεγκε τὸ ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ιούδα;

21. Καὶ ἐκοιμήθη Εζεκίας μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ πόλει Δαυίδ, καὶ ἐβασίλευσε Μανασσῆς υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Κεφαλ. κα.

Υἱὸς ἐτῶν δώδεκα Μανασσῆς ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ πεντήκοντα καὶ πέντε ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Εψιβά.

2. Καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐπορεύθη κατὰ τὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξῆρε Κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ισραήλ.

Καὶ

Ezechias in superbiâ prolapsus de opum direptione & suorum captivitate ab Esaia præmonetur.

Ezechiæ pio succedit Manasses impius Rex Judah.

3. Καὶ ἐπέστρεψε Μανασσῆς καὶ ᾠκοδόμησε τὰ ὑψηλά, ἃ κατέσκαψεν Ἐζεκίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἀνέστησε θυσιαστήριον τοῦ Βάαλ, καὶ ἐποίησεν ἄλση καθὼς ἐποίησεν Ἀχαὰβ βασιλεὺς Ἰσραήλ, καὶ προσεκύνησε πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδούλευσεν αὐτοῖς.

4. Καὶ ᾠκοδόμησε θυσιαστήριον ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν ᾧ εἶπεν, ἐν Ἱερουσαλὴμ θήσω τὸ ὄνομά μου.

5. Καὶ ᾠκοδόμησε θυσιαστήρια πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ ἐν ταῖς δυσὶν αὐλαῖς οἴκου Κυρίου.

6. Καὶ διῆγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρί, καὶ ἐκληδονίζετο, καὶ οἰωνίζετο· καὶ ἐποίησεν ἐγγαστριμύθους, καὶ γνώστας ἐπλήθυνε τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ παροργίσαι αὐτόν.

7. Καὶ ἔθηκε τὸ γλυπτὸν τοῦ ἄλσους ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου ἐν ᾧ εἶπε Κύριος πρὸς Δαυὶδ καὶ πρὸς Σολομῶντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐξελεξάμην Κύριος ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐκ πασῶν φυλῶν Ἰσραὴλ θεῖναι τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ εἰς αἰῶνα.

8. Καὶ οὐ προσθήσω σαλεῦσαι τὸν πόδα Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς ἧς ἔδωκα τοῖς πατράσιν αὐτῶν, πλὴν ἐὰν φυλάξωνται τοῦ ποιεῖν κατὰ πάντα ἃ ἐνετειλάμην αὐτοῖς, καὶ κατὰ πάντα τὸν νόμον ὃν ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ παῖς μου Μωυσῆς.

9. Καὶ οὐκ ἤκουσαν· καὶ Μανασσῆς ἐπλάνησεν αὐτοὺς τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου ὑπὲρ ἔθνη, ἃ ἐξῆρε Κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

10. Καὶ ἐλάλησε Κύριος ἐν χειρὶ τῶν παίδων αὐτοῦ τῶν προφητῶν, λέγων.

11. Ἀνθ' ὧν ὅσα ἐποίησε Μανασσῆς βασιλεὺς Ἰούδα τὰ βδελύγματα ταῦτα τὰ πονηρά, κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἀμορραῖος, ὁ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καί γε καὶ τὸν Ἰούδαν ἐξήμαρτεν ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτοῦ.

12. Οὐχ οὕτω τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ; ἰδοὺ ἐγὼ

ἐπά-

---

3. Conversusque est, & ædificavit excelsa, quæ dissipaverat Ezechias pater ejus: & erexit aras Baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israel: & adoravit omnem militiam cœli, & coluit eam.

4. Extruxitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus, * in Jerusalem ponam nomen meũ.

5. Et extruxit altaria universæ militiæ cœli in duobus atriis templi Domini.

6. Et traduxit filium suum per ignem: & ariolatus est, & observavit auguria, & fecit pythones, & aruspices multiplicavit, ut faceret malum coram Domino, & irritaret eum.

7. Posuit quoque idolum luci quem fecerat, in templo Domini, * super quo locutus est Dominus ad David, & ad Salomonem filium ejus, In templo hoc, & in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum.

8. Et ultra non faciam commoveri pedem Israel de terra quam dedi patribus eorum: si tamen custodierint opere omnia, quæ præcepi eis, & universam legem quam mandavit eis servus meus Moyses.

9. Illi verò non audierunt: sed educti sunt à Manasse, ut facerent malum super gentes quas cõtrivit Dominus à facie filiorum Israel.

10. Locutusque est Dominus in manu servorum suorum prophetarum, dicens,

11. * Quia fecit Manasses rex Juda abominationes istas pessimas, super omnia, quæ fecerunt Amorrhæi ante eum, & peccare fecit etiam Judam in immunditiis suis:

12. Propterea hæc dicit Dominus Deus Israel, Ecce

---

3. [2] Conversus nãq; instauravit excelsa quæ everterat Hizcijahu pater ejus, & erexit altaria ipsi Baal, fecitq; lucum sicut fecerat Ahab rex Israelis: & incurvavit se universæ militiæ cœli, & servivit eis.

4. Extruxit quoq; altaria in domo Jehovæ, *de* qua dixerat Jehovah, In Jerusalaim ponam nomen meum.

5. Extruxit inquam aras universæ militiæ cœli in duobus atriis domus Jehovæ.

6. [3] Traduxit etiam filium suum per ignem, observavitq; tempora, & auguratus est, & constituit pythonem, & magos: multiplicavit ut faceret malum in oculis Jehovæ ad irritandum *eum.*

7. Posuit item sculptile luci quod fecerat, in domo *de* qua dixerat Jehovah ad Davidem & ad Selomoh filium ejus, In domo ista & in Jerusalaim quam elegi præ cunctis tribubus Israelis, ponam nomen meum in sempiternum.

8. Nec addam [4] ut commoveri faciam pedem Israelis è terra, quam dedi patribus eorum: *ita* duntaxat, si custodierint facere juxta omnia quæ præcepi eis, & juxta universam legem quam præcepit eis servus meus Moseh.

9. [5] At illi non audierũt, sed errare fecit eos Menasseh, [6] ita ut facerent pejora quam gentes quas delevit Jehovah à facie filiorum Israelis.

10. Itaq; loquutus est Jehovah [7] per manũ servorum suorum prophetarum, dicendo,

11. Propterea quod fecit Menasseh rex Jehudah abominationes istas, faciendo [8] pejora quam fuerint omnia quæ fecerunt Emoræi, qui [1] præcesserunt eum, & peccare fecit etiam Jehudah in idolis suis:

12. Idcirco sic dixit Jehovah Deus Israelis, Ecce ego [9] indu-

cam

---

3. Vnd verkehret sich/ vnd bawet die höhen/ die sein vater Hiskia hatte abgebracht/ vnd richtet Baal altar auff/ vnd machte hayne/ wie Ahab der könig Israel gethan hatte/ vnd betet an allerley heer am himel/ vnd dienet jnen.

4. Vnd bawet altar im hause des HERRN/ dauon der HERR gesagt hatte/ Ich wil meinen namen zu Jerusalem setzen.

5. Vnd er bawet allen heeren am himel altar/ in beyden höfen am hause des HERRN.

6. Vnd ließ seinen son durchs fewr gehen/ vnd achtet auff vogelgeschrey vñ zeichen/ vnd hielt warsager vnd zeichendeuter/ vnd thet des viel/ das dem HERRN vbel gefiel/ damit er jn erzürne.

7. Er setzet auch einen Hayngötzen/ den er gemacht hatte/ in das hauß von welchem der HERR zu David vnd zu Salomo seinem son gesagt hatte/ in diesem hause vnd zu Jerusalem/ die ich erwelet habe/ aus allen stemmen Israel wil ich meinen namen setzen ewiglich.

8. Vnd wil den fuß Israel nicht mehr bewegen lassen vom lande/ das ich iren vetern gegeben habe/ So doch/ so sie halten vnd thun nach allem/ das ich geboten habe/ vnd nach allem gesetz/ das mein knecht Mose/ jnen geboten hat.

9. Aber sie gehorchten nicht/ sondern Manasse verführet sie/ das sie erger theten/ denn die heiden/ die der HERR für den kindern Israel vertilget hatte.

10. Da redet der HERR durch seine knechte die propheten/ vnd sprach.

11. Darumb/ das Manasse der könig Juda hat diese grewel gethan/ die erger sind denn alle grewel/ so die Amoriter gethan haben/ die vor jm gewesen sind/ vnd hat auch Juda sündigen gemacht mit seinen Götzen.

12. Darumb spricht der HERR der Gott Israel also/

Sihe/

Marginal references: * 2. Sam. 7. v. 10. Jer. 32. v. 24. — * 1. Sam. 7. v. 10. 1. Reg. 8. v. 17. & 9. v. 3. — * Jer. 15. v. 4.

Marginal notes: 2. & conversus est & ædificavit exc. q. perdiderat. — 3. & transire fecit f. s. in igni &c. fecit pythonẽ & sciolos m. ad faciendum m. — 4. ad movert faciendum. — 5. & non aud. — 6. ad faciendum malum præ gentibus. — 7. in manu. — 8. præ omnibus quæ f. E. ante eum. & p. f. etiam J. in stercoreis diis suis. — 9. inducens.

Sihe/ ich wil vnglück vber Jerusalem vnd Juda bringen/ das/ wer es hören wird/ dem sollen seine beide ohren gellen.

13. Vnd wil vber Jerusalem die meßschnur Samaria ziehen / vnd das gewichte des hauses Ahab/ vnd wil Jerusalem ausschütten/ wie man schüssel ausschüttet/ vnd wil sie vmbstürtzen.

14. Vnd ich wil etliche meines erbtheils vberbleiben lassen/ vnd sie geben in die hende jrer feinde / das sie ein raub vnd reissen werden aller jrer feinde.

15. Darumb/ das sie gethan haben das mir vbel gefellet/ vnd haben mich erzürnet von dem tage an/ da jre veter aus Egypten gezogen sind / biß auff diesen tag.

16. *Auch vergoß Manasse seer viel vnschüldig blut/ biß das Jerusalem hie vnd da voll ward. On die sünde/ damit er Juda sündigen machte/ das sie theten das dem HERRN vbel gefiel.

17. Was aber mehr von Manasse zusagen ist/ vnd alles was er gethan hat/ vnd seine sünde die er thet/ Sihe/ das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda.

18. Vnd Manasse entschlieff mit seinen vetern / vnd ward begraben im garten an seinem hause/ nemlich / im garten Vsa / vnd sein son Amon ward könig an seine stat.

19. Zwey vnd zwentzig jar alt war Amon da er könig ward/ vnd regierte zwey jar zu Jerusalem/ seine mutter hieß Mesulemeth eine tochter Haruz von Jatba.

20. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel/ wie sein vater Manasse gethan hatte.

21. Vnd wandelt in allem wege den sein vater gewandelt hatte/ vnd dienet den Götzen/ welchen sein vater gedienet hatte/ vnd betet sie an.

Vnd

(ero) &c. ut omnium audientium il. t. a. a. ejus. sing. pro pl.

10. abstergit .i. solet abstergere.

11. residuum.

12. fuerunt irritantes me a die.

13. usque quo impl. 3. ore ad os .i. ad orificium usque Metaph.

14. ipsa scr. super lis.

15. & cubuit.

16. filius duarum decadum & dyadu anni A. in regnando ipsum.

17. in omni via, qua. &c. stercore u-dys, qu. serv.

cam *tantum* malum super Jerusalaim & Jehudah, ut omnis audientis illud tinniant ambæ aures.

13. Et extendam super Jerusalaim lineam Someron, & perpendiculum domus Ahab: & abstergam Jerusalaim sicut 10 abstergit *quispiam* scutellam, tersit, & vertit super faciem suam.

14. Deseramq; 11 reliquias hæreditatis meæ, & tradam eos in manum inimicorum eorum, eruntq; in rapinam & in direptionem omnibus inimicis suis:

15. Eo quod fecerunt malum in oculis meis, & 12 irritaverunt me, die qua egressi sunt patres eorum ex Ægypto, usq; *ad* diem hanc.

16. Sed & sanguinem innoxium fudit Menasseh multum valde, 13 ita ut impleret Jerusalaim de latere ad latus, præter peccatum suum quo peccare fecit Jehudah, faciendo malum in oculis Jehovæ.

17. Reliquum autem verborum Menasseh, & universa quæ fecit, & peccatum ejus quod peccavit, nonne 14 scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah?

18. 15 Dormivitq; Menasseh cum patribus suis, & sepultus est in horto domus suæ, in horto Uzza, regnavitq; Amon filius ejus pro eo.

19. 16 Viginti duorũ annorum *erat* Amon quando regnare cœpit, & duobus annis regnavit in Jerusalaim: nomen autem matris ejus *erat* Mesullemeth filia Harus de Jotbah.

20. Fecitq; malum in oculis Jehovæ, sicut fecerat Menasseh pater suus.

21. Et ambulavit 17 per universam viam per quam ambulaverat pater suus: servivitq; idolis, quibus servierat pater suus, & incurvavit se eis:

* Ac

ce ego inducam mala super Jerusalem & Judam: ut quicunq; audierit, tinniant ambæ aures ejus.

13. Et extendam super Jerusalem funiculum Samariæ, & pondus domus Achab: & delebo Jerusalem, sicut deleri solent tabulæ: delens vertam, & ducam crebrius stylum super faciem ejus.

14. Dimittam verò reliquias hæreditatis meæ, & tradam eas in manus inimicorũ ejus: eruntq; in vastitatem, & in rapinam cunctis adversariis suis:

15. Eò quòd fecerint malum coram me, & perseveraverint irritantes me, ex die qua egressi sunt patres eorum ex Ægypto, usque ad hanc diem.

16. Insuper & sanguinem innoxium fudit Manasses multum nimis, donec impleret Jerusalem usque ad os: absque peccatis suis quibus peccare fecit Judam, ut faceret malum coram Domino.

17. Reliqua autem sermonum Manasse, & universa quæ fecit, & peccatum ejus quod peccavit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Juda?

18. Dormivitque Manasses cum patribus suis, & sepultus est in horto domus suæ, in horto Oza: & regnavit Amon filius ejus pro eo.

19. Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare cœpisset: duobus quoque annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Messalemeth filia Harus de Jeteba.

20. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus.

21. Et ambulavit in omni via per quã ambulaverat pater ejus: servivitq; immunditiis, quibus serviverat pater ejus, & adoravit eas,

Et

ἐπάγω κακὰ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐπὶ Ἰούδαν, ὥστε παντὸς ἀκούοντος αὐτὰ ἠχήσει ἀμφότερα τὰ ὦτα αὐτοῦ.

13. Καὶ ἐκτενῶ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ τὸ μέτρον Σαμαρείας καὶ τὸ σταθμὸν οἴκου Ἀχαάβ, καὶ ἐξαλείψω τὴν Ἱερουσαλὴμ καθὼς ἐξαλείφεται τὸ πυξίον καὶ καταστρέφεται ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ.

14. Καὶ ἀπαλείψω τὸ ὑπόλειμμα τῆς κληρονομίας μου, καὶ παραδώσω αὐτοὺς εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, καὶ ἔσονται εἰς διαρπαγὴν καὶ εἰς προνομὴν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν.

15. Ἀνθ' ὧν ὅσα ἐποίησαν τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς μου, καὶ ἦσαν παροργίζοντές με ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς ἐξήγαγον τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

16. Καί γε αἷμα ἀθῶον ἐξέχεεν Μανασσῆς πολὺ σφόδρα ἕως οὗ ἔπλησε τὴν Ἱερουσαλὴμ στόμα ἐπὶ στόμα, ἐκτὸς τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, ὧν ἐξήμαρτε τὸν Ἰούδαν τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου.

17. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Μανασσῆ καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτοῦ ἃς ἥμαρτεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰούδα;

18. Καὶ ἐκοιμήθη Μανασσῆς μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη ἐν κήπῳ τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἐν κήπῳ Οζά. καὶ ἐβασίλευσεν Ἀμὼν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

19. Υἱὸς εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν Ἀμὼν ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν· καὶ δύο ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Μεσολλὰμ θυγάτηρ Ἀροὺς ἐξ Ἰτεβά.

20. Καὶ ἐποίησεν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καθὼς ἐποίησε Μανασσῆς ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

21. Καὶ ἐπορεύθη ἐν πάσῃ ὁδῷ ᾗ ἐπορεύθη ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐδούλευσε τοῖς εἰδώλοις οἷς ἐδούλευσεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ προσεκύνησεν αὐτοῖς.

Καὶ

Amon impius Manasseh patri impio succedit Rex Judah.

Josias pius, Rex Judah instaurationem domus Dei urget.

22. Καὶ ἐγκατέλιπε Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ Κυρίου.

23. Καὶ συνεστράφησαν οἱ παῖδες Αμὼν ἐπ' αὐτόν, καὶ ἐθανάτωσαν τὸν βασιλέα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.

24. Καὶ ἐπάταξεν ὁ λαὸς τῆς γῆς σὺν ἐπιβεβουλευκότας τῷ βασιλεῖ Αμών, καὶ ἐβασίλευσεν ὁ λαὸς τῆς γῆς τὸν Ιωσίαν υἱὸν αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

25. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Αμὼν ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ιούδα;

26. Καὶ ἔθαψαν τὸν Αμὼν ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ ἐν τῷ κήπῳ Οζά· καὶ ἐβασίλευσεν Ιωσίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

22. Et dereliquit Dominum Deum patrum suorum, & non ambulavit in via Domini.

23. Tetenderuntq; ei insidias servi sui, & interfecerunt regē in domo sua.

24. Percussit autem populus terræ omnes, qui conjuraverant contra regem Amon: & constituerunt sibi regem Josiam filium ejus pro eo.

25. Reliqua autem sermonum Amon, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Juda:

26. Sepelieruntque eum in sepulchro suo, in horto Oza: & regnavit Josias filius ejus pro eo.

22. Ac dereliquit Jehovam Deum patrum suorum, nec ambulavit in via Jehovæ.

23. Conjuraverunt autem servi Amō 18 in eum, & interfecerunt ipsum in domo sua.

24. Et percussit populus terræ omnes 19 qui conjuraverāt adversum regem Amon, regemq; constituit *ipse* populus terræ Josijahu filiū ejus pro eo,

25. Reliquum autem verborum Amon quæ fecit, nonne 20 scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah.

26. Et sepelivit eum in sepulchro suo in Horto-Uzza, regnavitq; Josijahu filius ejus pro eo.

22. Vnd verließ den HERrn seiner veter Gott/ vnd wandelt nicht im wege des HErrn.

23. Vnd seine knechte machten einen bund wider Amon/ vnd tödten den könig in seinem hause.

24. Aber das volck im lande schlug alle die den bund gemacht hatten wider den könig Amon. Vnd das volck im lande machte Josia seinen son zum könige an seine stat.

25. Was aber Amon mehr gethan hat/ Sihe/ das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda.

26. Vnd man begrub jn in seinem grabe/ im garten Vsa/ vnd sein son Josia ward könig an seine stat.

18. *super eum, & interf. regem in d. s.*

19. *conjurantes super R. id.*

20. *ipsa scr. super li..*

761:

Κεφαλ. κβ'.

* 2. Par. 34. v. 1.

Υἱὸς ὀκτὼ ἐτῶν Ιωσίας ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ τριάκοντα καὶ ἓν ἔτος ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ιεδδίδα θυγάτηρ Εδεϊὰ ἐκ Βασουκώθ.

2. Καὶ ἐποίησεν Ιωσίας τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐπορεύθη ἐν πάσῃ ὁδῷ Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, οὐκ ἀπέστη δεξιὰ ἢ ἀριστερά.

3. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει Ιωσίου βασιλέως Ιούδα ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς τὸν Σαφὰν υἱὸν Εσελίου υἱοῦ Μεσολλὰμ τὸν γραμματέα οἴκου Κυρίου, λέγων·

4. Ανάβηθι πρὸς Χελκίαν τὸν ἱερέα τὸν μέγαν, καὶ χωνεύσατε τὸ ἀργύριον τὸ εἰσενεχθὲν ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου ὃ συνήγαγον οἱ φυλάσσοντες τὸν σταθμὸν παρὰ τοῦ λαοῦ.

5. Καὶ δοθήτω ἐπὶ χεῖρα τῶν ποιούντων τὰ ἔργα τῶν καθεσταμένων ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου· καὶ ἔδωκαν αὐτὸ κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως τοῖς ποιοῦσι τὰ ἔργα ἐν οἴκῳ Κυρίου τοῦ κατισχῦσαι τὸ βεδὲκ τοῦ οἴκου.

6. Τοῖς τέκτοσι καὶ τοῖς οἰκοδόμοις καὶ τοῖς τειχισταῖς τοῦ κτήσασθαι ξύλα καὶ λίθους λατομητούς,

τοῦ

CAP. XXII.

Octo annorum erat Josias cùm regnare cœpisset, & triginta uno anno regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Idida, filia Hadaia de Besecath.

2. Fecitque quod placitum erat coram Domino, & ambulavit per omnes vias David patris sui: non declinavit ad dexteram, sive ad sinistram.

3. Anno autem octavo decimo regis Josiæ, misit rex, Sapham filium Aslia, Messulam scribam templi Domini, dicens ei,

4. Vade ad Helciam sacerdotē magnum, ut confletur pecunia, quæ illata est in templum Domini, quam collegerunt janitores templi à populo.

5. Deturque fabris per præpositos domus Domini: qui & distribuant eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi:

6. Tignariis videlicet & cæmentariis, & iis qui interrupta componunt: & ut emantur ligna, & lapides

CAP. XXII.

Octo 1 annorum *erat* Josijahu quū regnare cœpit, trigintaq; & uno anno regnavit in Jerusalaim: nomen autem matris ejus *erat* Jedidah filia Adajah de Boscath.

2. Fecitq; *quod* rectum *erat* in oculis Jehovæ, & ambulavit in omni via Davidis patris sui, nec declinavit *ad* dexteram aut *ad* sinistrā.

3. Fuit autem 2 decimo octavo anno regis Josijahu, misit rex Saphan filium Asaljahu filii Mesulam, scribam, *ad* domum Jehovę, dicendo,

4. Ascende ad Hilcijahu sacerdotem magnum, 3 ut perficiat *conflare* pecuniam, quæ illata est *in* domum Jehovæ, quam collegerunt custodes liminis à populo.

5. Et tradant eam 4 in manu facientium opus, præfecti in domo Jehovæ: tradant inquam eam facientibus opus, quod *est* in domo Jehovæ, 5 ad instaurādum ruinas domus,

6. Fabris nempe, & ædificatoribus, & cæmentariis, & ad emendum ligna & lapides 6 excisos ad

in-

Das XXII. Cap.

Josia war acht jar alt da er könig ward/ vnd regierte ein vnd dreissig jar zu Jerusalem/ seine mutter hieß Jedida/ eine tochter Adaja von Bazkath.

2. Vnd thet das dem HERRN wol gefiel / vnd wandelt in allem wege seines vaters Dauids / vnd weich nicht weder zur rechten noch zur lincken.

3. Vnd im achzehenden jar des königs Josia/ sandte der könig hin Saphan den son Azalia/ des sons Mesullam den schreiber/ in das hauß des HERRN vnd sprach.

4. Gehe hinauff zu dem hohenpriester Hilkia/ das man jnen gebe/ das geld/ das zum hause des HERRN gebracht ist/ das die hüter an der schwelle gesamlet haben vom volck.

5. Das sie es geben den erbeitern die bestellet sind im hause des HERRN/ vnd gebens den erbeitern am hause des HERRN/ das sie bessern was bawfellig ist am hause.

6. Nemlich/ den zimmerleuten/ vnd bawleuten/ vnd meurern/ vnd die da holtz vnd ge-

Cap. 22.

1. *filius ogdoadis anni (sc. erat) Je- in regnā- do ipsum & tres- decades & mona- dem anni r.*

2. *in ogdoade (&) decade anni-i. anno ogdoadis & decadis.*

3. *& consummabit argentum illatum.*

4. *super manum f. o. præfectorum sic v 9.*

5. *ad roborandum rupturam d.*

6. *excisimus ad*

roborandum domum. tantum non supputabitur cum eis argentum datum super m. e. sed in f. ipsi facientes. 7. super Sa. 8. ad Saphan.

9. Verbum.

10. Et fuit secundum audire regem V. l. l. & laceravit V. s.

744:

11. inventi hujus, qu. magnus (est) æstus iræ Jeh. qui ipse succensus est in nos, super quod non audierunt p. n. super verba l. h. fa. juxta omne scriptum super nos. 12. residens (sc. erat) in 9. in secundario i. secunda parte scil. civitatis regia proxima. 13. & dixit ad eos.

hawen stein keuffen sollen/ das hauß zu bessern.

7. Doch das man keine rechnung von jnen neme vom geld/ das vnter jr hand gethan wird/ sondern das sie es auff glauben handeln.

8. Vnd der hohepriester Hilkia sprach zu dem schreiber Saphan/ Jch habe das gesetzbuch gefunden im hause des HERRN. Vnd Hilkia gab das buch Saphan/ das ers lese.

9. Vnd Saphan der schreiber brachts dem könige/ vnd sagts jm wider vnd sprach/ Deine knechte haben das geld zusamen gestoppelt/ das im hause gefunden ist/ vnd habens den erbeitern gegeben/ die bestellet sind am hause des HERRN.

10. Auch sagt Saphan der schreiber dem könige/ vnd sprach/ Hilkia der priester gab mir ein buch/ vnd Saphan lase es für dem könige.

11. Da aber der könig höret die wort im gesetzbuch/ zureiß er seine kleider.

12. Vnd der könig gebot Hilkia dem priester/ vnd Ahikam dem son Saphan/ vnd Achbor/ dem son Michaja/ vnd Saphan dem schreiber/ vnd Asaja dem knecht des königs/ vnd sprach.

13. Gehet hin vnd fraget den HERRN für mich/ für das volck/ vnd für gantz Juda/ vmb die wort dieses buchs das gefunden ist. Denn es ist ein grosser grim des HERRN/ der vber vns entbrandt ist/ Darumb/ das vnser veter nicht gehorcht haben den worten dieses buchs/ das sie theten alles was drinnen geschrieben ist.

14. Da gieng hin Hilkia der priester/ Ahikam/ Achbor/ Saphan/ vnd Asaja/ zu der prophetin Hulda/ dem weibe Sallum des sons Thikwa/ des sons Harham/ des hüters der kleider/ vnd sie wonet zu Jerusalem/ im andern theil/ vnd sie redten mit jr.

15. Sie aber sprach zu jnen/ So spricht der HERR der Gott Jsrael/ sagt dem man der euch zu mir gesandt hat.

instaurandam domum.

7. Verum non numeretur eis argentum illud quod datur in manu eorum, sed in fide faciant.

8 Dixit autem Hilcijahu sacerdos magnus 7 ad Saphan scribam, Librum legis inveni in domo Jehovæ. Et dedit Hilcijahu librum 8 ipsi Saphan, legitq; illum.

9. Venit autem Saphan scriba ad regē, retulitq; regi 9 responsum, & dixit, Conflaverunt servi tui argentum, *quod* inventum *est* in domo, & dederunt illud in manu facientium opus præfecti *in* domo Jehovæ.

10. Nuntiavitq; Saphan scriba regi dicendo, Librum dedit mihi Hilcijah sacerdos, legitq; illum Saphan coram rege.

11. 10 Quum autem audisset rex verba libri legis, scidit vestimenta sua.

12. Præcepitq; rex Hilcijah sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Acbor filio Michajah, & 1 Saphan scribæ, & Asajah servo regis dicendo,

13. Ite, requirite Jehovam pro me & pro populo, & pro universo Jehudah super verbis libri 11 hujus qui inventus est, quia magna *est* ira Jehovæ, quæ succensa est contra nos, eo quod non obedierunt patres nostri verbis libri hujus, faciendo omnino ut scriptum est nobis.

14. Abiit ergo Hilcijahu sacerdos, & Ahicam, & Acbor, & Saphan, & Asajah ad Huldah prophetissam uxorem Sallum filii Thicuah filii Harhas custodis vestium (ipsa autem 12 habitabat in Jerusalaim in domo doctrinæ) & loquuti sunt ad eam.

15. 13 Illa dixit eis, Sic dixit Jehovah Deus Israelis, Dicite viro qui misit vos ad me.

des de lapicidinis, ad instaurandū templum Domini.

7. Veruntamen non supputetur eis argentū quod accipiunt, sed in potestate habeant, & in fide,

8. Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam, Librum legis reperi in domo Domini: deditque Helcias volumen Saphan, qui & legit illud.

9. Venit quoq; Saphan scriba ad regem, & renūtiavit ei, quod præceperat, & ait, Conflaverunt servi tui pecuniam, quæ reperta est in domo Domini: & dederunt ut distribueretur fabris à præfectis operum templi Domini.

10. Narravit quoque Saphan scriba regi, dicens, librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cùm legisset Saphan corā rege.

11. Et audisset rex verba libri legis Domini, scidit vestimenta sua.

12. Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan scribæ, & Asaiæ servo regis, dicens,

13. Ite, & consulite Dominum super me, & super populo, & super omni Juda, de verbis voluminis istius quod inventum est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia nō audierunt patres nostri verba libri hujus, ut facerent omne quod scriptum est nobis.

14. Ierunt itaque Helcias sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidem uxorem Sellum filii Thecuæ, filii Araas custodis vestium, quæ habitabat in Jerusalem in Secunda: locutique sunt ad eam.

15. Et illa respondit eis, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Dicite viro, qui misit vos ad me:

τοῦ κραταιῶσαι τὸ βεδὲκ τοῦ οἴκου.

7. Πλὴν οὐκ ἐξελογίζοντο αὐτοὺς τὸ ἀργύριον τὸ διδόμενον αὐτοῖς, ὅτι ἐν πίστει αὐτοὶ ἐποίουν.

8. Καὶ εἶπε Χελκίας ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας πρὸς Σαφὰν τὸν γραμματέα, Βιβλίον τοῦ νόμου εὗρον ἐν οἴκῳ Κυρίου· καὶ ἔδωκε Χελκίας τῷ Σαφὰν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνέγνω αὐτό.

9. Καὶ εἰσήνεγκε Σαφὰν τῷ βασιλεῖ Ἰωσίας καὶ ἐπέστρεψεν αὐτῷ ῥῆμα καὶ εἶπεν. ἐχώνευσαν οἱ δοῦλοί σου τὸ ἀργύριον τὸ εὑρεθὲν ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ ἔδωκαν αὐτὸ ἐπὶ χεῖρας τῶν ποιούντων τὰ ἔργα τῶν κατεσταμένων ἐν οἴκῳ Κυρίου.

10. Καὶ ἀπήγγειλε Σαφὰν ὁ γραμματεὺς τῷ βασιλεῖ Ἰωσίᾳ, λέγων· Βιβλίον ἔδωκέ μοι Χελκίας ὁ ἱερεὺς, καὶ ἀνέγνω αὐτὸ Σαφὰν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως.

11. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τοῦ νόμου, διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ.

12. Καὶ ἐνετείλατο ὁ βασιλεὺς τῷ Χελκίᾳ τῷ ἱερεῖ, καὶ τῷ Ἀχικὰμ υἱῷ Σαφὰν, καὶ Ἀχοβὼρ υἱῷ Μιχαίου, καὶ τῷ Σαφὰν τῷ γραμματεῖ καὶ τῷ Ἀσαΐᾳ τῷ δούλῳ τοῦ βασιλέως, λέγων·

13. Δεῦτε ἐκζητήσατε τὸν Κύριον περὶ ἐμοῦ καὶ περὶ παντὸς τοῦ λαοῦ μου, καὶ περὶ παντὸς Ἰούδα ὑπὲρ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τούτου τοῦ εὑρεθέντος, ὅτι μεγάλη ἡ ὀργὴ Κυρίου ἡ ἐκκεκαυμένη ἐν ἡμῖν, διότι οὐκ ἤκουσαν οἱ πατέρες ἡμῶν τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τούτου τοῦ ποιεῖν κατὰ πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν αὐτῷ.

14. Καὶ ἐπορεύθη Χελκίας ὁ ἱερεὺς, καὶ Ἀχικὰμ, καὶ Σαφὰν, καὶ Ἀχοβὼρ, καὶ Ἀσαΐας πρὸς Ἑλδὰν τὴν προφῆτιν γυναῖκα Σελλὴμ υἱοῦ Θεκουὲ υἱοῦ Ἀρὰς τοῦ ἱματιοφύλακος· καὶ αὐτὴ κατῴκει ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ Μασενᾷ· καὶ ἐλάλησαν πρὸς αὐτήν.

15. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, εἴπατε τῷ ἀνδρὶ τῷ ἀποστείλαντι ὑμᾶς πρὸς με.

Josias de libro legis authentico reperto Deum consulens, sententiam de regni excidio accipit.

De regni excidio sententiæ executio post mortem Josiæ pii rejicitur.

16. Τάδε λέγει Κύριος, ἰδοὺ ἐγὼ κακὰ ἐπάγω ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῷ πάντας τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου οὗ ἀνέγνω ὁ βασιλεὺς Ἰούδα.

17. Ἀνθ' ὧν ἐγκατέλιπόν με καὶ ἐθυμίασαν θεοῖς ἑτέροις, ἵνα παροργίσωσί με ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἐκκαυθήσεται ὁ θυμός μου ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ οὐκ σβεσθήσεται.

18. Πρὸς δὲ τὸν βασιλέα Ἰούδα τὸν ἀποστείλαντα ὑμᾶς τοῦ ἐκζητῆσαι τὸν Κύριον, οὕτως ἐρεῖτε πρὸς αὐτόν, τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ἀνθ' ὧν ἤκουσας τοὺς λόγους μου,

19. Καὶ ἡπαλύνθη ἡ καρδία σου καὶ ἐνετράπης ἀπὸ προσώπου μου ὡς ἤκουσας ὅσα ἐλάλησα ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἐπὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῷ τοῦ γενέσθαι εἰς ἀφανισμὸν καὶ εἰς κατάραν, καὶ διέρρηξας τὰ ἱμάτιά σου καὶ ἔκλαυσας ἐνώπιόν μου, καί γε ἐγὼ ἤκουσα, φησὶ Κύριος.

20. Οὐχὶ οὕτως ἰδοὺ ἐγὼ προστίθημί σε πρὸς τοὺς πατέρας σου καὶ συναχθήσῃ εἰς τὸν τάφον σου ἐν εἰρήνῃ. καὶ οὐκ ὄψονται οἱ ὀφθαλμοί σου πάντα τὰ κακὰ ἃ ἐγὼ ἐπάγω ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας αὐτόν; καὶ ἐπέστρεψαν τῷ βασιλεῖ ῥῆμα·

* 2. Par. 34. ¶ 28.

Κεφαλ. κγ´.

ΚΑὶ ἀπέστειλεν Ἰωσίας ὁ βασιλεὺς καὶ συνήγαγον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς πρεσβυτέρους Ἰούδα καὶ Ἱερουσαλήμ.

2. Καὶ ἀνέβη ὁ βασιλεὺς εἰς οἶκον Κυρίου καὶ πᾶς ἀνὴρ Ἰούδα καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλὴμ μετ' αὐτοῦ, καὶ οἱ ἱερεῖς, καὶ οἱ προφῆται καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου· καὶ ἀνέγνω ἐν τοῖς ὠσὶν αὐτῶν πάντας τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τῆς διαθήκης τοῦ εὑρεθέντος ἐν οἴκῳ Κυρίου.

Καὶ

---

16. Hæc dicit Dominus Ecce, ego adducam mala super locum istum, & super habitatores ejus, omnia verba legis, quæ legit rex Juda,

17. Quia dereliquerunt me, & sacrificaverunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum: & succendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur.

18. Regi autem Juda, qui misit vos ut consuleretis Dominum, sic dicetis, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Pro eo quòd audisti verba voluminis,

19. Et perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores ejus, quòd videlicet fierent in stuporem & in maledictum: & scidisti vestimẽta tua, & flevisti coram me, & ego audivi, ait Dominus:

20. Idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala, quæ introducturus sum super locum istum. Et * renuntiaverunt regi quod dixerat.

CAP. XXIII.

QUi misit: & congregati sunt ad eum omnes senes Juda & Jerusalem.

2. Ascenditq; rex templum Domini, & omnes viri Juda, universique, qui habitabant in Jerusalem cum eo sacerdotes & prophetæ, & omnis populus à parvo usq; ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus est in domo Domini.

Ste-

---

16. Sic dixit Jehovah, En ego 14 adduco malum super locum istum, & super habitatores ejus, *id est* omnia verba libri quem 15 legit rex Jehudah.

17. Eo quod dereliquerunt me, & suffierunt diis alienis, 16 ut irritarent me in omni opere manuum suarum, succensus est furor meus in locum istum, nec extinguetur.

18. Ad regem autem Jehudah 17 qui mittit vos ad requirendum Jehovam, sic 18 dicetis, Sic dixit Jehovah Deus Israelis, verba quæ audisti:

19. Verum emollitũ est cor tuum, & humiliatus es á facie Jehovæ, 19 quando audisti quæ loquutus sum super locũ istum, & super habitatores ejus, 20 quod esset in desolationem, & in maledictionem: & scidisti vestimenta tua, & flevisti coram me, & etiam ego audivi, 21 dixit Jehovah:

20. Propterea ecce ego recolligam te ad patres tuos, & recolligeris in sepulchra tua in pace, & non videbunt oculi tui 22 universum malum, quod ego induco contra locum istum. Et retulerunt regi verbum.

CAP. XXIII.

MIsit ergo rex, & congregaverũt se ad eum omnes seniores Jehudah, & Jerusalaim.

2. 1 Ascenditq; rex *in* domum Jehovæ, & 1 omnes viri Jehudah omnesq; habitatores Jerusalaim *erant* cum eo, & sacerdotes, & prophetæ, & universus populus, à parvo 2 usq; *ad* magnum: legitq; in auribus eorum omnia verba libri fœderis, 3 qui inventus fuerat in domo Jehovæ.

Ste-

---

16. So spricht der HERR/ Sihe/ Ich wil vnglück vber diese stedte vnd jre einwoner bringen/ alle wort des gesetzs/ die der könig Juda hat lassen lesen.

17. Darumb das sie mich verlassen vnd andern Göttern gereuchert haben/ das sie mich erzürneten mit allen wercken jrer hende. Darumb wird mein grim sich wider diese stedte anzünden/ vnd nicht ausgeleschet werden.

18. Aber dem könige Juda/ der euch gesandt hat den HERRN zu fragen/ solt jr so sagen/ So spricht der HErr der Gott Israel.

19. Darumb das dein hertz erweicht ist vber den worten/ die du gehöret hast/ vnd hast dich gedemütiget für dem HERRN/ da du horetest/ was ich geredt habe wider die stedte vnd jre einwoner/ das sie sollen ein verwüstung vnd fluch sein/ vnd hast deine kleider zurissen/ vnd hast geweinet für mir/ So hab ichs auch erhöret/ spricht der HERR.

20. Darumb wil ich dich zu deinen vetern samlen/ das du mit frieden in dein grab versamlet werdest/ vnd deine augen nicht sehen alle das vnglück/ das ich vber diese stedte bringen wil. Vnd sie sagten es dem könige wider.

Das XXIII. Cap.

VNd der könig sandte hin/ vnd es versamleten sich zu jm alle eltesten in Juda vnd Jerusalem.

2. Vnd der könig gieng hinauff/ ins hauß des HERRN/ vnd alle man von Juda/ vnd alle einwoner zu Jerusalem mit jm/ priester vnd propheten/ vnd alles volck/ beide klein vnd gros. Vnd man laß für jren ohren alle wort des buchs vom bund/ das im hause des HERRN gefunden war.

Vnd

---

14. adducens (sc. ero.) malum ad l.
15. proclamavit .i. clara voce legit.
16. propter irritare me &c. & succensus est æstus ira in l.
17. mittentem vos.
18. dicetis ad eum. (Pleon) &c. verba quæ audivisti (sc. quod attinet, scire te volo.) propterea quod emol.
19. in audiendo te.
20. ad existendũ.
21. dictũ Jeh.
22. in om. m. quod ego inducens (sum) super l. i.

Cap. 23.

1. omnis vir.
2. & usq; m. & proclamavit (.i. clara voce legit) om.
3. inventi.

761 a

Josias fœdere inter Deum & populũ renovato Regnũ ab Idololatria repurgat.

4. *super eo. & excidit f. e.* 3. *ad eundum post* 3. *& ad custodiendum.* 5. *in omni c. & in omni a. ad suscitandum verb. etc. super lib.* 6. *secundarij .i. ordine à pontificio secundis, & c. l. ad educendum.* 7. *atratos (.i. sacrificulos pullis vestibus ex religionis hypocritico ritu indutos. Ose. 10* ✝ *5. Soph. 1.* ✝ *4.) quos dederũt R. J. & suffiret (sc. unusquisque tempore illo) in exc.* 8. *& suffientes ipsi B. s. & l. & signis cælestibus, vel, planetis.*

3. Vnd der könig trat an eine seule / vnd macht einen bund für dem HERRN / das sie sollen wandeln dem HERRN nach / vnd halten seine gebot / zeugniß vnd rechte von gantzem hertzen / vnd von gantzer seele / das sie auffrichten die wort dieses bunds / die geschrieben stunden in diesem buch / vnd alles volck trat in den bund.

4. Vnd der könig gebot dem hohenpriester Hilkia / vnd den priestern der andern ordnung / vnd den hütern an der schwelle / das sie solten aus dem tempel des HERRN thun alles gezeug / das dem Baal vnd dem hayne / vnd allem heer des himels gemacht war / vnd verbrandten sie haussen für Jerusalem im thal Kidron / vnd jr staub ward getragen gen BethEl.

5. Vnd er thet abe die Camarim / welche die könige Juda hatten gestifftet / zu reuchern auff den höhen / in den stedten Juda / vnd vmb Jerusalem her. Auch die reucher des Baals / vñ der sonnen vnd des monden vnd der planeten / vnd alles heer am himel.

Vnd

3. Stetit autem rex 4 juxta columnam, & pepigit fœdus corã Jehova, se ambulaturos post Jehovam, & custodituros præcepta ejus, & testimonia ejus, decretaq; ejus 5 toto corde, & tota anima, ut suscitarent verba fœderis hujus, quæ scripta sunt in libro illo & stetit universus populus in fœdere:

4. Præcepit insuper rex Hilcijahu sacerdoti magno, & sacerdotibus 6 secundis, & custodibus liminis, ut educerent è templo Jehovæ omnia vasa *quæ* facta *fuerant* ipsi Baal, & luco, & universæ militiæ cœli: & cõbussit ea extra Jerusalaim in campestribus Cidron, tulitq; pulverem eorũ *in* Beth-el.

5. Cessare quoq; fecit 7 sacerdotes *idolorum*, quos posuerunt reges Jehudah, ut suffirent in excelsis in urbibus Jehudah, & *in* circuitibus Jerusalaim, 8 simulq; eos qui suffiebant ipsi Baal, soli, & lunæ, & signis, & universæ militiæ cœli.

E-

3. Stetitque rex super gradum: & fœdus percussit coram Domino, ut ambularent post Dominum, & custodirent præcepta ejus, & testimonia, & ceremonias in omni corde, & in tota anima, & suscitarent verba fœderis hujus, quæ scripta erant in libro illo: acquievitq; populus pacto.

4. Et præcepit rex Helciæ pontifici & sacerdotibus secundi ordinis, & janitoribus, * ut projicerent de templo Domini omnia vasa, quæ facta fuerant Baal, & in luco, & universæ militiæ cœli: & combussit ea foris Jerusalem in convalle Cedrõ, & tulit pulverem eorum in Bethel.

5. Et delevit aruspices quos posuerant reges Juda ad sacrificandum in excelsis per civitates Juda, & in circuitu Jerusalẽ: & eos qui adolebant incensum Baal, & soli, & lunæ, & duodecim signis, & omni militiæ cœli.

Et

3. Καὶ ἔστη ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὸν στύλον καὶ διέθετο τὴν διαθήκην ἐνώπιον Κυρίου τοῦ πορευθῆναι ὀπίσω Κυρίου, καὶ τοῦ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ, τοῦ ἀναστῆσαι τοὺς λόγους τῆς διαθήκης ταύτης τοὺς γεγραμμένους ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· καὶ ἔστη πᾶς ὁ λαὸς ἐν τῇ διαθήκῃ.

4. Καὶ ἐνετείλατο ὁ βασιλεὺς Χελκίᾳ τῷ ἱερεῖ τῷ μεγάλῳ, καὶ τοῖς ἱερεῦσι τοῖς δευτερεύουσι, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὸν σταθμὸν, τοῦ ἐξαγαγεῖν ἐκ τοῦ ναοῦ Κυρίου πάντα τὰ σκεύη, ἃ ἐποίησαν τῷ Βάαλ, καὶ τῷ ἄλσει, καὶ πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ κατέκαυσεν αὐτὰ ἔξω Ἱερουσαλὴμ ἐν Σαδημὼθ Κεδρών, καὶ ἔλαβε τὸν χοῦν αὐτῶν εἰς Βαιθήλ. * [illegible]

5. Καὶ κατέκαυσε τοὺς ἱερεῖς οὓς κατέστησαν οἱ βασιλεῖς Ἰούδα τοῦ θυμιᾶν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα, καὶ κυκλόθεν Ἱερουσαλήμ, καὶ τοὺς θυμιῶντας τῷ Βάαλ καὶ τῷ ἡλίῳ, καὶ τῇ σελήνῃ, καὶ τοῖς μαζαλὼθ, καὶ πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ.

Καὶ

Josias fœdere inter Deū & populum renovato, regnum ab Idololatria repurgat.

6. Καὶ ἐξήνεγκε τὸ ἄλσος ἐξ οἴκου Κυρίου ἔξω τῆς Ιερουσαλὴμ εἰς τὸν χείμαρρον Κεδρὼν, καὶ κατέκαυσεν αὐτὸ ἐν τῷ χειμάῤῥῳ Κεδρὼν καὶ ἐλέπτυνεν εἰς χοῦν, καὶ ἔῤῥιψεν τὸν χοῦν εἰς τὸν τάφους τῶν υἱῶν τοῦ λαοῦ.

7. Καὶ καθεῖλε τὸν οἶκον τῶν καδησεὶν τῶν ἐν οἴκῳ Κυρίου ἐν ᾧ αἱ γυναῖκες ὕφαινον ἐκεῖ στολὰς τῷ ἄλσει.

8. Καὶ ἐξήγαγε πάντας τοὺς ἱερεῖς ἐκ πόλεων Ιούδα, καὶ ἐμίανε τὰ ὑψηλὰ οὗ ἐθυμίων ἐκεῖ οἱ ἱερεῖς ἀπὸ Γαβαὰ καὶ ἕως Βηρσαβεέ· καὶ καθεῖλε τὸν οἶκον τῶν ὑψηλῶν τῶν παρὰ τῇ θύρᾳ τῆς πύλης Ιωσηὲ ἄρχοντος τῆς πόλεως, τὸν ὄντα ἐξ ἀριστερῶν ἀνδρὸς εἰσπορευομένου τὴν πύλην τῆς πόλεως.

9. Πλὴν οὐκ ἀνέβησαν οἱ ἱερεῖς τῶν ὑψηλῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον Κυρίου ἐν Ιερουσαλήμ, εἰ μὴ ἔφαγον ἄζυμα ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.

10. Καὶ ἐμίανε Τόφεθ τὸ ἐν φάραγγι υἱοῦ Εννόμ, τοῦ μὴ διάγειν ἄνδρα τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐν πυρὶ τῷ Μολώχ.

11. Καὶ κατέκαυσε τοὺς ἵππους οὓς ἀνέθηκαν βασιλεῖς Ιούδα τῷ ἡλίῳ ἐν τῇ εἰσόδῳ οἴκου Κυρίου πρὸς τὸ γαζοφυλάκιον Νάθαν εὐνούχου τοῦ βασιλέως τοῦ ἐν Φαρουρείμ· καὶ τὸ ἅρμα τοῦ ἡλίου κατέκαυσεν ἐν πυρί.

12. Καὶ τὰ θυσιαστήρια ἃ ἦν ἐπὶ τῶν δωμάτων τοῦ ὑπερῴου Αχαζ ἃ ἐποίησαν βασιλεῖς Ιούδα, καὶ τὰ θυσιαστήρια ἃ ἐποίησε Μανασσῆς ἐν ταῖς δυσὶν αὐλαῖς οἴκου Κυρίου κατέσπασεν αὐτὰ ὁ βασιλεύς, καὶ καθεῖλεν αὐτὰ ἐκεῖθεν, καὶ συνέτριψεν τὸν χοῦν αὐτῶν εἰς τὸν χείμαρρον Κεδρών.

13. Καὶ τὸν οἶκον τὸν ἐπὶ πρόσωπον Ιερουσαλὴμ τὸν ἐκ δεξιῶν τοῦ ὄρους Μοσοὰθ ὃν ᾠκοδόμησε Σολομὼν βασιλεὺς Ισραὴλ τῇ Αστάρτῃ βδελύγματι Σιδωνίων καὶ τῷ Χαμὼς προσοχθίσματι

*1. Reg. 11. v 7.

Μω-

6. Et efferri fecit lucum de domo Domini foras Jerusalem in convalle Cedron: & combussit eum ibi, & redegit in pulverem, & projecit super sepulchra vulgi.

7. Destruxit quoque ædiculas effœminatorum, quæ erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebāt quasi domunculas luci.

8. Congregavitque omnes sacerdotes de civitatibus Juda: & cōtaminavit excelsa, ubi sacrificabant sacerdotes, de Gabaa usque Bersabee: & destruxit aras portarum in introitu ostii Josue principis civitatis, quod erat ad sinistram portæ civitatis.

9. Veruntamen non ascendebāt sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Jerusalem: sed tantum comedebant azyma in medio fratrum suorum.

10. Contaminavit quoque Thopheth, quod est in convalle filii Ennom: ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem, Moloch

11. Abstulit quoque equos quos dederant reges Judę soli, in introitu templi Domini, juxta exedram Nathanmelech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem solis combussit igni.

12. Altaria quoque quæ erant super tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant reges Juda, & altaria quæ fecerat Manasses in duobus atriis templi Domini, destruxit rex: & cucurrit inde, & dispersit cinerem eorum in torrentem Cedron.

13. Excelsa quoque quæ erant in Jerusalem ad dexteram partem montis offensionis, * quæ ædificaverat Salomon rex Israel Astaroth idolo Sido-

nio-

6. Eduxit quoq; lucum è domo Jehovę extra Jerusalaim in torrentem Cidron, & combussit eum 9 ad torrentem Cidron: comminuitq; in pulverem, ac projecit pulverem ejus super sepulchrū filiorum populi.

7. Et destruxit domos 10 scortorum masculorum, quæ *erant* in domo Jehovæ, *in* quibus mulieres 11 texebant cortinas luco.

8. Et venire fecit omnes sacerdotes de urbibus Jehudah, & contaminavit excelsa *in* quibus 12 suffiebant sacerdotes, á Geba usq; *ad* Beer-seba, & destruxit excelsa portarū, & quæ *erant in* 13 introitu portæ Jehosua principis urbis, quæ *erant* 14 ad sinistram viri *ingredientis* portam urbis.

9. Veruntamen non 15 ascendebant *ultra* sacerdotes excelsorum ad altare Jehovæ in Jerusalaim, sed comedebant infermentata in medio fratrum suorū.

10. Contaminavit etjam † Thopheth, quod *erat* in valle filii Hinnom: 16 ne trāsire faceret quisquam filium suum aut filiam suam per ignem ipsi Molech.

11. Cessare deniq; fecit equos, quos 17 posuerant reges Jehudah soli, ab introitu domus Jehovæ ad cubiculum Nethan-melech eunuchi, quod *erat* in suburbanis, & currus solis combussit igni.

12. *Sed* & aras quæ *erant* super tectum cœnaculi Ahaz, quas fecerant reges Jehudah, & altaria quæ fecerat Menasseh in duobus atriis domus Jehove, destruxit rex, & cucurrit inde, & projicere fecit pulverē eorum in torrentem Cidron.

13. Excelsa quoq; quæ *erant* 18 coram Jerusalaim, quæ *erant* ad dexteram montis oliveti, quæ ædificaverat Selomoh rex Israelis ipsi Asthoreth abominationi Sidoniorū,

&

6. Vnd ließ den hayn aus dem hause des HERRN führen hinaus für Jerusalem im bach Kidron / vnd verbrandt jn im bach Kidron / vnd macht jn zu staub / vnd warff den staub auff die greber der gemeinen leute.

7. Vnd er brach ab die heuser der hurer / die an dem hause des HERRN waren / darinnen die weiber wirckten heuser zum hayn.

8. Vnd er ließ komen alle priester aus den stedten Juda / vnd verunreiniget die höhen / da die priester reucherten / von Geba an biß gen Ber Seba / vnd brach ab die höhen in den thoren / die in der thür des thors waren / Josua des stadtvogts / welches war zur lincken wenn man zum thor der stadt gehet.

9. Doch hatten die priester der höhen nie geopffert auff dem altar des HERRN zu Jerusalem / sondern assen des vngesewrten brots vnter jren brüdern.

10. Er verunreiniget auch das Thopheth / im thal der kinder Hinnom / das niemand seinen son oder seine tochter dem Molech durchs fewr liesse gehen.

11. Vnd thet ab die roß / welche die könige Juda hatten der sonnen gesetzt im eingang des HERRN hause / an der kamer Nethan Melech des kemerers der zu Parwarim war / vnd die wagen der sonnen verbrandt er mit fewr.

12. Vnd die altar auff dem dach im saal Ahas / die die könige Juda gemacht hatten / vnd die altar die Manasse gemacht hatte / in den zween höfen des HERRN hauses / brach der könig abe / vnd lieff von dannen / vnd warff jren staub in den bach Kidron.

13. Auch die höhen die für Jerusalem waren zur rechten am berge Mashith / die Salomo der könig Israel gebawet hatte / Asthoreth dem grewel von Zidon / vnd Chamos

dem

9. in torrente C.

10. sacrorum .i. scortatorum minimè sacrorum.

11. texentes (sc. erant) ibi domos luco.

12. suffiebant ibi

13. ostio.

14. super sinistram viri in portam.

15. ascendent. fut. pro præt.

16. ad non trāsire faciendum virum fil. s. aut. f. s. in igne i. M.

17. dederant.

18. super facies Jer. quæ a dextera monti corruptionis (ita dicto cum propter idolatriam, quæ in eo exercebatur, tum propter maleficos qui ibi suppliciis adficiebantur) quæ a.

766

dem grewel vom Moab / vnd Milkom dem grewel der kinder Ammon / verunreiniget der könig.

19. & confregit st.

14. Vnd zubrach die seulen / vnd ausrottet die hayne / vnd füllet jre stete mit menschen knochen.

15. Auch die altar zu Beth-El / die höhe die Jerobeam gemacht hatte der son Nebat der Jsrael sündigen machte / denselben altar brach er abe / vnd die höhe / vnd verbrandt die höhe / vnd macht sie zu staub / vnd verbrandt den hayn.

20. etiam alt. il.

21. & respexit J. & vid. &c. & misit & tulit.

16. Vnd Josia wand sich / vnd sahe die greber / die da waren auff dem berge / vnd sandte hin vnd ließ die knochen aus den grebern holen / vnd verbrandt sie auff dem altar / vnd verunreinigt jn / nach dem wort des HERRN / das der man Gottes ausgeruffen hatte / der solchs ausrieff.

22. proclamaverat v. d. qui proclamaverat (sic infra) verbum istud. Et

a. quodnam indicium illud, quod ego videns, sc. sum. & dixerunt ad eum.

17. Vnd er sprach / Was ist das für ein grabmal / das ich sehe? Vnd die leute in der stadt sprachen zu jm / Es ist das grab des mans Gottes / der von Juda kam / vnd rieff solchs aus / das du gethan hast wider den altar zu BethEl.

23. verba hæc, quæ f. super alt. B.

24. vir ne moveat o. e.

18. Vnd er sprach / Lasst jn ligen / niemand bewege seine gebeine. Also wurden seine gebeine errettet mit den gebeinen des propheten / der von Samaria komen war.

767:

25. & etiam om. do.

19. Er thet auch weg alle heuser der höhen / in den steden Samaria / welche die könige Jsrael gemacht hatten zu erzürnen / vnd thet mit jnen aller dinge / wie er zu BethEl gethan hatte.

26. hominum.

20. Vnd er opfferte alle priester der höhen / die daselbs waren / auff den altarn / vnd verbrand also menschen beine drauff / vnd kam wider gen Jerusalem.

21. Vnd der könig gebot dem volck / vnd sprach / Haltet

dem

& Chemos abominationi Moab, & Milchom abominationi filiorum Ammon, contaminavit rex.

14. 19 Contrivit insuper statuas, & succidit lucos, replevitq; locum eorum ossibus hominum.

15. Quinetjam altare quod *erat* in Beth-el, & excelsum quod fecerat Jarobam filius Nebat, qui peccare fecit Israelem, 20 altare inquam illud, & excelsum destruxit, combussitq; excelsum, & comminuit in pulverē: combussit & lucum.

16. 21 Conversus autem Josijahu vidit sepulchra quæ *erāt* ibi in monte: & mittens tulit ossa ē sepulchris, & combussit *ea* super altare illud, atq; *ita* cōtaminavit illud, juxta verbum Jehovæ quod 22 prædicaverat vir Dei, qui prædicaverat hanc rem.

17. Et ait, Quid titulus iste quem video? Responderunt ei viri civitatis Sepulchrum viri Dei *est*, qui venerat de Jehudah, & prædicaverat 23 hæc quæ fecisti contra altare Beth-el.

18. Et dixit, Dimittite illum, 24 nec moveat quisquam ossa ejus. Et liberaverūt ossa ejus, ossa *inquam* prophetæ qui venerat de Someron.

19. 25 Omnes etjam domos excelsorum, quæ *erant* in civitatibus Someron, quas fecerant reges Israelis ad irritandum *Jehovam*, abstulit Josijahu: fecitq; eis juxta omnia opera quæ fecerat in Beth-el.

20. Mactavit insuper cunctos sacerdotes excelsorum, qui *erant* ibi super altaria, combussitq; ossa 26 hominum super ea, & reversus est *in* Jerusalaim.

21. Præcepit autem rex universo populo, dicendo, Facite

Pe-

---

niorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchon abominationi filiorum Ammon, polluit rex.

14. Et contrivit statuas, & succidit lucos: replevitque loca eorum ossibus mortuorum.

15. * Insuper & altare quod erat in Bethel, & excelsum quod fecerat Jeroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel: & altare illud excelsum destruxit, atque combussit, & comminuit in pulverem, succenditque etiam lucum.

16. Et conversus Josias, vidit ibi sepulchra, quæ erant in monte: misitque, & tulit ossa de sepulchris, & combussit ea super altare, & polluit illud juxta verbum Domini quod locutus est vir Dei, qui prædixerat verba hæc.

17. Et ait, Quis est titulus ille quem video? Responderuntque ei cives urbis illius, * sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Juda, & prædixit verba hæc quæ fecisti super altare Bethel.

18. Et ait, Dimittite eum, nemo commoveat ossa ejus. Et intacta manserunt ossa illius, cum ossibus prophetæ, qui venerat de Samaria.

19. Insuper & omnia phana excelsorum, quæ erant in civitatibus Samariæ, quæ fecerant reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Josias: & fecit eis secundum omnia opera, quæ fecerat in Bethel.

20. Et occidit universos sacerdotes excelsorum, qui erant ibi super altaria: & combussit ossa humana super ea: reversusque est Jerusalem.

21. * Et præcepit omni populo, dicens, Facite

Pha-

Μωαβ καὶ τῷ Μολὼχ βδελύγματι υἱῶν Ἀμμών, ἐμίανεν ὁ βασιλεύς. *Josias Idololatriæ auctoribus castigatis veri Dei cultum restituit.*

14. Καὶ συνέτριψε τὰς στήλας, καὶ ἐξέκοψε τὰ ἄλση καὶ ἔπλησε σὺν τόπους αὐτῶν ὀστέων ἀνθρώπων.

15. Καί γε τὸ θυσιαστήριον τὸ ἐν Βαιθὴλ, τὸ ὑψηλὸν ὃ ἐποίησεν Ἱεροβοὰμ υἱὸς Ναβὰτ ὃς ἐξήμαρτε τὸν Ἰσραήλ, καί γε ἐκεῖνο τὸ θυσιαστήριον τὸ ὑψηλὸν καθεῖλε καὶ συνέτριψε σὺν λίθους αὐτοῦ, καὶ ἐλέπτυνεν εἰς χοῦν καὶ κατέκαυσε τὸ ἄλσος. ** 1. Reg. 13. v. 28.*

16. Καὶ ἀπέστρεψεν Ἰωσίας καὶ εἶδεν σὺν τάφους σὺν ὄντας ἐκεῖ ἐν τῷ ὄρει, καὶ ἀπέστειλε, καὶ ἔλαβε τὰ ὀστᾶ ἐκ τῶν τάφων, καὶ κατέκαυσεν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· καὶ ἐμίανε τὸ θυσιαστήριον κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου ὃ ἐλάλησεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἑστάναι Ἱεροβοὰμ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐν τῇ ἑορτῇ· καὶ ἐπιστρέψας Ἰωσίας ἦρε σὺν ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τὸν τάφον ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ λαλήσαντος σὺν λόγους τούτους.

17. Καὶ εἶπε, τίς ὁ σκόπελος ἐκεῖνος ὃν ἐγὼ ὁρῶ; καὶ εἶπον αὐτῷ οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως, οὗτος ὁ τάφος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐληλυθότος ἐκ τοῦ Ἰούδα καὶ λελαληκότος πάντας σὺν λόγους τούτους οὓς ἐποίησας νῦν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἐν Βαιθήλ. ** 1. Reg. 13. v. 2.*

18. Καὶ εἶπεν Ἰωσίας, ἐάσατε αὐτόν, μηδεὶς κινησάτω τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ· καὶ διεσώθη τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ μετὰ τῶν ὀστῶν τοῦ προφήτου τοῦ ἥκοντος ἐκ Σαμαρείας.

19. Καί γε πάντας σὺν οἴκους τῶν ὑψηλῶν σὺν ἐν ταῖς πόλεσι Σαμαρείας οὓς ἐποίησαν βασιλεῖς Ἰσραὴλ τοῦ παροργίσαι τὸν Κύριον, καθεῖλεν Ἰωσίας, καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς κατὰ πάντα τὰ ἔργα ἃ ἐποίησεν ἐν Βαιθήλ.

20. Καὶ ἔθυσε πάντας σὺν ἱερεῖς τῶν ὑψηλῶν σὺν ὄντας ἐκεῖ ἐπὶ τῶν θυσιαστηρίων· καὶ κατέκαυσεν ὀστᾶ ἀνθρώπων ἐπ' αὐτά· καὶ ἀπέστρεψεν Ἰωσίας εἰς Ἱερουσαλήμ.

21. Καὶ ἐνετείλατο ὁ βασιλεὺς παντὶ τῷ λαῷ, λέγων· ποιή- ** 2. Par. 35. v. 1. 1. Esd. 1. v. 1.*

σα-

osias idololatriæ auctoribus castigatis veri Dei cultum restituit.

στε τὸ Πάσχα Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν, καθὼς γέγραπται ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς διαθήκης ταύτης.

22. Ὅτι οὐκ ἐγένετο κατὰ τὸ Πάσχα τοῦτο ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῶν κριτῶν οἳ ἔκρινον τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις βασιλέων Ἰσραὴλ καὶ βασιλέων Ἰούδα.

23. Ὅτι ἀλλ' ἢ ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τοῦ βασιλέως Ἰωσίου ἐγένετο τὸ Πάσχα τοῦτο τῷ Κυρίῳ ἐν Ἱερουσαλήμ.

24. Καί γε τοὺς ἐγγαστριμύθους καὶ τοὺς γνώστας καὶ θεραφεὶν, καὶ τὰ εἴδωλα, καὶ πάντα τὰ προσοχθίσματα τὰ γεγονότα ἐν τῇ γῇ Ἰούδα, καὶ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐξῆρεν ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας, ἵνα στήσῃ τοὺς λόγους τοῦ νόμου τοὺς γεγραμμένους ἐπὶ τοῦ βιβλίου, οὗ εὗρε Χελκίας ὁ ἱερεὺς ἐν οἴκῳ Κυρίου.

25. Ὅμοιος αὐτῷ οὐκ ἐγένετο βασιλεὺς ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ὃς ἐπέστρεψεν πρὸς Κύριον ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ αὐτοῦ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ κατὰ πάντα τὸν νόμον Μωυσῆ· καὶ μετ' αὐτὸν οὐκ ἀνέστη ὅμοιος αὐτῷ.

26. Πλὴν οὐκ ἀπεστράφη Κύριος ἀπὸ ὀργῆς θυμοῦ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου, οὗ ἐθυμώθη ἐν ὀργῇ αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰούδα ἐπὶ πάντας τοὺς παροργισμοὺς, οὓς παρώργισεν αὐτὸν Μανασσῆς.

* Inf. 24. v. 2.

27. Καὶ εἶπεν Κύριος, καί γε καὶ τὸν Ἰούδαν ἀποστήσω ἀπὸ προσώπου μου, καθὼς ἀπέστησα τὸν Ἰσραὴλ καὶ ἀπώσομαι τὴν πόλιν ταύτην ἣν ἐξελεξάμην τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν οἶκον εἰς ὃν εἶπον, ἔσται τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ.

28. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἰωσίου καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐχὶ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰούδα;

* 2. Par. 35. v. 20. 3 Esd. 1. v. 25.

29. Ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἀνέβη Φαραὼ Νεχαὼ βασιλεὺς Αἰγύπτου ἐπὶ τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων ἐπὶ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην· καὶ ἐπορεύθη Ἰωσίας ὁ βασιλεὺς εἰς ἀπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἐθανάτωσεν αὐτὸν Φαραὼ ἐν Μαγεδδῷ, ἐν τῷ ἰδεῖν αὐτὸν αὐτόν.

Και

Phase Domino Deo vestro, secundùm quod scriptum est in libro fœderis hujus.

22. Nec enim factum est Phase tale à diebus judicum, qui judicaverunt Israel, & omnium dierum regum Israel, & regum Juda.

23. Sicut in octavo decimo anno regis Josiæ factum est Phase istud Domino, in Jerusalem.

24. Sed & pythones & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominationes, quæ fuerant in terra Juda, & Jerusalem, abstulit Josias: ut statueret verba legis, quæ scripta sunt in libro, quē invenit Helcias sacerdos in templo Domini.

25. Similis illi non fuit ante eum rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in universa virtute sua juxta omnem legem Moysi: neque post eum surrexit similis illi.

26. Veruntamen non est aversus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor ejus contra Judam: propter irritationes quibus provocaverat eum Manasses.

27. Dixit itaque Dominus, * Etiam Judam auferam à facie mea, sicut abstuli Israel: & projiciam civitatem hanc quam elegi Jerusalem, & domum de qua dixi, Erit nomen meum ibi.

28. Reliqua autem sermonum Josiæ, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Juda?

29. * In diebus ejus ascēdit Pharao Nechao rex Ægypti, contra regem Assyriorum ad flumen Euphraten: & abiit Josias rex in occursum ejus: & occisus est in Mageddo, cùm vidisset eum.

Et

Pesah Jehovæ Deo vestro, sicut scriptū est 27 in hoc libro fœderis.

22. Non enim celebratum fuit tale Pesah à diebus judicū, qui judicaverunt Israelem, & cunctis diebus regum Israelis & regum Jehudah.

23. 28 Decimo octavo autem anno regis Josijahu factum est Pesah illud Jehovæ in Jerusalaim.

24. 29 Sed & pythones & magos, & simulachra, & idola, atq; cunctas abominationes quæ conspiciebantur in terra Jehudah & in Jerusalaim, removit Josijahu, ut statueret verba legis scripta in libro quem invenit Hilcijahu sacerdos, in domo Jehovæ.

25. Et 30 similis illi non fuit ante ipsum rex qui reversus sit ad Jehovam 31 toto corde suo, tota anima sua, & totis viribus suis, juxta universam legem Moseh, nec post eum surrexit similis illi.

26. Veruntamen nō est reversus Jehovah à furore iræ suæ magnæ, quo concitata fuerat ira ejus 32 contra Jehudah, propter omnes irritationes quibus irritaverat eum Menasseh.

27. Dixit namq; Jehovah, Etjam Jehudah 33 ejiciam à facie mea, sicut ejeci Israelem, & aversabor civitatem istā quam elegeram, Jerusalaim & domum de qua dixeram, Erit nomen meum ibi.

28. Reliquum autem verborum Josijahu, & omnia quæ fecit, nonne 34 scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah?

29. In diebus ejus ascendit Paroh Nechoh rex Aegypti 35 contra regem Assur, ad flumen Perath: abiit autem rex Josijahu in occursum ejus, & occidit eum in Megiddo 36 quum vidisset eum.

Et

dem HERRN ewrem Gott Passah / wie es geschrieben stehet im buch dieses bunds.

22. Denn es war kein Passah so gehalten als diese / von der richter zeit an / die Israel gerichtet haben / vnd in allen zeiten der könige Israel / vnd der könige Juda.

23. Sondern im achtzehenden jar des königs Josia / ward diß Passah gehalten dem HERRN zu Jerusalem.

24. Auch feget Josia aus alle warsager / zeichendeuter / bilder vnd götzen / vnd alle grewel / die im lande Juda vnd zu Jerusalem ersehen wurden. Auff das er auffrichtet die wort des gesetzs / die geschrieben stunden im buch / das Hilkia der priester fand im hause des HERRN.

25. Sein gleiche war für jm kein könig gewesen / der so von gantzem hertzen / von gantzer seelen / von allen krefften sich zum HERRN bekeret / nach allem gesetz Mose / vnd nach jm kam sein gleiche nicht auff.

26. Doch kehret sich der HERR nicht von dem grim seines grossen zorns / damit er vber Juda erzürnet war / vmb alle die reitzunge willen / damit jn Manasse erreitzet hatte.

27. Vnd der HERR sprach / Ich wil Juda auch von meinem angesicht thun / wie ich Israel weggethan habe / vnd wil diese stadt verwerffen / die ich erwelet hatte / nemlich Jerusalem / vnd das hauß / dauon ich gesagt habe / Mein name sol daselbs sein.

28. Was aber mehr von Josia zu sagen ist / vnd alles was er gethan hat / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige Juda.

29. Zu seiner zeit zoch Pharao Necho der könig in Egypten erauff / wider den könig von Assyrien / an das wasser Phrath. Aber der könig Josia zoch jm entgegen / vnd starb zu Megiddo / da er jn gesehen hatte.

Vnd

27. *super libro fœderis hujus. Quia non factum fuit sicut Pesah istud.*
28. *Quinimo in ogdoade (&) duabus -- decadibus anni .i. anno ogdoadis & duarum decadum* hypallage elegans.
29. *& etjam p. & sciolos & theraphim & stercoreos-deos a. c. a. qua conspicientur* (fut. pro pret) *in t. 7. & in Jer. instar-signis-absumpsit 7. propter statuere v. l. scr. super li.*
30. *sicut ille non f.*
31. *in omni c. s. & in omni a. s. & in omni vehementia (validitate) sua.*
32. *in Jeh. super e. err.*
33. *removebo Jamea, secundum quod removi I. & aspernabor etc.*
34. *ipsa scr. super li.*

35. *super r. A. super fl. P.*

36. *secundum videre ipsum eum.*

30. Vnd seine knechte führeten jn todt von Megiddo/ vnd brachten jn gen Jerusalem/ vnd begruben jn in seinem grabe. Vnd das volck im land nam Joahas den son Josia/ vnd salbeten jn/ vnd machten jn zum könige an seines vaters stat.

31. Drey vnd zwentzig jar war Joahas alt/ da er könig ward/ vnd regiert drey monden zu Jerusalem/ seine mutter hieß Hamutal eine tochter Jeremia von Libna.

32. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel/ wie seine veter gethan hatten.

33. Aber Pharao Necho fieng jn zu Riblath im lande Hemath/ das er nicht regieren solt zu Jerusalem/ vnd leget eine schatzung auffs land/ hundert centner silbers/ vnd einen centner golds.

34. Vnd Pharao Necho macht zum könige Eliakim den son Josia/ an stat seines vaters Josia/ vnd wand seinen namen Joiakim. Aber Joahas nam er/ vnd bracht jn in Egypten daselbs starb er.

35. Vnd Joiakim gab das silber vnd gold Pharao. Doch schetzet er das land / das er solch silber gebe nach befehl Pharao/ einen jglichen nach seinem vermügen/ schetzet er am silber vnd gold vnter dem volck im lande / das er dem Pharao Necho gebe.

36. Fünff vnd zwentzig jar alt war Joiakim/ da er könig ward/ vnd regiert eilff jar zu Jerusalem. Seine mutter hieß Sebuda eine tochter Pedaja von Ruma.

37. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel/ wie seine veter gethan hatten.

Das XXIIII. Cap.

Zu seiner zeit zoch erauff Nebucad Nezar der könig zu Babel/ vnd

& fecerunt equitare (vel, curru vehi) eum servi s.

37. filius duarum decadum & triados anni s. in regnando ipsum.

38. bimloch (i. in regnando. vel etiam, mimmeloch i. à regnando, sive, ne regnaret) in 3. & dedit m. s. i. centuriam talenti argenti.

39. Veruntamen a. s. i. ad dandum arg. superos Pharaonis, viro s. a. s. exig. arg. & a. po. t. ad dandū.

40. filius duarum decadum & pentadis anni Jeh. in regnando ipsum & monadem (&) decadem anni regnavit.

Cap. 24.

30. Et imposuerunt eum in curru servi sui mortuum, è Megiddo, & adduxerūt eum *in* Jerusalaim, sepelieruntq; eum in sepulchro suo: tulit autem populus terræ Jehoahaz filiū Josiahu, & unxerūt eum, Regemq; constituerunt pro patre suo.

31. 37 Viginti trium annorum *erat* Jehoahaz quando regnare cœpit, & tribus mensibus regnavit in Jerusalaim: nomē autem matris ejus *erat* Hamutal, filia Irmejahu de Libnah.

32. Fecitq; malum in oculis Jehovæ, juxta omnia quæ fecerant patres sui.

33. Et ligavit eum Paroh Nechoh in Riblah, in terra Hamath, 38 dum regnaret in Jerusalaim, & imposuit mulctā super terram, centum talenta argenti, & talentum auri.

34. Et regem constituit Paroh Nechoh Eliacim filium Josijahu pro Josijahu patre suo: & vertit nomen ejus Jehojacim: ipsum autem Jehoahaz tulit, & venit *in* Aegyptum, mortuusq; est ibi.

35. Argentum autē illud & aurum tradidit Jehojacim ipsi Paroh: 39 præterea æstimare fecit terram, ut daret argentum ad imperium Paroh: ab unoquoq; secundum æstimationem suam exigebat argentum & aurum à populo terræ, ut daret ipsi Paroh Nechoh.

36. 40 Viginti quinq; annorum *erat* Jehojacim quando regnare cœpit & undecim annis regnavit in Jerusalaim: nomen autem matris ejus erat Zebudah filia Pedaja de Rumah.

37. Fecitq; malum in oculis Jehovæ, juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

CAP. XXIIII.

In diebus ejus ascendit Nebuchadnesar rex Babel, & fuit ei Jehoja-

cim

30. Et portaverunt eum servi sui mortuum de Mageddo: & pertulerunt in Jerusalem, & sepelierunt eum in sepulchro suo. * Tulitq; populus terræ Joachaz filium Josiæ: & unxerunt eum, & constituerunt eum regem pro patre suo.

31. Viginti trium annorū erat Joachaz cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Amital, filia Jeremiæ de Lobna.

32. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

33. Vinxitque eum Pharao Nechao in Reblatha, quæ est in terra Emath, ne regnaret in Jerusalem: & imposuit mulctam terræ centum talentis argenti, & talento auri.

34. Regemque constituit Pharao Nechao Eliacim filium Josiæ, pro Josia patre ejus, vertitque nomen ejus Joacim, porrò Joachaz tulit, & duxit in Ægyptum.

35. Argentum autem, & aurum dedit Joacim Pharaoni, cū indixisset terræ per singulos, ut conferretur juxta præceptum Pharaonis: & unumquenque juxta vires suas exegit, tam argentum quàm aurum de populo terræ: ut daret Pharaoni Nechao.

36. Viginti quinq; annorum erat Joacim cum regnare cœpisset: & undecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Zebida filia Phadaia de Ruma.

37. Et fecit malum coram Domino juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

CAP. XXIIII.

In diebus ejus ascendit Nabuchodonosor rex Ba-

30. Καὶ ἀνεβίβασαν οἱ παῖδες αὐτοῦ νεκρὸν ἐν Μαγεδδῶ· καὶ ἤγαγον αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυίδ· καὶ ἔλαβεν ὁ λαὸς τῆς γῆς τὸν Ἰωάχαζ υἱὸν Ἰωσίου, καὶ ἔχρισαν αὐτὸν, καὶ ἐβασίλευσαν αὐτὸν ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

31. Υἱὸς εἴκοσι καὶ τριῶν ἐτῶν ἦν Ἰωάχαζ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτὸν, καὶ τρίμηνον ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἀμιτὰλ θυγάτηρ Ἱερεμίου ἐκ Λοβεννά.

32. Καὶ ἐποίησεν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησαν οἱ πατέρες αὐτοῦ.

33. Καὶ μετέστησεν αὐτὸν Φαραὼ Νεχαὼ ἐν Ῥεβλαὰ ἐν γῇ Αιμὰθ τοῦ μὴ βασιλεύειν αὐτὸν ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ ἐπέβαλε φόρον ἐπὶ τὴν γῆν ἑκατὸν τάλαντα ἀργυρίου καὶ δέκα τάλαντα χρυσίου.

34. Καὶ ἐβασίλευσε Φαραὼ Νεχαὼ ἐπ' αὐτοὺς τὸν Ἐλιακὶν υἱὸν Ἰωσίου ἀντὶ Ἰωσίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπέθηκεν αὐτῷ ὄνομα Ἰωακίμ· τὸν δὲ Ἰωάχαζ ἔλαβε, καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ.

35. Καὶ τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον ἔδωκεν Ἰωακὶμ τῷ Φαραώ, πλὴν ἐφορολόγησε τὴν γῆν τοῦ δοῦναι τὸ ἀργύριον ἐπὶ στόματος Φαραώ, ἀνὴρ κατὰ δύναμιν αὐτοῦ ἔδωκαν τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον μετὰ τοῦ λαοῦ τῆς γῆς δοῦναι αὐτὸ τῷ Φαραὼ Νεχαώ.

36. Υἱὸς εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν ἦν Ἰωακὶμ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ ἕνδεκα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ζαβουδὰ θυγάτηρ Φαδαία ἐκ Ῥουμά·

37. Καὶ ἐποίησεν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησαν οἱ πατέρες αὐτοῦ.

Κεφαλ. κδ´.

Ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἀνέβη Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶ-

Josia occiso Joachaz, & huic capto Eliacim sive Joacim succedit, Rex Judah.

* 2. Par. 36. 1.

Joacim tributario regis Babylonis succedit Joachin Rex Judah.

νος, καὶ ἐγένετο αὐτῷ Ιωακὶμ δοῦλος τρία ἔτη, καὶ ἐπέστρεψεν καὶ ἠθέτησεν ἐν αὐτῷ.

2. Καὶ ἀπέστειλεν ἐπὶ τὸν Ιωακὶμ Κύριος μονοζώνους τῶν Χαλδαίων καὶ μονοζώνους Συρίας καὶ μονοζώνους Μωαβιτῶν, καὶ μονοζώνους υἱῶν Αμμών· καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν Ιούδαν τοῦ ἀπολύειν αὐτὸν κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου, ὃ ἐλάλησεν ἐν χειρὶ δούλων αὐτοῦ τῶν προφητῶν.

3. Πλὴν θυμὸς Κυρίου ἦν ἐπὶ τὴν Ιούδαν τοῦ ἀποστῆναι αὐτὸν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ διὰ πάσας τὰς ἁμαρτίας Μανασσῆ κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν.

4. Καὶ ἐν τῷ αἵματι τῷ ἀθῴῳ ᾧ ἐξέχεεν, καὶ ἐνέπλησε τὴν Ιερουσαλὴμ αἵματος ἀθῴου, καὶ οὐκ ἠθέλησε Κύριος τοῦ ἱλασθῆναι.

5. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ιωακὶμ, καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίου λόγων ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ιούδα;

6. Καὶ ἐκοιμήθη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ· καὶ ἐβασίλευσεν Ιωαχὶν υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

7. Καὶ οὐ προσέθετο ἔτι βασιλεὺς Αἰγύπτου τοῦ ἐξελθεῖν ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ, διότι ἔλαβε βασιλεὺς Βαβυλῶνος ἀπὸ χειμάρρου Αἰγύπτου ἕως ποταμοῦ Εὐφράτου πάντα ὅσα ἦν βασιλέως Αἰγύπτου.

8. Δέκα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν ἦν Ιωαχὶν ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν· καὶ τρίμηνον ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Νεεσθὰν θυγάτηρ Ελναθὰν ἐξ Ιερουσαλήμ.

9. Καὶ ἐποίησεν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

* Dan. 1. v. 1.

10. Εν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀνέβη Ναβουχοδονόσωρ βασιλεὺς Βαβυλῶνος εἰς Ιερουσαλήμ· καὶ ἦλθεν ἡ πόλις ἐν περιοχῇ.

11. Καὶ ἦλθεν Ναβουχοδονόσωρ βασιλεὺς Βαβυλῶνος εἰς τὴν πόλιν, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐπολιόρκουν αὐτήν.

Καὶ

Babylonis, & factus est ei Joacim servus tribus annis: & rursum rebellavit contra eum.

2. Immisitque ei Dominus latrunculos Chaldæorum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon: & immisit eos in Judam, ut disperderent eum, juxta verbũ Domini quod locutus fuerat per servos suos prophetas.

3. Factum est autem hoc per verbum Domini contra Judam, ut auferret eum coram se propter peccata Manasse universa, quæ fecit:

4. Et propter sanguinem innoxium quem effudit, & implevit Jerusalem cruore innocentium: & ob hanc rem noluit Dominus propitiari.

5. Reliqua autem sermonum Joacim, & universa quæ fecit, nonne hęc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Juda?

6. Et dormivit Joacim cum patribus suis: & regnavit Joachin filius ejus pro eo.

7. Et ultrà non addidit rex Ægypti, ut egrederetur de terra sua: tulerat enim rex Babylonis à rivo Ægypti, usq; ad fluvium Euphraten omnia quæ fuerāt regis Ægypti.

8. Decem & octo annorum erat Joachin cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Nohesta filia Elnathan de Jerusalem.

9. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia, quæ fecerat pater ejus.

10. * In tempore illo ascenderunt servi Nabuchodonosor regis Babylonis in Jerusalem, & circundata est urbs munitionibus.

11. Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servis suis ut oppugnarent eam.

Egres-

cim servus tribus annis: 1 sed conversus rebellavit contra eum.

2. Misit autem Jehovah 2 contra eum exercitus Chasdim, & exercitus Aram, & exercitus Moab, & exercitus filiorum Ammon, misit inquam eos in Jehudah 3 ut perderēt eũ, juxta verbum Jehovæ quod loquutus fuerat 4 per manum servorum suorum prophetarum.

3. Certe 5 juxta os Jehovæ fuit contra Jehudah, ut auferret eum á facie sua propter peccata Menasseh, juxta omnia quæ fecerat.

4. 1 Et etiam *propter* sanguinem innocētem quē effuderat, & repleverat Jerusalaim cruore innocenti: & noluit Jehovah parcere.

5. Reliquum autem verborum Jehojacim, & omnia quæ fecit, nonne 6 scripta sunt in libro verborum dierum regum Jehudah.

6. 7 Dormivit itaq; Jehojacim cum patribus suis, & regnavit Jehojachin filius ejus pro eo.

7. Porro non addidit ultra rex Aegypti egredi è terra sua: tulerat enim rex Babel á torrente Aegypti usq; *ad* flumen Perath, 8 quicquid erat regis Aegypti.

8 Octodecim annorum erat Jehojachin quando regnavit, & tribus mensibus regnavit in Jerusalaim: nomen autem matris ejus Nehustha, filia Elnathan de Jerusalaim.

9. Fecitq; malum in oculis Jehovæ, juxta omnia, quæ fecerat pater ejus.

10. In tempore illo ascenderunt servi Nebuchadnesar regis Babel *contra* Jerusalaim, & venit civitas in obsidionem.

11. 9 Sed & Nebuchadnesar rex Babel venit cõtra urbem, & servi ejus obsidebant eam.

E-

vnd Joiakim ward jm vnterthenig drey jar. Vnd er wand sich vnd ward abtrünnig von jm.

2. Vnd der HERR ließ auff in kriegsknechte komen aus Chaldea / aus Syrien / aus Moab / vnd aus den kindern Ammon / vnd ließ sie in Juda komen / das sie jn vmbbrechten / nach dem wort des HERRN / das er geredt hatte durch seine knechte die propheten.

3. Es geschach aber Juda also / nach dem wort des HERRN / das er sie von seinem angesicht teht / vmb der sünde willen Manasse / die er gethan hatte.

4. Auch vmb des vnschuldigen bluts willen / das er vergoß / vnd machte Jerusalem vol mit vnschüldigem blut / wolt der HERR nicht vergeben.

5. Was aber mehr zusagen ist von Jojakim / vnd alles was er gethan hat / Sihe / das ist geschrieben in der Chornica der könige Juda.

6. Vnd Joiakim entschlieff mit seinen vetern / vnd sein son Jojachin ward könig an seine stat.

7. Vnd der könig in Egypten zoch nicht mehr aus seinem lande / Denn der könig zu Babel hatte jm genomen alles was des königs in Egypten war / vom bach Egypti an / biß an das wasser Phrath.

8. Achzehen jar alt war Jojachin / da er könig ward / vnd regieret drey monden zu Jerusalem / seine mutter hieß Nehustha / eine tochter Elnathan / von Jerusalem.

9. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel / wie sein vater gethan hatte.

10. Zu der zeit zogen erauff die knechte NebucadNezar des königs zu Babel gen Jerusalem / vnd kamen an die stadt mit bolwerg.

11. Vnd da NebucadNezar zur stadt kam / vnd seine knechte / belagert er sie.

Aber

1. & reversus est & reb. in eum.

2. in eum turmas (sic infra) Ch.

3. ad perdendum eum.

4. in manu.

5. super o. J. f. in Jeh. ad auferendum desuper facie sua, in peccatis M.

769:

6. ipsa scr. super l.

7. & cubuit.

8. omne quod erat regi Ae. filius ogdoadis (&) decadis anni Jeh. in regnando ipsum

9. & venit N. R. B. super ur. & s. e. coarctantes (erant) super e.

10. super R. B.

11. in anno ogdoadis regnandi eum. & exire fecit il.
12. regis & truncavit u. vasa auri.

13. virtute. d. m. transmigrantis, & omnẽ artificem & inclusorẽ. non r. e. pr. tenuitatem po. t.

14. irefecit transmigrationem.

770: *15. artificem & inclusorem &c. bellum, & veni-re-fecit eos R. B. transmigrationem in Babel.*
16. filius duarũ decadũ, & monadis anni S. in regnando ipsum, & monadem (&) decadem anni regn.

17. super naso (.i. furore) Jeh. erat in Jer. & in Jeh. usq; projicere ipsum desuper faciebus suis, & rebellavit S. in regem B.

12. Aber Jojachin der könig Juda gieng eraus/zum könige von Babel mit seiner mutter/ mit seinen knechten/mit seinen obersten vnd kemerern / vnd der könig von Babel nam jn auff im achten jar seines königreichs.

13. Vnd nam von dannen eraus alle schetze im hause des HERRN / vnd im hause des königs/ vnd zuschlug alle gülden gefesse/ die Salomo der könig Jsrael gemacht hatte im tempel des HERRN/ wie denn der HERR geredt hatte.

14. Vnd führet weg das gantze Jerusalem / alle obersten alle gewaltigen / zehen tausent gefangen / vnd alle zimmerleute/vñ alle schmiede/ vnd ließ nichts vbrig/ denn geringvolck des landes.

15. Vnd führet weg Jojachin gen Babel / die mutter des königs / die weiber des königs/vnd seine kemerer. Dazu die mechtigen im lande füret er auch gefangen von Jerusalem gen Babel.

16. Vnd was der besten leute waren sieben tausent/ vnd die zimmerleute vnd schmiede/ tausent/ alle starcke kriegsmenner/ vnd der könig von Babel bracht sie gen Babel.

17. Vnd der könig von Babel macht Mathanja seinen vetern zum könige an seine stat/ vnd wandelt seinen namen Zidekia.

18. Ein vnd zwentzig jar alt war Zidekia/da er könig ward/ vnd regierte eilff jar zu Jerusalem/ seine mutter hieß Hamital / eine tochter Jeremia von Libna.

19. Vnd er thet das dem HERRN vbel gefiel/ wie Jojakim gethan hatte.

20. Denn es geschach also mit Jerusalem vnd Juda aus dem zorn des HERRN/ biß das er sie von seinem angesicht würffe/ vnd Zidekia ward abtrünnig vom könige zu Babel.

12. Egressus est autẽ Jehojachin rex Jehudah 10 ad regem Babel, ipse, & mater ejus, & servi ejus, & principes ejus, & eunuchi ejus: & suscepit eum rex Babel 11 anno octavo quo regnavit.

13. Et extulit illinc omnes thesauros domus Jehovæ, & thesauros domus 12 regiæ, & concidit universa vasa aurea quæ fecerat Selomoh rex Israelis in templo Jehovę, sicut loquutus fuerat Jehovah.

14. Et transtulit totam Jerusalaim, & universos principes, & omnes fortes 13 viribus, decem millia captivorum, & omnes artifices & inclusores: nemo relictus est præter pauperes populi terræ.

15. Transtulit & Jehojachin in Babel, & matrem regis, & uxores regis, & eunuchos ejus: atq; fortes terræ 14 abduxit *in* captivitatem, de Jerusalaim in Babel.

16 Omnes præterea viros roboris, septẽ millia, & 15 artifices, & inclusores mille, omnes 1 fortes facientes bellum: abduxit inquam eos rex Babel *in* captivitatem, in Babel.

17. Regem autem constituit rex Babel Mathaniah patruum ejus pro eo, & vertit nomen ejus *in* Sidcijahu.

18. 16 Viginti unius anni *erat* Sidcijahu quando regnâre cœpit, & undecim annis regnavit in Jerusalaim: nomen autẽ matris ejus *erat* Hamutal, filia Jirmejahu de Libnah.

19. Et fecit malum in oculis Jehovæ, juxta omnia quę fecerat Jehojacim.

20. Nam 17 propter furorem Jehovæ *qui* erat contra Jerusalaim & Jehudah, donec ejecit eos à facie sua, defecit Sidcijahu à rege Babel.

12. Egressusque est Joachin rex Juda ad regẽ Babylonis, ipse & mater ejus, & servi ejus, & principes ejus, & eunuchi ejus: & suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui.

13. Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, & thesauros domus regiæ: & concidit universa vasa aurea, quæ fecerat Salomon rex Israel in templo Domini juxta verbum Domini.

14. Et transtulit omnem Jerusalem, & universos principes, & omnes fortes exercitus, decem millia, in captivitatem: & omnem artificem & inclusorem: nihilque relictum est, exceptis pauperibus populi terræ.

15. * Transtulit quoque Joachin in Babylonem, & matrem regis, & uxores regis, & eunuchos ejus: & judices terræ duxit in captivitatem de Jerusalem in Babylonem.

16. Et omnes viros robustos, septem millia, & artifices, & inclusores mille, omnes viros fortes & bellatores: duxitque eos rex Babylonis captivos in Babylonem.

17. * Et constituit Matthaniam patruum ejus pro eo: imposuitque nomen ei Sedeciam.

18. Vicesimum & primum annum ætatis habebat Sedecias cùm regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus erat Amital, filia Jeremiæ de Lobna.

19. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat Joacim.

20. Irascebatur enim Dominus contra Jerusalem & contra Judam, donec projiceret eos à facie sua: recessitque Sedecias à rege Babylonis

12. Καὶ ἐξῆλθεν Ιωαχὶν βασιλεὺς Ιούδα πρὸς τὸν βασιλέα Βαβυλῶνος, αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ καὶ οἱ εὐνοῦχοι αὐτοῦ· καὶ ἔλαβεν αὐτὸν βασιλεὺς Βαβυλῶνος ἐν τῷ ὀγδόῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

13. Καὶ ἐξήνεγκεν ἐκεῖθεν πάντας τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ τοὺς θησαυροὺς οἴκου τοῦ βασιλέως· καὶ συνέκοψε πάντα τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ ἃ ἐποίησε Σολομὼν βασιλεὺς Ισραὴλ ἐν τῷ ναῷ Κυρίου κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου.

14. Καὶ ἀπῴκισε τὴν Ιερουσαλὴμ καὶ πάντας τοὺς ἄρχοντας καὶ πάντας τοὺς δυνατοὺς ἰσχύϊ δέκα χιλιάδας αἰχμαλωσίας, καὶ πάντα τέκτονα καὶ τὸν συγκλείοντα, οὐχ ὑπελείφθησαν πλὴν τῶν πενομένων τοῦ λαοῦ τῆς γῆς.

15. Καὶ μετῴκισε τὸν Ιωαχὶν εἰς Βαβυλῶνα καὶ τὴν μητέρα τοῦ βασιλέως καὶ τὰς γυναῖκας αὐτοῦ καὶ τοὺς εὐνούχους αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς ἀπήγαγεν ἐν ἀποικισμῷ ἐξ Ιερουσαλὴμ εἰς Βαβυλῶνα.

16. Καὶ πάντας ἄνδρας δυνατοὺς ἑπτὰ χιλιάδας· καὶ τὸν τέκτονα καὶ τὸν συγκλείοντα· χιλίους πάντας δυνατοὺς ἄνδρας ἰσχύϊ ποιοῦντας πόλεμον ἀπήγαγεν αὐτοὺς βασιλεὺς Βαβυλῶνος μετοικεσίαν εἰς Βαβυλῶνα.

17. Καὶ ἐβασίλευσε βασιλεὺς Βαβυλῶνος τὸν Ματθανίαν ἀδελφὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ· καὶ ἐπέθηκεν αὐτῷ ὄνομα Σεδεκίαν.

18. Υἱὸς εἴκοσι καὶ ἑνὸς ἐτῶν ἦν Σεδεκίας ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν· καὶ ἕνδεκα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Αμιτὰλ θυγάτηρ Ιερεμίου ἐκ Λοβεννά.

19. Καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν Ιωακίμ.

20. Ὅτι ἐπὶ τὸν θυμὸν Κυρίου ἦν ἐν Ιερουσαλὴμ καὶ ἐν τῷ Ιούδα, ἕως ἀπέρριψεν αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· καὶ ἠθέτησε Σεδεκίας ἐν τῷ βασιλεῖ Βαβυλῶνος.

Jerusalem à rege Babilonis obsessa & capta Jochin in Babylonem abducitur.

* Esth. 2. 6.

* Jer. 37. 1. & 52. 1.

Sedeciæ rebellantis oculi effodiuntur & Jerusalem expugnata igni exuritur.

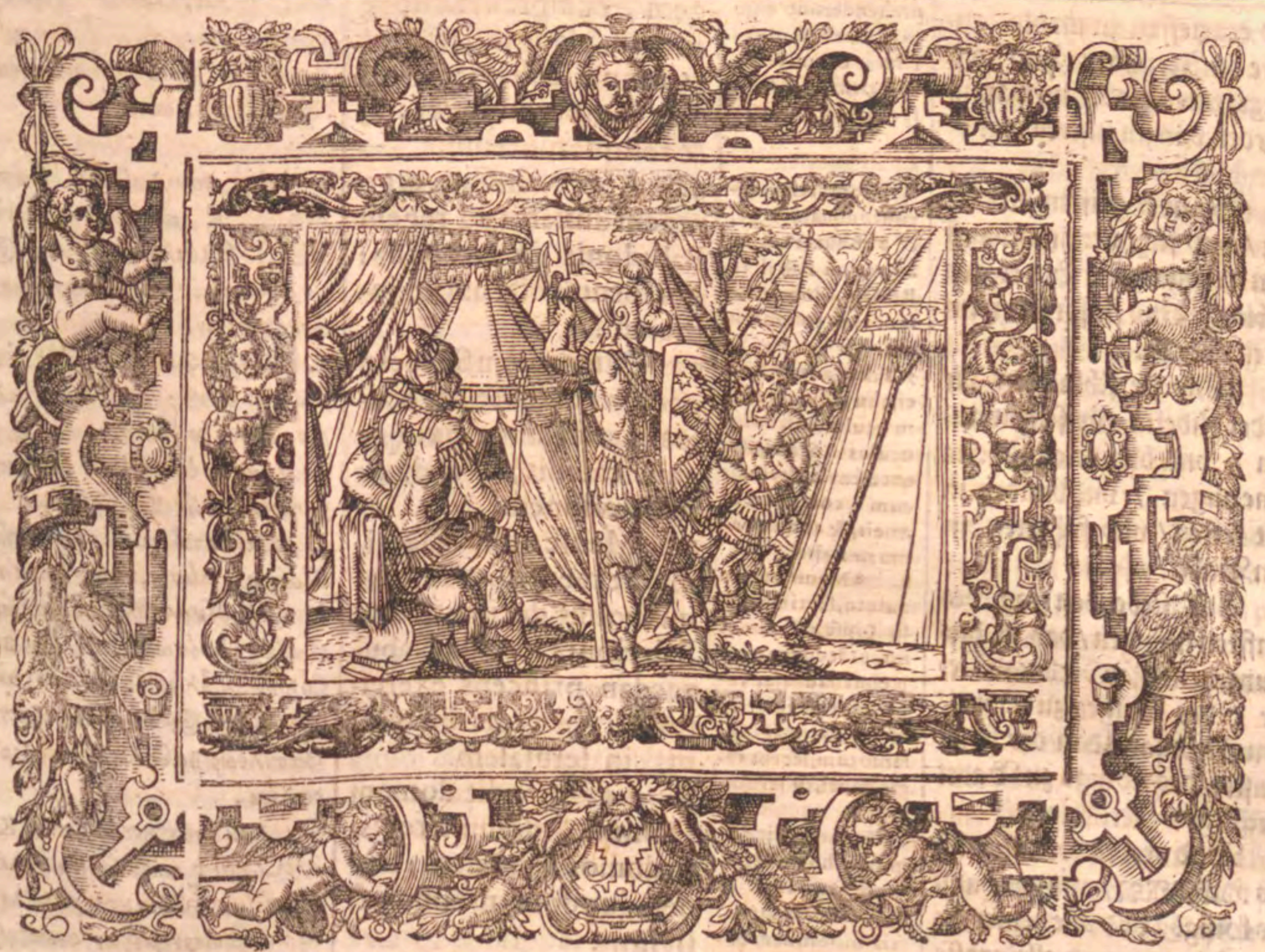

Κεφαλ. κε΄.

Jer. 39. v. 1. & 52. v. 4.

ΚΑι ἐγένετο ἐν τῷ ἐννάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Σεδεκίου ἐν τῷ μηνὶ τῷ δεκάτῳ ἐνδεκάτῃ τοῦ μηνός, ἦλθε Ναβουχοδονόσορ βασιλεὺς Βαβυλῶνος, καὶ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐπὶ Ιερουσαλὴμ· καὶ παρενέβαλεν ἐπ' αὐτὴν καὶ περιῳκοδόμησεν ἐπ' αὐτὴν τεῖχος κύκλῳ·

2. Καὶ ἦλθεν ἡ πόλις εἰς περιοχὴν ἕως τοῦ ἐνδεκάτου ἔτους Σεδεκίου τοῦ βασιλέως.

3. Εννάτῃ τοῦ μηνός· καὶ ἐνίσχυσεν ὁ λιμὸς ἐν τῇ πόλει, καὶ οὐκ ἦν ἄρτος τῷ λαῷ τῆς γῆς.

4. Καὶ ἐῤῥάγη ἡ πόλις καὶ πάντες οἱ ἄνδρες οἱ πολεμισταὶ ἐξῆλθον νυκτὸς ὁδὸν πύλης τῆς ἀναμέσον τῶν τειχῶν, ἥ ἐστι τοῦ κήπου τοῦ βασιλέως· καὶ οἱ Χαλδαῖοι ἐκύκλουν τὴν πόλιν, καὶ ἐπορεύθησαν ὁδὸν τὴν ἐπὶ δυσμάς.

5. Καὶ κατεδίωξε δύναμις τῶν Χαλδαίων ὀπίσω τοῦ βασι-

λέως,

CAP. XXV.

FActum est autem anno nono regni ejus, mense decimo, decima die mensis, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus ejus in Jerusalem, & circundederunt eam: & extruxerunt in circuitu ejus munitiones.

2. Et clausa est civitas atque vallata, usque ad undecimum annum regis Sedeciæ,

3. Nona die mensis, prævaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terræ.

4. Et interrupta est civitas: & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portæ, quæ est inter duplicem murum ad hortum regis (porrò Chaldæi obsidebant in circuitu civitatem) fugit itaque Sedecias per viam, quæ ducit ad campestria solitudinis.

5. Et persequutus est exercitus Chaldeorum regem,

CAP. XXV.

FUit autem, 1 anno nono regni ejus, mense decimo, decima mensis venit Nebuchadnesar rex Babel ipse & universus exercitus ejus 2 contra Jerusalaim, castrametatusq; est adversus eam, atq; extruxerunt contra eam turrim ligneam per circuitum.

2. Et venit civitas in obsidionem usq; *ad* 3 undecimum annū regis Sidcijahu.

3. Nona mensis prævaluit fames in civitate, nec erat panis populo terræ.

4. Et rupta est urbs, omnesq; viri 4 bellatores *fugerunt* nocte per viam portæ *quæ erat* inter duos muros, qui *erant* juxta hortum regiū: (Chasdim autem *erat* juxta civitatem per circuitum) & abiit *rex per* viam solitudinis.

5. Persequuti vero sunt exercitus Chasdim 5 regem, & cō-

pre-

Das XXV. Cap.

Cap. 25.

UNd es begab sich im neunden jar seines königreichs / am zehenden tag / des zehenden monden / kam Nebucad Nezar der könig zu Babel / mit alle seiner macht wider Jerusalem / vnd sie lagerten sich wider sie / vnd baweten einen schut vmb sie her.

2. Also ward die stadt belagert biß ins eilffte jar des königs Zidekia.

3. Aber im neunden monden ward der hunger starck in der stadt / das das volck des lands nicht zu essen hatte.

4. Da brach man in die stadt / vnd alle kriegsmenner flohen bey der nacht / des weges von dem thor zwischen den zwo mauren / der zu des königes garten gehet / aber die Chaldeer lagen vmb die stadt. Vnd er flohe des weges zum blachenfelde.

5. Aber die macht der Chaldeer jagten dem könige nach /

1. *in anno n. regnandi eum, in mense.* 2. *super Jer. & cast. est super eum, a. e. super e. vallum circuitu.*

3. *hendecadem anni regi S. in enneade (sc. diei .i. die enneadis, vel, nono* hypallage elegans) *mensi, & pr.* 4. *belli n. viâ p. i. d. m. qui super h. regis, & C. super c. circuitu.*

5. *post regem.*

vnd

6. dispersi sunt desuper eo. 7. ascendere-fecerunt.

8. & in m. qu. in heptade (sc. dies. s. dec. hyptados vel septima) mensi, ipse annus enneadis, (&) decadis annus regi. 9. regiu.

771:

10. destruxerunt.

11. populi, relictorum in urbe. & cadentium, qui ceciderant ad r. B. & residuum m.
12. & de tenuitate ter. r. m. l. in Vin. & in ag.
13. æris.

14. quibus ministrabunt (fut pro pret) in eis tul.
15. quæ auri, auri, & quæ argenti argenti.

vnd ergrieffen jn im blachenfelde zu Jericho / vnd alle kriegsleute / die bey jm waren / wurden von jm zustrewet.

6. Sie aber griffen den könig / vnd führeten jn hinauff zum könige von Babel gen Riblath. Vnd sie sprachen ein vrteil vber jn.
7. Vnd sie schlachten die kinder Zidekia für seinen augen / vnd blendeten Zidekia seine augen / vnd bunden jn mit ketten / vnd führeten jn gen Babel.
8. Am siebenden tag des fünfften monden / das ist das neunzehende jar NebucadNezar / des königes zu Babel / kam NebusarAdan der hofemeister des königs zu Babel knecht gen Jerusalem.
9. Vnd verbrandt das hauß des HERRN / vnd das hauß des königs / vnd alle heuser zu Jerusalem / vnd alle grosse heuser verbrandt er mit fewr.
10. Vnd die gantze macht der Chaldeer / die mit dem hofemeister war / zubrach die mauren vmb Jerusalem her.
11. Das ander volck aber / das vbrig war in der stadt / vnd die zum könige von Babel fielen / vnd den andern pöbel / führet NebusarAdan / der hofemeister weg.

12. Vnd von den geringsten im lande / ließ der hofemeister weingartner vnd ackerleute.
13. Aber die eherne seule am hause des HERRN / vnd die gestüle / vnd das eherne meer / das am hause des HERRN war / zubrachen die Chaldeer / vnd führeten das ertz gen Babel.
14. Vnd die töpffen / schauffeln / messer / leffel / vnd alle eherne gefesse damit man dienete / namen sie weg.

15. Dazu nam der hofemeister / die pfannen vnd becken / was gülden vnd silbern war.

16. Zwo seulen / ein meer / vnd die gestüle / die Salomo ge-

prehenderunt eum in campestribus Jeriho, & universus exercitus ejus 6 dispersus est ab eo.

6. Comprehenderunt inquam regē, & 7 abduxerunt eū ad regem Babel in Riblah, loquutiq; sunt cum eo judicium.
7. Filios autem Sidcijahu jugulaverunt in oculis ejus, atq; oculos Sidcijahu excœcavit, & vinxit eum compedibus æneis, & abduxit eum *in* Babel.
8. 8 Mense autem quinto, septima mēsis (ipse *est* annus nonusdecimus regis Nebuchadnesar regis Babel) venit Nebuzaradan magister laniorum, servus regis Babel, *in* Jerusalaim.
9. Et incendit domum Jehovæ, & domum 9 regiam, & omnes domos Jerusalaim, omnem deniq; domum magnā combusit igni.
10. Muros præterea Jerusalaim *per* circuitum 10 destruxit universus exercitus Chasdim qui *erat cum* magistro laniorum.
11. Reliquum autem 11 populum qui relictus fuerat in ea urbe, & transfugas qui transfugerant ad regem Babel, & reliquum vulgus multitudinis transtulit Nebuzaradan magister laniorum.
12. 12 De pauperibus vero terræ reliquit magister laniorum vinitores & agricolas.
13. Columnas autem 13 æreas quæ *erant in* domo Jehovæ, & bases, & mare 13 æreum quod *erat* in domo Jehovæ, confregerunt Chasdim, & detulerunt æs eorum in Babel.
14. Ollas quoq;, & scopas, & psalteria, & cochlearia, & omnia vasa 13 ærea 14 *in* quibus ministrabant, tulerunt,

15. Et acerras, & pelves: quę 15 aurea, aurea: & quæ argentea, argentea, tulit magister laniorum.

16. Columnas duas, mare unum, & bases quas fecerat Selomoh

gem, comprehenditque eum in planitie Jericho: & omnes bellatores, qui erāt cum eo, dispersi sunt, & reliquerunt eum.
6. Apprehensum ergo regem duxerūt ad regem Babylonis in Reblatha: qui locutus est cum eo judicium.
7. Filios autem Sedeciæ occidit coram eo, & oculos ejus effodit vinxitque eum catenis, & abduxit in Babylonem.
8. Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, servus regis Babylonis, in Jerusalem.
9. Et succendit domum Domini, & domum regis: & domos Jerusalem, omnemque domum combussit igni.
10. Et muros Jerusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldeorum, qui erat cum principe militum.
11. Reliquam autem populi partem, quæ remanserat in civitate, & perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus transtulit Nabuzardan princeps militiæ.
12. * Et de pauperibus terræ reliquit vinitores & agricolas.
13. Columnas autem æreas, quæ erant in templo Domini, & bases, & mare ęreum, quod erat in domo Domini, confregerūt Chaldæi, & transtulerunt æs omne in Babylonem.
14. Ollas quoque æreas, & trullas, & tridentes, & scyphos, & mortariola, & omnia vasa ærea, in quibus ministrabant, tulerūt.
15. Nec non & thuribula, & phyalas: quæ aurea, aurea: & quæ argentea, argentea: tulit princeps militiæ.
16. Id est columnas duas, mare unum, & bases quas

λέως, καὶ κατέλαβον αὐτὸν κατὰ δυσμὰς Ἱεριχώ, καὶ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτοῦ διεσπάρησαν ἀπὸ ἐπάνωθεν αὐτοῦ.

6. Καὶ συνέλαβον τὸν βασιλέα, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα Βαβυλῶνος εἰς Δεβλαθά· καὶ ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ κρίσιν.
7. Καὶ ἔσφαξε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς Σεδεκίου ἐξετύφλωσε καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν πέδαις, καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα.
8. Καὶ ἐν τῷ μηνὶ τῷ πέμπτῳ ἑβδόμῃ τοῦ μηνός, οὗτος ἐνιαυτὸς ἐννεακαιδέκατος τῆς βασιλείας Ναβουχοδονόσωρ βασιλέως Βαβυλῶνος, ἦλθε Ναβουζαρδὰν ὁ ἀρχιμάγειρος ὁ ἑστηκὼς ἐνώπιον βασιλέως Βαβυλῶνος εἰς Ἱερουσαλήμ.
9. Καὶ ἐνέπρησεν τὸν οἶκον Κυρίου, καὶ τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως καὶ πάντας τοὺς οἴκους Ἱερουσαλήμ, καὶ πάντα οἶκον μέγαν ἐνέπρησεν ἐν πυρί.
10. Καὶ τὸ τεῖχος Ἱερουσαλὴμ καθεῖλεν ἡ δύναμις τῶν Χαλδαίων κυκλόθεν.

11. Καὶ τὸ καταλειφθὲν τοῦ λαοῦ ἐν τῇ πόλει καὶ τοὺς προσκεχωρηκότας τῷ βασιλεῖ Βαβυλῶνος καὶ τὸ κατάλοιπον τοῦ λαοῦ μετῴκισεν Ναβουζαρδὰν ὁ ἀρχιμάγειρος.

12. Καὶ τῶν πενήτων τοῦ λαοῦ τῆς γῆς ὑπελείπετο ὁ ἀρχιμάγειρος εἰς ἀμπελουργοὺς καὶ γεωργούς.
13. Καὶ τοὺς στύλους τοὺς χαλκοῦς τοὺς ἐν οἴκῳ Κυρίου καὶ τὰς βάσεις, καὶ τὴν θάλασσαν τὴν χαλκῆν τὴν ἐν οἴκῳ Κυρίου συνέκοψαν οἱ Χαλδαῖοι, καὶ ἔλαβον τὸν χαλκὸν αὐτῶν, καὶ ἀπήνεγκαν εἰς Βαβυλῶνα.
14. Καὶ τοὺς λέβητας, καὶ τὰς κρεάγρας, καὶ τὰς φιάλας, καὶ τὰς θυίσκας, καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ χαλκᾶ ἐν οἷς ἐλειτούργουν ἐν αὐτοῖς, ἔλαβον·
15 Καὶ τὰ πυρεῖα, καὶ τὰς φιάλας τὰς χρυσοῦς καὶ ἀργυρᾶς ἔλαβεν ὁ ἀρχιμάγειρος.

16. Καὶ τοὺς στύλους δύο, καὶ τὴν θάλασσαν τὴν μίαν καὶ τὰς βά-

* Jerem. 52.

βάσεις, ἃς ἐποίησεν Σαλομὼν ἐν οἴκῳ Κυρίου, οὐκ ἦν σταθμὸς τοῦ χαλκοῦ πάντων τῶν σκευῶν.

* 1. Reg. 7. ✝ 15. Jer. 52. ✝ 21. 2. Par. 3. ✝ 15.

17. Ὀκτωκαίδεκα πήχεων τὸ ὕψος τοῦ στύλου τοῦ ἑνός· καὶ τὰ ἐπιθέματα χαλκᾶ τῶν στύλων, τριῶν πήχεων τὸ ὕψος τοῦ ἐπιθέματος τοῦ ἑνός, καὶ δίκτυον καὶ ῥοαὶ αἱ ἐπὶ τὰ ἐπιθέματα κύκλῳ πάντα χαλκᾶ· καὶ κατὰ ταῦτα τῷ στύλῳ τῷ δευτέρῳ ἐπὶ τοῦ δικτύου.

18. Καὶ ἔλαβεν ὁ ἀρχιμάγειρος τὸν Σαρέα τὸν ἱερέα τὸν πρῶτον καὶ τὸν Σαφανίαν τὸν ἱερέα δεύτερον καὶ τοὺς τρεῖς τοὺς φυλάσσοντας τὸν σταθμόν.

19. Καὶ ἐκ τῆς πόλεως ἔλαβεν εὐνοῦχον ἕνα τὸν καθεσταμένον ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς πολεμιστάς· καὶ πέντε ἄνδρας τῶν ὁρώντων τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως τοὺς εὑρεθέντας ἐν τῇ πόλει, καὶ τὸν γραμματέα τοῦ ἄρχοντος τῆς δυνάμεως τὸν ἐκτάσσοντα τὸν λαὸν τῆς γῆς· καὶ ἑξήκοντα ἄνδρας ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῆς γῆς τοὺς εὑρεθέντας ἐν τῇ πόλει.

20. Καὶ ἔλαβεν αὐτοὺς Ναβουζαρδὰν ὁ ἀρχιμάγειρος καὶ ἀπήγαγεν αὐτοὺς πρὸς τὸν βασιλέα Βαβυλῶνος εἰς Δεβλαθά.
21. Καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς βασιλεὺς Βαβυλῶνος καὶ ἐθανάτωσεν αὐτοὺς ἐν Δεβλαθὰ ἐν γῇ Αἱμάθ· καὶ ἀπῳκίσθη Ἰούδας ἀπὸ τῆς γῆς αὐτοῦ.

* Jer. 40. ✝ 5. & 9.

22. Καὶ ἐπὶ τὸν λαὸν τὸν καταλειφθέντα ἐν γῇ Ἰούδα ὃν κατέλιπε Ναβουχοδονόσωρ βασιλεὺς Βαβυλῶνος, κατέστησεν ἐπ' αὐτὸν τὸν Γοδολίαν υἱὸν Ἀχικὰμ υἱοῦ Σαφάν.

23. Καὶ ἤκουσαν πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς δυνάμεως αὐτοὶ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ, ὅτι κατέστησε βασιλεὺς Βαβυλῶνος τὸν Γοδολίαν, καὶ ἦλθον πρὸς Γοδολίαν εἰς Μασσηφά, καὶ Ἰσμαὴλ υἱὸς Ναθανίου καὶ Ἰωανὰν υἱὸς Καρηέ, καὶ Σαρέας υἱὸς Θανεμμαὴθ ὁ Νετωφατίτης, καὶ Ἰεζονίας υἱὸς τοῦ Μαχαθίτου αὐτοὶ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτῶν.

Καὶ

quas fecerat Salomon in templo Domini. non erat pondus æris omnium vaſorum.

17. *Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna una: & capitellum æreum ſuper ſe altitudinis trium cubitorum: & retiaculum, & malogranata ſuper capitellum columnæ, omnia ærea: ſimilem & columna ſecunda habebat ornatum.

18. Tulit quoque princeps militiæ Saraiam ſacerdotem primum, & Sophoniam ſacerdotem ſecundum, & tres janitores.

19. Et de civitate eunuchum unum, qui erat præfectus ſuper bellatores viros: & quinque viros de his, qui ſteterant coram rege, quos reperit in civitate: & Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terræ: & ſex viros è vulgo, qui inventi fuerant in civitate.

20. Quos tollens Nabuzardan princeps militum duxit ad regem Babylonis in Reblatha.

21. Percuſsitque eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus eſt Juda de terra ſua.

22. *Populo autem qui, relictus erat in terra Juda, quem dimiſerat Nabuchodonoſor rex Babylonis, præfecit Godoliam filium Ahicam filii Saphan.

23. Quod cùm audiſſent omnes duces militum, ipſi & viri qui erant cum eis, videlicet quòd conſtituiſſet rex Babylonis Godoliam: venerunt ad Godoliam in Maſpha, Iſmahel filius Nathaniæ, & Johanan filius Caree, & Saraia filius Thanehumet Netophathites, & Jezonias filius Maachathi, ipſi & ſocii eorum.

Ju-

moh 16 in domo Jehovæ: non erat pondus æris omnium vaſorum iſtorum.

17. 17 Octodecim cubitorum *erat* altitudo columnæ unius, & capitellum ſuper eam æreum, & altitudo capitelli *erat* trium cubitorũ, & reticulum, & malogranata ſuper capitellum *per* circuitum: & 18 omnia ærea: & ſimilia iſtis *erant ipſi* columnæ ſecundæ cum reticulo.

18. Tulit quoq; magiſter laniorum Serajah ſacerdotem 19 primum, & Sephanjahu ſacerdotem ſecundum, & tres cuſtodes vaſorum.

19. Et de urbe tulit eunuchum, 20 quendam qui erat præfectus ſuper viros bellatores, & quinq; viros ex iis qui videbant faciem regis, qui inventi fuerunt in urbe: & ſcribam principem militiæ, 21 qui colligebat populum terræ, & ſexaginta viros de populo terræ, qui inventi ſunt in ea urbe:

20. Tulit inquam eos Nebuzaradan magiſter laniorum, & deduxit eos 22 ad regem Babel in Riblah.

21. Et percuſsit eos rex Babel, interfecitq; eos in Riblah in terra Hamath. 23 itaq; translatus eſt Jehudah è terra ſua.

22. Populo autem 24 qui remanſerat in terra Jehudah, quem reliquerat Nebuchadneſar rex Babel, 25 illis inquam præfecit Gedaliahu filium Ahicam filii Saphan.

23. Audierunt autẽ omnes principes exercituum, ipſi & viri, quod præfeciſſet rex Babel Gedaliahu, & venerunt ad Gedaliahu in Miſpah, 26 nempe Iſmael filius Nethaniah, & Johanan filius Careah, & Serajah filius Thanhumeth Nethophathites, & Jaazanijahu filius Maachati, ipſi & viri eorum.

Et

gemacht hatte zum hauſe des HERRN. Es war nicht zu wegen das ertz aller dieſer geſeſſe.

17. Achtzehen ellen hoch/war eine ſeule/vnd jr knauff drauff war ehern vnd drey ellen hoch/ vnd die reiffe vnd granatepffel/an dem knauff vmbher war alles eherne. Auff die weiſe war auch die ander ſeule mit den reiffen.

18. Vnd der hofemeiſter nam den prieſter Seraja der erſten ordenung/vnd den prieſter Zephanja / der andern ordenung / vnd drey thürhüter.

19. Vnd einen kemerer aus der ſtadt / der geſetzt war vber die kriegsmenner / vnd fünff menner die ſtets für dem könige waren / die in der ſtadt funden wurden/ vnd Sopher den feldtheuptman / der das volck im lande kriegen leret / vnd ſechtzig man vom volck auff dem lande / die in der ſtadt funden wurden.

20. Dieſe nam Nebuſar-Adan der hofemeiſter / vnd bracht ſie zum konige von Babel gen Riblath.

21. Vnd der könig von Babel ſchlug ſie todt zu Riblath im lande Hemath. Alſo ward Juda weggefürt aus ſeinem lande.

22. Aber vber das vbrige volck im lande Juda/ das Nebucad-Nezar der könig von Babel vberlieſs/ ſetzet er Gedalia den ſon Ahikam des ſons Saphan.

23. Da nu alle das kriegsvolck/heuptleute/vnd die menner höreten/das der könig von Babel Gedalja geſetzt hatte/ kamen ſie zu Gedalja gen Mizpa / nemlich/ Jſmael der ſon Nethanja / vnd Johanan der ſon Kareah / vnd Seraja der ſon Thanhumeth der Nethophathiter/ vnd Jaeſania der ſon Maechati / ſampt jren mennern.

Vv 3 Vnd

16. *domus.*

17. *ogdoas (&) decas cubiti a. c. u. & coronamentum ſ. e. as, & al. coronamenti trias cubiti.*

18. *omnia as, & ſicut iſta.*

19. *capu', & S. ſ. ſecundarij, & tr. c. liminis.*

20. *unum qui ipſe p. ſ. v. belli. & q. v. ex videntibus f. r.*

21. *militare-facientem (docentem) pop t. & ſexdecades viri de. p. t. inventos in ur.*

22. *ſuper r.*

23. *& tranſmigravit J. deſuper t. ſ.*

24. *relicto.*

25. *et præfecit ſuper eis G.*

26. *& Iſm.*

772.

24. Vnd Gedalja ſchwur jnen vnd jren mennern / vnd ſprach zu jnen / Fürchtet euch nicht vnterthan zu ſein den Chaldeern / bleibt im lande / vnd ſeid vnterthenig dem könige von Babel / ſo wirds euch wolgehen.

25. Aber im ſiebenden monden kam Jſmael der ſon Nethanja / des ſons Eliſama vom königlichem geſchlecht / vnd zehen menner mit jm / vnd ſchlugen Gedalja todt / dazu die Juden vnd Chaldeer die bey jm waren zu Mizpa.

26. Da machten ſich auff alles volck / beyde klein vnd gros / vnd die öberſten des kriegs / vnd kamen in Egypten / denn ſie furchten ſich für den Chaldeern.

27. Aber im ſieben vnd dreiſſigſten iar / nach dem Jojachin der könig Juda weg gefürt war im ſieben vnd zwentzigſten tage des zwelfften monden / hub Euilmerodach der könig zu Babel im erſten jar ſeines königreichs / das heupt Jojachin des königs Juda aus dem kercker erfür.

28. Vnd redet freundlich mit jm. Vnd ſetz ſeinen ſtuel vber die ſtüle der könige / die bey jm waren zu Babel.

29. Vnd wandelt die kleider ſeines gefengniß / vnd er aß allwege für jm ſein lebenlang.

30. Vnd beſtimpt jm ſein theil / das man jm allwege gab vom könige auff einen iglichen tag ſein gantz lebenlang.

27. *ſurrexerunt.* 28. *&* *uſque ad.*

29. *& fuit in tribus-decadibus & heptade anni* ſc. *i. e.* *in dyodecade menſis,* (vel, *menſe dyodecadis*) *in duabus-decadibus & heptade* ſc. *diei,* *i. die duarum-decadum, & heptadis.*

30 *in anno regnandi ejus.*

31. *dedit.*

32. *ad facies ejus.*

33. *Verbum (i. res) diei in die ſuo om. d. vitæ ejus.*

24. Et juravit eis Gedaliahu, & viris eorum, dixitq; eis, Ne timeatis *Vobis* à ſervis Chaſdim, manete in terra, & ſervite regi Babel, & bene erit vobis.

25. Fuit autem, menſe ſeptimo venit Iſmael filius Nethaniah, filii Eliſama de ſemine regni, & decem viri cum eo: percuſſeruntq; Gedaliahu: ac mortuus eſt: Jehudæos quoq;, & Chaſdim qui erant cum eo in Miſpah.

26. Et 27 ſurrexit univerſus populus à parvo 28 uſq; *ad* magnum, & principes exercituum, iveruntq; *in* Aegyptū: timuerunt enim à facie Chaſdim.

27. 29 Fuit præterea, anno triceſimo ſeptimo tranſmigrationis Jehojachin regis Jehudah, duodecimo menſe, viceſima ſeptima mēſis, elevavit Evilmerodach rex Babel 30 anno quo regnavit, caput Jehojachin regis Jehudah, de domo carceris.

28. Loquutuſq; eſt cum eo bona, & 31 poſuit thronum ejus ſuper thronum regum, qui *erant* cum eo in Babel.

29. Et mutavit veſtes carceris ejus, & comedebat panem ſemper 32 in conſpectu ejus cunctis diebus vitæ ſuæ.

30. Portio autem ejus *erat* portio perpetua, *quæ* dabatur ei à rege 33 per ſingulos dies omnibus diebus vitæ ſuæ.

24. Juravitque Godolias ipſis & ſociis eorum, dicens, Nolite timere ſervire Chaldæis: manete in terra, & ſervite regi Babylonis, & bene erit vobis.

25. Factum eſt autem in menſe ſeptimo, venit Iſmahel filius Nathaniæ filii Eliſama de ſemine regio, & decem viri cum eo: percuſſeruntque Godoliam, qui & mortuus eſt: ſed & Judæos & Chaldæos qui erant cum eo in Maſpha.

26. Conſurgenſque omnis populus a parvo uſq; ad magnum, & principes militum venerunt in Ægyptum timentes Chaldæos.

27. Factum eſt verò in anno triceſimo ſeptimo tranſmigrationis Joachin regis Judæ, menſe duodecimo, viceſima ſeptima die menſis: ſublevavit Evilmerodach rex Babylonis anno quo regnare cœperat, caput Joachin regis Juda de carcere.

28. Et locutus eſt ei benigne: & poſuit thronum ejus ſuper thronum regum qui erant cum eo in Babylone.

29. Et mutavit veſtes ejus, quas habuerat in carcere, & comedebat panem ſemper in conſpectu ejus cunctis diebus vitæ ſuæ.

30. Annonam quoque conſtituit ei ſine intermiſſione, quæ & dabatur ei à rege per ſingulos dies omnibus diebus vitæ ſuæ.

24. Καὶ ὤμοσεν αὐτοῖς Γοδολίας καὶ τοῖς ἀνδράσιν αὐτῶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν Χαλδαίων, καθήσατε ἐν τῇ γῇ, καὶ δουλεύσατε τῷ βασιλεῖ Βαβυλῶνος, καὶ καλῶς ἔσται ὑμῖν.

Joachin è carcere eductus exaltatur & nutritur à Rege Babylonis.

25. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ ἦλθεν Ἰσμαὴλ υἱὸς Ναθανίου υἱοῦ Λισαμὰ ἐκ τοῦ σπέρματος τῆς βασιλείας, καὶ δέκα ἄνδρες μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν τὸν Γοδολίαν καὶ ἐθανάτωσεν αὐτὸν καὶ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Χαλδαίους τοὺς ὄντας μετ' αὐτοῦ ἐν Μασσηφά.

26. Καὶ ἀνέστη πᾶς ὁ λαὸς ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν δυνάμεων, καὶ εἰσῆλθον εἰς Αἴγυπτον, ὅτι ἐφοβήθησαν ἀπὸ προσώπου τῶν Χαλδαίων.

27. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ τριακοστῷ καὶ ἑβδόμῳ ἔτει τῆς ἀποικεσίας Ἰωαχὶν βασιλέως Ἰούδα ἐν τῷ δωδεκάτῳ μηνὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνὸς ὕψωσεν Εὐιλ Μαρωδὰχ βασιλεὺς Βαβυλῶνος ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν Ἰωαχὶν βασιλέως Ἰούδα, καὶ ἐξήγαγεν αὐτὸν ἐξ οἴκου φυλακῆς.

28. Καὶ ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ ἀγαθά, καὶ ἔθηκε τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐπάνω τῶν θρόνων τῶν βασιλέων τῶν μετ' αὐτοῦ ἐν Βαβυλῶνι.

29. Καὶ ἤλλαξε τὰ ἱμάτια τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἤσθιεν ἄρτον διαπαντὸς ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

30. Καὶ ἡ ἑστιατορία αὐτοῦ διαπαντὸς ἑστιατορία ἐδόθη αὐτῷ ἐξ οἴκου τοῦ βασιλέως λόγον ἡμέρας ἐν ἡμέραις αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Concordantes sacræ scripturę loci.

IN HEbræo legitur.

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜ.

μεθερμήνδυσις τ̃ ό.

Adami posteritas usque ad Abrahamum.

Κεφαλ. α'.

* Gen. 2. v 25. 4. v 25. & 5. v. 10.

ΑΔαμ, Σὴθ, Ενώς·
2. Καϊνὰν, Μαλελεὴλ, Ιάρεδ.
3. Ενὼχ, Μαθουσάλα, Λάμεχ.
4. Νῶε, Σήμ, Χὰμ, Ιάφεθ.
* Gen. 10. v 2.
5. Υιοὶ Ιάφεθ, Γομὲρ, καὶ Μαγὼγ, καὶ Μαδαί, καὶ Ιωυάν, καὶ Θουβὰλ, καὶ Μοσὸχ, καὶ Θειράς.
6. Καὶ υἱοὶ Γωμὲρ, Ασχανὰζ, καὶ Ριφὰτ, καὶ Θογαρμά.
7. Καὶ υἱοὶ Ιωυάν, Ελισὰ, καὶ Θαρσεὶς, καὶ Χετὶμ, καὶ Δωδανείμ.
8. Υιοὶ Χάμ, Χοὺς, καὶ Μεσραὶμ, Φοὺτ, καὶ Χανaάν.
9. Καὶ υἱοὶ Χοὺς, Σαβὰ, καὶ Ευηλὰ, καὶ Σεβαθὰ, καὶ Ρεγμὰ, καὶ Σεβακαθά· καὶ υἱοὶ Ρεγμά, Σεβὰ, καὶ Δαδάν.
Gen. 10. v 7.
10. Καὶ Χοὺς ἐγέννησε τὸν Νεμρὼδ· οὗτος ἤρξατο τοῦ εἶναι γίγας ἐν τῇ γῇ.
11. Καὶ Μεσραὶμ ἐγέννησε τὸν Λουδιεὶμ, καὶ τὸν Αινομιὶμ, καὶ τὸν Λαβιὶμ, καὶ τὸν Νεφθωχίμ.
12. Καὶ τὸν Φετρουσὶμ, καὶ τὸν Χασλωὶμ, ὅθεν ἐξῆλθον ἐκεῖθεν Φυλιστιείμ, καὶ τὸν Καφθωρείμ.
13. Καὶ Χαναὰν ἐγέννησε τὸν Σιδῶνα τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ, καὶ τὸν Εθ.
14. Καὶ τὸν Ιεβουσὶ, καὶ τὸν Αμορρὶ, καὶ τὸν Γεργεσί.
15. Καὶ τὸν Ευεὶ, καὶ τὸν Αρακὶ, καὶ τὸν Ασεννὶ.
16. Καὶ τὸν Αρουαδὶ, καὶ τὸν Σαμαραῖον, καὶ τὸν Αμαθεῖ.

Και

I. PARALIP.

Versio Vetus, Versio Nova.

CAPUT PRIMUM.

ADam, * Seth, Enos,
2. Cainan, Malaleel, Jared,
3. Henoch, Mathusale, Lamech,
4. Noë, Sem, Cham, & Japheth.
5. * Filii Japheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, Thubal, Mosoch, Thiras.
6. Porrò filii Gomer: Ascenez, & Riphath, & Thogorma.
7. Filii autem Javan: Elisa & Tharsis, Cethim, & Dodanim.
8. Filii Cham: Chus & Mesraim, & Phut, & Chanaan.
9. Filii autem Chus: Saba & Hevila, Sabatha, & Regma, & Sabathacha. Porrò filii Regma: * Saba & Dadan.
10. Chus autem genuit Nemrod: iste cœpit esse potens in terra.
11. Mesraim verò genuit Ludim & Anamim, & Laabim, & Nephtuim,
12. Phetrusim quoque & Casluim: de quibus egressi sunt Philisthiim & Caphtorim.
13. Chanaan verò genuit Sidonem primogenitum suum: Hethæum quoque.
14. Et Jebusæum & Amorrhæum, & Gergesæum,
15. Hevæumque, & Aracæum, & Sinæum,
16. Aradiū quoq; & Samaræum, & Hamathęum.

Fi-

ADam, † Seth, Enos.
2. Cenan, Mahalalel, Jered,
3. Hanoch, Methuselah, Lemech,
4. Noah, Sem, Ham & Jepheth.
5. Filii Jepheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, & Thubal, & Mesech, & Thiras.
6. Filii autem Gomer: Aschenaz, & Riphath, & Thogarmah.
7. Filii vero Javan: Elisah, & Tharsis, Chittim, & Dodanim
8. Filii Ham: Chus, & Misraim, Put, & Chenaan.
9. Filii vero Chus: Seba, & Havilah, & Sabtha, & Raamah, & Sabthecha. Filii autem Raamah: Seba, & Dedan.
10. Chus autem genuit Nimrod, ipse cœpit esse potens in terra.
11. Misraim vero genuit Ludim, & Anamin, & Lehabim & Aphtuhim,
12. Et Pathrusim, & Chasluhim, è 1 quibus egressi sunt Pelisthim & Caphthorim.
13. Chenaan autem genuit Sidon primogenitum suum, & Heth.
14. Et Jebusęum, & Emoræum, & Girgasæum,
15. Et Hivæum, & Arcæum, & Sinæū,
16. Et Arvadæum, & Semaræum, & Hamathæum.

Fi-

Das Erste Buch

der Chronica. Luth.

Das I. Cap.

Cap. 1.

ADam / Seth / Enos. 1449
2. Kenan / Mahalaleel / Jared.
3. Henoch / Methusalah / Lamech.
4. Noah / Sem / Ham / Japheth.
5. Die kinder Japheth sind diese / Gomer / Magog / Madai / Jauan / Thubal / Mesech / Thiras.
6. Die kinder aber Gomer sind / Ascenas / Riphat / Thogarma.
7. Die kinder Jauan sind / Elisa / Tharsisa / Chitim / Dodanim.
8. Die kinder Ham sind / Chus / Mizraim / Put / Canaan.
9. Die kinder aber Chus sind / Seba / Hewila / Sabtha / Ragema / Sabtecha. Die kinder aber Regema sind / Scheba / vnd Dedan.
10. Chus aber zeuget Nimrod / der fieng an gewaltig zu sein / auff erden.
11. Mizraim zeuget Ludim / Anamim / Lehabim / Naphthuim.
12. Patrussim / Casluhim / von welchen sind auskomen die Philistim vnd Chaphthorim. 1 quibus egressi sunt inde.
13. Canaan aber zeuget Zidon / seinen ersten son / Heth.
14. Jebusi / Amori / Girgosi.
15. Heui / Arki / Sini.
16. Arwadi / Zemari / vnd Hemathi.

Die

17. Die kinder Sem sind diese/ Elam/ Assur/ Arphachsad/ Lud/ Aram/ Vz/ Hul/ Gether vnd Masech.
18. Arphachsad aber zeuget Salah. Salah zeuget Eber.
19. Eber aber wurden zween söne geborn/ der eine hieß Peleg/ darumb/ das zu seiner zeit das land zuteilet ward/ vnd sein bruder hieß Jaktan.
20. Jaktan aber zeuget Almodad/ Saleph/ Hazarmaphet/ Jarah.
21. Hadoram/ Vsal/ Dikla.
22. Ebal/ Abimael/ Scheba.
23. Ophir/ Heuila vnd Jobab. Das sind alle kinder Jaktan.
24. Sem/ Arpachsad/ Sala.
25. Eber/ Peleg/ Regu.
26. Serug/ Nahor/ Tharah.
27. Abram/ das ist Abraham.
28. Die kinder aber Abraham sind/ Jsaac vnd Jsmael.
29. Diß ist jr geschlecht/ der erste son Jsmaels Nebajoth/ Kedar Adbeel.
30. Mibsam/ Misma/ Duma/ Masa/ Hadad/ Thema.
31. Jethur/ Naphis/ Kedma. Das sind die kinder Jsmaels.
32. Die kinder aber Ketura des kebsweibs Abraham/ die gebar Simran/ Jaksan/ Medan/ Midian/ Jesbak/ Suah. Aber die kinder Jaksan sind Scheba vnd Dedan.
33. Vnd die kinder Midian sind/ Epha/ Epher/ Henoch/ Abida/ Eldaa. Diß sind alle kinder der Ketura.
34. Abraham zeuget Jsaac. Die kinder aber Jsaac sind/ Esau vnd Jsrael.
35. Die kinder Esau sind/ Eliphas/ Reguel/ Jeus/ Jaelam/ Korah.
36. Die kinder Eliphas sind/ Themam/ Omar/ Zephi/ Gaetham/ Kenas/ Thimna/ Amalek.
37. Die kinder Reguel sind/ Nahath/ Serah/ Samma vnd Misa.

Die

2. natus est. Gen. 10. n. 10. sic infra.

1450

3. isti ipsi filij.

17. Filii Sem: Elam, & Assur, & Arpachsad, & Lud, & Arã, & Us, & Hul, & Gether & Mesch.
18. Arpachsad autẽ genuit Selah, & Selah genuit Eber.
19. Ipsi autem Eber[2] nati sunt duo filii: nomen unius Peleg, quia in diebus ejus divisa est terra: & nomen fratris ejus Joctan.
20. Joctan autem genuit Almodad, & Seleph, & Hasarmaveth, & Jerah,
21. Et Hadoram, & Uzal, & Diclah,
22. Et Ebal, & Abimael, & Seba,
23. Et Ophir, & Havilah, & Jobab. [1] omnes isti, filii Joctã
24. Sem, Arpachsad, Selah,
25. Eber, Peleg, Reu,
26. Serug, Nahor, Terah,
27. Abram: Ipse est Abraham.
28. Filii Abraham: Ishac & Ismael.
29. Hę generationes eorum: Primogenitus Ismaelis, Nebajoth, & Cedar, & Adbeel, & Mibsam,
30. Misma, & Dumah, Massa, Hadad, & Thema,
31. Jetur, Naphis, & Cedmah. [3] isti sunt filii Ismael:
32. Filii autem Ceturah concubinæ Abraham, peperit Zimran, & Joesan, & Medan, & Midian, & Isbak, & Suah. Et filii Joesan: Seba, & Dedan.
33. Et filii Midian: Ephah, & Epher, & Hanoch, & Abida, & Eldaah. omnes isti filii Ceturah.
34. Genuit autem Abraham Ishac, filii Ishac: Esau & Israel,
35. Filii Esau: Eliphaz, Rehuel, & Jeus, & Jaalam, & Corah.
36. Filii Eliphaz: Theman, & Omar, Sephi, & Gaatham, Cenaz, & Thimna, & Amalec.
37. Fili Rehuel: Nahath, Zerah Sammah, & Mizzah.

Fi-

17. * Filii Sem: Aelam & Assur & Arphaxad, & Lud, & Aram. Hus & Hul & Gether, & Mosoch.
18. Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipse genuit Heber.
19. Porrò Heber nati sunt duo filii, nomen uni Phaleg: quia in diebus ejus divisa est terra: & nomen fatris ejus Jectan.
20. Jectan autem genuit Elmodad, & Saleph, & Asarmoth & Jare,
21. Adoram quoque & Uzal & Decla,
22. Hebal etiam & Abimael, & Saba, nec non,
23. Et Ophir, & Hevila, & Jobab. omnes isti filii Jectan:
24. Sem, Arphaxad, Sale,
25. Heber, Phaleg, Ragau,
26. Serug, Nachor, Thare,
27. Abram, iste est Abraham.
28. * Filii autem Abraham, Isaac & Ismahel.
29. Et hæ generationes eorum. * Primogenitus Ismahelis, Nabajoth, & Cedar, & Adbeel, & Mabsan,
30. Et Masma, & Duma, Massa, Hadad, & Thema.
31. Jachur, Naphis, Cedma. hi sunt filii Ismahelis.
32. Filii autem Ceturæ concubinæ Abraham, quos genuit: Zamran, Jecsan, Madan, Madian, Jesboc, & Sue. Porrò filii Jecsan: Saba & Dadan. Filii autem Dadan: Assurim & Latusim, & Laomim.
33. * Filii autem Madian: Epha & Epher, & Henoch, & Abida, & Eldaa. omnes hi filii Ceturæ.
34. * Genuit autem Abraham Isaac: cujus fuerunt filii Esau, & Israel.
35. * Filii Esau: Eliphaz, Rahuel, Jehus, Jhelom & Core.
36. Filii Eliphaz: Themã, Omar, Sephi, Gathan, Cenez, Thamna, Amalec.
37. Filii Rahuel: Nahath, Zara, Samma, Meza.

Filii

17. Καὶ υἱοὶ Σὴμ, Αιλὰμ, καὶ Ασοὺρ, καὶ Αρφαξὰδ, καὶ Λοὺδ, καὶ Αρὰμ, καὶ Ους, καὶ Ουλ, καὶ Γεθὲρ, καὶ Μοσὸχ.
18. Καὶ Αρφαξὰδ ἐγέννησε τὸν Καϊνάν, καὶ Καινὰν ἐγέννησε τὸν Σαλά, καὶ Σαλὰ ἐγέννησε τὸν Εβερ.
19. Καὶ τῷ Εβερ ἐγεννήθησαν δύο υἱοὶ, ὄνομα τῷ ἑνὶ Φαλέγ, ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἐμερίσθη ἡ γῆ, καὶ ὄνομα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ιεκτάν.
20. Καὶ Ιεκτὰν ἐγέννησε τὸν Ελμωδὰδ, καὶ τὸν Σαλὲφ, καὶ τὸν Ασερμὼθ, καὶ τὸν Ιαρέ.
21. Καὶ τὸν Αδωρὰμ, καὶ τὸν Ουζὰδ, καὶ τὸν Δεκλά.
22. Καὶ τὸν Ηβὴλ, καὶ τὸν Αβιμεὴλ, καὶ τὸν Σαβᾶ.
23. Καὶ τὸν Ωφείρ, καὶ τὸν Ευηλὰτ, καὶ τὸν Ιωβάβ· πάντες οὗτοι υἱοὶ Ιεκτάν.
24. Σὴμ, Αρφαξὰδ, Καϊνὰν, Σαλά.
25. Εβερ, Φαλὲγ, Ραγαύ.
26. Σεροὺγ, Ναχὼρ, Θάρα.
27. Αβραὰμ αὐτὸς Αβραάμ·
28. Υἱοὶ Αβραάμ, Ισαὰκ, καὶ Ισμαήλ.
29. Αὗται αἱ γενέσεις αὐτῶν· πρωτότοκος Ισμαὴλ, Ναβαιὼθ, καὶ Κηδάρ, καὶ Αβδεὴλ, καὶ Μασσάν.
30. Καὶ Μασμὰ, καὶ Δουμὰ, καὶ Μασσά, καὶ Αδὰδ, καὶ Θαιμά.
31. Καὶ Ιετοὺρ, καὶ Ναφὲς, καὶ Κεδμά· οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Ισμαήλ.
32. Υἱοὶ Κετούρας τῆς παλακῆς Αβραὰμ, καὶ ἔτεκε τὸν Ζεμβράν, καὶ τὸν Ιεζὰν, καὶ Μαδὰν, καὶ Μαδιὰν, καὶ Ιεσβὸκ, καὶ Σουέ· καὶ υἱοὶ Ιεζάν, Σαβὰ, καὶ Δαδάν.
33. Καὶ υἱοὶ Μαδιάν, Γεφὰ, καὶ Γοφέρ, καὶ Ενὼχ, καὶ Αβιδὰ, καὶ Ελδαά· πάντες οὗτοι υἱοὶ Κετούρας.
34. Καὶ ἐγέννησεν Αβραὰμ τὸν Ισαάκ· υἱοὶ Ισαάκ, Ησαῦ, καὶ Ισραήλ.
35. Υἱοὶ Ησαῦ, Ελιφὰζ καὶ Ραγουὴλ, Ιεοὺς, καὶ Ιεγλὰμ, καὶ Κορέ.
36. Υἱοὶ Ελιφὰζ, Θαιμὰν, καὶ Ωμὰρ, Σωφὰρ, καὶ Γοθὰμ, Κενὲζ, καὶ Θαμνὰ, καὶ Αμαλήκ.
37. Καὶ υἱοὶ Ραγουὴλ, Ναχὲθ, καὶ Ζαμμὰ, καὶ Ζαρὲ, καὶ Μαζέ.

Καὶ

Adami posteritas usque ad Abrahamum.

* Gen. 10. v. 21. 11. v. 10.

* Gen.

* Gen.

* Gen.

* Gen.

* Gen.

38. Καὶ υἱοὶ Σηείρ, Λωτὰν, καὶ Σουβὰλ, καὶ Σεβεγὼν, καὶ Ανὰ, καὶ Δησὼν, καὶ Ασὼρ, καὶ Δισών.
39. Καὶ υἱοὶ Λωτὰν, Χορρεὶ, καὶ Ιμὰμ, καὶ ἀδελφὴ Λωτὰν, Θαμνά.
40. Υἱοὶ Σουβὰλ, Αλουὰν, καὶ Μαναὰθ, καὶ Ουβὰλ, καὶ Σωφὶ, καὶ Ωνάμ. καὶ υἱοὶ Σεβεγὼν, Αἰά, καὶ Ανά.
41. Καὶ υἱοὶ Ανὰ, Δησών, καὶ υἱοὶ Δησὼν, Αμαδὰν, καὶ Εσεβὰν, καὶ Ιεθρὰν, καὶ Χαῤῥάν.
42. Καὶ υἱοὶ Ασὼρ, Βαλαὰν, καὶ Ζααν, καὶ Ιακάν. καὶ υἱοὶ Δεσών, Ως καὶ Αῤάν.
43. Καὶ οὗτοι οἱ βασιλεῖς οἱ βασιλεύσαντες ἐν γῇ Εδὼν πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι βασιλέα ἐν τοῖς υἱοῖς Ισραήλ. Βαλὰ υἱὸς Βεώρ, καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Δενναβά.
44. Καὶ ἀπέθανε Βαλὰκ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ Ιωβὰβ υἱὸς Ζαρὰ ἐκ Βοσόῤῥας.
45. Καὶ ἀπέθανεν Ιωβὰβ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ Ασὸμ ἐκ τῆς γῆς τοῦ Θαιμανῶν.
46. Καὶ ἀπέθανεν Ασὸμ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ Αδὰδ υἱὸς Βαρὰδ, ὁ πατάξας τὴν Μαδιὰμ ἐν τῷ ἀγρῷ Μωάβ, καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Γεθέμ.
47. Καὶ ἀπέθανεν Αδὰδ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ Σαμαλὰ ἐκ Μασρεκά.
48. Καὶ ἀπέθανε Σαμαλὰ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ Σαοὺλ ἐκ Ροωβὼθ τοῦ παρὰ ποταμοῦ.
49. Καὶ ἀπέθανε Σαοὺλ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ Βαλαεννὼν υἱὸς Αχοβώρ.
50. Καὶ ἀπέθανεν Βαλαεννὼν, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ, Αδὰδ. καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Φαὺ, καὶ ὄνομα τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Μεταβεὴλ θυγάτηρ Ματρὴθ θυγάτηρ Μεζαάβ.
51. Καὶ ἀπέθανεν Αδὰδ, καὶ ἐγένοντο ἡγεμόνες Εδώμ, ἡγεμὼν Θαμνὰ, ἡγεμὼν Αλουὰ, ἡγεμὼν Ιεθέρ.

Ηγε-

38. Filii Seir: Lotam, Sobal, Sebeon, Ana, Dison, Eser, Disan.
39. Filii Lotan: Hori, Homam. Soror autem Lotan fuit Thamna.
40. Filii Sobal: Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi & Onam. Filii Sebeon: Aja & Ana.
41. Filii Ana: Dison, Filii Dison: Hamram, & Eseban, & Jethran & Charan.
42. Filii Eser: Balaan & Zavan, & Jacan. Filii Dison: Hus & Aran.
43. Isti sunt reges, qui imperaverunt in terra Edom, antequam esset rex super filios Israel: Bale filius Beor: & nomen civitatis ejus, Danaba.
44. Mortuus est autem Bale, & regnavit pro eo Jobab filius Zare de Bosra.
45. Cumque & Jobab fuisset mortuus, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum.
46. Obiit quoque & Husam, & regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in terra Moab: & nomen civitatis ejus Avith.
47. Cumque & Adad fuisset mortuus, regnavit pro eo Semla de Masreca.
48. Sed & Semla mortuus est, & regnavit pro eo Saul de Rohoboth, quæ juxta amnem sita est.
49. Mortuo quoque Saul, regnavit pro eo Balanan filius Achobor.
50. Sed & hic mortuus est, & regnavit pro eo Adad: cujus urbis nomen fuit Phau, & appellata est uxor ejus Meetabel filia Matred filiæ Mezaab.
51. Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse cœperunt: dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,

Dux

37. Filii autem Seir: Lotan, & Sobal, & Sibon, & Anah, & Dison, & Eser, & Disan.
39. Filii autem Lotan: Hori, & Homan: soror vero Lotan, Thimna.
40. Filii Sobal: Alian, & Manahath, & Ebal, & Sephi, & Onam. Filii autem Sibon: Ajah, & Anah,
41. Filii Anah: Dison. Filii autem Dison: Hamran, & Esban, & Ithran, & Charan.
42. Filii Eser: Bilhan, & Zaavan, Jaacan. Filii Dison: Us & Aran.
43. Isti autem *sunt* reges, qui regnaverunt in terra Edom, 4 antequam regnaret rex *alicui* super filios Israelis: Bela filius Beor: & nomen civitatis ejus Dinhabah.
44. Et mortuus est Bela, regnavitque pro eo Jobab filius Zerah de Bozrah.
45. 5 Mortuo autem Jobab, regnavit pro eo Husan de terra Themanæorum.
46. Mortuus est præterea Husam, & regnavit pro eo Hadad filius Bedad, 6 qui percussit Midian in agro Moab: & nomen civitatis ejus Avith.
47. 7 Mortuo item Adad, regnavit pro eo Samlah de Masrecah.
48. Mortuus est autem Samlah, & regnavit pro eo Saul de Rehoboth 8 fluminе.
49. Mortuus est & Saul, & regnavit pro eo Baal-hanan filius Acbor.
50. Mortuus est deniq; Baal-hanan, & regnavit pro eo Hadad: & nomen urbis ejus *fuit* Pai: nomen item uxoris ejus, Mehetabel filia Matred filiæ Mesahab.
51. Mortuus est postremo Hadad. Fuerunt autem 9 duces Edom, dux Thimna, dux Aliah, dux Jetheth,

Dux

38. Die kinder Seir sind/ Lothan/ Sobal/ Zibeon/ Ana/ Dison/ Ezer/ Disan.
39. Die kinder Lothan sind/ Hori/ Homam/ vnd Thimna war ein schwester Lothan.
40. Die kinder Sobal sind/ Alian/ Manahath/ Ebal/ Sephi/ Onam. Die kinder Zibeon sind/ Aja vnd Ana.
41. Die kinder Ana/ Dison. Die kinder Dison sind/ Hamram/ Esban/ Jethran/ Chran.
42. Die kinder Ezer sind/ Bilhan/ Saevan/ Jaekan. Die kinder Disan sind/ Vz vnd Aran.
43. Diß sind die könige die regieret haben im lande Edom/ ehe denn ein könig regierte vnter den kindern Israel. Bela der son Beor/ vnd seine stadt hieß Dinhaba.
44. Vnd da Bela starb/ ward könig an seine stat Jobab/ der son Serah von Bezra.
45. Vnd da Jobab starb/ ward könig an seine stat/ Husam aus der Themaniter lande.
46. Da Husam starb/ ward könig an seine stat Hadad der son Bedad/ der die Midianiter schlug in der Moabiter feld/ vnd seine stad hieß Awith.
47. Da Hadad starb/ ward könig an seine stat Samla von Masrek.
48. Da Samla starb/ ward könig an seine stat Saul von Rehoboth am wasser.
49. Da Saul starb/ ward könig an seine stat Baal Hanan/ der son Achbor.
50. Da Baal Hanan starb/ ward könig an seine stat Hadad/ vnd seine stadt hies Pagi/ vnd sein weib hieß Meheta-beel/ eine tochter Matreth/ die Mesahab tochter war.
51. Da aber Hadad starb/ wurden fürsten zu Edom/ fürst Thimna/ fürst Alia/ fürst Jetheth.

Fürst

4. *ante regnare regem in filiis I.*
5. *Et mortuus est Jobab, & reg.*
6. *percutiens.*
7. *Et mortuus est Adad & reg.*
8. *fluminis.*
9. *millenarii Edom, millenarius T. sic in seq.*

52. Fürst Ahalibama / fürst Ela / fürst Pinon.
53. Fürst Kenas / fürst Theman / fürst Mibzar.
54. Fürst Magdiel / fürst Jram. Das sind die fürsten zu Edom.

Das II. Cap.

Cap. 2.

DJß sind die kinder Jsrael / Ruben / Simeon / Levi / Juda / Jsaschar / Sebulon.
2. Dan / Joseph / BenJamin / Naphtali / Gad / Asser.
3. Die kinder Juda sind / Ger / Onan / Sela. Die drey würden jm geborn von der Cananitin der tochter Suha. Ger aber der erste son Juda / war böse für dem HERRN / darumb tödtet er jn.
1. natum est.
4. Thamar aber seine schnur gebar jm Perez vnd Sera / das aller kinder Juda waren fünffe.
5. Die kinder Perez sind / Hezron vnd Hamul.
6. Die kinder aber Serah sind / Simri / Ethan / Heman / Chalcol / Dara / der aller sind fünffe.
7. Die kinder Charmi sind / Achar / welcher betrübet Jsrael / da er sich am verbandten vergreiff.
8. Die kinder Ethan sind / Asarja.
9. Die kinder aber Hezron / die jm geborn sind / Jerahmeel / Ram / Chalubai.
2. qui natus est ei.
10. Ram aber zeuget Aminadab. Aminadab zeuget Nahesson den fürsten der kinder Juda.
11. Nahesson zeuget Salma. Salma zeuget Boas.
12. Boas zeuget Obed. Obed zeuget Jsai.
13. Jsai zeuget seinen ersten son Eliab / AbiNadab den andern / Simea den dritten.
14. Nethaneel den vierdten / Raddai den fünfften.
15. Ozem den sechsten / David den siebenden.

Vnd

52. Dux Aholibamah, dux Elah, dux Pinon,
53. Dux Cenaz, dux Theman, dux Mibsar,
54. Dux Magdiel, dux Iram. Isti duces Edom.

CAP. II.

ISti filii Israelis: Reuben, Simon, Levi, & Jehudah, Issachar, & Zebulun.
2. Dan, Joseph, & Binjamin, Naphthali, Gad & Aser.
3. Filii Jehudah: Er, & Onan, & Sela, tres 1 nati sunt ei de filia Sua Chenaanithide. Fuit autem Er primogenitus Jehudah, malus in oculis Jehovæ, & occidit eum.
4. Thamar autem nurus ejus peperit ei Peres. & Zerah. Omnes filii Jehudah, quinq;.
5. Filii Peres: Hesrō, & Hamul.
6. Filii autem Zerah: Zimri, & Ethā, & Heman, & Chalchol, & Dara. Omnes hi, quinq;.
7. Filii vero Charmi: Achar turbator Israelis, qui prævaricatus est in Anathemate.
8. Filii autem Ethā: Azariah.
9. Filii vero Hesron 2 qui nati sunt ei: Jerameel, & Ram, & Chelubai.
10. Ram autem genuit Amminadab: Amminadab autem genuit Nahason principem filiorum Jehudah.
11. Nahason autem genuit Salma, Salma autem genuit Boaz.
12. Boaz autem genuit Obed, Obed autem genuit Isai.
13. Isai autem genuit primogenitum suum Eliab, & Abinadab secundum, & Siman tertium,
14. Nethanel quartum, Raddai quintum,
15. Osem sextum, Davidem septimum.

So-

52. Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,
53. Dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar,
54. Dux Magdiel, dux Hiram. hi duces Edom.

CAP. II.

FIlii autem Israel* Ruben, Simeon, Levi, Juda, Issachar, & Zabulon,
2. Dan, Joseph, Benjamin, Nephthali, Gad & Aser.
3. * Filii Juda: Her, Onan, & Sela. Hi tres nati sunt ei de filia Sue Chananitide. Fuit autem Her primogenitus Juda, malus coram Domino, & occidit eum.
4. Thamar autem nurus ejus peperit ei Phares & Zara. omnes ergo filii Juda, quinque.
5. Filii autem Phares: Hesron & Hamul.
6. Filii quoque Zaræ: Zamri & Ethan & Eman, Chalchal quoque, & Darda, simul quinque,
7. Filii Charmi: Achar. * qui turbavit Israel, & peccavit in furto anathematis.
8. Filii Ethan: Azarias,
9. Filii autem Hesron, qui nati sunt ei: Jerameel & Ram & Calubi.
10. * Porrò Ram genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahasson principem filiorum Juda.
11. Nahasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz,
12. Booz verò genuit Obed, qui & ipse genuit Isai.
13. * Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Aminadab, tertium Simmaa,
14. Quartum Nathanael, quintum Raddai,
15. Sextum Asom, septimum David.

Quo-

52. Ηγεμὼν Ελιβαμά, ἡγεμὼν Ηλά, ἡγεμὼν Φινών.
53. Ηγεμὼν Κενέζ, ἡγεμὼν Θαιμάν, ἡγεμὼν Μαψάρ.
54. Ηγεμὼν Μαμγιήλ, ἡγεμὼν Εράμ· οὗτοι ἡγεμόνες Εδώμ.

Κεφαλ. β'

ΟΥτοι υἱοὶ Ισραήλ, Ρουβὴν, Συμεὼν, Λευὶ, Ιούδα, Ισσάχαρ, Ζαβουλών.
2. Δάν, Ιωσὴφ, Βενιαμὶν, Νεφθαλεὶμ, Γὰδ, καὶ Ασήρ.
3. Υἱοὶ Ιούδα, Ηρ, καὶ Αυνὰν, καὶ Σηλώ· τρεῖς οὗτοι ἐτέχθησαν αὐτῷ ἐκ τῆς θυγατρὸς Σουὲ ἐκ τῆς Χαναανίτιδος· καὶ ἐγένετο Ηρ ὁ πρωτότοκος Ιούδα πονηρὸς ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν.
4. Καὶ Θάμαρ ἡ νύμφη αὐτοῦ ἔτεκεν αὐτῷ τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρά· πάντες οὗτοι υἱοὶ Ιούδα πέντε.
5. Υἱοὶ Φαρές, Εσρὼν, καὶ Χαμούλ.
6. Καὶ υἱοὶ Ζαρά, Ζαμβρὶ, καὶ Αιθάν, καὶ Αιμὰν, καὶ Καλχὰλ, καὶ Δαραδέ, πάντες οὗτοι πέντε.
7. Καὶ υἱοὶ Χαρμί, Αχαρ ὁ ταράξας τὸν Ισραήλ, ὃς ἠσυνθέτησεν ἐν τῷ ἀναθέματι.
8. Καὶ υἱοὶ Αιθάν, Αζαρίας.
9. Καὶ υἱοὶ Εσρὼν οἳ ἐγεννήθησαν αὐτῷ, ὁ Ιερεμαὴλ, καὶ ὁ Αράμ, καὶ ὁ Χαλωβί.
10. Καὶ Αρὰμ ἐγέννησε τὸν Αμιναδάβ, καὶ Αμιναδὰβ ἐγέννησε τὸν Ναασσὼν ἄρχοντα οἴκου Ιούδα.
11. Καὶ Ναασσὼν ἐγέννησε τὸν Σαλμών, καὶ Σαλμὼν ἐγέννησε τὸν Βοόζ.
12. Καὶ Βοὸζ ἐγέννησε τὸν Ωβήδ, καὶ Ωβὴδ ἐγέννησε τὸν Ιεσσαί.
13. Καὶ Ιεσσαὶ ἐγέννησε τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ Ελιάβ· καὶ Αβιναδάβ, ὁ δεύτερος· καὶ Σαμαά, ὁ τρίτος.
14. Ναὶ Ναθαναήλ, ὁ τέταρτος· καὶ Ραδαί, ὁ πέμπτος.
15. Καὶ Ασόμ, ὁ ἕκτος· καὶ Δαυὶδ ἕβδομος.

Καὶ

* Gen. 35. v. 22. & 30. v. 1. & 31. v. 18.
* Gen. 38. v. 3. & 46. v. 12. Inf. 4. v. 1. Matth. 1. v. 2.
* Jos. 7. v. 1.
* Ruth 4. v. 19.
* 1. Sam. 16. v. 10. & 17. v. 12.

Iacobi & Judæ posteritas.

16. Καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτῶν, Σαρουΐα, καὶ Αβιγαίλ, καὶ υἱοὶ Σαρουΐα, Αβεσσαὶ, καὶ Ιωάβ, καὶ Ασσαήλ, τρεῖς οὗτοι.
17. Καὶ Αβιγαίλ ἔτεκε τὸν Αμεσσά· καὶ πατὴρ Αμεσσὰ Ιεθὲρ ὁ Ισμαηλίτης.
18. Καὶ Χάλεβ υἱὸς Εσρὼν ἔλαβε τὴν Αζουβὰ γυναῖκα καὶ τὴν Ιεριώθ· καὶ οὗτοι υἱοὶ αὐτοῦ, Ιασὴρ, καὶ Σουβὰβ, καὶ Αρδών.

19. Καὶ ἀπέθανεν Αζουβά, καὶ ἔλαβεν ἑαυτῷ Χάλεβ τὴν Εφραθ, καὶ ἔτεκεν αὐτῷ τὸν Ωρ.

20. Καὶ Ωρ ἐγέννησε τὸν Ουρεῒ, καὶ Ουρεῒ ἐγέννησε τὸν Βεσελεήλ.
21. Καὶ μετὰ τοῦτο εἰσῆλθεν ὁ Εσρὼν πρὸς τὴν θυγατέρα Μαχεὶρ πατρὸς Γαλαάδ, αὐτὸς ἔλαβε αὐτὴν, καὶ αὐτὸς υἱὸς ἑξήκοντα ἐτῶν, καὶ ἔτεκεν αὐτῷ τὸν Σεγούβ.
22. Καὶ Σεγοὺβ ἐγέννησε τὸν Ιαείρ, καὶ ἐγένοντο αὐτῷ εἴκοσι, καὶ τρεῖς πόλεις ἐν τῇ γῇ Γαλαάδ.
23. Καὶ ἔλαβε Γεσοὺρ, καὶ Αρὰμ, καὶ τὴν Αυὼθ Ιαεὶρ παρ᾽ αὐτῶν τὴν Κανὰθ, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ ἑξήκοντα πόλεις· πάντες οὗτοι υἱοὶ Μαχεὶρ πατρὸς Γαλαάδ.
24. Καὶ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν Εσρών, εἰσῆλθε Χαλὲβ πρὸς Εφραθά, καὶ γυνὴ Εσρὼμ Αβία, καὶ ἔτεκεν αὐτῷ τὸν Ασσώρ, πατέρα Θεκωέ.

25. Καὶ ἐγένοντο υἱοὶ Ιεραμαὴλ πρωτοτόκου Εσρὼν ὁ πρωτότοκος Ραὰμ, καὶ Βουνὰ, καὶ Αρὰν καὶ Ασὼμ, καὶ Αχιάν.

26. Καὶ ἐγένετο γυνὴ ἑτέρα τῷ Ιεραμαήλ, καὶ ὄνομα αὐτῇ Αταρά, αὕτη μήτηρ Ανάμ.

27. Καὶ ἐγένοντο υἱοὶ Ραὰμ πρωτοτόκου Ιεραμαήλ, Μαὰς, καὶ Ιαμὶν, καὶ Ικάρ.

28. Καὶ ἐγένοντο υἱοὶ Ιανάμ, Σεμεεῒ, καὶ Ιαδά· καὶ υἱοὶ τοῦ Σεμεεῒ, Ναδὰβ, καὶ Αβισούρ.

Καὶ

16. Quorum sorores fuerunt, Saruia & Abigail. Filii Saruiæ: Abisai, Joab & Asael, tres.
17. Abigail autem genuit Amasa, cujus pater fuit Jether Ismahelites.
18. Caleb verò filius Hesron accepit uxorem nomine Azuba, de qua genuit Jerioth: fueruntque filii ejus Jaser & Sobab & Ardon.
19. Cumque mortua fuisset Azuba, accepit uxorem Caleb, Ephratha: quæ peperit ei Hur.
20. Porrò Hur genuit Uri: & Uri genuit Beseleel.
21. Post hæc ingressus est Hesron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam cum esset annorum sexaginta: quæ peperit ei Segub.
22. Sed & Segub genuit Jair, & possedit viginti tres civitates in terra Galaad.
23. Cepitque Gessur & Aram oppida Jair, & Canath & viculos ejus sexaginta civitatum. omnes isti, filii Machir patris Galaad.
24. Cùm autem mortuus esset Hesron, ingressus est Caleb ad Ephrata. Habuit quoque Hesron uxorem Abia, quæ peperit ei Ashur patrem Thecuæ.
25. Nati sunt autem filii Jerameel primogeniti Hesron, Ram primogenitus ejus, & Buna & Aran, & Asom & Achia.
26. Duxit quoque uxorem alteram Jerameel, nomine Atara, quæ fuit mater Onam.
27. Sed & filii Ram primogeniti Jerameel, fuerunt Moos, Jamin & Acar.
28. Onam autem habuit filios Semei & Jada. Filii autem Semei: Nadab & Abisur.

No-

16. Sorores autem eorum Seruiah & Abigail. filii autem Seruiah: Absai, & Joab, & Asael, tres.
17. Abigail autem genuit 1 Amasa: pater vero Amasa fuit Jether Ismaelita.
18. Chaleb autem filius Hesron genuit Azubah mulierem & Jerioth. & isti filii ejus: Jeser, & Sobab, & Ardon.
19. Mortua autem est Azubah, & accepit sibi Chaleb Ephrath, & peperit ei Hur.
20. Hur autem genuit Uri, Uri autem genuit Besalel.
21. Postea autem ingressus est Hesron ad filiam Machir patris Gilad, ipse namq; acceperat eam, 3 quum esset sexaginta annorum, & peperit ei Segub.
22. Segub autem genuit Jair, 4 cui fuerunt viginti tres urbes in terra Gilad.
23. Cepit vero Gesur & Aram oppida Jair ab eis, Cenath, & 5 viculos ejus, sexaginta civitates. Omnes iste *sunt urbes* filiorum Machir patris Gilad.
24. 6 Posteaquam autem mortuus est Hesron in Caleb Ephratha, tum uxor Hesron Abijah peperit ei Assur patrẽ Thecoa.
25. Fuerunt autem filii Jerahmeel primogeniti Hesron, primogenitus Ram, & Bunah, & Oren, & Osem, & Ahijah.
26. Fuit & uxor altera ipsi Jerahmeel 7 cujus nomen *erat* Atarah, ipsa *est* mater Onam.
27. Fuerunt autem filii Ram primogeniti Jerahmeel: Maas & Jamin & Ecer.
28. Fuerunt vero filii Onam: Sammai, & Jada. & filii Sammai Nadab, & Abisur.

Et

16. Vnd jre schwestern waren/ Zeruja vnd Abigail. Die kinder Zeruja sind / Abisai/ Joab/ Asahel/ die drey.
17. Abigail aber gebar Amasa. Der vater aber Amasa war Jether ein Jsmaeliter.
18. Caleb der son Hezron zeuget mit Asuba seiner frawen/ vnd Jerigoth/ vnd diß sind derselben kinder Jeser/ Sobab vnd Ardon.
19. Da aber Asuba starb/ nam Caleb Ephrath/ die gebar jm Hur.
20. Hur gebar Vri. Vri gebar Bezaleel.
21. Darnach beschlieff Hezron die tochter Machir/ des vaters Gilead/ vnd er nam sie/ da er war sechtzig jar alt/ vnd sie gebar jm Segub.
22. Segub aber gebar Jair/ der hatte drey vnd zwentzig stedte im lande Gilead.
23. Vnd er frieget aus denselben Gesur vnd Aram/ die flecken Jair. Dazu Kenath mit jren töchtern/ sechtzig stedte/ Das sind alle kinder Machir der vaters Gilead.
24. Nach dem tod Hezron in Caleb/ in Ephrata / ließ Hezron Abia sein weib / die gebar jm Ashur den vater Thekoa.
25. Jerahmeel der erste son Hezron hatte kinder/ den ersten Ram/ Buna/ Oren vnd Ozem/ vnd Ahia.
26. Vnd Jerahmeel hatte noch ein ander weib/ die hieß Atara / die ist die mutter Onam.
27. Die kinder aber Ram des ersten sons Jerahmeel sind/ Maaz/ Jamin / vnd Eker.
28. Aber Onam hatte kinder/ Samai vnd Jada. Die kinder aber Samai sind/ Nadab/ vnd Abisur.

Das

1 ישׁ׳ ... [illegible]

3. & ipse filius (sc. erat) sexdecadū anni.
4. & fuit ei.
5. filius ejus sex decades civitatis
6. & post mors H. in C-E & uxor H. A. & pep.
7. & nomen ejus.

29. Das weib aber Abisur hieß Abihail / die jm gebar Ahban vnd Molid.

30. Die kinder aber Nadab sind/Seled vnd Appaim/vnd Seled starb on kinder.

31. Die kinder Appaim sind Jesei. Die kinder Jesei sind Sesan. Die kinder Sesan sind Ahelai.
32. Die kinder aber Jada des bruders Samai sind Jether vnd Jonathan. Jether aber starb on kinder.
33. Die kinder aber Jonathan sind Peleth / vnd Sasa. Das sind die kinder Jerahmeel.
34. Sesan aber hatte nicht söne / sondern töchter. Vnd Sesan hatte einen Egyptische knecht / der hieß Jarha.
35. Vnd Sesan gab Jarha seinem knecht seine tochter zum weibe / die gebar jm Athai.
36. Athai zeuget Nathan. Nathan zeuget Sabad.
37. Sabad zeuget Ephlal. Ephlal zeuget Obed.
38. Obed zeuget Jehu. Jehu zeuget Asarja.
1413:: 39. Asarja zeuget Halez. Halez zeuget Elleasa.

40. Elleasa zeuget Sissemai. Sissemai zeuget Sallum.
41. Sallum zeuget Jekamia. Jekamia zeuget Elisama.

42. Die kinder Caleb des bruders Jerahmeel sind/Mesa sein erster son / der ist der vater Siph / vnd der kinder Maresa des vaters Hebron.
43. Die kinder aber Hebron sind/ Korah/ Thapuah / Rekem vnd Sama.
44. Sama aber zeuget Raham den vater Jarkaam. Jekem zeuget Samai.

45. Der son aber Samai hieß Maon/vnd Maon ward der vater Bethzur.
46. Epha aber das kebsweib Caleb / gebar Haran/ Moza vnd Gases. Haran aber zeuget Gases.

8. *& peperit sie* 35.
9. *& non fuit ipsi S. filij.* sing. pro plur. ut supra.
10. *& nomen ejus* 3.

29. Et nomen uxoris Abisur, Abihail, 8 quæ peperit ei Ahban & Molid.

30. Filii autem Nabad: Seled, & Appaim. mortuusq; est Seled absq; liberis.

31. Filii autem Appaim: Ifi: Filii vero Ifi: Sesan. & filii Sesan: Ahalai.

32. Filii autem Jada fratris Sammai, Jether, & Jonathan. & mortuus est Jether absq; liberis.

33. Filii autem Jonathan: Peleth, & Zaza. isti fuerunt filii Jerahmeel.
34. 9 Non fuerunt autem ipsi Sesan filii, sed filiæ, ipsi preterea Sesan *fuit* servus Aegyptius, 10 cujus nomen *erat* Jarha.
35. Et dedit Sesan filiam suam ipsi Jarha servo suo in uxorē, quæ peperit ei Athai.
36. Athai autem genuit Nathan: Nathā autem genuit Zabad.
37. Zabad autem genuit Ephlal. Ephlal autem genuit Obed.
38. Obed autem genuit Jehu. Jehu autē genuit 1 Azariah.
39. Azariah autem genuit Heles: Heles autem genuit Elasah.
40. Elasah autem genuit Sisemai: Sisemai autem genuit Sallum.
41. Sallum autem genuit Jecamiah, Jecamiah autem genuit Elisamah.
42. Filii autem Chaleb fratris Jerahmeel: Mesa primogenitus ejus: ipse *fuit* pater Ziph, & filiorum Maresah, *&* pater Hebron.
43. Et filii Hebron: Corah & Tappuah, & Recem, & Sema.
44. Sema autem genuit Raham patrem Jorceam, & Recem genuit Samai.

45. Filius autem Samai: Maon. Maon autem *fuit* pater Beth-sur.
46. Ephah autem concubina Chaleb peperit Haran, & Mosa, & Gazez: & Haran genuit Gazez.

29. Nomen verò uxoris Abisur, Abihail, quæ peperit ei Ahobban, & Molid.
30. Filii autem Nadab fuerunt Saled, & Appham. Mortuus est autem Saled absque liberis.
31. Filius verò Appham, Jesi: qui Jesi genuit Sesan. Porrò Sesan genuit Oholai,
32. Filii autem Jada fratris Semei: Jether & Jonathan. Sed & Jether mortuus est absque liberis.
33. Porrò Jonathan genuit Phaleth & Ziza. Isti fuerunt filii Jerameel.
34. Sesan autem non habuit filios, sed filias: & servum Ægyptium, nomine Jeraa.
35. Deditque ei filiam suam uxorem: quæ peperit ei Ethei.
36. Ethei autem genuit Nathan, & Nathan genuit Zabad,
37. Zabad quoq; genuit Ophal, & Ophal genuit Obed,
38. Obed genuit Jehu, Jehu genuit Azariam,
39. Azarias genuit Helles, & Helles genuit Elasa,
40. Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellum,
41. Sellum genuit Icamiam, Icamia autem genuit Elisama.
42. Filii autem Caleb fratris Jerameel: Mesa primogenitus ejus, ipse est pater Ziph: & filii Maresa patris Hebron.
43. Porrò filii Hebron, Core & Taphua & Recem & Samma.
44. Samma autem genuit Raham patrem Jercaam, & Recem genuit Sammai.
45. Filius Sammai, Maon: & Maon pater Bethsur.
46. Epha autem concubina Caleb peperit Haran & Mosa & Gezez. Porrò Haran genuit Gezez.

29. Καὶ ὄνομα τῇ γυναικί, Ἀβισοὺρ, Ἀβιήλ, καὶ ἔτεκεν αὐτῷ τὸν Ἀβάν, καὶ τὸν Μωλίδ.

30. Καὶ υἱοὶ Ναδάβ, Σαλὲδ, καὶ Ὀφείμ· καὶ ἀπέθανε Σαλὲδ ἄτεκνος.

31. Καὶ υἱοὶ Ὀφείμ, Ἰεσουεί· καὶ υἱοὶ Ἰεσουεί, Σισάν· καὶ υἱοὶ Σισάν, Οὐλαΐ.

32. Καὶ υἱοὶ Ἰαδὰ ἀδελφοῦ Σεμεΐ, Ἰέθερ καὶ Ἰωναθάν, καὶ ἀπέθανεν Ἰέθερ ἄτεκνος.

33. Καὶ υἱοὶ Ἰωναθάν, Φαλὰτ καὶ Ζιζᾶ. οὗτοι ἐγένοντο υἱοὶ Ἰεραμαήλ.
34. Καὶ οὐκ ἦσαν τῷ Σισὰν υἱοί, ἀλλ᾽ ἢ θυγατέρες. τῷ δὲ Σισὰν δοῦλος Αἰγύπτιος, καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἰερεέ.
35. Καὶ ἔδωκε Σισὰν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τῷ Ἰερεὲ δούλῳ αὐτοῦ εἰς γυναῖκα, καὶ ἔτεκεν αὐτῷ τὸν Ἐθί.
36. Καὶ Ἐθὶ ἐγέννησε τὸν Νάθαν, καὶ Νάθαν ἐγέννησε τὸν Ζαβάδ.
37. Καὶ Ζαβὰδ ἐγέννησε τὸν Ἐφαέλ, καὶ Ἐφαὲλ ἐγέννησε τὸν Ὠβήδ.
38. Καὶ Ὠβὴδ ἐγέννησε τὸν Ἰηοῦ, καὶ Ἰηοῦ ἐγέννησε τὸν Ἀζαρίαν.
39. Καὶ Ἀζαρίας ἐγέννησε τὸν Ἀλλάς, καὶ Ἀλλὰς ἐγέννησε τὸν Ἐλεασά.
40. Καὶ Ἐλεασὰ ἐγέννησε τὸν Σασαμεί, καὶ Σασαμεὶ ἐγέννησε τὸν Σαλλούμ.
41. Καὶ Σαλλοὺμ ἐγέννησε τὸν Ἰακεμίαν, καὶ Ἰακεμίας ἐγέννησε τὸν Ἐλισαμά.
42. Καὶ υἱοὶ Χαλὲβ ἀδελφοῦ Ἰεραμαήλ, Μουσὰ ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ, αὐτὸς πατὴρ Ζήφ· καὶ υἱοὶ Μαρισὰ πατρὸς Χεβρών.
43. Καὶ υἱοὶ Χεβρών, Κορέ, Θαφουὰ, καὶ Ῥωκὴμ, καὶ Σαμά.
44. Σαμὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ῥαὰμ πατέρα Ἰερκαάμ, καὶ Ῥωκὴμ ἐγέννησε τὸν Σαμαΐ.

45. Καὶ υἱὸς Σαμαΐ, Μαών, καὶ Μαὼν πατὴρ Βηθσούρ.

46. Καὶ ἡ Γεφὰ παλλακὴ Χάλεβ ἔτεκε τὸν Ὠρὰν, καὶ τὸν Μουσῆ, καὶ τὸν Γαζήζ· καὶ Ὠρὰν ἐγέννησε τὸν Γαζάς.

47. Καὶ υἱοὶ Ιαδὶ, Ρεγμὰ καὶ Ιωθὰμ, καὶ Γεισὼν, καὶ Φαλὲ καὶ Γεφὰ, καὶ Σαάφ.

48. Καὶ ἡ παλλακὴ Χαλὲβ Μααχὰ ἐγέννησε τὸν Σαβὰβ, καὶ τὸν Θαρανά.

49. Καὶ ἐγέννησε τὸν Σαάφ πατέρα Μεδμηνά, καὶ τὸν Σουὶ πατέρα Μαχβανά, καὶ πατέρα Γαβαά, καὶ θυγάτηρ τοῦ Καλὲβ ἡ Οξά.

50. Οὗτοι ἦσαν υἱοὶ Χαλὲβ υἱοὶ Ωρ πρωτοτόκου Εφραθά, Σωβὰλ πατὴρ Καριαθιαρείμ.

51. Σαμαὰ πατὴρ Βηθλεέμ, Αρὴφ πατὴρ Βηθγεδδώρ.

52. Καὶ ἐγένοντο υἱοὶ τοῦ Σωβὰ πατρὶ Καριαθιαρείμ, Αραὰ, καὶ Αισὺ, καὶ Αμανήθ.

53. Καὶ Ουμασφαεί, καὶ Καριαθιαρεὶς ὁ Εθρὶ, καὶ Αφφουθὶ καὶ ὁ Σαμαθὶ, καὶ ὁ Μασερεὶ, ἐκ τούτων ἐξῆλθον ὁ Σαραθὶ, καὶ ὁ Εσθαολί.

54. Καὶ υἱοὶ Σαλμά, Βηθλεὲμ, καὶ Νετωφαθὶ, Αταρὼθ, καὶ Βηθιωὰβ, καὶ ὁ Μαναθί, καὶ ὁ Σαραί.

55. Καὶ δῆμοι Σωφηρεὶμ τῶν κατοικούντων Ιαβίς, Θαραθεὶν, Σαμαθεὶν, Σουχαθιείμ· οὗτοι οἱ Κιναῖοι οἱ ἐλθόντες ἐξ Αιμὰθ πατρὸς οἴκου Ρηχάβ.

Κεφαλ. γ΄.

1. Sam. 3. v. 2.

ΚΑὶ οὗτοι ἦσαν υἱοὶ Δαυίδ, οἱ ἐτέχθησαν αὐτῷ ἐν Χεβρών· ὁ πρωτότοκος Αμνὼν τῆς Αχιναὰμ τῆς Ισραηλίτιδος· καὶ ὁ δεύτερος Δανιὴλ τῆς Αβιγαὴλ τῆς Καρμηλίτιδος.

2. Καὶ ὁ τρίτος Αβεσσαλὼμ υἱὸς Μααχὰ, θυγατρὸς Θολομὶ βασιλέως Γεσσούρ· ὁ τέταρτος Αδωνίας υἱὸς Αγγίθ.

3. Ο πέμπτος Σαφατίας τῆς Αβιτάλ, ὁ ἕκτος Ιεθραὰμ τῆς Εγλὰ γυναικὸς Δαυίδ.

47. Filii autem Jahaddai: Regom & Joatham & Gesan & Phalet & Epha & Saaph.

48. Concubina Caleb Maacha, peperit Saber & Tharana.

49. Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Gabaa. Filia verò Caleb, fuit Achsa.

50. Hi erant filii Caleb, filii Hur primogeniti Ephratha, Sobal pater Cariathjarim,

51. Salma pater Bethlehem, Hariph pater Bethgader.

52. Fuerunt autem filii Sobal patris Cariathjarim, Qui videbat dimidium requietionum.

53. Et de cognatione Cariathjarim, Jethrei & Aphuthei & Samathei & Maserei. Ex his egressi sunt Saraitæ & Esthaolitæ.

54. Filii Salma: Bethlehem, & Netophathi, coronæ domus Joab, & dimidiũ requietionis Sarai.

55. Cognationes quoque scribarum habitantium in Jabes, canentes atque resonantes, & in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinæi, qui venerunt de Calore patris domus Rechab.

CAP. III.

DAvid verò hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron: primogenitũ Amnon ex Achinoam Jezrahelitide: secundum Daniel de Abigail Carmelitide,

2. Tertium Absalom filium Maacha filiæ Tholmai regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith,

3. Quintum Saphatiam ex Abital, sextum Jethraham de Egla uxore sua,

47. Filii autem Jahdai. Reghem, & Jotham, & Gesan, & Phelet, & Ephah, & Saaph.

48. Concubina Chaleb, Maachah, peperit Seber & Thirhanah.

49. Peperit & Saaph patrem Mad Mannah, Sevah patrem Machbenah, & patrem Giba. filia autem Chaleb, Acsah.

50. Isti fuerunt filii Chaleb filii Hur primogeniti Ephratha, Sobal pater Ciriath-jearim.

51. Salma pater Beth-lehem, Hareph pater Beth-gader.

52. Fuerunt autem filii ipsi Sobal patri Ciriath-jearim, 11 qui cõtemplabatur dimidium Hamenuhoth.

53. Et familiæ Ciriath-jearim: Ithræus, & Puthæus, & Sumathæus, & Misraithæus. ab istis egressi sunt Soraathęus & Esthaulitæus.

54. Filii Salma: Bethlehem & Netophati, diademata domus Joab, & dimidium Manahethorum Sori.

55. Et familiæ scribarum habitantiũ 12 Jabes, Tirathæi, Simathæi, Suchathæi. hi *sunt* Cinæi 12 qui venerunt de Hamath patris domus Rechab.

CAP. III.

ISti autem fuerũt filii Davidis, qui 1 nati sunt ei in Hebron: primogenitus Amnon ex Ahinoã Izreelitide: secũdus Daniel ex Abigail Carmelitide,

2. Tertius Absalom filius Maachah filiæ Thalmai regis Gesur: quartus Adoniah filius Haggith.

3. Quintus Sephatiah de Abital, sextus Jithream 1 ex Eglah uxore sua.

47. Die kinder aber Jahdai sind Rekem/ Jotham/ Gesan/ Peleth/ Epha vnd Saaph.

48. Aber Maecha das kebsweib Caleb/ gebar Seber vnd Thirhena.

49. Vnd gebar auch Saaph den vater Madmanna/ vnd Sewa den vater Machbena/ vnd den vater Gibea. Aber Achsa war Calebs tochter.

50. Diß waren die kinder Caleb/ Hur der erste son von Ephrata/ Sobal der vater Kiriath Jearim.

51. Salma der vater Bethlehem/ Hareph der vater Bethgader.

52. Vnd Sobal der vater Kiriath Jearim hatte söne/ der sahe die helfft Manuhoth.

53. Die freundschafften aber zu Kiriath Jearim waren die Jethriter/ Puthiter/ Sumathiter vnd Misraiter. Von diesen sind auskomen die Zaregathiter/ vnd Esthaoliter.

54. Die kinder Salma sind Bethlehem vnd die Netophatiter/ die krone des hauses Joab/ vnd die helfft der Manathiter von dem Zareither.

55. Vnd die freundtschafft der schreiber/ die zu Jaebez weneten/ sind/ die Thircathiter/ Simeathiter/ Suchathiter. Das sind die Kiniter die da komen sind von Hamath des vaters Betrechab.

Das III. Cap.

DIs sind die kinder David/ die jm zu Hebron geborn sind/ Der erst Amnon von Ahinoam der Jesreelitin. Der ander Daniel von Abigail der Carmelitin.

2. Der dritte Absalom der son Maecha/ der tochter Thalmai des königs zu Gesur. Der vierde Adonia der son Hagith.

3. Der fünffte Saphath Ja von Abithal. Der sechst Jethream/ von seinem weibe Egla.

11. *assistentis*, id est, *qui præerat dimidio illius loci, qui dicebatur Hamenuchoth* vel etiam *Videntis* .i. *Prophetæ. Hoc enim Prophetarum epitheton in Scriptura frequens est.*

12. *Sedentes.*

Cap. 3.

1. *natus est ei:* (sic v 4.) *in H. pr. A. ipsi Ahinoam Jizreelithidi* (sic infra) *j. D. ipsi Abig. Charmelithidi.*

1454

4. Dieſe ſechs ſind jm geborn zu Hebron / Denn er regiert daſelbs ſieben jar vnd ſechs monden. Aber zu Jeruſalem regiert er drey vñ dreyſſig jar.

a. tres-decades & triadem anni r.

5. Vnd dieſe ſind jm geborn zu Jeruſalem / Simea / Sobab / Nathan / Salomo / die viere / von der tochter Suah der tochter Ammiel.
6. Dazu Jebehar / Eliſama / Eliphaleth.
7. Noga / Nepheg / Japia.
8. Eliſama / Eliada / Eliphaleth / die neune.
9. Das ſind alles kinder Dauid / on was der kebsweiber kinder waren. Vnd Thamar war jre ſchweſter.
10. Salomo ſon war Rehabeam / des ſon war Abia / des ſon war Aſſa / des ſon war Joſaphat.
11. Des ſon war Joram / des ſon war Ahasja / des ſon war Joas.
12. Des ſon war Amazja / des ſon war Aſarja / des ſon war Jotham.
13. Des ſon war Ahas / des ſon war Hiskia / des ſon war Manaſſe.
14. Des ſon war Ammon / des ſon war Joſia.
15. Joſia ſöne aber waren / der erſte Johanan / der ander / Jojakim / der dritte / Zidekia / der vierdte / Sallum.
16. Aber die kinder Jojakim waren / Jechanja / des ſon war Zidekia.
17. Die kinder aber Jechanja / der gefangen ward / waren / Sealthiel.
18. Malchiram / Phadaja / Senneazar / Jekamja / Hoſama / Nedabja.
19. Die kinder Phadaja waren / Zerubabel vnd Simei. Die kinder Zerubabel waren Meſullam / vnd Hananja / vnd jre ſchweſter Selomith.
20. Dazu Haſuba / Ohel / Berechja / Haſadja / Juſab-Heſes / die fünffe.
21. Die kinder aber Hananja waren Plathja / vnd Jeſaja / des ſon war Rephaja / des

ſon

4 Sex nati ſunt ei *in* Hebron: & regnavit ibi ſeptem annis & ſex menſibus: & triginta tribus annis regnavit in Jeruſalaim.
5. Iſti autem nati ſunt ei in Jeruſalaim: Sima, & Sobab, & Nathan, & Selomoh, quatuor de Bath-ſua filia Ammiel.
6. Et Ibhar, & Eliſama, & Elipheleth,
7. Et Nogah, & Nepheg, & Japia,
8. Et Eliſama, & Eliada, & Elipheleth, novem.
9. Omnes *hi ſunt* filii Davidis, præter filios concubinarũ: & Thamar ſoror eorum.
10. Filius autem Selomoh *fuit* Rehabã, Abijah filius ejus, Aſa filius eius, Jehoſaphat filius eius.
11. Joram filius eius, Ahaziahu filius eius, Joas filius eius,
12. Amaſiahu filius eius, Azariah filius eius, Jotham filius ejus,
13. Ahaz filius eius, Hizcijahu filius eius, Menaſſeh filius eius,
14. Amon filius eius, Joſijahu filius ejus.
15. Filii autem Joſiiahu: primogenitus Johanan, ſecundus Jehojacim, tertius Sidcijahu, quartus Sallum.
16. Filii autem Jehoiacim: Jechoniah filius eius, Sidciiah filius eius.
17. Filii autem Jechoniah: Aſir, Sealthiel filius eius,
18. Et Malchiram, & Pedaiah, & Senaſar, Jecamiah, Hoſama, & Nedabiah.
19. Filii autem Pedajah: Zerubbabel, & Simi, & filius Zerubbabel, Meſullã, & Hananiah: & Selomith ſoror eorũ:
20. Et Haſubah, & Ohel, & Berechiah, & Haſadiah, Juſabheſed, quinq;.
21. Filius autem Hananiah: Pelatiah, & Jeſaiah: filii Rephaiah filii Arnan,

fi-

4. Sex ergo nati ſunt ei in Hebron, ubi regnavit ſeptem annis & ſex menſibus. Triginta autem & tribus annis regnavit in Jeruſalem.
5. *Porrò in Jeruſalem nati ſunt ei filii Simmaa & Sobab, et Nathan, & Salomõ, quatuor de Bethſabee filia Ammiel,
6. Jebaar quoque & Eliſama, & Eliphalet,
7. Et Noge Nepheg & Japhia,
8. Nec non Eliſama & Eliada & Elipheleт, novem:
9. Omnes hi filii David, abſque filiis concubinarum: habueruntque ſororem Thamar.
10. Filius autem Salomonis, Roboam: cujus Abia filius, genuit Aſa. De hoc quoque natus eſt Joſaphat
11. Pater Joram: qui Joram genuit Ochoziam, ex quo ortus eſt Joas:
12. Et hujus Amaſias filius genuit Azariam. Porrò Azariæ filius Joatham,
13. Procreavit Achaz patrem Ezechiæ, de quo natus eſt Manaſſes.
14. Sed & Manaſſes genuit Amon patrem Joſiæ.
15. Filii autem Joſiæ fuerunt, primogenitus Johanan, ſecundus Joacim, tertius Sedecias, quartus Sellum.
16. *De Joacim natus eſt Jechonias & Sedecias.
17. Filii Jechoniæ fuerunt, Aſir, Salathiel,
18. Melchiram, Phadaja, Sennefer & Jecemia, Sama & Nadabia.
19. De Phadaja orti ſunt Zorobabel & Semei. Zorobabel genuit Moſollã, Hananiam, & Salomith ſororem eorum:
20. Haſabam quoque & Ohol, & Barachiã, & Hadiam, Joſabheſed quinque.
21. Filius autem Hananiæ Phaltias pater Jeſeie, cujus filius Raphaia, hujus quoque filius, Arnan, de

quo-

4. Ἐξ ἐγεννήθησαν αὐτῷ ἐν Χεβρών, καὶ ἐβασίλευσεν Δαυὶδ ἐν Χεβρὼν ἑπτὰ ἔτη καὶ μῆνας ἕξ· καὶ τριάκοντα καὶ τρία ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ.
5. Καὶ οὗτοι ἐτέχθησαν αὐτῷ ἐν Ἱερουσαλὴμ Σαμαὰ, καὶ Σωβὰβ, καὶ Ναθὰν, καὶ Σαλωμών· τέσσαρες τῆς Βηρσαβεαὶ θυγατρὸς Ἀμιήλ.

*1. Sam. 5. v 14.

6. Καὶ Ἰεβαὰρ, καὶ Ἐλισαμὰ, καὶ Ἐλιφαλέθ.
7. Καὶ Νογὲ, καὶ Νεφὲγ, καὶ Ἰαφιέ.
8. Καὶ Ἐλεισαμά, καὶ Ἐλιαδὰ, καὶ Ἐλιφαλάδ.
9. Ἐννέα πάντες οὗτοι υἱοὶ Δαυίδ, ἐκτὸς τῶν υἱῶν τῶν παλλακῶν, καὶ Θάμαρ ἡ ἀδελφὴ αὐτῶν.
10. Καὶ υἱοὶ Σολομὼν Ῥοβοὰμ, υἱὸς αὐτοῦ Ἀβιὰ υἱὸς αὐτοῦ, Ἀσὰ υἱὸς αὐτοῦ, Ἰωσαφὰτ υἱὸς αὐτοῦ.
11. Ἰωρὰμ υἱὸς αὐτοῦ, Ὀχοζίας υἱὸς αὐτοῦ, Ἰωὰς υἱὸς αὐτοῦ.
12. Ἀμασίας υἱὸς αὐτοῦ, Ὀζίας υἱὸς αὐτοῦ, Ἰωθὰμ υἱὸς αὐτοῦ.
13. Ἄχαζ υἱὸς αὐτοῦ, Ἐζεκίας υἱὸς αὐτοῦ, Μανασσῆς υἱὸς αὐτοῦ.
14. Ἀμὼν υἱὸς αὐτοῦ, Ἰωσίας υἱὸς αὐτοῦ.
15. Καὶ υἱοὶ Ἰωσίου πρωτότοκος Ἰωανάν, ὁ δεύτερος Ἰωακὶμ, ὁ τρίτος Σεδεκίας, ὁ τέταρτος Σελλούμ.

*Matth. 1. v 11.

16. Καὶ υἱοὶ Ἰωακὶμ ἐγένοντο Ἰεχονίας υἱὸς αὐτοῦ, Σεδεκίας υἱὸς αὐτοῦ.
17. Καὶ υἱοὶ Ἰεχονίου, Ἀσὶρ, Σαλαθιὴλ υἱὸς αὐτοῦ.
18. Καὶ Μελχιρὰμ, καὶ Φαδαία, καὶ Σανάσαρ, καὶ Ἰεκεμία, καὶ Ὡσαμὰ, καὶ Ναδαβία.
19. Καὶ υἱοὶ Φαδαιά, Ζοροβαβὲλ, καὶ Σεμεΐ· καὶ υἱοὶ Ζοροβαβέλ, Μεσολλὰμ, καὶ Ἀνανίας, καὶ Σαλωμὶθ ἀδελφὴ αὐτῶν.
20. Καὶ Ἀσουβὰ, καὶ Ὀὸλ, καὶ Βαραχία, καὶ Ἀσαδία, καὶ Ἰωσαβεσὲδ πέντε.
21. Καὶ υἱοὶ Ἀνανίου, Φαλατίας, καὶ Ἰεσαιὰ υἱὸς αὐτοῦ, Ῥαφαία υἱὸς αὐτοῦ, Ἀρνὰν υἱὸς αὐτοῦ,

οβ-

Οϐδίας υἱὸς αὐτοῦ, Σεχενίας υἱὸς αὐτοῦ.

22. Καὶ υἱοὶ Σεχενίου, Σαμαϊά· καὶ υἱοὶ Σαμαιά, Ατοὺς, καὶ Γεγαὰλ, καὶ Βερία, καὶ Νεαρία, καὶ Σαφὰτ ἓξ υἱοί.

23. Καὶ υἱοὶ Νεαρίου, Ελιωναΐ, καὶ Εζεκίας, καὶ Αζισκὰμ τρεῖς.

24. Καὶ υἱοὶ Ελιωναΐ, Ωδία, καὶ Ελιασεὶβ, καὶ Φαλία, καὶ Ακοῦν, καὶ Ιωνὰν, καὶ Δαλεὰ, καὶ Ανανίας ἑπτά.

Κεφαλ. δ'.

* Sup. 2. v 4. Gen. 38. 29. & 46. v 12.

Υἱοὶ Ιούδα, Φαρὲς, Εσρὼμ, Χαρμὶ, Ωρ, Σοϐάλ.

2. Καὶ Ρεϊὰ υἱὸς Σοϐὰλ ἐγέννησε τὸν Ιαὼθ, καὶ Ιαὼθ ἐγέννησε τὸν Αχιμαΐ, καὶ τὸν Λαάδ· οὗτοι δῆμοι τοῦ Σαραθί.

3. Καὶ οὗτοι πατέρες Ηταὶμ, Ιεζραὲλ, Ησαμὰ, Ιεδεϐάς, καὶ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν Ασηλαφωνί.

4. Καὶ Φανουὴλ πατὴρ Γεδδὼρ, καὶ Εζὲρ πατὴρ Ουσά· οὗτοι υἱοὶ Ωρ πρωτοτόκου Εφραθὰ πατρὸς Βεθλεέμ.

5. Καὶ τῷ Ασσὼρ πατρὶ Θεκωὲ ἦσαν γυναῖκες δύο, Ελαὰ καὶ Νοορά.

6. Καὶ ἔτεκεν αὐτῷ Νοορὰ τὸν Οζὰμ, καὶ τὸν Αφὲρ, καὶ τὸν Θεμανεῖ, καὶ τὸν Αεσθαρεί· πάντες οὗτοι υἱοὶ Νοορά.

7. Καὶ υἱοὶ Ελεά, Σαρὴθ, καὶ Σωὰρ, καὶ Εθνάν·

8. Καὶ Κὼς ἐγέννησε τὸν Ανὼβ, καὶ τὸν Σαϐηϐά· αὗται αἱ πατριαὶ ἀδελφοῦ Ρηχὰλ υἱοῦ Αρίμ.

9. Καὶ ἐγένετο Ιαϐὴς ἔνδοξος ὑπὲρ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· καὶ ἐκάλεσεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ιαϐὴς, λέγουσα· ὅτι ἔτεκον ἐν γαϐηνώσει.

10. Καὶ ἐπεκαλέσατο Ιαϐὴς τὸν Θεὸν Ισραὴλ, λέγων, ἐὰν εὐλογῶν εὐλογήσῃς με, καὶ πληθύνῃς τὰ ὅριά μου, καὶ ᾖ ἡ χείρ σου μετ' ἐμοῦ, καὶ ποιήσῃς γνῶσιν τοῦ μὴ ταπεινῶσαί με, καὶ ἐπή-

ρα-

---

quo natus est Obdia, cujus filius fuit Sechenias.

22. Filius Secheniæ Semeja: cujus filii Hattus & Jegaal & Baria & Naaria & Saphat, & Sesa, sex numero.

23. Filius Naariæ, Elioenai & Ezechias & Ezricam, tres.

24. Filius Elioenai, Oduia & Eliasub & Pheleia & Accub & Johanan & Dalaia & Anani, septem.

CAP. IIII.

Filii Juda *Phares, Hesron & Charmi & Hur & Sobal.

2. Raja verò filius Sobal genuit Jahath, de quo nati sunt Ahumai & Laad. hæ cognationes Sarathi.

3. Ista quoque stirps Etam: Jezrahel & Jesema & Jedebos. Nomen quoque sororis eorum, Asalelphuni.

4. Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hosa, isti sunt filii Hur primogeniti Ephratha patris Bethlehem.

5. Assur verò patri Thecuæ erant duæ uxores, Halaa & Naara.

6. Peperit autem ei Naara, Oozam & Hepher & Themani & Ahasthari, isti sunt filii Naara.

7. Porrò filii Halaa: Sereth, & Sahar & Ethnan.

8. Cos autem genuit Anob, & Soboba, & cognationem Aharehel filii Arum.

9. Fuit autem Jabes inclytus præ fratribus suis, & mater ejus vocavit nomen illius Jabes, dicens, Quia peperi eũ in dolore.

10. Invocavit verò Jabes Deum Israel, dicens, Si benedicens benedixeris mihi, & dilataveris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris me à malitia non op-

pri-

---

filii Obadjah, filii Sechaniah.

22. Et filii Sechaniah: Semaajah. filii autem Semaajah, Hattus, & Igal, & Bariah, & Neariah, & Saphat, sex.

23. Filius autem Nariah: Elioenai, & Hizcijah, & Azricam, tres.

24. Filii autem Elioenai: Hodajeduahu, & Eliasib, & Pelajah, & Accub & Johanan, & Delajah, & Anani, septem,

CAP. IIII.

Filii Jehudah: Peres; Hesrõ, & Charmi, & Hur, & Sobal.

2. Reajah autem filius Sobal genuit Jahath, Jahath autem genuit Ahumai, & Lahad: istæ familiæ Sorathi.

3. Et iste *familia* patris Etam: Izreel, & Isma, & Idbas: & nomen sororis eorũ Selelphoni.

4. Penuel autem pater Gedor, & Ezer pater Husah. Isti filii Hur primogeniti Ephrathah patris Beth-lehem.

5. Ashur autem patri Thecoa fuerunt duæ uxores, Helah & Naarah.

6. Et peperit ei Naarah, Ahuzam, & Hepher, & Themeni, & Ahasthari. isti filii Naarah.

7. Filii autem Helah: Sereth, & Jelsohar, & Ethnan.

8. Cos autem genuit Anub, & Hasobebah, & familias Aharhel filii Harum.

9. Fuit autem Jaabes honorabilior fratribus sui: & mater ejus vocavit nomen ejus Jaabes, dicendo, Quia peperi e*um* cum dolore.

10. Et invocavit Jaabes Deum Israelis, dicendo, Si benedicendo benedixeris mihi, & auxeris terminum meum, fueritq; manus tua mecum, & feceris *liberationem* à malo,

ne

---

son war Arnan / des son war Obadja / des son war Sachania.

22. Die kinder aber Sachania waren Semaia. Die kinder Semaja waren / Hatus / Jegeal / Bariath / Nearja / Saphat / die sechse.

23. Die kinder aber Nearja waren Elioenai / Hiskia / Asrikam / die drey.

24. Die kinder aber Elioenai waren / Hodaja / Eliasib / Plaja / Akub / Johanan / Delaja / Anani / die sieben.

Das IIII. Cap.

Cap. 4.

Die kinder Juda waren Perez / Hezron / Charmi / Hur vnd Sobal.

2. Reaja aber der son Sobal zeuget Jahath. Jahath zeuget Ahumai vnd Lahad. Das sind die freundschafften der Zaregathiter.

3. Vnd diß ist der stam des vaters Etham / Jesreel / Jesma / Jedbas / vnd jre schwester hieß / Hazlelponi.

4. Vnd Pnuel der vater Gedor / vnd Eser der vater Husa. Das sind die kinder Hur / des ersten sons Ephrata des vaters Bethlehem.

5. Ashur aber der vater Thekoa hatte zwey weiber / Hellea vnd Naera.

6. Vnd Naera gebar jm Ahusam / Hepher / Themni / Ahastari. Das sind die kinder Naera.

7. Aber die kinder Hellea waren Zereth / Jezohar / vnd Ethnan.

8. Koz aber zeuget Anub / vnd Hazobeba / vnd die freundschafft Aharhel des sons Harum.

9. Jacbez aber war herrlicher denn seine brüder / vnd seine mutter hieß in Jacbez / denn sie sprach / Ich habe jn mit kummer geborn.

1. honorabilior præ fratribus.

10. Vnd Jacbez rieff den Gott Israel an / vnd sprach / Wo du mich segenen wirst / vnd meine grentze mehren / vnd deine hand mit mir sein wird / vnd wirst mit dem vbel

schaf-

Genealogia filiorum Judæ.

schlaffen / das michs nicht bekümmere. Vnd Gott ließ komen das er bat.

11. Chalub aber der bruder Suha zeuget Mehir / der ist der vater Esthon.

12. Esthon aber zeuget Bethrapha / Passeah vnd Thehinna den vater der stadt Nahas / das sind die menner von Recha.

13. Die kinder Kenas waren / Athniel vnd Saraja. Die kinder aber Athniel waren Hathath.

14. Vnd Meonothai zeuget Ophra. Vnd Saraia zeuget Joab den vater des tals der zimmerleute / denn sie waren zimmerleut.

15. Die kinder aber Caleb des sons Jephunne waren Jru / Ela vnd Naam. Die kinder Ela waren Kenas.

16. Die kinder aber Jehaleleel waren Siph / Sipha / Thiria / vnd Asareel.

17. Die kinder aber Esra waren Jether / Mered / Epher / Jalon / vnd Thabar mit Mir Jam / Samai / Jesbah dem vater Esthemoa.

18. Vnd sein weib Judi Ja / gebar Jered den vater Gedor / Heber den vater Socho / Jekuthiel / den vater Sanoah. Das sind die kinder Bithia der tochter Pharao / die der Mared nam.

19. Die kinder des weibs Hodi Ja der schwester Naham des vaters Kegila / waren Garmi / vnd Esthemoa der Maechathiter.

20. Die kinder Simon waren Amnon / Rinna vnd Benhanan / Thilon. Die kinder Jesei waren / Soheth vnd der BenSoheth.

21. Die kinder aber Sela des sons Juda waren / Er der vater Lecha / Laeda der vater Maresa / vnd die freundschafft der Leinweber vnter dem hause Asbea.

22. Dazu Jokim / vnd die menner von Coseba / Joas / Saraph / die haußveter wurden in Moab / vnd Jasubi zu Lahem / wie die alte rede lautet.

Margin: 1 pro non dolore me. scilicet. facta in talia & talia.

Margin: 3. concepit.

Margin: 1458::

Margin: 4. operationis byssi domus A.

1 ne dolore afficiar. Et evenire fecit Deus quod petiit.

11. Chelub autem frater Suhah genuit Mehir. ipse *est* pater Esthon.

12. Esthon autem genuit Beth-rapha, & Paseah, & Thehinnah patrem urbis Nahas. isti viri Rechah.

13. Filii autem Cenaz Othniel, & Serajah. filii autem Othniel: Hathah.

14. Meonothai autem genuit Ophrah: Serajah autem genuit Joab patrem vallis artificum: quia *illic* artifices fuerant.

15. Filii autem Caleb filij Jephunneh, Iru, Elah & Naam filii autem Elah: Cenaz.

16. Filii autem Jehaleleel Ziph, & Ziphah, Thirjah, & Asarel.

17. Et filius Ezrah: Jether, & Mered & Epher & Jalon & 3 peperit Miriam, & Sammai, & Isbah patrem Estemoa.

18. Uxor autem ejus Jehudijah peperit Jered patrem Gedor, & Heber patrem Socho, & Jecutiel patrem Zanoah, & isti filii Bitiah filiæ Faroh, quam accepit Mered.

19. Filii autem uxoris Hodijah sororis Naham patris Ceilah Hagarmi, & Esthemoa Maachathites.

20. Filii autem Simon: Amnon, & Rinnah filius Hanan, & Thilon filii autem Isi: Zoheth, & Benzoheth.

21. Filii Selah filii Jehudah: Er pater Lecah, & Laadah pater 1 Maresah & familiæ domus 4 operis byssini in domo Asbea.

22. Et Jocim, & viri Chozeba, & Joas, & Saraph, qui dominati sunt in Moab, & Jasubi Lehem, & verba antiqua.

primi. Et præstitit Deus, quæ precatus est.

11. Caleb autem frater Sua, genuit Mahir, qui fuit pater Esthon.

12. Porrò Esthon genuit Bethrapha & Phesse & Tehinna patrem urbis Naas. Hi sunt viri Recha.

13. Filii autem Cenez: Othoniel & Saraja. Porrò filii Othoniel, Hathath

14. Et Maonathi, Maonathi genuit Ophra. Saraja autem genuit Joab patrem vallis artificum: ibi quippe artifices erant.

15. Filii verò Caleb filii Jephone: Hir & Ela & Naham. Filii quoque Ela: Cenez.

16 Filii quoque Jaleleel: Ziph & Zipha, Thiria & Asrael.

17. Et filii Ezra: Jether & Mered & Epher & Jalon, genuitque Mariam & Sammai, & Jesba patrem Esthamo.

18. Uxor quoque ejus Judaja, peperit Jared patrem Gedor. & Heber patrem Socho, & Icuthiel patrem Zanoe. hi autem filii Bethiæ filiæ Pharaonis, quā accepit Mered.

19. Et filii uxoris Odajæ sororis Naham patris Ceila, Garmi, & Esthamo qui fuit de Machathi.

20. Filii quoque Simon: Amnon & Rinna filius Hanan, & Thilon. Et filii Jesi: Zoheth & Benzoheth.

21. * Filii Sela, filii Judæ: Her pater Lecha, & Laada pater Maresa, & cognationes domus operantium byssum in domo juramenti.

22. Et Qui stare fecit Solem, virique Mendacii, & Securus & incendens, qui principes fuerunt in Moab, & Qui reversi sunt in Lahem. Hæc autem verba vetera.

χαγῶν ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἠτήσατο.

11. Καὶ Χαλὲβ, ὁ ἀδελφὸς Σουὰ ἐγέννησε τὸν Μαχὶρ, οὗτος πατὴρ Εσαθών.

12. Καὶ Εσαθὼν ἐγέννησε τὸν Βηθραφὰ, καὶ τὸν Φασσὴ, καὶ τὸν Θεεννὰ πατέρα Ηρνάας· οὗτοι ἄνδρες Ρηχά.

13. Καὶ υἱοὶ Κενὲζ, Γοθονιὴλ, καὶ Σαραία· καὶ υἱοὶ Γοθονιὴλ, Αθὲθ.

14. Καὶ Μαωναθεί· καὶ Μαωναθεὶ ἐγέννησε τὸν Εφραά· καὶ Σαραὶ ἐγέννησε τὸν Ιωὰβ πατέρα γηχαρασίμ, ὅτι τέκτονες ἦσαν.

15. Καὶ υἱοὶ Χαλὲβ υἱοῦ Ιεφοννῆ, Ιρὰ, Ηλὰ, καὶ Νοέμ· καὶ υἱοὶ Ηλὰ, Κενέζ.

16. Καὶ υἱοὶ Αλελεήλ, Ζὶφ καὶ Ζιφὰ, καὶ Θιριὰ, καὶ Ασερήλ.

17. Καὶ υἱοὶ Ιεσραὰ, Ιεθὲρ, καὶ Μαρὰθ, καὶ Εφὲρ, καὶ Ιαλών· καὶ Ιεθὲρ ἐγέννησε τὴν Μαριὰμ, καὶ Σαμαὶ, καὶ Ιεσβὰ πατέρα Εσθεμωά.

18. Καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ιουδεία ἔτεκεν αὐτῷ τὸν Ιάρεδ πατέρα Γεδδὼρ, καὶ τὸν Αβὲρ πατέρα Σωχὼ, καὶ τὸν Ιεχουτιὴλ πατέρα Ζανοέ· καὶ οὗτοι υἱοὶ Φαθθουία θυγατρὸς Φαραὼ, ἣν ἔλαβε Μαρώδ.

19. Καὶ υἱοὶ γυναικὸς Ωδία ἀδελφοῦ Ναὲμ πατρὸς Κεϊλὰ, ὁ Γαρμὶ, καὶ Εσθαμὰ, καὶ ὁ Μαχαθί.

20. Καὶ υἱοὶ Συμὼν, Αμνὼν, καὶ Ρανὰ υἱὸς Αναν, καὶ Θιλών· καὶ υἱοὶ Ιεσὶ, Ζωχὰθ υἱοὶ Ζωχάθ.

21. Υἱοὶ Σηλὼ υἱοῦ Ιουδὰ Ηρ πατὴρ Ληχά· καὶ Λααδὰ πατὴρ Μαρησά· καὶ δῆμοι οἴκου ἐφραθ Αβοὺς τῷ οἴκῳ Ασβά.

22. Καὶ Ιωακεὶμ ἄνδρες Χωζηβὰ, καὶ Ιωὰς, καὶ Σαράφ· οἳ ἐξουσιάσαντες ἐν τῷ λαῷ Μωὰβ· καὶ ἀπέστρεψαν εἰς Λεέμ· οἱ δὲ λόγοι παλαιοί εἰσιν.

Margin: Gen. 38. 1.

Posterorum Simeonis Catalogus.

23. Ουτοι οἱ κεραμεῖς οἱ κατοικοῦντες ἐν Νεταείμ, καὶ Γαδηρὰ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἐνίσχυσαν καὶ ᾤκησαν ἐκεῖ.

*Gen. 46. v. 15.

24. Υἱοὶ Συμεὼν, Ναμουὴλ, καὶ Ιαμεὶν, Ιαρεὶβ, Ζαρὰ, Σαοὺλ·

25. Σελὴμ υἱὸς αὐτοῦ, Μαβσὰμ υἱὸς αὐτοῦ, Μασμὰ υἱὸς αὐτοῦ.

26. Καὶ υἱοὶ Μασμὰ, Αμουὴλ υἱὸς αὐτοῦ, Ζακχοὺρ υἱὸς αὐτοῦ, Σεμεῒ υἱὸς αὐτοῦ.

27. Καὶ τῷ Σεμεῒ υἱοὶ ἑκκαίδεκα, καὶ θυγατέρες ἕξ· καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ οὐκ ἦσαν υἱοὶ πολλοί· καὶ πάντες οἱ δῆμοι αὐτῶν οὐκ ἐπλήθυναν ὡς υἱῶν Ιούδα.

28. Καὶ κατῴκησαν ἐν Βηρσαβεαὶ, καὶ Μωλαδὰ, καὶ Ασερσουάλ.

29. Καὶ ἐν Βαλαὰ, καὶ ἐν Ασὸμ, καὶ ἐν Θολάθ.

30. Καὶ ἐν Βαθουὴλ, καὶ ἐν Αρμὰ, καὶ ἐν Σεκελάγ.

31. Καὶ ἐν Βεθμαρχαβώθ, καὶ ἐν Ησερσουσὶμ, καὶ ἐν Βεθβαρεὶ, καὶ ἐν Σαρεὶμ· αὗται αἱ πόλεις αὐτῶν ἕως τοῦ βασιλέως Δαυίδ.

32. Καὶ ἐπαύλεις αὐτῶν, Ετὰμ, καὶ Αἴν, καὶ Ρεμμὼν, Εθεκὲν, καὶ Ασὰν πόλεις πέντε.

33. Καὶ πᾶσαι αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν ἐν κύκλῳ τῶν πόλεων τούτων ἕως Βααλάδ· αὕτη ἡ κατοικία αὐτῶν, καὶ ἡ γενεαλογία αὐτῶν αὐτοῖς.

34. Καὶ Μωσωβὰβ, καὶ Αμαλὴκ, καὶ Ιωσία υἱὸς Αμασίου.

35. Καὶ Ιωὴλ, καὶ Ηοὺ υἱοὶ Ιωσαβία· υἱοῦ Σαρεὰ υἱοῦ Ασιήλ.

36. Καὶ Ελιωναὶ, καὶ Ιεκεβὰ, καὶ Ιεσουία, καὶ Ασαία καὶ Αδιὴλ, καὶ Ισμαὴλ, καὶ Βανέας.

37. Καὶ Ζιζὰ υἱὸς Σωφεὶ, υἱὸς Σηλὼν, υἱὸς Ιεδδία, υἱὸς Σαμαρεῖ, υἱὸς Σαμαία.

38. Ουτοι οἱ ἐλθόντες ἐν ὀνόμασιν ἀρχόντων ἐν τοῖς δήμοις αὐ-

23. Hi ſunt figuli habitantes in Plantationibus & in Sepibus, apud regem in operibus ejus, commoratique ſunt ibi.

24. *Filii Simeon: Namuel & Jamin, Jarib, Zara, Saul,

25. Sellum filius ejus, Mabſam filius ejus, Maſma, filius ejus.

26. Filii Maſma: Hamuel filius ejus, Zachur filius ejus, Semei filius ejus.

27. Filii Semei ſedecim, & filiæ ſex: fratres autem ejus non habuerunt filios multos, & univerſa cognatio non potuit adæquare ſummã filiorum Juda.

28. Habitaverunt autem in Berſabee & Molada, & Haſarſuhal,

29. Et in Bala, & in Aſom, & in Tholad,

30. Et in Bathuel, & in Horma, & in Siceleg,

31. Et in Bethmarchaboth, & in Haſar ſuſim, & in Bethberai, & in Saarim. Hæ civitates eorum uſque ad regem David.

32. Villæ quoque eorum: Etam & Aen, Remmon, & Thochen, & Aſan, civitates quinque.

33. Et univerſi viculi eorum per circuitum civitatum iſtarum uſque ad Baal. hæc eſt habitatio eorum, & ſedium diſtributio.

34. Moſobab quoq; & Jemlech, & Joſa filius Amaſiæ,

35. Et Joel, & Jehu filius Joſabiæ filii Saraiæ filii Aſiel,

36. Et Elioenai & Jacoba, & Iſuhaia, & Aſaia, & Adiel, & Iſmiel, & Banaja,

37. Ziza quoque filius Sephei filii Allon filii Idaia filii Semri filii Samaia.

38. Iſti ſunt nominati principes in cognationi-bus

23. Iſti *ſunt* figuli, & habitatores Netaim, & Gederah: cum rege in opere ejus, habitaverunt ibi.

24. Filii Simon: Nemuel, & Jamin, Jarib, Zerah, Saul.

25. Sallum filius ejus, Mibſam filius ejus, Miſma filius ejus.

26. Filii autem Miſma: Hamuel filius ejus, Zacchur filius ejus, Simi filius ejus.

27. Ipſi Simi *fuerunt* filii ſedecim, & filiæ ſex: fratribus autem ejus non *fuerunt* filii multi, & totam familiam ſuam non multiplicaverũt uſq; *ad* filios Jehudah.

28. Habitaverunt autem in Beerſeba, & Moladah, & Haſarſual,

29. Et in Bilhah, & in Eſem, & in Tholad,

30. Et in Bethuel, & in Hormah, & in Siclag.

31. Et in Beth-marchaboth, & in Haſarſuſim, & in Bethbiri, & in Saaraim. hæ civitates eorum, 5 donec regnavit David.

32. Et villæ eorum: Etam & Ain, Rimmon & Thochen, & Aſan, civitates quinq;.

33. Et omnes viculi eorum, qui erant in circuitu urbium iſtarum, uſq; ad Baal. hæc *fuit* habitatio eorum, 6 & genealogia eorum ipſis.

34. Et Meſobab & Jamlech, & Joſah filius Amaſiah,

35. Et Joel, & Jehu filius Joſibiah filii Serajah filii Aſiel,

36. Et Elioenai, & Jaacobah, & Jeſohajah, & Aſajah, & Adiel, & Jeſimeel, & Benajah,

37. Et Ziza filius Siphi filii Alon filii Jedajah filii Simri filii Semajah.

38. Iſti *fuerunt* 7 qui venerunt per nomina principes in fa-mi-

23. Sie waren töpffer / vnd woneten vnter pflantzen vnd zeunen bey dem könige zu ſeinem geſchefft / vnd kamen vnd blieben daſelbs.

Das V. Cap.

Die kinder Simeon waren / Nemuel / Jamin / Jarib / Serah / Saul.

25. Des ſon war Sallum / des ſons war Mibſam / des ſon war Miſma.

26. Die kinder aber Miſma waren Hamuel / des ſon war Zachur / des ſon war Simei.

27. Simei aber hatte sechzehen söne / vnd ſechs töchter / vnd ſeine brüder hatten nicht viel kinder. Aber alle jre freundſchafft / mehreten ſich nicht als die kinder Juda.

28. Sie woneten aber zu Ber Seba / Molada / Hazar Sual.

29. Bilha / Ezem / Tholad.

30. Bethuel / Harma / Ziklag.

31. Beth Marchaboth / Hazarſuſſim / Beth Birei / Saarim. Diß waren jre ſtedte / biß auff den könig David.

5. *uſque regnare Davidem.*

32. Dazu jre dörffer bey Etham / Ain / Rimmon / Thochen / Aſan. Die fünff ſtedte /

33. Vnd alle dörffer / die vmb dieſe ſtedte her waren / biß gen Baal / das iſt jr wonung vnd jr ſipſchafft vnter jnen.

6. *& recenſeri eorum i.*

34. Vnd Meſobab / Jamlech / Joſa / der ſon Amazja.

35. Joel / Jehu der ſon Joſibia / des ſons Seraja / des ſons Aſiel.

36. Elioenai / Jaecoba / Jeſophaja / Aſaja / Adiel / Jſmael / vnd Benaja.

37. Siſa der ſon Siphei / des ſons Alon / des ſons Jedaja / des ſons Simri / des ſons Semaja.

38. Dieſe wurden namhafftige fürſten in jren geſchlechten

7. *Recenſentes in nominibus prælati in f. f.*

des hauses jrer veter/vnd teileten sich nach der menge.

39. Vnd sie zogen hin/das sie gen Gedor kemen/ biß gegen morgen des thals/ das sie weide suchten für jre schafe.

40. Vnd funden fett vnd gute weide/ vnd ein land weit von raum/still vnd reich/ denn vorhin woneten daselbs die von Ham.

41. Vnd die itzt mit namen beschrieben sind / kamen zur zeit Hiskia des königes Juda/ vnd schlugen jener hütten vnd wonunge/ die daselbs funden wurden/ vnd verbandten sie biß auff diesen tag / vnd woneten an jrer stat/ denn es war weide daselbs für schafe.

42. Auch giengen aus jnen/ aus den kindern Simeon/ fünff hundert menner/ zu dem gebirge Seir/ mit jren obersten/Platja/Nearja/Rephaja vnd Vsiel/ den kindern Jesei.

43. Vnd schlugen die vbrigen entrunnene der Amalekiter/ vnd woneten daselbs/ biß auff diesen tag.

8. erupe-runt ad multitudinem. Et iverunt ad introitum &c. ad quærendum pascuum pecori suo. 9. manibus.

10. in nominibus. 11. internecioni dederunt e.u. d. h. & hab. pro eis: qu. pasc. pecori eorum ibi.

12. de fil. S. ambulaverunt in m. S. & q. & Pelathiah &c. Isi in capite eorum. 13. evasio is Amalec.

4457::

Das VI. Cap.

Cap. 5.

DJe kinder Ruben des ersten sons Jsrael/ (denn er war der erste son/ Aber damit das er seines vaters bette verunreiniget/ ward seine erstgeburt gegeben den kindern Joseph des sons Jsrael/ vnd er ward nicht gerechnet zur erstengeburt.

2. Denn Juda der mechtig war vnter seinen brüdern/dem ward das fürstenthumb für jm gegeben/ vnd Joseph die erstegeburt.

3. So sind nu die kinder Ruben des ersten sons Jsrael/ Hanach/ Pallu/ Hezron vnd Charmi.

4. Die kinder aber Joel waren/

1. & in polluendo ipsum strata. 2. & (i. at) non ad recensendum (Genealogizandū) primogenitura id est, nō datum est illud jus primogeniture, quod ad dignitatem, sed quod ad fructum illius, videlicet duplicem portionem.

miliis suis, & *in* domo patrum suorum 8 multiplicati sunt in multitudinem.

39. Profecti sunt itaq; ad introitum Gedor usq; *ad* orientem vallis illius, ut quærerent pascua pecoribus suis:

40. Et invenerunt pascuum pingue & bonum: (terra autem lata 9 spatiis, & quieta ac tranquilla, quia de Ham *fuerunt* habitantes ibi antea.

41. Venerunt autem isti scripti 10 per nomina, in diebus Jehizchijahu regis Jehudah & percusserūt tabernacula eorum, & habitacula quæ inventa sunt illic, 11 interfeceruntq; eos usq; *ad* diem hanc, & habitaverunt loco illorum: quoniam pascuum pro pecoribus suis *erat* ibi.

42. Pręterea *quidam* ex illis 12 filiis Simeon profecti sunt in montem Seir, viri quingenti: quibus Pelatiah, & Neariah, & Rephajah, & Uzziel filii Isi præerat.

43. Et percusserunt residuum 13 eorum, qui evaserunt ex Amalec, & habitaverunt ibi usq; *ad* diem hanc.

CAP. V.

Filii autē Reuben primogeniti Israelis (ipse enim *fuit* primogenitus: quum autem violasset ipse torum patris sui, data est primogenitura ejus filiis Joseph filii Israelis: 2 non tamen ut ipsi attribueretur primogenitura.

2. Jehudah enim 3 fortissimus fuit inter fratres suos, & princeps ille ex eo, & primogenitura ipsi Joseph *data est*.)

3. Filii *inquam* Reuben primogeniti Israelis, Hanoch, & Pallu, Hesron, & Charmi.

4. Filii Joel: Semaajah filius ejus, Gog

bus suis, & in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer.

39. Et profecti sunt ut ingrederentur in Gador usque ad orientem vallis, & ut quærerent pascua gregibus suis.

40. Inveneruntque pascuas huberes & valde bonas, & terram latissimam & quietam & fertilem, in qua antè habitaverant de stirpe Cham.

41. Hi ergo venerunt quos supra descripsimus nominatim, in diebus Ezechiæ regis Juda: & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores, qui inventi fuerant ibi, & deleverunt eos usq; in præsentem diem: habitaveruntque pro eis, quoniam uberrimas pascuas ibidem repererunt.

42. De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam, & Naariam, & Raphajam & Oziel filios Jesi:

43. Et percusserunt reliquias, quæ evadere potuerant, Amalecitarum, & habitaverunt ibi pro eis usque ad diem hanc.

CAP. V.

Filii quoq; Ruben primogeniti Israel * (Ipse quippe fuit primogenitus ejus: sed cùm violasset torum patris sui, data sunt primogenita ejus filiis Joseph filii Israel, & non est ille reputatus in primogenitum.

2. Porrò Judas qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe ejus principes germinati sunt: primogenita autem reputata sunt Joseph)

3. * Filii ergo Ruben primogeniti Israel : Enoch & Phallu, Esron & Charmi.

4. Filii Joel: Samaja filius

αὐτῶν, καὶ οἴκοις πατριῶν αὐτῶν. καὶ ἐχύθησαν εἰς πλῆθος.

39. Καὶ ἐπορεύθησαν τοῦ ἐλθεῖν εἰς Γέραρα ἕως κατ' ἀνατολὰς τῆς φάραγγος, τοῦ ζητῆσαι νομὰς τοῖς ποιμνίοις αὐτῶν.

40. Καὶ εὗρον νομὰς πίονας καὶ ἀγαθάς, καὶ ἡ γῆ εὐρύχωρος ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἡσυχάζουσα, καὶ εὐθηνοῦσα, ὅτι ἐκ τῶν υἱῶν Χὰμ τῶν κατοικούντων ἐκεῖ ἔμπροσθεν.

41. Καὶ παρεγένοντο οὗτοι οἱ γεγραμμένοι ἐν ὀνόμασιν ἐν ἡμέραις Ἐζεκίου βασιλέως Ἰούδα· καὶ ἐπάταξαν τοὺς σκηνὰς αὐτῶν, καὶ τοὺς Μιναίους τοὺς εὑρεθέντας ἐκεῖ, καὶ ἀνεθεμάτισαν αὐτοὺς ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· καὶ κατῳκίσθησαν ἀντ' αὐτῶν, ὅτι νομὴ τοῖς ποιμνίοις αὐτῶν ἐκεῖ.

42. Καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν υἱῶν Συμεὼν ἐπορεύθησαν εἰς τὸ ὄρος Σηεὶρ ἄνδρες πεντακόσιοι, καὶ Φαλτίας, καὶ Νααρίας καὶ Ῥαφαίας, καὶ Ὀζιὴλ υἱοὶ Ἰεσοὺ ἄρχοντες αὐτῶν.

43. Καὶ ἐπάταξαν τὸ κατάλειμμα τὸ διασωθὲν τοῦ Ἀμαλήκ, καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

Κεφαλ. ε´

ΚΑὶ υἱοὶ Ῥουβὴν πρωτοτόκου Ἰσραήλ, ὅτι αὐτὸς ὁ πρωτότοκος, ἐν δὲ τῷ βεβηλῶσαι τὴν στρωμνὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐδόθη τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ υἱοῖς Ἰωσὴφ υἱοῦ Ἰσραήλ· καὶ οὐκ ἐγενεαλογήθη εἰς πρωτοτόκια Ῥουβήν.

2. Ὅτι Ἰούδας δυνατὸς ἰσχύι ἐν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ εἰς ἡγούμενον ἐξ αὐτοῦ, καὶ τὰ πρωτοτόκια τοῦ Ἰωσήφ.

3. Καὶ υἱοὶ Ῥουβὴν πρωτοτόκου Ἰσραήλ, Ἐνὼχ, καὶ Φαλλοὺ, Ἀσρὼν καὶ Χαρμί.

4. Υἱοὶ Ἰωήλ, Σεμεῒ υἱὸς αὐτοῦ, τῶν

* Gen. 35. v. 22. & 49. v. 4.

3. fortis fuit in fratribus suis & qui erit in principem (scilicet ipsum Semiram eft, id est, Christus Rex Regum ex tribu Juda oriturus).

Gen. 46. v. 9. Exo. 6. v. 14. Num. 26. v. 5.

Gaditarum sedes, familiæ, & felix adversus Agarenos in se de suscepta expeditio.

Γὼγ ὑιὸς αὐτοῦ, Σαμεὲ ὑιὸς αὐτοῦ.

5. Μιχὰ ὑιὸς αὐτοῦ, Ραΐα ὑιὸς αὐτοῦ, Βαὰλ ὑιὸς αὐτοῦ·

6. Βαρὰ ὑιὸς αὐτοῦ, ὃν ἀπῴκισε Θεγλαφαλασὰρ βασιλεὺς Ασσυρίων αὐτὸς ἄρχων τοῦ Ρουβίμ.

7. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς δήμοις αὐτῶν κατὰ γενέσεις αὐτῶν ἐν τῇ γενεαλογίᾳ αὐτῶν· ὁ ἄρχων Ιωὴλ, καὶ Ζαχαρίας·

8. Καὶ Βαλαὰ ὑιὸς Αζὰζ, ὑιὸς Σεμεΐ, ὑιὸς Ιωὴλ, αὐτὸς κατοικῶν ἐν Αροὴρ, καὶ ἕως Ναβὼ· καὶ Βεελμεών.

9. Καὶ κατὰ ἀνατολὰς κατῴκησεν ἕως τῆς εἰσόδου τῆς ἐρήμου ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ευφράτου, ὅτι τὰ κτήνη αὐτῶν ἐπληθύνθησαν ἐν τῇ γῇ Γαλαάδ.

10. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις Σαοὺλ ἐποίησαν πόλεμον μετὰ τῶν Αγαρηνῶν· καὶ ἔπεσον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῶν, καὶ κατῴκησαν ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτῶν ἐπὶ παντὸς προσώπου ἀνατολῶν τῆς Γαλαάδ.

11. Καὶ ὑιοὶ Γὰδ κατῴκησαν ἐξεναντίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ γῇ τῆς Βασὰν ἕως Σελχά.

12. Καὶ Ιωὴλ ὁ ἄρχων, καὶ Σαφὰν ὁ δεύτερος, καὶ Ιαανὶ ὁ γραμματεὺς, καὶ Σαφὰν ἐν τῇ Βασάν.

13 Καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν Μιχαὴλ, καὶ Μοσολλὰμ, καὶ Σαβεὲ, καὶ Ιωρεὶ, καὶ Ιωάχαν, καὶ Ζία, καὶ Εβὲρ ἑπτά.

14. Ουτοι ὑιοὶ Αβιὴλ, ὑιοῦ Ουρὶ, ὑιοῦ Ιαρουὲ, ὑιοῦ Γαλαὰδ, ὑιοῦ Μιχαὴλ, ὑιοῦ Σουσὶ, ὑιοῦ Ιεδδῶ, ὑιοῦ Βοὺζ·

15. Υιοῦ Αβδιὴλ, ὑιοῦ Γουνεὶ ἄρχων κατ' οἶκον πατριᾶς αὐτῶν.

16. Καὶ κατῴκησαν ἐν τῇ γῇ Γαλαὰδ, καὶ ἐν τῇ γῇ Βασὰν, καὶ ἐν ταῖς κώμαις αὐτῆς καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἀφωρισμένοις Σαρὼν ἐπὶ τῆς διεξόδου αὐτῶν.

17. Πάντες ἐγενεαλογήθησαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ιωθὰμ βασιλέως Ιούδα, καὶ ἐν ἡμέραις Ιεροβοὰμ βασιλέως Ισραήλ.

Υιοὶ

us ejus, Gog filius ejus, Semei filius ejus.

5. Micha filius ejus, Reja filius ejus, Baal filiᵘs ejus,

6. Beera filius ejus, quem captivum duxit Thelgath phalnasar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben.

7. Fratres autem ejus, & universa cognatio ejus quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Jehiel, & Zachariam.

8. Porrò Bala filius Azaz, filii Sāma, filii Johel, ipse habitavit in Aroer, usq; ad Nebo & Beelmeō.

9. Contra orientalem quoque plagam habitavit usque ad introitum eremi & flumē Euphraten multum quippe jumentorum numerum possidebant in terra Galaad.

10. In diebus autem Saul præliati sunt contra Agarenos, & interfecerunt illos, habitaveruntque pro eis in tabernaculis eorū, in omni plaga, quæ respicit ad orientem Galaad.

11. Filii verò Gad è regione eorum habitaverunt in terra Basan usque ad Selcha.

12. Joel in capite, & Saphan secundus: Janai autem & Saphat in Basan.

13. Fratres verò eorum secundum domos cognationum suarum, Michael & Mosollam & Sebe, & Jorai & Jachan & Zie & Heber, septem.

14. Hi filii Abihail, filii Huri, filii Jara, filii Galaad, filii Michael, filii Jesesi, filii Jeddo, filii Buz.

15 Fratres quoque filii Abdiel filii Guni, principes domus in familiis.

16. Et habitaverunt in Galaad & in Basan & in viculis ejus, & in cunctis suburbanis Saron, usque ad terminos.

17. Omnes hi numerati sunt in diebus Joatham regis Juda, & in diebus Jeroboam regis Israel.

Fi-

filius ejus, Simi filius ejus,

5. Michah filius ejus, Reajah filius ejus, Baal filius ejus,

6. Beerah filius eius, quem 4 captivum deduxit Thilgathpilneeser rex Assur ipse princeps *erat* 5 ipsis Reubenitis.

7. Fratres autem eius per familias suas, quum recensiti fuerunt per generationes suas, princeps fuit Jejel & Zechariahu.

8. Et Bela filius Azaz fil. i Sema, filii Joel: ipse 6 habitabat in Aroer, usq; *ad* Nebo & Baal Meon.

9. 7 Ab oriente quoq; habitavit usq; ad introitum deserti, à flumine Perath: quia 8 greges eorum multiplicati fuerant in terra Gilad.

10. In diebus autem Saul fecerunt bellū cum Hagarenis, & ceciderunt 9 per manum eorum, habitaveruntq; in tabernaculis eorum super omnem faciem orientis *terræ* Gilad.

11. Filii vero Gad è regione ipsorum habitaverunt in terra Basan usq; Salchah,

12. Joel 10 dux, & Sapham secundus: Jaanai autem & Saphat in Basam.

13. Fratres vero eorum per domos patrum suorum Michael, & Mesullam, & Seba & Jorai, & Jaachan, & Zia, & Eber, septem.

14 Isti *fuerunt* filii Abihail, filii Huri, filii Jaroah, filii Gilad, filii Michael, filii Jesisai, filii Jahado, filii Buz.

15. *Et* Ahi filius Abdiel, filii Guni 11 principes per domos patrum suorum

16. Habitaverunt autem in Gilad in Basan, 12 & in viculis eius, & in universis suburbanis Saron usq; ad exitus eorum.

17. † Omnes hi recensiti fuerant in diebus Jotham regis Jehudah, & in diebus Jarobam regis Israelis,

Fu-

waren / Semaja / des son war Gog / des son war Simei.

5. Des son war Micha / des son war Reaja / des son war Baal.

6. Des son war Beera / welchen füret weg gefangen Tiglath Pilnesser der könig von Assyrien / Er aber war ein fürst vnter den Rubenitern.

7. Aber seine brüder vnter seinen geschlechten / da sie vnter jre geburt gerechnet wurden / hatten zu heuptern Jeiel vnd Sacharia.

8. Vnd Bela der son Asan / des sons Sema / des sons Joel / der wonete zu Aroer / vnd biß gen Nebo / vnd Baal Meon.

9. Vnd wonet gegen dem auffgang / biß man kömpt an die wüsten ans wasser Phrath denn jres viehs war viel im lande Gilead.

10. Vnd zur zeit Saul füreten sie krieg wider die Hagariter / das jene fielen durch jre hand / vnd woneten in jener hütten gegen dem gantzen morgen ort Gilead.

11. Die kinder Gath aber woneten gegen jnen im lande Basan / biß gen Salcha.

12. Joel der fürnemst / vnd Saphan der ander / Jacnai vnd Saphat zu Basan.

13. Vnd jre brüder des hauses jrer veter waren / Michael / Mesullam / Seba / Jorai / Jaccan / Sia vnd Eber / die sieben.

14. Diß sind die kinder Abihail / des sons Huri / des sons Jaroah / des sons Gilead / des sons Michael / des sons Jesisai / des sons Jahdo / des sons Bus.

15. Ahi der son Abdiel / des sons Guni war ein öberster im hause jrer veter.

16. Vnd woneten zu Gilead in Basan / vnd in jren töchtern / vnd in allen vorstedten Saron biß an jr ende.

17. Diese wurden alle gerechnet zur zeit Jotham des königs Juda vnd Jerobeam des königs Israel.

4. transmigrare fecit.

5. Reubenita. (sing. pro plur.) 11 fratrum ejus p. f. s. in recenseri ad g. s. caput (sc. fuit) 3.

6. habitans (sc. erat) in A. & usque N.

7. & ad orientem h. u. a. i. ad desertum.

8 acquisitiones e.

9. in manu e.

10. caput.

11. caput domui p. s.

12. & filias eius &c. Saron super ex e.

1458:8

13. *Gadita* (sing. pro plur.) *& dimidiū tribus M. de filiis virtutis.* 14. *quatuor-decades & tessaras chilsadis.*

15. *super e.*

16. *exoratus-est eis.*

17. *captivitaverunt acquisitiones e. camelos e. quinque decades chilsadis & gregis duas-centurias & quinq;-decades chilsadis & a. d-m. & anima hominis centuriam chilsadis.*

18. *ipsi multiplicati sunt*

19. *& Epher.*

20. *Reubenitam & Gaditam & dimidium tribus M.*

18. Der kinder Ruben / der Gadditer / vnd des halben stams Manasse / was streitbar menner waren / die schild vnd schwert führen / vnd bogen spannen kundten / vnd streitkündig waren / der war vier vnd viertzig tausent vnd sieben hundert vnd sechtzig / die ins heer zogen.

19. Vnd da sie stritten mit den Hagaritern / hulffen jnen Jethur / Naphes vnd Nodab.

20. Vnd die Hagariter wurden gegeben in jre hende / vnd alles das mit jnen war. Denn sie schrien zu Gott im streit / vnd er ließ sich erbitten / denn sie vertraweten jm.

21. Vnd sie führten weg jr vieh / fünff tausent camel / zwey hundert vnd funfftzig tausent schaff / zwey tausent esel / vnd hundert tausent menschen seelen.

22. Denn es fielen viel verwundten / denn der streit war von Gott. Vnd sie woneten an jrer stat biß zur zeit / da sie gefangen wurden.

23. Die kinder aber des halben stams Manasse woneten im lande / von Basan an biß gen Baal Hermon vnd Senir / vnd den berg Hermon vnd jr war viel.

24. Vnd diese waren die heupter des hauses jrer veter / Epher / Jesei / Eliel / Asriel / Jeremia / Hodawia / Jahdiel / gewaltige redliche menner vnd berümbte heupter im hauß jrer veter.

25. Vnd da sie sich an dem Gott jrer veter versündigten / vnd hureten den Götzen nach / der völcker im lande / die Gott für jnen vertilget hatte.

26. Erweckt der Gott Israel den geist Phul des königs von Assyrien / vnd den geist Thiglath Pilnesser / des königs von Assyrien / vnd füret weg die Rubeniten / Gadditen / vnd den halben stam Manasse / vnd bracht sie gen Halah / vnd Habor / vnd Hara / vnd ans wasser Gosan / biß auff diesen tag.

18. *Fuerunt autem* filii Reuben, & [13] Gaditæ, & dimidia tribus Menasseh, de filiis robustis, viris portantibus scutum & gladium, & tendentibus arcum, & edoctis bello, [14] quadraginta quatuor millia, septingenti & sexaginta, egredientes *ad* pugnam.
19. Fecerunt quoq; bellum cum Hagarenis, & Jetur, & Naphis, & Nodab.
20. Et adjuti sunt [15] contra eos, traditiq; sunt in manum ipsorum Hagareni, & universi qui *erant* cum eis: quia ad Deum clamaverunt in bello, & [16] exorabilem sese præbuit eis, quia speraverunt in eo.
21. Et [17] prædati sunt armenta eorum, *ex* camelis eorum quinquaginta millia: & *ex* pecudibus ducenta & quinquaginta millia, & asinorum duo millia, & animarum hominum centum millia.
22. Quia vulnerati multi corruerunt, quod à Deo *fuisset* conflictus ille: & habitaverunt pro eis usq; *ad* transmigrationem.
23. Filii autem dimidiæ tribus Menasseh, habitaverunt in *ea* terra à Basan usq; *ad* Baal Hermon, & Senir. & montem Hermon, [18] *quod* multiplicati essent.

24 Isti autem capita domus patrum eorum, [19] Epher, & Isi, & Eliel, & Azriel, & Irmejah, & Hodaviah, & Jahdiel, viri fortes robore, viri nominum, capita domui patrum suorum.
25. Prævaricati sunt autem in Deum patrum suorum, fornicatiq; sunt post deos populorum terræ, quos disperdiderat Deus à facie eorum.
26. Suscitavit ergo Deus Israelis spiritū Pul regis Assur, & spiritum Thiglathpilneser regis Assur & transtulit eos, [20] Reubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Menasseh, deduxitq; eos in Helah, & Habor, & Hara & fluvium Gozan, usq; *ad* hanc diem.

18. Filii Ruben & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, viri bellatores, scuta portantes, & gladios, & tendentes arcum, eruditique ad prælia, quadraginta quatuor millia, & septingenti sexaginta procidentes ad pugnam.
19. Dimicaverunt contra Agarenos, Ituræi vero, & Naphis, & Nodab.
20. Prebuerunt eis auxilium. Traditique sunt in manus eorum Agareni, & universi, qui fuerant cum eis, quia Deum invocaverunt cum præliarentur: & exaudivit eos, eo quod credidissent in eum.
21. Ceperuntque omnia quæ possederant, camelorum quinquaginta millia, & ovium ducenta quinquaginta millia, & asinos duo millia, & animas hominum centum millia.
22. Vulnerati autem multi corruerunt. Fuit enim bellum Domini. Habitaveruntq; pro eis usq; ad transmigrationem.
33. Filii quoque dimidiæ tribus Manasse possederunt terram á finibus Basan usque Baal, Hermon, & Sanir, & montem Hermon, ingens quippe numerus erat.
24. Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum, Epher, & Jesi, & Eliel, & Ezriel, & Jeremia, & Odoja, & Jediel viri fortissimi & potentes, & nominati duces in familiis suis.
25. Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post deos populorum terræ, quos abstulit Deus coram eis.
26. Et suscitavit Deus Israel spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritum Thelgathphalnasar regis Assur: & transtulit Ruben & Gad, & dimidiam tribum Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluvium Gozan, usq; ad diē hanc.

18. Υἱοὶ Ῥουβὴν, καὶ Γὰδ, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ ἀπὸ υἱῶν δυναμέων, πάντες ἄνδρες αἴροντες ἀσπίδα καὶ μάχαιραν, καὶ ἐντείνοντες τόξον, καὶ δεδιδαγμένοι πόλεμον τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρες χιλιάδες, καὶ ἑπτακόσιοι, καὶ ἑξήκοντα ἐκπορευόμενοι εἰς παράταξιν.
19. Καὶ ἐποίησαν πόλεμον μετὰ τῶν Ἀγαραίων, καὶ Ἰτουραίων, καὶ Ναφισαίων, καὶ Νηδαβαίων,

20. Καὶ ἐβοήθησαν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ παρεδόθησαν ἐν χερσὶν αὐτῶν οἱ Ἀγαραῖοι, καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτῶν, ὅτι τῷ Θεῷ ἐβόησαν ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ ἐπήκουσεν αὐτῶν, ὅτι ἐπεποίθησαν ἐπ' αὐτῷ.

21. Καὶ ᾐχμαλώτευσαν τὰς κτήσεις αὐτῶν, καμήλων πεντήκοντα χιλιάδας, καὶ προβάτων διακοσίας καὶ πεντήκοντα χιλιάδας, καὶ ὄνους δισχιλίους, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων ἑκατὸν χιλιάδας.
22. Τραυματίαι γὰρ πολλοὶ ἔπεσον, ὅτι παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ πόλεμος, καὶ κατῴκησαν ἀντ' αὐτῶν ἕως τῆς ἀποικίας.

23. Καὶ οἱ ἡμίσεις τῆς φυλῆς Μανασσῆ ᾤκησαν ἐν τῇ γῇ ἀπὸ Βασὰν ἕως Βαὰλ Ἑρμὼν, καὶ Σανὴρ, καὶ ὄρους Ἑρμὼν αὐτοὶ ἐπληθύνθησαν.

24. Καὶ οὗτοι οἱ ἄρχοντες οἴκου πατριῶν αὐτῶν, Ἀφὲρ καὶ Ἰεσσεὶ, καὶ Ἐδιὴλ, καὶ Ἐζριὴλ, καὶ Ἱερεμίας, καὶ Ὠδουία, καὶ Ἰεδιὴλ, ἄνδρες δυνατοὶ ἰσχύϊ ἄνδρες ὀνομαστοὶ ἄρχοντες κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν.

25. Καὶ ἠθέτησαν ἐν τῷ Θεῷ τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ ἐπόρνευσαν ὀπίσω τῶν θεῶν τῶν λαῶν τῆς γῆς, οὓς ἐξῆρεν ὁ Θεὸς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν.
26. Καὶ ἐξήγειρεν ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ τὸ πνεῦμα Φοὺλ βασιλέως Ἀσσυρίων, καὶ τὸ πνεῦμα Θεγλατφαλασὰρ βασιλέως Ἀσσυρίων· καὶ ἀπῴκισε τὸν Ῥουβὴν, καὶ τὸν Γαδδὶ, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ. καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς Ἀλαὰ, καὶ Ἀβὼρ, καὶ Ἀρρὰ, καὶ ποταμὸν Γωζὰν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

Dimidiæ tribus Manasseh habitatio.

Κεφαλ. ς'.

*Gen. 46. ✠ 11. Infra 23. ✠ 6. Exo. 6. ✠ 17. Jos. 21. ✠ 30.

Υἱοὶ Λευί, Γερσών, καὶ Καὰθ, καὶ Μεραρί.
2. Καὶ υἱοὶ Καὰθ, Ἀμβρὰμ, καὶ Ἰσσαὰρ, Χεβρὼν, καὶ Ὀζιήλ,
3. Καὶ υἱοὶ Ἀμβρὰμ, Ἀαρὼν, καὶ Μωυσῆς· καὶ Μαριάμ· καὶ υἱοὶ Ἀαρὼν, Ναδὰβ, καὶ Ἀβιοὺδ, Ἐλεάζαρ, καὶ Ἰθάμαρ.
4. Καὶ Ἐλεάζαρ ἐγέννησε τὸν Φινεές, καὶ Φινεὲς ἐγέννησε τὸν Ἀβισού.
5. Καὶ Ἀβισοὺ ἐγέννησε τὸν Βοκί, καὶ Βοκὶ ἐγέννησε τὸν Ὀζί.
6. Καὶ Ὀζὶ ἐγέννησε τὸν Ζαρέαν καὶ Ζαρέα ἐγέννησε τὸν Μαριώθ.
7. Καὶ Μαριὼθ ἐγέννησε τὸν Ἀμαρία, καὶ Ἀμαρία ἐγέννησε τὸν Ἀχιτώβ.
8. Καὶ Ἀχιτὼβ ἐγέννησε τὸν Σαδδοὺκ, καὶ Σαδδοὺκ ἐγέννησε τὸν Ἀχιμαάς.
9. Καὶ Ἀχιμαὰς ἐγέννησε τὸν Ἀζαρίαν, Ἀζαρίας ἐγέννησε τὸν Ἰωνάν.
10. Καὶ Ἰωνὰς ἐγέννησε τὸν Ἀζαρίαν, αὐτός ἐστιν Ἀζαρίας ὁ ἱερατεύσας ἐν τῷ οἴκῳ ᾧ ᾠκοδόμησε Σολομὼν ἐν Ἱερουσαλήμ.
11. Καὶ ἐγέννησεν Ἀζαρίας τὸν Ἀμαρίαν, καὶ Ἀμαρίας ἐγέννησε τὸν Ἀχιτώβ.
12. Καὶ Ἀχιτὼβ ἐγέννησε τὸν Σαδδοὺκ, καὶ Σαδδοὺκ ἐγέννησε τὸν Σελλούμ.
13. Καὶ Σελλοὺμ ἐγέννησε τὸν Χελκίαν, καὶ Χελκίας ἐγέννησε τὸν Ἀζαρίαν.
14. Καὶ Ἀζαρίας ἐγέννησε τὸν Σαρέαν, καὶ Σαρέας ἐγέννησε τὸν Ἰωσεδέκ.
15. Καὶ Ἰωσεδὲκ ἐπορεύθη ἐν τῷ ἀποικίζειν Κύριον τὸν Ἰούδα καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐν χειρὶ Ναβουχοδονόσορ εἰς Βαβυλῶνα.
Exo. 6. ✠ 16.
16. Υἱοὶ Λευί, Γερσών, Καὰθ, καὶ Μεραρί.
17. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Γερσών, Λοβενί, καὶ Σεμεΐ.
18. Καὶ υἱοὶ Καάθ, Ἀμρὰμ, καὶ Ἰσσάαρ, Χεβρὼν, καὶ Ὀζιήλ.
19. Καὶ υἱοὶ Μεραρί, Μοολλί, καὶ Μουσί, αὗται αἱ συγγένειαι τοῦ Λευὶ κατὰ πατριὰς αὐτῶν.
20. Τῷ Γερσών, Λοβενὶ υἱὸς αὐτοῦ, Ἰαὰθ υἱὸς αὐτοῦ, Ζεμμα υἱὸς αὐτοῦ.
21. Ἰωὰ υἱὸς αὐτοῦ, Ἀδδὼ υἱὸς αὐτοῦ, Ζαρὰ υἱὸς αὐτοῦ, Ἰεθρὶ υἱὸς αὐτοῦ.

Υἱοὶ

CAP. VI.

Filii Levi: * Gerson, Caath, & Merari.
2. Filii Caath: Amram, Isaar, Hebron, & Oziel.
3. Filii Amram: Aaron, Moyses & Maria. Filii Aaron: Nadab & Abiu, Eleazar & Ithamar.
4. Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abisue,
5 Abisue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi,
6. Ozi genuit Zarajam, & Zarajas genuit Merajoth.
7. Porrò Merajoth genuit Amariam, & Amarias genuit Achitob.
8. Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas
9. Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Johanan.
10. Johanan genuit Azariam: ipse est qui sacerdotio functus est in domo, quam ædificavit Salomon in Jerusalem.
11. Genuit autem Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob,
12. Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum.
13. Sellum genuit Helciā, & Helcias genuit Azariā.
14. Azarias genuit Sarajā & Sarajas genuit Josedec.
15. Porro Josedec egressus est, quando transtulit Dominus Judā & Jerusalē per manus Nabuchodonosor.
16. Filii ergo Levi: * Gerson, Caath & Merari.
17 Et hæc nomina filiorū Gerson: Lobni, & Semei.
18. Filii Caath: Amrā, & Isaar & Hebron, & Oziel.
19. Filii Merari: Moholi & Musi. Hæ autem cognationes Levi secundum familias eorum.
20 Gersom, Lobni filius ejus, Jahath filius ejus, Zamma filius ejus.
21. Joah filius ejus, Addo filius ejus, Zara filius ejus, Jethrai filius ejus.

Fi-

CAP. VI.

Filii Levi. Gerson, Cehath, & Merari.
2. Filii autem Cehath: Amrā, Ishar, & Hebrō, & Uzziel.
3 Filii autem Amram: Aharon, & Moseh, & Mirjam. Filii autem Aharō: Nadab, & Abihu, Elazar, & Ithamar.
4. Elazar genuit Pinehas: Pinehas genuit Abisua
5 Abisua autem genuit Bucci, Bucci autem genuit Uzzi.
6. Uzzi autem genuit Zerahiah, Zerahjah autem genuit Merajoth.
7. Merajoth *autem* genuit Amariah, Amariah autem genuit Ahitub.
8. Ahitub autē genuit Sadoc, Sadoc autē genuit Ahimaas.
9. Ahimaas autem genuit Azariah, Azariah autem genuit Johanan.
10. Johanan autē genuit Azariah ipse *est* qui sacerdotio functus est in domo, quam ædificavit Selomoh in Jerusalaim.
11 Genuit autem Azariah Amariah, Amariah autem genuit Ahitub.
12. Ahitub autem genuit Sadoc, Sadoc autem genuit Sallū.
13. Sallum autē genuit Hilcijah, Hilcijah autē genuit Azariah
14 Azariah autem genuit Seraiah, Seraiah autem genuit Jehosadac,
15. Jehosadac autem abiit, quando trāstulit Jehovah Jehudah & Jerusalaim per manum Nebuchadnesar.
16. Filii *inquam* Levi: Gersom, Cehath, & Merari:
17 Hęc vero *sunt* nomina filiorum Gersom: Libni & Simi.
18. Filii autem Cehath Amrā, & Ishar & Hebrō, & Uzziel.
19. Filii Merari: Mahali, & Musi. istę ergo *sunt* familię Levi per familias suas.
20. In Gersom, Libni filius eius, Jahath filius eius, Zimmah filius eius,
21. Joah filius eius, Iddo filius eius, Zera filius eius, Jeatherai filius eius.

F-

Das VII. Cap.

Cap. 6.

Die kinder Levi waren Gerson/ Kahath vnd Merari.
2. Die kinder aber Kahath waren Amram/ Jezehar/ Hebron vnd Usiel.
3. Die kinder Amram waren Aaron/ Mose vnd Mirjam. Die kinder Aaron waren Nadab/ Abihu/ Eleasar vnd Ithamar.
4. Eleasar zeuget Pinehas. Pinehas zeuget Abisua.
5. Abisua zeuget Buki. Buki zeuget Usi.
6. Usi zeuget Seraja. Seraja zeuget Merajoth.
7. Merajoth zeuget Amarja. Amarja zeuget Ahitob.
8. Ahitob zeuget Zadok. Zadok zeuget Ahimaaz.
9. Ahimaaz zeuget Asarja. Asarja zeuget Johanan.
10. Johanan zeuget Asarja/ den/ der priester war im hause/ das Salomo bawete zu Jerusalem.
11. Asarja zeuget Amarja. Amarja zeuget Ahitob.
12. Ahitob zeuget Zadok. Zadok zeuget Sallum.
13. Sallum zeuget Hilkija. Hilkija zeuget Asarja.
14. Asarja zeuget Seraja. Seraja zeuget Jozadak.
15. Jozadak aber ward mit weggefürt/ da der HERR Juda vnd Jerusalem durch NebucadNezar ließ gefangen wegfüren.
16. So sind nu die kinder Levi diese/ Gerson/ Kahath/ Merari. — 1. in transportando Jehovam Jeh. & Jer. in manu N.
17. So heissen aber die kinder Gerson/ Libni vnd Simei.
18. Aber die kinder Kahath heissen/ Amram/ Jezehar/ Hebron vnd Usiel.
19. Die kinder Merari heissen Maheli/ vnd Musi. Das sind die geschlechte/ der Leviten vnter jren vetern.
20. Gersoms son war Libni des son war Jahath/ des son war Sima.
21. Des son war Joah/ des son war Iddo/ des son war Serah/ des son war Jeathrai.

Ka-

22. Kahaths son aber war Amminadab / des son war Korah / des son war Assir.
23. Des son war Elkana / des son war AbiAssaph / des son war Assir.
24. Des son war Thahath / des son war Uriel / des son war Usija / des son war Saul.
25. Die kinder Elkana waren / Amasai / vnd Ahimoth.
26. Des son war Elkana / des son war Elkana von Zoph / des son war Nahath.
27. Des son war Elijab / des son war Jeroham / des son war Elkana.
28. Des son war Samuel / des erstgeborner war Vasni vnd Abija.
29. Merari son war Maheli / des son war Libni / des son war Simei / des son war Usa.
30. Des son war Simea / des son war Haggija / des son war Asaja.
31. Diß sind aber / die David stellet zu singen im hause des HERRN / da die lade ruget.
32. Vnd dieneten für der wonung der hütten des stiffts mit singen / biß das Salomo das hauß des HERRN bawete zu Jerusalem / vnd stunden nach jrer weise an jrem ampt.
33. Vnd diß sind sie / die da stunden / vnd jre kinder. Von den kindern Kahath war Heman der senger der son Joel / des sons Samuel.
34. Des sons Elkana / des sons Jeroham / des sons Eliel / des sons Thoah.
35. Des sons Zuph / des sons Elkana / des sons Mahath / des sons Amasai.
36. Des sons Elkana / des sons Joel / des sons Asaria / des sons Zephania.
37. Des sons Thahath / des sons Assir / des sons Abiasaph / des sons Korah.
38. Des sons Jezehar / des sons Kahath / des sons Levi / des sons Jsrael.
39. Vnd sein bruder Assaph / stund zu seiner rechten. Vnd er / der Assaph / war ein son Berechja / des sons Simea.
40. Des sons Michael / des sons Baeseja / des sons Malchija.

Des

2. constituit David super mensuram cantus.
3 & fuerunt ministrantes ad faciem habitaculi tabernaculi conventus inc. usq; ad struere Salomonem &c. juxta judicium s. super servitio suo.
4 stantes.
5 Cehathitæ.
6. stans super d.

1460::

22. Filii Cehath: Amminadab filius eius, Corah filius ejus, Assar filius eius.
23. [1] Elcanah filius ejus, & Ebiasaph filius ejus, & Asir filius ejus,
24. Thahath filius ejus, Uriel filius ejus, Uzziah filius eius, & Saul filius eius.
25. Filii autem Elcanah: Amasai & Ahimoth.
26. Elcanah: filii Elcanah, Sophai filius ejus, & Nahath filius ejus,
27. Eliab filius ejus, Jeroham filius eius, Elcanah filius eius.
28. Filii autem Semuel: primogenitus Vasni, & Abijah.
29. Filii Merari: Mahali, Libni filius eius, Simi filius eius, Uzzah filius eius.
30. Sima filius eius, Haggijah filius eius, Asaiah filius eius.
31. Isti *sunt* autem quos [2] præfecit David in locis cantici domus Jehovæ [a] requiete arcæ.
32. [3] Ministraverunt autem coram tabernaculo tentorii ecclesiæ in cantico, donec ædificavit Selomoh domum Jehovæ in Jerusalaim: steteruntq; juxta morem suum in ministerio suo.
33. Isti *sunt* autem [4] qui steterunt, & filii eorum de filiis [5] Cehathitarum, Hemã cantor filius Joel filii Semuel,
34. Filii Elcanah, filii Jeroham filii Eliel, filii Thoah.
35. [1] Filii Zuph, filii Elcanah, filii Mahath, filii Amasai,
36. Filii Elcanah, filii Joel, filii Azariah, filii Zephaniah.
37. Filii Thahath, filii Asir, filii Ebiasaph, filii Corah,
38. Filii Ishar, filii Cehath, filii Levi, filii Israelis:
39. Et frater eius Asaph, [6] qui stabat ad dexteram eius: Asaph *inquam* filius Berechiah filii Sima.
40. Filii Michael, filii Baaseiah, filii Malchiiah,

Fi-

22. Filii Caath, Aminadab filius ejus, Core filius ejus, Asir filius ejus.
23. Elcana filius ejus, Abiasaph filius ejus, Asir filius ejus,
24. Thahath filius ejus, Uriel filius ejus, Ozias filius ejus, Saul filius ejus.
25. Filii Elcana: Amasai, & Achimoth.
26. Et Elcana. Filii Elcana: Sophai filius ejus, Nahath filius ejus,
27. Eliab filius ejus, Jeroham filius ejus, Elcana filius ejus.
28. Filii Samuel: primogenitus Vasseni, & Abia.
29. Filii autem Merari, Moholi: Lobni filius ejus, Semei filius ejus, Oza filius ejus,
30. Samaa filius ejus, Haggia filius ejus, Asaia filius ejus.
31. Isti sunt quos constituit David super cantores domus Domini, ex quo collocata est arca:
32. Et ministrabant coram tabernaculo testimonii, canentes donec ædificaret Salomon domum Domini in Jerusalem: stabãt autem juxta ordinem suum in ministerio.
33. Hi verò sunt qui assistebant cum filiis suis de filiis Caath, Heman cantor filius Joel, filii Samuel,
34. Filii Elcana, filii Jeroham, filii Eliel, filii Thohu,
35. Filii Suph, filii Elcana, filii Mahath, filii Amasai,
36. Filii Elcana, filii Johel, filii Azariæ, filii Sophoniæ,
37. Filii Thahath, filii Asir, filii Abiasaph, filii Core,
38. Filii Isaar, filii Caath, filii Levi, filii Israel.
39. Et frater ejus Asaph, qui stabat à dextris ejus, Asaph filius Barachiæ, filii Samaa,
40. Filii Michael, filii Basaiæ, filii Melchiæ.

Filii

22. Υἱοὶ Καάθ, Ισσαὰρ υἱὸς αὐτοῦ, Αμιναδὰβ υἱὸς αὐτοῦ, Κορὲ υἱὸς αὐτοῦ, Ασὴρ υἱὸς αὐτοῦ.
23. Ελκανὰ υἱὸς αὐτοῦ, Αβιασὰφ υἱὸς αὐτοῦ, Ασὴρ υἱὸς αὐτοῦ.
24. Θαὰθ υἱὸς αὐτοῦ, Ουριὴλ υἱὸς αὐτοῦ, Οζίας υἱὸς αὐτοῦ, Σαοὺλ υἱὸς αὐτοῦ.
25. Καὶ υἱοὶ Ελκανά, Αμασὶ καὶ Αχιμώθ.
26. Ελκανά Ελκανὰ υἱὸς αὐτοῦ, Σοφὶ υἱὸς αὐτοῦ, Ναὰθ υἱὸς αὐτοῦ.
27. Ελιὰβ υἱὸς αὐτοῦ, Ιεροὰμ υἱὸς αὐτοῦ, Ελκανὰ υἱὸς αὐτοῦ, Σαμουὴλ υἱὸς αὐτοῦ.
28. Καὶ υἱοὶ Σαμουήλ, ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ Ιωήλ, καὶ ὁ δεύτερος Αβιά.
29. Υἱοὶ Μεραρὶ, Μοολί, Λοβενὶ υἱὸς αὐτοῦ, Σεμεῒ υἱὸς αὐτοῦ, Οζίας υἱὸς αὐτοῦ.
30. Σαμαὰ υἱὸς αὐτοῦ, Αγία υἱὸς αὐτοῦ, Ασαΐα υἱὸς αὐτοῦ.
31. Καὶ οὗτοι οὓς κατέστησεν Δαυὶδ ἐπὶ χεῖρας ᾀδόντων οἴκου Κυρίου, ἐξ οὗ κατέπαυσεν ἡ κιβωτός.
32. Καὶ ἦσαν λειτουργοῦντες ἀπέναντι τῆς σκηνῆς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν ᾠδῇ, ἕως τοῦ οἰκοδομῆσαι Σολομῶντα τὸν οἶκον Κυρίου ἐν Ιερουσαλήμ. καὶ ἔστησαν κατὰ τὴν κρίσιν αὐτῶν ἐπὶ τὰς λειτουργίας αὐτῶν.
33. Καὶ οὗτοι οἱ ἑστῶτες καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν, ἀπὸ τῶν υἱῶν Καάθ, Αιμὰν ὁ ψαλμῳδὸς υἱὸς Ιωὴλ υἱοῦ Σαμουήλ,
34. Υἱοῦ Ελκανά, υἱοῦ Ιεράμ, υἱοῦ Ελιὴλ, υἱοῦ Θοού.
35. Υἱοῦ Σοὺφ, υἱοῦ Ελκανά υἱοῦ Μαὰθ, υἱοῦ Αμασαΐ.
36. Υἱοῦ Ελκανὰ, υἱοῦ Ιωὴλ, υἱοῦ Αζαρία, υἱοῦ Σαφανία.
37. Υἱοῦ Θαὰθ, υἱοῦ Ασὴρ, υἱοῦ Αβιασὰφ, υἱοῦ Κορέ.
38. Υἱοῦ Ισσαὰρ, υἱοῦ Καὰθ, υἱοῦ Λευὶ, υἱοῦ Ισραὴλ.
39. Καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ασάφ, ὁ ἑστὼς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Ασὰφ, υἱὸς Βαραχία, υἱοῦ Σαμαά.
40. Υἱοῦ Μιχαὴλ, υἱοῦ Βασία, υἱοῦ Μελχία.

Υἱοῦ

Habitationes Levitarum.

41. Υἱοῦ Ηθανὶ, υἱοῦ Ζαραὶ, υἱοῦ Αδία.
42. Υἱοῦ Εθὰν, υἱοῦ Ζεμμὰ, υἱοῦ Σεμεΐ.
43. Υἱοῦ Ιαὰθ, υἱοῦ Γερσὼν, υἱοῦ Λευί.
44. Καὶ υἱοὶ Μεραρὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά, Αἰθὰν υἱὸς Κουσὶ, υἱοῦ Αβδὶ, υἱοῦ Μαλώχ,
45. Υἱοῦ Ασεβία υἱοῦ Αμασία, υἱοῦ Χελκία,
46. Υἱοῦ Αμασαὶ, υἱοῦ Βανὶ, υἱοῦ Σεμμήρ,
47. Υἱοῦ Μοολλὶ, υἱοῦ Μουσῆ, υἱοῦ Μεραρὶ, υἱοῦ Λευί.
48. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν δεδομένοι οἱ Λευῖται εἰς πᾶσαν δουλείαν τῆς σκηνῆς οἴκου τοῦ Θεοῦ.
49. Καὶ Ααρὼν, καὶ υἱοὶ αὐτοῦ θυμιῶντες ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος εἰς πάντα τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων, καὶ τὸ ἐξιλάσκεσθαι περὶ Ισραὴλ κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο Μωυσῆς ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ.
50. Καὶ οὗτοι οἱ υἱοὶ Ααρὼν, Ελεάζαρ υἱὸς αὐτοῦ, Φινεὲς υἱὸς αὐτοῦ, Αβιαζοὺ υἱὸς αὐτοῦ.
51. Βοκκὶ υἱὸς αὐτοῦ, Οζὶ υἱὸς αὐτοῦ, Ζαρέα υἱὸς αὐτοῦ.
52. Μαριὼθ υἱὸς αὐτοῦ, Αμαρία υἱὸς αὐτοῦ, Αχιτὼβ υἱὸς αὐτοῦ.
53. Σαδοὺκ υἱὸς αὐτοῦ, Αχιμαὰς υἱὸς αὐτοῦ.
54. Καὶ αὗται αἱ κατοικίαι αὐτῶν ἐν ταῖς ἐπαύλεσιν αὐτῶν καὶ ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῶν, τοῖς υἱοῖς Ααρὼν τῇ συγγενείᾳ τοῦ Καάθ, ὅτι αὐτοῖς ἐγένοντο οἱ κλῆροι.
55. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν Χεβρὼν ἐν γῇ Ιούδα, καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς κύκλῳ αὐτῆς.
* Jos. 21. 11. 56. Τοὺς δὲ ἀγροὺς τῆς πόλεως καὶ τὰς ἐπαύλεις αὐτῆς ἔδωκαν τῷ Χαλὲβ υἱῷ Ιεφονή.
57. Καὶ τοῖς υἱοῖς Ααρὼν ἔδωκαν τὰς πόλεις τῶν φυγαδευτηρίων, τὴν Χεβρὼν, καὶ τὴν Λοβνὰ, καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς,
58. Καὶ Ιαθὴρ, καὶ Στημὼ, καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς. καὶ τὴν Χελὼν καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Δαβὶρ καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς.
59. Καὶ τὴν Ασὰν καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Βεθσαμὴς καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς.
60. Καὶ ἀπὸ τῆς φυλῆς Βενιαμὶν, τὴν Γαβεαὶ καὶ τὰ περισπόλια

---

41. Filii Athanai, filii Zara, filii Adaja.
42. Filii Ethan, filii Zamma, filii Semei.
43. Filii Jeth, filii Gersom, filii Levi.
44. Filii autem Merari fratres eorum, ad sinistram, Ethan filius Cusi, filii Abdi, filii Maloch,
45. Filii Hasabiæ, filii Amasiæ, filii Helciæ,
46. Filii Amasai, filii Boni, filii Somer,
47. Filii Moholi, filii Musi, filii Merari, filii Levi.
48. Fratres quoq; eorum Levitæ, qui ordinati sunt in cunctum ministeriū tabernaculi dom[9] Domini.
49. Aarō verò & filii ejus adolebāt incensum super altare holocausti, & super altare thymiamatis, in omne op[9] Sancti sanctorū: & ut precarētur pro Israel juxta omnia, quę pręceperat Moyses servus Dei.
50. Hi sunt autē filii Aarō: Eleazar fili[9] ejus, Phinees fili[9] ejus Abisue filius ejus,
51. Bocci filius ejus, Ozi filius ejus, Zarahia fili[9] ejus,
52. Merajoth filius ejus, Amarias filius ejus, Achitob filius ejus,
53. Sadoc filius ejus Achimaas filius ejus.
54. Et hæc habitacula eorum per vicos atq; confinia, filiorum scilicet Aaron, juxta cognationes Caathitarum: ipsis enim sorte contigerant.
55. Dederūt igitur eis Hebrō in terra Juda, & suburbana ejus per circuitum:
56. * Agros autem civitatis & villas, Caleb filio Jephone,
57. Porrò filiis Aaron dederunt civitates ad confugiendum, Hebron & Lobna, & suburbana ejus.
58. Jether quoq; & Esthemo cum suburbanis suis, sed & Helon & Dabir cum suburbanis suis.
59. Asan quoq; & Beth semes & suburbana earum.
60. De tribu autem Benjamin, & Gabee & suburbana ejus

---

41. Filii Ethni, filii Zerah, filii Adajah,
42. Filii Ethan, filii Zimmah, filii Simi,
43. Filii Jahath, filii Gersom, filii Levi.
44 Porro filii Merari fratres eorum *erant* 7 ad sinistram: Ethan filius Cisi, filii Abdi, filii Malluc,
45. Filii Hasabjah, filii Amasiah, filii Hilcijah,
46. Filii Amsi, filii Bani, filii Semer,
47. Filii Mahali, filii Musi, filii Merari, filii Levi.
48. Fratres autem eorum Levitæ, *alii dati sunt* ad omne ministerium habitaculi domus Dei,
49. Aharon autem & filii ejus 8 adolecverunt super altare holocausti, & super altare suffimenti ad omne opus 9 Sancti sanctorum & ad expiandum Israelem, juxta omnia, quæ præceperat Moseh servus Dei:
50. Isti autem *sunt* filii Aharon, Elazar filius ejus, Pinehas filius ejus, Abisua filius ejus,
51. Bucci filius ejus, Uzzi filius ejus, Zerahiah filius ejus.
52. Merajoth filius ejus, Amariah filius ejus, Ahitub filius ejus.
53. Sadoc filius ejus, Ahimaas filius ejus.
54. Et istæ *sunt* habitationes eorū per palatia eorū in termino eorum, filiorū *scilicet* Aharon per familiam 10 Cahathitarum: nam illorum fuit hæc sors.
55. Dederunt ergo eis Hebron in terra Jehudah, & suburbana ejus, 11 *quæ erāt* in circuitu ejus.
56. Agros autem urbis, & villas eorum dederunt Chaleb filio Jephunneh.
57. Filiis autem Aharon dederunt 12 ex urbibus Jehudah † *urbes* evasionis, Hebron, & Libnah, & suburbana ejus,
58. Et Jatthir, & Esthemoa, & suburbana ejus: & Hilem, & suburbana ejus, & Debir, & suburbana ejus.
59. Et Asan, & suburbana ejus, & Bethsemes, & suburbana ejus.
60. De tribu autem Binjamin, Geba, & suburbana ejus: &

---

41. Des sons Athni/des sons Serah/des sons Adaja.
42. Des sons Ethan / des sons Sima/des sons Simei.
43. Des sons Jahath/ des sons Gersom/des sons Leui.
44 Jre brůder aber die kinder Merari stunden zur lincken/ nemlich / Ethan der son Kusi/ des sons Abdi / des sons Malluch.
45. Des sons Hasabia / des sons Amazja/des sons Hilkia.
46. Des sons Amzi/des sons Bani/ des sons Samer.
47. Des sons Maheli / des sons Musi/ des sons Merari/ des sons Leui.
48. Jre brůder aber die Leuiten/ waren gegeben zu allerley ampt an der wonung des hauses des HERRN.
49. Aaron aber vnd seine sǒne/waren im ampt/anzuzůndē auff dem brandopffers altar/ vnd auff dem reuchaltar / vnd zu allem geschefft im allerheiligsten vnd zu versůnen Jsrael wie Mose der knecht Gottes geboten hatte.
50. Diß sind aber die kinder Aaron/ Eleasar sein son / des son war Pinehas des son war Abisua.
51. Des son war Buki/des son war Vsi/des son war Serahja
52. Des son war Marajoth/ des son war Amarja / des son war Ahitob.
53. Des son war Zadok/des son war Ahimaaz.
54. Vnd diß ist jre wonung vnd sitz in jren grentzen/ nemlich / der kinder Aaron des geschlechts der Kahathiter. Den das loß fiel jnen.
55. Vnd sie gaben jnen Hebron im lande Juda / vnd derselben vorstedte vmbher.
56. Aber das feld der stadt/ vnd jre dǒrffer gaben sie Caleb dem son Jephunne.
57. So gaben sie nu den kindern Aaron die freystedte/ Hebron vnd Libna / sampt jren vorstedten.
58. Jather vnd Esthemoa mit jren vorstedten. Hilen/ Debir/
59. Asan vnd Bethsemes/ mit jren vorstedten.
60. Vnd aus dem stam Ben-Jamin / Geba/ Alemeth vnd

7. *super f.*
8. *sufficientes sc. erant.*
9. *sanctitatis sanctitatum & ad e. super I.*
10. *Cehathitæ quia illis fu.*
11. *circuitibus ejus & agrum urbis & villas ejus.*
12. *urbes* ‡. *contractionis* vel *collusiei* .i. *refugii.* sic infra.

Anathoth mit jren vorstedten. Das aller stedte in jrem geschlechte waren dreizehen.

61. Aber den andern kindern Kahath jres geschlechtes/ aus dem halben stam Manasse/ wurden durchs loß zehen stedte.

62. Den kindern Gerson jres geschlechts wurden aus dem stam Jsaschar/ vnd aus dem stam Asser/ vnd aus dem stam Naphthali/ vnd aus dem stam Manasse in Basan/ dreyzehen stedte.

63. Den kindern Merari jres geschlechts wurden durchs loß/ aus dem stam Ruben/ vnd aus dem stam Gad/ vnd aus dem stam Sebulon / zwelff stedte.

64. Vnd die kinder Jsrael gaben den Leuiten auch stedte mit jren vorstedten.

65. Nemlich/ durchs los/ aus dem stam der kinder Juda/ vnd aus dem stam der kinder Simeon/ vnd aus dem stam der kinder BenJamin / die stedte die sie mit namen bestimpten.

66. Aber den geschlechten der kinder Kahath wurden stedte irer grentze aus dem stam Ephraim.

67. So gaben sie nu jnen/ dem geschlecht der andern kinder Kahath/ die freyen stedte/ Sichem auff dem gebirge Ephraim/ Geser.

68. Jakmeam/ Beth Horon.

69. Ajalon vnd GadRimon mit jren vorstedten.

70. Dazu aus dem halben stam Manasse / Aner vnd Bileam mit jren vorstedten.

71. Aber den kindern Gerson gaben sie aus dem geschlecht des halben stams Manasse/ Golan in Basan/ vnd Astharoth mit jren vorstedten.

13. triadem (&) decadem urbes in familiis eorum.

14. in sorte. (sic infra.)

15. !vocabunt (fut pro pręt) *in nom.*
16. & dederunt illis.

17. residuorum.

1462::

Alemeth, & suburbana ejus: & Anathoth, & suburbana ejus. Omnes urbes eorum, 13 tredecim urbes per familias eorum.

61. Filiis autem Cehath reliquis de familia tribus, de dimidia tribu dimidiæ *partis* Menasseh 14 per sortem, urbes decem.

62. Filiis autem Gerson per familias suas, de tribu Issachar, & de tribu Aser, & & de tribu Naphthali, & de tribu Menasseh in Basan, civitates tredecim.

63 Filiis Merari per familias suas, de tribu Reuben, & de tribu Gad, & de tribu Zebulun per sortē, civitates duodecim.

64. Dederunt *inquā* filii Israel Levitis civitates & suburbana earum.

65. Dederunt *inquā* per sortem ex tribu filiorum Jehudah, & ex tribu filiorum Simō, & ex tribu filiorum Binjamin urbes istas, 15 quas vocaverunt nominibus.

66. 16 Et *iis qui erāt* de familiis filiorum Cehath, (fuerunt autem urbes & termini eorum de tribu Ephraim)

67. Illis *inquam* dederunt urbes evasionis, Sechem, & suburbana ejus, in mōte Ephraim: & Gezer, & suburbana ejus:

68. Et Jocmeam, & suburbana ejus: & Beth-horon, & suburbana ejus:

69. Ajalon preterea, atq; suburbana ejus: & Gath-rimmon, atq; suburbana ejus.

70. Ex dimidia autem tribu Menasseh, Aner, & suburbana, ejus: & Bilam, & suburbana ejus, ipsi familiæ filiorum Cehath, 17 qui residui erant,

71. Filiis *autem* Gersom ex familia dimidiæ tribus Menasseh, Golan in Basan, & suburbana ejus: & Astharoth, ac suburbana ejus.

ejus, & Almath cum suburbanis suis, Anathoth quoque cum suburbanis suis. omnes civitates, tredecim, per cognationes suas.

61. Filiis autem Caath residuis de cognatione sua dederūt ex dimidia tribu Manasse in possessionem urbes decem.

62. Porrò filiis Gerson per cognationes suas de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de tribu Manasse in Basan, urbes tredecim.

63. Filiis autem Merari per cognationes suas de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon, dederunt sorte civitates duodecim.

64. Dederunt quoque filii Israel Levitis civitates, & suburbana earum:

65. Dederuntq; per sortem, ex tribu filiorum Juda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Benjamin, urbes has quas vocaverūt nominib⁹ suis.

66. Et his qui erant de cognatione filiorum Caath, fueruntque civitates in terminis eorum de tribu Ephraim.

67. * Dederunt ergo eis urbes ad confugiendum, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim: & Gazer cum suburbanis suis.

68. Jecmaam quoque cum suburbanis suis, & Beth-horon similiter,

69. Nec non & Helon cum suburbanis suis, & Geth remmon in eundem modum.

70. Porrò ex dimidia tribu Manasse, Aner & suburbana ejus, Balaā & suburbana ejus: his videlicet qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant.

71. Filiis autem Gersom de cognatione dimidiæ tribus Manasse, Gaulon in Basan, & suburbana ejus, & Astaroth cum suburbanis suis.

λια αὐτῆς, καὶ τὴν Αλαμὼθ καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Εναθὼθ καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς, πᾶσαι αἱ πόλεις αὐτῶν δέκα καὶ τρεῖς πόλεις ἐν ταῖς συγγενείαις αὐτῶν.

61. Καὶ τοῖς υἱοῖς Καὰθ τοῖς καταλελειμμένοις ἀπὸ τῆς συγγενείας τῆς φυλῆς ἀπὸ τοῦ ἡμίσεως τῆς φυλῆς Μανασσῆ ἐν κλήρῳ πόλεις δέκα.

62. Καὶ τοῖς υἱοῖς Γερσὼν κατὰ συγγενείας αὐτῶν, ἀπὸ φυλῆς Ισσάχαρ καὶ ἀπὸ φυλῆς Ασὴρ, καὶ ἀπὸ φυλῆς Νεφθαλεὶμ, καὶ ἀπὸ φυλῆς Μανασσῆ ἐν τῇ Βασὰν πόλεις δέκα καὶ τρεῖς.

63. Τοῖς υἱοῖς Μεραρὶ κατὰ συγγενείας αὐτῶν ἀπὸ φυλῆς Ρουβὴν, καὶ ἀπὸ φυλῆς Γαδ, καὶ ἀπὸ φυλῆς Ζαβουλὼν ἐν κλήρῳ πόλεις δέκα καὶ δύο.

64. Καὶ ἔδωκαν υἱοὶ Ισραὴλ τοῖς Λευίταις τὰς πόλεις καὶ τὰ περισπόλια αὐτῶν.

65. Καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς ἐν κλήρῳ ἀπὸ φυλῆς υἱῶν Ιούδα, καὶ ἀπὸ φυλῆς υἱῶν Συμεὼν, καὶ ἀπὸ φυλῆς υἱῶν Βενιαμὶν, τὰς πόλεις ταύτας ἃς καλοῦσιν αὐτὰς ἐν ὀνόμασιν.

66. Καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν δήμων υἱῶν Καὰθ ἐγένοντο πόλεις ὁρίων αὐτῶν ἀπὸ φυλῆς Εφραίμ.

67. Καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς τὰς πόλεις τοῦ φυγαδευτηρίου, τὴν Συχὲμ καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς ἐν ὄρει Εφραὶμ, καὶ τὴν Γαζὲρ καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς.

68. Καὶ τὴν Ιεκμαὰν καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Βεθωρὼν καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς.

69. Καὶ τὴν Ελὼν καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Γεθρεμμὼν καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς.

70. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους φυλῆς Μανασσῆ τὴν Ανὴρ καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Ιεβλαὰμ καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς, τῇ συγγενείᾳ τῶν υἱῶν Καὰθ τοῖς καταλελειμμένοις.

71. Τοῖς υἱοῖς Γερσὼν ἀπὸ συγγενείας τοῦ ἡμίσους φυλῆς Μανασσῆ, τὴν Γαυλὼν ἐν Βασὰν καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Ασηρὼθ καὶ τὰ περισπόλια αὐτῆς.

72. Καὶ ἀπὸ φυλῆς Ἰσάχαρ τὴν Κέδες καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Δεβηρὼθ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς.
73. Καὶ τὴν Ῥαμὼθ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Ἐνὰμ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς.
74. Καὶ ἀπὸ φυλῆς Ἀσὴρ τὴν Μασὲλ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Ἀβδὼν καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς.
75. Καὶ τὴν Οὐκκὼκ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Ῥοὸβ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς.
76. Καὶ ἀπὸ φυλῆς Νεφθαλεὶμ τὴν Κάδης ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Χαμὼν καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Καριαθαὶμ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς.
77. Καὶ τοῖς υἱοῖς Μεραρεὶ τοῖς καταλελειμμένοις ἀπὸ φυλῆς Ζαβουλὼν τὴν Ῥεμμὼν καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Θαβὼρ καὶ τὰ ἀφορίσματα αὐτῆς.
78. Καὶ ἐκ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου Ἱεριχὼ κατὰ ἀνατολὰς τοῦ Ἰορδάνου ἀπὸ φυλῆς τοῦ Ῥουβὴν, τὴν Βοσὼρ ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Ἰεσσὰ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς.
79. Καὶ τὴν Καδημὼθ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Μιφαὰθ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς.
80. Καὶ ἀπὸ φυλῆς Γὰδ τὴν Ῥαμὰθ ἐν Γαλαὰδ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Μαναὶν καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς.
81. Καὶ τὴν Ἐσεβὼν καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς, καὶ τὴν Ἰαζὴρ καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς.

Κεφαλ. ζ΄.

ΚΑὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσάχαρ Θαλὰ, καὶ Φουὰ, Ἰασοὺβ, καὶ Σομβρὰν τέσσαρες.
2. Καὶ υἱοὶ Θωλὰμ, Ὀζὶ, καὶ Ῥαφέα, καὶ Ἰαρουὴλ, καὶ Ἰαμὶ, καὶ Ἰαβσὰν, καὶ Σαμουήλ, ἄρχοντες κατ' οἶκον πατριῶν αὐτῶν· τῷ Θαλὰ δυνατοὶ ἰσχύι κατὰ γενέσεις αὐτῶν, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐν ἡμέραις Δαυὶδ εἴκοσι καὶ δύο χιλιάδες καὶ ἑξακόσιοι.
3. Καὶ υἱοὶ Ὀζὶ, Ἰεζερία, καὶ υἱοὶ Ἰεζερία Μιχαὴλ, καὶ Ἀβ-

72. De tribu Issachar, Cedes & suburbana ejus, & Dabereth cum suburbanis suis,
73. Ramoth quoque & suburbana ejus, & Anem cum suburbanis suis.
74. De tribu verò Aser: Masal cum suburbanis suis, & Abdon similiter,
75. Asach quoque & suburbana ejus, & Rohob cum suburbanis suis.
76. Porrò de tribu Nephthali, Cedes in Galilæa & suburbana ejus, Hamon cum suburbanis suis, & Cariathaim, & suburbana ejus.
77. Filiis autem Merari residuis: de tribu Zabulon, Remmono & suburbana ejus, & Thabor cum suburbanis suis.
78. Trans Jordanem quoque ex adverso Jericho contra orientem Jordanis, de tribu Ruben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis, & Jassa cum suburbanis suis,
79. Cademoth quoque & suburbana ejus, & Mephaath cum suburbanis suis.
80. Nec non & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & suburbana ejus, & Manaim cũ suburbanis suis,
81. Sed & Hesebon cum suburbanis suis, & Jezer cum suburbanis suis.

CAP. VII.

PORrò filii Issachar: Thola, & Phua, Jasub & Simeron, quatuor.
2. Filii Thola: Ozi & Raphja, & Jeriel, & Jemai, & Jebsem, & Samuel, principes per domos cognationum suarũ. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus David, viginti duo millia sexcenti.
3. Filii Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Michael, &

72. Ex tribu autem Issachar, Cedes, & suburbana ejus: Dobrath, & suburbana ejus:
73. Ramoth quoq;, & suburbana ejus: & Anem ac suburbana ejus.
74. De tribu vero Aser, Masal, & suburbana ejus: & Abdõ, ac suburbana ejus.
75. Et Hucoc, & suburbana ejus: Rehob quoq;, & suburbana ejus.
76. De tribu item Naphthali, Cedes, in Galil, & suburbana ejus: & Hammõ, ac suburbana ejus: & Ciriathaim, ac suburbana ejus.
77. Filiis Merari residuis, de tribu Zebulun, Rimmono, & suburbana ejus: Thabor, & suburbana eius.
78. Et 18 ultra Jardẽ Jereho ad orientem Jarden, de tribu Reuben, Beser in deserto, & suburbana ejus: & Jahasah, ac suburbana eius:
79. Cedemoth quoq;, & suburbana ejus: & Mephaath, ac suburbana eius,
80. De tribu autem Gad Ramoth in Gilad, & suburbana ejus. & Mahanaim, ac suburbana ejus:
81. Et Hesbon, ac suburbana ejus: Jaazer item, ac suburbana ejus.

CAP. VII.

FIlii autem Issachar: Thola, & Puah, Jasub, & Simron, quatuor.
2. Filii autem Thola: Uzzi, & Rephajah, & Jeriel, & Jahamai, & Ibsam, & Semuel, 2 principes per domum patrum suorum, ipsius *inquam* Thola fortes robore per generationes suas: numerus *autem* eorum in diebus Davidis, 3 viginti duo millia & sexcenti.
3. Filii Uzzi, Izrahjah: filii autem Izrahjah: Michael, &

72. Aus dem stam Jsaschar / Kedes / Dabrath.
73. Ramoth / vnd Anem / mit jren vorstedten.
74. Aus dem stam Asser / Masal / Abdon.
75. Hukok vnd Rehob / mit jren vorstedten.
76. Aus dem stam Naphthali / Kedes in Galilea / Hammon vnd Kiriathaim mit jren vorstedten.
77. Den andern kindern Merari gaben sie aus dem stam Sebulon / Rimono vnd Thabor mit jren vorstedten.
78. Vnd jenseid dem Jordan gegen Jeriho / gegen der sonnen auffgang am Jordan / aus dem stam Ruben / Bezer in der wüsten Jaza. 18. *á trans, ttu Jardenis.*
79. Kedemoth vnd Mepaath mit jren vorstedten.
80. Aus dem stam Gad / Ramoth in Gilead / Mahanaim.
81. Hesbon vnd Jaeser mit jren vorstedten.

Das VIII. Cap. Cap. 7.

DJE kinder Jsaschar waren / Tholah / Pua Jasub vnd Simron / die viere. 1. *& filiis* (vel, *pro filiis*) *Iß.* scil. *fuerunt.*
2. Die kinder aber Tholah waren / Vsi / Rephaja / Jeriel / Jahemai / Jebsam vnd Samuel / heupter im hause jrer veter von Thola / vnd gewaltige leute in jrem geschlecht / an der zal / zu Dauids zeiten / zwey vnd zwentzig tausent vnd sechs hundert. 2. *capita domui.* 3. *Vig.* (*i. duæ-decades*) *& dyas chiliadis.*
3. Die kinder Vsi waren / Jesraja. Aber die kinder Jes-

4. capita omnes ipsi, & super eis.

5. turma exercitus belli tres decades & hexas chiliadis.

6. octodecades & heptas chiliadis recensendo (vel genealogizando) eos (sic infra) per om.

7. capita domus patrum.

8. duadecades & dyas chiliadis & tr. & qu.

9. capita domus patrum suorum.

10. duadecades chiliadis.

11. in capita patrum, sic infra.

12. heptas (&) decas chiliadis.

raja waren Michael/ Obadja/ Joel vnd Jesia / die fünffe/ vnd waren alle heupter.

4. Vnd mit jnen vnter jrem geschlecht im hause jrer veter waren gerüst heervolck zum streit sechs vnd dreissig tausent/ denn sie hatten viel weiber vnd kinder.

5. Vnd jre brüder in allen geschlechten Jsaschar gewaltiger leute / waren sieben vnd achtzig tausent/ vnd wurden alle gerechnet.

6. Die kinder BenJamin waren / Bela/ Becher/ vnd Jediael/ die drey.

7. Aber die kinder Bela waren/ Ezbon/ Vsi/ Vsiel/ Jerimoth/ vnd Jri/ die fünffe/ heupter im hause der veter gewaltige leute. Vnd wurden gerechnet zwey vnd zwentzig tausent vnd vier vnd dreissig.

8. Die kinder Becher waren/ Semira/ Joas/ Eliezer/ Elioenai/ Amri/ Jeremoth/ Abia / Anathoth vnd Alameth / die waren alle kinder des Becher.

9. Vnd wurden gerechnet in jren geschlechten nach den heuptern im hauß jrer veter gewaltige leute/ zwentzig tausent vnd zwey hundert.

10. Die kinder aber Jediael waren Bilhan. Bilhan kinder aber waren/ Jeus/ BenJamin/ Ehud/ Enaena/ Sethan/ Tharsis vnd Ahisahar.

11. Die waren alle kinder Jediael/ heupter der veter/ gewaltige leute/ siebenzehen tausent/ zwey hundert / die ins heer auszogen zu streiten.

12. Vnd Supim vnd Hupim waren kinder Jr/ Husim aber waren kinder Aher.

13. Die kinder Naphthali waren/ Jahziel/ Guni/ Jezer vnd Sallum / kinder von Bilha.

14. Die kinder Manasse sind diese/ Esriel / welchen gebar Aramja sein kebsweib / Er zeuget aber Machir den vater Gilead.

15. Vnd Machir gab Hupim vnd Supim weiber / vnd seine schwester hieß Maacha. Sein ander son hieß Zelaphehad/

Obadjah, & Joel, Issijah, quinq; 4 principes omnes.

4. *Erant*que cum illis per generationes suas per domum patrum suorum, 5 exercitus militiæ prælii triginta sex millia: multiplicaverũt enim uxores & filios.

5. Fratres quoq; eorum per omnes familias Issachar, fortes viribus, *erant* 6 octoginta septem millia, recensiti per seriem generationis eorum per omnes.

6. *Filii* Binjamin: Bela, & Becher, & Jediael, tres.

7. Filii autem Bela: Esbon, & Uzzi, & Uzziel, & Jerimoth, & Iri, quinq; 7 principes domus familiarum, potentes viribus: & quum recensiti fuerunt per seriem generationis eorum, 8 viginti duo millia & triginta quatuor.

8 Filii autẽ Becher: Zemirah, & Joas, & Eliezer, & Elioenai, & Amri, & Ieremoth, & Abijah, & Anathoth, & Alameth. omnes isti, filii Becher.

9. Recensiti autem per seriem generationis eorum & per generationes suas, 9 principes domus familiarum suarũ, fortes robore, *fuerunt* 10 viginti millia & ducenti.

10. Porro filii Jediael: Bilhan. filii vero Bilhan: Jeus, & Binjamin, & Ehud, & Chenaanah, & Zethan, & Tharsis, & Ahisahar.

11. Omnes isti, filii Jediael, 11 principes familiarum, fortes viribus, 12 septendecim millia & ducenti, egredientes *ad* militiam in prælium.

12. Et Suppim, & Huppim filii Ir: Husim, filii Aher.

13. Filii *autem* Naphthali: Jehasiel, & Guni, & Jeser, & Sallũ, filii Bilhah:

14. Filii Menasseh: Asriel, quem peperit: concubina ejus Arameah peperit Machir patrem Gilad.

15. Machir autem accepit *sibi* uxorem Huppim & Suppim: & nomen sororis ejus Maachah, nomẽ autem secundi, Seloph-

---

Obadja, & Joel, & Jesia, quinque: omnes principes.

4. Cumque eis per familias, & populos suos, accincti ad prælium, viri fortissimi, triginta sex millia: multas enim habuerunt uxores & filios.

5. Fratres quoq; eorum per omnem cognationem Issachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia numerati sunt.

6. Filii Benjamin: Bela, & Bechor, & Jadihel, tres.

7. Filii Bela: Esbon & Ozi & Oziel, & Jerimoth & Urai, quinque principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi: numerus autem eorum, viginti duo millia & triginta quatuor.

8. Porrò filii Bechor: Zamira, & Joas, & Eliezer, & Elioenai, & Amri, & Jerimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath. omnes hi, filii Bechor.

9. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, viginti millia & ducenti.

10. Porrò filii Jadihel: Balan. Filii autem Balan: Jehus, & Benjamin, & Aod, & Chanaana, & Zetham, & Tharsis, & Ahisahar.

11. Omnes hi, filii Jadihel, principes cognationum suarum viri fortissimi decem & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes.

12. Sepham quoque & Hapham filii Hir: Hasim filii Aher.

13. Filii autem Nephthali: Jasiel, & Guni, & Jeser, & Sellum, filii Bala.

14. Porrò filius Manasse, Esriel: concubinaque ejus Syra peperit Machir patrem Galaad.

15. Machir autem accepit uxorem filiis suis Happhim & Sapham: & habuit sororem nomine Maacha:

δία, καὶ Ιωὴλ, καὶ Ιωσία, πέντε ἄρχοντες πάντες αὐτοί.

4. Καὶ οἱ ἐπ' αὐτοῖς κατὰ γενέσεις αὐτῶν κατ' οἶκον πατριῶν αὐτῶν μονόζωνοι ἰσχυροὶ παρατάξασθαι εἰς πόλεμον τριάκοντα καὶ ἓξ χιλιάδες. ὅτι ἐπλήθυναν γυναῖκας καὶ υἱούς.

5. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν εἰς πάσας συγγενείας Ισσάχαρ δυνατοὶ δυνάμει, ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτὰ χιλιάδες ἡ γενεαλογία αὐτῶν πάντων.

6. Υἱοὶ δὲ Βενιαμίν, Βαλαὲ καὶ Βοχὼρ, καὶ Ιδιεὴλ τρεῖς.

7. Καὶ υἱοὶ Βαλαέ, Ασεβὼν καὶ Οζὶ, καὶ Οζιὴλ, καὶ Ιερεμοὺθ, καὶ Ουρὶ, πέντε ἄρχοντες οἴκων πατριῶν αὐτῶν ἰσχυροὶ δυνάμει, καὶ ἡ γενεαλογία αὐτῶν εἰκοσιδύο χιλιάδες καὶ τριάκοντα καὶ τέσσαρες.

8. Καὶ υἱοὶ Βοχὼρ, Ζαμαρία καὶ Ιωὰς, καὶ Ελιέζερ, καὶ Ελιωνὲ, καὶ Αμαρὶ, καὶ Ιερμοὺθ, καὶ Αβιὰ, καὶ Αναθὼθ, καὶ Αλαμὼθ, πάντες οὗτοι υἱοὶ Βοχώρ.

9. Καὶ ἡ γενεαλογία αὐτῶν κατὰ γενέσεις αὐτῶν ἄρχοντες οἴκων πατριῶν αὐτῶν δυνατοὶ ἰσχύϊ, εἴκοσι χιλιάδες καὶ διακόσιοι.

10. Καὶ υἱοὶ Ιεδιήλ, Βαλαάν· καὶ υἱοὶ Βαλαάν, Ιεοὺς καὶ Βενιαμὶν, καὶ Αὼθ, καὶ Χαναὰ, καὶ Ζηθὰν, καὶ Θαρσεὶς καὶ Ασσαείρ·

11. Πάντες οὗτοι υἱοὶ Ιεδιὴλ ἄρχοντες τῶν πατριῶν δυνατοὶ ἰσχύϊ, δεκαεπτὰ χιλιάδες καὶ διακόσιοι ἐκπορευόμενοι δυνάμει εἰς πόλεμον.

12. Καὶ Σαφὰμ, καὶ Ηφὰμ, καὶ υἱοὶ Ιρ καὶ Ασὶμ υἱοὶ Αχέρ.

13. Καὶ υἱοὶ Νεφθαλεί, Ιασιὴλ Γουνὶ καὶ Ιεσὲρ, καὶ Σελλὴμ υἱοὶ Βαλαά.

14. Υἱοὶ Μανασσῆ, Εσριήλ, ὃν ἔτεκεν ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἡ Σύρα· τὸν Μαχὶρ πατέρα Γαλαάδ.

15. Καὶ Μαχὶρ ἔλαβε γυναῖκα τῷ Οφὶμ, καὶ τῷ Σαφὶμ· καὶ ὄνομα τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ Μααχά, καὶ ὄνομα τῷ δευτέρῳ

Posteritas Issachar Benjamin, & Nephtali.

Posteritas Manasseh, & Ephraim.

Σαλφαάδ· ἐγεννήθησαν ἢ τῷ Σαλφαὰδ θυγατέρες.

16. Καὶ ἔτεκεν Μααχὰ ἡ γυνὴ Μαχεὶρ υἱόν, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Φάρες, καὶ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Σάρος· καὶ υἱοὶ αὐτοῦ, Ηλὴμ καὶ Ρακάμ.

17. Καὶ υἱοὶ Ηλάμ, Βαδάν· οὗτοι υἱοὶ Γαλαάδ, υἱοῦ Μαχὴρ υἱοῦ Μανασσῆ.

18. Καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Μελχὰθ ἔτεκεν τὸν Ιεσουδ, καὶ τὸν Αβιέζερ, καὶ τὸν Μααλά.

19. Καὶ ἐγένοντο υἱοὶ Σαμείδα, Ηείμ, καὶ Συχέμ, καὶ Λοχεΐ, καὶ Ενιάμ.

20. Καὶ υἱοὶ Εφραίμ, Σουθαλαὰ, καὶ Βαράδ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Θαάθ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ελαδὰ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Θαὰθ υἱὸς αὐτοῦ.

21. Καὶ Ζαβὰδ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Σουθάλα υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Εζὲρ καὶ Ελαάδ· καὶ ἀπέκτειναν αὐτοὺς οἱ ἄνδρες Γὲθ οἱ τεχθέντες ἐν τῇ γῇ, ὅτι κατέβησαν λαβεῖν τὰ κτήνη αὐτῶν.

22. Καὶ ἐπένθησεν Εφραίμ ὁ πατὴρ αὐτῶν ἡμέρας πολλάς, καὶ ἦλθον οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν παρακαλέσαι αὐτόν.

23. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συνέλαβε καὶ ἔτεκεν υἱόν, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Βαριέ, ὅτι ἐν κακοῖς ἐγένετο ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.

24. Καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Σαραά· καὶ ᾠκοδόμησεν τὴν Βεθωρὼν τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω, καὶ τὴν Εζενσαραά.

25. Καὶ Ραφὰ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ρασὴφ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Θαλὰ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Θαὰν υἱὸς αὐτοῦ.

26. Καὶ Λαδὰν υἱὸς αὐτοῦ, Αμιοὺδ υἱὸς αὐτοῦ, Ελισαμὰ υἱὸς αὐτοῦ.

27. Νοὺμ υἱὸς αὐτοῦ, Ιωσηὲ υἱὸς αὐτοῦ.

28. Καὶ κατάσχεσις αὐτῶν καὶ κατοικία Βαιθὴλ, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς· καὶ εἰς ἀνατολὰς Νοαράν, καὶ εἰς δυσμὰς Γαζὲρ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς, καὶ Συχὲμ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς, καὶ Αδία καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς.

cha: nomen autem secundi, Salphaad, natæque sunt Salphaad filiæ.

16. Et peperit Maacha uxor Machir filium, vocavitque nomen ejus Phares: porrò nomen fratris ejus, Sares: & filii ejus Ulam, & Recem:

17. Filius autē Ulam, Badan. hi sunt filii Galaad, filii Machir, filii Manasse.

18. Soror autem ejus Regina peperit virum decorum, & Abiezer, & Mohola.

19. Erant autem filii Semida: Ahin & Sechem, & Leci, & Aniam.

20. Filii autem Ephraim: Suthala, Bared filius ejus, Thahath filius ejus, Elada filius ejus, Thahath filius ejus.

21. Et hujus filius Zabad, & hujus filius Suthala, & hujus filius Ezer & Elad: occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia descenderant ut invaderent possessiones eorum.

22. Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, & venerunt fratres ejus ut cōsolarentur eum.

23. Ingressusque est ad uxorem suam: quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Beria, eo quòd in malis domus ejus ortus esset:

24. Filia autem ejus fuit Sara, quę ædificavit Bethhoron inferiorem & superiorem, & Ozensara.

25. Porrò filius ej' Rapha, & Reseph, & Thale, de quo natus est Thaan,

26. Qui genuit Laadan: hujus quoque filius Ammiud, qui genuit Elisama,

27. De quo ortus est Nun, qui habuit filium Josue.

28. Possessio autem eorum & habitatio, Bethel cum filiabus suis, & contra orientem Noran, ac occidentalem plagā Gazer & filiæ ejus, Sichem quoq; cū filiabus suis, usq; ad Asa cum filiabus ejus.

lophhad: fueruntq; ipsi Selophhad filię.

16. Peperit autem Maachah uxor Machir filium, [13] quem vocavit Peres: & nomen fratris ejus Seres. filii autem ejus: Ulam, & Recem.

17. Filii autem Ulā: Bedan. isti filii Gilad filii Machir filii Menasseh.

18. Soror autem eius, Molecheth, peperit Ishod, & Abiezer, & Mahalah.

19. Fuerunt autem fili Semidah, Ahiani & Sechem, & Lichi, & Aniam.

20. Filii autem Ephraim: Suthelah & Bered filius ejus, & Thahath filius eius, & Eladah filius eius, & Thahat filius eius,

21. † Et Zabad filius eius, & Suthelah filius eius, & Ezer, & Elad. & occiderūt eos viri Gath *qui* nati *erant* in terra, descenderant enim [14] ut abigerent greges eorum,

22. Luxit itaq; Ephraim pater eorum diebus multis, veneruntq; fratres eius ad consolandum eum.

23. Ingressus est autē ad uxorem suam, [15] quæ concepit, & peperit filium vocavitq; nomen eius Beriah, quod in [16] affiictione fuisset in domo eius,

24. Filia autem eius, Seerah, [17] quę ædificavit Bethhoron inferiorem & superiorem, & Uzen Seerah.

25. Et Rephah filius eius, & Reseph, & Thelah filius eius, & Thahan filius eius,

26. Lahadan filius eius, Ammiud filius eius, Elisama filius eius,

27. Nun filius eius, Jehosua filius eius.

28. Possessio autem eorum, & habitationes eorum Bethel, & [18] viculi eius: & ad orientem, Naaran, & ad occidentem, Gezer, & viculi eius Sechem, & viculi eius, usq; *ad* Azah, & viculos eius.

phehad/vnd Zelaphehad hatte töchter.

16. Vnd Maecha das weib Machir gebar einen son/ den hieß sie Peres/vnd sein bruder hieß Sares/vnd desselben söne waren/ Vlam vnd Rakem.

17. Vlams son aber war Bedam/ Das sind die kinder Gilead des sons Machir/ des sons Manasse.

18. Vnd seine schwester Molecheth gebar Ishud/Abieser vnd Mahela.

19. Vnd Semida hatte diese kinder/ Ahean/Sichem/ Likhi vnd Aniam.

20. Die kinder Ephraim waren diese/ Suthelah/ des son war Bered/ des son war Thahath/ des son war Eleada/ des son war Thahath.

21. Des son war Sabad/ des son war Suthelath/ des son war Eser vnd Elead. Vnd die menner zu Gath die einheimischen im lande/ erwürgeten sie/ darumb/ das sie hinab gezogen waren jr vieh zu nemen.

22. Vnd jr vater Ephraim trug lange zeit leide/ vnd seine brüder kamen jn zu trösten.

23. Vnd er beschlieff sein weib die ward schwanger/ vnd gebar einen son/ den hieß er Bria/ darumb/ das in seinem hause vbel zu gieng.

24. Seine tochter aber war Seera/ die bawet das nidern vnd obern Bethhoron/ vnd VsenSeera.

25. Des son war Rephah vnd Reseph/ des son war Thelah/des son war Thahan

26. Des son war Laedan/ des son war Ammihud/ des son war Elisama.

27. Des son war Nun/ des son war Josua.

28. Vnd jr habe vnd wonung war/ BethEl vnd jre töchter/ vnd gegen dem auffgang Naeran/ vnd gegen abend Geser vnd jre töchter/ Sechem vnd jre töchter/ biß gen Zia vnd jre töchter.

13. & vocavit nomen ejus P.

14. ad capiendum acquisitiones eorum.

15. & conc.

16. malo.

17. & ædificavit.

18. filiæ ejus. sic infra.

19. *super manass.*

29. Vnd an den kindern Manasse/ BethSean vnd jre tochter / Thaenach vnd jre tochter / Megiddo vnd jre tochter / Dor vnd jre tochter/ In diesen woneten die kinder Joseph des sons Israel.
30. Die kinder Asser waren diese/ Jemna/ Jesua/ Jesuai/ Bria/ vnd Serah jre schwester.
31. Die kinder Bria waren/ Heber vnd Malchiel/ das ist der vater Birsawith.
32. Heber aber zeuget Japhleth/ Somer/ Hotham/ vnd Suah jre schwester.
33. Die kinder Japhleth waren/ Passah/ Bimehal vnd Asvath/ das waren die kinder Japhleth.
34. Die kinder Somer waren/ Ahi/ Rahga/ Jehuba vnd Aram.
35. Vnd die kinder seins bruders Helem waren/ Zopha/ Jemna/ Seles vnd Amal.
36. Die kinder Zopha waren / Suah / Harnepher/ Sual Beri/ Jemra.
37. Bezer/ Hod/ Sama/ Silsa/ Jethran vnd Beera.
38. Die kinder Jether waren / Jephunne/ Phispa vnd Ara.
39. Die kinder Vlla waren/ Arah/ Haniel vnd Rizia.
40. Diese waren alle kinder Asser/ heupter im hause jrer veter ausserlesen / gewaltige leute/ vnd heupter vber fürsten. Vnd wurden gerechnet ins heer zum streit an jrer zal/ sechs vnd zwentzig tausent menner.

20. *capita domus patrum.* 21. *praelatorum.* *& recensendo eos in mil.* &c. id est, duodecades & hexas chiliadum.

Das IX. Cap.

Cap. 8.

BEnJamin aber zeuget Bela seinen ersten son/ Asbal den andern/ Ahrah den dritten.

2. Noha den vierdten/ Rapha den funfften.
3. Vnd Bela hatte kinder/ Addar/ Gera/ Abihud.
4. Abisua/ Naeman/ Ahoah.
5. Gera / Sephuphan vnd Huram.

146, 2

29. Et 19 juxta loca filiorum Menasseh, Beth-sean, & viculi ejus: Thaanah, & viculi ejus: Megiddo, & viculi ejus: Dor, & viculi ejus, in istis habitaverunt filii Joseph filii Israel.

30. Filii Aser: Jimnah, & Jisvah, & Jisui, & Beriah, & Serah soror eorum.
31. Filii autem Beriah: Heber, & Malchiel, ipse *est* pater Birzaith.
32. Heber autem genuit Japhlet, & Somer, & Hotam, & Sua sororem eorum.
33. Filii autem Japhlet: Pasach, & Bimhal, & Asuah. isti filii Japhlet.
34. Filii autem Semer: Ahi & Rohagah, Jehubbath, & Aram.
35. Filius autem Helem fratris ejus, Sophah, & Jimna, & Seles & Amal.
36. Filii Sophah: Suah & Harnepher, & Sual, & Beri, & Jimrah,
37. Beser, & Hod, & Samma & Silsah, & Ithran, & Beera.
38. Filii autem Jether: Jephunneh, & Pispah, & Ara.
39. Filii autem Ulla: Arah, & Hanniel, & Ritiah.
40. Omnes isti, filii Aser, 20 principes domus familiarum, electi, fortes viribus, capita 21 principum: & recensiti sunt per seriem generationis eorum ad militiam in praelium numerus *ante* eorum, viri viginti sex millia.

CAP. VIII.

BEnjamin autem genuit Bela primogenitum suum, Asbel secundum: & Ahrah tertium.,
2. Nohah quartum, & Rapha quintum.
3. Fuerunt autem filii ipsi Bela Adar, & Gera, & Abihud.
4. Et Abisua, & Naaman, & Ahoah,
5. Et Gera, & Sephuphan, & Huram.

29. Juxta filios quoque Manasse Bethsan & filias ejus, Thanach & filias ejus, Mageddo & filias ejus, Dor & filias ejus: in his habitaverunt filii Joseph, filii Israel.

30.* Filii Aser: Jemna, & Jesua, & Jessui, & Baria, & Sara soror eorum.
31. Filii autem Baria: Heber, & Melchiel: ipse est pater Barsaith.
32. Heber autem genuit Jephlat, & Somer, & Hotham, & Suaa sororem eorum.
33. Filii Jephlat: Phosech, & Chamaal, & Asoth: hi filii Jephlat.
34. Porrò filii Somer: Ahi, & Roaga, & Haba, & Aram.
35. Filii autem Helem fratris ejus: Supha, & Jemna, & Selles, & Amal.
36. Filii Supha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri, & Jamra.
37. Bosor, & Hod, & Samma, & Salusa, & Jethran, & Bera.
38 Filii Jether: Jephonne, & Phaspha, & Ara.
39. Filii autem Olla: Aree, & Haniel, & Resia.
40. Omnes hi filii Aser, principes cognationum, electi atque fortissimi duces ducum: numerus autem eorum aetatis, quae apta esset ad bellum, viginti sex millia.

CAP. VIII.

BEnjamin* autem genuit Bale primogenitum suum, Asbel secundum, Ahara tertium,
2. Nohaa quartum, & Rapha quintum.
3. Fueruntque filii Bale: Addar, & Gera, & Abiud.
4. Abisue quoque & Naaman, & Ahoe,
5. Sed & Gera, & Sephuphan, & Huram.

29. Καὶ ἐχόμενα υἱῶν Μανασσῆ, Βαιθσὰν καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς. Θααναὰ καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς, Μαγεδδὼ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς, Δὼρ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς· ἐν ταύταις κατῴκησαν οἱ υἱοὶ Ἰωσὴφ, υἱοῦ Ἰσραήλ.

30. Υἱοὶ Ἀσὴρ, Ἰαμνὰ καὶ Ἰσουὰ, καὶ Ἰεσουὶ, καὶ Βαριὰ, καὶ Σαρὰ ἀδελφὴ αὐτῶν.
31. Καὶ υἱοὶ Βαριὰ Χοβὲρ καὶ Μελχιὴλ, αὐτὸς πατὴρ Βαρζαΐθ.
32. Καὶ Χοβὲρ ἐγέννησε τὸν Ἰαφλὴτ καὶ τὸν Σωμὴρ, καὶ τὸν Ὠθὰμ, καὶ τὴν Σωλὰ ἀδελφὴν αὐτῶν.
33. Καὶ υἱοὶ Ἰαφλὴτ, Φασὴχ, καὶ Βαμαὴλ, καὶ Ἀσιὰθ, οὗτοι υἱοὶ Ἰαφλήτ.
34. Καὶ υἱοὶ Σωμὴρ Ἀχὶ, καὶ Ῥαγαὰ, καὶ Ἰαβὰ, καὶ Ἀράμ.
35. Καὶ υἱοὶ Ἐλὲμ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· Σωφὰ καὶ Ἰαμνὰ, καὶ Σελὲς, καὶ Ἀμάλ.
36. Υἱοὶ Σωφὰ, Σουὲ, καὶ Ἀρναφὲρ, καὶ Σουὰλ, καὶ Βηρεὶ, καὶ Ἰεμβρά.
37. Βοσὸρ, καὶ Ὠὰδ, καὶ Σεμμὰ, καὶ Σελισὰ, καὶ Ἰεθρὰν, καὶ Βηερά.
38. Καὶ υἱοὶ Ἰεθὲρ Ἰεφοννὴ, καὶ Φασφὰ, καὶ Ἀρά.
39. Καὶ υἱοὶ Ὠλὰ, Ἀρεὲ, καὶ Ἀνιὴλ, καὶ Ῥασιά.
40. Πάντες οὗτοι υἱοὶ Ἀσὴρ ἄρχοντες οἴκων πατριῶν, ἐκλεκτοὶ ἰσχυροὶ δυνάμει ἀρχηγοὶ τῶν ἀρχόντων τῶν γενεαλογηθέντων ἐν τῇ στρατιᾷ ἐν τῷ πολέμῳ, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἄνδρες εἴκοσι καὶ ἓξ χιλιάδες.

Κεφαλ. η΄.

ΚΑὶ Βενιαμὶν ἐγέννησε τὸν Βαλὲ πρωτότοκον αὐτοῦ, καὶ Ἀσβὴλ ὁ δεύτερος, καὶ Ἀαρὰ ὁ τρίτος,
2. Καὶ Νωὰ ὁ τέταρτος, καὶ Ῥαφὰ ὁ πέμπτος.
3. Καὶ ἐγένοντο υἱοὶ τῷ Βαλὲ, Ἀδὶρ, καὶ Γηρὰ, καὶ Ἀβιούδ.
4. Καὶ Ἀβισουὲ, καὶ Νααμὰν, καὶ Ἀωὰ, καὶ οὗτοι υἱοὶ Ἀώδ.
5. Γηρὰ καὶ Σεπφὰμ, καὶ Ἀράμ.

* Gen. 46. v. 17.

* Gen. 46. v. 21. Supra v. 6.

Benjamitarum catalogus.

6. Οὗτοι εἰσὶν ἄρχοντες πατριῶν τῶν κατοικούντων Γαβαά· καὶ ἀπῴκισαν αὐτοὺς εἰς Μαναάθ.

7. Καὶ Νααμὰν, καὶ Ἀχιὰ, καὶ Γηρά, αὐτὸς ἀπῴκισεν αὐτοὺς, καὶ ἐγέννησε τὸν Ἀζὰ, καὶ τὸν Ἀχιούδ.

8. Καὶ Σεωρεὶμ ἐγέννησεν ἐν πεδίῳ Μωάβ, μετὰ τὸ ἐξαποστεῖλαι αὐτοὺς αὐτόν· καὶ Ὠσεὶμ, καὶ Βαααρὰ γυναῖκες αὐτοῦ·

9. Καὶ ἐγέννησεν ἀπὸ τῆς Χόδες γυναικὸς αὐτοῦ τὸν Ἰωβάβ, καὶ τὸν Σαβία, καὶ τὸν Μισά, καὶ τὸν Μελχώμ·

10. Καὶ τὸν Ἰωάς, καὶ τὸν Σεχία, καὶ τὸν Μαρμία, οὗτοι υἱοὶ αὐτοῦ ἄρχοντες τῶν πατριῶν.

11. Καὶ Μεωσεὶμ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιτώβ, καὶ τὸν Ἐλφαάλ.

12. Καὶ υἱοὶ Ἐλφαὰλ, Ἀβέρ, καὶ Μεσοάμ. καὶ Σάμηδ· αὐτὸς ᾠκοδόμησεν τὴν Ὠνὼ, καὶ τὴν Λώδ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς.

13. Καὶ Βαρία, καὶ Σαμαά, αὐτοὶ ἄρχοντες πατριῶν τῶν κατοικούντων Αἰλὼν· οὗτοι ἐξεδίωξαν αὐτοὺς κατοικοῦντας Γέθ.

14. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν Σισὰχ, καὶ Ἱερμώθ.

15. Καὶ Ζαβαδία, καὶ Ἀράδ, καὶ Ἀδάρ.

16. Καὶ Μιχαὴλ, καὶ Ἰεσφὰ, καὶ Ἰωχὰ υἱοὶ Βαρεία.

17. Καὶ Ζαβαδία, καὶ Μεσολλὰμ, καὶ Ἐζεκὶ καὶ Ἀβέρ.

18. Καὶ Ἰασαμαρὶ, καὶ Ἰεζλία, καὶ Ἰωβὰβ υἱοὶ Ἐλφάλ.

19. Καὶ Ἰακεὶμ, καὶ Ζεχρὶ, καὶ Ζεβδί.

20. Καὶ Ἠλιωνὲ, καὶ Σελαθὶ, καὶ Ἐλιήλ;

21. Καὶ Ἀδαΐα, καὶ Βαραΐα, καὶ Σαμαράθ, υἱοὶ Σεμεΐ.

22. Καὶ Ἰεσφὰν, καὶ Ἀβὲρ, καὶ Ἐλιήλ.

23. Καὶ Ἀβδὼν, καὶ Ζεχρὶ, καὶ Ἀνάν.

24. Καὶ Ἀνανία, καὶ Ἠλὰμ, καὶ Ἀναθωθαί.

25. Καὶ Ἰεφαδία, καὶ Φανουὴλ υἱοὶ Σισάχ.

26. Καὶ Σαμψαρὶ, καὶ Σαραΐα, καὶ Ὀθολία,

27. Καὶ Ἰερσία, καὶ Ἠλία, καὶ Ζεχρὶ υἱοὶ Ἰερεάμ.

6. Hi sunt filii Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manahath.

7. Naaman autem & Achia, & Gera ipse transtulit eos, & genuit Oza & Ahihud.

8. Porrò Saharaim genuit in regione Moab, postquam dimisit Husim & Bara uxores suas

9. Genuit autem de Hodes uxore sua Jobab, & Sebia, & Mosa, & Molchom,

10. Jehus quoque & Sechia, & Marma. Hi sunt filii ejus principes in familiis suis

11. Mehusim verò genuit Abitob, & Elphaal.

12. Porrò filii Elphaal: Heber, & Misaam, & Samad: hic ædificavit Ono, & Lod, & filias ejus.

13. Baria autem & Sama principes cognationum habitantium in Ajalon: hi fugaverunt habitatores Geth.

14. Et Ahio, & Sesac, & Jerimoth.

15. Et Zabadia, & Arod, & Heder,

16. Michael quoque & Jespha, & Joha filii Baria.

17. Et Zabadia, & Mosollam, & Hezeci, & Heber.

18. Et Jesamari, & Jezlia, & Jobab filii Elphaal.

19. Et Jacim, & Zechri, & Zabdi,

20. Et Elioënai, & Selethai, & Eliel,

21. Et Adaja, & Baraja, & Samarath filii Semei.

22. Et Jesphan, & Heber, & Eliel,

23. Et Abdon, & Zechri, & Hanan,

24. Et Hanania, & Aelam, & Anathothia,

25. Et Jephdaia, & Phanuel filii Sesac.

26. Et Samsari, & Sohoria, & Otholia,

27. Et Jersia, & Elia, & Zechri, filii Jeroham.

6. Isti vero *sunt* filii Ehud (1 isti principes *sunt* familiarũ habitantium *in* Geba, & transtulerunt eos in Manahath.)

7. Naaman, & Ahiia: & Gera ipse trãstulit eos. genuit autem Uzza, & Ahihud.

8. Seharaim autem genuit in agro Moab, 2 posteaquam eiecit illas, Husim & Baarah uxores suas.

9. Genuit *inquam* de Hodes uxore sua Jobab, & Sibiah, & Mesa, & Malcham.

10. Et Jeus & Sachiah, & Mirmah: isti filii ejus, 3 principes familiarum.

11. De Husim vero genuerat Abitub, & Elpaal.

12. Filii autem Elpaal: Eber, & Misam, & Samed, ipse ædificavit Ono & Lod, & villas eius.

13. Et Beriah, & Sema (ipsi 4 principes familiarum habitãtium *in* Aialon: ipsi fugaverunt habitatores Gath.)

14. Et Ahio, Sasac, & Jeremoth,

15. Et Zebadiah, & Arad, & Ader

16. Et Michael, & Isphah, & Joha filii Beriah.

17. (Et Zebadiah, & Mesullam, & Hizci, & Haber.

18. Et Ismerai, & Izliah, & Jobab, filii Elpaal.)

19. Et Jacim, & Zichri, & Zabdi,

20. Et Elienai, & Sillethai, & Eliel,

21. Et Adajah, & Berajah, & Simrath, filii Simi.

22. Ispan autem, & Eber, & Eliel,

23. Et Abdon, & Zichri, & Hanan,

24. Et Hananjah, & Elam, & Anathotijah,

25. Et Iphdejah, & Penuel, filii Sasac,

26. Samserai autem, & Sehariah, & Athaljah.

27. Et Jaaresiah, & Eliach, & Zichri, filii Jeroham.

6. Diß sind die kinder Ehud/ die da heupter waren der veter vnter den bürgern zu Geba. Vnd zogen weg gen Mahanath.

7. Nemlich Naeman/ Ahia vnd Gera / derselb furt sie weg/ vnd er zeuget Vsa vnd Ahihud.

8. Vnd Seharaim zeuget im lande Moab (da er jene von sich gelassen hatte) von Husim vnd Baera seinen weibern.

9. Vnd er zeuget von Hodes seinem weibe/ Jobab/ Zibja/ Mesa/ Malcham.

10. Jeuz/ Sachja / vnd Mirma. Das sind seine kinder/ heupter der veter.

11. Von Husim aber zeuget er Abitob vnd Elpaal.

12. Die kinder aber Elpaal waren/ Eber/ Misam vnd Samed. Derselb bawet Ono vnd Loth vnd jre töchter.

13. Vnd Bria vnd Sama waren heupter der veter/ vnter den bürgern zu Aialon/ Sie verjagten die zu Gath.

14. Sein bruder aber Sasak/ Jeremoth.

15. Sabadja/ Arad/ Ader.

16. Michael / Jespa vnd Joha/ Das sind kinder Bria.

17. Sebadja / Mesullam. Hiski/ Heber.

18. Jesmerai/ Jeslia/ Jobab/ das sind kinder Elpaal.

19. Jakim/ Sichri/ Sabdi.

20. Elioenai/ Zilthai/ Eliel.

21. Adaja/ Braja vnd Simrath/ das sind die kinder Simei.

22. Jespan/ Eber/ Eliel.

23. Abdon/ Sichri/ Hanan.

24. Hananja/ Elam/ Anthotia.

25. Jephdeja/ vnd Pnuel/ das sind die kinder Sasak.

26. Samserai / Seharja/ Athalia.

27. Jaeresja / Elia vnd Sichri / das sind kinder Jeroham.

1. *isti ipsi capita patrum habitantibus G. & tr. e. ad M. & N.*

2. *à mittendo eum ipsas.*

3. *capita patrum.*

4. *capita patrum habitantibus.*

28. Das sind die heupter der veter irer geschlechten/ die woneten zu Jerusalem.
29. Aber zu Gibeon woneten/ der vater Gibeon / vnd sein weib hieß Maecha.
30. Vnd sein erster son war Abdon/ Zur/ Kis/ Baal/ Nadab.
31. Gedor/Ahio vnd Secher.
32. Miklothaber zeuget Simea/ vnd sie woneten gegen jren brüdern / zu Jerusalem mit jnen.
33. Ner zeuget Kis / Kis zeuget Saul. Saul zeuget Jonathan/Melchisua/ Abinadab vnd Esbaal.
34. Der son aber Jonathan/ war Meribaal. Meribaal zeuget Micha.
35. Die kinder Micha waren Pithon/ Melech/ Thaerea vnd Ahas.
36. Ahas aber zeuget Joadda. Joadda zeuget Alemeth/ Asmaueth vnd Simri. Simri zeuget Moza.
37. Moza zeuget Binea/ des son war Rapha/ des son war Eleasa/des son war Azel.
38. Azel aber hatte sechs söne/die hiessen / Esrikam/ Bochru / Jesmael/ Searja/ Abadja/ Hanan/ die waren alle söne Azel.
39. Die kinder Esek seines bruders waren / Vlam sein erster son / Jeus der ander/ Elipelet der dritte.
40. Die kinder aber Vlam waren gewaltige leute/ vnd geschickt mit bogen/ vnd hatten viel söne vnd söns söne/ hundert vnd funffzig/ die sind alle von den kindern BenJamin.

Marginalia: 5. *capita patrum.* — 6. *pater* (Boni principis epitheton. Ut enim pater erga filios, sic ille erga subditos affectus est. — 7. *coram fratribus* (*i. cognatis*) *suis.* — 8. *& ista nomina eorum.*

28. Isti principes familiarum per generationes suas, principes *inquam*, isti habitaverunt in Jerusalaim.
29 In Gibon autem habitaverunt, 6 princeps Gibon: & nomen uxoris eius Maachah.
30. Et filius eius primogenitus Abdõ, & Sur: & Cis, & Baal & Nadab,
31 Et Gedor, & Ahio, & Zecher.
32. † Et Micloth genuit Simah: & etiam isti 7 è regione fratrum suorum habitaverunt in Jerusalaim cum fratribus suis.
33. Ner autem genuit Cis: Cis autẽ genuit Saul, Saul autẽ genuit Jehonathan, & Malchisua, & Abinadab, & Esbaal.
34. Filius autem Jehonathan Merib-baal, Merib-baal autem genuit Michah.
35. Filii vero Michah: Pithon, & Melech, & Thaarea, & Ahaz.
36. Ahaz autem genuit Jehoadah, Jehoadah autem genuit Alemeth, & Azmaveth, & Zimri: Zimri autem genuit Mosa.
37. Mosa autem genuit Binah, Raphah filius eius, Elasah filius ejus, Asel filius eius.
38. Porro ipsi Asel *fuerunt* sex filii, 8 quorum hæc sunt nomina, Azricam, Bochru, & Ismael, & Seariah, & Obadiah, & Hanan, omnes isti filii Asel.
39. Filii autem Esec fratris eius, Ulam primogenitus eius, Jeus secundus, & Eliphelet tertius.
40. Fueruntq; filii Ulam, viri fortes robore, tendentes arcum, & multiplicãtes filios, & filios filiorum, *usq; ad* centum & quinquaginta, omnes isti *fuere* de filiis Binjamin.

28. Hi patriarchæ, & cognationum principes, qui habitaverunt in Jerusalẽ.
29. * In Gabaon autem habitaverunt Abigabaon, & nomen uxoris ejus Maacha.
30. Filiusque ejus primogenitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab,
31. Gedor quoque & Ahio, & Zacher, & Macelloth:
32. Et Macelloth genuit Samaa: habitaveruntque ex adverso fratrum suorum in Jerusalem cum fratribus suis.
33. * Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saul Porrò Saul genuit Jonathan, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal.
34. Filius autem Jonathan, Meribbaal: & Meribbaal genuit Micha.
35. Filii Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.
36. Et Ahaz genuit Joada, & Joada genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: porrò Zãri genuit Mosa,
37. Et Mosa genuit Banaa, cujus filius fuit Rapha, de quo ortus est Elasa, qui genuit Asel.
38. Porrò Asel sex filii fuerunt, his nominibus, Ezricam, Bochru, Ismahel, Saria, Obdia, & Hanan: omnes hi filii Asel.
39. Filii autem Esec fratris ejus, Ulam primogenitus, & Jehus secundus, & Eliphalet tertius.
40. Fueruntque filii Ulam viri robustissimi, & magno robore tendentes arcum: & multos habentes filios ac nepotes, usque ad centum quinquaginta millia. Omnes hi filii Benjamin.

28. Οὗτοι ἄρχοντες πατριῶν κατὰ γενέσεις αὐτῶν ἀρχηγοὶ αὐτοὶ κατῴκησαν ἐν Ἱερουσαλήμ.
29. Καὶ ἐν Γαβαὼν κατῴκησεν πατὴρ Γαβαών, καὶ ὄνομα τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Μαχά.
30. Καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρωτότοκος Ἀβδών, καὶ Σοὺρ, καὶ Κὶς, καὶ Βαὰλ, καὶ Ναδάβ.
31. Καὶ Γεδδὼρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ Ζεχρί.
32. Καὶ Μακελλὼθ ὁ γεννήσας τὸν Σαμαά· καὶ αὐτοὶ κατέναντι τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν κατῴκησαν ἐν Ἱερουσαλὴμ μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.
33. Καὶ Νὴρ ἐγέννησε τὸν Κίς, καὶ Κὶς ἐγέννησε τὸν Σαοὺλ, καὶ Σαοὺλ ἐγέννησε τὸν Ἰωναθὰν καὶ τὸν Μελχισουὲ, καὶ τὸν Ἀβιναδὰβ, καὶ τὸν Ἰσβαάλ.
34. Καὶ υἱοὶ Ἰωναθὰν Μεριβαάλ, καὶ Μεριβαὰλ ἐγέννησε τὸν Μιχά.
35. Καὶ υἱοὶ Μιχά, Φιθὼν καὶ Μέλεχ, καὶ Θαρεά, καὶ Ἀχάζ.
36. Καὶ Ἀχὰζ ἐγέννησε τὸν Ἰωδαδά, καὶ Ἰωδὰ ἐγέννησε τὸν Ἀλεμέθ, καὶ τὸν Ἀσμώθ, καὶ τὸν Ζαμβρί, καὶ Ζαμβρὶ ἐγέννησε τὸν Μασαί.
37. Καὶ Μασαὶ ἐγέννησε τὸν Βαανά· Ῥαφὰ υἱὸς αὐτοῦ, Ἐλεασαὶ υἱὸς αὐτοῦ, Ἀσὴλ υἱὸς αὐτοῦ.
38. Καὶ τῷ Ἀσὴλ ἓξ υἱοί, καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα αὐτῶν, Ἐζρικὰμ πρωτότοκος αὐτοῦ, καὶ Ἰσμαήλ, καὶ Σαρία, καὶ Ἀβδία, καὶ Ἀνὰν· οὗτοι υἱοὶ Ἀσήλ.
39. Καὶ υἱοὶ Ἀσὴκ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, Οὐλὰμ πρωτότοκος αὐτοῦ, καὶ Ἰησοὺς ὁ δεύτερος, καὶ Ἐλιφαλὲτ ὁ τρίτος.
40. Καὶ ἐγένοντο υἱοὶ Οὐλὰμ ἄνδρες δυνατοὶ ἰσχύϊ τείνοντες τόξον, καὶ πληθύνοντες υἱοὺς, καὶ υἱοὺς υἱῶν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, πάντες οὗτοι υἱοὶ Βενιαμίν.

Marginalia: * Inf. 9. v 35. — * 1. Sam. 14. v 49. Infra 9. v 39.

Das X. Cap.

Marginalia: Cap. 9. — 1. *& omnis Israel recensiti*

Vnd das gantze Jsrael ward gerechnet/ Vnd sihe / sie sind angeschrie-

CAP. IX.

Omnes itaq; Israelitæ recensiti fuerunt per seriem gene-

CAP. IX.

Universus ergo Israel dinumeratus est: & summa eorum

Κεφαλ. θ'.

Καὶ πᾶς Ἰσραὴλ ὁ συλλοχισμὸς αὐτῶν, καὶ ἰδοὺ εἰσὶ καταγεγραμμένοι ἐπὶ βι-

Status civilis & Ecclesiasticus Hierosolymæ à deportatione.

βλίῳ βασιλέων Ισραὴλ ϗ Ιούδα· ϗ ἀπῳκίσθησαν εἰς Βαβυλῶνα διὰ τὴν ἀσυνθεσίαν αὐτῶν ἣν ἠδίκησαν.

2. Καὶ οἱ κατοικοῦντες πρότερον ἐν ταῖς κατασχέσεσιν αὐτῶν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν Ισραὴλ, ϗ ἱερεῖς, ϗ οἱ Λευῖται, ϗ οἱ Ναθίνεοι.

3. Καὶ ἐν Ιερουσαλὴμ κατῴκησαν ἐκ τῶν υἱῶν Ιούδα, ϗ ἐκ τῶν υἱῶν Βενιαμίν, ϗ ἐκ τῶν υἱῶν Εφραὶμ, ϗ Μανασσῆ.

4. Ουθὶ υἱὸς Σαμιοὺδ υἱὸς Αμβελ, υἱοῦ Εμβελ, υἱοῦ Βενιαμίν· ἀπὸ τῶν υἱῶν Φαρες, υἱοῦ Ιούδα.

5. Καὶ ἀπὸ τοῦ Σηλωνεὶ, Ασαία ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ, ϗ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ.

6. Καὶ ἐκ τῶν υἱῶν Ζαρά, Ιεὴλ ϗ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἑξακόσιοι καὶ ἐννενήκοντα.

7. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Βενιαμίν, Σαλὼ υἱὸς Μοσολλὰμ, υἱοῦ Ωδουΐα, υἱοῦ Σαναά.

8 Καὶ Ιεβναὰ υἱὸς Ιεροάμ, ϗ οὗτοι υἱοὶ Οζὶ, υἱοῦ Μαχιρ, καὶ Μοσολλὰμ υἱὸς Σαφατίας, υἱοῦ Ραγουὴλ, υἱοῦ Ιεχονίου.

9. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν κατὰ γενέσεις αὐτῶν ἐννακόσιοι ϗ πεντήκοντα ἕξ· πάντες οὗτοι πατριάρχαι κατ' οἶκον πατριῶν αὐτῶν.

10. Καὶ ἀπὸ τῶν ἱερέων Ιωδαὲ ϗ Ιωαρὶβ, ϗ Ιωαχείμ.

11. Καὶ Αζαρίας υἱὸς Ελκίου υἱοῦ Μοσολλὰμ, υἱοῦ Σαδδοὺκ, υἱοῦ Μεραιὼθ, υἱοῦ Αχιτώβ, ἡγούμενοι οἴκου τοῦ Θεοῦ.

12. Καὶ Αδαιὰ υἱὸς Ιεροὰμ, υἱοῦ Φασοὺρ, υἱοῦ Μελχίου, ϗ Μαασαῒ, υἱὸς Αδιὴλ, υἱοῦ Εζερὰ, υἱοῦ Μοσολλὰμ, υἱοῦ Μασελιμὼθ, υἱοῦ Εμμήρ.

13. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν ἡγούμενοι κατ' οἶκον πατριῶν αὐτῶν, χίλιοι ϗ ἑπτακόσιοι ϗ ἑξήκοντα, δυνατοὶ ἰσχύϊ ἐν ἔργῳ λειτουργίας οἴκου τοῦ Θεοῦ.

14. Καὶ ἐκ τῶν Λευϊτῶν, Σαμέας υἱὸς Ασοὺβ, υἱοῦ Εζρικὰμ, υἱοῦ Ασαβία ἐκ τῶν υἱῶν Μεραρί.

rum scripta est in libro regum Israel, & Juda: translatiq; sunt in Babylonem propter delictum suum.

2. Qui autem habitaverunt primi in possessionibus, & in urbibus suis: Israel, & sacerdotes, & Levitæ, & Nathinæi.

3. Commorati sunt in Jerusalem de filiis Juda, & de filiis Benjamin, de filiis quoque Ephraim, & Manasse.

4. Othei filius Ammiud, filii Amri, filii Omrai, filii Bonni, de filiis Phares filii Juda.

5. Et de Siloni: Asaja primogenitus, & filii ejus.

6. De filiis autem Zara: Jehuel, & fratres eorum, sexcenti nonaginta.

7. Porrò de filiis Benjamin: Salo filius Mosollā, filii Oduia, filii Asana.

8. Et Jobania filius Jeroham: & Ela filius Ozi, filii Mochori: & Mosollam filius Saphatiæ, filii Rahuel, filii Jebaniæ.

9. Et fratres eorum per familias suas, nongenti quinquaginta sex. Omnes hi, principes cognationum per domos patrum suorum.

10. De sacerdotibus autem: Jedaja, Jojarib, & Jachin:

11. Azarias quoque filius Helciæ, filii Mosollam, filii Sadoc, filii Merajoth, filii Achitob, pontifex domus Dei.

12. Porrò Adajas filius Jeroham, filii Phassur, filii Melchiæ: & Maasai filius Adiel, filii Jezra, filii Mosollam, filii Mosollamith, filii Emmer.

13. Fratres quoq; eorum principes per familias suas, mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad faciendum opus ministerii in domo Dei.

14. De Levitis autem: Semeja filius Hassub filii Ezricam, filii Hasebia de filiis Merari.

erat omni, & ecce ipsi scripti *sunt* in libro regum Israelis & Jehudah, *qui* trāslati sunt in Babel propter prævaricationem suam.

2. Habitatores autē priores, qui *habitaverunt* in possessione sua in urbibus suis, Israel, Sacerdotes, Levitæ, & Nathinæi.

3. In Jerusalaim nāq; habitaverunt de filiis Jehudah, 2 id est de filiis Biniamin, & de filiis Ephraim & Menassen.

4. Uthai filius Ammihud filii Omri, filii Imri filii Bani, de filiis Peres filii Jehudah.

5. Et de Siloni, Asaiah primogenitus, & filii eius.

6 Et de filiis Zerah, Jeuel, & fratres eorum sexcenti & nonaginta.

7 De filiis vero Biniamin, Sallu filius Mesullam, filii Hodaviah, filii Hasenuah.

8. Et Ibneiah filius Jeroham: & Elah filius Uzzi filii Michri: & Mesullam filius Sephatiah filii Reuel filii Ibniiah.

9 Fratres autem eorum per generationes suas, nongenti & quinquaginta sex: omnes isti, viri 3 principes familiarum per domum patrum suorum.

10. Ex sacerdotibus quoq;, Jedaiah, & Jehoiarib, & Jachin,

11. Et Azariah filius Hilciiah, † filii Mesullam, filii Sadoc, filii Meraioth, filii Ahitub principis domus Dei.

12. Et Adaiah filius Jeroham, filii Pashur, filii Malchiiah: & Maasai filius Adiel, filii Jehzerah, filii Mesullam, filii Mesillemith, filii Immer.

13. Et fratres eorum 4 principes per domos patrum suorū, mille & septingenti atq; sexaginta, fortes robore *in* opere ministerii domus Dei.

14. Et de Levitis, Semaiah filius Hasub filii Azriram, filii Hasabiah, de filiis Merari.

schrieben im buch der könige Israel vnd Juda / vnd nu weggefürt gen Babel / vmb jrer missethat willen.

2. Die zuuor woneten auff jren gütern vnd stedten / nemlich / Israel / priester / Leuiten / vnd Nethinim.

3. Aber zu Jerusalem woneten etliche der kinder Juda / etliche der kinder BenJamin / etliche der kinder Ephraim vnd Manasse.

4. Nemlich aus den kindern Perez des sons Juda / war Vthai der son Amihud des sons Amri / des sons Jmri / des sons Bani.

5. Von Siloni aber Asaja der erste son vnd seine ander söne.

6. Von den kindern Serah / Jeguel vnd seine brüder sechshundert vnd neuntzig.

7. Von den kindern BenJamin / Sallu der son Mesullam / des sons Hodawja / des sons Hassnua.

8. Vnd Jebneia der son Jeroham. Vnd Ela der son Vsi des sons Michri. Vnd Mesullam der son Sephatja / des sons Reguel / des sons Jebneja.

9. Dazu jre brüder in jren geschlechten / neun hundert vnd sechs vnd funfftzig. Alle diese menner waren heupter der veter im hause jrer veter.

10. Von den priestern aber / Jedaja / Jojarib / Jachin.

11. Vnd Asarja der son Hilkia des sons Mesullam / des sons Zadok / des sons Merajoth / des sons Ahitob ein fürst im hause Gottes.

12. Vnd Adaja der son Jeroham / des sons Pashur / des sons Malchia. Vnd Maesai der son Adiel / des sons Jahsera / des sons Mesullam / des sons Messillemith / des sons Jmmer.

13. Dazu jre brüder heupter im hause jrer veter / tausent sieben hundert vnd sechtzig / fleissige leute am geschefft des ampts im hause Gottes.

14. Von den Leuiten aber aus den kindern Merari, Semaja der son Hasub des sons Asrikam / des sons Hasabja.

(1. genealogizati) fuerunt, & ecce 1. super l. r. I. & J. transmigrare- acti- sunt in prævaricatione sua.

2. & de fil.

3. capita patrum domus pat. s.

4. capita domus pa. s.

1467.

15. Vnd Bakbakar der
zimmerman vnd Galal. Vnd
Mathanja der son Micha/
des sons Sichri / des sons
Assaph.
16. Vnd Obadja der son
Semaja/ des sons Galal/ des
sons Jeduthun. Vnd Bere-
chja der son Assa / des sons
Elkana / der in den dörffern
wonet der Nethophatiter.
17. Die pförtener aber
waren Sallum/ Akub/ Tal-
mon/ Ahiman mit jren brü-
dern / vnd Sallum der öberst.
18. Denn bißher hatten am
thor des königs gegen dem
auffgang gewartet die kinder
Leui mit lagern.
19. Vnd Sallum der son
Kore/ des sons Abiassaph/ des
sons Korah/ vnd seine brüder
aus dem hauß seines vaters/
Die Korhiter am geschefft des
ampts/ das sie warteten an
der schwelle der hütten / vnd
jre veter im lager des
HERRN / das sie warteten
des eingangs.
20. Pinehas aber der son
Eleasar war fürst vber sie/
darumb das der HERR zu-
uor mit jm gewesen war.
21. Sacharja aber der son
Meselemja / war hüter am
thor der hütten des stiffts.
22. Alle diese waren auser-
lesen zu hütern an der schwelle
zwey hundert vnd zwelffe/ die
waren gerechnet in jren dörf-
fern. Vnd Dauid vnd Sa-
muel der Seher stifften sie
durch jren glauben.
23. Das sie vnd jre kinder
hüten solten am hause des
HERRN/ nemlich/ an dem
hause der hütten/ das sie sein
warten
24. Es waren aber solche
thorwarter gegen die vier
winde gestellet/ gegen morgen/
gegen abend / gegen mitter-
nacht/ gegen mittag.
25. Jre brüder aber waren
auff jren dörffern/ das sie her-
ein kemen ja des siebenden ta-
ges allezeit bey jnen zu sein.
26. Denn die Leuiten waren
diesen viererley öberste thorhü-
tern vertrawet/ vnd sie waren
vber die kasten/ vnd schetze im
hause Gottes.

5. habitantis.

6. caput.

7. ad (per) castra f..L. & Sall.

8. castra Jeh.

9. recensendo (vel genealogizando) eos ipsos. 10. in fide sua.

11. ad mare. 12. ad veniendum ad hepta hemedorum (id est, ad diem hepdomadis i. septimum) de tempore ad tempus c. i. quia in fide ipsi q. p. janitorum. ipsi Levita.

15. Et Bacbacar Heres, & Galal, & Mathanijah filius Michab, filii Zichri, filii Asaph.

16. Et Obadjah filius Semajah, filii Galal, filii Jeduthun, & Berechjah filius Asa filii Elcanah, 5 qui habitabat in villis Netophathi.

17. Porro Janitores, Sallum, & Accub, & Thalmon, & Ahiman, & fratres eorum: Sallum 6 princeps.

18. Et hucusq; in porta regis *fuerunt* ad orientem, ipsi Janitores *fuerunt* 7 per turmas filiorum Levi.

19. Sallum filius Coræ, filii Ebiasaph, filii Corah, & fratres ejus de domo patris sui, Corhitæ, super opus ministerii, custodes liminum tabernaculi, & patres eorum super 8 turmam Jehovæ, custodes introitus.

20. Et Pinehas filius Elazar dux erat super eos olim: Jehovah cum eo.

21. *Porro* Zechariah filius Meselemiah janitor *fuit* ostii tabernaculi ecclesiæ.

22. Omnes isti electi in Janitores in *ipsis* liminibus, ducenti & duodecim: ipsi in villis suis 9 recensiti sunt per seriem generationum: ipsos fundavit David & Semuel Videns, 10 in officio suo.

23. Ipsi igitur & filii eorum *erant* super portas domus Jehovæ in domo tabernaculi per custodias:

24. Ad quatuor ventos erant Janitores, ad orientem, 11 occidentem, aquilonē, & meridiem.

25. Et fratres eorum *erant* in villis suis, 12 ut venirent septimo quoq; die singulis temporibus cum istis.

26. In officio enim *erant* isti quatuor potentes Janitores, erantque Levitæ, & erāt super cubicula, & super thesauros domus Dei.

15. Bacbacar quoq; car-
pentarius, & Galal, &
Mathania filius Micha, fi-
lii Zechri, filii Asaph:
16. Et Obdia filius Seme-
jæ filii Galal, filii Idithun:
& Barachia filius Asa, filii
Elcana, qui habitavit in
atriis Netophati.
17. Janitores autem: Sel-
lum, & Accub, & Tel-
mon, & Ahiman: & fra-
ter eorum Sellum prin-
ceps.
18. Usque ad illud tem-
pus, in porta regis ad ori-
entem, observabant per
vices suas de filiis Levi.
19. Sellum verò filius
Core filii Abiasaph, filii
Core, cum fratribus suis,
& domo patris sui, hi sunt
Coritæ super opera mini-
sterii, custodes vestibu-
lorum tabernaculi: & fa-
miliæ eorum per vices ca-
strorum Domini custodi-
entes introitum.
20. Phinees autem filius
Eleazari, erat dux eorum
coram Domino.
21. Porrò Zacharias fi-
lius Mosollamia, janitor
portæ tabernaculi testi-
monii.
22. Omnes hi electi in
ostiarios per portas, du-
cēti duodecim: & descri-
pti in villis propriis: quos
constituerunt David, &
Samuel Videns, in fide
sua
23. Tam ipsos, quam fi-
lios eorum in ostiis do-
mus Domini, & in taber-
naculo vicibus suis.
24. Per quatuor ventos
erant ostiarii: id est ad o-
rientem, & ad occiden-
tem, & ad aquilonem, &
ad austrum.
25. Fratres autem co-
rum in viculis moraban-
tur, & veniebant in sab-
batis suis de tempore us-
que ad tempus.
26. His quatuor Levi-
tis creditus erat omnis
numerus janitorum, & e-
rant super exedras, &
thesauros domus Domi-
ni.

15. Καὶ Βακβακὰρ, καὶ Ἀρὴς,
καὶ Γαλαὰλ· καὶ Ματθανίας υἱὸς
Μιχὰ, υἱοῦ Ζεχρὶ, υἱοῦ Ἀσάφ.
16. Καὶ Ἀβδία υἱὸς Σαμαία,
υἱοῦ Γαλαὰλ, υἱοῦ Ἰδιθοὺν· καὶ
Βαραχίας υἱὸς Ἀσὰ, υἱοῦ Ἐλ-
κανὰ ὁ κατοικῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς
τοῦ Νετωφατί.
17. Καὶ οἱ πυλωροὶ Σελλοὺμ καὶ
Ἀκκοὺβ, καὶ Τελμὼν, καὶ Ἀχι-
μὰν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν Σελ-
λοὺμ ὁ ἄρχων.
18. Καὶ ἕως ὧδε ἐν τῇ πύλῃ
τοῦ βασιλέως κατὰ ἀνατολάς.
αὐτοὶ οἱ πυλωροὶ εἰς τὰς παρεμ-
βολὰς υἱῶν Λευί.
19. Καὶ Σελλοὺμ υἱὸς Κορὲ,
υἱοῦ Ἀβιασὰφ, υἱοῦ Κορὲ, καὶ οἱ
ἀδελφοὶ αὐτοῦ κατ' οἶκον πα-
τριῶν αὐτῶν· οἱ Κορινοὶ ἐπὶ τὰ
ἔργα τῆς λειτουργίας φυλάσσον-
τες τὰ πρόθυρα τῆς σκηνῆς, καὶ οἱ
πατέρες αὐτῶν ἐπὶ τὴν παρεμ-
βολὴν Κυρίου φυλάσσοντες
τὴν εἴσοδον.
20. Καὶ Φινεὲς υἱὸς Ἐλεάζαρ
ἡγούμενος ἦν ἐπ' αὐτῶν ἔμ-
προσθεν Κυρίου.
21. Καὶ μετὰ ταῦτα Ζαχαρίας
υἱὸς Μοσολλαμία πυλωρὸς τῆς
θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρί-
ου.
22. Πάντες οὗτοι ἐκλελεγμέ-
νοι εἰς πυλωροὺς ἐν τοῖς σταθμοῖς,
διακόσιοι δεκαδύο οὗτοι ἐν ταῖς ἐ-
παύλεσιν αὐτῶν, ἡ γένεα αὐτῶν,
καὶ ὁ καταλοχισμὸς αὐτῶν· τού-
τους ἔστησε Δα-
υὶδ καὶ Σαμουὴλ ὁ ὁρῶν ἐν τῇ
πίστει αὐτῶν.
23. Αὐτοὶ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἐπὶ
τῶν πυλῶν οἴκου Κυρίου καὶ τοῦ
οἴκου τῆς σκηνῆς τοῦ φυλάσσειν
εἰς ἐφημερίας.
24. Εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέ-
μους, καὶ ἦσαν πυλωροὶ κατ' ἀ-
νατολὰς, καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ
νότον, καὶ βορρᾶν.
25. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν ἐν
ταῖς ἐπαύλεσιν αὐτῶν, ἔρχεσθαι εἰς
τὰ ἑβδομα τῶν καιρῶν, τοῦ εἰσπο-
ρεύεσθαι κατὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἀπὸ
καιροῦ εἰς καιρὸν μετὰ τούτων.
26. Ὅτι ἐν πίστει εἰσὶν οἱ τέσ-
σαρες δυνατοὶ τῶν πυλωρῶν αὐ-
τοὶ οἱ Λευῖται· καὶ ἦσαν ἐπὶ τῶν πα-
στοφορίων, καὶ ἐπὶ τῶν θησαυρῶν
οἴκου τοῦ Θεοῦ.

Levitarum officium & Saulis familia.

27. Καὶ περικύκλῳ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ αὐλισθήσονται, ὅτι ἐπ' αὐτοὺς ἡ φυλακὴ αὐτῶν καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῶν κλειδῶν τοπρωῒ ἀνοίγειν τὰς θύρας τοῦ ἱεροῦ.

28. Καὶ ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας, ὅτι ἐν ἀριθμῷ εἰσοίσουσι, καὶ ἐν ἀριθμῷ ἐξοίσουσιν αὐτά.

29. Καὶ ἐξ αὐτῶν καθεσταμένοι ἐπὶ τὰ σκεύη, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ ἅγια, καὶ ἐπὶ τῆς σεμιδάλεως, καὶ τοῦ οἴνου, καὶ τοῦ ἐλαίου, καὶ τοῦ λιβάνου, καὶ τῶν ἀρωμάτων.

30. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἱερέων ἦσαν μυρεψοὶ τοῦ μύρου ἐν τοῖς ἀρώμασι.

31. Καὶ Ματταθίας ἐκ τῶν λευιτῶν οὗτος ὁ πρωτότοκος τῷ Σελλοὺμ τῷ Κορεΐτῃ ἐν τῇ πίστει ἐπὶ τὰ ἔργα τῆς θυσίας τοῦ τηγάνου τοῦ τηγανιστῶν.

32. Καὶ Βανέας ὁ Κααθίτης ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἄρτων τῆς προθέσεως, τοῦ ἑτοιμάσαι σάββατον κατὰ σάββατον.

33. Καὶ οὗτοι ψαλτῳδοὶ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῶν λευιτῶν, ἐν τοῖς παστοφορίοις διατεταγμένοι εἰς ἐφημερίας, ὅτι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐπ' αὐτοὺς ἐν τοῖς ἔργοις.

34. Οὗτοι ἄρχοντες πατριῶν τῶν λευιτῶν· κατὰ γενέσεις αὐτῶν ἄρχοντες οὗτοι κατῴκησαν εἰς Ἱερουσαλήμ.

* Sup. 8. * 29.
35. Καὶ ἐν Γαβαὼν κατῴκησεν πατὴρ Γαβαὼν Ἰειήλ, καὶ ὄνομα τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Μααχά.

36. Καὶ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρωτότοκος Ἀβδὼν καὶ Σοὺρ, καὶ Κὶς, καὶ Βαὰλ, καὶ Νὴρ, καὶ Ναδάβ.

37. Καὶ Γεδδὼρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ Ζεχρί.

38. Καὶ Μακελὼθ ὁ γεννήσας τὸν Σαμαάν· καὶ οὗτοι ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν κατῴκησαν ἐν Ἱερουσαλὴμ μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.

* Sup. 8. * 33.
39. Καὶ Νὴρ ἐγέννησε τὸν Κίς, καὶ Κὶς ἐγέννησε τὸν Σαοὺλ, καὶ Σαοὺλ ἐγέννησε τὸν Ἰωναθὰν, καὶ τὸν Μελχισουὲ, καὶ τὸν Ἀβιναδὰβ, καὶ τὸν Ἰσβαάλ.

40. Καὶ υἱὸς Ἰωναθὰν Μεριβαάλ, καὶ Μεριβαὰλ ἐγέννησε τὸν Μιχά.

Καὶ

27. Per gyrum quoque templi Domini morabantur in cuſtodiis ſuis: ut cum tempus fuiſſet, ipſi manè aperirent fores.

28. De horum grege erant & ſuper vaſa miniſterii: ad numerum enim & inferebantur vaſa, & efferebantur.

29. De ipſis & qui credita habebant utenſilia ſanctuarii, præerant ſimilæ, & vino, & oleo, & thuri, & aromatibus.

30. Filii autem ſacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant.

31. Et Mathathias Levites primogenitus Sellum Coritæ· præfectus erat eorum, quæ in ſartagine frigebantur.

32. Porrò de filiis Caath fratribus eorum, ſuper panes erant propoſitionis, ut ſemper novos per ſingula ſabbata præpararent.

33. Hi ſunt principes cantorum per familias Levitarum, qui in exedris morabantur, ut die ac nocte jugiter ſuo miniſterio deſervirent.

34. Capita Levitarum, per familias ſuas principes, manſerunt in Jeruſalem.

35. * In Gabaon autem commorati ſunt pater Gabaon Jehiel, & nomen uxoris ejus Maacha.

36. Filius primogenitus ejus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab,

37. Gedor quoq; & Ahio, & Zacharias, & Macelloth.

38. Porrò Macelloth genuit Samaam: iſti habitaverunt è regione fratrum ſuorum in Jeruſalem, cum fratribus ſuis.

39. * Ner autem genuit Cis: & Cis genuit Saul: & Saul genuit Jonathan, & Melchiſua, & Abinadab, & Esbaal.

40. Filius autem Jonathan, Meribbaal: & Meribbaal genuit Micha.

Por-

27. [13] In circuitu autem domus Dei manebant, quod ſuper eos *eſſet* cuſtodia, ipſiq; *eſſent* ſuper apertione [14] quotidie mane.

28. † Ex illis autem *erant* ſuper vaſa miniſterii: in numero enim inferebant ea & in numero educebant ea.

29. Et ex ipſis conſtituti *erant* ſuper vaſa *alia*, & ſuper omnia vaſa [15] ſancta, & ſuper ſimilam, & vinum, & oleum, & thus, & aromata.

30. De filiis autem ſacerdotum [16] conficiebant unguentū aromaticum.

31. Cæterum Maththiah de Levitis (ipſe *eſt* primogenitus Sallum Corhitæ) in [17] officio ſuper opus ſartaginum.

32. Et de filiis [18] Cehathitarum ex fratribus eorum *erant* ſuper panem [19] propoſitionis, ut pararent *illum* ſingulis ſabbatis.

33. Iſti autem cantores [20] principes familiarum per Levitas in cubiculis immunes: quia die ac nocte ſuper eos *erat eſſe* in opere.

34. Iſti capita [21] familiarum Levitis per generationes ſuas, capita *inquam*, iſti habitaverunt in Jeruſalaim.

35. In Gibon autem habitaverunt pater Gibon, Jeiel: & nomen uxoris ejus, Maachah.

36. Filius autem ejus primogenitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab,

37. Et Gedor, & Ahio, & Zechariah, & Micloth.

38. Micloth autem genuit Simam, & etjam ipſi é regione fratrum ſuorum habitaverunt in Jeruſalaim cum fratribus ſuis.

39. Ner autem genuit Cis, Cis autem genuit Saulem, Saul autem genuit Jehonathan, & Malchiſua, & Abinadab, & Eſbaal.

40. Filius autem Jehonathan, Meribbaal, Meribbaal autem genuit Michah.

Fi-

27. Auch blieben ſie vber nacht vmb das hauß Gottes/ Denn es gebürt jnen die hut/ das ſie alle morgen auffthe-ten.

28. Vnd etliche aus jnen waren vber das gerete des ampts / denn ſie trugens gezelet aus vnd ein.

29. Vnd jrer etliche waren beſtellet vber die gefeß vnd vber alles heilige gerete / vber ſemelmehl / vber wein / vber öle/vber weirauch/vber reuchwerg.

30. Aber der prieſter kinder machten etliche das reuchwerg.

31. Mathithja aus den Leuiten/ dem erſten ſon Sallum des Korhiters waren vertrawet die pfannen.

32. Aus den Kahatitern aber jren brüdern/ waren vber die ſchawbrot zu zurichten/ das ſie ſie alle ſabbath bereiten.

33. Das ſind die ſenger/ die heupter vnter den vetern der Leuiten vber die kaſten ausgeſondert/ denn tag vnd nacht waren ſie drob im geſcheffte.

34. Das ſind die heupter der veter vnter den Leuiten in jren geſchlechten / dieſe woneten zu Jeruſalem.

35. Zu Gibeon woneten Jejel der vater Gibeon / ſein weib hieß Maecha.

36. Vnd ſein erſter ſon Abdon/Zur/Kis/Baal/Ner/ Nadab.

37. Gedor/Ahajo/Sacharja/Mikloth.

38. Mikloth aber zeuget Simeam / vnd ſie woneten auch vmb jre brüder zu Jeruſalem vnter den jren.

39. Ner aber zeuget Kis. Kis zeuget Saul. Saul zeuget Jonathan / Malchiſua/ AbiNadab/ Eſbaal.

40. Der ſon aber Jonathan war/ Meribaal. Meribaal aber zeuget Micha.

Die

13. & circuitibus d. D. pernoctabunt. fut pro præt. ſic infra. 1468.

14. ad mane, ad mane.

15. ſanctitatis.

16. confectores (ſc. erant) confectura (vel unguentarii unguenti) aromatum.

17. fide.

18. Cehathitæ.

19. diſpoſitionis (.i. ordine diſpoſitum) ad parandum ſabbato ſabbato.

20. capita patrum.

21. patrum.

41. Die kinder Micha waren Pithon / Melech vnd Thaherea.
42. Ahas zeuget Jaera. Jaera zeuget Alemeth / Asmaueth vnd Simri. Simri zeuget Moza.

43. Moza zeuget Binea / des son war Raphaja / des son war Eleasa / des son war Azel.

22. & ista nomina eorum.

44. Azel aber hatte sechs söne die hiessen / Asrikam / Bochru / Jesmael / Searja / Obadja / Hanan / das sind die kinder Azel.

Das XI. Cap.

Cap. 10.

1. in Israelem.

Die Philister stritten wider Israel / vnd die von Israel flohen für den Philistern / vnd fielen die erschlagenen auff dem berge Gilboa.

2. & adhaeserunt P. post S. & post f. e. & percusserunt Pelisthim Jon.

1469::

2. Aber die Philister hiengen sich an Saul vnd seine söne / hinder jnen her / vnd schlugen Jonathan / Abinadab vnd Malchisua die söne Saul.

3. super s.

3. Vnd der streit ward hart wider Saul / vnd die bogenschützen kamen an jn / das er von den schützen verwundt ward.

4. ferentem vasa sua. sic infra.
5. in illo: ne-f. v. praeputiati i. & ill. in me.

4. Da sprach Saul zu seinem waffentreger / Zeuch dein schwert aus / vnd erstich mich damit / das diese vnbeschnittene nicht komen / vnd schendlich mit mir vmbgehen. Aber sein waffentreger wolt nicht / denn er furcht sich seer. Da nam Saul sein schwert vnd fiel drein.

6. super eum. Et vidit ferens arma ejus. q. m. e. S. & cecidit etiam ipse super gl.

5. Da aber sein waffentreger sahe / das Saul tod war / fiel er auch ins schwert vnd starb.

6. Also starb Saul vnd seine drey söne / vnd sein gantzes hauß zugleich.

7. & viderunt omnis vir. I.

7. Da aber die menner Israel / die im grunde waren / sahen / das sie geflohen waren / vnd das Saul vnd seine söne todt

---

41. Filii autem Michah: Pithom, & Melech, & Thahrea.

42. Ahaz autem genuit Jaarah, Jaarah autem genuit Alemeth, & Azmaveth, & Zimri: Zimri autem genuit Mosah.

43. Mosah autem genuit Bina, & Rephajah filius ejus, Elasah filius eius, Asel filius eius.
44. Ipsi autem Asel fuerunt sex filii, 22 quorum ista sunt nomina, Azricam, Bochru, Ismael, & Seariah, & Obadiah, & Hanan: isti filii Asel.

CAP. X.

Pelisthim autē pugnaverunt 1 cum Israele, fugitq; vir Israel à facie Pelisthim, cecideruntq; vulnerati *aliquot* in monte Gilboa.

2. 2 Persequuti sunt autem Pelisthim Saulem ac filios eius, percusseruntq; illi Jonathan, & Abinadab, & Malchisua filios Saulis.

3. Et aggravatum est praelium 3 cōtra Saulem, invenerūtq; eum iacientes arcu, ac vulneratus est à iaculatoribus.

4. Dixitq; Saul ad 4 armigerum suum, Evagina gladium tuum, & perfode me 5 illo: ne forte veniant incircuncisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger eius, timebat enim valde: arripuit ergo Saul gladium, & irruit 6 in eum.

5. Videns autem armiger eius quod mortuus esset Saul, irruit & ipse in gladium, ac mortuus est.

6 Mortuus est itaq; Saul, & tres filii eius, universaq; domus eius pariter mortui sunt.
7. 7 Quod quum vidissent omnes viri Israelis qui *erant* in valle, quod fugissent, & quod mortui essent Saul & filii eius,

---

41. Porrò filii Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.
42. Ahaz autem genuit Jara: & Jara genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri, Zamri autem genuit Mosa.
43. Mosa vero genuit Banaa: cujus filius Raphaja, genuit Elasa: de quo ortus est Asel.
44. Porrò Asel sex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bochru, Ismahel, Saria, Obdia, Hanan. Hi sunt filii Asel.

CAP. X.

Philisthiim autem pugnabant contra Israel, fugeruntque viri Israel Palaesthinos, & ceciderunt vulnerati in monte Gelboe.
2. Cumque appropinquassent Philisthaei persequentes Saul & filios ejus, percusserunt Jonathan, & Abinadab, & Melchisua filios Saul.
3. Et aggravatum est praelium contra Saul, inveneruntque eum sagittarii, & vulneraverunt jaculis.
4. Et dixit Saul ad armigerum suū, Evagina gladium tuum, & interfice me: ne forte veniant incircuncisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger ejus hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo Saul ensem, & irruit in eum.
5. Quod cùm vidisset armiger ejus, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse in gladium suum, & mortuus est.
6. Interiit ergo Saul, & tres filii ejus, & omnis domus illius pariter concidit.
7. Quod cum vidissent viri Israel qui habitabant in campestribus, fugerunt: & Saul ac filius ejus mor-

---

41. Καὶ υἱοὶ Μιχά, Φιθὼν, καὶ Μελχιὴλ, καὶ Θαρεά, καὶ Ἀζάζ.

42. Καὶ Ἀζὰζ ἐγέννησε τὸν Ἰωδά, καὶ Ἰωδὰ ἐγέννησε τὸν Ἀλεμὲθ καὶ τὸν Ἀσμαὼθ, καὶ τὸν Ζαβρί, καὶ Ζαβρὶ ἐγέννησε τὸν Μωσά·

43. Καὶ Μωσὰ ἐγέννησε τὸν Βαναά· Ραφὰ υἱὸς αὐτοῦ, Ἐλεασὰ υἱὸς αὐτοῦ, Ἀσὴλ υἱὸς αὐτοῦ.

44. Καὶ τῷ Ἀσὴλ ἓξ υἱοί, καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα αὐτῶν, Ἐζρικὰμ πρωτότοκος αὐτοῦ, καὶ Ἰσμαὴλ, καὶ Σαρεΐα, καὶ Ἀβδία, καὶ Ἀνὰν, οὗτοι υἱοὶ Ἀσήλ.

Κεφαλ. ί.

Καὶ Ἀλλόφυλοι ἐπολέμησαν πρὸς τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἔφυγεν ἀνὴρ Ἰσραὴλ ἀπὸ προσώπου Ἀλλοφύλων, καὶ ἔπεσον τραυματίαι ἐν ὄρει Γελβουέ.

2. Καὶ κατεδίωξαν οἱ Ἀλλόφυλοι ὀπίσω Σαοὺλ καὶ ὀπίσω τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξαν οἱ Ἀλλόφυλοι τὸν Ἰωναθὰν, καὶ τὸν Ἀβιναδὰβ, καὶ τὸν Μελχισουὲ, υἱοὺς τοῦ Σαούλ.
3. Καὶ ἐβαρύνθη ὁ πόλεμος ἐπὶ Σαοὺλ, καὶ εὗρον αὐτὸν οἱ τοξεύοντες ἐν τόξοις, καὶ ἐτροπώθη ἀπὸ τῶν τόξων.

4. Καὶ εἶπεν Σαοὺλ τῷ αἴροντι τὰ σκεύη αὐτοῦ, σπάσαι τὴν ῥομφαίαν σου καὶ ἐκκέντησόν με ἐν αὐτῇ, μήποτε ἔλθωσιν οἱ ἀπερίτμητοι οὗτοι, καὶ ἐμπαίξωσί μοι. καὶ οὐκ ἐβούλετο ὁ αἴρων τὰ σκεύη αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβεῖτο σφόδρα· καὶ ἔλαβε Σαοὺλ τὴν ῥομφαίαν καὶ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτήν.

5. Καὶ εἶδεν ὁ αἴρων τὰ σκεύη αὐτοῦ, ὅτι ἀπέθανε Σαοὺλ, καὶ ἔπεσεν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν.

6. Καὶ ἀπέθανεν Σαοὺλ καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ ὅλος ὁ οἶκος αὐτοῦ ὁμοθυμαδὸν ἀπέθανον.

7 Καὶ εἶδον πᾶς ἀνὴρ ὁ ἐν τῇ κοιλάδι, ὅτι ἔφυγεν Ἰσραὴλ, καὶ ὅτι ἀπέθανε Σαοὺλ καὶ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ κατέλιπον τὰς πόλεις αὐτῶν,

Saulis caput Philisthim in terrã suam deferunt, corpus Galaaditæ sepeliunt.

τ͂, καὶ ἔφυγον· καὶ ἦλθον οἱ Ἀλλόφυλοι καὶ κατῴκησαν ἐν αὐτ͂.

8. Καὶ ἐγένετο τῇ ἐπαύριον ἦλθον οἱ Ἀλλόφυλοι τοῦ σκυλεῦσαι τοὺς τραυματίας, καὶ εὗρον τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ πεπτωκότας ἐν τῷ ὄρει τῷ Γελβουέ.

9. Καὶ ἐξέδυσαν αὐτόν, καὶ ἦραν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ ἐξαπέστειλαν οἱ Ἀλλόφυλοι εἰς γῆν Ἀλλοφύλων κύκλῳ τοῦ εὐαγγελίσασθαι ἐν τοῖς οἴκοις τῶν εἰδώλων αὐτῶν καὶ τῷ λαῷ αὐτῶν.

10. Καὶ ἔθηκαν τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔπηξαν ἐν τῷ οἴκῳ Δαγών.

11. Καὶ ἤκουσαν πάντες οἱ κατοικοῦντες Ἰαβὶς τῆς Γαλαὰδ πάντα ἃ ἐποίησαν οἱ Ἀλλόφυλοι τῷ Σαοὺλ καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Ἰσραήλ.

12. Καὶ ἀνέστησαν ἐκ Γαλαὰδ πᾶς ἀνὴρ δυνατός, καὶ ἦλθον καὶ ἔλαβον τὸ σῶμα Σαοὺλ καὶ τὰ σώματα τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἤνεγκαν αὐτὰ εἰς Ἰαβίς, καὶ ἔθαψαν τὰ ὀστᾶ αὐτῶν ὑπὸ τὴν δρῦν ἐν Ἰαβίς, καὶ ἐνήστευσαν ἑπτὰ ἡμέρας.

13. Καὶ ἀπέθανε Σαοὺλ ἐν ταῖς ἀνομίαις αὐτοῦ αἷς ἠνόμησεν ἐν Κυρίῳ κατὰ τὸν λόγον Κυρίου, διότι οὐκ ἐφύλαξεν αὐτόν, καὶ ὅτι ἐπηρώτησε ἐν τῇ ἐγγαστριμύθῳ τοῦ ἐκζητῆσαι.

*1. Sam. 15. v 13.

*1. Sam. 28. v 8.

14. Καὶ οὐκ ἐξεζήτησεν ἐν Κυρίῳ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν, καὶ ἐπέστρεψε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τῷ Δαυὶδ υἱῷ Ἰεσσαί.

Κεφάλ. ια.

*2. Sam. 5. v 1.

Καὶ συνήχθη πᾶς Ἰσραὴλ πρὸς Δαυὶδ ἐν Χεβρὼν λέγοντες, ἰδοὺ ὀστᾶ σου καὶ σάρκες σου ἡμεῖς.

2. Καὶ χθὲς καὶ τρίτης ὄντος Σαοὺλ βασιλέως, σὺ ἦσθα ὁ εἰσάγων καὶ ἐξάγων τὸν Ἰσραήλ· καὶ εἶπέ σοι Κύριος ὁ

Θεός

---

mortuis, dereliquerunt urbes suas, & huc illucque dispersi sunt: veneruntq; Philisthiim, & habitaverunt in eis.

8. Die igitur altero detrahentes Philisthiim spolia cæsorum, invenerunt Saul, & filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9. Cumque spoliassent eum, & amputassent caput, armisque nudassent, miserunt in terram suam, ut circunferretur, & ostenderetur idolorũ templis & populis:

10. Arma autem ejus consecraverunt in phano Dei sui, & caput affixerunt in templo Dagon.

11. Hoc cùm audissent viri Jabes Galaad, omnia scilicet, quæ Philisthiim fecerant super Saul,

12. Consurrexerunt singuli virorum fortium, & tulerunt cadavera Saul & filiorum ejus: attuleruntque ea in Jabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum, quæ erat in Jabes, & jejunaverunt septem diebus.

13. Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eò quòd prævaricatus sit * mandatũ Domini quod præceperat, & non custodierit illud: sed insuper etiam * pythonissam consuluerit,

14. Nec speraverit in Domino, propter quod interfecit eum, & transtulit regnum ejus ad David filium Isai.

CAP. XI.

Congregatus est igitur * omnis Israel ad David in Hebron, dicens, os tuum sumus & caro tua.

2. Heri quoque & nudiustertius cum adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas & introducebas Is-

---

jus, 8 deseruerunt urbes suas, atq; fugerunt, tum venerunt Pelisthim, & habitaverunt in eis.

8. Fuit autem, 9 in crastino venerunt Pelisthim ad spoliandum interfectos, & invenerunt Saulem & filios ejus jacentes in monte Gilboa.

9. Et 10 spoliato eo, abstulerunt caput ejus, & arma ejus, ac miserunt in *universam* terram Pelisthim *per* circuitum ut nuntiarent sculptilibus suis, atq; populo.

10. Posueruntq; 11 arma ejus *in* fano dei sui, ac caput ejus suspenderunt *in* fano Dagon.

11. Audientes autem omnes *viri* Jabes Gilad omnia quæ fecerant Pelisthim Sauli,

12. 12 Surrexerunt omnes viri robusti, ac tulerunt corpus Saulis, & corpora filiorum ejus, attuleruntq; ea in Jabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum illam in Jabes, & jejunaverunt septem diebus.

13. Mortuus est itaq; Saul 13 propter prævaricationem suam qua prævaricatus fuerat contra Jehovam, *hoc est* contra verbũ Jehovæ quod non custodivit, & etiam 14 quod consuluit Pythonem, consulendo *eum:*

14. Neq; consuluit Jehovam, propterea interfecit eum, transtulitq; regnũ ad Davidem filium Isai.

CAP. XI.

Congregati sunt autem 1 omnes Israelitæ ad Davidem in Hebron, dicendo, Ecce os tuum & caro tua 2 sumus.

3. Etiam heri, etiam nudiustertius, etiã 3 quum esset 1 Saul rex, tu educebas & introducebas Israelem, dixitq; Jehovah

De-

---

todt waren / verliessen sie jre stedte vnd flohen / vnd die Philister kamen vnd woneten drinnen.

8. Des andern morgen kamen die Philister / die erschlagene auszuziehen / vnd funden Saul vnd seine söne ligen auff dem berge Gilboa.

9. Vnd zogen jn aus / vnd huben auff sein heupt vnd seine waffen / vnd sandtens ins land der Philister vmbher / vnd liessens verkündigen für jren Götzen / vnd dem volck.

10. Vnd legten seine waffen ins hauß jres Gottes / vnd seinen scheddel hefften sie ans hauß Dagon.

11. Da aber alle die zu Jabes in Gilead höreten / alles was die Philister Saul gethan hatten.

12. Machten sie sich auff alle streitbar menner / vnd namen den leichnam Saul vnd seiner söne / vnd brachten sie gen Jabes vnd begruben jre gebeine vnter der eiche zu Jabes / vnd fasteten sieben tage.

13. Also starb Saul in seiner missethat / die er wider den HERRN gethan hatte / an dem wort des HERRN / das er nicht hielt. Auch das er die warsagerin fraget /

14. Vnd fraget den HERrn nicht / darumb tödtet er jn. Vnd wand das königreich zu David dem son Isai.

Das XII Cap.

Vnd gantz Israel samlet sich zu David gen Hebron / vnd sprach / Sihe / wir sind dein bein vnd dein fleisch.

2. Auch vorhin / da Saul könig war / fürestu Israel aus vnd ein. So hat der HERR dein Gott dir geredt /

Du

8. & deser.

9. à crastino, & venerũt P. ad sp. confossos.

10. spoliaverunt eum & abst. c. e. & vasa ejus &c. ad nuntiandum dolorib9. (i. idolis dolorem creantibus) suis.

11. vasa ejus domo d. s. & cranium ejus affixerunt domui D. & audierunt omnis Jabes G.

12. & surr. omnis vir roborũ.

13. in prævaricatione s. q. p. s. in Jehovam super verb.

14. ad interrogandum in pythone, ad quærendum, & non quæsivit in Jehova, et interf. e. & avertit r.

Cap. 11.

1. omnis Israel.

2. nos.

3. in existende Saul regem, tu educens & introducens (sc. eras) Israelem.

1470::

Du solt mein volck Jsrael weiden / vnd du solt fürst sein vber mein volck Jsrael.

3. Auch kamen alle eltesten Jsrael zum könige gen Hebron. Vnd David machet einen bund mit jnen zu Hebron für dem HERRN / Vnd sie salbeten David zum könige vber Jsrael / nach dem wort des HERRN durch Samuel.

4. Vnd David zoch hin / vnd das gantz Jsrael gen Jerusalem (das ist Jebus) denn die Jebusiter woneten im lande.

5. Vnd die bürger zu Jebus sprachen zu David / Du solt nicht herein komen. David aber gewan die burg Zion / das ist Davids stadt.

6. Vnd David sprach / Wer die Jebusiter am ersten schlegt / der sol ein heupt vnd oberster sein. Da ersteig sie am ersten Joab / der son Zeruja / vnd ward heuptman.

7. David aber wonet auff der burg / daher heist man sie Davids stadt.

8. Vnd er bawet die stadt vmbher von Millo an biß gar vmbher. Joab aber ließ leben die vbrigen in der stadt.

9. Vnd David fuhr fort / vnd nam zu / vnd der HERR Zebaoth war mit jm.

10. Diß sind die öbersten vnter den helden David / die sich redlich mit jm hielten in seinem königreiche / bey gantzem Jsrael / das man jn zum könige machet / nach dem wort des HERRN vber Jsrael.

11. Vnd diß ist die zal der helden David. Jasabeam der son Hachmoni / der fürnemest vnter dreissigen / Er hub seinen spieß auff / vnd schlug drey hundert auff ein mal.

12. Nach jm war Eleasar der son Dodo der Ahohiter / vnd er war vnter den dreyen helden.

13. Dieser war mit David da sie hohn sprachen / vnd die Philister sich daselbs versam-

let

4. in manu S. & fuit D.

5. Jebusaus. habit.

6. omnis percutiens Jeb. in principio, erit in caput, et in principem. & asc. in principio &c. fuit in ducem.

7. à circuitu à M. & usque circuitum: & Joab vivificavit rel.

8. capita f. q. D. roborantes se.

9. ad regnare faciendum eum.

10. caput tertiorum. sc. à Rege, vel etjam triginta: i. e. h. s. super tres centurias confoss. in vice u.

11. in tribus potentibus.

12. & P. c. e. ibi ad p. &

Deus tuus tibi, Tu pasces populum meum Israelem, & tu eris dux super populum meum Israelē.

3. Veneruntq; omnes seniores Israelis ad regem in Hebron, & percussit *cum* eis David fœdus in Hebron coram Jehova, unxeruntq; Davidē in regem super Israelem, iuxta verbum Jehovæ 4 per manum Semuelis.

4. Profectus est autem David & universus Israel *in* Jerusalaim (ipsa *est* Jebus, & ibi 5 Jebusæi habitatores terra)

5. Dixeruntq habitatores Jebus Davidi, Non ingredieris huc. Et cepit David arcem Sijon: ipsa *est* civitas Davidis.

6 Dixitq; David, 6 Quicunq; percusserit Jebusæum primus, erit princeps & dux. Ascendit ergo primus Joab filius Seruiah, & fuit dux.

7. Habitavit autem David in arce, idcirco vocaverunt eam, civitatem Davidis.

8. Aedificavitq; urbem 7 per circuitū à Millo usq; *ad* gyrum: Joab vero instauravit reliquum urbis.

9. Et ibat David eūdo & crescendo: nā Jehovah exercituum *erat* cum eo.

10. Isti autem *sunt* 8 duces fortium qui *erant* Davidi, qui roboraverunt sese cum eo in regno eius cum toto Israele, 9 ut regem constituerent eum, iuxta verbum Jehovæ super Israelem.

11. Iste autem *est* numerus fortium, qui *erant* ipsi Davidi, Jasobam filius Hachmoni 10 princeps *inter* triginta: iste excitavit hastam suam contra trecentos, *quos* vulneravit vice una.

12. Et post eum Elazar filius Dodo Ahohites: Ipse 11 inter tres potentes.

13. Is fuit cum David in Pas-danim mim, 12 ubi Pelisthim cōgregati erant ad pu-

gnam.

Israel: tibi enim dixit Dominus Deus tuus, Tu pasces populum meum Israel, & tu eris princeps super eum.

3. Venerunt ergo omnes majores natu Israel ad regem in Hebron, & iniit David cum eis fœdus coram Domino: unxeruntque eum regem super Israel, juxta sermonem Domini quem locutus est in manu Samuel.

4. Abiit quoque David, & omnis Israel in Jerusalem. Hæc est Jebus, ubi erant Jebusæi habitatores terræ.

5. Dixeruntque qui habitabant in Jebus ad David, Non ingredieris huc. Porrò David cepit arcem Sion, quæ est civitas David,

6. Dixitque, Omnis qui percusserit Jebusæum in primis, erit princeps & dux. Ascendit igitur primus Joab filius Saruiæ, & factus est princeps.

7. Habitavit autem David in arce, & idcirco appellata est civitas David.

8. Ædificavitque urbem in circuitu á Mello, usque ad gyrum: Joab autem reliqua urbis extruxit.

9. Proficiebatque David vadens & crescens, & Dominus exercituum erat cum eo.

10. * Hi principes virorum fortium David, qui adjuverunt eum ut rex fieret super omnem Israel juxta verbum Domini quod locutus est ad Israel.

11. Et iste numerus robustorum David: Jesbaam fili' Hachamoni princeps inter triginta: iste levavit hastam suam super trecentos vulneratos una vice.

12. Et post eum Eleazar filius patrui ejus Ahohites, qui erat inter tres potentes.

13. Iste fuit cum David in Phesdomim, quando Philisthiim congregati sunt

ad

Θεός σου, σὺ ποιμανεῖς τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ, καὶ σὺ ἔσῃ εἰς ἡγούμενον ἐπὶ τὸν λαόν μου Ἰσραήλ.

3. Καὶ ἦλθον πάντες οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραὴλ πρὸς τὸν βασιλέα εἰς Χεβρών, καὶ διέθετο αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ διαθήκην ἐν Χεβρὼν ἔναντι Κυρίου· καὶ ἔχρισαν τὸν Δαυὶδ εἰς βασιλέα ἐπὶ Ἰσραὴλ κατὰ τὸν λόγον Κυρίου διὰ χειρὸς Σαμουήλ.

4. Καὶ ἐπορεύθη ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ καὶ πᾶς Ἰσραὴλ εἰς Ἱερουσαλήμ, αὕτη Ἰεβοῦς, καὶ ἐκεῖ οἱ Ἰεβουσαῖοι οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν.

5. Καὶ εἶπον οἱ κατοικοῦντες Ἰεβοῦς τῷ Δαυίδ, οὐκ εἰσελεύσῃ ὧδε· καὶ προκατελάβετο Δαυὶδ τὴν περιοχὴν Σιών, αὕτη ἡ πόλις Δαυίδ.

6. Καὶ εἶπε Δαυίδ, πᾶς τύπτων Ἰεβουσαῖον ἐν πρώτοις, ἔσται εἰς ἄρχοντα καὶ εἰς στρατηγόν· καὶ ἀνέβη ἐπ' αὐτὴν Ἰωὰβ υἱὸς Σαρουΐα ἐν πρώτοις, καὶ ἐγένετο εἰς ἄρχοντα.

7. Καὶ ἐκάθισε Δαυὶδ ἐν τῇ περιοχῇ· διὰ τοῦτο ἐκάλεσεν αὐτὴν πόλιν Δαυίδ.

8. Καὶ ᾠκοδόμησε Δαυὶδ τὴν πόλιν κυκλόθεν, ἀπὸ τῆς ἄκρας καὶ ἕως τοῦ κύκλου, καὶ Ἰωὰβ περιεποιήσατο τὸ λοιπὸν τῆς πόλεως.

9. Καὶ ἐπορεύετο Δαυὶδ πορευόμενος καὶ μεγαλυνόμενος, καὶ Κύριος παντοκράτωρ μετ' αὐτοῦ.

10. Καὶ οὗτοι οἱ ἄρχοντες τῶν δυνατῶν, οἳ ἦσαν τῷ Δαυίδ, οἱ ἀντεχόμενοι μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ μετὰ παντὸς Ἰσραὴλ τοῦ βασιλεῦσαι αὐτὸν κατὰ τὸν λόγον Κυρίου ἐπὶ Ἰσραήλ.

11. Καὶ οὗτος ὁ ἀριθμὸς τῶν δυνατῶν Δαυίδ, Ἰεσεβαὰν υἱὸς Ἀχαμονὶ πρῶτος τῶν τριάκοντα, οὗτος ἐσπάσατο τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐπὶ τριακοσίους τραυματίας εἰσάπαξ.

12. Καὶ μετ' αὐτὸν Ἐλεάζαρ υἱὸς Δωδαὶ πατραδέλφου αὐτοῦ, οὗτος ἦν ἐν τοῖς τρισὶ δυνατοῖς.

13. Οὗτος ἦν μετὰ Δαυὶδ ἐν Φασδαμίμ· καὶ οἱ ἀλλόφυλοι συνήχθησαν ἐκεῖ εἰς πόλεμον, καὶ

ἦν

David in Regem unctus Jebus ex arce Sionis occupat & munit.

* 2. Sam. 23. 8.

Area Dei à Levitis reducitur cum canticis & David saltans à Michol despicitur.

ἦν μερὶς τοῦ ἀγροῦ πλήρης κριθῶν καὶ ὁ λαὸς ἔφυγεν ἀπὸ προσώπου τῶν Ἀλλοφύλων.

14. Καὶ ἔστη ἐν μέσῳ τῆς μερίδος, καὶ ἔσωζεν αὐτὴν, καὶ ἐπάταξεν τοὺς Ἀλλοφύλους, καὶ ἐποίησε Κύριος σωτηρίαν μεγάλην.

15. Καὶ κατέβησαν τρεῖς ἐκ τῶν τριάκοντα ἀρχῶν εἰς τὴν πέτραν πρὸς Δαυίδ, εἰς τὸ σπήλαιον Οδολαάμ· καὶ ἡ παρεμβολὴ τῶν Ἀλλοφύλων παρεμβεβλήκει ἐν τῇ κοιλάδι τῶν γιγάντων.

16. Καὶ Δαυὶδ τότε ἐν τῇ περιοχῇ, καὶ τὸ σύστημα τῶν Ἀλλοφύλων τότε ἐν Βηθλεέμ.

17. Καὶ ἐπεθύμησε Δαυὶδ καὶ εἶπεν, τίς ποτιεῖ με ὕδωρ ἐκ τοῦ λάκκου Βηθλεὲμ τοῦ ἐν τῇ πύλῃ;

18. Καὶ διέρρηξαν οἱ τρεῖς τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ ὑδρεύσαντο ὕδωρ ἐκ τοῦ λάκκου Βηθλεέμ, ὃς ἦν ἐν τῇ πύλῃ, καὶ ἔλαβον καὶ ἦλθον πρὸς Δαυίδ· καὶ οὐκ ἠθέλησε Δαυὶδ τοῦ πιεῖν αὐτό· καὶ ἔσπεισεν αὐτὸ τῷ Κυρίῳ.

19. Καὶ εἶπεν, ἵλεώς μοι ὁ Θεὸς τοῦ ποιῆσαι τὸ ῥῆμα τοῦτο, εἰ αἷμα τῶν ἀνδρῶν τούτων πίομαι ἐν ψυχαῖς αὐτῶν; ὅτι ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἤνεγκαν αὐτό, καὶ οὐκ ἐβούλετο πιεῖν αὐτό· ταῦτα ἐποίησαν οἱ τρεῖς δυνατοί.

20. Καὶ Ἀβεσσαὶ ὁ ἀδελφὸς Ἰωάβ, οὗτος ἦν ἄρχων τῶν τριῶν, οὗτος ἐσπάσατο τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐπὶ τριακοσίους τραυματίας ἐν καιρῷ ἑνί· οὗτος ἦν ὀνομαστὸς ἐν τοῖς τρισίν.

21. Ἀπὸ τῶν τριῶν ὑπὲρ τοὺς δύο ἔνδοξος, καὶ ἐγένετο αὐτοῖς εἰς ἄρχοντα, καὶ ἕως τῶν τριῶν οὐκ ἤρχετο.

22. Καὶ Βαναίας υἱὸς Ἰωαδὲ, υἱὸς ἀνδρὸς δυνατοῦ, πολλὰ ἔργα αὐτοῦ ἀπὸ Καβσεήλ, αὐτὸς ἐπάταξε τοὺς δύο Αριὴλ Μωάβ, καὶ οὗτος κατέβη καὶ ἐπάταξε τὸν

λέον-

ad locum illum in prælium: & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus à facie Philisthinorum.

14. Hi steterunt in medio agri, & defenderunt eum: cumque percussissent Philistheos, dedit Dominus salutem magnã populo suo.

15. Descenderunt autem tres de triginta principibus ad petram, in qua erat David, ad speluncam Odollam, quando Philisthiim fuerant castrametati in valle Raphaim.

16. Porrò David erat in præsidio, & statio Philisthinorum in Bethlehem.

17. Desideravit igitur David, & dixit, O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethlehem, quæ est in porta.

18. Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, & hauserũt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat in porta, & attulerunt ad David ut biberet: qui noluit, sed magis libavit illam Domino,

19. Dicens, Absit ut in conspectu Dei mei hoc faciam, & sanguinem istorum virorum bibam: quia in periculo animarum suarum attulerũt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere. Hæc fecerunt tres robustissimi.

20. Abisai quoque frater Joab ipse erat princeps trium, & ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimos,

21. Et inter tres secundus inclytus, & princeps eorum: veruntamen usq; ad tres primos non pervenerat.

22. Banajas filius Jojadæ viri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabseel: ipse percussit duos Ariel Moab: & ipse

de-

gnam: eratq; possessio agri plena hordeo, & populus fugerat á facie Pelisthim.

14. Et constiterunt in medio [13] possessionis, eruerũtq; eã, ac percusserunt Pelisthim, & servavit Jehovah salute magna.

15. Porro descenderunt tres [14] è triginta principibus ad rupem ad Davidem, in speluncam Adullam: Pelisthim autem [†] collocaverant castra in valle Rephaim.

16. David vero tunc *erat* in ipsa arce: & [15] statio Pelisthim tum *etjam erat* in Beth-lehem.

17. Desideravit autem David, ac dixit, Quis potabit me aqua de cisterna Beth-lehem, quę *est* in porta?

18. Irruperunt itaq; tres illi [16] per castra Pelisthim, & hauserunt aquam de cisterna Beth-lehem, quæ *erat* in porra illa, acceperuntq;, atq; attulerunt ad Davidem: & noluit David bibere eam, sed libavit eam Jehovæ.

19. Dixitq;, [17] Absit mihi á Deo meo ut faciam hoc: nunquid sanguinem virorum istorum bibam [18] cum periculo vitæ suæ? nam cũ periculo vitæ suæ attulerunt eam. Et noluit bibere eam. hæc fecerunt tres illi robusti.

20. Et Abisai frater Joab ipse erat [19] princeps illorum trium: & ipse excitavit lanceam suam [20] contra trecentos, *quos* vulneravit, & illi nomen *fuit* inter illos tres.

21. Ex tribus inter duos *illos fuit* gloriosus, fuitq; eis [21] princeps, sed usq; *ad* tres illos non pervenit.

22. Benajah filius Jehojada filii viri [22] robusti & magni operibus, de Cabseel: ipse percussit [23] duos fortissimos Moab, idem quoq; de-

scen-

let hatten zum streit. Vnd war ein stück ackers vol gersten / vnd das volck flohe für den Philistern.

14. Vnd sie tratten mitten auffs stück / vnd erretten es / vnd schlugen die Philister / vnd der HERR gab ein gros heil.

15. Vnd die drey aus den dreissigen fürnemesten / zogen hinab zum felsen zu Dauid in die höle Adullam. Aber der Philister lager lag im grunde Rephaim.

16. Dauid aber war in der burg / vnd der Philister volck war dazumal zu Bethlehem.

17. Vnd Dauid ward lüstern / vnd sprach / Wer wil mir zu trincken geben des wassers aus dem brun zu Bethlehem vnter dem thor?

18. Da rissen die drey in der Philister lager / vnd schefften des wassers aus dem brun zu Bethlehem vnter dem thor / vnd trugens vnd brachtens zu Dauid. Er aber wolts nicht trincken / sondern goß dem HERRN /

19. Vnd sprach / Das laß Gott fern von mir sein / das ich solches thu / vnd trincke das blut dieser menner in jres lebens fahr / denn sie habens mit jres lebens fahr herbracht / darumb wolt ers nicht trincken. Das theten die drey helden.

20. Abisai der bruder Joab / der war der fürnemest vnter dreyen / vnd er hub seinen spieß auff vnd schlug drey hundert. Vnd er war vnter dreyen berümbt.

21. Vnd er der dritte / herrlicher denn die zweene / vnd war jr oberster / aber biß an die drey kam er nicht.

22. Benaja der son Jojada des sons Jshail / von grossen thaten / von Kabzeel. Er schlug zween lewen der Moabiter / vnd gieng hinab vnd schlug

Zz einen

erat portio a. p. hordeis, & p. fugerant.

13. *portionis.*

14. *è tribus-decadibus capitis super r. ad D. ad sp. A. & castrametatio P. castrametans (erat) in V. R.*

15. *præsidium.*

16. *in castra.*

17. *prohibitio (sc. sit) mihi à Deo (.i. prohibeat Deus) à faciendo istud.*

18. *in animabus eorum? nam in animabus suis a. e.*

19. *caput*

20. *super tres centurias confossi, & i. n. in illis tribus. e. t. in duob.*

21. *in principem.*

22. *roboris multi o.*

23. *dyadem ariclis (id est, fortissimi instar leonis fortis sing. pro plur) Moab.*

1471::

einen lewen mitten im brun zur schneezeit.

23. Er schlug auch einen Egyptischen man / der war fünff ellen gros / vnd hatte einen spieß in der hand / wie ein weberbawm. Aber er gieng zu jm hinab mit eim stecken / vnd nam jm den spieß aus der hand / vnd erwürget jn mit seinem eigen spieß.

24. Das thet Benaja der son Jojada / vnd war berümbt vnter dreyen helden /

25. Vnd war der herrlichst vnter dreissigen. Aber an die drey kam er nicht. Dauid aber macht jn zum heimlichen raht.

26. Die streitbaren helden sind diese. Asahel der bruder Joab. Elhanan der son Dodo von Bethlehem.
27. Samoth der Haroriter. Helez der Peloniter.
28. Jra der son Ekes der Thekoiter. Abieser der Anthothiter.
29. Sibechai der Husathiter. Jlai der Ahohiter.
30. Maherai der Nethophatiter. Heled der son Baena der Nethophatiter.
31. Jthai der son Ribai von Gibea der kinder BenJamin Benaja der Pirgathoniter.
32. Hurai von den bechen Gaas. Abiel der Arbathiter.
33. Asmaueth der Baheruniter. Eliahba der Saalboniter.
34. Die kinder Hasem des Gisoniters. Jonathan der son Sage / des Harariter.
35. Ahiam der son Sachar / des Harariter. Eliphal der son Vr.
36. Hepher der Macherathiter. Ahia der Peloniter.
37. Hezro der Carmeliter. Naerai der son Asbai.

38. Joel der bruder Nathan. Mibehar der son Hagri.

39. Zeleg der Ammonither. Naherai der Berothiter / waffentreger Joabs des sons Zeruja.

Margin notes: 24. Et ipse p. v. Ae. virū mensura quinq; in cubito. — 25. in virga. — 26. in tribus illis fortibus. — 27. gloriosus ipse. — 28. super a. s. — 29. Dodo .i. patrui ejus. — 1471:: — 30. de torrentibus. — 31. ferens vasa.

scendit, & percussit leonem in medio cisternæ in die nivis.

23. 24 Is idem percussit virum Aegyptium, viri mensuræ quinq; cubitorum: & in manu Aegyptii *erat* lancea ut liciatorium texentium: descendit autem ad eum 25 cum virga, & rapuit lanceam é manu Aegyptii, atq; occidit eum lancea ipsius.

24 Hæc fecit Benajahu filius Jehojada, & ei *erat* nomen 26 inter tres illos fortes.

25. Ex triginta ecce ipse 27 inclytus est, sed *tamen* ad tres illos non pervenit: posuit autem eum David 28 ad auditū suum.
26. Potentes autem exercituum, Asahel, frater Joab, Elhanan filius 29 patrui ejus, de Beth lehem.
27. Sammoth Harodites, Heles Pelonites,
28. Ira filius Icces Thecoites Abiezer Anthothites,

29. Sibbechai Husathites, Ilai Ahohites,
30. Maharai Nethophathites. Heled filius Baanah Nethophathites,
31. Ithai filius Ribai de Gibath filiorum Binjamin, Benajah Pirathonites:
32. Hurai 30 de torrente Gaas, Abiel Arbathites,
33. Azmaveth Baharumites, Eliahba Saalbonites.

34. Filii Hasem Gizonitæ, Jonathan filius Sage Hararites,

35. Ahiam filius Sachar Hararites, Eliphal filius Ur,

36. Hepher Mecheratites, Ahijah Pelonites,
37. Hesro Charmelites, Naarai filius Ezbai,

38. Joel frater Nathan, Mibhar filius Geri,

39. Selec Ammonites, Naharai Berothites 31 armiger Joab filii Serujah.

descendit, & interfecit leonem in media cisterna tempore nivis.
23. Et ipse percussit virum Ægyptium, cujus statura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam ut liciatorium texentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam quam tenebat manu, & interfecit eum hasta sua.
24. Hæc fecit Banajas filius Jojadæ, qui erat inter tres robustos nominatissimus,
25. Inter triginta primus, veruntamen ad tres usq; non pervenerat: posuit autem eum David ad auriculam suam.
26. Porrò fortissimi viri in exercitu, Asahel frater Joab, & Elchana filius Patrui ejus de Bethlehem.
27. Sammoth Arorites, Helles Phalonites,
28. Ira filius Acces Thecuites, Abiezer Anathothites,
29. Sobbochai Husathites, Ilai Ahohites,
30. Maharai Netophathites, Heled filius Baana Netophathites.
31. Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin, Banaja Pharatonites,
32. Hurai de torrente Gaas, Abiel Arbathites,
33. Azmoth Bauramites, Eliaba Salabonites.

34. Filii Assem Gezonites, Jonathan filius Sage Ararites,
35. Ahiam filius Sachar Ararites, Eliphal filius Ur,
36. Hepher Mecherathites, Ahia Phelonites.
37. Hesro Carmelites, Naarai filius Azbai,

38. Joel frater Nathan, Mibahar filius Agarai.

39. Selec Ammonites, Naharai Berothites armiger Joab filii Saruiæ,

λέοντα ἐν τῷ λάκκῳ ἐν ἡμέρᾳ χιόνος.

23. Καὶ οὗτος ἐπάταξεν τὸν ἄνδρα τὸν Αἰγύπτιον ἄνδρα εὐμήκη πενταπήχη, καὶ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Αἰγυπτίου δόρυ ὡς ἀντίον ὑφαινόντων, καὶ κατέβη πρὸς αὐτὸν Βανέας ἐν ῥάβδῳ, καὶ ἀφείλετο τὸ δόρυ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Αἰγυπτίου, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτὸν ἐν τῷ δόρατι αὐτοῦ.

24. Ταῦτα ἐποίησε Βανέας υἱὸς Ιωαδαέ, καὶ τούτῳ ὄνομα ἐν τοῖς τρισὶ δυνατοῖς.

25. Ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα ἔνδοξος, καὶ πρὸς τοὺς τρεῖς οὐκ ἤρχετο· καὶ κατέστησεν αὐτὸν Δαυὶδ ἐπὶ τὴν πατριὰν αὐτοῦ.

26. Καὶ οἱ δυνατοὶ τῶν δυνάμεων, Ασαὴλ ἀδελφὸς Ιωάβ, Ελεανὰ υἱὸς Δωδὶ ἀπὸ Βηθλεέμ.
27. Σαμμὼθ ὁ Αρωρεί, Χελλῆς ὁ Φελλωνεί.
28. Ειρὰς υἱὸς Εκκὶς ὁ Θεκωίτης, Αβιέζερ ὁ Αναθωθίτης.

29. Σοβοχαὶ ὁ Ουσαθεί, Ηλὰ ὁ Αχαχί.
30. Μαρὶ ὁ Νετωφαθί, Αλαὰδ υἱὸς Βαανὰ ὁ Νετωφαθί.

31. Ιθαὶ υἱὸς Ριβαὶ ἀπὸ Γαβαὰθ υἱῶν Βενιαμὶν Βαναίας ὁ Φαραθωνί.
32. Ουρὶ ἀπὸ Ναχαλί, Γαὰς Αβιὴλ ὁ Αραβαθί.
33. Ασμὼθ Βαχαρουμί, Ελιαβὰ ὁ Σαλαβωνί.

34. Υἱοὶ Ασὸμ τοῦ Γουνί, Ιωνάθαν υἱὸς Σαγὴ ὁ Αραρί.

35. Αχιὰμ υἱὸς Σαχὰρ ὁ Αραρί, Ελιφὰλ υἱὸς Ουρ.

36. Αφὰρ ὁ Μεχωραθί, Αχία ὁ Φελλωνί.
37. Ησερὶ ὁ Χερμελί, Ναραὶ ὁ υἱὸς Αζβαί.

38. Ιωὴλ ἀδελφὸς Νάθαν, Μαβαὰρ υἱὸς Αγαρί.

39. Σελὴκ ὁ Αμμανί, Ναραὶ ὁ Βηρωθί αἴρων σκεύη Ιωὰβ υἱοῦ Σαρουία.

40. Ιερὰ ὁ Ιεθρί, Γαρὲβ ὁ Ιεθρί.
41. Ουρίας ὁ Χετθί, Ζαβὰδ υἱὸς Αλαί,
42. Αδεινὰ υἱὸς Σιζὰ ὁ Ρουβηνί, ἄρχων τοῦ Ρουβὴν, καὶ ἐπ' αὐτῷ τριάκοντα.
43. Ανὰν υἱὸς Μααχά, καὶ Ιωσαφὰτ ὁ Ματθανί.
44. Οζίας ὁ Εσθαρωθί, Σάμμα καὶ Ιειὴλ, υἱοὶ Χωθὰμ τοῦ Αραρί.
45. Ιεδιὴλ υἱὸς Σαμαρί, καὶ Ιωχὰ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ Θωσί.
46. Ελιὴλ ὁ Μαωΐμ, καὶ Ιαριβαί, καὶ Ιωσωΐα, οἱ υἱοὶ Ελνααμ, καὶ Ιεθαμ ὁ Μωαβίτης.
47. Ελιὴλ καὶ Ωβὴδ, καὶ Εσσιὴλ ὁ Μασωβία.

Κεφαλ. ιβ'.

ΚΑὶ οὗτοι οἱ ἐλθόντες πρὸς Δαυὶδ εἰς Σεκελάγ, ἔτι συνεχομένου τοῦ Δαυὶδ ἀπὸ προσώπου Σαοὺλ υἱοῦ Κίς. αὐτοὶ ἐν τοῖς δυνατοῖς βοηθοῦντες ἐν τῷ πολέμῳ.
2. Εντείνοντες τόξον δεξιάζοντες καὶ ἀριστερεύοντες, καὶ σφενδονῆται ἐν λίθοις, καὶ ἐν βέλεσι, καὶ τόξῳ· ἐκ τῶν ἀδελφῶν Σαοὺλ ἐκ τοῦ Βενιαμίν.
3. Αρχων Αχιέζερ, καὶ Ιωὰς υἱοὶ Ασμά, τοῦ Γαβααθίτου, καὶ Εζιὴλ, καὶ Φαλὲτ υἱοὶ Ασμώθ, καὶ Βαραχία, καὶ Ιηοὺ ὁ Αναθωθί.
4. Καὶ Σαμέας ὁ Γαβαωνίτης δυνατὸς ἐν τοῖς τριάκοντα καὶ ἐπὶ τῶν τριάκοντα· Ιερεμίας καὶ Ιεζιὴλ, καὶ Ιωνὰν, καὶ Ιωζαβὰθ ὁ Γαδηρωθί.
5. Ελιοζὶ καὶ Ιαριμοὺθ Βααλιά, καὶ Σαμαρείας, καὶ Σαφατίας ὁ Χαραφί.
6. Ελκανὰ καὶ Ιεσία, καὶ Αζαρὴλ, καὶ Ιοεζὲρ, καὶ Ιεσβαὰμ οἱ Κορῖται.
7. Καὶ Ιωηλὰ, καὶ Ζαβαδία υἱοὶ Ιεροὰμ, υἱοὶ τοῦ Γεδδώρ.
8. Καὶ ἀπὸ τοῦ Γαδδὶ διεχωρίσθησαν πρὸς Δαυὶδ ἀπὸ τῆς ἐρή-

μου

---

40. Ira Jethræus, Gareb Jethræus,
41. Urias Hethæus, Zabad filius Oholi,
42. Adina filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, & cum eo triginta:
43. Hanan filius Maacha, & Josaphat Mathanites,
44. Ozia Astarothites, Samma & Jehiel filii Hotham Arorites,
45. Jedihel filius Samri, & Joha frater ejus Thosaites,
46. Eliel Mahumites, & Jeribai, & Josaja filii Elnaem, & Jethma Moabites,
47. Eliel & Obed, & Jasiel de Masobia.

CAP. XII.

HI quoq; venerunt ad David in Siceleg, cùm adhuc fugeret Saul filiùm Cis, qui erant fortissimi & egregii pugnatores,
2. Tendentes arcum, & utraque manu fundis saxa jacientes, & dirigentes sagittas: de fratribus Saul ex Benjamin.
3. Princeps Ahiezer, & Joas filii Samaa Gabaathites: & Jaziel, & Phallet filii Aznoth, & Baracha, Jehu Anathothites.
4. Samajas quoque Gabaonites fortissimus inter triginta & super triginta. Jeremias & Jeheziel, & Johanan, & Jezabad Gaderothites,
5 Et Eluzai, & Jerimuth, & Baalia & Samaria, & Saphatia Haruphites.
6. Elcana & Jesia, & Azareel, & Joezer, & Jesbaam de Carehim:
7. Joela quoque & Zabadia filii Jeroham de Gedor,
8. Sed & de Gaddi transfugerunt ad David, cum lateret in deserto, viri ro-

bustis-

---

40. Ira Ithræus, Gareb Ithræus.
41. Urijah Hittheus, Zabad filius Ahlai.
42. Adina filius Siza Reubenites, 32 dux ipsis Reubenitis, & cum eo triginta.
43. Hanan filius Maachah, & Josaphat Mithnites.
44. Uzzijah Astherathites, & Sama & Jehiel filii Hotham Aroerites.
45. Jediael filius Simri, & Joha frater ejus Thisites,
46. Eliel Mahavites, Jeribai, & Jasaviah filii Elnaam, & Ithmah Moabites.
47. Eliel & Obed, & Jaasiel *de* Mesobajah.

CAP. XII.

ISti autem sunt 1 qui venerunt ad Davidem in Siclag, adhuc clausum à facie Saul filii Cis: & ipsi *erant* 2 inter potentes auxiliatores belli,
2. Armati arcu, 3 dextra utētes & sinistra in ipsis lapidibus, & in sagittis arcu, ex fratribus Saul de Binjamin.
3. 4 Dux Ahiezer & Joas filii Semaah Gibathites, & Jeziel & Pelet filii Azmaveth, & Berachah & Jehu Athothites.
4. Et Ismaiah Gibonites fortis inter triginta, & *erat* super triginta: & Irmejah & Jahaziel, & Johanan, & Jozabad Gederathites,
5. Eluzai, & Jerimoth, & Bealiah, & Semariahu, & Sephatiahu Haruphites.
6. Elcanah Isiiahu, & Azarel & Joezer, & Jasobam, Corhitæ.
7. *Et* Joelah, & Zebadiah filii Jeroham de Gedor.
8. Et de 5 Gaditis, separaverunt sese ad Davidem in arcem in deserto, fortes vi-

ri-

---

40. Ira der Jethriter. Gareb der Jethriter.
41. Vria der Hethiter. Sabad der son Ahelai.
42. Adina der son Sisa der Rubeniter / ein heuptman der Rubeniter / vnd dreissig waren vnter jm.
43. Hanan der son Maecha / Josaphat der Mathoniter.
44. Vsia der Asthrathiter / Sama vnd Jaiel / die söne Hotham / des Aroeriters.
45. Jediael der son Simri. Joha sein bruder der Thiziter.
46. Eliel der Maheuiter. Jeribai vnd Josawia / die söne Elnaam. Jethma der Moabiter.
47. Eliel / Obed / Jaesiel von Metobaja.

Das XIII. Cap.

AVch kamen diese zu David gen Ziklag / da er noch verschlossen war für Saul dem son Kis. Vnd sie waren auch vnter den helden / die zum streit hulffen.
2. Vnd mit bogen geschickt waren zu beiden henden / auff steine / pfeile vnd bogen. Von den brüdern Saul die aus BenJamin waren.
3. Der fürnemest Ahieser / vnd Joas die kinder Samaa des Gibeathiters. Jesiel vnd Pelet die kinder Asmaueth / Baracha vnd Jehu der Anthotiter.
4. Jesmaja der Gibeoniter / gewaltig vnter dreissig vnd vber dreissige / Jeremia / Jahesiel / Johanan / Josabad der Gederathiter.
5. Eleusai / Jerimoth / Bealja / Samarja / Saphatja der Harophiter.
6. Elkana / Jesija / Asareel / Joeser / Jasabeam die Korhiter.
7. Joela vnd Sabadja die kinder Jeroham von Gedor.
8. Von den Gadditern sonderten sich aus zu David in die burg in der wüsten /

starcke

Qui ad Davidem exulantem & Hebrone regnantem transierint.

32. *caput Reubenitæ, & supra eum tr.*

Cap. 12.

1. *Venientes.*

2. *in potentib.*

3. *dextrantes & sinistrantes &c. in arcu.*

4. *caput.*

5. *Gadita divisi sunt ad D. in munitionem ad desertum, fortes robore.*

1473::

6. *sicut capra.*
7. *caput.*
8. *capita:*
9. *ipsi, qui tr. J. in m. p. & ipse replens.*
10. *valles.*
11. *& respondit & dix. e. si ad pacem venistis ad me ad auxiliandum mihi, etc. cor ad simul, id est, animus adunatus.*
12. *caput tr. tibi (sc. sumus) Da.*
13. *adjuvit te.*
14. *dedit e. in capitibus agminis.*
15. *ceciderunt super D. inveniendo eum c. P. super Saulem in p.*

starcke helden vnd kriegsleute/ die schildt vnd spieß füreten/ vnd jr angesicht wie der lewen vnd schnell wie die rehe auff den bergen.

9. Der erst Eser/ der ander Obadja/ der dritte Eliab.
10. Der vierde Maßmanna/ der fünffte Jeremia.
11 Der sechste Athai / der siebende Eliel.
12. Der achte Johanan/ der neunde Elsabad.
13. Der zehende Jeremja/ der eilffte Machbanai.

14. Diese waren von den kindern Gad / heupter im heer/ der kleinest vber hundert/ vnd der grössest vber tausent.

15. Diß sinds/ die vber den Jordan giengen im ersten monden / da er vol war an beiden vfern / das alle gründe eben waren/ beide gegen morgen vnd gegen abend.

16. Es kamen aber auch von den kindern BenJamin vnd Juda zu der burg Dauid.

17. Dauid aber gieng eraus zu jnen / vnd antwortet / vnd sprach zu jnen / So jr komet im friede zu mir / vnd mir zu helffen / so sol mein hertz mit euch sein. So jr aber komet auff list/ vnd mir wider zu sein/ so doch kein freuel an mir ist/ so sehe der Gott vnser veter drein/ vnd straffs.

18. Aber der Geist zoch an Amasai/ den heuptman vnter dreissigen / Dein sind wir Dauid / vnd mit dir halten wirs du son Isai/ Fried/ fried sey mit dir/ Fried sey mit deinen helffern/ denn dein Gott hilfft dir. Da nam sie Dauid an / vnd setzt sie zu heuptern vber die kriegsleut.

19. Vnd von Manasse fielen zu Dauid / da er kam mit den Philistern wider Saul zum streit / vnd halff jnen nicht. Denn die fürsten der Philister

liessen

ribus, viri militiæ ad bellum, disponentes clypeum & scutum: facies autem leonis facies eorũ, & 6 similes capris super montes ad festinandum.

9. Ezer 7 dux, Obadjah secundus, Eliab tertius,
10. Mismannah quartus, Irmejah quintus,
11. Atthai sextus, Eliel septimus,
12. Johanan octavus, Elzabad nonus,

13. Irmejahu decimus, Machbannai undecimus.

14. Isti de filiis Gad 8 duces exercitus: unus pro centum, minor: & major pro mille,

15. Isti 9 sunt qui transierunt Jarden mẽse primo, tametsi ipse *erat* repletus super omnes ripas suas, fugaveruntq; omnes 10 *incolas* vallium ad orientem & occidentem.

16. Venerunt præterea *aliquot* de filiis Binjamin & Jehudah usq; ad arcem ad Davidem.

17. Egressusq; est David ante eos, 11 & loquens dixit eis, Si pacis causa venitis ad me ut auxiliemini mihi, erit mihi super vos cor pariter: si autem ad decipiendum me *venistis* pro adversariis meis, absq; iniquitate in manibus meis, videat Deus patrum nostrorum, & increpet.

18. Spiritus vero induit Amasai 12 principem *super* triginta, Tui *sumus*, ô David, & tecum fili Isai *erimus*: pax, pax tibi, & pax adjutoribus tuis, quia 13 adjuvat te Deus tuus. Suscepit itaq; eos David, & 14 posuit eos inter principes turmæ.

19. De Menasseh insuper 15 transfugerunt ad Davidem, quum venisset cum Pelisthim contra Saulem in prælium: & non juverunt eos,

quia

bustissimi, & pugnatores optimi, tenentes clypeum & hastam: facies eorum quasi facies leonis, & veloces quasi capreæ in montibus:

9. Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab tertius.
10. Masmana quartus, Jeremias quintus,
11. Ethi sextus, Eliel septimus,
12. Johanan octavus, Elzebad nonus,
13. Jeremias decimus, Machbanai undecimus.

14. Hi de filiis Gad principes exercitus: novissimus, centum militibus præerat, & maximus, mille.

15. Isti sunt qui transierunt Jordanem mense primo, quando inundare cõsuevit super ripas suas: & omnes fugaverunt, qui morabantur in vallibus ad orientalem plagam & occidentalem.

16. Venerunt autem & de Benjamin & de Juda ad præsidium, in quo morabatur David.

17. Egressusque est David obviam eis, & ait, Si pacifice venistis ad me, ut auxiliemini mihi, cor meum jungatur vobis, si autem insidiamini mihi pro adversariis meis, cum ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, & judicet.

18. Spiritus veró induit Amasai principem inter triginta, & ait, Tui sumus ô David, & tecum fili Isai. pax, pax tibi, & pax adjutoribus tuis. te enim adjuvat Deus tuus. Suscepit ergo eos David, & constituit principes turmæ.

19. Porrò de Manasse transfugerunt ad David, quãdo veniebat cum Philisthiim adversus Saul, ut pugnaret: & nõ dimicavit

cum

μου δυνατοὶ ἰσχύϊ ἄνδρες δυνάμεως εἰς πόλεμον παρατεταγμένοι θυρεῷ καὶ δόρατι, καὶ πρόσωπα λεόντων τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ κοῦφοι ὡς δορκάδες ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ τάχει.

9. Εζερ ὁ ἄρχων, Αβδία ὁ δεύτερος, Ελιαβ ὁ τρίτος.
10. Μασμανὰ ὁ τέταρτος, Ιερεμίας ὁ πέμπτος.
11. Εθθὶ ὁ ἕκτος, Ελιὴλ ὁ ἕβδομος.
12. Ιωανὰν, ὁ ὄγδοος, Ελζαβὰδ ὁ ἔννατος.
13. Ιερεμίας ὁ δέκατος, Μαχαβανὶ ὁ ἑνδέκατος.

14. Ουτοι ἐκ τῶν υἱῶν Γαδ ἄρχοντες τῆς στρατιᾶς εἷς τοῖς ἑκατὸν μικρὸς, καὶ μέγας πρὸς χιλίους.

15. Ουτοι ἦσαν οἱ διαβάντες τὸν Ιορδάνην ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ, καὶ αὐτὸς ἦν πεπληρωκὼς ἐπὶ πᾶσαν τὴν κρηπῖδα αὐτοῦ, καὶ ἐξεδίωξαν πάντας τοὺς κατοικοῦντας αὐλῶνας εἰς ἀνατολὰς καὶ εἰς δυσμάς.

16. Καὶ ἦλθον ἀπὸ τῶν υἱῶν Βενιαμὶν καὶ Ιούδα εἰς βοήθειαν τοῦ Δαυίδ.

17. Καὶ ἐξῆλθε Δαυὶδ εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν, καὶ εἶπε καὶ εἶπεν αὐτοῖς, εἰ εἰς εἰρήνην ἥκατε πρός με βοηθῆσαί μοι, εἴη μοι καρδία ἐφ' ὑμᾶς εἰς ἕνωσιν· καὶ εἰ τοῦ παραδοῦναί με τοῖς ἐχθροῖς μου οὐκ ἐν ἀληθείᾳ χειρός, ἴδοι ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ ἐλέγξαι.

18. Καὶ πνεῦμα ἐνέδυσε τὸν Αμασαὶ ἄρχοντα τῶν τριάκοντα, καὶ εἶπε, πορεύου Δαυὶδ υἱὸς Ιεσσαὶ σὺ καὶ ὁ λαός σου ἐν εἰρήνῃ, εἰρήνη σοι καὶ εἰρήνη τοῖς βοηθοῖς σου, ὅτι ἐβοήθησέ σοι ὁ Θεός σου· καὶ προσεδέξατο αὐτοὺς Δαυίδ, καὶ κατέστησεν αὐτοὺς ἄρχοντας τῶν δυνάμεων.

19. Καὶ ἀπὸ Μανασσῆ προσεχώρησαν πρὸς Δαυὶδ ἐρχομένου αὐτοῦ μετὰ Αλλοφύλων τῶν ἐλθόντων ἐπὶ Σαοὺλ εἰς πόλεμον· καὶ οὐκ ἐβοήθησεν αὐτοῖς Δαυίδ,

ὅτι

Qui ad Davidem exulantem & Hebrone regnantẽ transierint.

Numerus eorum, qui erant cū Davide, ut constituerēt eum Regem.

* 1. Sam. 29. v 4.

ὅτι ἐν βουλῇ ἐγένοντο οἱ σατράπαι τῶν Ἀλλοφύλων λέγοντες, ἐν ταῖς κεφαλαῖς ἡμῶν ἐπιστρέψει πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ Σαοὺλ, καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτόν.

20. Καὶ ἐν τῷ πορεύεσθαι τὸν Δαυὶδ εἰς Σεκελάγ, προσεχώρησαν αὐτῷ ἀπὸ Μανασσῆ, Εδνὰ καὶ Ιωζαβὰδ, καὶ Ιαδιὴλ, καὶ Μιχαὴλ, καὶ Ιωζαβὰδ, καὶ Ελιοὺδ, καὶ Σαλαθὶ οἱ ἄρχοντες τῶν χιλιάδων τοῦ Μανασσῆ.

21. Καὶ αὐτοὶ συνεμάχησαν τῷ Δαυὶδ ἐπὶ τοῦ Γεδοὺρ, ὅτι δυνατοὶ ἰσχύι πάντες αὐτοί· καὶ ἐγένοντο ἄρχοντες τῇ στρατιᾷ ἐν δυνάμει.

22. Ὅτι κατὰ καιρὸν ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἤρχοντο πρὸς Δαυὶδ τοῦ βοηθῆσαι αὐτῷ ὡς εἰς παρεμβολὴν μεγάλην, ὡς παρεμβολὴν Θεοῦ.

23. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχόντων τῆς στρατιᾶς τῶν ἐλθόντων πρὸς Δαυὶδ εἰς Χεβρὼν, τοῦ ἐπιστρέψαι τὴν βασιλείαν Σαοὺλ πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸν λόγον Κυρίου.

24. Καὶ οὗτος ὁ ἀριθμός, υἱοὶ Ιούδα, αἴροντες θυρεὸν καὶ δόρυ ἑξακισχίλιοι καὶ ὀκτακόσιοι καθωπλισμένοι δυνάμει.

25. Τῶν υἱῶν Συμεὼν δυνατοὶ ἰσχύι εἰς παράταξιν ἑπτακισχίλιοι καὶ ἑκατόν.

26. Καὶ τῶν υἱῶν Λευί, τετρακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι.

27. Καὶ Ιωαδὰ ὁ ἡγούμενος τῷ Ααρὼν, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ τρισχίλιοι καὶ ἑπτακόσιοι.

28. Καὶ Σαδδοὺκ νέος δυνατὸς ἰσχύι, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἴκοσι καὶ δύο ἄρχοντες.

29. Καὶ ἐκ τῶν υἱῶν Βενιαμὶν τῶν ἀδελφῶν Σαοὺλ, τρισχίλιοι καὶ ἕως τοῦ νῦν οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἐφύλασσον τὴν φυλακὴν οἴκου Σαοὺλ.

30. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Εφραίμ, εἴκοσι χιλιάδες καὶ ὀκτακόσιοι δυνατοὶ ἰσχύι ἄνδρες ὀνομαστοὶ κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν.

31. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους φυλῆς Μανασσῆ, ὀκτωκαίδεκα χιλιάδες, οἱ ὀνομασθέντες ἐν ὀ-

νό-

cum eis, * quia inito consilio remiserūt eum principes Philisthinorum, dicentes, Periculo capitis nostri revertetur ad dominum suum Saul.

20. Quando igitur reversus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de Manasse, Ednas, & Jozabad, & Jedihel, & Michael, & Ednas, & Jozabad, & Eliu, & Salathi, principes millium in Manasse.

21. Hi præbuerunt auxiliū David adversus latrunculos: omnes enim erant viri fortissimi, & facti sūt principes in exercitu.

22. Sed & per singulos dies veniebant ad David ad auxiliandum ei, usque dum fieret grandis numerus, quasi exercitus Dei.

23. Iste quoque est numerus principum exercitus, qui venerunt ad David, cùm esset in Hebron, ut transferrent regnum Saul ad eum, juxta verbum Domini.

24. Filii Juda portantes clypeum & hastam, sex millia octingenti expediti ad prælium.

25. De filiis Simeon virorum fortissimorum ad pugnandum, septem millia centum.

26. De filiis Levi, quatuor millia sexcenti.

27. Jojada quoque princeps de stirpe Aaron, & cum eo tria millia septingenti.

28. Sadoc etiam puer egregiæ indolis, & domus patris ejus, principes viginti duo.

29. De filiis autem Benjamin fratribus Saul, tria millia. magna enim pars eorum adhuc sequebatur domum Saul.

30. Porrò de filiis Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis.

31. Et ex dimidia tribu Manasse, decem & octo millia, singuli per nomi-

na

quia [16] consilio *inito* remiserunt eum principes Pelisthim, dicendo, [17] Cum capitibus nostris trāsfugiet ad dominum suum Saulem.

20. [18] Quum *inquā* pergeret in Siclag, transfugerunt ad eum *aliquot* de Menasseh, Adnah, & Jozabad, & Jediael, & Michael, & Jozabad, & Elihu, & Sillethai, [19] duces millium qui *erant* in Menasseh.

21. Et hi auxiliati sunt [20] Davidi contra turmam illam: quia fortes viribus erant omnes, fugeruntq; principes in eo exercitu.

22. Etenim [21] quotidie veniebant ad Davidem, ut auxiliarentur ei, donec *factus est* in exercitū magnum, quasi castra Dei.

23. Isti autem *sunt* numeri [22] ducum expeditorum ad pugnam, *qui* venerunt ad Davidem in Hebron, ut converterent regnum † Saulis ad eum juxta os Jehovæ.

24. *Ex* filiis Jehudah portantes clypeum & hastam, sex millia & octingenti [23] accincti *armis* ad pugnam.

25. De filiis Simon fortes [24] viribus ad pugnam, septem milla & centum.

26. De filiis Levi, quatuor millia & sexcenti.

27. Jehojada quoq; dux, [25] de *filiis* Aharon, & cum eo tria millia & septingenti.

28. Et Sadoc adolescens fortis [26] viribus, & de domo patris ejus principes viginti duo.

29. Et de filiis Binjamin, fratribus Saul, tria millia: [27] adhuc enim multitudo eorum custodiebant custodiam domus Saul.

30. De filiis vero Ephraim, [28] viginti millia & octingenti, fortes robore, viri [29] nominati in domo familiarum suarum.

31. Ex dimidia autē tribu Menasseh, octodecim millia qui designati sunt per

no-

liessen jn mit raht von sich/ vnd sprachen / Wenn er zu seinem herrn Saul fiele / so möchts vns vnsern hals kostē.

20. Da er nu gen Ziklag zoch/ fielen zu jm von Manasse/ Adna/ Josabad/ Jediael / Michael/ Josabad/ Elihu/ Zilthai/ heupter vber tausent in Manasse.

21. Vnd sie holffen David wider die kriegsleute. Denn sie waren alle redliche helden/ vnd wurden heuptleut vber das heer.

22. Auch kamen alle tage etliche zu David jm zu helffen/ biß das ein gros heer ward/ wie ein heer Gottes.

23. Vnd diß ist die zal der heupter gerüst zum heer/ die zu David gen Hebron kamen/ das königreich Saul zu jm zu wenden/ nach dem wort des HERRN.

24. Der kinder Juda/ die schild vnd spieß trugen/ waren sechs tausent / vnd acht hundert gerüst zum heer.

25. Der kinder Simeon redliche helden zum heer / sieben tausent vnd hundert.

26. Der kinder Levi / vier tausent vnd sechs hundert.

27. Vnd Jojada der fürst vnter den von Aaron / mit drey tausent vnd sieben hundert.

28. Zadok der knabe ein redlicher held / mit seines vaters hause / zwey vnd zwentzig obersten.

29. Der kinder BenJamin Sauls brüdere drey tausent/ Denn biß auff die zeit hielten jr noch viel an dem hause Saul.

30. Der kinder Ephraim/ zwentzig tausent vnd acht hundert/ redliche helden vnd berümbte menner im hause jrer veter.

31. Des halben stams Manasse/ achzehen tausent/ die mit namen genennet wurden/

16. *in consilio.* 17. *in capitib. n. cadet.*

18. *in eundo ipsum ad S. ceciderunt super e.* 19. *capita* 20. *cum Davide super t. quia fortes virtute omnes hi.* 21. *ad tempus dies in die venient (fut. pro præt.) super D. ad auxiliandum ei usq; ad castrametationem magnam, quasi castramentatione Dei.* 22. *capitum expediti ad militiā. v. super D. in H. ad convertendum.* 23. *expediti militia.* 24. *robore ad militiam.* 25. *ipsi Aaron.* 26. *robore.* 27. *& usque huc m. e. custodientes (sc. erant) cust.* 28. *duadecades chiliadis* 29. *nominum domus patrum suorum. & de dimidio tribus M. ogdoas (&) decas chiliadis, qui expressi sunt in*

1474

nominib. ad veniendum, ad regnare-faciendum Davidē. 30. scientes intelligentiā temporibus, ad sciendū, quid facturus esset Israel, capita e. d. 31. super os. 32. egressores exercitus, ordinatores belli in omnibus vasis belli quinq;-decades chiliadis & ad ordinandam aciem in non corde & corde, id est, non duplici animo. 33. in cly. & h. tres decades & heptas chiliadis. Et de Danita ordinatores belli dua decades & ogdoas chiliadis & s. 34. egressores exercitus ad ordinandum bellum quatuor-decades chiliadis. 35. Reubenita & Gadita & dimidia tribus M. in omnibus vasis exercitus belli centuria & dua-decades chiliadis. 36. belli t. 4. in c. i. 37. ad regnare-faciendum Davidem.

das sie kemen vnd machten Dauid zum könige.

32. Der kinder Jsaschar die verstendig waren / vnd rieten was zu jeder zeit Jsrael thun solt/ zwey hundert heuptleut/ vnd alle jre brüder folgeten jrem wort.

33. Von Sebulon die ins heer zogen zum streit/ gerüst mit allerley waffen zum streit/ funffzig tausent / sich in die ordnung zu schicken eintrechtiglich.

34. Von Naphthali / tausent heuptleut / vnd mit jnen die schildt vnd spieß führeten/ sieben vnd dreissig tausent.

35. Von Dan zum streit gerüst acht vnd zwentzig tausent/ sechs hundert.

36. Von Asser/ die ins heer zogen gerüst zum streit/ viertzig tausent.

37. Von jenseid dem Jordan / von den Rubenitern/ Gadditern vnd halben stamm Manasse/ mit allerley waffen zum streit/ hundert vnd zwentzig tausent.

38. Alle diese kriegsleute/ den zeug zu ordnen / kamen von gantzem hertzen gen Hebron/ Dauid könig zu machen vber gantz Jsrael. Auch war alles ander Jsrael eins hertzen das man Dauid zum könige machet.

39. Vnd waren daselbs bey Dauid drey tage/ assen vnd truncken/ denn jre brüder hatten für sie zubereit.

40. Auch welche die nehesten vmb sie waren / biß hin an Jsaschar / Sebulon vnd Naphthali / die brachten brot auff eseln/ camelen/ meulern/ vnd rindern zu essen / mehl/ feigen/ rosin/ wein/ öle / rinder / schafe die menge / denn es war ein freude in Jsrael.

nomina ut venirent ad constituendum regem Davidem, 32. De filiis vero Issachar, 30 periti intelligentia temporum, ita ut scirent, quid agendum esset Israeli, principes eorum ducenti & omnes fratres eorum 31 juxta sermonem eorum.

33. De *filiis* Zebulun 32 qui egrediebantur ad militiam, disponentes bellum cum omnibus instrumentis bellicis, quinquaginta millia, & *parati* ad ordinem servandum, absq; corde & corde.

34. De Naphthali autem principes mille: & cum eis 33 cum clypeo & hasta triginta & septem millia.

35. De Danitis item disponentes prœliū, viginti octo millia & sexcenti.

36. Et de Aser 34 qui proficiscebantur ad militiam, ad disponendum bellum, quadraginta millia.

37. Et de trans Jarden, *id est* de 35 Reubenitis & Gaditis, & dimidia tribu Menasseh *venerunt* cum omnibus instrumentis pugnæ *&* belli, centum & viginti millia.

38. Omnes isti, viri 36 bellatores, instructores aciei, corde integro venerunt in Hebron ad constituendum regem Davidem super universum Israelem: quin & omne residuum Israelis corde uno *erant* 37 ut regem constituerent Davidem.

39. Fueruntq; ibi cum Davide diebus tribus comedentes & bibentes: præparaverant enim eis fratres eorum.

40. Quinetjam 38 qui illis vicini erāt usq; *ad* Issachar, & Zebulun, & Naphthali, 39 afferebant panem in asinis, & camelis, & mulis, & bobus, escam, farinam, palathas, uvas passas, & vinum, & oleum, & boves, & oves in multitudine. lętitia enim *erat* in Israele.

na sua venerunt ut constituerent regem David.

32. De filiis quoque Issachar viri eruditi, qui noverant singula tempora, ad pręcipiendum, quid facere deberet Israel, principes ducenti: omnis autem reliqua tribus, eorum consilium sequebatur.

33. Porrò de Zabulon, qui egrediebantur ad prœlium, & stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium, non in corde duplici.

34. Et de Nephthali, principes mille: & cum eis instructi clypeo & hasta, triginta & septem millia.

35. De Dan etiam præparati ad prælium, viginti octo millia sexcenti.

36. Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie provocantes, quadraginta millia.

37. Trans Jordanem autem de filiis Ruben, & de Gad, & dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis, centum viginti millia.

38. Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, ut constituerent regem David super universum Israel: sed & omnes reliqui ex Israel, uno corde erant, ut rex fieret David.

39. Fueruntque ibi apud David tribus diebus comedentes & bibentes, præparaverant enim eis fratres sui.

40. Sed & qui juxta eos erant, usq; ad Issachar & Zabulon & Nephthali, afferebant panes in asinis, & camelis, & mulis, & bobus ad vescendum: farinam, palathas, uvam passam, vinum, oleum, boves, arietes & omnem copiam. Gaudium quippe erat in Israel.

νόματι τοῦ παραγενέσθαι τοῦ βασιλεῦσαι τὸν Δαυίδ.

32. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰασσάχαρ, γινώσκοντες σύνεσιν εἰς τοὺς καιρούς, γινώσκοντες τί ποιήσαι Ἰσραὴλ εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτῶν διακόσιοι, καὶ πάντες οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν μετ᾽ αὐτῶν.

33. Καὶ ἀπὸ Ζαβουλὼν ἐκπορευόμενοι εἰς παράταξιν πολέμου ἐν πᾶσι σκεύεσι πολεμικοῖς πεντήκοντα χιλιάδες βοηθῆσαι τῷ Δαυίδ, οὐδὲ μετὰ καρδίας καὶ καρδίας.

34. Καὶ ἀπὸ Νεφθαλεί, ἄρχοντες χίλιοι, καὶ μετ᾽ αὐτῶν ἐν θυρεοῖς καὶ δόρασιν τριάκοντα καὶ ἑπτὰ χιλιάδες.

35. Καὶ ἀπὸ τοῦ Δάν, παρατασσόμενοι εἰς πόλεμον εἴκοσι καὶ ὀκτὼ χιλιάδες καὶ ἑξακόσιοι.

36. Καὶ ἀπὸ Ἀσήρ, ἐκπορευόμενοι βοηθῆσαι εἰς πόλεμον τεσσαράκοντα χιλιάδες.

37. Καὶ ἀπὸ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἀπὸ Ῥουβὴν καὶ Γάδ, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους φυλῆς Μανασσῆ, ἐν πᾶσι σκεύεσι πολεμικοῖς ἐν δυνάμει ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδες.

38. Πάντες οὗτοι ἄνδρες πολεμισταί, παρατασσόμενοι ἐν παρατάξει, ἐν ψυχῇ εἰρηνικῇ ἦλθον εἰς Χεβρών, τοῦ βασιλεῦσαι τὸν Δαυὶδ ἐπὶ πάντα Ἰσραήλ, καὶ ὁ κατάλοιπος Ἰσραήλ, ψυχὴ μία τοῦ βασιλεῦσαι τὸν Δαυίδ.

39. Καὶ ἦσαν ἐκεῖ μετὰ Δαυὶδ ἡμέρας τρεῖς ἐσθίοντες, καὶ πίνοντες, ὅτι ἡτοίμασαν αὐτοῖς οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν.

40. Καὶ οἱ ὁμοροῦντες αὐτοῖς καὶ ἕως Ἰσσάχαρ, καὶ Ζαβουλών, καὶ Νεφθαλείμ, ἔφερον αὐτοῖς ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ ἐπὶ τῶν καμήλων, καὶ ἐπὶ τῶν ἡμιόνων, καὶ ἐπὶ τῶν μόσχων βρώματα, ἄλευρον, παλάθας, ἀσταφίδας, οἶνον, καὶ ἔλαιον, μόσχους καὶ πρόβατα εἰς πλῆθος, ὅτι εὐφροσύνη ἦν τῷ Ἰσραήλ.

Numerus exercitus Davidis.

38. propinqui ad eos. 39. adferentes p. in a. & in c. & in m. & in bobus, massa ficuum siccarum u. p. & v. & o. & armentum & gregē ad multitudinem.

Arcæ de Cariathjarim reductio.

Κεφαλ. ιγ΄.

Καὶ ἐβουλεύσατο Δαυὶδ μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν χιλιάρχων καὶ ἑκατοντάρχων, καὶ μετὰ παντὸς ἡγουμένου.

2. Καὶ εἶπεν Δαυὶδ πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ Ἰσραήλ, εἰ ἐφ' ὑμῖν ἀγαθὸν, καὶ παρὰ Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν εὐοδωθῇ, ἀποστείλωμεν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν τοὺς ὑπολελειμμένους ἐν πάσῃ γῇ Ἰσραήλ, καὶ μετ' αὐτῶν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ἐν πόλεσι κατασχέσεων αὐτῶν, καὶ συναχθήτωσαν πρὸς ἡμᾶς.

3. Καὶ ἐπιστρέψωμεν τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πρὸς ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἐζητήσαμεν αὐτὴν ἀφ' ἡμερῶν Σαοὺλ.

4. Καὶ εἶπε πᾶσα ἡ ἐκκλησία τοῦ ποιῆσαι οὕτως, ὅτι εὐθὺς ὁ λόγος ἐν ὀφθαλμοῖς παντὸς τοῦ λαοῦ.

5. Καὶ ἐξεκκλησίασε Δαυὶδ τὸν πάντα Ἰσραὴλ ἀπὸ ὁρίων Αἰγύπτου καὶ ἕως εἰσόδου Αἱμαθ, τοῦ ἐνεγκεῖν τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ ἐκ πόλεως Ἰαρείμ.

* 2. Sam. 6. v. 2.

6. Καὶ ἀνέβη Δαυὶδ καὶ πᾶς ἀνὴρ Ἰσραὴλ εἰς Καριαθιαρείμ, ἥ ἐστι τοῦ Ἰούδα, τοῦ ἀναγαγεῖν ἐκεῖθεν τὴν κιβωτὸν Θεοῦ Κυρίου τοῦ καθημένου ἐπὶ Χερουβίμ, οὗ ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ.

7. Καὶ ἐπέθηκαν τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἅμαξαν καινὴν, ἐξ οἴκου Ἀβιναδάβ· καὶ Ὀζᾶ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἦγον τὴν ἅμαξαν.

8. Καὶ Δαυὶδ καὶ πᾶς Ἰσραὴλ παίζοντες ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει, καὶ ἐν ᾠδαῖς, καὶ ἐν κινύραις, καὶ ἐν νάβλαις, καὶ ἐν τυμπάνοις, καὶ ἐν κυμβάλοις, καὶ ἐν σάλπιγξιν.

9. Καὶ ἦλθον ἕως τῆς ἅλωνος Χαιδών· καὶ ἐξέτεινεν Ὀζᾶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ τοῦ κατασχεῖν τὴν κιβωτὸν, ὅτι ἐξέκλινεν αὐτὴν ὁ μόσχος.

Καὶ

CAP. XIII.

Iniit autem consiliũ David cum tribunis & centurionibus & universis principibus,

2. Et ait ad omnem cœtum Israel, Si placet vobis, & à Domino Deo nostro egreditur sermo, quẽ loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in universas regiones Israel, & ad sacerdotes & Levitas, qui habitant in suburbanis urbium, ut congregentur ad nos,

3. Et reducamus arcam Dei nostri ad nos: non enim requisivimus eam in diebus Saul.

4. Et respondit universa multitudo, ut ita fieret: placuerat enim sermo omni populo.

5. Congregavit ergo David cunctum Israel à Sihor Ægypti, usque dum ingrediaris Emath, * ut adduceret arcam Dei de Cariathjarim.

6. Et ascendit David & omnis vir Israel ad collem Cariathjarim, qui est in Juda, ut afferret inde arcam Domini Dei sedentis super Cherubim, ubi invocatum est nomen ejus.

7. Imposueruntque arcam Dei super plaustrum novum, de domo Abinadab: Oza autem, & frater ejus minabant plaustrum.

8. Porrò David & universus Israel ludebant coram Deo omni virtute, in canticis & in citharis, & psalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis.

9. Cum autem pervenissent ad aream Chidon, tetendit Oza manum suam, ut sustentaret arcam: bos quippe lasciviens paululum inclinaverat eam.

Ira-

CAP. XIII.

Consilium autem iniit David cum [1] tribunis & centurionibus, cum omnibus ducibus.

2. Dixitq; David universo cœtui Israelis, Si [2] vobis placet & à Jehova Deo nostro *est*, dispergamus *&* mittamus [3] ad fratres nostros qui remanserunt, in omnes terras Israelis: (cum illis autem *sunt* sacerdotes & Levitæ in urbibus suburbanorum suorum) & congregentur ad nos:

3. [4] Ut reducamus arcam Dei nostri ad nos: non enim requisivimus eam in diebus Saulis.

4. Et dixerunt universus cœtus [5] ut faceret sic, recta enim *visa est* res illa in oculis totius populi.

5. Congregavit itaq; David cunctum Israelem à Nilo Aegypti usq; ad introitũ Hamath, [6] ut adducerent arcam Jehovæ è Ciriathjearim.

6 Ascendit ergo David, & universus Israel in Baalath [7] in Ciriathjearim, quæ *est in* Jehudah, ut adducerent inde arcam Dei Jehovæ sedentis *inter* Cherubim, [8] *super* quam invocatum est nomen *ejus*.

7. Imposuerunt autẽ arcam Dei super plaustrum novum è domo Abinadab: Uzzah autem & Ahio [9] ducebant plaustrum.

8. David autem & universus Israel [10] ludebant coram Deo totis viribus, & in canticis, & in citharis, & [11] psalteriis, & tympanis, atq; cymbalis, & tubis.

9. Quumq; venissent usq; *ad* aream Chidon misit Uzza manum suam, ut teneret arcam, quoniam declinaverant boves.

Et

Das XIIII. Cap.

Und David hielt einen Raht mit den Heuptleuten vber tausent vnd vber hundert / vnd mit allen fürsten.

2. Vnd sprach zu der gantzen gemeine Israel. Gefelt es euch vnd ist von dem HERRN vnserm Gott/ so last vns allenthalben ausschicken zu den andern vnsern brüdern / in allen landen Israel / vnd mit jnen die priester vnd Leuiten in den stedten / da sie vorstedte haben / das sie zu vns versamlet werden.

3. Vnd last vns die lade vnsers Gottes zu vns wider holen / Denn bey den zeiten Saul fragten wir nicht nach jr.

4. Da sprach die gantze gemeine / man solt also thun / denn solchs gefiel allem volck wol.

5. Also versamlet David das gantz Israel von Sihor Egypti an / biß man kömpt gen Hemath / die lade Gottes zu holen von Kiriath Jearim.

6. Vnd David zoch hinauff mit gantzem Israel zu Kiriath Jearim / welche ligt in Juda / das er von dannen erauff brecht / die lade Gottes des HERRN / der auff den Cherubim sitzt / da der name angeruffen wird.

7. Vnd sie liessen die lade Gottes auff eim newen wagen füren aus dem hause Abinadab. Vsa aber vnd sein bruder trieben den wagen.

8. David aber vnd das gantze Israel spieleten für Gott her / aus gantzer macht mit lieden / mit harffen / mit psaltern / mit paucken / mit cymbeln vnd mit posaunen.

9. Da sie aber kamen auff den platz Chidon / recket Vsa seine hand aus / die laden zu halten / denn die rinder schritten beseit aus.

Cap. 13.

1. *principibus millenorum & centenorum ad omnem ducem.*

2. *super vobis bonum.*

3. *super fr. n. relictos.*

4. *& reducemus*

5. *ad faciendum sic. quia rectum fuit verbum in o.*

6. *ad adducendũ arcam Dei è C.*

7. *ad C. quæ (sc. est) Jehuda, ad ascendere-faciendum.*

8. *quo (sc. loco .i. ubi) inv. & vehere fecerunt*

9. *ducentes (sc. erant) in plaustro.*

10. *ludentes (sc. erant) c. D. in omni fortitudine.*

11. *in nablis, & in t. & in c. & in t. & venerunt u. a. C. & misit U. m. s. ad tenendũ a. q. labascebant bo.*

CAPUT XIII.

12. *super quód m. m. s. super arcam.*

13. *& ira fuit Davidi, quod dirupisset Jeh. rupturã in U. & nomen indidit loco illi P.*

1476:·

14. *recedere fecit D. a. ad se ad c. D. & declinare fecit e. ad do.*

15. *cum domo.*

Cap. 14.

1. *cedrorum, & fabros muri.*

2. *in Regem.*

3. *natorum, qui fuerunt ei.*

4. *& audiverũt.*

5. *in regem s. u.*

Das I. Buch

10. Da erzürnet der grim des HERRN vber Vsa/ vnd schlug jn/ das er seine hand hatte ausgereckt an die lade/ das er daselbs starb für Gott.

11. Da ward David trawrig/ das der HERR ein solchen riß thet an Vsa/ vnd hieß die stet Perez Vsa/ biß auff diesen tag.

12. Vnd David furcht sich für Gott des tages/ vnd sprach/ Wie sol ich die lade Gottes zu mir bringen?

13. Darumb ließ er die lade Gottes nicht zu sich bringen in die stadt David/ sondern lencket sie hin ins hauß Obed-Edom des Gethiters.

14. Also bleib die lade Gottes bey ObedEdom in seinem hause drey monden/ Vnd der HERR segnet das hauß ObedEdom vnd alles was er hatte.

Das XV. Cap.

VNd Hiram der könig zu Tyro sandte boten zu David/ vnd cedern holtz/ meurer vnd zimmerleute/ das sie jm ein hauß baweten.

2. Vnd David merckt/ das jn der HERR zum könig vber Jsrael bestetiget hatte/ Denn sein königreich steig auff vmb seines volcks Jsrael willen.

3. Vnd David nam noch mehr weiber zu Jerusalem/ vnd zeuget noch mehr söne vnd töchter.

4. Vnd die jm zu Jerusalem geborn wurden/ hiessen also/ Sammua/ Sobab/ Nathan/ Salomo.

5. Jebehar/ Elisua/ Elipaleth.

6. Noga/ Nepheg/ Japhia.

7. Elisamma/ BaelJada/ Eliphaleth.

8. Vnd da die Philister höreten/ das David zum könige gesalbet war vber gantz Jsrael

zogen

I. PARALIP.

10. Et exarsit furor Jehovæ in Uzzah, percussitq; eum, 12 quod misisset manũ suam ad arcam, & mortuus est ibi coram Deo.

11. 13 Unde ira fuit Davidi, quod divisisset Jehovah divisionem in Uzzah: propterea vocavit locum ipsum Peres Uzza, usq; ad diem hanc.

12. Et timuit David Deum in die illa, dicendo, Quomodo introducam ad me arcam Dei?

13. Et non 14 deduxit David arcam ad se in civitatem Davidis, sed deduxit eam in domum Obed-edom Gitthæi.

14. Et mansit arca Dei 15 in domo Obed-edom, in domo ejus tribus mensibus: benedixitq; Jehovah domui Obed-edom, & omnibus quę *erant* illius.

CAP. XIIII.

MIsit autem Hiram rex Sor legatos ad Davidem, & ligna 1 cedrina, & artifices parietum, & artifices lignorum ad ædificandum ei domum.

2. Cognovit itaq; David quod confirmasset eum Jehovah 2 regem super Israelem, & quod elevatum *esset* sursum versus regnum suum, propter populũ ejus Israelem,

3. Accepit autem David adhuc uxores in Jerusalaim: & genuit David adhuc filios & filias.

4. Et ista *sunt* nomina 3 eorum qui nati sunt ei in Jerusalaim: Sammua & Sobab, Nathan, & Selomoh,

5. Et Ibhar, & Elisua, & Elpelet,

6. Et Nogah, & Nepheg, & Japhia.

7. Et Elisama, & Beeljada, & Eliphelet.

8. 4 Audientes autẽ Pelisthim quod unctus esset David 5 rex super universum Is-

ra-

10. Iratus est itaque Dominus contra Ozam, & percussit eum, * eò quòd tetigisset arcam: & mortuus est ibi corã Domino.

11. Contristatusque est David, eò quòd divisisset Dominus Ozam: vocavitq; locum illum, Divisio Ozæ, usque in præsentem diem.

12. Et timuit Deum tunc temporis, dicens, Quomodò possum ad me introducere arcam Dei?

13. Et ob hanc causam nõ adduxit eam ad se, hoc est, in civitatem David, sed avertit in domum ObedEdom Gethæi.

14. Mansit ergo arca Dei in domo obed Edom tribus mensibus: & bendixit Dominus domui ejus, & omnibus, quæ habebat.

CAP. XIIII.

MIsit quoque Hiram rex Tyri nũtios ad David, & ligna cedrina, & artifices parietum lignorumque: ut ædificarent ei domum.

2. CognovitqueDavid, eò quòd confirmasset eum Dominus in regem super Israel, & sublevatum est regnum suum super populum ejus Israel.

3. Accepit quoque David alias uxores in Jerusalem: genuitque filios & filias.

4. * Et hæc nomina eorum qui nati sunt ei in Jerusalem: Samua & Sobab, Nathan & Salomon,

5. Jebahar, & Elisua, & Eliphalet,

6. Noga quoque, & Napheg, & Japhia,

7. Elisama, & Baaljada, & Eliphalet.

8. * Audientes autẽ Philisthiim eò quòd unctus esset David in regem super

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜ.

10. Καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος ἐπὶ Ὀζᾶ, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ἐκεῖ, διὰ τὸ ἐκτεῖναι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κιβωτὸν, καὶ ἀπέθανε ἐκεῖ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ.

11. Καὶ ἠθύμησε Δαυὶδ, ὅτι διέκοψε Κύριος διακοπὴν ἐν Ὀζᾶ, διὰ τοῦτο ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου διακοπὴν Ὀζᾶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

12. Καὶ ἐφοβήθη Δαυὶδ τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λέγων, πῶς εἰσοίσω πρὸς ἐμαυτὸν τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ;

13. Καὶ οὐκ ἀπέστρεψε Δαυὶδ τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὴν πόλιν Δαυὶδ, καὶ ἐξέκλινεν αὐτὴν εἰς οἶκον Ὀβὴδ Ἐδὼμ τοῦ Γεθθαίου.

14. Καὶ ἐκάθησεν ἡ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ ἐν οἴκῳ Ὀβὴδ Ἐδὼμ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μῆνας τρεῖς· καὶ εὐλόγησε Κύριος τὸν οἶκον Ὀβὴδ Ἐδὼμ καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ.

Κεφαλ. ιδʹ.

ΚΑὶ ἀπέστειλε Χιρὰμ βασιλεὺς Τύρου ἀγγέλους πρὸς Δαυὶδ καὶ ξύλα κέδρινα, καὶ τέκτονας τοίχων, καὶ τέκτονας ξύλων, τοῦ οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἶκον.

2. Καὶ ἔγνω Δαυὶδ, ὅτι ἡτοίμασεν αὐτὸν Κύριος εἰς βασιλέα ἐπὶ Ἰσραήλ, καὶ ὅτι ηὐξήθη εἰς ὕψος ἡ βασιλεία αὐτοῦ διὰ τὸν λαὸν αὐτοῦ τὸν Ἰσραήλ.

3. Καὶ ἔλαβεν Δαυὶδ ἔτι γυναῖκας ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐτέχθησαν αὐτῷ υἱοὶ καὶ θυγατέρες.

4. Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα αὐτῶν τῶν τεχθέντων αὐτῷ ἐν Ἱερουσαλὴμ, Σαμαὰ, καὶ Σωβὰβ, Ναθὰν καὶ Σαλομὼν,

5. Καὶ Ἰεβαὰρ, καὶ Ἐλισουὲ, καὶ Ἐλιφαλὲτ.

6. Καὶ Ναγὲ, καὶ Ναφὲκ, καὶ Ἰαφία,

7. Καὶ Ἐλισαμὰ, καὶ Βααλίαδα, καὶ Ἐλιφαλάτ.

8. Καὶ ἤκουσαν οἱ ἀλλόφυλοι ὅτι ἐχρίσθη Δαυὶδ εἰς βασιλέα ἐπὶ πάντα Ἰσραήλ, καὶ ἀνέβησαν

πάν-

David muneribus adficitur à Tyriorũ Rege & filiorum numero augetur.

* Num. 4. v. 15.

* 2. Sam. 5. v. 11.

* 2. Sam. 5. v. 13.

* 2. Sam. 5. v. 17.

David consulto Deo Philisthæos bis fundit.

πάντες οἱ Ἀλλόφυλοι ζητῆσαι τὸν Δαυίδ· καὶ ἤκουσε Δαυίδ, καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῖς.

9. Καὶ οἱ Ἀλλόφυλοι ἦλθον, καὶ ἐξεχύθησαν ἐν τῇ κοιλάδι τῶν γιγάντων·

10. Καὶ ἠρώτησε Δαυὶδ διὰ τοῦ Θεοῦ λέγων, εἰ ἀναβῶ ἐπὶ τοὺς Ἀλλοφύλους, καὶ εἰ παραδώσεις αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖράς μου; καὶ εἶπεν αὐτῷ Κύριος, ἀνάβηθι καὶ δώσω αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖράς σου.

11. Καὶ ἀνέβη εἰς Βαὰλ Φαρασίν, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς Δαυὶδ ἐκεῖ· καὶ εἶπεν Δαυίδ, διέκοψε Κύριος τοὺς ἐχθρούς μου ἐν χειρί μου, ὡς διακοπὴν ὕδατος· διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου διακοπὴ Βαὰλ Φαρασίν.

12. Καὶ ἐγκατέλειπον ἐκεῖ οἱ Ἀλλόφυλοι τοὺς θεοὺς αὐτῶν· καὶ εἶπε Δαυίδ, καὶ ἐνεπρήσθησαν ἐν πυρί.

13. Καὶ προσέθεντο ἔτι οἱ Ἀλλόφυλοι, καὶ ἐξεχύθησαν ἐν τῇ κοιλάδι τῶν γιγάντων.

14. Καὶ ἠρώτησεν ἔτι Δαυὶδ ἐν Θεῷ· καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, οὐ πορεύσῃ ὀπίσω αὐτῶν, ἀποστρέφου ἀπ᾽ αὐτῶν· καὶ ἥξεις αὐτοῖς πλησίον τῶν ἀπίων.

15. Καὶ ἔσται ἐν τῷ ἀκοῦσαί σε τὴν φωνὴν τοῦ συσσεισμοῦ ἀπ᾽ ἄκρου τῶν ἀπίων, τότε ἐξελεύσῃ εἰς τὸν πόλεμον, ὅτι ἐξῆλθεν ὁ Θεὸς ἔμπροσθέν σου, τοῦ πατάξαι τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἀλλοφύλων.

16. Καὶ ἐποίησε Δαυὶδ καθὼς ἐνετείλατο αὐτῷ ὁ Θεός· καὶ ἐπάταξε τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἀλλοφύλων ἀπὸ Γαβαὼν ἕως Γαζηρᾶ.

17. Καὶ ἐξῆλθε τὸ ὄνομα Δαυὶδ ἐν πάσαις ταῖς γαίαις, καὶ Κύριος ἔδωκεν τὸν φόβον αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη.

Κεφαλ. ιε΄.

Num. 4. ✱ 1.

ΚΑὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ οἴκους ἐν πόλει Δαυίδ, καὶ ἡτοίμασε τόπον τῇ κιβωτῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπηξεν αὐτῇ σκηνήν.

Τό-

per universum Israel, ascenderũt omnes ut quærerent eum: quod cum audisset David, egressus est obviam eis.

9. Porrò Philisthiim venientes, diffusi sunt in valle Raphaim.

10. Consuluitq; David Dominum, dicens, Si ascendam ad Philisthæos, & si trades eos in manu mea? Et dixit ei Dominus, Ascende, & tradam eos in manu tua.

11. Cumque illi ascendissent in Baal pharasim, percussit eos ibi David, & dixit, Divisit Deus inimicos meos per manum meam, sicut dividuntur aquæ, & idcirco vocatum est nomen illius loci, Baal pharasim.

12. Dereliqueruntq; ibi deos suos, quos David jussit exuri.

13. Alia etiam vice Philisthiim irruerunt, & diffusi sunt in valle.

14. Consuluitque rursum David Deum: & dixit ei Deus, Non ascendas post eos, recede ab eis, & venies contra illos ex adverso pyrorum.

15. Cumq; audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. Egressus est enim Deus ante te, ut percutiat castra Philisthiim.

16. Fecit ergo David sicut præceperat ei Deus, & percussit castra Philisthinorum, de Gabaon usque Gazera.

17. Divulgatumque est nomen David in universis regionibus, & Dominus dedit pavorem ejus super omnes gentes.

CAP. XV.

FEcit quoque sibi domos in civitate David: & ædificavit locum arcæ Dei, tenditq; ei tabernaculũ.

Tunc

raelem, ascenderunt universi ad quærendum Davidẽ: quod quum audisset David, egressus est cõtra eos.

9. Pelisthim autem venerunt, ac diffusi sunt in valle Rephaim.

10. [6]Consuluit itaq; David Deum, dicendo, Ascendamne contra Pelisthim, & trades eos in manũ meam? Et dixit ei Jehovah, Ascende, & tradam eos in manum tuam.

11. Ascenderunt itaq; in Baal perasim, & percussit eos ibi David, ac [7] dixit, Divisit Deus inimicos meos per manũ meam, tanquam divisionem aquæ. idcirco vocaverunt nomen loci ipsius, Baal-perasim.

12. Dereliqueruntq; ibi Deos suos: [8] & præcepit David, & combusti sunt igni.

13. Addiderunt autem rursum Pelisthim, ac diffusi sunt in valle.

14. Consuluit itaq; adhuc David Deum: & dixit ei Deus, [9] Ne ascendas post eos: *sed* circunda eos, & venies ad eos ex adverso [10] pyrorum.

15. Quumq; audieris strepitum ipsius incessus [1] in apicibus pyrorum, tunc egredieris in prælium: *tum* enim [11] egressurus est Deus ante te, ut percutiat castra Pelisthim,

16 Fecit ergo David quemadmodũ præceperat ei Deus, & percusserunt castra Pelisthim à Gibon usq; ad Gazerah.

17. Et exiit nomen Davidis in universas terras: deditq; Jehovah pavorem ejus super omnes gentes.

CAP. XV.

FEcit autem sibi domos in civitate Davidis, [1] ædificavitq; locum pro arca Dei, ac tetendit ei tabernaculum.

Tunc

zogen sie alle erauff David zu suchen. Da das David höret/ zoch er aus gegen sie.

9. Vnd die Philister kamen vnd liessen sich nider im grunde Rephaim.

10. David aber fragt Gott vnd sprach/ Sol ich hinauff zihen wider die Philister/ vnd wiltu sie in meine hand geben? Der HERR sprach zu jm/ Zeuch hinauff/ Jch habe sie in deine hende gegeben?

11. Vnd da sie hinauff zogen gen Baal Prazim/ schlug sie David daselbs. Vnd David sprach/ GOtt hat meine feinde durch meine hand zutrennet/ wie sich das wasser trennet. Daher hiessen sie die stet Baal Prazim.

12. Vnd sie liessen jre Götter daselbs/ da hieß sie David mit fewer verbrennen.

13. Aber die Philister machten sich wider dran/ vnd theten sich nider im grunde.

14. Vnd David fraget abermal Gott. Vnd Gott sprach zu jm/ Du solt nicht hinauff ziehen hinder jnen her. Sondern lencke dich von jnen/ das du an sie komest gegen den maulberbewmen.

15. Wenn du denn wirst hören das rauschen oben auff den maulberbewmen einher gehen/ so fahr eraus zum streit/ denn Gott ist da für dir ausgezogen zu schlahen der Philister heer.

16. Vnd David thet wie jm Gott geboten hatte/ vnd sie schlugen das heer der Philister von Gibeon an biß gen Gaser.

17. Vnd Davids name brach aus in allen landen/ vnd der HERR ließ seine furcht vber alle heiden komen.

Das XVI. Cap.

VNd er bawet jm heuser in der stadt David/ vnd bereitet der laden Gottes eine stete/ vnd bereitet eine hütten vber sie.

Dazu-

& asc. ∗. Pelisthim ad q. D. & audivit D. & egr. est ad facies eorum.

6. & interrogavit D. in Deo, d. num asc. super P. sic, ✱ 14.

7. dixit David, dirupit D. i. m. in manu mea, tanquam rupturã aq.

8. & dixit D.

9. non ascendes p. e. c. desuper eos.

10. mororum. Et erit: circa audire te vocem gressus in capitibus mororũ.

1477:

11. egress. sui est D. a. te ad percutiendum castrametationem P.

Cap. 15.

1. & paravit l. arcæ D.

2. non ferre (sc. debent) arc. D. n. L. quia in eos e. J. ad portandum a. D. & ad min.

3. ad Jer. ad ascendere-faciendum a. J. ad locum s.

4. Levitis.
5. ascendere facite.
6. ad.

7. non vos disrupit J. D. n. in nobis.

8. judicium.
9. ad ascendere-faciendum.

2. Dazumal sprach David/ Die lade Gottes sol niemand tragen/ on die Leuiten. Denn dieselbigen hat der HERR erwelet/ das sie die laden des HERRN tragen/ vnd jm dienen ewiglich.

3. Darumb versamlet David das gantz Jsrael gen Jerusalem/ das sie die laden des HERRN hinauff brechten/ an die stedte die er dazu bereitet hatte.

4. Vnd David bracht zu hauffe die kinder Aaron vnd die Leuiten.

5. Aus den kindern Kahath/ Vriel den öbersten sampt seinen brüdern hundert vnd zwentzig.

6. Aus den kindern Merari / Asaja der öberst/ sampt seinen brüdern zwey hundert vnd zwentzig.

7. Aus den kindern Gersom/ Joel der öberste/ sampt seinen brüdern hundert vnd dreissig.

8. Aus den kindern Elizaphan / Semaja der öberst sampt seinen brüdern / zwey hundert.

9. Aus den kindern Hebron/ Eliel der öberst sampt seinen brüdern achtzig.

10. Aus den kindern Vsiel/ Amminadab der öberst sampt seinen brüdern hundert vnd zwelff.

11. Vnd David rieff Zadok vnd AbJathar den priestern vnd den Leuiten / nemlich/ Vriel/Asaja/Joel/Semaja/ Eliel/Amminadab.

12. Vnd sprach zu jnen/ Jr seid die heupter der veter vnter den Leuiten. So heiliget nu euch vnd ewre brüder/das jr die lade des HERRN des Gottes Jsrael erauff bringet/ dahin ich jr bereitet habe.

13. Denn vorhin/ da jr nicht da waret/ thet der HERR vnser Gott einen riß vnter vns/ darumb das wir jn nicht suchten/ wie sichs gebürt.

14. Also heiligeten sich die priester vnd Leuiten / das sie die lade des HERRN des Gottes Jsrael erauff brechten

15. Vnd die kinder Leui trugen die lade Gottes des HERRN auff jren achseln

2. Tunc dixit David, 1 Non est *fas* ut *quisquam* portent arcã Dei nisi Levitæ: illos enim elegit Jehovah, ut portent arcam Dei, & ut ministrẽt *ei usq; in* seculum.

3. Congregavit itaq; David universum Israelem, 3 in Jerusalaim, ut induceret arcam Jehovæ in locum suum quem præparaverat ei.

4. Cõgregavit quoq; David filios Aharon, & Levitas.

5. *De* filiis Cehath, Uriel princeps, & fratres ejus centum & viginti.

6. *De* filiis Merari, Asajah princeps, & fratres ejus, ducenti & viginti.

7. *De* filiis Gersom, Joel princeps, & fratres ejus, centum & triginta.

8 *De* filiis Elisaphã, Semaajah princeps, & fratres eius, ducenti.

9. *De* filiis Hebron, Eliel princeps, & fratres ejus octoginta.

10. *De* filiis Uzziel, Amminadab princeps & fratres ejus centum & duodecim.

11. Vocavit itaq; David Sadoc & Ebiathar sacerdotes: Levitas autem, Uriel, Asajah, & Joel, Semaajah, & Eliel, & Amminadab:

12. Dixitq; eis, Vos *estis* capita patrum 4 Levitarum: sanctificate vos, & fratres vestros: & 5 inferte arcam Jehovæ Dei Israelis 6 in *locum quem* præparavi illi.

13. Quia à principio 7 non fuistis, divisit Jehovah Deus noster nos, quia non requisivimus eum secundum 8 ritum.

14. Sanctificaverunt se igitur sacerdotes & Levitæ 9 ut inferrent arcam Jehovæ Dei Israelis.

15. Tuleruntq; filii Levitarum arcam Dei, quemadmodũ præceperat Moseh

2. Tunc dixit David, Illicitum est ut à quocunq; portetur arca Dei, nisi à Levitis: quos elegit Dominus ad portandum eam, & ad ministrandum sibi, usque in æternum.

3. Congregavitq; universum Israel in Jerusalem, ut afferretur arca Dei in locũ suum, quem præparaverat ei.

4. Nec non & filios Aaron & Levitas.

5. De filiis Caath, Uriel princeps fuit: & fratres ejus centum viginti.

6. De filiis Merari, Asaja princeps: & fratres ejus ducenti viginti.

7. De filiis Gersom, Joel princeps: & fratres ejus centum triginta.

8. De filiis Elisaphan, Semejas princeps: & fratres ejus ducenti.

9. De filiis Hebron, Eliel princeps: & fratres ejus octoginta.

10. De filiis Oziel, Aminadab princeps: & fratres ejus centum duodecim.

11. Vocavitque David Sadoc & Abiathar sacerdotes, & Levitas, Uriel, Asajam, Joel, Semejam, Eliel, & Aminadab:

12. Et dixit ad eos, Vos qui estis principes familiarum Leviticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, & afferte arcam Domini Dei Israel ad locum qui ei pręparatus est:

13. Ne * ut à principio, quia non eratis præsentes, percussit nos Dominus: sic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus.

14. Sanctificati sunt ergo sacerdotes & Levitæ, ut portarent arcam Domini Dei Israel.

15. Et tulerunt filii Levi arcam Dei, sicut præceperat * Moyses juxta ver-

2. Τότε εἶπεν Δαυίδ, οὐκ ἔστιν αἴρειν τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἢ σὺν Λευίτας, ὅτι αὐτοὺς ἐξελέξατο ὁ Κύριος αἴρειν τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου, καὶ λειτουργεῖν αὐτῷ ἕως αἰῶνος.

3. Καὶ συνήγαγε Δαυὶδ τὸν πάντα Ἰσραὴλ εἰς Ἱερουσαλήμ, τοῦ ἀνενεγκεῖν τὴν κιβωτὸν Κυρίου εἰς τὸν τόπον ὃν ἡτοίμασιν αὐτῇ.

4. Καὶ συνήγαγε Δαυὶδ τοὺς υἱοὺς Ἀαρὼν καὶ τοὺς Λευίτας.

5. Τῶν υἱῶν Καάθ, Οὐριὴλ ὁ ἄρχων καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ἑκατὸν καὶ εἴκοσι.

6. Τῶν υἱῶν Μεραρεί, Ἀσαία ὁ ἄρχων καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, διακόσιοι εἴκοσι.

7. Τῶν υἱῶν Γερσῶν, Ἰωὴλ ὁ ἄρχων καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, διακόσιοι τριάκοντα.

8. Τῶν υἱῶν Ἐλισαφάν, Σαμέα ὁ ἄρχων καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, διακόσιοι.

9. Τῶν υἱῶν Χεβρῶν, Ἐλιὴλ ὁ ἄρχων καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὀγδοήκοντα.

10. Τῶν υἱῶν Ὀζιήλ, Ἀμιναδὰβ ὁ ἄρχων καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ἑκατὸν καὶ δεκαδύο.

11. Καὶ ἐκάλεσε Δαυὶδ τὸν Σαδὼκ καὶ τὸν Ἀβιάθαρ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευίτας τὸν Οὐριὴλ καὶ Ἀσαία, καὶ Ἰωήλ, καὶ Σαμέα, καὶ Ἐλιήλ, καὶ Ἀμιναδάβ.

12. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑμεῖς οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῶν Λευιτῶν, ἁγιάσθητε ὑμεῖς καὶ οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν, καὶ ἀνοίσατε τὴν κιβωτὸν Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ, οὗ ἡτοίμασα αὐτῇ.

13. Ὅτι οὐκ ἐν τῷ πρότερον ὑμᾶς εἶναι ἑτοίμους, διέκοψε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν ἡμῖν, ὅτι οὐκ ἐζητήσαμεν αὐτὸν ἐν κρίματι. *Sup. 13. v. 10.*

14. Καὶ ἡγιάσθησαν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ἐνεγκεῖν τὴν κιβωτὸν Κυρίου Θεοῦ Ἰσραήλ.

15. Καὶ ἦραν οἱ υἱοὶ τῶν Λευιτῶν τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐνετείλατο Μωυσῆς ἐν λόγῳ Κυρίου *Num. 4. v. 15.*

Arca Dei per Levitas è domo Obed Edom Davidis jussu deportatur

Arca Dei à Levitis reducitur cum canticis & David ſaltans à Michol deſpicitur.

καὶ τὴν χαφὲν ἐν ἀναφορεῦσιν ἐν ὤμοις αὐτοῦ.

16. Καὶ εἶπε Δαυὶδ τοῖς ἄρχουσι τῶν Λευιτῶν, στήσατε σὺν ἀδελφοὺς ὑμῶν σὺν ψαλτῳδοὺς ἐν ὀργάνοις ᾠδῶν, ἐν νάβλαις, καὶ ἐν κινύραις, καὶ κυμβάλοις, ἀκουτίζοντες τοῦ ὑψῶσαι ἐν φωνῇ εἰς εὐφροσύνην.

17. Καὶ ἔστησαν οἱ Λευῖται, Αιμαν υἱὸς Ιωὴλ, καὶ ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Ασὰφ υἱὸς Βαραχία, καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Μεραρὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Αιθὰν υἱὸς Κισαίου.

18. Καὶ μετ᾽ αὐτῶν οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν· οἱ δευτερεύοντες, Ζαχαρίας υἱὸς Ιεϊὴλ καὶ Σεμιραμὼθ, καὶ Ιαϊὴλ, καὶ Ανί, καὶ Ελιαβ, καὶ Βαναία, καὶ Μαασία, καὶ Ματταθίας, καὶ Ελιφαλ, καὶ Μακκανία, καὶ Ωβὴδ Εδδωμ, καὶ Ιεὴλ οἱ πυλωροί.

19. Καὶ οἱ ᾠδοί, Αιμαν, Ασὰφ, Αιθὰμ ἐν κυμβάλοις χαλκοῖς τοῦ ἀκουτίσαι.

20. Καὶ Ζαχαρίας καὶ Οζιὴλ, καὶ Σεμιραμὼθ, καὶ Ιεϊὴλ, καὶ Ανὶ, καὶ Ελιαβ, καὶ Μαασίας, καὶ Βαναίας ἐν νάβλαις περὶ τῶν κρυφίων.

21. Καὶ Ματταθίας, καὶ Ελιφαλοὺ, καὶ Μακκανίας, καὶ Ωβὴδ Εδδὼμ, καὶ Ιειὴλ, καὶ Οζίας ἐν κινύραις περὶ τῆς ὀγδόης τοῦ ἐνισχῦσαι.

22. Καὶ Χονενίας ἄρχων τῶν Λευιτῶν ἐν τῇ ἄρσει ἄρχων τῶν ᾠδῶν, ὅτι συνετὸς ἦν.

23. Καὶ Βαραχίας, καὶ Ελκανὰ πυλωροὶ τῆς κιβωτοῦ.

24. Καὶ Σαβανία, καὶ Ιωσαφὰτ, καὶ Ναθαναὴλ, καὶ Αμασαΐ, καὶ Ζαχαρίας, καὶ Βαναίας, καὶ Ελιέζερ οἱ ἱερεῖς σαλπίζοντες ἐν ταῖς σάλπιγξιν ἔμπροσθεν τῆς κιβωτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ Ωβὴδ Εδδωμ, καὶ Ιεχία πυλωροὶ τῆς κιβωτοῦ.

*2. Sam. 6. v. 12.

25. Καὶ ἦν Δαυὶδ καὶ οἱ πρεσβύτεροι Ισραὴλ, καὶ οἱ χιλίαρχοι οἱ πορευόμενοι τοῦ ἀνεγ-

bum Domini, humeris ſuis, in vectibus.

16. Dixitq; David principibus Levitarum, ut cõſtituerent de fratribus ſuis cantores in organis muſicorum, nablis videlicet & lyris & cymbalis, ut reſonaret in excelſis ſonitus lætitiæ.

17. Conſtitueruntq; Levitas: Heman filium Joel, & de fratribus ejus Aſaph filium Barachiæ, de filiis verò Merari, fratribus eorum: Ethan filium Caſaiæ.

18. Et cum eis fratres eorum, in ſecundo ordine, Zachariam & Ben & Jaziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, Eliab, & Banajam & Maaſiam & Mathathiam & Eliphalu & Maceniam & ObedEdom & Jehiel, janitores.

19. Porrò cantores, Heman, Aſaph & Ethan: in cymbalis æneis concrepantes.

20. Zacharias autem, & Oziel, & Semiramoth & Jahiel & Ani & Eliab & Maaſias & Banajas in nablis arcana cantabant.

21. Porrò Mathathias & Eliphalu & Macenias & Obed Edom & Jehiel & Ozaziu: in citharis pro octavo canebant epinicion.

22. Chonenias autem princeps Levitarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam: erat quippe valde ſapiens.

23. Et Barachias & Elcana: janitores arcæ.

24. Porrò Sebenias & Joſaphat & Nathanael & Amaſai & Zacharias & Banajas & Eliezer ſacerdotes, clangebant tubis coram arca Dei: & Obed Edom & Jehias erant janitores arcæ.

25. *Igitur David & omnes majores natu Iſrael,

juxta verbum Jehovæ, [10] † humero ſuo cum vectibus *quierant* ſuper eos.

16. Dixit inſuper David principibus Levitarum, [11] ut cõſtituerent de fratribus ſuis cantores cum inſtrumentis cantici, pſalteriis, & citharis, & cymbalis, ut reſonarent, exaltando vocem in lætitia.

17. Conſtituerunt itaq; Levitæ Heman filium Joel: & de fratribus ejus Aſaph filium Berechjahu, & de filiis Merari fratribus eorum, Ethã filium Cuſajahu.

18. Et cum eis fratres eorum ſecundi, Zecharjahu, Ben, & Jaaziel, & Semiramoth, & Jehiel, & Unni, Eliab, & Benajahu, & Maaſejahu, & Matthithjahu, & Eliphelehu & Micnejahu, & Obed-edom, & Jejel, janitores.

19. Cantores autem, Hemã, Aſaph, & Ethan, in cymbalis [12] æneis, ad reſonandum.

20. Et Zechariah, & Aſiel, & Semiramoth, & Jehiel, & Unni, & Eliab, & Maaſejahu & Benajahu, [13] in pſalteriis ſuper Alamoth.

21. Et Matthithjahu, & Eliphelehu, & Micnejahu, & Obed-edom, & Jehiel, & Azazjahu in citharis ſuper [14] Haſeminith lenaſeah.

22. Chenanjahu autem princeps Levitarum [15] in prophetia, principatum tenebat in prophetia, quod intelligens eſſet.

23. Et Berichiah & Eldanah, janitores arcæ.

24. Sebanjahu autẽ & Joſaphat, & Nethanel, & Amaſai, & Zecharjahu, & Benajahu, & Eliezer ſacerdotes [16] clangebant tubis coram arca Dei: Obed-edom & Jehijah, janitores arcæ.

25. [17] Erant autem David & ſeniores Iſraelis, & tribuni qui de-

mit den ſtangen dran / wie Moſe geboten hatte nach dem wort des HERRN.

16. Vnd David ſprach zu den oberſten der Leviten / das ſie jre brüder zu ſenger ſtellen ſolten / mit ſeitenſpielen / mit pſalter / harffen vnd hellen cymbeln / das ſie laut ſüngen / vnd mit freuden.

17. Da beſtelleten die Leviten / Heman den ſon Joel / vnd aus ſeinen brüdern / Aſſaph den ſon Berechja / vnd aus den kindern Merari jren brüdern / Ethan den ſon Kuſaja.

18. Vnd mit jnen jre brüder des andern teils / nemlich / Sacharja / Ben / Jaeſiel / Semiramoth / Jehiel / Vnni / Eliab / Benaja / Maeſeia / Mathithja / Elipheleia / Mikneja / ObedEdom / Jejel / die thorhüter.

19. Denn Heman / Aſſaph vnd Ethan waren ſenger mit ehernen cymbeln helle zu klingen.

20. Sacharja aber Aſiel / Semiramoth / Jehiel / Vnni / Eliab / Maeſeia / vnd Benaja mit pſaltern nachzuſingen.

21. Mathithia aber Elipheleia / Mikneia / ObedEdom / Jeiel vnd Aſaſia mit harffen von acht ſeiten / jnen vor zu ſingen.

22. ChenanJa aber der Leviten öberſter / der ſangmeiſter / das er ſie vnterweiſet zu ſingen / denn er war verſtendig.

23. Vnd Berechja vnd Elkana waren thorhüter der laden.

24. Aber Sachanja / Joſaphat / Nethaneel / Amaſai / Sacharja / Benaja / Elieſer die prieſterblieſen mit drometen für der laden Gottes / vnd ObedEdom vnd Jehia waren thorhüter der laden.

25. Alſo giengen hin David vnd die elteſten Jſrael / vnd die

10. *in hu. ſ. in vect.*

11. *ad ſtatuendũ fratres ſuos cãt. in vaſis c. nablis & c. & c. audire facientes e. in voce.*

12. *aris ad audire faciendum.*

13. *in nabliis ſuper alamoth*, id eſt, Virginibus. *Acuta Symphonia nablia intelligit.* * *In ijs .n. virgines, quarum vox exilis & acuta eſt, pictæ fuerunt.*

14. *octava* (ſcil. *chorda ſive voce gravi quam muſici vocant diapaſon*) *lenaſeah*, id eſt *ad urgendũ ſcil. operas muſicales, quod munus fuit præcentorum.*

15. *in onere corrigendo* (*i. inſtituendo*) *in onere, q. intell. ipſe.*

16. *tubicinantes in tubis.*

17. *& erat D. & ſ. I. & principes millenorũ euntes ad aſcendere faciendum arc. f. 3.*

quiquag (sc. siclos) argenti (.i. argenteos, vel, quin & decades argenti. n. 19) & i.e. u. pro(eo) quod &c.

sekel silbers geben / vnd sol sie zum weibe haben / Darumb / das er sie geschwecht hat / Er kan sie nicht lassen sein lebenlang.

30. Niemand sol seines vaters weib nemen / vnd nicht auffdecken seines vaters decke.

quinquaginta argenteos, & illi erit uxor, eo quod afflixerit eam: non poterit dimittere eam omnibus diebus suis.

30. Non capiet 29 quisquam uxorem patris sui, neq; discooperiet oram patris sui.

quaginta siclos argenti, & habebit eam uxorē, quia humiliavit illam: non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ suæ.

30. Non accipiet homo uxorem patris sui, nec revelabit operimentum ejus.

νεάνιδος πεντήκοντα δίδραχμα ἀργυρίου, καὶ αὐτοῦ ἔσται γυνή, ἀνθ' ὧν ἐταπείνωσεν αὐτήν· οὐ δυνήσεται ἐξαποστεῖλαι αὐτὴν τὸν ἅπαντα χρόνον.

30. Οὐ λήψεται ἄνθρωπος τὴν γυναῖκα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀνακαλύψει συγκάλυμμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

29. vir u. p. s. & nō revelabit alam p. s.

Cap. 23.

Das XXIII. Cap.

CAP. XXIII.

CAP. XXIII.

Κεφαλ. κγ'

1. vulneratus (læsus) contusione, aut abscissus fusorio (.i. testiculo vel veretro) in cong. &c.
2. Mamzer (.i. natus ex scorto vel incestu) in cong. &c. ingredietur sibi in congr. &c.
3. in cong. &cet. ingredietur sibi in cong.
4. super verbo quod non prævenerunt vos (.i. occurrerunt vob.) in p. & in a. in via in egrediendo vos.
5. Aram (.i. Syria) duorum fluminum (.i. interamnis) ad maledicendū tibi, & non volu it 3. D. t. a. ad Bil.
6. ipse.
7. ingredietur (.i. filiorum ejus unusquisq; ing) in congr.
8. super i. & custodieris (sc. a te ipso) ab o. verbo malo.
9. vir q. n. s. m.

397.

Es sol kein zerstossener noch verschnittener in die gemeine des HERRN komen.

2. Es sol auch kein hurkind in die gemeine des HERRN komen / auch nach dem zehenden glied / sondern sol schlecht nicht in die gemeine des HERRN komen.

3. Die Ammoniter vnd Moabiter sollen nicht in die gemeine des HERRN komen / auch nach dem zehenden glied / sondern sie sollen nimmermehr hinein komen /

4. Darumb / das sie euch nicht zuvor kamen mit brot vnd wasser auff dem wege / da jr aus Egypten zoget / vnd dazu wider euch dingeten den Bileam den son Peor von Pethor aus Mesopotamia / das er dich verfluchen solte.

5. Aber der HERR dein Gott wolt Bileam nicht hören / vnd wandelt dir den fluch in den segen / darumb / das dich der HERR dein Gott lieb hatte.

6. Du solt jnen weder glück noch guts wündschen / dein lebenlang ewiglich.

7. Die Edomiter soltu nicht für grewel halten / er ist dein bruder. Den Egypter soltu auch nicht für grewel halten / Denn du bist ein frembdling in seinem lande gewesen.

8. Die kinder die sie im dritten glied zeugen / sollen in die gemeine des HERRN komen.

9. Wenn du aus dem lager gehest / wider deine feinde / so hüte dich für allem bösen.

10. Wenn jemand vnter dir ist / der nicht rein ist / das jm des

Non ingredietur [1] qui contusione fractos aut abscissos habet testiculos, in congregationem Jehovæ.

2. Non ingredietur [2] spurius congregationem Jehovæ: etjam generatione decima non ingredietur cōgregationem Jehovæ.

3. Non ingredietur Ammonita & Moabita [3] congregationem Jehovæ: etjam generatione decima non ingredietur cōgregationem Jehovæ usq; in seculum:

4. [4] Eo quòd non exceperint vos cum pane & aqua in via, posteaquam egressi estis ex Aegypto: & quod mercede conduxerit adversum te Bilam filium Beor de Pethor [5] è Mesopotamia Syriæ ut malediceret tibi:

5. † Sed noluit Jehovah Deus tuus audire Bilam, & convertit Jehovah Deus tuus tibi maledictionem in benedictionem, quod diligeret te Jehovah Deus tuus.

6. Non quæres pacem eorum & bonum eorum cunctis diebus tuis, in seculum.

7. Non abominaberis Edomæum, quia frater tuus [6] est, non abominaberis Aegyptium, quia peregrinus fuisti in terra ejus.

8. Filii qui nascentur eis generatione tertia, [7] ingredientur congregationem Jehovæ.

9. Quum egressus fueris in castris [8] contra inimicos tuos, cave ab omni re mala.

10. Quum fuerit in te [9] aliquis qui non

Non intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis, & abscisso veretro ecclesiam Domini.

2. Non ingredietur Mamzer, hoc est, de scorto natus, in ecclesiam Domini usque ad decimam generationem.

3. * Ammonites & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam Domini, in æternum.

4. Quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via, quando egressi estis de Ægypto: & quia * conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ, ut malediceret tibi.

5. Et noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem ejus in benedictionem tuam, eò quòd diligeret te.

6. Non facies cum eis pacem, nec quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum.

7. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est: nec Ægyptiū, quia advena fuisti in terra ejus.

8. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in ecclesiam Domini.

9. Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala.

10. Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus

Οὐκ εἰσελεύσεται θλαδίας καὶ ἀποκεκομμένος εἰς ἐκκλησίαν Κυρίου.

2. Οὐκ εἰσελεύσεται ἐκ πόρνης εἰς ἐκκλησίαν Κυρίου ἕως δεκάτης γενεᾶς.

3. Οὐκ εἰσελεύσεται Ἀμμανίτης καὶ Μωαβίτης εἰς ἐκκλησίαν Κυρίου, καὶ ἕως δεκάτης γενεᾶς οὐκ εἰσελεύσεται εἰς ἐκκλησίαν Κυρίου, καὶ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα.

4. Παρὰ τὸ μὴ συναντῆσαι αὐτοὺς ὑμῖν μετ' ἄρτων καὶ ὕδατος ἐν τῇ ὁδῷ, ἐκπορευομένων ὑμῶν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ὅτι ἐμισθώσαντο ἐπὶ σὲ τὸν Βαλαὰμ υἱὸν Βεὼρ ἐκ τῆς Μεσοποταμίας Συρίας, καταράσασθαί σε.

5. Καὶ οὐκ ἠθέλησε Κύριος ὁ Θεός σου εἰσακοῦσαι τὸν Βαλαάμ, καὶ μετέστρεψε Κύριος ὁ Θεός σου τὰς κατάρας εἰς εὐλογίας, ὅτι ἠγάπησέ σε Κύριος ὁ Θεός σου.

6. Οὐ προσαγορεύσεις εἰρηνικὰ αὐτοῖς, καὶ συμφέροντα αὐτοῖς πάσας τὰς ἡμέρας σου εἰς τὸν αἰῶνα.

7. Οὐ βδελύξῃ Ἰδουμαῖον, ὅτι ἀδελφός σου ἐστίν· οὐ βδελύξῃ Αἰγύπτιον, ὅτι πάροικος ἐγένου ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ.

8. Υἱοὶ ἐὰν γεννηθῶσιν αὐτοῖς, γενεᾷ τρίτῃ εἰσελεύσονται εἰς ἐκκλησίαν Κυρίου.

9. Ἐὰν δὲ ἐξέλθῃς παρεμβαλεῖν ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ φυλάξῃ ἀπὸ παντὸς πονηροῦ ῥήματος.

10. Ἐὰν ᾖ ἐν σοὶ ἄνθρωπος ὃς οὐκ ἔστι καθαρὸς ἐκ ῥύσεως

*Num. 13 v. 4.

*Num. 22 v. 6.

Canticũ in deportatione arcę cantatum.

5. Ασαφ ὁ ἡγούμενος, ὁ δεύτερος αὐτοῦ Ζαχαρίας, καὶ Ιειὴλ, καὶ Σεμιραμὼθ, καὶ Ιαὴλ, καὶ Ματταθίας, καὶ Ελιαβ, καὶ Βανέας, καὶ Ωβὴδ Εδδὼμ, καὶ Ιειὴλ ἐν ὀργάνοις, ἐν νάβλοις, καὶ κινύραις, καὶ Ασαφ ἐν κυμβάλοις, ἀναφωνῶν.

6. Καὶ Βανέας, καὶ Ιεζιὴλ οἱ ἱερεῖς ἐν ταῖς σάλπιγξιν διαπαντὸς ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης τοῦ Θεοῦ.

7. Εν τῇ ἡμέρα ἐκείνῃ, τότε ἔταξε Δαυὶδ ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰνεῖν τὸν Κύριον ἐν χειρὶ Ασαφ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ.

Psal. 105. v 3. Esa. 12. v 4.

8. Εξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ καὶ ἐπικαλεῖσθε αὐτὸν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, γνωρίσατε ἐν τοῖς λαοῖς τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ.

9. Ασατε αὐτῷ καὶ ὑμνήσατε αὐτῷ, διηγήσασθε ἐν πᾶσι τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε Κύριος.

10. Αἰνεῖτε ἐν ὀνόματι ἁγίῳ αὐτοῦ· εὐφρανθήσεται καρδία ζητοῦσα τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ.

11. Ζητήσατε τὸν Κύριον καὶ ἰσχύσατε, ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διαπαντός.

12. Μνημονεύετε τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε, τὰ τέρατα αὐτοῦ καὶ τὰ κρίματα τοῦ στόματος αὐτοῦ.

13. Σπέρμα Ισραὴλ δοῦλοι αὐτοῦ, υἱοὶ Ιακὼβ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ.

14. Αυτὸς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν πάσῃ τῇ γῇ τὰ κρίματα αὐτοῦ.

15. Μνημονεύετε εἰς αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ, λόγου αὐτοῦ ὃν ἐνετείλατο εἰς χιλίας γενεάς.

16. Ον διέθετο τῷ Αβραάμ, καὶ τὸν ὅρκον αὐτοῦ τῷ Ισαάκ.

17. Καὶ ἔστησεν αὐτὸν τῷ Ιακὼβ εἰς πρόσταγμα, καὶ τῷ Ισραὴλ εἰς διαθήκην αἰώνιον.

18. Λέγων, Σοὶ δώσω τὴν γῆν Χαναὰν σχοίνισμα κληρονομίας ὑμῶν.

19. Εν τῷ εἶναι αὐτοὺς ὀλιγοστοὺς ἀριθμῷ, ὡς μικροὺς καὶ παροίκους ἐν αὐτῇ.

20. Καὶ ἐπορεύθησαν ἐξ ἔθνους, εἰς ἔθνος καὶ ἀπὸ βασιλείας εἰς λαὸν ἕτερον.

21. Ουκ ἀφῆκεν ἄνδρα τοῦ δυναστεῦσαι αὐτούς· καὶ ἤλεγξε περὶ αὐτῶν βασιλεῖς.

Μη

5. Asaph principem, & secundum ejus Zachariam. Porrò Jahiel & Semiramoth & Jehiel & Mathathiam & Eliab & Banajam & Obed Edom, & Jehiel super organa psalterii & lyras: Asaph autem, ut cymbalis personaret.
6. Banajam verò & Jaziel sacerdotes, canere tuba jugiter corā arca fœderis Domini.
7. In illo die fecit David principem ad confitendum Domino, Asaph & fratres ejus.
8. Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus.
9. Cantate ei, & psallite ei: & narrate omnia mirabilia ejus.
10. Laudate nomen sanctum ejus: lætetur cor quærentium Dominum.
11. Quærite Dominum, & virtutem ejus: quærite faciem ejus semper.
12. Recordamini mirabilium ejus, quæ fecit: signorum illius, & judiciorum oris ejus.
13. Semen Israel servi ejus: filii Jacob electi ejus.
14. Ipse Dominus Deus noster: in universa terra judicia ejus.
15. Recordamini in sempiternum pacti ejus: sermonis quem præcepit, in mille generationes.
16. Quem pepigit cum Abraham: & juramenti illius cum Isaac.
17. Et constituit illud Jacob in præceptum, & Israel in pactum sempiternum,
18. Dicens, Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hæreditatis vestræ.
19. Cum essent pauci numero, parvi & coloni ejus.
20. Et transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.
21. Non dimisit quenquam calumniari eos: sed increpavit pro eis reges.

No-

5 Asaph 6 dux, & secundus ab eo Zechariah, Jejel & Semiramoth, & Jehiel, & Matthithjah, & Eliab, & Benajahu, & Obed-edom: Jejel autem 7 cum instrumentis nablorum & citharis, & Asaph in cymbalis resonabat.

6. Porro Benajahu, & Jahaziel sacerdotes 8 cum tubis *erāt* jugiter coram arca fœderis Dei.
7. In die illa, tunc 9 posuit David in ipso initio ad celebrandum Jehovam per manum Asaph & fratrum ejus.
8. 10 Celebrate Jehovam, invocate nomen ejus, nota facite in populis opera ejus.
9. Cantate ei, psallite ei, 11 loquimini de universis mirabilibus ejus.
10. 12 Gloriamini in nomine sancto ejus: lætetur cor quærentium Jehovam.

11. Querite Jehovā, & fortitudinem ejus, quærite faciem ejus semper.
12. Recordamini mirabilium ejus quæ fecit, prodigiorum ejus, judiciorum oris ejus.
13. Semen Israelis servi ejus, filii Jaacob electi ejus.
14. Ipse *est* Jehovah Deus noster, in universa terra judicia ejus.
15. Recordamini in 13 seculum pacti sui, verbi quod præceperat in mille generationes.

16. Quod 14 pepigit cum Abraham, & juramenti sui ad Ishac.
17 Et statuit illud ipsi Jaacob 15 in preceptum, Israeli in pactum sempiternum
18. 4 Dicendo, Tibi dabo terram Chenaan, 16 portionem hæreditatis vestræ.
19. 17 Quum essetis viri pauci numero & pauco *tempore* peregrini fuissent in ea.
20. Et ambularent de gente ad gentem, & de regno ad populum alterum,
21. Non permisit 18 homini ut vim inferrent eis, & corripuit pro eis reges,

Ne

5. Nemlich Assaph den ersten/ Sacharja den andern. Jeiel/ Semiramoth/ Jehiel/ Mathithia/ Eliab/ Benaja/ ObedEdom/ vnd Jeiel mit psaltern vnd harffen/ Assaph aber mit hellen cymbaln.

6. Benaja aber vnd Jehasiel die priester mit drometen/ allezeit für der laden des bunds Gottes.
7. Zu der zeit bestellet David zum ersten dem HERRN zu dancken/ durch Assaph vnd seine bruder.
8. Dancket dem HERRN/ predigt seinen namen / thut kundt vnter den völckern sein thun.
9. Singet/spielet vnd tichtet jm/von allen seinen wundern.
10. Rhümet seinen heiligen namen / Es frewe sich das hertze dere die den HERRN suchen.
11. Fraget nach dem HERRN vnd nach seiner macht/ suchet sein angesicht allezeit.
12. Gedenckt seiner wunder die er gethan hat / seiner wunder vnd seines worts.
13. Jr der samen Israel seines knechts / jr kinder Jacob seines außerweleten.
14. Er ist der HERR vnser Gott/ er richtet in aller welt.
15. Gedenckt ewiglich seines bunds/ was er verheissen hat in tausent geschlecht.

16. Den er gemacht hat mit Abraham/ vnd seines eids mit Isaac.
17. Vnd stellet daselb Jacob zum recht/ vnd Israel zum ewigen bund.
18. Vnd sprach/ Dir wil ich das land Canaan geben/ das loß ewers erbteils.
19. Da sie wenig vnd gering waren / vnd frembdlinge drinnen.
20. Vnd sie zogen von eim volck zum andern / vnd aus eim königreich zum andern volck.
21. Er ließ niemand jnen schaden thun/ vnd strafft könige vmb jrer willen.

Aaa Tastet

6. caput & secundus ejus.
7. in vasis n. & in c. & A. in c. audire-faciens erat.
8. in tubis.
9. dedit D. in caput ad confitendum Jehovæ in manu A.
10. confitemini Jehovæ, vocate in nomine (.i. invocate nomē) ejus.
11. meditemini in u.
12. laudibus vos efferte in n. sanctitatis e. lætabitur.
13. verbum præcepit chiliadis generationis.
14. excidit.
15. in decretum, Israeli in p. seculi.
16. funiculum.
17. in existendo vos viros numeri, quasi parum, & peregrinantes in ea. & starunt.
18. viro ad opprimendum eos & c. super eis r.

αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἐξελεύσεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὴν παρεμβολήν.

11. Καὶ ἔσται τὸ πρὸς ἑσπέραν λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ δεδυκότος ἡλίου εἰσελεύσεται εἰς τὴν παρεμβολήν.

12. Καὶ τόπος ἔσται σοι ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἐξελεύσῃ ἐκεῖ ἔξω.

13. Καὶ πάσσαλος ἔσται σοι ἐπὶ τῆς ζώνης σου· καὶ ἔσται ὅταν διακαθιζάνῃς ἔξω, καὶ ὀρύξεις ἐν αὐτῷ, καὶ ἐπαγαγὼν καλύψεις τὴν ἀσχημοσύνην σου ἐν αὐτῷ.

14. Ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου ἐμπεριπατεῖ ἐν τῇ παρεμβολῇ, ἐξελέσθαι σε, καὶ παραδοῦναι τὸν ἐχθρόν σου πρὸ προσώπου σου, καὶ ἔσται ἡ παρεμβολή σου ἁγία, καὶ οὐκ ὀφθήσεται ἐν σοὶ ἀσχημοσύνη πράγματος, καὶ ἀποστρέψει ἀπὸ σοῦ.

15. Οὐ παραδώσεις παῖδα τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, ὃς προστέθειταί σοι παρὰ τοῦ κυρίου αὐτοῦ·

16. Μετὰ σοῦ κατοικήσει ἐν ὑμῖν ἐν παντὶ τόπῳ οὗ ἂν ἀρέσῃ αὐτῷ, οὐ θλίψεις αὐτόν.

17. Οὐκ ἔσται πόρνη ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραήλ· καὶ οὐκ ἔσται πορνεύων ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

18. Οὐ προσοίσεις μίσθωμα πόρνης, οὐδὲ ἄλλαγμα κυνὸς εἰς τὸν οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου πρὸς πᾶσαν εὐχήν, ὅτι βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ἐστὶ καὶ ἀμφότερα.

19. Οὐκ ἐκτοκιεῖς τῷ ἀδελφῷ σου τόκον ἀργυρίου καὶ τόκον βρωμάτων καὶ τόκον παντὸς πράγματος, οὗ ἂν ἐκδανείσῃς.

20. Τῷ ἀλλοτρίῳ ἐκτοκιεῖς· τῷ ἀδελφῷ σου οὐκ ἐκτοκιεῖς, ἵνα εὐλογήσῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ἣν εἰσπορεύῃ ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν.

21. Ἐὰν δὲ εὔξῃ εὐχὴν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, οὐ χρονιεῖς ἀποδοῦναι αὐτήν, ὅτι ἐκζητῶν ἐκζητήσει Κύριος ὁ Θεός σου παρὰ σοῦ, καὶ ἔσται ἐν σοὶ ἁμαρτία.

& non opprimes eum.
14. sacra e f. I. & non e. sacer (id est, minime sacri & casti sed potius lupinariae arti penitus addicti, per Antiphrasin, ut, auri sacra fames) e. fil. I.
15. donū &cet. tui pro omni &c. etiā ambo ipsa.
16. mordebis in fratrem tuum morsu argenti, morsu cibi, morsu omnis verbi, (rei) quæ mordebit, id est, mordere & serpentis instar facultates arrodere ac perdere solet. sic deinceps per metaphoram.
17. in omni missione manus tua s. t. quo tu venens (es) illuc ad possidendum eam.

sit somnio, egredietur extra castra,

11. Et non revertetur priusquam ad vesperam lavetur aqua: & post solis occasum regredietur in castra.

12. Habebis locum extra castra ad quem egrediaris ad requisita naturæ,

13. Gerens paxillum in balteo, cumque sederis, fodies per circuitum, & egesta humo operies, quo relevatus es:

14. (Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum, ut eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te.

15. Non trades servum domino suo, qui ad te con fugerit.

16. Habitabit tecum in loco, qui ei placuerit, & in una urbium tuarum requiescet: ne contristes eum.

17. Non erit meretrix de filiab⁹ Israel, nec scortator de filiis Israel.

18. Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium canis in domo Domini Dei tui, quicquid illud est quod voverint: quia abominatio est utrunque apud Dominum Deum tuum.

19. Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem.

20. Sed alieno, fratri autem tuo absque usura id, quo indiget, commodabis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra ad quā ingredieris possidendā.

21. Cùm votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus, & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.

fuerit mundus, casu nocturno, egredietur extra castra neq; ingredietur ea.

11. Appetente autem vespera, lavabit se aqua: & quum occubuerit sol, ingredietur castra.

12. Et locus *quidam* erit tibi extra castra, egredierisq; illuc foras.
13. Paxillus item erit tibi 10 cum armis tuis: eritq; quando desidere voles extrá, fodies eo, & conversus operies excrementa tua.

14. Jehovah enim Deus tuus 11 ambulat per medium castrorum tuorum, ut eripiat te, & tradat inimicos tuos coram te: sint itaq; castra tua sancta: & ne videat in te turpitudinem aliquam, & avertatur à te.

15. Non 12 trades servum domino suo, qui eruerit se ad te à domino suo,
16. Tecum habitabit in medio tui, in loco quem elegerit in una 13 urbium tuarum, ubicunq; placuerit ei: non vim inferes ei.
17. Non erit 14 meretrix è filiabus Israel, neq; erit scortum masculum è filiis Israel.
18. Non adduces 15 mercedem meretricis, & pretium canis in domum Jehovæ Dei tui pro quocunq; voto: quia abominatio Jehovæ Dei tui etjam utrumq; est.
19. Non 16 fœnerabis fratri tuo fœnus pecuniæ, fœnus cibi, fœnus cujuscunq; rei quæ fœnori dari solet.
20. † Extraneo fœnerabis, at fratri tuo non fœnerabis: ut benedicat tibi Jehovah Deus tuus 17 in cunctis ad quæ extenderis manum tuam super terram ad quam ingrederis: ut possideas eam.
21. Quum voveris votum Jehovæ Deo tuo, non differes reddere illud: quia requirendo requiret illud Jehovah Deus tuus à te, & erit in te peccatum.

nachts was widerfahren ist/ der sol hinaus für das lager gehen.

11. Vnd nicht wider hinein komen/biß er für abends sich mit wasser bade/ Vnd wenn die sonn vntergangen ist/sol er wider ins lager gehen.
12. Vnd du solt aussen für dem lager einen ort haben/dahin du zur not hinaus gehest.
13. Vnd solt ein scheufflin habē/ vnd wenn du dich draussen setzen wilt/ soltu damit graben/ vnd wenn du gesessen bist/ soltu zuscharren/ was von dir gangen ist.
14. Denn der HERR dein Gott wandelt vnter deinem lager/das er dich errette/ vnd gebe deine feinde für dir/ Darumb sol dein lager heilig sein/ das kein schand vnter dir gesehen werde/ vnd er sich von dir wende.
15. Du solt den knecht nicht seinem Herrn vberantworten/ der von jm zu dir sich entwand hat.
16. Er sol bey dir bleiben an dem ort/ den er erwelet in deiner thor einem/ jm zu gut/ vnd solt jn nicht schinden.
17. Es sol keine Hure sein vnter den töchtern Israel/ vnd kein Hurer vnter den sönen Israel.
18. Du solt kein Hurnlohn noch Hundgeld in das haus Gottes deines HERRN bringen/aus jrgend einem gelübd/ Denn das ist dem HERRN deinem Gott beides ein grewel.
19. Du solt an deinem bruder nicht wuchern/ weder mit geld noch mit speise/ noch mit allē damit man wuchern kan.
20. An dem frembden magstu wuchern/ aber nicht an deinem bruder/ auff das dich der HERR dein Gott segne in allem das du fürnimpst/ im lande/dahin du kompst dasselbe einzunemen.
21. Wenn du dem HERRN deinem Gott ein gelübd thust/ so soltu es nicht verzihen zu halten/ Denn der HERR dein Gott wirds von dir foddern vnd wird dir sünde sein.

accidente noctu, & egr. ad extra castrametationi, non veniet ad medium castrametationis. & erit aspiciendo vesperā l. se in aq. & secundum ingredi solem veniet ad medium castrorū. & manu⁹ erit tibi.

10. super zonam tuam, & erit in sedendo te extra, & fod. in eo, & reverteris & op. excrementum tuum.
11. ambulans (est) in medio castrametationis tua, ad eripiendum te, & ad dandum i.t.c.t. & erit castra tua (i. unumquodq; è castris tuis) sanctitas, & non videbunt nuditatem verbi (rei) & avertatur de post te. Chald. ut non avertatur VERBUM ej⁹ benefaciens tibi Deut. 20 n.
12. concl. s. ad heros suos. sic infra. plur. pro sing.
13. portarum tuarum in (sc. loco) bono (sc. viso) illi, ut

David Sacerdotum & Levitarũ officia coram arca & tabernaculo diſtribuit.

37. Καὶ κατέλιπεν ἐκεῖ ἐναντίον τῆς κιβωτοῦ διαθήκης Κυρίου τὸν Ασὰφ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τοῦ λειτουργεῖν ἐναντίον τῆς κιβωτοῦ διαπαντὸς εἰς λόγον τὸ τῆς ἡμέρας εἰς ἡμέραν αὐτοῦ.

38. Καὶ Ἀβδεδὸμ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἑξήκοντα καὶ ὀκτώ· καὶ Ἀβδεδὸμ υἱὸς Ἰδιθοὺμ, καὶ Ὀσὰ εἰς πυλωρούς.

39. Καὶ τὸν Σαδδὼκ τὸν ἱερέα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς ἱερεῖς ἐνώπιον τῆς σκηνῆς τοῦ Κυρίου ἐν τῇ Βαμὰ τῇ ἐν Γαβαών,

40. Τοῦ ἀναφέρειν ὁλοκαυτώματα τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων διαπαντὸς τοπρωῒ καὶ τοεσπέρας, καὶ κατὰ πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν νόμῳ Κυρίου, ὅσα ἐνετείλατο ἐφ' υἱοῖς Ισραήλ.

41. Καὶ μετ' αὐτῶν Αἱμὰν καὶ Ἰδιθοὺμ, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐκλεγέντες ἐπ' ὀνόματος τοῦ αἰνεῖν τὸν Κύριον, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

42. Καὶ μετ' αὐτῶν Αἱμὰν καὶ Ἰδιθοὺμ σάλπιγξι, καὶ κυμβάλοις τοῦ ἀναφωνεῖν καὶ ὀργάνοις τῶν ᾠδῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ υἱοὶ Ἰδιθοὺμ εἰς τὸ πυλωρεῖν.

43. Καὶ ἐπορεύθη πᾶς ὁ λαὸς ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἐπέστρεψε Δαυὶδ τοῦ εὐλογῆσαι τὸν οἶκον αὐτοῦ.

37. Dereliquit itaque ibi coram arca fœderis Domini Aſaph & fratres ejus: ut miniſtrarent in conſpectu arcæ jugiter per ſingulos dies, & vices ſuas.

38. Porrò Obed Edom, & fratres ejus ſexaginta octo: & Obed Edom filium Idithun, & Hoſa conſtituit janitores.

39. Sadoc autem ſacerdotem, & fratres ejus ſacerdotes, coram tabernaculo Domini in excelſo quod erat in Gabaon:

40. Ut offerrent holocauſta Domino ſuper altare holocautomatis, jugiter, mane & veſperi, juxta omnia quæ ſcripta ſunt in lege Domini, quam præcepit Iſraeli.

41. Et poſt eum Heman & Idithun, & reliquos electos, unumquemq; vocabulo ſuo, ad confitendum Domino, Quoniã in æternũ miſericordia ejus.

42. Heman quoque: & Idithun canentes tuba, & quatientes cymbala: & omnia muſicorum organa ad canendum Domino. filios autem Idithun fecit eſſe portarios.

43. Reverſusque eſt omnis populus in domum ſuam: & David, ut benediceret etiam domui ſuæ.

37 Reliquit autem ibi coram arca fœderis Jehovæ Aſaph, & fratres ejus, 30 ut miniſtrarent coram arca jugiter 31 per ſingulos dies.

38. Obed-edom item, & fratres eorũ, ſexaginta octo: Obed-edom quoq; filium Jedithun, & Hoſah, janitores.

39. Sadoc autem ſacerdotem, & fratres ejus ſacerdotes corã tabernaculo Jehovæ in excelſo, quod *erat* in Gibon:

40. 32 Ut offerrent holocauſta Jehovæ ſuper altare holocauſti jugiter, mane & veſperi, & 33 ut *facerent* prorſus ut ſcriptum eſt in lege Jehovæ, quam præcepit Iſraeli.

41. Et cum eis Heman & Jeduthun, & reſiduum 34 electorũ qui expoſiti erant per nomina, ut darent laudem Jehovę, Quoniam in ſeculũ miſericordia ejus.

42. Cum eis inquam *reliquit* Heman & Jeduthun *cum* tubis, & cymbalis, 35 ut reſonarent, & *cum* inſtrumentis cantici Dei: filios autem Jeduthun ad portam.

43. Abierunt itaq; univerſus populus, 36 quiſq; in domum ſuam: David autem reverſus eſt ad benedicendum domui ſuæ.

37. Alſo ließ er daſelbs für der laden des bunds des HERRN / Aſſaph vnd ſeine brůder zu dienen für der laden allezeit / ein jglichen tag ſein tagwerg.

38. Aber ObedEdom vnd jre brůder acht vnd ſechtzig / vnd ObedEdom den ſon Jedithun / vnd Hoſſa zu thorhůtern.

39. Vnd Zadok den prieſter / vnd ſeine brůder die prieſter / ließ er für der wonung des HERRN auff der hőhe zu Gibeon.

40. Das ſie dem HERRN teglich brandopffer theten auff dem brandopffers altar / des morgens vnd des abends / wie geſchrieben ſtehet im geſetz des HERRN / das er an Iſrael geboten hat.

41. Vnd mit jnen Heman vnd Jedithun / vnd die andern erweleten / die mit namen benennet waren zu dancken dem HERRN / das ſeine gůte weret ewiglich.

42. Vnd mit jnen Heman vnd Jedithun mit drometen vnd cymbeln zu klingen / vnd mit ſeitenſpielen Gottes / die kinder aber Jedithun machet er zu thorhůtern.

43. Alſo zoch alles volck hin / ein jglicher in ſein hauß / Vnd David keret auch hin ſein hauß zu ſegenen.

30. *ad miniſtrandũ.*
31. *ad verbum (i. rem) diei in die ſuo.*
32. *ad aſcendere-faciendum aſcenſiones.*
33. *ad (juxta) omne ſcriptum in l. J. q. p. ſuper Iſraelem*
34. *purorum, qui expreſſi erant in nominib. ad confitendum Jeh.*
35. *pro audire-facientibus.*
36. *Vir ad d. ſ.*

Κεφαλ. ιζ'.

Καὶ ἐγένετο ὡς κατῴκησε Δαυὶδ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν Δαυὶδ πρὸς Νάθαν τὸν προφήτην, ἰδοὺ ἐγὼ κατοικῶ ἐν οἴκῳ κεδρίνῳ, καὶ ἡ κιβωτὸς διαθήκης Κυρίου ὑποκάτω τῶν δέρρεων.

2. Sam. 7. v 1.

2. Καὶ εἶπεν Νάθαν πρὸς Δαυὶδ, πάντα ὅσα ἐν τῇ ψυχῇ σου ποίει, ὅτι ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ.

3. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, καὶ ἐγένετο λόγος Θεοῦ πρὸς τὸν Νάθαν λέγων·

4. Πορεύου καὶ εἰπὸν πρὸς Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου, οὕτως εἶπεν Κύ-

CAP. XVII.

Cum autem habitaret David in domo ſua, dixit ad Nathan prophetam, Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem fœderis Domini ſub pellibus eſt.

2. Et ait Nathan ad David, omnia, quæ in corde tuo ſunt, fac: Deus enim tecum eſt.

3. Igitur nocte illa factus eſt ſermo Domini ad Nathan, dicens,

4. Vade & loquere David ſervo meo: Hæc dicit

CAP. XVII.

Fuit autem, quum habitaret David in domo ſua, 1 dixit ad Nathan prophetã, Ecce ego 2 habito in domo cedrina, arca autem fœderis Jehovæ *eſt* ſub cortinis.

2. Tum dixit Nathã 3 Davidi, Quicquid *eſt* in corde tuo fac, quia Deus tecum *eſt*.

3. 4 In ipſa autem nocte fuit verbum Dei ad Nathan, dicendo,

4. Vade & 5 dic Davidi ſervo meo, Sic dixit Jehovah. 6 Nõ

Das XVIII. Cap.

Es begab ſich / da David in ſeinem hauſe wonet / ſprach er zu dem propheten Nathan / Sihe ich wone in einem cedern hauſe / vnd die lade des bunds des HERRN iſt vnter den teppichen.

2. Nathan ſprach zu David / Alles was in deinem hertzen iſt / das thue / denn Gott iſt mit dir.

3. Aber in derſelben nacht kam das wort Gottes zu Nathan vnd ſprach.

4. Gehe hin / vnd ſage David meinem knecht / So

Cap. 17.

1. *& dix.*
2. *habitans (ſc. ſum) in d. cedrorum.*
3. *ad Davidẽ, omne quod.*
4. *& fuit in nocte illa, & fuit verb.*
5. *dices ad D. ſervum m.*
6. *non tu ad.*

18. egressionem labiorũ tuorum custodies & cet. tuo spontaneum, quod loquutus es in ore tuo.
19. venerus in vin (sic infr.) pr. t. & (.i. tunc) comed. u. secundũ animam tuam, & (at) ad vas tuum nõ dabis.
20. agitabis.

22. Wenn du das geloben vnterwegen lessest/ so ist dirs kein sünde.
23. Aber was zu deinen lippen ausgangen ist/ soltu halten vnd darnach thun/ wie du dem HERRN deinem Gott freywillig gelobt hast/ das du mit deinem mund geredt hast.
24. Wenn du in deines nehesten weinberg gehest/ so magstu der drauben essen nach deinem willen/ biß du sat habest/ aber du solt nichts in dein gefeß thun.
25. Wenn du in die saat deines nehesten gehest/ so magstu mit der hand eeren abrupfen/ aber mit der sicheln soltu nicht drinnen hin vnd her fahren.

22. Si autem desieris vovere, non erit in te peccatum.

23. 18 Quod egressum fuerit ê labiis tuis, præstabis, & facies quemadmodum vovisti Jehovæ Deo tuo sponte tua, posteaquam locutus es ore tuo.

24. Quum 19 ingressus fueris vineam proximi tui, comedes uvas pro desiderio tuo *ad* saturitatem: at in vase tuo non pones.
25. Quum ingressus fueris segetem proximi tui, decerpes spicas manu tua: at falcem non 20 elevabis in segetem proximi tui.

22. Si nolueris polliceri, absque peccato eris.

23. Quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es.
24. Ingressus vineã proximi tui, comede uvas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum.
25. Si intraveris segetem amici tui, *franges spicas, & manu conteres: falce autem non metes.

22. Εαν ͻ̃ μὴ θέλης εὔξασθαι, οὐκ ἔστι σοι ἁμαρτία.

23. Τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν χειλέων σου φυλάξῃ. καὶ ποιήσεις ὃν τρόπον ηὔξω Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου δόμα, ὃ ἐλάλησας τῷ στόματί σου.

24. Εαν ͻ̃ εἰσέλθῃς εἰς ἀμπελῶνα τοῦ πλησίον σου, καὶ συλλέξεις ἐν ταῖς χερσί σου στάχυας, καὶ δρέπανον οὐ μὴ ἐπιβάλῃς ἐπὶ τὸν ἀμητὸν τοῦ πλησίον σου.
25. Εαν ͻ̃ εἰσέλθῃς εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ πλησίον σου, φαγῇ σταφυλὴν, ὅσον ψυχήν σου ἐμπλησθῆναι· εἰς δὲ ἄγγος οὐκ ἐμβαλεῖς. •Mat. 12. v. 1.

Cap. 24.

1. vir viram, & maritus fuerit ei, & erit, si non invenerit &c. nuditatem. verbi (rei) & s. e. l. excidii (sic infra) etc & dimiserit (sic inf.) e e. d. s.
2. egressa fuerit e. d. i. & iverit & fuerit v. a.
3. ad revertendum (reverti ad accipiendum e. ad existendum sibi in uxorem &c. abõ. ipsa c. 7. & non peccare facies ter. &c. dans (est tibi har.
4. acceperit vir etc. bellũ, & non transitio erit super eum omni verbo. i. rei.

Das XXIIII. Cap.

Wenn jemand ein weib nimpt/ vnd ehelicht sie/ vnd sie nicht gnade findet für seinen augen/ vmb etwa einer vnlust willen/ so sol er ein scheidebrieff schreiben/ vnd jr in die hand geben/ vnd aus seinem hause lassen.

2. Wenn sie denn aus seinem hause gangen ist/ vnd hingehet/ vnd wird eins andern weib.
3. Vnd derselbe ander man jr auch gram wird/ vnd einen scheidebrieff schreibt/ vnd jr in die hand gibt/ vnd sie aus seinem hause lest/ Oder so derselb ander eeman stirbt/ der sie jm zum weibe genomen hatte.
4. So kan sie jr erster man/ der sie außlies/ nicht widerumb nemen/ das sie sein weib sey/ nach dem sie ist vnrein/ Denn solchs ist ein grewel für dem HERRN/ auff das du das land nicht zu sünden machest/ das dir der HERR dein Gott zum erbe gegeben hat.
5. Wenn jemand newlich ein weib genomen hat/ der sol nicht in die heerfart zihen/ vnd man sol jm nichts aufflegen. Er sol frey in seinem hause sein ein jar lang/ das er frölich sey mit seinem weibe/ das er genomen hat.

Du

CAP. XXIIII.

SI acceperit 1 vir mulierem, & coierit cum ea, accidat autem ut non inveniat gratiam in oculis ejus, quòd invenerit in ea turpitudinem aliquam, & scripserit ei libellum repudii ac posuerit in manu ejus, ejeceritq; eam ê domo sua:
2. Et 2 egressa ê domo illius, abierit, ac nupserit viro alteri.
3. Et odio habuerit eam ille *quoq;* vir posterior, atq; scripserit ei libellum repudii, posueritq; in manu ejus, ac ejecerit eam ê domo sua, aut si mortuus fuerit vir ille posterior quæ acceperat eam sibi in uxorem:
4. Non poterit maritus ejus prior, qui ejecerit eam, 3 iterum accipere eam ut sit illi uxor, posteaquam polluta est: quia abominatio est coram Jehova, & non pollues terram quam Jehovah Deus tuus dat tibi *in* hæreditatem.

5. Quum 4 quis acceperit uxorem novam, non egredietur ad bellum, neq; injungetur illi ullum *publicum* negotium: immunis erit in domo sua anno uno, & delectabit uxorem suam quam accepit.

Non

CAP. XXIIII.

SI acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquã fœditatem: scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua.
2. Cumque egressa alterum maritum duxerat,
3. Et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiserit de domo sua, vel certè mortuus fuerit:

4. Non poterit prior maritus recipere eam in uxorem: quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino: ne peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam.

5. Cùm acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis injungetur publicæ, sed vacabit absque culpa domui suæ, ut uno anno lætetur cum uxore sua.

Non

Κεφαλ. κδ´

ΕΑν δέ τις λάβῃ γυναῖκα, καὶ συνοικήσῃ αὐτῇ, καὶ ἔσται ἐὰν μὴ εὕρῃ χάριν ἐναντίον αὐτοῦ, ὅτι εὕρηκεν ἐν αὐτῇ ἄσχημον πρᾶγμα, καὶ γράψει αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου, καὶ δώσει εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς, καὶ ἐξαποστελεῖ αὐτὴν ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. •Matt. 5. v. 31. & 19. v. 7. Marc. 10 v. 4.
2. Καὶ ἀπελθοῦσα γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ·
3. Καὶ μισήσῃ αὐτὴν ὁ ἀνὴρ ὁ ἔσχατος, καὶ γράψῃ αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου, καὶ δώσῃ αὐτῇ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς, καὶ ἐξαποστελῇ αὐτὴν ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ἢ καὶ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ὁ ἔσχατος, ὃς ἔλαβεν αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα.
4. Οὐ δυνήσεται ὁ ἀνὴρ ὁ πρότερος ὁ ἐξαποστείλας αὐτὴν ἐπαναστρέψας λαβεῖν αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα, μετὰ τὸ μιανθῆναι αὐτὴν, ὅτι βδέλυγμά ἐστιν ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ οὐ μιανεῖτε τὴν γῆν, Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν δίδωσιν ὑμῖν ἐν κλήρῳ.

5. Εαν δέ τις λάβῃ γυναῖκα προσφάτως, οὐκ ἐξελεύσεται εἰς τὸν πόλεμον, καὶ οὐκ ἐπιβληθήσεται αὐτῷ οὐδὲν πρᾶγμα, ἀθῷος ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, ἐνιαυτὸν ἕνα εὐφρανεῖ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἣν ἔλαβε.

Ουκ

Davidi filius & Messias Rex æternus promittitur

14. Καὶ στήσω αὐτὸν ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἕως αἰῶνος· καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἔσται ἀνωρθωμένος ἕως αἰῶνος,

15. Κατὰ πάντας τοὺς λόγους τούτους, καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν ὅρασιν ταύτην· οὕτως ἐλάλησε Νάθαν πρὸς Δαυίδ.

16. Καὶ ἦλθεν ὁ βασιλεὺς Δαυίδ, καὶ ἐκάθισεν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ εἶπεν, τίς εἰμὶ ἐγὼ Κύριε ὁ Θεός; καὶ τίς ὁ οἶκός μου, ὅτι ἠγάπησάς με ἕως αἰῶνος;

17. Καὶ ἐσμικρύνθη ταῦτα ἐνώπιόν σου ὁ Θεός, καὶ ἐλάλησας ταῦτα ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ παιδός σου ἀπὸ μακρῶν, καὶ ἐπεῖδές με ὡσεὶ ὅρασις ἀνθρώπου, καὶ ὕψωσάς με Κύριε ὁ Θεός;

18. Τί προσθήσει ἔτι Δαυὶδ πρὸς σὲ τοῦ δοξάσαι σε τὸν δοῦλόν σου; καὶ σὺ τὸν δοῦλόν σου οἶδας.

19. Κύριε, διὰ τὸν δοῦλόν σου καὶ κατὰ τὴν καρδίαν σου ἐποίησας τὴν πᾶσαν μεγαλωσύνην ταύτην, τοῦ γνωρίσαι πάντα τὰ μεγάλα.

20. Κύριε οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι, καὶ οὐκ ἔστιν Θεὸς πλὴν σοῦ κατὰ πάντα ὅσα ἠκούσαμεν ἐν τοῖς ὠσὶν ἡμῶν.

21. Καὶ οὐκ ἔστιν ὡς ὁ λαός σου Ἰσραὴλ ἔθνος ἐν ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἐπορεύθη ὁ Θεὸς τοῦ λυτρώσασθαι ἑαυτῷ λαόν, τοῦ θέσθαι ἑαυτῷ ὄνομα μέγα, καὶ ἐπιφανὲς τοῦ ἐκβαλεῖν ἀπὸ προσώπου τοῦ λαοῦ σου, οὓς ἐλυτρώσω ἐξ Αἰγύπτου ἔθνη.

22. Καὶ ἔδωκας τὸν λαόν σου Ἰσραὴλ σεαυτῷ λαὸν ἕως αἰῶνος, καὶ σὺ Κύριε ἐγένου αὐτοῖς εἰς Θεόν.

23. Καὶ νῦν Κύριε ὁ λόγος σου ὃν ἐλάλησας πρὸς τὸν παῖδά σου καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, πιστωθήτω ἕως αἰῶνος, καὶ ποίησον καθὼς ἐλάλησας.

24. Πιστωθήτω καὶ μεγαλυνθήτω τὸ ὄνομά σου ἕως αἰῶνος λεγόντων, Κύριος παντοκράτωρ

14. Et ſtatuam eum in domo mea, & in regno meo uſque in ſempiternum: & thronus ejus erit firmiſsimus in perpetuum.

15. Juxta omnia verba hæc, & juxta univerſam viſionem iſtam, ſic locutus eſt Nathan ad David.

16. Cumq; veniſſet rex David, & ſediſſet coram Domino, dixit, Quis ego ſum Domine Deus, & quæ domus mea, ut præſtares mihi talia?

17. Sed & hoc parum viſum eſt in conſpectu tuo, ideoque locutus es ſuper domum ſervi tui etiam in futurum: & feciſti me ſpectabilem ſuper omnes homines Domine Deus.

18. Quid ultrà addere poteſt David, cũ ita glorificaveris ſervum tuum, & cognoveris eum?

19. Domine propter famulum tuum juxta cor tuum feciſti omnem magnificentiam hanc, & nota eſſe voluiſti univerſa magnalia.

20. Domine non eſt ſimilis tui: & non eſt alius Deus abſque te, ex omnibus quos audivimus auribus noſtris.

21. Quis enim eſt alius, ut populus tu' Iſrael, gens una in terra, ad quam perrexit Deus ut liberaret, & faceret populum ſibi, & magnitudine ſua atq; terroribus ejiceret nationes à facie ejus, quem de Ægypto liberarat?

22. Et poſuiſti populum tuum Iſrael tibi in populum uſque in æternum, & tu Domine factus es Deus ejus.

23. Nunc igitur Domine, ſermo quem locutus es famulo tuo, & ſuper domum ejus, confirmetur in perpetuum, & fac ſicut locutus es.

24. Permaneatq; & magnificetur nomen tuum uſque in ſempiternum: &

14. Sed ſtabiliam eũ in domo mea & in regno meo uſq; *in* ſeculum, atq; thronus ejus erit firmus 16 in perpetuum.

15. Juxta omnia verba hæc, & juxta univerſam viſionem hanc, ſic loquutus eſt Nathan 17 Davidi.

16. Ingreſſus eſt ergo rex David, & 18 ſedit coram Jehova, ac dixit, Quis ego *ſum*, ô Jehova Deus, & quæ *eſt* domus mea, quod feciſti me venire hucuſq;?

17. Et parum fuit hoc in oculis, ô Deus, 19 inſuper loquutus es ſuper domum ſervi tui in longinquum, & vidiſti me juxta diſpoſitionem hominis excellentis, ô Jehova Deus.

18 Quid addet ultra David *petere* 20 â te ad glorificandum ſervum tuum? tu autem ſervum tuum noſti.

19. O Jehova, propter ſervum tuum, & ſecundum cor tuum feciſti omnem magnitudinẽ hanc, 21 ut nota faceres omnia magnalia *iſta*.

20. O Jehova, non 22 *eſt* ſimilis tibi, nec eſt Deus præter te, juxta omnia quæ audivimus 23 auribus noſtris.

21. Et quis *eſt* ſicut populus tuus Iſrael, gens una in terra *ad* quam perrexerit Deus 24 ut redimeret ſibi populum, ut poneres tibi nomen, magnitudines & terribilia, ut expelleres à facie populi tui, quem redemiſti ex Aegypto, gentes?

22. Et 25 poſuiſti populum tuum Iſraelem tibi in populum uſq; *in* ſeculũ, † & tu Jehova fuiſti eis *in* Deum.

23. Nũc igitur Jehovah verbũ quod loquutus es 26 de ſervo tuo, & de domo ejus, confirmetur uſq; *in* ſeculum, & fac ſicut loquutus es:

24. 27 Permaneat quoq; & magnificetur nomen tuum uſq; *in* ſeculum: 28 ut

14. Sondern ich wil jn ſetzen in mein hauß / vnd in mein kőnigreich ewiglich / das ſein ſtuel beſtendig ſey ewiglich.

15. Vnd da Nathan nach allen dieſen worten vnd geſicht mit David redet.

16. Kam der kőnig David vnd bleib fűr dem HERRN / vnd ſprach / Wer bin ich HERR Gott? Vnd was iſt mein hauß / das du mich biß hieher gebracht haſt?

17. Vnd das hat dich noch zu wenig gedaucht Gott / ſondern haſt vber das hauß deines knechts noch von fernem zukűnfftigen geredt. Vnd du haſt angeſehen Mich / als in der geſtalt eines menſchen der in der hőhe GOtt der HERR iſt.

18. Was ſol David mehr ſagen zu dir / das du deinen knecht herrlich macheſt? Du erkenneſt deinen knecht.

19. HERR vmb deines knechts willen / nach deinem hertzen haſtu all ſolch groſſe ding gethan / das du kundt theteſt alle herrligkeit.

20 HERR es iſt dein gleiche nicht / vnd iſt kein Gott denn du / von welchen wir mit vnſern ohren gehőret haben.

21. Vnd wo iſt ein volck auff erden / wie dein volck Iſrael / da ein Gott hin gegangen ſey / jm ein volck zu erlőſen / vnd jm ſelb einen namen zu machen / von groſſen vnd ſchrecklichen dingen / Heiden auszuſtoſſen fűr deinem volck her / das du aus Egypten erlőſet haſt?

22. Vnd haſt dir dein volck Iſrael zum volck gemacht ewiglich / vnd du HERR biſt jr Gott worden.

23. Nu HERR das wort das du geredt haſt vber deinen knecht vnd vber ſein hauß / werde war ewiglich / vnd thu wie du geredt haſt.

24. Vnd dein name werde war vnd gros ewiglich / das man ſage / Der HERR

16. *usque ſeculum.*

17. *ad Davidẽ.*

18. *ſedit,* vel etiam, *manſit.*

19. *& loq. es ſuper d.* (*i. de domo*) *ſ. t. de* (*ſ. rebus futuris*) *a longe,* (id eſt *olim. Vide 2. Sam. 7. v. 19.*) *& aſpexiſti me quaſi formã hominis* (ſc. *viri* vel *hominis*) *excelſitatis* (*i. excelſi*) *Jehova Dei* Alloquitur David Meſſiam verum Deum, humanam naturam aſſumpturum,

20. *ad te*

21. *ad notificandum.*

22. *ſicut tu, & non D.*

23. *in aur. n.*

24. *ad redimendum ſ. ſ. ad ponendum &c. ad expellendum.*

25. *dediſti.*

26. *ſuper ſ. t. &. ſuper d. e. verificetur.*

27. *& verificetur & magnum ſit.*

28. *dicendo.*

6. Οὐκ ἐνεχυράσεις μύλον, οὐδὲ ἐπιμύλιον, ὅτι ψυχὴν οὗτος ἐνεχυράζει.

7. Ἐὰν δὲ ἁλῷ ἄνθρωπος κλέπτων ψυχὴν ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ καταδυναστεύσας αὐτὸν ἀποδῶται, ἀποθανεῖται ὁ κλέπτης ἐκεῖνος, καὶ ἐξαρεῖς τὸ πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

8. Πρόσεχε σεαυτῷ ἐν τῇ ἁφῇ τῆς λέπρας· φυλάξῃ σφόδρα ποιεῖν κατὰ πάντα τὸν νόμον ὃν ἂν ἀναγγείλωσιν ὑμῖν οἱ ἱερεῖς οἱ Λευῖται, ὃν τρόπον ἐνετειλάμην ὑμῖν, φυλάξεσθε ποιεῖν.

9. Μνήσθητε ὅσα ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός σου τῇ Μαριὰμ ἐν τῇ ὁδῷ, ἐκπορευομένων ὑμῶν ἐξ Αἰγύπτου.

10. Ἐὰν ᾖ ὀφείλημα ᾖ ἐν τῷ πλησίον σου, ὀφείλημα ὁτιοῦν, οὐκ εἰσελεύσῃ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐνεχυράσαι τὸ ἐνέχυρον.

11. Ἔξω στήσῃ, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗ τὸ δάνειόν σου ἐστὶν ἐν αὐτῷ, ἐξοίσει σοι τὸ ἐνέχυρον ἔξω.

12. Ἐὰν ᾖ ἄνθρωπος πένηται, οὐ κοιμηθήσῃ ἐν τῷ ἐνεχύρῳ αὐτοῦ.

13. Ἀποδόσει ἀποδώσεις αὐτῷ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ περὶ δυσμὰς ἡλίου, καὶ κοιμηθήσεται ἐν τῷ ἱματίῳ αὐτοῦ, καὶ εὐλογήσει σε, καὶ σοὶ ἔσται ἐλεημοσύνη ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

14. Οὐκ ἀποστερήσεις μισθὸν πένητος καὶ ἐνδεοῦς ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ἢ ἐκ τῶν προσηλύτων τῶν ἐν ταῖς πόλεσί σου.

15. Αὐθήμερον ἀποδώσεις τὸν μισθὸν αὐτοῦ· οὐκ ἐπιδύσεται ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτῷ, ὅτι πένης ἐστί, καὶ ἐν αὐτῷ ἔχει τὴν ἐλπίδα, καὶ οὐ καταβοήσεται κατὰ σοῦ πρὸς Κύριον, καὶ ἔσται ἐν σοὶ ἁμαρτία.

16. Οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ τέκνων, καὶ υἱοὶ οὐκ ἀποθανοῦνται ὑπὲρ πατέρων· ἕκαστος τῇ ἑαυτοῦ ἁμαρτίᾳ ἀποθανοῦνται.

17. Οὐκ ἐκκλινεῖς κρίσιν προσηλύτου καὶ ὀρφανοῦ καὶ χήρας.

---

6. Non accipies loco pignoris inferiorem & superiorem molam: quia animam suam apposuit tibi.

7. Si deprehensus fuerit homo solicitans fratrem suum de filiis Israel, & vendito eo acceperit pretium: interficietur, & auferes malum de medio tui.

8. Observa diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcunque docuerint te sacerdotes Levitici generis juxta id quod præcepi eis, & imple solicitè.

9. *Mementote quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ in via cùm egrederemini de Ægypto.

10. Cùm repetes a proximo tuo rem aliquam quam debet tibi, non ingredieris domum ejus ut pignus auferas:

11. Sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit.

12. Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus,

13. Sed statim reddes ei ante solis occasum: ut dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas justitiam coram Domino Deo tuo.

14. *Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, sive advenæ qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est:

15. Sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.

16. *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.

17. Non pervertes judicium advenæ & pupilli,

---

6. ‡Non [5]accipiet *quisquam* pro pignore metam & catillum: quoniam animam ipse acciperet pro pignore.

7. Si [6] deprehensus fuerit aliquis, qui furatus fuerit animam è fratribus suis, è filiis Israel, & negotiatus fuerit cum eo, aut vendiderit eum: morietur fur ille, & auferes malum è medio tui.

8. [7] Cave tibi in plaga lepræ, ut observes diligenter, & facias omnino, ut docebunt vos sacerdotes Levitæ: quemadmodum præcepi eis, custodietis faciendo.

9. [8] Memento *eorum*, quæ fecit Jehovah Deus tuus ipsi Mirjam in ipso itinere, posteaquam egressi estis ex Aegypto.

10. Quum [9] mutuaveris proximo tuo mutuum aliquod, non ingredieris domum ejus, ut capias pignus ejus;

11. Foris subsistes: & vir cui mutuaveris, efferet ad te pignus foras.

12. Quod si vir pauper [10] fuerit, non dormies cum pignore ejus:

13. Restituendo restitues illi pignus illud [11] quum occubuerit sol, ut dormiat in vestimento suo, & benedicat tibi: tibiq; erit justicia coram Jehova Deo tuo.

14. Non [12] vim inferes mercenario pauperi, & egeno, *tam* de fratribus tuis, quàm de peregrinis tuis, qui *sunt* in terra tua intra portas tuas.

15. In die suo dabis mercedem ejus: neq; [13] occumbet super eam sol, quoniam pauper est, & cum ea sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Jehovam, & sit in te peccatum.

16. Non interficientur patres [14] pro filiis, neq; filii interficientur pro patribus: quisq; pro peccato suo morietur.

17. Non pervertes judicium peregrini, pupilli, neq; capies

---

6. Du solt nicht zu pfande nemen den vntersten vnd obersten mülstein/ Denn er hat dir die seele zu pfand gesetzt.

7. Wenn jemand funden wird/ der aus seinen brüdern eine seele stilet / aus den kindern Israel/vnd versetzt oder verkeufft sie / solcher dieb sol sterben / das du das böse von dir thust.

8. Hüte dich für der plage des aussatzs / das du mit fleiß haltest vnd thust/ alles das dich die priester/ die Leuiten leren/ vnd wie sie euch gebieten/ das solt jr halten / vnd darnach thun.

9. Bedenckt / was der HERR dein Gott thet mit MirJam auff dem wege/ da jr aus Egypten zoget.

10. Wenn du deinem nehesten jrgend eine schuld borgest/ so soltu nicht in sein haus gehen/vnd jm ein pfand nemen.

11. Sondern du solt haussen stehen/vnd er/dem du borgest/sol sein pfand zu dir eraus bringen.

12. Ist er aber ein dürfftiger/so soltu dich nicht schlaffen legen vber seinem pfand.

13. Sondern solt jm sein pfand widergeben/ wenn die sonne vntergehet/das er in seinem kleide schlaffe/vnd segne dich/ Das wird dir für dem HERRN deinem Gott eine gerechtigkeit sein.

14. Du solt dem dürfftigen vnd armen seinen lohn nicht vorhalten / er sey von deinen brüdern/ oder frembdlingen/ der in deinem land vnd in deinem thor ist.

15. Sondern solt jm seinen lohn des tages geben/ das die sonne nicht drüber vntergehe/ Denn er ist dürfftig / vnd erhelt seine seele damit/ auff das er nicht wider dich den HERRN anruffe / vnd sey dir sünde.

16. Die veter sollen nicht für die kinder/ noch die kinder für die veter sterben / sondern ein jglicher sol für seine sünde sterben.

17. Du solt das recht des frembdlingen vnd des waisen nicht beugen/vnd solt der wid-

---

*Num. 12 v. 11.

& gnus (sic v. 17.) e. in platea stabu, & vir, quẽ tu mutuum conferens (sc. es) in eum. i. in quem pleonas.

10. ipse, non cubabu (cubitum ibu) in p.

11. circa ingredi solem, & cubabit in v. s.

12. defraudabis mercenarium

*Leu. 19. v. 13. Tobiæ 4. v. 15.

p. & e. de f. t. vel de peregrino t.

13. ingredietur &c. pau. ipse, & ad eam ipse (est) elevans a. s. & nõ clamabit super te ad J.

14. super f. & filii non i. super p. vir in p. s. morte afficietur.

*4. Re. 14 v. 6. 2. Par. 25. v. 4. Ezec. 18. v. 20.

5. oppignorabit molam utranq; (sc. inferiorem, quæ meta, & superiorẽ, quæ catillus dicitur) & (i. nequidem) catillum (utpote meta longe minorem) q. animam (i. victum, quo anima i. vita sustẽtatur) ipse.

6. inventus fuerit vir furans animam (i. hominem. Plagiarium intelligit) & mercerit (i. elocabit eum ad operas meritorias. Deu. 21. v. 11.) aut v. e. & (i. tunc) mor. f. i. & instar signu-ab sumes mal.

7. custodire (sc. à teipso) tibi in pl. l. ad custodiendum valde, & ad faciendũ secundũ omnia, quæ docebunt.

8. meminisse (inf. pro imper.) quæ &cet. in via in exeundo vos ex Æ.

9. mutuando contuleris in proximum tuum m. a. non venies ad d. e. ad postulandum pi-

Thou Rex Hemath petit à Davide pacem, & Idumæa servit Davidi.

τὸν Δαυὶδ ἐν πᾶσιν οἷς ἐπορεύετο.

7. Καὶ ἔλαβε Δαυὶδ τοὺς κλοιοὺς τοὺς χρυσοῦς οἳ ἦσαν ἐπὶ τοὺς παῖδας Ἀδαδεζέρ· καὶ ἤνεγκεν αὐτοὺς εἰς Ἱερουσαλήμ.

8. Καὶ ἐκ τῆς Ταβὰθ, καὶ ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν πόλεων τοῦ Ἀδαδεζέρ, ἔλαβε Δαυὶδ χαλκὸν πολὺν σφόδρα. ἐξ αὐτοῦ ἐποίησε Σολομὼν τὴν θάλασσαν τὴν χαλκῆν, καὶ τοὺς στύλους καὶ τὰ σκεύη τὰ χαλκᾶ.

9. Καὶ ἤκουσε Θωοὺ βασιλεὺς Αἱμάθ, ὅτι ἐπάταξε Δαυὶδ τὴν πᾶσαν δύναμιν Ἀδαδεζὲρ βασιλέως Σουβά.

10. Καὶ ἀπέστειλεν τὸν Ἀδωρὰμ υἱὸν αὐτοῦ πρὸς Δαυὶδ, τοῦ ἐρωτῆσαι αὐτὸν τὰ εἰς εἰρήνην, καὶ τοῦ εὐλογῆσαι αὐτὸν ὑπὲρ οὗ ἐπολέμησε τὸν Ἀδαδεζὲρ καὶ ἐπάταξεν αὐτόν, ὅτι ἀνὴρ πολεμιστὴς ἦν τοῦ Θωοὺ ὁ Ἀδαδεζέρ.

11. Καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ, καὶ ἀργυρᾶ, καὶ χαλκᾶ, καὶ ταῦτα ἡγίασεν ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ τῷ Κυρίῳ μετὰ τοῦ ἀργυρίου καὶ χρυσίου, οὗ ἔλαβεν ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐξ Ἰδουμαίας, καὶ Μωὰβ, καὶ ἐξ υἱῶν Ἀμμών, καὶ ἐκ τῶν Ἀλλοφύλων καὶ ἐξ Ἀμαλήκ.

12. Καὶ Ἀβεσσαὶ υἱὸς Σαρουΐα ἐπάταξε τὴν Ἰδουμαίαν ἐν τῇ κοιλάδι τῶν ἁλῶν ὀκτωκαίδεκα χιλιάδας.

13. Καὶ ἔθετο ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ φρουράν· καὶ ἦσαν πάντες οἱ Ἰδουμαῖοι παῖδες τοῦ Δαυίδ· καὶ ἔσωζε Κύριος τὸν Δαυὶδ ἐν πᾶσιν οἷς ἐπορεύετο.

14. Καὶ ἐβασίλευσε Δαυὶδ ἐπὶ πάντα Ἰσραήλ, καὶ ἦν ποιῶν κρίμα καὶ δικαιοσύνην παντὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ.

15. Καὶ Ἰωὰβ υἱὸς Σαρουΐα ἐπὶ τῆς στρατιᾶς, καὶ Ἰωσαφὰτ υἱὸς Ἀχιλοὺδ ὑπομνηματογράφος.

16. Καὶ Σαδδοὺκ υἱὸς Ἀχιτὼβ, καὶ Ἀχιμέλεχ υἱὸς Ἀβιάθαρ ἱερεῖς, καὶ Σουσὰ γραμματεύς.

Καὶ

Dominus in cunctis, ad quæ perrexerat.

7. Tulit quoque David pharetras aureas, quas habuerant servi Adarezer: & attulit eas in Jerusalem.

8. Nec non de Tebath & Chun urbibus Adarezer æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vasa ænea.

9. Quod cum audisset Thou rex Hemath, percussisse videlicet David omnem excercitum Adarezer regis Soba,

10. Misit Adoram filium suum ad regem David, ut postularet ab eo pacem, & congratularetur ei quod percussisset, & expugnasset Adarezer: adversarius quippe erat Thou Adarezer.

11. Sed & omnia vasa aurea, & argentea, & ænea consecravit David rex Domino, cum argento & auro quod tulerat ex universis gentibus, tam de Idumæa & Moab, & filiis Ammon, quam de Philisthiim & Amalec.

12. Abisai verò filius Sarujæ percussit Edom in valle Salinarum, decem & octo millia:

13. Et constituit in Edom præsidium, ut serviret Idumæa David: salvavitque Dominus David in cunctis, ad quæ perrexerat.

14. Regnavit ergo David super universum Israel, & faciebat judicium atq; justitiam cuncto populo suo.

15. Porrò Joab filius Saruiæ erat super exercitū, & Josaphat filius Ahilud à commentariis.

16. Sadoc autem filius Achitob, & Ahimelech, filius Abiathar, sacerdotes: & Susa, Scriba.

Ba-

hovah Davidem in omni *loco ad* quem perrexit.

7. Et tulit David clypeos 9 aureos, qui erant super servos Hadarezer, & detulit eos *in* Jerusalaim.

8. Et de Tibhath & 10 Chun urbibus Hadarezer tulit David æs multum valde, 11 de quo fecit Selomoh mare æneū, & columnas, & vasa 12 ænea.

9. Audiens autem Thou rex Hamath quod percussisset David † omnem exercitum Hadarezer regis Sobah,

10. 13 Misit Hadorā filium suum ad regē Davidem, 14 ut salutaret eum pacifice, ac benediceret ei, eo quod pugnasset cum Hadarezer, & percussisset eum: gerebat enim bellū Thou cum Hadarezer: *& misit ad eum* omnia vasa 15 aurea & argentea & ænea.

11. Quæ etjam sanctificavit rex David Jehovæ cum argento & auro, quod acceperat ex universis gentibus de Edom, 16 & Moab, & de filiis Ammon, & de Pelisthim, & de Amalec.

12. Absai autem filius Serujah percussit Edom in valle salis, 17 decem & octo millia.

13. Et posuit in Edō præsides, fueruntq; 18 omnes Edomæi servi Davidis, & servavit Jehovah Davidem in omni *loco ad* quem perrexit.

14. Regnavit igitur David super universum Israelem, & 19 faciebat judicium & justitiam universo populo suo.

15. Joab autem filius Serujah *erat* super exercitum: Jehosaphat vero filius Ahilud, 20 à commentariis.

16. Sadoc præterea filius Ahitub, & Abimelech filius Ebiathar, *erant* sacerdotes: Sausa autem scribat

Et

cke. Denn der HERR halff David wo er hin zoch.

7. Vnd David nam die gülden schilde die HadadEsers knechte hatten/ vnd brachte sie gen Jerusalem.

8. Auch nam David aus den stedten HadadEsers/ Thibehath vnd Chun/ seer viel ertzs/ Davon Salomo das ehrne meer vnd seulen/ vnd eherne gefeß machet.

9. Vnd da Thogu der könig zu Hemath höret/ das David alle macht HadadEsers des königs zu Zoba geschlagen hatte.

10. Sandte er seinen son Hadoram/ zum könige David vnd ließ jn grüssen vnd segenen/ das er mit HadadEser gestritten/ vnd jn geschlagen hatte / denn Thogu hatte einen streit mit HadadEser.

11. Auch alle güldene/ silberne vnd eherne gefeß heiligete der könig David dem HERRN mit dem silber vnd golde/ das er den Heiden genomen hatte/ nemlich/ den Edomitern / Moabitern / Ammonitern/ Philistern vnd Amalekitern.

12. Vnd Abisai der son Zeruja/ schlug der Edomiter im Saltzthal achzehen tausent.

13. Vnd legt volck in Edomea/ das alle Edomiter David vnterthenig waren. Denn der HERR halff David/ wo er hin zoch.

14. Also regieret David vber das gantze Israel / vnd handhabet gericht vnd gerechtigkeit allem seinem volck.

15. Joab der son Zeruja war vber das heer/ Josaphat der son Ahilud war cantzler.

16. Zadok der son Ahitob vnd AbiMelech der son Abjathar waren priester. Sawsa war schreiber.

9. *auri.*

10. *de Chun.*

11. *in eo fe. S. m. aris.*

12. *aris. Et audivit T.*

13. *& misit.*

14. *ad optandum ei ad pacem, & ad benedicendum ei, super quod p. in H. & p. e. quia vir præliorum T. erat H.*

15. *auri & argenti & æris. Etiā hæc sanctificare fecit.*

16. *& de Moab.*

17. *decadem (&) ogdoadem chiliadis.*

18. *omnis Edom s. Davidis.*

19. *fuit faciens.*

20. *memorans.*

we nicht das kleid zum pfand nemen.
18. Denn du solt gedencken/ das du knecht in Egypten gewesen bist/vnd der HERR dein Gott dich von dannen erlöset hat/ Darumb gebiete ich dir/das du solchs thust.
19. Wenn du auff deinem acker geerndtet hast/vnd einer garben vergessen hast auff dem acker/so soltu nicht vmbkeren dieselben zu holen/sondern sie sol des frembdlingen/des waisen vnd der widwen sein/ auff das dich der HERR dein Gott segne in allen wercken deiner hende.
20. Wenn du deine ölebeum hast geschüttelt/ so soltu nicht nachschütteln / es sol des frembdlingen/des waisen vnd der widwen sein.
21. Wenn du deinen weinberg gelesen hast/ so soltu nicht nachlesen / es sol des frembdlingen / des waisen vnd der widwen sein.
22. Vnd solt gedencken/das du knecht in Egyptenland gewesen bist / Darumb gebiete ich dir/das du solchs thust.

15. *& recordaberis &cet. inde: super sic ego præcipiens (sc. sum) ad faciendum verbum (rē) hoc sic v. 22.*

16. *olivā tuam, nō ramiculabis post te.*

17. *racemabis post te.*

in pignus vestimentum viduæ:
18. 15 Sed recordare quod servus fueris in Aegypto, & redemerit te Jehovah Deus tuus inde: idcirco præcipio tibi ut facias hanc rem.
19. Quum messueris messem tuā in agro tuo, & oblitus fueris manipulum *aliquem* in agro, non reverteris ad recipiendum illum: peregrino, pupillo, & viduæ erit: ut benedicat tibi Jehovah Deus tuus in omni opere manuum tuarum.
20. Quum excusseris 16 olivas tuas, nō scrutaberis ramos *quos reliqueris* post te: peregrino, pupillo, & viduæ erit.
21. Quum vindemiaveris vineam tuam, non 17 colliges racemos post te: peregrino, pupillo, & viduæ erit.
22. Et memento quod servus fueris in terra Aegypti: idcirco præcipio tibi ut facias hanc rem.

nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum.
18. Memento quòd servieris in Ægypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcirco præcipio tibi ut facias hanc rem,
19. Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reverteris ut tollas illum: sed advenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum.
20. Si fruges collegeris olivarum, quicquid remanserit in arboribus, nō reverteris ut colligas: sed relinques advenę, pupillo, ac viduæ.
21. Si vindemiaveris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in usus advenæ, pupilli, ac viduæ.
22. Memento quod & tu servieris in Ægypto, & idcirco præcipio tibi ut facias hanc rem.

οὐκ ἐνεχυράσεις ἱμάτιον χήρας.
18. Καὶ μνησθήσῃ ὅτι οἰκέτης ἦσθα ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ ἐλυτρώσατό σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐκεῖθεν. Διὰ τοῦτο ἐγώ σοι ἐντέλλομαι ποιεῖν τὸ ῥῆμα τοῦτο.
19. Ἐὰν δὲ ἀμήσῃς τὸν ἀμητόν σου ἐν τῷ ἀγρῷ σου, καὶ ἐπιλάθῃ δράγμα, οὐκ ἐπαναστραφήσῃ λαβεῖν αὐτό, τῷ πτωχῷ καὶ τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ ἔσται, ἵνα εὐλογήσῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν παντὶ ἔργῳ τῶν χειρῶν σου.
20. Ἐὰν δὲ ἐλαιολογήσῃς, οὐκ ἐπαναστρέψῃ καλαμήσασθαι τὰ ὀπίσω σου, τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ ἔσται.
21. Ἐὰν δὲ τρυγήσῃς τὸν ἀμπελῶνά σου, οὐκ ἐπανατρυγήσεις τὰ ὀπίσω σου· τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ ἔσται.
22. Καὶ μνησθήσῃ ὅτι οἰκέτης ἦσθα ἐν γῇ Αἰγύπτου· διὰ τοῦτο ἐγώ σοι ἐντέλλομαι ποιεῖν τὸ ῥῆμα τοῦτο.

Cap. 25.

Das XXV. Cap.

WEnn ein hadder ist zwischen mennern/ so sol man sie für gericht bringen / vnd sie richten/ vnd den gerechten recht sprechen/ vnd den gottlosen verdammen.
2. Vnd so der gottlose schlege verdienet hat / sol jn der richter heissen niderfallen/vnd sollen jn für jm schlahen nach der maß vnd zal seiner missethat.
3. Wenn man jm viertzig schlege gegeben hat/ sol man nicht mehr schlahen / auff das nicht/ so man mehr schlege gibt/er zu viel geschlagen werde/ vnd dein bruder scheußlich für deinen augen sey.
4. Du solt dem ochsen/ der da drischet/nicht das maul verbinden.
5. Wenn brüder bey einander wonen/vnd einer stirbt on kinder / so sol des verstorbenen

1. *homines. sic v. 11.*
2. *& erit, si (sc. fuerit) filius percutiendi (i. percussionis. i. flagris dignus. Infi. pro nomine) impius, & cadere faciet illum j. & percutiet (sic infi.) s. c. f. secundum sufficientiam impietatis in numero.*
3. *super illas percussione multa, et vil.*
4. *capistrabis bovem in tritura ejus.*

CAP.XXV.

SI fuerit lis inter aliquos, & accesserint ad judicium, & judicaverint eos, justificaverintq; justum & cōdemnaverint impium:
2. 1 Si quidem cædendus fuerit impius, tunc prosternet illum judex, & cædere jubebit illum coram se secundum impietatem ejus juxta numerum.
3 Quadragenis *plagis* cædere jubebit eum, non addet: ne *forte si* addat cædere illum 3 ultra istas *plagas* plagis multis, vilescat frater tuus *in* oculis tuis
4. Non 4 obturabis *os* bovis, quando triturat i se.
5. Quum habitaverint fratres pariter, & mortuus fuerit unus ex eis, & filius non *fuerit* ei, 5 non nubet uxor mortui ex-

CAP. XXV.

SI fuerit causa inter aliquos, & interpellaverint judices: quem justum esse perspexerint, illi justitiæ palmam dabunt: quem impium, condemnabunt impietatis.
2. Sin autem eum qui peccavit, dignum viderint plagis: prosternent, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati, erit & plagarum modus:
3. Ita duntaxat, ut * quadragenarium numerum non excedant: ne fœde laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.
4. * Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas.
5. Quando habitaverint fratres simul, & unus ex eis absq; liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet

Κεφαλ. κέ.

ΕΑν δὲ γένηται ἀντιλογία ἀναμέσον ἀνθρώπων, καὶ προσέλθωσιν εἰς κρίσιν, καὶ κρίνωσι, καὶ δικαιώσωσι τὸν δίκαιον καὶ καταγνῶσι τοῦ ἀσεβοῦς·
2. Καὶ ἔσται ἐὰν ἄξιος ᾖ πληγῶν ὁ ἀσεβῶν, καὶ καθιεῖς αὐτὸν ἔναντι τῶν κριτῶν, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν ἐναντίον αὐτῶν κατὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ· ἀριθμῷ μαστιγώσουσιν αὐτόν.
3. Τεσσαράκοντα οὐ προσθήσουσιν· ἐὰν δὲ προσθῶσι μαστιγῶσαι αὐτὸν ὑπὲρ ταύτας τὰς πληγὰς, πληγὰς πλείους, ἀσχημονήσει ὁ ἀδελφός σου ἐναντίον σου.
4. Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα.
5. Ἐὰν δὲ κατοικῶσιν ἀδελφοὶ ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἀποθάνῃ εἷς ἐξ αὐτῶν, σπέρμα δὲ μὴ ᾖ αὐτῷ, οὐκ ἔσται ἡ γυνὴ τοῦ τεθνηκότος

2. Cor. 11 v. 24.
1. Cor. 9. v. 9.
1. Tim. 5 v. 18.
5 non erit uxor etc.

Injuriam ab Hanon illatam David ulciscitur.

Μααχὰ, καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ· καὶ ἦλθον καὶ παρενέβαλον ἔμπροσθεν Μηδαβά· καὶ υἱοὶ Αμμὼν συνήχθησαν ἐκ τῶν πόλεων αὐτῶν, καὶ ἦλθον εἰς τὸ πολεμῆσαι.

8. Καὶ ἤκουσε Δαυὶδ, καὶ ἀπέστειλε τὸν Ιωὰβ καὶ πᾶσαν τὴν στρατιὰν τῶν δυνατῶν.

9. Καὶ ἐξῆλθον υἱοὶ Αμμὼν καὶ παρετάξαντο εἰς πόλεμον παρὰ τὸν πυλῶνα τῆς πόλεως· καὶ οἱ βασιλεῖς οἱ ἐλθόντες παρενέβαλον καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐν τῷ πεδίῳ.

10. Καὶ εἶδεν Ιωὰβ ὅτι γεγόνασιν ἀντιπρόσωποι αὐτῶν τοῦ πολεμεῖν πρὸς αὐτὸν κατὰ πρόσωπον καὶ ἐξόπισθεν, καὶ ἐξελέξατο ἐκ παντὸς νεανίου Ισραήλ, καὶ παρετάξατο ἐναντίον τοῦ Σύρου.

11. Καὶ τὸ κατάλοιπον τοῦ λαοῦ ἔδωκεν ἐν χειρὶ Αβεσαὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ παρετάξαντο ἐξεναντίας υἱῶν Αμμών.

12. Καὶ εἶπεν Ιωὰβ, ἐὰν κραταιωθῇ Συρία ὑπὲρ ἐμέ, καὶ ἔσῃ μοι εἰς σωτηρίαν, καὶ ἐὰν υἱοὶ Αμμὼν κραταιωθῶσιν ὑπὲρ σέ, καὶ σώσω σε.

13. Ανδρίζου, καὶ ἐνισχύσωμεν περὶ τοῦ λαοῦ ἡμῶν, καὶ περὶ τῶν πόλεων τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ Κύριος τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ποιήσει.

14. Καὶ παρετάξατο Ιωὰβ, καὶ ὁ λαὸς ὁ μετ᾽ αὐτοῦ ἐξεναντίας Συρίας εἰς πόλεμον, καὶ ἔφυγον ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ Σύροι.

15. Καὶ υἱοὶ Αμμὼν εἶδον ὅτι ἔφυγον οἱ Σύροι, καὶ ἔφυγον καὶ αὐτοὶ ἀπὸ προσώπου Αβεσαὶ τοῦ ἀδελφοῦ Ιωὰβ, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν· καὶ ἦλθεν Ιωὰβ εἰς Ιερουσαλήμ.

16. Καὶ εἶδεν ὁ Σύρος ὅτι ἐτροπώσατο αὐτὸν Ισραὴλ, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους, καὶ ἐξήγαγε τὸν Σύρον τὸν ἐν τῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ· καὶ Σωφὰχ ὁ ἀρχιστράτηγος δυνάμεως Αδαδεζὲρ ἔμπροσθεν αὐτῶν.

17. Καὶ ἀπηγγέλη τῷ Δαυίδ, καὶ συνήγαγε τὸν πάντα Ισραὴλ, καὶ διέβη τὸν Ιορδάνην, καὶ ἦλθεν ἐπ᾽ αὐτοὺς· καὶ παρε-

πό-

populo ejus. Qui cùm venissent, castrametati sunt è regione Medaba. Filii quoque Ammon congregati de urbibus suis, venerunt ad bellum.

8. Quod cum audisset David, misit Joab, & omnē exercitum virorum fortium:

9. Egressique filii Ammon, direxerunt aciem juxta portam civitatis: reges autem qui ad auxilium ejus venerant, separatim in agro steterunt.

10. Igitur Joab intelligens bellum ex adverso, & post tergum, contra se fieri, elegit viros fortissimos de universo Israel, & perrexit contra Syrum.

11. Reliquam autem partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui: & perrexerunt contra filios Ammon.

12. Dixitque, Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: si autem superaverint te filii Ammon, ero tibi in præsidium.

13. Confortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro urbibus Dei nostri: Domin⁹ autē quod in conspectu suo bonum est, faciet.

14. Perrexit ergo Joab, & populus qui cum eo erat, contra Syrum ad prælium: & fugavit eos.

15. Porrò filii Ammon videntes quod fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem ejus, & ingressi sunt civitatem reversusque est etiam Joab in Jerusalem.

16. Videns autem Syrus quòd cecidisset coram Israel, misit nūtios, & adduxit Syrum, qui erat trans fluvium: Sophach autem princeps militiæ Adarezer, erat dux eorum.

17. Quod cum annuntiatum esset David, congregavit universum Israel, & transivit Jordanem,

irru-

Maachah, & populum ejus: postea venerunt, & castrametati sunt è ergione Medba: filii vero Ammon 11 congregati de urbibus suis, venerunt ad hoc prælium.

8. 12 Quod audiens David, misit Joab & omnem exercitum fortium.

9. Et 13 egressi filii Ammon instruxerunt aciem *ad* portam urbis: Reges vero qui venerant 14 seorsum, *erant* in agro.

10. 15 Videns autem Joab quod esset facies belli 16 contra se ante & retro, elegit *aliquot* ex omnibus electis Israelis, & instruxit *aciem* in occursum Aram.

11. Residuum vero populi tradidit in manum Absai fratris sui, & instruxerunt *aciem* in occursum filiorum Ammon.

12. Dixitq;, 17 Si fortior fuerit me Arā, eris mihi in salutē: si vero filii Ammon fuerint 18 fortiores te, servabo te

13 Robora te, & roboremus nos pro populo nostro, & pro urbibus Dei nostri: Jehovah autem *quod* bonum *est* in oculis suis, faciat.

14. Appropinquavit igitur Joab, & populus qui *erant* cum eo, 19 contra Aram in prælium: & fugerunt à facie ejus.

15. Filii autem Ammon 20 videntes quod fugeret Aram, fugerunt etjam ipsi à facie Absai fratris ejus, ingressiq; sunt civitatem: posthæc ingressus est Joab Jerusalaim.

16. 21 Videntes vero Aramæi, quod cæsi essent coram Israele, miserunt legatos, atq; eduxerunt 22 Aramæos qui *erant* trans flumen: & Sophach princeps exercitus Hadarezer *erat* ante eos.

17. Nuntiatum est autem Davidi: 23 qui congregavit universum Israelem, & transivit Jarden, venitq; ad eos, & 24 di-

re-

volck. Die kamen vnd lagerten sich für Medba. Vnd die kinder Ammon samleten sich auch aus jren stedten / vnd kamen zum streit.

8. Da das David hörete / sandte er hin Joab mit dem gantzen heer der helden.

9. Die kinder Ammon aber waren ausgezogen / vnd rüsteten sich zum streit für der stadthor. Die könige aber die komen waren / hielten im felde besonders.

10. Da nu Joab sahe / das fornen vnd hinder im streit wider jn war / erwelet er aus aller junger manschafft in Jsrael / vnd rüstetet sich gegen die Syrer.

11. Das vbrige volck aber thet er vnter die hand Abisai seines bruders / das sie sich rüsteten wider die kinder Ammon.

12. Vnd sprach / Wenn mir die Syrer zu starck werden / so kom mir zu hülff. Wo aber die kinder Ammon dir zu starck werden / wil ich dir helffen.

13. Sey getrost / vnd laß vns getrost handeln für vnser volck / vnd für die stedte vnsers Gottes / der HERR thu / was jm gefelt.

14. Vnd Joab macht sich erzu mit dem volck / das bey jm war / gegen die Syrer zu streiten / vnd sie flohen für jm.

15. Da aber die kinder Ammon sahen / das die Syrer flohen / flohen sie auch für Abisai seinem bruder / vnd zogen in die stadt. Joab aber kam gen Jerusalem.

16. Da aber die Syrer sahen / das sie für Jsrael geschlagen waren / sandten sie boten hin / vnd brachten eraus die Syrer jenseid dem wasser. Vnd Sophach der feldheuptman HadadEser zoch für jnen her.

17. Da das David angesagt ward / samlet er zuhauff das gantz Jsrael / vnd zoch vber den Jordan / vnd da er an sie

kam/

11. congregati sunt d. u. s. & ven.
12. & audivit Da. & misit.
13. egressi sunt f. A. & ordinaverunt prælium.
14. soli ipsi.
15. & vidit J.
16. ad se facie & retro, & (s. tunc) elegit ex omni electo in I.
17 fortis fuerit præ me A. & (s. tunc) eris.
18. fortes præ te, & (s. tunc) servabo te fortis esto & confortabimus nos,
19. ad facies Aram.
20. viderunt q. f. A. & fug.
21. & vidit Aram.
22. Aram qui à transitu fluminis.
23. & congregavit.
24. ordinavit (sc. aciem) ad eos, & ordinavit.

De suscitando semine fraterno.

τῷ ἔξω ἀνδρὶ μὴ ἐγγίζοντι, ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰσελεύσεται πρὸς αὐτήν, καὶ λήψεται αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα, καὶ συνοικήσει αὐτῇ.

*Mat. 22. v. 24. Mar. 12. v. 19. Luc. 20. v. 27.

6. Καὶ ἔσται τὸ παιδίον ὃ ἂν τεχθῇ, κατασταθήσεται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τετελευτηκότος, καὶ οὐκ ἐξαλειφθήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξ Ισραήλ.

7. Εὰν δὲ μὴ βούληται ὁ ἄνθρωπος λαβεῖν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀναβήσεται ἡ γυνὴ ἐπὶ τὴν πύλην ἐπὶ τὴν γερουσίαν, καὶ ἐρεῖ, οὐ θέλει ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρός μου ἀναστῆσαι τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐν Ισραήλ, οὐκ ἠθέλησεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρός μου.

*Ruth. 4. v. 7.

8. Καὶ καλέσουσιν αὐτὸν ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ ἐροῦσιν αὐτῷ· καὶ στὰς εἴπῃ, οὐ βούλομαι λαβεῖν αὐτήν·

9. Καὶ προσελθοῦσα ἡ γυνὴ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἔναντι τῆς γερουσίας, καὶ ὑπολύσει τὸ ὑπόδημα αὐτοῦ τὸ ἓν ἀπὸ τοῦ ποδὸς αὐτοῦ, καὶ ἐμπτύσεται εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἀποκριθεῖσα ἐρεῖ, οὕτως ποιήσουσι τῷ ἀνθρώπῳ, ὃς οὐκ οἰκοδομήσει τὸν οἶκον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

10. Καὶ κληθήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν Ισραήλ, οἶκος τοῦ ὑπολυθέντος τὸ ὑπόδημα.

11. Εὰν δὲ μάχωνται δύο ἄνθρωποι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἄνθρωπος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ προσέλθῃ ἡ γυνὴ ἑνὸς αὐτῶν, ἐξελέσθαι τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἐκ χειρὸς τοῦ τύπτοντος αὐτόν, καὶ ἐκτείνασα τὴν χεῖρα αὐτῆς ἐπιλάβηται τῶν διδύμων αὐτοῦ.

12. Αποκόψεις τὴν χεῖρα αὐτῆς· οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπ' αὐτῇ.

13. Ουκ ἔσται ἐν τῷ μαρσίππῳ σου στάθμιον καὶ στάθμιον, μέγα ἢ μικρόν.

& perfectus & justitia. sic infra.

14. Ουκ ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ σου μέτρον ἢ μέτρον, μέγα καὶ μικρόν.

15. Στάθμιον ἀληθινὸν καὶ δίκαιον ἔσται σοι, καὶ μέτρον ἀληθινὸν

nubet alteri: sed accipiet eam frater ejus, & *suscitabit semen fratris sui:

6. Et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Israel.

7. Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam civitatis, & interpellabit majores natu, dicetque, * Non vult frater viri mei suscitare semen fratris sui in Israel: nec me in conjugium sumere.

8. Statimque accersiri eum facient, & interrogabunt. Si responderit, Nolo eam uxorem accipere:

9. Accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calceamentum de pede ejus, spuetque in faciem illius, & dicet: sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui.

10. Et vocabitur nomen illius in Israel, Domus discalceati.

11. Si habuerint inter se jurgium viri duo, & unus contra alterum rixari cœperit, volensque uxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque manum, & apprehenderit verenda ejus:

12. Abscindes manum illius, nec flecteris super eam ulla misericordia,

13. Non habebis in sacculo diversa pondera, majus & minus:

14. Nec erit in domo tua modius major & minor.

15. Pondus habebis justum & verum, & modius

extra viro extraneo: cognatus ejus ingredietur ad eam, & capiet eam sibi in uxorem, affinitatemq; contrahet cum ea.

6. Erit autem, primogenitus quem pepererit, [6] stabit nomine fratris sui defuncti, ne deleatur nomen ejus ex Israele.

7. [7] Quod si noluerit vir ille accipere cognatam suam, tunc ascendat cognata ejus ad portam ad seniores, & dicet, Renuit [8] cognatus meus suscitare fratri suo nomen in Israele, non vult affinitatem contrahere mecum.

8. [9] Tunc accersent illum seniores urbis ejus & loquentur cum eo, & stabit, ac dicet, nolui accipere eam,

9. Accedet postea [10] cognata ejus ad ipsum in oculis seniorum, & solvet calceamentum ejus á pede ipsius, & spuet in faciem ejus, [11] loqueturq; ac dicet, sic fiet viro qui non ædificaverit domum fratris sui

10. Et vocabitur nomen ejus in Israele, domus [12] discalceati.

11. Quum rixati fuerint [13] aliqui simul, alter cum altero, & accesserit uxor unius, ut eruat virum suum é manu percutientis ipsum, & immiserit manum suam, apprehenderitq; [1] verenda ejus:

12. Tunc abscindas manum illius, non parcet oculus tuus.

13. Non erit tibi in loculo tuo [14] pondus & pondus, majus & minus.

14. Non erit tibi in domo tua modius & modius, major & minor.

15. [15] Pondus perfectum & justū erit tibi:

nen weib nicht einen frembden man drauſſen nemen/ ſondern jr ſchwager ſol ſie beſchlaffen/ vnd zum weib nemen/ vnd ſie ehelichen.

6. Vnd den erſten ſon den ſie gebirt/ ſol er beſtetigen nach dem namen ſeines verſtorbenen bruders / das ſein name nicht vertilget werde aus Iſrael.

7. Gefellets aber dem man nicht / das er ſeine ſchwegerin neme/ ſo ſol ſie/ ſeine ſchwegerin / hinauff gehen vnter das thor für die elteſten / vnd ſagen/ Mein ſchwager wegert ſich ſeinem bruder einen namen zu erwecken in Iſrael/ vnd wil mich nicht ehelichen.

8. So ſollen jn die elteſten der ſtad foddern/ vnd mit jm reden. Wenn er denn ſtehet/ vnd ſpricht / Es gefellet mir nicht ſie zunemen.

9. So ſol ſein ſchwegerin zu jm tretten für den elteſten/ vnd jm einen ſchuch ausziehen von ſeinen füſſen/ vnd jn anſpeien/ vnd ſol antworten/ vnd ſprechen/ Alſo ſol man thun einem jederman/ der ſeins bruders haus nicht erbawen wil.

10. Vnd ſein name ſol in Iſrael heiſſen/ des barfüſſers haus.

11. Wenn ſich zween menner mit einander haddern/ vnd des einen weib leufft zu/ das ſie jren man errette/ von der hand des der jn ſchlegt/ vnd ſtreckt jre hand aus / vnd ergreifft jn bey ſeiner ſcham/

12. So ſoltu jr die hand abhawen / vnd dein auge ſol jr nicht verſchonen.

13. Du ſolt nicht zweyerley gewicht in deinem ſack / groß vnd klein/ haben.

14. Vnd in deinem hauſe ſol nicht zweyerley ſcheffel/ groß vnd klein ſein.

15. Du ſolt ein vollig vnd recht gewicht/ vnd einen volli-

levir ejus veniet super eam &c. & (quidem) levirabit (.i. jure propinquitatis ducet. Gen. 38. n.5) eam. 6 insurget super (adversus) nom. (sc. ad excidium & deletionem ruens, & jam jam e memoria hominum tollendum) fratris ejus (sc. patris primogeniti) mortui. 7. & si non voluerit ille vir ac. fratriam suam. 8 levir meus &c. Isr. non voluit levirare (n.5.) me. 9. & clamabunt (vocab.) ei & cet. loq. ad eum. 10. fratria. 11. & respondebit. 12. soluti calceo. 13. homines simul vir cum fratre suo &c. ad eruendum virum &c. apprch. in confusiones ejus: & abs. volam il. 14 lapis & lapis (.i. diversa pondera. Lev. 19. n.35) magnus & parvus sic v. seq. epha & epha m. & p. 15. lapis

403.

David Satanæ inſtinctu populũ numerari jubet,

5. Καὶ ἐγένετο ἔτι πόλεμος μετὰ τῶν Ἀλλοφύλων, καὶ ἐπάταξεν Ελεανὰν υἱὸς Ιαεὶρ τὸν Λαχμὶ ἀδελφὸν Γολιὰδ τοῦ Γεθθαίου, καὶ ξύλον δόρατος αὐτοῦ ὡς ἀντίον ὑφαινόντων.

6. Καὶ ἐγένετο ἔτι πόλεμος ἐν Γέθ, καὶ ἦν ἀνὴρ ὑπερμεγέθης, καὶ οἱ δάκτυλοι αὐτοῦ ἓξ καὶ ἕξ· εἴκοσι, καὶ τέσσαρες, καὶ οὗτος ἦν ἀπόγονος τῶν γιγάντων.

7. Καὶ ὠνείδισε τὸν Ισραὴλ, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν Ιωναθὰν υἱὸς Σαμαὰ ἀδελφοῦ Δαυὶδ.

8. Οὗτοι ἐγεννήθησαν τῷ Ραφὰ ἐν Γέθ, πάντες ἦσαν τέσσαρες γίγαντες, καὶ ἔπεσον ἐν χειρὶ Δαυὶδ, καὶ ἐν χειρὶ τῶν παίδων αὐτοῦ.

5. Aliud quoque bellum geſtum eſt adverſus Philiſthæos, in quo percuſſit Adeodatus filius Saltus Bethlehemites, fratrem Goliath Gethæi, cujus haſtæ lignum erat quaſi liciatorium texentium.

6. Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longiſsimus, ſenos habens digitos, id eſt, ſimul viginti quatuor: qui & ipſe de Rapha fuerat ſtirpe generatus.

7. Hic blaſphemavit Iſrael: & percuſſit eum Jonathan filius Samaa fratris David.

8. Hi ſunt filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu David & ſervorum ejus.

5. Fuit item adhuc bellum cum Peliſthim, [8] ubi percuſſit Elhanan filius Jair ipſum Lahmi fratrem Goliath Gitthæum: [9] cujus haſtæ lignum *erat* veluti liciatorium texentium.

6. Fuit inſuper adhuc bellum in Gath: erat autem *ibi* vir menſuræ *magnæ*, [10] cujus digiti erant ſeni, vigintiquatuor: qui etjam natus erat ipſi giganti.

7. [11] Hic probris afficiebat Iſraelem, & percuſſit eum Jehonathan filius Sima fratris Davidis.

8. Iſti nati ſunt ipſi giganti in Gath, & ceciderunt [12] manu Davidis manuq; ſervorum ejus.

5. Vnd es erhub ſich noch ein ſtreit mit den Philiſtern. Da ſchlug Elhanan der ſon Jair den Lahemi / den bruder Goliath den Gathiter / welcher hatte eine ſpießſtangen wie ein weberbawm.

6. Abermal ward ein ſtreit zu Gath. Da war ein gros man / der hatte ja ſechs finger vnd ſechs zehen / die machen vier vnd zwentzig. Vnd er war auch von den riſen geborn /

7. Vnd höhnet Iſrael / Aber Jonathan der ſon Simea des bruders David / ſchlug jn.

8. Dieſe waren geborn von den riſen zu Gath / vnd fielen durch die hand David vnd ſeiner knechte.

8. & per.

9. & lignum haſtæ ejus velut.

10. & digiti (ſcil. manuũ & pedũ) ejus ſex & ſex, vig. & qua. & etiam ipſe nat.

11. & probris affecit.

12. in manu D. & in m.

Κεφαλ. κά.

CAP. XXI.

CAP. XXI.

Das XXII. Cap.

1. Sam. 24. ✝ 1. Infra 27. ✝ 21.

& rato habebantur, ut perſcripta ſunt 1. Paral. 27. ✝ 1. & ſequ. Harum legionũ numerus 2. Sam. 24. ✝ 9. omittitur) viri educentis gl. & Jeh. quatuor centuriæ & heptas chiliadis (i. quadringenties ſeptuagies mille), ſcilicet, non annumeratis triginta millibus, quorum millenis ſinguli chiliarchis præerãt, de quibus 1. Sam. 23. ✝ 8. & ſequ.) viri educentis gl.

ΚΑὶ ἀνέστη Σατὰν ἐπὶ Ισραὴλ, καὶ ἐπέσεισε τὸν Δαυὶδ τοῦ ἀριθμῆσαι τὸν Ισραὴλ.

2. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ πρὸς Ιωὰβ καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς δυνάμεως, πορεύθητε καὶ ἀριθμήσατε τὸν Ισραὴλ ἀπὸ Βηρσαβεὲ ἕως Δάν, καὶ ἐνέγκατε πρός με, καὶ γνώσομαι τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν.

3. Καὶ εἶπεν Ιωάβ, προσθείη Κύριος ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὡς εἰσὶν ἑκατονταπλασίως, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως βλέποντες, οὐχὶ κύριέ μου βασιλεῦ, πάντες τῷ κυρίῳ μου εἰς δούλους; καὶ ἱνατί θέλει τοῦτο ὁ κύριός μου, ὅπως μὴ γένηται εἰς πλημμέλειαν τῷ Ισραὴλ;

4. Καὶ ἴσχυσε τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως ἐπὶ Ιωάβ, καὶ ἐξῆλθεν Ιωὰβ καὶ ἦλθεν ἐν παντὶ Ισραὴλ, καὶ ἀνῆλθεν εἰς Ιερουσαλήμ.

5. Καὶ ἔδωκεν Ιωὰβ τὸν ἀριθμὸν τῆς ἐπισκέψεως τοῦ λαοῦ τῷ Δαυίδ· καὶ ἦν πᾶς Ισραὴλ, χίλιαι χιλιάδες καὶ ἑκατὸν χιλιάδες ἀνδρῶν σπωμένων ῥομφαίαν· καὶ Ιούδας τετρα-

COnſurrexit autẽ Satan contra Iſrael: & incitavit David, ut numeraret Iſrael.

2. Dixitque David ad Joab, & ad principes populi, Ite, & numerate Iſrael à Berſabee, uſque Dan: & afferte mihi numerum, ut ſciam.

3. Reſponditque Joab, Augeat Dominus populum ſuum centuplũ quàm ſunt: nonne domine mi rex, omnes ſervi tui ſunt? quare hoc quærit dominus meus, quod in peccatum reputetur Iſraeli?

4. Sed ſermo regis prævaluit: egreſſuſque eſt Joab, & circuivit univerſum Iſrael: & reverſus eſt Jeruſalem.

5. Deditque Davidi numerum eorum, quos circuerat: & inventus eſt omnis numerus Iſrael, mille millia, & centum millia virorum educentium gla-

STetit autem Satan [1] contra Iſraelem, incitavitq; Davidem ut numeraret Iſraelem.

2. Dixit ergo David ad Joab & ad principes populi, Ite, numerate Iſraelem [1] à Beer-ſeba [2] uſq; *ad* Dan: & afferte ad me, ut ſciam numerum eorum.

3. Tum dixit Joab, Addat Jehovah [3] populo ſuo ſicut ſunt, centum vicibus: nũquid non domine mi rex, omnes ipſi domino meo *ſunt* [4] ſervi? Utquid quærit hoc dominus meus? Utquid erit ad delictum Iſraeli?

4. Verbum autem regis [5] prævaluit adverſus Joab: egreſſus eſt itaq; Joab, & ambulavit [6] per univerſum Iſraelem: poſtea reverſus eſt *in* Jeruſalaim.

5. Deditq; Joab numerum [7] numeri populi ipſi Davidi: & fuit univerſus Iſrael [8] mille millia & centum millia virorum evaginantiũ gladium: Jehudah autem quadringen-

VNd der Satan ſtund wider Iſrael / vnd gab David ein / das er Iſrael zelen ließ.

2. Vnd David ſprach zu Joab vnd zu des volcks oberſten / Gehet hin / zelet Iſrael von Berſeba an biß gen Dan / vnd bringets zu mir / das ich wiſſe / wie viel jr iſt.

3. Joab ſprach / Der HERR thu zu ſeinem volck / wie ſie jtzt ſind / hundert mal ſo viel. Aber mein herr könig / ſind ſie nicht alle meins herrn knechte? warumb fragt denn mein herr darnach? warumb ſol eine ſchuldt auff Iſrael komen?

4. Aber des königs wort gieng fort wider Joab. Vnd Joab zoch aus / vnd wandelt durch gantz Iſrael. Vnd kam gen Jeruſalem /

5. Vnd gab die zal des gezelten volcks David. Vñ es war des gantzen Iſrael eilff hundert mal tauſent man / die das ſchwert auszogen. Vnd Juda

Cap. 21.

1. ſuper I. & inc. D. ad numerandum I.

2. & uſq; D. & c. & ſciam.

3. ſuper populum ſuum, ſicut ipſi.

4. in ſervos? ad quid quæret hoc d. m. ad quid e.

5. forte fuit ſuper 3.

6. in u. Iſr. & venit Hieroſolymam.

7. cenſus po. ad Davidẽ.

8. chilias (i. centum centuriæ) millium & centuria chiliadis (i. undecies centies mille, connumeratis ſcilicet legionibus ordinariis, quæ in nume-

16. *dans (sc. est) tibi.* 17. *omnis faciens illa.* 18. *meminisse (Infin. pro imperativo) &c. via in exeundo vos è Mitsrajim. quo (sc. modo) o. t. i. v. & decaudaverit in te omnes debiles post te, & tu lassus & laborans.* 19. *in dando quietem Jehovam D. t. tibi &c. a circuitu &c. dans (sc. est) tibi hæreditatem ad possidendum eam.*

gen vnd rechten scheffel haben/auff das dein leben lange were in dem lande/ das dir der HERR dein Gott geben wird.

16. Denn wer solchs thut/ der ist dem HERRN deinem Gott ein grewel/ wie alle die vbel thun.

17. Gedenck/was dir die Amalekiter theten/auff dem wege/da jr aus Egypten zoget.

18. Wie sie dich angriffen auff dem wege/ vnd schlugen deine hindersten/alle die schwachen die dir hinden nachzogen/ da du müde vnd matt warest/ vnd furchten Gott nicht.

19. Wenn nu der HERR dein Gott dich zu ruge bringt von allen deinen feinden vmbher/im lande/das dir der HErr dein Gott gibt zum erbe einzunemen/so soltu das gedechtnis der Amalekiter austilgen vnter dem himel. Das vergiß nicht.

bi: modius perfectus & justus erit tibi, t prolongent dies tuos super terram, quam Jehovah Deus tuus 16 dat tibi:

16. Quia abominatio Jehovæ Dei tui *est* 17 quicunq; facit hæc omnis faciens iniquitatem.

17. 18 Memento *eorum* quæ fecit tibi Amalec in via, quando egressi estis ex Aegypto.

18. Quod occurrerit tibi in via, & in cauda agminis percusserit te, omnium debilium *qui erant* post te, cum esses lassus, & fatigatus, & non timuit Deum.

19. Erit ergo 19 quum dederit requiem Jehovah Deus tuus tibi ab omnibus inimicis tuis per circuitum, in terra quam Jehovah Deus tuus dat tibi *in* hæreditatem ut possideas eam, delebis memoriam Amalec de sub cœlo: ne obliviscaris.

æqualis & verus erit tibi: ut multo vivas tempore super terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

16. Abominatur enim Dominus tuus eum qui facit hæc, & aversatur omnem injustitiam.

17. Memento quæ fecerit tibi * Amalec in via quando egrediebaris ex Ægypto:

18. Quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui lassi residebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum.

19. Cùm ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subjecerit cunctas per circuitum nationes in terra quam tibi pollicitus est: delebis nomen ejus sub cœlo. Cave ne obliviscaris,

νὸν καὶ δίκαιον ἔσται σοι, ἵνα πολυήμερος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ·

16. Ὅτι βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου πᾶς ποιῶν ταῦτα καὶ πᾶς ποιῶν ἄδικον.

17. Μνήσθητι ὅσα ἐποίησέ σοι Αμαλὴκ ἐν τῇ ὁδῷ ἐκπορευομένου σου ἐξ Αἰγύπτου.

18. Πῶς ἀντέστη σοι ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ἔκοψε τὴν οὐραγίαν σου τοὺς κοπιῶντας ὀπίσω σου, σὺ δὲ ἐπείνας καὶ ἐκοπίας, καὶ οὐκ ἐφοβήθη τὸν Θεόν.

19. Καὶ ἔσται ἡνίκα ἂν καταπαύσῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν σου τῶν κύκλῳ σου ἐν γῇ, ἣν δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ κατακληρονομῆσαι, ἐξαλείψεις τὸ ὄνομα Αμαλὴκ ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανόν, καὶ οὐ μὴ ἐπιλάθῃ.

* Exo. 17. v. 8.

Cap. 26.

1. *& erit quum ingrediens &c. tuus dans (sc. est. sic infra) ti-* 2. *principio. sic v. 10.* 3. *a habitare faciendũ i. collocandum.* 4. *ad illum: annuntiavi &cet. quod veni ad ter. &c. nostris ad dandum nobis.* 5. *respondebis (sc. sacerdoti interroganti te) &c. Syr9*

Das XXVI. Cap.

WEnn du ins land kompst das dir der HERR dein Gott zum erbe geben wird / vnd nimpsts ein/vnd wonest drinnen/

2. So soltu nemen allerley ersten früchte des lands/ die aus der erden komen/ die der HERR dein Gott dir gibt vnd solt sie in einen korb legen/ vnd hingehen an den ort/den der HERR dein Gott erwelen wird/ das sein name daselbs wonet.

3. Vnd solt zu dem priester komen/ der zu der zeit da ist/ vnd zu jm sagen/ Ich bekenne heute dem HERRN deinem Gott/das ich komen bin in das land/das der HERR vnsern vetern geschworen hat vns zu geben.

4. Vnd der priester sol den korb nemen von deiner hand/ vnd für dem altar des HErrn deines Gottes nidersitzen.

5. Da soltu antworten/vnd sagen/für dem HERRN deinem

CAP. XXVI.

QUum autem ingressus fueris terram, quam Jehovah Deus tuus dat tibi *in* hæreditatem, & possederis eam, & habitaveris in ea:

2. Tunc accipies de 2 primitiis omnium fructuum terræ, quas afferes è terra tua, quam Jehovah Deus tuus dat tibi, & pones in canistro, ibisq; ad locum quẽ elegerit Jehova Deus tuus, 3 ut habitare faciat nomen suum illic:

3 Et venies ad sacerdotem, qui erit in diebus illis, dicesq; 4 illi, annuncio hodie Jehovæ Deo tuo, quod ingressus sum terram, quam juravit Jehovah patribus nostris se daturum nobis.

4. Capietq; sacerdos canistrum è manu tua & ponet illud coram altari Jehovæ Dei tui.

5. Et 5 loqueris, ac dices coram Jehova Deo tuo, Syrus *ille* pe-

CAP. XXVI.

CUmque intraveris terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam, & obtinueris eam, atque habitaveris in ea,

2. Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, ut ibi invocetur nomen ejus:

3. Accedesque ad sacerdotem qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum, Profiteor hodie corã Domino Deo tuo, quòd ingressus sum in terrã, pro qua juravit patribus nostris, ut daret eam nobis.

4. Suscipiensque sacerdos cartallum de manu ejus, ponet ante altare Domini Dei tui:

5. Et loqueris in conspectu Domini Dei tui, Syrus per-

Κεφαλ. κϛʹ.

ΚΑὶ ἔσται ὅταν εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ κατακληρονομῆσαι αὐτήν, καὶ κατοικήσῃ ἐπ' αὐτῆς·

2. Καὶ λήψῃ ἀπὸ τῆς ἀπαρχῆς τῶν καρπῶν τῆς γῆς σου, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ, καὶ ἐμβαλεῖς εἰς κάρταλλον, καὶ πορεύσῃ εἰς τὸν τόπον ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ.

3. Καὶ εἰσελεύσῃ πρὸς τὸν ἱερέα ὃς ἂν ᾖ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν, ἀναγγέλλω σήμερον Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, ὅτι εἰσελήλυθα εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσε Κύριος ὁ Θεὸς τοῖς πατράσιν ἡμῶν δοῦναι ἡμῖν.

4. Καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς τὸν κάρταλλον ἐκ τῶν χειρῶν σου, καὶ θήσει αὐτὸν ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

5. Καὶ ἀποκριθήσῃ, καὶ ἐρεῖς ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, Συρίαν ἀπέ-

Peste cessante David sacrificia Deo jussus offert.

16. Καὶ ἐπῆρε Δαυὶδ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ εἶδεν τὸν ἄγγελον Κυρίου ἑστῶτα ἀναμέσον τῆς γῆς καὶ ἀναμέσον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἡ ῥομφαία αὐτοῦ ἐσπασμένη ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἐκτεταμένη ἐπὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔπεσεν Δαυίδ, καὶ οἱ πρεσβύτεροι περιβεβλημένοι σάκκους ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν.

17. Καὶ εἶπεν Δαυὶδ πρὸς τὸν Θεόν, οὐκ ἐγὼ εἶπεν τοῦ ἀριθμῆσαι ἐν τῷ λαῷ, καὶ ἐγώ εἰμι ὁ ἁμαρτών, καὶ κακοποιῶν ἐκακοποίησα, καὶ ταῦτα τὰ πρόβατα τί ἐποίησεν; Κύριος ὁ Θεὸς γενηθήτω ἡ χείρ σου ἐν ἐμοί, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου, καὶ μὴ ἐν τῷ λαῷ σου εἰς ἀπώλειαν.

18. Καὶ ἄγγελος Κυρίου εἶπεν τῷ Γάδ, τοῦ εἰπεῖν πρὸς Δαυίδ, ἵνα ἀναβῇ τοῦ στῆσαι θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ ἐν ἅλῳ Ὀρνὰν τοῦ Ἰεβουσαίου.

19. Καὶ ἀνέβη Δαυὶδ κατὰ τὸν λόγον Γάδ, ὃν ἐλάλησεν ἐν ὀνόματι Κυρίου.

20. Καὶ ἐπέστρεψεν Ὀρνὰν καὶ εἶδε τὸν βασιλέα, καὶ τέσσαρες υἱοὶ αὐτοῦ κρυβόμενοι μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ Ὀρνὰν ἦν ἀλοῶν πυρούς.

21. Καὶ ἦλθε Δαυὶδ πρὸς Ὀρνάν, καὶ ἐπέβλεψεν Ὀρνὰν καὶ εἶδεν τὸν Δαυίδ, καὶ ἐξῆλθεν Ὀρνὰν ἐκ τῆς ἅλω, καὶ προσεκύνησε τῷ Δαυὶδ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν.

22. Καὶ εἶπεν Δαυὶδ πρὸς Ὀρνάν, δός μοι τὸν τόπον τῆς ἅλω, καὶ οἰκοδομήσω ἐν αὐτῷ θυσιαστήριον Κυρίῳ, ἐν ἀργυρίῳ ἀξίῳ δός μοι αὐτόν, καὶ παύσεται ἡ πληγὴ ἐκ τοῦ λαοῦ.

23. Καὶ εἶπεν Ὀρνὰν πρὸς Δαυίδ, λάβε σεαυτῷ, καὶ ποιησάτω ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς τὸ ἀγαθὸν ἐνώπιον αὐτοῦ. ἰδοὺ δέδωκα τοὺς βόας εἰς ὁλοκάρπωσιν καὶ τὰς ἁμάξας εἰς ξύλα καὶ τὸν πυρὸν εἰς θυσίας, τὰ πάντα δέδωκα.

24. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ τῷ Ὀρνάν, οὐχὶ ἀλλ᾽ ἢ ἀγοράζων ἀγοράσω ἀργυρίου ἀξίου, ὅτι οὐ μὴ λάβω τὰ σὰ τῷ Κυρίῳ,

16. Levansque David oculos suos, vidit angelum Domini stantem inter cęlum & terram, & evaginatum gladium in manu ejus, & versum contra Jerusalem: & ceciderunt tam ipse, quam majores natu vestiti ciliciis, proni in terram.

17. Dixitque David ad Deum, Nonne ego sum, qui jussi ut numeraretur populus? Ego qui peccavi, ego qui malum feci: iste grex quid commeruit? Domine Deus meus vertatur obsecro manus tua in me, & in domum patris mei: populus autem tuus non percutiatur.

18. Angelus autem Domini præcepit Gad, ut diceret Davidi, ut ascenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Jebusæi.

19. Ascendit ergo David juxta sermonem Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine Domini.

20. Porrò Ornan cùm suspexisset, & vidisset angelum, quatuorque filii ejus cum eo, absconderunt se: nam eo tempore terebat in area triticum.

21. Igitur cùm veniret David ad Ornan, conspexit eum Ornan, & processit ei obviam de area, & adoravit eum pronus in in terram.

22. Dixitque ei David, Da mihi locum areæ tuæ, ut ædificem in ea altare Domino: ita ut quantum valet argenti accipias, & & cesset plaga à populo.

23. Dixit autem Ornan ad David, tolle, & faciat dominus meus rex quodcunque ei placet: sed & boves do in holocaustum, & tribulas in ligna, & triticum in sacrificium, Omnia libens præbebo.

24. Dixitq; ei rex David, Nequaquam ita fiet, sed argentum dabo quantum valet: neque enim tibi au-

16. Elevavit autē David oculos suos, & vidit angelū Jehovæ stantem inter terrā 22 & cœlum, & gladium ejus evaginatum *vidit* in manu ejus, extentum 23 contra Jerusalaim: cecidit itaq; David, & seniores ipsi opertisaccis super facies suas.

17. Dixitq; David ad 24 Deū, Annon ego jussi numerari populum? & ego ipse *sum* qui peccavi, & malè agendo male egi: 25 istæ autem oves quid fecerūt? O Jehova Deus mi, sit quæso manus tua in me & in domum patris mei, & 26 in populum tuum ne sit plaga.

18. Angelus autem Jehovæ dixit ad Gad, 27 ut diceret Davidi ut ascenderet ad extruendum altare ipsi Jehovę, in area Ornan Jebusæi.

19. Ascendit igitur David 28 juxta verbum Gad, quod loquutus fuerat in nomine Jehovæ.

20. 29 Quum autem convertisset seseOrnan, vidit angelum illum & quatuor filii ejus *qui erant* cū eo, 30 absconderunt se: Ornan vero triturabat triticum.

21, Et pervenit David 31 ad Ornan: & *quum* aspxeisset Ornan, vidit Davidem: & egressus de area illa incurvavit se Davidi pronus in terram.

22. Dixit autem David ad Ornan, Da mihi locum illum areæ, 32 ut ædificem in eo altare Jehovę: argento pleno da eū mihi, & prohibebitur plaga 33 á populo.

23. Et dixit Ornan 34 Davidi, Tolle tibi, & faciat dominus meus rex *quod* bonū *est* in oculis suis: vide, 35 do boves pro holocaustis, & tribulas pro lignis, & triticum pro sacrificio, omnia ipsa do.

24. Dixit rex David ad Ornan, 36 Nequaquam, sed emendo emam argento pleno: non enim tollā quod *est* tibi, Jeho-

16. Vnd David hub seine augen auff/vnd sahe den engel des HERRN stehen zwischen himel vnd erden/ vnd ein bloß schwert in seiner hand ausgereckt vber Jerusalem. Da fiel David vnd die eltesten mit secken bedeckt auff jr andlitz.

17. Vnd David sprach zu Gott/ Bin ichs nicht/ der das volck zelen hieß? Ich bin der gesündiget vnd das vbel gethan hat/ Diese schafe aber/ was haben sie gethan? HERR mein GOtt/ laß deine hand wider mich vnd meines vaters hauß / vnd nicht wider dein volck sein/ zu plagen.

18. Vnd der engel sprach zu Gad/ das er David solt sagen/ das David hinauff gehen/ vnd dem HERRN einen altar auffrichten solt jn der tennen Arnan des Jebusiters.

19. Also gieng David hinauff nach dem wort Gad/ das er geredt hatte in des HERrn namen.

20. Arnan aber/ da er sich wandte/ vnd sahe den engel/ vnd seine vier söne mit jm/ versteckten sie sich / denn Arnan drasch weitzen.

21. Als nu David zu Arnan gieng/ sahe Arnan vnd ward Davids gewar/ vnd gieng eraus aus der tennen/ vnd betet David an mit seinem andlitz zur erden.

22. Vnd David sprach zu Arnan/ Gib mir raum in der tennen / das ich einen altar dem HERRN drauff bawe. Vmb vol geld soltu mir jn geben/ auff das die plage vom volck auffhöre.

23. Arnan aber sprach zu David/ nim dir/ vnd mache mein herr könig/ wie dirs gefelt. Sihe/ ich gebe das rind zum brandopffer/ vnd das geschir zu holtz/ vnd weitzen zum speißopffer/ alles gebe ichs.

24. Aber der könig David sprach zu Arnan / nicht also/ sondern vmb vol geld wil ichs keuffen. Denn ich wil nicht

22. *& inter cœlos.*
23. *super ?.*
24. *dixi, ad numerandum in populo.*
25. *& iste grex* (numeri enallage) *quid f.*
26. *in populo tuo non (sc. sit) ad plagam.*
27. *ad dicendum D. quod ascensurus esset David ad erigendum al.*
28. *in verbo.*
29. *& avertit se O. & vidit.*
30. *sese abscondentes* (scil. *erant*) *& O. tr. tritica.*
31. *usque O. & aspexit O. & vidit D. & exiit &c. & incurvavit se D. facie ad ter.*
32. *& ædificabo in e. a. ?. in arg.*
33. *desuper p.*
34. *ad Davidem.*
35. *dedi boves in ascensiones, & tr. in ligna & tritica in mincham, omnia illa dedi.*
36. *non, quia em. em. in arg.*

Primitię solenniter offerendæ.

ἀπέλιπεν ὁ πατήρ μου, καὶ κατέβη εἰς Αἴγυπτον, καὶ παρῴκησεν ἐκεῖ ἐν ἀριθμῷ βραχεῖ, καὶ ἐγένετο ἐκεῖ εἰς ἔθνος μέγα καὶ πλῆθος πολύ.

6. Καὶ ἐκάκωσαν ἡμᾶς οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ ἐταπείνωσαν ἡμᾶς, καὶ ἐπέθηκαν ἡμῖν ἔργα σκληρά·

7. Καὶ ἀνεβοήσαμεν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων ἡμῶν. καὶ εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς ἡμῶν, καὶ ἴδε τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον ἡμῶν, καὶ τὸν θλιμμὸν ἡμῶν.

8. Καὶ ἐξήγαγεν ἡμᾶς Κύριος ἐξ Αἰγύπτου ἐν ἰσχύϊ μεγάλῃ καὶ ἐν χειρὶ κραταιᾷ, καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, καὶ ἐν ὁράμασι μεγάλοις, καὶ ἐν σημείοις καὶ τέρασι·

9. Καὶ εἰσήγαγεν ἡμᾶς εἰς τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν τὴν γῆν ταύτην, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.

10. Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐνήνοχα τὴν ἀπαρχὴν τῶν γεννημάτων τῆς γῆς ἧς ἔδωκας μοι Κύριε· καὶ ἀφήσεις αὐτὸ ἀπέναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου· καὶ προσκυνήσεις ἐκεῖ ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

11. Καὶ εὐφρανθήσῃ ἐν πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς, οἷς Κύριος ὁ Θεός σου ἔδωκέ σοι, καὶ τῇ οἰκίᾳ σου, σὺ καὶ ὁ Λευίτης καὶ ὁ προσήλυτος ὁ ἐν σοί.

12. Ἐὰν δὲ συντελέσῃς ἀποδεκατῶσαι πᾶν τὸ ἐπιδέκατον τῶν γεννημάτων τῆς γῆς σου ἐν τῷ ἔτει τῷ τρίτῳ, τὸ δεύτερον ἐπιδέκατον δώσεις τῷ Λευίτῃ καὶ τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ, καὶ φάγονται ἐν ταῖς πόλεσί σου, καὶ ἐμπλησθήσονται.

13. Καὶ ἐρεῖς ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἐξεκάθηρα τὰ ἅγια ἐκ τῆς οἰκίας μου, καὶ ἔδωκα αὐτὰ τῷ Λευίτῃ, καὶ τῷ προσηλύτῳ, καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ, κατὰ πάσας τὰς ἐντολάς σου, ἃς ἐνετείλω μοι. οὐ παρῆλθον τὴν ἐντολήν σου, καὶ οὐκ ἐπελαθόμην.

Supr. 14. v. 27.

Καὶ

persequebatur patrē meum, qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: crevitque in gentem magnam ac robustam & infinitæ multitudinis.

6. Afflixeruntq; nos Ægyptii, & persecuti sunt, imponentes onera gravissima:

7. Et clamavimus ad Dominum Deum patrum nostrorum: qui exaudivit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem, atque angustiam:

8. Et eduxit nos de Ægypto in manu forti, & brachio extento, in ingēti pavore, in signis atque portentis:

9. Et introduxit ad locum istum, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem.

10. Et idcirco nunc offero primitias frugum terrę quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu Domini Dei tui: & adorato Domino Deo tuo.

11. Epulaberis in omnibus bonis, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Levites, & advena qui tecum est.

12. Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio dabis Levitæ, & advenæ, & pupillo & viduæ, ut comedant intra portas tuas, & saturentur:

13. Loquerisque in conspectu Domini Dei tui, attuli quod sanctificatū est de domo mea, & dedi illud Levitæ & advenæ, & pupillo ac viduæ * sicut jussisti mihi: non præterivi mandata tua, nec sum oblitus imperii tui.

Non

penuria laborans pater meus, descendit in Aegyptum, & peregrinatus est illic [6] cum viris paucis, & evasit illic in gentem magnam, robustam, & multam.

6. [7] Molestia autem nos affecerunt Aegyptii, & afflixerunt nos, imposueruntq; nobis servitutem duram.

7. Clamavimus itaq; ad Jehovam Deum patrum nostrorum, & exaudivit Jehovah vocem nostram, & aspexit afflictionem nostram, & laborem nostrum, & oppressionem nostram:

8. Et eduxit nos Jehovah ex Aepypto [8] cum manu forti, ac brachio extento, & terrore magno, & signis atq; portentis.

9. Et introduxit nos ad locum istum, deditq; nobis terram istam, terram fluentem lacte & melle.

10. Nunc igitur ecce, attuli primitias fructus terræ quam dedisti mihi ô Jehovah. & relinques illud coram Jehova Deo tuo, atq, [9] adorabis coram Jehova Deo tuo.

11. Et lętaberis in omni bono quod dederit tibi Jehovah Deus tuus & domui tuæ, tu & Levita, & peregrinus qui *est* in medio tui.

12. [10] Postquam compleveris dare decimam omnium decimarum fructuum tuorum anno tertio, anno decimę, & dederis Levitæ, peregrino, pupillo, & viduæ, & comederint [11] intra portas tuas, & saturati fuerint:

13. Tunc dices coram Jehova Deo tuo, [12] extuli sanctificatum è domo, & etjam dedi illud Levitæ & peregrino, pupillo, & viduæ, secundum omne præceptum tuum quod præcepisti mihi: non [13] præterivi *ullum* de præceptis tuis, neq; oblitus sum.

Non

nem Gott/ Die Syrer wolten meinen vater vmbbringen/ Der zoch hinab in Egypten / vnd war daselbs ein frembdling mit geringem volck / vnd ward daselbs ein groß/ starck vnd viel volck.

6. Aber die Egypter handelten vns vbel/ vnd zwungen vns / vnd legten einen harten dienst auff vns.

7. Da schrien wir zu dem HERRN/ dem Gott vnser veter/ Vnd der HERR erhöret vnser schreyen/ vnd sahe vnser elend/ angst vnd not.

8. Vnd führet vns aus Egypten / mit mechtiger hand vnd ausgereckter arm/ vnd mit grossem schrecken / durch zeichen vnd wunder.

9. Vnd bracht vns an diesen ort/ vnd gab vns diß land/ da milch vnd honig innen fleust.

10. Nu bringe ich die ersten früchte des lands / die du HERR mir gegeben hast. Vnd solt sie lassen für dem HERRN deinem Gott/ vnd anbeten für dē HERRN deinem Gott.

11. Vnd frölich sein vber allem gut/ das dir der HERR dein Gott gegeben hat / vnd deinem hause/ du vnd der Leuit/ vnd der frembdling der bey dir ist.

12. Wenn du alle zehenden deins einkomens zusamen bracht hast im dritten jar/ das ist ein Zehenden jar/ so soltu dem Leuiten/ dem frembdlingen/ dem waisen vnd den widwen geben/ das sie essen in deinem thor/ vnd sat werden.

13. Vnd solt sprechen für dem HERRN deinem Gott/ Ich hab bracht/ das geheiliget ist aus meinem hause / vnd habs gegeben den Leuiten/ den frembdlingen/ den waisen/ vnd den widwen/ nach alle deinem gebot/ das du mir geboten hast/ Ich hab deine gebot nit vbergangen/ noch vergessen.

Ich

(*i. Jacob habitans in Syria*) *periens* (*i. penuria laborans & in Syria, ubi Labani annos viginti servitutem servivit Gē. 31. v. 38, et in Canaan famis tempore*) *pater meus, & desc.* vel etiam, si proobed legatur ibbed: *Syrꝰ* (*sc. Laba. ut Chaldaica, vel, populus, aut Syri, singul. pro pl. ut Germanica versio habet*) *perditurïens* (*sc. erat*) *patrem meum.*

6. *in viru paucitatis, & fuit illic.*

7. *& malefecerūt nob. Æ. & a. n. & dederūt super nos s. d.*

8. *in manu f. & in br. sic deinceps.*

9. *in curvabis te.*

10. *quum consummaveris decimare omnē decimam proventꝰ tui in anno t.*

11. *in portis tuis.*

12. *instar ignis ab sumpsi* (*i. removi. sic v. 14*) *sanctitatem e domo.*

13. *transivi.*

David necessaria ad templi ædificationem comparat.

5. Καὶ εἶπεν Δαυὶδ, Σολομὼν ὁ υἱός μου παιδάριον ἁπαλόν, καὶ ὁ οἶκος τοῦ οἰκοδομῆσαι τῷ Κυρίῳ, τοῦ μεγαλῦναι ἄνω εἰς ὄνομα καὶ εἰς δόξαν πάσης τῆς γαίας ἑτοιμάσω αὐτῷ· καὶ ἡτοίμασε Δαυὶδ εἰς πλῆθος ἔμπροσθε τῆς τελευτῆς αὐτοῦ.

6. Καὶ ἐκάλεσε Δαυὶδ Σολομῶντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον τῷ Κυρίῳ Θεῷ Ἰσραήλ.

7. Καὶ εἶπεν Δαυὶδ, Σολομὼν τέκνον ἐμοὶ ἐγένετο ἐπὶ ψυχῇ μου τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου.

* Inf. 28. v. 5.

8. Καὶ ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ λόγος Κυρίου λέγων, αἷμα εἰς πλῆθος ἐξέχεας, καὶ πολέμους μεγάλους ἐποίησας, οὐκ οἰκοδομήσεις οἶκον τῷ ὀνόματί μου, ὅτι αἵματα πολλὰ ἐξέχεας ἐπὶ τῆς γῆς ἐναντίον μου.

9. Ἰδοὺ υἱὸς τίκτεταί σοι, οὗτος ἔσται ἀνὴρ ἀναπαύσεως, καὶ ἀναπαύσω αὐτὸν ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κυκλόθεν, ὅτι Σολομὼν ὄνομα αὐτοῦ, καὶ εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν δώσω ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ.

* 2. Sam. 7. v. 13. Heb. 1. v. 5. 1. Reg. 5. v. 5.

10. Οὗτος οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὀνόματί μου, καὶ οὗτος ἔσται μοι εἰς υἱόν, καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα· καὶ ἑτοιμάσω τὸν θρόνον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐν Ἰσραὴλ ἕως αἰῶνος.

11. Καὶ νῦν υἱέ μου ἔσται Κύριος μετὰ σοῦ, καὶ κατευθυνεῖς καὶ οἰκοδομήσεις οἶκον Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, ὡς ἐλάλησε περὶ σοῦ.

12. Πλὴν δῴη σοι Κύριος σοφίαν καὶ σύνεσιν, καὶ κατισχύσαι σε ἐπὶ Ἰσραήλ, τοῦ φυλάσσεσθαί σε καὶ ποιεῖν τὸν νόμον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

13. Τότε εὐοδωθήσῃ ἐὰν φυλάξῃς τοῦ ποιεῖν τὰ προστάγματα καὶ τὰ κρίματα, ἃ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ· ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε, μὴ φοβοῦ μηδὲ δειλία.

Καὶ

5. Et dixit David, Salomon. Filius meus puer parvulus est & delicatus: domus autem quam ædificare volo Domino, talis esse debet, ut in cunctis regionibus nominetur: præparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam, ante mortem suam omnes præparavit impensas.

6. Vocavitq; Salomonem filiũ suum: & præcepit ei ut ædificaret domum Domino Deo Israel.

7. Dixitque David ad Salomonem. Fili mi, voluntatis meæ fuit ut ædificarem domum nomini Domini Dei mei.

8. *Sed factus est sermo Domini ad me, dicens, Multũ sanguinẽ effudisti, & plurima bella bellasti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine corã me.

9. Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacem & otium dabo in Israel cunctis diebus ejus.

10. *Ipse ædificabit domum nomini meo: & ipse erit mihi in filium, & ego ero illi in patrem: firmaboque solium regni ejus super Israel in æternum.

11. Nunc ergo fili mi sit Dominus tecum, & prosperare, & ædifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te.

12. Det quoque tibi Dominus prudentiam & sensum, ut regere possis Israel, & custodire legem Domini Dei tui.

13. Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata, & judicia, quæ præcepit Dominus Moysi, ut doceret Israel: confortare & viriliter age, ne timeas, neque paveas.

Ec-

5. Tum dixit David, Selomoh Filius meus puer *est* & tenellus: [6] domus autem ædificanda est Jehovæ ad magnificandum, ad excellentiam, ad nomen & gloriam in omnibus terris: parabo *igitur* nunc illi. Paravit itaq; David [7] in multitudine ante mortem suam.

6. Vocavit autẽ Selomoh filium suum, & præcepit ei [8] ut ædificaret domum Jehovæ Deo Israelis.

7. Dixit præterea David [9] ad Selomoh filium suum, Fuit in corde meo ædificare domum nomini Jehovæ Dei mei.

8. At fuit [10] ad me verbum Jehovæ, dicendo, Sanguinem [11] multum effudisti, & bella magna gessisti: non ædificabis domũ nomini meo, quia [12] sanguinem multum effudisti in terram coram me.

9. Ecce filius [13] nascetur tibi, ipse erit vir [14] quietus, requiescere namq; faciã eum [15] ab omnibus inimicis suis in circuitu: ideo Selomoh erit nomen ejus: pacem enim & quietẽ dabo [16] Israeli in diebus ejus.

10. Ipse ædificabit domũ nomini meo, ipseq; erit mihi in filium, & ego *ero* illi in patrẽ, firmaboq; solium regni ejus super Israelem usq; *in* seculum.

11. Nunc fili mi, erit Jehovah tecum, & prospere ages, ædificabisq; domum Jehovæ Dei tui, quemadmodum loquutus est super te.

12. Veruntamen det tibi Jehovah intellectum & intelligẽtiam, prȩcipiatq; tibi super Israelem, [17] ut custodias legem Jehovæ Dei tui.

13. Tunc prospere ages, [18] quum custodieris & feceris prȩcepta & judicia quȩ præcepit Jehovah ipsi Moseh ad Israelem: Confortare, & roborare, ne timeas, neq; paveas.

Et

5. Denn David gedacht/ Mein son Salomo ist ein knabe vnd zart. Das hauß aber das dem HERRN sol gebawet werden/ sol gros sein/ das sein name vnd ruhm erhaben werde in allen landen/ darumb wil ich jm vorrath schaffen. Also schaffet David viel vorrats vor seinem tod.

6. Vnd er rieff seinem son Salomo / vnd gebot jm zu bawen das hauß des HERRN des Gottes Jsrael.

7. Vnd sprach zu jm/ Mein son / ich hatte es im sinn / dem namen des HERRN meines Gottes ein hauß zu bawen.

8. Aber das wort des HERRN kam zu mir / vnd sprach / Du hast viel bluts vergossen / vnd grosse kriege gefürt / darumb soltu meinem namen nicht ein hauß bawen / weil du so viel bluts auff die erden vergossen hast für mir.

9. Sihe / der son / der dir geborn sol werden / der wird ein rugig man sein / Denn ich wil jn rugen lassen von alle seinen feinden vmbher / denn er sol Salomo heissen. Denn ich wil fried vnd ruge geben vber Jsrael sein lebenlang.

10. Der sol meinem namen ein hauß bawen. Er sol mein son sein / vnd ich wil sein vater sein / vnd ich wil seinen königlichen stuel vber Jsrael bestetigen ewiglich.

11. So wird nu mein son / der HERR mit dir sein / vnd wirst glückselig sein / das du dem HERRN deinem Gott ein hauß bawest / wie er von dir geredt hat.

12. Auch wird der HERR dir geben klugheit vnd verstand / vnd wird dir Jsrael befehlen / das du haltest das gesetz des HERRN deines Gottes.

13. Denn aber wirstu glückselig sein / wenn du dich heltest / das du thust nach den geboten vnd rechten / die der HERR Mose geboten hat an Jsrael. Sey getrost vnd vnverzagt / fürcht dich nicht vnd zage nicht.

6. *& domus illa ad ædificandum* (vel *ædificanda*, scil. *quæ est*,) *ad magnificandum* (vel, *magna facienda est*) *sursum* (.i. *jursum*) *ad no. & ad ornatum o. t.*
7. *ad multitudinem*
8. *ad ædificandum.*
9. *Salomoni beni* (.i. *filimi*, vel etjam *beno* .i. *filium suum*: *ego* (scil. *in animo habebam* vel, *me quod attinet*.) *fuit cum c. m.*
10. *super me.*
11. *ad multitudinem e. & b. m. fecisti.*
12. *sanguines multos.*
13. *natus*, vel, *nascens*. (sc. *erit*) *tibi*.
14. *quietis, & requiem dabo ei.*
15. *a circuitu: quia S.*
16. *super Isr.*
17. *& ad custodiendum.*
18. *si observaveris faciendo statuta &c. super Isr. fortis-esto & robustus-esto.*

1490::

14. in profanum, & non d. e.e. mortuo (vel, ad mortuum:) andivi in vocem Jeh.
15. de isto &c. tibi ad faciendum.
16. in omni c. t. & in omni a. t. Jehovã dicere fecisti hodie, ad existendũ (.i. fecisse) tibi in D. & ad ambulãdum (sc. te) in v. e. & ad custodiendum st. & cet. & ad audiẽdum in vocem ejus & (.i. ergo etiam) Jeh. dicere fecit te hod. ad existendum ei in pop. peculii &c. & ad custodiendum o. p. e. & ad dandum te excelsum super omnes gẽtes q. f. (sc. ad dandum te) in &

403.

14. Ich hab nicht davon gessen in meinem leide / vnd hab nicht davon gethan in vnreinigkeit / ich hab nicht zu den todten davon gegeben. Ich bin der stim des HErrn meines Gottes gehorsam gewest / vnd habe gethan alles / wie du mir geboten hast.
15. Sihe erab von deiner heiligen wonung vom himel / vnd segne dein volck Israel / vnd das land / das du vns gegeben hast / wie du vnsern vetern geschworen hast / ein land da milch vnd honig innen fleust.
16. Heutes tages gebeut dir der HERR dein Gott / das du thust nach allen diesen geboten vnd rechten / das du sie haltest / vnd darnach thust von gantzem hertzen / vnd von gantzer seelen.
17. Dem HERRN hastu heute geredt / das er dein Gott sey / das du in alle seinen wegen wandelst / vnd haltest seine gesetz / gebot vnd recht / vnd seiner stimme gehorchest.
18. Vnd der HERR hat dir heute geredt / Das du sein eigen volck sein solt / wie er dir geredt hat / das du alle seine gebot haltest /
19. Vnd er dich das höhest mache / vnd du gerühmet / gepreiset / vnd geehret werdest vber alle völcker / die er gemacht hat / Das du dem HERRN deinem Gott ein heilig volck seist / wie er geredt hat.

14. Non comedi in tristicia mea ex eo, neq; extuli ex eo [14] in re profana, neq; dedi *quicquam* ex ea in funere: obedivi voci Jehovæ Dei mei, feci juxta omnia quæ præcepisti mihi.
15. Respice de habitaculo sanctitatis tuæ, è cœlo, & benedic populo tuo Israeli, & terræ quam dedisti nobis, quemadmodum jurasti patribus nostris, terræ fluenti lacte & melle.
16. [15] hodie Jehovah Deus tuus præcipit tibi ut facias statuta hæc † & judicia: custodias ergo & facias ea [16] toto corde tuo & tota anima tua.
17. Jehovam exaltasti hodie, quod sit tibi in Deum, & ambules in viis ejus, & custodias statuta ejus, & præcepta ejus, & judicia ejus, & obedias voci ejus:
18. Jehovah quoq; exaltavit te hodie quod sis ei in populum peculiarem, quemadmodum locutus est tibi, & quod custodias omnia præcepta ejus:
19. Et ponat te, superiorem omnibus gentibus quas fecit, ad laudem, & nomẽ, & gloriam, & ut sis populus sanctus Jehovæ Deo tuo, quẽadmodum dixit.

14. Non comedi ex eis in luctu meo, nec separavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quicquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi.
15. * Respice de sanctuario tuo, & de excelso cœlorum habitaculo, & benedic populo tuo Israel, & terræ quam dedisti nobis, sicut jurasti patribus nostris, terræ lacte & melle mananti.
16. Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi ut facias mandata hæc atq; judicia: ut custodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.
17. * Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus, & ambules in viis ejus, ut custodias ceremonias illius, & mandata atque judicia, & obedias ejus imperio.
18. † En Dominus elegit te hodie ut sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, et custodias omnia præcepta illius:
19. Et faciet te excelsiorem cũctis gentibus, quas creavit, in laudem, & nomen, & gloriam suam: ut sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

14. Καὶ οὐκ ἔφαγον ἐν ὀδύνῃ μου ἀπ' αὐτῶν, οὐκ ἐκάρπωσα ἀπ' αὐτῶν εἰς ἀκάθαρτον, οὐκ ἔδωκα ἀπ' αὐτῶν τῷ τεθνηκότι, ἐπήκουσα τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου, ἐποίησα καθὰ ἐνετείλω μοι.
15. Κάτιδε ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ἁγίου σου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εὐλόγησον τὸν λαόν σου τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τὴν γῆν ἣν ἔδωκας αὐτοῖς, καθὰ ὤμοσας τοῖς πατράσιν ἡμῶν, δοῦναι ἡμῖν γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.
16. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ Κύριος ὁ Θεός σου ἐνετείλατό σοι ποιῆσαι πάντα τὰ δικαιώματα ταῦτα, καὶ τὰ κρίματα, καὶ φυλάξεσθε καὶ ποιήσετε αὐτὰ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς ὑμῶν.
17. Τὸν Θεὸν εἵλου σήμερον εἶναί σου Θεόν, καὶ πορεύεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, φυλάσσεσθαι τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἐντολὰς καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ὑπακούειν τῆς φωνῆς αὐτοῦ.
18. Καὶ Κύριος εἵλατό σε σήμερον γενέσθαι σε αὐτῷ λαὸν περιούσιον, καθάπερ εἶπέ σοι, φυλάσσειν πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ.
19. Καὶ εἶναί σε ὑπεράνω πάντων τῶν ἐθνῶν, ὡς ἐποίησέ σε ὀνομαστὸν καὶ καύχημα καὶ δοξαστόν, εἶναί σε λαὸν ἅγιον Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, καθὼς ἐλάλησε.

Decimæ solenniter offerendæ.
• Esai. 63. v. 15. Bar. 2. 4. 16.
• Supr. 7. v. 6.
[17] laud. & in n. & in gl. & ad existendum te populum s.

Cap. 27.

1. custodire (infinit. pro imp.) etc. ego jubẽs (sc. sum facere. sic v. 4. 10) vos h. & erit in die &c. dans (sc. est. sic infra) tibi, & eriges &c. & linies eos in c.
2. super il. (sic v. 8.) & cet. &

Das XXVII. Cap.

Vnd Mose gebot sampt den eltesten Israel dem volck vnd sprach / Behaltet alle gebot / die ich euch heute gebiete.
2. Vnd zu der zeit / wenn jr vber den Jordan gehet / ins land / das dir der HERR dein Gott geben wird / soltu grosse steine auffrichten / vnd sie mit kalck tünchen /
3. Vnd drauff schreiben alle wort dieses gesetzs / wenn du hinüber komest / auff das du komest / ins land / das der

CAP. XXVII.

Et præcepit Mosch & seniores Israelis populo, dicendo, [1] Custodi omne præceptum quod ego præcipio vobis hodie:
2. Erit autem, die quo transieritis Jarden, *ut eatis* ad terram, quam Jehovah Deus tuus dat tibi, eriges tibi lapides magnos, quos linies calce.
3. Et scribes [2] in illis omnia verba legis hujus, quum transieris ut ingrediaris terram, quam Jehovah Deus tuus dat tibi, terram fluen-

CAP. XXVII.

Præcepit autem Moyses & seniores Israel populo, dicentes, Custodite omne mandatum quod præcipio vobis hodie.
2. Cumque transieritis Jordanem in terrã, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce levigabis eos:
3. Ut possis in eis scribere omnia verba legis hujus, Jordane transmisso: ut introeas terram, quam Dominus Deus tuus dabit ti-

Κεφαλ. κζ.

Καὶ προσέταξε Μωυσῆς καὶ ἡ γερουσία Ἰσραὴλ, λέγων· φυλάσσεσθε πάσας τὰς ἐντολὰς ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον.
2. Καὶ ἔσται ᾗ ἂν ἡμέρᾳ διαβῆτε τὸν Ἰορδάνην εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, καὶ στήσεις σεαυτῷ λίθους μεγάλους, καὶ κονιάσεις αὐτοὺς κονίᾳ.
3. Καὶ γράψεις ἐπὶ τῶν λίθων πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου, ὡς ἂν διαβῆτε τὸν Ἰορδάνην, ἡνίκα ἂν εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδω-

[2] in transeundo te: propter quod venies ad terram.

Levitarum distributio & recensio.

ἐπάνω· καὶ ἐγένετο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν κατὰ κεφαλὴν αὐτῶν εἰς ἄνδρας τριάκοντα καὶ ὀκτὼ χιλιάδας.
4. Ἀπὸ τούτων ἐργοδιῶκται ἐπὶ τὰ ἔργα τοῦ οἴκου Κυρίου εἴκοσι καὶ τέσσαρες χιλιάδες, καὶ γραμματεῖς καὶ κριταὶ ἓξ χιλιάδες.
5. Καὶ πυλωροὶ τέσσαρες χιλιάδες· καὶ αἰνοῦντες τῷ Κυρίῳ ἐν τοῖς ὀργάνοις, οἷς ἐποίησε τοῦ αἰνεῖν τῷ Κυρίῳ τέσσαρες χιλιάδες.
6. Καὶ διεῖλεν αὐτοὺς Δαυὶδ ἐφ' ἡμέρας τοῖς υἱοῖς Λευί, τῷ Γερσὼν, καὶ Κάαθ τῷ Μεραρί.
7. Τῷ Γερσὼν, Λααδὰν, καὶ Σεμεεΐ.
8. Υἱοὶ Λεαδὰμ ὁ ἄρχων Ἰεϊὴλ, καὶ Ζηθὰν, καὶ Ἰωὴλ τρεῖς.
9. Υἱοὶ Σεμεεΐ, Σαλωμὶθ, καὶ Ὀζιὴλ, καὶ Ἀρὰν τρεῖς· οὗτοι ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῷ Λααδάν.
10. Καὶ υἱοὶ Σεμεεΐ, Ἰεὲθ καὶ Ζιζὰ, καὶ Ἰωὰς, καὶ Βερία, οὗτοι υἱοὶ Σεμεεΐ τέσσαρες.
11. Καὶ ἦν Ἰεὲθ ὁ ἄρχων, καὶ Ζιζὰ ὁ δεύτερος· καὶ Ἰωὰς, καὶ Βερία οὐκ ἐπλήθυναν υἱοὺς, καὶ ἐγενήθησαν εἰς οἶκον πατριᾶς εἰς ἐπίσκεψιν μίαν.
12. Υἱοὶ Καὰθ, Ἀμρὰμ, καὶ Ἰσαὰρ, καὶ Χεβρὼν, καὶ Ὀζιὴλ τέσσαρες.
13. Υἱοὶ Ἀμράμ, Ἀαρὼν καὶ Μωυσῆς· καὶ διεστάλη Ἀαρὼν τοῦ ἁγιασθῆναι ἅγιον ἁγίων αὐτὸς καὶ υἱοὶ αὐτοῦ ἕως αἰῶνος, τοῦ θυμιᾶν ἐναντίον Κυρίου, τοῦ λειτουργεῖν αὐτῷ καὶ ἐπεύχεσθαι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.
14. Καὶ Μωυσῆς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐκλήθησαν ἐπὶ τῆς φυλῆς Λευί.
15. Υἱοὶ Μωυσῆ, Γηρσὰμ καὶ Ἐλιέζερ.
16. Υἱοὶ Γηρσάμ, Σουβιὴλ ὁ ἄρχων.
17. Καὶ ἦσαν υἱοὶ τῷ Ἐλιέζερ, Ῥαβία ὁ ἄρχων· καὶ οὐκ ἦσαν τῷ Ἐλιέζερ υἱοὶ ἕτεροι, καὶ οἱ υἱοὶ Ῥαβία ηὐξύνθησαν εἰς ὕψος.

Υἱοὶ

* Exo. 6. v 17. sup. 6. v 1.
* Exo. 6. v 20. Heb. 5. v 4.
* Exo. 2. v 22. & 18. v 4.

supra: & inventa sunt triginta octo millia virorũ.
4. Ex his electi sunt, & distributi in ministerium domus Domini viginti quatuor millia: præpositorum autem & judicum, sex millia.
5. Porrò quatuor millia janitores: & totidem psaltes canentes Domino in organis, quæ fecerat ad canendum.
6. * Et distribuit eos David per vices filiorũ Levi, Gerson videlicet, & Caath, & Merari.
7. Filii Gerson: Leedan: & Semei.
8. Filii Leedan: princeps Jahiel & Zethan, & Joel, tres
9. Filii Semei: Salomith & Hosiel & Aran, tres: isti principes familiarum Leedan.
10. Porrò filii Semei Leheth, & ziza, & Jaus, & Baria: isti filii Semei, quatuor.
11. Erat autem Leheth prior, Ziza secũdus: porrò Jaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcirco in una familia unaque domo computati sunt.
12. Filii Caath: Amram & Isaar, Hebron & Oziel, quatuor.
13. * Filii Amram, Aaron & Moyses, separatusque est Aaron, ut ministraret in Sancto sanctorum, ipse & filii ejus in sempiternum, & adoleret incensum Domino secundum ritum suum, ac benediceret nomini ejus in perpetuum.
14. Moysi quoque hominis Dei filii annumerati sunt in tribu Levi.
15. Filii Moysi; Gersom & Eliezer.
16. Filii Gersom; Subuel primus.
17. * Fuerunt autem filii Eliezer: Rohobia primus, & non erant Eliezer filii alii. Porrò filii Rohobia multiplicati sunt nimis.

Filii

supra: & fuit numerus eorum 3 per capita sua, per viros triginta & octo millia.
4. Ex istis fuerunt ad urgendum 4 opus domus Jehovæ viginti & quatuor millia: præfectorum autem & judicum, sex millia.
5. [1] Quatuor autem millia janitorum, & quatuor millia laudantium Jehovam 5 cum instrumentis quę fecit ad laudandum.
6. Et 6 distribuit eos David in partes, filios Levi, in Gerson, Cehath, & Merari.
7. Gersunitas distribuit in Laadan, & Simi.
8. Filii Laadan: 7 dux Jehiel & Zetham, & Joel, tres.
9. Filii Simi: Selomith, & Haziel, & Haran, tres: isti 8 principes familiarũ Laadan.
10. Filii autem Simi: Jahath, Zina, & Jeus, & Beriah: isti filii Simi, quatuor.
11. Fuit autem Jahach 9 dux, & Zizah secundus: at Jeus & Beriah non multiplicaverunt filios: & fuerunt 10 in familia patris in supputationem unam.
12. Filii Cehath: Amram, Isar, Hebron, Uzziel, quatuor.
13. Filii Amram: Aharõ & Moseh. separatus est autem Aharon, 11 ut sanctificaret ipse sanctitatẽ sanctitatum, ipse & filii ejus 12 in seculũ, ut suffirent coram Jehova, ut ministrarent illi, & benedicerent in nomine ejus usq; in seculum.
14. Moseh autem viri Dei 13 filii vocabantur in tribu Levi.
15. Filii Moseh: Gersom, & Eliezer.
16. Filii Gersom: Sebuel 14 dux.
17. Fuerunt autem filii Eliezer Rehabjah 14 dux: nec fuerunt ipsi Eliezer filii alii, filii autem Rehabjah multiplicati sunt 15 valde.

Fi-

vnd drüber / vnd jr zal war von heupt zu heupt / das starcke man waren / acht vnd dreissig tausent.
4. Aus welchen wurden vier vñ zwentzig tausent verordent / die das werck am hause des HERRN trieben / vnd sechs tausent amptleut vnd richter.
5. Vnd vier tausent thorhüter. Vnd vier tausent lobsenger des HERRN mit seitenspiel / die ich gemacht habe / lob zu singen.
6. Vnd David machte die ordnung vnter den kindern Leui / nemlich vnter Gersom / Kahath vnd Merari.
7. Die Gersoniten waren Laedan vnd Simei.
8. Die kinder Laedan / der erst Jehiel / Sethan vnd Joel / die drey.
9. Die kinder aber Simei waren / Salomith / Hasiel vnd Haran / die drey. Diese waren die fürnemsten vnter den vetern von Laedan.
10. Auch waren diese Simei kinder / Jahath / Sina / Jeus vnd Bria / Diese vier waren auch Simei kinder.
11. Jahath aber war der erste / Sisa der ander. Aber Jeus vnd Bria hatten nicht viel kinder / darumb wurden sie für eins vaters hauß gerechnet.
12. Die kinder Kahath waren / Amram / Jezehar / Hebron vnd Vsiel / die viere.
13. Die kinder Amram waren / Aaron vnd Mose. Aaron aber war abgesondert / das er geheiligt würde zum allerheiligsten / er vnd seine söne ewiglich / zu reuchern für dem HERRN / vnd zu dienen vnd zu segenen in dem namen des HERRN ewiglich.
14. Vnd Mose des mans Gottes kinder wurden genennet vnter der Leuiten stam.
15. Die kinder aber Mose waren Gerson vnd Elieser.
16. Die kinder Gerson / der erste war Sebuel.
17. Die kinder Elieser / der erste war Rehabja. Vnd Elieser hatte kein ander kinder. Aber der kinder Rehabja waren viel drüber.

3. ad crania sua ad viros. tres decades & ogdoas chiliadis
4. super opus d. J. duadecades & tessaras chiliadis
5. in vasis.
6. partitus est e. D. partitiones filiis Levi, Gers. C. & M. ipsi Gersunita L. & S.
7. caput J.
8. capita patrum L.
9. caput.
10. domui p. in visitationẽ unã.
11. ad sanctificandum ipsum.
12. usque sec. ad suffiendum c. J. ad ministrandum illi, & ad benedicendum.
13. filii ejus vocabuntur (fut. pro pr.) super tr. L.
14. caput sic infra.
15. supra .i. summos.

Die

16. *Et tacerunt eas.* 17. *domui patrum suorum, capita patrum, visitatio eorum, in numero nominū. ad crania sua, faciens,* (*i. quorum quilibet faciebat* numeri enallage) *opus ad servitium d. Jeh.* 18. *requiem dedit J. D. I. populo suo.* 19. *habitaculum.* 20. *quia in verbis D. posterioribus ipsi nu.* 21. *duarum decadum anni & s. quia statio eorum.* 22. *super atria & super cub. & super munditie ad omnem sanctitatem.* 23. *ordinationis.* 24. *mincham.* 25. *ad standum in mane in mane ad confitendum & ad laudes dicendum Jehova, & sic ad vesperam. Et ad omne ascendere facere ascensiones Jeh. ad sabbata, ad menses* (scil. *nevos i. neomenias,* &

1492::

18. Die kinder Jezehar waren Salomith der erste.
19. Die kinder Hebron waren Jeria der erste / Amarja der ander / Jehasiel der dritte / vnd Jakmeam der vierdte.
20. Die kinder Vsiel waren / Micha der erst / vnd Jesia der ander.
21. Die kinder Merari waren Maheli vnd Musi. Die kinder Maheli waren Eleasar vnd Kiß
22. Eleasar aber starb vnd hatte keine söne / sondern töchtere / vnd die kinder Kiß jre brüder namen sie.
23. Die kinder Musi waren Maheli / Eder vnd Jeremoth die drey.
24. Das sind die kinder Levi vnter jrer veter heuser / vnd fürnemesten der veter / die gerechnet wurden nach der namen zal bey den heuptē / welche theten das geschefft des ampts im hause des HERRN / von zwentzig jaren vnd drüber.
25. Denn David sprach / Der HERR der Gott Jsrael hat seinem volck ruge gegebē / vnd wird zu Jerusalem wonen ewiglich.
26. Auch vnter den Leviten wurden gezelet der kinder Levi von zwentzig jaren vnd drüber / das sie die wonung nicht tragen dürfften mit all jrem gerete jres ampts.
27. Sondern nach den letzten worten David.
28. Das sie stehen solten vnter der hand der kinder Aaron / zu dienen im hause des HERRN im hofe / vnd zu den kasten vnd zur reinigung / vnd zu allerley heiligthumb / vnd zu allem werck des ampts im hause Gottes.
29. Vnd zum schawbrot zum semelmehl / zum speisopffer / zu vngeseurten fladen / zur pfannen / zu rosten / vnd zu allem gewicht vnd maß.
30. Vnd zu stehen des morgens zu dancken / vnd zu loben den HERRN / des abends auch also.
31. Vnd alle brandopffer dem HERRN zu opffern / auff die sabbathen / newmonden

18. Filii Ishar: Selomith dux.
19. Filii Hebron: Jerijahu dux, Amariah secundus, Jehaziel tertius, & Jocmeam quartus.
20. Filii Uzziel: Michah dux, & Isijah secundus.
21. Filii Merari: Mahli, & Musi. filii Mahli, Elazar & Cis.
22. Mortuus est autē Elazar, nec fuerunt ei filii, sed filiæ, 16 quas acceperunt filii Cis fratres earum.
23. Filii Musi: Mahli, & Eder, & Jeremoth, tres.
24. Isti *sunt* filii Levi 17 per familias suas, principes familiarū in enumerationibus suis, secundum numerum nominum per capita sua, facientes opus in ministerio domus Jehovæ, à filio viginti annorum & supra.
25. Dixit enim David, 18 Requiescere fecit Jehovah Deus Israelis populum suum, & habitabit in Jerusalaim usq; *in* seculum.
26. Quinetjam Levitarum non *erit ultra* portare 19 tabernaculum, & omnia vasa ejus in ministerium ejus.
27. 20 Itaq; juxta verba Davidis novissima fuit numerus filiorum Levi à filio 21 viginti annorum & supra.
28. Statio insuper eorum *fuit* ad manū filiorum Aharon in ministerio domus Jehovæ 22 in atriis, & in cubiculis, & in purificatione omnis sanctitatis, & *in* opere ministerii domus Dei:
29. Præterea in pane 23 ordinato, & in simila in 24 sacrificium, & in laganis infermentatorum, & in craticula, & in frixa, & in omni mensura & mensura:
30. Et 25 ut starent singulis matutinis ad celebrandum & laudandum Jehovam, & sic vesperi:
31. Et in omni oblatione holocaustorū Jehovæ, in sabbatis, & calendis & in so-

18. Filii Isaar: Salomith primus.
19. Filii Hebron: Jeriau primus, Amarias secundus, Jahaziel tertius, Jecmaam quartus.
20. Filii Oziel: Micha primus, Jesia secundus.
21. Filii Merari: Moholi & Musi. Filii Moholi: Eleazar & Cis.
22. Mortuus est autem Eleazar, & non habuit filios, sed filias: acceperuntque eas filii Cis fratres earum.
23. Filii Musi: Moholi & Eder & Jerimoth, tres.
24. Hi filii Levi in cognationibus & familiis suis, principes per vices, & numerum capitum singulorum, qui faciebant opera ministerii domus Domini à viginti annis, & suprà.
25. Dixit enim David, Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, & habitationem Jerusalem usque in æternum.
26. Nec erit officii Levitarum, ut ultrà portent tabernaculum, & omnia vasa ejus ad ministrandū.
27. Juxta præcepta quoque David novissima supputabitur numerus filiorum Levi à viginti annis & suprà.
28. Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibulis & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in universis operibus ministerii templi Domini.
29. Sacerdotes autem, super panes propositionis, & ad similæ sacrificium, & ad lagana & azyma & sartaginem, & ad torrendum, & super omne pondus atque mensuram.
30. Levitæ verò, ut stent manè ad confitendum, & canendum Domino: similiterque ad vesperam,
31. Tam in oblatione holocaustorū Domini, quàm in sabbatis & calendis

18. Υἱοὶ Ἰσαάρ, Σαλωμὴθ ὁ ἄρχων.
19. Υἱοὶ Χεβρών, Ἰερίας ὁ ἄρχων, Ἀμαρίας ὁ δεύτερος, Ἰαζιὴλ ὁ τρίτος, Ἰακαμίας ὁ τέταρτος.
20. Υἱοὶ Ὀζιήλ, Μιχᾶς ὁ ἄρχων, καὶ Ἰωσείας ὁ δεύτερος.
21. Υἱοὶ Μεραρί, Μοολὶ καὶ Μουσί· υἱοὶ Μοολί, Ἐλεάζαρ καὶ Κίς.
22. Καὶ ἀπέθανεν Ἐλεάζαρ, καὶ οὐκ ἦσαν αὐτῷ υἱοί, ἀλλ᾽ ἢ θυγατέρες· καὶ ἔλαβον αὐτὰς υἱοὶ Κὶς ἀδελφοὶ αὐτῶν.
23. Υἱοὶ Μουσί, Μοολὶ καὶ Ἐδὲρ, καὶ Ἰεριμὼθ τρεῖς.
24. Οὗτοι υἱοὶ Λευὶ κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, ἄρχοντες τῶν πατριῶν αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῶν κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων αὐτῶν καὶ κατὰ κεφαλὴν αὐτῶν ποιοῦντες τὰ ἔργα τῆς λειτουργίας οἴκου Κυρίου, ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω.
25. Ὅτι εἶπεν Δαυίδ, κατέπαυσε Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ κατεσκήνωσεν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἕως αἰῶνος.
26. Καί γε τοῖς Λευίταις οὐκ ἔστιν αἴρειν τὴν σκηνὴν καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτῆς.
27. Ὅτι ἐν τοῖς λόγοις Δαυὶδ τοῖς ἐσχάτοις ἐστὶν ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Λευὶ ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω.
28. Ὅτι ἔστησεν αὐτοὺς ἐπὶ χεῖρα τῶν υἱῶν Ἀαρών, τοῦ λειτουργεῖν ἐν οἴκῳ Κυρίου ἐπὶ τὰς αὐλὰς καὶ ἐπὶ τὰ παστοφόρια, καὶ ἐπὶ τὸν καθαρισμὸν πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα τῆς λειτουργίας οἴκου τοῦ Θεοῦ.
29. Καὶ εἰς τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως, καὶ εἰς τὴν σεμίδαλιν τῆς θυσίας, καὶ εἰς τὰ λάγανα τὰ ἄζυμα, καὶ εἰς τὸ τήγανον, καὶ εἰς τὴν πεφυραμένην, καὶ εἰς πᾶν ἀποσηρωτὸν καὶ μέτρον.
30. Καὶ τοῦ στῆναι πρωῒ τοῦ ἐξομολογεῖσθαι καὶ αἰνεῖν τῷ Κυρίῳ, οὕτως τὸ ἑσπέρας.
31. Ἐπὶ πάντων τῶν ἀναφερομένων ὁλοκαυτωμάτων τῷ Κυρίῳ ἐν τοῖς σαββάτοις καὶ ἐν

Sacerdotum recensio per suas gentes, officia & ordines.

ταῖς νουμηνίαις καὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς κατὰ ἀριθμὸν αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν κρίσιν ἐπ' αὐτοῖς διαπαντὸς ἐνώπιον Κυρίου.

32. Καὶ φυλάξουσι τὰς φυλακὰς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὴν φυλακὴν τοῦ ἁγίου, καὶ τὰς φυλακὰς τῶν υἱῶν Ααρὼν τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, τοῦ λειτουργεῖν ἐν οἴκῳ Κυρίου.

Κεφαλ. κδʹ.

Lev. 10. v. 1. Num. 3. v. 4. & 26. v. 60.

Καὶ τοῖς υἱοῖς Ααρὼν διαιρέσεις, υἱοὶ Ααρὼν, Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ, Ελεάζαρ καὶ Ἰθάμαρ.

2. Καὶ ἀπέθανε Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ ἐναντίον τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καὶ υἱοὶ οὐκ ἦσαν αὐτοῖς, καὶ ἱεράτευεν Ελεάζαρ καὶ Ἰθάμαρ υἱοὶ Ααρών.

3. Καὶ διεῖλεν αὐτοὺς Δαυὶδ, καὶ Σαδδοὺκ ἐκ τῶν υἱῶν Ελεάζαρ, καὶ Αχιμέλεκ ἐκ τῶν υἱῶν Ἰθάμαρ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῶν κατὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν.

4. Καὶ εὑρέθησαν υἱοὶ Ελεάζαρ πλείους εἰς ἄρχοντας τῶν δυνατῶν, παρὰ τοὺς υἱοὺς Ἰθάμαρ· καὶ διεῖλεν αὐτοὺς τοῖς υἱοῖς Ελεάζαρ εἰς ἄρχοντας εἰς οἴκους πατριῶν ἑκκαίδεκα· καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰθάμαρ κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν ὀκτώ.

5. Καὶ διεῖλεν αὐτοὺς ἐν κλήροις τούτους πρὸς τούτους, ὅτι ἦσαν ἄρχοντες τῶν ἁγίων, καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ Θεοῦ ἐν τοῖς υἱοῖς Ελεάζαρ, καὶ ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰθάμαρ.

6. Καὶ ἔγραψεν αὐτοὺς Σαμέας υἱὸς Ναθαναὴλ ὁ γραμματεὺς ἐκ τοῦ Λευὶ, κατεναντίον τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ Σαδδοὺκ τοῦ ἱερέως, καὶ Αχιμέλεκ υἱοῦ Ἀβιάθαρ, καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν πατριῶν τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν· οἶκος πατριᾶς εἷς, εἷς τῷ Ελεάζαρ καὶ οἶκος πατριᾶς εἷς, εἷς τῷ Ἰθάμαρ.

Καὶ

& solennitatibus reliquis juxta numerum & ceremonias uniuscujusq; rei, jugiter coram Domino.

32. Et custodiant observationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarii, & observationem filiorum Aaron fratrum suorum, ut ministrent in domo Domini.

CAP. XXIIII.

Porrò filiis Aaron hæ partitiones erant. Filii Aaron: Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar.

2. Mortui sunt autem Nadab & Abiu ante patrem suum absque liberis: sacerdotioque functus est Eleazar & Ithamar.

3. Et divisit eos David, id est Sadoc de filiis Eleazari, & Ahimelech de filiis Ithamar, secundum vices suas & ministerium.

4. Inventique sunt multo plures filii Eleazar in principibus viris, quam filii Ithamar. Divisit autem eis, hoc est filiis Eleazar principes per familias sedecim: & filiis Ithamar per familias & domos suas octo.

5. Porrò divisit utrasque inter se familias sortibus: erant enim principes Sanctuarii & principes Dei, tam de filiis Eleazar, quam de filiis Ithamar.

6. Descripsitque eos Semejas filius Nathanael scriba Levites, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Ahimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium & Leviticarum: unam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar: & alterā domum, quæ sub se habebat cæteros, Ithamar.

Ex-

lennitatibus, in numero secundum ordinem super eos jugiter, coram Jehova.

32. Et [26] custodirent custodiam tabernaculi ecclesiæ, & custodiam sanctitatis, & custodiam filiorum Aharon fratrū suorum in ministerio domus Jehovæ.

CAP. XXIIII.

Filiorum autem Aharon *hæ sunt* partitiones Filii Aharō: Nadab & Abihu, Elazar & Ithamar.

2. Mortuus vero est Nadab & Abihu coram patre suo, [2] nec filii fuerunt eis: sacerdotio ergo functi sunt Elazar & Ithamar.

3. Et partitus est eos David, & Sadoc de filiis Elazar, & Ahimelech de filiis Ithamar, [3] in numeratione sua & in ministerio suo.

4. Inventi sunt autē filii Elazar [4] plures in capitibus virorū, quam filii Ithamar: & diviserunt eos. *de* filiis Elazar *fuerunt* [5] duces per domum familiarū sedecim: & *de* filiis Ithamar [6] per domum familiarum suarum, octo.

5. Diviserunt autem eos [7] sortibus, istos cum istis: quia fuerunt principes sanctitatis, & principes Dei, de filiis Elazar & de filiis Ithamar.

6. Et descripsit eos Semajah filius Nethanel scriba, de *tribu* Levi, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, atq; Ahimelech filio Abiathar, & [8] principibus familiarum sacerdotum & Levitarum, *in* domum patris unam attributam ipsi Elazar, attributam inquam ipsi Ithamar.

Ex-

den und feste / nach der zal und gebür / alle wege für dem HERRN.

32. Das sie warten der hut an der hütten des stiffts und des heiligthumbs / und der kinder Aaron jrer brüder / zu dienen im hause des HERRN.

Das XXV. Cap.

Aber diß war die ordenung der kinder Aaron. Die kinder Aaron waren Nadab / Abihu / Eleasar und Jthamar.

2. Aber Nadab und Abihu sturben für jren vetern / und hatten keine kinder. Und Eleasar und Jthamar wurden priester.

3. Und David ordenet sie also / Zadok aus den kindern Eleasar / und Ahimelech aus den kindern Jthamar / nach jrer zal und ampt.

4. Und wurden der kinder Eleasar mehr funden zu fürnemesten starcken mennern / denn der kinder Jthamar. Und er ordenet sie also / nemlich / sechzehen aus den kindern Eleasar zu obersten unter jrer veter hauß / und acht aus den kindern Jthamar unter jrer veter hauß.

5. Er ordnet sie aber durchs loß / darumb / das beide / aus Eleasar und Jthamar kinder / obersten waren in heiligthum / und obersten für Gott.

6. Und der schreiber Semaja / der son Nethaneel aus den Leuiten / beschreib sie für dem könige und für den obersten / und für Zadok dem priester / und für Ahimelech dem son AbJathar / und für den obersten vetern unter den priestern und Leuiten / nemlich / ein vaters hause für Eleasar / und das ander für Jthamar.

Und

ad solennitates in n. sec. judicium.

26. custodient c. tentorij conventus.

Cap. 24.

1. & filiis A. (scil. fuerunt) partitiones eorum.

2. & filij non fuerunt eis.

3. ad visitationem eorum in m. s.

4. multi in capita v. præf. l.

5. capita domus patrum.

6. domus patrum suorum o.

7. in sortibus.

8. capitibus patrum (sc. qui erāt) sacerdotibus & Levitis, d. p. u. captam Eleazaro & captam captam i. similiter captam alteram Ithamaro.

7. Vnd das erste loß fiel auff Jojarib/ Das ander auff Jedaja.
8. Das dritte auff Harim. Das vierde/auff Seorim.
9. Das fünfft/auff Malchia. Das sechst/auff Meiamin.
10. Das siebend/auff Hakoz. Das acht/auff Abia.
11. Das neunde/auff Jesua. Das zehend/auff Sechanja.
12. Das eilfft/auff Eliassib. Das zwelfft/auff Jakim.
13. Das dreizehend/auff Hupa. Das vierzehend/auff Jesebeab.
14. Das funffzehend/ auff Bilga. Das sechzehend/ auff Jmmer.
15. Das siebenzehend/ auff Hesir. Das achzehend/ auff Hapizez.
16. Das neunzehend/ auff Pethahja. Das zwentzigst/ auff Jeheskel.
17. Das ein vnd zwenzigst/ auff Jachin. Das zwey vnd zwentzigst/auff Gamul.
18. Das drey vnd zwentzigst/ auff Delaja. Das vier vnd zwentzigst/ auff Maasia.
19. Das ist jre ordnung nach jrem ampt zu gehen in das hauß des HERRN/nach jrer weise vnter jrem vater Aaron/ wie jnen der HERR der Gott Jsrael geboten hat.
20. Aber vnter den andern kindern Leui war vnter den kindern Amram / Subael. Vnter den kindern Subael war Jehdea.
21. Vnter den kindern Rehabja war der erst Jesia.
22. Aber vnter den Jezeharitern war Selomoth. Vnter den kindern Selomoth war Jahath.
23. Die kinder Hebron waren/ Jeria der erste/ Amarja der ander/ Jahesiel der dritte/ Jakmeam der vierde.
24. Die kinder Vsiel waren Micha. Vnter den kindern Micha war Samir.
25. Der bruder Micha war Jesia. Vnter den kindern Jesia war Sacharia.
26. Die kinder Merari waren Maheli vnd Musi/ des son war Jaesia.

9 hæc (sc. sunt verba) visitationis eorum, ad ministerium eorum, ad ingrediendum ad domum Jehovæ, secundum judicium eorum, in manu.

---

7. Exivit autem sors prima ipsi Jehojarib: ipsi Jedaajah, secunda:
8. Harim, tertia: Seorim quarta:
9. Malchijah, quinta: Mijamin, sexta:
10. Haccos, septima: Abijah, octava:
11. Jesua nona: Sechanjahu, decima:
12. Eliasib, undecima: Jacim, duodecima.
13. Huppah, decimatertia, Jesebab decimaquarta.
14. Bilgah, decima quinta, Immer, decima sexta.
15. Hezir, decima septima, Hapisses, decima octava.
16. Pethahhiah, decima nona, Jehezcel, vicesima.
17. Jachin, vicesima prima, Camul, vicesima secunda.
18. Delajahu, vicesima tertia, Maaziahu, vicesima quarta.
19. 9 Isti *sunt* quorũ enumeratio *erat* in ministerio suo, ut ingrederentur domum Jehovæ secundum ordinem eorũ sub manu Aharon patris eorum, quemadmodum præceperat ei Jehovah Deus Israelis.
20. *De* filiis Levi residuis, *de* filiis Amram, Subael, *de* filiis Subael, Jehdejahu.
21. *De* Rehabjahu: de filiis Rehabjahu, dux Isijah.
22. *De* Ishari, Selomoth: *de* filiis Selomoth, Jahath.
23. Filii autem Jerijahu, Amarjahu secundus, Jahaziel tertius, Jecamam quartus.
24. Filii Uzziel, Michah, *de* filiis Michah, Samir.
25. Frater Michah, Isijah, de filiis Isijah Zechariahu.
26. Filii Merari, Mahli, & Musi. filii Jaazijahu, Beno.

---

7. Exivit autem sors prima Jojarib, secunda Jedei.
8. Tertia Harim, quarta Seorim,
9. Quinta Melchia, sexta Maiaman,
10. Septima Accos, octava Abia,
11. Nona Jesua, decima Sechenia,
12. Undecima Eliasib, duodecima Jacim,
13. Tertiadecima Hoppha, decimaquarta Isbaab,
14. DecimaquintaBelga, decima sexta Emmer,
15. Decimaseptima Hezir, decimaoctava Aphses,
16. DecimanonaPheteja, vicesima Hezechiel,
17. Vicesimaprima Jachin, vicemasecunda Gamul,
18. Vicesimatertia Dalajau, vicesima quarta Maaziau.
19. Hæ vices eorum secundum ministeria sua, ut ingrediantur domum Domini & juxta ritum suum sub manu Aaron patris eorum: sicut præceperat Dominus Deus Israel.
20. Porrò filiorum Levi, qui reliqui fuerant, de filiis Amram erat Subael: & de filiis Subael, Jehedeja.
21. De filiis quoque Rohobiæ princeps Jesias.
22. Isaari verò filius Salemoth: filiusque Salemoth Jahath;
23. Filiusque ejus Jeriau primus, Amarias secundus, Jahaziel tertius, Jecmaam quartus.
24. Filius Oziel, Micha. filius Micha, Samir.
25. Frater Micha, Jesia; filiusque Jesiæ, Zaharias.
26. Filii Merari; Moholi & Musi. filius Oziau, Benno.

---

7. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος ὁ πρῶτος τῷ Ιωαρεὶβ, τῷ Ιδεία ὁ δεύτερος.
8. Τῷ Χαρὶμ ὁ τρίτος, τῷ Σεωρὶμ ὁ τέταρτος.
9. Τῷ Μελχία ὁ πέμπτος, τῷ Μιαμὶμ ὁ ἕκτος.
10. Τῷ Ακκὼς ὁ ἕβδομος, τῷ Αβία ὁ ὄγδοος.
11. Τῷ Ιασοὺ ὁ ἔννατος, τῷ Σεχενία ὁ δέκατος.
12. Τῷ Ελιασοὺβ ὁ ἑνδέκατος, τῷ Ιακεὶμ ὁ δωδέκατος.
13. Τῷ Οφφὰ ὁ τρισκαιδέκατος, τῷ Ισβαὰβ ὁ τεσσαρεσκαιδέκατος.
14. Τῷ Βελγὰ ὁ πεντεκαιδέκατος, τῷ Εμμὴρ ὁ ἑκκαιδέκατος.
15. Τῷ Χηζεὶρ ὁ ἑπτακαιδέκατος, τῷ Αφεσσεὶ ὁ ὀκτωκαιδέκατος.
16. Τῷ Φαθία ὁ ἐννεακαιδέκατος, τῷ Ιεζεκιὴλ ὁ εἰκοστὸς.
17. Τῷ Ιαχεὶμ ὁ πρῶτος καὶ εἰκοστὸς, τῷ Γαμοὺλ ὁ δεύτερος καὶ εἰκοστός.
18. Τῷ Δαλαῖα ὁ τρίτος καὶ εἰκοστὸς, τῷ Μοοζία ὁ τέταρτος καὶ εἰκοστός.
19. Αὕτη ἡ ἐπίσκεψις αὐτῶν κατὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν, τοῦ εἰσπορεύεσθαι εἰς οἶκον Κυρίου κατὰ τὴν κρίσιν αὐτῶν, διὰ χειρὸς Ααρὼν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καθὼς ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς Ισραήλ.
20. Καὶ τοῖς υἱοῖς Λευὶ τοῖς καταλοίποις, τοῖς υἱοῖς Αμρὰμ Σουβαήλ· τοῖς υἱοῖς Σουβαὴλ, Ιαδαῖα τῷ Ραβία.
21. Τοῖς υἱοῖς Ραβία, ὁ ἄρχων Ιεσία.
22. Τοῖς υἱοῖς Ισσάαρ, Σαλομὶθ, τοῖς υἱοῖς Σαλομὶθ, Ιάαθ.
23. Τοῖς υἱοῖς Ιεδδίου ὁ Αμαρία ὁ δεύτερος, Ιαζιὴλ ὁ τρίτος, Ιακαμίας ὁ τέταρτος.
24. Τοῖς υἱοῖς Οζιὴλ, Μιχὰ, τοῖς υἱοῖς Μιχὰ, Σεμμὴρ.
25. Ο ἀδελφὸς Μιχὰ, Ισίας τοῖς υἱοῖς Ισίου, Ζαχαρίας.
26. Τοῖς υἱοῖς Μεραρὶ, Μοολὶ καὶ Μουσὶ, Ιοζίας υἱὸς αὐτοῦ.

Sacerdotum recensio per, suas gentes, officia & ordines.

Muſicorum ſacrorũ in 24. ordines diſtributio & recenſio.

27. Υἱοὶ Μεραρὶ Ιοζίας υἱὸς αὐτοῦ. Σοὰμ καὶ Σακχοὺρ, καὶ Αβαεί.
28. Τῷ Μοολί, Ελεάζαρ· καὶ οὐκ ἦσαν τῷ Ελεάζαρ υἱοί.
29. Τῷ Κίς, υἱοὶ Κὶς Ιερεμαήλ.
30. Υἱοὶ Μουσί, Μοολὶ καὶ Εδερ καὶ Ιεριμώθ· οὗτοι υἱοὶ τῶν Λευιτῶν κατ' οἴκους τῶν πατριῶν αὐτῶν.
31. Καὶ ἔβαλον καὶ αὐτοὶ κλήρους καθὼς οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν· υἱοὶ Ααρὼν ἐναντίον τοῦ Δαυὶδ τοῦ βασιλέως, καὶ Σαδδοὺκ, καὶ Αχιμέλεχ, καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν παρεστῶτες· πατριὰ τοῦ πρώτου κατέναντι τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ νεωτέρου.

27. Filius quoque Merari: Oziau & Soam & Zacchur & Hebri.
28. Porrò Moholi filius: Eleazar, qui non habebat liberos.
29. Filius verò Cis, Jerameel.
30. Filii Muſi: Moholi, Eder & Jerimoth. Iſti filii Levi ſecundum domos familiarum ſuarum.
31. Miſeruntque & ipſi ſortes contra fratres ſuos filios Aaron coram David rege, & Sadoc, & Ahimelech, & principibus familiarum ſacerdotalium & Leviticarũ tam majores, quàm minores. Omnes ſors æqualiter dividebat.

27. Filii Merari, *de* Jaazijahu, Beno, & Soham, & Zacchur, & Ibri.
28. De Mahli, Elazar: & non fuerunt ei filii.
29. De Cis, filii Cis *fuit* Jerahmeel.
30. † Filii autem Muſi, Mahli, & Eder, & Jerimoth. iſti filii Levitarum 10 per domum familiarum ſuarum.
31. Et projecerunt etjam iſti ſortes cõtra fratres ſuos filios Aharon coram Davide rege, & Sadoc, & Ahimelech, & 11 principibus familiarum ſacerdotalium & Leviticarum familiarum, princeps contra fratrem ſuum minorem.

27. Die kinder Merari von Jaeſia ſeinem ſon waren/ Soham/ Sacur vnd Ibri.
28. Maheli aber hatte Eleaſar/ denn er hatte keine ſöne/
29. Von Kiß/ Die kinder Kiß waren Jerahmeel. 1494:2
30. Die kinder Muſi waren Maheli/ Eder vnd Jeremoth/ das ſind die kinder der Leuiten vnter jrer veter hauß.
31. Vnd man warff für ſie auch das loß neben jren brüdern den kindern Aaron/ für dem könige Dauid vnd Zadok vnd Ahimelech/ vnd für den oberſten vetern vnter den prieſtern vnd Leuiten / dem kleinſten bruder eben ſo wol/ als dem oberſten vnter den vetern.

10. *domui patrum ſuorum.*

11. *capitibus patrum (ſc. qui fuerunt) ſacerdotibus & Levitis, patrum caput cont.*

Κεφαλ. κέ.

ΚΑὶ ἔστησε Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς δυνάμεως εἰς τὰ ἔργα τοὺς υἱοὺς Ασὰφ, καὶ Αιμὰν καὶ Ιδιθοὺμ, τοὺς ἀποφθεγγομένους ἐν κινύραις, καὶ ἐν νάβλοις καὶ ἐν κυμβάλοις· καὶ ἐγένετο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν κατὰ κεφαλὴν ἀνδρῶν τῶν ἐργαζομένων ἐν τῇ δουλείᾳ αὐτῶν.
2. Υἱοὶ Ασάφ, Σακχοὺρ, καὶ Ιωσὴφ, καὶ Ναθανίας, καὶ Ασιρηλά· υἱοὶ Ασάφ, ἐχόμενοι Ασὰφ τοῦ προφήτου ἐχόμενοι τοῦ βασιλέως.
3. Τῷ Ιδιθοὺμ, υἱοὶ Ιδιθούμ, Γοδολίας καὶ Σουρὶ, καὶ Ισαΐα, καὶ Ασαβία, καὶ Ματθαθίας ἓξ ἐχόμενοι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Ιδιθοὺμ ἐν κινύραις τοῦ προφητεύοντος ἐξομολόγησιν καὶ αἴνεσιν τῷ Κυρίῳ.
4. Τῷ Αιμάν, υἱοὶ Αιμάν. Βοκχίας, καὶ Ματθανίας, καὶ Οζιὴλ, καὶ Σουβαήλ, καὶ Ιεριμὼθ, καὶ Ανανίας, καὶ Ανανὶ, καὶ Ηλιαθὰ, καὶ Γοδδολαθὶ, καὶ Ρωμμαθὶ, Εζὲρ καὶ Ιεσβοκασὰ, καὶ Μαλλιθὶ, καὶ Ωθὴρ, καὶ Μαζιώθ.
5. Πάντες οὗτοι υἱοὶ τοῦ Αιμὰν τοῦ ὁρῶντος τῷ βασιλεῖ ἐν λόγοις Θεοῦ τοῦ ὑψῶσαι κέρας, καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ Αιμὰν υἱοὺς τεσσαρεσκαίδεκα, καὶ θυγατέρας τρεῖς.

CAP. XXV.

EGitur David & magiſtratus exercitus ſegregaverunt in miniſterium filios Aſaph & Heman & Idithun: qui prophetarent in citharis, & pſalteriis, & cymbalis ſecundum numerum ſuum dedicato ſibi officio ſervientes.
2. De filiis Aſaph: Zacchur & Joſeph & Nathania & Aſarela, filii Aſaph: ſub manu Aſaph prophetantis juxta regem.
3. Porrò Idithun: filii Idithun, Godolias, Sori, Jeſias, & Haſabias, & Mathathias, ſex, ſub manu patris ſui Idithũ, qui in cithara prophetabat ſuper confitentes & laudantes Dominum.
4. Heman quoque: filii Heman, Bocciau. Mathaniau, Oziel, Subuel, & Jerimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romanthiezer, & Jeſbacaſſa, Mellothi, Othir, Mahazioth:
5. Omnes iſti filii Heman Vidẽtis regis in ſermonibus Dei, ut exaltaret cornu: deditq; Deus Heman filios quatuordecim, & filias tres.

CAP. XXV.

SEparavit autẽ David, & principes exercitus in miniſterium filios Aſaph, & Heman, & Jeduthun, 1 qui prophetabãt in citharis, in pſalteriis, & in cymbalis, fuit autẽ numerus eorũ *numerus* virorum operis in miniſterio ſuo.
2. *De* filiis Aſaph: Zacchur, & Joſeph, & Nethanjah, & Aſarelah filii Aſaph, 2 *fuerunt* ſub poteſtate Aſaph, qui prophetabat ad imperium regis.
3. *De* 3 Jeduthun, filii Jeduthun, Gedaljahu, & Seri, & Jeſajahu, Haſabjahu, & Matthithjahu, ſex 4 ſub poteſtate patris eorum Jeduthun in cithara, qui prophetabat ad celebrandum & laudandum Jehovam.
4. *De* 5 Heman, filii Heman, Buccijahu, Matthanjahu, Uzziel, Sebuel, & Jerimoth, Hananjah, Hanani, Eliathah, Giddalthi, & Romamthi-ezer Joſbecaſah, Mallothi, Hothir, Mahazioth.
5. Omnes iſti filii Hemã Videntis Regis in verbis Dei ad exaltandum cornu, deditq; Deus ipſi Heman filios quatuordecim, & filias tres.

Das XXVI. Cap.

VNd Dauid ſampt den feldheuptleuten ſondert ab zu emptern vnter den kindern Aſſaph/ Heman vnd Jedithun / die propheten mit harffen / pſaltern vnd cymbalen / vnd ſie wurden gezelet zum werck nach jrem ampt.
2. Vnter den kindern Aſſaph war/ Sacur/ Joſeph/ Nethanja/ Aſarela kinder Aſſaph/ vnter Aſſaph / der da weiſſaget bey dem könig.
3. Von Jedithun / Die kinder Jedithun waren Gedalja/ Zori/ Jeſaja/ Haſabja / Mathithja/ Die ſechſe vnter jrem vater Jedithun mit harffen/ die da weiſſagten zu dancken vnd zu loben den HERRN.
4. Von Heman/ Die kinder Heman waren Bukia/ Mathanja/ Vſiel/ Sebuel/ Jerimoth/ Hananja/ Hanani/ Eliatha/ Gidalthi. Romanthi Eſer/ Jasbekaſa / Mallothi/ Hothir/ vnd Maheſioth.
5. Dieſe waren alle kinder Heman des ſchawers des königes in den worten Gottes/ das horn zu erheben/ Denn Gott hatte Heman vierzehen ſöne vnd drey töchter gegeben.

Cap. 25.

1. *prophetantes in c. in nablis & in c.*

2. *ſuper (i. ſecundũ) manum A. prophetantis ſuper manum regis.*
3. *ipſi Jed.*
4. *ſuper manum pa. e. 3. i. e. prophetantis ſuper confiteri & laudare Jehovam.*
5. *ipſi H.*

6. super manus p. s. in c. domus J. in c. nablis &c. super manum regis.

6. Diese waren alle vnter jren vetern/ Assaph/ Jedithun vnd Heman / zu singen im hause des HERRN mit cymbeln / psaltern vnd harffen/ nach dem ampt im hause Gottes bey dem könige.

7. Vnd es war jr zal/ sampt jren brüdern die im gesang des HERRN geleret waren/ allesampt meister / zwey hundert vnd acht vnd achtzig.

7. omnis intelligens.

8. Vnd sie wurffen loß vber jre ampt/ zugleich dem kleinesten wie dem grössesten/ dem lerer wie dem schüler.

9. Vnd das erste loß fiel vnter Assaph auff Joseph. Das ander auff Gedalja sampt seinen brüdern vnd sönen / der waren zwelffe.

10. Das dritte auff Sacur/ sampt seinen sönen vnd brüdern / der waren zwelffe.

11. Das vierde auff Jezri/ sampt seinen sönen vnd brüdern/ der waren zwelffe.

12. Das fünffte auff Nethanja / sampt seinen sönen vnd brüdern/ der waren zwelffe.

13. Das sechste auff Bukia/ sampt seinen sönen vnd brüdern / der waren zwelffe.

14. Das siebend auff Jsreela / sampt seinen sönen vnd brüdern der waren zwelffe.

1491 15. Das achte auff Jesaja/ sampt seinen sönen vnd brüdern / der waren zwelffe.

16. Das neunde auff Mathanja / sampt seinen sönen vnd brüdern / der waren zwelffe.

17. Das zehende auff Simei / sampt seinen sönen vnd brüdern/ der waren zwelffe.

18. Das eilfft auff Asareel/ sampt seinen sönen vnd brüdern/ der waren zwelffe.

19. Das zwelfft auff Hasabja/ sampt seinen sönen vnd brüdern/ der waren zwelffe.

20. Das dreizehend auff Subael / sampt seinen sönen vnd brüdern / der waren zwelffe.

21. Das viertzehend auff Mathitja/ sampt seinen sönen vnd brüdern/ der waren zwelffe.

22. Das funffzehend auff Jeremoth / sampt seinen sönen vñ brüdern/ der waren zwelffe

Das

6. Omnes isti [6] sub potestate patris sui, in cantico *in* domo Jehovæ, in cymbalis, psalteriis, & citharis, in ministeriū domus Dei, sub potestate regis, Asaph, & Jeduthun, & Heman.

7. Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis doctis cantici Jehovæ, [7] omnes periti, ducenti octoginta octo.

8. Et proiecerunt sortes custodia contra *custodiam*: sicut parvus sic magnus, doctus cum discipulo.

9. Et egressa est sors prima ipsi Asaph, nempe Joseph, ipsi Gedaliahu, secunda, ipse & fratres eius & filii eius, duodecim.

10. Tertia, Zachur, filii eius & fratres eius, duodecim.

11. Quarta ipsi Isri, filii eius & fratres eius, duodecim.

12. Quinta, Nethanjahu, filii eius & fratres eius, duodecim.

13. Sexta, Buccijahu, filii eius & fratres eius, duodecim.

14. Septima, Israelah, filii eius & fratres eius, duodecim.

15. Octava, Jesajahu, filii ejus & fratres eius, duodecim.

16. Nona, Matthanjahu, filii eius & fratres eius, duodecim.

17. Decima, Simi filii eius & fratres eius, duodecim.

18. Undecima, Azarel, filii eius & fratres eius, duodecim.

19. Duodecima, Hasabjah, filii eius & fratres eius, duodecim.

20. Decima tertia, Subael, filii eius & fratres eius, duodecim.

21. Decima quarta, Matthithjahu, filii eius & fratres eius, duodecim.

22. Decima quinta, Jeremoth, filii eius & fratres eius, duodecim.

De-

6. Universi sub manu patris sui ad cantandum in templo Domini distributi erant, in cymbalis, & psalteriis, & citharis, in ministeria domus Domini juxta regem, Asaph videlicet & Idithun & Heman.

7. Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores, ducenti octoginta octo.

8. Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo tam major quàm minor, doctus pariter & indoctus.

9. Egressaq; est sors prima Joseph, qui erat de Asaph. Secunda Godoliæ, ipsi & filiis ejus, & fratribus ejus duodecim.

10. Tertia Zachur, filiis & fratribus ejus duodecim.

11. Quarta Isari, filiis & fratribus ejus duodecim.

12. Quinta Nathaniæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

13. Sexta Bocciau, filiis & fratribus ejus duodecim.

14. Septima Isreela, filiis & fratribus ejus duodecim.

15. Octava Jesaiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

16. Nona Mathaniæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

17. Decima Semeiæ, filiis & fratribus ej⁹ duodecim.

18. Undecima Azareel, filiis & fratribus ejus duodecim.

19. Duodecima Hasabię, filiis & fratribus ejus duodecim.

20. Tertiadecima Subael, filiis & fratribus ejus duodecim.

21. Quartadecima Mathathiæ, filiis & fratribus ejus duodecim:

22. Quintadecima Jerimoth, filiis & fratribus ejus duodecim.

Sex-

Musicorum sacrorum in 24. ordines distributio & recensio.

6. Πάντες οὗτοι μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ὑμνῳδοῦντες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν κυμβάλοις καὶ ἐν νάβλαις, καὶ ἐν κινύραις εἰς τὴν δουλείαν οἴκου τοῦ Θεοῦ ἐχόμενα τοῦ βασιλέως, καὶ Ασάφ, καὶ Ιδιθοὺμ, καὶ Αιμάν.

7. Καὶ ἐγένετο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, δεδιδαγμένοι ᾄδειν Κυρίῳ, πᾶς συνιῶν διακόσιοι ὀγδοηκονταοκτώ.

8. Καὶ ἐπέβαλον καὶ αὐτοὶ κλήρους ἐφημεριῶν κατέναντι ἐφημεριῶν κατὰ τὸν μικρὸν καὶ κατὰ τὸν μέγαν, συνιῶν μετὰ μανθάνοντος.

9. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος ὁ πρῶτος τοῦ Ασάφ, Γοδολία τοῦ Ιωσὴφ ὁ δεύτερος, αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ υἱοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

10. Ὁ τρίτος Ζακχούρ, αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ υἱοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

11. Ὁ τέταρτος Ιεσρί, υἱοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

12. Ὁ πέμπτος Ναθανίας, υἱοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

13. Ὁ ἕκτος Βοκχίας, υἱοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

14. Ὁ ἕβδομος Ιασιρελά, υἱοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

15. Ὁ ὄγδοος Ιωσία, υἱοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

16. Ὁ ἔνατος Ματθανίας, υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

17. Ὁ δέκατος Σεμεεῖ, υἱοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

18. Ὁ ἑνδέκατος Ασριήλ, υἱοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

19. Ὁ δωδέκατος Ασαβία, υἱοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

20. Ὁ τρισκαιδέκατος Σουβιήλ, υἱοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

21. Ὁ τεσσαρεσκαιδέκατος Ματθίας, υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

22. Ὁ πεντεκαιδέκατος Ιεριμούθ, υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δώδεκα.

Ο

Musicorum sacrorũ in 24. ordines distributio & recensio.

23. Ο ἑκκαιδέκατ⊙ Ανανίας, ὑοὶ αὐτȣ̃ ϗ ἀδελφοὶ αὐτȣ̃ δώδεκα.

24. Ο ἑπτακαιδέκατ⊙ Ιεσϐοκασά, ὑοὶ αὐτȣ̃ ϗ ἀδελφοὶ αὐτȣ̃ δώδεκα.

25. Ο ὀκτωκαιδέκατ⊙ Ανανί, ὑοὶ αὐτȣ̃ ϗ ἀδελφοὶ αὐτȣ̃ δώδεκα.

26. Ο ἐννεακαιδέκατ⊙ Μαλληθί, ὑοὶ αὐτȣ̃ ϗ ἀδελφοὶ αὐτȣ̃ δώδεκα.

27. Ο εἰκοςὸς Ηλιαθά, ὑοὶ αὐτȣ̃ ϗ ἀδελφοὶ αὐτȣ̃ δώδεκα.

28. Ο εἰκοςὸς πρῶτ⊙ Ωθείρ, υἱοὶ αὐτȣ̃ ϗ ἀδελφοὶ αὐτȣ̃ δώδεκα.

29. Ο εἰκοςὸς δεύτερ⊙ Γοδολαθί, υἱοὶ αὐτȣ̃ ϗ ἀδελφοὶ αὐτȣ̃ δώδεκα.

30. Ο εἰκοςὸς τρίτ⊙ Μαζιώθ, υἱοὶ αὐτȣ̃ ϗ ἀδελφοὶ αὐτȣ̃ δώδεκα.

31. Ο εἰκοςὸς τέταρτ⊙ Ραμαθιέζερ, υἱοὶ αὐτȣ̃ ϗ ἀδελφοὶ αὐτȣ̃ δώδεκα.

Κεφαλ. κϛ'.

Εἰς διαιρέσεις πυλῶν τοῖς Κορεῖς, μεσελεμίας υἱὸς Κορὲ ἐκ τῶν υἱῶν Ασάφ.

2. Καὶ τῷ Μεσελεμίᾳ υἱοὶ Ζαχαρίας ὁ πρωτότοκ⊙, Ιαδιὴλ ὁ δεύτερ⊙, Ζαϐαδίας ὁ τρίτ⊙, Ιαθανιὴλ ὁ τέταρτ⊙.

3. Αιλὰμ ὁ πέμπτ⊙, Ιωνάθαν ὁ ἕκτ⊙, Ελιωναὶ ὁ ἕϐδομ⊙.

4. Καὶ τῷ Ωϐὴδ Εδὼμ υἱοὶ Σαμέας ὁ πρωτότοκ⊙, Ιωζαϐὰδ ὁ δεύτερ⊙, Ιωὰ ὁ τρίτος, Σάχαρ ὁ τέταρτ⊙, Ναθαναὴλ ὁ πέμπτ⊙.

5. Αμιὴλ ὁ ἕκτ⊙, Ισσάχαρ ὁ ἕϐδομ⊙, Φελλαθὶ ὁ ὄγδο⊙, ὅτι εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ Θεός.

6. Καὶ τῷ Σαμέα υἱῷ αὐτȣ̃ ἐτέχθησαν υἱοὶ καθεστάμενοι ἐν τῷ οἴκῳ τȣ̃ πατρὸς αὐτῶν, ὅτι δυνατοὶ ἦσαν ἰσχύι.

7. Υἱοὶ Σαμέα Οθνὶ ϗ Ραφαὴλ, ϗ Ωϐὴδ, ϗ Ελζαϐάδ, ϗ ἀδελ-

23. Sextadecima Hananiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

24. Septimadecima Jesbacassæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

25. Octava decima Hanani, filiis & fratribus ejus duodecim.

26. Nonadecima Mellothi, filiis & fratribus ejus duodecim.

27. Vicesima Eliatha, filiis & fratribus ejus duodecim.

28. Vicesima prima Othir, filiis & fratribus ejus duodecim.

29. Vicesima secunda Geddelthi, filiis & fratribus ejus duodecim.

30. Vicesima tertia Mahazioth, filiis & fratribus ejus duodecim.

31. Vicesima quarta Romemthiezer, filiis & fratribus ejus duodecim.

CAP. XXVI.

Divisiones autem janitorũ: de Coritis Meselemia, filius Core, de filiis Asaph.

2. Filii Meselemiæ: Zacharias primogenitus, Jadihel secundus, Zabadias tertius, Jathanael quartus.

3. Aelam quintus, Johanan sextus, Elioenai septimus.

4. Filii autem Obed Edom: Semejas primogenitus, Jozabad secundus, Joaha tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus,

5. Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollati octavus: quia benedixit illi Dominus.

6. Semejæ autem filio ejus nati sunt filii, præfecti familiarum suarum: erant enim viri fortissimi.

7. Filii ergo Semejæ: Othni, & Raphael, & Obed, Elza-

23. Decima sexta, Hananjahu: filii eius & fratres eius, duodecim.

24. Decimaseptima, Josbecasah: filii eius & fratres eius, duodecim.

25. Decima octava, Hanani: filii eius & fratres eius, duodecim.

26. Decima nona, Mallothi: filii ejus & fratres ejus, duodecim,

27. Vicesima, Elijathah: filii eius & fratres eius, duodecim.

28. Vicesima prima, Hothir: filii ejus & fratres ejus, duodecim.

29. Vicesima secunda, Giddalthi: filii eius & fratres eius, duodecim.

30. Vicesima tertia, Mahazioth: filii eius & fratres ejus, duodecim.

31. Vicesima quarta, Romamthi-ezer: filii ejus & fratres ejus, duodecim.

CAP. XXVI.

De [1] divisionibus janitorum, *de* Corim, Meselemjahu filius Core de filiis Asaph.

2. Et de Meselemjahu filii Zecharjahu primogenitus, Jediael secundus, Zebadiahu tertius, Jathniel quartus,

3. Elam quintus, Jehohanan sextus, Elioenai septimus.

4. Et [2] de Obed-edõ filii, Semaajah primogenitus, Jehozabad secundus, Joah tertius, & Sachar quartus, & Nethanel quintus,

5. Ammiel sextus, Issachar septimus, Peullethai octavus: quia benedixit illi Deus.

6. Semaajah autem filio ejus [3] nati sunt filii similes domui patris eorum: fortes enim viribus erant.

7. Filii Semaajah: Othni & Rephael, & Obed, Elzabab & fra-

23. Das sechzehend auff Ananja / sampt seinen sönen vnd brüdern / der waren zwelffe.

24. Das siebenzehend auff Jasbekasa / sampt seinẽ sönen vñ brüdern / der warẽ zwelffe.

25. Das achzehend auff Hanani / sampt seinen sönen vnd brüdern / der waren zwelffe.

26. Das neunzehend auff Mallothi / sampt seinen sönen vñ brüdern / der warẽ zwelffe.

27. Das zwentzigst auff Eliatha / sampt seinen sönen vnd brüdern / der waren zwelffe.

28. Das ein vñ zwentzigst auff Hothir / sampt seinen sönen vñ brüdern / der waren zwelffe.

29. Das zwey vnd zwentzigst auff Gidalthi / sampt seinẽ sönen vñ brüdn / der warẽ zwelff.

30. Das drey vnd zwentzigst auff Mahesioth / sampt seinen sönẽ vñ brüdn / der warẽ zwelf.

31. Das vier vnd zwentzigst auff RomamthiEser / sampt seinen sönen vnd brüdern / der waren zwelffe.

Das XXVII. Cap.

Von der ordnung der Thorhüter. Vnter den Korhiten war Meselemja der son Kore / aus den kindern Assaph.

2. Die kinder aber Meselemja waren diese / der erstgeborne Sacharja / der ander Jediael / der dritte Sebadja / der vierdte Jathniel.

3. Der fünffte Elam / der sechste Johanan / der siebend Elioenai.

4. Die kinder aber Obed-Edom waren diese / der erstgeborne Semaja / der ander Josabad / der dritte Joah / der vierde Sachar / der fünffte Nethaneel.

5. Der sechst Ammiel / der siebend Jsaschar / der achte Pegulthai / denn Gott hatte jn gesegenet.

6. Vnd seinem son Semaja wurden auch söne geborn / die im hause jrer veter herrscheten / denn es waren starcke helden.

7. So waren nu die kinder Semaja / Athni / Rephael / Obed

Cap. 26.

1. *ad partitiones (sc. quod attinet) in janitores: ipsis Corchim (i. inter Corchitas. scil. erant) Mes. &c. & ipsi Meselm.*

2. *ipsi Obed.*

3. *natus est (sing. pro plu.) filij dominantes, domus p. e. quia f. robore ipsi.*

Obed vnd Elsabad / des brü=der fleissige leute ware / Elihu vnd Samachja.

8. Diese waren alle aus den kindern ObedEdom / Sie / sampt jren kindern vnd brü=dern / fleissige leute / geschickt zu emptern / waren zwey vnd sechtzig von ObedEdom.

9. Meselemja hatte kinder vnd brüder / fleissige menner / achtzehen.

10. Hossa aber aus den kin=dern Merari hatte kinder / den fürnemesten Simri. Denn es war der erstgeborner nicht da / drumb setzt jn sein vater zum fürnemesten.

11. Den andern Hilkia / den dritten Tebalia / den vierdten Sacharja. Aller kinder vnd brüder Hossa waren dreizehē.

12. Diß ist die ordenung der thorhüter / vnter den heuptern der helden / am ampt neben jren brüdern / zu dienen im hause des HERRN.

13. Vnd das loß ward ge=worffen dem kleinen wie dem grossen / vnter jrer veter hause zu einem iglichen thor.

14. Das loß gegen morgen fiel auff Meselemja. Aber seinem son Sacharia / der ein kluger raht war / warff man das loß / vnd fiel jm gegen mitternacht.

15. ObedEdom aber gegen mittag / vnd seinen sönen / bey dem hause Esupim.

16. Vnd Supim vnd Hossa gegen abend bey dem thor / da man gehet auff der strassen der brandopffer / da die hut neben andern stehen.

17. Gegen dem morgen wa=ren der Leuiten sechse. Gegen mitternacht des tages viere. Gegen mittag des tages vie=re. Bey Esupim aber ja zwee=ne vnd zweene.

18. An Parbar aber gegen abend viere an der strassen / vnd zweene an parbar.

19. Diß sind die ordnung der thorhüter / vnter den kindern der Korhiter vnd den kindern Merari.

20. Von den Leuiten aber war Ahia vber die schetze des hauses Gottes / vnd vber die schetze die geheiliget worden.

Von

1496:

4. *Viri roboris in robore ad ministerium s. & duo ipsi Ob.*

5. *roboris.*

6. *sed nō erat primogenitus, &* (*s. attamen*) *pos. e. p. s. in caput.*

7. *in istos* (*sc. facta sunt*) *partitiones, i. capitibus virorū.*

8. *domui patrum suorum ad portam & portam.*

9. *consulenti in prudentia.*

10. *domui. Asuppim* (*.i. congregationum, sic infra.*

10. *diei q. ad m. dies q. & ad collectionet duo duo.*

11. *parbar* (*Hæc vox chaldæa est, significans, partem exteriorem*) *ad occ. qu. strata via duo* (*ad*) *parbar.*

12. *filiis* (*vel in filios Corchita & filiis Merari.*

13. *Gersunita à L. capita patrum.*

fratres ejus *fuerunt* filii fortitudinis: Elihu, & Samachiahu.

8. Omnes isti de filiis [1]Obed-edom: ipsi & filii eorum, & fratres eorum [4]viri fortissimi in ministerium, sexaginta duo, de Obed-edō

9. Et ipsi Meselemiahu filii & fratres filii [5]fortes, octodecim.

10. Ipsi autem Hosah *qui erat* de filiis Merari, filii *fuerunt* Simri princeps: [6]nō quod esset primogenitus, sed posuit eū pater suus principē.

11. Hilcijahu secundus, Tebaljahu tertius, Zecharjahu quartus: omnes filii, & fratres Hosah, tredecim.

12. [7]Ex istis divisiones janitorum per principes virorum, custodiæ contra fratres suos, ad ministrandum in domo jehovæ.

13. Et projecerunt sortes, sicut parvus, sic magnus, [8]per domum familiarum suarum in singulas portas.

14. Ceciditq; sors ad orientem ipsi Selemiahu: Zechariahu quoq; filio ejus [9]consiliario cum intellectu projecerunt sortes, & egressa est sors ejus ad aquilonem.

15. Ipsi vero Obed-edom ad austrum: filiis vero ejus [10]super domum consiliorū.

16. Ipsi Suppim & Hosah ad occidentē cum porta Sallecheth, in via strata ascendente: custodia *erat* è regione custodiæ.

17. Ad orientem Levitæ sex, ad aquilonem [10]per diē quatuor, ad meridiem per diem quatuor, & ad *domum* consiliorum bini & bini.

18. Ad [11]cellulam instrumentorum ad occidentem *erant* quatuor in via strata: bini *erant* ad cellulam.

19. Istæ *sunt* divisiones janitorum [12]filiorum Corhitarū, & filiorum Merari.

20. Et *de* Levitis: Ahijah *fuit* super thesauros domus Dei, & thesauros sanctitatum.

De

Elzabad, & fratres ejus viri fortissimi: Eliu quoque, & Samachias.

8. Omnes hi, de filiis Obed Edom: ipsi & filii, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexaginta duo de Obed Edom.

9. Porrò Meselemiæ filii, & fratres eorum robustissimi, decem & octo.

10. De Hosa autem, id est de filiis Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcirco posuerat eum pater ejus in principem:)

11. Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: omnes hi filii, & fratres Hosa, tredecim.

12. Hi divisi sunt in janitores, ut semper principes custodiarum, sicut & fratres eorum ministrarent in domo Domini.

13. Missæ sunt ergo sortes ex æquo, & parvis & magnis, per familias suas, in unamquanq; portarū.

14. Cecidit ergo sors orientalis, Selemiæ. Porrò Zachariæ filio ejus, viro prudentissimo, & erudito, sortito obtigit plaga septentrionalis

15. Obed Edom verò & filiis ejus, ad austrum: in qua parte domus, erat seniorum concilium.

16. Sephim & Hosa ad occidentem, juxta portam quæ ducit ad viam ascensionis: custodia contra custodiam.

17. Ad orientem verò, Levitæ sex: & ad aquilonem, quatuor per diem: atque ad meridiem similiter in die quatuor: & ubi erat conciliū, bini & bini.

18. In cellulis quoque janitorum ad occidentem quatuor in via, biniq́ue per cellulas.

19. Hæ sunt divisiones janitorum filiorum Core, & Merari.

20. Porrò Achias erat super thesauros domus Dei, & vasa sanctorum.

Filii

ἀδελφοὶ αὐτοῦ υἱοὶ δυνάμεως Ελιοὺδ, καὶ Σαμαχία.

8. Πάντες οὗτοι υἱοὶ Ωβὴδ Εδδώμ· αὐτοὶ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν ἰσχυροὶ δυνάμει, ποιοῦντες ἐν ἰσχύϊ ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ἑξηκονταδύο τοῦ Ωβὴδ Εδδώμ.

9. Καὶ τοῦ Μεσελεμία υἱοὶ καὶ ἀδελφοὶ δυνατοὶ ὀκτωκαίδεκα.

10. Καὶ τοῦ Οσὰ τοῦ υἱῶν Μεραρὶ υἱοὶ φυλάσσοντες τὴν ἀρχὴν, ὅτι οὐκ ἦν πρωτότοκος, καὶ ἔθετο αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἰς ἄρχοντα.

11. Χελκίας ὁ δεύτερος, Ταβελίας ὁ τρίτος, Ζαχαρίας ὁ τέταρτος· πάντες οὗτοι τοῦ Οσὰ υἱοὶ καὶ ἀδελφοὶ αὐτῶν δεκατρεῖς.

12. Τούτοις αἱ διαιρέσεις τῶν πυλῶν τοῖς ἄρχουσι τῶν δυνάμεων ἐφημερίαις κατέναντι τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, λειτουργεῖν ἐν οἴκῳ Κυρίου.

13. Καὶ ἔβαλον κλήρους κατὰ τὸν μικρὸν καὶ κατὰ τὸν μέγαν κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, εἰς πύλην καὶ πύλην.

14. Καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος τῶν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Σελεμία καὶ Ζαχαρία υἱῷ αὐτοῦ, βουλευτῆς ἐν συνέσει ἔβαλεν κλήρους, καὶ ἐξῆλθεν αὐτοῦ ὁ κλῆρος κατὰ βορρᾶν.

15. Τῷ Ωβὴδ Εδδὼμ κατὰ νότον καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ κατέναντι οἴκου Ασαφὶμ εἰς δεύτερον τοῖς προθύροις.

16. Τῷ Ωσὰ πρὸς δυσμαῖς μετὰ τῆς πύλης παστοφορίου ἐν τῇ τρίβῳ τῆς ἀναβάσεως φυλακὴ κατέναντι φυλακῆς.

17. Πρὸς ἀνατολὰς οἱ Λευῖται ἓξ τὴν ἡμέραν πρὸς βορρᾶν, τέσσαρες τὴν ἡμέραν πρὸς νότον· καὶ τοῖς Ασαφὶμ δύο δύο εἰς διαδεχομένους.

18. Καὶ πρὸς δυσμαῖς τέσσαρες· καὶ εἰς τὴν τρίβον δύο δύο διαδεχόμενοι.

19. Αὗται αἱ διαιρέσεις τῶν πυλωρῶν τοῖς υἱοῖς Κορὲ, καὶ τοῖς υἱοῖς Μεραρί.

20. Καὶ οἱ Λευῖται οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν ἐπὶ τῶν θησαυρῶν οἴκου Κυρίου, καὶ ἐπὶ τῶν θησαυρῶν τῶν ἁγίων.

Υἱοὶ

Janitorū templi distributio.

Janitorū templi distributio.

21. Υἱοὶ Λααδὰν υἱοὶ Γηρσὼν τοῦ Λααδὰν ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῷ Λααδὰν, τοῦ Γηρσὼν Ιεϊήλ.

22. Υἱοὶ Ιεϊήλ, Ζηθὰν καὶ Ιωὴλ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ἐπὶ θησαυρῶν οἴκου Κυρίου.

23. Τῷ Αμβρὰν καὶ Ισσαὰρ, καὶ Χεβρὼν, καὶ Οζιήλ.

24. Σωβιὴλ ὁ τοῦ Γηρσὰμ ὁ τοῦ Μωυσῆ ἡγούμενος ἐπὶ τῶν θησαυρῶν.

25. Καὶ τοῦ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ελιέζερ Ῥααβίας υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ιωσηὲ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ιωρὰμ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ζεχρὶ υἱὸς αὐτοῦ. καὶ Σαλαμιὼθ υἱὸς αὐτοῦ,

26. Αὐτὸς Σαλαμιὼθ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντων τῶν θησαυρῶν τῶν ἁγίων, οὓς ἡγίασεν Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς, καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν χιλίαρχοι καὶ ἑκατόνταρχοι, καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς δυνάμεως.

27. Α ἔλαβον ἐκ πολέμων καὶ ἐκ λαφύρων· καὶ ἡγίασεν ἀπ' αὐτῶν τοῦ μὴ καθυστερῆσαι τὴν οἰκοδομὴν τοῦ οἴκου Κυρίου.

28. Καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ὅσα ἡγίασεν Σαμουὴλ ὁ ὁρῶν, καὶ Σαοὺλ ὁ τοῦ Κίς, καὶ Αβεννὴρ ὁ τοῦ Νήρ, καὶ Ιωὰβ ὁ τοῦ Σαρουία, καὶ πᾶς ὁ ἁγιάζων διὰ χειρὸς Σαλωμὶθ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.

29. Ισσααρὶ καὶ Χονονία, καὶ υἱοὶ αὐτοῦ εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐργασίας τῆς ἔξω ἐπὶ τὸν Ισραὴλ τοῦ γραμματεύειν καὶ διακρίνειν.

30. Τῷ Χεβρωνὶ Ασαβίας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ υἱοὶ δυνάμεως χίλιοι καὶ ἑπτακόσιοι, οἱ ἐπὶ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Ισραήλ, πέραν τοῦ Ιορδάνου πρὸς δυσμαῖς εἰς πᾶσαν λειτουργίαν Κυρίου καὶ ἐργασίαν τοῦ βασιλέως.

31. Τοῦ Χεβρωνὶ Ιωρίας ὁ ἄρχων τῶν Χεβρωνὶ κατὰ γενέσεις αὐτῶν καὶ κατὰ πατριὰς αὐτῶν ἐν τῷ ἔτει τῷ τεσσαρακοστῷ τῆς βασιλείας Δαυὶδ ἐπεσκέπησαν, καὶ εὑρέθη ἀνὴρ δυνατὸς ἐν αὐτοῖς ἐν Ιαζὴρ τῆς Γαλααδίτιδος.

Καὶ

21. Filii quoque Ledan, filii Gersoni: de Ledan principes familiarum, Ledan & Gersonni, Jehieli.

22. Filii Jehieli: Zatham & Joel fratres ejus, super thesauros dom⁹ Domini,

23. Amramitis, & Isaaritis, & Hebronitis & Ozihelitis.

24. Subael autem filius Gersom, filii Moysi, præpositus thesauris.

25. Frater quoque ejus Eliezer, cujus filius Rahabia, & hujus filius Isaias, & hujus filius Joram, hujus quoq; filius Zechri, & hujus filius Selemith.

26. Ipse Selemith, & fratres ejus super thesauros sanctorũ, quæ sanctificavit David rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus,

27. De bellis, & manubiis præliorum, quæ consecraverant ad instaurationem & suppellectilem templi Domini.

28. Hæc autem universa sanctificavit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Joab filius Sarujæ: omnesque sanctificaverant ea per manum Selemith, & fratrum ejus.

29. Isaaritis verò præerat Chonenias, & filii ejus ad opera forinsecus super Israel ad docendum & judicandum eos.

30. Porrò de Hebronitis Hasabias, & fratres ejus viri fortissimi, mille septingenti præerant Israeli trans Jordanem contra occidentem, in cunctis operibus Domini, & in ministerium regis.

31. Hebronitarum autem princeps fuit Jeria secundum familias & cognationes eorum. Quadragesimo anno regni David recensiti sunt: & inventi sunt viri fortissimi in Jacer Galaad.

Fra-

21. *De* filiis ipsi Laadan, filii 13 Gersunitarum á Laadan, principes familiarũ ipsi Laadan, Gersunni, Jehieli:

22. Filii Jehieli, Zetam, & Joel frater ejus. *fuerunt* super thesauros domus Jehovæ.

23. De Amrami, de Ishari, de Hebroni, & *de* Azzieli.

24. Sebuel autem filius Gersom filii Moseh, dux super thesauros.

25. Fratres vero ejus de Eliezer, Rehabjahu filius ejus, & Jesajahu, filius ejus, & Joram filius ejus, & Zichri filius ejus, & Selomith filius ejus.

26. Ipse Selomith & fratres ejus *fuerunt* super omnes thesauros sanctificationum, quas 14 sanctificaverat David rex, & principes familiarum & tribuni, & centuriones, & principes militiæ.

27. De præliis *enim* & de 15 spoliis sanctificaverant ad instaurandam domũ Jehovæ,

28. Et quicquid sanctificaverat Semuel Videns, & Saul filius Cis & Abner filius Ner, & Joab filius Serujah: & 16 omnes *alii* qui sanctificaverant *aliquid*, *erant* sub manu Selomith & fratrum ejus.

29. De Isharitis, Chenanjahu, & filii ejus, *erant* 17 in opere externo super Israelem præfecti & judices.

30. 18 De Hebronitis, Hasabjahu & fratres ejus, viri robusti, mille & septingenti *fuerunt* 19 in præfectura Israelis trans Jarden ad occidentem, in omni opere Jehovæ, & in ministerio regis.

31. De Hebronitis, Jerijah 20 dux *fuit* Hebronitis in generationibus suis per familias, anno quadragesimo regni Davidis quæsiti sunt, & inventi sunt in eis fortes 21 viribus in Jaazir Gilad.

Et

21. Von den kindern Laedan/ der kinder der Gersoniten/ Von Laedan waren heupter der veter/ nemlich/ die Jehielitin.

22. Die kinder der Jehielitin waren/ Setham vnd sein bruder Joel vber die schetze des hauses des HERRN.

23. Vnter den Amramiten/ Jezehariten/ Hebroniten vnd Vsieliten.

24. War Sebuel der son Gersom/ des sons Mose/ fürst vber die schetze.

25. Aber sein bruder Elieser hatte einen son Rehabja/ des son war Jesaja/ des son war Joram/ des son war Sichri/ des son war Selomith.

26. Derselb Selomith vnd seine brüder waren vber alle schetze der geheiligeten/ welche der könig David heiligete/ vnd die obersten veter vnter den obersten vber tausent/ vnd vber hundert/ vnd die obersten im heer. 1497

27. Von streiten vnd rauben hatten sie es geheiliget zu bessern das hauß des HERRN.

28. Auch alles was Samuel der Seher/ vnd Saul der son Kiß/ vnd Abner der son Ner/ vnd Joab der son Zeruja geheiliget hatten. Alles geheiligete war vnter der hand Selomith vnd seiner brüder.

29. Vnter den Jezehariten war Chenanja mit seinen sönen zum werck draussen vber Jsrael/ amptleute vnd richter.

30. Vnter den Hebroniten aber/ war Hasabja vnd seine brüder fleissige leute/ tausent vnd siebenhundert/ vber die ampt Jsrael disseid des Jordans/ gegen abend/ zu allerley geschefft des HERRN/ vnd zu dienen dem könige.

31. Item/ vnter den Hebroniten war Jeria der fürnemest vnter den Hebroniten seines geschlechts vnter den vetern. Es wurden aber vnter jnen gesucht vnd funden im viertzigsten jar des königreichs David/ fleissige menner zu Jaeser in Gilead.

13. *Gersunitæ á L. capita patrum.*

14. *sanctificaverat D. i. & capita patrum, ad principes millenorum & centenorum.*

15. *spolio sanctificaverant ad fortificandã d. J. & omne quod sanctific.*

16. *omnis sanctificans super manu S.*

17. *ad opus externum s. I. in præfectos & in judices.*

18. *ipsi Hebronitæ (.i. inter Hebronitã sing pro plur. sic versu sequ.) H. & fr. ei. filij roboris.*

19. *super præfectura Isr. á transitu Jardeni ad o. ad omne ministerium I. & ad ministerium R.*

20. *caput Hebronitæ generationibus ejus, in patres in anno.*

21. *robore:*

22. filij roborũ. 23. capita patrum, & visitare-fecit eos D. R. super Reubenitam & &

32. Vnd jre brůder fleissige menner zwey tausent / vnd sieben hundert öberste veter. Vnd David setzt sie vber die Rubeniter/Gadditer/vnd den halben stam Manasse/zu allen hendeln Gottes vnd des königs.

Cap. 27.

1. adn. s. capita patrum, & principes millenorum & centenorum, & p. e. ministrantes r. ad omne verbũ (rem) divisionum ingredientis & egredientis (sing. pro pl.) *mense in mense o. m. a. divisio (sic infra) u. dua-decades & tessaras chiliadis 2. super divisionem dua decades & tessaras chiliadis.* sic deinceps *3. caput cunctis principibus e. mensi primo.*

1498:2

4. & divisio ejus & M. d. & super divisionem e.

5. caput.

Das XXVIII. Cap.

Die kinder Jsrael aber nach jrer zal waren heupter der veter/vnd vber tausent vñ vber hundert/ vnd amptleute die auff den könig warten/ nach jrer ordnung/ ab vnd zu zuziehen/ ein jglichen monden einer/in allen monden des jars. Ein jgliche ordnung aber hatte vier vnd zwentzig tausent.

2. Vber die erste ordenung des ersten monden/war Jasabeam der son Sabdiel / vnd vnter seiner ordenung waren vier vnd zwentzig tausent.
3. Aus den kindern aber Perez/war der oberste vber alle heuptleute der heere im ersten monden.
4. Vber die ordenung des andern monden/war Dodai der Ahohiter / vnd Mikloth war fürst vber seine ordnung/ vnd vnter seiner ordnung waren vier vnd zwentzig tausent.
5. Der dritte feldheuptman des dritten monden/der öberst war Benaja der son Jojada des priesters/ vnd vnter seiner ordenung waren vier vnd zwentzig tausent.
6. Das ist der Benaja der held vnter dreissigen vnd vber dreissige/ vnd seine ordenung war vnter seinem son Ammisabad.
7. Der vierde im vierden monden war Asahel Joabs bruder/vnd nach im Sabadja sein son/vnd vnter seiner ordenung waren vier vnd zwentzig tausent.
8. Der fünfft im fünfften monden war Samehuth der Jesrahiter/ vnd vnter seiner ordenung waren vier vnd zwentzig tausent.

Der

32. Et fratres ejus,22 viri robusti, duo millia & septingenti, 23 principes familiarum: quos cõstituit David rex super Reubẽnitas & Gaditas, & dimidiã tribum Menassitarum in omni re Dei & regis.

CAP. XXVII.

Filii autem Israelis 1 secundum numerũ suum principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & præfecti eorum qui ministrabant regi in omni negotio turmarum, quæ ingrediebantur & egrediebantur per menses singulos, omnibus mensibus anni: turma una *erat* viginti quatuor millium.
2. Super turmam primam pro mense primo, Jasobam filius Zabdiel, 2 & in turma ejus *erant* viginti quatuor millia.
3. De filiis Peres *erat* 3 princeps cunctorũ principum exercituum mensis primi.
4. Et super turmam mensis secundi, Dodai Ahohites, 4 *hæc* autem *est* turma ejus: & Micloth dux: & in turma ejus *erant* viginti quatuor millia.
5. 5 Princeps exercitus tertii pro mense tertio, Benajahu filius Jehojada sacerdotis 5 summi: & in turma ejus viginti quatuor millia.
6. Ipse Benajahu *fuit* fortis inter triginta & super triginta: & in turma ejus, Amizabad filius ejus.
7. Quarti, pro mense quarto, Asael frater Joab, & Zebadjah filius ejus post eum: & in turma ejus, viginti quatuor millia.
8. Quinti, pro mense quinto, princeps Samhuth Izrahites: & in turma ejus, viginti quatuor millia,

Sex-

32. Fratresque ejus robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos David rex Rubenitis & Gadditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei & regis.

CAP. XXVII.

Filii autem Israel secundum numerum suum, principes familiarum, tribuni & centuriones & præfecti, qui ministrabant regi juxta turmas suas, ingredientes & egredientes per singulos menses in anno: viginti quatuor millibus singuli præerãt.

2. Primæ turmæ in primo mense Jesboam præerat filius Zabdiel: & sub eo viginti quatuor millia.

3. De filiis Phares, princeps cunctorum principum in exercitu mense primo.
4. Secundi mensis habebat turmam Dudia Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus viginti quatuor millium.
5. Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banajas filius Jojadæ sacerdos: & in divisione sua viginti quatuor millia.

6. Ipse est Banajas fortissimus inter triginta, & super triginta, præerat autem turmæ ipsius Amizabad filius ejus.
7. Quartus, mense quarto, Asahel frater Joab, & Zabadias filius ejus post eum: & in turma ejus viginti quatuor millia.

8. Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Jezerites: & in turma ejus viginti quatuor millia.

Sex-

32. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ υἱοὶ δυνάμεως δισχίλιοι καὶ ἑπτακόσιοι ἄρχοντες πατριῶν· καὶ κατέστησεν αὐτοὺς Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ Ρουβὴν καὶ τοῦ Γαδ, καὶ τοῦ ἡμίσους φυλῆς Μανασσῆ εἰς πάντα λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ λόγον τοῦ βασιλέως.

Κεφαλ. κζ.

Καὶ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἄρχοντες τῶν πατριῶν χιλίαρχοι καὶ ἑκατόνταρχοι καὶ γραμματεῖς οἱ λειτουργοῦντες τῷ βασιλεῖ καὶ εἰς πάντα λόγον τοῦ βασιλέως κατὰ διαιρέσεις εἰς πάντα λόγον τοῦ εἰσπορευομένου καὶ ἐκπορευομένου μῆνα ἐκ μηνός, εἰς πάντας τοὺς μῆνας τοῦ ἐνιαυτοῦ διαίρεσις μία εἴκοσι καὶ τέσσαρες χιλιάδες.
2. Καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως τῆς πρώτης τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, Ἰεσβοὰμ ὁ τοῦ Ζαβδιήλ, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρες χιλιάδες.
3. Ἀπὸ τῶν υἱῶν Φάρες ἄρχων πάντων τῶν ἀρχόντων τῆς δυνάμεως τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου.

4. Καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ μηνὸς τοῦ δευτέρου Δωδαὶ ὁ Ἀχωχί, καὶ ἡ διαίρεσις αὐτοῦ, καὶ Μακελλὼθ ὁ ἡγούμενος, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρες χιλιάδες.
5. Ὁ ἄρχων τῆς δυνάμεως ὁ τρίτος τῷ μηνὶ τῷ τρίτῳ Βαναίας ὁ τοῦ Ἰωαδὲ ὁ ἱερεὺς ὁ ἄρχων, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρες χιλιάδες.

6. Αὐτὸς Βαναίας δυνατώτερος τῶν τριάκοντα καὶ ἐπὶ τῶν τριάκοντα, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ Ἀμιζαβὰδ υἱὸς αὐτοῦ.

7. Ὁ τέταρτος ἐν τῷ μηνὶ τῷ τετάρτῳ Ἀσαὴλ ὁ ἀδελφὸς Ἰωάβ, καὶ Ζαβδίας υἱὸς αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρες χιλιάδες.
8. Ὁ πέμπτος ἐν τῷ μηνὶ τῷ πέμπτῳ ὁ ἄρχων Σαμαὼθ ὁ Ἰεζερί, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρες χιλιάδες.

Ὁ ἕκ-

Legionũ ordinariarum cum suis ducibus recensio.

23 Gaditá, & dimidium tribus Menassita, ad omne Verbum Dei & Verbum Regis.

Legionū ordinariarum cum ſuis ducibus recenſio.

9. Ο ἕκτος ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ, Ιρὰ υἱὸς Εκκὴς ὁ Θεκωΐτης, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρες χιλιάδες.

10. Ο ἕβδομος ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ, Χελλὴς ὁ Φαλλωνὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Εφραΐμ, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρες χιλιάδες.

11. Ο ὄγδοος ἐν τῷ μηνὶ τῷ ὀγδόῳ, Σαβαχαὶ ὁ Ουσαθὶ τῷ Ζαραΐθῃ, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρες χιλιάδες.

12. Ο ἔννατος ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἐννάτῳ, Αβιέζερ ὁ ἐξ Αναθὼθ ἐκ τῆς Βενιαμίν, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρες χιλιάδες.

13. Ο δέκατος ἐν τῷ μηνὶ τῷ δεκάτῳ, Μααρὰ ὁ Νετωφαθὶ τῷ Ζαραΐ, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρές χιλιάδες.

14. Ο ἑνδέκατος ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑνδεκάτῳ, Βαναΐας ὁ ἐκ Φαραθὼν ἐκ τῶν υἱῶν Εφραΐμ, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρες χιλιάδες.

15. Ο δωδέκατος ἐν τῷ μηνὶ τῷ δωδεκάτῳ, Ολδαΐ ὁ Νεφαθὶ τῷ Γοθονιήλ, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἴκοσι καὶ τέσσαρές χιλιάδες.

16. Καὶ ἐπὶ τῶν φυλῶν Ισραήλ, τῷ Ρουβὴν ἡγούμενος Ελιέζερ υἱὸς Ζεχρί· τῷ Συμεὼν Σαφατίας ὁ τοῦ Μααχά.

17. Τῷ Λευΐ Ασαβίας υἱὸς Καμουήλ. τῷ Ααρὼν, Σαδδούκ,

18. Τῷ Ιούδα Ελιὰ τῶν ἀδελφῶν Δαυίδ· τῷ Ισσάχαρ Αμβρὶ ὁ τοῦ Μιχαήλ.

19. Τῷ Ζαβουλὼν Σαμαΐας ὁ τοῦ Αυδίου· τῷ Νεφθαλεὶμ Ιερμοὺθ ὁ τοῦ Εζιήλ.

20. Τῷ Εφραΐμ Ωσηὲ ὁ τοῦ Οζίου· τῷ ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ Ιωὴλ υἱὸς Φαδαΐου.

21. Τῷ ἡμίσει τοῦ Μανασσῆ τῶν ἐν γῇ Γαλαὰδ Ιαδδαὶ ὁ τοῦ Ζαχαρίου.

---

9. Sextus, menſe ſexto, Hira filius Acces Thecuites: & in turma ejus viginti quatuor millia.

10. Septimus, menſe ſeptimo, Helles Phallonites de filiis Ephraim: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

11. Octavus, menſe octavo, Sobochai Huſathites de ſtirpe Zarai: & in turma ejus viginti quatuor millia.

12. Nonus, menſe nono, Abiezer Anathothites de filiis Jemini: & in turma ejus viginti quatuor millia.

13. Decimus, menſe decimo, Marai, & ipſe Netophathites de ſtirpe Zarai: & in turma ejus viginti quatuor millia.

14. Undecimus, mẽſe undecimo, Banajas Pharathonites de filiis Ephraim: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

15. Duodecimus, menſe duodecimo, Holdai Netophathites, de ſtirpe Gothoniel: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

16. Porrò tribubus præerant in Iſrael, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha:

17. Levitis, Haſabias filius Camuel: Aaronitis, Sadoc.

18. Juda, Eliu frater David: Iſſachar, Amri filius Michael:

19. Zabulonitis, Jeſmajas filius Abdiæ: Nephthalitibus, Jerimoth filius Ozriel:

20. Filiis Ephraim, Oſee filius Ozaziu: dimidiæ tribui Manaſſe, Joel filius Phadajæ:

21. Et dimidiæ tribui Manaſſe in Galaad, Jaddo au-

9, Sexti, pro menſe ſexto, Ira filius Icces Thecoites: & in turma ejus, vigintiquatuor millia.

10. Septimi, pro mẽſe ſeptimo, Heles Pelonites de filiis Ephraim. & in turma ejus, vigintiquatuor millia.

11. Octavi, pro menſe octavo, Sibbechai Huſathites de *ſtirpe* [6] Zarhitarum: & in turma ejus, viginti quatuor millia.

12. Noni, pro menſe nono, Abi-ezer Athothites, de filiis Jemini: & in turma ejus, viginti quatuor millia.

13. Decimi, pro mẽſe decimo, Maharai Nethophathites de *ſtirpe* Zarhitarum: & in turma ejus, viginti quatuor millia.

14. Undecimi, pro undecimo menſe, Benajab Pirathonites, de filiis Ephraim: & in turma ejus, vigintiquatuor millia.

15. Duodecimi, pro duodecimo menſe, Heldai Nethophathites, de *ſtirpe* Othniel: & in turma ejus, viginti quatuor millia.

16. *Fuerunt* præterea ſuper tribus Iſraelis: 7 ſuper Reubenitas dux Eliezer filius Zichri: ſuper Simonitas, Saphatiahu filius Maachah.

17. Super *tribum* Levi, Haſabjah filius Cemuel: ſuper Aharon, Sadoc.

18. † Super Jehudah Elihu de fratribus Davidis: ſuper Iſſachar, Omri filius Michael.

19. Super Zebulun, Iſmaajahu filius Obadjahu: ſuper Naphthali, Jerimoth filius Azriel.

20. Super filios Ephraim, Hoſea filius Azazjahu: ſuper dimidiam tribum Menaſſeh, Joel filius Pedajahu.

21. Super dimidium Menaſſeh in Gilad, Iddo filius Zecharjahu: ſuper Binja- min,

---

9. Der ſechſt im ſechſten monden war Jra der ſon Jkes der Thekoiter / vnd vnter ſeiner ordenung waren vier vnd zwentzig tauſent.

10. Der ſiebend im ſiebenden monden war Helez der Peloniter aus den kindn Ephraim / vnd vnter ſeiner ordnung waren vier vnd zwentzig tauſent.

11 Der acht im achten monden war Sibechai / der Huſathiter aus den Sarehitern / vñ vnter ſeiner ordenung waren vier vnd zwentzig tauſent.

12. Der neunde im neunden monden war Abieſer der Anthothiter / aus den kindern Jemini / vnd vnter ſeiner ordenung waren vier vnd zwentzig tauſent.

13. Der zehend im zehenden monden war Maherai der Nethophathiter aus den Serahitern / vñ vnter ſeiner ordenung warẽ vier vñ zwentzig tauſent.

14. Der eilfft im eilfften monden war Benaja der Pirgathoniter / aus den kindern Ephraim / vnd vnter ſeiner ordenung waren vier vnd zwentzig tauſent.

15. Der zwelfft im zwelfften monden war Heldai der Nethophatiter aus Athniel / vnd vnter ſeiner ordenung waren vier vnd zwentzig tauſent.

16. Vber die ſtemme Jſrael aber waren dieſe / vnter den Rubenitern war fürſt Elieſer der ſon Sichri. Vnter den Simeonitern war Sephatja der ſon Maecha.

17. Vnter den Leuiten war Haſabja der ſon Kemuel. Vnter den Aaroniten war Zadok.

18. Vnter Juda war Elihu aus den brüdern Dauid. Vnter Jſaſchar war Amri der ſon Michael.

19. Vnter Sebulon war Jeſmaja der ſon Obadja. Vnter Naphtali war Jeremoth der ſon Aſriel.

20. Vnter den kindern Ephraim war Hoſea der ſon Aſaſja. Vnter dem halben ſtam Manaſſe war Joel der ſon Pedaja.

21. Vnter dem halben ſtam Manaſſe in Gilead war Jeddo der ſon Sacharja. Vnter

6. *Zarchita*, ſic ✻ 13.

7. *ipſi Reubenita* (.i. *inter Reubenitam* ſing. pro plur.) &c. *ipſi Simonita* .i. *inter Simeonitas* ſic deinceps

1459::

BenJamin war Jaesiel der son Abner.
22. Vnter Dan war Asareel der son Jeroham. Das sind die fürsten der stemme Jsrael.
23. Aber Dauid nam die zal nicht dere/ die von zwentzig jaren vnd drunter waren/ denn der HERR hatte geredt Jsrael zu mehren/ wie die stern am himel.
24. Joab aber der son Zeruja/ der hatte angefangen zu zelen/ vnd vollendet es nicht/ denn es kam darumb ein zorn vber Jsrael / Darumb kam die zal nicht in die Chronica des königs Dauid.
25. Vber den schatz des königs war Asmaueth der son Adiel. Vnd vber die schetze auffm land/ in stedten/ dörffern vnd schlössern/ war Jonathan der son Vsia.
26. Vber die ackerleut das land zu bawen war Esri der son Chelub.
27. Vber die weinberge war Simei der Ramathiter. Vber die weinkeller vnd schetze des weins war Sabdi der Siphimiter.
28. Vber die ölegarten vnd maulberbewm in den awen war Baal Hanan der Gaderiter. Vber den oleschatz war Joas.
29. Vber die weidrinder zu Saron war Sitrai der Saroniter. Aber vber die rinder in gründen war Saphat der son Adlai.
30. Vber die kamel war Obil der Jsmaeliter. Vber die esel war Jehedja der Meronothiter.
31. Vber die schafe war Jasis der Hagariter. Diese waren alle obersten vber die güter des königs Dauid.
32. Jonathan aber/ Dauids vetter/ war der raht/ vnd hofemeister/ vnd cantzler. Vnd Jehiel der son Hachmoni/ war bey den kindern des königes.
33. Ahitophel war auch raht des königs. Husai der Arachiter war des königs freund.
34. Nach Ahitophel war Jojada der son Benaja vnd AbJathar. Joab aber war feldheuptman des königs.

8. duarum-decadum anni.
9. ad multiplicandum.
10. in hoc.
11. turribus.
12. ad culturam t.
13. depressa sc. terra.
14. bovem (sing. pro plur. sic infra) pascentes
15. gregem.
16. regi

min, Jaasiel filius Abner.
21. Super Dan, Azarel filius Jeroham. isti principes tribuum Israelis.
23. Non accepit autē David numerum eorum à filio 8 viginti annorum & infra: quia dixerat Jehovah 9 quod multiplicaret Israelem veluti stellas cœli.
24. Joab filius Serujah cœpit numerare, sed non complevit: & fuit 10 propter hoc ira super Israelem, & non ascēdit numerus in numerum verborum dierum regis Davidis.
25. Super thesauros autem regis *fuit* Azmaveth filius Adiel: & super thesauros *qui erant* in agro, in urbibus, & in 11 villis, & in arcibus, *fuit* Jehonathan filius Uzziahu.
26. Et super facientes opus agri 12 in cultura terræ, Ezri filius Chelub.
27. Et super vineas Simi Ramathites: & super *ea* quæ *erant* in vineis, *nempe* super cellaria vini, Zabdi Siphmites.
28. Et super oliveta & sycomoros quæ *sunt* in 13 campestribus, Baalhanan Gederites: & super cellaria olei Joas.
29. Et super 14 boves qui pascebantur in Saron, Sitrai Saronites: & super boves in vallibus, Saphat filius Adlai.
30. Et super camelos, Obil Ismaelites: & super asinas, Jehdijahu Meronothites.
31. Et super 15 pecudes, Jaaziz Agerites. omnes isti, principes *fuerunt* substātiæ, quæ *erat* regni Davidi.
32. Jehonathan autē patruus David, consiliarius, vir intelligens, & scriba, ipse & Jehiel filius Hachmoni cum filiis regis.
33. Ahitophel autē consiliarius 16 regis. & Husai Archites amicus regis.
34. † Post Ahithophel autem fuit Jehojada filius Benajahu, & Ebiathar: & princeps exercitus regis, Joab.

filius Zachariæ: Benjamin autem, Jasiel filius Abner.
22. Dan verò, Ezriel filius Jeroham. hi principes filiorum Israel.
23. Noluit autem David numerare eos à viginti annis inferius: quia dixerat Domin⁹ ut multiplicaret Israel quasi stellas cęli.
24. Joab filius Saruiæ cœperat numerare, * nec cōplevit: quia super hoc ira irruerat in Israel: & idcirco numerus eorū, qui fuerant recensiti, nō est relatus in fastos regis David.
25. Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. his autem thesauris qui erant in urbibus, & in vicis, & in turribus præsidebat Jonathan filius Oziæ.
26. Operi autem rustico, & agricolis qui exercebant terram, præerat Ezri filius Chelub:
27. Vinearumque cultoribus, Semejas Romathites: cellis autem vinariis, Zabdias Aphonites.
28. Nam super oliveta & ficeta, quæ erāt in campestribus, Balanan Gederites: super Apothecas autem olei, Joas.
29. Porrò armentis quæ pascebātur in Saron, præpositus fuit Setrai Saronites: & super boves in vallibus, Saphat filius Adli.
30. Super camelos verò, Ubil Ismaelites: & super asinos, Jadias Meronathites.
31. Super oves quoq; Jaziz Agarenus. omnes hi, principes substantiæ regis David.
32. Jonathan autem patruus David, consiliarius, vir prudens & literatus: ipse & Jahiel filius Hachamoni, erant cum filiis regis.
33. Achitophel etiam cōsiliarius regis, & Chusai Arachites amicus regis.
34. Post Achitophel fuit Jojada filius Banajæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Joab.

ρίου· τῶν υἱῶν Βενιαμὶν Ιασιὴλ ὁ τοῦ Αβεννήρ.
22. Τῷ Δὰν Αζριὴλ ὁ τοῦ Ιεροάμ, οὗτοι οἱ πατριάρχαι τῶν φυλῶν Ισραήλ.
23. Καὶ οὐκ ἔλαβε Δαυὶδ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ κάτω, ὅτι εἶπε Κύριος πληθῦναι τὸν Ισραὴλ ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ.
24. Καὶ Ιωὰβ υἱὸς Σαρουΐα ἤρξατο ἀριθμεῖν ἐν τῷ λαῷ, καὶ οὐ συνετέλεσεν· καὶ ἐγένετο ἐν τούτῳ ὀργὴ ἐπὶ Ισραήλ, καὶ οὐ κατεχωρίσθη ὁ ἀριθμὸς ἐν βιβλίῳ λόγων ἡμερῶν τοῦ βασιλέως Δαυίδ.
25. Καὶ ἐπὶ τῶν θησαυρῶν τοῦ βασιλέως, Ασμὼθ ὁ τοῦ Ωδιήλ, καὶ ἐπὶ τῶν θησαυρῶν τῶν ἐν ἀγρῷ καὶ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς κώμαις καὶ ἐν τοῖς ἐπαυλίοις καὶ ἐν τοῖς πύργοις, Ιωνάθαν ὁ τοῦ Οζίου.
26. Καὶ ἐπὶ τῶν γεωργούντων τῶν ἐργαζομένων τὴν γῆν, Εζρὶ ὁ τοῦ Χελούβ.
27. Καὶ ἐπὶ τῶν ἀμπελώνων, Σεμεεὶ ὁ Ραμαθαῖος· καὶ ἐπὶ τῶν θησαυρῶν τῶν ἐν τοῖς χωρίοις τοῦ οἴνου, Ζαβδὶ ὁ Σαφαμί.
28. Καὶ ἐπὶ τῶν ἐλαιώνων καὶ ἐπὶ τῶν συκαμίνων ἐν τῇ πεδινῇ, Βαλανὰν ὁ Γεδδωρίτης· καὶ ἐπὶ τῶν θησαυρῶν τοῦ ἐλαίου, Ιωάς.
29. Καὶ ἐπὶ τῶν βοῶν τῶν νομάδων τῶν ἐν τῷ Σαρών, Σατραὶ ὁ Σαρωνίτης· καὶ ἐπὶ τῶν βοῶν τῶν ἐν τοῖς αὐλῶσι, Σαφὰτ υἱὸς Αδλαΐ.
30. Καὶ ἐπὶ τῶν καμήλων, Ωβὶλ ὁ Ισμαηλίτης· καὶ ἐπὶ τῶν ὄνων Ιαδίας ὁ ἐκ Μεραθών.
31. Καὶ ἐπὶ τῶν προβάτων, Ιαζὶζ ὁ Αγαρί· πάντες οὗτοι ἄρχοντες τῶν ὑπαρχόντων τοῦ βασιλέως Δαυίδ.
32. Καὶ Ιωνάθαν ὁ πατράδελφος Δαυίδ, σύμβουλος, ἄνθρωπος συνετὸς καὶ γραμματεὺς αὐτός· καὶ Ιωὴλ ὁ τοῦ Αχαμανὶ μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως.
33. Καὶ Αχιτόφελ σύμβουλος τοῦ βασιλέως, καὶ Χουσὶ ὁ ἀρχιεταῖρος τοῦ βασιλέως.
34. Καὶ μετὰ Αχιτόφελ ἐχόμενος Ιωαδὲ ὁ τοῦ Βαναίου καὶ Αβιάθαρ, καὶ ἀρχιστράτηγος τοῦ βασιλέως Δαυὶδ Ιωάβ.

David populũ ad cultum Dei, & structuram templi hortatur

Κεφαλ. κή.

Καὶ ἐξεκκλησίασε Δαυὶδ πάντας τοὺς ἄρχοντας Ἰσραὴλ ἄρχοντας τῶν φυλῶν, καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν διαιρέσεων τῶν ἐφημεριῶν τοὺς λειτουργοῦντας τῷ βασιλεῖ, καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν χιλιάδων καὶ τῶν ἑκατοντάδων, καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν θησαυρῶν, καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ, καὶ πάσης τῆς κτήσεως τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ σὺν τοῖς εὐνούχοις, καὶ τοὺς δυνάστας, καὶ τοὺς μαχητὰς τῆς στρατιᾶς ἐξεκκλησίασεν ἐν Ἱερουσαλήμ.

2. Καὶ ἔστη Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας καὶ εἶπεν· ἀκούσατέ μου ἀδελφοί μου καὶ λαός μου· ἐμοὶ ἐγένετο ἐπὶ καρδίαν οἰκοδομῆσαι οἶκον ἀναπαύσεως τῇ κιβωτῷ διαθήκης Κυρίου, καὶ στάσιν τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἡτοίμασα τὰ εἰς τὴν οἰκοδομὴν ἐπιτήδεια.

* 1. Sam. 7. v 13.

3. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, οὐκ οἰκοδομήσεις μοι σὺ οἶκον τοῦ ἐπονομάσαι με τὸ ὄνομά μου ἐπ᾽ αὐτῷ, ὅτι ἄνθρωπος πολεμιστὴς εἶ σύ, καὶ αἵματα ἐξέχεας.

4. Καὶ ἐξελέξατο Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ἐν ἐμοὶ ἀπὸ παντὸς τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου εἶναι βασιλέα ἐν Ἰσραὴλ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐν Ἰούδα ἐξελέξατο ἡγούμενον, καὶ ἐξ οἴκου Ἰούδα τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου· καὶ ἐν τοῖς υἱοῖς τοῦ πατρός μου ἐν ἐμοὶ ἠθέλησεν τοῦ γενέσθαι με βασιλέα ἐπὶ παντὶ τῷ Ἰσραήλ.

* Sap. 9. v 7.

5. Καὶ ἀπὸ πάντων τῶν υἱῶν μου, ὅτι πολλοὺς ἔδωκέ μοι υἱοὺς ὁ Θεός, ἐξελέξατο ἐν Σολομῶντι τῷ υἱῷ μου, καθίσαι ἐπὶ θρόνου βασιλείας Κυρίου ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

6. Καὶ εἶπέ μοι ὁ Θεός, Σολομὼν ὁ υἱός σου οἰκοδομήσει τὸν οἶκόν μου, καὶ τὰς αὐλάς μου, ὅτι ἐξελεξάμην ἐν αὐτῷ εἶναί μοι εἰς υἱόν, κἀγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα.

7. Καὶ ἑτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἕως αἰῶνος, ἐὰν ἰσχύσῃ ποιεῖν καὶ φυλάσσεσθαι τὰς ἐντολάς μου, καὶ τὰ κρίματά μου ὡς ἡμέρα αὕτη.

Και

CAP. XXVIII.

Convocavit igitur David omnes principes Israel, duces tribuum, & præpositos turmarum, qui ministrabant regi: tribunos quoque & centuriones, & qui præerant substantiæ & possessionibus regis, filiosque suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos quosque in exercitu Jerusalem.

2. Cumque surrexisset rex, & stetisset, ait, Audite me fratres mei, & populus meus: Cogitavi ut ædificarem domũ in qua requiesceret arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri: & ad ædificandum, omnia præparavi.

3. Deus autem dixit mihi, * Non ædificabis domũ nomini meo: eò quòd sis vir bellator, & sanguinem fuderis.

4. Sed elegit Dominus Deus Israel me de universa domo patris mei, ut essem rex super Israel in sempiternum: de Juda enim elegit principes: porrò de domo Juda, domum patris mei: & de filiis patris mei, placuit ei ut me eligeret regem super cunctum Israel.

5. * Sed & de filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meum, ut sederet in throno regni Domini super Israel,

6. Dixitque mihi, Salomon filius tuus ædificabit domum meam, & atria mea: ipsum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem.

7. Et firmabo regnum ejus usque in æternum, si perseveraverit facere præcepta mea, & judicia, sicut & hodie.

Nunc

CAP. XXVIII.

CONGregavit autem David omnes principes Israelis, principes tribuum, & principes [1] turmarũ ministrantium regi, & tribunos, & centuriones, & principes totius substantiæ & [2] peculii regis & filiorum ejus, cũ eunuchis & potentibus, & [3] robustissimos quosq; viribus, in Jerusalaim.

2. Surrexitq; itaq; David rex super pedes suos, & ait, Audite me fratres mei & popule mi, Ego cum corde meo, ædificare domũ quietis arcæ fœderis Jehovæ, & scabellũ pedum Dei nostri: & præparavi ad ædificandum.

3. At Deus dixit mihi, Non ædificabis domum *ullam* nomini meo: quia vir bellorum [4] es, & sanginem effudisti.

4. Elegit autem Jehovah Deus Israelis [5] me ex omni domo patris mei, [6] ut essẽ rex super Israelem in seculum, [7] de Jehudah enim elegit ducem, & è domo Jehudah domum patris mei, & è filiis patris mei me voluit, ut regem constitueret me super universum Israelem,

5. Et ex omnibus filiis meis (multos enim filios dedit mihi Jehovah) [8] elegit Selomoh filium meum, ut sederet super thronum regni Jehovæ, super Israelem.

6. Dixitq; mihi, Selomoh filius tuus ipse ædificabit domum meam & atria mea, elegi enim [9] eum mihi in filium, & ego ero illi in patrem.

7. Et firmabo regnũ ejus usq; in seculũ, si fortiter agat faciendo præcepta mea & judicia mea, [10] sicut & hodie.

Nunc

Das XXIX. Cap.

VNd David versamlet gen Jerusalem alle obersten Israel / nemlich / die fürsten der stemme / die fürsten der ordnungen die auff den könig warten / die fürsten vber tausent vnd vber hundert / die fürsten vber die güter vnd vieh des königes vnd seiner söne / mit den kamerern / die kriegsmenner vnd alle dapffere menner.

2. Vnd David der könig stund auff seinen füssen / vnd sprach / Höret mir zu meine brüder vnd mein volck / Ich hatte mir fürgenomen / ein hauß zu bawen / da rugen solte die lade des bunds des HErrn / vnd ein fußschemel den füssen vnsers Gottes / vnd hatte mich geschickt zu bawen.

3. Aber Gott ließ mir sagen / Du solt meinem namen nicht ein hauß bawen / denn du bist ein kriegsman vnd hast blut vergossen.

4. Nu hat der HERR der Gott Israel mich erwelet aus meines vaters gantzem hause / das ich könig vber Israel sein solt ewiglich. Denn er hat Juda erwelet zum fürstenthum / vnd im hause Juda meines vaters hauß / vnd vnter meines vatern kindern hat er gefallen gehabt an mir / das er mich vber gantz Israel zum könige machte.

5. Vnd vnter allen meinen sönen (denn der HERR hat mir viel söne gegeben) hat er meinen son Salomo erwelet / das er sitzen sol auff dem stuel des königreichs des HERRN vber Israel.

6. Vnd hat mir geredt / Dein son Salomo sol mein hauß vnd hoff bawen / denn ich habe jn mir erwelet zum son / vnd ich wil sein vater sein.

7. Vnd wil sein königreich bestetigen ewiglich / so er wird anhalten / das er thue nach meinen geboten vnd rechten / wie es heute stehet.

Cap. 28.

1. divisionum m. r. et principes millenorum & centenorum.
2. acquisitionis.
3. ad omnem fortem robore.
4. tu, & sanguines ef.
5. in me.
6. ad existendũ in Regem.
7. quia in Jehuda elegit in ducem, & in domo d. p. m. & in filiis p. m. in me voluntatem habuit ad regnare faciendum super u. I.
8. & elegit in S. f. m. ad sedendum.
9. in e.
10. sicut die hac

& nunc ad oculos.

11. hæreditario-iure-possidendam-tradatis filiis vestris.

12. in corde p. & in a.

13. inquirens.

14. intelligens, sc. est.

15. tibi.

16. in te ad ædificandum.

8. Nu für dem gantzen Israel der gemeine des HERRN/ vnd für den ohren vnsers Gottes/ so haltet vnd suchet alle gebot des HERRN ewrs Gottes/ auff das jr besitzt das gute land/ vnd beerbet auff ewre kinder nach euch ewiglich.

9. Vnd du mein son Salomo/ erkenne den Gott deines vaters/ vnd diene jm mit gantzem hertzen/ vnd mit williger seelen. Denn der HERR sucht alle hertzen/ vnd verstehet aller gedancken tichten. Wirstu jn suchen/ so wirstu jn finden/ Wirstu jn aber verlassen/ so wird er dich verwerffen ewiglich.

10. So sihe nu zu/ denn der HERR hat dich erwelet/ das du ein hauß bawest zum heiligthumb/ sey getrost vnd mache es.

11. Vnd David gab seinem son Salomo ein fürbild der halle vnd seines hauses/ vnd der gemach vnd saal vnd kamern inwendig/ vnd des hauses des gnadenstuels.

17. omnis quod fuerat.

18. undiquaque.

19. divisionibus.

12. Dazu fürbilde alles was bey jm in seinem gemüth war/ nemlich/ des hofs am hause des HERRN/ vnd aller gemach vmbher/ des schatzes im hause Gottes/ vnd des schatzes der geheiligeten.

13. Die ordenung der priester vnd Leuiten/ vnd aller geschefft der ampt im hause des HERRN.

20. ministerij & ministerij sic infra.

21. argentea.

14. Gold nach dem gold gewicht/ zu allerley gefeß eines iglichen ampts/ vnd allerley silbern gezeug nach dem gewicht/ zu allerley gefeß eins iglichen ampts.

22. auri etc. aurea p. candelabri & candelabri & lucernarum ejus.

23. argentis.

24. candelabri & candelabri.

15. Vnd gold zu gülden leuchtern vnd gülden lampen/ einem iglichen leuchter vñ seiner lampen sein gewicht. Also auch zu silbern leuchtern gab er das silber zum leuchter vnd seiner lampen/ nach dem ampt eines iglichen leuchters.

8. Nunc ergo in oculis totius Israelis congregationis Jehovæ, & in auribus Dei nostri, custodite & scrutamini cuncta mandata Jehovæ Dei vestri, ut possideatis terram bonam, & [11] hæreditare faciatis filios vestros post vos usq; in seculum.

9. Tu itaq; Selomoh fili mi, scito Deum patris tui, & servi ei [12] corde perfecto & animo voluntario, omnia enim corda [13] scrutatur Jehovah, & omne figmentum cogitationum [14] intelligit. si quæsieris eum, invenietur [15] à te: & si dereliqueris eum, abjiciet te in æternũ.

10. Vide nunc quod Jehovah elegit [16] te, ut ædifices domum sanctuarii: confortare & fac.

11. Dedit autem David Selomoh filio suo similitudinem porticus, & domuncularum ejus, & cellariorum ejus, & cœnaculorum ejus, & cubiculorum ejus interiorum, & domus propitiatorii.

12. Et similitudinem [17] omnium quæ fuerant in spiritu cum eo pro atriis domus Jehovæ, & pro omnibus [18] cubiculis per circuitũ in thesauros domus Dei & in thesauros sanctitatum.

13. Et pro [19] turmis sacerdotum & Levitarum, id est pro cũcto opere ministerii domus Jehovę, nempe pro universis vasis ipsius ministerii domus Jehovæ.

14. *Dedit* aurum in pondere in aurum, *id est* pro omnibus vasis [20] singulorum ministeriorum: *dedit præterea* in omnia vasa [21] argentea *argentum* in pondere pro omnibus vasis singulorũ ministeriorum.

15. Pondus insuper *auri* in candelabra [22] aurea & lucernas eorum aureas, *dedit inquam aurum* in pondere pro singulis candelabris & lucernis eorum: pro candelabris autem [23] argenteis *dedit argentum* in pondere, pro candelabro & lucernis ejus, secundum ministeriũ [24] cujuslibet candelabri.

8. Nunc ergo coram universo cœtu Israel audiente Deo nostro, custodite & perquirite cuncta mandata Domini Dei vestri: ut possideatis terram bonam, & relinquatis eam filiis vestris post vos usque in sempiternum.

9. Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & servi ei corde perfecto, & animo voluntario: * Omnia enim corda scrutatur Dominus, & universas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, invenies: si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum.

10. Nunc ergo quia elegit te Dominus ut ædificares domum sanctuarii, confortare & perfice.

11. Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiationis,

12. Nec non & omnium quę cogitaverat atriorum & exedrarum per circuitum in thesauros domus Domini, & in thesauros sanctorum,

13. Divisionumq; sacerdotalium & Leviticarũ, in omnia opera domus Domini, & in universa vasa ministerii tẽpli Domini.

14. Aurum in pondere per singula vasa ministerii. Argenti quoque pondus pro vasorum & operum diversitate.

15. Sed & in candelabra aurea & ad lucernas eorum, aurum pro mensura uniuscujusque candelabri & lucernarum. Similiter & in candelabra argentea, & in lucernas eorum, pro diversitate mensuræ, pondus argenti tradidit.

8. Καὶ νῦν κατ' ὀφθαλμοὺς παντὸς Ἰσραὴλ πάσης ἐκκλησίας Κυρίου, καὶ ἐν ὠσὶν Θεοῦ ἡμῶν φυλάξατε καὶ ζητήσατε πάσας τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἵνα κληρονομήσητε τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ κατακληρονομήσητε αὐτὴν τοῖς υἱοῖς ὑμῶν μεθ' ὑμᾶς ἕως αἰῶνος.

9. Καὶ νῦν Σολομὼν υἱέ μου γνῶθι τὸν Θεὸν τῶν πατέρων σου, καὶ δούλευε αὐτῷ ἐν καρδίᾳ τελείᾳ καὶ ψυχῇ θελούσῃ, ὅτι πάσας καρδίας ἐξετάζει Κύριος, καὶ πᾶν ἐνθύμημα διανοιῶν γινώσκει· ἐὰν ζητήσῃς αὐτὸν, εὑρεθήσεταί σοι· καὶ ἐὰν καταλείπῃς αὐτὸν, καταλείψει σε εἰς τέλος.

10. Ἴδε τοίνυν ὅτι ᾑρέτικέν σε οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἶκον εἰς ἁγίασμα, καὶ ἀνδρίζου καὶ ποίει.

11. Καὶ ἔδωκεν Δαυὶδ Σολομῶντι τῷ υἱῷ αὐτοῦ τὸ παράδειγμα τοῦ ναοῦ καὶ τῶν οἴκων αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀποθηκῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν ὑπερῴων καὶ τῶν ταμιείων αὐτοῦ τῶν ἐσωτέρων, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ ἱλαστηρίου.

12. Καὶ τὸ παράδειγμα πάντων ὧν εἶχεν ἐν πνεύματι μετ' αὐτοῦ, καὶ τῶν αὐλῶν οἴκου Κυρίου καὶ πάντων παστοφορίων τῶν κύκλῳ τῶν εἰς τὰς ἀποθήκας οἴκου Κυρίου καὶ τῶν ἀποθηκῶν τῶν ἁγίων.

13. Καὶ εἰς τὰς διαιρέσεις τῶν ἐφημεριῶν τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν, καὶ εἰς πᾶσαν ἐργασίαν λειτουργίας οἴκου Κυρίου, καὶ τῶν ἀποθηκῶν τῶν λειτουργησίμων σκευῶν τῆς λατρείας οἴκου Κυρίου εἰς τὸ χρυσίον.

14. Καὶ τὸν σταθμὸν τῆς ὁλκῆς αὐτοῦ πᾶσι τοῖς σκεύεσι δουλείας, καὶ δουλείας καὶ πᾶσι τοῖς σκεύεσι τοῦ ἀργυρίου ἐν σταθμῷ παντὶ σκεύει δουλείας καὶ δουλείας.

15. Καὶ σταθμὸν τῶν λυχνιῶν τῶν χρυσῶν καὶ τοῖς λύχνοις αὐτῶν, χρυσίον ἐν σταθμῷ λυχνίας καὶ λυχνίας· καὶ τοῖς λύχνοις αὐτῆς καὶ τῶν λυχνιῶν, τῶν τε χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν λυχνιῶν τὴν ὁλκὴν ἔδωκεν αὐτῷ· καὶ τῶν λυχνιῶν ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλκὴν,

David Salomoni templi structuram mandat, ejusque formam illi tradit.

* Psal. 7. v. 10.

David Salomoni templi structuram mandat, ejusque formam illi tradit.

16. Ὁμοίως τὸν σταθμὸν τῶν τραπεζῶν τῆς προθέσεως ἑκάστης τραπέζης χρυσῆς, καὶ ὡσαύτως τῶν ἀργυρῶν.

17. Καὶ τῶν κρεαγρῶν καὶ σπονδείων καὶ φιαλῶν τῶν χρυσῶν· καὶ τὰ κεφφουρὲ τὰ χρυσᾶ ἐν σταθμῷ εἰς κεφφὼρ, καὶ κεφφώρ· καὶ τὸν σταθμὸν τῶν χρυσῶν καὶ τῶν ἀργυρῶν ἑκάστου σταθμοῦ.

18. Καὶ τὸ τοῦ θυσιαστηρίου τῶν θυμιαμάτων σταθμὸν ἐκ χρυσίου δοκίμου, καὶ ὑπέδειξεν αὐτῷ τὸ παράδειγμα τοῦ ἅρματος τῶν Χερουβὶμ τῶν διαπεπετασμένων ταῖς πτέρυξι καὶ σκιαζόντων ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ διαθήκης Κυρίου.

19. Πάντα ἐν γραφῇ ἐκ χειρὸς Κυρίου ἔδωκε Δαυὶδ τῷ Σολομῶντι, κατὰ τὴν περιγενηθεῖσαν αὐτῷ σύνεσιν, τοῦ συνιέναι τὴν κατεργασίαν τοῦ παραδείγματος.

20. Καὶ εἶπε Δαυὶδ Σολομῶντι τῷ υἱῷ αὐτοῦ, ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου καὶ ποίει, μὴ φοβοῦ καὶ μὴ πτοηθῇς, ὅτι Κύριος ὁ Θεός μετὰ σοῦ, οὐκ ἀνήσει σε καὶ οὐ μή σε ἐγκαταλείπῃ ἕως τοῦ συντελέσαι σε πᾶσαν λειτουργίαν ἐργασίας οἴκου Κυρίου.

21. Καὶ ἰδοὺ αἱ αἱρέσεις τῶν ἐφημεριῶν τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν εἰς πᾶσαν τὴν λειτουργίαν τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· καὶ μετὰ σοῦ ἐν παντὶ ἔργῳ πᾶς πρόθυμος ἐν παντὶ ἑκουσίῳ, ἐν σοφίᾳ κατὰ πᾶσαν τέχνην, καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ πᾶς ὁ λαὸς εἰς πάντας τοὺς λόγους σου.

Κεφαλ. κθ'.

ΚΑὶ εἶπεν Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, Σολομῶν ὁ υἱός μου, εἰς ὃν ᾑρέτικεν ἐν αὐτῷ Κύριος, νέος καὶ ἁπαλὸς καὶ τὸ ἔργον μέγα, ὅτι οὐκ ἀνθρώπῳ ἡ οἴκησις, ἀλλ' ἢ Κυρίῳ τῷ Θεῷ.

2. Καὶ ἐγὼ κατὰ πᾶσαν τὴν δύναμίν μου ἡτοίμασα εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου τὸ χρυσίον εἰς χρυσίον, καὶ τὸ ἀργύριον εἰς ἀργύριον, καὶ τὸν χαλκὸν εἰς χαλκόν, καὶ τὸν σίδηρον εἰς σίδηρον, καὶ ξύλα εἰς ξύλα, καὶ λίθους ὄνυχος, καὶ πληρώσεως

et implementorū (.i. infitivos) et lapides fuci, et variegationis.

λί-

---

16. Aurum quoq; dedit in mensas propositionis pro diversitate mensarū: similiter & argentum in alias mensas argenteas.
17. Ad fuscinulas quoq; & phialas, & thuribula ex auro purissimo, & leunculos aureos pro qualitate mēsuræ pondus distribuit, in leunculū & leunculum. Similiter & in leones argenteos, diversum argenti pondus separavit.
18. Altari autem in quo adoletur incēsum aurum, purissimū dedit: & ut ex ipso fieret similitudo quadrigæ Cherubim extendentium alas, & velantiū arcam fœderis Domini.
19. Omnia (inquit) venerūt scripta manu Domini ad me, ut intelligerē universa opera exemplaris.
20. Dixit quoq; David Salomoni filio suo, Viriliter age, & confortare, & fac: ne timeas, & ne paveas: Dominus enim Deus meus tecū erit, & non dimittet te, nec derelinquet, donec perficias omne opus ministerii domus Domini.
21. Ecce divisiones sacerdotum & Levitarum, in omne ministerium domus Domini, assistunt tibi, & parati sunt, & noverunt tam principes quam populus, facere omnia præcepta tua.

CAP. XXIX.

LOcutusq; est David rex ad omnē ecclesiam, Salomonem filium meum unum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus enim grande est, neque enim homini præparatur habitatio, sed Deo.
2. Ego autem totis viribus meis præparavi impensas domus Dei mei. Aurum ad vasa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quasi stibi-

nos,

---

16. Aurum item *in* pondere pro mensis propositionis, 25 pro singulis mensis: & argentum pro mensis 26 argenteis.
17. Et pro fuscinulis, & crateribus, & acerris aurum purū: & pro crateribus 27 aureis *dedit aurum* in pondere pro singulis crateribus. & pro crateribus argenteis *dedit argentum* in pondere pro singulis crateribus.
18. Præterea pro altari suffimenti *dedit* aurum repurgatum in pondere: & pro figura quadrigę Cherubim aurum, 28 qui expandebant, & tegebant arcam fœderis Jehovæ.
19. Omnia in scriptura de manu Jehovæ super me, intelligere fecit *me*: omnia *inquam* opera figuræ.
20. Dixit post hæc David Selomoh filio suo, 29 Confortare, & roborare, & fac: ne timeas, neq; paveas, quia Jehovah Deus, Deus meus tecum *erit*: non dimittet te, nec derelinquet te, 30 donec expletum fuerit omne opus ministerii domus Jehovæ.
21. 31 Et quidē turmę sacerdotum & Levitarum *aderunt tibi* in omni ministerio domus Dei, tecum inquam *erunt* in omni opere, omnes spontanei in sapientia, in omni ministerio, principes quoq;, & omnis populus in omnibus verbis tuis.

CAP. XXIX.

DIxit autem David rex 1 ad universum cœtum, Selomoh filius meus unicus *quem* 2 elegit Deus, puellus *est* & tenellus, at opus ingens *est*; non enim 3 hominis *est* palatium istud, sed Jehovę Dei.
2. 4 Totis autem viribus meis preparavi domui Dei mei, aurum ad aurum, & argentum ad argentum, & æs ad æs, ferrum ad ferrum, & ligna ad ligna, lapides 5 onychinos, & gemmas, lapides stibi-

nos,

---

16. Auch gab er zu tischen der schawbrot gold / zum iglichen tisch sein gewicht. Also auch silber zu silbern tischen.

17. Vnd lauter gold zu kreweln / becken vnd kandel. Vnd zu gülden bechern / eim iglichen becher sein gewicht. Vnd zu silbern bechern / eim iglichen becher sein gewicht.
18. Vnd zum reuchaltar das allerlauterst gold sein gewicht. Auch ein fürbild des wagens der gülden Cherubin / das sie sich ausbreiten vnd bedeckten oben die lade des bunds des HERRN.
19. Alles ist mir beschrieben gegeben von der hand des HERRN / das michs vnterweiset alle werck des fürbildes.
20. Vnd David sprach zu seinem son Salomo / Sey getrost vnd vnuerzagt / vnd machs / fürchte dich nicht vnd zage nicht / Gott der HERR / mein Gott / wird mit dir sein / vnd wird die hand nicht abziehen noch dich verlassen / biß du alle werck zum ampt im hause des HERRN volendest.
21. Sihe da / die ordenung der priester vnd Leuiten zu allen emptern im hause Gottes / sind mit dir zu allem geschefft / vnd sind willig vnd weise zu allen emptern / dazu die fürsten vnd alles volck zu allen deinen hendeln.

Das XXX. Cap.

VNd der könig David sprach zu der gantzen gemeine / Gott hat Salomo meiner söne einen erwelet / der noch jung vnd zart ist. Das werck aber ist gros / denn es ist nicht eines menschen wonung / sondern Gottes des HERRN.
2. Ich aber habe aus allen meinen krefften geschickt zum hause Gottes / gold zu güldenem / silber zu silbern / ertz zu ehernem / eisen zu eisenem / holtz zu hültzenem gerete. Onichsteine / eingefaste rubin

---

25. pro mensa et mensa. 26. argenti.

27. auri in p. pro cratere et cratere, et pro cr. argenti, in p. pro cratere et cratere. 28. expandentium et tegentium super arcam. 29. fortis esto, et robustus esto, et f. ne t. et ne consterneris 30. usque ad consicere em. 31. ecce partitiones S. et L. ad omne ministeriū d. D. et tecum in o. op. omnis voluntarius in s. ad omne ministerium, et pr. et o. p. ad omnia v. t.

1502!!

Cap. 29.

1. omni congregatione. 2. elegit in eo D. puer sc. fratrum multorū respectu, quibus natu minor fuit. 3. homini. 4. et in omni fortitudine mea. 5. Onychis, et

6. pauci-marmoris ad multitudinem. 7. in voluntate mea in (erga) dom. 8. supra ex omnibus. 9. talentis. 10. sponte-se-offerens (sc. est) ad implendū. 11. & sponta-neos-se-exhibuerunt principes patrum. 12. principes millenorum & centenorum. 13. inventū cū eo lapides, ded. thesauro d. 7. super manum 7. 14. super sponte-offerre-ipsorum. 15. & usque sec.

vnd bundte steine/vnd allerley edelgesteine / vnd marmelsteine die menge.

3. Vber das/aus wolgefallen am hause meins Gottes/ hab ich eigens guts/ gold vnd silber.

4. Drey tausent centener golds von Ophir / vnd sieben tausent centener / lauter silbers/das gebe ich zum heiligen hause Gottes / vber alles das ich geschickt habe / die wende der heuser zu vberziehen.

5. Das gülden werde was gülden/ vnd silbern was silbern sein sol / vnd zu allerley werck durch die hand der werckmeister. Vnd wer ist nu freywillig seine hand heute dem HERRN zu füllen?

6. Da waren die fürsten der veter / die fürsten der stemme Jsrael / die fürsten vber tausent vnd vber hundert/ vnd die fürsten vber des königs gescheffte / freywillig.

7. Vnd gaben zum ampt/ im hause Gottes fünff tausent centner golds / vnd zehen tausent gülden/vnd zehen tausent centner silbers / achzehen tausent centner ertzs/vnd hundert tausent centner eisens.

8. Vnd bey welchem steine funden wurden / die gaben sie zum schatz des hauses des HERRN / vnter die hand Jehiel des Gersoniten.

9. Vnd das volck ward frölich / das sie freywillig waren/ denn sie gabens von gantzem hertzen dem HERRN freywillig. Vnd Dauid der könig frewet sich auch hoch.

10. Vnd lobet Gott / vnd sprach für der gantzen gemeine. Gelobet seistu HERR Gott Jsrael vnsers vaters ewiglich.

11. Dir gebürt die Majestet vnd gewalt / herrligkeit / sieg vnd danck. Denn alles was in himel vnd erden ist / das ist dein. Dein ist das reich / vnd

nos, & diversorum colorum, & omnem lapidem pretiosum, & lapides 6 marmoreos in copia.

3. Et insuper 7 quod mihi beneplacitum sit erga domum Dei mei, est mihi *in* peculiari thesauro aurum, & argentum *quod* dedi domui Dei mei 8 ultra omnia *quæ* præparavi pro domo sanctuarii.

4 Tria millia talentorum auri, ex auro Ophir, & septem millia 9 talentorum argenti repurgati ad incrustandos parietes domorum.

5. Aurum ad aurum & argentum ad argentum, & ad omne opus *quod est* in manu artificum: & quis 10 *est* spontaneus ut impleat manum suam hodie Jehovæ?

6. 11 Sponte igitur obtulerunt principes familiarum, & princeps tribuum Israelis, & 12 tribuni, & centuriones, & principes operis regis.

7. Dederuntq; in ministerium domus Dei, auri talenta quinq; millia, & drachmarum decē millia, & argenti talenta decem millia, & æris decem & octo millia talenta, & ferri centum millia talenta.

8. Et 13 cum quo inventi sunt lapilli, dederunt in thesaurum domus Jehovæ per manum Jehiel Gersonitæ.

9. Et læti sunt populus 14 quum sponte offerrent ipsi: corde enim perfecto sponte obtulerunt Jehovæ: quin & David rex lætatus est lætitia magna.

10. Benedixit itaq; David Jehovæ in oculis totius congregationis, dixitq; David, Benedictus *es* tu ô Jehova Deus Israelis patris nostri à seculo 15 usq; in seculum.

11. Tibi ô Jehova *est* magnificentia, & potentia, & gloria, & victoria, & decor. cuncta enim *quæ* in cœlo *sunt* & in terra, tua *sunt*:

nos, & diversorum colorum, omnemque pretiosum lapidem, & marmor parium abundantissimè.

3. Et super hæc, quæ obtuli in domum Dei mei, de peculio meo aurum & argentum do in templum Dei mei, exceptis his, quæ præparavi in ædem sanctam.

4. Tria millia talenta auri de auro Ophir: & septem millia talentorū argenti probatissimi: ad deaurādos parietes templi,

5. Et, ubicunque opus est aurum, de auro, & ubicunque opus est argentum, de argento opera fiant per manus artificum: & si quis spōte offert, impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit Domino.

6. Polliciti sunt itaque principes familiarum, & proceres tribuum Israel, tribuni quoque & centuriones, & principes principum possessionū regis.

7. Dederuntque in opera domus Domini auri talenta quinque millia, & solidos decem millia: argenti talenta decem millia, & æris talenta decem & octo millia: ferri quoqꝫ centum millia talentorū.

8. Et apud quencunqꝫ inventi sunt lapides, dederunt in thesauros domus Domini, per manum Jahiel Gersonitis.

9. Lætatusqꝫ est populus, cùm vota sponte promitterent: quia corde toto offerebant ea Domino: sed & David rex lætatus est gaudio magno.

10. Et benedixit Domino coram universa multitudine: & ait, Benedictus es Domine Deus Israel patris nostri ab æterno in æternum.

11. Tua est Domine magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria, & tibi laus: cuncta enim, quæ in cœlo sunt, & in

λίθους πολυτελεῖς καὶ ποικίλους, καὶ πάντα λίθον τίμιον, καὶ λίθους παρίους εἰς πλῆθος.

3. Καὶ ἔτι ἐν τῷ εὐδοκῆσαί με εἰς οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου, ἔστι μοι ὃ περιπεποίημαι χρυσίον καὶ ἀργύριον, καὶ ἰδοὺ δέδωκα εἰς τὸν οἶκον Θεοῦ μου εἰς ὕψος, ἐκτὸς ὧν ἡτοίμασα εἰς τὸν οἶκον τὸν ἅγιον.

4. Τρισχίλια τάλαντα χρυσίου τοῦ ἐξ Ὀφείρ, ἑπτακισχίλια τάλαντα ἀργυρίου δοκίμου, τοῦ καταχρίσαι ἐν αὐτοῖς τοὺς τοίχους τοῦ ἱεροῦ.

5. Εἰς τὸ χρυσίον τῷ χρυσίῳ, καὶ εἰς τὸ ἀργύριον τῷ ἀργυρίῳ, καὶ εἰς πᾶν ἔργον διὰ χειρὸς τεχνιτῶν. καὶ τίς ὁ προθυμούμενος πληρῶσαι τὰς χεῖρας αὐτοῦ σήμερον τῷ Κυρίῳ.

6. Καὶ προεθυμήθησαν οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν, καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ οἱ χιλίαρχοι καὶ ἑκατόνταρχοι, καὶ οἱ προστάται τῶν ἔργων τοῦ βασιλέως, καὶ οἱ οἰκονόμοι.

7. Καὶ ἔδωκαν εἰς τὰ ἔργα τοῦ οἴκου Κυρίου χρυσίου τάλαντα πεντακισχίλια, καὶ δραχμὰς μυρίας, καὶ ἀργυρίου ταλάντων δέκα χιλιάδας, καὶ χαλκοῦ τάλαντα μύρια ὀκτακισχίλια, καὶ σιδήρου ἑκατὸν χιλιάδας ταλάντων.

8. Καὶ οἷς εὑρέθησαν παρ᾽ αὐτοῖς λίθοι, ἔδωκαν εἰς τὰς ἀποθήκας οἴκου Κυρίου διὰ χειρὸς Ἰειὴλ τοῦ Γερσωνί.

9. Καὶ εὐφράνθη ὁ λαὸς ἐπὶ τοῦ ἑκουσιασμοῦ, ὅτι ἐκ καρδίας πλήρους ἑκουσιάσαντο τῷ Κυρίῳ.

10. Καὶ Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς εὐφράνθη εὐφροσύνῃ μεγάλῃ, καὶ εὐλόγησεν ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ τὸν Κύριον ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας λέγων, εὐλογητὸς εἶ Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

11. Σοὶ Κύριε ἡ μεγαλωσύνη, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια, καὶ ἡ νίκη, καὶ ἡ ἐξομολόγησις, ὅτι σὺ πάντων τῶν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς δεσπόζεις. σοὶ Κύ-

Ordines Israelitarum à Davide provocati liberaliter in structuram templi offerunt.

Davidis gratiarũ actio & oratio.

ρεῖ ἡ βασιλεία, καὶ ἡ ἔπαρσις εἰς πάντα καὶ εἰς πᾶσαν ἀρχήν.

12. Παρὰ σοῦ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα ἐκ προσώπου σου, σὺ πάντων ἄρχεις Κύριε ὁ ἄρχων πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ χειρί σου ἰσχὺς καὶ δυναστεία, καὶ ἐν τῇ χειρί σου μεγαλῦναι καὶ κατισχῦσαι τὰ πάντα.

13. Καὶ νῦν Κύριε ἐξομολογούμεθά σοι, καὶ αἰνοῦμεν τὸ ὄνομα τῆς δόξης σου.

14. Ὅτι τίς εἰμι ἐγώ, καὶ τίς ὁ λαός μου, ὅτι ἰσχύσαμεν τοῦ ἑκουσιάσασθαί σοι οὕτως; ὅτι σά ἐστι τὰ πάντα, καὶ ἐκ τῶν σῶν δεδώκαμέν σοι.

15. Ὅτι πάροικοι ἐσμὲν ἐναντίον σου, καὶ πάροικοι, καθὼς πάντες οἱ πατέρες ἡμῶν, καὶ ὡς σκιαὶ αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπομονή.

* Sap. 2. v. 5.

16. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν πρὸς πᾶν τὸ πλῆθος τοῦτο, ὃ ἡτοιμάσαμέν σοι τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ, ἐκ χειρός γάρ σου ἐστί, καὶ σά ἐστι τὰ πάντα.

17. Καὶ ἔγνων Κύριε, ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐξετάζων καρδίας, καὶ ἀγαπῶν δικαιοσύνην, καὶ ἐγὼ ἐν ἁπλότητι καρδίας μου ἑκουσιάσθην ταῦτα πάντα, καὶ νῦν τὸν λαόν σου τὸν εὑρεθέντα ὧδε εἶδον ἐν εὐφροσύνῃ ἑκουσιασθέντα σοι.

18. Κύριε ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰσραὴλ τῶν πατέρων ἡμῶν, φύλαξον αὐτῶν τὸ πλάσμα διανοιῶν καρδίας λαοῦ σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ κατεύθυνον τὰς καρδίας αὐτῶν πρὸς σέ.

19. Καὶ Σολομῶντι τῷ υἱῷ μου δὸς καρδίαν ἀγαθήν, τοῦ ποιεῖν τὰς ἐντολάς σου, καὶ τὰ μαρτύριά σου, καὶ τὰ προστάγματά σου, καὶ τοῦ ἐπὶ τέλους ἀγαγεῖν πάντα, καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι τὴν κατασκευὴν τοῦ οἴκου σου, ἣν ἡτοίμασα.

20. Καὶ εἶπεν Δαυὶδ πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, εὐλογήσατε δὴ Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν· καὶ εὐλόγησε πᾶσα ἡ ἐκκλησία Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ κάμψαντες τὰ γόνατα

προσ-

terra, tua sunt: tuum Domine regnum, & tu es super omnes principes.

12. Tuæ divitiæ, & tua est gloria: tu dominaris omnium: in manu tua virtus & potentia; in manu tua magnitudo & imperium omnium.

13. Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, & laudamus nomen tuum inclytum.

14. Quis ego, & quis populus meus, ut possimus hęc tibi universa promittere? tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.

15. Peregrini enim sumus coram te, & advenæ, sicut omnes patres nostri. *Dies nostri quasi umbra super terram, & nulla est mora.

16. Domine Deus noster, omnis hæc copia, quam paravimus ut ædificaretur domus nomini sancto tuo de manu tua est, & tua sunt omnia.

17. Scio Deus meus quod probes corda, & simplicitatem diligas unde & ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli universa hæc: & populum tuum, qui hîc repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.

18. Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in veneratione tui mens ista permaneat.

19. Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, ut custodiat mandata tua, testimonia tua, & ceremonias tuas, & faciat universa: & ædificet ędem, cujus impensas paravi.

20. Præcepit autem David universę ecclesię, Benedicite Domino Deo nostro. Et benedixit omnis ecclesia Domino Deo patrum suorum: & incli-

na-

16 tuum est ô Jehova regnum & 17 exaltatio † super omnes *qui sunt* in caput.

11. Et divitiæ & gloria à facie tua *sunt*, & tu 18 dominaris omnibus: atq; in manu tua *sunt* virtus atq; fortitudo, in manu quoq; tua *est* magnificare & corroborare omnes.

13. Nunc ergo Deus noster 19 confitemur nos tibi, & laudamus nomen gloriæ tuæ.

14. Etenim quis ego *sum*, & quis *est* populus meus, ut obtineamus 20 vires ad sponte offerendum sicut hoc? à te enim *sunt* omnia, & de manu tua dedimus tibi.

15. Peregrini enim 21 sumus coram te & advenæ sicut omnes patres nostri, 22 dies nostri sicut umbra super terram, nec est expectatio.

16. Jehova Deus noster, omnis copia ista quam præparavimus ad ædificandum tibi domum nomini 23 sancto tuo, de manu tua est, & tua *sunt* omnia.

17. Novi autem Deus mi, quod tu 24 scrutaris cor, & rectitudines ames: ego in rectitudine cordis mei sponte obtuli universa hæc: & nunc populum tuum, 25 qui repertus est hic, vidi cum gaudio dum liberalitatem exerceret erga te.

18. O Jehova Deus Abraham, Ishac, & Israel patrum nostrorũ, custodi hoc in seculum, 26 imaginationem cogitationum cordis populi tui, & præpara cor eorum 27 tibi.

19. Selomoh autem filio meo da cor perfectum, 28 ut custodiat præcepta tua, testimonia tua, & statuta tua, & 29 ut faciat omnia, & ædificet ędem illam quam præparavi.

20. 30 Post hæc dixit David universæ ecclesiæ, Benedicite quæso Jehovæ Deo vestro. 31 Benedixit itaq; universa ecclesia Jehovæ Deo patrum suorum, & 32 incurvaverunt se, &

ad-

du bist erhöhet vber alles zum obersten.

12. Dein ist reichthumb vnd ehre für dir. Du herrschest vber alles / in deiner hand stehet krafft vnd macht / in deiner hand stehet es / jederman gros vnd starck zu machen.

13. Nu vnser GOtt / wir dancken dir / vnd rühmen den namen deiner herrligkeit.

14. Denn was bin ich? Was ist mein volck / das wir solten vermügen krafft / freywillig zu geben / wie diß gehet? Denn von dir ists alles komen / vnd von deiner hand haben wir dirs gegeben.

15. Denn wir sind frembdlinge vnd geste für dir / wie vnser veter alle. Vnser leben auff erden ist wie ein schatten / vnd ist kein auffhalten.

16. HERR vnser Gott / alle diesen hauffen / den wir geschickt haben / dir ein hauß zu bawen / deinen heiligen namen / ist von deiner hand komen / vnd ist alles dein.

17. Jch weiß / mein Gott / das du das hertz prüfest / vnd auffrichtigkeit ist dir angenem. Darumb hab ich diß alles aus auffrichtigem hertzen freywillig gegeben / vnd habe jtzt mit freuden gesehen dein volck / das hie vorhanden ist / das es dir freywillig gegeben hat.

18. HERR Gott vnser veter / Abraham / Jsaac vnd Jsrael / beware ewiglich solchen sinn vnd gedancken im hertzen deines volcks / vnd schicke jre hertzen zu dir.

19. Vnd meinem son Salomo gib ein rechtschaffen hertz / das er halte deine gebot / zeugniß vnd rechte / das ers alles thue / vnd bawe diese wonunge / die ich geschickt habe.

20. Vnd David sprach zur gantzen gemeine / Lobet den HERRN ewren Gott. Vnd die gantze gemeine lobet den HERRN den GOtt jrer veter / vnd neigeten sich vnd

bete-

16. *tibi.*
17. *extollens te* (*sc. es.*) *ad omne in c.* & *opulentia* & *gl.*
18. *dominans in omnes.*
19. *confitentes* (*scil.* sumus) *nos tibi,* & *laudes dicentes nomini gl. t.*
20. *vim sponte offerendi.*
21. *nos ad facies tuas.*
22. *sicut umbra dies nostri s. t,* & *non exspectatio,* vel, *consistentia i. non consistit.*
23. *sanctitatis tuæ d. m. t. ipsa,* & *tibi omnia.*
24. *probans* (*sc. es*) *cor* & *r. velis.*
25. *inventi sunt hîc v. d. s. ing.* (*sc. parati*) *ad sponte offerendum tibi.*
26. *figmentum*
27. *ad te.*
28. *ad custodiendum.*
29. *ad faciendum omnia* & *ad ædificandum.*
30. & *dix. D. omni congregationi.*
31. & *benedixerunt omnis congregatio 7.*
32. *inclinaverũt se* & *incurvaverunt se Deo* & *Regi.*

33. ascendere-fecerunt ascensiones 7. ad crastinum diei illius, juvencorum chiliadem, arietum chiliadem, agnorum chiliadem. 34. ad multitudinem.
35. in regem.
36. & audiverunt ad eum.
37. sursum (.i. summe) ad oculos t. I. & dedit super illum 38. super omnem regem.
39. quatuor-decades anni.
40. canitie b. satur d. opulentia & gl. 41. & verba (.i. res gesta) Da.
42. super verbu S. v. & super v. N. p. & super v. G. v.

beteten an den HERRN vnd den könig.

21. Vnd opfferten dem HERRN opffer. Vnd des andern morgens opfferten sie brandopffer / tausent farren / tausent widder / tausent lemmer / mit jren tranckopffern / vnd opfferten die menge vnter dem gantzen Israel.
22. Vnd assen vnd truncken desselben tages für dem HERRN mit grossen freuden. Vnd machten das ander mal Salomo den son David zum könige / vnd salbeten jn dem HERRN zum fürsten / vnd Zadok zum priester.
23. Also saß Salomo auff dem stuel des HERRN ein könig an seins vaters Davids stat / vnd ward glückselig. Vnd gantz Israel war jm gehorsam.
24. Vnd alle obersten vnd gewaltige / auch alle kinder des königs Davids theten sich vnter den könig Salomo.
25. Vnd der HERR macht Salomo jmer grösser für dem gantzen Israel / vnd gab jm ein löblich königreich / das keiner vor jm vber Israel gehabt hat.
26. So ist nu David der son Isai könig gewesen vber gantz Israel.
27. Die zeit aber die er könig vber Israel gewesen ist / ist viertzig jar. Zu Hebron regiert er sieben jar / vnd zu Jerusalem drey vnd dreissig jar.
28. Vnd starb in gutem alter / vol lebens / reichthum vnd ehre. Vnd sein son Salomo ward könig an seine stat.
29. Die geschicht aber des königs David / beide / die ersten vnd letzten / Sihe / die sind geschrieben vnter den geschichten Samuel des sehers / vnd vnter den geschichten des propheten Nathan / vnd vnter den geschichten Gad des schawers.
30. Mit allem seinem königreich / gewalt vnd zeit / die vnter jm ergangen sind / beyde vber Israel vnd allen königreichen in landen.

---

adoraverunt Jehovā & regem.

21. Immolaveruntq; Jehovæ victimas, & 33 obtulerunt holocausta Jehovæ postridie ejus diei, tauros mille, arietes mille, agnos mille, & libamina eorum, & victimas *alias* 34 in multitudine pro universo Israele.
22. Et comederunt ac biberunt coram Jehova in die illa in lætitia magna: dein regem constituerūt secundo Selomoh filium Davidis, atq; unxerunt Jehovæ in principem, & Sadoc in sacerdotem.
23. Seditq; Selomoh super solium Jehovę 35 rex pro Davide patre suo, & prospere egit, 36 paruerūtq; ei universus Israel.
24. Universi quoq; principes, & potentes, atq; etjā omnes filii regis Davidis dederunt manum sub Selomoh rege.
25. Et magnificavit Jehovah Selomoh 37 excellenter in oculis totius Israelis: deditq; illi gloriam regni, qualis non fuit 38 ulli regi ante eum, super Israelem.
26. Porro David filius Isai regnavit super universum Israelem.
27. Dies autem quibus regnavit super Israelem, 39 quadraginta anni: in Hebron regnavit septē annis, in Jerusalaim vero regnavit triginta tribus *annis*.
28. Atq; mortuus est in 40 senectute bona, satur diebus, divitiis, & gloria: regnavitq; Selomoh filius ejus pro eo.
29. 41 Gesta autem Davidis regis priora & posteriora, ecce ipsa scripta *sunt* 42 in verbis Semuel Vidētis, & in verbis Nathan prophetæ, & in verbis Gad Videntis,
30. Cum omni regno ejus, & fortitudine ejus, & temporibus quæ transierunt super eum, & super Israelem, & super universa regna terrarum.

---

naverunt se, & adoraverunt Deum, & deinde regem.
21. Immolaveruntq; victimas Domino: & obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminib⁹ suis, & universo ritu abundantissime in omnem Israel.
22. Et comederunt, & biberunt coram Domino, in die illo cum grandi lætitia. * Et unxerunt secundò Salomonem filium David. Unxerunt autē eum Domino in principem, & Sadoc in pontificem.
23. Seditq; Salomon super solium Domini in regem pro David patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israel;
24. Sed & universi principes & potentes, & cuncti filii regis David dederūt manum, & subjecti fuerunt Salomoni regi.
25. Magnificavit ergo Dominus Salomonem super omnem Israel: & dedit illi gloriam regni qualem nullus habuit ante eum rex Israel.
26. Igitur David filius Isai regnavit super universum Israel.
27. Et dies quibus regnavit super Israel, fuerūt quadraginta anni: in Hebron regnavit septem annis, & in Jerusalem annis triginta tribus.
28. Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, & divitiis, & gloria. Et regnavit Salomon filius ejus pro eo.
29. * Gesta autem David regis priora & novissima scripta sunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan prophetæ, atque in volumine Gad Videntis:
30. Universique regni ejus & fortitudinis, & temporum quæ transierunt sub eo, sive in Israel, sive in cunctis regnis terrarū.

προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ βασιλεῖ.

21. Καὶ ἔθυσε Δαυὶδ τῷ Κυρίῳ θυσίας, καὶ ἀνήνεγκεν ὁλοκαυτώματα τῷ Κυρίῳ τῇ ἐπαύριον τῆς πρώτης ἡμέρας μόσχους χιλίους, κριοὺς χιλίους, ἄρνας χιλίους, καὶ τὰς σπονδὰς αὐτῶν, καὶ θυσίας εἰς πλῆθος παντὶ τῷ Ισραήλ.
22. Καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον ἐναντι Κυρίου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ ἐβασίλευσαν ἐκ δευτέρου τὸν Σολομῶντα υἱὸν Δαυὶδ, καὶ ἔχρισαν αὐτὸν τῷ Κυρίῳ εἰς βασιλέα, καὶ τὸν Σαδδοὺκ εἰς ἱερέα.
23. Καὶ ἐκάθισεν Σολομὼν ἐπὶ θρόνου Κυρίου εἰς βασιλέα ἀντὶ Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ εὐωδώθη· καὶ ἐπήκουσαν αὐτοῦ πᾶς Ισραήλ.
24. Καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ οἱ δυνατοὶ, καί γε πάντες οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως Δαυὶδ ὑπετάγησαν αὐτῷ.
25. Καὶ ἐμεγάλυνε Κύριος τὸν Σολομῶντα ἐναντίον παντὸς Ισραήλ, καὶ ἔδωκεν ἐπ' αὐτὸν δόξαν βασιλείας, ὡς οὐκ ἐγένετο ἐπὶ παντὸς βασιλέως ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐπάνω τοῦ Ισραήλ.
26. Καὶ Δαυὶδ υἱὸς Ιεσσαὶ ἐβασίλευσεν ἐπὶ πάντα Ισραήλ.
27. Καὶ αἱ ἡμέραι ἃς ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ισραὴλ τεσσαράκοντα ἔτη, ἐν Χεβρὼν ἐβασίλευσεν ἑπτὰ ἔτη, καὶ ἐν Ιερουσαλὴμ τριάκοντα καὶ τρία ἔτη.
28. Καὶ ἀπέθανε Δαυὶδ ἐν γήρᾳ καλῷ, πλήρης ἡμερῶν, πλούτῳ καὶ δόξῃ, καὶ ἐβασίλευσεν Σολομὼν υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.
29. Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι τοῦ Δαυὶδ τοῦ βασιλέως οἱ πρότεροι, καὶ ὕστεροι, οὐκ ἰδοὺ εἰσὶ γεγραμμένοι ἐπὶ λόγων Σαμουὴλ τοῦ ὁρῶντος, καὶ ἐπὶ λόγων Νάθαν τοῦ προφήτου, καὶ ἐπὶ λόγων Γὰδ τοῦ ὁρῶντος.
30. Περὶ πάσης τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ πάσης τῆς δυναστείας αὐτοῦ, καὶ τῶν καιρῶν τῶν διελθόντων ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἐπὶ τῷ Ισραὴλ καὶ ἐπὶ πάσας τὰς βασιλείας τῶν γαιῶν;

Salomone novo Rege solemniter confirmato David moritur.

* 1. Reg. 1. 39.
* 1. Reg. 2. 11.

Concordantes sacræ scripturæ loci.

IN Hebræo legitur,

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜ.
μεθερμηνδύσις τ̃ ό.

Κεφαλ. α'.

Salomon Deum in Gabaon colit.

*1. Reg. 3. v 1.

ΚΑΙ ἐνίσχυσε Σολομὼν υἱὸς Δαυὶδ ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐμεγάλυνεν αὐτὸν εἰς ὕψος.

2. Καὶ εἶπε Σολομὼν πρὸς πάντα Ισραὴλ τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς ἑκατοντάρχοις, καὶ τοῖς κριταῖς, καὶ πᾶσι τοῖς ἄρχουσιν ἐναντίον παντὸς Ισραὴλ τοῖς ἄρχουσι τῶν πατριῶν.

5. Καὶ ἐπορεύθη Σολομὼν καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ὑψηλὴν τὴν ἐν Γαβαών, ὅτι ἐκεῖ ἦν ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Θεοῦ ἣν ἐποίησε Μωυσῆς παῖς Κυρίου ἐν τῇ ἐρήμῳ.

4. Τὴν δὲ κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ ἀνήνεγκεν Δαυὶδ ἐκ πόλεως Καριαθιαρείμ, ὅτι ἡτοίμασεν αὐτῇ Δαυίδ, ὅτι ἔπηξεν αὐτῇ σκηνὴν ἐν Ιερουσαλήμ.

*Exo.38. v 1.

5. Καὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χαλκοῦν ὃ ἐποίησε Βεσελεὴλ υἱὸς Ουρεί, υἱοῦ Ωρ, ἐκεῖ ἦν ἔναντι τῆς σκηνῆς Κυρίου, καὶ ἐξεζήτησεν αὐτὸ Σολομὼν καὶ ἡ ἐκκλησία.

6. Καὶ ἀνήνεγκεν ἐκεῖ Σολομὼν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χαλκοῦν τὸ ἐνώπιον Κυρίου τὸ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἀνήνεγκεν ἐπ' αὐτὸ ὁλοκαύτωσιν χιλίαν.

7. Εν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ὤφθη ὁ Θεὸς τῷ Σολομῶντι, καὶ εἶπεν αὐτῷ, αἴτησαι τί σοι δώσω.

Καὶ

II. PARALIP.
Versio Vetus, Versio Nova.

CAPUT PRIMUM.

CONfortatus est ergo Salomon filius David in regno suo, & Dominus erat cum eo, & magnificavit eum in excelsum.

2. Præcepitque Salomon universo Israeli, tribunis, & centurionibus, & ducibus & judicibus omnis Israel, & principibus familiarum:

3. Et abiit cum universa multitudine in excelsum Gabaon, ubi erat tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moyses famulus Dei, in solitudine.

4. Arcam autem Dei adduxerat David de Cariathjarim in locum, quem præparaverat ei, & ubi fixerat illi tabernaculum, hoc est in Jerusalem.

5. Altare quoque æneum, * quod fabricatus fuerat Beseleel filius Uri filii Hur, ibi erat coram tabernaculo Domini: quod & requisivit Salomon & omnis ecclesia.

6. Ascenditq; Salomon ad altare æneum, coram tabernaculo fœderis Domini, & obtulit in eo mille hostias.

7. Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus, dicens, Postula quod vis, ut dem tibi.

Di-

ROboratus est autem Selomoh filius Davidis in regno suo, & Jehovah Deus ejus *fuit* cum eo, magnificavitq; eum in 2 excelsum.

2. Dixitq; Selomoh universo Israeli, & 3 tribunis, & centurionibus, & judicibus, & omnibus ducibus *qui erant* super Israelem, & principibus familiarum.

3. Profecti sunt itaq; Selomoh & universus ille cœtus cum eo in excelsum quod *erat* in Gibon: ibi enim erat 4 tabernaculum ecclesiæ Dei quod fecerat Moseh famulus Jehovæ in deserto.

4. Sed arcam Dei ascendere fecerat David de Ciriath-jearim, 5 quum præparasset ei *locum* David: extenderat enim ei tabernaculũ in Jerusalaim.

5. Et altare 6 æneum quod fecerat Besaleel filius Uri filii Hur, *erat* ibi coram 7 tabernaculo Jehovæ: & requisivit illud 1 Selomoh & cœtus ille.

6. 8 Obtulit autem Selomoh illic super altare 9 æneum coram Jehova, quod *erat* in tabernaculo ecclesiæ, obtulit inquam super illud holocausta mille.

7. In nocte ipsa 10 apparuit Deus ipsi Selomoh, dixitq; ei, Postula quod dem tibi.

Et

Das Ander Buch der Chronica. Luth.

Das I. Cap.

Cap. 1.

VND Salomo der son David ward in seinem reich bekrefftiget / vnd der HERR sein Gott war mit jm / vnd macht jn jmer grösser.

2. Vnd Salomo redet mit dem gantzen Israel / mit den obersten vber tausent vnd hundert / mit den richtern / vnd mit allen fürsten in Israel / mit den obersten vetern.

3. Das sie hingiengen / Salomo vnd die gantze gemeine mit jm / zu der höhe die zu Gibeon war / denn daselbs war die hütten des stiffts Gottes / die Mose der knecht des HERRN gemacht hatte in der wüsten.

4. Denn die lade Gottes hatte David erauff bracht / von Kiriath Jearim / dahin er ir bereitet hatte / denn er hatte jr eine hütten auffgeschlagen zu Jerusalem.

5. Aber der eherne altar / den Bezaleel der son Vri des sons Hur gemacht hatte / war daselbs für der wonung des HERRN / vnd Salomo vnd die gemeine pflegten jn zu suchen.

6. Vnd Salomo opfferte auff dem ehernen altar für dem HERRN / der für der hütten des stiffts stund / tausent brandopffer.

7. In derselben nacht aber erschein Gott Salomo / vnd sprach zu jm / Bitte / was sol ich dir geben?

Vnd

1. & confirmavit se s. D. super r. s.

2. sursum .i. summe. 1. Paral. 29. n. 37.

3. princip. millenorum & centenorum: et j. & omni duci omni Israel capitibus patrum. Et iverunt s.

4. tentorii convent9 D.

5. in præparando ei Davidem scil. locum.

6. æris.

7. habitaculo 7.

8. & ascendere fecit.

9. æris c.

7. quod (scil. erat) tentorio conventus, & ascendere fecit super i. ascensionum obla. dem.

10. visus est.

Sapientia & magnificentia Salomonis.

8. Und Salomo sprach zu Gott / Du hast grosse barmhertzigkeit an meinem vater David gethan / und hast mich an seine stat zum könige gemacht.

9. So laß nu HERR Gott deine wort war werden an meinem vater David. Denn du hast mich zum könige gemacht uber ein volck / des so viel ist als staub auff erden.

10. So gib mir nu weißheit und erkentniß / das ich für diesem volck aus und eingehe. Denn wer kan diß dein grosses volck richten?

11. Da sprach GOtt zu Salomo / Weil du das im sinn hast / und hast nicht umb reichthumb / noch umb gut / noch umb ehre / noch umb deiner feinde seelen / noch umb langes leben gebeten / sondern hast umb weißheit und erkentniß gebeten / das du mein volck richten mügest / darüber ich dich zum könige gemacht habe.

12. So sey dir weißheit und erkentniß gegeben. Dazu wil ich dir reichthumb und gut und ehre geben / das deines gleichen unter den königen vor dir nicht gewesen ist / noch werden sol nach dir.

13. Also kam Salomo von der höhe / die zu Gibeon war / gen Jerusalem / von der hütten des stiffts / und regiert uber Israel.

14. Und Salomo samlet im wagen und reuter / das er zu wegen bracht tausent und vier hundert wagen / und zwelff tausent reuter / und ließ sie in den wagenstedten / und bey dem könige zu Jerusalem.

15. Und der könig machte des silbers und golds zu Jerusalem so viel / wie die steine / und der cedern / wie die maulbernbeum in den gründen.

16. Und man bracht Salomo rosse aus Egypten / und allerley wahr. Und die kauffleute

---

8. Et dixit Selomoh Deo, Tu fecisti cum Davide patre meo misericordiam magnam & constituisti me regem pro eo.

9. Nunc *ergo* ô Jehova Deus, 11 stabile sit verbum tuum *quod loquutus es* cum Davide patre meo: tu enim constituisti me regem super populum multum, sicut pulverem terræ.

10. Nunc *itaq;* sapientiam & scientiam da mihi, 12 ut egrediar coram populo isto & ingrediar: quis enim judicabit populum tuum istum magnum?

11. 13 Tum respondit Deus ipsi Selomoh, Propter ea quod fuit istud 14 in corde tuo, & non postulasti divitias, opes, & gloriam, & 15 animas odio habentium te, nec etiam dies multos postulasti, sed postulasti tibi sapientiam & 16 scientiam ut judices populum meum super quem constitui te.

12. Sapientia & scientia data *est* tibi: 17 divitias autem, & opes, & gloriam dabo tibi, ut non fuerit, sic regibus qui *fuerunt* ante te, & post te non erit sic.

13. Venit autem Selomoh ab excelso quod *erat* in Gibon *in* Jerusalaim 18 in conspectu tabernaculi ecclesiæ, & regnavit super Israelem.

14. Congregavitq; Selomoh 19 currus & equites: fuerunt- que ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum, quos collocavit in urbibus curruum, & cum rege in Jerusalaim.

15. 20 Præbuitq; rex argentum & aurum in Jerusalaim, tanquam lapides: & cedros dedit tanquam sycomoros, quæ *crescunt* in 21 campestribus in multitudine.

16. Et egressus equorum qui *erat* ipsi Selomoh, *erat* ex 22 Aegypto: nam congre-

---

8. Dixitq; Salomon Deo, Tu fecisti cum David patre meo misericordiam magnam: & constituisti me regem pro eo.

9. Nunc ergo Domine Deus impleatur sermo tuus, quem pollicitus es David patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est, quàm pulvis terræ.

10. *Da mihi sapientiam & intelligentiam, ut ingrediar & egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum digne, qui tam grandis est, judicare?

11. Dixit autem Deus ad Salomonem, Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti divitias, & substantiam, & gloriam, neque animas eorum qui te oderant, sed nec dies vitæ plurimos: petisti autem sapientiam & scientiam, ut judicare possis populum meum, super quem constitui te regem,

12. Sapientia & scientia data sunt tibi: divitias autem, & substantiam & gloriam dabo tibi, ita ut nullus in regibus nec ante te, nec post te fuerit similis tui.

13. *Venit ergo Salomon ab excelso Gabaon in Jerusalem coram tabernaculo fœderis, & regnavit super Israel.

14. Congregavitq; sibi currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & fecit eos esse in urbibus quadrigarum, & cum rege in Jerusalem.

15. Præbuitque rex argentum & aurum in Jerusalem quasi lapides, & cedros quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus multitudine magna.

16. *Adducebantur autem ei equi de Ægypto, & de Coa à negotiatoribus re-

---

8. Καὶ εἶπε Σολομὼν πρὸς τὸν Θεὸν, σὺ ἐποίησας μετὰ Δαυὶδ τοῦ πατρός μου ἔλεος μέγα, καὶ ἐβασίλευσάς με ἀντ᾽ αὐτοῦ.

9. Καὶ νῦν Κύριε ὁ Θεὸς πιστωθήτω τὸ ῥῆμά σου μετὰ Δαυὶδ τοῦ πατρός μου, ὅτι σὺ ἐβασίλευσάς με ἐπὶ λαὸν πολὺν, ὡς τὸν χοῦν τῆς γῆς.

10. Νῦν οὖν σοφίαν καὶ σύνεσιν δός μοι, καὶ ἐξελεύσομαι ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ τούτου καὶ εἰσελεύσομαι, ὅτι τίς κρινεῖ τὸν λαόν σου τὸν μέγαν τοῦτον;

11. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Σολομῶντα, ἀνθ᾽ ὧν ἐγένετο τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ οὐκ ἠτήσω πλοῦτον ὑπαρχόντων, οὐδὲ δόξαν, οὐδὲ τὴν ψυχὴν τῶν μισούντων σε, καὶ οὐκ ἠτήσω ἡμέρας πολλὰς, καὶ ᾔτησας σεαυτῷ σοφίαν καὶ σύνεσιν, ὅπως κρίνῃς τὸν λαόν μου, ἐφ᾽ ὃν ἐβασίλευσά σε ἐπ᾽ αὐτόν.

12. Καὶ σοφίαν καὶ τὴν σύνεσιν δίδωμί σοι, καὶ πλοῦτον καὶ ὕπαρξιν, καὶ δόξαν δώσω σοι, ὡς οὐκ ἐγένετο ὅμοιός σοι ἐν τοῖς βασιλεῦσι τοῖς ἔμπροσθέν σου, καὶ μετὰ σὲ οὐκ ἔσται οὕτως.

13. Καὶ ἦλθεν Σολομὼν ἐκ Βαμὰ τῆς ἐν Γαβαὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ προσώπου τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰσραήλ.

14. Καὶ συνήγαγε Σολομὼν ἅρματα καὶ ἱππεῖς· καὶ ἐγένετο αὐτῷ χίλια καὶ τετρακόσια ἅρματα, καὶ δώδεκα χιλιάδες ἱππέων καὶ κατέλιπεν αὐτὰ ἐν ταῖς πόλεσι τῶν ἁρμάτων, καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν Ἱερουσαλήμ.

15. Καὶ ἔθηκεν ὁ βασιλεὺς τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον ἐν Ἱερουσαλὴμ ὡς λίθους· καὶ τὰς κέδρους ἔδωκεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὡς τὰς συκαμίνους τὰς ἐν τῇ πεδινῇ εἰς πλῆθος.

16. Καὶ ἡ ἔξοδος τῶν ἵππων τῷ Σολομῶντι ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἡ τιμὴ τῶν ἐμπόρων τοῦ βασιλέως πι-

---

Marginal notes (left): 11. Verificetur. 12. Et egrediar. 13. Et dixit D. 14. cum corde t. & n. p. opulentiam divitias. 15. animam odio habentium te, & etiam d. m. non post. 16. scientiam, qua judices, quem regnare feci te super illũ. Latine illum abundat. 17. & opulentiã & divitias. 18. faciebus tentorij conventus. 19. currum & e. & fuit ei chilias & quatuor centuria currus & dyodecas chiliadis equ. & collocavit eas in u curruu. 20. & dedit. 21. humili (sc. terra) ad multitudinem. 22. Aegypto, & congre-

Marginal notes (right): * Sap. 9. v. 10. * 1. Reg. 10. v. 26. * 1. Reg. 10. v. 28.

Salomonis templum ædificaturi legatio ad Huram Regem.

& (solebant) in pretio. Et asc. &c. quadrigam in sex centuriis (sc. nummorum) argenti (i. argenteorũ) & eq. in (i. pro) quinq; decadib. & centuria scil. argenti. 23. omnibus regibus H. & regibus A in manu sua educent. .i. educere solebant.

* 1. Reg. 5. v 2.

τιμὴ τ̃ ἐμπόρων τοῦ βασιλέως τιμὴ ἣν ἐλάμβανον ϗ ἠγόραζον ἐν ἀλλάγματι.

17. Καὶ ἀνέβαινον ϗ ἐξῆγον ἐξ Αἰγύπτου ἅρμα ἐν ἑξακοσίων ἀργυρίου, ϗ ἵππον πεντήκοντα ϗ ἑκατόν· ϗ οὕτω πᾶσι τοῖς βασιλεῦσι τ̃ Χετταίων, ϗ τοῖς βασιλεῦσι τ̃ Συρίας ἐν χερσὶν αὐτ̃ ἐξέφερον.

Κεφαλ. β'.

ΚΑὶ εἶπεν Σολομὼν τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ ὀνόματι Κυρίου, ϗ οἶκον τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

2. Καὶ συνήγαγεν Σολομὼν ἑβδομήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν νωτοφόρων, ϗ ὀγδοήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν λατόμων ἐν τῷ ὄρει, ϗ ἐπιστάται ἐπ' αὐτῶν τρισχίλιοι ϗ ἑξακόσιοι.

3. Καὶ ἀπέστειλε Σολομὼν πρὸς Χειρὰμ βασιλέα Τύρου λέγων, ὃν τρόπον ἐποίησας μετὰ Δαυὶδ τοῦ πατρός μου, ϗ ἀπέστειλας αὐτῷ κέδρους τοῦ οἰκοδομῆσαι ἑαυτῷ οἶκον τοῦ κατοικῆσαι ἐν αὐτῷ.

4. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ὁ υἱὸς αὐτοῦ οἰκοδομῶ οἶκον τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου, ἁγιάσαι αὐτ̃ αὐτῷ τοῦ θυμιᾶν ἀπέναντι αὐτοῦ θυμίαμα ἀρωμάτων, ϗ πρόθεσιν διαπαντός, ϗ τοῦ ἀναφέρειν ὁλοκαυτώματα διαπαντὸς τοπρωὶ ϗ τοεσπέρας, ϗ τοῖς σαββάτοις ϗ ἐν τ̃ νουμηνίαις, ϗ ἐν ταῖς ἑορταῖς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτο ἐπὶ τὸν Ισραήλ.

5. Καὶ ὁ οἶκος ὃν ἐγὼ οἰκοδομῶ μέγας, ὅτι μέγας Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεούς.

6. Καὶ τίς ἰσχύσει οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἶκον; ὅτι ὁ οὐρανὸς ϗ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ οὐ φέρουσιν αὐτόν, ϗ τίς εἰμι ἐγὼ ὁ οἰκοδομῶν αὐτῷ οἶκον;

ἀλλ'

---

regis, qui ibant, & emebant pretio,

17. Quadrigam equorum sexcentis argenteis, & equum centum quinquaginta: similiter de universis regnis Cethæorum, & à regibus Syriæ emptio celebrabatur.

CAP. II.

DEcrevit autem Salomon ædificare domum nomini Domini, & palatium sibi.

2. Et numeravit septuaginta millia virorum portantium humeris, & octoginta millia qui cęderent lapides in montibus, præpositosq; eorum tria millia sexcentos.

3. Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens, * Sicut egisti cum David patre meo, & misisti ei ligna cedrina, ut ædificaret sibi domum, in qua & habitavit:

4. Sic fac mecum ut ædificem domum nomini Domini Dei mei, ut consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propositionem panum sempiternam, & ad holocautomata mané & vespere, sabbatis quoque, & neomeniis, & solennitatibus Domini Dei nostri in sempiternum, quæ mandata sunt Israeli.

5. Domus enim quam ædificare cupio, magna est: magnus est enim Deus noster super omnes deos.

6. Quis ergo poterit prævalere, ut ædificet ei dignam domum? si cœlum, & cœli cœlorum capere eum nequeũt: quantus ego sum, ut possim ædi-

---

gatio mercatorum regis accipiebant congregationem *equorum* pretio.

17. Cæterum ascendebant & educebant ex Aegypto quadrigas pro sexcentis argenteis, equum vero pro centum & quinquaginta: & sic [2]omnes reges Hittæorum & reges Aram per manum eorum educebant.

CAP. II.

DIxit autem Selomoh, [1] quod ædificaret domum nomini Jehovæ, [1] & domum regno suo.

2. Numaravitq; Selomoh [2]septuaginta millia virorum bajulorum, & octoginta millia virorum cædentium in monte, & præpositorum super eos tria millia & sexcentos.

3. Et misit Selomoh ad Huram regem Sor, dicendo, Sicut fecisti cum Davide patre [3] meo, cui misisti cedros ut ædificaret sibi domum in qua habitaret:

4. Ecce ego [4]ædifico domum nomini Jehovæ Dei mei, ad sanctificandum *eam* illi, & ad adolendum coram illo incensum [5]aromaticum, & *ut disponam* dispositionem jugem, & holocausta mane & vesperi in sabbatis, & Calendis, & solennitatibus Jehovæ Dei nostri: in seculum hoc *est* super Israelem.

5. Domus autem quam [6]ædifico, magna *est*: magnus *est* enim Deus noster præ omnibus diis.

6: Et quis obtinebit [7] vires ad ædificandum ei domum? si cœlum & cœli cœlorum non [8] comprehendunt eum, & quis ego *sum* ut

a-

---

leute des königs kaufften dieselbe wahr.

17. Vnd brachtens aus Egypten eraus / ja einen wagen vmb sechs hundert silberling / ein roß vmb hundert vnd funfftzig. Also brachten sie auch allen königen der Hethiter / vnd den königen zu Syrien.

Das II. Cap.

VNd Salomo gedacht zu bawen ein hauß dem namen des HERRN / vnd ein hauß seines königreichs.

2. Vnd zelet ab siebentzig tausent man zur last / vnd achtzig tausent zimmerleut auff dem berge / vnd drey tausent vnd sechs hundert amptleute vber sie.

3. Vnd Salomo sandte zu Huram / dem könige zu Tyro / vnd ließ jm sagen / Wie du mit meinem vater Dauid thetest / vnd jm sandtest cedern / das er jm ein hauß bawet / darinnen er wonete.

4. Sihe / ich wil dem namen des HERRN meins Gottes ein hauß bawen / das jm geheiliget werde / gut reuchwerg für jm zu reuchern / vnd schawbrot alle wege zu zurichten / vñ brandopffer des morgens vnd des abends / auff die sabbathen vnd newmonden / vnd auff die fest des HERRN vnsers Gottes ewiglich für Israel.

5. Vnd das hauß / das ich bawen wil / sol gros sein / denn vnser Gott ist grösser denn alle Götter.

6. Aber wer vermags / das er jm ein hauß bawe? Denn der himel vnd aller himel himel mügen jn nicht versorgen / Wer solt ich denn sein /

---

gatio (sc. mercium .i. omnis generis merces) merc. R. congregationem (sc. mercium) accipient (.i. accipere

Cap. 2.

1. ad ædificandũ.

2. septem decades chiliadis viri bajuli (vel etiam oneris) & octo decades chiliadis viri lapicidentis in m. & urgentium (sc. operas) super e.

3. meo (sc. ita fac mecum) & (enim) misisti ei s. ad ædificandũ s. d. ad habitandum in ea.
4. ædificans (sc. sum) dom.
5. aromatum. & disp. (sc. panũ) jug. & ascensiones ad mane & ad vesperã, in sabbata (sc. quaque) & menses (scil. novos) & conventus, vel stata tempora.
6. ædificans, sc. sum.
7. vim.
8. comprehendent e.

1506::

das

9. *adfaciendum in auro & in* (sic deinceps) *arg. &c. hyac. & scientem aperire apertu-ras.*
10. *cedrorum & abietum & algumim* (*i. ebiηtrum perpetuo virentiū qua ligna præstantissima esse, ex Apoc. cap. 18. v. 12. apparet*, vel *hebenorum*, vel etiam *bresiliarum arborum*) *de Leb.*
11. *& ad parandum m. i. ad multitudinem &c. ædificās* (*sc. sum*) *m. &* (*i. & quidem*) *mirificando i. mirifice.*
12. *triticorum contusorum s. t. e. duæ decades chiliadis & hordeorum corarū duas-decades chiliadis*, sic deinceps.
13. *in scriptura, & misit ad S.*
14. *in* (*i. præ*) *amore Jehovæ cū populo suo* (*i. erga p. s.*) *dedit te s. e. r. & dixit.*
15. *scientem prudentia & intelligentia, qui ædificabit.*
&

3107::

das ich jm ein hauß bawete? Sondern das man für jm reuchere.

7. So sende mir nu einen weisen man zu erbeiten / mit gold / silber / ertz / eisen / scharlacken / rosinrot / gehlseiden / vnd der da wisse aus zugraben mit den weisen / die bey mir sind in Juda vnd Jerusalem / welche mein vater David geschickt hat.

8. Vnd sende mir cedern / tennen vnd hebenholtz / vom Libanon. Denn ich weiß / das deine knechte das holtz zu hawē wissen auff im Libanon. Vnd sihe / meine knechte sollen mit deinen knechten sein.

9. Das man mir viel holtz zubereite / denn das hauß / das ich bawen wil / sol gros vnd sonderlich sein.

10. Vnd sihe / ich wil den zimmerleuten deinen knechten die das holtz hawen / zwentzig tausent Cor gestossen weitzen / vnd zwentzig tausent Cor gersten / vnd zwentzig tausent Bath weins / vnd zwentzig tausent Bath öles / geben.

11. Da sprach Huram der könig zu Tyro durch schrifft / vnd sandte zu Salomo / Darumb / das der HERR sein volck liebet / hat er dich vber sie zum könige gemacht.

12. Vnd Huram sprach weiter / Gelobet sey der HERR der Gott Jsrael / der himel vnd erden gemacht hat / das er dem könige David hat einen weisen / klugen vnd verstendigen son gegeben / der dem HERRN ein hauß bawe / vnd ein hauß seines königreichs.

13. So sende ich nu einen weisen man / der verstand hat Huram Abif.

14. Der ein son ist eines weibes aus den töchtern Dan / vnd sein vater ein Tyrer gewesen ist. Der weiß zu erbeiten an gold / silber / ertz / eisen / stein / holtz / scharlacken / gel seiden / leinen / rosinrot /

vnd

ædificem ei domum? sed ad suffiendum coram eo:

7. Nunc igitur mitte mihi virum sapientem, 9 qui sciat operari in auro & argento, & ære, & ferro, & purpura, & coccino, & hyacintho, quiq; sciat sculpere sculpturas cum sapientibus, qui *sunt* mecum in Jehudah & in Jerusalaim, quos præparavit David pater meus.

8. Mitte præterea mihi ligna 10 cedrina, & abiegna, & coralia de Lebanon, novi enim quod servi tui sciunt cædere ligna Lebanon: & ecce servi mei *erunt* cum servis tuis,

9. 11 Ut præparent mihi ligna quamplurima: quia domus quam ego ædifico, magna *est* & mirabilis.

10. Et ecce cæsoribus, cæsoribus *inquam* lignorum, dedi 12 tritici contusi servis tuis, cororum viginti millia, & hordei cororum viginti millia, & vini batorum viginti millia, & olei batorum viginti millia.

11. Dixit autem Huram rex Sor 13 per scripturam quam misit ad Selomoh, 14 Eo quod dilexit Jehovah populum suum, posuit te super eos regem.

12. Rursus dixit Huram, Benedictus Jehovah Deus Israelis, qui fecit cœlum & terram: qui dedit Davidi regi filium sapientem, cognoscentem, 15 præditum intellectu & prudentia, ut ædificet domum Jehovæ & domum regno suo.

13. Idcirco nunc misi virum sapientem, 16 prudentem, *qui erat* Huram patris mei,

14. Filium mulieris de filiabus Dan, pater autem ejus 17 *erat* Soræus, scientē operari 18 in auro & argēto, in ære, ferro, lapidibus & lignis, in purpura, hyacintho, & bysso, & coccino, & 19 scul-

pe-

dificare ei domum? sed ad hoc tantum, ut adoleatur incensum coram illo.

7. Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noverit operari in auro & argento, ære & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui sciat sculpere cœlaturas cum his artificibus quos mecum habeo in Judæa & Jerusalem, quos præparavit David pater meus.

8. Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina & pinea de Libano: scio enim quòd servi tui noverint cędere ligna de Libano, & erunt servi mei cum servis tuis,

9. Ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam cupio ædificare, magna est nimis & inclyta.

10. Præterea operariis qui cæsuri sunt ligna, servis tuis, dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, olei quoque sata viginti millia.

11. Dixit autem Hiram rex Tyri per literas, quas miserat Salomoni, Quia dilexit Dominus populum suum, idcirco te regnare fecit super eum.

12. Et addidit, dicens, Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit cœlum & terram, qui dedit David regi filium sapientem & eruditum & sensatum atque prudentem, ut ædificaret domum Domino, & palatium sibi.

13. Misi ergo tibi virum prudentem & scientissimum Hiram patrem meum,

14. Filium mulieris de filiabus Dan: cujus pater fuit Tyrius, qui noverit operari in auro & argēto, ære & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque & hyacintho & bysso & coccino: & qui sciat

cœ-

ἀλλ᾽ ἢ τοῦ θυμιᾶν κατέναντι αὐτοῦ.

7. Καὶ νῦν ἀπόστειλόν μοι ἄνδρα σοφὸν καὶ εἰδότα τοῦ ποιῆσαι ἐν τῷ χρυσίῳ, καὶ ἐν τῷ ἀργυρίῳ, καὶ ἐν χαλκῷ, καὶ ἐν σιδήρῳ, καὶ ἐν τῇ πορφύρᾳ, καὶ ἐν τῷ κοκκίνῳ, καὶ ἐν τῇ ὑακίνθῳ, καὶ ἐπιστάμενον γλύφειν γλυφὰς μετὰ τῶν σοφῶν τῶν μετ᾽ ἐμοῦ ἐν Ἰούδᾳ καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, ὧν ἡτοίμασεν ὁ Δαυὶδ ὁ πατήρ μου.

8. Καὶ ἀπόστειλόν μοι ξύλα κέδρινα καὶ ἀρκεύθινα, καὶ πεύκινα ἐκ τοῦ Λιβάνου· ἐγὼ γὰρ οἶδα ὅτι οἱ δοῦλοί σου οἴδασι κόπτειν ξύλα ἐκ τοῦ Λιβάνου, καὶ ἰδοὺ οἱ παῖδές μου μετὰ τῶν παίδων σου.

9. Ἑτοιμάσαι μοι ξύλα εἰς πλῆθος, ὅτι ὁ οἶκος ὃν ἐγὼ οἰκοδομῶ μέγας καὶ ἔνδοξος.

10. Καὶ ἰδοὺ τοῖς ἐργαζομένοις τοῖς κόπτουσι ξύλα εἰς βρώματα δέδωκα σῖτον εἰς δόματα τοῖς παισί σου κόρων πυροῦ εἴκοσι χιλιάδας, καὶ κριθῶν κόρων εἴκοσι χιλιάδας, καὶ ἐλαίου μέτρων εἴκοσι χιλιάδας, καὶ οἴνου μέτρων εἴκοσι χιλιάδας.

11. Καὶ εἶπεν Χειρὰμ βασιλεὺς Τύρου ἐν γραφῇ, καὶ ἀπέστειλε πρὸς Σολομῶντα, ἐν τῷ ἀγαπῆσαι Κύριον τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἔδωκέ σε ἐπ᾽ αὐτοὺς εἰς βασιλέα.

12. Καὶ εἶπεν Χειράμ· εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὃς ἔδωκε τῷ βασιλεῖ Δαυὶδ υἱὸν σοφὸν καὶ εἰδότα φρόνησιν καὶ ἐπιστήμην, ὃς οἰκοδομήσει οἶκον τῷ Κυρίῳ, καὶ οἶκον τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

13. Καὶ νῦν ἀπέσταλκά σοι ἄνδρα σοφὸν καὶ εἰδότα σύνεσιν τὸν Χειρὰμ τὸν παῖδά μου.

14. Υἱὸν γυναικὸς ἀπὸ τῶν θυγατέρων Δάν, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀνὴρ Τύριος, εἰδότα ποιῆσαι ἐν χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ καὶ ἐν χαλκῷ, καὶ ἐν σιδήρῳ, ἐν λίθοις καὶ ξύλοις, καὶ ὑφαίνειν ἐν τῇ πορφύρᾳ, καὶ ἐν τῇ ὑακίνθῳ, καὶ ἐν τῇ βύσσῳ, καὶ ἐν τῷ κοκκίνῳ,

καὶ

Huram Rex Tyri Salomoni ligna promittit.

16. *scientem intelligentias* (*scil. qui erat*) *Huram patrem.*
17. *vir Soræus.*
18. *& in* (sic in seq.) *au.*
19. *aperire*

Huram Rex Tyri Salomoni ligna promittit.

ϗ γλύφειν γλυφάς, ϗ διανοεῖσθαι διανόησιν ἐν πᾶσιν οἷς ἂν δῷς αὐτῷ μετὰ τῶν σοφῶν σου, ϗ μετὰ τῶν σοφῶν τοῦ κυρίου μου Δαυὶδ τοῦ πατρός σου.

15. Καὶ νῦν τὸν σῖτον ϗ τὴν κριθὴν, ϗ τὸν οἶνον, ϗ τὸ ἔλαιον ἃ εἶπεν ὁ κύριός μου, ἀποστειλάτω τοῖς παισὶν αὐτοῦ.

16. Καὶ ἡμεῖς κόψομεν ξύλα ἐκ τοῦ Λιβάνου κατὰ πᾶσαν τὴν χρείαν σου, ϗ οἴσομεν σοι αὐτὰ σχεδίαις ἐπὶ τὴν θάλασσαν Ἰόππης, ϗ σὺ ἀνοίσεις αὐτὰ εἰς Ἱερουσαλήμ.

17. Καὶ συνήγαγε Σολομὼν πάντας τοὺς ἄνδρας τοὺς προσηλύτους τοὺς ἐν τῇ γῇ Ἰσραὴλ μετὰ τὸν ἀριθμὸν ὃν ἠρίθμησεν αὐτοὺς Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ϗ εὑρέθησαν ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδες ϗ τρισχίλιοι ἑξακόσιοι.

18. Καὶ ἐποίησεν ἐξ αὐτῶν ἑβδομήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν νωτοφόρων, ϗ ὀγδοήκοντα χιλιάδας λατόμων ἐν τῷ ὄρει, ϗ τρισχιλίους ἑξακοσίους ἐργοδιώκτας ἐπὶ τὸν λαόν.

cœlare omnem ſculpturam, & adinvenire prudenter quodcunque in opere neceſſarium eſt cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei David patris tui.

15. Triticum ergo, & hordeum, & oleum & vinum, quę pollicitus es domine mi, mitte ſervis tuis.

16. Nos autem cædemus ligna de Libano, quot neceſſaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Joppe: tuum autem erit transferre ea in Jeruſalem.

17. Numeravit igitur Salomō omnes viros proſelytos, qui erant in terra Iſrael, poſt dinumerationem quam dinumeravit David pater ejus: & inventi ſunt centum quinquaginta tria millia & ſexcenti.

18. Fecitq; ex eis ſeptuaginta millia, qui humeris onera portarent, & octoginta millia, qui lapides de montibus cæderent: tria autem millia, & ſexcentos præpoſitos operum populi.

pere omnem cœlaturam, & excogitare omnem cogitationem, quæ dabitur ei cum ſapientibus tuis, & ſapientibus domini mei Davidis patris tui.

15. Nun ergo [20] triticum & hordeum, oleum, & vinum, quę dixit dominus meus, mittat ſervis ſuis:

16. Nos vero cædemus ligna de Lebanon, [21] prout opus fuerit tibi: adducemuſq; ea tibi ratibus [22] ad mare Japho, tu autem deportanda curabis *ea in* Jeruſalaim.

17. Numeravit igitur Selomoh omnes viros peregrinos qui *erant* in terra Iſraelis poſt dinumerationem illam qua dinumeravit eos David pater ejus, inventiq; ſunt [23] centum & quinquaginta millia, atq; tria millia & ſexcenti.

18. Fecitq; ex eis [24] ſeptuaginta millia bajulorum, & octoginta millia cœſorum in monte: tria item millia & ſexcentos [25] qui præfecti erant ad faciendum operari populum.

vnd zu graben allerley / vnd allerley künſtlich zu machen / was man jm fürgibt / mit deinen weiſen / vnd mit den weiſen meines herrn königs Dauids deines vaters.

15. So ſende nu mein herr weitzen / gerſten / öle vnd wein ſeinen knechten / wie er geredt hat.

16. So wollen wir das holtz hawen auff dem Libanon / wie viel es noth iſt / vnd wollens auff flöſſen bringen im meer gen Japho / von dannen magſtu es hinauff gen Jeruſalem bringen.

17. Vnd Salomo zelet alle frembdlingen im lande Iſrael / nach der zal da ſie Dauid ſein vater zelete / vnd wurden funden hundert vnd funfftzig tauſent / drey tauſent vnd ſechs hundert.

18. Vnd er macht aus denſelben ſiebentzig tauſent treger vnd achtzig tauſent hawer auff dem berge / vnd drey tauſent ſechs hundert auffſeher / die das volck zum dienſt anhielten.

omnem aperturam.

20. tritica & hordea.
21. ſecundum omnem neceſſitatē tuam.
22. ſuper mare 7. & tu aſcendere facies 1. 3.
23. centuria & quinq; decades chiliadis
24. ſeptē decades chiliadis bajuli, & octo-decades chiliadis lapicedentis,
25 urgentes (ſcil. operas) ad ſervire vel etjam traſ-ire-) faciendum pop.

Κεφαλ. γ.

Καὶ ἤρξατο Σολομὼν οἰκοδομεῖν τὸν οἶκον Κυρίου ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν ὄρει τοῦ Ἀμορία, οὗ ὤφθη Κύριος τῷ Δαυὶδ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἐν τῷ τόπῳ, ᾧ ἡτοίμασε Δαυὶδ ἐν τῇ ἅλῳ Ὀρναν τοῦ Ἰεβουσαίου.

2. Καὶ ἤρξατο οἰκοδομῆσαι Σολομὼν ἐν τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ ἐν τῷ ἔτει τῷ τετάρτῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

3. Καὶ ταῦτα ἤρξατο Σολομὼν τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, μῆκος τῆς διαμετρήσεως τῆς πρώτης πηχῶν ἑξήκοντα, ϗ εὖρος πηχῶν εἴκοσι.

4. Καὶ τὸ αἰλὰμ κατὰ πρόσωπον τοῦ οἴκου μῆκος ἐπὶ πρό-

* 1. Reg. 6. v. 1.

* 2. Sam. 24. v. 25. 1. Par 21. v 8.

CAP. III.

Et cœpit * Salomon ædificare domum Domini in Jeruſalem, in monte Moria, qui demonſtratus fuerat David patri ejus, in loco quem paraverat David in area * Ornan Jebuſæi.

2. Cœpit autem ædificare menſe ſecundo, anno quarto regni ſui.

3. Et hæc ſunt fundamenta quæ jecit Salomon, ut ædificaret domum Dei, longitudinis cubitos in menſura prima ſexaginta, latitudinis cubitos viginti.

4. Porticum verò ante frontem, quæ tendebatur

CAP. III.

Cœpit itaque Selomoh ędificare domum Jehovæ in Jeruſalaim in monte Moriah, qui monſtratus fuerat Davidi patri eius, [1] in loco quem præparaverat David in area Ornan Jebuſæi.

2 Cœpit *inquam* ædificare [2] menſe ſecundo, *die* ſecundo, anno quarto regni ſui.

3. Et [3] iſtæ *ſunt diviſiones quibus* fundatus eſt Selomoh ad ędificandum domum Dei. longitudo, cubitorum in menſura prima, *erat* cubitorum ſexaginta, & latitudo cubitorum viginti.

4. Et porticus quę [4] *erat* ante longitudinem ipſam, ante

Das III. Cap.

Vnd Salomo fieng an zu bawen das hauß des HERRN zu Jeruſalem auff dem berge Morija / der Dauid ſeinem vater erzeiget war / welchen Dauid zubereitet hatte zum raum auff dem platz Arnan des Jebuſiters.

2. Er fieng aber an zu bawen im andern monden des andern tages im vierdten jar ſeines königreichs.

3. Vnd alſo legt Salomo den grund zu bawen das hauß Gottes / am erſten die lenge / ſechtzig ellen / die weite zwentzig ellen.

4. Vnd die halle für der weite des hauſes her / war

Cap. 3.

1. quo praparaverat in loco David.
2. in menſe ſ. in ſecundo (ſcil. die) in anno teſſaradis r. ſ.

3. hac (ſcil. erant) fundari (i. fundatio vel fundamentū) Salomonis.

4. ſuper facies longitudinis ſuperfaciei

latitudinis domus.

zwentzig ellen lang / die höhe war aber hundert vnd zwentzig ellen / vñ vberzochs inwendig mit lauterm golde.

1508:; *5. lignis abietum, & texit eam à bono.*

5. Das grosse hauß aber spündet er mit tennen holtz / vnd vberzochs mit dem besten golde / vnd machte drauff palmen vnd ketenwerck.

6. Vnd vberzoch das hauß mit edlen steinē zum schmuck / Das gold aber war Parwaim gold.

6. & aperuit Ch. super p.

7. Vnd vberzoch die balcken oben an / vnd die wende / vnd die thüren mit golde / vnd ließ Cherubim schnitzen an die wende.

7. longitudinem ejus super facies latitudinis.

8. Er macht auch das hauß des allerheiligsten / des lenge war zwentzig ellen / nach der weite des hauses / vnd seine weite war auch zwentzig ellen / vnd vberzochs mit dem besten golde bey sechs hundert centner.

8. bono au. talenta sexcenta.

9. Vnd gab auch zu negeln funfftzig sekel golds am gewicht / vnd vberzoch die saal mit golde.

9. opere exemtionum (i. exemtilis sc. sic ut partes divelli inter se possent) & obd. eos auro. 10. longitudo earum i. v. a. u. ad cubitos q. tangens, sic infra. 11. adhaerens alae. 12. expandentes (scil. erant .i. expansa occupabant) cubitos viginti, & ipsi stantes (sc. erant) super p. s.

10. Er macht auch im hauß des allerheiligsten zween Cherubim nach der bildener kunst / vnd vberzoch sie mit golde.

11. Vnd die lenge am flügel an den Cherubim war zwentzig ellen / das ein flügel fünff ellen hatte / vnd rüret an die wand des hauses / vnd der ander flügel auch fünff ellen hatte / vnd rüret an den flügel des andern Cherub.

12. Also hatte auch des andern Cherub ein flügel fünff ellen / vnd rüret an die wand des hauses / vnd sein ander flügel auch fünff ellen / vnd hieng am flügel des andern Cherub.

13. Das diese flügel der Cherubim waren ausgebreitet zwentzig ellen weit / vnd sie

stun-

latitudinem domus, *erat* cubitorum viginti: altitudo vero centum & viginti, obduxitq; eam intrinsecus auro puro.

5. Domum autem magnam texit 5 ligno abietum, quod texit auro optimo, & ascendere fecit super illud palmas † & catenas.

6. Texit item domum lapide pretioso ad gloriam: aurum autem *erat* aurum *ex* Parraim:

7. Obduxit *inquam* domum, trabes, postes, & parietes ejus, & ostia ejus, auro: 6 sculpsitq; Cherubim in parietibus.

8. Fecit & domum sanctitatis sanctitatum: 7 cujus longitudo *erat* secundum latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudo ejus *erat* cubitorum viginti: obduxitque eam auro 8 optimo talentis sexcentis.

9. Pondus autem clavorum, seclorum quinquaginta auri *erat*, & cœnacula obtexit auro.

10. Fecit autem in domo sanctitatis sanctitatum Cherubim duos, 9 opere *instar duorum* puerorum quos obduxit auro.

11. Alarum vero Cherubim 10 lōgitudo *erat* cubitorum viginti: ala una cubitorum quinq;, attingebat parietem domus: & ala altera cubitorum quinque attingebat alam Cherub alterius.

12. Atq; *ita* ala Cherub unius cubitorum quinq;, tangebat parietem domus: & ala altera cubitorum quinq;, 11 conjuncta *erat* alæ Cherub alterius.

13. Alæ *itaq;* Cherubim istorum 12 expansæ erant cubitorum viginti: & ipsi

sta-

in longum juxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porrò altitudo centum viginti cubitorum erat: & deauravit eam intrinsecus auro mundissimo.

5. Domum quoque majorem texit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi affixit per totū: sculpsitque in ea palmas, & quasi catenulas se invicem complectentes.

6. Stravit quoque pavimentum templi pretiosissimo marmore, decore multo.

7. Porrò aurum erat probatissimum, de cujus laminis texit domum, & trabes ejus, & postes, & parietes, & ostia: & cælavit Cherubim in parietibus.

8. Fecit quoque domum Sancti sanctorum: longitudinem juxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem similiter viginti cubitorum: & laminis aureis texit eam, quasi talentis sexcentis.

9. Sed & clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi siclos quinquagenos appenderēt: cœnacula quoque texit auro.

10. Fecit etiam in domo Sancti sanctorum Cherubim duos, opere statuario: & texit eos auro.

11. Alæ Cherubim viginti cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius Cherub.

12. Similiter Cherub alterius ala, quinque habebat cubitos, & tangebat parietem: & ala ejus altera quinque cubitorum, alam Cherub alterius contingebat.

13. Igitur alæ utriusque Cherubim expansæ erant, & extendebantur per cu-

bi-

σωπον τοῦ πλάτους τοῦ οἴκου πηχῶν εἴκοσι, καὶ τὸ ὕψος πηχῶν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι, καὶ κατεχρύσωσεν αὐτὸν ἔσωθεν χρυσίῳ καθαρῷ.

5. Καὶ τὸν οἶκον τὸν μέγαν ἐξύλωσε ξύλοις κεδρίνοις, καὶ κατεχρύσωσε χρυσίῳ καθαρῷ, καὶ ἔγλυψεν ἐπ' αὐτοῦ φοίνικας καὶ ἀλύσεις.

6. Καὶ ἐκόσμησε τὸν οἶκον λίθοις τιμίοις εἰς δόξαν, καὶ χρυσίῳ χρυσίου τοῦ ἐκ Φαρουΐμ.

7. Καὶ ἐχρύσωσε τὸν οἶκον χρυσίῳ, καὶ τοὺς τοίχους, καὶ τοὺς πυλῶνας, καὶ τὰ ὀροφώματα, καὶ τὰ θυρώματα αὐτοῦ, καὶ ἔγλυψε Χερουβὶμ ἐπὶ τῶν τοίχων.

8. Καὶ ἐποίησε τὸν οἶκον τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων, μῆκος αὐτοῦ ἐπὶ πρόσωπον τοῦ πλάτους τοῦ οἴκου πηχῶν εἴκοσι, καὶ τὸ εὖρος πηχῶν εἴκοσι, καὶ κατεχρύσωσεν αὐτὸν χρυσίῳ καθαρῷ ἐν ταλάντοις ἑξακοσίοις.

9. Καὶ ὁλκὴ τῶν ἥλων, ὁλκὴ τοῦ ἑνὸς πεντήκοντα σίκλοι τοῦ χρυσίου, καὶ τὰ ὑπερῷα ἐχρύσωσε χρυσίῳ.

10. Καὶ ἐποίησεν ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἁγίῳ τῶν ἁγίων Χερουβὶμ δύο ἔργον ἐκ ξύλων ἀσήπτων, καὶ ἐχρύσωσεν αὐτὰ χρυσίῳ.

11. Καὶ αἱ πτέρυγες τῶν Χερουβὶμ τὸ μῆκος πηχῶν εἴκοσι, καὶ ἡ πτέρυξ ἡ μία τοῦ Χεροὺβ τοῦ ἑνός, πηχῶν πέντε ἁπτομένη τοῦ τοίχου τοῦ οἴκου.

12. Καὶ ἡ πτέρυξ ἡ ἑτέρα πηχῶν πέντε, ἁπτομένη τῆς πτέρυγος τοῦ Χεροὺβ τοῦ ἑτέρου.

13. Καὶ αἱ πτέρυγες τῶν Χερουβὶμ τούτων διαπεπετασμέναι πήχεις εἴκοσι, καὶ αὐτὰ ἑστηκό-

τα

τα ὀπὶ τοὺς πόδας αὐτ͂, ϗ τα πρόσωπα αὐτῶν εἰς τ͂ οἶκον.

* Matt. 27. ✝ 15.

14. Καὶ ἐποίησε τὸ καταπέτασμα ἐξ ὑακίνθου ϗ πορφύρας, ϗ κοκκίνου, ϗ βύσσου, ϗ ὕφανεν ἐν αὐτῷ Χερουβίμ.

* Jer. 51. ✝ 21.

15. Καὶ ἐποίησε κατέμπροσθεν τοῦ οἴκου σύλους δύο πηχῶν τριάκοντα πέντε τὸ ὕψος, ϗ τὰς κεφαλίδας αὐτῶν πηχῶν πέντε.

16. Καὶ ἐποίησεν ἀλυσιδωτὰ ἐν τῷ δαβὶρ, ϗ ἔθηκεν ὀπὶ τ͂ κεφαλῶν τ͂ σύλων, ϗ ἐποίησε ῥοΐσκους ἑκατόν, ϗ ἐπέθηκεν ὀπὶ τ͂ ἀλύσεων.

17. Καὶ ἔσησε τοὺς σύλους κτ͂ πρόσωπον τοῦ ναοῦ, ἕνα ἐκ δεξιῶν, ϗ τὸν ἕνα ἐξ εὐωνύμων, ϗ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ ἐκ δεξιῶν κατόρθωσις, ϗ τὸ ὄνομα τοῦ ἐξ ἀριστερῶν ἰσχύς.

Κεφαλ. δ΄.

ΚΑὶ ἐποίησε τὸ θυσιαστήριον τὸ χαλκοῦν, εἴκοσι πηχέων τὸ μῆκος, ϗ εἴκοσι πηχέων τὸ εὖρος, ϗ δέκα πηχέων τὸ ὕψος.

* 1. Reg. 7. ✝ 12.

2. Καὶ ἐποίησε τὴν θάλασσαν χυτὴν δέκα πηχέων τὴν διαμέτρησιν ἀπὸ τοῦ χείλους αὐτ͂ εἰς τὸ χεῖλος αὐτ͂ σρογγύλην κυκλόθεν, ϗ πέντε πηχέων τὸ ὕψος, ϗ τὸ κύκλωμα τριάκοντα πηχῶν ἐκύκλου αὐτὴν κύκλῳ.

3. Καὶ ὁμοίωμα μόσχων ὑποκάτωθεν αὐτ͂ κυκλόθεν κυκλοῦντες αὐτὴν δέκα ἐν πήχει κυκλοῦντες τὴν θάλασσαν κυκλόθεν· δύο σίχοι βόες χωνευτοὶ ἐν τῇ χωνεύσει αὐτῶν.

er bovis, tr. respicientes (sc. erant.) sic in sequ.) &c. mare. Id enim terræ Canaan ad occidentē fuit.

4. Ἐποίησαν αὐτοὺς, ἑσῶσα ὀπὶ δώδεκα μόσχους ἡ θάλασσα, οἱ τρεῖς βλέποντες πρὸς βορρᾶν, ϗ οἱ τρεῖς βλέποντες πρὸς δυσμάς, ϗ οἱ τρεῖς βλέποντες πρὸς νότον, ϗ οἱ τρεῖς βλέποντες πρὸς ἀνατολάς, καὶ

ἡ θά-

bitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedib⁹, & facies eorum erant versæ ad exteriorem domum.

14. Fecit quoque * velum ex hyacintho, purpura, cocco, & bysso: & intexuit ei Cherubim.

15. Ante fores etiam templi * duas columnas, quæ triginta & quinque cubitos habebant altitudinis: porrò capita earum, quinque cubitorum.

16. Nec non & quasi catenulas in oraculo, & superposuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quæ catenulis interposuit.

17. Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam à dextris, & alteram à sinistris: eam quæ à dextris erat, vocavit Jachin, & quæ ad lævam, Booz.

CAP. IIII.

FEcit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decem cubitorum altitudinis.

2. * Mare etiam fusile decem cubitis à labio usque ad labium, rotundum per circuitum, quinque cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum ejus.

3. Similitudo quoque boum erat subter illud: & decem cubitis quædam extrinsecus cælaturę, quasi duobus versibus alvum maris circuibant. Boves autem erant fusiles:

4. Et ipsum mare super duodecim boves impositum erat, quorum tres respiciebant ad aquilonem, & alii tres ad occidentem: porrò tres alii meridiem, & tres qui reliqui erant,

ori-

stabant super pedes suos, & facies eorum erat *versa* in domum.

14. Fecit præterea velum 13 ex hyacintho, & purpura, & cocco, & bysso: & 14 aptavit ei Cherubim.

15. Fecit item ante domum columnas duas cubitorū triginta quinq; *in* longitudine: & capitellum quod *erat* super caput ejus, cubitorum quinq;.

16. Fecit & catenas *sicut* in oraculo, & 15 posuit super caput illarum columnarum: fecitq; malogranata centum, 16 quæ posuit in illis catenis.

17. Statuit autem columnas illas 17 ante templum, unamá dextera, & alteramá sinistra: vocavitq; nomen dexteræ, Jachin: & nomen sinistræ, Boaz.

CAP. IIII.

FEcit autem altare 1 æneū: viginti cubitorum longitudo ejus, & viginti cubitorum latitudo ejus, decem vero cubitorum altitudo ejus.

2. Fecit quoq; mare 2 fusile: decem cubitorum á labro ejus *usq;* ad labrum ejus, rotundum *in* circuitu: & quinq; cubitorum altitudo ejus, lineaq; triginta cubitorum ambiebat illud per circuitum.

3. ✝Similitudo quoq; boum *erat* subter illud 3 per circuitū, *qui* circundabant illud decem cubitis, ambientes mare *per* circuitum. duo ordines *erant* 4 boum fusorum in fusione illius.

4. 5 Stabat super duodecim boves: tres respiciebant ad aquilonem, & tres respiciebant ad occidentem, tres autē respiciebant ad meridiem, & tres respiciebant ad orientem: *erat*que mare

su-

stunden auff jren füssen / vnd jr andlitz war gewand zum hause werts.

14. Er macht auch einen fürhang von gelwerck / scharlacken / rosinrot vnd linwerck / vnd machet Cehrubim drauff. — 13. hyacinthi.

15. Vnd er machet für dem hause zwo seulen / fünff vnd dreissig ellen lang / vnd der knauff oben drauff fünff ellen. — 14. ascendere fecit super illud Ch.

16. Vnd machte ketenwerck zum Chor / vnd theten sie oben an die seulen / vnd machet hundert granatepffel / vnd thet sie an das kettenwerck. — 15. dedit. 16. & dedit.

17. Vnd richtet die seulen auff für dem tempel / eine zur rechten / vnd die ander zur lincken. Vnd hieß die zur rechten Jachin / vnd die zur lincken Boas. — 17. super facies templi u. à d. & unam à s.

Das IIII. Cap.

Cap. 4.

ER machet auch einen ehernen altar / zwentzig ellen lang vnd breit / vnd zehen ellen hoch.

1. aris duo-decades cubiti l. e. & duo-decades cubiti l. e. & decas cubitorum a. e.

2. Vnd er macht ein gegossen meer zehen ellen weit / von eim rand an den andern rund vmbher / vnd fünff ellen hoch / vnd ein maß von dreissig ellen mochts vmbher begreiffen.

2. fusionis decas in cubito &c. rot. circumquaq; & pentas in cubito statura ejus, & linea tres-decades in cubito circundabit (fut. pro præt.) il. circumquaque.

3. Vnd ochsenbilde waren vnter jm vmbher / vnd es waren zwo riegen knoten vmb das meer her (das zehen ellen weit war) die mit angegossen waren. 1509::

3. circum circundantiū il. decades in cubito.

4. Es stund aber also auff den zwelff ochsen / das drey gewand waren gegen mitternacht / drey gegen abend / drey gegen mittag / vnd drey gegen morgen / vnd das meer oben

4. bovis. 5. stans (sc. erat) s. duodecadem

6. *comprehendens. sc. erat.*
7. *capiet* fut. pro præt.
8. *dedit.*
9. *ascensionis.*
10. *ad lavandum sacerdotibus in eo.*
11. *auri.*
12. *judicium e. & dedit.*
13. *& collocavit in t.*
14. *auri.*
15. *atrium--auxilij m. & fores atrio-auxilij.*
16. *dedit ab humero d. ad O. è regione meridies.*
17. *in dom.*
18. *orbes & coronas.*
19. *orbes coronarum, quæ super facies col.*

auff jnen/vnd alle jr hinderstes war inwendig.

5. Seine dicke war einer hand breit/vnd sein rand war/ wie eins bechers rand/vnd ein auffgegangene rose/ vnd es fasset drey tausent Bath.

6. Vnd er machet zehen kessel/ der setzet er fünff zur rechten vnd fünffe zur lincken/ drinnen zu wasschen was zum brandopffer gehöret/ das sie es hinein stiessen/ das meer aber/das sich die priester drinnen wusschen.

7. Er machet auch zehen güldene leuchter/ wie sie sein solten/vnd setzt sie in den tempel/ fünffe zur rechten vnd fünffe zur lincken.

8. Vnd machet zehen tische vnd thet sie in den tempel/ fünffe zur rechten/vnd fünffe zur lincken. Vnd machte hundert güldene becken.

9. Er machet auch einen hoff für die priester/ vnd einen grossen schrancken vnd thür in den schrancken/ vnd vberzoch die thür mit ertz.

10. Vnd setzet das meer auff der rechten ecken gegen morgen/ zu mittag werts.

11. Vnd Huram machet töpffen/schauffeln vnd becken. Also vollendet Huram die erbeit/ die er dem könige Salomo thet am hause Gottes.

12. Nemlich/die zwo seulen mit den beuchen vnd kneuffen/ oben auff beiden seulen/ vnd beide gewunden reiffe zu bedecken beide beuche der kneuffe oben auff den seulen.

13. Vnd die vier hundert granatepffel an den beiden gewunden reiffen/ zwo riegen granatepffel an iglichem reiffe zubedecken beide beuche der kneuffe/ so oben auff den seulen waren.

14. Auch machet er die gestüle vnd die kessel auff den gestülen.

Vnd

super eos desuper. omnia autem posteriora eorum *erant* intrinsecus.

5. Porro crassities ejus *erat* palmi *unius*: & labium ejus sicut opus labii calicis & floris lilii: 6 cõprehendebat batos, *aliquot*, tria millia *batorum* 7 capiebat.

6. Fecit insuper conchas decem, & 8 posuit quinq; à dextera, & quinq; à sinistra, ad lavandum in eis opus 9 holocausti: lavare solebant in ipsis: & mare, 10 ut lavarent sacerdotes in eo.

7. Fecit præterea candelabra 11 aurea decem secundum 12 normam eorum: & posuit in templo, quinq; à dextera, & quinq; à sinistra.

8. Fecit deinde mensas decẽ, quas 13 posuit in templo, quinq; à dextera, & quinq; à sinistra: & fecit crateras 14 aureos centum.

9. Fecit quoq; atrium sacerdotum & 15 atrium magnum, & ostia ipsi atrio, ostiaq; eorum obduxit ære.

10. Porro mare 16 posuit à latere dextro ad orientem contra meridiem.

11. Fecit insuper Huram leberes, & scopas, & pelves: complevitq; Huram facere opus, quod fecerat regi Selomoh 17 pro domo Dei:

12. Columnas duas, & 18 funiculos, & capitella super caput columnarum duarũ, & retiacula duo ad operiendum duos funiculos capitellorum, quæ *erant* super caput columnarum.

13. Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duo ordines malogranatorum *erant* unicuiq; retiaculo ad operiendum duos 19 funiculos capitellorum, quæ *erant* in fastigio columnarum.

14. Bases fecit conchas quoq; fecit super bases.

Me-

orientem, habentes mare superpositum posteriora autem boum erant intrinsecus sub mari.

5. Porrò vastitas ejus habebat mensuram palmi, & labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilii: capiebatque tria millia metretas.

6. Fecit quoq; conchas decem: & posuit quinque à dextris, & quinque à sinistris, ut lavarent in eis omnia, quæ in holocaustum oblaturi erant: porrò in mari sacerdotes lavabantur.

7. Fecit autem & candelabra aurea decem, secundum speciem qua jusserat fieri: & posuit ea in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris.

8. Nec non & mensas decem: & posuit eas in templo, quinque à dextris, & quinq; à sinistris: phialas quoq; aureas centum.

9. Fecit etiam atrium sacerdotum, & basilicam grandem: & ostia in basilica, quæ texit ære.

10. Porrò mare posuit in latere dextro contra orientem ad meridiem.

11. Fecit autem Hiram lebetes, & creagras, & phialas: & complevit omne opus regis in domo Dei:

12. Hoc est, columnas duas: & epistylia, & capita, & quasi quædam retiacula, quæ capita tegerent super epystilia.

13. Malogranata quoq; quadringenta, & retiacula duo, ita ut bini ordines malogranatorum singulis retiaculis jungerentur, quæ protegerent epistylia, & capita columnarum.

14. Bases etiam fecit & conchas, quas superposuit basibus.

Et

ἡ θάλασσα ἐπ' αὐτῶν ἄνω, καὶ ἦν τὰ ὀπίσθια αὐτῶν ἔσω.

5. Καὶ τὸ πάχος τῆς θαλάσσης παλαιστῆς, καὶ τὸ χεῖλος αὐτῆς, ὡς χεῖλος ποτηρίου διαγεγλυμμένον βλαστοὺς κρίνου, χωροῦσα μετρητὰς τρισχιλίους, καὶ ἐξετέλεσεν αὐτήν.

6. Καὶ ἐποίησε λουτῆρας δέκα, καὶ ἔθηκε τοὺς πέντε ἐκ δεξιῶν καὶ τοὺς πέντε ἐξ ἀριστερῶν, τοῦ πλύνειν ἐν αὐτοῖς τὰ ἔργα τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ ἀποκλύζειν ἐν αὐτοῖς, καὶ ἡ θάλασσα εἰς τὸ νίπτεσθαι τοὺς ἱερεῖς ἐν αὐτῇ.

7. Καὶ ἐποίησε τὰς λυχνίας τὰς χρυσᾶς δέκα, κατὰ τὸ κρίμα αὐτῶν, καὶ ἔθηκεν ἐν τῷ ναῷ πέντε ἐκ δεξιῶν, καὶ πέντε ἐξ ἀριστερῶν.

8. Καὶ ἐποίησε τραπέζας δέκα, καὶ ἔθηκεν πέντε ἐκ δεξιῶν καὶ πέντε ἐξ ἀριστερῶν, καὶ ἐποίησε φιάλας χρυσᾶς ἑκατόν.

9. Καὶ ἐποίησε τὴν αὐλὴν τῶν ἱερέων, καὶ τὴν αὐλὴν τὴν μεγάλην, καὶ τὰς θύρας τῆς αὐλῆς, καὶ τὰ θυρώματα αὐτῶν κατακεχαλκωμένα χαλκῷ.

10. Καὶ τὴν θάλασσαν ἔθηκεν ἀπὸ γωνίας τοῦ οἴκου ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ μέρους τοῦ πρὸς νότον.

11. Καὶ ἐποίησε Χειρὰμ τοὺς λέβητας καὶ τὰς κρεάγρας, καὶ τὰ πυρεῖα, καὶ συνετέλεσε Χειρὰμ ποιῆσαι πᾶσαν τὴν ἐργασίαν ἣν ἐποίησε Σολομὼν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

12. Στύλους δύο καὶ τὰς βάσεις· καὶ τὰς χωθαρὼθ ἐπὶ κεφαλῶν τῶν στύλων δύο, καὶ δίκτυα δύο συγκαλύψαι τὰς δύο βάσεις τῶν χωθαρὼθ, ἅ ἐστιν ἐπὶ κεφαλῶν τῶν στύλων.

13. Καὶ ῥοὰς χρυσᾶς τετρακοσίους εἰς τὰ δύο δίκτυα, δύο γένη ῥοῶν ἐν τῷ δικτύῳ τῷ ἑνί, τοῦ συγκαλύψαι τὰς δύο βάσεις τῶν χωθαρὼθ, ἅ ἐστιν ἐπάνω τῶν στύλων.

14. Καὶ τὰς μεχωνὼθ ἐποίησε δέκα, καὶ τοὺς λουτῆρας ἐποίησεν ἐπὶ τῶν μεχωνώθ.

Καὶ

15. Καὶ τὴν θάλασσαν μίαν καὶ τοὺς μόσχους τοὺς δώδεκα ὑποκάτω αὐτῆς.
16. Καὶ τοὺς λέβητας καὶ τοὺς κρεάγρας καὶ φιάλας, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῶν ἃ ἐποίησε Χιράμ, ἀνήνεγκε τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι ἐν οἴκῳ Κυρίου χαλκοῦ καθαροῦ.
17. Ἐν περιχώρῳ τοῦ Ἰορδάνου ἐχώνευσεν αὐτὰ ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ πάχει τῆς γῆς, ἀναμέσον Σοχὼθ καὶ ἀναμέσον Σαρηδαθά.
18. Καὶ ἐποίησε Σολομὼν πάντα τὰ σκεύη ταῦτα εἰς πλῆθος σφόδρα. ὅτι οὐκ ἠκριβάσθη ὁλκὴ τοῦ χαλκοῦ.
19. Καὶ ἐποίησε Σολομὼν πάντα τὰ σκεύη τοῦ οἴκου Κυρίου, καὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν, καὶ τὰς τραπέζας, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἄρτους προθέσεως.
20. Καὶ τὰς λυχνίας καὶ τοὺς λύχνους τοῦ φωτὸς κατὰ τὸ κρίμα κατὰ πρόσωπον τοῦ δαβὶρ χρυσίου καθαροῦ.
21. Καὶ οἱ λύχνοι αὐτῶν, καὶ αἱ λαβίδες αὐτῶν, καὶ αἱ φιάλαι, καὶ αἱ θυΐσκαι.
22. Καὶ τὰ πυρεῖα χρυσίου καθαροῦ, καὶ ἡ θύρα τοῦ οἴκου ἡ ἐσωτέρα ἡ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ αἱ θύραι τοῦ οἴκου τοῦ ναοῦ χρυσαῖ. καὶ συνετελέσθη πᾶσα ἡ ἐργασία ἣν ἐποίησε Σολομὼν ἐν οἴκῳ Κυρίου.

Κεφαλ. ε΄.

1.par.7. v 51. & 8. v 7. ΚΑὶ εἰσήνεγκε Σολομὼν τὰ ἅγια Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον καὶ πάντα τὰ σκεύη, καὶ ἔδωκεν εἰς θησαυρὸν οἴκου Κυρίου.
2. Τότε ἐξεκκλησίασε Σολομὼν πάντας τοὺς πρεσβυτέρους Ἰσραήλ, καὶ πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν φυλῶν, καὶ τοὺς ἡγουμένους τῶν πατριῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ εἰς Ἱερουσαλήμ, τοῦ ἀνενεγκεῖν τὴν κιβωτὸν διαθήκης Κυρίου ἐκ πόλεως Δαυίδ, αὕτη Σιών.

Και

15. Mare unum, boves quoque duodecim sub mari.
16. Et lebetes, & creagras, & phialas. Omnia vasa fecit Salamoni Hiram pater ejus in domo Domini ex ære mundissimo.
17. In regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra inter Socoth, & Saredatha.
18. Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus æris.
19. Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, & altare aureũ: & mensas, & super eas panes propositionis.
20. Candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum juxta ritum, ex auro purissimo:
21. Et florentia quędam, & lucernas, & forcipes aureos. Omnia de auro mundissimo facta sunt.
22. Thymiateria quoq; & thuribula, & phialas, & mortariola ex auro purissimo. Et ostia cælavit templi interioris, id est in Sancto sanctorum: & ostia templi forinsecus aurea. Sicq; completum est omne opus, quod fecit Salomon in domo Domini.

CAP. V.

INtulit igitur Salomõ omnia, quæ voverat David pater suus, argentum & aurum, & universa vasa posuit in thesauris domus Dei.
2. Post quæ congregavit majores natu Israel, & cũctos principes tribuum, & capita familiarum de filiis Israel, in Jerusalem: ut adducerent arcam fœderis Domini de civitate David, quæ est Sion.

Ve-

15. 1 Mare unum, & 20 boves duodecim subter illud.
16. Lebetes item, & scopas, & tridentes, & omnia instrumenta eorum fecit Huram pater ejus regi Selomoh pro domo Jehovæ 21 ex ære mundo.
17. In regione Jarden fudit ea rex in 21 densitate terræ inter Suchoth & 22 Saredathah:
18. Fecit autem Selomoh omnia 23 hæc vasa in magna copia valde: non enim investigabatur pondus æris.
19. Fecit ergo Selomoh omnia vasa quæ *erant* domus Dei: & altare 24 aureum & mensas, super quas *ponebantur* panes faciei rum:
20 Et candelabra, & lucernas eorum, 25 ut ardere facerent ea juxta ordinem ante ipsum oraculum *ex* auro 26 repurgato.
21. Flores quoq;, & lucernas, & forcipes *ex* auro, ipsum *erat* 27 perfectum aurum.
22. Et psalteria, & pelves, & cochlearia & acerras *ex* auro 28 puro: ostium insuper domus, fores ejus interiores sancti sanctorum, & ostia domus *quæ erant* in templo, *ex* auro.

CAP. V.

PErfectum est autem 1 opus quod fecit Selomoh pro domo Jehovæ: & intulit Selomoh sanctificationes Davidis patris sui: argentum item, & aurum, atq; omnia vasa 2 posuit in thesauris domus Dei.
2. Tunc congregavit Selomoh seniores Israelis, & 3 omnes principes tribuum, principes 4 familiarum de filiis Israelis, in Jerusalaim, ut ascendere facerent arcam fœderis Jehovæ è civitate Davidis, ipsa *est* Sijon.

Con-

15. Vnd ein meer vnd zwelff ochsen drunter.
16. Dazu töpffen / schaufeln / krewel / vnd all jre gefeß macht Huram Abiff dem könige Salomo zum hause des HERRN aus lauterm ertz.
17. Jn der gegen des Jordans ließ sie der könig giessen in dicker erden / zwischen Succoth vnd Zaredatha.
18. Vnd Salomo machet aller dieser gefeß seer viel / das des ertzs gewicht nicht zu forschen war.
19. Vnd Salomo macht alles gerete zum hause Gottes nemlich / den gülden altar / tisch vnd schawbrot drauff.
20. Die leuchter mit iren lampen von lauterm gold / das sie brendten für dem Chor wie sichs gebürt.
21. Vnd die blumen an den lampen / vnd die schnautzen waren gülden. Das war alles vollig gold.
22. Dazu die messer / becken / leffel vnd nepffe waren lauter gold. Vnd der eingang vnd seine thür inwendig zu dem allerheiligsten / vnd die thür am hause des tempels waren gülden. Also ward alle erbeit vollnbracht / die Salomo thet am hause des HERRN.

Das V. Cap.

VNd Salomo brachte hinein alles was sein vater David geheiliget hatte / nemlich / silber vnd gold vnd allerley gerete / vnd legets in den schatz im hause Gottes.
2. Da versamlet Salomo alle eltesten in Jsrael / alle heuptleute der stemme / fürsten der veter vnter den kindern Jsrael / gen Jerusalem / das sie die lade des bunds des HERRN hinauff brechten aus der stadt David / das ist Zion.

20. bovem sing pro pl.
21. ex tersum. In planitie 3.
21 densitatibus.
22. inter S.
23. vasa hæc ad multitudinem valde.
24. auri & m. & super eas p. f.
25. ad ardere faciendum secundũ judicium .i. morem.
26. concluso & florem.
27. perfectiones auri.
28. concluso.

Cap. 5.
1. omne opus.
2. dedit.
3. omnia capita.
4. patrum filijs I ad Jer. ad ascendere faciendum.

3. *omnis vir I. in ipso festo ipse (scil. est) mensis septimus.*
6. *tentorii conventus.*
7. *conditi super eum ante ar. immolantes (scil. erant) pecudem & bovem, q. n. numerabuntur & non supputabuntur.* fut. pro præt.
8. *ad loc.* sic in seq.
9. *ad subter a. Ch. & erant Ch. expandentes.*
10. *super arcam & super v.*
11. *elongaverunt v. & conspecta sunt c. v. ab a. super f. oraculi, & non conspicientur (i. conspiciebantur) f.*
12. *dedit M. in H. quibus (scil. tabulis) excidit J. (scil. fœdus) c. f. I. in egrediendo ipsos.*
13. *in egrediendo.*
14. *non ad observandum divisiones.*
15. *omnibus ipsis, ipsi As. ipsi H. ipsi J. filiis e. & fr. e.*

3. Vnd es versamlet sich zum könige alle man Jsrael auffs fest/ das ist/ im siebenden monden.
4. Vnd kamen alle eltesten Jsrael. Vnd die Leuiten huben die lade auff.
5. Vnd brachten sie hinauff sampt der hütten des stiffts/ vnd allem heiligen gerete/ das in der hütten war/ vnd brachten sie mit hinauff die priester/ die Leuiten.
6. Aber der könig Salomo vnd die gantze gemeine Jsrael zu jm versamlet für der laden/ opfferten schafe vnd ochsen/ so viel/ das niemand zelen noch rechnen kund.
7. Also brachten die priester die lade des bunds des HERRN an jre stet in den Chor des hauses/ in das allerheiligste/ vnter die flügel der Cherubim.
8. Das die Cherubim jre flügel ausbreiten vber die stedte der laden/ vnd die Cherubim bedeckten die lade vnd jre stangen von oben her.
9. Die stangen aber waren so lang/ das man jre kneuffe sahe von der laden/ für dem Chor/ aber haussen sahe man sie nicht. Vnd sie war daselbs biß auff diesen tag.
10. Vnd war nichts in der lade/ on die zwo taffeln die Mose in Horeb drein gethan hatte/ da der HERR einen bund machte mit den kindern Jsrael/ da sie aus Egypten zogen.
11. Vnd da die priester eraus giengen aus dem heiligen (denn alle priester die fürhanden waren heiligeten sich/ das auch die ordnung nicht gehalten wurden)
12. Vnd die Leuiten mit allen die vnter Assaph/ Heman/ Jedithun/ vnd jren kindern vnd brüdern waren/ angezo-

3. Congregati sunt itaq; ad regem 1 omnes viri Israelis in solennitate quæ *est* mense septimo.
4. Veneruntq; omnes seniores Israelis, portaveruntq; Levitæ arcam.
5. Et ascendere fecerunt arcam, & 6 tabernaculum ecclesiæ, atq; omnia vasa sanctitatis quæ *fuerant* in tabernaculo, ascendere *inquam* fecerunt ea sacerdotes & Levitæ.
6. Rex autem Selomoh, & universus cœtus Israelis, 7 qui convenerant ad eum, ante arcam immolabant pecudes, & boves, qui non numerabantur neq; recensebantur præ multitudine.
7. Et introduxerunt sacerdotes arcam fœderis Jehovæ 8 in locum suum in oraculum domus in sanctitatem sanctitatum 9 subter alas Cherubim.
8. Cherubim autem expandebant alas super locum arcæ: tegebantq; Cherubim 10 arcam & vectes ejus desuper.
9. Et 11 extraxerunt vectes, apparebantq; capita vectium ab arca coram oraculo, & non apparebant foris. fuitq; ibi usq; *ad* diem hanc.
10. Non *erant* in arca nisi duæ tabulæ, quas 12 posuit Moseh in Horeb, quando pepigit Jehovah *fœdus* cum filiis Israelis, quando egressi sunt ex Aegypto.
11. Fuit autem 13 quum egressi essent sacerdotes de sanctitate, (omnes enim sacerdotes *qui* inventi *sunt* sanctificaverant se, 14 nec licebat observare classes.)
12. *Neque Levitæ* cantores 15 ex omnibus, de Asaph, de Heman, de Jeduthun, & de filiis eorum, & de fratribus eo-

3 Venerunt itaq; ad regem omnes viri Israel in die solenni mensis septimi.
4. Cumq; venissent cuncti seniorum Israel, portaverunt Levitæ arcam,
5. Et intulerunt eam, & omnem paraturam tabernaculi. Porrò vasa sanctuarii, quæ erant in tabernaculo, portaverunt sacerdotes cum Levitis.
6. Rex autem Salomon & universus cœtus Israel, & omnes qui fuerūt congregati ante arcam, immolabant arietes & boves absque ullo numero: tanta enim erat multitudo victimarum.
7. Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, id est, ad oraculū templi, in Sancta sanctorum subter alas Cherubim:
8. Ita ut Cherubim expanderent alas suas super locum, in quo posita erat arca, & ipsam arcam tegerent cum vectibus suis.
9. Vectium autem quibus portabatur arca, quia paululum longiores erāt, capita parebant ante oraculum: si verò quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit itaque arca ibi usq; in præsentem diem.
10. Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Israel egredientibus ex Ægypto.
11. Egressis autem sacerdotibus de sanctuario (omnes enim sacerdotes qui ibi potuerant inveniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tempore vices, & ministeriorum ordo inter eos divisus erat)
12. Tam Levitæ quam cantores, id est, & qui sub Asaph erant, & qui sub Heman, & qui sub Idithun,

3. Καὶ ἐξεκκλησιάσθη πρὸς τὸν βασιλέα Σολομῶντα πᾶς ἀνὴρ Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἑορτῇ, οὗτος ὁ μὴν ὁ ἕβδομος.
4. Καὶ ἦλθον πάντες οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραήλ, καὶ ἔλαβον οἱ Λευῖται τὴν κιβωτόν.
5. Καὶ ἀνήνεγκαν τὴν κιβωτὸν καὶ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ ἅγια τὰ ἐν τῇ σκηνῇ, καὶ ἀνήνεγκαν αὐτὴν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται.
6. Καὶ ὁ βασιλεὺς Σολομών, καὶ πᾶσα ἡ συναγωγὴ Ἰσραήλ, καὶ οἱ ἐπισυνηγμένοι ἐπ' αὐτὸν ἔμπροσθεν τῆς κιβωτοῦ τοῦ Θεοῦ θύοντες μόσχους καὶ πρόβατα, ἃ οὐκ ἀριθμηθήσεται οὐδὲ λογισθήσεται ἀπὸ πλήθους.
7. Καὶ εἰσήνεγκαν οἱ ἱερεῖς τὴν κιβωτὸν διαθήκης Κυρίου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, εἰς τὸ δαβὶρ τοῦ οἴκου εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὑποκάτω τῶν πτερύγων τῶν Χερουβίμ.
8. Καὶ ἦν τὰ Χερουβὶμ διαπεπλώκεται τὰς πτέρυγας αὐτῶν ἐπὶ τὸν τόπον τῆς κιβωτοῦ, καὶ συνεκάλυπτε τὰ Χερουβὶμ τὴν κιβωτόν, καὶ προσήγιζε τὰ Χερουβὶμ ἐπὶ τὴν κιβωτόν,
9. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἀναφορεῖς αὐτῆς ἐπάνωθεν· καὶ ὑπερεῖχον οἱ ἀναφορεῖς, καὶ ἐβλέποντο αἱ κεφαλαὶ τῶν ἀναφορέων ἀπὸ τῆς κιβωτοῦ ἐκ τῶν ἁγίων ἐπὶ πρόσωπον τοῦ δαβίρ, καὶ οὐκ ἐβλέποντο ἔξω, καὶ ἦσαν ἐκεῖ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.
10. Οὐκ ἦν ἐν τῇ κιβωτῷ πλὴν δύο πλάκες, ἃς ἔθηκε Μωυσῆς ἐν Χωρήβ, ὅσα διέθετο Κύριος μετὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἐν τῷ ἐξελθεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου.
11. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξελθεῖν τοὺς ἱερεῖς ἐκ τῶν ἁγίων, ὅτι πάντες οἱ ἱερεῖς οἱ εὑρεθέντες, ἡγιάσθησαν, οὐκ ἦσαν διατεταγμένοι κατ' ἐφημερίαν.
12. Καὶ οἱ Λευῖται οἱ ψαλτῳδοὶ πάντες σὺν τοῖς υἱοῖς τοῦ Ἀσὰφ τοῦ Αἱμάν, τοῦ Ἰδιθούμ, καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτῶν, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐ-

Quæ David dicaverat, Salomon in templum Dei infert.

Arca Dei in templum illata.

αὐτῶν τοῖς ἐνδεδυμένοις στολὰς βυσσίνας ἐν κυμβάλοις καὶ ἐν νάβλαις, καὶ ἐν κινύραις, ἑστηκότες κατέναντι τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ μετ' αὐτῶν οἱ ἱερεῖς ἑκατὸν καὶ εἴκοσι σαλπίζοντες ἐν ταῖς σάλπιγξιν.

13. Καὶ ἐγένετο μία φωνὴ ἐν τῷ σαλπίζειν καὶ ἐν τῷ ψαλτῳδεῖν, καὶ ἐν τῷ ἀναφωνεῖν φωνὴ μία τοῦ αἰνεῖν καὶ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ· καὶ ὡς ὕψωσαν τὴν φωνὴν ἐν ταῖς σάλπιγξιν καὶ ἐν κυμβάλοις, καὶ ἐν τοῖς ὀργάνοις τῶν ᾠδῶν, καὶ ἐν ὕμνοις, καὶ ἔλεγον, ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι ἀγαθόν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ ὁ οἶκος ἐνεπλήσθη νεφέλης καὶ δόξης Κυρίου.

14. Καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ ἱερεῖς τοῦ στῆναι καὶ λειτουργεῖν ἀπὸ προσώπου τῆς νεφέλης, ὅτι ἐνέπλησε δόξα Κυρίου τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ.

Κεφαλ. ϛ'.

*. 3. Reg. 8. a. 12.

Τότε εἶπεν Σολομών, Κύριος εἶπε τοῦ κατασκηνῶσαι ἐν γνόφῳ.

2. Καὶ ἐγὼ ᾠκοδόμησα οἶκον τῷ ὀνόματί σου ἅγιόν σοι καὶ ἕτοιμον τοῦ κατασκηνῶσαί σε ἐν αὐτῷ εἰς τοὺς αἰῶνας.

3. Καὶ ἐπέστρεψεν ὁ βασιλεὺς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν Ισραήλ, καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία Ισραὴλ παρειστήκει.

4. Καὶ εἶπε, εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ισραήλ, ὃς ἐλάλησεν ἐν στόματι αὐτοῦ πρὸς Δαυὶδ τὸν πατέρα μου καὶ ἐν χερσὶν αὐτοῦ ἐπλήρωσε λέγων,

5. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς ἀνήγαγον τὸν λαόν μου ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ ἐξελεξάμην ἐν πόλει ἀπὸ πασῶν φυλῶν Ισραήλ, τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον τοῦ εἶναι τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ, καὶ οὐκ ἐξελεξάμην ἐν ἀνδρὶ τοῦ εἶναι εἰς ἡγούμενον ἐπὶ τὸν λαόν μου Ισραήλ.

6. Καὶ ἐξελεξάμην τὴν Ιερουσαλὴμ τοῦ γενέσθαι τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ, καὶ ἐξελεξάμην τὸν

Δα-

thun, filii, & fratres eorum vestiti byssinis, cymbalis & psalteriis, & citharis concrepabāt, stantes ad orientalem plagam altaris, & cum eis sacerdotes centum viginti canentes tubis.

13. Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diversi generis musicorum concinentibus, & vocem in sublime tollentibus, longè sonitus audiebatur: ita ut cùm Dominum laudare cœpissent, & dicere, Cōfitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus: impleretur domus Dei nube,

14. Ne possent sacerdotes stare & ministrare propter caliginem. Compleverat enim gloria Domini domum Dei.

CAP. VI.

Tunc Salomon ait, Dominus pollicitus est, ut habitaret in caligine.

2. Ego autem ædificavi domum nomini ejus, ut habitaret ibi in perpetuum.

3. Et convertit rex faciem suam, & benedixit universæ multitudini Israel (nam omnis turba stabat intenta,)

4. Et ait, Benedictus Dominus Deus Israel, qui quod locutus est David patri meo opere complevit, dicens,

5. A die qua eduxi populum meum de terra Ægypti, non elegi civitatem de cunctis tribubus Israel, ut ædificaretur in ea domus nomini meo: neque elegi quenquam alium virum, ut esset dux in populo meo Israel:

6. Sed elegi Jerusalem, ut sit nomen meum in ea, & elegi David, ut

con-

eorum, induti *erant* bysso, 16 cum cymbalis, & psalteriis, & citharis stātes *ad* orientem altaris: & cum illis sacerdotes centum & viginti, clangentes 17 tubis:

13. 18 Erantq; tanquam unus, clangentes, & cantantes ore, ut ederent vocem unam, laudando & celebrando Jehovam: & quum attollebant vocem cum tubis & cymbalis & instrumentis musicis, & quum laudarent Jehovam, Quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus: tunc domus implebatur nube, domus *inquam* Jehovæ.

14. Neq; poterant sacerdotes stare ad ministrandum 19 propter nubem: impleverat enim gloria Jehovæ domum Dei.

CAP. VI.

Tunc dixit Selomoh, Jehovah dixit, 1 quod habitaret in caligine.

2. Ego autem ædificavi domum habitaculi tibi, & 2 locum habitationi tuæ *in* secula,

3. Convertit itaq; rex faciem suam, ac benedixit universo cœtui Israelis: (omnis autem cœtus Israelis 3 stabat,)

4. Et ait, Benedictus Jehovah Deus Israelis, qui loquutus est 4 ore suo Davidi patri meo, & manibus suis complevit, dicendo,

5. A die qua eduxi populum meum è terra Aegypti, non elegi 5 civitatem è cunctis tribubus Israelis ad ædificandum domum, 6 ut esset nomen meum ibi, nec elegi virum ullum, ut esset dux super populum meum Israelem.

6. Sed elegi Jerusalaim, ut esset nomen meum ibi: 7 elegi Davidem, ut esset

su-

gezogen mit linwand / sungen mit cymbeln / psalter / vnd harffen / vnd stunden gegen morgen des altars / vnd bey jnen hundert vnd zwentzig priester die mit drometen bliesen.

13. Vnd es war / als were es einer der dromete vnd sünge / als höret man eine stimme zu loben vnd zu dancken dem HERRN. Vnd da die stim sich erhub von den drometen / cymbeln vnd andern seitenspielen / vnd von dem loben des HERRN / das er gütig ist / vnd seine barmhertzigkeit ewig weret / Da ward das hauß des HERRN erfüllet mit einem nebel.

14. Das die priester nicht stehen kundten / zu dienen für dem nebel / denn die herrligkeit des HERRN erfüllet das hauß Gottes.

Das VI. Cap.

Da sprach Salomo / Der HERR hat geredt zu wonen im tunckeln.

2. Ich hab zwar ein hauß gebawet dir zur wonung / vnd einen sitz / da du ewiglich wonest.

3. Vnd der könig wand sein andlitz / vnd segenet die gantze gemeine Israel / denn die gantze gemeine Israel stund.

4. Vnd er sprach / Gelobet sey der HERR der Gott Israel / der durch seinen mund meinem vater David geredt / vnd mit seiner hand erfüllet / hat / da er sagt.

5. Sint der zeit ich mein volck aus Egyptenland gefüret habe / habe ich keine stat erwehlet in allen stemmen Israel ein hauß zu bawen / das mein name daselbs were / vnd habe auch keinen man erwelet / das er fürst were vber mein volck Israel.

6. Aber Jerusalem hab ich erwehlet / das mein name daselbs sey / vnd David hab ich erwelet /

16. *in cymb. & in nablis.*

17. *in tub.*

18. *& erat t. u. buccinantibus & cantantibus ad audirefaciendum v. u. l. & confitendo Jehova, & circa elevare v. in t. & in c. & in vasis cantici, et in laudes dicendo Jeh.*

19. *a facie nubis*

Cap. 6.

1. *ad habitandum.*

2. *stationem ad residentiam tuam seculorum.*

3. *stans sc. erat.*

4. *in ore &c. in manib.*

5. *in civit.*

6. *ad existendum* sic infra.

7. *& el.*

8. *cum c.*

9. *ædificare.*

10. *& dix. Jeh. ad Davidē patrem meum, propterea quod f. cum corde.*

11. *egrediens.*

12. *qua ibi f. 3. quod excidit.*

13. *concham* vel *labrum.* (sic dicitur à forma.) *aris, & dedit illam in m.*

14. *illam (sc. concham) & genuflexit super genua sua.*

15. *sicut tu.*

16. *in toto.*

17. *& loq-es in o. t. & in m.*

welet / das er vber mein volck Jsrael sey.

7. Vnd da es mein vater Dauid im sinn hatte / ein hauß zu bawen dem namen des HERRN des Gottes Jsrael.

8. Sprach der HERR zu meinem vater Dauid / Du hast wolgethan / das du im sinn hast meinem namen ein hauß zu bawen.

9. Doch / du solt das hauß nicht bawen / sondern dein son der aus deinen lenden komen wird / sol meinem namen das hauß bawen.

10. So hat nu der HERR sein wort bestetiget / das er geredt hat / denn ich bin auffkomen an meines vaters Dauids stat / vnd sitze auff dem stuel Jsrael / wie der HERR geredt hat / vnd habe ein hauß gebawet dem namen des HERRN des Gottes Jsrael.

11. Vnd habe drein gethan die lade / darinnen der bund des HERRN ist / den er mit den kindern Jsrael gemacht hat.

12. Vnd er trat für den altar des HERRN / für der gantzen gemeine Jsrael / vnd breitet seine hende aus.

13. Denn Salomo hatte einen ehernen kessel gemacht / vnd gesetzet mitten ii. die schrancken / fünff ellen lang vnd breit / vnd drey ellen hoch / an denselben trat er / vnd fiel nider auff seine knie / für der gantzen gemeine Jsrael / vnd breitet seine hende aus gen himel /

14. Vnd sprach / HERR Gott Jsrael / es ist kein Gott dir gleich / weder im himel noch auff erden / der du heltest den bund vnd barmhertzigkeit deinen knechten / die für dir wandeln aus gantzem hertzen.

15. Du hast gehalten deinem knecht Dauid / meinem vater / was du im geredt hast. Mit deinem munde hastu es geredt / vnd mit deiner hand hastu es erfüllet / wie es heutes tags stehet.

super populum meum Israelem.

7. Fuit autem [8] in corde Davidis patris mei [9] ut ædificaret domum nomini Jehovæ Dei Israelis.

8. [10] At Jehovah dixit Davidi patri meo, Quod fuit in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti quod fuerit in corde tuo.

9. Veruntamen tu non ædificabis domum, sed filius tuus [11] qui egredietur de lumbis tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.

10. Confirmavitque Jehovah verbum suum quod loquutus fuerat: & surrexi pro Davide patre meo, & sedi super thronum Israelis, sicut loquutus est Jehovah, & ædificavi domum nomini Jehovæ Dei Israelis.

11. Posuiq; ibi arcam illam [12] in qua *est* fœdus Jehovæ, quod pepigit cum filiis Israelis.

12. Constitit autem coram altari Jehovæ ex adverso totius cœtus Israelis, & expandit manus suas:

13. (Fecerat enim Selomoh [13] suggestum instar conchæ æneum, posueratq; illud in medio atrii: quinq; cubitorum longitudo ejus, & quinq; cubitorum latitudo ejus, & cubitorum trium altitudo ejus: & stetit super [14] illud, ac flexit genua sua ex adverso totius cœtus Israelis, & expandit palmas suas ad cœlum.)

14. Ac dixit, Jehova Deus Israelis, non *est* [15] similis tibi Deus in cœlo & in terra, custodiens pactū & misericordiam servis tuis ambulantibus coram te [16] toto corde suo.

15. Qui custodisti servo tuo Davidi patri meo quod loquutus es ei: [17] loquutus es ore tuo, & manu tua implesti secundum diem hanc.

constituerem eum super populum meum Israel.

7. Cumque fuisset voluntatis David patris mei, ut ædificaret domum nomini Domini Dei Israel,

8. Dixit Dominus ad eum, Quia hæc fuit voluntas tua, ut ædificares domum nomini meo, bene quidem fecisti hujuscemodi habere voluntatem.

9. Sed non tu ædificabis domum, veruntamen filius tuus, qui egredietur de lumbis tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.

10. Complevit ergo Dominus sermonem suum, quem locutus fuerat: & ego surrexi pro David patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & ædificavi domum nomini Domini Dei Israel.

11. Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini, quod pepigit cum filiis Israel.

12. Stetit ergo coram altari Domini ex adverso universæ multitudinis Israel, & extendit manus suas.

13. Siquidem fecerat Salomon basim æneam, & posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, & quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis: stetitque super eam: & deinceps flexis genibus contra universam multitudinem Israel, & palmis in cœlum levatis,

14. Ait, * Domine Deus Israel non est similis tui Deus in cœlo & in terra: qui custodis pactum & misericordiam cum servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo.

15. Qui præstitisti servo tuo David patri meo quæcunque locutus fueras ei: & quæ ore promiseras, opere complesti, sicut & præsens tempus probat.

Δαυὶδ, ὥστε εἶναι ἐπάνω τοῦ λαοῦ μου Ἰσραήλ.

7. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ καρδίαν Δαυὶδ τοῦ πατρός μου τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ.

8. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Δαυὶδ τὸν πατέρα μου, ἀνθ' ὧν ὅτι ἐγένετο ἐπὶ καρδίαν σου τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ ὀνόματί μου, καλῶς ἐποίησας ὅτι ἐγένετο ἐπὶ καρδίαν σου.

9. Πλὴν οὐκ οἰκοδομήσεις μοι σὺ οἶκον, ἀλλ' ἢ ὁ υἱός σου ὃς ἐξελεύσεται ἐκ τῆς ὀσφύος σου, αὐτὸς οἰκοδομήσει τὸν οἶκον τῷ ὀνόματί μου.

10. Καὶ ἀνέστησε Κύριος τὸν λόγον ὃν ἐλάλησε, καὶ ἐγενόμην ἀντὶ Δαυὶδ τοῦ πατρός μου, καὶ ἐκάθισα ἐπὶ τὸν θρόνον Ἰσραήλ, καθὼς ἐλάλησε Κύριος, καὶ ᾠκοδόμησα τὸν οἶκον τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ.

11. Καὶ ἔθηκα ἐκεῖ τὴν κιβωτόν, ἐν ᾗ ἐστιν ἐκεῖ ἡ διαθήκη Κυρίου ἣν διέθετο τῷ Ἰσραήλ.

12. Καὶ ἔστη κατέναντι τοῦ θυσιαστηρίου Κυρίου ἐναντίον πάσης ἐκκλησίας Ἰσραήλ, καὶ διεπέτασε τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

13. Ὅτι ἐποίησε Σολομὼν βάσιν χαλκῆν, καὶ ἔθηκεν αὐτὴν ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς τοῦ ἱεροῦ, πέντε πηχῶν τὸ μῆκος αὐτῆς καὶ πέντε πηχῶν τὸ εὖρος αὐτῆς, καὶ τριῶν πηχῶν τὸ ὕψος αὐτῆς· καὶ ἔστη ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἔκαμψεν ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ ἐναντίον πάσης ἐκκλησίας Ἰσραήλ, καὶ διεπέτασε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν.

14. Καὶ εἶπε, Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι Θεὸς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, φυλάσσων τὴν διαθήκην, καὶ τὸ ἔλεος τοῖς δούλοις σου τοῖς πορευομένοις ἐναντίον σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτῶν.

15. Ἃ ἐφύλαξας τῷ παιδί σου Δαυὶδ τῷ πατρί μου, ἃ ἐλάλησας αὐτῷ, καὶ ἐλάλησας ἐν στόματί σου καὶ ἐν χερσί σου ἐπλήρωσας, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη.

Salomon Deo benedicit, & orat, ut orantes in templo exaudiantur.

* 1. Mac. 2. 8. 11.

Oratio Salomonis ut orantes in templo exaudiantur.

16. Καὶ νῦν Κύριε ὁ Θεὸς Ισραὴλ φύλαξον τῷ παιδί σου Δαυὶδ τῷ πατρί μου, ἃ ἐλάλησας αὐτῷ λέγων, οὐκ ἐκλείψει σοι ἀνὴρ ἀπὸ προσώπου μου καθήμενος ἐπὶ θρόνου Ισραήλ, πλὴν ἐὰν φυλάξωνται οἱ υἱοί σου τὴν ὁδὸν αὐτῶν τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῷ νόμῳ μου ὡς ἐπορεύθης ἐναντίον μου.

17. Καὶ νῦν Κύριε ὁ Θεὸς Ισραὴλ πιστωθήτω δὴ τὸ ῥῆμά σου, ὃ ἐλάλησας τῷ δούλῳ σου Δαυίδ.

18. Ὅτι εἰ ἀληθῶς οἰκήσει Θεὸς μετὰ ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ οὐκ ἀρκέσουσί σοι, καὶ τίς ὁ οἶκος οὗτος ὃν ᾠκοδόμησα;

19. Καὶ ἐπιβλέψῃ ἐπὶ τὴν προσευχὴν τοῦ δούλου σου, καὶ ἐπὶ τὴν δέησιν αὐτοῦ Κύριε ὁ Θεός μου τοῦ ἐπακοῦσαι τῆς δεήσεως καὶ τῆς προσευχῆς, ἧς ὁ δοῦλός σου προσεύχεται ἐναντίον σου σήμερον·

20. Τοῦ εἶναι τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀνεῳγμένους ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτός, εἰς τὸν τόπον τοῦτον ὃν εἶπας ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομά σου ἐκεῖ, τοῦ ἀκοῦσαι τῆς προσευχῆς ἧς προσεύχεται ὁ δοῦλός σου εἰς τὸν τόπον τοῦτον,

21. Καὶ ἀκούσῃ τῆς δεήσεως τοῦ δούλου σου καὶ τοῦ λαοῦ σου Ισραήλ, ἃ ἂν προσεύξωνται εἰς τὸν τόπον τοῦτον· καὶ σὺ ἀκούσῃ ἐκ τοῦ τόπου τῆς κατοικήσεώς σου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀκούσῃ καὶ ἵλεως ἔσῃ.

22. Ἐὰν ἁμάρτῃ ἀνὴρ εἰς τὸν πλησίον αὐτοῦ καὶ λάβῃ ἐπ' αὐτὸν ἀρὰν τοῦ ἀρᾶσθαι αὐτόν, καὶ ἔλθῃ καὶ ἀράσηται αὐτὸν κατέναντι τοῦ θυσιαστηρίου ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ.

23. Καὶ σὺ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ποιήσεις καὶ κρινεῖς τοὺς δούλους σου, τοῦ ἀποδοῦναι τῷ ἀνόμῳ καὶ ἀποδοῦναι ὁδοὺς αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τοῦ δικαιῶσαι δίκαιον τοῦ ἀποδοῦναι αὐτῷ κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

24. Καὶ ἐὰν θραυσθῇ ὁ λαός σου Ισραὴλ ἐνώπιον ἐχθροῦ, ἐὰν ἁμάρτωσί σοι, καὶ ἐπιστρέψωσι καὶ ἐξομολογήσωνται τῷ ὀνό-

μα-

16. Nunc ergo Domine Deus Israel, imple servo tuo patri meo David quæcunque locutus es, dicens, Non deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui vias meas, & ambulaverint in lege mea, sicut & tu ambulasti coram me.

17. Et nunc Domine Deus Israel, firmetur sermo tuus, quem locutus es servo tuo David.

18. Ergone credibile est ut habitet Deus cum hominibus super terram? Si cœlum & cœli cœlorum non te capiunt: quantò magis domus ista quam ædificavi?

19. Sed ad hoc tantum facta est, ut respicias orationem servi tui, & obsecrationem ejus Domine Deus meus: & audias preces quas fudit famulus tuus coram te:

20. Ut aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus, super locum in quo pollicitus es ut invocaretur nomen tuum: & exaudires orationem quam servus tuus orat in eo;

21. Et exaudias preces famuli tui, & populi tui Israel. Quicunque oraverit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, de cœlis, & propitiare.

22. Si peccaverit quispiam in proximum suum, & jurare contra eum paratus venerit, seque maledicto cōstrinxerit coram altari in domo ista:

23. Tu audies de cœlo, & facies judicium servorum tuorum, ita ut reddas iniquo viam suam in caput proprium, & ulciscaris justum, retribuens ei secundum justitiam suam.

24. Si superatus fuerit populus tuus Israel ab inimicis (peccabunt enim tibi) & conversi egerint pœni-

ten-

16. Nunc ergo ô Jehova Deus Israelis, [18] præsta servo tuo Davidi patri meo quod loquutus es ei, dicendo, Non excidetur tibi vir à facie mea [19] qui sedeat super thronum Israelis, si modo custodierint filii tui viam suam, *quæ est* † [20] ut ambulent in lege mea, quemadmodum ambulasti coram me.

17. Nunc inquam ô Jehova Deus Israelis, [21] confirmetur verbum tuum quod loquutus es servo tuo Davidi.

18. (Sed num verè habitabit Deus cum homine super terrā? ecce, cœlum & cœli cœlorum non [22] capiunt te, quanto minus domus hæc quam ædificavi)

19. Et respicias ad orationem servi tui & ad deprecationē ejus ô Jehova Deus mi, [23] exaudiendo clamorem & orationem quam servus tuus orat coram te.

20. Ut sint oculi tui aperti super domum istam die ac nocte, super locum *de* quo dixisti quod poneres nomen tuum ibi, ut audias orationem quam orabit servus tuus [24] in loco isto:

21. Atq; exaudias deprecationem servi tui & populi tui Israelis, quam oraverint in loco isto, tu inquam, exaudias é loco habitationis tuæ, *id est* è cœlo, exaudias inquam, & parcas.

22. Quum peccaverit [25] quispiam in proximum suum, & detulerit [26] illi juramentum, ita ut faciat jurare eum, veneritq; juramentum coram altari tuo in domo ista:

23. [27] Tu audias de cœlo, & facias & judices servos tuos, reddendo impio dando viam ejus in caput ejus: & justificando justum, dando ei secundum justitiam suam.

24. Et quum cœsus fuerit populus tuus Israel coram inimico, [28] quod peccaverint tibi, & cōversi fuerint, & con-

fes-

16. Nu HERR Gott Israel / halt deinem knecht David/meinem vater was du jm geredt hast / vnd gesagt/ Es sol dir nicht gebrechen an einem man für mir / der auff dem stuel Israel sitze. Doch so fern deine kinder jren weg bewaren / das sie wandeln in meinem gesetz / wie du für mir gewandelt hast.

17. Nu HERR GOtt Israel / laß dein wort war werden/das du deinem knechte David geredt hast.

18. Denn meinstu auch/das Gott bey den menschen auff erden wone? Sihe / der himel vnd aller himel himel kan dich nicht versorgen / Wie solts denn das hauß thun das ich gebawet habe?

19. Wende dich aber HERR mein Gott zu dem gebet deines knechts / vnd zu seinem flehen / das du erhörest das bitten vnd beten / das dein knecht für dir thut.

20. Das deine augen offen seien vber diß hauß tag vnd nacht / vber die stet / dahin du deinen namen zu stellen geredt hast / das du hörest das gebet/ das dein knecht an dieser stet thun wird.

21. So höre nu das flehen/ deins knechts vñ deines volcks Israel / das sie bitten werden an dieser stet / Höre es aber von der stet deiner wonung vom himel / vnd wenn du es hörest / woltestu gnedig sein.

22. Wenn jemand wider seinen nehesten sündigẽ wird/ vnd wird jm ein eid auffgelegt den er schweren sol / vnd der eid kömpt für deinen altar in diesem hause.

23. So woltestu hören vom himel/vnd deinem knecht recht verschaffen/das du dem Gottlosen vergeltest vnd gebest seinen weg auff seinen kopff/vnd rechtfertigest den gerechten/ vnd gebest jm nach seiner gerechtigkeit.

24. Wenn dein volck Israel für seinen feinden geschlagen wird / weil sie an dir gesündiget haben / vnd bekeren sich/

vnd

18. custodi.
19. sedens.
20. ad ambulandum.
21. Verificabitur
22. sustinebunt te, etiam quia dom.
23. audiendo ad clamorem & ad or. q. s. t. orans (scil. est) coram te. ad existendum oculos tuos apertos ad dom. i. d. ac n. ad loc. quem dixisti ad ponendum &c. ad audiendum ad or.
24. ad locum istum & audias ad deprecationem &c. ad locum istum & tu audias.
25. Vir.
26. in illum j. ad jurare faciendum e.
27. & (.i. tunc) au.
28. quum pecc.

29. & (i. tam sic v 37. & deinceps) in.

30. in deriners calos.

31. ad locum istū.

32. ad viam b. qua ambulent in ea.

33. omnis plaga & omnis plaga & omnis ægritudo.

34. erit omni homini, & omni p. t. Israeli, q. a. vir pl. &c. ad domum istam.

35. statione.

36. viro j. omnes v. s quia noscies cor e. quia solus tu.

37. ad ambulandum.

38. ipsi viventes fuerint.

39. ad alienig. (sc. audias v 33.) q. n. de p. t. Isr. ipse. & venerit e terra &c. & venerint & o. ad domū istam,

1103:2

vnd bekennen deinen namen / bitten vnd flehen für dir in diesem hause.

25. So woltestu hören vom himel / vnd gnedig sein der sünden deines volcks Israel / vnd sie wider in das land bringen / das du jnen vnd jren vetern gegeben hast.

26. Wenn der himel zugeschlossen wird / das nicht regent / weil sie an dir gesündigt haben / vnd bitten an dieser stet / vnd bekennen deinen namen / vnd bekeren sich von jren sünden / weil du sie gedemütiget hast.

27. So woltestu hören im himel / vnd gnedig sein den sünden deiner knechte vnd deines volcks Israel / das du sie den guten weg lerest / darinnen sie wandeln sollen / vnd regen lassest auff dein land / das du deinem volck gegeben hast zu besitzen.

28. Wenn eine thewrung im lande wird / oder pestilentz / oder dürre / brand / hewschrecken / raupen / oder wenn sein feind im lande seine thor belagert / oder jrgend eine plage / oder kranckheit.

29. Wer denn bittet / oder flehet / vnter allerley menschen vnd vnter alle deinem volck Israel / so jemand seine plage / vnd schmertzen fület / vnd seine hende ausbreitet zu diesem hause.

30. So woltestu hören vom himel / vom sitz deiner wonung vnd gnedig sein / vnd jederman geben nach all seinem wege / nach dem du sein hertz erkennest (denn du alleine erkennest das hertz der menschen kinder)

31. Auff das sie dich fürchten / vnd wandeln in deinen wegen alle tage / so lange sie leben auff dem lande / das du vnsern vetern gegeben hast.

32. Wenn auch ein frembder / der nicht von deinem volck Israel ist / kompt aus fernen landen / vmb deines grossen namens von mechtiger hand / vnd ausgereckten arms willen / vnd betet zu diesem hause.

So

fessi fuerint nomen tuum, oraverintq; , ac deprecati fuerint coram te in domo hac.

25. 29 Tu audias de cœlo, & parcas peccato populi tui Israelis, & reducas eos ad terram, quam dedisti eis & patribus eorum.

26. 30 Quando clausum fuerit cœlum, & non fuerit pluvia, quod peccaverint tibi, & oraverint 31 in loco isto, confessiq; fuerint nomini tuo, & à peccato suo reversi fuerint, quādo afflixeris eos:

27. Tu exaudias *de* cœlo, & parcas peccato servorum tuorum, & populi tui Israelis, quum docueris eos 32 viam bonam per quam ambulent. & dabis pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in hæreditatem.

28. Fames si fuerit in terra, *aut* pestis quū fuerit, *aut* ariditas & robigo, locusta & bruchus quum fuerit, *aut* quum obsederit eum inimicus ejus in terra portarum suarū, 33 quæcunq; plaga, & quæcunq; infirmitas.

29. Quæcunq; oratio, *aut* quæcunq; deprecatio, quæ *suscepta* 34 fuerit à quocunq; homine, aut ab universo populo tuo Israele, quum agnoverit quisq; plagam suam, & dolorem suum, & expanderit manus suas in domo ista:

30. Tu exaudias de cœlo, 35 habitaculo sessionis tuæ, & parcas, ac des 36 unicuiq; juxta vias suas: quia nosti cor ejus (tu enim solus nosti cor filiorum hominum.)

31. Ut timeant te, 37 ut ambulent in viis tuis, omnibus diebus 38 quibus vixerint super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

32. Quinetjam 39 alienigenam, qui non *est* de populo tuo Israele, qui venerit è terra longinqua propter nomen tuum magnum, & manum tuam robustam, & brachium tuum extentum: Venerint inquam, & oraverint in domo ista,

Tu

tentiam, & obsecraverint nomen tuum, & fuerint deprecati in loco isto,

25. Tu exaudies de cœlo, & propitiare peccato populi tui Israel, & reduc eos in terram quam dedisti eis, & patribus eorum.

26. Si clauso cœlo pluvia non fluxerit propter peccata populi, & deprecati te fuerint in loco isto, & confessi nomini tuo, & conversi à peccatis suis, cùm eos afflixeris,

27. Exaudi de cœlo Domine, & dimitte peccata servis tuis & populi tui Israel, & doce eos viam bonam per quam ingrediantur, & da pluviam terrę, quam dedisti populo tuo ad possidendum.

28. *Fames si orta fuerit in terra, & pestilentia, ærugo & aurugo, & locusta, & bruchus, & hostes vastatis regionibus, portas obsederint civitatis, omnisque plaga, & infirmitas presserit:

29. Si quis de populo tuo Israel fuerit deprecatus, cognoscens plagam, & infirmitatem suam, & expanderit manus suas in domo hac:

30. Tu exaudies de cœlo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde unicuique secundum vias suas, quas nosti eum habere in corde suo: (tu enim solus nosti corda filiorum hominum.)

31. Ut timeant te, & ambulent in viis tuis cunctis diebus quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

32. Externum quoque qui non est de populo tuo Israel, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robustam, & brachium tuum extentum, & adoraverit in loco isto:

Tu

ματί σου, καὶ προσεύξωνται καὶ δεηθῶσιν ἐναντίον σου ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ.

25. Καὶ σὺ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἵλεως ἔσῃ ταῖς ἁμαρτίαις τοῦ λαοῦ σου Ἰσραήλ, καὶ ἀποστρέψεις αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν ἣν ἔδωκας αὐτοῖς καὶ τοῖς πατράσιν αὐτῶν.

26. Ἐν τῷ συσχεθῆναι τὸν οὐρανὸν καὶ μὴ γενέσθαι ὑετόν, ὅτι ἁμαρτήσονταί σοι, καὶ προσεύξονται εἰς τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματί σου, καὶ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν, ὅτι ταπεινώσεις αὐτούς.

27. Καὶ σὺ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἵλεως ἔσῃ ταῖς ἁμαρτίαις τῶν δούλων σου καὶ τοῦ λαοῦ σου Ἰσραήλ, ὅτι δηλώσεις αὐτοῖς τὴν ὁδὸν τὴν ἀγαθήν, ἐν ᾗ πορεύσονται ἐν αὐτῇ, καὶ δώσεις ὑετὸν ἐπὶ τὴν γῆν σου, ἣν ἔδωκας τῷ λαῷ σου εἰς κληρονομίαν.

28. Λιμὸς ἐὰν γένηται ἐπὶ τῆς γῆς, θάνατος ἐὰν γένηται ἀνεμοφθορία, ἴκτερος, ἀκρίς, βροῦχος ἐὰν γένηται, καὶ ἐὰν θλίψωσιν αὐτὸν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐν τῇ γῇ κατέναντι τῶν πόλεων αὐτοῦ,

29. Κατὰ πᾶσαν πληγὴν καὶ κατὰ πάντα πόνον καὶ κατὰ πᾶσαν ἀφήν, καὶ πᾶσαν προσευχὴν καὶ πᾶσαν δέησιν, ἣ ἐὰν γένηται παντὶ ἀνθρώπῳ καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου Ἰσραήλ, οἵτινες ἐὰν γνῷ ἄνθρωπος ἀφὴν αὐτοῦ καὶ τὴν μαλακίαν αὐτοῦ, καὶ διαπετάσῃ τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οἶκον τοῦτον.

30. Καὶ σὺ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐξ ἑτοίμου κατοικητηρίου σου, καὶ ἱλάσῃ καὶ δώσεις ἀνδρὶ κατὰ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, ὡς ἂν γνῷς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὅτι σὺ μονώτατος γινώσκεις τὴν καρδίαν τῶν υἱῶν ἀνθρώπων.

31. Ὅπως φοβῶνταί σε τοῦ πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου πάσας τὰς ἡμέρας ἃς αὐτοὶ ζῶσιν ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς, ἧς ἔδωκας τοῖς πατράσιν ἡμῶν.

32. *Καί γε πᾶς ἀλλότριος ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ λαοῦ σου Ἰσραήλ, καὶ ἔλθῃ ἐκ γῆς μακρόθεν διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ μέγα, καὶ τὴν χεῖρά σου τὴν κραταιάν, καὶ τὸν βραχίονά σου τὸν ὑψηλόν, καὶ ἔλθωσι καὶ προσεύξωνται εἰς τὸν τόπον τοῦτον,

Καὶ

Oratio Salomonis urantes in templo exaudiantur.

* Inf. 11. 9.

Oratio Salomonis ut orantes in templo exaudiantur.

33. Καὶ σὺ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐξ ἑτοίμου κατοικητηρίου σου, καὶ ποιήσεις κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐπικαλέσηταί σε ὁ ἀλλότριος, ὅπως γνῶσι πάντες οἱ λαοὶ τῆς γῆς τὸ ὄνομά σου, καὶ ἵνα φοβῶνταί σε, ὡς ὁ λαός σου Ισραήλ, καὶ τοῦ γνῶναι ὅτι τὸ ὄνομά σου ἐπικέκληται ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦτον, ὃν ᾠκοδόμησα.

34. Ἐὰν δὲ ἐξέλθῃ ὁ λαός σου εἰς πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, ἐν ὁδῷ ᾗ ἀποστελεῖς αὐτούς, καὶ προσεύξωνταί πρὸς σὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς πόλεως ταύτης ἣν ἐξελέξω ἐν αὐτῇ, καὶ τοῦ οἴκου οὗ ᾠκοδόμησα τῷ ὀνόματί σου·

35. Καὶ ἀκούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τῆς προσευχῆς αὐτῶν καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν, καὶ ποιήσεις τὸ δικαίωμα αὐτῶν.

36. Ὅτι ἁμαρτήσονταί σοι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ὃς οὐχ ἁμαρτήσεται), καὶ ἐὰν θυμωθῇς ἐπ' αὐτούς, καὶ παραδῷς αὐτοὺς κατὰ πρόσωπον ἐχθρῶν, καὶ αἰχμαλωτεύσωσιν αὐτοὺς οἱ αἰχμαλωτεύοντες εἰς γῆν μακρὰν ἢ ἐγγύς.

* 1. Reg. 8. ✝ 46. Ecl 7. ✝ 21. 1. Joan. 1. ✝ 8.

37. Καὶ ἐπιστρέψωσι πρὸς σὲ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, ἐν τῇ γῇ οὗ ᾐχμαλωτεύθησαν ἐκεῖ, καὶ ἐπιστρέψωσι καὶ δεηθῶσί σου ἐν γῇ αἰχμαλωσίας αὐτῶν, λέγοντες, ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν καὶ ἠσεβήσαμεν.

38. Καὶ ἐπιστρέψωσι πρὸς σὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτῶν, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ αὐτῶν ἐν γῇ αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς, οὗ ᾐχμαλώτευσαν αὐτοὺς ἐκεῖ, καὶ προσεύξωνται ὁδὸν γῆς αὐτῶν, ἧς ἔδωκας αὐτοῖς καὶ τοῖς πατράσιν αὐτῶν, καὶ τῆς πόλεως ἧς ἐξελέξω καὶ τοῦ οἴκου οὗ ᾠκοδόμησα τῷ ὀνόματί σου.

39. Καὶ ἀκούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐξ ἑτοίμου κατοικητηρίου σου τῆς προσευχῆς αὐτῶν καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν, καὶ ποιήσεις τὸ κρίμα αὐτῶν, καὶ ἵλεως ἔσῃ τῷ λαῷ τῷ ἁμαρτόντι σοι.

40. Καὶ νῦν Κύριε ὁ Θεὸς ἔστωσαν δὴ οἱ ὀφθαλμοί σου ἀνεῳγμένοι, καὶ τὰ ὦτά σου ἐπήκοα εἰς τὴν δέησιν τοῦ τόπου τούτου.

Καὶ

33. Tu exaudies de cœlo firmissimo habitaculo tuo, & facies cuncta pro quibus invocaverit te ille peregrinus: ut sciant omnes populi terræ nomen tuum, & timeant te sicut populus tuus Israel, & cognoscant quia nomen tuum invocatum est super domum hanc quam ædificavi.

34. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra adversarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam in qua civitas hæc est quam elegisti, & domus quam ædificavi nomini tuo:

35. Tu exaudies de cœlo preces eorum, & obsecrationem, & ulciscaris.

36. Si autem peccaverint tibi *(neque enim est homo, qui non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hostibus, & captivos duxerint eos in terram longinquam, vel certè, quæ juxta est,

37. Et conversi in corde suo in terra ad quam captivi ducti fuerant, egerint pœnitentiam, & deprecati te fuerint in terra captivitatis suæ, dicentes, Peccavimus, inique fecimus, injustè egimus;

38. Et reversi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra captivitatis suę ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & urbis, quam elegisti, & domus, quam ædificavi nomini tuo:

39. Tu exaudies de cœlo, hoc est, de firmo habitaculo tuo preces eorum, & facias judicium, & dimittas populo tuo quamvis peccatori.

40. Tu es enim Deus meus, aperiantur, quæso, oculi tui, & aures tuæ intentæ sint ad orationem, quæ fit in loco isto.

Nunc

33. Tu exaudias de cœlo, habitaculo sessionis tuæ faciasq; juxta omnia pro quibus invocaverit te alienigena: ut sciant omnes populi terræ nomen tuum, & 40 timeant te sicut populus tuus Israel, & 41 cognoscant quod nomē tuum invocatum sit super domum hanc quam ædificavi.

34. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum 42 contra inimicos suos per viam qua miseris eos: & oraverint ad te versus viam civitatis hujus, 43 quam elegisti, & versus domum quam ædificavi nomini tuo:

35. Exaudias de cœlo orationem eorū, & deprecationem eorum, & facias judicium eorum.

36. Si peccaverint tibi, (non est enim homo qui non peccet) & iratus fueris 44 contra eos, tradiderisq; eos coram inimico, & 45 captivos duxerint eos, qui ceperint eos, in terrā longinquam vel propinquam:

37. Et reverti fecerint ad cor suum in terra, 46 in quam captivi ducti sunt, atq; conversi, deprecati fuerint te in terra captivitatis suæ, dicendo, Peccavimus, inique egimus, & impie egimus.

38. Conversi in quā fuerint ad te 47 toto corde suo & tota anima sua in terra captivitatis suæ ad quam captivos duxerint eos, & oraverint versus viā terræ suę quam dedisti patribus eorum, & versus civitatem quam elegisti, & domum quam ædificavi nomini tuo.

39. Exaudias de cœlo, de habitaculo sessionis tuæ orationem eorum, & deprecationes eorum, & facias judicium eorum, parcasq; populo tuo qui peccaverint tibi.

40. Nunc *ergo* Deus mi, sint quæso oculi tui aperti & aures tuæ intentæ ad orationem 48 *in* loco illo *factam*.

Nunc

33. So woltestu hören vom himel/vom sitz deiner wonung vnd thun alles / warumb er dich anruffet. Auff das alle völcker auff erden deinen namen erkennen/vnd dich fürchten/wie dein volck Jsrael/vnd innen werden/das diß hauß/das ich gebawet habe / nach deinem namen genennet sey.

34. Wenn dein volck auszeucht in streit wider seine feinde/des weges/den du sie senden wirst/vnd zu dir bitten gegen dem wege zu dieser stad/die du erwehlet hast/vnd zum hause/das ich deinem namen gebawet habe.

35. So woltestu jr gebet vnd flehen hören vom himel/vnd jnen zu jrem recht helffen.

36. Wenn sie an dir sündigen werden (sintemal kein mensch ist/der nicht sündige) vnd du vber sie erzürnest/vnd gibst sie für jren feinden/das sie sie gefangen wegfüren/in ein ferne oder nahe land.

37. Vnd sie sich in jrem hertzen bekeren im lande da sie gefangen innen sind/vnd bekeren sich/vnd flehen dir im lande jres gefengniß / vnd sprechen/Wir haben gesündiget/missethan/vnd sind Gottloß gewesen.

38. Vnd sich allso von gantzem hertzen vnd von gantzer seelen zu dir bekehren/im lande jres gefengniß/da man sie gefangen helt. Vnd sie beten gegen dem wege zu jrem lande das du jren vetern gegeben hast/vnd zur stadt die du erwehlet hast/vnd zum hause/das ich deinem namen gebawet habe.

39. So woltestu jr gebet vnd flehen hören vom himel/vom sitz deiner wonung/vnd jnen zu jrem rechten helffen/vnd deinem volck gnedig sein/das an dir gesündigt hat.

40. So laß nu mein Gott deine augen offen sein / vnd deine ohren auffmercken auffs gebet an dieser stet.

Ecc | So

& (i. tunc sc. ad illos) audias d. c. statione residentiæ tuæ & facias juxta omnia quæ (i. omnino prout) clamaverit ad te al.
40. ad timendum
41. ad sciendū.
42. super i. s. in via.
43. qua elegisti in ea.
44. in eos.
45. captivaverint eos captivantes eos ad ter.
46. qua captivati sunt ibi, & conversi fuerint & depr. s. ad te.
47. in omni c. s. & in omni a.
48. loci hujus.

49. benigni tui id est, quos benigne accipis.

50. benignitatũ.

41. So mache dich nu auff HERR Gott zu deiner ruge/ du vnd die lade deiner macht. Laß deine priester HERR Gott mit heil angethan werden/ vnd deine heiligen sich frewen vber dem guten.

42. Der HERR Gott wende nicht weg das andlitz deines gesalbten/ gedenck an die gnade/ deinem knechte Dauid verheissen.

Das VII. Cap.

Cap. 7.

1. & secũdum complere Salomonem orare, & ign. d. è c. & devoravit ascensionem.

2. in dom.

3. videntes (scil. erant) in descendendo ignem & gloriam.

4. genuflexerũt se faciebus in t. s. p. & incurvaverunt se, & (quidem) confitendo Jehova.

5. immolantes sc. erant.

6. bovis duas-decades & dyadem chiliadis & pecudis centuriam & duas-decades chiliadis

7. super custodiis s. stantes (scil. erant) & L. in vasis cantici 7. &c. ad confitendum Jehova.

VNd da Salomo ausgebetet hatte/ fiel ein fewr vom himel vnd verzehret das brandopffer vnd ander opffer. Vnd die herrligkeit des HERRN erfüllet das hauß.

2. Das die priester nicht kundten hinein gehen ins hauß des HERRN/ weil die herrligkeit des HERRN füllete des HERRN hauß.

3. Auch sahen alle kinder Israel das fewr erab fallen/ vnd die herrligkeit des HERRN vber dem hause/ vnd fielen auff jre knie mit dem andlitz zur erden auffs pflaster/ vnd beteten an vnd danckten dem HERRN/ das er gütig ist/ vnd seine barmhertzigkeit ewiglich wehret.

4. Der könig aber vnd alles volck opfferten für dem HERRN.

5. Denn der könig Salomo opfferte zwey vnd zwentzig tausent ochsen/ vnd hundert vnd zwentzig tausent schafe/ vnd weiheten also das hauß Gottes ein/ beide/ der könig vnd alles volck.

6. Aber die priester stunden in jrer hut/ vnd die Leuiten mit den seitenspielen des HERRn/ die der könig Dauid hatte lassen machen/ dem HERRn zu dancken/ das seine barm-

hertzig-

---

41. Nunc inquam surge ô Jehova Deus in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui ô Jehova Deus, induantur salute, & 49 sancti tui lætentur in bono.

42. O Jehova Deus, ne avertas faciem christi tui, memento 50 misericordiarum Davidis servi tui.

CAP. VII.

QUumq; finem fecisset Selomoh orandi, ignis descendit è cœlo, & absumpsit holocaustum atq; victimas, & gloria Jehovæ replevit domum:

2. Et non poterant sacerdotes ingredi 2 domum Jehovæ, quia replevisset gloria Jehovæ domum suam.

3. Omnes autem filii Israelis 3 videbant, quum descenderet ignis & gloria Jehovæ super domum: & 4 incurvaverunt se in faciem in terram super pavimentum, & adoraverunt, ac laudaverunt Jehovam, Quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus.

4. Rex vero & universus populus 5 immolabant victimam coram Jehova.

5. Immolavit itaq; rex Selomoh victimam, 6 boum viginti duo millia, & ovium centum & viginti millia, dedicaveruntq; domum Dei rex atq; universus populus:

6. Sacerdotes autẽ 7 in custodiis suis stabant: Levitę quoq; cum instrumentis musicis Jehovæ, quę fecerat David rex ad celebrandum Jehovam, Quoniam in seculum misericor-

dia

---

41. * Nunc igitur consurge Domine Deus in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuæ: sacerdotes tui Domine Deus induantur salutem, & sancti tui lætentur in bonis.

42. Domine Deus ne averseris faciem christi tui: memento misericordiarum David servi tui.

CAP. VII.

CUmque * complesset Salomon fundens preces, ignis descendit de cœlo, & devoravit holocausta & victimas: & majestas Domini implevit domum.

2. Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eò quòd implesset majestas Domini templum Domini.

3. Sed & omnes filii Israel videbant descendentem ignem, & gloriam Domini super domum: & corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide, adoraverunt: & laudaverunt Dominum, Quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus.

4. Rex autem & omnis populus immolabant victimas coram Domino.

5. * Mactavit igitur rex Salomon hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia: & dedicavit domum Dei rex & universus populus.

6. Sacerdotes autem stabant in officiis suis: & Levitæ in organis carminũ Domini, quæ fecit David rex ad laudandũ Dominũ. Quoniã in ęternum

mi-

---

41. Καὶ νῦν ἀνάστηθι Κύριε ὁ Θεὸς εἰς τὴν κατάπαυσίν σου, σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τῆς ἰσχύος σου, οἱ ἱερεῖς σου Κύριε ὁ Θεὸς ἐνδύσονται σωτηρίαν, καὶ οἱ ὅσιοί σου εὐφρανθήσονται ἐν ἀγαθοῖς.

42. Κύριε ὁ Θεὸς μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ χριστοῦ σου, μνήσθητι τὰ ἐλέη σου τοῦ Δαυὶδ τοῦ δούλου σου.

Κεφαλ. ζ.

ΚΑὶ ὡς συνετέλεσε Σολομὼν προσευχόμενος, καὶ τὸ πῦρ κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγε τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τὰς θυσίας, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἔπλησε τὸν οἶκον.

2. Καὶ οὐκ ἐδύναντο οἱ ἱερεῖς εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον Κυρίου ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅτι ἐνέπλησε δόξα Κυρίου τὸν οἶκον Κυρίου.

3. Καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἑώρων καταβαῖνον τὸ πῦρ, καὶ δόξα Κυρίου ἐπὶ τὸν οἶκον, καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν ἐπὶ τὸ λιθόστρωτον, καὶ προσεκύνησαν καὶ ᾔνεσαν τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθὸν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

4. Καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶς ὁ λαὸς θύοντες θύματα ἐνώπιον Κυρίου.

5. Καὶ ἔθυσεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν τὴν θυσίαν μόσχων εἴκοσι καὶ δύο χιλιάδας, καὶ προβάτων ἑκατὸν καὶ εἴκοσι χιλιάδας, καὶ ἐνεκαίνισεν τὸν οἶκον ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶς ὁ λαός.

6. Καὶ οἱ ἱερεῖς ἐπὶ τὰς φυλακὰς αὐτῶν ἑστηκότες, καὶ οἱ Λευῖται ἐν ὀργάνοις ᾠδῶν Κυρίου, ὧν ἐποίησε Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς, τοῦ ἐξομολογεῖσθαι ἔναντι Κυρίου, ὅτι ἀγαθὸν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα

τὸ

In templi dedicatione ignis sacrificiũ Salomonis devorat.

* Psal. 132, 8.

* 2. Mac. 2, 10.

* 1. Reg. 8, 63.

τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ἐν ὕμνοις Δαυὶδ διὰ χειρὸς αὐτῶν. καὶ οἱ ἱερεῖς σαλπίζοντες σάλπιγξιν ἐναντίον αὐτῶν, καὶ πᾶς Ἰσραὴλ ἑστηκώς.

7. Καὶ ἡγίασε Σολομὼν τὸ μέσον τῆς αὐλῆς τῆς ἐν οἴκῳ Κυρίου, ὅτι ἐποίησεν ἐκεῖ τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τὰ στέατα τῶν σωτηρίων, ὅτι τὸ θυσιαστήριον τὸ χαλκοῦν ὃ ἐποίησε Σολομὼν οὐκ ἐξεποίει δέξασθαι τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τὰς θυσίας καὶ τὰ στέατα τῶν εἰρηνικῶν.

8. Καὶ ἐποίησε Σολομὼν τὴν ἑορτὴν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ πᾶς Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ ἐκκλησία μεγάλη σφόδρα, ἀπὸ εἰσόδου Αιμαθ καὶ ἕως χειμάρρου Αἰγύπτου.

9. Καὶ ἐποίησεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἐξόδιον, ὅτι ἐγκαινισμὸν τοῦ θυσιαστηρίου ἐποίησεν ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ τὴν ἑορτὴν ἑπτὰ ἡμέρας.

10. Καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ εἰκοστῇ καὶ τρίτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου ἀπέστειλε Σολομὼν τὸν λαὸν εἰς τὰ σκηνώματα αὐτῶν, εὐφραινομένους καὶ ἀγαθοὺς τῇ καρδίᾳ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς οἷς ἐποίησε Κύριος τῷ Δαυὶδ καὶ Σολομῶντι καὶ Ἰσραὴλ τῷ λαῷ αὐτοῦ.

* 1. Reg. 9. v. 1.

11. Καὶ συνετέλεσε Σολομὼν τὸν οἶκον Κυρίου, καὶ τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως, καὶ πάντα ὅσα ἠθέλησε Σολομὼν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ποιῆσαι ἐν οἴκῳ Κυρίου καὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ εὐωδώθη.

12. Καὶ ὤφθη Κύριος τῷ Σολομῶντι ἐν τῇ νυκτί, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἤκουσα τῆς προσευχῆς σου καὶ ἐξελεξάμην ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἐμοὶ εἰς οἶκον θυσίας.

13. Ἐὰν συσχῶ τὸν οὐρανὸν καὶ μὴ γένηται ὑετός, καὶ ἐὰν ἐντείλωμαι τῇ ἀκρίδι τοῦ καταφαγεῖν τὴν γῆν, καὶ ἐὰν ἀποστείλω θάνατον ἐν τῷ λαῷ μου.

14. Καὶ ἐντραπῇ με ὁ λαός μου ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτοὺς, καὶ προσεύξωνται, καὶ ζητήσωσι τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ἀποστρέψωσιν ἀπὸ τῶν ὁδῶν αὐτῶν τῶν πονηρῶν, καὶ ἐγὼ εἰσακού-

Co-

misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas: porrò sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctusque Israel stabat.

7. Sanctificavit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini: obtulerat enim ibi holocausta & adipes pacificorum: quia altare æneum quod fecerat, non poterat sustinere holocausta & sacrificia & adipes.

8. Fecit ergo Salomon solennitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israel cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath usque ad torrentem Ægypti.

9. Fecitque die octavo collectam, eo quòd dedicasset altare septem diebus, & solennitatem celebrasset diebus septem,

10. Igitur in die vicesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, lætantes atque gaudentes super bono quod fecerat Dominus Davidi, & Salomoni, & Israeli populo suo.

11. *Complevitque Salomon domum Domini, & domum regis, & omnia quæ disposuerat in corde suo, ut faceret in domo Domini, & in domo sua, & prosperatus est.

12. Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait, Audivi orationem tuam, & elegi locum istum mihi in domum sacrificii.

13. Si clausero cœlum, & pluvia non fluxerit, & mandavero & præcepero locustæ ut devoret terram, & misero pestilentiam in populum meum:

14. Conversus autem populus meus, super quos invocatum est nomē meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitenti-

am

dia ejus, 8 dum laudaret David per manum eorum: sacerdotes vero canebant tubis è regione ipsorum, & universus Israel 9 stabant.

7. Sanctificavit præterea Selomoh medium atrii illius, quod *erat* ante domum Jehovæ: fecit enim ibi 10 holocausta & adipes pacificorum: quia altare 11 æneum quod fecerat Selomoh, non poterat capere holocaustum, 1 & minham, & adipes.

8. Fecitq; Selomoh 12 solennitatem tempore illo septem diebus, & universus Israel cum eo, cœtus magnus valde, ab ingressu Hamath, usq; *ad* torrentem Aegypti.

9. Fecerunt autem in die octavo collectam. dedicationem enim altaris fecerunt septem diebus, & solennitatem septem diebus.

10. Die autem vicesima tertia mensis septimi dimisit populum ad tabernacula sua lætos & 13 hilares corde, super bono quod fecerat Jehovah Davidi, & Selomoh, & Israeli populo suo.

11. Complevit autē Selomoh domum Jehovæ & domum 14 regiam: universumq; quod venerat in cor ejus ut faceret in domo Jehovæ, & in domo sua, prospere fecit.

12. 15 Apparuit autē Jehovah ipsi Selomoh nocte, & ait ei, Audivi orationem tuam, & elegi 16 locum istum mihi in domum sacrificii.

13. 17 Si clausero cœlum, ut non fit *ulla* pluvia, & si præcepero locustæ ut devoret terram, si itē misero pestilentiam in populum meum.

14. 18 Humiliaverintq; sese populus meus super quos invocatum est nomen meum, & oraverint, & exquisierint faciem meam, converfique fuerint á viis suis malis: ego quoq; ex-

au-

herrligkeit ewiglich weret / mit den psalmen Dauids durch jre hand / Vnd die priester bliesen drometen gegen jnen / vnd das gantz Israel stund.

7. Vnd Salomo heiliget den mittelhoff / der für dem hause des HERRN war / denn er hatte daselbs brandopffer vnd das fett der danckopffer ausgericht. Denn der eherne altar den Salomo hatte machen lassen / kundte nicht alle brandopffer / speißopffer vnd das fett fassen.

8. Vnd Salomo hielt zu derselben zeit ein fest sieben tag lang / vnd das gantz Israel mit jm ein seer grosse gemeine von Hemath an biß an den bach Egypti.

9. Vnd hielt am achten tage eine versamlung / denn die einweihung des altars hielten sie sieben tage / vnd das fest auch sieben tage.

10. Aber im drey vnd zwentzigsten tage des siebenden monden / ließ er das volck in jre hütten frölich vnd guts muts / vber allem gute / das der HERR an Dauid / Salomo vnd seinem volck Israel gethan hatte.

11. Also vollendet Salomo das hauß des HERRN / vnd das hauß des königs / vnd alles was in sein hertz komen war zu machen / im hause des HERRN vnd in seinem hauß / glückseliglich.

12. Vnd der HERR erschein Salomo des nachts / vnd sprach zu jm / Ich habe dein gebet erhöret / vnd diese stet mir erwehlet zum opfferhause.

13. Sihe / wenn ich den himel zuschliesse das nicht regent / oder heisse die hewschrecken das land fressen / oder lasse eine pestilentz vnter mein volck komen.

14. Das sie mein volck demütigen / das nach meinem namen genennet ist / vnd sie beten vnd mein angesicht suchen / vnd sich von jren bösen wegen bekeren werden / so wil

ich

8. *in laudando D. in manu e. & s buccinantes e.*
9. *stantes.*
10. *ascensiones.*
11. *aris.*
1. 56.
12. *festū illud in temp.*
13. *bonos.*
14. *regis & omne veniens super cor Salomonis ad faciendum.*
15. *& conspectus est Ieh. ad S. in nocte.*
16. *in locum i.*
17. *ecce cohibebo c. & non erit pl. & ecce præcipiam super locustam ad comedendum ter. & si mis.*
18. *& humiliati fuerint p. m. quos vocatum est no m. super eos* (latinè *eos* abundat) *& or.*

ich vom himel hören / vnd jre sünde vergeben / vnd jr land heilen.

15. So sollen nu meine augen offen sein / vnd meine ohren auffmercken auffs gebet an dieser stet.

16. So hab ich nu diß hauß erwelet / vnd geheiliget / das mein name daselbs sein sol ewiglich / vnd meine augen vnd mein hertz sol da sein alle wege.

17. Vnd so du wirst für mir wandeln / wie dein vater David gewandelt hat / das du thust alles was ich dich heisse / vnd heltest meine gebot vnd rechte.

18. So wil ich den stuel deines königreichs bestetigen / wie ich mich deinem vater David verbunden habe / vnd gesagt / Es sol dir nicht gebrechen an einem man der vber Israel herr sey.

2.S.7.12 19. Werdet jr euch aber vmbkeren / vnd meine rechte vnd gebot / die ich euch fürgelegt habe / verlassen / vnd hingehen vnd andern Göttern dienen vnd sie anbeten.

20. So werde ich sie auswurtzeln aus meinem lande / das ich jnen gegeben habe. Vnd diß hauß / das ich meinem namen geheiliget habe / werde ich von meinem angesicht werffen / vnd werde es zum sprichwort geben vnd zur fabel vnter allen völckern.

21. Vnd für diesem hauß / das das höhest worden ist / werden sich entsetzen alle die fürüber gehen / vnd sagen / Warumb hat der HERR diesem lande vnd diesem hause also mitgefahren.

22. So wird man sagen / Darumb / das sie den HERRN jrer veter Gott verlassen haben / der sie aus Egyptenland geführt hat. Vnd haben sich an ander Götter gehenget / vnd sie angebetet vnd jnen gedienet / darumb hat er alle diß vnglück vber sie gebracht.

19. ad existendū.
20. & (quidē) faciendo.
21. excidi Davidi patri t.
22. abieritis & serv.
23. & evel. e. desuper t. m.
24. desuper faciebus meis.
25. dicterium in omnibus pop.
26. super e.
27. in quo f.
28. & dicent, super quod.
29. ind. a. & incurvaverunt se illis.

audiam de cœlo, & parcam peccato eorum, & sanabo terram eorum.

15. Nunc oculi mei erunt aperti, & aures meæ intentæ ad orationem loci hujus.

16. Nunc vero elegi & sanctificavi domum hanc, 19 ut sit nomen meum ibi usq; *in seculum*: eruntq; oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.

17. Et tu si ambulaveris coram me sicut ambulavit David pater tuus, 20 ita ut facias juxta omnia quæ præcepi tibi, & statuta mea judiciaq; mea custodieris.

18. Tunc stabiliam solium regni tui, quemadmodum 21 pepigi *fœdus* cum Davide patre tuo, dicendo, Non succidetur tibi vir dominans in Israele.

19. † Quod si aversi fueritis vos, & dereliqueritis statuta mea, & præcepta mea quæ dedi corā vobis, & 22 abeuntes servieritis diis alienis, incurvaveritisq; vos illis:

20. 23 Evellam eos è terra mea quā dedi eis: domum autem istam quam sanctificavi nomini meo, projiciam 24 à facie mea, & dabo eam in parabolam & in 25 proverbium cunctis populis.

21. Atq; domus ista, quæ fuit excelsa omni transeunti 26 per eam, erit stupori, & dicet, 27 Propter quid fecit Jehovah sic terræ huic & domui huic?

22. 28 Tunc respondebunt, Eò quod dereliquerunt Jehovam Deum patrum suorum, qui eduxit eos è terra Aegypti, & apprehenderunt 29 deos alienos, adoraveruntq; eos, & servierunt eis: idcirco *inquam* adduxit super eos omne malum hoc.

am à viis suis pessimis: & ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum.

15. Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectę ad orationem ejus, qui in loco isto oraverit.

16. Elegi enim, & sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.

17. Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit David pater tuus, & feceris juxta omnia quæ præcepi tibi, & justitias meas judiciaque servaveris:

18. Suscitabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum David patri tuo, dicens, Non auferetur de stirpe tua vir, qui non sit princeps in Israel.

19. Si autem aversi fueritis, & dereliqueritis justitias meas, & præcepta mea quæ proposui vobis, & abeuntes servieritis diis alienis, & adoraveritis eos:

20. Evellam vos de terra mea, quam dedi vobis, & domum hanc quam sanctificavi nomini meo, projiciam à facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis populis.

21. Et domus ista erit in proverbium universis transeuntibus: & dicent stupentes, Quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic?

22. Respondebuntque, Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxit eos de terra Ægypti, & apprehenderunt deos alienos: & adoraverunt eos, & coluerunt: idcirco venerunt super eos universa hæc mala.

σομαι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν, καὶ ἰάσομαι τὴν γῆν αὐτῶν.

15. Καὶ νῦν οἱ ὀφθαλμοί μου ἔσονται ἀνεῳγμένοι, καὶ τὰ ὦτά μου ἐπήκοα τῇ προσευχῇ τοῦ τόπου τούτου.

16. Καὶ νῦν ἐξελεξάμην καὶ ἡγίακα τὸν οἶκον τοῦτον, τοῦ εἶναι τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ ἕως αἰῶνος, καὶ ἔσονται οἱ ὀφθαλμοί μου καὶ ἡ καρδία μου ἐκεῖ πάσας τὰς ἡμέρας.

17. Καὶ σὺ ἐὰν πορευθῇς ἐναντίον μου ὃν τρόπον ἐπορεύθη Δαυίδ ὁ πατήρ σου, καὶ ποιήσῃς κατὰ πάντα ἃ ἐνετειλάμην σοι, καὶ τὰ προστάγματά μου καὶ τὰ κρίματά μου φυλάξῃς.

18. Καὶ ἀναστήσω τὸν θρόνον τῆς βασιλείας σου, ὡς διεθέμην Δαυίδ τῷ πατρί σου λέγων, οὐκ ἐξαρθήσεταί σοι ἀνὴρ ἡγούμενος ἐν Ἰσραήλ.

19. Καὶ ἐὰν ἀποστραφῆτε ὑμεῖς, καὶ ἐὰν καταλείπητε τὰ προστάγματά μου καὶ τὰς ἐντολάς μου ἃς ἔδωκα ἐναντίον ὑμῶν, καὶ πορευθῆτε καὶ λατρεύσητε θεοῖς ἑτέροις, καὶ προσκυνήσητε αὐτοῖς·

20. Καὶ ἐξαρῶ ὑμᾶς ἀπὸ τῆς γῆς ἧς ἔδωκα ὑμῖν, καὶ τὸν οἶκον τοῦτον ὃν ἡγίασα τῷ ὀνόματί μου ἀποῤῥίψω αὐτὸν ἀπὸ προσώπου μου, καὶ δώσω αὐτὸν εἰς παραβολὴν, καὶ εἰς διήγημα ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς.

21. Καὶ ὁ οἶκος οὗτος, ὃς ἦν ὑψηλὸς ἐρημωθήσεται· πᾶς ὁ παραπορευόμενος αὐτὸν ἐκστήσεται καὶ ἐρεῖ, ἕνεκεν τίνος ἐποίησεν ὁ Κύριος τῇ γῇ ταύτῃ καὶ τῷ οἴκῳ τούτῳ;

22. Καὶ ἐροῦσιν, ἀνθ' ὧν ἐγκατέλιπον Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν τὸν ἐξαγαγόντα αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, καὶ ἀντελάβοντο θεῶν ἑτέρων, καὶ προσεκύνησαν αὐτοῖς, καὶ ἐδούλευσαν αὐτοῖς, διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς πᾶσαν τὴν κακίαν ταύτην.

Oratio Salomonis exauditur.

Salomon civitates ædificat & gentes sibi subjicit.

*1. Reg. 9. v. 10.

Κεφαλ. η΄.

Καὶ ἐγένετο μετὰ εἴκοσι ἔτη, ἐν οἷς ᾠκοδόμησε Σολομὼν τὸν οἶκον Κυρίου καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ·

2. Καὶ τὰς πόλεις ἃς ἔδωκε Χιρὰμ τῷ Σολομῶντι, ᾠκοδόμησεν αὐτὰς Σολομὼν καὶ κατῴκισεν ἐκεῖ τοὺς υἱοὺς Ισραήλ.

3. Καὶ ἦλθεν Σολομὼν εἰς Αἱμὰθ Σουβὰ, καὶ κατίσχυσεν ἐπ' αὐτήν.

4. Καὶ ᾠκοδόμησε τὴν Θεδμὸρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πάσας τὰς πόλεις τὰς ὀχυρὰς ἃς ᾠκοδόμησεν ἐν Αἱμάθ.

5. Καὶ ᾠκοδόμησε τὴν Βαιθωρὼν τὴν ἄνω καὶ τὴν Βαιθωρὼν τὴν κάτω, πόλεις ὀχυρὰς τείχεσι πύλαις, καὶ μοχλοῖς.

6. Καὶ τὴν Βαλαὰθ καὶ πάσας τὰς πόλεις τὰς ὀχυρὰς αἳ ἦσαν τῷ Σολομῶντι, καὶ πάσας τὰς πόλεις τῶν ἁρμάτων, καὶ τὰς πόλεις τῶν ἱππέων, καὶ ὅσα ἐπεθύμησε Σολομὼν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, τοῦ οἰκοδομῆσαι ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ ἐν τῷ Λιβάνῳ καὶ ἐν πάσῃ τῇ γῇ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ,

7. Καὶ πάντα τὸν λαὸν τὸν καταλειφθέντα ἀπὸ τοῦ Χετταίου, καὶ τοῦ Αμορραίου, καὶ τοῦ Φερεζαίου, καὶ τοῦ Ευαίου, καὶ τοῦ Ιεβουσαίου, οἳ οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ Ισραήλ.

8. Οἳ ἦσαν ἐκ τῶν υἱῶν αὐτῶν τῶν καταλειφθέντων μετ' αὐτοὺς ἐν τῇ γῇ, οὓς οὐκ ἐξωλόθρευσαν οἱ υἱοὶ Ισραήλ, καὶ ἀνήνεγκεν αὐτοὺς Σολομὼν εἰς φόρον ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

9. Καὶ ἐκ τῶν υἱῶν Ισραὴλ οὐκ ἔδωκε Σολομὼν εἰς παῖδας εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, ὅτι αὐτοὶ ἄνδρες πολεμισταὶ καὶ ἄρχοντες τελεταρχῶν αὐτοῦ δυνατοί, καὶ ἄρχοντες ἁρμάτων αὐτοῦ καὶ ἱππέων αὐτοῦ.

10. Καὶ οὗτοι ἄρχοντες τῶν προστατῶν τοῦ βασιλέως Σολομῶντος, πεντήκοντα καὶ διακόσιοι ἐργοδιωκτοῦντες ἐν τῷ λαῷ.

11. Καὶ τὴν θυγατέρα Φαραὼ ἀνήγαγε Σολομὼν ἐκ πόλεως Δαυὶδ, εἰς τὸν οἶκον ὃν ᾠκοδόμησεν

αὐ-

CAP. VIII.

Expletis autem viginti annis postquam ædificavit *Salomon domum Domini & domum suam:

2. Civitates quas dederat Hiram Salomoni, ædificavit, & habitare ibi fecit filios Israel.

3. Abiit quoque in Emath Suba, & obtinuit eam.

4. Et ædificavit Palmiram in deserto, & alias civitates munitissimas ædificavit in Emath.

5. Extruxitque Bethhoron superiorem, & Bethhoron inferiorem, civitates muratas habentes portas & vectes & seras:

6. Balaath etiam & omnes urbes firmissimas, quæ fuerunt Salomonis, cunctasque urbes quadrigarum, & urbes equitum, omnia quæcunque voluit Salomon atque disposuit, ædificavit in Jerusalem & in Libano, & in universa terra potestatis suæ.

7. Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethæis, & Amorrhæis, & Pherezæis, & Hevæis, & Jebusæis, qui non erant de stirpe Israel,

8. De filiis eorum, & de posteris, quos non interfecerant filii Israel, subjugavit Salomon in tributarios, usque in diem hanc.

9. Porrò de filiis Israel nō posuit, ut servirent operibus regis: ipsi enim erant viri bellatores, & duces primi & principes quadrigarum & equitum ejus.

10. Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudiebant populum.

11. Filiam verò Pharaonis transtulit de civitate David in domū quam ædifi-

cave-

CAP. VIII.

Fuit autem, 1 in fine viginti annorum quibus ædificavit Selomoh domum Jehovæ, & domum suam:

2. 2 Civitates quas dederat Huram ipsi Selomoh ædificavit 3 Selomoh, & habitare fecit illic filios Israelis.

3. 4 Profectus est deinde Selomoh *in* Hamath Sobah, & prævaluit ei.

4. Et ædificavit Thadmor in deserto, & universas urbes 5 thesaurorum quas ædificavit in Hamath.

5. Aedificavit præterea Beth-horon superiorem & Beth-horon inferiorem, civitates 6 munitas muris, portis, & vectibus:

6. Baalath item, & omnes urbes thesaurorum quæ *erāt* ipsi Selomoh, & omnes urbes 7 quadrigarū, & urbes equitum, & omne beneplacitū Selomoh, quod complacuit ædificare in Jerusalaim & in Lebanō, & in universa terra dominii sui.

7. Omnem populū 8 qui remanserat de Hittæis, & Emoræis, & Perizeis, & Hivæis, & Jebuseis, qui non *erant* de 9 Israele.

8. De filiis eorum qui 10 remanserant post eos in terra, quos non 11 consumpserant filii Israelis, fecit tributarios Selomoh usq; *ad* diem hanc.

9. De filiis vero Israelis 12 non posuit Selomoh servos in opere suo: ipsi enim *erant* viri 13 bellatores, & principes principum ejus, & principes curruum ejus, & equitum ejus.

10. Isti autem *sunt* principes præfectorum, qui *erant* regi Selomoh, 14 ducenti & quinquaginta, qui dominabantur populo.

11. Cæterum filiam Paroh ascendere fecit Selomoh de civitate Davidis in

do-

Das VIII. Cap.

VND nach zwentzig jaren / in welchen Salomo des HErrn hauß vnd sein hauß bawete.

2. Bawete er auch die stedte/ die Huram Salomo gab/ vnd ließ die kinder Jsrael drinnen wonen.

3. Vnd Salomo zoch gen HematZoba / vnd befestiget sie.

4. Vnd bawete Thadmor in der wüsten / vnd alle kornstedte / die er bawete in Hemath.

5. Er bawete auch obern vnd nidern BethHoron das feste stedte waren mit mauren thüren vnd rigeln.

6. Auch Baelath / vnd alle kornstedte/ die Salomo hatte/ vnd alle wagenstedte/ vnd reuter / vnd alles wozu Salomo lust hatte zu bawen / beide zu Jerusalem vnd auff dem Libanon / vnd im gantzen lande seiner herrschafft.

7. Alles vbrige volck von den Hethitern / Amoritern / Pheresitern / Heuitern / vnd Jebusitern / die nicht von den kindern Jsrael waren.

8. Vnd jre kinder / die sie hinder sich gelassen hatten im lande / die die kinder Jsrael nicht vertilget hatten / machte Salomo zinsbar / biß auff diesen tag.

9. Aber von den kindern Jsrael machte Salomo nicht knechte zu seiner erbeit / sondern sie waren kriegsleute / vnd vber seine fürsten vnd vber seine wagen vnd reuter.

10. Vnd der öbersten ampt leute des königs Salomo / waren zweyhundert vnd funfftzig / die vber das volck herrscheten.

11. Vnd die tochter Pharao ließ Salomo erauff holen aus der stadt Davids / ins hauß/

Cap. 8.

1. *à fine duarum decadum anni.*

2. *& civit.*

3. *Selomoh eas.*

4. *& abiit S. H. S. & fortis fuit super eam.*

5. *penuum,* sic v. 6.

6. *munitionis murorum portarum et vectium.*

7. *currus* sing. pro pl.

8. *relictum.*

9. *Israele ipsi.*

10. *relicti erant.*

11. *cons. eos f. I. & ascendere fecit eos Selomoh ad tributum.*

1118::

12. *quos non dedit S. in serv. ad opus suum.*

13. *belli & pr. triariorum ejus, & pr. currus ejus.*

14. *quinqu. & ducenti dominantes in populum.*

15. mihi.
16. ipsa (sc. ædes) q. ing-e. in eas a. 3.
17. ascendere-fecit S. ascensiones 7.
18. in verbo (.i. re) diei in die ad ascendere-faciendum j. p. M. ad Sabbata, & ad menses (scil. novos) & ad condictiones (i. stata tempora) t. v. in anno in festo inf. &c.
19. judicium D.
20. super m. s. & L. super c. s. ad laudandum & ad ministrandũ c. S. ad verbum dies in die.
21. ad portam & portam.
22. super s. & L. ad omne verbum.
23. fundari domum 7. & usque complere eum.
24. ibit.
25. labium.
26. in manu s.
27. quatuor centurias & quinquedecades talenti a. & attulerunt ad R. S.

das er für sie gebawet hatte. Denn er sprach / Mein weib sol mir nicht wonen im hause David / des königs Israel. Denn es ist geheiliget / weil die lade des HERRN drein komen ist.

12. Von dem an opfferte Salomo dem HERRN brandopffer auff dem altar des HERRN / den er gebawet hatte für der halle.

13. Ein jglichs auff seinen tag zu opffern nach dem gebot Mose / auff die sabbath / newmonden / vnd bestimpten zeitē des jars drey mal / nemlich / auffs fest der vngesewrten brot / auffs fest der wochen / vnd auffs fest der laubhütten.

14. Vnd er stellet die priester in jrer ordnung zu jrem ampt / wie es David sein vater gesetzt hatte / vnd die Leviten auff jre hut zu loben vnd zu dienen für den priestern / jgliche auff jren tag / vnd die thorhüter in jrer ordenung / jgliche auff jr thor / denn also hatte es David der man Gottes befohlen.

15. Vnd es ward nicht gewichen vom gebot des königs / vber die priester vnd Leviten / an allerley sachen vnd an den schetzen.

16. Also ward bereit alles geschefft Salomo vom tage an / da des HERRN hauß gegründet ward / biß ers volendet / das des HERRN hauß gantz bereit ward.

17. Da zoch Salomo gen Ezeon Geber / vnd gen Eloth / an dem vfer des meers im lande Edomea.

18. Vnd Huram sandte jm schiffe durch seine knechte / die des meers kündig waren / vnd fuhren mit den knechten Salomo in Ophir / vnd holeten von dannen vier hundert vnd funfftzig centner golds / vnd brachtens dem könige Salomo.

domum quam ædificaverat ei: dixit enim, Non habitabit uxor 15 mea in domo Davidis regis Israelis: nam sanctitas 16 sunt, quia ingressa est in eam arca Jehovæ.

12. Tunc 17 obtulit Selomoh holocausta Jehovæ super altare Jehovæ, quod ædificaverat ante porticum:

13. Et 18 per singulos dies ut offerrent juxta præceptum Moseh in sabbatis, & calendis & solennitatibus, tribus vicibus per annum, *nempe* in solennitate infermentatorum, & in solennitate hebdomadum, & in solennitate tabernaculorum.

14. Et constituit juxta 19 ordinem Davidis patris sui divisiones sacerdotum 20 in ministerio suo, & Levitas in custodiis suis, ut laudarēt & ministrarent coram sacerdotibus per singulos dies, & janitores in divisionibus suis 21 ad singulas portas: sic enim *erat* præceptū Davidis viri Dei.

15. Nec declinaverūt à præcepto regis *quod erat* 22 de sacerdotibus & Levitis ad omnem rem, & ad thesauros.

16. Præparatum autem erat omne opus Selomoh usq; *ad* diem 23 fundamenti domus Jehovę, & usq; *ad* perfectionem ejus: perfecta fuit igitur domus Jehovæ.

17. Tūc 24 profectus est Selomoh in Esion-gaber, & in Eloth *quæ erat* ad 25 littus maris in terra Edom.

18. Misitq; ad eum Huram 26 per manū servorum suorum naves, & servos gnaros maris: & iverūt cum servis Selomoh in Ophir, tuleruntq; inde 27 quadringenta & quinquaginta talenta auri, quę attulerunt ad regem Selomoh,

ficaverat ei. Dixit enim rex, Non habitabit uxor mea in domo David regis Israel, eò quòd sanctificata sit: quia ingressa est in eam arca Domini.

12. Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini, quod extruxerat ante porticum,

13. Ut per singulos dies offerretur in eo juxta pręceptum Moysi, in sabbatis & in calendis, & in festis diebus ter per annum, id est, in solennitate azymorum, & in solennitate hebdomadarum & in solennitate tabernaculorum.

14. Et constituit juxta dispositionem David patris sui officia sacerdotum in ministeriis suis: & Levitas in ordine suo, ut laudarent, & ministrarent coram sacerdotibus juxta ritum uniuscujusque diei: & janitores in divisionibus suis per portā & portam: sic enim præceperat David homo Dei.

15. Nec prætergressi sunt de mandatis regis tam sacerdotes, quàm Levitæ, ex omnibus, quæ præceperat, & in custodiis thesaurorum.

16. Omnes impensas præparatas habuit Salomon, ex eo die, quo fundavit domum Domini, usque in diem quo perfecit eam.

17. Tunc abiit Salomon in Asiongaber, & in Ailath ad oram maris rubri, quæ est in terra Edom.

18. Misit autem ei Hiram per manus servorum suorum naves, & nautas gnaros maris, & abierunt cum servis Salomonis in Ophir: tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

αὐτῇ, ὅτι εἶπεν, οὐ κατοικήσει ἡ γυνή μου ἐν πόλει Δαυὶδ τοῦ βασιλέως Ἰσραήλ, ὅτι ἁγία ἐστὶν, οὗ εἰσῆλθεν ἐκεῖ ἡ κιβωτὸς τοῦ Κυρίου.

12. Τότε ἀνήνεγκεν Σολομὼν ὁλοκαυτώματα τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον Κυρίου, ὃ ᾠκοδόμησεν ἀπέναντι τοῦ ναοῦ.

13. Καὶ κατὰ τὸν λόγον ἡμέρας ἐν ἡμέρᾳ τοῦ ἀναφέρειν κατὰ τὰς ἐντολὰς Μωυσῆ ἐν τοῖς σαββάτοις, καὶ ἐν τοῖς μησὶ, καὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἀζύμων, καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἑβδομάδων, καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν σκηνῶν.

14. Καὶ ἔστησε κατὰ τὴν κρίσιν Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τὰς διαιρέσεις τῶν ἱερέων κατὰ τὰς λειτουργίας αὐτῶν, καὶ τοὺς Λευίτας ἐπὶ τὰς φυλακὰς αὐτῶν, τοῦ αἰνεῖν καὶ λειτουργεῖν κατέναντι τῶν ἱερέων κατὰ τὸν λόγον ἡμέρας ἐν τῇ ἡμέρᾳ, καὶ τοὺς πυλωροὺς ἐν ταῖς διαιρέσεσιν αὐτῶν εἰς πύλην καὶ πύλην, ὅτι οὕτως ἐντολὴ Δαυὶδ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.

15. Οὐ παρῆλθον τὰς ἐντολὰς Δαυὶδ τοῦ βασιλέως περὶ τῶν ἱερέων, καὶ τῶν Λευιτῶν εἰς πάντα λόγον καὶ εἰς τοὺς θησαυρούς.

16. Καὶ ἡτοιμάσθη πάντα τὰ ἔργα Σολομῶντος ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐθεμελιώθη ὁ οἶκος Κυρίου καὶ ἕως οὗ ἐτελειώθη, ἕως οὗ ἐτελείωσε Σολομὼν τὸν οἶκον Κυρίου.

17. Τότε ᾤχετο Σολομὼν εἰς Γεσιὼν Γάβερ, καὶ εἰς τὴν Αἰλὰθ τὴν παραθαλασσίαν ἐν γῇ Ἐδώμ.

18. Καὶ ἀπέστειλε Χιρὰμ τῷ Σολομῶντι ἐν χειρὶ δούλων αὐτοῦ πλοῖα καὶ παῖδας εἰδότας θάλασσαν, καὶ ᾤχοντο μετὰ τῶν παίδων Σολομῶντος εἰς Σωφιρά· καὶ ἔλαβον ἐκεῖθεν τετρακόσια καὶ πεντήκοντα τάλαντα χρυσίου, καὶ ἤνεγκαν τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι.

Salomon cultū Dei ex legis præscripto observandum curat & classem in Ophir trāsmittit.

Regina Saba Salomonis, quem invisit, sapientia probata, muneribus datis & acceptis domum revertitur.

* 1. Reg. 10. v. 1. Mi. 42. v 24. Luc. 11. v. 31.

Κεφαλ. θ´.

ΚΑὶ βασίλισσα Σαβὰ ἤκουσε τὸ ὄνομα Σολομῶντος, καὶ ἦλθε τοῦ πειράσαι αὐτὸν ἐν αἰνίγμασιν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν δυνάμει βαρείᾳ σφόδρα, καὶ κάμηλοι αἴρουσαι ἀρώματα καὶ χρυσίον εἰς πλῆθος καὶ λίθον τίμιον· καὶ ἦλθε πρὸς Σολομῶντα, καὶ ἐλάλησε πρὸς αὐτὸν πάντα ὅσα ἦν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς.

2. Καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῇ Σολομὼν πάντας τοὺς λόγους αὐτῆς, καὶ οὐ παρῆλθε λόγος ἀπὸ Σολομῶντος, ὃν οὐκ ἀνήγγειλεν αὐτῇ.

3. Καὶ εἶδε βασίλισσα Σαβὰ τὴν σοφίαν Σολομῶντος καὶ τὸν οἶκον ὃν ᾠκοδόμησε.

4. Καὶ τὰ βρώματα τῶν τραπεζῶν αὐτοῦ, καὶ καθέδραν παίδων αὐτοῦ, καὶ στάσιν λειτουργῶν αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ, καὶ τοὺς οἰνοχόους αὐτοῦ, καὶ τὸν στολισμὸν αὐτῶν, καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα ἃ ἀνέφερεν ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ οὐκ ἦν ἐν αὐτῇ ἔτι πνεῦμα.

5. Καὶ εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα, ἀληθινὸς ὁ λόγος ὃν ἤκουσα ἐν τῇ γῇ μου περὶ σοῦ, καὶ τῶν λόγων σου καὶ τῆς σοφίας σου

6. Καὶ οὐκ ἐπίστευσα τοῖς λόγοις σου, ἕως οὗ ἦλθον, καὶ εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἀπηγγέλη μοι τὸ ἥμισυ τοῦ πλήθους τῆς σοφίας σου, προσέθηκας ἐπὶ τὴν ἀκοὴν ἣν ἤκουσα.

7. Μακάριοι αἱ γυναῖκές σου, καὶ μακάριοι οἱ παῖδές σου οὗτοι, καὶ μακάριοι οἱ ἄνδρες οἱ παρεστηκότες σοι διαπαντὸς καὶ ἀκούοντες τὴν σοφίαν σου.

8. Εἴη Κύριος ὁ Θεός σου εὐλογημένος, ὃς ἠθέλησεν ἐν σοὶ τοῦ δοῦναί σε ἐπὶ θρόνον αὐτοῦ εἰς βασιλέα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἐν τῷ ἀγαπᾶν Κύριον τὸν Θεόν σου τὸν Ἰσραήλ, τοῦ στῆσαι αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἔδωκέ σε ἐπ᾽

αὐ-

CAP. IX.

REgina * quoque Saba cùm audisset famam Salomonis, venit ut tentaret eum in ænigmatibus, in Jerusalem: cum magnis opibus & camelis, qui portabant aromata, & auri plurimum, gemmasque pretiosas. Cumque venisset ad Salomonem, locuta est ei, quæcunque erant in corde suo.

2. Et exposuit ei Salomon omnia, quæ proposuerat: nec quicquam fuit quod non perspicuum ei fecerit.

3. Quæ postquàm vidit, sapientiam scilicet Salomonis, & domum quam ædificaverat.

4. Nec non & cibaria mensæ ejus, & habitacula servorum, & officia ministrorum ejus, & vestimenta eorum, pincernas quoque & vestes eorum, & victimas quas immolabat in domo Domini: non erat præ stupore ultrà in ea spiritus.

5. Dixitque ad regem, Verus est sermo, quem audieram in terra mea de virtutibus & sapientia tua.

6. Non credebam narrantibus, donec ipsa venissem, & vidissent oculi mei: & probassem vix medietatem sapientiæ tuę mihi fuisse narratam: vicisti famam virtutibus tuis.

7. Beati viri tui, & beati servi tui, hi qui assistunt coram te omni tempore, & audiunt sapientiam tuam.

8. Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israel, & vult servare eum in æternum: idcirco

po-

CAP. IX.

REgina autem Seba [1] [1] audiens famam Selomoh, venit ut tentaret Selomoh in ænigmatibus, in Jerusalaim, cum [2] exercitu gravi valde, & camelis portantibus aromata, & aurum [3] in multitudine, & lapides pretiosos: venit inquam ad Selomoh, & loquuta est cum eo [4] quicquid habebat in corde suo.

2. Indicavit autem ei Selomoh omnia verba ejus: [5] nec latuit quicquã ipsum Selomoh, quod non indicaverit ei.

3. Et vidit Regina Seba sapientiam Selomoh, & domum quam ædificaverat,

4. Atq; [6] cibos mensæ ejus, & sessionem servorum ejus, & statum ministrorũ ejus, & vestimenta eorum: pincernas quoq; ejus, & vestimenta eorum, & [7] holocaustum ejus quod offerebat in domo Jehovæ: & non erat ultra in ea spiritus.

5. Dixitq; ad regem, [8] Verum *erat* verbũ quod audivi in terra mea super rebus tuis, & sapientia tua.

6. Et non credidi verbis eorum, [9] donec *ipsa* veni, & viderunt oculi mei: ecce autem, non fuit indicatum mihi dimidium multitudinis sapientiæ tuę: addidisti [10] famæ quam audivi.

7. Beati viri tui, & beati servi tui isti [11] qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam.

8. Sit Jehovah Deus tuus benedictus qui complacuit sibi in te, [12] ita ut posuerit te super thronum suum in regem Jehovæ Deo tuo: [13] propterea quod dilexerit Deus tuus Israelem, ut stabiliat

eum

Das IX. Cap.

VND da die königin von reich Arabia das gerücht Salomo höret / kam sie mit seer grossem zeug gen Jerusalem / mit kameln / die würtze vnd golds die menge trugen / vnd edelsteine / Salomo mit retzeln zu versuchen. Vnd da sie zu Salomo kam / redet sie mit jm alles was sie im sinn hatte fürgenomen.

2. Vnd der könig saget jr alles was sie fraget / vnd war Salomo nichts verborgen das er jr nicht gesagt hatte.

3. Vnd da die königin von reich Arabia sahe die weißheit Salomo / vnd das hauß das er gebawet hatte.

4. Die speise für seinen tisch / die wonung für seine knechte / die ampt seiner diener vnd jre kleider / seine schencken mit jren kleidern / vnd seine saal / da man hinauff gieng ins hauß des HERRN / kund sie sich nicht mehr enthalten.

5. Vnd sie sprach zum könige / Es ist war was ich gehöret hab in meinem lande / von deinem wesen / vnd von deiner weißheit.

6. Ich wolt aber jren worten nicht gleuben / biß ich komen bin vnd habs mit meinen augen gesehen. Vnd sihe / es ist mir nicht die helfft gesagt / deiner grossen weißheit / es ist mehr an dir / denn das gerücht das ich gehört habe.

7. Selig sind deine menner / vnd selig diese deine knechte / die alle wege für dir stehen / vnd deine weißheit hören.

8. Der HERR dein Gott sey gelobt / der dich lieb hat / das er dich auff seinen stuel zum könige gesetzt hat / dem HERRN deinem Gott. Es macht das dein Gott hat Israel lieb / das er jn ewiglich

auff-

Cap. 9.

1. *audivit auditionem S. & ven. ad tentandum.*
2. *virtute.*
3. *ad multitudinem, & lapidem pretiosum.*
4. *omne quod erat, cum corde ejus.*
5. *& non absconditum fuit verbũ à Salomone.*
6. *cibum,*
7. *ascensum ejus. quo ascendet* (fut. pro pr.) *domum J.*
8. *veritas verbum &c. super verbis tuis & super sap. t.*
9. *usque quo veni.*
10. *super auditionem.*
11. *stantes c. t. s. & audientes.*
12. *ad dandum te.*
13. *in amore Dei tui erga Isr. ad stabiliendum*

e. ins. & dedit te super eos in Regem ad faciendum jud. 13. centuriam & duas-decades auri & 4. ad multitudinem b. & lapidem pretiosum, et non fuit sicut aroma illud quod ded. 14. algummim (de quibus 1. Paral. 2. v. 8.) & lapidem pretiosum. Et f. R. ligna 4. (aggeres, vel gradus) domus 7. & domus regis & c. & nablia. 15. omnem voluntatem, quā petivit. 16. in anno uno. 17. pervestigantes (i. mercatores, qui regiones perlustrant) et n. afferentes se. erant sic infra. 18. duas-centurias scuti, aurum (i. totas ex auro) pretensi, sex centuria auri preten si ascendet (fut. pro pr.) super scutum unum. 19. tres centuria auri ascendet &

1520.

auffrichte/ darumb hat er dich vber sie zum könige gesatzt/ das du recht vnd redligkeit handhabest.

9. Vnd sie gab dem könige hundert vnd zwentzig centner goldes/ vnd seer viel würtze vnd edelgesteine. Es waren keine würtze als diese/ die die königin von reich Arabia dem könige Salomo gab.

10. Dazu die knechte Huram/vnd die knechte Salomo/ die gold aus Ophir brachten/ die brachten auch hebenholtz vnd edelgesteine.

11. Vnd Salomo ließ aus dem hebenholtz treppen im hause des HERRN/vnd im hause des königs machen/vnd harffen vnd psalter für die senger/ Es waren vorhin nie gesehen solche höltzer im lande Juda.

12. Vnd der könig Salomo gab der königin von reich Arabia/ alles was sie begert vnd bat/on was sie zum könige gebracht hatte/ vnd sie wand sich vnd zoch in jr land mit jren knechten.

13. Des goldes aber/ das Salomo in eim jar gebracht ward/war sechs hundert vnd sechs vnd sechtzig centner.

14. On was die kremer vnd kauffleute brachten. Vnd alle könige der Araber/ vnd die herrn in landen brachten gold vnd silber zu Salomo.

15. Daher machte der könig Salomo zwey hundert schilde vom besten golde/ das sechs hundert stück goldes auff einen schild kam.

16. Vnd drey hundert tartschen vom besten golde/ das drey hundert stück goldes zu einer tartschen kam/ vnd der könig thet sie ins hauß vom wald Libanon.

17. Vnd der könig machte einen grossen helffenbeinen stuel/ vnd vberzoch jn mit lauterm golde.

18. Vnd der stuel hatte sechs stuffen/vnd einen gülden fußschemel am stuel/ vnd hatte

zwo

eum in seculum, & constituerit te super eos regem, ut faceres judicium & justitiam.

9. Dedit autem regi 13 centum, & viginti talenta auri, & aromata in copia valde, & lapides pretiosos: & non fuerunt talia aromata *postea*, qualia dedit regina Seba regi Selomoh.

10. Quinetjam servi Huram, & servi Selomoh qui attulerunt aurum de Ophir, attulerunt ligna 14 algummim & lapides pretiosos.

11. Et fecit rex de ligno algummim tigna in domo Jehovę & domo regiæ, & citharas & psalteria cantoribus: & non sunt visa antea sicut ipsa in terra Jehudah.

12. Rex autem Selomoh dedit reginæ Seba 15 quicquid ipsa expetivit, præter *id* quod attulerat ad regem: posthæc reversa est, & abiit in terram suam ipsa & servi ejus.

13. Erat autem pondus auri quod veniebat ipsi Selomoh 16 annuatim, sexcenta & sexaginta sex talenta auri:

14. Præter *id quod* viri 17 mercatores & negotiatores afferebant: & omnes reges Arab, & duces terrę adducebant aurum & argentum ipsi Selomoh.

15. Fecit autem rex Selomoh 18 ducenta scuta ex auro ductili: sexcenti *nummi* auri ductilis insumebantur in scutum unum.

16. Trecentos item clypeos *ex* auro ductili: 19 trecenti *nummi* aurei insumebātur in clypeum unum: quę posuit rex in domo saltus Lebanon.

17. Fecit deinde rex solium 20 eburneum grande, quod texit auro puro.

18. Sex autem gradus *erant* solio, basis quoq; 21 ex auro *erat* ipsi solio, te-

neu-

posuit te super eum regem, ut facias judicia atque justitiam.

9. Dedit autem regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gēmas pretiosissimas: non fuerunt aromata talia, ut hæc quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

10. Sed & servi Hiram cum servis Salomonis attulerunt aurum de Ophir, & ligna thyina, & gemmas pretiosissimas.

11. De quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini & in domo regia: citharas quoq; & psalteria cantoribus: nunquā visa sunt in terra Juda ligna talia.

12. Rex autem Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit, & quæ postulavit, & multò plura quam attulerat ad eum: quæ reversa, abiit in terram suam cum servis suis.

13. Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos, sexcenta sexaginta sex talenta auri:

14. Excepta ea summa quam legati diversarum gentium, & negotiatores afferre consueverant, omnesque reges Arabiæ, & satrapæ terrarum, qui comportabant aurum & argentum Salomoni.

15. Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in singulis hastis expendebantur.

16. Trecenta quoq; scuta aurea trecentorum aureorum quibus tegebantur singula scuta: posuitque ea rex in armamentario, quod erat consitum nemore.

17. Fecit quoque rex solium eburneum grande: & vestivit illud auro mūdissimo.

18. Sex quoque gradus, quibus ascendebatur ad solium: & scabellum au-

reum

αὐτὸν εἰς βασιλέα, τοῦ ποιῆσαι κρίσιν καὶ δικαιοσύνην.

9. Καὶ ἔδωκε τῷ βασιλεῖ ἑκατὸν τάλαντα καὶ εἴκοσι χρυσίου, καὶ ἀρώματα εἰς πλῆθος σφόδρα, καὶ λίθον τίμιον, καὶ οὐκ ἦν κατὰ τὰ ἀρώματα ἐκεῖνα ἃ ἔδωκε βασίλισσα Σαβὰ τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι.

10. Καὶ οἱ παῖδες Χειρὰμ καὶ οἱ παῖδες Σολομῶντος ἔφερον χρυσίον τῷ Σολομῶντι ἐκ Σουφείρ, καὶ ξύλα πεύκινα, καὶ λίθον τίμιον.

11. Καὶ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς τὰ ξύλα τὰ πεύκινα ἀναβάσεις τῷ οἴκῳ Κυρίου, καὶ τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως, καὶ κιθάρας, καὶ νάβλας τοῖς ᾠδοῖς, καὶ οὐκ ὤφθη τοιαῦτα ἔμπροσθεν ἐν γῇ Ἰούδα.

12. Καὶ ὁ βασιλεὺς Σολομῶν ἔδωκε τῇ βασιλίσσῃ Σαβὰ πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὅσα ᾐτήσατο ἐκτὸς πάντων ὧν ἤνεγκεν τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι, καὶ ἀπέστρεψεν εἰς τὴν γῆν αὐτῆς.

13. Καὶ ἦν ὁ σταθμὸς τοῦ χρυσίου τοῦ ἐνεχθέντος τῷ Σολομῶντι ἐν ἐνιαυτῷ ἑνὶ ἑξακόσια καὶ ἑξήκοντα καὶ ἓξ τάλαντα χρυσίου.

14. Πλὴν τῶν ἀνδρῶν τῶν ὑποτεταγμένων καὶ τῶν ἐμπορευομένων, οἳ ἔφερον· καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀραβίας καὶ σατράπαι τῆς γῆς ἔφερον χρυσίον καὶ ἀργύριον τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι.

15. Καὶ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Σολομῶν διακοσίους θυρεοὺς χρυσοῦς ἐλατούς, ἑξακόσιοι χρυσοῖ καθαροὶ ἐπῆσαν ἐπὶ τὸν θυρεὸν τὸν ἕνα.

16. Καὶ ἀσπίδας χρυσᾶς ἐλατὰς τριακοσίας, τριακόσιοι χρυσοῖ ἀναφέροντες ἐπὶ τὴν ἀσπίδα ἑκάστην, καὶ ἔδωκεν αὐτὰς ὁ βασιλεὺς ἐν οἴκῳ δρυμοῦ τοῦ Λιβάνου.

17. Καὶ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς θρόνον ἐξ ὀδόντων ἐλεφάντων μέγαν, καὶ κατεχρύσωσεν αὐτὸν χρυσίῳ δοκίμῳ.

18. Καὶ ἓξ ἀναβαθμοὶ τῷ θρόνῳ ἐνδεδεμένοι χρυσίῳ, καὶ ὑποπόδιον ὑπέθηκεν ἐν χρυσῷ

τῷ

Census, Clypei, thronus & pocula Salomonis.

(n. ... super ... n. & ... dit ... 20. ... in ... gnam ... texit ... sum ... 21. in ...

Proventus Salomonis ex classe pensitationibus exterorũ & vectigalibus.

τοῦ θρόνου, καὶ ἀγκῶνες ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς καθέδρας, καὶ δύο λέοντες ἑστῶτες παρὰ τοὺς ἀγκῶνας.

19. Καὶ δώδεκα λέοντες ἑστῶτες ἐκεῖ ἐπὶ τῶν ἓξ ἀναβαθμῶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν· οὐκ ἐγένετο οὕτως πάσῃ βασιλείᾳ.

20. Καὶ πάντα τὰ σκεύη τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως Σολομῶντος χρυσᾶ, καὶ πάντα τὰ σκεύη οἴκου δρυμοῦ τοῦ Λιβάνου χρυσίῳ κατειλημμένα· οὐκ ἦν ἀργύριον λογιζόμενον ἐν ἡμέραις Σολομῶντος εἰς οὐθέν.

21. Ὅτι ναῦς τῷ βασιλεῖ Σολομῶντι ἐπορεύετο εἰς Θαρσεῖς μετὰ τῶν παίδων Χιράμ, ἅπαξ διὰ τριῶν ἐτῶν ἤρχετο πλοῖα ἐκ Θαρσεῖς τῷ βασιλεῖ γέμοντα χρυσίου καὶ ἀργυρίου, καὶ ὀδόντων ἐλεφαντίνων, καὶ πιθήκων καὶ θεχείμ.

22. Καὶ ἐμεγαλύνθη Σολομὼν ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ πλούτῳ καὶ σοφίᾳ.

23. Καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἐζήτουν τὸ πρόσωπον Σολομῶντος ἀκοῦσαι τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἧς ἔδωκεν ὁ Θεὸς ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ.

24. Καὶ αὐτοὶ ἔφερον ἕκαστος τὰ δῶρα αὐτοῦ σκεύη χρυσᾶ καὶ σκεύη ἀργυρᾶ, ὅπλα καὶ ἱματισμὸν στακτὴν καὶ ἡδύσματα, ἵππους καὶ ἡμιόνους τὸ κατ᾽ ἐνιαυτὸν εἰς ἐνιαυτόν.

25. Καὶ ἦσαν τῷ Σολομῶντι τέσσαρες χιλιάδες θήλειαι ἵπποι εἰς ἅρματα, καὶ δώδεκα χιλιάδες ἱππέων, καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν πόλεσι τῶν ἁρμάτων, καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν Ἱερουσαλήμ.

26. Καὶ ἦν ἡγούμενος πάντων τῶν βασιλέων, ἀπὸ ποταμοῦ καὶ ἕως γῆς Ἀλλοφύλων, καὶ ἕως τοῦ ὁρίου Αἰγύπτου.

17. Καὶ ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν τὸ ἀργύριον ἐν Ἱερουσαλὴμ ὡς λίθους, καὶ τὰς κέδρους ἔδωκεν ὡς τὰς συκαμίνους τὰς ἐν τῇ πεδινῇ εἰς πλῆθος.

28. Καὶ ἡ ἔξοδος τῶν ἵππων ἐξ Αἰγύπτου τῷ Σολομῶντι καὶ ἐκ πασῶν τῶν γαιῶν.

Καὶ

reum, & brachiola duo altrinsecus, & duos leones stantes juxta brachiola:

19. Sed & alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex utraq; parte. non fuit tale solium in universis regnis.

20. Omnia quoque vasa convivii regis erant aurea: & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur.

21. Siquidem naves regis ibant in Tharsis cum servis Hiram, semel in annis tribus: & deferebant inde aurum & argentum, & ebur, & simias, & pavos.

22. Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terræ præ divitiis & gloria.

23. Omnesq; reges terrarum desiderabant videre faciem Salomonis: ut audirent sapientiã, quam dederat Deus in corde ejus.

24. Et deferebant ei munera, vasa argentea & aurea, & vestes, & arma, & aromata, equos & mulos, per singulos annos.

25. Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in stabulis: & curruum, equitumq; duodecim millia: constituitque eos in urbibus quadrigarum, & ubi erat rex in Jerusalem.

26. Exercuit etiam potestatem super cunctos reges à flumine Euphrate usque ad terram Philisthinorum, & usque ad terminos Ægypti.

27. Tantamque copiam præbuit argenti in Jerusalem quasi lapidum: & cedrorum tantam multitudinē velut sycomororum, quæ gignuntur in campestribus.

28. Adducebantur autem ei equi de Ægypto, cunctisque regionibus.

Re-

nentia: fulcra item hinc & inde in loco sessionis, ac duo leones stantes [22] ad fulcra.

19. Duodecim vero leones [23] stabant illic super sex gradus, hinc & [24] inde: non fuit factum tale in ullo regno.

20. Omnia insuper vasa [25] potoria regis Selomoh aurea: omnia item vasa domus saltus Lebanon [26] ex auro puro: non reputabatur quicquam argentum in diebus Selomoh.

21. Naves enim regi *erant*, [27] quæ ibant *in* Tharsis cum servis Huram semel in tribus annis: [28] venire solebant naves Tharsis portantes aurum & argentum, dentes elephantum, & simias, & pavones.

22. [29] Magnificatusq; est rex Selomoh præ omnibus regibus terræ in divitiis & sapientia.

23. Omnesq; reges terræ [30] quærebant faciem Selomoh, ut audirent sapientiã ejus quam dederat Deus in corde ejus.

24. Ipsi autem [31] deferebant singuli munus suum, vasa argētea, & vasa aurea, & vestes, arma, & aromata, equos & mulos [32] annuatim.

25. Fuerunt itaq; Selomoh quatuor millia stabulorũ equorum, & curruum, & [33] duodecim millia equitum: quos collocavit in urbibus curruum, & apud se in Jerusalaim.

26. Et dominabatur omnibus regibus à flumine ipso usq; *ad* terram Pelisthim, & usq; *ad* terminum Aegypti.

27. [34] Præbuitq; rex argentum in Jerusalaim tanquam lapides, & cedros, præbuit quasi sycomoros quæ *crescunt* in [35] campestribus in multitudine.

28. Educebant autē equos ex Aegypto ad Selomoh, & de cunctis terris.

Re-

zwo lehnen auff beiden seiten vmb das gesesse / vnd zween lewen stunden neben den lehnen.

19. Vnd zwelff lewen stunden daselbs auff den sechs stuffen zu beiden seiten / Ein solchs ist nicht gemacht in allen königreichen.

20. Vnd alle trinckgefeß des königs Salomo waren gülden / vnd alle gefeß des hauses vom wald Libanon waren lauter gold. Denn das silber ward nichts gerechnet zur zeit Salomo

21. Denn die schiffe des königs fuhren auff dem meer / mit den knechten Huram / vnd kamen in drey jaren ein mal / vnd brachten gold / silber / elffenbein / affen vnd pfawen.

22. Also ward der könig Salomo grösser denn alle könige auff erden / mit reichthum vnd weißheit.

23. Vnd alle könige auff erden begerten das angesicht Salomo / seine weißheit zu hören / die jm Gott in sein hertz gegeben hatte.

24. Vnd sie brachten jm ein jglicher sein geschencke / silbern vnd gülden gefeß / kleider / harnisch / würtz / roß vnd meuler jerlich.

25. Vnd Salomo hatte vier tausent wagenpferde / vnd zwelff tausent reisigen / vnd man thet sie in die wagenstedte / vnd bey dem könige zu Jerusalem. 1.Reg.10.

26. Vnd er war ein herr vber alle könige / vom wasser an biß an der Philister land / vnd biß an die grentze Egypti.

27. Vnd der könig macht des silbers so viel zu Jerusalem / wie der steine / vnd der cedern so viel wie die maulberbewme in den gründen.

28. Vnd man bracht jm rosse aus Egypten / vnd aus allen lendern.

Was

apprehensa: & manus hinc & hinc super (i. juxta) locum s. 22. juxta manus. 23. stantes. 24. hinc: non f. f. sic omni regno. 25. potus R. S. aurum. 26. aurum conclusum. non argentum reputabatur in d. S. ad quidquã. 27. euntes. 28. venient. fut. pro pr. 29. & magnus erat r. S. præ omn. quoad opulentiam & sapientiã. 30. quærentes (scil. erant) fa. S. ad audiendum s. 31. deferentes (erant) vir (i. unusquisq;) mun. s. v. argenti & v. auri & v. armaturã. 32. verbum (i. rem) anni in anno. Et fuit Salomoni tessaras chiliadũ præsepiorum eq. 33. dyodecadem chiliadis eq. & collocavit eos in u. curruũ & cum rege in J. Et erat dominans in omnes reges, à fl. & usq; t.

14. & dedit. 35. humili (scil. terra) ad multitudinem. Et educentes (erant) eq.

36. & residuum.

37. ipsa scr. super V. N. pr. & super pr.

38. super.

39. quatuor-decades anni. Et cubuit S.

Cap. 10.

1 Sechemum venerant u. l. ad regnare-faciendum eum.

2. circa audire Jar. filium N. & ipse in Ae.

3. & reversus est Jarobam de Ae.

4. induravit jug.

5. dedit.

6. fuerāt stantes c. S. p. s. in existendo ipsum vi. vum, d. qu. vos consulentes (scil. estis) ad revertifaciendum pop.

7. ad illum.

8. & (tunc) erunt.

29. Was aber mehr von Salomo zu sagen ist / beide/ sein erstes vnd sein letztes/ Sihe / das ist geschrieben in der Chronica des propheten Nathan / vnd in den prophe-ceien Ahia von Silo / vnd in den gesichten Jeddi des schawers wider Jerobeam den son Nebat.

30. Vnd Salomo regierte zu Jerusalem vber gantz Israel viertzig jar.

31. Vnd Salomo entschlieff mit seinen vetern / vnd man begrub jn in der stadt David seines vaters / vnd Rehabeam sein son ward könig an seine stat.

Das X. Cap.

Rehabeam zoch gen Sichem / denn gantz Israel war gen Sichem komen jn könig zu machen.

2. Vnd da das Jerobeam höret der son Nebat / der in Egypten war (dahin er für dem könig Salomo geflohen war) kam er wider aus Egypten.

3. Vnd sie sandten hin/vnd liessen jn ruffen. Vnd Jerobeam kam mit dem gantzen Israel / vnd redeten mit Rehabeam/vnd sprachen.

4. Dein vater hat vnser joch zu hart gemacht / so leichtere nu du den harten dienst deines vaters/vnd das schwere joch / das er auff vns gelegt hat / so wollen wir dir vnterthenig sein.

5. Er sprach zu jnen / Vber drey tage komet wider zu mir / vnd das volck gieng hin.

6. Vnd der könig Rehabeam rahtfragt die eltesten / die für seinem vater Salomo gestanden waren / da er beim leben war/vnd sprach / Wie ratet ir / das ich diesem volck antwort gebe?

7. Sie redeten mit jm/vnd sprachen/ Wirstu diesem volck freundlich sein / vnd wirst sie handeln gütiglich / vnd jnen gute wort geben / so werden sie dir vnterthenig sein allewege.

29. 36 Reliqua autē verborum Selomoh priorum & posteriorum, nonne 37 scripta *sunt* in verbis Nathan prophetæ, & in prophetia Ahijah Silonitæ, & in visionibus Jaaddo Videntis 38 contra Jarobam filium Nebat.

30. Et regnavit Selomoh in Jerusalaim super universum Israelem 39 quadraginta annis.

31. Dormivitq; Selomoh cum patribus suis: & sepelierunt eum in civitate Davidis patris sui, regnavitq; Rehabam filius ejus pro eo.

CAP. X.

Abiit autem Rehabam in Sechem: quia 1 in Sechem convenerant universus Israel, ut regem constituerent eum.

2. Fuit vero, 2 quum audisset Jarobam filius Nebat, qui erat in Aegypto, (quo fugerat à facie Selomoh regis) 3 tum reversus est de Aegypto.

3. Miseruntq; & vocaverunt eum. Venit itaq; Jarobam, & universus Israel, loquutiq; sunt ad Rehabam, dicendo,

4. Pater tuus 4 aggravavit jugum nostrum: nunc erga allevia de servitute patris tui dura, & de jugo ejus graviquod 5 posuit super nos, & serviemus tibi.

5. Dixitq; ad eos, Adhuc tres dies, & revertimini ad me. Abiit itaq; populus.

6. Et consilium iniit rex Rehabam cum senioribus qui 6 steterant coram Selomoh patre suo, ipso vivente, dicendo, Quomodo consulitis vos ut respondeam populo huic verbum?

7. Et loquuti sunt 7 illi, dicendo, Si fueris in bonum populo huic, & complacueris eis, loquutusq; fueris ad eos verba bona, 8 erunt tibi servi omnibus diebus.

29. Reliqua autem operum Salomonis priorum & novissimorū scripta sunt in verbis Nathan prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis, in visione quoque Addo Videntis, contra Jeroboam filium Nabat.

30. Regnavit autem Salomon in Jerusalem super omnem Israel quadraginta annis.

31. Dormivitque cum patribus suis: & sepelierunt eum in civitate David: regnavitque Roboam filius ejus pro eo.

CAP. X.

Profectus est autem Roboam in Sichem: illuc enim cunctus Israel convenerat, ut constitueret eum regem.

2. Quòd cum audisset Jeroboam filius Nabat, qui erat in Ægypto (fugerat quippe illuc ante Salomonem) statim reversus est.

3. Vocaveruntque eum, & venit cum universo Israel, & locuti sunt ad Roboam, dicentes,

4. Pater tuus durissimo jugo nos pressit: tu leviora impera patre tuo, qui nobis imposuit gravem servitutem, & paululum de onere subleva, ut serviamus tibi.

5. Qui ait, Post tres dies revertimini ad me. Cumque abiisset populus,

6. Iniit consilium cum senibus qui steterant coram patre ejus Salomone, dum adhuc viveret, dicens, Quid datis consilii, ut respondeam populo?

7. Qui dixerunt ei, Si placueris populo huic, & linieris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore.

29. Καὶ οἱ κατάλειποι τῶν λόγων Σολομῶντος οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι οὐκ ἰδοὺ αὐτοὶ γεγραμμένοι ἐπὶ τῶν λόγων Ναθὰν τοῦ προφήτου, καὶ ἐπὶ τῶν λόγων Ἀχία τοῦ Σηλωνίτου, καὶ ἐν ταῖς ὁράσεσιν Ἰωὴδ τοῦ ὁρῶντος κατὰ Ἱεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ;

30. Καὶ ἐβασίλευσε Σολομὼν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ πάντα Ἰσραὴλ τεσσαράκοντα ἔτη.

31. Καὶ ἐκοιμήθη Σολομὼν μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν πόλει Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐβασίλευσε Ῥοβοὰμ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ᾽ αὐτοῦ.

Κεφαλ. ι.

Καὶ ἦλθε Ῥοβοὰμ εἰς Συχέμ, ὅτι εἰς Συχὲμ ἤρχετο πᾶς Ἰσραὴλ βασιλεῦσαι αὐτόν.

2. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν Ἱεροβοὰμ υἱὸς Ναβὰτ καὶ αὐτὸς ἐν Αἰγύπτῳ, ὅτε ἀπέδρα ἀπὸ προσώπου Σολομῶντος τοῦ βασιλέως, καὶ κατῴκησεν Ἱεροβοὰμ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἀπέστρεψεν Ἱεροβοὰμ ἐξ Αἰγύπτου.

3. Καὶ ἀπέστειλαν καὶ ἐκάλεσαν αὐτόν, καὶ ἦλθεν Ἱεροβοὰμ καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία Ἰσραήλ, καὶ ἐλάλησαν πρὸς Ῥοβοὰμ λέγοντες.

4. Ὁ πατήρ σου ἐσκλήρυνε τὸν ζυγὸν ἡμῶν, καὶ νῦν κούφισον σὺ ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ πατρός σου τῆς σκληρᾶς, καὶ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ αὐτοῦ τοῦ βαρέως, οὗ ἔδωκεν ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ δουλεύσομέν σοι.

5. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ῥοβοάμ, πορεύεσθε ἕως τριῶν ἡμερῶν, καὶ ἐπιστρέψατε πρός με, καὶ ἀπῆλθεν ὁ λαός.

6. Καὶ συνήγαγεν ὁ βασιλεὺς Ῥοβοὰμ τοὺς πρεσβυτέρους τοὺς ἑστῶτας ἐναντίον Σολομῶντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ζῶντος αὐτοῦ, καὶ συνεβουλεύσατο μετ᾽ αὐτῶν λέγων, πῶς ὑμεῖς βουλεύεσθε τοῦ ἀποκριθῆναί με τῷ λαῷ τούτῳ λόγον;

7. Καὶ ἐλάλησαν οἱ πρεσβύτεροι πρὸς αὐτὸν λέγοντες, ἐὰν ἐν τῇ σήμερον γένῃ εἰς ἀγαθὸν τῷ λαῷ τούτῳ καὶ ἀρέσῃ αὐτοῖς, καὶ λαλήσῃς αὐτοῖς λόγους ἀγαθούς, καὶ ἔσονταί σοι δοῦλοι πάσας τὰς ἡμέρας.

Roboam successor Salomonis juvenum cum filiis parens, populum à se alienat.

Regnum Israelis in duas partes scinditur.

8. Καὶ κατέλιπε τὴν βουλὴν τῶν πρεσβυτέρων, οἳ συνεβούλευσαν αὐτῷ, καὶ συνεβουλεύσατο μετὰ τῶν παιδαρίων τῶν συνεκτραφέντων μετ᾽ αὐτοῦ, τῶν ἑστώτων ἐναντίον αὐτοῦ.

9. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί ὑμεῖς βουλεύεσθε, καὶ τίνα λόγον ἀποκριθῶ τῷ λαῷ τούτῳ, οἳ ἐλάλησαν πρός με λέγοντες, ἄνες ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ οὗ ἔδωκεν ὁ πατήρ σου ἐφ᾽ ἡμᾶς;

10. Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὰ παιδάρια τὰ συνεκτραφέντα μετ᾽ αὐτοῦ λέγοντα, οὕτως λαλήσεις τῷ λαῷ τούτῳ, τῷ λαλήσαντι πρὸς σὲ καὶ λέγοντι, ὁ πατήρ σου ἐβάρυνε τὸν ζυγὸν ἡμῶν, καὶ σὺ νῦν κούφισον ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ ἡμῶν· οὕτως ἐρεῖς πρὸς αὐτούς, ὁ μικρὸς δάκτυλός μου παχύτερος τῆς ὀσφύος τοῦ πατρός μου.

11. Καὶ νῦν ὁ πατήρ μου ἐνέθηκεν ὑμῖν ζυγὸν βαρύν, καὶ ἐγὼ προσθήσω ἐπὶ τὸν ζυγὸν ὑμῶν· ὁ πατήρ μου ἐπαίδευσεν ἡμᾶς ἐν μάστιξι, καὶ ἐγὼ παιδεύσω ὑμᾶς ἐν σκορπίοις.

12. Καὶ ἦλθεν Ἱεροβοὰμ καὶ πᾶς ὁ λαὸς πρὸς Ῥοβοὰμ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ὡς ἐλάλησεν ὁ βασιλεὺς λέγων, ἐπιστρέψατε πρός με τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ.

13. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς σκληρά, καὶ ἐγκατέλιπεν ὁ βασιλεὺς Ῥοβοὰμ τὴν βουλὴν τῶν πρεσβυτέρων.

14. Καὶ ἐλάλησε πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὴν βουλὴν τῶν νεωτέρων λέγων, ὁ πατήρ μου ἐβάρυνε τὸν ζυγὸν ὑμῶν, καὶ ἐγὼ προσθήσω ἐπ᾽ αὐτόν· ὁ πατήρ μου ἐπαίδευσεν ὑμᾶς ἐν μάστιξι, καὶ ἐγὼ παιδεύσω ὑμᾶς ἐν σκορπίοις.

5. Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τοῦ λαοῦ, ὅτι ἦν μεταστροφὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἀναστήσῃ Κύριος τὸν λόγον αὐτοῦ, ὃν ἐλάλησεν ἐν χειρὶ Ἀχία τοῦ Συλωνίτου περὶ Ἱεροβοὰμ υἱοῦ Ναβάτ.

16. Καὶ πᾶς Ἰσραὴλ εἶδεν, ὅτι οὐκ ἤκουσεν αὐτῶν ὁ βασιλεύς, καὶ ἀπεκρίθη πᾶς ὁ λαὸς πρὸς τὸν βασιλέα λέγων, τίς ἡμῖν μερὶς ἐν Δαυίδ, καὶ κληρονομία ἐν υἱῷ Ἰεσσαί; ἀπότρεχε ἀνὴρ εἰς τὰ σκηνώματά

σου

8. At ille reliquit consilium senum, & cum juvenibus tractare cœpit, qui cum eo nutriti fuerant, & erant in comitatu illius.

9. Dixitque ad eos, Quid vobis videtur? vel respõdere quid debeo populo huic, qui dixit mihi, Sublevajugum quod imposuit nobis pater tuus?

10. At illi responderunt ut juvenes, & nutriti cum eo in deliciis, atque dixerunt, Sic loqueris populo qui dixit tibi, Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu subleva: & sic respondebis ei, Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei.

11. Pater meus imposuit vobis grave jugum, & ego majus pondus apponam: pater meus cecidit vos flagellis, ego verò cædam vos scorpionibus.

12. Venit ergo Jeroboam, & universus populus ad Roboam die tertio, sicut præceperat eis.

13. Respondit que rex dura, derelicto consilio seniorum,

14. Locutusque est juxta juvenum voluntatem, Pater meus grave vobis imposuit jugum, quod ego gravius faciam: pater meus cecidit vos flagellis: ego verò cædam vos scorpionibus.

15. Et non acquievit populi precibus: erat enim voluntatis Dei, ut compleretur sermo ejus, quẽ locutus fuerat per manum Ahiæ Silonitis ad Jeroboam filium Nabat.

16. Populus autem universus rege duriora dicente, sic locutus est ad eum, Nõ est nobis pars in David, neq; hæreditas in filio Isai. Revertere in tabernacula tua Israel, tu au-

tem

8. Dereliquit autem consilium seniorum quod consuluerant ei: & consilium iniit cum adolescentibus qui 9 adoleverant cũ ipso, qui stabant coram illo.

9. Dixitq; ad eos, Quid vos 10 consulitis, ut reddamus responsum populo huic qui loquuti sunt 11 mihi dicendo, Allevia de jugo quod posuit pater tuus super nos?

10. 12 Tunc responderunt ei adolescentes qui adoleverant cum eo, dicendo, Sic dices populo qui loquuti sunt 13 tibi, his verbis, Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu autem allevia à nobis: sic *inquam* dices ad eos, 14 Minimus *digitus* meus crassior est lumbis patris mei.

11. Nunc ergo pater meus 15 onus imposuit vobis jugum grave, ego autẽ addam 16 jugo vestro: pater meus corripuit vos 17 flagellis, ego autem scorpionibus.

12. Venit itaq; Jarobam, & universus populus ad Rehabã 18 die tertio, quemadmodum loquutus fuerat rex, dicendo, Revertimini ad me 18 die tertio.

13. Responditq; eis rex 19 dura, relicto consilio seniorum:

14. Loquutus namq; est ad eos juxta consilium adolescentũ, dicendo, Pater meus aggravavit jugũ vestrum, ego vero addam super illud: pater meus corripuit vos flagellis, ego vero scorpionibus.

15. Et non 20 exaudivit rex populum: fuit enim causa à Deo ut confirmaret Jehovah verbum suũ, quod loquutus fuerat per manum Ahijahu Silonitę ad Jarobam filium Nebat.

16. Universus autem Israel 21 videns quod non exaudisset rex eos, responderunt regi, dicendo, Quæ nobis *est* portio in Davide? neq; hæreditas *est nobis* in filio Isai. 22 quisq; in tabernacula tua ô

Is-

8. Er aber verließ den rath der eltesten/den sie jm gegeben hatten / vnd rahtschlug mit den jungen die mit jm auffgewachsen waren / vnd für jm stunden.

9. Vnd sprach zu jnen/Was rathet jr / das wir diesem volck antworten / die mit mir geredt haben vnd sagen / Leichtere das joch das dein vater auff vns gelegt hat?

10. Die jungen aber die mit jm auffgewachsen waren / redeten mit jm vnd sprachen/ So soltu sagen zu dem volck/ das mit dir geredt hat / vnd spricht / Dein vater hat vnser joch zu schwer gemacht / mach du vnser joch leichter vnd sprich zu jnen/Mein kleinester finger sol dicker sein / denn meines vaters lenden.

11. Hat nu mein vater auff euch zu schwere joch geladen/ so wil ich ewrs jochs mehr machen/Mein vater hat euch mit peitschen gezüchtiget / ich aber mit scorpion.

12. Als nu Jerobeam vnd alles volck zu Rehabeam kam am dritten tage / wie denn der könig gesagt hatte / komet wider zu mir am dritten tage.

13. Antwortet jnen der könig hart. Vnd der könig Rehabeam verließ den raht der eltesten.

14. Vnd redet mit jnen nach dem raht der jungen / vnd sprach / Hat mein vater ewer joch zu schweer gemacht / so wil ichs mehr dazu machen. Mein vater hat euch mit peitzschen gezüchtiget / ich aber mit scorpion.

15. Also gehorchet der könig dem volck nicht / denn es war also von Gott gewand / auff das der HERR sein wort bestetiget / das er geredt hatte durch Ahia von Silo zu Jerobeam dem son Nebat.

16. Da aber das gantze Israel sahe / das jnen der könig nicht gehorchet/antwortet das volck dem könige/ vnd sprach/Was haben wir teils an Dauid/ oder erbe am son Isai? Jederman von Israel zu seiner

hütten/

9. *grandes-euaserant.* (sic inf.) *c. 1. stantes c. 1.*
10. *consulentes* (sc. *estis*) *& reuerti-faciemus verbum p.*
11. *ad me.*
12. *& loquuti-sunt cum eo a. q. grandes-euaserāt*
13. *ad te, dicendo.*
14. *paruus meus grossus est præ lumb.*
15. *onerare-fecit super vos.*
16. *super jugum vestrum.*
17. *in fl. & ego in sc.* sic infra.
18. *in die t.*
19. *durum & reliquit Rex Rehabam consiliũ sen.*
20. *audiuit Rex ad populum quia fuit circumversum* (vel, *circumvolutio*) *à cum Deo propter confirmare Jehovam &c. in manu.*
21. *viderunt, q n. auscultasset rex illis, et responderunt populus regi.*
22. *vir ad tab.*

hütten / So sihe nu du zu deinem hause David. Vnd das gantze Israel gieng in seine hütten.
17. Das Rehabeam nur vber die kinder Israel regierte/ die in den stedten Juda woneten.
18. Aber der könig Rehabeam sandte Hadoram den rentmeister/ aber die kinder Israel steinigeten jn zu tod. Vnd der könig Rehabeam steig frisch auff seinen wagen / das er flöhe gen Jerusalem.
19. Also fiel Israel ab vom hause David biß auff diesen tag.

23. & filij Isr. habitantes (sc. erāt) in urbibus Jeh. et regnavit super eos R. 24. proruerunt in eum f. I. lapidem. 25. ad ascendendum in currum ad fugiendum 3. & deficiendo- prævaricati sunt Israel in domum D.

Das XI. Cap.

VND da Rehabeam gen Jerusalem kam/ versamlet er das hauß Juda vnd BenJamin / hundert vnd achtzig tausent junger manschafft die streitbar waren / wider Israel zu streiten / das sie das königreich wider an Rehabeam brechten.
2. Aber des HERRN wort kam zu Semaja / dem man Gottes / vnd sprach.
3. Sage Rehabeam dem son Salomo dem könige Juda / vnd dem gantzen Israel / das vnter Juda vnd BenJamin ist.
4. Vnd sprich / So spricht der HERR / Jr solt nicht hinauff ziehen / noch wider ewre brüder streiten. Ein jglicher gehe wider heim / denn das ist von mir geschehen. Sie gehorchten den worten des HERRN vnd liessen ab von dem zug wider Jerobeam.
5. Rehabeam aber wonet zu Jerusalem / vnd bawet die stedte feste in Juda.
6. Nemlich / Bethlehem / Etam / Tekoa.
7. Bethzur / Socho / Adullam.
8. Gath / Maresa / Siph.

Cap. 11.

1. centuriam & octo-decades-chiliadis electi facientis bellum ad bellandum cum Israel, ad revertifaciendū regnum ad Rehabam. 2. dicendo. 3. non ascendetis & non pugnabitis cum fratribus vestris: r. vir ad d. s. q. à mecum factum est verbum istud. Et audiverunt verba J. & r. s. ab eundo ad Jar.

Israel: nunc vide domum tuam ô David. Abiit itaq; universus Israel in tabernacula sua.
17. 23 Super filios autem Israel qui habitabāt in urbibus Jehudah, regnavit Rehabam.
18. Misit vero rex Rehabam Hadoram qui *erat* super tributum, & 24 lapidaverunt eum filii Israel lapidibus, & mortuus est: Rex autem Rehabam roboravit seipsum 25 ut ascenderet currū, ut fugeret *in* Jerusalaim,
19. Et prævaricati sunt Israelitæ contra domum Davidis usq; *ad* diem hanc.

CAP. XI.

V1Enit ergo Rehabam *in* Jerusalaim, & congregavit domum Jehudah & Binjamin, 1 centum & octoginta millia electorum facientium bellum, ut dimicaret cum Israele, ut reduceret regnum ad se.
2. Fuit autem verbū Jehovæ ad Semaajahu virum Dei, dicendo,
3. Dic ad Rehabam filium Selomoh regem Jehudah, & ad universum Israelem in Jehudah & Binjamin, 2 his verbis,
4. Sic dixit Jehovah, 3 Ne ascendatis, neq; pugnetis contra fratres vestros: revertimini quisq; in domum suam: quia à me facta est res ista. Et paruerunt verbo Jehovæ, reversique sunt ne irent contra Jarobam.
5. Habitavit ergo Rehabam in Jerusalaim, & ædificavit urbes in munitione in Jehudah.
6. Aedificavit inquā Beth-lehem, & Etam, & Thecoa,
7. Et Beth-sur, & Socho, & Adullam,
8. Et Gath, & Maresah, & Ziph,

tem pasce domum tuam David. Et abiit Israel in tabernacula sua.
17. Super filios autem Israel, qui habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam.
18. Misitque rex Roboam Aduram, qui præerat tributis, & lapidaverunt eum filii Israel, & mortuus est: porrò rex Roboam currum festinavit ascendere, & fugit in Jerusalem.
19. Recessitque Israel à domo David usque ad diem hanc.

CAP. XI.

VEnit *autem Roboam in Jerusalē, & convocavit universam domum Juda & Benjamin, centum octoginta millia electorum atque bellantium, ut dimicaret contra Israel, & cōverteret ad se regnum suum.
2. Factusque est sermo Domini ad Semejam hominem Dei, dicens,
3. Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad universum Israel qui est in Juda & Benjamin,
4. Hæc dicit Dominus, Non ascendetis, neque pugnabitis contra fratres vestros: revertatur unusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate. Qui cùm audissent sermonem Domini, reversi sunt, nec perrexerunt contra Jeroboam.
5. Habitavit autem Roboam in Jerusalem, & ædificavit civitates muratas in Juda.
6. Extruxitque Bethlehem, & Etam & Thecue,
7. Bethsur quoque, & Socho, & Odollam,
8. Nec non & Geth, & Maresa, & Ziph:

σου Ισραήλ, νῦν βλέπε τὸν οἶκόν σου Δαυίδ, καὶ ἐπορεύθη πᾶς Ισραὴλ εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ.
17. Καὶ ἄνδρες Ισραὴλ οἱ κατοικοῦντες ἐν πόλεσιν Ιούδα, ἐβασίλευσεν ἐπὶ ἑαυτῶν τὸν Ροβοάμ.
18. Καὶ ἀπέστειλεν Ροβοὰμ ὁ βασιλεὺς τὸν Αδωρὰμ τὸν ἐπὶ τοῦ φόρου, καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν υἱοὶ Ισραὴλ ἐν λίθοις, καὶ ἀπέθανεν· καὶ ὁ βασιλεὺς Ροβοὰμ ἔσπευσε τοῦ ἀναβῆναι εἰς τὸ ἅρμα, τοῦ φυγεῖν εἰς Ιερουσαλήμ.
19. Καὶ ἠθέτησεν Ισραὴλ ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

Κεφαλ. ια΄.

ΚΑὶ ἦλθε Ροβοὰμ εἰς Ιερουσαλήμ, καὶ ἐξεκκλησίασε τὸν οἶκον Ιούδα καὶ Βενιαμὶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα χιλιάδας νεανίσκων ποιούντων πόλεμον, τοῦ πολεμῆσαι μετὰ Ισραὴλ καὶ ἐπιστρέψαι τὴν βασιλείαν ἑαυτῷ.
2. Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Σαμέα ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ λέγων.
3. Εἰπὲ πρὸς Ροβοὰμ τὸν τοῦ Σολομῶντος βασιλέα Ιούδα, καὶ πρὸς πάντα Ισραὴλ τὸν μετὰ Ιούδα καὶ Βενιαμὶν λέγων·
4. Τάδε λέγει Κύριος, οὐκ ἀναβήσεσθε καὶ οὐ πολεμήσετε μετὰ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ἀποστρέφετε ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅτι παρ' ἐμοῦ ἐγένετο τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἤκουσαν τοῦ λόγου Κυρίου, καὶ ἀπεστράφησαν τοῦ μὴ πορευθῆναι ἐπὶ Ιεροβοάμ.
5. Καὶ κατῴκησε Ροβοὰμ ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ ᾠκοδόμησε πόλεις τειχήρεις ἐν τῇ Ιουδαίᾳ.
6. Καὶ ᾠκοδόμησε τὴν Βηθλεέμ, καὶ τὴν Εταὶμ, καὶ τὴν Θεκωέ·
7. Καὶ τὴν Βεθσούρ, καὶ τὴν Σοκχώ, καὶ τὴν Οδολλάμ.
8. Καὶ τὴν Γαὶθ, καὶ τὴν Μαρισὰ, καὶ τὴν Ζίφ.

Roboam à bello adversus Jeroboā suscepto Dei jussu desistens civitates extruit.

*1. Reg. 12. 21.

Roboam Sacerdotes Levitas & Israelitas profugos recipit & uxores complures ducit.

9. Καὶ τὴν Αδωρὰμ, καὶ τὴν Λαχεῖς, καὶ τὴν Αζηκὰ.
10. Καὶ τὴν Σαραὰ, καὶ τὴν Αιαλὼμ, καὶ τὴν Χεβρῶν τὴν ἐν τῇ Ιουδαίᾳ καὶ Βενιαμὶν πόλεις τειχήρεις.
11. Καὶ ὠχύρωσεν αὐτὰς τείχεσιν, καὶ ἔδωκεν ἐν αὐταῖς ἡγουμένους, καὶ παραθέσεις βρωμάτων καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον.
12. Κατὰ πόλιν καὶ πόλιν θυρεοὺς καὶ δόρατα, καὶ κατίσχυσεν αὐτὰς εἰς πλῆθος σφόδρα· καὶ ἦσαν αὐτῷ Ιούδας καὶ Βενιαμίν.
13. Καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται οἱ ἦσαν ἐν παντὶ Ισραὴλ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ἐκ πάντων τῶν ὁρίων.
14. Οτι ἐγκατέλιπον οἱ Λευῖται τὰ σκηνώματα αὐτῶν τὰ τῆς κατασχέσεως αὐτῶν, καὶ ἐπορεύθησαν πρὸς Ιούδαν εἰς Ιερουσαλὴμ, ὅτι ἐξέβαλεν αὐτοὺς Ιεροβοὰμ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, μὴ λειτουργεῖν Κυρίῳ.
15. Καὶ κατέστησεν ἑαυτῷ ἱερεῖς τῶν ὑψηλῶν καὶ τοῖς εἰδώλοις καὶ τοῖς ματαίοις, καὶ τοῖς δαμάλεσιν, ἃς ἐποίησεν Ιεροβοάμ.
16. Καὶ ἐξέβαλε τοὺς Λευίτας ἀπὸ φυλῶν Ισραὴλ, οἳ ἔδωκαν καρδίας αὐτῶν ζητῆσαι Κύριον τὸν Θεὸν Ισραὴλ, καὶ ἦλθον εἰς Ιερουσαλὴμ, θῦσαι Κυρίῳ τῷ Θεῷ τῶν πατέρων αὐτῶν.
17. Καὶ κατίσχυσαν τὴν βασιλείαν Ιούδα· καὶ κατίσχυσε Ροβοὰμ υἱὸς Σολομῶντος εἰς ἔτη τρία, ὅτι ἐπορεύθη ὁδῷ Δαυὶδ καὶ Σολομῶντος εἰς ἔτη τρία.
18. Καὶ ἔλαβεν ἑαυτῷ Ροβοὰμ γυναῖκα τὴν Μαελλὲθ θυγατέρα Ιερεμοὺθ υἱοῦ Δαυὶδ, καὶ Αβιχαὶλ θυγατέρα Ελιὰβ υἱοῦ Ιεσσαί.
19. Καὶ ἔτεκεν αὐτῷ υἱοὺς τὸν Ιεοὺς καὶ τὸν Σαμαρίαν, καὶ τὸν Ζαάμ.
20. Καὶ μετὰ ταῦτα ἔλαβεν τὴν Μααχὰ ἑαυτῷ τὴν θυγατέρα Αβεσσαλώμ, καὶ ἔτεκεν αὐτῷ τὸν Αβιὰ, καὶ τὸν Εθθὶ, καὶ τὸν Ζιζὰ, καὶ τὸν Σαλημὼθ.

Καὶ

9. Sed & Aduram, & Lachis, & Azeca:
10. Saraa quoque, & Ajalon, & Hebron, quæ erant in Juda & Benjamin, civitates munitissimas.
11. Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc est, olei & vini.
12. Sed & in singulis urbibus fecit armamentaria scutorum & hastarum: firmavitque eas summa diligentia, & imperavit super Judam & Benjamin.
13. Sacerdotes autem & Levitæ, qui erant in universo Israel, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis,
14. Relinquentes suburbana, & possessiones suas, & transeuntes ad Judam, & Jerusalē: eò quòd abjecisset eos Jeroboam, & posteri ejus, ne sacerdotio Domini fungerentur.
15. Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum, & dæmoniorum, vitulorumque quos fecerat.
16. Sed & de cunctis tribubus Israel, quicunque dederant cor suū ut quærerent Dominum Deum Israel, venerunt in Jerusalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum.
17. Et roboraverunt regnum Juda: & confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulaverunt enim in viis David & Salomonis, annis tantum tribus.
18. Duxit autem Roboam uxorem Mahalath, filiam Jerimoth, filii David: Abihail quoque filiam Eliab filii Isai.
19. Quæ peperit ei filios Jeus, & Somoriam, & Zoom.
20. Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalom, quæ peperit ei Abia, & Ethai, & Ziza, & Salomith.

Ama-

9. Et Adoraim, & Lachis, & Azecah,
10. Et Sorah, & Ajalon, & Hebron, quæ *erant* in Jehudah [4] & Binjamin, urbes munitas.
11. Roboravit quoq; [5] munita, & collocavit in illis duces, & cellaria cibi, & oleum, & vinum:
12. Et in [6] singulis urbibus scuta & hastas, roboravitq; eas [7] multum valde: & fuit ei Jehudah & Binjamin.
13. Porro sacerdotes & Levitæ qui *erant* in universo Israele, [8] astiterunt juxta eum de cunctis finibus suis.
14. Dereliquerant enim Levitæ suburbana sua, & possessionem suam, & abierant in Jehudah & Jerusalaim: quia [9] ejecerat eos Jarobam & filii ejus, ne ministrarent Jehovæ.
15. Et constituerat sibi sacerdotes [10] pro excelsis, & dæmoniis, & vitulis quos fecerat.
16. Et post eos, de cunctis tribubus Israelis [11] qui dederāt cor suum ad quærēdum Jehovam Deū Israelis, venerunt *in* Jerusalaim ad immolandum Jehovæ Deo patrum suorum.
17. Roboraverunt itaq; regnum Jehudah, & confirmaverunt Rehabam filiū Selomoh annis [12] tribus: ambulaverūt enim in via Davidis & Selomoh annis tribus.
18. Accepit autem sibi Rehabam uxorē Mahalath filiam Jerimoth filii Davidis, & Abihail filiā Eliab filii Isai.
19. [13] Quæ peperit ei filios: Jeus, & Semariah, & Zaham.
20. Et post illam accepit Maachah filiam Absalom: [13] quæ peperit ei Abijah, & Atthai, & Ziza, & Selomith.

A-

9. Adoraim/ Lachis/ Aseka.
10. Zarega / Ajalon vnd Hebron / welche waren die festen stedte in Juda vnd BenJamin.
11. Vnd macht sie feste/ vnd setzte fürsten drein/ vnd vorrat von speise/ öle vnd wein.
12. Vnd in allen stedten schafft er schilde vnd spieß/ vnd macht sie seer feste. Vnd Juda vnd BenJamin waren vnter jm.
13. Auch machten sich zu jm die priester vnd Leviten aus gantzem Israel/ vnd allen jren grentzen.
14. Vnd sie verliessen jre vorstedte vnd habe / vnd kamen zu Juda gen Jerusalem. Denn Jerobeam vnd seine söne verstiessen sie/ das sie dem HERRN nicht priesteroмpt pflegen musten.
15. Er stifftet jm aber priester zu den höhen vnd zu den feldteuffeln/ vnd kelbern / die er machen ließ.
16. Vnd nach jnen kamen aus allen stemmen Israel/ die jr hertz gaben / das sie nach dem HERRN dem Gott Israel fragten/ gen Jerusalem / das sie opfferten dem HERRN dem Gott jrer veter.
17. Vnd stercketen also das königreich Juda/ vnd bestetigten Rehabeam den son Salomo drey jar lang. Denn sie wandelten in dem wege David vnd Salomo drey jar.
18. Vnd Rehabeam nam Mahelath die tochter Jerimoth des sons David zum weibe/ vnd Abihail die tochter Eliab des sons Jsai.
19. Die gebar jm diese söne/ Jeus / Semarja vnd Saham.
20. Nach der nam er Maecha / die tochter Absalom / die gebar jm Abia / Athai / Sisa vnd Selomith.

Fff Aber

4. *& in Bin. urbes munitionū.*
5. *munitiones & dedit in eis d. & thesauros c.*
6. *omni urbe & urbe.*
7. *ad multum v.*
8. *steterunt-se super eū de omni termino suo.*
9. *elongare fecerat e.*
9. *& s. e. à sacerdotio fungendo Jeh.*
10. *ad excelsa & ad pilosos (i. satyros, vel etiā, horrificos i. terrorem incutientes iis, quib. hircorū similitudine apparent. Levit. 17 n. 6.) & ad vit.*
11. *dantibus.*
12. *ad annos triadis (i. tres) quia amb. in via D. & Salomonis.* Ex hoc loco & ex toto 1 ecclesiaste apparet, Salomonē resipuisse etsi idololatriam à se invectam planè evertere non potuit. Simile exemplū in Manasse extat 2. Paral. 33. v 17. 1524
13. *& peperit.*

21. Aber Rehabeam hatte Maecha die tochter Absalom lieber denn alle seine weiber vnd kebsweiber/ Denn er hatte achzehen weiber vnd sechzig kebsweiber / vnd zeuget acht vnd zwentzig söne vnd sechzig töchter.

14. caput. 15. infra trib. suos scilicet ad regna re-faciendum eum. 16. instruere fecit. 17. munitionũ & d. e. escam ad multitudinem.

22. Vnd Rehabeam setzt Abia den son Maecha zum heupt vnd fürsten vnter seinen brüdern/ denn er gedacht jn könig zu machen.
23. Vnd er nam zu / vnd brach aus für allen seinen sönen in landen Juda vnd BenJamin / in allen festen stedten/ vnd er gab jnen fütterung die menge/ vnd nam viel weiber.

Das XII. Cap.

Cap. 12.

1. secundum confirmare (sc. Jehobeam) r. A. & secundum roborare illud.
2. in anno q. ipsi Regi R.
3. in chiliade & duabus centuriis currum, & in sex decadib. chiliadum eq. & non numerus populo.
4 munitionum, quæ Jehudæ (sc. erant) & ven.
5. ad Jer. a facieb. S. & d. eu.
6. & humiliati sunt.

Da aber das königreich Rehabeam bestetiget vnd bekrefftigt ward/ verließ er das gesetz des HERRN / vnd gantzes Israel mit jm.
2. Aber im fünfften jar des königes Rehabeam/ zoch erauff Sisak der könig in Egypten wider Jerusalem (denn sie hatten sich versündigt am HERRN)
3. Mit tausent vnd zwey hundert wagen / vnd mit sechzig tausent reutern / vnd das volck war nicht zu zelen / das mit jm kam aus Egypten/ Libia/ Suchim vnd Moren.

4. Vnd er gewan die festen stedte die in Juda waren/ vnd kam biß gen Jerusalem.
5. Da kam Semaja der prophet zu Rehabeam/ vnd zu den obersten Juda/ die sich gen Jerusalem versamlet hatten für Sisak/ vnd sprach zu jnen/ So spricht der HERR/ Jr habt mich verlassen/ darumb hab ich euch auch verlassen in Sisaks hand.
6. Da demütigeten sich die obersten in Israel mit dem könige/ vnd sprachen / Der HERR ist gerecht.

21. Amavit autem Rehabam Maachah filiam Absalom præ omnibus uxoribus suis, & concubinis suis. uxores enim octodecim acceperat, & concubinas sexaginta: & genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.

22. Constituit autem in [14] ducem, Rehabam Abijah filium Maachah, in ducem *inquam* [15] inter fratres suos: quia *optabat* constituere eum regem.
23. Et [16] docuit *eum*: dispersit autem de omnibus *reliquis* filiis suis in cunctas terras Jehudah & Binjamin: in cunctis urbibus [17] munitis & dedit eis escas copiosè. & petivit multitudinem uxorum.

CAP. XII.

Fuit autem [1] quum confirmasset regnũ Rehabam, ac roborasset illud, dereliquit legem Jehovæ, omnisq; Israel cum eo.
2. Fuit itaq; [2] anno quinto ipsius regis Rehabam, ascendit Sisac rex Aegypti contra Jerusalaim (prævaricati enim fuerant in Jehova)

3. [3] Cum mille & ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec *erat* numerus populi qui venerant cum eo ex Aegypto, Lubim, Suchiim, & Chusim.

4. Cepit autem urbes [4] munitas, quæ *erant* in Jehudah, & venit usq; *ad* Jerusalaim.
5. Tunc Semaajah propheta venit ad Rehabam & *ad* principes Jehudah qui congregati erãt [5] in Jerusalaim propter Sisac, & dixit ad eos, Sic dixit Jehovah, Vos dereliquistis me, & ego etiam dereliqui vos in manu Sisac.
6. [6] Humiliaverunt autem se principes Israelis & rex, ac dixerunt: Justus *est* Jehovah.

21. Amavit autem Roboam Maacha filiam Absalom super omnes uxores suas, & concubinas: nam uxores decem & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.
22. Constituit verò in capite, Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat,
23. Quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios ejus, & in cunctis finibus Juda, & Benjamin, & in universis civitatibus muratis: præbuitque eis escas plurimas, & multas petivit uxores.

CAP. XII.

Cumq; roboratum fuisset regnum Roboam & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Israel cum eo.
2. Anno autem quinto regni Roboam, ascendit Sesac rex Ægypti in Jerusalem, (quia peccaverant Domino)

3. Cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto, Libyes scilicet, & Troglodytæ, & Æthiopes.
4. Cepitq; civitates munitissimas in Juda, & venit usque in Jerusalem.
5. Semejas autem propheta ingressus est ad Roboam, & principes Juda, qui congregati fuerant in Jerusalem, fugientes Sesac: dixitque ad eos, Hæc dicit Dominus, vos reliquistis me, & ego reliqui vos in manu Sesac.
6. Consternatiq; principes Israel, & rex dixerunt, Justus est Dominus.

21. Καὶ ἠγάπησε Ροβοὰμ τὴν Μααχὰ θυγατέρα Αβεσσαλὼμ ὑπὲρ πάσας τὰς γυναῖκας αὐτοῦ, καὶ τὰς παλλακάς, ὅτι γυναῖκας δεκαοκτὼ εἶχε, καὶ παλλακὰς ἑξήκοντα, καὶ ἐγέννησεν εἴκοσι καὶ ὀκτὼ υἱούς, καὶ θυγατέρας ἑξήκοντα.

22. Καὶ κατέστησε Ροβοὰμ τὸν Αβιὰ τὸν τῆς Μααχὰ εἰς ἄρχοντα καὶ ἡγούμενον ἐν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, ὅτι διενοεῖτο τοῦ βασιλεῦσαι αὐτόν.
23. Καὶ ηὐξήθη Αβία, καὶ διέκοψε παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις Ιούδα καὶ Βενιαμίν, καὶ ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς ὀχυραῖς ἔδωκεν ἐν αὐτοῖς τροφὰς εἰς πλῆθος πολύ, καὶ ἠτήσατο πλῆθος γυναικῶν.

Κεφαλ. ιβ'

Καὶ ἐγένετο ὡς ἡτοιμάσθη ἡ βασιλεία Ροβοάμ, καὶ ὡς ἐκραταιώθη, ἐγκατέλιπε τὸν νόμον Κυρίου, καὶ πᾶς Ισραὴλ μετ' αὐτοῦ.
2. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἔτει τῷ πέμπτῳ τῆς βασιλείας Ροβοάμ, ἀνέβη Σουσακὶμ βασιλεὺς Αἰγύπτου ἐπὶ Ιερουσαλήμ, ὅτι ἥμαρτον ἔναντι Κυρίου.

3. Εν χιλίοις καὶ διακοσίοις ἅρμασι, καὶ ἑξήκοντα χιλιάσιν ἵππων, καὶ οὐκ ἦν ἀριθμὸς τοῦ πλήθους τοῦ ἐλθόντος μετ' αὐτοῦ ἐξ Αἰγύπτου, Λίβυες Σουχιὶμ καὶ Χουσιείμ.

4. Καὶ κατεκράτησαν τῶν πόλεων τῶν ὀχυρῶν, αἳ ἦσαν ἐν Ιούδα, καὶ ἦλθον εἰς Ιερουσαλήμ.
5. Καὶ Σαμαίας ὁ προφήτης ἦλθε πρὸς Ροβοάμ, καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας Ιούδα τοὺς συναχθέντας εἰς Ιερουσαλὴμ ἀπὸ προσώπου Σουσακὶμ· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, οὕτως εἶπε Κύριος, ὑμεῖς ἐγκατελίπετέ με, καὶ ἐγὼ ἐγκαταλείψω ὑμᾶς ἐν χειρὶ Σουσακίμ.
6. Καὶ ᾐσχύνθησαν οἱ ἄρχοντες Ισραὴλ καὶ ὁ βασιλεύς, καὶ εἶπον, Δίκαιος ὁ Κύριος.

Roboam à Sesac Aegyptio propter peccata spoliatus moritur.

Roboam à Sesac Aegyptio propter peccata spoliatus moritur.

7. Καὶ ἐν τῷ ἰδεῖν τὸν Κύριον, ὅτι ἐνετράπησαν, ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Σαμαίαν λέγων, ἐνετράπησαν, οὐ καταφθερῶ αὐτοὺς, καὶ δώσω αὐτοῖς ὡσεὶ σμικρὸν εἰς σωτηρίαν, καὶ οὐ μὴ στάξει ὁ θυμός μου ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ ἐν χειρὶ Σουσακίμ.

8. Ὅτι ἔσονται αὐτῷ εἰς δούλους, καὶ γνώσονται τὴν δουλείαν μου καὶ τὴν δουλείαν τῆς βασιλείας τῆς γῆς.

9. Καὶ ἀνέβη Σουσακὶμ βασιλεὺς Αἰγύπτου ἐπὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔλαβε τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἐν οἴκῳ βασιλέως, τὰ πάντα ἔλαβεν, καὶ ἔλαβε τοὺς θυρεοὺς τοὺς χρυσοῦς οὓς ἐποίησεν Σολομών.

10. Καὶ ἐποίησεν Ῥοβοὰμ ὁ βασιλεὺς ἀντ' αὐτῶν θυρεοὺς χαλκοῦς, καὶ κατέστησεν ἐπὶ χεῖρας ἀρχόντων τῶν παρατρεχόντων τῶν φυλασσόντων τὰς θύρας οἴκου τοῦ βασιλέως.

11. Καὶ ἐγένετο ἀπὸ ἱκανοῦ ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι τὸν βασιλέα εἰς οἶκον Κυρίου, εἰσεπορεύοντο καὶ οἱ παρατρέχοντες, καὶ ἐλάμβανον τοὺς θυρεοὺς καὶ ἀποκαθιστῶν εἰς τὴν παράταξιν τῶν παρατρεχόντων.

12. Καὶ ἐν τῷ ἐντραπῆναι τὸν βασιλέα, ἀπεστράφη ἀπ' αὐτοῦ ὀργὴ Κυρίου, καὶ οὐκ εἰς διαφθορὰν εἰς τέλος τοῖς πᾶσι, καί γε ἐν τῷ Ἰούδα ἦσαν λόγοι ἀγαθοί.

*1. Reg. 14. v 21.

13. Καὶ κατίσχυσεν ὁ βασιλεὺς Ῥοβοὰμ ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐβασίλευσεν, υἱὸς τεσσαράκοντα καὶ ἑνὸς ἔτους ἦν Ῥοβοὰμ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ ἑπτὰ καὶ δέκα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐν τῇ πόλει ἣν ἐξελέξατο Κύριος ἐπονομάσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ ἐκ πασῶν φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Νααμὰ ἡ Ἀμμανῖτις.

14. Καὶ ἐποίησε τὸ πονηρόν, ὅτι οὐ κατεύθυνε τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐκζητῆσαι Κύριον.

15. Καὶ οἱ λόγοι Ῥοβοὰμ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι οὐκ ἰδοὺ εἰσὶ γεγραμμένοι ἐν τοῖς λόγοις Σαμαίου τοῦ προφήτου, καὶ Ἀδδὼ τοῦ ὁρῶντος τοῦ γενεαλογῆσαι καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ; καὶ ἐπ-

7. Cumque vidisset Dominus quod humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semejam, dicens, Quia humiliati sunt, non disperdam eos: daboque eis pauxillum auxilii, & nõ stillabit furor meus super Jerusalem per manum Sesac.

8. Veruntamen servient ei: ut sciant distantiam servitutis meæ, & servitutis regni terrarum.

9. Recessit itaque Sesac rex Ægypti ab Jerusalem, sublatis thesauris domus Domini & domus regis, omniaque secum tulit: & clypeos aureos, quos fecerat Salomon,

10. Pro quibus fecit rex æneos, & tradidit illos principibus scutariorum, qui custodiebãt vestibulum palatii,

11. Cumque introiret rex domum Domini, veniebant scutarii, & tollebant eos: iterumq; referebant eos ad armamentarium suum.

12. Veruntamen quia humiliati sunt aversa est ab eis ira Domini, nec deleti sunt penitus: siquidem in Juda inventa sunt opera bona.

13. * Confortatus est ergo rex Roboam in Jerusalem, atque regnavit: quadraginta autem & unius anni erat cùm regnare cœpisset: & decem & septem annis regnavit in Jerusalem, urbe quam elegit Dominus, ut confirmaret nomen suum ibi, de cunctis tribubus Israel: nomen autem matris ejus Naama Ammanitis.

14. Fecit autem malum, & non præparavit cor suum ut quæreret Dominum.

15. Opera verò Roboam prima & novissima scripta sunt in libris Semejæ prophetæ, & Addo Videntis, & diligenter exposita: pugnaveruntque ad-

7. 7 Quumq; vidisset Jehovah quod humiliassent sese, fuit verbum ejus ad Semaajah his verbis, Humiliati sunt, non I disperdam eos, sed dabo illis brevi evasionem, neq; stillabit furor meus contra Jerusalaim per manum Sisac.

8. Erunt tamen ei servi: ut sciant servitutem meam & servitutem regnorum terrarum.

9. Ascendit ergo Sisac rex Aegypti 8 contra Jerusalaim, tulitq; thesauros domus Jehovæ, & thesauros domus 9 regiæ, omnia tulit: tulit & clypeos 10 aureos quos fecerat rex Selomoh.

10. Et fecit rex Rehabam 11 loco eorum, clypeos æneos, & commisit *eos* manui principum cursorum, qui custodiebant vestibulum domus regiæ.

11. Erat autem 12 ex quo ibat rex *in* domum Jehovæ, veniebant cursores illi, & gestabant eos, postea referebant 13 eosdem in thalãmũ cursorum.

12. Quũ autẽ humiliasset se aversa est ab eo ira Jehovæ, ut nõ disperderet *eum* prorsus: & etjam in Jehudah 14 fuerunt res bonæ.

13. Corroboratus est itaq; rex Rehabã in Jerusalaim, & regnavit: quia 15 quadraginta & unius anni *erat* Rehabam quum regnare cœpit, & septendecim annis regnavit in Jerusalaim urbe, quã elegit Jehovah, 16 ut poneret nomen suũ ibi ex omnibus *urbibus* tribuum Israelis: nomen autem matris ejus *erat* Naamah Ammonitis.

14. Fecit autem malum illud, quod non præparavit cor suum ad quærendum Jehovam.

15. Verba autem Rehabam priora & posteriora, annon 17 scripta sunt in sermonibus Semaajah prophetæ, & Iddo Videntis, 18 dum recensent seriem generationum? & *fue-*

runt

7. Als aber der HERR sahe das sie sich demütigeten / kam das wort des HERRN zu Semaja / vnd sprach / Sie haben sich gedemütiget / drumb wil ich sie nicht verderben / sondern ich wil jnen ein wenig errettung geben / das mein grim nicht trieffe auff Jerusalem / durch Sisak.

8. Doch sollen sie jm vnterthan sein / das sie innen werden / was es sey / Mir dienen / vnd den königreichen in landen dienen.

9. Also zoch Sisak der könig in Egypten erauff gen Jerusalem / vnd nam die schetze im hause des HERRN / vnd die schetze im hause des königs / vnd nams alles weg. Vnd nam auch die gülden schilde / die Salomo machen ließ.

10. An welcher stet ließ der könig Rehabeam eherne schilde machen / vnd befahl sie dem obersten der drabanten / die an der thür des königs hauß hutten.

11. Vnd so offt der könig in des HERRN hauß gieng / kamen die drabanten vnd trugen sie / vnd brachten sie wider in der drabanten kamer.

12. Vnd weil er sich demütiget / wand sich des HERRN zorn von jm / das nicht alles verderbet ward / denn es war in Juda noch was gutes.

13. Also ward Rehabeam der könig bekrefftiget in Jerusalem / vnd regierte / Ein vnd viertzig jar alt war Rehabeam / da er könig ward / vnd regierte siebenzehen jar zu Jerusalem / in der stat / die der HERR erwehlet hatte / aus allen stemmen Israel / das er seinen namen dahin stellet. Seine mutter hieß Naema ein Ammonitin.

14. Vnd er handelt vbel / vnd schicket sein hertz nicht das er den HERRN suchet.

15. Die geschicht aber Rehabeam / beide / die ersten vnd die letzten / sind geschrieben in den geschichten Semaja des propheten / vnd Iddo des schawers / vnd auffgezeichnet.

Fff 2 Da-

7. & in videndo Jehovam q. humiliati essent, fuit verbum Jehov. ad S. dicendo, h. s. non corrumpam eos, & dabo e. quasi paululũ adev. & non effundetur f. m. in Jer. in manu S.
8. super Jer.
9. regis.
10. auri.
11. pro eis cl. aris, & fecit visitari super manu pr. e. custodientiũ ostium domus regis.
12. à sufficientia ingredi Regem (.i. quoties cunq; ingrediebatur Rex) do.
13. eos ad tha. & in humiliari eos etc & non ad corrumpendum ad totũ, vel ad consumptionem.
14. fuit (sing. pro pl.) verba bona. Et corroboravit se rex.
15. filius quatuor decadũ & unius anni (erat) R. in regnando ipsum & heptadem (&) decadem anni.
16. ad ponendũ.
17. ipsa scripta.
18. in genealogizando? Et bella.

1525:1

15. *cubuit.*

Cap. 13.

1. *in anno octodenarij (sc. numeri) Regi 3. & (i. tunc) reg.*

2. *& inter 3. Et ligavit (junxit) A. bellum in exerc. pot. belli, quatuor centurijs chiliadis viri electi.*

3. *bellum in octocenturiis chiliadis viri electi potentis virtute.*

4. *desuper monte S.*

5. *vobis (i. vestrum sc. erat) scire.*

6. *super d.*

7. *super eum v. v. f. impietatis (vel nequitia) & c. f. super R.*

8. *d. centes (scil. estis) rob.*
9. *& vos turba multa, & v. v. auri.*

Dazu die kriege Rehabeam vnd Jerobeam jr lebenlang.
16. Vnd Rehabeam entschlieff mit seinen vetern / vnd ward begraben in der stadt Dauid / vnd sein son Abia ward könig an seine stat.

Das XIII. Cap.

IM achzehenden jar des königs Jerobeam ward Abia könig in Juda /
2. Vnd regierte drey jar zu Jerusalem. Seine mutter hieß Michaja / eine tochter Vriel von Gibea. Vnd es erhub sich ein streit zwischen Abia vnd Jerobeam.
3. Vnd Abia rüstet sich zu dem streit mit vier hundert tausent junger manschafft starcke leute zum kriege. Jerobeam aber rüstet sich mit jm zu streiten / mit acht hundert tausent junger manschafft / starcke leute.
4. Vnd Abia macht sich auff / oben auff den berg Zemariam / welcher ligt auff dem gebirge Ephraim / vnd sprach / Höret mir zu Jerobeam vnd gantzes Jsrael.
5. Wisset jr nicht / das der HERR der Gott Jsrael hat das königreich zu Jsrael Dauid gegeben ewiglich / jm vnd seinen sönen einen saltzbund?
6. Aber Jerobeam der son Nebat / der knecht Salomo / Dauids son / warff sich auff vnd ward seinem herrn abtrünnig.
7. Vnd haben sich zu jm geschlagen lose leute vnd kinder Belial / vnd haben sich gestercket wider Rehabeam den son Salomo / denn Rehabeam war jung / vnd eines blöden herzen / das er sich für jnen nicht wehret.
8. Nu dencket jr euch zu setzen wider das reich des HERRN vnter den sönen Dauid / weil ewer ein grosser hauffe ist / vnd habt güldene kelber / die euch Jerobeam für Götter gemacht hat.

Habt

runt bella Rehabam & Jarobam omnibus diebus.
16. 16 Dormivit itaq; Rehabam cum patribus suis, & sepultus est in civitate Davidis: regnavitq; Abijah filius ejus pro eo.

CAP. XIII.

ANno decimo octavo regis Jarobá, regnavit Abijah super Jehudah.
2. Tribus annis regnavit in Jerusalaim: (nomen autem matris ejus Michajahu filia Uriel de Gibah) & bellum fuit inter Abijah 2 & Jarobam.
3. Instruxit itaq; Abijah aciem illam cum exercitu potétium *in* bello, *nempe* quadringentis millibus virorú electorum: Jarobam vero instruxit cum eo 3 aciem cum octingentis millibus virorum electorum potentium viribus
4. Surrexit autem Abijah 4 é monte Semaraim, qui *erat* in monte Ephraim, & dixit, Audite me Jarobam & omnis Israel,
5. Nonne 5 vestra intererat scire, quod Jehovah Deus Israelis dedit regnum David super Israelem in seculum, illi & filiis ejus pacto salis?
6. Surrexit autem Jarobam filius Nebat servus Selomoh filii Davidis, & rebellavit 6 contra dominum suum:
7. Congregatiq; sunt 7 ad eum viri vacui, filii impii, & corroboraverunt se contra Rehabam filium Selomoh: Rehabam autem erat puer & tener corde, & non roboravit se ante eos.
8. Nunc vero vos 8 statuitis roborare vos coram regno Jehovæ, *quod est* in manu filiorum Davidis: 9 estis autem multitudo magna, ac vobiscum *sunt* vituli aurei quos fecit vobis Jarobam pro diis.

Non

adversum se Roboam & Jeroboam cunctis diebus.
16. Et dormivit Roboam cum patribus suis: sepultusque est in civitate David. Et regnavit Abia filius ejus pro eo.

CAP. XIII.

ANno * octavodecimo regis Jeroboam, regnavit Abia super Judam.
2. Tribus annis regnavit in Jerusalem: (nomenque matris ejus Michaja, filia Uriel de Gabaa:) & erat bellum inter Abiam & Jeroboam.
3. Cumque iniisset Abia certamen, & haberet bellicosissimos viros, & electorum quadringenta millia: Jeroboam instruxit econtra aciem octingenta millia virorum, qui & ipsi electi erant, & ad bella fortissimi.
4. Stetit ergo Abia super montem Semeron, qui erat in Ephraim, & ait, Audi Jeroboam, & omnis Israel,
5. Num ignoratis quod Dominus Deus Israel dederit regnum David super Israel in sempiternũ, ipsi & filiis ejus in pactum salis?
6. (Et surrexit Jeroboam filius Nabat, servus Salomonis filii David: * & rebellavit contra dominum suum.
7. Congregatique sunt ad eum viri vanissimi, & filii Belial: & prævaluerũt contra Roboam filium Salomonis: porrò Roboam erat rudis, & corde pavido, nec potuit resistere eis.)
8. Nunc ergo vos dicitis, quòd resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios David: habetisque grandem populi multitudinem, atq; vitulos aureos quos fecit vobis Jeroboam in deos.

Et

ἐπολέμει Ροβοὰμ καὶ Ἱεροβοὰμ πάσας τὰς ἡμέρας.
16. Καὶ ἐκοιμήθη Ροβοὰμ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη ἐν πόλει Δαυὶδ, καὶ ἐβασίλευσεν Ἀβία υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Κεφαλ. ιγ'.

ΕΝ τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Ἱεροβοάμ, ἐβασίλευσεν Ἀβία ἐπὶ Ἰούδαν.
2. Τρία ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Μααχὰ θυγάτηρ Ἀβεσσαλώμ· καὶ πόλεμος ἦν ἀναμέσον Ἀβία καὶ ἀναμέσον Ἱεροβοάμ.
3. Καὶ παρετάξατο Ἀβία τὸν πόλεμον ἐν δυνάμει δυνατῶν πολεμιστῶν ἐν τετρακοσίαις χιλιάσιν ἀνδρῶν ἐκλεκτῶν, καὶ Ἱεροβοὰμ παρετάξατο πρὸς αὐτὸν πόλεμον ἐν ὀκτακοσίαις χιλιάσιν ἀνδρῶν ἐκλεκτῶν δυνατῶν ἰσχύι ἀνδρῶν πολεμιστῶν.
4. Καὶ ἀνέστη Ἀβία ἀπὸ τοῦ ὄρους Σομορὼμ, ὅ ἐστιν ἐν τῷ ὄρει Ἐφραίμ, καὶ εἶπεν, ἀκούσατέ μου Ἱεροβοὰμ καὶ πᾶς Ἰσραήλ.
5. Οὐχὶ ὑμῖν γνῶναι ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ἔδωκε βασιλείαν τῷ Δαυὶδ ἐπὶ Ἰσραὴλ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ εἰς διαθήκην ἁλός;
6. Καὶ ἀνέστη Ἱεροβοὰμ ὁ τοῦ Ναβὰτ ὁ παῖς Σολομῶντος υἱοῦ Δαυὶδ, καὶ ἀπέστη ἀπὸ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ.
7. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ἄνδρες λοιμοὶ υἱοὶ παράνομοι, καὶ ἀντέστησαν ἐπὶ Ροβοὰμ υἱὸν Σολομῶντος· καὶ Ροβοὰμ ἦν νεώτερος καὶ δειλὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ οὐκ ἐκραταιώθη κατὰ πρόσωπον αὐτῶν.
8. Καὶ νῦν ὑμεῖς λέγετε ἀντιστῆναι κατὰ πρόσωπον βασιλείας Κυρίου διὰ χειρὸς υἱῶν Δαυὶδ, καὶ ὑμεῖς πλῆθος πολὺ καὶ μεθ' ὑμῶν δαμάλεις χρυσαῖ, ἃς ἐποίησεν ὑμῖν Ἱεροβοὰμ εἰς θεούς.

Η δ'-

Abia Rex Judah, Deo confisus felicissime contra Jerobo-num pugnat.

* 1. Reg. 15. 1.

* 1. Reg. 11. 26.

Abia Rex Judah Deo confisus felicissime contra Jeroboamum pugnat.

* 1. Reg. 12. v. 31.

9. Ἢ οὐχὶ ἀπώσασθε τοὺς ἱερεῖς Κυρίου τοὺς υἱοὺς Ααρὼν καὶ τοὺς Λευίτας, καὶ ἐποιήσατε ἑαυτοῖς ἱερεῖς ἐκ τοῦ λαοῦ τῆς γῆς; πᾶς ὁ προσπορευόμενος τοῦ πληρῶσαι τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐν μόσχῳ υἱῷ βουκολίου καὶ κριοῖς ἑπτά, καὶ ἐγένετο εἰς ἱερέα τῷ μὴ ὄντι Θεῷ.

10. Καὶ ἡμεῖς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν οὐκ ἐγκαταλείπομεν, καὶ οἱ ἱερεῖς υἱοὶ Ααρὼν λειτουργοῦσι τῷ Κυρίῳ καὶ οἱ Λευῖται ἐν ταῖς ἐφημερίαις αὐτῶν.

11. Καὶ θυμιῶσι τῷ Κυρίῳ ὁλοκαυτώσεις τοπρωὶ πρωὶ καὶ τοεσπέρας ἑσπέρας, καὶ θυμίαμα συνθέσεως καὶ πρόθεσιν ἄρτων ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς καθαρᾶς, καὶ ἡ λυχνία ἡ χρυσῆ καὶ οἱ λύχνοι αὐτῆς τοῦ ἀνάπτειν τοεσπέρας ἑσπέρας, ὅτι φυλάσσομεν ἡμεῖς τὴν φυλακὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὑμεῖς δὲ ἐγκατελείψατε αὐτόν.

12. Καὶ ἰδοὺ μεθ' ἡμῶν ἐν ἀρχῇ Κύριος, καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτοῦ, καὶ αἱ σάλπιγγες τῆς σημασίας τοῦ σημαίνειν ἐφ' ὑμᾶς, υἱοὶ Ισραὴλ μὴ πολεμήσητε πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι οὐκ εὐοδωθήσεσθε.

13. Καὶ Ιεροβοὰμ περιεκύκλωσε τὸ ἔνεδρον ἐλθεῖν κατόπισθεν αὐτῶν, καὶ ἦσαν ἔμπροσθεν Ιούδα, καὶ τὸ ἔνεδρον ἐκ τῶν ὀπίσω.

14. Καὶ ἐπέβλεψεν Ιούδας, καὶ ἰδοὺ ὁ πόλεμος αὐτοῖς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν καὶ ἐκ τῶν ὄπισθεν, καὶ ἀνεβόησαν πρὸς Κύριον· καὶ οἱ ἱερεῖς ἐσάλπισαν ταῖς σάλπιγξιν.

15. Καὶ ἠλάλαξεν ἀνὴρ Ιούδας, καὶ ἐγένετο ὅτε ἠλάλαξαν ἄνδρες Ιούδα, καὶ Κύριος ἔθραυσεν τὸν Ισραὴλ καὶ τὸν Ιεροβοὰμ ἐναντίον τοῦ Αβία καὶ Ιούδα.

16. Καὶ ἔφυγον υἱοὶ Ισραὴλ ἀπὸ προσώπου Ιούδα, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς Κύριος εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν.

Καὶ

9. * Et ejecistis sacerdotes Domini, filios Aaron, atque Levitas: & fecistis vobis sacerdotes sicut omnes populi terrarum: quicunq; venerit, & initiaverit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem, fit sacerdos eorum, qui non sunt dii.

10. Noster autem Dominus, Deus est, quem non relinquimus: sacerdotesque ministrant Domino de filiis Aaron: & Levitæ sunt in ordine suo.

11. Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies mane & vespere: & thymiama juxta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in mensa mundissima, estq; apud nos candelabrum aureum, & lucernæ ejus, ut accendantur semper ad vesperam: nos quippe custodimus præcepta Domini Dei nostri, quem vos reliquistis.

12. Ergo in exercitu nostro dux Deus est, & sacerdotes ejus, qui clangunt tubis, & resonant contra vos: filii Israel nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.

13. Hæc illo loquente, Jeroboam retro moliebatur insidias. Cumque ex adverso hostiū staret, ignorantem Judam suo ambiebat exercitu.

14. Respiciensque Judas, vidit instare bellum ex adverso & post tergū, & clamavit ad Dominum: ac sacerdotes tubis canere cœperunt.

15 Omnesque viri Juda vociferati sunt: & ecce, illis clamantibus perterruit Deus Jeroboam, & omnem Israel qui stabat ex adverso Abia & Juda.

16. Fugeruntque filii Israel Judam, & tradidit eos Deus in manu eorum.

Per-

9. Nonne ejecistis sacerdotes Jehovæ filios Aharon, & Levitas, & fecistis vobis sacerdotes sicut populi terrarum? 10 quicunq; venerit ut impleat manum suam juvenco filio bovis, & arietibus septem, erit sacerdos iis qui non sunt dii.

10. Nos vero *sumus* Jehovæ Dei nostri, neq; dereliquimus eum sacerdotesq; 11 ministrant Jehovæ, filii Aharon, & Levitæ *sunt* in opere:

11. 12 Adolentq; Jehovæ holocausta singulis matutinis & in singulis vesperis: & suffimentum aromaticum, & dispositio panis *est* super mensam mundam, & candelabrū 13 aureum & lucernæ ejus, ut ardeant singulis vesperis: custodimus enim nos custodiam Jehovæ Dei nostri, & vos dereliquistis eum.

12. Et 14 certe nobiscum pro duce Deus ille, & sacerdotes ejus, & tubæ clangoris, 15 ut insonent contra vos Filii Israelis, ne pugnetis cum Jehova Deo patrum vestrorum: quia *id* non 16 prospere cedet vobis.

13. Jarobam autem circuire fecit insidias, 17 ut veniret à tergo ipsorum: & fuerunt ante *ipsum* Jehudah, & insidiæ illæ à tergo eorum.

14. † Aspexerunt autem *filii* Jehudah, & ecce, illis *imminebat* bellum ante & retro, tunc clamaverunt ad Jehovam, & sacerdotes 18 clangebant tubis.

15. Vociferati sunt autem viri Jehudah: & factum est quum vociferarentur viri Jehudah, Deus percussit Jarobam & universum Israelem ante Abijah & Jehudah.

16. Fugerunt itaq; filii Israelis à facie Jehudah, ac tradidit eos Deus in manum eorum.

Et

9. Habt jr nicht die priester des HERRN die kinder Aaron / vnd die Leuiten ausgestossen / vnd habt euch einen priester gemacht / wie die völcker in landen? Wer da kompt seine hand zu füllen mit einem jungen farren vnd sieben widder / der wird priester / dere / die nicht Götter sind.

10. Mit vns aber ist der HERR vnser Gott / den wir nicht verlassen / vnd die priester die dem HERRN dienen / die kinder Aaron / vnd die Leuiten in jrem geschefft.

11. Vnd anzünden dem HERRN alle morgen brand opffer / vnd alle abend. Dazu das gute reuchwerck / vnd bereite brot auff den reinen tisch / vñ der gülden leuchter mit seinen lampen / das sie alle abend angezündet werden. Denn wir behalten die hut des HERRN vnsers Gottes / jr aber habt jn verlassen.

12. Sihe / mit vns ist an der spitzen Gott vnd seine priester / vnd die drometen zu drometen / das man wider euch trometе. Jr kinder Jsrael / streitet nicht wider den HERRN ewer veter Gott / denn es wird euch nicht gelingen.

13. Aber Jerobeam macht einen hinderhalt vmbher / das er von hinden an sie keme / das sie für Juda waren / vnd der hinderhalt hinder jhen.

14. Da sich nu Juda vmbwand / Sihe / da war fornen vnd hinden streit. Da schrien sie zum HERRN / vnd die priester drometen mit drometen.

15. Vnd jederman in Juda dönet. Vnd da jederman in Juda dönete / plaget Gott Jerobeam vnd das gantze Jsrael für Abia vnd Juda.

16. Vnd die kinder Jsrael flohen für Juda / vnd Gott gab sie in jre hende.

10. omnis veniens ad implendum m. s. in juvenco f. b. & a. s. & erit s. non diis.
11. ministrantes (sc. sunt) Jeh.
12. & suffientes (sc. sunt) Jeh. ascensiones in mane in mane, & in vespera in vespera, & s. aromatum.
13. auri, & l. e. ad accendendum in vespera in vespera. Nam custodientes (scil. sumus) nos.
14. ecce n. in capite (i. principiis) D.
15. ad clangendum super vos.
16. prosperabitis.
17. ad veniendū.
18. tubicinantes (erant) in tubis. & clanxerunt vir Jehudah: & fuit in clangendo virum J. & Deus p.

CAPUT XIII.

19. in eos A. & p. e. percussione m. & cec. confossi. 20. Viri electi.

21. in temp.

22. super Jehovam Deum p. s.
23. post Jar.

24. filias e. & J. & f. e. & E. & filias e.

25. & corroboravit se A. & acc.
26. vig. & d.
27. verborum.
28. in midrasch (i. inquisitione vel, commentario) Pr. I.

Cap. 14.

1. & cubuit A.

17. Das Abia mit seinem volck eine grosse schlacht an jnen thet/ vnd fielen aus Jsrael erschlagene fünff hundert tausent junger manschafft.

18. Also wurden die kinder Jsrael gedemütiget zu der zeit. Aber die kinder Juda wurden getrost/ denn sie verliessen sich auff den HERRN jrer veter Gott.

19. Vnd Abia jaget Jerobeam nach/ vnd gewan jm stedte an/ BethEl mit jren töchtern/ Jesana mit jren töchtern/vnd Ephron mit jren töchtern.

20. Das Jerobeam förder nicht zu krefften kam/ weil Abia lebt/ Vnd der HERR plaget jn das er starb.

21. Da nu Abia gesterckt war/nam er vierzehen weiber/ vnd zeugete zwey vnd zwentzig söne/ vnd sechzehen töchter.

22. Was aber mehr von Abia zu sagen ist/ vnd seine wege vnd sein thun/ das ist geschrieben in der Historia des propheten Jddo.

1. Vnd Abia entschlieff mit seinen vetern/ vnd sie begruben jn in der stadt Dauid/vnd Assa sein son ward könig an seine stat. Zu des zeiten war das land stille zehen jar.

Das XIIII. Cap.

1. & dixit ipsi Jeh. requirere Jeho. D. p. s. & facere.
3. chammonim (i. Hammonim statuas. vel, solaria sc. simulachra, Levit. 26. v. 31. vel etiam Ammoniacas arbores Soli dicatas.

Vnd Assa thet das recht war/ vnd dem HErrn seinem GOtt wolgefiel.

3. Vnd thet weg die frembden altar/vnd die höhen/ vnd zubrach die seulen/ vnd hieb die hayne ab.

4. Vnd liess Juda sagen/ das sie den HERRN den Gott jrer veter suchten/ vnd theten nach dem gesetz vnd gebot.

5. Vnd er thet weg aus allen stedten Juda/ die höhen vnd die Götzen. Denn das königreich war still für jm.

17. Et percusserunt 19 eos Abijah & populus ejus, plaga magna: cecideruntq; vulnerati ex Israele, quingenta millia 20 virorum electorum.

18. Humiliati sunt igitur filii Israelis 21 tempore illo, & corroborati sunt filii Jehudah, quia innixi sunt 22 Jehovæ Deo patrum suorum.

19. Et persequutus est Abijah 23 Jarobá, & cepit ab eo civitates *aliquot*, Beth-el & 24 villas ejus, & Jesanah & villas ejus, & Ephron & villas ejus.

20. Neq; retinuit robur *ullum* Jarobam ultra in diebus Abijah: percussitq; eum Jehovah, & mortuus est.

21. 25 Corroboratus autem Abijahu, accepit sibi uxores quatuordecim, genuitq; 26 viginti duos filios, & sedecim filias.

22. Reliquum vero 27 gestorum Abijah, & viarum ejus, & verborum ejus, scripta *sunt* 28 in libro prophetæ Iddo.

CAP. XIIII.

Dormivit autem Abijah cum patribus suis, ac sepelierunt eum in civitate Davidis: regnavit autem Asa filius ejus pro eo: in diebus ejus requievit terra decem annis.

2. Et fecit Asa *quod* bonum & rectum *est* in oculis Jehovæ Dei sui:

3. Abstulit namq; altaria alieni, & excelsa, confregitq; statuas, ac succidit lucos:

4. 1 Jussitq; ipsi Jehudah ut requirerent Jehovam Deum patrum suorum, & facerent legem & præceptum.

5. Abstulit inquá de cunctis urbibus Jehudah excelsa, & 3 simulachra: & quievit regnum coram eo.

17. Percussit ergo eos Abia, & populus ejus plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Israel quinquaginta millia virorum fortium.

18. Humiliatique sunt filii Israel in tempore illo: & vehementissimè confortati filii Juda, eò quòd sperassent in Domino Deo patrum suorum.

19. Persecutus est autem Abia fugientem Jeroboam: & cepit civitates ejus, Bethel & filias ejus: & Jesana cum filiabus suis: Ephron quoq; & filias ejus.

20. Nec valuit ultrà resistere Jeroboam in diebus Abia: quem percussit Dominus, & mortuus est.

21. Igitur Abia, confortato imperio suo, accepit uxores quatuordecim: procreavitque viginti duos filios, & sedecim filias.

22. Reliqua autem sermonum Abia, viarumque & operum ejus, scripta sunt diligentissimè in libro Addo prophetæ.

CAP. XIIII.

Dormivit autem* Abia cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: regnavitque Asa filius ejus pro eo, in cujus diebus quievit terra annis decem.

2. Fecit autem Asa quod bonum & placitum erat in conspectu Domini Dei sui,

3. Et subvertit altaria peregrini cultus, & excelsa, & confregit statuas, lucosque succidit.

4. Et præcepit Judæ ut quæreret Dominum Deum patrum suorum, & faceret legem, & universa mandata.

5. Et abstulit de cunctis urbibus Juda aras & phana, & regnavit in pace.

17. Καὶ ἐπάταξεν ἐν αὐτοῖς Ἀβία καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ πληγὴν μεγάλην, καὶ ἔπεσον τραυματίαι ἀπὸ Ἰσραὴλ πεντακόσιαι χιλιάδες ἀνδρῶν δυνατῶν.

18. Καὶ ἐταπεινώθησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ κατίσχυσαν οἱ υἱοὶ Ἰούδα, ὅτι ἤλπισαν ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν.

19. Καὶ κατεδίωξεν Ἀβία ὀπίσω Ἱεροβοάμ, καὶ προκατέλαβεν παρ' αὐτοῦ πόλεις, τὴν Βαιθὴλ καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ τὴν Ἰεσυνὰ καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ τὴν Ἐφρὼν καὶ τὰς κώμας αὐτῆς.

20. Καὶ οὐκ ἔσχεν ἰσχὺν Ἱεροβοὰμ ἔτι πάσας τὰς ἡμέρας Ἀβία, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν Κύριος, καὶ ἀπέθανεν.

21. Καὶ κατίσχυσεν Ἀβία, καὶ ἔλαβεν ἑαυτῷ γυναῖκας τέσσαρας καὶ δέκα, καὶ ἐγέννησεν εἴκοσι καὶ δύο υἱούς, καὶ ἑκκαίδεκα θυγατέρας.

22. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἀβία καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἰδοὺ γεγραμμένοι ἐπὶ βιβλίῳ ἐν τῇ ἐκζητήσει Ἀδδὼ τοῦ προφήτου.

Κεφαλ. ιδ΄.

Καὶ ἐκοιμήθη Ἀβία μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν πόλει Δαυίδ, καὶ ἐβασίλευσεν Ἀσὰ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ· ἐν ταῖς ἡμέραις Ἀσὰ ἡσύχασεν ἡ γῆ Ἰούδα δέκα ἔτη.

2. Καὶ ἐποίησεν Ἀσὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ.

3. Καὶ ἀπέστησε τὰ θυσιαστήρια τὰ ἀλλότρια καὶ τὰ ὑψηλά, καὶ συνέτριψε τὰς στήλας καὶ ἐξέκοψε τὰ ἄλση.

4. Καὶ εἶπε τῷ Ἰούδᾳ τοῦ ἐκζητῆσαι Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ ποιῆσαι τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολάς.

5. Καὶ ἀπέστησεν ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων Ἰούδα τὰ θυσιαστήρια καὶ τὰ εἴδωλα, καὶ εἰρήνευσεν ἡ βασιλεία ἐνώπιον αὐτοῦ.

Abia Rex Judah Deo confisus felicissimè contra Jeroboamum pugnat.

* 1. Reg. 15. 8.

Asa Rex pius sublata Idololatria urbes munit & Aethiopes sternit.

6. Καὶ ᾠκοδόμησεν πόλεις τειχήρεις ἐν γῇ Ἰούδα, καὶ οὐκ ἦν αὐτῷ πόλεμος ἐν τοῖς ἔτεσι τούτοις ὅτι κατέπαυσεν αὐτῷ Κύριος.

7. Καὶ εἶπεν Ἀσὰ τῷ Ἰούδᾳ, οἰκοδομήσωμεν τὰς πόλεις ταύτας, καὶ ποιήσωμεν τείχη, καὶ πύργους, καὶ πύλας, καὶ μοχλούς, ἐν ᾧ κυριευόμεθα τῆς γῆς, ὅτι καθὼς ἐξεζητήσαμεν Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἐξεζήτησεν ἡμᾶς καὶ κατέπαυσεν ἡμᾶς κυκλόθεν, καὶ ᾠκοδόμησαν, καὶ κατηύθυναν.

8. Καὶ ἐγένετο τῷ Ἀσὰ δύναμις ὁπλοφόρων ἀνδρῶν αἰρόντων θυρεοὺς καὶ δόρατα ἐν τῇ Ἰούδᾳ τριακόσιαι χιλιάδες, καὶ ἐν Βενιαμὶν πελτασταὶ καὶ τοξόται διακόσιαι καὶ ὀγδοήκοντα χιλιάδες, πάντες οὗτοι πολεμισταὶ υἱοὶ δυνάμεως.

9. Καὶ ἐξῆλθεν ἐπ' αὐτοὺς Ζαραὶ ὁ Αἰθίοψ ἐν δυνάμει ἐν χιλίαις χιλιάσιν καὶ ἐν ἅρμασι τριακοσίοις, καὶ ἦλθεν ἕως Μαρησά.

10. Καὶ ἐξῆλθεν Ἀσὰ εἰς συνάντησιν αὐτῷ, καὶ παρετάξατο πόλεμον ἐν τῇ φάραγγι κατὰ βορρᾶν Μαρησά.

* 1. Reg. 14. v 6.

11. Καὶ ἐβόησεν Ἀσὰ πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ, καὶ εἶπε, Κύριε οὐκ ἀδυνατεῖ παρὰ σοὶ σώζειν ἐν πολλοῖς ἢ ἐν ὀλίγοις, οἷς οὐκ ἔστιν ἰσχύς, βοήθησον ἡμῖν Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἐπὶ σοὶ πεποίθαμεν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἤλθομεν ἐπὶ τὸ πλῆθος τὸ πολὺ τοῦτο· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ εἶ Θεός, μὴ κατισχυσάτω μετὰ σοῦ ἄνθρωπος.

12. Καὶ ἐπάταξε Κύριος τοὺς Αἰθίοπας ἐναντίον Ἀσὰ καὶ ἐναντίον Ἰούδα, καὶ ἔφυγον οἱ Αἰθίοπες.

13. Καὶ κατεδίωξεν αὐτοὺς Ἀσὰ καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἕως Γέραρα· καὶ ἔπεσον οἱ Αἰθίοπες, ὥστε μὴ εἶναι ἐν αὐτοῖς περιποίησιν, ὅτι συνετρίβησαν ἐνώπιον Κυ-

ρίου

6. Ædificavit quoq; urbes munitas in Juda, quia quietus erat, & nulla temporibus ejus bella surrexerant; pacem Domino largiente.

7. Dixit autem Judæ, Ædificemus civitates istas, & vallemus muris, & roborem turrib. & portis, & seris: donec à bellis quieta sunt omnia, eò quòd quæsierimus Dominum Deum patrum nostrorum, & dederit nobis pacem per gyrum. Ædificaverunt igitur, & nullum in extruendo impedimentum fuit.

8. Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta & hastas, de Juda trecenta millia: de Benjamin verò scutariorum & sagittariorum, ducenta octoginta millia: omnes isti viri fortissimi.

9. Egressus est autem contra eos Zara Æthiops cum exercitu suo, decies centena millia, & curribus trecentis: & venit usque Maresa.

10. Porrò Asa perrexit obviam ei, & instruxit aciem ad bellum in valle Sephata, quæ est juxta Maresa.

11. * Et invocavit Dominum Deum, & ait, Domine non est apud te ulla distantia, utrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adjuva nos Domine Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem. Domine Deus noster tu es, non prævaleat contra te homo.

12. Exterruit itaque Dominus Æthiopes coram Asa & Juda: fugeruntque Æthiopes.

13. Et persecutus est eos Asa & populus, qui cum eo erat, usque Gerara: & ruerunt Æthiopes usque ad internecionem, quia

Do-

6. Aedificavit præterea urbes 4 munitas in Jehudah: quod quiesceret terra, 5 nec *esset* contra eum bellum annis istis: dederat namq; requiem Jehovah illi.

7. Dixerat autem ad Jehudah, Aedificemus civitates istas, & circumducamus 6 muros *&* turres, portas, † & vectes, 7 adhuc *existente* terra *nostra* coram nobis: quia requisivimus Jehovam Deum nostrum, requisivimus *inquam*, & requiescere fecit nos 8 per circuitum. Aedificaverunt ergo, & prospere cessit *eis*.

8. Fuit autem ipsi Asa exercitus portans scutum & hastam de Jehudah, 9 trecentorum millium: & de Benjamin portãtium clypeum, & tendentium arcum ducenta & 10 octoginta millia. omnes isti, viri robusti.

9. Egressus est autem 11 contra eos Zerah ille Aethiops cum exercitu mille millium, & curribus trecentis, & venit usq; *ad* Maresah.

10. Egressus est autẽ Asa 12 contra eum, & instruxerunt bellum in valle Sephathah 13 juxta Maresah.

11. Tum clamavit Asa ad Jehovam Deũ suum, aitq;, O Jehova, non *est* 14 apud te *differentia* ut auxilieris, inter magnũ *&* eum cui non *est* fortitudo: adjuva nos, ô Jehova Deus noster: 15 tibi enim innitimur, & in nomine tuo venimus contra multitudinẽ istam: ô Jehova, Deus noster tu *es*: ne 16 prævaleat adversum te homo.

12. Percussit ergo Jehovah Aethiopes coram Asa & coram Jehudah, & fugerũt Aethiopes.

13. 17 Quos persequutus est Asa & populus qui *erat* cum eo usq; in Gerar: & 18 ceciderunt ex Aethiopibus, ut non esset eis [illegible] quia cõtriti

sunt

6. Vnd er bawete feste Stedte in Juda / weil das land still / vnd kein streit wider jn war in denselben jaren / Denn der HERR gab jm ruhe.

7. Vnd er sprach zu Juda / Last vns diese Stedte bawen / vnd mauren drumb her füren vnd thürne / thür vnd riegel / weil das land noch für vns ist. Denn wir haben den HERrn vnsern Gott gesucht / vnd er hat vns ruhe gegeben vmbher. Also baweten sie / vnd gieng glücklich von staten.

8. Vnd Assa hatte eine heerkrafft die schildt vnd spieß trugen / aus Juda drey hundert tausent / vnd aus BenJamin die schildt trugen / vnd mit den bogen kundten / zwey hundert vnd achtzig tausent / vnd diese waren alle starcke helden.

9. Es zoch aber wider sie aus Serah der More mit einer heerskrafft tausent mal tausent / dazu drey hundert wagen / vnd kamen biß gen Maresa.

10. Vnd Assa zoch aus gegen jm / vnd sie rüsteten sich zum streit im thal Zephata / bey Maresa.

11. Vnd Assa rieff an den HERRN seinen Gott / vnd sprach / HERR / Es ist bey dir kein vnterscheidt / helffen vnter vielen / oder da kein krafft ist. Hilff vns HERR vnser Gott / denn wir verlassen vns auff dich / vnd in deinem namen sind wir komen wider diese menge / HERR vnser Gott / wider dich vermag kein mensch etwas.

12. Vnd der HERR plaget die Moren für Assa vnd für Juda / das sie flohen.

13. Vnd Assa sampt dem volck / das bey jm war / jaget jnen nach biß gen Gerar. Vnd die Moren fielen das jr keiner lebendig bleib / sondern

4. *munitionis.* 5. *& non cum eo bellum in a. i.* 6. *murũ* 7. *adhuc hoc (scil. existente sc. ut sit) hac terra c. n.* id est, *tantisper dũ terra hæc nobis exposita est* 8. *à circuitu & ad. & prosperaverunt.* 9. *trium centuriarum chiliadis* 10. *octodecades chiliadis o. i. v. roboris.* 11. *ad eos Z. Ae. in exer.* 12. *ad facies ejus.* 13 *ad Maresah.* 14. *tecum ad auxiliandum, inter multum (sc. abundantem viribus,* scil. *&) ac (.i. inter, sc. eum cui) non (sc. est) robur.* 15. *quia super te innit. etc. super multitudinem i.* 16. *obtineat tecũ mortalis.* 17. *& persequutus est eos.* 18. *ceciderit ex Ae. ad non illis vivificationem. qu. confracti*

sie

sunt c. 5. & c. exercitatione a & tulerunt spolium multum G.

19. circuitibus G.

20. tentoria acquisitionis perc. & captivaverunt pecudem ad multitudinem.

sie wurden geschlagen für dem HERRN vnd für seinem heerlager / vnd sie trugen seer viel raubs dauon.

14. Vnd er schlug alle stedte vmb Gerar her. Denn die furcht des HERRN kam vber sie. Vnd sie beraubeten alle stedte / denn es war viel raubs drinnen.

15. Auch schlugen sie die hütten des viehs / vnd brachten schafe die menge vnd kamel / vnd kamen wider gen Jerusalem.

sunt coram Jehova & coram exercitu ejus: tuleruntq; spolia multa valde.

14. Percusserunt præterea omnes civitates, 19 quæ erant in circuitu Gerar: quia pavor Jehovæ *erat* super eos: deprædatiq; sunt omnes urbes, quia præda multa erat in eis.

15. Quinetiam 20 tabernacula gregum percusserunt, & abegerunt oves quam plurimas, & camelos, reversiq; sunt in Jerusalaim.

Domino cedente contriti sunt, & exercitu illius præliante. Tulerunt ergo spolia multa.

14. Et percusserunt civitates omnes per circuitũ Geraræ: grandis quippe cunctos terror invaserat: & diripuerunt urbes, & multam prædam asportaverunt.

15. Sed & caulas ovium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum: reversique sunt in Jerusalem.

ἐίου, καὶ ἐνώπιον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ ἐσκύλευσαν σκῦλα πολλά.

14. Καὶ ἐξέκοψαν τὰς κώμας αὐτῶν κύκλῳ Γεδώρ, ὅτι ἐγένετο ἔκστασις Κυρίου ἐπ' αὐτοῖς, καὶ διήρπασαν τὰς πόλεις αὐτῶν, ὅτι σκῦλα πολλὰ ἐγενήθη αὐτοῖς.

15. Καί γε σκηνὰς κτηνῶν ἐξέκοψαν, καὶ ἔλαβον πρόβατα πολλὰ καὶ καμήλους, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Ιερουσαλήμ.

Cap. 15.

1. & Azarjahu filium Obed fuit super eum Sp. D. & egressus est a. A. & dix.

2. in existendo vos.

3. multi (se agentur) Isr.

4. D. veritatis.

4. & reversus est (pr. pro fut.) in ang. sibi super deh.

5. conturbationes vel tumultus.

6. contusa sunt (i. contundentur) gens in gente, & civitas in civitate.

7. in om.

8. fortes estote, & ne remittantur m. v.

9. & secundum audire Asa.

10. confortavit se, & transire fecit abo.

Das XV. Cap.

Vnd auff Asaria den son Oded kam der Geist Gottes.

2. Der gieng hinaus Assa entgegen / vnd sprach zu jm / Höret mir zu Assa vnd gantzes Juda / vnd BenJamin. Der HERR ist mit euch / weil jr mit jm seid / vnd wenn jr jn sucht / wird er sich von euch finden lassen. Werdet jr aber jn verlassen / so wird er euch auch verlassen.

3. Es werden aber viel tage sein in Jsrael / das kein rechter Gott / kein priester der da lehret / vnd kein gesetz sein wird.

1529:2

4. Vnd wenn sie sich bekeren in jrer noth / zu dem HERRN dem Gott Jsrael / vnd werden jn suchen / so wird er sich finden lassen.

5. Zu der zeit wirds nicht wolgehen / dem / der aus vnd eingehet. Denn es werden grosse getümel sein vber alle die auff erden wonen.

6. Denn ein volck wird das ander zuschmeissen / vnd eine stadt die ander. Denn Gott wird sie erschrecken mit allerley angst.

7. Jr aber seid getrost / vnd thut ewre hende nicht abe / denn ewer werck hat seinẽ lon.

8. Da aber Assa höret diese wort vnd die weissagung Oded des propheten / ward er getrost / vnd thet weg die grewl aus dem gantzen lande Juda vnd BenJamin / vnd aus den stedten /

CAP. XV.

Super Azarjahu autem filium Oded fuit Spiritus Dei.

2. Qui egressus ante Asa, dixit ei, Audite me Asa, & omnes Jehudah & Binjamin, Jehovah vobiscum 2 quum fueritis cum eo: & si quæsieritis eum, invenietur a vobis: si vero dereliqueritis eum, derelinquet vos.

3. Dies autem 3 multi *fuerunt* Israeli absq; Deo vero, & absq; sacerdote doctore, & absq; lege.

4. 4 Reversus est autem in angustia sua ad Jehovam Deum Israelis, & requisierunt eum, inventusq; est ab eis.

5. Et in temporibus illis non *erat* pax egredienti & ingredienti, sed 5 contritiones multæ super cunctos habitatores terrarum.

6. Et 6 conciderunt gens gentem, & civitas civitatẽ: quia Deus conturbavit eos 7 omni angustia.

7. Vos igitur 8 confortamini, & ne debilitentur manus vestræ: quia est merces operi vestro.

8. 9 Quum autem audisset Asa verba hæc & prophetiam Oded prophetæ, 10 confortatus est, & tulit de medio abominationes de universa terra Jehudah & Binjamin, atq; ex ur-

CAP. XV.

Azarias autem filius Obed, facto in se Spiritu Dei.

2. Egressus est in occursum Asa, & dixit ei, Audite me Asa, & omnis Juda & Benjamin, Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæsieritis eum, invenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos.

3. Transibunt autem multi dies in Israel absq; Deo vero, & absque sacerdote doctore, & absq; lege.

4. Cumque reversi fuerint in angustia sua, ad Dominum Deum Israel, & quæsierint eum, reperient eum.

5. In tempore illo non erit pax egredienti & ingredienti: sed terrores undique in cunctis habitatoribus terrarum.

6. Pugnabit enim gens contra gentem, & civitas contra civitatem: quia Dominus conturbabit eos in omni angustia.

7. Vos ergo confortamini, & non dissolvantur manus vestræ: erit enim merces operi vestro.

8. Quòd cùm audisset Asa, verba scilicet, & prophetiam. Azariæ filii Obed prophetæ, confortatus est, & abstulit idola de omni terra Juda, & de Ben-

Azarias propheta prædicit, regnum Israel futurum absque Deo vero, sacerdote, doctore & lege.

Κεφαλ. ιε'.

1. Reg. 19. v. 11.

Καὶ Αζαρίας υἱὸς Ωδὴδ, ἐγένετο ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Θεοῦ.

2. Καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν τῷ Ασά, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀκούσατέ μου Ασά, καὶ πᾶς Ιούδα καὶ Βενιαμίν, Κύριος μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ εἶναι ὑμᾶς μετ' αὐτοῦ· καὶ ἐὰν ἐκζητήσητε αὐτόν, εὑρεθήσεται ὑμῖν· καὶ ἐὰν ἐγκαταλίπητε αὐτόν, ἐγκαταλείψει ὑμᾶς.

3. Καὶ ἡμέραι πολλαὶ τῷ Ισραὴλ ἐν οὐ Θεοῦ ἀληθινοῦ, καὶ οὐχὶ ἱερέως ὑποδεικνύοντος καὶ ἐν οὐ νόμῳ.

4. Καὶ ἐπιστρέψει αὐτοὺς ἐν θλίψει ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν Ισραὴλ, καὶ ζητήσουσιν αὐτόν, καὶ εὑρεθήσεται αὐτοῖς.

5. Καὶ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις οὐκ ἔστιν εἰρήνη τῷ ἐκπορευομένῳ καὶ τῷ εἰσπορευομένῳ, ὅτι ἔκστασις Κυρίου πολλὴ ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας χώρας.

6. Καὶ πολεμήσει ἔθνος πρὸς ἔθνος, καὶ πόλις πρὸς πόλιν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξέστησεν αὐτοὺς ἐν πάσῃ θλίψει.

7. Καὶ ὑμεῖς ἰσχύσατε καὶ μὴ ἐκλυέσθωσαν αἱ χεῖρες ὑμῶν, ὅτι ἔστι μισθὸς τῇ ἐργασίᾳ ὑμῶν.

8. Καὶ ἐν τῷ ἀκοῦσαι τὸν Ασὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ τὴν προφητείαν Ωδὴδ τοῦ προφήτου, καὶ κατίσχυσε καὶ ἐξέβαλε τὰ προσοχθίσματα ἀπὸ πάσης τῆς γῆς Ιούδα καὶ Βενιαμὶν καὶ ἀπὸ τῆς

Aſa à Propheta monitus ceptam veri cultus inſtaurationem perſequitur, & fœdus cum Deo renovat.

πόλεων, ὧν κατέσχεν ἀπὸ Ἱεροβοὰμ ἐξ ὄρους Ἐφραίμ, καὶ ἐνεκαίνισεν Ἀσὰ τὸ θυσιαστήριον Κυρίου, ὃ ἦν ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ Κυρίου.

9. Καὶ ἐξεκκλησίασεν Ἀσὰ τὸν Ἰούδαν καὶ Βενιαμίν, καὶ τοὺς προσηλύτους τοὺς παροικοῦντας μετ' αὐτοῦ, ἀπὸ Ἐφραὶμ καὶ ἀπὸ Μανασσῆ, καὶ ἀπὸ Συμεών, ὅτι προσετέθησαν πρὸς αὐτὸν ἐξ Ἰσραὴλ πολλοὶ ἐν τῷ ἰδεῖν αὐτούς, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ.

10. Καὶ συνήχθησαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν τῷ μηνὶ τῷ τρίτῳ ἐν τῷ ἔτει τῷ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς βασιλείας Ἀσά.

11. Καὶ ἐθυσίασαν τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀπὸ τῶν σκύλων ὧν ἤνεγκαν μόσχους ἑπτακοσίους, καὶ πρόβατα ἑπτακισχίλια.

12. Καὶ διῆλθον ἐν διαθήκῃ τοῦ ἐκζητῆσαι Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτῶν καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς αὐτῶν.

13. Καὶ πᾶς ὃς ἂν μὴ ζητήσῃ Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ, ἀποθανεῖται ἀπὸ νεωτέρου ἕως πρεσβυτέρου, ἀπὸ ἀνδρὸς ἕως γυναικός.

14. Καὶ ὤμοσαν τῷ Κυρίῳ ἐν φωνῇ μεγάλῃ καὶ ἐν ἀλαλαγμῷ καὶ ἐν σάλπιγξιν καὶ ἐν κερατίναις.

15. Καὶ εὐφράνθησαν περὶ τοῦ ὅρκου πᾶς Ἰούδα, ὅτι ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς αὐτῶν ὤμοσαν, καὶ ἐν πάσῃ θελήσει αὐτῶν ἐξεζήτησαν τὸν Κύριον, καὶ εὑρέθη αὐτοῖς καὶ κατέπαυσεν αὐτοῖς Κύριος κυκλόθεν.

16. Καὶ τὴν Μααχὰ τὴν μητέρα Ἀσὰ τοῦ βασιλέως μετέστησεν Ἀσὰ τοῦ μὴ εἶναι τῇ Ἀστάρτῃ λειτουργοῦσαν, καὶ κατέκοψεν τὸ εἴδωλον, καὶ κατέκαυσεν αὐτὸ ἐν τῷ χειμάρρῳ Κεδρών.

17. Πλὴν τὰ ὑψηλὰ οὐκ ἐξῆρεν, ἔτι ὑπῆρχεν ἐν τῷ Ἰσραήλ, πλὴν καρδία Ἀσὰ τελεία ἦν πάσας τὰς ἡμέρας αὐτοῦ.

Καὶ

Benjamin, & ex urbibus, quas ceperat, montis Ephraim: & dedicavit altare Domini, quod erat ante porticum Domini.

9. Congregavitque univerſum Judam & Benjamin, & advenas cum eis de Ephraim, & de Manaſſe, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Iſrael, videntes quòd Dominus Deus illius eſſet cum eo.

10. Cumque veniſſent in Jeruſalem menſe tertio, anno decimoquinto regni Aſa,

11. Immolaverunt Domino in die illa de manubiis & præda quam adduxerant, boves ſeptingentos, & arietes ſeptem millia.

12. Et intravit ex more ad corroborandum fœdus, ut quærerent Dominum Deum patrum ſuorum in toto corde, & in tota anima ſua.

13. Si quis autem, inquit, non quæſierit Dominum Deum Iſrael, moriatur, à minimo uſque ad maximum, à viro uſq; ad mulierem.

14. Juraveruntq; Domino voce magna in jubilo, & in clangore tubæ, & in ſonitu buccinarum

15. Omnes qui erant in Juda, cum execratione: in omni enim corde ſuo juraverunt, & in tota voluntate quæſierunt eum, & invenerunt: præſtititque eis Dominus requiem per circuitum.

16. Sed & Maacham matrem Aſa regis ex auguſto depoſuit imperio, eò quòd feciſſet in luco ſimulachrum Priapi: quod omne contrivit, & in fruſta comminuens combuſſit in torrente Cedron.

17. Excelſa autem derelicta ſunt in Iſrael: attamen cor Aſa erat perfectum cunctis diebus ejus.

Ea-

urbibus quas ceperat de monte Ephraim, & [11] inſtauravit altare Iehovæ, quod *erat* ante porticum Iehovæ.

9. Congregavitq; univerſum Iehudah & Binjamin, & peregrinos cum eis ex Ephraim & Menaſſeh & Simon: quia [12] transfugerant ad eum de Iſraele quam plurimi, videntes quod Iehovah Deus ejus *eſſet* cum eo.

10. Congregati ſunt itaq; *in* Ieruſalaim [13] menſe tertio, anno decimo quinto regni Aſa.

11. Immolaveruntq; Iehovæ [14] die illo de ſpoliis *quæ* adduxerant, boves ſeptingentos, & ovium ſeptem millia.

12. Inieruntq; fœdus *illud*, quod quærerent Iehovam Deum patrum ſuorum toto corde ſuo, & tota anima ſua:

13. Et [15] quicunq; nõ quæſierit Iehovam Deum Iſraelis, [16] interficiatur à parvo uſq; ad magnum, à viro uſq; ad mulierem.

14. Iuraveruntq; Iehovæ [17] voce magna, & cum jubilo, & tubis, & buccinis.

15. Lætati ſunt autẽ univerſus Iehudah ſuper juramento: [18] toto enim corde ſuo juraverant, & tota voluntate ſua quæſierant eum: & inventus eſt eis, & requiem præſtitit Iehovah eis [19] per circuitum.

16. Quinetjam Maachah [20] matrem *ſuam* amovit Aſa rex ab imperio, quia fecerat *in* luco ſimulachrum: & comminuit Aſa ſimulachrum ejus, & combuſſit in torrente Cidron.

17. Excelſa autem non [21] removerunt de Iſraele: attamen cor Aſa erat perfectum omnibus diebus ipſius.

In-

ſtedten/ die er gewonnen hatte auff dem gebirge Ephraim/ vnd ernewert den altar des HERRN/ der für der halle des HERRN ſtund.

9. Vnd verſamlet das gantze Juda vnd BenJamin vnd die frembdlinge bey jnen aus Ephraim/ Manaſſe vnd Simeon/ denn es fielen zu jm aus Jſrael die menge/ als ſie ſahen/ das der HERR ſein Gott mit jm war.

10. Vnd ſie verſamleten ſich gen Jeruſalem/ des dritten monden im funfftzehenden jar des königreichs Aſſa.

11. Vnd opfferten deſſelben tags dem HERRN von dem raub/ den ſie gebracht hatten/ ſieben hundert ochſen/ vnd ſieben tauſent ſchaf.

12. Vnd ſie traten in den bund/ das ſie ſuchten den HERRN jrer veter Gott/ von gantzem hertzen/ vnd von gantzer ſeelen.

13. Vnd wer nicht würde den HERRN den Gott Jſrael ſuchen/ ſolt ſterben/ beyde/ klein vnd gros/ beyde/ man vnd weib.

14. Vnd ſie ſchwuren dem HERRN mit lauter ſtimme/ mit dönen/ mit drometen vnd poſaunen.

15. Vnd das gantz Juda war frölich vber dem eide/ denn ſie hatten geſchworen von gantzem hertzen/ vnd ſie ſuchten jn von gantzem willen/ Vnd er lies ſich von jnen finden/ vnd der HERR gab jnen ruge vmbher.

16. Auch ſetzt Aſſa der könig ab Maecha ſeine mutter vom ampt/ das ſie geſtifftet hatte im hayne Miplezeth/ vnd Aſſa rottet jren Miplezeth aus/ vnd zuſties jn/ vnd verbrand jn im bach Kidron.

17. Aber die höhen in Jſrael wurden nicht abgethan/ doch war das hertz Aſſa rechtſchaffen ſein lebenlang.

Vnd

11. renovavit.
12. ceciderant ſuper eũ d. I. ad multitudinem in videndo eos.
13. in m. t. ad annũ quindenarij, regno A.
14. in d. i. de ſpolio: a. boves, ſ. & pecudem, ſ. m. & venerunt in fœdus ad quærendum J. D. p. ſ. in omni c. ſ. & in omni a. ſ.
15. omnis qui n.
16. morte-eſt-afficiendus inde à parvo & uſque m. inde à v. & uſque m.
17. in v. m. & in clangore & in t. & in b.
18. quia in t. c. ſ. j. & in t. vol.
19. à circuitu.
20. matrem Aſa Rex fecit removere eam ab hera (id eſt ne eſſet hera vel domina) quæ fecerat luco terriculamentum (.i. idolum tremendũ, Priapi ſimulachrum) & excidit A. terriculamentum ejus & contrivit, & comb.
21. receſſerunt de I.

22. & bellum non fuit usq; annum trium decadū & pentadis regno A.

1130::

Cap. 16.

1. in anno trium decadū & hexadis regno A.
2. pro non dare eg.

3. regiæ.

4. habitantem.
5. & inter te & i. p. m. & inter p. t. ecce misi tibi.

6. & ascendet desuper me. Et audivit Ben-adad ad regem A.
7. qui sibi. scil. erant.
8. omnia borrea, vel, armamentaria.
9. juxta audire B. & cessavit ab ædificando R. & quiescere fecit o. s.
10. tulerunt.
11. in eis.
12. ad eum, in innitendo te super Regem A. et non innixus es super Jehovam D. t.

18. Vnd er bracht ein / was sein vater geheiliget / vnd was er geheiliget hatte / ins hauß Gottes / silber / gold vnd gefesse.

19. Vnd es war kein streit / biß in das fünff vnd dreissigst jar des königreichs Assa.

Das XVI. Cap.

IM sechs vnd dreissigsten jar des königreichs Assa / zoch herauff Baesa der könig Israel wider Juda / vnd bawet Rama / das er Assa dem könig Juda weret aus vnd ein zu ziehen.

2. Aber Assa nam aus dem schatz im hause des HERRN / vnd im hause des königs silber vnd gold / vnd sandte zu Benhadad dem könige zu Syrien / der zu Damasco wohnete / vnd ließ jm sagen.

3. Es ist ein bund zwischen mir vnd dir / zwischen meinem vnd deinem vater. Darumb hab ich dir silber vnd gold gesandt / das du den bund mit Baesa dem könige Israel fahren lassest / das er von mir abziehe.

4. Benhadad gehorcht dem könige Assa / vnd sandte seine heerfürsten wieder die stedte Israel / die schlugen Ejon / Dan vnd AbelMaim / vnd alle kornstedte Naphtali.

5. Da Baesa das höret / ließ er ab Rama zu bawen / vnd höret auff von seinem werck.

6. Aber der könig Assa nam zu sich das gantze Juda / vnd sie trugen die steine vnd das holtz von Rama / damit Baesa bawete / vnd er bawete damit Geba vnd Mizpa.

7. Zu der zeit kam Hanani der seher zu Assa dem könige Juda / vnd sprach zu jm / Das du dich auff den könig zu Syrien verlassen hast / vnd hast dich nicht auff den HERRN deinen Gott verlassen / dar-

umb

18. Intulit præterea sanctificationes patris sui & sanctificationes suas *in* domū Dei, argentum & aurum & vasa.

19. 22 Nec fuit bellū usq; ad annum tricesimum quintum 1 regni Asa.

CAP. XVI.

ANno tricesimo sexto regni Asa ascēdit Baasa rex Israelis contra Jehudah, & ædificavit Ramah, 2 ita ut non permitteret egredientem & ingredientem ad Asa regem Jehudah.

2. Et protulit Asa argentum & aurum de thesauris domus Jehovæ, & domus 3 regiæ, misitq; ad Bēadad regem Aram 4 qui habitabat in Darmesec, dicendo,

3. Fœdus inter me 5 & te *est*, & inter patrem meum & patrem tuum: ecce mitto ad te argentū & aurum: vade, irritum fac fœdus tuū cum Baasa rege Israelis, 6 ut recedat à me.

4. Morem itaq; gessit Ben-adad regi Asa, misitq; principes exercituum 7 quos habebat, ad urbes Israelis, & percusserunt Ijon, & Dan, & Abel-maim, & 8 omnes thesaurosurbium Naphthali.

5. Fuit autem, 9 quū audisset Baasa, desiit ædificare Ramah, & cessare fecit opus suum.

6. Tunc Asa rex assumpsit universum Jehudah, & 10 asportaverunt lapides Ramah, & ligna ejus quibus ædificabat Baasa, & ædificavit 11 ex eis Geba & Mispah.

7. In tempore autem illo venit Hanani Videns ad Asa regē Jehudah, & dixit 12 ei, Quoniam innixus es regi Aram, & non innixus es Jehovæ Deo tuo, idcirco evasit exerci-

tus

18. Eaque quæ voverat pater suus, & ipse, intulit in domum Domini: argentum & aurum, vasorumq; diversam supellectilem.

19. Bellum verò non fuit usque ad tricesimum annum regni Asa.

CAP. XVI.

ANno autem tricesimo sexto regni ejus ascendit Baasa rex Israel in Judam, & muro circundabat Rama, ut nullus tutè posset egredi & ingredi de regno Asa.

2. Protulit autem Asa argentum & aurum de thesauris domus Domini, & de thesauris regiis: misitque ad Benadad regem Syriæ, qui habitabat in Darmasco, dicens,

3. Fœdus inter me & te est, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quam ob rem misi tibi argentum & aurum, ut rupto fœdere quod habes cum Baasa rege Israel, facias eum à me recedere.

4. Quo comperto Benadad misit principes exercituum suorum ad urbes Israel: qui percusserunt Ahion, & Dan, & Abelmaim, & universas urbes Nephthali muratas.

5. Quod cum audisset Baasa, desiit ædificare Rama, & intermisit opus suum.

6. Porrò Asa rex assumpsit universum Judam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparaverat Baasa, ædificavitque ex eis Gabaa, & Maspha.

7. In tempore illo venit Hanani propheta ad Asam regem Juda, & dixit ei, Quia habuisti fiduciā in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo: idcir-

co

18. Καὶ εἰσήνεγκεν τὰ ἅγια τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τὰ ἅγια αὐτοῦ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ σκεύη.

19. Καὶ πόλεμος οὐκ ἦν μετὰ Ἀσὰ ἕως τοῦ ἔτους τοῦ τριακοστοῦ καὶ πέμπτου τῆς βασιλείας Ἀσά.

Κεφαλ. ιϛ´.

ΚΑὶ ἐν τῷ ἔτει τῷ τριακοστῷ ἕκτῳ τῆς βασιλείας Ἀσά, ἀνέβη Βαασὰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἰούδαν, καὶ ᾠκοδόμησε τὴν Ῥαμὰ τοῦ μὴ δοῦναι εἴσοδον καὶ ἔξοδον τῷ Ἀσὰ βασιλεῖ Ἰούδα.

2. Καὶ ἔλαβεν Ἀσὰ ἀργύριον καὶ χρυσίον ἐκ θησαυρῶν οἴκου Κυρίου, καὶ οἴκου τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἄδερ βασιλέως Συρίας τὸν κατοικοῦντα ἐν Δαμασκῷ, λέγων·

3. Διάθου διαθήκην ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ ἀναμέσον σοῦ, καὶ ἀναμέσον τοῦ πατρός σου, καὶ ἀναμέσον τοῦ πατρός μου, καὶ ἰδοὺ ἀπέσταλκά σοι χρυσίον καὶ ἀργύριον· δεῦρο καὶ διασκέδασον τὴν διαθήκην σου τὴν μετὰ Βαασὰ βασιλέως Ἰσραήλ, καὶ ἀπελεύσεται ἀπ᾽ ἐμοῦ.

4. Καὶ ἤκουσεν υἱὸς Ἄδερ βασιλεὺς Συρίας τοῦ βασιλέως Ἀσά, καὶ ἀπέστειλε τοὺς ἄρχοντας τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐπὶ τὰς πόλεις Ἰσραήλ, καὶ ἐπάταξεν τὴν Αἰών, καὶ τὴν Δάν, καὶ τὴν Ἀβελμαΐμ, καὶ πάσας τὰς περιχώρους Νεφθαλείμ.

5. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἀκοῦσαι τὸν Βαασά, καὶ ἀπέλιπε τοῦ μηκέτι οἰκοδομεῖν τὴν Ῥαμά, καὶ κατέπαυσε τὸ ἔργον αὐτοῦ.

6. Καὶ Ἀσὰ ὁ βασιλεὺς ἔλαβε πάντα τὸν Ἰούδαν τοῦ αἴρειν πάντας τοὺς λίθους τῆς Ῥαμὰ καὶ τὰ ξύλα αὐτῆς, ἃ ᾠκοδόμησε Βαασά· καὶ ᾠκοδόμησεν ἐν αὐτοῖς Γαβαὰ καὶ τὴν Μασφά.

7. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦλθεν Ἀνανὶ ὁ προφήτης πρὸς Ἀσὰ βασιλέα Ἰούδα, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐν τῷ πεποιθέναι σε ἐπὶ βασιλέα Συρίας, καὶ μὴ πεποιθέναι σε ἐπὶ Κύριον τὸν Θεόν σου, διὰ

το-

Asa Prophetam, à quo de Syrorum ope adhibita reprehensus fuerat in carcerē trudens, ingemens, Deo sed medicis confisus moritur.

Asa prophetam, á quo de Syrorum ope adhibita reprehēsus fuerat in carcerē trudens, inque morbo non Deo sed medicis confisus moritur.

* Sup.14. v 11. 2.Mac.9. v 5. * Jo. 7. v 28.

τοῦτο διεσώθη δύναμις βασιλέως Συρίας ἐκ χειρός σου.

8. Οὐχὶ οἱ Αἰθίοπες καὶ Λίβυες ἦσαν εἰς δύναμιν πολλὴν καὶ θάρσος εἰς ἅρματα καὶ ἱππεῖς εἰς πλῆθος σφόδρα, καὶ ἐν τῷ πεποιθέναι σε ἐπὶ Κύριον, παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖράς σου;

9. Ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπιβλέπουσιν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, κατισχῦσαι μετὰ πάσης καρδίας τελείας πρὸς αὐτόν, ἠγνόησας ἐπὶ τούτῳ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται μετὰ σοῦ πόλεμος.

10. Καὶ ἐθυμώθη Ἀσὰ πρὸς τὸν προφήτην, καὶ παρέθετο αὐτὸν εἰς οἶκον φυλακῆς, ὅτι ὠργίσθη ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἐλυμήνατο Ἀσὰ ἐν τῷ λαῷ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.

11. Καὶ ἰδοὺ οἱ λόγοι Ἀσὰ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι γεγραμμένοι ἐπὶ βιβλίου λόγων βασιλέων Ἰούδα καὶ Ἰσραήλ.

12. Καὶ ἐμαλακίσθη Ἀσὰ τῷ ἔτει τῷ τριακοστῷ καὶ ἐννάτῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐν τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, ἕως σφόδρα ἡ ἀρρωστία αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ μαλακίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἐξεζήτησε τὸν Κύριον ἀλλὰ τοὺς ἰατρούς.

13. Καὶ ἐκοιμήθη Ἀσὰ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἐτελεύτησεν Ἀσὰ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ καὶ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

14. Καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ μνήματι, ᾧ ὤρυξεν ἑαυτῷ ἐν πόλει Δαυίδ, καὶ ἐκοίμισαν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κοίτης, καὶ ἔπλησαν αὐτὸν ἀρωμάτων, καὶ γένη μύρων μυρεψικῶν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ἐκφορὰν μεγάλην, καὶ ἔκαυσαν αὐτὸν καῦσιν μεγάλην ἕως σφόδρα.

Κεφαλ. ιζ.

ΚΑὶ ἐβασίλευσεν Ἰωσαφὰτ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ, καὶ ἐνίσχυσεν Ἰωσαφὰτ ἐπὶ Ἰσραήλ.

Καὶ

coevasit Syriæ regis exercitus de manu tua.

8. * Nonne Æthiopes & Libyes multo plures erant quadrigis & equitibus, & multitudine nimia: quos, cum in Domino credidisses, tradidit in manu tua?

9. Oculi enim Domini contemplantur universam terram, & præbent fortitudinē his * qui corde perfecto credunt in eum. Stulté igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tempore adversum te bella consurgent.

10. Iratusq; Asa adversus Videntem, jussit eum mitti in nervum: valde quippe super hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos.

11. Opera autem Asa prima & novissima scripta sunt in libro regum Juda & Israel.

12. Ægrotavit etiam Asa anno tricesimo nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsivit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est.

13. Dormivitque cum patribus suis: & mortuus est anno quadragesimo primo regni sui.

14. Et sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat sibi in civitate David: posueruntque eum super lectum suum plenum aromatibus & unguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorū arte confecta, & combusserunt super eum ambitione nimia.

CAP. XVII.

REgnavit autem Josaphat filius ejus pro eo, & invaluit contra Israel.

Con-

tus regis Aram de manu tua.

8. Nonne 13 Aethiopibus & Lubim erant exercitus ingentes, cum curribus & equitibus supra modum multis, & quum innixus esses Jehovæ, tradidit eos in manum tuam?

9. Quia Jehovæ 14 oculi lustrant universam terram, ut robustum se ostendat apud eos qui sunt corde perfecto cum ipso: stulte egisti in hoc: propterea posthac erunt tecum bella.

10. Tum indignatus Asa adversus Videntem, posuit eum in domo carceris, quia indignatus fuerat contra illum propter hoc, & oppressit Asa *aliquot* de populo in tempore illo.

11 Ecce autem verba Asa priora & posteriora, ecce 15 *quam* ipsa scripta *sunt* 15 in libro regum Jehudah & Israel.

12. Aegrotavit posthæc Asa 16 anno tricesimo nono regni sui pedibus suis, usq; ad 17 summum *fuit* infirmitas ejus: & tamen in infirmitate sua non quæsivit Jehovam, sed medicos.

13. 18 Dormivit itaq; Asa cum patribus suis, mortuusq; est 19 anno quadragesimo primo regni sui.

14. Et sepelierunt eum in *uno e* sepulchris suis quod foderat sibi in civitate Davidis: & accubare fecerunt eum in lectica quam 20 repleverant aromatibus, & *diversis* speciebus aromarum confectis pigmentario opere, & combusserunt eum combustione magna admodum.

CAP. XVII.

REgnavit autem Jehosaphat filius ejus pro eo, & 1 invaluit contra Israelem.

Po-

umb ist die macht des königs zu Syrien deiner hand entrunnen.

8. Waren nicht die Moren vnd Libier eine grosse menge mit sehr viel wagen vnd reutern? Noch gab sie der HERR in deine hand / da du dich auff jn verliessest.

9. Denn des HERRN augen schawen auff alle land / das er stercke die / so von gantzem hertzen an jm sind. Du hast törlich gethan / Darumb wirstu auch von nu an krieg haben.

10. Aber Assa ward zornig vber den Seher / vnd legt jn ins gefengniß / denn er murret mit jm vber diesem stück. Vnd Assa vnterdruckt etliche des volcks zu der zeit.

11. Die geschicht aber Assa / beyde / die ersten vnd letzten / Sihe / die sind geschrieben im buch von den königen Juda vnd Israel.

12. Vnd Assa ward kranck an seinen füssen im neun vnd dreissigsten jar seines königreichs / vnd seine kranckheit nam seer zu / Vnd sucht auch in seiner kranckheit den HERRN nicht / sondern die ertzte.

13. Also entschlieff Assa mit seinen vetern / vnd starb im ein vnd viertzigsten jar seines königreichs.

14. Vnd man begrub jn in seinem grabe / das er jm hatte lassen graben in der stadt Dauid. Vnd sie legten jn auff sein lager / welches man gefüllet hatte mit gutem reuchwerck / vnd allerley specerey nach apotecker kunst gemacht / vnd machten ein seer gros brennen.

Das XVII. Cap.

VNd sein son Josaphat ward könig an seine stat / vnd ward mechtig wider Israel.

Vnd

13. *Aethiopes & Lubim erant in exercitū ad multitudinem, ad currum & adeq. ad multiplicandum valde, & in innitendo te super Jeh.* 14. *oculi eius lustrantes in u. t. ad roborandum se cum corde suo perfecto ad (erga) ipsum se. super hoc, quia ex tunc e. t. b. & indignatus est A. ad Vid. & dedit e. domus eversionis* (sic dicitur Cippus ab evertendo & contorquendo sontium corpore) *quia in ira (scil. erat) cū eo super hoc, & conquassabat A.* 15. *super lib.* 16. *in anno trinum decadum & enneades regno suo in ped.* 17. *sursum morbus e. &c.*

3531

& *etiam in morbo s. n. q. 3. quia in medicis scil. hasit.* 18. *& cubuit A.* 19. *in anno quatuor decadum & uno.* 20 *impleverūt aromatibus, & speciebus pigmentatis in pigm. & comb. et combustionem magnam usque ad valde.*

Cap. 17.

1. *roboravit se super I. & dedit.*

1. Reg.15. v 24.

1. & dedit præsides.

3. Baalim.

4. munus & fuit ei opulentia & gloria ad multitudinem.

5. & elevavit e. suum in v. J. & adhuc removere fecit.

6. & in anno triados regnandi eum.

7. ad docendum.

8. in u. n.

9. in populo.

10. circumstibus J. & non pugnaverunt cum J.

11. adducentes sc. erant.

12. & (i. hoc est) argentionus (vel argentum oneris) etiã A. adducentes (scil. erant) ei pecudis A.

1332::

2. Vnd er legt kriegsvolck in alle feste stedte Juda / vnd setzt amptleut im lande Juda / vnd in den stedten Ephraim / die sein vater Assa gewonnen hatte.

3. Vnd der HERR war mit Josaphat / denn er wandelt in den vorigen wegen seines vaters Dauids / vnd sucht nicht Baalim.

4. Sondern den Gott seines vaters. Vnd wandelt in seinen geboten / vnd nicht nach den wercken Jsrael.

5. Darumb bestetiget jm der HERR das königreich / vnd gantz Juda gab Josaphat geschencke / vnd er hatte reichthumb vnd ehre die menge.

6. Vnd da sein hertz mutig ward in den wegen des HERRN / thet er förder ab die höhen vnd hayne aus Juda.

7. Jm dritten jar seines königreichs / sandte er seine fürsten / Benhail / Obadja / Sacharja / Nethaneel vnd Michaja / das sie lehren solten in den stedten Juda.

8. Vnd mit jnen die Leuiten / Semaja / Nethanja / Sebadja / Asael / Semiramoth / Jonathan / Adonia / Tobia vnd TobAdonia / vnd mit jnen die priester / Elisama vnd Joram.

9. Vnd sie lereten in Juda / vnd hatten das gesetzbuch des HERRN mit sich / vnd zogen vmbher in allen stedten Juda / vnd lehreten das volck.

10. Vnd es kam die furcht des HERRN vber alle königreich in den landen / die vmb Juda her lagen / das sie nicht stritten wider Josaphat.

11. Vnd die Philister brachten Josaphat geschencke / eine last silbers. Vnd die Araber brachten jm sieben tausent vnd sieben hundert widder / vnd sieben tausent vnd sieben hundert böcke.

Also

2. Posuit autem exercitum in cunctis urbibus Jehudah munitis, 2 posuit quoq; præsidia in terra Jehudah, & in urbibus Ephraim quas ceperat Asa pater ejus.

3. Et fuit Jehovah cum Jehosaphat, quod ambularet in viis Davidis patris sui primis, nec quæsivit 3 idola:

4. Sed Deum patris sui requisivit, & in præceptis ejus ambulavit, neq; *egit* secundum opus Israelis.

5. Confirmavitq; Jehovah regnum in manu ejus: dederuntq; universus Jehudah 4 munera ipsi Jehosaphat, ita ut fuerint ei divitiæ & gloria copiose.

6. 5 Elevatum est præterea cor ejus in viis Jehovæ, ac præter hæc sustulit excelsa & lucos de Jehudah.

7. 6 Anno autem tertio regni sui misit principes suos Benhail, & Obadjah & Zecharjah, & Nethanel, & Michajahu, 7 ut docerent in civitatibus Jehudah.

8. Et cum eis Levitas, Semajahu, & Nethanjahu, & Zebadjahu, & Asael, & Semiramoth, & Jehonathan, & Adonijahu, & Tobijahu, & Tob-adonijah, Levitas: & cum eis Elisama, & Jehoram sacerdotes.

9. Docuerunt itaq; in Jehudah, & cum eis *erat* liber legis Jehovæ. circuibant autem 8 per universas urbes Jehudah, & docebant 9 populum.

10. Propterea fuit pavor Jehovæ super omnia regna terrarum quæ *erant in* 10 circuitu Jehudah, ita ut non pugnaverint adversum Jehosaphat.

11. Et de Pelisthim 11 adducebãt ad Jehosaphat munus, 12 & argenti vectigal: Arabes quoq; adducebant ei pecorum A arietum septem millia & septingentos.

Fu-

2. Constituitque militum numeros in cunctis urbibus Juda, quæ erant vallatæ muris. Præsidiaq; disposuit in terra Juda, & in civitatibus Ephraim quas ceperat Asa pater ejus.

3. Et fuit Dominus cum Josaphat, quia ambulavit in viis David patris sui primis: & non speravit in Baalim.

4. Sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & non juxta peccata Israel.

5. Confirmavitque Dominus regnum in manu ejus: & dedit omnis Juda munera Josaphat: factæq; sunt ei infinitæ divitiæ, & multa gloria.

6. Cumque sumpsisset cor ejus audaciam propter vias Domini, etiam excelsa & lucos de Juda abstulit.

7. Tertio autem anno regni sui misit de principibus suis Benhail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanael, & Michæam, ut docerent in civitatibus Juda:

8. Et cum eis Levitas, Semejam, & Nathaniam, & Zabadiam, Asael quoque & Semiramoth & Jonathan, Adoniamq; & Tobiam & Thob adoniam Levitas: & cum eis Elisama, & Joram sacerdotes.

9. Docebantque populum in Juda, habentes librum legis Domini: & circuibant cunctas urbes Juda, atque erudiebant populum.

10. Itaque factus est pavor Domini super omnia regna terrarum, quę erant per gyrum Juda: nec audebant bellare contra Josaphat.

11. Sed & Philisthæi Josaphat munera deferebãt & vectigal argenti: Arabes quoque adducebant pecora arietum, septem millia septingentos, & hircos totidem.

Cre-

2. Καὶ ἔδωκεν δύναμιν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν Ἰούδα ταῖς ὀχυραῖς, καὶ κατέστησεν ἡγουμένους ἐν τῇ γῇ Ἰούδα καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν Ἐφραίμ, ἃς προκατελάβετο ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀσά.

3. Καὶ ἐγένετο Κύριος μετὰ Ἰωσαφάτ, ὅτι ἐπορεύθη ἐν ὁδοῖς Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ταῖς πρώταις, καὶ οὐκ ἐξεζήτησεν τὰ εἴδωλα.

4. Ἀλλὰ Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐξεζήτησεν, καὶ ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ ἐπορεύθη, καὶ οὐ κατὰ τὰ ἔργα Ἰσραήλ.

5. Καὶ κατεύθυνε Κύριος τὴν βασιλείαν ἐν χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἔδωκε πᾶς Ἰούδα δῶρα τῷ Ἰωσαφάτ, καὶ ἐγένετο αὐτῷ πλοῦτος καὶ δόξα πολλή.

6. Καὶ ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ ἐν ὁδοῖς Κυρίου, καὶ ἔτι ἐξῆρε τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ ἄλση ἀπὸ τῆς γῆς Ἰούδα.

7. Καὶ ἐν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀπέστειλε τοὺς ἡγουμένους αὐτοῦ καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν δυνατῶν, καὶ τὸν Ἀβδίαν, καὶ τὸν Ζαχαρίαν, καὶ τὸν Ναθαναήλ, καὶ τὸν Μιχαίαν, τοῦ διδάσκειν ἐν πόλεσιν Ἰούδα.

8. Καὶ μετ' αὐτῶν οἱ Λευῖται Σαμαίας, καὶ Ναθανίας, καὶ Ζαβδίας, καὶ Ἀσιήλ, καὶ Σεμιραμώθ, καὶ Ἰωνάθαν, καὶ Ἀδωνίας, καὶ Τωβίας, καὶ Ταβαδωνία οἱ Λευῖται καὶ μετ' αὐτῶν Ἐλισαμά, καὶ Ἰωράμ οἱ ἱερεῖς.

9. Καὶ ἐδίδασκον ἐν τῷ Ἰούδα, καὶ μετ' αὐτῶν βίβλος νόμου Κυρίου, καὶ διῆλθον ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα, καὶ ἐδίδασκον τὸν λαόν.

10. Καὶ ἐγένετο ἔκστασις Κυρίου ἐπὶ πάσαις ταῖς βασιλείαις τῆς γῆς κύκλῳ Ἰούδα, καὶ οὐκ ἐπολέμουν πρὸς Ἰωσαφάτ.

11. Καὶ ἀπὸ τῶν Ἀλλοφύλων ἔφερον τῷ Ἰωσαφὰτ δῶρα καὶ ἀργύριον, καί γε οἱ Ἄραβες ἔφερον αὐτῷ προβάτων κριοὺς ἑπτακισχιλίους ἑπτακοσίους, καὶ τράγους ἑπτακισχιλίους ἑπτακοσίους.

Καὶ

Iosaphat confirmato regno prædicatores per universum Judam mittit, habentes libros Leges.

Josaphati, qui hostibus terrori fuit, copiarum descriptio.

12. Καὶ ἦν Ἰωσαφὰτ πορευόμενος καὶ μεγαλυνόμενος ἕως ὕψους, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐπὶ ἐν τῷ Ἰούδα βάρεις καὶ πόλεις ὀχυράς.

13. Καὶ ἔργα πολλὰ ἐγένετο αὐτῷ ἐν τῷ Ἰούδα, καὶ ἄνδρες πολεμισταὶ δυνατοὶ ἰσχύοντες ἐν Ἱερουσαλήμ.

14. Καὶ οὗτος ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, τῷ Ἰούδα χιλίαρχοι Αιθνὰς ὁ ἄρχων, καὶ μετ' αὐτοῦ υἱοὶ δυνάμεως ἄνδρες δυνατοὶ τριακόσιαι χιλιάδες.

15. Καὶ ἐχόμενοι αὐτῶν, Ἰωαναν ὁ ἄρχων, καὶ μετ' αὐτοῦ διακόσιαι ὀγδοήκοντα χιλιάδες.

16. Καὶ ἐχόμενοι αὐτῶν Ἀμασίας ὁ τοῦ Ζηχρὶ ὁ προθυμούμενος τῷ Κυρίῳ, καὶ μετ' αὐτοῦ διακόσιαι χιλιάδες δυνατοὶ ἰσχύϊ.

17. Καὶ ἐκ τοῦ Βενιαμὶν δυνατοὶ δυνάμει Ἐλιαδᾶ, καὶ μετ' αὐτοῦ τοξόται καὶ πελτασταὶ διακόσιαι χιλιάδες.

18. Καὶ ἐχόμενοι αὐτῶν, Ἰωζαβάδ, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα χιλιάδες δυνατοὶ πολέμου.

19. Οὗτοι οἱ λειτουργοῦντες τῷ βασιλεῖ, ἐκτὸς ὧν ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς ὀχυραῖς ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ.

& 22. centuria & octo-decades chiliadis expeditorũ militiæ. Hi ministrantes (scil. erant) regi. p. q. dederat R. in u. munitionis-

12. Crevit ergo Josaphat, & magnificatus est usque in sublime: atque ædificavit in Juda domos instar turrium, urbesque muratas.

13. Et multa opera paravit in urbibus Juda: viri quoque bellatores, & robusti erant in Jerusalem,

14. Quorum iste numerus per domos atque familias singulorum: In Juda principes exercitus, Ednas dux, & cum eo robustissimi viri trecenta millia.

15. Post hunc Johanan princeps, & cum eo ducenta octoginta millia.

16. Post illum quoque Amasias filius Zechri, consecratus Domino, & cum eo ducenta millia virorum fortium.

17. Hunc sequebatur robustus ad prælia Eliada, & cum eo tenentium arcum & clypeum ducenta millia.

18. Post istum etiam Jozabad: & cum eo centum octoginta millia expeditorum militum.

19. Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis quos posuerat in urbibus muratis, in universo Juda.

12. Fuit itaq; Iehosaphat vadens & crescens 13 usq; in sublime, & ædificavit in Iehudah ędes, & urbes thesaurorum.

13. Et opus multum fuit ei in urbibus Iehudah, & viri 14 bellicosi, potentes viribus *erant* in Ierusalaim.

14. 15 Iste autem est numerus eorum per domum patrum suorum: in Iehudah, principes millium, Adnah princeps, & cum eo 16 robustorum viribus trecenta millia.

15. Et 17 ad manũ ejus Iehohanan princeps, & cum eo 18 ducenta & octoginta millia.

16. Ad manum ejus Amasiah filius Zichri 19 qui sese ultro obtulerat Jehovę: & cum eo ducenta millia robustorum viribus.

17. De *tribu* vero Binjamin, potens 20 viribus Eljada: & cum eo armatorum arcu & clypeo 21 ducenta millia:

18. Et ad manum ejus Jehozabad: & cũ eo 22 centum & octoginta millia accinctorum ad militiam.

19. Isti ministrabant regi, pręter *eos* quos posuerat rex in urbibus munitis in universo Jehuda.

12. Also nam Josaphat zu/ vnd ward jmer grösser/ vnd er bawete in Juda schlösser vnd kornstedte.

13. Vnd hatte viel vorrahts in den stedten Juda/ vnd streitbar menner vnd gewaltige leute zu Jerusalem.

14. Vnd diß war die ordnung vnter jrer veter hauß/ die in Juda vber die tausent obersten waren. Adna ein oberster/ vnd mit jm waren drey hundert tausent gewaltige leute.

15. Neben jm war Johanan der öberst/ vnd mit jm waren zwey hundert vnd achtzig tausent.

16. Neben jm war Amasja der son Sichri/ der freywillige des HERRN/ vnd mit jm waren zwey hundert tausent gewaltige leute.

17. Von den kindern Ben-Jamin war Eliada ein gewaltiger man / vnd mit jm waren zwey hundert tausent/ die mit bogen vnd schilde gerüst waren.

18. Neben jm war Josabad/ vnd mit jm waren hundert vnd achtzig tausent gerüste zum heer.

19. Diese warteten alle auff den könig/ on was der könig nochgelegt hatte in den festen stedten in gantzem Juda.

13. *sursum*: & *a. in* J. *arces* & *u. horreorum*, vel *armamentariorum*. 14. *belli*, *p. virtute*. 15. & *hæ* (*.i. hæc*, plur. pro sing. *scil. est*) *visitatio* (*census*) *eorũ domui p. s. Jehudæ pr. m.* 16. *potentum robore tres centuriæ chiliadis* 17. *super m.* 18. *duæ centuriæ* & *octodecades chiliadis* & *super man.* 19. *sponte-se-offerens J.* & *cum e. duæ centuriæ chiliadis potentium robore.* 20. *robore.* 21. *duæ centuriæ chiliadis* & *super m.*

Κεφαλ. ιή.

1\. Reg. 22. v. 2.

Καὶ ἐγένετο τῷ Ἰωσαφὰτ ἔτι πλοῦτος καὶ δόξα πολλή, καὶ ἐπεγαμβρεύσατο ἐν τῷ οἴκῳ Ἀχαάβ.

2. Καὶ κατέβη εἰς τέλος ἐτῶν πρὸς Ἀχαὰβ εἰς Σαμάρειαν, καὶ ἔθυσεν αὐτῷ Ἀχαὰβ πρόβατα καὶ μόσχους εἰς πλῆθος, καὶ τῷ λαῷ τῷ μετ' αὐτοῦ, καὶ Ἀχαὰβ ἔπειθε τὸν Ἰωσαφὰτ τοῦ συναναβῆναι μετ' αὐτοῦ εἰς Ῥαμὼθ Γαλαάδ.

3. Καὶ εἶπεν Ἀχαὰβ βασιλεὺς Ἰσραὴλ πρὸς Ἰωσαφὰτ βασιλέα Ἰούδα, εἰ πορεύσῃ

CAP. XVIII.

Fuit ergo Josaphat dives & inclytus multum, & affinitate conjunctus est Achab.

2. Descenditq; post annos ad eum in Samariam: ad cujus adventum mactavit Achab arietes, & boves plurimos ipsi & populo, qui venerat cum eo: persvasitque illi, ut ascenderet in Ramoth Galaad.

3. Dixitque Achab rex Israel ad Josaphat regem Juda, veni mecum in Ra-

CAP XVIII.

Fuerunt inquã ipsi Jehosaphat divitiæ, & gloria quam maxima, & affinitate 2 junctus est ipsi Ahab.

2. Descenditq; 3 post aliquot annos ad Ahab in Someron, & mactavit ei Ahab 4 oves & boves copiosè, ac populo qui *erat* cum eo, persuasitq; ei 5 ut ascenderet in Ramoth Gilad.

3. Dixitq; Ahab rex Israelis ad Jehosaphat regem Jehudah, Nuncquid per-

Das XVIII. Cap.

Vnd Josaphat hatte grosse reichthumb vñ ehre/ vnd befreundet sich mit Ahab.

2. Vnd nach zweyen jaren zoch er hinab zu Ahab gen Samaria. Vnd Ahab ließ für jn vnd fur das volck/ das bey jm war/ viel schafe vnd ochsen schlachten. Vnd er beredet jn/ das er hinauff gen Ramoth in Gilead zöge.

3. Vnd Ahab der könig Israel sprach zu Josaphat dem könige Juda/ zeuch mit mir

Cap. 18.

1\. & *fuit Jehosaphato opulentia* & *g. ad multitudinem.* 2. *se junxit Achabo.* scil. *filiam illius filio suo accipiendo in uxorem.* 3. *ad finem annorum.* 4. *pecudem* & *bovẽ ad copiam.* 5. *ad ascendendum.*

6. & dixit ei.
7. ad Regem I. inquire obs. sicut hodie v. 3.
8. quatuor centuriæ viri.
9. & dixerunt.
10. & requiremus.
11. ad requirendum.
12. non ipse vaticinans (est) super me ad bonū, &c. ad malum.
13. & clamavit R. I. ad eum.
14. sedentes (erant) vir super s. s. s. v. & sedentes (erant) in a.
15. vaticinantes sc. erant.
16. ferri.
17. in his f. Aram, usq; consumere eos.
18. prophetantes sic.

gen Ramoth in Gilead. Er sprach zu jm / Ich bin wie du / vnd mein volck wie dein volck / wir wollen mit dir in den streit.
4. Aber Josaphat sprach zum könige Israel / Lieber / frage heute des HERRN wort.
5. Vnd der könig Israel samlet der propheten vier hundert man / vnd sprach zu inen / Sollen wir gen Ramoth in Gilead ziehen in streit / oder sol ichs lassen anstehen? Sie sprachen / Zeuch hinauff / Gott wird sie in des königs hand geben.
6. Josaphat aber sprach / Ist nicht irgend noch ein prophet des HERRN hie / das wir von jm frageten?
7. Der könig Israel sprach zu Josaphat / Es ist noch ein man / Das man den HERRN von jm frage / aber ich bin jm gram / denn er weissaget vber mich kein gutes / sondern allwege böses / nemlich / Micha der son Jemla. Josaphat sprach / Der könig rede nicht also.
8. Vnd der könig Israel reiff seiner kemerer einen / vnd sprach / Bringe eilend her Micha den son Jemla.
9. Vnd der könig Israel vnd Josaphat der könig Juda sassen / ein iglicher auff seinem stuel / mit kleidern angezogen / sie sassen aber auff dem platz für der thür am thor zu Samaria / vnd alle propheten weissagten für jnen.
10. Vnd Zidekia / der son Cnaena / macht jm eiserne hörner / vnd sprach / So spricht der HERR / Hiemit wirstu die Syrer stossen / biß du sie auffreibest.
11. Vnd alle propheten weissagten auch also vnd sprachen / Zeuch hinauff / es wird dir gelingen / der HERR wird sie geben in des königs hand.
12. Vnd der bote / der hingegangen war Micha zu ruffen / redet mit jm / vnd sprach /

Sihe /

ges mecum *in* Ramoth Gilad? 6 Respondit ei, Sicut ego, sic tu, & sicut populus tuus, *sic* populus meus, & tecum *ero* in bello.
4. Dixitq; Jehosaphat 7 regi Israelis, Consule obsecro hodie verbum Jehovæ.
5. Congregavit itaq; rex Israelis prophetas 8 quadringentos viros, dixitq; ad eos, 9 Ibimusne in Ramoth Gilad ad bellum, an quiescam? 9 Responderunt, Ascende, & tradet Deus in manum regis.
6. Dixitq; Jehosaphat, Estne hic propheta Jehovæ ultra, 10 ut requiramus ab eo?
7. Et ait rex Israelis ad Jehosaphat, Adhuc vir unus *est*, 11 ut requiramus Jehovam ab eo: sed ego odi eum, quia 12 non vaticinatur mihi bonum, sed omnibus diebus suis malum: is *est* Michajehu filius Imla. Dixitq; Jehosaphat, Ne dicat rex sic.
8. 13 Vocavit itaq; rex Israelis eunuchum unum, & dixit, Festinare fac Michajahu filium Imla.
9. Cæterum rex Israelis & Jehosaphat rex Jehudah 14 sedebant, uterq; super solium suum, induti vestibus: sedebant inquam in area *ad* ostium portę Someron, universiq; prophetæ 15 vaticinabantur coram eis.
10. Fecerat autem sibi Sidcijahu filius Chenaanah cornua 16 ferrea, ac dixit, Sic dixit Jehovah, 17 His feries Aramæos, donec consumas eos.
11. Omnes quoq; prophetæ 18 prophetabant similiter, dicendo, Ascende *in* Ramoth Gilad, & prospere ages: nam tradet *eam* Jehovah in manum regis.
12. Nuntius autem qui perrexerat ad vocandum Michajehu, loquutus est

ei,

moth Galaad. Cui illi respondit, ut ego, & tu: sicut populus tuus, sic & populus meus: tecumque erimus in bello.
4. Dixit Josaphat ad regem Israel, Consule obsecro impræsentiarum sermonem Domini.
5. Congregavit igitur rex Israel prophetarum quadringentos viros, & dixit ad eos, In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus, an quiescere? At illi, Ascende, inquiunt, & tradet Deus in manu regis.
6. Dixitque Josaphat, Nunquid non est hic propheta Domini, ut ab illo etiam requiramus?
7. Et ait rex Israel ad Josaphat, Est vir unus à quo possumus quęrere Domini voluntatem: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore est autem Michæas filius Jemla. Dixitque Josaphat, Ne loquaris rex hoc modo.
8. Vocavit ergo rex Israel unum de eunuchis, & dixit ei, Voca citò Michæam filium Jemla.
9. Porrò rex Israel & Josaphat rex Juda uterque sedebant in solio suo, vestiti cultu regio, sedebant autē in area juxta portam Samariæ, omnesque prophetæ vaticinabantur coram eis.
10. Sedecias verò filius Chanaana fecit sibi cornua ferrea, & ait, Hæc dicit Dominus, His ventilabis Syriam, donec conteras eam.
11. Omnesque prophetæ similiter prophetabāt, atque dicebant, Ascende in Ramoth Galaad, & prosperaberis, & tradet eos Dominus in manu regis.
12. Nuntius autem, qui erat ad vocandū Michęā, ait illi, En, verba omnium

pro-

μετ' ἐμοῦ εἰς Ραμὼθ τῆς Γαλαάδ; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἰωσαφὰτ, ὡς σὺ οὕτω καὶ ἐγώ, καὶ ὡς ὁ λαός σου, καὶ ὁ λαός μου, καὶ μετὰ σοῦ εἰς πόλεμον.
4. Καὶ εἶπεν Ἰωσαφὰτ τῷ βασιλεῖ Ἰσραήλ, ζήτησον δὴ σήμερον τὸν λόγον Κυρίου.
5. Καὶ συνήγαγεν ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ τοὺς προφήτας τετρακοσίους ἄνδρας, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, εἰ πορευθῶ εἰς Ραμὼθ Γαλαὰδ εἰς πόλεμον, ἢ ἐπίσχω; καὶ εἶπον, ἀνάβαινε, καὶ δώσει ὁ Θεὸς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ βασιλέως.
6. Καὶ εἶπεν Ἰωσαφάτ, οὐκ ἔστιν ὧδε προφήτης τοῦ Κυρίου ἔτι, καὶ ἐπιζητήσομεν παρ' αὐτοῦ;
7. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ πρὸς Ἰωσαφάτ, ἔστιν ἀνὴρ εἷς τοῦ ζητῆσαι τὸν Κύριον δι' αὐτοῦ, καὶ ἐγὼ μεμίσηκα αὐτόν, ὅτι οὐκ ἔστι προφητεύων περὶ ἐμοῦ εἰς ἀγαθά, ὅτι πᾶσαι αἱ ἡμέραι αὐτοῦ εἰς κακά, αὐτὸς Μιχαίας υἱὸς Ἰεμλά· καὶ εἶπεν Ἰωσαφάτ, μὴ λαλείτω ὁ βασιλεὺς οὕτως.
8. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ εὐνοῦχον ἕνα, καὶ εἶπε ταχέως κάλεσον Μιχαίαν υἱὸν Ἰεμλά.
9. Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ καὶ Ἰωσαφὰτ βασιλεὺς Ἰούδα καθήμενοι ἕκαστος ἐπὶ θρόνου αὐτοῦ, ἐνδεδυμένοι στολὰς ἐκάθηντο ἐν τῷ εὐρυχώρῳ τῆς θύρας Σαμαρείας· καὶ πάντες οἱ προφῆται προεφήτευον ἐναντίον αὐτῶν.
10. Καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ Σεδεκίας υἱὸς Χαναανὰ κέρατα σιδηρᾶ, καὶ εἶπε, τάδε λέγει Κύριος, ἐν τούτοις κερατιεῖς τὴν Συρίαν, ἕως ἂν συντελεσθῇ.
11. Καὶ πάντες οἱ προφῆται προεφήτευον οὕτως λέγοντες, ἀνάβηθι εἰς Ραμὼθ Γαλαάδ, καὶ εὐοδωθήσῃ, καὶ δώσει Κύριος εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως.
12. Καὶ ὁ ἄγγελος ὁ πορευθεὶς τοῦ καλέσαι τὸν Μιχαίαν, ἐλάλησεν αὐτῷ λέγων, ἰδοὺ ἐλάλη-

σαν

Achabū & Iosaphat socia arma hostibus illaturos Pseudoprophetæ adhortantur.

Micheas propheta Achabum & Josaphatum á bello dehortatur

σιν οἱ προφῆται ἐν στόματι ἑνὶ ἀγαθὰ περὶ τοῦ βασιλέως, καὶ γενέσθωσαν δὴ οἱ λόγοι σου ὡς ἑνὸς αὐτῶν, καὶ λαλήσεις ἀγαθά.

13. Καὶ εἶπεν Μιχαίας, ζῇ Κύριος, ὅτι ὃ ἂν εἴπῃ ὁ Θεὸς πρός με, αὐτῷ λαλήσω;

14. Καὶ ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεύς, Μιχαία εἰ πορευθῶ εἰς Ραμὼθ Γαλαὰδ εἰς πόλεμον ἢ ἐπίσχω; καὶ εἶπεν, ἀνάβαινε καὶ εὐοδωθήσῃ καὶ παραδοθήσονται ἐν χειρὶ ὑμῶν.

15. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεύς, ποσάκις ἐγὼ ὥρκισά σε, ἵνα μὴ λαλήσῃς πρός με πλὴν ἀλλ' ἢ ἀλήθειαν ἐν ὀνόματι Κυρίου;

16. Καὶ εἶπεν Μιχαίας, εἶδον τὸν Ἰσραὴλ πάντα διεσπαρμένον ἐν τοῖς ὄρεσιν ὡς πρόβατα, οἷς οὐκ ἔστι ποιμήν· καὶ εἶπεν Κύριος, οὐκ ἔχουσιν ἡγούμενον οὗτοι, ἀναστρεφέτωσαν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ.

17. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ πρὸς Ἰωσαφάτ, οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι οὐ προφητεύει περὶ ἐμοῦ ἀγαθά, ἀλλ' ἢ κακά.

18. Καὶ εἶπε Μιχαίας, οὐχ οὕτως· ἀκούσατε λόγον Κυρίου· εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου αὐτοῦ, καὶ πᾶσα δύναμις τοῦ οὐρανοῦ εἱστήκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καὶ ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ.

19. Καὶ εἶπεν Κύριος, τίς ἀπατήσει τὸν Ἀχαὰβ βασιλέα Ἰσραήλ, καὶ ἀναβήσεται καὶ πεσεῖται εἰς Ραμὼθ Γαλαάδ; καὶ εἶπεν οὗτος οὕτως, καὶ οὗτος εἶπεν οὕτως.

20. Καὶ ἐξῆλθε τὸ Πνεῦμα καὶ ἔστη ἐνώπιον Κυρίου, καὶ εἶπεν, ἐγὼ ἀπατήσω αὐτόν· καὶ εἶπεν Κύριος ἐν τίνι;

21. Καὶ εἶπεν, ἐξελεύσομαι καὶ ἔσομαι Πνεῦμα ψευδὲς ἐν στόματι πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ· καὶ εἶπεν, ἀπατήσεις καὶ δυνήσῃ, ἔξελθε καὶ ποίησον οὕτως.

Καὶ

prophetarum uno ore bona regi annuntiant: quæso ergo te, ut & sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera.

13. Cui respondit Michæas, Vivit Dominus, quia quodcunque dixerit mihi Deus meus, hoc loquar.

14. Venit ergo ad regem, Cui rex ait, Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandũ, an quiescere? Cui ille respondit, Ascendite: cuncta enim prospera evenient, & tradentur hostes in manus vestras.

15. Dixitq; rex, Iterum, atque iterum te adjuro, ut mihi non loquaris, nisi quod verum est in nomine Domini.

16. At ille ait, Vidi universum Israel dispersum in montibus, sicut oves absque pastore: & dixit Dominus, Non habent isti dominos: revertatur unusquisque in domum suam in pace.

17. Et ait rex Israel ad Josaphat, Nonne dixi tibi quòd non prophetaret iste mihi quicquam boni, sed ea quæ mala sunt?

18. At ille, idcirco ait, audite verbum Domini, Vidi Dominũ sedentem in solio suo, & omnem exercitum cœli assistentem ei à dextris & à sinistris.

19. Et dixit Dominus, Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat & corruat in Ramoth Galaad? Cumque diceret unus hoc modo, & alter alio:

20. Processit Spiritus, & stetit coram Domino, & ait, Ego decipiam eum. Cui Dominus, in quo, inquit, decipies?

21. At ille respondit, Egrediar, & ero Spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Dixitque Dominus, Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita.

Nunc

[19] ei, dicendo, En, verba prophetarum ore uno bonum *annuntiant* [20] regi: sit igitur obsecro verbum tuum sicut *verbum* unius ex eis, & [21] loquere bonum.

13. Tum dixit Michajehu, [22] vivit Jehovah quod quicquid dixerit Deus meus, illud loquar.

14. [23] Quum ergo venisset ad regem, tum dixit rex ad eum, Michah, irene debemus in Ramoth Gilad ad bellum, an quiescam? Et dixit, Ascendite, & prospere agite, & tradentur in manum vestram.

15. Dixitq; ad eum, rex, usq; *ad* quot vices ego [24] adjuro te ne loquaris mihi, nisi veritatem in nomine Jehovæ?

16. Tunc ait, Vidi universum Israelem dispersos super mõtes velut [25] oves quibus non est pastor. dixitq; Jehovah, Nõ *sunt* domini istis: [26] revertatur quisq; domum suam in pace.

17. Et ait rex Israelis ad Jehosaphat, Annon dixeram [27] tibi, Non vaticinabitur mihi bonum, sed malum?

18. Rursum ait, Ideo audite verbũ Jehovæ: Vidi Jehovam sedentem super solium suum, atq; universum exercitum cœli [28] stantem juxta dexteram ejus & sinistram ejus.

19. Dixitq; Jehovah, Quis [29] decipiet Ahab regem Israelis, [30] ut ascendat & corruat in Ramoth Gilad? Et dixit iste sic, alter dicebat sic.

20. Tunc egressus est Spiritus, qui stetit coram Jehova, & ait, Ego [31] decipiam eum. Jehovah vero ait ad eum, In quo?

21. [32] Respondit, Egrediar, eroq; Spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus: Dixit ergo, [33] Decipies, & etjam prævalebis: egredere, & fac ita.

Nunc

Sihe/ der propheten rede sind eintrechtig/ gut für den könig/ Lieber/ laß dein wort auch sein wie der einen/ vnd rede guts.

13. Micha aber sprach/ So war der HERR lebet/ was mein Gott sagen wird / das wil ich reden.

14. Vnd da er zum könige kam / sprach der könig zu jm/ Micha / Sollen wir gen Ramoth in Gilead in streit zihen/ oder sol ichs lassen anstehen? Er sprach/ Ja/ ziehet hinauff/ es wird euch in ewre hende gegeben werden.

15. Aber der könig sprach zu jm/ Ich beschwere dich noch ein mal / Das du mir nichts sagest/ Denn die warheit im namen des HERRN.

16. Da sprach er / Ich sahe das gantze Israel zustrewet auff den bergen wie schafe/ die keinen hirten haben. Vnd der HERR sprach / Haben diese keine herrn? Es kehre ein jglicher wider heim mit frieden.

17. Da sprach der könig Israel zu Josaphat/ Sagt ich dir nicht / er weissaget vber mich kein gutes / sondern böses.

18. Er aber sprach/ Darumb höret des HERRN wort/ Ich sahe den HERRN sitzen auff seinem stuel / vnd alles himlische heer stund zu seiner rechten vnd zu seiner lincken.

19. Vnd der HERR sprach/ Wer wil Ahab den könig Israel vberreden/ das er hinauff ziehe/ vnd falle zu Ramoth in Gilead? Vnd da dieser so/ vnd jener sonst sagt.

20. Kam ein Geist erfür/ vnd trat für den HERRN/ vnd sprach / Ich wil jn vberreden. Der HERR aber sprach zu jm / Womit?

21. Er sprach / Ich wil ausfahren/ vnd ein falscher Geist sein in aller seiner propheten munde. Vnd er sprach/ Du wirst jn vberreden/ vnd wirsts ausrichten/ Fahr hin/ vnd thu also.

19. *ad eum.*
20. *ad regem.*
21. *loqueris.*
22. *vivens.*
23. *& venit ad R. & dix. ad e. M. num ibimus ad R. G.*
24. *adjurans (sc. sum) te, ut non l. ad me.*
25. *pecus, quibus non eis past.*
26. *revertantur vir ad dom. s.*
27. *ad te: n. v. super me b. quinimo malum & ait.*
28. *stantes super d.*
29. *pelliciet.*
30. *& ascendet & cadet in R. G. Et dixit iste dicens sic, & iste dicens sic. & eg. e. s. & st.*
31. *pelliciam eum. Et ait J.*
32. *& dixit, e. & ero in spiritum falsitatis*
33. *pellicies.*

34. *falsitatis.*
35. *super te.*
36. *super max. a. d. qua ista via.*
37. *ad loquendū tecum? & dixit M. ecce tu videns (sc. eris) in die.*
38. *ad abscondendum te.*
39. *comedere-facietis eū panem pressura & aquā. pressura. usque reverti me in p.*
40. *in me.*
41. *omnes ipsi.*
42. *& dixit (i. constituit) R. I. ad (i. apud) Ieh. mutare se ipsum & ingredi eum (sic infra) prœl.*
43. *currus.*
44. *non pugnabitis.*
45. *solo ipso & fuit secundum videre pr. currus Iehosophatū, & ipsi dix. Rex Is. ipse.*
46. *super eum.*
47. *incitavit illos Deus (sc. ut dissederent) ab eo & fuit circa videre pr. currus.*

22. Nu sihe / der HERR hat einen falschen Geist gegeben in dieser deiner propheten mund / vnd der HERR hat böses wider dich geredt.

23. Da trat erzu Zidekia der son Cnaena / vnd schlug Micha auff den backen / vñ sprach / Durch welchen weg ist der Geist des HERRN von mir gegangen / das er durch dich redet?

24. Micha sprach / Sihe / du wirst sehen / wenn du in die innerste kamer komest / das du dich versteckest.

25. Aber der könig Jsrael sprach / Nemet Micha / vnd last jn bleiben bey Amon dem stadtvogt / vnd bey Joas dem son des königs.

26. Vnd saget / So spricht der könig / Legt diesen ins gefengniß / vnd speiset jn mit brot vnd wasser des trübsals / biß ich wider kome mit frieden.

27. Micha sprach / Kömpstu mit frieden wider / so hat der HERR nicht durch mich geredt. Vnd er sprach / Höret jr völcker alle.

28. Also zoch hinauff der könig Jsrael / vnd Josaphat der könig Juda gen Ramoth in Gilead.

29. Vnd der könig Jsrael sprach zu Josaphat / Jch wil mich verkleiden vnd in streit komen / Du aber habe deine kleider an. Vnd der könig Jsrael verkleidet sich / vnd sie kamen in den streit.

30. Aber der könig zu Syrien hatte seinen obersten reutern geboten / Jr solt nicht streiten weder gegen klein noch gegen gros / sondern gegen den könig Jsrael allein.

31. Da nu die obersten reuter Josaphat sahen / dachten sie / Es ist der könig Jsrael / vnd zogen vmbher auff jn zu streiten. Aber Josaphat schrey vnd der HERR halff jm / vnd Gott wandte sie von jm.

32. Denn da die obersten reuter sahen / das er nicht

22. Nunc ergo en dedit Jehovah Spiritum 34 mendacem in ore prophetarum tuorum istorum, & Jehovah loquutus est 35 contra te malum.

23. Tunc accessit Sidcijahu filius Chenaanah, & percussit Michajehu 36 in maxillam, ac dixit, *Per* quam viam transivit Spiritus Jehovæ à me, 37 ut loqueretur tecum?

24. Respondit Michajehu, Ecce tu videbis die illo quo ingredieris *de* cubiculo in cubiculum 38 ut abscondas te.

25. Ait itaq; rex Israelis, Tollite Michajehu, & reducite eum ad Amon principem urbis, & ad Joas filium regis.

26. Dicetisq;, Sic dixit rex, Ponite hunc *in* domo carceris, & 39 cibate eum pane arcto, & aqua arcta, donec revertar in pace.

27. Et dixit Michajehu, Si revertendo reversus fueris in pace, non est loquutus Jehovah 40 per me. Præterea dixit, Audite populi 41 omnes.

28. Ascendit itaq; rex Israelis, & Jehosaphat rex Jehudah in Ramoth Gilad.

29. 42 Dixitq; rex Israelis, ad Jehosaphat, Mutabo meipsum, & ingrediar prælium: tu vero indue te vestibus tuis. Et mutavit sese *rex* Israelis, ingressiq; sunt prælium.

30. Rex autem Aram præceperat principibus 43 curruum qui *erant* sibi, dicendo, 44 Ne pugnetis *neq;* cum parvo *neque* cum magno sed cum rege Israelis 45 tantum.

31. Fuit autem quū vidissent principes currum ipsum Jehosaphat dixerunt, Rex Israelis est. Et conversi sunt 46 contra eum ad pugnandum: tum exclamavit Jehosaphat, & Jehovah auxiliatus est ei, & 47 persuasit illis Deus ab eo.

32. Fuit autem, quū vidissent principes currum quod non

22. Nunc igitur, ecce Dominus dedit Spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum: & Dominus locutus est de te mala.

23. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michææ maxillam, & ait, Per quam viam transivit Spiritus Domini à me, ut loqueretur tibi?

24. Dixitque Michæas, Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo, ut absconderis.

25. Præcepit autem rex Israel, dicens, Tollite Michæam, & ducite eum ad Amon principem civitatis, & ad Joas filium Amelech.

26. Et dicetis, Hæc dicit rex, Mittite hunc in carcerem, & date ei panis modicum & aquæ pauxillum, donec revertar in pace.

27. Dixitque Michæas, Si reversus fueris in pace, non est locutus Dominus in me. Et ait, Audite omnes populi.

28. Igitur ascenderunt rex Israel, & Josaphat rex Juda, in Ramoth Galaad.

29. Dixitque rex Israel ad Josaphat, Mutabo habitum, & sic ad pugnam vadam: tu autem induere vestibus tuis. Mutatoque rex Israel habitu, venit ad bellum.

30. Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicens, Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, nisi contra solum regem Israel.

31. Itaque cùm vidissent principes equitatus Josaphat, dixerunt, Rex Israel est iste. Et circūdederūt eum dimicantes: at ille clamavit ad Dominum, & auxiliatus est ei, atque avertit eos ab illo.

32. Cùm enim vidissent duces equitatus quòd non

22. Καὶ νῦν ἰδοὺ ἔδωκε Κύριος Πνεῦμα ψευδὲς ἐν στόματι πάντων τῶν προφητῶν σου τούτων. καὶ Κύριος ἐλάλησεν ἐπὶ σὲ κακά.

23. Καὶ ἤγγισε Σεδδεκίας υἱὸς Χαναανὰ καὶ ἐπάταξε τὸν Μιχαίαν ἐπὶ τὴν σιαγόνα, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ποίᾳ ταύτῃ τῇ ὁδῷ παρῆλθε Πνεῦμα Κυρίου ἀπ' ἐμοῦ τοῦ λαλῆσαι πρὸς σέ;

24. Καὶ εἶπεν Μιχαίας, ἰδοὺ σὺ ὄψει ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐν ᾗ εἰσελεύσῃ ταμιεῖον ἐκ ταμιείου τοῦ κατακρυβῆναι.

25. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ισραήλ, λάβετε τὸν Μιχαίαν καὶ ἀποστρέψατε πρὸς Αμμὼν τὸν ἄρχοντα τῆς πόλεως, καὶ πρὸς Ιωὰς υἱὸν τοῦ βασιλέως.

26. Καὶ ἐρεῖτε, οὕτως εἶπεν ὁ βασιλεύς, θέσθε τοῦτον εἰς οἶκον φυλακῆς, καὶ ἐσθιέτω ἄρτον θλίψεως καὶ ὕδωρ θλίψεως, ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι με ἐν εἰρήνῃ.

27. Καὶ εἶπεν Μιχαίας, ἐὰν ἐπιστρέφων ἐπιστρέψῃς ἐν εἰρήνῃ, οὐκ ἐλάλησε Κύριος ἐν ἐμοί. καὶ εἶπεν, ἀκούσατε λαοὶ πάντες.

28. Καὶ ἀνέβη Αχαὰβ βασιλεὺς Ισραὴλ καὶ Ιωσαφατ βασιλεὺς Ιούδα εἰς Ραμὼθ Γαλαάδ.

29. Καὶ εἶπεν βασιλεὺς Ισραὴλ πρὸς Ιωσαφατ, κατακαλύψομαι καὶ εἰσελεύσομαι εἰς τὸν πόλεμον, καὶ σὺ ἔνδυσαι τὸν ἱματισμόν σου, καὶ ἠλλοιώθη βασιλεὺς Ισραήλ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον.

30. Καὶ βασιλεὺς Συρίας ἐνετείλατο τοῖς ἄρχουσι τῶν ἁρμάτων τῶν αὐτοῦ λέγων, μὴ πολεμεῖτε τὸν μικρὸν καὶ τὸν μέγαν, ἀλλ' ἢ τὸν βασιλέα Ισραὴλ μονώτατον.

31. Καὶ ἐγένετο ὡς εἶδον οἱ ἄρχοντες τῶν ἁρμάτων τὸν Ιωσαφάτ, καὶ αὐτοὶ εἶπον, βασιλεὺς Ισραήλ ἐστιν, καὶ ἐκύκλωσαν αὐτὸν τοῦ πολεμεῖν, καὶ ἐβόησεν Ιωσαφατ καὶ Κύριος ἔσωσεν αὐτόν, καὶ ἀπέστρεψεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἀπ' αὐτοῦ.

32. Καὶ ἐγένετο ὡς εἶδον οἱ ἄρχοντες τῶν ἁρμάτων, ὅτι οὐκ

Michæas percussus in carcerē conjicitur.

Achab juxta decretum Dei, quod suo consilio effugere conatur, in pugna occiditur.

& stare-se in c.
52. ad tempus ingressus solis.

ἦν ὁ βασιλεὺς Ισραήλ, καὶ ἀπέστρεψαν ἀπ' αὐτοῦ.

33. Καὶ ἐνέτεινεν ἀνὴρ εὐστόχως τόξον, καὶ ἐπάταξε τὸν βασιλέα Ισραήλ ἀναμέσον τοῦ πνεύμονος καὶ ἀναμέσον τοῦ θώρακος, καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ ἡνιόχῳ, ἐπίστρεφε τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐξάγαγέ με ἐκ τοῦ πολέμου, ὅτι τετραυμάτισμαι.

34. Καὶ ἐτροπώθη ὁ πόλεμος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ὁ βασιλεὺς Ισραήλ ἦν ἑστηκὼς ἐπὶ τοῦ ἅρματος ἐξ ἐναντίας Συρίας ἕως ἑσπέρας, καὶ ἀπέθανε δυομένου τοῦ ἡλίου.

Κεφαλ. ιθ'.

ΚΑὶ ἀπέστρεψεν Ιωσαφὰτ βασιλεὺς Ιούδα εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ εἰς Ιερουσαλήμ.

2. Καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ Ιηοῦ ὁ τοῦ Ανανὶ ὁ προφήτης, καὶ εἶπεν πρὸς τὸν βασιλέα Ιωσαφάτ, εἰ ἁμαρτωλῷ σὺ βοηθεῖς, ἢ μισουμένῳ ὑπὸ Κυρίου σὺ φιλιάζεις; διὰ τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ σὲ ὀργὴ Κυρίου.

3. Αλλ' ἢ λόγοι ἀγαθοὶ εὑρέθησαν ἐν σοὶ ὅτι ἐξῆρες τὰ ἄλση ἀπὸ τῆς γῆς Ιούδα, καὶ κατεύθυνας τὴν καρδίαν σου ἐκζητῆσαι τὸν Κύριον.

4. Καὶ κατῴκησεν Ιωσαφὰτ ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ πάλιν ἐξῆλθεν εἰς τὸν λαὸν ἀπὸ Βηρσαβεὲ ἕως ὄρους Εφραίμ, καὶ ἐπέστρεψεν αὐτοὺς ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν.

5. Καὶ κατέστησε κριτὰς ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν Ιούδα ταῖς ὀχυραῖς ἐν πόλει καὶ πόλει.

6. Καὶ εἶπεν τοῖς κριταῖς, ἴδετε τί ὑμεῖς ποιεῖτε, ὅτι οὐκ ἀνθρώπῳ ὑμεῖς κρίνετε ἀλλ' ἢ τῷ Κυρίῳ, καὶ μεθ' ὑμῶν λόγοι κρίσεως.

7. Καὶ νῦν γενέσθω ὁ φόβος Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ φυλάσσετε, καὶ ποιεῖτε, ὅτι οὐκ ἔστι μετὰ Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν ἀδικία, οὐδὲ

θαυ-

non esset rex Israel, reliquerunt eum.

33. Accidit autem ut unus è populo sagittam in incertum jaceret, & percuteret regem Israel inter cervicem & scapulas: at ille aurigæ suo ait. Converte manum tuam & educ me de acie, quia vulneratus sum.

34. Et finita est pugna in die illo: porrò rex Israel stabat in curru suo contra Syros usque ad vesperam, & mortuus est occidente sole.

CAP. XIX.

REversus est autem Josaphat rex Juda in domum suam pacifice, in Jerusalem.

2. Cui occurrit Jehu filius Hanani videns, & ait ad eum, Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia jungeris: & idcirco iram quidem Domini merebaris:

3. Sed bona opera inventa sunt in te, eo quòd abstuleris lucos de terra Juda, & præparaveris cor tuum ut requireres Dominum Deum patrum tuorum.

4. Habitavit ergo Josaphat in Jerusalem: rursumq; egressus est ad populum de Bersabee usque ad montē Ephraim, & revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum.

5. Constituitque judices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis, per singula loca,

6. Et præcipiens judicibus, Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis judicium, sed Domini: & quodcunque judicaveritis, in vos redundabit.

7. Sit timor Domini vobiscum: & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum

De-

esset rex Israelis, 48 aversi sunt ab eo.

33. † Vir autem *quidam* traxit 49 arcū in simplicitate sua, & percussit regem Israelis inter juncturas & inter loricam. & ait aurigæ, Verte manum tuam, & 50 educ me de castris, quia vulneratus sum.

34. Invaluit autem prælium die illo, Rex vero Israelis 51 tenebat se rectum in curru è regione Aram usq; *ad* vesperam & mortuus est 52 tempore quo occumbit sol.

CAP. XIX.

REversus est autem Jehoaphat rex Jehudah 1 in domum suam in pace in Jerusalaim.

1. Egressusq; obviam ei Jehu filius Hanani, Videns, dixit regi Jehosaphat, An impio *decuit te* ferre opem, & osore Jehovæ 2 diligere? & propter hoc super te ira à facie Jehovæ:

3. Sed 3 res bonæ inventæ sunt tecum, quod succideris lucos de terra, & præparaveris cor tuum 4 ut requireres Deum.

4. Habitavit itaq; Jehosaphat in Jerusalaim: & reversus est 5 ut iter faceret per populum à Bersheba usq; *ad* montem Ephraim, & 6 revocavit eos ad Jehovam Deum patrum suorum.

5. Constituitq; judices in terra in cunctis civitatibus Jehudah munitis, 7 per singulas urbes.

6. Dixit autem 8 judicibus, Videte quid vos 9 facitis non enim homini judicabitis, sed Jehovæ: & *erit* vobiscum in 10 negotio judicii.

7. Nunc igitur sit pavor Jehovæ super vos, custodite & facite: quoniam non *est* cum Jehova Deo nostro iniquitas, &

ac-

der könig Israel war / wandten sie sich von jm abe.

33. Es spannet aber ein man seinen bogen on gefehr / vnd schoß den könig Israel zwischen den pantzer vnd hengel / Da sprach er zu seinem fuhrman / Wende deine hand / vnd füre mich aus dem heer / denn ich bin wund.

34. Vnd der streit nam zu des tages / vnd der könig Israel stund auff seinem wagen gegen die Syrer / biß an den abend / vnd starb da die sonne vntergieng.

Das XIX. Cap.

JOsaphat aber der könig Juda kam wider heim mit frieden gen Jerusalem.

2. Vnd es gieng jm entgegen hinaus Jehu / der son Hanani der schawer / vnd sprach zum könige Josaphat / Soltu so dem Gottlosen helffen / vnd lieben die den HERRN hassen? Vnd vmb des willen ist vber dir der zorn vom HERRN.

3. Aber doch ist was guts an dir funden / das du die hayne hast ausgefeget aus dem lande / vnd hast dein hertz gerichtet Gott zu suchen.

4. Also bleib Josaphat zu Jerusalem. Vnd er zoch widerumb aus vnter das volck / von Berseba an biß auffs gebirge Ephraim / vnd bracht sie wider zu dem HERRN jrer veter Gott.

5. Vnd er bestellet richter im lande in allen festen stedten Juda / in einer jglichen stadt etliche.

6. Vnd sprach zu den richtern / Sehet zu / was jr thut / denn jr haltet das gericht nicht den menschen / sondern dem HERRN / vnd er ist mit euch im gericht.

7. Darumb last die furcht des HERRN bey euch sein / vnd hütet euch vnd thuts. Denn bey dem HERRN

vn-

48. & (s. tunc) reversi sunt à post eum, i. à persequendo eum.
49 in arcu.
50. educes me de castrametatione, quia ægrotus factus sum. Et ascendit pr. in d.
51. erat faciens-
Cap. 19.
1. ad dom. s. in pace (i. incolumis) ad Jer. &
2. egressus est ad facies eius &c & dix. ad Regem.
2. diliges? & in hoc super te (sc. est) fervens ira.
3. Verba bona inventa s. t. qu. ignis instar absumpseris l.
4. ad quærendum D.
5. & exivit in pop.
6. reduxit.
7. ad urbem & urbem.
8. ad judices.
9. facientes, i. facturi sc. sitis.
10. Verbo.

11. *facierum, & a. m. & etiam in* Ӡ.
12. *capitibus patrum Israelis.*
13. *super eos.*
14. *in tim.*
15. *super Ѵos d. f. Ѵ. habitantib.*
16. *ad sanguinem, i. l. ad pr. ad statuta & ad judicia.*
17. *Jehoѵa: & (s. non) erit.*
18. *caput s. Ѵ. (s. erit) ad omne Ѵerbum Jeh.*
19. *domus* Ӡ. *ad omne Ѵerbum regis.*

vnserm Gott ist kein vnrecht noch ansehen der personen/ noch annemen des geschencks.
8. Auch bestellet Josaphat zu Jerusalem aus den Leuiten vnd priestern / vnd aus den obersten vetern vnter Jsrael/ vber das gericht des HERrn/ vnd vber die sachen / vnd lieſs sie zu Jerusalem wohnen.
9. Vnd gebot jnen / vnd sprach/ Thut also in der furcht des HERRN/ trewlich vnd mit rechtem hertzen.
10. Jn allen sachen die zu euch komen von ewern brüdern / die in jren stedten wohnen / zwischen blut vnd blut/ zwischen gesetz vnd gebot/ zwischen sitten vnd rechten/ solt jr sie vnterrichten / das sie sich nicht verschüldigen am HERRN /vnd ein zorn vber euch vnd ewre brüder kome. Thut jm also / so werdet jr euch nicht verschüldigen.

1136:1

11. Sihe/ Amarja der priester ist der öberst vber euch in allen sachen des HERRN. So ist Sabadja / der son Jsmael / fürst im hause Juda in allen sachen des königs. So habt jr amptleute/ die Leuiten für euch / Seid getrost vnd thuts/ vnd der HERR wird mit dem guten sein.

Cap. 20.
1. *post sic.*
2. *super* Ӡ.
3. *super te turba multa de transitu ipsi mari.*
4. *ecce ipsi.*
5. *dedit.*

Das XX. Cap.

NAch diesem kamen die kinder Moab/ die kinder Ammon/ vnd mit jnen von den Amunim wider Josaphat zu streiten.

2. Vnd man kam vnd sagts Josaphat an/ vnd sprach / Es kompt wider dich eine grosse menge von jenseid dem meer von Syrien/ Vnd sihe / sie sind zu Hazezon Thamar/ das ist/ Engeddi.

3. Josaphat aber furchte sich/ vnd stellet sein angesicht

acceptio 12 personarum, & acceptio muneris.

8. Sed & in Jerusalaim constituit Jehosaphat de Levitis & sacerdotibus, & de 12 principibus familiarum Israelis ad judicium Jehovæ, & ad causam: & reversi sunt *in* Jerusalaim.

9. Præcepit autem 13 eis, dicendo, Sic agetis 14 cum timore Jehovæ, in fide & corde perfecto.
10. Et omnem causam quæ venerit 15 ad vos de fratribus vestris, qui habitant in urbibus suis, inter sanguinem 16 & sanguinem, inter legem & præceptum, statuta & judicia, admonebitisq; eos: & non delinquent 17 contra Jehovam, neq; erit ira super vos & super fratres vestros: sic facietis, & non delinquetis.

11. Et ecce, Amarjahu sacerdos 18 summus super vos in omni re Jehovæ: & Zebadjahu filius Ismael dux 19 domus Jehudah, in omni negotio regio: & præfecti *erũt* Levitæ coram vobis. Confortamini, & facite, & erit Jehovah cum bono.

CAP. XX.

ET fuit 1 postea hæc, venerũt filii Moab & filii Ammon, & cum eis de Ammonitis, 2 contra Jehosaphat ad prælium.

2. Venerunt autem, & nuntiaverunt Jehosaphat, dicendo, Venit 3 contra te multitudo magna de trans mare, de Aram, & 4 ecce sunt in Haseson-thamar, ipsa *est* Engedi.

3. Timuit itaq;, & 5 posuit Jehosaphat faciem suam ad

Deum nostrum iniquitas, * nec personarũ acceptio, nec cupido munerum.
8. In Jerusalem quoque constituit Josaphat Levitas & sacerdotes, & principes familiarum ex Israel, ut judicium & causam Domini judicarent habitatoribus ejus.
9. Præcepitque eis, dicens, Sic agetis in timore Domini fideliter, & corde perfecto,
10. Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum qui habitant in urbibus suis, inter cognationem & cognationem, ubicunque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de justificationib⁹: ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos & super fratres vestros: sic ergo agentes non peccabitis.
11. Amarias autem sacerdos & pontifex vester, in his quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porrò Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Juda, super ea opera erit, quę ad regis officium pertinent: habetisque magistros Levitas coram vobis, confortamini, & agite diligenter: & erit Dominus vobiscum in bonis.

CAP. XX.

POst hæc congregati sunt filii Moab, & filii Ammon, & cum eis de Ammonitis, ad Josaphat, ut pugnarent contra eum.
2. Veneruntque nuntii, & indicaverunt Josaphat, dicentes, Venit contra te multitudo magna de his locis, quę trans mare sunt, & de Syria, & ecce consistunt in Asason thamar, quæ est Engaddi.
3. Josaphat autem timore perterritus, totum se

θαυμάσαι πρόσωπον, οὐδὲ λαβεῖν δῶρα,

8. Καί γε ἐν Ιερουσαλὴμ κατέστησεν Ιωσαφὰτ ἐκ τῶν Λευιτῶν καὶ τῶν ἱερέων, καὶ τῶν πατριαρχῶν Ισραὴλ εἰς κρίσιν Κυρίου καὶ εἰς δικαίωσιν τοῦ κρίνειν τοὺς κατοικοῦντας Ιερουσαλήμ.

9. Καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς λέγων, οὕτως ποιήσατε ἐν φόβῳ Κυρίου ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐν καρδίᾳ πλήρει πᾶς ἀνήρ.
10. Κρίσιν τὴν ἐρχομένην ἐφ' ὑμᾶς τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν τῶν κατοικούντων ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν, ἀναμέσον αἵματος καὶ αἵματος, καὶ ἀναμέσον προστάγματος καὶ ἐντολῆς, καὶ εἰς τὰ δικαιώματα καὶ κρίματα· καὶ διαστελεῖτε αὐτοῖς, καὶ οὐχ ἁμαρτήσονται τῷ Κυρίῳ, καὶ οὐκ ἔσται ὀργὴ ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν· οὕτως ποιήσατε, καὶ οὐχ ἁμαρτήσεσθε.

11. Καὶ ἰδοὺ Αμαρίας ὁ ἱερεὺς ἡγούμενος ἐφ' ὑμᾶς εἰς πάντα λόγον Κυρίου· καὶ Ζαβαδίας ὁ υἱὸς Ισμαὴλ ἡγούμενος τῷ οἴκῳ Ιούδα εἰς πάντα λόγον τοῦ βασιλέως· καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ Λευῖται ἐνώπιον ὑμῶν, ἀνδρίζεσθε καὶ ποιεῖτε, καὶ ἔσται Κύριος μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ.

Κεφαλ. κ'.

ΚΑὶ μετὰ ταῦτα ἦλθον οἱ υἱοὶ Μωὰβ καὶ υἱοὶ Αμμών, καὶ μετ' αὐτῶν ἐκ τῶν Αμμανιτῶν ἐπὶ Ιωσαφὰτ εἰς πόλεμον.

2. Καὶ ἦλθον καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Ιωσαφὰτ λέγοντες, ἥκει ἐπὶ σὲ πλῆθος πολὺ ἐκ τοῦ πέραν τῆς θαλάσσης ἀπὸ Συρίας, καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἐν Ασασανθαμάρ, αὐτή ἐστιν Ενγαδδί.

3. Καὶ ἐφοβήθη Ιωσαφάτ, καὶ ἔδωκε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐκ-

Josaphat à Jehuda objurgatus, populum ad cultũ Dei revocat.

* Deut. 10. 417. Rom. 2. ✝ 11. Gal. 2. ✝ 6. Eph. 6. ✝ 9. Col. 3. ✝ 25. Act. 10. ✝ 34. 1. Pet. 1. ✝ 17. Sap. 6. ✝ 8. Eccl. 35. ✝ 16.

Josaphat divinam opem jejunio & precibus contra hostes implorat.

ζητῆσαι τὸν Κύριον, καὶ ἐκήρυξεν νηστείαν ἐν παντὶ Ἰούδα.

4. Καὶ συνήχθη Ἰούδας ἐκζητῆσαι τὸν Κύριον, καὶ ἦλθον ἐκ πασῶν τῶν πόλεων Ἰούδα ζητῆσαι τὸν Κύριον.

5. Καὶ ἀνέστη Ἰωσαφὰτ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἰούδα ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐν οἴκῳ Κυρίου κατὰ πρόσωπον τῆς αὐλῆς τῆς καινῆς

6. Καὶ εἶπε, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν οὐχὶ σὺ εἶ αὐτὸς Θεὸς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐξουσιάζεις πασῶν τῶν βασιλειῶν τῶν ἐθνῶν; καὶ ἐν τῇ χειρί σου ἰσχὺς καὶ δυναστεία, καὶ οὐκ ἔστι παρὰ σοὶ τοῦ ἀντιστῆναί σοι.

7. Οὐχὶ σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐξολοθρεύσας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν ταύτην ἀπὸ προσώπου τοῦ λαοῦ σου Ἰσραήλ, καὶ ἔδωκας αὐτὴν τῷ σπέρματι Ἀβραὰμ τῷ φίλῳ σου εἰς τὸν αἰῶνα;

8. Καὶ κατῴκησαν ἐν αὐτῇ, καὶ ᾠκοδόμησάν σοι ἐν αὐτῇ ἁγίασμα τῷ ὀνόματί σου λέγοντες·

9. Ἐὰν ἐπέλθῃ ἐφ' ἡμᾶς κακά, ῥομφαία, κρίσις, θάνατος, λιμός, στησόμεθα ἐναντίον τοῦ οἴκου τούτου καὶ ἐναντίον σου, ὅτι τὸ ὄνομά σου ἐπικέκληται ἐπὶ τῷ τόπῳ τῷ τούτῳ, καὶ βοησόμεθα πρὸς σὲ ἀπὸ τῆς θλίψεως ἡμῶν, καὶ ἀκούσῃ καὶ σώσεις.

10. Καὶ νῦν ἰδοὺ οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν καὶ Μωάβ, καὶ ὄρος Σηείρ, εἰς οὓς οὐκ ἔδωκας τῷ Ἰσραὴλ διελθεῖν δι' αὐτῶν ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι ἐξέκλιναν ἀπ' αὐτῶν καὶ οὐκ ἐξωλόθρευσαν αὐτούς.

11. Καὶ ἰδοὺ αὐτοὶ ἐπιχειροῦσιν ἐφ' ἡμᾶς τοῦ ἐλθεῖν, καὶ ἐκβαλεῖν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς κληρονομίας ἡμῶν, ἧς δέδωκας ἡμῖν.

12. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν οὐ κρινεῖς ἐν αὐτοῖς; ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἰσχὺς τοῦ ἀντιστῆναι πρὸς τὸ πλῆθος τὸ πολὺ τοῦτο τὸ ἐλθὸν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ οἴδαμεν

τί

contulit ad rogandū Dominum: & prædicavit jejunium universo Juda.

4. Congregatusque est Judas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum.

5. Cumque stetisset Josaphat in medio cœtu Judæ, & Jerusalem, in domo Domini ante atrium novum,

6. Ait, Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cœlo, & dominaris cunctis regnis gentium: in manu tua est fortitudo & potentia, nec quisquam tibi potest resistere.

7. Nonne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terræ hujus coram populo tuo Israel, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum?

8. Habitaveruntque in ea, & extruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo, dicentes,

9. *Si irruerint super nos mala, gladius judicii, pestilentia, & fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationib⁹ nostris, & exaudies, salvosque facies.

* Sup. 6. v. 28.

10. Nunc igitur ecce filii Ammon, & Moab, & mōs Seir, *per quos non concessisti Israel ut transirent quando egrediebantur de Ægypto, sed declinaverunt ab eis, & non interfecerunt illos:

* Deut. 2. v. 1.

11. E contrario agunt, & nituntur ejicere nos de possessione quam tradidisti nobis.

12. Deus noster, ergo non judicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus quid agere de-

bea-

quærendum Jehovā & prædicavit jejunium 6 universo Jehudah.

4. Et congregati sunt Viri Jehudah, 7 ut quærerent Jehovam: etjam de universis urbibus Jehudah venerunt ad quærendum Jehovam.

5. Et stetit Jehosaphat in cætu Jehudah & Jerusalaim in domo Jehovæ ante atrium novum.

6. Et ait, O Jehova Deus patrum nostrorum, nonne tu ipse es Deus in cœlo, & 8 dominaris cunctis regnis gentium, & in manu tua est fortitudo, & potentia, 9 nec est qui tibi possit resistere?

7. Nonne tu Deus noster expulisti habitatores terræ hujus á facie populi tui Israelis, & dedisti eam semini Abraham amici tui in seculum?

8. Propterea habitaverunt in ea, & ædificaverunt tibi in ea, Sanctuarium nomini tuo, dicendo,

9. Si Venerit super nos malum, gladius judicii, 10 vel pestilentia, vel fames, stabimus coram domo hac & coram te (nomen siquidem tuum est in domo hac) & clamabimus ad te 11 in angustiis nostris, & exaudies, ac salvos facies.

10. Et nunc ecce filii Ammon & Moab, & mons Seir, per quos non 12 permisisti Israeli ut transirent dum venirent è terra Aegypti, sed declinaverunt ab eis, nec disperdiderunt eos.

11. Ecce inquam ipsi 13 retribuunt nobis, dum veniunt ut ejiciant nos de hæreditate tua quam jure hæreditario tradidisti nobis.

12. Deus noster, nonne judicabis 14 eos? nulla enim est fortitudo in nobis coram multitudine multa hac quæ venit contra nos: nec

nos

zu suchen den HERRN / vnd ließ eine fasten ausruffen vnter gantz Juda.

4. Vnd Juda kam zusamen den HERRN zu suchen. Auch kamen aus allen stedten Juda / den HERRN zu suchen.

5. Vnd Josaphat trat vnter die gemeine Juda vnd Jerusalem / im hause des HERRN für dem newen hofe /

6. Vnd sprach / HERR vnser veter Gott / bistu nicht Gott im himel / vnd herrscher in allen königreichen der Heiden? vnd in deiner hand ist krafft vnd macht / vnd ist niemand der wider dich stehen möge.

7. Hastu vnser Gott nicht die einwohner dieses lands vertrieben für deinem volck Israel / vnd hast es gegeben dem samen Abraham / deines liebhabers ewiglich.

8. Das sie drinnen gewohnet / vnd dir ein heiligthumb zu deinem namen drinnen gebawet haben / vnd gesagt.

9. Wenn ein vnglück / schwert / straffe / pestilentz oder thewrung vber vns kömpt / Sollen wir stehen für diesem hause für dir (denn dein name ist in diesem hause) vñ schreien zu dir in vnser noth / so woltestu hören vnd helffen.

10. Nu sihe / die kinder Ammon / Moab / vnd die vom gebirge Seir / vber welche du die kinder Israel nicht ziehen liessest / da sie aus Egyptenland zogen / sondern musten von jnen weichen / vnd sie nicht vertilgen.

11. Vnd sihe / sie lassen vns des entgelten / vnd komen vns auszustossen aus deinem erbe / das du vns hast eingegeben.

12. Vnser Gott / wiltu sie nicht richten? Denn in vns ist nicht krafft gegen diesem grossen hauffen / der wider vns kömpt. Wir wissen nicht was

6. super omnis Jehuda.
7. ad quærendum.
8. tu dominans in cuncta regna.
9. & non tecum ad sistendū se.
10. & pest. & fa.
11. de tribulatione nostra.
12. dedisti Israeli Venire in eos, in Veniendo eos è ter.
13. retribuentes super nos Veniendo ad ejiciendū n.
14. in eos? quia non (est) in nob. fort. &c. hac Venienté super nos: &

1137

nos non scienus, quid facturi simus, sed super te o.n.
15. omnis Jehudah stantes (erant) c. J. etiã parvulus e.
16. consternemini metu (sic infrà) à fa.
17. Vobis p. sed D.
18. super eos, c. i. ascendentes in ascensionem S.
19. Vobis.
20. sistite vos.
21. ad faciei eorum.
22. ceciderunt c. J. incurvando se Jehovæ.
23. laudes dicendum Jehovæ Deo I. in v. m. sursum (.i. summe.) Et manicaverunt in mane & egr. s.ã ad des. T. & in egrediendo eos.
24. confirmabimini: c. P. e. & prosperabitis.

wir thun sollen/ sondern vnser augen sehen nach dir.

13. Vnd das gantze Juda stund für dem HERRN/ mit jren kindern/ weibern vnd sönen.

14. Aber auff Jehasiel den son Zacharja/ des sons Benaja/ des sons Jehiel/ des sons Mathanja/ den Leuiten/ aus den kindern Assaph/ kam der Geist des HERRN mitten in der gemeine.

15. Vnd sprach/ Mercket auff gantz Juda/ vnd jr einwohner zu Jerusalem/ vnd der könig Josaphat/ so spricht der HERR zu euch/ Jr solt euch nicht fürchten noch zagen für diesem grossen hauffen/ denn jr streitet nicht/ sondern Gott.

16. Morgen solt jr zu jnen hinab ziehen/ Vnd sihe/ sie ziehen an Ziz erauff/ vnd jr werdet an sie treffen am schilff im bach für der wüsten Jeruel.

17. Denn jr werdet nicht streiten in dieser sachen/ trettet nur hin/ vnd stehet/ vnd sehet das heil des HERRN/ der mit euch ist. Juda vnd Jerusalem fürchtet euch nicht/ vnd zaget nicht/ morgen ziehet aus wider sie/ der HERR ist mit euch.

18. Da beuget sich Josophat mit seinem andlitz zur erden/ vnd gantz Juda/ vnd die einwohner zu Jerusalem fielen für den HERRN/ vnd beten den HERRN an.

19. Vnd die Leuiten aus den kindern der Kahathiter/ vnd aus den kindern der Korhiter machten sich auff zu loben den HERRN den Gott Jsrael mit grossem geschrey gen himel.

20. Vnd sie machten sich des morgens früe auff/ vnd zogen aus zur wüsten Thekoa. Vnd da sie auszogen/ stund Josaphat/ vnd sprach/ Höret mir zu Juda/ vnd jr einwohner zu Jerusalem/ Gleubt an den HERRN ewren Gott/ so werdet jr sicher sein/ vnd gleubet seinen propheten/ so werdet jr glück haben.

nos scimus quid faciamus, sed in te *sunt* oculi nostri.

13. 15 Et õnes *filii* Jehudah stabant corã Jehovæ, etjam parvuli eorum, uxores eorum, & filii eorum.

14. Jahaziel autem filius Zecharjahu filii Benajah filii Jeiel, filii Matthanjah, Levites de filiis Asaph, fuit super eum Spiritus Jehovæ in medio cœtus:

15. Et ait, Attendite õnis Jehudah, & habitatores Jerusalaim, atq; rex Jehosaphat, sic dixit Jehovah vobis, Vos ne timeatis, neq; 16 paveatis à facie multitudinis multæ hujus: quia non 17 vestra *erit* pugna, sed Dei.

16. Cras descendite 18 contra eos, ecce ipsi ascensuri sunt per clivum Sis, invenietisq; eos in fine torrentis è regione solitudinis Jeruel.

17. Non 19 vestrum *erit* pugnare in hoc: 20 consitite, state, & videte salutem Jehovæ vobiscum, ô Jehuda & Jerusalaim, ne timeatis, neq; paveatis: cras egredimini 21 contra eos, & Jehovah *erit* vobiscum.

18. Et inclinavit se Jehosaphat *in* faciem in terram, & omnis Jehudah. & habitatores Jerusalaim 22 prostraverunt se coram Jehova, adorantes Jehovam.

19. Surrexerunt autem Levitæ de filiis Gehathitarũ, & de filiis Corhitarum, ad 23 laudandum Jehovam Deum Israelis voce magna in excelsum.

20. Quumq; surrexissent mane, egressi sunt in desertum Thecoah, & quum egrederentur, stetit Jehosaphat, ac dixit, Audite me Jehudah, & habitatores Jerusalaim: credite in Jehovam Deum vestrum, & 24 roboramini: credite prophetis ejus, & prospere cedet vobis.

beamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

13. Omnis verò Juda stabat coram Domino cum parvulis, & uxoribus, & liberis suis.

14. Erat autem Jahaziel filius Zachariæ, filii Banajæ, filii Jehiel, filii Mathaniæ, Levites de filiis Asaph, super quem factus est Spiritus Domini in medio turbæ,

15. Et ait, Attendite omnis Juda, & qui habitatis in Jerusalem, & tu rex Josaphat: Hæc dicit Dominus vobis, Nolite timere, nec paveatis hanc multitudinem: non est enim vestra pugna, sed Dei.

16. Cras descendetis contra eos: ascensuri enim sunt per clivum nomine Sis, & invenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Jeruel.

17. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodò confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos ô Juda, & Jerusalem: nolite timere, nec paveatis: cras egrediemini contra eos, & Dominus erit vobiscum.

18. Josaphat ergo, & Juda & omnes habitatores Jerusalem ceciderũt proni in terram coram Domino, & adoraverunt eum.

19. Porrò Levitæ de filiis Caath, & de filiis Core laudabant Dominum Deum Israel voce magna, in excelsum.

20. Cumque manè surrexissent egressi sunt per desertum Thecua: profectisque eis, stans Josaphat in medio eorum, dixit, Audite me viri Juda, & omnes habitatores Jerusalem: credite in Domino Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis ejus, & cuncta evenient prospera.

τί ποιήσωμεν, ὅτι ἐπὶ σοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν.

13. Καὶ πᾶς Ἰούδα εἱστήκει ἔναντι Κυρίου, καὶ τὰ παιδία αὐτῶν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν.

14. Καὶ Ἰεζιὴλ ὁ τοῦ Ζαχαρίου, υἱοῦ Βαναίου, υἱοῦ Ἰεϊὴλ, υἱοῦ Μαθθανίου ὁ Λευίτης ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἀσάφ, ἐγένετο ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

15. Καὶ εἶπεν, ἀκούσατε πᾶς Ἰούδα καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰωσαφάτ· τάδε λέγει Κύριος ὑμῖν, μὴ φοβηθῆτε ὑμεῖς, μηδὲ πτοηθῆτε ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄχλου τοῦ πολλοῦ τούτου, ὅτι οὐχ ὑμῖν ἐστιν ἡ παράταξις, ἀλλ' ἢ τῷ Θεῷ.

16. Αὔριον κατάβητε ἐπ' αὐτούς, ἰδοὺ ἀναβαίνουσι κατὰ τὴν ἀνάβασιν Ἀσίς, καὶ εὑρήσετε αὐτοὺς ὑμεῖς ἐπ' ἄκρου τοῦ χειμάρρου κατὰ πρόσωπον τῆς ἐρήμου Ἰεριήλ.

17. Οὐχ ὑμῖν ἐστι πολεμῆσαι ἐν ταύτῃ, στῆτε καὶ σύνετε, καὶ ἴδετε τὴν σωτηρίαν Κυρίου τὴν μεθ' ὑμῶν· Ἰούδα καὶ Ἱερουσαλὴμ μὴ φοβεῖσθε, μηδὲ δειλιᾶτε ἐξελθεῖν αὔριον εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν, καὶ Κύριος μεθ' ὑμῶν.

18. Καὶ κύψας Ἰωσαφὰτ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ πᾶς Ἰούδα καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλήμ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον ἔναντι Κυρίου προσκυνῆσαι τῷ Κυρίῳ.

19. Καὶ ἀνέστησαν οἱ Λευῖται ἀπὸ τῶν υἱῶν Καὰθ καὶ ἐκ τῶν υἱῶν τῶν Κορηνῶν, τοῦ αἰνεῖν Κυρίῳ τῷ Θεῷ Ἰσραὴλ ἐν φωνῇ μεγάλῃ εἰς ὕψος.

20. Καὶ ὤρθρισαν πρωΐ, καὶ ἐξῆλθον εἰς τὴν ἔρημον Θεκωέ· ἐν δὲ τῷ ἐξελθεῖν αὐτούς, ἔστη Ἰωσαφὰτ καὶ ἐβόησε, καὶ εἶπεν, ἀκούσατέ μου Ἰούδα καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐμπιστεύσατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν, καὶ ἐμπιστευθήσεσθε· ἐμπιστεύσατε ἐν προφήταις αὐτοῦ, καὶ εὐοδωθήσεσθε.

10 apia- to Jaha- ziel pro- pheta auxili- Deo[...] mitti[...]

Josaphati, promissionem fide amplexi, hostes mutuis vulneribus se conficiunt.

* Psal. 136. v. 1.

21. Καὶ συμβουλευσάμενος μετὰ τοῦ λαοῦ, ἔστησε ψαλτῳδοὺς καὶ αἰνοῦντας τὸν Κύριον, τοῦ ἐξομολογεῖσθαι, καὶ αἰνεῖν Κυρίῳ τῷ ἁγίῳ ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι ἔμπροσθεν τῆς δυνάμεως, καὶ ἔλεγον, ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

22. Καὶ ἐν τῷ ἄρξασθαι τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἐξομολογήσεως, ἔδωκε Κύριος ἔνεδρον τοῦ πολεμεῖν σὺν υἱοὺς Αμμων καὶ Μωαβ, καὶ ὄρος Σηείρ, σὺν ἐξελθόντας ἐπὶ Ιουδαν, καὶ ἐτροπώθησαν.

23. Καὶ ἀνέστησαν οἱ υἱοὶ Αμμων καὶ Μωαβ ἐπὶ σὺν κατοικοῦντας ὄρος Σηείρ, ἐκτρίψαι καὶ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς· καὶ ὡς συνετέλεσαν σὺν κατοικοῦντας Σηείρ, ἀνέστησαν ἐπ᾽ ἀλλήλους, καὶ ἔλαβετο ἀνὴρ τοῦ πλησίον αὐτοῦ εἰς διαφθοράν.

24. Καὶ Ιουδας ἦλθεν ἐπὶ τὴν σκοπιὰν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐπέβλεψε καὶ εἶδε τὸ πλῆθος, καὶ ἰδοὺ πάντες νεκροὶ πεπτωκότες ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκ ἦν ἀνασωζόμενος.

25. Καὶ ἦλθεν Ιωσαφὰτ καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ σκυλεῦσαι τὰ σκῦλα αὐτῶν, καὶ εὗρον κτήνη πολλά, καὶ ἀποσκευήν, καὶ σκῦλα καὶ σκεύη ἐπιθυμητά· καὶ ἐσκύλευσαν ἑαυτοῖς καὶ ἐγένοντο ἡμέραι τρεῖς προνομευόντων τὰ σκῦλα, διότι πολλὰ ἦν.

26. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τετάρτῃ ἐπισυνήχθησαν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς εὐλογίας, ἐκεῖ γὰρ εὐλόγησαν τὸν Κύριον· διὰ τοῦτο ἐκάλεσαν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου κοιλὰς εὐλογίας ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

27. Καὶ ἐπέστρεψε πᾶς ἀνὴρ Ιουδα εἰς Ιερουσαλήμ, καὶ Ιωσαφὰτ ὁ ἡγούμενος αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Ιερουσαλὴμ ἐν εὐφροσύνῃ μεγάλῃ, ὅτι εὔφρανεν αὐτοὺς Κύριος ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν.

& 33. adredeundum ad ?. in lætitia.

Καὶ

21. Deditque consilium populo, & statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum, ac voce consona dicerent, * Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia ejus.

22. Cumque cœpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant ut pugnarent contra Judam, & percussi sunt.

23. Namq; filii Ammon, & Moab consurrexerunt adversum habitatores montis Seir, ut interficerent, & delerent eos: cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidêre vulneribus.

24. Porrò Juda cùm venisset ad speluncam, quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem latã regionem plenam cadaveribus, nec superesse quẽquam, qui necem potuisset evadere.

25. Venit ergo Josaphat, & omnis populus cum eo ad detrahẽda spolia mortuorum: inveneruntque inter cadavera, variam supellectilem, vestes quoque, & vasa pretiosissima: & diripuerunt, ita ut omnia portare nõ possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.

26. Die autem quarto congregati sunt in valle benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocaverunt locum illum vallis benedictionis, usque in præsentem diem.

27. Reversusque est omnis vir Juda, & habitatores Jerusalem, & Josaphat ante eos in Jerusalẽ cũ lætitia magna, eò quòd dedisset eis Domin⁹ gaudium de inimicis suis.

In-

21. Consilio autem inito cum populo, constituit cantores Jehovæ, & laudantes 25 in decore sanctuarii, dum egrederentur, ante accinctos ad prælium, ac dicerent, Celebrate Jehovam, quoniam in seculum misericordia ejus.

22. Tempore autem quo cœperunt cum clamore & laude, posuit Jehovah insidiantes contra filios Ammon, Moab & montem Seir, 26 qui venerant contra Jehudah, & percusserunt sese.

23. 27 Insurrexerunt præterea filii Ammon & Moab contra habitatores mõtis Seir, ut perderent ac delerent eos. quumq; finem fecissent contra habitatores Seir, adjuverunt quisq; proximum suum ad internecionem.

24. Jehudah autem venit 28 ad Mispe, *quæ est* in deserto, & respexerunt ad multitudinem, & ecce, illi 29 mortui jacebant in terra, nec ullus evaserat.

25. Venit igitur Jehosaphat & populus ejus 30 ut diriperent spolia eorum, inveneruntq; in eis multum divitiarũ, & cadavera *onusta* supellectile concupiscibili: prædatiq; sunt sibi absq; 31 pondere, tribus diebus diripientes spolia, quod multa essent.

26. Die autem quarta congregati sunt in valle Berachah: quia *autem* ibi benedixerunt Jehovæ, idcirco vocaverunt nomen loci illius vallem Berachah usq; *ad* 32 diem hanc.

27. Conversi sunt itaq; omnis vir Jehudah & Ierusalaim, & Iehosaphat in capite eorum 33 ut reverterentur in Ierusalaim cum lætitia: lætificaverat enim eos Iehovah ab inimicis suis.

In-

21. Vnd er vnterweiset das volck/ vnd stellet die senger dem HERRN/ das sie lobten im heiligen schmuck/ vnd für den gerüsten her zögen/ vnd sprachen/ Dancket dem HERRN denn seine barmhertzigkeit wehret ewiglich.

22. Vnd da sie anfiengen mit dancken vnd loben/ ließ der HERR den hinderhalt/ der wider Juda komen war/ vber die kinder Ammon/ Moab vnd die vom gebirge Seir komen/ vnd schlugen sie.

23. Da stunden die kinder Ammon vnd Moab wider die vom gebirge Seir/ sie zu verbannen vnd zu vertilgen. Vnd da sie die vom gebirge hatten alle auffgerieben/ halff Seir einer dem andern/ das sie sich auch verderbeten.

24. Da aber Juda gen Mizpe kam an der wüsten/ wandten sie sich gegen jren hauffen/ Vnd sihe/ da lagen die todten leichnam auff der erden/ das keiner entrunnen war.

25. Vnd Josaphat kam mit seinem volck den raub aus zu teilen/ vnd funden vnter jnen so viel güter vnd kleider/ vnd köstlich geretes/ vnd entwantens jnen/ das auch nicht zu tragen war/ vnd teileten drey tage den raub aus/ denn es war sein sehr viel.

26. Am vierden tage aber kamen sie zusamen im Lobethal/ denn daselbs lobten sie den HERRN/ daher heist die stedte Lobethal biß auff diesen tag.

27. Also keret jederman von Juda vnd Jerusalem widerumb/ vnd Josaphat an der spitzen/ da sie gen Jerusalem zogen mit freuden. Denn der HERR hat jnen eine freude gegeben an jren feinden.

Vnd

& in consilium adhibitum est ad populum & const. 25. ad decorem S. in egrediendo ad facies expediti, & dicentes: confitemini Je. qu. ad sec. benignitas ejus. Et in temp. ca perunt in præconio et l. dedit J. i. super f. 26. venientes super J. 27. & steterunt f. A. & M. super h. m. S. ad anathematizandum & ad corrumpendum; & secundũ consumere ipse in habit. S. a. vir in pr. s. ad corruptionem. 28. super M. ad des. 29. cadavera, cadentes in terram, & non eva sio 30. ad diripiendum spolium eorum, & i. in e. ad multitudinem & substantiam & cadavera & vasa desideriorum. 31. onere. & fuerunt diebus tribus diripientes spolium, quod multum ipsum & in d. qu. c. s. ad vallem. 32. hodie.

1538.

34 in nablis & in c. & in t. ad d. J.

35. in audiendo eos.

36 à circuitu.

37. filius trium decadū & pentadis annī in regnādo ipsum & duas decades & pentadem annis reg.

38. ecce ipsa.

39. qui fecit ascendere (i. scribi) super lib.

40. & post sic conjunxit-se.

41. ipse imp.

42. & junxit eum secum, ad faciendum naves ad eundum.

3339.

43. super J. d. juxta jungere te cum A. disrupit.

Cap. 21.

1. & cubuit.

28. Vnd zogen gen Jerusalem ein mit psaltern/harffen vnd drometen zum hause des HERRN.

29. Vnd die furcht Gottes kam vber alle königreich in landen/ da sie höreten/das der HERR wider die feinde Israel gestritten hatte.

30. Also ward das königreich Josaphat stille/vnd Gott gab jm ruhe vmbher.

31. Vnd Josaphat regierte vber Juda/vnd war fünff vnd dreissig jar alt / da er könig ward / vnd regieret fünff vnd zwentzig jar zu Jerusalem. Seine mutter hieß Asuba/ eine tochter Silhi.

32. Vnd er wandelt in dem wege seines vaters Assa/ vnd ließ nicht dauon / das er thet was dem HERRN wolgefiel.

33. On die höhen wurden nicht abgethan/denn das volck hatte sein hertz noch nicht geschickt zu dem Gott jrer veter.

34. Was aber mehr von Josaphat zu sagen ist/ beyde/ das erste vnd das letzte/ Sihe/ das ist geschrieben in den geschichten Jehu/ des sons Hanani/ die er auffgezeichnet hat ins buch der könige Israel.

35. Darnach vereiniget sich Josaphat der könig Juda mit Ahasja dem könige Israel/ welcher war Gottloß mit seinem thun.

36. Vnd er vereiniget sich mit jm/ schiffe zu machen / das sie auffs meer führen / vnd sie machten die schiff zu Ezeon-Gaber.

37. Aber Elieser der son Dodaua von Maresa weissaget wider Josaphat vñ sprach/ Darumb das du dich mit Ahasja vereiniget hast / hat der HERR deine werck zurissen. Vnd die schiff wurden zubrochen/ vnd mochten nicht auffs meer fahren.

Das XXI. Cap.

VND Josaphat entschlieff mit seinen vetern/vnd ward begraben

28. Ingressi sunt autem Jerusalaim 34 cum psalteriis,& citharis, & tubis in domum Jehovæ.

29. Fuitq; terror Dei super omnia regna terrarum, 35 quum audissent quod pugnasset Jehovah cū inimicis Israelis.

30. Quievit itaq; regnum Jehosaphat, & requiē dedit ei Deus suus 36 undiquaque.

31. Regnavit itaq; Jehosaphat super Iehudah: 37 triginta quinq; annorum *erat* quum regnare cœpit, & viginti quinq; annis regnavit in Ierusalaim,& nomen matris ejus Azubah filia Silhi.

32. Ambulavitq; in via patris sui Asa, nec declinavit ab ea, facienda rectum in oculis Iehovæ.

33. Veruntamen excelsa non recesserāt, & adhuc populus non præparaverant cor suum Deo patrū suorum,

34. Reliquum autem verborum Iehosaphat priorum & posteriorum, 38 ecce *sunt* scripta in verbis Iehu filii Hanani, 39 de quo fit mentio in libro regum Israelis.

35. 40 Post hæc societatem iniit Iehosaphat rex Iehudah cum Ahazjah rege Israelis: 41 qui impiè egit faciendo:

36. 42 Societatem inquam iniit cum eo, ut faceret naves quæ irent in Tharsis: feceruntq; naves in Esion-gaber.

37. Vaticinatus est itaq; Eliezer filius Dodavahu de Maresah 43 contra Iehosaphat, dicendo, Quia societatem inisti cum Ahazjahu, dissipavit Iehovah opera tua. Et confractæ sunt naves, neq; valuerunt ire in Tharsis.

CAP. XXI.

DOrmivit autem Iehosaphat cum patribus suis, & sepul-

28. Ingressique sunt in Jerusalem cum psalteriis, & citharis, & tubis in domum Domini.

29. Irruit autem pavor Domini super universa regna terrarum, cùm audissent quòd pugnasset Dominus contra inimicos Israel.

30. Quievitque regnum Josaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum.

31. Regnavit igitur Josaphat super Judam, & erat triginta quinq; annorum cum regnare cœpisset: viginti autem & quinq; annis regnavit in Jerusalem: & nomen matris ejus Azuba filia Selahi.

32. Et ambulavit in via patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino.

33. Veruntamen excelsa non abstulit,& adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

34. Reliqua autem gestorum Josaphat priorum & novissimorum, scripta sunt in verbis Jehu filii Hanani, quæ digessit in libro regum Israel.

35. Post hæc iniit amicitias Josaphat rex Juda cum Ochozia rege Israel, cujus opera fuerūt impiissima.

36. Et particeps fuit ut faceret naves, quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asion gaber.

37. Prophetavit autem Eliezer filius Dodau de Maresa ad Josaphat, dicens, Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis.

CAP. XXI.

DOrmivit autem Josaphat cum patribus suis, & sepul-

28. Καὶ εἰσῆλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν νάβλαις καὶ κινύραις καὶ ἐν σάλπιγξιν εἰς οἶκον Κυρίου.

29. Καὶ ἐγένετο ἔκστασις Κυρίου ἐπὶ πάσας τὰς βασιλείας τῆς γῆς ἐν τῷ ἀκοῦσαι αὐτούς, ὅτι ἐπολέμησε Κύριος μετὰ τῶν ὑπεναντίων Ἰσραήλ.

30. Καὶ εἰρήνευσεν ἡ βασιλεία Ἰωσαφάτ, καὶ κατέπαυσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς αὐτοῦ κυκλόθεν.

31. Καὶ ἐβασίλευσεν Ἰωσαφὰτ ἐπὶ τὸν Ἰούδα· υἱὸς τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἀζουβα θυγάτηρ Σελεΐ.

32. Καὶ ἐπορεύθη ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἀσὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐξέκλινεν ἀπ' αὐτῶν τοῦ ποιῆσαι τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου.

33. Πλὴν τὰ ὑψηλὰ οὐκ ἐξήρθη, καὶ ἔτι ὁ λαὸς οὐ κατεύθυνεν τὴν καρδίαν αὐτῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν.

34. Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Ἰωσαφὰτ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι οὐκ ἰδοὺ γεγραμμένοι ἐν λόγοις Ἰηοῦ τοῦ Ἀνανί, ὃς κατέγραψεν ἐπὶ βιβλίου βασιλέων Ἰσραήλ.

35. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐκοινώνησεν Ἰωσαφὰτ βασιλεὺς Ἰούδα μετὰ Ὀχοζίου βασιλέως Ἰσραήλ, καὶ αὐτὸς ἠνόμησε τοῦ ποιῆσαι.

36. Καὶ ἐκοινώνησε μετ' αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι πλοῖα καὶ πορευθῆναι εἰς Θαρσεῖς, καὶ ἐποίησε ναῦς εἰς Γασιὼν Γάβερ.

37. Καὶ προεφήτευσεν Ἐλιέζερ ὁ τοῦ Δωδίου ἐκ Μαρισὰ ἐπὶ Ἰωσαφὰτ λέγων, ὡς ἐκοινώνησας τῷ Ὀχοζίᾳ, διέκοψε Κύριος τὰ ἔργα σου, καὶ συνετρίβησαν αἱ νῆες, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν τοῦ πορευθῆναι εἰς Θαρσεῖς.

Κεφαλ. κα'.

ΚΑὶ ἐκοιμήθη Ἰωσαφὰτ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ

Iosaphat victor de societate cum Ochozia inita reprehenditur.

1. [illegible]

Joram fratres occidit, & ad idola deficit.

αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυίδ, καὶ ἐβασίλευσεν Ιωρὰμ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

2. Καὶ αὐτῷ ἀδελφοὶ υἱοὶ Ιωσαφάτ, Αζαρίας, καὶ Ιεϊὴλ, καὶ Ζαχαρίας, καὶ Μιχαὴλ, καὶ Σαφατίας· πάντες οὗτοι υἱοὶ Ιωσαφὰτ βασιλέως Ιούδα.

3. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς Ιωσαφὰτ ὁ πατὴρ αὐτῶν δόματα πολλά, ἀργύριον καὶ χρυσίον, καὶ ὅπλα μετὰ πόλεων τετειχισμένων ἐν Ιούδα, καὶ τὴν βασιλείαν ἔδωκεν τῷ Ιωρὰμ, ὅτι αὐτὸς ὁ πρωτότοκος.

4. Καὶ ἀνέστη Ιωρὰμ ἐπὶ τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκραταιώθη, καὶ ἀπέκτεινε πάντας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν ῥομφαίᾳ, καί γε ἀπὸ τῶν ἀρχόντων Ισραήλ.

* 2. Reg. 8. ℣ 16.

5. Υἱὸς ὢν τριάκοντα καὶ δύο ἐτῶν Ιωρὰμ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ ὀκτὼ ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ.

6. Καὶ ἐπορεύετο ἐν τῇ ὁδῷ βασιλέων Ισραήλ, ὡς ἐποίησεν οἶκος Αχαάβ, ὅτι θυγάτηρ Αχαὰβ ἦν αὐτῷ γυνή. καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου.

7. Καὶ οὐκ ἐβούλετο Κύριος ἐξολοθρεῦσαι τὸν οἶκον Δαυὶδ διὰ τὴν διαθήκην ἣν διέθετο τῷ Δαυὶδ καὶ ὃν τρόπον εἶπεν αὐτῷ δοῦναι αὐτὸν λύχνον καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας.

* 2. Reg. 8. ℣ 20.

8. Εν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀπέστη Εδὼμ ἀπὸ ὑποκάτωθεν χειρὸς Ιούδα, καὶ ἐβασίλευσεν ἐφ' ἑαυτοὺς βασιλέα.

9. Καὶ ᾤχετο Ιωρὰμ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ἅρματα αὐτοῦ, καὶ πᾶσα ἡ ἵππος ἡ μετ' αὐτοῦ· καὶ ἐγένετο καὶ ἀνέστη Ιωρὰμ, καὶ ἐπάταξε τὸν Εδὼμ τὸν κυκλοῦντα αὐτόν, καὶ πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν ἁρμάτων·

10. Καὶ ἀπέστη Εδὼμ ἀπὸ χειρὸς Ιούδα ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· τότε ἀπέστη Λοβνὰ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀπὸ ὑποκάτωθεν χειρὸς Ιωρὰμ, ὅτι ἐγκατέλειπε Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτοῦ.

Καὶ

---

pultus est cum eis in civitate David: regnavitque Joram filius ejus pro eo.

2. Qui habuit fratres filios Josaphat, Azariam, & Jahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michael, & Saphatiam: omnes hi, filii Josaphat regis Juda.

3. Deditque eis pater suus multa munera argenti, & auri, & pensationes, cum civitatibus munitissimis in Juda, regnum autem tradidit Joram, eò quòd esset primogenitus.

4. Surrexit autem Joram super regnum patris sui: cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Israel.

5. *Triginta duorum annorum erat Joram cùm regnare cœpisset: & octo annis regnavit in Jerusalem.

6. Ambulavitque in viis regum Israel, sicut egerat domus Achab, filia quippe Achab erat uxor ejus, & fecit malum in conspectu Domini.

7. Noluit autem Dominus disperdere domũ David propter pactum quod inierat cum eo: & quia promiserat ut daret ei lucernam, & filiis ejus omni tempore.

8. *In diebus illis rebellavit Edom, ne esset subditus Judæ, & constituit sibi regem.

9. Cumque transisset Joram cum principibus suis, & cuncto equitatu, qui erat secum surrexit nocte, & percussit Edom, qui se circundederat, & omnes duces equitatus ejus.

10. Attamen rebellavit Edom, ne esset sub ditione Juda, usque ad hanc diem: eo tempore & Lobna recessit, ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum.

In-

---

pultus est cum [2] illis in civitate Davidis: regnavitq; Iehoram filius ejus pro eo.

2. [3] Fuerunt autem ei fratres filii Iehosaphat, Azarjah, & Iehiel, & Zecharjahu, & Azarjahu, & Michael & Sephatjahu: omnes isti, filii Iehosaphat regis Israelis.

3. Dederat autem eis pater eorum dona multa argenti, & auri, & rerum pretiosarum cum urbibus [4] munitis in Iehudah: regnum autem dederat Iehoram, quod ille *esset* primogenitus.

4. Surrexit itaq; Iehoram super regnũ patris sui: & *quum* [5] corroborasset sese, occidit omnes fratres suos gladio, & etjam *quosdam* de principibus Israelis.

5. [6] Triginta duorũ annorum erat Iehoram quum regnare cœpit, & octo annis regnavit in Ierusalaim.

6. Ambulavitq; [7] per viam regum Israelis, quemadmodum fecerat domus Ahab: filia enim Ahab fuit ei uxor: fecitq; malum in oculis Iehovæ.

7. Noluit autem Iehovah disperdere domum Davidis propter fœdus, quod [8] pepigerat cum Davide, *& ut faceret* quemadmodum dixerat, quod daret ei lucernam, & filiis ejus omnibus diebus.

8. In diebus ejus defecit Edom, [9] ne esset sub manu Iehudah, & regnare fecerunt super se regem.

9. Transivit itaq; Iehoram cum principibus suis, & omni curru cum eo: [10] surrexitq; nocte, & percussit Edom qui circundederat eum, & principes curruum.

10. Defecit igitur Edom, [11] ne esset sub manu Iehudah, usq; *ad* diem hanc: tunc defecit *&* Libnah [12] tempore ipso, ne esset sub manu ejus, quod *Jehoram* dereliquisset Iehovam Deum patrum suorum.

Et-

---

ben bey seine veter in der stadt David / vnd sein son Joram ward könig an seine stat.

2. Vnd er hatte brüder / Josaphats söne / Asarja / Jehiel / Sacharja / Asarja / Michael vnd Sephatja / diese waren alle kinder Josaphat des königes Juda.

3. Vnd jr vater gab jnen viel gaben / von silber / gold vnd kleinodt / mit festen stedten in Juda / aber das königreich gab er Joram / denn der war der erstgeborne.

4. Da aber Joram auff kam vber das königreich seines vaters / vnd sein mechtig ward / erwürget er seine brüder alle mit dem schwert / dazu auch etliche obersten in Israel.

5. Zwey vnd dreissig jar alt war Joram da er könig ward / vnd regieret acht jar zu Jerusalem.

6. Vnd wandelt in dem wege der könige Israel / wie das hauß Ahab gethan hatte. Denn Ahabs tochter war sein weib / vnd thet / das dem HERRN vbel gefiel.

7. Aber der HERR wolte das hauß David nicht verderben / vmb des bunds willen / den er mit David gemacht hatte / vnd wie er geredt hatte jm ein liecht zu geben / vnd seinen kindern jmerdar.

8. Zu seiner zeit fielen die Edomiter ab von Juda / vnd machten vber sich einen könig.

9. Denn Joram war hinüber gezogen mit seinen obersten / vnd alle wagen mit jm / vnd hatte sich des nachts auffgemacht / vnd die Edomiter vmb jn her / vnd die obersten der wagen geschlagen.

10. Darumb fielen die Edomiter ab von Juda / biß auff diesen tag. Zur selben zeit fiel Libna auch von jm abe. Denn er verließ den HERRN seiner veter Gott.

Auch

---

2. *patribus s.*

3. *& ei fratres.*

4. *munitionum.*

5. *corroboravit se & occ.*

6. *filius triumdecadũ & ayadu annis (s. erat) &c. in regnando ipsum.*

7. *in via r. I. q. fecerant.*

8. *excidierat Davias, q. d. ad dandum ei l.*

9. *de sub manu I.*

10. *& fuit surgens n. & p. E. circundantem ad eum, & principes currus.*

11. *de sub manu I.*

12. *in temp. i. de sub m. e.*

11. Auch macht er höhen/ auff den bergen in Juda/ vnd machte die zu Jerusalem huren/ vnd verführet Juda.
12. Es kam aber schrifft zu jm von dem propheten Elia/ die laut also/ So spricht der HERR der Gott deines vaters Dauids. Darumb das du nicht gewandelt hast in den wegen deines vaters Josaphat/ noch in den wegen des königes Juda.
13. Sondern wandelst in dem wege der könige Israel/ vnd machest/ das Juda vnd die zu Jerusalem huren/ nach der hurerey des hauses Ahab. Vnd hast dazu deine brüder deines vaters hauses erwürget/ die besser waren denn du.
14. Sihe/ so wird dich der HERR mit einer grossen plage schlahen/ an deinem volck/ an deinen kindern/ an deinen weibern/ vnd an alle deiner habe.
15. Du aber wirst viel kranckheit haben in deinem eingeweide/ biß das dein eingeweide für kranckheit eraus gehe von tage zu tage.
16. Also erwecket der HERR wider Joram den geist der Philister vnd Araber/ die neben den Moren ligen.
17. Vnd zogen erauff in Juda/ vnd zurissen sie/ vnd füreten weg alle habe die fürhanden war im hause des königs/ dazu seine söne vnd seine weiber/ das im kein son vberbleib/ on Joahas sein junger son.
18. Vnd nach dem allen/ plaget jn der HERR in seinem eingeweide mit solcher kranckheit/ die nicht zu heilen war.
19. Vnd da das weret von tage zu tage/ als die zeit zweyer jar vmb war/ gieng sein eingeweide von jm mit seiner kranckheit/ vnd er starb an bösen kranckheiten. Vnd sie machten nicht vber jm einen brand/ wie sie seinen vetern gethan hatten.

13. dicendo.
14. secundum fornicari facere domum A.
15. domum p. t. bonos pra te.
16. percutiens (sc. erit) pl. m. in pop. t. & in f. t. & in u. t. & in c. s. t.
17. diebus super dies.
18. super Ieh.
19. super manum Ar. & ascenderunt in I. & sciderunt eam & captivaverunt o. s. inventam ad domum regis.
20. ad nō sanitatem.
21. ad dies a diebus & secundū tempus egrediendi finis dierum biennij, egr.

11. Etjam ipse fecit excelsa in montibus Iehudah: & fornicari fecit habitatores Ierusalaim, & impulit Iehudah.
12. Pervenit autem ad eum scriptura ab Elijahu propheta,[13] in hanc sententiam, Sic dixit Iehovah Deus Davidis patris tui, Propterea quod non ambulasti in viis Iehosaphat patris tui, & in viis Asa regis Iehudah.
13. Sed ambulasti in via regum Israelis, & fornicari fecisti jehudah & habitatores jerusalaim[14] sicut fornicata est domus Ahab, & insuper fratres tuos[15] familiam patris tui meliores te, occidisti:
14. Ecce jehovah[16] percutit plaga magna populum tuum, & filios tuos, & uxores tuas, atq; cunctam substantiam tuam.
15. Tu autem *eris* in infirmitatibus multis, *id est*, in infirmitate intestinorum tuorum, donec egrediantur intestina tua præ infirmitate[17] per singulos dies.
16. Suscitavit itaq; jehovah[18] contra jehoram spiritum Pelisthim & Arabū, qui *erant*[19] ad fines Aethiopum.
17. Qui ascendentes in jehudah, irruerūt in eam, & diripuerunt omnem substātiam quæ inventa est in domo regia, atq; etiam filios eius, & uxores eius, nec remansit ei filius nisi jehoahaz minimus filiorum ejus.
18. Et post hæc omnia percussit eum jehovah in intestinis ejus infirmitate,[20] cui non erat medela.
19. Fuit autem,[21] post multos dies, maximè postquam venit finis illorum duorum annorum, egressa sunt intestina eius cum infirmitate eius, mortuusq; est infirmitatibus malis: nec fecerunt ei populus eius combustionem secundum combustionem patrum eius.

11. Insuper & excelsa fabricatus est in urbibus Juda, & fornicari fecit habitatores Jerusalem, & prævaricari Judam.
12. Allatæ sunt autem ei literæ ab Elia propheta, in quibus scriptum erat, Hæc dicit Dominus Deus David patris tui, Quoniam non ambulasti in viis Josaphat patris tui, & in viis Asa regis Juda,
13. Sed incessisti per iter regum Israel, & fornicari fecisti Judam, & habitatores Jerusalem, imitatus fornicationem domus Achab: insuper & fratres tuos domū patris tui, meliores te occidisti:
14. Ecce Dominus percutiet te plaga magna cū populo tuo, & filiis, & uxoribus tuis universaque substantia tua.
15. Tu autem ægrotabis pessimo languore uteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies.
16. Suscitavit ergo Dominus contra Joram spiritum Philisthinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopibus.
17. Et ascenderunt in terram Juda, & vastaverunt eam: diripueruntq; cunctam substantiam, quę inventa est in domo regis, insuper & filios ejus, & uxores: nec remansit ei filius, nisi Joachaz, qui minimus natu erat.
18. Et super hæc omnia percussit eum Dominus alvi languore insanabili.
19. Cumque diei succederet dies, & temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus: & sic longa consumptus tabe, ita ut egereret etiam viscera sua, languore pariter, & vita caruit. Mortuusque est in infirmitate pessima, & nō fecit ei populus secundum morem, combustionis, exequias, sicut fecerat majoribus ejus.

11. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐποίησεν ὑψηλὰ ἐν πόλεσιν Ἰούδα. καὶ ἐξεπόρνευσεν τοὺς κατοικοῦντας Ἰερουσαλήμ, καὶ ἀπεπλάνησε τὸν Ἰούδαν.
12. Καὶ ἦλθεν αὐτῷ ἐγγραφὴ παρὰ Ἠλιοὺ τοῦ προφήτου λέγων, τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Δαυὶδ τοῦ πατρός σου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπορεύθης ἐν ὁδῷ Ἰωσαφὰτ τοῦ πατρός σου, καὶ ἐν ὁδοῖς Ἀσὰ βασιλέως Ἰούδα.
13. Καὶ ἐπορεύθης ἐν ὁδοῖς βασιλέως Ἰσραήλ, καὶ ἐξεπόρνευσας τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς κατοικοῦντας Ἰερουσαλήμ, ὃν τρόπον ἐξεπόρνευσεν οἶκος Ἀχαάβ, καὶ τοὺς ἀδελφούς σου υἱοὺς τοῦ πατρός σου τοὺς ἀγαθοὺς ὑπὲρ σὲ ἀπέκτεινας·
14. Διὰ τοῦτο ἰδοὺ Κύριος πατάξει σε πληγὴν μεγάλην ἐν τῷ λαῷ σου καὶ ἐν τοῖς υἱοῖς σου καὶ ἐν ταῖς γυναιξί σου καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἀποσκευῇ σου.
15. Καὶ σὺ ἔσῃ ἐν ἀρρωστίαις πονηραῖς ἐν ἀρρωστίαις κοιλίας σου, ἕως οὗ ἐξέλθῃ τὰ ἔντερά σου ἀπὸ τῆς ἀρρωστίας ἐξ ἡμερῶν εἰς ἡμέρας.
16. Καὶ ἐπήγειρε Κύριος ἐπὶ Ἰωρὰμ τοὺς ἀλλοφύλους καὶ τοὺς Ἄραβας, καὶ τοὺς ὁμόρους τῶν Αἰθιόπων.
17. Καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ Ἰούδαν, καὶ κατεδυνάστευον αὐτόν, καὶ ᾐχμαλώτευσαν πᾶσαν τὴν ὕπαρξιν ἣν εὗρον ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ οὐ κατελείφθη αὐτῷ υἱὸς ἀλλ' ἢ Ἰωαχὰζ ὁ νεώτερος τῶν υἱῶν αὐτοῦ.
18. Καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ἐπάταξεν αὐτὸν Κύριος εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἐν ἀρρωστίᾳ ἐν ᾗ οὐκ ἔστιν ἴασις.
19. Καὶ ἐγένετο ἐξ ἡμερῶν εἰς ἡμέρας· καὶ ὡς ἦλθεν ὁ καιρὸς τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ εἰς ἡμέρας δύο ἐξῆλθε τὰ ἔντερα αὐτοῦ μετὰ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ἐν ἀρρωστίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν ἐν ἀρρωστίαις πονηραῖς, καὶ οὐκ ἐποίησεν αὐτῷ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἐκφοράν, καὶ καῦσιν κατὰ τὴν καῦσιν τῶν πατέρων αὐτοῦ.

Ioram impius defectione Edō, bello Philisthæorū, domesticorum cæde & bonorū direptione castigatus morbo incurabili divinitus extinguitur.

Ochozia rege a Jehu peremto & Athalia regnum invadente solus Joas anniculus ex cruentis illius manibus eripitur.

20. Υἱὸς ἦν τριάκοντα καὶ δύο ἐτῶν Ιωρὰμ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ ὀκτὼ ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ. καὶ ἀπέθανεν ἐν οὐκ ἐπαίνῳ, καὶ ἐτάφη ἐν πόλει Δαυίδ, καὶ οὐκ ἐν τάφοις τῶν βασιλέων.

Κεφαλ. κβ´

ΚΑὶ ἐβασίλευσαν οἱ κατοικοῦντες ἐν Ιερουσαλὴμ τὸν Οχοζίαν υἱὸν αὐτοῦ τὸν νεώτερον ἀντ᾽ αὐτοῦ, ὅτι πάντας τοὺς πρεσβυτέρους ἀπέκτεινε τὸ λῃστήριον τὸ ἐπελθὸν ἐπ᾽ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν Αράβων, καὶ ἐν τῇ παρεμβολῇ· καὶ ἐβασίλευσεν Οχοζίας υἱὸς Ιωρὰμ βασιλέως Ιούδα.

2. Υἱὸς ὢν τεσσαράκοντα καὶ δύο ἐτῶν Οχοζίας ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ ἐνιαυτὸν ἕνα ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Γοθολία, θυγάτηρ Αμβρί.

3. Καί γε αὐτὸς ἐπορεύθη ἐν ὁδοῖς οἴκου Αχαάβ, ὅτι ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦν σύμβουλος αὐτοῦ ἁμαρτάνειν.

4. Καὶ ἐποίησεν Οχοζίας τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, ὡς οἶκος Αχαάβ, ὅτι αὐτοὶ ἦσαν αὐτῷ σύμβουλοι μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτόν.

5. Καὶ ἐν ταῖς βουλαῖς αὐτῶν ἐπορεύθη, καὶ ἐπορεύθη Οχοζίας μετὰ Ιωρὰμ υἱοῦ Αχαὰβ βασιλέως Ισραὴλ εἰς πόλεμον ἐπὶ Αζαὴλ βασιλέα Συρίας εἰς Ραμὼθ Γαλαάδ, καὶ ἐπάταξαν οἱ τοξόται τὸν Ιωράμ.

6. Καὶ ἐπέστρεψεν Ιωρὰμ τοῦ ἰατρευθῆναι εἰς Ιεζραὴλ ἀπὸ τῶν πληγῶν ὧν ἐπάταξαν αὐτὸν οἱ Σύροι ἐν Ραμὼθ ἐν τῷ πολεμεῖν αὐτὸν πρὸς Αζαὴλ βασιλέα Συρίας· καὶ Οχοζίας υἱὸς Ιωρὰμ βασιλεὺς Ιούδα κατέβη θεάσασθαι τὸν Ιωρὰμ υἱὸν Αχαὰβ ἐν Ιεζραήλ, ὅτι ἠρρώστει.

7. Καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐγένετο καταστροφὴ Οχοζίου τοῦ ἐλθεῖν πρὸς Ιωράμ· καὶ ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτόν, ἐξῆλθεν Ιωρὰμ μετ᾽ αὐτοῦ πρὸς Ιοὺ υἱὸν Ναμεσσὶ χριστὸν

Κυ-

20. Triginta duorum annorum fuit cum regnare cœpiſſet: & octo annis regnavit in Jeruſalem. Ambulavitque non rectè, & ſepelierunt eum in civitate David: veruntamen non in ſepulchro regum.

CAP. XXII.

COnſtituerunt autem habitatores Jeruſalem Ochoziam filium ejus minimũ, regem pro eo: omnes enim majores natu, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in caſtra: regnavitque Ochozias filius Joram regis Juda.

2. Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpiſſet, & uno anno regnavit in Jeruſalem: & nomen matris ejus Athalia filia Amri.

3. Sed & ipſe ingreſſus eſt per vias domꝰ Achab: mater enim ejus impulit eum ut impiè ageret.

4. Fecit igitur malum in conſpectu Domini, ſicut domus Achab: ipſi enim fuerunt ei conſiliarii poſt mortem patris ſui, in interitum ejus.

5. Ambulavitq; in conſiliis eorum. Et perrexit cum Joram filio Achab rege Iſrael, in bellum contra Hazael regem Syriæ, in Ramoth Galaad: vulneraveruntque Syri Joram.

6. Qui reverſus eſt ut curaretur in Jezrahel: multas enim plagas acceperat in ſupradicto certamine. Igitur Ochozias filius Joram rex Juda, deſcendit ut inviſeret Joram filium Achab in Jezrahel ægrotantem.

7. Voluntatis quippe fuit Dei adverſus Ochoziam: ut veniret ad Joram: & cùm veniſſet, & egrederetur cũ eo adverſum Je-

hu

20. [1] Triginta duorum *annorum* erat quum regnare cœpit, & octo annis regnavit in Jeruſalaim: ambulavitq; abſq; *ullo* deſiderio. & ſepelierunt eum in civitate Davidis, ſed non in ſepulchris regum.

CAP. XXII.

COnſtituerunt autem regem habitatores Jeruſalaim Ahazjahu filium ejus [1] minimum pro eo: omnes enim priores occiderat [2] exercitus qui venerat cum Arabibus ad caſtra illa. regnavit itaq; Ahazjahu filius Jehoram regis Jehudah.

2 [3] Quadragintaduorum annorũ erat Ahazjahu, quum regnare cœpit, & anno uno, regnavit in Jeruſalaim. nomen autem matris ejus Athaljahu filia Omri.

3. Etjam ipſe ambulavit in viis domus Ahab: mater enim ejus [4] conſuluerat ei ut impie ageret.

4. Fecit igitur malũ illud in oculis Jehovæ, ſicut domus Ahab: ipſi enim fuerunt ei conſultores poſt mortem patris ſui, ad perditionem ejus.

5. [5] Quin ipſe juxta conſilium eorum ambulavit: & profectus eſt cum Jehoram filio Ahab rege Iſraelis, ad bellum, [6] contra Hazael regem Aram in Ramoth Gilad: [7] ubi percuſſerunt Aramæi Joram.

6 Reverſus eſt itaq; [8] ut curaret ſe in Izreel, quia plagæ *erãt ei*, quibus percuſſerant eum in Ramah, [9] dum pugnaret cũ Hazael rege Aram: Azarjahu autem filius Jehoram regis Jehudah, deſcendit [10] ut viſeret Jehorã filium Ahab in Izreel, quia [11] ægrotabat.

7. A Deo autem erat conculcatio Ahazjahu, [12] ut veniret ad Joram. nam quũ veniſſet, egreſſus eſt cum Joram ad Jehu filium Nimſi, quem

un-

20. Zwey vnd dreiſſig jar alt war er/ da er könig ward/ vnd regiert acht jar zu Jeruſalem/ vnd wandelt das nicht fein war. Vnd ſie begruben jn in der ſtadt David / aber nicht vnter der könige greber.

[1]. filius triginta & duorum erat in regnando ipſum.

Das XXII. Cap.

Cap. 23.

VNd die zu Jeruſalem machten zum könige Ahasja/ ſeinen jüngſten ſon an ſeine ſtat. Denn die kriegsleute / die aus den Arabern mit dem heer kamen/ hatten die erſten alle erwürget. Darumb ward könig Ahasja der ſon Joram des königs Juda

[1]. parvum. [2]. turma veniens in A. ad caſtrametationem.

2. Zwey vnd viertzig jar alt war Ahasja da er könig ward/ vnd regieret ein jar zu Jeruſalem. Seine mutter hieß Athalja/ die tochter Amri.

[3]. filius quatuor decadum & dyadis anni A. in regnando ipſum.

3. Vnd er wandelt auch in den wegen des hauſes Ahab. Denn ſeine mutter hielt jn dazu / das er Gottloß war.

[4]. fuit conſiliaria, ejus ad impie agendũ.

4. Darumb thet er / das dem HERRN vbel gefiel wie das haus Ahab / denn ſie waren ſeine rathgeber nach ſeines vaters tod / das ſie jn verderbeten.

5. Vnd er wandelt nach jrem rath. Vnd er zoch hin mit Joram dem ſon Ahab dem könige Iſrael / in den ſtreit gen Ramoth in Gilead/ wider Haſael den könig zu Syria.

[5]. etiam in conſilio e. a. & ivit cum ȝ. [6]. ſuper H. [7]. et perc.

6. Aber die Syrer ſchlugen Joram / das er vmbkehret ſich heilen zu laſſen zu Jeſreel/ denn er hatte wunden/ die jm geſchlagen waren zu Rama/ da er ſtreit mit Haſael dem könige zu Syria. Vnd Ahasja / der ſon Joram / der könig Juda / zoch hinab zu beſehen Joram den ſon Ahab zu Jeſreel/ der kranck lag.

[8]. ad curandum ſe. [9]. in pugnando ipſum. [10]. ad videndum. [11]. ægrotans ipſe.

7. Denn es war von Gott Ahasja der vnfall zugefüget/ das er zu Joram keme / vnd alſo mit Joram auszöge wider Jehu dem ſon Nimſi/

[12]. ad veniendum ad ȝ. & in veniendo ipſum egr.

wel-

13. *ad succedendum.*

14. *in jus faciendo 7. c. d. A. & inv.*

15. *& ceperunt eum, & ipse abscondens se, scil. erat.*

16. *& interem.*

17. *ipse qui q. J. in t. c.*

18. *ad retinenda potentiam ad regnum.*

19. *Vidit &c. & surr. & pestifer-inster-absumpsit o. s regni (sc. quod erat) domus J.*

20. *interfectorum & dedit e.*

21. *& non interemit e.*

3142.

22. *abscondens se.*

23. *regnans, sc. erat.*

Cap. 23.

1. *confirmavit se*
3. *& a. principes centuriarum.*

2. *& circuiverunt in Ieh. & cong.*

welchen der HERR gesalbet hatte/ auszurotten das hauß Ahab.

8. Da nu Jehu straffe vbet am hause Ahab/ fand er etliche obersten aus Juda / vnd die kinder der brüder Ahasja / die Ahasja dieneten / vnd erwürget sie.

9. Vnd er suchte Ahasja / vnd gewan jn/ da er sich versteckt hatte zu Samaria. Vnd er ward zu Jehu gebracht/ der tödtet jn. Vnd man begrub jn/ denn sie sprachē/ Er ist Josaphats son / der nach dem HERRN trachtet von gantzem hertzen. Vnd es war niemand mehr aus dem hause Ahasja/ der könig würde.

10. Da aber Athalja die mutter Ahasja sahe / das jr son todt war / macht sie sich auff/ vnd bracht vmb allen königlichen samen im hause Juda.

11. Aber Josabeath des königs schwester/ nam Joas den son Ahasja/ vnd stal jn vnter den kindern des königs/ die getödtet wurden/ vnd thet jn mit seiner ammen in eine schlaffkamer. Also verbarg jn Josabeath die tochter des königs Joram/ des priesters Jojada weib (denn sie war Ahasja schwester) für Athalja/ das er nicht getödtet ward.

12. Vnd er ward mit jnen im hause Gottes versteckt sechs jar/ weil Athalja königin war im lande.

Das XXIII. Cap.

Aber im siebenden jar nam Jojada einen muth / vnd nam die obersten vber hundert / nemlich/ Asarja den son Jerobam/ Jsmael den son Johanan/ Asarja den son Obed / Maeseia den son Adaja / vnd Elisaphad den son Sichri mit jm/ zum bund.

2. Die zogen vmbher in Juda / vnd brachten die Leuiten zu hauffe aus allen stedten

Juda/

unxerat Jehovah 13 ut succideret domum Ahab.

8. Fuit itaq;, 14 quū judicium faceret Jehu cum domo Ahab, invenit principes Jehudah, & filios fratrum Ahazjahu ministrantes ipsi Ahazjahu, & interfecit illos.

9. Quæsivit & ipsum Ahazjahu: 15 quem comprehendit, (ipse autem delitescebat in Someron) adduxerunt itaq; eum ad Jehu, 16 qui q; interemerunt eum, sepelieruntq; eum: dixerunt enim, Filius *est* Jehosaphat 17 qui quæsivit Jehovam toto corde suo, non *erat* autem domui Ahazjahu 18 ut retinere posset potentiam ad occupandum regnum.

10. Porro Athaljahu mater Ahazjahu 19 videns quod mortuus esset filius suus, surrexit, & interfecit omne semen regium familiæ Jehudah.

11. Tulit autem Jehosabath filia regis ipsum Ioas filium Ahaziahu, & furata est eum è medio filiorum regis 20 qui interficiebantur, posuitq; eum & nutricem eius in cubiculo lectorum: & abscondit eum Iehosabath filia regis Iehoram, uxor Iehoiada sacerdotis, (ipsa enim erat soror Ahaziahu) 21 à facie Athaliahu, 22 ne interimeret eum.

12. Et fuit cum eis in domo Dei 22 absconditus sex annis: Athaliah autem 23 regnabat super terram.

CAP. XXIII.

Anno autem septimo 1 confirmatus est Iehoiada & assumpsit centuriones Azariah filium Ieroham, & Ismael filiū Iehohanan, & Azariahu filium Obed, & Maaseiahu filium Adaiahu, & Elisaphat filium Zichri, secum in fœdere.

2. 2 Circumeuntes vero Jehudah, congregaverunt Levitas de cunctis urbibus

hu filium Namsi, quem unxit Dominus, ut deleret domum Achab.

8. Cùm ergo everteret Jehu domum Achab, invenit principes Juda, & filios fratrum Ochoziæ, qui ministrabant ei, & interfecit illos.

9. Ipsum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductumque ad se, occidit, & sepelierunt eum: eò quòd esset filius Josaphat, qui quæsierat Dominum in toto corde suo. nec erat ultrà spes aliqua ut de stirpe quis regnaret Ochoziæ.

10. * Siquidem Athalia mater ejus videns, quòd mortuus esset filius suus, surrexit, & interfecit omnem stirpē regiam domus Joram.

11. Porrò Josabeth filia regis tulit Joas filium Ochoziæ, & furata est eum de medio filiorum regis, cùm interficerentur: absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum: Josabeth autem quæ absconderat eum, erat filia regis Joram, uxor Jojadæ pontificis, soror Ochoziæ: & idcirco Athalia non interfecit eum.

12. Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Athalia super terram.

CAP. XXIII.

Anno * autem septimo confortatus Jojada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Jeroham, & Ismahel filiū Johanan, Azariam quoque filium Obed, & Maasiam filium Adaiæ, & Elisaphat filium Zechri: & iniit cum eis fœdus.

2. Qui circūeuntes Judam, congregaverunt Levitas, de cunctis urbibus Juda

&

Κυρίου, ὃν ἔχρισεν αὐτὸν Κύριος τοῦ ἐξολοθρεῦσαι τὸν οἶκον Αχαάβ.

8. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐκδικῆσαι τὸν Ιού τὸν οἶκον Αχαάβ, ϗ εὗρε τοὺς ἄρχοντας Ιούδα ϗ τοὺς ἀδελφοὺς Οχοζίου λειτουργοῦντας τῷ Οχοζίᾳ, ϗ ἀπέκτεινεν αὐτούς.

9. Καὶ εἶπεν Ιού τοῦ ζητῆσαι τὸν Οχοζίαν, ϗ κατέλαβον αὐτὸν ἰατρευόμενον ἐν Σαμαρείᾳ· ϗ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς Ιού, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν, ϗ ἔθαψαν αὐτόν, ὅτι εἶπεν, υἱός ἐστιν Ιωσαφάτ, ὅστις ἐζήτησε τὸν Κύριον ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτοῦ, ϗ οὐκ ἦν ἐν τῷ οἴκῳ Οχοζίου, κατισχῦσαι δύναμιν περὶ τῆς βασιλείας.

10. Καὶ Γοθολία ἡ μήτηρ Οχοζίου εἶδεν ὅτι τέθνηκεν ὁ υἱὸς αὐτῆς, ϗ ἀνέστη ϗ ἀπώλεσε πᾶν τὸ σπέρμα τῆς βασιλείας ἐν τῷ οἴκῳ Ιούδα.

11. Καὶ ἔλαβεν Ιωσαβεὲθ ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τὸν Ιωὰς υἱὸν Οχοζίου, ϗ ἔκλεψεν αὐτὸν ἐκ μέσου τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως τῶν θανατουμένων, ϗ ἔδωκεν αὐτὸν ϗ τὴν τροφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ ταμιείῳ τῶν κλινῶν, ϗ ἔκρυψεν αὐτὸν ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Ιωράμ Ιωσαβεὲθ ἡ ἀδελφὴ Οχοζίου ἡ γυνὴ Ιωιαδὲ τοῦ ἱερέως, ϗ ἔκρυψεν αὐτὸν ἀπὸ προσώπου Γοθολίας ϗ οὐκ ἀπέκτεινεν αὐτόν.

12. Καὶ ἦν Ιωὰς κεκρυμμένος μετ' αὐτῆς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἓξ ἔτη, ϗ Γοθολία ἐβασίλευσεν ἐπὶ τῆς γῆς.

Κεφαλ. κγ΄

Ἐν δὲ τῷ ἔτει τῷ ἑβδόμῳ ἐνίσχυσεν Ιωιαδὲ ϗ ἔλαβε τοὺς ἑκατοντάρχους τὸν Αζαρίαν υἱὸν Ιωράμ, καὶ ϗ τὸν Ισμαὴλ υἱὸν Ιωανάν, ϗ τὸν Αζαρίαν υἱὸν Ωβήδ, ϗ τὸν Μαασίαν υἱὸν Αδαίου, ϗ τὸν Ελισαφὰτ υἱὸν Ζαχαρίου, καὶ ἔλαβεν αὐτοὺς μετ' αὐτοῦ εἰς οἶκον Κυρίου ἐν διαθήκῃ.

2. Καὶ ἐκύκλωσαν τὸν Ιούδαν, καὶ συνήγαγον τοὺς Λευΐτας ἐκ πασῶν τῶν πόλεων Ιούδα,

ϗ

Ochozia rege à Jehu peremto & Athalia regnum invadente, solus Joas anniculus ex cruentis illius manibus eripitur.

* 2. Reg. 11. v. 1.

* 4. Reg. 11. v. 4.

Joas filius Ochoziæ in Regem ungitur.

καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν πατριῶν τοῦ Ισραὴλ, καὶ ἦλθεν εἰς Ιερουσαλήμ.

3. Καὶ διέθετο πᾶσα ἡ ἐκκλησία διαθήκην ἐν οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἰδοὺ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως βασιλευσάτω, καθὼς ἐλάλησε Κύριος ἐπὶ τὸν οἶκον Δαυίδ.

4. Καὶ νῦν οὗτος ὁ λόγος ὃν ποιήσετε, τὸ τρίτον ἐξ ὑμῶν εἰσπορευέσθωσαν τὸ σάββατον τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν καὶ τῶν πυλωρῶν ἐν ταῖς πύλαις τῶν εἰσόδων.

5. Καὶ τὸ τρίτον ἐν οἴκῳ τοῦ βασιλέως, καὶ τὸ τρίτον ἐν τῇ πύλῃ τῇ μέσῃ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἐν αὐλαῖς οἴκου Κυρίου.

6. Καὶ μηδεὶς εἰσελθέτω εἰς οἶκον Κυρίου, εἰ μὴ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται, καὶ οἱ λειτουργοῦντες τοῖς Λευίταις, αὐτοὶ εἰσελεύσονται, ὅτι ἅγιοί εἰσι, καὶ πᾶς ὁ λαὸς φυλασσέτωσαν τὰς φυλακὰς Κυρίου.

7. Καὶ κυκλώσουσιν οἱ Λευῖται τὸν βασιλέα κύκλῳ ἀνὴρ καὶ τὸ σκεῦος αὐτοῦ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ὁ εἰσπορευόμενος εἰς τὸν οἶκον ἀποθανεῖται· καὶ ἔσονται μετὰ τοῦ βασιλέως εἰσπορευομένου αὐτοῦ καὶ ἐκπορευομένου.

8. Καὶ ἐποίησαν οἱ Λευῖται καὶ πᾶς Ιούδα κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο Ιωιαδὲ ὁ ἱερεύς. καὶ ἔλαβεν ἕκαστος τοὺς ἄνδρας αὐτοῦ εἰσπορευομένου τοῦ σαββάτου ἕως ἐξόδου τοῦ σαββάτου, ὅτι οὐ κατέλυσεν Ιωιαδὲ ὁ ἱερεὺς τὰς ἐφημερίας.

9. Καὶ ἔδωκεν Ιωιαδὲ ὁ ἱερεὺς τοὺς ἑκατοντάρχους τεταγμένους, καὶ τὰς μαχαίρας καὶ τοὺς θυρεοὺς, καὶ τὰ δόρατα, καὶ τὰς ἀσπίδας, καὶ τὰ ὅπλα, ἃ ἦν τοῦ βασιλέως Δαυίδ, ἐν οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς.

10. Καὶ ἔστησε πάντα τὸν λαὸν ἕκαστον ἐν τοῖς ὅπλοις αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς ὠμίας τοῦ οἴκου τῆς δεξιᾶς ἕως τῆς ὠμίας τοῦ οἴκου τῆς ἀρι-

στερᾶς

& principes familiarum Israel: veneruntque in Jerusalem.

3. Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitque ad eos Jojada, Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus, super filios David.

4. Iste est ergo sermo quem facietis: Tertia pars vestrum, qui veniunt ad sabbatum sacerdotum, & Levitarum, & janitorum erit in portis:

5. Tertia verò pars ad domum regis: & tertia ad portam, quæ appellatur fundamenti: omne verò reliquum vulgus sit in atriis domus Domini.

6. Nec quispiam alius ingrediatur domum Domini, nisi sacerdotes, & qui ministrant de Levitis: ipsi tantummodò ingrediantur, quia sanctificati sunt: & omne reliquum vulgus observet custodias Domini.

7. Levitæ autem circundent regem, habentes singuli arma sua: (& si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintque cum rege & intrante & egrediente.

8. Fecerunt ergo Levitæ, & universus Juda juxta omnia quæ præceperat Jojada pontifex: & assumpserunt singuli viros qui sub se erant, & veniebant per ordinem sabbati, cum his qui impleverant sabbatum, & egressi erant. siquidem Jojada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere consueverant.

9. Deditque Jojada sacerdos centurionibus lanceas, clypeosque & peltas regis David, quas consecraverat in domo Domini.

10. Constituitq; omnem populum tenentium pugiones à parte templi dextra, usque ad partem tem-

pli

bus Jehudah, & 3 principes familiarũ Israelis, & venerunt in Jerusalaim.

3. Percussit autem universus cœtus fœdus in domo Dei cum rege: dixerat vero illis, Ecce filius regis regnabit. sicut loquutus est Jehovah super filios Davidis,

4. Hoc 4 *ergo* est quod facietis, Tertia *pars* vestrum qui venitis ad sabbatum, ex sacerdotibus & Levitis, *erit* in janitores liminum.

5. Tertia vero *pars erit* in domo regis, & tertia *pars* 5 ad portam fundamenti. omnis autem populus *erit* in atriis domus Jehovæ.

6. Neq; *quisquam* ingrediatur domum Jehovæ, nisi sacerdotes, & 6 qui ministrant de Levitis: hi ingrediantur, quia sanctitas 7 sunt: & omnis populus observent custodiam Jehovæ.

7. Et circundabunt Levitæ regem undiq;, 8 quisq; *habebit* instrumenta sua in manu sua: & qui ingressus fuerit domum, interficiatur: & estote cum rege quum ingredietur & quum egredietur.

8. Fecerunt ergo Levitæ & universus Jehudah juxta omnia quæ præceperat Jehojada sacerdos. Assumpseruntq; 9 singuli viros suos venientes ad sabbatum cum egredientibus è sabbato: non enim dimiserat Jehojada sacerdos 10 classes.

9. Et dedit Jehojada sacerdos 11 centurionibus lanceas, & clypeos, & peltas quæ *fuerant* regis Davidis, quæ *erant in* domo Dei.

10. Constituitq; universum populum, (& 12 singuli gladios *habebant* in manu sua) à latere domus dextero usq; *ad*

la-

Juda / vnd die öbersten veter vnter Israel / das sie kemen gen Jerusalem.

3. Vnd die gantze gemeine macht einen bund im hause Gottes mit dem könige. Vnd er sprach zu jnen / Sihe / des königs son sol könig sein / wie der HERR geredt hat vber die kinder David.

4. So solt jr nu also thun. Ewer das dritte theil / die des sabbaths antretten / sol sein vnter den priestern vnd Leuiten / die thorhüter sind an der schwellen.

5. Vnd das dritte theil im hause des königs / vnd das dritte theil am grundthor. Aber alles volck sol sein im hofe am hause des HERRN.

6. Vnd das niemand in das hauß des HERRN gehe / on die priester vnd Leuiten / die da dienen / die sollen hinein gehen / denn sie sind heiligthumb vnd alles volck warte der hut des HERRN.

7. Vnd die Leuiten sollen sich rings vmb den könig her machen / ein jglicher mit seiner wehre in der hand. Vnd wer ins hauß gehet / der sey des tods / vnd sie sollen bey dem könige sein / wenn er aus vnd eingehet.

8. Vnd die Leuiten vnd gantz Juda theten / wie der priester Jojada geboten hatte / vnd nam ein jglicher seine leute / die des sabbaths antratten mit denen / die des sabbaths abtratten. Denn Jojada der priester ließ die zween hauffen nicht von einander komen.

9. Vnd Jojada der priester gab den öbersten vber hundert spiesse vnd schilde / vnd waffen des königs Davids / die im hause Gottes waren.

10. Vnd stellet alles volck / einen jglichen mit seinen waffen in der hand / von dem rechten winckel des hauses biß zum

3. *capita patrum I. & V. ad 3.*

4. *Verbum, q. j. tertium ex vobis ingredientibus sabb.*

5. *in porta.*

6. *ministri.*

7. *ipsi: & om.*

8. *Vir & vasa sua in m. s. & veniens ad domum, morte adficietur. & eritis c. r. in intrando ipsum & in egrediendo ipsum.*

9. *Vir homines suos ingredientes sabbato & egredientes sabbato.*

10. *distributiones sc. Sacerdotum & Levitarum.*

11. *principibus centuriarum.*

12. *Vir missile suum in m. s. ab humero d. d. u.*

camerũ i. s. ad alt. & add. super R. circumquaq;. 11. et dederunt s. e. coronam & testimonium id est, librum testimonij de Deo, ex quo coronâ, i. potentia & gloria sua regia moderate uti disceret. 14. & audivit A. vocem populi, curr. 13. & vidit & ecce R. stans (sc. erat) super (sic infra) &c. 16. in tubis, & c. in vasis cantici, & notificantes ad laudandum & se. 17. principes centuriarũ, pr. e. & dixit ad eos, e. i. ad extra ordines, & sequens p. e. i. in gladio 18. non interficietis e. 19. regis. 20. & inter u. p. & inter R. ad existendum in populum ℈.

21. præfecturas. 22. super d. ℈. ad ascendere-facere-endum ascensiones Jeh.

lincken winckel/zum altar vnd zum hause werts vmb den kőnig her.

11. Vnd sie brachten des kőnigs son erfür/ vnd setzten jm die kron auff / vnd das zeugniß/ vnd machten jn zum kőnige. Vnd Jojada sampt seinen sőnen salbeten jn/ vnd sprachen/ Glück zu dem kőnige.

12. Da aber Athalja hőret das geschrey des volcks / das zu lieff/ vnd den kőnig lobet/ gieng sie zum volck im hause des HERRN.

13. Vnd sie sahe/ vnd sihe/ der kőnig stund an seiner stet im eingang/ vnd die obersten/ vnd drometen vmb den kőnig/ vnd alles landvolck war frőlich/ vnd bließ drometen / vnd die senger mit allerley seitenspiel geschickt zu loben. Da zureiß sie jre kleider/ vñ sprach/ Auffruhr/ auffruhr.

14. Aber Jojada der priester macht sich eraus mit den obersten vber hundert/ die vber das heer waren / vnd sprach zu jnen/ Füret sie vom hause vber den hoff hinaus/ vnd wer jr nachfolget/ den sol man mit dem schwert tődten. Denn der priester hatte befohlen/ man solt sie nicht tődten im hause des HERRN.

15. Vnd sie legten die hende an sie/ vnd da sie kam zum eingang des roßthors am hause des kőnigs/ tődten sie sie daselbs.

16. Vnd Jojada macht einen bund zwischen jm vnd allem volck vnd dem kőnige/ das sie des HERRN volck sein solten.

17. Da gieng alles volck ins hauß Baal / vnd brachen jn ab/ vnd seine altar vnd bilde zubrachen sie/ vnd erwürgeten Mathan den priester Baal für den altaren.

18. Vnd Jojada bestellet die ampt im hause des HERRN vnter den priestern vnd den Leuiten / die Dauid verordenet hatte zum hause des HERRN/ brandopffer zu

thun

latus domus sinistrum, juxta altare & domum juxta [1] regem per circuitum.

11. Tunc eduxerunt filium regis, [13] posueruntq; super eum diadema, & ornamentum: & regem constituerunt eum, unxeruntq; eum Jehojada & filii ejus, atq; dixerunt, Vivat rex.

12. [14] Quum autem audisset Athaliahu sonitum populorũ currentium & laudantium regem, tũ venit ad populum *in* domum Jehovæ.

13. [15] Quæ quum circunspexisset, ecce rex stabat juxta columnam suam in introitu, & principes & tubæ juxta regem, & universum populum terrę lætantem, & clangentem [16] tubis, & cantores cum instrumentis musicis, & scientes laudare: scidit Athaljahu vestimenta sua, ac dixit, Conjuratio cõjuratio.

14. Eduxit autem Jehojada Sacerdos [17] centuriones, præfectos exercitus, dicẽs illis, Educite illam extra septa: & qui iverit post eam, interficiatur gladio. Dixerat enim sacerdos, [18] Ne interficiatis eam *in* domo Jehovæ.

15. Imposuerunt itaq; ei manus, & ingressa est ad introitum portę equorum domus [19] regiæ, & interfecerunt eam ibi.

16. Pepigit autem Jehojada fœdus inter se [20] & universum populum & regem, ut esset populus Jehovæ.

17. Ingressi sunt itaq; universus populus domum Baal, & destruxerunt eam, altaria quoq; ejus, & simulachra ejus confregerunt: Matthan preterea sacerdotem Baal occiderunt ante altaria.

18. Posuitq; Jehojada [21] præpositos domus Jehovæ in manu sacerdotũ & Levitarum, quos distribuerat David [22] in domo Jehovæ ut offerrẽt holocausta Jehovæ, sicut scri-

ptum

pli sinistram coram altari, & templo, per circuitum regis.

11. Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt ei diadema, & testimonium, dederuntque in manu ejus tenendam legem: & cõstituerunt eum regem: unxit quoque illum Jojada pontifex, & filii ejus: imprecatique sunt ei, atque dixerunt, Vivat rex.

12. Quod cùm audisset Athalia, vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini.

13. Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu, & principes, turmasque circa eum, omnemque populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, & diversi generis organis cõcinentẽ vocemq; laudantium, scidit vestimẽta sua, & ait, insidiæ, insidiæ

14. Egressus autem Jojada pontifex ad centuriones & principes exercitus, dixit eis. Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio. Præcepitque sacerdos ne occideretur in domo Domini.

15. Et imposuerunt cervicibus ejus manus: cumque intrasset portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi.

16. Pepigit autem Jojada fœdus inter se, universumq; populum & regem, ut esset populus Domini.

17. Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam: & altaria ac simulachra illius confregerunt: Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

18. Constituit autem Jojada præpositos in domo Domini, sub manibus sacerdotum & Levitarum, quos distribuit David in domo Domini: ut offerrẽt

ho-

στερεᾶς ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου ἐπὶ τὸν βασιλέα κύκλῳ.

11. Καὶ ἐξήγαγον τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως, καὶ ἔδωκεν ἐπ᾿ αὐτὸν τὸ βασίλειον καὶ τὸ μαρτύριον, καὶ ἐβασίλευσαν αὐτόν, καὶ ἔχρισεν αὐτὸν Ἰωαδὲ ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ· καὶ εἶπον, ζήτω ὁ βασιλεύς.

12. Καὶ ἤκουσε Γοθολία τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ τῶν τρεχόντων καὶ ἐξομολογουμένων, καὶ αἰνούντων μετὰ τοῦ βασιλέως· καὶ εἰσῆλθε πρὸς τὸν βασιλέα εἰς τὸν οἶκον Κυρίου.

13. Καὶ εἶδεν, καὶ ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς εἱστήκει ἐπὶ τῆς στάσεως αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῆς εἰσόδου οἱ ἄρχοντες καὶ αἱ σάλπιγγες, καὶ οἱ ἄρχοντες περὶ τὸν βασιλέα, καὶ πᾶς ὁ λαὸς τῆς γῆς εὐφραινόμενοι καὶ σαλπίζοντες ἐν ταῖς σάλπιγξιν, καὶ οἱ ᾄδοντες ἐν τοῖς ὀργάνοις τῆς ᾠδῆς οἱ ᾠδοί, καὶ ὑμνοῦντες αἶνον, καὶ διέῤῥηξε Γοθολία τὴν στολὴν αὐτῆς, καὶ ἐβόησε καὶ εἶπε, σύνδεσμος, σύνδεσμος.

14. Καὶ ἐξῆλθεν Ἰωαδὲ ὁ ἱερεὺς καὶ ἐνετείλατο τοῖς ἑκατοντάρχοις καὶ τοῖς ἐπισκόποις τῆς δυνάμεως, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἐξάγετε αὐτὴν ἐκτὸς τοῦ οἴκου, καὶ εἰσέλθετε ὀπίσω αὐτῆς, καὶ ἀποθανέτω ἐν ῥομφαίᾳ, ὅτι εἶπεν ὁ ἱερεύς, μὴ θανατωθήτω ἐν οἴκῳ Κυρίου.

15. Καὶ ἐπέθηκαν αὐτῇ χεῖρας, καὶ διῆλθε διὰ τῆς πύλης τῶν ἱππέων τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως, καὶ ἐθανάτωσαν αὐτὴν ἐκεῖ.

16. Καὶ διέθετο Ἰωαδὲ διαθήκην ἀναμέσον αὐτοῦ καὶ ἀναμέσον παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ ἀναμέσον τοῦ βασιλέως, τοῦ εἶναι εἰς λαὸν τῷ Κυρίῳ.

17. Καὶ εἰσῆλθε πᾶς ὁ λαὸς τῆς γῆς εἰς τὸν οἶκον τοῦ Βαάλ, καὶ κατέσπασαν αὐτὸν καὶ τὰ θυσιαστήρια αὐτοῦ, καὶ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ ἐλέπτυναν, καὶ τὸν Ματθὰν τὸν ἱερέα τοῦ Βαὰλ ἐθανάτωσαν ἐναντίον τῶν θυσιαστηρίων αὐτοῦ.

18. Καὶ ἐνεχείρισεν Ἰωαδὲ τὴν ἐπισκοπὴν οἴκου Κυρίου ἐν χειρὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν, καὶ ἀνέστησε τὰς ἐφημερίας τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν, καθὼς διέστειλε Δαυὶδ ἐπὶ τὸν οἶκον

Κυ-

Athalia jussu Jojadę Pontificis interficitur.

Jojada Pontifice vivo recte se gerit Joas Rex.

Κυρίου, τοῦ ἀναφέρειν Κυρίῳ ὁλοκαυτώματα, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Μωυσῆ, ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἐν ᾠδαῖς διὰ χειρὸς Δαυίδ.

19. Καὶ ἔστησαν οἱ πυλωροὶ ἐπὶ τὰς πύλας οἴκου Κυρίου, καὶ οὐκ εἰσελεύσεται ἀκάθαρτος εἰς πάντα λόγον.

20. Καὶ ἔλαβε τοὺς πατριάρχας, καὶ τοὺς δυνατοὺς καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ καὶ πάντα τὸν λαὸν τῆς γῆς, καὶ ἀνεβίβασαν τὸν βασιλέα εἰς τὸν οἶκον Κυρίου, καὶ εἰσῆλθε διὰ τῆς ἐσωτέρας πύλης εἰς τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως, καὶ ἐκάθισαν τὸν βασιλέα ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας.

21. Καὶ εὐφράνθη πᾶς ὁ λαὸς τῆς γῆς, καὶ ἡ πόλις ἡσύχασεν, καὶ τὴν Γοθολίαν ἐθανάτωσαν μαχαίρᾳ.

Κεφαλ. κδ'.

1. Reg. 12. 4.

Υἱὸς ὢν ἑπτὰ ἐτῶν Ιωὰς ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Σαβία ἐκ Βηρσαβεαί.

2. Καὶ ἐποίησεν Ιωὰς τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας Ιωιαδὲ τοῦ ἱερέως.

3. Καὶ ἔλαβεν αὐτῷ Ιωιαδὲ δύο γυναῖκας, καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας.

4. Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα, καὶ ἐγένετο ἐπὶ καρδίαν Ιωὰς τοῦ ἐπισκευάσαι τὸν οἶκον Κυρίου.

5. Καὶ συνήγαγε τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευΐτας, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἐξέλθετε εἰς τὰς πόλεις Ιούδα καὶ συναγάγετε ἀπὸ παντὸς Ισραὴλ ἀργύριον τοῦ κραταιῶσαι τὸν οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀπὸ ἱκανοῦ ἐνιαυτὸν κατ' ἐνιαυτόν· καὶ ὑμεῖς ταχυνάτε τοῦ λαλῆσαι, καὶ οὐκ ἐτάχυναν οἱ Λευῖται.

6. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ βασιλεὺς τὸν Ιωιαδὲ τὸν ἄρχοντα, καὶ εἶπεν αὐτῷ, διατί οὐκ ἐξεζήτησας περὶ τῶν Λευιτῶν τοῦ εἰσενεγκεῖν ἀπὸ Ιούδα καὶ Ἱερουσαλὴμ τὸ κεκριμένον λῆμμα ὑπὸ Μωυσῆ ἀν-

θρώ-

holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Moysi, in gaudio & canticis, juxta dispositionem David.

19. Constituit quoque janitores in portis domus Domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re.

20. Assumsitque centuriones, & fortissimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt descendere regem de domo Domini, & introire per medium portæ superioris in domum regis, & collocaverunt eum in solio regali.

21. Lætatusque est omnis populus terræ, & urbs quievit: porrò Athalia interfecta est gladio.

CAP. XXIIII.

Septem annorum erat Joas cùm regnare cœpisset: & quadraginta annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Sebia de Bersabee.

2. Fecitq; quod bonum est coram Domino cunctis diebus Jojadæ sacerdotis.

3. Accepit autem ei Jojada uxores duas, è quibus genuit filios & filias.

4. Post quæ placuit Joas ut instauraret domum Domini.

5. Congregavitque sacerdotes & Levitas, & dixit eis, Egredimini ad civitates Juda, & colligite de universo Israel pecuniam ad sartatecta templi Dei nostri, per singulos annos, festinatoque hoc facite. porrò Levitæ egere negligentius,

6. Vocavitque rex Jojadam principem, & dixit ei, Quare tibi non fuit curæ, ut cogeres Levitas inferre de Juda & de Jerusalem pecuniam, quæ con-

sti-

ptum *est* in lege Moseh, in lætitia & 23 cantico, per manus Davidis.

19. (Constituit autē janitores ipsos 24 ad portas domus Jehovæ, & nō 25 ingrediebatur immundus in qualibet re.)

20. Postea assumpsit 26 centuriones, & magnates, & *eos* qui dominabantur populo, & omnem populum terræ, & deduxit regem de domo Jehovæ, & venerunt 27 per medium portæ superioris *quæ erat in* domo regis, & sedere fecerunt regem super solium regni.

21. Lætati sunt ergo universus populus terræ, & urbs ipsa quievit: Athaljahu autem interfecerūt gladio.

CAP. XXIIII.

S 1 Eptem annorum *erat* Joas quum regnare cœpit, & quadraginta annis regnavit in Jerusalaim: nomen autem matris ejus Sibjah de Beer-seba.

2. Fecitq; Joas rectū in oculis Jehovæ, omnibus diebus Jehojada sacerdotis.

3. 2 Accepit autem illi Jehojada uxores duas, genuitq; filios & filias.

4. 3 Post hæc vero fuit in animo ipsi Joas ut instauraret domum Jehovæ.

5. Congregavitq; sacerdotes & Levitas, ac dixit eis, Egredimini ad urbes Jehudah, & colligite ab universo Israele argentum 4 ut instauretur domus Dei vestri per singulos annos, vos autē accelerate 5 negotium. Et non acceleraverunt Levitæ.

6. Propterea vocavit rex Jehojada 6 principem, & dixit ei, cur non perquisisti 7 á Levitis ut afferrent de Jehudah & de Jerusalaim munus Moseh servi Jehovæ, & *á* congre-

ga-

thun dem HERRN / wie es geschrieben stehet im gesetz Mose / mit freuden vnd lieden durch David gedichtet.

19. Vnd stellet thorhütter in die thor am hause des HERRN / das nichts vnreins hinein keme an jrgend einem dinge.

20. Vnd er nam die oberstẽ vber hundert / vnd die mechtigen vnd herrn im volck / vnd alles landvolck / vnd füret den könig hinab vom hause des HERRN / vnd brachten jn durch das hohethor am hause des königs / vnd liessen den könig sich auff den königlichen stuel setzen.

21. Vnd alles landvolck war frölich / vnd die stadt war stille / aber Athalja ward mit dem schwert erwürget.

Das XXIIII. Cap.

Joas war sieben jar alt / da er könig ward / vnd regiert viertzig jar zu Jerusalem. Seine mutter hieß Zibja von Berseba.

2. Vnd Joas thet was dem HERRN wolgefiel / so lang der priester Jojada lebete.

3. Vnd Jojada gab jm zwey weiber / vnd er zeugete söne vnd töchter.

4. Darnach nam Joas für das hauß des HERRN zu ernewern.

5. Vnd versamlet die priester vnd Leuiten / vnd sprach zu jnen / Ziehet aus zu allen stedten Juda / vnd samlet geld aus gantzem Jsrael / das hauß ewers Gottes zu bessern jerlich / vnd eilet solchs zu thun. Aber die Leuiten eileten nicht.

6. Da rieff der könig Jojada dem fürnemesten / vnd sprach zu jm / Warumb hastu nicht acht auff die Leuiten / das sie einbringen / von Juda vnd Jerusalem / die stewr / die

23. in cant. super m.
24. super p.
25. ingredietur (fut. pro præt.) 1. ad omne verbum.
26. principes centuriarū & illustres & dom. in populum &c. & descendere fecit Regem.
27. in medium.

Cap. 24.
1. filius sept. a. 3. in regnando ipsum, & quatuor decades anni regnavit. 1544:
2. & tulit.
3. & fuit post sic cum corde 3. ad renovandū dom. 3.
4. ad confortandum domum D.
6. á sufficientia anni in a.
5. verbum.
6. caput.
7. super L. ad afferendū de Jeh.

8. ad tentorium t.
9. improbè-se-gerens & f. e. perruperunt d. D. & e.
10. fecerunt in idola.
11. & dederunt e. in portam.
12. dederunt vocem in J. & J. ad adferendum.
13. ad arcam usq; ad consummandum.
14. in temp. adferet (fut pro pr.) a. ad præfecturam r. in manu L. & secundum videre eos, qu.
15. capitis, & evacuabant.
16. ad diem in die & cong. a. ad multitudinem.
17. ad facientem o. m. d. J. & fuerunt conducentes-mercede.
18. innovandū.
19. facientes opus, & ascendit sanitas ad opus in manu il. & r. d. D. super rectitudinem suam.
20. & secundum consummare eos.

Mose der knecht des HErrn gesetzt hat / die man samlet vnter Jsrael / zu der hütten des stiffts?

7. Denn die gottlose Athalja vnd jre söne haben das hauß Gottes zurissen / vnd alles was zum hause des HERRN geheiliget war / haben sie an Baalim vermacht.

8 Da befahl der könig / das man eine lade machte / vnd setzet sie haussen ins thor am hause des HERRN.

9. Vnd ließ ausruffen in Juda vnd zu Jerusalem / das man dem HERRN einbringen solt die stewr / von Mose dem knechte Gottes auff Jsrael gelegt / in der wüsten.

10. Da freweten sich alle obersten vnd alles volck / vnd brachtens vnd wurffens in die lade / biß sie voll ward.

11. Vnd wenns zeit war / das man die lade herbringen solt / durch die Leviten / nach des königs befehl (wenn sie sahen / das viel geld drinnen war) so kam der schreiber des königs / vnd wer vom fürnemesten priester befehl hatte / vnd schutten die laden aus / vñ trugen sie wider hin an jren ort / So theten sie alle tage / das sie gelds die menge zu hauff brachten.

12. Vnd der könig vnd Jojada gabens den erbeitern / die da schaffeten am hause des HERRN / dieselben dingeten steinmetzen vnd zimmerleute / zu ernewern das hauß des HERRN / auch den meistern an eisen vnd ertz / zu bessern das hauß des HERRN.

13. Vnd die erbeiter erbeiten / das die besserung im werck zunam durch jre hand / vnd machten das hauß Gottes gantz fertig vnd wol zugericht.

14. Vnd da sie es vollendet hatten / brachten sie das vbrige

geld

gatione Israelis, 8 in tabernaculum testimonii?

7. Athaljahu enim 9 impia & filii ejus destruxerunt domum Dei, quinetiam omnes sanctificationes domus Jehovæ 10 impenderunt in idolis.

8. Dixit igitur rex, & fecerunt arcam unam, 11 quã posuerunt ad portam domus Jehovæ foris.

9. Et 12 promulgarunt in Jehudah & Jerusalaim ut afferrent Jehovæ donum Moseh servi Dei super Israelem in deserto.

10. Et lætati sunt omnes principes, atq; universus populus, & attulerunt, conjeceruntq; 13 in arcam donec consummassent.

11. Fuit autem, 14 tempore *quo* afferebat arcam ad præfectum regis per manum Levitarum, quũ viderent, quod multum *esset* argentum, tunc veniebat scriba regis, & præfectus sacerdotis 15 primi, & effundebant arcam: postea reportabant eam & reponebant eam in locum suum: sic faciebant 16 per singulos dies: cõgregaveruntq; argentum in multitudine.

12. Et dedit illud rex & Jehojada 17 facienti opus ministerii domus Jehovæ: conduxeruntq; cæsores & artifices ad 18 instaurandam domũ Jehovæ, & etiam fabros ferri & æris ad fortificandam domum Jehovæ.

13. Feceruntq; itaq; 19 operarii, & sanatum est opus manibus illorum, & restituerunt domum Dei in dispositionem suã, 1 ac roboraverunt eam.

14. 20 Quum autem consummassent, attulerunt coram rege

&

stituta est à Moyse servo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Israel in tabernaculum testimonii?

7. Athalia enim impiissima, & filii ejus destruxerunt domum Dei, & de universis quæ sanctificata fuerant in templo Domini ornaverunt phanum Baalim.

8. Præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: posueruntque eam juxta portam Domini forinsecus.

9. Et prædicatum est in Juda & Jerusalem ut deferrent singuli pretium Domino, quod * constituit Moyses servus Dei super omnem Israel, in deserto.

10. Lætatique sunt cuncti principes, & omnis populus: & ingressi contulerunt in arcam Domini, atque miserunt, ita ut impleretur.

11. Cumque tempus esset ut deferrent arcam coram rege per manus Levitarum (videbant enim multam pecuniam) ingrediebatur scriba regis, & quem primus sacerdos cõstituerat: effundebantque pecuniam quę erat in arca: porrò arcam reportabant ad locum suum: sicque faciebant per singulos dies, & congregata est infinita pecunia.

12. Quam dederunt rex & Jojada his qui præerant operibus domus Domini: at illi conducebant ex ea cæsores lapidum, & artifices operum singulorũ, ut instaurarent domum Domini: fabros quoque ferri & æris: ut quod cadere cœperat, fulciretur.

13. Egeruntq; hi qui operabantur industriè, & obducebatur parietum cicatrix per manus eorum: ac suscitaverunt domum Domini in statum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt.

14. Cumq; complessent omnia opera, detulerunt

coram

θρώπου τοῦ Θεοῦ, ὅτε ἐξεκκλησίαζεν τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου ἐν τῇ ἐρήμῳ;

7. Ὅτι Γοθολία ἦν ἄνομος καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῆς κατέσπασαν τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καί γε πάντα τὰ ἅγια οἴκου Κυρίου ἐποίησαν ταῖς Βααλείμ.

8. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ποιηθήτω γλωσσόκομον καὶ τεθήτω ἐν τῇ πύλῃ τοῦ οἴκου Κυρίου ἔξω.

9. Καὶ κηρυξάτωσαν ἐν Ἰούδα καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ εἰσενεγκεῖν τῷ Κυρίῳ, καθὼς εἶπεν Μωυσῆς δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

10. Καὶ εὐφράνθησαν πάντες οἱ ἄρχοντες καὶ πᾶς ὁ λαός, καὶ εἰσέφερον καὶ ἐνέβαλον εἰς τὸ γλωσσόκομον ἕως οὗ ἐπληρώθη.

11. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καιρῷ τοῦ εἰσενεγκεῖν τὸ γλωσσόκομον πρὸς τοὺς προστάτας τοῦ βασιλέως διὰ χειρὸς τῶν Λευιτῶν, καὶ ἡνίκα εἶδον ὅτι ἐπλεόνασε τὸ ἀργύριον, καὶ ἦλθεν ὁ γραμματεὺς τοῦ βασιλέως, καὶ ὁ προστάτης τοῦ μεγάλου ἱερέως, καὶ ἐξεκένωσαν τὸ γλωσσόκομον, καὶ ἦραν καὶ κατέστησαν αὐτὸν ἐπὶ τὸν τόπον αὐτοῦ· οὕτως ἐποίησαν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ συνήγαγον ἀργύριον πολύ.

12. Καὶ ἔδωκεν τὸ ἀργύριον ὁ βασιλεὺς καὶ Ἰωαδὲ ὁ ἱερεὺς τοῖς ποιοῦσι τὰ ἔργα εἰς τὴν ἐργασίαν οἴκου Κυρίου, καὶ ἐμισθοῦντο λατόμους καὶ τέκτονας ἐπισκευάσαι τὸν οἶκον Κυρίου, καὶ πρὸς τοῖς τέκτοσι χαλκοῦ καὶ σιδήρου τοῦ κραταιῶσαι τὸν οἶκον Κυρίου.

13. Καὶ ἐποίουν οἱ ποιοῦντες τὰ ἔργα, καὶ ἀνέβη μῆκος τῶν ἔργων ἐν χερσὶν αὐτῶν, καὶ ἀνέστησαν τὸν οἶκον Κυρίου ἐπὶ τὴν στάσιν αὐτοῦ, καὶ ἠσφαλίσαντο αὐτόν.

14. Καὶ ἡνίκα συνετέλεσαν τὸ οἶκον, ἤνεγκαν πρὸς τὸν βασι-

Jojada pontifice vivo rectè segerit Joas Rex.

* Exo. 30. v. 12.

Jojada pontifice mortuo Joas Rex degenerat & ad Idololatriam declinat.

σιλέα καὶ πρὸς Ιωιαδὲ τὸ κατάλοιπον τοῦ ἀργυρίου, καὶ ἐποίησαν αὐτὸ σκεύη εἰς τὸν οἶκον Κυρίου, σκεύη λειτουργικά, καὶ τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ θυΐσκας, καὶ σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, καὶ ἤνεγκαν ὁλοκαυτώσεις ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου διαπαντὸς πάσας τὰς ἡμέρας Ιωιαδέ.

15. Καὶ ἐγήρασεν Ιωιαδέ, καὶ ἦν πλήρης ἡμερῶν, καὶ ἐτελεύτησεν υἱὸς ὢν ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἐν τῷ τελευτᾶν αὐτόν.

16. Καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν πόλει Δαυὶδ μετὰ τῶν βασιλέων, ὅτι ἐποίησεν ἀγαθωσύνην μετὰ Ισραήλ, καὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

17. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν τελευτὴν Ιωιαδὲ εἰσῆλθον οἱ ἄρχοντες Ιούδα, καὶ προσεκύνησαν τὸν βασιλέα, τότε ἤκουσεν αὐτῶν ὁ βασιλεύς.

18. Καὶ ἐγκατέλιπον τὸν οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ ἐλάτρευσαν τῇ ἀσάρτῃ καὶ τοῖς εἰδώλοις, καὶ ἐγένετο ὀργὴ ἐπὶ Ιούδαν, καὶ ἐπὶ Ιερουσαλὴμ ἐν τῇ πλημμελείᾳ αὐτῶν.

19. Καὶ ἀπέστειλε Κύριος πρὸς αὐτοὺς προφήτας ἐπιστρέψαι αὐτοὺς πρὸς Κύριον· καὶ διεμαρτύραντο αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

20. Καὶ Πνεῦμα Θεοῦ ἐνέδυσε τὸν Ζαχαρίαν τὸν τοῦ Ιωιαδὲ τοῦ ἱερέως, καὶ ἀνέστη ἐπάνω τοῦ λαοῦ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τάδε λέγει Κύριος, ἵνα τί ὑμεῖς παραπορεύεσθε τὰς ἐντολὰς Κυρίου; καὶ οὐκ εὐοδωθήσεσθε, ὅτι ἐγκατελείπατε τὸν Κύριον, καὶ ἐγκαταλείψει ὑμᾶς.

21. Καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ, καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν λίθοις διὰ ἐντολῆς Ιωὰς τοῦ βασιλέως ἐν αὐλῇ οἴκου Κυρίου.

22. Καὶ οὐκ ἐμνήσθη Ιωὰς ὁ βασιλεὺς τοῦ ἐλέους οὗ ἐποίησεν Ιωιαδὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐθανάτωσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ· ὡς δὲ ἀπέθνησκεν, εἶπεν, ἴδοι Κύριος καὶ κρῖναι.

*Mat. 23. v. 35.

23. Καὶ ἐγένετο εἰς συντέλειαν τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἀνέβη ἐπὶ τὸν Ιωὰς δύναμις Συρίας, καὶ ἦλθον ἐπὶ Ιούδαν καὶ ἐπὶ Ιερουσαλὴμ

καὶ

coram rege & Jojada reliquam partem pecuniæ: de qua facta sunt vasa templi in ministerium ad holocausta, phialæ quoque, & cætera vasa aurea & argentea: & offerebantur holocausta in domo Domini jugiter cunctis diebus Jojadæ.

15. Senuit autem Jojada plenus dierum, & mortuus est cùm esset centum triginta annorum:

16. Sepelieruntque eum in civitate David cum regibus, eò quód fecisset bonum cum Israel, & cum domo ejus.

17. Postquàm autem obiit Jojada, ingressi sunt principes Juda, & adoraverunt regem: qui delinitus obsequiis eorum, acquievit eis.

18. Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, servieruntque lucis & sculptilibus: & facta est ira contra Judam & Jerusalem propter hoc peccatum.

19. Mittebatque eis prophetas, ut reverterētur ad Dominum: quos protestātes, illi audire nolebāt.

20. Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Jojadæ sacerdotem, & stetit in conspectu populi, & dixit eis. Hæc dicit Dominus Deus, Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit: & dereliquistis Dominum, ut derelinqueret vos?

21. Qui congregati adversus eum, miserunt lapides juxta regis imperiū, in atrio domus Domini.

22. Et non est recordatus Joas rex misericordiæ, quam fecerat Jojada pater illius secum, sed interfecit filium ejus. * Qui cum moreretur, ait, Videat Dominus, & requirat.

23. Cumque evolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriæ: venitque in Judam

&

& Jehojada residuū argenti, feceruntq; [21] ex eo vasa domui Jehovæ, vasa *inquā* ministerii, & mortaria, & cochlearia, vasa quoq; [22] aurea, & argentea: offerebantq; holocausta in domo Jehovæ jugiter cunctis diebus Jehojada.

15. Senuit autem Jehojada [23] saturatus diebus, ac mortuus est: centum & triginta annorum *erat* quando mortuus est.

16. Sepelieruntq; eum in civitate Davidis cum regibus, quod fecisset bonum in Israele & cum Deo ac domo ejus.

17. [24] Postquam autē mortuus est Jehojada, venerunt principes Jehudah, & incurvaverunt se regi: tunc [25] obtemperavit eis rex.

18. Et derelinquentes domum Jehovæ Dei patrum suorū, servierunt lucis, & sculptilibus: fuit itaq; ira contra Jehudah & Jerusalaim propter delictum suum istud.

19. Et misit *Jehovah* [26] ad eos, prophetas, ut revocarent illos ad se, & testificati sunt eis, & non auscultaverunt.

20. Spiritus autem Dei induit Zecharjah filium Jehojada sacerdotis, & stetit desuper populum, ac dixit eis, Sic dixit Deus, Cur [27] transgredimini præcepta Jehovæ? non prospere cedet: quia dereliquistis Jehovam, *ipse* quoq; derelinquet vos.

21. [28] Illi autem conjuratione facta adversum eum, obruerunt eum lapidibus, de mandato regis, in atrio domus Jehovæ.

22. Nec recordatus est Joas rex misericordiæ, quam fecerat Jehojada pater ejus cum eo, sed interfecit filium ejus: [29] quum autem moreretur, dixit, Videat Jehovah, & requirat.

23. Fuit autem [30] in revolutione anni, ascendit contra eum exercitus Aram, veneruntq; [31] contra Jehudah & Jerusalaim,

geld für den könig vnd Jojada / dauon macht man gefesse zum hause des HERRN / gefesse zum dienst vnd zu brandopffern / leffeln / vnd güldene vnd silberne gerete. Vnd sie opfferten brandopffer bey dem hause des HERRN alle wege / so lange Jojada lebet.

15. Vnd Jojada ward alt vnd des lebens sat / vnd starb / vnd war hundert vnd dreissig jar alt da er starb.

16. Vnd sie begruben jn in der stadt Dauid vnter die könige / darumb / das er hatte wolgethan an Israel vnd an Gott vnd seinem hause.

17. Vnd nach dem tod Jojada kamen die obersten in Juda / vnd beten den könig an. Da gehorcht jnen der könig.

18. Vnd sie verliessen das hauß des HERRN des Gottes jrer veter / vnd dieneten den haynen vnd götzen. Da kam der zorn vber Juda vnd Jerusalem vmb dieser jrer schuldt willen.

19. Er sandte aber propheten zu jnen / das sie sich zu dem HERRN bekehren solten / vnd die bezeugten sie / aber sie namens nicht zu ohren.

20. Vnd der Geist Gottes zoch an Sacharja den son Jojada des priesters / der trat obey vber das volck / vñ sprach zu jnen / So spricht Gott / Warumb vbertrettet jr die gebot des HERRN / das euch nicht gelingen wird? Denn jr habt den HERRN verlassen. So wird er euch wider verlassen.

21. Aber sie machten einen bund wider jn / vnd steinigeten jn nach dem gebot des königs / im hofe am hause des HERRN.

22. Vnd der könig Joas gedacht nicht an die barmhertzigkeit / die Jojada sein vater an jm gethan hatte / sondern erwürget seinen son. Da er aber starb / sprach er / Der HERR wirds sehen vnd suchen.

23. Vnd da das jar vmb war / zoch erauff das heer der Syrer / vnd kamen in Juda vnd Jerusalem / vñ verderbten alle

21. illud

22. auri & argenti, & fuerunt ascendere-facientes ascensiones.

23. & satur fuit d. & m. e. filius centuria & trium-decadum anni (sc. erat) in moriendo ipsum

24. & post mori i.

25. audivit r. ad eos, & dereliquerunt &c. & serviliter coluerūt lucos & dolores, & f. i. super J. & J. in delicto eorum hoc.

26. in eis pr. ad revertifaciendum illos ad Jehovam, & t. f. in eos & non auribus perceperunt.

27. vos transgredientes (sc. estis) pr. J. & non prosperabitis.

28. & conspiraverunt super eum & adobruerunt eum lapide in mand. r.

29. & secundum mori eum dixit, videbit Je. & requiret.

30. ad revolutionem anni. asc. super eum.

31. ad Jeh.

31. omne spolium e.

32. in paucitate hominum venerant.
33. ad multitudinem valde.

34. in eundo ipsos ab eo, nam dereliquerant eum in morbis multis, colligaverunt se super e. s. s. in sanguinibus f.
1146:
9. &c. super lect. s.

35. colligantes se super eum.

36. onus super e.
37. ipsa scripta super midrasch (.i. inquisitorio) libri r.

Cap. 21.

1. filius duarum decadum & pentadis anni regnavit A. & duas decades & enneadem anni.

2. & occ. s. s. percutientes.

obersten im volck / vnd allen jren raub sandten sie dem könige zu Damascon.

24. Denn der Syrer macht kam mit wenig mennern/noch gab der HERR in jre hand ein seer grosse macht/darumb/ das sie den HERRN jrer veter Gott verlassen hatten. Auch vbeten sie an Joas straffe.

25. Vnd da sie von jm zogen / liessen sie jn in grossen kranckheiten. Es machten aber seine knechte einen bund wider jn / vmb des bluts willen der kinder Jojada des priesters/ vnd erwürgeten jn auff seinem bette/ vnd er starb. Vnd man begrub jn in der stadt David/ aber nicht vnter der könige greber.

26. Die aber den bund wider jn machten / waren diese/ Sabath der son Simeath der Ammonitin / vnd Josabath der son Simrith der Moabitin/

27. Aber seine söne/vnd die summa die vnter jm versamlet war/ vnd der baw des hauß Gottes / Sihe/ die sind beschrieben in der Historia im buch der könige / vnd sein son Amazja ward könig an seine stat.

Das XXV. Cap.

FVnff vnd zwentzig jar alt war Amazja/ da er könig ward/ vnd regieret neun vnd zwentzig jar zu Jerusalem / seine mutter hieß Joadan von Jerusalem.

2. Vnd er thet was dem HERRN wolgefiel/ doch nicht von gantzem hertzen.

3. Da nu sein königreich bekrefftiget war / erwürget er seine knechte / die den könig seinen vater geschlagen hatten.

4. Aber jre kinder tödtet er nicht. Denn also stehets ge-

schrie-

im, & perdiderunt omnes principes populi de populo, & 31 omnia spolia eorum miserunt ad regem Darmesec.

24. Quia 32 cum paucis viris venerat exercitus Aram, ideo Jehovah tradidit in manum eorum exercitum 33 in multitudine valde, quod reliquissent Jehovā Deum patrum suorum: cum Joas quoq; fecerunt judicia.

25. Et 34 quum recessissent ab eo, dereliquerunt certe eum in languoribus multis, conjuraverunt *autem* contra eum servi sui propter sanguinem filiorum Jehojada sacerdotis, & occiderunt eum in lecto suo, & mortuus est: sepelieruntq; eum [1] in civitate Davidis, nec sepelierunt eum in sepulchris regum.

26. Isti vero *sunt* 35 qui conjuraverunt contra eum: Zabad filius Simath Ammonitidis, & Jehozabad filius Simrith Moabitidis.

27. Filii autem ejus, & *quomodo* multiplicatum fuerit 36 munus apud eum, & fundamentum domus Dei: ecce 37 scripta *sunt* in commentario libri regum. regnavit autem Amasjahu filius ejus pro eo.

CAP. XXV.

VIginti quinq; annorum *erat quando* regnare cœpit Amasjahu: & viginti novem annis regnavit in Jerusalaim. nomen autem matris ejus, Jehoadan de Jerusalaim.

2. Fecitq; rectum in oculis Jehovæ, veruntamen non corde perfecto.

3. Fuit autem, quum roboratum esset regnum super eum, 2 occidit servos suos, qui percusserant regem patrem suum.

4. Filios autem eorum non fecit interimere, sed *fecit*

ut

& Jerusalem, & interfecit cunctos principes populi, atque universam prædam miserunt regi in Darmascum.

24. Et certè cum permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem: eò quòd dereliquissent Dominum Deum patrum suorum: in Joas quoque ignominiosa exercuere judicia.

25. Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis. surrexerunt autem contra eum servi sui, in ultionem sanguinis filii Jojadæ sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelieruntque eum in civitate David, sed non in sepulchris regum.

26. Insidiati verò sunt ei Zabad filius Semaath Ammanitidis, & Jozabad, filius Semarith Moabitidis.

27. Porrò filii ejus, ac summa pecuniæ, quæ adunata fuerat sub eo, & instauratio domus Dei scripta sunt diligentiùs in libro regum: regnavit autem Amasias filius ejus pro eo.

CAP. XXV.

VIginti quinq; annorum erat Amasias cùm regnare cœpisset, & viginti novem annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jojadan de Jerusalem.

2. Fecitque bonum in conspectu Domini, veruntamen non in corde perfecto.

3. Cumque roboratum sibi videret imperium, jugulavit servos qui occiderant regem patrem suum.

4. Sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum

est

καὶ διέφθειραν πάντας τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ πάντα τὰ σκῦλα αὐτῶν ἀπέστειλαν τῷ βασιλεῖ Δαμασκοῦ.

24. Ὅτι ἐν ὀλίγοις ἀνδράσιν ἦλθον δυνάμεις Συρίας, καὶ ὁ Κύριος παρέδωκεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν δύναμιν πολλὴν σφόδρα, ὅτι ἐγκατέλιπον Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ μετὰ Ἰωὰς ἐποίησαν κρίματα.

25. Καὶ μετὰ τὸ ἀπελθεῖν αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, κατέλιπον αὐτὸν ἐν ἀῤῥωστίᾳ μεγάλῃ, καὶ ἐπέθεντο τῷ Ἰωὰς οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐν αἵμασι τῶν υἱῶν Ἰωιαδὲ τοῦ ἱερέως, καὶ ἐθανάτωσαν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν πόλει Δαυίδ, καὶ οὐκ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τάφῳ τῶν βασιλέων.

26. Καὶ οἱ ἐπιθέμενοι ἐπ' αὐτὸν Ζαβὰδ υἱὸς Σαμαὰθ τῆς Ἀμμανίτιδος, καὶ Ἰωζαβὲδ υἱὸς Σαμαρὶθ τῆς Μωαβίτιδος.

27. Καὶ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ πλεῖστα λήμματα κατ' αὐτοῦ, καὶ ἡ θεμελίωσις οἴκου τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ λοιπὰ ἰδοὺ ἐστι γεγραμμένα ἐπὶ τὴν γραφὴν βιβλίου τῶν βασιλέων, καὶ ἐβασίλευσεν Ἀμεσίας υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Κεφαλ. κέ.

Υἱὸς ὢν εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν Ἀμεσίας ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ εἴκοσι καὶ ἐννέα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἰωαδὰν ἐξ Ἱερουσαλήμ.

2. Καὶ ἐποίησεν τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, ἀλλ' οὐκ ἐν καρδίᾳ πλήρει.

3. Καὶ ἐγένετο ὡς κατέστη ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐν χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθανάτωσεν τοὺς παῖδας αὐτοῦ τοὺς φονεύσαντας τὸν βασιλέα τὸν πατέρα αὐτοῦ.

4. Καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν οὐκ ἀπέκτεινε κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ

νό-

Joas Regi à servis conjuratis occiso Amasias filius succedit.

2. Reg. 14. 1.

Amasias principio pius adversus Idumæos victoriam consequitur.

2 Deut. 24. v 16. 2. Reg. 14. v 6. Eze. 19. v 20.

νόμου Κυρίου, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Μωυσῆ, ὡς ἐνετείλατο Κύριος λέγων, οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ τέκνων καὶ υἱοὶ οὐκ ἀποθανοῦνται ὑπὲρ πατέρων, ἀλλ' ἢ ἕκαστος ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται.

5. Καὶ συνήγαγεν Ἀμεσίας τὸν οἶκον Ἰούδα καὶ ἔστησεν αὐτοὺς κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν εἰς χιλιάρχους, καὶ ἑκατοντάρχους ἐν παντὶ Ἰούδα καὶ Βενιαμίν· καὶ ἐπεσκέψατο αὐτοὺς ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, καὶ εὗρεν αὐτοὺς τριακοσίας χιλιάδας δυνατῶν ἐξερχομένων εἰς πόλεμον, κρατούντων δόρυ καὶ θυρεόν.

6. Καὶ ἐμισθώσατο ἀπὸ Ἰσραὴλ ἑκατὸν χιλιάδας δυνατῶν ἰσχύϊ ἑκατὸν ταλάντων ἀργυρίου.

7. Καὶ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἦλθε πρὸς αὐτὸν λέγων, Βασιλεῦ μὴ πορευέσθω μετὰ σοῦ δύναμις Ἰσραήλ, ὅτι οὐκ ἔστι Κύριος μετὰ Ἰσραὴλ πάντων τῶν υἱῶν Ἐφραίμ.

8. Ὅτι ἐὰν ὑπολάβῃς τοῦ κατισχῦσαι ἐν τούτοις ἐν τῷ πολέμῳ, τροπώσεταί σε Κύριος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ὅτι ἔστιν ἰσχὺς τῷ Κυρίῳ τοῦ βοηθῆσαι καὶ τροπώσασθαι.

9. Καὶ εἶπεν Ἀμεσίας τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ τί ποιήσω τοῖς ἑκατὸν ταλάντοις οἷς ἔδωκα τῇ δυνάμει Ἰσραήλ; καὶ εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἔστι τῷ Κυρίῳ δοῦναί σοι πλείω τούτων.

10. Καὶ διεχώρισεν Ἀμεσίας τὴν δύναμιν τὴν ἐλθοῦσαν πρὸς αὐτὸν ἀπὸ Ἐφραίμ, ἀπελθεῖν εἰς τὸν τόπον αὐτῶν· καὶ ἐθυμώθησαν τῇ ὀργῇ αὐτῶν σφόδρα ἐπὶ Ἰούδαν, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸν τόπον αὐτῶν ἐν ὀργῇ θυμοῦ.

11. Καὶ Ἀμεσίας κατίσχυσε καὶ παρέλαβε τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν κοιλάδα τῶν ἁλῶν, καὶ ἐπάταξεν ἐκεῖ τοὺς υἱοὺς Σηεὶρ δέκα χιλιάδας.

12. Καὶ δέκα χιλιάδας ἐζώγρησαν οἱ υἱοὶ Ἰούδα, καὶ ἔφερον αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ κρημνοῦ, καὶ κατεκρήμνιζον αὐτοὺς

ἀπὸ

est in libro legis Moysi, ubi præcepit Dominus, dicens, * Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus suis: sed unusquisque in suo peccato morietur.

5. Congregavit igitur Amasias Judam, & constituit eos per familias, tribunosque & centuriones in universo Juda & Benjamin: & recensuit à viginti annis sursum, invenitque trecenta millia juvenum, qui egrederentur ad pugnam, & tenerent hastam & clypeum,

6. Mercede quoq; conduxit de Israel centum millia robustorum, centum talentis argenti.

7. Venit autem homo Dei ad illum, & ait, O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israel: non est enim Dominus cum Israel, & cunctis filiis Ephraim.

8. Quòd si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est & adjuvare, & & in fugam convertere.

9. Dixitque Amasias ad hominem Dei, Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Israel? Et respōdit ei homo Dei, Habet Dominus unde tibi dare possit multò his plura.

10. Separavit itaque Amasias exercitum qui venerat ad eum ex Ephraim, ut reverteretur in locum suum: at illi contra Judam vehementer irati, reversi sunt in regionem suam.

11. Porrò Amasias confidenter eduxit populum suum, & abiit in vallem salinarum, percussitque filios Seir, decem millia.

12. Et alia decem millia virorum ceperunt filii Juda, & adduxerūt ad præruptū cujusdam petræ, præ-

cipi-

ut scriptum *est* in legē in libro Moseh, *in* qua præcepit Jehovah, dicendo, Non morientur patres 3 pro filiis, neq; filii morientur pro patribus, sed singuli pro peccato suo morientur.

5. Congregavit autem Amasiahu Jehudah, & constituit eos 4 per domum familiarum tribunos, & centuriones in universo Jehudah & Binjamin: recensuitq; eos á filio 5 viginti annorum & supra, invenitq; 6 ex eis trecenta millia electorum egredientium ad pugnam, tenentium hastam & clypeum.

6. Conduxit quoq; mercede de Israele 7 centum millia fortium robore centū talentis argenti.

7. Vir autem Dei venit ad eum, dicendo, O rex, ne veniat tecum exercitus Israelis: quia 8 Jehovah non *est* cum Israele, *nempe cum* omnibus filiis Ephraim.

8. 9 Quod si *mihi nō credis*, veni, fac, roborare ad pugnam: cadere *tamen* faciet te Deus coram inimico: est enim fortitudo 10 Deo ad adjuvandum, & cadere faciendum.

9. Tunc dixit Amasiahu viro Dei. Sed quidnam agendum *est* de 11 centum talentis quæ dedi exercitui Israelis? Respondit vir Dei, Est Jehovæ, ut det tibi multo plura his.

10. Separavit itaq; eos Amasiahu, 12 exercitum *scilicet* qui venerat ad se de Ephraim, ut abirent ad locum suum: & iratus est furor eorū valde 13 contra Jehudah, reversiq; sunt ad locum suum 14 in ira furoris.

11. Amasiahu autem 15 corroboratus, eduxit populum suum, & profectus est *in* vallem salis, percussitq; 16 de filiis Seir decem millia.

12. Decem item millia virorum 17 ceperunt filii Jehudah, quos adduxerunt in verticē ipsius rupis, & præcipitaverunt

eos

schrieben im gesetz / im buch Mose / da der HERR gebeut / vnd spricht / Die veter sollē nicht sterben für die kinder / noch die kinder für die veter / sondern ein jglicher sol vmb seiner sünde willen sterben.

5. Vnd Amazja bracht zu hauffe Juda / vnd stellet sie nach der veter heuser / nach den öbersten vber tausent vnd vber hundert / vnter gantz Juda vnd BenJamin / vnd zelet sie von zwentzig jaren vnd drüber vnd fand jr drey hundert tausent auserlesen / die ins heer ziehen mochten / vnd spieß vnd schildt füren kundten.

6. Dazu nam er an aus Israel hundert tausent starcke kriegsleute vmb hundert centner silbers.

7. Es kam aber ein man Gottes zu jm / vnd sprach / König / laß nicht das heer Israel mit dir komen / denn der HERR ist nicht mit Israel / noch mit allen kindern Ephraim.

8. Denn so du kömest / das du eine künheit beweisest im streit / wird GOtt dich fallen lassen für deinen feinden. Denn bey Gott stehet die krafft zu helffen vnd fallen zu lassen.

9. Amazja sprach zum man Gottes / was sol man denn thun mit den hundert centnern / die ich den kriegsknechten von Israel gegeben habe? Der man Gottes sprach / Der HERR hat noch mehr denn des ist / das er dir geben kan.

10. Da sondert Amazja die kriegsknechte ab / die zu jm aus Ephraim komen waren / das sie an jren ort hin giengē / Da ergrimmet jr zorn wider Juda seer / vnd zogen wider an jren ort mit grimmigem zorn.

11. Vnd Amazja ward getrost / vnd füret sein volck aus / vnd zoch aus ins Saltztal / vnd schlug der kinder von Seir zehen tausent.

12. Vnd die kinder Juda fiengen jr zehen tausent lebendig / die füreten sie auff die spitzen eines felses / vnd stürtzten sie

von

3. super f. & f. non mor. super p sed vir (.s. quisque) in pec.
4 domus patrum in principes millenorum & in principes centenorum, ad omnem 3.
5. duarum-decadum anni.
6. eos tres centurias chiliadis electi egredientis pugnam. tenentis h.
7. centuriam chiliadis potentis robore in (.s. pro) centuria talenti argenti.
8. non Jeh.
9. quin imó veni tu, fac, robustus esto.
10. in Deo ad a. & ad c. f.
11. centuria talenti quod dedi agmini I? & dixit v. D. e. J. ad dandum tibi multum præ eo.
12. ad agmē, quod &c. ad eundum.
13. in Jeh
14. in accensione iræ.
15. corroboravit se, & deduxit p. s. & ivit (in) v. s.
16. filios S.
17. captivaverūt f. I. & addux. ad caput & projecerunt

ecs de capite r. & o. h. rupti-sunt.
18. agminu, quod r. A. ab eundo s. ad b. & (pleon) irruerunt in urbes.
19. & usque.
20. post venire A.
21. incurvabit se & e. suffiet. fut. pro præt.
22. accensum-est.
23. ad eum, ad quid.
24. in loquendo ipsum ad e. & dix.
25. dederunt te? cessa (desiste) tibi (pleonasmus pronominis usitatus & elegans) ad quid p. t.
26. consilium-inierit D. ad corrumpendum te &c. auscultasti c. m. & consiliatus-est A.
27. vade, videbimus nos faciebus.
28. dicendo.
29. in uxorem.
30. sede in domo tua ad quid m. t. in m. & corrues.
31. audivit A q. a Deo illud ad dandum e.

1548::

von der spitzen des felses / das sie alle zuborsten.
13. Aber die kriegsknechte / die Amazja hatte widerumb lassen ziehen / das sie nicht mit seinem volck zum streit zogen / theten sich nider in den stedten Juda / von Samarja an biß gen BethHoron / vnd schlugen jr drey tausent / vnd namen viel raubs.
14. Vnd da Amazja wider kam von der Edomiter schlacht / bracht er die Götter der kinder von Seir / vnd stellet sie jm zu Göttern / vnd betet an für jnen / vnd reucherte jnen.
15. Da ergrimmet der zorn des HERRN vber Amazja / vnd sandte einen propheten zu jm / der sprach zu jm / Warumb suchestu die Götter des volcks / die jr volck nicht kundten erretten von deiner hand?
16. Vnd da er mit jm redet / sprach er zu jm / Hat man dich zu des königs raht gemacht? Höre auff / warumb wiltu geschlagen sein? Da höret der prophet auff / vnd sprach / Ich mercke wol / das Gott sich beraten hat dich zu verderben / das du solchs gethan hast / vnd gehorchest meinem raht nicht.
17. Vnd Amazja der könig Juda ward raths / vnd sandte hin zu Joas dem son Joahas / des sons Jehu / dem könige Israel / vnd ließ jm sagen / Kom / laß vns miteinander besehen.
18. Aber Joas der könig Israel sandte zu Amazja dem könige Juda / vnd ließ jm sagē / Der dornstrauch im Libanon sandte zum cedern im Libanon / vnd ließ jm sagen / Gib deine tochter meinem son zum weibe. Aber das wild im Libanon lieff vber den dornstrauch / vnd zutrat jn.
19. Du gedenckest / Sihe / ich habe die Edomiter geschlagen / des erhebt sich dein hertz / vnd suchest ruhm. Nu bleib daheimen / warumb ringestu nach vnglück das du fallest vnd Juda mit dir?
20. Aber Amazja gehorcht nicht / denn es geschach von Gott / das sie gegeben würden

in

eos è vertice rupis, & omnes hi crepuerunt.

13. Filii autem [18] exercitus, quē remiserat Amasjahu ne iret secum ad bellum, diffusi sunt in urbibus Jehudah à Someron [19] usq; *ad* Bethhoron: percusserunt autem ex eis tria millia, & diripuerunt prædam multam.
14. Fuit vero, [20] postquam venisset Amasjahu à cædendo Edomæos, tunc adduxit deos filiorum Seir, statuitque eos sibi in deos, & coram eis [21] incurvavit se, atq; eis suffivit.
15. Propterea [22] iratus est furor Jehovę in Amasjahu, misitq; ad eum prophetam, ac dixit [23] ei, Utquid quæsisti deos populi, qui non eruerunt populum suum è manu tua?
16. Fuit autē, [24] quū loqueretur ipse ad eum, dixit illi, Numquid consiliarium regi [25] posuerunt te? cessa, quare percutient te? Cessavit itaq; propheta, ac dixit, Novi quod [26] cogitaverit Deus perdere te, quia fecisti hoc, & non paruisti consilio meo.
17. Consilium autē iniit Amasjahu rex Jehudah, & misit ad Joas filium Jehoahaz filii Jehu, regem Israelis, dicendo, [27] Veni, videamus nos facie.
18. Tum misit Joas rex Israelis ad Amasjahu regem Jehudah, [28] hujusmodi responsum, Carduus qui *est* in Lebanon, misit ad cedrum quæ *est* in Lebanon, [28] his verbis, Da filiam tuam filio meo [29] uxorem. transivit autem bestia agri, quæ *erat* in Lebanon, & conculcavit carduum illum
19. Dixisti, Ecce percussisti Edom: tunc elevavit te cor tuum ad honorificandum *te*. nunc [30] mane domi tuæ, utquid miscebis te *mecum*? in malum, ut corruas tu & Jehudah tecum?
20. Et non [31] acquievit Amasiahu, quia à Deo erat ut traderet eos in manū *ho-*

stis,

cipitaveruntque eos de summo in præceps, qui universi crepuerunt.
13. At ille exercitus: quem remiserat Amasias, ne secum iret ad prælium, diffusus est in civitatibus Juda, à Samaria usque ad Bethhoron, & interfectis tribus millibus, diripuit prædam magnam.
14. Amasias verò post cædem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum.
15. Quam ob rem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui diceret ei, Cur adorasti deos, qui nō liberaverunt populum suum de manu tua?
16. Cumque hæc ille loqueretur, respondit ei, Num consiliarius regis es? quiesce, ne interficiā te. Discedensque propheta, Scio, inquit, quòd cogitaverit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, & insuper non acquievisti consilio meo.
17. Igitur Amasias rex Juda inito pessimo consilio, misit ad Joas filium Joachaz filii Jehu, regem Israel, dicens, Veni, videamus nos mutuò.
18. At ille remisit nuntios, dicens, Carduus qui est in Libano misit ad Cedrum Libani, dicens, Da filiam tuam filio meo uxorem: & ecce, bestiæ quæ erant in sylva Libani transierunt, & conculcaverunt carduum.
19. Dixisti, percussi Edom: & idcirco erigitur cor tuum in superbiam, sede in domo tua, cur malum adversum te provocas, ut cadas & tu & Judas tecum?
20. Noluit audire Amasias, eò quòd Domini esset voluntas ut traderetur

in

ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ κρημνοῦ, καὶ πάντες διερρήγνυντο.
13. Καὶ οἱ υἱοὶ τῆς δυνάμεως οὓς ἀπέστρεψεν Ἀμεσίας τοῦ μὴ πορευθῆναι μετ᾽ αὐτοῦ εἰς πόλεμον, ἐπέθεντο ἐπὶ τὰς πόλεις Ἰούδα ἀπὸ Σαμαρείας καὶ ἕως Βαιθωρῶν· καὶ ἐπάταξαν ἐν αὐτοῖς τρεῖς χιλιάδας, καὶ ἐσκύλευσαν σκῦλα πολλά.
14. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ ἐλθεῖν Ἀμεσίαν πατάξαντα τὴν Ἰδουμαίαν, καὶ ἤνεγκεν πρὸς ἑαυτὸν τοὺς θεοὺς υἱῶν Σηείρ, καὶ ἔστησεν αὐτοὺς ἑαυτῷ εἰς θεοὺς καὶ ἐναντίον αὐτῶν προσεκύνει, καὶ αὐτοῖς ἔθυεν.
15. Καὶ ἐγένετο ὀργὴ Κυρίου ἐπὶ Ἀμεσίαν, καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ προφήτην, καὶ εἶπεν αὐτῷ, τί ἐζήτησας τοὺς θεοὺς τοῦ λαοῦ, οἳ οὐκ ἐξείλαντο τὸν λαὸν αὐτῶν ἐκ χειρός σου;
16. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ λαλῆσαι αὐτὸν πρὸς αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, μὴ σύμβουλον τοῦ βασιλέως δέδωκά σε; πρόσεχε αὐτῷ ἵνα μὴ πατάξωσί σε· καὶ ἐσιώπησεν ὁ προφήτης· καὶ εἶπεν, ἔγνων ὅτι ἐβουλεύσατο Κύριος τοῦ διαφθεῖραί σε, ὅτι ἐποίησας τοῦτο, καὶ οὐκ ἤκουσας τῆς συμβουλίας μου.
17. Καὶ ἐβουλεύσατο Ἀμεσίας βασιλεὺς Ἰούδα, καὶ ἀπέστειλε πρὸς Ἰωὰς υἱὸν Ἰωάχαζ υἱοῦ Ἰοὺ βασιλέα Ἰσραήλ, λέγων· δεῦρο καὶ ὀφθῶμεν προσώποις.
18. Καὶ ἀπέστειλεν Ἰωὰς βασιλεὺς Ἰσραὴλ πρὸς Ἀμεσίαν βασιλέα Ἰούδα λέγων, ὁ ἀκχοὺχ ὁ ἐν τῷ Λιβάνῳ ἀπέστειλε πρὸς τὴν κέδρον τὴν ἐν τῷ Λιβάνῳ, λέγων· δὸς τὴν θυγατέρα σου τῷ υἱῷ μου εἰς γυναῖκα· καὶ ἰδοὺ εἰσελεύσεται τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ τὰ ἐν τῷ Λιβάνῳ, καὶ ἦλθε τὰ θηρία, καὶ κατεπάτησε τὸν ἀκχούχ.
19. Εἶπας, ἰδοὺ ἐπάταξα τὴν Ἰδουμαίαν καὶ ἐπαίρει σε ἡ καρδία σου ἡ βαρεῖα, καὶ νῦν κάθισον ἐν οἴκῳ σου· καὶ ἵνα τί συμβάλλεις ἐν κακίᾳ, καὶ πεσῇ σὺ καὶ Ἰούδας μετὰ σοῦ;
20. Καὶ οὐκ ἤκουσεν Ἀμεσίας, ὅτι παρὰ Κυρίου ἐγένετο τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν εἰς χεῖρας Ἰωάς,

ὅτι

Amasias victoria elatus, Deo ad idola deficiens ab Israelitis funditur

Amaſias idolatra à ſubditis conjuratis pulſus morti traditur.

ὅτι ἐξεζήτησε σὺν θεοὺς τ̃ Ιδουμαίων.

21. Καὶ ἀνέβη Ιωὰς ὁ βασιλεὺς Ισραήλ, καὶ ὤφθησαν ἀλλήλοις αὐτὸς καὶ Αμεσίας βασιλεὺς Ιούδα ἐν Βεθσαμὴς ἥ ἐστι τοῦ Ιούδα.

22. Καὶ ἐτροπώθη Ιούδας κατὰ πρόσωπον Ισραήλ, καὶ ἔφυγεν ἕκαστος εἰς τὸ σκήνωμα αὐτοῦ.

23. Καὶ τ̃ Αμεσίαν βασιλέα Ιούδα υἱὸν Ιωὰς υἱοῦ Οχοζίου συνέλαβον Ιωὰς βασιλεὺς Ισραὴλ ἐν Βεθσαμὴς, καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς Ιερουσαλὴμ, καὶ καθεῖλεν ἀπὸ τοῦ τείχους Ιερουσαλὴμ ἀπὸ πύλης Εφραὶμ ἕως πύλης γωνίας τετρακοσίους πήχεις.

24. Καὶ πᾶν τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον, καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ εὑρεθέντα ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ τὰ παρὰ τ̃ Ωβὴδ Εδδὼμ καὶ σὺν θησαυροὺς οἴκου τοῦ βασιλέως, καὶ σὺν υἱοὺς τῶν συμμίξεων ἔλαβεν, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Σαμάρειαν.

25. Καὶ ἔζησεν Αμεσίας ὁ τοῦ Ιωὰς βασιλεὺς Ιούδα μετὰ τὸ ἀποθανεῖν Ιωὰς τ̃ τοῦ Ιωάχαζ βασιλέα Ισραήλ, πέντε καὶ δέκα ἔτη.

26. Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Αμεσίου οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι οὐκ ἰδοὺ γεγραμμένοι ἐπὶ βιβλίου βασιλέων Ιούδα καὶ Ισραήλ;

27. Καὶ ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἀπέστη Αμεσίας ἀπὸ τοῦ Κυρίου συνεστράφη ἐπ' αὐτὸν σύνδεσμος ἐν Ιερουσαλὴμ, καὶ ἔφυγεν εἰς Λαχεὶς, καὶ ἀπέστειλαν κατόπισθεν αὐτοῦ εἰς Λαχεὶς, καὶ ἐθανάτωσαν αὐτὸν ἐκεῖ.

28. Καὶ ἀνέλαβον αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἵππων, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυίδ.

in manus hoſtium propter deos Edom.

21. Aſcendit igitur Joas rex Iſrael, & mutuos ſibi præbuere conſpectus: Amaſias autem rex Juda erat in Bethſames Judæ.

22. Corruitq; Judas coram Iſrael, & fugit in tabernacula ſua.

23. Porrò Amaſiam regem Juda filium Joas filii Joachaz, cepit Joas rex Iſrael in Bethſames, & adduxit in Jeruſalē: deſtruxitque murum ejus à porta Ephraim uſque ad portam anguli, quadringentis cubitis.

24. Omne quoque aurum, & argentum, & univerſa vaſa, quæ repererat in domo Dei, & apud Obed Edom, in theſauris etiam domus regiæ, nec non & filios obſidum reduxit in Samariam.

25. Vixit autem Amaſias filius Joas rex Juda, poſtquam mortuus eſt Joas filius Joachaz rex Iſrael, quindecim annis.

26. Reliqua autem ſermonum Amaſiæ priorum & noviſsimorum ſcripta ſunt in libro regum Juda & Iſrael.

27. Qui poſtquam receſsit à Domino, tetenderunt ei inſidias in Jeruſalem. Cumque fugiſſet in Lachis, miſerunt, & interfecerunt eum ibi.

28. Reportanteſque ſuper equos, ſepelierunt eum cum patribus ſuis in civitate David.

[illegible], quia quæſierant deos Edom.

21. Aſcendit ergo Joas rex Iſraelis, & viderũt ſeſe facie, ipſe & Amasjahu rex Jehudah in Bethſemes, quæ *eſt* 32 in Jehuda.

22. Et cœſus fuit Jehudah coram Iſraele, fugeruntq; 33 ſinguli ad tabernacula ſua.

23. Amasjahu vero regem Jehudah filiũ Joas filii Jehoahaz, cepit Joas rex Iſraelis in Bethſemes, & adduxit eum *in* Jeruſalaim, 34 diruitq; murum Jeruſalaim à porta Ephraim uſq; *ad* portam 35 anguli quadringentis cubitis.

24. Totumq; aurũ, & argentum, atq; omnia vaſa *quæ* invẽta *ſunt* in domo Dei 36 apud Obed-edõ, & in theſauris regis, filios quoq; nobiles reduxit *in* Someron.

25. Vixit autem Amasjahu filius Joas rex Iehudah 37 poſtquam mortuus eſt Joas filius Jehoahaz rex Iſraelis, quindecim annis.

26. Reliquum autem verborum Amasjahu priorum & poſteriorum, nonne 38 ecce ſcripta *ſunt* in libro regum Iehudah & Iſraelis?

27. A tempore autem quo 39 defecit Amaſiahu à Jehova, conjuraverunt contra eum conjurationem in Jeruſalaim: & fugit in Lachis: miſerunt autem poſt eum in Lachis, & 40 interfecerunt eum ibi.

28. Tuleruntq; eum ſuper equos, & ſepelierunt eum cum patribus ſuis in civitate Iehudah.

in die hand / darumb / das ſie die Götter der Edomiter geſucht hatten.

21. Da zoch Joas der könig Iſrael erauff / vnd beſahen ſich mit einander / er vnd Amazja der könig Juda zu BethSemes / die in Juda ligt.

22. Aber Juda ward geſchlagen für Iſrael / vnd flohen / ein iglicher in ſeine hütten.

23. Aber Amazja den könig Juda / den ſon Joas / greiff Joas der ſon Joahas / der könig Iſrael zu BethSemes / vnd bracht jn gen Jeruſalem / vnd reiß ein die mauren zu Jeruſalem / vom thor Ephraim an / biß an das eckthor / vier hundert ellen lang.

24. Vnd alles gold vnd ſilber / vnd alle gefeß / die fürhanden waren im hauſe Gottes bey ObedEdom / vnd in dem ſchatz im hauſe des königes / vnd die kinder zu pfand / nam er mit ſich gen Samaria.

25. Vnd Amazja der ſon Joas / der könig Juda / lebt nach dem tod Joas des ſons Joahas des königs Iſrael / funffzehen jar.

26. Was aber mehr von Amazja zu ſagen iſt / beide / das erſte vnd das letzte / Sihe / das iſt geſchrieben im buch der könige Juda vnd Iſrael.

27. Vnd von der zeit an / da Amazja von dem HERRN abweich / machten ſie einen bund wider jn zu Jeruſalem / er aber floh gen Lachis. Da ſandten ſie jm nach gen Lachis / vnd tödten jn daſelbs.

28. Vnd ſie brachten jn auff roſſen / vnd begruben jn bey ſeine veter in der ſtadt Juda.

32. *ipſi Jehuda.*
33. *Vir ad tentoria ſua.*
34. *& perrupit in muro.*
35. *reſpicientis* (vel *anguli .i. angularem*) *quatuor centurias cubiti.*
36. *cum O-E. & theſauros domus r. & filios arrhabonũ* (*.i. obſides*) *&* (Pleon.) *red. S.*
37. *poſt mortem J. filij J. regis I. pentadẽ decadem anni.*
38. *ecce ipſa ſcr. ſuper lib.*
39. *receſſit A. de poſt J. & colligaverunt ſuper eũ ligationem.*
40. *morte affecerunt.*

Κεφαλ. κϛ'.

2. Reg. 14 v. 21.

ΚΑὶ ἔλαβε πᾶς ὁ λαὸς τῆς γῆς Οζίαν, καὶ αὐτὸς υἱὸς ἑκκαίδεκα ἐτῶν καὶ ἐβασίλευσαν αὐτὸν ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Αμεσίου.

2. Αὐτὸς ᾠκοδόμησε τὴν Αἰλὰθ, αὐτὸς ἐπέστρεψεν αὐτὴν τῷ Ιούδα, μετὰ τὸ κοιμηθῆναι τ̃ βασιλέα μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ.

CAP. XXVI.

OMnis autem populus Juda, filium ejus Oziam annorum ſedecim, conſtituit regem pro Amaſia patre ſuo.

2. Ipſe ędificavit Ailath, & reſtituit eam ditioni Judæ, poſtquam dormivit rex cum patribus ſuis.

CAP. XXVI.

TUlerunt autẽ univerſus populus Iehudah Uzzijahu (is autem *erat* 1 ſedecim annorum) & regem conſtituerunt eum pro patre ſuo Amaſiahu.

2. Ipſæ ædificavit Eloth, & reſtituit eam ipſi Iehudah, 2 poſtquam dormiſſet rex cum patribus ſuis.

Das XXVI. Cap.

DA nam das gantze volck Juda Vſia / der war ſechzehen jar alt / vnd machten jn zum könige an ſeines vaters Amazja ſtat.

2. Derſelb bawet Eloth / vnd bracht ſie wider an Juda / nach dem der könig entſchlaffen war mit ſeinen vetern.

Cap. 26.
1. *filius hexadis* (*&*) *decadis anni.*
2. *poſt cubare regem.*

3. *filius hexad. (et) decadis annorum U. in regnando ipsum et quinque decades et dyadem anni r.*
4. *et fecit.*
5. *fuit ad quærendum Deum in d. Zecharjahu facientis intelligere in visionibus (vel timoribus .i. rebus pertinentibus ad timorẽ) Dei, et ind. quærendi eum Jeh. prosperare-fecit eum Deus. Et egressus est et pug. in P.*
6. *super P. et super A. habitantes.*
7. *fortificabat se usq; sursum.*
8. *confortavit e.*
9. *excidit c.m. quia acquisitio multa e. e. et in depresso loco et in pl.*
10. *diligens humum erat.*
11. *ad turmam in numero recensionis eorum, in manu.*
12. *super manum H.*
13. *capitum patrum.*

3. Sechzehen jar alt war Vsia / da er könig ward / vnd regieret zwey vnd funffzig jar zu Jerusalem. Seine mutter hieß Jechalja von Jerusalem.

4. Vnd thet das dem HERRN wolgefiel / wie sein vater Amazja gethan hatte.

5. Vnd er suchte Gott / so lang Sacharja lebt / der lehrer in den gesichten Gottes / vnd so lange er den HERRN sucht / ließ jm Gott gelingen.

6. Denn er zoch aus / vnd streit wider die Philister / vnd zureiß die mauren zu Gath / vnd die mauren zu Jabne / vnd die mauren zu Asdod / vnd bawete stedte vmb Asdod / vnd vnter den Philistern.

7. Denn Gott halff jm wider die Philister / wider die Araber / wider die zu Gur-Baal / vnd wider die Meuniter.
8. Vnd die Ammoniter gaben Vsia geschencke / vnd er ward berümbt biß man kompt in Egypten / denn er ward jmer stercker vnd stercker.

9. Vnd Vsia bawete thürne zu Jerusalem am eckthor / vnd am thalthor / vnd an andern ecken / vnd befestiget sie.

10. Er bawet auch schlösser in der wüsten / vnd grub viel brünnen / denn er hatte viel viehs / beyde in den awen vnd auff den ebenen / auch ackerleute vnd weingartner an den bergen vnd am Charmel / denn er hatte lust zu ackerwerck.

11. Vnd Vsia hatte eine macht zum streit / die ins heer zogen / von kriegsknechten / in der zal gerechnet / vnter der hand Jejel des schreibers / vnd Maeseja des amptmans / vnter der hand Hananja aus den öbersten des königes.
12. Vnd die zal der fürnemesten veter vnter den star-

cken

3. 3 Sedecim annorũ *erat* Uzzijahu, quũ regnare cœpit, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalaim: nomẽ autem matris ejus Jecholjah de Jerusalaim.

4. 4 Is fecit *quod* rectum *erat* in oculis Jehovę, juxta omnia quæ fecerat Amasjahu pater ejus:

5. Et 5 quæsivit Deum in diebus Zecharjahu intelligẽtis visiones Dei: in diebus autem quibus quæsivit Jehovam, prosperum ei successum dedit Deus.
6. Nam egressus, pugnavit contra Pelisthim, & rupit murum Gath, atq; murum Jabneh, & murum Asdod: & ædificavit urbes in Asdod & in Pelisthim.

7. Adjuvit quoq; eum Deus 6 contra Pelisthim, & contra Arabes qui habitabant in Gur-baal & Hameunim.

8. Dederuntq; Ammonitæ munus ipsi Uzzijahu, abiitq; nomen ejus *usq;* ad introitum Aegypti: quia 7 robustus fuit usq; in excellum.

9. Aedificavit præterea Uzzijahu turres in Jerusalaim super portam anguli, & super portam vallis, & super *portam* anguli, & 8 muniit eas.
10. Extruxit etjam turres in deserto, & 9 fodit cisternas multas, quia grex multus erat ei: & in campestribus & in planitie: agricolæ & vinitores in montibus & in Charmel: quia 10 diligebat terram.

11. Fuit quoq; ipsi Uzzijahu exercitus facientium bellum, egredientium *ad* pugnam 11 in turma, juxta numerum quo recensiti fuerant per manum Jeiel scribę, & Maasejahu præfecti, 12 de mandato Hananjahu, *qui erat* de principibus regis.
12. Omnis numerus 13 principum familiarum ex fortibus

ro-

3. Sedecim annorum erat Ozias cùm regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jechelia de Jerusalem.
4. Fecitque quod erat rectum in oculis Domini, juxta omnia, quæ fecerat Amasias pater ejus.
5. Et exquisivit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deum: cumque requireret Dominum, direxit eum in omnibus.
6. Denique egressus est, & pugnavit contra Philisthiim, & destruxit murum Geth, & murum Jabniæ, murumque Azoti: ædificavit quoque oppida in Azoti, & in Philisthiim.
7. Et adjuvit eum Deus contra Philisthiim, & cõtra Arabes qui habitabant in Gurbaal, & contra Ammonitas.
8. Appendebantq; Ammonitæ munera Oziæ: & divulgatum est nomen ejus usque ad introitum Ægypti, propter crebras victorias.
9. Ædificavitque Ozias turres in Jerusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas, in eodem muri latere, firmavitque eas.
10. Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eò quòd haberet multa pecora tam in campestrib⁹, quam in eremi vastitate: vineas quoque habuit & vinitores in montibus, & in Carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus.
11. Fuit autem exercitus bellatorum ejus, qui procedebant ad prælia sub manu Jehiel scribæ, Maasiæq; doctoris & sub manu Hananiæ, qui erat de ducibus regis.
12. Omnisque numerus principum per familias,

vi-

3. Υἱὸς ἑκκαίδεκα ἐτῶν ὁ Οζίας ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ πεντήκοντα καὶ δύο ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἰεχελία ἀπὸ Ἱερουσαλήμ.

4. Καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν Ἀμεσίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

5. Καὶ ἦν ἐκζητῶν τὸν Κύριον ἐν ταῖς ἡμέραις Ζαχαρίου τοῦ συνιέντος ἐν ὁράσει Θεοῦ, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ αἷς ἐξεζήτησε τὸν Κύριον, κατεύθυνεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεός.
6. Καὶ ἐξῆλθεν Οζίας καὶ ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Ἀλλοφύλους, καὶ καθεῖλε τὰ τείχη Γεθ, καὶ τὰ τείχη Ἰαβνά, καὶ τὰ τείχη Ἀζώτου· καὶ ᾠκοδόμησε πόλεις ἐν Ἀζώτῳ, καὶ ἐν τοῖς Ἀλλοφύλοις.

7. Καὶ κατίσχυσεν αὐτὸν Κύριος ἐπὶ τοὺς Ἀλλοφύλους, καὶ ἐπὶ τοὺς Ἄραβας τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς πέτρας, καὶ ἐπὶ τοὺς Μιναίους.
8. Καὶ ἔδωκαν οἱ Μιναῖοι δῶρα τῷ Οζίᾳ, καὶ ἦν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἕως εἰσόδου Αἰγύπτου, ὅτι κατίσχυσεν ἕως ἄνω.

9. Καὶ ᾠκοδόμησεν Οζίας πύργους ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐπὶ τὴν πύλην τῆς γωνίας καὶ ἐπὶ τὴν πύλην τῆς φάραγγος, καὶ ἐπὶ τῶν γωνιῶν, καὶ κατίσχυσεν αὐτάς.

10. Καὶ ᾠκοδόμησε πύργους ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐλατόμησε λάκκους πολλούς, ὅτι κτήνη πολλὰ ὑπῆρχεν αὐτῷ ἐν σεφηλᾶ καὶ ἐν τῇ πεδινῇ· γεωργοὶ καὶ ἀμπελουργοὶ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τῷ Καρμήλῳ, ὅτι ἀνὴρ φιλογεωργὸς ἦν.

11. Καὶ ἐγένοντο τῷ Οζίᾳ δυνάμεις ποιοῦσαι πόλεμον, καὶ ἐκπορευόμεναι εἰς παράταξιν· καὶ ὁ ἀριθμὸς τῆς ἐπισκέψεως αὐτῶν διὰ χειρὸς Ἰεϊὴλ τοῦ γραμματέως καὶ Μαασίου τοῦ κριτοῦ, καὶ διὰ χειρὸς Ἀνανίου τοῦ διαδόχου τοῦ βασιλέως.
12. Πᾶς ἀριθμὸς τῶν ἀρχόντων τῶν πατριῶν τῶν δυνατῶν

εἰς

Ozias prius vicinos hostes subjicit & regnum confirmat.

Ozias contra Dei præceptum sacrum sacerdotium invadens, lepra percutitur.

εἰς πόλεμον διχίλιοι ἑξακόσιοι.
13. Καὶ μετ' αὐτῶν δυνάμεις πολεμικαὶ τριακόσιαι χιλιάδες καὶ ἑπτακισχίλιοι πεντακόσιοι· οὗτοι οἱ ποιοῦντες πόλεμον ἐν δυνάμει ἰσχύος, βοηθῆσαι τῷ βασιλεῖ ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους.
14. Καὶ ἡτοίμαζεν αὐτοῖς Οζίας πάσῃ τῇ δυνάμει θυρεοὺς καὶ δόρατα καὶ περικεφαλαίας, καὶ θώρακας, καὶ τόξα καὶ εἰς λίθους σφενδόνας.
15. Καὶ ἐποίησεν Οζίας ἐν Ιερουσαλὴμ μηχανὰς μεμηχανευμένας λογισμοῖς τοῦ εἶναι ἐπὶ τῶν πύργων καὶ ἐπὶ γωνιῶν, τοῦ βαλεῖν βέλεσιν καὶ λίθοις μεγάλοις καὶ ἠκούσθη ἡ κατασκευὴ αὐτῶν ἕως πόρρω, ὅτι ἐθαυμαστώθη τοῦ βοηθηθῆναι ἕως οὗ κατίσχυσεν.
16. Καὶ ὡς κατίσχυσεν Οζίας, ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ τοῦ διαφθεῖραι· καὶ ἠδίκησεν ἐν Κυρίῳ τῷ Θεῷ αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν Κυρίου τοῦ θυμιάσαι ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν θυμιαμάτων.
17. Καὶ εἰσῆλθεν ὀπίσω αὐτοῦ Αζαρίας ὁ ἱερεὺς, καὶ μετ' αὐτοῦ ὀγδοήκοντα ἱερεῖς Κυρίου οἱ υἱοὶ δυνάμεως.
18. Καὶ ἐπέστησαν ἐπὶ Οζίαν τὸν βασιλέα; καὶ εἶπον αὐτῷ, οὐ σοὶ Οζία τὸ θυμιᾶσαι τῷ Κυρίῳ, ἀλλ' ἢ τοῖς ἱερεῦσι τοῖς υἱοῖς Ααρὼν τοῖς ἡγιασμένοις τὸ θυμιᾶσαι· ἔξελθε ἀπὸ τοῦ ἁγιάσματος, ὅτι ἀπέστης ἀπὸ τοῦ Κυρίου καὶ οὐκ ἔσται σοι τοῦτο εἰς δόξαν παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ.
19. Καὶ ἐθυμώθη Οζίας, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ θυμιατήριον τοῦ θυμιᾶσαι ἐν τῷ ναῷ· καὶ ἐν τῷ θυμωθῆναι αὐτὸν πρὸς τοὺς ἱερεῖς, καὶ ἡ λέπρα ἀνέτειλεν ἐν τῷ μετώπῳ αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου ἐναντίον τῶν ἱερέων ἐπάνω τοῦ θυσιαστηρίου τῶν θυμιαμάτων.
20. Καὶ ἐπέστρεψεν ἐπ' αὐτὸν Αζαρίας ὁ ἱερεὺς ὁ πρῶτος καὶ οἱ ἱερεῖς, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς λεπρὸς ἐν

virorum fortium, duorum millium sexcentorum.
13. Et sub eis universus exercitus trecentorum & septem millium quingentorum, qui erant apti ad bella, & pro rege contra adversarios dimicabant.
14. Præparavit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos & hastas & galeas & loricas, arcusque & fundas, ad jaciendos lapides.
15. Et fecit in Jerusalem diversi generis machinas, quas in turribus collocavit, & in angulis murorum, ut mitterent sagittas & saxa grandia: egressumque est nomen ejus procul, eò quòd auxiliaretur ei Dominus, & corroborasset illum.
16. Sed cum roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum: ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.
17. Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi,
18. Restiterunt regi, atque dixerunt, Non est tui officii Ozia, ut adoleas incensum Domino: sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujuscemodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia nō reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo.
19. Iratusque Ozias, & tenens in manu thuribulum ut adoleret incēsum, minabatur sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte ejus coram sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis.
20. Cumque respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui sacerdo-

robore, duorum millium & sexcentorum.
13. Et 14 sub imperio eorum exercitus militiæ trecentorum & septem millium, atq; quingentorum pugnantium cum fortitudine roboris, ut opem ferrent regi contra inimicum.
14. Præparavit autem ipsis Uzzijahu, *nimirum* cuncto exercitui, clypeos, & hastas, & galeas, & loricas, & arcus, & 13 lapides fundarum,
15. Fecit item in Jerusalaim 14 machinas arte artificis, ut essent super turres, & super angulos, ad jaculandas sagittas & lapides grandes: egressumq; est nomen ejus 15 procul, eo quod mirabilem sese præstitit, adjuvando *seipsum* donec roboratus est.
16. Quum autem roboratus esset, elevatum est cor ejus, donec corrumperet *sese*: & prævaricatus est contra Jehovam Deum suum: ingressus namq; est templum Jehovæ, ut suffiret super altare suffimenti.
17. Ingressus est autem post eum Azarjahu sacerdos, & cū eo sacerdotes Jehove octoginta, filii 16 robusti:
18. Steteruntq; 17 contra Uzzijahu regem, & dixerunt ei, Non est tuum, Uzzijahu, suffire Jehovæ: sed sacerdotum filiorum Aharon, qui sanctificati *sunt, est* suffire. egredere de sanctuario: quia prævaricatus es, neq; *erit* tibi ad gloriam à Jehova Deo.
19. Iratus est itaq; Uzzijahu, (in manu autem sua *habebat* suffimentum 18 ut suffiret) quumq; irasceretur contra sacerdotes, lepra exorta est in fronte ejus coram sacerdotibus in domo Jehovæ 19 apud altare suffimenti.
20. Tum aspexit eum Azarjahu sacerdos summus, & omnes sacerdotes, &

cken kriegern / war zwey tausent vnd sechs hundert.
13. Vnd vnter jrer hand die herrmacht / drey hundert tausent vnd sieben tausent vnd fünff hundert zum streit geschickt / in heerskrafft zu helffen dem könige wider die feinde.
14. Vnd Vsia schickt jnen für das gantze heer / schilde / spiesse / helm / pantzer / bogen vnd schleudersteine.
15. Vnd macht zu Jerusalem brustwehre künstlich / die auff den thürnen vnd ecken sein solten / zu schiessen mit pfeilen vnd grossen steinen. Vnd sein gerücht kam weit aus / darumb / das jm sonderlich geholffen ward / biß er mechtig ward.
16. Vnd da er mechtig worden war / erhub sich sein hertz zu seim verderben / denn er vergreiff sich an dem HERRN seinem Gott / vnd gieng in den tempel des HERRN zu reuchern auff dem reuchaltar.
17. Aber Asarja der priester gieng jm nach / vnd achtzig priester des HERRN mit jm / redliche leute.
18. Vnd stunden wider Vsia den König / vnd sprachen zu jm / Es gebürt dir Vsia nicht zu reuchern dem HERRN / sondern den priestern Aarons kindern / die zu reuchern geheiliget sind. Gehe eraus aus dem heiligthumb / denn du vergreiffest dich / vnd es wird dir keine ehre sein für Gott dem HERRN.
19. Aber Vsia ward zornig / vnd hatte ein reuchfaß in der hand. Vnd da er mit den priestern murret / fuhr der aussatz aus an seiner stirn für den priestern im hause des HErrn für dem reuchaltar.
20. Vnd Asarja der oberste priester wand das heupt zu jm / vnd alle priester / vnd sihe / da

14. *super manum eorum e. m. trium centuriarum chiliadis & s. m. a. q. facientium bellum in f. r. ad auxiliandum regi super i.*
13. *ad lapides.*
14. *excogitata excogitatione cogitantis, ad existendū super etc. in sagittis & in lapidibus grandib.*
15. *usque ad longinquum quia mirificavit ad juvandum se, usque quo fortis-exstitit, Et juxta roborare se, elatum-fuit, usque ad corrumpendum: & p. e. in J. D. s. & venit ad t. J. ad suffiendum.*
16. *robores.*
17. *super U. &c. non tibi U. suffiendum J. sed Sacerdotibus filijs A. sanctificatis suffiendum.*
18. *ad suffiendum, & in indignando ipsum cum sacerdotibus, &* (Pleon.) *lep.*
19. *desuper a. s. & a. ad eum A. s. caput &c.*

3550

CAPUT XXVI.

& in ipsa lep. i. f. f. & deturbaverunt eum i.

20. mortis suæ.

21. judicans populum t.

22. cubavit.

23. ipse.

Cap. 27.

1. filius duarum decadum & pentadis annis 7. in regnando ipsum, & hexadem (&) decadem anni r.

2. Venit ad t. 3. & adhuc p. corrumpentes, scil. erant se-se.

3. in muro Ophel (.s. clivi) adif. ad multitudinem.

4. pugnavit cum r. f. A. & fortis fuit super eos.

5. in anno illo centuriam talenti argenti.

6. tritici & hordei rum d. m.

war er aussetzig an seiner stirn/ vnd sie stiessen jn von dannen/ Er eilet auch selbs eraus zu gehen/ denn seine plage war vom HERRN.

21. Also war Vsia der könig aussetzig biß an seinen tod/ vnd wonet in eim sondern hause aussetzig/ denn er ward verstossen vom hause des HErrn. Jotham aber sein son stund des königs hause für/ vnd richtet das volck im lande.

22. Was aber mehr von Vsia zu sagen ist/ beide/ das erste vnd das letzte/ hat beschrieben der prophet Jsaja/ der son Amoz.

23. Vnd Vsia entschlieff mit seinen vetern/ vnd sie begruben jn bey seine veter im acker bey dem begrebniß der könige/ denn sie sprachen/ Er ist aussetzig. Vnd Jotham sein son ward könig an seine stat.

Das XXVII. Cap.

JOtham war fünff vnd zwentzig jar alt/ da er könig ward/ vnd regiert sechzehen jar zu Jerusalem. Seine mutter hieß Jerusa/ eine tochter Zadok.

2. Vnd thet das dem HERRN wol gefiel/ wie sein vater Vsia gethan hatte. On das er nicht in den tempel des HERRN gieng/ vnd das volck sich noch verderbet.

3. Er bawet das hohe thor am hause des HERRN/ vnd an der mauren Ophel bawet er viel.

4. Vnd bawet die stedte auff dem gebirge Juda/ vnd in den welden bawet er schlösser vnd thürne.

5. Vnd er streit mit dem könige der kinder Ammon/ vnd er ward jr mechtig/ das jm die kinder Ammon dasselb jar gaben hundert centner silbers/ zehen tausent Cor weitzen/ vnd zehen tausent gersten. So

en erat leprosus in fronte sua. proinde, festinanter egredi fecerunt eum inde: & etjam ipse compulsus est egredi, quia percusserat eum Jehovah.

21. Fuitq; Uzzijahu rex leprosus usq; *ad* diem 20 quo mortuus est, habitavitq; *in* domo libera leprosus, quia excisus fuerat à domo Jehovę. Jotham autem filius ejus *erat* super domum regis, 21 jus dicens populo terræ.

22. Reliquum autem verborum Uzzijahu priorum & posteriorum scripsit Jesajahu filius Amos, propheta.

23. 22 Et dormivit Uzzijahu cum patribus suis: & sepelierunt eum cum patribus suis in agro sepulturæ, qui *erat* regibus: dixerunt enim, Leprosus 23 est. Et regnavit Jotham filius ejus pro eo.

CAP. XXVII.

VIginti quinq; annorum *erat* Jotham quum regnare cœpit, & sedecim annis regnavit in Jerusalaim: nomen autē matris ejus Jerusah filia Sadoc.

2. Fecitq; rectū in oculis Jehovæ, juxta omnia quæ fecerat Uzzijahu pater ejus: Veruntamen non est 2 ingressus templum Jehovæ: & adhuc populus *erat* corrumpens *vias suas*.

3. Is ædificavit portam domus Jehovæ excelsam, & in muro 3 arcis ædificavit multum.

4. Urbes præterea ędificavit in monte Jehudah, & in saltibus ædificavit palatia & turres.

5. Is etjam 4 bellum gessit cum rege filiorum Ammon, & roboratus est super eos: dederuntq; ei filii Ammon 5 ipso anno centum talenta argenti, & decem millia cororum 6 tritici, atq; hordei decem millia. hoc reddiderunt ei 7 filii

tes: viderunt lepram in fronte ejus, & festinato expulerunt eum. Sed & ipse perterritus acceleravit egredi, eò quòd sensisset ilico plagā Domini.

21. * Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suæ, & habitavit in domo separata plenus lepra, ob quam eject' fuerat de domo Domini. Porrò Joatham filius ejus rexit domum regis, & judicabat populum terræ.

22. Reliqua autem sermonum Oziæ priorum & novissimorum scripsit Esaias filius Amos, propheta.

23. Dormivitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eò quòd esset leprosus: regnavitque Joatham filius ejus pro eo.

CAP. XXVII.

VIginti quinq; annorum erat Joatham cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jerusa filia Sadoc.

2. Fecitq; quod rectum erat coram Domino juxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, excepto quòd non est ingressus templum Domini: & adhuc populus delinquebat.

3. Ipse ædificavit portam domus Domini excelsam: & in muro Ophel multa construxit.

4. Urbes quoque ædificavit in montibus Juda: & in saltibus castella & turres.

5. Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos: dederuntque ei filii Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem

τῷ μετώπῳ αὐτοῦ, καὶ κατέσπασεν αὐτὸν ἐκεῖθεν, καὶ γὰρ αὐτὸς ἔσπευσεν ἐξελθεῖν, ὅτι ἤλεγξεν αὐτὸν ὁ Κύριος.

21. Καὶ ἦν Οζίας ὁ βασιλεὺς λεπρὸς ἕως ἡμέρας τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκάθησεν ἐν οἴκῳ ἀφφουσὼθ λεπρός, ὅτι ἐξώσθη ἀπὸ οἴκου Κυρίου· καὶ Ιωαθὰμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βασιλείας αὐτοῦ κρίνων τὸν λαὸν τῆς γῆς.

22. Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Οζίου οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι οὐκ ἰδοὺ εἰσὶ γεγραμμένοι ἀπὸ Ησαΐου υἱοῦ Αμὼς τοῦ προφήτου;

23. Καὶ ἐκοιμήθη Οζίας μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν ἀγρῷ τῆς ταφῆς τῶν βασιλέων· ὅτι εἶπαν, λεπρός ἐστι· καὶ ἐβασίλευσεν Ιωαθὰμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Κεφαλ. κζ.

ΥΙὸς ὢν εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν Ιωαθὰμ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ ἑκκαίδεκα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ιερουσὰ θυγάτηρ Σαδδούκ.

2. Καὶ ἐποίησεν τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν Οζίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ, πλὴν ὅτι οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν Κυρίου· καὶ ἔτι ὁ λαὸς κατεφθείρετο.

3. Αὐτὸς ᾠκοδόμησε τὴν πύλην οἴκου Κυρίου τὴν ὑψηλήν, καὶ ἐν τῷ τείχει τοῦ Ωφελ ᾠκοδόμησεν εἰς πλῆθος.

4. Καὶ πόλεις ᾠκοδόμησεν ἐν τοῖς δρυμοῖς ὄρεσιν Ιούδα, καὶ ἐν τοῖς δρυμοῖς ᾠκοδόμησεν βάρεις καὶ πύργους.

5. Καὶ αὐτὸς ἐπολέμησε μετὰ τοῦ βασιλέως υἱῶν Αμμών, καὶ κατίσχυσεν ἐπ' αὐτόν· καὶ ἐδίδουν αὐτῷ οἱ υἱοὶ Αμμὼν κατ' ἐνιαυτὸν ἑκατὸν τάλαντα ἀργυρίου, καὶ δέκα χιλιάδας κόρων πυροῦ, καὶ κριθῶν δέκα χιλιάδας. ταῦτα ἔφερεν αὐτῷ ὁ βασι-

Joatham pius feliciter regnum administrat, & Ammonitas tributarios reddit.

* 2. Reg. 15. 7.

2. Reg. 15. 33.

Achaz Rex, propter cujus impietatem populus Judah à Syris & Israelitis graviter affligitur.

λεῖς υἱῶν Αμμων κατ' ἐνιαυτόν, καὶ ἐν τῷ ἔτει τῷ δευτέρῳ καὶ τῷ τρίτῳ.

6\. Καὶ κατίσχυσεν Ιωαθαμ ὅτι ἡτοίμασε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ.

7\. Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Ιωαθαμ καὶ ὁ πόλεμος, καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ οὐκ ἰδοὺ γέγραπται ἐπὶ βιβλίου βασιλέων Ισραὴλ καὶ Ιούδα;

8\. Υἱὸς εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν ἦν Ιωαθαμ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτὸν καὶ ἑκκαίδεκα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ.

9\. Καὶ ἐκοιμήθη Ιωαθαμ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη ἐν πόλει Δαυίδ, καὶ ἐβασίλευσεν Αχαζ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Κεφαλ. κή.

1\. Reg. 16. † 2.

Υἱὸς εἰκοσιετῶν ἦν Αχαζ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ ἑκκαίδεκα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ· καὶ οὐκ ἐποίησεν τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, ὡς Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

2\. Καὶ ἐπορεύθη κατὰ τὰς ὁδοὺς βασιλέων Ισραήλ, καὶ γὰρ γλυπτὰ ἐποίησε τοῖς Βααλείμ.
3\. Καὶ ἔθυεν ἐν Φάραγγι Βεννεννόμ, καὶ διῆγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρὶ κατὰ τὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξῆρε Κύριος ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ισραήλ.

4\. Καὶ ἐθυμία ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν καὶ ἐπὶ τῶν δωμάτων, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους.

5\. Καὶ παρέδωκεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ ἐν χειρὶ βασιλέως Συρίας, καὶ ἐπάταξεν ἐν αὐτῷ καὶ ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν πολλὴν ἐξ αὐτῶν, καὶ ἤγαγεν εἰς Δαμασκόν, καὶ εἰς τὰς χεῖρας βασιλέως Ισραὴλ παρέδωκεν αὐτὸν Κύριος, καὶ ἐπάταξεν ἐν αὐτῷ πληγὴν μεγάλην.
6\. Καὶ ἀπέκτεινε Φακεαὶ υἱὸς Ρωμελίου βασιλεὺς Ισραὴλ ἐν Ιούδα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἑκατὸν

καὶ

coros hordei: hæc ei præbuerunt filii Ammon in anno secundo & tertio.
6\. Corroboratusque est Joatham, eò quòd direxisset vias suas coram Domino Deo suo.
7\. Reliqua autem sermonum Joatham, & omnes pugnæ ejus, & opera, scripta sunt in libro regum Israel & Juda.

8\. Viginti quinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem.
9\. Dormivitque Joatham cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAP. XXVIII.

Viginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpisset: & sedecim annis regnavit in Jerusalem: non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater ejus.
2\. Sed ambulavit in viis regum Israel, insuper & statuas fudit Baalim.
3\. Ipse est qui adolevit incensum in valle Bennennom: & lustravit filios suos in igne juxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israel.
4\. Sacrificabat quoque, & thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.
5\. Tradiditque eum Dominus Deus ejus in manus regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de ejus imperio, & adduxit in Darmascum: manibus quoque regis Israel traditus est, & percussus plaga grandi.
6\. Occiditque Phacee filius Romeliæ, de Juda centum viginti millia in

die

Ammon, 7 etiam anno secundo & tertio.

6\. Roboratus est ergo Jotham, quod præparasset vias suas coram Jehova Deo suo.

7\. Reliquum autem verborum Jotham, & omnia bella ejus, & viæ ejus, ecce ea *sunt* scripta 8 in libro regum Israelis & Jehudah.

8\. 9 Viginti quinq; annorum erat quũ regnare cœpit, & sedecim annis regnavit in Jerusalaim.
9\. Dormivitq; Jotham cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate Davidis: regnâvitq; Ahaz filius ejus pro eo.

CAP. XXVIII.

Viginti annorum *erat* Ahaz quum regnare cœpit, & sedecim annis regnavit in Jerusalaim, & non fecit rectum in oculis Jehovæ sicut David pater ejus:

2\. 2 Sed ambulavit per vias regum Israelis, & etjam 3 statuas fecit idolis.
3\. Ipse præterea suffivit in valle Benhinnom, & combussit filios suos 4 igni juxta abominationes gentium quas expulerat Jehovah à facie filiorum Israelis.

4\. Immolavit & suffivit in excelsis, & super colles & sub omni ligno viridi.

5\. Tradidit itaq; eum Jehovah Deus ejus in manum regis Aram, & percusserunt 5 eum, ceperũtq; ex eo prædam magnam, quam adduxerunt Darmesec: atq; etjam in manum regis Israelis traditus est, 6 qui percussit eum plaga magna.
6\. Occidit enim Pecah filius Remaljahu in Jehudah 7 cẽtum & viginti mil-

lia

viel gaben jm die kinder Ammon / auch im andern vnd im dritten jar.
6\. Also ward Jotham mechtig / denn er richtet seine wege für dem HERRN seinem Gott.
7\. Was aber mehr von Jotham zu sagen ist / vnd alle seine streite vnd seine wege / Sihe / das ist geschrieben im buch der könige Israel vnd Juda.
8\. Fünff vnd zwentzig jar alt war er / da er könig ward. Vnd regieret sechzehen jar zu Jerusalem.
9\. Vnd Jotham entschlieff mit seinen vetern / vnd sie begruben jn in der stadt David / vnd sein son Ahas ward könig an seine stat.

Das XXVIII. Cap.

Ahas war zwentzig jar alt / da er könig ward / vnd regieret sechzehen jar zu Jerusalem / Vnd thet nicht das dem HERRN wol gefiel / wie sein vater David.

2\. Sondern wandelt in den wegen der könige Israel. Dazu macht er gegossen bilder Baalim.
3\. Vnd reucherte im thal der kinder Hinnom / vnd verbrand seine söne mit fewr / nach dem grewel der Heiden / die der HERR für den kindern Israel vertrieben hatte.
4\. Vnd opfferte vnd reucherte auff den höhen vnd auff den hügeln / vnd vnter allen grünen bewmen.
5\. Darumb gab jn der HERR sein Gott in die hand des königs zu Syrien / das sie jn schlugen / vnd ein grossen hauffen von den seinen gefangen wegfüreten / vnd gen Damascon brachten. Auch ward er gegeben vnter die hand des königes Israel / das er eine grosse schlacht an jm thet.
6\. Denn Pekah der son Remalja schlug in Juda hundert vnd zwentzig tausent auff

7\. & in a. s. & t. & roboravit se I.

8\. super lib.
9\. filius duarum decadum & pentaas anni erat in regnando ipsum & hexadem (&) decadem anni r. in J. & cubuit J.

Cap. 28.

1\. filius duarum decadum anni A. in regnando ipsum & hexadem (&) decadem anni r.
2\. & abiit in viis.
3\. fusiones (i. fusiles imagines) f. Baalim.
4\. in igni.

5\. in eum. & captivaverũt ex eo captivitatem m. & adduxerunt D.
6\. & percussit in eum percussione magna.
7\. centuriam &

einen

duas decades chiliadum in d. n. o. f. r. in deserendo ipsos Ieh.

8. regis. Et captivaverūt fil. &c. duas centurias chiliadis &c. spolium multum.

9. spolium ad S.

10. Oded nomen ejus, & egressus est ad facies exer. venientis ad S. & dix. ī eis: en in candescentia F.

11. super F.

12. in eis.

13. pertigit.

14. Vos dicentes, scli. estis, sic v 13.

15. duntaxat, vos? vobiscum (inquā) delicta in Ieh.

16. nam ira f.

17. de capitibus.

18. super venientes.

19. in delictum (reatū) Iehovæ, (.i. maximum. Solet .n. quicquid gravissimum & maximū est, exprimi adjuncto aliquo nomine Dei Gen. 30. n. 7.

einen tag/ die alle redliche leute waren/ Darumb/ das sie den HERRN jrer veter Gott verliessen.

7. Vnd Sichri ein gewaltiger in Ephraim erwürget Maeseja den son des königs/ vnd Asrikam den hausfürsten vnd Elkana den nehesten nach dem könige.

8. Vnd die kinder Israel füreten gefangen weg von jren brüdern zwey hundert tausent weiber/ söne vnd töchter/ vnd namen dazu grossen raub von jnen/ vnd brachten den raub gen Samaria.

9. Es war aber daselbs ein prophet des HERRN/ der hieß Oded / der gieng eraus dem heer entgegen/ das gen Samaria kam/ vnd sprach zu jnen/ Sihe/ weil der HERR ewr veter Gott vber Juda zornig ist / hat er sie in ewre hende gegeben. Jr aber habt sie erwürget so grewlich/ das in den himel reicht.

10. Nu gedenckt jr die kinder Juda vnd Jerusalem euch zu vnterwerffen zu knechten vnd zu megden/ ist das denn nicht schuld bey euch wider den HERRN ewrn Gott?

11. So gehorchet mir nu/ vnd bringet die gefangenen wider hin/ die jr habt weggefürt aus ewrn brüdern/ denn des HERRN zorn ist vber euch ergrimmet.

12. Da machten sich auff etliche vnter den fürnemesten der kinder Ephraim / Asarja der son Johanan/ Berechja der son Mesillemoth/ Jehiskia der son Sallum/ vnd Amasa der son Hadlai/ wider die/ so aus dem heer kamen.

13. Vnd sprachen zu jnen/ Jr solt die gefangene nicht herein bringen / denn jr gedenckt nur schuld für dem HERRN vber vns/ auff das jr vnser sünde vnd schuld desto mehr machet/ denn es ist zuuor der schuld zu viel/ vnd der zorn vber Israel ergrimmet.

lia die uno, omnes filios roboris: eo quod dereliquissent Jehovam Deum patrum suorum.

7. Occidit præterea Zichri potens *ex* Ephraim, Maasiahu filium regis, & Azricam ducem domus, & Elcanah secundum 8 à rege.

8. Ceperunt quoque filii Israelis de fratribus suis ducenta millia mulierum, filiorum & filiarum, & etjam spolia multa diripuerunt ab eis, & adduxerunt 9 spolia in Someron.

9. Ibi autem erat propheta Jehovæ, 10 cui nomen *erat* Oded: qui egressus in conspectum exercitus, qui veniebat in Someron, dixit ei, En propter iram Jehovæ Dei 11 patrum vestrorum 11 contra Jehudah, tradidit eos in manum vestram, & occidistis 12 eos in furore *qui* usq; ad cœlum 13 pervenit.

10. Et nunc filios Jehudah & Jerusalaim 14 statuitis subjicere in servos & ancillas vobis: nonne 15 verè vos *estis tales ut* vobiscum *sint* delicta contra Jehovam Deum vestrum?

11. Nunc itaq; audite me, & reducite captivitatem quam captivam duxistis de fratribus vestris: 16 alioqui ira furoris Jehovæ *erit* super vos.

12. Surrexerunt autē viri 17 de primoribus filiorum Ephraim, Azariahu filius Jehohanan, Berechiahu filius Mesillemoth, & Jehizcijahu filius Sallum, & Amasa filius Hadlai 18 adversus eos qui veniebant è pugna:

13. Et dixerunt eis, Ne adducatis captivitatem huc, quia 19 in delictum *contra* Jehovam *erit* super nos. Vos statuitis addere super peccata nostra, & super delicta nostra: magnum enim delictum *est* nobis, & ira furoris *erit* super Israelem.

die uno, omnes viros bellatores: eò quòd reliquissent Dominum Deum patrum suorum.

7. Eodem tempore occidit Zechri vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus ejus, Elcanam quoq; secundum à rege.

8. Ceperuntque filii Israel de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntque eam in Samariam.

9. Ea tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Oded: qui egressus obviam exercitui venienti in Samariam, & dixit eis, Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum cōtra Judam, tradidit eos in manibus vestris, occidistis eos atrociter, ita ut ad cœlum pertingeret vestra crudelitas.

10. Insuper filios Juda, & Jerusalem vultis vobis subjicere in servos & ancillas, quod nequaquam facto opus est, peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.

11. Sed audite consilium meum, & reducite captivos quos adduxistis de fratribus vestris: quia magnus furor Domini imminet vobis.

12. Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Johanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amasias filius Hadali, contra eos qui veniebant de prælio,

13. Et dixerunt eis, Non introducetis huc captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adjicere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Domini imminet super Israel.

καὶ εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν δυνατῶν ἰσχύϊ, ἐν τῷ καταλιπεῖν αὐτοὺς Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν.

7. Καὶ ἀπέκτεινε Ζεχρὶ ὁ δυνατὸς τοῦ Ἐφραὶμ τὸν Μαασίαν τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως καὶ τὸν Ἐσρικὰμ ἡγούμενον τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ τὸν Ἐλκανὰν τὸν δεύτερον τοῦ βασιλέως.

8. Καὶ ᾐχμαλώτευσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν διακοσίας χιλιάδας γυναικῶν, καὶ υἱοὺς καὶ θυγατέρας, καὶ σκῦλα πολλὰ ἐσκύλευσαν ἐξ αὐτῶν, καὶ ἤνεγκαν τὰ σκῦλα εἰς Σαμάρειαν.

9. Καὶ ἐκεῖ ἦν προφήτης τοῦ Κυρίου, Ὠδὴδ ὄνομα αὐτῷ· καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν τῆς δυνάμεως τῶν ἐρχομένων εἰς Σαμάρειαν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἰδοὺ ὀργὴ Κυρίου τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων ὑμῶν ἐπὶ τὸν Ἰούδαν, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν, καὶ ἀπεκτείνατε ἐν αὐτοῖς ἐν ὀργῇ, καὶ ἕως τῶν οὐρανῶν ἔφθασε.

10. Καὶ νῦν οὓς υἱοὺς Ἰούδα καὶ Ἱερουσαλὴμ ὑμεῖς λέγετε κατακτήσασθαι εἰς δούλους καὶ δούλας, οὐκ ἰδοὺ εἰμὶ μεθ' ὑμῶν, μαρτυρῆσαι Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν, πλημμέλειαι μεθ' ὑμῶν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν.

11. Καὶ νῦν ἀκούσατέ μου καὶ ἀποστρέψατε τὴν αἰχμαλωσίαν ἣν ᾐχμαλωτεύσατε ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὅτι ὀργὴ θυμοῦ Κυρίου ἐφ' ὑμῖν.

12. Καὶ ἀνέστησαν ἄρχοντες ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἐφραὶμ Ἀζαρίας ὁ τοῦ Ἰωανᾶν, καὶ Βαραχίας ὁ τοῦ Μοσολλαμὼθ, καὶ Ἐζεκίας ὁ τοῦ Σελλὴμ, καὶ Ἀμασίας ὁ τοῦ Ἀδδὶ ἐπὶ τοὺς ἐρχομένους ἀπὸ τοῦ πολέμου.

13. Καὶ εἶπαν αὐτοῖς, οὐ μὴ εἰσαγάγητε τὴν αἰχμαλωσίαν ὧδε πρὸς ἡμᾶς, ὅτι εἰς τὸ πλημμελῆσαι τῷ Κυρίῳ ἐφ' ἡμᾶς, ὑμεῖς λέγετε προσθεῖναι ἐπὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ ἐπὶ τὴν ἄγνοιαν ἡμῶν, ὅτι πολλὴ ἡ ἁμαρτία ἡμῶν καὶ ὀργὴ θυμοῦ Κυρίου ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Israelitæ ob crudelitatē in Judam ab Oded Propheta reprehensi captivos Judah remittunt.

Iſraelitæ ob crudelitatē in Judam ab Obed Propheta reprehenſi captivos Judah remittunt.

14. Καὶ ἀφῆκαν οἱ πολεμισταὶ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὰ σκῦλα ἐναντίον τῶν ἀρχόντων καὶ πάσης τῆς ἐκκλησίας.

15. Καὶ ἀνέστησαν ἄνδρες οἱ ἐπεκλήθησαν ἐν ὀνόμασιν, καὶ ἀντελάβοντο τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ πάντας τοὺς γυμνοὺς περιέβαλον ἀπὸ τῶν σκύλων, καὶ ἐνέδυσαν αὐτοὺς καὶ ὑπέδησαν, καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς τοῦ φαγεῖν, καὶ πιεῖν, καὶ ἀλείψασθαι, καὶ ἀντελάβοντο αὐτῶν ἐν ὑποζυγίοις παντὸς ἀσθενοῦς· καὶ κατέστησαν αὐτοὺς εἰς Ἱεριχὼ τὴν πόλιν τῶν φοινίκων πρὸς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καὶ ἀπέστρεψαν εἰς Σαμάρειαν.

16. Καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Αχαζ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων τοῦ βοηθῆσαι αὐτῷ.

17. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἔτει καὶ οἱ Ἰδουμαῖοι ἐπέθεντο, καὶ ἐπάταξαν ἐν Ἰούδα, καὶ ἠχμαλώτευσαν αἰχμαλωσίαν.

18. Καὶ οἱ Ἀλλόφυλοι ἐπέθεντο ἐπὶ τὰς πόλεις τῆς πεδινῆς, καὶ ἀπὸ λιβὸς τοῦ Ἰούδα, καὶ ἔλαβον τὴν Βαιθσαμὴς, καὶ τὴν Αἰλὼν καὶ τὴν Γαδηρὼθ, καὶ τὴν Σοκχὼθ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ τὴν Θάμναν καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ τὴν Γαμζὼ καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ.

19. Ὅτι ἐταπείνωσε Κύριος τὸν Ἰούδαν διὰ τὸν Αχαζ βασιλέα Ἰούδα, ἀνθ' ὧν ἀπεκάλυψεν ἐν τῷ Ἰούδα, καὶ ἀπέστη ἀποστασίᾳ ἀπὸ Κυρίου.

20. Καὶ ἦλθεν ἐπὶ τὸν Αχαζ Θεγλαθ Φαλνασὰρ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, καὶ ἐπάταξεν αὐτόν.

21. Καὶ ἔλαβεν Αχαζ τὰ ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου καὶ τὰ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ ἔδωκε τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ οὐκ εἰς βοήθειαν αὐτῷ ἦν.

22. Ἀλλ' ἢ τοῦ θλιβῆναι αὐτόν, καὶ προσέθηκεν Αχαζ τοῦ ἀποστῆναι ἀπὸ Κυρίου· καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Αχαζ·

Ζη-

14. Dimiſeruntque viri bellatores prædam, & univerſa, quæ ceperant coram principibus & omni multitudine.

15. Steterruntq; viri quos ſuprà memoravimus: & apprehendentes captivos, omneſque qui nudi erant, veſtierunt de ſpoliis: cumque veſtiſſent eos, & calceaſſent, & refeciſſent cibo ac potu, unxiſſentque propter laborem, & adhibuiſſent eis curam: quicunque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, impoſuerunt eos jumentis, & adduxerunt Jericho civitatem palmarum ad fratres eorum, ipſiq; reverſi ſunt in Samariam.

16. Tempore illo miſit rex Achaz ad regem Aſſyriorum, poſtulans auxilium.

17. Veneruntque Idumæi, & percuſſerunt multos ex Juda, & ceperunt prædam magnam.

18. Philiſthiim quoque diffuſi ſunt per urbes campeſtres, & ad meridiem Judæ: ceperuntque Bethſames, & Ajalon, & Gaderoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gamzo, cum viculis ſuis: & habitaverunt in eis.

19. Humiliaverat enim Dominus Judam propter Achaz regem Juda, eò quòd nudaſſet eum auxilio, & contemptui habuiſſet Dominum.

20. Adduxitque contra eum Thelgath phalnaſar regem Aſſyriorum, qui & afflixit eum, & nullo reſiſtente vaſtavit.

21. Igitur Achaz ſpoliata domo Domini, & domo regum, ac principum, dedit regi Aſſyriorum munera: tamen nihil ei profuit.

22. Inſuper & tempore anguſtiæ ſuæ auxit contemptum in Dominum, ipſe per ſe rex Achaz.

Im-

14. Dereliquit igitur [20] exercitus captivitatem & prædam illam coram principibus & toto cœtu.

15. Et ſurrexerunt viri qui [21] nominati ſunt per nomina, & ceperunt captivitatem illam, & omnes nudos eorum veſtierunt de [22] ſpoliis, veſtierunt inquam illos, & calceaverūt eos, cibaveruntq; eos, ac potaverunt eos, unxerunt quoq; eos, atq; deduxerūt eos in aſinis omnem [23] infirmum, adduxeruntq; eos in Jeriho civitatem palmarum [24] ad fratres eorum: poſtea reverſi ſunt *in* Someron.

16. Tempore illo miſit rex Ahaz [25] ad reges Aſſur, ut ſibi opem ferrent.

17. Adhuc autem Edomæi venerunt, & percuſſerunt [26] de Jehudah, ceperuntq; captivos.

18. Peliſthim preterea [27] diffuderunt ſe per urbes planiciei, & ad meridiem Jehudah: ceperuntque Beth-ſemes, & Ajalon, & Gederoth, & Socho & [28] villas ejus, & Timnah & villas ejus, & Gimzo & villas ejus, habitaveruntq; ibi.

19. Humiliaverat enim Jehovah ipſum Jehudah propter Ahaz regem Iſraelis, quia [29] ceſſare fecerat *cultum* de Jehudah, & prævaricando prævaricatus fuerat in Jehovam.

20. Venit itaq; [30] ad eum Thilgath Pilneeſer rex Aſſur, [31] qui fuit illi oneri, nec roboravit eum.

21. Diviſit enim Ahaz domum Jehovæ & domum regis, & principum, & dedit regi Aſſur, [32] nec *tamen* fuit illi auxilio.

22. Tempore autem quo erat anguſtiis affectus addidit, ut prævaricaretur in Jehovam: ipſe *eſt* rex Ahaz.

Im-

14. Da lieſſen die geharniſchten die gefangene vnd den raub für den oberſten vnd für der gantzen gemeine.

15. Da ſtunden auff die menner / die jtzt mit namen genennet ſind / vnd namen die gefangenen / vnd alle die bloß vnter jnen waren / zogen ſie an von dem geraubten / vnd kleideten ſie / vnd zogen jnen ſchuch an / vnd gaben jnen zu eſſen vnd zu trincken / vnd ſalbeten ſie / vnd füreten ſie auff eſeln alle die ſchwach waren / vnd brachten ſie gen Jeriho zur Palmenſtadt bey jre brüder / vnd kamen wider gen Samaria.

16. Zu derſelben zeit / ſandte der könig Ahas zu den königen von Aſſur / das ſie jm hülffen.

17. Vnd es kamen abermal die Edomiter / vnd ſchlugen Juda / vnd füreten etliche weg.

18. Auch theten ſich die Philiſter nider in den ſtedten / in der awe vnd gegen mittag Juda / vnd gewonnen Beth-Semes / Ajalon / Gederoth / vnd Socho mit jren töchtern / vnd Thimna mit jren töchtern / vnd Gimſo mit jren töchtern / vnd wohneten drinnen.

19. Denn der HERR demütiget Juda vmb Ahas willen / des königs Juda / darumb / das er Juda bloß machet / vnd vergreiff ſich am HERRN.

20. Vnd es kam wider in Tiglath Pilneſer der könig von Aſſur / der belagert jn / aber er kundt jn nicht gewinnen.

21. Denn Ahas teilet das hauß des HERRN / vnd das hauß des königs vnd der oberſten / das er dem könige zu Aſſur gab. Aber es halff jn nichts.

22. Dazu in ſeiner noth / macht der könig Ahas des vergreiffens am HERRN noch mehr.

20. *expeditus.*
21. *expreſſi ſunt in nominib. et prehenderunt in capt.*
22. *ſpolio.*
23. *impingentem.*
24. *apud fr.*
25. *ſuper R. A ad auxiliandum ſibi.*
26. *in Je. & captivaverunt captivitatem.*
27. *irruerunt in urbes humilis loci.*
28. *filias ejus.* ſic in ſeq.
29. *nudare fecerat* (ſc. *populum*, *Exodi* 32. *n.* 24.) *&.*
30. *ſuper eum.*
31. *& angori fuit illi.*
32. *& non ad auxiliandum ſibi. Et in tempore anguſtiam adferendi* (ſcil. *Jehovā*) *illi, & addidit ad prævaricandum.*

Vnd

CAPUT XXVIII.

33. *percutientibus in eum.*
34. *ipsi adjuvantes (sc. sunt) eos, i. e. & adjuvabunt me. & ipsi fuerunt illi ad ruere-faciendum eum.*
35. *truncavit.*
36. *& in omni urbe & urbe, i. e. ad suffiendum.*
37. *super lib.*
38. *& cubuit.*

23. Vnd opfferte den Göttern zu Damascon / die jn geschlagen hatten / vnd sprach / Die Götter der könige zu Syrien helffen jnen. Darumb wil ich jnen opffern / das sie mir auch helffen. So doch dieselben jm vnd dem gantzen Jsrael ein fall waren.
24. Vnd Ahas bracht zu hauff die gefesse des hauses Gottes / vnd samlet die gefesse im hause Gottes / vnd schloß die thür zu am hause des HERRN / vnd macht jm altar in allen winckeln zu Jerusalem.
25. Vnd in den stedten Juda hin vnd her machet er höhen zu reuchern andern Göttern / vnd reitzet den HERRN seiner veter Gott.
26. Was aber mehr von jm zu sagen ist / vnd alle seine wege / beide ersten vnd letzten / Sihe / das ist geschrieben im buch der könige Juda vnd Jsrael.
27. Vnd Ahas entschlieff mit seinen vetern / vnd sie begruben jn in der stadt zu Jerusalem / aber sie brachten jn nicht vnter die greber der könige Jsrael. Vnd sein son Jehiskia ward könig an seine stat.

23. Immolavit namq; diis Darmesec, 33 qui percusserant eum: dixitq;, Quandoquidem dii regũ Aram 34 adjuvant eos, illis immolabo, ut adjuvent me: quũ *tamen* ipsi fuerint illi ruinæ & universo Israeli.
24. Cõgregavit quoq; Ahaz vasa domus Dei, & 35 confregit vasa domus Dei, clausitq; ostia domus Jehovæ, & fecit sibi altaria in omni angulo in Jerusalaim:
25. 36 Sed & in singulis urbibus Jehudah fecit excelsa ut incensum offerret diis alienis, & ad iram provocavit Jehovam Deum patrum suorum.
26. Reliquum autem verborum ejus, & omnium viarum ejus, priorum & posteriorum, ecce ipsa scripta *sunt* 37 in libro regum Jehudah & Israelis.
27. 38 Dormivit autem Ahaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate in Jerusalaim: nõ enim adduxerunt eum ad sepulchra regum Israelis. regnavitq; Jehizcijahu filius ejus pro eo.

23. Immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit, Dii regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi. cùm è contrario ipsi fuerint ruinæ ei, & universo Israel.
24. Direptis itaque Achaz omnibus vasis domus Dei, atque confractis, clausit januas templi Dei: & fecit sibi altaria in universis angulis Jerusalem.
25. In omnibus quoque urbibus Juda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.
26. Reliqua autem sermonum ejus, & omnium operum suorum priorum & novissimorum scripta sunt in libro regum Juda & Israel.
27. Dormivitq; Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate Jerusalem, neque enim receperũt eum in sepulchra regum Israel. Regnavitque Ezechias filius ejus pro eo.

23. Ζητήσω τοὺς θεοὺς Δαμασκοῦ τοὺς τύπτοντάς με. καὶ εἶπεν ὅτι οἱ θεοὶ βασιλέως Συρίας καταισχύουσιν αὐτούς, τοίνυν θύσω αὐτοῖς, καὶ ἀντιλήψονταί μου. καὶ ἐγένοντο αὐτῷ αὐτοὶ εἰς σκῶλον καὶ παντὶ Ἰσραήλ.
24. Καὶ ἀπέστησεν Ἀχαζ τὰ σκεύη οἴκου Κυρίου, καὶ κατέκοψεν αὐτά, καὶ ἀπέκλεισεν Ἀχαζ τὰς θύρας οἴκου Κυρίου, καὶ ἐποίησεν αὐτῷ θυσιαστήριον ἐν πάσῃ γωνίᾳ ἐν Ἱερουσαλήμ.
25. Καὶ ἐν πάσῃ πόλει, καὶ ἐν τῇ πόλει Ἰούδα ἐποίησεν ὑψηλά, τοῦ θυμιᾶν θεοῖς ἀλλοτρίοις, καὶ παρώργισε Κύριον τὸν θεὸν τῶν πατέρων αὐτοῦ.
26. Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι αὐτοῦ καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ αἱ πρῶται καὶ ἔσχαται οὐκ ἰδοὺ εἰσὶ γεγραμμένοι ἐπὶ βιβλίου βασιλέων Ἰούδα καὶ Ἰσραήλ;
27. Καὶ ἐκοιμήθη Ἀχαζ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη ἐν πόλει Δαυίδ, καὶ οὐκ ἤνεγκαν αὐτὸν εἰς τοὺς τάφους τῶν βασιλέων Ἰσραήλ, καὶ ἐβασίλευσεν Ἐζεκίας υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Achaz impius ab Assyriis pressus in graviorẽ Idololatriam labitur.

Das XXIX. Cap.

Cap. 29.

1. *regnavit filius duarum decadũ & pent. dũ anni, & duas decades & enneadem anni r.*
2. *regnandi eum, in m.*
3. *roboravit i.*
4. *& collegit eos ad plateam orientis.*

Jehiskia war fünff vnd zwentzig jar alt / da er könig ward / vnd regieret neun vnd zwentzig jar zu Jerusalem. Seine mutter hieß Abia eine tochter Zacharja.
2. Vnd er thet das dem HERRN wolgefiel / wie sein vater David.
3. Er thet auff die thür am hause des HERRN / im ersten monden des ersten jars seines königreichs / vnd befestiget sie.
4. Vnd bracht hinein die priester vnd Leuiten / vnd versamlet sie auff der breiten gassen gegen morgen.
5. Vnd sprach zu jnen / Höret mir zu jr Leuiten / hei-

CAP. XXIX.

Jehizcijahu 1 regnare cœpit quum esset viginti quinq; annorum, & viginti novem annis regnavit in Jerusalaim: nomen autem matris ejus Abiiah filia Zecharjahu.
2 Fecitq; rectum in oculis Jehovæ juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.
3. Ipse anno primo 2 regni sui, mense primo aperuit ostia domus Jehovæ, & 3 instauravit illa.
4. Fecitq; venire sacerdotes atq; Levitas, 4 colligens eos in platea orientali:
5. Dixitq; eis, Audite me Levitæ: nunc sanctificate vos, sancti-f-

CAP. XXIX.

Igitur Ezechias regnare cœpit, cùm viginti quinque esset annorum, & viginti novem annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Abia, filia Zachariæ.
2. Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, juxta omnia, quæ fecerat David pater ejus.
3. Ipso anno & mense primo regni sui aperuit valvas domus Domini, & instauravit eas.
4. Adduxitq; sacerdotes atque Levitas, & congregavit eos in plateam orientalem.
5. Dixitque ad eos, Audite me Levitæ, & sancti-fica-

Κεφαλ. κθ'.

Υἱὸς ὢν εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν Ἐζεκίας ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν· καὶ εἴκοσι καὶ ἐννέα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ. καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἀβία θυγάτηρ Ζαχαρίου,
2. Καὶ ἐποίησεν Ἐζεκίας τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησε Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.
3. Καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἔστη Ἐζεκίας ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ ἀνέῳξε τὰς θύρας οἴκου Κυρίου, καὶ ἐπεσκεύασεν αὐτάς.
4. Καὶ εἰσήγαγε τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευίτας, καὶ κατέστησεν αὐτοὺς εἰς τὸ κλίτος τὸ πρὸς ἀνατολάς.
5. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἀκούσατέ μου οἱ Λευῖται, νῦν ἁγιά-

1. Reg. 18.

Ezechias pius Achaz impio succedens cultum Dei restituit.

ἁσθητε, ϗ ἁγιάσατε τὸν οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων ὑμῶν, ϗ ἐκβάλετε τὴν ἀκαθαρσίαν ἐκ τῶν ἁγίων.

6. Ὅτι ἀπέστησαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ϗ ἐποίησαν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ϗ ἐγκατέλιπον αὐτόν, ϗ ἀπέστρεψαν τὸ πρόσωπον αὐτῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς Κυρίου, ϗ ἔδωκαν αὐχένα.

7. Καὶ ἀπέκλεισαν τὰς θύρας τοῦ ναοῦ, ϗ ἔσβεσαν τοὺς λύχνους, ϗ θυμίαμα οὐκ ἐθυμίασαν, ϗ ὁλοκαυτώματα οὐ προσήνεγκαν ἐν τῷ ἁγίῳ τῷ Θεῷ Ισραήλ.

8. Καὶ ἐγένετο ὀργὴ Κυρίου ἐπὶ Ἰούδαν ϗ Ἱερουσαλήμ· ϗ ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς ἔκστασιν ϗ εἰς ἀφανισμὸν ϗ εἰς συριγμόν, ὡς ὑμεῖς ὁρᾶτε τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν.

9. Καὶ ἰδοὺ ἐπεπτώκασιν οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν ῥομφαίᾳ, ϗ οἱ υἱοὶ ἡμῶν, ϗ αἱ θυγατέρες ἡμῶν, ϗ αἱ γυναῖκες ἡμῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐν γῇ οὐχ ἑαυτῶν.

10. Ἕνεκεν τούτου ἐγένετο ἐπὶ καρδίας μου τοῦ διαθέσθαι διαθήκην τῷ Κυρίῳ Θεῷ Ισραήλ, ϗ ἀποστρέψει ἀφ᾽ ἡμῶν τὴν ὀργὴν τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ.

11. Καὶ νῦν μὴ διαλίπητε τοῦ ποιεῖν, ὅτι ἐν ὑμῖν ᾑρέτικε Κύριος τοῦ στῆναι ἐναντίον αὐτοῦ λειτουργεῖν αὐτῷ, ϗ εἶναι αὐτοῦ λειτουργοὺς ϗ θυμιῶντας.

12. Καὶ ἀνέστησαν οἱ Λευῖται Μαὰθ ὁ τοῦ Ἀμεσσὶ, ϗ Ἰωὴλ ὁ τοῦ Ἀζαρίου ἐκ τῶν υἱῶν Καάθ· ϗ ἐκ τῶν υἱῶν Μεραρί, Κὶς ὁ τοῦ Ἀβδὶ, ϗ Ἀζαρίας ὁ τοῦ Ἰαλαιήλ· ϗ ἀπὸ τῶν υἱῶν Γερσῶν, Ἰωὰχ ὁ τοῦ Ζεμμὰ ϗ Ὠδαὰν ὁ τοῦ Ἰωάχ.

13. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἐλισαφάν, Σαμβρὶ ϗ Ἰεϊήλ· ϗ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἀσάφ, Ζαχαρίας, ϗ Ματθανίας.

14. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Αἱμάν, Ἰεϊὴλ ϗ Σεμεΐ· ϗ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰδιθοὺν, Σαμαίας ϗ Ὀζιήλ.

Καὶ

ficamini, mundate domum Domini Dei patrũ vestrorum, & auferte omnem immunditiam de sanctuario.

6. Peccaverunt patres nostri, & fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: averterunt facies suas à tabernaculo Domini, & præbuerunt dorsum.

7. Clauserunt ostia, quæ erant in porticu, & extinxerũt lucernas: incensumque non adoleverunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israel.

8. Concitatus est itaque furor Domini super Judam & Jerusalem: tradiditque eos in commotionem, & in interitum, & in sibilum, sicut ipsi cernitis oculis vestris.

9. En, corruerunt patres nostri gladiis: filii nostri, & filiæ nostræ, & conjuges captivæ ductæ sunt propter hoc scelus.

10. Nunc ergo placet mihi ut ineamus fœdus cum Domino Deo Israel, & avertet à nobis furorem iræ suæ.

11. Filii mei nolite negligere: vos elegit Dominus ut stetis coram eo, & ministretis illi, colatisque eum, & cremetis ei incensum.

12. Surrexerunt ergo Levitæ: Mahath filius Amasai, & Joel filius Azariæ, de filiis Caath. Porrò de filiis Merari: Cis filius Abdi, & Azarias filius Jalaleel. De filiis autem Gerson, Joah filius Zemma, & Eden filius Joah.

13. At veró de filiis Elisaphan: Samri & Jahiel. De filiis quoque Asaph: Zacharias & Mathanias.

14. Nec non de filiis Heman, Jahiel, & Semei. Sed & de filiis Idithun, Semejas & Oziel.

Con-

ficate quoq; domum Jehovæ Dei patrum vestrorum & educite, 5 immunditiam de sanctitate.

6. Nam prævaricati sunt patres nostri, & fecerunt malum in oculis Jehovæ Dei nostri, 6 derelinquentes eum, & avertentes facies suas á tabernaculo Jehovæ, 7 tradentes cervicem.

7. Etiam clauserunt ostia porticus, 1 & extinxerunt lucernas, suffimentumq; non suffierunt, 8 nec holocaustum obtulerunt in sanctitate Deo Israelis.

8. Propterea fuit ira Jehovæ super Jehudah & Jerusalaim, tradiditq; eos in commotionem, in 9 desolationem, & in sibilum, quemadmodum vos 10 cernitis oculis vestris.

9. Et en corruerunt patres nostri 11 gladio, & filii nostri & filiæ nostræ, atq; uxores nostræ in captivitatem illam 12 propter hoc.

10. Nunc *igitur* cum corde meo *est* percutere fœdus 13 cum Jehova Deo Israelis, ut avertat à nobis iram furoris sui.

11. Filii mei nunc ne erretis: 14 Vos enim elegit Jehovah, ut stetis coram eo ad ministrandum ei, ut sitis ei ministri, & thus offeratis.

12. Surrexerunt itaq; Levitæ, Mahath filius Amasai, & Joel filius Azarjahu, de filiis 15 Cahathitarum: de filiis vero Merari, Cis filius Abdi, & Azarjahu filius Jehalelel: & de 16 Gersunitis Joah filius Zimmah, & Eden filius Joah.

13. De filiis quoq; Elisaphan, Simri & Jeiel: de filiis autem Asaph, Zecharjahu, & Matthanjahu.

14. Et de filiis Heman, Jehiel, & Simi: de filiis vero Jeduthun, Semaajah, & Uzziel.

Con-

heiliget euch nu/ das jr heiliget das haus des HERRN ewer veter Gott / vnd thut eraus den vnflat aus dem heiligthumb.

6. Denn vnser veter haben sich vergriffen / vnd gethan das dem HERRN vnserm Gott vbel gefelt/ vnd haben jn verlassen. Denn sie haben jr angesicht von der wonung des HERRN gewand/ vnd den rücken zugekeret.

7. Vnd haben die thür an der halle zugeschlossen/ vnd die lampen ausgelescht/ vnd kein reuchwerck gereuchert / vnd kein brandopffer gethan im heiligthumb / dem Gott Israel.

8. Daher ist der zorn des HERRN vber Juda vnd Jerusalem komen/ vnd hat sie gegeben in zurstrewung vnd verwüstung/ das man sie anpfeifft/ wie jr mit ewrn augen sehet.

9. Denn sihe/ vmb desselben willen sind vnser veter gefallen durchs schwert / vnser söne/ töchter vnd weiber sind weggefürt.

10. Nu hab ichs im sinn einen bund zu machen mit dem HERRN dem Gott Israel/ das sein zorn vnd grim sich von vns wende.

11. Nu meine söne seid nicht hinlessig / denn euch hat der HERR erwelet/ das jr für jm stehen solt/ vnd das jr seine diener vnd reucher seid.

12. Da machten sich auff die Leviten/ Mahath/ der son Amasai / vnd Joel der son Asarja/ aus den kindern der Kahathiter. Aus den kindern aber Merari / Kis der son Abdi/ vnd Asarja der son Jehaleel. Aber aus den kindern der Gersoniter / Joab der son Simma / vnd Eden der son Joah.

13. Vnd aus den kindern Elizaphan / Simri vnd Jehiel. Vnd aus den kindern Assaph/ Sacharja vnd Mathanja.

14. Vnd aus den kindern Heman/ Jehiel vnd Semei. Vnd aus den kindern Jeduthun/ Semaea vnd Vsiel.

5. *separationem .i. quod separandum est.*

6. *& dereliquerunt e. & averterunt f. s.*

7. *& dederunt c.*

8. *& ascensionem non ascendere fecerunt.*

9. *stuporem.*

10. *videntes, scil. estis.*

11. *in gl.*

12. *super hoc.*

13. *Jehova D. I. & avertet a. n. æstum f. s.*

14. *quia in vobis elegit J. ad standum ad facies e. ad m. e. & ad existendum ei ministrantes et suffientes.*

15. *Cahathitæ.*

16. *Gersunitæ.*

1544::

17. et sanctificaverunt se.
18. in verbis.
19. ad interiorem partem domus.
20. ad atrium.
21. ad educendum.
22. in die octonarii m. venerunt ad port. &c. ad dies octo, & in die sedenarii m.
23. ascensionis.
24. removere fecerant &c. suo, in prævaricando ipsum
25. & manicavit 3.
26. peccatum (Num 19 n. 4. Exdi 29. n. 13.) super regno, & super S. & super J.
27. ad ascendere faciendum.
28. bovem, sing. pro pro plur. enallage usitata.

15. Vnd sie versamleten jre brüder vnd heiligeten sich/vnd giengen hinein nach dem gebot des königes/aus dem wort des HERRN zu reinigen das hauß des HERRN.
16. Die priester aber giengen hinein inwendig ins hauß des HERRN zu reinigen / vnd theten alle vnreinigkeit (die im tempel des HERRN funden ward) auff den hoff am hause des HERRN / vnd die Leuiten namen sie auff / vnd trugen sie hinaus in den bach Kidron.
17. Sie fiengen aber an am ersten tage des ersten monden sich zu heiligen/vnd am achten tage des monden giengen sie in die halle des HERRN/ vnd heiligeten das hauß des HERRN acht tage / vnd volendeten es im sechzehenden tage des ersten monden.

18. Vnd sie giengen hinein zum könige Hiskia/vnd sprachen/ Wir haben gereiniget das gantze hauß der HERRN/ den brandopffers altar/ vnd alle sein gerete/ den tisch der schawbrot vnd alle sein gerete.

19. Vnd alle gefesse/die der könig Ahas/da er könig war/ weggeworffen hatte/da er sich versündigt/die haben wir zugericht/vnd geheiliget/Sihe/ sie sind für dem altar des HERRN.
20. Da macht sich der könig Hiskia frűe auff/vnd versamlet die obersten der stadt/ vnd gieng hinauff zum hause des HERRN.
21. Vnd brachten erzu sieben farren/ sieben widder/ sieben lemmer/vnd sieben zigenböcke zum sündopffer für das königreich/ für das heiligthumb vnd für Juda. Vnd er sprach zu den priestern der kinder Aaron/das sie opffern solten auff dem altar des HERRN.
22. Da schlachten sie die rinder/vnd die priester namen das blut/ vnd sprengeten es auff den altar/vnd schlachten die widder / vnd sprengeten das blut auff den altar / vnd

15. Congregaverűtq; fratres suos: 17 qui sanctificati, ingressi sunt juxta mandatű regis 18 cum verbis Jehovę ad mundandum domum Jehovæ.

16. Ingressi sunt inquam sacerdotes 19 in domum Jehovæ ad mundandum, & eduxerunt omnem immunditiam quã invenerunt in templo Jehovæ, 20 in atrio domus Jehovę: susceperunt autem Levitæ, 21 ut educerent ad torrentem Cidron foras.

17. Cœperunt autẽ in prima mensis primi sanctificare, & 22 die octava mẽsis ingressi sunt porticũ Jehovæ, sanctificaveruntq, domũ Jehovæ diebus octo, & die decimasexta mensis primi perfecerunt.

18. Ingressi sunt itaq; intro ad Hizcijahu regem, ac dixerunt, Mundavimus totam domum Jehovæ, & altare 23 holocausti, & omnia vasa ejus, & mensam dispositionis, ac omnia vasa ejus:
19. Omnia quoq; vasa quæ 24 neglexerat rex Ahaz in regno suo, dum prævaricaretur, præparavimus & sanctificavimus, & ecce illa *sunt* coram altari Jehovæ.

20. 25 Mane itaq; surrexit Iehizcijahu rex, congregavitque principes civitatis, & ascendit *in* domum Iehovæ.
21. Adduxerunt autem tauros septem, & arietes septem, & agnos septem, & hircos caprarum septem in 26 sacrificium pro peccato, pro regno, & pro sanctuario, & pro Iehudah, dixitq; filiis Aharon sacerdotibus 27 ut offerrent super altare Iehovæ.
22. Mactaverunt itaq; 28 boves, & exceperunt sacerdotes sanguinem ac sparserunt super altare: mactaverunt & arietes, ac sparserunt sanguinem super altare: mactaverunt

15. Congregaveruntq; fratres suos, & sanctificati sunt, & ingressi sunt juxta mandatum regis, & imperium Domini, ut expiarent domum Dei.
16. Sacerdotes quoque ingressi templum Domini, ut sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intrò repererant in vestibulo domus Domini: quam tulerunt Levitæ, & asportaverunt ad torrentem Cedron foras.
17. Cœperunt autem prima die mensis primi mundare, & in die octavo ejusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini: expiaveruntq; templum diebus octo, & die sexta decima mensis ejusdem, quod cœperant impleverunt.
18. Ingressi quoq; sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei, Sanctificavimus omnẽ domum Domini, & altare holocausti, vasaq; ejus, nec non & mensam propositionis cum omnibus vasis suis,
19. Cunctamque templi supellectilem quam polluerat rex Achaz in regno suo, postquam prævaricatus est: & ecce exposita sunt omnia coram altari Domini.
20. Consurgensque diluculo Ezechias rex, adunavit omnes principes civitatis, & ascendit in domum Domini.
21. Obtuleruntq; simul tauros septem, & arietes septem, agnos septem, & hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Juda: dixitque sacerdotibus filiis Aaron, ut offerrent super altare Domini.
22. Mactaverunt igitur tauros, & susceperunt sanguinem sacerdotes, & fuderunt illum super altare: mactaverunt etiam arietes, & illorum sanguinem

15. Καὶ συνήγαγε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν καὶ ἡγιάσθησαν κατὰ τὴν ἐντολὴν Ἐζεκίου τοῦ βασιλέως διὰ προστάγματος Κυρίου, τοῦ καθαρίσαι τὸν οἶκον Κυρίου.
16. Καὶ εἰσῆλθον οἱ ἱερεῖς ἔσω εἰς τὸν οἶκον Κυρίου ἁγνίσαι, καὶ ἐξέβαλον πᾶσαν τὴν ἀκαθαρσίαν τὴν εὑρεθεῖσαν ἐν οἴκῳ Κυρίου εἰς τὴν αὐλὴν οἴκου Κυρίου· καὶ ἐδέξαντο οἱ Λευῖται τοῦ ἐξενεγκεῖν εἰς τὸν χειμάῤῥουν Κέδρων ἔξω.

17. Καὶ ἤρξαντο ἐν μιᾷ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου τοῦ ἁγιάσαι, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν Κυρίου, καὶ ἡγίασαν τὸν οἶκον Κυρίου ἐν ἡμέραις ὀκτώ, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑκκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου συνετέλεσαν.

18. Καὶ εἰσῆλθον ἔσω πρὸς Ἐζεκίαν τὸν βασιλέα, καὶ εἶπον αὐτῷ, ἡγιάσαμεν πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, καὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς ὁλοκαυτώσεως, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ τὴν τράπεζαν τῆς προθέσεως αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς.
19. Καὶ πάντα τὰ σκεύη, ἃ ἐμίανεν ὁ βασιλεὺς Ἄχαζ ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καὶ τῇ ἀποστῆναι αὐτόν, ἡτοιμάσαμεν καὶ ἡγιάσαμεν αὐτά, καὶ ἰδού ἐστιν ἐναντίον τοῦ θυσιαστηρίου Κυρίου.
20. Καὶ ὤρθρισεν Ἐζεκίας ὁ βασιλεύς, καὶ συνήγαγε τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως, καὶ ἀνέβη εἰς οἶκον Κυρίου.

21. Καὶ ἀνήνεγκεν ἑπτὰ μόσχους, καὶ ἑπτὰ κριούς, καὶ ἑπτὰ ἀμνούς, καὶ ἑπτὰ χιμάρους αἰγῶν περὶ ἁμαρτίας, περὶ τῆς βασιλείας, καὶ περὶ τῶν ἁγίων, καὶ περὶ Ἰσραήλ· καὶ εἶπε τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν τοῖς ἱερεῦσι, τοῦ ἀνενεγκεῖν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον Κυρίου.

22. Καὶ ἔθυσαν τοὺς μόσχους, καὶ ἐδέξαντο οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα καὶ προσέχεον ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἔθυσαν τοὺς κριούς, καὶ προσέχεον ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ αἷμα. καὶ ἔθυσαν τοὺς ἀμνούς, καὶ

Ezechias pius Achazi impio succedens cultum Dei restituit.

Ezechias pius Achaz impio succedens cultum Dei restituit.

προσέχεον τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

23. Καὶ προσήγαγον τοὺς χιμάρους τοὺς περὶ ἁμαρτίας ἐναντίον τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐπέθηκαν τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπ' αὐτούς.

24. Καὶ ἔθυσαν αὐτοὺς οἱ ἱερεῖς, καὶ περιεῤῥάντισαν τὸ αἷμα αὐτῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἐξιλάσαντο περὶ παντὸς Ισραὴλ, ὅτι περὶ παντὸς Ισραὴλ εἶπεν ὁ βασιλεὺς προσενεχθῆναι τὰ ὁλοκαυτώματα, καὶ τὰ περὶ ἁμαρτίας.

25. Καὶ ἔστησεν τοὺς Λευίτας ἐν οἴκῳ Κυρίου ἐν κυμβάλοις καὶ ἐν νάβλαις, καὶ ἐν κινύραις κατὰ τὴν ἐντολὴν Δαυὶδ τοῦ βασιλέως καὶ Γὰδ τοῦ ὁρῶντος τῷ βασιλεῖ καὶ Νάθαν τοῦ προφήτου, ὅτι δι' ἐντολῆς Κυρίου τὸ πρόσταγμα ἐν χειρὶ τῶν προφητῶν αὐτοῦ.

26. Καὶ ἔστησαν οἱ Λευῖται ἐν ὀργάνοις Δαυὶδ, καὶ οἱ ἱερεῖς ἐν σάλπιγξιν.

27. Καὶ εἶπεν Εζεκίας, τοῦ ἀνενεγκεῖν τὴν ὁλοκαύτωσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· καὶ ἐν τῷ ἄρξασθαι ἀναφέρειν τὴν ὁλοκαύτωσιν, ἤρξαντο ᾄδειν τῷ Κυρίῳ, καὶ αἱ σάλπιγγες πρὸς τὰ ὄργανα Δαυὶδ βασιλέως Ισραήλ.

28. Καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία προσεκύνει, καὶ οἱ ψαλτῳδοὶ ᾄδοντες καὶ αἱ σάλπιγγες σαλπίζουσαι, ἕως οὗ συνετελέσθη ἡ ὁλοκαύτωσις.

29. Καὶ ὡς συνετέλεσαν ἀναφέροντες, ἔκαμψεν ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ εὑρεθέντες σὺν αὐτῷ, καὶ προσεκύνησαν.

30. Καὶ εἶπεν Εζεκίας ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες τοῖς Λευίταις, τοῦ ὑμνεῖν τὸν Κύριον ἐν λόγοις Δαυὶδ καὶ Ασὰφ τοῦ προφήτου· καὶ ὕμνουν ἐν εὐφροσύνῃ, καὶ ἔπεσον καὶ προσεκύνησαν.

31. Καὶ ἀπεκρίθη Εζεκίας καὶ εἶπεν, νῦν ἐπληρώσατε τὰς χεῖρας ὑμῶν, προσαγάγετε καὶ φέρετε θυσίας αἰνέσεως εἰς

οἶκον

super altare fuderunt: immolaveruntque agnos, & fuderunt super altare sanguinem.

23. Applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & universa multitudine: imposueruntque manus suas super eos.

24. Et immolaverunt illos sacerdotes, & asperserunt sanguinem eorum coram altari pro piaculo universi Israelis: pro omni quippe Israel præceperat rex, ut holocaustum fieret, & pro peccato.

25. Constituit quoque Levitas in domo Domini cum cymbalis & psalteriis, & citharis secundum dispositionem David regis, & Gad Videntis, & Nathan prophetæ: siquidem Domini præceptum fuit per manum prophetarum ejus.

26. Steteruntque Levitæ tenentes organa David, & sacerdotes tubas.

27. Et jussit Ezechias ut offerrent holocausta super altare: cumque offerrentur holocausta, cœperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diversis organis, quæ David rex Israel reperrat concrepare.

28. Omni autem turba adorante, cantores, & ii qui tenebant tubas, erant in officio suo, donec compleretur holocaustum.

29. Cumque finita esset oblatio, incurvatus est rex, & omnes, qui erant cum eo, & adoraverunt.

30. Præcepitq; Ezechias, & principes Levitis ut laudarent Dominum sermonibus David & Asaph Videntis: qui laudaverunt eum magna lætitia, & incurvato genu adoraverunt.

31. Ezechias autem etiam hæc addidit, Implestis manus vestras Domino, accedite, & offerte vi-

cti-

& agnos ac sparserunt sanguinem super altare.

23. Applicuerũt præterea hircos 29 sacrificii pro peccato coram rege & cœtu, imposueruntq; manus suas super eos.

24. Mactaverunt autem eos sacerdotes, & 30 expiaverunt sanguinem eorum super altare, ad expiandum 31 universum Israelem: nam pro universo Israele 32 jussit rex *fieri* holocaustum & sacrificium pro peccato.

25. Statuitq; Levitas *in* domo Jehovæ 33 cum cymbalis, psalteriis, & citharis, juxta præceptum Davidis, & Gad Videntis regis, & Nathan prophetæ: quia 34 per manum Jehovæ *illud fuit* preceptũ, per manum prophetarum ejus.

26. Steterunt itaq; Levitæ, illi 35 cum instrumentis musicis Davidis, & sacerdotes cum tubis.

27. Jussit inquam Hizcijahu ut offerrent holocaustum ipsum super altare. quo tempore autem cœpit holocaustũ, cœpit canticum Jehovæ & *cum* tubis, & per manus instrumentorum Davidis regis Israelis.

28. Universus vero cœtus 36 adorabãt, *dominus* autem cãtici canebat, ac *dominus* tubarũ clangebat, totumque illud *perseverabat* donec perficeretur holocaustum.

29. Cumq; perfecissent offerre, incurvaverunt se rex atq; omnes *qui* inventi *sunt* cum eo, & 37 adoraverunt.

30. Tum præcepit Jehizcijahu rex & principes Levitis 38 ut laudarent Jehovã verbis Davidis & Asaph Videntis: laudaverunt itaq; usq; *ad* lætitiam, 39 incurvaveruntq; se atq; adoraverunt.

31. Posthec loquutus Jehizcijahu dixit, Nunc † implestis manum vestram Jehovæ: accedite & adducite victimas,

&

schlachteten die lemmer / vnd sprengeten das blut auff den altar.

23. Vnd brachten die böcke zum sündopffer für dem könige vnd der gemeine / vnd legten jre hende auff sie.

24. Vnd die priester schlachten sie / vnd entsündigeten jr blut auff dem altar zu versünen das gantze Israel. Denn der könig hatte befohlen brandopffer vnd sündopffer zu thun / für das gantze Israel.

25. Vnd er stellet die Leuiten im hause des HERRN / mit cymbeln / psaltern vnd harffen / wie es David befohlen hatte / vnd Gad der schawer des königs / vnd der prophet Nathan / denn es war des HERRN gebot durch seine propheten.

26. Vnd die Leuiten stunden mit den seitenspielen Dauid / vnd die priester mit den drometen.

27. Vnd Hiskia hieß sie brandopffer thun auff dem altar. Vnd vmb die zeit / da man anfieng das brandopffer / fieng auch an der gesang des HERRN / vnd die drometen / vnd auff mancherley seitenspiel Dauid des königs Israel.

28. Vnd die gantze gemeine betet an / vnd der gesang der senger / vnd das drometen der drometer / weret alles / biß das brandopffer ausgericht war.

29. Da nu das brandopffer ausgerichtet war / beuget sich der könig vnd alle die bey jm vorhanden waren / vnd beteten an.

30. Vnd der könig Hiskia sampt den obersten hieß die Leuiten den HERRN loben mit dem geticht Dauid vnd Assaph des schawers / vnd sie lobeten mit freuden / vnd neigeten sich vnd beteten an.

31. Vnd Hiskia antwortet / vnd sprach / Nu habt jr ewre hende gefüllet dem HERRN / trettet herzu / vnd bringet her

die

29. *peccati*, supra n. 26.
30. *peccataverunt.*
31. *super n.*
32. *dixit r. ascensionem & peccatum, n. 29.*
33. *in cymb. & in nablis, & in c. in precepto.*
34. *in manu p. in manu pr. e.*
35. *in vasis Davidis, & S. in t. & dixit H. ad faciendum ascendere ascensionem ad alt. & in temp. c. ascensio, cœpit c. J. & tuba, & super manus vasorum D.*
36. *incurvantes se.* (scil. *erant*) *& canticũ cantoris, & turba buccinantium omne illud usq; complere ascensionem. Et secundũ complere ascendere-facere, poplites-flexerunt.*
37. *incurvaverũt se & dixit J.*
38. *ad laudes-dicendũ Jehova in verbis D.*
39. *verticem-inclinaverunt & incurvaverunt se. Et respondit J. & dixit.*

ε;56:ς.

40. *ascensiones.*
41. *ascensionum, quam ait.*
42. *bovis sex centuria, & pecudis t. m.*
43. *erant ad parum, & non poterant nudare omnes ascensiones. & corroboraverũt eos f. e. L. usque complere opus.*
44. *& etiam ascensio ad multitudinẽ in adip. p. & in l. ad ascensionem.*
45. *super (scil. quod) præp. D. p. qu. in subito fuit verbum illud.*

Cap. 30.

1. *super u. I.*
2. *super Ephr. & M. ad veniendum ad domum*
3. *in J. ad faciendum.*
3. *& consiliatus (in consilium adhibitus) est R.*
4. *ad faciendum P. in m. s.*
5. *in temp.*
6. *sanctificaverant se ad s. & pop. non congregatus erant ad Jer.*

die opffer vnd lobopffer zum hause des HERRN. Vnd die gemeine bracht erzu opffer vnd lobopffer / vnd jederman freywilliges hertzen brandopffer.

32. Vnd die zal der brandopffer / so die gemeine erzu brachte / war siebentzig rinder / hundert widder / vnd zwey hundert lemmer / vnd solchs alles zu brandopffer dem HERRN.

33. Vnd sie heiligeten sechs hundert rinder / vnd drey tausent schaff.

34. Aber der priester war zu wenig / vnd kundten nicht allen brandopffern die haut abziehen / darumb namen sie ire brüder die Leuiten / biß das werck ausgericht ward / vnd biß sie die priester heiligeten / denn die Leuiten sind leichter zu heiligen / wider die priester.

35. Auch war der brandopffer viel mit dem fett der danckopffer vnd tranckopffer zu den brandopffern / also ward das ampt am hause des HERRN fertig.

36. Vnd Hiskia frewet sich sampt allem volck / das man mit Gott bereit war worden / denn es geschach eilend.

Das XXX. Cap.

VND Hiskia sandte hin zum gantzen Israel vnd Juda / vnd schreib brieffe an Ephraim vnd Manasse / das sie kemen zum hause des HERRN gen Jerusalem / Passah zu halten / dem HERRN dem Gott Israel.

2. Vnd der könig hielt einen raht mit seinen obersten / vnd der gantzen gemeine zu Jerusalem / das Passah zu halten im andern monden.

3. Denn sie kundtens nicht halten zur selbigen zeit / darumb / das der priester nicht gnug geheiliget waren / vnd das volck noch nicht zu hauff komen war gen Jerusalem.

& laudes *in* domum Jehovæ. Attulerunt itaq; congregatio victimas, & laudes, omnis quoq; voluntarius corde *attulit* 40 holocausta.

31. Fuit autem numerus 41 holocaustorum, quæ attulerunt congregatio, boves septuaginta, arietes centum, agni ducenti: in holocaustum Jehovæ *fuerunt* omnia hæc.

33. Sanctificationes vero *fuerunt* 42 boves sexcenti, & pecudum tria millia.

34. Veruntamen sacerdotes 43 pauciores erant quàm qui possent excoriare omnia holocausta: propterea juverunt eos fratres eorum Levitæ, donec consummaretur opus, ac donec sanctificarent sese *alii* sacerdotes. Levitæ enim *erant* recti corde ad sanctificandum se præ sacerdotibus.

35. 44 Præterea *fuit* holocaustorum ingens copia cum adipibus pacificorum, & libaminibus ad holocaustum: & præparatum est ministerium domus Jehovæ.

36. Lætatus est itaq; Jehizcijahu, atq; universus populus, 45 quod præparasset Deus populum, quia de repente fuit res *illa*.

CAP. XXX.

MIsit autem Jehizcijahu 1 ad universum Israelem & Jehudah, & etjam epistolas scripsit 2 ad Ephraim & Menasseh, ut venirent in domum Jehovæ in Jerusalaim, ut facerent Pesah Jehovæ Deo Israelis.

2. 3 Consilium autẽ ceperat rex & principes ejus, universusq; cœtus in Jerusalaim, 4 ut facerent Pesah mense secundo.

3. Non enim poterant facere illud 5 tempore ipso, quia sacerdotes non 6 erant sanctificati ad sufficientiam, neque populus erat congregatus *in* Jerusalaim.

ctimas, & laudes in domo Domini. Obtulit ergo universa multitudo hostias, & laudes, & holocausta mente devota.

32. Porrò numerus holocaustorum, quæ obtulit multitudo, hic fuit, tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos.

33. Sanctificaveruntque Domino boves sexcentos, & oves tria millia.

34. Sacerdotes verò pauci erant, nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherent: unde & Levitæ fratres eorum adjuverunt eos, donec impleretur opus, & sanctificarentur antistites: Levitæ quippe faciliori ritu sanctificantur, quàm sacerdotes.

35. Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes pacificorum, & libamina holocaustorum: & completus est cultus domus Domini.

36. Lætatusque est Ezechias, & omnis populus, eò quòd ministerium Domini esset expletum, de repente quippe hoc fieri placuerat.

CAP. XXX.

MIsit quoque Ezechias ad omnem Israel & Judam: scripsitq; epistolas ad Ephraim & Manassen, ut venirent ad domum Domini in Jerusalem, & facerent Phase Domino Deo Israel.

2. Inito ergo consilio regis & principum, & universi cœtus Jerusalem, decreverunt ut facerent Phase mense secundo.

3. Non enim occurrerant facere in tempore suo: quia sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Jerusalem.

οἶκον Κυρίου. καὶ ἀνήνεγκεν ἡ ἐκκλησία θυσίας εἰς οἶκον Κυρίου, καὶ πᾶς πρόθυμος τῇ καρδίᾳ ὁλοκαυτώσεις.

32. Καὶ ἐγένετο ὁ ἀριθμὸς τῆς ὁλοκαυτώσεως, ἧς ἀνήνεγκεν ἡ ἐκκλησία, μόσχοι ἑβδομήκοντα, κριοὶ ἑκατόν, ἀμνοὶ διακόσιοι, εἰς ὁλοκαύτωσιν Κυρίου πάντα ταῦτα.

33. Καὶ οἱ ἡγιασμένοι μόσχοι ἑξακόσιοι, πρόβατα τρισχίλια.

34. Πλὴν οἱ ἱερεῖς ὀλίγοι ἦσαν, καὶ οὐκ ἠδύναντο δεῖραι τὴν ὁλοκαύτωσιν, καὶ ἀντελαμβάνοντο αὐτῶν οἱ Λευῖται, ἕως οὗ συνετελέσθη τὸ ἔργον, καὶ ἕως οὗ ἡγιάσθησαν οἱ ἱερεῖς, ὅτι οἱ Λευῖται προθύμως ἡγιάσθησαν παρὰ τοὺς ἱερεῖς.

35. Καὶ ἡ ὁλοκαύτωσις πολλὴ ἐν τοῖς στέασι τῆς τελειώσεως τοῦ σωτηρίου καὶ αἱ σπονδαὶ τῆς ὁλοκαυτώσεως, καὶ ἡτοιμάσθη τὸ ἔργον ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου.

36. Καὶ εὐφράνθη Ἐζεκίας καὶ πᾶς ὁ λαός, διὰ τὸ ἡτοιμακέναι τὸν Θεὸν τῷ λαῷ, ὅτι ἐξάπινα ἐγένετο ὁ λόγος.

Κεφαλ. λ'.

ΚΑὶ ἀπέστειλεν Ἐζεκίας ἐπὶ πάντα Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδαν ἐπιστολάς, καὶ ἔγραψεν ἐπὶ τὸν Ἐφραὶμ καὶ Μανασσῆ ἐλθεῖν εἰς οἶκον Κυρίου εἰς Ἱερουσαλήμ, τοῦ ποιῆσαι τὸ φασὲχ τῷ Κυρίῳ Θεῷ Ἰσραήλ.

2. Καὶ ἐβουλεύσατο ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία ἡ ἐν Ἱερουσαλήμ, ποιῆσαι τὸ φασὲχ τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ.

3. Οὐ γὰρ ἐδυνήθησαν αὐτὸ ποιῆσαι ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅτι οἱ ἱερεῖς οὐχ ἡγιάσθησαν ἱκανοί, καὶ ὁ λαὸς οὐ συνήχθη ἐν Ἱερουσαλήμ.

Echei al pius Achaz impio succedens cultum Dei restituit.

Ezechias phaſe celebrat, & populũ ad verũ Dei cultum revocat.

4. Καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐναντίον τοῦ βασιλέως καὶ ἐναντίον πάσης τῆς ἐκκλησίας.

5. Καὶ ἔστησαν λόγον τοῦ διελθεῖν κήρυγμα ἐν παντὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ Δὰν ἕως Βηρσαβεαί, τοῦ ἐλθεῖν καὶ ποιῆσαι τὸ φασὲχ τῷ Κυρίῳ Θεῷ Ἰσραὴλ ἐν Ἱερουσαλήμ, ὅτι τὸ πλῆθος οὐκ ἐποίησε κατὰ τὴν γραφήν.

6. Καὶ ἐπορεύθησαν οἱ τρέχοντες σὺν ταῖς ἐπιστολαῖς παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀρχόντων εἰς πάντα Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδαν, κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως λέγοντες, υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπιστρέψατε πρὸς Κύριον Θεὸν Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ ἐπιστρέψει τοὺς ἀνασεσωσμένους τοὺς καταλειφθέντας ἀπὸ χειρὸς βασιλέως Ἀσσυρίων.

7. Καὶ μὴ γίνεσθε καθὼς οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν, οἱ ἀπέστησαν ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς ἐρήμωσιν, καθὼς ὑμεῖς ὁρᾶτε.

8. Καὶ νῦν μὴ σκληρύνητε τοὺς τραχήλους ὑμῶν, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, δότε δόξαν Κυρίῳ τῷ Θεῷ. καὶ εἰσέλθετε εἰς τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ, ὃ ἡγίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ δουλεύσατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν, καὶ ἀποστρέψει ἀφ' ὑμῶν τὸν θυμὸν τῆς ὀργῆς αὐτοῦ.

9. Ὅτι ἐν τῷ ἐπιστρέφειν ὑμᾶς πρὸς Κύριον, οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ἔσονται ἐν οἰκτιρμοῖς ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς, καὶ ἀποστρέψει αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν ταύτην, ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐκ ἀποστρέψει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀφ' ἡμῶν, ἐὰν ἐπιστρέψωμεν πρὸς αὐτόν.

10. Καὶ ἦσαν οἱ τρέχοντες διαπορευόμενοι πόλιν ἐκ πόλεως ἐν τῷ ὄρει Ἐφραίμ, καὶ Μανασσῆ, καὶ ἕως Ζαβουλών· καὶ ἐγένοντο ὡς καταγελῶντες αὐτῶν, καὶ μυκτηρίζοντες αὐτούς.

11. Ἀλλὰ ἄνθρωποι ἀπὸ Ἀσὴρ καὶ Μανασσῆ, καὶ ἀπὸ Ζαβουλὼν ἐνετράπησαν, καὶ ἦλθον εἰς Ἱερουσαλήμ.

Καὶ

4. Placuitque ſermo regi & omni multitudini.

5. Et decreverunt ut mitterent nuntios in univerſũ Iſrael, de Berſabee uſq; Dan, ut venirent, & facerent Phaſe Domino Deo Iſrael, in Jeruſalem: multi enim non fecerant ſicut lege præſcriptum eſt.

6. Perrexeruntque curſores cum epiſtolis ex regis imperio, & principum ejus, in univerſum Iſrael & Judã juxta id quod rex juſſerat, prædicantes, filii Iſrael revertimini ad Dominum Deum Abraham, & Iſaac, & Iſrael: & revertetur ad reliquias, quæ effugerunt manus regis Aſſyriorum.

7. Nolite fieri ſicut patres veſtri & fratres, qui receſſerũt à Domino Deo patrum ſuorum, & tradidit eos in interitũ, ut ipſi cernitis.

8. Nolite indurare cervices veſtras, ſicut patres veſtri, tradite manus Domino, & venite ad ſanctuarium ejus, quod ſanctificavit in æternum: ſervite Domino Deo patrum veſtrorum, & avertetur à vobis ira furoris ejus.

9. Si enim vos reverſi fueritis ad Dominum, fratres veſtri & filii habebũt miſericordiam coram dominis ſuis, qui illos duxerunt captivos, & revertentur in terram hanc: pius enim & clemens eſt Dominus Deus veſter, & non avertet faciem ſuam à vobis, ſi reverſi fueritis ad eum.

10. Igitur curſores pergebant velociter de civitate in civitatem per terram Ephraim & Manaſſæ, uſque ad Zabulon, illis irridentibus & ſubſannantibus eos.

11. Attamen quidam viri ex Aſer & Manaſſe & Zabulon acquieſcentes conſilio, venerunt Jeruſalem.

In

4. Et 7 placuit hæc res in oculis regis & in oculis totius cœtus.

5. Et 8 conſtituerũt, ut *præconis* voce divulgarent per univerſum Iſraelem à Beer-ſeba uſq; Dan, ut venirent ad faciendum Peſah Jehovæ Deo Iſraelis in Jeruſalaim: quia nõ 9 multo *jam tempore* fecerant *Paſcha*, ſicut ſcriptum eſt.

6. 10 Profecti ſunt itaq; curſores cum epiſtolis de manu regis, & principum ejus in univerſum Iſraelem & Jehudah, 11 cum mandato regis hujuſmodi, Filii Iſraelis revertimini ad Jehovam Deum Abraham, Iſhac, & Iſraelis: & convertetur ad 12 eos qui evaſerunt vobis † è manu regum Aſſur.

7. Et ne ſitis ſicut patres veſtri & 13 fratres veſtri, qui prævaricati ſunt in Jehovam Deum patrum ſuorum: propterea tradidit eos in deſolationem, quemadmodum vos 14 cernitis.

8. Nunc *ergo* ne induretis cervicem veſtram, ſicut patres veſtri, date manum Jehovæ, & venite ad ſanctuarium ejus, quod ſanctificavit in ſeculum, & ſervite Jehovæ Deo veſtro, & avertetur à vobis 15 ira furoris ejus.

9. Si enim reverſi fueritis ad Jehovam, fratres veſtri & filii veſtri miſericordiã conſequentur corã illis, qui captivos duxerunt eos, ut revertantur ad terrã iſtam quoniam 16 clemens & miſericors *eſt* Jehovah Deus veſter, nec avertet faciem à vobis ſi reverſi fueritis ad ipſum.

10. 17 Curſores autẽ illi tranſibant de civitate in civitatem per terram Ephraim & Menaſſeh, uſq; ad Zebulun, *at iſti* irridebant eos, & ſubſannabant.

11. Veruntamen viri *quidam* de Aſer & Menaſſeh & Zebulun 18 humiliaverũt ſe, & venerunt in Jeruſalaim.

In

4. Vnd es gefiel dem könige wol/ vnd der gantzen gemeine.

5. Vnd beſtelleten/ das ſolchs ausgeruffe würde durch gantz Iſrael/ von Berſeba an biß gen Dan/ das ſie kemen Paſſah zu halten/ dem HERRN dem Gott Iſrael zu Jeruſalem/ denn es war lang nicht gehalten/ wie es geſchrieben ſtehet.

6. Vnd die leuffer giengen hin mit den brieffen von der hand des königes vnd ſeiner oberſten/ durch gantz Iſrael vnd Juda/ aus dem befehl des königs/ vnd ſprachen/ Jr kinder Iſrael bekeret euch zu dem HERRN dem Gott Abraham/ Iſaac vnd Iſrael/ ſo wird er ſich kehren zu den vbrigen/ die noch vbrig vnter euch ſind aus der hand der könige zu Aſſur.

7. Vnd ſeid nicht wie ewre veter vnd brüder/ die ſich am HERRN jrer veter Gott vergriffen/ vnd er ſie gab in eine verwüſtung/ wie jr ſelber ſehet.

8. So ſeid nu nicht halßſtarrig wie ewre veter/ ſondern gebt ewre hand dem HERRN/ vnd komet zu ſeinem heiligthumb/ das er geheiliget hat ewiglich/ vnd dienet dem HERRN ewrem Gott/ ſo wird ſich der grim ſeines zorns von euch wenden.

9. Denn ſo jr euch bekeret zu dem HERRN/ ſo werden ewre brüder vnd kinder barmhertzigkeit haben für denen die ſie gefangen halten/ das ſie wider in diß land komen. Deñ der HERR ewr Gott iſt gnedig vnd barmhertzig/ vnd wird ſein angeſicht nicht von euch wenden/ ſo jr euch zu jm bekeret.

10. Vnd die leuffer giengen von einer ſtadt zur andern/ im lande Ephraim vnd Manaſſe vnd biß gen Sebulon/ aber ſie verlacheten vnd ſpotteten jr.

11. Doch etliche von Aſſer vnd Manaſſe vnd Sebulon/ demütigeten ſich/ vnd kamen gen Jeruſalem.

Auch

7. rectum fuit hoc verbum.
8 ſtatuerunt verbum ad tranſire-faciendum vocem in u. I. &c. & uſque D. ad veniendum.
9. ad multitudinem (vel multum, ſcil. temporis) fec.
10. & iverunt c. in (.i. cum) ep.
11. & in mand. i. dicendo.
12. evaſionem relictam vobis.
13. ſicut fr. v.
14. videntes ſc. eſtis.
15. aſtus ſ. e. quia in convertendo vos ſuper Jeh. &c. in miſerationes (ſcil. erunt) ad facies captivãtium eos, ad revertendum.
16. gratioſus.
17. & fuerunt curſores tranſeuntes, etc. ad terram E. & M. & uſque Z. & fuerunt irridentes ſuper eis & ſub ſannantes in eos
18. humiliati ſunt.

1557::

19. ad dandum

20. in verbo J.

21. ad faciendum festum inf. in m. f. c. ad multitudinem v. Et omnia suffitoria r. & pr. ad t. C. Et mactaverunt P. in quatuor decem (card. pro ordin.) m.

22. suffusi sunt & s.

23. ascensiones.

24. super st. s. s. iudicium s.

25. spargentes sc. erant.

26. multitudo in c.

27. mactatione Pesachim pro omni non mundo.

28. quia comed. P. in non sicut scriptum.

29. super eis.

30. expiabit pro eo.

31. ad quaerendum D.

32. & non secundum purificationem sanctitatis. Et audivit Ieh. ad 9.

33. in laetitia m.

12. Auch kam Gottes hand in Juda/ das er jnen gab einerley hertz zu thun nach des königes vnd der öbersten gebot/ aus dem wort des HERRN.

13. Vnd es kam zu hauffe gen Jerusalem ein gros volck/ zu halten das fest der vngesewrten brot im andern monden/ ein seer grosse gemeine.

14. Vnd sie machten sich auff/ vnd theten ab die altar/ die zu Jerusalem waren/ vnd alle reuchwerck theten sie weg/ vnd worffen sie in den bach Kidron.

15. Vnd schlachten das Passah am vierzehenden tage des andern monden. Vnd die priester vnd Leuiten bekandten jre schande/ vnd heiligeten sich/ vnd brachten die brandopffer zum hause des HERRN.

16. Vnd stunden in jrer ordnung/ wie sichs gebürt/ nach dem gesetz Mose des mans Gottes. Vnd die priester sprengeten das blut von der hand der Leuiten.

17. Denn jr waren viel in der gemeine/ die sich nicht geheiliget hatten/ Darumb schlachten die Leuiten das Passah für alle die nicht rein waren/ das sie dem HERRN geheiliget würden.

18. Auch war des volcks viel von Ephraim/ Manasse/ Jsaschar/ vnd Sebulon/ die nicht rein waren/ sondern assen das osterlamb/ nicht wie geschrieben stehet. Denn Hiskia bat für sie/ vnd sprach.

19. Der HERR der gütig ist/ wird gnedig sein/ allen die jr hertz schicken Gott zu suchen den HERRN/ den Gott jrer veter/ vnd nicht vmb der heiligen reinigkeit willen.

20. Vnd der HERR erhöret Hiskia/ vnd heilet das volck.

21. Also hielten die kinder Jsrael/ die zu Jerusalem funden wurden/ das fest der vngesewrten brot sieben tage mit grosser freude. Vnd die Le-

uiten

12. In Jehudah quoq; fuit manus Dei, 19 ut daret eis cor unum ad faciendum praeceptum regis & principum 20 juxta verbum Iehovae.

13. Congregati sunt itaq; in Ierusalaim populus multus, 21 ut facerent solennitatem infermentorum mense secundo, coetus *inquam* multus valde.

14. Surrexerunt autem, & removerunt altaria quae *erant* in Ierusalaem: omnia quoq; altaria suffimenti removerunt, ac projecerunt in torrentem Cidron.

15. Posthec immolaverunt Pesah quartadecima mensis secundi: Sacerdotes autem illi & Levitae, pudore 22 suffusi sanctificaverunt se, & adduxerunt 23 holocausta *in* domum Iehovae.

16. Steteruntq; 24 in statione sua secundum morem suum, secundum legem Moseh viri Dei: & sacerdotes 25 spargebant sanguinem de manu Levitarum.

17. Quia 26 multi *erant* in coetu qui nō sanctificaverant se, idcirco Levitae *erāt* super 27 immolatione victimarum Pesah pro omnibus immundis ad sanctificandum Iehovae.

18. Multitudo namq; populi, multitudo ex Ephraim & Menasseh Issachar & Zebulun non mundaverant se, 28 attamen comederunt Pesah, non juxta id quod scriptum *est*: sed ! oravit Iehizcijahu 29 pro eis, dicendo, Iehovah bonus 30 expiet eum.

19. *Qui* totum cor suū paravit 31 ut requirat Deum, Iehovam Deum patrum suorum, 32 quamvis non *sit purificatus* juxta purificationē sanctam.

20. Exaudivit autem Iehovah Iehizcijahu, & sanavi populum.

21. Fecerunt itaq; filii Israelis *qui* invēti *sunt* in Ierusalaim, solēnitatem infermentorum septem diebus 33 cum laetitia magna, &

lau-

12. In Juda verò facta est manus Domini, ut daret eis cor unum ut facerent juxta praeceptum regis, & principum, verbum Domini.

13. Congregatique sunt in Jerusalem populi multi, ut facerent solennitatem azymorum in mense secundo.

14. Et surgentes destruxerunt altaria, quae erāt in Jerusalem: atque universa, in quibus idolis adolebatur incensum, subvertentes, projecerunt in torrentem Cedron.

15. Immolaverunt autem Phase quarta decima die mensis secundi. Sacerdotes quoque, atque Levitae tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini.

16. Steteruntque in ordine suo juxta dispositionem & legem Moysi hominis Dei: sacerdotes verò suscipiebant effundendum sanguinem de manibus Levitarum,

17. Eò quòd multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarēt Levitae Phase his, qui non occurrerant sanctificari Domino.

18. Magna etiam pars populi de Ephraim & Manasse, & Issachar, & Zabulon, quae sanctificata non fuerat, comedit Phase, non juxta quod scriptum est: & oravit pro eis Ezechias, dicens, Dominus bonus propitiabitur.

19. Cunctis qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum: & non imputabit eis quòd minus sanctificati sunt.

20. Quem exaudivit Dominus, & placatus est populo.

21. Feceruntque filii Israel, qui inventi sunt in Jerusalem, solennitatem azymorum septem diebus in laetitia magna lau-

dan

Ezechias phase celebrat, & populū ad verū Dei cultum revocat.

12. Καὶ ἐν Ἰούδα ἐγένετο χεὶρ Κυρίου δοῦναι αὐτοῖς καρδίαν μίαν ἐλθεῖν τοῦ ποιῆσαι κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν ἀρχόντων ἐν λόγῳ Κυρίου.

13. Καὶ συνήχθησαν ἐν Ἱερουσαλὴμ λαὸς πολὺς τοῦ ποιῆσαι τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων ἐν τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ, ἐκκλησία πολλὴ σφόδρα.

14. Καὶ ἀνέστησαν τοῦ καθελεῖν τὰ θυσιαστήρια ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ πάντα ἐν οἷς ἐθυμίων τοῖς ψευδέσι, κατέσπασαν καὶ ἔρριψαν εἰς τὸν χειμάῤῥουν Κεδρών.

15. Καὶ ἔθυσαν τὸ φασὲχ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ δευτέρου· καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ἐνετράπησαν καὶ ἡγιάσθησαν, καὶ εἰσήνεγκαν ὁλοκαυτώματα εἰς τὸν οἶκον Κυρίου.

16. Καὶ ἔστησαν ἐπὶ τὴν στάσιν αὐτῶν κατὰ τὸ κρίμα αὐτῶν, κατὰ τὴν ἐντολὴν Μωυσῆ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἱερεῖς ἐδέχοντο τὰ αἵματα ἐκ χειρὸς τῶν Λευιτῶν.

17. Ὅτι πλῆθος τῆς ἐκκλησίας οὐχ ἡγνίσθησαν· καὶ οἱ Λευῖται ἦσαν τοῦ θύειν τὸ φασὲχ παντὶ τῷ μὴ δυναμένῳ ἁγνισθῆναι τῷ Κυρίῳ.

18. Ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ λαοῦ ἀπὸ Ἐφραὶμ καὶ Μανασσῆ, καὶ Ἰσσάχαρ, καὶ Ζαβουλὼμ οὐχ ἡγνίσθησαν, ἀλλὰ καὶ ἔφαγον τὸ φασὲχ, οὐ παρὰ τὴν γραφήν· καὶ προσηύξατο Ἐζεκίας περὶ τούτων λέγων, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ ἀγαθὸς ἐξίλασαι.

19. Ὑπὲρ πάσης καρδίας κατευθυνούσης ἐκζητῆσαι τὸν Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ οὐκ ὡς κατὰ τὴν ἁγνείαν τῶν ἁγίων.

20. Καὶ ἐπήκουσε Κύριος τοῦ Ἐζεκίου, καὶ ἰάσατο τὸν λαόν.

21. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ οἱ εὑρεθέντες ἐν Ἱερουσαλὴμ τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων ἑπτὰ ἡμέρας ἐν εὐφροσύνῃ μεγάλῃ, καὶ καθυμνοῦν τῷ Κυρίῳ ἡμέραν

καθ'

Ezechias phase celebrat, & populũ ad verũ Dei cultum revocat.

καθ' ἡμέραν· ἐ οἱ Λευῖται ϰ οἱ ἱερεῖς ἐν ὀργάνοις ἰσχύος τῷ Κυρίῳ.

22. Καὶ ἐλάλησεν Εζεκίας ἐπὶ καρδίαν πάντων τ Λευιτῶν ἐ τῶν συνιέντων σύνεσιν ἀγαθὴν τῷ Κυρίῳ· ἐ συνετέλεσαν τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων ἑπτὰ ἡμέραις θύοντες θυσίας σωτηρίȣ, ϰ ἐξομολογȣ́μενοι Κυρίῳ τῷ Θεῷ τ πατέρων αὐτῶν.

23. Καὶ ἐβουλεύσατο πᾶσα ἡ ἐκκλησία ποιῆσαι ἑπτὰ ἡμέρας ἄλλας· ϰ ἐποίησαν ἑπτὰ ἡμέρας ἄλλας ἐν εὐφροσύνῃ.

24. Οτι Εζεκίας ὁ βασιλεὺς Iȣ́δα ἀπήρξατο πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ χιλίους μόσχους ἐ ἑπτακισχίλια πρόβατα, ϰ οἱ ἄρχοντες ἀπήρξαντο τῷ λαῷ χιλίους μόσχους ϰ προβάτων δέκα χιλιάδας, ἐ ἡγιάσθησαν τ ἱερέων εἰς πλῆθος.

25. Καὶ εὐφράνθη πᾶσα ἡ ἐκκλησία Iȣ́δα ϰ οἱ ἱερεῖς ϰ οἱ Λευῖται, ϰ πᾶσα ἡ ἐκκλησία οἱ ἐλθόντες ἐξ Ισραήλ, ϰ οἱ προσήλυτοι οἱ ἐλθόντες ἐκ γῆς Ισραήλ, ϰ οἱ κατοικοῦντες Iȣ́δα.

26. Καὶ ἐγένετο εὐφροσύνη μεγάλη ἐν Ιερουσαλήμ, ὅτι ἀπὸ ἡμερῶν Σολομῶντος υἱοῦ Δαυὶδ βασιλέως Ισραὴλ οὐκ ἐγένετο τοιαύτη ἑορτὴ ἐν Ιερουσαλήμ.

27. Καὶ ἀνέστησαν οἱ ἱερεῖς οἱ Λευῖται, ϰ εὐλόγησαν τὸν λαόν, ϰ ἐπηκȣ́σθη ἡ φωνὴ αὐτῶν, ἐ ἦλθεν ἡ προσευχὴ αὐτῶν εἰς τὸ κατοικητήριον τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ εἰς τ ȣ̓ρανόν.

Κεφαλ. λα'.

ΚΑὶ ὡς συνετελέσθη ταῦτα πάντα, ἐξῆλθε πᾶς Ισραὴλ οἱ εὑρεθέντες ἐν πόλεσιν Iȣ́δα, ϰ συνέτριψαν τὰς στήλας, ϰ ἐξέκοψαν τὰ ἄλση, ἐ κατέσπασαν τὰ ὑψηλά, ϰ καθεῖλον τὰ θυσιαστήρια ἀπὸ πάσης τ Iȣδαίας ϰ Βενιαμίν, ϰ ἐξ Εφραίμ, ϰ ἀπὸ Μα-

νασ-

dantes Dominum per singulos dies, Levitæ quoq; & sacerdotes per organa, quæ suo officio congruebant.

22. Et locutus est Ezechias ad cor omnium Levitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Domino: & comederunt septem diebus solennitatis immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum suorum.

23. Placuitque universæ multitudini ut celebrarent etiam alios dies septem: quod & fecerunt cum ingenti gaudio.

24. Ezechias autem rex Juda præbuerat multitudini mille tauros, & septem millia ovium: principes verò dederant populo tauros mille, & oves decem millia: sanctificata est ergo sacerdotũ plurima multitudo.

25. Et hilaritate perfusa omnis turba Juda tam sacerdotum & Levitarum, quàm universæ frequentiæ, quę venerat ex Israel; proselytorum quoque de terra Israel, & habitantium in Juda.

26. Factaq; est grandis celebritas in Jerusalẽ, qualis à diebus Salomonis filii David regis Israel in ea urbe non fuerat.

27. Surrexerunt autem sacerdotes atque Levitæ benedicentes populo: & exaudita est vox eorum, pervenitque oratio in habitaculum sanctum cœli.

CAP. XXXI.

CUmque hæc fuissent ritè celebrata, egressus est omnis Israel, qui inventus fuerat in urbibus Juda, & fregerũt simulachra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt: non solùm

de

laudabant Jehovam singulis diebus Levitæ, sacerdotes quoq; cum 34 instrumentis fortitudinis Jehovam.

22. Loquutus est autem Jehizcijahu 35 ad cor omnium Levitarum intelligentium intellectum bonum ipsi Jehovæ, & comederunt 36 sacrificia solennitatis septem diebus, immolantes victimas pacificorum & confitentes Jehovæ Deo patrum suorum.

23. 37 Inierunt autẽ universus cœtus cõsilium, ut facerent septem diebus aliis: feceruntq; septẽ diebus 38 cum lætitia.

24. Nam Hizcijahu rex Jehudah 39 obtulit cœtui mille tauros, & septem millia 40 ovium: principes vero obtulerunt cœtui tauros mille, & ovium decem millia. sanctificaverant autem se sacerdotes 41 quã plurimi.

25. Lætati sunt itaq; universus cœtus Jehudah, & sacerdotes, ac Levitæ, universaq; congregatio 42 quæ venerat de Israele, & peregrini 42 qui venerant de terra Israelis, atq; habitantes in Jehudah.

26. Fuitq; lætitia magna in Jerusalaim: quia à diebus Selomoh filii Davidis regis Israelis non 43 *fuit* tale aliquid in Jerusalaim.

27 Posthæc surrexerunt sacerdotes Levitæ, & benedixerũt populo 44 exaudita q; est vox eorum, & venit oratio eorum ad habitaculũ sanctitatis ejus ad cœlum.

CAP. XXXI.

QUum autem perfecisset 1 totum hoc, egressi sunt universus Israel *qui* inventi *fuerant* 2 in urbibus Jehudah, & fregerunt statuas, & succiderunt lucos, & demoliti sunt excelsa, atq; altaria de universo Jehudah, & Binjamin, 3 in E-

phra-

uiten vnd priester lobeten den HERRN alle tage mit starcken seitenspielen des HERrn.

22. Vnd Hiskia redet hertzlich mit allen Leuiten / die ein guten verstandt hatten am HERRN / vnd sie assen das fest vber sieben tage / vnd opfferten Danckopffer / vnd danckten dem HERRN jrer veter Gott.

23. Vnd die gantze gemeine ward rats / noch ander sieben tage zu halten / vnd hielten auch die sieben tage mit freuden.

24. Denn Hiskia der könig Juda / gab eine hebe für die gemeine / tausent farren / vnd sieben tausent schafe. Die obersten aber gaben eine hebe für die gemeine / tausent farren / vnd zehen tausent schafe / Also heiligeten sich der priester viel.

25. Vnd es frewete sich die gantze gemeine Juda / die priester vnd Leuiten / vnd die gantze gemeine die aus Jsrael komen waren / vnd die frembdlingen die aus dem lande Jsrael komen waren / vnd die in Juda woneten.

26. Vnd war eine grosse freude zu Jerusalem / denn sint der zeit Salomo / des sons Dauid des königs Jsrael / war solchs zu Jerusalem nicht gewesen.

27. Vnd die priester vnd die Leuiten stunden auff / vnd segneten das volck / vnd jre stimme ward erhöret / vnd jr gebet kam hinein für seine heilige wonung im himel.

Das XXXI Cap.

VNd da diß alles war ausgericht / zogen hinaus alle Jsraeliten / die vnter den stedten Juda funden wurden / vnd zubrachẽ die seulen / vnd hieben die hayne ab / vnd brachen ab die höhen vnd altar aus gantzem Juda / BenJamin / Ephraim

Kkk vnd

& laudantes (scil. erant) de die in diem.
34. vasis.
35. super cor.
36. indictionem (vel festum) sept.
37. & consiliatus (.i. in consilium adhibitus est. scil a se ipso, unus. c ad faciendum.
38. in læt.
39. elevavit i. m. juvencos.
40. pecudu. sic mox.
41. ad multitudinem.
42. venientes de Isr.
43. sicut hoc in J.
44. auditum est in vocem eorum.
Cap. 31.
1. & secundum perficere t. h.
2. ad urbes.
3. & in E.

& M. usque ad absolvendum: & rev. &c. ver ad poss. adc. s. Et statuit Jeh. 4. super d. e. virum secundum os ministerij sui (sc. quod erat) Sacerdotib. & Levitis ad ascensionem & ad p. ad ministrandũ, & ad confitendum & ad laudandũ. 5. ad ascensiones, ascensiones matutini & vespera, & ascensiones ad sabbata & ad menses, & ad solennitates. 6. edixit. 7. ad dandum sacerdotum & Levitarum, ut fortes essent in l. 8. & secundum erumpere verbũ istud &c. initium f. musti. 8. ad multitudinem. 9. habitantes. 10. decimam armenti & gregis, & decimam s. sanctificatarum Jeh. D. s. a. & dederunt acervos acervos. In mens. &c. & in m. s. a. Et venerunt 3. &

vnd Manasse/ biß sie sie gar auffreumeten. Vnd die kinder Israel zogen alle wider zu jrem gut in jre stete.

2. Hiskia aber stellet die priester vnd Leuiten in jre ordnung/ ein jglichen nach seinem ampt/ beide/ der priester vnd Leuiten/ zu brandopffern vnd danckopffern/ das sie dieneten/ danckten vnd lobeten in den thoren des lagers des HERRN.

3. Vnd der könig gab sein teil von seiner habe zu brandopffern des morgens vnd des abends/ vnd zu brandopffern des sabbaths vnd newenmonden vnd festen/ wie es geschrieben stehet/ im gesetz des HERRN.

4. Vnd er sprach zum volck das zu Jerusalem wonet/ das sie teil geben den priestern vnd Leuiten/ auff das sie kündten deste herter anhalten am gesetz des HERRN.

5. Vnd da das wort auskam/ gaben die kinder Israel viel erstlinge von getreide/ most/ öle/ honig vnd allerley einkomens vom felde/ vnd allerley zehenden brachten sie viel hinein.

6. Vnd die kinder Israel vnd Juda/ die in den stedten Juda woneten/ brachten auch zehenden von rindern vnd schafen/ vnd zehenden von dem geheiligeten/ das sie dem HERRN jrem Gott geheiliget hatten/ vnd machten hie ein hauffen vnd da ein hauffen.

7. Im dritten monden fiengen sie an hauffen zu legen/ vnd im siebenden monden richteten sie es aus.

8. Vnd da Hiskia mit den öbersten hinein gieng/ vnd sahen die hauffen/ lobeten sie den HERRN vnd sein volck Israel.

9. Vnd Hiskia fraget die priester vnd Leuiten vmb die hauffen.

Vnd

phraim quoq; & Menasseh, donec absolvissent: postea reversi sunt omnes filii Israelis, quisq; ad possessionem suam in urbes suas.

2. Porro Jehizcijahu constituit divisiones sacerdotum [3] & Levitarum [4] juxta divisiones eorum: quemq; secundum ministerium suum, sacerdotes & Levitas, ad holocaustum & pacifica, ut ministrarent, & gratias agerent, & laudarẽt in portis castrorum Jehovæ.

3. (Portio autem regis, de substantia ejus *erat* ad *offerendum* [5] holocausta, holocausta *inquam* mane ac vespere, itẽ holocausta sabbatis, ac calendis & solennitatibus, sicut scriptum *est* in lege Jehovæ.)

4. Et [6] præcepit populo habitatoribus Jerusalaim, [7] ut darent portionem sacerdotibus & Levitis, ut confortarentur in lege Jehovæ.

5. Quumq; multiplicata esset res ista, multiplicaverunt filii Israel primitias frumenti, vini, & olei, & mellis, & omnis proventus agri, atq; decimam omnium [8] in copia adduxerunt.

6. Filii quoq; Israelis & Jehudah qui [9] habitabant in urbibus Jehudah, etiam ipsi [10] decimas boũ & ovium, atq; decimas sanctitatum, quæ sanctificatæ erant Jehovæ Deo suo, adduxerunt, & posuerunt acervatim.

7. Mense tertio cœperunt acervos illos fundare, & mense septimo absolverunt.

8. Venientes autem Jehizcijahu, & principes, viderunt acervos, & benedixerunt Jehovæ, & populo ejus Israeli.

9. Interrogavit vero Jehizcijahu [11] sacerdotes & Levitas de acervis.

Cui

de universo Juda & Benjamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitus everterẽt: reversique sunt omnes filii Israel in possessiones & civitates suas.

2. Ezechias autem constituit turmas sacerdotales, & Leviticas per divisiones suas unumquenq; in officio proprio, tam sacerdotũ videlicet, quam Levitarum, ad holocausta & pacifica, ut ministrarent & confiterentur, canerentque in portis castrorum Domini.

3. Pars autem regis erat, ut de propria ejus substãtia offerretur holocaustũ, manè semper & vespere, sabbatis quoque, & calendis, & solennitatibus cæteris, sicut scriptum est in lege Moysi.

4. Præcepit etiam populo habitantium Jerusalem, ut darent partes sacerdotibus & Levitis, ut possent vacare legi Domini.

5. Quòd cum percrebuisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Israel, frumenti, vini, & olei, mellis quoque: & omnium, quæ gignit humus, decimas obtulerunt.

6. Sed & filii Israel & Juda, qui habitabant in urbibus Juda, obtulerunt decimas boum & ovium, decimasque sanctorum, quæ voverant Domino Deo suo: atque universa portantes, fecerunt acervos plurimos.

7. Mense tertio cœperunt acervorũ jacere fundamenta, & mense septimo compleverunt eos.

8. Cumq; ingressi fuissent Ezechias & principes ejus, viderunt acervos, & benedixerunt Domino ac populo Israel.

9. Interrogavitq; Ezechias sacerdotes & Levitas cur ita jacerent acervi.

Re-

ναοσῆ ἕως εἰς συντέλειαν· καὶ ἐπέστρεψε πᾶς Ἰσραὴλ εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς πόλεις αὐτοῦ.

2. Καὶ ἔταξεν Ἐζεκίας τὰς ἐφημερίας τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν, καὶ τὰς ἐφημερίας ἑκάστου κατὰ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς Λευίταις εἰς τὴν ὁλοκαύτωσιν καὶ εἰς τὴν θυσίαν τοῦ σωτηρίου, καὶ τοῦ αἰνεῖν, καὶ τοῦ ἐξομολογεῖσθαι, καὶ λειτουργεῖν ἐν ταῖς πύλαις, καὶ ἐν ταῖς αὐλαῖς οἴκου Κυρίου.

3. Καὶ ἡ μερὶς τοῦ βασιλέως ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ εἰς τὰς ὁλοκαυτώσεις, τήν τε πρωϊνὴν καὶ τὴν ἑσπερινήν, καὶ εἰς τὰς ὁλοκαυτώσεις τῶν σαββάτων, καὶ εἰς τὰς νουμηνίας, καὶ εἰς τὰς ἑορτὰς τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου.

4. Καὶ εἶπεν Ἐζεκίας τῷ λαῷ τοῖς κατοικοῦσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ δοῦναι τὴν μερίδα τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν, ὅπως κατισχύσωσιν ἐν τῇ λειτουργίᾳ οἴκου Κυρίου.

5. Καὶ ὡς προσέταξεν τὸν λόγον Ἐζεκίας, ἐπλεόνασαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπαρχὴν σίτου, καὶ οἴνου, καὶ ἐλαίου, καὶ μέλιτος, καὶ πᾶν γέννημα ἀγροῦ εἰς πλῆθος ἤνεγκαν.

6. Οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα καὶ αὐτοὶ ἤνεγκαν ἐπιδέκατα μόσχων καὶ προβάτων καὶ ἐπιδέκατα αἰγῶν, καὶ ἡγίασαν τῷ Κυρίῳ Θεῷ αὐτῶν, καὶ εἰσήνεγκαν καὶ ἔθηκαν σωροὺς σωρούς.

7. Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ τρίτῳ ἤρξαντο οἱ σωροὶ θεμελιοῦσθαι, καὶ ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ συνετελέσθησαν.

8. Καὶ ἦλθεν Ἐζεκίας καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ εἶδον τοὺς σωρούς, καὶ εὐλόγησαν τὸν Κύριον καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ Ἰσραήλ.

9. Καὶ ἐπυνθάνετο Ἐζεκίας τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν ὑπὲρ τῶν σωρῶν.

Καὶ

Ezechias simulachra, lucos & excelsa demolitus, sacerdotibus decimas ... ri jubet, ut verbo Dei liberius vacent.

& f. vid. 11. ... s. & super

Sacerdotibus ab Ezechia de decimis prospicitur ut verbo Dei liberius vacent.

10. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Ἀζαρίας ὁ ἱερεὺς ὁ ἄρχων τοῦ οἴκου Σαδδούκ, ἐξ οὗ ἤρξαντο αἱ ἀπαρχαὶ φέρεσθαι εἰς τὸν οἶκον Κυρίου, ἐφάγομεν ϗ ἐπίομεν ϗ ἐγκατελείπομεν ἕως εἰς πλῆθος, ὅτι Κύριος εὐλόγησε τὸν λαὸν αὐτοῦ, ϗ κατελίπομεν ἔτι τὸ πλῆθος τοῦτο.

11. Καὶ εἶπεν Ἐζεκίας, ἑτοιμάσαι παστοφόρια εἰς τὸν οἶκον Κυρίου, ϗ ἡτοίμασαν.

12. Καὶ εἰσήνεγκαν ἐκεῖ τὰς ἀπαρχὰς ϗ τὰ ἐπιδέκατα ἐν πίστει· ϗ ἐπ᾽ αὐτῶν ἐπιστάτης Χωνενίας ὁ Λευίτης, ϗ Σεμεεὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ διαδεχόμενος.

13. Καὶ Ἰεζιὴλ, ϗ Ὀζίας, ϗ Ναὰθ, ϗ Ἀσαὴλ, ϗ Ἰερμώθ, ϗ Ἰωζαβὰδ, ϗ Ἐλιὴλ, ϗ Σαμαχία, ϗ Μαὰθ, ϗ Βανέας καθεσταμένοι διὰ Χωνενίου ϗ Σεμεεὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καθὼς προσέταξεν Ἐζεκίας ὁ βασιλεὺς, ϗ Ἀζαρίας ὁ ἡγούμενος οἴκου Κυρίου.

14. Καὶ Κωρὴ ὁ τοῦ Ἰεμνᾶ ὁ Λευίτης ὁ πυλωρὸς κατὰ ἀνατολὰς ἐπὶ τῶν δομάτων, δοῦναι τὰς ἀπαρχὰς τοῦ Κυρίου, ϗ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων.

15. Διὰ χειρὸς Ἀδὰν ϗ Βενιαμὶν· ϗ Ἰησοῦς ϗ Σεμεεὶ ϗ Ἀμαρείας ϗ Σεχενίας ἐν ταῖς πόλεσι διὰ χειρὸς τῶν ἱερέων ἐν πίστει δοῦναι τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν κατὰ τὰς ἐφημερίας, κατὰ τὸν μέγαν ϗ κατὰ τὸν μικρόν.

16. Ἐκτὸς τῆς ἐπιγονῆς τῶν ἀρσενικῶν ἀπὸ τριετοῦς ϗ ἐπάνω, παντὶ τῷ εἰσπορευομένῳ εἰς οἶκον Κυρίου, εἰς λόγον ἡμερῶν ἐν ἡμέρᾳ αὐτοῦ, εἰς λειτουργίαν ἐφημερίας διατάξεως αὐτῶν.

17. Οὗτος ὁ καταλογισμὸς τῶν ἱερέων κατ᾽ οἴκους πατριῶν· καὶ οἱ Λευῖται ἐν ταῖς ἐφημερίαις αὐτῶν, ἀπὸ εἰκοσαετοῦς ϗ ἐπάνω ἐν διατάξει ἐν τοῖς καταλογισμοῖς.

& 22. genealogizare in omni parvulo e.

18. Ἐν πάσῃ ἐπιγονῇ αὐτῶν υἱῶν αὐτῶν ϗ θυγατέρων εἰς πᾶν

Τὸ

10. Respondit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens, Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima: eò quòd benedixerit Dominus populo suo: reliquiarum autem copia est ista, quam cernis.

11. Præcepit igitur Ezechias ut præpararent horrea in domo Domini. Quod cùm fecissent,

12. Intulerunt tam primitias quàm decimas, & quæcunque voverant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Levita, & Semei frater ejus, secundus.

13. Post quem Jahiel, & Azazias, & Nahat, & Asael, & Jerimoth, Jozabad quoque & Eliel, & Jesmachias, & Mahath, & Banajas, præpositi sub manibus Choneniæ & Semei fratris ejus, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant.

14. Core verò filius Jemna Levites, & janitor orientalis portæ, præpositus erat iis, quæ sponte offerebantur Domino, primitiisque & consecratis in Sancta sanctorum.

15. Et sub cura eius Eden & Benjamin, Jesue & Semejas, Amarias quoque & Sechenias, in civitatibus sacerdotum: vt fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque majoribus:

16. Exceptis maribus ab annis tribus & suprà, cunctis qui ingrediebantur templū Domini, & quicquid per singulos dies conducebat in ministerio atque observationibus juxta divisiones suas,

17. Sacerdotibus per familias, & Levitis à vicesimo anno, & suprà per ordines & turmas suas,

18. Universæque multitudini tam uxorib⁹ quàm

libe-

10. Cui respondens Azarjah sacerdos primus de domo Sadoc, dixit, Ex quo cœperunt oblationes inferre *ad* domum Jehovæ, comedimus, & saturati sumus, & reliquimus in magna copia: quia Jehovah benedixit populo suo, & multitudini huic quæ 12 residua erat.

11. Jussit autem Jehizcijahu, ut pararent gazophylacia in domo Jehovæ, & paraverunt.

12. Intulerunt igitur 13 primitias & decimas, & sanctificata 14 fideliter. & super ea *erat* dux Chonanjahu Levita, & Simi frater ejus secundus:

13. Jehiel autem, & Azazjahu, & Nahath, & Asael, & Jerimoth, & Jozabad, & Eliel, & Ismachjahu, & Mahath, & Benajahu præpositi *erant* de manu Chonanjahu, & Simi fratris ejus 15 secundum imperium Jehizcijahu, regis, & Azarjahu ducis domus Dei.

14. Core verò filius Imnah Levites janitor ad orientē *erat* super 16 sponte oblata Deo, ut daret primitias Jehovæ, & sanctificationes sanctificationum.

15. Ad manum autē ejus, Eden, & Minjamin, & Jesua, & Semaajahu, Amarjahu, & Sechanjahu in civitatibus sacerdotum, 17 cum fide, ut darent fratribus suis juxta divisiones, ut magno sic parvo:

16. 18 Præterquam progeniei eorum in masculis, à filio trium annorum & supra, omni ingredienti domum Jehovæ, 19 rem diei in die suo, secundum ministerium eorum, secundum observationes eorum, in divisionibus suis.

17. 20 *Vt darent* inquam progeniei sacerdotum per domum patrum suorum, & Levitarum, à filio 21 viginti annorum & supra, secundum observationes suas, in divisionibus suis:

18. Et 22 progeniei in cunctis parvulis eorum, uxoribus e-

o-

10. Vnd Asarja der priester/ der fürnemest im hause Zadok/ sprach zu jm/ sint der zeit man angefangē hat/ die hebe zu bringen ins hauß des HERRN/ haben wir gessen vnd sind sat worden/ vnd ist noch viel vberblieben/ denn der HERR hat sein volck gesegnet/ darumb ist dieser hauffe vberblieben.

11. Da befahl der könig/ das man kasten zubereiten solt am hause des HERRN. Vnd sie bereiten sie zu/

12. Vnd theten hinein die hebe/ die zehenden/ vnd das geheiligete trewlich. Vnd vber dasselbe war fürst Chananja der Leuit/ vnd Simei sein bruder der ander.

13. Vnd Jehiel/ Asasja/ Nagath/ Asahel/ Jerimoth/ Josabath/ Eliel/ Jesmachja/ Mahath/ vnd Benaja/ verordnet von der hand Chananja vnd Simei seines bruders/ nach befehl des königs Hiskia. Aber Asarja war fürst im hause Gottes.

14. Vnd Kore der son Jemna der Leuit/ der thorhüter gegen morgen war vber die frewilligen gaben Gottes jm vertrawet/ die dem HErrn zur hebe gegeben wurden/ vnd vber die allerheiligsten.

15. Vnd vnter seiner hand waren/ Eden/ Miniamin/ Jesua/ Semaja/ Amarja/ vnd Sachanja/ in den stedten der priester/ das sie geben solten jren brüdern/ nach jrer ordnunge/ dem kleinesten wie dem grossen.

16. Dazu denen die gerechnet wurden für mansbilde/ von drey jar alt vnd drüber/ vnter allen die in das hauß des HERRN giengen/ ein jglicher an seinem tage zu jrem ampt/ in jrer hut/ nach jrer ordnunge.

17. Auch die für priester gerechnet wurden im hause jrer veter/ vnd die Leuiten/ von zwentzig jaren vnd drüber/ in jrer hut/ nach jrer ordnung.

18. Dazu die gerechnet wurden/ vnter jre kinder/ weiber/

& dixit ad eum A. s. caput domus S. & dix. ab incipiendo elevationem (.i. primitias à Sacerdote coram Domino in altum elevatas) inferre domui J. comedere (inf. pro præt. sic in sequ.) saturari & relinquere usque ad multitudinem.

12. residua turba huic. Et dixit Jeh. ad parandū cellas.

13. elevationem & decimam.

14. in veritate.

15. in mandato J.

16. spontaneæ oblationes Dei ad dandum elevatione J. & s. & super m. e.

17. in fide ad dandum f. s. in divisionibus.

18. præter genealogizare eorum, ad mares.

19. ad verbum d. in d. s. ad min. e. in observationibus e.

20. & genealogizare Sacerdotū, domui p. s.

21. duarum-decadum anni & s. in observationibus s.

1560:3

sön

23. in fide i. ſanctificabunt. fut. pro præt.

24. ſuburbijs u.e. in omni civitate & civitate.

25. in nominibus ad dandum.

26. ad omne genealogizare.

27. & fecit ſicut hoc Jeh.

28. veritatem.

29. in precepto ad quærendum D. ſ. in toto c. ſ. f. & proſperavit.

Cap. 32.

1. poſt verba illa & veritatem eorum.

2. ſuper c.

3. ad diſcindendum eas adſe. Et vidit 3.

4. ſuper 3. & conſiliatus (.i. in conſiliū adhibitus) eſt cum &c. ad obturandum.

5. & congregati ſunt p. m. & obtur.

6. ad quid venient.

7. & confirmavit ſe.

8. & aſcendere fecit ſuper turres.

9. miſſile

1161::

ſöne vnd töchter vnter der gantzen gemeine / denn ſie heiligeten trewlich das geheiligete.

19. Auch waren menner mit namen benennet vnter den kindern Aaron den prieſtern / auff den felden der vorſtedte in allen ſtedten / das ſie teil geben allen mansbilden vnter den prieſtern / vnd allen die vnter die Leuiten gerechnet wurden.

20. Alſo thet Hiſkia in gantzem Juda / vnd thet was gut/recht/vnd warhafftig war für dem HERRN ſeinem Gott.

21. Vnd in allem thun das er anfieng / am dienſt des hauſes Gottes / nach dem geſetz vnd gebot / zu ſuchen ſeinen Gott / das er thet von gantzem hertzen. Darumb hatte er auch glück.

Das XXXII. Cap.

Nach dieſen geſchichten vnd trew / kam Sanherib der könig zu Aſſur / vnd zoch in Juda / vnd lagert ſich für die feſten ſtedte / vnd gedacht ſie zu ſich zu reiſſen.

2. Vnd da Hiſkia ſahe / das Sanherib kam / vnd ſein angeſicht ſtund zu ſtreiten wider Jeruſalem.

3. Ward er rats mit ſeinen oberſten vnd gewaltigen zu zudecken die waſſer von den brünnen / die drauſſen für der ſtadt waren / vnd ſie hulffen jm.

4. Vnd es verſamlet ſich ein gros volck / vnd deckten zu alle brünne vnd flieſſende waſſer mitten im lande vnd ſprachen / Das die könige von Aſſur nicht viel waſſers finden / wenn ſie komen.

5. Vnd er ward getroſt / vnd bawet alle mauren / wo ſie lückicht waren / vnd machet thürne drauff / vnd bawet drauſſen noch eine andere maure / vnd befeſtiget Millo an der ſtad

orum, & filiis eorū, & filiabus eorum, omni cœtui: quia 23 fide illorū ſanctificabant ſeſe *in* ſanctitate.

19. Filiis quoq; Aharon ſacerdotibus *qui erant* in agris 24 ſuburbanis urbium ſuarum, in ſingulis civitatibus: viri qui expreſsi ſunt 25 per nomina, ut darent partes omni maſculo, in ſacerdotibus, & 26 omni progeniei in Levitis.

20. 27 Ad hunc modum autem fecit Jehizcijahu in univerſo Jehudah: fecitq; *quod* bonum *erat* & rectum ac 28 verum coram Jehova Deo ſuo.

21. Et in omni opere quod cœpit in miniſterio domus Dei, & in lege, & 29 præcepto, ut requireret Deum ſuum: toto corde ſuo fecit, & proſpere illi ceſsit.

CAP. XXXII.

Poſthæc & 1 veritatē eorum, venit Sanherib rex Aſſur, & ingreſſus eſt Jehudah, caſtrametatuſq; eſt 2 cōtra civitates munitas: & dixit 3 ſe perrupturum eas ſibi.

2. Quum autem vidiſſet Jehizcijahu quod veniſſet Sanherib, & *quod* facies ejus *eſſet* ad bellum 4 contra Jeruſalajm:

3. Conſilium cepit cum principibus ſuis ac potentibus ſuis, ut obturarent aquas fontium qui *erant* extra civitatē: & adjuverunt eum.

4. 5 Congregati itaq; populus multus obturaverunt omnes fontes! & torrentem inundantē in medio terræ, dicendo, 6 Qua de cauſa venient reges Aſſur, & invenient aquas multas!

5. 7 Cōfortatuſq; eſt, & ædificavit omnem murum dirutum, & 8 reparavit turres, & foris murum alterum: roboravit & Millo *in* civitate Davidis: fecit præterea 9 gladios val-

liberis eorum utriuſque ſexus fideliter cibi de his quæ ſanctificata fuerant præbebantur.

19. Sed & filiorum Aaron per agros, & ſuburbana urbium ſingularū diſpoſiti erant viri, qui partes diſtribuerent univerſo ſexui maſculino, de ſacerdotibus & Levitis.

20. Fecit ergo Ezechias univerſa, quæ diximus in omni Juda: operatuſque eſt bonum & rectum, & verum coram Domino Deo ſuo.

21. In univerſa cultura miniſterii domus Domini, juxta legem & ceremonias, volens requirere Deum ſuum in toto corde ſuo: fecitque, & proſperatus eſt.

CAP. XXXII.

Poſt quæ & hujuſcemodi veritatem, venit Sennacherib rex Aſſyriorum: & ingreſſus Judam, obſedit civitates munitas, volens eas capere.

2. *Quod cum vidiſſet Ezechias, veniſſe ſcilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Jeruſalem:

3. Inito cum principibus conſilio, viriſque fortiſsimis, ut obturarent capita fontium, qui erant extra urbem: & hoc omnium decernente ſententia.

4. Congregavit plurimam multitudinem, & obturaverūt cunctos fontes, & rivum qui fluebat in medio terræ, dicentes, Ne veniant reges Aſſyriorum, & inveniant aquarum abundantiam.

5. Ædificavit quoque agens induſtrié omnem murum, qui fuerat diſsipatus, & extruxit turres deſuper, & forinſecus altera̅m murū: inſtauravitq;

τὸ πλῆθος, ὅτι ἐν πίστει ἡγίασαν τὸ ἅγιον.

19. Καὶ τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν τοῖς ἱερατεύουσιν ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν, ἐν πάσῃ πόλει καὶ πόλει ἄνδρες οἳ ὠνομάσθησαν ἐν ὀνόματι δοῦναι μερίδα παντὶ ἀρσενικῷ ἐν τοῖς ἱερεῦσι, καὶ παντὶ καταριθμουμένῳ ἐν τοῖς Λευίταις.

20. Καὶ ἐποίησεν Εζεκίας οὕτως ἐν παντὶ Ἰούδα, καὶ ἐποίησεν Εζεκίας τὸ καλὸν, καὶ τὸ εὐθὲς, καὶ τὸ ἀληθὲς ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ.

21. Καὶ ἐν παντὶ ἔργῳ ἐν ᾧ ἤρξατο ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ ἐν τῷ νόμῳ καὶ ἐν τοῖς προστάγμασιν ἐξεζήτησε τὸν Θεὸν αὐτοῦ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε καὶ εὐωδώθη.

Κεφαλ. λϐ

Καὶ μετὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἦλθε Σενναχηρεὶβ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, καὶ ἦλθεν ἐπὶ Ἰούδαν, καὶ παρενέβαλεν ἐπὶ τὰς πόλεις τὰς τειχήρεις, καὶ εἶπε τοῦ προκαταλαβέσθαι αὐτάς.

2. Καὶ εἶδεν Εζεκίας ὅτι ἥκει Σενναχηρεὶβ, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαι ἐπὶ Ἱερουσαλήμ.

3. Καὶ ἐβουλεύσατο μετὰ τῶν πρεσβυτέρων αὐτοῦ καὶ τῶν δυνατῶν ἐμφράξαι τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν ἃ ἦν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ συνεπίσχυσαν αὐτῷ.

4. Καὶ συνήγαγε λαὸν πολὺν, καὶ ἐνέφραξε τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν, καὶ τὸν χειμάρρουν τὸν διορίζοντα διὰ τῆς πόλεως λέγων, μήποτε ἔλθῃ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, καὶ εὕρῃ ὕδωρ πολὺ, καὶ κατισχύσῃ.

5. Καὶ κατίσχυσεν Εζεκίας καὶ ᾠκοδόμησε πᾶν τὸ τεῖχος τὸ κατεσκαμμένον καὶ πύργους, καὶ ἔξω προτείχισμα ἄλλο, καὶ ᾠκοδόμησε τὸ ἀνάλημμα

Ezechias adverſus Sennacherib hoſtem munita Jeruſalē & paratis omnibus, populum ad fiduciam in Deum hortatur.

* 2. Reg. 18. v 13. Eſa. 36. v 1. Eccl. 48. v 19.

Sennacherib blasphemus per nuncios conatur avertere populũ à fiducia in Deum

τῆς πόλεως Δαυίδ, καὶ κατεσκεύασεν ὅπλα πολλά.

6. Καὶ ἔθετο ἄρχοντας πολέμου ἐπὶ τὸν λαόν· καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τὴν πλατεῖαν τῆς πύλης τῆς πόλεως, καὶ ἐλάλησεν ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν λέγων·

7. Ἀνδρίζεσθε καὶ ἰσχύσατε, μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ πτοηθῆτε ἀπὸ προσώπου βασιλέως Ἀσσυρίων, καὶ ἀπὸ προσώπου παντὸς τοῦ ἔθνους τοῦ μετ' αὐτοῦ, ὅτι μετ' ἡμῶν πλείους ὑπὲρ σὺν μετ' αὐτοῦ.

8. Μετ' αὐτοῦ βραχίονες σαρκικοί, μεθ' ἡμῶν δὲ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τοῦ σώζειν καὶ τοῦ πολεμεῖν τὸν πόλεμον ἡμῶν· καὶ κατεθάρσησεν ὁ λαὸς ἐπὶ τοῖς λόγοις Ἐζεκίου τοῦ βασιλέως Ἰούδα.

9. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀπέστειλε Σενναχηρεὶβ βασιλεὺς Ἀσσυρίων τοὺς παῖδας αὐτοῦ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ· καὶ αὐτὸς ἦν ἐπὶ Λαχεις, καὶ πᾶσα ἡ στρατιὰ αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ· καὶ ἀπέστειλε πρὸς Ἐζεκίαν βασιλέα Ἰούδα, καὶ πρὸς πάντα Ἰούδαν τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ, λέγων·

10. Οὕτως λέγει Σενναχηρεὶβ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, ἐπὶ τίνι ὑμεῖς πεποίθατε, καὶ κάθησθε ἐν τῇ περιοχῇ ἐν Ἱερουσαλήμ;

11. Οὐχὶ Ἐζεκίας ἀπατᾷ ὑμᾶς τοῦ ἀποδοῦναι ὑμᾶς εἰς θάνατον καὶ εἰς λιμὸν, καὶ εἰς δίψαν λέγων, Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν σώσει ἡμᾶς ἐκ χειρὸς βασιλέως Ἀσσυρίων;

12. Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἐζεκίας ὃς περιεῖλε τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ, καὶ τὰ θυσιαστήρια αὐτοῦ· καὶ εἶπε τῷ Ἰούδα καὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ λέγων, ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου τούτου προσκυνήσετε, καὶ ἐπ' αὐτῷ θυμιάσετε.

13. Οὐκ οἴδατε ἃ ἐποίησα ἐγὼ καὶ οἱ πατέρες μου πᾶσι τοῖς λαοῖς, τῶν χωρῶν, μὴ δυνάμενοι ἐδυνήθησαν οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν πάσης τῆς γῆς σῶσαι τὸν λαὸν αὐτῶν ἐκ χειρός μου;

14. Τίς ἐστιν ἐν πᾶσι τοῖς θεοῖς τῶν ἐθνῶν τούτων, οὓς ἐξωλόθρευ-

Mello in civitate David, & fecit universi generis armaturam & clypeos.

6. Constituitque principes bellatorum in exercitu. Et convocavit universos in platea portæ civitatis, ac locutus est ad cor eorum, dicens,

7. Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, & universam multitudinem, quæ est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo.

8. Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus hujuscemodi verbis Ezechiæ regis Juda.

9. Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos in Jerusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Juda, & ad omnem populum, qui erat in urbe, dicens,

10. Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorum, in quo habentes fiduciam, sedetis obsessi in Jerusalem?

11. Num Ezechias decepit vos, ut tradat morti in fame & siti, affirmans, quòd Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum.

12. Nunquid non iste est Ezechias, qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Judæ & Jerusalem, dicens, Coram altari uno adorabitis, & in ipso comburetis incensum?

13. An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? nunquid prævaluerunt dii gentium, omniumque terrarum liberare regionem suam de manu mea?

14. Quis est de universis diis gentium, quas va-

de multos, & clypeos.

6 Posuit item principes bellorum super populum: & cõgregavit eos ad se ad plateam portæ urbis, loquutusq; est 10 ad cor eorum, dicendo,

7. Confortamini, & roboremini: ne timeatis, & ne paveatis à facie regis Assur, & à facie universæ multitudinis quæ *est* cum eo: quia nobiscum 11 plures sunt quam cum illo,

8. Cum ipso *est* brachium 12 carneum, nobiscum vero *est* Jehovah Deus noster, 13 ut adjuvet nos, & gerat bella nostra. Et innixus est populus verbis Jehizcijahu regis Jehudah.

9. Posthęc misit Sanherib rex Assur servos in Jerusalaim, (ipse autem *erat* 14 contra Lachis, & omne regnum ejus *erat* cum illo) ad Jehizcijahu regem Jehudah, & ad universum Jehudah, qui *erat* in Jerusalaim, dicendo,

10. Sic dixit Sanherib rex Assur, 15 In quo vos confiditis, & manetis in obsidione in Jerusalaim?

11. Nonne Jehizcijahu 16 seducit vos, ut tradat vos ad moriendum fame & siti, dicendo, Jehovah Deus noster eruet nos è manu regis Assur?

12. Annón ipse Jehizcijahu abstulit excelsa ejus, & altaria ejus, dixitq; ipsi Jehudah & Jerusalaim, 17 hoc modo, Coram altari uno 18 adorabitis, & super illud suffietis?

13. 19 An nescitis quid fecerim ego & patres mei omnibus populis terrarum? nunquid 20 potuerũt dii gentium terrarum eruere terram suam è manu mea?

14. Quis *fuit* 21 inter universos deos gentium illarum, quas

David/vnd machet viel waffen vnd schilde.

6. Vnd stellet die heuptleute zum streit neben das volck. Vnd samlet sie zu sich auff die breitegassen am thor der stadt/ vnd redet hertzlich mit jnen/ vnd sprach.

7. Seid getrost vnd frisch/ Fürchtet euch nicht/ vnd zaget nicht für dem könige von Assur/ noch für alle dem hauffen der bey jm ist/ denn es ist ein grösserer mit vns/ weder mit jm.

8. Mit jm ist ein fleischlicher arm / Mit vns aber ist der HERR vnser Gott / das er vns helffe/ vnd führe vnsern streit. Vnd das volck verlies sich auff die wort Hiskia des königs Juda.

9. Darnach sandte Sanherib der könig zu Assur seine knechte gen Jerusalem (denn er lag für Lachis/ vnd alle seine heerschafft mit jm) zu Hiskia dem könige Juda / vnd zum gantzen Juda/ das zu Jerusalem war/ vnd lies jm sagen.

10. So spricht Sanherib der könig zu Assur/ Wes vertröstet jr euch/ die jr wonet in dem belagerten Jerusalem?

11. Hiskia beredet euch/ das er euch gebe in den tod/ hunger vnd durst/ vnd spricht / Der HERR vnser Gott wird vns erretten von der hand des königes zu Assur.

12. Ist er nicht der Hiskia/ der seine höhe vnd altar weggethan hat / vnd gesagt zu Juda vnd zu Jerusalem/ für einem altar solt jr anbeten/ vnd drauff reuchern?

13. Wisset jr nicht/ was ich vnd meine veter gethan haben allen völckern in lendern? Haben auch die Götter der Heiden in lendern / mügen jre lender erretten von meiner hand?

14. Wer ist vnter allen Göttern dieser Heiden die

ad multitudinem.

10. super cor e. d. estote fortes, & estote robusti, ne t. & ne consternemini metu à f.

11. multa præ cum illo.

12. carnis

13. ad juvandum nos & ad bellandum bella n. & innixi sunt p. super v.

14. super L. & o. dominium e. e. s. super J. R. J. & super u.

15. super quo vos confiuentes & sedentes (sc. estis) in o.

16. persuadens (scil. est) vos ad dandum vos ad m. in f. & in s.

17. dicendo.

18. incurvabitis vos.

19. an non cognoscetis.

20. possendo potuerunt.

21. in omnib. diis g. i. q.

interneciomi de Voverũt.

meine veter verbannet haben/ der ſein volck habe mügen erretten von meiner hand/ das ewer Gott euch ſolt mügen erretten aus meiner hand?

15. So laſt euch nu Hiskia nicht aufſſetzen/ vnd laſt euch ſolchs nicht bereden / vnd gleubt jm nicht. Denn ſo kein Gott aller Heiden vnd königreich hat ſein volck mügen von meiner vnd meiner veter hand erretten / ſo werden euch auch ewre Götter nicht erretten von meiner hand.

22. ſicut hoc.
23. poterit.
24. etiam quia d. V.

16. Dazu redeten ſeine knechte noch mehr wider den HERRN den Gott/ vnd wider ſeinen knecht Hiskia.

25. ſuper Joh. D. & ſuper ?.

17. Auch ſchreib er brieffe zu hohnſprechen dem HERrn dem Gott Iſrael/ vnd redet von jm/vnd ſprach/ Wie die Götter der Heiden in lendern jr volck nicht haben errettet von meiner hand/ſo wird auch der Gott Hiskia ſein volck nicht erretten von meiner hand.

26. ſuper e. dicendo.

18. Vnd ſie rieffen mit lauter ſtimme auff Jüdiſch zum volck zu Jeruſalem/ das auff den mauren war / ſie furchtſam zu machen vnd zu erſchrecken/ das ſie die ſtadt gewünnen.

27. in Voce. m. ?. ſuper p.

19. Vnd redeten wider den Gott Jeruſalem/ vnd wider die Götter der völcker auff erden / die menſchen hende werck waren.

28. ad D. ?. ſicut. ſuper d.

20. Aber der könig Hiskia vnd der prophet Jeſaja der ſon Amoz beteten dawider/ vnd ſchrien gen himel.

29. ſuper hoc, & V. ſ. cœlum. ſcil Verſus.

21. Vnd der HERR ſandte einen engel / der vertilget alle gewaltigen des heers / vnd fürſten vnd oberſten im lager des königs zu Aſſur / das er mit ſchanden wider in ſein land zoch. Vnd da er in ſeines Gottes hauſ gieng/ felleten jn daſelbs durchs ſchwert / die von ſeinem eigen leibe komen waren.

30. & excidit.
31. caſtrametatione R. A. & r. e. in rubore faciei ad t. ſ. & ingreſſus eſt domum d. ſ. & egreſſi e V. e. ibi cadere fecerunt e. ingl.

occiderunt patres mei, qui potuerit eruere populum ſuũ è manu mea ut poſſit Deus veſter eruere vos è manu mea?

15. Nunc ergo ne ſeducat vos Hizcijahu, nec perſuadeat vobis 22 ſimile, neq; credatis ei, ſi non 23 potuit ullus deus univerſæ gentis & regni eruere populũ ſuum è manu mea, & è manu patrum meorum, 24 quanto minus dii veſtri, nõ eruerent vos è manu mea?

16. Adhuc item loquuti ſunt ſervi ejus 25 contra Jehovã Deum, & contra Jehizcijahu ſervum ejus.

17. Epiſtolas inſuper ſcripſit, probris afficiendo Jehovam Deum Iſraelis, & loquendo 26 contra eum, ad hunc modũ, Sicut dii gentium terrarum qui non eruerunt populum ſuum è manu mea, ſic non eruet Deus Jehizcijahu populũ ſuum è manu mea.

18. Clamabant autẽ 27 voce magna Jehudaicè contra populũ Jeruſalaim, qui *erat* ſuper murum, ad terrendum eos, & ad perturbandum eos, ut caperent urbem.

19. Et loquuti ſunt 28 contra Deum Jeruſalaim, ſicut contra deos populorum terrę opus manuum hominis.

20. Tunc oravit Jehizcijahu rex, & Jeſaajahu filius Amos propheta 29 ob hoc, vociferatiq; ſunt *in* cœlum.

21. Et miſit Jehovah angelum, 30 qui excidit omnem potentem exercitus, & ducem, & principem in 31 caſtris regis Aſſur, reverſuſq; eſt cum rubore vultus in terram ſuam: ingreſſus autem ædem dei ſui, qui egreſſi erant è viſceribus ejus, ibi interemerũt eum gladio:

ſtaverunt patres mei, qui potuerit eruere populum ſuũ de manu mea, ut poſſit etjam Deus veſter eruere vos de hac manu?

15. Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana perſuaſione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarum gentium atq; regionum liberare populum ſuum de manu mea, & de manu patrum meorum, conſequenter nec Deus veſter poterit eruere vos de manu mea.

16. Sed & alia multa locuti ſunt ſervi ejus contra Dominum Deum, & contra Ezechiam ſervum ejus.

17. Epiſtolas quoq; ſcripſit plenas blaſphemiæ in Dominum Deum Iſrael, & locutus eſt adverſum eum, Sicut dii gentium cæterarum nõ potuerunt liberare populum ſuum de manu mea, ſic & Deus Ezechiæ eruere non poterit populum ſuum de manu iſta.

18. Inſuper & clamore magno, lingua Judaica, contra populum qui ſedebat in muris Jeruſalem, perſonabat, ut terreret eos, & caperet civitatem.

19. Locutuſque eſt contra Deum Iſrael, ſicut adverſum deos populorum terræ, opera manuum hominum.

20. Oraverunt igitur Ezechias rex, & Iſaias filius Amos prophetes, adverſum hanc blaſphemiam, ac vociferati ſunt uſque in cœlum.

21. Et miſit Dominus angelum qui percuſſit omnem virum robuſtum, & bellatorem, & principem exercitus regis Aſſyriorum. Reverſuſq; eſt cum ignominia in terram ſuam. Cumque ingreſſus eſſet domum dei ſui, filii qui egreſſi fuerant de utero ejus, interfecerunt eum gladio.

σαν οἱ πατέρες μου, ὃς ἐδυνήθη σῶσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐκ χειρός μου, ὅτι δυνήσεται ὁ Θεὸς ὑμῶν σῶσαι ὑμᾶς ἐκ χειρός μου;

15. Καὶ νῦν μὴ ἀπατάτω ὑμᾶς Ἐζεκίας, καὶ μὴ πειθέτω ὑμᾶς πεποιθέναι, μὴ γὰρ ἐπιστεύετε ὑμᾶς ἐπὶ τούτῳ, καὶ μὴ πιστεύετε αὐτῷ, ὅτι οὐ μὴ ἐδυνήθη Θεὸς παντὸς ἔθνους καὶ βασιλείας τοῦ σῶσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐκ χειρός μου καὶ ἐκ χειρὸς τῶν πατέρων μου· καὶ πῶς ὅτι ὁ Θεὸς ὑμῶν οὐ μὴ ῥύσεται ὑμᾶς ἐκ χειρός μου;

16. Καὶ ἔτι ἐλάλησαν οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν καὶ ἐπὶ Ἐζεκίαν παῖδα αὐτοῦ.

17. Καὶ βιβλίον ἔγραψεν Σενναχηρὶβ, τοῦ ὀνειδίζειν Κύριον τὸν Θεὸν Ἰσραήλ· καὶ εἶπεν περὶ αὐτοῦ λέγων, καθὼς οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς οὐκ ἐξείλοντο τοὺς λαοὺς αὐτῶν ἐκ χειρός μου, οὕτως οὐ μὴ ἐξελεῖται ὁ Θεὸς Ἐζεκίου τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐκ χειρός μου.

18. Καὶ ἐβόησαν ἐν φωνῇ μεγάλῃ Ἰουδαϊστὶ ἐπὶ τὸν λαὸν Ἱερουσαλὴμ τὸν ἐπὶ τοῦ τείχους, τοῦ φοβῆσαι αὐτοὺς καὶ τοῦ κατασπάσαι αὐτούς, ὅπως προκαταλάβωνται τὴν πόλιν.

19. Καὶ ἐλάλησαν ἐπὶ τὸν Θεὸν Ἱερουσαλήμ, ὡς καὶ ἐπὶ τοὺς θεοὺς τῶν λαῶν τῆς γῆς ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων.

20. Καὶ προσηύξατο Ἐζεκίας ὁ βασιλεὺς, καὶ Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμὼς ὁ προφήτης περὶ τούτων, καὶ ἐβόησαν εἰς τὸν οὐρανόν.

21. Καὶ ἀπέστειλε Κύριος ἄγγελον καὶ ἐξέτριψε πάντα δυνατὸν πολεμιστὴν, καὶ ἄρχοντα καὶ στρατηγὸν ἐν τῇ παρεμβολῇ τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων, καὶ ἀπέστρεψε μετ' αἰσχύνης προσώπου εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ· καὶ εἰσῆλθεν εἰς οἶκον θεοῦ αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐξελθόντων ἐκ κοιλίας αὐτοῦ, κατέβαλον αὐτὸν ἐν ῥομφαίᾳ.

Ezechia & Eſaia contra blaſphemias orantibus, Aſſyrii ab Angelo percutiuntur, & Sennacherib à filiis ſuis occiditur.

Ezechias à morbo revalescens beneficio Dei per superbiam abutitur, sed iram Dei amolitur precibus

* Gen. 24. ✝ 53.
2. Reg. 20. ✝ 1.
Esa. 38. ✝ 1.

22. Καὶ ἔσωσε Κύριος τὸν Ἐζεκίαν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐκ χειρὸς Σενναχηρεὶμ βασιλέως Ἀσσυρίων καὶ ἐκ χειρὸς πάντων, καὶ κατέπαυσεν αὐτοὺς κυκλόθεν.

23. Καὶ πολλοὶ ἔφερον δῶρα τῷ Κυρίῳ εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ δόματα τῷ Ἐζεκίᾳ βασιλεῖ Ἰούδα· καὶ ὑπερήρθη κατ᾽ ὀφθαλμοὺς πάντων τῶν ἐθνῶν μετὰ ταῦτα.

24. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐμαλακίσθη Ἐζεκίας ἕως θανάτου, καὶ προσηύξατο πρὸς Κύριον, καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ, καὶ σημεῖον ἔδωκεν αὐτῷ Κύριος.

25. Καὶ οὐ κατὰ τὸ ἀνταπόδομα ὃ ἀνταπέδωκεν αὐτῷ Ἐζεκίας, ἀλλ᾽ ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο ὀργὴ ἐπ᾽ αὐτὸν καὶ ἐπὶ Ἰούδαν καὶ Ἱερουσαλήμ.

26. Καὶ ἐταπεινώθη Ἐζεκίας ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς καρδίας αὐτοῦ, αὐτὸς καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλήμ· καὶ οὐκ ἐπῆλθεν ἐπ᾽ αὐτοὺς ὀργὴ Κυρίου ἐν ταῖς ἡμέραις Ἐζεκίου.

27. Καὶ ἐγένετο τῷ Ἐζεκίᾳ πλοῦτος καὶ δόξα πολλὴ σφόδρα· καὶ θησαυροὺς ἐποίησεν αὐτῷ ἀργυρίου καὶ χρυσίου, καὶ λίθου τιμίου καὶ εἰς τὰ ἀρώματα, καὶ ὁπλοθήκας ἐποίησεν, καὶ πᾶσι τοῖς σκεύεσι τῆς ἐπιθυμίας.

28. Ἀποθήκας· καὶ πόλεις εἰς τὰ γεννήματα τοῦ σίτου οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου, καὶ φάτνας παντὸς κτήνους, καὶ μάνδρας εἰς τὰ ποίμνια.

29. Καὶ πόλεις ἐποίησεν ἑαυτῷ, καὶ κτήσεις προβάτων καὶ βοῶν εἰς πλῆθος, ὅτι ἔδωκεν αὐτῷ Κύριος ἀποσκευὴν πολλὴν σφόδρα.

30. Αὐτὸς Ἐζεκίας ἐνέφραξε τὴν ἔξοδον τοῦ ὕδατος Γειὼν τὴν ἄνω, καὶ κατεύθυνεν αὐτὰ κάτω πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως Δαυίδ· καὶ εὐωδώθη Ἐζεκίας ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

31. Καὶ οὕτως ἐν τοῖς πρεσβείαις τῶν ἀρχόντων τῶν ἀπὸ Βαβυλῶνος τοῖς ἀποσταλεῖσι πρὸς αὐτόν, πυθέσθαι παρ᾽ αὐτοῦ τὸ τέρας, ὃ ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἐγκατέλιπεν αὐτὸν Κύριος, τοῦ

πει-

22. Salvavitque Dominus Ezechiam & habitatores Jerusalem, de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & præstitit ei quietem per circuitum.

23. Multi etiam deferebant hostias, & sacrificia Domino in Jerusalem, & munera Ezechiæ regi Juda: qui exaltatus est post hæc corã cunctis gentib⁹.

24. *In diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem, & oravit Dominum: exaudivitque eum, & dedit ei signum.

25. Sed non juxta beneficia, quæ acceperat, retribuit, quia elevatum est cor ejus: & facta est contra eum ira, & contra Judam & Jerusalem.

26. Humiliatusque est posteà, eò quòd exaltatum fuisset cor ejus, tam ipse, quàm habitatores Jerusalem: & idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiæ.

27. Fuit autem Ezechias dives, & inclytus valde, & thesauros sibi plurimos congregavit argẽti & auri & lapidis pretiosi, aromatum, & armorum universi generis, & vasorum magni pretii.

28. Apothecas quoque frumenti, vini, & olei, & præsepia omnium jumentorum, caulasq; pecorum.

29. Et urbes sex ædificavit sibi, habebat quippe greges ovium & armentorum innumerabiles, eò quòd dedisset ei Dominus substantiam multam nimis.

30. Ipse est Ezechias qui obturavit superiorem fontem aquarum Gihon, & avertit eas subter ad occidentem urbis David: in omnibus operibus suis fecit prospere quę voluit.

31. Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento quod acciderat super terrã, dereliquit eum

Deus

22. Servavit itaq; Jehovah Jehizcijahu & habitatores Jerusalaim è manu Sanherib regis Assur, & è manu omnium *aliorum*, & deduxit eos à circuitu.

23. Et multi 32 afferebant munera Jehovæ in Jerusalaim, dona quoq; pretiosa Jehizcijahu regi Jehudah: & exaltatus est in oculis omniũ gentium 33 post hęc.

24. In diebus illis ægrotavit Jehizcijahu usq; ad mortem, tunc oravit ad Jehovam, ac dixit illi: & portentum dedit ei.

25. At non juxta retributionem 34 sibi factam rependit Jehizcijahu: elevatum est enim cor ejus, & fuit 35 contra eum ira, & contra Jehudah & Jerusalaim.

26. 36 Humiliavit autem se Jehizcijahu ab elatione cordis sui, ipse & habitatores Jerusalaim, & non venit super eos ira Jehovę in diebus Jehizcijahu.

27. 37 Fuerunt præterea ipsi Jehizcijahu divitiæ, & gloria † multa valde: thesauros namq; fecit sibi 38 argenti & auri, & lapidum pretiosorum, & aromatum, & clypeorum, omniumq; vasorũ concupiscibilium:

28. Et apothecas fructus, frumenti, & vini, & olei, & stabula singulis animantibus, & ordines stabulis.

29. Urbes quoq; fecit sibi, & 39 possessionẽ pecudum, & boum in multitudine: dedit enim ei Deus 40 opes quàm maximas.

30. Ipse insuper Jehizcijahu obturavit 41 scaturiginem aquarum Gihon superiorem, & 42 recta deduxit eas subter ad occidentem civitatis Davidis, & prosperatus est Jehizcijahu in omnibus operibus suis.

31. Attamen propter legatos principum Babel missos ad eũ, ut quærerẽt *de* portento quod *factum* erat in terra, dereliquit eum Deus, ut tentaret eum, ut sci-

rent

22. Also halff der HERR Hiskia vnd den zu Jerusalem aus der hand Sanherib des königs zu Assur / vnd aller ander / vnd enthielt sie für allen vmbher.

23. Das viel dem HERRN geschenck brachten gen Jerusalem / vnd kleinote / Hiskia dem könige Juda. Vnd er ward darnach erhaben für allen Heiden.

24. Zu der zeit ward Hiskia todtkranck / vnd er bat den HERRN / der geredt jm / vnd gab jm ein wunder.

25. Aber Hiskia vergalt nicht / wie jm gegeben war / denn sein hertz erhub sich. Darumb kam der zorn vber jn / vnd vber Juda vnd Jerusalem.

26. Aber Hiskia demütiget sich / das sein hertz sich erhaben hatte / sampt denen zu Jerusalem / darumb kam der zorn des HERRN nicht vber sie / weil Hiskia lebet.

27. Vnd Hiskia hatte seer grossen reichthumb vnd ehre / vnd machte jm schetze von silber / gold / edelsteinen / würtze / schild vnd allerley köstlichem gerete.

28. Vnd kornheuser zu dem einkomen des getreides / mosts vnd öles / vnd stelle für allerley vieh / vnd hürten für die schafe.

29. Vnd bawet jm stedte / vnd hatte vieh an schafen vnd rindern die menge / denn Gott gab jm seer gros gut.

30. Er ist der Hiskia / der die hohen wasserquelle in Gihon zudecket / vnd leitet sie hinunter von abendwerts zur stadt David / denn Hiskia war glückselig in all seinen wercken.

31. Da aber die botschafften der fürsten von Babel zu jm gesandt waren / zu fragen nach dem wunder / das im lande geschehen war / verlies jn Gott also / das er jn versucht /

32. afferentes (erant) munus 3. ad Jer. 33. de post sic. 34. super eum rep. 35. super e. 1. & super 3. 36. & humiliatus est 3. in el. 37. & fuit 3. opulentia. 38. ad argentum & ad aurum, & ad lapidem pretiosum. & ad aromata & ad clypeos & ad omnia vasa desiderij & horrea ad proventum frumenti & musti & o. & st. ad omne jumentum, & greges ad stabula. 39. acquisitionem gregis & armenti ad multitudinem. 40. substantiam multam valde. 41. exitũ. 42. direxit e. infernè ad occ. civitatis D. et prosperavit 3. in omni opere suo. Et, sic in legatis (oratoribus) pr. missis super eum, ad quærendum portentum illud (scil. umbra Solis & horologij retrorsum acti. 2. Reg. 20. ✝ 11.) etc. Deus ad tentandum eũ, ad sciendum.

auff das kundt würde alles/ was in seinem hertzen war.

32. Was aber mehr von Hiskia zu sagen ist/ vnd seine barmhertzigkeit/ Sihe/ das ist geschrieben in dem gesicht des propheten Jesaja / des sons Amoz im buch der könige Juda vnd Israel.

43. ecce ipsa scr. — *44. super lib.*

33. Vnd Hiskia entschlieff mit seinen vetern/ vnd sie begruben jn vber die greber der kinder David. Vnd gantz Juda/ vnd die zu Jerusalem theten jm ehre in seinem todt/ vnd sein son Manasse ward könig an seine stat.

45. & sepulti sunt. — *46. in moriente ipsum.*

Das XXXIII. Cap.

Cap. 33. — *1. filius duodecim annorum M. in regnando ipsum & quinque decades ac pentadem annorum.*

Manasse war zwelff jar alt/ da er könig ward / vnd regiert fünff vnd funfftzig jar zu Jerusalem.

2. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel / nach den greweln der Heiden / die der HERR für den kindern Israel vertrieben hatte.

3. Vnd keret sich vmb / vnd bawet die höhen/ die sein vater Hiskia abgebrochen hatte/ vnd stifftet Baalim altar/ vnd machet hayne vnd betet an allerley heer am himel / vnd dienet jnen.

2. & reversus est & ædificavit. — *3. incurvavit se omni militiæ c.*

4. Er bawet auch altar im hause des HERRN/ davon der HERR geredt hat/ Zu Jerusalem sol mein name sein ewiglich.

5. Vnd bawet altar allerley heer am himel/ in beiden höfen am hause des HERRN.

6. Vnd er ließ seine söne durchs fewr gehen / im tal des sons Hinnom. Vnd welet tage / vnd achtet auff vogelschrey/ vnd zauberte/ vnd stifftet warsager vnd zeichendeuter / vnd thet viel / das dem HERRN vbel gefiel/ jn zu erzürnen.

4. ipse transire fecit f. s. in ign. — *5. sculum multiplicavit ad faciendum malum.* — *6. ad irritandum eum.*

7. Er setzet auch bilder vnd Götzen / die er machen ließ/

ins

1146

---

rent omnia *quæ erant* in corde ejus.

32. Reliquum autem verborum Jehizcijahu & misericordiarum ejus, 43 ecce scripta *sunt* in visione Jesaaiahu filii Amos prophetæ, & 44 in libro regum Jehudah & Israelis.

33. 45 Dormivit autē Jehizciiahu cum patribus suis, & sepelierunt eum in excelso sepulchrorum filiorum Davidis, & honorem fecerant ei 46 in morte ejus universus Jehudah, & habitatores Jerusalaim: regnavitq; Menasseh filius eius pro eo.

CAP. XXXIII.

Duodecim annorum *erat* Menasseh, quum regnare cœpit, & quinquaginta quinq; annis regnavit in Jerusalaim.

2. Fecit autem malū in oculis Jehovæ iuxta abominationes gentium, quas expulerat Jehovah à facie filiorum Israelis.

3. 2 Reædificavit namq; excelsa quæ diruerat Jehizcijahu pater eius: & erexit aras ipsis idolis, fecitq; lucos, & 3 adoravit universam militiam cœli, & servivit eis.

4. Extruxit deinde altaria in domo Jehovæ, *de* qua dixerat Jehovah, in Jerusalaim erit nomē meum in seculum.

5. Aedificavit quoq; altaria universæ militiæ cœli in duobus atriis domus Jehovæ.

6. Et 4 traduxit filios suos per ignem in valle filii Hinnom: & observabat tempora, atq; augurabatur, & divinationibus operam dabat, fecit & pythónem & 5 magos: multa mala designavit in oculis Jehovæ 6 ut irritaret eum.

7. †Posuit insuper sculptile simulachri, quod fecerat,

in

Deus ut tentaretur, & nota fierent omnia, quæ erant in corde ejus.

32. Reliqua autem sermonū Ezechiæ, & misericordiarū ejus scripta sunt in visione Isaiæ filii Amos prophetæ, & in libro regum Juda & Israel.

33. Dormivitque Ezechias cum patribus suis, & sepelierunt eum super sepulchra filiorum David: & celebravit ejus exequias universus Juda, & omnes habitatores Jerusalem: regnavitque Manasses filius ejus pro eo.

CAP. XXXIII.

Duodecim annorum erat Manasses cùm regnare cœpisset: & quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem.

2. Fecit autem malum coram Domino, juxta abominationes gentiū, quas subvertit Dominus coram filiis Israel.

3. Et conversus, instauravit excelsa, quæ demolitus fuerat Ezechias pater ejus: construxitque aras Baalim, & fecit lucos: & adoravit omnem militiam cœli, & coluit eam.

4. Ædificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus, * in Jerusalem erit nomen meum in æternum.

5. Ædificavit autem ea cuncto exercitui cœli, in duobus atriis domus Domini.

6. Transireque fecit filios suos per ignem, in valle Benennom: observabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat: habebat secum magos & incantatores: multaque mala operatus est coram Domino, ut irritaret eum.

7. Sculptile quoque, & conflatile signum posuit

in

πειράσαι αὐτόν, εἰδέναι τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Manasses in regno pessimè se gerens captivus in Babylonē abducitur.

32. Καὶ τὰ κατάλοιπα τῶν λόγων Ἐζεκίου, καὶ τὰ ἐλέη αὐτοῦ, ἰδοὺ γέγραπται ἐν τῇ προφητείᾳ Ἠσαΐου υἱοῦ Ἀμμὼς τοῦ προφήτου, καὶ ἐπὶ βιβλίου βασιλέων Ἰούδα καὶ Ἰσραήλ;

33. Καὶ ἐκοιμήθη Ἐζεκίας μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ· καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῇ ἀναβάσει τῶν τάφων υἱῶν Δαυίδ. καὶ δόξαν καὶ τιμὴν ἔδωκαν αὐτῷ ἐν τῷ θανάτῳ αὐτοῦ πᾶς Ἰούδα, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐβασίλευσε Μανασσῆς υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Κεφαλ. λγ'.

2. Reg. 21. v. 1.

Υἱὸς ὢν δώδεκα ἐτῶν Μανασσῆς ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ πεντήκοντα καὶ πέντε ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ.

2. Καὶ ἐποίησεν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου κατὰ πάντα τὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν ὧν ἐξῆρε Κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

3. Καὶ ἐπέστρεψε Μανασσῆς καὶ ᾠκοδόμησε τὰ ὑψηλά, ἃ κατέσπασεν Ἐζεκίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἔστησε θυσιαστήρια ταῖς Βααλείμ, καὶ ἐποίησεν ἄλση, καὶ προσεκύνησε πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδούλευσεν αὐταῖς.

4. Καὶ ᾠκοδόμησε Μανασσῆς θυσιαστήριον ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, ἐν ᾧ εἶπεν Κύριος, ἐν Ἱερουσαλὴμ ἔσται τὸ ὄνομά μου εἰς τὸν αἰῶνα.

1. Sam. 7. v. 13.

5. Καὶ ᾠκοδόμησε θυσιαστήρια πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, ἐν ταῖς δυσὶν αὐλαῖς οἴκου Κυρίου.

6. Καὶ αὐτὸς διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρὶ ἐν γῇ Βενεννώμ. καὶ ἐκληδονίζετο καὶ οἰωνίζετο καὶ ἐφαρμακεύετο, καὶ ἐποίησεν ἐγγαστριμύθους, καὶ ἐπλήθυνεν ἐπαοιδούς· καὶ ἐπλήθυνε Μανασσῆς τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, τοῦ παροργίσαι αὐτόν.

7. Καὶ ἔθηκε τὸ γλυπτὸν καὶ τὸ χωνευτὸν εἰκόνα ἣν ἐποίησεν ἐν

τῷ

Manasses castigatus resipiscit, & regno restitutus, cultu Dei ex parte instaurato moritur.

*2. Sam. 7. v 10. 1. Reg. 8. v 17.

τῷ οἴκῳ Κυρίου, ἐν ᾧ εἶπε Κύριος πρὸς Δαυὶδ καὶ πρὸς Σολομῶντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἣν ἐξελεξάμην ἐκ πασῶν φυλῶν Ἰσραήλ, θήσω τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ εἰς τὸν αἰῶνα.

8. Καὶ οὐ προσθήσω τοῦ σαλεῦσαι τὸν πόδα Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς ἧς ἔδωκα τοῖς πατράσιν αὐτῶν· πλὴν ἐὰν φυλάσσωνται τοῦ ποιῆσαι πάντα ἃ ἐνετειλάμην αὐτοῖς κατὰ πάντα τὸν νόμον καὶ τὰ προστάγματα καὶ τὰ κρίματα ἐν χειρὶ Μωυσῆ.

9. Καὶ ἐπλάνησε Μανασσῆς τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλὴμ τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ὑπὲρ πάντα τὰ ἔθνη ἃ ἐξῆρε Κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.

10. Καὶ ἐλάλησε Κύριος ἐπὶ τὸν Μανασσῆν καὶ ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

11. Καὶ ἤγαγεν Κύριος ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας τῆς δυνάμεως τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων, καὶ κατελάβοντο τὸν Μανασσῆν ἐν δεσμοῖς, καὶ ἔδησαν αὐτὸν ἐν πέδαις, καὶ ἤγον αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα.

12. Καὶ ὡς ἐθλίβη Μανασσῆς, ἐδεήθη τοῦ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐταπεινώθη σφόδρα ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων αὐτοῦ,

13. Καὶ προσηύξατο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐπήκουσε τῆς βοῆς αὐτοῦ, καὶ ἐπέστρεψεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· καὶ ἔγνω Μανασσῆς, ὅτι Κύριος αὐτός ἐστιν ὁ Θεός.

14. Καὶ μετὰ ταῦτα ᾠκοδόμησε τεῖχος ἔξω τῆς πόλεως Δαυὶδ ἀπὸ λιβὸς τοῦ Γιὼν ἐν τῷ χειμάρρῳ ἐκπορευομένων τὴν πύλην τὴν ἰχθυϊκὴν κύκλῳ εἰς τὸ Ὀφελ, καὶ ὕψωσεν αὐτὴν σφόδρα· καὶ κατέστησεν ἄρχοντας δυνάμεως ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι ταῖς τειχήρεσιν ἐν Ἰούδα.

15. Καὶ περιεῖλε τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους, καὶ τὸ γλυπτὸν

ἐξ

in domo Domini *de qua locutus est Dominus ad David, & ad Salomonē filium ejus, dicens, In domo hac, & in Jerusalem quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum.

8. Et movere non faciam pedē Israel de terra, quam tradidi patribus eorum: ita duntaxat si custodierint facere, quæ præcepi eis, cunctamque legem, & ceremonias, atque judicia, per manum Moysi.

9. Igitur Manasses seduxit Judam & habitatores Jerusalem, ut facerent malum super omnes gentes quas subverterat Dominus à facie filiorum Israel.

10. Locutusque est Dominus ad eum, & ad populum illius: & attendere noluerunt.

11. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperuntque Manassen, & vinctum catenis, atque compedibus duxerunt in Babylonem.

12. Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum: & egit pœnitentiam valde coram Deo patrum suorum.

13. Deprecatusque est eum, & obsecravit intentè: & exaudivit orationem ejus, reduxitque eum Jerusalem in regnum suum, & cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus.

14. Post hæc ædificavit murum extra civitatem David, ad occidentem Gihon, in convalle: ab introitu portæ piscium per circuitum usq; ad Ophel, & exaltavit illum vehementer: constituitq; principes exercitus in cunctis civitatibus Juda munitis.

15. Et abstulit deos alienos, & simulachrum de

do-

in domo Dei, *de* qua dixerat Deus 7 Davidi & Selomoh filio ejus, In domo hac & in Jerusalaim quam elegi prę cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in seculum.

8. Nec addam auferre pedem Israelis 8 à terra, quam constitui patribus vestris: *ita* duntaxat si observaverint facere omnia quæ præcepi eis, 9 omnem *nempe* legem, & statuta, & judicia per manum Moseh.

9. Errare itaq; fecit Menasseh ipsum Jehudah & habitatores Jerusalaim, 10 ut facerent malum prę gentibus quas perdiderat Jehovah à facie filiorum Israelis.

10 Loquutus est autem Jehovah ad Menasseh &; ad populum ejus: at non attenderunt.

11. Adduxit igitur Jehovah 11 contra eos principes exercitus qui *erant* regi Assur, 12 qui ceperūt Menasseh compedibus, & vinxerunt eū catenis duabus, & deduxerunt eum in Babel.

12. 13 Quum vero angustiis esset affectus, oravit faciem Jehovæ Dei sui, & humiliavit se valde à facie Dei patrum suorū.

13 Oravitq; ad eum, & 14 exorabilis fuit ei, exaudivitq; deprecationem eius, & reduxit eum *in* Jerusalaim in regnū suum: tum cognovit Menasseh quod Jehovah ipse *esset* Deus.

14. Et 15 post hæc ædificavit murum exteriorem civitati David is ad occidentem Gihon in 16 valle, & ad introitum portæ piscium, & circundedit *muro* Ophel, & exaltavit eum valde, posuit quoq; principes exercitus in cunctis civitatibus munitis in Jehudah.

15. Abstulit posthæc deos 17 alienigenæ, & simulachrum è

do-

ins hauß Gottes / davon der HERR David geredt hatte vnd Salomo seinem son / In diesem hause zu Jerusalem / die ich erwelet habe für allen stemmen Jsrael / wil ich meinen namen setzen ewiglich.

8. Vnd wil nicht mehr den fuß Jsrael lassen weichen vom lande / das ich jren vetern bestellet habe / so ferne sie sich halten / das sie thun alles / was ich jnen geboten habe / in allem gesetze / geboten vnd rechten durch Mose.

9. Aber Manasse verführet Juda vnd die zu Jerusalem / das sie erger theten denn die Heiden / die der HERR für den kindern Jsrael vertilget hatte.

10. Vnd wenn der HERR mit Manasse vnd seinem volck reden ließ / merckten sie nichts drauff.

11. Darumb ließ der HERR vber sie komen die fürsten des heers des königs zu Assur / die namen Manasse gefangen mit fesseln / vnd bunden jn mit ketten / vnd brachten jn gen Babel.

12. Vnd da er in der angst war / flehet er für dem HERRN seinem Gott / vnd demütiget sich seer für dem Gott seiner veter.

13. Vnd bat vnd flehet jn. Da erhöret er sein flehen / vnd bracht jn wider gen Jerusalem zu seinem königreich. Da erkennet Manasse / das der HERR Gott ist.

14. Darnach bawet er die eusserſten mauren an der stadt David / von abendwerts an Gihon im bach / vnd da man zum fischthor eingehet / vnd vmbher an Ophel / vnd machet sie seer hoch / vnd legt heuptleute in die festen stedte Juda.

15. Vnd thet weg die frembde Götter / vnd die Götzen aus

dem

7. ad Davidem & ad S. filium ejus

8. desuper humo, qu.

9. ad (secundū) totam l. & st. & j. in manu M.

10. adfaciendum

11. super eos.

12. & ceperunt M. in spinis (i. inter sepes, in quibus latitabat, vel etiam compedibus) & v. e. chalybeis-vinculis & ded.

13. & secundum angustiam-esse ei, infirmavit (i. instanter deprecatus est) f. 3. D. s. & humiliatus est.

14 exoratus fuit ei.

15. post sic.

16. torrente, & ad int in portam.

17. alienigenæ. i. alien generum.

dem hause des HERRN/ vnd alle altar/ die er gebawet hatte auff dem berge des hauses des HERRN/ vnd zu Jerusalem/ vnd warff sie hinaus für die stadt.

16. Vnd richtet zu den altar des HERRN/ vnd opfferte drauff danckopffer vnd lobopffer/ vnd befahl Juda/ das sie dem HERRN dem Gott Israel dienen solten.

17. Doch opfferte das volck auff den höhen/ wiewol dem HERRN irem Gott.

18. Was aber mehr von Manasse zu sagen ist/ vnd sein gebet zu seinem Gott/ vnd die rede der schawer/ die mit jm redten im namen des HERRN des Gottes Israel/ Sihe/ die sind vnter den geschichten der könige Israel.

19. Vnd sein gebet vnd flehen/ vnd alle seine sünde vnd missethat/ vnd die stete darauff er die höhen bawete/ vnd hayne vnd Götzen stifftet/ ehe denn er gedemütiget ward/ Sihe/ die sind geschrieben vnter den geschichten der schawer.

20. Vnd Manasse entschlieff mit seinen vetern/ vnd sie begruben jn in seinem hause/ vnd sein son Amon ward könig an seine stat.

21. Zwey vnd zwentzig jar alt war Amon / da er könig ward/ vnd regieret zwey jar zu Jerusalem.

22. Vnd thet das dem HERRN vbel gefiel/ wie sein vater Manasse gethan hatte. Vnd Amon opfferte allen Götzen/ die sein vater Manasse gemacht hatte/ vnd dienet jnen.

23. Aber er demütiget sich nicht für dem HERRN/ wie sich sein vater Manasse gedemütiget hatte/ Denn er/ Amon/ macht der schuld viel.

24. Vnd seine knechte machten einen bund wider jn/ vnd tödten jn in seinem hause.

25. Da schlug das volck im lande alle/ die den bund wider den könig Amon gemacht hatten. Vnd das volck im lande macht Josia seinen son zum könige an seine stat.

domo Jehovæ, & omnes aras quas ædificaverat in monte domus Jehovæ, & in Jerusalaim, & projecit extra urbẽ.
16. Reparavit & altare Jehovę, immolavitq; super illud[18] victimas pacificorũ & gratiarum actionis, præcepitq; ipsi Jehudah ut serviret Jehovæ Deo Israelis.
17. Attamen adhuc populus[19] immolabat in excelsis duntaxat Jehovæ Deo suo.
18. Reliquum autem verborum Menasseh, & oratio ejus ad Deum suum, & verba videntium, [20] qui loquebantur ad eum in nomine Jehovę Dei Israelis ecce ea *scripta sunt*[21] in verbis regum Israelis.
19. Oratio autem ejus, [22] & *quomodo* exorabilis fuit ei *Deus*, & omne peccatum eius, & prævaricatio eius, & loca[23] in quibus ædificaverat excelsa, & statuerat lucos, & sculptilia antequã humiliaret se, ecce ea scripta *sunt* in verbis Hozai.
20. Dormivitq; Menasseh cum patribus suis, & sepelierunt eum *in* domo sua regnavitq; Amõ filius eius pro eo.
21. [24] Viginti duorũ annorum *erat* Amõ quum regnare cœpit & duobus annis regnavit in Jerusalaim.
22. Et fecit malum in[3] oculis Jehovæ, quemadmodum fecerat Menasseh pater ejus: cunctis nãq; sculptilibus quæ fecerat Menasseh pater eius, immolavit Amon, & servivit eis.
23. [25] Nec humiliavit se coram Jehova, quemadmodum humiliaverat se Menasseh pater ejus, sed ipse Amon multiplicavit delictum.
24. [26] Conjuraverũt autem contra eum servi eius, & interfecerunt eum in domo sua.
25. Percusserunt vero populus terræ omnes, [27] qui conjuraverant contra regem Amon, & regẽ constituerunt Josijahu filium eius pro eo.

domo Domini: aras quoque quas fecerat in monte domus Domini, & in Jerusalem: & projecit omnia extra urbem.

16. Porrò instauravit altare Domini, & immolavit super illud victimas, & pacifica, & laudem: præcepitque Judæ, ut serviret Domino Deo Israel.

17. Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

18. Reliqua autem gestorum Manassæ: & obsecratio ejus ad Deum suum: verba quoque videntium qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel.

19. Oratio quoque ejus & exauditio, & cuncta peccata, atque contemptus, loca etiam in quibus ædificavit excelsa, & fecit lucos, & statuas antequã ageret pœnitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai.

20. Dormivit ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua: regnavitque pro eo filius ejus Amon.

21. Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare cœpisset: & duobus annis regnavit in Jerusalem.

22. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus: & cunctis idolis, quæ Manasses fuerat fabricatus, immolavit, atque servivit.

23. Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater ejus, & multo majora deliquit.

24. Cumq; conjurassent adversus eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua.

25. Porrò reliqua populi multitudo, cæsis iis, qui Amon percusserant, constituit regem Josiam filium ejus pro eo.

ἐξ οἴκου Κυρίου, καὶ πάντα τὰ θυσιαστήρια, ἃ ᾠκοδόμησεν ἐν ὄρει οἴκου Κυρίου καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐξέβαλεν ἔξω τῆς πόλεως.

16. Καὶ κατώρθωσε τὸ θυσιαστήριον Κυρίου, καὶ ἐθυσίασεν ἐπ' αὐτῷ θυσίας σωτηρίου καὶ αἰνέσεως· καὶ εἶπεν τῷ Ἰούδα, τοῦ δουλεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ Ἰσραήλ.

17. Πλὴν ἔτι ὁ λαὸς ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ἐθυμίαζεν, πλὴν Κυρίῳ τῷ Θεῷ αὐτῶν.

18. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Μανασσῆ καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ οἱ λόγοι τῶν ὁρώντων τῶν λαλούντων πρὸς αὐτὸν ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ, ἰδοὺ ἐπὶ λόγων βασιλέων Ἰσραήλ.

19. Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐπήκουσεν αὐτοῦ, καὶ πᾶσαι αἱ ἁμαρτίαι αὐτοῦ καὶ αἱ ἀποστασίαι αὐτοῦ, καὶ οἱ τόποι ἐφ' οἷς ᾠκοδόμησεν ἐν αὐτοῖς τὰ ὑψηλά, καὶ ἔστησεν ἐκεῖ ἄλση καὶ γλυπτά, πρὸ τοῦ ἐπιστρέψαι, οὐκ ἰδοὺ γέγραπται ἐπὶ λόγων τῶν ὁρώντων;

20. Καὶ ἐκοιμήθη Μανασσῆς μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν παραδείσῳ οἴκου αὐτοῦ· καὶ ἐβασίλευσεν Ἀμμὼν υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

21. Υἱὸς ὢν εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν Ἀμμὼν ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ δύο ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ.

22. Καὶ ἐποίησεν Ἀμμὼν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καθὼς ἐποίησεν Μανασσῆς ὁ πατὴρ αὐτοῦ· καὶ πᾶσι τοῖς εἰδώλοις οἷς ἐποίησε Μανασσῆς ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἔθυεν Ἀμμὼν καὶ ἐδούλευεν αὐτοῖς.

23. Καὶ οὐκ ἐταπεινώθη ἐνώπιον Κυρίου, ὡς ἐταπεινώθη Μανασσῆς ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμμὼν ἐπλήθυνε πλημμέλειαν.

24. Καὶ ἐπέθεντο οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ ἐπάταξαν αὐτὸν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.

25. Καὶ ἐπάταξεν ὁ λαὸς τῆς γῆς τοὺς ἐπιθεμένους ἐπὶ τὸν βασιλέα Ἀμμών· καὶ ἐβασίλευσεν ὁ λαὸς τῆς γῆς τὸν Ἰωσίαν υἱὸν αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

18. *sacrificia retributionum (.i. eucharistica) & confessionem, & dixit (.i. jussit) Jehudah servire Jeh.*
19. *immolantes sc. erant.*
20. *loquentium.*
21. *super lib.*
22. *& exorari (sc. Deum) illi.*
23. *quib. ædific. in eis excelsa &c. ante humiliari eum &c. super verb. H. (vel videntium .i. Prophetarũ) & cubuit*
24. *filius duarum decadum & dyadis anni A. in regnando ipsum.*
25. *& non humiliatus est c. I. secundum humiliare M. patrem ejus*
26. *& colligarunt super e.*
27. *colligantes super R. A. & regnare fecerunt.*

1565

Manasse Amon impius, Amoni Josias pius succedit.

Josias domus Dei instaurationem urget.

Κεφαλ. κδ΄.

1.Reg.22. v 1.

Υἱὸς ὢν ὀκτὼ ἐτῶν Ιωσίας ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ τριάκοντα καὶ ἓν ἔτος ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ.

2. Καὶ ἐποίησεν Ιωσίας τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐπορεύθη ἐν ὁδοῖς Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐξέκλινεν δεξιὰν ἢ ἀριστεράν.

3. Καὶ ἐν τῷ ὀγδόῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς Ιωσίας ἔτι παιδάριον ἤρξατο τοῦ ζητῆσαι Κύριον Θεὸν Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἤρξατο τοῦ καθαρίσαι Ιούδαν καὶ τὴν Ιερουσαλὴμ ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν, καὶ τῶν ἀλσέων, καὶ τῶν βωμῶν, καὶ τῶν γλυπτῶν, καὶ τῶν χωνευτῶν.

4. Καὶ κατέσκαψε τὰ κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ θυσιαστήρια, τὰ τοῦ Βααλείμ, καὶ τὰ ὑψηλὰ τὰ ἐπ' αὐτῶν· καὶ ἐξέκοψε τὰ ἄλση καὶ τὰ γλυπτά, καὶ τὰ χωνευτὰ συνέτριψε, καὶ ἐλέπτυνεν καὶ ἔρριψεν ἐπὶ πρόσωπον τῶν μνημάτων τῶν θυσιαζόντων αὐτοῖς.

5. Καὶ ὀστᾶ ἱερέων κατέκαυσεν ἐπὶ τὰ θυσιαστήρια αὐτῶν· καὶ ἐκαθάρισεν Ιωσίας τὴν Ιούδαν καὶ τὴν Ιερουσαλήμ.

6. Καὶ ἐν πόλεσιν Ἐφραίμ, καὶ Μανασσῆ, καὶ Συμεών, καὶ Νεφθαλείμ, καὶ ἐν τοῖς τόποις αὐτῶν κύκλῳ.

7. Καὶ κατέσπασε τὰ ἄλση, καὶ τὰ θυσιαστήρια, καὶ τὰ εἴδωλα κατέκοψε λεπτά, καὶ πάντα τὰ ὑψηλὰ κατέκοψεν ἀπὸ πάσης τῆς γῆς Ισραήλ, καὶ ἀπέστρεψεν εἰς Ιερουσαλήμ.

8. Καὶ ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐκέλευσε τοῦ καθαρίσαι τὸν οἶκον καὶ τὴν γῆν· καὶ ἀπέστειλεν τὸν Σαφὰν υἱὸν Εσελίου καὶ τὸν Μαασίαν ἄρχοντα τῆς πόλεως, καὶ τὸν Ιωὰ υἱὸν Ιωάχαζ τὸν ὑπομνηματογράφον τοῦ κραταιῶσαι τὸν οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ.

9. Καὶ ἦλθον πρὸς Χελκίαν τὸν ἱερέα τὸν μέγαν, καὶ ἔδωκαν τὸ

ἀρ-

CAP. XXXIIII.

Octo annorum erat Josias cum regnare cœpisset: & triginta & uno anno regnavit in Jerusalem.

2. Fecitq; quod erat rectū in conspectu Domini, & ambulavit in viis David patris sui, non declinavit neque ad dextram, neque ad sinistram.

3. Octavo autem anno regni sui, cùm adhuc esset puer, cœpit quærere Deum patris sui David: & duodecimo anno postquam cœperat, mundavit Judam & Jerusalem ab excelsis, & lucis, simulachrisque, & sculptilibus.

4. Destruxeruntque coram eo aras Baalim: & simulachra, quæ superposita fuerant, demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia succidit atque comminuit: & super tumulos eorum, qui eis immolare consueverant, fragmenta dispersit.

5. Ossa præterea sacerdotum combussit in altaribus idolorum, mundavitq; Judam & Jerusalem.

6. Sed & in urbibus Manassæ, & Ephraim, & Simeon usque Nephthali cuncta subvertit.

7. Cumque altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contrivisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de universa terra Israel, reversus est in Jerusalem,

8. Igitur anno octavodecimo regni sui, mundata jam terra, & templo Domini, misit Saphan filium Eseliæ, & Maasiam principem civitatis, & Joha filium Joachaz à commentariis: ut instaurarent domum Domini Dei sui.

9. Qui venerunt ad Helciam sacerdotem mag-

num:

CAP. XXXIIII.

O [1]Cto annorum *erat* Josijahu quum regnare cœpit, ac triginta & uno anno regnavit in Jerusalaim.

2. Is fecit rectum in oculis Jehovæ, & ambulavit in viis Davidis patris sui, nec declinavit [2] *ad* dexteram aut *ad* sinistram.

3. Octavo autem anno regni sui, quum ipse adhuc puer esset, cœpit requirere Deum Davidis patris sui: duodecimo vero anno cœpit mundare Jehudah, & Jerusalaim ab excelsis, & lucis, & simulachris, & [3]sculptilibus.

4. Destruxeruntq; coram eo aras [4]idolorum ipsorum: & simulachra quæ erant super eis, demoliri fecit: lucos quoq; & simulachra, & sculptilia contrivit ac comminuit, sparsitq; *illa* super superficiem sepulchrorum illorum [5] qui immolaverant eis.

5. Et ossa sacerdotū combussit super altaria ipsorum, mundavitq; Jehudah & Jerusalaim:

6. † In urbibus quoq; Menasseh & Ephraim, & Simon, [6] usq; *ad* Naphthali, malleis suis per circuitum.

7. Demolitus est itaq; altaria, & lucos, & simulachra contrivit comminuendo, & omnia simulachra excidit in universa terra Israelis: postea reversus est Jerusalaim.

8. [7] Anno autem decimò octavo regni sui, postquam mundavit terram & domum, misit Saphan filium Asaljahu, & Maasejahu principē civitatis, & Joah filium Joahaz [8] à cōmētariis, ad instaurandum domum Jehovæ Dei sui.

9. Veneruntitaq; ad Hilcijahu sacerdotē magnum, & dede-

runt

Das XXXIIII. Cap.

Acht jar alt war Josia/ da er könig ward/ vnd regieret ein vnd dreissig jar zu Jerusalem.

2. Vnd thet das dem HERRN wol gefiel/ vnd wandelt in den wegen seines vaters David/ vnd weich weder zur rechten noch zur lincken.

3. Denn im achten jar seins königreichs/ da er noch ein knabe war/ fieng er an zu suchen den Gott seines vaters Davids. Vnd im zwelfften jar fieng er an zu reinigen Juda vnd Jerusalem/ von den höhen vnd haynen/ vnd götzen vnd gegossen bildern.

4. Vnd ließ für im abbrechen die altar Baalim/ vnd die bilder oben drauff hieb er oben herab/ vnd die hayne vnd götzen/ vnd bilder zubrach er/ vnd macht sie zu staub/ vnd strewet sie auff die greber/ derer die inen geopffert hatten.

5. Vnd verbrandt die gebeine der priester/ auff den altaren/ vnd reiniget also Juda vnd Jerusalem.

6. Dazu in den stedten Manasse/ Ephraim/ Simeon/ vnd biß an Naphthali in iren wüsten vmbher.

7. Vnd da er die altar vnd hayne abgebrochen/ vnd die götzen klein zumalmet/ vnd alle bilder abgehawen hatte im gantzen lande Israel/ kam er wider gen Jerusalem.

8. Im achzehenden jar seines königreichs/ da er das land vnd das hauß gereiniget hatte/ sandte er Saphan den son Azalia vnd Maeseja den stadtvogt/ vnd Joah den son Joahas den cantzler/ zu bessern das hauß des HERRN seines Gottes.

9. Vnd sie kamen zu dem hohenpriester Hilkia/ vnd man

gab

Cap. 34.

1. *filius octo annorum* 7. *in regnando ipsum, & tres decades & monadem anni r. in* 7. *& fecit r.*
2. *dext. & sinist. & in ogdoade annorum (i. anno ogdoadis) regnandi eum, & ipse adhuc ipse puer, c. r. T. D. p. s. & in dodecade anni (i. anno dodecadis) cœp.*
3. *fusilibus.*
4. *Baalim & chammanim, (vide 2. Paralip. 14. v 4.) q. supra desuper eis. succidit. & lu. & sculptilia & fusilia confregit] a. c.*
5. *immolantium e.*
6. *& usq; N. in tris (vel desolatis) ipsorum circumquaque.* 1566::
7. *& in anno ogdodecadis regnandi ipsum, mundando t.*
8. *commonefacientem, ad confortandum d.*

9. super manum facientis opus præfectorum in d. J. & dederunt s. f. o. qui facientes (scil. erant) in d. J. ad instaurandum & ad roborandū dom.

10. structoribus ad emendum lapides excisionis.

11. corruperant.

12. facientes (scierant) in fide.

13. Vasis cantici.

14. argentes opus ad ministerium & ministerium.

15. & in educendo eos arg. illatum domui J.

16. in manu M. & respondit H.

17. ad Saphan.

1567:: 18. & retulit adhuc ad regem verbum, d. omne quod &c. ipsi facientes (sc. sunt) & fuderūt.

19. super m. p. & super m.

gab jnen das geld / das zum hause Gottes gebracht war / welchs die Leuiten / die an der schwellen hüteten / gesamlet hatten / von Manasse / Ephraim / vnd von allen vbrigen in Jsrael / vnd von gantzem Juda / vnd BenJamin / vnd von denen / die zu Jerusalem woneten /

10. Vnd gabens vnter die hende den erbeitern / die bestellet waren am hause des HErrn. Vnd sie gabens denen / die da erbeiten am hause des HERRN / vnd wo es bawfellig war / das sie das hauß besserten.

11. Dieselben gabens fort den zimmerleuten vnd bawleuten / gehawen steine / vnd gehöfelt holtz zu keuffen / zu den balcken an den heusern / welche die könige Juda verderbet hatten.

12. Vnd die menner erbeiten am werck trewlich. Vnd es waren vber sie verordent / Jahath vnd Obadia die Leuiten aus den kindern Merari. Sacharja vnd Mesullam aus den kindern der Kahathiten / das werck zu treiben / vnd waren alle Leuiten die auff seitenspiel kundten.

13. Aber vber die lastreger vnd treiber zu allerley erbeit in allen emptern / waren aus den Leuiten / die schreiber / amptleute / vnd thorhüter.

14. Vnd da sie das geld eraus namen / das zum hause des HERRn eingelegt war / fand Hilkia der priester das buch des gesetzs des HERRN durch Mose gegeben.

15. Vnd Hilkia antwortet / vnd sprach zu Saphan dem schreiber / Jch habe das gesetzbuch funden im hause des HERRN. Vnd Hilkia gab das buch Saphan.

16. Saphan aber brachts zum könige / vnd sagt dem könige wider vnd sprach / Alles was vnter die hende deiner knechte gegeben ist / das machen sie.

17. Vnd sie haben das geld zu hauff geschut / das im hause des HERRN funden ist / vnd habens gegeben denen / die verordnet sind vnd den erbeitern.

runt argentum illatum *in* domum Dei, quod congregaverant Levitæ custodes liminis de manu *filiorum* Menasseh & Ephraim, & de universo residuo Israelis, & ab universo Jehudah ac Binjamin, & reversi erant Jerusalaim.

10. Tradiderunt in quam⁹ manui facientium opus, qui præfecti erant in domo Jehovæ, qui tradiderūt illud factoribus operis, qui operabantur in domo Jehovæ ad sarciendas *ruinas*, & ad instaurandam domum.

11. Et dederunt artificibus & [10] cœmentariis ut emerēt lapides excisos, & ligna ad commissuras, & ad contignandas domus quas [11] destruxerant reges Jehudah.

12. Viri autem illi [12] operabantur fideliter in ipso opere: & super eos constituti *erant* Jahath & Obadjahu Levitæ de filiis Merari: & Zecharjah & Meshullam de filiis Cehathitarum ad urgendum: & *de* Levitis omnis intelligens in [13] instrumentis musicis.

13. *Erant* & super bajulos, & [14] qui urgebant omnem faciētem opus in quolibet opere: de Levitis autem *erant* scribæ, & præfecti, & janitores.

14. [15] Porrò quum educerent argentū, *quod* illatum *fuerat* in domum Jehovæ, reperit Hilcijahu sacerdos librum legis Jehovę *lata* [16] per manum Moseh.

15. Loquutus est autē Hilcijahu, dixitque ad Saphan scribam, librum legis reperi in domo Jehovæ. Et tradidit Hilcijahu librum [17] ipsi Saphan.

16. Attulit autem Saphan librum ad regem, [18] atq; etjam retulit regi rem, dicendo, Quicquid datum fuit in manu servorum tuorum, ipsi faciunt.

17. Conflaverunt namq; argentum *quod* inventum *est* in domo Jehovæ, & tradiderunt illud [19] in manum præpositorum, & in manum facientium opus.

num: acceptamque ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum Domini, & quam congregaverant Levitæ, & janitores de Manasse, & Ephraim, & universis reliquiis Israel, ab omni quoque Juda, & Benjamin, & habitatoribus Jerusalem,

10. Tradiderunt in manibus eorum, qui præerant operariis in domo Domini, ut instaurarent templum, & infirma quæque sarcirent.

11. At illi dederunt eam artificibus, & cæmentariis, ut emerent lapides de lapicidinis, & ligna ad commissuras ædificii, & ad contignationem domorum, quas destruxerāt reges Juda.

12. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpositi operantium, Jahath & Abdias de filiis Merari: Zacharias & Mosollam de filiis Caath, qui urgebant opus: omnes Levitæ scientes organis canere.

13. Super eos verò, qui ad diversos usus onera portabant, erant scribæ, & magistri de Levitis, janitores.

14. Cumque efferrent pecuniam, quæ illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos librum legis Domini, per manum Moysi.

15. Et ait ad Saphan scribam, librum legis inveni in domo Domini. Et tradidit ei.

16. At ille intulit volumen ad regem, & nuntiavit ei, dicens, Omnia quæ dedisti in manu servorum tuorum, ecce complentur.

17. Argentum quod repertum est in domo Domini, conflaverunt: datumque est præfectis artificum, & diversa opera fabricantium.

ἀργύριον τὸ εἰσενεχθὲν εἰς οἶκον Κυρίου, ὃ συνήγαγον οἱ Λευῖται οἱ φυλάσσοντες τὴν πύλην ἐκ χειρὸς Μανασσῆ καὶ Ἐφραίμ, καὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ ἀπὸ παντὸς τοῦ καταλοίπου Ἰσραήλ, καὶ ἐκ παντὸς Ἰούδα καὶ Βενιαμὶν καὶ τῶν κατοικούντων Ἱερουσαλήμ.

10. Καὶ ἔδωκαν αὐτὸ ἐπὶ χεῖρα τῶν ποιούντων τὰ ἔργα τῶν καθεσταμένων ἐν οἴκῳ Κυρίου. καὶ ἔδωκαν αὐτὸ τοῖς ποιοῦσι τὰ ἔργα ἐν οἴκῳ Κυρίου, τοῦ ἐπισκευάσαι καὶ κατισχῦσαι τὸν οἶκον·

11. Καὶ τοῖς τέκτοσιν ἔδωκαν, καὶ τοῖς οἰκοδόμοις ἀγοράσαι λίθους τετραπέδους καὶ ξύλα εἰς δοκοὺς στεγάσαι τοὺς οἴκους οὓς ἐξωλόθρευσαν βασιλεῖς Ἰούδα.

12. Καὶ οἱ ἄνδρες ἐποίουν ἐν πίστει ἐπὶ τῶν ἔργων· καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπίσκοποι καθεσταμένοι Ἰαὲθ καὶ Ἀβδίας οἱ Λευῖται ἐξ υἱῶν Μεραρί, καὶ Ζαχαρίας, καὶ Μεσολλὰμ ἐκ τῶν υἱῶν Κααθ ἐπισπουδάζειν· καὶ πᾶς Λευίτης, καὶ πᾶς συνιῶν ἐν ὀργάνοις ᾠδῶν.

13. Καὶ ἐπὶ τῶν νωτοφόρων, καὶ ἐπιστάται ἐπὶ τῶν ποιούντων τὰ ἔργα εἰς ἐργασίαν· καὶ ἀπὸ τῶν Λευιτῶν γραμματεῖς καὶ κριταὶ καὶ πυλωροί.

14. Καὶ ἐν τῷ ἐκφέρειν αὐτοὺς τὸ ἀργύριον τὸ εἰσοδιασθὲν εἰς τὸν οἶκον Κυρίου, εὗρε Χελκίας ὁ ἱερεὺς τὸ βιβλίον τοῦ νόμου Κυρίου τὸ διὰ χειρὸς Μωυσῆ.

15. Καὶ ἀπεκρίθη Χελκίας καὶ εἶπεν πρὸς Σαφὰν τὸν γραμματέα, βιβλίον νόμου εὗρον ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου· καὶ ἔδωκε Χελκίας τὸ βιβλίον τῷ Σαφάν.

16. Καὶ εἰσήνεγκεν Σαφὰν τὸ βιβλίον πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἀπέδωκεν ἔτι τῷ βασιλεῖ λόγον λέγων, πᾶν ἀργύριον ἀποδοθὲν ἐν χειρὶ τῶν παίδων σου τῶν ποιούντων τὸ ἔργον.

17. Καὶ ἐχώνευσαν τὸ ἀργύριον τὸ εὑρεθὲν ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ ἔδωκαν ἐπὶ χεῖρα τῶν ποιούντων τὰ ἔργα, καὶ ἐπὶ χεῖρα τῶν ἐπισκόπων.

Iosias libri legis authentici, à summo sacerdote reperti, lectione perculsus Deū per Oldam Prophetissam consulit.

Vnd | In- | Præ- | Καὶ

Josias libri legis authentici, à summo sacerdote reperti lectione perculsus Deũ per Oldam Prophetissam consulit.

18. Καὶ ἀπήγγειλε Σαφὰν ὁ γραμματεὺς τῷ βασιλεῖ λέγων, βιβλίον ἔδωκέ μοι Χελκίας ὁ ἱερεύς· καὶ ἀνέγνω αὐτὸ Σαφὰν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως.

19. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τοὺς λόγους τοῦ νόμου, διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ.

20. Καὶ ἐνετείλατο ὁ βασιλεὺς τῷ Χελκίᾳ καὶ τῷ Αχικὰμ υἱῷ Σαφὰν καὶ τῷ Αβδὼν υἱῷ Μιχαίου, καὶ τῷ Σαφὰν τῷ γραμματεῖ, καὶ τῷ Ασαΐᾳ παιδὶ τοῦ βασιλέως, λέγων·

21. Πορεύθητε καὶ ζητήσατε Κύριον περὶ ἐμοῦ καὶ περὶ παντὸς τοῦ καταλειφθέντος Ισραὴλ καὶ Ιούδα περὶ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τοῦ εὑρεθέντος, ὅτι μέγας ὁ θυμὸς Κυρίου, ὃς ἐκκέκαυται ἐν ἡμῖν, διότι οὐκ εἰσήκουσαν οἱ πατέρες ἡμῶν τῶν λόγων Κυρίου, τοῦ ποιῆσαι κατὰ πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ.

22. Καὶ ἐπορεύθη Χελκίας, καὶ οἷς εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ολδὰν τὴν προφῆτιν γυναῖκα Σελλὴμ υἱοῦ Θεκωὲ, υἱοῦ Ασὲρ τοῦ ἱματιοφύλακος, καὶ αὐτὴ κατῴκει ἐν Ιερουσαλὴμ ἐν Μασενά, καὶ ἐλάλησαν αὐτῇ κατὰ ταῦτα.

23. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, οὕτως εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς Ισραήλ· εἴπατε τῷ ἀνδρὶ τῷ ἀποστείλαντι ὑμᾶς πρὸς με.

24. Οὕτως λέγει Κύριος ὁ Θεός, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάγω κακὰ ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῷ τοὺς πάντας λόγους τοὺς γεγραμμένους ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ ἀνεγνωσμένῳ ἐναντίον τοῦ βασιλέως Ιούδα.

25. Ανθ᾽ ὧν ἐγκατέλιπόν με καὶ ἐθυμίασαν θεοῖς ἀλλοτρίοις, ἵνα παροργίσωσί με ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν· καὶ ἐξεκαύθη ὁ θυμός μου ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ οὐ σβεσθήσεται.

26. Καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Ιούδα τὸν ἀποστείλαντα ὑμᾶς τοῦ ζητῆσαι τὸν Κύριον οὕτως ἐρεῖτε πρὸς αὐτόν, οὕτως λέγει Κύριος

ὁ Θε-

18. Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cùm rege præsente recitasset,

19. Audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua:

20. Et præcepit Helciæ, & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoque scribæ, & Asaię servo regis, dicens,

21. Ite, & orate Dominum pro me, & pro reliquiis Israel & Juda, super universis sermonibus libri istius, qui repertus est: magnus enim furor Domini stillavit super nos, eò quòd non custodierint patres nostri verba Domini, ut facerent omnia, quæ scripta sunt in isto volumine.

22. Abiit ergo Helcias, & hi qui simul à rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, uxorem Sellum filii Thecuath, filii Hasra custodis vestium, quæ habitabat in Jerusalem in Secunda: & locuti sunt ei verba, quæ suprà narravimus.

23. At illa respondit eis, Hæc dicit Dominus Deus Israel, dicite viro, qui misit vos ad me,

24. Hæc dicit Dominus Ecce, ego inducam mala super locum istum, & super habitatores ejus, cunctaq; maledicta, quæ scripta sunt in libro hoc, quē legerunt coram rege Juda.

25. Quia dereliquerunt me, & sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum: idcirco stillabit furor meus super locum istum, & non extinguetur.

26. Ad regem autem Juda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini, Hæc dicit Do-

mi-

18. Indicavit preterea Saphan scriba regi, dicendo, librum dedit mihi Hilcijahu sacerdos. & legit in eo Saphan coram rege.

19. Fuit autem 20 quum audisset rex verba legis scidit vestimenta sua.

20. Præcepitq; rex Hilcijahu & Ahicam filio Saphan, atq; Abdon filio Michah, & Saphan scribæ, & Asajah servo 21 suo, dicendo,

21. Ite, consulite Jehovam pro me, & pro residuo in Israele & in Jehudah, super verbis libri qui repertus est: quoniam magnus est 22 furor Jehovæ qui stillavit in nos, eo quod non custodierunt patres nostri verbum Jehovæ, 23 ut facerent juxta omnia quæ scripta sunt in libro hoc.

22. Abiit itaq; Hilcijahu, & qui *erant* regis, ad Huldah prophetissam, uxorem Sallum filii Thoceath filii Hasrah custodis vestiũ: (ipsa autem 24 habitabat in Jerusalaim in domo doctrinæ:) & loquuti sunt ad eam 25 hujusmodi.

23. Illa dixit eis, Sic dixit Jehovah Deus Israelis, Dicite viro qui misit vos ad me,

24. Sic dixit Jehovah, En ego 26 adduco malum super locum istum, & super habitatores ejus, *id est* omnia maledicta *quæ* scripta *sunt* 27 in libro quem legerunt coram rege Jehudah.

25. Eò quod dereliquerunt me, & suffiverunt diis alienis, 28 ut irritarent me in cunctis operibus manuum suarum: & stillabit 29 furor meus in locum istũ, nec extinguetur.

26. Ad regem autem Jehudah, 30 qui mittit vos ad requirendum Jehovam, sic dicetis, Sic dixit Jehovah Deus Israe-

lis,

18. Vnd Saphan der schreiber sagt dem könige an / vnd sprach / Hilkia der priester hat mir ein buch gegeben. Vnd Saphan las drinnen für dem könige.

19. Vnd da der könig die wort des gesetzs höret / zureiß er seine kleider.

20. Vnd der könig gebot Hilkia vnd Ahikam dem son Saphan / vnd Abdon dem son Micha / vnd Saphan dem schreiber / vnd Asaja dem knecht des königs / vnd sprach.

21. Gehet hin / fraget den HERRN für mich vnd für die vbrigen in Israel / vnd für Juda vber den worten des buchs / das funden ist. Denn der grim des HERRN ist gros / der vber vns entbrandt ist / das vnser veter nicht gehalten haben das wort des HERRN / das sie theten / wie geschrieben stehet in diesem buch.

22. Da gieng Hilkia hin / sampt den andern vom könige gesandt zu der prophetin Hulda / dem weibe Sallum des sons Thakeath / des sons Hasra des kleiderhüters / die zu Jerusalem wonete im andern theil / vnd redten solchs mit jr.

23. Vnd sie sprach zu jnen / So spricht der HERR der GOtt Israel / Sagt dem man / der euch zu mir gesandt hat.

24. So spricht der HERR / Sihe / ich wil vnglück bringen vber diesen ort vnd die einwoner / alle die flüche / die geschrieben stehen im buch / das man für dem könige Juda gelesen hat.

25. Darumb / das sie mich verlassen haben / vnd andern Göttern gereuchert / das sie mich erzürneten mit allerley wercken jrer hende / vnd mein grim sol angezündet werden vber diesen ort / vnd nicht ausgelesschet werden.

26. Vnd zum könige Juda der euch gesandt hat / den HERRN zu fragen / solt jr also sagen / So spricht der

20. *secundum audire regem v. l. & sc.*

21. *regis, d. ite, quærite.*

22. *æstus 3.*

23. *ad faciendum secundum omne scriptum super lib. h.*

24. *habitans (erat) in 3. in secundario .i. secunda parte scil. civitatis, regiæ proxima.*

25. *dicendo. Et dixit e.*

26. *adducens scil. sum.*

27. *super lib.*

28. *propter irritare me.*

29. *æstus m.*

30. *mittentem vos ad quærendum in Jeh. s. d. ad eum.*

31. quia molle-fuit c. t. & humiliatus es à f. D. in audiendo te v. e. super l. i. & super h. e. & humiliatus es etc. & etiam ego audivi. dictum 30. Ecce ego colligens. (scil. ero) te.
32. in omne ma. q. e. adducens (sc. ero) super l. i. & super.

31. ascendit rex d. 3. & omnis vir.
34. & usque p.
35. reperti.

36. super stare (.i. statione) suo, & excidit f. e. 9. ad eundum post 3. & ad custodiendū.
37. in toto c. s. & in t. a. s. ad faciendum.
38. super lib.
39. omnem inventum.

2568::

HERR der Gott Israel von den worten die du gehöret hast.

27. Darumb das dein hertz weich worden ist/ vnd hast dich gedemütiget für Gott/ da du seine wort höretest wider diesen ort/ vnd wider die einwoner/ vnd hast dich für mir gedemütiget/ vnd deine kleider zurissen/ vnd für mir geweinet/ so hab ich dich auch erhöret/ spricht der HERR.

28. Sihe/ ich wil dich samlen zu deinen vetern/ das du in dein grab mit frieden gesamlet werdest. Das deine augen nicht sehen alle das vnglück/ das ich vber diesen ort vnd die einwoner bringen wil. Vnd sie sagten dem könige wider.

29. Da sandte der könig hin/ vnd ließ zu hauffe komen alle eltesten in Juda vnd Jerusalem.

30. Vnd der könig gieng hinauff ins hauß des HERrn/ vnd alle man Juda vnd einwohner zu Jerusalem/ die priester/ die Leviten/ vnd alles volck/ beide/ klein vnd gros/ vnd wurden für jren ohren gelesen alle wort im buch des bunds/ das im hause des HERRN funden war.

31. Vnd der könig trat an seinen ort/ vnd macht einen bund für dem HERRN/ das man dem HERRN nachwandeln solt/ zu halten seine gebot/ zeugniß vnd rechte/ von gantzem hertzen/ vnd von gantzer seelen/ zu thun nach allen worten des bunds/ die geschrieben stunden in diesem buch.

32. Vnd stunden da/ alle die zu Jerusalem vnd in Benjamin fürhanden waren/ vnd die einwohner zu Jerusalem theten nach dem bund Gottes jrer veter Gott.

33. Vnd Josia thet weg alle grewel aus allen landen/ die der kinder Israel waren/ vnd

lis, verba quæ audisti:

27. 31 Propterea quod emollitum est cor tuum, & humiliasti te à facie Dei, quum audires verba ejus contra locum istum, & contra habitatores ejus, humiliasti inquam te coram me, & rupisti vestimenta tua, ac flevisti coram me: ego quoq; exaudivi *te*, dixit Jehovah.

28. † Ego namq; colligam te ad patres tuos, & congregaberis ad sepulchra tua in pace, nec videbunt oculi tui 32 universum malum quod ego adducturus sum contra locū istum, & contra habitatores ejus. Retulerunt itaq; regi verbum.

29. Tunc misit rex, congregavitq; omnes seniores Jehudah & Jerusalaim.

30. Atq; 33 ascendit *in* domum Jehovæ, & omnes viri Jehudah, habitatoresq; Jerusalaim, nempe sacerdotes, & Levitæ, & universus populus à magno 34 usq; *ad* parvum :: & legit in auribus eorum omnia verba libri fœderis 35 qui repertus fuerat *in* domo Jehovæ.

31. Constitit autem rex 36 in statione sua, percussitq; fœdus coram Jehova, quod ambularet post Jehovam & custodiret præcepta ejus, ac testimonia ejus, statutaq; ejus 37 toto corde suo, & tota anima sua, faceretq; verba fœderis *quæ* scripta *erāt* 38 in libro illo.

32. Et stare fecit *pacto* 39 omnes qui reperti sunt in Jerusalaim & Binjamin: feceruntq; habitatores Jerusalaim juxta pactum Dei, Dei *inquam* patrum suorum.

33. Removit autem Josijahu omnes abominationes de universis terris, quę e-

minus Deus Israel, Quoniam audisti verba voluminis,

27. Atque emollitum est cor tuum, & humiliatus es in conspectu Domini super his, quæ dicta sunt contra locum hunc, & habitatores Jerusalem, reveritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, & flevisti coram me: ego quoque exaudivi te, dicit Dominus.

28. Jam enim colligam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malū quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores ejus. *Retulerūt itaq; regi cuncta quæ dixerat.

29. At ille convocatis universis majoribus natu Juda & Jerusalem,

30. Ascendit in domum Domini, unaque omnes viri Juda & habitatores Jerusalem, sacerdotes & Levitæ, & cunctus populus à minimo usq; ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis.

31. Et stans in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino, ut ambularet post eum, & custodiret præcepta, & testimonia, & justificationes ejus in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque quæ scripta sunt in volumine illo, quod legerat.

32. Adjuravit quoque super hoc omnes, qui reperti fuerant in Jerusalem & Benjamin: & fecerunt habitatores Jerusalem juxta pactum Domini Dei patrum suorum.

33. Abstulit ergo Josias cūctas abominationes de universis regionib⁹ filiorū Isra-

ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, τοὺς λόγους οὓς ἤκουσας.

27. Καὶ ἐνετράπη ἡ καρδία σου, καὶ ἐταπεινώθη ἀπὸ προσώπου μου ἐν τῷ ἀκοῦσαί σε τοὺς λόγους μου ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας αὐτόν· καὶ ἐταπεινώθης ἐναντίον μου, καὶ διέρρηξας τὰ ἱμάτιά σου καὶ ἔκλαυσας ἐναντίον μου, καὶ ἐγὼ ἤκουσα, φησὶ Κύριος.

28. Ἰδοὺ προστίθημί σε πρὸς τοὺς πατέρας σου καὶ προστεθήσῃ πρὸς τοὺς τάφους σου ἐν εἰρήνῃ καὶ οὐκ ὄψονται οἱ ὀφθαλμοί σου πάντα τὰ κακά, ἃ ἐγὼ ἐπάγω ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας αὐτόν· καὶ ἀπέδωκαν τῷ βασιλεῖ λόγον.

29. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεύς, καὶ συνήγαγε τοὺς πρεσβυτέρους Ἰούδα καὶ Ἱερουσαλήμ.

30. Καὶ ἀνέβη ὁ βασιλεὺς εἰς οἶκον Κυρίου, καὶ πᾶς Ἰούδα, καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλήμ, καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀπὸ μικροῦ καὶ ἕως μεγάλου, καὶ ἀνέγνω ἐν ὠσὶν αὐτῶν πάντας τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τῆς διαθήκης τοῦ εὑρεθέντος ἐν οἴκῳ Κυρίου.

31. Καὶ ἔστη ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας ἐπὶ τὸν στῦλον, καὶ διέθετο διαθήκην ἐναντίον Κυρίου τοῦ πορευθῆναι ἐνώπιον Κυρίου, τοῦ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ, ὥστε ποιεῖν τοὺς λόγους τῆς διαθήκης τοὺς γεγραμμένους ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ.

32. Καὶ ἔστησε πάντας τοὺς εὑρεθέντας ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐν Ἰούδα, καὶ Βενιαμίν, καὶ ἐποίησαν οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλήμ, κατὰ τὴν διαθήκην Κυρίου Θεοῦ τῶν πατέρων αὐτῶν.

33. Καὶ περιεῖλεν Ἰωσίας πάντα τὰ βδελύγματα ἐκ πάσης τῆς γῆς, ἣ ἦν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἐπι-

Josias accepta sententia de regni excidio librum legis authenticū coram populo legit.

* 2. Reg. 23. 2.

schafft/ rant ἐπι-

Josias, Dei cultu fidelissime restituto Pascha Dei instituto celebrat.

ἐποίησε πάντας τοὺς εὑρεθέντας ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἰσραὴλ τοῦ δουλεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ τῶν πατέρων αὐτῶν πάσας τὰς ἡμέρας αὐτοῦ, οὐκ ἐξέκλινεν ἀπὸ ὄπισθεν Κυρίου τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων αὐτοῦ.

Κεφαλ. λε´.

2. Reg. 13. v. 21. 3. Esd. 1. v. 1.

ΚΑὶ ἐποίησεν Ἰωσίας τὸ φασὲχ ἐν Ἱερουσαλὴμ Κυρίῳ τῷ Θεῷ αὐτοῦ, καὶ ἔθυσε τὸ φασὲχ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου.

2. Καὶ ἔστησε τοὺς ἱερεῖς ἐπὶ τὰς φυλακὰς αὐτῶν, καὶ κατίσχυσεν αὐτοὺς εἰς τὰ ἔργα οἴκου Κυρίου.

3. Καὶ εἶπεν τοῖς Λευίταις τοῖς δυνατοῖς ἐν παντὶ Ἰσραὴλ, τοῦ ἁγιασθῆναι αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ, καὶ τοῦ δοῦναι τὴν κιβωτὸν τὴν ἁγίαν ἐν οἴκῳ Κυρίου· καὶ ἔθηκεν τὴν κιβωτὸν τὴν ἁγίαν εἰς τὸν οἶκον ὃν ᾠκοδόμησεν Σολομὼν υἱὸς Δαυὶδ τοῦ βασιλέως Ἰσραήλ· καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, οὐκ ἔστιν ὑμῖν ἆραι ἐπ᾽ ὤμων οὐθέν, νῦν οὖν λειτουργήσατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν, καὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ Ἰσραήλ.

4. Καὶ ἑτοιμάσθητε κατ᾽ οἴκους πατριῶν ὑμῶν, καὶ κατὰ τὰς ἐφημερίας ὑμῶν, καὶ κατὰ τὴν γραφὴν Δαυὶδ βασιλέως Ἰσραήλ, καὶ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν Σολομῶντος υἱοῦ αὐτοῦ.

5. Καὶ στῆτε ἐν τῷ οἴκῳ κατὰ τὰς διαιρέσεις οἴκων πατριῶν ὑμῶν τοῖς ἀδελφοῖς ὑμῶν υἱοῖς τοῦ λαοῦ, καὶ μερὶς οἴκου πατριᾶς τοῖς Λευίταις.

6. Καὶ θύσατε τὸ φασὲχ καὶ τὰ ἅγια ἑτοιμάσατε τοῖς ἀδελφοῖς ὑμῶν τοῦ ποιῆσαι κατὰ τὸν λόγον Κυρίου τοῦ διὰ χειρὸς Μωυσῆ.

7. Καὶ ἀπῆρξατο Ἰωσίας τοῖς υἱοῖς τοῦ λαοῦ πρόβατα, καὶ ἀμνοὺς, καὶ ἐρίφους ἀπὸ υἱῶν αἰγῶν πάντα εἰς τὸ φασὲχ παντὶ τῷ εὑρισκομένῳ εἰς ἀριθμὸν τριάκοντα χιλιάδας, καὶ μόσχων τρεῖς χιλιάδας, ταῦτα ἀπὸ τῆς ὑπάρξεως τοῦ βασιλέως.

8. Καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ ἀπήρξαντο τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς Λευίταις, καὶ Χελκίας, καὶ

Za-

Israel: & fecit omnes qui residui erant in Israel, servire Domino Deo suo. Cunctis diebus ejus non recesserunt à Domino Deo patrum suorum.

CAP. XXXV.

FEcit autem Josias in Jerusalem Phase Domino, quod immolatum est quartadecima die mensis primi.

2. Et constituit sacerdotes in officiis suis: hortatusque est eos ut ministrarent in domo Domini.

3. Levitis quoque ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est, Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificavit Salomon filius David rex Israel: nequaquam enim eam ultra portabitis: nunc autem ministrate Domino Deo vestro, & populo ejus Israel.

4. Et præparate vos per domos & cognationes vestras in divisionibus singulorum, sicut præcepit David rex Israel, & descripsit Salomon filius ejus.

5. Et ministrate in sanctuario per familias turmasque Leviticas,

6. Et sanctificati immolate Phase: fratres etiam vestros, ut possint juxta verba, quæ locutus est Dominus in manu Moysi facere, præparate.

7. Dedit præterea Josias omni populo, qui ibi fuerat inventus in solennitate Phase, agnos & hœdos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum quoque tria millia: hæc de regis universa substantia.

8. Duces quoque ejus, sponte, quod voverant, obtulerunt, tam populo,

quàm

rant filiorum Israelis, & 40 coegit omnes qui reperti sunt in Israele, servire Jehovæ Deo suo: cunctis diebus ejus non recesserunt à tergo Jehovæ Dei patrum suorum.

CAP. XXXV.

FEcit præterea Josijahu in Jerusalaim Pesah Jehovæ, 1 quod immolaverunt decima quarta mensis primi.

2. Et constituit sacerdotes 2 in custodiis suis, quos confirmavit in ministerio domus Jehovæ.

3. Dixitque Levitis 3 qui erudiebant universum Israelem, & qui consecrati erant Jehovæ, Ponite arcam sanctitatis in domo quam ædificavit Selomoh filius Davidis rex Israelis: non *erit* vobis onus in humero: nunc *ergo* servite Jehovæ Deo vestro, & populo ejus Israeli:

4. Et præparate vos per 4 familias vestras, per classes vestras, secundū quod scripsit David rex Israelis, & secundum scripturā Selomoh filii ejus.

5. Ac state in 5 sanctuario secundum classes familiarum fratrum vestrorum filiorum populi, & *secundum* divisionem domus patris Levitarum.

6. Et 6 immolate Pesah, ac sanctificate vos, & præparate fratres vestros, 7 ut faciatis juxta verbū Jehovæ *traditum* per manum Moseh.

7. Largitus est autē Josijahu filiis populi, oves, agnos, & filios caprarum, omnia pro victimis Pesah, omni qui repertus est ad numerū triginta milliū, & boū tria millia, ista de substantia ipsius regis.

8. Principes quoque ejus 8 sponte populo, sacerdotibus, & Levitis largiti sunt:

Hil-

schafft / das alle / die in Israel funden wurden / dem HErrn jrem Gott dieneten. So lange Josia lebt / wichen sie nicht von dem HERRN jrer veter Gott.

Das XXXV. Cap.

VND Josia hielt dem HERRN Passah zu Jerusalem / vnd schlachtet das Passah im vierzehenden tage des ersten monden.

2. Vnd er stellet die priester in jre hut / vnd stercket sie zu jrem ampt im hause des HERRN.

3. Vnd sprach zu den Leuiten / die gantz Israel lereten / vnd dem HERRN geheiliget waren. Thut die heilige lade ins hauß / das Salomo der son Dauid des königes Israel gebawet hat. Jr solt sie nicht auff den schuldern tragen. So dienet nu dem HERRN ewrem Gott / vnd seinem volck Israel.

4. Vnd schickt das hauß ewr veter in ewer ordnung / wie sie beschrieben ist von Dauid dem könige Israel vnd seinem son Salomo.

5. Vnd stehet im heiligthum nach der ordnung der veter heuser vnter ewren brüdern vom volck geborn / auch die ordnung der veter heuser vnter den Leuiten.

6. Vnd schlachtet das Passah vnd heiligt euch / vnd schickt ewr brüder / das sie thun nach dem wort des HERRN durch Mose.

7. Vnd Josia gab zur hebe für den gemeinen man lemmer vnd junge ziegen (alles zu dem Passah / für alle die fürhanden waren) an der zal dreissig tausent / vnd drey tausent rinder / vnd alles von dem gut des königes.

8. Seine fürsten aber gaben zur hebe frewillig für das volck vnd für die priester vnd

40. servire fecit omnem inventum.

Cap. 35.

1. & jugulaverunt in quatuordecim (card. pro ord.) *m. p.*

2. super cust. s. & confirmavit eos ad ministerium d. J.

3. erudientibus u. I. sanctis J. date arc.

4. domus patrum vestrorum, secundum distributiones v. in scriptura D. regis I. & in scriptura.

5. sanctitate ad divisiones domus patrum fr. v.

6. jugulate P.

7. ad faciendum i. v. J. in manu M. & elevavit J. fil. p. gregem, a. & f. c. o. pro Pesachim (sic inf.) *omni reperto ad n. trium decadum chiliadis & bovis t. m.*

8. ad spontaneam oblationem &c. elevaverunt.

Leui-

ten (neimlich Hilkia / Sacharja vnd Jehiel / die fürsten im hause Gottes vnter den priestern) zum Passah / zwey tausent vnd sechs hundert (lemmer vnd ziegen) dazu drey hundert rinder.

9. Aber Chananja / Semaja / Nethaneel vnd seine brüder Hasabja / Jejel vnd Josabad / der Leuiten obersten / gaben zur hebe den Leuiten zum Passah / fünfftausent (lemmer vnd ziegen) vnd dazu fünff hundert rinder.

10. Also ward der Gottesdienst beschickt / vnd die priester stunden an jrer stedte / vnd die Leuiten in jrer ordnung nach dem gebot des königes.

11. Vnd sie schlachteten das Passah / vnd die priester namen von jren henden vnd sprengeten / vnd die Leuiten zogen jnen die haut abe.

12. Vnd theten die brandopffer dauon / das sie es geben vnter die theil der veter heuser in jrem gemeinen hauffen dem HERRN zu opffern / wie es geschrieben stehet im buch Mose. So theten sie mit den rindern auch.

13. Vnd sie kochten das Passah am fewr / wie sichs gebürt. Aber was geheiliget war kocheten sie in töpffen / kesseln vnd pfannen / vnd sie machtens eilend für dem gemeinen hauffen.

14. Darnach aber bereiten sie auch für sich vnd für die priester. Denn die priester die kinder Aaron / schafften an dem brandopffer vnd fetten biß in die nacht / darumb musten die Leuiten für sich vnd für die priester die kinder Aaron zubereiten.

15. Vnd die senger die kinder Assaph stunden an jre stedte nach dem gebot Dauid / vnd Assaph / vnd Heman / vnd Jedithun des schawers des königes / vnd die thorhüter an allen thoren. Vnd sie wichen nicht von jrem ampt. Denn die Leuiten jre brüder bereiten zu für sie.

9. bovem. sing. pro plur.
10. elevarunt L. pro Pesachim q. m. & bovem, qu. & praeparatum est ministerium, & steterunt S. super stare (i. statione) s. & L. super divisionibus suis.
11. nudantes (sc. pelle erant) ea.
12. ascensionem ad dandum ea divisionibus, domus patrum filiis po. ad offerendum &c.
13. bovi, 14. coxerunt P. in ig. (h. e. assaverunt) & (i. at) sancta coxerunt in ol. & a. & l. (i. elixaverunt) & currere fecerunt u. f. p. id est plebe ei.
15. in ascendere faciendo ascensionem & adipes usque n. 16. super st.
17. ad portam & portam.

Hilcijahu & Zecharjahu, & Jehiel principes domus Dei sacerdotibus dederunt in victimas Pesah duo millia *pecudum*, & sexcenta, ac[9] boves trecentos.

9. Chenanjahu autem & Semaajahu, & Nethanel fratres ejus, & Hasabjahu, & Jehiel, & Jozabad, principes Levitarum [10] largiti sunt Levitis pro victimis Pesah quinq; millia *pecudum*, & boves quingentos.

10. Praeparato itaq; ministerio, steterũt sacerdotes in statione sua, & Levitę in classibus suis, juxta praeceptum regis.

11. Immolaveruntq; Pesah: asperserunt autem sacerdotes *sanguinem* de manu eorum: Levitae vero [11] excoriabant ea.

12. Removerunt autem [12] de holocausto, ut darent ea secundum divisiones domus familiarum filiorum populi, ut offerrent Jehovae, sicut scriptum *est* in libro Moseh: & sic [13] de bobus.

13. Et [14] assaverunt Pesah igni de more solito: sanctificata autem elixaverunt in ollis, & ahenis, & lebetibus, & porrexerunt cum celeritate universis filiis populi.

14. Post haec vero paraverunt sibi & sacerdotibus. nam sacerdotes, filii *nempe* Aharon, [15] in offerendis holocaustis & adipibus *fuerunt occupati* usq; *ad* noctem. Levitae igitur paraverunt sibi & sacerdotibus filiis Aharon:

15. Cantores preterea filii Asaph *erant* [16] in statione sua, juxta praeceptum Davidis, & Asaph, & Heman, & Jeduthũ Videntis regis. janitores autem [17] in singulis portis. non *licebat* eis recedere a ministerio suo: quia fratres eorum Levitae parabant eis.

quàm sacerdotibus & Levitis. Porrò Helcias & Zacharias Jahiel principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendũ Phase, pecora cõmixtim duo millia sexcenta, & boves trecentos.

9. Chonenias autem, & Semejas etiam, & Nathanael fratres ejus: nec non Hasabias, & Jehiel, & Josabad principes Levitarum, dederũt caeteris Levitis ad celebrandũ Phase quinque millia pecorũ, & boves quingentos.

10. Praeparatumque est ministerium, & steterunt sacerdotes in officio suo: Levitę quoque in turmis, juxta regis imperium.

11. Et immolatum est Phase: asperseruntque sacerdotes manu sua sanguinẽ: & Levitae detraxerunt pelles holocaustorũ.

12. Et separaverunt ea ut darent per domos & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptũ est in libro Moysi. de bobus quoque fecerunt similiter.

13. Et assaverunt Phase super ignem, juxta quod in lege scriptum est: pacificas verò hostias coxerũt in lebetib9, & cacabis, & ollis: & festinatò distribuerũt universę plebi.

14. Sibi autem, & sacerdotibus postea paraverunt. nam in oblatione holocaustorũ & adipum, usque ad noctem sacerdotes fuerunt occupati: unde Levitae sibi, & sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis.

15. Porrò cantores filii Asaph stabant in ordine suo, juxta praeceptum David, & Asaph, & Heman, & Idithun prophetarum regis, Janitores verò per portas singulas observabant, ita ut nec punctò quidem discederent a ministerio: quam ob rem & fratres eorum Levitae paraverunt eis cibos.

Ζαχαρίας, καὶ Ἰεϊὴλ οἱ ἄρχοντες οἴκου τοῦ Θεοῦ ἔδωκαν τοῖς ἱερεῦσιν εἰς τὸ φασὲχ πρόβατα, καὶ ἀμνοὺς, καὶ ἐρίφους δύο χιλιάδας καὶ ἑξακοσίους καὶ μόσχους τριακοσίους.

9. Καὶ Χωνενίας, καὶ Σαμέας, καὶ Ναθαναὴλ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ Ἀσαβίας, καὶ Ἰεϊὴλ, καὶ Ἰωζαβὰδ ἄρχοντες τῶν Λευιτῶν, ἀπήρξαντο τοῖς Λευίταις εἰς τὸ φασὲχ πρόβατα πεντακισχίλια καὶ μόσχους πεντακοσίους.

10. Καὶ κατωρθώθη ἡ λειτουργία, καὶ ἔστησαν οἱ ἱερεῖς ἐπὶ τὴν στάσιν αὐτῶν καὶ οἱ Λευῖται ἐπὶ τὰς διαιρέσεις αὐτῶν κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ βασιλέως.

11. Καὶ ἔθυσαν τὸ φασὲχ, καὶ προσέχεον οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα ἐκ χειρὸς αὐτῶν, καὶ οἱ Λευῖται ἐξέδειραν.

12. Καὶ ἡτοίμασαν τὴν ὁλοκαύτωσιν παραδοῦναι αὐτοῖς κατὰ τὴν διαίρεσιν κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν τοῖς υἱοῖς τοῦ λαοῦ, τοῦ προσενεγκεῖν τῷ Κυρίῳ, ὡς γέγραπται ἐν βιβλίῳ Μωυσῆ, καὶ οὕτως εἰς τὸ πρωΐ.

13. Καὶ ὤπτησαν τὸ φασὲχ ἐν πυρὶ κατὰ τὴν κρίσιν, καὶ τὰ ἅγια ἥψησαν ἐν τοῖς χαλκείοις καὶ ἐν τοῖς λέβησι, καὶ εὐωδώθη· καὶ ἔδραμον δρόμῳ πρὸς πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ λαοῦ.

14. Καὶ μετὰ τοῦτο ἡτοίμασαν ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἱερεῦσιν, ὅτι οἱ ἱερεῖς υἱοὶ Ααρὼν ἐν ἀναφορᾷ τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ τῶν στεάτων ἕως νυκτός, καὶ οἱ Λευῖται ἡτοίμασαν ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν υἱοῖς Ααρών.

15. Καὶ οἱ ψαλτῳδοὶ υἱοὶ Ἀσὰφ ἐπὶ τῆς στάσεως αὐτῶν κατὰ τὰς ἐντολὰς Δαυὶδ, Ἀσὰφ, καὶ Αἱμὰν, καὶ Ἰδιθοὺμ τοῦ προφήτου βασιλέως· καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ πυλωροὶ πύλης καὶ πύλης, οὐκ ἔστιν αὐτοῖς κινεῖσθαι ἀπὸ τῆς λειτουργίας αὐτῶν, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ Λευῖται ἡτοίμασαν αὐτοῖς.

Josias Dei cultu fidelissime restituto, Pascha ex Dei instituto celebrat.

Josias, Dei cultu fidelissime restituto Pascha ex Dei instituto celebrat.

16. Καὶ κατωρθώθη πᾶσα ἡ λειτουργία Κυρίου τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τοῦ ποιῆσαι τὸ φασὲχ καὶ ἐνεγκεῖν τὰ ὁλοκαυτώματα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον Κυρίου κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ βασιλέως Ιωσίου.

17. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ οἱ εὑρεθέντες τὸ φασὲχ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων ἑπτὰ ἡμέρας.

18. Καὶ οὐκ ἐγένετο τὸ φασὲχ ὅμοιον αὐτῷ ἐν Ισραὴλ ἀπὸ ἡμερῶν Σαμουὴλ τοῦ προφήτου· καὶ πάντες βασιλεῖς Ισραὴλ οὐκ ἐποίησαν τὸ φασὲχ ὃ ἐποίησεν Ιωσίας καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται, καὶ πᾶς Ιούδα καὶ Ισραήλ, οἱ εὑρεθέντες καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν Ιερουσαλὴμ τῷ Κυρίῳ.

19. Ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Ιωσίου ἐποιήθη τὸ φασὲχ τοῦτο.

* 1. Reg. 23. v. 29. 3. Esd. 1. v. 23.

20. Καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ἃ ἡτοίμασεν Ιωσίας τὸν οἶκον, ἀνέβη Φαραὼ Νεχαὼ βασιλεὺς Αἰγύπτου ἐπὶ τὸν βασιλέα Ἀσσυρίων ἐπὶ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην, τοῦ πολεμῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρχαμεῖς· καὶ ἐπορεύθη Ιωσίας ὁ βασιλεὺς εἰς συνάντησιν αὐτοῦ.

21. Καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν Φαραὼ ἀγγέλους, λέγων· τί ἐμοὶ καὶ σοὶ βασιλεῦ Ιούδα; οὐκ ἐπὶ σὲ ἥκω σήμερον ποιῆσαι πόλεμον, ἀλλ᾽ ἢ ἐπὶ τὸν τόπον τοῦ πολέμου μου· καὶ ὁ Θεὸς εἶπε τοῦ κατασπεῦσαί με· πρόσεχε σὺ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ μετ᾽ ἐμοῦ, μὴ καταφθείρῃ σε.

* Zach. 12. v. 11.

22. Καὶ οὐκ ἀπέστρεψεν Ιωσίας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἐκραταιώθη τοῦ πολεμεῖν αὐτόν· καὶ οὐκ ἤκουσεν Ιωσίας τῶν λόγων Φαραὼ Νεχαὼ ἐκ στόματος Θεοῦ, καὶ ἦλθε τοῦ πολεμῆσαι ἐν τῷ πεδίῳ Μαγεδδών.

23. Καὶ ἐτόξευσαν οἱ τοξόται ἐπὶ τὸν βασιλέα Ιωσίαν· καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς παισὶν αὐτοῦ, ἐξαγάγετέ με ὅτι ἐπόνεσα σφόδρα.

24. Καὶ ἐξήγαγον αὐτὸν οἱ παῖδες αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἅρματος, καὶ ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἅρμα τὸ δεύτερον, ὃ ἦν αὐτῷ, καὶ ἤγαγον αὐτὸν εἰς Ιερουσαλήμ, καὶ ἀπέθανεν Ιωσίας καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν πα-

---

16. Omnis igitur cultura Domini rite completa est in die illa, ut facerent Phase, & offerrent holocausta super altare Domini, juxta præceptum regis Josiæ.

17. Feceruntque filij Israel, qui reperti fuerant ibi, Phase in tempore illo, & solennitatem azymorum septem diebus.

18. Non fuit Phase simile huic in Israel, à diebus Samuelis prophetæ: sed nec quisquam de cunctis regibus Israel fecit Phase sicut Josias, sacerdotibus, & Levitis, & omni Judæ, & Israel qui repertus fuerat: & habitantibus in Jerusalem.

19. Octavodecimo anno regni Josiæ, hoc Phase celebratum est.

20. * Postquam instauraverat Josias templum ascendit Nechao rex Ægypti ad pugnandum in Charcamis juxta Euphraten: & processit in occursum ejus Josias.

21. At ille missis ad eum nuntiis, ait, Quid mihi & tibi est rex Juda? non adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinatò ire præcepit: desine adversum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te.

22. Noluit Josias reverti, sed præparavit contra eum bellum: nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei: * verum perrexit ut dimicaret in campo Mageddo.

23. Ibique vulneratus à sagittariis, dixit pueris suis, Educite me de prælio, quia oppidò vulneratus sum.

24. Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum, qui sequebatur eum more regio: & asportaverūt eum in Jerusalem, mortuusq; est: & sepultus in

---

16. Paratum est itaq; omne ministerium Jehovæ in die illa, 18 ut celebrarēt Pesah, & offerrent holocausta super altare Jehovæ, juxta præceptum regis Josijahu.

17. 19 Celebrarunt ergo filii Israelis *qui* reperti *sunt*, Pesah in tempore illo, & solennitatem infermentatorum septē diebus.

18. 20 Non est autē celebratum Pesah simile in Israele à diebus Semuelis prophetæ: 21 sed nec omnes reges Israelis celebrarunt simile Pesah *illi* quod fecit Josijahu & sacerdotes & Levitæ universusq; Jehudah ac Israel *qui* repertus *fuerat*, & habitatores Jerusalaim.

19. 22 Decimo octavo autem anno regni Josijahu factum est Pesah hoc.

20 Post 23 omnia hęc quum præparasset Josijahu domum, ascendit Necho rex Aegypti, ut pugnaret in Charchemis, 24 juxta Perath. Processit autem in occursum ejus Josijahu.

21. Qui mittens ad eum legatos, dixit, Quid mihi & tibi rex Jehudah? non 25 contra te hodie, sed contra domum belli mei: & Deus dixit 26 ut festinarem: desine à Deo qui mecum *est*, ne perdat te

22. Non avertit autē Josijahu faciem suā ab eo, Sed 27 ut pugnaret cū eo, mutavit se, nec acquievit verbis Necho ex ore Dei: venit itaq; 28 ut pugnaret in campo Megiddo.

23. Et 29 jacula emiserunt sagittarii in regem Josijahu: dixitq; rex servis suis. Transferte me, quia æger factus sum valde.

24. Transtulerunt itaq; eum servi ejus de curru illo, & 30 in posuerunt eum super currum secundū qui *erat* ei, deduxeruntq; eum *in* Jerusalaim mortuusque est, ac sepultus in sepul-

---

16. Also ward beschickt aller Gottesdienst des HERRN des tages / das man Passah hielt / vñ brandopffer thet auff dem altar des HERRN / nach dem gebot des königes Josia.

17. Also hielten die kinder Israel die fürhanden waren / Passah zu der zeit / vnd das fest der vngeseurten brot sieben tage.

18. Es war kein Passah gehalten in Israel wie das / von der zeit an Samuel des propheten / vnd kein könig Israel hat solch Passah gehalten / wie Josia Passah hielt / vnd die priester / Leuiten / gantz Juda / vnd was von Israel fürhanden war / vnd die einwohner zu Jerusalem.

19. Im achtzehenden jar des königreichs Josia / ward diß Passah gehalten.

20. Nach diesem / da Josia das haus zugerichtet hatte / zoch Necho der könig in Egypten erauff zu streiten / wider Charchemis am Phrath. Vnd Josia zoch aus jm entgegen.

21. Aber er sandte boten zu jm vnd ließ jm sagen / Was hab ich mit dir zu thun könig Juda? Ich kome jtzt nicht wider dich / sondern ich streite wider ein haus / vnd Gott hat gesagt ich sol eilen. Höre auff von Gott der mit mir ist / das er dich nicht verderbe.

22. Aber Josia wendet sein angesicht nicht von jm / sondern stellet sich mit jm zu streiten / vnd gehorchet nicht den worten Necho aus dem munde Gottes / vnd kam mit jm zu streiten auff der ebene bey Meggido.

23. Aber die schützen schossen den könig Josia / vnd der könig sprach zu seinen knechten / Füret mich hinüber / denn ich bin seer wund.

24. Vnd seine knechte theten jn von dem wagen / vnd füreten jn auff seinen andern wagen / vnd brachten jn gen Jerusalem. Vnd er starb vnd ward

---

18. ad faciendum P. & ascendere faciendum ascensiones sup.

19. & fecerunt f. I.

20 & non factum est P. sicut istud in I.

21. & omnes r. I. non fec. sicut Pesah.

22. in ogdoade (&) decade anni .i. in anno ogdoadis & decadis.

23. totum hoc, quo (sc. tempore) præparaverat J.

24. super P. & exivit ad occ. e. J. & misit a. e. l. dicendo,

25. super te, (scil. hem) tu, hodie, sed ad dom.

26. ad festinandū me: desine tibi à Deo (.i. ne resiste Deo) q. m. & ne p. t.

27. ad pugnandum in eum m. s. & non audivit ad V.

28. ad pugnandum.

29. iaculati sunt iaculatores ad R.

30. curru V. chi fecerunt e.

ward begraben vnter den grebern seiner veter. Vnd gantz Juda vnd Jerusalem trugen leide vmb Josia.

31. lugentes scil. erant.

25. Vnd Jeremia klagte Josia / vnd alle senger vnd sengerin redeten jre klagelieder vber Josia biß auff diesen tag. Vnd machten eine gewonheit draus in Jsrael / Sihe / es ist geschrieben vnter den klageliedern.

32. & dederunt eas.

33. super lam.

26. Was aber mehr von Josia zu sagen ist / vnd seine barmhertzigkeit nach der schrifft im gesetz des HERRN /

27. Vnd seine geschichte / beide / ersten vnd letzten / Sihe / das ist geschrieben im buch der könige Jsrael vnd Juda.

34. Verba e. priora & posteriora etc. super lib.

Cap. 36.

Das XXXVI. Cap.

VNd das volck im lande nam Joahas / den son Josia / vnd machten jn zum könige an seines vaters stat zu Jerusalem.

1. filius triadis & duarum decadum anni 3. in regnando ipsum.

2. Drey vnd zwentzig jar alt war Joahas / da er könig ward / vnd regierte drey monden zu Jerusalem.

3. Denn der könig in Egypten setzet jn ab zu Jerusalem / vnd büsset das land vmb hundert centner silbers / vnd ein centner golds.

2. multavit 2. centuria talenti.

4. Vnd der könig in Egypten macht Eliakim seinen bruder zum könige vber Juda vnd Jerusalem / vnd wandelt seinen namen Joiakim. Aber seinen bruder Joahas nam Necho / vnd bracht jn in Egypten.

3. filius duarum decadum & pentadis anni 3. in regnando ipsum, & hendecadem anni reg.

5. Fünff vnd zwentzig jar alt war Joiakim / da er könig ward / vnd regieret eilff jar zu Jerusalem / vnd thet das dem HERRN seinem Gott vbel gefiel.

4. super e.

5. catenis duabus chalybeis, ad irrefaciendum eum.

6. Vnd Nebucad Nezar der könig zu Babel zoch wider jn erauff / vnd band jn mit ketten / das er jn gen Babel füret.

6. ad B. & dedit ea.

7. Auch bracht Nebucad Nezar etliche gefesse des hauses des HERRN gen Babel / vnd thet sie in seinen tempel zu Babel.

pulchris patrum suorum: & universus Jehudah & Jerusalaim 31 lugebat super Josijahu.

25. Lamentatus est quoq; Irmejahu super Josijahu: dixerūtq; omnes cantores & cantatrices in lamentationibus suis super Josijahu usq; hodie: 32 quas dederunt in statutum super Israelem: ecce autem ea scripta *sunt* 33 in lamentationibus.

26 Reliquum autem verborum Josijahu, & misericordiæ ejus, sicut scriptum *est* in lege Jehovæ.

27. Et 34 res ejus priores ac novissimæ ecce ipsa scripta *sunt* in libro regum Israelis & Jehudah.

CAP. XXXVI.

ET 1 T tulerunt populus terræ Jehoahaz filiū Josijahu, & regem constituerunt eum pro patre suo in Jerusalaim.

2. 1 Viginti trium annorum *erat* Joahaz quando regnare cœpit, & tribus mēsibus regnavit in Jerusalaim.—

3. Et amovit eum rex Aegypti *ne regnaret* in Jerusalaim & 2 condemnavit terram centum talentis argenti, & talento auri.

4. Regemq; constituit rex Aegypti Eliacim fratrem ejus super Jehudah & Jerusalaim: & vertit nomen ejus Jehoiacim & Joahaz fratrem ejus tulit Necho, abduxitq; eum in Aegyptum,

5. 3 Viginti quinq; annorum *erat* Jehojacim quum regnare cœpit, & undecim annis regnavit in Jerusalaim, fecitq; malum in oculis Jehovæ Dei sui.

6. 4 Contra eum ascendit Nebucadnesar rex Babel, & vinxit eum 5 compedibus duplicibus, ut deduceret eum in Babel.

7. De vasis quoq; domus Jehovæ adduxit Nebucadnesar 6 in Babel, & posuit ea in templo suo in Babel.

in mausoleo patrum suorum: & universus Juda & Jerusalem luxerunt eum.

25. Jeremias maximè: cujus omnes cantores atque cantatrices, usque in præsentem diem lamentationes super Josiam replicant, & quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum fertur in lamentationibus.

26. Reliqua autem sermonum Josiæ & misericordiarum ejus, quæ lege præcepta sunt Domini,

27. Opera quoque illius prima & novissima, scripta sunt in libro regum Israel & Juda.

CAP. XXXVI.

TUlit ergo * populus terræ, Joachaz filium Josiæ: & constituit regem pro patre suo in Jerusalem.

2. Viginti trium annorum erat Joachaz cùm regnare cœpisset: & tribus mensibus regnavit in Jerusalem,

3. Amovit autem eum rex Ægypti cùm venisset in Jerusalē, & condemnavit terram centum talentis argenti, & talento auri.

4. * Constituitque pro eo regem, Eliacim fratrem ejus, super Judam & Jerusalem: & vertit nomen ejus Joacim, ipsum verò Joachaz tulit secum, & abduxit in Ægyptum.

5. Viginti quinque annorum erat Joacim cùm regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Jerusalem: fecitque malum coram Domino Deo suo.

6. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum: & vinctum catenis duxit in Babylonem.

7. Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo suo.

πατέρων αὐτοῦ· καὶ πᾶς Ἰούδα καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπένθησαν ἐπὶ Ἰωσίαν.

25. Καὶ ἐθρήνησεν Ἱερεμίας ἐπὶ Ἰωσίαν· καὶ εἶπον πάντες οἱ ἄρχοντες καὶ αἱ ἄρχουσαι θρῆνον ἐπὶ Ἰωσίαν ἕως τῆς σήμερον· καὶ ἔδωκαν αὐτὸν εἰς πρόσταγμα ἐπὶ Ἰσραήλ, καὶ ἰδοὺ γέγραπται ἐπὶ τῶν θρήνων.

26. Καὶ ἦσαν οἱ λόγοι Ἰωσίου καὶ ἡ ἐλπὶς αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐλέη αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου·

27. Καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι οὐκ ἰδοὺ εἰσὶ γεγραμμένοι ἐπὶ βιβλίου βασιλέων Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα;

Κεφαλ. λϛʹ.

ΚΑὶ ἔλαβεν ὁ λαὸς τῆς γῆς τὸν Ἰωάχαζ υἱὸν Ἰωσίου, καὶ ἔχρισαν αὐτόν, καὶ κατέστησαν αὐτὸν εἰς βασιλέα ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.

2. Υἱὸς ὢν τριῶν καὶ εἴκοσι ἐτῶν Ἰωάχαζ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ τρίμηνον ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ.

3. Καὶ μετέστησεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου τοῦ μὴ βασιλεύειν αὐτὸν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐπέβαλεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου φόρον ἐπὶ τὴν γῆν ἑκατὸν τάλαντα ἀργυρίου καὶ τάλαντον χρυσίου.

4. Καὶ κατέστησε βασιλεὺς Αἰγύπτου τὸν Ἐλιακεὶμ υἱὸν Ἰωσίου βασιλέα ἐπὶ Ἰούδα καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ μετέστρεψε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωακείμ, καὶ τὸν Ἰωάχαζ ἀδελφὸν αὐτοῦ ἔλαβε Φαραὼ Νεχαὼ καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον.

5. Υἱὸς ὢν εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν Ἰωακεὶμ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν· καὶ ἕνδεκα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου.

6. Καὶ ἀνέβη ἐπ᾽ αὐτὸν Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν χαλκαῖς πέδαις, καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα.

7. Καὶ μέρος τῶν σκευῶν οἴκου Κυρίου ἀπήνεγκεν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ἔθηκεν αὐτὰ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ ἐν Βαβυλῶνι.

Joachaz in Aegyptum, Joacim & Joachin Babylonem abducuntur.

* 2 Reg. 23. v. 30. 3 Esd. 1. v. 34.

* Matt. 1. v. 11.

Sedeciæ & populi impii captivitas Babylonica.

8. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ιωακεὶμ καὶ πάντα ἃ ἐποίησεν, οὐκ ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐν βιβλίῳ λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ισραὴλ καὶ Ιούδα; καὶ ἐβασίλευσεν Ιεχονίας υἱὸς αὐτοῦ ἀντ᾽ αὐτοῦ.

* 2. Reg. 24. ✝ 8.

9. Υἱὸς ὀκτὼ ἐτῶν Ιεχονίας ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ τρίμηνον καὶ δέκα ἡμέρας ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου.

10. Καὶ ἐπιστρέφοντος τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ, καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα μετὰ τῶν σκευῶν τῶν ἐπιθυμητῶν οἴκου Κυρίου· καὶ ἐβασίλευσεν Σεδεκίαν ἀδελφὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐπὶ Ιούδαν καὶ Ιερουσαλήμ.

* Jer. 37. ✝ 1, 2.

11. Ἐτῶν εἴκοσιν ἑνὸς Σεδεκιας ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ ἕνδεκα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ιερουσαλήμ.

12. Καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου Θεοῦ αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἐνετράπη ἀπὸ προσώπου Ιερεμίου τοῦ προφήτου καὶ ἐκ στόματος Κυρίου.

13. Ἐν τῷ τὰ πρὸς τὸν βασιλέα Ναβουχοδονόσορ ἀθετῆσαι, ἃ ὥρκισεν αὐτὸν κατὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐσκλήρυνε τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατίσχυσεν τοῦ μὴ ἐπιστρέψαι πρὸς Κύριον Θεὸν Ισραήλ.

14. Καὶ πάντες οἱ ἔνδοξοι Ιούδα καὶ οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁ λαὸς τῆς γῆς ἐπλήθυναν τοῦ ἀθετῆσαι ἀθετήματα κατὰ τὰ βδελύγματα ἐθνῶν, καὶ ἐμίαναν τὸν οἶκον Κυρίου τὸν ἐν Ιερουσαλήμ.

15. Καὶ ἐξαπέστειλε Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων αὐτῶν πρὸς αὐτοὺς ἐν χειρὶ τῶν προφητῶν, ὀρθρίζων καὶ ἀποστέλλων τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, ὅτι ἦν φειδόμενος τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἁγιάσματος αὐτοῦ.

16. Καὶ ἦσαν μυκτηρίζοντες τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐξουδενοῦν-

τες

8. Reliqua autem verborum Joacim, & abominationum ejus, quas operatus est, & quæ inventæ sunt in eo, continentur in libro regum Juda & Israel. Regnavit autem Joachin filius ejus pro eo.

9. * Octo annorum erat Joachin cùm regnare cœpisset: & tribus mensibus, ac decem diebus regnavit in Jerusalem: fecitq; malum in conspectu Domini.

10. Cumque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex qui & adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. * Regem verò constituit Sedeciam patruum ejus super Judam & Jerusalem.

11. Viginti & unius anni erat Sedecias cum regnare cœpisset: & undecim annis regnavit in Jerusalem.

12. Fecitque malum in oculis Domini Dei sui: nec erubuit faciem Jeremiæ prophetæ loquentis ad se ex ore Domini.

13. A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adjuraverat eum per Deum: & induravit cervicem suam & cor, ut non reverteretur ad Dominum Deum Israel.

14. Sed & universi principes sacerdotum, & populus, prævaricati sunt inique juxta universas abominationes gentium: & polluerunt domum Domini, quam sanctificaverat sibi in Jerusalem.

15. Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nuntiorum suorum, de nocte consurgens, & quotidie commonens: eò quòd parceret populo & habitaculo suo.

16. At illi subsannabant nuntios Dei, & par-

vi

8. Reliquum autem verborum Jehojacim, & abominationes ejus quas fecit, & *quod* inventum *est* super eum, 7 ecce scripta *sunt* in libro regum Israelis et Jehudah: regnavitq; Jehojachin filius ejus pro eo.

9. 8 Octo annorum *erat* Jehojachin quum regnare cœpit, tribusq; mensibus & decem diebus regnavit in Jerusalaim: & fecit malum in oculis Jehovæ.

10. 9 In reversione autem anni misit rex Nebucadnesar, & adducere fecit eum in Babel 10 cum vasis concupiscibilibus domus Jehovæ, & regem constituit Sidcijahu fratrem ejus super Jehudah & Jerusalaim.

11. 11 Viginti & unius anni *erat* Sidcijahu quum regnare cœpit, & undecim annis regnavit in Jerusalaim.

12. Et fecit malum in oculis Jehovę Dei sui, 12 nec humiliavit se à facie Irmejahu prophetæ *loquentis* ex ore Jehovæ.

13. 13 Quin & contra regem Nebucadnesar rebellavit, qui jurare fecerat eum per Deum, sed induravit cervicem suã, roboravitq; cor suum 14 non reverti ad Jehovam Deum Israelis.

14. Omnes etiam principes sacerdotũ & populus 15 auxerunt prævaricationem juxta omnes abominationes gentium, 1 & polluerũt domum Jehovæ quã sanctificaverat in Jerusalaim.

15. Idcirco misit Jehovah Deus patrum suorum 16 ad eos per manum nuntiorum suorum, mane surgendo & mittendo: quia pepercit 17 populo suo, & habitaculo suo.

16. 18 At *illi* subsannabant nuntios Dei, & contemnebant

ver-

8. Was aber mehr von Jojakim zu sagen ist / vnd seine grewel die er thet / vnd die an jm funden wurden / Sihe / die sind geschrieben im buch der könige Jsrael vnd Juda / vnd sein son Jojachin ward könig an seine stat.

9. Acht jar alt war Jojachin / da er könig ward / vnd regierte drey monden vnd zehen tage zu Jerusalem / vnd thet das dem HERRN vbel gefiel.

10. Da aber das jar vmbkam / sandte hin Nebucad Nezar / vnd ließ jn gen Babel holen mit den köstlichen gefessen im hause des HERRN. Vnd machet Zidekia seinen bruder zum könige vber Juda vnd Jerusalem.

11. Ein vnd zwentzig jar alt war Zidekia / da er könig ward / vnd regieret eilff jar zu Jerusalem.

12. Vnd thet das dem HERRN seinem Gott vbel gefiel / vnd demütiget sich nicht für dem propheten Jeremia / der da redet aus dem munde des HERRN.

13. Dazu ward er abtrünnig von Nebucad Nezar dem könige zu Babel / der einen eid bey Gott von jm genomen hatte / vnd ward halsstarrig / vnd verstockt sein hertz / das er sich nicht bekehret zu dem HERRN dem Gott Jsrael.

14. Auch alle obersten vnter den priestern sampt dem volck machten des sündigen viel nach allerley grewel der Heiden / vnd verunreinigeten das hauß des HERRN / das er geheiliget hatte zu Jerusalem.

15. Vnd der HERR jrer veter Gott / sandte zu jnen durch seine boten frühe. Denn er schonete seines volcks vnd seiner wonung.

16. Aber sie spotteten der boten Gottes / vnd verachteten

7. ecce ipsa scr. super l.
8. filius 8 annorum
3. in regnando ipsum sc. solum, sine patre. Nam cũ patre regnaverat decem, ille mortuo octo annis. 2. Reg. 24. ✝ 8.
9. & ad reversionem a.
10. in v. desiderij.
11. filius duarum decadum & monadis anni S. in regnando ipsum, & hendecadem annis regn.
12. non humiliatus (humilis factus) est.
13. & etiam in R.
14. a redeundo.
15. multiplicaverunt prævaricari prævaricatione.
16. super eos in manu n. s. manicando id est, tempestive præmonendo eos, ut ab impietate desisterent, ne scilicet prætendere possent, sibi ad resipiscendum non fuisse spatium, vel, omni mane, i. quotidie eos exhortando.
17. super pop. s. & super h. s.
18. et fuerant subsanantes in n. D. e.

spernentes v. e. & illudentes in pr. e. usque ascendere æstum Jehovæ in p. e. usq; ad non curationem. & a. f. super e. R. C. & occidit j. e. in gl. 19. super juvene. & virgine, sene, & decr.

seine wort / vnd effeten seine propheten / biß der grim des HERRN vber sein volck wuchs / das kein heilen mehr da war.

17. Denn er führet vber sie den könig der Chaldeer / vnd ließ erwürgen jre junge manschafft mit dem schwert / im hause ires heiligthumbs / vnd verschonete weder der jünglinge noch jungfrawen / weder des alten noch der grosveter / alle gab er sie in seine hand.

18. Vnd alle gefesse im hause Gottes gros vnd klein / die schetze im hause des HERRN vnd die schetze des königs vnd seiner fürsten / alles ließ er gen Babel führen.

19. Vnd sie verbrandten das haus Gottes / vnd brachen abe die mauren zu Jerusalem / vnd alle jre pallast brandten sie mit fewr aus / das all jr köstliche gerete verderbet wurden.

20. desideriorũ ejus ad corrumpendum. Et transmigrare fecit reliquum à gl. ad Babel. 21. usque regnare r. P. ad implendum v. j. in ore Jirmejahu. 22. Vellet.

20. Vnd führet weg gen Babel wer vom schwert vberblieben war / vnd wurden seine vnd seiner söne knechte / biß das königreich der Persen regierte.

21. Das erfüllet würde das wort des HERRN durch den mund Jeremia / biß das land an seinen sabbathen gnug hette / denn die gantze zeit vber der verstörung war sabbath / biß das siebentzig jar vol wurden.

23. desolationis qu. ad complendũ sept. annos & in anno monadis C. regis P. ad perficiendum v. j. in ore Jirm. 24. & transire fecit vocem in u. r. f. & etiam in scr.

22. Aber im ersten iar Cores des königes in Persen / das erfüllet würde das wort des HERRN / durch den mund Jeremia geredt / erweckt der HERR den geist Cores des königes in Persen / das er ließ ausschreien durch sein gantzes königreich / auch durch schrifft / vnd sagen.

25. visitavit (sc. mandando) super me ad ædificandum. 26. in Vobis.

23. So spricht Cores der könig in Persen / Der HERR der Gott vom himel hat mir alle königreich in landen gegeben / vnd hat mir befohlen / im ein hauß zu bawen zu Jerusalem in Juda. Wer nu vnter euch seines volcks ist / mit dem sey der HERR sein Gott / vnd ziehe hinauff.

verba ejus, & errabant in prophetis ejus, donec ascenderet furor Jehovæ in populum ejus, ita ut nulla esset curatio.

17. Ascendere enim fecit contra eos regem Chasdim, qui occidit juvenes eorum, gladio in domo sanctuarii eorũ, nec pepercit 19 juveni, nec virgini, seni, & decrepito: omnes dedit in manum ejus.

18. Omnia denique vasa domus Dei, magna & parva, & thesauros domus Jehovæ, thesaurosque regis, & principum ejus, omnia adduxit *in* Babel.

19. Et combusserunt domum Dei, destruxeruntque murum Jerusalaim, omnia quoque palatia eius combusserunt igni, omnia item vasa 20 concupiscibilia ejus, ad delendum.

20. Et quod reliquum fuit à gladio, transtulit in Babel: fueruntque ei & filiis eius in servos, 21 quamdiu regnavit regnum Paras.

21. Ut impleretur verbum Jehovę *prædictum* per os Irmejahu, donec 22 perficeret terra sabbata sua, omnibus diebus 23 quibus desolata fuit, quievit, ut complerentur septuaginta anni.

22. Anno autem primo Chores regis Paras, ut perficeretur verbum Jehovæ *prolatum* per os Irmeiahu, excitavit Jehovah spiritum Chores regis Paras, 24 qui edictum promulgavit per universum regnũ suũ, & etiam scripto, dicendo.

23. Sic dixit Chores rex Paras: Omnia regna terræ dedit mihi Jehovah Deus cœli, & ipse 25 præcepit mihi, ut ædificarem ei domum in Jerusalaim, quæ *est* in Jehudah. Quis 26 inter vos de universo populo eius? Jehovah Deus suus *sit* cũ eo, & ascendat.

vipendebant sermones ejus, illudebantque prophetis: donec ascenderet furor Domini in populum ejus, & esset nulla curatio.

17. Adduxit enim super eos regem Chaldæorum, & interfecit juvenes eorum gladio in domo sanctuarii sui: non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem: sed omnes tradidit in manibus ejus.

18. Universaque vasa domus Domini tam majora, quam minora, & thesauros templi, & regis, & principum transtulit in Babylonem.

19. Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Jerusalem: universas turres combusserunt, & quicquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.

20. Siquis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit regi & filiis ejus, donec imperaret rex Persarum.

21. Ut compleretur sermo Domini ex ore Jeremiæ: & celebraret terra sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, usque dum complerentur septuaginta anni.

22. * Anno autem primo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremię, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: qui jussit prædicari in universo regno suo, etiam per scripturam, dicens,

23. Hæc dicit Cyrus rex Persarum, Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli: & ipse pręcepit mihi, ut ædificarem ei domum in Jerusalem, quæ est in Judæa: quis ex vobis est in omni populo ejus? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

τες τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίζοντες ἐν τοῖς προφήταις αὐτοῦ, ἕως ἀνέβη ὁ θυμὸς Κυρίου ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἕως οὐκ ἦν ἴαμα.

Sedeciæ & populi impii captivitas Babylonica.

17. Καὶ ἤγαγεν ἐπ' αὐτοὺς βασιλέα Χαλδαίων, καὶ ἀπέκτεινε τοὺς νεανίσκους αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἐν οἴκῳ ἁγιάσματος αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἐφείσατο τῶν νεανίσκων, καὶ τὰς παρθένους αὐτῶν οὐκ ἠλέησεν, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτῶν ἀπήγαγεν, τὰ πάντα παρέδωκεν ἐν χερσὶν αὐτοῦ.

18. Καὶ πάντα τὰ σκεύη οἴκου Κυρίου τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρά, καὶ τοὺς θησαυροὺς οἴκου Κυρίου, καὶ πάντας τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν μεγιστάνων πάντα εἰσήνεγκεν εἰς Βαβυλῶνα.

19. Καὶ ἐνέπρησε τὸν οἶκον Κυρίου, καὶ κατέσκαψεν τὸ τεῖχος Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰς βάρεις αὐτῆς ἐνέπρησεν ἐν πυρί, καὶ πᾶν σκεῦος ὡραῖον εἰς ἀφανισμόν.

20. Καὶ ἀπῴκισε τοὺς καταλοίπους εἰς Βαβυλῶνα· καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ εἰς δούλους ἕως βασιλείας Μήδων·

21. Τοῦ πληρωθῆναι λόγον Κυρίου διὰ στόματος Ἱερεμίου, ἕως τοῦ προσδέξασθαι τὴν γῆν τὰ σάββατα αὐτῆς σαββατίσαι, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐρημώσεως αὐτῆς ἐσαββάτισεν εἰς συμπλήρωσιν ἐτῶν ἑβδομήκοντα.

22. Ἔτους πρώτου Κύρου βασιλέως Περσῶν, μετὰ τὸ πληρωθῆναι ῥῆμα Κυρίου διὰ στόματος Ἱερεμίου, ἐξήγειρε Κύριος τὸ πνεῦμα Κύρου βασιλέως Περσῶν, καὶ παρήγγειλε κηρύξαι ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἐν λόγοις, γραφῇ λέγων.

Jer. 25. v. 11. & 29. v. 10. 1. Esd. 1. v. 1. & 6. v. 3. Dan. 9. v. 2. 3. Esd. 2. v. 17. & 5. v. ... & 6. v. ...

23. Τάδε λέγει Κῦρος βασιλεὺς Περσῶν πάσαις ταῖς βασιλείαις τῆς γῆς· ἔδωκέ μοι Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αὐτὸς ἐνετείλατό μοι, οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἶκον ἐν Ἱερουσαλὴμ τῇ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ· τίς ἐξ ὑμῶν ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ; Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ ἔσται μετ' αὐτοῦ, ἀναβήτω.

Concordantes sacræ scripturæ loci.

IN Hebræo legitur.

Esdras (vel Ezras) vulgo Esdræ primus.

Cyrus populo captivo, quem Hierosolymam ad ædificandū templum remittit, sacra reddit utensilia, quæ Nabuchodonosor abstulerat.

Inf. 6. ✝ 3. Jer. 29. ✝ 12. & 29. ✝ 10 2. Par. 36. ✝ 21. 3. Esd. 2. ✝ 1. & 6. ✝ 24. Dan. 9. ✝ 2.

ΕΣΔΡΑΣ.

μεθερμηνεύσις τ̃ ό.

Κεφαλ. α΄.

ΚΑΙ ἐν τῷ ἔτει τῷ πρώτῳ Κύρου βασιλέως Περσῶν, τοῦ τελεσθῆναι λόγον Κυρίου ἀπὸ στόματος Ἱερεμίου, ἐξήγειρε Κύριος τὸ πνεῦμα Κύρου τοῦ βασιλέως Περσῶν, καὶ παρήγγειλε φωνὴν ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καί γε ἐν γραπτῷ λέγων.

2. Οὕτως εἶπε Κῦρος ὁ βασιλεὺς Περσῶν, πάσας τὰς βασιλείας τῆς γῆς ἔδωκέ μοι Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ. καὶ αὐτὸς ἐπεσκέψατο ἐπ' ἐμὲ τοῦ οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἶκον ἐν Ἱερουσαλὴμ τῇ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.

3. Τίς ἐν ὑμῖν ἀπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ; καὶ ἔσται ὁ Θεὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀναβήτω εἰς Ἱερουσαλὴμ τὴν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ οἰκοδομησάτω τὸν οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ, αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁ ἐν Ἱερουσαλήμ.

4. Καὶ πᾶς ὁ καταλειπόμενος ἀπὸ πάντων τῶν τόπων οὗ αὐτὸς παροικεῖ ἐκεῖ λήψονται αὐτὸν ἄνδρες τοῦ τόπου αὐτοῦ ἐν ἀργυρίῳ, καὶ χρυσίῳ, καὶ ἐν ὑπάρξει καὶ ἐν κτήνεσι μετὰ τοῦ ἑκουσίου εἰς οἶκον τοῦ Θεοῦ τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ.

5. Καὶ ἀνέστησαν ἄρχοντες τῶν πατριῶν Ἰούδα καὶ Βενιαμίν, καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ Λευῖται πάντες ὧν ἐξήγειρεν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα αὐτῶν τοῦ ἀναβῆναι οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον Κυρίου τ̃ ἐν Ἱερουσαλήμ.

6. Καὶ πάντες οἱ κυκλόθεν αὐτῶν ἐνίσχυσαν ἐν χερσὶν αὐτ̃ ἐν σκεύεσιν ἀργυρίου ἐν χρυσῷ,

καὶ

ESDRAS.

Versio Vetus, Versio Nova.

CAPUT PRIMUM.

IN * anno primo Cyri regis Persarum, ut cōpleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: & traduxit vocem in omni regno suo, etiam per scripturam, dicens,

2. Hæc dicit Cyrus rex Persarum, omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cęli, & ipse pręcepit mihi ut ædificarē ei domum in Jerusalem, quæ est in Judæa.

3. Quis est in vobis de universo populo eius? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Jerusalem, quæ est in Judæa, & ædificet domum Domini Dei Israel. ipse est Deus qui est in Jerusalem.

4. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicunque habitant, adjuvent eum viri de loco suo argēto & auro, & substantia, & pecorib⁹ excepto quòd voluntariè offerunt templo Dei, quod est in Jerusalē.

5. Et surrexerunt principes patrum de Juda & Benjamin, & sacerdotes & Levitæ, & omnis cujus Deus suscitavit spiritum, ut ascenderet ad ædificandum templum Domini, quod erat in Jerusalem.

6. Universiq; qui erant in circuitu, adjuverūt manus eorū in vasis argēteis

&

ANno primo Chores regis Paras, ut perficeretur verbū Jehovæ ex ore Irmejah, excitavit Jehovah spiritum Chores regis Paras, [2] qui edictum promulgavit per universum regnum suum, & etjam scripto, dicendo,

2. Sic dixit Chores rex Paras, Omnia regna terræ dedit mihi Jehovah Deus cœli: & ipse [3] præcepit mihi ut ędificem ei domum in Jerusalaim, quæ *est* in Jehudah.

3. Quis *est* [4] inter vos de universo populo ejus? sit Deus ejus cum eo, & ascendat in Jerusalaim, quæ *est* in Jehudah, atq; ædificet domū Jehovæ Dei Israelis (ipse *est* Deus) quæ *est* in Jerusalaim.

4. [5] Quisquis autem remanserit ex omnibus locis, in quibus peregrinatur, sublevabunt viri loci sui argento & auro, & substantia, & jumentis, cum oblatione spontanea domui Dei, quæ *est* in Jerusalaim.

5. Surrexerunt itaq; [6] principes patrum Jehudah & Binjamin, ac sacerdotes & Levitæ, [7] omnes *quorum* excitaverat Deus spiritum, ut ascenderent ad ædificandum domum Jehovæ, quæ *est* in Jerusalaim.

6. [8] Omnes præterea qui erant in circuitu eorum, roboraverunt manus eo-

rum

6. capita. 7. omnes exc. D. sp. ejus (Latinè ejus abundat) ad ascendendum. 8. & omnes (scil. illos) circuitus (.i. vicini) eorum roborabant in manibus suis, in (.i. cū)

Das Buch Esra.

Luth.

Das I. Cap.

IM ersten jar Cores des königes in Persen / das erfüllet würde das wort des HERRN / durch den mund Jeremia geredt / erwecket der HERR den geist Cores des königes in Persen / das er ließ ausschreien durch sein gantzes königreich / auch durch schrifft / vnd sagen.

2. So spricht Cores der könig in Persen. Der HERR der Gott von himel hat mir alle königreich in landen gegeben / vnd er hat mir befohlen jm ein haus zu bawen zu Jerusalem in Juda.

3. Wer nu vnter euch seins volcks ist / mit dem sey sein Gott / vnd er ziehe hinauff gen Jerusalem in Juda / vnd bawe das hauß des HERRN des Gottes Jsrael. Er ist der Gott der zu Jerusalem ist.

4. Vnd wer noch vbrig ist / an allen orten / da er frembdling ist / dem helffen die leute seins orts mit silber vnd gold / gut vnd vieh / aus freyem willen zum hause Gottes zu Jerusalem.

5. Da machten sich auff die öbersten veter aus Juda vnd BenJamin / vnd die priester vnd Leuiten / alle deren geist Gott erwecket / hinauff zu ziehen vnd zu bawen das hauß des HERRN zu Jerusalem.

6. Vnd alle die vmb jn her waren / sterckten jre hand mit silbern vnd gülden gerete / mit

gut

Cap. 1.

1. in anno monadis (.i. monadicus, qui est primus) ipsi Chorejch (sic ubique) Regi Paras (.i. Persidis) ad perficiendū. 2. & transire fecit vocem in u. r. s. & e. in scr. d. 3. visitavit (scil. mandando) super me ad ædificandum. 4. in vobis de u. p. e. erit D. e. c. e. & ascendet ad Jer. &c. ædificabit. 5. & omnem relictum ex o. l. quibus ipse peregrinans (sc. est) ibi (quibus ibi .i. in quib.) sublevabunt eū (pleonasmus Hebrais usitatus & elegans) homines loci ejus in arg. & in auro, & in subst. & in jumento.

Vasis argenti & auri, in subst. & jumento, & in delitiis seorsim super (i. præter) omne voluntarié offerri.

gut vnd vieh/vnd kleinodt/ on was sie freywillig gaben.

7. Vnd der könig Cores thet eraus die gefesse des hauses des HERRN/ die NebucadNezar aus Jerusalem genomen /vnd in seines Gottes haus gethan hatte.

9. eduxit & d. 3. quæ eduxerat N. de 3. & dederat ea &c. & eduxit ea C. r. P. super manu M. t. & num.

8. Aber Cores der könig in Persen thet sie eraus durch Mithredath den schatzmeister /vnd zelet sie dar Sesbazar dem fürsten Juda.

1402::

9. Vnd dis ist jre zal / dreissig güldene becken / vnd tausent silbern becken/ neun vnd zwentzig messer.

10. auri s. p. argenti sic infra.

10. Dreissig güldene becher/ vnd der andern silbern becher vier hundert vnd zehen /vnd ander gefesse tausent.

11. ascendere-fecit S. cum ascendere-fieri transmigrationem (i. multitudinem deportatam) è B. ad Jer.

11. Das aller gefesse/ beide/ gülden vnd silbern/waren fünff tausent vnd vier hundert. Alle bracht sie Sesbazar erauff mit denen / die aus dem gefengniß von Babel erauff zogen gen Jerusalem.

Das II. Cap.

Cap. 2.

1. ascendentes.

DJS sind die kinder aus dem lande / die erauff zogen aus dem gefengniß/die NebucadNezar der könig zu Babel hatte gen Babel gefürt/vnd wider gen Jerusalem vnd in Juda kamen/ein iglicher in seine stadt.

1. ad Babel, et r. s. ad J. & Jeh. Vir ad c. s.

2. Vnd kamen mit Serubabel/ Jesua/ Nehemja/ Seraja / Reelia / Mardochai/ Bilsan/ Mispar / Bigeuai/ Rehum vnd Baena. Diß ist nu die zal der menner des volcks Jsrael.

3 Der kinder Parees/ zwey tausent / hundert vnd zwey vnd siebentzig.

4. Der kinder Sephatja/ drey hundert vnd zwey vnd siebentzig.

3. & duo.

5. Der kinder Arah / sieben hundert vnd fünff vnd siebentzig.

4. & quinq.

6. Der kinder Pahath Moab vnter den kindern Jesua/ Joab/ zwey tausent/ acht hundert vnd zwelffe.

Der

---

rum vasis argenteis & aureis, substantia & jumentis, & rebus pretiosis, præter omne quod sponte oblatum est.

7. Rex autem Chores 9 protulit vasa domus Jehovæ quæ transtulerat Nebuchad-nesar de Jerusalaim, & posuerat in domo dei sui.

8. Protulit inquam ea Chores rex Paras, per manum Mithredath thesaurarii, qui numeravit ea ipsi Sesbasar principi *tribus* Jehudah.

9. 1 Et iste numerus eorum: polubra 10 aurea triginta, polubra argentea mille, cultri novem & viginti:

10. Crateres aurei triginta, crateres argentei secundi, quadringenti & decem: vasa alia mille.

11. Omnium vasorum aureorum & argenteorũ, quinq; millia quadringenta. Omnia 11 extulit Sesbasar, quando ascendit captivitas è Babel in Jerusalaim.

CAP. II.

ISti autem *sunt* filii provinciæ, 1 qui ascenderunt de captivitate trãsmigrationis, quos transmigrare fecerat Nebuchad-nesar rex Babel 2 in Babel: & reversi sunt in Jerusalaim & in Jehudah, singuli in civitatem suam.

2. Qui venerũt cum Zerubbabel, Jesua, Nehemiah, Serajah, Reelajah, Mordechai Bilsan, Mispar, Biguai, Rehum, Baanah. Numerus *autem* virorum populi Israelis:

3. Filii Pares, duo millia centum septuaginta duo.

4. Filii Sephatjah, trecenti septuaginta 3 duo.

5. Filii Arah, septingenti & septuaginta 4 quinq;.

6 Filii Pahath, Moab, filiorum Jesua, Joab, duo millia octingenti, & duodecim.

Fi-

& aureis, in substantia & jumentis, in supellectili, exceptis his quæ sponte obtulerant.

7. Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonosor de Jerusalem, & posuerat ea in templo Dei sui.

8. Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filii Gazabar, & annumeravit ea Sassabasar principi Judæ.

9. Et hic est numerus eorum, Phialæ aureæ triginta, phialæ argenteæ mille, cultri viginti novem,

10. Scyphi aurei triginta, scyphi argentei secundi, quadringenti decem: vasa alia mille.

11. Omnia vasa aurea & argentea, quinque millia quadringenta: universa tulit Sassabasar cum his, qui ascendebant de transmigratione Babylonis in Jerusalem.

CAP. II.

HI sunt autem provinciæ filii, qui ascenderunt de captivitate quam transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonem, & reversi sunt in Jerusalem & Judam, unusquisq; in civitatem suam.

2. Qui venerunt cum Zorobabel, Jesua, Nehemia, Saraia, Rehelaia, Mardochai, Belsan, Mesphar, Beguai, Rehum, Baana. Numerus virorum populi Israel

3. Filii Pharos duo millia centum septuaginta duo.

4. Filii Sephatia, trecenti septuaginta duo.

5. Filii Area, septingenti septuaginta quinque.

6. Filii Phahath Moab, filiorum Josue Joab duo millia octingenti duodecim.

Fi-

καὶ ἐν ἀποσκευῇ, καὶ ἐν κτήνεσι, καὶ ἐν ξενίοις, πάρεξ τῶν ἐν ἑκουσίοις.

7. Καὶ ὁ βασιλεὺς Κῦρος ἐξήνεγκε σκεύη οἴκου Κυρίου, ἃ ἔλαβε Ναβουχοδονόσορ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔδωκεν αὐτὰ ἐν οἴκῳ Θεοῦ αὐτοῦ.

8. Καὶ ἐξήνεγκεν αὐτὰ Κῦρος ὁ βασιλεὺς Περσῶν ἐπὶ χεῖρα Μιθριδάτου Γαζβαρηνοῦ· καὶ ἠρίθμησεν αὐτὰ τῷ Σασαβασὰρ τῷ ἄρχοντι τοῦ Ἰούδα.

9. Καὶ οὗτος ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν. ψυκτῆρες χρυσοῖ τριάκοντα, καὶ ἀργυροῖ ψυκτῆρες χίλιοι, παρηλλαγμένα ἐννέα καὶ εἴκοσι.

10. Κέφφουρη χρυσοῖ τριάκοντα, καὶ ἀργυροῖ διπλοῖ τετρακόσιοι καὶ δέκα· καὶ σκεύη ἕτερα χίλια.

11. Πάντα τὰ σκεύη τοῦ χρυσίου καὶ τοῦ ἀργυρίου, πεντακισχίλια τετρακόσια· τὰ πάντα ἀνήγαγε Σασαβασὰρ μετὰ τῆς ἀναβάσεως τῆς ἀποικίας ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Ἱερουσαλήμ.

Cyrus populo captivo, quem Hierosolymam ad ædificandũ templum remittit, sacra reddit utensilia, quæ Nabuchodonosor abstulerat.

Κεφαλ. β'.

ΚΑὶ οὗτοι οἱ υἱοὶ τῆς χώρας οἱ ἀναβαίνοντες ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς ἀποικίας, ἧς ἀπῴκισε Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος εἰς Βαβυλῶνα. καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἰούδαν ἀνὴρ εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ.

2. Οἳ ἦλθον μετὰ Ζοροβάβελ, Ἰησουά, Νεεμίας, Σαραίας, Ρεελίας, Μαρδοχαῖος, Βαλασάν, Μάσφαρ, Βαγουέ, Ρεούμ, Βαανά· ἀριθμὸς ἀνδρῶν λαοῦ Ἰσραήλ.

3. Υἱοὶ Φόρος, δισχίλιοι ἑκατὸν ἑβδομηκονταδύο.

4. Υἱοὶ Σαφατία, τριακόσιοι ἑβδομηκονταδύο.

5. Υἱοὶ Ἀρές, ἑπτακόσιοι ἑβδομηκονταπέντε.

6. Υἱοὶ Φααθμωὰβ τοῖς υἱοῖς Ἰησοῦ Ἰωάβ, δισχίλιοι ὀκτακόσιοι καὶ δώδεκα.

Υἱοὶ

Populi Dei è captivitate revertentis recenſio.

7. Υἱοὶ Ἐλάμ, χίλιοι διακόσιοι πεντηκοντατέσσαρες.
8. Υἱοὶ Ζαθουά, ἐννακόσιοι τεσσαρακονταπέντε.
9. Υἱοὶ Ζακχαΐα, ἑπτακόσιοι ἑξήκοντα.
10. Υἱοὶ Βανέα, ἑξακόσιοι τεσσαράκοντα καὶ δύο.
11. Υἱοὶ Βαβαΐ, ἑξακόσιοι εἰκοσιτρεῖς.
12. Υἱοὶ Ἀζιγάδ, χίλιοι διακόσιοι εἰκοσιδύο.
13. Υἱοὶ Ἀδωνικάμ, ἑξακόσιοι ἑξηκονταέξ.
14. Υἱοὶ Βαγουέ, δισχίλιοι πεντηκονταέξ.
15. Υἱοὶ Ἀδδίν, τετρακόσιοι πεντηκοντατέσσαρες.
16. Υἱοὶ Ἀτὴρ τῷ Ἐζεκίᾳ, ἐννενηκονταοκτώ.
17. Υἱοὶ Βασοῦ, τριακόσιοι εἰκοσιτρεῖς.
18. Υἱοὶ Ἰωρά, ἑκατὸν δώδεκα.
19. Υἱοὶ Ἀσοὺμ, διακόσιοι εἰκοσιτρεῖς.
20. Υἱοὶ Γαβέρ, ἐννενηκονταπέντε.
21. Υἱοὶ Βεθλεέμ, ἑκατὸν εἰκοσιτρεῖς.
22. Υἱοὶ Νετωφάθ, πεντηκονταέξ.
23. Υἱοὶ Ἀναθώθ, ἑκατὸν εἰκοσιοκτώ.
24. Υἱοὶ Ἀσμώθ, τεσσαρακονταδύο.
25. Υἱοὶ Καριαθιαρεὶμ Χαφηρὰ καὶ Βηρώθ, ἑπτακόσιοι τεσσαρακοντατρεῖς.
26. Υἱοὶ τῆς Ῥαμὰ καὶ Γαβαά, ἑξακόσιοι εἰκοσιεῖς.
27. Ἄνδρες Μαχμάς ἑκατὸν εἰκοσιδύο.
28. Ἄνδρες Βαιθὴλ καὶ Αἴ, διακόσιοι εἰκοσιτρεῖς.
29. Υἱοὶ Ναβώ, πεντηκονταδύο.
30. Υἱοὶ Μαγβείς, ἑκατὸν πεντηκονταέξ.
31. Υἱοὶ Ἠλὰμ ἑτέρου, χίλιοι διακόσιοι πεντηκοντατέσσαρες.
32. Υἱοὶ Ἠράμ, τριακόσιοι εἴκοσιν.

Υἱοὶ

7. Filii Ælam, mille ducenti quinquaginta quatuor.
8. Filii Zethua, nongenti quadraginta quinque.
9. Filii Zachai, ſeptingenti ſexaginta.
10. Filii Bani, ſexcenti quadraginta duo.
11. Filii Bebai, ſexcenti viginti tres.
12. Filii Azgad, mille ducenti viginti duo.
13. Filii Adonicam, ſexcenti ſexaginta ſex.
14. Filii Beguai, duo millia quinquaginta ſex.
15. Filii Adin, quadringenti quinquaginta quatuor.
16. Filii Ather, qui erant ex Ezechia, nonaginta octo.
17. Filii Beſai, trecenti viginti tres.
18. Filii Jora, centum duodecim.
19. Fili Haſum, ducenti viginti tres.
20. Filii Gebbar, nonaginta quinque.
21. Filii Bethlehem, centum viginti tres.
22. Viri Netupha, quinquaginta ſex.
23. Viri Anathoth, centum viginti octo.
24. Filii Azmaveth, quadraginta duo.
25. Filii Cariathjarim, Cephira, & Beroth, ſeptingenti quadraginta tres.
26. Filii Rama & Gabaa, ſexcenti viginti unus.
27. Viri Machmas, centum vigintiduo.
28. Viri Bethel & Hai, ducenti viginti tres.
29. Filii Nebo, quinquaginta duo.
30. Filii Megbis, centum quinquaginta ſex.
31. Filii Ælam alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor.
32. Filii Harim, trecenti viginti.

Fi-

7. Filii Elam, mille ducenti, quinquaginta 5 quatuor.
8. Filii Zathu, nongenti & quadraginta 6 quinq;.
9. Filii Zacchai, ſeptingenti & ſexaginta.
10. Filii Bani, ſexcẽti quadraginta 7 duo.
11. Fili Bebai, ſexcenti viginti 8 tres.
12. Filii Azgad, mille ducenti & viginti duo.
13. Filii Adonicam, ſexcenti ſexaginta ſex.
14. Filii Biguai, duo millia quinquaginta ſex.
15. Filii Adin, quadringenti quinquaginta quatuor.
16. Filii Ater ipſi Hizcijah, nonaginta octo.
17. Filii Beſai, trecenti viginti tres.
18. Filii Jorah, centũ & duodecim.
19. Filii Haſum, ducenti viginti tres.
20. Filii Gibbar, nonaginta quinq;.
21. Filii Bethlehem, centum viginti tres.
22. † Viri Netophah, quinquaginta ſex.
23. Viri Anathoth, centum viginti octo.
24. Filii Azmaveth quadraginta duo.
25. Filii Ciriath-arim Chephirah, & Beeroth, ſeptingenti quadraginta tres.
26. Filii Haramah & Gaba ſexcenti viginti unus.
27. Viri Michmas centum viginti duo.
28. Filii Beth-el & Ai, ducenti viginti tres.
29. Filii Nebo, quinquaginta duo.
30. Filii Magbis, centum quinquaginta ſex.
31. Filii Elam alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor.
32. Filii Harim, trecenti & viginti.

Fi-

7. Der kinder Elam / tauſent / zwey hundert vnd vier vnd funfftzig.
8. Der kinder Sathu / neun hundert vnd fünff vñ viertzig.
9. Der kinder Sacai / ſieben hundert vnd ſechtzig.
10. Der kinder Bani / ſechs hundert vnd zwey vñ viertzig.
11. Der kinder Bebai / ſechs hundert vnd drey vñ zwentzig.
12. Der kinder Asgad / tauſent zwey hundert vnd zwey vnd zwentzig.
13. Der kinder Adonikam / ſechs hundert vnd ſechs vnd ſechtzig.
14. Der kinder Bigeuai / zwey tauſent vnd ſechs vñ funfftzig.
15. Der kinder Adin / vier hundert vnd vier vnd funfftzig
16. Der kinder Ater von Hiskia / acht vnd neuntzig.
17. Der kinder Bezai / drey hundert vnd drey vñ zwentzig.
18. Der kinder Jorah / hundert vnd zwelffe.
19. Der kinder Haſum / zwey hundert vnd drey vñ zwentzig.
20. Der kinder Gibbar / fünff vnd neuntzig.
21. Der kinder Bethlehem / hundert vnd drey vñ zwentzig.
22. Der menner Nethopha / ſechs vnd funfftzig.
23. Der menner von Anathoth / hundert vnd acht vnd zwentzig.
24. Der kinder Aſmaueth / zwey vnd viertzig.
25. Der kinder von Kiriath-Arim / Caphira vnd Beeroth / ſieben hundert vnd drey vnd viertzig.
26. Der kinder von Rama vnd Gaba / ſechs hundert vnd ein vnd zwentzig.
27. Der menner von Michmas / hundert vnd zwey vnd zwentzig.
28. Der menner von Beth-El vnd Ai / zwey hundert vnd drey vnd zwentzig.
29. Der kinder Nebo / zwey vnd funfftzig.
30. Der menner von Magbis hundert vnd ſechs vñ funfftzig.
31. Der kinder des andern Elam / tauſent / zwey hundert vnd vier vnd funfftzig.
32. Der kinder Harim / drey hundert vnd zwentzig.

Der

5. & quatuor.
6. & quinq;.
7. & duo.
8. & tres ſic deinceps.

1405;;

Populi Dei è captivitate revertentis recensio.

33. Der kinder LodHadid vnd Ono / sieben hundert vnd fünff vnd zwentzig.
34. Der kinder Jereho / drey hundert vnd fünff vñ viertzig.
35. Der kinder Senaa / drey tausent / sechs hurdert vnd dreissig.
36. Der priester. Der kinder Jedaja vom hause Jesua / neun hundert vnd drey vnd siebentzig.
37. Der kinder Jmmer / tausent vnd zwey vnd funfftzig.
38. Der kinder Pashur / tausent / zwey hundert vnd sieben vnd viertzig.
39. Der kinder Harim / tausent vnd siebentzehen.
40. Der Leuiten. Der kinder Jesua vnd Kadmiel von den kindern Hodauja / vier vnd siebentzig.
41. Der senger. Der kinder Assaph / hundert vnd acht vnd zwentzig.
42. Der kinder der thorhüter / die kinder Sallum / die kinder Ater / die kinder Talmon / die kinder Akub / die kinder Hathita / vnd die kinder Sobai / aller sampt hundert vnd neun vnd dreissig.
43. Der Nethinim. Die kinder Ziha / die kinder Hasupha / die kinder Tabaoth.
44. Die kinder Keros / die kinder Siehha. Die kinder Padon.
45. Die kinder Lebana / die kinder Hagaba / die kind Akub.
46. Die kinder Hagab / die kinder Samlai / die kinder Hanan.
47. Die kinder Giddel / die kinder Gahar / die kinder Reaja.
48. Die kinder Rezin / die kinder Nekoda / die kinder Gasam.
49. Die kinder Vsa / die kinder Passeah / die kinder Bessai.
50. Die kinder Asna / die kinder Meunim / die kinder Nephussim.
51. Die kinder Bakbuk / die kinder Hakupha / die kinder Harhur.
52. Die kinder Bazeluth / die kinder Mehira / die kinder Harsa.

Die

33. Filii Lod-hadid & Ono, septingenti viginti quinq;.
34. Filii Jereho, trecenti quadraginta quinq;.
35. Filii Senaah, tria millia sexcenti & triginta.
36. Sacerdotes filii Jedaajah domus Jesua, nongenti septuaginta tres.
37. Filii Immer, mille quinquaginta duo.
38. Filii Pashur, mille ducenti quadraginta septem.
39. Filii Harim, mille & septendecim.
40. Levitæ filii Jesua & Cadmiel filiorum Hodaujah septuaginta quatuor.
41. Cantores filii Asaph, centum viginti octo.
42. Filii Janitorum: filii Sallum, filii Ater, filii Talmon, filii Accub, filii Hatitah, filii Sobai, omnes centum triginta novem.
43. Nethinæi: filii Sihah, filii Hasupha, filii Tabaoth,
44. Filii Ceros filii Siaha, filii Padon.
45. Filii Lebanah, filii Hagabah, filii Accub.
46. Filii Hagab, filii Samlai, filii Hanan.
47. Filii Giddel, filii Gahar, filii Reajah,
48. Filii Resin, filii Necoda, filii Gazam,
49. Filii Uzza, filii Pascah, filii Besai,
50. Filii Asna, filii Meunim, filii Nephusim,
51. Filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,
52. Filii Basluth, filii Mehida, filii Harsa,

Fi-

33. Filii Lodhadid & Ono, septingenti vigintiquinque.
34. Filii Jericho, trecenti quadraginta quinque.
35. Filii Senaa, tria millia sexcenti triginta.
36. Sacerdotes: Filii Jadaja in domo Jesue, nongenti septuaginta tres.
37. Filii Emmer, mille quinquaginta duo.
38. Filii Pheshur, mille ducenti quadraginta septem.
39. Filii Harim, mille decem & septem.
40. Levitæ: Filii Jesue & Cedmiel filiorum Odouiæ septuaginta quatuor.
41. Cantores: Filii Asaph, centum vigintiocto.
42. Filii janitorum: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: universi centum trigintanovem.
43. Nathinæi filii Siha, filii Hasupha, filii Tabbaoth,
44. Filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon,
45. Filii Lebana, filii Hagaba, filii Accub,
46. Filii Hagab, filii Semlai, filii Hanan,
47. Filii Gaddel, filii Gaher, filii Raaja,
48. Filii Rasin, filii Necoda, filii Gazam,
49. Filii Aza, filii Phasea, filii Besee,
50. Filii Asena, filii Munim, filii Nephusim,
51. Filii Bacbuc, filii Hacuphe, filii Harhur,
52. Filii Besluth, filii Mahida, filii Harsa,

Fi-

33. Υἱοὶ Λοδαδίδ, καὶ Ωνώ, ἑπτακόσιοι εἰκοσιπέντε.
34. Υἱοὶ Ιεριχώ, τριακόσιοι τεσσαρακονταπέντε.
35. Υἱοὶ Σεναά, τρισχίλιοι ἑξακόσιοι τριάκοντα.
36. Καὶ οἱ ἱερεῖς υἱοὶ Ιεδδουὰ τοῦ οἴκου Ιησοῦ ἐννακόσιοι ἑβδομηκοντατρεῖς.
37. Υἱοὶ Εμμήρ, χίλιοι πεντηκονταδύο.
38. Υἱοὶ Φασσούρ, χίλιοι διακόσιοι τεσσαρακονταεπτά.
39. Υἱοὶ Χαρίμ, χίλιοι καὶ δεκαεπτά.
40. Καὶ οἱ Λευῖται, υἱοὶ Ιησοῦ καὶ Καδμιὴλ τοῖς υἱοῖς Ωδουΐα ἑβδομήκοντα τέσσαρες.
41. Οἱ ᾄδοντες, υἱοὶ Ασάφ, ἑκατὸν εἰκοσιοκτώ.
42. Υἱοὶ τῶν πυλωρῶν, υἱοὶ Σελλούμ, υἱοὶ Ατήρ, υἱοὶ Τελμών, υἱοὶ Ακούβ, υἱοὶ Ατιτά, υἱοὶ Σωβαΐ, οἱ πάντες ἑκατὸν τριακονταεννέα.
43. Οἱ Ναθινναῖοι υἱοὶ Σουαά, υἱοὶ Ασουφάτ, υἱοὶ Ταβαώθ.
44. Υἱοὶ Κορές, υἱοὶ Σιαά, υἱοὶ Φαδών.
45. Υἱοὶ Βαλανά, υἱοὶ Αγαβά, υἱοὶ Ακούβ.
46. Υἱοὶ Αγάβ, υἱοὶ Σελλαμί, υἱοὶ Ανάν.
47. Υἱοὶ Γεδδήλ, υἱοὶ Γαήρ, υἱοὶ Ραιά.
48. Υἱοὶ Ρασών, υἱοὶ Νεκωδά, υἱοὶ Γαζάμ.
49. Υἱοὶ Αζά, υἱοὶ Φασί, υἱοὶ Βασί.
50. Υἱοὶ Ασενά υἱοὶ Μουνίμ, υἱοὶ Νεφουσίμ.
51. Υἱοὶ Βαγβούκ, υἱοὶ Ακουφά, υἱοὶ Αρούρ.
52. Υἱοὶ Βασαλώθ, υἱοὶ Μειδά, υἱοὶ Αρσά.

Υἱοὶ

Populi Dei è captivitate revertentis recensio.

53. Υἱοὶ Βαρκὸς, υἱοὶ Σισάρα, υἱοὶ Θαμά.

54. Υἱοὶ Νεσία, υἱοὶ Ατιφά.

55. Υἱοὶ τ̃ δούλων Σολομών, υἱοὶ Σωταΐ, υἱοὶ Σεφηρά, υἱοὶ Φαρουδά.

56. Υἱοὶ Ιελά, υἱοὶ Δερκών, υἱοὶ Γεδδήλ.

57. Υἱοὶ Σαφατία, υἱοὶ Ατήλ, υἱοὶ Φαχεράθ, υἱοὶ Ασεβωείμ, υἱοὶ Ημεί.

58. Πάντες ἔτοι οἱ Ναθιναῖοι ἅμα καὶ υἱοὶ δούλων Σολομῶντος τριακόσιοι ἐννενηκονταδύο.

59. Καὶ ἔτοι οἱ ἀναβάντες ἀπὸ Θελμελὲχ, Θελαρησά, Χερὸβ, Ηδὰν, Εμμήρ, καὶ ἐκ ἠδυνήθησαν τε ἀναγγεῖλαι οἶκον πατριᾶς αὐτῶν καὶ σπέρμα αὐτῶν εἰ ἐξ Ισραήλ εἰσιν.

60. Υἱοὶ Δαλαΐα, υἱοὶ Τωβίου, υἱοὶ Νεκωδὰ ἑξακόσιοι πεντηκονταδύο.

61. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν τ̃ ἱερέων υἱοὶ Οβαΐα, υἱοὶ Ακκὼς, υἱοὶ Βερζελαΐ, ὃς ἔλαβεν ἀπὸ τ̃ θυγατέρων Βερζελαΐ τε Γαλααδίτου γυναῖκα, καὶ ἐκλήθη ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτῶν.

62. Ουτοι ὢν ἐζήτησαν τὴν γραφὴν αὐτῶν οἱ γενεαλογοῦντες, καὶ ἐχ εὑρέθησαν, καὶ ἐξώσθησαν ἀπὸ τ̃ ἱερατείας.

63. Καὶ εἶπεν Αθερσαθὰ αὐτοῖς τε μὴ φαγεῖν ἀπὸ τε ἁγίου τῶν ἁγίων, ἕως ἀναστῆ ἱερεὺς τοῖς φωτίζουσι καὶ τοῖς τελείοις.

64. Πᾶσα δὲ ἡ ἐκκλησία ὁμε ὡσεὶ τέσσαρες μυριάδες δισχίλιοι τριακόσιοι ἑξήκοντα.

65. Χωρὶς δούλων αὐτῶν καὶ παιδισκῶν αὐτῶν· ἔτοι ἑπτακισχίλιοι τριακόσιοι τριακονταεπτά. καὶ αὐτοῖς ᾄδοντες καὶ ᾄδουσαι διακόσιοι.

66. Ιπποι αὐτῶν ἑπτακόσιοι τριακονταέξ. ἡμίονοι αὐτῶν διακόσιοι τεσσαρακονταπέντε.

Κά-

53. Filii Bercos, filii Sisara, filii Thema.

54. Filii Nasia, filii Hatipha,

55. Filii servorum Salomonis, filii Sotai, filii Sopheret, filii Pharuda,

56. Filii Jala, filii Dercon, filii Geddel,

57. Filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erant de Asebaim filii Ami.

58. Omnes Nathinæi, & filii servorum Salomonis, trecenti nonaginta duo.

59. Et hi qui ascenderunt de Thelmela, Thelharsa, Cherub, & Adon, & Emer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum & semen suum, utrum ex Israel essent.

60. Filii Dalaja, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quinquaginta duo.

61. Et de filiis sacerdotum: Filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Bercellai Galaaditis, uxorem, & vocatus est nomine eorum:

62. Hi quæsierunt scripturam genealogiæ suæ, & non invenerunt, & ejecti sunt de sacerdotio.

63. Et dixit Athersatha eis, ut non comederent de Sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus.

64. Omnis multitudo quasi unus, quadraginta duo millia trecenti sexaginta:

65. Exceptis servis eorum & ancillis, qui erant septem millia trecenti triginta septem: & in ipsis cantores atque cantatrices ducenti.

66. Equi eorum septingenti triginta sex. muli eorum, ducenti quadragintaquinque.

Ca-

53. [†] Filii Barcos, filii Sisra, filii Thamah,

54. Filii Nesiah, filii Hatipha,

55. Filii servorum Selomoh, filii Sotai, filii Sophereth, filii Peruda,

56. Filii Jaalah, filii Darcon, filii Giddel,

57. Filii Sephatjah, filii Hattil, filii Pochereth Hasbaim, filii Ami.

58. Omnes Nethinei, & filii servorum Selomoh, trecenti nonaginta duo.

59. [9] Hi quoq; qui ascenderunt de Thelmelah, Thel-harsa, Cherub, Addan, Immer: [10] qui non potuerunt indicare domum patrum suorum, & semen suũ, an ex Israele [11] essent.

60. Filii Delajah, filii Tobijah, filii Necoda, sexcenti quinquaginta duo.

61. Et de filiis sacerdotum filii Habajah, filii Cos, filii Barzillai, qui accepit de filiabus Barzillai Giladitis uxorem, & vocatus est [12] de nomine eorum.

62. Hi quæsierunt scripturam suam, [13] *id est* genealogias, & non sunt inventi, & [14] elongati sunt à sacerdotio.

63. Dixitq; Thirsatha illis, [15] ne comederent de sanctitate sanctitatum, donec staret sacerdos cum Urim & Thummim,

64. Tota cõgregatio tanquam *vir* unus, [16] quater decem millia atq; duo millia trecenti sexaginta.

65. Præter servos eorum & ancillas eorum: hi *erant* septẽ millia trecenti triginta [17] septem, *erant* autem illis cãtores & cantatrices ducenti.

66. Equi eorum, septingenti triginta sex, muli eorum, ducenti quadraginta quinq;.

Ca-

53. Die kinder Barkom/ die kinder Sissera/ die kinder Thamah.

54. Die kinder Neziah/ die kinder Hatipha.

55. Die kinder der knechte Salomo. Die kinder Sotai/ die kinder Sophereth/ die kinder Pruda.

56. Die kinder Jaela/ die kinder Darkon/ die kinder Giddel.

57. Die kinder Sephatja/ die kinder Hattil/ die kinder Pochereth von Zebaim/ die kinder Ami.

58. Aller Nethinim/ vnd kinder der knechte Salomo waren zusamen drey hundert vnd zwey vnd neuntzig.

59. Vnd diese zogen auch mit erauff/ Mithel/ Melah/ Thel/ Harsa/ Cherub/ Addon vnd Immer/ aber sie kundten nicht anzeigen jrer veter hauß noch jren samen/ ob sie aus Israel weren.

60. Die kinder Delaja/ die kinder Tobia/ die kinder Nekoda/ sechs hundert vnd zwey vnd funfftzig.

61. Vnd von den kindern der priester/ die kinder Habaja/ die kinder Hakoz/ die kinder Barsillai/ der aus den tóchtern Barsillai des Gileaditers ein weib nam/ vnd ward vnter denselben namen genennet.

62. Dieselben suchten jre geburt regìster/ vnd funden keine. Darumb wurden sie vom priesterthumb loß.

63. Vnd Hathirsatha sprach zu jnen/ Sie solten nicht essen vom allerheiligsten/ biß ein priester stünde mit dem Liecht vnd Recht.

64. Der gantzen gemeine/ wie ein man/ war zwey vnd viertzig tausent/ drey hundert vnd sechtzig.

65. Ausgenomen jre knechte vnd megde/ der waren sieben tausent/ drey hundert vnd sieben vnd dreissig/ vnd hatten zwey hundert senger vnd sengerin.

66. Sieben hundert vnd sechs vnd dreissig roß/ zwey hundert vnd fünff vnd viertzig meuler.

1404:2

9. & *isti ascendentes de T.*
10. & *non pot.*
11. *ipsi.*
12. *super nom.c*
13. *genealogizantes sc.*
14. *polluti sunt (.i. ut polluti abstenti sunt) a sac.*
15. *quod (.i. ut) non com. de s. s. usq; stare Sacerdotem ad U. & ad T.*
16. *tessaras myriadis duo m.*
17. & (sic infra) *sept. & eis (scil. erant) cantores.*

18. capitibus patrum in ingrediendo eos ad d. 7. in 7. sponte-se-obtulerunt ad domū Dei ad stare-faciendum illam super sedem suam, secundum virile suum d. ad th.
19. hexadem myriadum.
20. sacerdotum.

67. Vier hundert vnd fünff vnd dreissig kamelen/ vñ sechs tausent / sieben hundert vnd zwentzig esel.
68. Vnd etliche der öbersten veter / da sie kamen zum hause des HERRN zu Jerusalem/ wurden sie freywillig zum hause GOttes / das mans setzete auff seine stete.

69. Vnd gaben nach jrem vermügen zum schatz ans werck / ein vnd sechtzig tausent gülden / vnd fünff tausent pfund silbers / vnd hundert priester röcke.

70. Also setzten sich die priester vnd die Leuiten/vnd etliche des volcks/vnd die senger vnd die thorhüter vnd die Nethinim in jre stedte/ vnd alles Jsrael in seine stedte.

67. Cameli eorum quadringenti triginta quinq;, asini sex millia septingenti & viginti.

68. Et de 18 principibus patrum quum ingressi sunt domū Jehovæ, quæ *erat* in Jerusalaim, sponte obtulerunt in domum Dei ut erigerent eam super basim suam.

69. Secundum vires suas dederunt in thesaurum operis auri drachmarum 19 sexies decem millia, & mille: argenti verò minarum quinq; millia, & tunicas 20 sacerdotales centū.
70. † Habitaverunt itaq; sacerdotes & Levitæ, & de populo, & cantores, & janitores, atq; Nethinæi in urbibus suis, & universus Israel in urbibus suis.

67. Cameli eorum, quadringenti trigintaquinq;. asini eorum, sex millia septingenti viginti.
68. Et de principibus patrum cùm ingrederentur templum Domini, quod est in Jerusalem, spōte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo.
69. Secundum vires suas dederunt impensas operis, auri solidos quadraginta millia & mille, argenti minas quinq; millia, & vestes sacerdotales centum.
70. Habitaverunt ergo sacerdotes, & Levitæ, & de populo, & cantores, & janitores, & Nathinæi in urbibus suis, universusq; Israel in civitatibus suis.

67. Κάμηλοι αὐτῶν τετρακόσιοι τριακονταπέντε· ὄνοι αὐτῶν ἑξακισχίλιοι ἑπτακόσιοι εἴκοσι.
68. Καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχόντων τῶν πατριῶν ἐν τῷ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον Κυρίου τὸν ἐν Ιερουσαλήμ, ἠκουσιάσαντο εἰς οἶκον τοῦ Θεοῦ τοῦ στῆσαι αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἑτοιμασίαν αὐτοῦ.

69. Ὡς ἡ δύναμις αὐτῶν, ἔδωκαν εἰς θησαυρὸν τοῦ ἔργου, χρυσίου δραχμῶν ἓξ μυριάδας καὶ χιλίας, καὶ ἀργυρίου μνᾶς πεντακισχιλίας, καὶ χιτῶνας τῶν ἱερέων ἑκατόν.

70. Καὶ ἐκάθισαν οἱ ἱερεῖς, καὶ οἱ Λευῖται καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ οἱ ᾄδοντες καὶ οἱ πυλωροί, καὶ οἱ Ναθιναῖοι ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν, καὶ πᾶς Ισραὴλ ἐν πόλεσιν αὐτῶν.

Israelitæ reduces altari extructo festum Tabernaculorum celebrāt, & templum instaurant.

Cap. 3.

1. & attigit m. septimus (i. Thisri partim septembri partim octobri respondēs) & f.
2. ad Jer.
3. ad ascendere-faciendū s. i. ascensiones.
4. sedes suas, quia in terrore super eos à pop.
5. & ascendere-fecerunt s. i. ascensiones 7. ascensiones m. & v.
5. ascensionem dies in die in numero secundum jus, rem dies in die suo. Et post sic ascensionem jugem, & ad menses (scil. novos) & &

Das III. Cap.

VNd da man erlanget hatte den siebenden monden/ vnd die kinder Jsrael nu in jren stedten waren/kam das volck zusamen wie ein man gen Jerusalem.

2. Vnd es macht sich auff Jesua/der son Jozadak/ vnd seine brüder die priester / vnd Serubabel der son Sealthiel/ vnd seine brüder/vnd baweten den altar des Gottes Jsrael/ brandopffer drauff zu opffern/ wie es geschrieben stehet im gesetze Mose des mans Gottes.
3. Vnd richten zu den altar auff sein gestüle (denn es war ein schrecken vnter jnen von den völckern/ in lendern) vnd opfferten dem HERRN brandopffer drauff/ des morgens vnd des abends.
4. Vnd hielten der laubhütten fest/ wie geschrieben stehet/ vnd theten brandopffer alle tage/ nach der zal wie sichs gebürt / einen iglichen tag sein opffer.

5. Darnach auch die teglichen brandopffer / vnd der

CAP. III.

QUumq; advenisset mensis septimus, *essentque* filii Israelis in urbibus, congregati sunt populus tanquam vir unus 1 in Jerusalaim.

2. Tum surrexit Jesua filius Josadac, & fratres ejus sacerdotes, & Zerubbabel filius Sealthiel, & fratres ejus, ædificaveruntq; altare Dei Israelis, 3 ut offerrēt super illud holocausta, sicut scriptum *est* in lege Moseh viri Dei.

3. Firmaverunt autē altare illud super 4 bases suas, quod timerent sibi à populis terrarum, & obtulerunt super illud holocausta Jehovæ, holocausta *inquam* mane & vesperi.
4. Feceruntq; solennitatem tabernaculorum sicut scriptū *est*, & 5 holocausta per singulos dies, juxta numerum secundum consuetudinem per singulos dies.

5. Et postea holocaustum juge, & in calendis, & *om*-

CAP. III.

JAmque venerat mensis septimus, & erant filii Israel in civitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir unus in Jerusalem.
2. Et surrexit Josue filius Josedec, & fratres ejus sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres ejus: & ædificaverunt altare Dei Israel, ut offerrent in eo holocautomata, sicut scriptum est in lege Moysi viri Dei.

3. Collocaverunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum: & obtulerunt super illud holocaustum Domino mane & vespere.
4. Feceruntque solennitatem tabernaculorum, sicut scriptum est: & holocaustum diebus singulis per ordinem secundùm præceptum, opus diei in die suo.
5. Et post hæc holocaustū juge, tam in calendis, quàm in universis solen-

Κεφαλ. γ΄.

ΚΑὶ ἔφθασεν ὁ μὴν ὁ ἕβδομος, καὶ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐν πόλεσιν αὐτῶν, καὶ συνήχθη ὁ λαὸς ὡς ἀνὴρ εἷς εἰς Ιερουσαλήμ.

1. Esd. 5. v. 47.

2. Καὶ ἀνέστη Ιησοῦς ὁ τοῦ Ιωσεδὲκ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ οἱ ἱερεῖς, καὶ Ζοροβαβὲλ ὁ τοῦ Σαλαθιὴλ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ ᾠκοδόμησαν τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ Ισραὴλ τοῦ ἀνενέγκαι ἐπ᾽ αὐτῷ ὁλοκαυτώσεις, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Μωυσῆ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.

3. Καὶ ἡτοίμασαν τὸ θυσιαστήριον ἐπὶ τὴν ἑτοιμασίαν αὐτοῦ, ὅτι ἐν καταπλήξει ἐπ᾽ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν λαῶν τῶν γαιῶν. καὶ ἀνεβίβασαν ἐπ᾽ αὐτῷ ὁλοκαυτώσεις τῷ Κυρίῳ τοπρωῒ καὶ εἰς ἑσπέραν.
4. Καὶ ἐποίησαν τὴν ἑορτὴν τῶν σκηνῶν κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ὁλοκαυτώσεις ἡμέραν ἐν ἡμέρᾳ ἐν ἀριθμῷ ὡς ἡ κρίσις, λόγον ἡμέρας ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ.

5. Καὶ μετὰ τοῦτο τὴν ὁλοκαύτωσιν τοῦ ἐνδελεχισμοῦ καὶ εἰς

Gratiarũ actio populi ob fundatum templũ.

τὰς νεομηνίας καὶ εἰς τὰς ἑορτὰς τῷ Κυρίῳ τὰς ἡγιασμένας, καὶ παντὶ ἑκουσιαζομένῳ ἑκούσιον τῷ Κυρίῳ.

6. Ἐν ἡμέρᾳ τῇ μιᾷ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου ἤρξαντο ἀναφέρειν ὁλοκαυτώσεις τῷ Κυρίῳ, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Κυρίου οὐκ ἐθεμελιώθη.

7. Καὶ ἔδωκαν ἀργύριον τοῖς λατόμοις καὶ τοῖς τέκτοσιν καὶ βρῶσιν, καὶ πόσιν, καὶ ἔλαιον τοῖς Σιδονίοις καὶ τοῖς Τυρίοις, τοῦ ἐξενέγκαι ξύλα κέδρινα ἀπὸ τοῦ Λιβάνου πρὸς θάλασσαν Ἰόππης, διὰ γνώμης Κύρου βασιλέως Περσῶν ἐπ᾽ αὐτούς.

8. Καὶ ἐν τῷ ἔτει τῷ δευτέρῳ τοῦ ἐλθεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐν τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ ἤρξατο Ζοροβαβὲλ ὁ τοῦ Σαλαθιήλ, καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδέκ, καὶ οἱ κατάλοιποι τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται, καὶ πάντες οἱ ἐρχόμενοι ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔστησαν τοὺς Λευΐτας ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω τοῦ νικοποιεῖν ἐπὶ τοὺς ποιοῦντας τὰ ἔργα ἐν οἴκῳ Κυρίου.

9. Καὶ ἔστη Ἰησοῦς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Κεδμιὴλ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ υἱοὶ Ἰούδα ὁμοθυμαδὸν τοῦ νικᾶν ἐπὶ τοὺς ποιοῦντας τὰ ἔργα ἐν οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. υἱοὶ Ἠναδάδ, υἱοὶ αὐτῶν καὶ ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ Λευῖται.

10. Καὶ ἐθεμελίωσαν οἱ οἰκοδομοῦντες τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον Κυρίου· καὶ ἔστησαν οἱ ἱερεῖς ἐστολισμένοι ἐν σάλπιγξι καὶ οἱ Λευῖται υἱοὶ Ἀσὰφ ἐν κυμβάλοις τοῦ αἰνεῖν τὸν Κύριον ἐπὶ χεῖρας Δαυὶδ βασιλέως Ἰσραήλ.

11. Καὶ ἀπεκρίθησαν ἐν αἴνῳ καὶ ἀνθομολογήσει τῷ Κυρίῳ ὅτι ἀγαθὸν ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἠλάλαξαν φωνῇ μεγάλῃ ἐν τῷ αἰνεῖν τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τῇ θεμελιώσει τοῦ οἴκου Κυρίου.

Καὶ

lennitatibus Domini, quæ erant consecratæ, & in omnibus in quibus ultrò offerebatur munus Domino?

6. A primo die mensis septimi cœperunt offerre holocaustum Domino: porrò templum Dei nondum fundatum erat.

7. Dederunt autem pecunias latomis & cæmentariis: cibum quoque, & potum, & oleum Sidoniis, Tyriisque, ut deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Joppē, juxta quod præceperat Cyrus rex Persarum eis.

8. Anno autem secundo adventus eorum ad templum Dei in Jerusalem, mense secundo, cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec, & reliqui de fratribus eorum sacerdotes, & Levitæ, & omnes, qui venerant de captivitate in Jerusalem: & constituerunt Levitas à viginti annis, & suprà, ut urgerent opus Domini.

9. Stetitque Josue & filii ejus, & fratres ejus, Cedmiel & filii ejus, & filii Juda, quasi vir unus, ut instarent super eos, qui faciebant opus in templo Dei: filii Henadad, & filii eorum, & fratres eorum Levitæ.

10. Fundato igitur à cæmentariis templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis: & Levitæ filii Asaph in cymbalis, ut laudarent Deum per manus David regis Israel.

11. Et concinebant in hymnis, & confessione Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus super Israel. Omnis quoque popul⁹ vociferabatur clamore magno in laudādo Dominum, eò quòd fundatum esset templum Domini.

Plu-

mnibus solennitatibus Jehovæ sanctificatis, & omnium spontaneé offerentiũ spontaneum Jehovæ,

6. A die 6 primo mensis *illius* septimi cœperunt offerre holocausta Jehovæ: templum autem Jehovæ non erat fundatum.

7. Dederunt autem 7 pecuniam latomis, & opificibus, cibum, & potum, atq; oleum Sidoniis ac Tyriis, ut adducerent ligna cedrina de Lebanon ad mare Japho, juxta voluntatem Chores regis Paras super eos.

8. 8 Anno autem secundo adventus eorum ad domum Dei in Jerusalaim, mense secundo, cœperũt Zerubbabel filius Sealthiel, & Jesua filius Josadac, & 9 reliqui fratres eorum, sacerdotes, & Levitę, & õnes 10 qui venerãt de captivitate *in* Jerusalaim: statueruntq; Levitas à filio 11 viginti annorum & supra, ut pręessent operi domus Jehovæ.

9. Stetitq; Jesua, filii ejus & fratres ejus: Cadmiel, & filii ejus, filii Jehudah, tanquam *vir* unus, 12 ut præessent facientibus opus in domo Dei: filii Henadad, *&* filii eorum, & fratres ipsorum Levitæ.

10. 13 Fundamenta itaq; jecerunt architecti templi Jehovæ, constitueruntq; sacerdotes *aliquot* 14 indutos 1 cum tubis, & Levitas filios Asaph cum cymbalis, ut laudarent Jehovam per manus Davidis regis Israelis.

11. 15 Concinebant autem, dum laudarent, & confiterentur Jehovæ, quoniã bonus, quoniam in seculum misericordia ejus super Israelem. universus prætereà populus vociferabantur vociferatione magna, 16 dum laudarent Jehovam, quod fundata esset domus Jehovæ.

Quũm

newmonden / vnd aller fest tagen des HERRN die geheiliget waren / vnd allerley freywillige opffer / die sie dem HERRN freywillig theten.

6. Am ersten tage des siebenden monden / fiengen sie an dem HERRN brandopffer zu thun / aber der grund des tempels des HERRN war noch nicht gelegt.

7. Sie gaben aber geld den steinmetzen vnd zimmerleuten / vnd speiß vnd tranck vnd öle denen zu Zidon vnd zu Tyro / das sie cedern holtz vom Libanon auffs meer gen Japho brechten / nach dem befehl Cores des königs in Persen an sie.

8. Im andern jar jrer zukunfft zum hause Gottes gen Jerusalem des andern monden / fiengen an Serubabel der son Sealthiel / vnd Jesua / der son Jozadak / vnd die vbrigen jrer brüder / priester vnd Leuiten / vnd alle die vom gefengniß komen waren gen Jerusalem / vnd stelleten die Leuiten von zwentzig jaren vnd drüber / zu treiben das werck am hause des HERRN.

9. Vnd Jesua stund mit seinen sönen vnd brüdern / vnd Kadmiel mit seinen sönen / vnd die kinder Juda / wie ein man / zu treiben die erbeiter am hause Gottes / nemlich / die kinder Henedad mit jren kindern vnd jren brüdern die Leuiten.

10. Vnd da die bawleute den grund legten am tempel des HERRN / stunden die priester angezogen / mit drometen / vnd die Leuiten die kinder Assaph mit cymbeln zu loben den HERRN mit dem gedicht Dauid des königes Israel.

11. Vnd sungen vmb einander mit loben vnd dancken dem HERRN / das er gütig ist / vnd seine barmhertzigkeit ewiglich weret vber Israel. Vnd alles volck dönet laut mit loben den HERRN / das der grund am hause des HERRN gelegt war.

 Aber

6. *uno (vel monadis) mensi septimo c. ascendere-facere ascensiones J.*
7. *argentum lapidum-cæsoribus & fabris, et cib. etc. ad adducendum ligna cedrorum.*
8. *& in anno s. adventus eorum ad d. D. ad Jer. in m. s.*
9. *residuum fratrum e.*
10. *venientes.*
11. *duarum decadũ anni & s. ac urgenad super opere d. J.*
12. *ad urgendum super facientem o.*
13. *& fundarunt ædificantes templum J.*
14. *indutos (scil. vestibus sacerdotalibus) in tub. &c. in cymb. ad laudandum J. super manibus (.i. more, vel cum canticis) Davidis.*
15. *& respondebant-cãtu (.i. alternatim canebãt) in laudes dicendo & in confitendo Jehova.*
16. *in laudes-dicendo Jeh. super fundari domum J.*

1406

17. capitibus.
18. in fundando (.i. fundatione.
id est, dum adhuc exsisteret,
scil. ante 62 annos. Nam undecimo captivitatis eversa fuerat. 2. Reg. 25. 2. Par. 36. Ezech. 40. v. 1.) illius: ista domo (scil. verte

Cap. 4.
1. angustiatores.
2. ædificantes (e. essent.
3. & non nos immolantes (scil. fuimus) à d. E. r. A. ascendere-facientis n. h.
4. & residuum capitum p. Israelis: (scil. an) non vobis & nobis (.i. nostrum & vestrum, sc. est) ædificare d. D. n? Nam nos pariter.
5. & fuit populus illius terræ debilitantes ma. p. J. & conturbantes eos ædificando, & conducentes super e. c. ad dissipandum cons.
6. & in regno A.
7. orationem-satanicam (.i. odij & virulentia plenam, vel invectivam) super h-

12. Aber viel der alten priester vnd Leuiten vnd öbersten veter / die das vorige hauß gesehen hatten / vnd diß hauß für jren augen gegründet ward / weineten sie laut. Viel aber döneten mit freuden / daß das geschrey hoch erschal.

13. Das das volck nicht erkennen kundt das dönen mit freuden / für dem geschrey des weinens im volck / denn das volck dönete laut / das man das geschrey ferne hörete.

Das IIII. Cap.

Da aber die widersacher Juda vnd BenJamin höreten / das die kinder des gefengniß dem HERRN dem Gott Israel den tempel baweten.
2. Kamen sie zu Serubabel vnd zu den obersten vetern / vnd sprachen zu jnen / Wir wollen mit euch bawen. Denn wir suchen ewrn Gott / gleich wie jr / vnd wir haben nicht geopffert / sint der zeit Assar Hadon der könig zu Assur / vns hat erauff gebracht.

3. Aber Serubabel vnd Jesua vnd die andern öbersten veter vnter Israel antworten jnen / Es zimet sich nicht vns vnd euch das hauß vnsers Gottes zu bawen / Sondern wir wollen alleine bawen dem HERRN dem Gott Israel / wie vns Cores der könig in Persen geboten hat.
4. Da hinderte das volck im lande / die hand des volcks Juda / vnd schreckten sie ab im bawen.
5. Vnd dingeten rathgeber wider sie / vnd verhinderten jren rath / so lang Cores der könig in Persen lebet / biß an das königreich Darii des königs in Persen.
6. Denn da Ahasueros könig ward / im anfang seines königreichs / schrieben sie eine

ankla-

12. Quàm plurimi autem de sacerdotibus & Levitis ac 17 principibus patrū, senes qui viderant domum priorem, 18 dum fundarent hāc domum in oculis eorum, flebant voce magna, & alii multi vociferabantur præ lætitia, alta voce,

13. Ita ut populus non discerneret vocem vociferationis lætam à voce fletus populi: quod populus ille vociferaretur vociferatione magna, adeò ut exaudiretur vox procul.

CAP. IIII.

Audierunt autem 1 hostes Jehudah & Binjamin, quod filii transmigrationis 2 ædificarent templū Jehovæ Deo Israelis.
2. Et accesserunt ad Zerubbabel & ad capita patrum dixeruntq; eis, Aedificabimus vobiscum, quia sicut vos quærimus Deum vestrum, 3 & ei immolavimus à diebus Esarhaddon regis Assur, qui ascendere fecit nos huc.

3. Tum dixit eis Zerubbabel, & Jesua, 4 ac reliqui principes patrum Israelis, non vestra sed nostra interest ædificare domum Deo nostro, idcirco nos pariter ædificabimus Jehovę Deo Israelis, quēadmodum pręcepit nobis rex Chores rex Paras.
4. 5 Populus autem ejus regionis dissolvebat manus populi Jehudah, & perturbabat eos ne ædificarent.
5. Et conduxerunt contra eos consiliarios, ut dissiparent consilium eorum omnibus diebus Chores regis Paras, & usq; ad regnū Darjaves regis Paras.

6. 6 Quum autem regnaret Ahasveros, in principio regni ejus scripserunt 7 ac-

cu-

12. Plurimi etiam de sacerdotibus & Levitis & principes patrum, & seniores qui viderant templum prius cùm fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: & multi vociferantes in lætitia, elevabant vocem.
13. Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris lætantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAP. IIII.

Audierunt autem hostes Judæ & Benjamin, quia filii captivitatis ædificarent templum Domino Deo Israel.
2. Et accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrū, dixerunt eis, Ædificemus vobiscum, quia ita ut vos, quærimus Deum vestrum: ecce nos immolavimus victimas à diebus Asorhaddan regis Assur, qui adduxit nos huc.
3. Et dixit eis Zorobabel, & Josue, & reliqui principes patrum Israel, Non est vobis & nobis ut ædificemus domum Deo nostro: sed nos ipsi soli ædificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarum.
4. Factum est igitur ut populus terræ impediret manus populi Judæ, & turbaret eos in ædificando.
5. Conduxerunt autem adversus eos consiliatores, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & usque ad regnum Darii regis Persarum.
6. *In regno autem Assueri in principio regni ejus scripserūt accusationē

ad-

12. Καὶ πολλοὶ ἀπὸ τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν καὶ ἄρχοντες τῶν πατριῶν οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἶδον τὸν οἶκον τὸν πρῶτον ἐν θεμελιώσει αὐτοῦ, καὶ τοῦτον τὸν οἶκον ὀφθαλμοῖς αὐτῶν, ἔκλαιον φωνῇ μεγάλῃ· καὶ πολλοὶ ἐν ἀλαλαγμῷ μετ' εὐφροσύνης τοῦ ὑψῶσαι φωνήν·

13. Καὶ οὐκ ἦν ὁ λαὸς ἐπιγινώσκων τὴν φωνὴν σημασίας τῆς εὐφροσύνης ἀπὸ τῆς φωνῆς τοῦ κλαυθμοῦ τοῦ λαοῦ, ὅτι ὁ λαὸς ἐκραύγαζεν φωνῇ μεγάλῃ, καὶ ἡ φωνὴ ἠκούετο ἕως ἀπὸ μακρόθεν.

Κεφαλ. δ'.

Καὶ ἤκουσαν οἱ θλίβοντες Ἰούδαν καὶ Βενιαμίν, ὅτι οἱ υἱοὶ τῆς ἀποικίας οἰκοδομοῦσιν οἶκον τῷ Κυρίῳ τῷ Θεῷ Ἰσραήλ.

2. Καὶ ἤγγισαν πρὸς Ζοροβάβελ, καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῶν πατριῶν, καὶ εἶπον αὐτοῖς, οἰκοδομήσωμεν μεθ' ὑμῶν, ὅτι ὡς ὑμεῖς ἐκζητοῦμεν τῷ Θεῷ ὑμῶν, καὶ αὐτῷ ἡμεῖς θυσιάζομεν ἀπὸ ἡμερῶν Ασαραδὰν βασιλέως Ασσοὺρ τοῦ ἐνέγκαντος ἡμᾶς ὧδε.

3. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς Ζοροβάβελ καὶ Ἰησοῦς καὶ οἱ κατάλοιποι τῶν ἀρχόντων τῶν πατριῶν τοῦ Ἰσραήλ, οὐχ ἡμῖν καὶ ὑμῖν τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἡμεῖς αὐτοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἰκοδομήσομεν τῷ Κυρίῳ Θεῷ Ἰσραήλ, ὡς ἐνετείλατο ἡμῖν Κῦρος ὁ βασιλεὺς Περσῶν.
4. Καὶ ἦν ὁ λαὸς τῆς γῆς ἐκλύων τὰς χεῖρας τοῦ λαοῦ Ἰούδα, καὶ ἐνεπόδιζον αὐτοὺς τοῦ οἰκοδομεῖν·

5. Καὶ μισθούμενοι ἐπ' αὐτοὺς συμβούλους τοῦ διασκεδάσαι τὴν βουλὴν αὐτῶν πάσας τὰς ἡμέρας Κύρου βασιλέως Περσῶν, καὶ ἕως τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ βασιλέως Περσῶν.

6. Καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ Ασσουήρου, καὶ ἐν ἀρχῇ βασιλείας αὐτοῦ ἔγραψεν ἐπιστολὴν ἐπὶ

οἰ-

Aedificatio templi & Jerusalem impeditur.

ו famü) in e.i. fiunt (scil. erant) in v. m. & multi in vociferatione, in lætitia, elevandi vocem.

1. Esd. 5. v. 66.

* 1. Esd. 2. v. 16.

Aedificatio templi & Jerusalem impeditur.

& scripta. Quarta Jerosolymitana. Quinta Targhumica, Sexta Thalmudica.) Reum (i. dominus rationis vel consilij, sive consiliarius) &c. 10. sicut dicemus t. R. dominus gustus & S. scr. & residuũ sociorum: e. 11. residuum nationum. 12. urbe, quæ Samaritanorum & residuũ. 13. vir transitus fluminis. 14. ad existendũ. 15. fatidam a. & m. f. & fundamenta consuerunt. 16. & existendum regi, quod, en civitas illa ædificabitur, & muri fundabuntur, demensum vetustatis & vectigal non dab. & thesaurum Regum detrimento adficies. Jam propterea quod salem palatij (i. e palatio allatum) salimus (i. salarium de Regis palatio percipimus.

οἰκοῦντας Ἰούδαν καὶ Ἱερουσαλήμ.

7. Καὶ ἐν ἡμέραις Ἀρθασασθὰ ἔγραψεν ἐν εἰρήνῃ Μιθραδάτης καὶ Ταβεὴλ σὺν τοῖς λοιποῖς συνδούλοις αὐτοῦ πρὸς Ἀρθασασθὰ βασιλέα Περσῶν, ἔγραψεν ὁ φορολόγος τὴν γραφὴν Συριστὶ καὶ ἡρμηνευμένην.

8. Ῥεοὺμ Βεελτεὲμ καὶ Σαμψὰ ὁ γραμματεὺς ἔγραψαν ἐπιστολὴν μίαν κατὰ Ἱερουσαλὴμ τῷ Ἀρθασασθὰ βασιλεῖ.

9. Τάδε ἔκρινε Ῥεοὺμ Βεελτεὲμ καὶ Σαμψὰ ὁ γραμματεὺς καὶ οἱ κατάλοιποι σύνδουλοι ἡμῶν, Δειναῖοι, Ἀρφασαθαχαῖοι, Ταρφαλλαῖοι, Ἀρφασαῖοι, Ἀρχυαῖοι, Βαβυλώνιοι, Σουσαναχαῖοι, Δαυαῖοι, Ἐλαμῖται.

10. Καὶ οἱ κατάλοιποι τῶν ἐθνῶν ὧν ἀπῴκισεν Ἀσενναφὰρ ὁ μέγας καὶ τίμιος, καὶ κατῴκισεν αὐτοὺς ἐν πόλεσι τῆς Σαμαρείας καὶ τὸ κατάλοιπον πέραν τοῦ ποταμοῦ.

11. Αὕτη ἡ διαταγὴ τῆς ἐπιστολῆς, ἧς ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν. πρὸς Ἀρθασασθὰ βασιλέα οἱ παῖδές σου ἄνδρες πέραν τοῦ ποταμοῦ.

12. Καὶ νῦν γνωστὸν ἔστω τῷ βασιλεῖ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἀναβάντες ἀπὸ σοῦ πρὸς ἡμᾶς ἦλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ τὴν πόλιν ἀποστάτιν καὶ πονηράν, ἣν οἰκοδομοῦσι, καὶ τὰ τείχη αὐτῆς κατηρτισμένα εἰσί, καὶ θεμελίους αὐτῆς ἀνύψωσαν.

13. Νῦν οὖν γνωστὸν ἔστω τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἐὰν ἡ πόλις ἐκείνη ἀνοικοδομηθῇ, καὶ τὰ τείχη αὐτῆς καταρτισθῶσι, φόρων πρᾶξιν καὶ συντέλεσμα οὐ δώσουσι, καὶ τοῦτο βασιλεῖς κακοποιεῖ.

14. Καὶ νῦν οὖν καθὼς ἅλας τοῦ ναοῦ ἡλισάμεθα, καὶ ἀσχημοσύνην βασιλέως οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν ἰδεῖν. διὰ τοῦτο ἐπέμψαμεν καὶ ἐγνωρίσαμεν τῷ βασιλεῖ.

15. Ἵνα ἐπισκέψῃ ἐν βίβλῳ ὑπομνηματισμάτων τῶν πατέρων σου, καὶ εὑρήσεις ἐν τῷ

βί-

adversus habitatores Judę & Jerusalem.

7. Et in diebus Artaxerxis scripsit Beselam Mithridates, & Tabeel, & reliqui qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum. Epistola autem accusationis scripta erat Syriacè, & legebatur sermone Syro.

8. Reum Beelteem, & Samsai scriba scripserunt epistolam unam de Jerusalem Artaxerxi regi, hujuscemodi.

9. Reum Beelteem, & Samsai scriba, & reliqui consiliatores eorum, Dinæi, & Apharsathachæi, Terphalæi, Apharsæi, Erchuæi, Babylonii, Susanechæi, Dievi, & Ælamitæ:

10. Et cæteri de gentibus quas transtulit Asenaphar magnus & gloriosus: & habitare eas fecit in civitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus trans flumen in pace:

11. (Hoc est exemplar epistolæ quam miserunt ad eum) Artaxerxi regi, servi tui, viri qui sunt trans fluvium, salutem dicunt.

12. Notum sit regi, quia Judæi, qui ascenderunt à te ad nos, venerunt in Jerusalem civitatem rebellem & pessimam, quam ædificant extruentes muros ejus, & parietes componentes.

13. Nunc igitur notum sit regi, quia si civitas illa ædificata fuerit, & muri ejus instaurati, tributum, & vectigal, & annuos reditus non dabunt, & usque ad reges hæc noxa perveniet.

14. Nos autem memores salis quod in palatio comedimus, & quia læsiones regis videre nefas ducimus: idcirco misimus & nuntiavimus regi,

15. Ut recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & invenies scri-

ptum

cusationem contra habitatores Jehudah & Jerusalaim.

7. Nam in diebus Arthahsasta 1 scripsit in pace Mithredat, Tabel, & 8 reliqui socii ejus, ad Arthahsasthe regem Paras. Porro scriptura *ejus* epistolæ scripta *erat* Syriacè, & explicata 9 Syriacè.

8. Rehum à commentariis, & Simsai scriba scripserunt epistolam unam contra Jerusalaim ad Arthahsastheregem 10 hujusmodi.

9. Tunc Rehum à cõmentariis, & Simsai scriba, & reliqui socii eorum, Dinaje, & Apharsathechaje Tarpelaje Apharsaje, Archavaje, Bablaje, Susanchaje, Pehave Elmaje,

10. Et 11 reliqui populi quos transtulit Asnappar magnus & gloriosus, & habitare fecit eos in 12 urbibus Samariæ, & reliqui *populi qui sunt* trans flumen & Checneth.

11. Istud *est* exemplar epistolæ, quam miserunt ad eum *nẽpe* ad Artahsasthe regem, Servi tui 13 viri, *qui sunt* trans flumen, & Checneth,

12. Notum 14 sit regi, quod Jehudæi qui ascenderunt à te ad nos, venerunt in Jerusalem, urbem rebellem & 15 pessimã ædificantes, & muros fundaverunt, & parietes composuerunt.

13. Nunc notum 16 sit regi, quod si urbs illa ędificata fuerit, & muri fundati fuerint tributum, vectigal & reditum annuum non dabunt & tributum regum lædes.

14. Præterea pro omni vicissitudine salis palatii, quem comedimus, & contemptum regis non *est* pulchrum nobis videre: propterea misimus & notum fecimus regi.

15. Ut 17 queras in libro historiarum patrum tuorum & invenies in libro hi-

sto-

anklage wider die von Juda vnd Jerusalem.

7. Vnd zun zeiten Arthahsastha schreib Bislam / Mithredath / Tabeel / vnd die andern jres rats / zu Arthahsastha dem könige in Persen. Die schrifft aber des brieffes war auff Syrisch geschrieben / vnd ward auff Syrisch ausgelegt.

8. Rehum der cantzler / vnd Simsai der schreiber schrieben diesen brieff wider Jerusalem zum Arthahsastha dem könige.

9. Wir Rehum der cantzler / vnd Simsai der schreiber / vnd andere des rats von Dina / von Apharsach / von Tharplat / von Persen / von Arach / von Babel / von Susan / von Deha / vnd von Elam.

10. Vnd die ander völcker / welche der grosse vnd berümbte Asnaphar herüber bracht / vnd sie gesetzt hat in die stedte Samaria / vnd andere disseid des wassers vnd in Canaan.

11. Vnd diß ist der inhalt des brieffes / den sie zu dem könige Arthahsastha sandten. Deine knechte die menner disseid des wassers / vnd in Canaan.

12. Es sey kund dem könige / das die Jüden / die von dir zu vns erauff komen sind gen Jerusalem / in die auffrürige vnd böse stadt / bawen dieselbige / vnd machen jre mauren / vnd füren sie aus dem grunde.

13. So sey nu dem könige kund / wo diese stat gebawet wird / vnd die mauren wider gemacht / so werden sie schoß / zol / vnd jerliche zinse nicht geben / vnd jr fürnemen wird den königen schaden bringen.

14. Nu wir aber alle dabey sind / die wir den tempel zerstöret haben / haben wir die schmach des königes nicht lenger wollen sehen. Darumb schicken wir hin / vnd lassens dem könige zu wissen thun.

15. Das man lasse suchen in den Chroniken deiner veter / so wirstu finden in denselbigen

Chro-

8. residuum societatum ejus super A.
9. Aramith (i. Aramice vel Syriace, communiori vocabulo. Sunt autem plures Aramicæ linguæ Dialecti. Prima & purissima est babylonica, qua scripta sunt quæ sequuntur usq; ad ✻ 19. capitis 5. & a ✻ 12. capitis 7. usque ad ✻ 27. Cujusmodi Dialectus reperitur etiam in Daniele. Secunda est Chaldaica, qua exarata est Paraphrasis onkelii in Legem, et Jonathæ. (qui 40. circiter annos vixit ante Christum) in Prophetas. Et hac ipsa Christus ejusque populares in Judæa ex nonnullis indiciis usi esse videntur. Tertia Syriaca proprie sic dicta vel Antiochena, qua exstat Paraphrasis luculenta in Novum Tementum ab Apostolis ipsis vel primis Ecclesiæ Antiochenæ Christianis con-

vel etiam *ut nunc omnes coram*, sc. *sumus, qui sale templum salivimus*, vide Judic. 9. n. 40.) & *nuditatem* (i. *spoliationem*) R. *non convenient nob.* 6. *super hoc*. 17. *quaerat* (sc. *aliquis*) *in l. commentariorum*. 18. *facientes*. 19. *super hoc*. 20. *notificantes nos*. (sc. *sumus*) *regi, quod, ecce urbs h. aedificabitur, & m. ipsius fundabuntur, ad oppositum hoc* (i. *propterea*) *port. in transitu fluminis, non est illa tibi*. 20. *super R. dominum gustum* (n. 9) & *S. scr. et residuum sociatum eorum, qui habitantes* (*erant*) *in S.* & *residuum transitus fl. pacem* (scil. *inquam misit*) & *Cheeth*. contractè *pro Cheeneth* v. 10. id est *misit pacem etiam ad populum Cheeneth dictum*. vel *pacem* & *ut nunc*, i. *salutem temporalem*.

Chroniken / vnd erfaren / das diese stadt auffrürisch vnd schedlich ist den königen vnd landen / vnd machen / das andere auch abfallen / von alters her / darumb die stadt auch zustöret ist.

1608:: 16. Darumb thun wir dem könige zu wissen / das / wo diese stadt gebawet wird / vnd jre mauren gemacht / so wirstu für jr nichts behalten disseid des wassers.

17. Da sandte der könig eine antwort zu Rehum dem cantzler / vnd Simsai dem schreiber / vnd den andern jres raths / die in Samaria woneten / vnd den andern jenseid dem wasser / Fried vnd grus.

18. Der brieff / den jr vns zugeschickt habt / ist öffentlich für mir gelesen.

19. Vnd ist von mir befohlen / das man suchen solt. Vnd man hat funden / das die stadt von alters her wider die könige sich empöret hat / vnd auffruhr vnd abfall drinnen geschicht.

20. Auch sind mechtige könige zu Jerusalem gewesen / die geherrschet haben vber alles / das jenseid des wassers ist / jnen zol / schoß / vnd jerrliche zinse gegeben wurden.

21. So thut nu nach diesem befehl / wehret denselben mennern / das die stadt nicht gebawet werde / biß das von mir der befehl gegeben werde.

22. So sehet nu zu / das jr nicht hinlessig hierinnen seid / damit nicht schade entstehe dem könige.

23. Da nu der brieff des königes Arthahsastah gelesen ward für Rehum vnd Simsai dem schreiber vnd jrem rath / zogen sie eilend hinauff gen Jerusalem zu den Juden / vnd wehreten jnen mit dem arm vnd gewalt.

24. Da höret auff das werck am hause Gottes zu Jerusalem / vnd bleib nach / biß ins ander jar Darii des königes in Persen.

storiarum, ac scies quod urbs ista, urbs *est* rebellis, & nocens regibus & provinciis, & defectionem 18 faciunt in medio ejus à diebus seculi: 19 propterea urbs hæc destructa fuit.

16. 20 Notum *insuper* facimus regi, quod si urbs hæc ædificata fuerit, & muri textructi fuerint, ob id portio *quæ est* trans flumē, non erit tibi.

17. Verbum misit rex 20 ad Rehum à commentariis, & Simsai scribam, & reliquos socios eorum, qui habitabant in Semarjah & reliquos *qui erant* trans flumen, pacem & Cheeth.

18. Epistola quam misistis ad nos, 21 manifeste lecta est coram me.

19. Et à me 22 positū est decretum & quæsierunt, atq; invenerunt, quod urbs illa à diebus seculi 23 insurgit adversum reges, & rebellat, & rebellio fit in ea.

20. Reges præterea fortes fuerunt 24 in Jerusalem, & domini *fuerunt* omnium *qui erant* trans flumen, ac tributum vectigal, & reditus annuus: dabatur illis.

21. Nunc ergo ponite 25 edictum ut cessent viri illi, & urbs illa non extruatur, donec à me præceptum positum sit.

22. Et cavete ut errorem faciatis in hoc: cur crescet corruptio ad nocendū regibus.

23. 26 Quumprimum autem exemplar epistolæ Arthahsasthe regis lectum fuit coram Rehum & Simsai scriba, & 27 sociis eorum, abierunt festinanter in Jerusalem ad Jehudæos, & cessare fecerunt eos brachio & robore:

24. Tunc cessavit opus domus Dei, quę *erat* in Jerusalem, & 28 cessavit usq; *ad* annum secundum regni Darjaves regis Paras.

ptum in commentariis: & scies quoniam urbs illa, urbs rebellis est, & nocens regibus & provinciis, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis: quam ob rem & civitas ipsa destructa est.

16. Nuntiamus nos regi, quoniam si civitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaurati, possessionem trans fluvium non habebis.

17. Verbum misit rex ad Reum Beelteem, & Samsai scribam, & ad reliquos qui erant in consilio eorum habitatores Samariç, & cæteris trans fluvium, salutem dicens &. pacem.

18. Accusatio quam misistis ad nos, manifestè lecta est coram me:

19. Et à me præceptum est, & recensuerunt, inveneruntq; quoniam civitas illa à diebus antiquis adversum reges rebellat, & seditiones & prælia concitantur in ea.

20. Nam & reges fortissimi fuerunt in Jerusalem: qui & dominati sunt omni regioni, quæ trans fluvium est. Tributum quoque, & vectigal, & reditus accipiebant.

21. Nunc ergo audite sententiam, Prohibeatis viros illos, ut urbs illa non ædificetur, donec si fortè à me jussum fuerit.

22. Videte ne negligenter hoc impleatis, & paulatim crescat malum contra reges.

23. Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum Beelteem, & Samsai scriba, & consiliariis eorum: & abierunt festini in Jerusalem ad Judæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore.

24. Tunc intermissum est opus domus Domini in Jerusalem, & non fiebat usque ad annum secundum regni Darii regis Persarum.

βίβλῳ τῶν μνημοσυνῶν, καὶ γνώσῃ ὅτι ἡ πόλις ἐκείνη πόλις ἀποστάτις, καὶ κακοποιοῦσα βασιλεῖς καὶ χώρας, καὶ φυγαδεῖαι δούλων γίνονται ἐν μέσῳ αὐτῆς ἀπὸ χρόνων αἰῶνος, διὰ τοῦτο ἡ πόλις αὕτη ἠρήμωται.

16. Γνωρίζομεν οὖν ἡμεῖς τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἐὰν ἡ πόλις ἐκείνη οἰκοδομηθῇ καὶ τὰ τείχη αὐτῆς καταρτισθῇ, πρὸς ταῦτα μέρος ἐν τῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ οὐκ ἔστι σοι.

17. Τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ῥεοὺμ Βεελτεέμ καὶ Σαμψὰ γραμματέα καὶ τοὺς καταλοίπους συνδούλους αὐτῶν τοὺς οἰκοῦντας ἐν Σαμαρείᾳ καὶ τοὺς καταλοίπους πέραν τοῦ ποταμοῦ εἰρήνην.

18. Καὶ φησίν, ὁ φορολόγος ὃν ἀπεστείλατε πρὸς ἡμᾶς ἐκλήθη ἔμπροσθεν ἐμοῦ.

19. Καὶ παρ' ἐμοῦ ἐτέθη γνώμη καὶ ἐπεσκέψαντο, καὶ εὑρέθη, ὅτι ἡ πόλις ἐκείνη ἀφ' ἡμερῶν αἰῶνος ἐπὶ βασιλεῖς ἐπαίρεται, καὶ ἀποστάσεις καὶ φυγάδες γίνονται ἐν αὐτῇ.

20. Καὶ βασιλεῖς ἰσχυροὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς Ἰερουσαλὴμ ἐπικρατοῦντες πάντες τοῦ πέραν τοῦ ποταμοῦ· καὶ φόροι πράξεις τε καὶ συντελέσματα δίδονται αὐτοῖς.

21. Καὶ νῦν θέτε γνώμην, καταργῆσαι τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, καὶ ἡ πόλις ἐκείνη οὐκ οἰκοδομηθήσεται ἔτι. διʼ ἐμοῦ ἐξετέθη τὸ δόγμα.

22. Καὶ προσέχετε τοῦ μὴ ποιῆσαι παράλογον περὶ τούτου. μήποτε πληθυνθῇ ἀφανισμὸς εἰς κακοποίησιν βασιλεῦσι.

23. Τότε ὁ φορολόγος τοῦ Ἀρθασασθὰ βασιλέως ἀνέγνω ἐνώπιον Ῥεοὺμ Βεελτεὲμ καὶ Σαμψὰ γραμματέως καὶ συνδούλων ἑαυτῶν. καὶ ἐπορεύθησαν σπουδῇ εἰς Ἰερουσαλὴμ καὶ ἐν Ἰούδα, καὶ κατήργησαν αὐτοὺς ἐν ἵπποις καὶ δυνάμει.

24. Τότε ἤργησε τὸ ἔργον οἴκου τοῦ Θεοῦ τὸ ἐν Ἰερουσαλὴμ, καὶ ἦν ἀργοῦν ἕως δευτέρου ἔτους τῆς βασιλείας Δαρείου βασιλέως Περσῶν.

Aedificatio templi & Ierusalem impeditur.

Judæi monitu Aggæi & Zacharię intermissam ædificationem resumunt, repugnantibus quantumvis præfectis.

1. Esd. 6. v. 1.

Κεφαλ. ε΄.

ΚΑὶ προεφήτευσεν Ἀγγαῖος ὁ προφήτης καὶ Ζαχαρίας ὁ τοῦ Ἀδδὼ προφητείαν ἐπὶ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ἐν Ἰούδα καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν ὀνόματι Θεοῦ Ἰσραὴλ ἐπ᾽ αὐτούς.

2. Τότε ἀνέστησαν Ζοροβάβελ ὁ τοῦ Σαλαθιὴλ καὶ Ἰησοῦς υἱὸς Ἰωσεδέκ, καὶ ἤρξαντο οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ μετ᾽ αὐτῶν οἱ προφῆται τοῦ Θεοῦ βοηθοῦντες αὐτοῖς.

3. Ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἦλθεν ἐπ᾽ αὐτοὺς Θαθθαναὶ ἔπαρχος πέραν τοῦ ποταμοῦ, καὶ Σαθαρβουζάνης καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν καὶ τοιάδε εἶπεν αὐτοῖς, τίς ἔθηκεν ὑμῖν γνώμην τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον τοῦτον, καὶ τὴν χορηγίαν ταύτην καταρτίσασθαι;

4. Τότε ταῦτα εἴπον αὐτοῖς, τίνα ἐστὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν τῶν ταύτην τὴν πόλιν οἰκοδομούντων;

5. Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Θεοῦ ἐγένοντο ἐπὶ τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰούδα καὶ οὐ κατήργησαν αὐτοὺς ἕως γνώμη τῷ Δαρείῳ ἀπηνέχθη. καὶ τότε δίδωσι φορολόγῳ περὶ τούτου.

6. Διασάφησις ἐπιστολῆς ἧς ἀπέστειλε Θαθθαναὶ ὁ ἔπαρχος τοῦ πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ Σαθαρβουζάνης, καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν Ἀφαρσαχαῖοι οἱ ἐν τῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ, Δαρείῳ τῷ βασιλεῖ ῥήματα ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν.

7. Καὶ τάδε γέγραπται ἐν αὐτῇ. Δαρείῳ τῷ βασιλεῖ εἰρήνη πᾶσα.

8. Γνωστὸν ἔστω τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἐπορεύθημεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν χώραν εἰς οἶκον τοῦ Θεοῦ τοῦ μεγάλου, καὶ αὐτὸς οἰκοδομεῖται ἐν τοῖς λίθοις ἐκλεκτοῖς καὶ ξύλα ἐντίθεται ἐν τοῖς τοίχοις καὶ τὸ ἔργον ἐκεῖνο ἐπιδέξιον γίνεται, καὶ εὐοδοῦται ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν.

CAP. V.

PROPhetaverunt autem Aggæus propheta, & Zacharias filius Addo prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa, & Jerusalem, in nomine Dei Israel.

2. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec: & cœperunt ædificare templum Dei in Jerusalem, & cum eis prophetæ Dei adjuvantes eos.

3. In ipso autem tempore venit ad eos Thathanai, qui erat dux trans flumen, & Stharbuzanai, & consiliarii eorum: sicque dixerunt eis, Quis dedit vobis consilium, ut domum hanc ędificaretis, & muros ejus instauraretis?

4. Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina hominum autorum ædificationis illius.

5. Oculus autem Dei eorum factus est super senes Judæorum, & non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad Darium referretur, & tunc satis facerent adversus accusationem illam.

6. Exemplar epistolæ, quam misit Thathanai dux regionis trans flumen, & Stharbuzanai, & consiliatores ejus Arphasachęi, qui erant trans flumen, ad Darium regem.

7. Sermo, quem miserant ei, sic scriptus erat: Dario regi pax omnis.

8. Notum sit rẽgi isse nos ad Judæam provinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opusque illud diligenter extruitur, & crescit in manibus eorum.

CAP. V.

PRophetavit autem Haggai propheta, & Zecharjah filius Iddos *qui fuerunt* prophetæ 1 ad Jehudæos, qui *erant* in Jehuda & Jerusálem, in nomine Dei Israelis super eos.

2. 2 Tunc surrexerũt Zerubbabel filius Sealthiel, & Jesua filius Josadac & cœperunt ædificare domum Dei, quę *est* in Jerusálem, erantq; cum eis prophetæ Dei auxiliantes eis.

3. In illo tempore venit ad eos Thatthenai dux *eorum*, *qui erant* trans flumen, & Sethar-bozenai, & 3 socii eorum, † & sic dixerũt eis, quis posuit vobis præceptum ut domum hanc ædificaretis, & muros istos fundaretis.

4. Tunc *adhuc* hujusmodi diximus eis, quæ sunt nomina virorum, qui hoc ædificium 4 ædificãt:

5 Oculus autem Dei eorum erat super senes Jehudæorum, & non fecerunt cessare eos, donec 5 res ad Darjaves pergeret: tunc igitur responderunt per epistolam super his.

6. Exemplar epistolæ quam misit Thatthenai dux *eorum*, *qui erant* trans flumen, & Sethar bozenai, & socii ejus, & Apharsechaje, qui 6 *erant* trans flumẽ, ad Dariaves regem.

7. (Verbum miserũt ad eum) & 7 sic scriptum erat intra eã, Dariaves regi pax omnis.

8. Notum 8 sit regi quod profecti sumus in Jehudæam provinciam ad domum Dei 9 maximi, & ipsa ædificatur lapide marmoreo, lignaq; ponuntur in parietibus, atq; opus illud festinanter fit, & prospere cedit in manibus eorum.

Das V. Cap.

ES weissageten aber die propheten Haggai vnd Sacharja der son Iddo/ zu den Juden die in Juda vnd Jerusalem waren/ im namen des Gottes Jsrael.

2. Da machten sich auff Serubabel der son Sealthiel/ vnd Jesua der son Jozadak/ vnd fiengen an zu bawen das hauß Gottes zu Jerusalem/ vnd mit jnen die propheten Gottes die sie sterckten.

3. Zu der zeit kam zu jnen Thathnai der landpfleger disseid des wassers/ vnd Sthar-Bosnai/ vnd jr rath/ vnd sprachen also zu jnen/ Wer hat euch befohlen diß hauß zu bawen/ vnd seine mawren zu machen?

4. Da sagten wir jnen wie die menner hiessen/ die diesen baw theten.

5. Aber das auge jres Gottes kam auff die eltesten der Juden/ das jnen nicht gewehret ward/ biß das man die sache an Darium gelangen liesse/ vnd darüber eine schrifft wider keme.

6. Diß ist aber der inhalt des brieffes Thathnai des landpflegers disseid des wassers/ vnd StarBosnai/ vnd jr rath von Apharsach/ die disseid des wassers waren/ an den könig Darium.

7. Vnd die wort die sie zu jm sandten/ lauten also. Dem könige Dario allen frieden.

8. Es sey kund dem könige/ das wir ins Judische land komen sind zu dem hause des grossen Gottes/ welchs man bawet mit allerley steinen/ vnd balcken legt man in die wende/ vnd das werck gehet frisch von statten vnter jrer hand.

Cap. 5.

1. super Jehudæos.

2. intunc

3. societates (sic infra; e. & sic dicentes (fuerũt) eis q. posuit (.i. tulit) gustum (.i. sententiam) domũ hanc ædificare & murum istũ fundare! (sic v. 9.)

†. sicut dicemus, dix. e. q. i. san.

4. ædificantes ic. sunt.

5. gustus (.i. negotium) ad D. p. & tunc facient redire epistolam super hoc.

6. in transitu fluminis, super D. R.

7. juxta hoc scriptum est in medio eius.

8. ad existendum R, q. ivimus.

9. magni, & ipsa ædificata (pr. pro præs. ut infra) lapide (.i. lapidibus sing. pro pl.) devolutionis (id est tantæ magnitudinis, ut ferri non possint, sed devolvantur) & lignum positum in p.

10. ficut dicemus dix.

11. ad notificandum t n. s. nomen v. qui in capitibus (s. inter primarios) eorum & ficut dicemus verbum reddiderunt n. d. n. ipsi servi ipsius D.

12. ædificantes s. sumus.

13. ab ante hoc a. m. & R. I. m. a. et a m.

14 itaq; ex quo.

15 destruxit eam.

16. monadie vel uno.

17 posuit gustum (i. tulit sententiam, & edixit) domum D. h. ædificare.

18. auri & argentei.

14:10:2 *19. Sesbatsar nomen ejus, quem ducem constituerat ipsum.*

20. descendere fac ea in templũ.

21. super locum s.

22. dedit f.

23. & tunc usque nunc ad.

24. & nunc en super reg. b. p. in domo gazarum.

9. Wir aber haben die eltesten gefragt / vnd zu jnen gesagt also / Wer hat euch befohlen diß hauß zu bawen / vnd seine mawren zu machen?

10. Auch fragten wir / wie sie hiessen / auff das wir sie dir kundt theten. Vnd haben die namen beschrieben der menner die jr obersten waren.

11. Sie aber gaben vns solche wort zur antwort / vnd sprache / Wir sind knechte des Gottes himels vnd der erden / vnd bawen das hauß / das vorhin vor vielen jaren gebawet war / das ein grosser könig Israel gebawet hat vnd auffgericht.

12. Aber da vnsere veter den Gott von himel erzürneten / gab er sie in die hand Nebucad-Nezar / des königes zu Babel / des Chaldeers / der zubrach diß hauß / vnd füret das volck weg gen Babel.

13. Aber im ersten jar Cores des königes zu Babel / befahl derselbe könig Cores / diß haus Gottes zu bawen.

14. Denn auch die gülden vnd silbern gefesse im hause Gottes / die Nebucad-Nezar aus dem tempel zu Jerusalem nam / vnd bracht sie in den tempel zu Babel / nam der könig Cores aus dem tempel zu Babel / vnd gab sie Sesbazar mit namen / den er zum landpfleger setzt.

15. Vnd sprach zu jm / Diese gefesse nim / zeuch hin vnd bringe sie in den tempel zu Jerusalem / vnd laß das hauß Gottes bawen an seiner stet.

16. Da kam derselbe Sesbazar / vnd legt den grund am hause Gottes zu Jerusalem / Sint der zeit bawet man / vnd ist noch nicht vollendet.

17. Gefellet es nu dem könige / so lasse er suchen in dem

schatz-

9. Tunc interrogavimus seniores illos, 10 atq; sic diximus eis, quis posuit vobis præceptum, ut domum hanc ædificaretis, & muros istos fundaretis?

10. Et etjam *de* nominibus eorum interrogavimus eos, 11 ut nota faceremus *illa* tibi, *id est* ut scriberemus nomina virorum, qui *sunt* duces eorum.

11. Ejusmodi autem verbum responderunt nobis, dicendo, Nos sumus servi Dei cœli & terræ, & 12 reædificamus domum quæ fuerat ædificata 13 antea annis multis quam rex Israelis magnus ędificaverat, & fundaverat eam.

12. 14 Sed posteaquã provocaverunt patres nostri Deum cœli, tradidit eos in manum Nebuchadnesar regis Babel Chaldæi, & domum hanc 15 destruxit, ac populum transmigrare fecit in Babel.

13. Veruntamen anno 16 primo Chores regis Babel Chores rex 17 posuit edictũ, ut domum Dei hãc ædificarent,

14. Et etjam vasa domus Dei 18 aurea & argentea, quę Nebucad-nesar eduxerat è templo, quod *erat* in Jerusalem & tulerat ea in templum Babel, eduxit illa Chores rex è templo Babel, & tradita fuerunt ipsi 19 Sesbasar, quem ducem constituerat.

15. Dixitq; ei, Hæc vasa tolle, abi, 20 depone ea in templo quod *est*, in Jerusalaim, & domus Dei ædificetur 21 in loco suo.

16 Tunc Sesbasar iste venit, 22 jecit fundamenta domus Dei, quæ *est* in Jerusalaim, & 23 ex eo tempore usq; ad hoc tempus ædificatur, & necdum perfecta est.

17. 24 Nunc ergo si regi bonum *sit*, perquiratur in domo

the

9. Interrogavimus ergo senes illos, & ita diximus eis, Quis dedit vobis potestatem, ut domum hanc ædificaretis, & muros hos instauraretis?

10. Sed & nomina eorum quæsivimus ab eis, ut nuntiaremus tibi: scripsimusque nomina eorum virorum, qui sunt principes in eis.

11. Hujuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes, Nos sumus servi Dei cœli & terræ, & ædificamus templum quod erat extructum ante hos annos multos: quodque rex Israel magnus ædificaverat & extruxerat.

12. Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres nostri Deum cœli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Caldęi, domum quoq; hanc destruxit, & populum ejus transtulit in Babylonem.

13. Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit edictum, ut domus Dei ædificaretur.

14. Nam & vasa templi Dei aurea & argentea, quę Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Jerusalem, & asportaverat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt Sassabasar vocabulo, quem & principem constituit.

15. Dixitque ei, Hæc vasa tolle, & vade: & pone ea in templo, quod est in Jerusalem, & domus Dei ædificetur in loco suo.

16. Tunc itaque Sassabasar ille venit: & posuit fundamenta templi Dei in Jerusalem, & ex eo tempore usque nunc ædificatur, & necdum completum est.

17. Nunc ergo si videtur regi bonum, recenseat

in

9. Τότε ἠρωτήσαμεν τοὺς πρεσβυτέρους ἐκείνους, καὶ οὕτως εἴπομεν αὐτοῖς, τίς ἔθηκεν ὑμῖν γνώμην τὸν οἶκον τοῦτον οἰκοδομῆσαι, καὶ τὴν χορηγίαν ταύτην καταρτίσασθαι;

10. Καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἠρωτήσαμεν αὐτοὺς τοῦ γνωρίσαι σοι, ὥστε γράψαι σοι τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀρχόντων αὐτῶν.

11. Καὶ τοιοῦτον ῥῆμα ἀπεκρίθησαν ἡμῖν λέγοντες, ἡμεῖς ἐσμὲν δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ οἰκοδομοῦμεν τὸν οἶκον ὃς ἦν ᾠκοδομημένος πρὸ τούτου ἔτη πολλά, καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ μέγας ᾠκοδόμησεν αὐτόν, καὶ κατηρτίσατο αὐτὸν αὐτοῖς.

12. Ἀφ' ὅτου δὲ παρώργισαν οἱ πατέρες ἡμῶν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ, ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας Ναβουχοδονόσορ βασιλέως Βαβυλῶνος τοῦ Χαλδαίου, καὶ τὸν οἶκον τοῦτον κατέλυσε, καὶ τὸν λαὸν ἀπῴκισεν εἰς Βαβυλῶνα.

13. Ἀλλ' ἐν τῷ ἔτει τῷ πρώτῳ Κύρου τοῦ βασιλέως τῆς Βαβυλωνίων Κῦρος ὁ βασιλεὺς ἔθετο γνώμην τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ τοῦτον οἰκοδομηθῆναι.

14. Καὶ τὰ σκεύη τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἃ Ναβουχοδονόσορ ἐξήνεγκεν ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ ἐν Ἰερουσαλήμ, καὶ ἀπήνεγκεν αὐτὰ εἰς τὸν ναὸν τοῦ βασιλέως τὸν ἐν Βαβυλῶνι, ἐξήνεγκεν αὐτὰ Κῦρος ὁ βασιλεὺς ἀπὸ ναοῦ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι, καὶ ἔδωκεν αὐτὰ τῷ Σασαβασὰρ τῷ θησαυροφύλακι τῷ ἐπὶ τοῦ θησαυροῦ.

15. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, ταῦτα τὰ σκεύη λάβε καὶ πορεύου, θὲς αὐτὰ ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἐν Ἰερουσαλήμ, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ οἰκοδομηθήτω εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον.

16. Τότε Σασαβασὰρ ἐκεῖνος ἦλθε καὶ ἔδωκε τοὺς θεμελίους τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐν Ἰερουσαλήμ, καὶ ἀπὸ τότε ἕως τοῦ νῦν οἰκοδομεῖται, καὶ οὐκ ἐτελέσθη.

17. Καὶ νῦν εἰ ἐπὶ τὸν βασιλέα ἀγαθόν, ἐπισκεψάσθω ἐν τῷ οἴ-

καὶ

Thathanai inhibiturus ædificationem per epistolam Darium regem consulit.

Darius Cyri decretum de templo extruendo inveniens, jubet & ipse templum ædificari.

κῳ τῆς γάζης τοῦ βασιλέως ἐκεῖ ἐν Βαβυλῶνι, ὅπως γνῷς ὅτι ἀπὸ τοῦ βασιλέως Κύρου ἐτέθη γνώμη οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνον τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ. καὶ γνοὺς ὁ βασιλεὺς περὶ τούτου πεμψάτω πρὸς ἡμᾶς.

Κεφαλ. ϛʹ.

Τότε Δαρεῖος ὁ βασιλεὺς ἔθηκε γνώμην καὶ ἐπεσκέψατο ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις οὗ αἱ γάζαι ἔκειντο ἐκεῖ ἐν Βαβυλῶνι·

2. Καὶ εὑρέθη ἐν Αμαθὰ πόλει ἐν τῇ βάρει τῶν Μήδων πόλεως κεφαλὶς μία, καὶ τοῦτο ἦν γεγραμμένον ἐν αὐτῇ τὸ ὑπόμνημα.

3. Ἐν ἔτει πρώτῳ Κύρου βασιλέως, Κῦρος ὁ βασιλεὺς ἔθηκε γνώμην περὶ οἴκου τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ, ὁ οἶκος οἰκοδομηθήτω, καὶ τόπος οὗ θυσιάζουσι τὰ θυσιάσματα, καὶ τὰ θεμέλια τεθήτω τειχέα ὕψος πήχεις ἑξήκοντα, πλάτος αὐτοῦ πηχέων ἑξήκοντα·

4. Καὶ δόμοι λίθινοι κραταιοὶ τρεῖς, καὶ δόμον ξύλων καινῶν ἕνα. καὶ ἡ δαπάνη ἐξ οἴκου τοῦ βασιλέως δοθήσεται.

5. Καὶ τὰ σκεύη οἴκου τοῦ Θεοῦ τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ, ἃ Ναβουχοδονόσορ ἐξήνεγκεν ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐκόμισεν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ δοθήτω καὶ ἀπελθέτω εἰς τὸν ναὸν τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τόπου αὐτῶν καὶ τεθήτω ἐν οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

6. Νῦν οὖν Θαθαναῒ στρατηγὲ τοῦ πέραν τοῦ ποταμοῦ Σαθαρβουζάνης καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ Αφαρσαχαῖοι οἱ ἐν τῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ μακρὰν ὄντες ἐκεῖθεν·

7. Καὶ νῦν ἄφετε τὸ ἔργον οἴκου τοῦ Θεοῦ οἱ ἀφηγούμενοι τῶν Ἰουδαίων καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, οἶκον τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνον οἰκοδομησάτωσαν ἐπὶ τοῦ τόπου αὐτοῦ.

8. Καὶ δι' ἐμοῦ ἐτέθη δόγμα τοῦ ποιῆσαι διὰ τῶν πρεσβυ-

τέ-

* Sup. 1. ✝ 1. 2. Par. 36. ✝ 22. Jer. 25. ✝ 12. & 29. ✝ 10. 3. Esd. 2. ✝ 17. & 2. ✝ 1. & 6. ✝ 24. Dan. 9. ✝ 2.

in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, utrum nam à Cyro rege jussum fuerit, ut ædificaretur domus Dei in Jerusalem, & voluntatē regis super hac remittat ad nos.

CAP. VI.

Tunc Darius rex præcepit: & recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone,

2. Et inventum est in Ecbatanis, quod est castrum in Medena provincia, volumen unum, talisq; scriptus erat in eo commentarius,

3. *Anno primo Cyri regis, Cyrus rex decrevit ut domus Dei ædificaretur, quæ est in Jerusalem, in loco ubi immolent hostias, & ut ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta,

4. Ordines de lapidibus impolitis tres, & sic, ordines de lignis novis: sumptus autem de domo regis dabuntur.

5. Sed & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Jerusalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur, & referantur in templum in Jerusalem in locum suum, quæ & posita sunt in templo Dei.

6. Nunc ergo Thathanai dux regionis, quæ est trans flumen, Stharbuzanai, & consiliarii vestri Apharsachæi, qui estis trans flumen, procul recedite ab illis,

7. Et dimittite fieri templum Dei illud à duce Judæorū, & à senioribus eorum, ut domum Dei illam ædificent in loco suo.

8. Sed & à me præceptum est quid oporteat

fie-

thesaurorum regis, 25 quæ est illic in Babel, an ita sit, quód à Chores rege positum sit edictum, 26 ut reædificarent domum Dei hanc, quæ est in Jerusalem: & voluntatem 27 suam super hoc mittat ad nos.

CAP. VI.

Tunc Darjaves rex posuit præceptum, & quæsiverunt in domo librorum thesaurorum, qui positi erant sibi in Babel.

2. Inventum est autē in scrinio, quod erat in palatio quod erat in Madai provincia volumen unum, & sic scriptum erat 2 in eo memoriale.

3. Anno primo Chores regis, Chores rex posuit edictum de domo Dei quæ erat in Jerusalem, Domus ipsa reædificetur, quæ est locus in quo 3 immolant victimas, & parietes ejus colligentur. altitudo ejus sit cubitorum sexaginta, latitudo ejus cubitorum sexaginta.

4. 4 Parietes ex lapidibus marmoreis tres, & paries unus è lignis novis, & sumptus de domo regis dabitur.

5. Quinetjam vasa domus Dei 5 aurea & argentea, quę Nebucad-nesar eduxerat è templo, quod erat in Jerusalem, & detulerat in Babel, reddant, & vadant ad templum, quod est in Jerusalem ad locum suum, & 6 reponas in domo Dei.

6. Nunc ergo Thatthenai dux eorum qui sunt trans flumen, Setthar-boznai, & socii eorum, & Apharsechaje, qui estis 7 trans flumen, remoti estote inde.

7. Dimittite 8 ut fiat domus Dei hæc ducem Judæorum, & seniores 9 eorum, ut domum Dei hanc ædificent in loco suo.

8. Et à me positum est edictum 10 de eo, quod facturi estis cum senioribus Je-

hu-

schatzhause des köninges / das zu Babel ist / obs von dem könige Cores befohlen sey / das hauß Gottes zu Jerusalem zu bawen / vnd sende zu vns des köninges meinung vber diesem.

Das VI. Cap.

Da befahl der könig Darius / das man suchen solt in der cantzeley im schatzhause des köninges / die zu Babel lag.

2. Da fand man zu Ahmetha im schloß / das in Meden ligt / ein buch / vnd stund also drinnen ein geschicht geschrieben.

3. Im ersten jar des königs Cores / befahl der könig Cores das hauß Gottes zu Jerusalē zu bawen / an der stet / da man opffert / vnd den grund legen zur höhe sechtzig ellen / vnd zur weite auch sechtzig ellen.

4. Vnd drey wende von allerley steinen / vnd eine wand von holtz. Vnd die kost sol vom hause des köninges gegeben werden.

5. Dazu die gülden vnd silberne gefesse des hauses Gottes / die Nebucad Nezar aus dem tempel zu Jerusalem genomen / vnd gen Babel gebracht hatte / sol man wider geben / das sie wider gebracht werden in den tempel zu Jerusalem an jre stat im hause Gottes.

6. So macht euch nu ferne von jnen / du Thathnai landpfleger jenseid des wassers / vnd Sthar Bosnai / vnd jrer raht von Apharsach / die jr jenseid des wassers seid.

7. Last sie erbeiten am hause Gottes / das der Juden landpfleger vnd jre eltesten das hauß Gotteß bawen an seiner stet.

8. Auch ist von mir befohlen / was man den eltesten Juda

thun

25. illic quæ in B.
26. ad ædificandum.
27. regis.

Cap. 6.
1. in tunc D. r. p. gustum sic supra & infra.
2. in medio ejus. memoriale ejus. In anno monadis vel uno.
3. immolantes (sc. sunt) et fundamenta ejus comportantes
4. ordines lapidis devolutionis (i. volubilis. Esd. 5. n. 9) t. et structura ligni novi, & eductio.
5. quæ auri & argenti.
6. descendere-facies.
7. in transitu fluminis.
8. ad opus domus Dei hujus.
9. Jehudæorum, d. D. h. ædificabunt super loco suo.
10. ad hoc.

11. *ad ædificandum d. D. i. & de opibus R. quæ censu s. fl. f. eductio sit data* &c. *i. quod non ad cessare-faciendum. Et quo indigentes (scil. erunt) & filii boum & arie. et agni ad h. D. c. frumenta.* 12. *ad existendũ datum eis die in diem, quo non cessatio, quo ad existendum offerentes & orantes pro vita regis.* 13. *quo omnis homo qui imm.* 14. *erecto delebitur super eo.* 15. *dejiciet* scil. *in terram.* 16. *ad immutandum ad corrumpendum.* 17. *propterea quod m. D. r. ut dictum est f. f.* 18. *ædificantes & prosperantes (erant) in prophetia.* 19. *gustu* id est *sententia, beneplacito & decreto* sic mox. 20. *ipse annus senarij, regno D.*

thun sol / zu bawen das hauß Gottes / nemlich / das man aus des königs gütern von den renten jenseid des wassers mit fleiß neme / vnd gebs den leuten / vnd das man jnen nicht wehre.

9. Vnd ob sie dürfften kelber / lemmer / oder böcke zum brandopffer dem Gott vom himel / weitzen / saltz / wein vnd öle / nach der weise der priester zu Jerusalem / sol man jnen geben teglich sein gebür / vnd das solchs nicht hinlessig geschehe.

10. Das sie opffern zum süssen geruch dem Gott vom himel / vnd bitten für des königes leben vnd seiner kinder.

11. Von mir ist solcher befehl geschehen. Vnd welcher mensch diese wort verendert / von des hause sol man einen balcken nemen vnd auffrichten / vnd jn dran hengen / vnd sein hauß sol dem gericht verfallen sein / vmb der that willen.

12. Der Gott aber der im himel wonet / bringe vmb alle könige vnd volck / das seine hand ausreckt zu endern vnd zubrechen das hauß Gottes in Jerusalem. Ich Darius habe diß befohlen / das es mit fleiß gethan werde.

13. Das theten mit fleiß Thethnai der landpfleger jenseid dem wasser / vnd Sthar Bosnai mit jrem rath / zu welchen der könig Darius gesandt hatte.

14. Vnd die eltesten der Juden baweten / vnd es gieng von statten durch die weissagung der propheten Hagai vnd Sacharja / des sons Iddo / vnd baweten vnd richten auff nach dem befel des Gottes Israel / vnd nach dem befehl Cores / Darii / vnd Arthasastha / der königen in Persen.

15. Vnd vollbrachten das hauß / biß an dritten tag des monden Adar / das war das sechste jar des königreichs des königes Darii.

hudæorum istis, [11]ut ædificent domum Dei istam, [f]nempe ut de substantia regis, quæ *est* tributũ trans flumen, festinanter sumptus detur viris illis, ut nõ faciant cessare.

9. Et *id* quo indiguerint, sive boves, sive arietes, sive agni in holocausta Deo cœli, frumentum, sal, vinum, & oleum, juxta verbum sacerdotum, qui *sunt* in Jerusalem, [12] dentur eis per singulos dies, & nullus sit error.

10. Ut habeant unde offerant suffimenta Deo cœli, & precentur pro vita regis, & *pro* filiis ejus.

11 Præterea à me positum est *tale* decretum, [13] ut quicunq; immutaverit verbum hoc, diruatur lignum è domo ejus, &[14] erectum suspendatur in eo, & domus ejus sterquilinium fiat propter hoc.

12. Deus autem qui habitare fecit nomẽ suum ibi, [15] dissipet omnem regem & populum qui miserit manum suam, [16] ut mutet & destruat domum Dei istam, quæ *est* in Jerusalẽ. Ego Darjaves posui decretum: festinanter fiat.

13. Tunc Thatthenai dux *eorum qui erant* trans flumen, Sethar-boznai, & socii eorum, [17] juxta id quod miserat Darjaves rex, sic festinanter fecerunt.

14. Seniores itaq; Jehudæorum [18] ædificabant & prospere cedebat secundum prophetiam Haggai prophetæ, & Zacharjah filii Iddo, & ædificaverunt, ac perfecerunt ex [19] præcepto Dei Israelis, & ex præcepto Chores & Darjaves, & Arthahsasthe, regis Paras.

15. Perfecta est ergo domus hæc usq; *ad* diem tertium mensis Adar, qui [20] erat annus sextus regni Darjaves regis.

fieri à presbyteris Judæorum illis, ut ædificetur domus Dei, scilicet ut de arca regis, id est, de tributis quæ dantur de regione trans flumen, studiose sumptus dentur viris illis, ne impediatur opus.

9. Quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hœdos in holocaustum Deo cœli, frumentum, sal, vinum & oleum, secundùm ritum sacerdotum, qui sunt in Jerusalem, detur eis per singulos dies: ne sit in aliquo querimonia.

10. Et offerant oblationes Deo cœli, orentque pro vita regis, & filiorum ejus.

11. A me ergo positum est decretum, ut omnis homo, qui hanc mutaverit jussionem, tollatur lignum de domo ipsius & erigatur, & configatur in eo, domus autem ejus publicetur.

12. Deus autem qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, & populum, qui extenderit manum suam, ut repugnet, & dissipet domum Dei illam, quæ est in Jerusalẽ. Ego Darius statui decretum, quod studiose impleri volo.

13. * Igitur Thathanai dux regionis trans flumen, & Sthar buzanai, & consiliarii ejus secundum quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt.

14. Seniores autem Judæorum ædificabant, & prosperabantur juxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filii Addo: & ædificaverunt & construxerunt jubente Deo Israel, & jubente Cyro & Dario, & Artaxerxe regibus Persarum:

15. Et compleverunt domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darii regis.

τέρων τῶν Ἰουδαίων ἐκείνων τοῦ οἰκοδομηθῆναι οἶκον τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνον. καὶ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων τοῦ βασιλέως τῶν φόρων πέραν τοῦ ποταμοῦ, ἐπιμελῶς δαπάνη ἔσω διδομένη τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις τοῦ μὴ καταργηθῆναι.

9. Καὶ ὃ ἂν ὑστέρημα. καὶ υἱοὺς βοῶν καὶ κριῶν καὶ ἀμνοὺς εἰς ὁλοκαυτώσεις τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ πυροὺς, ἅλας, οἶνον, ἔλαιον, κατὰ τὸ ῥῆμα τῶν ἱερέων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ, ἔσω διδόμενον αὐτοῖς ἡμέραν ἐν ἡμέρᾳ ἀπαραλλάκτως ὃ ἂν αἰτήσωσιν.

10. Ἵνα ὦσιν εὐωδίας προσφέροντες τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ προσεύχωνται εἰς ζωὴν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ.

11. Καὶ ἀπ᾽ ἐμοῦ ἐτέθη γνώμη, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ὃς ἂν ἀλλάξει τὸ ῥῆμα τοῦτο, καθαιρεθήσεται ξύλον ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, καὶ ὠρθωμένος παγήσεται ἐπ᾽ αὐτοῦ, καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ ἔσται εἰς διαρπαγήν.

12. Καὶ ὁ Θεὸς οὗ κατασκηνοῖ τὸ ὄνομα ἐκεῖ, καταστρέψαι πάντα βασιλέα καὶ λαὸν ὃς ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἀλλάξαι καὶ ἀφανίσαι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνον τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ. ἐγὼ Δαρεῖος ἔθηκα γνώμην, ἐπιμελῶς γινέσθω.

13. Τότε Θαθαναῒ ὁ ἔπαρχος πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ Σαθαρβουζαΐνης καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ, καθ᾽ ὅτι ἀπέστειλε Δαρεῖος ὁ βασιλεὺς, οὕτως ἐπιμελῶς ἐποίησαν. * 3. Esd. 7. 1.

14. Καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων ᾠκοδόμουν καὶ κατευθύνοντο ἐν προφητείᾳ Ἀγγαίου τοῦ προφήτου καὶ Ζαχαρίου υἱοῦ Ἀδδώ. καὶ ἀνῳκοδόμησαν καὶ κατηρτίσαντο ἀπὸ γνώμης Θεοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἀπὸ γνώμης Κύρου καὶ Δαρείου καὶ Ἀρθασασθὰ βασιλέων Περσῶν.

15. Καὶ ἐτέλεσαν τὸν οἶκον τοῦτον ἕως ἡμέρας τρίτης μηνὸς Ἀδὰρ, ὅ ἐστιν ἔτος ἕκτον τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ βασιλέως.

Darius Cyri decretũm de templo extruendo inveniens, jubet & ipse templum ædificari.

Templo absoluto & dedicato Pascha celebratur.

16. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται, καὶ οἱ κατάλοιποι υἱῶν ἀποικίας ἐγκαίνια τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ μετ' εὐφροσύνης.

17. Καὶ προσήνεγκαν εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ τούτου μόσχους ἑκατὸν, κριοὺς διακοσίους, ἀμνοὺς τετρακοσίους, χιμάρους αἰγῶν περὶ ἁμαρτίας ὑπὲρ παντὸς Ισραὴλ δώδεκα εἰς ἀριθμὸν φυλῶν Ισραήλ.

18. Καὶ ἔστησαν τοὺς ἱερεῖς ἐν διαιρέσεσιν αὐτῶν καὶ τοὺς Λευίτας ἐν μερισμοῖς αὐτῶν, ἐπὶ δουλείας οἴκου τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐν Ιερουσαλήμ, κατὰ τὴν γραφὴν βίβλου Μωυσῆ.

*Num. 3. v 6. & 8. v 9.

19. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ τῆς ἀποικίας τὸ Πάσχα τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου.

20. Ὅτι ἐκαθαρίσθησαν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ὡς εἷς πάντες καθαροί. καὶ ἔσφαξαν τὸ Πάσχα τοῖς πᾶσιν υἱοῖς τῆς ἀποικεσίας, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν τοῖς ἱερεῦσι καὶ ἑαυτοῖς.

21. Καὶ ἔφαγον οἱ υἱοὶ Ισραὴλ τὸ Πάσχα οἱ ἐξελθόντες ἀπὸ τῆς ἀποικεσίας, καὶ πᾶς ὁ χωριζόμενος τῆς ἀκαθαρσίας ἐθνῶν τῆς γῆς πρὸς αὐτούς, τοῦ ἐκζητῆσαι Κύριον Θεὸν Ισραήλ.

22. Καὶ ἐποίησαν τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων ἑπτὰ ἡμέρας μετ' εὐφροσύνης· ὅτι εὔφρανεν αὐτοὺς Κύριος, καὶ ἐπέστρεψε καρδίαν βασιλέως Ασσοὺρ ἐπ' αὐτοὺς κραταιῶσαι τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐν ἔργοις οἴκου τοῦ Θεοῦ Ισραήλ.

Κεφαλ. ζ.

1. Esd. 8. v 1.

ΚΑὶ μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ βασιλείᾳ Αρθασασθὰ βασιλέως Περσῶν, ἀνέβη Εσδρας υἱὸς Σαραίου, υἱοῦ Αζαρίου, υἱοῦ Χελκίου,

2. Υἱοῦ Σελλοὺμ, υἱοῦ Σαδδὼκ υἱοῦ Αχιτώβ,

Υἱοῦ

---

16. Fecerunt autem filii Israel sacerdotes & Levitæ, & reliqui filiorum transmigrationis, dedicationem dom' Dei in gaudio.

17. Et obtulerunt in dedicatione domus Dei, vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israel duodecim, juxta numerum tribuum Israel.

18. Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis, & Levitas in vicibus suis super opera Dei in Jerusalem, sicut scriptum est in *libro Moysi.

19. Fecerunt autem filii Israel transmigrationis, Pascha, quartadecima die mensis primi.

20. Purificati enim fuerant sacerdotes & Levitę quasi unus: omnes mundi ad immolandum pascha universis filiis transmigrationis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibi.

21. Et comederunt filii Israel, qui reversi fuerant de transmigratione, & omnes qui separaverant à coinquinatione gentium terræ ad eos, ut quęrerent Dominum Deum Israel.

22. Et fecerunt solennitatem azymorum septem diebus, in lætitia, quoniam lætificaverat eos Dominus, & converterat cor regis Assur ad eos, ut adjuvaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israel.

CAP. VII.

POst hæc autem verba in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius Sarajæ, filii Azarjæ, filii Helciæ,

2. Filii Sellum, filii Sadoc, filii Achitob,

Fi-

---

16. Feceruntq; filii Israelis sacerdotes & Levitæ, ac [21] reliqui filii transmigrationis, dedicationē domus Dei hujus [22] cum gaudio.

17. Et obtulerunt in dedicatione domus Dei hujus, vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, & hircos caprarum [23] in sacrificium pro peccato, pro toto Israele duodecim, secundum numerum tribuum Israelis.

18. Constitueruntq; sacerdotes in divisionibus suis, & Levitas in distinctionibus suis, super opus Dei, quod *faciendum erat* in Jerusalem, sicut scriptū est *in* libro Mosis.

19 Fecerunt preterea filii transmigrationis † Pesah quartadecima mensis primi

20. [24] Purificati enim erant sacerdotes & Levitæ tanquam unus, [25] omnes mundi *erant*, immolaverunt inquam Pesah pro omnibus filiis transmigrationis, & pro fratribus suis sacerdotibus, & pro seipsis.

21. Comederunt itaq; filii Israelis [26] qui reversi erant de transmigratione, & omnis qui subduxerat sese à coinquinatione gentium terræ ad eos, [27] ut requireret Jehovam Deum Israelis.

22. Fecerunt & solennitatem infermentatorum septē diebus [28] cum lætitia, quod exhilarasset eos Jehovah, & convertisset cor regis Assur ad eos, ad confortandum [29] eos in opere domus Dei, Dei *inquam* Israelis.

CAP. VII.

POsthæc autem in regno Arthahsasthe regis Paras *erat* Ezra filius Serajah, filii Azarjah, filii Hilcijah.

2. Filii Sallum, filii Sadoc, filii Ahitub,

Fi-

---

16. Vnd die kinder Jsrael/ die priester/ die Leuiten/ vnd die andern kinder der gefengniß/ hielten einweihung des hauses Gottes mit freuden.

17. Vnd opfferten auff die einweihung/ des hauses Gottes/ hundert kelber/ zwey hundert lemmer / vier hundert böcke/ vnd zum sündopffer für gantzes Jsrael zwelff ziegenböcke/ nach der zal der stemme Jsrael.

18. Vnd stelleten die priester in jre ordnung/ vnd die Leuiten in jre hut/ zu dienen Gott der in Jsrael ist / wie es geschrieben stehet im buch Mose.

19. Vnd die kinder des gefengniß hielten Passah im vierzehenden tage des ersten monden.

20. Denn die priester vnd Leuiten/ hatten sich gereiniget das sie alle rein waren/ wie ein man / vnd schlachteten das Passah für alle kinder des gefengniß/ vnd für jre brüder die priester/ vnd für sich.

21. Vnd die kinder Jsrael die aus dem gefengniß waren widerkomen/ vnd alle die sich zu jnen abgesondert hatten/ von der vnreinigkeit der Heiden im lande / zu suchen den HERRN den Gott Jsrael

22. Vnd hielten das fest der vngesewrten brot/ sieben tage mit freuden. Denn der HERR hatte sie frölich gemacht/ vnd das hertz des königs zu Assur zu jnen gewand/ das sie gestercket würden im werck am hause Gottes/ der Gott Jsrael ist.

Das VII. Cap.

NAch diesen geschichten im königreich Arthahsastha des königes in Persen/ zoch erauff von Babel Esra der son Seraja/ des sons Asarja/ des sons Hilkia.

2. Des sons Sallum/ des sons Zadok/ des sons Ahitob.

Des

---

21. residuum filiorum.

22. in gaud. & appropinquare fecerunt dedicationi d. D. h. boves.

23. in peccatum (vide 2. Paralip. 29. n. 29.) super omni I. ad num.

24. quia mundaverunt se.

25. omnes ipsi m. & imm. P.

26. revertentes de t. & omnis separatus à coinq.

27. ad quærendum.

28. in læt.

29. manus eorum.

Cap. 7.

1. & post verba ista.

2. capitis. 3. ipse scriba (sc. cujus officium erat describere legem. Is dicitur Matth. 22. v 35. Luc. 10. v 25. Legisperitus Confer. Mar. 12. v 28.) velox .i. promtus & exercitatissimus legis doctor. 4. ad Ier. in anno septenarij. 5. in mense qu. ipse annus septenarii regis. 6. monade, (scil. dies .i. die monadis vel monadico, .i. primo) mensi primo ipse (scil. fuit) fundamentum (.i. autor) asc. de B. & in monade mensi quinto venit ad 7. 7. ad quaerendum l. 7. & ad faciendū & ad docendum in Israele statutum & j. 8. mandati, quod D. c. Perfectio (.i. incolumitas) & sicut tunc (.i. tali tempore, scilicet. d e, mense & anno praefixo, vel salus, vel etiam ipsi Cheenoth .i. populo habitanter

1413:1

3. Des sons Amarja / des sons Asarja / des sons Meraioth.
4. Des sons Serah/des sons Vsi/des sons Buki.
5. Des sons Abisua/des sons Pinehas / des sons Eleasar/ des sons Aaron des obersten priesters.
6. Welcher war ein geschickter schrifftgelerter im gesetz Mose/das der HERR der Gott Israel gegeben hatte/ Vnd der könig gab jm alles was er foddert / nach der hand des HERRN seines Gottes vber jn.
7. Vnd es zogen erauff etliche der kinder Israel / vnd der priester vnd der Leuiten/ der senger/ der thorhüter/ vnd der Nethinim gen Jerusalem im siebenden jar Arthahsastha des königes.
8. Vnd sie kamen gen Jerusalem im fünfften monden/ das ist das siebende jar des königes.
9. (Denn am ersten tage des ersten monden ward er raths erauff zu ziehen von Babel) vnd am ersten tage des fünfften monden kam er gen Jerusalem / nach der guten hand Gottes vber jm.
10. Denn Esra schickt sein hertz zu suchen das gesetz des HERRN / vnd zu thun / vnd zu leren in Israel gebot vnd rechte.
11. Vnd diß ist der inhalt des brieffes / den der könig Arthahsastha gab Esra dem priester dem schrifftgelerten/ der ein lerer war in den worten des HERRN vnd seiner gebot vber Israel.
12. Arthahsastha könig aller könige / Esra dem priester vnd schrifftgelerten im gesetz des Gottes vom himel. Fried vnd gruß.
13. Von mir ist befohlen/ das alle die da frewillig sind in meinem reich / des volcks Israel / vnd der priester vnd Leuiten/gen Jerusalem zu ziehen / das die mit dir ziehen.
14. Vom könige vnd den sieben ratherrn gesandt / zu besu-

3. Filii Amarjah, filii Azarjah, filii Merajoth,
4. Filii Zerahjah, filii Uzzi, filii Bucci,
5. Filii Abisua, filii Pinhas, filii Elazar, filii Aharon sacerdotis 2 primi.
6. Is Ezra ascendit è Babel, & 3 erat scriba velox in lege Moseh, quam dedit Jehovah Deus Israelis, & dedit ei rex juxta manum Jehovæ Dei sui super ipsum, omnem petitionem ejus.
7. Ascenderunt autem de filiis Israelis & de sacerdotibus, & Levitis, & cantoribus, & janitoribus, & Nethinæis, 4 in Jerusalaim, anno septimo Arthahsasthe regis:
8. Et pervenit *in* Jerusalaim 5 quinto mense, ipse est annus septimus regis.
9. Nam in 6 prima *die* mensis primi fuit initium ascensus de Babel, & prima *die* mensis quinti venit in Jerusalaim juxta manum Dei sui bonam super eum.
10. Ezra enim paraverat cor suum, 7 ut requireret legem Jehovæ, ac faceret, & doceret Israelem præceptum & judicium.
11. 1 Istud autem est exemplar epistolæ, quam tradidit rex Arthahsasthe Ezræ sacerdoti, scribæ, scribę *inquam* verborum præceptorū Jehovæ, & statutorū ejus super Israelem.
12. Arthahsasthe rex regum Ezræ sacerdoti, scribæ 8 legis Dei cœli consummato, & ipsi Cheeneth.
13. A me positum est decretum, quod 9 quicunq; spontaneus est in regno meo de populo Israelis, & 10 sacerdotibus, & Levitis, ut eat in Jeruselem, tecum vadat.
14. 11 Quemadmodū à conspectu regis, & septem consiliario- rum

3. Filii Amariæ, filii Azariæ, filii Marajoth,
4. Filii Zarahjæ, filii Ozi, filii Bocci,
5. Filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron sacerdotis ab initio,
6. Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israel: & dedit ei rex secundum manum Domini Dei ejus super eum, omnem petitionem ejus.
7. Et ascenderunt de filiis Israel, & de filiis sacerdotum, & de filiis Levitarum, & de cantoribus, & de janitoribus, & de Nathinæis in Jerusalem anno septimo Artaxerxis regis.
8. Et venerunt in Jerusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis.
9. Quia in primo die mensis primi cœpit ascēdere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Jerusalem, juxta manum Dei sui bonam super se.
10. Esdras autem paravit cor suum, ut investigaret legem Domini, & faceret & doceret in Israel præceptum & judicium.
11. Hoc est autē exemplar epistolæ edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, scribæ erudito in sermonibus & præceptis Domini, & ceremoniis ejus in Israel.
12. Artaxerxes rex regum Esdrę sacerdoti, scribæ legis Dei cœli doctissimo, salutem.
13. A me decretum est, ut cuicunque placuerit in regno meo de populo Israel, & de sacerdotibus eius, & de Levitis ire in Jerusalem, tecum vadat.
14. A facie enim regis, & septem consiliariorum ejus

3. Υἱοῦ Ἀμαρίου, ὑοῦ Ἀζαρίου, ὑοῦ Μαραιώθ,
4. Υἱοῦ Ζαραΐου, ὑοῦ Ὀζί, ὑοῦ Βοκκί,
5. Υἱοῦ Ἀβισουέ, ὑοῦ Φινεές, ὑοῦ Ἐλεάζαρ, ὑοῦ Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως τοῦ πρώτου.
6. Αὐτὸς Ἔσδρας ἀνέβη ἐκ Βαβυλῶνος, καὶ αὐτὸς γραμματεὺς ταχὺς ἐν νόμῳ Μωυσῆ, ὃν ἔδωκε Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς, ὅτι χεὶρ Κυρίου Θεοῦ αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐν πᾶσιν οἷς ἐζήτει αὐτός.
7. Καὶ ἀνέβησαν ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ ἀπὸ τῶν ἱερέων, καὶ ἀπὸ τῶν Λευιτῶν, καὶ οἱ ᾄδοντες, καὶ οἱ πυλωροὶ, καὶ οἱ Ναθιναῖοι εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν ἔτει ἑβδόμῳ τοῦ Ἀρθασασθὰ τοῦ βασιλέως.
8. Καὶ ἦλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ τῷ μηνὶ τῷ πέμπτῳ, τοῦτο τὸ ἔτος ἕβδομον τοῦ βασιλέως·
9. Ὅτι ἐν μιᾷ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου αὐτὸς ἐθεμελίωσε τὴν ἀνάβασιν τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος. ἐν δὲ τῇ πρώτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πέμπτου ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὅτι χεὶρ Θεοῦ αὐτοῦ ἦν ἀγαθὴ ἐπ' αὐτόν.
10. Ὅτι Ἔσδρας ἡτοίμασε τὴν καρδίαν αὐτοῦ ζητῆσαι τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, καὶ ποιεῖν καὶ διδάσκειν ἐν Ἰσραὴλ προστάγματα καὶ κρίματα.
11. Καὶ τοῦτο τὸ ἀντίγραφον τοῦ διατάγματος, οὗ ἔδωκεν Ἀρθασασθὰ ὁ βασιλεὺς Ἔσδρᾳ τῷ ἱερεῖ τῷ γραμματεῖ βιβλίου λόγων ἐντολῶν Κυρίου καὶ προσταγμάτων αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.
12. Ἀρθασασθὰ βασιλεὺς βασιλέων, Ἔσδρᾳ τῷ ἱερεῖ γραμματεῖ νόμου τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ τετέλεσται λόγος καὶ ἡ ἀπόκρισις.
13. Ἀπ' ἐμοῦ ἐτέθη γνώμη, ὅτι πᾶς ὁ ἑκουσιαζόμενος ἐν βασιλείᾳ μου ἀπὸ λαοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἱερέων καὶ Λευιτῶν πορευθῆναι εἰς Ἱερουσαλὴμ, μετὰ σοῦ πορευθήτω.
14. Καθ' ὅτι ἀπὸ προσώπου τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν ἑπτὰ συμβούλων

Esdras Regis Artaxerxis edicto munitus ad Ecclesiam reformandam Ierosolymā proficiscitur.

ti ... Explicatem in terra ... rariis ... 6. v 11. 9. ... spontesese offerenti. 10. ... ad ... dum ... 7. 11. propterea quod ... coram ... se

λων αὐτοῦ ἀπεστάλης σκέψασθαι ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐν νόμῳ Θεοῦ αὐτῶν ἐν χειρί σου,

15. Ἀπενεγκεῖν καὶ εἰς τὸν οἶκον Κυρίου ἀργύριον καὶ χρυσίον, ὃ ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σύμβουλοι ἑκουσιάσθησαν τῷ Θεῷ τοῦ Ἰσραὴλ τῷ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντι.

16. Καὶ πᾶν ἀργύριον καὶ χρυσίον ὅ,τι ἂν εὕρῃς ἐν πάσῃ χώρᾳ Βαβυλῶνος μετὰ ἑκουσιασμοῦ τοῦ λαοῦ, καὶ ἱερέων τῶν ἑκουσιαζομένων εἰς οἶκον τοῦ Θεοῦ τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ·

17. Καὶ πάντα προσπορευόμενον τοῦτον ἑτοίμως ἔνταξον ἐν βιβλίῳ τούτῳ μόσχους, κριούς, ἀμνούς, καὶ θυσίας αὐτῶν, καὶ σπονδὰς αὐτῶν. καὶ προσοίσεις αὐτὰ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν τοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.

18. Καὶ εἴ τι ἐπὶ σὲ καὶ τοὺς ἀδελφούς σου ἀγαθυνθῇ ἐν καταλοίπῳ τοῦ ἀργυρίου καὶ χρυσίου ποιῆσαι, ὡς ἀρεστὸν τῷ Θεῷ ὑμῶν ποιήσατε.

19. Καὶ τὰ σκεύη τὰ διδόμενά σοι εἰς λειτουργίαν οἴκου Θεοῦ, παράδος ἐνώπιον Θεοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.

20. Καὶ τὸ κατάλοιπον χρείας οἴκου Θεοῦ σου, ὃ ἂν φανῇ σοι δοῦναι, δώσεις ἀπὸ οἴκων γάζης βασιλέως.

21. Καὶ ἀπ᾽ ἐμοῦ. ἐγὼ Ἀρθασασθὰ βασιλεὺς ἔθηκα γνώμην πάσαις ταῖς γάζαις ταῖς ἐν πέραν τοῦ ποταμοῦ, ὅτι πᾶν ὃ ἂν αἰτήσῃ ὑμᾶς Ἔσδρας ὁ ἱερεὺς, καὶ γραμματεὺς τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἑτοίμως γινέσθω,

22. Ἕως ἀργυρίου ταλάντων ἑκατόν, καὶ ἕως πυροῦ κόρων ἑκατόν, καὶ ἕως οἴνου βατῶν ἑκατόν, καὶ ἕως ἐλαίου βατῶν ἑκατόν, καὶ ἅλας οὗ οὐκ ἔστι γραφή.

23. Πᾶν ὅ ἐστιν ἐν γνώμῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ, γινέσθω ἐν τῷ

οἰ-

ejus missus es, ut visites Judæam & Jerusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua.

15. Et ut feras argentum & aurum quod rex & consiliatores ejus sponte obtulerunt Deo Israel, cujus in Jerusalem tabernaculum est.

16. Et omne argentum & aurum, quodcunq; inveneris in universa provincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de sacerdotibus qui sponte obtulerint domui Dei sui, quæ est in Jerusalem,

17. Libere accipe, & studiose eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri quod est in Jerusalem.

18. Sed & si quid tibi & fratribus tuis placuerit de reliquo argento & auro ut faciatis, juxta voluntatem Dei vestri facite.

19. Vasa quoque quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Jerusalem.

20. Sed & cætera quibus opus fuerit in domum Dei tui quantumcunque necesse est ut expendas, dabis de thesauro, & de fisco regis,

21. Et à me. Ego Artaxerxes rex statui atque decrevi omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans flumẽ, ut quodcunque petierit à vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cœli, absq; mora detis,

22. Usque ad argenti talenta centum, & usque ad frumenti coros centum, & usq; ad vini batos centum, & usq; ad batos olei centum, sal verò absque mensura.

23. Omne quod ad ritum Dei cœli pertinet, tri-

bua-

rum ejus missus *es*, 12 ut inquiras in Jehudæam & Jerusalem, propter legem Dei tui, quæ *est* in manu tua:

15. Et 13 ut deferas argentum & aurum, quod rex & consiliarii ejus sponte obtulerunt Deo Israelis, 14 cujus tabernaculum *est* in Jeruselem.

16. Et omne argentũ & aurum, quod inveneris in tota provincia Babel cum 15 spontaneis populi, & sacerdotibus, qui sponte obtulerint domui Dei sui, quæ *est* in Jeruselem.

17. 16 Ut celeriter emas argento hoc vitulos, arietes, agnos, & Minham eorum, & libamina eorum, & offeras ea super altare domus Dei vestri, quæ *est* in Jeruselem: *ita facito.*

18. 17 Quod autem tibi & fratribus tuis placuerit de reliquo argento & auro facere, secundum voluntatem Dei vestri 18 facite.

19. Porro vasa quæ tradita *sunt* tibi in ministerium domus Dei tui, redde corã Deo *in* Jeruselem.

20. Et 19 cætera, quę fuerint necessaria, pro domo Dei tui, quæ convenerit te dare, dabis è domo thesaurorum regis.

21. Et à me 20 Arthahsaste positum est decretum omnibus thesaurariis, qui 21 *sunt* trans flumen, ut omnia quæ petierit á vobis Ezra sacerdos & scriba legis Dei cœli, cito fiat.

22. Usq; *ad* argenti talenta centum, & usq; *ad* 22 tritici coros centum, & usq; *ad* vini batos cententum, & usq; *ad* batos olei centum, & sal quod non scriptum est.

23. 23 Quicquid *fuerit* ex decreto Dei cœli, fiat festinanter

do-

besuchen Juda vnd Jerusalem/ nach dem gesetz Gottes/ das vnter deiner hand ist.

15. Vnd mitnemest silber vnd gold/ das der könig vnd seine ratherrn freywillig geben dem Gott Jsrael/ des wonunge zu Jerusalem ist.

16. Vnd allerley silber vnd gold / das du finden kanst in der gantzen landtschafft zu Babel/ mit dem/ daß das volck vnd die priester freywillig geben zum hause Gottes zu Jerusalem.

17. Alle dasselb nim vnd keuff mit fleiß von demselben gelde/ kelber/ lemmer/ böcke/ vnd speißopffer vnd tranckopffer / das man opffer auff dem altar beim hause ewrs Gottes zu Jerusalem.

18. Dazu was dir vnd deinen brüdern mit dem vbrigen gelde zu thun gefelt/ das thut nach dem willen ewrs Gottes.

19. Vnd die gefesse die dir gegeben sind zum ampt im hause deines Gottes/ vberantworte für Gott zu Jerusalem.

20. Auch was mehr noth sein wird zum hause deines Gottes/ das dir fürfelt auszugeben/ das laß geben aus der kamer des königes.

21. Jch könig Arthahsastha habe diß befohlen den schatzmeistern jenseid des wassers/ das/ was Esra von euch fodern wird / der priester vnd schrifftgelerter im gesetz Gottes vom himel / das jr das fleissig thut.

22. Biß auff hundert centner silbers/ vnd auff hundert Cor weitzen/ vnd auff hundert bath weins/ vnd auff hundert bath öles / vnd saltzes on maß.

23. Alles was gehöret zum gesetze Gottes von himel/ das

 man

12. *ad perquirendum super J. & J. in mandato.*
13. *ad ferendum.*
14. *cuius in Jer. habitaculum ejus.*
15. *Voluntaria oblatione p. & Sacerdotũ sponte offerentium.*
16. *omnẽ collectam hanc f. emes, in arg. h. juvencos*
17. *& quidquid super te & super fratrib. tuis bonum erit id residuo argenti & auri fa.*
18. *facietis.*
19. *reliquũ necessitatis domus D. t. quod acciderit tibi dare.*
20. *ego (sc. sum certe) Arthahsastes rex dispositus est (à me inquam) gustus i. sensus animi mei*
21. *in transitu fluminis, quo o. q. rogaverit vos E.*
22. *triticorum.*
23. *omne quod ex gustu (i. sententia) D.*

man dasselb fleissig thu zum hause Gottes vom himel/ das nicht ein zorn kome uber des königs königreich und seine kinder.

24. Und euch sey kund/ das jr nicht macht habt/ zins/ zol/ und jerliche rente zu legen auff jrgend einen priester/ Leviten/ senger/ thorhüter/ Nethinim und diener im hause dieses Gottes.

25. Du aber Esra nach der weißheit deines Gottes/ die unter deiner hand ist/ setze richter und pfleger die alles volck richten/ das jenseid des wassers ist/ alle die das gesetz deines Gottes wissen/ und welche es nicht wissen/ die leret es.

26. Und alle die nicht mit fleiß thun werden das gesetz deines Gottes/ und das gesetz des königs/ der sol sein urtheil umb der that willen haben/ es sey zum tod oder in die acht/ oder zur busse am gut/ oder ins gefengniß.

27. Gelobet sey der HERR unser veter Gott/ der solchs hat dem könige eingegeben/ das er das hauß Gottes zu Jerusalem zieret.

28. Und hat zu mir barmhertzigkeit geneiget für dem könige und seinen ratherrn/ und allen gewaltigen des königes. Und ich ward getrost nach der hand des HERRN meines Gottes uber mir/ und versamlet die heupter aus Israel/ das sie mit mir hinauff zögen.

Das VIII. Cap.

DJS sind die heupter jrer veter die gerechnet wurden/ die mit mir erauff zogen von Babel/ zun zeiten da der könig Arthahsastha regierte.

Von

---

domui Dei cœli, 24 cuius utquid 1 futura est ira contra regnum regis & filiorum eius:

24. Vobis autem 25 notū facimus, quod omnibus sacerdotibus, & Levitis, cantoribus, ianitoribus, Nethinæis & ministris domus Dei huius 26 tributum, vectigal, & reditum annuum præfectus nullus imponet.

25. Tu autem Ezra secundum sapientiam *legis* Dei tui, quæ *est* in manu tua, constitue iudices, & causidicos, 27 qui iudicent universum populum, qui *est* transflumen, omnes qui norunt leges Dei tui: & *eum* qui non noverit, docebitis.

26. Omnem autem, qui non 28 fecerit legem Dei tui, & legem regis, celeriter iudicium fiat de eo, sive ad mortem, sive ad 29 eradicationem ejus, sive ad condemnationem substātiæ, & ad vinciendum.

27. Benedictus Iehovah Deus patrum nostrorum, qui dedit 30 tale quidpiam in corde regis, ut glorificaret domum Iehovæ, quæ *est* in Ierusalaim.

28. Et super me inclinavit misericordiam coram rege & consiliariis eius, & omnibus principibus regis potentibus: & ego 31 confortatus manu Iehovæ Dei mei super me, congregavi de Israele principes, ut ascenderent mecum.

CAP. VIII.

Isti autem 1 *sunt* principes patrum eorum, & genealogia ipsorum qui ascenderunt mecum in regno Artahsasthe regis, de Babel.

De

---

buatur diligenter in domo Dei cœli: ne fortè irascatur contra regnum regis, & filiorum ejus.

24. Vobis quoque notum facimus de universis sacerdotibus, & Levitis, & cantoribus, & janitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei hujus, ut vectigal & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.

25. Tu autem Esdra secundùm sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue judices & præsides, ut judicent omni populo, qui est trans flumen, his videlicet, qui noverunt legem Dei tui, sed & imperitos docete libere,

26. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, vel certè in carcerem.

27. Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis, ut glorificaret domum Domini, quæ est in Jerusalem.

28. Et in me inclinavit misericordiam suam coram rege & consiliatoribus ejus, & universis principibus regis potentibus: & ego confortatus manu Domini Dei mei, quæ erat in me, congregavi de Israel principes, qui ascenderent mecum.

CAP. VIII.

HI sunt ergo principes familiarum & genealogia eorum qui ascenderunt mecum in regno Artaxerxis regis, de Babylone,

De

οἴκῳ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ. προσέχετε μήπως ἐπιχειρήσῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ, μή ποτε γένηται ὀργὴ ἐπὶ τὴν βασιλείαν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ.

24. Καὶ ὑμῖν ἐγνωρίσται ἐν πᾶσι τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς Λευΐταις ᾄδουσι, πυλωροῖς, Ναθιναίοις, καὶ λειτουργοῖς οἴκου Θεοῦ τούτου, φόρον καὶ πρᾶξιν καὶ ἀποφορὰν οὐκ ἔχειν ὑμᾶς ἐξουσίαν ἐπιβάλλειν ἐπ' αὐτούς.

25. Καὶ σὺ Ἔσδρα κατὰ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐν χειρί σου, κατάστησον γραμματεῖς καὶ κριτάς, ἵνα ὦσι κρίνοντες παντὶ τῷ λαῷ τῷ ἐν πέραν τοῦ ποταμοῦ πᾶσι τοῖς εἰδόσι τὰ νόμιμα τοῦ Θεοῦ σου, καὶ τῷ μὴ εἰδότι γνωριεῖτε.

26. Καὶ πᾶς ὃς ἂν μὴ ᾖ ποιῶν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν νόμον τοῦ βασιλέως ἐπιμελῶς, τὸ κρίμα ἔσται γινόμενον ἐξ αὐτοῦ, ἐάν τε εἰς θάνατον, ἐάν τε ἢ ἐκριζῶσαι αὐτὸν ἢ παιδεῦσαι ἢ ζημιῶσαι τὰ ὑπάρχοντα ἢ εἰς φυλακὴν ἐγκλεῖσαι.

27. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἔδωκεν ἐν καρδίᾳ τοῦ βασιλέως οὕτως, τοῦ δοξάσαι τὸν οἶκον Κυρίου τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ·

28. Καὶ ἐπ' ἐμὲ ἔκλινεν ἔλεος ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ βασιλέως καὶ πάντων τῶν συμβούλων αὐτοῦ, καὶ πάντων τῶν ἀρχόντων τοῦ βασιλέως τῶν δυνατῶν. καὶ ἐγὼ ἐκραταιώθην ἐν τῇ χειρὶ Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου τῇ ἀγαθῇ ἐπ' ἐμέ, καὶ συνῆξα ἀπὸ Ἰσραὴλ ἄρχοντας τοῦ ἀναβῆναι μετ' ἐμοῦ.

Κεφαλ. η'.

ΚΑὶ οὗτοι οἱ ἄρχοντες πατέρων αὐτῶν, καὶ ἡ γενεαλογία τῶν ἀναβαινόντων μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ Ἀρθασασθὰ τοῦ βασιλέως ἐκ Βαβυλῶνος.

Ἀπ

---

24. *cuius ad quid esse iram super r.* 25. *notificantes* scil. *sumus.* 26. *demensum vetustatis & vectigal non potens injicere super eos.* 27. *quæ sint illi tuæ dicentes omni pop. qui in transitu fluminis, omnibus scientibus mandata D. t.* 28 *ad existendum (i. ut sit) faciens mandatum D. t. & mandatum quod Regis, c. i. ad existendum factum.* 29. *eradicationem (i. exilium vel proscriptionem. Nã ut natale solum plantario, sic exilium exstirpationi cōparatur. Levit. 25. v. 40.) & mulctam opum & ad vincula.* 30. *sicut istud in c. r. ad decorandam.* &

Cap. 8.

1. *capita p. e. & genealogiæ (i. recensio) ipsorum ascendentium m.*

Edictum Artaxerxis, pro quo Esdras Deo gratias agit.

31. *confortatus me juxta manum D. D. m. congr. &c. capita ad ascendendum mecum.*

Recensio eorum, qui cum Esdra Hierosolymam ascenderunt.

2. Ἀπὸ τῶν υἱῶν Φινεὲς Γηρσώμ· ἀπὸ υἱῶν Ἰθάμαρ Δανιήλ, ἀπὸ υἱῶν Δαυὶδ Ἀττούς·

3. Ἀπὸ υἱῶν Σαχανία, ἀπὸ υἱῶν Φόρος Ζαχαρίας, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐγενεαλογήθησαν οἱ ἄρσενες ἑκατὸν πεντήκοντα.

4. Ἀπὸ υἱῶν Φαὰθ Μωάβ, Ἐλιαναὶ υἱὸς Σαραία, καὶ μετ' αὐτοῦ διακόσιοι τὰ ἀρσενικά.

5. Ἀπὸ υἱῶν Σεχενίου υἱὸς Ἀζιήλ, καὶ μετ' αὐτοῦ τριακόσιοι τὰ ἀρσενικά.

6. Ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἀδὶν Ὠβὴδ υἱὸς Ἰωνάθαν, καὶ μετ' αὐτοῦ πεντήκοντα τὰ ἀρσενικά.

7. Ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἐλὰμ Ἰσαΐας υἱὸς Ἀθελία, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑβδομήκοντα τὰ ἀρσενικά.

8. Ἀπὸ τῶν υἱῶν Σαφατία, Ζαβδίας υἱὸς Μιχαήλ, καὶ μετ' αὐτοῦ ὀγδοήκοντα τὰ ἀρσενικά.

9. Ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰωάβ, Ἀβαδίας υἱὸς Ἰεϊήλ, καὶ μετ' αὐτοῦ διακόσιοι δεκαοκτὼ τὰ ἀρσενικά.

10. Ἀπὸ τῶν υἱῶν Σελιμοὺθ υἱὸς Ἰωσεφία, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν ἑξήκοντα τὰ ἀρσενικά.

11. Ἀπὸ τῶν υἱῶν Βαβὶ Ζαχαρίας υἱὸς Βαβί, καὶ μετ' αὐτοῦ εἰκοσιοκτὼ τὰ ἀρσενικά.

12. Ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἀσγὰδ Ἰωνὰν υἱὸς Ἀκατάν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν δέκα τὰ ἀρσενικά.

13. Ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἀδωνικὰμ ἔσχατοι, καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα αὐτῶν Ἐλιφαλάτ, Ἰεϊὴλ καὶ Σαμαΐα, καὶ μετ' αὐτῶν ἑξήκοντα τὰ ἀρσενικά.

14. Ἀπὸ τῶν υἱῶν Βαγουὲ Οὐθαὶ καὶ Ζακχούρ, καὶ μετ' αὐτῶν ἑβδομήκοντα τὰ ἀρσενικά.

15. Καὶ συνῆξα αὐτοὺς πρὸς τὸν ποταμὸν τὸν ἐρχόμενον πρὸς τὸ Εὑΐ, καὶ παρενεβάλομεν ἐκεῖ ἡμέρας τρεῖς. καὶ συνῆκα ἐν τῷ λαῷ καὶ ἐν τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἀπὸ υἱῶν Λευὶ οὐχ εὗρον ἐκεῖ.

16. Καὶ ἀπέστειλα τῷ Ἐλεάζαρ τῷ Ἀριὴλ τῷ Σεμεΐα, καὶ τῷ Ἐλινάθαν καὶ τῷ Ἰαρὶβ τῷ Ἐλναθὰν τῷ Νάθαν τῷ Ζαχαρίᾳ τῷ

Μεσ-

2. De filiis Phinees, Gersom. De filiis Ithamar, Daniel. De filiis David, Hattus.

3. De filiis Sechenjæ, & de filiis Pharos, Zacharjas: & cũ eo numerati sunt viri centum quinquaginta.

4. De filiis Phahath Moab, Elioenai filius Zarehæ: & cum eo ducenti viri.

5. De filiis Sechenjæ, filius Ezechjel: & cum eo trecenti viri.

6. De filiis Adan, Abed filius Jonathan: & cum eo quinquaginta viri.

7. De filiis Alam, Isajas filius Athaljæ: & cum eo septuaginta viri.

8. De filiis Saphatjæ, Zebedia filius Michael: & cum eo octoginta viri.

9. De filiis Joab, Obedia filius Jahiel: & cum eo ducenti decem & octo viri.

10. De filiis Selomith, filius Josphiæ: & cum eo centum sexaginta viri.

11. De filiis Bebai, Zacharias filius Bebai: & cum eo viginti octo viri.

12. De filiis Azgad, Johanan filius Eccetan: & cum eo centum & decem viri.

13. De filiis Adonicam, qui erant novissimi, & hæc nomina eorum, Eliphelet, & Jehiel, & Samajas: & cum eis sexaginta viri.

14. De filiis Begui, Uthai & Zachur: & cum eis septuaginta viri.

15. Congregavi autem eos ad fluviũ, qui decurrit ad Ahava, & mansimus ibi tribus diebus: quæsiviq; in populo & in sacerdotibus de filiis Levi, & non inveni ibi.

16. Itaque misi Eliezer, & Ariel, & Semejam, & Elnathan, & Jarib, & alterum Elnathan, & Na-

than,

2. De filiis Pinhas Gersom: de filiis Ithamar, Daniel: de filiis Davidis, Hattus,

3. De filiis Sechanjah, *qui erat* de filiis Paros, Zecharjah, & cum eo genealogia masculorum, centũ & quinquaginta.

4. De filiis Pahath-Moab, Elieho-Enai filius Zerahjah, & cum eo *erant* ducenti masculi.

5. De filiis Sechanjah, filius Jahazjel, & cum eo trecenti masculi.

6. De filiis Adin, Ebed filius Jonathan, & cum eo quinquaginta masculi.

7. De filiis autem Elam, Jesaajah filius Athaljah, & cum eo septuaginta masculi.

8. 1 Et de filiis Sephatjah, Zebadjah filius Michael, & cum eo octoginta masculi.

9. De filiis Joab, Obadjah filius Jehiel, & cum eo ducenti & octodecim masculi.

10. Et de filiis Selomith, filius Josaphjah, & cum eo centum & sexaginta masculi.

11. De filiis vero Bebai, Zecharjah filius Bebai, & cum eo viginti & octo masculi.

12. Et de filiis Azgad, Johanan filius Haccathan, & cum eo centum & decem masculi.

13. Et de filiis Adonicam novissimis. 2 quorum nomina hæc sunt, Eliphelet, Jejel, & Semaajah, & cum eis sexaginta masculi.

14. De filiis vero Biguai, Utthai, & Zabud, & cum eis septuaginta masculi.

15. Congregavi autẽ eos ad fluvium, 3 qui venit in Ahava, & mansimus ibi diebus tribus: post hæc consideravi 4 populum, & sacerdotes, & de filiis Levi non inveni ibi.

16. Misi itaq; 5 ad Eliezer, ad Ariel, ad Semaajah, & ad Elnathan, & ad Jarib, & ad Elnathan', & ad Nathan, & ad

Ze-

2. Von den kindern Pinehas/ Gersom. Von den kindern Jthamar/ Daniel. Von den kindern Dauid/ Hattus.

3. Von den kindern Sechanja der kinder Pareos/ Sacharja/ vnd mit jm mansbilde gerechnet hundert vnd funfftzig.

4. Von den kindern PahathMoab/ Elioenai der son Serahja/ vnd mit jm zwey hundert mansbilde.

5. Von den kindern Sechanja der son Jehasiel/ vnd mit jm drey hundert mansbilde.

6. Von den kindern Adin/ Ebed/ der son Jonathan/ vnd mit jm funfftzig mansbilde.

7. Von den kindern Elam/ Jesaja der son Athalja/ vnd mit jm siebentzig mansbilde.

8. Von den kindern Sephatja/ Sebadja der son Michael vnd mit jm achtzig mansbilde.

9. Von den kindern Joab/ Obadja der son Jehiel/ vnd mit jm zwey hundert vnd achzehen mansbilde.

10. Von den kindern Selomith/ der son Josiphja/ vnd mit jm hundert vnd sechtzig mansbilde.

11. Von den kindern Bebai/ Sacharja der son Bebai/ vnd mit jm acht vnd zwentzig mansbilde.

12. Von den kindern Asgad/ Johanan der jüngst son/ vnd mit jm hundert vnd zehen mansbilde.

13. Von den letzten kindern Adonikam/ vnd hiessen also/ Eliphelet/ Jehiel vnd Semaja/ vnd mit jnen sechtzig mansbilde.

14. Von den kindern Biguai/ Vthai vnd Sabud/ vnd mit jm siebentzig mansbilde.

15. Vnd ich versamlet sie ans wasser das gen Aheua kompt/ vnd blieben drey tage daselbs/ Vnd da ich acht hatte auffs volck vnd die priester/ fand ich keine Leuiten daselbs.

16. Da sandte ich hin Elieser/ Ariel/ Samaja/ Elnathan/ Jarib/ Elnathan/ Nathan/ Sacharja vnd Mesul-

2. *& hæc nomina eorum.*

3. *Venientem ad A. & castrametati sumus ibi.*

4. *in populo & in Sacerdotibus.*

5. *ipsi Eliezer, ipsi A. &c.*

lam

6. *capita.*
7. *super l. capite.*
8. *ad loquendũ.*
9. *ad adducendum.*
10. *intelligentia.*
11. *& prædicavi ibi jejunium super A. ad affligendum nos c. D. n. ad quærendum.*
12. *ad auxiliandum nobis.*
13. *& fortitudo ejus.*
14. *derelinquentes e.*
15. *super hoc, & exoratus est nobis.*
16. *elevationem.*

lam die obersten/ vnd Jojarib vnd Elnathan die lerer.

17. Vnd sand sie aus zu Iddo dem obersten/ gen Casphia/ das sie vns holeten diener im hause vnsers Gottes/ Vnd ich gab jnen ein/ was sie reden solten mit Iddo vnd seinen brüdern den Nethinim/ zu Casphia.

18. Vnd sie brachten vns/ nach der guten hand vnsers Gottes vber vns/ einen klugen man aus den kindern Maheli/ des sons Levi/ des sons Israel/ Serebja / mit seinen sönen vnd brüdern/ achtzehen.

19. Vnd Hasabja/ vnd mit jm Jesaja von den kindern Merari / mit seinen brüdern vnd jren sönen zwentzig.

20. Vnd von den Nethinim / die David vnd die fürsten gaben zu dienen den Leviten / zwey hundert vnd zwentzig / alle mit namen genennet.

21. Vnd ich lies daselbs am wasser bey Aheua eine fasten ausruffen/ das wir vns demütigeten für vnserm Gott / zu suchen von jm einen richtigen weg für vns vnd vnsere kinder vnd alle vnsere habe.

22. Denn ich schemete mich vom könige geleit vnd reuter zu foddern / vnd wider die feinde zu helffen auff dem wege. Denn wir hatten dem könige gesagt / Die hand vnsers Gottes ist zum besten vber allen / die jn suchen / vnd seine sterck vnd zorn vber alle die jn verlassen.

23. Also fasteten wir / vnd suchten solchs an vnserm Gott/ vnd er höret vns.

24. Vnd ich sonderte zwelff aus den obersten priestern/ Serebja vnd Hasabja / vnd mit jnen jrer brüder zehen.

25. Vnd wug jnen dar das silber vnd gold / vnd gefesse

zur

Zecharjah, & Mesullam, 6 principes, & ad Jojarib, & ad Elnathan, peritos.

17. Et præcepi eis 7 de Iddo duce in Chasiphjah loco, posuique in ore eorum verba, 8 quæ loquerentur ad Iddo, & fratrem ejus Nethinim in Chasiphjah loco, 9 ut adducerent nobis ministros pro domo Dei nostri.

18. Adduxerunt ergo nobis juxta manum Dei nostri bonam super nos, virum 10 intelligentem de filiis Mahali filii Levi, filii Israel, & Serebjah, & filios ejus & fratres ejus octodecim.

19. Et Hasabjah, & cum eo Jesajah de filiis Merari, fratres ejus, & filios eorum viginti.

20. De Nethinæis vero, quos posuerat David, & principes ad ministerium Levitarum, Nethinæos ducentos & viginti. Omnes hi expositi fuerunt nominibus.

21. 11 Tunc indixi ibi jejunium juxta fluvium Ahava, ut affligeremus nos coram Deo nostro, ut quæreremus ab eo viã rectam nobis, & parvulis nostris, ac universæ substantiæ nostræ.

22. Erubui enim petere à rege exercitũ & equites, 12 ut tuerentur nos ab inimico in via: diximus enim ad regem dicendo, Manus Dei nostri *est* super omnes requirentes eum in bonitate: 13 fortitudo vero & furor ejus super omnes, 14 qui derelinquunt eum.

23. Jejunavimus itaque, & petivimus à Deo nostro 15 propter hoc, & placatus est nobis.

24. Separavi autem de principibus sacerdotum duodecim, Serebjah, Hasabjah, & cum eis ex fratribus eorum decem.

25. *Et* appendi eis argentum & aurum, & vasa illa, 16 obla-

ti-

than, & Zachariam, & Mosollam principes: & Jojarib, & Elnathan sapientes.

17. Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Chasphiæ loco: & posui in ore eorum verba, quæ loquerentur ad Eddo, & fratres ejus Nathinæos in loco Chasphiæ, ut adducerent nobis ministros domus Dei nostri.

18. Et adduxerunt nobis per manum Dei nostri bonam super nos, virum doctissimum de filiis Moholi filii Levi, filii Israel, & Sarabiam & filios ejus, & fratres ejus decem & octo:

19. Et Hasabiam, & cum eo Isajam de filiis Merari, fratresque ejus, & filios ejus viginti.

20. Et de Nathinæis quos dederat David, & principes ad ministeria Levitarum, Nathinæos ducentos viginti: omnes hi suis nominibus vocabantur.

21. Et prædicavi ibi jejunium juxta fluvium Ahava, ut affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filiis nostris, universæque substantiæ nostræ.

22. Erubui enim petere regem auxilium & equites, qui defenderent nos ab inimico in via: quia dixeramus regi, Manus Dei nostri est super omnes, qui quærunt eum in bonitate: & imperium ejus & fortitudo ejus, & furor super omnes, qui derelinquunt eum.

23. Jejunavimus autem, & rogavimus Deum nostrum pro hoc: & evenit nobis prospere.

24. Et separavi de principibus sacerdotum duodecim, Sarabjam & Hasabjam, & cum eis de fratribus eorum decem:

25. Appendique eis argentum & aurum, & vasa

con-

Μεσολὰμ ἄρχοντας, τῷ Ἰωρεὶβ καὶ τῷ Ἐλναθὰν συνιέντας.

17. Καὶ ἐνετειλάμην αὐτοῖς πρὸς Ἀδαὶ τὸν ἄρχοντα ἐν Κασφίε τοῦ τόπου. καὶ ἔθηκα ἐν στόματι αὐτῶν λόγους λαλῆσαι πρὸς Ἀδδαεὶ καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν τοὺς Ναθιναίους τοὺς ἐν ἀργυρίῳ τοῦ τόπου Κασφίε τοῦ ἐνέγκαι ἡμῖν λειτουργοὺς καὶ ᾄδοντας εἰς οἶκον Θεοῦ ἡμῶν.

18. Καὶ ἦλθον ἡμῖν ὡς ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡ ἀγαθὴ ἐφ' ἡμᾶς ἀνὴρ συνετὸς ἀπὸ υἱῶν Μοολεὶ τοῦ Λευὶ τοῦ Ισραήλ. καὶ Σαρουία καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δεκαοκτώ.

19. Καὶ Ασεβία καὶ Ησαΐα ἀπὸ υἱῶν Μεραρεί, ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ υἱοὶ αὐτοῦ εἴκοσι.

20. Καὶ ἀπὸ τῶν Ναθιναίων ὧν ἔδωκε Δαυὶδ καὶ οἱ ἄρχοντες εἰς δουλείαν τῶν Λευιτῶν Ναθιναῖοι διακόσιοι εἴκοσι, πάντες οὗτοι ὠνομάσθησαν ἐν ὀνόμασι.

21. Καὶ ἐκάλεσα ἐκεῖ νηστείαν ἐπὶ τὸν ποταμὸν Ἀθουέ, τοῦ ταπεινωθῆναι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ζητῆσαι παρ' αὐτοῦ ὁδὸν εὐθεῖαν ἡμῖν καὶ τοῖς τέκνοις ἡμῶν καὶ πάσῃ τῇ κτήσει ἡμῶν.

22. Ὅτι ᾐσχύνθην αἰτήσασθαι παρὰ τοῦ βασιλέως δύναμιν καὶ ἱππεῖς σῶσαι ἡμᾶς ἀπὸ ἐχθροῦ ἐν τῇ ὁδῷ, ὅτι εἴπομεν τῷ βασιλεῖ λέγοντες, χεὶρ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ πάντας τοὺς ζητοῦντας αὐτὸν εἰς ἀγαθόν, καὶ κράτος αὐτοῦ, καὶ θυμὸς αὐτοῦ ἐπὶ πάντας τοὺς ἐγκαταλείποντας αὐτόν.

23. Καὶ ἐνηστεύσαμεν καὶ ἐζητήσαμεν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν περὶ τούτου, καὶ ἐπήκουσεν ἡμῶν.

24. Καὶ διέστειλα ἀπὸ ἀρχόντων τῶν ἱερέων δώδεκα, τῷ Σαραία, τῷ Ασεβία, καὶ μετ' αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν δέκα.

25. Καὶ ἔστησα αὐτοῖς τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον, καὶ τὰ σκεύη

Recensio eorum, qui cum Esdra Hierosolymam ascenderunt.

ς

Celebrato jejunio & traditis in manum Sacerdotum & Levitarũ oblationibus Esdras Hierosolymã proficiscitur.

τ̃ ἀπαρχῆς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν, ἃ ἀφώρισεν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ καὶ πᾶς Ἰσραὴλ οἱ εὑρισκόμενοι.

26. Καὶ ἔστησα ἐπὶ χεῖρας αὐτῶν ἀργυρίου τάλαντα ἑξακόσια πεντήκοντα, καὶ σκεύη ἀργυρᾶ ἑκατόν, καὶ τάλαντα χρυσίου ἑκατόν.

27. Καὶ χαφουρὴ χρυσοῦς εἴκοσι δραχμῶν χιλίων, καὶ σκεύη χαλκοῦ στίλβοντος ἀγαθοῦ διάφορα ἐπιθυμητὰ ὡς χρυσίον.

28. Καὶ εἶπα πρὸς αὐτούς, ὑμεῖς ἅγιοι Κυρίῳ τῷ Θεῷ, καὶ τὰ σκεύη ἅγια, καὶ τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον ἑκούσια Κυρίῳ τῷ Θεῷ τ̃ πατέρων ἡμῶν·

29. Ἀγρυπνεῖτε καὶ τηρεῖτε ἕως στῆτε ἐνώπιον τ̃ ἀρχόντων τ̃ ἱερέων καὶ τ̃ Λευιτῶν καὶ ἀρχόντων τ̃ πατριῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἐν Ἱερουσαλήμ, εἰς παστοφόρια οἴκου Κυρίου.

30. Καὶ ἐδέξαντο οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται τ̃ σταθμὸν τοῦ ἀργυρίου καὶ τοῦ χρυσίου καὶ τ̃ σκευῶν τοῦ ἐνεγκεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰς οἶκον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

31. Καὶ ἐξήραμεν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἀχουὰ ἐν τῇ δωδεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου τοῦ ἐλθεῖν εἰς Ἱερουσαλήμ. καὶ χεὶρ Θεοῦ ἡμῶν ἦν ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ χειρὸς ἐχθροῦ καὶ πολεμίου ἐν τῇ ὁδῷ·

32. Καὶ ἤλθομεν εἰς Ἱερουσαλήμ. καὶ ἐκαθίσαμεν ἐκεῖ ἡμέρας τρεῖς.

33. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τετάρτῃ ἐστήσαμεν τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον καὶ τὰ σκεύη ἐν οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ χεῖρα Μαριμὼθ υἱοῦ Οὐρία τοῦ ἱερέως, καὶ μετ' αὐτοῦ Ἐλεάζαρ υἱὸς Φινεές, καὶ μετ' αὐτῶν Ἰωζαβὰδ υἱὸς Ἰησοῦ καὶ Νωαδία υἱὸς Βαανία οἱ Λευῖται.

34. Ἐν ἀριθμῷ καὶ ἐν σταθμῷ τὰ πάντα, καὶ ἐγράφη πᾶς ὁ σταθμός, ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.

35. Οἱ ἐλθόντες ἀπὸ τ̃ αἰχμαλωσίας υἱοὶ τ̃ παροικίας, προ-

consecrata domus Dei nostri, quæ obtulerat rex & consiliatores ejus, & principes ejus, universusque Israel eorum, qui inventi fuerant:

26. Et appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea centum, auri centum talenta:

27. Et crateres aureos viginti, qui habebant solidos millenos, & vasa æris fulgentis optimi duo, pulchra, ut aurum.

28. Et dixi eis, Vos sancti Domini, & vasa sancta, & argentum & aurum quod sponte oblatum est Domino Deo patrum nostrorum;

29. Vigilate & custodite, donec appendatis coram principibus sacerdotum, & Levitarum, & ducibus familiarum Israel in Jerusalem, in thesaurum domus Domini.

30. Susceperunt autem sacerdotes & Levitæ pondus argenti, & auri, & vasorum, ut deferrent Jerusalem in domum Dei nostri.

31. Promovimus ergo à flumine Ahava duodecimo die mensis primi, ut pergeremus Jerusalem: & manus Dei nostri fuit super nos, & liberavit nos de manu inimici & insidiatoris in via.

32. Et venimus Jerusalem: & mansimus ibi tribus diebus.

33. Die autem quarta appensum est argentum, & aurum, & vasa in domo Dei nostri per manum Meremoth filii Uriæ sacerdotis, & cum eo Eleazar filius Phinees, cumque eis Jozabed filius Josue, & Noadaja filius Bennoi Levitæ,

34. Juxta numerum & pondus omnium: descriptumque est omne pondus in tempore illo.

35. Sed & qui venerant de captivitate filii transmi-

tionem domus Dei nostri, quam 17 obtulerant rex & consiliarii ejus, & principes ejus, & universus Israel, *qui reperti fuerant*.

16. Appendiique in quam 18 in manibus eorũ argenti talenta sexcenta, & quinquaginta, & vasa 19 argentea centum talẽtorum, & auri centum talenta.

27. Et crateres 20 aureos viginti, drachmarum mille: & vasa 21 ærea aurei coloris boni, duo, desiderabilia ut aurum.

28. 22 Postea dixi eis, Vos *estis* sanctitas Jehovæ, & vasa sanctitas: & argentum illud & aurum *est* oblatio sponte facta Jehovæ Deo patrũ vestrorum.

29. Vigilate & custodite, donec appendatis coram principibus sacerdotum & Levitarum, & principibus 23 familiarum Israelis in Jerusalaim *in* cubiculis domus Jehovæ.

30. Susceperunt ergo sacerdotes illi & Levitæ pondus argenti, & auri, & vasorum, 24 ut adducerent in Jerusalaim ad domum Dei nostri.

31. Profecti autem sumus à flumine Ahava 25 duodecima *die* mensis primi, ut iremus *in* Jerusalaim: & manus Dei nostri fuit super nos, eruitque nos de manu inimici & insidiatoris 26 in via.

32. Tandem pervenimus Jerusalaim, & mansimus ibi tribus diebus,

33. 27 Die autem quarta appensum est argentum & aurum, & vasa *illa* in domo Dei nostri 28 per manum Meremoth, filii Urijah sacerdotis, & cum eo *erat* Elazar filius Pinhas: cum illis vero *erat* Jozabad filius Jesua, & Noadjah filius Binnui Levitæ.

34. In numero 29 & pondere per omnia: & descriptum est universum illud pondus tempore illo.

35. 30 *Porro* qui venerant de captivitate, filii transmigra-

zur hebe dem hause unsers Gottes/ welche der könig und seine ratherrn und fürsten/ und gantz Jsrael das fürhanden war zur hebe gegeben hatten.

26. Und wug jnen dar unter jre hand sechs hundert und funfftzig centner silbers/ und an silbern gefessen hundert centner/ und an golde hundert centner.

27. Zwentzig gülden becher/ die hetten tausent gülden/ und zwey gute ehrne köstliche gefesse/ lauter wie gold.

28. Und sprach zu jnen/ Jr seid heilig dem HERRN so sind die gefesse auch heilig/ dazu das frey gegeben silber und gold dem HERRN ewr veter Gott.

29. So wachet und bewaret es/ biß das jrs darweget für den obersten priestern und Leviten und obersten vetern unter Jsrael zu Jerusalem/ in den kasten des hauses des HERRN.

30. Da namen die priester und Leviten das gewogen silber und gold und gefesse/ das sie es brechten gen Jerusalem zum hause unsers Gottes.

31. Also brachen wir auff von dem wasser Aheua am zwelfften tage des ersten monden/ das wir gen Jerusalem zögen. Und die hand unsers Gottes war uber uns/ und errettet uns von der hand der feinde/ und die auff uns hielten auff dem wege.

32. Und kamen gen Jerusalem / und blieben daselbs drey tage.

33. Aber am vierden tage ward gewogen das silber und gold und gefesse / ins hauß unsers Gottes/ unter die hand Meremoth/ des sons Uria des priesters/ und mit jm Eleasar dem son Pinehas / und mit jnen Josabad dem son Jesua/ und Noadja dem son Benui den Leviten.

34. Nach der zal und gewicht eines jglichen / und das gewicht ward zu der zeit alles beschrieben.

35. Und die kinder des gefengniß/ die aus dem gefengniß

17. elevaverant.
18. super manu e.
19. argenti.
20. auri.
21. æris fulgentis boni.
22. & dix. ad eos.
23. patrum.
24. ad adducendum ad Jer.
25. in dyodecade (scil. diei i. in die dyodecadis. hypallage frequens & elegans) mensi primo ad eundum ad d.
26. super v. & pers.
27. & in die q.
28. super ma.
29. in pond. ad omnia &c. in temp. i.
30. Venientes de c.

1427

31. *accedere-fecerunt ascensiones.*
32. *super omni I. a. n. & sex, a. s. & septem, hircos peccati (i. sacrificii pro peccato, 2. Paral. 29. n. 29. Exo. 29. n. 13.) duod. &c.*

Cap. 9.

1. *& secundum consummare hac*
2. *separati sunt.*
3. *secundum abominationes i. (sc. qua sunt) Chenaanao, Hitthao, Perizao, Jebusao, Ammonita, Moabita, Misrita & Emorao.*
4. *commiscuerunt-se semen sanctitatis in pop.*
1. *& secundum audire me verbum hoc, &c.*
6. *de pilis c. m.*
7. *desolatus. Et ad me congregati-sunt omnes trepidans in v. D. I. super prævaricatione t. & ego sedens (eram) trepidans u. a. mincham vespera. Et in minchavespera surr. d. a. m. & interscindendum me &c.*

---

niß komen waren / opfferten brandopffer dem Gott Jsrael / zwelff farren für das gantz Jsrael / sechs vnd neuntzig widder / sieben vnd siebentzig lemmer / zwelff böcke zum sündopffer / alles zum brandopffer dem HERRN.

36. Vnd sie vberantworten des königes befehl den amptleuten des königes / vnd den landpflegern disseid des wassers. Vnd sie erhuben das volck vnd das hauß Gottes.

Das IX. Cap.

DA das alles war ausgericht / tratten zu mir die obersten / vnd sprachen / Das volck Jsrael / vnd die priester vnd Leuiten sind nicht abgesondert von den völckern in lendern nach jren greweln / nemlich / der Cananiter / Hethiter / Pheresiter / Jebusiter / Ammoniter / Moabiter / Egypter vnd Amoriter.

2. Denn sie haben derselben töchter genomen / vnd jren sönen / vnd den heiligen samen gemein gemacht mit den völckern in lendern / Vnd die hand der obersten vnd ratherrn war die fürnemeste in dieser missethat.

3. Da ich solchs höret / zureiß ich meine kleider vnd meinen rock / vnd reuffte meine heupthar vnd bart aus / vnd saß einsam.

4. Vnd es versamleten sich zu mir alle die des HERRN wort des Gottes Jsrael furchten / vmb der grossen vergreiffung willen / vnd ich saß einsam biß an das abendopffer.

5. Vnd vmb das abendopffer stund ich auff von meinem elend / vnd zureiß meine klei-

---

grationis, 31 obtulerũt holocausta Deo Israelis, vitulos duodecim 32 pro toto Israele, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos *sacrificii pro* peccato duodecim, omnia in holocaustum Jehovæ.

36. Et tradiderunt 33 leges regis satrapis ejus, & ducibus *qui erant* trans flumen, & exaltaverunt populum & domum Dei.

CAP. IX.

QUumq; perfecissent hęc, accesserũt ad me principes, dicendo, Non 2 separavit sese populus Israelis, & sacerdotes, & Levitæ à populis terrarum: 3 in abominationibus illorum, Chenaanæorum, Hitthæorũ, Perizæorum, Jebusæorum, Ammonitarum, & Moabitarum, Misritarum, & Emoræorũ, *sunt abominationes eorum.*

2. Quia tulerunt de filiabus eorum sibi & filiis suis: 4 mistumq; est semen sanctum cum populis terrarum & manus principum & magistratuum fuit in prævaricatione ista, prima.

3. 5 Quod verbum quum audissem, scidi vestimentum meum, & tunicam meam, & evulsi 6 capillos capitis mei, & barbam meam, ac sedi 7 stupens.

4. Cõgregatiq; sunt ad me omnes pavidi in verbis Dei Israelis ob prævaricationem *filiorum* transmigrationis: ego autem sedebam stupẽs usq; ad sacrificium vespertinum.

5. At in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea: quumq; scidissem

---

migrationis, obtulerunt holocautomata Deo Israel, vitulos duodecim pro omni populo Israel, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos pro peccato, duodecim, omnia in holocaustum Domino.

36. Dederunt autem edicta regis satrapis, qui erant de conspectu regis & ducibus trans flumen, & elevaverunt populum & domum Dei.

CAP. IX.

POstquam * autem hæc cõpleta sunt, accesserunt ad me principes, dicentes, Non est separatus populus Israel, & sacerdotes & Levitæ, à populis terrarum, & de abominationibus eorum, Chananæi videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, & Jebusæi, & Ammonitarum, & Moabitarum, & Ægyptiorum, & Amorrhæorum.

2. Tulerunt enim de filiabus eorum sibi & filiis suis, & commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum. Manus etiam principum & magistratuum fuit in transgressione hac prima.

3. Cumque audissem sermonem istum, scidi pallium meum & tunicam, & evelli capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrens.

4. Convenerunt autem ad me omnes, qui timebant verbum Dei Israel, pro transgressione eorũ, qui de captivitate venerant: & ego sedebam tristis, usque ad sacrificium vespertinum.

5. Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, & scisso pal-

---

προσήνεγκαν ὁλοκαυτώσεις τῷ Θεῷ Ἰσραήλ, μόσχους δώδεκα περὶ παντὸς Ἰσραήλ, κριοὺς ἐννενήκοντα ἕξ, ἀμνοὺς ἑβδομήκοντα ἑπτά, χιμάρους περὶ ἁμαρτίας δώδεκα, τὰ πάντα ὁλοκαυτώματα τῷ Κυρίῳ.

36. Καὶ ἔδωκαν τὸ νόμισμα τοῦ βασιλέως τοῖς διοικηταῖς τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπάρχοις πέραν τοῦ ποταμοῦ. καὶ ἐδόξασαν τὸν λαὸν καὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ.

Κεφαλ. θ'.

ΚΑὶ ὡς ἐτελέσθη ταῦτα ἤγγισαν πρός με οἱ ἄρχοντες λέγοντες. οὐκ ἐχωρίσθησαν ὁ λαὸς Ἰσραήλ καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ἀπὸ λαῶν τῶν γαιῶν ἐν τοῖς βδελύγμασιν αὐτῶν τοῦ Χαναναίου, ὁ Ἐθθί, ὁ Φερεζί, ὁ Ἰεβουσί, ὁ Ἀμμωνί, ὁ Μωαβί, ὁ Μωσρὲ καὶ ὁ Ἀμορρί·

2. Ὅτι ἔλαβον ἀπὸ θυγατέρων αὐτῶν ἑαυτοῖς καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτῶν. καὶ συνεμίγη τὸ σπέρμα τὸ ἅγιον ἐν λαοῖς τῶν γαιῶν. καὶ χεὶρ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν στρατηγῶν ἐν τῇ ἀσυνθεσίᾳ ταύτῃ ἐν ἀρχῇ.

3. Καὶ ὡς ἤκουσα τὸν λόγον τοῦτον, διέρρηξα τὰ ἱμάτιά μου καὶ τὴν ἐπενδύτην μου καὶ ἔτιλλον τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου καὶ ἀπὸ τοῦ πώγωνός μου, καὶ ἐκαθήμην ἠρεμάζων.

4. Καὶ συνήχθησαν πρός με πᾶς ὁ ἐντρεμόμενος λόγον Θεοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ ἀσυνθεσίᾳ τῆς ἀποικίας. κἀγὼ καθήμενος ἠρεμάζων ἕως τῆς θυσίας τῆς ἑσπερινῆς.

5. Καὶ ἐν θυσίᾳ τῇ ἑσπερινῇ ἀνέστην ἀπὸ τῆς ταπεινώσεώς μου. καὶ ἐν τῷ διαρρῆξαί μετὰ

Esdras de affinitate Israelitarum cum exteris certior factus, dolet.

33 *omnia ascensio Jeh.*
33. *mandata R. s. Regis & ducib. transitus fluminis.*

1 Esd. 8. v. 67.

Oratio Esdræ, qua iram Dei pro omnibus publicé deprecatur.

ἱμάτιά μου καὶ τὸν ὑποδύτην μου, καὶ κλίνω ἐπὶ τὰ γόνατά μου, καὶ ἐκπετάζω τὰς χεῖράς μου πρὸς Κύριον τὸν Θεόν μου.

6. Καὶ εἶπα, Κύριε ᾐσχύνθην καὶ ἐνετράπην τοῦ ὑψῶσαι Θεέ μου τὸ πρόσωπόν μου πρὸς σέ, ὅτι αἱ ἀνομίαι ἡμῶν, ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν, καὶ αἱ πλημμέλειαι ἡμῶν ἐμεγαλύνθησαν ἕως τοῦ οὐρανοῦ.

7. Ἀπὸ ἡμερῶν πατέρων ἡμῶν ἐσμὲν ἐν πλημμελείᾳ μεγάλῃ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· καὶ ταῖς ἀνομίαις ἡμῶν παρεδόθημεν ἡμεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς ἡμῶν καὶ οἱ ἱερεῖς ἡμῶν ἐν χερσὶ βασιλέων ἐθνῶν ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ, καὶ ἐν ἁρπαγῇ καὶ ἐν αἰσχύνῃ προσώπου ἡμῶν, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη.

8. Καὶ νῦν ὡς βραχὺ ἐπιεικεύσατο ἡμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τοῦ καταλιπεῖν ἡμᾶς εἰς σωτηρίαν, καὶ δοῦναι ἡμῖν στήριγμα ἐν τόπῳ ἁγιάσματος αὐτοῦ τοῦ φωτίσαι ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, καὶ δοῦναι ζωοποίησιν μικρὰν ἐν τῇ δουλείᾳ ἡμῶν.

9. Ὅτι δοῦλοι ἐσμέν· καὶ ἐν τῇ δουλείᾳ ἡμῶν οὐκ ἐγκατέλιπεν ἡμᾶς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἔκλινεν ἐφ' ἡμᾶς ἔλεος ἐνώπιον βασιλέων Περσῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν ζωοποίησιν τοῦ ὑψῶσαι αὐτοὺς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἀναστῆσαι τὰ ἔρημα αὐτοῦ, καὶ τοῦ δοῦναι ἡμῖν φραγμὸν ἐν Ἰούδᾳ καὶ Ἱερουσαλήμ.

10. Καὶ νῦν τί εἴπωμεν ὁ Θεὸς ἡμῶν μετὰ τοῦτο; ὅτι ἐγκατελίπομεν τὰς ἐντολάς σου,

11. Ἃς ἔδωκας ἡμῖν ἐν χειρὶ τῶν δούλων σου τῶν προφητῶν λέγων, ἡ γῆ εἰς ἣν εἰσπορεύεσθε ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν, γῆ μετακινουμένη ἐστὶν ἐν μετακινήσει λαῶν τῶν γαιῶν

βδε-

---

lio & tunica, curvavi genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum,

6. Et dixi, Deus meus confundor & erubesco levare faciem meam ad te: quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creverunt usque ad cœlum.

7. A diebus patrum nostrorum. Sed & nos ipsi peccavimus graviter usque ad diem hanc, & in iniquitatibus nostris traditi sumus, ipsi, & reges nostri, & sacerdotes nostri, in manum regum terrarum, & in gladium, & in captivitatem, & in rapinam, & in confusionem vultus, sicut & die hac.

8. Et nunc quasi parum & ad momentum facta est deprecatio nostra apud Dominum Deum nostrum, ut dimitterentur nobis reliquiæ, & daretur nobis pax illius in loco sancto ejus, & illuminaret oculos nostros Deus noster: & daret nobis vitam modicam in servitute nostra.

9. Quia servi sumus, & in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster: & inclinavit super nos misericordiam coram rege Persarum, ut daret nobis vitam, & sublimaret domum Dei nostri, & extrueret solitudines ejus, ut daret nobis sepem in Juda & Jerusalem.

10. Et nunc quid dicemus Deus noster post hæc? quia dereliquimus mandata tua,

11. Quæ præcepisti in manu servorum tuorum prophetarum, dicens, * terra ad quam vos ingredimini ut possideatis eã, terra immunda est, juxta immunditiam popu-

lo-

---

vestimentum meũ & tunicam meam, curvavi me super genua mea, atq; expandi palmas meas ad Jehovam Deum meum:

6 Ac dixi, Deus mi [8] pudet me & erubesco attollere, Deus mi, faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput, & [9] delicta nostra creverunt usq; *ad* cœlum.

7. A diebus patrum nostrorum [10] fuimus in delicto magno usq; *ad* diem hanc, ac [11] propter iniquitates nostras traditi sumus nos, reges nostri, & sacerdotes nostri in manum regum terrarum, in gladium, in captivitatem, & in rapinam, & in pudorem vultus, secundum diem hãc.

8. †Nunc autem [12] modico momento fuit misericordia à Jehova Deo nostro, *ita* ut relinqueret nobis *homines* evasionis, & daret nobis clavum in loco sancto suo, ut illuminaret oculos nostros Deus noster, & daret nobis vitam modicam in servitute nostra.

9. Quia servi [13] eramus, & in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster, [14] sed inclinavit super nos misericordiam coram rege Paras, ut daret nobis vitam, ut exaltaret domum Dei nostri, & instauraret solitudines ejus, & daret nobis sepẽ in Jehudah & in Jerusalaim.

10. Nunc ergo quid dicemus, ô Deus noster, post hæc? nam dereliquimus præcepta tua.

11. Quæ præcepisti [15] per manum servorũ tuorum prophetarum, dicendo, Terra [16] ad quam ingredimini ut possideatis eam, terra immunda est ob immunditiam populorum terrarum,

pro-

---

der vnd meinen rock/ vnd fiel auff meine knie/ vnd breitet meine hende aus zu dem HERRN meinem Gott.

6. Vnd sprach/ Mein Gott/ ich scheme mich vnd schew mich meine augen auffzuheben zu dir mein Gott/ denn vnser missethat ist vber vnser heupt gewachsen/ vnd vnser schuld ist gros biß in den himel.

7. Von der zeit vnser veter an sind wir in grosser schuld gewesen/ biß auff diesen tag/ Vnd vmb vnser missethat willen sind wir vnd vnser könige vnd priester gegeben in die hand der könige in lendern ins schwert/ ins gefengniß/ in raub vnd in scham des angesichts/ wie es heutes tages gehet.

8. Nu aber ist ein wenig vnd plötzlich gnad/ von dem HERRN vnserm Gott geschehen/ das vns noch etwas vbrig ist entrunnen/ das er vns gebe einen nagel an seiner heiligen stete/ das vnser Gott vnser augen erleuchtet/ vnd gebe vns ein wenig leben/ da wir knechte sind.

9. Denn wir sind knechte/ vnd vnser Gott hat vns nicht verlassen/ ob wir knechte sind/ vnd hat barmhertzigkeit zu vns geneiget für den königen in Persen/ das sie vns das leben lassen/ vnd erhöhen das hauß vnsers Gottes/ vnd auffrichten seine verstörung/ vnd gebe vns einen zaun in Juda vnd Jerusalem.

10. Nu/ was wollen wir sagen/ vnser Gott/ nach diesem/ das wir deine gebot verlassen haben.

11. Die du durch dein knechte/ die propheten geboten hast/ vnd gesagt/ Das land darein jr kompt zu erben/ ist ein vnrein land/ durch die vnreinigkeit der völcker in

len-

---

8. *erubui & pudefactus sum ad elevandũ D. m. facies meas.* 9. *delictum nostrũ crevit.* 10. *nos in del.* 11. *in iniquitatibus nostris.* 12. *juxta parvum momentum fuit gratia a cum Jeh. D. n. ad relinquendũ n. evasionem, & ad dandum nobis clavum (i. reliquias aliquas, cujusmodi in domo conflagrante clavi, & in regione vastata sepes* (ut v seq) *& rudera sunt, vel, clavum i. paxillum e quo vestes & alia dependeant* hoc est, *sedem certam et stabilem,* vel etiam *clavum trabalem cui status hic noster adsigatur. Sic Esa. 22. v 23.) in l. sanctitatis suæ, ad illuminandum &c. ad dandum.* 13. *nos, & in.* 14. *& extendit s. n. m coram regibus P. ad dandum nob. & ad exaltandũ d. D. n.*

*Deut. 7. v 3.

15. *in manu.* 16. *quam vos ingredientes ad possidendum e. t. i. ipsa in immunditie p.t. in abominationibus &c. in imm. s.*

& ad stare-faciendum s. e. & ad dandum.

lendern / in jren greweln/ damit ſie es hie vnd da voll vnreinigkeit gemacht haben.

12. So ſolt jr nu ewre tóchter nicht geben jren ſónen/ vnd jre tóchter ſolt jr ewern ſónen nicht nemen / vnd ſucht nicht jren frieden noch guts ewiglich / auff das jr mechtig werdet / vnd eſſet das gut im lande / vnd beerbet es auff ewre kinder ewiglich.

13. Vnd nach dem allem das vber vns komen iſt / vmb vnſer bóſen werck vnd groſſer ſchuld willen / haſtu vnſer Gott/ vnſer miſſethat verſchonet/ vnd haſt vns eine errettung gegeben/ wie es da ſtehet.

14. Wir aber haben vns vmbgekeret/ vnd dein gebot laſſen faren / das wir vns mit den vólckern dieſer grewel befreundet haben. Wiltu denn vber vns zürnen / biß das gar aus ſey/ das nichts vbrigs noch kein errettung ſey?

15. HERR Gott Iſrael/ du biſt gerecht/ denn wir ſind vberblieben ein errettung./ wie es heutes tages ſtehet/ Sihe / wir ſind für dir in vnſer ſchuld / denn vmb des willen iſt nicht zu ſtehen für dir.

Das X. Cap.

VNd da Eſra alſo betet vnd bekennet/ weinet/ vnd für dem hauſe GOttes lag / ſamleten ſich zu jm aus Iſrael ein ſeer groſſe gemeine von mennern vnd weibern vnd kindern/ denn das volck weinet ſeer.

2. Vnd Sachanja der ſon Jehiel / aus den kindern

Elam/

propter abominationes, quibus repleverunt eam ab ore ad os immundicia ſua.

12. Idcirco nunc filias veſtras ne detis filiis eorum, & filias eorum ne accipiatis filiis veſtris, neq; quæratis pacem eorum & bonum eorum uſq; *in* ſeculum. Ut confortemini, & comedatis bonum terræ, & 17 jure hæreditario *eā* poſsidendam tradatis filiis veſtris uſq; *in* ſeculum.

13. Poſt 18 omnia vero, quæ evenerunt nobis propter opera noſtra mala, & propter delictum noſtrum magnum, (quum tu Deus noſter prohibueris, ne *eſſemus* deorſum propter iniquitates noſtras, & dederis nobis evaſionem 19 talem.)

14. Nunquid revertemur ad diſsipandum præcepta tua, & ad affinitatem contrahendam cū populis abominationum iſtarum? nunquid non iraſceris 20 contra nos uſq; *ad* conſumptionē, *ita* ut non *ſit* reſiduum & evaſio?

15. Jehovah Deus Iſraelis, 21 tu es juſtus, quoniam reſidui ſumus *ſili* evaſionis ſecundum diem hanc: en *adſumus* nos coram te in delictis noſtris: neq; enim *licet nobis* conſiſtere coram te propter hoc.

CAP. X.

QUum autē oraret Ezra & confiteretur flens, & deprimeret ſeſe coram domo Dei, congregaverūt ſeſe ad eum de Iſraele cœtus multus valde virorum & mulierum, & parvulorum: 2 quumq; fleviſſet populus multo fletu.

2. 1 Tunc loquutus eſt Sechanjah filius Jehiel, de filiis Elam,

&

lorum, cæterarumque terrarum, abominationibus eorum, qui repleverunt eam ab ore uſque ad os in coinquinatione ſua.

12. Nunc ergo filias veſtras ne detis filiis eorum, & filias eorum ne accipiatis filiis veſtris: & non quæratis pacem eorum, & proſperitatem eorum, uſq; in æternum, ut confortemini, & comedatis, quæ bona ſunt terræ, & hæredes habeatis filios veſtros uſque in ſeculum.

13. Et poſt omnia, quæ venerunt ſuper nos in operibus noſtris peſsimis, & in delicto noſtro magno, quia tu Deus noſter liberaſti nos de iniquitate noſtra, & dediſti nobis ſalutem ſicut eſt hodie.

14. Ut non converteremur, & irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia jungerem' cum populis abominationum iſtarum. Nunquid iratus es nobis uſq; ad conſummationem, ne dimitteres nobis reliquias ad ſalutem?

15. Domine Deus Iſrael juſtus es tu: quoniam derelicti ſumus, qui ſalvaremur ſicut die hac. Ecce coram te ſumus in delicto noſtro. non enim ſtari poteſt coram te ſuper hoc.

CAP. X.

SIc ergo * orante Eſdra, & implorante Deum, & flente, & jacente ante templum Dei, collectus eſt ad eum de Iſrael cœtus grandis nimis virorum & mulierum & puerorum: & flevit populus fletu multo.

2. Et reſpondit Sechenias filius Jehiel de filiis

Ælam

βδελύγμασιν αὐτῶν, ὧν ἔπλησαν αὐτὴν ἀπὸ στόματος ἐπὶ στόμα ἐν ἀκαθαρσίαις αὐτῶν.

12. Καὶ νῦν τὰς θυγατέρας ὑμῶν μὴ δῶσητε τοῖς υἱοῖς αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τῶν θυγατέρων αὐτῶν μὴ λάβητε τοῖς υἱοῖς ὑμῶν, καὶ οὐκ ἐκζητήσητε εἰρήνην αὐτῶν καὶ ἀγαθὸν αὐτῶν ἕως αἰῶνος, ὅπως ἐνισχύσητε καὶ φάγητε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, καὶ κληροδοτήσητε τοῖς υἱοῖς ὑμῶν ἕως αἰῶνος.

13. Καὶ μετὰ πᾶν τὸ ἐρχόμενον ἐφ᾽ ἡμᾶς ἐν ποιήμασιν ἡμῶν τοῖς πονηροῖς καὶ ἐν πλημμελείᾳ ἡμῶν τῇ μεγάλῃ, ὅτι σὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐκούφισας ἡμῶν τὰς ἀνομίας, καὶ ἔδωκας ἡμῖν σωτηρίαν.

14. Ὅτι ἐπεστρέψαμεν διασκεδάσαι τὰς ἐντολάς σου, καὶ ἐπιγαμβρεῦσαι τοῖς λαοῖς τῶν γαιῶν τούτων. μὴ παροξυνθῇς ἐν ἡμῖν ἕως συντελείας τοῦ μὴ εἶναι ἐγκατάλειμμα καὶ διασωζόμενον.

15. Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ δίκαιος σύ, ὅτι κατελείφθημεν διασωζόμενοι ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη. ἰδοὺ ἡμεῖς πάντες ἐναντίον σου ἐν πλημμελείαις ἡμῶν, ὅτι οὐκ ἔστιν στῆναι ἐνώπιόν σου ἐπὶ τούτῳ.

Κεφαλ. ι.

ΚΑὶ ὡς προσηύξατο Ἔσδρας καὶ ὡς ἐξηγόρευσε κλαίων καὶ προσευχόμενος ἐνώπιον οἴκου τοῦ Θεοῦ, συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ἀπὸ Ἰσραὴλ ἐκκλησία πολλὴ σφόδρα, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ νεανίσκοι· ὅτι κλαυθμῷ μεγάλῳ ἔκλαυσεν ὁ λαός.

2. Καὶ ἀπεκρίθη Σεχενίας υἱὸς Ἰειὴλ ἀπὸ υἱῶν Ηλάμ, καὶ

εἶπε

17. *hæreditandū detis.*

18. *omne veniens ſuper nos in operibus noſtris malis & in delicto noſtro magno, quia t. D. n. cohibuiſti (ſcil. iram tuam) deorſum à peccatis (*s. infra peccata*) n.*

19. *ſecundum hoc.*

20. *in nos uſque ad conſumendum ad non reſiduum & evaſionem.*

21. *iuſtus tu, quia relicti ſumus evaſio ſ. d. h.*

Cap. 10.

1. *& ſecundum orare E. & ſecundum confiteri apud ſe flentem & devrimentem ſe c. d. D. congregati ſunt.*

2. *quia fleverunt p. m. f. & reſpondit S.*

14:9 [illegible]

Oratio Eſdræ qua iram Dei, pro omnibus, publicè deprecatur.

* 1. Eſd. 8. [illegible]

Populus resipiscens alienigenas à se abjicit.

εἶπε τῷ Εσδρᾳ, ἡμεῖς ἠθετήσαμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ ἐκαθίσαμεν γυναῖκας ἀλλοτρίας ἀπὸ τῶν λαῶν τῆς γῆς. καὶ νῦν ἔστιν ἐλπὶς τῷ Ισραὴλ ἐπὶ τούτῳ.

3. Καὶ νῦν διαθώμεθα διαθήκην τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐξαγαγεῖν πάσας τὰς γυναῖκας καὶ τὰ γινόμενα ἐξ αὐτῶν ἐν βουλῇ Κυρίου, καὶ τῶν τρεμόντων ἐν ἐντολαῖς Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ὡς ὁ νόμος, γενηθήτω.

4. Ανάστηθι· ὅτι ἐπὶ σὲ τὸ ῥῆμα, καὶ ἡμεῖς μετὰ σοῦ· κραταιοῦ καὶ ποίησον.

5. Καὶ ἀνέστη Εσδρας καὶ ὥρκισε τοὺς ἄρχοντας τῶν ἱερέων καὶ Λευίτας καὶ πάντα Ισραὴλ, τοῦ ποιῆσαι κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο. καὶ ὤμοσαν.

* 1 Esd. 9. v. 1.

6. Καὶ ἀνέστη Εσδρας ἀπὸ προσώπου οἴκου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπορεύθη εἰς γαζοφυλάκιον Ιωανὰν υἱοῦ Ελισοὺβ καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ. ἄρτον οὐκ ἔφαγεν καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιεν, ὅτι ἐπένθει ἐπὶ τῇ ἀσυνθεσίᾳ τῆς ἀποικίας.

7. Καὶ παρήνεγκαν φωνὴν ἐν Ιούδα καὶ ἐν Ιερουσαλὴμ πᾶσι τοῖς υἱοῖς τῆς ἀποικίας τοῦ συναθροισθῆναι εἰς Ιερουσαλήμ.

8. Πᾶς ὃς ἂν μὴ ἔλθῃ εἰς τρεῖς ἡμέρας ὡς ἂν ἡ βουλὴ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀναθεματισθήσεται πᾶσα ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς διασταλήσεται ἀπὸ ἐκκλησίας τῆς ἀποικίας.

9. Καὶ συνήχθησαν πάντες ἄνδρες Ιούδα καὶ Βενιαμὶν εἰς Ιερουσαλὴμ εἰς τὰς τρεῖς ἡμέρας, οὗτος ὁ μὴν ὁ ἔνατος. ἐν τῇ εἰκάδι τοῦ μηνὸς ἐκάθισε πᾶς ὁ λαὸς ἐν πλατείᾳ οἴκου τοῦ Θεοῦ ἐν τρόμῳ περὶ τοῦ ῥήματος, καὶ ἀπὸ τοῦ χειμῶνος.

10. Καὶ ἀνέστη Εσδρας ὁ ἱερεὺς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ὑμεῖς ἠσυνθετήκατε, καὶ ἐκαθίσατε

γυ-

Ælam, & dixit Esdræ, Nos prævaricati sumus in Deum nostrum, & duximus uxores alienigenas de populis terræ: & nunc si est pœnitentia in Israel super hoc.

3. Percutiamus fœdus cum Domino Deo nostro, ut projiciamus universas uxores, & eos qui de his nati sunt, juxta voluntatem Domini, & eorum, qui timent præceptum Domini Dei nostri: secundum legem fiat.

4. Surge, tuum est discernere, nosque erimus tecum: confortare, & fac.

5. Surrexit ergo Esdras, & adjuravit principes sacerdotum & Levitarum, & omnem Israel, ut facerent secundum verbum hoc: & juraverunt.

6. * Et surrexit Esdras ante domum Dei, & abiit ad cubiculum Johanan filii Eliasib, & ingressus est illuc: panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim transgressionem eorum, qui venerant de captivitate.

7. Et missa est vox in Juda & in Jerusalem omnibus filiis transmigrationis, ut congregarentur in Jerusalem.

8. Et omnis qui non venerit in tribus diebus juxta consilium principum & seniorum, auferetur universa substantia ejus, & ipse abjicietur de cœtu transmigrationis.

9. Convenerunt igitur omnes viri Juda & Benjamin in Jerusalem, tribus diebus, ipse est mensis nonus, vicesima die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato & pluviis.

10. Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos, Vos trãsgressi estis, & du-

xistis

& dixit ad Ezra, Nos prævaricati sumus in Deum nostrum, 3 quod duximus mulieres alienigenas de populis terræ: at nunc 4 spes est Israeli super hoc.

3. Nunc ergo percutiamus fœdus *cum* Deo nostro, 5 quod ejiciemus omnes mulieres, & natos ex eis, secundum cõsilium Domini, & *virorum* timentium præceptum Dei nostri: & secundum legem fiat.

4 Surge quia 6 ad te *pertinet* res, & nos *erimus* tecum: confortare, & fac.

5. Surrexit itaq; Ezra, & adjuravit principes sacerdotum, ac Levitarum universumq; Israelem, 7 ut facerent secundum verbum hoc: & juraverunt.

6. Surrexit inquam Ezra á facie domus Dei, & abiit in cubiculum Jehohanan filii Eliasib: abiit inquam illuc, *&* panẽ non comedit, nec aquam bibit, lugebat enim ob prævaricationem *filiorum* transmigrationis.

7. Et 8 vocem præconis significarunt in Jehudah & Jerusalaim omnibus filiis transmigrationis, ut congregarentur *in* Jerusalaim.

8. Quicunq; veró non veniret intra triduum, juxta consilium principum & seniorum, 9 periret universa substantia ejus, ipseq; separaretur á cœtu transmigrationis.

9. Congregati sunt itaq; omnes viri Jehudah & Binjamin *in* Jerusalaim 10 intra triduum illud, vicesima *die* mensis (ipse *erat* mensis nonus) sederuntq; universus populus in platea domus Dei trementes 11 propter rem illam, & propter pluvias.

10. Surrexit itaq; Ezra sacerdos, & dixit ad eos, Vos prævaricati estis, 12 quod duxi-

stis

Elam/ antwortet vnd sprach zu Esra/ Wolan/ wir haben vns an vnserm Gott vergriffen/ das wir frembde weiber aus den völckern des lands genomen haben/ Nu es ist noch hoffnung in Israel vber dem.

3. So last vns nu einen bund machen mit vnserm Gott/ das wir alle weiber/ vnd die von jnen geboren sind/ hinaus thun/ nach dem raht des HERRN/ vnd dere/ die die gebot vnsers Gottes fürchten/ das man thu nach dem gesetze.

4. So mach dich auff/ denn dir gebürts/ wir wollen mit dir sein/ Sey getrost vnd thu es.

5. Da stund Esra auff/ vnd nam einen eid von den obersten priestern vnd Leviten vnd gantzem Israel/ das sie nach diesem wort thun solten. Vnd sie schwuren.

6. Vnd Esra stund auff für dem hause Gottes/ vnd gieng in die kamer Johanan des sons Eliasib/ vnd da er daselbs hin kam/ aß er kein brot/ vnd tranck kein wasser. Denn er trug leide vmb die vergreiffung dere/ die gefangen gewesen waren.

7. Vnd sie liessen ausruffen durch Juda vnd Jerusalem zu allen kindern die gefangen warẽ gewesen/ das sie sich gen Jerusalem versamleten.

8. Vnd welcher nicht keme in dreien tagen/ nach dem rath der öbersten vnd eltesten/ des habe solt alle verbannet sein/ vnd er abgesondert von der gemeine der gefangenen.

9. Da versamleten sich alle menner Juda vnd BenJamin gen Jerusalem in dreyen tagen/ das ist im zwentzigsten tage des neunden monden/ vnd alles volck saß auff der strassen für dem hause Gottes/ vnd zitterten vmb der sach willen/ vnd vom regen.

10. Vnd Esra der priester stund auff/ vnd sprach zu jnen/ Jr habt euch vergriffen/ das jr

frembde

3. & fecimus residere (sc. domi) mul.
4. est expectatio.
5. ad educendum o. m. (sc. alienigenas) & natum ex e. in consilio D. & trepidantium in pracepto D. n.
6. super te istud verbum, & n. t. fortis esto.
7. ad faciendũ.
8. transire fecerunt vocem in Jeh. & J. ad omnes filios tr. ad congregandum se J. & omnis, qui non venturus esset, ad ternarium dierum.
9. anathema esset u. s.
10. ad triadem dierum. Ipse (sc. est) mensis nonus in duab. decadib. (sc. dies .i. in die duarum decadũ) in mense.
11. super verbo & á (.i. pra) pluviis.
12. residere fecistis m. a. ad addendum super del. I.

13. ¹ super nos ad faciendum.

14. multiplicavimus transgredi in verbo hoc.

142·11

15. omnis qui in u. n. qui habitare-fecit u. a. veniat ad tempora designata &c. e. s. urbis & urbis, & j. e. usque ad avertendum æstum iræ D. n. à nobis usque (ad) verbum hoc.

16. steterunt s. h.

17. capita patrum domus p. s. & u. i. in nominibus & sederunt in die monadis mensi decimo ad quærendum verbum.

18. habitare-fecerunt.

19. monadis mensi primo. & inventum-est de f. S. qui habitare-fecerunt.

frembde weiber genomen habt/ das jr der schuld Jsrael noch mehr machtet.

11. So bekennet nu dem HERRN ewer veter Gott/ vnd thut seinen wolgefallen/ vnd scheidet euch von den vőlckern des lands/ vnd von den frembden weibern.

12. Da antwortet die gantze gemeine/ vnd sprach mit lauter stimme/ Es geschehe wie du vns gesagt hast.

13. Aber des volcks ist viel/ vnd regenicht wetter/ vnd kan nicht haussen stehen / so ists auch nicht eines oder zweyer tage werck/ denn wir habens viel gemacht solcher vbertrettung.

14. Last vns vnsere obersten bestellen in der gantzen gemeine/ das alle die in vnsern stedten frembde weiber genomen haben / zu bestimpten zeiten komen/ vnd die eltesten einer iglichen stadt / vnd jr richter mit/ biß das von vns gewendet werde/ der zorn vnsers Gottes/ vmb dieser sache willen.

15. Da wurden bestellet Jonathan/ der son Asahel/ vnd Jehasja/ der son Thikwa/ vber diese sachen/ vnd Mesullam vnd Sabthai die Leuiten hulffen jnen.

16. Vnd die kinder des gefengniß theten also. Vnd der priester Esra vnd die fűrnemesten veter vnter jrer veter hause / vnd alle jtzt benante/ scheideten sie/ vnd satzten sich am ersten tage des zehenden monden zu forschen diese sachen.

17. Vnd sie richtens aus an allen mennern die frembde weiber hatten / im ersten tage des ersten monden.

18. Vnd es wurden funden vnter den kindern der priester/ die frembde weiber genomen hatten/ nemlich / vnter den kindern Jesua/ des sons Jozadak / vnd seinen brűdern/ Maeseja/ Elieser/ Jarib/ vnd Gedalja.

Vnd

stis mulieres alienigenas, ut adderetis delicto Israelis.

11. Quapropter nūc date confessionem Jehovæ Deo patrum vestrorum, & facite voluntatem ejus, & separamini à populis terræ, & ab uxoribus alienigenis.

12. Et responderunt totus cœtus, ac dixerunt voce magna, Sic secundum verbum tuum 13 nobis est faciendum.

13. At populus multus *est* & tempus pluviarum *est*, neq; est vis ad standum foris: adhæc opus non *est* diei unius, neq; duorū: 14 quia multi sumus qui prævaricati sumus in hoc.

14. ¹ Stent obsecro principes nostri in universo cætu, & 15 quicunq; in urbibus nostris *fuerit*, qui duxerit uxores alienigenas, veniat temporibus statutis, & cum eis *sint* seniores singularum urbium, & judices earum, donec avertamus iram furoris Dei nostri à nobis propter hoc.

15 Veruntamen Jonathan filius Asahel, & Jahazijah filius Thicuah 16 cōstituti fuerunt super hoc, & Mesullā, & Sabethai Levites adjuverunt eos.

16 Et fecerunt ita filii transmigrationis, & separati sunt, Ezra sacerdos, & viri 17 principes familiarum per domum patrum suorum, & universi ipsi per nomina: Sederunt itaq; die prima mensis decimi, ut quærerent rem.

17. Perfeceruntq; *negotium ipsum* in omnibus viris, qui 18 duxerant uxores alienigenas, usq; *ad* diem 19 primam mensis primi.

18. Et inventi sunt de filiis sacerdotum, qui duxerant uxores alienigenas: de filiis Jesua filii Josadac, & fratrem ejus, Maasejah, & Eliezer, & Jarib, & Gedaljah.

Et

xistis uxores alienigenas, ut adderetis super delictum Israel.

11. Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum ejus: & separamini à populis terræ, & ab uxoribus alienigenis.

12. Et respondit universa multitudo, dixitq; voce magna, juxta verbum tuum ad nos, sic fiat.

13. Veruntamen quia populus multus est, & tempus pluviæ, & non sustinemus stare foris, & opus non est diei unius vel duorum (vehementer quippe peccavimus in sermone isto)

14. Constituantur principes in universa multitudine: & omnes in civitatibus nostris, qui duxerunt uxores alienigenas, veniant in temporibus statutis, & cum his seniores per civitatem & civitatem, & judices ejus, donec avertatur ira Dei nostri à nobis super peccato hoc.

15. Igitur Jonathan filius Azahel, & Jaasia filius Thecuæ steterunt super hoc, & Mesollam & Sebethai Levites adjuverunt eos:

16. Feceruntque sic filii transmigrationis. Et abierunt Esdras sacerdos, & viri principes familiarum in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua: & sederunt in die primo mensis decimi, ut quærerent rem.

17. Et consummati sunt omnes viri, qui duxerant uxores alienigenas, usque ad diem primam mensis primi.

18. Et inventi sunt de filiis sacerdotum, qui duxerant uxores alienigenas. De filiis Josue filii Josedec, & fratres ejus, Masia & Eliezer & Jarib & Godolia.

Et

γυναῖκας ἀλλοτρίας τοῦ προσθεῖναι ἐπὶ πλημμέλειαν Ισραήλ.

11. Καὶ νῦν δότε αἴνεσιν Κυρίῳ τῷ Θεῷ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ ποιήσατε τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ διαστάλητε ἀπὸ λαῶν τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ γυναικῶν τῶν ἀλλοτρίων.

12. Καὶ ἀπεκρίθησαν πᾶσα ἡ ἐκκλησία φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπον, κατὰ τοὺς λόγους σου ὡς ἔφης οὕτως ποιήσομεν.

13. Ἀλλὰ ὁ λαὸς πολύς, καὶ καιρὸς χειμερινός, καὶ οὐκ ἔστι δύναμις στῆναι ἔξω. καὶ τὸ ἔργον οὐκ εἰς ἡμέραν μίαν οὐδὲ δύο, ὅτι ἐπληθύναμεν τοῦ ἀδικῆσαι ἐν τῷ ῥήματι τούτῳ.

14. Στήτωσαν δὴ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν τῇ πάσῃ ἐκκλησίᾳ καὶ πᾶσι τοῖς ἐν πόλεσιν ἡμῶν, ὃς ἐκάθιζεν γυναῖκας ἀλλοτρίας, ἐλθέτωσαν εἰς καιροὺς ἀπὸ συνταγῶν. καὶ μετ᾽ αὐτῶν οἱ πρεσβύτεροι πόλεως καὶ πόλεως κριταὶ τοῦ ἀποστρέψαι ὀργὴν θυμοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξ ἡμῶν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

15. Πλὴν Ιωναθαν υἱὸς Ασαηλ καὶ Ιαζίας υἱὸς Θεκουὲ μετ᾽ ἐμοῦ, καὶ Μεσολλὰμ καὶ Σαβαθαὶ ὁ Λευίτης ἀντελαμβάνοντο αὐτοῖς.

16. Καὶ ἐποίησαν οὕτως οἱ υἱοὶ τῆς ἀποικίας. καὶ διεστάλησαν Εσδρας ὁ ἱερεὺς καὶ ἄνδρες ἄρχοντες πατριῶν τῶν οἴκων καὶ πάντες ἐν ὀνόμασιν. ὅτι ἐπέστρεψαν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τοῦ μηνὸς τοῦ δεκάτου ἐκζητῆσαι τὸ ῥῆμα.

17. Καὶ ἐτέλεσαν ἐν πᾶσιν τοῖς ἀνδράσιν οἳ ἐκάθισαν γυναῖκας ἀλλοτρίας, ἕως ἡμέρας μιᾶς τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου.

18. Καὶ εὑρέθησαν ἀπὸ υἱῶν τῶν ἱερέων οἳ ἐκάθισαν γυναῖκας ἀλλοτρίας, ἀπὸ υἱῶν Ιησοῦ υἱοῦ Ιωσεδὲκ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Μαασία καὶ Ελιέζερ καὶ Ιαρὶβ καὶ Γαδαλίας.

Καὶ

Esdras populū Dei à consuetudine alienigenarum repurgat

Alienigenas earumque liberos à populo Dei Esdras ablegat.

19. Καὶ ἔδωκαν χεῖρα αὐτῶν τοῦ ἐξενέγκαι γυναῖκας ἑαυτῶν ϗ πλημμελείας κριὸν ἐκ προβάτων περὶ πλημμελήσεως αὐτῶν.
20. Καὶ ἀπὸ υἱῶν Εμμήρ, Ανανία ϗ Ζαβδία.
21. Καὶ ἀπὸ υἱῶν Ηρέμ, Μαασία, ϗ Ελία, ϗ Σαμαρία, καὶ Ιεϊὴλ, ϗ Οζίας.
22. Καὶ ἀπὸ υἱῶν Φασσούρ, Ελιωναὶ, Μαασίας, Ισμαὴλ, ϗ Ναθαναὴλ, ϗ Ιωζαβὰδ, ϗ Ηλασά.
23. Καὶ ἀπὸ τ̃ Λευιτῶν, Ιωσαβὰθ, ϗ Σεμεεί, ϗ Κωλία, αὐτὸς Κωλίτας, ϗ Χεθεία, καὶ Ιούδας ϗ Ελιέζερ.

24. Καὶ ἀπὸ τῶν ᾀδόντων, Ελιασούβ· ϗ ἀπὸ τ̃ θυρωρῶν Σολλοὺ ϗ Τελλοὺ ϗ Ουρίας.
25. Καὶ ἀπὸ Ισραὴλ ἀπὸ υἱῶν Φόρος, Ραμία ϗ Αζία, ϗ Μελχία, ϗ Μεϊμίν, ϗ Ελεάζαρ, ϗ Μελχίας, ϗ Βανέας.

26. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ηλάμ, Ματθανίας, ϗ Ζαχαρίας, ϗ Ιαιήλ, ϗ Αβδίας, ϗ Ιερμμώθ, ϗ Ηλία.
27. Καὶ ἀπὸ τ̃ υἱῶν Ζαθούα, Ελιωναΐ, Ελισοὺβ, Ματθαναὶ, ϗ Ιαρμμὼθ, ϗ Ζαβὰδ ϗ Οζιζά.
28. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Βαβί, Ιανάν, ϗ Ανανί, ϗ Ζαβοὺ ϗ Θαλί.
29. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Βανί, Μοσολλάμ, ϗ Μαλούχ, ϗ Αδαΐας, ϗ Ιασοὺβ, ϗ Σαάλ, καὶ Ραμώθ.
30. Καὶ ἀπὸ τ̃ υἱῶν Φαάθ Μωάβ, Εδνέ, ϗ Χαλήλ, ϗ Βαναὶ, ϗ Μαασίας, ϗ Ματθανίας, ϗ Βεσελεήλ, ϗ Βανουὶ ϗ Μανασσῆς.
31. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ηράμ, Ελιέζερ, Ιεσσεία, Μελχίας, Σαμαὶ, Σεμεών.
32. Βενιαμὶν, Μελοὺχ ϗ Σαμαρί.
33. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Ασήμ, Ματθαναὶ, Ματθαθὰ, Ζαβὰδ, Ελιφαλέτ, Ιερεμί, Μανασσῆς ϗ Σεμεΐ.

34. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Βανί, Μοοδίας, Αμρὰμ, Ουήλ.

35. Βαναὶ, Βαδαίας, Χελίας.

Ου-

19. Et dederunt manus suas, ut ejicerent uxores suas, & pro delicto suo arietem de ovibus offerrent.
20. Et de filiis Emmer, Hanani & Zebedia.
21. Et de filiis Harim, Maasia & Elia & Semeja, & Jehiel, & Ozias.
22. Et de filiis Pheshur, Elioenai, Maasia, Ismael, Nathanael, Jozabed & Elasa.
23. Et de filiis Levitarum, Jozabed & Semei & Celaja, ipse est Calita, Phathaja, Juda, & Eliezer.

24. Et de cantoribus, Eliasib. Et de janitoribus, Sellum & telem & Uri.
25. Et ex Israel, de filiis Pharos, Remeja & Jezia & Melchia & Miamin & Eliezer, & Melchia, & Banea.
26. Et de filiis Ælam, Mathania, Zacharias, & Jehiel, & Abdi, & Jerimoth, & Elia.
27. Et de filiis Zethua, Elioenai, Eliasib, Mathania, & Jerimuth, & Zabad, & Aziza.
28. Et de filiis Bebai, Johanan, Hanania, Zabbai, Athalai.
29. Et de filiis Bani, Mosollam, & Melluch, & Adaja, Jasub, & Saal, & Ramoth.
30. Et de filiis Phahath Moab, Edna & Chalal, Bananias, & Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui & Manasse.
31. Et de filiis Herem, Eliezer, Jesue, Melchias, Semejas, Simeon.
32. Benjamin, Maloch, Samarias.
33. Et de filiis Hasom, Mathanai, Mathatha, Zabad, Eliphelet, Jermai, Manasse, Semei.

34. De filiis Bani, Maaddi, Amram, & Uel,

35. Baneas & Badajas, Cheliau.

Va-

19. Et dederunt manum suam [20] ut educerent uxores suas: & qui deliquerant, *dederunt* cum ariete pecorum pro delicto suo.
20. Et de filiis Immer, Hanani, & Zebadjah.
21. Et de filiis Harim Maasejah & Elijah, & Semaajah, & Jehiel, & Uzzijah.
22. Et de filiis Pashur, Elio-enai, Maasejah, Ismael, & Nethanel, Jozabad, & Elasah.

23. Et de Levitis, Jozabad, & Simi, & Celajah, (ipse *est* Celitah) Pethahjah, Jehudah, & Eliezer.
24. De cantoribus verò Eliasib: & de janitoribus, & Sallum, & Telem & Uri.
25. Et de Israele: de filiis Paros, Romiah, & Jeziiah, & Malchiiah, & Miiamin, & Elazar, & Malchiiah, & Benaiah.
26. De filiis autem Elam, Matthaniah, Zechariah & Jehiel, & Abdi, & Jeremoth, & Eliah.
27. Et de filiis Zatthu, Elioenai, Eliasib, Matthaniah, & Jeremoth, & Zabad, & Aziza.

28. De filiis præterea Bebai, Jehohanan, Hananiah, Zabbai, & Athlai.
29. De filiis autem Bani, Mesullã, Malluch, & Adaiah, Jasub, & Seal, Jeramoth.
30. Et de filiis Pahath-Moab, Adna & Chelal, Benaiah, Maaseiah, Mathaniah, Besalel, & Binnui, & Menasseh.

31. *De* filiis verò Harim, Eliezer, Isiiah, Malchiiah, Semaiah, Simon,
32. Biniamin, Malluch, Semariah.

33. De filiis Hasum, Matthenai, Matthatthah, Zabad, Eliphelet, Jeremai, Menasseh, Simi,

34. De filiis Bani, Maadai, Amram, & Uel.

35. Benaiah, Bediah, Cheluhu,

Van-

19. Vnd sie gaben jre hand drauff / das sie die weiber wolten ausstossen / vnd zu jrem schuldopffer einen widder für jre schuld geben.
20. Vnter den kindern Immer / Hanani vnd Sebadja.
21. Vnter den kindern Harim / Maeseja / Elia / Semaja Jehiel / vnd Vsia.
22. Vnter den kindern Pashur / Elioenai / Maeseja / Ismael / Nethaneel / Josabad vnd Eleasa.
23. Vnter den Leuiten / Josabad / Simei vnd Kelaja (er ist der Klita) Pethathja / Juda vnd Elieser.
24. Vnter den sengern / Eliasib. Vnter den thorhütern / Sallum / Telem vnd Vri.
25. Von Israel / Vnter den kindern Pareos / Ramja / Jesia / Malchja / Meamin / Eleasar / Malchia vnd Benaja.

26. Vnter den kindern Elam / Mathanja / Sacharja Jehiel / Abdi / Jeremoth vnd Elia.
27. Vnter den kindern Sathu / Elioenai / Eliasib / Mathanja / Jeremoth / Sabad vnd Asisa.
28. Vnter den kindern Bebai / Johanan / Hananja / Sebai vnd Athlai.
29. Vnter den kindern Bani / Mesullam / Malluch / Adaja / Jasub / Seal vnd Jeramoth.

30. Vnter den kindern Pahath Moab / Adna / Chelal / Benaja / Maeseja / Mathanja / Bezaleel / Benui vnd Manasse.
31. Vnter den kindern Harim / Elieser / Jesia / Malchia / Semaja / Simeon.
32. Benjamin / Malluch / vnd Samarja.
33. Vnter den kindern Hasum / Mathnai / Mathatha / Sabad / Eliphelet / Jeremai / Manasse vnd Simei.

34. Vnter den kindern Bani / Maedai / Amram / Huel.

35. Benaja / Bedja / Chelui.

Na-

20. adeducendum u. s. & delinquentes (sc. dederunt) arietem gregis super d. s.

Esra.

36. Naja / Meremoth / Eliasib.
37. Mathanja / Mathnai / Jaesau.
38. Bani / Benui / Simei.
39. Selemja / Nathan / Adaja.
40. Machnadbai / Sasai / Sarai.
41. Asareel / Selemja / Samarja.
42. Sallum / Amarja vnd Joseph.
43. Vnter den kindern Nebo / Jejel / Mathithja / Sabad Sebina / Jaddai / Joel vnd Benaja.
44. Diese hatten alle frembde weiber genomen / vnd waren etliche vnter denselben weibern / die kinder getragen hatten.

21. & erant ex eis mulieres, & posuerant (.i. procreaverant) filios.

---

36. Vanjah, Meremoth, Eliasib,
37. Matthājah, Matthenai, & Jaasau,
38. Et Bani, & Binnui, Simi,
39. Et Selemjah, & Nathan, & Adajah,
40. Machnadbai, Sasai, Sarai,
41. Azarel, & Selemjahu, Semarjah
42. Sallum, Amarjah, Joseph.
43. De filiis Nebo, Jejel, Matthithjah, Zabad Zebina, Jadau, & Joel, Benajah.
44. Omnes hi acceperant uxores alienigenas:[21] *quibusdam* autem ex eis erant mulieres, quæ posuerant filios.

ESDRAS.

36. Vania, Marimuth, & Eliasib,
37. Mathanias, Mathanai, & Jasi,
38. Et Bani & Bennui, Semei,
39. Et Salmias & Nathan & Adajas,
40. Et Mechnedebai, Sisai, Sarai,
41. Ezrel & Selemjau, Semerja,
42. Sellum Amaria, Joseph.
43. De filiis Nebo, Jehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Jeddu, & Joel, & Banaja.
44. Omnes hi acceperant uxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres quæ pepererant filios.

ΕΣΔΡΑΣ.

36. Ουανία, Μαριμώθ, Ελιασίβ.
37. Ματθανίας καὶ Ματθανί. καὶ ἐποίησαν.
38. Οἱ υἱοὶ Βανουί, καὶ υἱοὶ Σεμεΐ.
39. Καὶ Σελεμίας, καὶ Νάθαν, καὶ Αδαΐας.
40. Καὶ Μαχναδαβαί· καὶ Σαρουά, καὶ Σεσεΐ.
41. Καὶ Εσριήλ, καὶ Σελεμίας, καὶ Σαμαρίας.
42. Καὶ Σελλούμ, καὶ Αμαρίας καὶ Ιωσήφ.
43. Απὸ υἱῶν Ναβού, Ιεϊήλ, Ματταθίας, Ζαβάδ, Ζεβεννά, Ιαδαΐ, Ιωήλ καὶ Βαναίας.
44. Πάντες οὗτοι ἔλαβον γυναῖκας ἀλλοτρίας. καὶ εἰσὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν γυναικῶν αἳ ἐγέννησαν ἐξ αὐτῶν υἱούς.

Alienigenas earumque liberos à populo Dei Esdras ablegat.

Concordantes sacræ scripturæ loci.

IN Hebræo legitur.

Nehemias vulgo Esdræ secundus.

Nehemię Regis Artaxerxis pincernæ pro populo in Judæa afflicto oratio.

ΝΕΕΜΙΑΣ.

μεθερμηνευσις τ̃ ό.

Κεφαλ. α'.

ΛΟγοι Νεεμίου υἱοῦ Χαλκίου· καὶ ἐγένετο ἐν μηνὶ Χασελὲβ ἔτους εἰκοστοῦ, καὶ ἐγὼ ἤμην ἐν Σουσὰν ἀβιρᾶ.

2. Καὶ ἦλθεν Ανανὶ εἷς ἀπὸ ἀδελφῶν μου, αὐτὸς καὶ ἄνδρες Ιούδα, καὶ ἠρώτησα αὐτοὺς περὶ τῶν Ιουδαίων τῶν διασωθέντων, οἳ κατελείφθησαν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ περὶ Ιερουσαλήμ.

3. Καὶ εἶπον πρός με, ὅτι οἱ ὑπολελειμμένοι οἱ καταλειφθέντες ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐκεῖ ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν πονηρίᾳ μεγάλῃ καὶ ἐν ὀνειδισμῷ, καὶ τὰ τείχη Ιερουσαλὴμ καθῃρημένα, καὶ πύλαι αὐτῆς ἐνεπρήσθησαν ἐν πυρί.

4. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἀκοῦσαί με τοὺς λόγους τούτους, ἐκάθισα καὶ ἔκλαυσα καὶ ἐπένθησα ἡμέρας, καὶ ἤμην νηστεύων καὶ προσευχόμενος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ.

* Dan. 9. v. 4.

5. Καὶ εἶπα, ὦ δὴ Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἰσχυρὸς καὶ μέγας καὶ φοβερός, φυλάσσων τὴν διαθήκην καὶ τὸ ἔλεος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ.

6. Εστω δὴ τὸ οὖς σου προσέχον, καὶ οἱ ὀφθαλμοί σου ἀνεῳγμένοι, τοῦ ἀκοῦσαι προσευχὴν τοῦ δούλου σου, ἣν ἐγὼ προσεύχομαι ἐνώπιόν σου σήμερον ἡμέραν καὶ νύκτα περὶ υἱῶν Ισραὴλ δούλων σου· καὶ ἐξαγορεύω ἐπὶ ἁμαρτίαις υἱῶν Ισραὴλ αἷς ἡμάρτομέν σοι. καὶ ἐγὼ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου ἡμάρτομεν.

Δια-

NEHEMIAS.

Versio Vetus, Versio Nova.

CAPUT PRIMUM.

VErba Nehemiæ filii Helchję. Et factum est in mense Casleu, anno vicesimo, & ego eram in Susis castro.

2. Et venit Hanani unus de fratribus meis, ipse, & viri Juda: & interrogavi eos de Judæis, qui remanserant, & supererant de captivitate, & Jerusalem.

3. Et dixerunt mihi, Qui remanserunt, & derelicti sunt de captivitate ibi in provincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Jerusalem dissipatus est, & portæ ejus combustæ sunt igni.

4. Cumq; audissem verba hujuscemodi, sedi, & flevi, & luxi diebus multis: & jejunabam, & orabam ante faciem Dei cęli.

5. Et dixi, * Quæso Domine Deus cœli fortis, magne atq; terribilis, qui custodis pactum & misericordiam cum his, qui te diligunt, & custodiunt mandata tua:

6. Fiant aures tuæ auscultantes, & oculi tui aperti, ut audias orationem servi tui, quam ego oro coram te hodie, nocte & die pro filiis Israel servis tuis: & confiteor pro peccatis filiorum Israel, quibus peccaverunt tibi: & ego, & domus patris mei peccavimus:

Va-

VErba Nehemjah filii Hachaljah, Et fuit, in mense Chisleu, 1 anno vicesimo, ego eram in Susan palatio:

2. Et venit Hanani unus è fratribus meis, ipse & viri de Jehudah: 2 quos interrogavi de Jehudæis *viris* evasionis, qui residui erant de captivitate, & de Jerusalaim.

3. Et dixerunt mihi, Residui qui remanserunt de captivitate illic in provincia, *sunt* in malo magno & opprobrio: præterea murus Jerusalaim dirutus *est*, & portæ ejus combustæ sunt igni.

4. 3 Posteaquam autem audivi verba hæc, sedi, ac flevi, luxiq; *per* dies: 4 jejunavi insuper, & oravi coram Deo cœli:

5. Ac dixi, Quæso Jehova Deus cœli, fortis, magne, & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua.

6. Sit quęso auris tua attendens, & oculi tui aperti, ut 5 audias orationē servi tui, quam ego oro corā te hodie die ac nocte, pro filiis Israelis servis tuis. confiteor namq; peccata filiorum Israelis, quę peccavimus tibi: & ego & domus patris mei peccavimus.

Gra-

Das Buch Nehemja. Luth.

Das I. Cap.

DIS sind die geschichte Nehemja / des sons Hachalja. Es geschach im mon den Chislef des zwentzigsten jors / das ich war zu Susan auff dem schloß.

2. Kam Hanani einer meiner brůder / mit etlichen mennern aus Juda. Vnd ich fraget sie / wie es den Juden gienge / die errettet vnd vbrig waren von dem gefengniß / vnd wie es zu Jerusalem gienge?

3. Vnd sie sprachen zu mir / Die vbrigen von dem gefengniß sind daselbs im lande in grossem vnglück vnd schmach. Die mauren Jerusalem sind zubrochen / vnd jre thor mit fewr verbrandt.

4. Da ich aber solche wort höret / saß ich vnd weinet / vnd trug leid zween tage / vnd fastet vnd betet für dem Gott vom himel /

5. Vnd sprach / Ach HERR Gott vom himel / grosser vnd schrecklicher Gott / der da helt den bund vnd barmhertzigkeit / denen die jn lieben vnd seine gebot halten.

6. Laß doch deine ohren auffmercken / vnd deine augen offen sein / das du hörest das gebet deines knechts / das ich nu für dir bete tag vnd nacht / für die kinder Jsrael deine knechte / vnd bekenne die sünde der kinder Jsrael / die wir an dir gethan haben. Vnd ich vnd meines vaters hauß haben auch gesündigt.

Ooo Wir

Cap. 1.

1. in anno duarum decadum & ego.

2. & interrogavi eos super Jeh.

3. & fuit circa audire me.

4. & fui jejunans & orans.

5. ad audiendum ad-o. s. t. quam e. orans (sum) &c. super filiis I. s. t. & confitens super peccatis.

6. nexum (i. fœdus) vel debitum debuimus, vel etiam abruptione abrupti sumus tibi.

7. Wir sind verrückt worden / das wir nicht gehalten haben die gebot / befehl vnd rechte / die du geboten hast deinem knecht Mose.

8. Gedenck aber doch des worts / das du deinem knecht Mose gebotest / vnd sprachest / Wenn jr euch vergreifft / so wil ich euch vnter die völcker strewen.

7. Et revertemini ad me, & custodietis p. m. & facietis ea &c. in extremo c. inde congr. 8. ad habitare-faciendū nomen meum ibi. 9. in fort. t. magna & in ma. t. forti.

9. Wo jr euch aber bekeret zu mir / vnd haltet meine gebot / vnd thut sie / vnd ob jr verstossen weret biß an der himel ende / so wil ich euch doch von dannen versamlen / vnd wil euch bringen an den ort / den ich erwelet habe / das mein name daselbs wone.

10. Sie sind doch ja deine knechte vnd dein volck / die du erlöset hast / durch deine grosse krafft / vnd mechtige hand.

10. Volentiū t. n. t. & secunda qu. servum t.

11. Ach HERR / laß deine ohren auffmercken auff das gebet deines knechts / vnd auffs gebet deiner knechte / die da begeren deinen namen zu fürchten / vnd laß deinem knechte heute gelingen / vnd gib jm barmhertzigkeit für diesem manne / denn ich war des königs schencke.

7. [6] Graviter peccavimus tibi, & nō custodivimus præcepta, & [t] statuta, & judicia, quæ præcepisti Moseh servo tuo.

8. Memento quæso verbi quod mandasti Moseh servo tuo, dicendo, Vos prævaricabimini, ego [8] vero dispergam vos in populos.

9. [7] Quum autem reversi fueritis ad me, & custodieritis præcepta mea, & feceritis: si fuerit expulsio vestra ad extremum cœli, illuc congregabo vos, & adducam eos, ad locum quem elegi, [8] ut illic collocarem nomen meum.

10. Ipsi autem servi tui, & populus tuus *sunt*, quos redemisti [9] fortitudine tua maxima, & manu tua fortissima.

11. Quæso ô Jehova, sit quæso auris tua attendens & ad orationem servi tui, & ad orationem servorum tuorum, [10] qui cupiunt timere nomen tuum: & successum prosperū da quæso servo tuo hodie, & da eum in misericordias corā viro illo. Ego autem eram pincerna regis.

7. Vanitate seducti sumus, & non custodivimus mandatum tuum, & cæremonias, & judicia quæ præcepisti Moysi famulo tuo.

8. Memento verbi quod mandasti Moysi servo tuo, dicens, Cùm transgressi fueritis, ego dispergam vos in populos.

9. Et si revertamini ad me, & custodiatis præcepta mea, & faciatis ea: etiamsi abducti fueritis ad extrema cœli, inde congregabo vos, & reducam in locum quem elegi, ut habitaret nomen meum ibi.

10. Et ipsi servi tui, & populus tuus, quos redemisti in fortitudine tua magna, & in manu tua valida.

11. Obsecro Domine, sit auris tua attendens adorationem servi tui, & ad orationem servorum tuorum, qui volunt timere nomen tuum: & dirige servum tuum hodie, & da ei misericordiam ante virum hunc. ego enim eram pincerna regis.

7. Διαλύσει διελύσαμεν πρὸς σέ, καὶ οὐκ ἐφυλάξαμεν τὰς ἐντολάς σου καὶ τὰ προστάγματα καὶ τὰ κρίματα, ἃ ἐνετείλω τῷ Μωυσῇ παιδί σου.

8. Μνήσθητι δὴ τὸν λόγον ὃν ἐνετείλω Μωυσῇ τῷ παιδί σου λέγων, ἐὰν ἀσυνθετήσητε ὑμεῖς, ἐγὼ διασκορπιῶ ὑμᾶς ἐν τοῖς λαοῖς.

9. Καὶ ἐὰν ἐπιστρέψητε πρός με, καὶ φυλάξητε τὰς ἐντολάς μου καὶ ποιήσητε αὐτάς, καὶ ἐὰν ᾖ ἡ διασπορὰ ὑμῶν ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ, ἐκεῖθεν συνάξω αὐτοὺς, καὶ εἰσάξω αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐξελεξάμην κατασκηνῶσαι τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ.

10. Καὶ αὐτοὶ παῖδές σου καὶ λαός σου, οὓς ἐλυτρώσω ἐν τῇ δυνάμει σου τῇ μεγάλῃ, καὶ ἐν τῇ χειρί σου τῇ κραταιᾷ.

11. Δὴ κύριε ἔστω τὸ οὖς σου προσέχον εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ δούλου σου, καὶ εἰς τὴν προσευχὴν παίδων σου τῶν θελόντων φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου. καὶ εὐόδωσον δὴ τῷ παιδί σου σήμερον, καὶ δός αὐτὸν εἰς οἰκτιρμοὺς ἐνώπιον τοῦ ἀνδρὸς τούτου, καὶ ἐγὼ ἤμην οἰνοχόος τῷ βασιλεῖ.

Das II. Cap.

Cap. 2.

1. in mense Nisan (qui mensis Hebræis est primus, partim Martio partim Aprili respondens) anno duarum-decadum A. regi. 2. & non fueram (scil. antea) malus (scil. facie) &c. 3. facies tua mala & tu, non (certè) in agrotans. sc. et. 4. mala erunt facies mea, &

IM monden Nissan des zwentzigsten jars des königes Arthahsastha / da wein für jm stund / hub ich den wein auff / vnd gab dem könige / vnd ich sahe trawriglich für jm.

2. Da sprach der könig zu mir / Warumb sihestu so vbel? du bist ja nicht kranck? das ists nicht / sondern du bist schwermütig. Ich aber furcht mich fast seer.

3. Vnd sprach zum könige / Der könig lebe ewiglich / Solt ich nicht vbel sehen? Die stad / da das hauß der begrebniß meiner veter ist / ligt wüste / vnd jre thor sind mit fewr verzehret.

CAP. II.

ET fuit, [1] mense Nisan, anno vicesimo Arthahsasthe regis, vinum *erat* ante eum: tum accepi vinum illud, & tradidi regi: [2] nō ferā autē *antea* tristis coram eo.

2. Dixit itaq; mihi rex, Quare [3] vultus tuus tristis est, quū non ægrotes? nō *est* hoc nisi malum cordis. Et timui multū admodum.

3. Tum dixi regi, Rex in æternum vivat: cur non [4] esset tristis vultus meus, quum urbs illa, domus sepulchrorum patrum meorum deserta *sit*, & portæ ejus consumptæ sint igni?

CAP. II.

FActum est autem in mense Nisan, anno vicesimo, Artaxerxis regis, & vinum erat ante eum, & levavi vinum, & dedi regi: & eram quasi languidus ante faciem ejus.

2. Dixitque mihi rex, Quare vultus tuus tristis est, cùm te ægrotum non videam? non est hoc frustra, sed malum nescio, quod in corde tuo est. Et timui valde, ac nimis:

3. Et dixi regi, Rex in æternum vive: quare non mœreat vultus meus, quia civitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ ejus combustæ sunt igni?

Κεφαλ. β΄.

ΚΑὶ ἐγένετο ἐν μηνὶ Νισὰν ἔτους εἰκοστοῦ Ἀρθασασθὰ βασιλεῖ, καὶ ἦν ὁ οἶνος ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἔλαβον τὸν οἶνον, καὶ ἔδωκα τῷ βασιλεῖ· καὶ οὐκ ἦν ἕτερος ἐνώπιον αὐτοῦ.

2. Καὶ εἶπέ μοι ὁ βασιλεύς, διατί τὸ πρόσωπόν σου πονηρόν, σὺ δὲ οὐκ εἶ ἀρρωστῶν; καὶ οὐκ ἔστι τοῦτο εἰ μὴ πονηρία καρδίας. καὶ ἐφοβήθην πολὺ σφόδρα.

3. Καὶ εἶπα τῷ βασιλεῖ, ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα ζήτω. διατί οὐ μὴ γένηται πονηρὸν τὸ πρόσωπόν μου διότι ἡ πόλις οἶκος μνημείων πατέρων μου ἠρημώθη, καὶ αἱ πύλαι αὐτῆς κατεβρώθησαν ἐν πυρί;

Nehemias Regis Artaxerxis pincerna pro populo in Iudæa ... tio.

Da

Et

Et

Καὶ

Nehemi-sa, literis & comitatu ab Artaxarxe instructus, adit Jerusalē.

4. Καὶ εἶπέ μοι ὁ βασιλεύς, περὶ τίνος τούτου σὺ ζητεῖς; καὶ προσηυξάμην πρὸς Κύριον Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ.

5. Καὶ εἶπα τῷ βασιλεῖ, εἰ ἐπὶ τὸν βασιλέα ἀγαθὸν, καὶ εἰ ἀγαθυνθήσεται ὁ παῖς σου ἐνώπιόν σου, ὥστε πέμψαι αὐτὸν ἐν Ἰούδα εἰς πόλιν μνημείων πατέρων μου, καὶ ἀνοικοδομήσω αὐτήν.

6. Καὶ εἶπέ μοι ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ παλλακὴ ἡ καθημένη ἐνώπιον αὐτοῦ, ἕως πότε ἔσται ἡ πορεία σου, καὶ πότε ἐπιστρέψεις; καὶ ἠγαθύνθη ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπέστειλέ με, καὶ ἔδωκα αὐτῷ ὅρον.

7. Καὶ εἶπα τῷ βασιλεῖ, εἰ ἐπὶ τὸν βασιλέα ἀγαθὸν, δότω μοι ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς ἐπάρχους πέραν τοῦ ποταμοῦ, ὥστε παραγαγεῖν με ἕως ἔλθω ἐπὶ Ἰούδαν.

8. Καὶ ἐπιστολὴν ἐπὶ Ἀσὰφ φύλακα τοῦ παραδείσου ὅς ἐστι τῷ βασιλεῖ, ὥστε δοῦναί μοι ξύλα στεγάσαι τὰς πύλας τῆς βαρέως τοῦ οἴκου, καὶ εἰς τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, καὶ εἰς οἶκον εἰς ὃν εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν. καὶ ἔδωκέ μοι ὁ βασιλεὺς ὡς χεὶρ Θεοῦ ἡ ἀγαθὴ ἐπ' ἐμέ.

9. Καὶ ἦλθον πρὸς τοὺς ἐπάρχους πέραν τοῦ ποταμοῦ. καὶ ἔδωκα αὐτοῖς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ βασιλέως. καὶ ἀπέστειλε μετ' ἐμοῦ ὁ βασιλεὺς ἀρχηγοὺς δυνάμεως καὶ ἱππεῖς.

10. Καὶ ἤκουσε Σαναβαλὰτ ὁ Ἀρωνὶ, καὶ Τωβίας ὁ δοῦλος ὁ Ἀμμωνί, καὶ πονηρὸν αὐτοῖς ἐγένετο. καὶ ἐλυπήθησαν ὅτι ἥκει ἄνθρωπος ζητῆσαι ἀγαθὸν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ.

11. Καὶ ἦλθον εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ ἤμην ἐκεῖ ἡμέρας τρεῖς.

12. Καὶ ἀνέστην νυκτὸς ἐγὼ καὶ ἄνδρες ὀλίγοι μετ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἀπήγγειλα ἀνθρώπῳ ὅτι ὁ Θεὸς δίδωσιν εἰς καρδίαν μου τοῦ ποιῆσαι μετὰ τῆς Ἰερουσαλήμ, καὶ κτῆνος οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ, εἰ μὴ τὸ κτῆνος ὃ ἐγὼ ἐπιβαίνω ἐπ' αὐτῷ.

13. Καὶ ἐξῆλθον διὰ τῆς πύλης γαὶ νυκτὸς πρὸς στόμα πηγῆς

τοῦ

4. Et ait mihi rex, pro qua re postulas? Et oravi Deum cœli:

5. Et dixi ad regem, Si videtur regi bonum, & si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam ad civitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam.

6. Dixitque mihi rex, et regina, quæ sedebat juxta eum, usque ad quod tempus erit iter tuum, & quādo reverteris? & placuit ante vultum regis, & misit me: & constitui ei tempus:

7. Et dixi regi, Si regi videtur bonum, epistolas det mihi ad duces regionis trans flumen, ut traducant me, donec veniam in Judæam:

8. Et epistolam ad Asaph custodem saltus regis, ut det mihi ligna, ut tegere possim portas templi, turres domus, & muros civitatis & domum quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex juxta manum Dei mei bonam mecum,

9. Et veni ad duces regionis trans flumen, dedique eis epistolas regis. Miserat autem rex mecum principes militum, & equites.

10. Et audierunt Sanaballat Horonites, & Tobias servus Ammanites: & cōtristati sunt afflictione magna, quòd venisset homo, qui quæreret prosperitatē filiorum Israel.

11. Et veni Jerusalem, & eram ibi tribus diebus:

12. Et surrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & non indicavi cuiquam quid Deus dedisset in corde meo, ut facerem in Jerusalem: & jumentū non erat mecum, nisi animal cui sedebam.

13. Et egressus sum per portam vallis nocte, &

ante

4. Et dixit mihi rex, 5 Pro quanam re postulas? Tum oravi ad Deum cœli.

5. Postea dixi regi, Si 6 regi bonum *est*, & si placet servus tuus coram te, *postulo* ut mittas me 7 in Jehudah ad urbem sepulchrorum patrū meorum, 8 ut reædificem eam.

6. Dixitq; mihi rex, 9 (Regina autem sedebat apud eum) quousq; erit iter tuum, & quando reverteris? Et 10 placuit coram rege: misitq; me, 11 postquā dedi ei tempus.

7. Tum dixi regi, Si 12 regi *est* bonum, epistolas dent mihi *scribæ* ad duces *regionis quæ est*, trans flumen, ut transmittant me, donec veniam in Jehudah.

8. † Et epistolam ad Asaph custodem 13 pomarii, quod *est* regi, ut det mihi ligna ad contignandas portas palatii, quę *erant* domui, & 14 murum urbis, & domum quam ingressus fuero. Dedit itaq; mihi rex juxta manum Dei mei bonam super me.

9. Et veni ad duces *regionis quæ erat* trans flumen, 15 quibus dedi epistolas regis. miserat autē mecum rex principes exercitus, & equites.

10. 16 Audiens vero Sanbalat Horonites, & Tobijah servus ille Ammonites. 17 displicuit eis displicentia magna, quod venisset aliquis ut quęreret bonum filiis Israelis.

11. 18 Tandem veni in Jerusalaim, ubi mansi diebus tribus.

12. Surrexi autem nocte ego, & 19 viri pauci mecum: & nō indicavi cuiquam, quid Deus meus dedisset in corde meo, ut facerem in Jerusalaim: nec jumentum *ullum erat* mecum, nisi jumentum cui insidebam.

13. Et egressus sum 20 per portam vallis noctu, ante fontem

dra-

4. Da sprach der könig zu mir / Was foddersfu denn? Da bat ich den Gott vom himel.

5. Vnd sprach zum könige / Gefellet es dem könige vnd deinen knechten für dir / das du mich sendest in Juda / zu der stadt des begrebniß meiner veter / das ich sie bawe?

6. Vnd der könig sprach zu mir / vnd die königin die neben jm saß / Wie lange wird deine reise weren? vnd wenn wirstu widerkomen? Vnd es gefiel dem könige / das er mich hin sendete. Vnd ich setzete jm eine bestimpte zeit.

7. Vnd sprach zum könige / Gefellet es dem könige / so gebe er mir brieffe an die landpfleger jenseid des wassers / das sie mich hinüber geleiten / biß ich kome in Juda.

8. Vnd brieffe an Assaph dem holtzfürsten des königs / das er mir holtz gebe zu balcken der pforten am palast / die im hause vnd an der stadt mauren sind / vnd zum hause da ich einziehen sol. Vnd der könig gab mir nach der guten hand meines Gottes vber mir. 1428:

9. Vnd da ich kam zu den landpflegern jenseid des wassers / gab ich jnen des königs brieffe. Vnd der könig sandte mit mir die heuptleute vnd reuter.

10. Da aber das hörete Saneballat der Horoniter / vnd Tobia ein Ammonitisch knecht / verdroß es sie seer / das ein mensch komen were / der gutes suchet für die kinder Israel.

11. Vnd da ich gen Jerusalem kam / vnd drey tage da gewesen war.

12. Macht ich mich des nachts auff / vnd wenig menner mit mir / denn ich saget keinem menschen / was mir mein Gott eingegeben hatte zu thun an Jerusalem. Vnd war kein thier mit mir / on da ich auff reit.

13. Vnd ich reit zum thalthor aus bey der nacht / für

 dem

5. *super quo hoc tu quærens, (sc. es) & o.* 6. *super Rege b. & si bonus erit s.* 7. *ad J.* 8. *& ædificabo eam.* 9. *& conjunx sedens (sc. erat) a.e. usque quando erit.* 10. *bonum fuit.* 11. *& dedi ei t.* 12. *super rege b. e. d. m. super duces transitus (sic infra) fluminis.* 13. *Pardes (.i. paradisi sive horti vel saltus amœnissimi, fructiferis præsertim myrtinis arboribus consiti. cujusmodi fuit regio à Libano ad Antilibanum, in cujus summa extremitate fuit oppidum nomine Paradisi, de quo Plinius & Ptol.) qui R.* 14. *muro urb. & domus. q. ingrediar ad eam.* 15. *& dedi illis ep.* 16. *& audivit.* 17. *& malum fuit* (scil. *visum) eis malum magnū, q. venisset homo ad quærendum.* 18. *& veni ad J. & fui ibi d. t.*

19. *virorum parum m. & non i. homini, q. D. m. d. ad cor meum, ad faciendum ipsi Jerusalem. & jumentum non mecum, n. j. quo ego equitans* (sc. *eram) in eo.* pleon. frequens & elegās. 20. *in porta vallis (sc. Josaphat) n. & ad facies fontis dr.*

13. fui conside-rans in muros 3. qui ipsi rupti, (sc. erant) & porta e. peresa-e-rant in igni. & tr.
14. & non l. j. ad transe-undum sub me.
& fui a-scendens in tor-rentem (sc. Ci-dron) n. & fui conside-rans in murum, & rever-sus-sum & veni in po.
16. & ma-gnates (antisti-tes) non sciebant q. a. & q. ego faci-ens (scil. essem:) & Jeh. & s. & he-roib. & an tistitibus, et residuo facienti opus, usq; sic non ind. & dixi ad e-os, Vos vi-dentes (sc. estis) malam, quo nos in eo, (quo in eo i. in quo pleon.) qu. 3. sic-ca (i. va-stata me-tap.) &c.
1414::
14. & non erimus.
15. ipsa bona.
16. ad bo-num. Et audivit Sanbal-lat &c. & subs. n. & d. su-per nos, & d. quodnam verbum (res) hoc, quod vos facientes (estis) an super re-

dem Drachenbrun / vnd an das mistthor / vnd thet mir wehe / das die mauren Jerusalem zurissen waren / vnd die thor mit fewr verzehret.

14. Vnd gieng hinüber zu dem brunthor / vnd zu des königes teich / vnd war da nicht raum meinem thier / das vnter mir hette gehen können.

15. Da zog ich bey nacht den bach hinan / vnd thet mir wehe / die mauren also zu sehen vnd keret vmb / vnd kam zum thalthor wider heim.

16. Vnd die öbersten wusten nicht / wo ich hin gieng / oder was ich machte. Denn ich hatte biß daher den Jüden vnd den priestern / den ratherrn vnd den öbersten / vnd den andern die am werck erbeiten / nichts gesagt.

17. Vnd sprach zu jnen / Jr sehet das vnglück / darinnen wir sind / das Jerusalem wüste ligt / vnd jre thor sind mit fewr verbrandt. Kompt / last vns die mauren Jerusalem bawē / das wir nicht mehr eine schmach sein.

18. Vnd sagt jnen an die hand meines Gottes / die gut vber mir war. Dazu die wort des königes / die er mir geredt hatte. Vnd sie sprachen / So last vns auff sein / Vnd wir baweten / vnd jre hende wurden gesterckt zum guten.

19. Da aber das Saneballat der Horoniter / vnd Tobia der Ammonitisch knecht / vnd Gosem der Araber höret / spotteten sie vnser vnd verachten vns vnd sprachen / Was ist das / das jr thut? Wolt jr wider von dem könige abfallen?

20. Da antwortet ich jnen / vnd sprach / Der Gott von himel wird vns gelingen lassen / Denn wir seine knechte haben vns auffgemacht vnd bawen / Jr aber habt kein theil noch recht / noch gedechtniß in Jerusalem.

draconis & ad portam sterquilinii: atq; 21 consideravi muros Jerusalaim qui erant diruti, portasq; ejus quæ consumptę erant igni.

14. Postea transivi ad portam fontis, & ad piscinam regis, 22 ubi non *erat* locus jumento sub me, ad transeundum.

15. Ascendi igitur per torrentem noctu, & consideravi murum: dein reversus, ingressus sum per portam vallis ac redii.

16. 23 Porro magistratus nesciebant quò abiissē, & quid facerē: neq; Jehudęis, ac sacerdotibus atq; optimatibus, & magistratibus, reliquisq; facientibus opus, huc usq; non indicaveram.

17. Dixi itaq; eis, Vos videtis malū in quo sumus, quia Jerusalaim deserta *est*, & portæ ejus succensæ sunt igni: Venite, & ædificemus murum Jerusalaim 24 ut nō simus ultra *in* opprobrium.

18. Indicavi autem eis manum Dei mei, quod 25 esset bona super me, & etjam verba regis, quæ dixerat mihi: tum dixerunt, Surgamus & ædificemus, & confortaverunt manus suas 26 in bono.

19. Quum autem audisset Sanbalat Horonites, & Tobijah servus Ammonites, & Gesem Arbites, subsannaverunt nos ac despexerunt nos, dixeruntq;, Quid est hoc, quod vos facitis? an contra regem rebellatis?

20. Quibus respondi, dixiq; illis: Deus cœli, ipse 27 dabit nobis prosperum successum: nos ergo servi ejus surgamus & ædificemus: vobis autem nulla *est* portio neq; justitia, neq; memoria in Jerusalaim.

ante fontem draconis, & ad portam stercoris: & considerabam murum Jerusalem dissipatum, & portas ejus consumptas igni.

14. Et transivi ad portam fontis, & ad aquæductum regis, & non erat locus jumento cui sedebam, ut transiret.

15. Et ascendi per torrentem nocte, & considerabam murum: & reversus veni ad portam vallis, & redii.

16. Magistratus autem nesciebant quò abiissem, aut quid ego facerem: sed & Judæis & sacerdotibus, & optimatibus, & magistratibus, & reliquis, qui faciebant opus, usque ad id loci nihil indicaveram.

17. Et dixi eis, Vos nostis afflictionem in qua sumus, quia Jerusalem deserta est, & portæ ejus consumptæ sunt igni: venite, & ædificemus muros Jerusalem, & non simus ultrà opprobrium.

18. Et indicavi eis manum Dei mei quòd esset bona mecum, & verba regis, quæ locutus esset mihi: & ajo, Surgamus, & ædificemus. Et confortatæ sunt manus eorum in bono.

19. Audierunt autem Sanaballat Horonites, & Tobias servus Ammanites, & Gosem Arabs: & subsannaverunt nos, & despexerunt, dixeruntque, Quę est hęc res quam facitis? nunquid contra regem vos rebellatis?

20. Et reddidi eis sermonem, dixique ad eos, Deus cœli ipse nos juvat, & nos servi ejus sumus: surgamus & ædificemus: vobis autem non est pars, & justitia, & memoria in Jerusalem.

τοῦ δράκοντος καὶ εἰς πύλην τῆς κοπρίας· καὶ ἤμην κατανοῶν τοῖς τείχεσιν Ἱερουσαλὴμ τοῖς κατεσπασμένοις, καὶ τὰς πύλας αὐτῆς τὰς ἀνηλωμένας πυρί.

14. Καὶ παρῆλθον ἐπὶ πύλην τῆς πηγῆς καὶ εἰς κολυμβήθραν τοῦ βασιλέως. καὶ οὐκ ἦν τόπος τῷ κτήνει παρελθεῖν ὑποκάτω μου.

15. Καὶ ἤμην ἀναβαίνων διὰ τοῦ χειμάῤῥου νυκτός· καὶ ἤμην κατανοῶν τῷ τείχει, καὶ ἤμην ἐν τῇ πύλῃ τῆς φάραγγος, καὶ ἐπέστρεψα.

16. Καὶ οἱ φυλάσσοντες οὐκ ἔγνωσαν τί ἐπορεύθην, καὶ τί ἐγὼ ποιῶ· καὶ τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς ἐντίμοις καὶ τοῖς στρατηγοῖς, καὶ καταλοίποις τοῖς ποιοῦσι τὰ ἔργα, ἕως τότε οὐκ ἀπήγγειλα.

17. Καὶ εἶπα πρὸς αὐτούς, ὑμεῖς βλέπετε τὴν πονηρίαν ταύτην, ἐν ᾗ ἐσμὲν ἐν αὐτῇ, πῶς Ἱερουσαλὴμ ἔρημος, καὶ αἱ πύλαι αὐτῆς ἐδόθησαν πυρί. δεῦτε καὶ διοικοδομήσωμεν τὸ τεῖχος Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἐσόμεθα ἔτι ὄνειδος.

18. Καὶ ἀπήγγειλα αὐτοῖς τὴν χεῖρα τοῦ θεοῦ ἥ ἐστιν ἀγαθὴ ἐπ' ἐμέ, καὶ εἰς τοὺς λόγους τοῦ βασιλέως οὓς εἶπέ μοι. καὶ εἶπον, ἀναστῶμεν καὶ οἰκοδομήσωμεν. καὶ ἐκραταιώθησαν αἱ χεῖρες αὐτῶν εἰς τὸ ἀγαθόν.

19. Καὶ ἤκουσε Σαναβαλὰτ ὁ Ἀρωνί, καὶ Τωβίας ὁ δοῦλος ὁ Ἀμμωνί, καὶ Γησὰμ ὁ Ἀραβί· καὶ ἐξεγέλασαν ἡμᾶς, καὶ κατεφρόνουν ἡμῶν, καὶ εἶπον, τί τὸ ῥῆμα τοῦτο ὃ ὑμεῖς ποιεῖτε, ἢ ἐπὶ τὸν βασιλέα ὑμεῖς ἀποστατεῖτε;

20. Καὶ ἐπέστρεψα αὐτοῖς λόγον καὶ εἶπον αὐτοῖς, ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ αὐτὸς εὐοδώσει ἡμῖν, καὶ ἡμεῖς δοῦλοι αὐτοῦ καθαροί, καὶ ἀναστησόμεθα καὶ οἰκοδομήσομεν. καὶ ὑμῖν οὐκ ἔστι μερὶς καὶ δικαιοσύνη καὶ μνημόσυνον ἐν Ἱερουσαλήμ.

Nehemias ruinas urbis intuitus, illam reficit, & vicinis cōtra nitentibus respondet.

Catalogus eorum, qui muros Jerusalem ædificarunt.

Κεφαλ. γ΄.

ΚΑὶ ἀνέστη Ελιασοὺβ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ οἱ ἱερεῖς, καὶ ᾠκοδόμησαν τὴν πύλην τὴν προβατικήν· αὐτοὶ ἡγίασαν αὐτήν, καὶ ἔστησαν θύρας αὐτῆς, καὶ ἕως πύργου τῶν ἑκατὸν ἡγίασαν αὐτὸν ἕως πύργου Ανανεήλ.

2. Καὶ ἐπὶ χεῖρας αὐτοῦ ᾠκοδόμησαν ἄνδρες Ιεριχώ, καὶ ἐπὶ χεῖρας αὐτοῦ ᾠκοδόμησεν Ζακχοὺρ υἱὸς Αμαρί.

3. Καὶ τὴν πύλην τὴν ἰχθυηρὰν ᾠκοδόμησαν υἱοὶ Ασανά, αὐτοὶ ἐστέγασαν αὐτήν, καὶ ἐστέγασαν θύρας αὐτῆς καὶ κλεῖθρα αὐτῆς καὶ μοχλοὺς αὐτῆς.

4. Καὶ ἐπὶ χεῖρας αὐτῶν κατέσχεν Μαριμὼθ υἱὸς Ουρία, υἱοῦ Ακκώς· καὶ ἐπὶ χεῖρα αὐτῶν κατέσχε Μοσολλὰμ υἱὸς Βαραχίου υἱοῦ Μασεζεβήλ. καὶ ἐπὶ χεῖρα αὐτῶν κατέσχε Σαδὼκ υἱὸς Βαανά.

5. Καὶ ἐπὶ χεῖρα αὐτῶν κατέσχον οἱ Θεκωεὶμ· καὶ ἰσχυροὶ αὐτῶν οὐκ εἰσήνεγκαν τράχηλον αὐτῶν εἰς δουλείαν τοῦ Κυρίου αὐτῶν.

6. Καὶ τὴν πύλην τοῦ Ιασυνὰ ἐκράτησαν Ιωϊδὰ υἱὸς Φασέκ, καὶ Μεσουλλὰμ υἱὸς Βασωδία, αὐτοὶ ἐστέγασαν αὐτήν, καὶ ἔστησαν θύρας αὐτῆς, καὶ κλεῖθρα αὐτῆς, καὶ μοχλοὺς αὐτῆς.

7. Καὶ ἐπὶ χεῖρα αὐτῶν ἐκράτησε Μαλτίας ὁ Γαβαωνίτης καὶ Αδρὼν ὁ Μηρωνωθίτης, ἄνδρες τῆς Γαβαὼν καὶ τῆς Μασφὰ ἕως θρόνου τοῦ ἄρχοντος τοῦ πέραν τοῦ ποταμοῦ.

8. Καὶ ἐπὶ χεῖρα αὐτῶν ἐκραταίωσαν Οζιὴλ υἱὸς Αραχίου πυρωτῶν· καὶ ἐπὶ χεῖρα αὐτοῦ ἐκραταίωσεν Ανανίας υἱὸς τῶν μυρεψῶν, καὶ ἔθηκαν Ιερουσαλὴμ ἕως τοῦ τείχους τοῦ πλατέος.

9. Καὶ ἐπὶ χεῖρα αὐτῶν ἐκραταίωσεν Ραφαίας υἱὸς Σοὺρ ἄρχων ἡμίσους περιχώρου Ιερουσαλήμ.

10. Καὶ ἐπὶ χεῖρα αὐτῶν ἐκράτησεν Ιεδαίας υἱὸς Ερωμὰφ καὶ

κα

CAP. III.

ET surrexit Eliasib sacerdos magnus, & fratres ejus sacerdotes: & ædificaverunt portam gregis: ipsi sanctificaverunt eam, & statuerunt valvas ejus, & usque ad turrim centum cubitorum sanctificaverunt eam, usque ad turrim Hananeel.

2. Et juxta eum ædificaverunt viri Jericho: & juxta eum ædificavit Zacchur filius Amri.

3. Portam autem piscium ædificaverunt filii Asnaa: ipsi texerunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vectes.

4. Et juxta eos ædificavit Marimuth filius Uriæ, filii Accus. Et juxta eum ædificavit Mosollam filius Barachiæ, filii Mesezebel: & juxta eos ædificavit Sadoc filius Baana:

5. Et juxta eos ædificaverunt Thecueni: optimates autem eorum non supposuerunt colla sua in opere Domini sui.

6. Et portam veterem ædificaverunt Jojada filius Phasea, & Mosollam filius Besodia: ipsi texuerunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras & vectes.

7. Et juxta eos ædificaverunt Meltias Gabaonites, & Jadon Meronathites, viri de Gabaon & Maspha, pro duce, qui erat in regione trans flumen.

8. Et juxta eum ædificavit Eziel filius Araja aurifex: & juxta eum ædificavit Ananias filius pigmentarii: & dimiserunt Jerusalem usque ad murum plateæ latioris.

9. Et juxta eum ædificavit Raphaja filius Hur, princeps vici Jerusalem.

10. Et juxta eum ædificavit Jedaja filius Haro-

maph

CAP. III.

POst hæc surrexit Eliasib sacerdos maximus & fratres ejus sacerdotes, & ædificaverunt portam 1 pecorum: Ipsi apparaverunt eam, & statuerunt ostia eius 2 usq; *ad* turrim Meab, apparaverunt eam, *&* usq; *ad* turrim Hanaeel.

2. Et 3 juxta locum ejus ædificaverunt viri Jeriho: & juxta locum ejus ædificavit Zachur filius Imri.

3. Portam autem piscium ædificaverunt filii Hasenaah: ipsi contignaverunt eã, ac statuerunt valvas eius, *&* seras eius & vectes eius:

4. Juxta locum verò eorum 4 instauravit Meremoth filius Uriiah filii Haccos: iuxtaq; locum eorũ instauravit Mesullã filius Berechiah filii Mesezabel: 5 iuxta locum eorum instauravit Sadoc filius Baana.

5. Juxta quorum locum instauraverũt Thecoitæ: majores verò eorum non adduxerunt collum suum in opus domini sui.

6. Portam verò veterem instauraverunt Jejada filius Paseah, & Mesullam filius Besodiah. hi cõtignaverunt eam, & statuerunt valvas eius, & seras ejus & vectes eius:

7. 6 Juxta locum eorum instauravit Melatiah Gibonites, & Jadon Meronothites; *&* viri Gibon & Mispah pro solio ducis *regionis sitæ* trãs flumen:

8. Juxta locum verò eius instauravit Uzziel filius Harhaiah aurifices, atq; iuxta locum eius instauravit Hananiah filius Haracahim. 7 instauraverunt inquã Jerusalaim usq; *ad* murum latum.

9. Præterea iuxta locum eorum instauravit Rephaiah filius Hur princeps 8 mediæ partis Jerusalaim.

10. Et iuxta locum eorum instauravit Jedaiah filius Haru-

maph,

Das III. Cap.

UNd Eliasib der hohepriester macht sich auff mit seinen brüdern den priestern/ vñ baweten das schaffthor / Sie heiligeten es vnd setzten seine thür ein/ sie heiligeten es aber biß an den thurm Mea/ nemlich/ biß an den thurm Hananeel.

2. Neben im baweten die menner von Jeriho / auch bawete neben jm Sachur/ der son Imri.

3. Aber das fischthor baweten die kinder Senaa / sie decketen es vnd setzten seine thür ein/ schlösser vnd riegel.

4. Neben sie bawete Meremoth der son Uria/ des sons Hakoz. Neben sie bawete Mesullam der son Berechja/ des sons Mesesabeel. Neben sie bawete Zadok der son Baena.

5. Neben sie baweten die von Thekoa/ aber jre gewaltigen brachten jren halß nicht zum dienst jrer herrn.

6. Das altethor bawete Jojada der son Passeah / vnd Mesullam der son Besodja/ Sie decketen es vnd setzten ein seine thür / vnd schlösser vnd riegel.

7. Neben sie baweten Melathia von Gibeon / vnd Jadon von Merono / menner von Gibeon vnd von Mizpa/ am stuel des landpflegers disseid des wassers.

8. Neben jm bawete Usiel/ der son Harhaja der goldschmied. Neben jm bawete Hananja der son der apotecker/ vnd sie baweten aus zu Jerusalem biß an die breite mauren.

9. Neben jm bawete Rephaja/ der son Hur/ der öberst des halben viertheils zu Jerusalem.

10. Neben jm bawete Jedaja/ der son Harumaph / ge-

Cap. 3.

1. *gregis: ipsi sanctificaverunt e.*
2. *& usq; t. M. & sanctificaverunt e.*
3. *super manum e. &. V. J. & super manum (sic deinceps) eius.*
4. *fortificavit* sic infra.
5. *& super manum e. fort. S. f. B. & super manum e. fortif. T. & illustres e.*
6. *& super manum e.*
7. *& reliquerunt Jer. (scil. extendendo eam) usque.*
8. *dimidii tractus J.* sic infra.

9. & super manum e. fortif.

10. & super manum eius fortif.

11. chiliadem cubiti.
12. ædificabit e. & statuet, fut. pro præt.
13. Schelach, quæ Johannis, 9. v 7. dicitur piscina Schiloach vel Siloe, vel etiam appellative intelligendo Schelach .i. emissionis vel extensionis .i. horti pomiferi huc & illuc ramos vel propagines suas extendentis) ad hort. R. & usque.
14. super manum eius fortificavit H. pr. dimidii tractus C. ad tractum suum.
15. ascensus armatura (.i. armamentarii) Miktsoah (sc. appellati, a situ prærupto. 2. Par. 26. v 9 sic infra. vel anguli .i. angularis) post e. ardenter egit (.i. flagrante animo) roboravit.

gen seinem hause vber. Neben im bawete Hattus / der son Hasabenja.

11. Aber Malchia der son Harim / vnd Hasub der son Pahat Moab / baweten zwey stücke / vnd den thurn bey dem ofen.

12. Neben im bawete Sallum / der son Halohes / der öberste des halben vierteils zu Jerusalem / er vnd seine töchter.

13. Das thalthor bawet Hanun / vnd die bürger von Sanoah / Sie bawetens vnd setzten ein seine thür / schlösser vnd riegel / vnd tausent ellen an der mauren / biß an das mistthor.

14. Das mistthor aber bawet Malchia der son Rechab / der oberst des vierteils der weingertner / er bawet es / vnd setzet ein seine thür / schlösser vnd riegel.

15. Aber das brunthor bawete Sallum der son Chalhose / des oberst des vierteils zu Mizpa / Er bawets vnd deckets / vnd setzet ein seine thür / schlösser vnd riegel / Dazu die mauren am teich Seloah bey dem garten des königs / biß an die stuffen / die von der stadt Dauid erab gehen.

16. Nach im bawet Nehemja der son Asbuk / der öberst des halben vierteils zu Bethzur / biß gegen die greber Dauid vber / vnd biß an den teich Asaja / vnd biß an das hauß der helden.

17. Nach im baweten die Leuite / Rehum der son Bani. Neben im bawete Hasabja der oberst des halben vierteils zu Kegila in seinem vierteil.

18. Nach im baweten jre brüder Banai der son Henadad / der oberst des halben vierteils zu Kegila.

19. Neben im bawete Eser / der son Jesua / der oberst zu Mizpa / zwey stück den winckel hinan / gegen dem harnisch hause.

maph, & contra domum suam: 9 juxta cujus locum instauravit Hattus filius Hasabnejah.
11. Mensuram secundam instauravit Malchijah filius Harim, & Hasub filius Pahath-Moab, & turrim furnorum.
12. 10 juxta cujus locum instauravit Sallum filius Halohes, princeps dimidiæ partis regionis Jerusalaim, ipse & filiæ ejus.
13. Portam vallis instauravit Hanun, & habitatores Zanoah: ipsi ædificaverũt eam, statueruntq; valvas ejus, seras ejus & vectes ejus, & 11 mille cubitos in muro, usq; *ad* portam stercorum.
14. Portam autem stercorum ædificavit Malchijah filius Rechab princeps regionis Beth-hacharem: ipse 12 ædificavit eam, & statuit valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus.
15. Portam autem fontis instauravit Sallun filius Cholhozeh princeps regionis Mispah: ipse ædificavit eam, texitq; eam, ac statuit valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus: & murum piscinæ 13 pomarii, *juxta* hortum regis usq; *ad* gradus descendentes de civitate Davidis.
16. Post eum instauravit Nehemjah filius Azbuc princeps dimidiæ partis regionis Beth-sur, usq; contra sepulchra Davidis, & usq; *ad* piscinam illam *affabre* factã, & usq; *ad* domum fortium.
17. Post istum instauraverunt Levitæ: Rehum filius Bani: 14 juxta cujus locum instauravit Hasubjah princeps dimidiæ partis regionis Ceilah in regione sua.
18. Post istum instauraverunt fratres eorum Bauvai filius Henadad princeps dimidiæ partis regionis Ceilah.
19. Instauravit autẽ juxta locum ejus Ezer filius Jesua princeps Mispah mensuram secundam *à loco, qui erat* è regione 15 ascensus armorum anguli.

maph contra domum suam: & juxta eum ædificavit Hattus filius Hasebonjæ.
11. Mediam partem vici ædificavit Melchias filius Herem, & Hasub filius Phahat Moab, & turrim furnorum.
12. Et juxta eum ædificavit Sellum filius Alohes princeps mediæ partis vici Jerusalem, ipse & filiæ ejus.
13. Et portam vallis ædificavit Hanun, & habitatores Zanoe: ipsi ædificaverunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras & vectes, & mille cubitos in muro, usq; ad portam sterquilinii.
14. Et portam sterquilinii ædificavit Melchias filius Rechab, princeps vici Bethacharam: ipse ædificavit eã & statuit valvas ejus, & seras & vectes.
15. Et portam fontis ædificavit Sellum filius Cholhoza, princeps pagi Maspha: ipse ædificavit eam, & texit, & statuit valvas ejus, & seras & vectes, & muros piscinæ Siloe in hortum regis, & usque ad gradus, qui descẽdunt de civitate David.
16. Post eum ædificavit Nehemias filius Azboc princeps dimidiæ partis vici Bethsur, usque contra sepulchrum David, & usque ad piscinam, quæ grandi opere constructa est, & usque ad domum fortium.
17. Post eum ædificaverunt Levitæ, Rehum filius Benni: post eum ædificavit Hasebjas princeps dimidiæ partis vici Ceilæ in vico suo.
18. Post eum ædificaverunt fratres eorum Banai filius Henadad, princeps dimidiæ partis Ceilæ.
19. Et ædificavit juxta eum Azer filius Josue, princeps Maspha mensuram secundam, contra ascensum firmissimi anguli.

κατέναντι οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ χεῖρα αὐτοῦ ἐκράτησεν Ἀττοὺς υἱὸς Ασαβανία.

11. Καὶ μέτρον δεύτερον ἐκράτησεν Μελχίας υἱὸς Ηράμ, καὶ Ἀσοὺβ υἱὸς Φαὰτ Μωάβ, καὶ ἕως πύργου τῶν θανουρείμ.

12. Καὶ ἐπὶ χεῖρα αὐτοῦ ἐκράτησε Σαλλοὺμ υἱὸς Σαλώης ἄρχων ἡμίσους περιχώρου Ἱερουσαλήμ· αὐτὸς καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ.

13. Τὴν πύλην τῆς φάραγγος ἐκράτησαν. Ανοὺν καὶ οἱ κατοικοῦντες, Ζανώ, αὐτοὶ ᾠκοδόμησαν αὐτὴν, καὶ ἔστησαν θύρας αὐτῆς, καὶ κλεῖθρα αὐτῆς, καὶ μοχλοὺς αὐτῆς, καὶ χίλιοι πήχεις ἐν τῷ τείχει ἕως τῆς πύλης τῆς κοπρίας.

14. Καὶ τὴν πύλην τῆς κοπρίας ἐκράτησε Μελχίας υἱὸς Ρηχάβ, ἄρχων περιχώρου Βηθαχχαράμ, αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ. καὶ ἐσκέπασαν αὐτὴν, καὶ ἔστησαν θύρας αὐτῆς, καὶ κλεῖθρα αὐτῆς, καὶ μοχλοὺς αὐτῆς.

15. Τὴν δὲ πύλην τῆς πηγῆς ἠσφαλίσατο Σολὼν υἱὸς Χαλεζί, ἄρχων μέρους τῆς Μασφά, αὐτὸς ἐξῳκοδόμησεν αὐτὴν καὶ ἐστέγασεν αὐτὴν, καὶ ἔστησε τὰς θύρας αὐτῆς καὶ μοχλοὺς αὐτῆς· καὶ τὸ τεῖχος τῆς κολυμβήθρας τοῦ Σιλωὰ εἰς τὸν κῆπον τοῦ βασιλέως, καὶ ἕως τῶν βαθμῶν τῶν καταβαινόντων ἀπὸ πόλεως Δαυίδ.

16. Ὀπίσω αὐτοῦ ἐκράτησε Νεεμίας υἱὸς Ἐζβοὺχ ἄρχων ἡμίσους περιχώρου Βηθσοὺρ ἕως κήπου τάφου Δαυίδ, καὶ ἕως τῆς κολυμβήθρας τῆς γεγονυίας καὶ ἕως οἴκου τῶν δυνατῶν.

17. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησαν οἱ Λευῖται, Ραοὺμ υἱὸς Βανεά. ἐπὶ χεῖρα αὐτοῦ ἐκράτησεν Ἀσαβίας ἄρχων ἡμίσους περιχώρου Κεηλὰ τῷ περιχώρῳ αὐτοῦ.

18. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησαν ἀδελφοὶ αὐτῶν Βαβαὶ υἱὸς Ηδαναάδ, ἄρχων ἡμίσους περιχώρου Κεηλά.

19. Καὶ ἐκράτησεν ἐπὶ χεῖρα αὐτοῦ Ἀζοὺρ υἱὸς Ἰησοῦ ἄρχων τοῦ Μασφὰ μέτρον δεύτερον ἐξεναντίας ἀναβάσεως τῶν ὅπλων τῆς συναπτούσης εἰς τὴν γωνίαν.

Catalogus eorũ, qui muros Jerusalem ædificarũt.

Catalogus eorum, qui muros Jerusalem ædificarunt.

20. Οπίσω εἰς τὸ ὄρος αὐτοῦ ἐκράτησε Βαρὲχ υἱὸς Ζαβὲ μέτρον δεύτερον ἀπὸ τῆς γωνίας ἕως θύρας οἴκου Ελιασὲβ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου.

21. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησε Μεραμὼθ υἱὸς Ουρία υἱοῦ Ακκὼς μέτρον δεύτερον ἀπὸ θύρας οἴκου Ελιασὲβ ἕως συντελείας οἴκου Ελιασὲβ.

22. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησαν οἱ ἱερεῖς ἄνδρες Αχεχάρ.

23. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησε Βενιαμὶν καὶ Ασσὲβ κατέναντι οἴκου αὐτῶν. καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησεν Αζαρίας υἱὸς Μαασέου υἱοῦ Ανανίου ἐχόμενα οἴκου αὐτοῦ.

24. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησε Βανὶ υἱὸς Ηναδὰδ μέτρον δεύτερον, ἀπὸ τοῦ οἴκου Αζαρίου ἕως τῆς γωνίας καὶ ἕως τῆς καμπῆς.

25. Φαλάλ υἱοῦ Ουζαῒ, ἐξεναντίας τῆς γωνίας καὶ τοῦ πύργου τοῦ ἐξέχοντος ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως ἀνώτερος τῆς αὐλῆς τῆς φυλακῆς. καὶ μετ' αὐτὸν Φαδαΐα υἱὸς Φόρος.

26. Καὶ οἱ Ναθινιμ ἦσαν οἰκοῦντες ἐν τῷ Ωφαλ ἕως ἀπέναντι κήπου πύλης τοῦ ὕδατος εἰς ἀνατολάς, καὶ ὁ πύργος ὁ ἐξέχων.

27. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησαν οἱ Θεκωὶμ μέτρον δεύτερον ἐξεναντίας τοῦ πύργου τοῦ μεγάλου τοῦ ἐξέχοντος, καὶ ἕως τοῦ τείχους τοῦ Αφλά.

28. Ανώτερον πύλης τῶν ἵππων ἐκράτησαν οἱ ἱερεῖς, ἀνὴρ ἐξεναντίας οἴκου ἑαυτοῦ.

29. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησε Σαδὼκ υἱὸς Εμμὴρ ἐξεναντίας οἴκου ἑαυτοῦ. καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησε Σαμαΐα υἱὸς Σεχενία φύλαξ τῆς πύλης τῆς ἀνατολῆς.

30. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησεν Ανανίας υἱὸς Σελλεμία, καὶ Ανὼν υἱὸς Σελὲφ ὁ ἕκτος μέτρον δεύτερον. καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησε Μεσολλὰμ υἱὸς Βαραχίου ἐξεναντίας γαζοφυλακίου αὐτοῦ.

Και

20. Post eum in monte ædificavit Baruch filius Zachai mensuram secundam, ab angulo usque ad portam domus Eliasib sacerdotis magni.
21. Post eum ædificavit Merimuth filius Uriæ filii Haccus, mensuram secundam, à porta domus Eliasib, donec extenderetur domus Eliasib.
22. Et post eum ædificaverunt sacerdotes viri de campestribus Jordanis.
23. Post eum ædificavit Benjamin & Hasub contra domum suam: & post eum ædificavit Azarjas filius Maasiæ filii Ananjæ contra domum suam.
24. Post eum ædificavit Bennui filius Henadad mensuram secundam, à domo Azarjæ usque ad flexuram, & usque ad angulum.
25. Phalel filius Ozi contra flexuram, & turrim, quæ eminet de domo regis excelsa, id est in atrio carceris: post eum Phadaja filius Pharos.
26. Nathinæi autem habitabant in Ophel, usque contra portam aquarum, ad orientem, & turrim, quæ prominebat.
27. Post eum ædificaverunt Thecueni mensuram secundã è regione, à turre magna & eminente usque ad murum templi.
28. Sursum autem ad portam equorum ædificaverunt sacerdotes, unusquisque contra domum suam.
29. Post eos ædificavit Sadoc filius Emmer contra domum suam. Et post eum ædificavit Semaja filius Sechenjæ, custos portæ orientalis.
30. Post eum ædificavit Hananja filius Selemjæ, & Hanun filius Seleph sextus mensuram secundam: post eum ædificavit Mosollam filius Barachjæ, contra Gazophylacium suum.

Post

20. Post eum accendit sese, & instauravit Baruch filius Zacchai mensuram secundam, ab illo angulo usq; *ad* ostium domus Eljasib, sacerdotis magni.
21. Post istum instauravit Meremoth filius Urijah filii Haccos mensuram secundam, ab 16 introitu domus Eljasib, usq; *ad* finem domus Eljasib.

22. Post quẽ instauraverunt sacerdotes, viri planitiei.

23. Post istũ instauravit Binjamin & Hasub contra domum suam: post 17 quem instauravit Azarjah filius Maasejah filii Ananjah apud domum suam.
24. Post istũ instauravit Binnui filius Henadad mensurã secundam, à domo Azarjah usq; ad angulum, 18 usq; *ad* angulum inquam.

25. Palal filius Uzai 19 contra angulum, & turrim, quæ egrediebatur è domo regis, excelsam, quæ *erat* in atrio carceris: post eum Pedajah filius Paros.
26. Porro Nethinæi 20 qui habitabant in arce, usq; *ad locum qui est* è regione portæ aquarum ad orientem, & turrim 21 prominentem,
27. Post ipsum instauraverunt Thecoitæ mensuram secundam, à *loco qui est* è regione turris magnæ prominentis, 22 usq; *ad* murũ illius arcis.
28. A porta equorũ instauraverunt sacerdotes quisq; è regione domus suæ.

29. Post eum instauravit Sadoc filius Immer è regione domus suæ: post istum verò instauravit Semaaiah filius Sechanjah custos portæ orientalis.
30. 23 Post quem instauravit Hananjah filius Selemjah, & Hanun filius Salaph sextus mensuram secundam. Post istũ instauravit Mesullam filius Berechjah è regione cubiculi sui.

Post

20. Nach jm auff dem berge bawete Baruch/ der son Sabai/ zwey stück im winckel/ biß an die haußthür Eliasib/ des hohenpriesters.

21. Nach jm bawete Meremoth/ der son Vria/ des sons Hakoz / zwey stück von der haußthür Eliasib / biß ans ende des hauses Eliasib.

22. Nach jm baweten die priester/ die menner aus den gegenden.
23. Nach dem bawete Benjamin vnd Hasub gegen jrem hause vber. Nach dem bawete Asarja der son Maeseja/ des sons Anania neben seinem hause.
24. Nach jm bawete Benui der son Henadad/ zwey stück vom hause Asarja/ biß an den winckel/ vnd biß an die ecken.

25. Palal der son Vsai/ gegen dem winckel vnd dem hohenthurn der vom königs hause eraus sihet/ bey dem kerckerhofe. Nach jm Pedaja der son Pareos.
26. Die Nethinim aber woneten an Ophel / biß an das wasserthor gegen morgen da der thurn eraus sihet.

27. Nach dem baweten die von Thekoa zwey stück gegen dem grossen thurn/ der eraus sihet/ vnd biß an die mauren Ophel.
28. Aber von dem roßthor an baweten die priester / ein iglicher gegen seinem hause.

29. Nach dem bawete Zadok der son Immer/ gegen seinem hause. Nach jm bawete Semaja/ der son Sachania/ der thorhüter gegen morgen.

30. Nach jm bawete Hanania der son Selemja/ vnd Hanun der son Zalaph der sechste/ zwey stück. Nach jm bawete Mesullam der son Berechja gegen seinem kasten.

16. *ostio d. E. & usque perfectionem d. E. & post eum roboraverunt.*

17. *eum firmavit A.*

18. *& usque angulum.*

19. *è regione Miktseki, (vel anguli) et turris, egredientis e. d. R. excelsæ, quæ ad atrium custodiæ.*

20. *erant habitantes in clivo.*

21. *egredientem,* sic v seq.

22. *& usque m. clivi, desuper p. e. t. s. vir reg.*

23. *post illum.* sic v seq.

31. Nach jm bawete Malchia der son des goldschmids / biß an das hauß der Nethinim vnd der kremer / gegen dem ratsthor / vnd biß an den saal an der ecken.

32. Vnd zwischen dem saal an der ecke zum schaffthor / baweten die goldschmiede vnd die kremer.

Das IIII. Cap.

DA aber Saneballat höret / das wir die mauren baweten / ward er zornig vnd seer entrüstet / vnd spottet der Jüden.

2. Vnd sprach für seinen brüdern vnd den mechtigen zu Samaria / Was machen die anmechtigen Juden? Wird man sie so lassen? Werden sie opffern? Werden sie es einen tag vollenden? Werden sie die steine lebendig machen / die staub hauffen vnd verbrand sind?

3. Aber Tobia der Ammoniter neben jm sprach / Laß sie nur bawen / wenn füchse hinauff zögen / die zurissen wol jre steinerne mauren.

4. Höre vnser Gott / wie veracht sind wir / Kere jre schmach auff jren kopff / das du sie gebest in verachtung im lande jres gefengniß.

5. Decke jre missethat nicht zu / vnd jre sünde vertilge nicht für dir / denn sie haben die bawleute gereitzet.

6. Aber wir baweten die mauren / vnd fügeten sie gantz aneinander / biß an die halbe höhe. Vnd das volck gewan ein hertz zu erbeiten.

7. Da aber Saneballat vnd Tobia / vnd die Araber / vnd Ammoniter / vnd Asdoditer höreten / das die mauren zu Jerusalem zugemacht waren / vnd das sie die lücken angefangen hatten zu büssen / wurden sie seer zornig.

Vnd

---

31. Post quem instauravit Malciiah filius aurificis usq; *ad* domum Nethinæorum, & negotiatorum, è regione portæ 24 præcepti, & usq; ad cœnaculū anguli.

32. Et inter cœnaculum anguli, usq; ad portam 25 pecorum instauraverunt aurifices & negotiatores.

CAP. IIII.

FUit autem, quum audisset Sanballat, quod 1 ædificaremus murum, exarsit ira illi, indignatusq; est admodum, & subsannavit 2 Jehudæos.

2 Ac dixit coram fratribus suis & exercitu Somron, dixit inquam, quid Jehudæi isti imbecilles 3 faciunt: nunquid fortificabuntur? nūquid sacrificabunt? nunquid perficient in die? nunquid vivificabunt lapides de acervis pulveris, 4 quum ipsi exusti sint?

3. Tobijah autem Ammonites *erat* iuxta eum, 5 qui dixit, Etiam quod ipsi ædificant, si ascenderit vulpes, diruet murum lapideum eorum.

4. Audi ô Deus noster quod 6 sumus despectui, & converte opprobrium eorum 7 in caput eorum, daq; eos in prædam in terra captivitatis.

5. Nec tegas 8 iniquitatem eorum, neq; peccatum eorum à facie tua deleatur, quia irritaverunt ædificantes.

6. Aedificavimus itaq; murum ipsum, & colligatus est totus ille murus usq; *ad* dimidium eius: fuitq; cor populo ad faciendum.

7. 9 Quum autem audisset Sanballat, & Tobiiah, & Arabes, & Ammonitæ, & Asdodii quod 10 sanati essent muri Jerusalaim (cœperāt enim interrupta concludi) exarsit ira 11 eorum valde.

1. Con-

---

31. Post eum ædificavit Melchias filius aurificis, usque ad domum Nathinæorum, & scuta vendentium contra portam judicialem, & usque ad cœnaculum anguli.

32. Et inter cœnaculum anguli in porta gregis ædificaverunt artifices & negotiatores.

CAP. IIII.

FActum est autem, cum audisset Sanaballat quòd ædificaremus murum, iratus est valde: & motus nimis subsannavit Judæos,

2. Et dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum, Quid Judæi faciunt imbecilles? num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt, & complebunt in una die? Nunquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris, qui combusti sunt?

3. Sed & Tobias Ammanites proximus ejus, ait, ædificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum.

4. Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: converte opprobrium super caput eorum, & da eos in despectionem in terra captivitatis.

5. Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur: quia irriserunt ædificantes.

6. Itaque ædificavimus murum, & conjunximus totum usq; ad partem dimidiam: & provocatum est cor populi ad operandum.

7. Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotii, quòd obducta esset cicatrix muri Jerusalem, & quòd cœpissent interrupta concludi: irati sunt nimis.

Et

---

31. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησε Μελχίας υἱὸς τοῦ Σαρεφὶ ἕως οἴκου τῶν Ναθιναίων καὶ τῶν μεταβόλων ἀπέναντι πύλης τῆς ἐπισκέψεως, καὶ ἕως ἀναβάσεως τῆς καμπῆς.

32. Καὶ ἀναμέσον τῆς ἀναβάσεως τῆς πύλης τῆς προβατικῆς ἐκράτησαν οἱ χαλκεῖς καὶ οἱ μεταβόλοι.

Κεφαλ. δ'.

ΚΑὶ ἐγένετο ἡνίκα ἤκουσε Σαναβαλὰτ ὅτι ἡμεῖς οἰκοδομοῦμεν τὸ τεῖχος, καὶ πονηρὸν ἦν αὐτῷ, καὶ ὠργίσθη ἐπιπολύ, καὶ ἐξεγέλα ἐπὶ τοῖς Ἰουδαίοις.

2. Καὶ εἶπεν ἐνώπιον τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως Σαμαρείας, καὶ εἶπεν, τί οἱ Ἰουδαῖοι ὀλιγοστοὶ ποιοῦσιν οἱ Ἰουδαῖοι; μὴ καταλείψομεν αὐτούς; ἆρα θυσιάζουσιν; ἆρα δυνήσονται; καὶ σήμερον ἰάσονται σὺν λίθους μετὰ τὸ χῶμα γλυεοῦς καυθέντας;

3. Καὶ Τωβίας ὁ Ἀμμανίτης ἐχόμενα αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, καί γε αὐτοὶ οἰκοδομοῦσιν, οὐχὶ ἀναβήσεται ἀλώπηξ, καὶ καθελεῖ τὸ τεῖχος λίθων αὐτῶν;

4. Ἄκουσον ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἐγενήθημεν εἰς μυκτηρισμόν, καὶ ἐπίστρεψον ὀνειδισμὸν αὐτῶν εἰς κεφαλὴν αὐτῶν, καὶ δὸς αὐτοὺς εἰς μυκτηρισμὸν ἐν γῇ αἰχμαλωσίας.

5. Καὶ μὴ καλύψῃς ἐπὶ ἀνομίαν αὐτῶν, καὶ ἡ ἁμαρτία αὐτῶν ἐκ προσώπου σου μὴ ἐξαλειφθείη, ὅτι παρώργισαν ἐναντίον τῶν οἰκοδομούντων.

6. Καὶ ᾠκοδομήσαμεν τὸ τεῖχος, καὶ συνήφθη πᾶν τὸ τεῖχος ἕως τοῦ ἡμίσους αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο ἡ καρδία τοῦ λαοῦ ὥστε οἰκοδομῆσαι.

7. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσε Σαναβαλὰτ καὶ Τωβίας καὶ οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Ἀμμανῖται καὶ οἱ Ἀζώτιοι, ὅτι ἀνέβη ἡ φυὴ τοῖς τείχεσιν Ἱερουσαλήμ, ὅτι ἤρξαντο αἱ διασφάγαι ἀναφράσσεσθαι, καὶ πονηρὸν αὐτοῖς ἐφάνη σφόδρα.

Καὶ

Oratio Nehemiæ & populi contra Sanaballat & Tobiam hostes cœpti urbis instaurationem prohibentes.

24. miphcad .i. visitationis, vel præfecturæ.
25. gregis.

Cap. 4.

1. nos ædificātes (sc. essemus) m. & exar.
2. super Jeh.
3. facientes (scil. sunt:) nunquid sinent eos?
4. & ipsi exusti?
5. & dixit &c. ædificantes (sunt) si a. v. & perrumpet murum lapidum e.
6. fuimus.
7. ad c.
8. super iniq. e. & pec. e. a f. t. ne deleatur, qu. irrit. (sc. nos) coram ædificantibus.
9. & fuit. quum aud.
10. ascendisset sanitas (emplastrum) ad muros Jer. Metaphora ducta à chirurgis vulnera imposito emplastro curantibus. 2. Par. 24.
1427: 11. 13.
11. illis v.

Propter insidias Sanabal-lat & Tobiæ præfectorum Judæi armati coguntur ædificare

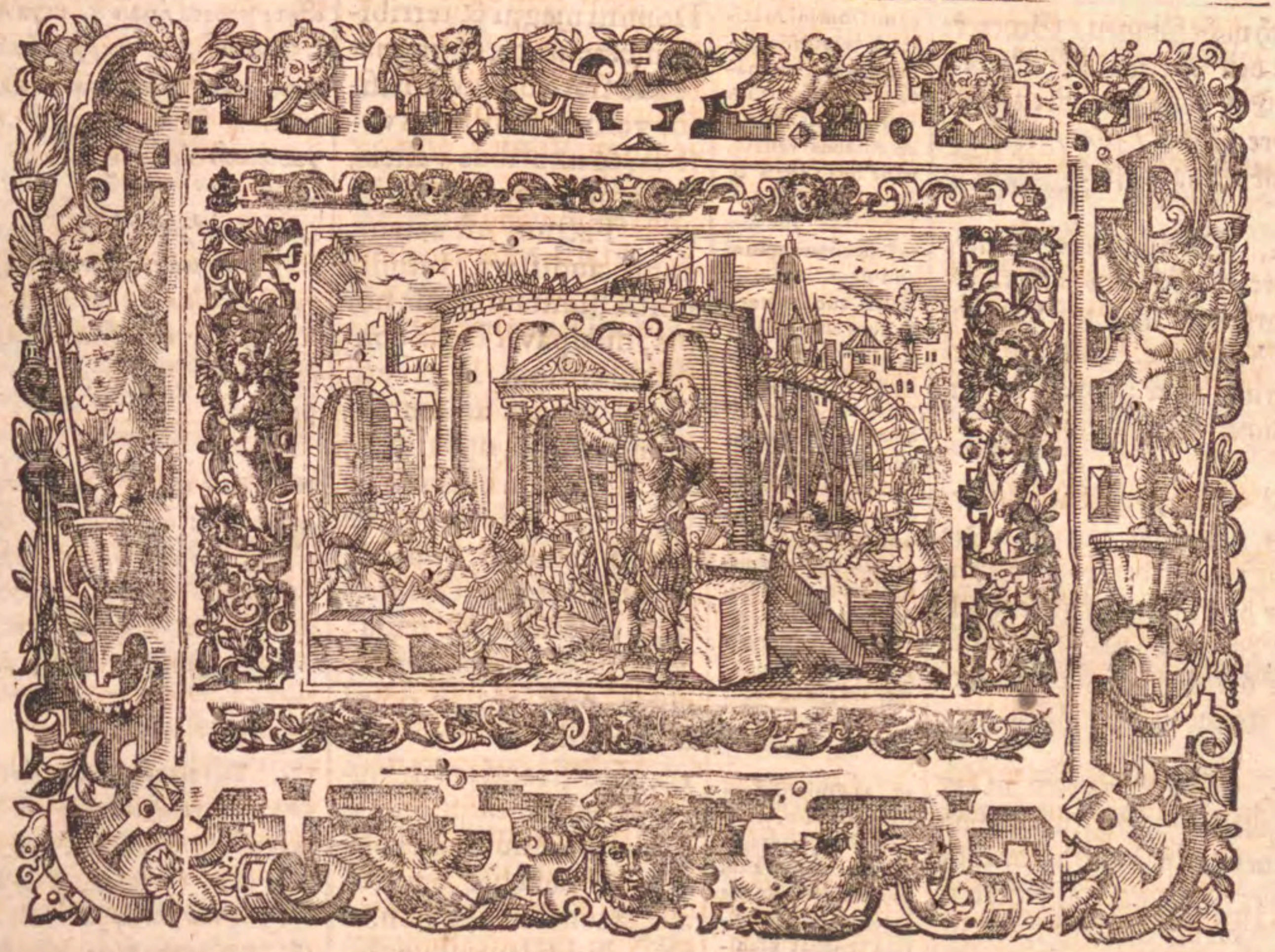

8. Καὶ συνήχθησαν πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐλθεῖν καὶ πολεμῆσαι ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ ποιῆσαι αὐτὴν πλάνησιν.
9. Καὶ προσηυξάμεθα πρὸς τὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ ἐστήσαμεν προφύλακας ἐπ' αὐτοὺς ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν.
10. Καὶ εἶπεν Ιούδας, συνετρίβη ἡ ἰσχὺς τῶν ἐχθρῶν, καὶ ὁ χοῦς πολύς, καὶ ἡμεῖς οὐ δυνησόμεθα οἰκοδομεῖν ἐν τῷ τείχῳ.
11. Καὶ εἶπον οἱ θλίβοντες ἡμᾶς, οὐ γνώσονται καὶ οὐκ ὄψονται ἕως ὅτου ἔλθωμεν εἰς μέσον αὐτῶν, καὶ φονεύσομεν αὐτοὺς καὶ καταπαύσομεν τὸ ἔργον.
12. Καὶ ἐγένετο ὡς ἦλθον οἱ Ιουδαῖοι οἱ οἰκοῦντες ἐχόμενα αὐτῶν, καὶ εἶπον ἡμῖν, ἀναβαίνουσιν ἐκ πάντων τῶν τόπων ὅτι ἐπεστρέψατε ἐφ' ἡμᾶς.
13. Καὶ ἔστησα εἰς τὰ κατώτατα τοῦ τόπου κατόπισθεν τοῦ τείχους ἐν τοῖς σκεπεινοῖς, καὶ ἔστησα τὸν λαὸν κατὰ δήμους μετὰ ῥομφαιῶν αὐτῶν καὶ τῶν δοράτων αὐτῶν, καὶ τῶν τόξων αὐτῶν.
14. Καὶ εἶδον καὶ ἀνέστην καὶ εἶπον πρὸς τοὺς ἐντίμους, καὶ πρὸς τοὺς στρατηγοὺς καὶ πρὸς τοὺς καταλοίπους τοῦ λαοῦ, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ προσώπου αὐτῶν. μνή-

θητε

8. Et congregati sunt omnes pariter ut venirent, & pugnarent contra Jerusalē, & molirētur insidias,
9. Et oravimus Deum nostrum, & posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos.
10. Dixit autem Judas, Debilitata est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus ædificare murum.
11. Et dixerunt hostes nostri, Nesciant & ignorent, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.
12. Factum est autem venientibus Judæis, qui habitabant juxta eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos,
13. Statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis, & lanceis, & arcubus.
14. Et perspexi atque surrexi: & ajo ad optimates & magistratus, & ad reliquam partē vulgi, Nolite timere à facie eorum.

Do-

8. Conjuraverunt itaq; omnes pariter, ut venirēt ad oppugnandum Jerusalaim, & facerent ei errorem.
9. Tum oravimus Deum nostrum, & statuimus custodiā [12] contra eos interdiu ac noctu à facie eorum.
10. Dixit autem Jehudah, [13] Debilitatę sunt vires portantis, & humus multa est, nec possumus ædificare murum.
11. Ad hæc dixerunt hostes nostri, [14] Nesciant, neq; videāt, donec ingrediamur in medium eorum, & interficiamus eos, ac cessare faciamus opus.
12. [15] Quum autem venissent Jehudæi habitantes apud eos, ac dicerent nobis decem vicibus, ex omnibus locis, [16] unde revertemini, *volūt venire* ad nos.
13. Tunc collocavi ab inferioribus *partibus* loci [17] post murum in ipsis summitatibus saxorū, collocavi inquam populū per familias cū gladiis suis, lanceis suis, & arcubus suis.
14. [18] Quumq; aspexissem, surrexi, dixiq; ad optimates, & magistratus, & ad residuum populi, Ne timeatis à facie eo-

rum:

8. Vnd machten allesampt einen bund zu hauffen / das sie kemen vnd stritten wider Jerusalem / vnd machten drinn einen jrrthumb.
9. Wir aber beteten zu vnserm Gott / vnd stelleten hut vber sie tag vnd nacht gegen sie.
10. Vnd Juda sprach / Die krafft der treger ist zu schwach / vnd des staubs ist zu viel / wir köndten an der mauren nicht bawen.
11. Vnser widersacher aber gedachten / Sie sollens nicht wissen noch sehen / biß wir mitten vnter sie komen / vnd sie erwürgen / vnd das werck hindern.
12. Da aber die Juden / die neben jnen woneten / kamen vnd sageten vns wol zehen mal / aus allen örten / da sie vmb vns woneten.
13. Da stellet ich vnten an die örter hinder der mauren in die gräben / das volck nach jren geschlechten / mit jren schwerten / spieß vnd bogen.
14. Vnd besahe es / vnd machet mich auff / vnd sprach zu den ratherrn vnd obersten / vnd dem andern volck / Fürchtet

euch

& colligaverunt omnes ipsi pariter ad veniendum ado. in 3. & ad faciendum ei aberrationē.
12. *super e.*
13. *impegit virtus bajuli, & pulvis multum, & nos non poterimus æ. in muro.*
14. *non cognoscent & non videbunt, usque quo veniamus ad m. e.*
15. *& fuit, quum ven.*
16. *quibus rev. super nos.*
17. *à posterioribus (partib. quæ fuerunt) muro. in limpiditatibus (i. locis aridis limpiditatem præ se ferentibus, vel, locis arduis) et statui pop.*
18. *& vidi, & sur.*

19 *super.* 20. *notificatum esset n. & (s. tunc) irritum fecit.* 21. *omnes nos ad m. vir ad s. f. Et fuit à d. i. dimidium puerorũ meorum facientes* (scil. *erant*) *in opere, & dimidiũ eorum tenentes* (*erant*) *l. e.* 22. *ædificantes in m. & portantes in onere, & onerantes, in u. m. f. faciens* (sc. *quisque eorum erat*) *in opere. & una* (scil. *manus*) *tenens* (*erat*) *missile. Et ædificantium vir gl. suo accincti* (*erant*) *sup. l. f. & ædificantes* (*erant*) *& clangentes in tub.* 23. *heroes & ad antistites.* 24. *vir à fratre suo in loco quo audietis vocem t. i. congregabimini.* 25. *facientes* (sc. *erimus*) *o. & dimidium e. apprehendentes* (*erant*) *in l. ab ascendere auroram usque egredi stellas.* 26. *in t. i. d. p. vir &*

1418::

euch nicht für jnen / Gedenckt an den grossen schrecklichen HERRN / vnd streitet für ewre brüder / söne / töchter / weiber vnd heuser.

15. Da aber vnsere feinde höreten / das vns war kundt worden / machte Gott jren rath zu nichte. Vnd wir kereten alle wider zur mauren / ein iglicher zu seiner erbeit.

16. Vnd es geschach hinfürder / das die jünglinge die helfft theten der erbeit / die ander helfft hielten spiesse / schilde / bogen vnd panzer. Vnd die obersten stunden hinder dem gantzen hause Juda.

17. Die da baweten an der mauren / vnd trugen last / von denen die jnen auffluden. Mit einer hand theten sie die erbeit, vnd mit der andern hielten sie die waffen.

18. Vnd ein iglicher der da bawet / hatte sein schwert an seine lenden gegürtet / vnd bawete also / vnd der mit der posaunen bließ / war neben mir.

19. Vnd ich sprach zu den ratherrn vnd öbersten / vnd zum andern volck / Das werck ist gros vnd weit / vnd wir sind zustrewet auff der mauren / ferne von einander.

20. An welchem ort jr nu die posaunen lauten höret / dahin versamlet euch zu vns / vnser Gott wird für vns streiten.

21. So wollen wir am werck erbeiten. Vnd jre helfft hielt die spieß / von dem auffgang der morgenröte / biß die stern herfür kamen.

22. Auch sprach ich zu der zeit zum volck / Ein iglicher bleibe mit seinem knaben vber nacht zu Jerusalem / das wir des nachts der hut / vnd des tages der erbeit warten.

23. Aber ich vnd meine brüder vnd meine knaben / vnd die menner an der hut hinder mir / wir zogen vnser kleider nicht aus / ein iglicher ließ das bawen anstehen.

rum: Domini maximi & terribilis mementote, & pugnate 19 pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus vestris, uxoribus vestris & domibus vestris.

15. Fuit autem, quum audissent inimici nostri, quod 20 notũ factum esset nobis, dissipavit Deus cõsilium eorum: & reversi sumus 21 omnes ad murum, quisq; ad opus suum.

16. Verum à die illa, altera pars iuvenum operabatur, & altera pars eorum tenebat lanceas, & scuta, & arcus, & loricas: & principes *erant* post universam familiam Jehudah.

17. 22 Qui ædificabant in muro, & qui portabant onera, & qui *illos* onerabant, *quisq;* una manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium.

18. Qui enim ædificabant, accincti erant quisq; gladio suo super lumbos suos, & *ita* ædificabant: qui autem clãgebat tuba, *erat* iuxta me,

19. Tunc dixi ad 23 optimates & magistratus, & ad residuum populi, Opus multum & latum *est*, nos autem separati *sumus* in muro remoti 24 alter ab altero.

20. In quo loco audieritis sonitũ tubæ, illuc congregamini ad nos: Deus noster pugnabit *pro* nobis.

21. Nos itaq; 25 faciamus opus, & media pars eorum tenebat lanceas ab ascensu auroræ usq; ad exitum stellarum.

22. Etiam 26 tempore illo dixi populo, quisq; cum puero suo maneat in medio Jerusalaim, sintq; nobis noctu in excubias, & interdiu *in* opus.

23. 27 Nec ego, nec fratres mei, nec pueri mei, neq; custodes qui sequebantur me, exuebamus vestimentum nostrũ, quisq; deponebat illud *ad* aquas.

Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus vestris, & uxoribus vestris, & domibus vestris.

15. Factum est autem, cùm audissent inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipavit Deus consilium eorum. Et reversi sumus omnes ad muros, unusquisq; ad opus suum.

16. Et factum est à die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & principes post eos in omni domo Juda.

17. Ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: una manu sua faciebat opus & altera tenebat gladium.

18. Ædificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. Et ædificabant, & clangebãt buccina juxta me.

19. Et dixi ad optimates, & ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi, Opus grãde est & lãtũ, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero.

20. In loco quocunque audieritis clangorem tubæ, illuc concurrite ad nos. Deus noster pugnabit pro nobis.

21. Et nos ipsi faciamus opus: & media pars nostrum teneat lanceas ab ascensu auroræ, donec egrediantur astra.

22. In tempore quoque illo dixi populo, Unusquisque cum puero suo maneat in medio Jerusalem, & sint vobis vices per noctem, & diem, ad operandum.

23. Ego autem & fratres mei & pueri mei, & custodes qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: unusquisque tantum nudabatur ad baptismum.

σθητε τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τοῦ μεγάλου καὶ φοβεροῦ, καὶ παρατάξασθε περὶ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, υἱῶν ὑμῶν, καὶ θυγατέρων ὑμῶν, καὶ γυναικῶν ὑμων καὶ οἰκιῶν ὑμῶν.

15. Καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἤκουσαν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ὅτι ἐγνώσθη ἡμῖν καὶ διεσκέδασεν ὁ Θεὸς τὴν βουλὴν αὐτῶν. καὶ ἐπιστρέψαμεν ἡμεῖς εἰς τεῖχος, ἀνὴρ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ.

16. Καὶ ἐγένετο ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἥμισυ τῶν ἐκτετιναγμένων, ἐποίουν τὸ ἔργον, καὶ ἥμισυ αὐτῶν ἀντείχοντο, καὶ λόγχαι καὶ θυρεοὶ καὶ τόξα καὶ θώρακες, καὶ οἱ ἄρχοντες ὀπίσω παντὸς οἴκου Ἰούδα.

17. Τῶν οἰκοδομούντων ἐν τῷ τείχει. καὶ οἱ αἴροντες ἐν τοῖς ἀρτῆρσιν ἐνόπλοι. ἐν μιᾷ χειρὶ ἐποίει αὐτοῦ τὸ ἔργον, καὶ ἐν μιᾷ ἐκράτει τὴν βολίδα.

18. Καὶ οἱ οἰκοδόμοι ἀνὴρ ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐζωσμένος ἐπὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ᾠκοδόμουν. καὶ ὁ σαλπίζων ἐν τῇ κερατίνῃ ἐχόμενά μου.

19. Καὶ εἶπα πρὸς τοὺς ἐντίμους καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ πρὸς τοὺς καταλοίπους τοῦ λαοῦ, τὸ ἔργον πολὺ καὶ πλατύ, καὶ ἡμεῖς σκορπιζόμεθα ἐπὶ τοῦ τείχους μακρὰν ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

20. Καὶ ἐν τόπῳ οὗ ἐὰν ἀκούσητε τὴν φωνὴν τῆς κερατίνης, ἐκεῖ συναχθήσεσθε πρὸς ἡμᾶς, καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν πολεμήσει ὑπὲρ ἡμῶν.

21. Καὶ ἡμεῖς ἐποιοῦμεν τὸ ἔργον. καὶ τὸ ἥμισυ ἡμῶν κρατοῦντες τὰς λόγχας ἀπὸ ἀναβάσεως τοῦ ὄρθρου ἕως ἐξόδου τῶν ἄστρων.

22. Καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἶπα τῷ λαῷ, ἕκαστος μετὰ τοῦ νεανίσκου αὐτοῦ αὐλισθήσεται ἐν μέσῳ Ἱερουσαλήμ. καὶ ἔστω ἡμῖν ἡ νὺξ προφυλακή, καὶ ἡ ἡμέρα ἔργον.

23. Καὶ ἤμην ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελφοί μου καὶ τὰ παιδάρια, καὶ οἱ ἄνδρες τῆς προφυλακῆς ὀπίσω μου, καὶ οὐκ ἦν ἐξ ἡμῶν ἐκδιδυσκόμενος ἀνὴρ τὰ ἱμάτια ἑαυτοῦ. ἀνὴρ καὶ ὅπλον αὐτοῦ εἰς τὸ ὕδωρ.

Propter insidias Sanaballat & Tobiæ præfectorum Judæi armati coguntur ædificare.

Populum expostulantem Nehemias servitutis, æris alieni & honorum oppignoratione liberari curat.

Κεφαλ. ε΄.

ΚΑὶ ἐγένετο ἡ κραυγὴ τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν αὐτῶν μεγάλη πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἑαυτῶν τοὺς Ἰουδαίους.

2. Καὶ ἦσάν τινες λέγοντες, ἐν υἱοῖς ἡμῶν καὶ ἐν θυγατράσιν ἡμῶν, ἡμεῖς πολλοί, καὶ ληψόμεθα σῖτον καὶ φαγώμεθα καὶ ζησόμεθα.

3. Καὶ εἰσί τινες λέγοντες, ἀγροὶ ἡμῶν καὶ ἀμπελῶνες ἡμῶν καὶ οἰκίαι ἡμῶν, ἡμεῖς διεγγυῶμεν καὶ ληψόμεθα σῖτον καὶ φαγώμεθα.

4. Καὶ εἰσί τινες λέγοντες, ἐδανεισάμεθα ἀργύριον εἰς φόρους τοῦ βασιλέως, ἀγροὶ ἡμῶν καὶ ἀμπελῶνες ἡμῶν, καὶ οἰκίαι ἡμῶν.

5. Καὶ νῦν ὡς σὰρξ ἀδελφῶν ἡμῶν, σὰρξ ἡμῶν· ὡς υἱοὶ αὐτῶν, υἱοὶ ἡμῶν. καὶ ἰδοὺ ἡμεῖς καταδυναστεύομεν τοὺς υἱοὺς ἡμῶν καὶ τὰς θυγατέρας ἡμῶν εἰς δούλους, καὶ εἰσὶν ἀπὸ θυγατέρων ἡμῶν καταδυναστευόμεναι, καὶ οὐκ ἔστι δύναμις χειρῶν ἡμῶν, καὶ ἀγροὶ ἡμῶν καὶ ἀμπελῶνες ἡμῶν τοῖς ἐντίμοις.

6. Καὶ ἐλυπήθην σφόδρα καθὼς ἤκουσα τὴν κραυγὴν αὐτῶν καὶ τοὺς λόγους τούτους.

7. Καὶ ἐβουλεύσατο καρδία μου ἐπ' ἐμέ. καὶ ἐμαχησάμην πρὸς τοὺς ἐντίμους καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ εἶπον αὐτοῖς, ἀπαιτήσει ὑμεῖς ἀπαιτήσετε ἀνὴρ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἃ ὑμεῖς ποιεῖτε; καὶ ἔδωκα ἐπ' αὐτοὺς ἐκκλησίαν μεγάλην.

8. Καὶ εἶπον αὐτοῖς, ἡμεῖς κεκτήμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν τοὺς Ἰουδαίους τοὺς πωλουμένους τοῖς ἔθνεσιν, ἐν ἑκουσίῳ ἡμῶν. καὶ ὑμεῖς πωλεῖτε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν, καὶ πραθήσονται ἡμῖν. καὶ ἡσύχασαν καὶ οὐχ εὗρον λόγον.

9. Καὶ εἶπον, οὐκ ἀγαθὸς ὁ λόγος ὃν ὑμεῖς ποιεῖτε, οὐχ οὕτως ἐν φόβῳ Θεοῦ ἡμῶν ἀπελεύσεσθε ἀπὸ ὀνειδισμοῦ τῶν ἐθνῶν τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν.

8. verbum.
9. & dixit (scil. Nehemias. Persona tertia pro prima enallage) non bonũ verbum, quod vos facientes sc. estis.
10. ab (vel pra) opprobrio g.

CAP. V.

ET factus est clamor populi, & uxorum ejus magnus adversus fratres suos Judæos.

2. Et erant qui dicerent, filii nostri, & filiæ nostræ multæ sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus.

3. Et erant qui dicerent, Agros nostros, & vineas, & domos nostras opponamus: & accipiamus frumentum in fame.

4. Et alii dicebant, Mutuò sumamus pecunias in tributa regis, demusque agros nostros & vineas:

5. Et nunc sicut carnes fratrum nostrorũ, sic carnes nostræ sunt, & sicut filii eorum, ita & filii nostri. Ecce nos subjugamus filios nostros, & filias nostras in servitutem, & de filiabus nostris sunt famulæ, nec habemus unde possint redimi, & agros nostros & vineas nostras alii possident.

6. Et iratus sum nimis, cùm audissem clamorẽ eorũ secundum verba hæc:

7. Cogitavitque cor meum mecum, & increpavi optimates & magistratus, & dixi eis, Usurasne singuli à fratrib' vestris exigitis? Et cõgregavi adversum eos concionẽ magnã,

8. Et dixi eis, nos, ut scitis, redemimus fratres nostros Judæos, qui venditi fuerant gentibus, secundum possibilitatem nostram: & vos igitur vendetis fratres vestros, & redimemus eos? Et siluerunt, nec invenerũt quid responderent.

9. Dixitque ad eos, Non est bona res quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis à gentibus inimicis nostris?

CAP. V.

FUit autem clamor populi & uxorum ejus magnus [1]adversus fratres suos Jehudæos.

2. [2]Erant enim qui dicerent, Cum filiis nostris & filiabus nostris sumus multi: accipiamus igitur frumentum & comedamus, & vivamus.

3. [3]Erant deinde qui dicerent, Agros nostros, & vineas nostras, & domos nostras pignori damus, ut accipiamus frumentum in fame.

4. Erant præterea qui dicerent, Mutuum accepimus argentum pro tributo regio *super* agros nostros & vineas nostras.

5. Nunc autem sicut caro fratrum nostrorum *est* caro nostra, sicut filii eorum *sunt* filii nostri: & ecce nos [4]subjicimus filios nostros & filias nostras in servos, [5]suntq; *jam* è filiabus nostris, quæ subjiciuntur, nec *est* facultas *in* manibus nostris *ad redimendum*, & agros nostros & vineas nostras *tradidimus* aliis.

6. Iratus itaq; fũi vehementer, quum audirem clamorem eorum, & verba ista.

7. Et [6]cogitavit cor meum in me, atq; increpavi optimates, ac magistratus, dixiq; eis, Usuram singuli á fratribus vestris accipitis. Et posui contra eos cõgregationem magnam:

8. Ac dixi eis, Nos [7]redemimus fratres nostros Jehudæos, qui venditi erant gentibus, secundum facultatem *qua est* in nobis, & vos etjá vendetis fratres vestros, & vendentur nobis? Et siluerunt, nec invenerunt [8]responsum.

9. [9]Præterea dixi, Non *est* bona res quam facitis: an nõ in timore Dei nostri ambulabitis [10]propter probrum gentium inimicarum nostrarum?

Das V. Cap.

VND es erhub sich ein gros geschrey des volcks / vnd jrer weiber wider jre brüder die Juden.

2. Vnd waren etliche / die da sprachen / Vnser söne vnd töchter sind viel / laß vns getreide nemen / vnd essen / das wir leben.

3. Aber etliche sprachen / Last vns vnser ecker / weinberge / vnd heuser versetzen / vnd getreide nemen in der thewrung.

4. Etliche aber sprachen / Last vns geld entlehnen auff zinse dem könige auff vnser ecker vnd weinberge.

5. Denn vnser brüder leib ist wie vnser leib / vnd jre kinder wie vnser kinder / sonst würden wir vnser söne vnd töchter vnterwerffen dem dienst. Vnd sind schon vnser töchter etliche vnterworffen / vnd ist kein vermügen in vnsern henden / auch würden vnsere ecker vnd weinberge der andern.

6. Da ich aber jr schreyen vnd solche wort höret / ward ich seer zornig.

7. Vnd mein hertz ward raths mit mir / das ich schalt die ratherrn vnd die öbersten / vnd sprach zu jnen / Wolt jr einer auff den andern wucher treiben? Vnd ich bracht eine grosse gemeine wider sie.

8. Vnd sprach zu jnen / Wir haben vnser brüder die Juden erkaufft / die den Heiden verkaufft waren / nach vnserm vermügen / Vnd jr wolt auch ewre brüder verkeuffen / die wir zu vns kaufft haben? Da schwiegen sie vnd funden nichts zu antworten.

9. Vnd ich sprach / Es ist nicht gut / das jr thut / Solt jr nicht in der furcht Gottes wandeln / vmb der schmach willen der Heiden vnser feinde?

Cap. 5.

1. ad fr. s.
2. & est, qui dicentes (essent,) filii nostri & filiæ nostræ, nos multi.
3. & est, qui dicentes (essent) &c. nostras nos oppignorantes (sumus) & accipiemus, f. inf. & est qui dicentes (essent) &c. argentũ ad mensuram regis.
4. subij. entes (sumus) fi-
5. & est, e f. n. subjecta, & non (est) potestati manuum nostrarum: & (etenim) agri nostri & vineæ nostra (scil. jam sunt) aliis. Et ira fuit mihi veh.
6. rectum est (.i. regio impetu, consilio adhibito, excitatũ est) cor meum super me, & litigavi cum heroibus & antistitibus & d. e. onus vir in fratrem suum vos exigentes & dedi super e.
7. acquisivimus f. n.
8. venditos, g. secundum sufficientiã (scil. quæ est) inn. & etiam vos.

11. & etiam ego &c. commodantes (fuimus) in eos.

12. omne hoc.

1419:1 13. sicut hodie.

14. musti & o. quam vos exigentes in eis. & dixerunt r. & ab eis non qu.

15. dicens (es.) & vocavi s. & feci jurare eos ad faciendum.

16. lacertam m.

17. stabile-fecerit.

18. ad existendum ducem e.

19. duarum-decadum & usque annum trium-decadum & dyadu A. r. a. d. ego & fratres mei p. ducis non comedi.

20. super pop.

21. tyrannidem-exercuerunt super populum.

22. a facie timoris D.

23. firmavi (scil. partem quandã) & agrum non acquisivimus.

24. super e.

25. antistites, centuriæ & quinque decades viri & venientes

10. Ich vnd meine brüder vnd meine knaben haben jnen auch gelt gethan/vnd getreide/ den wucher aber haben wir nachgelassen.

11. So gebt jnen nu heutes tages wider jre ecker/ weinberge/ölegarten vnd heuser/vnd den hundertesten am gelde/ am getreide/ am most / vnd am öle/das jr an jnen gewuchert habt.

12. Da sprachen sie / Wir wollens wider geben / vnd wollen nichts von jnen fodern/ vnd wollen thun/ wie du gesagt hast. Vnd ich rieff den priestern/ vnd nam einen eid von jnen / das sie also thun solten.

13. Auch schüttelt ich meinen bosen aus/ vnd sprach / Also schüttele Gott aus jederman von seinem hause / vnd von seiner erbeit/der diß wort nicht handhabet/ das er sey ausgeschüttelt vnd leer. Vnd die gantze gemeine sprach/Amen/ vnd lobten den HERRN. Vnd das volck thet also.

14. Auch von der zeit an/da mir befohlen ward ein landpfleger zu sein im lande Juda/ nemlich/ vom zwentzigsten jar an/ biß in das zwey vnd dreissigst jar des königs Arthahsastha / das sind zwelff jar/ nehr...ich mich vnd meine brüder/ nicht von der landpfleger kost.

15. Denn die vorigen landpfleger/ die vor mir gewesen waren/ hatten das volck beschweret/vnd hatten von jnen genomen brot vnd wein/ dazu auch viertzig seckel silbers. Auch hatten jre knaben mit gewalt gefahren/vber das volck/ ich thet aber nicht also/ vmb der furcht Gottes willen.

16. Auch erbeitet ich an der mauren erbeit / vnd kaufft keinen acker / vnd alle meine knaben musten daselbs an die erbeit zu hauffe komen.

17. Dazu waren der Jüden vnd obersten hundert vnd funfftzig an meinem tisch / die

zu

10. [11] Et ego quoq; fratres mei, & pueri mei commodavimus eis argentum, & frumentum: relinquamus quæso [12] usuram hanc.

11. Reddite quæso eis [13] hodie agros eorum, vineas eorũ, oliveta eorum & domos eorum, & centesimam *partem* argenti, & frumenti, [14] vini, & olei, quam exigitis ab eis.

12. Responderunt, Reddemus, nec *quicquam* ab eis quæremus: sic faciemus ut tu [15] dicis. Tum cõvocavi sacerdotes, & adjuravi illos, ut facerent juxta verbum hoc.

13. Etjam [16] vestimẽtum meum excussi, ac dixi, Sic excutiat Deus omnem virũ, qui non [17] compleverit verbum istud, de domo sua, & de labore suo, & ita fit excussus & vacuus. Et dixerunt totus cætus, Amen: atq; laudaverunt Jehovam: fecitq; populus juxta verbum istud.

14. *Quin* etjam à die qua præcepit mihi, [18] ut essem dux eorum in terra Jehudah, *nempe* ab anno [19] vicesimo usq; *ad* annum tricesimum secundum Arthahsasthe regis, annis duodecim, nec ego, neq; fratres mei panem ducis comedi.

15. Duces autem priores qui *fuerunt* ante me, gravaverunt [20] populum, & acceperunt ab eis pro pane & vino, post argenti seclos quadraginta: præterea pueri eorum, [21] dominati sunt populo: ego vero non feci ita [22] propter timorem Dei.

16. Quin etjam in opere muri hujus [23] instauravi, nec agrũ *ullum* emimus, & omnes, pueri mei cõgregati *erant* ibi [24] ad opus.

17. Jehudæi insuper & [25] magistratus cẽtum & quinquaginta viri, quiq; venie-

bant

10. Et ego & fratres mei & pueri mei, commodavimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune istud, æs alienum concedamus quod debetur nobis.

11. Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & oliveta sua & domos suas: quin potius & centesimam pecuniæ, frumenti, vini & olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis.

12. Et dixerunt, Reddemus, & ab eis nihil quæremus: sicque faciemus ut loqueris. Et vocavi sacerdotes, & adjuravi eos, ut facerent juxta quod dixeram.

13. Insuper excussi sinum meum, & dixi, Sic excutiat Deus omnem virum qui non compleverit verbum istud, de domo sua & de laboribus suis: sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit universa multitudo. Amen Et laudaverunt Deum, fecit ergo populus sicut erat dictum.

14. A die autem illa qua præceperat rex mihi, ut essem dux in terra Juda, ab anno vicesimo usque ad annum tricesimum secundum Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego & fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur, non comedimus.

15. Duces autem primi, qui fuerant ante me, gravaverunt populum, & acceperunt ab eis in pane, & vino, & pecunia quotidie siclos quadraginta: sed & ministri eorum depresserant populum. Ego autem non feci ita, propter timorem Dei:

16. Quin potius in opere muri ædificavi, & agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant.

17. Judæi quoq; & magistratus centum quinquaginta viri, & qui venie-

bant

10. Καί γε ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελφοί μου καὶ οἱ γνωστοί μου ἐθήκαμεν αὐτοῖς ἀργύριον καὶ σῖτον, ἐγκαταλίπωμεν δὴ τὴν ἀπαίτησιν ταύτην.

11. Ἐπιστρέψατε δὴ αὐτοῖς ὡς σήμερον ἀγροὺς αὐτῶν καὶ ἀμπελῶνας αὐτῶν, καὶ ἐλαιῶνας αὐτῶν, καὶ οἰκίας αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀργυρίου τὸν σῖτον καὶ τὸν οἶνον, καὶ τὸ ἔλαιον ἐξενέγκατε αὐτοῖς.

12. Καὶ εἶπον, ἀποδώσομεν, καὶ παρ' αὐτῶν οὐ ζητήσομεν, οὕτως ποιήσομεν καθὼς σὺ λέγεις. καὶ ἐκάλεσα τοὺς ἱερεῖς καὶ ὥρκισα αὐτοὺς ποιῆσαι ὡς τὸ ῥῆμα τοῦτο.

13. Καὶ τὴν ἀναβολήν μου ἐξετίναξα, καὶ εἶπον, οὕτως ἐκτινάξαι ὁ Θεὸς πάντα ἄνδρα, ὃς οὐ στήσει τὸν λόγον τοῦτον ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ ἐκ κόπου αὐτοῦ, καὶ ἔσται οὕτως ἐκτετιναγμένος καὶ κενός. καὶ εἶπε πᾶσα ἡ ἐκκλησία, ἀμήν· καὶ ᾔνεσαν τὸν Κύριον. καὶ ἐποίησεν ὁ λαὸς τὸ ῥῆμα τοῦτο.

14. Καί γε ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς ἐνετείλατό μοι εἶναι εἰς ἄρχοντα αὐτῶν ἐν γῇ Ἰούδα ἀπὸ ἔτους εἰκοστοῦ καὶ ἕως ἔτους τριακοστοῦ καὶ δευτέρου τῷ Ἀρθασασθὰ τῷ βασιλεῖ ἔτη δώδεκα, καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελφοί μου ἄρτον τῆς ἡγεμονίας μου οὐκ ἐφάγομεν.

15. Οἱ δὲ ἄρχοντες οἱ ἔμπροσθέν μου ἐβάρυναν ἐπὶ τὸν λαόν, καὶ ἔλαβον παρ' αὐτῶν ἐν ἄρτοις καὶ ἐν οἴνῳ ἔσχατον ἀργύριον σίκλους τεσσαράκοντα. καί γε τὰ παιδάρια αὐτῶν ἐκυρίευσαν ἐπὶ τὸν λαόν, κἀγὼ οὐκ ἐποίησα οὕτως ἀπὸ προσώπου φόβου Κυρίου.

16. Καὶ ἐν ἔργῳ τοῦ τείχους τούτων ἐκράτησα, ἀγρὸν οὐκ ἐκτησάμην καὶ τὰ παιδάριά μου καὶ πάντες οἱ συνηγμένοι ἐκεῖ διὰ τὸ ἔργον.

17. Καὶ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἄρχοντες ἑκατὸν πεντήκοντα ἄνδρες, καὶ ἐρχόμενοι πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ

τ

Nehemias de suo remisit, & cum populo, ut publicis oneribus subleventur, sua communicat.

Impedimenta Nehemiæ iterum oblata à vicinis hostibus ædificationis tempore.

τῶν ἐθνῶν τῶν κύκλῳ ἡμῶν, ἐπὶ τράπεζάν μου.

18. Καὶ ἦν γινόμενον εἰς ἡμέραν μίαν, μόσχος εἷς καὶ πρόβατα ἓξ ἐκλεκτὰ καὶ χίμαρος ἐγίνοντό μοι. καὶ ἀναμέσον τῶν δώδεκα ἡμερῶν ἐν πᾶσιν οἶνος τῷ πλήθει. καὶ σὺν τούτοις ἄρτον τῆς ἡγεμονίας μου οὐκ ἐζήτησα, ὅτι βαρεῖα ἡ δουλεία ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον.

19. Μνήσθητί μου ὁ Θεὸς εἰς ἀγαθὸν πάντα ὅσα ἐποίησα τῷ λαῷ τούτῳ.

Κεφαλ. ϛ´.

Καὶ ἐγένετο καθὼς ἠκούσθη τῷ Σαναβαλλὰτ καὶ τῷ Τωβίᾳ, καὶ τῷ Γησὰμ τῷ Ἀραβὶ, καὶ τοῖς καταλοίποις τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, ὅτι ᾠκοδόμησα τὸ τεῖχος, καὶ οὐ κατελείφθη ἐν αὐτῷ διακοπή, καί γε ἕως τοῦ καιροῦ ἐκείνου, θύρας οὐκ ἐπέστησα ἐν ταῖς πύλαις·

2. Καὶ ἀπέστειλε Σαναβαλλὰτ καὶ Γησὰμ πρός με λέγοντες, δεῦρο, καὶ συναχθῶμεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν ταῖς κώμαις ἐν πεδίῳ Ὠνώ, καὶ αὐτοὶ λογιζόμενοί μοι ποιῆσαι πονηρίαν.

3. Καὶ ἀπέστειλα ἐπ' αὐτοὺς ἀγγέλους λέγων, ἔργον μέγα ἐγὼ ποιῶ, καὶ οὐ δυνήσομαι καταβῆναι, μήποτε καταπαύσῃ τὸ ἔργον· ὡς ἂν τελειώσω αὐτό καταβήσομαι πρὸς ὑμᾶς.

4. Καὶ ἀπέστειλαν πρός με, ὡς τὸ ῥῆμα τοῦτο τέσσαρσι καθόδοις, καὶ ἀπέστειλα αὐτοῖς κατὰ τὸν λόγον τοῦτον.

5. Καὶ ἀπέστειλε πρός με Σαναβαλλὰτ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ πέμπτον παῖδα αὐτοῦ καὶ ἐπιστολὴν ἠνεῳγμένην ἐν χειρὶ αὐτοῦ.

6. Καὶ ἦν γεγραμμένον ἐν αὐτῇ, ἐν ἔθνεσιν ἠκούσθη, καὶ Γησὰμ εἶπεν, ὅτι σὺ καὶ Ἰουδαῖοι λογίζεσθε ἀποστατῆσαι, διὰ τοῦτο σὺ οἰκοδομεῖς τὸ τεῖχος, καὶ σὺ γίνῃ αὐτοῖς εἰς βασιλέα·

bant ad nos de gentibus, quæ in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant.

18. Parabatur autem mihi per dies singulos bos unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina diversa, & alia multa tribuebam: insuper & annonas ducatus mei: nõ quæsivi. valde enim attenuatus erat populus.

19. Memento mei Deus meus in bonum secundum omnia, quæ feci populo huic.

CAP. VI.

Factum est autem, cùm audisset Sanaballat, & Tobias, & Gossem Arabs, & cæteri inimici nostri, quòd ædificassem ego murum, & non esset in ipso residua interruptio (usque ad tempus autem illud valvas non posueram in portis)

2. Miserunt Sanaballat, & Gossem ad me, dicentes, Veni, & percutiamus fœdus pariter in viculis in campo Ono. Ipsi autem cogitabant ut facerẽt mihi malum.

3. Misi ergo ad eos nuntios, dicens, Opus grande ego facio, & non possum descendere: ne fortè negligatur cùm venero, & descendero ad vos.

4. Miserunt autem ad me secundùm verbum hoc, per quatuor vices: & respondi eis juxta sermonem priorem.

5. Et misit ad me Sanaballat juxta verbum prius quinta vice puerum suum, & epistolam habebat in manu sua

6. Scriptam hoc modo, In gentibus auditum est, & Gossem dixit, quòd tu & Judæi cogitetis rebellare, & propterea ædifices murum, & levare te velis super eos regem: propter quam causam.

bant ad nos è gentibus *illis*, quæ sunt in circuitu nostro, in mensa mea *erant*.

18. Quod autem 26 parabatur per singulos dies, *erat* bos unus, pecudes sex electæ, aves quoq; parabantur mihi: 27 intra decem autem dies *excipiebam illos* cum omni *genere* vini ad copiam: & cum hoc panem ducis non quæsivi: quia gravis erat servitus *illa* 28 populo huic.

19. Memento mei Deus mi, in bonum, omnium quæ feci 28 populo huic.

CAP. VI.

Fuit autem, quum auditũ esset 1 à Sanballat, & Tobijah & Gesem Arabe illo & ceteris inimicis nostris, quod ædificassem murum, nec remansisset in eo interruptio: (attamen usq; *ad* hoc tempus valvas non statuerã in portis.)

2. 2 1 Misit Sanballat & Gesem ad me, his verbis, Veni, & conveniamus pariter in villis in campo Ono. Ipsi autem 3 cogitabant facere mihi malum.

3. Misi quoq; 4 ad eos nuntios, his verbis, Opus grande facio, & non possum descendere, quare cessabit opus ipsum, 5 quum deseram illud, ut descendam ad vos?

4. Miserunt autem ad me juxta verbum hoc quatuor vicibus, & respondi eis juxta verbum hoc.

5. Misit insuper ad me Sanballat 6 eisdẽ verbis vice quinta puerum suum, & epistola aperta in manu ejus,

6 7 In qua scriptum erat, In gentibus auditum est, & Gasum 8 dicit, quod tu & Jehudæi cogitatis rebellare: idcirco tu ædificas murum, & tu es illis rex secundum verba hæc:

zu mir komen waren aus den Heiden/ die vmb vns her sind.

18. Vnd man macht mir des tages einen ochsen/ vnd sechs erwehlte schaff vnd vogel/ vnd ja jnwendig zehen tagen allerley wein die menge. Noch fordert ich nicht der landpfleger kost / denn der dienst war schwer auff dem volck.

19. Gedenck mir mein Gott zum besten/ alles das ich diesem volck gethan hab.

Das VI. Cap.

Vnd da Saneballat/ Tobia / vnd Gosem der Arabiter vnd ander vnser feinde erfuhren/ das ich die mauren gebawet hatte/ vnd keine lücke mehr dran were (wiewol ich die thüre zu der zeit noch nicht gehenget hatte in den thoren.)

2. Sandte Saneballat vnd Gosem zu mir / vnd liessen mir sagen / Kom vnd laß vns zusamen komen in den dörffern/ in der fleche Ono. Sie gedachten mir aber böses zu thun.

3. Jch aber sandte boten zu jnen/ vnd ließ jnen sagen/ Jch hab ein gros geschefft auszurichten / ich kan nicht hinab komen / Es möcht das werck nachbleiben / wo ich die hand abthet / vnd zu euch hinab zöge.

4. Sie sandten aber wol vier mal zu mir auff diese weise/ Vnd ich antwortet jnen auff diese weise.

5. Da sandte Saneballat zum fünfften mal zu mir / seinen knaben mit einem offenen brieffe in seiner hand / darinnen war geschrieben.

6. Es ist für die Heiden komen / vnd Gosem hats gesagt/ Das du vnd die Juden gedencket abzufallen / darumb du die mauren bawest/ vnd du wollest jr könig sein in diesen sachen.

(scil. *erant*) *ad nos è g. quæ circuitibus nostris super m. m.* scil. *alebantur.* 26. *erat factum ad diem unum.* 27. *inter decadem dierum, in omni vino ad multiplicandum.* 28. *super populum hunc.*

Cap. 6.

1. *Sanballato, et Tobiæ & G. Arabi & residuo inimicorum nostrorum. q. a. m. et non relicta esset i. e. 1. etiam (quamvis) usque tempus hoc val.* &c. 2. *& misit S. & G. ad me dicendo.* 3. *cogitantes (erant) facere.* 4. *super eos n. dicendo: o. g. ego faciens (sum) & non potero d.* 5. *quando remittã illud, & descendã ad v.* 6. *juxta verbum hoc.* 7. *scriptũ* (sc. *erat*) *in ea.* 8. *dicens (est:) tu & 3. cogitantes (estis) super sic tu adificans (es) m. & tu existens (es) eis in regem.*

1430::

9. ad prædicandū super te. 10. Regi s. v. h. & nunc veni & consiliabimur pa. 11. dicendo. 12. dicens sc. ea. 13. tu commiscens (es) ea. 14 terrentes (sc sunt) n. d. remissa-erunt. 15. ego ingr. 16. ad medium templi. 17. venientes (sunt) ad occidendum te, & nocte venientes ad occidendum te. 18. Vir sicut ego fug. & quis sicut ego, qui i. ad t. 19. non Deus mis. 20. super me. 21. propterea m. c. (scerat) ipse ut t. 22. residui pr. qui fuerunt terrentes me. 23. in vicenaris & pentades (scil. die) ipsi Elul (mensi plurimū Augusto nostro respondenti) ad quinquagenariū & binariū diei. Et fuit, quum aud. o. i. n. & tim. 24. circuitib. nostrū.

7. Vnd du habest dir propheten bestellet/die von dir aus schreyen sollen zu Jerusalem vnd sagen / Er ist der könig Juda. Nu solchs wird für den könig komen. So kom nu/vnd laß vns miteinand ratschlagē.

8. Ich aber sandte zu jm/ vnd ließ jm sagen / Solchs ist nicht geschehen/ das du sagest/ Du hast es aus deinem hertzen erdacht.

9. Denn sie alle wolten vns furchtsam machen / vnd gedachten/ sie sollen die hand abthun vom geschefft / das sie nicht erbeiten. Aber ich stercket deste mehr meine hand.

10. Vnd ich kam ins hauß Semaja des sons Delaja/ des sons Mehetabeel / vnd er hatte sich verschlossen / vnd sprach/ Laß vns zusamen komen im hause Gottes / mitten im tempel / vnd die thür des tempels zuschliessen / denn sie werden komen dich zu erwürgen/ vnd werden bey der nacht komen/das sie dich erwürgen.

11. Ich aber sprach/Solt ein solcher man fliehen? Solt ein solcher man/wie ich bin/in den tempel gehen / das er lebendig bliebe? Ich wil nicht hinein gehen.

12. Denn ich merckt/das jn Gott nicht gesandt hatte. Denn er saget wol weissagunge auff mich / aber Tobia vnd Saneballat hatten jm geld gegeben.

13. Darumb nam er geld / auff das ich mich fürchten solt/ vnd also thun / vnd sündigen/ das sie ein böse geschrey hetten damit sie mich lestern möchtē.

14. Gedencke mein Gott des Tobia vnd Saneballat/ nach diesen seinen wercken/auch des propheten Noadja vnd der andern propheten / die mich wolten abschrecken.

1431: 15. *Vnd die maure ward fertig im fünff vnd zwentzigsten tage des monden Elul/ in zwey vnd funfftzig tagen.

16. Vnd da alle vnsere feinde das höreten/ furchten sich alle Heiden/ die vmb vns her waren/vnd der muth entfiel jnen/ denn sie merckten / das diß werck von Gott war.

Auch

7. Et etjam prophetas statueris, 9 ut prædicent de te in Jerusalaim, dicendo, *Est* rex in Jehudah. nunc vero audietur 10 à rege secundum verba hæc: quapropter veni, & consilium ineamus pariter.

8. Tum misi ad eum, 11 his verbis, Non est factum secundum verba hæc, quæ tu 12 dicis, sed de corde tuo 13 fingis ea.

9. Quia omnes ii 14 terrent nos, dicendo, Debilitabūtur manus eorum ab opere, & non fiet. nunc autem conforta manum meam.

10. Et 15 ingressus sum domum Semajah, filii Delajah, filii Mehetab-el, (ipse vero *erat* clausus) & ait, conveniamus ad domum Dei 16 intra templum, claudamusq; ostia templi, quia 17 veniunt ut occidant te, hac quidem nocte veniunt, ut occidāt te.

11. Tunc dixi, Num 18 quisquam similis mei fugiet. & quis similis mei qui ingrediatur templum, & vivat? non ingrediar.

12. Et cognovi, & ecce 19 Deus non miserat illum, sed illā prophetiam loquutus erat 20 adversum me, & Tobijah & Sanballat conduxit eum mercede.

13. 21 Quia mercede conductus fuerat, ut timerem, & facerem sic, atq; peccarem, essetq; illis ad nomē malum, ut probris afficerent me.

14 Memento Deus mi, Tobijah & Sanballat secundum opera sua ista, & etjā Noadjah † prophetissæ, & 22 cæterorū prophetarum qui terruerunt me.

15. Perfectus est itaq; murus ille 23 vicesima quinta Elul, quinquaginta duobus diebus.

16 Quum autem audissent omnes inimici nostri, timuerunt omnes gentes, quæ *erant in* 24 circuitu nostro, & conciderunt valde in oculis suis, cognoveruntq; quòd à Deo nostro factum est opus hoc.

Et-

7. Et prophetas posueris qui prædicent de te in Jerusalem, dicentes, Rex in Judæa est. Auditurus est rex verba hæc: idcirco nunc veni, ut ineamus cōsilium pariter.

8. Et misi ad eos, dicens, Non est factum secundùm verba hæc, quæ tu loqueris, de corde enim tuo tu componis hæc:

9. Omnes enim hi terrebant nos, cogitantes quòd cessarent manus nostræ ab opere, & quiescerremus. Quam ob causam magis confortavi manus meas:

10. Et ingressus sum domum Semajæ filii Dalajæ filii Metabeel secreto. Qui ait, tractemus nobiscum in domo Dei in medio templi, & claudamus portas ædis: quia venturi sunt, ut interficiant te, & nocte venturi sunt ad occidendum te.

11. Et dixi, Num quisquam similis mei fugit? & quis ut ego ingredietur templum, & vivet? non ingrediar.

12. Et intellexi quòd Deus non misisset eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & Tobias, & Sanaballat cōduxisset eū.

13. Acceperat enim pretium, ut territus facerem, & peccarem, & haberent malum quod exprobrarent mihi.

14. Memento mei Domine pro Tobia & Sanaballat, juxta opera eorum talia: sed & Noadiæ prophetæ, & cæterorum prophetarū, qui terrebāt me.

15. Completus est autem murus vicesimoquinto die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus.

16. Factum est ergo cùm audissent omnes inimici nostri, ut timerent universæ gentes, quæ erant in circuitu nostro, & conciderēt intra semetipsos, & scirent quòd à Deo factum esset opus hoc.

Sed

7. Καὶ πρὸς τούτοις προφήτας ἔστησας σεαυτῷ κηρύσσειν περὶ σοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ, λέγοντας, ὅτι ἐβασίλευσας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. καὶ νῦν ἀπαγγελήσονται τῷ βασιλεῖ οἱ λόγοι οὗτοι, καὶ νῦν δεῦρο βουλευσώμεθα ἐπὶ τὸ αὐτό.

8. Καὶ ἀπέστειλα πρὸς αὐτὸν λέγων, οὐκ ἐγενήθη ὡς οἱ λόγοι οὗτοι οὓς σὺ λέγεις, ὅτι ἀπὸ καρδίας σὺ ψεύδῃ αὐτούς.

9. Ὅτι πάντες φοβερίζουσιν ἡμᾶς λέγοντες, ἐκλυθήσονται αἱ χεῖρες αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἔργου τούτου, καὶ οὐ ποιηθήσεται. καὶ νῦν ἐκραταίωσα τὰς χεῖράς μου.

10. Κἀγὼ εἰσῆλθον εἰς οἶκον Σεμεῒ υἱοῦ Δαλαία υἱοῦ Μαιταβεήλ, καὶ αὐτὸς συνεχόμενος καὶ εἶπε, συναχθῶμεν εἰς οἶκον τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ αὐτοῦ, καὶ κλείσωμεν τὰς θύρας αὐτοῦ, ὅτι ἔρχονται φονεῦσαί σε, ἔρχονται νυκτὸς φονεῦσαί σε.

11. Καὶ εἶπον, τίς ἐστιν ἀνὴρ οἷος ἐγώ, φεύξεται; ἢ τίς οἷος ἐγὼ ὃς εἰσελεύσεται εἰς τὸν οἶκον καὶ ζήσεται; οὐκ εἰσελεύσομαι.

12. Καὶ ἐπέγνων καὶ ἰδοὺ ὁ Θεὸς οὐκ ἀπέστειλεν αὐτόν, ὅτι ἡ προφητεία λόγος κατ᾽ ἐμοῦ. καὶ Τωβίας καὶ Σαναβαλλὰτ ἐμισθώσαντο αὐτόν,

13. Ὅπως φοβηθῶ καὶ ποιήσω οὕτως καὶ ἁμάρτω, καὶ γένωμαι αὐτοῖς εἰς ὄνομα πονηρόν, ὅπως ὀνειδίσωσί με.

14. Μνήσθητι ὁ Θεός μου τῷ Τωβίᾳ καὶ τῷ Σαναβαλλάτ, ὡς τὰ ποιήματα αὐτῶν ταῦτα, καὶ τῷ Νωαδίᾳ τῷ προφήτῃ καὶ τοῖς καταλοίποις τῶν προφητῶν, οἳ ἦσαν φοβερίζοντές με.

15. Καὶ ἐτελέσθη τὸ τεῖχος πέμπτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Ἐλοὺλ μηνὸς εἰς πεντήκοντα δύο ἡμέρας.

16. Καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἤκουσαν πάντες οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν, καὶ ἐφοβήθησαν πάντα τὰ ἔθνη τὰ κύκλῳ ἡμῶν, καὶ ἐπέπεσε φόβος μέγας σφόδρα ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν καὶ ἔγνωσαν, ὅτι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐγενήθη τελειωθῆναι τὸ ἔργον τοῦτο.

Καὶ

Nehemias ab opere propter hostes & pseudoprophetas non deterretur.

Nehemias ab opere propter hostes & pseudoprophetas non deterretur.

17. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀπὸ πολλῶν ἐντίμων Ἰούδα ἐπιστολαὶ ἐπορεύοντο πρὸς Τωβίαν. καὶ αἱ Τωβία ἤρχοντο πρὸς αὐτούς,

18. Ὅτι πολλοὶ ἐν Ἰούδα ἔνορκοι ἦσαν αὐτῷ, ὅτι γαμβρὸς ἦν τοῦ Σεχενία υἱοῦ Ηραί. καὶ Ἰωνὰν υἱὸς αὐτοῦ ἔλαβε τὴν θυγατέρα Μεσουλὰμ υἱοῦ Βαραχίου εἰς γυναῖκα.

19. Καί γε τὰ συμφέροντα αὐτοῦ ἔλεγον ἐνώπιόν μου. καὶ λόγους μου ἦσαν ἐκφέροντες αὐτῷ. καὶ ἐπιστολὰς ἀπέστειλε Τωβίας φοβερίσαι με.

☞ Sechanja filio A. 17. erant dicentes. 18. erant educentes ei.

Κεφαλ. ζ΄.

Καὶ ἐγένετο ἡνίκα ᾠκοδομήθη τὸ τεῖχος, καὶ ἔστησα τὰς θύρας, καὶ ἐπεσκέπησαν οἱ πυλωροί, καὶ οἱ ᾄδοντες καὶ οἱ Λευῖται·

* Eci 49. v 15.

2. Καὶ ἐνετειλάμην τῷ Ἀνανίᾳ τῷ ἀδελφῷ μου, καὶ τῷ Ἀνανίᾳ ἄρχοντι τῆς Βιρὰ ἐν Ἱερουσαλήμ, ὅτι αὐτὸς ἦν ὡς ἀνὴρ ἀληθὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν ὑπὲρ πολλούς.

3. Καὶ εἶπον αὐτοῖς, οὐκ ἀνοιγήσονται πύλαι Ἱερουσαλὴμ ἕως ἅμα τῷ ἡλίῳ. καὶ ἔτι αὐτῶν γρηγορούντων, κλειέσθωσαν αἱ θύραι καὶ ἀσφαλιζέσθωσαν. καὶ στῆσον προφύλακας οἰκούντων ἐν Ἱερουσαλήμ, ἀνὴρ ἐν προφυλακῇ ἑαυτοῦ, καὶ ἀνὴρ ἀπέναντι οἰκίας ἑαυτοῦ.

4. Καὶ ἡ πόλις πλατεῖα χερσὶ καὶ μεγάλη, καὶ ὁ λαὸς ὀλίγος ἐν αὐτῇ, καὶ οὐκ ἦσαν οἰκίαι ᾠκοδομημέναι.

5. Καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν καρδίαν μου, καὶ συνῆξα τοὺς ἐντίμους καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν εἰς συνοδίαν. καὶ εὗρον βιβλίον τῆς συνοδίας οἱ ἀνέβησαν ἐν πρώτοις. καὶ εὗρον γεγραμμένον ἐν αὐτῷ,

* 1. Esd. 2. v 1. 3 Esd. 5. v 7.

6. Οὗτοι οἱ υἱοὶ τῆς χώρας οἱ ἀναβάντες ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς ἀποικίας ἧς ἀπῴκισε Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς Ἰούδαν ἀνὴρ εἰς πόλιν ἑαυτοῦ·

☞ dentium in initio. 7. ascendentes. 8. ad 3. & ad 7. vir ad civit. s. venientes.

Οἱ

---

17. Sed & in diebus illis multæ optimatum Judæorum epistolæ mittebantur ad Tobiam, & à Tobia veniebant ad eos.

18. Multi enim erant in Judæa habentes juramentum ejus, quia gener erat Secheniæ filii Area, & Johanan filius ejus acceperat filiam Mosollam filii Barachjæ.

19. Sed & laudabant eum coram me, & verba mea nuntiabant ei: & Tobias mittebat epistolas ut terreret me.

CAP. VII.

Postquàm* autem ędificatus est murus, & posui valvas, & recensui janitores, & cantores, & Levitas:

2. Præcepi Hanani fratri meo, & Hananiæ principi domus de Jerusalem (ipse enim quasi vir verax & timens Deum plus cæteris videbatur)

3. Et dixi eis, Non aperiantur portæ Jerusalem usque ad calorem Solis. Cumq; adhuc assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ: & posui custodes de habitatoribus Jerusalem, singulos per vices suas, & unumquenque contra domum suam.

4. Civitas autem erat lata nimis & grandis, & populus parv⁹ in medio ejus, & nō erant domus ędificatę.

5. *Deus autem dedit in corde meo, & congregavi optimates, & magistratus & vulgus, ut recenserem eos: & inveni librum census eorum, qui ascenderant primum, & inventū est scriptū in eo.

6. Isti filii provinciæ, qui ascenderunt de captivitate migrantium, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, & reversi sunt in Jerusalem & in Judæam, unusquisque in civitatem suam.

Qui

---

17. Etjam diebus illis 24 crebras epistolas mittebant optimates Jehudah ad Tobijah, & quæ erant ipsius Tobijah, 25 veniebant ad eos.

18 Multi enim in Jehudah 26 habebant juramentum ejus, quia gener erat Sechanjah, filii Arah, & Jehohanan filius ejus acceperat filiā Mesullam filii Berechjah.

19. Præterea bonitates ejus 27 dicebant coram me, & sermones meos 28 referebant ei: Epistolas misit Tobijah ad terrendum me.

CAP. VII.

Q 1 Uum autem ædificatus esset murus, & statuissem valvas, constitutiq; essent janitores, & cantores, & Levitæ:

2 2 Præcepi Hanani fratri meo, & Hananjah principi palatii, 3 de Jerusalaim (quod ipse esset vir verax, & timens Deū præ multis.)

3. Dixi inquam illis, 4 Ne aperiantur portæ Jerusalaim usq; ad calorem solis, & adhuc ipsis ad stantibus claudent valvas, & tenebunt. Constitui itaq; custodes habitantium Jerusalaim, quemq; in custodia sua, & quemq; è regione domus suæ.

4. Urbs autem ipsa erat lata 5 locis, & magna, populus verò paucus in medio ejus, 6 nulleq; erant domus ædificatæ.

5. Posuit ergo Deus in corde meo, ut cōgregarem optimates, & magistratus atq; populum, ut recenserentur secundum seriem generationum: & inveni librum genealogiæ eorum, qui ascenderant primum, & inveni scriptum in eo:

6. Isti sunt filii provinciæ, 7 qui ascenderunt de captivitate transmigrationis, quam transmigrare fecit Nebucad-nesar rex Babel, & reversi sunt 8 in Jerusalaim & in Jehudah, quisq; in civitatem suam.

Qui

---

17. Auch zu derselben zeit waren viel der öbersten Juda/ dere brieffe giengen zu Tobia/ vnd von Tobia zu jnen.

18. Denn jr waren viel in Juda/ die jm geschworen waren/ denn er war ein schwager Sachanja des sons Arah/ vnd sein son Johanan hatte die tochter Mesullam des sons Berechja.

19. Vnd sagten guts von jm für mir/ vnd brachten meine rede aus zu jm/ so sandte denn Tobia brieffe mich abzuschrecken.

Das VII. Cap.

DA wir nu die mauren gebawet hatten/ henget ich die thür/ vnd wurden bestellet die thorhüter senger vnd Leviten.

2. Vnd ich gebot meinem bruder Hanani/ vnd Hananja dem pallastvogt zu Jerusalem (denn er war ein trewer man/ vnd Gottfürchtig für viel andern.)

3. Vnd sprach zu jnen/ Man sol die thor Jerusalem nicht auffthun / biß, das die sonne heiß werde/ vnd wenn man noch arbeitet/ sol man die thür zuschlahen vnd verriegeln. Vnd es wurden hüter bestellet aus den bürgern Jerusalem/ ein iglicher auff seine hut vnd vmb sein hauß.

4. Die stadt aber war weit von raum vnd gros / aber wenig volck drinnen / vnd die heuser waren nicht gebawet.

5. Vnd mein GOtt gab mir ins hertz/ das ich versamlet die ratherrn vnd die obersten/ vnd das volck / sie zu rechnen. Vnd ich fand ein register jrer rechnung.

6. Die vorhin erauff komen waren aus dem gefengniß/ die Nebucad Nezar / der könig zu Babel/ hatte weggefürt/ vnd zu Jerusalem wohneten / vnd in Juda / ein iglicher in seiner stadt.

 Vnd

---

24. multiplicantes (erant) heroes Jehudah epistolas suas euntes (.i. missas) ad T.
25. venientes (erant) ad eos.
26. domini juramenti illi (scil. erant) qu. g. ipsi Se- ☞

Cap. 7.

1. & fuit quum ad.
2. & (.i. tunc) pr.
3. super Jer. q. i. sicut vir veritatis (vel fidei) & tim.
4. non aperientur p. J. usque in calescere solem, & donec ipsi ad stantes (.i. custodes) claudat v. & tractato .i. admotis manibus observate an bene sint clausæ, et (quidē) constituendo custodias h.
7. virum in c. s. & virum e reg.
5. manibus .i. spatiis.
6. & non d. a. & dedit D. ad cor meum, et congregavi heroes & antistites & p. ad genealogizandum: & inveni l. g. ascen- ☞

Populi è captivitate reversi recensio.

7. Vnd waren komen mit Serubabel/Jesua/Nehemja/ Asarja/Raamja/Nahemani/ Mardachai/Bilson/Mispe-ret/Bigeuai/ Nehum vnd Baena. Diß ist die zal der menner vom volck Jsrael.

8. Der kinder Pareos waren zwey tausent/hundert vnd zwey vnd siebentzig.

9. Der kinder Sephatja/ drey hundert vnd zwey vnd siebentzig.

10. Der kinder Arah/ sechs hundert vnd zwey vñ funfftzig.

11. Der kinder Pahat Moab vnter den kindern Jesua vnd Joab/ zwey tausent/acht hundert vnd achtzehen.

12. Der kinder Elam/ tausent zwey hundert vnd vier vnd funfftzig.

13. Der kinder Sathu/ acht hundert vnd fünff vñ viertzig.

14. Der kinder Sacai/ sieben hundert vnd sechtzig.

15. Der kinder Benui/ sechs hundert vnd acht vnd viertzig.

16. Der kinder Bebai/ sechs hundert vnd acht vñ zwentzig.

17. Der kinder Asgad/ zwey tausent/ drey hundert vnd zwey vnd zwentzig.

18. Der kinder Adonikam/ sechs hundert vnd sieben vnd sechtzig.

19. Der kinder Bigeuai/zwey tausent vnd sieben vñ sechtzig.

20. Der kinder Adin/ sechs hundert vnd fünff vñ funftzig.

21. Der kinder Ater von Hiskia/acht vnd neuntzig.

22. Der kinder Hasum/drey hundert vnd acht vñ zwentzig.

23. Der kinder Bezai/drey hundert vnd vier vñ zwentzig.

24. Der kinder Hariph/hundert vnd zwelffe.

25. Der kinder Gibeon/ fünff vnd neuntzig.

26. Der menner von Bethlehem vnd Netopha/ hundert vnd acht vnd achtzig.

27. Der menner von Anathoth/ hundert vnd acht vnd zwentzig.

28. Der menner von Beth-Asmaueth/zwey vnd viertzig.

29. Der menner von Kiriath Jearim/ Caphira vnd Beroth/ sieben hundert vnd drey vnd viertzig.

Der

*. & (sic infra.

7. Qui venerũt cum Serubbabel, Jesua, Nehemjah, Azarjah, Raamjah, Nahamani, Mordochai, Bilsan, Mispere t, Bigvai, Nehum, Baanah, Numerus virorum populi Israelis,

8. Filii Paros, duo millia centum & septuaginta duo.

9. Filii Sephatjah, trecenti septuaginta duo.

10. Filii Arah, sexcenti quinquaginta duo.

11. Filii Pahath-Moab de filiis Jesua & Joab, duo millia octingenti octodecim.

12. Filii Elam, mille ducenti quinquaginta quatuor

13. Filii Zatthu, octingenti quadraginta quinq;.

14. Filii Zacchai, septingenti sexaginta.

15. Filii Binnui, sexcenti quadraginta octo.

16. Filii Bebai, sexcenti viginti octo.

17. Filii Azgad, duo millia trecenti viginti duo.

18. Filii Adonicam, sexcenti sexaginta septem.

19. Filii Bigvai, duo millia sexaginta septem.

20. Filii Adin, sexcẽti quinquaginta quinque.

21 Filii Ater de Hizcijah, nonaginta octo.

22 Filii Hasum, trecenti viginti octo.

23. Filii Besai, trecẽti viginti quatuor.

24. Filii Hariph, centum duodecim.

25. Filii Gibon, nonaginta quinq;.

26. Viri Beth-lehem & Netophah, centum octoginta octo.

27. Viri Anathoth, centum viginti octo.

28. Viri Beth-azmaveth, quadraginta duo.

29. Viri Ciriath-jearim Chephirah, & Beeroth, septingenti quadraginta tres.

Vi-

7. Qui venerant cum Zorobabel, Josue, Nehemjas, Azarjas, Raamjas, Nahamani, Mardochæus, Belsan, Mespharath, Begoai, Nahum, Baana. Numerus virorum populi Israel,

8. Filii Pharos, duo millia centum septuaginta duo.

9. Filii Saphatja, trecenti septuaginta duo.

10. Filii Area, sexcenti quinquaginta duo.

11. Filii Phahath Moab, filiorum Josue & Joab, duo millia octingenti decem & octo.

12. Filii Ælam, mille ducenti quinquaginta quatuor.

13. Filii Zethua, octingenti quadraginta quinque.

14. Filii Zachai, septingenti sexaginta.

15. Filii Bannui, sexcenti quadraginta octo.

16. Filii Bebai, sexcenti viginti octo.

17. Filii Azgad, duo millia trecenti viginti duo.

18. Filii Adonicam, sexcenti sexaginta septem.

19. Filii Beguai, duo millia sexaginta septem.

20. Filii Adin, sexcenti quinquaginta quinque.

21. Filii Ater, filii Hezeciæ, nonaginta octo.

22. Filii Hasem, trecenti viginti octo.

23. Filii Besai, trecenti viginti quatuor.

24. Filii Hareph, centum duodecim.

25. Filii Gabao, nonaginta quinque.

26. Filii Bethlehem & Netupha, centum octoginta octo.

27. Viri Anathoth, centum viginti octo.

28. Viri Bethazmoth, quadraginta duo.

29. Viri Cariathjarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadraginta tres.

Viri

7. Οἱ ἐλθόντες μετὰ Ζοροβάβελ καὶ Ἰησοῦ καὶ Νεεμία, Ἀζαρία, καὶ Ρεεμιὰ, Ναιμανί, Μαρδοχαῖος, Βαλσάν, Μασφαρὰθ, Βογουία, Ναοὺμ, Βαανὰ καὶ Μασφάρ, ἄνδρες λαοῦ Ἰσραήλ.

8. Υἱοὶ Φόρος, δισχίλιοι ἑκατὸν ἑβδομηκονταδύο.

9. Υἱοὶ Σαφετία, τριακόσιοι ἑβδομηκονταδύο.

10. Υἱοὶ Ηρὰ, ἑξακόσιοι πεντηκονταδύο.

11. Υἱοὶ Φααθμωὰβ τοῖς υἱοῖς Ἰησοῦ καὶ Ἰωὰβ, δισχίλιοι ὀκτακόσιοι δεκαοκτώ.

12. Υἱοὶ Ηλάμ, χίλιοι διακόσιοι πεντηκοντατέσσαρες.

13. Υἱοὶ Ζαθουὰ, ὀκτακόσιοι τεσσαρακονταπέντε.

14. Υἱοὶ Ζακχοῦ, ἑπτακόσιοι ἑξήκοντα.

15. Υἱοὶ Βανουί, ἑξακόσιοι τεσσαρακονταοκτώ.

16. Υἱοὶ Βηβαΐ, ἑξακόσιοι εἰκοσιοκτώ.

17. Υἱοὶ Ασγάδ, δισχίλιοι τριακόσιοι εἰκοσιδύο.

18. Υἱοὶ Αδωνικάμ, ἑξακόσιοι ἑξηκονταεπτά.

19. Υἱοὶ Βαγουί, δισχίλιοι ἑξηκονταεπτά.

20. Υἱοὶ Ηδαΐν, ἑξακόσιοι πεντηκονταπέντε.

21. Υἱοὶ Ατὴρ τοῦ Εζεκία, ἐνενηκονταοκτώ.

22. Υἱοὶ Ησοὺμ, τριακόσιοι εἰκοσιοκτώ.

23. Υἱοὶ Βεσεΐ, τριακόσιοι πεντηκοντατέσσαρες.

24. Υἱοὶ Αρὴφ, ἑκατὸν δεκαδύο. υἱοὶ Ασέν, διακόσιοι εἰκοσιτρεῖς.

25. Υἱοὶ Γαβαών, ἐνενηκονταπέντε.

26. Υἱοὶ Βαιθαλὲμ καὶ Νετωφαθί, ἑκατὸν ὀγδοηκονταοκτώ.

27. Υἱοὶ Αναθώθ, ἑκατὸν εἰκοσιοκτώ.

28. Υἱοὶ Αζαμώθ, ἄνδρες τεσσαρακονταδύο.

29. Ανδρες Καριαθιαρεὶμ, Καφηρὰ καὶ Βηρώθ, ἑπτακόσιοι τεσσαρακοντατρεῖς.

Αν-

Populi è captivitate reversi recensio.

30. Ανδρες Αραμὰ καὶ Γαβαά, ἑξακόσιοι εἰκοσιεῖς.

31. Ανδρὲς Μαχεμάς, ἑκατὸν εἰκοσιδύο.

32. Ανδρες Βαιθὴλ καὶ Αἴ, ἑκατὸν εἰκοσιτρεῖς.

33. Ανδρες Ναβαῦ ἑτέρου πεντηκονταδύο.

34. Υἱοὶ Αιλὰμ ἑτέρου, χίλιοι διακόσιοι πεντηκοντατέσσαρες.

35. Υἱοὶ Ηράμ, τριακόσιοι εἴκοσι.

36. Υἱοὶ Ιεριχώ, τριακόσιοι τεσσαρακονταπέντε.

37. Υἱοὶ Λαδαδὶ καὶ Ωνώ, ἑπτακόσιοι εἰκοσιεῖς.

38. Υἱοὶ Σεναά, τρισχίλιοι ἐννακόσιοι τριάκοντα.

39. Οι ἱερεῖς υἱοὶ Ιωιαδὲ εἰς οἶκον Ιησοῦ, ἐννακόσιοι ἑβδομηκοντατρεῖς.

40. Υἱοὶ Εμμήρ, χίλιοι πεντηκονταδύο.

41. Υἱοὶ Φασεούρ, χίλιοι διακόσιοι τεσσαρακονταεπτά.

42. Υἱοὶ Ηράμ, χίλιοι δεκαεπτά.

43. Οι Λευῖται υἱοὶ Ιησοῦ τοῦ Καδμιὴλ τοῖς υἱοῖς τοῦ Ωδουία, ἑβδομηκοντατέσσαρες.

44. Οι ᾄδοντες υἱοὶ Ασάφ, ἑκατὸν τεσσαρακονταοκτώ.

45. Οι πυλωροὶ υἱοὶ Σελλούμ, υἱοὶ Ατήρ, υἱοὶ Τελμών, υἱοὶ Ακούβ, υἱοὶ Ατιτά, υἱοὶ Σαβί, ἑκατὸν τριακονταοκτώ.

46. Οι Ναθινιεὶμ υἱοὶ Σηά, υἱοὶ Ασηφά, υἱοὶ Ταβαώθ,

47. Υἱοὶ Κηράς, υἱοὶ Σιαία, υἱοὶ Φαδών,

48. Υἱοὶ Λαβανά, υἱοὶ Αγαβά, υἱοὶ Σελμεί,

49. Υἱοὶ Αναν, υἱοὶ Γαδήλ, υἱοὶ Γαήρ,

50. Υἱοὶ Ραιά, υἱοὶ Ρασών, υἱοὶ Νεκωδά,

Υἱοὶ

30. Viri Rama & Geba, sexcenti viginti unus.

31. Viri Machmas, centum viginti duo.

32. Viri Bethel & Hai, centum viginti tres.

33. Viri Nebo alterius, quinquaginta duo.

34. Viri Ælam alterius, mille ducenti quiquaginta quatuor.

35. Filii Harem, trecenti viginti.

36. Filii Jericho, trecenti quadraginta quinque.

37. Filii Lodhadid & Ono, septingenti viginti unus.

38. Filii Senaa, tria millia nongenti triginta.

39. Sacerdotes: filii Idaja in domo Jesua, nongenti septuaginta tres.

40. Filii Emmer, mille quinquaginta duo.

41. Filii Phashur, mille ducenti quadraginta septem.

42. Filii Arem, mille decem & septem.

43. Levitæ: Filii Josue & Cedmiel filiorum Odujæ septuaginta quatuor.

44. Cantores: Filii Asaph, centum quadraginta octo.

45. Janitores: Filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: centum triginta octo.

46. Nathinæi. Filii Soha, filii Hasupha, filii Tebaoth,

47. Filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon.

48. Filii Lebana, filii Hagaba, filii Selmai,

49. Filii Hanan, filii Geddel, filii Gaher,

50. Filii Raaja, filii Rasin, filii Necoda.

Fi-

30. Viri Ramah, & Geba, sexcenti viginti unus.

31. Viri Michmas, centum viginti duo

32. Viri Bethel & Ai, centum viginti tres.

33. Viri Nebo alterius quinquaginta duo.

34. Filii Elam alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor.

35. Filii Harim, trecenti viginti.

36. Filii Jercho, trecenti quadraginta quinq;.

37. Filii Lod Hadid & Ono, septingenti viginti unus.

38. Filii Senaah, tria millia nongenti & triginta.

39. Sacerdotes: filii Jedajah [10] de domo Jesua, nongenti septuaginta tres.

40. Filii Immer, mille quinquaginta duo.

41. Filii Phashur, mille ducenti quadraginta septem.

42. Filii Harim, mille septendecim.

43. Levitæ: filii Jesua [11] de Cadmiel de filiis Hodvah, septuaginta quatuor.

44. Cantores: filii Asaph, centum quadraginta octo.

45. Janitores: filii Sallum, filii Ater, filii Talmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai, centum triginta octo.

46. Nethinæi: filii Siha, filii Hasupha, filij Tabaoth.

47. Filii Ceros, filii Sia, filii Padon.

48. Filii Lebanah, filii Hagaba, filii Salmai,

49. Filii Hanan, filii Giddel, filii Gahar,

50. Filii Reajah, filii Refin, filii Necodah,

Fi-

30. Der menner von Rama vnd Gaba / sechs hundert vnd ein vnd zwentzig.

31. Der menner von Michmas / hundert vnd zwey vnd zwentzig.

32. Der menner von Beth-El vnd Ai / hundert vnd drey vnd zwentzig.

33. Der menner vom andern Nebo / zwey vnd funfftzig.

34. Der kinder des andern Elam / tausent / zwey hundert vnd vier vnd funfftzig.

35. Der kinder Harim / drey hundert vnd zwentzig.

36. Der kinder Jercho / drey hundert vnd fünff vnd viertzig.

37. Der kinder Lodhadid vnd Ono / sieben hundert vnd ein vnd zwentzig.

38. Der kinder Senaa / drey tausent neun hundert vnd dreissig.

39. Die priester. Der kinder Jedaja / vom hause Jesua / neun hundert vnd drey vnd siebentzig. 10. domui 3.

40. Der kinder Jmmer / tausent vnd zwey vnd funfftzig.

41. Der kinder Pashur / tausent zwey hundert vnd sieben vnd viertzig.

42. Der kinder Harim tausent vnd siebenzehen.

43. Die Leuiten. Die kinder Jesua vom Kadmiel vnter den kindern Hodua / vier vnd siebentzig. 11. Cadmieli.

44. Die senger. Der kinder Assaph / hundert vnd acht vnd viertzig.

45. Die thorhüter waren / die kinder Sallum / die kinder Ater / die kinder Talmon / die kinder Akub. Die kinder Hatita / die kinder Sobai / Alle sampt hundert vnd acht vnd dreissig.

46. Die Nethinim. Die kinder Ziha / die kinder Hasupha / die kinder Tabaoth.

47. Die kinder Keros / die kinder Sia / die kinder Padon.

48. Die kinder Libana / die kinder Hagaba / die kinder Salmai.

49. Die kinder Hanan / die kinder Giddel / die kinder Gahar.

50. Die kinder Reaja / die kinder Rezin / die kinder Nekoda.

Die

Populi è captivitate reversi recensio.

51. Die kinder Gasam/ die kinder Usa/ die kinder Passeah.
52. Die kinder Bessai/ die kinder Megunim/ die kinder Nephussim.
53. Die kinder Bakbuk/ die kinder Hakupha/ die kinder Harhur.
54. Die kinder Bazlith/ die kinder Mehida/ die kinder Harsa.
55. Die kinder Barkos/ die kinder Sissera/ die kinder Thamah.
56. Die kinder Neziah/ die kinder Hathipha.
57. Die kinder der knechte Salomo waren die kinder Sotai/ die kinder Sophereth/ die kinder Prida.
58. Die kinder Jaela/ die kinder Darkon/ die kinder Giddel
59. Die kinder Sephatja/ die kinder Hatil/ die kinder Pochereth von Zebaim/ die kinder Amon.
60. Aller Nethinim vnd kinder der knechte Salomo/ waren drey hundert vnd zwey vnd neuntzig.
61. Vnd diese zogen auch mit erauff/ Mithel/ Melah/ Thel Harsa/ Cherub/ Addon vnd Immer. Aber sie kundten nicht anzeigen jrer veter hauß noch jren samen/ ob sie aus Israel weren.
62. Die kinder Delaja/ die kinder Tobia/ vnd die kinder Nekoda/ waren sechs hundert vnd zwey vnd viertzig.
63. Vnd von den priestern waren/ die kinder Habaja/ die kinder Hakoz/ die kinder Barsillai/ der aus den töchtern Barsillai des Gileaditers ein weib nam/ vnd ward nach derselben namen genennet.
64. Diese suchten jre geburtregister/ vnd da sie es nicht funden/ wurden sie loß vom priesterthumb.
65. Vnd Hathirsatha sprach zu jnen/ Sie selten nicht essen vom allerheiligsten/ biß das ein priester auffkeme mit dem Liecht vnd Recht.
66. Der gantzen gemeine wie ein man/ war zwey vñ viertzig tausent/ drey hundert vñ sechtzig.
67. Ausgenomen jre knechte vnd megde/ der waren sieben tau-

---

51. Filii Gazzam, filii Uzza, filii Paseah,
52. Filii Besai, filii Meunim, filii Nephisesim,
53. Filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,
54. Filii Baslith, filii Mehida, filii Harsa,
55. Filii Barcos, filii Sisera, filii Thamah,
56. Filii Nesjah, filii Hatipha,
57. Filii servorum Selomoh: filii Sotai, filii Sophereth, filii Peridah,
58. Filii Jaala, filii Darcon, filii Giddel.
59. Filii Sephatjah, filii Hattil, filii Pocheret de Hasebaim, filii Amon.
60. Omnes Nethinei, & filii servorum Selomoh, trecenti nonaginta duo.
61. Et isti [12] sunt, qui ascenderunt de Thel-melah, Thel-Harsa, Cherub, Addon, & Immer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum, & semen suum, an ex Israele [13] essent.
62. Filii Delajah, filii Tobijah, filii Necodah, sexcenti quadraginta duo.
63. Et de sacerdotibus filii Hobajah, filii Haccos, filii Barzillai, qui accepit de filiabus Barzillai Gilladitę uxorem, & vocatus est [14] nomine earum.
64. Isti quæsierunt scripturam suam, [15] qua series generationis eorum recenseretur, & non est inventa: & ideo repudiati sunt à sacerdotio.
65. Et dixit Thirsatha eis [16] ne manducarent de sanctitate sanctitatum, donec staret sacerdos in Urim & Thummim.
66. Universa congregatio tanquam vir unus, quater decem millia trecenti sexaginta:
67. Præter servos eorum & [17] ancillas, isti erant septem mil-

12. ascendentes de T.
13. ipsi.
14. super nom. eorum.
15. genealogizantes se, & non i. e. & polluti (i. ut polluti abstenti) sunt a s.
16. ut non m. d. s. s. usque stare sacerdotem.
17. ancillae eorum.

---

51. Filii Gezem, filii Aza, filii Phasea,
52. Filii Besai, filii Munim, filii Nephusim,
53. Filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,
54. Filii Besloth, filii Mahida, filii Harsa,
55. Filii Bercos, filii Sisara, filii Thema,
56. Filii Nasia, filii Hatipha,
57. Filii servorum Salomonis, filii Sotai, filii Sophereth, filii Pharida,
58. Filii Jahala, filii Darcon, filii Jeddel,
59. Filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erat ortus ex Sabaim filio Amon.
60. Omnes Nathinæi, & filii servorum Salomonis, trecenti nonaginta duo.
61. Hi sunt autem, qui ascenderunt de Thelmela, Thelharsa, Cherub, Addon, & Emmer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum, & semen suum, utrum ex Israel essent.
62. Filii Dalaja, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quadraginta duo.
63. Et de sacerdotibus filii Habia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem: & vocatus est nomine eorum.
64. Hi quæsierunt scripturam suam in censu, & non invenerunt: & ejecti sunt de sacerdotio.
65. Dixitque Athersatha eis ut non manducarent de Sanctis sanctorum, donec staret sacerdos doctus & eruditus.
66. Omnis multitudo, quasi vir unus quadraginta duo millia centi sexaginta:
67. Absque servis & ancillis eorum, qui erant septem

---

51. Υἱοὶ Γαζὴμ, υἱοὶ Ὀζά, υἱοὶ Φεσί,
52. Υἱοὶ Βησί, υἱοὶ Μεϊνῶν, υἱοὶ Νεφωσαί,
53. Υἱοὶ Βακβοὺκ, υἱοὶ Ἀχιφά, υἱοὶ Ἀρούρ,
54. Υἱοὶ Βασαλώθ, υἱοὶ Μειδά, υἱοὶ Ἀδασαί.
55. Υἱοὶ Βαρκουέ, υἱοὶ Σισαρά, υἱοὶ Θημά,
56. Υἱοὶ Νησιά, υἱοὶ Ἀτιφά,
57. Υἱοὶ δούλων Σολομῶντος, υἱοὶ Σουτεί, υἱοὶ Σαφαράτ, υἱοὶ Φεριδά,
58. Υἱοὶ Ἰελά, υἱοὶ Δορκών, υἱοὶ Γαδαήλ,
59. Υἱοὶ Σαφατία, υἱοὶ Ἀτίλ, υἱοὶ Φαχαράθ, υἱοὶ Σαβαΐμ, καὶ υἱοὶ Ἀμών.
60. Πάντες οἱ Ναθινιεὶμ καὶ οἱ υἱοὶ δούλων Σολομῶντος, τριακόσιοι ἐνενηκονταδύο.
61. Καὶ οὗτοι ἀνέβησαν ἀπὸ Θελμαλὲχ, Θελαρσά, Χερούβ, Ἡδὰν καὶ Ἡμμήρ. καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν ἀπαγγεῖλαι οἴκους πατέρων αὐτῶν καὶ σπέρμα αὐτῶν, εἰ ἀπὸ Ἰσραήλ εἰσιν.
62. Υἱοὶ Δαλαΐα, υἱοὶ Τωβία, υἱοὶ Νεκωδά, ἑξακόσιοι τεσσαρακονταδύο.
63. Καὶ ἀπὸ τῶν ἱερέων υἱοὶ Ἐβιά, υἱοὶ Ἀκκώς, υἱοὶ Βερζελλί, ὃς ἔλαβεν ἀπὸ θυγατέρων Βερζελλὶ τοῦ Γαλααδίτου γυναῖκα, καὶ ἐκλήθη ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν.
64. Οὗτοι ἐζήτησαν γραφὴν ἑαυτῶν τῆς συνοδίας καὶ οὐχ εὑρέθη, καὶ ἀπεώσθησαν ἀπὸ τῆς ἱερατείας.
65. Καὶ εἶπεν Ἀρθασασθὰ αὐτοῖς, ἵνα μὴ φάγωσιν ἀπὸ τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων, ἕως ἀναστῇ ἱερεὺς τοῖς φωτισμοῖς καὶ τοῖς τελείοις.
66. Καὶ ἐγένετο πᾶσα ἡ ἐκκλησία ὁμοθυμαδὸν ὡς τέσσαρες μυριάδες καὶ δισχίλιοι τριακόσιοι ἑξήκοντα·
67. Πάρεξ δούλων αὐτῶν καὶ παιδισκῶν αὐτῶν. οὗτοι ἑπτακισ-

taus- mil- ptem χι-

Populi è captivitate reversi recensio.

χίλιοι τριακόσιοι τριακονταεπτά. καὶ ᾄδοντες καὶ ᾄδουσαι διακόσιοι τεσσαρακονταπέντε.

68. Ἵπποι ἑπτακόσιοι τριακονταέξ, ἡμίονοι διακόσιοι τεσσαρακονταπέντε.

69. Κάμηλοι τετρακόσιοι τριακονταπέντε. ὄνοι ἑξακισχίλιοι ἑπτακόσιοι εἴκοσι.

70. Καὶ ἀπὸ μέρους ἀρχηγῶν τῶν πατριῶν ἔδωκαν εἰς τὸ ἔργον τῷ Αρθασασθὰ εἰς θησαυρὸν χρυσίου δραχμὰς χιλίας, φιάλας πεντήκοντα, στολὰς τῶν ἱερέων πεντακοσίας τριάκοντα.

71. Καὶ ἀπὸ ἀρχηγῶν τῶν πατριῶν ἔδωκαν εἰς θησαυροὺς τοῦ ἔργου, χρυσοῦ νόμισμα μηριάδας δύο, καὶ ἀργυρίου μνᾶς δισχιλίας διακοσίας.

72. Καὶ ἔδωκαν οἱ κατάλοιποι τοῦ λαοῦ χρυσίου δραχμὰς δύο μυριάδας, καὶ ἀργυρίου μνᾶς δισχιλίας καὶ στολὰς τῶν ἱερέων ἑξηκονταεπτά.

73. Καὶ ἐκάθησαν οἱ ἱερεῖς, καὶ οἱ Λευῖται, καὶ οἱ πυλωροί, καὶ οἱ ᾄδοντες καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ οἱ Ναθινιεὶμ καὶ πᾶς Ισραὴλ ἐν πόλεσιν αὐτῶν.

Κεφαλ. η'.

ΚΑὶ ἔφθασεν ὁ μὴν ὁ ἕβδομος, καὶ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐν πόλεσιν αὐτῶν, καὶ συνήχθησαν πᾶς ὁ λαὸς ὡς ἀνὴρ εἷς εἰς τὸ πλάτος τὸ ἔμπροσθεν πύλης τοῦ ὕδατος. καὶ εἶπον τῷ Εσδρᾳ τῷ γραμματεῖ, ἐνέγκαι τὸ βιβλίον νόμου Μωυσῆ ὃν ἐνετείλατο Κύριος τῷ Ισραήλ.

2. Καὶ ἤνεγκεν Εσδρας ὁ ἱερεὺς τὸν νόμον ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ ἀνδρὸς ἕως γυναικός, καὶ πᾶς ὁ συνιῶν ἀκούειν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου.

ptem millia trecenti triginta septem: & inter eos cantores, & cãtatrices, ducenti quadragintaquinque.

68. Equi eorum, septingenti triginta sex: muli eorum, ducenti quadraginta quinque:

69. Cameli eorum, quadringenti triginta quinque: asini, sex millia septingenti viginti.

70. Nonnulli autem, de principibus familiarum dederunt in opus, Athersatha dedit in thesaurum auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas sacerdotales quingentas triginta.

71. Et de principibus familiarum dederunt in thesaurũ operis, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia ducentas.

72. Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia, & tunicas sacerdotales sexaginta septem.

73. Habitaverunt autem sacerdotes & Levitæ, & janitores & cãtores, & reliquum vulgus, & Nathinæi, & omnis Israel in civitatibus suis.

CAP. VIII.

ET venerat mensis septimus: filii autem Israel erãt in civitatibus suis. Congregatusq; est omnis populus quasi vir unus ad plateam, quæ est ante portam aquarum: & dixerunt Esdræ scribæ ut afferret librum legis Moysi, quam præceperat Dominus Israeli.

2. Attulit ergo Esdras sacerdos legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctisque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi.

millia trecenti triginta septem: 18 inter eos item *erant* cantores & cantatrices ducenti & quadraginta quinque.

68. Equi eorum septingenti triginta sex: muli eorum ducenti quadraginta quinq;:

69. Cameli, quadringenti triginta quinq;: asini, sex millia septingenti viginti.

70. 19 Aliqui autem è principibus familiarum dederunt in opus. Thirsatha dedit in thesaurum, auri drachmas mille, crateras quinquaginta, 20 vestes sacerdotum triginta & quingentas.

71. *Aliquot* vero de 21 principibus familiarum dederunt in thesaurum operis, auri drachmarum bis decem millia, & argenti minarum duo millia ac ducentas.

72. Quę preterea dederunt residuum populi, *fuerunt* auri drachmarũm bis decem millia, & argẽti minarum duo millia, & vestes sacerdotum sexaginta septem.

73. Habitaverunt autem sacerdotes & Levitæ, & janitores & cantores, & de populo & Nethinęi, universus quoq; Israel in urbibus suis, & 22 advenit mensis septimus, filiiq; Israelis *erant* in civitatibus suis.

CAP. VIII.

CONGREgati sunt itaq; universus populus tanquam vir unus 1 in platea, quę *erat* ante portam aquarum, dixeruntq; Ezræ scribæ 2 ut afferret librum legis Moseh, quam præceperat Jehovah 3 Israeli.

2. Attulit igitur Ezra sacerdos legem coram congregatione illa, 4 tam virorũ quam mulierum, & omnium intelligentium, audiendo, die prima mensis septimi.

tausent / drey hundert vnd sieben vnd dreissig / vnd hatten zwey hundert vnd fünff vnd viertzig senger vnd sengerin.

68. Sieben hundert vnd sechs vnd dreissig roß / zwey hundert vnd fünff vnd viertzig meuler.

69. Vier hundert vnd fünff vnd dreissig kamelen / sechs tausent sieben hundert vnd zwentzig esel.

70. Vnd etliche der obersten veter gaben zum werck. Hathirsatha gab zum schatz tausent gülden / funfftzig becken / fünff hundert vnd dreissig priester röcke.

71. Vnd etliche oberste veter gaben zum schatz ans werck / zwentzig tausent gülden / zwey tausent vnd zwey hundert pfund silbers.

72. Vnd das ander volck gab zwentzig tausent gülden / vnd zwey tausent pfund silbers / vnd sieben vnd sechtzig priester röcke.

73. Vnd die priester vnd die Leuiten / die thorhüter / die senger / vnd etliche des volcks / vnd die Nethinim vnd gantz Israel / setzten sich in jre stedte.

Das VIII. Cap.

DA nu erzu kam der siebende monde / vnd die kinder Israel in jren stedten waren / versamlete sich das gantze volck wie ein man auff die breite gassen für dem wasserthor / vnd sprachen zu Esra dem schrifftgelerten / das er das gesetzbuch Mose holete / das der HERR Israel geboten hat.

2. Vnd Esra der priester bracht das gesetz für die gemeine / beide menner vnd weiber / vnd alle die es vernemen kundten / im ersten tage des siebenden monden.

18. & in cantores.

19. & pars capitum patrum ded. ad opus: T. d. ad th.

20. tunicas sacerdotum .i. sacerdotales, sic infra.

21. capitibus patrum d. ad th. o. a. d. duas myriadas, sic & seq.

22. attigit.

Cap. 8.

1. ad plat.

2. ad adferendum.

3. ad Israelem.

4. à viro & usque mulierem, & omnis intelligentis ad audiendum. in d. una mensis septimo.

1431

5. dimidium diei.
6. turrim (i. suggestum instar figuram præ se ferentem) & orbicularem, ligni (i. ligneam) quam f. ad verbum (sc. prædicandum) &
7. super a.
8. ad oculos t. p. qu. desuper u. p. e: & secundum aperire eum, steterunt u. pop.
9. & responderunt u. p. A. A. in elatione m. s. & vertissem inclinaverunt & incurvaverunt se Jehovæ facie (sc. demissa) terram versus.
10. intelligere (i. attendere)-facientes (erant) ad legem: & p. super locum suum.
11. declaratum (sc. verbum unumquodque i. vocabulis clara voce distinctis) & exponendo intellectum (i. sensum:) & intelligentiam dabant in scriptura ipsa.
12. intelligere facientes.
13. sanctum ipse ?.
&

3. Vnd las drinnen auff der breiten gassen / die für dem wasserthor ist / von liecht morgen an biß auff den mittag / für man vnd weib / vnd wers vernemen kund / vnd des gantzen volcks ohren waren zu dem gesetzbuch gekeret.

4. Vnd Esra der schrifftgelerte stund auff eim hültzen hohen stuel / den sie gemacht hatten zu predigen / vnd stund neben jm Mathithja / Sema / Anaja / Vria / Hilkia / vnd Maeseja zu seiner rechten. Aber zu seiner lincken / Padaja / Misael / Malchia / Hasum / Hasbadana / Sacharja vnd Mesullam.

5. Vnd Esra thet das buch auff für dem gantzen volck / denn er raget vber alles volck. Vnd da ers auffthet / stund alles volck.

6. Vnd Esra lobet den HERRN den grossen Gott / vnd alles volck antwortet / Amen / Amen / mit jren henden empor / vnd neigeten sich / vnd beteten den HERRN an mit dem andlitz zur erden.

7. Vnd Jesua / Bani / Serebja / Jamin / Akub / Sabthai / Hodaja / Maesea / Klita / Asarja / Josabad / Hanan / Plaja vnd die Leuiten / machten das volck / das auffs gesetz merckte / vnd das volck stund auff seiner stete.

8. Vnd sie lasen im gesetzbuch Gottes klerlich vnd verstendlich / das mans verstund da mans las.

9. Vnd Nehemia der da ist Hathirsatha / vnd Esra der priester der schrifftgelerte / vnd die Leuiten / die das volck auffmercken machten / sprachen zu allem volck / Dieser tag ist heilig dem HERRN ewrem Gott / darumb seid nicht trawrig vnd weinet nicht. Denn alles volck weinet / da sie die wort des gesetzes höreten.

10. Darumb sprach er zu jnen / Gehet hin vnd esset das fett / vnd trincket das süsse / vnd

sendet

3. 1 Et legit in eo ante plateam, quæ *erat* ante portam aquarum, à luce ipsa usq; *ad* 5 meridiem corã viris & mulieribus, & intelligentibus: & aures totius populi *erãt* ad librum legis.

4. Stabat autem Ezra scriba super 6 suggestum ligneum, quod fecerant propter verbum, stabatq; juxta eum Matthithjah, & Sema, & Anajah, & Urijah, & Hilcijah, & Maasejah 7 ad dexteram ejus: à sinistra, vero ejus Pedajah & Misael, & Malchijah, & Hasum, & Hasbadanah, Zecharjah, & Mesullam.

5. Aperuit itaq; Ezra librum 8 in oculis totius populi, quia supra universum populum erat: quũq; cœpisset aperire, stetit universus populus.

6. Et benedixit Ezra Jehovæ Deo magno: 9 respondítq; universus populus, Amen amen, cum elevatione manuum suarum: postea incurvaverunt se, atq; adoraverunt Jehovam proni in terra.

7. Jesua autem, & Bani, & Serebjah, Jamin, Accub, Sabbethai, Hodijah, Maasejah, Celita, Azarjah, Jozabad, Hanan, Pelajah, & Levitæ 10 intelligere faciebant populum legem: populus autem *erat* in loco suo.

8. Et legerunt in libro ipso, in lege Dei 11 explanatè, & apposuerunt intellectum, & intellexerunt scripturam ipsam.

9. Dixit autem Nehemjah (ipse *est* Thirsata) & Ezra, sacerdos scriba, & Levitæ, 12 qui intelligere faciebant populum, universo populo, Dies 13 sanctus est Jehovæ Deo nostro, ne lugeatis, neq; fleatis. 14 Flebat enim universus populus, quum audiret verba legis.

10. Dixit præterea illis, Ite, comedite pinguia, & bibite dulcia, & mittite

par-

3. Et legit in eo apertè in platea, quæ erat ante portam aquarum, de manè usque ad mediam diem, in conspectu virorum, & mulierum, & sapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad librum.

4. Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum: & steterunt juxta eum Mathathias, & Semeja, & Ania, & Uria, & Helcia, & Maasia, ad dextram ejus: & ad sinistram, Phadaja, Misael, & Melchia, & Hasum, & Hasbadana, Zacharia, & Mosollam.

5. Et aperuit Esdras librum coram omni populo: super universum quippe populum eminebat. Et cùm aperuisset eum, stetit omnis populus.

6. Et benedixit Esdras Domino Deo voce magna: & respondit omnis populus, Amen, amen: elevans manus suas & incurvati sunt, & adoraverunt Deum proni in terram.

7. Porrò Josue, & Bani & Serebja, Jamin, Accub, Sephtai, Odia, Maasia, Celita, Azarjas, Jozabed, Hanan, Phalaja, Levitæ, silentium faciebant in populo ad audiendam legem: populus autem stabat in gradu suo.

8. Et legerunt in libro legis Dei distinctè, & apertè ad intelligendum, & intellexerunt cum legeretur.

9. Dixit autem Nehemias (ipse est Athersatha) & Esdras sacerdos & scriba, & Levitæ interpretantes universo populo, Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, & nolite flere. Flebat enim omnis populus, cum audiret verba legis.

10. Et dixit eis, Ite, comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes

his

Populo congregato legit Esdras Legem.

3. Καὶ ἀνέγνω ἐν αὐτῷ ἀπέναντι τῆς πλατείας τῆς ἔμπροσθεν τῆς πύλης τῶν ὑδάτων ἀπὸ τῆς ὥρας τοῦ διαφωτίσαι τὸν ἥλιον ἕως μεσούσης τῆς ἡμέρας, ἀπέναντι ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ αὐτοὶ συνιέντες. καὶ ὦτα παντὸς τοῦ λαοῦ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ νόμου.

4. Καὶ ἔστη Ἔσδρας ὁ γραμματεὺς ἐπὶ βήματος ξυλίνου ὃ ἐποίησεν εἰς τὸ δημηγορῆσαι, καὶ ἔστησαν ἐχόμενα αὐτοῦ Ματταθίας, καὶ Σαμαίας, καὶ Ἀνανίας, καὶ Οὐρίας, καὶ Χελκίας, καὶ Μαασίας ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ ἐξ εὐωνύμων Φαδαίας, καὶ Μισαήλ, καὶ Μελχίας, καὶ Ἀσών, καὶ Ἀσαβδάνα, καὶ Ζαχαρίας καὶ Μεσολλάμ.

5. Καὶ ἤνοιξεν Ἔσδρας τὸ βιβλίον ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅτι αὐτὸς ἦν ἐπάνω τοῦ λαοῦ. καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἤνοιξεν αὐτό, ἔστη πᾶς ὁ λαός.

6. Καὶ εὐλόγησεν Ἔσδρας Κύριον τὸν Θεὸν τὸν μέγαν. καὶ ἀπεκρίθη πᾶς ὁ λαὸς καὶ εἶπον, ἀμήν, ἀμήν, ἐπάραντες τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἔκυψαν καὶ προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν.

7. Καὶ Ἰησοῦς, καὶ Βανέας, καὶ Σαραβίας. καὶ Ἰαμίν, καὶ Ἀκοὺβ, καὶ Σαβαθαῖος, καὶ Ὠδουίας, καὶ Μαασίας, καὶ Καλλίτας, καὶ Ἀζαρίας, καὶ Ἰωζαβέδ, καὶ Ἀνάν, καὶ Φαλαίας, καὶ οἱ Λευῖται ἦσαν συνετίζοντες τὸν λαὸν εἰς τὸν νόμον, καὶ ὁ λαὸς ἐν τῇ στάσει αὐτοῦ.

8. Καὶ ἀνέγνωσαν ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐδίδασκεν Ἔσδρας. καὶ διέστελλεν ἐν ἐπιστήμῃ Κυρίου. καὶ συνῆκεν ὁ λαὸς ἐν τῇ ἀναγνώσει.

9. Καὶ εἶπε Νεεμίας, ὅς ἐστιν Ἀθαρσαθά, καὶ Ἔσδρας ὁ ἱερεὺς καὶ γραμματεὺς καὶ οἱ Λευῖται οἱ συνετίζοντες τὸν λαόν. καὶ εἶπον παντὶ τῷ λαῷ, ἡμέρα ἁγία ἐστὶ τῷ Κυρίῳ Θεῷ ἡμῶν, μὴ πενθεῖτε, μηδὲ κλαίετε. ὅτι ἔκλαιε πᾶς ὁ λαὸς ὡς ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦ νόμου.

10. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πορεύεσθε καὶ φάγετε λιπάσματα, καὶ πίετε γλυκάσματα, καὶ ἀποστεί-

14. qui flentes (erant) & p. cum audiret u. s. l.

λατε

Populus que conſtergatū Nehemias erexerat, feſtum Tabernaculorum juſſu Eſdræ celebrat.

λατε μερίδας τοῖς μὴ ἔχουσιν· ὅτι ἁγία ἐστιν ἡ ἡμέρα τῷ Κυρίῳ Θεῷ ἡμῶν· καὶ μὴ διαπέσητε, ὅτι ἡ χαρὰ Κυρίου, αὕτη ἐστὶν ἰσχὺς ἡμῶν.

11. Καὶ οἱ Λευῖται κατεσιώπων πάντα τὸν λαὸν λέγοντες, σιωπᾶτε, ὅτι ἡμέρα ἁγία, καὶ μὴ καταπίπτετε.

12. Καὶ ἀπῆλθε πᾶς ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀποστέλλειν μερίδας, καὶ ποιῆσαι εὐφροσύνην μεγάλην, ὅτι συνῆκαν ἐν τοῖς λόγοις οἷς ἐγνώρισεν αὐτοῖς.

13. Καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ συνήχθησαν οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῷ παντὶ λαῷ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται πρὸς Εσδραν τὸν γραμματέα, ἐπιστῆσαι πρὸς πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου.

14. Καὶ εὗρον γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ᾧ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ, ὅπως κατοικήσωσιν οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐν σκηναῖς ἐν ἑορτῇ ἐν μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ.

15. Καὶ ὅπως σημάνωσιν ἐν σάλπιγξιν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν αὐτῶν καὶ ἐν Ιερουσαλήμ. καὶ εἶπεν Εσδρας, ἐξέλθετε εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἐνέγκατε φύλλα ἐλαίας, καὶ φύλλα ξύλων κυπαρισσίνων, καὶ φύλλα μυρσίνης, καὶ φύλλα φοινίκων, καὶ φύλλα ξύλου δασέος, ποιῆσαι σκηνὰς κατὰ τὸ γεγραμμένον.

16. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λαὸς καὶ ἤνεγκαν, καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς σκηνάς· ἀνὴρ ἐπὶ τοῦ δώματος αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς αὐλαῖς αὐτῶν καὶ ἐν αὐλαῖς οἴκου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν πλατείαις τῆς πύλης τῶν ὑδάτων, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις τῆς πύλης Ἐφραίμ.

17. Καὶ ἐποίησαν πᾶσα ἡ ἐκκλησία οἱ ἐπιστρέψαντες ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας σκηνάς, καὶ ἐκάθισαν ἐν σκηναῖς· ὅτι οὐκ ἐποίησαν ἀπὸ ἡμερῶν Ιησοῦ υἱοῦ Ναυῆ οὕτως οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης. καὶ ἐγένετο εὐφροσύνη μεγάλη σφόδρα.

Καὶ

---

his, qui non præparaverunt ſibi: quia ſanctus dies Domini eſt, & nolite contriſtari. gaudium etenim Domini eſt fortitudo noſtra.

11. Levitæ autem ſilentium faciebant in omni populo, dicentes, Tacete, quia dies ſanctus eſt, & nolite dolere.

12. Abiit itaque omnis populus, ut comederet, & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiam magnam: quia intellexerant verba, quæ docuerat eos.

13. Et in die ſecundo congregati ſunt principes familiarum univerſi populi, ſacerdotes & Levitæ ad Eſdram ſcribam, ut interpretaretur eis verba legis.

14. Et invenerunt ſcriptum in lege, præcepiſſe Dominum in manu Moyſi, ut habitent filii Iſrael in tabernaculis, in die ſolenni, menſe ſeptimo:

15. Et ut prædicent, & divulgent vocem in univerſis urbibus ſuis, & in Jeruſalem, dicentes, Egredimini in montem, & afferte frondes olivæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemoroſi, ut fiant tabernacula, ſicut ſcriptum eſt.

16. Et egreſſus eſt populus, & attulerunt. Feceruntque ſibi tabernacula unusquiſque in domate ſuo, & in atriis ſuis, & in atriis domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim.

17. Fecit ergo univerſa eccleſia eorum, qui redierant de captivitate, tabernacula, & habitaverunt in tabernaculis: non enim fecerant à diebus Joſue filii Nun taliter filii Iſrael, uſque ad diem illum. Et fuit lætitia magna nimis.

Le-

---

partes *ei*, cui nihil *eſt* 15 paratum, quia ſanctus dies Domino noſtro: 16 neq; contriſtemini, quia gaudium Jehovę eſt fortitudo veſtra.

11. Levitæ autem ſilere 17 faciebant univerſum populum, dicendo, Tacete, quia dies ſanctus *eſt* & ne 18 doleatis.

12. Abierunt itaq; univerſus populus 19 ut comederet, & biberet, & ut mitteret partes, atq; lætaretur lætitia magna: quia intellexerat verba, quæ 20 docuerant eos.

13. Poſtridie autem congregaverunt ſe principes familiarum univerſi populi, ſacerdotes, & Levitæ, ad † Ezra ſcribam, 21 ut intelligerent verba legis.

14. Invenerunt autem ſcriptum in lege, quam præceperat Jehovah 22 per manum Moſeh, ut habitarent filii Iſraelis in tabernaculis, 23 in ſolennitate ipſa, menſe ſeptimo,

15. Et audiri facerent ac tranſire vocem per univerſas urbes ſuas, & per Jeruſalaim, dicendo, Egredimini *in* montem, & afferte 24 frondes olivæ, & frondes arboris pinus, & frondes myrti, & frondes palmarum, & frondes arboris denſæ: 25 ut faciatis tabernacula *quadam*, ſicut ſcriptum *eſt*.

16. Egreſſi ſunt itaq; populus, atq; attulerunt, feceruntque ſibi tabernacula, 26 quiſq; ſuper tectum ſuum, & in atriis ſuis, & in atriis domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim.

17. Fecerunt inquã univerſus cœtus, 27 qui redierant de captivitate, tabernacula, & habitaverũt in tabernaculis: non enim fecerant à diebus Jehoſua filii Nun, ſic filii Iſraelis, uſq; *ad* diem illum fuitq; lętitia magna valde.

Le-

ſendet denen auch theil / die nichts für ſich bereit haben/ denn dieſer tag iſt heilig vnſerm HERRN/ Darumb bekümmert euch nicht / denn die freude am HERRN iſt ewer ſtercke.

11. Vnd die Leuiten ſtilleten alles volck vnd ſprachen/ Seid ſtill/ denn der tag iſt heilig/ bekümmert euch nicht.

12. Vnd alles volck gieng hin/ das es eſſe / trüncke / vnd theil ſendete / vnd eine groſſe freude machte/ denn ſie hatten die wort verſtanden / die man jnen hatte kundt gethan.

13. Vnd des andern tages verſamleten ſich die öberſten veter vnter dem gantzen volck/ vnd die prieſter vnd Leuiten/ zu Eſra dem ſchrifftgelerten/ das er ſie die wort des geſetzes vnterrichtet.

14. Vnd ſie funden geſchrieben im geſetz/ das der HERR durch Moſe geboten hat/ das die kinder Iſrael in laubhütten wonen ſolten auffs feſt im ſiebenden monden.

15. Vnd ſie lieſſens laut werden vnd ausruffen in allen jren ſtedten vnd zu Jeruſalem vnd ſagen/ Gehet hinaus auff die berge/ vnd holet ölezweige/ hartzbaumzweige/ mirtenzweige/ palmenzweige/ vnd zweige von dichten bewmen/ das man laubhütten mache / wie es geſchrieben ſtehet.

16. Vnd das volck gieng hinaus vnd holeten/ vñ machten jnen laubhütten / ein jglicher auff ſeinem dach/ vnd in jren höfen / vnd in den höfen am hauſe Gottes/ vnd auff der breiten gaſſen am waſſerthor/ vnd auff der breiten gaſſen am thor Ephraim.

17. Vnd die gantze gemeine dere / die aus dem gefengniß waren wider komen / machten laubhütten vnd woneten drinnen. Denn die kinder Iſrael hatten ſint der zeit Joſua des ſons Nun / biß auff dieſen tag nicht alſo gethan / vnd war eine ſeer groſſe freude.

Vnd

---

15. *paratum ei*, pleon.
16. *& ne doloreadſiciamini, q. g. 7. ipſum f. B.*
17. *facientes (erant) nn. p.*
18. *dolore adſiciamini.*
19. *ad comedendum & ad bibendum & ad mittendum p. & adfaciendum lætitiam magnam*
20. *notafecerant eis. & in die ſecunda congregati ſunt capita patrum omni populo.*
21. *& ad intelligendum.*
22. *in manu M.*
23. *in feſto, in m. ſ. & quo audiri facerent & tranſire facerent B. in u. u. ſ. & in 7.*
24. *folia o. & folia ar. c. les (.i. c. leoſa.* fing. pro plurali) *& folia m. & f. pal.*
25. *adfaciendum t.*
26. *Vir.*
27. *revertentes de capti.*

18 die in diẽ a d. pr. &c. festum f. d. & in d. 8. retentionem (sc. &

18. Vnd ward im gesetzbuch Gottes gelesen alle tage/ vom ersten tag an biß auff den letzten/ vnd hielten das fest sieben tage/ vnd am achten tage die versamlung/ wie sichs gebürt.

Cap. 9.

Das IX. Cap.

1. & in die vicenarii & quaternarii mensi huic congregati sunt &c. & in saccis.
2. et separati sunt semen Israel ab omnibus filiis alienigena, & st. 4. c. s. super p.
3. super statione sua.
4. quadrantem diei, & quadrãtem confitentes & se incurvantes (fuerunt) Jehovæ Deo suo.

1. AM vier vnd zwentzigsten tage dieses monden/ kamen die kinder Jsrael zusamen/ mit fasten vnd secken vnd erden auff jnen.
2. Vnd sonderten den samen Jsrael von allen frembden kindern/ vnd tratten hin vnd bekandten jre sünde vnd jrer veter missethat.

3. Vnd stunden auff an jre stet/ vnd man laß im gesetzbuch des HERRN jres Gottes/ vier mal des tages/ vnd sie bekandten/ vnd beten an den HERRN jren Gott vier mal des tages.
4. Vnd die Leuiten stunden auff in die höhe/ nemlich/ Jesua/ Bani/ Kadmiel/ Sebanja/ Buni/ Serebia/ Bani/ vnd Chenani/ vnd schrien laut zu dem HERRN jrem Gott.

5. exaltato.
6. ipse 7. solus tu, tu f.
7. super eam.
8. & tu vivificans (es) 9. h. & 4. c. tibi incurvantes se, (scil. sunt.) tu ipse 7. D. qui e. in Abr.
1437

5. Vnd die Leuiten Jesua/ Kadmiel/ Bani/ Hasabenja/ Serebja/ Hodja/ Sebanja/ Pethahja sprachen/ Stehet auff/ lobet den HERRN ewren Gott/ von ewigkeit zu ewigkeit/ vnd man lobe den namen deiner herrligkeit/ der erhöhet ist mit allem segen vnd lobe.
6. HERR du bists allein/ du hast gemacht den himel vnd aller himel himel/ mit alle jrem heer/ die erden vnd alles was drauff ist/ die meere vnd alles was drinnen ist/ du machest alles lebendig/ vnd das himlische heer betet dich an.

7. Du bist der HERR Gott/ der du Abram erwehlet hast/ vnd jn von Vr in Chaldea ausgefürt/ vnd Abraham genennet.

Vnd

18. Legit autem in libro legis Dei 18 per singulos dies à die primo usq; *ad* diem novissimum: feceruntq; solennitatẽ septem diebus, die autem octavo collectam juxta morem.

CAP. IX.

PORRO vicesima quarta die mẽsis hujus congregaverunt sese filii Israelis in jejunio, & cum saccis, & terra *erat* super eos.

2. 2(Separaverant autem sese ab omnibus alienigenis) & steterunt, ac confessi sunt peccata sua, & iniquitates patrũ suorum.

3. Surrexeruntq; 3 in loco suo, & legerunt in libro legis Jehovę Dei sui 4 quater in die, & quater confessi sunt, atq; adoraverunt 5 Jehovam Deum suum.

4. Surrexit autem super gradum Levitarum, Jesua, & Bani, Cadmiel, Sebanjah, Bunnai, Serebjah, Bani, Chenani: clamaveruntq; voce magna ad Jehovam Deum suum:

5. Ac dixerunt Levitæ *illi nempe* Jesua, & Cadmiel Bani, Hasabnejah, Serebjah, Hodijah, Sebãjah, Pethahjah, Surgite, benedicite Jehovæ Deo vestro à seculo & usq; *in* seculum: & benedicãt nomini gloriæ tuæ, & 5 excelso super omnem benedictionem & laudem:
6. 6 Tu 6 es ô Jehova solus, tu fecisti cœlum, cœlum cœlorum, & omnem exercitum eorum: terram, & omnia quæ *sunt* 7 in ea, maria, & universa quæ *sunt* in eis: 8 vivificas quoq; omnia hæc, & exercitus cœlorum te adorant.
7. Tu es, ô Jehova, Deus ille qui elegisti Abram, & eduxisti eum de Ur Chasdim: Posuistiq; nomen ejus Abraham.

In-

18. Legit autem in libro legis Dei per dies singulos, à die primo usque ad diem novissimum, & fecerunt solennitatem septem diebus, & in die octavo collectã juxta ritũ.

CAP. IX.

IN die autem vicesimo quarto mensis hujus convenerunt filii Israel in jejunio, & in saccis, & humus super eos.
2. Et separatum est semen filiorum Israel ab omni filio alienigena: & steterunt, & confitebantur peccata sua, & iniquitates patrum suorum.
3. Et consurrexerunt ad standum: & legerunt in volumine legis Domini Dei sui, quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum suum.
4. Surrexerunt autem super gradum Levitarum Josue, & Bani, & Cedmiel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Chanani: & clamaverunt voce magna ad Dominum Deum suum.
5. Et dixerunt Levitę Josue, & Cedmiel, Bonni, Hasebnia, Serebia, Odaja, Sebnja, Phathathja: Surgite, benedicite Domino Deo vestro ab æterno usque in æternum: & benedicant nomini gloriæ tuæ excelso in omni benedictione & laude.
6. Tu ipse Domine solus, tu fecisti cœlum, & cœlum cœlorum, & omnem exercitum eorum: terram, & universa, quæ in ea sunt: maria, & omnia quæ in eis sunt: & tu vivificas omnia hæc, & exercitus cœli te adorat.
7. Tu ipse Domine Deus, qui elegisti Abram, & * eduxisti eũ de igne Chaldæorum: & posuisti nomen ejus Abraham.

Et

18. Καὶ ἀνέγνω ἐν βιβλίῳ νόμου τοῦ Θεοῦ ἡμέραν ἐν ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης, ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ἐσχάτης, καὶ ἐποίησαν ἑορτὴν ἑπτὰ ἡμέρας. καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἐξόδιον κατὰ τὸ κρίμα.

Κεφαλ. θ.

ΚΑὶ ἐν ἡμέρᾳ εἰκοστῇ καὶ τετάρτῃ τοῦ μηνὸς τούτου συνήχθησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν νηστείᾳ καὶ ἐν σάκκοις, καὶ χόνοις ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν.

2. Καὶ ἐχωρίσθησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ παντὸς υἱοῦ ἀλλοτρίου· καὶ ἔστησαν καὶ ἐξηγόρευσαν τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, καὶ τὰς ἀνομίας τῶν πατέρων αὐτῶν.

3. Καὶ ἔστησαν ἐπὶ τῇ στάσει αὐτῶν, καὶ ἀνέγνωσαν ἐν βιβλίῳ νόμου Κυρίου Θεοῦ αὐτῶν τοτέταρτον τῆς ἡμέρας. καὶ ἦσαν ἐξαγορεύοντες τῷ Κυρίῳ τοτέταρτον τῆς ἡμέρας, καὶ προσκυνοῦντες τῷ Κυρίῳ Θεῷ αὐτῶν.
4. Καὶ ἔστη ἐπὶ ἀναβάσει τῶν Λευιτῶν Ἰησοῦς, καὶ υἱοὶ Καδμιήλ, Σαχανίας υἱὸς Σαραβία υἱοῦ Χανανί. καὶ ἐβόησαν φωνῇ μεγάλῃ πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν.

5. Καὶ εἶπον οἱ Λευῖται Ἰησοῦς καὶ Καδμιήλ, Βοννείας, Σαραβίας, Σεβανίας, Ὠδουίας, Σεχενίας, Φεσσίας, ἀνάστητε εὐλογεῖτε τὸν Κύριον Θεὸν ὑμῶν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. καὶ εὐλογήσουσιν ὄνομα δόξης σου, καὶ ὑψώσουσιν ἐπὶ πάσῃ εὐλογίᾳ καὶ αἰνέσει. καὶ εἶπεν Ἔσδρας.
6. Σὺ εἶ αὐτὸς Κύριος μόνος, σὺ ἐποίησας τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάντας τὰς δυνάμεις αὐτῶν, τὴν γῆν καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν αὐτῇ, τὰς θαλάσσας καὶ πάντα τὰ ἐν αὐταῖς. καὶ σὺ ζωοποιεῖς τὰ πάντα καὶ σοὶ προσκυνοῦσιν αἱ στρατιαὶ τῶν οὐρανῶν.
7. Σὺ εἶ Κύριε ὁ Θεός, σὺ ἐξελέξω Ἀβραμ καὶ ἐξήγαγες αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας τῶν Χαλδαίων, καὶ ἐπέθηκας αὐτῷ ὄνομα Ἀβραάμ.

Καὶ

Publica populi reducis pœnitẽtia.

7 populi ab opere servili) secundum jus.

* Gen. 11.

Populi reducis Oratio, qua Dei benedicti iram deprecatur.

* Exo.14. v 21.

* Exo.20. v 1.

* Exo.16. v 13.

ΝΕΕΜΙΑΣ.

8. Καὶ εὗρες τὴν καρδίαν αὐτοῦ πιστὴν ἐνώπιόν σου. καὶ διέθου πρὸς αὐτὸν διαθήκην, δοῦναι αὐτῷ τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, καὶ Χετταίων, καὶ Αμορραίων, καὶ Φερεζαίων, καὶ Ιεβουσαίων, καὶ Γεργεσαίων καὶ δοῦναι αὐτὴν τῷ σπέρματι αὐτοῦ. καὶ ἔστησας τοὺς λόγους σου ὅτι δίκαιος σύ.

9. Καὶ εἶδες τὴν ταπείνωσιν τῶν πατέρων ἡμῶν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὴν κραυγὴν αὐτῶν ἤκουσας ἐπὶ θάλασσαν ἐρυθράν.

10. Καὶ ἔδωκας σημεῖα καὶ τέρατα ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Φαραώ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς παισὶν αὐτοῦ, καὶ ἐν παντὶ τῷ λαῷ τῆς γῆς αὐτοῦ, ὅτι ἔγνως ὅτι ὑπερηφάνησαν ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐποίησας σεαυτῷ ὄνομα ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη.

11. Καὶ τὴν θάλασσαν διέρρηξας ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ παρῆλθον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης ἐν ξηρασίᾳ· καὶ τοὺς καταδιώκοντας αὐτοὺς ἔρριψας εἰς βυθόν, ὡσεὶ λίθον ἐν ὕδατι σφοδρῷ.

12. Καὶ ἐν στύλῳ νεφέλης ὡδήγησας αὐτοὺς ἡμέρας, καὶ ἐν στύλῳ πυρὸς τὴν νύκτα, τοῦ φωτίσαι αὐτοῖς τὴν ὁδόν, ἐν ᾗ πορεύσονται ἐν αὐτῇ.

13. Καὶ ἐπὶ ὄρος Σινᾶ κατέβης, καὶ ἐλάλησας πρὸς αὐτοὺς ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔδωκας αὐτοῖς κρίματα εὐθέα, καὶ νόμους ἀληθείας, προστάγματα καὶ ἐντολὰς ἀγαθάς.

14. Καὶ τὸ σάββατόν σου τὸ ἅγιον ἐγνώρισας αὐτοῖς, ἐντολὰς καὶ προστάγματα καὶ νόμον ἐνετείλω αὐτοῖς ἐν χειρὶ Μωυσῆ τοῦ δούλου σου.

15. Καὶ ἄρτον ἐξ οὐρανοῦ ἔδωκας αὐτοῖς εἰς σιτοδοσίαν αὐτῶν, καὶ ὕδωρ ἐκ πέτρας ἐξήνεγκας αὐτοῖς εἰς δίψαν αὐτῶν· καὶ εἶπας αὐτοῖς εἰσελθεῖν κληρονομῆσαι τὴν γῆν εἰς ἣν ἐξέτεινας τὴν χεῖρά σου, δοῦναι αὐτοῖς.

16. Καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ὑπερηφανεύσαντο, καὶ ἐσκλήρυναν τὸν τράχηλον αὐτῶν, καὶ οὐκ ἤκουσαν τῶν ἐντολῶν σου.

Καὶ

NEHEMIAS.

8. Et invenisti cor ejus fidele coram te: & percussisti cum eo fœdus, ut dares ei terram Chananæi, Hethæi, & Hevæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Jebusæi, & Gergesæi, ut dares semini ejus: & implesti verba tua, quoniam justus es.

9. Et vidisti afflictionem patrum nostrorum in Ægypto: clamoremque eorum audisti super mare rubrum.

10. Et dedisti signa atque portenta in Pharaone, & in universis servis ejus, & in omni populo terræ illius: cognovisti enim quia superbè egerant contra eos: & fecisti tibi nomen, sicut & in hac die.

11. * Et mare divisisti ante eos, & transierunt per medium maris in sicco: persecutores autem eorum projecisti in profundum, quasi lapidem in aquas validas.

12. Et in columna nubis ductor eorum fuisti per diem, & in columna ignis per noctem ut appareret eis via per quam ingrediebantur.

13. Ad montem quoque Sinai descendisti, & * locutus es cum eis de cœlo: & dedisti eis judicia recta, & legem veritatis, cæremonias, & præcepta bona.

14. Et sabbatum sanctificatum tuum ostendisti eis, & mandata, & cæremonias, & legem præcepisti eis in manu Moysi servi tui.

15. * Panem quoque de cœlo dedisti eis in fame eorum, & aquam de petra eduxisti eis sitientibus: & dixisti eis ut ingrederentur & possiderent terram super quam levasti manum tuam ut traderes eis.

16. Ipsi verò & patres nostri superbè egerunt, & induraverunt cervices suas, & non audierunt mandata tua.

Et

8.9 Invenisti autem cor ejus fidele corã te, & percussisti cũ eo fœdus, quod dares terram Chenaanæi, Hitthæi, & Emoræi, & Perizæi, & Jebusæi, & Girgasæi, quod *inquam* dares *eam* semini ejus: confirmastique verba tua, quia justus es.

9. Respexisti præterea afflictionem patrum nostrorum in Aegypto, clamoréq; eorum audisti 10 in mari Suph.

10. Dedistiq; signa & portenta in Paroh, & in universis servis ejus, atq; in universo populo terræ ejus: noveras enim quód superbè egissent 11 contra eos: unde fecisti tibi nomen secundum diẽ hanc.

11. Mare insuper divisisti coram eis, & transierunt 12 per medium ejus in sicco: persequutores autem eorum projecisti in profunditates, tanquam lapidem in aquas validas.

12. Atq; 13 cum columna nubis deduxisti eos interdiu, & cum columna ignis noctu, 14 ut illustrares eis viam per quã ambulaturi erant.

13. Post hæc super montem Sinai descendisti, loquutusq; es cum eis è cœlo, & dedisti eis judicia recta, & leges 15 veras, statuta & præcepta bona.

14. Sabbatum quoq; 16 sanctum tuum notum fecisti eis, & præcepta, & statuta, & legem præcepisti eis 17 per manum Moseh servi tui.

15. Panem insuper de cœlo dedisti eis 18 in fame sua: & aquã è petra eduxisti eis 19 in siti sua: tandem dixisti eis, ut ingrederentur ad possidendum terram, *propter* quam levasti manum tuam, 20 quód traderes *eam* illis.

16. Ipsi vero & patres nostri superbè egerunt & induraverunt cervicem suã, nec audierunt 21 præcepta tua.

Imo

Nehemia.

8. Vnd sein hertz trew für dir funden / vnd einen bund mit jm gemacht/ seinem samen zu geben / das land der Cananiter / Hethiter / Amoriter/ Phereſiter / Jebuſiter vnd Girgoſiter/ vñ haſt dein wort gehalten/ denn du biſt gerecht.

9. Vnd du haſt angeſehen das elend vnſer veter in Egypten / vnd jr ſchreyen erhöret am ſchilffmeer.

10. Vnd zeichen vnd wunder gethan an Pharao vnd allen ſeinen knechten / vnd an allem volck ſeines landes. Denn du erkandteſt / das ſie ſtoltz wider ſie waren/ vnd haſt jnen einen namen gemacht/ wie es heute gehet.

11. Vnd haſt das meer für jnen zuriſſen / das ſie mitten im meer trocken durch hin giengen / vnd jre verfolger in die tieffe verworffen/ wie ſteine in mechtigen waſſern.

12. Vnd ſie gefürt des tages in einer wolckſeulen / vnd des nachts in einer fewrſeulen / jnen zu leuchten auff dem wege/ den ſie zogen.

13. Vnd biſt erab geſtiegen auff den berg Sinai/ vnd haſt mit jnen vom himel geredt/ vnd gegeben ein warhafftig recht/ vnd ein recht geſetz/ vnd gute gebot vnd ſitten.

14. Vnd deinen heiligen ſabbath jnen kundt gethan/ vnd gebot / ſitten vnd geſetz jnen geboten durch deinen knecht Moſe.

15. Vnd jnen brot vom himel gegeben/ da ſie hungerte vnd waſſer aus dem felſen laſſen gehen / da ſie dürſtete. Vnd jnen geredt / ſie ſolten hinein gehen / vnd das land einnemen / darüber du deine hand hubeſt jnen zu geben.

16. Aber vnſer veter wurden ſtoltz vnd halßſtarrig / das ſie deinen geboten nicht gehorchten.

Vnd

9. et (quidem) excidendo c. e. f. ad dandum &c. Girgasæi, ad dandum s. e. & stare-fecisti v. t. q. justus tu.

10. super m. S.

11. super e. & se.

12. in medio maris in s.

13. in c.

14. ad illustrandum eis qua ambulaturi essent in ea. Et sup. m. S. d. & (quidẽ) loquendo c. e.

15. veritatis.

16. sanctitatis tuæ.

17. in manu.

18. ad famem eorum.

19. ad sitim eorum, & dixisti e. ad ingrediendũ t.

20. ad dandum eis.

21. ad pr. t. & renu.

21. Et dederunt caput ad revertendum ad s. s. in reb. s.
22. gratiosus & m. longus irarum & multus benignitate.
23. fusionis.
24. blasphemias magnas, & in in miserationibus tuis multis.
25. desuper eis i. ad ducendum e. in via & c. i. in nocte ad lucem faciendum e. v. quam ambulaturi essent in ea.
26. ad intelligentiam tribuendum illis.
27. ad sitim eorum. Et quadragenarium annis sustentasti e. i. d. non indig.
28. & pedes e. non int.
29. & divisisti eos ad a
30. ad t. quam dix. p. e. ad ingrediendum ad possidendum.
31. ad faciendum in eis.

17. Vnd wegerten sich zu hören / vnd gedachten auch nicht an deine wunder / die du an jnen thatest. Sondern sie wurden halßstarrig vnd wurffen ein heupt auff / das sie sich wendeten zu jrer dienstbarkeit in jrer vngedult. Aber du mein Gott vergabest vnd warest gnedig / barmhertzig / gedültig / vnd von grosser barmhertzigkeit / vnd verliessest sie nicht.

18. Vnd ob sie wol ein gegossen kalb machten / vnd sprachen / Das ist dein Gott / der dich aus Egyptenland geführet hat / vnd theten grosse lesterunge.

19. Noch verliessestu sie nicht in der wüsten nach deiner grossen barmhertzigkeit / vnd die wolckenseule weich nicht von jnen / des tages sie zu füren auff dem wege / noch die fewerseule des nachts / jnen zu leuchten auff dem wege den sie zogen.

20. Vnd du gabest jnen deinen guten Geist / sie zu vnterweisen / vnd dein Man wendestu nicht von jrem munde / vnd gabest jnen wasser da sie dürstete.

21. Viertzig jar versorgetestu sie, in der wüsten / das jnen nichts mangelt / jre kleider veralteten nicht / vnd jre füsse zuschwollen nicht.

22. Vnd gabest jnen königreiche vnd völcker / vnd theiletest sie hie vnd da her / das sie einnamen das land Sihon / des königes zu Hesbon / vnd das land Og / des königes in Basan.

23. Vnd vermehretest jre kinder wie die sterne am himel / vnd brachtest sie ins land / das du jren vetern geredt hattest / das sie einziehen vnd einnehmen solten.

24. Vnd die kinder zogen hinein / vnd namen das land ein / vnd du demütigest für jnen die einwohner des lands / die Cananiter / vnd gabest sie in jre hende / vnd jre könige vnd völcker im lande / das sie mit jnen theten nach jrem willen.

25. Vnd sie gewonnen feste stedte / vnd ein fett land / vnd

namen

17. Imo renuerunt audire, neq; recordati sunt mirabiliũ tuorum, quę feceras cum eis: induraveruntq; cervicem suam, 21 ac conversi sunt, ut reverterentur ad servitutem suam cum rebellione sua: Tu tamẽ Deus veniarum, 22 clemens, & misericors longanimis & multæ misericordiæ, nõ dereliquisti eos.

18. Insuper quando fecerunt sibi vitulũ 23 conflatilem, & dixerunt, Iste est Deus tuus, qui eduxit te de Aegypto, feceruntq; 24 convitia magna.

19. Tu tamen propter misericordias tuas multas non dereliquisti eos in deserto, columna nubis non recessit 25 ab eis interdiu, ut deduceret eos per viã, & columna ignis noctu, ut lucere faceret eis viam per quam ambulaturi erant.

20. Et Spiritum tuũ bonum dedisti 26 ad instruendum eos, Man quoq; tuum non prohibuisti ab ore eorum & aquam dedisti eis 27 in siti eorum.

21. Quadraginta quoq; annis pavisti eos in deserto, nulla re indiguerunt, vestimenta eorum nõ inveteraverunt, 28 nec pedes eorum intumuerunt.

22. Dedisti eis insuper regna & populos, 29 quos divisisti in angulum, ac possederunt terram Sihon & terram regis Hesbon, & terram Og regis Basan.

23. Filios autem eorum multiplicasti sicut stellas cœli, & introduxisti eos 30 in terram, de qua dixeras patribus eorum, quod ingrederentur eam ut possiderent.

24. Venerunt enim filii, & possederunt terram illam, atq; humiliasti coram eis habitatores ipsius terrę Chenanæos, dedistiq; eos in manum eorum, ac reges eorum; & populos ejus terræ, 31 ut facerent ex eis secundum voluntatem suam.

25. Ceperunt præterea urbes munitas, atq; humum

pin-

17. Et noluerunt audire: & non sunt recordati mirabilium tuorum, quæ feceras eis. Et induraverunt cervices suas, & dederunt caput, ut converterentur ad servitutem suam, quasi per contentionem. Tu autem Deus propitius, clemens, & misericors, longa nimis, & multæ miserationis non dereliquisti eos,

18. Et quidem cùm fecissent sibi vitulum conflatilem, & dixissent, Iste est Deus tuus, qui eduxit te de Ægypto: feceruntque blasphemias magnas,

19. Tu autem in misericordiis tuis multis non dimisisti eos in deserto: * columna nubis non recessit ab eis per diem, ut duceret eos in viam: & columna ignis per noctem, ut ostenderet eis iter per quod ingrederentur.

20. Et Spiritum tuum bonum dedisti, qui doceret eos, & Manna tuum non prohibuisti ab ore eorum, & aquam dedisti eis in siti.

21. Quadraginta annis pavisti eos in deserto, nihilque eis defuit: vestimenta eorum non inveteraverunt, & pedes eorum non sunt attriti.

22. Et dedisti eis regna & populos, & partitus es eis sortes: & possederunt terram Sehon, & terram regis Hesebon, & terram Og regis Basan.

23. Et multiplicasti filios eorum sicut stellas cœli, & adduxisti eos ad terram de qua dixeras patribus eorum, ut ingrederentur & possiderent.

24. Et venerunt filii, & possederunt terram, & humiliasti coram eis habitatores terræ Chananęos, & dedisti eos in manu eorum, & reges eorum, & populos terræ, ut facerent eis sicut placebat illis.

25. Ceperunt itaque urbes munitas & humum

pin-

17. Καὶ ἀνένευσαν τοῦ εἰσακοῦσαι, καὶ οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν θαυμασίων σου ὧν ἐποίησας ἐν αὐτοῖς· καὶ ἐσκλήρυναν τὸν τράχηλον ἑαυτῶν, καὶ ἔδωκαν ἀρχὴν ἐπιστρέψαι εἰς δουλείαν αὐτῶν ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ σὺ ὁ Θεὸς ἀφίων ἁμαρτίας, ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, καὶ οὐκ ἐγκατέλιπες αὐτούς.

18. Ἔτι δὲ καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς μόσχον χωνευτόν, καὶ εἶπαν, οὗτοι οἱ Θεοὶ οἱ ἐξαγαγόντες ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου· καὶ ἐποίησαν παροργισμοὺς μεγάλους.

19. Καὶ σὺ ἐν οἰκτιρμοῖς σου τοῖς μεγάλοις οὐκ ἐγκατέλιπες αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ, τὸν στῦλον τῆς νεφέλης οὐκ ἐξέκλινας ἀπ' αὐτῶν ἡμέρας, ὁδηγῆσαι αὐτοὺς ἐν τῇ ὁδῷ· καὶ τὸν στῦλον τοῦ πυρὸς τὴν νύκτα, φωτίζειν αὐτοὺς τὴν ὁδὸν ἐν ᾗ πορεύσονται ἐν αὐτῇ. * Exod. 13. 21.

20. Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ἔδωκας συνετίσαι αὐτούς· καὶ τὸ Μάννα σου οὐκ ἀφυστέρησας ἀπὸ στόματος αὐτῶν, καὶ ὕδωρ ἔδωκας αὐτοῖς ἐν τῇ δίψῃ αὐτῶν.

21. Καὶ τεσσαράκοντα ἔτη διέθρεψας αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὐχ ὑστέρησεν αὐτοῖς οὐδέν· ἱμάτια αὐτῶν οὐκ ἐπαλαιώθησαν, καὶ ὑποδήματα αὐτῶν οὐ διερράγησαν.

22. Καὶ ἔδωκας αὐτοῖς βασιλείας, καὶ λαοὺς διεμέρισας αὐτοῖς, καὶ ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν Σιὼν βασιλέως Ἐσεβών, καὶ τὴν γῆν Ὠγ βασιλέως τοῦ Βασάν.

23. Καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἐπλήθυνας ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ· καὶ εἰσήγαγες αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν ἣν εἶπας τοῖς πατράσιν αὐτῶν τοῦ εἰσελθεῖν καὶ κληρονομῆσαι.

24. Καὶ εἰσῆλθον υἱοὶ αὐτῶν, καὶ ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν, καὶ ἐξέτριψας ἐνώπιον αὐτῶν τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, καὶ ἔδωκας αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν, καὶ τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, ποιῆσαι αὐτοῖς ὡς ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτῶν.

25. Καὶ κατελάβοντο πόλεις ὑψηλὰς καὶ γῆν πίονα. καὶ ἐκλη-

ρονό-

Populi reducis Oratio, qua Dei benedicti iram deprecatur.

Populi reducis Oratio qua Dei benedicti iram deprecatur.

κληρονόμησαν οἰκίας πλήρεις πάντων ἀγαθῶν, λάκκους λελατομημένους, ἀμπελῶνας, καὶ ἐλαιῶνας, καὶ πᾶν ξύλον βρώσιμον εἰς πλῆθος, καὶ ἔφαγον καὶ ἐνεπλήσθησαν καὶ ἐλιπάνθησαν, καὶ ἐτρύφησαν ἐν ἀγαθωσύνῃ σου τῇ μεγάλῃ.

26. Καὶ ἤλλαξαν καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ σοῦ, καὶ ἔρριψαν τὸν νόμον σου ὀπίσω σώματος αὐτῶν. καὶ τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν οἳ διεμαρτύραντο ἐν αὐτοῖς ἐπιστρέψαι αὐτοὺς πρὸς σέ. καὶ ἐποίησαν παροργισμοὺς μεγάλους.

27. Καὶ ἔδωκας αὐτοὺς ἐν χειρὶ θλιβόντων αὐτοὺς, καὶ ἔθλιψαν αὐτούς. καὶ ἀνεβόησαν πρὸς σὲ ἐν καιρῷ θλίψεως αὐτῶν. καὶ σὺ ἐξ οὐρανοῦ σοῦ ἤκουσας, καὶ ἐν οἰκτιρμοῖς σου τοῖς μεγάλοις ἔδωκας αὐτοῖς σωτῆρας, καὶ ἔσωσας αὐτοὺς ἐκ χειρὸς θλιβόντων αὐτούς.

28. Καὶ ὡς ἀνεπαύσαντο, ἐπέστρεψαν ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου· καὶ ἐγκατέλιπες αὐτοὺς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῶν, καὶ κατῆρξαν ἐν αὐτοῖς. καὶ πάλιν ἀνεβόησαν πρὸς σέ, καὶ σὺ ἐξ οὐρανοῦ εἰσήκουσας καὶ ἐρρύσω αὐτοὺς ἐν οἰκτιρμοῖς σου πολλοῖς, καὶ ἐν καιροῖς.

29. Ἐπεμαρτύρω αὐτοῖς ἐπιστρέψαι αὐτοὺς εἰς τὸν νόμον σου. αὐτοὶ δὲ ὑπερηφανεύσαντο, καὶ οὐκ ἤκουσαν τῶν ἐντολῶν σου, καὶ ἐν τοῖς κρίμασί σου ἥμαρτον, ἃ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. καὶ ἔδωκαν νῶτον ἀπειθοῦντα, καὶ τράχηλον αὐτῶν ἐσκλήρυναν καὶ οὐκ ἤκουσαν.

* Lev. 18. v. 5. Rom. 10. v. 5. Gal. 3. v. 12.

30. Καὶ ἐμακροθύμησας ἐπ' αὐτοῖς ἔτη πολλὰ καὶ εἵλκυσας ἐπ' αὐτοὺς ἔτη πολλά. καὶ ἐπεμαρτύρω αὐτοῖς ἐν Πνεύματί σου ἐν χειρὶ προφητῶν σου, καὶ οὐκ ἠνωτίσαντο, καὶ ἔδωκας αὐτοὺς ἐν χειρὶ λαῶν τῆς γῆς.

31. Καὶ σὺ ἐν οἰκτιρμοῖς σου τοῖς πολλοῖς, οὐκ ἐποίησας αὐ-

pinguem, & possederunt domos plenas cunctis bonis: cisternas ab aliis fabricatas, vineas, & oliveta, & ligna pomifera multa: & comederunt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abundaverunt deliciis in bonitate tua magna.

26. Provocaverunt autem te ad iracundiam, & recesserunt à te, & projecerunt legem tuā post terga sua: & prophetas tuos occiderunt, qui contestabantur eos ut reverterentur ad te: feceruntq; blasphemias grandes.

27. Et dedisti eos in manum hostium suorum, & afflixerunt eos. Et in tempore tribulationis suę clamaverunt ad te, & tu de cœlo audisti, & secundùm miserationes tuas multas dedisti eis salvatores, qui salvarent eos de manu hostium suorum.

28. Cumque requievissent, reversi sunt, ut facerent malum in conspectu tuo: & dereliquisti eos in manu inimicorum suorum, & possederunt eos. Conversique sunt, & clamaverunt ad te: tu autem de cœlo exaudisti, & liberasti eos in misericordiis tuis multis temporibus.

29. Et contestatus es eos, ut reverterentur ad legem tuam. Ipsi verò superbè egerunt, & non audierunt mandata tua, & in judiciis tuis peccaverunt, * quæ faciet homo, & vivet in eis: & dederunt humerum recedentem, & cervicem suam induraverunt, nec audierunt.

30. Et protraxisti super eos annos multos, & contestatus es eos in Spiritu tuo per manum prophetarum tuorum: & non audierunt, & tradidisti eos in manum populorum terrarum.

31. In misericordiis autem tuis plurimis non fe-

pinguem, & possederunt domos plenas omni bono, cisternas excisas, vineas, & oliveta & 32 arbores fructiferas, quam plurimas: cōederuntq;, ac saturati sunt, atq; impinguati, & deliciis affluxerunt 33 propter bonitatem tuam magnam.

26. Irritaverunt itaq;, & rebellaverunt contra te, ac projecerunt legem tuam post corpus suum: prophetas quoq; tuas occiderunt, qui testificabantur 34 contra eos, ut converterent eos ad te: & fecerunt convitia magna.

27. Itaq; tradidisti eos in manum hostium suorum, & afflixerunt eos: ac in tēpore tribulationis, suæ clamaverunt ad te, & tu de cœlo 35 audisti, atq; secundum miserationes tuas multas dedisti eis servatores, qui servaverunt eos de manu hostium suorum.

28. 36 Quum vero esset illis quies, reversi sunt, ad faciendum malum coram te, idcirco dereliquisti eos in manu inimicorum suorum, 37 qui dominati sunt eis. conversi autem, † rursum clamaverūt ad te, & tu de cœlo exaudisti, atq; eruisti eos secundum miserationes tuas multis temporibus.

29. 38 Contestatus verò es illos, ut converteres eos ad legē tuam: sed ipsi superbè egerunt, nec audierunt præcepta tua, & in judiciis tuis 39 peccaverunt, quæ faciet homo, & vivet in eis: dederuntq; humerum recedentem, & cervicem suam induraverunt, & non audierunt.

30. Attamen protraxisti super eos annos multos, & contestatus es illos Spiritu tuo 40 per manum prophetarum tuorum, & non auscultaverunt, ideo tradidisti eos in manum populorum terrarum.

31. 41 Sed propter misericordias tuas multas non fecisti

namen heuser ein voll allerley güter / ausgehawen brünne / weinberge / ölegarten / vnd bewme / dauon man isset die menge / vnd assen vnd wurden sat vnd fett / vnd lebeten in wollust / durch deine grosse güte.

26. Aber sie wurden vngehorsam / vnd widerstrebten dir / vnd wurffen deine gesetze hinder sich zu rück. Vnd erwürgeten deine propheten / die sie bezeugeten / das sie solten sich zu dir bekeren / vnd theten grosse lesterunge.

27. Darumb gabestu sie in die hand jrer feinde / die sie engsteten. Vnd zur zeit jrer angst / schrien sie zu dir / vnd du erhöretest sie vom himel / vnd durch deine grosse barmhertzigkeit gabestu inen heilande / die jnen holffen aus jrer feinde hand.

28. Wenn sie aber zu ruge kamen / verkereten sie sich vbel zu thun für dir / so verliessestu sie in jrer feinde hand / das sie vber sie herrscheten. So bekereten sie sich denn / vnd schrien zu dir / vnd du erhöretest sie vom himel / vnd errettest sie nach deiner grossen barmhertzigkeit viel mal.

29. Vnd liessest sie bezeugen / das sie sich bekeren solten zu deinem gesetze. Aber sie waren stoltz / vnd gehorchten deinen geboten nicht / vnd sündigeten an deinen rechten / (welche so ein mensch thut / lebet er darinnen) vnd wendeten jre schulder weg / vnd wurden halsstarrig / vnd gehorchten nicht.

30. Vnd du hieltest viel jar vber jnen / vnd liessest sie bezeugen durch deinen Geist in deinen propheten / aber sie namens nicht zu ohren. Darumb hastu sie gegeben in die hand der völcker in lendern.

31. Aber nach deiner grossen barmhertzigkeit hastu es nicht

32. arborem cibi ad multitudinem.

33. in bonitate tua magna. & amaritudinem exercuerunt & reb. in te.

34. in eos ad convertendum.

35. audies & s.m. t. m. dabis (fut. pro pr.) eis s. & serv. eos.

36. & secundum requiem esse eis, revertentur (enall.) ad f.

37. & dominati sunt in eos, & conversi sunt & inclamaverunt te, & t. d. c. audies & erues (f. pro prat) eos.

38. & testatus es in eos (sic & sequ.) ad convertendum e.

39. peccaverūt in eis.

40. in manu.

41. & in misericordiis tuis multis.

1439:i

gar aus mit jnen gemacht/ noch sie verlassen/ denn du bist ein gnediger vnd barmhertziger Gott.

32. Nu vnser Gott / du grosser Gott / mechtig vnd schrecklich / der du heltest bund vnd barmhertzigkeit / Achte nicht geringe alle die mühe/die vns troffen hat / vnd vnser könige/ fürsten/ priester/ propheten / veter vnd dein gantzes volck / von der zeit an der könige zu Assur / biß auff diesen tag.

33. Du bist gerecht an allem/ das du vber vns gebracht hast/ denn du hast recht gethan/ wir aber sind Gottloß gewesen.

34. Vnd vnser könige/ fürsten / priester vnd veter haben nicht nach deinem gesetze gethan/ vnd nicht acht gehabt auff deine gebot vnd zeugniß / die du hast jnen lassen zeugen.

35. Vnd sie haben dir nicht gedienet / in jrem königreich vnd in deinen grossen gütern/ die du jnen gabest/ vnd in dem weiten vnd fetten lande / das du jnen dargelegt hast / vnd haben sich nicht bekeret von jrem bösen wesen.

36. Sihe/ wir sind heutes tages knechte / vnd im lande das du vnsern vetern gegeben hast/ zu essen seine früchte vnd güter / Sihe / da sind wir knechte innen.

37. Vnd sein einkomen mehret sich den königen / die du vber vns gesetzt hast/ vmb vnser sünde willen / vnd sie herrschen vber vnser leibe vnd vieh nach jrem willen/ vnd wir sind in grosser noth.

38. Vnd in diesem allen machen wir einen festen bund/ vnd schreiben / vnd lassens vnsere fürsten / Leuiten vnd priester versiegeln.

41. *gratiosus & m. tu.*

43. *custodiens pactum & benignitatem.*

44. *defatigatio, quæ.*

45. *super omni veniente s. n.*

46. *ad præcepta tua, & ad testimonia t. q. t. es in eos.*

47. *nos h. s. (in) ter. q. d. p. n. ad comedendum f. e.*

48. *nos servi super eam. Et proventum multiplicans (est) R. q. dedisti s. n. in peccatis nostris, & super corpora nostra dominantes (sunt) & in jumenta nostra &c. magna nos. & in omni hoc non excidentes* (scil. *fœdus*) *fidelitatem & scribentes* (scil. *sumus*) *& super.*

eos *in* consumptionem nec dereliquisti eos, quia Deus 42 clemens & misericors es.

32. Nunc igitur ô Deus noster, Deus magne fortis & terribilis, 43 qui custodis pactum & misericordiam, coram te omnis 44 labor ne parva res videatur, qui invenit nos, *id est* reges nostros, principes nostros, sacerdotes nostros, & prophetas nostros, patres quoq; nostros, atq; universum populum tuum à diebus regum Assur, usq; *in* diem hanc.

33. Tu autem justus 45 in omnibus quæ venerunt super nos: quia veritatem fecisti, nos vero impiè egimus.

34. Et reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri, non fecerunt legem tuā, nec attenderunt 46 præceptis tuis, & testimoniis tuis quæ testificatus es eis.

35. Et ipsi in regno suo, & in bonitate tua multa quam dedisti eis, & in terra lata & pingui, quam tradideras coram eis, non servierunt tibi, nec sunt conversi ab operibus suis malis.

36. Ecce 47 hodie servi *sumus*, & *quidem in* terra quām dedisti patribus nostris, ut comederent fructum ejus, & bonitatem ejus, ecce 48 *inquam* servi sumus.

37. Et fructum suū multiplicat regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur & jumentis nostris, secundum voluntatē suam: & in tribulatione maxima sumus.

38. Et tamen nos percutimus fidelitatem, & scribimus, & in *libello illo* signato *sunt* principes nostri, Levitæ nostri, sacerdotes nostri.

cisti eos in cōsumptionem, nec dereliquisti eos: quoniam Deus miserationū, & clemens es tu.

32. Nunc itaque Deus noster magne, fortis & terribilis, custodiens pactum & misericordiam, ne avertas à facie tua omnem laborem, qui invenit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas nostros, & patres nostros, & omnem populum tuum à diebus regis Assur, usq; in diem hanc.

33. Et tu justus es in omnibus, quæ venerunt super nos: quia veritatem fecisti, nos autem impiè egimus.

34. Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri nō fecerunt legem tuam, & non attenderunt mandata tua, & testimonia tua, quæ testificatus es in eis.

35. Et ipsi in regnis suis bonis, & in bonitate tua multa, quam dederas eis, & in terra latissima & pingui, quam tradideras in conspectu eorum, non servierunt tibi, nec reversi sunt à studiis suis pessimis.

36. Ecce nos ipsi hodie servi sumus: & terra quam dedisti patribus nostris ut comederent panem ejus, & quæ bona sunt ejus, & nos ipsi servi sumus in ea.

37. Et fruges ejus multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur, & jumentis nostris secundùm voluntatem suam, & in tribulatione magna sumus.

38. Super omnibus ergo his nos ipsi percutimus fœdus, & scribimus, & signant principes nostri, Levitæ nostri, & sacerdotes nostri.

σου εἰς συντέλειαν, καὶ οὐκ ἐγκατέλιπες αὐτούς, ὅτι ἰσχυρὸς εἶ καὶ ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων.

32. Καὶ νῦν ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἰσχυρὸς ὁ μέγας ὁ κραταιὸς καὶ φοβερός, φυλάσσων τὴν διαθήκην σου καὶ τὸ ἔλεός σου, μὴ ὀλιγωθήτω ἐνώπιόν σου πᾶς ὁ μόχθος ὃς εὗρεν ἡμᾶς, καὶ τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν, καὶ τοὺς ἄρχοντας ἡμῶν, καὶ τοὺς ἱερεῖς ἡμῶν, καὶ τοὺς προφήτας ἡμῶν, καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ ἐν παντὶ τῷ λαῷ σου, ἀπὸ ἡμερῶν βασιλέως Ἀσσοὺρ καὶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

33. Καὶ σὺ δίκαιος εἶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐρχομένοις ἐφ' ἡμᾶς, ὅτι ἀλήθειαν ἐποίησας, καὶ ἡμεῖς ἐξημάρτομεν.

34. Καὶ οἱ βασιλεῖς ὑμῶν καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν, καὶ οἱ ἱερεῖς ἡμῶν, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν, οὐκ ἐποίησαν τὸν νόμον σου, καὶ οὐ προσέσχον τὰς ἐντολάς σου καὶ τὰ μαρτύριά σου, ἃ διεμαρτύρω αὐτοῖς.

35. Καὶ αὐτοὶ ἐν βασιλείᾳ σου καὶ ἐν ἀγαθωσύνῃ σου τῇ πολλῇ, ᾗ ἔδωκας αὐτοῖς, καὶ ἐν τῇ γῇ τῇ πλατείᾳ καὶ λιπαρᾷ, ᾗ ἔδωκας ἐνώπιον αὐτῶν, οὐκ ἐδούλευσάν σοι, καὶ οὐκ ἀπέστρεψαν ἀπὸ ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν τῶν πονηρῶν.

36. Ἰδού ἐσμεν σήμερον δοῦλοι, καὶ ἡ γῆ, ἣν ἔδωκας τοῖς πατράσιν ἡμῶν φαγεῖν τὸν καρπὸν αὐτῆς καὶ τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς, καὶ ἰδοὺ ἐσμὲν δοῦλοι ἐπ' αὐτῆς.

37. Καὶ οἱ καρποὶ αὐτῆς οἱ πολλοὶ ἐγένοντο τοῖς βασιλεῦσιν, οὓς ἔδωκας ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ ἐπὶ τὰ σώματα ἡμῶν ἐξουσιάζουσι, καὶ ἐν κτήνεσιν ἡμῶν, ὡς ἀρεστὸν αὐτοῖς, καὶ ἐν θλίψει μεγάλῃ ἐσμέν.

38. Καὶ ἐν πᾶσι τούτοις ἡμεῖς διατιθέμεθα πίστιν καὶ γράφομεν, καὶ ἐπισφραγίζουσιν ἄρχοντες ἡμῶν, Λευῖται ἡμῶν, ἱερεῖς ἡμῶν.

Populus è captivitate reversus facta deprecatione cum Deo fœdus percutit.

Omnes Israelitæ rursum ordines fœdere cum Deo renovato sese ad Legis observantiam obstringunt.

Κεφαλ. ί.

ΚΑὶ ἐπὶ τῶν σφραγιζόντων Νεεμίας Αρταρσαθὰ υἱὸς Αχαλία, Σεδεκίας.
2. Υἱὸς Αραΐα, Αζαρίας, Ιερεμίας.
3. Φασσούρ, Αμαρίας, Μελχίας.
4. Ατοὺς, Σαβανί, Μαλούχ.
5. Ηράμ, Μεραμώθ, Αβδία.
6. Δανιήλ, Γααναθών, Βαρούχ.
7. Μεσουλάμ, Αβιά, Μιαμίν.
8. Μααζίας, Βελγαὶ, καὶ Σαμαίας· οὗτοι ἱερεῖς.
9. Καὶ Λευῖται, Ιησοῦς υἱὸς Αζανίου, Βανέας ἀπὸ υἱῶν Ηναδάδ, Καδμιὴλ.
10. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Σαβανίας, Αδουΐας, Καλιτάν, Φελιά, Ανάν.
11. Μιχά Ροώβ, Ησεβίας.
12. Ζακχούρ, Σαραβίας, Σεβανίας.
13. Καὶ Ωδουά· υἱοὶ Βανουνὲ.
14. Αρχοντες τοῦ λαοῦ, Φόρος, Φααθμωάβ, Ηλὰμ, καὶ Σαθθουΐα υἱοὶ.
15. Βαανί, Ασγαγ, Βηβαΐ.
16. Αδονίας, Βαγοί, Αδίν.
17. Ατήρ, Εζεκίας, Αζούρ.
18. Ωδουΐα, Ασσόμ, Βησί.
19. Αρίφ, Αναθώθ, Νωβαΐ.
20. Μαγαὶβ, Μεσουλάμ, Ηζήρ.
21. Μεσωζεβὴλ Σαδδούκ, Ιεδδούας.
22. Φαλτίας, Ανὰν, Αναΐα.
23. Ωσηέ, Ανανίας, Ασούβ.
24. Αλλωῆς, Φαλαΐ, Σωβήκ.
25. Ραούμ, Εσεβανά, Μαασίας.
26. Αϊά, Αϊνάν, Ηνάν.
27. Μαλούχ, Αρήμ, Βαανά.
28. Καὶ οἱ κατάλοιποι τοῦ λαοῦ. ἱερεῖς καὶ Λευῖται, οἱ πυλωροί, οἱ ᾄδοντες, οἱ Ναθινιείμ· καὶ πάντες διαχωρισθέντες ἀπὸ τῶν λαῶν τῆς γῆς πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, γυναῖκες αὐτῶν, υἱοὶ αὐτῶν, θυγατέρες αὐτῶν, πᾶς ὁ εἰδὼς καὶ συνιών.

CAP. X.

SIgnatores autem fuerũt, Nehemias, Athersatha filius Hachelai, & Sedecias,
2. Sarajas, Azarias, Jeremias,
3. Pheshur, Amarjas, Melchjas,
4. Hattus, Sebenja, Melluch,
5. Harem, Merimuth, Obdias,
6. Daniel, Genthon, Baruch,
7. Mosollam, Abia, Miamin,
8. Maazja, Belgai, Semeja: hi sacerdotes.
9. Porrò Levitæ, Josue filius Azaniæ, Bennui de filiis Henadad, Cedmiel:
10. Et fratres eorum, Sebenja, Odaja, Celita, Phalaja, Hanan,
11. Micha, Rohob, Hasebia,
12. Zachur, Serebia, Sabanja,
13. Odaja, Bani, Baninu.
14. Capita populi, Pharos, Phahath Moab, Ælam, Zethu, Bani,
15. Bonni, Azgad, Bebai,
16. Adonia, Begoai, Adin,
17. Ater, Hezecia, Azur,
18. Odaja, Hasum, Besai,
19. Hareph, Anathoth, Nebai,
20. Mephias, Mosollam, Hazir,
21. Mesizabel, Sadoc, Jeddua,
22. Pheltia, Hanan, Anaja.
23. Osee, Hananja, Hasub,
24. Alohes, Phalea, sobec,
25. Rehum, Hasebna, Maasia,
26. Echaja, Hanan, Anan,
27. Melluch, Harã, Baana,
28. Et reliqui de populo, sacerdotes Levitæ, janitores, & cantores, Nathinæi, & omnes qui se separaverunt de populis terrarum ad legem Dei, uxores eorum, filii eorũ, & filiæ eorum, omnes qui poterant sapere.

CAP. X.

INter signatos autem *illos fuerunt* Nehemjah Thirsatha, filius Hachaljah, & Sidcijah,
2. †Serajah, Azarjah, Irmejah,
3. Pashur, Amarjah, Malchijah,
4. Hattus, Sebanjah, Malluch,
5. Harim, Meremoth, Obadjah,
6. Daniel, Ginethon, Baruch,
7. Mesullam, Abijah, Mijamin.
8. Maazjah, Bilgai, Semajah. isti *sunt* sacerdotes.
9. Levitæ vero, Jesua filius Azanjah, Binnui de filiis Henadad, Cadmiel.
10. Fratres autem eorum, Sebanjah, Hodijah, Celita, Pelajah, Hanan.
11. Micha, Rehab, Hasabjah,
12. Zachur, Serebjah, & Sebanjah,
13. Hodijab, Bani, Beninu,
14. Capita populi, Paros, Pahath-Moab, Elam, Zatthu, Bani,
15. Bunni, Azgad, Bebai.
16. Adonijah, Bigvai, Adin.
17. Ater, Hizzijah, Azzur,
18. Hodijah, Hasum, Besai,
19. Hariph, Anathoth, Nebai,
20. Magpias, Mesullam, Hezir,
21. Mesezabel, Sadoc, Jadua,
22. Pelatjah, Hanan, Anajah,
23. Hosea, Hananjah Hasub,
24. Halohes, Pilha, Sobec,
25. Rehum, Hasabnah, Maasejah,
26. Et Ahijah, Hanan, Anan,
27. Malluch, Harim, Baanah:
28. Atq; residuum populi sacerdotes, Levitæ, & Janitores, cantores, Nethinæi, & omnis separatus à populis terrarum ad legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filiæ eorum, omnis sciẽs & intelligens.

Das X. Cap.

DJE versiegeler aber waren / Nehemja / Hathirsatha / der son Hachalja / vnd Zidekia.
2. Seraja / Asarja / Jeremja.
3. Pashur / Amarja / Malchja.
4. Hattus / Sebanja / Malluch.
5. Harim / Meremoth / Obadja.
6. Daniel / Ginthun / Baruch.
7. Mesullam / Abia / Mejamin.
8. Maasga / Bilgai vnd Semaja / das waren die priester.
9. Die Leuiten aber waren / Jesua der son Asanja / Binui vnter den kindern Henadad / Kadmiel.
10. Vnd jre brüder / Sechanja / Hodja / Klita / Plaja / Hanan.
11. Micha / Rehob / Hasabja /
12. Sachur / Serebja / Sebanja.
13. Hodia / Bani vnd Beninu.
14. Die heupter im volck waren / Pareos / Pahath Moab / Elam / Sathu / Bani.
15. Buni / Asgad / Bebai.
16. Adonia / Biguai / Adin.
17. Ater / Hiskia / Asur.
18. Hodia / Hasum / Bezai.
19. Hariph / Anathoth / Neubai.
20. Magpias / Mesullam / Hesir.
21. Mesesabeel / Zadok / Jaddua.
22. Platja / Hanan / Anaja.
23. Hosea / Hananja / Hasub.
24. Halohes / Pilha / Sobek.
25. Rehum / Hasabna / Maesesa.
26. Ahia / Hanan / Anan.
27. Malluch / Harim vnd Baena.
28. Vnd das ander volck / priester / Leuiten / thorhüter / senger / Nethinim / vnd alle die sich von den völckern in landen gesondert hatten / zum gesetz Gottes / sampt jren weibern / sönen vnd töchtern / alle die es verstehen kundten.

Cap. 10.

1. V. *super signatos.*

1. apprehendentes (scil. erant legem) super fratribus suis (vel, firmiter adiungentes sese fratribus suis) illustribus suis. & venientes in execrationem & in iuramentum ad ambulandum in l. &c. in manu M. s. D. & ad custodiendū & ad faciendū.
3. omnem fracturam in d. s. ad vendendum, n. a. ab eis in s. & in d. sanctitatis, & dimittemus a. s. & omnis m. m.
4. ad dandum super nos tertiam sicli in, anno.
5. mincham iugem & ad ascensionem iugem, s. menses (scil. novos) solem. & ad s. & ad peccata (Esd 8. n. 32. Exo. 29. n. 13.) ad exp. super Isr.
6. & sortes cadere-fecimus super (i. pro) oblatione lignorū (i. pro lignis oblationū hypal.) sac.
7. ad adferendum ad dom. D. n. domum p. n. in annos ad succendum.

29. Vnd jre mechtigen namens an für jre brüder. Vnd sie kamen das sie schwuren/ vnd sich mit eide verpflichten zu wandeln im gesetz Gottes/ das durch Mose den knecht Gottes gegeben ist / das sie hielten vnd thun wolten nach allen geboten/ rechten vnd sitten des HERRN vnsers herrschers.

30. Vnd das wir den völckern im lande vnsere töchtere nicht geben/ noch jre töchter vnsern sönen nemen wolten.

31. Auch wenn die völcker im lande am sabbath tage bringen wahr / vnd allerley fütterung zu verkeuffen/ das wirs nicht von jnen nemen wolten auff den sabbath vnd heiligen tagen. Vnd das wir das siebende jar aller hand beschwerung frey lassen wolten.

32. Vnd legen ein gebot auff vns/ das wir jerlich einen dritten theil eines sekels geben zum dienst im hause vnsers Gottes.

33. Nemlich/ zu schawbrot/ zu teglichem speißopffer / zu teglichem brandopffer des sabbaths/der newmonden vnd fest tagen/ vnd zu den geheiligeten/ vnd zu sündopffer / damit Israel versünet werde/ vnd zu allem geschefft im hause vnsers Gottes.

34. Vnd wir wurffen das loß vnter den priestern/ Leuiten vnd dem volck vmb das opffer des holtzs/das man zum hause vnsers Gottes bringen solt jerlich / nach den heusern vnser veter auff bestimpte zeit/ zu brennen auff dem altar des HERRN vnsers Gottes/ wie es im gesetz geschrieben stehet.

35. Vnd jerlich zu bringen die erstlinge vnsers lands/vnd die erstlinge aller früchte auff allen bewmen/ zum hause des HERRN.

36. Vnd die erstlinge vnser söne vnd vnsers viehs / wie

29. [1] Apprehenderunt cum fratribus suis optimatibus suis: & venerunt cum execratione & iuramento, quod ambularent in legē Dei, quę data est per manum Moseh servi Dei, & custodirent ac facerent universa præcepta Jehovæ Domini nostri, & judicia eius, & statuta eius.

30. Et quòd non daremus filias nostras populis terræ, & filias eorum non acciperemus filiis nostris.

31 Et *quòd* à populis terræ afferentibus merces, & [3] quamcunq; annonam in die sabbati, ut vendant, non accipiemus in sabbato, & in die sancto: quodq; dimittemus annum septimum, & exactionem universæ manus.

32. Et statuimus super nos præcepta, [4] ut imponerent nobis tertiam *partem* sicli eo anno, in opus domus Dei nostri,

33. In panem propositionis, [5] & [5] sacrificium iuge, & in holocaustum iuge, sabbata, calendas, & solennitates, & in sancta, & in sacrificia pro peccato, ad expiandum Israelem, & omne opus domus Dei nostri.

34. [6] Fecimus & sortes super oblatione lignorum, sacerdotes, Levitæ & populi, [7] ut adducant *ea* in domum Dei nostri, in domum patrum nostrorum temporibus determinatis [8] annuatim, ut arderent super altare Jehovæ Dei nostri, sicut scriptum *est* in lege.

35. Et [9] afferemus primitiva terræ nostræ, & primitiva omnis fructus cuiuscunq; arboris [10] annuatim in domum Jehovæ.

36. Primogenita insuper filiorum nostrorum, & [11] jumētorum nostrorum

29. Spondentes pro fratribus suis, optimates eorum, & qui veniebant ad pollicendum, & jurandum ut ambularent in lege Dei, quam dederat in manu Moysi servi Dei, ut facerent, & custodirent universa mandata Domini Dei nostri, & judicia ejus & cæremonias ejus,

30. Et ut non daremus filias nostras populo terræ, & filias eorum non acciperemus filiis nostris.

31. Populi quoque terræ, qui important venalia, & omnia ad usum, per diem sabbati ut vendant, non accipiemus ab eis in sabbato & in die sanctificato. Et demittemus annum septimum, & exactionem universæ manus.

32. Et statuemus super nos præcepta, ut demus tertiam partem sicli per annum ad opus domus Dei nostri,

33. Ad panes propositionis, & ad sacrificium sempiternum, & in holocaustum sempiternum in sabbatis, in calendis, in solennitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato: ut exoretur pro Israel, & in omnem usum domus Dei nostri.

34. Sortes ergo misimus super oblationem lignorum inter sacerdotes, & Levitas, & populum, ut inferrentur in domum Dei nostri per domos patrum nostrorum per tempora, à temporibus anni usque ad annum: ut arderent super altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in lege Moysi:

35. Et ut afferremus primogenita terræ nostræ, & primitiva universi fructus omnis ligni, ab anno in annum, in domo Domini.

36. Et primitiva filiorum nostrorum, & pecorum nostrorum, sicut scriptum

29. Ενίσχυον ἐπὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καὶ κατηράσαντο αὐτοὺς, καὶ εἰσῆλθον ἐν ἀρᾷ καὶ ἐν ὅρκῳ τοῦ πορεύεσθαι ἐν νόμῳ τοῦ Θεοῦ, ὃς ἐδόθη ἐν χειρὶ Μωυσῆ δούλου τοῦ Θεοῦ, φυλάσσεσθαι καὶ ποιεῖν πάσας τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ.

30. Καὶ τοῦ μὴ δοῦναι θυγατέρας ἡμῶν τοῖς λαοῖς τῆς γῆς, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν οὐ ληψόμεθα τοῖς υἱοῖς ἡμῶν.

31. Καὶ λαοὶ τῆς γῆς οἱ φέροντες τοὺς ἀγορασμοὺς, καὶ πᾶσαν πρᾶσιν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου ἀποδόσθαι, οὐκ ἀγορᾶσομεν παρ᾽ αὐτῶν ἐν σαββάτῳ καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἁγίᾳ· καὶ ἀνήσομεν τὸ ἔτος τὸ ἕβδομον, καὶ ἀπαίτησιν πάσης χειρός.

32. Καὶ στήσομεν ἐφ᾽ ἡμᾶς ἐντολὰς δοῦναι ἐφ᾽ ἡμᾶς τρίτον τοῦ διδράχμου κατ᾽ ἐνιαυτὸν εἰς δουλείαν οἴκου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν·

33. Εἰς ἄρτους τοῦ προσώπου, καὶ θυσίαν τοῦ ἐνδελεχισμοῦ, καὶ εἰς ὁλοκαυτώματα διαπαντὸς τῶν σαββάτων, τῶν νουμηνιῶν, εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ εἰς τὰ ἅγια, καὶ τὰ περὶ ἁμαρτίας, ἐξιλάσασθαι περὶ Ισραήλ, καὶ εἰς ἔργα τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

34. Καὶ κλήρους ἐβάλομεν περὶ τῆς δώρων ξυλοφορίας, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται καὶ ὁ λαὸς ἐνέγκαι εἰς οἶκον Θεοῦ ἡμῶν, εἰς οἴκους πατριῶν ἡμῶν, εἰς καιροὺς ἀπὸ χρόνων, ἐνιαυτὸν κατ᾽ ἐνιαυτόν, ἐκκαῦσαι ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὡς γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ·

35. Καὶ ἐνέγκαι τὰ πρωτογεννήματα τῆς γῆς ἡμῶν. καὶ πρωτογεννήματα καρποῦ παντὸς ξύλου, ἐνιαυτὸν κατ᾽ ἐνιαυτὸν εἰς οἶκον Κυρίου.

36. Καὶ τὰ πρωτότοκα υἱῶν ἡμῶν καὶ κτηνῶν ἡμῶν, ὡς γέγραπται

Quid populus Deo in fœdere promiserit.

8. ... ferendum ad dom. D. n. ... domum ... 8. ... in annos ad succendum. 9. ad afferendum primitias ... 10. ... in ann. ad d. ... 11. ... nostra.

Quid populus Deo in fœdere promiserit.

ἐν τῷ νόμῳ, καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν βοῶν ἡμῶν καὶ ποιμνίων ἡμῶν ἐνέγκαι εἰς οἶκον Θεοῦ ἡμῶν, τοῖς ἱερεῦσι τοῖς λειτουργοῦσιν ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἡμῶν.

37. Καὶ τὴν ἀπαρχὴν σίτων ἡμῶν καὶ τὰς ἀπαρχὰς ἡμῶν, καὶ τὸν καρπὸν παντὸς ξύλου, οἴνου καὶ ἐλαίου, οἴσομεν τοῖς ἱερεῦσιν εἰς τὰ γαζοφυλάκια οἴκου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ δεκάτας γῆς ἡμῶν τοῖς Λευίταις. καὶ αὐτοὶ οἱ Λευῖται δεκατοῦντες ἐν πάσαις πόλεσι δουλείας ἡμῶν.

38. Καὶ ἔσται ὁ ἱερεὺς υἱὸς Ἀαρὼν μετὰ τῶν Λευιτῶν ἐν τῇ δεκάτῃ τῶν Λευιτῶν. καὶ οἱ Λευῖται ἀνοίσουσι τὴν δεκάτην τῆς δεκάτης εἰς οἶκον Θεοῦ ἡμῶν εἰς γαζοφυλάκιον οἴκου τοῦ θησαυροῦ.

39. Ὅτι εἰς τοὺς θησαυροὺς εἰσοίσουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ υἱοὶ τοῦ Λευὶ τὰς ἀπαρχὰς τοῦ σίτου, καὶ τοῦ οἴνου, καὶ τοῦ ἐλαίου, καὶ ἐκεῖ σκεύη τὰ ἅγια, καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ λειτουργοὶ καὶ οἱ πυλωροὶ καὶ οἱ ᾄδοντες, καὶ οὐκ ἐγκαταλείψομεν τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Κεφαλ. ια΄.

Καὶ ἐκάθισαν οἱ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ. καὶ οἱ κατάλοιποι τοῦ λαοῦ ἔβαλον κλήρους ἐνέγκαι ἕνα ἀπὸ τῶν δέκα καθίσαι ἐν Ἱερουσαλὴμ τῇ πόλει τῇ ἁγίᾳ, καὶ ἐννέα μέρη ἐν ταῖς πόλεσι.

2. Καὶ εὐλόγησεν ὁ λαὸς πάντας τοὺς ἄνδρας τοὺς ἑκουσιαζομένους, καθίσαι ἐν Ἱερουσαλήμ.

3. Καὶ οὗτοι οἱ ἄρχοντες τῆς χώρας οἳ ἐκάθισαν ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πόλεσιν Ἰούδα. ἐκάθισαν ἀνὴρ ἐν κατασχέσει αὐτοῦ ἐν πόλεσιν αὐτῶν, Ἰσραήλ, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται, καὶ οἱ Ναθιναῖοι, καὶ υἱοὶ δούλων Σολομῶντος.

Καὶ

---

est in lege, & primitiva, boum nostrorum, & ovium nostrarum, ut offerrentur in domo Dei nostri sacerdotib', qui ministrāt in domo Dei nostri.
37. Et primitias ciborum nostrorum, & libaminum nostrorum, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque, & olei afferemus sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, & decimam partem terræ nostræ Levitis. Ipsi Levitæ decimas accipient ex omnibus civitatibus operum nostrorum.
38. Erit autem sacerdos filius Aaron cum Levitis in decimis Levitarum, & Levitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri, ad gazophylacium in domo thesauri.
39. Ad gazophylacium enim deportabunt filii Israel, & filii Levi primitias frumenti, vini, & olei: & ibi erunt vasa sanctificata, & sacerdotes, & cantores, & janitores, & ministri, & non dimittemus domum Dei nostri.

CAP. XI.

Habitaverunt autem principes populi in Jerusalem: reliqua verò plebs misit sortem, ut tollerent unam partem de decem, qui habitaturi essent in Jerusalem civitate sancta, novem verò partes in civitatibus.
2. Benedixit autem populus omnibus viris, qui se sponte obtulerant, ut habitarent in Jerusalem.
3. Hi sunt itaque principes provinciæ, qui habitaverunt in Jerusalem, & in civitatibus Juda. Habitavit autem unusquisque in possessione sua, in urbibus suis, Israel, sacerdotes, Levitæ, Nathinæi, & filii servorum Salomonis.

Et

(Sicut scriptum *est* in lege) & primogenita boum nostrorum & pecorum nostrorum, 12 afferemus in domum Dei nostri, sacerdotibus ministrantibus in domo Dei nostri.
37. Et 13 primitias pastarum nostrarū, & oblationum nostrarum, ac fructus cujuscunq; arboris, vini, & olei afferemus sacerdotibus ad cubicula domus Dei nostri, & decimam terræ nostræ Levitis: ipsi autem Levitæ *erant hi qui* 14 decimas accipiēt in omnibus urbibus operum nostrorum.
38. Aderit verò sacerdos filius Aharon cum Levitis, 15 quū decimam accipient Levitæ: & Levitæ ipsi offerent decimā decimæ in domo Dei nostri in ipsa cubicula in domo thesauri.

39. Ad cubicula enim *illa* deferent filii Israelis & filii Levi 16 primitias, frumenti, vini & olei, & ibi *erunt* vasa ipsius sanctuarii, & sacerdotes ministrantes, & janitores & cantores: & non 17 dimittemus domum Dei nostri.

CAP. XI.

Habitaverūt itaq; principes populi in Jerusalaim: residuū vero populi jecerūt sortes 1 ut adducerent unum è decē ad habitandum in Jerusalaim civitate 2 sancta, & novem *aliæ* partes in civitatibus.

2. Benedixeruntq; populus omnibus viris 3 spontaneis ad habitandum in Jerusalaim.
3. Porro isti *sunt* 4 principes *ejus* provinciæ qui habitaverunt in Jerusalaim: at in *aliis* urbibus Jehudah habitaverunt 5 unusquisq; in possessione sua in urbibus suis, Israel, sacerdotes & Levitæ, & Nethinęi, atq; filii servorum Selomoh.

In

---

es im gesetz geschrieben stehet. Vnd die erstlinge vnser rinder vnd vnser schaff / das wir das alles zum hause vnsers Gottes bringen sollen den priestern / die im hause vnsers Gottes dienen.
37. Auch sollen wir bringen die erstlinge vnsers teiges vnd vnser hebe / vnd die frücht allerley bewme / most vnd öle / den priestern / in die kasten am hause vnsers Gottes. Vnd den zehenden vnsers landes den Leuiten / das die Leuiten den zehenden haben in allen stedten vnsers ackerwercks.
38. Vnd der priester der son Aaron / sol mit den Leuiten auch an den zehenden der Leuiten haben / das die Leuiten den zehenden jrer zehenden erauff bringen zum hause vnsers Gottes / in die kasten jm schatzhause.
39. Denn die kinder Israel vnd die kinder Leui / sollen die hebe des getreides / mosts vnd öles erauff in die kasten bringen / daselbs sind die gefesse des heiligthumbs / vnd die priester die da dienen / vnd die thorhüter vnd senger / das wir das hauß vnsers Gottes nicht verlassen.

Das XI. Cap.

Vnd die obersten des volcks wohneten zu Jerusalem. Das ander volck aber wurffen das loß drumb / das vnter zehen ein theil gen Jerusalem in die heilige stadt zögen zu wonen / vnd neun theil in den stedten.

2. Vnd das volck segnet alle die menner / die freywillig waren zu Jerusalem zu wohnen.
3. Diß sind die heupter in der landschafft die zu Jerusalem woneten. Jn den stedten Juda aber wonete ein jglicher in seinem gut / das in jren stedten war / nemlich / Israel / priester / Leuiten / Nethinim / vnd die kinder der knechte Salomo.

Vnd

---

12. *ad adferendum ad d.*
13. *initium massarum n. & eleuationum n. & fructus omnis arboris, musti & o.*
14. *decimantes, (scil. erunt) in o. urbibus cultura nostra.*
15. *in decimando Leuitas, & Leuita ascendere-facient d. d. ad domum D. n. ad cubicula, ad domū (.i. locum) thesauri.*
16. *eleuationem fr. musti & o.*
17. *derelinquemus.*

Cap. 11.

1. *ad adducendum.*
2. *sanctitatis, & n. manus in c.*
3. *sponte-se-offerentibus ad h.*
4. *capita pr.*
5. *vir.*

4. Vnd zu Jerusalem woneten etliche der kinder Juda vnd BenJamin. Von den kindern Juda/ Athaja der son Vsia/ des sons Sacharja/ des sons Amarja / des sons Sephatja / des sons Mahelaleel/ aus den kindern Parez.
5. Vnd Maeseja der son Baruch/ des sons Chal Hose/ des sons Hasaja/ des sons Adaja/ des sons Jojarib / des sons Sacharja / des sons Siloni.
6. Aller kinder Parez / die zu Jerusalem woneten/ waren vier hundert vnd acht vnd sechtzig redliche leute.
7. Diß sind die kinder BenJamin / Sallu der son Mesullam / des sons Joed / des sons Pedaja/ des sons Kolaja/ des sons Maeseja/ des sons Jthiel / des sons Jesaja.
8. Vnd nach jm Gabai/ Sallai / neun hundert vnd acht vnd zwentzig.
9. Vnd Joel der son Sichri/ war jr vorsteher / vnd Juda der son Hasnua/ vber das ander theil der stadt.
10. Von den priestern woneten/ Jedaja der son Jojarib/ Jachin.
11. Saraja der son Hilkia/ des sons Mesullam / des sons Zadok/ des sons Merajoth/ des sons Ahitob / war fürst im hause Gottes.
12. Vnd seine brüder die im hause schafften / der waren achthundert vnd zwey vnd zwentzig. Vnd Adaja der son Jeroham / des sons Plalia/ des sons Amzi/ des sons Sacharja / des sons Pashur / des sons Malchia.
13. Vnd seine brüder/ öbersten vnter den vetern waren zwey hundert vnd zwey vnd viertzig. Vnd Amassai der son Asareel / des son Ahusai / des sons Mesillemoth / des sons Jmmer.
14. Vnd seine brüder/ gewaltige leute/ waren hundert vnd acht vnd zwentzig. Vnd jr vorsteher war Sabdiel der son Gedolim.
15. Von den Leuiten / Semaja der son Hasub / des sons Asrikam / des sons Hasabja/ des sons Bunni.

Vnd

6. & (sic infra) octo, filii roboris.

7. filius.

8. facientes opus ad ipsam domum.

9. capita patrib.

10. & præfectus super eos Z.

4. † In Jerusalaim itaq; habitaverunt de filiis Jehudah & de filiis Binjamin. De filiis Jehudah, Athajah, filius Uzzijah, filii Zecharjah, filii Amarjah, filii Sephatjah, filii Mahalaleel, de filiis Peres.
5. Et Maaseiah filius Baruch, filii Cholhozeh, filii Hazaiah, filii Adaiah, filii Joiarib, filii Zechariah, filii Hasiloni.
6. Omnes filii Peres, habitantes in Jerusalaim, *fuerunt* quadringenti sexaginta octo, viri [6] fortes.
7. Isti autem *sunt* filii Binjamin: Salu filius Mesullam, filii Joed, filii Pedaiah, filii Colaiah, filii Maaseiah, filii Ithiel, filii Jesaaiah.
8. Et post eum Gabbai, Sallai: nongenti viginti octo.
9. Joel verò filius Zichri præpositus *erat* super eos: & Jehudah filius Senuah super civitatem *erat* secundus.
10. De sacerdotibus: Jedaiah filius Joiarib & Jachin.
11. Seraiah [7] filii Hilciiah, filii Mesullam, filii Sadoc, filii Meraioth, filii Ahitub, *erat* princeps domus Dei.
12. Fratres autem eorum, [8] qui faciebant opus ædis, octingenti viginti duo: & Adaiah filius Jeroham, filii Pelaliah, filii Amsi, filii Zechariah, filii Pashur, filii Malchiiah.
13. Et fratres eius [9] principes familiarum, ducenti quadraginta duo: & Amassai, filius Azarel, filii Ahazai, filii Mesillemoth, filii Immer.
14. Fratres autem eorum potentes robore, centum viginti octo: [10] quibus præpositus *erat* Zabdiel filius Haggedolim.
15. De Levitis autem: Semaiah filius Hassub, filius Azrikam, filii Hasabiah, filii Buni.

Et

4. Et in Jerusalem habitaverunt de filiis Juda, & de filiis Benjamin: de filiis Juda, Athajas filius Aziam, filii Zachariæ, filii Amarjæ, filii Saphatjæ, filii Malaleel, de filiis Phares.
5. Maasia filius Baruch, filius Cholhoza, filius Hazia, filius Adaja, filius Jojarib, filius Zacharjæ, filius Silonitis.
6. Omnes hi, filii Phares, qui habitaverunt in Jerusalem, quadringenti sexaginta octo viri fortes.
7. Hi sunt autem filii Benjamin: Sellu filius Mosollam, filius Joed, filius Phadaja, filius Colaja, filius Masia, filius Etheel, filius Isaja.
8. Et post eum Gebbai, Sellai, nongenti viginti octo.
9. Et Joel filius Zechri præpositus eorum, & Judas filius Senua super civitatem secundus.
10. Et de sacerdotibus, Idaja filius Jojarib, Jachin,
11. Saraja filius Helciæ, filius Mosollam, filius Sadoc, filius Merajoth, filius Achitob princeps domus Dei.
12. Et fratres eorum facientes opera templi: octingenti viginti duo. Et Adaja filius Jeroham, filius Phelelia, filius Amsi, filius Zacharjæ, filius Pheshur, filius Melchjæ,
13. Et fratres ejus principes patrum: ducenti quadraginta duo. Et Amassai filius Azreel, filius Ahazi, filius Mosollamoth, filius Emmer.
14. Et fratres eorum potentes nimis: centum viginti octo, & præpositus eorum Zabdiel filius potentium.
15. Et de Levitis Semeja filius Hasub, filius Azaricam, filius Hasabja, filius Boni,

Et

Qui instaurata Jerusalē habitaverint in ea.

4. Καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐκάθισαν ἀπὸ υἱῶν Ἰούδα, καὶ ἀπὸ υἱῶν Βενιαμίν. ἀπὸ υἱῶν Ἰούδα, Ἀθεὶ υἱὸς Ὀζία, υἱὸς Ζαχαρίας, υἱὸς Σαμαρία, υἱὸς Σαφατία, υἱὸς Μαλελιήλ, καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν Φαρές.
5. Μαλία υἱὸς Βαρούχ, υἱὸς Χαλαζά, υἱὸς Ὀζιά, υἱὸς Ἀδαΐα, υἱὸς Ἰωαρείβ, υἱὸς Ζαχαρίου, καὶ υἱὸς Σηλωνί.
6. Πάντες υἱοὶ Φαρὲς οἱ καθήμενοι ἐν Ἱερουσαλήμ, τετρακόσιοι ἑξηκονταοκτὼ ἄνδρες δυνάμεως.
7. Καὶ οὗτοι οἱ υἱοὶ Βενιαμίν, Σηλὼμ υἱὸς Μεσολάμ, υἱὸς Ἰωάδ, υἱὸς Φαδαΐα, υἱὸς Κωλία, υἱὸς Μαασίου, υἱὸς Ἐθιήλ, υἱὸς Ἰεσσεΐα.
8. Καὶ ὀπίσω αὐτοῦ Γεβουὲ Σηλεεί, ἐννακόσιοι εἰκοσιοκτώ.
9. Καὶ Ἰωὴλ υἱὸς Ζεχρὶ ἐπίσκοπος ἐπ᾽ αὐτοὺς· καὶ Ἰούδα υἱὸς Ἀσιὲμ ἐπὶ τῆς πόλεως δεύτερος.
10. Ἀπὸ τῶν ἱερέων καὶ Ἰαδεΐα υἱὸς Ἰωαρείβ, Ἰαχίν.
11. Σαραίας υἱὸς Ἐλχία, υἱὸς Μεσουλάμ, υἱὸς Ἀδώκ, υἱὸς Μαριώθ, υἱὸς Ἀχιτὼβ ἡγούμενος οἴκου τοῦ Θεοῦ.
12. Καὶ ἀδελφοὶ αὐτῶν ποιοῦντες τὸ ἔργον τοῦ οἴκου, ὀκτακόσιοι εἰκοσιδύο. καὶ Ἀδαΐα υἱὸς Ἰεροὰμ υἱοῦ Φαλαλία, υἱοῦ Ναμασί, υἱοῦ Ζαχαρία, υἱοῦ Φασοὺρ, υἱοῦ Μελχία.
13. Καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἄρχοντες πατριῶν διακόσιοι τεσσαρακονταδύο, καὶ Ἀμασαΐ, υἱὸς Ἐσριήλ, υἱοῦ Σαχχίου, υἱοῦ Μασαλιμώθ, υἱοῦ Ἐμμήρ.
14. Καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ δυνατοὶ παρατάξεως ἑκατὸν εἰκοσιοκτώ· καὶ ἐπίσκοπος ἐπ᾽ αὐτῶν Ζεχριὴλ υἱὸς τῶν μεγάλων.
15. Καὶ ἀπὸ τῶν Λευιτῶν Σαμαΐα, υἱὸς Ἀσοὺβ, υἱοῦ Ἐσρικάμ, υἱοῦ Ἀσαβία, υἱοῦ Βοννί.

Καὶ

Incolis Jerusalé forte ordinatis reliqui in suas possessiones cómigrant

16. Καὶ Σαββαθαῖος καὶ Ιωσαβὰδ ἐπὶ τὰ ἔργα τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐξωτάτου. καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχόντων τῶν Λευιτῶν.

17. Καὶ Ματθανίας υἱὸς Μιχά, υἱὸς Ζεχρί, υἱοῦ Ασὰφ, ἄρχων τοῦ αἴνου, καὶ Ιούδας τῆς προσευχῆς, καὶ Βοκχίας δεύτερος ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ Αβδίας υἱὸς Σαμουὶ, υἱοῦ Γαλὲλ υἱοῦ Ιδιθοὺμ.

18. Πάντες οἱ Λευῖται ἐν τῇ πόλει τῇ ἁγίᾳ διακόσιοι ὀγδοηκοντατέσσαρες.

19. Καὶ οἱ πυλωροί, Ακοὺβ, Τελαμίν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ φυλάσσοντες ἐν ταῖς πύλαις ἑκατὸν ἑβδομηκονταδύο.

20. Τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ Ισραὴλ καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι τῆς Ιουδαίας ἀνὴρ ἐν τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ.

21. Καὶ οἱ Ναθιναῖοι οἱ κατῴκησαν ἐν Οφλᾶ, καὶ Σιαᾶ, καὶ Γεσφὰς ἀπὸ τῶν Ναθιναίων.

22. Καὶ ἐπίσκοπος Λευιτῶν ἐν Ιερουσαλὴμ Οζεὶ υἱὸς Βανὶ υἱοῦ Σαβία, υἱοῦ Μαθθανίου, υἱοῦ Μιχά. ἀπὸ υἱῶν Ασὰφ τῶν ᾀδόντων ἀπέναντι ἔργου οἴκου τοῦ Θεοῦ.

23. Ὅτι ἐντολὴ τοῦ βασιλέως ἐπ' αὐτούς. καὶ διέμενεν ἐν πίστει ἐπὶ τοῖς ᾠδοῖς, λόγος ἑκάστης ἡμέρας ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ,

24. Καὶ Φαθαΐα υἱὸς Μασιζαβὴλ. ἀπὸ τῶν υἱῶν Ζαρὰ υἱοῦ Ιούδα πρὸς χεῖρα τοῦ βασιλέως εἰς πάντα λόγον τοῦ λαῷ·

25. Καὶ πρὸς τὰς ἐπαύλεις ἐν ἀγρῷ αὐτῶν. καὶ ἀπὸ υἱῶν Ιούδα ἐκάθισαν ἐν Καριαθαρβὸκ καὶ ἐν ταῖς θυγατράσιν αὐτῆς, καὶ ἐν Δαιβὼν καὶ ἐν ταῖς θυγατράσιν αὐτῆς, καὶ ἐν Καβσεὴλ καὶ ἐν ταῖς αὐλαῖς αὐτῆς·

26. Καὶ ἐν Ιησοῦ, καὶ ἐν Μωλαδὰ καὶ ἐν Βηθφαλάτ,

27. Καὶ ἐν Ασερσωὰλ, καὶ ἐν Βηρσαβεὲ καὶ ταῖς θυγατράσιν αὐτῆς,

28. Καὶ ἐν Σεκελάγ, καὶ ἐν Μαβνὴ καὶ ἐν ταῖς θυγατράσιν αὐτῆς,

29. Καὶ ἐν Ρεμαὼν, καὶ ἐν Σαραὰ καὶ ἐν Ιεριμοὺθ,

Καὶ

16. Et Sabathai, & Jozabed, super omnia opera, quæ erant forinsecus in domo Dei, à principibus Levitarum.

17. Et Mathania filius Micha, filius Zebedei, filius Asaph, princeps ad laudandum, & ad confitendum in oratione, & Becbecja secundus de fratribus ejus, & Abda filius Samua, filius Galal, filius Idithun.

18. Omnes Levitæ in civitate sancta, ducenti octoginta quatuor.

19. Et janitores, Accub, Telmon, & fratres eorũ, qui custodiebant ostia: centum septuaginta duo.

20. Et reliqui ex Israel sacerdotes & Levitæ in universis civitatibus Juda, unusquisque in possessione sua.

21. Et Nathinæi qui habitabant in Ophel, & Siaha, & Gaspha de Nathinæis.

22. Et Episcopus Levitarum in Jerusalem, Azzi filius Bani, filius Hasabjæ, filius Mathanjæ, filius Michæ. De filiis Asaph, cantores in ministerio domus Dei.

23. Præceptum quippe regis super eos erat, & ordo in cantoribus per dies singulos,

24. Et Phathahia filius Mesezebed de filiis Zara filii Juda in manu regis, juxta omne verbũ populi.

25. Et in domibus per omnes regiones eorum. De filiis Juda habitaverunt in Cariatharbe & in filiabus ejus, & in Dibon & in filiabus ejus, & in Cabseel, & in viculis ejus,

26. Et in Jesue, & in Molada, & in Bethphalet,

27. Et in Hasersual, & in Bersabee, & in filiabus ejus:

28. Et in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus ejus.

29. Et in Remmon, & in Saraa, & in Jerimuth.

Za-

16. Et Sabbethai, atq; Jozabad *erat* super opus externum [11] domus Dei, *erantq;* de principibus Levitarum.

17. Et Matthaniah filius Micha, filii Zabdi, filii Asaph [12] principis, primus confitens in oratione: Bacbuciah, secundus ex fratribus eius, & Abda filius Samua filii Galal, filii Jeduthun.

18. Omnes Levitæ *habitantes* in urbe [13] sancta, ducenti octoginta quatuor.

19. Janitores insuper: Accub, Talmon, & fratres eorum, custodes in portis, centum septuaginta duo.

20. Residuum item Israelis, sacerdotum & Levitarum *habitaverunt* in cunctis civitatibus Jehudah, [14] quisq; in hæreditate sua.

21. Nethinæi vero habitabant in [15] arce: & Siha, & Gispa *erant* super Nethinæos.

22. Præfectus autem Levitarum *qui habitabant* in Jerusalaim, Uzzi filius Bani, filii Hasabiah, filii Matthaniah, filii Michah: de [16] filiis Asaph, cantores super opus domus Dei.

23. Quia præceptum regis *erat* super eos, & firmitas super cantores [17] per singulos dies.

24. Et Pethahiah filius Mesezabel de filiis Zerah, filii Jehudah, ad manum regis [18] in omni re ad populum.

25. Et in villis, in viculis suis, de filiis Jehudah habitaverunt in Ciriath-haarba, [19] & in viculis eius: & in Dibon, & villis eius: & in Jecabseel, & villis eius.

26. Et in Jesua, & [20] Moladah, & in Beth-pelet.

27. Et in Hasar-sual, & in Beer-seba, & *in* [21] viculis eius.

28. Et in Siclag, & in Mechonah, & in [22] viculis eius.

29. Et in Enrimmon, & in Sorah, & in Jarmuth.

In

16. Vnd Sabthai vnd Josabad / aus der Leuiten öbersten / an den eusserlichen geschefften im hause Gottes.

17. Vnd Mathanja der son Micha / des sons Sabdi / des sons Assaph / der das heupt war / danck anzuheben zum gebet. Vnd Bakbukia der ander vnter seinen brüdern / vnd Abda der son Sammua / des sons Galal / des sons Jedithun.

18. Aller Leuiten in der heiligen stad waren zwey hundert vnd vier vnd achtzig.

19. Vnd die thorhüter / Akub vnd Thalmon / vnd jre brüder / die in den thoren hüteten / waren hundert vnd zwey vnd siebentzig.

20. Das ander Jsrael aber / priester vnd Leuiten / waren jn allen stedten Juda / ein jglicher jn seinem erbtheil.

21. Vnd die Nethinim woneten an Ophel / vnd Ziha vnd Gispa gehöreten zu den Nethinim.

22. Der vorsteher aber vber die Leuiten zu Jerusalem war / Vsi der son Bani / des sons Hasabja / des sons Mathanja / des sons Micha. Aus den kindern Assaph warẽ senger vmb das geschefft im hause Gottes.

23. Denn es war des königes gebot vber sie / das die senger trewlich handelten ein jglichen tag sein gebür.

24. Vnd Pethaja der son Meseſabeel aus den kindern Serah des sons Juda / war befehlhaber des königes zu allẽ geschefften an das volck.

25. Vnd der kinder Juda / die aussen auff den dörffern auff jrem lande waren / wohneten etliche zu Kiriath Arba vnd in jren töchtern / vnd zu Dibon / vnd in jren töchtern / vnd zu Kapzeel / vnd in jren dörffern.

26. Vnd zu Jesua / Molada / Beth Palet.

27. Hazarsual / Berseba / vnd jren töchtern.

28. Vnd zu Ziklag vnd Machona / vnd jren töchtern.

29. Vnd zu Enrimmon / Zarega / Jeremuth.

[11] domui (vel pro domo) Dei, de capitibus L.

[12] caput, principium confitebitur (.i. confitebatur) ad (sc. subsequuturam) orationem.

[13] sanctitatis.

[14] vir.

[15] clivo.

[16] filiis A. cantoribus (.i. musicis) è regione operis d. D.

[17] verbum (.i. dimensum) diei (scil. cuiusque) in die suo .i. quotidie.

[18] ad omne verbum ad p. Et ad villas in agris eorum.

[19] & filiabus eius: & in D. & filiabus eius, & in J. & villis e.

[20] in M.

[21] filiabus e.

[22] filiab. e.

23. *filiab. e. & castra habebant (.i. in formam castrorum sc. disponebant, civitatib. nondum instauratis) à B. usque vallem Hinnom.* 24. *filiabus e. &*

Cap. 12.

1. *capita.*

2. *confessiones ipsi.*

3. *ad custodias.*

30. Sanoah/Adullam/vnd iren dörffern/ zu Lachis vnd auff jrem felde/ zu Aseka/ vnd in jren töchtern. Vnd lagerten sich von Berseba an/ biß ans thal Hinnom.
31. Die kinder BenJamin aber von Gaba/ wohneten zu Michmas/Aia/BethEl/vnd jren töchtern.
32. Vnd zu Anathoth/Nob/Anania.
33. Hazor/Rama/Githaim.
34. Hadid/Ziboim/Neballat.
35. Lod/Ono/vnd im zimmertal.
36. Vnd etliche Leuiten/ die theil in Juda hatten/ woneten vnter BenJamin.

Das XII. Cap.

DJS sind die priester vnd Leuiten/ die mit Serubabel dem son Sealthiel vnd Jesua erauff zogen.
2. Seraia/Jeremia/Esra/Amarja/Malluch/Hattus.
3. Sechanja/Rehum/Meremoth.
4. Jddo/Ginthoi/Abia.
5. Meiamin/Maadia/Bilga.
6. Semaja/Jojarib/Jedaja.
7. Sallu/Amok/Hilkia vnd Jedaja. Diß waren die heupter vnter den priestern/ vnd jren brüdern zun zeiten Jesua.
8. Die Leuiten aber waren diese/Jesua/Benui/Kadmiel Serebja/ Juda vnd Mathanja/ vber das danckampt/ er vnd sein bruder.
9. Bakbukja vnd Vnni jre brüder waren vmb sie zur hut.
10. Jesua zeuget Jojakim/ Jojakim zeugete Eliasib/ Eliasib zeugete Jojada.
11. Jojada zeuget Jonathan/ Jonathan zeuget Jaddua.
12. Vnd zun zeiten Jojakim warē diese öberste veter vnter den priestern/ nemlich/ von Seraja war Meraja/ von Jeremia war Hananja.
13. Von Esra war Mesullam/ von Amarja war Johanan.

Von

30. *In* Zanoah, Adullam, & *in* villis earum *in* Lachis, & agris ejus: *in* Azecah, & 23 viculis ejus. Manseruntq; à Beer-seba usq; *ad* Gehinnom.
31. Filii autem Binjamin *habitaverunt* à Giba *in* Michmas, & Aja & Bethel, & 24 viculis ejus,
32. Anathoth, Nob, Ananjah,
33. Hasor, Ramah, Gitthaim,
34. Hadid, Seboim, Neballath,
35. Lod, & Ono, valle 25 artificum.
36. Porro *aliquot* Levitarum *habitaverunt in* divisionibus Jehudah à Binjamin.

CAP. XII.

ISti *sunt* autem sacerdotes & Levitæ, qui ascenderunt cum Zerubbabel filio Sealthiel, & Jesua: Serajah, Irmejah, Ezra,
2. Amarjah, Malluch, Hattus,
3. Secanjah, Rehum, Meremoth,
4. Iddo, Ginnethoi, Abijah,
5. Mijamin, Maadjah, Bilgah,
6. Semajah, & Jojarib, Jedajah,
7. Sallu, Amoc, Hilcijah, Jedajah. Isti 1 principes sacerdotum, & fratres eorum *fuerunt* in diebus Jesua.
8. Levitæ autem *fuerunt*, Jesua, Binnui, Cadmiel, Serebjah, Jehudah, Matthanjah, super 2 hymnos erat & fratres ejus.
9. Et Bacbucjah, & Unni fratres eorum *erant* coram eis 3 in custodiis.
10. Et Jesua genuit Joacim, & Joacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Jojada.
11. Et Jojada genuit Jonathan, & Jonathan genuit Jaddua.
12. In diebus autem Jojacim fuerunt sacerdotes principes familiarum: ipsi Serajah Merajah: ipsi Irmejah, Hananjah.
13. Ipsi Ezra, Mesullam: ipsi Amarjah, Jehohanan.

Ipsi

30. Zanoa, Odollam & in villis earum, Lachis & in regionibus ejus, Azeca, & in filiabus ejus. Et manserunt in Bersabee usque ad vallem Ennom.
31. Filii autem Benjamin, à Geba, Mechmas, & Hai, & Bethel, & filiabus ejus:
32. Anathoth, Nob, Anania,
33. Asor, Rama, Gethaim.
34. Hadid, Seboim, & Neoellat,
35. Lod, & Ono valle artificum.
36. Et de Levitis portiones Judæ & Benjamin.

CAP. XII.

HI sunt autem sacerdotes & Levitæ, qui ascenderunt cum Zorobabel filio Salathiel, & Josue: Saraja, Jeremias, Esdras,
2. Amaria, Melluch, Hattus,
3. Sechenias, Rehum, Merimuth,
4. Addo, Genthon, Abia,
5. Miamin, Madia, Belga,
6. Semeja, & Jojarib, Idaja,
7. Sellum, Amoc, Helcias, Idaja. Isti principes sacerdotum, & fratres eorum in diebus Josue.
8. Porrò Levitæ, Jesua, Bennui, Cedmiel, Sarebia, Juda, Mathanias, super hymnos ipsi & fratres eorum:
9. Et Becbecia atq; Hanni, & fratres eorum unusquisque in officio suo.
10. Josue autem genuit Joacim, & Joacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Jojada,
11. Et Jojada genuit Jonathan, & Jonathan genuit Jeddoa.
12. In diebus autem Joacim erant sacerdotes & principes familiarum: Sarajæ, Maraja: Jeremiæ, Hanania:
13. Esdræ, Mosollam: Amariæ, Johanan:

Mi-

30. Καὶ ἐν Ζαννοά, καὶ Ὀδολλὰμ καὶ τ̃ ἐπαύλεσιν αὐτῶν, καὶ ἐν Λαχεὶς καὶ τοῖς ἀγροῖς αὐτ̃, καὶ ἐν Ἀζηκὰ κ̀ ἐν τ̃ θυγατράσιν αὐτ̃. καὶ παρενέβαλον ἐν Βηρσαβεὲ ἕως φάραγγος Ἐννόμ.
31. Καὶ υἱοὶ Βενιαμὶν ἀπὸ Γαβαὰ καὶ Μαγμὰς καὶ γε καὶ Βαιθὴλ κ̀ τ̃ θυγατέρων αὐτ̃.
32. Καὶ ἐν Ἀναθὼθ, Νὸβ, Ἀνία,
33. Ἀσώρ, Ῥαμά, Γεθθαΐμ,
34. Ἀδιὼδ, Σεβωείμ, Ναβαλάτ,
35. Λύδδα καὶ Ὀνωγηαρασείμ.
36. Καὶ ἐκ τ̃ Λευιτῶν μερίδες ἐν τῷ Ἰούδα καὶ Βενιαμίν.

κεφαλ. ιβ΄.

ΚΑὶ οὗτοι οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται οἱ ἀναβάντες μετ̃ Ζοροβάβελ υἱοῦ Σαλαθιὴλ καὶ Ἰησοῦ, Σαραία, Ἱερεμίας, Ἔσδρας,
2. Ἀμαρίας, Μαλούχ, Ἀττοὺς,
3. Σεχενίας, Ῥεούμ, Μαρημώθ,
4. Ἀδδαίας, Γεναθών, Ἀβίας,
5. Μιαμείν, Μααδίας, Βελγάς,
6. Σεμείας, Ἰωιαρείβ, Ἰδδίας,
7. Σαλού, Ἀμούκ, Χελκίας, Ὠδουίας. οὗτοι οἱ ἄρχοντες τῶν ἱερέων καὶ ἀδελφοὶ αὐτῶν ἐν ἡμέραις Ἰησοῦ.
8. Καὶ οἱ Λευῖται Ἰησοῦς, Βανουί, Καδμιήλ, Σαραβίας, Ἰωδαέ, καὶ Ματθανίας ἐπὶ τ̃ ἐξομολογήσεων αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ,
9. Καὶ Βακβακίας, καὶ Ἀνού, οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν ἀπέναντι αὐτῶν εἰς τὰς ἐφημερίας.
10. Καὶ Ἰησοῦς ἐγέννησε τ̃ Ἰωακείμ, καὶ Ἰωακεὶμ ἐγέννησε τὸν Ἐλιασείβ, καὶ Ἐλιασεὶβ ἐγέννησε τ̃ Ἰωδαέ,
11. Καὶ Ἰωδαὲ ἐγέννησε τ̃ Ἰωνάθαν καὶ Ἰωνάθαν ἐγέννησε τὸν Ἀδδού.
12. Καὶ ἐν ἡμέραις Ἰωακεὶμ ἦσαν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες τ̃ πατριῶν· τῷ Σαραίᾳ, Ἀμαρίας· τῷ Ἱερεμίᾳ, Ἀνανίας·
13. Τῷ Ἔσδρᾳ, Μεσουλάμ, τῷ Ἀμαρίᾳ, Ἰωνάν,

Τῷ

Sacerdotum & Levitarū primariorū, qui cum Zorobabel Jerusalem venerunt, recensio

ט 25. *fabrorum.* Et de Levitis, (sc. quibus fuerunt divisiones Jehudæ, ad (i. in) Benjamin. sc. habitabant.

Summorum ſacerdotũ uſque ad tempora Alexandri Magni recenſio.

14. Τῷ Αμαλὺχ, Ιωνάθαν, τῷ Σεχενίᾳ. Ιωσήφ,

15. Τῷ Αρές, Εδνάς, τῷ Μαρωὼθ Ελκέ.

16. Καὶ Αδδαὶ, Ζαχαρίας, τῷ Γαναθὼν Μεσολάμ.

17. Τῷ αβιά, Ζεχρί, τῷ Μιαμίν, Μααδιαὶ τῷ Φελετί,

18. Τῷ Βαλγάς, Σαμυέ, τῷ Σεμεΐα, Ιωνάθαν·

19. Τῷ Ιωιαρίβ, Μαθαναὶ· τῷ Ιδίῳ, Οζί·

20. Τῷ Σαλαὶ, Καλλαὶ· τῷ Αμὺκ, Αβέδ,

21. Τῷ Ελκίᾳ, τῷ Ασαβίᾳ, τῷ Οδυίᾳ, Ναθαναήλ.

22. Καὶ οἱ Λευῖται ἐν ἡμέραις Ελιασήβ, Ιωάδα, καὶ Ιωά, καὶ Ιωαναὶ, καὶ Ιδυά, γεγραμμένοι ἄρχοντες πατριῶν καὶ ἱερεῖς ἐν βασιλείᾳ Δαρείου τοῦ Πέρσου.

23. Υἱοὶ δὲ Λευὶ ἄρχοντες τῶν πατριῶν γεγραμμένοι ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν, καὶ ἕως ἡμερῶν Ιωναὶ υἱοῦ Ελιασοῦβ.

24. Καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν Λευιτῶν Ασαβίας, καὶ Σαραβίας καὶ Ιησοῦς. καὶ οἱ υἱοὶ Καδμιὴλ καὶ ἀδελφοὶ αὐτῶν κατέναντι αὐτῶν εἰς τὸ αἰνεῖν καὶ ἐξομολογεῖσθαι ἐν ἐντολῇ Δαυὶδ βασιλέως ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ ἐφημερία πρὸς ἐφημερίαν.

25. Μαθθανίας καὶ Βακβακίας, Αβδίας, Μοσολάμ, Τελμῶν, Ακκοὺβ, φυλάσσοντες πυλωροὶ φυλακῆς ἐν τῷ συναγαγεῖν με τοὺς πυλωρούς.

26. Οὗτοι ἐν ἡμέραις Ιωακεὶμ υἱοῦ Ιησοῦ, υἱοῦ Ιωσεδὲκ. καὶ ἐν ἡμέραις Νεεμία τοῦ ἄρχοντος, καὶ Εσδρας τοῦ ἱερέως καὶ γραμματέως.

27. Καὶ ἐν ἐγκαινίοις τείχους Ιερουσαλὴμ ἐζήτησαν τοὺς Λευίτας ἐν τοῖς τόποις αὐτῶν τοῦ ἐνέγκαι αὐτοὺς εἰς Ιερουσαλὴμ ποιῆσαι ἐγκαίνια καὶ εὐφροσύνην, καὶ ἐν αἰνέσει, καὶ ἐν ᾠδαῖς κυμβαλίζοντες, καὶ ψαλτήρια καὶ ἐν κινύραις.

28. Καὶ συνήχθησαν οἱ υἱοὶ τῶν ᾀδόντων ἀπὸ τῆς περιχώρου κυκλόθεν Ιερουσαλὴμ, καὶ ἀπὸ ἐπαύλεων τοῦ Νετωφατί,

Καὶ

14. Milicho, Jonathan: Sebenjæ, Joſeph:

15. Haram, Edna: Marajoth, Helci:

16. Adajæ, Zacharja: Genthon, Moſollam:

17. Abiæ, Zechri: Miamin, & Moadiæ, Phelti:

18. Belgæ, Sammua: Semajæ, Jonathan:

19. Jojarib, Mathanai: Jodajæ, Azzi:

20. Sellai, Celai: Amoc, Heber:

21. Helciæ, Haſebia: Idajæ, Nathanael,

22. Levitæ in diebus Eliaſib, & Jojada, & Johanan, & Jeddoa ſcripti principes familiarum, & ſacerdotes in regno Darii Perſæ.

23. Filii Levi principes familiarum, ſcripti in libro verborum dierum, & uſque ad dies Jonathan filii Eliaſib.

24. Et principes Levitarum, Haſebia, Serebia, & Jeſue filius Cedmiel: & fratres eorum per vices ſuas, ut laudarent & confiterentur juxta præceptum David viri Dei, & obſervarent æque per ordinem.

25. Mathania, & Becbecja, Obedja, Moſollam, Telmon, Accub cuſtodes portarum & veſtibulorum ante portas.

26 Hi in diebus Joacim, filii Joſue, filii Joſedec, & in diebus Nehemię ducis, & Eſdræ ſacerdotis ſcribæque.

27. In dedicatione autem muri Jeruſalem requiſierunt Levitas de omnibus locis ſuis, ut adducerẽt eos in Jeruſalem, & facerent dedicationem & lætitiam in actione gratiarum, & cantico: & in cymbalis, pſalteriis, & citharis.

28. Congregati ſunt autem filii cantorum, de campeſtribus circa Jeruſalem, & de villis Nethophati,

Et

14 Ipſi Melichu, Jonathan: ipſi Sebanjah, Joſeph:

15. Ipſi Harim, Adna: ipſi Merajoth, Helcai.

16. Ipſi iddo, Zecharjah: ipſi Ginnethon, Meſullam.

17. Ipſi Abijah, Zichri: ipſi Minjamin, ipſi Moadjah, Piltai.

18. Ipſi Bilgah, Sammua: ipſi Semajah, Jehonathan.

19. Ipſi autem Jojarib, Matthenai: ipſi Jedajah, Uzzi.

20. Ipſi Sellai, Callai: ipſi Amoc, Eber.

21. Ipſi Hilcijah: Haſabjah: ipſi Jedajah, Nethanel.

22 Levitæ *qui erant* in diebus Eliaſib, Jojada, & Johanan, & Jaddua ſcripti *fuerunt* 5 principes familiarum: ipſi quoq; *fuerunt* ſacerdotes uſq; *ad* regnum Dariaves Perſæ.

23 Filii Levi 6 principes familiarum ſcripti *ſunt* in libro verborum dierum, uſq; *ad* dies Johanan filii Eliaſib.

24. Principes autem Levitarum: Haſabjah, Serebjah, & Jeſua filius Cadmiel, & fratres eorum coram eis ad laudandum & ad confitendum, 7 juxta præceptum Davidis viri Dei, cuſtodia contra cuſtodiam.

25. Matthanjah, & Bacbuciah, Obadjah. Meſallam, Talmon, Accub *erant* cuſtodes & janitores *in* cuſtodia *ſua* in liminibus portarum.

26. Hi *fuerunt* in diebus Jojacim filii Jeſua filii Joſadac, & in diebus Nehemjah ducis, & Ezra ſacerdotis & ſcribæ.

27. In dedicatione autem muri Jeruſalaim requiſierunt Levitas de omnibus locis ſuis, 8 ut adducerent eos in Jeruſalaim, ut facerent dedicationem & lętitiam, tum in laudibus, tum in cantico, cymbalis, pſalteriis, & citharis.

28. Congregati ſunt igitur filii cantorum, 9 tum de planitie, *quæ eſt* circum Jeruſalaim, tum de villis Nethophati,

De

14. Von Malluch war Jonathan / von Sebanja war Joſeph.

15. Von Harim war Adna / von Meraioth war Helkai.

16. Von Iddo war Sacharja / von Ginthon war Meſullam.

17. Von Abia war Sichri / von Meiamin Moadja war Piltai.

18. Von Bilga war Sammua / von Semaja war Jonathan.

19. Von Jojarib war Mathnai / von Jedaja war Uſi.

20. Von Sallai war Kallai / von Amok war Eber.

21. Von Hilkia war Haſabja / von Jedaja war Nethaneel.

22. Und zun zeiten Eliaſib / Jojada / Johanan / und Jaddua wurden die öberſten veter unter den Leviten / und die prieſter beſchrieben unter dem Königreich Darii des Perſen.

23. Es wurden aber die kinder Levi die öberſten veter beſchrieben in die Chronica / biß zur zeit Johanan des ſons Eliaſib.

24. Und diß waren die öberſten unter den Leviten / Haſabja / Serebja / und Jeſua der ſon Kadmiel / und jre brüder neben jnen zu loben und zu dancken / wie es David der man Gottes geboten hatte / eine hut umb die ander.

25. Mathanja / Bakbukja / Obadja / Meſullam / Thalmon und Akub waren thorhüter an der hut / an den ſchwellen in den thoren.

26. Dieſe waren zun zeiten Jojakim des ſons Jeſua / des ſons Jozadak / und zun zeiten Nehemja des landpflegers / und des prieſters Eſra des ſchrifftgelerten.

27. Und in der einweihung der mauren zu Jeruſalem / ſuchet man die Leviten aus allen jren orten / das man ſie gen Jeruſalem brechte / zu halten einweihung / in freuden / mit dancken / mit ſingen / cymbalen / pſaltern und harffen.

28. Und es verſamleten ſich die kinder der ſenger / und von der gegend umb Jeruſalem her / und von den höfen Netophathi.

Und

5. capita patrum: & ſacerd. ſuper (.i. in) regno D.

6. capita patrum ſcr. ſuper lib. S. d. & uſque dies J. f. E. & capita L.

7. in præcepto D.

8. ad adducendum e. ad Jer. ad faciendum d. & l. & in l. & in c. c. nablis & in c.

9. & de pl. circuitibus J. & d. G. N. & de domo J.

CAPUT XII.

Das Buch

29. Vnd vom hause Gilgal/ vnd von den eckern zu Gibea vnd Asmaueth / Denn die senger hatten jnen höfe gebawet vmb Jerusalem her.
30. Vnd die priester vnd Leuiten reinigeten sich/ vnd reinigeten das volck/ die thor vnd die mauren.
31. Vnd ich ließ die fürsten Juda oben auff die mauren steigen / vnd bestellet zween grosse danckchör/ die giengen hin zur rechten oben auff die mauren zum misthor werts.
32. Vnd jnen gieng nach Hosaja / vnd die helfft der fürsten Juda.
33. Vnd Asarja / Esra/ Mesullam.
34. Juda/ BenJamin/ Semaja vnd Jeremja.
35. Vnd etliche der priester kinder mit drometen/ nemlich/ Sacharja/ der son Jonathan/ des sons Semaja / des sons Mathanja/ des sons Michaja des sons Sachur / des sons Assaph.
36. Vnd seine brüder/ Semaja/ Asareel/ Milalai/ Gilalai/ Maai/ Nethaneel vnd Juda/ Hanani/ mit den seitenspielen Dauids des mans Gottes/ Esra aber der schrifft gelerte für jnen her.
37. Zum brunthor werds. Vnd giengen neben jnen auff den stuffen / zur stadt Dauid/ die mauren auff hin/ zum hause Dauid hinan / biß an das wasserthor gegen morgen.
38. Der ander danckchor gieng gegen jnen vber/ vnd ich jm nach / vnd die helfft des volcks/ die mauren hinan/ zum ofenthurm hinauff biß an die breite mauren.
39. Vnd zum thor Ephraim hinan / vnd zum alten thor/ vnd zum fischthor / vnd zum thurn Hananeel / vnd zum thurn Mea / biß an das schaffthor / vnd blieben stehen im kerckerthor.
40. Vnd stunden also die zween danckchör im hause Gottes/ vnd ich vnd die helfft der obersten mit mir.

Vnd

29. De domo item Gilgal, & de agris Geba, & Azmaveth: quoniam villas ædificaverunt sibi cantores illi 10 *in* circuitu Jerusalaim.
30. †Et mundati sunt sacerdotes & Levitæ, ac mundaverunt populum, portas quoq;, & murum:
31. Ascendere itaq; feci principes *tribus* Jehudah 11 super murum, & statui duos 12 choros magnos, progressionesq; *unius* ad dexterā super murum ad portam stercorum.
32. Et incessit post eos Hosajah, & dimidium principum Jehudah.
33. Et Azariah, Ezra, & Mesullam,
34. Jehudah, & Binjamin, & Semajah, & Irmeijah.
35. Et de filiis sacerdotum 13 cum tubis: Zechariah filius Jonathan filii Semajah, filii Matthanjah, filii Michaiah, filii Zacchur, filii Asaph.
36. Fratres verò ejus, Semajah, & Azarel, Milalai, Gilelai, Maai, Nethanel, & Jehudah, Hanani 14 cum instrumentis musicis Davidis, viri Dei: Ezra autem scriba *erat* ante eos
37. Et 15 ad portam fontis, & è regione eorum ascenderunt per gradus civitatis Davidis per ascensum muri, à domo Davidis usq; *ad* portam aquarum ad orientem.
38. 16 Chorus autem secundus proficiscebatur è regione, & ego *eram* post eum: & media pars populi super murum ipsum à turri furnorum usq; *ad* murum latum.
39. Et à porta Ephraim, ad portam veteris, & ad portā piscium, & turrim Hananel, & turrim Meah, usq; *ad* portam pecorum: & steterunt in porta custodiæ.
40. Substiteruntq; 17 duo chori in domo Dei, & ego & dimidium magistratuum mecum.

Et

NEHEMIAS.

29. Et de domo Galgal, & de regionibus Geba & Azmaveth: quoniam villas ędificaverunt sibi cantores in circuitu Jerusalē.
30. Et mundati sunt sacerdotes & Levitæ, & mundaverunt populum, & portas, & murum.
31. Ascendere autem feci principes Juda super murum, & statui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram super murum ad portam sterquilinii.
32. Et ivit post eos Osajas, & media pars principum Juda,
33. Et Azarias, Esdras, & Mosollam,
34. Juda, & Benjamin, & Semeja, & Jeremias.
35. Et de filiis sacerdotum in tubis: Zacharias filius Jonathan, filius Semejæ, filius Mathaniæ, filius Michajæ, filius Zechur, filius Asaph,
36. Et fratres ejus Semeja, & Azareel, Malalai, Gelalai, Maai, Nathanael, & Juda, & Hanani, in vasis cantici David viri Dei: & Esdras scriba ante eos
37. In porta fontis. Et contra eos ascenderunt in gradibus civitatis David in ascensu muri super domum David, & usque ad portam aquarum ad orientem.
38. Et chorus secundus gratias referentium ibat ex adverso, & ego post eum, & media pars populi super murum & super turrim furnorum, & usque ad murum latissimum,
39. Et super portam Ephraim, & super portam antiquam, & super portam piscium & turrim Hananeel, & turrim Emath, & usq; ad portam gregis: & steterunt in porta custodiæ,
40. Steteruntq; duo chori laudantiū in domo Dei, & ego, & dimidia pars magistratuum mecum.

Et

ΝΕΕΜΙΑΣ.

29. Καὶ ἐν Βαιθγαλγὰλ, καὶ ἀπὸ ἀγρῶν Γαβίαι καὶ Ασμαὼθ. ὅτι ἐπαύλεις ᾠκοδόμησαν ἑαυτοῖς οἱ ᾄδοντες περὶ κύκλῳ Ιερουσαλήμ.
30. Καὶ ἐκαθαρίσθησαν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται, καὶ ἐκαθάρισαν τὸν λαὸν, καὶ τὰς πύλας καὶ τὸ τεῖχος.
31. Καὶ ἀνήνεγκαν τοὺς ἄρχοντας Ιούδα ἐπάνω τοῦ τείχους, καὶ ἔστησαν δύο περὶ αἰνέσεως μεγάλους. καὶ διῆλθον ἐκ δεξιῶν ἐπάνω τοῦ τείχους τῆς πύλης τῆς κοπρίας.
32. Καὶ ἐπορεύθη ὀπίσω αὐτῶν Αζαίας καὶ ἥμισυ ἀρχόντων Ιούδα,
33. Καὶ Αζαρίας, Εσδρας καὶ Μεσουλάμ,
34. Ιούδας, καὶ Βενιαμὶν καὶ Σαμαίας, καὶ Ιερεμίας.
35. Καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἱερέων ἐν σάλπιγξι Ζαχαρίας υἱὸς Ιωνάθαν, υἱοῦ Σαμαία, υἱοῦ Ματθανία, υἱοῦ Μαχαία, υἱοῦ Ζακχοὺρ, υἱοῦ Ασάφ.
36. Καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Σαμαίας, καὶ Εζριήλ, Γελωλαί, Μαιά, Ναθαναὴλ, καὶ Ιούδας καὶ Ανανί, τοῦ αἰνεῖν ἐν σκεύεσιν ᾠδῆς Δαυὶδ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. καὶ Εσδρας ὁ γραμματεὺς ἔμπροσθεν αὐτῶν.
37. Επὶ πύλης τῆς πηγῆς κατέναντι αὐτῶν, ἀνέβησαν ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς πόλεως Δαυὶδ ἐν ἀναβάσει τοῦ τείχους ἐπάνωθεν τοῦ οἴκου Δαυὶδ καὶ ἕως πύλης τοῦ ὕδατος κατ' ἀνατολάς.
38. Καὶ περὶ αἰνέσεως ἡ δευτέρα ἐξεπορεύετο συναντῶσα αὐτοῖς. καὶ ἐγὼ ὀπίσω αὐτῆς. καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ λαοῦ ἐπάνω τοῦ τείχους ὑπεράνω τοῦ πύργου τῶν θανουρείμ, καὶ ἕως τοῦ τείχους τοῦ πλατέος,
39. Καὶ ὑπεράνω τῆς πύλης Εφραίμ· καὶ ἐπὶ τὴν πύλην τὴν ἰσανά, καὶ ἐπὶ τὴν πύλην τὴν ἰχθυηράν, καὶ πύργον Αναμεήλ. καὶ ἀπὸ τοῦ πύργου τοῦ Μεά, καὶ ἕως τῆς πύλης τῆς προβατικῆς.
40. Καὶ ἔστησαν ἐπὶ πύλην τῆς φυλακῆς, καὶ ἔστησαν αἱ δύο τῆς αἰνέσεως ἐν οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐγὼ καὶ τὸ ἥμισυ τῶν στρατηγῶν μετ' ἐμοῦ.

Καὶ

Murorū totius urbis Jerusalem dedicatio.

10. *circuitibus* 3.
11. *de* (sc. *humiliori parte*) *super* (sc. *editioris alterorum Hierosolymorū partis*) *murum.* sic infra.
12. *celebrationes* (*i. choros celebrantium*) *m.*
13. *int.*
14. *in vasis cantici.*
15. *super portam f. & e. e. a. super gr. c. D. in ascensum muro, desuper domum D.*
16. *& celebratio secunda vadens* (*erat*) *&c. dimidium p. desuper m. desuper turrim f. & usque m. l. & desuper portam E. & supra p. v. & supra p. &c. & usque p. g. egit.*
17. *duæ celebrationes.*

Quæstorum thesaurariorũ recensio.

41. Καὶ οἱ ἱερεῖς, Ελιακίμ, Μαασίας, Μιαμίν, Μιχαίας, Ελιωναΐ, Ζαχαρίας, Ανανίας ἐν σάλπιγξιν.

42. Καὶ Μαασίας, καὶ Σεμεΐας, Ελεάζαρ, Οζί, Ιωανάν, Μελχίας, Αιλάμ, καὶ Ιεζέρ. καὶ ἠκούσθησαν οἱ ᾄδοντες καὶ Ιεσρίας ἐπίσκοπος.

43. Καὶ ἔθυσαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ θυσιάσματα μεγάλα, καὶ εὐφράνθησαν ὅτι ὁ Θεὸς εὔφρανεν αὐτοὺς εὐφροσύνῃ μεγάλῃ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν εὐφράνθησαν· καὶ ἠκούσθη εὐφροσύνη ἐν Ιερουσαλὴμ μακρόθεν.

44. Καὶ κατέστησαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἄνδρας ἐπὶ τῶν γαζοφυλακίων, τοῖς θησαυροῖς, ταῖς ἀπαρχαῖς, καὶ ταῖς δεκάταις τοῦ συναγαγεῖν ἐν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἀγρῶν τῶν πόλεων μερίδας τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς Λευίταις. ὅτι εὐφροσύνη ἦν ἐν Ιούδα, καὶ ἐπὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευίτας τοὺς ἑστῶτας.

45. Καὶ ἐφύλαξαν φυλακὰς τοῦ Θεοῦ αὐτῶν, καὶ φυλακὰς τοῦ καθαρισμοῦ, καὶ τοὺς ᾄδοντας, καὶ τοὺς πυλωροὺς, ὡς ἐντολαὶ Δαυὶδ καὶ Σολομῶντος υἱοῦ αὐτοῦ.

46. Ὅτι ἐν ἡμέραις Δαυὶδ καὶ Ασὰφ ἀπ' ἀρχῆς πρῶτος τῶν ᾀδόντων, εἰς ὕμνον καὶ αἴνεσιν τῷ Θεῷ.

47. Καὶ πᾶς Ισραὴλ ἐν ἡμέραις Ζοροβάβελ καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις Νεεμίου, διδόντες μερίδας τῶν ᾀδόντων καὶ τῶν πυλωρῶν, λόγον ἡμέρας ἐν ἡμέρᾳ αὐτοῦ, καὶ ἁγιάζοντες τοῖς Λευίταις, καὶ οἱ Λευῖται ἁγιάζοντες τοῖς υἱοῖς Ααρών.

Κεφαλ. ιγ'.

ΕΝ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεγνώσθη ἐν βιβλίῳ Μωυσῆ ἐν ὠσὶ τοῦ λαοῦ. καὶ εὑρέθη γεγραμμένον ἐν αὐτῷ ὅπως μὴ εἰσέλθωσιν Αμμανῖται

a Deu. 23. v. 3.

καὶ

---

41. Et sacerdotes, Eljacim, Maasia, Miamin, Michæa, Elioenai, Zaharja, Hananja in tubis,

42. Et Maasja, & Semeja, & Eleazar, & Azzi, & Johanan, & Melchia, & Ælam, & Ezer. Et clarè cecinerunt cantores, & Jezraja præpositus.

43. Et immolaverunt in die illa victimas magnas, & lætati sunt: Deus enim lætificaverat eos lætitia magna. Sed & uxores eorum & liberi gavisi sunt, & audita est lætitia Jerusalem procul.

44. Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri, ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, ut introferrent per eos principes civitatis in decore gratiarum actionis, sacerdotes & Levitas: quia lætificatus est Juda, in sacerdotibus & Levitis astantibus.

45. Et custodierunt observationem Dei sui, & observationem expiationis, & cantores, & janitores, juxta præceptum David, & Salomonis filii ejus.

46. Quia in diebus David & Asaph ab exordio erant principes constituti cantorum in carmine laudantium, & confitentium Deo.

47. Et omnis Israel, in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemjæ dabant partes cantoribus, & janitoribus per dies singulos, & sanctificabant Levitas, & Levitæ sanctificabant filios Aaron.

CAP. XIII.

IN die autem illo lectum est in volumine Moysi audiente populo: * & inventum est scriptum in eo, quòd non debeant intro

---

41. Et sacerdotes, Eljacim, Maasejah, Minjamin, Michajah, Eljoenai, Zecharjah, Hananjah *erant* 18 cum tubis:

42. Et Maasejah, & Semajah, & Elazar, & Uzzi, & Jehohanan, & Malcijah, & Elam, & Ezer: audireq; fecerunt cantores, & Jizrahjah *erat* præpositus.

43. Jmmolaverunt præterea in die illa victimas magnas, & lætati sunt: Deus enim exhilaravit eos lætitia magna: quin & mulieres & pueri lætati sunt, auditaq; est lætitia Jerusalaim 19 procul.

44. Præpositi sunt autem in die illa viri super cubicula *ut essent* in thesauros 20 oblationibus, primitiis, † & decimis, ad coacervandum in ea ex agris urbiũ portiones legis sacerdotibus & Levitis. lætitia enim Jehudah *erat* super sacerdotes & 21 Levitas, qui assistebãt.

45. Et custodierunt custodiam Dei sui, & custodiam 22 expiationis, & cantores, & janitores: juxta præceptum Davidis & Selomoh filii ejus.

46. Nam 23 tempore Davidis & Asaph, ab exordio erant principes cantorũ, & *viri* cantici, laudis, & laudationum Deo.

47. Universus quoq; Israel in diebus Zerubbabel, & in diebus Nehemjah, 24 dabant portiones cantorum & janitorum per singulos dies: Sanctificabant præterea Levitas, & Levitæ sanctificabant filios Aharon.

CAP. XIII.

IN die illo lectum est in libro Moseh in auribus populi, & inventum est scriptũ in eo, quòd non 1 ingrediantur

Am-

---

41. Vnd die priester / nemlich / EIJakim / Maeseja / MinJamin / Michaja / Elioenai / Sacharja / Hananja mit drometen.

42. Vnd Maesaja / Semaja / Eleasar / Vsi / Johanan / Malchja / Elam vnd Asar / vnd die senger sungen laut / vnd Jesrahja war der vorsteher.

43. Vnd es wurden desselben tages grosse opffer geopffert / vnd waren frölich / denn Gott hatte jnen eine grosse freude gemacht / das sich beide / weiber vnd kinder freweten / vnd man höret die freude Jerusalem ferne.

44. Zu der zeit wurden verordnet menner vber die schatzkasten / da die heben / erstlingen vnd zehenden jnnen waren / das sie samlen solten von den eckern vnd vmb die stedte / auszutheilen nach dem gesetz für die priester vnd Leuiten / denn Juda hatte eine freude an den priestern vnd Leuiten / das sie stunden.

45. Vnd warten der hut jres Gottes / vnd der hut der reinigung. Vnd die senger vnd thorhüter stunden nach dem gebot Dauid vnd seines sons Salomo.

46. Denn zun zeiten Dauid vnd Assaph wurden gestifftet die öbersten senger vnd lobliede vnd danck zu Gott.

47. Aber gantz Jsrael gab den sengern vnd thorhütern theil zun zeiten Serubabel / vnd Nehemja / einen jglichen tag sein theil / vnd sie gaben geheiligetes für die Leuiten / Die Leuiten aber gaben geheiligetes für die kinder Aaron.

Das XIII. Cap.

VNd es ward zu der zeit gelesen das buch Mose für den ohren des volcks / vnd ward funden drinnen geschrieben / Das die Ammoni-

---

18. *in t.*

19. *usque (ad) longinquũ.*

20. *elevationibus, principio & d.*

21. *super L. stantes.*

22. *munditiei.*

23. *in diebus D. & A. ab olim* (sc. *erant*) *capita cantorũ & canticum laudis & confessiones Deo.*

24. *dantes* (scil. *erant*) *p. c. & j. verbum (.i. rem) dies in die suo,* (sic sup. cap. 11. n. 17) *& sanctificantes (.i. consecrantes* (scil. *erant*) *Levitis, & L. sanctificantes (erant) filijs A.*

1446:1

Cap. 13.

1. *ingredietur (.i. ingredi liceat) A.*

& M. in congregationem D. 2. imp. et in aquis: & c. super e. ad maledicendum e. 3. secundum audire eos L. & sep. 4. datus in cubiculum. 5. & fecit ei c. g. & ibi erant antea dantes mincha, thus. 6. mustū & o. praeceptum Levitarum & cantorū & janitorum, & elevationem. 6. & in omni ista non e. in 3. qu. in a. trigegenarii & binarii A. regi B. & ad r. & ad finem d. postulatus (i. exoratus) sum a rege. Et veni ad 7. & intellectum habui in malo, q. f. E. Tobia, ad faciendum e. 7. & malum fuit m. 8. foras ex illo cubiculo & dixi. 9. mincham & th. 10. partes (i. partium unaquaque) non fuisset data: & fugisset vir ad ag. 11. & litigavi cum antistitib. 11. super statione sua.

moniten vnd Moabiten sollen nimmermehr in die gemeine Gottes komen.

2. Darumb/das sie den kindern Jsrael nicht zuuor kamen mit brot vnd wasser/ vnd dingeten wider sie Bileam/ das er sie verfluchen solt/ aber vnser Gott wand den fluch in einen segen.

3. Da sie nu diß gesetz höreten/ scheideten sie allē frembdlinge von Jsrael.

4. Vnd vor dem hatte der priester Eliasib in den kasten am hause vnsers Gottes/ geleget das opffer Tobia.

5. Denn er hatte jm einen grossen kasten gemacht/ vnd dahin hatten sie zuuor gelegt/ speißopffer/ weyrauch/ gerete/ vnd die zehenden vom getreide/ most vnd öle/ nach dem gebot der Leuiten/ senger vnd thorhüter/ dazu die hebe der priester.

6. Aber in diesem allen war ich nicht zu Jerusalem/ denn im zwey vnd dreissigsten jar Arthahsastha/ des königs zu Babel/ kam ich zum könige/ vnd nach etlichen tagen erwarb ich vom könige.

7. Das ich gen Jerusalem zoch. Vnd ich mercket/ das nicht gut war/ das Eliasib an Tobia gethan hatte/ das er jm einen kasten machet im hofe am hause Gottes.

8. Vnd verdroß mich seer/ vnd warff alle gerete vom hause Tobia hinaus für den kasten.

9. Vnd hieß/ das sie die kasten reinigeten. Vnd ich bracht wider daselbs hin/ das gerete des hauses Gottes/ das speißopffer vnd weyrauch.

10. Vnd ich erfur/ das der Leuiten theil jnen nicht gegeben waren/ derhalben die Leuiten vnd senger geflohen waren/ ein iglicher zu seinem acker zu erbeiten.

11. Da schalt ich die obersten/ vnd sprach/ Warumb verlassen wir das hauß Gottes? Aber ich versamlet sie/ vnd stellet sie an jre stete.

Da

Ammonitæ & Moabitæ ecclesiam Dei usq; in seculum.

2. Quia non prævenerunt filios Israelis 2 cum pane & aqua, sed conduxit adversus eum Bilam, ut malediceret ei: convertit autem Deus noster maledictionē & benedictionem.

3. Fuit autē, 3 quum audissent legem, separaverunt universam misturam ab Israele.

4. At antea Eljasib sacerdos 4 fuerat præpositus cubiculo domus Dei nostri, propinquus ipsi Tobijah.

5. 5 Cui fecit cubiculum grande, ubi antea reponebant munera, thus, & vasa, & decimam frumēti, & 6 vini, & olei, iussam dari Levitis, & cantoribus & janitoribus, oblationem quoq; sacerdotum.

6. Verum dum hæc omnia agerentur, non eram in Jerusalaim, quia anno tricesimo secundo Arthahsasthe regis Babel veni ad regē, & in fine dierum postulavi à rege.

7. Quum autem venissem in Jerusalaim, intellexi malum quod fecerat Eljasib propter Tobijah, ut faceret ei cubiculū in atriis domus Dei.

8. 7 Quod displicuit mihi valde, itaq; projeci omnia vasa domus Tobijah, 8 extra cubiculum.

9. Ac jussi, & mundaverunt cubicula: postea retuli illuc vasa domus Dei, 9 oblationem & thus.

10. Cognovi præterea, quod 10 partes Levitarum non fuissent datæ: quodq; fugissent singuli in agrum suum, Levitæ & cantores facientes opus.

11. 11 Propterea increpavi magistratus, ac dixi, cur derelicta est domus Dei? congregavi itaq; eos, & statui illos 12 in locum suum.

Et

troire Ammonites & Moabites in Ecclesiam Dei, usque in æternum:

2. Eò quòd non occurrerint filiis Israel cum pane & aqua: & conduxerint adversum eos Balaam, ad maledicendum eis, & convertit Deus noster maledictionem in benedictionem.

3. Factum est autem, cùm audissent legem, separaverunt omnem alienigenam ab Israel.

4. Et super hoc erat Eliasib sacerdos, qui fuerat præpositus in gazophylacio domus Dei nostri, & proximus Tobiæ.

5. Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vasa, & decimam frumenti, vini, & olei, partes Levitarum, & cantorum, & janitorum, & primitias sacerdotales.

6. In omnibus autem his non fui in Jerusalem, quia anno tricesimo secundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem: & in fine dierum rogavi regem.

7. Et veni in Jerusalem, & intellexi malum, quod fecerat Eliasib Tobiæ, ut faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei.

8. Et malum mihi visum est valde. Et projeci vasa domus Tobiæ foras de gazophylacio.

9. Præcepiq;, & emundaverūt gazophylacium: & retuli ibi vasa domus Dei, sacrificium & thus.

10. Et cognovi, quòd partes Levitarum non fuissent datæ: & fugisset unusquisque in regionem suam de Levitis, & cantoribus, & de his qui ministrabant:

11. Et egi causam adversum magistratus, & dixi, Quare dereliquimus domum Dei? Et congregavi eos: & feci stare in stationibus suis.

Et

καὶ Μωαβῖται ἐν ἐκκλησίᾳ Θεοῦ ἕως αἰῶνος.

2. Ὅτι οὐ συνήντησαν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐν ἄρτῳ καὶ ὕδατι, καὶ ἐμισθώσαντο ἐπ' αὐτὸν τὸν Βαλαὰμ καταράσασθαι αὐτόν, καὶ ἐπέστρεψεν ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν κατάραν εἰς εὐλογίαν.

3. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσαν τὸν νόμον, καὶ ἐχωρίσθησαν πᾶς ἐπίμικτος ἐν Ἰσραήλ.

4. Καὶ πρὸ τούτου Ἐλιασὶβ ὁ ἱερεὺς οἰκῶν ἐν γαζοφυλακίῳ οἴκου Θεοῦ ἡμῶν ἐγγίων τῷ Τωβίᾳ.

5. Καὶ ἐποίησεν αὐτῷ γαζοφυλάκιον μέγα, καὶ ἐκεῖ ἦσαν πρότερον διδόντες τὴν θυσίαν καὶ τὸν λίβανον καὶ τὰ σκεύη, καὶ τὴν δεκάτην τοῦ σίτου καὶ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου, ἐντολὴν τῶν Λευιτῶν καὶ τῶν ᾀδόντων καὶ τῶν πυλωρῶν, καὶ ἀπαρχὰς τῶν ἱερέων.

6. Καὶ ἐν παντὶ τούτων οὐκ ἤμην ἐν Ἱερουσαλήμ, ὅτι ἐν ἔτει τριακοστῷ καὶ δευτέρῳ τοῦ Ἀρθασασθὰ βασιλέως Βαβυλῶνος ἦλθον πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν ᾐτησάμην παρὰ τοῦ βασιλέως.

7. Καὶ ἦλθον εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ συνῆκα ἐν τῇ πονηρίᾳ ᾗ ἐποίησεν Ἐλιασὶβ τῷ Τωβίᾳ, ποιῆσαι αὐτῷ γαζοφυλάκιον ἐν αὐλῇ οἴκου τοῦ Θεοῦ.

8. Καὶ πονηρόν μοι ἐφάνη σφόδρα. καὶ ἔρριψα πάντα τὰ σκεύη οἴκου Τωβία ἔξω ἀπὸ τοῦ γαζοφυλακίου.

9. Καὶ εἶπα, καὶ ἐκαθάρισαν τὰ γαζοφυλάκια. καὶ ἐπέστρεψα ἐκεῖ σκεύη οἴκου τοῦ Θεοῦ τὴν θυσίαν καὶ τὸν λίβανον.

10. Καὶ ἔγνων ὅτι μερίδες τῶν Λευιτῶν οὐκ ἐδόθησαν. καὶ ἔφυγον ἀνὴρ εἰς ἀγρὸν ἑαυτοῦ. οἱ Λευῖται καὶ οἱ ᾀδόντες καὶ ποιοῦντες τὸ ἔργον.

11. Καὶ ἐμαχεσάμην τοῖς στρατηγοῖς καὶ εἶπον, διατί ἐγκατελείφθη ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ; καὶ συνήγαγον αὐτούς, καὶ ἔστησα αὐτοὺς ἐπὶ τῇ στάσει αὐτῶν.

Καὶ

Nehemias recepta administratione exterorum consortium severè corrigit.

1447:

Nehemias intermissionem sacri ministerii & sabbathi violationē severè corrigit.

12. Καὶ πᾶς Ἰούδας εἰσήνεγκαν δεκάτην τοῦ πυροῦ καὶ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου εἰς τοὺς θησαυρούς.

13. Καὶ ἐνετειλάμην ἐπὶ χεῖρα Σελεμία τοῦ ἱερέως, Σαδδὼκ τοῦ γραμματέως, καὶ Φαδαΐα ἀπὸ τῶν Λευιτῶν. καὶ ἐπὶ χεῖρα αὐτῶν Αναν υἱὸς Ζακχοὺρ υἱοῦ Ματθανίου, ὅτι πιστοὶ ἐλογίσθησαν ἐπ' αὐτοὺς μερίζειν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν.

14. Μνήσθητί μου ὁ Θεὸς ἐν ταύτῃ, καὶ μὴ ἐξαλειφθῇ τὸ ἔλεός μου ὃ ἐποίησα ἐν οἴκῳ Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου καὶ ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτοῦ.

15. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις εἶδον ἐν Ἰούδα πατοῦντας ληνοὺς ἐν σαββάτῳ, καὶ φέροντας δράγματα καὶ ἐπιγεμίζοντας ἐπὶ τοὺς ὄνους, καὶ οἶνον, καὶ σταφυλὴν καὶ σῦκα καὶ πᾶν βάσταγμα, καὶ φέροντας εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου. καὶ ἐπεμαρτυράμην ἐν ἡμέρᾳ πράσεως αὐτῶν, ὅτι ἐπώλουν ἐπισιτισμόν.

16. Καὶ οἱ Τύριοι, καὶ ἐκάθισαν ἐν αὐτῇ φέροντες ἰχθὺν καὶ πᾶσαν πρᾶσιν πωλοῦντες ἐν τῷ σαββάτῳ τοῖς υἱοῖς Ἰούδα καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ.

17. Καὶ ἐμαχεσάμην μετὰ τῶν ἐλευθέρων Ἰούδα· καὶ εἶπα αὐτοῖς, τίς ὁ λόγος οὗτος ὁ πονηρὸς ὃν ὑμεῖς ποιεῖτε; καὶ βεβηλοῦτε τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου;

18. Οὐχὶ οὕτως ἐποίησαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ εἰσήνεγκεν ἐπ' αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ἐφ' ἡμᾶς πάντα τὰ κακὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν ταύτην; καὶ ὑμεῖς προστίθετε ὀργὴν ἐπὶ Ἰσραὴλ βεβηλῶσαι τὸ σάββατον.

19. Καὶ ἐγένετο ἡνίκα κατέστησαν πύλαι ἐν Ἱερουσαλὴμ πρὸ τοῦ σαββάτου, καὶ εἶπα, καὶ ἔκλεισαν τὰς πύλας. καὶ εἶπα, ὥστε μὴ ἀνοιχθῆναι αὐτάς, ἕως ὀπίσω τοῦ σαββάτου. καὶ ἐκ τῶν παιδαρίων μου ἔστησα ἐπὶ τὰς πύλας, ὥστε μὴ αἴρειν βαστάγματα ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου.

20. Καὶ ηὐλίσθησαν πάντες οἱ μετάβολοι, καὶ ἐποίησαν πρᾶσιν ἔξω Ἱερουσαλὴμ ἅπαξ καὶ δίς.

Καὶ

12. Et omnis Juda apportabat decimam frumenti, vini & olei in horrea.

13. Et constituimus super horrea Selemjam sacerdotem, & Sadoc scribam, & Phadajam de Levitis, & juxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathanjæ: quoniam fideles comprobati sunt, & ipsis creditæ sunt partes fratrum suorum.

14. Memento mei Deus meus pro hoc, & ne deleas miserationes meas quas feci in domo Dei mei, & in ceremoniis ejus.

15. In diebus illis vidi in Juda calcantes torcularia in sabbato, portantes acervos, & onerantes super asinos vinum, & uvas, & ficus, & omne onus: & inferentes in Jerusalem, die sabbati. Et contestatus sum, ut in die, qua vendere liceret, venderent.

16. Et Tyrii habitaverunt in ea, inferentes pisces, & omnia venalia: & vendebant in sabbatis filiis Juda & Jerusalem.

17. Et objurgavi optimates Juda, & dixi eis, Quæ est hæc res mala quā vos facitis, & prophanatis diem sabbati?

18. Nunquid non hæc fecerunt patres vestri, & adduxit Deus noster super nos omne malū hoc, & super civitatem hanc? Et vos additis iracundiam super Israel violando sabbatum.

19. Factum est autem, cum quievissent portæ Jerusalem in die sabbati, dixi: & clauserunt januas, & præcepi, ut non aperirent eas usque post sabbatum: & de pueris meis constitui super portas, ut nullus inferret onus in die sabbati.

20. Et manserunt negotiatores, & vendentes universa venalia, foris Jerusalem semel & bis.

Et

12. Et universus Jehudah attulerunt decimam frumenti, 13 vini & olei in thesauros.

13. Ac thesaurarios constitui super thesauros *illos*, Selĕjah sacerdotem, & Sadoc scribam, & Pedajah ex Levitis: juxta manum autem eorum Hanan filium Zacchur filii Matthanjah: quia fideles reputati sunt, & 14 ad eos *erat* dividere fratribus suis.

14. Memento 15 mei Deus propter hoc, & ne deleas misericordias meas, quas feci in domo Dei mei, & in observationibus ejus.

15. In diebus illis vidi in Jehudah calcātes torcularia in sabbato ipso, & afferentes acervos, 16 onerantes item asinos vino, uvis, & ficubus, ac quovis onere. afferentes in quam *in* Jerusalaim die sabbati: & contestatus sum *eos* die qua vendebant escā.

16. Tyrii quoq; ipsi habitaverunt in ea, afferentes 17 pisces, & quascunq; merces, & vendebant in ipso sabbato filiis Jehudah in Jerusalaim.

17. 18 Idcirco objurgavi optimates Jehudah, ac dixi eis, Quæ *est* res hęc mala, quam facitis, & prophanatis diem sabbati?

18. Annon sic fecerunt patres vestri, & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super civitatem istam? & vos 19 additis iracundiam super Israelem, violando sabbatum?

19. Quum ergo obtenebratæ essent portæ Jerusalaim ante sabbatum, dixi, & clausæ sunt valvæ: dixi pręterea 20 ne aperirent eas *nisi* usq; post sabbatum: de pueris quoq; meis statui 21 in portis, ne introduceretur onus in die sabbati.

38. 22 Manserunt itaq; negotiatores & venditores omniū rerum venalium extra Jerusalaim semel & iterum.

Et

12. Da bracht gantz Juda die zehende vom getreide/ most vnd öle zum schatz.

13. Vnd ich setzt vber die schetze Selemja den priester/ vnd Zadok den schrifftgelerten vnd aus den Leuiten Pedaja/ vnd vnter jre hand Hanan/ den son Sachur / des sons Mathanja / denn sie wurden für trew gehalten / vnd jnen ward befohlen jren brüdern auszutheilen.

14. Gedencke mein Gott mir daran/ vnd tilge nicht aus meine barmhertzigkeit/ die ich an meines Gottes hause/ vnd an seiner hut gethan habe.

15. Zur selben zeit sahe ich in Juda kelter tretten auff den sabbath / vnd garben erein bringen / vnd esel beladen mit wein/ drauben/ feigen/ vnd allerley last zu Jerusalem bringen auff den sabbath tag. Vnd ich bezeuget sie des tages/ da sie die fütterung verkaufften.

16. Es woneten auch Tyrer drinnen/ die brachten fisch vnd allerley wahr/ vnd verkauffetens auff den sabbath den kindern Juda vnd Jerusalem.

17. Da schalt ich die obersten in Juda / vnd sprach zu jnen/ Was ist das böse ding / das jr thut/ vnd brecht den sabbather tag?

18. Theten nicht vnser veter also / vnd vnser Gott führet alle diß vnglück vber vns vnd vber diese stadt? Vnd jr macht des zorns vber Jsrael noch mehr/ das jr den sabbath brecht.

19. Vnd da die thor zu Jerusalem auffgezogen waren für dem sabbath / hieß ich die thür zuschliessen/ vnd befahl/ Man solt sie nicht auffthun, biß nach dem sabbath. Vnd ich bestellet meiner knaben etliche an die thor/ das man keine last erein brecht am sabbather tage.

20. Da blieben die kremer vnd verkeuffer mit allerley wahr vber nacht draussen für Jerusalem / ein mal oder zwey.

Da

13. musti.

14. & super eos (scil. erat) div.
15. mihi D. super hoc.
16. & on. super asinos & etiam vinum. uvas & ficus & omne onus. & adf. 3-in die s. & c-s. in die vendere eos commeatum.
17. piscem & omnē venditionem (.i. rem venalem) &c.
18. & litigavi cum heroibus Jeh. a. d. e. quodnā verbum malum hoc, quod vos facientes (estis,) & polluentes (estis) diem s?
19. addentes (sc. estis) æstum ira s. I. polluendo s. & fuit quū obtenebrescerent p. J. a. s. & dixi.
20 quô non a.
21. super portas, ne intraret o.
22. & pernoctaverunt aromatarÿ & v. omnis venditionis (.i. rei venalis) extra J. vice & duabus.

21. quare d. d. adversus, 22. vos prenoctantes (sc. estis) e regione m? 24. quo essent mundantes se & venientes custodientes p. ad sanctificandum d. s. e. h. m. mihi D. m. & p. super me. 25. habitare fecerunt. 26. dimidium loquens (sc. erat) A. & non cognoscentes (erat) loqui 9. 27. populi & populi. 28. homines, & depilavi eos. & a. e. in Deo. 29 & sobis (scil. hoc & hoc faciat vobis Deus. Ellipsis in juramentis usitata.) nonne super istis. 30. sicut ille, & dilectus D. f. e. & dederat. 31. ad vos nunquid audiemus? vel vobis nunquid audiendum est?) ad faciendum e. m. g. h. ad prævaricandum in D. n. habitare faciendo m. a. 32. desuper me. 33. super pollunentes S.

21. Da zeuget ich jnen/ vnd sprach zu jnen / Warumb bleibt jr vber nacht vmb die mauren? Werdet jrs noch einest thun/ so wil ich die hand an euch legen. Von der zeit an kamen sie des sabbaths nicht.

22. Vnd ich sprach zu den Leuiten/ die rein waren/ das sie kemen vnd hüten der thor/ zu heiligen den sabbath tag. Mein Gott/ Gedenck mir des auch/ vnd schone mein nach deiner grossen barmhertzigkeit.

23. Ich sahe auch zu der zeit Juden/ die weiber namen von Asdod/ Ammon vnd Moab.

24. Vnd jre kinder redeten die helfft Asdodisch/ vnd kundten nicht Jüdisch reden / sondern nach der sprach eines jglichen volcks.

25. Vnd ich schalt sie/ vnd fluchet jnen/ vnd schlug etliche menner/ vnd raufft sie / vnd nam einen eid von jnen bey Gott / Jr solt ewre töchter nicht geben jren sönen / noch jre töchter nemen ewren sönen oder euch selbs.

26. Hat nicht Salomo der könig Israel daran gesündiget? Vnd war doch in vielen Heiden kein könig jm gleich/ vnd er war seinem Gott lieb/ vnd Gott setzt jn zum könige vber gantz Israel/ noch machten jn die auslendische weiber zu sünden.

27. Habt jr das nicht gehöret/ das jr solch gros vbel thut/ euch an vnserm GOtt zu vergreiffen mit auslendische weiber nemen?

28. Vnd einer aus den kindern Jojada/ des sons Eliasib des hohenpriesters/ hatte sich befreundet mit Saneballat dem Horoniten/ aber ich jaget jn von mir.

29. Gedenck an sie mein Gott/ die des priesterthumbs los sind werden / vnd des bunds des priesterthumbs vnd der Leuiten.

Also

21. Et contestatus sum [23] eos, ac dixi illis, Quare manetis vos ex adverso muri? si iteraveritis, manum mittam in vos: à tempore illo non venerunt in sabbato.

22. Dixi præterea Levitis, [24] ut mundarent sese, & venirent ad custodiendū portas, & sanctificarent diem sabbati, etjam *propter* hoc memento mei Deus mi, & parce mihi secundum multitudinem misericordiæ tuæ.

23. In diebus quoque illis vidi Jehudæos, [25] *qui* duxerant mulieres Asdodithidas, Ammonithidas, Moabithidas.

24. Et filii eorum [26] partim loquebantur Asdodice, (& nesciebant loqui Jehudaicè,) [27] & secundum linguam cujusq; populi.

25. Propterea contendi cum eis, & maledixi eis, atque percussi ex eis [28] aliquos, capillosq; eorum evulsi: & adjuravi eos per Deū, si dederitis filias vestras filiis eorum, & si acceperitis de filiabus eorum filiis vestris, [29] aut vobis.

26. Nonne propter ista peccavit Selomoh rex Israelis? & *tamen* in gentibus multis non fuit rex [30] similis ei, qui dilectus Deo suo erat, & posuerat eum Deus regem super universum Israelem: eum quoq; peccare fecerunt mulieres alienigenæ.

27. Et [31] vobis nunquid obediemus, ut admittamus omne malum grande hoc, ut prævaricemur in Deum nostrum, ducendo mulieres alienigenas?

28. *Unus* autem è filiis Jojada filii Eljasib sacerdotis magni, gener *erat* ipsius Sanballat Horonitæ, propterea fugavi eum [32] à me.

29. Recordare eorū Deus mi, [33] contra eos qui polluunt sacerdotium, & pactū sacerdotii & Levitarum.

Ita-

21. Et contestatus sum eos, & dixi eis, Quare manetis ex adverso muri? si secundò hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaq; ex tempore illo non venerunt in sabbato.

22. Dixi quoque Levitis, ut mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandam diem sabbati: & pro hoc ergo memento mei Deus meus, & parce mihi secundùm multitudinem miserationum tuarum.

23. Sed & in diebus illis vidi Judæos ducentes uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas.

24. Et filii eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & nesciebant loqui Judaicè, & loquebantur juxta linguam populi & populi.

25. Et objurgavi eos, & maledixi. Et cecidi ex eis viros, & decalvavi eos, & adjuravi in Deo, ut non darent filias suas filiis eorum, & non acciperent de filiabus eorum filiis suis, & sibimetipsis, dicens,

26. * Nunquid non in hujuscemodi re peccavit Salomon rex Israel? & certè in gentibus multis non erat rex similis ei: & dilectus Deo suo erat, & posuit eum Deus regem super omnem Israel: * & ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ.

27. Nunquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, ut prævaricemur in Deo nostro, & ducamus uxores peregrinas?

28. De filiis autem Jojada filii Eliasib sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quem fugavi a me.

29. Recordare Domine Deus meus adversum eos qui polluunt sacerdotium, jusque sacerdotale & Leviticum.

Igi-

21. Καὶ διεμαρτυράμην αὐτοῖς, καὶ εἶπον πρὸς αὐτούς, διατί ὑμεῖς αὐλίζεσθε ἀπέναντι τοῦ τείχους; ἐὰν δευτερώσητε, ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐν ὑμῖν. ἀπὸ τοῦ καιροῦ ἐκείνου οὐκ ἤλθον ἐν Σαββάτῳ.

22. Καὶ εἶπα τοῖς Λευίταις οἳ ἦσαν καθαριζόμενοι, καὶ ἐρχόμενοι φυλάσσοντες τὰς πύλας, ἁγιάζειν τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου. πρὸς ταῦτα μνήσθητί μου ὁ Θεός μου, καὶ φεῖσαί μου κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου.

23. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις εἶδον τοὺς Ἰουδαίους οἳ ἐκάθισαν γυναῖκας Ἀζωτίας, Ἀμμανίτιδας, Μωαβίτιδας·

24. Καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἥμισυ λαλοῦσιν Ἀζωτιστί, καὶ οὐκ εἰσὶν ἐπιγινώσκοντες λαλεῖν Ἰουδαϊστί, ἀλλὰ κατὰ γλῶσσαν λαοῦ καὶ λαοῦ.

25. Καὶ ἐμαχεσάμην μετ' αὐτῶν, καὶ κατηρασάμην αὐτούς. καὶ ἐπάταξα ἐν αὐτοῖς ἄνδρας, καὶ ἐμαδάρωσα αὐτούς, καὶ ὥρκισα αὐτοὺς ἐν τῷ Θεῷ, εἰ δώσετε τὰς θυγατέρας ὑμῶν τοῖς υἱοῖς αὐτῶν, καὶ εἰ λήψεσθε τῶν θυγατέρων αὐτῶν τοῖς υἱοῖς ὑμῶν καὶ ἑαυτοῖς.

26. Οὐχ οὕτως ἥμαρτε Σαλωμὼν βασιλεὺς Ἰσραήλ; καὶ ἐν ἔθνεσι πολλοῖς οὐκ ἦν ὅμοιος αὐτῷ βασιλεύς, καὶ ἀγαπώμενος τῷ Θεῷ ἦν. καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς βασιλέα ἐπὶ πάντα Ἰσραήλ. καὶ τοῦτον ἐξέκλιναν αἱ γυναῖκες αἱ ἀλλότριαι.

27. Καὶ ὑμῶν μὴ ἀκουσόμεθα ποιῆσαι τὴν πονηρίαν ταύτην; ἀσυνθετῆσαι ἐν τῷ Θεῷ ἡμῶν καθίσαι γυναῖκας ἀλλοτρίας.

28. Καὶ ἀπὸ υἱῶν Ἰωαδὰ τοῦ Ἐλιασοὺβ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου τοῦ γαμβρὸς τοῦ Σαναβαλλὰτ τοῦ Ὠρωνίτου, καὶ ἐξέβρασα αὐτὸν ἀπ' ἐμοῦ.

29. Μνήσθητι αὐτῶν ὁ Θεός μου ἐπὶ ἀγχιστείᾳ τῆς ἱερατείας, καὶ τὴν διαθήκην τῆς ἱερατείας καὶ τῶν Λευιτῶν.

Καὶ

Nehemias conjugium cū alienigenis severè corrigit.

* 1. Reg. 11. 1.

* 1. Reg. 11. 4.

Nehemias conjugium cum alienigenis severé corrigit.

ΝΕΕΜΙΑΣ.

30. Καὶ ἐκαθάρισα αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἀλλοτριώσεως, καὶ ἔστησα ἐφημερίας τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς Λευίταις, ἀνὴρ ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ.

31. Καὶ εἰς τὸ δῶρον τῶν ξύλων ἐν καιροῖς ἀπὸ χρόνων, καὶ ἐν τοῖς πρωτογεννήμασι μνήσθητί μου ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς ἀγαθωσύνην.

NEHEMIAS.

30. Igitur mundavi eos ab omnibus alienigenis: & constitui ordines sacerdotum & Levitarum, unumquenque in ministerio suo:

31. Et in oblatione lignorũ in temporibus constitutis, & in primitiis: memento mei Deus meus in bonum. Amen.

30. Itaq; emundavi eos ab omni alienigena: & statui observantias sacerdotibus & Levitis, 34 unicuiq; in opere suo.

31. Atq; 35 oblationi lignorum temporibus constitutis, primitivis quoq;. Recordere mei Deus mi, in bonum.

Nehemja.

30. Also reiniget ich sie von allen auslendischen/vnd stellet die hut der priester vnd Leuiten/ einen iglichen zu seinem gescheffte.

31. Vnd zu opffern das holtz zu bestimpten zeiten/ vnd die erstlingen. Gedenck meiner/ mein Gott/ im besten.

34. Viro. 35. ad oblationem lignorũ (.i. ligna oblationis. sic sup. cap. 10. n. 6.) in temp. conditis & ad primitias. Recodare mei.

Assueri magnũ & diuturnum convivium quod potentiæ & gloriæ suæ ostentandæ gratia principibus suis exhibet.

ΕΣΘΗΡ.

μεθερμηνεύσεως τῶν ό.

Κεφαλ. α'.

ΚΑΙ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἀρταξέρξου, οὗτος ὁ Ἀρταξέρξης ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ χωρῶν ἐκράτησεν.

2. Ἐν αὐταῖς ταῖς ἡμέραις ὅτε ἐνεθρονίσθη βασιλεὺς Ἀρταξέρξης ἐν Σούσοις τῇ πόλει·

3. Ἐν τῷ τρίτῳ ἔτει βασιλεύοντος αὐτοῦ, δοχὴν ἐποίησε τοῖς φίλοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι, καὶ τοῖς Περσῶν καὶ Μήδων ἐνδόξοις, καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν σατραπῶν.

4. Καὶ μετὰ ταῦτα μετὰ τὸ δεῖξαι αὐτοῖς τὸν πλοῦτον τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ τὴν δόξαν τῆς εὐφροσύνης αὐτοῦ ἐπὶ ἡμέρας ἑκατὸν ὀγδοήκοντα.

5. Ὅτε δὲ ἀνεπληρώθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ γάμου, ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς πότον τοῖς ἔθνεσι τοῖς εὑρεθεῖσιν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ ἡμέρας ἕξ, ἐν αὐλῇ οἴκου τοῦ βασιλέως,

Ke-

er! heptadis & duarum-decadum & centuriæ provinciæ. 3. secundum sedere regem A. 4. basilica (.i. in qua fuit domus regia: ad differentiam alterius Susan, in qua non erat basilica) In anno triadis regnare eum. 5. in ostendendo eum opulentiam. 6. octogenario & centuria diei. & in complendo dies illos. 7. inventis in S. basilica a magno & usque parvum.

ESTHER.

Versio Vetus, Versio Nova.

CAPUT PRIMUM.

IN diebus Assueri, qui regnavit ab India usque Æthiopiam super centumviginti septem provincias:

2. Quando sedit in solio regni sui, Susan civitas regni ejus exordium fuit,

3. Tertio igitur anno imperii sui fecit grande cõvivium cunctis principibus, & pueris suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & præfectis provinciarum coram se,

4. Ut ostenderet divitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem, atque jactantiam potentiæ suæ, multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus.

5. Cumque implerentur dies convivii, invitavit omnem populum, qui inventus est in Susan à maximo usque ad minimum: & jussit septem diebus convivium præparari in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu consitum erat

Et

ACciditin diebus Ahasveros 1 is est 2 Ahasveros qui regnabat ab India usq; *ad* Aethiopiã super cẽtum & viginti septem provincias.)

2. In diebus *inquam* illis 3 quum sederet rex ipse Ahasveros super solium regni sui, quod *erat* in Susan 4 regia:

3. Anno tertio ex quo regnare cœpit, fecit convivium cũctis principibus suis, atq; servis suis: *robur* autem Persidis & Mediæ, satrapæ videlicet, & principes provinciarũ *erant* cum illo.

4. 5 Tantisper dum ille ostentaret divitias gloriæ regni sui, & honorem decoris magnitudinis suæ diebus multis, *nempe* 6 centum octoginta diebus.

5. Quumq; impleti fuissent dies illi, fecit rex universo populo, 7 qui inveniebatur in Susan regia, á maximo usque ad minimum, *fecit inquam* convivium septem diebus in atrio horti palatii regis.

An-

Das Buch Esther.

Luth.

Das I. Cap.

ZV zeiten Ahasueros / der da könig war von India biß an Moren/vber hundert vnd sieben vnd zwentzig lender.

2. Vnd da er auff seinem königlichen stuel saß zu schloß Susan.

3. Im dritte jar seines königreichs/macht er bey jm ein mal allen seinen fürsten vnd knechten/ nemlich/ den gewaltigen in Persen vnd Meden/ den landpflegern vnd obersten in seinen lendern/

4. Das er sehen liesse den herrlichen reichthumb seines königreichs/vnd den köstlichen pracht seiner majestet / viel tage lang / nemlich/ hundert vnd achtzig tage.

5. Vnd da die tage aus waren/macht der könig ein mahl/ allem volck das zu schloß Susan war/ beide gros vnd kleinen/ sieben tage lang /im hofe des garten am hause des königes.

Cap. 1.

1. & fuit. 2. Ahasveros (intellige vide'ur hoc loco non Cambyses Cyri filius, qui septem annis integris vix regnavit neq; Darius filius Hystaspis, cuius temporis supputatio non respondet, sed Xerxes Darij Hystaspis filius, qui ab India ad Aethiopiam usque regnũ obtinuit, et diu regnavit. Vide cap. 3. 4. & seq.) regnum obtinens ab I. & usq; Ae.

Da

a. album, carpas (i. carbasinũ) & hyacinthinum tentum (sc. erat) in f. byssi, & purpura, super orbibus argenti & col. marmoris, l. auri & argenti super pavimentũ porphyrij (vel smaragdi, vel marmoris viridis) & marmoris-parij (i. alabastri) & marmoris-darij & marmoris-nigri. & bibere-facere (infin. pro imperf.) in vasis auri & vasis in v. iteratis (i. diversis) & v. regni m. secundum manum Regis. 9. non cogens (sc. erat) quia sic fundaverat R. super omnes Rab (i. Multo vel magno) d. s. ad faciendum secundũ voluntatem viri & viri. 10. regni, qua Regi A. In die s. secundum bonum esse cor R. in vino. 11. ministrantibus cum (i. coram) facie R. A. &

1356::

6. Da hiengen weisse/ rote/ vnd gele tücher / mit leinen vnd scharlacken seilen gefasset in silbern ringen / auff marmelnseulen. Die bencke waren gülden vnd silbern / auff pflaster von grünen / weissen / gelen vnd schwartzen marmeln gemacht.

7. Vnd das getrenck trug man in gülden gefessen / vnd jmer ander vnd andern gefessen / vnd königlicher wein die menge / wie denn der könig vermocht.

8. Vnd man satzte niemand was er trincken solt / denn der könig hatte allen vorstehern in seinem hause befohlen / das ein iglicher solt thun / wie es jm wolgefiel.

9. Vnd die königin Vasthi machte auch ein mahl für die weiber / im königlichen hause des königes Ahasueros.

10. Vnd am siebenden tage da der könig guts muts war vom wein / hieß er Mehuman / Bistha / Harbona / Bigtha / Abagtha / Sethar vnd Charcas die sieben kemerer / die für dem könige Ahasueros dieneten.

11. Das sie die königin Vasthi holeten für den könig / mit der königlichen krone / das er den völckern vnd fürsten zeiget jre schöne / denn sie war schön.

12. Aber die königin Vasthi wolt nicht komen / nach dem wort des königes durch seine kemerer / Da ward der könig seer zornig / vnd sein grim entbrandt in jm.

13. Vnd der könig sprach zu den weisen / die sich auff

6. *Aulaeum* a candidum, & viride, & color hyacinthinus tenta *erant* funibus byssinis & purpureis in circulis argenteis, & columnis marmoreis: lecti aurei & argentei dispositi erant super pavimentum porphyreticum & marmoreum, & parium, & hyacinthinum.

7. Propinabant autem in vasis aureis, & vasa e vasis *erant* varia: vinum quoq; regium multum pro facultate regia.

8. Potatio vero *erat*: secundum legem, 9 non *erat* qui cogeret: quia sic praeceperat rex omni magistro domus suae, *nempe* ut facerent secundum voluntatem cujusq;.

9. Sed & Vasthi regina fecit convivium foeminarum *in* domo 10 regia quae *erat* regis Ahasveros.

10. Die septimo, quũ exhilaratum esset cor regis à vino, dixit Mehuman, Biztha, Harbona, & Bigtha, & Abagtha, Zethar, & Charchas, septem eunuchis, 11 qui ministrabant in conspectu regis Ahasveros.

11. Ut adducerent Vasthi reginam 1 in conspectum regis cum diademate regni, ut ostenderet populis & principibus pulchritudinem ejus: quoniam decora aspectu 1 erat.

12. Et renuit regina Vasthi venire 13 ad mandatum regis, quod per Eunuchos mandaverat: Unde iratus est rex valde, iraq; ejus succensa est in eo.

13. Dixitq; rex sapientibus scientibus tempora, quia ita

6. Et pendebant ex omni parte tentoria aerei coloris, & carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atq; purpureis, qui eburneis circulis inserti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei & argentei, super pavimentum smaragdino, & pario stratum lapide, dispositi erant: quod mira varietate pictura decorabat.

7. Bibebant autem qui invitati erant, aureis poculis, & aliis atque aliis vasis cibi inferebantur. Vinum quoque, ut magnificentia regia dignum erat.

8. Abundans & praecipuũ ponebatur. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum: sed sicut rex statuerat praeponens mensis singulos de principibus suis, ut sumeret unusquisque quod vellet.

9. Vasthi quoque regina fecit convivium foeminarum in palatio, ubi rex Assuerus manere consueverat.

10. Itaque die septimo, cùm rex esset hilarior, & post nimiam potationem, incaluisset mero, praecepit Mauman & Bazatha & Harbona & Bagatha, & Abgatha, & Zethar, & Charchas, septem eunuchis, qui in conspectu ejus ministrabant.

11. Ut introducerent reginam Vasthi coram rege, posito super caput ejus diademate, ut ostenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valde.

12. Quae renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, venire contempsit, Unde iratus rex, & nimio furore succensus,

13. Interrogavit sapiẽtes, qui ex more regio sem-

6. Κεκοσμημένη βυσσίνοις ϗ καρπασίνοις τεταμένοις ἐπὶ σχοινίοις βυσσίνοις ϗ πορφυροῖς ἐπὶ κύβοις χρυσοῖς ϗ ἀργυροῖς ἐπὶ στύλοις παρίνοις ϗ λιθίνοις. ἐπὶ κλίναι χρυσαῖ ϗ ἀργυραῖ ἐπὶ λιθοστρώτου σμαραγδίτου λίθου ϗ πιννίνου ϗ παρίνου λίθου, ϗ στρωμναὶ διαφανεῖς ποικίλως διηνθισμέναι.

7. Ποτήρια χρυσᾶ ϗ ἀργυρᾶ. οἶν☉ πολὺς ϗ ἡδύς, ὃν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔπινεν.

8. Ὁ δὲ πότ☉ οὗτ☉ οὐ κτ̃ προκείμενον νόμον ἐγένετο. οὕτως δὲ ἠθέλησεν ὁ βασιλεὺς, ϗ ἐπέταξε τοῖς οἰκονόμοις ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ ϗ τ̃ ἀνθρώπων.

9. Καὶ Ἀστὶν ἡ βασίλισσα ἐποίησε πότον τ̃ γυναιξὶν ἐν τοῖς βασιλείοις, ὅπου ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης.

10. Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἡδέως γενόμενος ὁ βασιλεὺς, εἶπε τῷ Ἀμαν, ϗ Βαζαθά, ϗ Χαρβωνά, Βαραθά, ϗ Ἀβαγαθά, ϗ Ζηθάρ, ϗ Χαραβὰς τοῖς ἑπτὰ εὐνούχοις ϗ βασιλέως Ἀρταξέρξου.

11. Εἰσαγαγεῖν τὴν βασίλισσαν πρὸς αὐτὸν βασιλεύειν αὐτὴν ϗ περιθεῖναι αὐτῇ τὸ διάδημα, καὶ δεῖξαι αὐτὴν πᾶσι τοῖς ἄρχουσι ϗ τοῖς ἔθνεσι τὸ κάλλ☉ αὐτ̃, ὅτι καλὴ ἦν.

12. Καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτοῦ Ἀστὶν ἡ βασίλισσα ἐλθεῖν μετ̃ τ̃ εὐνούχων· ϗ ἐλυπήθη ὁ βασιλεὺς ϗ ὠργίσθη.

13. Καὶ εἶπε τοῖς φίλοις αὐτοῦ, κατὰ ταῦτα ἐλάλησεν Ἀστί.

Assueri magnũ & diuturnum convivium, quo visi quod potentiae & gloriae suae ostentandae gratia principibus suis exhibet.

Assuerus Rex Vasthi Reginam venire ad se recusantē regno abdicat, & in exemplum legem de virorum in uxores imperio promulgat.

ποιήσατε οὖν περὶ τούτου νόμον καὶ κρίσιν.

14. Καὶ προσῆλθεν αὐτῷ Καρσενά, καὶ Σηθάρ, καὶ Αδμαθά, καὶ Θαρσίς, καὶ Μέρες, καὶ Μαρσενά, καὶ Μεμουχὰν ἑπτὰ ἄρχοντες Περσῶν, καὶ Μήδων οἱ ἐγγὺς τοῦ βασιλέως οἱ πρῶτοι παρακαθήμενοι τῷ βασιλεῖ· καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ.

15. Κατὰ τοὺς νόμους ὡς δεῖ ποιῆσαι Ἀστὶ τῇ βασιλίσσῃ, ὅτι οὐκ ἐποίησε τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως προσταχθέντα διὰ τῶν εὐνούχων.

16. Καὶ εἶπεν ὁ Μεμουχὰν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας, οὐ τὸν βασιλέα μόνον ἠδίκησεν Ἀστὶ ἡ βασίλισσα, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἡγουμένους τοῦ βασιλέως.

17. Καὶ γὰρ ἐπιδιηγήσατο αὐτοῖς τὰ ῥήματα τῆς βασιλίσσης, καὶ ὡς ἀντεῖπε τῷ βασιλεῖ. ὡς οὖν ἀντεῖπε τῷ βασιλεῖ Ἀρταξέρξῃ,

18. Οὕτως σήμερον αἱ τυραννίδες αἱ λοιπαὶ τῶν ἀρχόντων Περσῶν καὶ Μήδων ἀκούσασαι τὰ τῷ βασιλεῖ λεχθέντα ὑπ' αὐτῆς, τολμήσουσιν ὁμοίως ἀτιμάσαι τοὺς ἄνδρας αὐτῶν.

19. Εἰ οὖν δοκεῖ τῷ βασιλεῖ, προσταξάτω βασιλικὸν, καὶ γραφήτω κατὰ τοὺς νόμους Μήδων καὶ Περσῶν, καὶ μὴ ἄλλως χρησάσθω, μὴ δὲ εἰσελθέτω ἔτι ἡ βασίλισσα πρὸς αὐτόν, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῆς δότω ὁ βασιλεὺς γυναικὶ κρείττονι αὐτῆς.

20. Καὶ ἀκουσθήτω ὁ νόμος ὁ ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὃν ἂν ποιῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. καὶ οὕτως πᾶσαι αἱ γυναῖκες περιθήσουσι τιμὴν τοῖς ἀνδράσιν ἑαυτῶν ἀπὸ πτωχοῦ ἕως πλουσίου.

21. Καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῖς ἄρχουσι. καὶ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς καθὰ ἐλάλησεν ὁ Μεμουχά.

Καὶ

per ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges, ac jura majorum:

14. (Erant autem primi & proximi, Charsena & Sethar & Admatha & Tharsis & Mares & Marsana & Mamuchan, septem duces Persarum, atque Medorum, qui videbant faciem regis, & primi post eum residere soliti erant)

15. Cui sententiæ Vasthi regina subjaceret, quæ Assueri regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, facere noluisset.

16. Responditque Mamuchan, audiente rege, atque principibus, Non solùm regem læsit regina Vasthi, sed & omnes populos, & principes qui sunt in cunctis provinciis regis Assueri.

17. Egredietur enim sermo reginæ ad omnes mulieres, ut contemnant viros suos, & dicant, Rex Assuerus jussit, ut regina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit.

18. Atque hoc exemplo omnes principum conjuges Persarum atque Medorum, parvipendent imperia maritorum. unde regis justa est indignatio.

19. Si tibi placet, egrediatur edictum à facie tua, & scribatur juxta legem Persarum atque Medorum, quam præteriri illicitum est, ut nequaquam ultrà Vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum illius altera, quæ melior est illa, accipiat.

20. Et hoc in omne (quod latissimum est) provinciarum tuarum divulgetur imperium, & cunctæ uxores tam majorū quàm minorum deferant maritis suis honorem.

21. Placuit consilium ejus regi, & principibus: fecitque rex juxta consilium Mamuchan,

Et

lis erat consuetudo regis coram omnibus scientibus legē & judicium:

14. Propinquus autē 15 illi Charsena, Sethar, Admatha, Tharsis, Meres, Marsena, Memuchan, septem principes Paras & Madai, videntes faciem regis, 16 qui sedebant primi in regno)

15. Secundum legē quid faciendum 17 de regina Vasthi, eo quod non fecit sermonem regis Ahasveros 18 per manū eunuchorum.

16. Et dixit Memuchan coram rege & principibus, Non 19 contra regem tantū peccavit Vasthi regina, sed & adversus omnes principes, adversusq; omnes populos, qui *sunt* in omnibus provinciis regis Ahasveros.

17. Egredietur enim verbum reginæ 20 ad omnes mulieres, *unde fiet* ut contēnant maritos suos in oculis suis, dum dicent, Rex Ahasveros 21 jusserat introduci Vasthi reginam ad se, & non venit.

18. Die quoq; illo dicent 22 dominæ Paras & Madai quę audierint, facinus reginæ, omnibus principibus regis: & 23 abunde *magnus erit* contemptus & ira.

19. Si *igitur* 24 regi bonum est, egrediatur verbum regium à conspectu ejus, & scribatur 25 inter leges Paras & Madai, neq; transeat, quód non veniet Vasthi coram rege Ahasveros, *quod* quę regnum ejus dabit rex sodali suæ, 26 quæ melior sit illa.

20. Et exaudiatur verbum regis, quod faciet in toto regno suo, 27 quamvis magnum sit, & omnes uxores exhibebunt honorem maritis suis tam magnis quam parvis.

21. Et placuit hoc verbum in oculis regis & principū: fecitq; rex juxta verbum Memuchan.

Et

landes sitten verstunden (denn des königes sachen musten geschehen für allen verstendigen auffrecht vnd hendel.)

14. Die nehesten aber bey jm waren / Charsena / Sethar / Admatha / Tharsis / Meres / Marsena / vnd Memuchan / die sieben fürsten der Perser vnd Meder / die das angesicht des königes sahen / vnd sassen oben an im königreich.

15. Was für ein recht man an der königin Vasthi thun solt / darumb das sie nicht gethan hatte nach dem wort des königes durch seine kemerer.

16. Da sprach Memuchan für dem könige vnd fürsten / Die königin Vasthi hat nicht allein an dem könige vbel gethan / sondern auch an allen fürsten vnd an allen völckern in allen landen des königes Ahasueros.

17. Denn es wird solche that der königin auskomen zu allen weibern / das sie jre menner verachten für jren augen / vnd werden sagen / Der könig Ahasueros hieß die königin Vasthi für sich komen / aber sie wolt nicht.

18. So werden nu die fürstinner in Persen vnd Meden auch so sagen zu allen fürsten des königes / wenn sie solche that der konigin hören / So wird sich verachtens vnd zorns gnug heben.

19. Gefellet es dem könige / so laß man ein königlich gebot von jm ausgehen / vnd schreiben nach der Perser vnd Meder gesetz / welches man nicht thar vbertretten / Das Vasthi nicht mehr für den könig Ahasueros kome / vnd der könig gebe jr königreich jrer nehesten die besser ist denn sie.

20. Vnd das dieser brieff des königes / der gemacht wird / in sein gantz reich (welchs gros ist) erschalle / das alle weiber jre menner in ehren halten / beyde / vnter grossen vnd kleinen.

21. Das gefiel dem könig vnd den fürsten / vnd der könig thet nach dem wort Memuchan.

Verbum r.

15. ad illum,

16. sedentes primo (sc. loco) in r.

17. in reginam V. super quod non f.

18. in manu.

19. super r. solum ipsum p. V. r. sed super o. p. & super o. p.

20. super o. m. ad spernere faciendum m. s. in o. s. in dicere eos.

21 dixerat ad introducendum V. r. ad faciem suam.

22. principissæ.

23. secundum sufficientiam.

24. super Rege bonum, e. V. regni.

25. in legibus.

26. bona præ illa.

27. quia magnum ipsum, & o. u. dabunt pretiositatem m. s. magnis & usque parvos. Et bonum fuit.

3537::

18. ad provinciam & provinciam s. s. s & ad populum & populum i. l. i. ad existendum omnem vir

Cap. 2.

1. verba hæc, secundum quiescere astum r.

2. super eam.

3. bonas specie.

4. in omn. p. r. s. & con. o. p. v. bonam specie ad S. basilica, ad domum m. ad manum.
5. & dare (infin. pro fut.) mundatoria e.
6. bona erit.
7. & bonum fuit verbū in o. e.

8. basilica.

9. deportatus fuerat.

10. & fuit nutriens H. (vel Edessam, ea Esther Herodoto Amestris) fil.
11. & in moriendo patrem e. & matrem e. accepit eam M.

22. Da wurden brieffe ausgesandt in alle lender des königs / in ein jglich land nach seiner schrifft / vnd zu jglichem volck nach seiner sprache / Das ein jglich man der oberherr in seinem hause sey / vnd ließ reden nach der sprache seines volcks.

Das II. Cap.

Nach diesen geschichten / da der grim des Königes Ahasueros sich gelegt hatte / gedacht er an Vasthi / was sie gethan hatte / vnd was vber sie beschlossen were.

2. Da sprachen die knaben des königes / die jm dieneten / Man suche dem könige junge schöne jungfrawen.

3. Vnd der könig bestelle schawer in allen landen seines königreichs / das sie allerley junge schöne jungfrawen zusamen bringen gen schloß Susan ins frawenzimmer / vnter die hand Hege des königes kemmerer / der der weiber wartet / vnd gebe jnen jren geschmuck.

4. Vnd welche dirne dem könige gefellet / die werde königin an Vasthi stat. Das gefiel dem könige / vnd thet also.

5. Es war aber ein Jüdischer man zu schloß Susan / der hieß Mardachai / ein son Jair / des sons Simei / des sons Kis / des sons Jemini.

6. Der mit weggefürt war von Jerusalem / da Jechanja der könig Juda weggefürt ward / welchen Nebucad Nezar der könig zu Babel wegfüret.

7. Vnd er war ein vormund Hadassa / die ist Esther / eine tochter seines vettern / denn sie hatte weder vater noch mutter / vnd sie war eine schöne vnd feine dirne. Vnd da jr vater vnd mutter starb / nam sie Mardachai auff zur tochter.

Da

22. 1 Et misit epistolas ad omnes provincias regis, 18 ad singulas provincias secundum scripturam suam, & ad singulos populos juxta linguam ipsorum, *nempe* ut omnis vir dominetur in domo sua, & loquatur secundum linguam populi sui.

CAP II.

Post 1 hæc quum quievisset ira regis Ahasveros, recordatus est ipsius Vasthi & *ejus* quod fecerat, atq; *ejus* quod decretum fuerat 2 in eam

2. Dixeruntq; pueri regis, ministri ejus, quærant regi puellas virgines 3 decoras aspectu.

3. Et constituat rex præfectos 4 omnibus provinciis regni sui, qui congregent omnem puellā virginem pulchram aspectu in Susan regia, in domo mulierum, in manu Hege eunuchi regis, custodis mulierum: 5 deturq; purificatoria earum.

4. Et puella illa quæ 6 placuerit in oculis regis regnet pro Vasthi: 7 hæc res placuit in oculis regis, & fecit sic.

5. Vir Jehudæus erat in Susan 8 regia, & nomen ejus Mordochai filius Jair, filius Simi filii Cis, vir Jemini.

6. Qui 9 demigrarat è Jerusalaim cum trāsmigratione quę demigravit cum Jechoniah rege Jehuda, quam demigrare fecerat Nebuchadnesar rex Babel.

7. 10 Nutriebat autē Hadasah, (*ea est* Esther) filiam patrui sui non enim *erat* illi pater & mater, *erat*que puella illa pulchra specie, & decora aspectu: 11 quā quum mortuus fuisset pater ejus, & mater ejus, accepit Mordachai sibi in filiam.

Pu-

22. Et misit epistolas ad universas provincias regni sui, ut quæq; gens audire & legere poterat, diversis linguis & literis, esse viros principes ac majores in domibus suis: & hoc per cunctos populos divulgari.

CAP. II.

His ita gestis, postquam regis Assueri indignatio deferbuerat, recordatus est Vasthi, & quę fecisset, vel quæ passa esset:

2. Dixeruntq; pueri regis, ac ministri ejus, Quærantur regi puellæ virgines ac speciosæ,

3. Et mittantur qui considerent per universas provincias puellas speciosas & virgines: & adducant eas ad civitatem Susan, & tradant eas in domum fœminarum sub manu Egei eunuchi, qui est præpositus & custos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem & cætera ad usus necessaria.

4. Et quæcunque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: & ita ut suggesserant, jussit fieri.

5. Erat vir Judæus in Susan civitate, vocabulo Mardochæus filius Jair, filii Semei, filii Cis, de stirpe Jemini,

6. Qui translatus fuerat de Jerusalem eo tempore quo Jechoniam regem Juda, Nabuchodonosor rex Babylonis transtulerat,

7. Qui fuit nutritius filiæ fratris sui Edissæ, quæ altero nomine vocabatur Esther: & utrunque parentem amiserat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuisque patre ejus ac matre, Mardochæus sibi eam adoptavit in filiam.

Cum-

22. Καὶ ἀπέστειλεν εἰς πᾶσαν τὴν βασιλείαν κατὰ χώραν, κατὰ τὴν λέξιν αὐτῶν, ὥστε εἶναι φόβον αὐτοῖς ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν.

Κεφαλ. β.

Καὶ μετὰ τοὺς λόγους τούτους, ἐκόπασεν ὁ βασιλεὺς τοῦ θυμοῦ, καὶ ἐμνήσθη τῆς Ἀστιν, μνημονεύων οἷα ἐλάλησε καὶ ὡς κατέκρινεν αὐτήν.

2. Καὶ εἶπον οἱ διάκονοι τοῦ βασιλέως, ζητηθήτω τῷ βασιλεῖ κοράσια ἄφθορα καλὰ τῷ εἴδει.

3. Καὶ καταστήσει ὁ βασιλεὺς κωμάρχας ἐν πάσαις ταῖς χώραις τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ ἐπιλεξάτωσαν κοράσια παρθενικὰ καλὰ τῷ εἴδει εἰς Σοῦσαν τὴν πόλιν εἰς τὸν γυναικῶνα, καὶ παραδοθήτωσαν τῷ εὐνούχῳ τοῦ βασιλέως τῷ φύλακι τῶν γυναικῶν, καὶ δοθήτω σμῆγμα καὶ ἡ λοιπὴ ἐπιμέλεια.

4. Καὶ ἡ γυνὴ ἣ ἂν ἀρέσῃ τῷ βασιλεῖ, βασιλεύσει ἀντὶ Ἀστιν. καὶ ἤρεσε τῷ βασιλεῖ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐποίησεν οὕτως.

5. Καὶ ἄνθρωπος ἦν Ἰουδαῖος ἐν Σούσοις τῇ πόλει, καὶ ὄνομα αὐτῷ Μαρδοχαῖος ὁ τοῦ Ἰαείρου τοῦ Σεμεΐου τοῦ Κισαίου ἐκ φυλῆς Βενιαμίν.

6. Ὃς ἦν αἰχμάλωτος ἐξ Ἱερουσαλήμ, ἣν ᾐχμαλώτευσε Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος.

7. Καὶ ἦν τούτῳ παῖς θρεπτὴ θυγάτηρ ἀδελφοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ὄνομα αὐτῇ Ἐσθήρ. ἐν δὲ τῷ μεταλλάξαι αὐτῆς τοὺς γονεῖς, ἐπαίδευσεν αὐτὴν ἑαυτῷ εἰς γυναῖκα. καὶ ἦν τὸ κοράσιον καλὸν τῷ εἴδει.

Καὶ

Ut Assuero apta uxor inveniatur delectus habetur puellarū, inter quas est Esther Judæa, Mardochæi adoptiva.

1) rum dominantem in d. s. eorum quemlibet

Ut Asfuero apta uxor inveniatur delectus habetur puellarũ, inter quas est Esther Judæa, Mardochæi adoptiva.

8. Καὶ ὅτε ἠκούσθη τὸ τοῦ βασιλέως πρόσταγμα, συνήχθησαν πολλὰ κοράσια εἰς Σοῦσαν τὴν πόλιν ὑπὸ χεῖρα Γαΐ. καὶ ἤχθη Ἐσθὴρ πρὸς Γαῒ τὸν φύλακα τῶν γυναικῶν.

9. Καὶ ἤρεσεν αὐτῷ τὸ κοράσιον, καὶ εὗρε χάριν ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ ἔσπευσε δοῦναι αὐτῇ τὸ σμῆγμα καὶ τὴν μερίδα, καὶ τὰ ἑπτὰ κοράσια τὰ ἀποδεδειγμένα αὐτῇ ἐκ βασιλικοῦ. καὶ ἐχρήσατο αὐτῇ καλῶς καὶ ταῖς ἅβραις αὐτῆς ἐν τῷ γυναικῶνι.

10. Καὶ οὐχ ὑπέδειξεν Ἐσθὴρ τὸ γένος αὐτῆς οὐδὲ τὴν πατρίδα. ὁ γὰρ Μαρδοχαῖος ἐνετείλατο αὐτῇ μὴ ἀπαγγεῖλαι.

11. Καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν περιεπάτει ὁ Μαρδοχαῖος κατὰ τὴν αὐλὴν τὴν γυναικείαν, ἐπισκοπῶν τί Ἐσθὴρ συμβήσεται.

12. Οὗτος γὰρ ἦν καιρὸς κορασίου εἰσελθεῖν πρὸς τὸν βασιλέα, ὅταν ἀναπληρώσῃ μῆνας δεκαδύο. οὕτως γὰρ ἀναπληροῦνται αἱ ἡμέραι τῆς θεραπείας. μῆνας ἓξ ἐν τοῖς ἀρώμασι καὶ ἐν τοῖς σμήγμασι τῶν γυναικῶν, καὶ μῆνας ἓξ ἀλειφόμεναι σμυρνίνῳ ἐλαίῳ.

13. Καὶ τότε εἰσπορεύονται πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ ᾧ ἂν εἴπῃ, παραδώσει αὐτὴν συνεισέρχεσθαι αὐτῇ ἀπὸ τοῦ γυναικῶνος ἕως τῶν βασιλείων.

14. Δείλης εἰσπορεύεται. καὶ πρὸς ἡμέραν ἀποτρέχει εἰς τὸν γυναικῶνα τὸν δεύτερον, οὗ Γαῒ ὁ εὐνοῦχος τοῦ βασιλέως ὁ φύλαξ τῶν γυναικῶν, καὶ

οὐκ ἐ-

8. Cumque percrebuisset regis imperiũ, & juxta mandatum illius multæ pulchræ virgines adducerentur Susan, & Egeo traderentur eunucho: Esther quoque inter cæteras puellas ei tradita est, ut servaretur in numero fœminarum.

9. Quæ placuit ei, & invenit gratiam in conspectu illius. Et præcepit eunucho, ut accelerarct mũdum muliebrem, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam, quàm pedissequas ejus ornaret atque excoleret.

10. Quæ noluit indicare ei populum & patriam suam. Mardochæus enim præceperat ei, ut de hac re omnino reticeret:

11. Qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus, in qua electæ virgines servabantur, curam agens salutis Esther, & scire volens quid ei accideret.

12. Cùm autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, ut intrarent ad regem, expletis omnibus quæ ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus vertebatur: ita duntaxat, ut sex mensibus oleo ungerentur myrtino, & aliis sex quibusdam pigmentis & aromatibus uterentur.

13. Ingredientesque ad regem, quicquid postulassent ad ornatum pertinens, accipiebant: & ut eis placuerat, compositæ, de triclinio fœminarum ad regis cubiculum transibant.

14. Et quæ intraverat vespere, egrediebatur mane, atq; inde in secundas ædes deducebatur, quæ sub manu Susagazi eunuchi erant, qui concubinis

re-

8. Fuit autem quum [12] auditum esset verbum regis, & lex ejus, dumq; congregarentur puellæ multæ in Susan regia in manu Hegai: tunc sublata est Esther in domum regis, ad manum Hegai custodis mulierum.

9. [13] Et placuit puella illa in oculis ejus, suscepitq; misericordiam coram illo: [14] propterea acceleravit dare illi purificatoria ejus, & portiones ejus, & septem puellas dignas è domo regis, & mutavit eam, ac puellas ejus in bonũ domus mulierum.

10. † Non indicavit Esther populum suum, [15] nec cognationem suam: quia Mordochai præceperat [16] ei ne indicaret.

11. Quotidie autem Mordochai deambulabat ante atriũ domus mulierum ut rescirct pacem Esther, & quid fieret [17] de ea.

12. Quumq; advenisset tempus singularum puellarum ut intrarent ad regem Ahasveros, expletis *scilicet* juxta legem mulierum duodecim mensibus: (Sic enim implebantur dies purificationum earum. sex mensibus [18] cum oleo myrrino, & sex mensibus cum aromatibus, & purificatoriis mulierum.

13. Et sic puella veniebat ad regem) quicquid *illa* dicebat, dabatur ei ut veniret cum hoc, è domo mulierum usq; *ad* domum regis.

14. [19] Vespere ipsa intrabat, & mane revertebatur ad domũ mulierum secundã, ad manum Saasgaz eunuchi regis custodis concubinarum. non veniebat ultra ad regem nisi [20] vo-

lu-

8. Da nu das gebot vnd gesetz des königes laut ward/ vnd viel dirne zu hauffe bracht wurden gen schloß Susan/ vnter die hand Hegai/ ward Esther auch genomen zu des königes hause/ vnter die hand Hegai des hüters der weiber.

9. Vnd die dirne gefiel jm/ vnd sie fand barmhertzigkeit für jm. Vnd er eilet mit jrem geschmuck/ das er jr jren theil gebe/ vnd sieben feine dirnen/ von des königs hause dazu/ vnd er thet sie mit jren dirnen an den besten ort im frawenzimmer.

10. Vnd Esther saget jm nicht an jr volck vñ jre freundschafft/ denn Mardachai hatte jr geboten/ sie solts nicht ansagen.

11. Vnd Mardachai wandelte alle tage für dem hofe am frawenzimmer/ das er erfüre/ obs Esther wolgieng/ vnd was jr geschehen würde.

12. Wenn aber die bestimpte zeit einer jglichen dirnen kam/ das sie zum könige Ahasueros komen solt/ nach dem sie zwelff monden im frawenschmücken gewesen war (denn jr schmücken muste so viel zeit haben/ nemlich/ sechs monden mit balsam vnd myrrhen/ vnd sechs monden mit guter specerey/ so waren denn die weiber geschmückt.)

13. Als denn gieng eine dirne zum könige/ vnd welche sie wolte/ muste man jr geben/ die mit jr vom frawenzimmer zu des königes hause gienge.

14. Vnd weñ eine des abends hinein kam/ die gieng des morgens von jm in das ander frawenzimmer vnter die hand Saasgas des königs kemerer/ der kebsweiber hüter/ vnd

sie

12. *in audiri v. R. & legem e. & in congregari p. m. ad S. basilicæ ad manum H. & accepta est E. ad d. r.* 13. *bona fuit pu.* 14. *& acceleravit purificatoria e. & p. e. ad dandum illi, & s. p. visas (i. spectabiles) e domo r.* 15. *& c. s.* 16. *super eam, n. s. & in omni die & de M. obambulãs (erat) ante a. d. m. ad cognoscendum pacem E.* 17. *in ea. Et in contingendo ordinem puellæ & puellæ ad ingrediendum ad R. A. à fine fuisse ei iuxta ius mul. duodenarium mensis. qu. sic implebuntur.* fut. pro præt. 18. *in unguento myrrha, & s. m. in arom. & in p. m. & in hoc p. veniens (erat) ad R quamcunque* (vel *quicquid*) *dicet, dabitur* (fut. pro præt sic infra) *ei ad veniendum cum ea.*

& 19. *in vespera ipsa intrans & in mane ipsa revertens,* (sc. *erat.* 20. *volun tatem*

habuisset in ea R. & voc. in nomine. Et in contingendo ordinem Estherã filiam A. &c. ad intrandum ad R. n. q. verbum.

21. & fuit Esther ferens gratiam.

22. & assumpta fuit E. ad R. A. ad dom. r. e. in m. d. i. m. Tebeth (qui Decembri nostro plurimum respondet) in anno heptadis regno e. 23. & reginam constituit eam pro V.

24. donum secundum manum Regis. Et in congregare virg. s. & Mord. sedens (erat sic v 21.) in p. r. Non E. indicans (erat) pr.

13192:

25. super eam M. & s. M. E. faciens (erat) sicut quũ in e. cum illo esset.

26. iratus-est.

sie muste nicht wider zum könige komen / es lüstete denn den könig / vnd liesse sie mit namen ruffen.

15. Da nu die zeit Esther erzu kam / der tochter Abihail / des vettern Mardachai (die er zur tochter hatte auffgenomẽ) das sie zum könig komen solt / begerte sie nichts / denn was Hegai des königes kemerer der weiber hüter sprach / Vnd Esther fand gnade für allen die sie ansahen.

16. Es ward aber Esther genomen zum könige Ahasueros / ins königliche hauß / im zehenden monden / der da heist Tebeth / im siebenden jar seines königreichs.

17. Vnd der könig gewan Esther lieb vber alle weiber / vnd sie fand gnad vnd barmhertzigkeit für im / für allen jungfrawen / vnd er setzte die königliche krone auff ir heupt / vnd machte sie zur königin an Vasthi stat.

18. Vnd der könig macht ein gros mahl allen seinen fürsten vnd knechten / das war ein mahl vmb Esthers willen. Vnd ließ die lender rugen / vnd gab königliche geschencke aus.

19. Vnd da man das ander mal jungfrawen versamlet / saß Mardachai im thor des königes.

20. Vnd Esther hatte noch nicht angesagt jre freundschafft noch ir volck / wie jr denn Mardachai geboten hatte / denn Esther thet nach dem wort Mardachai / gleich als da er ir vormund war.

21. Zur selbigen zeit / da Mardachai im thor des königes saß / wurden zween ke

merer

luisset eam rex, & ipsa vocaretur nomine.

15. Quum itaq; advenisset tempus Esther, filiæ Abihail, patrui Mordochai (quam acceperat sibi in filiam) ut intraret ad regem, non quæsivit quicquam nisi quod dixisset Hegai eunuchus regis, custos mulierũ: 21 & ipsa retulit gratiam in oculis omnium videntium eam,

16. 22 Sublataq; est Esther ad regem Ahasveros in domum regni ejus, mense decimo (ipse est mensis Thebeth) anno septimo regni ejus.

17. Et dilexit rex Esther præ omnibus mulieribus, retulitq; gratiam & misericordiam coram eo præ omnibus virginibus, & posuit diadema regni in capite ejus, 23 eamq; constituit reginam pro Vasthi.

18. Fecit præterea rex convivium magnũ omnibus principibus suis & servis suis, convivium Esther: atq; requiem provinciis fecit, deditq; 24 dona secundum potentiam regiam.

19. Et dum congregarentur virgines secundo, Mordochai sedebat in porta regis.

20. Neq; Esther indicabat progeniem suam & populum suum, quemadmodum præceperat 25 ei Mordochai: Sermonem enim Mordochai Esther faciebat, perinde ut quum erat in educatione apud illum.

21. In diebus illis (Mordochai autem sedebat in porta regis) 26 irati sunt Bigthan & Theres duo eunuchi regis

ex

regis præsidebat: nec habebat potestatem ad regem ultrà redeundi, nisi voluisset rex, & eam venire jussisset ex nomine.

15. Evoluto autem tempore per ordinem, instabat dies quo Esther filia Abihaël fratris Mardochæi, quam sibi adoptaverat in filiam, deberet intrare ad regem, Quæ non quæsivit muliebrem cultum, sed quæcunque voluit Egeus eunuchus custos virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis videbatur.

16. Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri mense decimo, qui vocatur Tebeth, septimo anno regni ejus.

17. Et adamavit eam rex plus quàm omnes mulieres, habuitque gratiam & misericordiam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite ejus, fecitque eam regnare in loco Vasthi.

18. Et jussit convivium præparari permagnificum cunctis principibus, & servis suis pro conjunctione, & nuptiis Esther. Et dedit requiem universis provinciis, ac dona largitus est juxta magnificentiam principalem.

19. Cumque & secundò, quærerentur virgines & congregarentur, Mardochæus manebat ad januam regis.

20. Nec dum prodiderat Esther patriam & populum suum, juxta mandatum ejus. Quidquid enim ille præcipiebat, observabat Esther: & ita cuncta faciebat ut eo tempore solita erat, quo eam parvulam nutriebat.

21. Eo igitur tempore, quo Mardochæus ad regis januam morabatur, irati sunt Bagathã & Thares

οὐκέτι εἰσπορεύεται πρὸς τὸν βασιλέα, ἐὰν μὴ κληθῇ ὀνόματι.

15. Ἐν δὲ τῷ ἀναπληροῦσθαι τὸν χρόνον Ἐσθὴρ τῆς θυγατρὸς Ἀβιχαὶλ ἀδελφοῦ πατρὸς Μαρδοχαίου εἰσελθεῖν εἰς τὸν βασιλέα, οὐδὲν ἠθέτησεν ὧν ἐνετείλατο αὐτῇ ὁ εὐνοῦχος ὁ φύλαξ τῶν γυναικῶν· ἦν γὰρ Ἐσθὴρ εὑρίσκουσα χάριν παρὰ πάντων τῶν βλεπόντων αὐτήν.

16. Καὶ εἰσῆλθεν Ἐσθὴρ πρὸς Ἀρταξέρξην τὸν βασιλέα τῷ δεκάτῳ μηνὶ ὅς ἐστιν Τηβὴθ, τῷ ἑβδόμῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

17. Καὶ ἠράσθη ὁ βασιλεὺς Ἐσθήρ, καὶ εὗρε χάριν παρὰ πάσας τὰς παρθένους. καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὸ διάδημα τὸ γυναικεῖον.

18. Καὶ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς πότον πᾶσι τοῖς φίλοις αὐτοῦ καὶ ταῖς δυνάμεσιν ἐπὶ ἡμέρας ἑπτά, καὶ ὕψωσε τοὺς γάμους Ἐσθήρ, καὶ ἄφεσιν ἐποίησε τοῖς ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ.

19. Ὁ δὲ Μαρδοχαῖος ἐθεράπευεν ἐν τῇ αὐλῇ.

20. Ἡ δὲ Ἐσθὴρ οὐχ ὑπέδειξε τὴν πατρίδα αὐτῆς, οὕτως γὰρ ἐνετείλατο αὐτῇ Μαρδοχαῖος, φοβεῖσθαι τὸν Θεόν, καὶ ποιεῖν τὰ προστάγματα αὐτοῦ καθὼς ἦν μετ' αὐτοῦ· καὶ Ἐσθὴρ οὐ μετήλλαξε τὴν ἀγωγὴν αὐτῆς.

21. Καὶ ἐλυπήθησαν οἱ δύο εὐνοῦχοι τοῦ βασιλέως καὶ οἱ ἀρχισωματοφύλακες, ὅτι προήχ-

Esther Judæa ad Regem introducta cæteris præfertur & regina creata quorum in Regẽ conspiratione Mardochæi indicio prodit.

Aman ab omnibus jussu Regis adoratus, à Mardocheo neglectus, odio Mardochæi Regiũ mandatum de omnibus Judæis tollendis impetrat.

θη Μαρδοχαῖος, καὶ ἐζήτουν ἀποκτεῖναι Αρταξέρξην τὸν βασιλέα.

22. Καὶ ἐδηλώθη Μαρδοχαίῳ ὁ λόγος, καὶ ἐσήμανεν αὐτὸν τῇ Εσθήρ, καὶ αὐτὴ ἐνεφάνισε τῷ βασιλεῖ τὰ τῆς ἐπιβουλῆς.

23. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἤτασε τοὺς δύο εὐνούχους, καὶ ἐκρέμασεν αὐτούς. καὶ ἐπέταξεν ὁ βασιλεὺς καταγράψαι εἰς μνημόσυνον ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ ὑπὲρ τῆς εὐνοίας Μαρδοχαίου ἐν ἐγκωμίῳ.

Κεφαλ. γ΄.

Μετὰ ταῦτα ἐδόξασεν ὁ βασιλεὺς Αρταξέρξης Αμὰν τὸν Αμαδαθοῦ Ουγαῖον, καὶ ὕψωσεν αὐτόν, καὶ ἐπρωτοβάθρει πάντων τῶν φίλων αὐτοῦ.

2. Καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ αὐλῇ προσεκύνουν αὐτῷ, οὕτως γὰρ προσέταξεν ὁ βασιλεὺς ποιῆσαι. ὁ δὲ Μαρδοχαῖος οὐ προσεκύνει αὐτῷ.

3. Καὶ ἐλάλησαν οἱ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως Μαρδοχαίῳ, Μαρδοχαῖε τί παρακούεις τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως λεγόμενα;

4. Καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐλάλουν αὐτῷ, καὶ οὐχ ὑπήκουσεν αὐτοῖς. καὶ ὑπέδειξαν τῷ Αμὰν Μαρδοχαῖον τοῖς τοῦ βασιλέως λόγοις ἀντιτασσόμενον, καὶ ὑπέδειξεν αὐτοῖς Μαρδοχαῖος, ὅτι Ιουδαῖός ἐστιν.

5. Καὶ ἐπιγνοὺς Αμὰν ὅτι οὐ προσκυνεῖ αὐτῷ Μαρδοχαῖος, ἐθυμώθη σφόδρα.

6. Καὶ ἐβουλεύσατο ἀφανίσαι πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν Αρταξέρξου βασιλείαν Ιουδαίους.

Καὶ

res duo eunuchi regis, qui janitores erant, & in primo palatii limine præsidebant: volueruntque insurgere in regem, & occidere eum.

22. Quod Mardochæum non latuit: statimque nuntiavit reginæ Esther: & illa regi ex nomine Mardochei, qui ad se rem detulerat.

23. Quæsitum est, & inventum: & appensus est uterque eorum in patibulo. Mandatumque est historiis, & annalibus traditum coram rege.

CAP. III.

Post hæc rex Assuerus exaltavit Aman filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag: & posuit solium ejus super omnes principes, quos habebat.

2. Cunctique servi regis, qui in foribus palatii versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis imperator. Solus Mardochæus nõ flectebat genu, neq; adorabat eum.

3. Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores palatii præsidebant, Cur præter cæteros non observas mandatum regis?

4. Cumque hoc crebrius dicerent, & ille nollet audire, nuntiaverunt Aman, scire cupientes utrum perseveraret in sententia. dixerat enim eis se esse Judæum.

5. Quòd cum audisset Aman, & experimento probasset, quòd Mardochæus non flecteret sibi genu, nec se adoraret, iratus est valde.

6. Et pro nihilo duxit in unum Mardochæum mittere manus suas. audierat enim quòd esset gentis Judææ. magisq; voluit omnem Judæorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem.

Men-

ex custodibus liminis, & quæsierunt mittere manum in regem Ahasveros.

22. 27 Innotuit autẽ res ipsi Mordochai, qui renuntiavit Esther reginæ: Esther autẽ dixit regi nomine Mordochai.

23. Et quæsita est res, atq; inventa: & suspensi sunt ambo in ligno: scriptumque est in libro verborũ dierum coram rege.

CAP. III.

Post 1 hæc magnificavit rex Ahasveros Haman filium Hammedatha Agagæum, & extulit illum, posuitq; thronum ejus 2 super omnes principes qui *erant* secum.

2. Omnes autem servi regis, qui *erant* in porta regis, 3 incurvabant se, & genuflectebant ipsi Haman: sic enim præceperat eis rex: Mordochai vero nec incurvabat sese, nec genuflectebat.

3. Dixerunt ergo servi regis, qui *erant* in porta regis, ad Mordochai, quare 4 transgrederis præceptum regis?

4. Fuit autem quum *sic* loquerentur ad eum per singulos dies, nec audiret eos, nuntiaverunt ipsi Haman, ut viderent an starent verba Mordochai: indicaverat enim eis, quod 5 esset Jehudæus.

5. Videns autem Haman, quod Mordochai non inclinaret se, nec genuflecteret ante ipsum, repletus est furore.

6. Contempsit verò in oculis suis mittere manum in Mordochai, 6 solum. indicaverant enim ei populum ipsius Mordochai: propterea quæsivit Haman disperdere omnes Jehudæos, 7 qui *erant* in regno Ahasveros, populum Mordochai.

Men-

merer des königes / Bigthan vnd Theres / die der thür hüteten zornig / vnd trachten jre hende an den könig Ahasueros zu legen.

22. Das ward Mardachai kund / vnd sagts an der königin Esther / vnd Esther sagets dem könige in Mardachai namen.

23. Vnd da man solchs forschet / wards funden / vnd sie wurden beide an bewme gehenget. Vnd ward geschrieben in die Chronica für dem könige.

Das III. Cap.

Nach diesen geschichten machte der könig Ahasueros Haman gros / den son Medatha den Agagiter / vnd erhöhet jn / vnd setzt seinen stuel vber alle fürsten / die bey jm waren.

2. Vnd alle knechte des königes / die im thor des königes waren / beugeten die knie vnd beteten Haman an / denn der könig hatte es also geboten. Aber Mardachai beugete die knie nicht / vnd betet nicht an.

3. Da sprachen des königes knechte / die im thor des königes waren / zu Mardachai / Warumb vbertrettestu des königes gebot?

4. Vnd da sie solchs teglich zu jm sagten / vnd er jnen nicht gehorchte / sagten sie es Haman an / das sie sehen / ob solch thun Mardachai bestehen würde / denn er hatte jnen gesagt / das er ein Jüde were.

5. Vnd da Haman sahe / das Mardachai jm nicht die knie beugete noch jn anbetet / ward er vol grims.

6. Vnd verachtets / das er an Mardachai allein solt die hand legen / denn sie hatten jm das volck Mardachai angesagt / Sondern er trachtet das volck Mardachai / alle Jüden / so im gantzen königreich Ahasueros waren / zu vertilgen.

Jm

27. Verbũ Mardochæo & indicavit E. r. & dixit Esther R. in nom. M. Et quæsitum est verbum & inventum est et suspensi sunt ambo ipsi super l.

Cap. 3.

1. Verba hæc.
2. de (sc. inferiore loco) super.
3. incurvantes se & genuflectentes (erant) Hamani, quia sic pr. ei (vel de eo) R. et M. non genuflectet & non incurvabit sese. Fut. pro præt.
4. tu transgrediens (sc. es) pr. r? Et fuit in dicẽdo ad ipsos ad e. die & die, & non a. e. & nunt. Hamani ad videndum.
5. ipse Jeh. Et vidit H. quod non M. genuflectens & se incurvans (sc. esset) ei, & repletus est Haman æstu iræ.
6. solum ipsum.
7. qui in omni r. A. p. M.

in m. p. i. m. Nisan (qui nostro Februario ex parte respondet) in anno duodenarii regi A. cadere fecit pur, (sc. Persico vocabulo) hoc (sc. Hebraicè significat goral id est) sortem.
8. duodecadum: i, se m. Adar. Februario ex parte respondẽs.
9. est ipse populus unus.
10. & incoru varĩãtia (sunt) ab o. p. et iura R. non ipsi facientes (sunt) & R. non convenienus (est) d. m. e. si super rege bonum (scil. est)
scr. ad perdendum eos & d. m. talenti a. super manibus f. o. ad adferendum, ad gazas R.
11. & dixit Rex Hamani.
12. ad faciendum in eo.
13. in m. pr. in triade (&) decade dies in eo, & scriptum est secundum omne, quod præcepit H. ad satrapas R. & ad d. qui super provinci-
e

1360::

7. Im ersten monden / das ist der mond Nissan / im zwelfften jar des königes Ahasueros / ward das loß geworffen für Haman / von einem tage auff den andern / vnd vom monden biß auff den zwelfften monden / das ist der mond Adar.

8. Vnd Haman sprach zum könige Ahasueros / Es ist ein volck zustrewet / vnd teilet sich vnter alle völcker in allen landen deines königreichs / vnd jr gesetz ist anders denn aller völcker / vnd thun nicht nach des königes gesetzen / vnd ist dem könige nicht zu leiden / sie also zu lassen.
9. Gefellet es dem könige / so schreibe er / das mans vmbbringe / So wil ich zehen tausent centner silbers darwegen / vnter die hand der amptleute / das mans bringe in die kamer des königes.
10. Da thet der könig seinen ring von der hand / vnd gab jn Haman / dem son Medatha dem Agagiter / der Juden feind.
11. Vnd der könig sprach zu Haman / Das silber sey dir gegebẽ / dazu das volck / das du damit thust / was dir gefellet.
12. Da rieff man den schreibern des königs / im dreizehenden tage des ersten monden / vnd ward geschrieben / wie Haman befahl / an die fürsten des königes / vnd zu den landpflegern hin vnd her in den lendern / vnd zu den heuptleuten eines jglichen volcks / in den Lendern hin vnd her / nach der schrifft eines jglichen volcks / vnd nach jrer sprach / im namen des königes Ahasueros / vnd mit des königes ringe versiegelt.
13. Vnd die brieffe wurden gesant durch die leuffer in alle lender des königes / zu vertilgen / zu erwürgen / vnd vmbzubringen alle Jüden / beyde / jung vnd alt / kinder vnd weiber / auff einen tag / nemlich / auff den dreizehenden tag des zwelfften monden / das ist der mond Adar / vnd jr gut zu rauben.

7. Mense *itaq;* primo (is *est* mensis Nisan) anno duodecimo regis Ahasueros, jecit Pur, hoc *est* sortem, coram Haman de die in diem, & de mense in mensem 8 duodecimum: is *est* mensis Adar.

8. † Dixitq; Haman regi Ahasueros, 9 Est populus quidam dispersus ac divisus inter populos in omnibus provinciis regni tui: 10 quorũ leges sunt diversæ ab omni populo, nec leges regis faciunt: idcirco regi nõ est utile dimittere eos.
9. Si regi placet, scribatur ut ipsi perdãtur: & decem millia talentorum argenti appendam manibus facientium opus, ut perferant in thesauros regis.
10. Detraxit autem rex annulum suum è manu suã, & dedit illum Haman filio Hammedatha Agagæo hosti Jehudæorum.
11. 11 Dixit insuper ipsi Haman, argentum datum tibi *sit*, atq; populus, 12 ut facias de eo, ut bonum *est* in oculis tuis.
12. Vocati sunt itaq; scribæ regis 13 mense primo, decima tertia die ejusdem, scriptumq; est prorsus ut præcepit Haman ad principes regis, & ad duces, qui præerant singulis provinciis, ad principes quoq; singulorum populorum, & singularum provinciarum secundum scripturam cujusq;, & *ad* quemq; populum juxta linguam suam, nomine regis Ahasueros scriptũ, & obsignatum 14 annulo regio.
13. Et missæ sunt literæ per manum cursorum ad omnes provincias regis, 15 ut dissiparent, ut occiderent, & perderent omnes Jehudæos à puero usq; *ad* senem, parvulos & mulieres die una, decima tertia mensis duodecimi (ipse *est* mensis Adar) & prædam eorum 16 ut prædarentur.

7. Mense primo (cujus vocabulum est Nisan) anno duodecimo regni Assueri, missa est sors in urnam, quæ Hebraicé dicitur phur, coram Aman, quo die & quo mense, gens Judæorum deberet interfici: & exivit mensis duodecimus, qui vocatur Adar.
8. Dixitque Aman regi Assuero, Est populus per omnes provincias regni tui dispersus, & à se mutuò separatus, novis utens legibus & ceremoniis, insuper & regis scita contemnens. Et optimè nosti quòd non expediat regno tuo, ut insolescat per licentiam.
9. Si tibi placet, decerne ut pereat, & decem millia talentorum appendam arcariis gazæ tuæ.

10. Tulit ergo rex annulum, quo utebatur, de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Judæorum.
11. Dixitq; ad eum: Argentum quod tu polliceris, tuum sit. de populo age quod tibi placet.
12. Vocatique sunt scribæ regis mense primo, Nisan, tertia decima die ejusdem mensis: & scriptum est, ut jusserat Aman, ad omnes satrapas regis, & judices provinciarum, diversarumque gentium, ut quæque gens legere poterat, & audire pro varietate linguarum, ex nomine regis Assueri: & literæ signatæ ipsius annulo,
13. Missæ sunt per cursores regis ad universas provincias, ut occiderent atque delerent omnes Judæos, à puero usque ad senem, parvulos & mulieres, uno die, hoc est tertio decimo mensis duodecimi, qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent.

7. Καὶ ἐποίησε ψήφισμα ἐν ἔτει δωδεκάτῳ τῆς βασιλείας Ἀρταξέρξου, καὶ ἔβαλε κλήρους ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ μῆνα ἐκ μηνός, ὥστε ἀπολέσαι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸ γένος Μαρδοχαίου. καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος εἰς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ μηνὸς ὅς ἐστιν Ἀδάρ.

8. Καὶ ἐλάλησε πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην λέγων, ὑπάρχει ἔθνος διεσπαρμένον ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ σου. οἱ δὲ νόμοι αὐτῶν ἔξαλλοι παρὰ πάντα τὰ ἔθνη. τῶν δὲ νόμων τοῦ βασιλέως παρακούουσι, καὶ οὐ συμφέρει τῷ βασιλεῖ ἐᾶσαι αὐτούς.

9. Εἰ δοκεῖ τῷ βασιλεῖ, δογματισάτω ἀπολέσαι αὐτούς. κἀγὼ διαγράψω εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τοῦ βασιλέως ἀργυρίου τάλαντα μύρια.
10. Καὶ περιελόμενος ὁ βασιλεὺς τὸν δακτύλιον, ἔδωκεν εἰς χεῖρας τῷ Ἀμὰν σφραγίσαι κατὰ τῶν γεγραμμένων κατὰ τῶν Ἰουδαίων.

11. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ Ἀμάν, τὸ μὲν ἀργύριον ἔχε, τῷ δὲ ἔθνει χρῶ ὡς βούλει.

12. Καὶ ἐκλήθησαν οἱ γραμματεῖς τοῦ βασιλέως μηνὶ πρώτῳ τῇ τρισκαιδεκάτῃ, καὶ ἔγραψαν ὡς ἐπέταξεν Ἀμὰν τοῖς στρατηγοῖς καὶ τοῖς ἄρχουσι κατὰ πᾶσαν χώραν ἀπὸ Ἰνδικῆς ἕως τῆς Αἰθιοπίας ταῖς ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ χώραις, τοῖς τε ἄρχουσι τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν αὐτῶν λέξιν διὰ Ἀρταξέρξου τοῦ βασιλέως.

13. Καὶ ἀπεστάλη διὰ βιβλιοφόρων εἰς τὴν Ἀρταξέρξου βασιλείαν, ἀφανίσαι τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μηνὸς δωδεκάτου, ὅς ἐστιν Ἀδάρ, καὶ διαρπάσαι τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν.

Aman ab omnibus jussu regis adoratur, à Mardocheo tegitur, odio Mardochæi regium mandatum de omnibus Judæis tollendis impetrat.

Marcochæus audito Regis decreto graviter luget, idque Reginæ Eſther ſignificari curat.

14. Τὰ δὲ ἀντίγραφα τῶν ἐπιστολῶν ἐξετίθετο κατὰ χώραν, καὶ προσετάγη πᾶσιν ἑτοίμους εἶναι εἰς τὴν ἡμέραν ταύτην.

15. Ἐσπεύδετο δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ εἰς Σουσαν, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ Αμαν ἐκωθωνίζοντο, ἐταράσσετο δὲ ἡ πόλις.

14. Summa autem epiſtolarum hæc fuit, ut omnes provinciæ ſcirent, & pararent ſe ad prædictam diem.

15. Feſtinabant curſores qui miſsi erant, regis imperium explere: ſtatimq; in Suſan pependit edictum, rege & Aman celebrante cõvivium, & cunctis Judæjs, qui in urbe erant, flentibus.

14. Exemplar ſcripturæ *erat* 17 ut daretur lex in qualibet provincia, manifeſtum omnibus populis, 18 ut eſſent parati die illo.

15. Curſores itaq; egreſsi ſunt impulſi 19 verbo regis, & lex data eſt in Suſan regia: rex autem & Haman *interim* ſedebant ad bibendũ, civitas verò Suſan perplexa erat.

14. Alſo war der jnhalt der ſchrifft / Das ein gebot gegeben were in allen lendern / allen völckern zu eröffnen / das ſie auff denſelben Tag geſchickt weren.

15. Vnd die leuffer giengen aus eilend nach des königes gebot. Vnd zu ſchloß Suſan ward angeſchlagen ein gebot. Vnd der könig vnd Haman ſaſſen vnd truncken / aber die ſtadt Suſan ward jrre.

17. ad dari jus in omni provincia & provincia. 18. ad exiſtendum paratos ad diem illam. 19. in verbo R. et jus datum eſt in Suſan baſilica.

Κεφαλ. δ'.

Ὁ δὲ Μαρδοχαῖος ἐπιγνοὺς τὸ συντελεσμένον, διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐνεδύσατο σάκκον, καὶ κατεπάσατο σποδὸν καὶ ἐκπηδήσας διὰ τῆς πλατείας τῆς πόλεως, ἐβόα φωνῇ μεγάλῃ, αἴρεται ἔθνος μηδὲν ἠδικηκώς.

2. Καὶ ἦλθεν ἕως τῆς πύλης τοῦ βασιλέως καὶ ἔστη. οὐ γὰρ ἦν αὐτῷ ἐξὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν αὐλὴν σάκκον ἔχοντι καὶ σποδόν.

3. Καὶ ἐν πάσῃ χώρᾳ οὗ ἐξετίθετο τὰ γράμματα, κραυγὴ καὶ κοπετὸς καὶ πένθος μέγα τοῖς Ιουδαίοις, καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ἔστρωσαν ἑαυτοῖς.

4. Καὶ εἰσῆλθον αἱ ἅβραι καὶ οἱ εὐνοῦχοι τῆς βασιλίσσης, καὶ ἀνήγγειλαν αὐτῇ. καὶ ἐταράχθη ἀκούσασα τὸ γεγονός, καὶ ἀπέστειλε στολίσαι τὸν Μαρδοχαῖον, καὶ ἀφελέσθαι αὐτοῦ τὸν σάκκον. ὁ δὲ οὐκ ἐπείσθη.

5. Η δὲ Εσθὴρ προσεκαλέσατο Αθαχ τὸν εὐνοῦχον αὐτῆς ὃς παρειστήκει αὐτῇ.

6. Καὶ ἀπέστειλε μαθεῖν αὐτῇ παρὰ τοῦ Μαρδοχαίου τὸ ἀκριβές.

7. Ὁ δὲ Μαρδοχαῖος ὑπέδειξεν αὐτῷ τὸ γεγονὸς καὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἣν ἐπηγγείλατο Αμαν

τῷ

CAP. IIII.

Quæ cum audiſſet Mardocheus, ſcidit veſtimenta ſua, & indutus eſt ſacco, ſpargens cinerem capiti: & in platea mediæ civitatis voce magna clamabat, oſtendens amaritudinem animi ſui,

2. Et hoc ejulatu uſque ad fores palatii gradiens. Non enim erat licitum, indutum ſacco aulam regis intrare.

3. In omnibus quoque provinciis, oppidis ac locis, ad quæ crudele regis dogma pervenerat, planctus ingens erat apud Judæos, jejunium, ululatus, & fletus, ſacco & cinere multis pro ſtratu utentibus.

4. Ingreſſæ autem ſunt puellæ Eſther & eunuchi, nuntiaveruntq; ei. Quod audiens conſternata eſt: & veſtem miſit, ut ablato ſacco indueret eam: quam accipere noluit.

5. Accitoq; Athach eunucho, quem rex miniſtrum ei dederat, præcepit ei ut iret ad Mardochæum, & diſceret ab eo cur hoc faceret.

6. Egreſſusque Athach, ivit ad Mardochæum ſtantem in platea civitatis, ante oſtium palatii.

7. Qui indicavit ei omnia quæ acciderant, quomodo Aman promiſiſ-

ſet,

CAP. IIII.

MORdochai autem *ut* cognovit 1 quicquid geſtum fuerat, ſcidit veſtimenta ſua, induitq; ſeſe ſacco & cinere: atque abijt in medium urbis, clamavitq; clamore magno atq; amaro.

2. Et venit uſq; 2 ad locum, qui erat coram porta regis: 1 non enim *fas erat* intrare portam regiam in veſte ſacci.

3. Et in 3 qualibet provincia, & loco ad quem verbum regis & lex ejus pervenerat, luctus magnus *erat* Jehudæis, & jejunium, & fletus, & planctus, ſaccus & cinis ſternebatur multis.

4. 4 Venientes autẽ puellæ, Eſther & eunuchi ejus, renuntiaverũt ei, & doluit regina valde: quę miſit veſtes quibus indueret ipſum Mordochai & detraherent ſaccum ejus ab eo: & non recepit.

5. Vocavit ergo Eſther Hathach *unũ* ex eunuchis regis, quem conſtituerat ante illam, & pręcepit ei ſuper Mordochai, 5 ut ſciret quid hoc *eſſet*, & quare hoc.

6 Egreſſus itaq; Hathach ad Mordochai in plateam urbis, quæ *erat* è regione portæ regis.

7. Indicavit ei Mordochai quicquid acciderat ſibi, & expoſitionem argenti

quod

Das IIII. Cap.

DA Mardachai erfur alles was geſchehen war / zureiß er ſeine kleider / vnd leget einen ſack an vnd aſchen / vnd gieng hinaus mitten in die ſtadt / vnd ſchrey laut vnd kleglich.

2. Vnd kam für das thor des königes / Denn es muſte niemand zu des königes thor eingehen / der einen ſack an hette.

3. Vnd in allen lendern / an welchem ort des königes wort vnd gebot gelanget / war ein gros klagen vnter den Juden / vnd viel faſteten / weineten / trugen leide / vnd lagen in ſecken vnd in der aſchen.

4. Da kamen die dirnen Eſther vnd jre kemerer / vnd ſagtens jr an. Da erſchrack die königin ſeer. Vnd ſie ſandte kleider / das Mardachai anzöge / vnd den ſack von jm ableget / Er aber nam ſie nicht.

5. Da rieff Eſther Hathach vnter des königes kemerern / der für jr ſtund / vnd befahl jm an Mardachai / das ſie erfüre / was das were / vnd warumb er ſo thet?

6. Da gieng Hathach hinaus zu Mardachai an die gaſſen in der ſtadt / die für dem thor des königes war.

7. Vnd Mardachai ſaget jm alles was jm begegnet were / vnd die ſumma des ſilbers

das

Cap. 4.

1. omne quod factum fuerat, & ſcidit Mordechai v. ſ.

2. facies portæ R. quia non ingrediendum erat ad portam regis.

3. omni provincia & provincia, loco, quem verb. R. & mandatum e. attingens (ſc. fuerat) &c.

4. & venerunt p. E. & e. e. & indicaverunt ei & continue-dolore-ſe-affixit R. v. & m. v. ad induendum M. & ad removendum ſ. e. deſuper eo. & non accepit.

5. ad ſciendum, quid hoc & ſuper quid hoc. Et egreſſus-eſt H. ad M. ad plat.

das Haman geredt hatte in des königes kamer dar zu wegen vmb der Juden willen/ sie zu vertilgen

8. Vnd gab jm die abschrifft des gebots/ das zu Susan angeschlagen war sie zu vertilgen/ das ers Esther zeiget vnd jr ansaget/ vnd gebot jr/ das sie zum könige hinein gienge/ vnd thet eine bitte an jn/ vmb jr volck.

9. Vnd da Hathach hinein kam/ vnd saget Esther die wort Mardachai.

10. Sprach Esther zu Hathach/ vnd gebot jm an Mardachai.

11. Es wissen alle knechte des königes/ vnd das volck in den landen des königs/ das/ wer zum könige hinein gehet inwendig in den hoff/ er sey man oder weib/ der nicht geruffen ist/ der sol stracks gebots sterben (es sey denn/ das der könig den gülden scepter gegen jm reiche/ damit er lebendig bleibe) Jch aber bin nu in dreissig tagen nicht geruffen zum könige hinein zu komen.

12. Vnd da die wort Esther wurden Mardachai angesagt.

13. Hieß Mardachai Esther wider sagen/ Gedenck nicht das du dein leben errettest/ weil du im hause des königes bist für allen Juden.

14. Denn wo du wirst zu dieser zeit schweigen/ so wird eine hülffe vnd errettung aus einem andern ort den Juden entstehen/ vnd du vnd deines vaters hauß werdet vmbkomen. Vnd wer weiß/ ob du vmb dieser zeit willen zum königreich komen bist?

15. Esther hieß Mardachai antworten.

16. So gehe hin vnd versamle alle Juden/ die zu Susan verhanden sind/ vnd fastet für mich/ das jr nicht esset vnd trincket in dreyen tagen weder tag noch nacht/ Jch vnd meine dirnen wollen auch also fasten. Vnd also wil ich zum könige hinein gehen wider das gebot/ kom ich vmb/ so kom ich vmb.

6. ad appendendum super gazam R. in Jehudæos. 7. mandati, quod datum erat in S. ad perdere-faciendum eos, i. e. & ostendendum Esthera & ad indicandum ei, & ad præcipiendum super e. veniendi ad R. ad deprecandum eum, & ad quærendum á facie e. super p. s. 8. scientes (. sunt) quod. 9. ... ext. ei (Latine ei abundat.) Rex sceptrum auri. 10. ad ingrediendum ad R. isto (sc. tempore) triumdecadum dies. 11. & dixit (i. jussit) M. reverti-facere (sc. verbum) ad E. ne cogites i. a. t. ad servari (sc. posse te in) dom. 12. in temp. h. & resp. et ev. 13. sciens (sc. est) an ad tempus sicut hoc pertigeris ad r. 14. ad referendum ad M. ...

quod dixerat Hamã 6 se appensurũ thesauris regis propter Jehudæos ad perdendum illos.

8. Exemplar quoq; scripturæ 7 legis, quæ posita erat in Susan, ut disperderentur illi, dedit ei ut ostẽderet ipsi Esther, & indicaret ei: imperaretq; illi, ut adiret regem ad precandũ illum, & ut peteret à facie ejus pro populo suo.

9. Venit itaq; Hathach, & renuntiavit ipsi Esther verba Mordochai.

10. Dixitq; Esther ipsi Hathach, & præcepit ei *ut diceret* ad Mordochai.

11. Omnes servi regis, & populus provinciarum regis 8 sciunt, quod omnis vir & mulier, qui ingressus fuerit ad regem in atrium interius, qui non fuerit vocatus, unica lex ejus *est* ad interficiẽdum: *præter eum* 9 ad quem extenderit rex virgam auream, & vivet: ego vero nõ fui vocata, 10 ut ingrediar ad regem, jam triginta diebus.

12. Et renuntiaverũt ipsi Mordochai verba Esther.

13. 11 Dixit autem Mordochai, ut responderent ipsi Esther, ne putes in animo tuo, quod servari possis in domo regis præ omnibus Jehudæis.

14. Si enim silendo silueris 12 tempore hoc, respiratio & evasio stabit Jehudæis 13 ex loco alio: tu verò & domus patris tui peribitis. & quis 13 scit si propter tempus istud perveneris ad regnum?

15. Dixit autem Esther, 14 ut responderet ipsi Mordochai.

16. Vade & congrega omnes Jehudæos 15 qui reperiuntur in Susan, & jejunate 16 propter me: & ne comedatis, neq; bibatis tribus diebus noctu & interdiu, ego quoq; & puellæ meæ jejunabo sic: & ita ingrediar ad regem, quod non *est* secundum legem: & quando 17 peribo, peribo.

set, ut in thesauros regis pro Judæorum nece inferret argentum.

8. Exemplar quoque edicti, quod pendebat in Susan, dedit ei, ut reginæ ostenderet, & moneret eam, ut intraret ad regem, & deprecaretur eum pro populo suo.

9. Regressus Athach, nuntiavit Esther omnia, quæ Mardochæus dixerat.

10. Quæ respondit ei, & jussit ut diceret Mardochæo,

11. Omnes servi regis, & cunctæ quæ sub ditione ejus sunt, norunt provinciæ, quòd sive vir, sive mulier non vocatus, interius atrium regis intraverit, absque ulla cunctatione statim interficiatur: nisi fortè rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementiæ, atque ita possit vivere. Ego igitur quomodò ad regẽ intrare potero, quæ triginta jam diebus non sum vocata ad eum?

12. Quod cum audisset Mardochæus,

13. Rursum mandavit Esther, dicens, Ne putes quòd animam tuam tantùm liberes, quia in domo regis es præ cunctis Judæis:

14. Si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur Judæi: & tu, & domus patris tui peribitis. Et quis novit utrum idcirco ad regnũ veneris, ut in tali tẽpore parareris?

15. Rursumque Esther hæc Mardochæo verba mandavit,

16. Vade, & congrega omnes Judæos, quos in Susan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & nõn bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter jejunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradensq; me morti & periculo.

τῷ βασιλεῖ εἰς τὴν γάζαν ταλάντων μυρίων, ἵνα ἀπολέσῃ τοὺς Ἰουδαίους.

8. Καὶ τὸ ἀντίγραφον τὸ ἐν Σούσοις ἐκτεθὲν ὑπὲρ τοῦ ἀπολέσαι αὐτοὺς, ἔδωκεν αὐτῷ δεῖξαι τῇ Ἐσθήρ. καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐντείλασθαι αὐτῇ εἰσελθούσῃ παραιτήσασθαι τὸν βασιλέα, καὶ ἀξιῶσαι αὐτὸν περὶ τοῦ λαοῦ μνησθεῖσα ἡμερῶν ταπεινώσεώς σου, ὡς ἐτράφης ἐν χειρί μου, διότι Ἀμὰν ὁ δευτερεύων τῷ βασιλεῖ, ἐλάλησε καθ' ἡμῶν εἰς θάνατον, ἐπικάλεσαι τὸν Κύριον, καὶ λάλησον τῷ βασιλεῖ περὶ ἡμῶν· καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς ἐκ θανάτου.

9. Εἰσελθὼν δὲ ὁ Ἀθάχ, ἐλάλησεν Ἐσθὴρ πάντας τοὺς λόγους τούτους.

10. Εἶπε δὲ Ἐσθὴρ πρὸς Ἀθάχ, πορεύθητι πρὸς Μαρδοχαῖον·

11. Καὶ εἰπὸν, ὅτι τὰ ἔθνη πάντα τῆς βασιλείας γινώσκει, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἢ γυνὴ ὃς εἰσελεύσεται πρὸς τὸν βασιλέα εἰς τὴν αὐλὴν τὴν ἐσωτέραν ἄκλητος, οὐκ ἔστιν αὐτῷ σωτηρία. πλὴν ᾧ ἐὰν ἐκτείνῃ ὁ βασιλεὺς τὴν χρυσῆν ῥάβδον, οὗτος σωθήσεται. κἀγὼ οὐ κέκλημαι εἰσελθεῖν πρὸς τὸν βασιλέα, εἰσὶν αὗται ἡμέραι τριάκοντα.

12. Καὶ ἀπήγγειλεν Ἀθὰχ τῷ Μαρδοχαίῳ πάντας τοὺς λόγους Ἐσθήρ.

13. Καὶ εἶπε Μαρδοχαῖος πρὸς Ἀθάχ, πορεύθητι καὶ εἰπὲ αὐτῇ, Ἐσθὴρ μὴ εἴπῃς σεαυτῇ, ὅτι σωθήσῃ μόνη ἐν τῇ βασιλείᾳ παρὰ πάντας τοὺς Ἰουδαίους.

14. Ὡς ὅτι ἐὰν παρακούσῃς ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ, ἄλλοθεν βοήθεια καὶ σκέπη ἔσται τοῖς Ἰουδαίοις, σὺ δὲ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου ἀπολεῖσθε. καὶ τίς οἶδεν εἰ εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον ἐβασίλευσας;

15. Καὶ ἐξαπέστειλεν Ἐσθὴρ τὸν ἥκοντα αὐτὴν πρὸς Μαρδοχαῖον λέγουσα.

16. Βαδίσας ἐκκλησίασον τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ἐν Σούσοις, καὶ νηστεύσατε ἐπ' ἐμοὶ, καὶ μὴ φάγητε μηδὲ πίητε ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς νύκτα καὶ ἡμέραν· κἀγὼ δὲ καὶ αἱ ἅβραι μου ἀσιτήσομεν, καὶ τότε εἰσελεύσομαι πρὸς τὸν βασιλέα παρὰ τὸν νόμον, ἐὰν καὶ ἀπολέσθαι με δέῃ.

Esthera à Mardochæo serio admonita, ad officium præstandum cum Judæis omnibus dicto jejunio se comparat.

Esther pro Judæis intercessuraRegem & Aman convivio exceptos in alterum posteri diei convivium invitat.

17. Καὶ βαδίσας Μαρδοχαῖος, ἐποίησεν ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ Ἐσθήρ.

Κεφαλ. έ.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἐνεδύσατο ἡ Ἐσθὴρ βασιλικοῖς, καὶ ἔστη ἐν αὐλῇ τοῦ οἴκου βασιλέως τῇ ἐσωτέρᾳ ἐξεναντίας τῆς βασιλικῆς τοῦ βασιλέως. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκάθητο ἐν θρόνῳ τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ἐν τῷ οἴκῳ τῷ βασιλικῷ ἐξεναντίας τῆς θύρας τοῦ οἴκου.

2. Ὡς δὲ εἶδεν ὁ βασιλεὺς Ἐσθὴρ τὴν βασίλισσαν ἱσταμένην ἐν τῇ αὐλῇ, εὗρε δὲ χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, καὶ ἐκτείνας ὁ βασιλεὺς τῇ Ἐσθὴρ τὴν ῥάβδον τὴν χρυσῆν τὴν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ προσῆλθεν ἡ Ἐσθήρ, καὶ ἥψατο τῆς ἄκρας τῆς ῥάβδου.

3. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, τί θέλεις Ἐσθήρ; καὶ τί σου ἐστὶ τὸ ἀξίωμα; ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου ἔσται σοι.

4. Εἶπε δὲ Ἐσθήρ, ἡμέρα μου ἐπίσημος σήμερόν ἐστιν. εἰ οὖν δοκεῖ τῷ βασιλεῖ, ἐλθέτω καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ Ἀμὰν εἰς τὴν δοχὴν ἣν ποιήσω σήμερον.

5. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, κατασπεύσατε Ἀμὰν ὅπως ποιήσωμεν τὸν λόγον Ἐσθήρ. καὶ παραγίνονται ἀμφότεροι εἰς τὴν δοχὴν ἣν ἐποίησεν Ἐσθήρ.

6. Ἐν δὲ τῷ πότῳ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ἐσθήρ, τί ἐστί σοι βασίλισσα Ἐσθήρ; καὶ ἔσται σοι ὅσα ἀξιοῖς.

7. Καὶ εἶπε, τὸ αἴτημά μου καὶ τὸ ἀξίωμά μου.

8. Εἰ εὗρον χάριν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ἐλθέτω ὁ βασιλεὺς καὶ Ἀμὰν ἐπὶ τὴν αὔριον εἰς τὴν δοχὴν ἣν ποιήσω αὐτοῖς, καὶ αὔριον ποιήσω τὰ αὐτά.

9. Καὶ ἐξῆλθεν Ἀμὰν ἀπὸ τοῦ βασιλέως. ὑπέρχαρης

καὶ

---

17. Ivit itaque Mardocheus, & fecit omnia, quæ ei Esther præceperat.

CAP. V.

Die autem tertio induta est Esther regalibus vestimentis, & stetit in atrio domus regiæ, quod erat interius, contra basilicam regis: at ille sedebat super solium suum in consistorio palatii, contra ostium domus.

2. Cumque vidisset Esther reginam stantem, placuit oculis ejus, & extendit contra eam virgam auream quam tenebat manu. Quæ accedens, osculata est summitatem virgæ ejus.

3. Dixitque ad eam rex, Quid vis Esther regina? quæ est petitio tua? etjam si dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi.

4. At illa respondit, Si regi placet, obsecro ut venias ad me hodie, & Aman tecum ad convivium quod paravi.

5. Statimque rex, Vocate, inquit, citò Aman, ut Esther obediat voluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad conviviũ, quod eis regina paraverat.

6. Dixitq; ei rex, postquàm vinum biberat abundanter, Quid petis ut detur tibi? & pro qua re postulas? etjam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

7. Cui respondit Esther, Petitio mea, & preces sunt istæ:

8. Si inveni in conspectu regis gratiam, & si regi placet ut det mihi quod postulo, & meam impleat petitionem: veniat rex & Aman ad convivium quod paravi eis, & cras aperiam regi voluntatem meam.

9. Egressus est itaque illo die Aman lætus & alacer.

Cum-

---

17. Progressus est igitur Mordochai, & fecit juxta omnia, quæ præceperat 18 ei Esther.

CAP. V.

ET Venit autem die tertio, ut indueretur Esther regio *vestimẽto*, & staret in atrio domus regis *in* interiori è regione domus 2 regiæ: rex autem sedebat super solium regni sui in domo regni è regione ostii domus.

2. Fuit autem 3 quum vidisset rex Esther reginam, stantem in atrio, tulit gratiam in oculis ejus; extẽditq; rex ad Esther 4 virgam auream quã manu tenebat: tunc accessit Esther, ac tetigit 5 summitatẽ ipsius virgæ,

3. Dixitq; illi rex, Quid tibi est Esther regina? & quænam est petitio tua? usq; *ad* dimidium regni 6 dabitur tibi.

4. Respondit Esther, Si regi placeat, veniat rex, & Haman hodie ad convivium, quod feci illi.

5. Et dixit rex, 7 Citó accersite ipsum Haman, ut faciat verbum Esther, venit itaq; rex & Haman ad convivium quod apparaverat Esther.

6. Dixit autem rex ad Esther in convivio vini, quæ *est* postulatio tua, & dabitur tibi? quæ inquam est petitio tua? usq; *ad* dimidium regni *pete*, & fiet.

7. Et respondit Esther, ac dixit, Postulatio mea, & petitio mea *est*,

8. Si inveni gratiam in oculis regis, & si 8 regi placeat dare petitionem meam, & faciat postulationẽ meam, veniet rex, & Haman ad convivium, quod faciam eis: & cras faciam juxta verbum regis.

9. Tunc egressus Haman 9 die ipsa † lætus & exhilaratus

cor-

---

17. Mardachai gieng hin vnd thet alles/ was jm Esther geboten hatte.

Das V. Cap.

VND am dritten tage zog sich Esther königlich an / vnd trat in den hoff am hause des königes jnwendig gegen dem hause des königes / vnd der könig saß auff seinem königlichen stuel im königlichen hause/ gegen der thür des hauses.

2. Vnd da der könig sahe Esther die königin stehen im hofe/fand sie gnade für seinen augen. Vnd der könig recket den gülden scepter in seiner hand gegen Esther. Da trat Esther erzu/ vnd rüret die spitzen des scepters an.

3. Da sprach der könig zu jr/Was ist dir Esther königin? vnd was foddersttu? Auch die helfft des königreichs sol dir gegeben werden.

4. Esther sprach/ Gefellet es dem könige / so kome der könig vnd Haman heute zu dem mahl/ das ich zugericht habe.

5. Der könig sprach/ Eilet/ das Haman thue/was Esther gesaget hat. Da nu der könig vnd Haman zu dem mahl kamen / das Esther zugericht hatte.

6. Sprach der könig zu Esther/ da er wein getruncken hatte/ Was bittestu Esther? es sol dir gegeben werden/vnd was foddersttu? Auch die helfft des königreichs / es sol geschehen.

7. Da antwortet Esther/ vnd sprach / Mein bitt vnd beger ist.

8. Hab ich gnad funden für dem könige / vnd so es dem könige gefellet/ mir zu geben meine bitte/ vnd zu thun mein beger/So kome der könig vnd Haman zu dem mahl / das ich für sie zurichten wil / so wil ich morgen thun was der könig gesagt hat.

9. Da gieng Haman des tages hinaus frölich vnd guts

muts.

---

18. *super eo E.*

Cap. 5.

1. *& erat in d. t. & induta erat E, regno (vel regni. sc. indumentis) & stabat.*

2. *regis. Et rex sedens (sc. erat) super s.*

3. *secundum videre Regem Estheram.*

4. *sceptrum auri, quod in manu eius.*

5. *in caput sceptri.*

6. *& dabitur t. Et dixit E. si super Reg. bonum.*

7. *accelerate Hamanem ad faciendum v.*

8. *super Rege bonum dare postulationem m. & facere petitionem m.*

9. *in die i. l. & bonus*

1363::

corde, & secundū videre Haman Mardochæum in porta 10. ab illo (sc. loco vel præ illo, sive propter illum) & (i. tunc) repletus super M. Haman. 11. ad d. s m. & venire jussit. 12. & dixit Haman, etiā non venire fecit E. 13. ad crastinū ego vocatus et cum r. Et totum hoc non illud æquale (vel conveniens scil. est) mihi in omni tempore, quo ego videns (sum) Mard. 14. & dixit ei &c. faciant l.a. quinque decades cubiti, & in er

muts. Vnd da er sahe Mardachai im thor des königes/ das er nicht auffstund / noch sich für jm beweget/ ward er vol zorns vber Mardachai.

10. Aber er enthielt sich. Vnd da er heim kam / sand er hin vnd ließ holen seine freunde/ vnd sein weib Seres.

11. Vnd erzelet jnen die herrligkeit seines reichthumbs/ vnd die menge seiner kinder/ vnd alles wie jn der könig so gros gemacht hette/ vnd das er vber die fürsten vnd knechte des königes erhaben were.

12. Auch sprach Haman/ Vnd die königin Esther hat niemand lassen komen mit dem könige zum mahl/ das sie zugericht hat/ on mich/ vnd bin auch morgen zu jr geladen mit dem könige.

13. Aber an dem allen hab ich keine genüge/ so lange ich sehe den Jüden Mardachai am königes thor sitzen.

14. Da sprach zu jm sein weib Seres vnd alle seine freunde / Man mache einen bawm funffzig ellen hoch/ vnd sage morgen dem könige/ das man Mardachai dran henge/ so kompstu mit dem könige frölich zum mahl. Das gefiel Haman wol/ vnd ließ einen bawm zurichten.

corde, quum vidisset ipsum Mordochai ad portam regis, & non assurrexisset, nec se movisset 10 loco, repletus est ira contra Mordochai.

10. Continuit autem se Haman, & venit 11 in domum suam, misitq;, & accersivit amicos suos, ac Zeres uxorem suam.

11. Narravitq; eis Haman gloriam divitiarum suarum, multitudinem quoq; filiorum suorum, & omnia quibus magnificaverat ipsum rex, & quibus extulisset eum super principes & servos regis.

12. 12 Addiditq;, Insuper non accersivit Esther regina cum rege ad convivium quod paraverat, nisi me, & etjā 13 cras vocatus sum ab ea cum rege.

13. At omnia hæc nō prosunt mihi, quandocunq; ego video Mordochai Jehudæum sedentem in porta regis.

14. 14 Respondit ei Zeres uxor ejus, & omnes amici ejus, Præparent lignum altum quinquaginta cubitorum, & crastina die dic regi ut suspendant Mordochai super illud: postea ingredere cū rege ad convivium lætus. Et is placuit res illa in oculis Haman: aptariq, jussit lignum.

Cumque vidisset Mardochæum sedentem ante fores palatii, & non solùm non assurrexisset sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suæ, indignatus est valde:

10. Et dissimulata ira reversus in domum suam, convocavit ad se amicos suos, & Zares uxorem suam:

11. Et exposuit illis magnitudinem divitiarum suarum, filiorumque turbam, & quanta eum gloria super omnes principes & servos suos rex elevasset.

12. Et post hæc ait, Regina quoque Esther nullum alium vocavit ad convivium cum rege, præter me: apud quam etjam cras cum rege pransurus sum.

13. Et cùm hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quandiu videro Mardochæum Judæum sedentem ante fores regias.

14. Responderuntque ei Zares uxor ejus, & cæteri amici, Jube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos: & dic manè regi ut appendatur super eam Mardochæus, & sic ibis cum rege lætus ad convivium. Placuitq; ei consilium, & jussit excelsam præparari crucem.

καὶ εὐφραινόμενος. ἐν δὲ τῷ ἰδεῖν Αμὰν Μαρδοχαῖον τὸν Ἰουδαῖον ἐν τῇ αὐλῇ, ἐθυμώθη σφόδρα.

10. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὰ ἴδια, ἐκάλεσε τοὺς φίλους καὶ Ζωσάραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

11. Καὶ ὑπέδειξεν αὐτοῖς τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, καὶ τὴν δόξαν ἣν ὁ βασιλεὺς αὐτῷ περιέθηκε. καὶ ὡς ἐποίησεν αὐτὸν πρωτεύειν καὶ ἡγεῖσθαι τῆς βασιλείας.

12. Καὶ εἶπεν Αμάν, οὐ κέκληκεν ἡ βασίλισσα μετὰ τοῦ βασιλέως οὐδένα εἰς τὴν δοχὴν, ἀλλ' ἢ ἐμέ· καὶ εἰς τὴν αὔριον κέκληκέ με.

13. Καὶ ταῦτά μοι οὐκ ἀρέσκει, ὅταν ἴδω Μαρδοχαῖον τὸν Ἰουδαῖον ἐν τῇ αὐλῇ.

14. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Ζωσάρα ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ οἱ φίλοι, κοπήτω σοι ξύλον πηχῶν πεντήκοντα. ὄρθρου δὲ εἰπὸν τῷ βασιλεῖ καὶ κρεμασθήτω Μαρδοχαῖος ἐπὶ τοῦ ξύλου, σὺ δὲ εἴσελθε εἰς τὴν δοχὴν σὺν τῷ βασιλεῖ καὶ εὐφραίνου. καὶ ἤρεσε τὸ ῥῆμα τῷ Αμάν, καὶ ἡτοίμασε τὸ ξύλον.

Aman Mardochæi incivilitate offensus patibulum erigit, de quo illum suspendatur.

Das VI. Cap.

Cap. 6. 1. in n. i. f. somnus regis, & dixit (i. jussit) ad ferre librum memoriarum v. d. & fuerunt lecta. 2. super 3.

IN derselben nacht kund der könig nicht schlaffen/ vnd hieß die Chronica vnd die Historien bringen. Da die wurden für dem könige gelesen.

2. Traff sichs/ da geschrieben war / wie Mardachai hatte angesagt/ das die zween kemerer des königs/ Bigthana vnd Theres/ die an der schwelle hüteten/ getrachtet hetten/ die hand an den könig Ahasueros zu legen.

CAP VI.

NOcte illa 1 fugerat somnus a rege: dixit itaq; ut afferrent librum monumentorum verborum dierum & lecta fuerunt coram rege.

2. Inventumq; fuit scriptum quod indicasset Mordochai 3 de Bigthana & Theres duobus eunuchis regis ex custodibus liminis, qui quæsierant mittere manum in regem Ahasveros.

CAP. VI.

NOctem illam duxit rex insomnem, jussitque sibi afferri historias & annales priorum temporū. Quæ cùm illo præsente legerentur.

2. Ventum est ad illum locum ubi scriptum erat quomodò nuntiasset Mardochæus insidias Bagatham & Thares eunuchorum, regem Assuerum jugulare cupientium.

Κεφαλ. ς'.

Ὁ δὲ κύριος ἀπέστησε τὸν ὕπνον ἀπὸ τοῦ βασιλέως τὴν νύκτα ἐκείνην. καὶ εἶπε τῷ διακόνῳ αὐτοῦ εἰσφέρειν γράμματα μνημόσυνα τῶν ἡμερῶν ἀναγινώσκειν αὐτῷ.

2. Εὗρε δὲ γράμματα τὰ γραφέντα περὶ Μαρδοχαίου, ὡς ἀπήγγειλε τῷ βασιλεῖ περὶ τῶν δύο εὐνούχων τοῦ βασιλέως ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτοὺς, καὶ ζητῆσαι ἐπιβαλεῖν τὰς χεῖρας Ἀρταξέρξῃ.

Vnd Di- Quod Εἶπε

Rex cognito ex annalibus Mardochai beneficio summos in eum honores, Hamane ipso. administro confert.

3. Ειπε δὲ ὁ βασιλεύς, τίνα δόξαν ἢ χάριν ἐποιήσαμεν τῷ Μαρδοχαίῳ; καὶ εἶπον οἱ διάκονοι τοῦ βασιλέως, οὐκ ἐποίησας αὐτῷ οὐδέν· ἐν δὲ τῷ πυνθάνεσθαι τὸν βασιλέα περὶ τῆς εὐνοίας Μαρδοχαίου, ἰδοὺ Αμὰν ἐν τῇ αὐλῇ.

4. Ειπε δὲ ὁ βασιλεύς, τίς ἐν τῇ αὐλῇ, ὁ δὲ εἰσῆλθεν εἰπεῖν τῷ βασιλεῖ, κρεμάσαι τὸν Μαρδοχαῖον ἐν τῷ ξύλῳ ᾧ ἡτοίμασε.

5. Καὶ εἶπον οἱ διάκονοι τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ Αμὰν ἕστηκεν ἐν τῇ αὐλῇ. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, καλέσατε αὐτόν.

6. Ειπε δὲ ὁ βασιλεὺς τῷ Αμάν, τί ποιήσω τῷ ἀνθρώπῳ ὃν ἐγὼ θέλω δοξάσαι; εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ Αμάν, τίνα θέλει ὁ βασιλεὺς δοξάσαι εἰ μὴ ἐμέ.

7. Ειπε δὲ πρὸς τὸν βασιλέα, ἄνθρωπον ὃν ὁ βασιλεὺς θέλει δοξάσαι.

8. Ενεγκάτωσαν οἱ παῖδες τοῦ βασιλέως στολὴν βυσσίνην ἣν ὁ βασιλεὺς περιβάλλεται.

9. Καὶ ἵππον ἐφ' ὃν ὁ βασιλεὺς ἐπιβαίνει, καὶ δότω ἑνὶ τῶν φίλων τοῦ βασιλέως τῶν ἐνδόξων, καὶ στολισάτω τὸν ἄνθρωπον ὃν ὁ βασιλεὺς ἀγαπᾷ, καὶ ἀναβιβασάτω αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ κηρυσσέτω διὰ τῆς πλατείας τῆς πόλεως λέγων, οὕτως ἔσται παντὶ ἀνθρώπῳ ὃν ὁ βασιλεὺς δοξάζει.

10. Ειπε δὲ ὁ βασιλεὺς τῷ Αμάν, καλῶς ἐλάλησας, οὕτως ποίησον τῷ Μαρδοχαίῳ τῷ Ιουδαίῳ τῷ θεράποντι ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ μὴ παραπεσέτω σου λόγος ὃν ἐλάλησας.

11. Ελαβε δὲ Αμὰν τὴν στολὴν καὶ τὸν ἵππον, καὶ ἐστόλισε τὸν Μαρδοχαῖον, καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ διῆλθε διὰ τῆς πλατείας τῆς πόλεως, καὶ ἐκήρυσσε λέγων, οὕτως ἔσται παντὶ ἀνθρώπῳ ὃν ὁ βασιλεὺς θέλει δοξάσαι.

12. Επέστρεψε δὲ Μαρδοχαῖος εἰς τὴν αὐλήν, καὶ Α-

μὰν

& trans Euphratem erat vel regulis) ind. v. i. cuius Rex volens (est) in honore eius, (sic deinceps) & e. f. e. super equo in platea c. 9. sedenti. 10. verbum. 11. in platea. 12. impulsus est

3. Quod cùm audisset rex, ait, Quid pro hac fide honoris ac præmii Mardochæus consecutus est? Dixerunt ei servi illius ac ministri, Nihil omnino mercedis accepit.

4. Statimque rex, Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regiæ intraverat, ut suggereret regi, & juberet Mardochæum affigi patibulo quod ei fuerat præparatum.

5. Responderunt pueri, Aman stat in atrio. Dixitque rex, Ingrediatur.

6. Cumque esset ingressus, ait illi, Quid debet fieri viro, quem rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & reputans quòd nullum alium rex, nisi se, vellet honorare.

7. Respondit, Homo quem rex honorare cupit,

8. Debet indui vestibus regiis: & imponi super equum, qui de sella regis est, & accipere regium diadema super caput suum,

9. Et primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum ejus: & per plateā civitatis incedens, clamet & dicat, Sic honorabitur, quemcunque voluerit rex honorare.

10. Dixitque ei rex, Festina, & sumpta stola & equo, fac ut locutus es, Mardochæo Judæo, qui sedet ante fores palatii. Cave ne quicquam de his quæ locutus es, prætermittas.

11. Tulit itaque Aman stolam & equum, indutumque Mardochæum, in platea civitatis, & impositum equo præcedebat, atque clamabat, Hoc honore condignus est, quēcunque rex voluerit honorare.

12. Reversusq; est Mardochæus ad januam palatii: & Aman festinavit ire

in

3. Dixitq; rex, 3 quid honoris factum est & magnificentiæ ipsi Mordochai propter hoc? respondeiunt pueri regis ministri ejus, non est factum cum eo 4 quicquam.

4. Tum dixit rex, quisnam *est* in atrio? (Haman autē venerat in atrium domus regis exterius, 5 ut diceret regi, ut suspenderet Mordochai super lignū quod parari fecerat illi.)

5. 6 Responderunt regi pueri ejus, Ecce Haman stat in atrio. Dixit autem rex, Ingrediatur.

6. Et ingressus est Haman: 7 cui dixit rex, Quid faciendū *est* de homine cujus rex optat honorem? (cogitabat autem Haman in corde suo, cui optet 1 rex facere honorem plusquam mihi?)

7. Respondit Hamā regi, Vir cujus optat rex honorem,

8. Afferant vestem regiam qua induitur rex, & equum super quo equitat rex, & diadema regium quod impositum est capiti ejus.

9. Tradantq; vestem illam, & equum illū 8 in manu viri ex principibus regis antesignanis: induantq; virum illum cujus honorem rex optat, & equitare faciant eum per plateam civitatis, atq; clament coram eo, Sic fiet viro cujus honorem rex optat.

10. Dixit autem rex ad Haman, Festina, tolle vestem illam & equum, quemadmodum loquutus es, & fac ita Mordochai Jehudæo, 9 qui sedet in porta regis: ne cadere facias 10 quicquam ex omnibus quæ loquutus es.

11. Tulit itaq; Hamā vestem illam, & equum illum, induitq; Mordochai: postea equitare fecit eū 11 per plateam civitatis, atq; clamavit coram illo, sic fiet viro, cujus honorem rex optat.

12. Posthæc reversus est Mordochai ad januam regis: Haman vero 12 prori-

pu-

3. Vnd der könig sprach/ Was haben wir Mardachai ehre vnd guts dafür gethan? Da sprachen die knaben des königs/ die jm dieneten/ Es ist jm nichts geschehen.

4. Vnd der könig sprach/ Wer ist im hofe? (Denn Haman war in den hoff gegangē draussen für des königs hause/ das er dem könige saget Mardachai zu hengen an den baum den er jm zubereitet hatte)

5. Vnd des königes knaben sprachen zu jm/ Sihe/ Haman stehet im hofe. Der könig sprach/ Last jn herein gehen.

6. Vnd da Haman hinein kam/ sprach der könig zu jm/ Was sol man dem man thun/ den der könig gerne wolt ehrē? Haman aber gedacht in seinem hertzen/ Wem solt der könig anders gern wollen ehre thun/ denn mir?

7. Vnd Haman sprach zum könige/ Den man den der könig gerne wolt ehren.

8. Sol man herbringen/ das man jm königliche kleider anziehe/ die der könig pflegt zu tragen/ vnd das roß/ da der könig auff reitet/ vnd das man die königliche kron auff sein heupt setze.

9. Vnd man sol solch kleid vnd roß geben in die hand eines fürsten des königes/ das derselb den man anzihe/ den der könig gern ehren wolt/ vnd führe jn auff dem roß in der stadt gassen/ vnd lasse ruffen für jm her/ So wird man thun dem man/ den der könig gern ehren wolt.

10. Der könig sprach zu Haman/ Eile vnd nim das kleid vnd roß/ wie du gesagt hast/ vnd thu also mit Mardachai dem Jüden/ der für dem thor des königes sitzt/ vnd laß nichts feilen an allem das du geredt hast.

11. Da nam Haman das kleid vnd roß/ vnd zoch Mardachai an/ vnd füret jn auff der stadt gassen/ vnd rieff für jm her/ So wird man thun dem man/ den der könig gern ehren wolt.

12. Vnd Mardachai kam wider an das thor des königes.

Ha-

3. quid factum est honoris & m. Mardochao super hoc & dixerunt. 4. verbum 5. ad dicendum Regi ad suspendendum. 6. & dixerunt pueri Regis ad eum, e. H. stans (est) in a. 7. & dix. ei R. f. in virum cuius Rex voluntatem habens (est) in honore eius? (cuius in hon. eius, i. in cuius honore) & dixit H. in c. (. cui volet Rex f. h. magis prame. Et dixit H. ad regem, viro, cuius Rex habens voluntatē (vel, delectationem) in honore eius, adf. indumentū regni quo indutus est in eo R. et eq. quo equitavit super eo (pleon.) & quod datum est diadema regni in caput eius: & (quidē) dando. 8. super manum v. ex p. r. Parthemim (.i. Euphrataeus. scil. quorum dominium & sedes

CAPUT VI.

ad d. s. l. & opertus c.
13. *omne quod acc. i.*
14. *cujus cœpisti cadere ad facies e-jus* (pleon.) *non p. e. sed c. c. ad faciem ejus.*
15. *illis loquentes (erãt) c. e. & eun. r. attigerunt & fest.*

Haman aber eilet zu hause/ trug leide mit verhülletem kopffe.
13. Vnd erzelete seinem weibe Seres / vnd seinen freunden allen / alles was jm begegnet war. Da sprachen zu jm seine weisen vnd sein weib Seres / Ist Mardachai vom samen der Jüden / für dem du zu fallen angehaben hast / so vermagestu nichts an jm / sondern du wirst für jm fallen.
14. Da sie aber noch mit jm redeten / kamen erbey des königes kemerer / vnd trieben Haman zum mahl zu komen / das Esther zugericht hatte.

puit sese domum suam lugens, & operto capite.
13. Narravitq; Hamã Zeres uxori suę, & omnibus amicis suis 13 quicquid acciderat illi. Dixerũt autem ei sapientes ejus, & Zeres uxor ejus. Si de semine Iehudæorum *est* Mordochai, 14 ante cujus conspectum cœpisti cadere, non prævalebis ei, sed cadendo cades ante conspectum ejus.
14. Adhuc 15 illis loquentibus cum illo, eunuchi regis supervenerunt, & festinaverunt adducere Haman ad convivium, quod præparaverat Esther.

in domum suam lugens, & operto capite:
13. Narravitque Zares uxori suæ, & amicis omnia, quæ evenissent sibi. Cui responderunt sapientes quos habebat in cõsilio, & uxor ejus, Si de semine Judæorũ est Mardochæus, ante quem cadere cœpisti, non poteris ei resistere, sed cades in conspectu ejus.
14. Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & citò eum ad convivium, quod regina paraverat, pergere compulerunt.

μὰν ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια λυπούμενος κατὰ κεφαλῆς.
13. Καὶ διηγήσατο Αμὰν τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ Ζωσάρᾳ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ τοῖς φίλοις. καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν οἱ φίλοι καὶ ἡ γυνή, εἰ ἐκ γένους Ιουδαίων Μαρδοχαῖος, καὶ ἦρξω ταπεινοῦσθαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ, πεσὼν πέσῃ. οὐ μὴ δύνῃ αὐτὸν ἀμύνασθαι, ὅτι Θεὸς ζῶν μετ' αὐτοῦ.

14. Ετι αὐτῶν λαλούντων, παραγίνονται οἱ εὐνοῦχοι ἐπισπεύδοντες τὸν Αμὰν ἐπὶ τὸν πότον ὃν ἡτοίμασεν Εσθήρ.

Hamani Mardochæi honoribus quos ipse in illum Regis jussu cõferre cogebatur, consternato eventus tristitiã suis denunciatur.

Cap. 7.

1. *Esthera etiam in d. s.*
2. *& resp.*
3. *super Rege bonum, (sc. est) dabitur m. a. m. in post. m. & p. m. in p. m.*
4. *ad delendum, & ad occidendũ, & ad perdendum.*
5. *quia non hostis æquans* (vel *compensans*, scil. *esse posset*) *in damno R.* id est, *si servituti adjudicati fuissemus, magnã tributorum, à Judæis habendi acceptorum jacturam Rex faceret, quã Haman sarcire non posset, & tandem malum consiliũ in consultorem &*

Das VII. Cap.

VND da der könig mit Haman kam zum mahl / das die königin Esther zugericht hatte.
2. Sprach der könig zu Esther des andern tages / da er wein getruncken hatte / Was bittestu königin Esther / das man dirs gebe / vnd was foddersttu? Auch das halbe königreich / es sol geschehen.
3. Esther die königin antwortet / vnd sprach / Hab ich gnad für dir funden / o könig / vnd gefellet es dem könige / so gib mir mein leben vmb meiner bitte willen / vñ mein volck vmb meines begerens willen.
4. Denn wir sind verkaufft / ich vnd mein volck / das wir vertilget / erwürget / vnd vmbgebracht werden. Vnd wolt GOtt / wir würden doch zu knechten vnd megden verkaufft / so wolt ich schweigen / So würde der feind doch dem könige nicht schaden.

5. Der könig Ahasueros redet / vnd sprach zu der königin Esther / Wer ist der? oder wo ist der / der solches in seinen sinn nemen thüre / also zu thun?
6. Esther sprach / Der feind vnd widersacher ist dieser böser Haman. Haman aber entsetzet sich für dem könig vnd der königin.

CAP. VII.

VEnit itaque rex & Hamã ad bibendũ cum Esther regina.
2. Dixitq; rex 1 ad Esther etjam die secundo in convivio vini, Quænam *est* postulatio tua Esther regina, & dabitur tibi? & quę *est* petitio tua? usq, *ad* dimidium regni, & fiet.

3. 2 Respondit Esther regina, ac dixit, Si 3 inveni gratiam in oculis tuis, ô rex, & 3 si regi placet, detur mihi anima mea pro postulatione mea, & populus meus pro petitione mea.
4. Quia venditi sumus ego & populus meus, 4 ut disperdamur, & jugulemur & perdamur: quod si in servos & ancillas venditi fuissemus, tacuissem: 5 quanquam hostis nequaquam compensare posset damnum regis.

5. 6 Respondens autem rex Ahasveros, dixit Esther reginę, quis *est* iste & ubinam *est* ille, cujus cor persuasit illi, ut faceret sic?
6. Et dixit Esther, Vir hostis & inimicus *est* Haman pessimus iste. Tum Haman territus est à facie regis & reginæ.

CAP. VII.

INtravit itaq; rex & Aman, ut biberent cum regina.
2. Dixitque ei rex etjam secunda die, postquàm vino incaluerat, Quæ est petitio tua Esther, ut detur tibi? & quid vis fieri? etjam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.
3. Ad quem illa respondit, Si inveni gratiam in oculis tuis, ô rex, & si tibi placet, dona mihi animam meam pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro.
4. Traditi enim sumus ego & populus meus, ut conteramur, jugulemur, & pereamus. Atque utinam in servos & famulas venderemur: esset tolerabile malum, & gemens tacerem. nunc autem hostis noster est, cujus crudelitas redundat in regem.
5. Respondensque rex Assuerus ait, Quis est iste, & cujus potentiæ, ut hæc audeat facere?
6. Dixitque Esther, Hostis & inimicus noster pessimus iste est Aman. Quod ille audiens, ilico obstupuit, vultum regis ac reginæ ferre non sustinens.

Κεφαλ. ζ'.

ΕΙσῆλθε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ Αμὰν συμπιεῖν τῇ βασιλίσσῃ.
2. Εἶπε δὲ ὁ βασιλεὺς τῇ Εσθὴρ τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ ἐν τῷ πότῳ, τί ἐστιν Εσθὴρ βασίλισσα καὶ τί τὸ αἴτημά σου; καὶ τί τὸ ἀξίωμά σου; καὶ ἔσται σοι ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου.

3. Καὶ ἀποκριθεῖσα εἶπεν, εἰ εὗρον χάριν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, δοθήτω ἡ ψυχὴ τῷ αἰτήματί μου, καὶ ὁ λαός μου τῷ ἀξιώματί μου.

4. Επράθημεν γὰρ ἐγώ τε καὶ ὁ λαός μου εἰς ἀπώλειαν καὶ διαρπαγὴν καὶ δουλείαν, ἡμεῖς τε καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν εἰς παῖδας καὶ παιδίσκας, καὶ παρήκουσα, οὐ γὰρ ἄξιος ὁ διάβολος τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλέως.

5. Εἶπε δὲ ὁ βασιλεύς, τίς οὗτος ὃς ἐτόλμησε ποιῆσαι τὸ πρᾶγμα τοῦτο;

6. Εἶπε δὲ Εσθήρ, ἄνθρωπος ἐχθρὸς Αμὰν ὁ πονηρὸς οὗτος. Αμὰν δὲ ἐταράχθη ἀπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης.

Vnd Rex Rex ὁ δὲ

Esther incolumitatem sibi & Judæis impetrat, et Haman è patibulo suspéditur quod Mardochæo paraverat.

7. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξανέστη ἐκ τοῦ συμποσίου εἰς τὸν κῆπον· ὁ δὲ Ἀμὰν παρεκάλει καὶ ἠτεῖτο τὴν βασίλισσαν, ἑώρα γὰρ ἑαυτὸν ἐν κακοῖς ὄντα.

8. Ἐπέστρεψε δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκ τοῦ κήπου· Ἀμὰν δὲ ἐπεπτώκει ἐπὶ τὴν κλίνην ἀξιῶν τὴν βασίλισσαν· εἶπε δὲ ὁ βασιλεύς, ὥστε καὶ τὴν γυναῖκα βιάζῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ μου; Ἀμὰν δὲ ἀκούσας διετράπη τῷ προσώπῳ.

9. Εἶπε δὲ ὁ Χαρβωνὰ εἷς τῶν εὐνούχων, ἰδοὺ καὶ ξύλον ἡτοίμασεν ... οὗτος δὲ ἐγνώκει τοῦτο τὸ ξύλον ἰδὼν τοῦ σταυροῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἀμάν, ὅτε ἐκάλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν δεῖπνον τῶν βασιλέων, καὶ περὶ τούτου πυθόμενος, ἔγνω παρὰ ἑνὸς τῶν παίδων τὸ κατασκευαζόμενον. καὶ εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα, ἰδοὺ καὶ ξύλον ἡτοίμασεν Ἀμὰν Μαρδοχαίῳ τῷ λαλήσαντι περὶ τοῦ βασιλέως, καὶ ὤρθωται ἐν τοῖς Ἀμὰν πηχῶν πεντήκοντα. εἶπε δὲ ὁ βασιλεύς, σταυρωθήτω ἐπ' αὐτοῦ.

10. Καὶ ἐκρεμάσθη Ἀμὰν ἐπὶ τοῦ ξύλου ὃ ἡτοίμασε Μαρδοχαίῳ· καὶ τότε ἐκόπασεν ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τοῦ θυμοῦ.

Κεφαλ. η΄.

Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐδωρήσατο ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης τῇ Ἐσθὴρ ὅσα ὑπῆρχεν Ἀμὰν τοῦ διαβόλου, καὶ Μαρδοχαῖος προσεκλήθη παρὰ τοῦ βασιλέως. ὑπέδειξε γὰρ Ἐσθὴρ, ὅτι ἐνῳκείωται αὐτῇ.

2. Ἔλαβε δὲ ὁ βασιλεὺς τὸν δακτύλιον ὃν ἀφείλετο Ἀμάν, καὶ ἔδωκε τῷ Μαρδοχαίῳ. καὶ κατέστησεν Ἐσθὴρ Μαρδοχαῖον ἐπὶ πάντων τῶν τοῦ Ἀμάν.

3. Καὶ προσθεῖσα ἐλάλησε πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ προσέπεσεν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἠξίου ἀφελεῖν τὴν Ἀμὰν κακίαν, καὶ ὅσα ἐποίησε τοῖς Ἰουδαίοις.

7. Rex autem iratus surrexit, & de loco convivii intravit in hortum arboribus consitum, Aman quoque surrexit, ut rogaret Esther reginam pro anima sua, intellexit enim à rege sibi paratum malum.

8. Qui cùm reversus esset de horto nemoribus consito, & intrasset convivii locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo jacebat Esther, & ait, Etiam reginam vult opprimere, me præsente, in domo mea. Nec dum verbum de ore regis exierat, & statim operuerunt faciem ejus.

9. Dixitque Harbona, unus de eunuchis, qui stabant in ministerio regis, En lignum quod paraverat Mardochæo, qui locutus est pro rege, stat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex, Appendite eum in eo.

10. Suspensus est itaque Aman in patibulo, quod paraverat Mardochæo: & regis ira quievit.

CAP. VIII.

Die illo dedit rex Assuerus Esther reginæ domum Aman adversarii Judæorum, & Mardochæus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim ei Esther quod esset patruus suus.

2. Tulitque rex annulum quem ab Aman recipi jusserat, & tradidit Mardochæo. Ester autem constituit Mardochæum super domum Aman.

3. Nec his contenta, procidit ad pedes regis: flevitque, & locuta ad eum oravit, ut malitiam Aman Agagitæ, & machinationes ejus pessimas, quas excogitaverat contra Judæos, juberet irritas fieri.

7. Rex autem surrexit 7 in furore suo à convivio vini ad hortum palatii: Haman verò 8 mansit, ut peteret pro anima sua ab Esther regina. videbat enim quod completum esset 9 sibi malum à rege.

8. Rex autem reversus est ab horto palatii ad domum cōvivii vini: Haman vero 10 ceciderat super lectum super quo erat Esther. tū dixit rex, Nonne etiam 6u opprimere reginam me præsente in domo? verbum illud egressum est ab ore regis, & faciem Haman operuerunt.

9. Dixit autem Harbona unus ex eunuchis coram rege, 11 en etiam lignum, quod paraverat Haman ipsi Mordochai, qui loquutus est bonum pro rege, erectum est in domo Haman, altitudinis quinquaginta cubitorum. tunc dixit rex, Suspendite eum 12 in illo.

10. Suspenderunt itaq; Haman 13 in ligno, quod paraverat pro Mordochai, & ira regis conquievit.

CAP. VIII.

Eodem die dedit rex Ahasveros Esther reginæ domum Haman hostis Jehudæorum, & Mordochai ingressus est ante regem. indicavit enim Esther quid ipse sibi *esset*.

2. Abstulit itaq; rex annulum suum quē receperat ab Hamā, deditq; illum Mordochai. Esther verò posuit Mordochai super domum Haman.

3. Addidit præterea Esther, loquutaq; est coram rege atq; cecidit ad pedes ejus, 2 flens 1 & rogās eam ut irritā 3 faceret malitiam Haman Agagitæ, & cogitationem ejus, quam cogitaverat 3 contra Jehudæos,

7. Vnd der könig stund auff vom mahl/ vnd vom wein/ in seinem grim/ vnd gieng in den garten am hause. Vnd Haman stund auff / vnd bat die königin Esther vmb sein leben/ denn er sahe/ das jm ein vnglück vom könige schon bereitet war.

8. Vnd da der könig wider aus dem garten am hause/ in den saal/ da man gessen hatte/ kam/ lag Haman an der banck/ da Esther auff saß. Da sprach der könig/ Wil er auch die königin würgen bey mir im hause? Da das wort aus des königes munde gieng/ verhülleten sie Haman das andlitz.

9. Vnd Harbona der kemerer einer/ für dem könige/ sprach/ Sihe / es stehet ein bawm im hause Haman funfftzig ellen hoch / den er Mardachai gemacht hatte/ der guts für den könig geredt hat. Der könig sprach/ Last jn dran hengen.

10. Also henget man Haman an den bawm / den er Mardachai gemacht hatte. Da leget sich des königes zorn.

Das VIII. Cap.

An dem tage gab der könig Ahasueros der königin Esther das hauß Haman des Jüden feinds. Vnd Mardachai kam für den könig/ denn Esther saget an/ wie er jr zugehöret.

2. Vnd der könig thet ab seinen fingerreiff/ den er von Haman hatte genomen/ vnd gab jn Mardachai. Vnd Esther setzet Mardachai vber das hauß Haman.

3. Vnd Esther redet weiter für dem könig/ vnd fiel jm zun füssen vnd flehet jn / Das er weg thet die boßheit Haman des Agagiters / vnd seine anschlege/ die er wider die Jüden erdacht hatte.

7. in æstu suo. 8. stetit ad quærendum super a. s. 9. ad se ma. 10. cadens (sc fuerat; s l. quo Esther super eo. (quo super eo i. super quo) & dixit R. an etiam ad subigendum (scil. venit) R. cum (i. apud) p. me in d? 11. etiam ecce ligni quod fecerat H. &c. bonū super Regem, stans (est) in d. H. altum. quinq; decades cubiti. 12. super illo. 13. super ligno, quod fecerat. Mardochæo & æstus R. qu.

Cap. 8. 1. in die i.

2. & flevit & deprecata est eum ad transire-faciendum. 3. super 3.

13663:

4. Vnd der könig recket das gülden Scepter zu Esther. Da stund Esther auff vnd trat für den könig.

5. Vnd sprach/ Gefellet es dem könige vnd hab ich gnade funden für jm/ vnd ists gelegen dem könige/ vnd ich jm gefalle/ So schreibe man/ das die brieffe der anschlege Haman/ des sons Medatha/ des Agagiters/ widerruffen werden/ die er geschrieben hat/ die Jüden vmbzubringen in allen lenden des königes.

6. Denn wie kan ich zusehen/ dem vbel/ das mein volck treffen würde? Vnd wie kan ich zusehen/ das mein geschlecht vmbkome?

7. Da sprach der könig Ahasueros zur königin Esther vnd zu Mardachai dem Jüden/ Sihe/ ich habe Esther das hauß Haman gegeben/ vnd in hat man an einen bawm gehenget/ darumb/ das er seine hand hat an die Jüden gelegt.

8. So schreibt nu jr für die Jüden/ wie es euch gefellet/ in des königes namen/ vnd versiegelts mit des königes ringe. Denn die schrifft die ins königes namen geschrieben/ vnd mit des königes ringe versiegelt wurden/ muste niemand widerruffen.

9. Da wurden geruffen des königes schreiber/ zu der zeit im dritten monden/ das ist der mond Siuan am drey vnd zwentzigsten tage/ vnd wurden geschrieben/ wie Mardachai gebot/ zu den Jüden/ vnd zu den fürsten/ landpflegern vnd heuptleuten in landen/ von India an biß an die Moren/ nemlich/ hundert vnd sieben vnd zwentzig lender/ einem iglichen lande nach seinen schrifften/ einem iglichem volck nach seiner sprache/ vnd den Jüden nach jrer schrifft vnd sprache.

10. Vnd es ward geschrieben ins königes Ahasueros namen vnd mit des königes ringe versiegelt. Vnd er sandte die brieffe durch die reitende boten auff jungen meulern.

Dar-

---

4. Extendit autem rex ipsi Esther 4 virgam auream. Surgensq; Esther, stetit coram rege.

5. Dixitq;, Si 5 regi placet, & si inveni gratiam in conspectu ejus, 6 rectaq; res videtur regi, ac placeo in oculis ejus, scribatur ut revocentur literæ cogitationis Haman filii Hammedatha Agagitæ, quas scripsit 7 ut perdant Jehudæos, qui *sunt* in omnibus provinciis regis.

6. Quo pacto enim 8 potero videre malũ quod inveniet populum meum? quomodo inquam potero videre perditionem cognationis meæ?

7. Dixit autem rex Ahasveros Esther reginæ, & Mordochai Jehudæo, Ecce domum Haman dedi Esther, & illum suspenderunt 9 in ligno, propterea quod miserit manum suam in Jehudæos.

8. Vos autem scribite 10 Jehudæis, prout vobis videbitur, nomine regis, & obsignate annulo regis. Scripturam enim, quæ 11 scribitur nomine regis, & obsignatur annulo regis, non licet revocare.

9. Vocati itaq; sunt scribæ regis 12 tempore illo, mense tertio (ipse *est* Sivam) vicesima tertia ejusdem, & scriptum est omnino, ut præcepit Mordochai ad Jehudæos, & ad principes, atq; duces & principes provinciarum, quæ *sunt* ab India usq; ad Aethiopiam, centum & viginti septem provinciarum, singulis provinciis juxta scripturam earum, & singulis populis juxta linguam suã, & ad Jehudæos secundum scripturam eorum & linguam.

10. Scripsitq; 13 nomine regis Ahasveros & obsignavit annulo regis, & misit literas 14 per manum cursorum equestrium, equitantium velocissima animalia, mulos filios equarum:

Quòd

---

4. At ille ex more sceptrum aureum prætendit manu, quo signum clementiæ monstrabatur. Illaque consurgens stetit ante eum,

5. Et ait, Si placet regi, & si inveni gratiam in oculis ejus, & deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro, ut novis epistolis, veteres Aman literæ, insidiatoris & hostis Judæorum, quibus eos in cunctis regis provinciis perire præceperat, corrigantur.

6. Quomodò enim potero sustinere necem & interfectionẽ populi mei?

7. Responditq; rex Assuerus Esther reginæ, & Mardochæo Judæo, Domum Aman concessi Esther: & ipsum jussi affigi cruci, quia ausus est manum mittere in Judæos.

8. Scribite ergo Judæis, sicut vobis placet, ex regis nomine, signantes literas annulo meo. Hæc enim consuetudo erat, ut epistolis, quæ ex regis nomine mittebantur, & illius annulo signatæ erant, nemo auderet contradicere.

9. Accitisque scribis & librariis regis (erat autem tempus tertii mensis, qui appellatur Sibam) vicesima & tertia die illius scriptæ sunt epistolæ, ut Mardochæus voluerat, ad Judæos & ad principes, procuratoresque & judices, qui cẽtum viginti septem provinciis ab India usque ad Æthiopiam præsidebant: provinciæ atq; provinciæ, populo & populo juxta linguas & literas suas, & Judæis prout legere poterant, & audire.

10. Ipsæq; epistolæ, quæ ex regis nomine mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios: qui per omnes provincias discurrentes, veteres literas novis nuntiis prævenirent.

Qui-

---

4. Ἐξέτεινε δὲ ὁ βασιλεὺς τῇ Ἐσθὴρ τὴν ῥάβδον τὴν χρυσῆν, καὶ ἐξηγέρθη Ἐσθὴρ παρεστηκέναι τῷ βασιλεῖ.

5. Καὶ εἶπεν Ἐσθήρ, εἰ δοκεῖ σοι καὶ εὗρον χάριν, πεμφθήτω ἀποστραφῆναι τὰ γράμματα τὰ ἀπεσταλμένα ἀπὸ Ἀμάν, τὰ γραφέντα ἀπολέσθαι τοὺς Ἰουδαίους οἵ εἰσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

6. Πῶς γὰρ δυνήσομαι ἰδεῖν τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου; καὶ πῶς δυνήσομαι σωθῆναι ἐν τῇ ἀπωλείᾳ τῆς πατρίδος μου;

7. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ἐσθήρ, εἰ πάντα τὰ ὑπάρχοντα Ἀμὰν ἔδωκα καὶ ἐχαρισάμην σοι, καὶ αὐτὸν ἐκρέμασα ἐπὶ τοῦ ξύλου, ὅτι τὰς χεῖρας ἐπήνεγκεν τοῖς Ἰουδαίοις· τί ἔτι ἐπιζητεῖς;

8. Γράψατε καὶ ὑμεῖς ἐκ τοῦ ὀνόματός μου ὡς δοκεῖ ὑμῖν, καὶ σφραγίσατε τῷ δακτυλίῳ μου· ὅσα γὰρ γράφεται τοῦ βασιλέως ἐπιτάξαντος καὶ σφραγισθῇ τῷ δακτυλίῳ μου, οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἀντειπεῖν.

9. Ἐκλήθησαν δὲ οἱ γραμματεῖς ἐν τῷ πρώτῳ μηνί, ὅς ἐστι Νισὰν τῇ τρίτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ αὐτοῦ ἔτους· καὶ ἐγράφη τοῖς Ἰουδαίοις ὅσα ἐνετείλατο τοῖς οἰκονόμοις, καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν σατραπῶν, ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς ἕως τῆς Αἰθιοπίας, ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ σατράπαις κατὰ χώραν καὶ χώραν κατὰ τὴν αὐτῶν λέξιν.

10. Ἐγράφη δὲ διὰ τοῦ βασιλέως καὶ ἐσφραγίσθη τῷ δακτυλίῳ αὐτοῦ· καὶ ἐξαπέστειλαν τὰ γράμματα διὰ βιβλιοφόρων.

Ὡς

---

4. *sceptrum auri: & surrexit E. & st.* 5. *super rege bonum.* 6. *& commodum est hoc verbum ad faciem regis & bona (sum) ego in o. e. scr. ad reducendum (i. retractandum) literas.* 7. *ad perdendum.* 8. *potero (scil. videre) & videbo in malum? & quum potero & videbo in perd.* 9. *super l: super (i. eo) quod.* 10. *super Jeh. sicut bonũ (scil. visum-fuerit) in oculis vestris, in nom. r. & obs. in ann. r. v. scripta est in n. r. & obsignata est in ann. R. non reducenda sc. est.* 11. *in t. t. in m. t. ipse mensis Sivan. (scil. respondens ex parte Maio.) in ternario & vicenario (sc. diei) 3. die ternario & vicenario in eo, scr. e. secundum omne quod pr. M. ad J. & ad satrapas & p. p. q. ab I. & usque &c.*

Mardochæo dignitatibus aucto Esther Regem orat; ut literas necem Judæorum ab Haman publicantes revocet.

Rex literas ad Judæos cõfirmandos mitti curat, quod nuntiũ læti illi accipiunt.

11. Ὡς ἐπέταξεν αὐτοῖς χρῆσαϑαι τοῖς νόμοις αὐτῶν ἐν πάσῃ πόλει βοηϑῆσαί τε αὐτοῖς καὶ χρήσαϑαι τοῖς ἀντιδίκοις αὐτῶν καὶ τοῖς ἀντικειμένοις αὐτοῖς, ὡς βούλονται,

12. Ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ Ἀρταξέρξου, τῇ τρισκαιδεκάτῃ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς ὅς ἐστιν Ἀδάρ.

13. Τὰ δὲ ἀντίγραφα ἐκτιϑέσϑωσαν ὀφϑαλμοφανῶς ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ· ἑτοίμους τε εἶναι πάντας τοὺς Ἰουδαίους εἰς ταύτην τὴν ἡμέραν πολεμῆσαι αὐτῶν τοὺς ὑπεναντίους.

14. Οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς ἐξῆλϑον σπεύδοντες τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως λεγόμενα ἐπιτελεῖν· ἐξετέϑη δὲ τὸ πρόσταγμα καὶ ἐν Σούσοις.

15. Ὁ δὲ Μαρδοχαῖος ἐξῆλϑεν ἐστολισμένος τὴν βασιλικὴν στολήν, καὶ στέφανον ἔχων χρυσοῦν, καὶ διάδημα βύσσινον πορφυροῦν· ἰδόντες δὲ οἱ ἐν Σούσοις, ἐχάρησαν.

16. Τοῖς δὲ Ἰουδαίοις ἐγένετο φῶς καὶ εὐφροσύνη,

17. Κατὰ πόλιν καὶ χώραν, οὗ ἂν ἐξετέϑη τὸ ἔκϑεμα, χαρὰ καὶ εὐφροσύνη τοῖς Ἰουδαίοις, κώϑων καὶ εὐφροσύνη· καὶ πολλοὶ τῶν ἐϑνῶν περιετέμοντο καὶ ἰουδάϊζον διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων.

Κεφαλ. ϑ'.

ΕΝ γὰρ τῷ δωδεκάτῳ μηνὶ τῇ τρισκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς ὅς ἐστιν Ἀδάρ,

---

11. Quibus imperavit rex, ut convenirent Judæos per singulas civitates, & in unum præciperent congregari, ut starent pro animabus suis, & omnes inimicos suos, cum conjugibus ac liberis & universis domibus, interficerent atque delerent.

12. Et constituta est per omnes provincias una ultionis dies, id est tertiadecima mensis duodecimi Adar.

13. Summaque epistolæ hæc fuit, ut in omnibus terris ac populis, qui regis Assueri subjacebant imperio, notum fieret paratos esse Judæos ad capiendam vindictam de hostibus suis.

14. Egressique sunt veredarii celeres nuntia perferentes, & edictum regis pependit in Susan.

15. Mardochæus autem, de palatio, & de conspectu regis egrediens fulgebat vestibus regiis, hyacinthinis videlicet & aëris, coronam auream portans in capite, & amictus serico pallio atq; purpureo. Omnisque civitas exultavit, atq; læta est.

16. Judæis autem nova lux oriri visa est, gaudium honor, & tripudium.

17. Apud omnes populos, urbes atque provincias, quocunq; regis præcepta veniebant, mira exultatio, epulæ, atque convivia, & festus dies: in tantum, ut plures alterius gentis & sectæ, eorum religioni & ceremoniis jungerentur. Grandis enim cunctos Judaici nominis terror invaserat.

CAP. IX.

IGitur duodecimi mensis quē Adar vocari antè jam di-

---

11. Quòd rex daret Jehudæis, qui *erant* in omnibus & singulis civitatibus, ut congregarent se, & starent pro anima sua, *ita* ut disperderent, & occiderent, & perderent omnē exercitum populi & provinciæ, 15 oppugnantium ipsos, parvulos & mulieres, & spolia eorum diriperent.

12 Die uno in omnibus provinciis regis Ahasveros *nempe* decima tertia mensis duodecimi: ipse *est* mensis Adar.

13. Exemplar scripturæ *erat* 16 ut daretur lex in omnibus & singulis provinciis, manifesta omnibus populis, ut essent Jehudæi parati ad diem illum, ad vindicandum sese de inimicis suis.

14. Cursores illi equitantes 17 animalia velocissima, mulos, egressi sunt accelerantes & festinantes 18 ad verbum regis. lexq; illa data est in Susan palatio.

15. Mordochai autē egressus est à conspectu regis in veste 19 regali, hyacinthina & candida, & *cum* corona aurea magna, & amictu byssino, & purpureo: civitasq; Susan exultavit, ac lætata est.

16. Jehudæis fuit lux, 20 id est lætitia, & gaudium & honor.

17. 21 In omnibus quoq; & singulis provinciis, & in omnibus ac singulis civitatibus *ac* loco quo verbum regis & lex ejus pervenit, *fuit*, lætitia & gaudium Jehudæis, convivium & dies 22 jucundus: & multi è populis terræ efficiebantur Jehudæi, quia cecidit pavor Jehudæorum super eos.

CAP. IX.

DUodecimo igitur mense (ipse *est* mēsis Adar) decima ter-tia

---

20. & lætitia.
21. & in omni provincia & provincia, & in omni civitate & civitate, loco q. v. R. & mãdatum e. attingens. (sc fuit) lat.
22. bonus.
23. Judaizantes, sc. erant.

---

11. Darinnen der könig den Jüden gab / wo sie in stedten waren / sich zu versamlen vnd zu stehen für jr leben / vnd zu vertilgen / zu erwürgen vnd vmbzubringen / alle macht des volcks vnd landes / die sie engsteten / sampt den kindern vnd weibern / vnd jr gut zu rauben.

12. Auff einen tag / in allen lendern des königes Ahasveros / nemlich / am dreizehenden tage des zwelfften monden / das ist der mond Adar.

13. Der jnhalt aber der schrifft war / Das ein gebot gegeben were in allen landen zu öffenen allen völckern / Das die Jüden auff den tag geschickt sein solten / sich zu rechen an jren feinden.

14. Vnd die reitende boten auff den meulern ritten aus schnell vnd eilend / nach dem wort des königes / vnd das gebot ward zu schloß Susan angeschlagen.

15. Mardachai aber gieng aus von dem könige in königlichen kleidern geel vnd weiß / vnd mit einer grossen gülden krone / angethan mit einem leinen vnd purpur mantel / vnd die stadt Susan jauchtzete vnd war frölich.

16. Den Jüden aber war ein liecht vnd freude / vnd wonne vnd ehre komen.

17. Vnd in allen landen vnd stedten / an welchen ort des königs wort vnd gebot gelanget / da word freude vnd wonne vnter den Jüden / wolleben vnd gute tage / Das viel der völcker im lande / Jüden wurden / denn die furcht der Jüden kam vber sie.

Das IX. Cap.

JM zwelfften monden das ist der mond Adar / am dreizehen-den

---

quo (scil. scripto) dabat Rex Jeh. qui in omni civitate & civitate ad congregari & ad stare super a. s. ad perimendum, ad occidendum et ad perdendum.
15. angustiantes ipsos, parvulũ & m. & spolium eorum ad diripiendum.
In die u. &c. in triade (&) decade (scil. dies t. in die triadis & decadis) mensi duodecadis.
16. ad dari mandatum in omni provincia & provincia m. e. p. & ad existendum Jehudaos paratos.
17. dromedarium, mulos (n. 14) egr.
18. in Verbo R. & mandatum datum est in Susan basilica vel palatij.
19. regni hyacinthi & candoris & corona auri magna & a. byssi & purpura.

Cap. 9.

1. & in duodecim (card pro ord.

vel dyodecade) mensis (s. mense dyodecadis) ipse. m. A. in triade (o) decade dies (s. die triados & decadis) in eo, qua pertigerat V. R. & mandatum e. ad fiendum, in die.

2. in eos, & (s. tunc) converfum fuit hoc, quia dominatuit erant Jeh. ipsi in odio habentes ipsos. Et congregati sunt 3.

3. ad mittendum.

4. Vir non st. (s. restitit) in faciem illorum.

5. Regi, extollentes (erant) Je.

6. audire eius Vadens (erat) in omnes pr quia Vir M. Vadens & grandescens sc. erat.

7. in om.

8. basilica (vel palatij sic inf.) occ. J. & (quidem plane) perdendo, (sic v. 12.) quinque centuriae Viri.

9. in residuo provinciarum R.

1368::

den tage / den des königs wort vnd gebot bestimpt hatte / das mans thun solte / Eben desselbigen tages / da die feinde der Jüden hoffeten / sie zu vberweltigen / wand sichs / das die Jüden jre feinde vberweltigen solten.

2. Da versamleten sich die Jüden in jren stedten in allen landen des königes Ahasueros / das sie die hand legeten an die / so jnen vbel wolten. Vnd niemand kundte jnen widerstehen / denn jre furcht war vber alle völcker komen.

3. Auch alle obersten in landen vnd fürsten vnd landpfleger vnd amptleute des königs / erhuben die Jüden / denn die furcht Mardachai kam vber sie.

4. Denn Mardachai war gros im hause des königes / vnd sein gerüchte erschall in allen lendern / wie er zuneme vnd gros würde.

5. Also schlugen die Jüden an allen jren feinden mit der schwertschlacht / vnd würgeten vnd brachten vmb / vnd theten nach jrem willen an denen / die jnen feind waren.

6. Vnd zu schlos Susan erwürgeten die Jüden vnd brachten vmb fünff hundert man.

7. Dazu erwürgeten sie Parsandatha / Dalphon / Aspatha

8. Poratha / Adalja / Aridatha.

9. Parmastha / Arissai / Aridai / Vajesatha.

10. Die zehen söne Haman / des sons Medatha / des Jüden feindes / aber an seine güter legten sie die hende nicht.

11. Zu derselbigen zeit kam die zal der erwürgeten gen schlos Susan für den könig.

12. Vnd der könig sprach zu der königin Esther / Die Jüden haben zu schlos Susan fünff hundert man erwürget vnd vmbgebracht / vnd die zehen söne Haman / Was werden sie thun in den andern lendern des königes? Was bittestu das man dir gebe? Vnd was foddersu mehr / das man thue?

tia die ejusdem, qua pervenerat verbum regis, & lex ejus ut fieret, co *scilicet* die, quo sperabant inimici Jehudæorum dominari [2] illis (& oppositum fuit, quia dominati sunt Jehudæi iis qui odio ipsos habebant)

2. Congregaverunt se Jehudæi in urbibus suis, in omnibus provinciis regis Ahasveros, [3] ut mitterent manum in inquirentes malum ipsorum: & [4] nemo stetit coram illis, quia ceciderat pavor eorum super omnes populos.

3. Et omnes principes provinciarum, & satrapæ & duces, & facientes opus [5] quod *erat* [5] regis, extollebant Jehudæos: quia ceciderat pavor Mordochai super eos.

4. Magnus enim *erat* Mordochai in domo regis, & [6] fama ejus ibat per omnes provincias: quia vir Mordochai promovebat & crescebat.

5. Percusserunt itaq; Jehudæi [7] omnes inimicos suos plaga gladii, & occisionis & perditionis: & fecerunt in inimicis suis secundum voluntatem suam.

6. Præterea in Susan [8] regia occiderunt Jehudæi & perdiderunt quingentos viros.

7. Parsandatha itē, & Dalphon, & Aspatha.

8. Et Poratha, & Adalja, & Aridatha.

9. Et Parmastha, & Arisai, & Aridai, & Vaizatha,

10. Decem filios Haman filii Hammedatha hostis Jehudæorum occiderūt: sed in prædā ipsam non miserunt manum suam.

11. Die ipsa venit numerus occisorum in Susan regia coram rege.

12. Dixitq; rex Esther reginæ, In Susan regia occiderūt Jehudæi, & perdiderunt quingentos viros, & decem filios Haman: [9] in reliquis provinciis regis quid *putas* fecerunt? quæ nam ergo postulatio tua, & dabitur tibi? aut quæ petitio tua ultra, & fiet?

dixim', tertiadecima die, quando cunctis Judæis interfectio parabatur, & hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice Judæi superiores esse cœperūt, & se de adversariis vindicare.

2. Congregatique sunt per singulas civitates & oppida & loca, ut extenderent manum contra inimicos, & persecutores suos. Nullusque ausus est resistere, eò quòd omnes populos magnitudinis eorū formido penetraret.

3. Nam & provinciarum judices, & duces, & procuratores, omnisque dignitas, quæ singulis locis ac operibus præerat, extollebant Judæos timore Mardochæi:

4. Quem principem esse palatii, & plurimum posse cognoverant, fama quoque nominis ejus crescebat quotidie, & per cunctorum ora volitabat.

5. Itaque percusserunt Judæi inimicos suos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis quòd sibi paraverant facere:

6. In tantum ut etiam in Susan quingentos viros interficerent, extra decem filios Aman Agagitæ hostis Judæorum: quorum ista sunt nomina.

7. Pharsandatha, & Delphon, & Esphatha,

8. Et Phoratha, & Adalia, & Aridatha,

9. Et Phermesta, & Arisai, & Aridai, & Jezatha.

10. Quos cùm occidissent, prędas de substantiis eorum agere noluerunt.

11. Statimq; numerus eorum, qui occisi erāt in Susan, ad regem relatus est.

12. Qui dixit reginæ, In urbe Susan interfecerunt Judæi quingentos viros, & alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere cædem in universis provinciis? Quid ultra postulas, & quid vis ut fieri jubeam?

Ἀδάρ, παρῆν τὰ γράμματα τὰ γραφέντα παρὰ τοῦ βασιλέως.

2. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἀπώλοντο οἱ ἀντικείμενοι τοῖς Ἰουδαίοις· οὐδεὶς γὰρ ἀντέστη φοβούμενος αὐτούς.

3. Οἱ γὰρ ἄρχοντες τῶν σατραπῶν, καὶ οἱ τύραννοι, καὶ οἱ βασιλικοὶ γραμματεῖς ἐτίμων τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι ὁ φόβος Μαρδοχαίου ἐπέκειτο αὐτοῖς.

4. Προσέπεσε γὰρ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως ὀνομασθῆναι ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ.

6. Καὶ ἐν Σούσοις τῇ πόλει ἀπέκτειναν οἱ Ἰουδαῖοι ἄνδρας πεντακοσίους,

7. Τόν τε Φαρσανδαθὰ καὶ Δελφὼν καὶ Ἀσφαθά.

8. Καὶ Φοραδαθὰ, καὶ Ἀδαλία, καὶ Ἀριδαθά.

9. Καὶ Φαρμαθὰ, καὶ Ἀρισαῖ, καὶ Ἀριδαῖ, καὶ Βαϊζαθά.

10. Καὶ τοὺς δέκα υἱοὺς Ἀμὰν Ἀμαδάθου Βουγαίου τοῦ ἐχθροῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ διήρπασαν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ.

11. Ἐπεδόθη δὲ ὁ ἀριθμὸς τῷ βασιλεῖ τῶν ἀπολωλότων ἐν Σούσοις.

12. Εἶπε δὲ ὁ βασιλεὺς πρὸς Ἐσθήρ, ἀπωλέσασιν οἱ Ἰουδαῖοι ἐν Σούσοις ἄνδρας πεντακοσίους ἐν τῇ πόλει· ἐν δὲ τῇ περιχώρῳ πῶς οἴει ὅτι ἐχρήσαντο; τί οὖν ἀξιοῖς ἔτι, καὶ ἔσται σοι;

Judæi de hostibus sese ulciscuntur.

Decem filii Haman suspendũtur.

13. Καὶ εἶπεν ἐσθὴρ τῷ βασιλεῖ, δοθήτω τοῖς Ἰουδαίοις χρῆσθαι ὡσαύτως τὴν αὔριον, ὥστε τοὺς δέκα υἱοὺς Αμὰν κρεμάσαι.

14. Καὶ ἐπέτρεψεν ὁ βασιλεὺς οὕτως γενέσθαι, καὶ ἐξέθηκε τοῖς Ἰουδαίοις τῆς πόλεως τὰ σώματα τῶν υἱῶν Αμὰν κρεμάσαι.

15. Καὶ συνήχθησαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐν Σούσοις τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ Αδάρ, καὶ ἀπέκτειναν ἄνδρας τριακοσίους, καὶ οὐδὲν διήρπασαν.

16. Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ συνήχθησαν καὶ ἑαυτοῖς ἐβοήθουν, καὶ ἀνεπαύσαντο ἀπὸ τῶν πολεμίων. Ἀπώλεσαν γὰρ αὐτῶν μυριάδας ἑπτὰ πεντακισχιλίους,

17. Τῇ τρισκαιδεκάτῃ τοῦ Αδάρ, καὶ οὐδὲν διήρπασαν· καὶ ἀνεπαύσαντο τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός· καὶ ἦγον αὐτὴν ἡμέραν ἀναπαύσεως μετὰ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης.

18. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐν Σούσοις τῇ πόλει συνήχθησαν, καὶ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἀνεπαύσαντο· ἦγον δὲ καὶ τὴν πεντεκαιδεκάτην μετὰ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης.

19. Διὰ τοῦτο οὖν οἱ Ἰουδαῖοι διεσπαρμένοι ἐν πάσῃ χώρᾳ τῇ ἔξω, ἄγουσι τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ Αδὰρ ἡμέραν ἀγαθὴν μετ᾽ εὐφροσύνης, ἀποστέλλοντες μερίδας ἕκαστος τῷ πλησίον· οἱ δὲ κατοικοῦντες ἐν ταῖς μητροπόλεσι, καὶ τὴν πεντεκαιδεκάτην ἡμέραν τοῦ Αδὰρ ἐν εὐφροσύνῃ ἄγουσιν, ἐξαποστέλλοντες μερίδας τοῖς πλησίον.

20. Ἔγραψε δὲ Μαρδοχαῖος τοὺς λόγους τούτους εἰς βιβλίον,

καὶ

13. Cui illa respondit, Si regi placet, detur potestas Judæis: ut sicut fecerunt hodie in Susan, sic & cras faciant, & decem filii Aman in patibulis suspendantur.

14. Præcepitque rex ut ita fieret. Statimque in Susan pependit edictum, & decem filii Aman suspensi sunt.

15. Congregatis Judæis quartadecima die mensis Adar, interfecti sunt in Susan trecenti viri: nec eorum ab illis direpta substantia est.

16. Sed & per omnes provincias, quæ ditioni regis subjacebant, pro animabus suis steterunt Judæi, interfectis hostibus ac persecutoribus suis: in tantum ut septuaginta quinq; millia occisorum implerentur, & nullus de substantiis eorum quicquam contingeret.

17. Dies autem tertius decimus mensis Adar unus apud omnes interfectionis fuit, & quartadecima die cædere desierunt. Quem constituerunt esse solennem, ut in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio atque conviviis.

18. At hi qui in urbe Susan cędem exercuerant, tertiodecimo & quarto decimo die ejusdem mensis in cæde versati sunt: quintodecimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundem diem constituerunt solennem epularum atque lætitiæ.

19. Hi verò Judæi, qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, quartumdecimum diẽ mensis Adar conviviorum & gaudii decreverunt, ita ut exultent in eo, & mittant sibi mutuò partes epularum & ciborum.

20. Scripsit itaq; Mardochæus omnia hæc, &

lite-

13. [10] Respondit Esther, si regi placet, detur etjam cras Jehudæis in Susan, ut faciant secundum legem hodiernam, & decem filios Haman suspendant [11] in ligno.

14. Et præcepit rex ut sic fieret: data fuit itaq; lex in Susan, & decem filios Haman suspenderunt.

15. †Congregati sunt præterea Jehudæi, qui *erant* in Susan, etjam [12] die decima quarta mensis Adar, & interfecerunt in Susan trecentos viros: sed in prædam non miserunt manum suam.

16. [13] Reliqui quoq; Jehudæi qui erant in provinciis regis cõgregati sunt, [14] steteruntq; pro anima sua, & quieverunt ab inimicis suis. interfecerunt autem de hostibus suis septuaginta quinque millia, sed in prędã non miserunt manũ suam.

17. [15] Die decimo tertio mensis Adar, & quieverunt decimo quarto *die* ejusdem: feceruntq; eum diem convivii & lætitiæ.

18. At Jehudæi qui *erant* in Susan cõgregati sunt [16] decima tertia ejusdem, atq; quarto decimo ejusdem: quieverunt vero decima quinta ejusdem, feceruntq; eum diem convivii & lætitiæ.

19. Idcirco Jehudæi [17] villici qui habitant in urbibus non muratis, faciunt diem decimum quartum mensis Adar, *diem* lætitiæ & convivii, & diem festum, & missionis partium, quisq; proximo suo.

20. Scripsit itaq; Mordochai verba hæc, misitq; literas

ad

13. Esther sprach / Gefellet es dem könige / so laß er auch morgen die Jüden zu Susan thun nach dem heutigen gebot / das sie die zehen söne Haman an den bawm hengen.

14. Vnd der könig hieß also thun / vnd das gebot ward zu Susan angeschlagen / vnd die zehen söne Haman wurden gehenget.

15. Vnd die Jüden versamleten sich zu Susan am vierzehenden tage des monden Adar / vnd erwürgeten zu Susan drey hundert man / aber an jre güter legten sie jre hende nicht.

16. Aber die andern Jüden in den lendern des königes / kamen zusamen vnd stunden für jr leben / das sie ruge schaffeten für jren feinden / vnd erwürgeten jrer feinde funff vnd siebentzig tausent / aber an jre güter legten sie jre hende nicht.

17. Das geschach am dreizehenden tage des monden Adar / vnd ruheten am vierzehenden tage desselben monden / den macht man zum tage des wollebens vnd freuden.

18. Aber die Jüden zu Susan waren zusamen komen / beide / am dreizehenden vnd vierzehenden tage / vnd ruheten am funffzehenden tage / vnd den tag machte man zum tage des wollebens vnd freuden.

19. Darumb machten die Jüden / die auff den dörffern vnd flecken woneten / den vierzehenden tag des monden Adar zum tag des wollebens vnd freuden / vnd sandte einer dem andern geschencke.

20. Vnd Mardachai beschreib diese geschichte / vnd sandte

die

10. & dixit E. si super rege bonũ, d.e. cras 7. eis in Susan, ad faciendum secundũ mandatum hujus diei. 11. super l. Et dixit (.i. jussit) R. fieri sic. Et datum e. mandatum. 12. in die quatuordecim (vel tessara decadis) mensi A. & i. in S. tres centurias viri. 13. & residuũ Jehudæorum. 14. & (quidẽ) stando super a. s. & quiescendo ab i. s. & interficiendo in osoribus suis pentadem et septem decades chiliadis. 15. in tredecim (vel triade & decade scil. diei .i. die triadis & decadis hypall.) mensi A. & quiescere (inf. pro fut.) in quatuordecim (card pro ord. vel in pentade & decade scil. diei, ut supra. 16. in tredecim (card. pro ord. vel in triade & decade scil. diei .i. die

& triadis & decadis hyp.) in eo, & in quatuordecimo eo. & (quidem) quiescendo in quindecim in eo. 17. pagani habitantes in civitatibus pagorũ (.i. pagis civitatum. hypallaga elegans & frequẽs.) facientes (sc. sunt) die triadis decadis mensis A. lætitiam & convivium & diem bonum & missionem p. vir pr. s. scripsit itaque Mordechai. Hinc colligit Judæi, Mardochæum hujus libri autorem esse.

die brieffe zu allen Jůden/ die in allen lendern des kónigs Ahasueros waren / beyde/ nahen vnd fernen.

21. Das sie annemen vnd hielten den vierzehenden vnd funfftzehenden tag des monden Adar jerlich.

22. Nach den tagen/ darinnen die Jůden zu ruge komen waren von jren feinden/ vnd nach dem monden/ darinnen jre schmertzen in freude/ vnd jr leid in gute tage verkeret war/ das sie dieselben halten solten für tage des wollebens vnd freuden / vnd einer dem andern geschenck schicken/vnd den armen mittheilen.

23. Vnd die Jůden namens an/ das sie angefangen hatten zu thun/ vnd das Mardachai zu jnen schreib.

24. Wie Haman der son Madatha der Agagiter aller Jůden feind / gedacht hatte alle Jůden vmbzubringen/ vnd das loß werffen lassen / sie zu schrecken vnd vmbzubringen.

25. Vnd wie Esther zum kónige gegangen war vnd geredt/ Das durch brieffe seine bóse anschlege/ die er wider die Jůden gedacht / auff seinen kopff gekeret würden/ vnd wie man jn vnd seine sóne an den bowm gehenget hette.

26. Daher sie diese tage Purim nenneten / nach dem namen des loß / nach allen worten dieses brieffes / vnd was sie selbs gesehen hatten/ vnd was an sie gelanget hatte.

27. Vnd die Jůden richten es auff/vnd namens auff sich/ vnd auff jren samen/ vnd auff alle die sich zu jnen thaten/ das sie nicht vbergehen wolten/ zu halten diese zween tage jerlich/

ad omnes Jehudæos, qui *erant* in universis provinciis regis Ahasveros, propinquos ac remotos.

21. Statuendo 18 illis ut facerent diem decimum quartum mensis Adar, atque decimum quintum ejusdem per singulos annos.

22. Juxta dies illos 19 *in* quibus quieverát Jehudæi ab inimicis suis, & mensem illú qui conversus fuerat illis à mœrore in lætitiam, & luctu in diem bonú: 20 ut facerent illos, dies convivii & gaudii & missionis particularum 21 quisq; proximo suo, & donorum pauperibus.

23. 22 Receperunt vero Jehudæi sese facturos, quod inceperant, quodque scripserat Mordocnai ad ipsos.

24. Quoniam Hamá filius Hammedatha Agagites 23 hostis Jehudæorum cogitaverat contra Jehudæos perdere illos, & jecerat Pur (id est sortem) 24 ut contereret eos, & perderet eos.

25. Quum autem illa ingressa esset in conspectum regis, dixit *rex* cum epistola, convertatur cogitatio ejus mala quam cogitavit 25 contra Jehudæos, in capite ejus: suspendant quoq; eum & filios ejus 26 in ligno,

26. Propterea vocaverunt dies istos, Purim de nomine Pur. idcirco propter omnia verba epistolæ hujus, & *id* quod viderunt super hoc & *id* quod pervenit ad eos.

27. Statuerunt ac receperunt Jehudæi super se & super semen suum & super omnes 27 adjunctos illis, neq; præteribit, se celebraturos duos dies illos juxta scripturam eorum, & juxta tempus eo-

literis comprehensa misit ad Judæos, qui in omnibus regis provinciis morabantur, tam in vicino positis quam procul.

21. Ut quartam decimam & quintam decimam diem mensis Adar pro festis susciperent, & revertente semper anno solenni celebrarent honore:

22. Quia in ipsis diebus se ulti sunt Judæi de inimicis suis, & luctus atque tristitia in hilaritaté gaudiumq; conversi sunt, essentq; dies isti epularum atq; lætitiæ, & mitterent sibi invicem ciború partes. & pauperibus munuscula largirentur.

23. Susceperuntque Judæi in solenné ritum cuncta, quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus literis facienda mandaverat.

24. Aman enim, filius Amadathi stirpis Agag, hostis & adversarius Judæorum, cogitavit contra eos malum, ut occideret illos, atq; deleret: & misit Phur, quod nostra lingua vertitur in sortem.

25. Et postea ingressa est Esther ad regem obsecrans ut conatus ejus, literis regis irriti fierent: & malum quod contra Judæos cogitaverat, reverteretur in caput ejus. Denique & ipsum & filios ejus affixerunt cruci,

26. Atq; ex illo tempore dies isti appellati sunt Phurim, id est sortium: eò quód Phur, id est sors, in urnam missa fuerit. Et cuncta quæ gesta sunt, epistolæ, id est libri hujus volumine continentur:

27. Quæq; sustinuerunt, & quæ deinceps immutata sunt, susceperunt Judæi super se & semen suum, & super cunctos qui religioni eorum voluerunt copulari, ut nulli liceat duos hos dies absq; solennitate transigere : quos

καὶ ἐξαπέστειλε τοῖς Ἰουδαίοις, ὅσοι ἦσαν ἐν τῇ Ἀρταξέρξου βασιλείᾳ τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς μακράν.

21. Στῆσαι τὰς ἡμέρας ταύτας ἀγαθάς, ἄγειν τε τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην καὶ τὴν πεντεκαιδεκάτην τοῦ Ἀδάρ.

22. Ἐν γὰρ ταύταις ταῖς ἡμέραις ἀνεπαύσαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν· καὶ τὸν μῆνα ἐν ᾧ ἐστράφη αὐτοῖς ὅς ἦν Ἀδὰρ ἀπὸ πένθους εἰς χαράν, καὶ ἀπὸ ὀδύνης εἰς ἀγαθὴν ἡμέραν, ἄγειν ὅλον εἰς ἀγαθὰς ἡμέρας γάμων καὶ εὐφροσύνης, ἐξαποστέλλοντες μερίδας τοῖς φίλοις καὶ τοῖς πτωχοῖς.

23. Καὶ προσεδέξαντο οἱ Ἰουδαῖοι καθὼς ἔγραψεν αὐτοῖς ὁ Μαρδοχαῖος.

24. Πῶς Ἀμὰν Ἀμαδάθου ὁ Μακεδὼν ἐπολέμει αὐτούς, καθὼς ἔθετο ψήφισμα καὶ κλῆρον ἀφανίσαι αὐτούς.

25. Καὶ ὡς εἰσῆλθε πρὸς τὸν βασιλέα, λέγων κρεμάσαι τὸν Μαρδοχαῖον. ὅσα δὲ ἐπεχείρησεν ἐπάξαι ἐπὶ τοὺς Ἰουδαίους κακά, ἐπ' αὐτὸν ἐγένοντο· καὶ ἐκρεμάσθη αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ.

26. Διὰ τοῦτο ἐπεκλήθησαν αἱ ἡμέραι αὗται φουρὶμ διὰ τοὺς κλήρους· ὅτι τῇ διαλέκτῳ αὐτῶν καλοῦνται φουρίμ, διὰ τοὺς λόγους τῆς ἐπιστολῆς ταύτης· καὶ ὅσα πεπόνθασιν διὰ ταῦτα, καὶ ὅσα αὐτοῖς ἐγένετο, καὶ ἔστησε.

27. Καὶ προσεδέχοντο οἱ Ἰουδαῖοι ἐφ' ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τῷ σπέρματι αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τοῖς

18. super illis ad esse facientes (i. ut essent facientes vel ut facerent) d. quatuordecim (sive triadis & decadis) mensi A. & diem pentadis (&) decadis in eo in omni anno & anno. 19. qu. qu. in eis 3. 20. ad faciendum i. 21. Vir pr. s. 22. & accepit (sing. pro plu.) Je. quod inceperant facere, & quod. 23. angustiator omnium Jeh. cog. super Je. 24. ad deturbandum (vel terrendum) eos & ad perd. e. Et in venienda ipsam ad facies R. 25. super Jeh. super caput eius. 26. super ligno. super sic nomé invididerunt diebus istis purim super nom. p. super sic super omnibus verbis ep h. & quid viderunt s. h. & quid pertigerit ad eos. 27. adjunctos super se, & non transibit ad esse &

Consuetudo dies sortium quotannis à Mardochæo instituta ab Esther confirmatur.

facientes (i. ut sint facientes i. ut faciant vel celebrent) duos d.

Consuetudo dies fortiũ quotannis à Mardochæo instituta ab Esther confirmatur.

ϖϱοτεϑημένοις ἐπ᾽ αὐτῶν, ὀυδὲ μὴν ἄλλως χϱήσονται.

28. Αἱ δὲ ἡμέϱαι αὗται ἀχϑήσονται εἰς τὸν ἅπαντα χϱόνον, καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτῶν οὐ μὴ ἐκλείπῃ ἐκ τῶν γενεῶν.

29. Καὶ ἔγραψεν Ἐσϑὴρ ἡ βασίλισσα θυγάτηρ Ἀβιχάϊλ, καὶ Μαρδοχαῖος ὁ Ἰουδαῖος, ὅσα ἐποίησαν, τό, τε στερέωμα τῆς ἐπιστολῆς τῶν Φουρίμ.

30. Καὶ Μαρδοχαῖος καὶ Ἐσϑὴρ ἡ βασίλισσα ἔστησαν ἑαυτοῖς καθ᾽ ἑαυτῶν· καὶ τότε στήσαντες κατὰ τὴν νηστείαν αὐτῶν καὶ τὴν βουλὴν αὐτῶν.

31. Καὶ Ἐσϑὴρ λόγῳ ἔστησεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐγράφη εἰς μνημόσυνον.

scriptura testatur, & cætera expetũt tempora annis sibi jugiter succedentib9.

28. Isti sunt dies, quos nulla unquam delebit oblivio: & per singulas generationes cunctæ in toto orbe provinciæ celebrabunt: nec est ulla civitas, in qua dies Phurim, id est sortium, non observentur à Judæis, & ab eorum progenie, quæ his ceremoniis obligata est.

29. Scripseruntque Esther regina filia Abihail, & Mardochæus Judæus etjam secundam epistolam, ut omni studio dies ista solennis sanciretur in posterum.

30. Et miserunt ad omnes Judæos, qui in centum viginti septem provinciis regis Assueri versabantur, ut haberent pacem, & susciperent veritatem,

31. Observantes dies sortiũ, & suo tẽpore cum gaudio celebrarent: sicut constituerant Mardochæus & Esther, & illi observanda susceperunt à se, & à semine suo jejunia, & clamores & sortium dies.

32. Et omnia, quæ libri hujus, qui vocatur Esther, historia continentur.

rum 28 singulis annis.

28. Præterea dies isti *erunt* 29 memorabiles & solennes in omni generatione & generatione, familia & familia, provincia & provincia, & urbe & urbe: 30 isti inquam dies Purim non transibunt è medio Jehudæorũ, & memoria illorum nõ definet à semine eorum.

29. Scripsit autem Esther regina filia Abihail, & Mordochai Jehudæus, 31 omni fortitudine, ut confirmaret epistolam Purim istam secundam.

30 Et misit epistolas ad omnes Jehudæos, 32 ad centum viginti septem provincias regni Ahasveros, verbis pacis & veritatis.

31. 33 Ut confirmarẽt dies sortium istos, temporibus suis: quemadmodum injunxit illis Mordochai Jehudæus & Esther regina, & quẽadmodum receperunt super animam suam, & super semẽ suum 34 jejunia & clamorem suum.

32. Et sermo Esther confirmavit verba ista 35 sortium, & scriptus est in libro.

wie die beschrieben vnd bestimpt wurden.

28. Das diese tage nicht zu vergessen / sondern zu halten seien / bey kindskindern / bey allen geschlechten in allen lendern vnd stedten. Es sind die tage Purim / welche nicht sollen vbergangen werden vnter den Jüden / vnd jr gedechtniß nicht vmbkomen bey jrem samen.

29. Vnd die königin Esther die tochter Abihail / vnd Mardachai der Jüde / schrieben mit gantzer gewalt zu bestetigen diesen andern brieff von Purim.

30. Vnd sandte die brieffe zu allen Jüden / in den hundert vnd sieben vnd zwentzig lendern des königreichs Ahasueros / mit freundlichen vnd trewen worten.

31. Das sie bestetigeten diese tage Purim auff jre bestimpte zeit / wie Mardachai der Jüde vber sie bestetiget hatte / vnd die königin Esther wie sie auff jre seele vnd auff jren samen bestetiget hatten / die geschichte der fasten vnd jres schreiens.

32. Vnd Esther befahl / diese geschichte dieser Purim zu bestetigen / vnd in ein buch zu schreiben

28. *in omni anno & anno.*
29. *memorati & facti (.i. memorabuntur & fient,* vel, *celebrabuntur) in omn.*
30. *& dies p. isti.*
31. *omnẽ firmitatem* (vel *cum omni viribus*) *ad confirmandũ.*
32. *ad heptadem & duas decades & centuriam provincia.*
33. *ad confirmandum dies Purim i. in condictis temp. suis, secundum quod stabilivit super illis M. & E. r. & secundum quod stabiliverunt.*
34. *verba ieiuniorum.*
35. *Purim*

Κεφαλ. ι΄.

Assuerus imposito tributo, Mardochæo autoritatem & administrationẽ committit.

Ἔγραψε δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν βασιλείαν τῆς τε γῆς καὶ τῆς θαλάσσης.

2. Καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνδραγαθίαν πλοῦτόν τε καὶ δόξαν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἰδοὺ γέγραπται ἐν βιβλίῳ Περσῶν καὶ Μήδων εἰς μνημόσυνον.

3. Ὅ, τε Μαρδοχαῖος διεδέχετο τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην· καὶ μέγας ἦν ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ δεδοξασμένος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ φιλούμενος διηγεῖτο τὴν ἀγωγὴν παντὶ τῷ ἔθνει αὐτῶν.

CAP. X.

Rex verò Assuerus omnem terram, & cunctas maris insulas fecit tributarias:

2. Cujus fortitudo & imperium, & dignitas atque sublimitas, qua exaltavit Mardochæum, scripta sunt in libris Medorum, atque Persarum:

3. Et quomodo Mardochæus Judaici generis secundus à rege Assuero fuerit: & magnus apud Judæos, & acceptabilis plebi fratrum suorum, quærens bona populo suo, & loquens ea quæ ad pacem seminis sui pertinerent.

CAP. X.

Porro imposuit rex Ahasveros tributum super terram, & insulas maris.

2. Omne autem opus fortitudinis ejus ac potentiæ ejus, & expositio magnitudinis Mordochai, quem magnificavit rex, nonne 1 scripta *sunt* in libro verborum dierum regum Madai & Paras?

3. Mordochai enim Jehudæus *fuit* secũdus 2 à rege Ahasveros, & magnus apud Jehudæos, & acceptus multitudini fratrum suorum, quærens bonum populo suo, & loquens pacem omni semini suo.

Das X. Cap.

Vnd der könig Ahasueros leget zinß auffs land / vnd auff die jnsulen im meer.

2 Aber alle werck seiner gewalt vnd macht / vnd die grosse herrligkeit Mardachai / die jm der könig gab / Sihe / das ist geschrieben in der Chronica der könige in Meden vnd Persen.

3. Denn Mardachai der Jüde war der ander nach dem könige Ahasueros / vnd gros vnter den Jüden / vnd angeneme vnter der menge seiner brüder / der für sein volck guts suchte / vnd redet das beste für allen seinen samen.

Cap. 10.

1. *ipsa scripta super lib.*
2. *Regi A. & magnus Jehudais.*

I–II
5938
358